

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

MOLLA MAHMUD ZU`İ DİVANI

(İNCELEME-METİN-BAĞLAMLI DİZİN-İŞLEVSEL SÖZLÜK)

Tunzala ALİYEVA

Doktora Tezi

Ankara, 2019

MOLLA MAHMUD ZU`İ DİVANI

(İNCELEME-METİN-BAĞLAMLI DİZİN-İŞLEVSEL SÖZLÜK)

Tunzala ALİYEVA

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü

Türk Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı

Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

Doktora Tezi

Ankara, 2019

KABUL VE ONAY

Tunzala Aliyeva tarafından hazırlanan "Molla Mahmud Zu`i Divanı (İnceleme-Metin-Bağlamlı Dizin-İşlevsel Sözlük)" başlıklı bu çalışma, 25.06.2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Doktora Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ (Başkan)

Prof. Dr. Osman HORATA

Prof. Dr. Özge ÖZTEKİN (Danışman)

Doç. Dr. Orhan KURTOĞLU

Doç. Dr. Ayşe YILDIZ

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM

Enstitü Müdürü

YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI

Enstitü tarafından onaylanan lisansüstü tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını, basılı (kağıt) ve elektronik formatta arşivleme ve aşağıda verilen koşullarla kullanıma açma iznini Hacettepe Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak, tezimin tamamının ya da bir bölümünün gelecekteki çalışmalarda (makale, kitap, lisans ve patent vb.) kullanım hakları bana ait olacaktır.

Tezin kendi orijinal çalışmam olduğunu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Tezimde yer alan telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izin alınarak kullanılması zorunlu metinleri yazılı izin alınarak kullandığımı ve istenildiğinde suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayınlanan ***"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"*** kapsamında tezim aşağıda belirtilen koşullar haricince YÖK Ulusal Tez Merkezi / H.Ü. Kütüphaneleri Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir. (1)
- o Enstitü / Fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren ..... ay ertelenmiştir. (2)
- o Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir. (3)

08 / 07 / 2019

Tunzala ALİYEVA

1 *"Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge"*

(1) *Madde 6. 1. Lisansüstü tezle ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez* ***danışmanının*** *önerisi ve* ***enstitü anabilim dalının*** *uygun görüşü üzerine* ***enstitü*** *veya* ***fakülte yönetim kurulu*** *iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.*

(2) *Madde 6. 2. Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkanı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez* ***danışmanının*** *önerisi ve* ***enstitü anabilim dalının*** *uygun görüşü üzerine* ***enstitü*** *veya* ***fakülte yönetim kurulunun*** *gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.*

(3) *Madde 7. 1. Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı,* ***tezin yapıldığı kurum*** *tarafından verilir *. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise,* ***ilgili kurum ve kuruluşun önerisi*** *ile* ***enstitü*** *veya* ***fakültenin*** *uygun görüşü üzerine* ***üniversite yönetim kurulu*** *tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.*
Madde 7.2. Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

** Tez* ***danışmanının*** *önerisi ve* ***enstitü anabilim dalının*** *uygun görüşü üzerine* ***enstitü*** *veya* ***fakülte yönetim kurulu tarafından karar verilir.***

ETİK BEYAN

Bu çalışmadaki bütün bilgi ve belgeleri akademik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi, görsel, işitsel ve yazılı tüm bilgi ve sonuçları bilimsel ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, yararlandığım kaynaklara bilimsel normlara uygun olarak atıfta bulunduğumu, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu, Tez Danışmanının **Prof. Dr. Özge ÖZTEKİN** danışmanlığında tarafımdan üretildiğini ve Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Yönergesine göre yazıldığını beyan ederim.

Tunzala ALİYEVA

Anneme ve Babama

ÖZET

ALİYEVA, Tunzala. *Molla Mahmud Zu`i Divanı (İnceleme-Metin-Bağlamlı Dizin-İşlevsel Sözlük)*, Doktora Tezi, Ankara, 2019.

Tez çalışmamız Giriş ve onu takiben dört bölüm ile Sonuç ve Kaynakça`dan oluşmaktadır. Giriş`te Zu`i`nin yaşadığı 19. yüzyılda Azerbaycan`daki siyasi, sosyal ve edebi durum hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde Molla Mahmud Zu`i, hayatı, edebi kişiliği, etkilendiği kişiler ve eserleri yönünden tanıtılmıştır. Başta Zu`i`nin ismine yönelik farklılıklar üzerinde durulmuş, doğum ve ölüm tarihleri, yapmış olduğu meslekler ve aile hayatı ile ilgili elde edilen bulgular sunulmuştur. Beğendiği şairlerden bahsedilmiş, *Divan*`ı ile beraber diğer iki eseri tanıtılmıştır.

İkinci bölümde *Divan* biçim ve muhteva özellikleri ile metinlerarası ilişkiler yönünden incelenmiştir. Biçim özellikleri kısmında nazım şekilleri hakkında ayrı ayrı bilgi verilmiş, şiirler ahenk unsurları, dil ve üslup özellikleri yönünden tahlil edilmiştir. Muhteva özellikleri kısmında aşk, kişiler, kavimler, şehirler, tabiat ile ilgili unsurlar, sosyal hayat, din ve tasavvuf başlıkları üzerinde durulmuştur. Metinlerarası ilişkiler kısmında ise tespit edilen Alıntı, Anıştırma + Gönderge, Gönderge + Kolaj + Çeviri, Alıntı + Yenidenyazma, Gönderge + Anıştırma + Alıntı üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölüm *Zu`i Divanı* üzerinedir. Bu bölümde *Divan* nüshası tanıtılmış, metnin hazırlanmasında izlenen yol, çeviriyazı işaretleri ve metnin transkripsiyonlu hali verilmiştir. Metnin Farsça kısmının çevirisi beyit sonlarına dipnot düşülerek sunulmuştur.

Dördüncü bölümde *Divan*`ın Tebdiz projesi kapsamında hazırlanan bağlamlı dizini ve işlevsel sözlüğü yer almaktadır. Bu bölümde *Divan*`da yer alan kelimeler Türkiye alfabesine göre sıralanmıştır. Ayın harfi ve Azerbaycan alfabesinde bulunan "Ə" ve "Q" harfi alfabetik sırada sona alınmıştır. Her kelimeden sonra iki nokta konarak anlamları verilmiştir. Kelimelerin geçtiği beyitler sıralanmış ve beyitlerin künyeleri yazılmıştır.

Künyelerin yanında köşeli parantez içinde kelime ek ve köküne ayrılmış şekilde gösterilmiştir.

İnceleme sonucu varılan/elde edilen bilgi ve bulgular Sonuç bölümünde verilmiştir. En sonda ise Kaynakça kısmı eklenmiştir.

Molla Mahmud Zu`i`nin *Divan*`ı günümüze kadar bütün halde araştırılmamış, transkripte edilmemiştir. *Divan*, 19. yüzyıldaki Azerbaycan`ın edebi durumunu yansıtması bakımından önemlidir.

Anahtar Sözcükler

19. yüzyıl, Klasik edebiyat, Azerbaycan edebiyatı, Molla Mahmud Zu`i, Divan.

ABSTRACT

ALİYEVA, Tunzala. *Molla Mahmud Zu`i`s Divan (Transcription Text-Analyzing-Concordance-Functional Dictionary)*, Doctoral Dissertation, Ankara, 2019.

Our dissertation is composed of an Introduction and four parts, followed by a Conclusion and a Bibliography. In the Introduction, you will find information on Azerbaijan's political, social and literary position in the 19th century, where Zu'i lived.

The first part includes Mollah Mahmud Zu'i's life, literary character, people and works, which influenced him. At the beginning, you will find the distinctions regarding Zu'i's name and evidence on birth and death dates, occupations and family life. Poets he recited in different parts of *Divan,* names he liked openly and through translation are among those who he was influenced by. This part also includes two of his other works as long as *Divan*.

In the second part, *Divan* is examined based on its style and content as long as its relations between texts. In style, you will find separate information on verse styles and an examination of poetry euphony, language and genre. The content includes facts about love, people, tribes, cities, nature, social life, religion and Islamic philosophy. Relations between texts gives examples of Citation, Allusion, Reference, Reference + Collage + Translation, Citation + Rewriting, Reference + Allusion + Citation.

The third part is on Zu'i Divan. This part includes an introduction of *Divan's* copy, the method used in text preparation, transcription signs and a transcribed version of the text. The translation of the Persian part can be found as a footnote at the bottom of the verse.

The fourth part includes, *Divan's* concordance and functional dictionary. You will find words/statements from *Divan* in an alphabetic order as long as the meaning of each word and the bibliography of verses, within parentheses. The words are shown divided into affixes and stem next to the bibliography within square brackets.

A functional dictionary was prepared based on a concordance; the meanings of the words used in *Divan.* In this way, a vocabulary of Zu'i Divan was created. Information and evidence found during the examination are presented in the Conclusion. This is followed by a Bibliography.

Mollah Zu'i's Divan has not been examined, transcribed in whole until today. *Divan* is important for its reflection on Azerbaijan's literary position in the 19th century. Russian words along with Turkish, Arabic and Persian words can be found within the text. There is a duality within the text due to the dialect and its literary language. The work remains true to the original in order to reflect abovementioned characteristics.

Key Words

19th century, Classical Literature, Azerbaijani Literature, Mollah Mahmud Zu'i's Divan

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY…………………………………………………………………...i
YAYIMLAMA VE FİKRİ MÜLKİYET HAKLARI BEYANI……………………..ii
ETİK BEYAN…………………………………………………………………….iii
ÖZET…………………………………………………………………………………v
ABSTRACT………………………………………………………………………...vii
İÇİNDEKİLER……………………………………………………………………...ix
KISALTMALAR…………………………………………………………………..xxi
ÖNSÖZ……………………………………………………………………………xxii

GİRİŞ………………………………………………………………………………1

1. BÖLÜM: MOLLA MAHMUD ZU`İ`NİN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ…………………………………………………………………………12
1.1. HAYATI………………………………………………………………………..12
1.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ……………………………………………………………...19
1.2.1. Kaynaklarda Yapılan Değerlendirmeler...…………………………………19
1.2.2. Şairin Kendi Şiirlerine Dair Görüşleri………………………………………..20
1.2.3. Etkilendiği ve Etkilediği Şairler……………………………………………21
1.3. ESERLERİ……………………………………………………………………..27

2. BÖLÜM: ZU`İ DİVANI`NIN İNCELENMESİ…..……………………………30
2.1. BİÇİM ÖZELLİKLERİ………………………………………………………30
2.1.1. Nazım Biçimleri..…………………………………………………………..30
2.1.1.1. Kaside 30
2.1.1.2. Gazel 32
2.1.1.3. Mesnevi.. 34
2.1.1.4. Musammatlar 36
2.1.1.4.1. Murabba ………………………………………………………36
2.1.1.4.2. Muhammes……………………………………………………..36
2.1.1.4.3. Tahmis…………………………………………………………37
2.1.1.4.4. Müseddes………………………………………………………38

2.1.1.4.5. Terci-i Bend……………………………………………………….38
2.1.1.5. Kıt‘a 39
2.1.1.6. Rübai 40
2.1.1.7. Matla 41
2.1.2. Ahenkle İlgili Unsurlar………………………………………………..41
2.1.2.1. Vezin 41
2.1.2.2. Redif ve Kafiye 44
2.1.3. Dil ve Üslup Özellikleri…………………………………………………44
2.1.3.1. Yerel Söyleyiş Özellikleri... 44
2.1.3.2. Edebi Sanatlar 55
2.1.3.2.1. Hüsn-i Ta‘lil……………………………………………………55
2.1.3.2.2. Teşbih…………………………………………………………..55
2.1.3.2.3. Leff ü Neşr……………………………………………………...56
2.1.3.2.4. Tezad……………………………………………………………..56
2.1.3.2.5. Tevriye…………………………………………………………….57
2.1.3.2.6. Tenasüp………………………………………………………….57
2.1.3.2.7. İstifham………………………………………………………….58
2.1.3.2.8. Nida……………………………………………………………….58
2.1.3.2.9. Telmih…………………………………………………………….59
2.1.3.2.10. Tekrir……………………………………………………………59
2.1.3.2.11. Mübalağa……………………………………………………...59
2.1.3.2.12. İstiare…………………………………………………………….60
2.1.3.2.13. Teşhis ve İntak………………………………………………...61
2.1.3.2.14. Kinaye…………………………………………………………….61
2.1.3.2.15. Tecahül-i Arif…………………………………………………62
2.2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ……………………………………………63
2.2.1. Aşk………………………………………………………………………..63
2.2.1.1. Aşkla İlgili Unsurlar 63
2.2.1.1.1. Sevgili…………………………………………………………..64
2.2.1.1.2. Aşık……………………………………………………………..67
2.2.1.1.3. Rakip…………………………………………………………….69
2.2.2. Kişiler ve Milletler……………………………………………………….70
2.2.2.1. Kişiler 70
2.2.2.1.1. Firdevsi………………………………………………………….71
2.2.2.1.2. İsfendiyar……………………………………………………….71

2.2.2.1.3. Rüstem……………………………………………………………72
2.2.2.1.4. Sam……………………………………………………………..72
2.2.2.1.5. İskender………………………………………………………...73
2.2.2.1.6. Cemşid…………………………………………………………74
2.2.2.1.7. Behmen…………………………………………………………75
2.2.2.1.8. Dara……………………………………………………………75
2.2.2.1.9. Zal………………………………………………………………76
2.2.2.1.10. Huşeng………………………………………………………...76
2.2.2.1.11. Feridun………………………………………………………...77
2.2.2.1.12. Peşeng…………………………………………………………78
2.2.2.1.13. Dahhak………………………………………………………...78
2.2.2.1.14. Neriman………………………………………………………78
2.2.2.1.15. Behram………………………………………………………...79
2.2.2.1.16. Efrasiyab……………………………………………………79
2.2.2.1.17. Keykavus ve Keykubad………………………………………80
2.2.2.1.18. Sohrab…………………………………………………………80
2.2.2.1.19. Zerdüşt………………………………………………………...81
2.2.2.1.20. Ehrimen………………………………………………………81
2.2.2.1.21. Nuşirevan……………………………………………………...82
2.2.2.1.22. Nekisa…………………………………………………………82
2.2.2.1.23. Barbed…………………………………………………………83
2.2.2.1.24. Belkis…………………………………………………………83
2.2.2.1.25. Eflatun………………………………………………………...84
2.2.2.1.26. Lokman……………………………………………………..85
2.2.2.1.27. Hatem-i Tai……………………………………………………86
2.2.2.1.28. Karun…………………………………………………………86
2.2.2.1.29. Hipokrat/Bukrat/Bokrat………………………………………87
2.2.2.1.30. Sokrat…………………………………………………………88
2.2.2.1.31. Pisagor………………………………………………………...88
2.2.2.1.32. Bermek/Bermekiler…………………………………………...89
2.2.2.1.33. İbn-i Sina……………………………………………………...90
2.2.2.1.34. Tuğrul Bey……………………………………………………90
2.2.2.1.35. Şaseven/Şahsevenler…………………………………………..91
2.2.2.1.36. Şeyh San'an…………………………………………………...91
2.2.2.1.37. Leyla…………………………………………………………..92

2.2.2.1.38. Mecnun……………………………………………………………..93
2.2.2.1.39. Şirin……………………………………………………………...93
2.2.2.1.40. Hüsrev……………………………………………………………94
2.2.2.1.41. Ferhat……………………………………………………………95
2.2.2.1.42. Yezit……………………………………………………………...96
2.2.2.2. Milletler 96
2.2.2.2.1. Türk……………………………………………………………96
2.2.2.2.2. Hindu……………………………………………………………...97
2.2.2.2.3. Avrupalılar/Fransızlar……………………………………………..98
2.2.2.2.4. İngiliz……………………………………………………………...98
2.2.2.2.5. Yunan……………………………………………………………...98
2.2.2.2.6. Tatar……………………………………………………………99
2.2.3. Ülkeler ve Şehirler 99
2.2.3.1. Şirvan/Şamahı…………………………………………………...100
2.2.3.2. Guba……………………………………………………………..102
2.2.3.3. Şabran/Deveçi/Deveçibazar……………………………………..103
2.2.3.4. Muğan…………………………………………………………...103
2.2.3.5. Bakü……………………………………………………………..104
2.2.3.6. Ağcagabul………………………………………………………104
2.2.3.7. Galagayın………………………………………………………..105
2.2.3.8. Ağdaş……………………………………………………………105
2.2.3.9. Sabunçu…………………………………………………………105
2.2.3.10. Kafkasya………………………………………………………106
2.2.3.11. Erdebil…………………………………………………………106
2.2.3.12. Kuçan…………………………………………………………..107
2.2.3.13. Şiraz……………………………………………………………107
2.2.3.14. Kabil…………………………………………………………...107
2.2.3.15. Dergam………………………………………………………...107
2.2.3.16. Rum……………………………………………………………108
2.2.3.17. Bağdat………………………………………………………….108
2.2.3.18. Çin……………………………………………………………..109
2.2.3.19. Hıta/Hoten……………………………………………………..109
2.2.3.20. Babil……………………………………………………………110
2.2.3.21. Mısır……………………………………………………………111
2.2.3.22. Tiflis……………………………………………………………111

2.2.3.23. Rusya……………………………………………………………..112
2.2.3.24. Bedehşan…………………………………………………………112
2.2.3.25. Kandehar…………………………………………………………113
2.2.3.26. Kerbela……………………………………………………………113
2.2.3.27. Ken‘an……………………………………………………………113
2.2.4. Tabiat İle İlgili Unsurlar…………………………………………………..114
2.2.4.1. Kozmik Alem... 116
2.2.4.2. Zaman 118
2.2.4.3. Dört Unsur 122
2.2.4.3.1. Su……………………………………………………………...123
2.2.4.3.2. Toprak…………………………………………………………125
2.2.4.3.3. Ateş……………………………………………………………125
2.2.4.3.4. Hava…………………………………………………………...126
2.2.4.4. Hayvanlar.. 127
2.2.4.4.1. At ve Çeşitleri…………………………………………………128
2.2.4.4.1.1. Yabı…………………………………………………128
2.2.4.4.1.2. Semend……………………………………………...129
2.2.4.4.2. Fil……………………………………………………………...130
2.2.4.4.3. Yılan, Ejder……………………………………………………130
2.2.4.4.4. Akrep…………………………………………………………131
2.2.4.4.5. Kuş……………………………………………………………132
2.2.4.4.5.1. Bülbül………………………………………………132
2.2.4.4.5.2. Papağan……………………………………………...134
2.2.4.4.5.3. Doğan……………………………………………….135
2.2.4.4.5.4. Kartal………………………………………………..135
2.2.4.4.5.5. Şahin………………………………………………...136
2.2.4.4.5.6. Kumru……………………………………………….136
2.2.4.4.5.7. Sulsul………………………………………………..137
2.2.4.4.5.8. Turaç………………………………………………...137
2.2.4.4.5.9. Sülün………………………………………………...138
2.2.4.4.5.10. Terlan………………………………………………138
2.2.4.4.5.11. Anka……………………………………………….138
2.2.4.4.5.12. Karga………………………………………………139
2.2.4.4.5.13. Çaylak……………………………………………...140
2.2.4.4.5.14. Yarasa……………………………………………...141

2.2.4.4.6. Karınca…………………………………………………………...141
2.2.4.4.7. Kurt……………………………………………………………………141
2.2.4.4.8. Merkep…………………………………………………………...141
2.2.4.4.9. Deve……………………………………………………………...142
2.2.4.4.10. Koç……………………………………………………………...142
2.2.4.4.11. Öküz……………………………………………………………143
2.2.4.4.12. Koyun…………………………………………………………..143
2.2.4.4.13. Ceylan…………………………………………………………..143
2.2.4.4.14. Kaplan…………………………………………………………..144
2.2.4.4.15. Köpek…………………………………………………………...145
2.2.4.4.16. Balık……………………………………………………………145
2.2.4.4.17. Pervane…………………………………………………………146
2.2.4.5. Bağ, Bahçe, Çimen, Sebz, Gülzar, Gülistan, Lalezar 147
2.2.4.6. Bitkiler 149
2.2.4.6.1. Ağaçlar…………………………………………………………...150
2.2.4.6.1.1. Çınar…………………………………………………...150
2.2.4.6.1.2. Salkım Söğüt…………………………………………...151
2.2.4.6.1.3. Şimşir…………………………………………………..151
2.2.4.6.1.4. Tuba……………………………………………………151
2.2.4.6.1.5. Servi……………………………………………………152
2.2.4.6.1.6. Hurma Ağacı…………………………………………...153
2.2.4.6.1.7. Sanavber………………………………………………153
2.2.4.6.2. Çiçekler…………………………………………………………..153
2.2.4.6.2.1. Gonca, Gül, Çiçek/Şükufe, Suri ve Nesrin…………………153
2.2.4.6.2.2. Nergis…………………………………………………..155
2.2.4.6.2.3. Erguvan………………………………………………...156
2.2.4.6.2.4. Sünbül…………………………………………………156
2.2.4.6.2.5. Nesteren………………………………………………..157
2.2.4.6.2.6. Süsen…………………………………………………...157
2.2.4.6.2.7. Semen…………………………………………………157
2.2.4.6.2.8. Lale……………………………………………………158
2.2.4.6.2.9. Reyhan…………………………………………………159
2.2.4.6.2.10. Menekşe………………………………………………159
2.2.5. Sosyal Hayat……………………………………………………………159
2.2.5.1. Oyunlar 159

2.2.5.1.1. Satranç…………………………………………………………...160
2.2.5.1.2. Tavla…………………………………………………………..160
2.2.5.1.3. Çevgan………………………………………………………...161
2.2.5.2. Yiyecekler ve İçecekler 162
2.2.5.2.1. Helva…………………………………………………………..162
2.2.5.2.2. Kebap/Büryan…………………………………………………162
2.2.5.2.3. Şeker…………………………………………………………..163
2.2.5.2.4. Meyve Kurusu………………………………………………...163
2.2.5.2.5. Elma…………………………………………………………...164
2.2.5.2.6. Bal……………………………………………………………..164
2.2.5.2.7. Süt……………………………………………………………..164
2.2.5.2.8. Ekmek…………………………………………………………165
2.2.5.2.9. Tuz……………………………………………………………165
2.2.5.2.10. Hünnap………………………………………………………165
2.2.5.2.11. Şerbet………………………………………………………...166
2.2.5.2.12. Soğan………………………………………………………...166
2.2.5.2.13. Limon………………………………………………………...167
2.2.5.3. Savaş 167
2.2.5.3.1. Leşker/Sipah…………………………………………………..167
2.2.5.3.2. Esir, Yağma/Garet…………………………………………….168
2.2.5.3.3. Ok/Tir, Hadeng, Peykan, Sinan, Yay/Keman……………………168
2.2.5.3.4. Şemşir/Tiğ, Hançer……………………………………………170
2.2.5.3.5. Av ve Avlanma………………………………………………..171
2.2.5.3.6. Cellat…………………………………………………………..171
2.2.5.3.7. Balta/Tişe……………………………………………………...172
2.2.5.4. Tıp 172
2.2.5.4.1. Bimar/Hasta/Meriz……………………………………………172
2.2.5.4.2. Çare/Daru/Derman/Merhem/İlaç/Mumiya/Nuş-Daru…………...174
2.2.5.4.3. Tabip/Doktor………………………………………………….175
2.2.5.4.4. Uçuk/Tebhale…………………………………………………175
2.2.5.4.5. Hastane………………………………………………………..175
2.2.5.5. Müzik 175
2.2.5.5.1. Çalgı Aletleri…………………………………………………175
2.2.5.5.1.1. Rud…………………………………………………….176
2.2.5.5.1.2. Ney…………………………………………………….176

2.2.5.5.1.3. Çeng……………………………………………………………176
2.2.5.5.1.4. Çegane…………………………………………………………177
2.2.5.5.1.5. Rübab/Rebap…………………………………………………..177
2.2.5.5.1.6. Tar…………………………………………………………......177
2.2.5.5.1.7. Erganun/Erganon/Org…………………………………………179
2.2.5.5.1.8. Def/Tef…………………………………………………………179
2.2.5.5.1.9. Musikar………………………………………………………...180
2.2.5.5.1.10. Mizmar……………………………………………………..180
2.2.5.5.1.11. Barbet…………………………………………………………181
2.2.5.5.1.12. Nefir……………………………………………………….....182
2.2.5.5.1.13. Tambur/Tanbur………………………………………………182
2.2.5.5.2. Makamlar……………………………………………………………...182
2.2.5.5.2.1. Şahnaz…………………………………………………………182
2.2.5.5.2.2. Segah…………………………………………………………..183
2.2.5.5.2.3. Şur……………………………………………………………...184
2.2.5.5.2.4. Humayun………………………………………………………184
2.2.5.5.2.5. Dügah…………………………………………………………..184
2.2.5.5.2.6. Hisar……………………………………………………………185
2.2.5.5.2.7. Neva……………………………………………………………185
2.2.5.6. Değerli Taşlar 186
2.2.5.6.1. Cevher/Gevher…………………………………………………...186
2.2.5.6.2. Zümrüt……………………………………………………………...187
2.2.5.6.3. La‘l……………………………………………………………………187
2.2.5.6.4. Mercan…………………………………………………………...188
2.2.5.6.5. Lü`lü/Dürr…………………………………………………………..188
2.2.5.7. Kumaşlar ve Giyecekler.. 189
2.2.5.7.1. Kumaşlar……………………………………………………………...189
2.2.5.7.1.1. Harir …………………………………………………………...189
2.2.5.7.1.2. İstebrak……………………………………………………......190
2.2.5.7.1.3. Sündüs…………………………………………………………190
2.2.5.7.2. Giyim/Libas/Came…………………………………………………191
2.2.5.7.2.1. Haftan/Hi‘lat…………………………………………………...193
2.2.5.7.2.2. Kürk……………………………………………………………193
2.2.5.7.2.3. Kurşak…………………………………………………………194
2.2.5.7.2.4. Aba……………………………………………………………..194

2.2.5.7.2.5. Emmame……………………………………………………195
2.2.5.7.2.6. Börk………………………………………………………196
2.2.5.7.2.7. Çadra……………………………………………………...196
2.2.5.7.2.8. Daman……………………………………………………197
2.2.5.7.2.9. Külah……………………………………………………..197
2.2.5.8. Diğer Unsurlar 197
2.2.5.8.1. Arpa/Saman……………………………………………...197
2.2.5.8.2. Hazine……………………………………………………197
2.2.5.8.3. Tütün……………………………………………………..198
2.2.5.8.4. Petrol……………………………………………………..198
2.2.5.8.5. Saat………………………………………………………198
2.2.5.8.6. Dükkan…………………………………………………...198
2.2.5.8.7. Kemer……………………………………………………199
2.2.5.8.8. Para Çeşitleri ve Varlık…………………………………..199
2.2.5.9. Doğal afetler 201
2.2.5.9.1. Tufan……………………………………………………..201
2.2.5.9.2. Deprem…………………………………………………..201
2.2.5.9.3. Sel………………………………………………………..201
2.2.5.10. Meslekler 202
2.2.5.10.1. Bahçıvan………………………………………………..202
2.2.5.10.2. Pristav…………………………………………………..203
2.2.5.10.3. Zerger…………………………………………………...203
2.2.5.10.4. Ressam………………………………………………….203
2.2.5.10.5. Kasap…………………………………………………...203
2.2.5.10.6. Hazinedar……………………………………………….204
2.2.5.10.7. Sihirbaz…………………………………………………204
2.2.5.10.9. Tacir…………………………………………………….205
2.2.5.10.10. Terzi…………………………………………………...205
2.2.5.10.11. Vezir…………………………………………………..205
2.2.5.10.12. Padişah………………………………………………...205
2.2.5.11. Eğlence 206
2.2.5.11.1. Bezm Meclisi…………………………………………...206
2.2.5.11.2. Ceşn/Sur/Düğün/Şölen………………………………….208
2.2.6. Din ve Tasavvuf……………………………………………………...209
2.2.6.1. Din 209

2.2.6.1.1. Allah…………………………………………………………..209
2.2.6.1.2. Melekler……………………………………………………….214
2.2.6.1.3. Kutsal Kitaplar..…………………………………………………214
2.2.6.1.4. Ayet ve Hadisler………………………………………………215
2.2.6.1.4.1. Ayetler……………………………………………………215
2.2.6.1.4.2. Hadisler…………………………………………………...217
2.2.6.1.5. Peygamberler…………………………………………………217
2.2.6.1.5.1. Hz. Adem…………………………………………………218
2.2.6.1.5.2. Hz. Muhammed…………………………………………..218
2.2.6.1.5.3. Hz. İlyas…………………………………………………..219
2.2.6.1.5.4. Hz. Süleyman……………………………………………..219
2.2.6.1.5.5. Hz. İsa…………………………………………………….220
2.2.6.1.5.6. Hz. Hızır…………………………………………………..221
2.2.6.1.5.7. Hz. Musa………………………………………………….222
2.2.6.1.5.8. Hz. Eyyup………………………………………………...223
2.2.6.1.5.9. Hz. Nuh…………………………………………………...223
2.2.6.1.5.10. Hz. Yusuf………………………………………………..224
2.2.6.1.5.11. Hz. Yakub………………………………………………..225
2.2.6.1.5.12. Hz. Yahya………………………………………………..225
2.2.6.1.5.13. Hz. İbrahim……………………………………………...225
2.2.6.1.5.14. Hz. Yunus………………………………………………..226
2.2.6.1.6. Dört Halife ve Evlatları………………………………………226
2.2.6.1.6.1. Hz. Ali…………………………………………………….226
2.2.6.1.6.2. Hz. Hüseyn……………………………………………….227
2.2.6.1.7. Kaza, Kader…………………………………………………...227
2.2.6.1.8. Ahiret ve İlgili Mefhumlar……………………………………228
2.2.6.1.8.1. Ahiret/Ukba……………………………………………….228
2.2.6.1.8.2. Haşr, Kıyamet, Hesap günü………………………………229
2.2.6.1.8.3. Deccal……………………………………………………..230
2.2.6.1.8.4. Yecüc……………………………………………………..230
2.2.6.1.8.5. Cennet ve Cehennem……………………………………..231
2.2.6.1.8.6. Huri……………………………………………………….234
2.2.6.1.8.7. Gılman…………………………………………………….235
2.2.6.1.8.8. Şeytan/Münkir…………………………………………….236
2.2.6.1.8.9. Kevser, Tesnim, Selsebil………………………………….237

2.2.6.1.8.10. Ecel……………………………………………………………...238
2.2.6.1.9. Hac ve İlgili Mefhumlar…………………………………………………239
2.2.6.1.9.1. Kabe………………………………………………………………239
2.2.6.1.9.2. Zemzem…………………………………………………………..240
2.2.6.1.9.3. Mina Dağı ve Safa Tepesi………………………………………..240
2.2.6.1.10. Namaz ve İlgili Mefhumlar. ………………………………………...241
2.2.6.1.10.1. Namaz…………………………………………………………...241
2.2.6.1.10.2. İmam…………………………………………………………….242
2.2.6.1.10.3. Molla…………………………………………………………….243
2.2.6.1.10.4. Vaiz……………………………………………………………...243
2.2.6.1.10.5. Müezzin…………………………………………………………244
2.2.6.1.10. 6. Mihrab…………………………………………………………245
2.2.6.1.10.7. Mescit, Cami…………………………………………………….245
2.2.6.1.11. Zekat. ………………………………………………………………..246
2.2.6.1.12. Dinle İlgili Diğer Mefhumlar………………………………………..246
2.2.6.1.12.1. Müslüman ve İslam……………………………………………..246
2.2.6.1.12.2. Hristiyan ve Hristiyanlık………………………………………..247
2.2.6.1.12.3. Küfür, Kafir……………………………………………………..248
2.2.6.1.12.4. Günah, Sevap…………………………………………………….249
2.2.6.1.12.5. İman……………………………………………………………..249
2.2.6.1.12.6. Kefen……………………………………………………………251
2.2.6.1.12.7. Ramazan………………………………………………………...251
2.2.6.2. Tasavvuf 251
2.2.6.2.1. Zahit……………………………………………………………...251
2.2.6.2.2. Rind……………………………………………………………...253
2.2.6.2.3. Ehl-i Hak, Ehl-i Hal, Ehl-i Himmet ve Ehl-i Tesbih…………….253
2.2.6.2.4. Mürşid ve Mürid…………………………………………………254
2.2.6.2.5. Masiva…………………………………………………………...254
2.2.6.2.6. Tekke……………………………………………………………255
2.2.6.2.7. Nefis……………………………………………………………..255
2.2.6.2.8. Gayb……………………………………………………………..255
2.2.6.2.9. Tesbih……………………………………………………………256
2.2.6.2.10. Batın ve Zahir…………………………………………………..256
2.2.8. Şair ve Şiir Hakkında Düşünceleri……………………………………………..257
2.2.8.1. Şair 257

2.2.8.2. Şiir.. 258
2.2.9. Eğitimdeki Yeni Gelişmelere Dair Düşünceleri…………………………..259
2.3. METİNLERARASI İLİŞKİLER……………………………………………265
2.3.1. Alıntı………………………………………………………………………265
2.3.2. Anıştırma + Gönderge……………………………………………………….267
2.3.3. Gönderge + Kolaj + Çeviri……………………………………………..269
2.3.4. Alıntı + Yenidenyazma………………………………………………………271
2.3.5. Gönderge + Anıştırma + Alıntı……………………………………………273

3. BÖLÜM: ZU'İ DİVANI'NIN METNİ…………………………………………..275
3.1. DİVAN NÜSHASININ TANITILMASI…………………………………….275
3.2. METNİN HAZIRLANMASINDA İZLENEN YOL………………………276
3.3. ÇEVİRİYAZI İŞARETLERİ………………………………………………..279
3.4 METİN……………………………………………………………………...281

4. BÖLÜM: ZU'İ DİVANI'NIN BAĞLAMLI DİZİNİ VE İŞLEVSEL SÖZLÜĞÜ ………………………………………………………………………...……501
SONUÇ…………………………………………………………………….. 1457
KAYNAKÇA……………………………………………………………… 1464
EK 1. TABLOLAR……………………………………………………...…… 1471
EK 2. DİVAN`DAKİ NOTLAR…………………………………………...1482
EK 3. ORİJİNALLİK RAPORU……………………………………………1484
EK 4. ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU……………………………....1486

KISALTMALAR

ADİL	: Azerbaycan Dilinin İzahlı Lügati
Akt.	: Aktaran
AMA	: Azerbaycan Milli Ansiklopedisi
AMİA:	: Azerbaycan Milli İlimler Akademisi
ASA:	: Azerbaycan Sovyet Ansiklopedisi
ATAL	: Azerbaycan Toponimlerinin Ansiklopedik Lügati
Az.	: Azerbaycan
Az.	: Azerbaycan
Bkz.	: Bakınız
Bs.	: Basım
C.	: Cilt
Ed.	: Editör
G	: Gazel
H.	: Hicri
Haz.	: Hazırlayan
K	: Kaside
Kt	: Kıt'a
M	: Mesnevi
M.	: Miladi
Mh	: Muhammes
MÖ	: Milattan önce
MS	: Milattan sonra
R	: Rubai
S.n.y.	: Sayfa numarası yok
TB	: Terci-i Bend
Th	: Tahmis
T.y.	: Tarih Yok
TDV	: Türkiye Diyanet Vakfı
Vb.	: Ve benzeri
Vd.	: Ve diğerleri
Vs.	: Ve saire
Yay.	: Yayınları
Yay. Haz.	: Yayına Hazırlayan

ÖNSÖZ

Tez, *Molla Mahmud Zu`i Divanı (İnceleme-Metin-Bağlamlı-Dizin-İşlevsel Sözlük)`ten* oluşmaktadır.

Molla Mahmud Zu`i`nin hayatı ve edebi kişiliği ile ilgili bilgi veren en eski kaynaklar Seyyid Azim Şirvani`nin *Tezkiretü`ş-Şuara*`sı ve Feridun Bey Köçerli`nin *Azərbaycan Edebiyatı* eseridir. Maruf eserlerden anlaşıldığı üzere bu yapıtlar yazılırken Zu`i henüz hayattadır. Köçerli`nin (2005) eserinde şairin hayatı ile ilgili çok az bilgi ile beraber eserlerinden örnekler sunulmuştur. Daha sonra Nasreddin Garayev (1979) Molla Mahmud Zu`i ve *Divan*`ı üzerine araştırma yapmıştır. AMEA M. Fuzuli adına Elyazmalar Enstitüsü arşivinde muhafaza edilen Garayev`in Kiril alfabesi ile yazdığı 69 sayfalık makina baskısının ilk on iki sayfası Molla Mahmud Zu`i`nin hayatı ve edebi kişiliği hakkında bilgi içermektedir. Sayfa on ikiden itibaren sırasıyla Mirza Mehdi Hacı (s. 12-21), Mirza İsa Hayali (s. 21-38), Molla Ağa Bihud (s. 39-46), Mirza Hasan (s. 46-57), Abdülhalik Cenneti (s. 57-69) hakkında bilgi verilmiştir. Dağınık şekilde bulunan maruf arşivde Zu`i`nin Kiril alfabesiyle yazıçevrimi yapılmış otuz üç şiirinin tam çevirisi bulunmakla beraber Garayev`in bazı notları, bazı şiirlerin birkaç beytinin çevirisi yer almaktadır (Bkz. Tablo 1).

Zu`i ve *Divan*`ı hakkında daha sonra yapılan araştırmalar - Asgerli (2005), Memmedov (2003) vb. - genellikle yukarıda ismi zikrolunan kaynakları tekrarlar niteliktedir. Memmedov (2003) *Mirza Mahmud Zöv`i`nin Hayatı ve Divan`ından Seçmeler* başlıklı lisans bitirme tezi yazmış; dört mesnevi, otuz gazel örneği sunmuştur. Tezde bulunan iki mesnevi ve dört gazel Seyyid Azim Şirvani tezkiresinde bulunup *Divan*`da yer almamaktadır (bkz. Tablo 1). Molla Mahmud Zu`i ile ilgili ulaşabildiğimiz tüm kaynaklarda geçen şiir örnekleri Tablo 1`de verilmiştir. Bu tablodan da görüleceği üzere bazı şiirleri *Divan*`da bulunmamakta lakin bazı kaynaklarda tekrarlanmaktadır. *Divan*`da olmayan şiirlerin karşısına "-" işareti konmuştur. Tablodan da görüleceği üzere bazı şiirleri, örneğin, G 140 altı kaynakta geçmiştir (bkz. Tablo 1). Bayram (t.y.), Köçerli (2005), Garayev (1979), Garayev ve Memmedzade (1987), Asgerli (2005), Garayev (2012), Memmedov (2003), Gayıbov (2013), Ceferzade, Ganiyev ve İsmayılov (1999), Ganiyev (2010), Ceferzade (1975; 1977a; 1977b) vb. kaynaklar incelenerek elde edilen bilgiye göre, günümüze kadar Molla Mahmud`un 5 mesnevi, 3 kaside, 1 terci-i bent, 2

rübai ve 57 gazelinin yazıçevrimi yapılmıştır. Beş gazel ve 2 mesnevi *Divan*`da bulunmayan lakin Seyyid Azim Şirvani tarafından tezkireye alınan şiirlerdir. 107. gazelin *Divan*`da sadece ilk üç beyti bulunmasına rağmen Garayev (1979), Garayev ve Memmedzade (1987, s. 144) ve Memmedov`da (2003, s. 23) beş beyti de bulunmaktadır. Bu veriler *Divan*`ın nakıs olduğuna delalet etmektedir. Tek nüshasına ulaşabildiğimiz *Divan*`da 19`u Farsça olmak üzere 43 kaside, 13`ü Farsça olmak üzere 269 gazel, 15 mesnevi, 1 murabba, 5 muhammes, 3 tahmis, 2 müseddes, 1`i Farsça olmak üzere 2 terci-i bent, 6`sı Farsça olmak üzere 13 kıt‘a, 7 rübai, 2 Farsça matla yer almaktadır.

Garayev`in *Molla Mahmud Zöv`i ve Onun Divan`ı* eseri ile Şirvani`nin tezkiresi dağınık halde olup, varak numaraları bulunmadığı için inceleme kısmında kaynak gösterirken numara gösterilememiştir.

Zu`i`den bahseden kaynaklar onun öğretmenlik, hattatlık yaptığına dair bilgi vermiştir. *Divan*`ından onun mollalık yaptığı ve çarıkçı dükkanının olduğu da anlaşılmaktadır. Tezimizi yazarken ulaşabildiğimiz kaynaklar incelenmekle beraber *Divan* metni temel kaynağımızı oluşturmuştur. Şairin *Divan*`ı dışında *Nasihat-ı Lokman* çevirisi ve *Düzd ve Gazi Hikayesi* de bulunmaktadır.

Divan`nın ulaşabildiğimiz tek nüshası Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, M. Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü arşivinde, Б-742 numarası ile muhafaza edilmektedir. Eser nestalik hattıyla yazılmış 179 varaktan oluşmaktadır. Metni hazırlarken maruf tek nüsha üzerinde çalışılmıştır. Karışık halde bulunan *Divan*`ın varak numaraları tarafımızdan verilmiştir. Eser incelendiği zaman orijinal metni Nekiy Efendiyev adlı bir müstensihin tekrar yazdığı 155a`da düştüğü nottan anlaşılmaktadır. Künyesine ulaşamadığımız *Opisanie Rukapisey* kataloğuna göre müstensihin ismi Nekiy`dir. Efendiyev soyismi Divan`ın birkaç yerinde yazılmıştır. Orijinal metinle teksir edilen metin iç içe geçmiş vaziyettedir. Bu sebepten bazı şiirlerin iki veya üç defa tekrarlandığına rastlanmıştır. Şair, bazı beyitleri/mısraları farklı şiirlerde tekrar kullanmıştır. Metinde zaman zaman düzeltmeler yapılmış, bazı kelimelerin üzeri mürekkeple boyanmış, işaretler konmuş, takdim ve tehir yapılmıştır. Müstensihe ait olduğunu düşündüğümüz der-kenar "yazdım", "neveşteem" gibi notların, farklı tarih ve sıralamaların yazıldığı gözlemlenmiştir. Müstensih, *Divan*`ı 24 Nisan 1924 tarihinde yazarak/düzenleyerek bir araya getirdiğini 1a`da not düşmüştür.

Divan`da okunamayan kelimeler üç nokta konarak (...) gösterilmiştir. Okunuşundan emin olmadığımız veya anlamını bulamadığımız kelimelerin önüne soru işareti (?) konmuştur. Metin tamiri yapılarak metne eklenen kelimeler metin içinde köşeli parantez [ ] ile gösterilerek dipnot düşülmüştür. Metinde müellif yada müstensih tarafından yapıldığı düşünülen düzeltmelerin anlama ve vezne uyanı muhafaza edilip dipnotta gösterilmiştir. Dipnotta muhafaza edilen kelime verilip iki noktadan sonra diğer kelime gösterilmiş ve önüne (d.) eklenmiştir: Örneğin, kəlām: süẖən (d.).

Metin Azerbaycan ve Şamahı/Şirvan bölgesi özelliklerini göstermektedir. Metnin orijinalliğini bozmamak adına metin yazımına sadık kalınmıştır. Transkripsiyonda Türkiye Türkçesi ve Azerbaycan Türkçesi arasındaki benzerliklerden ve küçük farklılıklardan kaynaklı zorluklar yaşanmıştır. Metin bölgesel karakter taşıdığı için Azerbaycan Türkçesi ve Şamahı ağız özellikleri dikkate alınarak hazırlanmış/transkripte edilmiştir.

Tez çalışmamız Giriş ve onu takiben dört bölüm ile Sonuç ve Kaynakça`dan oluşmaktadır. Giriş`te Zu`i`nin yaşadığı 19. yüzyıl Azerbaycan`ın siyasi, sosyal ve edebi durumu hakkında bilgi verilmiştir.

Birinci bölümde Molla Mahmud Zu`i, hayatı, edebi kişiliği, etkilendiği kişiler ve eserleri yönünden tanıtılmıştır. Başta Zu`i`nin ismine yönelik farklılıklar üzerinde durulmuş, doğum ve ölüm tarihleri, yapmış olduğu meslekler ve aile hayatı ile ilgili elde edilen bulgular sunulmuştur. Beğendiği şairlerden bahsedilmiş, *Divan*`ı ile beraber diğer iki eseri tanıtılmıştır.

İkinci bölümde *Divan* biçim ve muhteva özellikleri ile metinlerarası ilişkiler yönünden incelenmiştir. Biçim özellikleri kısmında nazım şekilleri hakkında ayrı ayrı bilgi verilmiş, şiirler ahenk unsurları, dil ve üslup özellikleri yönünden tahlil edilmiştir. Muhteva özellikleri kısmında aşk, kişiler, kavimler, şehirler, tabiat ile ilgili unsurlar, sosyal hayat, din ve tasavvuf başlıkları üzerinde durulmuştur. Metinlerarası ilişkiler kısmında ise tespit edilen Alıntı, Anıştırma + Gönderge, Gönderge + Kolaj + Çeviri, Alıntı + Yenidenyazma, Gönderge + Anıştırma + Alıntı üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölüm *Zu`i Divanı* üzerinedir. Bu bölümde *Divan* nüshası tanıtılmış, metnin hazırlanmasında izlenen yol, çeviriyazı işaretleri ve metnin transkripsiyonlu hali verilmiştir. Metnin Farsça kısmının çevirisi beyit sonlarına dipnot düşülerek sunulmuştur.

Dördüncü bölümde *Divan*`ın bağlamlı dizini ve işlevsel sözlüğü Tebdiz projesi kapsamında hazırlanmıştır. Bu bölümde *Divan*`da yer alan kelimeler Türkiye alfabesine göre sıralanmıştır. Ayın harfi ve Azerbaycan alfabesinde bulunan "Ə" ve "Q" harfleri alfabetik sırada sona alınmıştır. Her kelimeden sonra iki nokta konarak anlamları verilmiştir. Kelimelerin geçtiği beyitler sıralanmış ve künyeleri yazılmıştır. Künyelerin yanında köşeli parantez içinde kelime ek ve köküne ayrılmış şekilde gösterilmiştir. Kelimelerin *Divan*`da hangi anlamlarda kullanıldığı, yani bağlamlı dizini verilerek işlevsel sözlüğü hazırlanmıştır. Böylece *Zu`i Divanı*`nın sözvarlığı ortaya konmuştur.

İnceleme sonucu elde edilen bilgi ve bulgular Sonuç bölümünde verilmiştir. Tez boyunca yararlanılan kaynaklar, Kaynakça bölümünde sunulmuştur. Birebir atıfta bulunulan kaynaklar Kaynakça başlığı altında toplanırken, yararlanılan kaynaklar Diğer Kaynaklar başlığı altında sıralanmıştır. En sonda tezin incelemesi ile ilgili hazırlamış olduğumuz Tablolar Ek 1.`de, *Divan*`daki notlar Ek 2.`de verilmiştir.

Amacımız 19. yüzyılın bir parçası olan ve o dönem özelliklerini yansıtan *Zu`i Divanı*`nın metnini elimizden geldiğince doğruya yakın bir şekilde ortaya koymak ve metin üzerine ayrıntılı bir inceleme yaparak onu literatüre kazandırmak/bulunduğu arşivden gün yüzüne çıkarmaktı.

Çıktığımız bu yolda her türlü desteğini esirgemeyen, hatalarımı sabırla düzeltip akademik bilgi ve becerileriyle beni yetiştiren kıymetli danışman hocam Sayın Prof. Dr. Özge ÖZTEKİN`e; hocalarım Prof. Dr. Fatma Sabiha KUTLAR OĞUZ`a, Prof. Dr. Osman HORATA`ya; metnin Arapça ve Farsça kısmının çevirisinde yardımcı olan Nergis KEŞANİ`ye, Dr. Azam AHMEDİ`ye, hocam Doç. Dr. Derya ADALAR SUBAŞI`na; tez sürecinde desteğini her zaman hissettiğim Dr. Öğretim Üyesi Fazile EREN KAYA`ya; aileme; başta Khayala Huseynova olmak üzere arkadaşlarıma ve kedime teşekkür ederim.

Tezimizin eksik kaldığı veya gözden kaçırıldığı yerlerinin değerli katkılarla tamamlanması dileğindeyiz.

Tunzala ALİYEVA

Mayıs 2019

GİRİŞ

19. YÜZYILDA AZERBAYCAN`DA SİYASİ, SOSYAL VE EDEBİ DURUM

1747 senesinde Nadir Şah`ın ölümünden sonra Azerbaycan hanlıklara bölünerek idare edilmiştir. Karabağ Hanlığı, Şeki Hanlığı, Guba Hanlığı, Gence Hanlığı, Bakü Hanlığı gibi toplam on iki hanlık ile sonradan Gürcistan Krallığı'na bağlanan iki sultanlık mevcut olmuştur. Hanlıklar arasında sürekli bir mücadele var olmuş, bu mücadeleden yararlanan İran ve Rusya zaman zaman Azerbaycan'a yönelik istila girişimlerinde bulunmuşlardır. Doğal olarak bu durum Azerbaycan`ı jeopolitik açıdan zayıf düşürmüştür. Rusya`nın 1801 yılında Gürcistan Krallığını işgal etmesiyle başlayan saldırıları, Kazah ve Şemşeddil Sultanlıklarını da kapsamıştır. Böylece Azerbaycan`ın işgali de başlamıştır.1803 yılında Car-Balaken, 1804 yılında ise Gence Hanlığı'nın işgal süreci, 1813 yılında İran ile Rusya arasında sulh anlaşmasının imzalanmasına kadar devam etmiştir. Aynı yıl, 12 Ekim'de Gülistan Anlaşması ile Azerbaycan ikiye bölünmüş, güneyi İran`a (Erivan ve Nahçıvan Hanlıkları hariç), kuzeyi ise Rusya`ya birleştirilmiştir (Bünyadov ve Yusifov, 2005, s. 596-612; Gasımzade, 1974, s. 3-32; Akpınar, 1994, s. 35-38).

1825 yılında Rusya`da Dekabristler isyanı ülke dahilinde kargaşaya sebep olmuştur. İran, bu karışıklıktan yararlanmak istemiş ve Azerbaycan`ın kuzey topraklarına yeniden girmiştir. Lakin bu mücadeleden yenik çıkan İran, 1828 yılında Türkmençay köyünde Rusya ile ikinci bir anlaşma imzalamıştır. Bu anlaşmaya göre Aras Nehri sınır olmak şartıyla Azerbaycan`ın güney toprakları İran ile kuzey toprakları ise Rusya (Erivan ve Nahçıvan hanlıkları da) ile birleştirilmiştir.

Azerbaycan hanlıklarının anlaşmazlık içerisinde olmaları, siyasi ve askeri bakımdan zayıf olmaları, Rus istilasını kolaylaştırmıştır. İngiltere ve Fransa, zaman zaman, kendi menfaatleri açısından, Rusların Kafkasya'ya, Azerbaycan ve İran`a doğru yayılmalarını sakıncalı gördüklerinden, bu harekete mani olmak istemişlerdir. Türkiye ve İran da bu işgali durdurmak istemiştir; lakin bu devletlerin içinde bulundukları siyasi ve iktisadi buhranlar ve askeri bakımdan Ruslardan daha zayıf olmaları Rusya`nın Kafkasya'yı işgaline engel olamamıştır (Akpınar, 1994, s. 35).

Hanlıklar Rusya`ya katıldıktan sonra bir müddet eski idare şekli devam etse de, 1840 yılında Nahçıvan`ın ve 1844 yılında İlisu Sultanlığı`nın ortadan kaldırılması ile memleket altı eyalete ayrılmış, merkezi Tiflis'e bağlı bir Kafkasya Umumi Valiliği oluşturulmuştur (Akpınar, 1994, s. 35). Rusya'nın ekonomik ve kültürel istilası ise, siyasi istiladan sonra başlayan bir süreç olmuştur.

Rus işgalinin tamamlanması, sadece idare şeklinde değil birçok alanda olumlu ve olumsuz gelişmelere neden olmuştur. Örneğin Azerbaycan, diğer Kafkas bölgeleri gibi, Rusya ve onun vasıtasıyla Avrupa ve dünya ticaret piyasalarına katılmıştır. 1830`lu yıllardan itibaren yeni fabrikalar açılmaya başlamıştır. Şamahı, Car-Balaken, Gence ve Guba eyaletlerinde yaşayanlar ipekçilikle meşgul olmuş, ilk koza fabrikası 1827 yılında Şeki yakınlarında bulunan Hanabad`da faaliyete başlamıştır. Çeşitli bölgelerde kızılboya, pamuk, tütün, safran yetiştirilmiş; bağcılık ve üzümcülük, ayrıca meyve kurusu, ceviz ve fındık üretimi gelişmiştir. Ziraatla beraber zanaat ve ticaret de ilerlemiş, demircilik, kalaycılık, bakırcılık, silah üretimi, halıcılık gibi alanlarda faaliyet gösteren imalathaneler açılmıştır. Bakü civarında tuz üretimi ve balıkçılık da gelişmiştir. Bütün bu ekonomik gelişmelerin içinde en büyük etkiyi yaratan, petrol rezervlerinin bulunması olmuştur. Petrolün taşınmasının gerekliliği, Bakü`nün bir liman şehrine dönüşmesine ve gemiciliğin gelişimine sebep olmuştur. Rusya`nın Azerbaycan`da yürüttüğü siyaset, ülkede sanayinin değil ham madde tabanının gelişimine yönelik olmuştur (Akpınar, 1994, s. 36-41; Bünyadov ve Yusifov, 2005, s. 611).

Sosyal hayatta ise, merkezi Tiflis`te olan ve 1920 yılından beri yayımlanan *Tatarskie Vedomosti Gazetesi*'nin Azerbaycan sayfası 1932 yılından itibaren çıkmaya başlamıştır (Gasımzade, 1974, s. 118). 19. yüzyılın ilk yarısında Kafkasya`da tiyatronun temeli Tiflis ve Erivan`da atılmıştır. Burada Rus ve dünya klasikleri sahnelenmiştir. Yenilikler sadece bu alanlarda değil edebiyatta, mimaride, musiki ve resimde de kendini göstermiştir.

19. yüzyılın ikinci yarısında Azerbaycan iktisadi açıdan yükseliş dönemini yaşamıştır. Tahkim kanununun kaldırılması ile "hızla gelişen Rusya kapitalizmi Azerbaycan`da da kapitalizmin inkişaf zeminini yaratmıştır" (Gasımzade, 1974, s. 237). Azerbaycan`da 1847

ve 1870 yıllarında küçük değişikliklerle köylülere 5 desyatin[1] toprak hakkı tanıyan Esasname[2] kabul edilmiştir. Rusya`daki kanunlarla tamamen aynı olmasa da 1870 yılındaki değişiklikle, köylüler bir yerden başka bir yere göç edebilme imkanına sahip olmuştur. Bununla beraber mahkeme, şehircilik ve inzibati reformlar da gerçekleştirilmiştir. Örneğin, artık beyler ve köylüler aynı mahkemelerde yargılanmaya başlamış, arzu eden bütün vatandaşlar duruşmalara katılabilmiştir. Şehirde yaşayıp vergi ödeyen, kadınlar ve 25 yaşından gün almayan erkekler dışındaki vatandaşlar – işçiler, köleler ve aydınlar – seçme hakkına sahip olmuştur. Kafkas, Rus canişini[3] tarafından guberniyalara[4] bölünerek idare edilmiştir. Guberniyalar da kazalara ayrılarak kaza reisleri tarafından idare edilmiştir. Kaza merkezlerinde polis idareleri yaratılmıştır.

Yüzyılın ilk yarısında Kuzey Azerbaycan, Şamahı merkezli olarak, bir gubernator (yönetici) tarafından idare edilmiştir. 1859 yılında Şamahı`da yaşanan deprem sonrasında guberniya merkezi, Bakü`ye taşınmıştır. Böylece Bakü, Hazar kıyısında önemli bir liman şehri haline gelmiştir. Pamuk ve tütün arazileri genişlemiş, fabrikalar ve imalathaneler açılmıştır. "1872 yılında Çar Rusya'sı petrol üzerinden icaredarlık[5] sistemini kaldırdıktan sonra bu alanda ilerlemeler görülmüş ve özel kapitaller rekabet etmeye başlamıştır" (Gasımzade, 1974, s. 432). "1873 yılında Bakü`de 12 petrol şirketi faaliyet halinde iken, yüzyılın sonunda bu sayı 140`a ulaşmıştır. 1879 yılında Nobel Kardeşler Birliği kurulmuş, 1880 yılında ise Rothschild ile beraber Fransız kapitalizmi nüfus etmiştir" (Bünyadov, 2005, s. 633).

Demir yollarının yapılması, ticaret piyasasında önemli rol oynamıştır. 1883 yılında Bakü-Tiflis, 1900 yılında ise Tiflis-Vladikafkas demir yolu hattı döşenmiştir. 1864 yılında Bakü`ye telgraf hattı, yine 1880`li yıllarda telefon ağı çekilmiştir. 19. yüzyılın 70`li yıllarına kadar medeniyet merkezi Tiflis iken, 70`li yıllardan sonra bu rolü Bakü, hakkıyla üstlenmeye başlamıştır (Gasımzade, 1974, s. 434).

Yüzyılın başlarında ziraatta görülen gelişim, yüzyılın ikinci yarısında da hızla ilerlemiştir. İpek fabrikasını bakır, boya, parafin fabrikaları takip etmiştir. Tahıl, buğday, arpa, çeltik

---

[1] 5 desyatin = 1,09 hektar.
[2] Esasname: Yönetmelik.
[3] Canişin: Çar Rusyası'nda ücra eyaletleri çar adına idare eden üstün otoriteye sahip kişi.
[4] Guberniya: SSCB döneminde kullanılan temel inzibati bölgesel birim; vilayet.
[5] İcaredarlık: Kiralama.

üretimi, tarımda ilk sıralarda yer almıştır. Bağcılık, üzümcülük, büyükbaş hayvancılık, halıcılık gelişmiştir.

Tüm bu değişiklikler, köylüler ve toprak sahibi burjuva olmak üzere iki sınıfın ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Köylülerin bir kısmı vergi ve borçların ağırlığı altında eziyet çekmeye başlamıştır. Memurların keyfi davranmaları ve rüşvetin yaygınlığı, sınıf mücadelesinin ortaya çıkmasına sebep olmuştur. Şikayetlerine yanıt alamayan köylüler; memurların, ağaların, beylerin evlerine saldırmış, hatta silahlı çatışmalar dahi yaşanmıştır. Bu tür olaylar, Kaçak Harekatı olarak adlandırılan bir dizi eyleme sebep olmuştur. Kaçaklar; evlerine baskın yaptıkları ağaların, beylerin mal varlığını alıp köylülere dağıtmış ancak kimi zaman bu eylemlerin karşılığı, ölümlerle sonuçlanan saldırılar şeklinde gerçekleşmiştir. Kaçaklar memurlara yakalanmamak için dağlara çekilmiş, ömürlerini kaçak olarak sürdürmüşlerdir. Azerbaycan`da en bilinen ve adlarına şiirler yazılan kaçaklar, Kaçak Nabi ve Kaçak Kerem`dir. Kentlerde ise, işçilerin ağır şekilde çalıştırılması, tatil günlerinin olmaması, maaşlarının az olması, çalışma saatlerinin 12-13 saat olması vb. gibi sebepler 70'li ve 80`li yıllarda işçi hareketlerinin başlamasına neden olmuştur. İşçi hareketleri sonunda işçi dernekleri kurulmuş, Rusya`dan Kafkasya'ya sürgün edilen Marksist önderlerin de etkisiyle 90`lı yıllarda Marksist edebiyat itibar görmeye başlamıştır.

1875 yılında Azerbaycan`da Hesen Bey Zerdabi`nin önderliği ile *Ekinçi Gazetesi* çıkmaya başlamış ve böylece milli matbaanın temeli atılmıştır. 1879 yılında Tiflis`te Ziya Gazetesi -1880 yılından itibaren *Ziyâ-yı Kafkasiye* olarak- çıkmıştır. Bunu *Kaspi Gazetesi* ve 1880 yılında *Keşkül Gazetesi* vb. takip etmiştir.

Molla Mahmud Zu`i, 1843 yılında böyle bir sosyal ve siyasi durumun içinde gözlerini dünyaya açmış ve gelişmelerden etkilenmiştir.

Azerbaycan padişah ve hanları eskiden beri edebiyata, sanata önem vermiş, sanatkarları himaye etmişlerdir. 18. yüzyılın sonu ile 19. yüzyılın başlarında yaşayan hanların kendileri de şiir yazmışlardır. "Guba ve Salyan hakimi *Müşteri* mahlaslı Fethali Han ve İbn Hüseyin Han, *Tuti* mahlaslı Ebülfeth Han, *Küdsi* mahlaslı Abbaskulu Ağa Bakıhanov, *Neva* mahlaslı Ceferkulu Han, Kerim Ağa *Fateh* ibn Fethali Han, *Natavan* mahlaslı Hurşid Banu Hanım, Mustafa Ağa Şekihanov, Mehemmed Hüseyin Han *Müştak* vb. bunlardan birkaçıdır" (Akpınar, 1994, s. 32).

Yüzyılın ilk yarısında Azerbaycan edebiyatı, romantizm ve realizm olmak üzere iki akım doğrultusunda gelişim göstermiş ve dört ana konu üzerinde ilerlemiştir:

1. Klasik şiiri devam ettirenler: Gazel geleneği eski otoritesini korumaya devam etse de eskisi kadar güzel şiir örneklerine pek rastlanmamıştır. Fuzuli`nin etkisi devam etmiş ve onun gazellerine –Türkçe ve Fars- sayısız nazireler yazılmıştır. Nazire geleneğinin etkili olma sebeplerinden bir diğeri de o dönemde faaliyet gösteren edebi meclisler ve meclis üyeleri arasındaki yazışmalardır.

2. Tekke-tasavvuf edebiyatı ve mersiye geleneği: 19. yüzyıl boyunca Raci, Gumri, Şuai, Süpehri, Ahi, Mirza Hasib Kudsi gibi meşhur mersiye şairleri yetişmiş ve yüzlerce mersiye kitapları yazılmıştır. Mersiyelerin büyük bir kısmı sade halk diliyle yazıldığı için Azerbaycan Türkçesi`nin dil zenginliğini ortaya çıkarmıştır. Tasavvuf edebiyatında Nakşibendilik revaçta olmuştur. Dağıstan sınırındaki bölgelerde Mehemmed Asgeri ve onun etkisiyle yazan Gutgaşınlı Abdulla`nın şiirleri meşhurdur (Gasımzade, 1974, s. 18; Akpınar, 1994, s. 40).

3. Sözlü halk edebiyatı / aşık edebiyatı: Yazılı edebiyatta aşık şiiri tarzı önemli bir yer kaplamıştır. Aşık edebiyatı 19. yüzyılda gelişmiş, aşıkların ve el şairlerinin sayı artmıştır. Aşıkların çoğu köylerde yetişmiş eğitimsiz şairlerdir. Masal, aşk destanları, koşma, bayatı (mani) vb. örneklerinin sayı da şairlere koşut olarak artmıştır. Aşıklar şiirlerini saz eşliğinde söylemişlerdir (Gasımzade, 1974, s. 20-28).

4. Realist – satirik şiir: Reformcu/yenilikçi bir temaya sahiptir. Rus edebiyatı reformist/yenilikçi edebiyat bakımından o dönem Azerbaycan şair ve yazarları için bir ekol görevini üstlenmiştir. Puşkin, Gogol, Çernişevski, Tolstoy ve diğerlerinin sanatçılar üzerinde büyük yankıları olmuştur. Nitekim vatanseverlik, ulusallık, Rus köylüsünün hayatı gibi konular o dönem Rus edebiyatının esasını oluşturmuştur ki bu etkiler Azerbaycan edebiyatında da görülmüştür. Kaynağını halk ve onun yaşam tarzından alan realizm cereyanı her gün biraz daha büyümüş, maarifperver[1]/realist/ halkı ve onun yaşam tarzını temel alan edebiyatın/şiirin oluşmasında önemli yer kaplamıştır. O dönem

[1] Akpınar "cemiyet ve din anlayışında yenileşmeyi, ıstılahı arzu eden ve bu yolda faaliyette bulunan, eserler veren kimseleri - aydınlanma çağı münevverleri"ni maarifperver veya maarifçi olarak tanımlamıştır (1994, s. 38).

Kafkasya`ya –özellikle Tiflis`e- sürgüne gönderilen Rus şair ve yazarların Azerbaycan edebiyatı üzerindeki önemi yadsınmayacak derecededir. Realist/yenilikçi edebiyatın temeli Abbaskulu Ağa Bakıhanov, İsmail Bey Gugaşınlı, Mirza Şefi Vazeh vb. ile atılmıştır. Gasım Bey Zakir, Baba Bey Şakir, Mirza Bahış Nedim gibi yazarların kalemlerinde mizahi şiir örnekleri hayat bulmuştur. Satirik/mizahi şiir köy insanının mücadelesinin eseri olarak ortaya çıkmış ve gelişmiştir. Lakin 19. yüzyılın ilk yarısında mizahi şiir birçok aydın tarafından totaliter rejime, baskıcı dini düzene, tahkimci beylik yönetimine veya Çar Rusya'sının bürokratik otoritesine karşı değil ayrı ayrı şahıslara yönelmiş "amatör mizah" olarak değerlendirilmiştir (Gasımzade, 106-128).

Edebiyat, yüzyılın ilk yarısında olduğu gibi ikinci yarısında da dört ana konu üzerinden ilerlemiştir. Gerçek anlamda realizm akımının banisi, 'millet' kelimesini ilk defa kullanan ve eserleriyle döneme damgasını vuran Mirza Fethali Ahundzade (1812-1878) olmuştur. Mizah, sosyal hayatın edebiyatta kullanılması onunla olgunlaşmış ve toplumsal karaktere bürünmüştür. Bu gelenek, Seyyid Azim Şirvani, Celil Memmedkuluzade, Necef Bey Vezirov, Neriman Nerimanov vb. tarafından geliştirilmiştir. Nazım alanında ortaya çıkan satira/mizah nesir alanına da sıçramıştır. Mirza Fethali Ahundzade, Azerbaycan dramaturjisinin temelini atmıştır. Onun yazdığı altı komediden biri olan *Hacı Kara,* 1873 yılında Azerbaycan Türkçesi ile Bakü`de tiyatro eseri olarak sahnede oynanan ilk eserdir. Ahundzade'nin eserlerindeki kahramanlar; köle, küçük sanatkârlar, köy ve şehir yoksulları olmuştur.

Necef Bey Vezirov, Azerbaycan`da ilk trajedi eseri olan *Müsibet-i Fehreddin*`i 1896 yılında yazmıştır. Seyyid Azim Şirvani hikayeler yazmış ve çocuklar için antolojiler hazırlamıştır. Neriman Nerimanov ilk realist roman olan *Bahadır ve Sona*`yı yazmıştır.

Yüzyılın ikinci yarısında klasik şiir, nazirecilik geleneği, tasavvuf edebiyatı, mersiyecilik ve aşık şiiri, yazılı edebiyatta aşık şiiri tarzı; realizm akımının etkisi altında varlıklarını devam ettirmişlerdir. Bu dönemde klasik şiir eleştiri ateşinden kurtulamamıştır. Mirza Fethali Ahundzade klasik şiiri baharı ve hazanı gayri tabii teşbihat ile vasf eden suni şiir olarak nitelemiştir. Ona göre nazire yazan şairler başkalarının gölgesine sığındıkları için orijinal eserler yaratamamışlar. Bu sebepten de onların şiirleri hayatilikten mahrumdur (Gasımzade, 1974, s. 19). Mirza Alekber Sabir ise, *Hophopname*`de sevgiliye,

Ey annın ay, üzün günəş, ey qaşların kəman!
Ceyran gözün, qarışqa xətin, kakilin ilan! (Sabir, 2004, c. 1, s. 229)

diye seslenerek dört beyitlik manzumesi ile klasik şiirin güzel anlayışını ve dolayısıyla klasik şiiri eleştirmiştir.

Seyyid Azim Şirvani hem klasik alanda hem de realist üslupta önemli eserlere imza atmıştır. Seyyid aynı zamanda Beytü`s-Safa edebi meclisinin de başkanı olmuştur. Klasik şiiri devam ettirenlerin önemli bir kısmı Azerbaycan`ın farklı bölgelerinde faaliyet gösteren edebi meclis üyeleri olmuştur. Nazirecilik geleneği yüzyılın ilk yarısında olduğu gibi ikinci yarısında da önemli yer tutmuştur. Şairlerin bazıları gazel şekline sadık kalsa dahi konuda değişiklik yapmış, dönemin sosyal meselelerini de ele almışlardır.

Aşık şiiri alanında Aşık Elesger, Molla Cuma, Çoban Efgan vb. önemli isimlerdir. Bu dönemde Rus işgalcilerine karşı amansız mücadele veren Kaçak Nabi gibi halk kahramanları ve sosyal motifler şiirlere konu olmuştur. Gubadlı bölgesinin Hal köyünde Hakverdi, Mirler köyünde Mehemmedağa ve Mir Şamil, Fuzuli bölgesinin Molla Meherremli köyünde İbrahim Efendi gibi şairler hem klasik hem de aşık şiiri alanında yazan lirik şairlerdir (Gasımzade, 1974, s. 385).

Tasavvuf edebiyatında Mir Hamza Nigari`nin büyük etkisi olmuştur. Lakin Ruslar tarafından takip edildiği için Türkiye`ye geçip burada faaliyet göstermiştir. Ülkenin güney kısmında ise İran`ın da etkisiyle Şiilik ve Mevlevilik yayılmıştır.

19. yüzyılın başlarında, farklı şehirlerde yeni şairler ve şiir sevdalıları önemli şairlerin etrafına toplanarak, medreselerde veya evlerde karşılıklı edebi görüşme ve konuşma gerçekleşirmişlerdir. Zamanla bu toplantılara gelenlerin sayısı artmış ve özel meclislerin kurulmasına vesile olmuştur. Bu toplantılar/meclisler düzenli şekil alınca toplanıldığı yere, ortama veya üyelerinin terkibine göre uygun adlar almıştır (Garayev, 2012, s. 14-16).

Şair meclislerinde karşılıklı edebi tartışmalar ve çeşitli eğlenceler düzenlenmiştir. Edebi ve yarı eğlenceli meclisler, kimi zaman tacirlerin ve bazı hakimlerin/beylerin evlerinde yapılmıştır. Bu tarz edebi meclislerde eski şairlerden örnekler seçilmiş ve tüm meclis

üyeleri onlara nazire yazmıştır. Yazılan nazireler mecliste tartışılmış, hangisinin daha başarılı olduğu belirlenmiştir.

19. yüzyılda Azerbaycan`da Divan-ı Hikmet, Gülistan, Encümenü`ş-Şuara, Fevcü`l-Fuseha, Beytü`s-Safa, Mecmau`ş-Şuara, Meclis-i Üns ve Meclis-i Feramuşan meclisleri bulunmuştur. Bu meşhur meclislerle beraber Derbent, Şeki, Kazah ve Ağdaş`ta küçük edebi dernekler faaliyet göstermiştir. Bu meclislerde düzenlenen karşılıklı şiir söyleme yarışmaları güzelin vasfından, şaraptan, musikiden, bazense hicivlerden oluşmuştur. Dini konulara pek yer vermemişlerdir (Derbent meclisi hariç). Yazılan mersiye ve nevhalar (ağıtlar) nadiren meclisin tartışma konusu olmuştur (Garayev, 2012, s. 17-20). Şairler klasik konular dışında toplumsal konularda da şiirler yazmışlardır.

Meclis üyeleri medrese eğitimi görmüş, ilim-irfan sahibi kişilerdir. Bu sebepten eserlerini iki dilde, Türk ve Fars dillerinde yazmışlardır. Hatta Meclis-i Üns ve Meclis-i Feramuşan üyeleri H. Yüzbaşov ve A. Asi Ali Şir Nevai`nin etkisi ile Çağatay Türkçesinde de gazeller yazmışlardır. Bu dönemde Saib-i Tebrizi`nin, Cami`nin, Hafız`ın, Sadi`nin, Nabi`nin ve Fuzuli`nin eserlerine nazireler yazılmıştır. Meclis başkanlarından Seyyid Azim Şirvani (Beytü`s-Safa) ve Hurşudbanu Natevan`ın (Meclis-i Üns) şiirleri en çok tanzir edilenlerdir.

19. yüzyılda Azerbaycan`da mevcut olan edebi meclisleri aşağıda sıralıyoruz:

I. Divan-ı Hikmet: 19. yüzyılın ilk yarısında Mirza Şefi Vazeh tarafından oluşturulmuştur. Dönemin klasik sanatkarları Mirza Mehdi Naci, Mirza İbrahim Naseh, Molla Abdullah, Hacı Abbas Şule vs. gibi isimler Vazeh`in ders verdiği medresede, bazen de birbirlerinin evlerinde toplanmış, şiirler söylemiş, fikir alışverişinde bulunmuşlardır. Mecliste evvela üstat (Mirza Şefi Vazeh) kendi şiirini okur, sonra şiir üzerine konuşulurdu. Bazen klasiklerden, Hafız`dan, Fuzuli`den şiirler seçilirdi (Bayramov, 2014, s. 44-61).

II. Gülistan: 19. yüzyılın birinci yarısında Guba`da şair ve araştırmacı Abbaskulu Ağa Bakıhanov tarafından kurulmuştur. Guba ve çevresindeki şair ve yazarlar, hatta halktan insanlar Bakıhanov`un arifane sohbetlerini dinlemek için meclise toplanmıştır. Mirza Möhsün Hayali bu meclisin müdavimlerindendir (Garayev, 2012, s. 50-51; Garayev ve Memmedzade, 1987, s. 33).

**III. Encümenü`ş-Şuara**: 1838 yılında Şıheli Naib tarafından Ordubad`da kurulmuştur. Meclise bir dönem Mehemmedtağı Sıdkı ve Hacağa Fakir Ordubadi rehberlik etmiştir. Mehemmedtağı Sıdkı kapanmaya yüz tutmuş meclisi aktif hale getirmek için Çayhane`de düzenlemiş, yerli ve yabancı gazetelerden haberler okumuş, şiirler üzerine yorumlar yapmış, ilmi ve medeni faaliyetlerde bulunmuştur. Zeynal Nakkaş, Hacı Molla Hüseyin Bikes, Meşedi Hesen Debbağ, Cani Ordubadi, Hacı Mirza Ağarehim Kudsi Ordubadi, Möhterem Ordubadi, Ahmedağa Şemi, Salik Ordubadi, Nadim Nahçıvani, Mirza Mehdi Nahçıvani vb. meclisin üyeleri olmuştur (Garayev, 2012, s. 55-56; Garayev ve Memmedzade, 1987, s. 51).

**IV. Fevcü`l-Füseha**: Tahminen 1850-1855 yıllarında (Garayev, 2012, s. 76) Lenkeran`da kurulmuştur. Bu meclisin de temel meşguliyeti klasikleri mütalaa etmek, onlardan seçilen şiirlere nazire yazmak, din, felsefe, edebiyat vb. üzerine arifane sohbet etmek idi (Gasımzade, 1974, s. 191). Mirza İsmayıl Kasid, Mirza Seideli Bey Kazımbeyov, Mirza Ahmed Mirza Hudaverdi oğlu, Mirza Elakber Ahundov, vb. meclis üyelerindendir.

V. Meclis-i Üns: Şair Mirza Rehim Fena`nın teşebbüsüyle 1864 yılında Şuşa`da, meclis üyelerinden şair Hacı Abbas Agah`ın evinde faaliyete başlamıştır (Gasımzade, 1974, s. 389). 1872 yılında meclis Hurşudbanu Natevan`ın ricası ile onun sarayında düzenlenmeye başlamış ve Meclis-i Üns ismini almıştır (Garayev ve Memmedzade, 1987, s. 166). Mirza Rehim Fena, Memo Bey Memai, Mirza Hesen Yüzbaşov, İsmayıl Bey Derufe, Meşedi Nesir Lövhi, Mirza Sadık İman Han oğlu, İskender Bey Rüstembeyov, Bahış Bey Sebur, Semed Bey vb. meclis üyelerindendir. Meclise sadece şairler değil, hanende ve sazendeler de katılmıştır. O dönemde bir kadın şair tarafından, kadın rehberliğinde, bir kadının sarayında düzenlenmesi bakımından önemli yere sahiptir. Meclis, Hurşidbanu Nateva`nın vefatına kadar (1897) faaliyetini devam ettirmiştir.

VI. Meclis-i Feramuşan / Meclis-i Hamuşan: Karabağ`da Mir Möhsün Ağa Nevvab önderliği ile Meclis-i Üns 1872 yılında Hurşudbanu Natevan`ın sarayına taşındıktan sonra kurulmuştur. Başlıca üyeleri Abdulla Bey Asi, Hesenali Han Karabaği, Fatma Hanım Kemine, Abdulla Bey Aşıb, Meşedi Eyyub Baki, Mirza Ebdül Şahin, Hacı Hüsü, Mirza Sadık İman`dır. Garayev`in (2012, s. 202) verdiği bilgiye göre başta iki meclis arasında soğuk ilişkiler olsa da sonradan bu ilişkileri olumlu anlamda gelişmiştir. Kırka yakın üyesi olan meclis 20. yüzyılın başlarına kadar faaliyet göstermiştir.

**VII. Mecmau`ş-Şuara**: Memmedağa Cümri`nin başkanlığı ile Bakü`de 80`li yıllarda kurulmuştur. Ağadadaş Süreyya, Ebdülhalik Yusif, Ağakerim Salik, Mirza Mehemmedali Bineva, Ebdülhesen Vakıf, Ağadadaş Müniri, Ebdülhalik Cenneti, Mikayıl Seydi, Ebülhesen Vakıf, Meşedi Azer Buzovnalı vb. meclis üyeleri olmuşlardır. Diğer birçok meclis gibi Mecmau`ş-Şuara da diğer meclislerle karşılıklı ilişki içerisinde olmuş ve varlığını 1915 yılına kadar sürdürmüştür (Gasımzade, 1974, s. 389; Garayev ve Memmedzade, 1987, s. 346).

**VIII. Beytü`s-Safa**[1]: Şairler şehri olarak bilinen Şamahı`da 1867 yılında Seyyid Azim Şirvani rehberliğiyle oluşturulmuştur. Garayev`in (2012, s. 107) verdiği bilgilere göre bu meclis teşkil edilmeden önce Şamahı`da özel meclisler düzenlenmiş, şiir ve sanat sohbetleri yapılmıştır. Özel meclisler arasında özellikle Mirza Nesrullah Bahar`ın etrafına toplananlar bilinmektedir. Bahar Tebriz`e taşındıktan sonra da meclisler düzenlenmeğe devam etmiş, Beytü`s-Safa için zemin hazırlanmıştır. Bahar`ın tavsiyesi üzerine Ahmed Ağa kervansarayında düzenlenen Beytü's-Safa meclisinin giderlerini Ali Akber Bey karşılamıştır. Bazı kaynaklar (Gasımzade 1974, s. 390 ve Köçerli 2005, s. 101), meclisin Mehemmed Safa`nın evinde düzenlendiği için bu adı aldığını belirtmektedirler. Diğer edebi meclislerde olduğu gibi Beytü`s-Safa`da da Doğu şairlerinin eserleri tetkik edilmiş, Azerbaycan ve Doğu tarihi öğrenilmiştir. Nitekim, Seyyid Azim Şirvani`nin Azerbaycan tarihi ve şairlerine dair *Tezkire*'sinde biriktirdiği bilgiler bu döneme tesadüf etmektedir. Azim, Doğu edebiyatı tarihini, mantık, felsefe ve Azerbaycan etnografisini iyi bilmiş, basım, Rus edebiyatı ve kültürü ile ilgilenmiş, bunu meclis üyelerine de aktarmıştır (Garayev, 2012, s. 113). Beytü`s-Safa, 1892 yılına kadar faaliyet göstermiştir[2].

---

[1] Molla Mahmud Zu`i, *Divan*`ında Farsça olarak Beytü`s-Safa meclisinin kuruluşunu da anlatmaktadır. Çevirisini aşağıda paylaşıyoruz:
"'Haccın iftiharı' Hacı Ali Akber Bey, H. 1284 (M. 1867) yılında Ahmed Ağa kervansarayında biz şairler meclis düzenleyelim diye bizim için oda ayırdı. Biz beş şaire günlük gelirimiz dışında bütün diğer harcamaları verdi. İlk önce şunu belirteyim ki, üstadımız Bahar mahlaslı Mirza Nasrullah Bey Tahran`a gidip melikü`ş-şuara oldu. Bahar bir gün, biz diğer şairlere –Seyyid, Ragıb, Bihud ve ben hakir Zu`i- "bu mekânın adını Beytü`s-Safa koyalım" dedi. Biz her birimiz Beytü`s-Safâ`yı anlatmak için şiir yazdık. Söylediğimiz birkaç şiir içerisinde, üstat benimkini beğendi. O yüzden burada yazdım" (*Divan*, 158b-159a).
Molla Mahmud Zu`i yukarıdaki ifadesinden sonra, meclis ve üyeleriyle ilgili on bir beyitten oluşan Farsça bir şiir yazarak meclisi övmüştür. Şiirde, Beytü`s-Safa`nın kapısının toprağını sürmeye benzeterek, "öyle şerefli ve faziletlidir ki, Beytü`ş-Şeref onun kölesidir" demiştir. Gökyüzündeki güneşi onun kapısının dilencisi olarak gören şair, meclisin kapısını Kabe'ye, içini cennete ve kendisini de Havernak sarayına benzetmektedir. Mescidü`l-Aksa gibi olan bu meclisin önderi ise, ariflerin imamı olan ve şiirinin büyüsüyle dünyada mucizeler yaratan Bahar`dır (*Divan*, s.159a).

[2] Bu meclisten yaklaşık yüz yıl sonra, 1990`larda Şamahı`da Beytü`s-Safa Davamçıları adlı bir meclis oluşturulmuştur. Başta yirmi üyeyle başlamış, zamanla sayısı artmıştır. Bu meclisin teşkil edilmesinin sebebi, eski meclis geleneğini

Edebi meclisler, son demlerini yaşayan klasik şiiri canlandırmaya çalışmış, lakin -bazı şairler hariç- nazirecilikten öteye gidememiştir. Dönemin ilim irfan sahibi sanatkârlarını bir araya toplayarak gelecek nesillere bıraktığı miras adına edebi meclisler önemli yere sahiptir.

devam ettirmektir. 2016'dan itibaren, Şirvanlı Seyfeddin Ganiyev tarafından *Beytü`s-Safa Davamçıları* adlı bir dergi de çıkarılmaya başlanmıştır (Ganiyev 2010, s. 20).

1. BÖLÜM

MOLLA MAHMUD ZU`İ`NİN HAYATI, ESERLERİ VE EDEBİ KİŞİLİĞİ

1.1. HAYATI

Molla Mahmud Zu`i, 19. yüzyılın ikinci yarısında yaşamıştır. Hayatı hakkında kısa bilgiler bulunmakla beraber**,** en kusursuz ve eksiksiz bilgiler kendi *Divan*`ı ile Seyyid Azim Şirvani`nin *Tezkiretü`ş-Şuara*`sında yer almaktadır.

Şairin ismindeki "Żū`", "Żau`" veya "Żaw`" Arapça bir kelime olup "aydın, pırıltı, ışık, ışıl ışıl; parlak, aşikar" anlamlarına gelmektedir (Steingass, 2005, s. 804; Mo'in, 1992, s. 2192). Nispet eki î ile kullanılarak "ışığa ait, aydınlık" anlamlarına gelmektedir. Azerbaycan Türkçesi`nde hem Żū`ī hem de Żöv`î şeklinde kullanılmaktadır. Çalışmada Steingass`a dayanılarak Żū`ī şekli tercih edilmiştir.

Zu`i, ismi olan Mahmud'u *Divan*`ında Ayaz ve Mahmud mazmununa telmihte bulunarak tevriyeli kullanmıştır:

Mənəm Maḥmūd-ı zārī ol Ayāz-ı s̱ānīnün Żū`ī
Ki çāruq ilə olmuş şəhrdə məşhūr dükkānı
(G 220/6)

Divan`da şairin ismi; Zu`i`nin hemşehrisi, arkadaşı ve üyesi olduğu edebi meclisin başkanı Seyyid Azim Şirvani tarafından gönderilmiş bir mesnevide de Mahmud olarak yazılmıştır. Mesnevi, Molla Mahmud Zu`i`ye hitaben yazılmıştır:

Ey olan ḥibb-i Kirdgār-ı vədūd
Bədəni kīmyā adı Mahmūd
(Divan, 9a; 69b)

Şairin unvanının mirza mı molla mı olduğuyla ilgili de farklı bilgiler vardır. *Divan*`ındaki bir gazelinde yer alan aşağıdaki beyitte, hayatının bir döneminde maddi ihtiyaçtan dolayı mollalık yaptığını lakin bu durumdan hiç de hoşnut olmadığını, mollalık mesleğini sevmediğini dile getirmiştir:

Ḫarāb olaydı cəhān kāş bu fələk-i bər-bād
Mənim bu mollālıqə intiḫāb olan günlər
(G 65/8)

Zu`i`nin ismi 1913 yılında Tiflis`te basılmış *Düzd ve Gazi* eserinde Mirzâ Mahmūd Żū`ī olarak yazılmıştır (Zu`i, 1913, s. 19). *Divan*`ındaki verilere ve Seyyid Azim Şirvani`nin *Tezkiretü`ş-Şuara*`sına dayanarak şairin isminin ve mahlasının Mahmūd Żū`ī olduğu düşünülmektedir. *Divan*`ından hareketle şairin unvanı molla olarak muhafaza edilmiştir.

Molla Mahmud Zu`i, *Divan*`ında Farsça düştüğü bir notta yeni gazellerini H. 1297 (M. 1877) yılında, otuz dört yaşında yazdığını belirtmiştir (107a) ki bu da onun 1843 yılında doğduğunu göstermektedir. Seyyid Azim Şirvani, *Tezkiretü`ş-Şuara*`sında verdiği bilgiye göre Zu`i, Şamahı`nın Şirvan şehrinde H. 1250 (M. 1843) yılında doğmuş ve o tezkiresini yazdığı zamanlar Zu`i daha yirmi beş yaşında imiş (Şirvani, 1883, c. I[1]).

Seyyid Azim Şirvani, *Tezkiretü`ş-Şuara*`sında şairden aşk meydanının sarhoşu, sevgiden perişan olmuş, bekarlık bahçesinin hür servisi, güzel söz (şiir) söyleyenlerin küçük yeğeni Molla Mahmud Zu`i mahlaslı şair, diye bahsetmiştir (Şirvani, 1883, c. I).

Feridun Bey Köçerli, Molla Mahmud Zu`i hayattayken *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi Materyalleri* adlı kitabını yazmış ve şairden Molla Mehemmed Zu`i (1926, s. 136) olarak bahsetmiştir. Feridun Bey vefat ettikten sonra eski harflerle basılan bu kitabın el yazısına ulaşılamamıştır. Bu sebepten el yazısında Mehemmed mi yoksa Mahmud mu olduğu tespit edilememiştir. Aynı kitabın *Azerbaycan Edebiyatı* adı ile Latin harfli baskısında ise şairin ismi Molla Mehemmed Zövi olarak yazılmıştır (2005, c. 2, s. 103).

[1] Seyyid Azim Şirvani`nin *Tezkiretü`ş-Şuara*`sı elyazma olup varakları numarasız ve karışıktır. AMİA Fuzuli adına Elyazmalar Enstitüsü arşivinde iki cilt olarak muhafaza edilmektedir (Arşiv No: 5 G3/29).

Molla Mahmud Zu`i`nin Bakü Elyazmalar Enstitüsü`nde ve Azerbaycan Milli Kütüphane`sinde muhafaza edilen diğer iki eseri *Düzd ve Gazi* ile *Nasihat-ı Lokman*`ın müellif ismi Mirza Mahmud Zu`i Şirvani olarak kayıtlıdır. Yine Bakü Elyazmalar Enstitüsü`nün *Opisanie Rukapisey* kataloğunda *Divan*`ı hakkında bilgi verilirken şairin ismi eski yazı ile Molla Mahmud Cavad oğlu Zu`i şeklinde yazılmıştır. Şairin ismini Garayev (2012, s. 143) Molla Mahmud Zövi, Garayev ve Memmedzade (1987, s. 140) Mirza Mahmud Zu`i, Ganiyev (2010, s. 42) Molla Mehemmed Zu`i, Ceferzade, Ganiyev ve İsmayılova (1999, s. 82) Zu`i Mirza Mahmud, Gayıbov (2013, s. 161) Molla Mahmud Zövi, Bayram (t.y., s. 99) Molla Mehemmed Zövi, Askerli ve Nabiyev (2005, s. 316) Molla Mehemmed Zövi, Memmedov (2003) Mirza Mahmud Zövi şeklinde yazmıştır. Bahsedilen bu kaynaklar Latin harfli olup, şairin eserlerinden verilen örnekler birbirini tekrar etmektedir (bkz. Tablo 1).

Bakü Elyazmalar Enstitüsü`nün *Opisanie Rukapisey* kataloğunda ve Gayıbov`un *Azerbaycan`da Meşhur Olan Şuaranın Eşarına Mecmuadır* adlı eserinde Molla Mahmud Zu`i`nin babasının ismi Cavad olarak yazılmıştır (Gayıbov, 2013, s. 161).

Şair, *Divan*`ında Farsça olarak yazmış olduğu şiirde talihin ondan yana olmadığını, türlü sıkıntılarla karşılaşıp borçlandığını ve bu yüzden mollalık etmeye başladığını belirtmiştir. Bir köyde mollalık eden Zu`i, köy ahalisinden zekat toplamanın zor olduğunu da dile getirmiştir (*Divan*, 161b).

Zu`i, Emirhan Şirvan`a yazdığı bir mesnevide de yeni göreve atanan bir memur tarafından mollalıkla görevlendirildiğini anlatmıştır. Yine aynı mesnevinin 20. beytinden anlaşıldığı üzere bu göreve gitmesini ondan Emirhan Şirvan istemiştir. Şair, başta bu görevinden memnun olsa da daha sonra sıkıntılar yaşamaya başlamış ve Emirhan Şirvan`dan maddi destek istemiştir:

Nərrād-ı qəżā çəküb baña dav
Gəldi o məqāmə bir piristav

Ḫānlar səni istəyübdi mollā
Rūḥānī umūr içrə dārā

Əvvəl məni nişə istədüz siz
Gəlün bu məqāmə sölədüz siz
(M 7/15; 17; 26)

Zu`i, bir gazelinde de mollalığa atandığını ve bu durumdan hoşnut olmadığını dile getirmiştir:

Ḫarāb olaydı cəhān kāş bu fələk-i bər-bād
Mənim bu mollālıqə intiḫāb olan günlər

Nə sūd Żū`ī bu məscid imāmı olmaqdan
Ḫˇoşā o meykədə rindi ḥesāb olan günlər
(G 62/8-9)

Cəfərzadə`nin (1975, s. 4) verdiği bilgiye göre şair on iki yıldan daha çok öğretmenlik yapmış ve bununla beraber ticaretle de uğraşmıştır. Köçerli`nin (2005, s. 103) yazdığına göre Zu`i, öğretmenliğini Muğan`ın Hanlık köyünde yapmıştır. Hamit Araslı, Molla Penah Vakıf`tan söz ederken onun molla unvanını uzun yıllar öğretmenlik yaptığı için aldığını belirtmiştir (Vakıf, 2004, s. 5). Şairin mollalık unvanını bu sebepten aldığı da düşünülebilir.

Şairin bir dönem ayakkabıcılık yaptığı anlaşılmaktadır. Bir gazelinin aşağıdaki beyti, Zu`i`nin çarık dükkanının şehirde meşhur olduğunu söylemektedir:

Mənəm Maḥmūd-ı zārī ol Ayāz-ı s̱ānīnün Żū`ī
Ki çāruq ilə olmuş şəhrdə məşhūr dükkānı
(G 205/6)

Zu`i`nin Muğan`da yaşadığı ve buradaki hayatından memnun olmadığı şiirlerinden anlaşılmaktadır. Örneğin, şair, "gedəm" redifli gazelinde Muğan`ı çöl hapishanesi eziyeti olarak görmüş, bir an önce Muğan`ın karagan otundan, çer çöpünden/dikeninden kurtularak yüce Firdevs cennetinin bile kıskandığı Şirvan`a gitmeyi dilemiştir:

Qutarub məḥbəs-i ṣəḥrā-yı Muğān cövrindən
Rəşk-i firdövs-i bərīn sāḥət-i Şirvānə gedəm

Ḫār ü ḫāşāk u qarağan-ı Muğāndan qutarub
Gül-i gülzār-ı Şamāḫīdə gülüstānə gedəm
(G 140/2-3)

Şair, "idi" redifli gazelinde hayatının son günlerinde gafil kaderden kısmetine harabe Muğan düştüğü için şikayet etmiştir:

Ġāfil qəżādan āẖırı günlərdə qismətim
Nār-ı səqər nişānı ẖarābə muğān idi
(G 242/7)

Molla Mahmud Zu`i`nin, Azerbaycan`ın kentlerinden biri olan Guba`da/Gudyal`da bulunduğu yine şiirlerinden anlaşılmaktadır. Şair üzüntü derdi ile Guba`ya yerleştiğini, kışın Guba hoş olsa da yazın Şamahı`yı özleyeceğini dile getirmiştir:

Vəlīkən düşmüşəm āvārə müddətdür Şəmāẖıdan
Diyār-ı Qübbə içrə bir nişīməndə məkānım var

Nə qədri qışdı mülk-i Qübbədə ẖˇoşdur mənə ammā
Bəhār olcaq düşər yādımə Şīrvān yüz fəğānım var
(K 7/5;7)

Nə müddətdür köñül kim tərk-i mülk-i Şīrvān qılmış
Diyār-ı Qübbədə yüz dərd [ü] möḥnətlə məkān qılmış
(K 11/1)

ʻƏrż qıldım ki Şəmāẖıdan edüb tərk-i vəṭən
Mülk-i Qudyāldə bir vəżʻlə dil dutdı məqām
(K 13/6)

Zu`i, Gudyal`de kesesi boş, hasta, inler ve şaşkın halde kaldığını belirtmiştir:

Līk ṣəd-ḥeyf ki müddətdi gəlüb Qudyālə
Qalmışam kīsə təhī ẖəstə vü zār u ḥeyrān
(K 14/7)

Aşağıdaki beyitlerden anlaşıldığına göre şair, her üç ayda bir Şirvan`a gidip gelmektedir ve bu sebepten Ağabey Sultan Ahmedov`dan at istemektedir:

Vəlīkən hər üç aydan bir gəlüb Şīrvānə getməkdən
Əzildi riştə-i cānım fələkdən əl-əmānım var

Ġərəż bir atdurur mənẓūr-ı Żū`ī sərvərā səndən
Ki fəẖr ilə desün ol sərvərimdən bir nişānım var
(K 7/10;19)

Şair için Şirvan/Şamahı cennet bahçesidir. O, memleketinde Beytü`s-Safa meclisi esnasındaki sohbetlerini, arkadaşlarını, ekonomik sıkıntı çekmediği dönemleri özlemle anmıştır:

Nə yaẖşı dəmlər idi sākin-i şərh olduqım günlər
Ḫəyālımdə sanurdum şəhri kim bir gülsitānım var

Vəlīkən düşmüşəm āvārə müddətdür Şəmāẖıdan
Diyār-ı Qübbə içrə bir nişīməndə məkānım var
(K 7/4-5)

Tərk qıldun Şəmāẖı gülşənini
Gedüb āẖır Muğānda ẖār oldun
(K 16/3)

Bir zəmān şəhr-i Şīrvān içrə
Var idim bāğ u būstān içrə
(M 2/5)

Müddət ilə ẖıṭṭə-i Şīrvāndə
Şəmāẖı-ı rəşk-i gülüstāndə
(M 4/3)

Hanı Şəmāẖı ki yazam şe'rlər
Hər birinə bəẕl edələr sīm ü zər
(M 6/30)

Ḫ˘oşā Şəmāẖıdə dildār ilə keçən günlər
Müdām māh-liqālarlə mey içən günlər
(G 64/1)

Şairin 1897 yılında Bakü`de bulunduğu ve orada şair erbabıyla tanıştığı, *Divan*`ına düştüğü nottan anlaşılmaktadır: "Tariẖ-i İslâmiyə 1315 imci ildə Bād-ı Kūbə şəhrinə səfər etmişdim..." (*Divan*, 78b). Bir gazelinde geçen aşağıdaki beyitten Bakü`de bulunduğu sırada bugünkü ismiyle Flarmoniya Bağı, eski ismiyle Gubernator Bağı olan parka şiir yazdığı anlaşılmaktadır:

Ġubernat bāğı içrə kəs̱rət-i ġılmān [u] ḥūrādan
Vücūdun kəm qılub hər ḥūrdan yārın soraġ etmək
(G 110/2)

Molla Mahmud Zu`i, *Divan*`ında Farsça düştüğü notta yedi evlat sahibi olduğunu belirtmiştir. Bu notta durumunun çok perişan olduğunu, gurbet memlekette 7 tane küçük süt içen çocukla maaşsız, dayesiz kaldığını dile getirmiştir. Sadece yiyecek derdi olmadığını vurgulayan şair alemlerin Rabbi Allah`ın sonsuz lütfundan dert ve üzüntüsüne çare kılacağını umut etmiştir. Şair, 7-8 gün içinde/kısa zaman zarfında dert ve üzüntüsünün eğlenceye, itibarsızlığının saygıya dönüşeceğine inanmıştır. Şair, notunu

dua ile bitirmiş, her zorluktan sonra kolaylığın geldiğini, Allah`ın fakirlerin/dilencilerin davetine/duasına icabet edeceğini söylemiştir (140a). Zu`i`nin evlatlarının hepsi yaşamamış, hatta Mirza Ahmed adlı oğlunu on yaşındayken, 1891 yılının Eylül ayında kaybetmiştir. Şair bu üzücü olayı şöyle anlatmıştır: "Gurbet memlekette Allah büyük keramet gösterdi. Gözün ışığı ve can gibi oğlan (verdi), nasıl bir oğlan! Mirza Ahmet, yaşı on olmasına rağmen ilmi yüz yaşındakinden daha fazlaydı. Hicri 1309 senesinde Sefer ayının üçü dünyadan göçtü. Bu cennet kuşu uçtu ve Kevser`in yanında oturdu. Beni canlı canlı cehennemin içine koydu" (159b). On altı yaşındaki diğer oğlu hayatta kaldığı için duyduğu mutluluğu *Nasihat-ı Lokman* adlı eserinde belirten şair, "Sebeb-i Te`lîf-i Kitâb" bölümünde adı Muẓaffer olan oğlunun Farsça bildiğini, Fransızca ve Rusça okuyup yazmasını bilmesini de dilediğini dile getirmiştir:

Müẓəffər isminə olduñ müsəmmā
Oẖu ol mə'rifət mülküñə dārā

Be-ḥəmdu`llāh ki var səndə ẕəkāvət
On altı sinniñə yetdiñ səlāmət

Oẖuduñ ṣərf nəḥv mənṭiqi sən
Bilirsən Fārsī 'elmin də əḥsən

Firəng Rusdan bir qədər bilsən
Onuñ təqrīr təḥrīrin də qılsan
(Zu`i, 1913, s. 2)

Zu`i`nin nerede ve kaç senesinde öldüğü çelişkilidir. 1883'te Seyyid Azim Şirvani tezkiresini yazdığında Zu`i`nin gençlik döneminde olduğundan bahsetmiştir. Feridun Bey Köçerli (2005, s. 103) de eserini kaleme aldığı zaman şairin hala hayatta olduğunu belirtmiştir. Memmedov (2003, s. 2) "Araştırdığımız kaynaklarda Zöv`i`nin vefat tarihi kesin olarak gösterilmemiştir. Onun 1915 yılına kadar hayatta olduğu tahmin edilmektedir" demiştir. Cavadzadə, Gəniyev ve İsmayılova (1999, s. 82) şairin ölüm tarihini 1910 olarak göstermiştir: "Zu`i 1910 yılında 95 yaşında iken Muğan`da – Cavad köyünde vefat etmiştir." Aynı kaynak şairin doğum tarihini 1845 olarak gösterdiği için böyle bir ihtimal mümkün değil diye düşünmekteyiz. Cavadzadə, *Yeni Şirvan* gazetesine yazdığı yazısında Zu`i`nin doğum tarihini 1815 olarak gösterirken ölüm tarihini 1910 olarak göstermiştir (1975, s. 4). Zu`i, 1903 yılında yazdığı *Nasihat-ı Lokman* kitabında altmış yaşında olduğunu belirtmiştir. Eğer Cəfərzadə`nin belirttiği gibi doksan beş sene yaşadıysa (1975, s. 4) şairin 1910 değil 1938 senesinde vefat etmiş olması gerekir.

Zu`i`nin *Şark-ı Rus* gazetesi övgüsüne yazdığı şiiri bulunmaktadır. *Şark-ı Rus* gazetesi 1903-1905 yılları arasında çıkmıştır. Eğer Cəfərzadə (1975, s. 4), Cəfərzadə, Qəniyev ve İsmayılova`nın (1999, s. 82) belirttiği gibi 1910 yılında vefat etmişse 95 yaşında değil 67 yaşında vefat etmiştir.

1.2. EDEBİ KİŞİLİĞİ

1.2.1. Kaynaklarda Yapılan Değerlendirmeler

Kaynaklarda Zu`i ile ilgili yapılan değerlendirmeler Şirvani`nin tezkiresi dışında, birbirini tekrarlar niteliktedir. Seyyid Azim Şirvani`ye göre şairin tabiatı her türlü şiir söylemeğe uygundur. Arapça, Farsça ve Türkçe şiir söyleyebilen, imla, inşa ve hattatlıkta beceriklidir: "Təb'i hər növ' əş'âr-ı Fârîsî vü 'Ərəbî vü Türkîdə qâdir və imlâ vü inşâdə mâhirdür. Əl-həq ẖətt-i şikəstədə 'imâde vü nəsḥ ü ta'lîqdə rəşîd və yâqûtə bərâbərdür" (Şirvani, 1883, c. I.).

Garayev, *Molla Mahmud Zöv`i ve Onun Divanı* adlı eserinde şair ve şiirleri hakkında şöyle der:

"Şiirleri okunduğu zaman Zövi`nin dönemin imtiyazlı kişilerini çok da benimsemediği görülür. Şair, Şirvan`ın bazı beylerine methiyeler yazsa dahi şiirlerinin genel konusu zamanın adaletsizliğinin eleştirisi, ariflerin, ehl-i hâllerin, yoksulların durumlarının yansıtılması olmuştur… Zövi, yaşadığı dönemde mal mülk sahiplerinin kendini bilmezliklerini, ilim irfan sahiplerinin kıymet görmemesini, cahilliğin hüküm sürdüğü sınıfsal ayrımcılığı yermiştir… Çağdaşları Seyyid Azim ve Molla Ağa Bihud gibi Zövi`nin gazellerinde de dolandırıcı dini ruhaniler, iki yüzlü zahitler yerilmiştir… Zövi, yaşadığı toplumun kusurlarını ifşa etmek için şairliğin imkanlarını kullanmıştır. O dönemde Şamahı gibi her şehirde onlarca gazel şairi olmuştur ve onların büyük bir kısmı bu imkanları sadece güzelin tarifi ve mersiyeler için harcamıştır. Böylece devrin haksızlığını görmelerine rağmen görmezlikten gelmişlerdir. Zövi; onların aksine davranmış, ilim ve teknolojide, yaşam tarzında yeniliklere sevinçle kucak açmıştır" (Garayev, 1979, s. 3-8[1]).

---

[1] Nasreddin Garayev`in *Molla Mahmud Zöv`i ve Onun Divanı* adlı eseri AMİA Fuzuli adına Elyazmalar Enstitüsü arşivinde muhafaza edilmektedir. İlk 69 sayfası daktilo ile yazılan eserde Molla Mahmud Zu`i ve dönemin diğer şairleri

1.2.2. Şairin Kendi Şiirlerine Dair Görüşleri

Şiirlerinden anlaşıldığı kadarıyla Zu`i, kendi şairlik gücünü beğenmiş, hatta bir beytinde kendini döneminin Hakani-i Şirvani`si olduğunu, şiirinin İran`da ve Turan'da bilindiğini belirtmiştir:

Şīrvān içrə bu gün Ḫāqānī-i s̱ānī mənəm
Seḥr-i şeʻrimdən təmām Īrān u Tūrān titrəşür
(G 58/4)

Zu`i, gazellerini İranlı şairler Sadi ve Selman`ın görmeleri halinde kendilerinden geçeceklerini söyleyerek şiirlerini övmektedir:

Mən kimi şāʻir ü māhir ki ġəzāl-i ġəzəlim
Görsələr vāleh ü şeydā olə Səʻd ü Səlmān
(K 14/6)

Mesnevilerinin birinde Şirvan`da birkaç kalender şair olduklarını, her türlü güzel üne sahip olduklarını ve bir dertlerinin olmadığını belirtmiştir:

Əhl-i ʻürfān müṣāḥibim var idi
Ḥāṣil idi nə məṭləbim var idi

Bir neçə şāʻir ü qələndər idük
Hər ṭərīq ü sānə māhir idük
(M 2/7-8)

Aşağıdaki beyitlerde kendini Bahar ve Seyyid gibi arif şair olarak değerlendirir:

ʻĀrif u şāʻir neçə yoldaş idüq
Hər bir işdə birbirə sīr-dāş idüq

Bəhār ilə Seyyid-i şīrīn-kəlām
Tāzə verən gövhər-i nəẓmə niẓām

---

hakkında bilgi verilmiştir. Dağınık şekilde bulunan diğer varaklarda ise Zu`i`nin şiirlerinin bazılarının Kril alfabesi ile yazıçevrimi yapılmıştır. Yazıçevrimi yapılan bu varaklar numarasız ve karışıktır. (Arşiv No: E/Arxiv № 116 (178). (ƏX) № 5. 1979. (Б-742)).

(M 4/5-6)

Şair, gazellerinin birinde şiirini söz gelininin saçının süs tarağı olarak değerlendirmiştir:

Żū`iyā zülf-i ʻarūs-ı süẖənin zīvərinə
Hansı şāʻir sözidür şānə ki derlər o bizük
(G 121/6)

Aşağıdaki beytinde şiir söylemek için ilim sahibi olunması gerektiğini, bu sebepten herkesin Zu`i gibi şair olamayacağını söyleyerek şiir gücünü övmüştür:

Hər ʻelmdən āgəh gərək olsun ki desün şeʻr
Żū`ī kimi şāʻir gəlübən hər yetən olmaz
(G 94/6)

1.2.3. Etkilendiği ve Etkilediği Şairler

Molla Mahmud Zu`i, kendinden önceki dönemde yaşamış Türk, İran ve Arap şairlerine nazireler yazarak ve çeviri yaparak onları beğendiğini göstermiştir. Bazı eski şairlere ve çağdaşı şairlere ise şiirini ve şairlik gücünü övdüğü beyitlerde, kendini onlardan üstün görerek yer vermiştir. Bazı şiirlerinde memleket özlemini dile getirdiği zaman Beytü`s-Safa meclisi üyesi arkadaşlarının ismini övgüyle zikretmiştir. Kimi şiirlerinde ise beğendiği şairlerin beyitlerine yer vermiştir. Zu`i`nin Türkçe şiirlerinde isimleri geçen şairler şunlardır: Fuzuli, Hakani, Sadi, Selman, Seyyid Azim, Bahar, Bihud, Rahil, Ragib, Semender, Şahin, Kazım, Garib, Aleykan. Farsça şiirlerinde ise Kani-i Şirazi, Enveri, Zahir Faryabi, Ebu Nüvas, Elü`l-Ala Maarri vb. şairlerin isimleri geçmektedir.

Zu`i`nin etkilendiği şairlerin başında Fuzuli gelir. Fuzuli etkisi, 19. yüzyılda yaşamış ve edebi meclis üyesi olmuş birçok şairde görülmüştür. Hatta nazirecilik geleneğinin en üst safhaya ulaştığı dönem 19. yüzyıldır ve nazirelerin ekseriyeti Fuzuli`ye yazılmıştır. Beytü`s-Safa meclisinde düzenlenen bir yarışma için Zu`i Fuzuli`nin "olmaz" redifli gazeline birer nazire yazmıştır. Zu`i, Fuzuli`nin "eylərəm" ve "dediler" redifli gazellerini

de tanzir etmiştir. Garayev (1979), Zu`i`nin "dediler" redifli 59. gazelinin ilk iki beytini yazarak "Fuzuli`ye naziredir" diye not düşmüştür. Fuzuli ve Zu`i`ye ait gazellerin matla beyitleri aşağıdaki gibidir:

Fuzuli: Gönülde min gamum vardur ki pinhān eylemek olmaz
Bu hem bir gam ki il ta'nından efgān eylemek olmaz
(Tarlan, (t.y.), s. 293)

Zu`i: Baña ol māh-ı bī-mehrim iki ay var ki rām olmaz
Bu nöqṣānım de bir gəlməz əcəl ‘ömrim təmām olmaz
(G 93/1)

Fuzuli: Ney kimi her dem ki bezm-i vaslunı yād eylerem
Tā nefes vardur kuru cismümde feryād eylerem
(Tarlan, (t.y.), s. 293)

Zu'i: Gecələr kim qayd-ı zülfüñ ey pərī yād eylərəm
Tā səḥər dīvānələr tək ay u fəryād eylərəm
(G 127/1)

Fuzuli: Dehenin derdüme dermān dediler cānānun
Bildiler derdümi yohdur dediler dermānun
(Tarlan, (t.y.), s. 293)

Zu`i: Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər
Kim inanur bu sözə güzgüdə böhtān dedilər
(G 62/1)

Zu`i, Farsça yazdığı 3. kasidesinin 27. beytinde maruf şiirini Kani-i Şirazi`ye nazire olarak yazdığını belirtmiştir. Yine Farsça yazdığı 9. kasidesinin kenarına kim tarafından olduğu bilinmeyen fakat eski yazı ile "Hakim Kaani-i Şirazi`ye naziredir." diye not düşülmüştür (*Divan*, 148a).

Zu`i`nin rint meşrep üslubu ve çevirileri onun Hafız`ı beğendiğini göstermektedir. Garayev (1979), *Divan*`da bulunan ve aşağıda matla beytini sunduğumuz 215. gazelin Hafız`dan çevrildiğine dair not düşmüştür. "qılə" redifli bu gazel *Divan*`da beş beyitten oluşmasına rağmen, Garayev altı beyit olarak yazıçevrimini yapmış ve aşağıda sunduğumuz makta beytinin ona ait olduğunu belirtmiştir:

Hər kim istər özini ġüṣṣədən āzādə qılə
Olmasun kim ṭələb-i rūzī nihādə qılə
(G 215/1)

Żū`i tək Hāfizün əşārını Türkī eləyib
Ḫəlq məʻnāsını bilməklik içün sādə qılə
(Garayev, 1979)

Divan`da, 112. gazel için "Hafız`ın şiirinin bu vezinde ve o kafiyede tercümesidir" diye der-kenar olarak not düşülmüştür (133a). Gazelin makta beytinde Zu`i`nin mahlası kullanılmıştır. Matla beytini aşağıda sunmaktayız:

Ẓuhūr etmiş cəhānda bī-vəfālıq
İtübdür rāh-ı rəsm-i āşnālıq
(G 112/1)

Şairin Hakani-i Şirvani`den etkilendiğini gösteren beyitleri de mevcuttur. O bir beytinde kendini Şirvan`ın ikinci Hakani`si diye adlandırırken diğer beyitlerde Rahil mahlaslı çağdaşı şairi de Hakani ile kıyaslamıştır:

Şīrvān içrə bu gün Ḫāqānī-i s̱ānī mənəm
Seḥr-i şeʻrimdən təmām Īrān u Tūrān titrəşür
(G 58/4)

Rāḥil təḫəllüṣ ol ki qılur kūr dīdəsi
Gər olsə həm-nəbərd yüz İsfəndiyār ilə

Ḫāqānī-i zəmānədi hər növʻ şeʻrdə
Feyz-i cəhānə gün kimidür iştihār ilə
(K 21/10-11)

Zu`i`nin büyük ölçüde etkilendiği diğer şair ise samimi arkadaşı, üyesi olduğu Beytü`s-Safa edebi meclisinin başkanı Seyyid Azim Şirvani`dir. Bunu birbirlerine yazdıkları manzum mektuplardan ve şiirlerinde kullandıkları ifadelerden anlamak mümkündür. Örneğin, aşağıdaki beyitlerde Şamahı Mısır`a, tatlı sözlü Seyyid Azim ise Hz. Yusuf`a benzetilmiştir. Şair, arkadaşının hasreti ile kalbi dağlanmış Ferhat`tır. Şairin incinmiş gönlünün zevki, kederli gönlünün derdine sevinç olan Seyyit`tir ve o fazilet ve manevi hasletler denizidir:

ʻƏzm-i Şirvān eyləyüb bir dil-bər-i şīrīn-süḫən

Dāğ-ı qəlb-i ẖəstə-i Fərhād içün şəkkər gəlüb

Ey ṣəbā get cānib-i Miṣrə Züleyẖāyə sölə
Kim Şəmāẖı miṣrinə bir Yūsif-i dīgər gəlüb
(G 21/2-3)

Bəlī çıqsun nə gūnə sāḥət-i Şīrvān ẖəyālımdan
Kim ol gülşəndə bir Seyyid kimi şīrīn-zəbānım var
(K 7/9)

Bəhār ilə Seyyid-i şīrīn-kəlām
Tāzə verən gövhər-i nəẓmə niẓām
(M 4/6)

Şikəstə-ẖāṭirimin ẕövqi Seyyid-i qāżī
Bu dərd-i ġüṣṣə-i dil şövqi Seyyid-i qāżī
(M 14/4)

O bəḥr-i fəżl ü kəmālāt Seyyid-i zārə
Səlāmlar sölə ṭəbəqində mużmər olə sə lām
(G 129/2)

Yukarıdaki bazı beyitlerden de görüleceği üzere Zu`i, Seyyid'le beraber Bihud ve Bahar`ı da sevmiş, saymış ve onlardan övgüyle bahsetmiştir. Seyyid, Bahar ve Bihud aynı meclis üyeleri oldukları için birbirlerinden karşılıklı olarak etkilenmişlerdir. Örneğin, aşağıdaki beyitlerde şair; Seyyid, Bahar, Bihud ve Ragib ile sohbet arkadaşı olduklarını ve aşk şiirleri yazdıklarını anlatmıştır. Şair parlak/zarif/nükteli şiirini görünce Bihud, Seyyid, Bahar ve irfan denizinin sarsılacağını belirterek şairlik kudretini de övmüştür:

Müṣāḥibimdi Bəhār ilə Seyyid ü Bīẖūd
Rumūz-ı ʻeşqdə hər ləḥẓə bəḥs̱ edən günlər
(G 67/3)

Bīẖūdlə Rāġib idi həmīşə müṣāḥibim
Həm-dəm müdām Seyyid-i şīrīn-zəbān idi
(G 242/4)

Żū`iyā görcək mənim bu ābdār əşʻārımı
Bīẖūd u Seyyid [ü] Bəhār bəḥr-i ʻürfān titrəşür
(G 58/5)

Zu`i, *Divan*`ında Şirvanlı olduğunu belirttiği Garip mahlaslı şaire 15 beyitten oluşan methiye yazmış, onun şiirinin inci saçtığını belirtmiştir:

Gəlmişdi bəḥr-i nəẓmün fəvərānə ey Ġərīb
Saçmışdı hər ṭərəf neçə dür-dānə ey Ġərīb

Gördükdə şe'rivi köñül ol növ' şād olub
'Āşiq yetəndə şād olı cānānə ey Ġərīb

Hər ləfẓi ġönçə mə'nīsi gül tək fərəḥ-fəzā
Oḫşatsam 'eyb yoḫdı gülüstānə ey Ġərīb

Hər kəlməsində dərc idi çün kəlmə-i Məsīḥ
Oḫşatmanam o çeşme-i ḥeyvānə ey Ġərīb
(K 3/1-4)

Bakü`de bulunduğu esnada şairin Semender mahlaslı şairle tanıştığını ve onu beğendiğini, *Divan*'ında düşmüş olduğu nottan ve "semender" redifli gazelinden anlamaktayız. Şair, Semender mahlaslı şairin aslen Derbentli olduğunu ama Bakü`de ikamet ettiğini, 60 yaşında olmasına rağmen 30 yaşında gösterdiğini, kalender meşrep olduğunu, ilim sahibi olduğunu, bir mecliste sohbet ettiklerini dile getirmiştir:

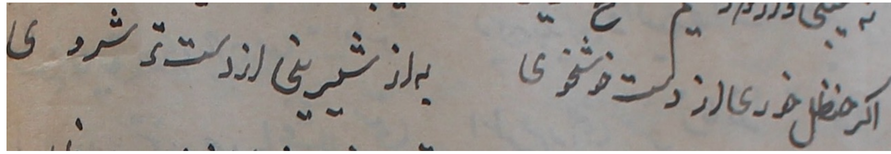
"Tariḫ-i İslâmiyə 1315 imci ildə Bâd-ı Kûbə şəhrinə səfər etmişdim. Oradə bir nəfər şâ'ir var idi. Dərbəndiyyü`l-əṣl sâkin-i Bâd-ı Kûbə Səməndər şəḫs ḥəqîqətdə ḫeyli qələndər-məslək əhl-i savâd idi. Altmış sinndə idi ammâ otuz sinndə görünürdi. Ḫeyli ṣərrâf əhl-i məclis vəqt-şinâs şâ'ir idi. Bu bir ġəzəli məzkrûr Səməndərə göndərdim tâ ki görüşüb bir nəḥv ilə bir iki məclis müṣâḥibətimiz oldı ammâ bəndənün Bâd-ı Kûbə`də …taqımı istəməyür idi. Mən Bâd-ı Kûbə`dən gələndə ... oldı." (*Divan*, 78b):

Çoḫdandı köñül istər idi feyz-i ḥużūrun
Qorḫutdı bu söz līk bu əfkārı Səməndər

الجنس الى الجنس يميل deyülübdür
Lüṭf eyləyibən tap mən-i bīmārı Səməndər

Żū`ī saña müştāqdı ṣidq ilə köñüldən
Qurtar dəḫi bu ḥəsrət-i dīdārı Səməndər
(G 43/7-9)

Zu`i, Guba sakini Molla Ağa için yazdığı methiyede, İranlı Sadi`nin meşhur bir beytini örnek vermiştir[1]:

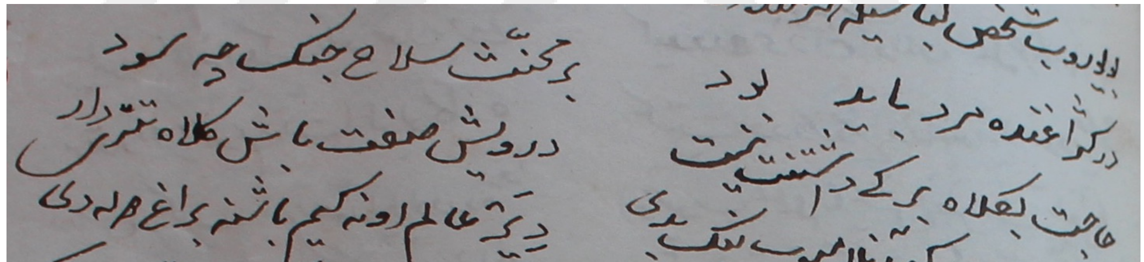

اگر حنظل خوری از دست خوشخوی   به از شیرینی از دست ترشروی

"Huyu güzel, güler yüzlü birinin elinden acı yemek asık suratlı birinin elinden tatlı yemekten daha iyidir" (*Divan*, 10b; 65b).

Şair, 9. mesnevide Sadi`yi ilim ve irfan sahibi olarak görmüş ve hikmette Lokman`dan daha üstün olduğunu belirttikten sonra onun giyim kuşamla hüner sahibi/usta olunmayacağını anlatan iki beytini örnek vermiştir:

Bu mis̱ālı söləyüb ṣāḥib-i ʻelm ü ʻürfān
Səʻdī ol kim onə ḥikmətdə yetüşməz Loqmān

Buyurub şəḫṣ libās ilə hünərmənd olmaz
Rəngi ağ olmaq ilə duz gəlübən qənd olmaz
(M 9/14-15)

درکزاغنده مرد باید بود   بر مخنث سلاح جنگ چه سود
حاجت بکلاه برکی داشتنت نیست   درویش صفت باش کلاه تتری دار

"Savaşta giyilen elbise içindeysen/giyindiysen adam/er olman lazım. Adam olmayan insana savaşta silah vermenin ne faydası?! Bereki (derviş ve şeyhlerin taktığı şapka) kulah takmana gerek yok, dervişlerin huyuna sahip ol da başında Tatar şapkası olsun" (*Divan*, 29a).

Zu`i`nin çağdaşı ve kendinden sonra gelen şairlere etkisi ile ilgili kaynaklarda herhangi bir bilgiye rastlanmamıştır. Seyyid Azim Şirvani`nin şiirlerinde Zu`i`nin isminin geçtiği görülmüştür. Örneğin, Meclis-i Feramuşan`ın üyesi Abdullah Bey Asi ve Hudadad

[1] Bu beytin Sadi`ye ait olduğu bilgisini bizimle paylaşan ve tercümesinde yardımcı olan Nergiz Keşani`ye teşekkürü borç biliriz.

Bey`in ölümü üzerine yazdığı terkib-i bent biçimindeki mersiyesinde Zu`i`den şu şekilde söz etmiştir:

Seyyid-i bəxti qəranın günü oldu qarə
Zövinin çeşminə məcmui-cahan tar oldu
(Şirvani, 2005, s. 78)

Asi`ye yazdığı bahariyyede Seyyid, Beytü`s-Safa meclisi üyesi olan Zu`i`den şöyle bahsetmiştir:

Nə kim ki, badə edər rəf möhnətü dərdim
Nə qəmli xatirimə Zövi qəmküsar olacaq

Səfa ilə gələcək nəzmü nəsri Şirvanə
Görüb o nəzmləri Zövi şərmsar olacaq
(Şirvani, 2005, s. 156)

Şirvani, Asi`ye gönderdiği terci-i bendinde Zu`i`nin de adını anmaktadır:

Şikəst et Bixuda cami-şərabı
Dürüst et Zöviya əsbabi-taət
(Şirvani, 2005, s. 159)

Muhammettağı Gumri`ye yazdığı kasidede ise Zu`i`ye yardım etmesini ister:

Fütüvvət qıl əlin tut Zöviyi-bixanimanın kim
Muradın aləmi-fanidə şahi-Lafəta versin
(Şirvani, 2005, s. 168)

1.3. ESERLERİ

Molla Mahmud Zu`i`nin bize malum olan üç eseri bulunmaktadır:

Divan: Türkçe ve Farsça kısımlardan oluşan eser nestalik hattıyla yazılmıştır. Eksik olan, üzerinde zaman zaman düzeltmeler yapılan ve bazı şiirlerin yeniden yazıldığı, hacimli tek nüshadan oluşan *Divan*`daki şiirler hakkında nazım şekilleri bölümünde bilgi verilecektir. *Divan*`ın nüsha tanıtımı ise "Divan Nüshasının Tanıtılması" bölümünde yapılmıştır.

Nasihat-ı Lokman: Zu`i`nin oğlu Muzaffer için Arapça`dan Türkçe`ye çevirdiğini belirttiği yüz nasihat eseridir. 1913 yılında Mirza Muzaffer Efendizade tarafından Tiflis`te Şark matbaasında neşredilmiştir. Eserin eski harfli basımı AMİA M. Fuzuli adına Elyazmaları Enstitüsü`nde (Arşiv № X-666/3362) ve Milli Kütüphane`de (Arşiv № 8943-3/ Ʒ-85) muhafaza edilmektedir. *Nasihat-ı Lokman* yirmi iki sayfadan oluşmaktadır. Şair, altı beyitlik övgüden sonra otuz sekiz beyitlik "Sebeb-i Te`lîf-i Kitâb" bölümünü yazmış ve yüz nasihatin çevirisini yapmıştır. Otuz sekiz beyitlik "Der-Berây-ı Millet" bölümüyle eser sona ermiştir. Eser toplam üç yüz elli iki beyitten oluşmaktadır.

Çətindir çün ʻƏrəbcə bilmək anı
Zəbân-ı Türk`ə oldum tərcümanı
(*Nasihat-ı Lokman*, 1913, s. 3)

Şair, esere herhangi bir ekleme yapmadığını, onu olduğu gibi çevirdiğini yazmıştır. Eğeri uzatarak yazarsa nasihat/öğüt, anlamını/meramını kaybeder diye düşünmüştür. Amaç nasihat olduğu için ilave örnek ve hikayeye gerek yoktur, diyen şair, az sözle çok şey ifade etmenin hüner olduğunu ifade etmiştir:

Oña artırmadım mən bir rəvâyət
Münâsib bir məs̱əl yâ bir ḥekâyət

Nəṣîḥət məḥv olur çün kîm köñüldən
Uzanar söz, gedər məṭlûb əldən

Bizim mənẓûrumuzdur çün nəṣîḥət
Nə lâzımdır məs̱əl, yâ kîm ḥekâyət

Müṭəvvəldən gözəldir müẖtəṣər söz
Gödək məʻnâlı olmaqdır hünər söz

Budur bâʻis̱ ki yazdım yüz nəṣîḥət
Nə bir təms̱îl götürdüm nə ḥekâyət
(*Nasihat-ı Lokman*, 1913, s. 3)

Eser, mesnevi nazım şekliyle, mefâ‘îlün/mefâ‘îlün/fe‘ûlün kalıbıyla yazılmıştır. *Nasihat-ı Lokman*`ı Maarif Abı oğlu Teymur ve Adil Ali oğlu Aslani 1993 yılında Maarif Matbaası`nda Kiril alfabesiyle yayımlamıştır.

Düzd ve Gazi: 1913 yılında Mirza Muzaffer Efendizade tarafından Tiflis`te Şark Matbaası`nda neşredilmiştir. Nesirle yazılmış halk hikâyesi örneğidir. Fars edebiyatında ve Azerbaycan edebiyatında farklı varyasyonları vardır. Zu`i`nin *Düzd ve Gazi* hikayesinin eski harfli basımı AMİA M. Fuzuli adına Elyazmaları Enstitüsü`nde (Arşiv № X-666/5260 (2)) ve Milli Kütüphane`de (Arşiv № 8943-3 / Ʒ-75) muhafaza edilmektedir. On dokuz sayfadır. Hasanova (2011) ikisi Farsça ve ikisi Türkçe olmak üzere dört *Düzd ve Gazi* hikayesini hazırlayarak yayımlamıştır. Burada Zu`i`nin hikâyesinden bahsetmiş lakin yazıçevrimi yapılmamıştır. Dini içeriklidir. Hikâye, Kuran ve hadis bilgisine hakim düzdün (hırsızın) gaziyle (Muhammed ibn Gâbil ile) aralarındaki diyalog üzerine kurulmuştur. Olaylar Harun Abbasi zamanında Bağdat`ta geçer. Gazi bir gece ibadet ederken Hazreti Muhammed`in bahçede namaz kılmayı üstün kılan hadisiyle karşılaşır. Bunu gören gazi giyinip, merkebine binip, bağ/bahçe tarafa doğru yol alır. Yolda hırsızla karşılaşır. Hırsızın elinde kılıç vardır ve o gaziden üzerindekileri çıkarıp ona vermesini ister. Gazi soyunmak istemez. Hadis ve ayetlerden örnekler vererek hırsızı ikna etmeye çalışır. Lakin hırsız gaziden daha bilgili ve hazırcevaptır. Sonunda gazi çaresiz kalır ve elbiselerini çıkarır. Zu`i, hikayesini bitirirken insanların iyi ve kötüyü ayırt etmesi gerektiğini, doğru mu yanlış mı diye sorgulamadan her söyleneni kabul etmeyip, her kelimenin, hadisin, ayetin aslını araştırmaları gerektiğini dile getirmiştir. Böyle yapılırsa İslam milletlerinin gelişeceğini, *Düzd ve Gazi*`yi yazmadaki meramının da sırf bu olduğunu/farkındalık yaratmak olduğunu belirtmiştir (*Düzd ve Gazi*, 1913, s. 19).

Cəfərzadə, Zu`i`nin oğlu Muzaffer Haspoladov`un 1939 yılı 23 Haziran'da kendisine babasıyla ilgili bazı notlar verdiğini, bu notlar içinde üç rubai ve bazı şiirlerinden örnekler olduğunu belirtmiştir (1975, s. 5). Lakin bu şiirlerden örnekler sunmamıştır.

2. BÖLÜM

ZU`İ DİVANI`NIN İNCELENMESİ

2.1. BİÇİM ÖZELLİKLERİ

2.1.1. Nazım Biçimleri

Divan`da 19`u Farsça olmak üzere 43 kaside, 13`ü Farsça olmak üzere 269 gazel, 15 mesnevi, 1 murabba, 5 muhammes, 3 tahmis, 2 müseddes, 1`i Farsça olmak üzere 2 terci-i bent, 6`sı Farsça olmak üzere 13 kıt‘a, 7 rübai, 2 Farsça matla yer almaktadır.

2.1.1.1. Kaside

"Kelime anlamı "kastetmek, yönelmek" demektir. Beyitlerle yazılan bir nazım biçimidir. Kafiye düzeni, gazelinki gibidir. Matla ve makta beyitleri bulunmaktadır. Beyit sayısı genellikle 31 ile 99 arasında değişmektedir. Tam bir kaside 6 bölümden oluşur" (Dilçin, 2016, s. 122-123).

*Zu`i Divanı*`nda yer alan 43 kasidenin 19`u Farsça, 24`ü Türkçedir. Türkçe kasidelerin en uzunu 23. kaside olup, 48 beyitten oluşmaktadır. En kısa kasideler ise 4., 7., 16. ve 22. kasideler olup, 10 beyitten oluşmaktadır. Farsça kasidelerinin en uzunu 44 beyit iken en kısası 11 beyitten oluşmaktadır.
Türkçe kasidelerin çoğu o dönem Şirvan`da yaşamış han ve beylere sunulmuştur. Şairin kaside sunduğu kişiler: Sultan Bey Garip Şirvani (K 3), Hüseyin Han Şirvani (K 5 ve K 6), Ağa Bey Sultan Ahmedov (K 7), Hamit Ağa Şirvani (K 9), Mir Mehdi (Başlık yok. K 11), Bahış Bey (K 12), Sunduğu kişinin ismini yazmamış (K 13/15), İbrahim Bey Ahmetbeyov (Necef Bey) (K 14), Selim Bey (K 16), Settar Bey (K 17), Emirhan Şirvani (K 4, K 18 ve K 19), Rahil mahlaslı şair (K 21), Mehemmed Bey (K 22)`dir. 4., 8., 17., 18., 19., 21., 24. kasideler başlıksız yazılmıştır. 11. kaside "Eyżən Min-Nəvādir-Ṭəb‘", 13. kaside "Qəṣīdə Min-Nəvādir-Ṭəb‘", 20. kaside "Vələhu Eyżən", 23. kaside "Eyżən Min-Nəvādir" başlığı ile yazılmış, diğerlerinden ayrılmıştır.

Kasideler şekil ve bölümler bakımından klasik kaside tertibine uymaktadır. Tüm bölümleri bir arada bulunan kasideler mevcut olmasa da, methiye ve dua kısmı çoğunda vardır. Sadece methiye bölümünden oluşan kasideler olmakla beraber, teşbib, girizgah, dua kısımlarını da içeren ve dört bölümden oluşan kasideler de mevcuttur.

Kasideler şeklen klasik tertibe uysa da içerik bakımından bazıları farklılık göstermektedir. Örneğin, "Dər-Cədd-i Cəhd-i Millət-i İslām ki 'Ulūm Təḥṣīl Etsinlər İnsān Olsunlar" başlıklı 2. kasidede cehalet yerilmiş, okul, medrese ve bu kurumlarda çalışan öğretim görevlilerinin yeterince bilgi sahibi olması gerektiği ele alınmış, Avrupa ve Azerbaycan okul ve öğretmenleri kıyaslanmıştır. "Ādamlarımız (?) Nəṣīḥət-i Ṭərīqlə" adlı 15. kaside de bu tarzda yazılmıştır. *Şark-ı Rus Gazetesi* için yazılan kasidede bu gazete ve yaptığı işler övülmüştür. Şair, 20. kasidede ise telefon, telegram, tren, gazete gibi yeniliklerin insanların hayatlarına kattığı kolaylıklardan, bunların hepsinin okumayla gerçekleşebileceğinden, *Kuran*`da da okumayanların hayvandan farksız olduğuna değinildiğinden bahsetmiştir. 14. kaside "İbrāhim Bəg Əḥmədbəgof Ḥużūrınə Yazdıqı Kāğəzdür" başlığı ile yazılmıştır ki kağız/kağıt bazı bölgelerde mektup niyetine kullanılmıştır. Şair, İbrahim Bey`e mektup yazarak ondan yardım istemiştir.

"Qəṣīdə Bir Mıṣra'ı Türkī Birisi Fārsī 'Ālī-Şān Cənāb-ı Ḥəmid Aqa Şīrvānī Mədḥində" başlıklı 9. kaside mülemma kasidedir. 18 beyitten oluşan ve Hamit Ağa Şirvani için yazılan kasidenin ilk 13 beytinin ilk mısrası Türkçe, ikinci mısrası ise Farsça olarak yazılmıştır.

Divan`da Farsça toplam 19 kaside bulunmaktadır. En uzun kaside 44 beyitten oluşan 9. kasidedir. En kısası ise 11 beyitten oluşan, Beytü`s-Safa edebi meclisinin ve katılımcılarının övüldüğü 15. kasidedir. 4 kasidede mahlas kullanılmazken 5 kasidede iki defa mahlas kullanılmıştır. İki şiir eksik kalmıştır ki bunlar şairin mahlas kullanmadığı 13. ve 18. kasidelerdir. 16. kasidenin 20. ve 24. beytleri Türkçe yazılmıştır. Farsça kasideleri Bakülü Halil Bey Aşurbeyov (K 1), Mustafa Han Şirvan (K 2 ve K 3), Abdülkerim Ağa (K 4), Şirvanlı tacir Abdurrahim (K 6), Emirhan Şirvan (K 5), Muhammed Kara (K 7), Kerim Bey Şirvani (K 8 ve K 17), Mecid Efendi (K 12) övgüsüne yazılmıştır.

2.1.1.2. Gazel

"Sözcük anlamı "kadınlarla aşıkane sohbet etmek" olan gazel, Türk edebiyatına bağımsız bir nazım biçimi olarak İran edebiyatı yolu ile gitmiştir. Birinci beyti musarra olup, aa-xa-xa şeklinde uyak düzenine sahiptir. Gazel, en çok sevilen nazım biçimi olmuş ve yüzyıllarca kullanılmıştır" (Dilçin, 2016, s. 104-105).

*Zu`i Divanı*`nda 256`sı Türkçe, 13`ü Farsça olmak üzere toplam 269 gazel yer almaktadır. Hem sayı hem de üslup bakımından bakıldığında Zu`i`nin gazel şairi olduğu anlaşılmaktadır. Gazellerin beyit sayılarına göre sıralanışı tablo 2`de verilmiştir (bkz. Tablo 2). Burada da görüleceği üzere gazellerin beyit sayıları 2 ile 19 arasında değişmektedir. Dilçin, gazellerin beyit sayılarından bahsederken, "3 beyitli gazeller ve 4 beyitlilerden mahlas beyti bulunmayanlar na-tamam gazeller sayılabilir" (2016, s. 109) şeklinde yorum yapmıştır. Kurnaz ve Çeltik`e göre ise,

> "Şiirde mahlasın varlığı onun tamam, yokluğu da eksik olduğunu göstermeye veya nazım şeklini belirlemeye yeterli bir ölçü değildir. Aksi halde mahlassız bütün şiirleri na-tamam kabul etmek gerekir. Na-tamam konusu şairin beyanına bağlıdır. Nazım şeklinin varlığı, kafiyenin ortaya çıkardığı nazım biriminin en az bir defa tekrarı, yani en az iki nazım birimine bağlı olduğuna göre, gazel biçimine uyan üç beyitli şiirlere de gazel demek gerekir. Diğer taraftan nazım biriminin kendisini en az bir defa belirli bir kafiye düzeniyle tekrar etmesi, nazım biçimlerinin ortaya çıkması için gerekli ve yeterlidir" (2011, s. 49).

Kurnaz ve Çeltik, yukarıdaki yorumlarından sonra *Nabi Divanı*`nda da "Gazel-i Nakıs" başlığı altında iki beyitlik gazelin bulunduğundan bahsetmişlerdir (2011, s. 49). Bu sebepten iki beyitten oluşan 255. ve 256. gazeller *Nā-tamām Gazeller* başlığı altında gazellerin sonuna alınmıştır.

107. gazelin *Divan*`da sadece ilk üç beyti bulunmasına rağmen Garayev (1979), Garayev ve Memmedzade (1987, s. 144) ve Memmedov`da (2003, s. 23) beş beytinin de bulunması *Divan*`ın varaklarının eksik olmasını göstermekle beraber 2-4 beyitli gazellerin devamının olabileceğine de delalet etmektedir.

Şair, daha çok 5 ve 7 beyitlik gazeller yazmıştır. Gazellerin tamamına yakını klasik gazel kurallarına uygun olarak meydana getirilmiştir. Gazellerin rediflerinin harflere göre dağılımına bakıldığında daha çok payın ر, ن, ه ve ي harflerine düştüğü/bu harflerle daha

çok gazel yazıldığı görülmektedir (bkz. Tablo 3). Her harfle gazel yazılmamıştır. Çift sayılı gazellerin sayı ise azdır. Gazellerin konusu, klasik şiirin geleneksel gazel anlayışına uygun olarak, kadın, aşk, sevgilinin güzelliği, şarap, meclis, bahar, ayrılık acısı, rakip vb.`dir. Gazellerde talihin iyi ve kötü yanları, din, tasavvuf, rint ve zahit; dünyanın, paranın ve mal-mülkün gelip geçiciliği; ariflerin, ilim ve irfan sahibi insanların değer görmemesi, yaşlılıktan şikayet gibi konular da işlenmiştir. 1., 2. ve 3. gazeller klasik gazel geleneğinde alışık olmadığımız şekilde peygamber övgüsüne yazılmıştır. Dokuz beyitten oluşan 246. gazelde ise şair, yaşadığı bir anıyı anlatmıştır. O, bu gazelinde Sabunçu`da Halil Bey`in düzenlediği bir meclise gittiğinden, meclisin ihtişamından, mecliste Settar Bey`in de bulunduğundan bahsetmiştir. Lakin Zu`i, genel anlamda, aşıkane, rindane ve şuhane gazeller yazmıştır.

Divan`da musammat ve müzeyyel gazele rastlanmamıştır. Zu`i, Fuzuli`nin "olmaz", "eylərəm" ve "dediler" redifli gazellerine nazire yazmıştır. Türkçe 1. gazel hariç tüm 3 ve 4 beyitli gazellerde, 73., 75., 84., 118., 126., 171., 177., 212., 215., 216., 217. ve Farsça 3., 7. ve 8. gazellerde mahlas kullanılmamıştır. 216. gazel *Divan*`da 5 beyitten oluşurken Garayev (1979) arşivinde 6 beyit olarak yazmış ve bu gazelin Hafız`dan tercüme olduğu belirtilmiştir. Garayev arşivindeki bahsi geçen şiirin son beytinde Zu`i`nin mahlası yer alırken *Divan*`da yer almamaktadır.

Divan`da yer alan Türkçe gazellerden 60. gazel "Qəzəliyyāt-ı Cədīdə Bəd-Əz-Tāriẖ-i Həzār u Devest u Nəvəd u Çəhār Goftə Şode Be-Sinn-i Siy u Çəhārom", 85. gazel "Əz-Bərāy-e Əhl-i Təṣəvvüf Goftə Şode Ke Silsilə Migūyəm", 155. gazel "Bu Ġəzəli Cənāb-ı Ḥācı Seyyid 'Əẓīmə Yazdum Məkkə-i Mü'əẓẓəmə Təşrīf Aparandə", "Vələhu Eyżən Silsilə" notu/başlığı ile yazılmıştır.
62., 97., 128. ve 245. gazel, birer redd-i matla örneğidir.

Farsça toplam 13 gazel bulunmaktadır. Gazellerin en kısası olan 8. gazel 4 beyitten oluşmaktadır ve mahlas kullanılmamıştır. Saat`i anlattığı 3. gazelinde de mahlas kullanmamıştır. 12. ve 13. gazeller ise iki beyitten oluşan *Nā-tamām Gazeller* olup, sona alınmıştır ve mahlas bulunmamaktadır. En uzun gazelleri 7 beyitten oluşan 2., 9. ve 10. gazelleridir. Farsça gazellerinin redif harfleri ا, د, ر, ش, م, ه, ی harflerinden oluşmaktadır.

2.1.1.3. Mesnevi

"Sözlük anlamı "ikişer ikişer, ikili" demektir. Her beytin dizeleri kendi aralarında uyaklı, aruz bahirlerinin kısa kalıplarıyla yazılan uzun bir nazım biçimine denir. Bu yolda yazılmış yapıtlara da *mesnevi* adı verilir" (Dilçin, 2016, s. 167).

Divan`da 1`i Seyyid Azim tarafından Zu`i`ye yazılmış toplam 16 mesnevi bulunmaktadır. Mesneviler Guba sakini Hacı Seyyid Zeki`ye (M 2), Guba sakini Molla Ağa`ya (M3), Ağa Bey Mesihi Nikoloyov`a (M 4), Hacı Mecid Efendi`ye (M 6), Ali Baba Bey`e (M 10), arkadaşı Ali`ye (M 13), Seyyid Gazi`ye (M 14), 3`ü ise Emirhan Şirvan`a (M 1, M 7 ve M 8) yazılmıştır. 7. mesnevide 6 beyitlik "Əmīrḫ̱ān" redifli tegazzül bölümü bulunmaktadır. Şair, tegazzül bölümüne geçerken "Be-Ṭərīq-i Ġəzəl Goftə" başlığını kullanmıştır. "Qiṭʻə-i Məs̱nəviyyāt-ı Təqāżāī" başlığını taşıyan 8. mesnevinin ardından ise "istəyürəm" redifli kıtʻa-ı kebire yazılmış ve Emirhan Şirvan için dua edilmiştir. Şair, 12. mesneviyi kendi evladı için yazmış, ona olan özlemini dile getirmiştir. 15. mesnevi baharın övgüsüne yazılmıştır. 3., 12. ve 14. mesneviler yukarıda ismi geçen farklı kişilere mektup veya Zu`i`ye yazılan mektuba gönderilen hediyeye/bahşişe cevap niteliğinde yazılmış manzumelerdir. 9. ve 11. mesneviler ise İslam milleti hakkında yazılmıştır.

Dilçin (2016, s. 168-175), mesnevinin manzum ve mensur dibaçe, tevhid, münacat, na`t, miraciye, medh-i çihar-yar-ı güzin, yapıtın sunulduğu kişiye medhiye, sebeb-i telif ya da sebeb-i nazm-ı kitab, ağaz-ı dastan, hatime gibi bölümlerinden bahseder ki *Zu`i Divanı*`nda bunların hiçbiri bulunmamaktadır. *Divan*`da bulunan mesneviler, mesnevi nazım şekli ile yazılıp, muhteva ve bölümler yönünden kaside nazım şeklinin özelliklerini göstermektedirler. Örneğin, 5. mesnevi teşbib, girizgah ve methiye bölümlerinden oluşmaktadır. Diğer mesnevilerde bu bölümlerin hepsi bulunmasa da kaside bölümlerini içermektedirler. Kurnaz ve Çeltik, bazı mesnevilerde kasidede bulunan methiye, fahriye, girizgah, dua gibi bölümlerin yer alabileceğinden bahsetmişlerdir. Hatta bazı mesneviler kasidenin bölümlerini taşıdıkları için divanlarda kasidelerin arasında da bulunabilirler. Onlar, manzumenin iç düzeninin, kompozisyonunun ve muhtevasının şekille değil türle ilgili olduğunu düşünmektedirler. Yani kaside için varsayılan muhteva özelliklerinin başka nazım şekillerinde kullanılması o şiirleri kaside muhtevalı terci-i bend, kaside

muhtevalı mesnevi yapar ama kaside nazım şekli haline getirmez (Kurnaz ve Çeltik, 2011, s. 357-367).

Zu`i mesnevilerinde yer Guba veya Muğan`dır, memleketi Şamahı/Şirvan`dan ayrı düştüğü için üzülmektedir. Yaşadığı dönem 19. yüzyılın ikinci yarısı ve 20. yüzyılın başıdır. Geçim sıkıntısı ile yazmış olduğu mesnevilerde yaşamını idame ettirmek için gerekli şeyler istemektedir. Şamahı`yı betimlerken cennet bahçeleri ile kıyaslamıştır. 4. mesnevisinde kıştan bahsederken gerçek anlamda kış mevsiminden ve onun getirmiş olduğu/getireceği zorluklardan bahsetmiştir. Olağanüstü varlıklar olarak gaybdan gelen sesten bahsetmiştir ki bunu da girizgah bölümlerinde methiyeye geçiş yapmak için kullanmıştır. Şair bir kenarda inler vaziyette oturmuşken gaybdan gelen bir ses ona yardım isteyebileceği kişinin ismini söyler.

Dini konuda yazılan "Məs̱nəvī Be-Ḥəqq-i İslām" başlıklı 9. ve "Dər-Ḥəqq-i Millət-i İslām" başlıklı 11. mesnevileri dini ve tasavvufi mesnevilerin özelliklerini taşımaz. Dini ve tasavvufi mesneviler, "din kurallarını, peygamber ve din ulularının yaşamlarındaki olayları, türlü simgelerle tasavvuf ilkelerini anlatır" (Dilçin, 2016, s. 180). Zu`i, 9. mesnevide alimin/ariflerin bu dünyada bulunma amacını sorgulamış, insan adını taşıyanların ilim ve irfan sahibi olması gerektiğini, zahiren bu sıfatı taşımalarının yeterli olmadığını savunmuştur. Sözde mollaları, çıkarları uğruna İslam`ı fırkalara ayıran ruhani kimseleri yermiştir. Cehaletten kurtuluşun tek yolunun ilim öğrenmek olduğunu belirtmiştir. 11. mesnevide ise şair yaşadığı dönemde tüm meseleleri paranın çözdüğünden, paran yoksa Eflatun gibi bilgili olsan dahi değer verilmediğinden, mezheplerden, insanların İslam'ı, şeriatı hakiki anlamda kavrayamadıklarından bahsetmiştir. Şair din kardeşlerine seslenerek, duyduğu ve işittiği ayet ve hadisleri ölçüp tartmasını, ilim öğrenmesini ister. Bu mesnevi *Divan*`daki en uzun mesnevidir. En kısa mesnevi 5 (M 13), en uzun ise 52 beyitten oluşmaktadır.

Seyyid Azim`in yazdığı mesnevi metin içine alınmamıştır. Şair bu mesnevi ile ilgili şöyle bir not/başlık düşmüştür: "Bu Məẕkūr Olan Məs̱nəvīləri Cənāb-ı Seyyid İnşā Edib On Beş Manat Pūlun Göndərmişdi Mən Də Kitābə S̱əbt Etdim" (*Divan*, 9a; 69b). Bu mesnevide Seyyid, Zu`i`yi övmüş ve daha fazla bahşişe layık olduğunu söylemiştir. Lakin

maddi durumundan dolayı daha fazla para gönderemediği için üzgün olduğunu dile getirmiştir.

Divan`da iki defa yazılan mesnevilerin başlık kısmında ufak da olsa farklar bulunmaktadır. Örneğin, Hacı Seyyid Zeki için yazılan 2. mesnevi 8a`da “Bu Məẕkūr Olan Məs̱nəvī Cənāb-ı Seyyidü`s-sādāt Böyük Vələd Mərhūm Ḥācı Seyyid Zəki Sākin-i Qübbə Bədāhətən Yazılubdur” başlığını taşırken 68b`de “Bu Məs̱nəvī Cənāb-ı Seyyidü`s-Sādātu`l-Fıṭām Böyük Aqa Fəḫrü`l-Ḥāc Ḥācı Seyyid Zəki Qübbə-i Sakin Məḥāsin-i Bərməki be-Ṭərīq Bədāhətən Yazılubdur” şeklinde yazılmıştır. 10a`da “Be-Ḥużūr-ı Molla Aqa Sākin-i Qübbə Neveşte Şode” başlığını taşıyan 3. mesnevi 65b`de “Bir Dost Məndən Tənbākū İstəmiş İdi Onun Cavābında Yazdım. Be-Ḥużūr-ı Molla Aqa Qübbə” başlığı/notu ile yazılmıştır. Hacı Mecit için yazdığı 6. mesnevinin başlığı “Eyżən Min-Nəvādir Ṭəb‘” olarak yazılmıştır. Ali için yazdığı 13. mesnevinin başlığı “Be-Yeke Be-Dūstān Neveştə” şeklindedir.

4., 6. ve 15. mesnevilerde mahlas kullanılmazken, 2. ve 5. mesnevilerde 4 defa, 3., 10. ve 14 mesnevilerde 2 defa mahlas kullanılmıştır.

2.1.1.4. Musammatlar

2.1.1.4.1. Murabba

“Bent adı verilen 4 dizelik kıt‘a (dörtlük)lardan oluşur. Genellikle uyak düzeni aaaa-bbba-ccca şeklindedir. bbba-ccca-ddda şeklinde olanları da vardır. Birinci bendirn dördüncü dizesi öteki bentlerin dördünce dizesi olarak yinelenirse buna murabba‘-ı mütekerrir, yinelenmez uyaklı olursa murabba‘-ı müzdevic denir” (Dilçin, 2016, s. 212).

Divan`da bir murabba-ı müzdevic bulunmaktadır ve 6 bentten oluşmaktadır. Nevruz bayramının ve baharın gelişiyle tabiatın canlanması anlatılmıştır.

2.1.1.4.2. Muhammes

“İlk bendi kendi içinde, diğer bentlerin son mısra(lar)ı daima ilk bentle kafiyeli, aynı vezinde beşer mısralık, en az iki bentten oluşan tek kafiyeli nazım şekline muhammes denir” (Kurnaz ve Çeltik, 2011, s. 195).

*Zu`i Divanı*`nda 5 muhammes yer almaktadır. *Divan*`da bulunan 1., 2., 3. ve 4. muhammesler klasik muhammesten farklıdır. 1., 2. ve 4. muhammes musarra beyitle başlamış ve bentlerin son mısrası baştaki matla beyitle aynı kafiyede kafiyelenmiştir, yani müzdevicdir. 3. muhammes ise 2 beyitlik kıt‘a ile başlamıştır. Diğer 9 bendin son mısrası kıtanın kafiye ve redifi ile yazılmış müzdevic muhammestir. Kurnaz ve Çeltik (2011, s. 365-367), Hayali Bey`in divanında musammat arasına kaydedilen ve eserin dibaçesi olarak düşünülen 7 beyitlik mesneviden, Nazim`in rübaisinin başına mukaddime veya başlık tarzında üç beyitlik bir mesnevi koymasından bahsetmiştir. Bu verilere bakılırsa nazım şekillerinin başına veya ortasına farklı nazım şekillerinin eklenmesi görülebilmektedir. Baştaki matla beyitlerini ve kıta kısmını saymazsak muhammeslerin bent sayısı 4 ile 6 arasında değişmektedir.

İlk 4 muhammes müzdevicdir. “Məktəb” redifli 5. muhammesin ikinci bendinin son mısrası ilk bendin ikinci mısrasının, üçüncü bendinin son mısrası ilk bendin üçüncü mısrasının, dördüncü bendinin son mısrası ilk bendin dördüncü mısrasının ve beşinci bendin son mısrası birinci bendin son mısrasının tekrarından oluşmaktadır.

Konuları yaşlılıktan şikayet, geçim sıkıntısı, cehalet, eğitimdir. 4. muhammes Aleykan mahlaslı kişiye yazılmış övgüdür.

2.1.1.4.3. Tahmis

“Tahmisin sözlük anlamı “beşleme, beşli duruma getirme”dir. Bir gazelin beyitlerinin üstüne aynı ölçü ve uyakta üçer dize ekleyerek yazılmış muhammese denir” (Dilçin, 2016, s. 223).

*Zu`i Divanı*`nda 3 tahmis bulunmaktadır ve üçü de Fuzuli`nin gazellerine yazılmıştır. 1. tahmis Fuzuli`nin “-lardan”, 2. tahmis “gördügün köñlüm”, 3. tahmis “istəməz” redifli

gazellerine yazılmıştır. 1. ve 2. tahmis 6 bentten oluşurken, 3. tahmis 4 bentten oluşmaktadır.

2.1.1.4.4. Müseddes

“Bentleri 6 dize olan nazım biçimine denir” (Dilçin, 2016, s. 227). Uyak düzeni müseddes-i müzdevic, müseddes-i mütekerrir olmakla beraber hem müzdevic hem de mütekerrir olabilmektedir (Olgun, 1973, s. 109. Akt. Kurnaz ve Çeltik, 2011, s. 214).

*Zu`i Divanı*`nda 2 müseddes bulunmaktadır. 1. müseddes, şairin gençliğinde geçim sıkıntısı çekmediği, sevgili ile vuslatta olduğu/talihin ondan yana olduğu günlerini yad ettiği manzumesidir. 5 bentten oluşmaktadır. Bentlerin 5. mısraları 1. bentle kafiyeli olup, 6. mısraları tekrar ettiği için hem müzdevic hem mütekerrir kafiye düzenine sahiptir. 2. müseddes, iki matla beyitten ve 5 bentten oluşmaktadır. Muhammes bölümünde bahsedildiği gibi başta iki matla beyitle başlayan müseddesin diğer bentlerinin 4. mısrası birinci matla beyit ile kafiyelidir/aynı rediflidir. 5. mısrası serbest olan manzumenin 6. mısraları ikinci matla beyti ile kafiyelidir/aynı rediflidir. Hz. Hüseyn`e Kerbela musibetinden dolayı mersiye türünde yazılmıştır.

2.1.1.4.5. Terci-i Bend

“Bir edebiyat terimi olarak genellikle 4-10 beyit arası yazılmış en az üç bendden meydana gelen nazım biçiminin adıdır. Terkib-i bendden ayrılan yönü vasıta beyitlerin aynen tekrarlanmasıdır. Mersiye, övgü, yergi, sosyal tenkit gibi çok farklı konularda yazılır. Bendlere *hane, terci-i hane*, bendleri birşeltiren beyitlere de *vasıta*, *bendiyye* adları verilir. Mahlas genellikle son bendde yer alır. Aa xa xa xa xa/yy ; bb, xb, xb, xb, xb/yy ve aa, aa, aa, aa, aa/yy ; bb, bb, bb, bb, bb/yy şeklinde kafiyelenir” (Saraç, 2010, s. 189).

Zu`i, manzumesini *Divanı*`nda “Tərcī‘-i Bənd dər-Midḥat-i ‘Ālī-cāh Böyük Ḫan Nəbirə-i Muṣṭafa Ḫan-ı Şīrvān ‘Əleyhü`r-Rəḥimə” başlığı ile yazmıştır. Lakin terci-i bend adını verdiği bu şiiri klasik terci-i bendden farklılık göstermektedir. 9 bentten oluşan manzume başta musammat gibi kafiyelenen, yani aa, aa şeklinde kafiye düzenine sahip olan iki

beyit ile yy, yy şeklinden kafiye düzenine sahip olan/tekrarlanan iki vasıta/bendiyye beyitlerinden oluşmaktadır. Şiir bb, bb/yy, yy; cc, cc/yy, yy; dd, dd/yy, yy şeklinde devam etmektedir. Şair vasıta beyitleri birinci ve ikinci bentten sonra tekrar yazmış, diğer bendlerde yazmak yerine "vələhu eyżən" tabirini kullanmıştır. Mütekerrir vasıta beyitleri olmazsa murabba kısmında da değerlendirilebilir. Nitekim kaynaklara göre mütekerrir musammatlar ile terkib-i bend ve terci-i bendler arasında karışıklık söz konusu olmuştur (Saraç, 2010, s. 190). Kurnaz ve Çeltik`in yorumuna göre "terci-i bend, bentteki mısra sayısına göre isim alan musammat şekillerin bir devamı niteliğindedir. Murabba, muhammes gibi nazım şekillerinde hane, vasıta ayrımı yapılmadan nazım biriminin tamamına bent denilmektedir. Bu şekillerden gelişen terci-i bent için de hane, vasıta ayrımı yapmadan nazım birimini oluşturan mısraların tamamına bent; bent sonlarındaki ortak kafiyeli mısralara da vasıta veya bağ denilebilir" (2011, s. 303).

Divan`ın Farsça kısmında da bir "dost" redifli terci-i bend yer almaktadır. 7 bentten oluşan şiirin her bendi 6 beyitten oluşmaktadır. Her bendin sonunda ilk bentteki beyitler sırasıyla tekrar etmektedir. Yani ikinci bendin 6. beyti birinci bendin ikinci beytinden, üçüncü bendin 6. beyti birinci bendi üçüncü beytinden oluşmaktadır.

2.1.1.5. Kıt'a

"Kıt'anın sözlük anlamı "parça, bölük, cüz"dür. Yalnız ikinci ve dördüncü dizeleri birbiriyle uyaklı 2 beyitlik nazım biçimine denir" (Dilçin, 2016, s. 202). *Divan*`da iki beyitlik 7. kıt'a dışındakiler kıt'a-i kebiredir.

"Beyit sayısı ikiden artık olan kıt'alara kıt'a-i kebire denir. Matla beyti olmayan bir gazel gibidir. Gazelden ancak, konu bakımından ayrılır. Uyak düzeni xa-xa-xa-xa şeklindedir. Şair mahlasını herhangi bir beyitte kullanır" (Dilçin, 2016, s. 203).

Divan`ın Türkçe kısmında 6 kıt'a-ı kebire bulunmaktadır. Şair, 5. ve 6. kıt'a-ı kebire dışında mahlasını kullanmıştır. Hatta 4. kıt'a-ı kebirede hem ilk beyitte hem de son beyitte olmak üzere iki defa kullanmıştır. En kısa kıt'a-ı kebire 3, en uzunu ise 20 beyitten oluşmaktadır. Birinci kıt'a-ı kebirenin ilk 7 beyti Farsça yazılmıştır. Şair, maruf kıt'a-ı

kebirenin 8. beytinde, herkes Farsça bilmediği için Türkçe devam ettiğini belirtmiştir. Bu kıt‘a-ı kebireye “Bu Bir Qiṭ‘ədir Sə‘dullah Ḫanun Uşaqlarından Ötri Deyülübdür” başlığı düşürülerek Sadullah Han`ın çocuklarının sünnet düğünü için yazıldığı vurgulanmıştır. 2. kıt‘a-ı kebire “Neneveşteəm Əz-Bərāy-ı Ānla Dər-Qit‘ə Benevīsəm Ān-rā. Bir Buḫārā Dərisi Mīrzā ‘Əbdürrəḥīm Bəg ‘Əṭā Etmişdi Onun Ḫüṣūṣundə Onə Yazılub və Tütün Veribdi”, 3. kıt‘a-ı kebire ise “Ramażānu`l-Mübārəkdə Bu Şe‘ri Ḫanlarun Birisinə Ki Dövlətdür İltifātı Var Żū`īyə On Mū‘iẓə Tərīqilə Nəṣiḥət Yazub Bədāḥətən Çünkü Ḫan Ramażāndə Məclis-i ‘Eyş Bərpā Edib. Müṭərrib ü Tārzən Gətirmişdi Əḥyā Gecələrində” der-kenar notu ile yazılmıştır. Diğer kıt‘a-ı kebirelerde sevgili, şarap, ayrılık gibi konular işlenmiştir.

Divan`ın Farsça kısmında 6 kıt‘a-i kebire bulunmaktadır. Bunlardan en kısası 4 beyitten oluşan 1. ve 5. kıt‘a-i kebirelerdir. En uzun kıta‘-i kebire 11 beyitten oluşmaktadır. 4 beyitten oluşan 1. kıta‘i-kebire şairin oğlu Mirza Ahmet`in ölümüne düşürdüğü tarihtir. 3. ve 5. kıta‘i-kebire “Qiṭ‘ə-i Təqâżâī”, 4. “Qiṭə-i Təqâżâī Ki Be-İsmâ‘il Bəg Neveşte” başlığı ile yazılmıştır. 2. kıta‘i-kebire Settar Bey Şirvani, 6. kıta‘i-kebire ise İbrahim Bey için yazılmıştır.

2.1.1.6. Rübai

“Rübai, 4 dizelik ve kendine özgü ayrı ölçüsü olan, bağımsız bir nazım biçimidir. Birinci, ikinci ve dördüncü dizeleri uyaklı, üçüncü dize serbesttir (aaxa). Üçüncü dizesine uyaksız olmasından dolayı *hasi* (hadım) adı verilir. Rübai için *terane, dü-beyt, çar-mısra, çehar-mısra* terimleri de kullanılır. Aruzun hezec bahrinden olan 24 kalıbı ile yazılır. Mef‘ûlü parçasıyla başlayan kalıplar ahreb, mef‘ûlün parçasıyla başlayanlar ahrem kümesini oluşturur ve her kümede 12 kalıp yer alır. Türk edebiyatında ahreb kalıpları kullanılmıştır. Rubainin her dizesi ayrı bir ölçüde olabildiği gibi, dört dizesi de aynı ölçüde olabilir. 4 dizesi de birbiriyle uyaklı rubailere rübai-i musarra denir” (Dilçin, 2016, s. 207-209).

Divan`da 7 rübai yer almaktadır ve yedisi de ahreb kalıbı ile yazılmıştır. Rübailerin bütün dizeleri aynı ölçüdedir. 1., 6. ve 7. rübailer der-kenar olarak yazılmıştır. 6. ve 7. rübailer iyi ve doğru eş seçmekle ilgili yazılmıştır. Diğer rübailer felsefi, kaza ve kader, mezhep

ayrılığı, mollaların yergisi konusunda yazılmıştır.

2.1.1.7. Matla

Divan`ın Farsça kısmında der-kenar olarak yazılan iki matla bulunmaktadır. Bu matlalar sevgili ve onun cefasını konu almaktadır.

2.1.2. Ahenkle İlgili Unsurlar

2.1.2.1. Vezin

*Molla Mahmud Zu`i Divanı*`nda 22 vezin kullanılmıştır. Söz konusu vezinlerden mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün kalıbı %17.7 oran ile 57 kez kullanılmış en fazla kalıptır. Vezinlerin, hangi şiirlerde olduğu, kaç defa geçtiği ve tüm vezinler içindeki oranı 3. tabloda gösterilmiştir (Bkz. Tablo 3).

Divan`da 223., 235., 244. gazellerde ve 2. müseddeste ikili vezin kullanmıştır. 223. gazelin ilk, 235. gazelin birinci ve ikinci, 244. gazelin birinci, ikinci ve sonuncu beyitlerinin vezni *mefā'ilün/fe'ilātün/mefā'ilün/fe'ilātün* iken diğer beyitlerinin ilk mısrası *mefā'ilün/fe'ilātün/mefā'ilün/fe'ilün,* ikinci mısrası ise matla beyitte olduğu gibi *mefā'ilün/fe'ilātün/mefā'ilün/fe'ilātün* kalıbı ile yazılmıştır. 2. müseddes iki matla/musarra beyit ile başlamıştır. Birinci matla/musarra beyit *fe'ilātün/fe'ilātün/fe'ilātün/fe'ilün* kalıbında, ikinci matla beyit ise *mefā'ilün/fe'ilātün/mefā'ilün/fe'ilün* kalıbında yazılmıştır. Müseddesin tüm bentlerinin ilk 5 mısrası birinci matla ile kafiyeli iken müzdevic olan altıncı mısraları ikinci matla ile kafiyelidir. *Divan*`da ahreb kalıbı ile yazılmış 7 rübai yer almaktadır. Rübailerin tüm mısralarında aynı ölçü kullanılmıştır.

Divan`da yer alan vezinlerle ilgili diğer özellikler ise şöyledir:

Med Hece: "Uzatma demektir. Yani iki kapalı hece arasında bir açık hece bulunması gerektiğinde, sonu bir uzun ünlü ve bir ünsüzle biten birinci heceyi imaleden biraz daha uzun okumaktır. İmale çoğu yerde bir ölçü kusuru olmakla birlikte, med bir ses sanatıdır ve şiirde iç uyumu yaratan en önemli öğelerden biridir" (Dilçin, 2016, s. 14). Şair, med heceyi sık sık kullanmıştır. Arapça ve Farsça kelimelerle beraber Türkçe kelimelerde de med heceye rastlanmaktadır:

Bu söz su`āl olunsə cəvābun nədür sölə
Təq*ṣīr* *kār*-gərdən olur yā ki *kār*dan
(G 176/7)

Gər görsə idi ʻāriż-i ləʻlin çəkərdi əl
Āyīnədən Sikəndər ü Cəm*şīd* *cām*dan
(G 177/5)

Ü*mīd* *var* bu bəzmə o *yār* bir də gələ
Füsürdə gülşənə ol növ-bəhār bir də gələ
(G 211/1)

Zihaf: "Kısma demektir. Aruzda, ölçü zorunluğuyla Arapça ve Farsça sözcüklerdeki uzun bir heceyi kısa okumaktır. Bu da imale gibi güzel kullanılmadığında bir ölçü kusuru sayılır. Bundan başka ünsüzle biten bir uzun heceden sonra yine ünsüzle başlayan bir sözcük gelirse, bir önceki sözcüğün uzun hecesini kısa okumak yoluyla da zihaf yapılır" (Dilçin, 2016, s. 15-16). *Divan*`da zihaf kullanımı, sıkça rastlanan aruz kusurudur:

Dīvānə olmaduqsə də bir məst olaq *bā*rī
Tā kim muʻāf olaq bu günāh u s̱avābdan
(G 178/3)

Qoyub Şəmāẖı kimi rəşk-i bāğ-ı firdövsi
Muğāndə ġüssə muğīlānınə *dū*çār oldım
(K 12/2)

Gər ağacdan yonasan göstərəsən Sām-süvār
Zū`*ī* vəqtində gəlüb fāris-i meydān olmaz
(G 90/6)

Vezin Gereği Hece Düşmesi: *Divan*`da "nə edim", "nə ola", "nə olurdu" gibi kelimeler vezin gereği düşmeye maruz kalmış, "nə`dim", "n`olə", "n`olurdı" şeklinde yazılmıştır:

Sözim bu dāşə dönən ẖəlqə etməyür tə`s̱īr
Nə`dim nə çārə deyüm bu sözi nə ṣūrət ilə
(K 20/21)

Gözim yaşın görübən ṭə'nə-daşın atsa *n`olə*
Köñül sarāyını bu ṭərḥlə 'imārət edər
(G 60/4)

Keçür həmīşə ġəm-i hicr ü dərd-i ġürbət ilə
N`olurdı belə keçən 'ömr hamudan kəm olaydı
(G 244/6)

Bazı kelimeler ise vezin gereği olduğundan farklı yazılmıştır. Örneğin, aşağıdaki beyitlerde "olur mu?" soru ifadesi "olu mu?", "olmasaydı" kelimesi "olmaydı", "oldular" kelimesi "oldıla", "dondurub" kelimesi "dodurub" şeklinde yazılmıştır:

Fikr eylə dərssiz *olu mı* ḥāṣil 'elmlər
Tə'līmsiz cəhāndə tapan yoẖ fərāsəti
(K 2/4)

Āvārə çöllər içrə qalur idi ḥəşrə tək
Olmaydı H̱iżrə lüṭflə gər rəh-nümā 'Əlī

Bəḥrü`l (?)-elmdə ṭā`ifə-i cinn cümləsi
Övṣāfun ilə *oldıla* midḥət-sərā 'Əlī
(K 1/5-6)

Tapsə hər yerdə mənim kimi ẕəlīl-i müżṭər
Dodurub öldürəcək zār [u] ẕəlīl bīmār
(K 6/5)

Divan`da vezin gereği ses türemesi de bulunmaktadır:

Hər kəsün mə'rifəti olsə təmām ādəmdür
Olmasa ādəmə oẖşar *ḥeyivāndan* kəmdür
(M 9/8)

Ey sərvər-i bülənd məqām ki *ṣidiq* ilə
Dərgāhıvə dəẖīl ü ḥəqīrānə gəlmişəm
(Mh 3/1.1)

2.1.2.2. Redif ve Kafiye

*Zu`i Divanı*`ndaki redifler, sözcüklerden, sözcük ve eklerden, bazense sadece eklerden oluşmaktadır. 18 şiirde redif bulunmamaktadır. Son harfleri ن ,ر ve ی olan kelimelerle daha çok redif yapılmıştır. Rediflerde genellikle Türkçe kelime ve ekler kullanılmıştır. Redif tablosu alfabe sırasına göre Tablo 4`te gösterilmiştir (Bkz. Tablo 4).

*Zu`i Divanı*`nda kafiyenin iki çeşidi de - sadece revi harfinin tekrarından oluşan kafiye-i mücerrede ve revi harfinden önceki harflerin de tekrarından oluşan kafiye-i mürekkebe çeşitleri – bulunmaktadır. Ziyadeliğe yer vermemek adına kafiye harflerinin her birine ayrı ayrı yer verilmemiştir:

Yā Rəb məni bu ḥāl ilə ḫilqət nöçün etdün
Hər gündə nəṣībim ġəm ü möḥnət nöçün etdün

Əvvəldə məni əbləh ü nā-dān yaradaydun
Məndə belə bu hər şey`ə diqqət nöçün etdün

(G 172/1-2)

Pīrānəsər köñül genə bir şūḫə bənd olub
Kim tār-ı zülf-i gərdəni cānə kəmənd olub

Tā çeşm-i zəḫm o ʻāriż-i köñlünə dəyməsün
Ruḫsārı ātəşinə dil ü cān sipənd olub

(G 24/1-2)

Şükr eylə ey köñül ki ḫəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə ʻāşiqə dildārdən gəlüb

Bülbül ṣifət tərānə çəküb şūrə gəl köñül
Gül müjdəsi yəqīn saña gülzārdən gəlüb

(G 26/1-2)

2.1.3. Dil ve Üslup Özellikleri

2.1.3.1. Yerel Söyleyiş Özellikleri

Molla Mahmud Zu`i 19. yüzyılda yaşamıştır. Azerbaycan edebi dilinin o dönemki özellikleri ile günümüzdeki özellikleri arasında çok fark görülmemekle beraber şairin

yaşadığı bölgeden kaynaklı olarak *Divan*`da bazı dil kullanımları söz konusudur. Bu farklılıklar Şirvan diyalekt özellikleri ile beraber manzum dilin getirmiş olduğu özelliklerden de kaynaklıdır. Şiraliyev, Azerbaycan diyalekt ve ağızlarının tasnifinin tarihi-coğrafi prensiplere göre düzenlendiğini belirtmiştir (2008, s. 19). O, bu prensibe dayanarak Azerbaycan dilinin diyalekt ve ağızlarını dört grupta incelemiştir:

a) Doğu Grubu: Guba, Bakü, Şamahı, Muğan ve Lenkeran
b) Batı Grubu: Gazah, Karabağ, Gence
c) Kuzey Grubu: Şeki, Zagatala, Gah
d) Güney Grubu: Nahçıvan, Ordubad, Tebriz (Şiraliyev, 2008, s. 19)

Bu tasnife göre Şamahı/Şirvan bölgesi Doğu Grubu`na dahildir. Bu grubun *Divan*`da tespit edilen belli başlı özellikleri şöyledir:

I. Düz ünlülerden (a, e, ə, ı, i) sonra yuvarlak ünlüler (o, ö, u, ü) ve tersine, yuvarlak ünlülerden sonra düz ünlüler kullanılır. Örneğin, "əlinün, bacun, aton/atun, nənön/nənün, atouz/atuuz, nənöüz/nənüüz, alun/aluz, gəlsün, aldun, alduğ, gəldüg, başdamamısuz, gəlmisüz, gəlsön, alsoz, tüki, gözi, özimi, çölçi, üzzi, dördümci, üçimci, yordi, gördi" vb. *Zu`i Divanı*`nda bu konuyla ilgili örnekleri aşağıda gösteriyoruz:

Kürk-i ḫəftānı gərək rədd edə sərmātərin
Yoḫdı yolım ki edəm mən onə tā istiḥżār
(K 6/13)

Üz görədür hər söz olsə ḫəlq ara kiẕb ü riyā
Doğrı söz ṣidq-i diyānət ʻəhd [ü] peymān qalmayub
(K4/4)

Ḫəlqün nə növʻ qüdrəti təʻrīfün *eyləsün*
Ḫāliq deyübdi mədḥüvə çün هل اتى ʻƏlī
(K 1/17)

Dürüst *baḫson* əgər bilməz öz adın yazmaq
Bu qism ādəm-i mollādı nə dəlālət ilə
(K 20/17)

II. Doğu Grubu`nda nazal n (ñ) sesi kullanılmaz. *Divan*`da nadiren nazal n (ñ) kullanımına rastlanmaktadır. Zu`i, göñül kelimesinde nazal n`yi her zaman kullanırken diğer kelime ve eklerde bazen kullanmış bazense kullanmamıştır. *Divan*`daki bu konuyla ilgili örnekleri aşağıda gösteriyoruz:

Nə müddətdür *köñül* kim tərk-i mülk-i Şīrvān qılmış
Diyār-ı Qübbədə yüz dərd [ü] möḥnətlə məkān qılmış
(K 11/1)

Ze-bəs yoẖ ṭālib-i fəżl ü kəmāl u şe'r 'āləmdə
Bu mə'nīdən *baña* dövrān əliflərdən sinān qılmış
(K 11/8)

Var bir məs`ələ-i müşkilim ḥəll eylə onı
Sañadur çünki həmīşə dil ü cānım qurbān
(K 14/2)

Qoyubdı *başıña* lüṭf ilə tāc كرّمنا
Vücūdun eyləmə ḥeyvān belə şərārətdən
(K 15/7)

III. Kelime sonlarında yumuşak ünsüzler (b, q, v, ğ, d, j, z, y, g, c, l, m, n, r) kullanılır. Örneğin, "boşqab, Səmed, yarpağ, çöreg/çörəg" vb. Zu`i *Divanı*`nda bu konuyla ilgili örnekleri aşağıda gösteriyoruz:

Cəm' oldı ẖəlā`iq üstümə *çoq*
Da hər nə 'ibādətə yolım *yoq*
(M 8/23)

Fikr edirdim ki nə növ' ilə sər-əncām qılaq
Tā ki tapsun bu *pozuġ* ḥālətim ol işdə niẓām
(K 13/9)

IV. Kelime ortasında g sesi yaygın kullanılır. Örneğin, "dügi, ignə, dügmə, degirman, igdə, igid, sögüd" vb. *Zu`i Divanı*`nda bu konuyla ilgili örnekleri aşağıda gösteriyoruz:

Meḥrāb qaşınə köñül aldanma *əgmə* baş
Baẖ görkəmində nərgis-i mərdüm-firībi var
(G 44/4)

Rə`īs-i şəhr-i səẖāvət əmīr-i mülk-i 'əṭā
Ki fəżldə *dögi* həmtā-yı Ḥātəm-i Ṭā də
(K 18/11)

Vəlī çe fā`idə ādəmlərinə ḥikmət-i ʻelm
Dögül mü`əs̱s̱ir bir zərrəcə sirāyət ilə
(K 20/9)

Kişi tapar iki dünyādə ʻizzət-i ʻuẓəmā
Həmīşə *etdügi* inṣāflən mürüvvətdən
(K 15/12)

V. Doğu Grubu`nda ünlü uyumu bozulur. Örneğin, "ayi, başi, lampiyə, altımci, aleceg, aleydim, yazəmmədi" vb. *Zu`i Divanı*`nda bu konuyla ilgili örnekleri aşağıda gösteriyoruz:

Tapsə hər yerdə mənim kimi ẕəlīl-i müżṭər
Dodurub öldürəcək zār [u] ẕəlīl bīmār
(K 6/5)

Bu mis̱ālı söləyüb ṣāḥib-i ʻelm ü ʻürfān
Səʻdī ol kim *onə* ḥikmətdə yetüşməz Loqmān
(M 9/14)

Yoḫdı bir kəs ṣöḥibətdən rūḥ u cān ləẕẕət *tapə*
Arədim gəzdim dəḫi hər gūşə hər yan qalmayub
(K 4/7)

VI. Ekler genellikle yuvarlak şekilde söylenir. Örneğin, "kəlibdü, alıbdu, yatdux, əkdün, əkdüz" vb. *Zu`i Divanı*`nda bu konuyla ilgili örnekleri aşağıda gösteriyoruz:

Nə ḥəq-i nān u nəmək var nə şüʻār-ı bəẕl ü cūd
ʻƏrṣədə zən-ṭəbʻlər*dür* mərd-i meydān qalmay*ub*
(K 4/2)

Nə hörmətim olsə hörmətün*dür*
Nə dövlətim olsə dövlətün*dür*
(M 8/15)

VII. Şimdiki zaman eki Kıpçak Türkçesinde olduğu gibi kullanılır. Örneğin, "yazadu (yazır), gedədü (gedir)" vb. *Zu`i Divanı*`nda bu özelliğe çok rastlanmamıştır:

Cəfā peykānlarılə *ġərqədür* cismim fəğān etmin
Müşəḫḫəṣdür bu Żū`ī kim fəğān ġərq-ābdan gəlməz
(G 96/5)

VIII. Gelecek zaman ekinin olumsuzunun I. şahıs eki –man, -mən, II. şahıs eki –mar, -mər şeklinde kullanılır. Örneğin, "almanam, gəlmənəm, almanığ, gəlməniq, qaçmarsan, deməsən, almarsuz, gəlmərsüz" vb. *Zu`i Divanı*`nda bu konuyla ilgili örnekleri aşağıda gösteriyoruz:

Hər kəlməsində dərc idi çün kəlmə-i Məsīḥ
Oẖşatmanam o çeşme-i ḥeyvānə ey Ġərīb
(K 3/4)
Əgər baña verələr ḥūr u rövże-i riżvān
Behiştə *getmənəm* ey yār-ı mehrbān sənsiz
(G 92/6)

Çəkmənəm ol kūdən əl gər cövr-i əğyār olsə də
Bülbül eylər mi gülüstān tərkini ẖᵛār olsə də
(G 218/1)

Köñül mülkündə bundan sora ondan ġeyri şāh *etmən*
Dutə gər ḥūr u ġılmān 'āləmi bi`llāh nigāh *etmən*
Cəhānı çeşmimə Żū`ī şifət hər gün siyāh *etmən*
Vücūdım ney kimi sūrāẖ sūrāẖ olsə āh *etmən*
Məḥəbbətdən dəm urduq içməmək olmaz bəlālardan
(Th 1/6)

IX. "–ubən, -übən, -ubəni, -übəni, -ıbannarı, ibənnəri, -ubannarı, -übənnəri" gibi ulaç ekleri kullanılır. *Zu`i Divanı*`nda bu konuyla ilgili örnekleri aşağıda gösteriyoruz:

Yoẖdı bir kimsədə ḥāl-i dil-i dīvānəmizə
Bir 'əlāc *eyləyübən* kārımə versün əncām
(K 13/11)

Köñül verdim vəfālı *sanubən* bir yārə bī-hūdə
Cəfā eylən o bəd-ẖū bī-vəfā ẖūn-ẖᵛārə bī-hūdə
(G 200/1)

Dəhənün mö'cüzini gördi cəhān içrə Məsīḥ
Qaçuban gökdə özin 'əcz ilə pünhān etdi
(G 233/5)

Bu bölgenin kendine özgü diyalektik kelimelerinden bazıları şöyledir: "tuğ (bayrak), xır (bostan), həri (evet), əbə (bebek), əbəçi (anne), uruğ-çoğa-com (nesil), toğay (orman), küdri (kurak sıcak arazi), meşmeşi (kayısı), şətəl (yün çorap), göyçi (cimri), işığlığ (pencere)" vb. *Divan*`da Allah anlamına gelen "Tarı", neden anlamına gelen "nişə" kelimeleri sık sık kulanılmıştır ki bu kelimeler Şirvan bölgesine özgü kelimelerdir.

Azerbaycan Türkçesine özgü "tapmaq (bulmak), qəpik (medeni para), görən (acaba), hanı (nerede)" vb. gibi kelimeler de kullanılmıştır. Ayrıca "artık" (fazla, çok) kelimesi –raq eki ile kullanılmıştır (daha fazla, daha çok anlamında) ki günümüzde bu kullanıma pek rastlanmamaktadır. *Zu`i Divanı*`nda geçen ilgili örnekleri aşağıda göstereiyoruz:

İnṣāfə gəlüb qoymə gəl ey məh səni *Tarı*
Hicründə bu möḥnət-keşi qayqulər içində
(G 190/4)

Əvvəl məni *nişə* istədüz siz
Gəlün bu məqāmə söllədüz siz
(M 7/20)

Tapmazdı hīç Nūḥ o ṭūfāndan nicāt
Nūḥ içün olmasaydı əgər nāḫudā ʻƏlī
(K 1/12)

Bir beytə bir *qəpik* verələr mən də tā çəküm
Rūyintən ü Təhəmtəni meydānə ey Ġərīb
(K 3/13)

Sən indi təḫt-i rəvān üzrə ondan *artuqraq*
Vaġonda seyr eləyürsən həzār ḥəşmət ilə
(K 20/6)

Şiraliyev, Doğu Grubu için 15 özellik belirtmiştir ki bunların 10`u *Divan*`da görülmektedir. Müellifin belirtmiş olduğu özellikler içinde bulunmayan lakin *Divan*`da tespit edilen dil özellikleri aşağıdaki gibidir:

I. İkinci tekil şahıs iyelik eki olan -n, -in ekleri –üv şeklinde yazılmıştır:

Ḫəlqün nə növʻ qüdrəti təʻrīfün eyləsün
Ḫāliq deyübdi *mədḥüvə* çün هل اتى ʻƏlī

Lüṭfünlə ʻəfv eylə qüṣūrını Żū`īnün
Cür`ətlə oldu *şə`nüvə* midḥət-sərā ʻƏlī
(K 1/17;19)

Salınub ʻişrət ilə mən də duʻālar eləyüb
ʻÖmrüvə dövlətüvə tā nə qədər cānım var
(K 6/19)

II. Emir kipinin edebi dilde kullanılmayan –gilən eki ile kullanımı görülmektedir:

Bārī Ḫudā ‘ömri ilə dövlətin
Arturgilən gün-bə-gündən şövkətin
(M 5/51)

Bu qədri cürm ilə zāhid behiştə göz tikmə
Utangilən bārī ey bī-ḥəyā günāhundan
(G 185/4)

‘Əmmāməsinə *baḫmagilən* məs`ələ ṣorma
Mollā özi çoḫ ḫeyr edi yalnız nə qədər var
(G 39/7)

III. Ulaç eki olan –cAk eki *Divan*`da –cAgIn şeklinde kullanılmıştır:

Özi behiştə gedib var özi kimi ḫələfi
Eşitcəgin bunı ḫˇoş-ḥāl-i rūzgār oldım
(K 12/8)

Dil ü cān *görcəgin* ol zülf-i siyāhın yüzdə
Bir birinə budı ol rəh-zən-i īmān dedilər
(G 62/3)

Dāğ-bər-dāğ qoyur ḫāl-i ruḫı sīnəm ara
Düşcəgin ḫāṭirə ol lālə-‘izārım gecələr
(G 69/4)

IV. “Söyləmək” kelimesini “sələmək” şeklinde kullanmıştır:

Zāhid deyən behişt ki ‘uqbādə *sölənür*
Hər bir zəmāndə ‘āşiq içün dər-kənār olur
(G 82/2)

Ġəm etmə Żū`ī cəhān yā ḫəyāldur yā ḫ∨āb
O şey` ki ḫ∨āb u ḫəyāl oldı *sölə* nə ġəmdür
(G 80/9)

V. “Tutmak” kelimesi “dutmak” şeklinde yazılmıştır:

Dünyādə ‘elm ü mə‘rifət-i fəżl tərk olub
Dövrān *dutubdı* mərdüm-i nā-dānə ey Ġərīb
(K 3/10)

Əlüvi *dutdı* bir kərəm kānı
Ṣāḥib-i ‘izz-i e‘tibār oldun
(K 16/8)

VI. Bazı kelimelerin yazımında ikilik görülmektedir. Örneğin, “gonca” kelimesi bazen “qönçə” (ق ile), bazense “ġönçə” (غ ile) şeklinde yazılmıştır:

Şā‘ir nə növ‘ [ilə] desün ḥüsn-i *qönçəni*
Yoẖ bir nəfər [ki] tā oẖuyub qanə ey Ġərīb
(K 3/6)

Ġönçəsi dövrində kim zülf-i pərīşān titrəşür
Eylə kim cādū görüb möhr-i Süleymān titrəşür
(G 58/1)

Günümüzde “sığmaz, çıxmaq, ağa” şeklinde kullanılan kelimeler *Divan*`da “sıqmaz, çıqmaq, aqa” şeklinde kullanılmıştır:

Nədən olmuş belə āyā bu mədār-ı gərdūn
‘Ədl ü inṣāf-ı ulūhiyyətə *sıqmaz* bu ṣifət
(K 5/7)
Biri birinün ətin qurd kimi didir hər gün
Haçan bular *çıqacaqdur* bu növ‘ bid‘ətdən
(K 15/19)
Həm ḥəsəb həm nəsəbdə bī-həmtā
İsmi tək həm özi böyük *aqa*
(M 2/2)

Günümüzde “vaxt (خ)” olarak kullanılan kelime metinde orijinal haline uygun olarak “vaqt (ق)” şeklinde kullanılmıştır. Çoğul -lAr eki -her zaman olmasa da- aşağıdaki beyitte konuşma dilinde kullanıldığı şekliyle –dEr şeklinde kullanılmıştır:

Bi`llāh qədīm *vəqtdərə* var idi mə‘rifət
Bilməm n`olubdı mərdüm-i Şīrvānə ey Ġərīb
(K 3/7)

VII. Birinci tekil şahıs eki üç şekilde; bazen “mən/mənə”, bazen “mañ/maña”, bazense “baña” şeklinde kullanılmıştır:

Ḫāk əhli ilə olmaqə ẖˇoşdur *baña* cəhīm
Getməm bularlə rövże-i riżvānə ey Ġərīb
(K 3/10)

Gər cənnətə də imdiki ādəm gedəcəksə
Bi`llāh elə olsə *mənə* cənnət nə içündür
(G 68/13)

Maña Məcnūn desələr lā`iq olur ‘eşqündə
Nə rəvādur saña təşbīh eləyim Leylānı
(G 250/10)

*

Zu`i, şiirlerinde kelime tekrarlarına, deyimlere başvurarak samimi bir anlatımı yakalamıştır. Örneğin, aşağıdaki beytin ilk mısrasında sadece “tuz ve ekmek hakkı” deyimine yer vermekle kalmamış, “ne...ne” bağlacını da kullanmıştır:

Nə ḥəq-i *nān u nəmək* var *nə* şü‘ār-ı bəẕl ü cūd
‘Ərṣədə zən-ṭəb‘lərdür mərd-i meydān qalmayub
(K 4/2)

Maña *əğyār* oldı ḥərf-i *əğyār* ilə *yār* āẖır
Görün *əğyārə* muncə *yār* olan bir gül-‘izārım var
(G 50/4)

Ol çeşm yanındə demə dil-ḥālını ey zülf
Bīmār sözin sömə *bīmār* yanındə
(G 186/6)

Żū`iyā hər gün *‘əẕāb* içrə əsīrəm neyləyüm
Görməmək yārı *‘əẕāb* u ġeyr ilə görmək *‘əẕāb*
(G 16/7)

Nə güldə var *sürūr nə gülşəndə* rəng bū
Ẕövq ü *sürūr* sāğər ü peymānədən gedüb
(G 28/2)

Günümüz Azerbaycan konuşma dilinde de sık sık rastladığımız “başından tütün çıxmaq (çok sinirlenmek anlamında), başından eləmək (başından etmek), qulaq asmaq (dinlemek), ağlını başına yığmaq (aklını başına devşirmek), biri birinin ətini qurt kimi didmək (birbirini kurt gibi yemek, kavga etmek)” vb. deyimlerle karşılaşılmaktadır:

Məndə vardur əgər ‘āşiq oluban mey içmək
Səndə var *bir qulaġ as gör* neçə ‘ādət zāhid
(G 39/5)

Nə deyüm bu sözi mən *çıqdı tütün başımdan*
Ki tütün almaqınə olmayə ādəmdə təvān
(K 14/8)

Yorulmış yabını sattım *başımdan eylədim* ammā
Qalubdur üç taqar arpam dəẖi bir dam samanım var
(K 7/12)

Biri birinün ətin qurd kimi didir hər gün
Haçan bular çıqacaqdur bu növ‘ bid‘ətdən
(K 15/19)

Fikr qıl *‘əqlivi yıq başuña* ey bī-çārə
Sən özün günəhinə baẖ ki yazılub dīvārə
(M 10/29)

Şair, konuşma dilinden de yararlanmıştır; "daşa dönən xalq (taş olan halk), pəndimi eşit (nasihatımı dinle), da" gibi. Da, cümle başlarında kullanılan konuşma diline mahsus bir nida olup, "artık" anlamına gelmektedir:

Sözim bu *dāşə dönən ẖəlqə* etməyür tə`s̱īr
Nə`dim nə çārə deyüm bu sözi nə ṣūrət ilə
(K 20/21)

Żū`īnün *pəndin eşit* eyləmə çoẖ bādəyə meyl
Tā ki el söləməsün bī-ẖˇod-ı dīvānə səni
(G 226/5)

Cəm‘ oldı ẖəlā`iq üstümə çoq
Da hər nə ‘ibādətə yolım yoq
(M 8/23)

Zu`i, kasidelerinin girizgah kısımlarında ve mesnevilerinde tahkiye anlatım tarzından yararlanmıştır. Bu tarzı, ya kendi kurguladığı -methiyeye giriş için- olaylarla sağlamaktadır ya da kolaj yolu ile *Şehname*`den, *Gülistan*`dan vb. bilinen hikayelerden aktarım yapmaktadır. Örneğin, aşağıdaki ilk üç beyitte şair, kendi başından geçmişcesine bir olay anlatmaktadır. Burada zaman dün gecedir, kişi şairdir ve şair hasta/düşkün bir şekilde oturmaktadır. Aniden güzel haber dağıtan kişi elinde uğurlu mektupla içeri girer. Sonraki üç beyitte *Gülistan*`dan bir hikaye anlatmıştır. Burada mürid başından geçen olayları mürşidine anlatmış, ondan yardım istemiştir. Bir sonraki beyitte ise Hz. Süleyman`la ilgili bir ayrıntı anlatılmış/tasvir yapılmıştır. 246. gazelde ise şair Halil Bey`in ev sahipliği yaptığı ve Sabunçu`da düzenlenen bir meclise gittiğini, mecliste Settar

Bey`in de bulunduğunu anlatmıştır. 9 beyitten oluşan gazelin 2. ve 8. beyitlerinde meclis ve onun nasıl şaşaalı olduğu tasvir etmiştir:

Dün gecə əndūh-ı ġəm u ġüṣṣədən
Danışurdum başə gələn qiṣṣədən

Ḥəqqə edirdüm gecə mən bir du'ā
Oturmuşkən ḫəstə bəstə mübtəlā

Ki nā-gəhān bir qāṣid-i ḫˇoş-ḫəbər
Əlində bir nāmə-i fərruḫ-əs̱ər
(M 4/16; 20-21)

Ustādınə 'ərẓ qıldı āḫır
K`ey rāh-ı ṭərīqət içrə māhir

Cəm' oldı ḫəlā`iq üstümə çoq
Da hər nə 'ibādətə yolım yoq

Lüṭf eylə bu ḫəlqi qıl kənārə
Sən bārī bu dərdə eylə çārə
(M 8/22-24)

Eşitmisən ki Süleymān gedirdi bād üzərə
Olurdı kölgəligi quş qanadı zəḥmət ilə
(K 20/5)

Bir məclisə yetüşdim [o] ḥūr u qüṣūr idi
Çeşm-i rəqīb ü ḥāsid o məclisdə dövr idi

Hər bir ṭərəfdə vardı təcəllā-yı nūr u nār
Vādü`l-müqəddəs ondə 'əyān kūh-ı Ṭūr idi

Vādī-i Qüds ü Ṭūrə ḥəqīqət dögül şüpə
Firdövsvār āyət-i rəḥmān ẓuhūr idi

Mā təştəhi`n-nüfūs u tələẕẕu`l-'uyūn həm
Bu bəzm içində bi`llāhi yüz min kurūr idi

Fərş ü fürūş zīnəti istəbrəq ü ḥərīr
Ḫuddām-ı bəzm-i ḫāṣ ḥəqīqətdə ḥūr idi

Hər yanə eyləsön nəẓər āynə-i ṣuvər
Hər cānibə yüzün dutasan yüz sürūr idi

Bu bəzm-i ḫās qaryə-i Sābunçidə olub
Ev ṣāḥibi Ḫəlīl Bəg-i pür-şü'ūr idi

Həm-bəzm idi bu məclisə Səttār Bəg kim ol

‘İrfāniyyət kitābınə əvvəl süṭūr idi

Ẓülmāt-ı ġəmdə dīdə-i ə‘mā-yı Żū`iyə
Kuḥlu`l-cəvāhir-i kərəm ü lüṭf-i nūr idi
(G 246/1-9)

2.1.3.2. Edebi Sanatlar

*Zu`i Divanı*`nda yer alan edebi sanatlardan bazılarını aşağıda gösteriyoruz:

2.1.3.2.1. Hüsn-i Ta‘lil

“Herhangi bir gerçek olayın meydana gelmesini, hayali ve güzel bir nedene bağlamaktır. Ancak bu nedenin kesin bir yargıya dayanması gerekir” (Dilçin, 2016, s. 443). Aşağıdaki ilk beyitte şair, kemerin halka şeklinde oluşunu sevgilinin beline sarılmak isteğinden dolayı olduğunu belirtmiştir. İkinci beyitte ise, geçim ve görev tayini ile alakalı köye yerleşen Zu`i, bunu şairane sebebe bağlayarak, şehirde ay yüzlü güzel olmadığı için köye yerleştiğini söylemiştir:

Kəmər-i sīm belini qucmaq içün ḥəlqələnüb
Ṭama‘-ı ẖāmını gör kim nə təmənnāyə düşüb
(G 23/3)

Yoẖdur təmām şəhrdə bir belə māh-rū
Bu vəchdəndi məskənim āẖırdə kənd olub
(G 24/3)

2.1.3.2.2. Teşbih

“Sözü daha etkili bir duruma getirmek için, aralarında türlü yönlerden ilgi bulunan iki şeyden, benzerlik bakımından güçsüz durumda olanı nitelikçe daha üstün olana benzetmektir” (Dilçin, 2016, s. 405). Benzeyen, benzetilen, benzetme yönü ve benzetme edatı olmak üzere dört unsurla oluşabilmektedir. Aşağıdaki ilk beyitte mahluk/insanlar taşa benzetilmiş, benzetme edatı ile beraber üç unsurlu teşbih kullanılmıştır. İkinci beyitte ise aşığın gönlü kırmızılık yönünde goncaya benzetilmiştir:

Nə qədri söyləyəsən Zū`ī kimsə pənd almaz

Nə sūd *daş kimi məẖlūqə* bu lüğətçədən
(K 15/38)

Dil oldı *qönçə kimi* ḥəsrətünlə *qan* sənsiz
Bahārım ey gül-i növ-rəstə çün ẖarāb sənsiz
(G 92/1)

2.1.3.2.3. Leff ü Neşr

“Genellikle bir beyit içinde, birinci dizede en az iki şeyi söyleyip, ikinci dizede bunlarla ilgili benzerlik ve karşılıkları vermektir. Divan şiirinde çoğunlukla mazmun (klişeleşmiş mecaz)larla yapılmıştır” (Dilçin, 2016, s. 437). Aşağıdaki birinci beytin ilk mısrasında sevgilinin ayva tüyleri, saçı ve boyu ikinci mısrada sırasıyla menekşeye, sünbüle ve serviye benzetilmiştir. İkinci beytin ilk mısrasında sevgilinin yüzü ve saçı, ikinci mısrada sırasıyla gül bahçesine ve hinduya benzetilmiştir:

Bu *ẖəṭṭ* ü *zülf* ü *qəddinlə* gülüstānə qədəm bas bir
Bənəfşə sünbüli pəjmürdə *sərvi* sər-mişār eylə
(G 199/2)

Ey büt ol *ruẖsārun* üzrə müşk-bū gīsū mıdır
Yā ki *gülzār* içrə məskən eyləmiş *hindū* mıdır
(G 52/1)

2.1.3.2.4. Tezad

“İki düşünce, duygu ve hayal arasında birbirine karşıt olan nitelikleri ve benzerlikleri bir arada söylemektir” (Dilçin, 2016, s. 449). Aşağıdaki beyitlerin ilkinde “azade ve esir” kelimeleri ile; ikincisinde “aşikar ve pünhan” sözcükleri ile; üçüncü beyitte ise, “ağ ve kara” sözcükleri ile tezad sanatı yapılmıştır:

‘Əcəb *āzādə* idim yād ol günlər ki nā-gəhdən
Əsīr etdi məni zəncīr-i zülf ü çeşm-fəttānun
(G 149/2)

Görünməz söyləyürlər çeşmə hərgiz çeşme-i ḥeyvān
Təkəllümlə bu *pünhān* sirri bir aç *āşkār* eylə
(G 199/4)

Ḥəmā`il eyləmək bir *ağ* cəmālun *qara* gīsūsın

Keçən möḥnətlə *qarə* günləri ‘işrətlə *ağ* etmək
(G 110/5)

2.1.3.2.5. Tevriye

“İki ya da ikiden artık anlamı olan bir sözcüğü bir dize ya da beyit içinde yakın anlamını söyleyip uzak anlamını kastetmektir” (Dilçin, 2016, s. 427). Aşağıdaki ilk beyitte, “Şirin” kelimesi ile hem *Ferhad u Şirin* mesnevisindeki kadın kahraman hem de tatlı anlamı; ikinci beyitte ise, “Mecnun” sözcüğü ile *Leyla vü Mecnun* mesnevisinin erkek kahramanı hem de deli anlamı kastedilmiştir:

Əgər *Fərhād* tək zəhr içdün isə yār-ı *Şīrīnlə*
Vəlīkən şükr qıl āḫır nəfəs dildārə yetdün sən
(G 169/6)

Düşübdü Żū`ī biyābānə imdi *məcnūn* tək
Ḫˇoşā o məhvəşə həm-ḫ∨ānə olduğum günlər
(G 66/5)

2.1.3.2.6. Tenasüp

“Bir konu üzerinde, aralarında türlü ilgiler bulunan en az iki sözcük, terim ve deyimi bir dize ya da beyit içinde rastgele sıralama amacı gütmeden kullanmaktır. Ancak, bu sözcükler arasında karşıtlık ilgisi bulunmaması gerekir” (Dilçin, 2016, s. 431). Aşağıdaki beyitlerin ilkinde “ürdibehişt, növ-bahār ve ḫəzān” kelimeleri ile; ikincisinde “Hüsrev, Şirin ve Ferhat” kelimeleri ile; üçüncüsünde ise “fīl, ferz ve beydāq” kelimeleri ile tenasüb yapılmıştır:

Pozuldı rövnəq-i *ürdībehişt* hicrünlə
Ḫəzānə döndi ‘əcəb *növ-bəhārım* āḫırdə
(G 198/2)

Olə *Ḫosrov* edə *Şīrīn* ü şəkərlə ‘işrət
Ṭə‘nə bir ṣūrətə bənd olmaqə *Fərhādə* qılə
(G 215/5)

Māt qıldı məni *fīl*-i fələk-i kəc-rəftār
Fərz-i ‘əql açmaq içün *beydāqını* yoḫ cür`ət
(K 5/13)

2.1.3.2.7. İstifham

"Sözü, sorulan şeye yanıt isteme amacını gütmeden, duyguyu ve anlamı güçlendirmek için soru biçiminde söylemektir. Türlü varlıklar ve olaylar karşısında duyulan şaşkınlık, hayranlık gibi durumlarda da bu yola başvurulur. Herhangi bir duygu, düşünce ve kavram üzerine dikkati çekmek ya da dikkati sürekli olarak bunlar üzerinde tutmak da yinelenen soru adıllarıyla sağlanır" (Dilçin, 2016, s. 456). Aşağıdaki beyitlerin ilkinde şair, sevgilinin yüz safhasının ışık dolu mu yoksa ayna mı olduğunu sorar; ikincisinde ise, ömür tükenip gideceği için mal mül ve onun uğruna çekilen zahmet ne içindir, diye sorarak istifham sanatı yapmıştır:

Göstərür ṣun'-ı Ḫudāvəndi yüzün 'āşiqlərə
Ṣəfḥə-i ruḫsār pür-ənvār yā güzgü *midir*
(G 52/3)

Çün yoḫdı vəfā 'ömrdə dövlət *nə içündür*
Cəm' etmək içün dövləti zəḥmət *nə içündür*
(G 68/1)

2.1.3.2.8. Nida

"Şairin, çok duygulanması ve heyecanlanması sonucunu doğuran olayları ve varlıkları gözönüne getirip "ey, hey" gibi ünlemlerle onlara seslenmesidir" (Dilçin, 2016, s. 453). Aşağıdaki beyitlerin ilkinde, şair gönlüne "ey can" diye seslenerek ağlamamasını nasihat etmiştir. İkinci beyitte ise, şaraba "ey şarap" diye seslenerek acı ağızlı/kötü bahtlı canını canından bezdirdiği için kana dönmesini dilemiştir:

Ey cān bu qədri möḥnət-i hicrānə ağlama
Çəkmə bu ġüṣṣə vü ġəmi bī-cānə ağlama
(G 5/1)

Hər dəm görim səni dönəsən qanə *ey şərāb*
Gətdün bu təlḫ-kāmı dəḫi cānə *ey şərāb*
(G 15/1)

2.1.3.2.9. Telmih

"Söz arasında, herkesçe bilinen geçmişteki bir olaya, ünlü bir kişiye bir inanca ya da yaygın bir atasözüne işaret etmek, onu anımsatmaktır" (Dilçin, 2016, s. 461). Aşağıdaki ilk beyitte Kerbela ve Hz. Hüseyn olayına, ikinci beyitte ise Hz. Adem`in cennetten kovulmasına telmihte bulunulmuştur:

Yezīd tək adı *məl'ūn* özi cəhənnəmdə
Nə fā`idə elə olsə ḥökūmət-i dünyā
(G 7/7)

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruḫsārıvı
Ḫülddən *Ādəm kənār olmazdı şeyṭān* olmasa
(G 13/2)

2.1.3.2.10. Tekrir

"Sözün etkisini güçlendirmek amacıyla anlamın üzerinde yoğunlaştığı sözcük ya da söz öbeklerini arka arkaya yinelemektir" (Dilçin, 2016, s. 452). Aşağıdaki beyitlerin ilkinde, çin; ikincisinde, iltica ve ahbap; üçüncüsünde ise dinç ü rahat kelimeleri ile tekrir yapılmıştır:

Demün ḫəṭāludur ol *çīn*-i zülfə *çīnlüyün*
Ki muncə üz verilür mi əgər ḫəṭāsı ola
(G 10/4)

Gördükdə *ilticā* edərəm kūyun itlərin
Əḥbāblər bəlī edər *əḥbābə ilticā*
(G 11/4)

Dinc ü rāḥət olə hər kimsə müsəlmān odı kim
Dinc ü rāḥətliği çün ḥəqqi müsəlmānə verüb
(G 20/4)

2.1.3.2.11. Mübalağa

"Bir sözün etkisini güçlendirmek amacıyla bir şeyi ya olamayacağı bir biçimde anlatmak ya da olduğundan pek çok ve pek az göstermektir" (Dilçin, 2016, s. 447). Aşağıdaki

beyitlerin ilkinde şair, Kabe`nin ve Safa tepesinin sevgilinin tavafına, Mina`nın ise sokağını ziyarete geldiğini belirtmiştir. İkinci beyitte ise şair kendi şairlik gücünü överek, şiirinin sihrinden İran ve Turan`ın titrediğini söyleyerek mübalağa yapmıştır:

Rūyun ṭəvāfınə gələcək Kəʻbə vü Ṣəfā
Kūyun ziyārətinə məqām u Minā gəlüb
(G 22/5)

Şīrvān içrə bu gün Ḫāqānī-i s̱ānī mənəm
Seḥr-i şeʻrimdən təmām Īrān u Tūrān titrəşür
(G 58/4)

2.1.3.2.12. İstiare

"Bir şeyi kendi adının dışında, türlü yönlerden benzediği başka bir şeyin adıyla anma. Bu bakımdan istiare hem bir mecaz hem de bir benzetme sanatıdır" (Dilçin, 2016, s. 412). Açık ve kapalı olmak üzere iki çeşidi vardır.

"Açık istiare, benzetme öğelerinden yalnız benzetmelik ile yapılan istiaredir. Bu türlü istiarede benzetilen söylenmez. Divan edebiyatındaki klişeleşmiş mecazların çoğu açık istiare durumundadır" (Dilçin, 2016, s. 412). Aşağıdaki beyitlerde gül ve mah kelimesi ile sevgili kastedilerek açık istiare yapılmıştır:

Ze-bəs ki ləʻl-i ləbün fikrin eylərəm ey *gül*
Əlimdə cām-ı meyim ḥəsrət ilə qanə dönüb
(G 25/2)

Ey *māh* bugün yerdə cəmālun kimi āyə
Olsun qəsəm ol āyə-i Qur`ānə tapulmaz
(G 91/3)

"Kapalı istiare, benzetme öğelerinden yalnız benzetilenle yapılan istiaredir. Bu türlü istiarede benzetmelik söylenmez, bir anlamda gizlenir" (Dilçin, 2016, s. 414). Aşağıdaki beyitlerde "bal/kanat" denilerek kuş/melek, "oğurladı" (çaldı) denilerek hırsız, "yaqır" (yağıyor) denilerek yağmur kastedilmiş ve kapalı istiare yapılmıştır:

Zülf-i müşkīn dögi ruḫsārınə həm-sāyə olan
Bāl-ı Cibrīldi ḫ˅urşīd üzinə sāyə düşüb
(G 23/5)

‘Āriżündən nūr *oğurlar* mərdüm-i çeşmim onı
Ḫāk tək ol ḥəlqə-i zülf içrə sal zindānə dut
(G 33/3)

Bir dəm olmaz kim köñül əndūhdən āzād olə
Eylə sān gökdən *yaqır* möḥnət mən-i nālān içün
(G 152/2)

2.1.3.2.13. Teşhis ve İntak

“Teşhis, insan dışındaki canlı ve cansız varlıkları, düşünen, duyan ve hareket eden bir insan kişiliğinde göstermek, kişileştirmektir. İnsan kişiliğinde canlandırılan bu varlıkları konuşturmaya da intak denir. İntakta kesinlikle teşhis, kişileştirme vardır. Fakat, teşhiste her zaman intak olmayabilir” (Dilçin, 2016, s. 419). Şair, aşağıdaki beyitlerde aklı bir insan olarak düşünmüş, onu vezir olarak nitelendirmiş ve konuşmuştur:

Vəzīr-i ‘əqlə qıldım məşvərət bir at fikrində
Dedim ey *‘əql bir fikr et* sənün tək genə dānım var

Qalub bir ḫeyli müddət māt-ı ḥeyrān söledi nā-gəh
Bu müşkil əmri ḥəll etməkdə bir şəḫsə *gümānım var*
(K 7/13-14)

Dün ‘əcz ilə *soruşdım* mən *pīr-i ‘əqldən*
Bā‘iṡ nədür bu ḥālə bugün rūzgārdə

Lüṭf ilə gəldi niṭqə *dedi* ey fəqīr-i sən
Qıl bir nəẓər cəhānə nihān āşkārdə
(K 19/ 7-8)

2.1.3.2.14. Kinaye

“Bir sözcüğü ya da sözü gerçek anlamının dışında benzetme amacı gütmeden ve *engelleyici ipucu* (karine-i mani‘a) olmaksızın mecazlı anlamda kullanma. Bu kullanışta, sözün gerçek anlamı da kastedilmiş olabilir. Başka bir deyişle gerçeği mecaz yoluyla dolaylı olarak anlatmaktır. Ancak, sözün gerçek anlamından bir sonuç çıksa da, asıl geçerli olan mecazlı anlamıdır” (Dilçin, 2016, s. 416). Aşağıdaki beyitlerin ilkinde şair, bir gül ile ilkbahar olmaz diyerek; ikinci beyitte ise etrafında diken olmayan gül olmaz, diyerek kinaye yapmıştır. Üçüncü beyitte aşık, nemli gözümde sevgilinin yansımasını görmedim, diyerek kinaye sanatından yararlanmıştır:

Müdām olmaq gərək nə sūd içüb mey bir dəm oldun şād
Cəhāndə bu məs̱əldür *bir gül ilə növ-bəhār* olmaz

Cəfādan incinüb ey dil fəğānə gəlmə bülbül tək
O hansı güldi kim pīrāmənində ḫüşk-i ḫār olmaz
(G 99/3-4)

‘Əks-i ḫəṭṭün görmədim bir çeşm-i nəmnākımdə mən
Bəs nöçün derlər gəzər dā`im Ḫiżr dəryā yüzin
(G 148/3)

2.1.3.2.15. Tecahül-i Arif

“Bilinen bir gerçeği, bir nükteye dayanarak bilmiyormuş gibi söylemektir. Yani, tecahül-i arif ne hiç bilmemektir, ne de bildiğini saklamaktır. Buna göre söylersek, bildiğini, türlü nedenlerle bilmezlenerek, dolaylı yollardan anlatmaktır. Bunu yaparken de *mübalağa* ve *istifham* sanatlarından yararlanılır” (Dilçin, 2016, s. 441). Aşağıdaki beyitlerin ilkinde şair, sevgilinin yüzündekinin misk kokulu saç mı yoksa gülün içini kendine mesken etmiş Hintli mi olduğunu sorarak bilmezlikten gelmiştir. İkinci beyitte hurma ağacının sevgilinin servi gibi salınmasına rağmen nasıl da utanmadan devamlı halka kendini övdüğünü sormuştur. Üçüncü beyitte ise şair, Allah`ın bu kadar dert ve kederi insana/irfan ehline neden verdiğini düşünerek/sorarak tecahül-i arif yapmıştır:

Ey büt ol ruḫsārun üzrə müşk-bū gīsū mıdır
Yā ki gülzār içrə məskən eyləmiş hindū mıdır
(G 52/1)

Nəḫl-i ṭūbā vəṣfin eylər ḫəlqə vā‘iẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ḫurāmānun görüb
(G 19/2)

Ḥəq nədəndür bu qədər dərd ü ġəm insānə verüb
Hər nə var dərd ü bəlā məcmə‘-i ‘ürfānə verüb
(G 20/1)

Klasik şiirin tabiatı gereği Zu`i, yukarıda zikrolunan edebi sanatlardan büyük ölçüde yararlanmıştır. Bununla beraber istifham ve tecahül-i arif sanatları şairin tarzını yansıtması bakımından ağırlığını hissettirmektedir.

2.2. MUHTEVA ÖZELLİKLERİ

2.2.1. Aşk

2.2.1.1. Aşkla İlgili Unsurlar

*Zu`i Divanı*`nın omurgasını aşk oluşturmaktadır. Şair şiirlerinde ilahi aşktan ziyade insani aşktan bahsetmiş ve bu minvalle de klasik geleneğin aşk unsurlarından yararlanmıştır. Bunlar hicr/hicran, vasl/vuslat/visal, muhabbet, deli/mecnun/cünun, firak/firkat, ayrılık, hasret, hasta vb.`dir.

Aşağıdaki beyitlerde şair, gönlüne seslenerek, aşk memleketinde düzenin olmamasının olağan olduğunu, bu sebepten de sevgilinin eziyetlerinden dolayı sızlayıp inlememesini öğütlemiştir. Çünkü aşkın ölçüsü sevgilinin cefa ve eziyetleridir. Dünya meyhanesinde cihanın neşesi aşktan sarhoş olmaktır, asıl akıllılık budur. Aşkın vecde gelmesi için en iyi makam gül bahçesi ve sevgilinin siyah saçının hayalinin ahengidir. Aşık, sevgilinin süzgün gözüne o kadar hayrandır ki bu aşkın kederi ile gece ve gündüz gözlerinden yaş akmaktadır. Sevgili nasıl bir sihirbazdır ki aşığın gözünden akan inci göz yaşlarını mercana dönüştürmüştür. Sevgilinin azarlaması ve naz etmesi aşk ehli için eğlencedir. Aşk yolunda Zu`i`nin çektiği eziyetleri ne Mecnun, ne de Ferhad çekmiştir:

Cəfā-yı yārdan incimə hərgiz āh u zār etmə
Bu mülk-i ʻeşqdür əlbəttə ey dil bir niẓām olmaz
(G 93/6)

Cövr ü cəfā-yı yārdur ʻeşqə məḥək əgər
Ṣəbr etməsə ẓuhūrə gəlür kəm ʻəyārlıq

Ḫüm-ḫānə-i cəhāndə ḫarābāt-ı dəhrdə
Sər-məst-i ʻeşq olandədi çün hūş-yārlıq
(G 111/4-5)

Köñül āhəng-i gülzār et ḫəyāl-i tār-ı zülf ilə
Ki şūr-ı ʻeşqçün ey bī-nəvā belə məqām olmaz
(G 93/3)

O çeşm-i məstüvə cānım o növʻ ḥeyrāndur
Ki rūz [u] şəb ġəm-i ʻeşqində dīdə giryāndur
(G 81/1)

Sən nə səḫḫārsan ey məh ləb-i lə‘lün ‘eşqi
Gözlərimdən tökülən lü`lüyi mərcān etmiş
(G 104/4)

‘İtāb u nāzun olur əhl-i ‘eşq içün ‘işrət
Ḫiṭāb-ı qəhrün ‘uşşāqə tāzədən cāndur
(G 81/5)

Nə etməmiş bunı Məcnūnə yā ki Fərhādə
O cövr ü ẓülm ki ‘eşq içrə sən baña qıldun
(G 167/5)

Az da olsa tasavvufi aşktan bahseden Zu`i, fena meclisine varan aşığın az veya çokla işinin olmayacağını belirtmiştir. Şaire göre cennete giden yol temiz aşktan geçer. Bu sebepten de zahidin oraya yolu yoktur:

‘Āşiq ki fənā bəzminə ‘eşq içrə yetişdi
Ol məs`ələdə şāfi‘ yā ə‘ẓəmi neylər
(G 69/4)

Sanmə zāhid yetüşürsən bu ‘əməllə ḫüldə
‘Eşqdür ṣidq gərək mundə itər məkr ü ḥiyəl
(G 126/5)

2.2.1.1.1. Sevgili

“Sevgili, Divan şiirinin baş kişisidir. Can, canan, canane, yar, dost, mahbub, habib, maşuk, güzel, hub, büt, nigar, şuh, tabib, şah, Hüsrev, mah, afitab, huni, nazenin, dilrüba, dilaragülendam, gül-izar, mehlika, saki, peri, mutrib vb. kelimeler, çok zaman istiare yoluyla sevgilinin ifadesinde kullanılır. Sevgilinin özellikleri içinde acı ve ıstırap verici oluşu başta gelir. Cevr oku atar, cana kasdeder, zulüm ve eziyette aşırı sınırları zorlar. Vuslatı yoktur, söz verir tutmaz, hafif meşreptir, kolay kolay kendini göstermez, aşığın rakiplerine iltifat eder...” (Pala, 2011, s. 401-402).

*Zu`i Divanı*`da sevgili tipi iki şekilde karşımıza çıkar. Birincisi, yukarıda zikredildiği şekliyle alışık olduğumuz klasik sevgili tipi olarak şiirlerde geçer ki aşağıdaki beyitlerde örnekler sunulmuştur. Beyitlerde de görüleceği üzere, sevgilinin kemer biçimindeki kaşı aşığın kametini/endamını kederden hilal gibi bükmüştür. Nasıl ki kalp olmadan diğer organların anlamı yoktur öylece de mecliste sevgili olmadan sevinç olmaz. Sevgilinin

saçı misk gibidir ve o saçının kıvrımlığıyla aşığın dağınık kalbini kararsız kılar. Susuzların güneş parlamasından su istemesi gibi aşığın canı da sevgilinin yüzünün arzusu ile gamze oklarını istemektedir. Dünya ehli/insanlar Zu`i`nin yaka yırtıklığını görüp ay yüzlünün aşkından vazgeçmişler. Şair, Şirvan şehrinin güzellerinden bahsederken sevgiliyi servi boylu, gül yanaklı, şeker dudaklı diye tarif etmiştir. Ay yüzlü sevgililer aşıkların derdinin dermanıdır.

Mənim tək hansı ʻāşiqdür de tāq-ı əbrū-yı cānān
Hilālə döndürübdür qāmətin ġəmdən kəmān qılmış
(K 11/4)

Dəm-bə-dəm Fərhād Şīrīn-ləblərindən qan yeyüb
Qeys Leylā ṭürrəsi yādilə bəs qarə geyüb
Hansı dil-bərdür ki öz ʻuşşāqınə cövr etməyüb
Cövrdən āh etmə ey ʻāşiq yaẖar köñlüm deyüb
Hīç sulṭānım deyən mülkini vīrān istəməz
(Th 3/3)

Nə nəşāṭı məclisün gər ondə cānān olmasa
Sā`ir əʻżānun nə sūdı təndə gər cān olmasa
(G 14/1)

Tā ki mükşin zülfñə vermişsən eləmə pīç [ü] tāb
Almısan pəjmürdə köñlümdən mənim ārām u tāb
(G 16/1)

Ġəmzə peykānın dilər şövq-i ruẖundan cān u dil
Eylə kim gün tābişindən təşnələr istərlər āb
(G 16/3)

Şükrlər kim Żū`iyā ʻeşqindən ol məh-pārənün
Döndülər əhl-i cəhān çāk-ı girībānun görüb
(G 19/8)

Şəhr-i Şirvānə genə bir sərv-qədd dil-bər gəlüb
Vəh nə dil-bər bir yüzi gül ləbləri şəkkər gəlüb
(G 21/1)

Şirvānə tāzədən genə bir məh-liqā gəlüb
Vəh vəh nə məh-liqā dil-i zārə dəvā gəlüb
(G 22/1)

Şairin *Divan*`da yansıtmış olduğu ikinci tip sevgili ise klasik sevgiliden farklıdır. 19. yüzyıl şeklen klasik tarzda devam etse de muhteva yönünden değişikliklerin yaşandığı dönemdir. Gerçek anlamda sevgili/güzel anlayışı, aşığın sevgilinin evine misafir

gidebildiği realist şiirin zemini daha 18. yüzyılda Molla Penah Vakıfla beraber atılmıştır. Şairin rint meşrep olması da bu ikinci tip sevgili anlayışının ortaya çıkmasında etkin olabilmektedir. Aşağıdaki beyitlerden de görüleceği üzere aşık, gece mehtapta sevgili ile aynı evi paylaşmaktadır. O, sevgiliye ve şarap kadehine birlikte kavuşmaktan bahsetmiştir. Aşık, sevgili ile aynı yatağı paylaştığı geceleri anmış ve onun güzelliğinin mumunda kül olmaktan memnun olmuştur. Şair, eski günlerini anarken meşguliyetinin peri yüzlü sevgili ile muhabbet etmekten ibaret olduğunu dile getirmiştir. Meclis ehlinin halden anlamayan sevgiliyi istemediğini belirtmiştir. Sevgili kendini beğenmişken, aşığı çokken şaire yüz vermez. Aşıkları tükenince aşığına mektup göndermiş, aşık beğenen olmuştur. Ayrılık acısı çeken aşığa gönlü çeken sevgiliden haber gelmiştir. Aşık bunun için şükretmektedir. Gece gündüz ayrılık kederi çekse de gam yemez çünkü sevgili ile kavuştukları zaman öpme ve kucaklama ile ödüllendirilmektedir. Aşık, sevgili ile beraber şarap içtiği gecelerin sevgilinin yüzünün ışığından gündüz gibi aydınlığa dönüştüğünü dile getirmiştir. Şair, elinde içki kadehi ve başında şarabın neşesi ile sevgilinin yüzünü seyrettiği günleri anmaktadır:

Gecə meh-tābdə həm-ḫ∨ābə-i cānānə idim
Vəṣl-i yār u mey-i ṣəhbāyə var idi ʻādət
(K 5/3)

Ḫˇoşā o māhlə həm-bistər olduqum gecələr
Cəmālı şəmʻinə ḫākistər olduqum gecələr
(G 64/1)

Nə yaḫşı günlər idi ol nə yaḫşı müddət idi
Ki şuğlimiz o pərī-rūy ilə məḥəbbət idi
Nə dildə bir ġəm-i hicrān nə küdūrət idi
Dögüldi belə dəmən də bir əhl-i ʻişrət idi
Bu qanlar içməgə muʻtād gördügün köñlüm
(Th 2/3)

Çoḫdı dünyādə əgər ṣāḥib-i dövlət nə gərək
Ḥāl bilməz gözəli istəməz əhl-i ʻişrət
(K 5/24)

Tā ḫod-pəsənd idi yoḫ idi müştərī o məh
Ḫəṭṭi gəlübdi imdicə ʻāşiq-pəsənd olub
(G 22/4)

Şükr eylə ey köñül ki ḫəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə ʻāşiqə dildārdən gəlüb
(G 26/1)

Gecə gündüz ġəm-i hicrānını çəksəm ḫ̮ˇoşam zīrā
Məqām-ı vəṣldə ṣəd şükr kim būs u kənārım var
(G 45/2)

Gəh dolanub başınə ol kākül-i müşkīni tək
Gāh qurb-ı vəṣldə būs u kənārım var idi
(G 225/2)

Gecəm günüz tək olurdı şu'ā' rūyundan
O māh-rūy ilə həm-sāğər olduqum gecələr
(G 64/3)

Hanı o şūḫ̮lə məst-i şərāb olan günlər
Məhim piyālə meyim āftāb olan günlər
(G 65/1)

Əlimdə sāğər-i bādə başımdə nəş`ə`-i cām
Gözimdə 'āriż-i cānānə olduğum günlər
(G 66/4)

Bar`İlāhī bir də mən görrəm olə ol günləri
Kim vüṣāl-i yārdən ḫ̮ˇoş-rūzgārım var idi
(G 225/6)

2.2.1.1.2. Aşık

"Divan edebiyatında şair daima aşıktır. Maddiyat ile ilişkisi yoktur. Aşığın gıdası üzüntüdür. Sevgiliden daima lütuf bekler ama asla bir araya gelmez. Bu sevgisi içinde ağyar ile uğraşmak zorundadır. Sözünde durur ve sadıktır. Düta, kararsız, gönlü kırık, yüreği kanla dolu, mest, şuride, gam yiyen, hayran, esir, başı dönmüş, zayıf, takatsız, micmer, ney, sayd vb.`dir" (Pala, 2011, s. 37).

Aşık, sevgiliye ulaştığı zaman sevinir. Aşık, şarap kadehi ile dudağını ıslattığı zaman aşk deliliğinin coşkusu ile galeyana gelir. Ne mutlu vefası olan sevgiliye sahip olan aşığa! Nasihat edenler, aşığa/Zu`i`ye ay yüzlülerden vazgeçmesini söylememeliler. Nitekim aşığın iradesi olduğu sürece sevgiliden vazgeçmez. Aşık çektiği elem ve eziyetlerinden dolayı hayrete düşer ve kendi kendine sadece onun mu yoksa tüm aşıkların mı eziyet çektiğini sorar:

Gördükdə şe'rivi köñül ol növ' şād olub
'Āşiq yetəndə şād olı cānānə ey Ġərīb
(K 3/2)

Şūr-ı cünūn-ı ʻeşq haçan başdə cūş edər
Cām-ı şərābdan ləb-i `āşiqə tər olmasa
(G 6/3)

Ḫˇoşā o ʻāşiqə kim yārınun vəfāsı ola
Nə rəşk-əsīri nə hicrān-mübtəlāsı ola
(G 10/1)

Demə nāṣiḥ ki ʻeşq-i māh-rūlərdən çək əl Żū`ī
Ki ondan çəkməzəm əl tā əlimdə iḫtiyārım var
(G 50/5)

Hər ʻāşiqün keçür mi belə qara günləri
Yoḫsə qara gün ʻeşqdə ancaq baña keçər
(G 51/4)

Aşıklar başkalarının kınaması ile yarın sokağından vazgeçmezler. Nitekim aşıklarda ad ve ün olmaz. Sevgilinin dudağının arzusu, aşıkları nar çiçeği şarabı gibi sarhoş eder. Sevgilinin asıl aşığı ne pervanedir, ne deli bülbüldür, ne de aşık. Aslında asıl aşık, gülün/sevgilinin kederi ile dağlanmış yüzlerce lale yanaklılardır:

Nədür çəkmək ayaġ əl ṭəʻnəsilə yār kūyından
Məgər bilməzsən ʻāşiqlərdə Żū`ī nəng [ü] nām olmaz
(G 93/7)

Ləbi şövqi mey-i gül-nār tək məst eylər ʻuşşāqı
Bu məʻnīdən mənim tək çoḫları məst ü ḫumār olmuş

Nə mən nə bülbül-i şūrīdə nə pərvānə ʻāşiqdür
Neçə yüz lālə-ruḫ ol gül-ġəmində dāġdār olmuş
(G 102/2-3)

Sevgili yolunda zayıflık göstermek, ağlayıp inlemek aşığa hoştur. Aşıkların ayna kalbini keder pası tutmaz, çünkü güneş/sevgili olan yerde karanlık olmaz. Aşık, ne kavuşunca ne de ayrılınca sebat eder. O sevgilinin saçları gibi kararsızdır:

ʻĀşiq olan əgərçi edər āh [u] zārlıq
ʻĀşiqə ḫˇoşdı yār yolundə nizārlıq

ʻUşşāqun almaz āynə-qəlbini jəng-kədər
Hər yerdə olsə gün o yerə yoḫdı tārlıq

Nə vəṣldə nə hicrdə ʻāşiq qərār edər
Zülf-i nigār tək eləyər bī-qərārlıq
(G 101/1-3)

Şair, sevgilinin yüzünü gören aşığın Hz. Musa gibi mahvolmadığına şaşkındır. Zu`i, bazen sevgiliye nasihat eder ve kirpik hançeri ile aşıkların kanını dökmemesini önerir. Çünkü aşıklar mahşer günü kanlarını geri isterler:

Mūsā kimi bilməm niyə məḥv olmayur ʻāşiq
Gəldükdə bu Ṭūrınə təcəllāyə cəmālun
(G 147/3)

Bu qədri tökmə qanın ẖəncər-i müjgānlə ʻuşşāqun
Dilərlər qanını məḥşər güni hər mübtəlā səndən
(G 168/4)

2.2.1.1.3. Rakip

"Divan şiirinde aşık-maşuk ilişkisi arasında aşık ile yarışan ve ona ortak olan kişidir. Sevgilinin diğer aşıkları ağyardır. Aşık ile aralarında daimi bir mücadele sürer. Ağyar sevgilinin mahallesinin bekçileri ve köpekleridir. Aşık onları bazen domuz, tilki, akrep, zağ, şeytan, kafir, gammaz, iftiracı, nadan, bed çehreli vb. diye niteler" (Pala, 2011, s. 374; 10).

Aşık, sevgilinin sokağında rakiplerini/köpekleri görünce kendine yakın hisseder çünkü birbirlerinin halinden anlamaktadırlar. Aşık bazen sevgiliyi görmemenin daha iyi olduğunu düşünür çünkü ne zaman görse rakiple beraber, başkalarının yanında naz ile gezen görür. Dedikoducular, aşığı başkalarının/rakibin yarı olan gül yüzlü sevgilinin sokağından etmişler. Rakipler sevgilinin vuslatı ile mutludurlar. Aşık, Allah`tan peri gibi sevgilinin derdini rakiplere vermemesini dilemiştir. Bazen aşığı rakiplere sığınmak zorunda bırakan kaderden şikayet etmiştir. Rakibin eziyeti olsa da aşık sevgilinin sokağından vazgeçmez. Nitekim dikeni var diye bülbül gülden vazgeçmez:

Gördükdə ilticā edərəm kūyun itlərin
Əḥbāblər bəlī edər əḥbābə ilticā
(G 11/4)

Ol māh-ruẖı görməməgim yaẖşıdı bi`llāh
Görcək görürəm hər gecə əğyār yanındə

Ẓū`ī yanuram şəmʻ şifət ol məhi görcək
Hər gecə gəzən nāz ilə əğyār yanındə
(G 186/5;7)

Maña əğyār oldı ḥərf-i əğyār ilə yār āẖır
Görün əğyārə muncə yār olan bir gül-ʿizārım var
(G 50/4)

Şād oldılar əğyār vüṣālunlə həmīşə
Hicründə şəb ü rūz dil-əfkār mən oldım
(G 132/3)

Yüz min cəfāyə tāb u təvānım var ey nigār
Yoẖ görməgə rəqīb ilə sən māhı tāqətim
(G 138/3)

Əğyāra verme dərd ü ġəmin ol pərīvəşün
Yā Rəb nəsīb-i dərdini qıl āşnālarə
(G 201/3)

Necə əğyārı görim mən ki ölürdüm ġəmdən
Gər görirdim ki düşüb sāyə gəzir yanı ilə
(G 204/3)

Əğyāra ilticā edərəm imdi hicrdə
Salmış nə gūnə günlərə gör āsmān məni
(G 227/2)

Çəkmənəm ol kūdən əl gər cövr-i əğyār olsə də
Bülbül eylər mi gülüstān tərkini ẖᵛār olsə də
(G 5/1)

2.2.2. Kişiler ve Milletler

2.2.2.1. Kişiler

Zu`i *Divanı*`nda birçok *Şehname* ve meşhur hikaye kahramanlarının, filozof, şair, müzisyen ve devlet adamlarının vb. ismi geçmektedir ki onlar şöyledir: Firdevsi, İsfendiyar, Rüstem, Sam, İskender, Cemşid, Behmen, Dara, Zal, Huşeng, Feridun, Peşeng, Dahhak, Neriman, Behram, Efrasiyab, Keykavus ve Keykubad, Sohrab, Zerdüşt, Ehrimen, Nuşirevan, Nekisa, Barbed, Belkıs, Eflatun, Lokman, Hatem-i Tai, Karun, Hipokrat, Sokrat, Pisagor, Bermek, Tuğrul Bey, İbn-i Sina, Şahseven, Şeyh San'an, Leyla, Mecnun, Şirin, Hüsrev, Ferhat.

2.2.2.1.1. Firdevsi

Firdevsi, “Tûs şehrine bağlı Tâberân’ın Bâj (Bâz) köyünde doğdu. Gazneli Mahmud’un tahta çıktığı sırada (387/997) elli sekiz yaşında olduğunu söylediğine göre 329’da (940) doğmuş olmalıdır. Künyesi Ebü’l-Kâsım, lakabı Fahreddin, mahlası Firdevsî’dir” (Kanar, 2004, s. 125).

Zu`i, *Divan*`da Firdevsi ve *Şehname*`sine sık sık yer vermiştir. Aşağıdaki beyitlerde Firdevsi`ye bahşedilen bahşişleri dile getirirken, o bahşişler kendisine bahşedilse idi o da *Şehname* yazabileceğini iddia etmiştir:

Bir beytinə bir əşrəfī bəẖşāyiş etdilər
Firdovsī-i ḥəkīm-i süẖən-dānə ey Ġərīb
(K 3/12)

Necə Firdovsī-i ḥəkīm-i cəhān
Ḥāl-i sulṭānı eyləyübdi ‘əyān
(M 2/13)

2.2.2.1.2. İsfendiyar

Şehname`de de geçen İran şahı olup Rüstem ile yaptığı savaşlarla anılır. Lakabı, Ruyinten’dir. Tunç vücutlu, çok güçlü anlamına gelen Ruyinten; güçlü bir beden yapısına, silahların darbelerinden etkilenmeyecek iri ve güçlü bir tene sahip olmak şeklindeki mitolojik bir özelliği betimler (Yıldırım, 2008, s. 589).

Aşağıdaki ilk beyitte İsfendiyar Rüstem ile birlikte anılmış ve soğuğun darbelerine Rüstem ve İsfendiyar bile olsan dayanılmaz denmiştir. İkinci beyitte ise aşık sevgilinin yüzünün ateşinde yanarak dayanıklılık kazanmış, Ruyinten olmuştur:

Nīş-i kəmāndār elə oẖlar atur sərmādan
Ki onə tāb eləməz Rüstəm ilə İsfəndār
(K 6/2)

Əz-bəs ki ātəşīn-ruẖə yandurmısan məni
Zərdüşt vəqt olub məni Rūyīntən eylədün
(G 164/4)

2.2.2.1.3. Rüstem

"Uzun boylu, iri yapılı, güçlü anlamlarına gelmektedir. Şehname`de geçen Rüstem`in lakaplarından biridir. Rüstem, akıllılığı ile cesaretini birleştirerek İran`ın en ünlü milli kahramanı haline gelmiştir. Babası ak saçlı Zal ve annesi Kabil şahının kızı Rüdabe`dir. Dedesi Sam, eşi Tehmine ve kızı Banugoşesb`dir. Başarılarla dolu hayatının tamamı özgürlükler içerisinde Zabulistan`da (Gazne) geçmiştir. Beyaz div ile savaşmış, Bijen`i kuyusundan kurtarmış, Efrasiyab`dan Siyaveş`in intikamını almış, Eşkebus`u öldürmüş, bilmeyerek oğlu Sohrab`ın bağrını parçalamış, İsfendiyar`ı öldürmüştür. Sonunda üvey kardeşi Şeğad`ın hileleriyle bir kuyuya düşürülerek atı Rahş`la birlikte öldürülmüştür" (Yıldırım, 2008, s. 592).

Rüstem, beyitlerde genelde İsfendiyar ile birlikte anılmıştır. Şair, kış ayından bahsederken, bu soğuğa Rüstem ile İsfendiyar`ın dahi dayanamayacağını dile getirmiştir. Kaftanları ile meşhur olan Zabilistan Rüstem`in babası Zal`in memleketidir. Zu`i, şairlik mizacını Rüstem`e benzetmiştir. Şair, cömert değilse Rüstem`i dahi istemez. Her adı Rüstem olanda cesaret olmaz.

Nīş-i kəmāndār elə oẖlar atur sərmādan
Ki onə tāb eləməz Rüstəm ilə İsfəndār

Rüstəm-i Zābilī ẖəftānı olur Kābildə
Hər kəsün dəst-rəsi olsə olur Sām-süvār
(K 6/2;7)

Rüstəm-i ṭəb'im olə tā məst-i cām
Fəth̩ edə 'əqlim cəhānı təmām
(M 5/2)

Olsə hər kəsdə səẖāvət özi ol ḥālətdür
Olmasa gər hünəri neylüm adı Rüstəmdür
(M 6/19)

2.2.2.1.4. Sam

"*Şehname*`de adı geçen bu kahraman, Feridun zamanında yaşamıştır. Neriman`ın oğlu olup çok kuvvetli imiş. Oğlu Zal doğduğu zaman saç, kirpik ve kaşlarının bembeyaz olmasından dolayı onu dağa atıp gelmiştir. Nuh peygamberin oğullarından birinin adı da

Sam olup Sami ırkın babasıdır. İsa peygamberin mucize olarak diriltti̇ği üç kişiden biridir" (Pala, 2011, s. 390).

Beyitlerde ata biniciliği, cesareti ile ele alınmıştır. Şair, Sam, İsfendiyar, Behram bile olsan sonun ölümdür, diye yorumda bulunmuştur:

Rüstəm-i Zābilī ẖəftānı olur Kābildə
Hər kəsün dəst-rəsi olsə olur Sām-süvār
(K 6/7)

Hanı Bəhrām ü Sifəndār u Nərīmān ilə Sām
Əsüb onlar ṭərəfə gör nə ṣifət ṣarṣar-ı sām
(M 15/10)

Gər ağacdan yonasan göstərəsən Sām-süvār
Zū`ī vəqtində gəlüb fāris-i meydān olmaz
(G 90/6)

2.2.2.1.5. İskender

"III. İskender, İskender-i Kebir: Büyük İskender, İskender-i Makedoni: Makedonyalı İskender, İskender-i Zülkarneyn: İki boynuzlu İskender, İskender-i Gocestek: Lanetli İskender diye de anılır. Makedonya kralı II. Philippos (Filip) ile Epiros Prensesi Plympias`ın oğlu. Yunan tarihçiler onun soyunu baba tarafından yarı tanrı kabul edilen Herkül`e anne tarafından milli kahraman Akhilleus`a dayandırırlar. Bazı İranlılar onu İranlı kabul etmiş ve onu Dara`nın soyundan geldiğini iddia etmiştir" (Yıldırım, 2008, s. 427). Edebi eserlerde bilimsel yönü, fetih yönü, ejderhalarla, devlerle savaşı yönü ile ele alınmıştır. Hastalığı nedeniyle bilginler şifa olarak hayat suyunu tavsiye ederler. Hızır ile birlikte karanlıklar ülkesinde hayat suyunu arar, fakat bulamazlar. Nizami-i Gencevi`nin *İskendername*`sinde hayat hikayesi ve mücadeleleri en güzel şekilde anlatılmış, İskenderiye şehrini kurması, Ayine-i İskender`i yaptırması ele alınmıştır. Yecuc ve Mecuc`a karşı sedd yaptırması da sıksa rastlanan konular arasındadır (Yıldırım, 2008, s. 430-434).

Şair, beyitlerinde İskender`i büyüklüğü, cesareti, maceraları; ölümsüzlük suyunu araması, ayine-i İskender`i yaptırması vb. yönleri ile beraber anmış, lakin İskender bile olsan öleceksin sonucuna varmıştır. Beyitlerde İskender ve Cem`in ortak yönleri olan ve her şeyi gösterdiklerine inanılan ayna ve cam/kadeh mazmunu ile birlikte anılmıştır:

Bəzm həngāmı səẖāvətdədi qaān-ẖişlət
Rəzm əyyāmı şücāʻətdə Sikəndər-ḥəşmət
(K 5/20)

Hanı Sikəndər ü Cəmşīd ü Bəhmən ü Dārā
Ki imdi topraqə dönmüş o nāzlu əbdānı
(K 23/2)

Verdi baña ġüṣṣə vü ġəmdən nicāt
İskəndərə yetüşdi āb u ḥəyāt
(M 4/22)

Cām-ı Cəmdür dəẖi İskəndərün āynəsidür
Məst olandə bilisən ʻāləmün ādəm nəsidür
(M 9/3)

Bir ʻibrət al Sikəndər ü Cəmşīddən köñül
Vəqtün ẖ˘oş eylə anlə mədārın zəmānənün
(G 175/3)

2.2.2.1.6. Cemşid

"Kelime anlamı parlaklık anlamına gelen Cemşid, Pişdadi hanedanının dördüncü hükümdarı olmuş, 700 yıl boyunca insanlar, cinler, devler, kuşlar ve periler dünyasının tamamı üzerinde egemenlik kurmuş; hükümdarlığı zamanında dünya huzur ve refahla dolmuştur. Rivayete göre Dahhak tarafından mağlup edilmiştir. Tıp bilimine ilk ilgi gösteren, ilk hamamı yaptıran, oku ve yayı ilk kullanan, şarabı ve şarap kadehini ilk yapan, ilk defa demiri eritip savaş araçları yapan, halkı dört ayrı sınıfa ayıran, değerli mücevherleri işleyen odur. *Şehname*`de ilk insan Keyumers, ilk hükümdar da Cemşid olarak geçer" (Yıldırım, 2008, s. 204-210).

Cemşid veya Cem padişah, beyitlerde kederi giderdiğine inanılan içki kadehi ile birlikte anılmıştır. Aşık, elinde kadeh, gözünün önünde de sevgilinin parlak yüzü olunca Cem ve İskender`in ona hizmet ettiğini düşünmektedir. İskender ve Cem sevgilinin kırmızı dudağını görse idi kadehten vazgeçerlerdi. Bu dünya fanidir, Cem dahi olsan sonun kara topraktır. Bazı beyitlerde İskender ve Cem`in ortak yönlerini yansıtan ve her şeyi gösterdiklerine inanılan ayna ve cam/kadeh mazmunu ile birlikte anılmıştır:

Hanı Sikəndər ü Cəmşīd ü Bəhmən ü Dārā
Ki imdi topraqə dönmüş o nāzlu əbdānı

(K 23/2)

Sāqiyā dur gəti ol zādə-i Cəmşīd-i Cəmi
Ki gidərsün dil-i ṣəd-pārədən əndūh-ı ġəmi
(M 1/1)

Gər görsə idi ʻāriż-i ləʻlin çəkərdi əl
Āyīnədən Sikəndər ü Cəmşīd cāmdan
(G 177/5)

Biləsən ḥālət-i İskəndər ü Cəmşīd ü Cəmi
Dövlət-i fānī içün çəkməyəsən dərd ü ġəmi
(M 15/9)

Görməgə cām-ı ləb ü āyīnə-i rüḫsārını
Qalḫızub baş qəbrdən Cəmşīd ü İskəndər gəlüb
(G 21/4)

2.2.2.1.7. Behmen

"İran mitolojisine göre, İsfendiyar`ın oğlu olan Erdşir`in lakabıdır. Kelime sıfat olarak, "zeki, anlayışlı" anlamlarına gelir. *Şehname*`de de Zerdüşt`e inen meleğin adı Behmen olarak kayıtlıdır. Avesta`da adı Vohumena olarak geçer. İran hakimleri akl-ı evvele de Behmen derler" (Pala, 2011, s. 62-63).

Şair, aşağıdaki beyitte Behmen dahi olsan sonunda ahirete göç edeceksin demek istemiştir:

Hanı Sikəndər ü Cəmşīd ü Bəhmən ü Dārā
Ki imdi topraqə dönmüş o nāzlu əbdānı
(K 23/2)

2.2.2.1.8. Dara

"Erdeşir-i Dırazdest`i oğlu ve on dört yıl boyunca İran`a hükmeden Ahameniş kralı. Dara döneminde Makedonya tahtına İskender çıkmıştır. Üç savaşın sonunda yenilerek Kirman`a kaçmıştır. Hizmetkarları Canusyar ve Mahyar`ın suikastına uğramıştır. Ölümünden önce ziyarete gelen İskender`e nasihatlerde bulunmuş ve kızı Ruşenek`i de eş olarak vermiştir. Dara`nın ölümünden sonra İskender, İsfahan`da İran büyüklerine yazdığı bir mektupla hükümdarlığını ilan etmiştir" (Yıldırım, 2008, s. 233).

Dara`nın ismi beyitlerde İskender ile birlikte anılmıştır:

Hanı Sikəndər ü Cəmşīd ü Bəhmən ü Dārā
Ki imdi topraqə dönmüş o nāzlu əbdānı
(K 23/2)

Nədi ẓülmāt-ı ġəm içrə belə ḥeyrān qalmaq
Oẖı Şəh-nāmədə İskəndər ilə Dārādən
(G 173/4)

2.2.2.1.9. Zal

"İranlı kahraman Sam`ın ak saçlı doğması yüzünden Zal: yaşlı ismi verilen oğlu. *Şehname*`ye göre: Sam oğlunu ak saçlı olduğu için Elburz dağına bırakılmasını ister. Simurg bu çocuğu alıp büyütür. Zal, Sistan hükümdarlığını elde etmiştir. Rüstem`in babasıdır" (Yıldırım, 2008, s. 735-736).

Beyitlerde daha çok Rüstem`in babası olması hasebi ile anılmıştır:

Şücā'ətdə Rüstəm-i Zālī kimi
Fəṣāḥətdə ləhcəsi bülbül kimi
(M 4/26)

Diyār-ı mə'rifət ol mülkdür kim ol yerdə
Ḥəqīr Zāl idi Rüstəm fəqīr-i Ḥātəmdür
(G 73/6)

Edəcək ẖānə-nişīn ṭāli'-i bəd Bəhrāmı
Bī-hünər Zāl gəlüb Rüstəm-i dəstān oləcəq
(G 113/6)

2.2.2.1.10. Huşeng

"İran rivayetlerinde ikinci İran hükümdarı, Siyamek`in oğlu ve Tehmurs`un babasıdır. Ahura Mazda ve imşaspendlerin isteği üzerine yedi ülkede egemenlik kurup yalnızca insanları değil, devleri de egemenliği altına almış, kırk yıl hükümdarlık etmiştir. Tanrı inancı taşıyan adil bir hükümdar olan Huşeng`i Persler büyük peygamberler arasında sayar ve ona otuz sekiz ayetten oluşan kutsal bir kitap indiğini kabul ederler" (Yıldırım, 2008, s. 397).

Şair, aşağıda ismini zikrettiği Huşeng ve diğer kahramanların başından geçenleri anlatarak, dünyada iyi nam bırakmanın, cömert olmanın önemini vurgulamıştır:

Ḥālət-i Cəmşīd ilə Hūşəngün
Tūr-ı Firidūn ilə Pəşəngün
(M 5/3)

2.2.2.1.11. Feridun

“Pişdadiyan sülalesinden altıncı hükümdar olan İranlı meşhur padişah. Cemşid`in sülalesinden olup Dahhak`ın öldürülmesinden sonra tahta geçmiştir. Feridun ihtiyarlayınca ülkeyi üç oğlu arasında pay etmiş, Turan`ı Tur`a, Arap ülkesini Selm`e, İran`ı da İrec`e vermiştir. İren`in torunu Minüçehr`i kendine veliaht tayin etmiştir. Edebiyatta Feridun bir adalet timsali olarak anılır” (Pala, 2011, s. 153).

Zu`i, 6. mesnevinin girişinde Feridun ve Dahhak`ın yaptıklarından, bırakıp gittikleri iyi ve kötü isimlerinden bahsederek cömertliğin, adaletin önemini vurgulamıştır. Gazelinde ise Cemşid veya Feridun dahi olsan dünya fanidir ve bu dünyadan herkes göçüp gidecek, demiştir:

Ḥālət-i Cəmşīd ilə Hūşəngün
Tūr-ı Firidūn ilə Pəşəngün

Əvvəl edim ḥālət-i Żəḥḥākı yād
Sitməgər ü ẓālim ü bī-bākı yād

Ondan sora gəldi Firidūn Şāh
Şəh demə çərẖ üzrə yəqīn çıẖdı māh

‘Ədālətlə zində qıldı ‘āləmi
Köñüllərdən silübən jəng ü ġəmi
(M 6/3; 5;)

Dutalum dəhrdə Cəmşīd ü Firīdūn oldun
Ḥanı sölə nədi tə‘bīr belə bir rö`yādən
(G 173/5)

2.2.2.1.12. Peşeng

"İran hikayelerinde kahramanlıklarıyla ünlü birkaç komutanın adı: 1. Feridun`un kardeşinin oğlu ve Menuçehr`in babası. 2. Efrasiyab`ın babası, Turan hükümdarı. 3. Tus`un damadı. 4. Efrasiyab`ın oğlu" (Yıldırım, 2008, s. 565).

Şair, *Şehname*`de geçen kahramanların ismini zikrederken Peşeng`in ismini de anmıştır:

Ḥālət-i Cəmşīd ilə Hūşəngün
Tūr-ı Firidūn ilə Pəşəngün
(M 5/3)

2.2.2.1.13. Dahhak

"İran`ın Pişdadiyan sülalesi hükümdarlarından biridir. İki omuzu üstünde kendisine acı veren iki yılan oturumuş. Bu yılanlara her gün iki çocuk beyni getirilerek yedirilirmiş. Sıra demirci Gave`nin on sekizinci çocuğuna gelince, ayaklanıp Dahhak`ı tahttan indirmiş ve yerine Feridun`u geçirmiştir. Dahhak-ı Mari de denilen bu kişi zulmüyle meşhurdur" (Pala, 2011, s. 104).

Kötü isim bırakıp giden Dahhak, zalimliği ve kötü adı ile anılmıştır:

Əvvəl edim ḥālət-i Żəḥḥākı yād
Sitməgər ü ẓālim ü bī-bākı yād

Qoydı cəhān içrə neçə bəd-niẓām
Ondan oldu rənce təmām ḫāṣṣ u ʿām

Şāhlığından görmədi bir ʿişrəti
Qoydı getdi özi içün ləʿnəti
(M 5/5-7)

2.2.2.1.14. Neriman

"Kahraman, erkek yaradılışlı" anlamlarına gelen bu sözcük Avesta`da aslında dünya pehlivanı Gerşasp`ın çok sayıdaki sıfatlarından biridir. Zamanla özel isme Gerşasp`ın oğlunun adı olmuştur. Rüstem`in atası ve Sam`ın babasıdır. Dijsepid`de öldürülmüş ve Rüstem onun intikamını almıştır" (Yıldırım, 2008, s. 545).

Aşağıdaki beyitte diğer *Şehname* kahramanları ile beraber ismini zikredilmiştir:

Hanı Bəhrām ü Sifəndār u Nərīmān ilə Sām
Əsüb onlar ṭərəfə gör nə ṣifət ṣarṣar-ı sām
(M 15/10)

2.2.2.1.15. Behram

"Bu isimle Tanrı ve iki farklı İranlı hükümdar bilinmektedir. 1. İran tanrısı Behram, insanların ve devletin zararlarını ortadan kaldırmak için mücadele eden, kötülerin ve hata yapanların cezalandırılmasını sağlayan bir güçtür. Usulüne uygun kurbanlar sunulursa savaşlarda mutlaka zafer kazandırır. 2. Behram-ı Çubin, VI. Behram diye de bilinen İranlı büyük komutan ve hükümdardır. Adının önceleri Mihr Behdek olduğu, ancak cılız ve kısa boyundan dolayı Çubin diye bilindiği rivayet edilir. 3. Behram-ı Gur, V. Behram olarak da bilinen ve on beşinci Sasani hükümdarıdır. Sürekli yabaneşeği avına çıktığı için adı yabaneşeği anlamındaki gur sözcüğüyle birlikte geçer" (Yıldırım, 2008, s. 146-148).

İlk beyitte Behram`ın ismi diğer *Şehname* kahramanları ile beraber zikredilmiştir. Diğer beyitte ise kötü talihin Behram`ı evde oturan edip, marifetsiz Zal`ı Rüstem destanı ile şereflendireceğinden bahsedilmiştir:

Hanı Bəhrām ü Sifəndār u Nərīmān ilə Sām
Əsüb onlar ṭərəfə gör nə ṣifət ṣarṣar-ı sām
(M 15/10)

Edəcək ḫ̱ānə-nişīn ṭāli'-i bəd Bəhrāmı
Bī-hünər Zāl gəlüb Rüstəm-i dəstān oləcəq
(G 113/6)

2.2.2.1.16. Efrasiyab

"Alp Er-Tunga`nın Şehname`deki adıdır. Maveraünnehir`de hüküm sürmüş olup Turan`ın en büyük hakanlarındandır. İran topraklarının tamamını Pişdadiyan sülalesinin elinden alması ve İran ile yaptığı savaşlar ile bilinmektedir. Keyhüsrev tarafından öldürülen Efrasiyab, edebiyatta kahramanlık sembolü olarak anılır" (Pala, 2011, s. 135). Aşağıdaki beyitte sevgilinin kirpikleri gönül Rüstem`ine Efrasiyab oklarını atmaktadır:

Rüstəm-i dil qəṣdinə çeşmün çəküb müjgān oẖın
Ṣanki tīr-əndāzlar cəm‘ eyləyüb Əfrāsiyāb
(G 16/2)

2.2.2.1.17. Keykavus ve Keykubad

“İran milli rivayetlerinin en önemli, en zengin devresi Keyaniler dönemi, bu dönemin en ünlü hükümdarları da Keykavus ve Keyhüsrev`dir. Rüstem`in heft han`ı aşması, Siyaveş destanı, Rüstem ve Sohrab destanı hep bu dönemde gerçekleşmiştir. *Kavus* sözü Avesta kökenli olup, hükümdar anlamındaki *kavi (key)* sözcüğüyle “arzulayan” ve “güçlü” anlamlarına gelen *usan* sözcüğünden oluşmuştur. Buradan hareketle başına key sözcüğünün eklenmesiyle oluşan Keykavus şekli de kullanılır. Avesta`da Keykubad`ın çok güçlü, ferr sahibi ve yetenekli olduğu söylenen oğlu Kavus, Keyaniler hanedanının ikinci ve en önemli hükümdarıdır” (Yıldırım, 2008, s. 468).

Gururlanarak toprak yol üzerinde gezinen, düşün ki onun sarhoşu Kavus ve Cem`dir. Yüce padişah da olsalar, ölmüş ve toprak olmuşlardır. Kavus gibi keder devine esir düşen aşığı, Rüstem misali hapisten kurtaran yok. Şaraptan diyet yapılmamalı, çünkü Cem ve Keykubad onunla bir arada bulunmuşlar:

Bu ẖākī-rəh ki üstündə gəzərsən çoẖ fəẖārətlə
Təṣəvvür eylə hər bir məsti bir Kāvūs bir Cəmdür
(G 41/5)

Kāvūsvār dīv-i ġəmə olmuşam əsīr
Bu ḥəbsdən ẖilāṣımə bir Rüstəm olmadı
(G 238/3)

Pərhīz bādədən eləmə kim bu cövhərün
Āmīzişi olubdı Cəm ü Keyqubād ilə
(G 193/4)

2.2.2.1.18. Sohrab

“Rüstem ile Tehmine`nin aşkı olarak dünyaya gelmiştir. Normal çocukların bir yıllık gelişimini bir ayda tamamlamıştır. Baba oğul birbirlerini tanımadığı için savaşmış ve Sohrab babasının eliyle öldürülmüştür” (Yıldız, 1992, s. 635).

Şair, aşağıdaki beyitte kendini aşk meydanında mağlup olan Sohrab`a benzetmiştir:

Gözəllər ẖəncər-i nāz ilə ey məcrūḥ olan Żū`ī
Bu meydān-ı məḥəbbət içrə sən Söhrābə bənzərsən
(G 159/5)

2.2.2.1.19. Zerdüşt

"Mecusi dininin kurucusu olan Zaratustra. MÖ V. yüzyılda Dara zamanında yaşamıştır. Başka bir rivayete göre ise Musa`dan bir yıl evvel yaşamıştır. Hayır, feyz ve temizlik timsali olan güneşe ve ateşe tapılan bu dinin saliklerine Mecusi denir. Zerdüşt`e göre yaratıcı güç, hayır ve şer olarak tecelli eder. Bunlara İzid ve Ehrimen denilir. Sonuçta şer iflas edeceği için her kişi hayır işlemelidir. Zerdüşt`ün Gatha denilen özdeyişleri Zend adında bir kitapta toplanmış olup daha sonra bu kitaba Avesta adlı tefsir yazılarak Zendavesta meydana gelmiştir. Şehname Zendavesta`dan çok etkilenmiştir. İzid denilen Ahura Mazda bu inançta adeta tanrı durumundadır" (Pala, 2011, s. 492).

Aşık, sevgilinin yüzünün ateşi ile o kadar yanmıştır ki, Zerdüşt zamanındaki ruyinten dayanıklılığı kazanmıştır:

Əz-bəs ki ātəşīn-ruẖə yandurmısan məni
Zərdüşt vəqt olub məni Rūyīntən eylədün
(G 164/4)

2.2.2.1.20. Ehrimen

"Zerdüşt dinine göre şeytan`ı temsil eder. Kötülük ve çirkinlik tanrısıdır. Şeytanlar ordusunu yönettiğine inanılır" (Pala, 2011, s. 136).

Sevgili dudağının kenarına siyah saçını dökerek yüzüğü Ehrimen`e nasip etmiştir:

Saldun ləbün kənārınə zülf-i siyāhıvı
Əngüştəri nəṣībə-i Əhrīmən eylədün
(G 164/5)

2.2.2.1.21. Nuşirevan

"İran`ın Sasaniyan sülalesinden adaletiyle ün salmış hükümdardır. MS 531 ile 579 yılları arasında hükümdarlık yapmıştır. Peygamberimiz bu hükümdarın son yıllarında dünyaya gelmiştir. Lakabı "Adil" olup akıllı, tedbirli, dirayetli, hayırsever padişah imiş. Adı Hüsrevdir. Nuşirevan kelimesi, "Anuşek-Revan" (ölmez ruhlu) tamlamasından bozulmadır. Kisra lakabı da ona verilen sıfattır. Bağdat yakınlarındaki Medayin`de yaptırmış olduğu geniş ve muhteşem sarayının büyük bir bölümü olan Tak-ı Kisra veya Eyvan-ı Kisra, halkını ve yabancıları kabul edip dinlediği, adaletsizliğe uğrayanlara yardım ettiği yerdir. Rivayete göre bu tak`a bir çan astırıp ucuna da zincir bağlatmış. Onun adaletine müracaat edenler bu zinciri çekerek çanı çalar ve onu haberdar ederlermiş" (Pala, 2011, s. 362).

Aşağıdaki beyitlerde de Nuşirevan, adaleti ve Tak-ı Kisra`sı ile anılmıştır:

Ḫˇoşā o şəḫṣə ki Nūşirəvān-ı ʻādil tək
Həmīşə rəḥmət oḫuyə təmāmət-i dünyā
(G 7/8)

Ḫˇoş ol kəs ḥālınə kim ḫeyrdə ḫərc eyləyüb getdi
Cəhāndə qoymadı Nūşīrəvān tək nāmdan başqa
(G 8/4)

Daḫmədür çün yerün āḫırdə yoḫə şəbr elə
Ṭāq-ı Kisrā hanı ʻāləm hamı vīrān oləcəq
(G 113/9)

2.2.2.1.22. Nekisa

Nekisa, Hüsrev Perviz`in meşhur müzisyenlerinden biridir. *Hüsrev ü Şirin* mesnevisinde Nizami, Nekisa'dan şöyle söz eder: "Nekîsâ adında çeng çalan bir adam vardı. Emir'in sert yapılı özel bir nedimiydi. Musikide ondan daha güzel okuyan bir ses yoktu. Rûdtanilk ölçülü /makamlı sesi o çıkardı/icat etti. Musiki için usul adetleri o koydu. Nağmeleri o kadar kıvrak çalardı ki kuşlar dertten kanatlarını toprak üzerine vururdu. Sesleri öyle düzgün çıkarırdı ki Zühre, feleğin çevresinde dönerdi/dans ederdi. Hiç̧ kimse kendini

Zühre'den üstün gören, Nekîsâ'dan başkasını Bârbed'e eş bilmedi" (Nizami, 1388, s. 255. Akt. Armutlu, 2015, s. 98).

Aşağıdaki beyitlerde şair, Nekisa`yı bülbüle benzetmiştir:

Gülüstān içrə olmuş hər gül-i növẖīz bir Ḫosrov
'Anādil Bārbəd bu bəzmə bülbüllər Nəkīsādur
(G 40/2)

'Anādil ẓāhir etmiş ẖəlqə āhəng-i Nəkīsānı
Həzārān ləḥn kūya Bārbəddən yādgār olmuş
(G 101/2)

2.2.2.1.23. Barbed

"İran şahı Hüsrev Pervis`in çalgıcısının adıdır. Bu zat 30 makam icat etmiş. Nizami`nin Hüsrev ü Şirin adlı eserinde çeng ve ud üstadı olarak gösterilir" (Pala, 2011, s. 58).

Aşağıdaki beyitlerde Barbed bülbül misali güzel ve tatlı nağmeleri ile anılmıştır:

Gülüstān içrə olmuş hər gül-i növẖīz bir Ḫosrov
'Anādil Bārbəd bu bəzmə bülbüllər Nəkīsādur
(G 40/2)

Müğənniyān ẖˇoş-āvāz Bārbəd-i āhəng
Dolubdı nəğmə-i şīrīni ilə mülk-i cəhān
(Kt 1/12)

'Anādil ẓāhir etmiş ẖəlqə āhəng-i Nəkīsānı
Həzārān ləḥn kūya Bārbəddən yādgār olmuş
(G 101/2)

2.2.2.1.24. Belkis

"Yakut ve zebercetten dillere destan tahtıyla atasözlerine ve deyimlere konu olan Saba melikesi. Zaman içinde edebiyatta çok sevilen bir motif haline gelen Belkis`ın gerek şahsı gerekse Hz. Süleyman ile olduğuna inanılan duygusal ilişkisi çeşitli biçimlerde işlenmiş, sayısız hikayelere konu olmuştur" (Yıldırım, 2008, s. 154).

Rüzgara hükmedenin sonu dahi harap oldu. Belkıs`ın rüzgar ülkesi tahtına sahip olsan ne fayda:

Bər-bād oldı āḫırı bād üzrə ḥökm edən
Bilqeys-i təḫt-i mülk-i səbādan nə fā`idə
(G 208/7)

2.2.2.1.25. Eflatun

"İslam felsefesi üzerinde önemli etkileri olan İlkçağ Yunan filozofu Eflâtûn Atina'da doğdu. Kendisine dedesi Aristo'nun adı verildiyse de daha sonra omuzunun veya alnının genişliğinden dolayı Platon denmiş ve tarih boyunca hep bu adla anılmıştır. Grekçe'den yapılan tercümeler döneminde, Arapça'da "p" sessizinin bulunmaması ve yan yana iki sessiz harfin telaffuzundaki güçlük sebebiyle adı İslâmî literatürde Felâtun, Felâtûn veya daha yaygın olarak Eflâtûn şeklini almıştır. Eflâtun'un gençlik yılları Peloponez savaşlarının yapıldığı döneme rastlar. Bundan dolayı filozof siyasî ve içtimaî kavgaları yakından görmüş, hocası Sokrat'ın demokrasi adına idam edilmesinin ıstırabını yaşamış ve bu sebeple sosyal düzen ve insanın saadeti meseleleri onun felsefesinin merkezini teşkil etmiştir. Batı kaynaklarına göre Eflâtun milâttan önce 347 yılında seksen yaşlarında iken, arkasında ciddi bir ilim ve fikir kadrosu ile birlikte pek çok kitap bırakarak ölmüş ve Akademi'nin bahçesine defnedilmiştir" (Olguner, 1994, s. 469).

Eflatun bazı beyitlerde bilgelik yönü ile örnek gösterilmiş, şair, övdüğü kişileri ondan üstün görmüştür. Bazı beyitlerde ise şair, yaşadığı dönemde kendi adını dahi yazmasını bilmeyen cahillerin Eflatun gibi davrandıklarını belirtmiştir. Şöyle ki paran yoksa Eflatun dahi olsan halk nezdinde delisindir. Zu`i, son beyitte Eflatun gibi hikmet sahibi olmak isteyenlerin şarap içmesi gerektiğini düşünmektedir:

Hər nihān ilə ġərīb ʻelmlərə āgəhdür
Gər Fəlāṭūn olə təʻlīm alı ondan ḥikmət
(K 5/21)

Öz adın yazmaqı bilməz nə bilür kāf ilə nūn
İddiʻāsı budı līkən ki mənəm Əflāṭūn
(M 6/8)

Olmasa pūlı gər Fəlāṭūndur
Ḫəlq sölər oña ki məcnūndur
(M 11/20)

Milyaner Tarıdı yüzminni də peyğən-bər imiş
Olmasə pūlı Fəlāṭūn isə derlər ḫər imiş
(TB 1/1.4)

Gər pirisajni vəkillər böyügü şovn (?) oləsən
Kimsə qədr etməyəcək gərçi Fəlāṭūn oləsən
(TB 1/3.2)

Bilmək istərsən köñül gər ḥikmət Əflāṭūn kimi
Çək ayağun bādəvəş ẖüm içrə sən də ẖānə dut
(G 33/4)

2.2.2.1.26. Lokman

"İslami rivayetlere göre İbrahim peygamber soyundan, Eyyüb peygamberin kız kardeşinin ya da halasının oğlu olan Lokman ünlü bir bilge olarak tanınır. Bazılarına göreyse Habeşli bir köledir. Davud Peygamber döneminde yaşayıp marangozluk veya terzilik yaptığı da söylenen Lokman`ın hikmetli sözleri *Mecelletu Lokman* olarak bilinen bir kitapta toplanmıştır. Lokman adlı surenin de yer aldığı Kuran`da Lokman hekim nitelemesiyle anılır. Lokman etrafında oluşturulmuş geniş bir rivayet ve mazmunlar dizisi mevcuttur" (Yıldırım, 2008, s. 490).

Zu`i`ye göre, Şark-ı Rus Gazetesi Lokman misali dünyayı tedavi etmekte/cahilliği gidermektedir. Beyitlerinin birinde İranlı şair Sadi ile Lokmanı kıyaslamış, Sadi`nin ondan daha üstün olduğunu belirtmiştir. Sevgilinin kapısı Lokman`ın kapısı gibidir, önünde eğilmek lazımdır. Aşığın derdine derman sevgilinin dudağıdır, bu derde Lokman dahi çare bulamaz:

Ey kāş olaydı əlli il əqdəm bu ʻəṣrdən
Tā döndürəydi ʻāləmi Loqmānə Şərq-i Rus
(K 10/6)

Bu mis̱ālı söləyüb ṣāḥib-i ʻelm ü ʻürfān
Səʻdī ol kim onə ḥikmətdə yetüşməz Loqmān
(M 9/14)

Bīmār qaluban ġəm-i ʻinnāb-ı ləbindən
Ey cān yıẖıl ol dərgəh-i Loqmānə yolun yoẖ
(G 36/6)

Nūş-ı ləbündi dərd-i dil-i Żū`iyə dəvā
Loqman ʻəlāc bilməz onə yüz dəvā ilə
(G 213/9)

2.2.2.1.27. Hatem-i Tai

"Arap kabileleri arasında cömertliğiyle tanınmış olan İbn Abdullah bin Sa`d`ın lakabıdır. Tayy kabilesinden olduğu için "Tay, Tayyi, Tai" nisbet olunan Hatem, Peygamberimizin zamanında yaşamışsa da peygamberliğine erişememiştir. Çok zenginmiş. Kabilesinin reisi ve şair olduğu hakkında rivayetler vardır. Ancak onun meşhur oluşuna neden, cömertliği olup bu durum, darb-ı mesel haline dönüşmüştür. Bir gazvede Müslümanların eline esir düşen kızı, babasının cömertliğinden dolayı azat edilmiş ve Müslüman olmuştur. Edebiyatta cömertlik ile daima birlikte bulunan Hatem, özellikle kasidelerde yer edinmiştir. "Tay" kelimesinin "silmek" ve "kazımak" anlamları ile de kelime oyunları yapılmıştır" (Pala, 2011, s. 198).

Hatem-i Tai beyitlerde cömertliği ile anılmıştır. Zu`i, kasidelerde övdüğü kişilerin cömertlikte Hatem-i Tai gibi veya ondan daha üstün olduklarını belirtmiştir. Bu dünyada vücutla değil, Hatem-i Tai gibi yapılan iyiliklerle ebedi kalınır:

Rə`īs-i şəhr-i səẖāvət əmīr-i mülk-i ʻəṭā
Ki fəżldə dögi həmtā-yı Ḥātəm-i Ṭā də
(K 18/11)

Ancaq əmīr-i məmləkət-i cūd Əmīrẖān
Kim Ḥātəm-i zəmānədi bu rūzgārdə
(K 19/16)

Ḥātəm-i ʻəṣrdən agāh dögülsən əṣlā
Ki onun süfrəsinə ḥāżırdur şāh u gədā
(M 1/13)

Sölə hanı Ḥātəmün vücūdı
Bāqīdi vəlīk adı cūdı
(M 8/32)

2.2.2.1.28. Karun

"Kur'ân-ı Kerîm'de Kārûn ve hazinesinden söz eden âyetlerden anlaşıldığına göre (el-Kasas 28/76, 78, 81; el-Ankebût 29/39; el-Mü'min 40/23-24) Kārûn, Hz. Mûsâ'nın kavmi arasında hazinelerinin anahtarını ancak güçlü, kuvvetli, büyük bir topluluğun taşıyabileceği çok zengin bir kişiydi. Bundan dolayı Türk edebiyatında atasözü ve deyimlerde daha çok hazineleri, zenginliği ve cimriliğiyle söz konusu edilmiştir.

Kārûn'un hazineleri "genc-i Kārûn, mâl-i Kārûn" diye anıldığı gibi her gittiği yere hazinesini de beraberinde götürdüğü için "genc-i revân" (yürüyen hazine) olarak da adlandırılmıştır. Kārûn, cimriliği ve zenginliği sebebiyle gururlanmasından dolayı yerin dibine batırılınca çok güvendiği hazineleri de kendisiyle birlikte yok olmuştur. Hz. Mûsâ'dan simya ilmini öğrenmek suretiyle zengin olduğu rivayet edilen Kārûn ve hazinelerinin Doğu-İslâm edebiyatlarında en çok işlenen yönü ilâhî kudret karşısında o kadar servetin, mal ve mülkün hiçbir işe yaramaması, aksine sahibinin helâkine sebep olmasıdır" (Şener, 2001, s. 520).

Dünya ve içindekiler fanidir, servet sahibi Karun`a ortak olsak bile sonumuz topraktır. Ne İskender ne Cem ne de Karun`un devleti ebedi kalmıştır:

Tā'ətdə olan miṣāl-i Ẕünnūn
Dövlətdə şərīk-i māl-i Qārūn
(M 8/9)

Hanı Sikəndər ü Cəm hanı dövlət-i Qārūn
Təşəvvür eylə nədür baẖ bu şövkət-i dünyā
(G 7/5)

2.2.2.1.29. Hipokrat/Bukrat/Bokrat

"Ölümünden çok sonra kaleme alınan biyografilerinde birçok menkıbe ve efsaneye yer verildiği için hayatı ve gerçek şahsiyeti hakkında pek az güvenilir bilgi mevcuttur. Ceddinin şifa tanrısı Asklepios olduğu kabul edilen ve Asklepiades (Asklepios'un çocukları yahut şifa vericiler) denilen efsanevî bir sülâleye veya tabipler nesline mensup olup muhtemelen milâttan önce 460 yılında Kos (İstanköy) adasında doğmuştur. İlk tıp öğrenimini, buradaki Asklepion'un (Asklepios Mâbedi-şifâhâne) rahip-hekimlerinden olan babası Heraklides'ten (Arap kaynaklarında İraklîs veya İraklîdis) almış, atomcu filozof Demokritos ve sofist filozof Gorgias'tan ders görmüştür. Daha sonra Yunanistan ve Marmara denizinin kuzey bölgelerini dolaşmış, Atina'da bulunmuş ve memleketi Kos'ta tıp okutmuştur. Kuzey Yunanistan'daki Larissa şehrinde milâttan önce 380-375 arasındaki bir tarihte ölmüş ve buraya gömülmüştür" (Kahya, 1998, s. 119).

Zu`i, ilk beytinde övdüğü kişinin ilim ve edebini Hipokrat`ın kıskandığını dile getirmiştir. İkinci beyitte ise, şairin yaşadığı dönemde parası olmayan lakin Hipokrat gibi bilgi sahibi olanlar değer görmemektedir, onların sözlerini kale alan yoktur:

‘Elm ü ədəb ilə rəşk-i Buqrāt
Ḥikmətdə təlāmiẕündi Soqrāt
(M 8/10)

Olsə Buqrāṭ ‘elmdən bī-pūl
Hīç kim eyləməz sözün də qəbūl
(M 11/16)

2.2.2.1.30. Sokrat

“Antik felsefede önemli bir dönüşüm gerçekleştiren Yunan filozofu. Milâttan önce 470’te Atina’da doğdu. Babası Sophroniscus taş ustası, annesi Phaenarete ebeydi. Bir süre babasının yanında taşçılık (heykeltıraşlık) yaptı. Ona göre insanın, varlığın ilkesi veya fizikî varlıklar üzerine değil kendi varlığı üzerine düşüp zihin dünyasını keşfetmesi gerekir. Sokrat’ın kullandığı yöntem diyalogdur (cedel); bununla o varlığa, özellikle ahlâka ait kavramları başkalarıyla konuşup sorgulayarak gerçeğin ne olduğunu ortaya çıkarmak ve sofistlerin yol açtığı kavram kargaşasından ve kaostan Atinalılar’ı kurtarmak istiyordu. Sokrat bu yöntemi ebe olan annesinden öğrendiğini söyler” (Kaya, 2009, s. 352).

Şair, kasidesinde övdüğü kişiyi hikmeti bilme yönünden Sokratla kıyaslamıştır:

‘Elm ü ədəb ilə rəşk-i Buqrāt
Ḥikmətdə təlāmiẕündi Soqrāt
(M 8/10)

2.2.2.1.31. Pisagor

“Pisagor’un (Fisagor, Pythagoras) hayatı, kişiliği ve çalışmalarıyla ilgili bilinenler genellikle menkıbeye dayandığından kesin değildir. Kaynaklarda milâttan önce 570 civarında Sisam (Samos) adasında dünyaya geldiği, otuz yaşlarına kadar burada yaşadığı, daha sonra tiran Polykrates’in yönetiminden hoşlanmadığı için Güney İtalya’daki Kroton’a göç ettiği ve orada felsefî, dinî, siyasî mahiyette bir okul kurduğu anlatılır. Pisagorcular denilen, ilk defa aralarında kadınların, kızların da bulunduğu öğrencileri

aynı felsefî ve siyasî görüşlere sahip, her alanda ortak konularla uğraşan kimselerdi ve öğrendiklerini, sırlarını açıklamamaya karar vermişlerdi. Hayat ilkeleri basit gıdalarla beslenme, sıkı disiplin kurallarına uyma, nefse hâkim olma, azla yetinme ve ustaya kesin itaatten ibaretti. Halk arasında yaşantıları ve fikirleri bir tarikat gibi görülen Pisagor ve öğrencileri sonuçta, siyasî düşmanlarının tahrikiyle galeyana gelen kalabalık bir kitlenin saldırısına mâruz kaldı. Bazı kaynaklar Pisagor'un bu sırada öldürüldüğünü, bazıları ise Metapontion'a kaçarak bir süre daha yaşadığını bildirmektedir. Böylece Pisagor ve öğrencilerinin Kroton'daki politik etkileri sona ermiş, ancak felsefî ve bilimsel etkileri bütün İlkçağ boyunca devam etmiştir. Hıristiyanlığın yayılmaya başladığı yüzyıllarda Pisagorculuğu yeniden canlandırma çabaları (Yeni Pisagorculuk) olmuşsa da bu etkinliklerde daha çok Pisagor'un efsanesi ve mistik dünya görüşü öne çıkarılmıştır" (Gökdoğan, 2007, s. 292).

Şair aşağıdaki beyitte Pisagor`dan çok bilenlerin/alimlerin ilki olarak bahsetmiştir:

Fīs̱āġores̱i kim odı ʻəllāme-i əvvəl
Cāhillər əlilə onə zəḥmət nöçün etdün
(G 172/10)

2.2.2.1.32. Bermek/Bermekiler

Bermekî ailesi mensupları inanılmaz derecede büyük bir servete sahiptiler. Cömertlikleri darbımesel olmuştu. Bermekî kelimesi "cömert"in karşılığı olarak kullanıldığı gibi "Ca'fer kadar eli açık" tabiri de çok yaygındı. Yalnız kendi menfaatlerini değil umumun menfaatlerini de düşünüyorlar, su kanalları ve cami gibi hayır eserleri yaptırıyorlardı. Ramazan ayı boyunca camilerde kandil yakma âdetini başlatanın Fazl olduğu kaynaklarca ifade edilmektedir. Bermekîler siyasî sahadan başka kültür alanında da önemli hizmetler yapmışlardır. Sarayları âlimlerin ve sanatkârların toplantı ve tartışma yeri idi. Yahyâ ve oğulları her hususta onları destekliyorlardı. Böylece Bermekîler İslâm dünyasında fikrî ve ilmî gelişmeye yardımcı olmuşlardır. İranlı olmaları sebebiyle İran edebiyatına dair eserlere ilgi duyuyorlar, Arapça'dan Farsça'ya tercüme ve adaptasyonlar yaptırıyorlar, İranlı sanatkârları destekliyorlardı. Bu arada eski Yunanca eserlerin tercümesini de teşvik ediyorlardı. Meselâ Ptolemaios'un Almagest'i gibi çeşitli dillerden yapılan tercümelerle Halife Me'mûn zamanında kurulacak olan Beytülhikme'nin temelleri atılmış oluyordu" (Yıldız, 1992, s. 517).

Şair yaşadığı dönemde Bermek ve Hatem gibi cömert insanların kalmamasından şikayet etmiştir:

Olub bu ʻəṣrdə bā... ilə hamı bir Rüstəm
Nə sūd ondan ki nə bir āl-i Bərmək var nə Ḥātəm var
(G 70/5)

2.2.2.1.33. İbn-i Sina

Yaklaşık 370 (980-81) yılında Buhara yakınındaki Efşene köyünde doğdu. Talebesi Ebu Ubeyd el-Cuzcani`ye yazdırdığı hayat hikayesi sayesinde hakkında bilgi bulunmaktadır. "Eş-şeyhür`reis" unvanı ile de bilinir… İyi bir eğitim görmüş, genç yaşında Samani sarayı hekimliğini yapmıştır (Alper, 1999, s. 319-321).
Felsefe ve tıp alanında çalışmaları ile bilinen ve birçok eserin müellifi olan bu İslam alimi tıp ile ilgili yazdığı iki eseri ile aşağıdaki beyitte geçmektedir. Aşığın yüz parça olmuş gönlüne İbn-i Sina`nın yazdığı Kanun ve Şifa kitaplarından dahi çare bulunamaz:

Zəḫm-i dil-i ṣəd-pārəmə Qānūn Şifādan
Aḫtarson əgər ẕərrə qədər çārə tapulmaz
(G 98/4)

2.2.2.1.34. Tuğrul Bey

Seyhun boylarındaki Cend şehrinde doğmuştur. Yetmiş yaşlaryında vefat ettiğine göre 385'te (995) dünyaya geldiği söylenebilir. 1040 yılında Dandanakan Kalesi önünde Gaznelileri mağlup ederek Selçuklu devletini resmen kurmuştur. 1063 yılında Rey`de vefat etmiştir (Sümer, 2012, s. 344-346).

Şair, cömertliği, adaleti ile bilinen Tuğrul gibi hakan/tigin olursa Hakani gibi şairlerin yine dünyaya gelebileceğini düşünmektedir. Zu`i, 1225 yılında vefat etmiş Tuğrul Şah`ı da kastetmiş olabilir, çünkü Hakani Şirvani 1126 ve 1199 yılları arasında yaşamıştır. Lakin aşağıdaki beyitten de görüleceği üzere şair, şah değil tigin kelimesini kullanmıştır:

Olaydı iḥtisān ilə Toğrul Tigin əgər
Ḫāqānilər gəlür genə dövrānə ey Ġərīb
(K 3/15)

2.2.2.1.35. Şaseven/Şahsevenler

Azerbaycanlıların etnografik grubudur. I. Şah Abbas (1587-1629) Azerbaycan`ın güçlü tayfa liderlerinin merkezi idareden boyun kaçırmasının karşısını almak ve otoriter hakimiyet kurmak için bazı tayfaları (avşar, kacar vb.) tarafına çekerek şahseven isimli hususi şah muhafızları alayı oluşturmuştur. Safevilerin temel askeri birliğine dönüşen şahsevenler daha sonra Azerbaycan`ın siyasi hayatında önemli rol oynamıştır (ASA, 1987, s. 478).

Şah`ın tarafını seçenler önemli adamlar ve sarayda yer alan kişiler olmuştur. Aşağıdaki beyitte şairin bu şahseven aile başçılarından birini kastettiği düşünülmektedir. Beyitten anlaşıldığı kadarı ile bu aileler şair ve sanatkarları himaye etmişlerdir, lakin şairin yaşadığı dönemde şahseven gibisi/gibileri bulunmamaktadır:

Ḫān u bəg at kənd pūl bəḫş eylər idi şā‘irə
Şāhsevən tək imdi çoḫdı adı ḫān ḫān qalmayub
(K 4/8)

2.2.2.1.36. Şeyh San‘an

Feridüddin Attar`ın *Mantıku`t-Tayr* adlı eserinde geçen *Şeyh San‘an* hikayesindeki kahramanın ismi. San‘an, Allah yolundan ayrılmayan şeyh iken rüyasında gördüğü Rum diyarındaki putun/güzelin peşinden gider. Hıristiyan bir kıza aşık olur ve zünnar giyer, dinini terk eder (Babür, 2013, s. 511-512).

Şair, aşağıdaki beytinde bunları/San‘an`ın Hıristiyanlığı kabul etmesini ona yaptıranın şarap olduğunu düşünmektedir ki asıl hikayede de şeyh, Rum güzelinin isteği üzerine şarap içtikten sonra hıristiyan olur:

Zünnār ilə salībi qəbūl etdi zühdi tərk

Sən eylədün bu işləri Ṣən‘ānə ey şərāb
(G 15/4)

2.2.2.1.37. Leyla

“Leyla ile Mecnun mesnevisinin kadın kahramanı. Leyli diye de bilinir. Beni Amir kabilesinden olup Kays (Mecnun)ın akrabalarından biri imiş. Adı Leyla binti Mehdi b. Sa`dü`l-Amiriyye`dir” (Pala, 2011, s. 288).

Aşağıdaki beyitlerde Leyla, *Leyla ve Mecnun* hikayesinde geçen pasif kadın karakter olması yönünden ele alınmıştır. Şair kendini Mecnun`a, sevgilisini ise Leyla`ya benzetmiş, maşukasının Leyla gibi iffet perdesi arkasına saklanıp, aşığı/onu Mecnun misali dillere düşürdüğünü belirtmiştir. Sevgilinin aşığa/şaire ettiği eziyetleri Leyla bile Mecnun`a etmemiştir. Şair, yaşadığı çağda paranın Leyli`nin yerine geçtiğini söyleyerek şikayetini dile getirmiştir:

Leylā kimi sən pərdə-i ‘ismətdə oturdun
Məcnūn-ı sər-i kūçə vü bāzār mən oldım
(G 132/6)

Əgər dəşt-i cünun içrə mənim tək olsə Məcnūnı
Nə mümkün sən tək olsun ey pərī Leylāsı dövrānun
(G 160/2)

Məcnūn eyləyüb məni saldun bu çöllərə
Leylā edüb mi bu sitəmi kim sən eylədün
(G 164/8)

Olan dəmdə pərīşān gecələr sevdā-yı zülfünlə
Çəkən Leylā ġəmin Məcnūn-ı sər-gərdān düşər yādə
(G 195/3)

Cəhāndan olub tərk insāniyət üslūb-ı qānūnī
Dönübdür Leyliyə zər ẖəlq də Məcnūn-ı şeydāyə
(G 212/4)

Maña Məcnūn desələr lā`iq olur ‘eşqündə
Nə rəvādur saña təşbīh eləyim Leylānı
(G 250/10)

2.2.2.1.38. Mecnun

“Kelime anlamı “deli” demekse de daha çok Leyla ile Mecnun hikayesinin erkek kahramanı olarak bilinir. Beni Amir kabilesinden şair Kays b. El-Mülevvahü`l-Amiri`nin lakabıdır. Bir başka rivayete göre Emeviler devrinde Kays adlı bir beyzadenin lakabıdır” (Pala, 2011, s. 300-301).

Şair, bazı beyitlerinde mecnun kelimesini tevriyeli olarak kullanmıştır. Aşıklık yönünden Mecnnun`dan daha üstün olduğunu, Mecnun`un sadece adının olduğunu belirtmiştir. Zu`i, bazen de Mecnun misali sevgilinin derdinden çöllere düştüğünü yazmıştır:

Żū`ī sañadı Leyliyə Məcnūn ġəzəl-sərā
Hər gülşənün bir özgətəhər ‘əndəlībi var
(G 44/6)

Düşübdü Żū`ī biyābānə imdi məcnūn tək
Ḫˇoşā o məhvəşə həm-ḫᐯānə olduğum günlər
(G 66/5)

Götürmişdüq köñüldən nəng [ü] nām u ‘ār sevdāsın
Diyār-ı ‘eşqdə Məcnūn ilə həm-ḫānə olmuşduq
(G 110/4)

Leylā kimi sən pərdə-i ‘ismətdə oturdun
Məcnūn-ı sər-i kūçə vü bāzār mən oldım
(G 132/6)

Əgər dəşt-i cünun içrə mənim tək olsə Məcnūnı
Nə mümkün sən tək olsun ey pərī Leylāsı dövrānun
(G 160/2)

Məcnūn eyləyüb məni saldun bu çöllərə
Leylā edüb mi bu sitəmi kim sən eylədün
(G 164/8)

2.2.2.1.39. Şirin

“Hüsrev ile Şiirin yahut Ferhat ile Şiirin hikayesinin kadın kahramanı. Ermen melikesi Mehin Banu`nun yeğeni olup yaşadıkları lirik ve dramatik aşktan sonra Hüsrev`in mezarı başında canına kıymıştır. Divan edebiyatında müstakil mesnevilere konu olduğu gibi

münferit beyitlerde de adından bahsedilir. Kelimenin "tatlı, sevimli" anlamı ile de genellikle tevriyelere mesned teşkil eder" (Pala, 2011, s. 433).

Beyitlerde Şirin, klasik geleneğin alışılagelmiş sevgili tipini temsil etmekte, dağı delip canını feda eden Ferhat`a vefa göstermemesi bakımından ele alınmaktadır. Tatlı kelimesi ile tevriyeli kullanılışı da sıkça görülmektedir:

Verdi cān Fərhād Şīrīnün vəfāsın görmədi
'Əqlə baẖ gör māh-rūlərdən vəfā istər köñül
(G 122/5)

Hər büt dəẖi Şīrīn təki şəkkər-şikən olmaz
Hər āşiq-i Ḫosrovvəşi həm kūh-kən olmaz
(G 94/2)

Əgər Fərhād tək zəhr içdün isə yār-ı Şīrīnlə
Vəlīkən şükr qıl āẖır nəfəs dildārə yetdün sən
(G 169/6)

Olə Ḫosrov edə Şīrīn ü şəkərlə 'işrət
Ṭə'nə bir ṣūrətə bənd olmaqə Fərhādə qılə
(G 215/5)

Bī-sütūn-ı cismimə yüz tīşə-i möḥnət uran
Ḫəstə cān Fərhādvəş Şīrīn-zəbānun ṣədqəsi
(G 230/2)

2.2.2.1.40. Hüsrev

"Hüsrev ü Şirin adlı mesnevilerdeki erkek kahramanlardan biri. İran şahlarından birkaçı aynı adla anılırsa da içlerinden en meşhuru budur. Ayrıca kelime "padişah" anlamında da kullanılmıştır. Nuşirevan`ın torunudur. Sasaniyan sülalesinden bir padişah olup "Perviz" lakabıyla bilinir… 589 yılında tahta geçmiş olup Ermeni prensesi Şirin`e olan aşkı dillere destan olmuş ve gerçek kişiliği etrafında birçok rivayetler uydurularak efsanevi bir kişiliğe bürünmüştür" (Pala, 2011, s. 220).

Beyitlerde Hüsrev, sevgilisi Şirin ve tatlı dudaklılarla birlikte ele alınmış, sevgilinin tatlı al gibi dudağının Hüsrev`in gönlünü Ferhat gibi dağladığı, Ferhat`ın Şirin`e sadık kalırken, Hüsrev`in Şirin ve diğer tatlı maşukalarla eğlendiği dile getirilmiştir:

Ḫosrovā şəkkər-dəhənlər köñlüni Fərhād tək

Dağlayubdur rəşk ilə ol lə‘l-i şīrīnün sənün
(G 154/4)

Olə Ḫosrov edə Şīrīn ü şəkərlə ‘işrət
Ṭə‘nə bir ṣūrətə bənd olmaqə Fərhādə qılə
(G 215/5)

2.2.2.1.41. Ferhat

“Ferhad ile Şirin adlı hikayede geçen kahramanlardan biri. Ferhad, Hüsrev adlı İran padişahının sevgilisi olan Şirin`e aşıktır. Şirin`in arzusu üzerine Bisütun adlı bir dağı delmesi istenir. Çünkü kendisi bir mimar-mühendistir. Divan şiirinde, sevgilisine kavuşmak için zorlu, gerçekleşmesi güç işleri göze alan aşığı sembolize eder. Daha çok Şirin ve Hüsrev ile birlikte anılır. Bazen Mecnun ile karşılaştırılır” (Pala, 2011, s. 152). Aşağıdaki beyitlerde Ferhat`ın dağları delse bile Şirin`e kavuşamaması üzerinde durulmuştur. Nitekim aşıkların sevgiliden vefa gördüğü görülmemiştir. Şair aşıklık yönünün Mecnun ve Ferhat`tan daha çok olduğunu düşünmüştür. Aşık/şair sevgilinin şirin dudağını görse idi Ferhat gibi dağ delen olabileceğini iddia etmiştir. Sevgilinin aşığa ettiği cefalar ne Mecnun`a ne de Ferhad`a edilmiştir:

‘Əzm-i Şirvān eyləyüb bir dil-bər-i şīrīn-süḫən
Dāğ-ı qəlb-i ḫəstə-i Fərhād içün şəkkər gəlüb
(G 21/2)

Verdi cān Fərhād Şīrīnün vəfāsın görmədi
‘Əqlə baḫ gör māh-rūlərdən vəfā istər köñül
(G 122/5)

Dāğ-ı hicrān ilə ol şīrīn-ləbün gər cān verəm
Kūh-kən tək Żū`iyā mən daḫı bir ad eylərəm
(G 127/7)

Fərhād ilə Məcnūn qaçubən çöllərə düşdi
Żū`ī kimi bu ‘ərṣədə mən tā ki səs etdim
(G 130/6)

Ḫosrovā şəkkər-dəhənlər köñlüni Fərhād tək
Dağlayubdur rəşk ilə ol lə‘l-i şīrīnün sənün
(G 154/4)

Şīrīn-ləbündən eyləmə nevmīdī Żū`īni
Fərhādvār yār-ı vəfādarıñam sənün
(G 165/7)

2.2.2.1.42. Yezit

Yezit, Kerbela`da Hz. Hüseyn`e ettiği zulüm bakımından cehennemlik diye anılmıştır:

Yezīd tək adı məl'ūn özi cəhənnəmdə
Nə fā`idə elə olsə ḥökūmət-i dünyā
(G 7/7)

2.2.2.2. Milletler

Zu`i şiirlerinde Türk, Hindu, Firenk, İngiliz, Yunan, Tatar milletleri farklı anlam ilişkileri içerisinde ele alınmıştır ki onlar sırasıyla aşağıdaki gibidir:

2.2.2.2.1. Türk

"Divan şiirinde sarhoşluk, zalimlik, cesurluk, kavgacılık, kötü kalplilik gibi özellikler içinde ele alınan Türk, özellikle göz ile birlikte ve daha çok Tacik ve Tatarlardan kinaye olarak kullanılır. Beyaz ırktan ve güzelleriyle ünlü oluşu ise onun ayrı bir yönüdür. Türk kelimesi, bir milletin ismi değil bir sevgili yahut zümrenin sıfatı olarak değerlendirilmelidir" (Pala, 2011, s. 462).

Beyitlerde Türkler gözlerinin güzelliği ve savaşçı yönleri ile ele alınmıştır. Türk güzellerinin sabır ve karar evini yağmaladığı söylenmiştir:

Aldı o Türk-i məst mənim iḫtiyārımı
Tārāc qıldı ḫānə-i ṣəbr ü qərārımı
(G 228/1)

'Eyş [ü] 'işrət bəzmivi bir Türk yağma eylədi
Ey dil ü cān ləḥẓə ləḥẓə tārmār olmaqdəsən
(G 184/4)

Dutub sipəh müjə-i Türkmān-ı qātildən
Açubdı ġārət içün rūzgārə dəst gözün
(G 158/3)

2.2.2.2.2. Hindu

“Hintli, Hint. Hindu şeklinde de kullanılan bu kelime Hindistan ahalisini anlatır. Hintlilerin siyahi ırktan olmaları nedeniyle divan şiirinde birçok güzellik unsurları hinduya benzetilmiştir. Bu bakımdan, köle, tüccar, asker, perdedar, çapulcu, hırsız vs. anlamlar yüklemiştir. Zühal yıldızı yedi iklime hakimdir ve siyah rengi temsil eder. Divan şiirinde sevgilinin beni ve saçları çok zaman bir hinduya benzetilir. Yine kirpikler yanyana dizilmiş hind askerlerini andırırlar. Hindistan`da yakut çıkarılmasından dolayı dudak üzerine dökülen zülüfler yakutla oynayan bir hinduyu andırırlar. Saba yeli ise sevgilininkokusunu getirdiği için ilaç ve baharat getiren hintli bir tüccara benzer. Hindistan`ın sıcak olması nedeniyle yüz güneşe, gözler de güneş altında yatan hintlilere teşbih olunur, ki mahmur şekilleriyle, kendinden geçmiş ve sıcaktan bunalmış bir hintli gibi dururlar. Gecenin rengi kara olduğundan ve hırsızlar gece faaliyet gösterdiklerinden birer hindudurlar” (Pala, 2004, s. 209).

Aşağıdaki beyitlerde sevgilinin saçı ve beni hinduya benzetilmiştir. Sevgilinin Rum gibi beyaz yüzünün etrafını siyah Hindu saçları almış, Allah`ın yardımı kafirlere nasip olmuştur. Sevgilinin güneş gibi yüzü, hindu siyah saçları arasında yakıcı ateş gibidir. Maşukanın erguvan gibi yüzündeki saçları Meva cennetini yurt tutan hinduya teşbih edilmiştir. Zu`i`ni kendine aşık eden sevgilinin Kandehari gözü mü, hindu saçı mı yoksa Rum güzelleri gibi beyaz yüzü mü olduğunu bilememektedir. Sevgilinin yüzü Firdevs cennetinin gül bahçesine benzetilir iken, saçı hinduya benzetilmiştir:

Rūm-ı ruẖsāruvun əṭrāfın alub hindū-yı zülf
Āh ṣəd-āh ki nüṣrət genə küffārə düşüb
(G 17/2)

Ḫᵛurşīd-cəmālundı mı gīsūlər içində
Yā ātəş-i sūzəndədi Hindūlər içində
(G 190/1)

Düşübdür ərğüvānī rūyuvə ol qarə gīsūlər
Dutubdur cənnətü`l-mə`vādə mə`vā ṣanki hindūlər
(G 57/1)

Żū`iyā məcnūn edən sən bī-dili nāz ilə ol
Qəndəhārī-çeşm ü Hindī-zülf ü Rūmī-rū mıdır
(G 52/5)

Ey köñül ʻāriż-i dildārdə gīsūlarə baḫ
Ṣəfḥə-i gülşən-i firdövsdə hindūlarə baḫ
(G 35/1)

2.2.2.2.3. Avrupalılar/Fransızlar

“"Frenk" (Firəng) kelimesinin kökeninde bir Cermen boyu olan ve istilalar sonucunda bugün Fransa dediğimiz ülkeye adını veren Franklardır” (Aköz, 2011, s.n.y.). Fransızlar ilim ve gelişim yönünden 19. yüzyılda ve 20. yüzyılın başlarında örnek alınmıştır.

Şair, aşağıdaki beytinde Avrupalıların/Fransızların kendilerinden ileri olmalarına değinmektedir:

Fārsī vü Rūsī Firəng ʻƏrəb
Hər bir zəbān ṣan dilidir cəvvāb (?)
(M 10/20)

Nəyi artuqdı vücūdındə Firəngün səndən
Əl ayaġ qaş u göz ilə hamı şeydə tənsən
(M 9/35)

2.2.2.2.4. İngiliz

İngiltere halkı için kullanılan bu kelime, beyitlerde birçok yönden gelişim katetmiş bu halkın insanı, ilmi, gelişimi yönü ile ele alınmıştır. Şair, Fransızlardan da, İngilizlerden de eksik olmadığını düşündüğü milletinin yeterince gelişim göstermemesini üzülerek dile getirmiştir:

ʻElm ilə oldı gör ki şəhənşāh İngilis
Kəmdür əgərçi cümlə miləldən cəmāʻəti
(K 2/12)

2.2.2.2.5. Yunan

Yunanistan halkını ifade etmektedir. Yunanlar, ilim ve hikmetteki gelişim yönü ile ele alınmıştır:

Cəmī‘-i ḥikmət-i ‘elm-i zəmīn[i] Yūnānun
Bu yerdə ẓāhir olubdur əgər sühūlət ilə
(K 20/8)

2.2.2.2.6. Tatar

“Klasik Türk şiirinde Türklerle Tatarlar kast edilir ve yağmacı, zalim, kavgacı, cesur, sarhoş, usta avcı, at binici ve ok atıcı gibi özelliklerle ele alınır. Tatar veya Türkler güzelleriyle meşhurdur ve çoğu zaman Türk adı güzel anlamında sıfat olarak kullanılmıştır. Tatar ülkesi ile Doğu Türkistan kastedilir ve misk, âhû, nâfe, bûy gibi unsurlarla birlikte kullanılır” (Yeniterzi, 2010, s. 328).

Aşağıdaki beyitlerde şair, sevgilinin saçını Tatar miskinden bile üstün görmüştür. Şaire sevgiliden/dosttan gelen mektup, Tatar`dan tepsi ile gelen miske benzetilmiştir. Sevgilinin saçından ayrı kalmak Tatar miskinden ayrı kalmaya benzetilmiştir:

Ẓāhirdə nāmədür vəlī bāṭin məşāmımə
Ṣan ṭəblə ṭəblə müşkdi Tātārdən gəlüb
(G 26/4)

Ṣəd-ḥeyf düşdim ayrı o növ-rəs ġəzāldan
Kim çīn-i zülfi ḥəsrət-i müşk-i Tatār idi
(G 222/4)

2.2.3. Ülkeler ve Şehirler

Zu`i, şiirlerinde birçok ülke ve şehir adını farklı özellikleri ile ele almıştır. Şairin sözünü ettiği yerleşim yerleri, ülke ve şehirler; güzellikleri, yaşam için uygunluğu veya uygunsuzluğu, şehrin ileri gelenleri, aktiviteleri, sosyal mekanları, güzelleri, ulaşım şekli, iklimi, mevsimi vb. yönleri ile söz konusu edilmiştir. *Divan*`da adı geçen ülke ve şehir adları şöyledir: Şamahı, Şirvan, Guba/Gudyal, Muğan, Bakü, Ağcagabul, Galagayın, Ağdaş, Sabunçu, Kabil, Kuçan, Erdebil, Kafkasya, Şiraz, Dergam, Rum, Bağdat, Çin, Hıta/Hoten, Tatar, Babil, Mısır, Tiflis, Rusya, Bedehşan, Kandehar, Kerbela, Kenan.

2.2.3.1. Şirvan/Şamahı

Şairin sık sık ismini andığı ve şiirlerinden anlaşıldığı üzere zevk ü sefa içerisinde yaşayıp, özlemle ismini zikrettiği şehir ve il Şirvan ve Şamahı`dır. Şair Şirvan`da doğup büyümüştür. Şirvan, Şamahı ilinin bir şehri ve merkezidir. Bir dönem Azerbaycan`ın başkenti olmuştur. Şamahı, büyük ölçüde dağlık bölgeden oluşmaktadır. Ilıman iklime sahiptir. Sıcaklık oranı ocak ayında -4ºC ile 2ºC, temmuz ayında 15-25ºC arasında değişmektedir. Nehir ve ırmakları, dağları, ormanları, hayvanları, yayla ve çimleri ile doğal güzellikleri bünyesinde barındırmaktadır (AME, 2007, s. 871).

Örneğin, şair aşağıdaki beyitlerde gül bahçesinin/cennetlerin kıskandığı Şirvan`nın bağ ve bahçesi içinde olduğunu belirtmiştir:

Müddət ilə ẖıṭṭə-i Şīrvāndə
Şəmāẖı-ı rəşk-i gülüstāndə
(M 4/3)

Ḥūr-ı behiştə verməz idim hər pərīvəşin
Şīrvān demə ḥəqīqət-i rəşk-i cinān idi
(G 242/2)

Aşağıdaki beyitte ise şair, Şamahı`ya Tur denilmesi gerektiğini düşünmektedir. Öyle ki, her tarafta Allah`ın nuru tezahür etmiştir:

Lāzımdı kim Şəmāẖıyə el Tūr söləsün
Ondə ẓuhūrə müncə ki nūr-ı H̱udā gəlüb
(G 22/3)

Zu`i`nin günleri Şamahı`da iken hoş geçmiştir. Şamahı gibi onun ay yüzlü, huri gibi güzelleri de şiirlerin konusu olmuştur. Hatta ay yüzlü güzel sevgili, Şirvan`ı güzelliğinin ışığının yansıması ile Sina vadisine dönüştürmüştür. Şair o günleri özlemle anmıştır:

H̱ˇoşā Şəmāẖıdə dildār ilə keçən günlər
Müdām māh-liqālarlə mey içən günlər
(G 67/1)

H̱əllāq-ı cəhān lüṭf eləyüb Żū`ī-i zārə
Bu aydə o məh-pārəni Şīrvānə yetürsün
(G 157/5)

Şīrvān köçübdi lüṭf ilə dārü`s-səlāmdan

Yüz ḥūrī istəsön tapulur hər məqāmdan
(G 177/1)

Təcəllā-yı cəmālın gör o şūẖ-ı māh-sīmānun
Ki döndürmüş şü'ā'-ı vādī-i Sīnāyə Şirvānı
(G 220/2)

Şair, o dönemde Şirvan`da yaşamış han ve beylere şiir sunarak, bu şehrin soylu ve asil insanlarını övmüştür. Övdüğü kişilerden altın ve gümüş aldığını belirtmiştir:

Ey nəcībü`n-nücəbā zādə-i ẖān-ı Şīrvān
Ki adun tək ḥəsən-i ẖülq ẕātundə şi'ār
(K 6/16)

Hanı Şəmāẖı ki yazam şe'rlər
Hər birinə bəẕl edələr sīm ü zər

Yoẖdı Şəmāẖı buradə var vəlī
Şəmāẖınun ẖānlarınun əfżəli
(M 5/30;33)

Şəmāẖınun qədīm bəg-zādəsi
'Elm ü hünər ṭəb' u Ḫudā-dādəsi
(M 10/23)

Zu`i, Şirvan`ı özlemektedir çünkü orada yakın dostu, hemşerisi ve kalem arkadaşı Seyyid Azim Şirvani vardır. İkinci beyitten anlaşıldığına göre şair, Şirvan`ı sık sık ziyaret etmiştir:

Bəlī çıqsun nə gūnə sāḥət-i Şīrvān ẖəyālımdan
Kim ol gülşəndə bir Seyyid kimi şīrīn-zəbānım var

Vəlīkən hər üç aydan bir gəlüb Şīrvānə getməkdən
Əzildi riştə-i cānım fələkdən əl-əmānım var
(K 7/9-10)

Şair sevgilinin vermiş olduğu bu kadar derdine rağmen ölmediğine hayret etmiş ve buna ancak Şirvan ehlinin dayanabileceğini belirtmiştir:

Bu qədri dərd ü möhnətlə ölüb qurtarmadun Żū`ī
Şəmāẖı əhliyüq məşhūr sözdür 'ārımız yoẖdur
(G 79/6)

Aşağıdaki beyitte ise Şirvan insanlarının eskiden daha hünerli olduğu dile getirilmiştir:

Bi`llāh qədīm vəqtdərə var idi mə‘rifət
Bilməm n`olubdı mərdüm-i Şīrvānə ey Ġərīb
(K 3/7)

2.2.2.3.2. Guba

Şair, bir dönem Guba`da bulunmuştur. Guba 1930 yılında il statüsü almıştır ve merkezi Guba şehridir. Büyük Kafkasya`nın kuzey yamaçlarında yerleşmektedir. Dağlık ve düzlükten oluşmaktadır. Yazın sıcak kuru iklime sahipken, kışın dağlık kısımları soğuk ve rutubetli geçer. Gudyal, Garaçay, Velvele nehirleri Guba`dan geçmektedir. (AMA, 2007, s. 865). Guba`nın Lezgiler arasındaki ismi Gudyal`dir (Qudyal). 1705 yılına ait Ruslara ait kaynaklarda Guba şehri Kudial (Qudiyal, Qudyal) şeklinde geçmektedir (ATAL, 2007, s. 71). Guba eski metinlerde Qübbə şeklinde yazılmıştır.

Şair, kasidesinin birinde Guba`nın iklimine dikkat çekerek kışın gününün hoş geçtiğini ama yaz olunca Şamahı`yı özlediğini dile getirmiştir:

Nə qədri qışdı mülk-i Qübbədə ḫ˘oşdur mənə ammā
Bəhār olcaq düşər yādımə Şīrvān yüz fəğānım var
(K 7/7)

Şair, Guba`da iken Şirvan`ı, onun ahalisini, Şamahı`nın ilkbaharını özlemle anmıştır:

Nə müddətdür köñül kim tərk-i mülk-i Şīrvān qılmış
Diyār-ı Qübbədə yüz dərd [ü] möḥnətlə məkān qılmış
(K 11/1)

‘Ərż qıldım ki Şəmāḫıdan edüb tərk-i vəṭən
Mülk-i Qudyāldə bir vəż‘lə dil dutdı məqām
(K 13/6)

Līk ṣəd-ḥeyf ki müddətdi gəlüb Qudyālə
Qalmışam kīsə təhī ḫəstə vü zār u ḥeyrān
(K 14/7)

2.2.2.3.3. Şabran/Deveçi/Deveçibazar

Şabran`ın eski adı Deveçi`dir. Bu şehrin ismi 1944 yılına kadar Deveçibazar, 1944 yılından sonra ise Deveçi olmuştur. 2010 yılında Şabran olarak değiştirilmiştir. Guba-Haçmaz bölgesinde bulunmaktadır. Tarihi ipek yolu üzerinde bulunmakla beraber bölgenin büyük pazarına da sahip olduğu, kervanların geceleme yeri olduğu söylenmektedir (Şabran, 2018, s.n.y.).

Baẖmayuban qışun souq qarınə
Gəlmişəm tīz Dəvəçi bāzārınə
(M 4/34)

2.2.2.3.4. Muğan

Şairin gurbet hayatı yaşadığı bölgelerden biri de Muğan`dır. Muğan, Bilesuvar ilinin Bağbanlar ilçesinde bir kasaba - ovadır. Aynı zamanda Kür ve Aras nehirleri ovasının bir bölümüdür. Kuzey-batıda Aras nehri ile Mil düzünden, Kür nehri ile Şirvan düzünden ayrılmaktadır. Güney ve güney-doğuda Lenkeran ovasına ve Salyan düzüne birleşir. Azerbaycan`da Muğan adlı 18 yaşam mıntıkası mevcuttur (ATAL, 2007, s. 118-119. c. II.).

Şair, Muğan`daki hayatından memnun değildir. Bunu her fırsatta dile getirmiş, Şirvan`ı özlemle anmıştır. Firdevs cenneti bahçesinin bile kıskandığı Şamahı`yı bırakıp Muğan`ın kederden oluşan deve dikenine yakalandığını anlatmıştır. Çoğu beyitlerde Muğan dikene, Şamahı gül bahçesine benzetilmiştir. Hatta Şamahı`dan Muğan`a taşınmayı cennet bahçesinin cehennem ateşi ile yer değiştirmesine teşbih edilmiştir:

Qoyub Şəmāẖı kimi rəşk-i bāğ-ı firdövsi
Muğāndə ġüssə muğīlānınə dūçār oldım
(K 12/2)

Tərk qıldun Şəmāẖı gülşənini
Gedüb āẖır Muğānda ẖār oldun

Nə Muğān bəlkə vādī-i Bərəhūt
Əhl-i təsbīhdən şümār oldun
(K 16/3-4)

Nīrānə bədəl oldı baña rövże-i riżvān

Ṣəḥrā-yı Muğān sāḥət-i Şīrvānə dəgişdi
(G 251/2)

Qutarub məḥbəs-i şəḥrā-yı Muğān cövrindən
Rəşk-i firdövs-i bərīn sāḥət-i Şirvānə gedəm
(G 140/3)

2.2.2.3.5. Bakü

"Azerbaycan`ın başkentidir. Hazar denizinin sahilinde yer almaktadır. Abşeron yarımadasının güney kısmında bulunan bu şehrin ismi eski kaynaklarda Baku, Bakuh, Bakuyyə, Badkube şeklinde geçmektedir" (ATAL, 2007, s. 104. c. I.)

Beyitlerinden anlaşıldığı üzere Zu`i, Bakü`de bulunmuş, Bakü`nün merkezinde bulunan Gubernator parkında dinlenmiştir. Şair, Bakü`yü güzellikleri ile birlikte anmış, oradaki şair arkadaşlarını övmüş ve oradan maddi destek beklediğini dile getirmiştir. Bakü`nün eski metinlerde geçen bir diğer ismi de Bad-ı Kube`dir:

Bād-ı Kūbə şəhrinə elə güẕər
Ḥəq onə lüṭf ilə edübdür nəẓər
(M 5/26)

Gəh Bākıdan eylədim sifāriş
Gəh Aqcaqabūldan nigāriş
(M 7/18)

2.2.2.3.6. Ağcagabul

Orijinal ismi Hacıgabul olan bu il Şirvan düzündedir. Merkezi Gazımemmed (eski ismi Hacıgabul) şehridir. Yerli halkın verdiği bilgiye göre Mekke ziyaretinden gelen hacılar burada karşılandığı için mıntıkaya bu isim verilmiştir (ATAL, 2007, s. 313. c. I.).
Şair maddi destek için yüzünü bir Bakü`ye bir Ağcagabul`a çevirdiğini söylemiştir:

Gəh Bākıdan eylədim sifāriş
Gəh Aqcaqabūldan nigāriş
(M 7/18)

2.2.2.3.7. Galagayın

Sabirabad bölgesinde Galagayın isimli il ve aynı isimde köy bulunmaktadır. Galagayın, Muğan düzünde yer almaktadır. Galağayın şeklinde söylenişine de rastlanmaktadır (ATAL, 2007, s. 11-12. c. I).

Şair, beyitte Galagayın pazarından bahsetmiştir:

Bāzar-ı Qalaqayındə müddət
Çoẖ çəkdim [o] ġürbət içrə ẕillət
(M 7/22)

2.2.2.3.8. Ağdaş

Azerbaycan`da 1930 yılında kurulmuş bir eyalettir. Şirvan düzünün kuzey-batısında, Acınohur ön dağlarının güneyindedir. Merkezi Ağdaş şehridir. 15. yüzyılın ortalarından itibaren ismine rastlanmaktadır (ATAL, 2007, s. 24. c. I.).

Bu beyitte şair, rüzgara seslenerek, eğer yolu Ağdaş`a düşerse sevgiliye/dosta onun ayrılığı ile inlediğini söylemesini istemiştir:

Gər yolun düşsə ṣəbā Ağdaşə məndən sölə kim
Verdi cān ḥəsrət ilə Żū`ī-i nālān sənsiz
(G 95/5)

2.2.2.3.9. Sabunçu

Bakü`de eyalettir. Bakü`den kuzey-doğuda, Abşeron yarımadasının merkezinde yer almaktadır. Abşeron yarımadasındaki en eski ve önemli petrol eyaletidir. Sovyeteler döneminde Lenin eyaleti diye isim verilmiştir (ATAL, 2007, s. 168-169. c. II.).

Azerbaycan`da Sabunçu isimli birçok köy, kasaba ve mahalle ismi bulunmaktadır. Şair, gazelinde Sabunçu`da düzenlenen bir meclisi betimlemektedir:

Bu bəzm-i ẖās qaryə-i Sābunçidə olub
Ev ṣāḥibi Ḫəlīl Bəg-i pür-şü'ūr idi
(G 246/7)

2.2.2.3.10. Kafkasya

"Kafkasya, Karadeniz ile Hazar Denizi arasında Doğu-Batı paralelinde uzanan ve yüksekliği orta kısımlarında beş bin metreyi aşan sıradağların adıdır. Eski dünyanın (Asya, Avrupa, Afrika) içerisine sokulmuş ve birbirine bağlı iç denizlerin meydana getirdiği bir su yolunun doğu ucudur. Bu su yolu, Akdeniz, Ege Denizi, Marmara Denizi, Boğazlar, Karadeniz, ve Azak Denizinden ibarettir. Eski Yunanlıların As diye nitelendirdiği Kafkasya bölgesi bugünkü Asya Kıtasının temelini oluşturmaktadır. Asların Dağı anlamındaki Kafkaslar, daha sonraları Tatarlar tarafından Jalbuz (Buz Yelesi), Nogaylar tarafından Yıldız Dağları olarak adlandırılmıştır. Bir görüşe göre Kafkas adı Farsça dağ anlamına gelen kuh ile eski Türkçede beyaz anlamına gelen kas kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. Kafkasya bir çok yazar tarafından Kuzey-Güney ayrımına tabi tutulmuştur. Coğrafi açıdan yapılan Kuzey Kafkasya-Güney Kafkasya ayrımı siyaset bilimcileri tarafından da kabul edilmiştir. Çünkü Kuzey ve Güney Kafkasya coğrafi açıdan olduğu kadar diğer birçok yönden farklılıklar gösteren iki bölgedir" (Yasa, 2008, s.n.y.).

Şair, aşağıdaki beyitlerinde övdüğü kişilerin cömertlikleri ile tüm Kafkasya`da bilindiklerini söylemiştir:

Baẖış bəg ol ki səẖāsı 'əyāndı Qafqāzə
Bu müjdə ilə ümīdimdə üstvār oldım
(K 12/9)

İki səẖā əhlinə mümtāzsan
Səẖāvətdə zübdə-i Qafqāzsan
(M 5/38)

2.2.2.3.11. Erdebil

İran`ın kuzeyinde yer alan eyalet, Azerbaycan Türkleri`nin yaşadığı bölgedir. Aşağıdaki beyitte Guçan`ın kaftan ustalarının Erdebil`de de olduğundan bahsetmiştir:

Elə ẖəftān ki anı sāz edər ustād-ı Qūçān
Ərdəbil içrə o ẖəftānə dəẖi māhir var
(K 6/8)

2.2.2.3.12. Kuçan

Horasan eyaletindeki Kuçan ilçesinde aynı isimli şehirdir. Nergis Keshani`nin şifahi olarak aktardığına göre kaftanları ile meşhurdur. Bu beyitte de Kuçan`ın kaftanlarına ve onları yapan ustalara dikkat çekilmiştir:

Elə ẖəftān ki anı sāz edər ustād-ı Qūçān
Ərdəbil içrə o ẖəftānə dəẖi māhir var
(K 6/8)

2.2.2.3.13. Şiraz

İran`ın Fars bölgesinin merkezi, kültür başkenti ve şairler şehri olarak bilinen Şiraz, beyitte Gülistan`daki bir hikaye vesilesi ile anılmıştır. Mürşit olma yolunda ilerleyen bir mürit Şiraz`da ikamet etmektedir:

Şīrāzdə bir mürīd-i kāmil
Mürşidliqə olmuş idi qābil
(M 8/20)

2.2.2.3.14. Kabil

Afganistan`ın başkenti ve en büyük şehridir. Ülkenin ticari ve kültürel merkezidir. Beyitte Şahname kahramanı Rüstem`in babası Zabil`in memleketi olarak anılmaktadır. Burada iyi kürkler üretildiği ile ilgili bilgi verilmiştir.

Rüstəm-i Zābilī ẖəftānı olur Kābildə
Hər kəsün dəst-rəsi olsə olur Sām-süvār
(K 6/7)

2.2.2.3.15. Dergam

Metinlerde güzel şarapları ile ismi anılan Dergam, bu beyitlerde de o yönü ile geçmiştir. Şair, sevgilinin bal dudağının ayrılık kederini atmak için Dergam şarabını içmektedir.

Dergam şarabının gönülden kederi silip yok edeceği düşünülmektedir. Bir diğer keder de Dergam şarabını almak için maddi durumun olmamasıdır:

Sāqī gətür bəzmə mey-i Dərġəmi
Tā ki silə köñüldən rəng-i ġəmi
(M 10/5)

Dəf'-i ġəm-i hicr içün içər Żū`ī bu zəhri
Şəhd-i ləb-i yār olsa mey-i Dərġəmi neylər
(G 69/5)

Ġəm oldur Żū`iyā kim olmayə mey-cāmınə qüdrət
Mey-i Dərġəm gər olsə fikr qılə dəhrdə ġəm var
(G 70/7)

Ḫˇoş ol zəmān ki mey-i ṣāf u Dərġəmim var idi
Nə dərd ü möḥnət-i dünyā vü nə ġəmim var idi
(G 237/1)

2.2.2.3.16. Rum

Rum, Anadolu için kullanılmıştır. Zu`i, Fuzuli`nin gazelini tahmis etmiş ve bu vesile ile Rum kullanılmıştır. İkinci beyitte ise Rum, sevgilinin yüz güzelliğine, parlaklığına iktibasen ele alınmıştır:

Füżūli eylədi āhəng-i 'eyş-ḫānə-i Rūm
(Th 2/6.4)

Rūm-ı ruḫsāruvun əṭrāfın alub hindū-yı zülf
Āh ṣəd-āh ki nüṣrət genə küffārə düşüb
(G 17/2)

2.2.2.3.17. Bağdat

"Kuruluşundan itibaren artan ticaret, servet ve refah düzeyine paralel olarak ilim, edebiyat ve sanatta da ciddî gelişmeler yaşanan Bağdat; yüzyıllar boyu İslam dünyasının önemli ilim, kültür, sanat ve medeniyet merkezi kimliğini korumuş bir şehirdir. Bağdat'ta bizzat halife ve vezirlerin himayesinde inşa edilen kurumlarda ilim, kültür ve sanatta önde gelen simalar yetişmiş, böylece İslam kültür ve medeniyetine damgasını vurarak Avrupa medeniyetinin doğuşuna da zemin hazırlamıştır. Safevilerle uzun yıllar mücadele edildikten sonra 1534 yılında Kanuni Sultan Süleyman tarafından alınan Bağdat, ticaret yolları üzerinde bulunması ve Avrupa'nın ekonomik baskı altına alınmak istenmesi

sebebiyle ön plana çıkmıştır" (Eroğlu vd., 2006, s. 13, Halaçoğlu 1991b, s. 433. Akt. Buyruk, 2015, s. 29).

Aşağıdaki beyitte Bağdat, Fuzuli`nin tahmis edildiği beyit vesilesi ile anılmıştır:

Əsīr-i möḥnət-i Bağdād gördügün kōñlüm
(Th 2/6.5)

2.2.2.3.18. Çin

"Çin; çini kâseleri, ak yüzlü, karakaşlı ve kara gözlü güzelleriyle tanınmıştır. Mani dininin kurucusu ressam Mani'nin yanı sıra, Nigaristan ve Erjeng adlarıyla anılan kutsal kitaplarının minyatürlü ve süslü olması yönüyle şiirlerde söz konusu edilir" (Onay 2009, s. 130; Yeniterzi 2010, s. 309. Akt. Buyruk, 2015, s. 51).

Aşağıdaki mısrada şair, sevgilinin siyah saçına yüz Çin ahusunu sadaka vermeye hazır olduğunu dile getirmiştir. Diğer beyitlerde ise sevgilinin saçının büklümü ile Çin arasında kelime oyunu yapılmıştır. Sevgilinin saçı Çin miski gibidir:

Yüz nāfə-i Çīn gīsū-yı pür-çīniñə ṣədqə
(Muh. 4/4.1)

Yağmalayubdı ṭürrələrün Çīn məmālikin
Hər çīni içrə müşk-i Ḫıṭādan kəsībi var
(G 44/3)

Əsīr-i āhū-yı çeşmün sənün yüz āhū-yı Tātār
Fədā-yı çīn-i zülfün ṣəd həzārān nāfe-i Çīndür
(G 56/3)

Çeşmün midi çīn ü şikən-i zülfə müqārın
Yā āhū-yı Çīndür belə dām-ı rəsən içrə
(G 187/2)

2.2.2.3.19. Hıta/Hoten

“Hıtâ, Çin’in özerk bölgesi Sincan Uygur’un güney-batısında yer alan miski ile meşhur bir ildir. Sevgilinin saçı ve benlerinin siyahlığının yanı sıra misk, nâfe, bağır, ciğer, hûn, âhû, gazal, Çin, Tatar, Türk-i Hata unsurlarıyla da kullanılmaktadır” (Yeniterzi, 2010, s. 313).

Zu`i, *Divan*’ında da Hıta, misk/müşk ile zülf ilgisi bakımından kullanılmıştır. Aşık, bin Hıta miskini sevgilinin misk gibi kakülüne sadaka vermeye hazırdır. Sevgilinin saçının her telinde Hıta miski saklıdır. Her siyah saçlı, sevgilinin Hıta miski gibi saçına benzemez:

Min müşk-i Ḫıṭā kākül-i müşkīniñə sədqə
(Mh 4/4.3)

Yağmalayubdı ṭürrələrün Çīn məmālikin
Hər çīni içrə müşk-i Ḫıṭādan kəsībi var
(G 44/3)

Hər zülf olamaz rūḥ-fəzā zülfi tək anun
Hər rəngi siyəh nāfə-i müşk-i ḫotən olmaz
(G 94/4)

Rūyun mıdur ol zülf-i şikən-dər-şikən içrə
Yā lālə-i ḫəd-rūydı müşk-i ḫotən içrə
(G 172/1)

2.2.2.3.20. Babil

Akkadca “tanrının kapısı” anlamına gelen Bâbil adı (bâb “kapı”, ili “tanrının”), İbrânîce’de Bâbel/Bâvel, Persçe’de Babiruş ve Grekçe’de Babylon şekillerinde kullanılmıştır. Edebiyatımızda Bâbil; genellikle çâh-ı/çeh-i Bâbil (Babil kuyusu) ve Kur’an-ı Kerim’de bildirilen Hârût ile Mârût adlı melekler nedeniyle kullanılır. Zühre adlı eşinden ayrılmak isteyen güzel bir kadına kanıp şarap içen ve günah işleyen Hârût ile Mârût Cenab-ı Hak tarafından kıyamete kadar kalmak üzere Bâbil’de bir kuyuda baş aşağı asılırlar (Erdem, 1991, 392–393; Yeniterzi, 2010, 305–306).

Aşağıdaki beyitte de bütün kötülüklerin anası olarak görülen şarap yerilmiş, Babil`de Harut ve Marut`un zindana atılma sebepkarı olarak gösterilmiştir:

Ümmü`l-ḫəbā`is oldı adun çünki salmış
Bābildə ol mələkləri zindānə ey şərāb
(G 15/3)

2.2.2.3.21. Mısır

“Batıdan Libya, güneyden Sudan, kuzeydoğudan İsrail, kuzeyden Akdeniz ve doğudan Kızıldeniz’le çevrili olan Mısır’ın resmî adı Mısır Arap Cumhuriyeti`dir (Doğaner, 1991, s. 553). Mısır fethedildiğinde, eski canlılığını kaybetmesine rağmen İskenderiye antik kültürün en önemli merkezlerinden biriydi. İslâm ordularıyla Mısır’a gelen sahâbîlerin bölgede yerleşmesiyle birlikte İslâm kültürü de yaygınlaşmaya başlamıştır (Tomar, 2004, s. 575). Mısır’da Osmanlı hâkimiyeti Yavuz Sultan Selim’in buraya yönelik seferi sonucunda 923’te (1517) başladı” (Es-Seyyid, 2004, s. 564).

Aşağıdaki beyitte Mısır`ın adı Hz. Yusuf vesilesi ile anılmaktadır:

Ey ṣəbā get cānib-i Miṣrə Züleyḫāyə sölə
Kim Şəmāḫı miṣrinə bir Yūsif-i dīgər gəlüb
(G 21/3)

2.2.2.3.22. Tiflis

“Gürcistan’ın doğu kesiminde Kür (Kura) nehrinin dağlar arasında açtığı dar ve dik yamaçlı vadide nehrin iki yakasında yer alır. Şehrin adı kaynaklarda Tphilisi ve Thbilisi şeklinde geçer. Bu isim 1936’dan sonra Tbilisi olarak değiştirilmiştir. Şehir adını, Mtabari’nin kuzeydoğu yamaçlarından çıkan sıcak su kaynaklarına izâfeten Gürcüce “tbili” (sıcak) kelimesinden almıştır. Asırlar boyunca farklı devletlerin istilasına maruz kalan Gürcistan, 1768-1774 Osmanlı-Rus savaşı esnasında Ruslar tarafından işgal edildi. Gittikçe güçlenen Rusya ile 24 Temmuz 1784’te Georgeivsk’te antlaşma imzaladı. Bu antlaşma ile Gürcistan’da Rus himayesi devri başladı. Fakat 1787-1792 yılları arasında Osmanlı-Rus-Avusturya savaşları sırasında Ruslar Gürcistan’dan birliklerini geri çektiler. Osmanlı-Rus savaşının ardından İran’ın yeni şahı Ağa Muhammed Şah, Gürcistan üzerindeki hâkimiyet iddialarını dile getirdi ve II. Irakli’den (Iraklı/Heraklius) kendine tâbi olmasını istedi. İsteği kabul edilmeyince Eylül 1795’te düzenlediği seferde Tiflis’i tahrip etti. Mart 1796’da İran’a savaş açan Çariçe II. Katerina, Rus birliklerini Kafkasya’ya gönderdi. Burada pek çok yeri işgal eden Rus birlikleri Katerina’nın 16

Kasım 1796'da ölmesinden sonra yerine geçen oğlu I. Pavel tarafından geri çağrıldı. Fakat Kaçarlar'ın baskısı karşısında XII. Georg, Rusya'nın kendilerini koruma altına almasını istedi ve Ruslar 1801'de Kartli'yi ilhak etti. 1917 Rus ihtilâline kadar statüsü değişmeyen Tiflis Âzerî, Gürcü ve Ermeniler'den oluşan ve 22 Nisan 1918'de bağımsızlığını ilân eden Kafkas Federal Devleti'nin merkezi oldu" (Aydın, 2004, s. 150-153).

Sovyetler döneminde kültür başkenti olan Tiflis`te her sene değil her gece ilkbahar olduğu dile getirilmiştir:

Hər ildə gərçi dəhrdə bir lāləzār olur
Tiflīs içində hər gecə yüz növ-bəhār olur
(G 82/1)

2.2.2.3.23. Rusya

Sovyetler döneminde büyük bir toprak kaplayan ve farklı milletleri bünyesinde barındıran Rusya, birçok yönden şiirlerin konusu olmuştur. Bu beyitte her adına sultan diyenin gidip Rusya`da sultan olamayacağı dile getirilmiştir:

Hər kəsün adını sulṭān qoyəsən ẖān deyəsən
Bir ad ilə o gedüb Rūṣdə sulṭān olmaz
(G 90/3)

2.2.2.3.24. Bedehşan

"Afganistan'ın kuzeydoğusunda Tacikistan, Çin ve Pakistan'a komşu bölgede, merkezi Feyz-âbâd olan eyalettir. Edebiyatımızda la'l denilen kırmızı renkli değerli taşın çıktığı yer olarak tanınır. Bu taşın madenden çıktığı zaman renginin soluk olduğuna, ciğer kanına bulanıp güneşte bekletilince parlak kırmızıya dönüştüğüne inanılır. Bu yüzden klasik şiirde genellikle güneş ve kanla birlikte ele alınır" (Yeniterzi, 2010, s. 308).

Aşağıdaki beyitlerde Bedehşan, lal ve sevgilinin dudağı bağlamında ele alınmıştır:

Şövq-i ləbilə kūyunə bir kəs dolanmasun
Lə'l-arzūsı ilə Bədəẖşānə gəlməsün
(G 146/2)

Ġönçə tək köñlümi lə‘lün həvəsi qan etdi
Mehr-i ruẖsārun onı lə‘l-i Bədəẖşān etdi
(G 233/1)

2.2.2.3.25. Kandehar

“Bugün Afganistan sınırları içinde kalan bir şehirdir. Rivayete göre bu şehri İskender kurmuştur. Birçok milletler tarafından fethedilmiştir. Divan şiirinin coğrafyası içerisinde önemli bir yer tutar. Ayrıca kand (şeker) kelimesi ile zahirî iştikak ve cinas yapılarak kullanılır” (Pala, 2004, s. 257).

Şair, aşağıdaki beyitte sevgilinin gözünü Kandehar güzellerinin gözüne teşbih etmiştir:

Żū`iyā məcnūn edən sən bī-dili nāz ilə ol
Qəndəhārī-çeşm ü Hindī-zülf ü Rūmī-rū mıdır
(G 52/5)

2.2.2.3.26. Kerbela

“Bağdat’ın güneybatısında bulunan Kerbela, Hz. Peygamber’in torunu Hz. Hüseyin’in şehit edildiği ve türbesinin bulunduğu yerdir. İslam âlemini yasa boğan Kerbelâ vakası için “Maktel-i Hüseyin” türünde birçok eser kaleme alınmıştır. Şiirimizde Kerbelâ; matem, şehadet, susuzluk gibi kavramlarla, şehit kanıyla sulanmış toprağının kudsiyeti ile anılır; çoğu zaman da tasa, gam, keder anlamında “kerb ü belâ” terkibiyle ele alınır” (Yeniterzi, 2010, s. 319).

Zu`i, Hz. Hüseyin için mersiye yazmış ve bu bağlamda kerb-i bela terkibini kullanmıştır:

Bu müşəẖẖəsdi Ḥüseynə dögi kimsə həmtā
Bu bəlā vāqi‘əsin s̱ābit edir Kərb-i bəlā
(Müseddes 2/6.1-2)

2.2.2.3.27. Ken‘an

“Yakup peygamberin memleketi. Bugün Filistin’de Sayda, Sur dolayları ile Suriye’nin bir bölümünü içine alır. Nuh peygamberin oğullarından veya torunlarından olan “Ken’ân” adına izafeten bu ismi almıştır. Mâh-ı Ken’ân (Yusuf peygamber) ve Pîr-i Ken’ân (Yakup peygamber) tamlamalarını kurar” (Pala, 2004, s. 266).

Aşağıdaki beyitlerde Ken‘anlı Yusuf peygamber bağlamında kullanılmıştır:

Əlbəttə vəqtlən çatəcaq müjdə-i bəşīr
Yə‘qūbvār Yūsif-i Kən‘ānə ağlama
(G 5/4)

Bir gün olı kim Mişr-i ḥökūmətdə olur şāh
Çāh-ı ġəm ara Yūsif-i Kən‘ān belə qalmaz
(G 97/3)

Bu gün yüz min ‘Əzīz olmuş ġulām-ı zülfi Żū`ī tək
Budur vəchi cəmālın Yūsif-i Kən‘ānə bəñzətdim
(G 145/5)

2.2.4. Tabiat İle İlgili Unsurlar

Divan şiirinin belli çevre, zaman, etkinlik ve bu olgularla ilgili belirlenmiş kuralları vardır. Andrews gazelin çevre ile olan ilişkisinden bahsederken dört unsurdan bahseder: “1. etkinlik: bir performans olarak veya drama; 2. mekan: etkinliğin alanı, yeri veya fiziksel bağlamı; 3. katılanlar: etkinlik içindeki oyuncular ve izleyiciler; 4. kurallar: etkinliğin getirdiği düzenlemeler ve yorumlar” (Andrews, 2012, s. 177). Bu bağlamda Divan`da geçen etkinlik meclistir. Meclis genellikle bağlarda/bahçelerde ilkbaharın gelişi ile düzenlenir. Tabiat ve mevsimler ile ilgili unsurlar farklı anlam ilişkileri içinde beyitlerde yer alır.

“Klasik Osmanlı şiirine, içinde insanoğlunun yaşadığı tabiat: canlı, gerçek, dinamik bir şekilde ve realitede olduğu gibi nüfuz edememiştir. Esasen idealist, daha çok hayale bağlı, değişme arzusunu hissetmeyen veya ancak çok sessiz ve sezilmez bir değişmeye müsamaha gösterebilen bir edebiyatta, tabiatı olduğu gibi aksettirebilecek sanatkarlar beklemek boşuna olur. Sadece Osmanlı edebiyatının, mecazlar, mazmunlar, semboller aleminden ibaret tabiat anlayışının zaman zaman gerçek tabiatı, görülen tabiatı da

benimseyip terennüm etmek çabasını gösteren bir tarafı bulunduğunu da unutmamak gerekir" (Karahan, 1980, s. 57-58).

*Zu`i Divanı*`nda da tabiat daha çok idealist, sembollerle çevrilmiş şekliyle karşımıza çıkarken zaman zaman gerçek tabiat manzarası ile de karşılaşırız. Ayrıca gazelin temel mevsim anlayışı olan ilkbahar ile beraber şairin duygu ve aşk acılarına bağlı olarak sonbahar veya kış mevsimine de rastlarız. Örneğin, aşık, sevgilinin gül yüzüne bakınca kış mevsiminin ilkbahara değiştiğini söylemiştir. Bazen keder kış mevsimine benzetilmiş, bazense altın ve gümüş/para varlığı kış mevsimini bahar mevsimine dönüştürmüştür. Sevgilinin ayrılık hasreti de kış mevsimine benzemektedir. Nevruz bayramının gelişi ile kış mevsimi yerini bahar mevsimine bırakır:

Hər dəm qılurdum ol gül-i ruẖsārınə nəẓər
Qış mövsümi yəqīn baña bir növ-bəhār idi
(G 222/3)

Çəkdigün qürbət-i ẕillət ü möḥünət getdi
Ġəm zimistānı saña bāğ-ı gülüstān oldı
(K 17/7)

Zimistānı bəhār eylər nəşāṭ-əsbābın āmādə
Kimün kim sīm ilə zər kīsəsində ləḥẓə peydādur
(G 40/6)

Qalub hicrān zimistānındə Żū`ī nālə qoy etsün
Sən etmə nālə ey bülbül sənün hər il bəhārun var
(G 46/5)

Ṣəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān belə qalmaz
Nov-rūz olı bu fəṣl-i zimistān belə qalmaz
(G 97/1)

Sevgili olmadan bahar mevsimi aşığın gözüne sonbahar olarak görünmektedir. Yasemin gibi beyaz göğüslülerle kavuşmak ayrılık kederinin sonbaharını unutturmaktadır. Aşık sevgiliye/dostuna seslenerek, gül bahçesi yüzünün sonbahara dönüşeceğini, bundan sakınmasını, çok da eziyet etmemesini öğütler. Talihin hem bahar hem de sonbahar yanı vardır:

Günüm gecə gözimə ẖār gülsitān sənsiz
Bəhārım ey gül-i növ-ẖīz kədər-ẖəzānə dönüb
(G 25/4)

Bəhār-ı ömrim ey növ-gülbün-i bāğ-ı məlāḥət ḥeyf
H̱əzān oldı nə sūd ondan cəhān tāzə bəhār olmuş
(G 102/4)

Bəhār etmək səmən-bərlər vüṣālı ilə bāğ içrə
H̱əzān-ı möḥnət-i hicrānı ẖāṭirdən uzaġ etmək
(G 120/6)

Köñül şükr eylə kim vəṣl-i ruẖ-ı dildārə yetdün sən
H̱əzān-ı hicr-i cövrün çoẖ görüb gülzārə yetdün sən

Çəküb hicrān ẖəzānın bülbül-i şeydā tək ey Żū`ī
Bəhār əyyāmı gül vəṣlinə ey bī-çārə yetdün sən
(G 169/1;7)

Nigārā bir zəmān āẖır bizim sarı güẕār eylə
H̱əzān-ı hicrimi vəṣl-i ruẖunlə növ-bəhār eylə
(G 199/1)

2.2.4.1. Kozmik Alem

Şair *Divan*`ında kozmik alemle ilgili dünyaya, bazı takım yıldızlarına ve burçlara yer vermiştir. Dünya ile ilgili felek/eflak, asman, gerdun, felek, cihan, arz, yer yüzü, sema, çarh, sipihr vb. tabirlerini kullanmıştır. Kainatın merkezi olan dünyayı dokuz felek çevreler ve bunun en büyüğü dokuzuncu felektir (Pala, 2011, s. 149). Şair, felek redifli 108. gazelinde felekten şikayet etmiş, onu gidişatı eğri diye niteleyerek gönlünde sabır bırakmadığını belirtmiştir:

Nə dildə ṣəbr qoyubdur nə əldə cām fələk
Gözün qarasunı dutsun yüzün ẓəlām fələk

Məni ki şəhrdən ey māh saldı āvārə
Bu gündə eylədi kəc-rov yəqīn təmām fələk
(G 118/1-2)

Şair, bazen övdüğü kişiyi izzette gökyüzüne, fazilette afitaba/güneşe/hurşide benzetmiştir. Bazen sevgilinin kaşının kemerinden endamı hilale dönmüştür. Bazen Allah`ın neşe güneşini ondan gizlediğini düşünmüştür:

Sipihr-i ‘izzət ü ẖ˅urşīd fəżl ü cūd Mīr Mehdī
Ki ḥəsən ẖəlqəni Ḥəqq rəşk-i firdövs-i cənān qılmış
(K 11/11)

Mənim tək hansı ‘āşiqdür de tāq-ı əbrū-yı cānān

Hilālə döndürübdür qāmətin ġəmdən kəmān qılmış

Fələkdən ġüṣṣə dövrāndan bəlādur ḥāṣilim hər gün
Məgər Ḥəqq şādlıq-ḫ∨urşīdini məndən nihān qılmış
(K 11/4-5)

İkinci gezegen olan ve feleğin katibi olarak bilinen, güzel söz ve sanatkarlığın sembolü utarid ile üçüncü gezegen olan ve güzelliği, sanatkarlığı, aşkı, müziği sembolize eden Zühre, Yusuf ve Züleyha bağlamında ele alınmışlardır (Pala, 2011, s. 465). Sevgiliyi/Yusuf`u güzel söz söyleyen utarid övünce güzellik sembolü Zühre tellal olmuş pazara düşmüştür:

Yūsifim vəṣfün ʻuṭārid eləyübdür ki bugün
Zöhrə dəllālə olub müştərī bāzārə düşüb

(G 17/3)

Aşağıdaki ilk beyitte, aşık geceleri gözünden Pervin takım yıldızını saçmaktadır ve sevgilinin ayrılığında Süreyya takım yıldızı gibi uyanıktır. İkinci beyitte Zühre alınlı put gibi sevgilinin ay gibi yüzü ve Pervin beni, Zu`i`yi Benatu`n-Naş yıldız kümesi gibi dağınık etmiştir:

Pərvīn saçub ey māh gözimdən gecə dā`im
Hicrində s̱ürəyyā kimi bī-dār mən oldım
(G 132/2)

Żū`īni etmiş pərākəndə benātu`n-nāʻş tək
Ey büt-i zöhrə-cəbīn ol māh u pərvīnün sənün
(G 154/5)

Sitare ve kevkeb kelimeleri genellikle kara bahtlı yıldız bağlamında ele alınmıştır:

O māh vəṣlinə bir gün yetüşmədim āḫır
Mənim bu ṭāleʻimün gör nə bəd sitārəsi var
(G 87/2)

Əzəl gün bār`ilāha məndən āyā nə ḫəṭā çıḫdı
Ki bu dünyādə belə kövkəb-i bəḫtim qara çıḫdı
(G 254/1)

Şair, sevgilinin yüzündeki saçını, saçının yüzünü kapatmasını terazi ve akrep burçlarına benzetmiştir:

Zülf-i ruẖsārun mıdır gördükdə qıldım iştibāh
Yā ki mīzān bürcini məskən qılubdur āftāb
(G 16/4)

Yüzüni zülfi içrə elə ol sīmīn-bədən dutmuş
Görən sölər ki məhdür bürc-i əqrəbdə vəṭən dutmuş
(G 103/1)

2.2.4.2. Zaman

Türk edebiyat geleneğinde zaman anlayışı, İslâma ve İslâm medeniyetine bağlı olarak teşekkül etmiştir. Klasik dönemde Türkçede zamanı ifade etmek için kullanılan kelimelerin çoğunun Arapçadan alınmış olmasını bu durumun açık bir göstergesi olarak kabul edebiliriz: Zaman, dehr, vakit, devir, asr, şehr, yevm, nehar, leyl, fecr, duha, zuhr, mağrib, işâ. İslami inanışa göre zaman Allah`ın isimlerinden biridir. İnsan ve dünya fanidir; baki olan ise sadece Allah'tır (Yuva, 2009, s. 1659).

Divan`da kullanılan zaman kavramı da şairin/aşığın ruh hali ile bağdaşık durumdadır. Aşığın ruh haline göre ya ilkbahardır ya da sonbahar ve kış. Ya gecedir sevgilinin saçları gibi, ya da gündüz. Bahar eğlence zamanıdır, hayattan kam alma anıdır lakin cebinde şarap almaya parası olmayan veya sevgilinin ayrılık derdini çeken şair için bahar kışa dönüşmüştür, ondan zevk alamaz olmuştur. Zaman kavramının merkezinde Allah veya sevgili vardır. *Divan*`da zamanla ilgili kullanılan kelimeler "dehr, zaman, devr, asır, ruzgar, duha, bahar, hazan, kış, zimistan, şita, leyl, gece, şeb, nehar, gündüz, sabah, şehr, ay, yıl" vb.`dir.

Aşağıdaki ilk beyitte şair geceyi mehtabın eşlik etmesi/güzellik unsuru olarak ele almış, sevgili ile kavuşma anından bahsetmiştir. Bir sonraki beyitte ise gece düşüncelerin akla üşüştüğü, şairin sorunlarını nasıl çözeceğini dert ettiği zamandır. Üçüncü beyitte ise aşık sevgilinin her gece başkaları ile gezmesinden yakınmaktadır:

Gecə meh-tābdə həm-ẖᵛābə-i cānānə idim
Vəṣl-i yār u mey-i ṣəhbāyə var idi ʿādət
(K 5/3)

Şəb düşin[i] eləyirdüm neçə yüz min əfkār
Ki ṣabāḥ qış gələcək necə keçər leyl [ü] nəhār
(K 6/1)
Ẓū`ī yanuram şəm‘ ṣifət ol məhi görcək
Hər gecə gəzən nāz ilə əğyār yanındə
(G 186/7)

Aşağıdaki beyitlerde şair, gerçek anlamda kış mevsiminden bahsetmiş, maddi sıkıntı çektiği için kışı nasıl geçireceğini bilmediğini, kasideleri sunduğu kişilerden destek beklediğini dile getirmiştir:

Nīş-i kəmāndār elə oẖlar atur sərmādan
Ki onə tāb eləməz Rüstəm ilə İsfəndār

Şāh-ı ẖᵛurşīd-məqām eylədi bürc-i qövsī
Düşəcək ləşkər-i sərmāyə ‘əcəb qar-ı məqār

Fövc-i sərmānun əlindən səni fövrən qutarur
Ləẕẕət ü ‘eyş-i cəhāndan oləsən bər-ṭərrār (?)

Żū`īnün qış sitəmündən qurıyub cān [u] təni
Kürk ilqā`sıyılə eylə gələr tāzə bəhār
(K 6/2; 4; 12; 20)

Aşağıdaki beyitlerin ilkinde paranın kış mevsimini bahara dönüştürdüğünden bahsedilmiş, ikincisinde ise kış mevsimi sevgilinin ayrılığına teşbih edilmiştir:

Zimistānı bəhār eylər nəşāṭ-əsbābın āmādə
Kimün kim sīm ilə zər kīsəsində ləḥẓə peydādur
(G 40/6)

Qalub hicrān zimistānındə Żū`ī nālə qoy etsün
Sən etmə nālə ey bülbül sənün hər il bəhārun var
(G 46/5)

Bu beyitte ise sonbahar yaşlılığa teşbih edilmiştir:

Vəlīk ẖovf elə ondan ki gülşən-i rūyun
Dönər ẖəzānə tapılmaz bir āşnā Kāẓım
(G 137/5)

Bahar mevsimi şaire gençlik zamanlarını hatırlatmaktadır. Bahar, cennetin dünyadaki haliymiş gibi vakti hoş geçirmek, şarap içmek, müzik dinlemek, gül bahçesini seyretmek zamanıdır:

Bəhār olubdı cavānlıq düşüb genə yādə
Köñül dilər olə bəzmində sāğər-i bādə

Keçürdə fəṣl-i bəhārı riyāż-ı riżvān tək
Behişt-i ʻədni mühəyyā edə bu dünyādə
(K 18/1; 3)

Vəqtün ḫˇoş eylə ġəmimə dövr növ-bəhārdur
Tər eylə bir damağı mey-i ḫˇoş-güvār ilə
(K 21/13)

Bəhār əyyāmıdur baḫ gör gülüstān içrə bülbüllər
Gəlübdür gül həvāsıylə necə fəryād [u] əfğānə
(K 22/2)

Aylar günler geçmiş, şair şarap içememiştir. Gece ve gündüz inlemektedir, ömrü geçip gitmektedir. Boynu halkalı güvercin sabah akşam bahçelerde ötmektedir. Aşık, sevgilinin hasreti ile sabah akşam inlemektedir. Bu sebepten gecenin ve gündüzün bir farkı yoktur:

Dövr-i gərdūn məni bir növʻ ayağə saldı
Ay u gün keçdi görünməz gözə bir bādə vü cām
(K 13/7)

Fikr edirdim nədi cürmim ki bu qürbətdə mənim
Həm-dəmim şām [u] səḥər nālə vü əfğān oldı
(K 17/4)

Oḫur vəṣf-i behişt-i ʻədn hər bir gūşədə ṣulṣul
Dügāh ṣübḥ ü şām içrə neçə ʻuşşāq-ı dīvānə
(K 22/7)

Qoymə məni intiẓār içində
Şām u səḥər āh u zār içində
(M 8/34)

Zülf ü ruḫı ḫəyālı ilə eyləyim baña
Müddətdi kim təfāvüt-i leyl ü nəhār yoḫ
(G 38/2)

Zaman olarak kullanılan dehr, devr, zaman, asır, ruzgar, kelimeleri ile genelde zamandan şikayet dile getirilmiştir. Dehr kelimesi hem zaman hem de dünya anlamında anlaşılabilmektedir. Aşağıdaki beyitlerde şair, zamanın iyi ve kötü yanlarını, baharını ve güzünü gördüğünü dile getirmiştir. Şair yaşadığı çağda her şeyin para ile çözüldüğünü,

marifetin önemsenmediğini belirtmiştir. Zu`i, döneminde kerem sahibi insan kalmamasından yakınmaktadır:

Beş gün içində bər-həm olur gülşəni güli
Çoẖ görmişəm bəhār u ẖəzānın zəmānənün
(G 175/2)

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Mə‘rifət əhli cəhān çeşminə ẖākistər imiş
(TB1/3)

Ḥeyf olə kim dəhrdə bir ẕāt-ı əkrəm qalmayub
Qalmayandə eylə ādəm ṣanki ‘āləm qalmayub
(G 30/1)

Ruzgar kelimesi de hem zaman hem de talih anlamında kullanılmıştır. Şair, feleğin eğri döngüsünden/zamandan hiçbir şey anlamadığını, zamanın eziyetinin, sevgilinin ve onun ayrılık acısının gününü kara ettiğini belirtmiştir. Zu`i, gençlik zamanlarını, meclislerde Dergam şarabı içtiği dönemleri, dertten ve kederden uzak olduğu çağları özlemle anmıştır:

Bir ẕərrə qədri anlamadım rūzgārdan
Nə dəhrdən nə bu fələk-i kəc-mədārdan
(G 176/1)

Cövr-i zəmānə möḥnət-i hicrān cəfā-yı yār
Żū`ī tək āẖır etdi qara rūzgārımı
(G 228/7)

Ḫˇoş ol zəmān ki mey-i ṣāf u Dərġəmim var idi
Nə dərd ü möḥnət-i dünyā vü nə ġəmim var idi
(G 237/1)

Şair, alem cennete dönse de yaşadığı zamanda anlayış sahibi insanın kalmamasından şikayet etmiştir. *Şark-ı Rus* gibi aydınlık saçan gazetelerin daha önceden olmasını dilemiştir. Yaşadığı dönemde azledilen padişahların sonunu örnek göstererek insanların örnek alması gerektiğini düşünmüştür:

Gər cənnət ü firdövsdür ‘āləm bu zəmāndə
Ṣəd-ḥeyf ki bir rəmz bilən ādəmi yoẖdur
(G 86/3)

Çoẖdan gəleydi kāş bu dövrānə Şərq-i Rus
Tā żə‘f-i milləti gətürə cānə Şərq-i Rus

(K 10/1)

Bu ‘əṣrdə dəẖi çoẖ pādşāhə eylə nəẓər
Nə ṭövr ẕillətə āẖırdə döndi dövrānı
(K 23/4)

Zu`i, öyle bir zaman ve yerdedir ki devran/zaman onu bin belaya uğratmıştır. Lakin her sonbaharın/kötü günün bir baharı vardır, zamanın kederine sabretmelidir. Dünyanın kötü halini gören marifet ehli devrandan göçüp gitti lakin şair umut etmektedir çünkü yaşadığı dönemde diğer milletlerin ilim yönünden geliştiği görülmektedir:

Bir buq‘ədəəm əsīr ü ḥeyrān
Salmış məni min bəlāyə dövrān
(M 8/2)

Əlbəttə hər ẖəzān olanun bir bəhārı var
Ṣəbr eylə ey köñül ġəm-i dövrānə ağlama
(G 5/6)

Cəhānı belə görüb əhl-i mə‘rifət getdi
Bu ‘əṣrdə sölə Żū`ī nə var bir də gələ
(G 211/5)

Aşağıdaki beyitlerde vakit kelimesi zaman anlamında kullanılmış, şair kötü zamanda doğmaktan şikayet etmiş, şarap dağıtana vakit kaybetmeden şarap dağıtmasını istemiştir. Problem zamanı kaçıp saklanan mollaları yermiştir:

Mənim ‘ömrimsən ey sāqī yetüşdim bəs ki mən cānə
Nədür fövt eyləmək vəqti gətür sən cām-ı peymānə
(K 22/1)

Ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtdə gəldük bu cəhānə
Çün müştərī yoẖdur bu biżā‘ət nə içündür
(G 68/9)

Ẓāhirən zīb verə qurşāq ‘əbā saqqalə
Məs`ələ vəqti qaçub bərk soẖulə qanqalə
(M 6/24)

2.2.4.3. Dört Unsur

Yaratılmışların dört unsurdan ortaya çıktığı düşüncesinin kökleri eski Yunan inanışına dayanmaktadır. İslam alimleri çağlar boyunca bu unsurlar hakkında farklı yorumlarda

bulunmuşlardır (Karlığa, 1991, s. 149-151). *Divan*`da ateş, su, toprak ve hava farklı kelimelerle ve mazmunlarla ifade edilmişlerdir. Anasır-ı erbaa olarak da bilinen dört unsurdan Zu`i, kuva-yı namiye/büyüme unsurları diye söz etmiş, bu unsurların bahçe ve çimenleri süslediğini belirtmiştir. Bu süsleme o kadar güzeldir ki cennetteki gül ve ırmaklar kıskanmıştır:

Qılmış quvā-yı nāmiyə təzyīn-i bāğ u rāğ
رشک بهشت گشته زگل طرف جويبار
(K 9/8)

2.2.4.3.1. Su

Dört unsurdan biri olan su *Divan*`da bahir, derya, çeşme, ab, abdar, mevc vb. gibi kelimelerle karşımıza çıkar.

Şair şaraptan, su gibi görünse de özünde keder harmanının ateşidir, diye söz etmiş, can ve vücuda yararlı olduğunu söylemiştir. Susuzların güneşin parlaklığından su istediği gibi aşık da sevgilinin yanağının arzusu ile bakış okunu ister. Ebedilik suyunun lezzeti kırmızı şaraptan/sevgilinin dudağından sorulur. Sevgili kederli aşığın gönlüne bir damla suyu kıymaz, hançeri çekerek onu öldürür. Sevgilinin şarap gibi dudağı su ve ateşten oluşmaktadır:

Ātəş-i ẖarman-ı ġəmdür özi ki āb isə də
Ḫeyrdür cān u tənə gər adı şərāb isə də
(M 1/3)

Ġəmzə peykānın dilər şövq-i ruẖundan cān u dil
Eylə kim gün tābişindən təşnələr istərlər āb
(G 16/3)

Ləẕẕət-i āb-ı bəqānı mey-i əḥmərdən sor
Yə‘nī ey təşnə-köñül get ləb-i dil-bərdən sor
(G 63/1)

Çəkdi ẖəncər nāz ilə öldürmədi ṣəd-ḥeyf kim
Qıymadı bir qəṭrə ābı bu dil-əfkār içün
(G 153/4)

Āb u ātəşdi ləbün mey kimi gül bərgi üzi
Necə ustāddı yā Rəb bu ṣuvər-nəqqāşı
(G 247/6)

Çeşme kelimesi Hz. Hızır ve İskender, ölümsüzlük suyu/ebedilik suyu bağlamında ele alınmıştır. Bela karanlığı içinde şaşkın kalan İskender`e ölümsüzlük suyuna kavuşmak için yol gösteren Hızır bulunmamaktadır. Sevgilinin dudağı ölümsüzlük suyuna, Kevser ırmağına benzetilmiştir:

Sikəndər tək bəlā ẓülmātı içrə qalmışam ḥeyrān
Vüṣāl-i çeşme-i ḥeyvānə Hiżrim rəh-bərim yoẖdur
(G 47/4)

Żū`īni rəşk həlāk etdi yenə anlamayub
Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər
(G 62/5)

Ləbündi çeşme-i Kövs̱ər o qāmətün ṭūbā
Vüṣālun ey büt-i məh-rūy bāğ-ı riżvāndur
(G 81/6)

Dəhən-i yār demək çeşme-i ḥeyvānı ġələṭ
Varə təşbīh yoẖ etmək olur ə'yānī ġələṭ
(G 109/1)

Şair, derya kelimesini mesnevi ve kasidelerinde övdüğü kişilerin ilim, fazilet ve cömertlik yönlerinden bahsederken kullanmıştır. Onların ilim denizlerinin sonu yoktur. Aşığın gözündeki yaşı denize teşbih edilmiştir. Şair, derya kadar dert çekmek deyimini tacirin alışveriş/ticaret için çektiği endişeye benzetmiştir:

Aqabəg əvvəl-i dəryā-yı 'izzət mə'dən-i himmət
Ki bəẕlindən anun 'āləmdə gənc-i şāygānım var

Əlā ey sərvər-i vālā-nəsəb kim bu cəhān içrə
Dil [ü] dəst-i göhər-məşẖūnlə min dəryā vü kānım var
(K 7/15-16)

Yoẖdı kənār 'elminün dəryāsınə
Vəṣf çatmaz cūdınə səẖāsınə
(M 5/36)

Əşk-i ẖūnīn içrə ġərqəm zülfüni dutmaq içün
Necə kim sevdā içün tācir çəkər dəryā ġəmin
(G 156/2)

Aşık, sevgilinin hasreti ile gözyaşlarını sel gibi akıtmaktadır. Zu`i`ye göre aşk denizine düşen batar:

Ze-bəs aẖıtdı gözimdən bəlālarun seyl-āb
Diyār-ı hicrdə seyl-i sitəmdən oldı ẖarāb
(Tahmis 2/2.2-3)

Düşən bu qulzüm-i ‘eşq içrə ġərq olur bi`llāh
Bu bəd müḥīṭdi kim sanmayun kənārəsi var
(G 87/3)

2.2.4.3.2. Toprak

Toprak daha çok ölünce gidilecek yer olarak ele alınmıştır. İskender, Cem, Behmen, Dara gibi padişahların nazlı bedenleri bile toprağa karışmıştır. Yaşlanan şair ölüp gitmenin/toprağa karışmanın daha iyi olacağını düşünmektedir. Aşık, sevgilinin ayağının toprağı olmayı padişahlıktan daha üstün görmektedir. Sevgilinin yüzünü örtüsüz gören felek, her gün bakire güneşini yere salmaktadır. Yüzbinlerce peri gibi güzel toprağa dönmüş ve toprağından güller çıkmıştır:

Hanı Sikəndər ü Cəmşīd ü Bəhmən ü Dārā
Ki imdi topraqə dönmüş o nāzlu əbdānı
(K 23/2)

Hīç kimsə görməsün belə sin-i kuhūləti
Çün cismdən gedübdi o sükkər şəbābəti
Qalmub ağızdə gözdə dəẖi dizdə tāqəti
Bī-ẕövq cism ü cān diri qalmaq nə ləẕẕəti
Yaẖşı odur ki topraq içində nihān olam
(Mh 1/1)

Ayaqun topraqı olmaqdan özgə yoẖdı bir fikrim
Baña bi`llāh yegdür belə ẕillət pādşāhlıqdan
(G 151/6)

O gündən kim görüb ruẖsārıvı bī-pərdə ey məh-rū
Salur topraqlarə hər gün fələk ẖᵛurşīd-i ‘əẕrāsın
(G 162/2)

Toprağə döndürüb neçə yüz min pərīvəşi
Ḫākından imdi gül bitüb oẖşar ‘izārınə
(G 207/5)

2.2.4.3.3. Ateş

Zu`i ateşle ilgili od, nar, yanmak, şerar, kıvılcım vb. kelimeleri kullanmıştır. Şair, parası olmayanın cehennemde ateşte olmaktan farksız olduğunu belirtmiştir. Kafirliğin

faydasının olmadığını, cehennem ateşinden kaçıp cennet bahçesine gitmenin daha iyi olduğunu düşünmektedir. Nemrud`un ateşe attığı Hz. İbrahim`e ve o ateşin gül bahçesine dönüşmesi mazmununa değinilmiştir:

Pūl olsə növ-bəhār olı qış mövsümi əgər
Pūl olmasə olarsan dūzəẖdə nārdə
(K 19/11)

Münkirliqün yoẖ fā`idəsi īmānə gəlmək yaẖşıdur
Nār-ı cəhənnəmdən qaçub riżvānə gəlmək yaẖşıdur
(G 82/1)

Odlarə əgər saldısə Nəmrūd vəlīkən
Nār oldı Birāhīmə gülüstān belə qalmaz
(G 97/5)

Aşığın canı ve gönlü sevgilinin yüzünün ateşinde üzerlik gibi yanmıştır. Gökte görünen yıldızlar değil aslında aşığın ahının kıvılcımlarıdır. Sevgilinin yanağının hayali ile gönül yanar ateşte kan damlasının titrediği gibi titremektedir. Aşık sevgilinin ateş gibi yanağından/yüzünden tüm dünyanın yanıp kül olmamasına şaşmaktadır:

Tā çeşm-i zəẖm o ʻāriż-i köñlünə dəyməsün
Ruẖsārı ātəşinə dil ü cān sipənd olub
(G 24/2)

Sitārə ṣanmə fələkdə şərār-ı āhımdur
Bu əmrə ātəş-i dil bir qəvī güvāhımdur
(G 53/1)

Titrəşür köñlüm ẖəyāl-i ʻārižindən eylə kim
Ātəş-i sūzəndə üzrə qəṭrə-i qan titrəşür
(G 58/2)

Żū`ī yanuram şəmʻ kimi hicrdə çünkim
Salmış yüzinün şövqi bir ātəş bədən içrə
(G 187/7)

Əgərçi yandı köñül çərẖi dūd-ı āhundan
Nə sūd rəşḥə-i əlṭāf yoẖdı māhundan
(G 185/1)

2.2.4.3.4. Hava

Şair, “Şahin” redifli şiirinde hava kelimesini gerçek anlamda ele almış, şahin kuşunun havada süzülmesinden bahsetmiştir:

Dögül bu dəhrdə ṣəyyādlıq qanūnī bi`llāhi
Ki ṣaydın tərk edüb dönsün havā üzrə məkān Şāhīn
(G 171/5)

Hava ile ilgili unsurlardan rüzgâr oldukça fazladır. *Divan*`da daha çok saba rüzgarından bahsedilmiştir. Saba, Doğu`dan esen hafif rüzgardır. Sevgilinin yasak olan mahallesine saba rüzgarından başka mahrem olanlar/rakipler girdiği için aşık ah etmektedir. Aşık saba rüzgarına sevgilinin anber dağıtan saçını dağıtmasına/açmasına izin vermemesini ister, çünkü aşık ve topluluğu perişan olmaktadır. Saba rüzgarı Zu`i`nin feryadını sevgiliye iletmediği için sevgili insaf edip aşığın feryadına gelmemiştir. Behram, İsfendiyar, Neriman ve Sam nerede diyen şair, Sam gibi güçlü ve gürültülü sarsar rüzgarı estiği için öldüklerini söylemektedir:

Nə var ol məhvəşə āhımdan özgə qāṣidim hər şəb
Ḥərīm-i kūyunə bād-ı ṣəbādan ġeyri məḥrəm var
(G 70/6)

Ṣəbā qoymə dağıtsun tār-ı zülf-i ʻənbər-əfşānun
Pərīşān etməsün cəmʻiyyətin tā mən-pərīşānun
(G 160/1)

Bād-ı ṣəbā yetürmədi Żū`ī fəğānını
İnṣāf edüb bu növʻ ilə fəryādə gəlmədün
(G 166/5)

2.2.4.4. Hayvanlar

Hayvan, canlı anlamına gelen, hissedebilen, değişim gösterebilendir. Her toplumun hayatında birçok hayvanın farklı anlam ve önemi vardır. Örneğin, Arap toplumunda deve, susuzluğa dayanıklılığı ve çöldeki işlevselliği yönünden önemlidir. Öyle ki Araplar Aruz veznini dahi devenin yürüyüşüne göre düzenlemişlerdir. Türk toplumu eskiden göçebe ve yarı göçebe yaşadığı, savaşçı yönü ile öne çıktığı için at önemli yere sahip olmuştur. Türk toplumu için at, sadakati, gururu, namusu vb. temsil etmiştir. Kurt, destanlarının sembolü olmuş, asaleti temsil etmiştir. Yine cesur erkek çocukları aslana benzetilmiştir. Bunun aksine köpek, fare, karga vb. olumsuz anlamda kullanılmıştır. Gıda kaynağı olması açısından koyun, kuzu, inek, tavuk vb. gibi hayvanlar önemsenmiştir. Bunlarla ilgili

deyim ve atasözleri ortaya çıkmış, eserlerin konusu olmuştur. Divan edebiyatında da bazı hayvanlarla ilgili mazmunlar kullanılmıştır ki toplumun düşünce şeklini yansıtması açısından burada yer verilmiştir.

Divan`da hayvan denildiği zaman akılsız, cahil, kaba insanların kastedildiği tespit edilmiştir. Katleden, garet eden, kan döken insanlar vahşi hayvana benzetilmiştir. Şair "hayvan" yaradılışlı insanların ilimle, eğitimle dizginlenebileceğini düşünmektedir:

Ḥeyvāndılar ḥəqīqəti insān dögül təmām
Bənzər əgərçi ẓāhiri insānə ey Ġərīb
(K 3/9)

Qoyubdı başıña lüṭf ilə tāc كرّمنا
Vücūdun eyləmə ḥeyvān belə şərārətdən

Nədəndi mūẕī-i ḥeyvān tək tökürsən qan
Saña nə ḥāṣil olur belə qətl ü ʻġārətdən
(K 15/7; 9)

Sölə bu ʻelm nə ṭərz ilə pəs olur ḥāṣīl
Ki kāmil ādəm edə bir o növʻ ḥeyvānı
(K 23/24)

İnsān arasındə var idi rəsm-i məḥəbbət
Mūẕī-ḥeyivānə dönüb insān dəgişübdür
(G 76/2)

2.2.4.4.1. At ve Çeşitleri

2.2.4.4.1.1. Yabı

"Divan şiirinde Türkçe, Arapça ve Farsça kökenli birçok at ismi ve sıfatı kullanılmıştır: Yügrük (at), kula (at), kısrak, tay (atın yavrusu), ahrec (kır at), aşkar (koyu kırmızı renkli at), cenîbet (yedek at), kütel (yedek at), ciyâd (iyi ve eşkin giden at), devâb (binek hayvanı), eblak/ablak (alaca at), edhem (karayağız at), eşheb (beyaz renkli at), feres (at), harûn (terbiye görmemiş, huysuz at), hayl (at sürüsü, yılkı), hink/hınk/hıng (beyaz, kır at), kûhayl/küheylân, mâdiyan (kısrak), matiyye (binek hayvanı), mudammer (koşu atı), bârgîr (yük hayvanı, beygir), bedrâm (sert at), esb (at), hargele (huysuz at), küreng (al renkli at), rahş, rehvâr (sarsmadan yürüyen at), semend (çevik ve güzel at), şebdîz (karayağız at), tekâver (koşucu at), tevsen (sert başlı at), yekrân (soyu temiz, sarı ile

kırmızı arasındaki at), Aşkar, Burak, Düldül, Gülgûn, Rahş, Refref, Şebdîz" (Kaya, 2008, s. 54-99. Akt. Kaya, 2017, s. 88).

Divan`da genel anlamda at/esb kavramı dışında Yabı ve Semend`den de bahsedilmiştir. Yabı, Azerbaycan`da çok zayıf, güzel olmayan at için kullanılır. Hatta bu kelime bazı deyim ve atasözlerinde, argoda dahi kullanılmaktadır. Örneğin, "Aksak yabı köhlen atı geçemez." vb. (ADİL, 2006, c. IV, s. 498). Aşağıdaki beyitte görevi icabı memleketinden uzak düşen şair, köyden şehre gelirken yorulmuş, elden düşmüş Yabı`yı sattığını belirtmiştir. Diğer beyitte ise Yabı`yı sattığını lakin ondan arta kalan arpa ve samanının olduğunu dile getirmiştir:

Var idi bir yabum kətdən gələndə şəhrə bu dəf'ə
Yoruldı yolda qaldı ṣattım onda bir yalanım var

Yorulmış yabını sattım başımdan eylədim ammā
Qalubdur üç taqar arpam dəẖi bir dam samanım var
(K 7/11-12)

Şair kaside ve mesnevi sunduğu kişilerden at istemiştir. Hatta bir beytinde beyden/handan ya at vermesini ya da atın bedelini vermesini istemiştir:

At istəməgimdən imdi sən də
Kim mərhəmət olma durma kəndə

Yā at bəḥāsını bərāt et
Yā inki bərātımı bir at et
(M 8/30; 35)

Piyādə rəḥ dönüb bu dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər fīl olsə ġəm yoẖ sən təki şāh-ı cəhānım var

Ġərəż bir atdurur mənẓūr-ı Żū`ī sərvərā səndən
Ki fəẖr ilə desün ol sərvərimdən bir nişānım var
(K 7/17; 19)

2.2.4.4.1.2. Semend

Semend veya yavuz at, kula ve çevik at cinsidir. Bu at cinsi güzelliği, kıymeti ve hızıyla bilinir (Gören, 2010, s. 344). Aşağıdaki beyitte semend atının on güne gittiği yolu vagonun/trenin bir günde gittiği dile getirilmiştir:

Səmənd sür‘ət ilə on günə gedən rāhı
Vaġon gedir onı bir gündə istirāḥət ilə
(K 20/3)

Şair, mahir at binici anlamında şeh-süvar kelimesini kullanmıştır. Şeh-süvar ile sevgili/dost kastedilmiştir. Aşık, keder ordusu gönül ülkesini ele geçirmeden Allah`tan sevgilinin/şeh-süvarın gelmesini dilemiştir:

Bu ‘ərṣə qalmıyə ẖālī ḥərīfdən yā Rəbb
Gəlüb gedübsə də ol şəh-süvār bir də gələ
(G 211/4)

Dil-kişvərini etdi müsəẖẖər sipāh-ı ġəm
Yā Rəb tərəḥḥüm et yetür ol şəh-süvārımı
(G 228/5)

2.2.4.4.2. Fil

Şair, aşağıdaki beyitte kasideyi sunduğu kişiden at istemektedir. At değil de fil verse yeridir, çünkü onun gibi (kasideyi sunduğu kişi gibi) dünya şahına küçük bir şey vermek yakışmaz. İkinci beyitte ise fil gibi büyük hayvanı ve kaplan gibi yırtıcı hayvanı ilmin dizginleyip dünyayı ele geçirdiği belirtilmiştir:

Piyādə rəḥ dönüb bu dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər fīl olsə ġəm yoẖ sən təki şāh-ı cəhānım var
(K 7/17)

Müsəẖẖər etdi ‘ulūm ilə fīl ü bəbr ü pələng
Əsīr qıldı fərāsət nəhəng dəryānı
(K 23/22)

2.2.4.4.3. Yılan, Ejder

Beyitlerde yılan üç şekilde karşımıza çıkar. Birinci, gerçek anlamında kullanılmıştır ve zararlı hayvanı ifade etmektedir. Örneğin, şair arkadaşının bülbül ve papağan iken karınca ve yılan gibi küçük ve değersiz hayvana/insana değişmesinden şikayet edilmiştir. İkincisi, sevgilinin saçlarına benzetilmiştir. Örneğin, şair bir beyitte sevgilinin saçının yanında duran benini yılan yanında duran/yılan oynatan sihirbaz Hintliye benzetmiştir. Başka bir beyitte sevgilinin yanağına dökülen saçlarını hazine üzerinde duran ejderhaya/büyük yılana benzetmiştir. Üçüncüsü, olumsuz şeyleri ifade etmek için yılan zehri kavramı

kullanılmıştır. Zehr-i mar günümüzde ağızlarda hala kullanılmaktadır. Örneğin, çağında her şeyi paranın çözdüğünü düşünen şair, para, mal mülk için yılan zehri kavramını kullanmıştır:

Həm-dəmün idi ṭūṭī vü bülbül
İmdi həm-rāz-ı mūr u mār oldun
(K 16/5)

Ḫāl-i siyəhün ṭürrə-i ṭarrār yanındə
Əfsūngər-i Hindūdı yəqīn mār yanındə
(G 186/1)

Żū`iyā dövr-i məh-i ruḫsārına gīsūləri
Ṣanki gənc-i şāygān üstünə bir əjdər gəlüb
(G 21/5)

Gīsūlərün ġəmində pərīşānam eylə kim
Bir əjdəhā alubdı mənim iki yanımı
(G 234/4)

Bī-pūlluqdı bunları tə`s̱īrdən salan
Bir sirr varmış ol adı pūl zəhr-i mārdə
(K 19/9)

Şu beyitlerde ise yılanın başının ezilmesi inancına yer verilmiştir:

Bilməyüb verdim əlimdən sər-i zülfün yārun
Mār-ı sər-kūftə tək qopulacaqmış nə bilim
(G 136/4)

Kūy-ı yārə yüriyür ‘āşiq-i sādiq bi`llāh
Mār tək gər əzilüb kəlləsi sağ olmasə də
(G 219/2)

2.2.4.4.4. Akrep

“Bilindiği üzere akrep, gündüzleri taş altlarında, oyuk ve yarıklarda gizlenen, geceleri ortaya çıkan bir böcektir. Haşeratın gayet habisi olup her rast geldiği şeyi sokup zahmdar eder. Bazısı siyah ve bazısı yeşil ve bazısı sarı olur. Cümlesi mühliktir ve yeşili cümleden ağuludur. Akrebin tabiatı suya maildir: Yavrusu çok olur ve akrep gebe kaldıkta ekser helaki viladetinde olur. Zira yavruları, karnında büyüdükte anasının içini yiyip badehu arkasını yarıp taşra çıkarlar ki anaları helak ve akrep hamile odlukta şerri ve mazarratı ziyade olur. Akrep, geceleri ışığa meylettiği, ışık olan tarafa yöneldiği için de genellikle

parlak, ışıklı ay sözü ile beraber anılır. Ay başlarında deliliğin arttığı telakkisi misali, akrebin de gebeliğiyle mazarratının artması gibi mehtaplı gecelerde zehrinin çoğalmasıyla alakalı herhangi bir inanç, varsa bu yönden de bir ilgi kurulabilir" (Çelebioğlu,1988, s. 201-202).

Aşağıdaki beyitlerde sevgilinin saçı akrebe, yüzü ise aya benzetilmiş, akrebin ay ışığında gezmesi/hareket etmesi mazmunu kullanılmıştır:

Görcəyin ruḫsāruvı ol çīn-i zülfündə dedim
Ey köñül vəhm elə kim māh ʻəqrəbə olmuş ġərīb
(G 18/4)

Qılur Żū`ī ruḫundə ol məhün cünbüş qara zülfi
Bəlī ʻādətdir eylər cünbüş ʻəqrəb māh-tāb içrə
(G 188/5)

Tā māh-rūyun ʻəqrəb-i zülfündə görmüşəm
Bildim yəqīn budur qəmərdə Qur`ānımı
(G 234/5)

2.2.4.4.5. Kuş

Aşağıdaki beyitlerde Hz. Süleyman rüzgar üzerinde seyahat ederken kuş kanadının ona gölgelik ettiği belirtilmiştir. Gönül kuşa benzetilmiştir. Sevgilinin saçı bu kuşun yuvasıdır:

Eşitmisən ki Süleymān gedirdi bād üzərə
Olurdı kölgəligi quş qanadı zəḥmət ilə
(K 20/5)

Rūz u şəb birdi baña ġayd u səlāsil içərə
Mürğ-i dil tā hamısı zülf ü ruḫ-ı yārə düşüb
(G 17/4)

Bənd oldı çīn-i zülfünə dil mürği nā-gəhān
Düşdim bu dām-ı ʻeşqə genə mən ḫəṭā ilə
(G 213/2)

2.2.4.4.5.1. Bülbül

“Bülbül güzel ve yanık ötüşüyle; çemende ve gülşende kurduğu yuvasıyla; güle olan meyliyle; bu uğurda çektiği düşünülen ıstıraplarla ve çeşitli özellikleriyle adı edebiyatımızda en sık anılan kuş olmuştur” (Gören, 2010, s. 111).

Bülbül, bahar müjdecisi, güzel sesi, güle aşıklığı mazmunları ile ele alınmıştır. Kötümserliğe kapılan şair bazen bülbülde de neşenin kalmamasından, bülbülün senede bir defa da olsa sevgilisine/güle kavuşmasından, kendisinin ise sonsuz ayrılık zindanında kaldığından vb. şikayet etmiştir. Arkadaşlarından ayrı düşen şair, kendini bahçeden ayrı düşen bülbüle benzetmiştir:

Bəhār əyyāmıdur baḫ gör gülüstān içrə bülbüllər
Gəlübdür gül həvāsıylə necə fəryād [u] əfğānə

Açub hər gūşəsində gülşənün yüz məclis-i ‘işrət
Bəlābil ləḥn-i mūsīqār ilə gəlmiş nə əlḥānə
(K 22/2; 5)

Bülbül-i şūrīdə olub nəğmə-sāz
Vüṣlət-i güldən oḫuyur şāh-nāz

Ṣulṣul ü dürrāc tezerv [ü] həzār
Ləḥn-i mü`əllifdə (?) oḫurlar ḥiṣār
(M 10/3-4)

Mən də bülbül də gül ‘eşqində şərīküz līkən
Żū`iyə giryə fəğān bülbül-i şeydāyə düşüb
(G 23/7)

Bülbüldə var nə nəğmə-sərālıq nə güldə rəng
Eşq ātəşinə yanmaqı pərvānədən gedüb
(G 28/5)

Qalub hicrān zimistānında Żū`ī nālə qoy etsün
Sən etmə nālə ey bülbül sənün hər il bəhārun var
(G 46/5)

Cəfādan incinüb ey dil fəğānə gəlmə bülbül tək
O hansı güldi kim pīrāmənində ḫüşk-i ḫār olmaz
(G 99/4)

Köñül hicrində vəṣlindən ümīdün kəsmə kim bülbül
Ṣəfā-yı gül görər mi çəkməsə cövrin zimistānun
(G 149/4)

Çəkməzəm əl səndən ey gül ġeyrilər cövrilə kim

‘Əndəlīb eylər mi gül tərkin cəfā-yı ḫār içün
(G 153/2)

Çəküb hicrān ḫəzānının bülbül-i şeydā tək ey Żū`ī
Bəhār əyyāmı gül vəṣlinə ey bī-çārə yetdün sən
(G 169/7)

Məni etmə cüdā kūyundən ey gül
Ayırmə bülbüli gülşəndən ey dost
(G 34/4)

2.2.4.4.5.2. Papağan

“Papağan, edebiyatımızda adından en çok sözü edilen kuşlardandır. Papağanın konuşma özelliği, şekeri sevmesi, şekerle beslenmesi, konuşmaya alıştırılmak için karşısına ayna koyulması ve renkli tüyleri sebebiyle âşık, sevgili, sevgilinin ayva tüyü, sebze, rakip dudak, la’l gibi unsurların tasavvurunda yer alır. Papağan şiirimizde sühendân, lisân ehli, şirin güftâr, ükde-güşa ve mahbus-ı kafes olarak vasıflandırılır” (Sefercioğlu, 2001, s. 417. Akt. Gören, 2010, s. 245).

Şair muhatabının papağan ve bülbül iken karınca ve yılana değişmesinden şikayet etmektedir. Beyitlerde papağan, şeker yemesi ve tatlı dilli oluşu mazmunu ile ele alınmıştır. Papağanın şekere karşı koyamadığı gibi aşık da sevgilinin dudağını görünce dayanamaz. Papağanın ayna ile konuşturulma süreci ve mazmunu da işlenen konular arasındadır:

Həm-dəmün idi ṭūṭī vü bülbül
İmdi həm-rāz-ı mūr u mār oldun
(K 16/5)

Əfsūs ki yoḫ bir nəfər ‘ārif ki dəm-ā-dəm
Cān-ṭūṭīsinə şəhd-i kəlāmındə şəkər var
(G 42/3)

Yoḫ ‘eybi Ḫiżr-i ḫəṭ dutə lə‘lün kənārını
Ṭūṭī ġıẕāsı rəsmdür ‘āləmdə qənd olub
(G 24/5)

Hər ləḥẓə ki görsəm dilərəm lə‘lüvi öpmək
Ṭūṭī nə təḥəmmül eləsün şəkkəri görcək
(G 117/3)

Ṭə‘n eyləmə ḥeyrānlıqınə Żū`ī-i zārun

Ṭūṭī bəlī ḥeyrān olı güzgülər içində
(G 190/5)

2.2.4.4.5.3. Doğan

"Edebiyatımızda sevgilinin saçı, yüzü, bakışı, kendisi; âşığın âhı, yarası, gönlü; şairin sözü, tab' vb. unsurlar doğana benzetilir. Doğan şiirimizde şâhbâz-ı fikret, şâhbâz-ı lâmekân, şâhbâz-ı âlem-i melekût gibi soyut isimlerle de ifade edilir. Güneşin karanlık denen kargayı kovması ile sarı renkteki doğanın av kuşlarını kovması arasında şairler tarafından benzerlik kurularak, doğana "şâhbâz-ı zerrin-bâl" ismi verilir. Yine şairler, doğanı övülenin okuna benzetirler. Bu ok, düşmanların ruh kuşlarını avlamak konusunda ustadır" (Kurnaz, 1996, s. 157. Akt. Gören, 2010, s. 146). Divan şiirinde sevgili şaha benzetilir. Şahlar şahbaz beslemesi bakımından da şaha teşbih edilir. Şahbaz iyi bir avcıdır ki sevgili, sevgilinin gamzesi ve gözü bu kuş gibi aşıkların gönlünü avlar (Sefercioğlu, 2001, s. 419-420. Akt. Gören, 2010, s. 149).

Aşağıdaki beyitlerde doğan kuşu feleğe/talihe, sevgilinin gözüne benzetilmiştir:

Dün ki bāz-ı fələk öz lānəsin etdi məqām
Məş'əl-i şīdi əḥāṭə elədi zəng ü ẓəlām
(K 13/1)

Dögüldür ẖāṣiyət şəh-bāzə vəḥşət rūz-ı əvvəldən
Olub insān ilə ülfətdə dā`im tev`əmān Şāhīn
(G 171/7)

Salmasun nərgis-i məẖmūruva zülfün sāyə
Qoymə şāh-bāzə olə zāğ [u] zəğanın həm-sāyə
(G 209/1)

2.2.4.4.5.4. Kartal

"Kartal, edebiyatımızda avcılığı, güçlü oluşu, yükseklerden uçması, çengeli, pençesi, kuşların sultanı oluşu ve yırtıcılığı gibi özellikleri açısından ele alınır ve birçok benzetmeye konu olur. Şiirimizde sevgilinin saçı gönülleri avlayan bir kartala benzetilir" (Gören, 2010, s. 194).

Şair, Şahin lakaplı arkadaşını/tanıdığını şahin kuşu gibi "böbürlenmekten" vazgeçmeğe, şahinin de bir gün felek kartalı tarafından avlanabileceğine dikkat çekmiştir:

Dutan ey övc-i istiğnādə dā`im āşyān Şāhīn
Səni ṣayd eylər āẖırdə ‘uqāb-ı āsmān Şāhīn
(G 171/1)

2.2.4.4.5.5. Şahin

Şair, Şahin redifli 171. gazelini Şahin isimli şaire yazmış ve şahinin vasıflarından bahsetmiştir. Şahin, yırtıcı bir kuştur. Şahinin avını avlamaktaki mahareti çok iyidir. “Şahin avına atılmadan önce üzerinde uzun daireler çizerek süzülür ve yükseklerden aşağıya doğru avının üzerine hızlıca iner. Şiirimizde şahin etrafında kurulan hayallerin büyük çoğunluğu onun yırtıcı bir avcı kuş olma özelliğini temel alır. Şahin, esas itibariyle küçük yapıda, cesur ve acımasız bir av kuşudur” (Gören, 2010, s. 266). Gazelin genelinde ve aşağıdaki beyitte şahinin yukarıda bahsi geçen özelliği/avcılığı, yırtıcılığı üzerinde durulmuştur:

Əgər şāhīnə hər gün eyləmək bir qan olub rūzī
Təğāfül birlə min min eyləmə hər gündə qan Şāhīn
(G 171/3)

2.2.4.4.5.6. Kumru

“Güvercinlerden daha küçük ve ötücü bir kuş olarak bilinirler. Çoğunlukla renkleri kahve renklidir. Gri (kül renkli) olanları yabanidir. Güzelliği, zarafeti, samimiliği ve masumiyeti ile sosyal hayatımıza katılan kumrular, sevginin, sadakatin, huzurun temsilciliğini yapar. Korkutulmadığı, ürkütülmediği ve kafese kapatılmadığı sürece insanlarla yaşarlar ve evcildirler. Kumrular aile hayatı yaşarlar. Yavruları için hayatlarını çekinmeden tehlikeye atarlar. Aşkın ve sevginin temsilcisi olarak kabul edilirler. Eşlerden biri ölürse, geriye kalan hayatı boyunca başkasıyla eşleşmez” (Ertan, 1989, s. 208-209).

Şair kumruyu güzel sesli ötüşü bakımından ele almıştır. Deli kumru gül bahçesinde aşıklar için vecdle şarkılar söylemektedir. İkinci beyitte gül bahçesinde kırmızı gülün yüzünü göstermesinden, bülbül ve kumrunun şevkle kanat çırpmasından bahsedilmiştir:

Qədəm bas gülüstānə bāğ ara gör kim nə şūr ilə
Nəvālar sāz edüb ‘uşşāq içün qumrī-i dīvānə
(K 22/4)

Bülbül [ü] qumrī açub şövq ilə hər yan pər ü bāl
Göstərübdür gül-i həmrā nə nəzākətlə cəmāl
(M 15/3)

2.2.4.4.5.7. Sulsul

Steingass (2005, s. 791) sözlüğünde "ringdove, woodpigeon" yani "boynu halkalı güvercin, tahtalı" olarak geçmektedir. Kumru mu yoksa Kumru`nun bir türü mü olduğu bilgisine erişilememiştir. Aşağıdaki beyitlerde güzelliği ve sesi bakımından bülbül ve diğer kuşlarla birlikte anılmıştır:

Oẖur vəṣf-i behişt-i ʻədn hər bir gūşədə ṣulṣul
Dügāh ṣübḥ ü şām içrə neçə ʻuşşāq-ı dīvānə
(K 22/7)

Nə şāhīnsən nə bülbül nə həzār-āhəng nə ṣulṣul
Ṭuyūrun ḥālətindən səndə yoẖ bir şey` ʻəyān Şāhīn
(G 171/9)

Ṣulṣul ü dürrāc tezerv [ü] həzār
Ləḥn-i mü`əllifdə (?) oẖurlar ḥiṣār
(M 10/4)

2.2.4.4.5.8. Turaç

"Kıbrıs Türk folklorunda turaçla ilgili bir rivayete göre turaç, zamanında çok güzel bir kızmış. Bütün delikanlılar peşindeymiş. O, kendi beğendiği birine varmış. Düşmanları kaynanasını aklına girmiş. Bir gün gelin kaynana hamur açıp yirmi dört ekmek, bir de poğaça yapmış ve fırına salmışlar. Gelin işe dalmış. Kaynana bu arada ekmeklerin biriyle o poğaçayı çalmış. Fırın zamanı gelince açtıklarında eksikleri görünce kaynana gelini suçlamış. Kocasından korkan gelin Allah'a beni bir kuş yap diye yalvarmış. Duası kabul olan gelin turaç kuşuna dönmüş. Turacın sesinin yanıklığı bundan ötürüymüş. Turaç kuşu, Halk edebiyatında duraç, Divan şiirinde ise dürraç şeklinde geçer" (Akalın, 1993, s. 87. Akt. Gören, 2010, s. 281-282).

Aşağıdaki beyitte bu kuş, güzel ötmesi yönü ile ele alınmıştır:

Ṣulṣul ü dürrāc tezerv [ü] həzār
Ləḥn-i mü`əllifdə (?) oẖurlar ḥiṣār
(M 10/4)

2.2.4.4.5.9. Sülün

"Sülünler edebiyatımızda güzelliğin sembolü olarak karşımıza çıkar. Toplu bir yapıya sahip olmalarına rağmen, boyları onları çok ince ve zarif gösterir. Edebiyatta uzun boylu, nazlı, güzel yürüyüşlü olması bakımından teşbihlerde bulunulmuştur" (Ertan, 1989, s. 230).

Aşağıdaki beyitte sülün, güzel sesli oluşu yönü ile bahis konusu olmuştur:

Ṣulṣul ü dürrāc tezerv [ü] həzār
Ləḥn-i mü`əllifdə (?) oẖurlar ḥiṣār
(M 10/4)

2.2.4.4.5.10. Terlan

Güçlü gagası ve uzun kanatları olan yırtıcı kuştur (ADİL, 2006, c. IV, s. 324.). Aşağıdaki beyitte sevgiliye benzetilmiştir. Sevgilinin gözleri iki Terlan gibi aşığın gönlünü avlamıştır:

Köñlümi ṣayd eylədi bir göz açıncə gözlərün
Eylə kim bir ṣayd-lāğərini iki tərlān alur
(G 59/3)

2.2.4.4.5.11. Anka

"Anka ya da diğer bir adıyla simurg, sahip olduğu özellikleriyle ve etrafında gelişen çeşitli efsane, inanış, ve telakkilerle Arap ve Fars edebiyatında olduğu gibi Türk edebiyatında da yer almıştır. Anka, edebiyatımızda efsanevi özellikleri ve değişik adları ile çeşitli teşbih, mecaz ve maznunlara konu olmuştur. Özellikleriyle Divan edebiyatının manzum ve mensur eserlerinde yerini almıştır. Renkli tüyleri vasıtasıyla edebiyatımızda cennet kuşu kabul edilerek "Zümrüdüanka" olarak vasıflandırılmıştır. Anka'nın Kafdağı'nda yasaması, yükseklerden uçması, kolay avlanamayışı gibi özellikleri sebebiyle ulaşılması zor durumları ifade etmek için de kullanılmıştır. Edebiyatımızda sevgili, ulaşılmasındaki zorluk ve aşığa çok nadir görünmesi sebebiyle Anka'ya benzetilmiştir. Bu mitolojik kuş, insanlarca görülmemiş olsa da eşsiz güzelliği olan bir hayvan sayılmıştır. Bunun için şairlerimiz sevgiliyi yüceltirken benzetme yolu ile

Anka'yı kullanırlar. Anka'nın en yaygın özelliği kimseye muhtaç olmaması dolayısıyla kanaati temsil etmesidir. Tasavvufta ismi olup cismi olmaması ve bu kuşun meskeninin Kaf dağı olması ona bir yücelik katar. Bu bakımdan Anka insanların en üstün vasıflarına, insani ruha ve insan-ı kâmile benzetilmiştir" (Gören, 2010, s. 11-12).

Aşağıdaki beyitlerde şair, marifet ehlini, aydınları, cömertlik ve lütufu Anka`ya benzetmiştir. Tüm bunlar şairin yaşadığı dönemde Anka gibi görünmez olmuştur:

'Ənqā kimi nişānəsi yoẖ nāmı ẕikr olur
Bəẕl ü 'əṭā vü lüṭf ü ḥimāyət görünməyür
(G 71/4)

'Ənqāyə dönüb mə'rifət ərbābı cəhāndə
Yoẖ 'elm ü ədəb məşrəb-i 'ürfān dəgişübdür
(G 76/3)

Məfqūd olub 'ənqā kimi əhbāb-ı mürüvvət
Seyir eləsən 'āləmi hər yanə tapulmaz
(G 91/5)

2.2.4.4.5.12. Karga

"Kargalar edebiyatımızda siyah rengi, kötü sesi, leşe düşkünlüğü, kötü haber getirdiği inanışı gibi özellikleri vasıtasıyla geniş yer tutar. Şiirimizde karga, siyah rengi sebebiyle kaş, hatt; gelincik, gözbebeği ve gece için benzetilen olur. Yine karga, renk ve kötü ses yönüyle rakip; siyah renk ve şekil bakımından saç ve yara; siyah renk ve uğursuzluk yönüyle nefis için benzetilen olur" (Kurnaz, 1996, s. 518. Akt. Gören, 2010, s. 185).

Aşağıdaki beyitlerde karga, siyahlığı bakımından sevgilinin saçına, yüzündeki ayva tüylerine benzetilmiştir. Şair, karga mizaçlı insanlarla bir arada bulunduğu için şikayet etmiş, karga sesli ezan sesinden rahatsız olduğunu belirtmiştir. Şair bülbül sesini ve gül bahçesini özlemektedir:

Zülf-i siyəhündür mi sənün dövr-i ruẖundə
Ya zağ u zəġan gülşən ü gülzār yanındə
(G 186/2)

Neylərəm gülşən [ü] gülzārı ki seyr etdükdə
Hər tərəf zāğ [u] zəġan bāng-ı nümāyān oləcəq
(G 114/6)

Olmuş cəhālət ol qədər āfāqə mündəric
Qılmaz təməyyüz bāng-ı ġurābı həzārdan
(G 176/3)

Salmasun nərgis-i məẖmūruva zülfün sāyə
Qoymə şāh-bāzə olə zāğ [u] zəġanın həm-sāyə
(G 209/1)

Ṣavt-ı bəlābilə bədəl oldı nəfīr-i zāğ
Təqdīrdən baña bu bəlā ərməğan idi
(G 242/8)

2.2.4.4.5.13. Çaylak

"Çaylaklar, gündüz yırtıcıları alttakımının kartalgiller familyasındandır. Çaylakların boyları küçük veya orta ölçüde olur. Kanatları uzun ve dardır. Edebiyatımızda çaylak kuşu aşağıda belirtilen gerçek özellikleri ve edebî anlamda ona yüklenen özellikler açısından ele alınır. Çaylağın alçaklardan uçması, şahbaz tarafından avlanması, rakip olarak tasavvur edilmesi, kararsız olması, küçük kuşlara tamah etmesi, yükseklerden bakması gibi özellikler şiirimizin konusu olur. Çaylak, edebiyatımızda genellikle " zâğ u zegân " ikilemesi içinde karga ile birlikte anılır" (Kurnaz, 1996, s. 518. Akt. Gören, 2010, s. 141-143).

Aşağıdaki beyitlerde çaylak, karga ile birlikte kullanılmıştır. Bazı beyitlerde sevgilinin saçına benzetilmiş, ikinnci beyitte ise gül bahçesine girmemesi arzu edilmiştir:

Zülf-i siyəhündür mi sənün dövr-i ruẖundə
Ya zağ u zəġan gülşən ü gülzār yanındə
(G 186/2)

Gəlməsün zāğ u zəġan gülşənə kim gül yeridür
Gül olan yer dəẖi bu rəsmidi bülbül yeridür
(G 49/1)

Neylərəm gülşən [ü] gülzārı ki seyr etdükdə
Hər tərəf zāğ [u] zəġan bāng-ı nümāyān oləcəq
(G 114/6)

Salmasun nərgis-i məẖmūruva zülfün sāyə
Qoymə şāh-bāzə olə zāğ [u] zəġanın həm-sāyə
(G 209/1)

2.2.4.4.5.14. Yarasa

“Edebiyatımızda yarasa, gündüz görünmeyip geceleri uçması, rengi, soğuk yüzlü olması, kuytu yerlerde yasaması ve ötüşü gibi özellikleri dolayısıyla yerini alır. Yarasa, güneşten ve her türlü ışıktan rahatsız olur. Bütün yaşam faaliyetlerini geceleri gerçekleştiren bir kuştur. Güneşin ilk ışıklarıyla birlikte yarasa hareket kabiliyetinin çoğunu kaybeder” (Gören, 2010, s. 298-299).

Şair, sevgilinin yanağını güneşe benzetince kendini de yarasaya benzetmiştir. Yarasanın güneşi görememesine şaşırmamalıdır:

‘Āriżün Żū`īni gər görməsə zāhir nə ‘əcəb
Gün ḫüşūşundə nə ḥācət qınəmaq ḫuffāşı
(G 247/7)

2.2.4.4.6. Karınca

Divan`da karınca iki anlamda ele alınmıştır. İlk beyitte küçüklüğü ile anılırken ikinci beyitte Hz. Süleyman ile aralarında geçen mazmun yönü ile bahis konusu olmuştur:

Həm-dəmün idi ṭūṭī vü bülbül
İmdi həm-rāz-ı mūr u mār oldun
(K 16/5)

Sər-i kūyundan etmə Żū`īni məḥrūm ey bī-mehr
Süleymān bārgāhındə gərəkdür çünki mūr olsun
(G 150/6)

2.2.4.4.7. Kurt

Aşağıdaki beyitte kurt, edebi metinlerde görmeye alışkın olduğumuz asalet yönü ile değil, birbirinin etini kurt gibi yemek deyimi bakımından ele alınmıştır. Şair cahil, bilgisiz insanları kurda benzetmiştir:

Biri birinün ətin qurd kimi didir hər gün
Haçan bular çıqacaqdur bu növ‘ bid‘ətdən
(K 15/19)

2.2.4.4.8. Merkep

Edebiyatımızda birçok bakımdan kendinden bahsettiren merkepler, burada yük taşıma vasıtası olarak ele alınmıştır. Hz. İsa merkepsiz kalıp, yaya yürürken (Allah) merkep yaratılışlı insanlara dizi dizi deve vermiştir:

‘Īsā kimi vücūd-ı piyādə ḥımārı yoẖ
Nāqə verüb ḥımār olanə yüz qaṭār ilə
(K 21/4)

2.2.4.4.9. Deve

“Naka/dişi deve. Açlığa susuzluğa dayanıklıdırlar. Ayak tabanlarının yastık şeklinde oluşu sayesinde kuma batmadan çöllerde yol alabilirler. 40-5- yıl yaşayan yük ve binek hayvanı, evcil hayvanlardır. Günde 18 saat yol alabilirler. Uzun kirpikleriyle kum fırtınalarından korunurlar. Türkler için at ne ise Araplar için de deve odur” (Ertan, 1989, s. 74).

Aşağıdaki beyitte deve yük taşıması bakımından ele alınmıştır:

‘Īsā kimi vücūd-ı piyādə ḥımārı yoẖ
Nāqə verüb ḥımār olanə yüz qaṭār ilə
(K 21/4)

2.2.4.4.10. Koç

“Edebiyatımızda koç, daha çok kurban edilmesi ve yiğitlere sıfat olması yönüyle işlenir. Bundan başka, koç burcu, adak olması, mezar taşlarına şeklini vermesi, rengi, mekânı dolayısıyla şiirimizin konusu olur” (Gören, 2010, s. 461).

Aşağıdaki beyitte düğün meclisi düzenleyen Muhammed Bey`in keçi ve kuzudan kebap yaptırdığı dile getirilmiştir. Şair, Oğlak (yavru keçi) ve Koç burcunu tevriyeli kullanmıştır. Keçi eski Türklerde kurban olarak sunulması ile de bilinmektedir. Kuzu kesilmesi toy/düğün düzenlemek gibi iyi olayların göstergesidir. Aynı zamanda keçi ve kuzu eti kebabının lezzetli olduğu da söylenmektedir. Koç burcu martta başladığı için baharın da temsilcisidir. Meclisler genellikle bu dönemde düzenlenir. Azerbaycan`da önemli bir bayram olan Nevruz Bayram`ı da 21 Marta yani Koç burcunun başladığı güne tesadüf eder.

Budur vəchi Məḥəmməd bəg büsāṭ-ı toy binā etmiş
Fələk cedy ü ḥəməldən bəzmə vermiş bərrə büryānə
(K 22/10)

2.2.4.4.11. Öküz

"Edebiyatımızda boğa çoğu zaman müspet, öküz ise olumsuz olarak ele alınır" (Gören, 2010, s. 381). Aşağıdaki beyitlerde öküz insanlar ile ilimsiz, insanlık yönü eksik olan insanlar kastedilmiştir:

Biri öküz təki nāqiṣdi ādəmiyyətdən
Biri 'ulūm oẖuyubdur keçübdi Loqmānı
(K 23/17)

Dərs-i bəḥs̱-i 'elm nə lāzımdı bu qədəm-dūnə
Budu vallāhi dīnlər öküzə meymūnə
(M 6/12)

2.2.4.4.12. Koyun

"Edebiyatımızda koyun güzelliği, asilliği, eti, kurban edilmesi, cennetten çıktığı inanışı, melemesi, otlaması, yünü, derisinden giyecek eşya dikilmesi gibi özellikleri dolaysıyla zikredilir" (Gören, 2010, s. 467).

Bu beyitte sevgili kasaba, aşık ise koyuna benzetilmiştir. Kasabın koyuna acımadığı gibi sevgili de aşığa acımaz:

Lüṭf etməsün baña nə 'əcəb rəḥm eyləməz
Yüz gūsfənd əgər edə qəṣṣabə ilticā
(G 11/3)

2.2.4.4.13. Ceylan

Ceylan, ceyran (Az.), gazel, âhû, havrâ ismiyleriyle bilinmektedir. "Gözünün güzelliği, kokusu ve ürkekliği bakımından sevgiliye benzetilir. İri ve siyah gözleri sevgilinin gözünü hatırlatmaktadır. Sevgilinin yüzü Kabe`ye benzetildiği zaman, göz ahusu oraya sığınmış olur. Çünkü Kabe`de avlanmak yasaktır. Ahu bazen aslan denen güneşten kaçan aydır. Ahu en çok misk nedeniyle kullanılır. Sevgilinin saçları misk kokar. Ahu misk kokusunu kıskanıp aşık olduğu için içine kan oturur ve bu kan sonra misk olur. Hıta, Çin,

Tata, zülf kelimeleriyle tenasüp içinde kullanılır. Avlandığı için sayyad, dam, vahşi kelimeleriyle birlikte de anılır” (Pala, 2011, s. 14).

Aşağıdaki beyitlerde genellikle ahu sevgili ve sevgilinin bakışıdır. Ahu doğası gereği aslan olamaz. Lakin sevgilinin avcı ahu gözü aşıkları avlamaktadır. Ahu/gazal avlamak, tuzak kurmak, Tatar, Çin, Hoten kelimeleri ile tenasüp kurularak kullanılmıştır. Aşık ahuların ateş içinde durmadığını bilmektedir. Lakin ahu gibi sevgilinin yanan gönlünün içinde oturmasına şaşırmaktadır:

Görəñ olur mu dəvə çevrilüb olə ādəm
Vəyā ğəzāl edəsən qurdı yā ki aṣlanı
(K 23/12)

Etdi ṣəyyād-gözi ṣayd dil-i ‘uşşāqı
Ḥəbbəẕā şīr-şikār eyləyən āhūlarə baẖ
(G 35/3)

Əsīr-i āhū-yı çeşmün sənün yüz āhū-yı Tātār
Fədā-yı çīn-i zülfün ṣəd həzārān nāfe-i Çīndür
(G 56/3)

Deyürlər ātəş ara məskən eyləməz āhū
Nədəndi köñlüm ara bəs qılub nişəst gözün
(G 158/4)

Ancaq o məhün zülfi nə īmān alur əldən
Āhū baẖışı qara gözi cān alur əldən
(G 182/1)

2.2.4.4.14. Kaplan

“Edebiyatımızda kaplan meşelik ve ormanlıklarda bulunması, benekli olması, postunun giyecek olarak kullanılması, avcılıktaki mahareti, savaşta kaplan postundan elbise giyilmesi, haris oluşu, güçlü ve kuvvetli olması, yiğitliğin sembolü olması, tehlikeli oluşu gibi özellikler dolayısıyla işlenir” (Gören, 2010, s. 441).

İlim; kaplan, gibi istila edebilecek güce sahiptir. İlim varken fiziki güç anlamını kaybeder. Sevgilinin ahu gözü şirleri/aslanları dahi avlar. Şaire göre dünya cennet bahçesi gibi insandan boşalmıştır. Dünya divlerin, yırtıcı hayvanların/insanların ve şeytan gibi insanların yaşadığı yer haline gelmiştir:

Müsəẖẖər etdi ‘ulūm ilə fīl ü bəbr ü pələng
Əsīr qıldı fərāsət nəhəng dəryānı
(K 23/22)

Etdi ṣəyyād-gözi ṣayd dil-i ‘uşşāqı
Ḥəbbəẕā şīr-şikār eyləyən āhūlarə baẖ
(G 35/3)

Bāğ-ı cənnət kimi ‘āləm boşalub ādəmdən
Məskən-i dīv ü dəd ü ğūl biyābān oləcəq
(G 113/3)

2.2.4.4.15. Köpek

“Şairler, köpeği hakir ve basit bir varlık olarak telakki eder, rakibi, düşmanı, kötü kişileri aşağılamak için kullanırlar. Sevgilinin mahallesindeki köpekler, çeşitli vesilelerle ele alınır. Köpek, sevgiliye ait olunca değer kazanır. Âşık onunla dost olur. Kısacası köpeğin evi ve kapıyı beklemesi, avcılıkta kullanılması, havlaması, kokması, sadakati, dalması, yalaktan yiyip içmesi gibi hususlar şiirimizde sıkça ifadesini bulur” (Kurnaz, 1996, s. 525. Akt. Gören, 2010, s. 472).

Bu beyitlerde de itlerden kastedilen sevgilinin sokağındaki rakipleri ve aşıklarıdır:

Gördükdə ilticā edərəm kūyun itlərin
Əḥbāblər bəlī edər əḥbābə ilticā
(G 11/4)

Pərtöv-i rūyun görüb nālān olur ‘āşiqlərün
Rəsmidür eylər fəğān itlər göründə māh-tāb
(G 16/5)

2.2.4.4.16. Balık

Şair 74. gazelde riyakar zahitleri yermektedir. Onların ibadetinin gösteriş için olduğunu herkesin bildiğini belirten Zu`i, bunu balığın tuzlu denizde olmasını körün de bilmesi örneği ile pekiştirmiştir:

Bilməm nöçün bu ḥīləni məẖlūq bilməyür
Kūr də bilir ki balıqı ‘āləmdə şūrdur
(G 74/6)

2.2.4.4.17. Pervane

"Edebiyatımızda kelebekler renklerin güzelliği, yapısındaki zarafet ve inceliği, uçuşu, kırlarda gezişi, ışığa meyli, geceleri mumun etrafında dönmesi, ateşe düşüp yanması, renginin kararması gibi özellikleriyle çeşitli teşbih, mecaz ve hayallerle işlenir. Eskiden elektrik olmadığından mum ışığında iş görülürdü. Şairler de masaları başında mum ışığında şiir yazarken hemen ışığın yakınında bulunan bu kelebekleri şiirlerine konu edinmişlerdir. Pervane, mum ışığının çevresinde döner döner ve öyle bir an gelir ki kendini mumun alevine bırakırmış. Bu gözlem sonucu, şairler, çeşitli hayal, teşbih ve mecazlarla pervaneyi şiire konu etmişlerdir. Hatta sevgilinin beni de bu alev ile yanmış bir pervaneye benzetilir. Pervane, muma âşık kabul edilmiş„ aşk ateşiyle yanan âşık; şair, derviş„ tahrikiyle ehli pervaneye benzetilmiştir. Yakıcılığı dolaysıyla sevgili de mum olmuştur. Bazen şair, pervanenin aşıklığı kendinden öğrendiğini söyleyerek övünmüştür. Çünkü pervane sessizce ve gürültü etmeden can veren sadık bir aşıktır. Tek bir ışık etrafında döner ve kendini yakıp yok eder. Vahdet yolundaki dervişin yok oluşu da buna benzer" (Pala, 2011, s. 370; Gören, 2010, s. 551).

Aşağıdaki beyitlerde pervane, bir mazmun olarak eski edebiyattaki temsil değeri ile ele alınmıştır:

Bülbüldə var nə nəğmə-sərālıq nə güldə rəng
Eşq ātəşinə yanmaqı pərvānədən gedüb
(G 28/5)

O məhə çadrə salun gecələr yanmaq içün
Şəm'-i ruẖsārınə pərvānə ki derlər o bizük
(G 121/5)

Pərvānə olə köñlüm əgər sən təki bir şəm'
Görməz gözəlim gər gəzə yüz əncümən içrə
(G 187/4)

Pərvānə kimi yanmaqımə eyləməyün 'eyb
Kim şəbrimi ol şəm'-i şəbistān alur əldən
(G 182/4)

Yanmaqə pərvānə tək bir şəm'-i ruẖsār 'eşqinə
Yā ġəm-i bir lālə-ruẖlə dāğdār olmaqdəsən
(G 184/2)

2.2.4.5. Bağ, Bahçe, Çimen, Sebz, Gülzar, Gülistan, Lalezar

Divan şiirinin en önemli etkinliği olan bezmin/meclisin düzenlendiği mekan bahçedir. Bahçeler bir nevi baharın, vuslatın göstericisidir. "Bağ/bahçe, insanların gönül birliği içinde oldukları dostlarıyla oturmak, eğlenmek, şiir okumak, hikmetli sözler konuşmak hatta yağmur damlalarının dökülmesini temaşa etmek için gidilen bir yerdir" (Sekvîl 1384: 358. Akt. Armutlu, 2016, s. 78).

"Bağın icatçısı Menûçehr'dir. Menûçehr, dağlardan ve ovalardan çeşitli gülleri bir araya getirmiş, onları ekmiş, birazcık boy atınca da etrafını çitlerle örmüş ve bağ yapmış" (İbn Belhî, 1374, s. 118. Akt. Armutlu, 2016, s. 78). "Bağlar, etrafları uzun selvilerle ve söğüt ağaçlarıyla kuşatılmıştır. Çeşitli meyve ağaçları da bağları kuşatan, çevreleyen diğer ağaçlardır. Mevsim bahar ise çeşitli çiçek kokularının hissedildiği bağın ortasında bir de havuz yer almıştır. Bahar gelince bezmler, bağlarda düzenlenir" (Armutlu, 2016, s. 78).

*Zu`i Divanı*`nda bahçe için "bağ, rağ, bostan, gülzar, lalezar, gülşen, gülistan, çimen, sebz" kelimelerini hem gerçek anlamda hem de benzetme unsurları olarak kullanılmıştır. Örneğin, aşağıdaki beyitlerde, yerden bitme kuvvetinin (olma, vücuda gelme) bağ ve bahçeleri süslemesinden, Şirvan`daki bağ ve çiçek bahçelerinden, müzik aletleri/müzik eşliğinde aşığın sevgili ile bağlarda bulunmasından bahsedilmiştir:

Qılmış quvā-yı nāmiyə təzyīn-i bāğ u rāğ
رشک بهشت گشته زگل طرف جويبار
(K 9/8)

Bir zəmān şəhr-i Şīrvān içrə
Var idim bāğ u būstān içrə
(M 2/5)

Şām [u] səḥər bāğlardə yār ilə
Ərġan u ṭənbūr dəf [u] tār ilə
(M 4/4)

Aşağıdaki beyitlerde bahçe, gül bahçesi benzetme unsurları olarak kullanılmış, sevgilinin yüzü gül bahçesine, yüzündeki saçı ise karga ve zegana, sevgilisiz gül bahçesi dikene, gönlü kendine bağlayan sevgilinin yüzündeki saç Firdevs gül bahçesindeki hinduya, Şirvan şehri gül bahçesine teşbih edilmiştir. Sevgilinin bulunduğu, gül yüzü ile katıldığı meclis gül bahçesine dönüşmüştür:

Zülf-i siyəhündür mi sənün dövr-i ruḫundə
Ya zağ u zəġan gülşən ü gülzār yanındə
(G 186/2)

Günüm gecə gözimə ḫār gülsitān sənsiz
Bəhārım ey gül-i növ-ḫīz kədər-ḫəzānə dönüb
(G 25/4)

Ey köñül ʻāriż-i dildārdə gīsūlarə baḫ
Ṣəfḥə-i gülşən-i firdövsdə hindūlarə baḫ
(G 35/1)

Ey ḫəstə köñül sāḥət-i Şīrvānə yolun yoḫ
Ey bülbül-i bī-çārə gülüstānə yolun yoḫ
(G 36/1)

Ey gül ruḫunlə məclisimiz gülşən eylədün
Nūr-ı cəmālun ilə ʻəcəb rövşən eylədün
(G 164/1)

Bahar olsa da gül yanaklı put sevgili olmadan, onun ayrılık derdi ile kalan aşık lale bahçesinin gülüne meyletmez. İnleyen aşık için sevgilinin yüzü lale bahçesidir. Aşık sevgilinin yokluğunda kan ağlayarak gözlerinin kenarını lale bahçesine dönüştürmüştür. Şair, geçen bahar olduğu gibi bu bahar da lale yanaklı sevgili ile lale bahçesi gezmek ister. Aşık sevgilinin yüzünü gördüğü zaman dünya ona gül bahçesi olarak görünür:

Gər var bəhār līk büt-i gül-ʻiẕār yoḫ
Hicrān ġəmilə meyl-i gül-i lāləzār yoḫ
(G 38/1)

Ḫ˘oş ol zəmān ki yār mən-i zārə yār idi
Çeşmim cəmālı ʻəksi ilə lāləzār idi
(G 222/1)

Hicründə gözlərimdən aḫan qəṭrə qəṭrə qan
Döndürdi lāləzārə nigārım kənārımı
(G 228/3)

Keçən bəhār kimi n`olə bu bəhār gələydi
O lālə-ruḫlə edək gəşt-i lāləzār gələydi
(G 235/1)

Lāləzār idi cəhān çeşmimə ruḫsārı ilə
Oldı pəjmürdə gülim bāğ u bəhārım getdi
(G 248/4)

"Seyr ve temaşa yeri olan çimen, yeşil otlarla dolu kır-bayır anlamındadır" (Pala, 2011, s. 99). Şair her çemende meclis düzenlediklerinden bahsetmiş, insanoğlunun cennete benzer gül bahçesini, büllbülleri ve çimeni seyretmesi gerektiğini söylemiştir. Aşık, çimen/gül bahçesi içinde sevgilinin yüzü gibi kırmızı gül olmadığını düşünmektedir:

Eyləyürdük dəm-bə-dəm 'eyş ü nəşāṭ
Hər çəməndə döşəyirdük bir büsāṭ
(K 4/7)

Bu 'anādil bu bəlābil bu gülüstān bu çəmən
'Eyni cənnətdi nəşāṭ eylə əgər ādəmsən
(M 15/5)

Görünürlərsə tikanlar gözə gər səbz ü çəmən
Līkən ondan gül-i gülzār-ı gülüstan olmaz
(G 90/4)

Hər sādə-ruẖ ey dil o büt-i sīm-tən olmaz
Hər səbz-i nümāyəndə bisāṭ-ı çəmən olmaz
(G 94/1)

Zülfün təki yoẖ sünbülə firdövs-i bərīndə
Rūyun kimi yoẖ bir gül-i ḥəmrā çəmən içrə
(G 187/3)

Şair, gönlünün gül bahçesi içinde bülbül nağmesi gibi erganun, tar ile şur ve neva makamlarını istediğini, gönlü kendine çeken sevgili olmadan gül bahçesine gitmek istemediğini, sevgili meclise gelince meclisin gül bahçesine dönüştüğünü söylemiştir:

Dəm-bə-dəm gülşənlər içrə bülbül-i şūrīdə tək
Ərganūn u tārdən şūr u nəvā istər köñül
(G 122/2)

Baña təklīf-i gülşən qılmayun bu ġəmlü köñlümdə
Dil-i 'āşiqdə mümkündür mi dil-bərsiz sürūr olsun
(G 150/5)

Ey gül ruẖunlə məclisimiz gülşən eylədün
Nūr-ı cəmālun ilə 'əcəb rövşən eylədün
(G 164/1)

2.2.4.6. Bitkiler

Bağ, bahçe, gülistan, lalezar, gülşen vb. Divan şiirinin vazgeçilmez öğeleri arasında yer almaktadır. Bahçenin unsurları ise çiçekler, ağaçlar, sular, meyveler ve hayvanlardır ki şiirlerde çeşitli anlam ilişkileri içinde kullanılır. *Zu`i Divanı*`nda kullanılan çiçek, ağaç ve meyve isimleri şöyledir: gül/gonca, nergis/abher, suri, sünbül, lale, nesrin, süsen, nesteren, nar çiçeği, reyhan, semen, menekşe/benefşe, erguvan; çınar, şimşad, serv, tuba, sanavber, bid, çinar; hurma, elma, limon, ünnap, badem. Bazen şair sadece genel adlarıyla bahar veya bahçe alametlerinden bahsetmiştir. Örneğin, sebz, çemen, nihal/fidan, şükufe/çiçek, şah/budak, berk/yaprak, nahl, semer/ber/meyve/ürün, hadika/bahçe vb.

Zu`i, tabiatın ve bahçenin/bitkilerin sadece güzel yanlarından değil, dikenlerinden, kangal otundan; sahradan/çölden; ormandan ve cengellerden de bahsetmiştir. Örneğin, şair, aşağıdaki ilk beyitte eski insanlardan bahsederken onların sık ağaçlar içinde, ormanda, çöllerde yaşadığından bahsetmiştir. İkinci beyitte mollaların zahiren yaptıkları işe uygun giyindiklerini lakin bilgi/mesele/problem zamanı kaçıp yaprakları dikenli ve yararsız kankal otunun dibinde saklandıklarını dile getirmiştir. Üçüncü beyitte şair, dikenler/çölde biten dikenli bitkiler göze yeşil ve çimenlik görünse de onlardan gül bahçesi gülü olmayacağını dile getirmiştir:

Bular də bīşədə cəngəllər içrə qalmışdı
Məqām dutmuş idi özlərinə ṣəḥrānı
(K 23/20)

Ẓāhirən zīb verə qurşāq ‘əbā saqqalə
Məs`ələ vəqti qaçub bərk soḫulə qanqalə
(M 6/24)

Görünürlərsə tikanlar gözə gər səbz ü çəmən
Līkən ondan gül-i gülzār-ı gülüstan olmaz
(G 90/4)

Bitkiler, ağaçlar ve çiçekler başlığı altında incelenmiştir:

2.2.4.6.1. Ağaçlar

2.2.4.6.1.1. Çınar

Divan`da üç beyitte karşımıza çıkan çınar ağacı ilk iki beyitte meyve vermemesi yönünden ele alınmıştır. Dikenden elma toplanmayacağı gibi çınar ağacından da

hurma/meyve ummak yersizdir. Söğüt ve çınar ağacından meyve beklemek meyvesi olmayan bu ağaçların kusuru değil. Şair, üçüncü beyitte ar`ar, serv ve çınar ağaçlarının gölgelerinin zevkinin kalmadığını belirtmiştir:

Ümīd dutmə ki ḫurmā verə dirəḫt-i çinār
Olur mu dərmək ʻəzīzim tikandan almanı
(K 23/10)

Gör kimdədür qüṣūr əgər yoḫdı meyvəsi
Ummaq olur mı bu sözi bīd ü çinārdan
(G 176/8)

Nə güldə ʻəṭr var nə bülbüldə bir nəvā
Nə ẕövq-i sāyə ʻərʻər ü sərv çinārdə
(K 19/2)

2.2.4.6.1.2. Salkım Söğüt

Söğüt ağacı metinlerde "bid, saf-saf" isimleri ile de karşımıza çıkar. Şair, aşağıdaki beyitte söğüt ve çınar ağacından meyve beklenmemesi gerektiğini dile getirmiştir:

Gör kimdədür qüṣūr əgər yoḫdı meyvəsi
Ummaq olur mı bu sözi bīd ü çinārdan
(G 176/8)

2.2.4.6.1.3. Şimşir

Bu ağaç, şiirlerde genellikle sevgilinin boyuna teşbih edilir. Aşağıdaki beyitlerin ilkinde şair, sevgilinin gelmediği bahçenin şimşad ve serv ağaçlarının, güllerinin koparılması gerektiğini düşünmektedir. İkinci beyitte ise sevgilinin boyu şimşad ağacına benzetilmiştir:

Şimşād u sərvini qoparun güllərin pozun
Hər bāğdə o sərv ki rəftārə gəlmədi
(G 204/6)

Ey dil-bər-i məh-rūy u büt-i ḫˇoş-ḫəṭṭ ü ḫālım
Şimşād-qədd ü lālə-ḫad u māh-cəmālım
(Mh 4/2.1-2)

2.2.4.6.1.4. Tuba

Sidre`de bulunan, kökü yukarıda, dalları aşağıda olduğuna inanılan ve cennette bulunan ağaçtır. Her çiğnemesinde ve yudumunda başka lezzetleri olan meyveleri vardır. Gövdesi sarı altın, dalları kırmızı mercan, yaprakları yeşil zümrüt ve meyveleri şeker gibi olduğu rivayet edilen bu ağacın her yaprağı bir insana aitmiş. İnsan ölünce bu yaprak düşermiş. Divan şiirinde daha çok gölgesi ve sevgilinin boyuna teşbih edilmesi yönünden ele alınır (Pala, 2011, s. 459).

Aşağıdaki beyitlerin ilkinde şair, vaizin sevgilinin salınan servi boyunu gördükten sonra nasıl sürekli Tuba ağacını övdüğüne şaşırır. İkinci beyitte aşık, tuba boylu put sevgiliyi öyle sevmektedir ki serv ve sanavbere meyletmez. Üçüncü beyitte ise cennetin kapısında duran meleğin/cennetin tuba ağacını beslediği söylenmiştir:

Nəẖl-i ṭūbā vəṣfin eylər ẖəlqə vā'iẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ẖurāmānun görüb
(G 19/2)

Nə sərvə meyl edərəm nə ṣənūbərə kim mən
O qədri ol büt-i ṭūbā-qiyāmə müştāqam
(G 142/3)

Nəẖl-i ṭūbāyə verür riżvān həmīşə pərvərīş
Tā ki bir gün eyləsün sürūr u əlvān ṣədqəsi
(G 230/4)

2.2.4.6.1.5. Servi

Servi ağacı *Divan*`da adı en çok geçen ağaçtır ve genel olarak sevgiliye özel olarak da sevgilinin boyuna teşbih edilmiştir. Sevgilinin ayak bastığı bahçede ise serv ağacının başı bıçkı ile kesilir. Aşık sevgilinin olmadığı bahçede serv ve şimşad ağacının koparılması gerektiğini düşünmektedir:

Şəhr-i Şirvānə genə bir sərv-qədd dil-bər gəlüb
Vəh nə dil-bər bir yüzi gül ləbləri şəkkər gəlüb
(G 21/1)

Ləẕẕət-i qaydun ḥarām oldı baña ey sərv kim
Söləmişdün ol əsīri bir gün āzād eylərəm
(G 127/5)

Mən bī-nəvāyə rəḥm elə ey sərv-qāmətim
Kim qalmayub firāqə dəẖi istiqāmətim
(G 138/1)

Şimşād u sərvini qoparun güllərin pozun
Hər bāğdə o sərv ki rəftārə gəlmədi
(G 221/6)

2.2.4.6.1.6. Hurma Ağacı

Bu ağaç, *Divan*`da şair genellikle kendine benzetmiştir. Şair, kurumuş hurma ağacına benzediğini, safa ağacının, içki/eğlence ağacının/fidanının kuruduğunu, gönül meyvesi gittiği için cisminin/vücudunun kuru ağaca dönüştüğünü anlatmıştır:

Cəhān bāğındə bir ẖˇoşgīdə nəẖlə bənzərəm mən kim
Nə bir şāẖım nə sāyəm nə şükūfə nə bərim yoẖdur
(G 47/6)

Qurudı nəẖl-i ṣəfā ṣarṣar-ı ḥəvādiṯ ilə
Töküldi gör nə ṣifət bərg ü bārım āẖırdə
(G 198/4)

Dəhr bāğındə qurı nəẖlə dönübdür cismim
Köñlümün meyvəsi çün bərg ilə bārım getdi
(G 248/6)

2.2.4.6.1.7. Sanavber

Çam fıstığı ağacı olarak da bilinen sanavber aşağıdaki beyitte sevgilinin boyu bağlamında kullanılmıştır. Şair, ne uzun boylu serve ne de sanavbere meyleder, o tuba boylu sevgiliyi ister:

Nə sərvə meyl edərəm nə ṣənūbərə kim mən
O qədri ol büt-i ṭūbā-qiyāmə müştāqam
(G 142/3)

2.2.4.6.2. Çiçekler

2.2.4.6.2.1. Gonca, Gül, Çiçek/Şükufe, Suri ve Nesrin

Divan`da sıkça karşımızı çıkan gonca, rengi dolayısıyla sevgilinin yanağının rengine benzetilmiştir. Yeni açmış çiçek goncası gibi sevgili gül bahçesine gelmediği için aşık bülbül gibi inlemektedir. Şair çiçek fidanlarının çıplak kalmayacağını, renkli kaftan giyeceklerini belirtmiştir:

Səbzlər güllər çəmənlər geyünübdür tāzədən
Zīb-i zīnətlər verüb ruẖsārə rəng-i ġönçədən
(Murabba 1/2.1-2)

Bülbül kimi fəğān ilə qan oldı köñlümüz
Ol növ-şüküftə ġönçə bu gülzārə gəlmədi
(G 221/3)

Olmaz belə ʻüryān dəẖi əṭfāl-i şükūfə
Cümlə geyünür ẖəlʻət-i əlvān belə qalmaz
(G 97/2)

Bu beyitlerde ise peri gibi sevgilinin ağzı goncaya benzetilirken, bir sonrakinde bilgi/marifet adabı güle benzetilmiş, Şark-ı Rus Gazetesi`nin bu gülle her tarafı gül bahçesine dönüştürdüğü söylenmiştir:

Ki şövq-i ġönçə-i dəhəni ol pərīvəşün
تنگم زچشم مور نموده است روزگار
(K 9/5)

Ādāb-ı məʻrifət güli ilən bu ʻəṣrdə
Hər bəzmi döndərübdi gülüstānə Şərq-i Rus
(K 10/2)

Gülün olduğu yerde diken de vardır. Şair memeleketini cennet bahçesine benzetirken, Muğan`ı deve dikenine benzetmiştir. Dünya bahçesinden cömertlik gülü yok olduğu için Zu`i gibi şair de dikene maruz kalmıştır:

Qoyub Şəmāẖı kimi rəşk-i bāğ-ı firdövsi
Muğāndə ġüssə muğīlānınə dūçār oldım

Olubdı bāğ-ı cəhāndan gül-i səẖā məfqūd
Odur ki mən kimi şāʻir bu növʻ ẖār oldım
(K 12/2; 4)

Şair, aşağıdaki beyitlerin ilkinde sevgilinin vücudunu suri gülünün yaprağına esmesi yönünden benzetmiştir. İkinci beyitte ise bahar/bahçe unsurlarından biri olarak ismi zikredilmiştir:

Görəndə bādəni ol şūẖ mey həvāsı ilə
Vücūdı bərg-i gül-i sūrī tək əsən günlər
(G 67/2)

Nəẓẓārə-i gülzār u gül-i sūrī vü sünbül
Əfsūs ki yolqun u firāq anə dəgişdi
(G 251/4)

Beyaz ve zarif bir gül olan nesrin genellikle sevgilinin yüzüne teşbih edilmektedir. Şair ilk beyitte bahardan bahsederken, nesrin, süsen ve nesteren çiçeklerinin de adını anmıştır. İkinci ve üçüncü beyitlerde sevgilinin yüzünü/yanağını nesrin çiçeğine benzetmiştir:

Cūş edüb yerdən çıḫub nəsrīn sūsən nəstərən
Seyr-i gülizār elər yüz nāzənīn-i gül-bədən
Şükr qıl Allāhə kim çıḫduq bəhārə saq əsən
Çünki cənnətdür qədəḥ-peymāyə Nov-rūz bayramı
(Murabba 1/4)

Ləbün ẕikri baña şəhd ü şəkərdən dəḫi şīrīndür
Ruḫ u zülfün ḫəyālı həm fərāġ-ı bāğ u nəsrīndür
(G 56/1)

Bu müşkīn-mūy u nəsrīn-rūy tərsā-bəççelər bi`llāh
Alurlar dīni əldən bunlar ilə nə səyāġ etmək
(G 120/4)

2.2.4.6.2.2. Nergis

Abher olarak da bilinen nergis çiçeği *Divan*`da genellikle sevgilinin gözüne teşbih edilmiştir. Şair talihten şikayet ederken kendini hasta nergis gibi çıplak eden talihsizlikten, Allah`ın kırmızı gülü diken ile arkadaş etmesinden yakınmaktadır. Şair, süzgün/hasta bakışlı nergis çiçeğinin sevgili yüzünden tere/rakıya gark olduğunu söyleyerek, mitolojide ismi geçen Narsis`in suda kendini görüp aşık olmasına telmihte bulunmuştur. Çok güzel ve iri gözlü nergis/sevgilinin gözü keskin hançeri/kirpikleri ile aşığa kastetmektedir. Sevgilinin gözü bazen insan aldatan nergis, bazense mahmur nergistir. Aşık, gönlüne seslenerek, sevgilinin süzgün bakışının ahvalini gül bahçesindeki nergisten sormasını tembihler:

'Uryān edübdi nərgis-i bīmārı sər-nigūn
Həm-dəm qılubdı gör gül-i ḥəmrānı ḫār ilə
(K 21/3)

Gülün şūr-ı (?) ruḫundan nərgis-i bīmār çeşmindən
Biri ġərq-i 'ərəq olmuş biri dolmuşdurur qanə
(K 22/6)

‘Āşiq öldürməyə müjgānın edüb ẖəncər-i tīz
Qəṣd eyləyənə ol nərgis-i cādūlarə baẖ
(G 35/2)

Meḥrāb qaşınə köñül aldanma əgmə baş
Baẖ görkəmində nərgis-i mərdüm-firībi var
(G 44/4)

Çeşm-i bīmārınun əḥvālını sorson ey dil
Gülsitānə güẕər et bu sözi ‘əbhərdən sor
(G 63/2)

2.2.4.6.2.3. Erguvan

Kırmızı/pembe renkli bu çiçek, renginden dolayı ilk beyitte sevgilinin yanağına, ikinci beyitte ise şaraba teşbih edilmiştir:

Düşübdür ərğüvānī rūyuvə ol qarə gīsūlər
Dutubdur cənnətü`l-mə`vādə mə`vā şanki hindūlər
(G 57/1)

Gözdə cəmāl-i yār qulağımdə ṣavtını
Əldə müdām cām-ı mey-i ərğüvān idi
(G 242/5)

2.2.4.6.2.4. Sünbül

Şair, aşağıdaki beyitlerde aldığı mektubu cana hayat veren gül bahçesine, gümüş tepsideki sünbüle benzetmiştir. Beyitlerde diğer çiçeklerle birlikte ismi anılan sünbül, genellikle sevgilinin saçına benzetilmiştir. Öyle ki sevgilinin saçını gören sünbüller utanmaktadır. Firdevs cennetinde bile sevgilinin saçı gibi sünbül yoktur:

Açub gördüm bir nāmə-i dil-güşā
Kāẖ-ı gülşən sīnī-sünbül cān-fəzā
(M 4/23)

Oldı sünbüllər ẖəcil zülf-i pərīşānun görüb
Ġönçələr qan utdılər lə‘l-i dür-əfşānun görüb
(G 19/1)

Məni öldürdilər dərd ü ġəm-i ‘eşq ilə āẖırdə
Səmən-sīmā vü sünbül-mūy u sūsən-ləb [ü] gül-rūlər
(G 57/3)

Sünbül təki bəlālarımı rəḥm qıl baña

Qoy ẖəlq eyləsün baña yüz töhmət ağlaram
(G 133/3)

Zülfün təki yoẖ sünbülə firdövs-i bərīndə
Rūyun kimi yoẖ bir gül-i ḥəmrā çəmən içrə
(G 187/3)

2.2.4.6.2.5. Nesteren

Şair bahardan bahsederken, nesrin, süsen ve nesteren çiçeklerinin de adını anmıştır:

Cūş edüb yerdən çıẖub nəsrīn sūsən nəstərən
Seyr-i gülizār elər yüz nāzənīn-i gül-bədən
Şükr qıl Allāhə kim çıẖduq bəhārə saq əsən
Çünki cənnətdür qədəḥ-peymāyə Nov-rūz bayramı
(Murabba 1/4)

2.2.4.6.2.6. Süsen

Şair ilk beyitte bahardan bahsederken, nesrin, süsen ve nesteren çiçeklerinin de adını anmıştır. İkinci beyitte ise sevgilinin dudağı süsene benzetilmiştir:

Cūş edüb yerdən çıẖub nəsrīn sūsən nəstərən
Seyr-i gülizār elər yüz nāzənīn-i gül-bədən
Şükr qıl Allāhə kim çıẖduq bəhārə saq əsən
Çünki cənnətdür qədəḥ-peymāyə Nov-rūz bayramı
(Murabba 1/4)

Məni öldürdilər dərd ü ġəm-i ‘eşq ilə āẖırdə
Səmən-sīmā vü sünbül-mūy u sūsən-ləb [ü] gül-rūlər
(G 57/3)

2.2.4.6.2.7. Semen

Yasemin olarak da bilinen ve *Divan*`da iki beyitte adı geçen semen, beyazlığı yönünden sevgilinin yüzü ve göğsü ile birlikte benzetme unsuru olarak kullanılmıştır:

Məni öldürdilər dərd ü ġəm-i ‘eşq ilə āẖırdə
Səmən-sīmā vü sünbül-mūy u sūsən-ləb [ü] gül-rūlər
(G 57/3)

Bəhār etmək səmən-bərlər vüṣālı ilə bāġ içrə
Ḫəzān-ı möḥnət-i hicrānı ẖāṭirdən uzaġ etmək
(G 120/6)

2.2.4.6.2.8. Lale

Gülden sonra *Divan*`da ismi sıkça zikrolunan çiçek laledir. Lale, beyitlerin genelinde sevgilinin yüzüne ve yanağına teşbih edilmiş; aşığın dağlanması mazmunu yönünden ele alınmıştır. Bu mazmun dışında şair bazen kötümserliğe kapılarak lale bahçelerinin ve bağların eski sefasının kalmamasından, dağlanma derdi olmayanların bahar, gül, lale zevkine erişebileceğinden, sevgili gül bahçesine ayak basarsa lalenin perişan olacağından, lale renkli şarap içmesi gerektiğinden, sevgilinin ayrılığında gözlerinden akan yaşla göz kenarının lale bahçesine dönüştüğünden bahsetmiştir:

Nə meydə żövq nə gülşəndə var ṣəfā Żū`iyā
O lālə-rūsız inānmam ki bir ṣəfāsı ola
(G 10/5)

Nədür ey lālə-ruẖ yārım bu qədri bī-vəfālıq kim
Deməzsən kim mənim bir dərd çəkmiş dāğdārım var
(G 45/3)
Lālə dögi dāğ üzərə bin dāğ ilə yanmış
'Uşşāqa ruẖundur belə ẖūnīn-kəfən içrə
(G 187/6)

Nə rəvādur ki qoyə sən kimi bir lālə-'izār
Bu qədər dāğ-ı ələm Żū`ī-i ġəm-fərsāyə
(G 194/5)

Qızarmış lə'l tək lālə qılur mənlik fəẖārətlə
Ruẖ-ı rəẖşānıvı göstər onı həm dāğdār eylə
(G 199/3)

Özün təşbīh edübdür lālə çün ruẖsārıña ey gül
Budur vəchi ki qalmışdur biyābānlardə dāğ ilə
(G 216/2)

Köñlim ẖˇoş idi lālə kimi 'āriżin görüb
Ḥəsrətlə ġeyrlər yürəgi dāğdār idi
(G 222/2)

Anlar bəhār u lālə vü gül ẕövqini o kəs
Kim ẖāṭirində ẕərrə qədər dərd-i dāğ yoẖ
(G 37/4)

Lālələr çün doldurub ṣəhbā-yı jālə cāmınə
Biz də cāmə dolduraq lāzımdı ṣəhbālar genə
(G 217/5)

Hicründə gözlərimdən aẖan qəṭrə qəṭrə qan
Döndürdi lāləzārə nigārım kənārımı
(G 226/3)

2.2.4.6.2.9. Reyhan

Fesleğen olarak da bilinen reyhan kokusu yönü ile sevgilinin saç ve ayva tüylerine benzetilirken aşağıdaki beyitlerde bu mazmunun dışında ele alınmıştır. Şair, reyhan şarabının aklı baştan aldığını söylediklerini lakin sevgilinin lal gibi dudağının Zu`i`nin canını bir nefeste aldığını söylemiştir. Sevgilinin gül yanağı, gonca dudağı, cennet kavuşması varken aşık gülü ve reyhanı istemez:

Bir nəfəsdə lə'lün ey məh aldı Żū`ī cānını
Nīşə bəs derlər ki 'əqli bādə-i reyḥān alur
(G 59/5)

'Āriżün güldi ləbün ġönçə vüṣālun cənnət
Neylərəm mən sən olan yerdə güli reyḥānı
(G 250/8)

2.2.4.6.2.10. Menekşe

"Bu çiçek, kokusu, koyu rengi ve boynunun eğriliği ile şiirlerde anılır. Baharın ve çemenin en belirgin unsurlarındandır" (Pala, 2011, s. 305).

Sevgili ayva tüyleri, saçı ve boyu ile gül bahçesine girerse sırasıyla onun ayva tüyüne benzeyen menekşe, saçına benzeyen sünbül ve boyuna benzeyen serv başı kesilmiş olur:

Bu ẖəṭṭ ü zülf ü qəddinlə gülüstānə qədəm bas bir
Bənəfşə sünbüli pəjmürdə sərvi sər-mişār eylə
(G 199/2)

2.2.5. Sosyal Hayat

2.2.5.1. Oyunlar

Divan`da satranç, tavla ve çegan oyunlarından bahsedilmiştir:

2.2.5.1.1. Satranç

Satranç, Azerbaycan`da Farsça olduğu gibi, şah öldü anlamında şahmat diye bilinir. Rivayete göre 6. yüzyılda Sasani şahı I. Hüsrev döneminde Hindistan`a giden hekimi oradan getirmiştir. 64 kareye ayrılmış siyah beyaz satıhtan oluşan satıh üzerinde 32 taşla oynanır (ADİL, 2006, c. IV, s. 183; Pala, 2011, s. 391).

"Şairler, şiirlerinde "satranç, nat', şah, vezir, kale, mât, mât etmek, mansûbe, ruh, ferzin, kec-rev, esb, pîl, piyade, lu'b, açmaz, Leclâc, beydak, fil, taş sürmek" gibi satrançla ilgili kelimeleri çeşitli anlamlar içerisinde birtakım edebî sanatlarla sıkça kullanmışlardır. Şah, satranç oyunundaki en önemli taştır. Padişah anlamındaki bu kelime, divan şiirinde satranç oyununun söz konusu edildiği beyitlerde şairler tarafından genellikle tevriyeli olarak sevgili anlamında kullanılır. Satrançtaki bütün taşlar, oyun içinde şahı korumak için görev alır. Şahın rakip tarafından alınması yani mat edilmesiyle oyun da kaybedilmiş olur" (Kaplan ve Poyraz, 2010, s. 152).

Satranç oyununda şah sevgiliye, vezir ise aşığa teşbih edilir. En değersiz taş olarak görülen piyade/beydak ise siyah rengi ve küçüklüğünden dolayı sevgilinin yanağındaki benlere benzetilir. Ruh/yanak, satranç oyununda bazen kale anlamında kullanılırken bazen de sevgilinin iki yanağındaki benlere haseple kullanılır (Kaplan ve Poyraz, 2010, s. 153).

Şair, aşağıdaki beyitlerde satranç ile ilgili terimleri şiirsel bağlam içerisinde kullanmaktadır.

Māt qıldı məni fīl-i fələk-i kəc-rəftār
Fərz-i ʻəql açmaq içün beydāqını yoẖ cür`ət
(K 5/13)

Piyādə rəḥ dönüb bu dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər fīl olsə ġəm yoẖ sən təki şāh-ı cəhānım var
(K 7/17)

Süvār-ı əsb-i nəşāṭ ol köñül nə māt ki dəhr
Məqām-ı ġüşşədi gər şāh gər vəzīr oləsən
(G 171/2)

2.2.5.1.2. Tavla

Altı kapı anlamına gelen tavla. Azerbaycan`da nerd olarak bilinmektedir. Nuşirevan`ın veziri Nürdüçehri tarafından satranca karşılık icat edilmiş bir oyun olduğu rivayet edilmektedir. 15 beyaz, 15 siyah olmakla 30 adet pulun beher cihetinde 12 çizgi (kapı) bulunan bir tabla üzerinde değişik şekillerde sıralanması ve ilerlemesiyle oynanır. Iki adet zarla oynanır. Tavlada dört bölüm dört mevsime; 12 kapı, 12 aya; otuz pul ise her ayın 30 gününe tekabül eder. Iki adet zar kaza ile kaderin (veya ay ile güneşin) temsilidir. Siyah ve beyaz pullar gece ile gündüze teşbih edilir. Böylece oyun, dünyanın deyişmesinden bazen keder, bazen neşeyle ilerlemesinden kinaye Kabul edilir. Ancak şansa bağlı olduğu için İslam dinine göre oynanması yasaktır (Pala, 2011, s. 429).
"Şeş-der, nerd, nerd-bâz, nat', nakş, nerrâd, zar, tas, tâsçe, pul, düşeş, küşâd, ka'beteyn, mansûbe" gibi tavla ile ilgili kelimeler, birçok divan şairi tarafından birtakım kelime oyunları ve sanatlarla birlikte şiirlerde sıkça kullanılmıştır (Kaplan ve Poyraz, 2010, s. 154).

İki kapı anlamına gelen Kabeteyn, Mekke'deki Kâbe ile Mescid-i Aksa'yı tarif eder. Tavla oyunun iki zarla oynanmasına da işaret eder (Sümeli, 2005, s. 24).

Aşağıdaki ilk beyitte, akıl cilası altı kapısına denk geldiği için hüner ve kerem Kabelerine gerek kalmamıştır. Beyitte şeşder zarı atıldığı için oyunun bitmesi anlatılmıştır. İkinci beyitte şair, kaza tavla ustasının sırayı ona verdiğinde o makama bir memurun geldiğini/atandığını belirtmiştir. Üçüncü beyitte ise Zu`i kendine hitap ederek, kader kapısında dört puan kazanamadın, bu meydanda senin gibi kötü kumarcı yok diyererek kaderin ondan yana olmamasından şikayet etmiştir:

Mührə-i ‘əql düşüb şeş-dərə bağlandı qapı
Kə‘bəteyn-i hünər ü fəżlə dəẖi yoẖ ḥācət
(K 5/14)

Nərrād-ı qəżā çəküb baña dav
Gəldi o məqāmə bir piristav
(M 7/9)

Żū`ī bu şeş-dər-i ġəm içün tasun atmadı
Bu ‘ərṣədə sənün təki bir bəd qumār yoẖ
(G 38/9)

2.2.5.1.3. Çevgan

“Başı eğri cirit sopası ile 4 ve 10 kişilik takım halinde at sırtında oynanan oyundur. Taraflar ellerindeki değenekler ile topu hedefe sürüklerler. Avrupa`da hala oynanan Polo oyunudur. Oyunda bir çevgan bir de top (guy) bulunduğu için “guy u çevgan” olarak da bilinir. Edebiyatta savaş sahnelerinde insan kellesi top; atların ayağı ayağı da çevgan olarak vasıflandırılabilir. Ayrıca sevgilinin kaşı ve saçı da uçlarının kıvrım olması dolayısıyla çevgana benzetilir. Tasavvufi edebiyatta çevgan Allah`ın ezeli iradesini; top da insanı temsil eder” (Pala, 2011, s. 102).

Top gibi bela çevganı/değeneği ile başı ezilen Zu`i`dir. Çünkü bu meydandan mahir at binici/sevgili gitti.

Gūy tək Żū`īdi çövgān-ı bəlā sər-kūbı
Çünki bu ‘ərṣədən ol şāh-süvārım getdi
(G 248/7)

2.2.5.2. Yiyecekler ve İçecekler

2.2.5.2.1. Helva

Helva; “şeker, yağ, un ve değişik nesneler katılarak yapılan ve çeşitleri olan bir tür tatlı” (Argunşah ve Çakır, 2005, s. 302. Akt. Buyruk, 2015, s. 279). Azerbaycan`da günümüzde çocuk doğumunda, yas merasimlerinde vb. yapılır.

Aşağıdaki beyitte de mollaların çıkarcı oldukları, dertlerinin yaslara/ölüm törenlerine gidip helva yemek olduğu dile getirilmiştir:

Bular təmām öli mollāsıdı yeyə ḥalvā
Nəīnki dərs deyə ḥikmət ü ṭəbābətdən
(K 15/37)

2.2.5.2.2. Kebap/Büryan

Kebap hayvancılıkla uğraşan Türk toplumları arasında önemli yere sahiptir. Özellikle kuzu etinin kebabının lezzetli olduğu düşünülmektedir. Divan şiirinde aşığın gönlü kebaba benzetilir.

Aşağıdaki beyitlerde kebap iki anlamda ele alınmıştır: Birinci beyitte meclis düzenlenmiştir ve oradaki en önemli yemek kebaptır. İkinci beyitte aşığın lime lime olmuş gönlü, üzerine tuz serpilmiş kebaba benzetilmektedir:

Budur vəchi Məḥəmməd bəg büsāṭ-ı toy binā etmiş
Fələk cedy ü ḥəməldən bəzmə vermiş bərrə büryānə
(K 22/10)

Görəndə şərḥə şərḥə köñlümi eylə təkəllüm kim
Bu ʻādətdür nəmək pāşīdə eylərlər kabāb içrə
(G 188/3)

2.2.5.2.3. Şeker

Şeker pancarı veya şeker kamışında yapılan beyaz kristaller şeklinde gıda maddesidir. Azerbaycan`da toz halinde olan şeker ve küp şeklinde olan gend (qənd)/kıtlama şeker vardır. Dilinin altında gend var deyimi tatlı dilli insanlar için kullanılmaktadır.
*Zu`i Divanı*`nda şeker, tatlılığı nedeniyle sevgili için ve onun dudağı, konuşması için kullanılmıştır:

Şəhr-i Şirvānə genə bir sərv-qədd dil-bər gəlüb
Vəh nə dil-bər bir yüzi gül ləbləri şəkkər gəlüb

ʻƏzm-i Şirvān eyləyüb bir dil-bər-i şīrīn-süẖən
Dāğ-ı qəlb-i ẖəstə-i Fərhād içün şəkkər gəlüb
(G 21/1-2)

Hər bəzmdə ki bādə-i ḥəmrādan olmasa
Nəql ü məzə o ləʻl-i şəkər-ẖādan olmasa
(G 4/1)

Hīç kimsə görməsün belə sin-i kuhūləti
Çün cismdən gedübdi o sükkər şəbābəti
(Mh 1/1.1)

2.2.5.2.4. Meyve Kurusu

Azerbaycan`da meyve kurusuna, özellikle kayısı kurusuna gah (qax) adı verilmektedir. Şair mesneviyi sunduğu kişiden lahana (kələm), meyve kurusu ve elma beklediğini dile getirmiştir:

Dəẖi īhām ilə qılmışdun inşā

Ki ṣāḥib əz-kələm həm qaẖ u alma
(M 3/13)

2.2.5.2.5. Elma

Şair, mesneviyi sunduğu ağanın elmalarının bol olduğunu lakin hiç ona ikram edilmediğini dile getirmiştir:

Dəẖi īhām ilə qılmışdun inşā
Ki ṣāḥib əz-kələm həm qaẖ u alma

Yəqīndür bu ki sizdə çoẖdur alma
Vəlī āṡārı mə'lūm olmaz əṣlā
(M 4/13-14)

2.2.5.2.6. Bal

Pala (2011, s. 33) balın eskiden tıpta çok kullanılmasından, mideyi kuvvetlendirmesinden, iştahı açmasından, şehveti çoğaltmasından, göz kararmasını gidermesinden ve yarayı iyileştirmesinden bahsetmiştir. Bal, birçok derdin devası olarak anılmaktadır. Beyitlerde bal sevgilinin tatlı kelamına, dudağına benzetilmiştir:

Bəzm içrə ẕövq olur mı o məh-ṭəl'ət olmamış
Şəhd-i ləbindən 'āşiq içün şərbət olmamış
(G 105/1)

Şīrīn qılə məẕāqımı şəhd-i təkəllümi
Dövr-i ruẖundə zülfi təki kām-rān olam
(G 128/2)

Mərīż-i eşqə kāfīdür köñül şəhd-i ləb-i cānān
Ṭəbīb-i nā-şinās u şərbət-i 'innābı neylərsən
(G 183/3)

2.2.5.2.7. Süt

Şair, yaşlandıkça meclisten ve içkiden tat alınmadığını, asıl tatın, lezzetin bebeklik zamanı içilen sütte olduğunu dile getirmiştir:

'Eyş ü 'işrət azalur 'ömr çoẖalduqcə bəlī
Ləẕẕət ol ṭıfl dəmində əmilən şīrdədür
(G 75/3)

2.2.5.2.8. Ekmek

“Halkın temel gıdası olan ekmek, una su ve tuz karıştırılarak hazırlanan mayalı veya mayasız hamurun pişirilmesiyle yapılır” (Öztekin, 2006, s. 186).

Aşağıdaki beyitte Zu`i, eski sadaketin ihanete yer değiştirmesinden, tuz ve ekmek hakkının kalmamasından şikayet etmiştir:

Əvvəlki ṣədāqətlər olub indi ḫəyānət
Qalmub dəḫi ḥəqq-i nəmək [ü] nān dəgişübdür
(G 73/4)

2.2.5.2.9. Tuz

“İnsan yaşamı için su kadar önemli olan tuz, hem gıda maddesi, hem de yiyeceklere tat verici bir baharat olarak dünyanın her yerinde kullanılır. Öğütülebilen, suda eriyebilen, kristal, yakıcı tadı, yüksek konsantrasyonda mikrop öldürücü ve yiyecekleri muhafaza edici özelliğinin yanı sıra kimya sanayisinin de önemli ham maddesidir” (Mete 2009: 75. Akt. Buyruk, 2015, s. 291).

Aşağıdaki beyitte aşık, dilim dilim olmuş gönlümü görünce, kebap yaparken içine tuz serpmek adettendir demesini, söylemiştir:

Görəndə şərḥə şərḥə köñlümi eylə təkəllüm kim
Bu ʿādətdür nəmək pāşīdə eylərlər kabāb içrə
(G 188/3)

2.2.5.2.10. Hünnap

“Çanak yapraklı ağacın meyvesidir. Ceviz gibi meyvesi olan hünnap Divan şiirinde mezelik yiyecekler arasında anılır” (Pala, 2011, s. 218).

Zu`i, aşk hastalığına yakalanmıştır. Bu hastalığın ilacı sevgilinin la‘l gibi dudağıdır. Şair bir beytinde sevgilinin dudağını hünnaba benzeterek ondan ilacı olduğuna şükrederken diğer beyitte la‘l dudak varken doktor ve hünnap şerbetini istemediğini belirtmiştir:

Mərīż-i ʿeşqdi Żū`ī ʿəlācı lə‘l-i ləbün
Gərək şükür edim ʿinnābdən dəvā demişəm

(Kt 4/6)

Mərīż-i eşqə kāfīdür köñül şəhd-i ləb-i cānān
Ṭəbīb-i nā-şināṣ u şərbət-i ʻinnābı neylərsən
(G 183/3)

2.2.5.2.11. Şerbet

"Türk toplumlarında eskiden sudan sonra en çok kullanılan içecek olarak bilinmektedir. Şerbetin orta halliler basit, zenginler için teferruatlıları vardır. Birinci durumda sadece bal ve şeker kullanılır. Diğerlerinde ise limon, portakal suyu, ağaç kavunu, menekşe, gül, safran, ıhlamur vb. karıştırılarak yapılır" (Abdülaziz Bey, 2000, s. 39. Akt. Öztekin, 2006, s. 207).

Aşık, sevgilinin kirpiğinin/okunun yarası için verilen nuşdaru şerbetini istemez, bu şerbet ona halis zehir gibi gelir. Şair, cahile limonlu şerbet ve nar çiçeği renkli şarabın nasip olmasından, kendisine ise gece gündüz ciğeri kanlı kalmasından yakınmaktadır. Hasta aşığın derdinin dermanı sevgilinin la'l gibi dudağının şerbetidir:

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūş-dārū şərbətin
Kim ki ey əbrū-kəmānım zəḫm-i peykānun görüb
(G 19/4)

Bizə qismət eləyüb şām u səḥər ḫūn-ı cigər
Cāhilün şərbət-i līmū mey-i gül-nārı olub
(G 32/5)

Çeşm-i məstün görübən ḫəstə vü bīmār oldım
Şərbət-i lə'l-i ləbündür bu ġəmün dərmānı
(G 250/2)

2.2.5.2.12. Soğan

Aşağıdaki beyitte Zu`i, yaşam bahçesinden dünya ehline gül yetişirken onun kara bahtına soğan ve kokuşmuş şeyler çıktığını belirtmiştir:

Mə'īşət būstānındə cəhān əhlinə gül yetdi
Mənim bu qara bəḫtimdən piyāz u kəndənə çıḫdı
(G 254/3)

2.2.5.2.13. Limon

Sadece bal ve su ile yapılan şerbet basit üsulla yapılanıdır. Limon da eklenerek yapılan şerbet daha lezzetlidir. Şair, cahiller limonlu şerbet ve nar çiçeği renkli şarap içerken kendi bahtına ciğeri kanlı olmak düştüğü için şikayet etmektedir:

Bizə qismət eləyüb şām u səḥər ẖūn-ı cigər
Cāhilün şərbət-i līmū mey-i gül-nārı olub
(G 32/5)

2.2.5.3. Savaş

Divan şiirinde "rezm" çoğu kez "bezm" ile birlikte geçer. Aşağıdaki ilk beyitte de böyledir. Övdüğü kişinin savaş zamanı İskender`den daha haşmetli olduğunu söylemiştir. Diğer beyitlerde bir savaş manzarası çizilmiştir. Şairin gönlü düşüncelerle mustarip iken bir taraftan da talihle savaşmaktadır. Ayrılığı (ayrılık askerlerini) sevgili gönderdiği için, aşık teslim olup kanını dökmesine izin vermektedir. Nitekim arada kan, yani sevgilinin dudağının aşkının kanı/davası var. Aşık Allah`a seslenerek, mahir biniciyi/sevgiliyi yetirmesini diler çünkü gönül ülkesini keder askerleri işgal etmiştir:

Bəzm həngāmı səẖāvətdədi qaān-ẖişlət
Rəzm əyyāmı şücā'ətdə Sikəndər-ḥəşmət
(K 5/20)

Mən belə fikrlərdə köñül içrə müżṭərib
Cəng ü cidāldə fələk-i kəc-mədār ilə

Ey firāq ol yār göndərdi səni tök qanımı
Ḥaqqıdır kim məndə 'eşq-i ləblərindən qanı var
(G 54/2)

Dil-kişvərini etdi müsəẖẖər sipāh-ı ġəm
Yā Rəb tərəḥḥüm et yetür ol şəh-süvārımı
(G 228/5)

2.2.5.3.1. Leşker/Sipah

Hayal güruhunun askerleri aşığın mamur cisim ülkesini yağma edene kadar bu ülke acep şen/bayındır idi. Üzüntü ve keder askerleri mahzun gönle hücum edince üzüntü aslanı harap zihni yurt etti. Şuh sevgili, aşığın kimsesiz olduğunu düşünmemelidir. Onun bela,

keder, dert ve üzüntü askerleri var. Sadakatsiz ay gibi güzel sevgili, aşığı nazarından düşürüp gittiği an, ayrılığında keder askerleri aşığın üzerine döküldü/saldırdı. Şair, askerleri kedere ve kışa benzetmiştir. Bu askerlerin uğradığı yer/aşığın gönlü harap olmaktadır:

Mülk-i mə'mūrə-i cismim 'əcəb ābādə idi
Ləşkər-i ẖayl-ı ẖəyāl eyləməmişdi qārət
(K 5/2)

Ləşkər-i həmm ü ġəm etdi dil-i məḥzūnə hücūm
Żīğəm-i möhnət edüb ẖāṭir-i vīrānı konām
(K 13/2)

Sağınmə bī-kəsəm ey şūẖ yoẖdı bir kimsəm
Bəlā vü möḥnət ü əndūh u ġəm sipāhımdur
(G 53/4)

Töküldi üstümə ġəm ləşkəri firāqundə
Nəẓərdən ey məh-i bī-mehr kim o dəm getdün
(G 163/4)

2.2.5.3.2. Esir, Yağma/Garet

Aşık sadece kendi gönlünün bela ve dert kederinin esiri olmadığını, tüm kalplerin lale gibi dağlandığını belirtmiştir. Sevgilinin saçının her büklümü içinde Hıta miski var ve kıvırcık saç lüleleri ile Çin memleketini yağmalamıştır. Sevgilinin bakışı aşıkların gönüllerini garet/yağma etmektedir. Sevgilinin kıyamete benzer endamı kıyamet etmektedir.:

Tənhā nə mən bəlā vü ġəm-i dərdəəm əsīr
Hansı köñüldi lālə kimi dāğdār yoẖ
(G 38/8)

Yağmalayubdı ṭürrələrün Çīn məmālikin
Hər çīni içrə müşk-i Ḫıṭādan kəsībi var
(G 44/3)

Baẖandə nāz ilə çeşmün qılur 'əcəb ġārət
Gələn zəmāndə qiyāmə-qədün qiyāmət edər
(G 60/2)

2.2.5.3.3. Ok/Tir, Hadeng, Peykan, Sinan, Yay/Keman

“Ok, esliha-i râmie diye de anılan atıcı silâhlar grubuna dâhildir. Bu tür silâhlar, düşmanı ya da düşmana ait bir hedefi uzaktan imha etmek için kullanır” (Eralp, 1993, s. 77. Akt. Sarıkaya, 2017, s. 133). İlk Türk ordularından bu yana varlığı görülen ok, Türkler için bir hâkimiyet sembolüdür (Yücel, 1999, s. 4. Akt. Sarıkaya, 2017, s. 133). Divan şiirinde birçok güzellik unsuru; aşkı, boyu, kirpiği, gamzesi, gözü oka benzetilmiştir. Tüm bu benzetme yönleri aşığın yaralanma halidir. Aşığın ahı, ayrılık yarası, çekilen eziyetlerde ok özellikleri vardır. Bu eziyetler, aşığın kalbine saplanan ok/sevgilinin kirpiği aşık için armağandır (Pala, 2011, s. 364).

Şair beyitlerini daha çok bu bağlamda, yani sevgilinin kirpik ve gamze okları bağlamında ele almıştır. Şair, kış mevsiminin zorluklarını dile getirmiştir. Şairin beli sevgilinin ayrılık derdi ile kemana dönmüş/eğilmiştir. Sevgilinin kaşları da kemana benzetilmiştir. Öyle ki, aşık keman kaşlı sevgilinin kirpik oklarının yarasından zevk almaktadır:

Nīş-i kəmāndār elə oẖlar atur sərmādan
Ki onə tāb eləməz Rüstəm ilə İsfəndār
(K 6/2)

Lüṭf edüb bir tīr-i ġəmzə birlə al gəl cānımı
Pāyə dönmüş qāmətim ol ṭāq-ı əbrūndan cüdā
(G 12/4)

Mənim tək hansı ‘āşiqdür de tāq-ı əbrū-yı cānān
Hilālə döndürübdür qāmətin ġəmdən kəmān qılmış
(K 11/4)

Qaşun ẖəyālı ilə qāmətim kəmānə dönüb
Tərənnümüm dəẖi fəryād ilə fəġānə dönüb
(G 25/1)

Ġəmzə peykānın dilər şövq-i ruẖundan cān u dil
Eylə kim gün tābişindən təşnələr istərlər āb
(G 16/3)

Ṣayd etdi tāzədən dil-i əndūhuna kimi
Peykān-ı ġəmzədən o büt-i bī-vəfā genə
(G 202/2)

Dögi müjgān-ṣafı çeşmimdəki peykānlarıdur
Ki çıqub dişrə gözimdən cigərim qanı ilə
(G 204/2)

Ey kəmān-əbrū müjün peykānı yüz min cān alur
Yayə dönmüş qāmətim tīr ü kəmānun ṣədqəsi

(G 230/3)

Zəẖm-i ẖədəng-i dərd-i dil-i bī-qərārımə
Dāru`ş-şəfā-yı dəhrdə bir mərhəm olmadı
(G 238/5)

Ze-bəs yoẖ ṭālib-i fəżl ü kəmāl u şe‘r ‘āləmdə
Bu mə‘nīdən baña dövrān əliflərdən sinān qılmış
(K 11/8)

2.2.5.3.4. Şemşir/Tiğ, Hançer

“Bir savaş aleti olmak yanında Divan şiirinde sevgili ile aşık arasında önemli bir unsurdur. Sevgilinin kirpiği, gamzesi, eziyetleri, aşık üzerinde kılıç etkisi yaparak onu yaralar. Tiğ/kılıç demire su velerek yapıldığı için abdar sıfatıyla da karşımıza çıkar” (Pala, 2011, s. 269).

Beyitlerde genellikle güzellik unsurları ile görülmekle beraber sevgilinin ayrılık hasreti de kılıç yarasına benzetilmiştir. Şair bu yaraya yar ile ilaç dilemektedir. Yüz parça olmuş aşığın gönlüne derman yine sevgilinin hançer yarasıdır. Sevgilinin hançerle ettiği zulümleri, döktüğü kanları kasap bile yapmaz. Yine de şair, onun kılıcıyla ölmek ister:

Məst olub tövsən-i təb‘im götürüb cövlānə
Şe‘r-i şəmşīr ilə tā ki girüb meydānə
(M 6/2)

Mənim tək olmayə ṣəd pārə tīğ-i ḥəsrət ilə
Cirāhət-i dilinə yārdan dəvāsı ola
(G 10/3)

‘Āşiq öldürməyə müjgānın edüb ẖəncər-i tīz
Qəṣd eyləyənə ol nərgis-i cādūlarə baẖ
(G 35/2)

Tīğ-i əbrūlərün eylər məni ġəmdən āzād
Ṣayd-ı pür-bəstə ‘əlācı dəm-i şəmşīrdədür
(G 75/2)

Qıl tərəḥḥüm elə bir tīğ ilə səd-pārə mən
Nəyə lāzımdı sər ü cism ü dil [ü] cān sənsiz
(G 95/3)

Nə tökməkdür cəfā tīğilə hər dəm qanın ‘uşşāqun
Bu ẓülm ey dil-bər-i āhū-nigəh qəṣṣābdan gəlməz

(G 96/2)

Möḥnət-i dərd-i firāqundə sənün ṭəʻnə-oḫı
Görmə ey şūḫ rəvā Żū`ī-i nālānə dəgə
(G 189/5)

Budur cəhāndə təmənnāsı Żū`ī-i zārun
Olə şəhīd sənün tīğ-i ābdārun ilə
(G 205/5)

2.2.5.3.5. Av ve Avlanma

Divan şiirinde sevgili mahir savaşçı yanı ile beraber iyi avcıdır da. Sevgilinin güzellik unsurları aşığın gönlünü avlamaktadır. Sevgili korkusuz avcıdır, tuzağında bir avı olduğunu görmezlikten gelmektedir. Sevgilinin gözleri, saçı, gamzesi aşığı avlamaktadır. Lakin aşık bu durumdan memnundur ve sevgilinin onu avladığı gün keder ve üzüntüden uzak olduğu gündür. Çünkü ezelden beri tuzağına düşmüştür/tutulmuştur:

Köñlümi ṣayd eylədi bir göz açıncə gözlərün
Eylə kim bir ṣayd-lāğərini iki tərlān alur
(G 59/3)

Etdün siyāh çeşmün ilə ṣayd əhl-i dil
Āhūları nə seḥr ilə şīr-əfgən eylədün
(G 164/6)

Ṣayd etdi tāzədən dil-i əndūhuna kimi
Peykān-ı ġəmzədən o büt-i bī-vəfā genə
(G 202/2)

Bənd oldı çīn-i zülfünə dil mürği nā-gəhān
Düşdim bu dām-ı ʻeşqə genə mən ḫəṭā ilə
(G 213/2)

Ey şūḫ saña rūz-ı əzəl yār mən oldım
Dām-ı sər-i zülfündə giriftār mən oldım
(G 132/1)

2.2.5.3.6. Cellat

Sevgilinin siyah süzgün bakışı ve gamzesi cellat misali aşığın canını almaktadır. İlk beyitte sevgili bunu ok ve kemanla, ikinci beyitte ise aslan avlayan ve kana susamış ahu gözü ile yapmaktadır:

Cəllād-ġəmzün ey pərī müjgān u qaşun
Ki tīr alur əlinə baña ki kəmān çəkər
(G 61/3)

Cəllād-ı siyəh-məst gözün tək bu cəhāndə
Bir āhū-yı şīr-əfkən ü ḫūn-ḫ∨ārə tapulmaz
(G 98/2)

2.2.5.3.7. Balta/Tişe

Balta, esliha-i câriha olarak bilinen kesici silâhlardandır. Bu silâhlar, yöneltildikleri veya vuruldukları yeri keser ya da koparırlar. Tek el ile kullanılan bu silâhlar, el için yapılmış, kabza ve silâhın asıl fonksiyonunu meydana getiren namlu bölümünden meydana gelir (Eralp 1993, s. 57. Akt. Sarıkaya, 2017, s. 127). Aynı zamanda yaralayıcı bir silâh olarak da kullanılan balta, savunma ya da hücum amaçlı da kullanılabilir. Yapılış, amacına uygun olarak plânlanan yüzeyi, demir ya da çelikten imal edilir (Sarıkaya, 2017, s. 128).

Aşığın Bisütun dağı gibi direksiz, sarp, dayanıklı vücuduna sevgili keder baltası vurmaktadır. Aşığın canı Bisütun dağını delen hasta Ferhat misali sevgilinin tatlı diline adak adanmaktadır/sadaka verilmektedir:

Bī-sütūn-ı cismimə yüz tīşə-i möḥnət uran
Ḫəstə cān Fərhādvəş Şīrīn-zəbānun ṣədqəsi
(G 130/2)

2.2.5.4. Tıp

2.2.5.4.1. Bimar/Hasta/Meriz

Hastalık ve tıpla ilgili şairin dile getirmiş olduğu birkaç konu vardır. Zu`i, Şark-ı Rus Gazetesi`nden bahsederken ona, gaflet hastalığını nasihat ilacı ile def et, diye seslenmiştir. Bu gazetenin doktorlar gibi sıhhat bahşettiğini dile getirmiştir:

Ġəflət mərīżinə dəf‘-i dārū-yı və‘ż elə
Ṣəḥḥət verür həmīşə ṭəbībānə Şərq-i Rus
(K 10/5)

Bir beytinde mollaların hikmet ve tıp ilminden bahsedip insanları iyileştireceğine, bilgisizlikten kurtaracağına ölüler için Kuran okuyup para toplamak, helva yemek

derdinde olduklarını dile getirmiştir. Şair, bazen kış mevsimi ile beraber kapıya dayanan zorluklara hasta hali ile nasıl dayanacağını sorgulamıştır:

Bular təmām öli mollāsıdı yeyə ḥalvā
Nəīnki dərs deyə ḥikmət ü ṭəbābətdən
(K 15/37)

Həmī ʻömrün qışı çatmış mənə həm qış fəṣli
Belə əḥvālə necə ṣəbr eləsün pəs bīmār

Tapsə hər yerdə mənim kimi ẕəlīl-i müżṭər
Dodurub öldürəcək zār [u] ẕəlīl bīmār
(K 6/3; 5)

Divan`da bazı beyitlerde sevgilinin gözü süzgün nergise benzetilmiştir. Şair sevgilinin süzgün gözlerine hasta olmuştur ve can sağlığı istememektedir. Güzelin hasta eden sarhoş gözünün tek çaresi, dudağının kırmızı şerbetidir:

ʻUryān edübdi nərgis-i bīmārı sər-nigūn
Həm-dəm qılubdı gör gül-i ḥəmrānı ḫār ilə
(K 21/3)

Gözlərün bīmārı ey məh ṣəḥḥət-i cān istəməz
(Mh 3/1.3)

Çeşm-i məstün görübən ḫəstə vü bīmār oldım
Şərbət-i ləʻl-i ləbündür bu ġəmün dərmānı
(G 250/2)

Ṣəbr qıl etmə çoḫ də āh u fəğān
Nə qədər ḫəstə vü nizār oldun
(K 16/6)

Ḥəqqə edirdüm gecə mən bir duʻā
Oturmuşkən ḫəstə bəstə mübtəlā
(M 4/20)

Sən nə içün olmusan zār u ḥəzīn
Qaryələrdə ḫəstə vü gūşə-nişīn
(M 5/23)

Aşk hastalığına sevgilinin kırmızı dudağı ilaçtır ya da o dudağın balı kâfidir:

Mərīż-i ʻeşqdi Żū`ī ʻəlācı ləʻl-i ləbün
Gərək şükür edim ʻinnābdən dəvā demişəm
(Kt 4/6)

Mərīż-i eşqə kāfīdür köñül şəhd-i ləb-i cānān
Ṭəbīb-i nā-şinās u şərbət-i ʻinnābı neylərsən
(G 183/3)

2.2.5.4.2. Çâre/Daru/Derman/Merhem/İlaç/Mumiya/Nuş-Daru

Her aşk hastalığının dermanı yoktur, çaresi ölümdür. Sevgilinin aşk eziyeti hoş ilaçtır. Sevgilinin dudağı aşığın hastalığına dermandır. Dünyanın hastanelerinde aşk derdine derman yoktur. Dünya hastanesi melhemle dolsa da yüz parça olmuş Zu`i`nin gönlüne ilaç bulunmaz. Ey şarap dağıtan, şarap ver ki sevgiliye gönül derdini açıklayayım:

Żū`ī-i bīmār-ı ʻeşq oldun ölimdir çārəsi
Hər gedən ġeyri ẖəyāl etmə ki bir dərmānı var
(G 54/5)

Möḥnət-i ʻeşqün nə ẖ˘oş dārū imiş kim görcəgin
Çəkmənəm bi`llāh dəẖi dünyā vü mā-fī-hā ġəmin
(G 156/4)

Nūş-ı ləbündi dərd-i dil-i Żū`iyə dəvā
Loqman ʻəlāc bilməz onə yüz dəvā ilə
(G 213/9)

Żū`ī dolə mərhəmlə şifā-ẖānə-i dünyā
Mərhəm dil-i ṣəd pārə-i mən zārə tapulmaz
(G 98/7)

Sāqiyā mey ver ki yārə dərd-i dil iẓhār edim
Meydən özgə hīç kəs dil-sirrinə mərḥəm dögül
(G 125/4)

Nuşdaru, panzehir ve etkili ilaç olarak bilinmektedir. Hatta Rüstem bilmeden oğlu Sohrab`ı yaralamış, yaraladığı kişinin oğlu olduğunu anladığında nuşdaruyu getirmesi için Guderz`i Kavus`a göndermiş, ilaç verilmeyince kızarak kendisi gitmiş, ancak bu defa da o yoldayken Sohrab ölmüştür. Rüstem oğlunun ölüsünü alarak Sistan`a götürmüştür (Yıldırım, 2008, s. 635).

Ey yay kaşlı (sevgili), okunun ucunun yarası/bakışının yarasını gören nuşdaru şerbetini halis zehir sanır:

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūş-dārū şərbətin
Kim ki ey əbrū-kəmānım zəẖm-i peykānun görüb
(G 19/4)

2.2.5.4.3. Tabip/Doktor

Aşağıdaki ilk beyitte sevgilinin İsa gibi dudağı doktora benzetilmiştir. İkinci beyitte ise aşık, aşk hastalığı için sevgilinin dudağının balının yeterli olduğunu düşünmektedir:

Çeşmün nə vəchdəndi ki bīmārdur müdām
Həm-sāyəsində ʿĪsā-yı ləb tək ṭəbībi var
(G 44/2)

Mərīż-i eşqə kāfīdür köñül şəhd-i ləb-i cānān
Ṭəbīb-i nā-şināś u şərbət-i ʿinnābı neylərsən
(G 183/3)

2.2.5.4.4. Uçuk/Tebhale

Sevgilinin dudağından çıkan kan gibi uçuklar binlerce aşığın kanını içtiğine şahitlik etmektedir:

İçmisən min ʿāşiqün qanın şəhādət eyləyür
Ləblərindən qan kimi hər dəm çıẖan təbẖālələr
(G 48/2)

2.2.5.4.5. Hastane

Dünya denen hastanede aşığın derdine melhem bulunmamaktadır:

Zəẖm-i ẖədəng-i dərd-i dil-i bī-qərārımə
Dāru`ş-şəfā-yı dəhrdə bir mərhəm olmadı
(G 238/5)

Olmur köñül cərāḥətinə kimsədən ʿəlāc
Dārü`ş-şəfā-yı dəhrün itüb ṣanki mərhəmi
(G 243/3)

Żū`ī dolə mərhəmlə şifā-ẖānə-i dünyā
Mərhəm dil-i ṣəd pārə-i mən zārə tapulmaz
(G 98/7)

2.2.5.5. Müzik

2.2.5.5.1. Çalgı Aletleri

2.2.5.5.1.1. Rud

Doğuda kullanılan çalgı aletidir. Farsça kemençe demektir. Şair birkaç arkadaşı ile beraber gül bahçesinde kemençe nağmesi eşliğinde şarap kadehi (içtiklerini) dile getirmiştir:

Neçə rəfīq-i müvāfiqlə ṣəḥn-i gülşəndə
Sürūd-ı rūd ilə cām-ı şərābı āmādə
(K 18/2)

Sāqī-i gül-çöhrə gətür cām-ı mey
Bərbət [ü] mizmār u dəf [ü] rūd u ney
(M 5 /1)

2.2.5.5.1.2. Ney

“Aslı nay`dır. Kamıştan yapılmış, bir arşın uzunluğunda, nefesli bir çalgıdır. Sesi yanık ve lahutidir” (Pala, 2011, s. 358).

Şair, diğer çalgı aletlerinin ismini zikrederken neyden de bahsetmiştir:

Yā Rəb nədəndi cümləsi tə`s̱īrdən qalub
Cām-ı mey ü sürūr-ı ney ü çəng tār də
(K 19/6)

Sāqī-i gül-çöhrə gətür cām-ı mey
Bərbət [ü] mizmār u dəf [ü] rūd u ney
(M 5 /1)

2.2.5.5.1.3. Çeng

“Kanuna benzer ve dik tutularak çalınır. Bir nevi saz; harpın küçüğü. Ekseriya büyük çalpara demek olan çegane ile beraber çalınır” (Onay, 1992, s. 104). “Çanağı torba gibi olup boynu uzun ve eğridir. Zerdali ağacından yekpare olarak yapılanları meşhurdur” (Pala, 2011, s. 100).

Şair, bezm meclisi tasvirlerinde diğer çalgılarla beraber çengi de anmıştır. Çengin telleri ile Divan şiirinde çokça geçen can ipliği benzetmeliğini bir arada kullanarak sevgilinin saçının telinden ayrı düşünce zayıfladığını söylemiştir:

Bir əldə sāğər-i mīnā bir əldə ṭürrə-i yār
Təmām tār u dəf çəng cümlə āmādə
(G 205/2)

Hər gün keçirdi ‘işrət ilə rūzgārımız
Dil şād-kām u əldə mey-i ẖˇoş-güvārımız
Fəṣl-i ẖəzān olubdı bizim növ-bəhārımız
Bülbüllərün fəğānı idi çəng ü tārımız
Nə gūşımə kədər gətürən ṣavt-ı zāğ idi
Günlər o günlər idi dimāğ ol dimāğ idi
(Müseddes 1/3)

Ḫəm-qədīm bir çəng olub cān-riştəsi ol çəngə tār
Tā ki oldım mən żə‘īf ol tār-ı gīsūdan cüdā
(G 12/2)

2.2.5.5.1.4. Çegane

Bir çeşit çalpara, çengi tefciği (Devellioğlu, 2008, s. 154). Şair, sevgili olmadan çeng ve çeganenin tadının olmadığını, sadece ağlamaktan zevk aldığını yazmıştır:

Sənsiz nə ləẕẕəti mey ü çəng ü çəġānənün
Yādunlə ağlamaqdə görüb ləẕẕət ağlaram
(G 133/6)

2.2.5.5.1.5. Rübab/Rebap

“Rebap, telli ve yaylı bir sazdır. Kemençe gibi dize dayayarak yayla çalınan rebap, kemençe ve kemanın atalarından sayılır. Kemençe gibi üç telli olan rebabın iki ve tek telli şekilleri de vardır. Hafif, tatlı, yerine göre şen veya hazin bir sesi vardır” (Öztuna 1990: 221. Akt. Buyruk, 2015, s. 252).

Şair, çeng ve rebap sesi sevincinin (olduğu günlerin) müezzin sesine değiştiğini belirtmiştir:

Olubdı bāng-ı mü`əẕẕin tərānəmiz imdi
Ḫˇoşā sürūrım o çəng ü rübāb olan günlər
(G 65/7)

2.2.5.5.1.6. Tar

Azerbaycan ve İran`da yaygın kullanılan ve mızrapla çalınan simli musiki aletidir (ADİL, 2006, c. IV. s. 268). “Sekiz rakamını andırır gövdeli, uzun saplı, sapında perdeleri bulunan ve mızrapla çalınan bir Azeri telli halk çalgısı. Dut ağacından oyulan gövdenin göğsüne deri gerilir. Tar sözcüğü Farsça tel anlamına gelir. Bu nedenle tel sayısına göre değişen boyları: Dütar, setar, çartar, pençtar, şeştar adlarıyla tanımlanır. İran`da altı tellisi, Türkiye`nin Kars yöresiyle; Azerbaycan, Gürcistan, Ermenistan, Dağıstan ve Rusya`nın çeşitli bölgelerinde beş telli olanı kullanılır” (Sözer, 2012, s. 233).

Bahar ve meclisin vazgeçilmezi müzisyenler, şarap ve sevgilidir. Tar da beyitlerde geçen müzik aletlerinden biridir. Lakin sevgili olmadan ne diğer aletlerin ne de tarın zevki olmaz. Zu`i, eski günlerini anarken, sazlı sözlü meclis tasvirlerinde müzik aletlerinden ve dolayısıyla tardan bahsetmiştir:

Şām [u] səḥər bāğlardə yār ilə
Ərġan u ṭənbūr dəf [u] tār ilə
(M 4/4)

Hər gün keçirdi ‘işrət ilə rūzgārımız
Dil şād-kām u əldə mey-i ẖ̮oş-güvārımız
Fəṣl-i ẖəzān olubdı bizim növ-bəhārımız
Bülbüllərün fəğānı idi çəng ü tārımız
Nə gūşımə kədər gətürən ṣavt-ı zāğ idi
Günlər o günlər idi dimāğ ol dimāğ idi
(Müseddes 1/3)

Gecələr qā`im olub gündüz oləsən ṣā`im
Yoẖsə həm-ṣöḥbətüvi müṭrib ilə tār edəsən
(Kt 3/3)

Demürəm asma qulaq ṣavt-ı müğənnī tārə
Līk vəqtındə gərək hər şey`i iẓhār edəsən
(Kt 3/3-4)

Nə qədr gūşə-i gülşəndə nəğmə-sāz edəsən
Gəlür qulağə müẖālif nəvā-yı tār ẖarāb
(G 29/4)

Bir əldə sāğər-i mīnā bir əldə ṭürrə-i yār
Təmām tār u dəf çəng cümlə āmādə
(G 206/2)

Bir ṭərəf ṣavt-ı bəlābil bir ṭərəf āvāz-ı tār
Ġülġül-i mīnā salur baẖ gör nə ġavġālar genə
(G 217/4)

Fəṣl-i şitā otaqdə ṭənbūr u tār ilə
Olcaq bəhār mənzilimiz gülsitān idi
(G 242/3)

2.2.5.5.1.7. Erganun/Erganon/Org

“Körüklerden sağlanan havanın, büyüklü küçüklü borulardan geçmesiyle değişik ses tonları verebilen, klavyeli çalgı. En gelişmiş yapıda olanlarının çift klavyesinde 61 tuş, ayakla komuta edilen 32 pedalyesi vardır. Ortaçağdan bu yana müzik dünyasında önemli yeri olan, müziği yönlendiren çalgıların başında yer alır. MÖ 150-200 yıllarında, Ktesibios adında İskenderiyeli bir Yunanlının buluşu olan ve su basıncının sağladığı havayla çalışan hydraulis adlı çalgı, org`un atası sayılır. Havayla çalışan ilk org, 4. yüzyılda İstanbul`da yapıldı. Organon pneumatikon adı verilen bu çalgı, Bizans saraylarındaki törenlerde ve imparatoriçe banyo yaptığı sırada çalınırdı. 9. ve 10. yüzyıllarda, çok sesli müziğin gelişmesi doğrultusunda org da din dışı müzik yerine daha çok dinsel müzikte kullanılmaya başlanınca, bir kilise çalgısı özelliği kazandı. Görünümü kiliselerin görkemli yapılarına yaraşır boyutlara ulaşırken, işleyiş düzenekleri de sürekli gelişti. 19. yüzyıla gelindiğinde org, bir orkestrayı oluşturan tüm çalgıların seslerini verebilen bir yapıya ulaştı” (Sözer, 2012, s. 176-177).

Bahar ve meclisin tasvirlerinin vazgeçilmezi müzisyenler, şarap ve sevgilidir. Erganun da beyitlerde geçen müzik aletlerinden biridir:

Şām [u] səḥər bāğlardə yār ilə
Ərġan u ṭənbūr dəf [u] tār ilə
(M 4/4)

Dəm-bə-dəm gülşənlər içrə bülbül-i şūrīdə tək
Ərganūn u tārdən şūr u nəvā istər köñül
(G 122/2)

2.2.5.5.1.8. Def/Tef

“Def, Türk, Arap ve İran müziğinde çok eskiden beri kullanılan bir tür vurmalı çalgıdır. Usul vurmadan kullanılır. Yaklaşık kırk santim sanrim çapında yuvarlak kasnağın bir yüzüne kursak zarı gerilerek yapılan def, parmak uçlarıyla çalınır. Tefi tutan el zayıf zamanları, öbürü kuvvetli zamanları vurur. Üzerinde pirinçten yapılmış sekiz çift zil

bulunur. Bendir, girbal, daire, mazhar adlarıyla bilinen türleri vardır. Bazı kaynaklar, tarihte ilk kez Süleyman ile Belkis`in düğününde def çalındığını yazar" (Sözer, 2012, s. 235).

Bahar ve meclisin tasvirlerinin vazgeçilmezi müzisyenler, şarap ve sevgilidir. Def de beyitlerde geçen müzik aletlerinden biridir:

Şām [u] səḥər bāğlardə yār ilə
Ərġan u ṭənbūr dəf [u] tār ilə
(M 4/4)

Sāqī-i gül-çöhrə gətür cām-ı mey
Bərbət [ü] mizmār u dəf [ü] rūd u ney
(M 5/1)

Bir əldə sāğər-i mīnā bir əldə ṭürrə-i yār
Təmām tār u dəf çəng cümlə āmādə
(G 206/2)

2.2.5.5.1.9. Musikar

"Musikar yahut musikal. İrili ufaklı onbeş-yirmi kamış parçasını bir ucundan diğer ucuna kadar gittikçe kısaltmak suretiyle bağlayarak ve fişenklik şeklinde yapılan bir çeşit düdükten ibaret saz" (Onay, 1992, 302).

Gül bahçesinin her köşesinde eğlence meclisi düzenlenmiştir. Gül bahçesinin/meclisin vazgeçilmezi olan bülbül/müzisyenler musikar ahengi ile nağmeler söylemekteler:

Açub hər gūşəsində gülşənün yüz məclis-i ʻişrət
Bəlābil ləḥn-i mūsīqār ilə gəlmiş nə əlḥānə
(K 22/5)

2.2.5.5.1.10. Mizmar

"Yedi parmak ile bir başparmak deliği olan Mizmar (Düdüğü), Evliya Çelebi'nin bahsetmiş olduğu türdür. Kamış Mizmar ise Şeyh Şüşterî tarafından gölge oyununda kullanılmak üzere telif edildiği, kamıştan dilim dilim yarılmış bir saz olduğu söyleniyor. 14. yüzyılda yaşamış olan Muhammed Şüşterî'nin, Çin gölge oyununu ve muhtemelen Çin Şengi denilen bu müzik aletini Türkiye'ye getirdiği sanılmaktadır. İbn-i Gaybî, Çince

adıyla Hşao-Hşeng diye bilinen bu çalgıdan Çubçik (Çıpçık-Çapçak) olarak sözetmektedir. Günümüzde Karagöz oyununda kullanılan Narake adlı çalgı olabileceği düşünülmektedir. İbn-i Sina'ya ait "Al-Nacat" başlıklı risālede Mizmar kelimesine, yine kendisine ait "Danişname" adlı Farsça eserde Nây kelimesine rastlanıyor. Ayrıca "Mafatih al-Ulûm" adlı bir başka eserde: "Mizmar nāy'dır" şeklinde bir ibāre bulunmaktadır" (Yarman, 2002, s. 10-18).

Şair, gül yüzlü şarap dağıtandan şarap kadehini, barbet, mizmar, def, rud ve ney getirmesini istemiştir. O gece ve gündüz Kuran okumaktansa barbet ve mizmar dinlemeyi tercih etmiştir:

Sāqī-i gül-çöhrə gətür cām-ı mey
Bərbət [ü] mizmār u dəf [ü] rūd u ney
(M 5/1)

Yoḫsə Qur`ānı tilāvət eləməkdən qaçuban
Virdüvi şām u səḥər bir bərbəṭ ü mizmār edəsən
(Kt 3/8)

2.2.5.5.1.11. Barbet

Kanar, çeng, lavta diye tanımlarken, ADİL`de uda benzer eski çalgı aleti olarak tanımlanmıştır. Kaşgarlı Mahmut ise barbet`i kopuzun başka bir çeşidi veya benzeri çeng, buçı diye tanımlamıştır. Lavta`nın arapçası ud`dur. Mızrapla çalınan, uttan küçük, telli çalgı diye tanımlanmıştır (ADİL, 2006, c. I, s. 281; Asker ve Asker, 2008, s. 33; Sözer, 2012, s. 139; Kanar, 2012, s. 197).

Zu`i, bahar günlerini musiki, dolayısıyla musiki aletlerini dinleyerek geçirmek ister. Müziği, Kuran okumaya ve ezan sesi dinlemeğe tercih etmiştir:

Sāqī-i gül-çöhrə gətür cām-ı mey
Bərbət [ü] mizmār u dəf [ü] rūd u ney
(M 5/1)

Bu nə inṣāfdı kim bir belə əyyām-ı bəhār
Keçə bī-bādə vü bī-sādə vü bī-bərbəṭ ü tār
(M 15/6)

Yoḫsə Qur`ānı tilāvət eləməkdən qaçuban
Virdüvi şām u səḥər bir bərbəṭ ü mizmār edəsən

(Kt 3/8)

2.2.5.5.1.12. Nefir

Ucu gittikçe genişleyen boru şeklinde olan nefesli çalgı aletidir (ADİL, 2006, c. III. s. 474).

Aşağıdaki beyitte nefir kelimesinin diğer anlamı olan bağırmak/figan manası kullanılmıştır. Şair, bülbülün sesinin karganın bağırtısına değişeceğini üzülerek dile getirmiştir:

Ṣavt-ı bülbül dönəcək belə nəfīr-i zāğə
Gül ü gülzār-ı cəhān ḫār-ı muğīlān oləcəq
(G 113/7)

2.2.5.5.1.13. Tambur/Tanbur

"Klasik Türk Müziği'nin başlıca telli çalgılarından biri. Yarım elmayı andiron yuvarlak bir gövdesi ve uzun sapı vardır. Sırtı utta olduğu gibi ağaç şeritlerinden yapılır. Göğsünde budaksız çam cinsi olan köknar kullanılır. Yedi tellidir" (Sözer, 2012, s. 232).

Şair, ilk beyitte sevgiliyi müzisyen olarak düşünmüş ve "Ey huri yüzlü, senin hangi cesaretin gönül kuşunu/aşığın gönlünü bağlamış? Def mi, tenbur mu yoksa tar müziği mi (çalışın mı)?" diye seslenmiştir. Diğer beyitte ise şair, kış mevsiminde tenbur ve tar eşliğinde odada, yazın ise gül bahçesinde bulunduklarını anlatmıştır:

Hansı şīrün bənd edüb dil-mürğini ey ḥūr-liqā
Yā dəf [ü] ṭənbūr yā kim nəğmə-i tārun sənün
(G 179/3)

Fəṣl-i şitā otaqdə ṭənbūr u tār ilə
Olcaq bəhār mənzilimiz gülsitān idi
(G 242/3)

2.2.5.5.2. Makamlar

2.2.5.5.2.1. Şahnaz

Azerbaycan klasik muğamlarından biri olan şehnaz, “Türk mûsıkîsinde mürekkep eski bir makam olup, 18. asır Türk mûsıkîsinde 6. âvâz sayılmıştır. Masal edasına müsait olan bu makam, Hicâzkâr’ın daha yumuşağı ve nazlısıdır” (Öztuna 1990: 339. Akt. Buyruk, 2015, s. 256).

Şair, ilk beyitte musiki makamlarının, neşeli şehnaz makamının gönüle sevinç vermediğini söylemiştir. İkinci beyitte bülbülün şahnaz makamı söylediğini dile getirmiştir:

Vermir nəşāṭı ḫāṭirə nə şūḫ-ı şāh-nāz
Nə ẕərrə qədri şūr u humāyūn ḥiṣārdə
(K 19/4)

Bülbül-i şūrīdə olub nəğmə-sāz
Vüṣlət-i güldən oḫuyur şāh-nāz
(M 10/3)

2.2.5.5.2.2. Segah

Azerbaycan klasik muğamının temelini oluşturmaktadır. “Türk müziğinin en eski makamlarındandır. Kuvvetli bir zühd ve açık bir hüzün bildirir. En eski devirlerden beri rağbetle kullanılmıştır. Segah beşlisi ile hicaz dörtlüsünden mürekkeptir. Donanımına si ve mi koma bemolleri ile fa bakıyye diyezi konulur. Hicaz dörtlüsünün la bakıyye diyezi nota içerisinde kullanılır. Makam dizisi niseb-i şerifeden 5 tanesini içine aldığından, gizli mütenafir sayılır. Durağı segah, güçlüsü neva (re) perdeleridir. Orta sekizlisindeki sesleri şöyledir: segah, çargah, neva, dik hisar, evic, gerdaniye, sünbüle ve tiz segah” (Devellioğlu, 2008, s. 929).

Şair, segah meclisinin günde -farz namaz gibi- beş defaya çıkarılması gerektiğini düşünmektedir. Yukarıda bahsedilen niseb-i şerifenin beş tanesi için de tevriyeli kullanım sözkonusudur. Diğer beyitte ise sabah akşam segah dinlediğini dile getirmiştir:

Segāh-ı ‘işrətivi pəncgāh elə şəb ü rūz
Ḥiṣār çəksön olur cümlə tārmār ḫarāb
(G 29/5)

Dügāh-ı ṣübḥ ü şām içrə mānī oldum ki şūr ilə
Səmā‘ eylərdi gūşum gəh segāh u gəh nəvā səndən
(G 168/7)

2.2.5.5.2.3. Şur

Azerbaycan klasik muğamlarının temelini oluşturan makamlardan biridir. Şur makamı da diğer makamlarla beraber anılmıştır. Şairin gönlünü ne şahnaz, ne şur, humayun ve hisar neşelendirmektedir. Şur ve neva musikisini duymayan nasipsizi kınamalıdır. Şur, aşkın makamıdır:

Vermir nəşāṭı ẖāṭirə nə şūẖ-ı şāh-nāz
Nə ẕərrə qədri şūr u humāyūn ḥişārdə
(K 19/4)

Eşitməyüb nəğmədə şūr u nəvā
'Eyb dögül anlamasə bī-nəvā
(M 5/46)

Köñül āhəng-i gülzār et ẖəyāl-i tār-ı zülf ilə
Ki şūr-ı 'eşqçün ey bī-nəvā belə məqām olmaz
(G 93/3)

2.2.5.5.2.4. Humayun

"Türk müziğinin dokuz numaralı basit makamıdır. En eski makamlardan biridir. Hicaz ailesindendir. Hicaz dörtlüsü ile puselik beşlisinden ibarettir. Durak, dügah ve güçlü nevadır. Donanımına si bakıyye bemolü ile do bakıyye diyezi konulur. Niseb-i şerife sayısı 6`dır. Orta sekizlideki sesleri, pestden tize doğru şöyledir: dügah, dik-kürdi, nim hicaz, neva, hüseyni, acem, gerdaniye ve muhayyer" (Devellioğlu, 2008, s. 390).

Ne şehnaz, ne şur, ne hümayun ve ne hisar gönle zerre kadar sevinç vermektedir:

Vermir nəşāṭı ẖāṭirə nə şūẖ-ı şāh-nāz
Nə ẕərrə qədri şūr u humāyūn ḥişārdə
(K 19/4)

2.2.5.5.2.5. Dügah

"Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır. Bu makam, saba terkibine şeteraban makamından veya nev-eserin yegah perdesindeki şeddinden birkaç sesin ilavesinden mürekkeptir. Durak perdesi, -makama ismini vermiş olan- dügahdır ki, sabanın durağı ve nev-eserin yegahtaki şeddinin veya şetarabanın güçlüsüdür. Dügah

makamının güçlüsü, birinci derecede, sabanın güçlüsü olan çargahtır" (Devellioğlu, 2008, s. 193).

Şair, gece gündüz dügâh makamı şur makamına benzediğini söyleyerek diğer musiki makamlarıyla da bir tenasüp yapmıştır:

Dügāh-ı ṣübḥ ü şām içrə mānī oldum ki şūr ilə
Səmā' eylərdi gūşum gəh segāh u gəh nəvā səndən
(G 168/7)

2.2.5.5.2.6. Hisar

"Türk müziğinin en eski mürekkep makamlarındandır. Suz-ı dil makamına hüseyni beşlisinin veya hüseyni makamının ilavesinden mürekkeptir. Hüseyni ile dügah`ta kalır. Güçlüleri birinci derecede suz-ı dil`in tiz durağı ve hüseyni`nin güçlüsü olan - hüseyni, ikinci derecede de suz-ı dil`in güçlüsü olan – puselik`tir" (Devellioğlu, 2008, s. 372).

Şair ilk beyitte diğer makamlarla beraber hisarın da gönüle neşe vermediğinden bahsetmiştir. İkinci beyitte ise sülsül, turaç, tezerv ve bülbül kuşlarının hisar makamı söylediklerini belirtmiştir:

Vermir nəşāṭı ḫāṭirə nə şūḫ-ı şāh-nāz
Nə ẕərrə qədri şūr u humāyūn ḥiṣārdə
(K 19/4)

Ṣulṣul ü dürrāc tezerv [ü] həzār
Ləḥn-i mü`əllifdə (?) oḫurlar ḥiṣār
(M 10/4)

2.2.5.5.2.7. Neva

"Türk müziğinin basit makamlarındandır. Durağı, dügah perdesidir. İnici çıkıcı seyri vardır. Dizisi, yerinde uşşak dörtlüsüne nevâ perdesinde rast beşlisinin eklenmesinden meydana gelmiştir. Güçlüsü, uşşak dörtlüsüyle rast beşlisinin ek yerindeki nevâ perdesidir. Üzerinde rast çeşnili, nâdiren iniş câzibesiyle eviç atılıp acem perdesi kazanılarak inilirse, bûselik çeşnili yarım karar yapılır. Donanımı, si için koma bemolü, fa için bakiye diyezi donanıma yazılır. Neva makamı fazla parlak bir makam değildir. Genişleme seslerinin fazlaca kullanılmadığı bu makamda, inici seyir yapılırken

fa bakıye diyez perdesi, bekar hale getirilerek acem perdesi haline gelir. Neva üzerinde bu şekilde inici bir bûselik beşlisi meydana gelmiş olur" (Neva Makamı (t.y.)).

Nasipsizin şur ve neva makamını anlamaması ayıp değildir, buna şaşırmamalıdır. Gönlü gül bahçesi içinde öten bülbül gibi şur ve neva dinlemek ister. Aşık, sevgiliden sabah akşam segah ve neva dinlediği günleri anmıştır:

Eşitməyüb nəğmədə şūr u nəvā
'Eyb dögül anlamasə bī-nəvā
(M 6/46)

Dəm-bə-dəm gülşənlər içrə bülbül-i şūrīdə tək
Ərganūn u tārdən şūr u nəvā istər köñül
(G 122/2)

Dügāh-ı ṣübḥ ü şām içrə mānī oldum ki şūr ilə
Səmā' eylərdi gūşum gəh segāh u gəh nəvā səndən
(G 168/7)

2.2.5.6. Değerli Taşlar

2.2.5.6.1. Cevher/Gevher

"Edebiyatımızda birçok manalarda kullanılmıştır: 1. Elmas, inci, zümrüt, yakut gibi kıymetli taş; 2. Kabiliyet ve istidat; 3. Asıl, maye; 4. Eski Horasan ve Şam mamülü kılıçlardaki siyah ve beyaz benekler. Bunlardan başka madde, kendi nefsiyle kaim olan şey ve zat gibi felsefi manaları da vardır" (Onay, 1992, s. 94).

Aşağıdaki beyitte şair, övdüğü kişiyi yüce soylu önder olarak adlandırmış ve onun gönlünün ve elinin cevher saçtığını belirtmiştir. Aşık, kan dolu gözünü sevgilinin gevher saçan dudağına sadaka etmektedir. Şairin cevher ve gevher kelimeleri ile kelime oyunu yaptığı beyitler de mevcuttur. Son beyit buna örnek olarak gösterilebilir:

Əlā ey sərvər-i vālā-nəsəb kim bu cəhān içrə
Dil [ü] dəst-i göhər-məşḥūnlə min dəryā vü kānım var
(K 7/16)

Ġəmdən incimiş tənim mūy-ı meyānun ṣədqəsi
Çeşm-i pür-ḫūnum ləb-i gövhər-fəşānun ṣədqəsi
(G 230/1)

Şərāb-ı nāb ey sāqī cəhān içrə o cövhərdür
Ki ondan ẓāhir eylər hər kəsün ẕātı nə gövhərdür
(G 88/1)

2.2.5.6.2. Zümrüt

"Yeşil renkli, saf ve şeffaf taştır. Metinlerde daha çok tabiat tasvirlerinde kullanıldığı, zaman zaman da zümrüt hakkındaki inanışlara değinildiği görülür" (Kutlar, 2005, s. 26).

Aşağıdaki beyitte şair, zümrüt döşeme diyerek tabiat/bahar tasviri yapmıştır:

Səbzə ṣalub fərş-i zümürrüd yerə
Təẖt qurub gül qoyub əfsər sərə
(M 5/17)

2.2.5.6.3. La'l

"Yakut gibi kırmızı ve kıymetli bir nevi cevher. Bunun makbulü Bededhşan dağlarında bulunduğundan la'l-i Bedehşani sözü meşhurdur. Şark edebiyatında dilberlerin dudağı daima la'le teşbih edilmiştir. Hatta la'l lafzı, renginin lebe benzemesi alakasıyla dudak yerinde de kullanılmıştır" (Onay, 1992, s. 273).

La'l madeni yerden beyaz renkte çıkarmış. Sonra bunu kanlı taze ciğere batırıp güneşe koyarak kızartırlarmış (Sudi, Hafız Şerhi, I, 79. Akt. Onay, 1992, s. 273).

Aşağıdaki beyitlerde sevgilinin dudağı ve şarap la'l taşına benzetilmiştir. Aşığın ciğeri sevgilinin la'l gibi olan dudağının hasreti ile kanlıdır. "La'l-i Bedehşan" mazmunu da beyitlerde kullanılmıştır. La'lin kullanıldığı veya dudağa benzetildiği yerlerde kan, gonca, gül kelimeleri de kullanılmıştır. Sevgilinin la'l dudağı aşıkların göz yaşlarını la'l renkli etmiştir:

L'əl-i ġəmində ṭürrə-i pərtābə ilticā
Etmək nə sūd elə mey-i ol nābə ilticā
(G 11/1)

Yeyürəm ẖūn-ı cigər ḥəsrət-i lə'lüñə məgər
Ki qəżādan baña rūzī dil-i ṣəd pārə düşüb
(G 17/5)

Ġönçə tək köñlümi lə‘lün həvəsi qan etdi
Mehr-i ruḫsārun onı lə‘l-i Bədəḫşān etdi
(G 233/1)

Təkəllümi şükürim lə‘li bādə-i nābım
Dəhānı ġönçə yüzi bāğ u būstānım idi
(G 249/2)

O məhün gəlsə ‘itābə ləb-i gövhər-pāşı
Dönəcək lə‘lə cigər qanı ilə göz yaşı
(G 247/1)

2.2.5.6.4. Mercan

“Divan şiirinde daha çok bazı eşyaya süs olması yönünden ele alınır. Sevgilinin dudağı, ağzı, aşığın kanlı gözü ve göz yaşları mercana benzetilir. Şirin görünmek için yazılan bir çeşit duanın adı da Mercan`dır” (Pala, 2011, s. 306).

Aşağıdaki beyitte mercan aşığın göz yaşlarına teşbih edilmiştir:

Sən nə səḥḥārsan ey məh ləb-i lə‘lün ‘eşqi
Gözlərimdən tökülən lü`lüyi mərcān etmiş
(G 104/4)

2.2.5.6.5. Lü`lü/Dürr

“Divan edebiyatında sevgilinin dişleri, teri, vuslatı; aşığın göz yaşı; şairin şiiri ve güzel söz yerine kullanılır. Denizde, sadef içinde oluşması, iriliği, parlaklığı en çok kullanılan özellikleridir. İnci sadef denilen deniz hayvanının karnında oluşur. Nisan mevsiminde sahile çıkan sadef, midye gibi yapısıyla kapakçığını açarmış. O sırada karnına düşen Nisan yağmurunun damlasını yutup denize dönermiş. Denizdeki tuzlu su ortamında bu saf yağmur tanesi hayvana bir ıstırap verince sadef bunun acısından kurtulmak için bir sıvı salgılarmış. Bir müddet sonra bu sıvının sadef tekrar sıvı salgılarmış. Bu sıvılar katılaşarak birbirinin üzerine yapışır ve inciyi oluştururmuş. Eğer sadef iki veya daha çok yağmur tanesi yuttuysa inciler küçük olurmuş. En makbul olan inci tek bir incidir. Böylesi inci, hem yuvarlak hem de iri olurmuş. Dür-i dane, dür-i galtan, yek-dane, dür-i şehvar gibi adlarla anılan kıymetli inci, bu tek olan incidir. Eskiden en güzel inciler Aden`de çıkarılırmış” (Pala, 2011, s. 126).

Aşağıdaki beyitlerde dür-i galtan yerine lü`lü-i galtan kullanılmıştır. Şebnem ve sevgilinin dişleri inciye teşbih edilmiştir:

Dişləründür mi dəhānundə sənün ey ḫəṭṭ-i Ḫiżr
Çeşme-i ḥeyvān ara yā şəddə-i lü`lü midir
(G 52/4)

Neyl-i ṭərīqət ara ṣidq ilə ġəvvāṣ olan
Mə'rifətün əḫz edər lü`lü`-i qəlṭānını
(G 245/8)

Oldı sünbüllər ḫəcil zülf-i pərīşānun görüb
Ġönçələr qan utdılər lə'l-i dür-əfşānun görüb
(G 19/1)

Köñlündi dür-i 'ulūmə dəryā
Dəstündi səḫāyə kān Əmīrḫān
(K 7/8)

Geyüblər ḫəl'ət-i ḫəżrā cavānān-ı çəmən Żū`ī
Dür-i jālə gülüstān içrə gül üzrə niṡār olmuş
(G 101/5)

2.2.5.7. Kumaşlar ve Giyecekler

2.2.5.7.1. Kumaşlar

2.2.5.7.1.1. Harir

"İpekten dokunmuş kumaşlara genel olarak ipek, ipekli ya da harir adı verilir. Diba, kemha ve perniyan ipekli kumaş olmakla beraber dokuma şekli, dokunduğu yer, iplik veya nakışları bakımından farklılık arz ederler. Diba, motiflerle süslü ipekli bir kumaştır. Dallı ve çiçekli motifler tercih edilmiştir. Dibanın altın veya gümüş tel karıştırılarak dokunmuş çeşitleri de vardır. Kemha, havı yani tüyü az olan ipekli kumaştır. Bunun da çiçek desenli, altın veya gümüş telli çeşitleri vardır. Dibadan farkı havsız ve daha kalın olmasıdır. Perniyan, Çin'de dokunan ince ipekli bir kumaştır. İpekli kumaşlar Türk edebiyatında hemen her şairin az veya çok dile getirdiği, mecaz, teşbih ve istiarelere konu ettiği kumaşlardır. İpek kelimesinden ziyade harir tercih edilmiş, süslü ve değerli kumaş olarak öncelikle diba sonra kemha ele alınmıştır. Bir cins Çin ipeğinden olan perniyan çok az kullanılmıştır. Şairlere göre güzele, sevgiliye en çok yakışan elbise ipekli elbisedir.

Sevgili değerlidir, değerli olana değerli şeyler yakışır. Onun nazik teni yumuşak ve süslü şeylerle korunmalıdır. Zira Türk geleneğinde değer verilen şeyler yine değerli şeylerle örtülür ve muhafaza edilir. Kur'an kılıfı, bayrak kılıfı, mendil, misk bezi, gelin bohçası, genç kızların elbisesi, padişah kaftanı vs. diba, kemha gibi ipekli kumaşlardan yapılırdı" (Öztoprak, 2010, s. 110).

Aşağıdaki beyitte asillerin/kibarların meclisinde hizmet edenlerin huriler olduğu, yerlerin istebrak ve ipek kumaşla süslendiği/döşendiği belirtilmiştir:

Fərş ü fürūş zīnəti istəbrəq ü ḥərīr
Ḫuddām-ı bəzm-i ḫāṣ ḥəqīqətdə ḥūr idi
(G 246/5)

2.2.5.7.1.2. İstebrak

Sırma ile dokunmuş, işlenmiş bir cins kalın kumaştır (Devellioğlu, 2008, s. 453). Şair baharın gelişini betimlerken herkesin istebraktan giyindiğini, aslında her tarafın çimenlerle süslendiğini anlatmıştır. Baharın gelişi ile ortaya çıkan bu görüntü sayesinde herkes en yüce cennetin tazeliğini/güzelliğini bulmuştur. İstebrak bazen sevgilinin ayva tüylerine, bazen de meclisi süsleyen döşemeye benzetilmiştir:

Cümlə geyüb ḫəl'ət-i istəbrəqin
Cümlə tapub ḫüld-i bərīn rövnəqin
(M 10/2)

Be-ḥəmdu`llāh cəhāndə tāzədən fəṣl-i bəhār olmuş
Sitəbrəq-pūş u sündüs-cāmə dəşt ü kūhsār [olmuş]
(G 101/1)

Tā o yār-ı növ-ḫəṭ ü āhūvəşim səbr eyləsün
Səbzələr istəbrəq ilə fərş edüb ṣəḥrā yüzin
(G 148/4)

Fərş ü fürūş zīnəti istəbrəq ü ḥərīr
Ḫuddām-ı bəzm-i ḫāṣ ḥəqīqətdə ḥūr idi
(G 246/5)

2.2.5.7.1.3. Sündüs

“Altın veya gümüş tellerle işlemeli ve nakışlı olarak dokunmuş ipek kumaşlara denir. Nakışlı oluşu sebebiyle “nakışlı diba” (dîbâ-yı münakkaş) adıyla da anılır. Bu kumaştan dikilen elbiseye de sündüsî denir. Çok makbul olan bu kumaşlardan elbise ve kaftanlar yapılırdı. Divan şiirinde çok fazla sözü edilmemekle beraber parlaklığı, nakışlı oluşu ve kıymeti dolayısıyla sevilen kimselerin, zenginlerin ve devlet adamlarının elbise ve eşyalarının tercih edilen kumaşı olarak beyitlerde yer almıştır. Ancak nakışların nev’i ve şekli ile ilgili bilgiye rastlanmaz. Altın ve gümüş tellerle yapılan parlak nakışların işlendiği zeminin koyu veya koyuya yakın renklerden seçildiği tahmin edilebilir. Şairler, cennet elbisesi olan hullenin ve hurilerin giysilerinin de sündüsten olduğunu hayal ederler. Onlara göre cennet giysisi, ancak hem nakışlı hem de kıymetli olan sündüsten olabilir” (Öztoprak, 2010, s. 115).

Aşağıdaki beyitlerde bahar, gül bahçesini sündüs kumaşı ile örtmüştür. Nevruz bayramı baharın gelişine tesadüf eder. Bu dönemde kurumuş çöller yeşil sündüsten elbiseler giyinir. Baharın yeniden gelişi ile çöller ve dağlık yerler sündüsten elbiseler giymişlerdir:

Tāzə ziynət verüb övżā‘-ı gülüstānə bəhār
Fərş-i sündüs döşüyüb ṣəḥn-i dil-i cānə bəhār
(M 15/2)

Müjdə olsun kim gəlüb dünyāyə Nov-rūz bayramı
Fərş-i istəbrəq salub ṣəḥrāyə Nov-rūz bayramı
(Murabba 1/1.1-2)

Səbzlər ṣəḥrādə gör kim necə sündüs-pūş olub
Hər ṭərəfdə ‘āşiq ü mə‘şūq həm-āğūş olub
(Murabba 1/3.1-2)

Be-ḥəmdu`llāh cəhāndə tāzədən fəṣl-i bəhār olmuş
Sitəbrəq-pūş u sündüs-cāmə dəşt ü kūhsār [olmuş]
(G 101/1)

2.2.5.7.2. Giyim/Libas/Came

“Vücudu örtmek için çeşitli kumaşlardan yapılmış giyeceklere yaygın olarak elbise denir. Libas ve came kelimeleri de aynı anlamda kullanılır. Don da eskiden elbise anlamı taşırken günümüzde belden aşağısını topuklara kadar (daha kısa da olabilir) örten ve

bacaklar için iki paçası bulunan bir iç çamaşırın adı olarak kullanılır" (Öztoprak, 2010, s. 118).

Aşağıdaki beyitte sosyal hayatın bir parçası olan borç para alabilmek için o değerde veya daha kıymetli eşyayı rehin vermek olgusuna değinilmiştir. Şairin rehin karşılığında şarap veren meyhaneciler yanında bir kadeh yudumu kadar dahi itibarı kalmamıştır çünkü altın ve gümüşü yoktur, borcunu kapatamamaktadır. Riya ehli olan zahitler perişan giyime önem verirler. İrfan yolunda ilerleyenler Zu`i ve etrafındakilerdir:

Nə pīr-i meykədə yanında ẕərrə e'tibārım var
Nə rəhn-i cāmə ḫirqəsicə nə sīm u zərim yoḫdur
(G 47/2)

Nə var mey-ḫānələrdə e'tibārım cür'e-i cāmə
Nə dəhən bādəyə əcnāsdan bir varımız yoḫdur
(G 79/4)

Bir sınıq cāmə verin zühd ü riyā ḫirqəsinə
Yol tapan məḥfəl-i 'ürfānə ki derlər o bizük
(G 121/4)

Mollalar sünnet saydıkları için aba giyerler. Abanın etekleri uzundur. Bellerine kurşak/sargı bağlarlar. Başlarına börk koyar veya sargı dolarlar. Yine sünnet saydıkları için sakalları uzundur. Şair giyimlerinden yola çıkarak mollaların adeta portresini çizmiş, onları eleştirmiştir. Aşağıdaki beyitlerde kullanılan giyimlerin birçoğu mollaların kullandıklarından örnekler teşkil etmektedir:

Nə bu libās var idi nə bu ṭə'ām nə ev
Dögüldi ādəmə təşbīh hīç bābətdən
(K 15/16)

Hər nə olsə bu libās ilə müləbbəs olsə
Onə 'ālim deyülür hər cürə nā-kəs olsə

Cühəlā məḥż libāsə söləyürlər 'ālim
Odı kim ẓülmət-i ġəflətdə qalublar dāim

Bu zəmān əhlidi kim anlamayub nīk [ü] bədi
Deyər 'ālim onə kim başınə bir ağ dolədi
(M 10/12-13; 18)

2.2.5.7.2.1. Haftan/Hi‘lat

“Kaftan önden açık, düğmeli, uzun kollu, yanları yırtmaçlı, astarsız, uzun üst elbisesidir. Beyitlerde Türkçe bir kelime olan “kaftan”la birlikte Arapça karşılığı olan “hil’at” ve Farsça karşılığı olan “haftan” da kullanılmıştır. Arapça “kaba” da aynı anlama gelen kelimelerdendir. Beyitlerden anlaşıldığına göre hil’at daha ziyade devlet yetkilerinin taktir, taltif ve atama nişanesi olarak hediye ettikleri kaftanlar için tercih edilen bir tabirdir. Bu yüzden hil’at ayrıca ele alınmıştır. “Hil’at giydirmek” tabiri sözü edilen hediye âdetinden gelmektedir. Yer yer “kaftan giydirmek”, “kaba giydirmek” de aynı anlamda kullanılmıştır. Daha çok erkek kıyafeti olarak bilinen kaftanlar şalvar ve gömlek üzerini örten bir üst giysisidir. Onun üzerine ise cübbe, kürk ya da kapaniçe giyilirdi” Şiirlerde sözü edilen kaftanların renkleri daha çok kırmızı (gül, lâle, zer), yeşil zümrüt, şafak, maî, miskî asumanî firuzegun, yakutî vb. kelimelerle gösterilmiştir. Kaftanların süs ve nakışları da beyitlerde konu edilmiştir (Öztoprak, 2010, s. 135).

Kaftanı en iyi yapan ustalar İran`ın Kuçan şehrindedir. Lakin şair, Erdebil`de de güzel kaftanlar yapıldığını düşünmektedir. Zu`i, kasidelerinde kaftanı soğuktan korunma giysisi olarak ele almıştır. Bir gazelinde ise rengarenk kaftanlardan söz etmektedir:

Fövc-i sərmā atəcaq tīr-i həlāk u bərfi
Hər kəsün olmasə ẖəftānı qalur zār [u] nizār

Rüstəm-i Zābilī ẖəftānı olur Kābildə
Hər kəsün dəst-rəsi olsə olur Sām-süvār

Elə ẖəftān ki anı sāz edər ustād-ı Qūçān
Ərdəbil içrə o ẖəftānə dəẖi māhir var

Kürk-i ẖəftānı gərək rədd edə sərmātərin
Yoẖdı yolım ki edəm mən onə tā istiḥżār
(K 6/6-8; 13)

Olmaz belə ‘üryān dəẖi əṭfāl-i şükūfə
Cümlə geyünür ẖəl‘ət-i əlvān belə qalmaz
(G 97/2)

2.2.5.7.2.2. Kürk

Eskiden genellikle koyun derisinden, günümüzde yapay tüylü derilerden vb. de dikilebilen sıcak kış giyimi. Kürkle ilgili, zengine havlayan köpek yoksulun kürkünü yırtar, kürküne pit dolmak vb. gibi deyim ve atasözleri de Azerbaycan dilinde kullanılmaktadır (ADİL, 2006, c. 2. s. 783).

Şairin kürk almaya maddi durumu el vermez. Zu`i kışın eziyetlerinden yorulmuştur. Kürkü çıkarıp atmakla baharın geleceği düşünülmüştür:

Kürk-i ẖəftānı gərək rədd edə sərmātərin
Yoẖdı yolım ki edəm mən onə tā istiḥżār
(K 6/13)

Żū`īnün qış sitəmündən qurıyub cān [u] təni
Kürk ilqā`sıyılə eylə gələr tāzə bəhār
(K 6/13; 20)

2.2.5.7.2.3. Kurşak

Beli sıcak tutmak için sarılan uzun ve dar kumaş, sargı, ip vb. Şairin yaşadığı dönemde genellikle mollaların kullandığı bir giyim tarzıdır. Mollalar o dönemde cahil, avam halkı sömüren çıkarcı kesimdir. Şiirlerde de bu yönleri ile geçmektedirler. Son beyitte kurşakla beraber uzun etek betimlemesi de kullanılmıştır:

Bu bilməmək bizə tə`s̱īr gör ki kimdən edüb
Uzun ətək yekə qurşaq böyük ‘imāmətdən
(K 15/4)

Ẓāhirən zīb verə qurşāq ‘əbā saqqalə
Məs`ələ vəqti qaçub bərk soẖulə qanqalə
(M 6/24)

Saġġal uzun qurşāqını enni eyləmək
Hansındə ḥökm ṣādir olub dört kitābdan
(G 178/5)

2.2.5.7.2.4. Aba

“Kaba ve kalın yünlü bir kumaş ve bu kumaştan yapılan hırka, cübbe ve bilhassa palto türü üst giysiye aba denir. Gösterişsiz ve maliyeti düşük olduğu için daha ziyade derviş veya dervişane yaşayanlar tarafından tercih edilirdi. Aba kumaştan şalvar, potur, cepken,

yelek, cübbe, yağmurluk, mest ve terlik gibi birbirinden farklı bir çok kıyafet imal edildiği halde şairler tarafından özellikle bol palto nev'inde olan ve aba adıyla tanılan bir üst giysi kastedilmiştir" (Öztoprak, 2010, s. 123).

Şairler için eskimiş aba, ipekli nice değerli giysiden daha kıymetlidir. Abadan haz alanlar başka kumaş ve giysilerden haz almazlar. Âşığın karalar içinde görünmesi kara aba giydiği anlamına gelmez. Ayrılık ateşinde yanarken ah dumanı içinde yanması onun kara aba giymiş gibi zannedilmesine sebep olur. Abalar genellikle nakışsız ve süssüz olur. Dervişler, ipekli, altın iş- lemeli, nakışlı vs. gösterişli ve pahalı elbiselerin yerine sade abayı tercih ederler (Öztoprak, 2010, s. 123).

Şair, mollaların zahiren, giyim kuşam olarak görevi icabı giyindiklerine lakin batıni, bilgi ve iman yönünden eksik kaldıklarını vurgulamıştır:

Nəīnki bizdəki tək ẓāhirīn edə bər-bād
'Əbā qəbā uzun arẖaluq u 'imāmət ilə
(K 20/13)

Ẓāhirən zīb verə qurşāq 'əbā saqqalə
Məs`ələ vəqti qaçub bərk soẖulə qanqalə
(M 6/24)

Ḫarābə mülki ẖarūf u fürūş əbā vü qəbā
Şərābə ṣərf elədük hər təvānəmiz var idi
(G 236/3)

2.2.5.7.2.5. Emmame

Bazı Doğu ülkelerinde sarılmış uzun beyaz kumaş veya yün veya ipekten örülmüş işlemeli kıymetli şal şeridinden oluşan sargı, şapka (ADİL, 2006, c. 2. s. 114).

Okuma yazması olmayan, çıkarları için mezhep ayrımı yapan mollalar emmame giyerler. Avam halk görüntüye bakar, mollaya inanır. Zahiren imanlı görünen mollanın batınına bakmalı. Kuru/sade emmame ile irfan meclisine girilmez. O meclise girmek için ilim sahibi olmalıdır:

Bizimki getdigi təḥṣīl 'əbādı 'əmmāmə
Biri tə'əṣṣüb-i məzhəb ki yıẖdı dünyānı
(K 23/31)

‘Elm ü ‘ürfān görəñ āyā yekə ‘əmmāmədür
Enni qurşāq u uzun saqqal uzun cāmədür

Tā desünlər ki müsəlmāndə də var ‘əllāmə
Deməsünlər ki müsəlmāndı qurı ‘əmmāmə
(M 9/11; 39)

Təsbīḥ ü ‘əṣā təḥt-i ḥənəkdən şey` açılmaz
‘Əmmāmə ilə məclis-i ‘ürfānə yolun yoẖ
(G 36/3)

2.2.5.7.2.6. Börk

“Osmanlı döneminde yeniçerilerin kullandıkları resmi baş giyibi. Beyaz çuhadan veya keçeden yapılan börkün alt kısmına şerit şeklinde fırdolayı ve ehemmiyetine göre kalın veya ince yeşil veya kırmızı çuha üstüne sırma işlenirdi. Börklerde omuzlara doğru sarkan ve boynu örten bir keçe bulunurdu. Bu kısım askerin boynunu gelecek kılıç darbelerinden korurdu. Ön tarafına metalden kaşıklık konurdu ki yeniçeriler buraya bir kaşık koyarlardı” (Arseven 1983: I/296. Akt. Öztoprak, 2010, s. 139).

Azerbaycan`da yaygın olarak baş giyimi, şapka olarak bilinir. Aşağıdaki beyitte uzun börkü ve uzun sakalı ile mollanın tasviri yapılmıştır:

Enni qurşaqı uzun börki uzun saqqalı
Hər kəsün olsə odur məsnəd-i ‘elmə vālı (?)
(M 6/11)

2.2.5.7.2.7. Çadra

Kadınların baştan topuklarına kadar bedenlerini örtmek için kullandıkları çarşaf. Aşağıdaki beyitte aşık, ay gibi sevgiliyi çarfafla örtün, geceler onun yüz mumuna pervane olmaktayız diye uyarıda bulunmuştur:

O məhə çadrə salun gecələr yanmaq içün
Şəm‘-i ruẖsārınə pərvānə ki derlər o bizük

(G 121/5)

2.2.5.7.2.8. Daman

Temiz etekli/iffetli sevgiliye kavuşmak Zu`i gibi rint ve rüsvaya mümkün değildir. Mürşidin eteğinden sıkı sıkı yapışıp, onun yolundan gidenler hayret vadisine/ermişliğe ulaşabilir:

Ümīdün kəsgilən Żū`ī ki sən tək rind ü rüsvāyə
Dögül mümkün vüṣālı bir onun tək pāk-ı dāmānun
(G 149/6)

Hardə çatar məqṣədə vādī-i ḥeyrətdə gör
Ṣidq ilə tā mürşidün dutmasə dāmānını
(G 245/7)

2.2.5.7.2.9. Külah

Başa giyilen şapka, geleneksel baş giyimidir. Bu beyitte terzilerin sonsuz eziyetle külah diktiklerine dikkat çekilmiştir:

Kāmil külāh-dūz u rəfūkārlar onı
Tā bir külāh tikdi çəküb rənc-i bī-şümār
(Kt 2/4)

2.2.5.8. Diğer Unsurlar

2.2.5.8.1. Arpa/Saman

Şair, yorulup zayıf düşmüş atını satıp başından ettiğini, ondan geriye 83 kg arpa (tağar/taqar) ve bir dam (samanlık, çatı katı) samanının kaldığını belirtmiştir:

Yorulmış yabını sattım başımdan eylədim ammā
Qalubdur üç taqar arpam dəẖi bir dam samanım var
(K 7/12)

2.2.5.8.2. Hazine

Şair, yüzlerce hazineye sahip olmanın ölümü engellemediğini düşünmüştür. O yüzden harcamadan biriktirmek pek akıllıca değildir. Zu`i, alemin tahtının tacına, mala ve mülke meyletmez, bilgi/marifet hazinesinin ve kanaat köşesinin kimde olduğunu sorar:

Yüz ẖəzīnün də əgər olsə ölümdür āẖırı
Ḫərc qılmə saẖla fikr eylə səfāhət kimdədür

Mülk ü māl [u] təẖt [ü] tāc-ı ʿāləmə meyl eyləməz
Żū`ī gənc-i məʿrifət künc-i qənāʿət kimdədür
(K 8/7; 10)

2.2.5.8.3. Tütün

Şair, tütün (nargile veya sigara) almak için maddi durumunun olmadığından, nargile ile beraber içilen bir çeşit tütün çeşidi olan tömbekinin şeker gibi lezzet vermesinden bahsetmiştir:

Nə deyüm bu sözi mən çıqdı tütün başımdan
Ki tütün almaqınə olmayə ādəmdə təvān
(K 14/8)

Çü var bu bəndədə doğrı ṣədāqət
Verür tənbākū şəkkər kimi ləẕẕət
(M 3/7)

2.2.5.8.4. Petrol

Fitilli mum veya kandil (Pala, 2011, s. 100) olan çırağ petrol ile çalıştırılır. Şair, çırağı yakmak için petrol alacak paran yoksa güneş ışığının ve baharın ne faydası var, diye düşünmektedir:

Nə ẕövqi Żū`ī pərtöv-i şəms ü bəhārdan
Ol şəẖs içün ki yanmaqə neftin çırāġ yoẖ
(G 37/5)

2.2.5.8.5. Saat

Şair, parasızlıktan öyle bir raddeye gelmiştir ki saatini satmıştır:

Baẖ dərdimə nə məqāmə çatdım
Tā āẖırı sāʿatımı satdım
(M 7/24)

2.2.5.8.6. Dükkan

Şair, çarık dükkanının şehirde meşhur olduğunu belirtmiştir:

Mənəm Maḥmūd-ı zārī ol Ayāz-ı s̱ānīnün Żū`ī
Ki çāruq ilə olmuş şəhrdə məşhūr dükkānı
(G 220/6)

2.2.5.8.7. Kemer

Aşağıdaki beyitte kemerin halka şeklinde olması hüsn-i talil sanatı ile sevgilinin belini kucaklamaya bağlanmıştır:

Kəmər-i sīm belini qucmaq içün ḥəlqələnüb
Ṭama'-ı ḫāmını gör kim nə təmənnāyə düşüb
(G 23/3)

2.2.5.8.8. Para Çeşitleri ve Varlık

Azerbaycan`da eskiden para için kullanılan çeşitli kelimeler vardır. Qəpik (gepik)/sikke bozuk madeni paradır. Şahı eskiden kullanılan 5 gepiklik paradır. Nukre gümüş paradır. Eşrefi 3,45 gr altın paraya denir. Dirhem eski madeni para iken dinar, bugün hala bazı ülkelerde kullanılan para birimidir.

Şair aşağıdaki beyitlerde mollaların parasız iş yapmamasını, eskiden şairlerin himaye edilip para verilmesini, maddi sıkıntılar çektiğini, yaşadığı dönemde para olmadan ilmin, bilginin, dinin bir anlam ifade etmediğini, paranın her türlü kötülüğün/pasın üzerini örttüğünü, para olmadan bahardan zevk alınmadığını dile getirmiştir. Beyitlerden de anlaşılacağı üzere şair parayı iki şekilde değerlendirmiştir. Bir taraftan tüm kötülükleri örten kavramken, diğer taraftan para olmadan hiçbir şeyden zevk alınmadığından, para olmazsa cehennem ateşinde yanmaktan ve bahardan zevk almamaktan söz edilmiştir:

Mollāyə ṣāḥibi deyə hər həftə bir şāhı
Vermüb o şāhını dutə āḫır ḫüṣūməti
(K 2/7)

Bir beytinə bir əşrəfī bəḫşāyiş etdilər
Firdovsī-i ḥəkīm-i süḫən-dānə ey Ġərīb
(K 3/12)

Fikr edirdüm ki Ḫudāyā baña qıl bir çārə
Nə təvānım nə cībim içrədə bir dirhəm var
(K 6/9)

Ḫān u bəg at kənd pūl bəḫş eylər idi şā'irə
Şāhsevən tək imdi çoḫdı adı ḫān ḫān qalmayub
(K 4/8)

Pūl olsə növ-bəhār olı qış mövsümi əgər
Pūl olmasə olarsan dūzəḫdə nārdə
(K 19/11;)

Anlayubdur çü 'əqldür kāmil
Pūl ilən hər bir iş olur ḥāṣil

Nə qədər 'eybi olsə pūl örtər
Çirk ü pāsın təmizləyüb örtər

Yā cəhənnəm yā cənnətü`l-mə`vā
Pūl bir dəmdə eyləyür peydā

'Elm ü 'ürfān olubdı bī-'izzət
İmdi pūl ṣāḥibinədür ḥörmət
(M 12/8;10;14-15)

Yüz qəṣīdə deyübən vāqif edim nüktələrə
Bir qəpik qədri o əş'ārı gətürməz nəẓərə
(TB 1/7.2)

'Ālim u 'ārif ü şā'ir qurı söz tims̱ālı
Vāy o şəḫṣə ki cibi pūldan olsun ḫālī
(TB 1/8.2)

Vā'iẓ gəlür mi məscidə gər pūl olmasə
Anlar bu rəmzi kimsə ki ṣāḥib-şü'ūrdur
(G 74/5)

Zu`i, para kavramı ile ifade ettiklerini altın ve gümüş, mal ve mülk ile de ifade etmiştir. Bilgisizler, cahiller gümüş ve altın içinde rahat yaşarken, arifler yoksulluk içinde eziyet çekmektedir. Bazıları için Allah ve peygamber sim u zer, mal u mülk olmuştur. Şaire göre cebinde paran yoksa Firdevs cenneti gibi bahar olsa ne fayda:

'Ārifləri bəlā vü ġəmə həm-dəm eyləyüb
Nā-dān olanı sīm u zər-i bī-şümār ilə
(K 21/5)

Zərdür bu cəhān əhlinə mə'būd-ı ḥəqīqī
Allāh peyəm-bər o 'ibādət hara getdi

(K 24/10)

Dögi çārə ġəmə nə dövlət ü nə təẖt nə tāc
Ondan özgə nədi ʻāləmdə ġəm ü dərdə ʻəlāc
(M 1/2)

Bilməzdim hīç ġüṣṣə vü dərd ü kədər nədür
Yā fəqr ü fāqə necədi yā sīm u zər nədür
(Mh 2/2.1-2)

Əḥkām-ı Ḫudā şərʻ-i peyəm-bər unuduldı
Bu ẖəlq-i zəmānun Tarısı sīm ü zər oldı
(G 239/3)

2.2.5.9. Doğal afetler

2.2.5.9.1. Tufan

Tufan, Hz. Nuh ile ilgili mazmun yönünden ele alınmıştır. İlk beyitte Hz. Ali gemi kaptanlığı yapmazsa Hz. Nuh`un tufandan kurtulamayacağı dile getirilmiştir. Diğer beyitlerde ise aşık, sevgilinin ayrılığında kanlı gözyaşları ile o kadar ağlamaktadır ki Nuh tufanı kopmaktadır veya Nuh tufanı onun yanında sönük kalmaktadır:

Tapmazdı hīç Nūḥ o ṭūfāndan nicāt
Nūḥ içün olmasaydı əgər nāẖudā ʻƏlī
(K 2/12)

Nūḥ ṭūfānını saẖlardı bugünçün Żūʻī
Gər bilirdi ki cəhāndə belə tūğyān oləcəq
(G 114/7)

Çün səndə yoẖdı Nūḥdan artuq bəlāyə ṣəbr
Ver göz yaşunlə ʻāləmi ṭūfānə ey köñül
(G 123/3)

Gözim yaşından olur bir də Nūḥ-ṭūfānı
Bu qədri hicrün ilə əşkbār qoymə məni
(G 232/3)

Göz yaşım bəs ki tökür ʻāləm ara qan sənsiz
Qandan āhır salacaq ʻāləmə ṭūfān sənsiz
(G 95/1)

2.2.5.9.2. Deprem

Aşağıdaki beyitte aşığın vücut memleketinin esası keder depremi ile harap olmuştur. Bu deprem şairin memleketi Şirvan`da olan depreme benzetilmiştir:

Əsās-ı mülk-i vücūdım zəlāzil-i ġəmdən
Ḫarāb olub dağılub şəhr-i Şīrvānə dönüb
(G 25/6)

2.2.5.9.3. Sel

Aşık, aşk memleketinde bayındır vücudunu sele vererek harap etmiştir ve bu günleri anmaktadır. Sevgilinin kavuşma gökyüzünde bayındır gördüğü aşığın gönlü, ayrılık sarhoşluğu ile güçsüz kalmıştır. Sevgilinin belaları aşığın gözünden sel gibi göz yaşının akmasına sebep olmuştur. Aşık, sitem seli ile ayrılık ülkesinde harap olmuştur:

'İmārət-i tənimi seyl-ābə vermişdi
Diyār-ı 'eşqdə yek-sər ḫarāb olan günlər
(G 65/3)

Gözün fədāsı gətür sāqī cām-ı bādə-i nāb
Ki qoymayub tən ü cāndə ḫumār-ı hicrān tāb
Ze-bəs aḫıtdı gözimdən bəlālarun seyl-āb
Diyār-ı hicrdə seyl-i sitəmdən oldı ḫarāb
Fəżā-yı vəṣldə ābād gördügün köñlüm
(Th 2/2)

2.2.5.10. Meslekler

2.2.5.10.1. Bahçıvan

Aşağıdaki beyitlerde şair, övdüğü kişiyi cömertlik, ilim ve kemal bahçesinin bahçıvanı diye adlandırmıştır. Gül bahçesi olan sevgiliye, aşığın göz yaşının saygısı boşuna değildir. Çünkü gönül bahçıvanı sevgilinin yanağından gül suyu yapmıştır. Sevgilinin servi gibi boyunu gören bahçıvan, hasedinden su kenarlarına servi dikmiştir.

Kəmāl u 'elm ü fəżl ü cūd bir bāğ-ı dil-ārādur
Ḫudāvənd-i cəhān ol bāğə ẕātın bāğbān qılmış
(K 11/12)

Görüb bu 'işrət-i pünhānı sordum bāğbānlardan
Nədür bu 'eyş [ü] 'işrət vāqif et bir sirr-i pünhānə
(K 22/8)

Əşk-i çeşmim ḥörməti bī-cā dögül ey gül-‘iẕār
Bāğbān-ı dil gül-i rūyundan etmişdür gül-āb
(G 16/6)

Ḥəsəddən sudə tikmiş sərvini tā kim rəvān olsun
O gündən kim görübdür bāğbān sərv-i ḫurāmānun
(G 160/6)

2.2.5.10.2. Pristav

Sovyetler döneminde görevli polis memuruna verilen isimdir:

Nərrād-ı qəżā çəküb baña dav
Gəldi o məqāmə bir piristav
(M 8/9)

2.2.5.10.3. Zerger

Sorunları çözecek kuyumcu/cömert kişi olmadan Zu`i`den latif şiirler istenmemelidir:

Zū`īdən eyləmə ṭələb əş‘ār-ı dil-nişīn
Ḥəllāl-i müşkilāt olan zərgər olmasa
(G 6/5)

2.2.5.10.4. Ressam

Suret, çizilen resim çizenini anlamayacağı gibi yaratılan da yaratanı yeterince anlayamaz. Resim çizen, sanatkar anlamına gelen nakkaş burada nakkaş-ı ezel tamlaması ile Allah anlamında kullanılmıştır. Sevgili o kadar güzeldir ki, ay ve güneş sönük kalmasın diye Allah/ezeli nakkaş ay ve güneşe parlaklık vermektedir:

Müṣəvvirün kəm ü keyfin bilür mi bir ṣūrət
Bu vāżeh əmrdi kār-ı nihānı aḫtarma
(G 9/5)

Sən təki bir gözəl olmaqlıqə nəqqāş-ı əzəl
Gecə gündüz məh ü ḫᵛurşīdə verür yüz ṣayqəl
(G 126/1)

2.2.5.10.5. Kasap

Kasabın koyuna merhamet etmeyeceği gibi sevgili de aşığa etmez. Ceylan bakışlı gönül çeken sevgili, eziyet okları ile aşığın kanını öyle döker ki kasap bile bu zulmü yapmaz:

Lüṭf etməsün baña nə ʻəcəb rəḥm eyləməz
Yüz gūsfənd əgər edə qəṣṣabə ilticā
(G 11/3)

Nə tökməkdür cəfā tīğilə hər dəm qanın ʻuşşāqun
Bu ẓülm ey dil-bər-i āhū-nigəh qəṣṣābdan gəlməz
(G 96/2)

Çəkürsən ẖəncər-i müjgān tökürsən qan alursan cān
Ḥəbībim səndə bu ʻādət nədür qəṣṣābə bənzərsən
(G 159/4)

2.2.5.10.6. Hazinedar

Sevgilinin saçı kafire, yüzü hazineye benzetilmiştir. İman hazinesinin başına kafir muhafız/ha dikmiştir:

Baẖun ol büt işinə rūyınə qoymuş zülfi
Kāfiri ẖāzən-i gəncīnə-i īmān etmiş
(G 104/2)

2.2.5.10.7. Sihirbaz

Sevgili öyle bir sihirbazdır ki onun dudağının aşkı aşığın gözünden dökülen incileri mercana dönüştürmüştür. Elinde şarap kadehi tutan aşık, sevgilinin büyüsü altındadır. Sevgilinin saçı sihirbaz gibi güneş yüzünü bir kapatır bir açar:

Sən nə səḥḥārsan ey məh ləb-i ləʻlün ʻeşqi
Gözlərimdən tökülən lü`lüyi mərcān etmiş
(G 96/4)

Əlimdə şīşə-i mey ol pərī baña təsẖīr
Hanı o dəm bu ṣifət sāḥir olduqum gecələr
(G 64/4)

Gəh dutar ẖ∨urşīd-rūyın seḥr ilə gāhī açar
Necə cādūdur nigārım zülf-i müşkīnün sənün
(G 154/3)

2.2.5.10.9. Tacir

Şair, aşağıdaki beyitte derya kadar dert çekmek deyimini tacirin alışveriş/ticaret için çektiği endişeye benzetmiştir:

Əşk-i ẖūnīn içrə ġərqəm zülfüni dutmaq içün
Necə kim sevdā içün tācir çəkər dəryā ġəmin
(G 156/2)

2.2.5.10.10. Terzi

Refukar Farsça terzi demektir. Aşağıdaki beyitte terzilerin sayısız zahmetlerle şapka diktikleri dile getirilmmiştir:

Kāmil külāh-dūz u rəfūkārlar onı
Tā bir külāh tikdi çəküb rənc-i bī-şümār
(Kt 2/4)

2.2.5.10.11. Vezir

Şair, aklı vezire benzetmiş, müşkül durumunu ona danışmıştır. Nükteli sözler söyleyen vezir Ali Şir Nevai, Hayyam`a gece bekçisi olmuştur. Dünya keder makamı üzeredir. Vezir de olsan, şah da olsan bu değişmez. Son beyitte vezir satranç oyunu mazmunu bağlamında kullanılmıştır:

Vəzīr-i ‘əqlə qıldım məşvərət bir at fikrində
Dedim ey ‘əql bir fikr et sənün tək genə dānım var
(K 7/13)

Vəzīr idi Nəvā`ī-i nüktə-dān
Gör necə Ḫəyyāmə olub pāsbān
(M 10/12)

Süvār-ı əsb-i nəşāṭ ol köñül nə māt ki dəhr
Məqām-ı ġüṣṣədi gər şāh gər vəzīr oləsən
(G 170/2)

2.2.5.10.12. Padişah

İlim/maarif memleketine müsellem olan alemin padişahı olur. Satrançtaki taşlardan biri olan şah, dünyanın padişahı sevgili benzetmeliği ile kullanılmıştır. Bu çağda yaşayan nice padişahın sonu haikirlik olmuştur:

O kəs ki mülk-i maʻārif onə müsəlləmdür
Ḥəqīqətən nəẓər et pādşāh-ı ʻāləmdür
(G 73/1)

Piyādə rəḥ dönüb bu dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər fīl olsə ġəm yoḫ sən təki şāh-ı cəhānım var
(K 7/17)

Bu ʻəṣrdə dəḫi çoḫ pādşāhə eylə nəẓər
Nə ṭövr ẕillətə āḫırdə döndi dövrānı
(K 23/4)

Şair yaşlı vücudundan zevk ve safanın gittiğini, bu halde iken dünya şahı olsa da faydasının olmadığını düşünmektedir:

Getmiş qədīmdə olan ʻəhd ü vəfā dəḫi
İnṣāf ilə ṣədāqət cūd [u] səḫā dəḫi
Bir gün ḥəyāt istəmürəm Zū`iyā dəḫi
Çün yoḫ bədəndə ẕərrəcə ẕövq ü ṣəfā dəḫi
Bu ḥāl ilə nə fā`idə şāh-ı cəhān olam
(Mh 1/5)

Aşağıdaki ilk beyitde sevgili şah olarak nitelenmiştir. Diğer beyitlerde ise aşık sevgilinin sokağında kul olmayı padişahlıktan daha üstün görmektedir:

Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ ilə
ʻƏrṣə-i ḥüsn içrə ey şāhım bu cövlānun görüb
(G 19/3)

Ayaqun topraqı olmaqdan özgə yoḫdı bir fikrim
Baña bi`llāh yegdür belə ẕillət pādşāhlıqdan

Məni ʻeşqindən anun çoḫ də gəl mənʻ etmə ey nāṣiḥ
Baña ḫˇoşdur gədā-yı kūyı olmaq pādşāhlıqdan
(G 151/6-7)

2.2.5.11. Eğlence

2.2.5.11.1. Bezm Meclisi

Klasik şiirin önemli bir etkinliği olan bezm/meclis daha çok ilkbaharda, bağ ve bahçelerde düzenlenir. *Zu`i Divanı*`nda bağlarda düzenlenen meclis ile karşılaşırız.

Bahçenin her tarafında eğlence meclisi düzenlenmiş ve bülbülün musikar nağmesi ile her taraf ezgilere bürünmüştür. Baharın gelişi ile her taraf adeta cennet bahçesine dönüşmüştür. Meclisin vazgeçilmezi şaraptır. Hanların ve beylerin cömertliği ile mecliste toplanan şairlerin gönlü şad edilir. Mecliste şairin konuşmaktan ve birlikte vakit geçirmekten zevk aldığı dostları vardır. Şair eskiden düzenledikleri bu meclisleri ve dostlarını hasretle anmıştır. Zu`i, meclisten, yardan, şaraptan ve bahçeden/gülden zevk almak için belli bir maddi durumun olması gerektiğini de düşünmektedir:

Açub hər gūşəsində gülşənün yüz məclis-i ʻişrət
Bəlābil ləḥn-i mūsīqār ilə gəlmiş nə əlḥānə
(K 22/5)

Görüb bu ʻişrət-i pünhānı sordum bāğbānlardan
Nədür bu ʻeyş [ü] ʻişrət vāqif et bir sirr-i pünhānə

Dedi ey bī-ḫəbər gūyā ḫəbərsizsən bu ʻişrətdən
Ki ʻāləm sər-bə-sər dönmüş behişt-i ʻədn-i riżvānə
(K 22/8-9)

Mənim ʻömrimsən ey sāqī yetüşdim bəs ki mən cānə
Nədür fövt eyləmək vəqti gətür sən cām-ı peymānə
(K 22/1)

Düşəndə yādımə əḥbāblar bəzmindəki dəmlər
Bu ḥəsrət köñlümi dāğ eyləyüb hər ləḥẓə qan qılmış
(K 11/2)

Aşağıdaki beyitlerde şair eski eğlence meclisi zevkinin kalmadığından şikayet etmekte ve gençlik yıllarındaki günlerini, o zaman içtiği içki kadehlerini arzu etmektedir:

Yā Rəb o qədīm ʻəṣr o ləẕẕət hara getdi
Ḫəlq içrə olan ʻeyş ilə ʻişrət hara getdi
(K 24/1)

Bəhār olubdı cavānlıq düşüb genə yādə
Köñül dilər olə bəzmində sāğər-i bādə
(K 18/1)

Aşağıdaki beyitte Muhammet Bey`in meclis düzenlemesinden, bu mecliste kuzu ve keçi yavrusu etinden kebap yapıldığından bahsedilmiştir:

Budur vəchi Məḥəmməd bəg büsāṭ-ı toy binā etmiş
Fələk cedy ü ḥəməldən bəzmə vermiş bərrə büryānə
(K 22/10)

Mecliste güzel sevgili ile şarap içmek, virane dünyada içip sarhoş olmak ne hoştur. Şair, iki yüzlü zahitten bıktığını ve safa meclisini, rint meşrepliği özlediğini belirtmiştir. Gül bahçesinde şarap meclisi, sevgiliyle buluşma hoştur ama arkadaşsız sefa meclisinin faydası yoktur:

Nə ḫˇoşdur bir gözəl dil-bərlə həm-bəzm-i şərāb olmaq
Ḫarāb-ābād-ı dünyādə içüb məst ü ḫarāb olmaq
(G 115/1)

Təngə gəldim bu riyā məslək olan zāhiddən
Ey ḫoş ol bəzm-i ṣəfā məşrəb-i rindānə gedəm
(G 140/6)

Mey bəzmi yār vəṣli gülüstāndə ḫˇoşdu līk
Bī-həm-dəm ilə bəzm-i ṣəfādan nə fā`idə
(G 208/2)

2.2.5.11.2. Ceşn/Sur/Düğün/Şölen

Aşağıdaki beyitlerde şair, Şirvan`ın başkanı Asedullah Han`ın oğlu için ziyafet düzenlediğini belirtmiştir. Bu öyle bir ziyafettir ki mislini talihin gözü görmemiştir. Dünya halkı bir de böyle bir şenlik/düğün görmeyecektir:

Edübdi oğlı içün cəşn-i ḫətnə āmādə
Rə`īs-i ḫıṭṭə-i Şīrvān Əs‘ədullah ḫān

Nə cəşn kim mis̱ilin görməyübdi dīdə-i çərḫ
Nə sūr görmiyəcək bir də eylə ḫəlq-i cəhān
(Kt 1/9-11)

Beyitlerden de anlaşıldığı üzere, mecliste sevgili, müzisyenler, şairler/ilim irfan ehli, han ve beyler bulunmaktadır. Han ve beylerin şairlere/ilim irfan ehline ikramlarda bulunmaları beklenmektedir. Meclisin vazgeçilmezi şaraptır. Meclis genellikle bahçede/gül bahçesinde, ilkbaharda düzenlenmektedir. Mevsim ilkbahar olunca

müzisyenlere bülbüller, katılımcılara da güller/çiçekler eşlik etmektedir. Özel amaçlı düzenlenen ceşnlerde/düğün meclislerinde ikram edilen önemli yemek kebaptır. Meclisten zevk alınan dönem gençlik dönemleridir.

2.2.6. Din ve Tasavvuf

2.2.6.1. Din

2.2.6.1.1. Allah

Zu`i, dini ve tasavvufi ağırlıklı şiirler yazmamıştır. Lakin hakiki inancı savunduğunu, Allah`a samimi yönden, rindane tarzda bağlı olduğunu, gösteriş için ibadet etmediğini, İslam milletlerinin de gelişmesi gerektiğini düşündüğünü bazı dini ahlaki ağırlıklı şiirlerinde dile getirmiştir. Şaire göre, Allah ilim, irfan sahibi insanların yanındadır:

Bī-ʻelm olan vücūdlərə Ḥəq deyübdi kim
Ḥeyvāndan də بلهم اضلّو kināyəti
(K 2/15)

Allah yaratıcılık yönü ile ele alınmıştır. Bununla beraber tüm yaratılmışlar farklı huy ve fıtrattadır:

Sənsən bu cəhān ẖāliqi məẖlūq təmāmı
Hər şəẖsdə bir rəng ilə ṭīnət nöçün etdün
(G 172/16)

Allah kerem sahibidir ve zatından yarattıklarına da ihsan etmiştir. Allah insanoğlunu yaratılanların en şereflisi kılmıştır:

Kān-ı fəžl ü hünər ü cūd
Ki qılubdur onə Ḥəqq öz kərəmindən ikrām
(K 13/15)

O qüvvələr ki bənī ādəmə verib Ḫāliq
O gücdə eyləməyüb ẖəlq hīç bir cānı
(K 23/14)

Yardıma muhtaçlar, düşmüşler için sığınılacak tek kapı Allah`ın dergahıdır. Tüm çaresizler O`ndan yardım ister:

Fikr edirdüm ki Ḫudāyā baña qıl bir çārə
Nə təvānım nə cībim içrədə bir dirhəm var
(K 6/9)

Keçür bəhār ilə ʻömrim ʻəbəs̱ yerə bī-cā
Bu ḥāldə bizi qoyma İlāhi yet dādə
(K 18/7)

Bazen şair yoksulluktan, dert ve kederden kötümserliğe kapılıp Allah`ı sorgulamıştır:

Fələkdən ġüṣṣə dövrāndan bəlādur ḥāṣilim hər gün
Məgər Ḥəqq şādlıq-ḫᵛurşīdini məndən nihān qılmış
(K 11/5)

Yoḫ əhl-i ḥāl şərḥ eləyim tā bəlālarım
Çoḫdur şikāyətim mənim Pərvərdgār ilə
(K 21/2)

Kader ve dönemin vermiş olduğu olumsuzluklar karşısında çaresiz kalan şair, Allah`a hitap eder ve her şeyin neden bu kadar değiştiğini sorgular. Allah hiçbir şeye ve hiçbir kimseye muhtaç değilken yaratılanların sırrını düşünür:

Yā Rəb nədəndi cümləsi tə`s̱īrdən qalub
Cām-ı mey ü sürūr-ı ney ü çəng tār də
(K 19/6)

Yā Rəb nədi bāʻis̱ belə dövrān dəgişübdür
Tə`s̱īr-i kəvākib məh-i tābān dəgişübdür
(G 76/1)

Ḫāliq çü bir şey`ə dögi möhtāc ḫəlqdən
Nə sirr var bu ḫilqət-i əşyādə bilmədim
(G 139/2)

Sevgiliye kavuşmak için huzuru, onun ayrılığına sabrı olmayan aşık, Allah`a hitap ederek kötü kaderinden şikayet etmiştir. Hatta Allah`ın onu sadece ayrılık derdi çekmesi için yarattığını düşünmüştür:

Nə yetsəm vəṣlə ārāmım nə hicrində qərārım var
Ḫudāvəndā nə bəd-ovqāt u müşkil rūzgārım var
(G 50/1)

Bir zəmān ḫᵛoş keçməyür hicrān əlindən cān içün
Gūyiyā Ḫāliq yaratmışdur məni hicrān içün

(G 152/1)

Allah insana sonsuz nimetler vermiştir lakin her birinin bir karşılığı vardır. Cennetin bedeli ibadettir:

Sən cümlə bizə verdiyüvi bī-ʻəvəż etdün
Firdövsə ʻəvəż ṭāʻət ʻibādət nöçün etdün
(G 172/15)

Şair, yaratanın iradesini, neyi ne için var ettiğini bilmediğini düşünerek O`nu sorgulamayı bırakır. Her ne gelirse gelsin, bir hikmeti vardır diye düşünür:

Çü kimsə bilmədi Ḫāliq irādəsin hərgiz
Sən imdi bī-hūdə çün ü çerānı aḫtarma

Ġərəż ki ṣəbr elə Żū`ī nə gəlsə dərd ü bəlā
Bu əmr-i Ḥəqqdi ḥökm-i Ḫudānı aḫtarma
(G 7/6-7)

Şikāyət eyləmirəm hīç kimsədən bi`llāh
Nə gəlsə dərd ü bəlā cümləsi Ḫudādandur
(G 83/2)

Mal, mülk, para Allah yolunda harcanmalıdır. İki dünyada da ulaşılacak huzur buna bağlıdır. Bağışta bulunmak insanın fıtratında var ve insanoğlu varlığını Allah yolunda harcamalıdır. Bu minvalle ilerleyen insan, cennetle müjdelenendir:

Çünki ādəm yā səḫā eylər yā eḥsān Ḥəqq içün
Nə səḫāvət var nə rāh-ı Ḥəqqdə eḥsān qalmayub
(K 4/3)

Mən yeyüb bəḫş eylərəm rāh-ı Ḥəqə ṣərf eylərəm
Rūz-ı məḥşərdə nəẓər qıl bāğ-ı cənnət kimdədür

İstəyürsən hər iki dünyādə rāḥətliq əgər
Ḥəqqinə bəḫş eylə mey key gör ki rāḥət kimdədür
(K 8/4; 9)

Her şey Allah`ın iradesine bağlıdır ve O dilediğine ihsan eder. Şiir yazmak Allah tarafından ihsan edilmiş bir meziyettir:

Bir də gördün ʻināyət etdi Ḫudā
Hər murād üzrə kām-kār oldun
(K 16/7)

Dedim ey dost nədür bir belə beḥcət ẖəbəri
Dedi şe'r ol ki H̱udādan saña eḥsān oldı
(K 17/7)

Şair, yaşadığı dönemde insanların para, mal, mülk hırslısı olduklarını ve hatta geldikleri yeri, asıllarını unutarak paraya Allah dediklerini dile getirmektedir:

Yoẖdı bir kimsə əṣldən āgāh
Pūlə derlər bugünki gün Allāh
(M 12/22)

İrfan ehlinin hiçbir şeyi yokken cahiller altını, giyimi, maddiyatı Allah olarak görürler:

Əhl-i 'ürfānı qoyub dəhrdə dā`im 'üryān
Cühəlā firqəsinə ẖəl'ət-i zər Tarı olub
(G 32/3)

Şair, ona yetişen tüm dert ve kederlerin sevgiliden geldiğini düşünür ve bir Fuzuli edası ile gönlünün bu uğurda daha da yanmasını diler:

Baña hər nə bəlā gəlsə gəlür köñlümdən ey H̱āliq
Gözəllər hicrinə yansun görim bundan bətər köñlüm
(G 143/2)

Şair Allah`a ulaşmanın, O`nun rızasını kaazanmanın yolunun temiz kulluk ve saf bendelikle olacağını düşünür:

Zū`ī rıżā-yı Ḥəqqə olur ṣāf bəndəlik
Olmaz qəbūl ġeyrə təbərrādan olmasa
(G 4/7)

Divan`da Allah en çok "bârî" sıfatı ile anılmaktadır:

Dövlət ü 'ömrüvi əfzūn eləsün bārī H̱udā
Nə qədər var cəẖān içrə şühūr u a'vām
(K 13/18)

Żū`iyā ṣəbr qıl āẖırdə verir Bārī H̱udā
Bu cəhāndə nə ki ə'māl ilə pərgārı olub
(G 32/7)

Bārī H̱udā 'ömri ilə dövlətin
Arturgilən gün-bə-gündən şövkətin

(M 5/51)

Karşımıza çıkan bir diğer sıfat ise Allah`ın ezeli nakkaş yönüdür. Tanrı, sevgiliyi kusursuz şekilde yaratmıştır. Hatta sevgilinin güzelliğine yaklaşsın diye her gece ve gündüz ay ile güneşi cilalamaktadır:

Sən təki bir gözəl olmaqlıqə nəqqāş-ı əzəl
Gecə gündüz məh ü ḫ᷾urşīdə verür yüz ṣayqəl
(G 126/1)

Āb u ātəşdi ləbün mey kimi gül bərgi üzi
Necə ustāddı yā Rəb bu ṣuvər-nəqqāşı
(G 247/6)

Allah alim sıfatı ile ilimden yana olduğunu Kuran`da belirtmiştir. O insanları alim sıfatı ile en iyi şekilde yaratmıştır:

‘Elmsiz ādəmə Qur`āndə Ḫudā-yı ‘əllām
Ḥeyivāndan də deyüb əksük اضلّو الاانام
(M 9/37)

Bədv-i ḫilqətdə Kirdgār-ı ‘alīm
Sizi eylübdi əḥsən-i təqvīm
(M 2/19)

Vadini tutan, lütuf ve ihsan sahibi, kendisine sığınana yardım eden, merhamet ve adalet sahibi Allah alim ve arifleri zorlukla denemektedir. Bu zorluk bazen cahillerin var olmasıdır:

Nədi bā‘is ki Ḫudāvənd ü kərīm ü ‘ādil
Eləyüb ‘ārif-i dānānı əsīr-i nā-dān
(K 14/3)

İlāhī bir səbəb qılsun kərəmdən
Görüb vəṣlün olum āzād ġəmdən
(M 12/11)

Allah ululuk ve celal sahibidir:

Elə əşḫāṣ istəyəndə dəlīl
Onə göstərdi dəḫi Rəbb-i cəlīl
(M 11/44)

2.2.6.1.2. Melekler

Aşağıdaki ilk beyit Allah`ın insanı melekten de seçkin yaratması bakımından ele alınmıştır. Diğer bentte sevgilinin yüzü meleğe benzetilmiştir:

Ḫudā yaratduqı əşyādan eyləyüb mümtāz
Mələkdən artuq edübdür səḫā kərāmətdən
(K 15/6)

Bu şəhrdə var gərçi həzārān büt-i zībā
Dil-cūy-ı pərī-rūy mələk-ṭəl'ət ü rə'nā
Gər kim enə firdövs-i bərīndən yerə ḥavrā
Mānənd olə bilməz saña ey şūḫ-ı dil-ārā
Heyhāt sənün tək gələ dövrānə 'Əleykān
(Mh 4/5)

Dört büyük melekten biri olan Cebrail, beyitte sevgilinin güneş yüzüne gölge salan kanatları bakımından ele alınmıştır:

Zülf-i müşkīn dögi ruḫsārınə həm-sāyə olan
Bāl-ı Cibrīldi ḫᵛurşīd üzinə sāyə düşüb
(G 23/5)

2.2.6.1.3. Kutsal Kitaplar

İslam dininin kutsal kitabı olan Kur`an, beyitlerde ayetlerin geçtiği, iktibasta bulunulduğu kitap olarak geçmiştir. Şair, insanların Kur`an`ı yeterince anlamadığını düşünmektedir:

İnṣāfla tə'əṣṣüb edün 'elmə 'elm içün
هلیستوی الّذینه də Qur`āndə āyəti
(K 2/14)

Neçə miṡāl ilə Pərvərdgār Qur`āndə
Bəyān edüb bizə لایستوی bu bābətdən
(K 15/22)

Şair bazı beyitlerinde insanlara duydukları kelimelerin Kur`an`dan olup olmamasını ölçüp tartmasını önermiştir. Alim olan Allah`ın ilim verdiği insanlardan beklentisinin bu yönde olduğu düşüncesine sahiptir. İlimsiz insan hayvandan daha beterdir. Mahluklar Kur`an ayetlerini yaşam tarzlarına çevirirlerse hidayete erebilirler:

Diqqət etmir ki bu söz oẖşarı var Qur`ānə
Yā ḥədīs̱ə yā bu söz oẖşarı var hər yanə

‘Elmsiz ādəmə Qur`āndə H̱udā-yı ‘əllām
Ḥeyivāndan də deyüb əksük اضلّو الاانام
(M 10/21; 37)

İs̱mün ziyādə mənfə‘ətün yoẖdı olsə də
Məẖlūq tābe‘āyə-i Qur`ānə ey şərāb
(G 14/5)

Kuran`ın da sevgili ile ilgili bağlamda ele alındığı görülmektedir. Bazen sevgilinin ayva tüyleri Kur`an ayetlerine, bazense yüzü Kuran`a benzetilmiştir:

Rūyun bəyāżı məṭlə‘-i ẖᵛurşīd-i āsmān
H̱əṭṭün səvādı āyə-i Qurān nişānəsi
(G 231/3)

Tā māh-rūyun ‘əqrəb-i zülfündə görmüşəm
Bildim yəqīn budur qəmərdə Qur`ānımı
(G 234/5)

Nə muṣḥaf-ı ruẖə nə küfr-i zülfə meyl etdün
Nədəndi döndü o zāhid belə İlāhundan
(G 185/3)

Kutsal kitaplardan olan İncil *Divan*`da sevgili ile ilgili bağlamda ele alınmıştır. Dudağında İsa mucizesi saklı olan sevgili İncil`e ant olsun ki aşığı rezil eder:

Zülfündədi məd-ġəm gözəlim mö‘cüz-i Mūsā
Mużmərdi ləbündə dəẖi e‘cāz-ı Məsīḥā
H̱əṭṭündən olub ‘āləm ara H̱ıżr hüveydā
İncīlə qəsəm etdi məni āẖırı rüsvā
Zülfün saluban rəẖnələr īmānə ‘Əleykān
(Muhammes 4/3)

2.2.6.1.4. Ayet ve Hadisler

2.2.6.1.4.1. Ayetler

Divan`da ayetler, ayetler içinde geçen ifade ve cümleler farklı amaçlarla kullanılmıştır. Örneğin, Şems ve Duha surelerinin ilk ayetleri aydınlık ve parlaklık bağlamında sevgilinin ve Hz. Ali`nin yüzüne benzetilmiştir. Kalem suresi 1. ayetinde geçen “nun”,

şekli itibari ile yine Hz. Ali`nin kaşlarına teşbih edilmiştir. Enbiya suresi 83. ayeti Hz. Eyyub`un dilinden söylenen dua hasebiyle yer almıştır. Hz. Ali övgüsüne yazılan 1. kasidede farklı surelerden ayetler kullanılarak anlam kuvvetlendirilmiştir. Şair ilimle ilgili düşüncelerini dile getirirken Furkan suresi 44. ayetten örnek vererek, ilimsiz insanın hayvandan daha beter olduğunu dile getirmiştir. Allah`ın insanları bir kadın ve bir erkekten yarattığına değinen Hucurat suresi 13. ayeti kullandığı 6. mesnevide ayetin açıklamasını bir sonraki beyitte sunmuştur. Şair, *Divan*`ın birkaç yerinde bahar ve bahçeden bahsederken içinde ırmaklar akan cennetlerden bahseden Muhammet suresi 12. ayeti kullanmıştır. 39. gazelde yer alan "kendini beğenenler ve övünenler" anlamına gelen "muẖtāl-i faẖūr" ifadesi ise birkaç ayette geçmektedir. *Divan*`da geçen ayetlerin kullanıldığı beyitlerin bazılarını aşağıda sunuyoruz:

Əbrūlərün mü'əyyənidür نون sūrəsi
Gəlmiş bəyān-ı 'āriżüvə والضّحا 'Əlī

Əyyūb dedi مسنى الضّروارحمى
Lüṭfünlə cism-i zārınə yetdi şəfā 'Əlī
(K 1/4;10)

İnṣāfla tə'əṣṣüb edün 'elmə 'elm içün
هليستوى الّذينه də Qur`āndə āyəti

Bī-'elm olan vücūdlərə Ḥəq deyübdi kim
Ḥeyvāndan də بلهم اضلّو kināyəti
(K 2/14-15)

Neçə mis̱āl ilə Pərvərdgār Qur`āndə
Bəyān edüb bizə لايستوى bu bābətdən
(K 15/22)

'Elmsiz ādəmə Qur`āndə H̱udā-yı 'əllām
Ḥeyivāndan də deyüb əksük اضلّو الاانام
(M 9/37)

Bunı bilmür ki H̱udāvənd-i 'alīm ü dānā
Buyurubdur ki خلقنا ذكىً والانثى
(M 6/29)

Żū`iyā aç gözlərün bir ṣəfḥə-i gülzārə baẖ
Āyə-i جنّات تجرى تحتها الانهاره baẖ
Ḥikmətu`llāhə nəẓər qıl məẓhər-i əsrārə baẖ
H̱əl'ət-i gül-gūn geyüb ə'żāyə Nov-rūz bayramı
(Murabba 1/5)

ما خلقت الجنّ و الانس ليعرف āyətin

Gūş-ı cānə ṣübḥ ü şām eylər münādīlər nidā
(G 3/3)

Fəẖr qılmə oẖı bir āyə-i مختال فخور
Sūrə-i Hūdə baẖub eylə bir ʽibrət zāhid
(G 39/3)

2.2.6.1.4.2. Hadisler

Aşağıdaki beyitlerde "Müslüman, elinden ve dilinden emin olan kimsedir.", "İlim her şeyden üstündür.", "Kanıtlanmayan sözden şüphe etmeli." gibi hadislere yer verilmiştir:

Ḥədīs̱u حديث من سلم المسلمون من يده
'Əyān edübdi müsəlmānlıqı bu ḥālətdən
(K 15/20)

Ḥədīs̱ ilən yetüşübdür bu söz ki əṣḥābə
Soruşdılər gəlübən ẖātəm-i risālətdən

Cəhāndə əfżəl-i ə'māl hansıdur sölə
Buyurdı *'elmdür əfżəl təmām-ı ẖidmətdən*

Soruşdılar neçə kərrə ki ondan artuqını
Buyurdı *'elmdən əfżəl olur mı ṭā'ətdən*
(K 15/25-27)

Deməyüb bu sözi rəsūl-i əmīn
Sözimi bī-dəlīl eylə yəqīn
(M 12/30)

2.2.6.1.5. Peygamberler

Şair yaşadığı dönemde Allah`ın, peygamberin yerini paranın, altının aldığını dile getirmiştir. Dünyanın tüm yükü peygamberlerin, ariflerin üzerindedir:

Zərdür bu cəhān əhlinə mə'būd-ı ḥəqīqī
Allāh peyəm-bər o 'ibādət hara getdi
(K 24/10)

Bārgāh-ı 'izzətə feyz-i təqərrüb tapdılar
Mā-sivādan nūr-ı 'ürfān ilə fövc-i ənbiyā
(G 3/6)

Ənbiyāya 'ürəfā silkinə inṣāf ilə baẖ
Ẕillət ü ġüṣṣədən özgə sölə āyā nə verüb
(G 20/7)

Rint meşrep olan şair, içki kadehine peygamber dersem küfür olur mu diye düşünmektedir.

Qılur əḥvāl-ı bāṭin ẓāhir ʻāləm içrə bir dəmdə
Desəm mən küfr olur mu cām-ı bādə gər peyəm-bərdür
(G 88/2)

2.2.6.1.5.1. Hz. Adem

Hz. Adem Havva ile cennetten kovulmaları bağlamında ele alınmışlardır. Hatta Adem, Havva`nın isteği üzerine cennetten ayrılmıştır. Aşık sevgilinin isteğini ferman olarak kabul etmelidir. Gururunun sarhoşu olanlar Adem ile Havva`ya bakıp ibret almalıdırlar. Son beyitte Adem`in şeytandan dolayı cennetten uzaklaştırıldığı belirtilmiştir:

H̱āṭir-i Ḥəvvā içün Ādəm buraẖdı cənnəti
H̱ᵛāhiş-i yārı sər-əncām etməyən ādəm dögül
(G 125/3)

Nədi dünyā özi bir fikr elə ey məst-i ġürūr
Bārī ʻibrət elə bir Ādəm ilə Ḥəvvādən
(G 173/2)

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruẖsārıvı
H̱ülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān olmasə
(G 182/2)

2.2.6.1.5.2. Hz. Muhammed

Hz. Muhammet, elçilik, şefaat yönü ile ele alınmıştır. Varlığı tüm yaratılmışların yaratılma amacıdır. Dünya ondan sonra onun için var edilmiştir. Onun soyundan gelenler seyittirler, soyları temiz sayılmaktadır. Hadislerinde ilim öğrenmeyi öğütlemiştir:

Ey risālət mülkünə sulṭān ẕu`l-ʻizz u ʻəlā
Ənbiyā-yı övliyāyə müqtədā vü pīşvā
(G 1/1)

Ey risālət mülkünə rūz-ı əzəlden pādşā
Rīzə-ẖᵛār-ı ẖᵛān ʻelmündür şəfīʻ-i ənbiyā
(G 2/1)

Səlīl bir əḥsən-i səbṭ-i peyəm-bər vāris̱-i Əḥməd
Ki cədd-i pākını Ḥəqq bāʻis̱-i kövn ü məkān qılmış

(K 11/10)

Bizə buyurmış əzəldən ki اطلبو العلم
Çatub bu ḥökm-i mətīn mənbə‘-i nübüvvətdən
(K 15/21)

Nə olsə dəhrdə cəhlindən ‘elm əfẑəldür
Bunı ‘alən buyurubdur rəsūl-i ‘ürfānī
(K 23/37)

2.2.6.1.5.3. Hz. İlyas

Hz. İlyas aşağıdaki beyitte Hz. Hızırla birlikte anılmıştır. İkisi birlikte yürürken bahar gelir, her taraf çiçek açar, bolluk bereketlik ve canlanma olur. Lakin, şair yaşadığı dönemde ne Hz. Hızır ve Hz. İlyas, ne İskender ve ölümsüzlük suyu kaldığını, her tarafın karanlık cehaletle kaplandığını söylemiştir:

Ẓülmāt dutub ‘āləmi yoẖ Ḫiżr ilə İlyās
İskəndər ilə çeşme-i ḥeyvān qutarubdur
(G 84/3)

2.2.6.1.5.4. Hz. Süleyman

Hz. Süleyman karınca, rüzgar, mühür, hayvanların dilini bilmesi bakımından ele alınmıştır. Şair gurbet memlekete gidince aciz karınca kadar bile değer görmediğini dile getirmiştir. Karınca sevgilinin yüzündeki ayva tüylerine de teşbih edilmiştir:

Sərīr-i fəqr ü qənā‘ətdə pādşāh ol kim
O bārgəhdə Süleymān mūrdən kəmdür
(G 73/5)

Təşnə-i cām-ı vüṣālun āb-ı ḥeyvān istəməz
Mā`il-i mūr-ı ḫəṭün mülk-i Süleymān istəməz
(Th 3/1.4-5)

O Süleymān ki yel əmrində idi şām u səḥər
İmdi topraqı yel ağzındədi hər ṣəḥrādən
(G 173/3)

Ġönçəsi dövrində kim zülf-i pərīşān titrəşür
Eylə kim cādū görüb möhr-i Süleymān titrəşür
(G 58/1)

Hər gədā-ṭıynət bir isim ilə sulṭān olmaz
Qurı əngüştər ilə dīv-i Süleymān olmaz

(G 90/1)

Nə ẕillət-i dünyā qalı dā`im nə cəlālı
Övrəng-i Cəm [ü] təẖt-i Süleymān belə qalmaz
(G 97/4)

Ḥātəm ü ḥökmdən āvārə Süleymān düşübən
Ṣaẖr təẖt-i şərəfə ṣāḥib-i dīvān oləcəq
(G 113/5)

2.2.6.1.5.5. Hz. İsa

Şair, Hz. İsa`yı ölüleri diriltme mucizesi yönünden ele almıştır. Zu`i, sevgilinin dudağının aşığa can vemesini Hz. İsa`nın ölüleri diriltmesi mucizesine benzetmiştir. Aşık, sevgili uğruna dininden geçip İsa dinine geçeceğini, Hıristiyan olabileceğini dile getirmiştir. Göğe çekildiğine inanılan Hz. İsa sevgilinin yüzünü görseydi böyle bir girişimde bulunmazdı:

Ġərəż görüb nāmədə bu müjdəni
Ṣanki ʻĪsā diriltdi bu mürdəni
(M 4/32)

Zülfündədi məd-ġəm gözəlim mö‘cüz-i Mūsā
Mużmərdi ləbündə dəẖi e‘cāz-ı Məsīḥā
H̱əṭṭündən olub ‘āləm ara H̱ıżr hüveydā
İncīlə qəsəm etdi məni āẖırı rüsvā
Zülfün saluban rəẖnələr īmānə ‘Əleykān
(Mh 4/3)

Mürdə cismin ‘āşiqün qılmazdun əḥyā hər nəfəs
Mö‘cüz-i ‘Īsā əgər lə‘lündə pünhān olmasə
(G 197/4)

Hər ləbdə bulunmaz dəẖi e‘cāz-ı Məsīhā
Hər bəndə gəlüb Yūsif-i gül-pīrəhən olmaz
(G 94/3)

Mö‘cüz-i ‘Īsəvī tək cān verür əmvātə ləbün
Nədi ‘eybi dönübən məzhəb-i ‘Īsāyə gəlim
(G 134/6)

‘Īsā-yı Məryəm desəm küfr olmaz ey tərsā-pərī
Cān verür ‘uşşāqə çün lə‘l-i şəkərbārun sənün
(G 179/2)

Cān verməyübdi cān almış mürdədən Məsīḥ

Bir dəmdə aldı çün ləbi rūḥ-ı rəvānımı
(G 234/2)

‘Īsā-ləb āhū-çeşm ṭəbī`ət mərīż-i ‘eşq
Çoẖdur vəlī bu ‘əṣrdə bīmār qalmadı
(G 253/2)

İstəyürsən sölə tərsā balası nāz eləmə
Buraẖub məzhəbimi dīn-i Məsīḥāyə gəlim
(G 134/3)

Bənd olub ẖ∨urşīdə ‘Īsā gökdə dutmazdı qərār
Żū`iyā görsəydi bu māh-ı mələk-sīma yüzin
(G 148/7)

2.2.6.1.5.6. Hz. Hızır

Hızır çoğu kez İlyas ve İskender ile birlikte anılmış, ölümsüzlük suyu bağlamında ele alınmıştır. Cahille ölümsüzlük suyu dahi olsa içilmez. Şair yaşadığı dönemde ne Hızır ve Hz. İlyas, ne İskender ve ölümsüzlük suyu kalmıştır, her tarafı karanlık cehalet kaplamıştır diye şikayet etmiştir:

Ẓülmāt dutub ‘āləmi yoẖ Ḫiżr ilə İlyās
İskəndər ilə çeşme-i ḥeyvān qutarubdur
(G 84/3)

Sikəndər tək bəlā ẓülmātı içrə qalmışam ḥeyrān
Vüṣāl-i çeşme-i ḥeyvānə Hiżrim rəh-bərim yoẖdur
(G 47/4)

Hər bir Sikəndərə dögül āb-ı bəqā nəṣīb
Ḫiżr olmayan bu çeşme-i ḥeyvānə gəlməsün
(G 147/3)

Aşağıdaki beyitte Şark-ı Rus Gazetesi`nin Hızır`ın yolundan giderek ilimle insanlara ölümsüzlük suyu verdiği söylenmiştir:

Ẓülmāt-ı ġəflət içrə idi ẖəlq nā-gəhān
Ḫiżrə rəh oldı çeşme-i ḥeyvānə Şərq-i Rus
(K 10/3)

Hızır sevgilinin ayva tüylerine teşbih edilince, sevgilinin ağzı da ölümsüzlük suyudur:

Dişləründür mi dəhānundə sənün ey ẖəṭṭ-i Ḫiżr

Çeşme-i ḥeyvān ara yā şəddə-i lü`lü midir
(G 52/4)

‘Əks-i ḫəṭṭün görmədim bir çeşm-i nəmnākımdə mən
Bəs nöçün derlər gəzər dā`im Ḫiżr dəryā yüzin
(G 148/3)

Ey rūy-ı alı rövże-i riżvān nişānəsi
Ḫiżr-i ḫəṭündi çeşme-i ḥeyvān nişānəsi
(G 231/1)

Getməzdi Ḫiżr çeşme-i āb-ı ḥəyātə hīç
Müḫbir olaydı gər bu ləb-i lə‘l-fāmdan
(G 177/3)

Dəhənün sirrinə vāqif olan əlbəttə bilür
Ḫiżr bī-cā ṭələb-i çeşme-i ḥeyvān etdi
(G 233/2)

Ḫəṭ-i zülfi içindən gəldi basdı lə‘l-i cānānı
Nə şan kim ẓülmət içrə Ḫiżr tapdı āb-ı ḥeyvānı
(G 252/1)

2.2.6.1.5.7. Hz. Musa

Hz. Musa, Firavun`un halkını kurtarması, Tur dağında Allah`ın kendisine tecelli etmesi, asası ile göstermiş olduğu mucizeler, Eymen vadisinde çobanlık etmesi yönünden ele alınmıştır. Şair, yaşadığı dönemde Firavun yaratılışlıların refah içinde yaşamasından da şikayet etmiştir. Memleketi Şamahı`yı Tur`a benzetmiştir. Sevgilinin sokağın Tur dağına, saçlarını da Musa`nın asasına teşbih etmiştir:

Bəḫş edübdür neçə ḫər ṭīnətə fərr-i Fir‘ovun
Eləyübdür neçə Mūsā ṣifəti çöldə şubān
(K 14/4)

Lāzımdı kim Şəmāḫıyə el Tūr söləsün
Ondə ẓuhūrə müncə ki nūr-ı Ḫudā gəlüb
(G 22/3)

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim [ol] bəlā-keşə
Bir cüz`də ṣan nihān pür-ənvārdən gəlüb
(G 26/3)

Tā görməgə ruḫsārun o kūyə həvəs etdim
Mūsā kimi ol kūydan əḫẕ-i qəbəs etdim
(G 130/1)

Mūsā kimi bilməm niyə məḥv olmayur ʻāşiq
Gəldükdə bu Ṭūrınə təcəllāyə cəmālun
(G 147/3)

Şubān-ı vādī-i Eymən kimi yüz min çəküb möḥnət
Vəlī āẖırdə Ṭūr-ı vəṣldə dīdārə yetdün sən
(G 169/4)

Vādī-i Eymənə döndürdi təcəllā-yı ruẖı
Beytü`l-əẖzānımı gūyā cəbəl-i Ṭūr elədi
(G 241/3)

2.2.6.1.5.8. Hz. Eyyup

Hz. Eyyup çektiği acılara sabretmesi ve salamete ermesi yönünden ele alınmıştır:

Ṣəbr eyləmək əfżəldi ki Əyyūb-fikārun
Dərd ü ələmi şövkət ilə şānə dəgişdi
(G 251/6)

2.2.6.1.5.9. Hz. Nuh

Nuh Peygamber daha çok tufanı ile ele alınmıştır. Tufan cehalete benzetilmiştir. Bu cehalet tufanına karşı Şark-ı Rus Gazetesi Nuh`un gemisi işlevini görmektedir. Ayrılığa dayanamayan aşığın gözyaşı Nuh`un tufanı gibi coşup taşmaktadır. Hatta aşığın gözyaşı tufanı Nuh`un gemisini bile batırabilir. Eğer Nuh Peygamber aşığın gözyaşı taşmasını bilseydi gemisini bugün için muhafaza ederdi. Aşık bazen gönlüne seslenerek, belaya/eziyete Nuh`un sabrından fazla sabrın yoksa alemi gözyaşınla tufana dönüştür, demiştir. :

Ṭūfān-ı cəhl cümlə cəhānı tutub vəlī
Keştī-i Nūḥdur belə ṭūfānə Şərq-i Rus
(K 10/9)

Nūḥ ṭūfānını saẖlardı bugünçün Żū`ī
Gər bilirdi ki cəhāndə belə tūğyān oləcəq
(G 114/7)

Çün səndə yoẖdı Nūḥdan artuq bəlāyə ṣəbr
Ver göz yaşunlə ʻāləmi ṭūfānə ey köñül
(G 123/3)

Gözim yaşından olur bir də Nūḥ-ṭūfānı

Bu qədri hicrün ilə əşkbār qoymə məni
(G 232/3)

Nūḥı keştīsi ilə ġərqə edər gird-ābə
Ağlamaqdan şəb-i hicrān gözimün ṭūfānı
(G 250/7)

2.2.6.1.5.10. Hz. Yusuf

Hz. Yusuf güzelliği, babası Yakup ve Ken'an ülkesi, Züleyha ile olan ilişkisi, Mısır pazarında köle olarak satılması, Mısır Azizi`nin onu zındana attırması bağlamlarında ele alınmıştır. Sevgili güzellikte Hz. Yusuf`a benzetilmiştir.

Dün ḥəbsdə çü Yūsif-i çərẖ eylədi qərār
گردون گشود از غم او زلف تابدار
(K 9/1)

Əlbəttə vəqtlən çatəcaq müjdə-i bəşīr
Yə'qūbvār Yūsif-i Kən'ānə ağlama
(G 5/4)

Təẖt-i 'izzətdən gəlür ẖ˘oş bənd-i zindānun baña
Hər kim ey Yūsifvəşim çāh-ı zənəẖdānun görüb
(G 19/7)

Qurubdur Yūsif-i gül Mişr-i gülşən içrə bāzārın
Dutub cān nəqdin əldə şanki bülbüllər Züleyẖādur
(G 40/4)

Ol gün ki gözim Yūsifimün görmədi rūyın
Yə'qūb-ı ḥəzīn-nāləsin 'āləmdə pəs etdim
(G 130/2)

Məlāḥət Mişrdə bāzār qurmuş Yūsif-i s̱ānī
Züleyẖāvəş bu gün 'eşq ilə bu bāzārə yetdün sən
(G 169/3)

Yūsifdən irs̱ ilə bu vəcāhət yetüb saña
Sənsən zəmānədə məh-i Kən'ān nişānəsi
(G 231/2)

Āləmün rūyə tərəqqīliqi bundan tanı
Saña Yūsifdi gözəlliqdə ḥəbībim s̱ānī
(G 250/1)

Bir çārə Ḫudāyā ki nöçün Yūsif-i zārdan
'İzzətdəki kāşānəsi zindānə dəgişdi

(G 251/5)

Cəm‘ oldı müştərī dutubən əldə nəqd-i cān
N`oldı ki Yūsifim belə bāzārə gəlmədi
(G 221/4)

2.2.6.1.5.11. Hz. Yakub

Hz. Yakub, hüzün evinde Hz. Yusuf için ağlaması bağlamında ele alınmıştır. Şair kendini dertler içinde evinde oturması bakımından Hz. Yakub`a teşbih edilmiştir:

Beytü`l-əẖzānə qədəm basdı kərəmdən nā-gəh
Bir rəfīqim ki ḥəbību`llāhə olmuş həm-nām
(K 13/4)

Beytü`l-əḥzānım ara əgləşübən (?) ḥəsrət ilə
Kōñlümə dərd ü ġəm ü ġüṣṣə firāvān oldı
(K 17/2)

Gərçi əzəldə żağəm-i dövrān-ı şīr idim
Āẖırdə çərẖ əlində çe rūbāh-ı pīr idim
Fövc-i bəlā vü dərd ġəmə dəst-gīr idim
Yə‘qūbvəş ki beyt-i ḥəzīndə əsīr idim
Āẖır ḥużūr-ı Yūsif-i Kən‘ānə gəlmişəm
(Mh 3/3)

Ey Yəhūdā nəsl-i Yə‘qūb ism-i Yūsif ḥüsn kim
Ḥüsnüvə min müştərī yüz məh ẖərīdār eylədün
(G 181/2)

2.2.6.1.5.12. Hz. Yahya

Kral Herot kardeşinin kızı ile evlenmek istediğinde Hz. Yahya buna karşı çıkmıştır. Bunu affedemeyen Hirodios (Herodna) bir yolunu bulup zindanda olan Yahya`nın başını kesdirir (Pala, 2011, s. 477-478). Şair, yaşadığı dönemin Hirodios yaratılışlıların elinde olmasından, onların güç sahibi olmasından şikayet etmiştir.

Kəsdirüb ẓülm ilə Yəḥyā başını zindānda
Qüdrət ü şövkəti bir baẖ ki Herodna nə verüb
(G 20/6)

2.2.6.1.5.13. Hz. İbrahim

Hz. İbrahim, Nemrud ile olan ilişkisi, ateşlere atılması lakin ateşin çiçeklere dönüşmesi, Allah`ın dostu (Halilullah) olması bakımından ele alınmıştır.

Minā-yı kūyun ara ey Ḫəlīl-i Kə`bə-i ḥüsn
Qəbūl qıl kəsübən Żū`īni ki qurbāndur
(G 81/7)

Odlarə əgər saldısə Nəmrūd vəlīkən
Nār oldı Birāhīmə gülüstān belə qalmaz
(G 97/5)

Gəl ey edən sər-i kūyını tərk cānānun
Düşən həvāsınə beyt-i Ḫəlīl-i rəḥmānun
(G 155/1)

Kim ki Birāhīm təki istəsə olmaq ḫəlīl
'Eşq mināsındə ẕəbḥ eyləyə qurbānını
(G 245/3)

Ḫəlīl idi baña çün yār nār-ı Nəmrūdun
Nə qədr olsə də gülzār u gülsitānım idi
(G 249/3)

2.2.6.1.5.14. Hz. Yunus

Aşağıdaki beyitte şair, övdüğü kişiyi ibadet yönünden Hz. Yunus`a benzetmiştir:

Tā'ətdə olan miṣāl-i Ẕünnūn
Dövlətdə şərīk-i māl-i Qārūn
(M 8/9)

2.2.6.1.6. Dört Halife ve Evlatları

2.2.6.1.6.1. Hz. Ali

Şii inanışa göre Hz. Ali`nin ruhu tüm yaratılmışlardan önce yaratılmıştır. Bu sebeple tüm kainatın yaratılma sebebidir. Ruhu dünyanın dairesinin merkezidir. Zu`i de Hz. Ali`yi bu bağlamda ele almıştır. Kuran`da "Kul" ile başlayan dört sure bulunmaktadır. Şair, Allah`tan yüz böyle sure daha inse Hz. Ali övgüsüne yetmez diye düşünmektedir. Şair 1. kasideyi Hz. Ali övgüsüne yazmıştır:

Ey nūr-ı ẕātı əvvəl hər mā-sivā 'Əlī

Mā taḥtə Rəbbu Rəbbinə ṭā'ət-nümā 'Əlī

Əṣl-i vücūd 'illət-i ġā`iyyə-kā`ināt
Həm ibtidā vücūd ilə həm intəhā 'Əlī

Pərgār-ı rūḥ dā`irə-i çərḫ mərkəzi
Cəffə`l-qələm kətībəsi ḫəṭṭü`l-bəqā 'Əlī

Kāfī olur mı şānuvə gər gəlsə Ḥəqdən
Fəżlün ẓuhūrə qılmaqə yüz qul fəkā Əlī
(K 1/1-3; 14)

2.2.6.1.6.2. Hz. Hüseyn

Hz. Hüseyn, Kerbela`da Yezit tarafından uğradığı zulüm bakımından ele alınmıştır:

Nə müsībət var isə eylədi çərḫ-i ġəddār
Ṣəbr qıldım nə bəlā oldı əgər cümlə dūçār
Bu Ḥüseynə eləyən ẓülmi o qövm-i əşrār
Bir onə eyləməyüb tāb mən-i zār ölürəm
Yetüşdi hər nə bəlā vü müṣībət etdim ṣəbr
Vəlīk qıldı Ḥüseyn dərdi dāğdār məni

Ənbiyā firqəsinə hər nə gəlüb dərd ü bəlā
Bu müşəḫḫəsdi Ḥüseynə dögi kimsə həmtā
Bu bəlā vāqi'əsin s̱ābit edir Kərb-i bəlā
O səbəbdən çəkübən āh-ı şərərbār ölürəm
Həmīşə eyləgilən Żū`ī ẕikr-i āl-i 'əbā
Cəzādə qoyməyəlar tā ki şərm-sār məni
(Müseddes 2/5-6)

2.2.6.1.7. Kaza, Kader

Şirvan`dan ayrılıp Muğan`a giden şair, bunun önceden Allah tarafından belirlenen kader mi yoksa kendine mi bağlı olduğunu düşünmektedir. Şair bazen de kendi kendine seslenerek dünyanın gidişatını, varlığı sorgulamamasını, Allah`ın hükümlerine uyması gerektiğini tembihler. Çünkü yazılmış kadere müdahele edilemez. Şair, Allah`ın herkesi farklı yaratmasında bir sır olduğunu düşünmektedir:

'Ömrün keçürtmə dərd ilə 'eyş ü nəşāṭ qıl
Az cəng eylə ḥökm-i Ḫudāvəndgār ilə
(K 21/16)

Bu nüktəni əzəldən əbəd kimsə açmayub
Sən bundə bəḥs̱ eyləmə çoḫ Kirdgār ilə

Bir sirr var bu işdə Ḫudāvənd-i ẕü`l-minən
Ḫəlq eyləyübdi hər birini bir qərār ilə
(K 21/17-18)

Nə yazdı kātib-i təqdīr yoḫ onə təğyīr
Həvāyə düşmə belə mā-cərānı aḫtarma
(G 9/4)

Çoḫ fikr eylədim qəżā ilən təqdīrə
Dünyādə olan umūr içün tədbīrə
Bir ẕərrə söz olmadı qəżādan mə'lūm
Çoḫ baḫdım əgər diqqət ilə təfsīrə
(Rübai 2)

Dünyādə olan məzhəb-i Bābīlinü`n-nām
Kibr ilə Naṣārā vü Yəhūd u İşlām
Təqdīr-i qəżā vü qədərün məs`ələsin
Sordum demədi hīç biri birdür 'izzī kəlām
(Rübai 3)

Bu beyitlerde ise aşığın gönlü ayrılığa sabretmeyip sevgiliye kavuşmak istemektedir. O kaderin değiştirilemediğini unutmuştur:

Vəṣl-i dildār aḫtarur hicrānə ṣəbr etmüb genə
Anlamub təqdīr-i təğayyür qəżā istər köñül
(G 122/6)

'Āşiqlər içün vüslətə tədbīr nə lāzım
Təqdīr-i qəzā kārınə təğyīr nə lāzım
(G 131/1)

Nāṣiḥ məẕəmmət etmə məni dərd-i 'eşqdə
Nə çārə rūzgārdə ḥökm-i qəżā ilə
(G 213/3)

2.2.6.1.8. Ahiret ve İlgili Mefhumlar

2.2.6.1.8.1. Ahiret/Ukba

Aşk ıztırabı ile dolu olan aşık için ne bu dünyada ne de ahirette cennet ve rahat vardır. Bu dünyanın zevkini anlamayan ahirette cennetin safasını anlayamaz. Bu dünya ahiretin tarlasıdır, ziyan edilmemelidir. Dünyanın ve ahiretin işi belirsizdir.:

Zāhid deyən behişt ki ‘uqbādə sölənür
Hər bir zəmāndə ‘āşiq içün dər-kənār olur
(G 82/2)

‘Uqbādə Żū`iyā nə bilür ẕövq-i cənnəti
Hər kəs cəhāndə ləẕẕət-i dünyānı anlamaz
(G 100/6)

Ey ‘əzīzim bu cəhān məzrə‘ə-i ‘uqbādur
Cānıvı ‘āləm-i ‘uqbādə ziyānkār edəsən
(G 3/12)

Dünyā vü āḫirət işi mübhəmdi dəhrdə
Ḥəll etməyüb bu müşkili fərzānənün biri
(G 6/3)

2.2.6.1.8.2. Haşr, Kıyamet, Hesap günü

Şair, kıyamet günü divanında kendisiyle beraber zahidin de eziyet çekeceğini belirtmiştir:

Gər ‘ədālətlə olur ḥəşr günündə dīvān
Sən də mən də çəkərük ondə əẕiyyət zāhid
(G 39/4)

Sevgilinin boyu kıyamete teşbih edilmiştir:

Baḫandə nāz ilə çeşmün qılur ‘əcəb ġārət
Gələn zəmāndə qiyāmə-qədün qiyāmət edər
(G 60/2)

Dedi vā‘iẓ ki var belə qiyāmət belə dūzəḫ mən
Onı qəddinə oḫşatdım munı hicrānə bənzətdim
(G 145/3)

Qiyām-ı qāmətün hicrānı ilə etdigün ẓülmi
Budur vəhmim qiyāmətdə sū`āl edə Ḫudā səndən
(G 168/6)

Bu beyitte ise ayrılık acısı kıyamet gününe benzetilmiştir:

Hicründə hər gecə baña yəvmü`l-ḥesābdur
Hər gün qədün firāqı qiyāmət-qiyām olur
(G 77/5)

Belə fikr eylər idim ḥəşrə kimi hicr olmaz
Bu qəżā kārıdı belə olacaqmış nə bilim

(G 136/2)

Bu beyitte ise şair, sevgili yüzünü açarsa kıyametin kopacağını dile getirmiştir:

Hər kūçəsində ḥūrī pərī ṣəf ṣəf əyləşüb
İẓhār-ı yüz qiyāmət olur hər məqāmdan
(G 177/2)

2.2.6.1.8.3. Deccal

En büyük fitnenin ve kıyametin habercilerinden olan Deccal beyitlerde insanlara benzetilmiştir. İnsanlardan insaf, mertlik kaybolmuş ve onlar Deccal`e dönüşmeye başlamışlar:

Dutubdı ʻāləmi Yə`cūc tıynət ü Dəccāl
Nicāt ver bizə sənsən bu dərd dərmānı
(K 23/46)

Söləyüblər ki cəhānə gələcək bir Dəccāl
Bilməyüblər ki mülḥid (?) nədən firāvān oləcəq
(G 114/5)

Bir kimsədə yoẖ şīvə-i inṣāf u mürüvvət
Dəccālə dönüb ẖəlq qiyāmət məgər oldı
(G 239/2)

2.2.6.1.8.4. Yecüc

Kıyamet alametlerinden bir diğeri de Yecüc ve Mecüc adı verilen varlıkların ortaya çıkmasıdır. Rivayete göre İskender, Yecüc ve Mecüc kavmini iki dağ arasına büyük bir setle kapatmıştır. Şair, yer yüzünü Yecüc yaratılışlıların kapladığını, onları hapsedecek bir İskender`in olmadığını hayıflanarak dile getirmiştir:

Dutubdı ʻāləmi Yə`cūc-tıynət ü Dəccāl
Nicāt ver bizə sənsən bu dərd dərmānı
(K 23/46)

Cəhālət əhlinün Yə`cūcunə Żū`ī giriftārəm
Bu dərdi çəkməgə səd ḥeyf kim İskəndərim yoẖdur
(G 47/7)

2.2.6.1.8.5. Cennet ve Cehennem

Cennet bu dünyada iyi amellerle anılan, evladına eğitim veren, okula gönderen insanların gideceği yerdir. Her köşesinde müzisyenler ve şarap olan yer cennettir. Şair, eskiden o kadar güzel vakit geçirmiştir ki Allah`ın cennetini dahi istememiştir. Bazense içki meclislerinde geçen günlerini yad ederek cennete yolunun olmadığını düşünmüştür. Zu`i`nin memleketi Şamahı cennet bahçelerinin dahi kıskanacağı yerdir. Dünyanın döngüsü böyledir, bazılarına bu dünyada cennet bazılarına ise cehennem nasip olmuştur. Şair, memleketinde işretle geçen eski günlerini cennet diye yad etmiştir:

Özi behiştə gedib var özi kimi ḫələfi
Eşitcəgin bunı ḫˇoş-ḥāl-i rūzgār oldım
(K 12/8)

Eşitdün imdi qoy övlādun eyləsün təḥṣīl
Saña çatə iki dünyādə bāğ-ı cənnətdən
(K 15/32)

Ḥūr u qüṣūr u cənnət-i riżvān təmāmdur
Hər bəzmdə ki cām-ı mey-i ḫˇoş-güvār olur
(G 82/3)

Oḫur vəṣf-i behişt-i ʻədn hər bir gūşədə ṣulṣul
Dügāh ṣübḥ ü şām içrə neçə ʻuşşāq-ı dīvānə
(K 22/7)

ʻİşrətlə keçən günlərivi yādə sal imdi
Ādəm ṣifət ol rövże-i riżvānə yolun yoḫ
(G 36/2)

Qoyub Şəmāḫı kimi rəşk-i bāğ-ı firdövsi
Muğāndə ġüssə muğīlānınə dūçār oldım
(K 12/2)

Bu günki günlərimi fikr edəndə ẓāhirdür
Behişt imiş mənim ol ʻişrət eyləyən günlər
(G 67/4)

Aşağıdaki beyitlerde ise şairin yaşadığı dönemde paranın cenneti bu dünyada yaşattığından bahsedilmiştir. İster güzellik isterse de refah bakımından cennete dönüşen dünyada insan kalmadığı için şair, cenneti/dünyayı istememektedir. Cennete böyle insanlar gidecekse cenneti de istememektedir. Lakin para olmadan dünya cennete dönse

fayda etmez, ondan zevk alınmaz. Bu bakımdan Allah bazılarına cenneti bu dünyada vermiş bazılarına ise cehennem azabı nasip etmiştir:

Pūl olsə növ-bəhār olı qış mövsümi əgər
Pūl olmasə olarsan dūzəẖdə nārdə
(K 19/11)

Hər cəhətdən ʻāləm olmuş cənnətü`l-mə`vā vəlī
Neylərəm mən cənnəti çün onda ādəm qalmayub
(G 30/2)

Behişt olmuş cəhān līkən dutub şeyṭān ilə ʻāləm
ʻƏbəs̱ sözdür ki söylərlərdi cənnət içrə ādəm var
(G 70/3)

Bād-ı bəhār cənnət edüb gərçi ʻāləmi
Ṣəd-ḥeyf yoẖdı belə behiştün bir ādəmi
(G 243/1)

Nə sūdı ādəmə belə bəhārvəş-i firdövsdən
Əgər kim kīsəsində sīm ilə zər nā-hüveydādur
(G 40/5)

Şair, yalancı din adamlarının, mollaların para karşılığında cenneti bir günde satın almasından da bahsetmiştir:

Tikdirir məscid ilə yüz eḥsān
Alı bir gündə rövże-i riżvān
(M 11/12)

Cennet sevgilinin yüz güzelliği bağlamında da ele alınmıştır. Sevgilinin yanağı ve dudağının seyri, aşığa Aden cennetinin ve Kevser şarabının temennasını unutturmuştur. Aşık ne cenneti arzulamakta, ne de cehennemden korkmaktadır. Onun tek düşüncesi sevgilidir. Sevgilinin yüzüne düşen saçlar, Meva cennetini mesken etmiş Hintlilere benzetilmiştir. Cennet, canciğer ve şefkatli sevgili sohbet edilen yerdir. Sevgiliye kavuşmak olmasa, cennet bahçesi bile istenmez:

Dəm-ā-dəm cənnət-i rūyundə seyr eylər qara zülfün
Təʻəccüb ʻəqli kəmlər söləyürlər zülfə kāfirdür
(G 88/4)

Ey köñül ʻāriż-i dildārdə gīsūlarə baẖ
Ṣəfḥə-i gülşən-i firdövsdə hindūlarə baẖ

(G 35/1)

Götürmüş ẖāṭirimdən ʻāriż ü ləʻlün təmāşāsı
Behişt-i ʻədn pərvāsın mey-i Kövs̱ər təmənnāsın
(G 162/3)

Nə cənnət ārzūsı nə dūzəẖ məhābəti
Fikrim həmīşə ol büt-i ṭūbā məqām idi
(Mh 2/1.4-5)

Düşübdür ərğüvānī rūyuvə ol qarə gīsūlər
Dutubdur cənnətü`l-mə`vādə mə`vā ṣanki hindūlər
(G 57/1)

Behişt ṣöhbət-i yār-ı şəfīq-i həm-dəmdür
Ḥəqīqət ādəm-i bī-məʻrifət cəhənnəmdür
(G 80/1)

Vüṣlət-i yār olmasə Żū`ī-i şeydā içün
Tarı bilür istəməm rövże-i riżvānını
(G 245/10)

Meyhanede sarhoş uyumayan, temiz kalbiyle aşık olmayan, sevgilinin boyuna posuna meyletmeyen zahit, Firdevs cennetindeki Tuba ağacının anlamını anlamaz:

Zāhid ki etməyüb həvəs sər ü qāmətün
Firdövs içində sidrə vü ṭūbānı anlamaz

Ḫüm sāyəsində meykədədə məst yatmayan
Ḥūr u qüṣūr-ı rövże-i riżvānı anlamaz
(G 100/3-4)

Cehennem günahkarların, riyakar zahitlerin gideceği yer olarak ele alınmıştır. Hak ehli ile cehennem dahi hoştur. Sevgilisiz, arkadaşsız geçen zaman şair için cehennemdir:

Dolar cəḥīmə bu ʻāləm-nümā-yı fāsiq ilə
Bizə yer olamaz Allāh qoysə kəs̱ətdən
(K 15/31)

Ḫāk əhli ilə olmaqə ẖˇoşdur baña cəhīm
Getməm bularlə rövże-i riżvānə ey Ġərīb
(K 3/10)

Əgərçi ẖəlq-i cəhān ʻeyş ü ʻişrəti istər
Cəhīmdür baña ey dost bu cəhān sənsiz

Gözimə cümlə nəʻīm-i cəhān cəhīm gəlür
Nə növʻlən keçəcək bilmürəm zəmān sənsiz

(G 92/2-3)

Dedi vā'iẓ ki var belə qiyāmət belə dūzəẖ mən
Onı qəddinə oẖşatdım munı hicrānə bəñzətdim
(G 145/3)

Cəhənnəm möhnətin hicrində ol ḥūrīvəşün çəkdün
Bu dəm جنّات تجری تحتها الانهاره yetdün sən
(G 169/2)

2.2.6.1.8.6. Huri

Sevgili, huri gibidir, hatta huriden daha güzeldir. Aşık hurilerden bile sevgiliyi sorar. Meyhanede huri gibi şarap dağıtanın elinden şarap içip neşelenmeyen ne cennetten anlar ne de cennetteki huriden. Cennet ve cennet hurisi herkese hoş olabilir, lakin aşık dost, sevgili olmadan ne Kevser, ne de huri istemez. Huri gibi güzelin ayrılığı cehennem azabı gibidir. Eğer zahit sevgilinin dudağının zevkini tadarsa hurilere meyletmez:

Hər kim ki nəş`ə-i mey-i ṣəhbānı anlamaz
Bi`llāh ki ẕövq-i Kövsər ü ḥūrānı anlamaz
(G 100/1)

Ḫˇoşdur əgərçi əhl-i cəhānə behişt-i ḥūr
Sənsiz əgər məqāmım olə cənnət ağlaram
(G 133/4)

Gər ġəmim var ārzū-yı vaṣl-i yārə zāhidā
'Eyb dutmə kim çəkərsən sən dəẖi ḥavrā ġəmin
(G 156/3)

Cəhənnəm möhnətin hicrində ol ḥūrīvəşün çəkdün
Bu dəm جنّات تجری تحتها الانهاره yetdün sən
(G 169/2)

Əgər behiştdə min ḥūr versə Tarı baña
Dögül 'əvəż birinə ol günün bu dünyādə
(G 206/5)

Nəş`ə-i lə'l-i ləbün ẕövqüni zāhid bilsə
Kāfirəm meyl eləyə Kövsər ilə ḥavrāyə
(G 209/4)

Şair, memleketi Şirvanı cennete, onun güzellerini de hurilere benzetmiştir:

Şīrvān köçübdi lüṭf ilə dārü`s-səlāmdan

Yüz ḥūrī istəsön tapulur hər məqāmdan

Hər kūçəsində ḥūrī pərī ṣəf ṣəf əyləşüb
İẓhār-ı yüz qiyāmət olur hər məqāmdan
(G 177/1-2)

Zahidin ibadeti cennet ve huri içindir, nefsidir. Asıl ibadet huri ve cennet için değil, Allah aşkı için yapılandır. Huri ve gılmanlar olmazsa ariflerden başka ibadet eden bulunmaz. Sevgiliye Zu`i gibi aşık olunmadan hurinin kıymeti anlaşılmaz:

Ḥūr u cənnətdi sənün ṣavm u ṣəlātun də ġərəż
Fikr qıl nəfsüvədür gör bu ʿibādət zāhid
(G 39/10)

Zāhid nə ẕövq-yāb olı ḥūr-ı behiştdən
Bir şūḫə mən tək ʻāşiq-i şeydādan olmasa

Ḥəqqün ʻibādəti o iṭāʻət olur ki ḥīç
Mənẓūr evində cənnət-i ḥavrādan olmasa
(G 4/3; 6)

ʻĀrif ü ʻāşiqdən özgə Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi ʻibādət ḥūr u ġılmān olmasə
(G 197/7)

2.2.6.1.8.7. Gılman

Zahidin ibadeti cennet ve oradaki huri ve gılman içindir. Cennet hurisi ve gılmanı olmasaydı ariflerden başka kimse ibadet etmezdi. Ama aşığı sadece sevgili ile ilgilendirmektedir. Bu yüzden Bakü`de Gubernat parkında oturmuş gelip geçen huri ve gılmanlara sevgiliyi sorar. Eğer ay gibi sevgili bu dünyada aşığına samimi olursa, aşık öbür dünyada huri ve gılmanı istemez. Şairin işretle dolu günleri o kadar güzel geçmiştir ki ne cennet bahçesi, ne cehennem ateşi, ne huri ve gılman aklına gelmemiştir:

Zāhidün səcdəsi Allāhımə dögül vallāh
Nəfs-i əmmārəsinə ḥūrī vü ġılmānə imiş
(G 107/3)

ʻĀrif ü ʻāşiqdən özgə Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi ʻibādət ḥūr u ġılmān olmasə
(G 197/7)

Ġubernat bāġı içrə kəs̱rət-i ġılmān [u] ḥūrādan
Vücūdun kəm qılub hər ḥūrdan yārın soraġ etmək

(G 120/2)

Żū`iyā dünyādə gər ol māh olsə həm-dəmim
Kāfirəm ümmīd dutsam ḥūrī vü ġılmān içün
(G 152/5)

Nə ḫovf-ı ātəş-i dūzəḫ nə meyl-i rövże-i ḫüld
Nə ḥūr u cənnət-i ġılmān düşərdi mi yādə
(G 206/3)

2.2.6.1.8.8. Şeytan/ Münkir

Şeytan Hz. Adem`i kandırıp cenetten kovdurması bağlamında ele alınmıştır. Şeytan olmazsa Hz. Adem cennetten kovulmazdı. Cennet insanlar için yaratılmıştır, şeytana uymayıp onu kazanmak insanlara bağlıdır. Diğer beyitte ise Hz. Adem`in bir şeytana dayanamayıp yer yüzüne geldiği, halbuki dünyada daha çok şeytanın/şeytan yaratılışlı insanların olduğunu anlatmıştır:

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruḫsārıvı
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān olmasə
(G 197/2)

Ḫəlq söylər yaradub cənnəti Ḥaq ādəm içün
Bu ʻəbəs̱ sözdi Ḫudā cənnəti şeyṭānə verüb
(G 20/2)

Şair, zahidin amellerini şeytanınkine benzeterek ona lanet eder:

Bu ʻəməllər ki sənün var nə deyüm ṭūl u dirāz
Fərz olubdur saña şeyṭān kimi ləʻnət zāhi
(G 39/11)

Gəldi ādəm bu yerə dözmədi bir şeyṭānə
Bilmədi burda təmām ādəm-i şeyṭān oləcəq
(G 114/4)

Zaman zaman kötümserliğe kapılan şair, ne bu dünya olaydı, ne cennet, ne şeytan demekten kendini alamamıştır. O, dünyadaki düşmanlığın, şeytanlığın yok olmasını ister:

Nə ḫüld olaydı nə ādəm nə ḥīlə-i şeyṭān
Nə əmr ü nəhy nə təqdīr-i kun fəkān (?) ey kāş
(G 106/5)

Məḥv olub ləfż-i ədüvvāt qutarə ḥīlə-i məkr

Şeyṭānət rəsmin atub cümləsi insān oləcəq
(G 114/2)

Sevgili bağlamında da ele alınan şeytan, şeytanı yarin saçına teşbih edilmiştir. Ehrimen de Avesta`da geçen şeytan karakteridir ve sevgilinin ayva tüylerinin rengine benzetilmiştir:

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruḫsārıvı
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān olmasə
(G 197/2)

Qarə zülfün belə rūyundə gəzir āsūdə
Ḫülddən bəs deyülür Tarı qovub şeyṭānı
(G 250/4)

Yüzün dövrində müşkīn-ḫəṭ midir ey gül sənün yā kim
Kənār-ı mülk-i dīni ḫayl-ı rəng-i Əhrimən dutmuş
(G 103/4)

Bu beyitte ise şeytan yaratılışlı insanlara yüz nasihatin dahi etki etmeyeceği anlatılmıştır:

Etməz qəbūl qılmə nəṣīḥət ki ḥəqq-i yüz
Tə`s̱īr eyləməz dəḫi şeyṭānə ey Ġərīb
(K 3/8)

Şair dünyanın Tanrı`yı inkar edenlerle dolacağını, inkar etmenin faydasının olmadığını belirtmiştir:

Söləyüblər ki cəhānə gələcək bir Dəccāl
Bilməyüblər ki mülḥid (?) nədən firāvān oləcəq
(G 114/5)

Münkirliqün yoḫ fā`idəsi īmānə gəlmək yaḫşıdur
Nār-ı cəhənnəmdən qaçub riżvānə gəlmək yaḫşıdur
(G 85/1)

2.2.6.1.8.9. Kevser, Tesnim, Selsebil

Cennette su kaynağı olan Kevser sevgilinin dudaklarına teşbih edilmiştir. Aşık cennet kaynakları olan Tesnim, Selsebil ve Kevser`i sevgili olmadan istemez. Şarap kadehinin neşesini anlamayan Kevser`in zevkini de anlayamaz. Sevgilinin yüzünün ve dudağının

seyri cennet ve Kevser istediğini unutturmuştur. Zahit sevgilinin kırmızı dudağının zevkini tatsaydı Kevser ve hurileri unuturdu. Kevser hırsı ile zahit imanını yakmıştır:

Qədəmin ṭūbādı kūyun ẖüld Kövs̱ər ləblərün
Eyləməz meyl-i behişt üftādə-i ẖāk-i dərün
(Th 3/2.3-4)

Ləbündi çeşme-i Kövs̱ər o qāmətün ṭūbā
Vüṣālun ey büt-i məh-rūy bāğ-ı riżvāndur
(G 81/6)

Sənsiz behişt-i ‘ədni baña versələr məqām
Təsnīm ü Səlsəbīl ilə Kövs̱ər ḥarām olur
(G 77/2)

Hər kim ki nəş`ə-i mey-i ṣəhbānı anlamaz
Bi`llāh ki ẕövq-i Kövsər ü ḥūrānı anlamaz
(G 100/1)

Götürmüş ẖāṭirimdən ‘āriż ü lə‘lün təmāşāsı
Behişt-i ‘ədn pərvāsın mey-i Kövs̱ər təmənnāsın
(G 162/3)

Nəş`ə-i lə‘l-i ləbün ẕövqüni zāhid bilsə
Kāfirəm meyl eləyə Kövsər ilə ḥavrāyə
(G 209/4)

Susuyub Kövs̱ərə öz nəfsivə etdün ṭā‘ət
Zāhidā ādəmi cənnətdən atar sū`-i ‘əməl
(G 126/6)

2.2.6.1.8.10. Ecel

Şair, dünyada fakirlik veya zenginlik derdinin çekilmemesi gerektiğini düşünmektedir. Çünkü malın mülkün ecel için hiçbir farkı/faydası yoktur:

Ṣād ol cəhāndə çəkmə dəẖi var yoẖ ġəmin
Yoẖdur təfāvüti əcəlün yoẖ var ilə
(K 21/15)

Sevgilinin ayrılık kederi ecel gibi can almaktadır. Eğer ecel can içinde olmasaydı aşığı sevgiliden kimse ayıramazdı. Aşık sevgiliden ancak ölüm olursa ayrılır:

Ḫəstə cānım sənsiz ey məh möḥnət-i hicrān alur
Bu müşəẖẖəṣdir əcəl əlbəttə āẖır cān alur

(G 59/1)

Əcəlün əvvəli cān içrə əgər olmayaydı
Necə səndən məni ey cān aralar tīğ-i əcəl
(G 126/2)

2.2.6.1.9. Hac ve İlgili Mefhumlar

2.2.6.1.9.1. Kabe

Kabe, Hazreti Ali`nin şerefli doğum yeri olması bakımından anılmıştır:

Səndən səvāyı kimdi ki oldı vilādəti
'İzzət-fəzā-yı beyt-i şərīf-i Ḫudā 'Əlī
(K 1/11)

Aşağıdaki beyitte ise ümit Kabe`ye teşbih edilmiştir:

Durub ayağə qocə ḥālət ilə sə'y qılub
Ümīd Kə'bəsinə cānlə rəh-sipār oldım
(K 12/10)

Şair, Settar Bey övgüsüne yazdığı aşağıdaki kasidede onun Allah`ın evini tavaf edip gelmesinden bahsetmiştir:

O şəh-i məsnəd-i 'ürfānı ki beytu`llāh
'Əzm-i ṭavf eyləyübən zā`ir-i riżvān oldı
(K 17/9)

Zahidin şarabı ısrarla haram kılması meyhaneyi Kabe`ye dönüştürür:

Zāhid şərābı çoḫ də ḥarām etmə küfrdür
Çün bu sözünlə meykədə beytü`l-ḥarām olur
(G 77/4)

Aşık için sevgilinin sokağı Kabe`dir. Aşık canını, gönlünü bu sokak uğruna kurban etmeye hazırdır:

Ḥərīm-i Kə'bə kūyundan ki olsun cān u dil məḥrūm
Minā-yı kūyun içrə etməsəm onları qurbānun
(G 160/3)

Aşağıdaki beyitte ise sevgilinin yüzü Kabe`ye benzetilmiştir. Aşık severek bu Kabe`ye zevvar olur:

Ol Kə`bə-i cəmālıvə ḥüccāclər kimi
Sər pā bərəhnə ṣidq ilə züvvārıñam sənün
(G 165/3)

Żū`īni qurbān qəbūl et çün əzəldən olmuşam
Kə'bə-i ruḫsārıvə ṣıdq ilə züvvārun sənün
(G 179/5)

Bu beyitte ise sevgiliye kavuşmak Kabe`ye benzetilmiştir:

Cān ilə dutsun gərək gül kimi bi`llāh 'əzīz
Kə'bə-i vəṣl istəyən ḫār-ı muğeylānını
(G 245/5)

Hacıların giyindiği elbise penbe şaraptan olmazsa meyhanenin rintleri Kabe`nin tavafına gitmezler:

Getməz ṭəvāf-ı Kə'bəyə rindān-ı meykədə
Eḥrām-ı ḥəcci pənbə-i mīnādan olmasa
(G 4/4)

Yol tapə bilməz kişi bədrəqəsiz məṭləbə
Gör nə san qəṭ' edər Kə'bə biyābānını
(G 245/2)

2.2.6.1.9.2. Zemzem

Aşağıdaki beyitte zemzem, sevgilinin dudağının kenarındaki ayva tüylerine teşbih edilerek kullanılmıştır:

Kənār-ı Zəmzəm-i lə'l-i ləbündə ḫāl-i siyəh
Durubdı Kə'bə-i ruḫsārıvı ziyārət edər
(G 57/3)

2.2.6.1.9.3. Mina Dağı ve Safa Tepesi

Mina Dağı ve Safa Tepesi, Mekke yakınlarında bulunan ve kutsal sayılan yerlerdir. Mina Hz. İbrahim`in oğlu İsmail`i kurban etmesi bakımından sınandığı yerdir. Hacılar Mina ve

Safa`yı ziyaret etmeden dönmezler. Beyitlerde sevgilinin sokağı Mina`ya benzetilmiştir. Hatta bu sokak o kadar değerli ve kutsaldır ki, Kabe, Mina ve Safa orayı tavaf eder:

Rūyun ṭəvāfınə gələcək Kə'bə vü Ṣəfā
Kūyun ziyārətinə məqām u Minā gəlüb

Məḥrəm gəl eylə lüṭf ilə kūyun Mināsınə
Kim cānın etməgə saña Żū`ī fədā gəlüb
(G 22/5; 7)

Minā-yı kūyun ara ey Ḫəlīl-i Kə`bə-i ḥüsn
Qəbūl qıl kəsübən Żū`īni ki qurbāndur
(G 81/7)

Ḥərīm-i Kə'bə-kūyundan ki olsun cān u dil məḥrūm
Minā-yı kūyun içrə etməsəm onları qurbānun
(G 160/3)

Minā-yı kūyunə Żū`ī yetüşməmiş yārun
Ṭəvāfın eyləməmiş cānıvı fədā qıldun
(G 167/6)

2.2.6.1.10. Namaz ve İlgili Mefhumlar

2.2.6.1.10.1. Namaz

Aşağıdaki beyitlerde mollaların namazı eda etmek için gerekli temel şart olan rükünü dahi bilmedikleri belirtilmiştir:

Ṣīġəsin bilməyə bir kimsə nikāḥun əṣlā
Rüknini şərṭini məṣdərligini anlamaya
(M 6/9)

İnsanlar, özellikle de mollalar bilmedikleri yerden sual edildiklerinde ters tepki vererek, soru soranın namaz ve ibadetinin batıl olduğunu söylerler:

Ondə bāṭildi cümlə ə'mālun
Cümlə ṣavm ṣalavāt u əf'ālun
(M 11/28)

Zahitlerin ibadetleri, kıldıkları namaz cennet ve huriler içindir. Zahitlerin kıldıkları namaz batıldır:

Ḥūr u cənnətdi sənün ṣavm u ṣəlātun də ġərəż
Fikr qıl nəfsüvədür gör bu ʿibādət zāhid
(G 39/10)

Dostlar baẖmun namāz-ı bāṭilinə zāhidün
ʻEşqini inkār edüb kāfir demün īmānı var
(G 54/4)

Aşık sevgilinin küfür dolu saçına secde etmektedir. Sevgili "Allah`ınım" dese, aşık ona secde etmeye hazırdır. Şair, zahit gibi mihraba değil sevgilinin kaşına secde etmeyi yeğlemektedir:

Gəhī cəmālınə gəh küfr-i zülfə səcdim idi
Gəhī müsəlmān gəh kāfir olduqum gecələr
(G 64/2)

Olsun qəsəm o tār-ı sər-i zülfə ey ṣənəm
Qıllam sücūd gər söləsön Tarıñam sənün
(G 165/6)

Sücūd-ı ṭāq-ı əbrūsun qıl iẖlāṣ ilə hər dəmdə
Riyā-yı zāhid-i ẖˇod-bīn kimi meḥrābı neylərsən
(G 183/ 2)

Karamsarlığa kapılan Zu`i, kabul olmayan namaz ve duayı, boşuna eda etmemeli, diye düşünmektedir:

Bī-hūdə çoẖ da qılma namāz eyləmə du'ā
Żū`ī bu nā-qəbūl du'ādan nə fā`idə
(G 208/9)

2.2.6.1.10.2. İmam

İmamların da mollalardan geri kalır yanı olmadığını düşünen şair, camide imamlık yapmaktansa meyhanede rint olmayı yeğlediğini dile getirir:

Bu bilməmək bizə tə`s̱īr gör ki kimdən edüb
Uzun ətək yekə qurşaq böyük ʻimāmətdən
(K 15/4)

Nə sūd Żū`ī bu məscid imāmı olmaqdan
Ḫˇoşā o meykədə rindi ḥesāb olan günlər
(G 65/9)

2.2.6.1.10.3. Molla

Molla, 19. yüzyıl Azerbaycan edebiyatında gericiliği, ilimsizliği temsil eden olumsuz karakter olarak ele alınmıştır. Şair, her adı molla olana güvenilmemesi gerektiğini düşünmektedir. Çünkü her molla yazıp okumayı bilmez. Hatta bazıları kendi adlarını dahi yazamaz. Bu mollalar karşısında çaresiz kalan şair, ne yapacağını bilemez ve Allah`a dua ederek onlardan kurtulmayı arzu eder. Art niyetli mollalar para kazanmak için dine zarar vermekten geri durmazlar. Kaderin cilvesine uğrayan şair de bir gün mollalık görevini üstlenir. Bu sebepten dünyanın yıkılıp, viran olmasını diler:

Mü'əllim ādəmə tapşur gəl oğluvı yoḫsə
Hər adı mollā dögül ṣāḥib-i fəżīlətdən

Hər adı mollā olur mu 'əzīz-i mən mollā
Nə fā`idə qurı ad bilməsə kitābətdən
(K 15/33; 35)

Dürüst baḫson əgər bilməz öz adın yazmaq
Bu qism ādəm-i mollādı nə dəlālət ilə
(K 20/17)

Bu iddi'ā də bir olsə nə eybi hər mollā
Beş on 'əvām yıqub qalḫızır buğāğunı

İlāhī mərhəmətündən özün yetüş dādə
Gətür üṣūlə bu cühhāl adı mollānı
(K 23/42; 44)

Māl-i dünyādən ötri hər mollā
Raḫnələr dīndə eyləyür peydā
(M 11/46)

Ḫarāb olaydı cəhān kāş bu fələk-i bər-bād
Mənim bu mollālıqə intiḫāb olan günlər
(G 65/8)

2.2.6.1.10.4. Vaiz

Vaiz ve verdikleri öğütler *Divan*`da zahit tipiyle benzer şekilde ele alınmıştır. Zahitle aynı kefeye konan vaiz sürekli cennetteki ağaçlardan, kıyametten bahsetmektedir. Şair bundan dolayı vaizin utanması gerektiğini düşünmektedir çünkü sevgilinin boyu cennetteki ağaçtan, kıyamet gününden daha uzundur. Vaiz şarabı haram kılmıştır çünkü ulaşamaz. Vaiz para almazsa camiye ayak basmaz. Şair için vaizin anlattığı mahşer günü

belalarından daha büyük acı sevgiliden ayrı kaldığı gecelerdir. Bu sebepten gönlüne seslenerek vaizin bahsettiği cennete kanmamasını, gerçek cennetin sevgiliye kavuşmak olduğunu belirtir:

Nəẖl-i ṭūbā vəṣfin eylər ẖəlqə vā'iẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ẖurāmānun görüb
(G 19/2)

Şərābı ṣanmə ki vā'iẓ belə məẕəmmət edər
Şərābə çatmaz əli ləfẓinə qənā'ət edər
(G 60/1)

Vā'iẓ gəlür mi məscidə gər pūl olmasə
Anlar bu rəmzi kimsə ki ṣāḥib-şü'ūrdur
(G 74/5)

Dilində vā'iẓ-i övṣāf-ı bəlā rūz-ı məḥşərdən
Yanar nār-ı ġəmə köñlüm şəb-i hicrān düşər yādə
(G 195/4)

Firdövs ümīdinə köñül aldanmə vā'iẓə
Firdövs vəṣl-i yārdı bāqī fəsānədür
(G 89/4)

2.2.6.1.10.5. Müezzin

Aşağıdaki beyitlerde şair, müezzinin okuduğu ezandansa eski çeng ve rübabla geçen neşeli günlerini yeğlediğini dile getirmiştir. Eskiden müezzinin mescide ettiği daveti geri çevirmek için min türlü bahaneler uydurduğunu belirtmiştir. Hayatının bir döneminde eski çalgılı, sazlı sözlü günlerinden uzak düşen Zu`i, müezzin sesinden kurtulup o günlere dönmeği diler:

Olubdı bāng-ı mü`əẕẕin tərānəmiz imdi
H̱ˇoşā sürūrım o çəng ü rübāb olan günlər
(G 65/7)

Edəndə məscidə də'vət bizi mü`əẕẕinlər
Su`ālı rəddinə yüz min bahānəmiz var idi
(G 236/2)

Żū`ī tək bāng-ı mü`əẕẕindən olub āsūdə
Nəğmə-i tār u dəf ü bərbəṭ-i ẖoş-ẖ∨ānə gedəm
(G 140/7)

2.2.6.1.10.6. Mihrab

Şair, cami ve mihrabın zahitlerin yeri olduğunu, akıllı kimselerin o harabe yerde işi olmadıklarını belirtmiştir. Zu`i kendini meyhanede şarap içen akıllılar sınıfına koymaktadır:

Zāhidün mənzili qoy məscid ü meḥrāb olsun
Żū`iyā bir elə vīrānə nə ‘āqil yeridür
(G 49/5)

Döndürən səcdə içün pāy-ı ẖamı (?) meḥrābə
Səccəsi gərdiş-i peymānə ki derlər o bizük
(G 121/3)

Sevgilinin kaşı mihraba benzediği için zahitlerin onun secdesini farz kılacağından korkulur. Cami ve mihrap zahitin olsun, aşığın secde yeri sevgilinin mihraba benzer kaşıdır:

Budur vəhmim ki zāhidlər sücūdun eyləsün vācib
Nöçün ey əbrū-yı dildār sən meḥrābə bənzərsən
(G 159/2)

Meḥrāb u məscid olə sənün zāhidā baña
Meḥrāb-ı qaşı səcdəgəh ol āstānədür
(G 89/2)

2.2.6.1.10.7. Mescit/Cami

Cami beyitlerde riyakar zahidin gösteriş için gittiği yerdir. Şair, camide saygınlık görmez, görmek de istemez:

Mənim yoẖ ḥörmətim mey-ẖānələrdə deyr ü məsciddə
Sənün hər yerdə olsun ‘izzətün həm ‘etibārun var
(G 46/4)

Zāhidün mənzili qoy məscid ü meḥrāb olsun
Żū`iyā bir elə vīrānə nə ‘āqil yeridür
(G 49/5)

Sevgili çılgın aşığa yerini belli ederse, cami yerine kiliseye bile gitmeye hazırdır:

Ey ṣənəm ẓāhir elə Żū`ī-i şeydāyə yerün

Məscidə deyə ẖarābātə kilīsāyə gəlim
(G 134/7)

2.2.6.1.11. Zekat

Kimsenin yardımına erişmeyen şair, sonunda zekata muhtaç olacağını düşünmektedir:

Görməyübən hīç kimsədən bir nicāt
Rūzīmiz āẖır oləcəq həm zəkāt
(M 4/15)

2.2.6.1.12. Dinlerle İlgili Mefhumlar

2.2.6.1.12.1. Müslüman ve İslam

Aşağıdaki beyitlerde şair, müslümanlığın doğruluk üzere olduğunu, müslümanların insanlık vasıflarını taşıması gerektiğini ve böylece onların huzura ereceğini belirtmiştir. Şair, yaşadığı çağda doğru müslümanın kalmadığından şikayet etmiştir. Zu`i`yi düşündüren en önemli mesele müslümanların diğer ümmetlerden ilim, irfan, teknolojik açıdan geri kalmasıdır. Her fırsatta bunu dile getiren şair, Şark-ı Rus Gazetesi`ne sunduğu kasidede gazetelerin müslümanların ilerlemesi için gerekli olduğunu dile getirmiştir:

Adındı ins dögül vəḥş ey gözim nūrı
Dəẖi müsəlmān ʻibārətdurur səlāmətdən
(K 15/8)

Dinc ü rāḥət olə hər kimsə müsəlmān odı kim
Dinc ü rāḥətliği çün ḥəqqi müsəlmānə verüb
(G 20/4)

Nöçün ʻulūmə deyüb pis yazıq müsəlmānı
Gerüdə saẖlamısan indi sā`ir ümmətdən
(K 15/29)

İslām deyən sözlərə kimsə qulaq asmaz
Qurānə qəsəm doğrı müsəlmān qutarubdur
(G 84/7)

Qurbān o kimsəyə ki təʻəṣṣüblə anlayə
Kim təqviyət verür bu müsəlmānə Şərq-i Rus
(K 10/11)

Şair, tüm milletlerin hikmetle dolduğunu, bir tek İslam ümmetinin bundan mahrum kaldığını belirtmiştir. O, İslam içinde rahat ve doğruluğun olmadığını da dile getirmiştir:

Qalubdı bircə bu İslām millәti mәḥrūm
Tәmām millәt-i ʻālәm dolubdı ḥikmәtdәn
(K 15/3)

Bilmәm nöçün bu ʻaṣrdә rāḥәt görünmәyür
İslām içindә hīç sәlāmәt görünmәyür
(G 71/1)

2.2.6.1.12.2. Hristiyan ve Hristiyanlık

Aşağıdaki beyitte şair, gidişatı eğri dünyanın onu papaz etmek istediğini, onu dünyanın tüm lezzetlerinden men ettiğini dile getirmiştir:

Cās̱әliq olmaqı istәr mәni çәrẖ-i kәc-rov
Ki qılub lәẕẕәt-i dünyānı baña cümlә ḥarām
(K 13/8)

Sevgilinin saçının arzusu aşığın tesbihini keşiş kuşağına çevirmiş, dinini elinden almıştır. Çünkü o siyah saçların arasında yüzlerce haç saklıdır:

Zülfün hәvәsi eylәdi tәsbīḥimi zünnār
(Mh 4/7.4)

Ẓāhirdü lānә muṣḥaf-ı ruẖsārә zülfi līk
Bāṭin o qarә ṭürrәlәrün yüz ṣәlībi var
(G 44/5)

Şarap kötülüklerin anasıdır ve dinimizce haram olduğu için içenin dinden çıkıp hıristiyan olduğu dile getirilmiştir:

Zünnār ilә salībi qәbūl etdi zühdi tәrk
Sәn eylәdün bu işlәri Ṣәnʻānә ey şәrāb
(G 15/4)

Aşağıdaki beyitlerde aşık, sevgiliye hitap ederek onun uğruna dininden geçip hıristiyan olabileceğini dile getirmiştir:

İstәyürsәn sölә tәrsā balası nāz elәmә
Buraẖub mәzhәbimi dīn-i Mәsīḥāyә gәlim

Ṭaylasān ilə rəvānı burah̲ıb burnus (?) alım
Atuban səccəni zünnār u çəlīpāyə gəlim
(G 134/3-4)

Sevgilinin dolaşık saçını ve gül yüzünü hıristiyan görse haçını düşürür, dininden geçer:

Bu pīç ü tāb ilə ol gül-ruh̲un zülf-i mutarrāsın
Əgər tərsā görə bi`llāh salur gözdən çəlīpāsın
(G 162/1)

2.2.6.1.12.3. Küfür/Kafir

Klasik edebiyatta olduğu gibi *Divan*`da da küfür sevgilinin saçı ve onun siyahlığı bağlamında ele alınmıştır. Çünkü zülf sevgilinin yüz güzelliğinin görünmesini önler. Tıpkı Müslümanın elinden dinini alan kafir gibi. Aşık, sevgilinin beni yüzünden kafir olmuştur. Aşık sevgilinin saçını yüzünde görünce Müslümanın Kabe`de kafir görmesi kadar yanıp kavrulur:

Küfr-i zülfün ‘āşiqə ey şūh̲ īmān istəməz
‘Āriżun müştāqı ey gül bāğ-ı riżvān istəməz
(Th 3/1.1-2)

Yüzün nəẓẓārəsindən mən‘ edübdür Żū`īni zülfün
Bu kāfir əldən almış dīnini gör kim müsəlmānun
(G 160/7)

Qaldım o h̲āl-i mehri ilə küfrdə əsīr
Düşdim o çīn-i zülfün ucundan h̲ətālarə
(G 201/2)

Qovruldı köñül zülfüvi rūyundə görən dəm
Müslim necə beytu`llāh ara kāfiri görcək
(G 117/4)

Şair zahidi kafir adlandırmaktadır çünkü aşkını inkar etmiştir. O, zahide seslenerek şarabı haram etmenin küfür olduğunu dile getirmiştir:

Dostlar bah̲mun namāz-ı bāṭilinə zāhidün
‘Eşqini inkār edüb kāfir demün īmānı var
(G 54/4)

Zāhid şərābı çoh̲ də ḥarām etmə küfrdür
Çün bu sözünlə meykədə beytü`l-ḥarām olur

(G 77/4)

2.2.6.1.12.4. Günah, Sevap

Şair, duyulan ve yapılan her işin aslının, günah ve sevabının araştırılması gerektiğini düşünmektedir. Onun dine yaklaşımı da bu yöndedir. Sevgili aşığı kılıçla yüz yerden yaralasa yeridir, çünkü onun günahı aşkıdır. Şair, günah defterinin şarap ile yıkanması gerektiğini düşünmektedir:

Hər nə söz kim eşitmisən ey cān
Əṣl ü günāhın əvvəl eylə bəyān
(M 12/38)

Yeridi tīğ ilə gər etsə pārə pārə məni
Onun məḥəbbəti əlbəttə kim günāhımdur
(G 53/2)

Ol ātəşīn-şərābı gətür sāqī Żū`iyə
Bəlkə günāh dəftəri bu sulə yuilə
(G 214/9)

Şarap içmek ayetle haram kılınsa da sevgili ile içmek sevaptır:

Əgərçi mey günāh olmaq bizə naṣṣ ilə s̱ābitdür
Vəlī yār ilə mey-nūş eləyüb əhl-i s̱avāb olmaq
(G 115/5)

2.2.6.1.12.5. İman

İman, Allah`a inanmaktır. Lakin şair yaşadığı dönemde her şeyin altın ve gümüşle yer değiştiğini, peygamberin sözlerine kimsenin meyletmediğini ve din ile imanın bittiğini, din ve milleti kimsenin umursamadığını dile getirmiştir:

Allāhə inanmaq idi īmān ‘əməl etmək
Sīm ü zər olub Tarı də īmān dəgişübdür
(G 76/5)

Allāh peyəm-bər sözinə kim həvəs eylər
Bir adı qalub dīn ilə īmān qutarubdur
(G 84/6)

Yoẖdur bizim bu ‘əṣrimizün əhl-i himməti
Tā gözləsün tə‘əṣṣüb ilə dīn ü milləti

(K 2/1)

Üz görədür hər söz olsə ẖəlq ara kiẕb ü riyā
Doğrı söz ṣidq-i diyānət ʻəhd [ü] peymān qalmayub
(K 4/4)

Şair, ibadeti ile övünenlerin kendilerini Allah`tan uzaklaştıracağını düşünmektedir:

Kim ki ṭāʻətinə məğrūr olə Żū`ī bi`llāh
Bil yəqīndir ki [o] Ḥəqqdən özini dūr elədi
(G 241/5)

Aşağıdaki beyitlerde altına Allah diyenlerin, dinin evini yıktıkları, hakikat aleminde Menat, Lat ve Uzza putlarının birbirinden farklı olmadığı dile getirilmiştir:

Zərə Ḫāliq deyürlər saẖlayurlar çoẖ ʻəzīz anı
Verüblər dīn evin bu küfr ilə tārāc-ı nəʻmāyə

Ḥəqīqət ʻāləmində yoẖ təfāvüt ẕərrə miqdārı
Nə fərqi yā Menātə qulluq et yā Lāt u ʻUzzāyə
(G 212/5-6)

Zu`i, gazellerinde din ve iman konusuna klasik edebiyat bakış açısı ile yaklaşmıştır. Örneğin, açağıdaki beyitte şarap kadehine inanmayan zahidin imanının olmadığını belirtmiştir:

Īmānı yoẖdı bādəyə zāhid inanmasə
Hər dəmdə meydə möʻcüz-i يُحى العظام olur
(G 77/6)

Aşağıdaki beyitlerde ise misk saçlı, nesrin yüzlü Hıristiyan sevgililerin dini elden aldıkları dile getirilmiştir. Güzellerin ahu bakışı ve saçı imanı elden almaktadır. Şair, kafiri puttan, zahidi mihrabdan ayıran bu güzellerin dininin ne olduğunu merak etmektedir:

Bu müşkīn-mūy u nəsrīn-rūy tərsā-bəççələr bi`llāh
Alurlar dīni əldən bunlar ilə nə səyāġ etmək
(G 120/4)

Ancaq o məhün zülfi nə īmān alur əldən
Āhū baẖışı qara gözi cān alur əldən
(G 182/1)

Kāfiri bütdən ayırdun zāhidi meḥrābdan

Bilmirəm bir hīç ey ẓālim nədür dīnün sənün
(G 154/2)

‘Eşqün yolundə verməyin īmānı Żū`ī tək
Getməz behiştə yüz il olə gər ‘ibādəti
(G 229/5)

2.2.6.1.12.6. Kefen

Aşağıdaki bentte şair, yaşlandığını, zayıf düştüğünü, maddi yönden kötü durumda olduğunu ve bu gidişle kefen bile bulamayacağını belirtmiştir:

Əl ayaġ göz düşüb əldən dəẖi dişsizdi dəhən
Qorẖuram kim dəm-i āẖırdə tapulmayə kəfən
(Terci-i Bend 1/5.2)

2.2.4.1.12.7. Ramazan

Ramazan ayı cennete gitmek için bir fırsattır. Ramazan ayında her zamankinden daha çok zikir edilmeli ve namaz kılınmalıdır. Zu`i, Ramazan ayında içki meclisi düzenleyen hanlardan birine öğüt amaçlı kıt‘a yazmıştır.

Ey mənim tāc-ı sərim ẖān-ı ‘əẓīmu`ş-şānım
Ramażāndur bu gərək bundə sən əẕkār edəsən

On bir ay ‘işrət ü ‘eyş ilə keçür ovqātun
Bārī bir ay keçən əḥvālə sitiğfār edəsən

Bu bir aydur Ramażān mundə özüvi dāẖil
Cənnətə تجری تحتها الانهاره edəsən
(Kt 3/1; 6-7)

2.2.6.2. Tasavvuf

2.2.6.2.1. Zahit

Zahit, klasik edebiyatta olduğu gibi riyakar, kendini beğenmiş, gösteriş düşkünü, dedikodu yapan karakter olarak görülür. Zahirde dindar görünmesine karşın batında küfür doludur. Çünkü ibadetlerini huriler için, Kevser için, cennet için yaparlar. Şair, şarap içmeyi yasakladığı için zahide cennete girmek nasip olmasın, diye beddua etmiştir. Bu

yaratılışta olan zahitler ile cennete gitmek arifler için cehennem azabıdır. Zu`i, biriktirdiği bu kadar suçla zahidin cennete girmeğe hakkı olmadığını düşünmektedir:

Çoẖ baẖmə hāy [u] hūyunə ẓāhirdə zāhidün
Diqqətlə baẖ ki bāṭini əhl-i kəfūrdur
(G 74/3)

Ḥūr u cənnətdi sənün ṣavm u ṣəlātun də ġərəż
Fikr qıl nəfsüvədür gör bu ʿibādət zāhid
(G 39/1)

Zāhidliq işi şā'irə 'āləmdə nə lāzım
Hər şəẖṣün olur dəhrdə bir kārı Səməndər
(G 43/2)

Nə rind-i lāubālī tək ẖarābāt içrə ẕövqüm var
Nə zāhid tək ümīd-i ẖüld ü ḥūr u kövs̱ərim yoẖdur
(G 47/5)

Zāhidün kibr ü riyādur 'əməli bir nəẓər et
Hansı āyətdədi bu söz necə təğyīrdədür

Görmədim ẕərrə qədər məşrəb-i zāhiddə ṣəfā
Ẕövq ü behcət genə mey-ẖānədəki pīrdədür
(G 75/4; 7)

Ādāb-ı ẖidmət-i Ḥəqi zāhid haçan bilər
Dünyādə çünki ẖidmət-i insānı anlamaz
(G 100/5)

Olsun ḥarām bādə-i firdövs zāhidə
Mey içməgi ḥarām deyə gər cavād ilə

'Āriflərə ḥəqīqəti dūzəẖ 'əẕābıdur
Getmək behiştə zāhid-i bəd-e'tiqād ilə
(G 193/3; 5)

Sevgilinin boyunu, güzelliğini görmeyen zahidin cennetteki güzellikleri anlaması beklenemez. Şaire göre zahit, sevgilinin yansımasını kadehte görse idi kadehi elinden bırakmazdı. Sevgilinin kırmızı dudağının zevkini tadan zahit, Kevser`e meyletmez:

Zāhid ki etməyüb həvəs sər ü qāmətün
Firdövs içində sidrə vü ṭūbānı anlamaz
(G 100/3)

Əldən yerə qoymazdı dəẖi zāhid ayağı
Gər 'əks ṣalə sāğər-i ṣəhbāyə cəmālun

(G 147/4)

Zāhid nə z̲övq-yāb olı ḥūr-ı behiştdən
Bir şūẖə mən tək ʻāşiq-i şeydādan olmasa
(G 4/3)

Nəş`ə-i ləʻl-i ləbün z̲övqüni zāhid bilsə
Kāfirəm meyl eləyə Kövsər ilə ḥavrāyə
(G 209/4)

Sücūd-ı ṭāq-ı əbrūsun qıl iẖlāṣ ilə hər dəmdə
Riyā-yı zāhid-i ẖˇod-bīn kimi meḥrābı neylərsən
(G 183/ 2)

2.2.6.2.2. Rind

Şair kendini rint meşrep olarak niteler. Kötülükle şöhret bulmuş rindin sevgiliye kavuşması mümkün değil. Şair, kadeh/şarap ölçen/içen doğru rinde can fedadır, demiştir:

Ümīdün kəsgilən Żū`ī ki sən tək rind ü rüsvāyə
Dögül mümkün vüṣālı bir onun tək pāk-ı dāmānun
(G 149/6)

Gətür sāqī qədəḥ kim yandı cān bu zəhr-i bī-cāyə
Fədā cān u tənimdür doğrı rind-i bādə-peymāyə
(G 212/1)

2.2.6.2.3. Ehl-i Hak, Ehl-İ Hal, Ehl-i Himmet ve Ehl-i Tesbih

Aşağıdaki beyitte şair, ehl-i hak olanlarla cehennemin bile hoş olacağını belirtmiştir. Hangi memlekette olurlarsa olsunlar hal ehline can fedadır diyen Zu`i, döneminde himmet ehlinin kalmamasından şikayet etmiştir. Bunun aksine, Muğan`da bulunduğu zaman riyakar tesbih ehli olan dindarlardan dolayı canından bezdiğini dile getirmiştir:

Ḫāk əhli ilə olmaqə ẖˇoşdur baña cəḥīm
Getməm bularlə rövże-i riżvānə ey Ġərīb
(K 3/10)

Cān fədādur olə hər buqʻədə ḥāl əhli əgər
Qīl ü qāl əhlinə lāzım açə bār-ı nəẖvət
(K 5/24)

Yoẖdur bizim bu ʻəṣrimizün əhl-i himməti
Tā gözləsün təʻəṣṣüb ilə dīn ü milləti
(K 2/1)

Nə Muğān bəlkə vādī-i Bərəhūt
Əhl-i təsbīhdən şümār oldun
(K 16/4)

2.2.6.2.4. Mürşid ve Mürid:

Hakka erişmek için müritlerine/öğrencilerine rehberlik eden, onlara örnek olan şeyh, önder, mürşid. Gülüstan`daki bir müridle mürşidin hikayesi anlatılırken adı geçen mürit, şeyhine/mürşidine akıl danışmaktadır. Mürşidin eteğinden samimiyetle tutmayan Hayret vadisinde maksadına ulaşır:

Şīrāzdə bir mürīd-i kāmil
Mürşidliqə olmuş idi qābil
(M 8/20)

Hardə çatar məqṣədə vādī-i ḥeyrətdə gör
Ṣidq ilə tā mürşidün dutmasə dāmānını
(G 245/7)

2.2.6.2.5. Masiva

Allah dışında yaratılanların hepsinin meydana gelmesinin sebebi marifettir. Şair, peygamber için yazdığı şiirinde onu tüm yaratılmışların, masivanın asıl yaratılma sebebi olarak nitelemiştir. Hz. Ali için yazdığı kasidede ise onun ruhunun tüm masivadan önce yaratıldığını belirtmiştir:

Sənsən ol sərvər ki ẕāt-ı pākun olmuşdur əzəl
'İllət-i gā`iyyə mövcūdāt u ḫəlq-i mā-sivā
(G 1/2)

Mümkināt īcād olub 'ārif-i be-ḥəq olmaqə
Mə'rifətdür bā'iṡ-i īcād-ı küll-i mā-sivā

Bārgāh-ı 'izzətə feyz-i təqərrüb tapdılar
Mā-sivādan nūr-ı 'ürfān ilə fövc-i ənbiyā
(G 3/5-6)

Ey nūr-ı ẕātı əvvəl hər mā-sivā 'Əlī
Mā təḥtə Rəbbu Rəbbinə ṭā'ət-nümā 'Əlī
(K 1/1)

2.2.6.2.6. Tekke

Tekke şeyhi veya medrese fakihi yüz yıl dahi ibadet este gönlü Allah`ın zikrine erişemeye yetmez. Şair malın ve mülkün, unvanın gözetilmemesi gerektiğini, tarikat meydanına yiğitçe gelmenin daha iyi olduğunu belirtmiştir. Nitekim tarikat yoluna girmek masivadan vazgeçmektir:

Fəqīh-i mədrəsə yā şeyẖ-i ẖānqāh yüz il
ʻİbādət etsə dili ẕikr-i Ḥəqqə əgmədür
(G 73/4)

Bənd olmə māl u dövlətə göz tikmə şān u şöhrətə
Bu ərsə-i ṭərīqətə mərdānə gəlmək yaẖşıdur
(G 85/3)

2.2.6.2.7. Nefis

Şair, zahitleri yererken onların ibadetlerinin nefislerinden yana olduklarını, cennet, huri olmazsa ibadet etmeyeceklerini belirtmiştir. O, parayı nefsin cevheri olarak nitelemiştir:

Ḥūr u cənnətdi sənün ṣavm u ṣəlātun də ġərəż
Fikr qıl nəfsüvədür gör bu ʿibādət zāhid
(G 39/10)

Gör nəfs içün ʻibādətini zāhidün haçan
Başın əgərdi səcdəyə gər cənnət olmamış
(G 105/5)

Bir cövhər-i nəfīsdi bu pūl ki cənnəti
Pūlla verür ẖəlā`iqə fikr elə tārdə
(K 19/12)

2.2.6.2.8. Gayb

Gayıptan gelen ses genellikle kasidelerin girizgah kısımlarında karşımıza çıkmaktadır. Hem kaside hem mesnevilerde şaire yardım edecek insanın ismini söyleyen gayıptan gelen sestir:

Mütəfəkkir belə ḥeyrətdə idim kim nā-gəh
Mülhəm-i ġeybī nidā etdi nədür bu ḥālət
(K 5/15)

İlhām olundı köñlümə nā-gāh ġeybdən

کای ضوی ستمزده بس کن تو آه و زار
(K 9/12)

Nā-gəhān hātif-i ġeybī kimi bir yār-ı ʻəzīz
Müjdə-i şövq kimi ḫürrəm ü ḫəndān oldı
(K 17/5)

Mülhim-i ġeybī bana eylədi nā-gəh ilhām
Ey giriftār-ı bəlā Żū`ī-i zār u nā-kām
(M 1/12)

ʻĀrifə māżi vü müstəqbəli ilhām eylər
Ġeybdə məḫfī olan ḥāləti iʻlām eylər
(M 9/4)

2.2.6.2.9. Tesbih

Sevgilinin saçının arzusu aşığın tebihini haça çevirmiş, dinini elinden almıştır. Süzgün bakışlı sevgili tesbih çekmekten bıkarak içki kadehine meyletmiştir:

Zülfün həvəsi eylədi təsbīḥimi zünnār
(Mh 4/7.4)

Almısan ey gözi məḫmūr ələ peymānə
Yoḫsə təngə gətürüb sübḥə-i ṣəd dānə səni
(G 226/2)

Şair, tesbih ehlini zahitlere benzeterek onların irfan meclisine yollarının olmadığını söylemiştir:

Təsbīḥ ü ʻəṣā təḫt-i ḥənəkdən şey` açılmaz
ʻƏmmāmə ilə məclis-i ʻürfānə yolun yoḫ
(G 36/3)

Aşağıdaki beyitte tesbihin içki kadehine, caminin meyhaneye değiştiğinden bahsedilmektedir:

Ṣāf idi ʻəməl meykədədə imdi riyādan
Təsbīḥə qədəḥ məscidə mey-ḫānə dəgişdi
(G 251/8)

2.2.6.2.10. Batın ve Zahir

Şair, yaşadığı dönemdeki insanların zahirde insana benzese de batında insanlık alametleri taşımadıklarını, hayvana benzediklerini belirtmiştir. Sevgilinin siyah saçları arasında/batınında yüzlerce haç saklıdır:

Ḥeyvāndılar ḥəqīqəti insān dögül təmām
Bənzər əgərçi ẓāhiri insānə ey Ġərīb
(K 3/9)

Ẓāhirdü lānə muṣḥaf-ı ruḫsārə zülfi līk
Bāṭin o qarə ṭürrələrün yüz ṣəlībi var
(G 44/5)

İnsanların zahiren gözleri olsa da batında körler, eğriyi doğruyu gören basiret gözleri görmemektedir:

Ṣəd-ḥeyf Żū`ī yoḫdı bu təzvīri anlayan
Ẓāhirdə var gözi vəlī bāṭində kūrdur
(G 74/7)

Duha suresinin ilk ayeti, Ve`d-duha: “kuşluk vaktine and olsun ki!”, Şems suresinin ilk ayeti ise Ve`ş-şems: “Güneş ve onun aydınlığına and olsun ki!” diye başlar. Işık ve aydınlık ilişkisiyle sevgilinin yüzüne benzetilirler (Pala, 2011, s. 125).
Şair de aşağıdaki beyitte bu ayetlerin aslında/batında sevgilinin yüz güzelliğini anlattığını düşünür:

Əgərçi sūrə-i والشّمس والشّمس oḫunur
Vəlīk bāṭini ruḫsārıña kināyəti var
(G 78/4)

2.2.7. Şair ve Şiir Hakkında Düşünceleri

2.2.7.1. Şair

Zu`i, zamanına nazaran eskiden şairlere caize verildiğini; köy, para hediye edildiğini dile getirmiştir. Şairlerin şarapsız kalması insaftan değildir. Şaire her zaman saygı duyulmalı, şair şiir ile ebedileşmelidir. Maddi durumu olmayan arif, alim ve şairin sözü kuru kabul edilir, kale alınmaz. Zu`i, şairlerin zahitlik yapmaması gerektiğini düşünmektedir. Şairler

ay yüzlülere aşık olmalı ve şeker saçan dudağı böylece can tazelemelidir. Şair, gül renkli şarap içmeli, gönlü kendine çeken sevgiliyi sevmelidir:

Ḫān u bəg at kənd pūl bəḫş eylər idi şā'irə
Şāhsevən tək imdi çoḫdı adı ḫān ḫān qalmayub
(K 4/8)

Hīç inṣāf idi şā'ir qədəḥ-i meysiz olə
Qalə bī-bādə vü bī-sādə ḥəzīn ü nā-kām
(K 13/10)

Şā'irə ḥörmət olunur hər zəmān
Şe'r ilə bāqī qala yaḫşı yaman
(M 5/47)

'Ālim u 'ārif ü şā'ir qurı söz timṡālı
Vāy o şəḫṣə ki cibi pūldan olsun ḫālī
(TB 1/8.2)

Zāhidliq işi şā'irə 'āləmdə nə lāzım
Hər şəḫṣün olur dəhrdə bir kārı Səməndər

Şā'ir gərək 'āşiq olə bir māh-cəmālə
Cān tāzəliyə lə'l-i şəkərbārı Səməndər

Qurbān saña şā'ir gərək içsün mey-i gül-gūn
Sevsün dəḫi bir dil-bər ü dildārı Səməndər
(G 43/2-3; 6)

2.2.7.2. Şiir

Şair, yaşadığı dönemde meziyet, kemal, marifet ve şiir isteyen, onlara sahip çıkan kalmadığı için şikayet etmektedir. Zu`i, şiirin Allah tarafından ihsan edildiğini düşündüğü için onu değerli saymıştır. O herkese şiir sunmamış ancak layık gördüklerine yazmıştır. Şair, şiirini kılıca, şiir söyleme yaratılışını da dik başlı ata benzetmiştir. Bir savaş sahnesi çizerek meydana atıldığını belirtmiştir:

Ze-bəs yoḫ ṭālib-i fəżl ü kəmāl u şe'r 'āləmdə
Bu mə'nīdən baña dövrān əliflərdən sinān qılmış
(K 11/8)

Yoḫdur bu gündə mə'rifət ü şe'rə müştərī
Hərçənd cüst [ü] cū elədim hər diyārdə
(K 19/15)

Līk çü yoẖ imdi bir əhl-i səẖā
Qəsīdə vü şe‘rə desün mərḥəbā
(M 5/29)

Dedim ey dost nədür bir belə beḥcət ẖəbəri
Dedi şe‘r ol ki Ḫudādan saña eḥsān oldı
(K 17/7)

Tapmadım bir vücūd lā`iq olə
Nəẓm-i əş‘ārə köñli şā`iq olə
(M 2/16)

Məst olub tövsən-i təb‘im götürüb cövlānə
Şe‘r-i şəmşīr ilə tā ki girüb meydānə
(M 6/2)

2.2.8. Eğitimdeki Yeni Gelişmelere Dair Düşünceleri

Zu`i, *Divan*`da her fırsatta yenilikçi taraftarı olduğunu, bir dönem yapmış olduğu öğretmenliğinin de etkisiyle olsa gerek, değişimin okul ve iyi eğitimle yapılacağını, sağlam, mantıka dayalı dini eğitimin yanında dünyevi ilimlerin de öğrenilmesi gerektiğini, yabancı dillerin öğrenilmesinin, yeni tipli okulların açılmasının taraftarı olduğunu her fırsatta dile getirmiştir. Aşağıdaki beyitlerde mektep, medrese, öğretmen/muallim, teknoloji, gazete ile ilgili görüşleri açıkça görülebilir.

Şair bizleri/müslümanları perişan bir şekilde mahveden şeyin ilimsizlik olduğunu düşünmektedir. Okul ve medrese konusunda diğer milletlerin öğretmenleri örnek alınmalıdır. Bu milletlerde evladı okula gitmeyen anne babalar dahi okulu desteklemektedirler. İngilizler ilim sayesinde milletlerin şahlar şahı olmuşken bizim onlardan tek eksik yanımız ilimsizliktir. Kuran`da dahi bilenle bilmeyenin bir olmadığı söylenmiştir:

Bī-‘elmliqdi bizləri nā-būd məḥv edən
Bir vəcḥ ilə gidərsün bizdən cəhāləti

Belə dögül bərādər [o] məktəb nə mədrəsə
Qeyri miləl məkātibinə eylə diqqəti

Bir gör mü‘əllimi necə ṣāḥib-i ‘elmdür
Yā məktəbə nə növ‘ qılurlar ḥimāyəti

Övlādı olmayan də verür ẖərc məktəbə
Şərf eyləyür mü'əllimə əṭfālə dövləti

Bā'iṣ odur olardan olur ẕī-fünūnlar
Bizlərdə olmayur budı vallāhi 'illəti

'Elm ilə oldı gör ki şəhənşāh İngilis
Kəmdür əgərçi cümlə miləldən cəmā'əti

Yüzdən biri bizimkilərün yazı bilməyür
Onlar təmāmısı bilür 'elm ü kitābəti

İnṣāfla tə'əṣṣüb edün 'elmə 'elm içün
هليستوى الّذينه də Qur`āndə āyəti
(K 2/2; 8-14)

Eğitim öğretim olmadan ilim husule gelmez. Okul yolları ne kadar meşakkatli olsa da, yalın ayak gidilmesi gerekse de çocuklar okula gönderilmelidir:

Fikr eylə dərssiz olu mı ḥāṣil 'elmlər
Tə'līmsiz cəhāndə tapan yoẖ fərāsəti

Təḥṣīl-i 'elmə mədrəsə məktəb gərəkdi tā
Övlād ḥāṣil eyləyə 'elm ilə ḥikməti

Məktəb nə növ' ẖ̆oş olı cındır ḥəṣīrdə
Əṭfāl ayaġ yalın çəkə palçıqdə zəḥməti
(K 2/4-6)

Şair, eski zamanlarda ilim/hüner, faziletin olduğunu lakin yaşadığı dönemde esamesinin bile kalmadığını belirtmiştir. Dünyanın bilmez cahillerle dolmasından, insanlık alametinin kalmamasından, irfan ehlinin kalmamasından yakınmıştır. İlim ehli olan toplulukların kaba kuvvete/kol gücüne ihtiyacı yoktur:

Bi`llāh qədīm vəqtdərə var idi mə'rifət
Bilməm n`olubdı mərdüm-i Şīrvānə ey Ġərīb

Dünyādə 'elm ü mə'rifət-i fəżl tərk olub
Dövrān dutubdı mərdüm-i nā-dānə ey Ġərīb
(K 3/7; 11)

Kəs ümīd ey dil cəhāndə əhl-i 'ürfān qalmayub
Ādəm itmiş dəhrdən āṣār-ı insān qalmayub

Cān-ı 'āləmdür ḥəqīqət əhl-i 'ürfān dəhrdə
Ḫəlq imdi ṣūrət-i dīvārdur cān qalmayub

(K 4/1; 5)

Hər gürūhun nə qədər var isə əhl-i ‘elmi
Görmədim hīç birinün qolı içün bir qüvvət
(K 5/12)

Şairin yaşadığı dönemde ilim ve hikmet yayılmış, insanlar semaya çıkmıştır. Artık birçok şey değişmiş ve dünya ilimle cennete dönüşmüştür. Peygamber hadisinde dahi ilmin her şeyden, hatta ibadetten bile üstün olduğunu belirtmiştir:

Dutubdı ‘ərṣə-i āfāqı cümlə ḥikmət ü ‘elm
Çıḫur səmāyə ḫəlā`iq bugün fərāsətdən

Nə bir niẓām var idi nə dərs-i bəḥs̱-i ‘ulūm
Behişt olubdı cəhān indi nāz u ne‘mətdən

Cəhāndə əfżəl-i ə‘māl hansıdur sölə
Buyurdı ‘elmdür əfżəl təmām-ı ḫidmətdən

Soruşdılar neçə kərrə ki ondan artuqını
Buyurdı ‘elmdən əfżəl olur mı ṭā‘ətdən

Belə olandə nöçün qoymayursən İslāmı
Ki ḥāṣil eyləyə ‘elm-i nücūm u hey`ātdən

Nöçün ‘ulūmə deyüb pis yazıq müsəlmānı
Gerüdə saḫlamısan indi sā`ir ümmətdən

Eşitdün imdi qoy övlādun eyləsün təḥṣīl
Saña çatə iki dünyādə bāğ-ı cənnətdən
(K 15/2; 27; 26-29; 32)

Şair ebeveynlere oğullarını bilgisiz mollalar yerine öğretmenlere emanet etmelerini öğütlemiştir:

Mü‘əllim ādəmə tapşur gəl oğluvı yoḫsə
Hər adı mollā dögül ṣāḥib-i fəżīlətdən

Ayaġ yalın baş açuq mündəris məkānlardə
Olur mu ḥāṣil öyrədə fünūn ḥikmətdən

Hər adı mollā olur mu ‘əzīz-i mən mollā
Nə fā`idə qurı ad bilməsə kitābətdən
(K 15/33-35)

Təṣəvvür eyləməyürlər ki muncə əşyānı
Tapubdılar hamusın dərs-i bəḥs̱-i ḥikmət ilə

Gərəkdi bizdə də olsun mədāris ü məktəb
‘Ulūm-ı fəżlə çataq məktəb içrə zəḥmət ilə
(K 20/10-11)

Öğretmen öğrencinin yönelteceği her türlü soruyu yanıtlayacak kapasitede olmalıdır. Okullar inşa edilmeli, “hayvanlıktan” çıkıp ilim sahibi olunmalıdır. Mollalar gibi uzun aba giysiler giymek yerine umman gibi bilgiye sahip olunmalıdır:

Gərək mü‘əllim-i qābil olə o məktəbdə
Cəvāb söliyə hər bir su`ālə diqqət ilə

Bizim bu mülkdə bī-mə‘rifət belə qalmaz
Dolar mürūr ilə yüz ‘elm ü min fərāsət ilə

Nə qədri dād elədim məktəb eyləyün bün[y]ād
Oẖı oyan yuẖudan qalma ẖ∨āb-ı qəflət ilə
(K 20/12; 18; 20)

Əgərçi ṣūrət-i şəẖṣiyyə tapmayur təğyīr
Vəlīk ‘elm qılur çoẖ ziyādə nöqsānı

O rütbədən bu məqāmə nədən çatub sölə
‘Ulūm ilən bəlī ‘elm eyləyüb belə anı

Sölə bu ‘elm nə ṭərz ilə pəs olur ḥāṣīl
Ki kāmil ādəm edə bir o növ‘ ḥeyvānı

Bu ‘elm mədrəsə məktəblər içrə ḥāṣīl olur
Mü‘əllimi də gərək olsun ‘elm-i ‘ummānī

Nəīnki bir qurı ‘əmmāmə vü ‘əyālı olə
Vəlīk bilməyə imlānı yā ki inşānı
(K 23/15; 23-26)

Şair, geleneksel okullarda öğrencilerin 15 sene okumalarına rağmen Arapça`yı eksik konuştuklarını lakin Rus mekteplerinde okuyan öğrencilerin 3 senede üç dilde yazıp okumayı öğrendiklerini dile getirmiştir. Böylece şair, iyi eğitim veren Rus okullarını desteklediğini, ilmin her şeyden üstün olduğunu dile getirmiştir:

On on beş il bizim ādəmlər eyləyür təḥṣīl
Nə dil bilür ‘Ərəbīcən nə yaẖşı imlānı

Üç il içində nədən Rus məktəbdə ṭāliblər
Bilürlər üç dili həm oẖumaqlə yazmanı

Nədür səbəb bunə pəs bī-niẓāmlıqdur həm
Nə yoẖdı yaẖşı mü'əllim də öyrədə anı

Nə olsə dəhrdə cəhlindən 'elm əfżəldür
Bunı 'alən buyurubdur rəsūl-i 'ürfānī
(K 23/27-28; 30; 37)

Zu`i, bazen kendi kendini bu cehalet gecesinin karanlığı gidecek ve yerini nurlu ilim güneşi alacak diye teselli etmiştir:

Gözətlə Żū`ī bu ẓülmāt-ı şām-ı cəhl gedər
Qılur zəmānəni ẖ∨urşīd-i 'elm nūrānī
(K 23/47)

Şair, eskiden ilim ehline saygı duyulduğundan lakin yaşadığa çağda saygının, cömertliğin kalmamasından şikayet etmiştir. İman ve cömertliğin sayılı insanlarda kaldğı, onların da dünya ehli tarafından tanınmadığı belirtilmiştir:

Eylərlər idi cümlə 'ulūm əhlinə ḥörmət
Cövr etdi 'əṭā batdı səẖāvət hara getdi
(K 24/5)

Tək tək ādəmdə qalub 'elm ü səẖā vü īmān
Yoẖdı onları də bu əhl-i cəhāndan tanıyan
(M 6/4)

Şair, yaşadığı dönemde birkaç seçkin alimin olduğunu, Allah`tan onları korumasını dilemiştir. Zu`i`ye göre insan ilmi olandır, sureti insan olarak görünen değil. Hele uzun sakal, uzun aba giyen mollalar ve onların öğrettikleri ilim hiç değil. Şair, insanların bu libaslara, dış görünüşe kanıp mollaların sözüne itimat etmesini mantıklı bulmamaktadır. Bu cehaleti ortadan kaldıracak tek yolun okul ve ilim olduğunu düşünmektedir. O dönemde yeni yeni ortaya çıkan telegram bile ilimle bulunmuştur:

Var bu 'əṣrdə də bir neçə mümtāz 'üləmā
Oları ḥifẓ eləsün ẓıll-ı pənāhındə Ḫudā
(M 6/13)

Bəlī insān odı kim 'elm ilə 'ürfānı olə
Yoẖsə ẓāhirdə elə ṣūrət-i insānı olə

Dögi bir ṣūrət-i şəẖṣiyyə ilə insānlıq
'Elmlən ḥāṣil olur mərtəbə vü 'ürfānlıq

‘Elm ü ‘ürfān görəñ āyā yekə ‘əmmāmədür
Enni qurşāq u uzun saqqal uzun cāmədür

Hər nə olsə bu libās ilə müləbbəs olsə
Onə ‘ālim deyülür hər cürə nā-kəs olsə

Bilmürəm kim nə edək tā bu cünūn-ı cəhli
Gedübən biz də olaq ‘elm ilə ‘ürfān əhli

Nə qədər fikr elədim diqqət ilə bu kārə
Məktəb ü dərsdən özgə bunə yoẖdur çārə

Dərs ü məktəbdi təṣəvvür elə bu dərdə dəvā
Oẖuyub ‘elm ilə tapmış nəẓər et telġrama
(M 9/7; 10-12; 32-34)

Zu`i sadece kendisinin değil, o dönemde faaliyet gösteren Molla Nasreddin, İrşat, Şark-ı Rus gazetelerinin de halka nasihat ettiğini, gelişmelerden geride kalmamaları gerektiğini öğütlediğini belirtmiştir. Hatta Şark-ı Rus Gazetesi için bir kaside yazmış ve gazetenin yaptığı işleri övgü ile anlatmıştır. Şair, ilim öğrenerek telefon, tren/vagon, telegramın keşfedildiğini dile getirmiştir ki bunlar sayesinde bilgiye hızlı erişim sağlanabildiği, atla on güne gidilen yolun trenle bir günde dinlenerek gidildiğini belirtmiştir:

Bir Żū`ī-i fəqīr dögüldür ġazetçilər
Hər gün deyür cəmā‘ətə belə nəṣīḥəti
(K 2/18)

Sölə ki hansı zəmāndə var idi bir telefon
Yā teleġram vaġon kim gedir bu sür‘ət ilə

Səmənd sür‘ət ilə on günə gedən rāhı
Vaġon gedir onı bir gündə istirāḥət ilə

Sən indi təẖt-i rəvān üzrə ondan artuqraq
Vaġonda seyr eləyürsən həzār ḥəşmət ilə

O söz ki sən onı bir ildə hīç bilməzdün
Ġazet verür ẖəbərin gündə yüz ḥekāyət ilə

Nə qədri söylədi İrşād Mollā Nəṣrə`d-dīn
Bu yaẖşı sözləri yüz və‘ẓ min nəṣīḥət ilə
(K 20/2-3; 6-7; 22)

2.3. METİNLERARASI İLİŞKİLER

Metinlerarası ilişkiler bir armoni ve mozaik gibidir ki birden fazla metnin bir araya gelmesinden oluşur, kulağı, gözü, düşünceyi rahatsız etmez, şölen yaşatır. Aktulum, metinlerarası ilişkilerden bahsederken daha yeni ve esnek bir kavram olan bu terimin, kullanışı ile ilgili farklılıklar görülse de, tüm eleştirmen ve kuramcılarca bir alıntılar demeti olduğunu, "her metnin eski metinlerden aldığı parçaları yeni bir bütün içerisinde bir araya getirdiğini" (Aktulum, 2000, s. 18) belirtir. Metinlerarası ilişkiler ilk defa Julia Kristeva ile birlikte postmodern eleştirinin sonucu olarak ortaya çıkmış, hocası Roland Barthes ve birçok eleştirmen tarafından benimsemiştir. Bu kavram "söyleşimcilik" adı altında çok önceleri Rus biçimci Mihail Baktin tarafından kullanılmıştır (Aktulum, 2000, s. 10-19).

Aktulum, iki çeşit metinlerarası ilişkilerden bahseder: İki ya da daha çok metin arasında kurulan "ortakbirliktelik ilişkisi"ne dayanan metinlerarası ilişkiler ve "türev ilişkisine" dayanan metinlerarası ilişkiler. O, farklı metinlerarası yöntemlerin açık ve kapalı olmak üzere iki biçim altında ele alınabileceğinden bahseder. "Bir metne yapılan gönderge, yapıtın adı ya da yazarı açıkça bildirilerek ve alıntılanan kesitler belirtilerek açık ilişkiler; bir yapıtta ayrışık unsurlara yer verildiği konusunda hiçbir belirti, ipucu verilmeden kapalı ilişkiler kurulabilir. Alıntı, gönderge, açık; gizli alıntı ve anıştırma, kapalı; yansılama, alaycı dönüştürüm, öykünme ise bir türev ilişkisine dayanan ve açık metinlerarası biçimler sayılabilir" (Aktulum, 2000, s. 93-94).

Zu`i, *Divan*`ında tespit ettiğimiz aşağıdaki metinlerarası ilişkiler mevcuttur:

2.3.1. Alıntı

"Alıntı, metinlerarası ilişkinin en belirtgesel biçimidir. Bir metnin başka bir metindeki varlığını en somut biçimde görünür kılan, ilk akla gelen, en genel ve en sık karşımıza çıkan metinlerarası yöntemdir" (Aktulum, 2000, s. 94). "Divan şiirindeki "tazmin" ve "iktibas" ile paralellik gösterir. Tazminde de alıntılanan mısra veya beytin sahibinin belirtilmesi gereği söz konusudur. Anlamı vurgulamak ve ileri sürülen görüşü

destekleyerek kuvvetlendirmek amacını taşır. Alıntı, ayet ve hadislerden yap›lan aktarmalar yoluyla da olabildiği için, "iktibas" sanatını da akla getirmektedir" (Öztekin, 2008, s. 134).

*Zu`i Divanı*`nda ayet, hadis ve dualar düşünceyi kuvvetlendirmek amacı ile kullanılmıştır ki bunlar birer iktibas ve dolayısıyla alıntı örneği olarak gösterilebilir:

İnṣāfla tə'əṣṣüb edün 'elmə 'elm içün
هليستوى الّذينه də Qur`āndə āyəti
(K 2/14)

Əyyūb dedi مسنى الضّروارحمى
Lüṭfünlə cism-i zārınə yetdi şəfā 'Əlī

İbrāz-ı şövkətündədi اكملتُ āyəsi
İẓhār-ı dövlətündədi həm انّما 'Əlī

Ḫəlqün nə növ' qüdrəti tə'rīfün eyləsün
Ḫāliq deyübdi mədḥüvə çün هل اتى 'Əlī
(K 1/10; 15; 17)

Ḥəq səni dövlət ü 'işrətdə səlāmət eləsün
كرة الارض و ما فيه متى ما دام
(K 5/27)

Ḥədīs̱u حديث من سلم المسلمون من يده
'Əyān edübdi müsəlmānlıqı bu ḥālətdən
(K 15/20)

Bizə buyurmış əzəldən ki اطلبو العلم
Çatub bu ḥökm-i mətīn mənbə'-i nübüvvətdən

Neçə mis̱āl ilə Pərvərdgār Qur`āndə
Bəyān edüb bizə لايستوى bu bābətdən
(K 15/20-22)

Nə olsə dəhrdə cəhlindən 'elm əfżəldür
Bunı 'alən buyurubdur rəsūl-i 'ürfānī
(K 23/37)

Deməyüb bu sözi rəsūl-i əmīn
Sözimi bī-dəlīl eylə yəqīn
(M 11/30)

Şair, 4. mesnevide Ağabey Mesihi`den gelen mektuptan bahsederken Farsça "Kuş yem olan yere gider. Yem olmayan yere gidilmemeli." anlamına gelen meşhur bir deyimden bahsetmiş/alıntı yapmış ve anlatmak istediğini pekiştirmiştir:

مرغ رود جای چینه باشداش
نه به جای رود چینه بایدش
(M 4/31)

2.3.2. Anıştırma + Gönderge

*Zu`i Divanı*`nda birkaç metinlerarası yöntemin birlikte kullanıldığı örnekler de vardır. Örneğin, Anıştırma, dışarıdan bir olguyu sezgi, anımsatma yolu ile aktarmaktır. Açık bir şekilde aktarım yapılmadığı için kişiden belli bir bilgi birikimine sahip olması beklenir (Aktulum, 2000, s. 109). Bu açıdan Divan şiirindeki "mazmun" kavramının ve "telmih" sanatının birer karşılığı olarak düşünülebilir. Mazmun, şiirde bir şeyin adını anmadan onu çağrıştıracak yönlerini öne sürmektir. Toplumdaki bir âdet, önceden bilinen herhangi bir durum, öğrenilmiş bilgiler veya eğretilere dayalı ilişkiler ince anlamlarla ve belli belirsiz sezdirmelerle ortaya çıkar. Mazmunu kurarken, görünen anlamın içindeki derin anlamı gizleme söz konusu olduğu için istiare, mecaz, tenasüp, telmih gibi edebî sanatlara ihtiyaç duyulur (Öztekin, 2008, s. 136-137). Gönderge ise, "bir metinde bir çağın, bir türün, bir geleneğin vb. yan-metinsel göstergelerden biriyle olduğu kadar yalnızca yapıt başlıklarının, yazar adlarının ya da bir roman, trajedi, şiir kişisinin, tarihi bir kahramanın, kutsal kitaplardan birinin adının açıkça anılması, yani alıntı yapılmadan yapıtın başlığının ya da yazarın adının anılmasıdır" (Aktulum, 2000, s. 101-102).

Zu`i Divanı*`nda Anıştırma sıkça kullanılmıştır. Örneğin, aşağıdaki beyitlerde Adem ile Havva, Hüsrev ü Şirin, Leyla ve Mecnun, Hüseyn`in Kerbela`da şehit olması, Bezm-i Elest meclisi, Attar`ın *Mantıku`t-Tayr eserindeki Sinan hikayesine telmihte bulunulmuştur:

H̱āṭir-i Ḥəvvā içün Ādəm buraẖdı cənnəti
H̱ᵛāhiş-i yārı sər-əncām etməyən ādəm dögül
(G 125/3)

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruẖsārıvı
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān olmasə
(G 197/2)

Fərhād ilə Məcnūn qaçubən çöllərə düşdi
Żū`ī kimi bu ‘ərṣədə mən tā ki səs etdim
(G 130/6)

Nə etməmiş bunı Məcnūnə yā ki Fərhādə
O cövr ü ẓülm ki ‘eşq içrə sən baña qıldun
(G 167/5)

Məcnūn eyləyüb məni saldun bu çöllərə
Leylā edüb mi bu sitəmi kim sən eylədün
(G 164/8)

Köñül fəsāne-i Məcnūn ḥekāyətündi sənün
Məẕāq-ı Ḫosrovə Şīrīn rəvāyətündi sənün
(G 174/1)

Kəc-tərāzū olmə çoẖ gördükdə māhım müştərī
Yūsifə olmaz Züleyẖā yüz ẖərīdār olsə də
(G 218/2)

Yezīd tək adı məl‘ūn özi cəhənnəmdə
Nə fā`idə elə olsə ḥökūmət-i dünyā
(G 7/7)

‘Āləm-i ẕərrədə təklīfi qəbūl eyləmisən
İmdi lā`iqdi ki iqrārıvı inkār edəsən

Ḥəq ḥużūrundə bəlī kəlməsi məqbūl olub
Bu nə inṣāfdı iqbālıvı idbār edəsən
(Kt 3/10-11)

Ümmü`l-ẖəbā`is oldı adun çünki salmış
Bābildə ol mələkləri zindānə ey şərāb

Zünnār ilə salībi qəbūl etdi zühdi tərk
Sən eylədün bu işləri Ṣən‘ānə ey şərāb
(G 14/3-4)

Zu`i, ilim ehlinin birbirlerine yardım etmesi gerektiğini, Ali Baba Bey`den yardım beklediğini anlatırken bunu Ali Şir Nevai, Ömer Hayyam ve Hasan Sabbah vakasına telmihte bulunarak anlatır. Şair, eğitim ve ilme önem veren vezir Ali Şir Nevai`nin/Nizamülmülk`ün Ömer Hayyam`ı yanında tutmak için tahsisata bağladığını anımsatır:

Vəzīr idi Nəvā`ī-i nüktə-dān
Gör necə Ḫəyyāmə olub pāsbān

İldə nə olur idi ḫərc-i təmām
Bi`l-mużā‘af verürdi ol nīk [ü] nām

Tār-zən-i ḫādim ü sāqī nə var
Ḥāżır idi bəzminə leyl ü nahār

Hər həftədə sorardı əḥvālını
Ḫ∨āhişinə ṣərf edərdi mālını
(M 10/12-15)

Şair, 5. mesnevisinde dünyanın geçiciliğini, sonunda tüm fanilerin ahirete göç edeceğini, dolayısıyla dünyada iyi nam bırakıp gitmenin önemini anlatırken bu fikrini *Şehname*`de ismi geçen iki padişahın hikayesi ile pekiştirmiştir. Adlarını andığı Dahhak zalimliğiyle bilinirken, Feridun Şah adaletiyle ebedileşmiştir:

Əvvəl edim ḥālət-i Żəḥḥākı yād
Sitməgər ü ẓālim ü bī-bākı yād

Qoydı cəhān içrə neçə bəd-niẓām
Ondan oldu rənce təmām ḫāṣṣ u ‘ām

Şāhlığından görmədi bir ‘işrəti
Qoydı getdi özi içün lə‘nəti

Ondan sora gəldi Firidūn Şāh
Şəh demə çərḫ üzrə yəqīn çıḫdı māh

‘Ədālətlə zində qıldı ‘āləmi
Köñüllərdən silübən jəng ü ġəmi

Yeddi yüz il pādşāhlıq eylədi
Çərḫ-i caḥān içrə məhliq eylədi

Āḫırı bu çərḫ-i qədīmü`l-bīnā
Eyləyə bir ləḥẓədə anı fənā
(M 5/5-11)

2.3.3. Gönderge + Kolaj + Çeviri

Gönderge, "yapıtın başlığını ya da yazarın adını anmakla yetinir, bir metinden alıntı yapılmadan okuru doğrudan bir metne gönderir. Geniş anlamıyla bir metinde bir çağın, bir türün (yazınsal olsun ya da olmasın), bir geleneğin vb. yan-metinsel göstergelerden biriyle olduğu kadar yalnızca yapıt başlıklarının, yazar adlarının ya da bir roman, trajedi, şiir kişisinin, tarihi bir kahramanın, kutsal kitaplardan birinin adının açıkça anılması alıntısız göndergeleri işin içerisine sokar" (Aktulum, 2000, s. 101-102). Kolaj ise, 1910`lu yıllarda plastik sanatlarda ortaya çıkmış olup, önceden var olan eserlerden, nesnelerden belli unsurları alıp yeni esere/yapıta yapıştırmak anlamına gelir (Aktulum, 2000, s. 222). Çeviriye gelince, "biçimsel dönüşümlerin en belirgin ve en sık kullanılanı olup, bir metni bir dilden başka bir dile aktarmaktır" (Aktulum, 2000, s. 142).

Zu`i, 9. mesnevide Sadi`nin *Gülistan* kitabından aldığını belirttiği bir hikayenin çevirisini yaparak mesneviye yapıştırmıştır:

Bir yaḫşı məs̱əl bu dāstāndə
Sə'dī buyurubdı Gülsitāndə

Şīrāzdə bir mürīd-i kāmil
Mürşidliqə olmuş idi qābil

Ḫəlq eylədi izdiḥām-ı kəsrət
Qalmadı mürīdə ẕövq-i vəḥdət

Ustādınə 'ərẓ qıldı āḫır
K`ey rāh-ı ṭərīqət içrə māhir

Cəm' oldı ḫəlā`iq üstümə çoq
Da hər nə 'ibādətə yolım yoq

Lüṭf eylə bu ḫəlqi qıl kənārə
Sən bārī bu dərdə eylə çārə

Ustādı təbəṣṣüm eyləyüb şād
Etdi onə belə fikr bünyād

Gər istəsön ey 'əzīẕ-i 'āləm
Kim gəlməyə yanıña bir ādəm

Dövlətlü olan mürīdlərdən
Qərz istə 'əzīz-i sīm ü zərdən

Kasıblarə qərz ver dəḫi māl
Gör necə sora olur bu əḥvāl

... qılub bu nəḥv-i ḥālı
Dağıldı təmām lāubālī
(M 8/19-29)

2.3.4. Alıntı + Yenidenyazma

“Ayrışık unsurları, başka metinlere ait parçaları tutarlı bir bütün içerisinde bir araya getirmek, onları düzenleyerek aralarında uyum sağlamak, böylelikle yeni bir metin ortayaçıkarmak bir yenidenyazma işlemidir” (Aktulum, 2000, s. 236). Alıntı ise en sık başvurulan ve varlığını bir metinde en belirgin şekilde hissettiren metinlerarası ilişkidir.

Zu`i`nin 1., 2. ve 3. tahmisleri Fuzuli`nin üç gazeli üzerinden yazılmıştır. Eski edebiyatta tahmis, “bir gazelin beyitlerinin üstüne aynı ölçü ve uyakta üçer dize ekleyerek yazılmış muhammese denir” (Dilçin, 2016, s. 223). 1. tahmis Fuzuli`nin “-lardan”, 2. tahmis “gördügün köñlüm”, 3. tahmis “istəməz” redifli gazellerine yazılmıştır. 1. ve 2. tahmis 6 bentten oluşurken, 3. tahmis 4 bentten oluşmaktadır. Bu tahmisler metinlerarası ilişkilerdeki yenidenyazma yöntemine karşılık gelmektedir. Tahmislerin ilk bentleri aşağıdaki gibidir:

Nə qaldı dəhrdə kim çəkmədiyim dərd ü bəlālardan
Yetüşdim cānə āẖır möḥnət ü cövr ü cəfālardan
Nə ḥāṣil eyləmək ġəflət mənim tək mübtəlālardan
Kərəm qıl kəsmə sāqī iltifātun bī-nəvālardan
Əlündən gəldügi ẖeyri dirīğ etmə gədālardan

Nə bəzm-i ‘işrət içrə dil-bər-i ḥūrī-liqāmız yoẖ
Nə mülk-i ġürbət içrə bir ənīs-i dil-güşāmız yoẖ
Ṣəbā səndən səvā bir kimsəyə bi`llāh ricāmız yoẖ
Əsīr-i ġürbətüz biz səndən özgə āşnāmız yoẖ
Ayağun kəsmə başunçün bizim möḥnət-sərālardan

Kimün yā Rəb dönübdür mən kimi ‘āləmdə iqbālı
Olubdur ārzū cāmı şərāb-ı vəṣldən ẖālī
Pəyām-ı yārə sən Tarı dəẖi az eylə ihmālı
Ṣəbā kūyundə dildārun nədür üftādələr ḥālı
Bizim yerdən gəlürsən bir ẖəbər ver āşnālardan

Mürūr-ı dəhr ilə sındırmasə tā çərẖ mīnāsın
Təṣəvvür eyləmə kim tərk edim sāğər təmənnāsın
Gözimdən salmışam bi`llāh bāğ-ı ẖüld-i ḥavrāsın

Demə zāhid ki tərk et sīm-bər-bütlər təmāşāsın
Bəni kim qurtarur Təñri sataşdurmuş bəlālardan

Yəqīn budur āẖır dūr olub mehr ü vəfā zā`il
Bu həm bir ẓülmdür kim yār olur ʻuşşāqdan ġāfil
Nədən sölə görək ey bī-nəvā ümmīd olur ḥāṣil
Fələk dūr mehri zā`il yār ġāfil ʻömr müstəʻcil
Nədür tədbīr bilmən cānə yetdim bī-vəfālardan

Köñül mülkündə bundan sora ondan ġeyri şāh etmən
Dutə gər ḥūr u ġılmān ʻāləmi bi`llāh nigāh etmən
Cəhānı çeşmimə Żū`ī ṣifət hər gün siyāh etmən
Vücūdım ney kimi sūrāẖ sūrāẖ olsə āh etmən
Məḥəbbətdən dəm urduq içməmək olmaz bəlālardan
(Th 1/1-6)

Ənīs ol büt-i Növşād gördügün köñlüm
Qərīn māh-ı pərī-zād gördügün köñlüm
Həmīşə vüṣlətə muʻtād gördügün köñlüm
Tutuşdı ġəm odınə şād gördügün köñlüm
Müqəyyəd oldı ol āzād gördügün köñlüm

Gözün fədāsı gətür sāqī cām-ı bādə-i nāb
Ki qoymayub tən ü cāndə ẖumār-ı hicrān tāb
Ze-bəs aẖıtdı gözimdən bəlālarun seyl-āb
Diyār-ı hicrdə seyl-i sitəmdən oldı ẖarāb
Fəżā-yı vəṣldə ābād gördügün köñlüm

Nə yaẖşı günlər idi ol nə yaẖşı müddət idi
Ki şuğlimiz o pərī-rūy ilə məḥəbbət idi
Nə dildə bir ġəm-i hicrān nə küdūrət idi
Dögüldi belə dəmən də bir əhl-i ʻişrət idi
Bu qanlar içməgə muʻtād gördügün köñlüm

Köñül ki eylər idi lāf ʻāqil olduqunı
Yəqīn eyləmişəm imdi ğāfil olduqunı
Fənāyə verdi firāqunlə ḥāṣil olduqunı
Gətürdi ʻəcz görüb ʻeşq-i müşkil olduqunı
Qamu hünərlərə ustād gördügün köñlüm

Edübdi dām-ı bəlādə fələk məni pā-bəst
Olubdı şīşə-i dil səng-i möḥnət ilə şikəst
Dögül ʻəbəs ġəm-i hicründə olduqum sər-məst
Nə gördi bādədə bilmən ki oldı bādə-pərəst
Mürīd-i məşrəb-i zühhād gördügün köñlüm

Nə gündi kim eləməz çərẖ-i dūn məni məğmūm
Qılub o māh vüṣālından ʻāqibət məḥrūm
Ze-bəs ki ẖayl-ı bəlā qıldı Żū`ī üstə hücūm
Füżūli eylədi āhəng-i ʻeyş-ẖānə-i Rūm

Əsīr-i möḥnət-i Bağdād gördügün köñlüm
(Th 2/1-6)

Küfr-i zülfün ʻāşiqə ey şūẖ īmān istəməz
ʻĀriżun müştāqı ey gül bāğ-ı riżvān istəməz
Gözlərün bīmārı ey məh ṣəḥḥət-i cān istəməz
Təşnə-i cām-ı vüṣālun āb-ı ḥeyvān istəməz
Mā`il-i mūr-ı ẖəṭün mülk-i Süleymān istəməz

Nəqş edübdür ḥūrdən əʻlā səni ṣūrətgərün
Əḥsən-i təqvīm ilə olmuş mürəkkəb peykərün
Qədəmin ṭūbādı kūyun ẖüld Kövs̱ər ləblərün
Eyləməz meyl-i behişt üftādə-i ẖāk-i dərün
Sākin-i künc-i ġəmün seyr-i gülüstān istəməz

Dəm-bə-dəm Fərhād Şīrīn-ləblərindən qan yeyüb
Qeys Leylā ṭürrəsi yādilə bəs qarə geyüb
Hansı dil-bərdür ki öz ʻuşşāqınə cövr etməyüb
Cövrdən āh etmə ey ʻāşiq yaẖar köñlüm deyüb
Hīç sulṭānım deyən mülkini vīrān istəməz

Mehr ilə dövr etmədi hərgīz bu çərẖ-i bī-ḥəyā
Żū`ī-i dil-ẖəstəyə göstərmədi ẕərrə vəfā
ʻĀdəti əhl-i kəmālə dāim etməkdür cəfā
Ey Füżūlī müttəṣil dövrān müẖālifdür baña
Ġalibā ərbāb-ı isteʻdādı dövrān istəməz
(Th 3/1-4)

2.3.5. Gönderge + Anıştırma + Alıntı

Gönderge, yapıtın başlığını ve ya yazarın ismini zikretmekle yetinen; anıştırma, sezgi ve telmih yolu ile, açık şekilde aktarım yapmadan başvurulan; alıntı ise, en sık başvurulan ve metinde varlığını en belirgin şekilde hissettiren metinlerarası ilişkiler teknikleridir.

Şair, 10. mesnevide bilginin dış görünüşle değil akılla elde edildiğini vurgulamak isterken “Elbise insanı marifetli yapmaz. Rengi beyaz diye tuz şeker olamaz.” diyerek Sadi`ye gönderme yapmıştır. Onun *Gülistan*`ında geçen “Savaş elbisesi giyenin er/adam olması lazım, er olmayana silah vermenin anlamı yok.” ve “Bereki (derviş ve şeyhlerin taktığı şapka) kulah takmana gerek yok, yeter ki dervişlerin huyuna sahip ol (da) ama başında Tatar şapkası olsun.” anlamlarına gelen iki beytini alıntılayarak anlatmak istediğini pekiştirmiştir. Sadi`nin hikmet ilminde Lokman`dan daha üstün olduğunu belirterek hem

Sadi hem Lokman hekime ve onunla ilgili rivayetlere de telmihte/anıştırmada bulunmuştur:

Bu mis̱ālı söləyüb ṣāḥib-i ‘elm ü ‘ürfān
Sə‘dī ol kim onə ḥikmətdə yetüşməz Loqmān

Buyurub şəẖṣ libās ilə hünərmənd olmaz
Rəngi ağ olmaq ilə duz gəlübən qənd olmaz

در كژا غنده بايد بود
بر مخنّث سلاح جنگ چه شود

حاجت بكلاه بركى داشتنت نيست
درويش صفت باش كلاه ترترى دار

(M 9/14-17)

3. BÖLÜM

ZU'İ DİVANI'NIN METNİ

3.1. Divan Nüshasının Tanıtılması

*Molla Mahmud Zu`i Divanı*`nın ulaşabildiğimiz tek nüshası Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, M. Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü arşivinde, Б-742 numarası ile muhafaza edilmektedir. Eser nestalik hattıyla yazılmış 179 varaktan oluşmaktadır. Metni hazırlarken maruf tek nüsha üzerinde çalışılmıştır. *Divan*`ın numaralandırması tarafımızdan yapılmıştır.

Eser incelendiği zaman orijinal metni Nekiy Efendiyev isimli bir müstensihin tekrar yazdığı 155a`da düştüğü nottan anlaşılmaktadır: "Vəqtīlə lāzımdur ki bu qəsāīdā-ı ovrāqı cəm' ü fərāhim edim bir yere. Təfrīqədən icmā'ə gəturüb külliyāt edim". Ayrıca yazdığı her şiirin kenarına "yazdım", "yazdım …", "neveşteem fî …mci", "5.11.26" gibi notlar/tarihler düşülmüştür. Noktaların yerinde numaralar yer almaktadır ve tarihler değişmektedir. Buradan anlaşıldığı üzere müstensih kendince bir sıralama düzenlemiş ve şiirleri yazdığı tarihleri belirtmiştir. *Divan* orijinal metinden ve müstensihin teksirinden oluşmaktadır, varaklar içi içe geçmiş vaziyettedir. Bu sebepten metnin yazıçevrimi yapılırken bazı şiirlerin iki, bazılarınınsa üç defa yazıldığı görülmüştür. Şiirlerin hangi sayfada kaç defa geçtiği/bulunma yerleri dipnotlarda gösterilmiştir. Eserin varaklarının eksik olduğu *Divan* içinde yapılan numaralandırmadan, 107. gazelin *Divan*`da sadece ilk üç beyti bulunmasına rağmen Garayev (1979), Garayev ve Memmedzade (1987, s. 144) ve Memmedov`da (2003, s. 23) beş beytinin de bulunmasından, *Şirvani Tezkiresi*`nde yer alan şiirlerin bazılarının *Divan*`da bulunmayışından da anlaşılmaktadır.

Divan`da 19`u Farsça olmak üzere 43 kaside, 13`ü Farsça olmak üzere 269 gazel, 15 mesnevi, 1 murabba, 5 muhammes, 3 tahmis, 2 müseddes, 1`i Farsça olmak üzere 2 terci-i bent, 6`sı Farsça olmak üzere 13 kıt'a, 7 rübai, 2 Farsça matla yer almaktadır.

Eserin sayfa kenarlarına notlar düşülmüş, bazı şiirler der-kenar olarak yazılmıştır. Bu yüzden her sayfadaki beyit sayı farklıdır. Kaside ve mesnevilerde genellikle başlıklar

kullanılmış, bazen kasidenin veya mesnevinin sunduğu kişinin üzeri mürekkeple boyanmıştır. Sadece bir şiirinde sunduğu kişinin ismini yazmamış, boş bırakmıştır (K 13/15). Bazı şiirlerini diğerlerinden "velehu eyzan" (ve sonraki, bu da onun gibi), "eyzan min nevadir-tab", "kaside min nevadir-tab" ibareleriyle ayırırken, bazı şiirlerinde, örneğin, terci-i bendinde vasıta beyitlerini tekrar yazmamak için "velehu eyzan" (geride geçtiği gibi/onun gibi) cümlesini kullanmıştır. Şair kimi zaman yazdığı dizenin üzerini çizmiş, şiirin kenarına veya kelimenin üzerine düzeltmeler yapmıştır. Bazı ayet ve hadislerin dize başlarına veya altına kırımızı, kurşun kalemle veya siyah mürekkeple çizgiler çizilmiştir.

Divan`ın 1a sayfasına, sol köşeye eski harflerle der-kanar not düşülmüştür: "Niyāzī 2-nci dəf'ə Mamḥūdī birinci dəf'ə olaraq yazıverdim şiḥḥət-i peyvənd etdirdim 24 Aprel 1924. 22 Ramazan 1342". Zu`i`nin bu tarihte yaşama ihtimali düşük olduğu için bu notun müstensihe ait olduğu düşünülmektedir. Nottan anlaşıldığı üzere o Mahmud Zu`i`nin *Divan*`ını istek veya ihtiyaç üzerine (155a`daki nota da istinaden) ikinci nüsha olarak ilk defa 24 Nisan 1924 tarihinde yazarak/düzenleyerek bir araya getirmiştir.

3.2. Metnin Hazırlanmasında İzlenen Yol

1. Metin hazırlanırken *Divan*`ın ulaşabildiğimiz tek nüshası olan ve Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, M. Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü arşivinde, Б-742 numarası ile muhafaza edilen nüsha üzerinde çalışılmıştır.
2. Tek nüsha üzerinde çalışıldığı için metinde silik çıkan veya ciltlemeden kaynaklı hiç okunamayan yerlere üç nokta (...) konulmuştur. Okunmayan, okunuşundan emin olmadığımız veya anlamını bulamadığımız kelimelerin sonuna soru işareti (?) konulmuştur. Metin tamiri yaparak metne eklediğimiz kelimeleri metin içinde köşeli parantez [ ] ile göstererek dipnot düşülmüştür.
3. Metin Azerbaycan`ın Şirvan/Şamahı bölgesi özelliklerini göstermektedir. Metnin orijinalliğini bozmamak adına çalışmanın tümünde metin yazımı dikkate alınmıştır. Yazıçevrimde ə, (ق) – q, (غ) - ğ gibi sesler/harfler Azerbaycan Türkçesi özelliklerini yansıtması bakımından muhafaza edilmiştir.
4. Şirvan/Şamahı bölgesinin bir özelliği kelime sonlarındaki a`ların ə`ye dönüşmesidir. *Divan*`da iki veya üç defa yazılan şiirlerde rediflerin son harflerinin birinde ا iken

diğerinde ه şeklinde yazıldığı görülmektedir. Bu durumda *Divan*`daki ilk sırada yer alan ve harfü`l-elif altında toplanan yazıma göre karar verilmiştir. İki veya üç defa yazılan şiirlerde bazıları arasında beyit farkı bulunmaktadır. Metinlerin en olgun hali muhafaza edilmiştir.

5. Der-kenar yazılan şiirler sıra numarasından sonra "der-kenar" olarak belirtilmiştir.
6. Vezin gereği oluşan ses düşmeleri kesme işareti ile (`) gösterilmiştir.
7. Uzun ünlüler, vezin gereği kısa okunmaları gereken yerlerde bile uzunlukları korunarak yazılmıştır.
8. "Kirdgār, mehrbān, yādgār, āşnā" gibi kelimelerde medli okumadan kaynaklanan ses türemeleri gösterilmemiştir.
9. "Ḥaḳ, ḳad" gibi kelimeler Azerbaycan Türkçesinde "Ḥəqq, qədd" şekinde yazıldığı için, med hece olmasa bile şeddeli hali muhafaza edilmiştir.
10. "Dem-be-dem, ləb-ā-ləb, pey-ā-pey" gibi Farsça birleşik zarflar, gösterildiği gibi arasına kısa çizgi eklenerek yazılmıştır.
11. "Dā`ire, sā`ir, fā`ik, dā`im" gibi kelimelerde hemze, kesme işareti ile (`) gösterilmiştir.
12. Cennet isimleri hariç özel adlar büyük harflerle yazılmıştır. Lakin bunlara eklenen ekler kesme işaretiyle ayrılmamıştır.
13. Tez çalışmasında Farsça ve Arapça kelimelerin/tamlamaların yazımında İsmail Ünver`in (2008, s. 1-35) *Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler* çalışması baz alınarak çalışılmıştır. Örneğin, Farsça ön ekler ve iki sözcükten oluşan kelimeler kısa çizgi ile ayrılmıştır: bī-ḫānmān, vālā-təbār vb.
14. Labial Hı`nın yazımında Prof. Dr. Tulga Ocak`ın *Labial Hı`nın Çeviriyazıda Yazımı Sorunu* (1997, s. 167-172) adlı makalesine uyulmuştur.
15. Kur`an-ı Kerim`den yapılan ayetler ve hadisler – metnin Farsça kısmında olduğu gibi – eski şekli ile yazılmıştır. Ayetler için dipnot düşülmüş, künyesi verilmiştir. Arapça ve Farsça mısraların, duaların, hadislerin, kelam-ı kibarların çevirisinde Nergis Keşani`den ve Derya Adalar Subaşı`ndan destek alınmış, dipnotta tercümesi verilmiştir. Türkçe kısımda geçen Farsça beyitler veya mülemma manzumeler asıl şekli ile/eski yazı ile yazılmış, tercümesi dipnot düşürülerek gösterilmiştir.
16. Metin içindeki tekrarlanan ayetlerin künyeleri ilk geçtiği yerde verilmiştir.
17. Metinde "şām u səhər, mülk ü māl, leyl ü nəhār, nəng ü nām" gibi ifadelerin yazımında çoğu zaman "ve" anlamına gelen (و) harf kullanılmamıştır. Bu tür

durumlarda metin tamiri yapılmış, u/ü/vü köşeli parantez içinde yazılmış ve dipnot düşülmüştür.

18. Kelimelerde genellikle ünlü uyumu bozulmuştur. “Tapsə, onə ...” gibi. Bu tür durumlarda metin yazımına sadık kalınmıştır.
19. Şairin yaşadığı bölgenin özelliği olarak ekler genellikle yuvarlak şekilde yazılmıştır. “Hörmətündür, ṭəb‘lərdür” gibi. Bu konuda da ikilik söz konusudur. Çünkü yuvarlak yazılmayan ekler de bulunmaktadır. Bu konuda da metin yazımı esas alınmıştır.
20. Yine aynı sebeplerden olsa gerek bazı kelimelerin yazımında tutarsızlık görülmüştür. Örneğin, “saqqal/saġġal, çırāq/çırāġ, ola/olə, anı/onu, bana/mənə, bizük/bizüq” gibi kelimelerin yazımında ikilik gözlemlenmiştir. Bu durumda da metin yazımına sadık kalınmıştır. Bazense şair, kelimeyi orijinal şeklinden farklı, günümüzde kullanılan şekli ile yazmıştır. Örneğin, çaruq kelimesinin son harfini غ ile değil ق ile yazmıştır ki bu durumlarda da metin yazımına sadık kalınmıştır.
21. Tamlama ve atıf vavlarında ünlü uyumu gözlenmiştir.
22. Gülistān, Yūsuf, kecrec, suḫan, evṣāf, sanavber, cihān vb. kelimeler Azerbaycan Türkçesinde geçtiği/yazıldığı - gülüstan, Yūsif, kəcrov, süḫən, övṣāf, ṣənūbər, cəhān – şekliyle transkripte edilmiştir.
23. “غ” harfinin/sesinin karşılığı olan “ğ” harfi bugün Azerbaycan Türkçesinde kullanılmaktadır. Örneğin, ağlamaq, çağırsa, doğru, dağ, bağ/bağban, Muğan, oğul, lüğət vb. Bu kelimelerin yazımında metin yazımı dikkate alınmış, “غ” harfi “ġ” şeklinde transkripte edilmemiştir. Lakin “غ” harfi ile yazılıp günümüz edebi dilinde “q” harfi ile kullanılan “pozuq, qəm, qönçə, qərq” gibi kelimelerin yazıçevrimi “pozuġ, ġəm, ġonçə, ġərq” şeklinde transkripte edilmiştir. “Ayağ” kelimesi günümüz Türkçesinde “ayaq” şeklinde yazılıyor ve metinde “ayaġ” şeklinde muhafaza edilmiştir. Lakin bu ve bu gibi kelimeler ünlü ile başlayan ek aldığı zaman “q” harfi “ğ” harfine dönüşüyor. Örneğin, “ayağın” gibi. Metinde de bu kurala sadık kalınmıştır.
24. “Edə bilmək”, “göre bilmək”, “hər kəs” ... gibi birleşik fiilleri, kadar anlamına gelen “tek” edatı, Azerbaycan Türkçesinde ayrı yazıldığı için metinde de ayrı yazılmıştır.
25. Bölgesel özelliklerden kaynaklanan sebeplerden dolayı *Divan*`da nadiren nazal n (ñ) kullanımına rastlanmaktadır. Zu`i, “göñül” ve “baña” kelimelerinde nazal n`yi her zaman kullanırken diğer kelime ve eklerde bazen kullanmış bazense kullanmamıştır. Bu konuda metin yazımına sadık kalınmıştır.

26. Azerbaycan Türkçesinde kelime sonlarında b, c, d, g harfleri p, ç, t, k harflerine dönüşmez. Ünsüz benzeşmesi kuralı bulunmamaktadır. Bu sebepten kelimeler olduğu şekliyle/orijinal haliyle muhafaza edilmiştir.
27. Bazı kelimeler vezin gereği olduğundan farklı yazılmıştır. Örneğin, “olur mu?” soru ifadesi “olu mu?”, “olmasaydı” kelimesi “olmaydı”, “oldular” kelimesi “oldıla”, “dondurub” kelimesi “dodurub” şeklinde yazılmıştır.
28. Kelimelerin yazımında görünen “غ” ve “ق” dönüşümü “خ” ve “ق” harflerinde de görülmektedir. Bazı kelimelerin yazımında günümüz edebi dilinden farklı bir yazımla karşılaşılmış, “خ” yerine “ق” harfinin yazıldığı gözlemlenmiştir. Örneğin, “aẖan, yıẖın, çıẖma, baẖ” gibi kelimeler “aqan, yıqın, çıqma, baq” şeklinde yazılmıştır ki bu kelimelerin yazımında da metin yazımına bağlı kalınmıştır.
29.

3.3. Çeviriyazı İşaretleri

Metinde kullanılan çevriyazı işaretleri aşağıdaki gibidir:

Āā / Əə	ا
Ḍḍ	ض
Ġġ	غ
Ğğ	غ
Ḥḥ	ح
Ḫḫ	خ
ī Ī	ى
Q q	ق
Ññ	ک
Ṣṣ	ص
S̱s̱	ث
Ṭṭ	ط
Ūū	و
Ẓẓ	ظ
Żż	ض
Ẕẕ	ذ
Zz	ز

‘	ع
`	ء
ˇ	خو

3.4 METİN

[KASİDELER]

1[1]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

Dər-Mədḥ-i Cənnāt Ḥażrət-i 'Əlīəst

1. Ey nūr-ı ẕātı əvvəl[ü] hər mā-sivā 'Əlī
Mā təḥtə Rəbbu Rəbbinə ṭā'ət-nümā 'Əlī

2. Əṣl-i vücūd 'illət-i ġā`iyyə-kā`ināt
Həm ibtidā vücūd ilə həm intəhā 'Əlī

3. Pərgār-ı rūḥ dā`irə-i çərḫ mərkəzi
Cəffə`l-qələm kətībəsi ḫəṭṭü`l-bəqā 'Əlī

4. Əbrūlərün mü'əyyənidür نون[2] sūrəsi
Gəlmiş bəyān-ı 'āriżüvə والضّحا[3] 'Əlī

5. Āvārə çöllər içrə qalur idi ḥəşrə tək
Olmaydı Ḫiżrə lüṭflə gər rəh-nümā 'Əlī

6. Bəḥrü`l (?)-elimdə ṭā`ifə-i cinn cümləsi
Övṣāfun ilə oldıla midḥət-sərā 'Əlī

7. Ẓāhirdə Mürtəżā deyülür ism-i pākuvə
Bāṭində nəfs-i nāṭiqə-i Muṣṭafā 'Əlī

8. Gər etməsəydi cān ilə ḫidmət saña Məsīḥ
Qoymaz[dı] āsmān-ı çəhārumdə pā 'Əlī

9. Gər dutmayaydı ṣidq ilə Mūsā səni şəfī'
Olmazdı hīç əsāsı onun əjdəhā ['Əlī]

10. Əyyūb dedi مسنى الضّروارحمى[4]
Lüṭfünlə cism-i zārınə yetdi şəfā 'Əlī

11. Səndən səvāyı kimdi ki oldı vilādəti
'İzzət-fəzā-yı beyt-i şərīf-i Ḫudā 'Əlī

12. Tapmazdı hīç Nūḥ o ṭūfāndan nicāt
Nūḥ içün olmasaydı əgər nāḫudā 'Əlī

13. Fir'ovnı rūd-ı Nīldə qoymazdı qərq olə
Gər ṣidq ilə çağırsa idi bircə yā 'Əlī

14. Kāfī olur mı şānuvə gər gəlsə Ḥəqqdən
Fəżlün ẓuhūrə qılmaqə yüz qul fəkā Əlī

---

[1] 68a
[2] Kalem suresi, 1. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=68&ayet=1
[3] Duha suresi, 1. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=93&ayet=1
[4] Enbiya suresi, 83. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=21&ayet=83

15. İbrāz-ı şövkətündədi اكملتُ[1] āyəsi
İẓhār-ı dövlətündədi həm انّما[2] ‘Əlī

16. Ey şīr-i Kirdgār ki məcmū‘-ı ənbiyā
Məḥşər güni saña edəcək ībtidā ‘Əlī

17. Ḫəlqün nə növ‘ qüdrəti tə‘rīfün eyləsün
Ḫāliq deyübdi mədḥüvə çün هل اتى[3] ‘Əlī

18. Etmişdi mehr-i dīn bəni küfrdən küsūf
Verdi bu tāzə mö‘cüz oda incilā ‘Əlī

19. Lüṭfünlə ‘əfv eylə qüşūrını Żū`īnün
Cür`ətlə oldı şə`nüvə midḥət-sərā ‘Əlī

20. Żū`ī təmām qıl sözüvi ḫəlq təmr urur (?)
Bilməz kəlām rəmzini sölər Ḫudā ‘Əlī

2[4]

mef‘ūlü / fā‘ilātü / mefā‘īlü / fā‘ilün

Dər-Cədd-i Cəhd-i Millət-i İslām ki ‘Ulūm Təḥṣīl Etsünlər İnsān Olsunlar Dər-Ḥəqq-i İslām

1. Yoḫdur bizim bu ‘əṣrimizün əhl-i himməti
Tā gözləsün tə‘əṣṣüb ilə dīn ü milləti

2. Bī-‘elmliqdi bizləri nā-būd məḥv edən
Bir vəcḥ ilə gidərsün bizdən cəhāləti[5]

3. Tapson səbəb bu cəhl gedüb ‘elm gəlməyə
Hansı ṭərīqdür bu ‘ulūmun ṭərīqəti

4. Fikr eylə dərssiz olu mı ḥāṣil ‘elmlər
Tə‘līmsiz cəhāndə tapan yoḫ fərāsəti

5. Təḥṣīl-i ‘elmə mədrəsə məktəb gərəkdi tā
Övlād ḥāṣil eyləyə ‘elm ilə ḥikməti

6. Məktəb nə növ‘ ḫ˘oş olı cındır ḥəṣīrdə
Əṭfāl ayaġ yalın çəkə palçıqda zəḥməti

7. Mollāyə ṣāḥibi deyə hər həftə bir şāhı
Vermüb o şāhını dutə āḫır ḫüşūməti

8. Belə dögül bərādər [o] məktəb nə mədrəsə
Qeyri miləl məkātibinə eylə diqqəti

9. Bir gör mü‘əllimi necə ṣāḥib-i ‘elmdür
Yā məktəbə nə növ‘ qılurlar ḥimāyəti

10. Övlādı olmayan də verür ḫərc məktəbə
Ṣərf eyləyür mü‘əllimə əṭfālə dövləti

---

[1] Maide suresi, 3. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=5&ayet=3
[2] Yasin suresi, 82 ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=36&ayet=82
[3] İnsan suresi, 1. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=76&ayet=1
[4] 30a
[5] Vezin bozuk.

11. Bā‘iṡ odur olardan olur ẕī-fünūnlar
Bizlərdə olmayur budı vallāhi ‘illəti

12. ‘Elm ilə oldı gör ki şəhənşāh İngilis
Kəmdür əgərçi cümlə miləldən cəmā‘əti

13. Yüzdən biri bizimkilərün yazı bilməyür
Onlar təmāmısı bilür ‘elm ü kitābəti

14. İnṣāfla tə‘əṣṣüb edün ‘elmə ‘elm içün
هليستوى الّذينه[1] də Qur`āndə āyəti

15. Bī-‘elm olan vücūdlərə Ḥəqq deyübdi kim
Ḥeyvāndan də بلهم اضلّو[2] kināyəti

16. ‘Elm ‘āləmə dolubdı bu ‘əṣr özgə ‘əṣrdür
Siz də tapun bu ‘elmdən āḫır şərāfəti

17. Bī-‘elm vəḥşiyānə qırır birbirin təmām
İnsānlıqı kənār edüb əḫẕ etmə vəḥşəti

18. Bir Żū`ī-i fəqīr dögüldür ġazetçilər
Hər gün deyür cəmā‘ətə belə nəṣīḥəti

3[3]

mef‘ūlü / fā‘ilātü / mefā‘īlü / fā‘ilün

Əş‘ār-ı Yeke Be-Sulṭān Bəg Ġərīb Təḫəllüs Şīrvānī Neveştə Şode

1. Gəlmişdi bəḥr-i nəẓmün fəvərānə ey Ġərīb[4]
Saçmışdı hər ṭərəf neçə dür-dānə ey Ġərīb

2. Gördükdə şe‘rivi köñül ol növ‘ ṣād olub
‘Āşiq yetəndə ṣād olı[5] cānānə ey Ġərīb

3. Hər ləfẓi ġönçə mə‘nīsi gül tək fərəḥ-fəzā
Oḫşatsam ‘eyb yoḫdı gülüstānə ey Ġərīb

4. Hər kəlməsində dərc idi çün kəlmə-i Məsīḥ
Oḫşatmanam o çeşme-i ḥeyvānə ey Ġərīb

5. Ṣəd-ḥeyf ḥörmət eyləməyür ḫəlq mūrcan
Qürbət vilāyət içrə Süleymānə ey Ġərīb

6. Şā‘ir nə növ‘ [ilə] desün ḥüsn-i qönçəni
Yoḫ bir nəfər [ki] tā oḫuyub qanə ey Ġərīb

7. Bi`llāh qədīm vəqtdərə var idi mə‘rifət
Bilməm n`olubdı mərdüm-i Şīrvānə ey Ġərīb

8. Etməz qəbūl qılmə nəṣīḥət ki ḥəqq söz
Tə`ṡīr eyləməz dəḫi şeyṭānə ey Ġərīb

---

[1] Zümer suresi, 9. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019. http://www.kuranmeali.com/GunlukAyet.php?sure=39&ayet=9
[2] Furkan suresi, 44. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019. http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=25&ayet=44
[3] 75a
[4] Vezin bozuk.
[5] olı: olı olı

9. Ḥeyvāndılar ḥəqīqəti insān dögül təmām
Bənzər əgərçi ẓāhiri insānə ey Ġərīb

10. Ḫāk[1] əhli ilə olmaqə ḫᵛoşdur baña cəhīm
Getməm bularlə rövże-i riżvānə ey Ġərīb

11. Dünyādə ʻelm ü məʻrifət-i fəżl tərk olub
Dövrān dutubdı mərdüm-i nā-dānə ey Ġərīb

12. Bir beytinə bir əşrəfī bəḫşāyiş etdilər
Firdovsī-i ḥəkīm-i süḫən-dānə ey Ġərīb

13. Bir beytə bir qəpik verələr mən də tā çəküm
Rūyintən ü Təhəmtəni meydānə ey Ġərīb

14. Sən bu ticārətünlə sənə belə təng olur
Baḫ gör n`olur bu Żū`ī-i nā-dānə ey Ġərīb

15. Olaydı iḥtisān ilə Toğrul Tigin əgər
Ḫāqānilər gəlür genə dövrānə[2] ey Ġərīb

4[3]
fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilün

1. Kəs ümīd ey dil cəhāndə əhl-i ʻürfān qalmayub
Ādəm itmiş dəhrdən ās̱ār-ı insān qalmayub

2. Nə ḥəq-i nān u nəmək var nə şüʻār-ı bəẕl ü cūd
ʻƏrṣədə zən-ṭəbʻlərdür mərd-i meydān qalmayub

3. Çünki ādəm yā səḫā eylər yā eḥsān Ḥəqq içün
Nə səḫāvət var nə rāh-ı Ḥəqqdə eḥsān qalmayub

4. Üz görədür hər söz olsə ḫəlq ara kiẕb ü riyā
Doğrı söz ṣidq-i diyānət ʻəhd [ü] peymān qalmayub

5. Cān-ı ʻāləmdür ḥəqīqət əhl-i ʻürfān dəhrdə
Ḫəlq imdi ṣūrət-i dīvārdur cān qalmayub

6. Bəḫşiş ilən əhl-i dövlət şān u şövkət arturur
Yoḫdı bəḫşiş bāʻis̱ oldur şövkət-i şān qalmayub

7. Yoḫdı bir kəs ṣöḥibətdən rūḥ u cān ləẕẕət tapə
Arədim gəzdim dəḫi hər gūşə hər yan qalmayub

8. Ḫān u bəg at kənd pūl bəḫş eylər idi şāʻirə
Şāhsevən tək imdi çoḫdı adı ḫān ḫān qalmayub

9. Bir Əmīrḫān Şīrvān igiddən səvāyı dəhrdə[4]
Bir nəfər şəḫs-i səḫāvət-pīşə əlān qalmayub

10. Żū`iyā dut dāmənindən dərd [ü] ġəmdən əymən ol
Çünki ondan özgə kān-ı cūd u eḥsān qalmayub

---

[1] Ḫāk: Ḥāk
[2] dövrānə: dövīrānə
[3] 132a
[4] Vezin bozuk.

5[1]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

Dər-Midḥət-i 'Ālī-cā Hüseyn Ḫān-ı Şīrvānī

1. Ey ḫ˅oş ol gün ki köñüldə yoḫ idi bir möḥnət
Ḫ˅oşcə ḥālāt ilə āsūdəvār idim rāḥət

2. Mülk-i mə'mūrə-i cismim 'əcəb ābādə idi
Ləşkər-i ḫayl-ı ḫəyāl eyləməmişdi qārət

3. Gecə meh-tābdə həm-ḫ˅ābə-i cānānə idim
Vəṣl-i yār u mey-i ṣəhbāyə var idi 'ādət

4. Bilməyürdüm nədi övżā'-ı cəhān pəst [ü] bülənd
Birinə ne'mət olub rūzī birinə niqmət

5. Birisi 'izzət ilə ne'mət-i nāz içrə ġərīq
Birinə ẕillət ilə möḥnət-i dünyā qismət

6. Düşdi nā-gāh ḫəyālātə üṣūlü`l-`īmān
Mūcid-i əvvəl-i əşyādə idim bər-ṣöḥbət

7. Nədən olmuş belə āyā bu mədār-ı gərdūn
'Ədl ü inṣāf-ı ulūhiyyətə sıqmaz bu ṣifət

8. Qaldım āvārə vü sər-gəştə cəhān kārındə
Məndə bu 'uqdəni açmaqə yoḫ idi ṭāqət

9. Hansı sāḥətdə eşitdim ki var ondə fāżil
Müşkilim ḥəllinə dər-ḥāl çoḫ etdim sür'ət

10. Əhl-i İslāmdə çoḫdur mütə'əddid məzhəb
Sünnī vü Şī'ə vü şeyḫī vü tənāsüḫ-'üzlət

11. Mūsəvī 'Īsəvī dəhrī ḥikəmī dövriyyə
Nūrī vü nārī vü ḫ˅urşīdī vü əhl-i bid'ət

12. Hər gürūhun nə qədər var isə əhl-i 'elmi
Görmədim hīç birinün qolı içün bir qüvvət

13. Māt qıldı məni fīl-i fələk-i kəc-rəftār
Fərz-i 'əql açmaq içün beydāqını yoḫ cür`ət

14. Mührə-i 'əql düşüb şeş-dərə bağlandı qapı
Kə'bəteyn-i hünər ü fəżlə dəḫi yoḫ ḥācət

15. Mütəfəkkir belə ḥeyrətdə idim kim nā-gəh
Mülhəm-i ġeybī nidā etdi nədür bu ḥālət

16. Müşkilün ḥəllinə seyr eylə kənār-ı ərsə
Məṭləbün ondə ḥuṣūlə yetişür hər bābət

17. 'Ərż qıl ḥālıvı ol ḫān-ı 'əẕīmü`ş-şānə
Ki 'ulūm u hünər ü fəżlədi ṣāḥib-miknət

18. Cümlə əḫlāqı Ḥəsən ismi Ḥüseyn ḫān ki Ḫudā
Eyləyüb əḥsən-i təqvīmdə ẕātın ḫilqət

---

[1] 15a; 61b

19. Ḫələf-i ẕī-i ḥib-i Muṣṭafā ḫān-ı Şīrvān
Ki müsəlləmdi əzəldən onə dövlət-şövkət

20. Bəzm həngāmı səḫāvətdədi qaān-ḫiṣlət
Rəzm əyyāmı şücā'ətdə Sikəndər-ḥəşmət

21. Hər nihān ilə ġərīb 'elmlərə āgəhdür
Gər Fəlāṭūn olə tə'līm alı ondan ḥikmət

22. 'Ācizəm mədḥivə hər nəḥv ilə tövṣīf eləsəm
Āftābə verürəm şö'lə-i şu'ā'nı ṣifət

23. Żū`iyā ṭūl ilə şəkkər olə ṭūl-i kəlām
Müstəmi' ḫāṭiri ondan edər āḫır nifrət

24. Cān fədādur olə hər buq'ədə ḥāl əhli əgər
Qīl ü qāl əhlinə lāzım açə bār-ı nəḫvət

25. Sərvərā Zū`ī-i bī-çārə gəlübdir kəhvə
Qoymə mundan sora dünyādə görə bir ẕillət

26. Çoḫdı dünyādə əgər ṣāḥib-i dövlət nə gərək
Ḥāl bilməz gözəli istəməz əhl-i 'işrət

27. Ḥəq səni dövlət ü 'işrətdə səlāmət eləsün
کرة الارض و ما فیه متی ما دام[1]

6[2]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

Qəṣīdə Dər-Mədḥ-i Hüseyn Ḫān Əz-Bərāy-ı Kürk

1. Şəb düşin[i] eləyirdüm neçə yüz min əfkār
Ki ṣabāḥ qış gələcək necə keçər leyl [ü] nəhār

2. Nīş-i kəmāndār elə oḫlar atur sərmādan
Ki onə tāb eləməz Rüstəm ilə İsfəndār

3. Həmī 'ömrün qışı çatmış mənə həm qış fəṣli
Belə əḥvālə necə ṣəbr eləsün pəs bīmār

4. Şāh-ı ḫᵛurşīd-məqām eylədi bürc-i qövsī
Düşəcək ləşkər-i sərmāyə 'əcəb qar-ı məqār

5. Tapsə hər yerdə mənim kimi ẕəlīl-i müżṭər[3]
Dodurub öldürəcək zār [u] ẕəlīl bīmār

6. Fövc-i sərmā atəcaq tīr-i həlāk u bərfi
Hər kəsün olmasə ḫəftānı qalur zār [u] nizār

7. Rüstəm-i Zābilī ḫəftānı olur Kābildə
Hər kəsün dəst-rəsi olsə olur Sām-süvār

8. Elə ḫəftān ki anı sāz edər ustād-ı Qūçān
Ərdəbil içrə o ḫəftānə dəḫi māhir var

---

[1] Yeryüzü ve içindekiler var olduğu sürece.
[2] 74a
[3] müẓṭər: müżṭər

9. Fikr edirdüm ki Ḫudāyā baña qıl bir çārə
Nə təvānım nə cībim içrədə bir dirhəm var

10. İmdidən titrəməgə durdı vücūdım yek-sər
Nā-gəhān bir nəfər əḥbāb baña etdi güẕər

11. Dedi ey Żū`ī-i bī-çārə nədür bu ḥālət
ʻƏrż qıldım ki soyuqdan yetüşüb bir āzār

12. Fövc-i sərmā ki əḥāṭə eləyüb şəḥrānı
Görməyürsən ki təmām dağları dutmışdur qar

13. Kürk-i ḫəftānı gərək rədd edə sərmātərin
Yoḫdı yolım ki edəm mən onə tā istiḥżār

14. Bī-ḫəbərsən dedi yoḫsə nədi çārun söləyüm
Yaz Ḥüseyn ḫānə elə məṭləbüvi sən iẓhār

15. Fövc-i sərmānun əlindən səni fövrən qutarur
Ləẕẕət ü ʻeyş-i cəhāndan oləsən bər-ṭərrār[1] (?)

16. Ey nəcībü`n-nücəbā zādə-i ḫān-ı Şīrvān
Ki adun tək ḥəsən-i ḫülq [ki] ẕātundə şiʻār

17. Nəsl-bā-nəsl səḫāvət sizə irṡ ilə çatub
Kimsə bu qiṣṣəni hərgiz edə bilməz inkār

18. Cümlə şāhiddi sənün cūd-ı səḫā etməginə
Müddəʻī əvvəldə əlṭāfuvə eylər iqrār[2]

19. Salınub[3] ʻişrət ilə mən də duʻālar eləyüb
ʻÖmrüvə dövlətüvə tā nə qədər cānım var

20. Żū`īnün qış sitəmündən qurıyub cān [u] təni
Kürk ilqā`sıyılə eylə gələr tāzə bəhār

7[4]

mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün

Bu Qəṣīdə Poraporcik Cənāb-ı Aqabəg Sulṭān Əḥmədof Ḥużūrınə Bir Ān-ı Ṭələbdən Ötri Yazıla…

1. Gətür sāqī qədəḥ kim bir ġərībə dāstānım var
Bu çərḫ-i kīnə-pərdāzın əlindən əl-əmānım var

2. Liyāġ-ı mey gətür sāqī məni ġəm pāy-māl etdi
Mənim şərḥ-i ġəm etməkçün zəbān-ı tərcümānım var

3. Olub sər-məst tā əfsānəmi təqdīm edim bir bir
Tərəḥḥüm eylə başunçün ki dərd-i bī-kərānım var

4. Nə yaḫşı dəmlər idi sākin-i şərh olduqım günlər
Ḫəyālımdə sanurdum şəhri kim bir gülsitānım var

---

[1] ṭərrār: ṭūlār
[2] Vezin bozuk.
[3] Salınub: …lınub
[4] 67a

5. Vəlīkən düşmüşəm āvārə müddətdür Şəmāẖıdan
Diyār-ı Qübbə içrə bir nişīməndə məkānım var

6. Nə Qudyāl əhlim imdi nə Şīrvān əhli ey sərvər
Ġərəż kim dār-ı dünyādə pərīşān ẖānmānım var

7. Nə qədri qışdı mülk-i Qübbədə ẖˇoşdur mənə ammā
Bəhār olcaq düşər yādımə Şīrvān yüz fəğānım var

8. Əgərçi təngə gəldim getdim ol vīrānə qalmışdan
Genə fikr eylərəm kim andə yüz gənc-i nihānım var

9. Bəlī çıqsun nə gūnə sāḥət-i Şīrvān ẖəyālımdan
Kim ol gülşəndə bir Seyyid kimi şīrīn-zəbānım var

10. Vəlīkən hər üç aydan bir gəlüb Şīrvānə getməkdən
Əzildi riştə-i cānım fələkdən əl-əmānım var

11. Var idi bir yabum kətdən gələndə şəhrə bu dəf‘ə
Yoruldı yolda qaldı ṣattım onda bir pālānım var

12. Yorulmış yabını sattım başımdan eylədim ammā
Qalubdur üç taqar arpam dəẖi bir dam samanım var

13. Vəzīr-i ‘əqlə qıldım məşvərət bir at fikrində
Dedim ey ‘əql bir fikr et sənün tək genə dānım var

14. Qalub bir ẖeyli müddət māt-ı ḥeyrān sölədi nā-gəh
Bu müşkil əmri ḥəll etməkdə bir şəẖsə gümānım var

15. Aqabəg əvvəl-i dəryā-yı ‘izzət mə‘dən-i himmət
Ki bəẕlindən anun ‘āləmdə gənc-i şāygānım var

16. Əlā ey sərvər-i vālā-nəsəb kim bu cəhān içrə
Dil [ü] dəst-i göhər-məşḥūnlə min dəryā vü kānım var

17. Piyādə rəḥ dönüb bu dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər fīl olsə ġəm yoẖ sən təki şāh-ı cəhānım var

18. Bu idi doğrı söz kim ‘ərż olundu ẖāk-i pāyundə
Əgərçi şā‘irəm mən dəhrdə yüz min yalanım [var]

19. Ġərəż bir atdurur[1] mənẓūr[2]-ı Żū`ī sərvərā[3] səndən
Ki fəẖr ilə desün ol sərvərimdən bir nişānım [var]

20. Ümīdim var ki bu əş‘ār olə məqbūl-i dərgāhun
Süleymān bəzminə pāy-ı mələẖdən ərməğanım var

8[4]
fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün

1. Ey ḥərīṣ-i sīm ü zər fikr eylə dövlət kimdədür
Bu güẕərgāh-ı fənādə ẕövq ü ləẕẕət kimdədür

2. Dövlət-i dünyānı cəm‘ etdün deyək āẖır nədür

[1] atdurur: atdur
[2] mənẓūr: mənżūr
[3] sərvərā: sərvār
[4] 134a

Hanı İskəndər cəhāndə bāqī ‘izzət kimdədür

3. Sən yıqub ḫərc etmədün bir ḥəbbə Ḥəqqə cānuvə
‘Āləm-i ‘uqbādə baḫ gör kim ‘uqūbət kimdədür

4. Mən yeyüb bəḫş eylərəm rāh-ı Ḥəqə ṣərf eylərəm
Rūz-ı məḥşərdə nəẓər qıl bāğ-ı cənnət kimdədür

5. Belədür çün dəḫl ü ḫərcün gözlə iṣrāf eyləmə
Ḫərc qıl vācib yerə gör ‘eyş [ü] ‘iṣrət kimdədür

6. Bir cigər də aydə almə əkl qıl ḫūn-ı cigər
Yıq gələn qoy qalsun āḫırdə nədāmət kimdədür

7. Yüz ḫəzīnün də əgər olsə ölümdür āḫırı
Ḫərc qılmə saḫla fikr eylə səfāhət kimdədür

8. Yüz min il ‘ömrün olə çün bir nəfəsdür ‘āqibət
‘Ömr-i bāqīlə cəhāndə şān u şövkət kimdədür

9. İstəyürsən hər iki dünyādə rāḥətliq əgər
Ḥəqqinə bəḫş eylə mey key gör ki rāḥət kimdədür

10. Mülk ü māl [u] təḫt [ü] tāc-ı ‘āləmə meyl eyləməz
Żū`ī gənc-i mə‘rifət künc-i qənā‘ət kimdədür

9[1]
mef‘ūlü / fā‘ilātü / mefā‘īlü / fā‘ilün

Qəṣīdə Bir Mıṣra‘ı Türkī Birisi Fārsī ‘Ālī-şān Cənāb-ı Ḥəmid Aqa Şirvānī Mədḥində

1. Dün ḥəbsdə çü Yūsif-i çərḫ eylədi qərār
گردون گشود از غم او زلف تابدار[2]

2. Əz-bəs ki əşk saçdı Züleyḫā ṣifət fələk
شد دامنش زگریه پر از درّ شاهوار[3]

3. Mən də bəlā vü möḥnət ü əndūh [u] ġüṣṣədən
در گوء خزیده پریشان و دل فکار[4]

4. Ki fikr-i ‘āriż ü ləb-i mey-gūn-ı yārdan
بودم در اتش از دهنم ریختی شرار[5]

5. Ki şövq-i ġönçə-i dəhəni ol pərīvəşün
تنگم زچشم مور نموده است روزگار[6]

6. Gāhī ḫəyāl-i ṭürrə-i mərğūl-i yār ilə
پیجان برم چو مار که باشد درون نار[7]

7. Yüz ḥəsrət ilə āh çəküb qanlar ağlaram
زین غم که موسم گل و ایّام نوبهار[8]

---

[1] 16a; 59b
[2] Gece, felek Yusuf`u gibi hapiste karar kılınca, kıvırcık saç onun gamından gerdan açtı.
[3] Felek Züleyha gibi çok ağladı. Dünyanın eteği ağlamaktan iri taneli inciyle doldu.
[4] Ben de bela, sıkıntı ve gam tasasından dağınık ve yaralı şekilde gizli bir köşede idim.
[5] Sevgilinin şarap renkli yanağının ve dudağının fikriyle ateşteydim ki sen ağzımdan kıvılcım döktün, saçtın.
[6] O peri gibi sevgilinin gonca dudağının şevkiyle sıkıntıdayım. Dünya beni karıncanın gözünden daha küçük yaptı.
[7] Sevgilinin kıvrık kakülünün hayali ile ateşte olan yılan gibi kıvrılıyordum.
[8] Gül mevsiminde, bahar günlerinde yüz hasretle ah edip kan ağlarım.

8. Qılmış quvā-yı nāmiyə təzyīn-i bāğ u rāğ
رشک بهشت گشته زگل طرف جويبار[1]

9. Bülbül gül üzrə şövqlə āhəng-i şūrdə
صلصل بوجد و ذوق زند ارغغنن و تار[2]

10. ʻĀləm təmām ləẕẕət-i ʻişrətdə şādmān
من با هزار غصّه خزيده بکنج تار[3]

11. Əl-qişşə min ḫəyāllarə məbhūt u dərdnāk
افسرده و شکسته پريشان و بيقرار[4]

12. İlhām olundı köñlümə nā-gāh ġeybdən
کای ضوی ستمزده بس کن تو آه و زار[5]

13. Qıl ḥālun ʻərż ol kərəmün kānınə ki tā
سازد تو را رها زغم چرخ کجمدار[6]

14. Āsūdə ḥāl u şūr u həzārān sürūr ilə
Qılsun rəvānə məskənüvə ol kərəm-şüʻār

15. Bu müjdə ilə dil tapub ārām ġüşşədən
Bir tāzə məṭləʻ etdi mədīḥində āşkār

16. Ey şāḥib-i güzīn Ḥəmid aqa ki Kirdgār
Lüṭf ilə eyləmiş səni ʻāləmdə kām-kār

17. Olsun ziyādə gün-bə-gün ʻāləmdə dövlətün
ʻÖmrün bu növʻ ʻizzət ü cūd ilə pāydār

18. Olsun nəşībi dostuvun şīr ü şəhd ü nūş
Batsun gözinə düşmənivün tīr ü nīş ü ḫār

10[7]
mefʻūlü / fāʻilātü / mefāʻīlü / fāʻilün

Ġazet İẓhār Edən Cənāb-ı Şərq-i Rusun Tövṣīfindədür

1. Çoḫdan gəleydi kāş bu dövrānə[8] Şərq-i Rus
Tā żəʻf-i milləti gətürə cānə Şərq-i Rus

2. Ādāb-ı məʻrifət güli ilən bu ʻəşrdə
Hər bəzmi döndərübdi gülüstānə Şərq-i Rus

3. Ẓülmāt-ı ġəflət içrə idi ḫəlq nā-gəhān
Ḫiżrə rəh oldı çeşme-i ḥeyvānə Şərq-i Rus

4. Āvārə idi ḫəlq biyābān-ı cəhldə
Göstərdi rāh mənbəʻ-i ʻürfānə Şərq-i Rus

[1] Bağ ve çimeni süsleyen besleyici güçler (dört unsur) cennetteki gül ve ırmakları kıskandırmış.
[2] Bülbül gül üzerinde şevkle şūr makamını nağme eder. Sülsül vecde gelip erganun ve saz çalar.
[3] Bütün dünya içkinin lezzeti ile sevinçli iken ben bin kederle karanlık köşeye süründüm.
[4] Kısacası bin hayalle şaşkın ve kedertli, solmuş, kırgın, perişan ve kararsızım.
[5] Birden gönlüme gaybdan doğdu ki ey zülme uğramış Żūʻī, yeter sızlandığın.
[6] O merhamet madenine halini beyan eyle ki seni gidişatı eğri olan dünyanın kederinden kurtarsın.
[7] 70b
[8] dövrānə: dövirānə

5. Ġəflət mərīżinə dəf‘-i dārū-yı və‘ż elə
Ṣəḥḥət verür həmīşə ṭəbībānə Şərq-i Rus

6. Ey kāş olaydı əlli il əqdəm bu ‘əṣrdən
Tā döndürəydi ‘āləmi Loqmānə Şərq-i Rus

7. Əl-ḥəq Məsīḥvār qılur zində mürdəni
Gūyā ki cān verür öli əbdānə Şərq-i Rus

8. Me‘mār-ı fikri tāzəçə tə‘mīr eyləyüb
Qoymur qalə bu milləti vīrānə Şərq-i Rus

9. Ṭūfān-ı cəhl cümlə cəhānı tutub vəlī
Keştī-i Nūḥdur belə ṭūfānə Şərq-i Rus

10. Fir‘ovn–ı cəhldən qutarub millətini çün
Oẖşar bu işdə Mūsī-i ‘İmrānə Şərq-i Rus

11. Qurbān o kimsəyə ki tə‘əṣṣüblə anlayə
Kim təqviyət verür bu müsəlmānə Şərq-i Rus

11[1]

mefā‘ilün / mefā‘ilün / mefā‘ilün / mefā‘ilün

Eyżən Min-Nəvādir-Ṭəb‘

1. Nə müddətdür köñül kim tərk-i mülk-i Şīrvān qılmış
Diyār-ı Qübbədə yüz dərd [ü] möḥnətlə məkān qılmış

2. Düşəndə yādımə əḥbāblar bəzmindəki dəmlər
Bu ḥəsrət köñlümi dāğ eyləyüb hər ləḥẓə qan qılmış

3. Mənim tək hansı kəsdür kim düşüb əḥbābdən ayru
Mənim tək hansı bülbül tərk-i bāğ u būstān qılmış

4. Mənim tək hansı ‘āşiqdür de tāq-ı əbrū-yı cānān
Hilālə döndürübdür qāmətin ġəmdən kəmān qılmış

5. Fələkdən ġüṣṣə dövrāndan bəlādur ḥāṣilim hər gün
Məgər Ḥəqq şādlıq-ẖᵛurşīdini məndən nihān qılmış

6. O növ‘ ilə qılub pā-māl-i dərd ü ġəm məni gərdūn
Görənlər ḥālımı çərẖün əlindən əl-əmān qılmış

7. Şikāyət eyləyürdüm bir rəfīqə çərẖ-i kəc-rovdan
Məni nīşə fələk dərd ü ġəm ilə tev`əmān qılmış

8. Ze-bəs yoẖ ṭālib-i fəżl ü kəmāl u şe‘r ‘āləmdə
Bu mə‘nīdən baña dövrān əliflərdən sinān qılmış

9. Dedi gūyā ki aqadan ẖəbərsizsən o aqa kim
Müṭəvvəl fəżl mə‘nāsını kövn ẕərrə bəyān qılmış

10. Səlīl bir əḥsən-i səbṭ-i peyəm-bər vāriṡ-i Əḥməd
Ki cədd-i pākını Ḥəqq bā‘iṡ-i kövn ü məkān qılmış

11. Sipihr-i ‘izzət ü ẖᵛurşīd fəżl ü cūd Mīr Mehdī
Ki ḥəsən ẖəlqəni Ḥəqq rəşk-i firdövs-i cənān qılmış

---

[1] 20b; 58b

12. Kəmāl u ‘elm ü fəżl ü cūd bir bāğ-ı dil-ārādur
Ḫudāvənd-i cəhān ol bāğə ẕātın bāğbān qılmış

13. Əlā ey mə‘dən-i eḥsān əlā ey mənbə‘-i ‘ürfān
Səni Ḫəllāq-ı ‘āləm bəẕl ü lüṭf ü cūdə kān qılmış

14. Mürüvvət nükhəti sizdəndi dā`im əhl-i ‘ürfānə
Kul-i cūd u səḫāyə ẕātıvı Ḥəqq gülsitān qılmış

15. Şərīṭə rəsmdür əş‘ārdə Żū`ī ədā qılmaq
Ki bu qānūnı əvvəldə ḥakīm-i nüktə-dān qılmış

16. İlāhī eylə gün gündən füzūn ‘ömrün cəlālın kim
Səḥāb-ı şəfqətin fərq-i cəhānə sāybān qılmış

12[1]
mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün

Qəṣīdəəst Ki Dər-Mədḥ-i ‘Ālī-Şān Bəḫış Bəg Vələd-i Mərḥūm Atabəg Mərqūm Şode

1. Nədəndi ey dil-i ġəm-dīdə belə zār oldım[2]
Bəlā vü dərd [ü] ġəm [ü] möḥnət ilə yār oldım

2. Qoyub Şəmāḫı kimi rəşk-i bāğ-ı firdövsi
Muğāndə ġüssə muğīlānınə dūçār oldım

3. Mən etmişəm bunı yā kim bu iş müqəddər imiş
Bu fikr ilə gecə gündüz dəḫi fikār oldım

4. Olubdı bāğ-ı cəhāndan gül-i səḫā məfqūd
Odur ki mən kimi şā‘ir bu növ‘ ḫār oldım

5. ‘Əcəbdi pīr zəmānımdə pāy piyādə qalub
Ayaġ yalın dəḫi getməkdə bī-qərār oldım

6. Bunun ‘əlācını dün pīr-i ‘əqldən ṣordum
Cəvābı ilə ġəm ü ġüṣṣədən kənār oldım

7. Dedi məgər ki çıḫub ḫāṭirindən ol Atabəg
Həmīşə mərhəmət ilə şərəf-şi‘ār oldım

8. Özi behiştə gedib var özi kimi ḫələfi
Eşitcəgin bunı ḫ˘oş-ḥāl-i rūzgār oldım

9. Baḫış bəg ol ki səḫāsı ‘əyāndı Qafqāzə
Bu müjdə ilə ümīdimdə üstvār oldım

10. Durub ayağə qocə ḥālət ilə sə‘y qılub
Ümīd Kə‘bəsinə cānlə rəh-sipār oldım

11. Gəlüb ḫulūṣ ilə yetdim qədīmi dərgāhə
Elə təṣəvvürim oldı ki tācdār oldım

12. Həmīşə çün mənə sizdən yetübdi cūd u səḫā
Genə bu dərgəhə gəldim ümīdvār oldım

---

[1] 39b
[2] oldım: oldun

13. Sizün yolundə görürdüm həmīşə fəżl [ü] kərəm
Müdām-ı cədd u əbūndan nəvālə-ḫˇār oldım

14. Du‘ā ilən elə Żū`ī təmām əş‘ārun
Murād-ı məṭləbimə mən də kām-kār oldım

15. İlāhi saḫla bəlādan özini övlādın
Bu dərd[1] ẕikrinə hər leyl hər nəhār oldım

13[2]
fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

Qəṣīdə Min-Nəvādir-Ṭəb‘

1. Dün ki bāz-ı fələk öz lānəsin etdi məqām
Məş‘əl-i şīdi əḥāṭə elədi zəng ü ẓəlām

2. Ləşkər-i həmm ü ġəm etdi dil-i məḥzūnə hücūm
Żīğəm-i möhnət edüb ḫāṭir-i vīrānı konām

3. Şəkvə-āğāz qılub dərd ü ġəm-i ‘āləmdən
Āh u əfğān ilə hər dəm keçürürdüm əyyām

4. Beytü`l-əḫzānə qədəm basdı kərəmdən nā-gəh
Bir rəfīqim ki ḥəbību`llāhə olmuş həm-nām

5. Dedi ey Zū`i-i bī-çārə vü möḥnət-dīdə
Nə dutubdur səni bu növ‘ səqām u ālām

6. ‘Ərż qıldım ki Şəmāḫıdan edüb tərk-i vəṭən
Mülk-i Qudyāldə bir vəż‘lə dil dutdı məqām

7. Dövr-i gərdūn məni bir növ‘ ayağə saldı
Ay u gün keçdi görünməz gözə bir bādə vü cām

8. Cāẕəliq olmaqı istər məni çərḫ-i kəc-rov
Ki qılub ləẕẕət-i dünyānı baña cümlə ḥarām

9. Fikr edirdim ki nə növ‘ ilə sər-əncām qılaq
Tā ki tapsun bu pozuġ ḥālətim ol işdə niẓām

10. Hīç inṣāf idi şā‘ir qədəḥ-i meysiz olə
Qalə bī-bādə vü bī-sādə ḥəzīn ü nā-kām

11. Yoḫdı bir kimsədə ḥāl-i dil-i dīvānəmizə
Bir ‘əlāc eyləyübən kārımə versün əncām

12. Dedi ey Żū`ī-i ġəm-dīdə ḫəbərsizsənmiş
Ol hünər kānı səḫā mə‘dəni kim ḫāṣ ilə ‘ām

13. Dər-i eḥsān u ‘əṭā səndədi cümlə çākər
Bāb-ı əlṭāf u səḫā səndədi ṣidq ilə qulām

14. Gedüb iẓhār elə ol sərvərə ḥāl-i zārun
Tā kifāyət edə hər nəḥv saña olsə mərām

---

[1] dərd: dərd ü
[2] 17a; 59a

15. Kān-ı fəżl ü hünər ü cūd[1]
Ki qılubdur onə Ḥəqq öz kərəmindən ikrām

16. Mən də bir Türkī qəṣīdə deyübən əḫvālım
Etdim ol mənbəʻ-i əlṭāf u səḫāyə iʻlām

17. Żū`iyā qāʻidədür şeʻrdə āḫırdə duʻā
Ṭūl verme elə bu ṭərz ilə sən də itmām

18. Dövlət ü ʻömrüvi əfzūn eləsün bārī Ḫudā
Nə qədər var cəḥān içrə şühūr u aʻvām

14[2]
feʻilātün / feʻilātün / feʻilātün / feʻilün

İbrāhīm Bəg Əḥmədbəgof Ḥużūrınə Yazdıqı Kāğəẕdür

1. Ey gülüstān-ı fəżīlətdə Birāhīm-i zəmān
Fəżldə şāhid-i ʻādildi təmām-ı cəhān

2. Var bir məs`ələ-i müşkilim ḥəll eylə onı
Sañadur çünki həmīşə dil ü cānım qurbān

3. Nədi bāʻis ki Ḫudāvənd ü kərīm ü ʻādil
Eləyüb ʻārif-i dānānı əsīr-i nā-dān

4. Bəḫş edübdür neçə ḫər ṭīnətə fərr-i Firʻovun
Eləyübdür neçə Mūsā ṣifəti çöldə şubān

5. ʻÜrəfā zār [u] zəbūn kīsə-i āmālı təhī
Cühəlā dövlət ü neʻmətlə dəm-ā-dəm ḫəndān

6. Mən kimi şāʻir ü māhir ki ġəzāl-i ġəzəlim
Görsələr vāleh ü şeydā olə Səʻd ü Səlmān

7. Līk ṣəd-ḥeyf ki müddətdi gəlüb Qudyālə
Qalmışam kīsə təhī ḫəstə vü zār u ḥeyrān

8. Nə deyüm bu sözi mən çıqdı tütün başımdan
Ki tütün almaqınə olmayə ādəmdə təvān

9. Gəlmişəm getməgimə yoḫdı kərāīm ki gedim
Bu də bir məs`ələ-i ṣaʻb idi ey rūḥ-ı rəvān

10. Tarı ḥifẓ eyləsün övlādıvı hər bəlādan
Ol səḫā-ṭəbʻ Nəcəf bəg odı kān-ı eḥsān

11. Olmasaydı o əgər elə yəqīn kim mən-i zār
Az zəmānda tən-i bīmārım olurdı bī-cān

12. Yazubən bu sözi məḫfī saña iẓhār elədim
Öz ḫarābə evimə getməgə qıl bir sāmān

15[3]
mefāʻilün / feʻilātün / mefāʻilün / feʻilün

[1] İlk dize eksiktir.
[2] 71a
[3] 31b

Ādamlarımız (?) Nəṣīḥət-i Ṭərīqlə

1. Dolubdı millətimiz ẓülmət-i cəhālətdən
Oyanmayur nədi bā‘iṡ bu ḫ∨āb-ı qəflətdən

2. Dutubdı ‘ərṣə-i āfāqı cümlə ḥikmət ü ‘elm
Çıḫur səmāyə ḫəlā`iq bugün fərāsətdən

3. Qalubdı bircə bu İslām milləti məḥrūm
Təmām millət-i ‘āləm dolubdı ḥikmətdən

4. Bu bilməmək bizə tə`ṡīr gör ki kimdən edüb
Uzun ətək yekə qurşaq böyük ‘imāmətdən

5. Qədīm ‘əṣrdə insān ki vəḥşī idi təmām
Bular hələ deyəsən çıḫmayubdı vəḥşətdən

6. Ḫudā yaratduqı əşyādan eyləyüb mümtāz
Mələkdən artuq edübdür səḫā kərāmətdən

7. Qoyubdı başıña lüṭf ilə tāc كرّمنا[1]
Vücūdun eyləmə ḥeyvān belə şərārətdən

8. Adındı ins dögül vəḥş ey gözim nūrı
Dəḫi müsəlmān ‘ibārətdurur səlāmətdən

9. Nədəndi mūẕī-i ḥeyvān tək tökürsən qan
Saña nə ḥāṣil olur belə qətl ü ‘ġārətdən

10. Yā məhbəs içrə qalursan nə qədri ‘ömrün var
Həlāk olursan u yā əmr olur ḥökūmətdən

11. Sölə ki hansı kəs ‘āləmdə tapdı rāḥətlüq
Belə şərārət ilə yā bu qətl ü sirqətdən

12. Kişi tapar iki dünyādə ‘izzət-i ‘uẓəmā
Həmīşə etdügi inṣāflən mürüvvətdən

13. Nə qədri saq olı ḫəlq içrə eḥtirām tapar
Öləndə qəbri olur mövqe‘-i ziyārətdən

14. ‘Ulūmə sə‘y qılub eylə mə‘rifət kəsbin
Ki tā ḫəbər biləsən ‘āləm-i ḥəqīqətdən

15. Nəẓārə eylə təvārīḫə gör bənī ādəm
Necə tərəqqi edüb imdi bəd-i[2] ḫilqətdən

16. Nə bu libās var idi nə bu ṭə‘ām nə ev
Dögüldi ādəmə təşbīh[3] hīç bābətdən

17. Nə bir niẓām var idi nə dərs-i bəḥs-i ‘ulūm
Behişt olubdı cəhān indi nāz u ne‘mətdən

18. Vəlī nədür ki ādəm çoḫı əzəlki tək
Qalubdı vəḥşət ilə çıḫmayub o ḫişlətdən

---

[1] İsra suresi, 70. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019. http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=17&ayet=70
[2] bəd-i: bəd ü
[3] təşbīh: təşəbbühə

19. Biri birinün ətin qurd kimi didir hər gün
Haçan bular çıqacaqdur bu növ‘ bid‘ətdən

20. Ḥədīs̱u حديث من سلم المسلمون من يده[1]
‘Əyān edübdi müsəlmānlıqı bu ḥālətdən

21. Bizə buyurmış əzəldən ki اطلبو العلم[2]
Çatub bu ḥökm-i mətīn mənbə‘-i nübüvvətdən

22. Neçə mis̱āl ilə Pərvərdgār Qur`āndə
Bəyān edüb bizə لايستوى[3] bu bābətdən

23. Özün sölə görək āyā təfāvüti yoẖdur
Kūr ilə gözlülərün yā ki nūr ẓülmətdən

24. Sözün danışmaqə dilmācə eḥtiyācun var
O da sənün təki ādəmdi öl ẖəcālətdən

25. Ḥədīs̱ ilən yetüşübdür bu söz ki əṣḥābə
Soruşdılər gəlübən ẖātəm-i risālətdən

26. Cəhāndə əfżəl-i ə‘māl hansıdur sölə
Buyurdı ‘elmdür əfżəl təmām-ı ẖidmətdən

27. Soruşdılar neçə kərrə ki ondan artuqını
Buyurdı ‘elmdən əfżəl olur mı ṭā‘ətdən

28. Belə olandə nöçün qoymayursən İslāmı
Ki ḥāṣil eyləyə ‘elm-i nücūm u hey`ātdən

29. Nöçün ‘ulūmə deyüb pis yazıq müsəlmānı
Gerüdə saẖlamısan indi sā`ir ümmətdən

30. Nöçün qoyursan u ẖəlqi ‘əvām-ı kə`l-əğnām
Utangilən kişi vəhm eylə bir qiyāmətdən

31. Dolar cəḥīmə bu ‘āləm-nümā-yı fāsiq ilə
Bizə yer olamaz Allāh qoysə kəs̱ətdən[4]

32. Eşitdün imdi qoy övlādun eyləsün təḥṣīl
Saña çatə iki dünyādə bāğ-ı cənnətdən

33. Mü‘əllim ādəmə tapşur gəl oğluvı yoẖsə
Hər adı mollā dögül ṣāḥib-i fəżīlətdən

34. Ayaġ yalın baş açuq mündəris məkānlardə
Olur mu ḥāṣil öyrədə fünūn ḥikmətdən[5]

35. Hər adı mollā olur mu ‘əzīz-i mən mollā
Nə fā`idə qurı ad bilməsə kitābətdən

36. Bu mollālar birisi bilsə Leylī Məcnūnı
Qulaqımı kəsərəm nəẕr edüb bu bābətdən

---

[1] Müslüman, müslümanların elinden ve dilinden emin olduğu kimsedir.
[2] İlmi isteyiniz.
[3] Haşr suresi, 20. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019. http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=59&ayet=20
[4] Vezin bozuk.
[5] Vezin bozuk.

37. Bular təmām öli mollāsıdı yeyə ḥalvā
Nəīnki dərs deyə ḥikmət ü ṭəbābətdən[1]

38. Nə qədri söyləyəsən Zū`ī kimsə pənd almaz
Nə sūd daş kimi məẖlūqə bu lüğətçədən

16[2]
fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

Dər-Tə'rīf-i Səlīm Bəg Goftə

1. Ey köñül bəsdi bī-qərār oldun
Ġəm-i əndūhlə fikār oldun

2. O bəlālar ki görməyüb hīç kəs
Özün āẖır onə dūçār oldun

3. Tərk qıldun Şəmāẖı gülşənini
Gedüb āẖır Muğānda ẖār oldun

4. Nə Muğān bəlkə vādī-i Bərəhūt
Əhl-i təsbīhdən şümār oldun

5. Həm-dəmün idi ṭūṭī vü bülbül
İmdi həm-rāz-ı mūr u mār oldun

6. Ṣəbr qıl etmə çoẖ də āh u fəğān
Nə qədər ẖəstə vü nizār oldun

7. Bir də gördün 'ināyət etdi Ḫudā
Hər murād üzrə kām-kār oldun

8. Əlüvi dutdı bir kərəm kānı
Ṣāḥib-i 'izz-i e'tibār oldun

9. O kərəm kānı kim müdām ondan
Hər zəmāndə nəvālə-ẖᵛār oldun

10. Zū`i bəḥr-i səẖā Səlīm bəg kim
Pāy-ı pūsınə rəh-sipār oldun

17[3]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Çün cüyūş-ı şəhü`l-leyl nümāyān oldı
Gecə gəldükdə yəqīn ḥəşr-i ġərībān oldı

2. Beytü`l-əḥzānım ara əgləşübən (?) ḥəsrət ilə
Köñlümə dərd ü ġəm ü ġüṣṣə firāvān oldı

3. Nə ẕiməm [ü] nə pərəstār nə mūnis nə rəfīq
Dəm-bə-dəm dīdələrimdən dökübən qan oldı

4. Fikr edirdim nədi cürmim ki bu qürbətdə mənim
Həm-dəmim şām [u] səḥər nālə vü əfğān oldı

---

[1] ṭəbābətdən: şərī'ətidən (d.)
[2] 23a
[3] 86a

5. Nā-gəhān hātif-i ġeybī kimi bir yār-ı ʻəzīz
Müjdə-i şövq kimi ẖürrəm ü ẖəndān oldı

6. Dedi ey Żū`ī-i dil-ẖəstə dəẖi ġəm çəkmə
Dərd-i möḥnətlərüvə müjdə ki dərmān oldı

7. Çəkdigün qürbət-i ẕillət ü möḥünət getdi
Ġəm zimistānı saña bāğ-ı gülüstān oldı

8. Dedim ey dost nədür bir belə beḥcət ẖəbəri
Dedi şeʻr ol ki Ḫudādan saña eḥsān oldı

9. O şəh-i məsnəd-i ʻürfānı ki beytu`llāh
ʻƏzm-i ṭavf eyləyübən zā`ir-i riżvān oldı

10. İmdi ṣəd şükr ki öz şövkət-i şānıyla bugün
Gəlüb öz təẖt-i humāyūnunə sulṭān oldı

11. O nəcībü`n-nücəbā cūd Səttār nəg kim
Fəżl-i cūd ilə adı şöhrət-i Şīrvān oldı

12. Bəẖşiş ü cūd u səẖāvət sizə ẕātī ẖiṣlət
ʻElm ü ādāb u hünər sizdə firāvān oldı

13. Gər ẖəzān fəṣlidi lākin qədəmündən biz içün
Növ-bəhār oldı cəhān mövsüm-i būstān oldı

14. Eləsün bāqī Ḫudā şövkət-i şān ilə səni
Çünki səndən hamuyə şövkət ilə şān oldı

15. ʻİzzət-i dövlətivi dā`imī qılsun Ḫāliq
Çünki ʻāləm sənə hər gündə s̱ənā-ẖ˘ān oldı

16. Bāb-ı ʻədl oldı qapun ẖəlqə dəẖi Żū`ī-i zār
Ṣidqlə dərgəhüvə bəndə-i fərmān oldı

18[1]
mefāʻilün / feʻilātün / mefāʻilün / feʻilün

1. Bəhār olubdı cavānlıq düşüb genə yādə
Köñül dilər olə bəzmində sāğər-i bādə

2. Neçə rəfīq-i müvāfiqlə ṣəḥn-i gülşəndə
Sürūd-ı rūd ilə cām-ı şərābı āmādə

3. Keçürdə fəṣl-i bəhārı riyāż-ı riżvān tək
Behişt-i ʻədni mühəyyā edə bu dünyādə

4. Vəlī nə sūd ki mümkün dögül ziyād etmək
Nə şey` ki rūz-ı əzəldə olub Ḫudā-dādə

5. Mürüvvətün əs̱əri yoẖdı hīç kimsənədə
Genə səẖā tapulur rind-i bādə-peymādə

6. Fəqīr ü münʻim-i əhl-i zəmānənün birisi
Tapulmayur çatə ġəm günlərində imdādə

7. Keçür bəhār ilə ʻömrim ʻəbəs̱ yerə bī-cā

[1] 121a

Bu ḥāldə bizi qoyma İlāhi yet dādə

8. Dünən təżərru‘ ilə belə ‘əqldən sordum
Cəhāndə kimdi çatan belə gündə fəryādə

9. Cəvāb verdi ki ey Żū`ī-i ġəm-ālūdə
Məgər ki görməmisən ol əmīr ḫān-zādə

10. Əmīrḫān ki Ḫudāvənd ẕātını eləyüb
Əmīr-i məmləkət-i fəżl ü cūd mə‘nādə

11. Rə`īs-i şəhr-i səḫāvət əmīr-i mülk-i ‘əṭā
Ki fəżldə dögi həmtā-yı Ḥātəm-i Ṭā də

19[1]
mef‘ūlü / fā‘ilātü / mefā‘īlü / fā‘ilün

1. Bilməm nədəndi yoḫdı ṣəfā bu bəhārdə
Nə seyr-i gülşən ü gül ü nə lāləzārdə

2. Nə güldə ‘əṭr var nə bülbüldə bir nəvā
Nə ẕövq-i sāyə ‘ər‘ər ü sərv çinārdə

3. Yoḫdur əzəlki qā‘idədə cəzbə ḥüsndə
Dil-bər dögül o ṭavr ilə ruḫsār-ı yār də

4. Vermir nəşāṭı ḫāṭirə nə şūḫ-ı şāh-nāz
Nə ẕərrə qədri şūr u humāyūn ḥiṣārdə

5. Nə var nəşāṭ meykədə ṣəḥnində ‘ārifə
Nə bir əs̱ər nə nəş`ə mey-i ḫˇoş-güvārdə

6. Yā Rəb nədəndi cümləsi tə`s̱īrdən qalub
Cām-ı mey ü sürūr-ı ney ü çəng tār də

7. Dün ‘əcz ilə soruşdım mən pīr-i ‘əqldən
Bā‘is̱ nədür bu ḥālə bugün rūzgārdə

8. Lüṭf ilə gəldi niṭqə dedi ey fəqīr-i sən
Qıl bir nəẓər cəhānə nihān āşkārdə

9. Bī-pūlluqdı bunları tə`s̱īrdən salan
Bir sirr varmış ol adı pūl zəhr-i mārdə

10. Sərbārdur təmām mey ü bəzm ü yār u gül
Gər olmasə bəğəldə zər-i sikkədārdə

11. Pūl olsə növ-bəhār olı qış mövsümi əgər
Pūl olmasə olarsan dūzəḫdə nārdə

12. Bir cövhər-i nəfīsdi bu pūl ki cənnəti
Pūlla verür ḫəlā`iqə fikr elə tārdə

13. Həm ḥālət-i ḥəyātdə həm vəqt-i mərkdə
Lāzımdı bu cəhāndə olan cümlə kārdə

14. Pūl eyləyür təmām köñül ārzūların
Bī-pūl cümlə ḫəlq qalur iżṭirārdə

[1] 128b

15. Yoḫdur bu gündə mə‘rifət ü şe‘rə müştərī
Hərçənd cüst [ü] cū elədim hər diyārdə

16. Ancaq əmīr-i məmləkət-i cūd Əmīrḫān
Kim Ḥātəm-i zəmānədi bu rūzgārdə

17. Bāb-ı səḫāsı qiblə-i ərbāb-ı mə‘rifət
Ẕikr-i ‘əṭāsı vird-i ṣaġār u kibārdə

18. Ondan olur ‘əlāc genə dərd-i Żū`iyə
Yoḫdur səḫā rəviyyəsi gūşə kənārdə

20[1]
mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün

Vələhu Eyżən

1. Cəhān köçübdi behiştdən əgərçi ləẕẕət ilə
Nə sūd ḫəlq qalub ẓülmət-i cəḥālət ilə

2. Sölə ki hansı zəmāndə var idi bir telefon
Yā telġıram [yā] vaġon kim gedir bu sür‘ət ilə

3. Səmənd sür‘ət ilə on günə gedən rāhı
Vaġon gedir onı bir gündə istirāḥət ilə

4. Evində görmədigün hər ṭə‘ām lövn-bə-lövn
Gəlür ḥużūruvə hər mənzilündə ‘işrət ilə

5. Eşitmisən ki Süleymān gedirdi bād üzərə
Olurdı kölgəligi quş qanadı zəḥmət ilə

6. Sən indi təḫt-i rəvān üzrə ondan artuqraq
Vaġonda seyr eləyürsən həzār ḥəşmət ilə

7. O söz ki sən onı bir ildə hīç bilməzdün
Ġazet verür ḫəbərin gündə yüz ḥekāyət ilə

8. Cəmī‘-i ḥikmət-i ‘elm-i zəmīn[i] Yūnānun
Bu yerdə ẓāhir olubdur əgər sühūlət ilə

9. Vəlī çe fā`idə ādəmlərinə ḥikmət-i ‘elm
Dögül mü`əs̱s̱ir bir zərrəcə sirāyət ilə

10. Təṣəvvür eyləməyürlər ki muncə əşyānı
Tapubdılar hamusın dərs-i bəḥs̱-i ḥikmət ilə

11. Gərəkdi bizdə də olsun mədāris ü məktəb
‘Ulūm-ı fəżlə çataq məktəb içrə zəḥmət ilə

12. Gərək mü‘əllim-i qābil olə o məktəbdə
Cəvāb söliyə hər bir su`ālə diqqət ilə

13. Nəīnki bizdəki tək ẓāhirīn edə bər-bād
‘Əbā qəbā uzun arḫaluq u ‘imāmət ilə

14. Su`āl edəndə ġəżəbnāk olub der dinmə

[1] 18a

Ki kāfir oldun bir də demə bu kəlmət ilə

15. Dögül bu növ‘lə cānım ‘ulūm əhli gərək
Verə cəvāb mətīn sā`ilə ləyāqət ilə

16. Nə növ‘ söz söləsə bənd edər ḥədīs̱ə anı
Deyər bəlī bunı Qur`ān deyübdi āyət ilə

17. Dürüst baḫson əgər bilməz öz adın yazmaq
Bu qism ādəm-i mollādı nə dəlālət ilə

18. Bizim bu mülkdə bī-mə‘rifət belə qalmaz
Dolar mürūr ilə yüz ‘elm ü min fərāsət ilə

19. Nə sūd o vəqtə bizim ‘ömrimiz vəfā etməz
Tükəndi əhl-i cəḥālət içində ḥəsrət ilə

20. Nə qədri dād elədim məktəb eyləyün bün[y]ād
Oḫı oyan yuḫudan qalma ḫᵛāb-ı qəflət ilə

21. Sözim bu dāşə dönən ḫəlqə etməyür tə`s̱īr
Nə`dim nə çārə deyüm bu sözi nə ṣūrət ilə

22. Nə qədri söylədi İrşād Mollā Nəṣrə`d-dīn
Bu yaḫşı sözləri yüz və‘ẓ min nəṣīḥət ilə

23. Bu daş baqırlu ḫəlā`iq qəbūl etmədilər
Niẓām-ı mə‘rifəti qaldılar żəlālət ilə

24. Budur bu ... ey ḥəyāt-ı cān-pərvər
Ġazetdə dərc elə bu şe‘ri bir kināyət ilə

25. Ki bəlkə Zū`ī-i kəm-nām künc-i ‘üzlətdə
Edən du‘āsı ḥuṣūlə[1] yetə icābət ilə

21[2]

mef‘ūlü / fā‘ilātü / mefā‘īlü / fā‘ilün

1. Çərḫün nədür ‘ədāvəti mən dil-fikār ilə
Qoymuş məni bu dərd ü ġəm-i bī-şümār ilə

2. Yoḫ əhl-i ḥāl şərḥ eləyim tā bəlālarım
Çoḫdur şikāyətim mənim Pərvərdgār ilə

3. ‘Uryān edübdi nərgis-i bīmārı sər-nigūn
Həm-dəm qılubdı gör gül-i ḥəmrānı ḫār ilə[3]

4. ‘Īsā kimi vücūd-ı piyādə ḥımārı yoḫ
Nāqə verüb ḥımār olanə yüz qaṭār ilə

5. ‘Ārifləri bəlā vü ġəmə həm-dəm eyləyüb
Nā-dān olanı sīm u zər-i bī-şümār ilə

6. Yoḫdur bir ağ gün mən-i bəḫti qara içün
‘Ömrüm keçir ‘əbəs̱ belə leyl ü nəhār ilə

---

[1] ḥuṣūlə: qəbūlə (d.)
[2] 168b
[3] Həm-dəm qılubdı gör gül-i ḥəmrānı ḫār ilə: Həm-dəm qılıbdı nərgis-i gül bər ruḫu ḫār ilə (d.)

7. Yā Rəb həmīşə belə olubdur mı rūzgār
Yā rūzgār imdi olub bu qərār ilə

8. Mən belə fikrlərdə köñül içrə müżṭərib
Cəng ü cidāldə fələk-i kəc-mədār ilə

9. Oldı dūçār baña ədīb-i zəmānə kim
Həm-nāmdur birisinə ol həşt ü çār ilə

10. Rāḥil təḫəllüṣ ol ki qılur kūr dīdəsi[1]
Gər olsə həm-nəbərd yüz İsfəndiyār ilə

11. Ḫāqānī-i zəmānədi hər növ‘ şe‘rdə
Feyz-i cəhānə gün kimidür iştihār ilə

12. Etdi ḫiṭāb bəndiyə Żū`ī nə var genə
Çoḫ də ḫəyālə getmə dil-i dāğdār ilə

13. Vəqtün ḫ˘oş eylə ġəmimə dövr növ-bəhārdur
Tər eylə bir damağı mey-i ḫ˘oş-güvār ilə

14. Çoḫ çəkmə rūzgār ġəmin yoḫ var içün
Hīç kimsə çün bacarmadı bu rūzgār ilə

15. Şād ol cəhāndə çəkmə dəḫi var yoḫ ġəmin
Yoḫdur təfāvüti əcəlün yoḫ var ilə

16. ‘Ömrün keçürtmə dərd ilə ‘eyş ü nəşāṭ qıl
Az cəng eylə ḥökm-i Ḫudāvəndgār ilə

17. Bu nüktəni əzəldən əbəd kimsə açmayub
Sən bundə bəḥs eyləmə çoḫ Kirdgār ilə

18. Bir sirr var bu işdə Ḫudāvənd-i ẕü`l-minən
Ḫəlq eyləyübdi hər birini bir qərār ilə

19. Bə‘żün alubdı ‘əqlini mālın verüb füzūn
‘Ömri keçür ḥesāb ilə āh u zār ilə

20. Bə‘żə verübdi ‘əql ziyādə nə sīm ü zər
‘Əqlilə ḫ˘oşdı olmasə gər bərg ü bār ilə

21. Ṭūl etmə Żū`ī ‘ārı buraḫ dövlətün olə
Dövlət olur mu dəhrdə nāmūs u ‘ār ilə

22[2]

mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün

Dər-Tə‘rīf-i Məḥəmməd Bəg

1. Mənim ‘ömrimsən ey sāqī yetüşdim bəs ki mən cānə
Nədür fövt eyləmək vəqti gətür sən cām-ı peymānə

2. Bəhār əyyāmıdur baḫ gör gülüstān içrə bülbüllər
Gəlübdür gül həvāsıylə necə fəryād [u] əfğānə

3. Açılmış gülşən içrə yüz gül ü rə‘nā nəzākətlə

[1] dīdəsi: dīdəsi kim
[2] 14b; 73b

Verübdür nāmiyə min zīb-i zīnətlər gülüstānə

4. Qədəm bas gülsitānə bāğ ara gör kim nə şūr ilə
Nəvālar sāz edüb ‘uşşāq içün qumrī-i dīvānə

5. Açub hər gūşəsində gülşənün yüz məclis-i ‘işrət
Bəlābil ləḥn-i mūsīqār ilə gəlmiş nə əlḥānə

6. Gülün şūr-ı (?) ruẖundan nərgis-i bīmār çeşmindən
Biri ġərq-i ‘ərəq olmuş biri dolmuşdurur qanə

7. Oẖur vəṣf-i behişt-i ‘ədn hər bir gūşədə ṣulṣul
Dügāh ṣübḥ ü şām içrə neçə ‘uşşāq-ı dīvānə

8. Görüb bu ‘işrət-i pünhānı sordum bāğbānlardan
Nədür bu ‘eyş [ü] ‘işrət vāqif et bir sirr-i pünhānə

9. Dedi ey bī-ẖəbər gūyā ẖəbərsizsən bu ‘işrətdən
Ki ‘āləm sər-bə-sər dönmüş behişt-i ‘ədn-i riżvānə

10. Budur vəchi Məḥəmməd bəg büsāṭ-ı toy binā etmiş
Fələk cedy ü ḥəməldən bəzmə vermiş bərrə büryānə

23[1]

mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün

Eyżən Min-Nəvādir

1. Köñül bir ‘ibrət ilə qıl nəẓārə dünyānı
Bu beş gün ‘ömr içün incitmə çoẖ gözəl cānı

2. Hanı Sikəndər ü Cəmşīd ü Bəhmən ü Dārā
Ki imdi topraqə dönmüş o nāzlu əbdānı

3. Dürüst diqqət elə bir umūr-ı dünyāyə
Təmām şāh u gədā cümləsi olur fānī

4. Bu ‘əṣrdə dəẖi çoẖ pādşāhə eylə nəẓər
Nə ṭövr ẕillətə āẖırdə döndi dövrānı

5. Otuz üç il elədi ‘āləm içrə sulṭānluq
Gör āẖır eylədilər ḥəbs o növ‘ sulṭānı

6. Nədür bu dəhrdə bundan ötəri bī-hūdə
Şınẖiyyəti (?) vermə nə ḥāl olsə şād qıl cānı[2]

7. Çü yoẖdı kimsədə qüdrət qəżāyə təğyīrə
Rıżā ilən elə ẖ̆oş ẖāṭir-i pərīşānı

8. Ziyādə fikrlərə düşmə anla bu rəmzi
Nə gücdə ẖəlq eləyüb Ḥəq əzəldən insānı

9. Gücündən artıqə ümmīd dutmə ġəm çəkmə
Nə gəlsə şād qıl āẖır dil-i ġəm-əfzānı

10. Ümīd dutmə ki ẖurmā verə dirəẖt-i çinār
Olur mu dərmək ‘əzīzim tikandan almanı

---

[1] 33b
[2] Vezin bozuk.

11. Nə növ‘ ẖilqət edübdürsə ẖāliqü`l-əşya`
Muḥāldur onə ey dil təğayyür imkānı

12. Görəñ olur mu dəvə çevrilüb olə ādəm
Vəyā ğəzāl edəsən qurdı yā ki aşlanı

13. Genə təṣəvvür edür ‘əql-i nüktə-dān ki Ḫudā[1]
Ziyādə qüvvədə ẖəlq eyləyübdi insānı

14. O qüvvələr ki bənī ādəmə verib Ḫāliq
O gücdə eyləməyüb ẖəlq hīç bir cānı

15. Əgərçi ṣūrət-i şəẖṣiyyə tapmayur təğyīr
Vəlīk ‘elm qılur çoẖ ziyādə nöqsānı

16. Əgərçi ṣūrətə təğyīr ġeyr-i mümkündür
Vəlī təğayyüri[2] mümkündi ḥāl-i mə‘nānı

17. Biri öküz təki nāqiṣdi ādəmiyyətdən
Biri ‘ulūm oẖuyubdur keçübdi Loqmānı

18. Necə ki ṣūrət ilən müttəhiddi cümlə bəşər
Muğāyərət nə qədərdür gör əhl-i ‘ürfānı

19. Əzəl zəmāndə də inṣandə var idi çıplaq
Nə düşsə əhl qılurdı keçirdi sāmānı

20. Bular də bīşədə cəngəllər içrə qalmışdı
Məqām dutmuş idi özlərinə ṣəḥrānı

21. Yavaş yavaş bulara gəldi kāmil ādəmlər
Yetürdi tā bu məqāmə ki dutdı dünyānı

22. Müsəẖẖər etdi ‘ulūm ilə fīl ü bəbr ü pələng
Əsīr qıldı fərāsət nəhəng dəryānı

23. O rütbədən bu məqāmə nədən çatub sölə
‘Ulūm ilən bəlī ‘elm eyləyüb belə anı

24. Sölə bu ‘elm nə ṭərz ilə pəs olur ḥāṣīl
Ki kāmil ādəm edə bir o növ‘ ḥeyvānı

25. Bu ‘elm mədrəsə məktəblər içrə ḥāṣīl olur
Mü‘əllimi də gərək olsun ‘elm-i ‘ummānī

26. Nəīnki bir qurı ‘əmmāmə vü ‘əyālı olə
Vəlīk bilməyə imlānı yā ki inşānı

27. On on beş il bizim ādəmlər eyləyür təḥṣīl
Nə dil bilür ‘Ərəbīcən nə yaẖşı imlānı

28. Üç il içində Rusun[3] məktəbdəṭāliblər
Bilürlər üç dili həm oẖumaqlə yazmanı

29. Üç ildə gör necə kāmil ‘Ərəb dilini bilür

---

[1] Ḫudā: Ḫudā bil
[2] təğayyüri: təğayyür
[3] Rusun: Nədən Rus

Ki Rusə tərcümə eylir ḥədī̱si Qur`ānı

30. Nədür səbəb bunə pəs bī-niẓāmlıqdur həm
Nə yoẖdı yaẖşı müʻəllim də öyrədə anı

31. Bizimki getdigi təḥṣīl ʻəbādı ʻəmmāmə
Biri təʻəṣṣüb-i məzhəb ki yıẖdı dünyānı

32. Deyür danışməgilən Rusī rūzə bāṭil olur
Yəqīn ki kāfir olur qoysə başə şapqanı

33. Biləndə Rus dilin kimsə eyləyür təkfīr
Ki kəsb-i məʻrifətə qoymayur müsəlmānı

34. Nə çārə belə bu ʻāləm təmāmı cühhālə
Ki saldı ẓülmət-i cəhl içrə əhl-i īmānı

35. H̱udā vü Marrat u Kristos u Tarı bir sözdür
Bu küfr olur mu kişi bilsə bu müʻəmmānı

36. Əgərçi Rus dilini bilməgi günāh desön
Qamu dili niyə dersən bilən Süleymānı

37. Nə olsə dəhrdə cəhlindən ʻelm əfżəldür
Bunı ʻalən buyurubdur rəsūl-i ʻürfānī [1]

38. H̱üsūṣi hər dili hər məzhəbi gəzüb bilmək
Tətəbbuʻ ilə qəbūl eylə şərʻ-i ġərrānı

39. Qəbūl-i qəvllə girmə bu dām-ı təqlīdə
Uṣūl-i dīndə də bir ictihādə at cānı

40. İnanmayandə nöçün bāṭil oldı çīn bilürəm
Təmām əvāmir-i şərʻ-i şərīf-i beyżānı

41. Deyür ki müctəhidə bağlamaz isön boynun
Təmām ʻəməllərün olur qətrə olur fānī[2]

42. Bu iddiʻā də bir olsə nə eybi hər mollā
Beş on ʻəvām yıqub qalẖızır buğāğunı

43. Odur ki millət-i İslām olubdı yüz firqə
Gedüb o qüvvə qalub ḥāl-i nəzʻədə cānı

44. İlāhī mərhəmətündən özün yetüş dādə
Gətür üṣūlə bu cühhāl adı mollānı

45. Gəl imdi vəqtidür ey ṣāḥibü`z-zəmān gəl gül (?)
Fədā qədəmlərivə ey ʻədālətün kānı

46. Dutubdı ʻāləmi Yə`cūc tıynət ü Dəccāl
Nicāt ver bizə sənsən bu dərd dərmānı

47. Gözətlə Żū`ī bu ẓülmāt-ı şām-ı cəhl gedər
Qılur zəmānəni ẖ\vurşīd-i ʻelm nūrānī

48. H̱ˇoşā o şəẖşə ki min dört yüz ildə dünyāyə

---

[1] rəsūl-i ʻürfāni: rəsūl-i bāni; O kān-ı ʻürfāni (d.)
[2] Bu beytin üzeri çizilmiş.

Gələ görər ki behişt-i bərīndi dünyānı

24[1]
mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlü / fe'ūlün

1. Yā Rəb o qədīm 'əṣr o ləẕẕət hara getdi
Ḫəlq içrə olan 'eyş ilə 'işrət hara getdi

2. Var idi mey-i nābdə çoḫ ẕövq ü ṣəfālar
Pəs ondə olan nəş`ə-i behcət hara getdi

3. Ḫəlq eylər idi birbirinə mehr ü vəfālar
Ol mehr ü vəfā ilə ṣədāqət hara getdi

4. Gözlərdi təmām əhl-i cəhān ḥəqq-i səlāmı
N`oldı o ṣədāqət o məḥəbbət hara getdi

5. Eylərlər idi cümlə 'ulūm əhlinə ḥörmət
Cövr etdi 'əṭā batdı səḫāvət hara getdi

6. Yüzdən birinün yoḫdı bu ovqātdə fəhmi
'Elm ü ədəb ü fəhm ü fərāsət hara getdi

7. Nə 'āləm ü nə 'ārif u nə ḫān u nə bəg var
N`oldı bularə muncə cəmā'ət hara getdi

8. Yer gök elə onlardı cəhān ilə o dünyā
Keçmişdəki inṣāf u mürüvvət hara getdi

9. Var idi çoḫ üftādələrə əl dutan imdi
Hanı o ṣifət əhl-i mürüvvət hara getdi

10. Zərdür bu cəhān əhlinə mə'būd-ı ḥəqīqī
Allāh peyəm-bər o 'ibādət hara getdi

11. Dünyā dolanub Żū`ī dönüb çərḫ-i cəfā-cū
Çoḫ söləmə ol köhnə şərī'ət hara getdi

[1] 129b

[MESNEVİLER]

1[1]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

Məsnəvī Dər-Mədḥ-i Cənāb-ı Əmīrḫān Şīrvān

1. Sāqiyā dur gəti ol zādə-i Cəmşīd-i Cəmi
Ki gidərsün[2] dil-i şəd-pārədən əndūh-ı ġəmi

2. Dögi çārə ġəmə nə dövlət ü nə təḫt nə tāc
Ondan özgə nədi 'āləmdə ġəm ü dərdə 'əlāc

3. Ātəş-i ḫarman-ı ġəmdür özi ki āb isə də
Ḫeyrdür cān u tənə gər adı şərāb isə də

4. Gözlərün şədqəsi cān sāqī ayağun ələ al
Dön pey-ā-pey genə bir şūr-ı cünūn başımə sal

5. Eyləyüb çünki fərāmūş məni pīr-i muğān
Gör necə olmuşam āvārə-i şəḥrā-yı Muğān

6. Niyə yā Rəbb belə bī-çārə vü ḥeyrān oldım
Bilmirəm[3] çārəmi ḥeyrətlə pərīşān oldım

7. Ey ḫ˘oş ol vəqt ki mən sākin-i mey-ḫānə idim
Başdə mey nəş`əsi həm məşrəb-i cānānə idim

8. Həm-dəmim şām [u] səḥər hər dəm şāhib-i fıṭnət
Bilməyürdüm nədi dünyādə bəlā vü möḥnət

9. Olmuş idim dəḫi āsūdə ġəm-i 'āləmdən
Mə`mənim gūşə`-i mey-ḫānə idi hər ġəmdən

10. İmdi āvārə vü bī-çārə vü əsīr-ġürbət
Nə pərəstār nə bir mūnis nə [bir] həm-şöḥbət[4]

11. Dün şikāyət eləyürdüm fələk-i bəd-ḫūdan
Ki nöçün bağladı gərdūn yolumı hər sūdən

12. Mülhim-i ġeybī bana eylədi nā-gəh ilhām
Ey giriftār-ı bəlā Żū`ī-i zār u nā-kām

13. Ḥātəm-i 'əşrdən agāh dögülsən əşlā
Ki onun süfrəsinə ḥāżırdur şāh u gədā

14. Bəḥr-i 'ürfān Əmīrḫān ki Ḫudā-yı mənnān
Eyləyüb ẕātını dərd əhllər içün dərmān

15. Mə'dən-i bəẕl-i 'əṭā mənbə'-i fəżl-i 'ürfān
Ṣādiqü`l-qəvl səḫī-ṭıynət [ü] bəḫşāyişə-kān

16. Āsmān-ı hünər ü cūd u ma'ārif māhı
Məsnəd-i məmləkət-i cūd [u] səḫāvət şāhı

---

[1] 7a; 71b
[2] gidərsün: gedirdim
[3] Bilmirəm: Bilməyürəm
[4] Vezin bozuk.

2[1]
fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

Bu Məẕkūr Olan Məs̱nəvī Cənāb-ı Seyyidü`s-sādāt böyük Vələd Mərhūm Ḥācī Seyyid Zəki Sākin-i Qübbə Bədāhətən Yazılubdur.

1. Ey olan sıbṭ-ı pāk-ı peyğən-bər
Ey səlīl-i kənəndə-i Ḫeybər

2. Həm ḥəsəb həm nəsəbdə bī-həmtā
İsmi tək həm özi böyük aqa

3. Lüṭf edüb gūş qıl mən-i zārə
Gətürim 'ərż-i ḥālım iẓhārə

4. Çərḫ-i ġəddār rūzgār-ı dənī
Eyləyüb pāy-māl ġüṣṣə məni

5. Bir zəmān şəhr-i Şīrvān içrə
Var idim bāğ u būstān içrə

6. Dā`imā ḫ˘oş keçürdi əḥvālım
Çoḫ idi mülk ü dövlət ü mālım

7. Əhl-i 'ürfān müṣāḥibim var idi
Ḥāṣil idi nə məṭləbim var idi

8. Bir neçə şā'ir ü qələndər idük
Hər ṭərīq ü sānə māhir idük

9. Kīsə ḫālī olanda dirhəmdən
Görməz idük nə ġüṣṣə nə ġəmdən

10. O zəmān bir qəṣīdə-i qərrā
Midḥət-i bir əmīrdə inşā

11. Eləyən dəmdə kīsəmiz dər-ḥāl
Olur idi pūlilə mālāmāl

12. Midḥət-i ol əmīr-i əhl-i səḫā
Oḫunur tā be-ḥəşr cā-yı be-cā

13. Necə Firdovsī-i ḥəkīm-i cəhān
Ḥāl-i sulṭānı eyləyübdi 'əyān

14. Mədḥ u ẕəm bāqīdür qiyāmətəcən
Çünki mə'lūmdur dəfātirdən

15. Olı bir müddət-i bə'īd ki mən
Gəlmişəm Qübbəyə Şəmāḫīdən

16. Tapmadım bir vücūd lā`iq olə
Nəẓm-i əş'ārə köñli şā`iq olə

17. Edə mədḥində Żū`ī-i şeyda
Hər zəmāndə qəṣīdələr inşā

18. Bir sizi lā`iq-i s̱ənā gördüm

---
[1] 8a; 68b

Mədḥ-i təvṣīfə müqtəżā gördüm

19. Bədv-i ẖilqətdə Kirdgār-ı ʻalīm
Sizi eylübdi əḥsən-i təqvīm

20. Nə desə vəṣfivə əgər Żū`ī
Deyəcək cüz`-i müẖtəṣər Żū`ī

21. Var vücūdundə çün Ḫudā-dādə
Cümlə fəżl ü kəmāl āmādə

22. Bir vücūdı ki Ḥəq edə mümtāz
Nə desön vəṣfinə olur çoẖ āz

23. Ey biḥār-ı ʻulūm-ı fəżl u kəmāl
Midḥətündə zəbān-ı nāṭiqə lāl

24. Vəsfivə ʻācizəm mən-i nā-kām
ʻƏcz ilə eylədim sözim itmām

25. Olsə hər yerdə Żū`ī-i müżṭər
Saña məddāḥdur kəmīn çākər

26. Bu verdiyim mənim duʻālardan
Ḥəq səni ḥifẓ edə bəlālardan

27. Səni övlādıvı Ḫudā-yı kərīm
Kərəmilə bəlādan edə səlīm

3[1]
mefāʻīlün / mefāʻīlün / feʻūlün

Be-Ḥużūr-ı Molla Aqa Sākin-i Qübbə Neveşte Şode

1. Əlā ey məʻdən-i fəżl-i bəlāğət
Sücād-ı məʻrifət kān-ı fəṣāḥət

2. Ġərīb ü bī-nəvā kəslər pənāhı
Bu Żū`īnün ḥəqīqət qibləgāhı

3. Olan əlfāẓı məhbūb u dil-ārā
Müsəmmāyə muṭābıq Mollā aqa

4. Yetüşdi nāmə-i müşkīn ẖitāmun
Yəqīn məʻlūm olundı həm mərāmun

5. Gərək fərmāyişātun qənd olaydı
Fərəḥdən cān u dil pür-ẖənd olaydı

6. Əgər təlẖ olsə də şīrīn olur kām
Ki şīrīnliq gərək olsun sər-əncām

7. Çü var bu bəndədə doğrı ṣədāqət
Verür tənbākū şəkkər kimi ləẕẕət

8. Nə ʻeybi vardur kim muṣliḥi`d-dīn
Verübdür gülsitānə belə təẕyīl

[1] 10a; 65b

9. اکر خنظل خوری از دست خوشخوی
به از شیرینی از دست ترش روی[1]

10. Nə mümkündür saña bu Ẕū`ī-i zār
Qılə iḫlāṣını kāğəẕlə iẓhār

11. Ḥuṣūl olsə əgər feyz-i vüṣūlun
Yetüşsə şəmme gər ẕövq-i məqālun

12. Behişt-i ʻədn ḥāṣil oldı gūyā
Dəḫi qılmaz köñül firdövsə pərvā

13. Dəḫi īhām ilə qılmışdun inşā
Ki ṣāḥib əz-kələm həm qaḫ u alma

14. Yəqīndür bu ki sizdə çoḫdur alma
Vəlī ās̱ārı məʻlūm olmaz əṣlā

4[2]
fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilün

Be-Nikaloyof Aqabəg Məsiḥī Neveştəm

1. Sāqī gətür cām-ı mey-i ḫᵛoş-güvār
ʻƏrż qılum dərd-i dilim hər nə var

2. Güẕārişim tā olə ḫəlqə ʻəyān
Eyləyüm əḥvālımı şərḥ ü bəyān

3. Müddət ilə ḫıṭṭə-i Şīrvāndə
Şəmāḫı-ı rəşk-i gülüstāndə[3]

4. Şām [u] səḥər bāğlardə yār ilə
Ərġan u ṭənbūr dəf [ü] tār ilə

5. ʻĀrif u şāʻir neçə yoldaş idüq
Hər bir işdə birbirə sīr-dāş idüq

6. Bəhār ilə Seyyid-i şīrīn-kəlām[4]
Tāzə verən gövhər-i nəẓmə niẓām

7. Eyləyürdük dəm-bə-dəm ʻeyş ü nəşāṭ
Hər çəməndə döşəyirdük bir büsāṭ

8. Bilməyürdük zəmānənin möhnətin
İstəməyürdük Tarının cənnətin

9. Çəkməyürdük pūl ilə mālun ġəmin
Ḫān u māl u əhl-i ʻəyānun ġəmin

10. Hər nəyimiz var idi ṣərf eylədük
Ev eşik ṣatub təmāmını[5] yedük

---

[1] Sadi`nin bir beytidir: Huyu güzel, güler yüzlü birinin elinden acı yemek asık suratlı birinin elinden tatlı yemekten daha iyidir.
[2] 10b; 66a
[3] Vezin bozuk.
[4] kəlām: süḫən (d.)
Vezin bozuk.
[5] təmāmını: təmāmən

11. Hər nə ki bəglərdən alurduq ḥesāb
Əlimizdən alırdı cām u şərāb[1]

12. Bilməz idük kim fələk-i bī-vəfā
Bizlərə āḫır edəcək yüz cəfā

13. Söndürübən şəm'-i büsātım mənim
Dağıdəcəq bəzm-i nəşāṭım mənim

14. Ẕillət ilə āḫır salur ġurbətə
Ġurbət içrə yüz min ġəm u möḥnətə[2]

15. Görməyübən hīç kimsədən nicāt[3]
Rūzīmiz āḫır oləcəq həm zəkāt

16. Dün gecə əndūh-ı ġəm u ġüṣṣədən
Danışurdum başə gələn qiṣṣədən

17. Āh [u] fəğān ilə köñül darıḫub
Öz işimün āḫırınə bəd baḫub

18. Bārī Ḫudāyā necə olur bu iş
Dağ yerində gəldi souq çatdı qış

19. Nədən yeyüm bu qış nədən yandırum[4]
Mən belə əḥvālı kimə qandırum

20. Ḥəqqə edirdüm gecə mən bir du'ā
Oturmuşkən ḫəstə bəstə mübtəlā[5]

21. Ki nā-gəhān bir qāṣid-i ḫˇoş-ḫəbər
Əlində bir nāmə-i fərruḫ-əs̱ər[6]

22. Verdi baña ġüṣṣə vü ġəmdən nicāt
İskəndərə yetüşdi āb u ḥəyāt[7]

23. Açub gördüm bir nāmə-i dil-güşā[8]
Kāḫ-ı gülşən sīnī-sünbül cān-fəzā

24. Yazub baña bir nāmə-i möḥtərəm[9]
Bəḥr-i səḫā mə'dən-i kān-ı kərəm

25. Kān-ı 'əṭā 'ayn-ı səḫā bəḥr-i cūd
Gəlməyüb hīç 'āləmə belə vücūd

26. Şücā'ətdə Rüstəm-i[10] Zālī kimi
Fəṣāḥətdə ləhcəsi bülbül kimi

---

[1] Vezin bozuk.
[2] Beytin vezni bozuk.
[3] nicāt: bir nicāt
[4] Vezin bozuk.
[5] Vezin bozuk.
[6] Vezin bozuk.
[7] Vezin bozuk.
[8] Vezin bozuk.
[9] Vezin bozuk.
[10] Rüstəm ü: Rüstəm-i

27. Münşī-i gərdūn kimi təḥrīrdə
Bəlīğ u ibl kimi təqrīrdə

28. İsm-i müsəmmā tək Aqabəg olub
Belə aqa dəhrdə tək tək olub

29. Ümmət-i ʻĪsādə bunun tək aqa
Kān-ı səḫā məʻdən-i cūd u ʻəṭā

30. İşārətlə rəmz ilə yazmış baña
Məgər bu söz yetməyübdi gūşuña[1]

31. مرغ رود جای چینه باشداش
نه به جای رود چینه بایدش[2]

32. Ġərəż görüb nāmədə bu müjdəni
Ṣanki ʻĪsā diriltdi bu mürdəni[3]

33. Tez durubən ayağə bir at tapub
Cənnət sarı uçmaqa qanat tapub[4]

34. Baḫmayuban qışun souq qarınə[5]
Gəlmişəm tīz Dəvəçi bāzārınə

35. Beş gün olub [ki] vəʻdən daḫı ötüb
Dərd [ü] ġəmdən cānım boğāzə yetüb[6]

36. Ṣəd şükürlə ki yetişdim ḫidmətə
Elə bil kim tāzə düşdim cənnətə

5[7]
fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilün

ʻƏrż-i Ḥāl Be-Ḥużūr-ı Əmīrḫān Şīrvānī

1. Sāqī-i gül-çöhrə gətür cām-ı mey
Bərbət [ü] mizmār u dəf [ü] rūd u ney

2. Rüstəm-i ṭəbʻim olə tā məst-i cām
Fəth edə ʻəqlim cəhānı [bir] təmām

3. Ḥālət-i Cəmşīd ilə Hūşəngün
Tūr-ı Firidūn ilə Pəşəngün

4. Sər-be-sər əḥvālını təqrīr edim
Cümlə ḥekayātını təḥrīr edim

5. Əvvəl edim ḥālət-i Żəḥḥākı yād
Sitməgər ü ẓālim ü bī-bākı yād

6. Qoydı cəhān içrə neçə bəd-niẓām
Ondan oldu rənce təmām ḫāṣṣ u ʻām

---

[1] Vezin bozuk.
[2] Kuş yem olan yere gider. Yem olmayan yere gidilmemeli.
[3] Beytin vezni bozuk.
[4] Vezin bozuk.
[5] Vezin bozuk.
[6] Vezin bozuk.
[7] 12a; 63b

7. Şāhlığından görmədi bir ʻişrəti
Qoydı getdi özi içün ləʻnəti

8. Ondan sora gəldi Firidūn Şāh
Şəh deme çərẖ üzrə yəqīn çıẖdı māh

9. ʻƏdālətlə zində qıldı ʻāləmi
Köñüllərdən silübən jəng ü ġəmi

10. Yeddi yüz il pādşāhlıq eylədi
Çərẖ-i caḥān içrə məhliq eylədi

11. Āẖırı bu çərẖ-i qədīmü`l-bīnā
Eyləyə bir ləḥẓədə anı fənā

12. Pəs belə əşẖāsı ki bu çərẖ-i dūn
Eyləyə bir ləḥẓədə zār u zəbūn

13. Yeddi yüz il ʻömr ilə olan fənā
Bizlərə nə eyləyəcəkdür vəfā

14. Dur saña qurbān gəti sāqī şərāb
ʻÖmr keçir qoymə şitāb et şitāb

15. Söləmə Cəmşīd nīk ü nāmdan
Sölə baña piyālə vü cāmdan

16. ʻÖmr ilə dünyāyə çü yoẖ ʻetibār
Qoymə keçə fəṣl-i gül ü lāləzār

17. Səbzə ṣalub fərş-i zümürrüd yerə
Təẖt qurub gül qoyub əfsər sərə

18. Bülbül edüb saḥn-ı … sāni sāz
Şūr ilə hər dəmdə qılur şāhə nāz

19. Ḫüld-i bərīn cənnət-i mevʻūd-ı Ḥəq
İmdiki gülşəndən ötür bir vərəq

20. Sünbül [ü] gül lālə vü nəsrīn ü bāğ
Sīnə-i firdövsə qoyub tāzə dāğ

21. Dün baña bir yār-ı ʻədīmü`l-miṡāl
Sölədi ey Żū`ī-i şīrīn-məqāl

22. Bir belə əyyāmdə ʻāləm təmām
ʻEyş ilə ʻişrətdədi yek-sər müdām

23. Sən nə içün olmusan zār u ḥəzīn
Qaryələrdə ẖəstə vü gūşə-nişīn

24. Nə biləcək qədrüvi əhl-i davāt
Qalmısan bu növʻ ilə ḥeyrān māt

25. Dur ayağə gülşən içrə cām dut
Şūr ilə mey nūş edib ārām dut

26. Bād-ı Kūbə şəhrinə elə güẕər
Ḥəq onə lüṭf ilə edübdür nəẓər

27. ‘Ərż qıldım ḥəqdi kəlāmun təmām
Līk bu ovqāt alınmur kəlām

28. Bundan əqdəm əhl-i səẖā var idi
Kān-ı ‘əṭṭār bəḥr-i səẖā var idi

29. Līk çü yoẖ imdi bir əhl-i səẖā
Qəsīdə vü şe‘rə desün mərḥəbā

30. Hanı Şəmāẖı ki yazam şe‘rlər
Hər birinə bəẕl edələr sīm ü zər

31. Tā deyübən qəṣīdə bəẖşiş alam
Ḫırmən ü dərd ü ġəmə bir od salam

32. Sölədi ey Żū`ī-i bī-ẖānmān
‘Əqlün çaşub dīvānəsən bī-gümān[1]

33. Yoẖdı Şəmāẖı buradə var vəlī
Şəmāẖınun ẖānlarınun əfżəli

34. Əmīrẖān kim zübdə-i āfāqdur
Səẖāvətdə hər mülükdə ṭāqdur

35. Əmr-i ḥökūmətdə qılur ‘ədl ü dād
Süfrə-i əlṭāfı həmīşə güşād

36. Yoẖdı kənār ‘elminün dəryāsınə
Vəṣf çatmaz cūdınə səẖāsınə

37. Ey şāh-ı iqlīm fünūn-ı ədəb
Cəm‘ idi ẕātundə ḥəsəb həm nəsəb

38. İki səẖā əhlinə mümtāzsan
Səẖāvətdə zübdə-i Qafqāzsan

39. Eyləsön inṣāf ilə gər bir nəẓər
Demək olmaz bu sözlərdən bir ẖəbər

40. Kim qalubdur Żū`ī-i bī-ẖānmān
Ḫānlar arasındədi ḥālı yaman

41. Ḫālīdi kīsəm zər ilə sīmdən
Ḥāṣil olmaz bir qəpik hīç kimdən

42. Fikr elə ey sərvər-i vālā-təbār
Sən var ikən mən qalam bī-çīz-i ẖār

43. Sənsən mənim ṣāḥib-vəlī-ne‘mətim
Ḫəlq içində ‘izzət dövlət ḥörmətim

44. Ġeyri ẖānlar bizə ‘əṭā etməsə
Ḫəl‘ət-i dīnār ‘əṭā etməsə

45. Tutmazam mən onlarə hīç diqqəti
Görməyüblər bəẖşişi səẖāvəti

---

[1] Vezin bozuk.

46. Eşitməyüb nəğmədə şūr u nəvā
‘Eyb dögül anlamasə bī-nəvā

47. Şā‘irə ḥörmət olunur hər zəmān
Şe‘r ilə bāqī qala yaḫşı yaman

48. Mənim da‘vām səninlədür sərvərā
Qolı sınıq bilür qədr-i mūmiyā[1]

49. Ḫeyli zəmāndur məni yād etmədün
Dirhəm ü dīnār ilə şād etmədün

50. Żū`ī du‘ā eylə sözə vermə ṭūl
İmdi olur çünki du‘ālar qəbūl

51. Bārī Ḫudā ‘ömri ilə dövlətin
Arturgilən gün-bə-gündən şövkətin[2]

6[3]
fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

Eyżan Min-Nəvādir-Ṭəb‘

1. Sāqiyā bir kərəm et durma gözün qurbānı
Bir iki cām ilə sərşār elə mən-nālānı

2. Məst olub tövsən-i təb‘im götürüb cövlānə
Şe‘r-i şəmşīr ilə tā ki girüb meydānə

3. Mərd nā-mərdi qılub cümlə cəhān içrə ‘əyān
Zişt [ü] zībānı ḫəlā`iqlərə iẓhār u bəyān

4. Tək tək ādəmdə qalub ‘elm ü səḫā vü īmān
Yoḫdı onları də bu əhl-i cəhāndan tanıyan

5. İndi lāzımdı ki iẓhār eləyüm əḥvālı
Qalmasun hīç kəsün bī-hūdə qīl ü qālı

6. ‘Elm[4] ü inṣāf u səḫāvət bu cəhāndan qutarub
Hər nə şey` var isə ‘āləmdə qurı ad qalub

7. ‘Uləmā firqəsinün bir adı ‘ālim deyülür
Özi vallāh nə üṣūl u nə fürū‘ātı bilür

8. Öz adın yazmaqı bilməz nə bilür kāf ilə nūn
İddi‘āsı budı līkən ki mənəm Əflāṭūn

9. Ṣīğəsin bilməyə bir kimsə nikāḥun əṣlā
Rüknini şərṭini məṣdərligini anlamaya

10. Belə mollā olanun kəsdigi kābindi zinā
Dəḫi bundan bətərindən bizi ḥifẓ eylə Ḫudā

11. Enni qurşaqı uzun börki uzun saqqalı
Hər kəsün olsə odur məsnəd-i ‘elmə vālı (?)

---

[1] Beytin vezin bozuk.
[2] Vezin bozuk.
[3] 19a
[4] ‘elm: dīn (d.)

12. Dərs-i bəḥs̱-‘elm nə lāzımdı bu qədəm-dūnə
Budu vallāhi dīnlər öküzə meymūnə

13. Var bu ‘aṣrdə də bir neçə mümtāz ‘üləmā
Oları ḥifẓ eləsün ẓıll-ı pənāhındə H̱udā

14. Əvvəlimci biridür Ḥacı Məcīd əfəndi
Ki olub ‘āləm onun mev‘iẓəsi ẖursəndi[1]

15. Cümlə şəhr əhli du‘ā-gūdı o ẕāt-ı pākə
Yetüb āvāzə`-i ‘elm ü ‘əməli əflākə

16. Gün-bə-gündən eləsün Bārī H̱udā ‘ömrin uzun
Kərəmindən eləyüb cümlə fəqīri məmnūn

17. İndi iẓhār eləyüm gəl nücəbā silsiləsin
Bəg ü ẖān-zādə vü cümlə ümərā silsiləsin

18. Çoẖı fəẖr ilə deyürlər ki mənəm ẖān-zādə
Fikr qılmır ‘urəfā bənd dögüldür adə

19. Hər adı Rüstəm olanlarda şücā‘ət olu mı
Hər adı Yūsif olan kəsdə məlāḥət olu mı

20. Olsə hər kəsdə səẖāvət özi ol ḥālətdür
Olmasa gər hünəri neylüm adı Rüstəmdür

21. Hīç kəs ism-i Məḥəmmədlə peyğən-bər olmaz
‘Əli olmaqla adı Ḥeydər ü Ṣəfdər olmaz

22. Qurı ad ilə dögül ẖān u bəg ü mollālıq
Ləfẓ içün mə‘ni gərək yoẖsə gəlür rüsvālıq

23. Ḥəqqi mollā odı kim hər sözi yazub oẖuyə
Yoẖsə ki bilməyə bir ḥərfi yalandan toẖuyə

24. Ẓāhirən zīb verə qurşāq ‘əbā saqqalə
Məs`ələ vəqti qaçub bərk soẖulə qanqalə

25. H̱ān o kəsdür ki ḥəqīqətdə səẖāvətlə olə
Mə‘rifət ṣāḥibi vəqtində şücā‘ətlə olə

26. Mə‘rifət əhli səẖā əhlinə ẖān sölərlər
Kimə hər nəẖv-i ẖiṭāb eyləsə cān sölərlər

27. Cümlə ẖəlq ilə vücūd əhlinə eylər ḥörmət
Elə bəg-zādələrün ẖidməti ‘ayn-ı dövlət

28. Yoẖsə çoẖ dünbülü-bāz ism-i bəg əẖz eyləyüb
Özini bir adı bəgliklə nəcābətli bilüb

29. Bunı bilmür ki H̱udāvənd-i ‘alīm ü dānā
Buyurubdur ki خلقنا ذكىٌ والانثى[2]

30. Yə‘nī məcmū‘-ı cəhān içrə bənī növ‘-i bəşər

---

[1] ẖursəndi: ẖūrsəndi
[2] Hucurat suresi, 13. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, **http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=49&ayet=13**

Yaranub bir kişi bir ‘övrətidən sər-tā-sər

31. Pəs nəcābət belə olduğdə ṭəbi‘ətdə olur
‘Elm-i ‘ürfān vücūdundə səḫāvətdə olur

7[1]
mef‘ūlü / mefā‘ilün / fe‘ūlün

Dər-Mədḥ-i Əmīrḫān-ı Şīrvānī

1. Sāqī gətür ol şərāb-ı nābı
Kim yetdi niṣābə ġəm ḥesābı

2. Bir cām ilə dəf‘-i dərd ü ġəm qıl
Tədbīr-i ḫumārım et kərəm qıl

3. Ver cām ləb-ā-ləb ü pey-ā-pey
Kim ġüṣṣə vü ġəm ‘əlācıdur mey

4. Başdə əsər-i şərāb-ı gül-nār
Nə olsə köñüldə eylər iẓhār

5. Dərdimi çəküb bəyānə [mən]
İẓhār eləyüm cənāb-ı ḫānə

Be-Ṭərīq-i Ġəzəl Goftə

6. Ey ḫān-ı ‘əẓīm-i şān Əmīrḫān
Ḫānlar arasındə cān Əmīrḫān

7. Öz mərḥəmətin Cənāb-ı Bārī
Səndə eləyüb ‘əyān Əmīrḫān

8. Köñlündi dür-i ‘ulūmə dəryā
Dəstündi səḫāyə kān Əmīrḫān

9. Bəḫşiş dəmi sīm ü zər əlündən
Hər dəm çəkür əl-əmān Əmīrḫān

10. Hər bəzmdə səndən özgə kimdür
Tā kim olə zər-fəşān Əmīrḫān

11. Bu ‘ərẓimə şəfqət ilə gūş et
Dərdim eləyüm bəyān Əmīrḫān

12. Qūdyāl məmālikində rāḥət
Vəqtim keçinürdi bī-əẕiyyət

13. Şād idi köñül o sāḥət içrə
Hər ləḥẓədə ‘eyş ü ‘işrət içrə

14. Tā inki üç ay bundan əqdəm
Bir yaḫşı zəmāndə ḫeyr məqdəm

15. Nərrād-ı qəżā çəküb baña dav
Gəldi o məqāmə bir piristav[2]

---

[1] 24b; 62b
[2] Rusça kelime olup, Sovyetler döneminde polis memuru için kullanılmıştır.

16. İẓhār elədi dövr elə iqdām
Dövrān saña eyləyübdi ikrām

17. Ḫānlar səni istəyübdi mollā
Rūḥānī umūr içrə dārā

18. Ḥāżırdı yanımdə pirġavāri[1]
Gəl olmə bu işdə sən firārī

19. Ḫānlar adını eşitcək ol dəm
Şövq ilə dedim ki ḫeyr məqdəm

20. Baş üstə deyüb ayağə durdum
Ol Kə`bə-i məqṣədə yüz urdum

21. Düşdim yolə sə'y ü gūşiş ilə
Bī-rāḥ ilə zār u pūşiş ilə

22. Dedim ki nə var cəhān mənimdür
Çün şəfqət ü lüṭf-i ḫān mənimdür

23. Üç ay olı gəlmişəm mən-i zār
Ḫərc etməgimə nə sīm ü zər var

24. Gəh Bākıdan eylədim sifāriş
Gəh Aqcaqabūldan nigāriş

25. Bir kimsədən olmadı ḥimāyət
Göstərmədi kimsə bir səḫāvət

26. Əvvəl məni nişə istədüz siz
Gəlün bu məqāmə sölədüz siz

27. Ḫāṭirdən edüb ṣora fərāmūş
Yüz dərd ü bəlāyə eylədüz tūş

28. Bāzar-ı Qalaqayındə müddət
Çoḫ çəkdim [o] ġürbət içrə ẕillət

29. Çün olmadı bir rəfīq-i ṣādiq
Şərḥ etməgə ḥālımə müvāfiq

30. Baḫ dərdimə nə məqāmə çatdım
Tā āḫırı sā'atımı satdım

31. Nā-gāh fələk tərəḥḥüm etdi
Əndūh-ı ġəmə 'əlāc yetdi

32. Təşrīf gətürdi ḫān-ı Şīrvān
Kān-ı kərəm ü səḫā Əmīrḫān

33. Əlṭāf ilə sordı eḥtiyācım
Hər vəcfdən eylədi 'əlācım

34. Ey mīr-i büzürgvār Əmīrḫān
Qurbān saña yüz mənim kimi cān

35. Yoḫdur baña şāh səndən özgə

---

[1] Rusça kelime olup, "müzakere veya mahkeme kararı, cümle, söylemek" gibi anlamlara gelir.

Żū`iyə pənāh səndən özgə

36. Müddətdi ki gəlmişəm burayə
Yoḫdur yetən çatan ḥarayə

37. Ġüṣṣə baña çoḫ edüb sirāyət
İmdi saña eyləyim şikāyət

38. Qoymə çıqə çərḫə dūd-ı āhım
Ḫānım [u] şəhim ümīdgāhım

8[1]
mef'ūlü / mefā'ilün / fe'ūlün

Qiṭ'ə-i Məs̱nəvīyyāt-ı Təqāżāī

1. Ver sāqī baña şərāb-ı gül-nār
Kim dövr-i fələk edüb məni ḫār

2. Bir buq'ədəəm əsīr ü ḥeyrān
Salmış məni min bəlāyə dövrān

3. Nə yārunə həm-zəbān nə ġəm-ḫ̌ār
Nə mūnis ü dost nə pərəstār

4. Ver cām-ı ləb-ā-ləbi pey-ā-pey
Kim ġüssə vü ġəm əlācıdur mey

5. Bir cām ilə ġüṣṣə gedə məndən
Ġəm jəngini tā silüb köñüldən

6. Ḥāl-i dilimi çəküb bəyānə
Çün ġüṣṣə sirāyət etdi cānə

7. 'Ərż eyləyüm ol büzürgvārə
Tā ḫeyr nədür bu kār-ı zārə

8. Ey sərvər-i əhl-i fəżl-i āləm
Mümtāz u güzīn-i nəsl-i ādəm

9. Tā'ətdə olan miṣāl-i Ẕünnūn
Dövlətdə şərīk-i māl-i Qārūn

10. 'Elm ü ədəb ilə rəşk-i Buqrāt
Ḥikmətdə təlāmiẕündi Soqrāt

11. Bilməm nədi bā'is̱ ey nīk ü nām
Kim bu işə verməyürsən əncām

12. Əvvəlki hesābdə dögülsən
Ol āb ilə ṭābdə dögülsən

13. Kim lüṭflüqi şü'ār qılmə
Żū`īni nəzərdə ḫ̌ār qılmə

14. Kim mərhəmət elə pādşāhım
Bildür baña kim nədür günāhım

---

[1] 26a; 56b

15. Nə hörmətim olsə hörmətündür
Nə dövlətim olsə dövlətündür

16. Sən olmason ər bənimlə ġəm-ẖˇār
Qallam belə bī-nəvā vü əfkār

17. Var yoqum u yoẖluqum kim anlar
Kim ḥālımdan olur ẖəbərdār

18. Gər əsbdən olmusan pərīşān
Qurbān saña at bəlkə həm cān

19. Bir yaẖşı məs̱əl bu dāstāndə
Sə'dī buyurubdı Gülsitāndə

20. Şīrāzdə bir mürīd-i kāmil
Mürşidliqə olmuş idi qābil

21. Ḫəlq eylədi izdiḥām-ı kəsrət
Qalmadı mürīdə z̤övq-i vəḥdət

22. Ustādınə 'ərz̤ qıldı āẖır
K`ey rāh-ı ṭərīqət içrə māhir

23. Cəm' oldı ẖəlā`iq üstümə çoq
Da hər nə 'ibādətə yolım yoq

24. Lüṭf eylə bu ẖəlqi qıl kənārə
Sən bārī bu dərdə eylə çārə

25. Ustādı təbəşşüm eyləyüb şād
Etdi onə belə fikr bünyād

26. Gər istəsön ey 'əzīz̤-i 'āləm
Kim gəlməyə yanıña bir ādəm

27. Dövlətlü olan mürīdlərdən
Qərz istə 'əzīz-i sīm ü zərdən

28. Kasıblarə qərz ver dəẖi māl
Gör necə sora olur bu əḥvāl

29. ... qılub bu nəḥv-i ḥālı
Dağıldı təmām lāubālī

30. At istəməgimdən imdi sən də
Kim mərhəmət olma durma kəndə

31. Dünyā üzi sər-bə-sər fənādur
Bir yaẖşılıq adı kim bəqādur

32. Sölə hanı Ḥātəmün vücūdı
Bāqīdi vəlīk adı cūdı

33. Sən mənbə'-i çeşme-i 'əṭāsən
Əbr-i kərəm ü məh-i səẖāsən

34. Qoymə məni intiz̤ār içində
Şām u səḥər āh u zār içində

35. Yā at bəḥāsını bərāt et
Yā inki bərātımı bir at et

36. Tā ʻömr-i ṭavīl elə İlāhī
Versün saña tāc-ı pādşāhı

feʻilātün / feʻilātün / feʻilātün / feʻilün[1]

37. Ey vəfā kānı Əmīrẖān ki dəm-ā-dəm Ḥəqqdən
Ṣıdq ilə vəqtivi ẖ˘oş keyfivi çaq istəyürəm

38. Ṣıdq ü iẖlāṣ ilə hər ṣübḥ ü məsā Ḫāliqdən
Rūz u şəb ʻişrət ilə cānıvı saq istəyürəm

39. Eləyürsən hamunun ḥālinə lüṭf ilə nəẓər
Bir mənim də dəẖi bu ʻərżimə baq istəyürəm

40. Söndürüb bād-ı fələk şəmʻimi qılmış tīrə
Ẓülmət-i leylim ʻəlācınə çırāq istəyürəm

41. Çün fəqīrün yüzidür hər iki dünyādə qara
Kərəminlə bu qara yüzimi aq istəyürəm

42. Qalmışam pāy-ı piyādə gəlübən dərgəhiñə
ʻƏcz ilə mərhəmətündən bir ayaq istəyürəm

43. ʻĀlim-i şāʻirəm dərvīş ü fəqīr ü müżṭər
Hansı vəch ilə desön mən o sayāq istəyürəm

44. Żū`iyəm mən də Şamāẖīdə sənün məddāḥun
Düşmənün dīdəsinə çəkməgə dāq istəyürəm

9[2]

feʻilātün / feʻilātün / feʻilātün / feʻilün

Məs̱nəvī Be-Ḥəqq-i İslām

1. Dövrə gəl dövrüvə qurbān tən u cān ey sāqī
Bədən-i mürdə içün rūh-ı rəvān ey sāqī

2. ʻÜrəfā zümrəsinə cām-ı cəhān bīn meydür
Cühəlā firqəsinə bir qurı hāy u huydur

3. Cām-ı Cəmdür[3] dəẖi İskəndərün āynəsidür
Məst olandə bilisən ʻāləmün ādəm nəsidür

4. ʻĀrifə māżi vü müstəqbəli ilhām eylər
Ġeybdə məẖfī olan ḥāləti iʻlām eylər

5. ʻİllət-i ʻġā`iyə-ʻālim nədi bu ʻāləmdə
Bu kərāmətlə olan kimdi bənī ādəmdə

6. Kūdək ādəm elə bu ṣūrət-i şəẖṣiyyə olur
Yā vücūdındə onun ġeyr-i kərāmət tapulur

7. Bəlī insān odı kim ʻelm ilə ʻürfānı olə

---

[1] 27b; 57b
[2] 28b
[3] Cām-ı Cəmdür: Cām u Cəmdür

Yoḫsə ẕāhirdə elə ṣūrət-i insānı olə

8. Hər kəsün mə‘rifəti olsə təmām ādəmdür
Olmasa ādəmə oḫşar ḥeyivāndan kəmdür

9. ‘Elm ü ‘ürfān nədür āləmdə dəẖi vāżeḥ edək
Sora inṣāfı olan şəḫṣlərə şərḥ eliyək

10. Dögi bir ṣūrət-i şəḫṣiyyə ilə insānlıq
‘Elmlən ḥāṣil olur mərtəbə vü ‘ürfānlıq

11. ‘Elm ü ‘ürfān görəñ āyā yekə ‘əmmāmədür
Enni qurşāq u uzun saqqal uzun cāmədür

12. Hər nə olsə bu libās ilə müləbbəs olsə
Onə ‘ālim deyülür hər cürə nā-kəs olsə

13. Cühəlā məḥż libāsə söləyürlər ‘ālim
Odı kim ẕülmət-i ġəflətdə qalublar dā`im

14. Bu miṡālı söləyüb ṣāḥib-i ‘elm ü ‘ürfān
Sə‘dī ol kim onə ḥikmətdə yetüşməz Loqmān

15. Buyurub şəḫṣ libās ilə hünərmənd olmaz
Rəngi ağ olmaq ilə duz gəlübən qənd olmaz

16. در كژا غنده بايد بود
بر مخنّث سلاح جنگ چه شود[1]

17. حاجت بكلاه بركى داشتنت نيست
درويش صفت باش كلاه ترترى دار[2]

18. Bu zəmān əhlidi kim anlamayub nīk [ü] bədi
Deyər ‘ālim onə kim başınə bir ağ dolədi

19. Bī-nəvā görəcəyin ‘əmmāməni başdan gedəcək
Nə desə ṣāḥib-i ‘əmmāmə bu təṣdīq edəcək

20. Fikr qılmır danışan bu sözi ‘əmmāmə dögül
Yā uzun saqqal ilə yā ki uzun cāmə dögül

21. Diqqət etmir ki bu söz oḫşarı var Qur`ānə
Yā ḥədīṡə yā bu söz oḫşarı var hər yanə

22. Olə də bir sözi təşḫīṣ-i təmīz etməzlər
Ḥəq sözün cānınə diqqət edübən getməzlər

23. Budı bizdəki neçə təfriqələr peydādur
Nəbīdür ümməti var söləmə kim mollādur

24. Gör bölüblər neçə yüz firqələrə bir dīni
Mużməḥil żāy‘ edüblər bu gözəl āyəni

25. Atuban dīnün üṣūlın eləyüb fər‘ī uṣūl
Bī-dəlīl eyliyəsən hər nə desə anı qəbūl

---

[1] Savaş elbisesi içindeysen adam/er olman lazım. Adam olmayan (sapık) insana savaşta silah vermenin ne faydası?!
[2] Bereki (derviş ve şeyhlerin giyindiği şapka) kulah takmana gerek yok, başındaki Tatar şapkası dahi olsa derviş huyuna sahip olman yeterlidir.

26. Sən ki ādəmsən ḥəqiqiyyət-i əqvāl ilə[1]
Māżī müstəqbələ baẖ diqqət-i əḥvāl ilə

27. Bir ḥədīs̱ etsə rəvāyət sənə bir fikr elə
Gör yaraşur mı desün ḥəqq-i peyəm-bər belə

28. Ḥəqq saña ʻəql verübdür budur əqdi sənün
Ki bununlə verəsən fərqini hər nīk ü bədün

29. Fikr qıl ʻəqlivi yıq başuña ey bī-çārə
Sən özün günəhinə baẖ ki yazılub dīvārə

30. Līk Ṣəd-ḥeyf ki bu ʻəṣrdə məẖlūq təmām
Dutub ol köhnə sözi kim belə sölübdi babam

31. O sözün də genə bir yaẖşısını əẖẕ etmüb
Hər nə pöhrəsi (?) vardur oları əzbər edüb[2]

32. Bilmürəm kim nə edək tā bu cünūn-ı cəhli
Gedübən biz də olaq ʻelm ilə ʻürfān əhli

33. Nə qədər fikr elədim diqqət ilə bu kārə
Məktəb ü dərsdən özgə bunə yoẖdur çārə

34. Dərs ü məktəbdi təṣəvvür elə bu dərdə dəvā
Oẖuyub ʻelm ilə tapmış nəẓər et telġrama

35. Nəyi artuqdı vücūdındə Firəngün səndən
Əl ayaġ qaş u göz ilə hamı şeydə tənsən

36. Dərs-i ʻelm ilə o ādəmdi mən oldım ẖeyvān
İstəsə hər cürə noẖtə (?) urə ḥəqdür āsān

37. ʻElmsiz ādəmə Qur`āndə Ḫudā-yı ʻəllām
Ḥeyivāndan də deyüb əksük اضلّو الاانام

38. Pəs gözim nūrı gəlüb məktəbə ʻelm et ḥāsil
Oləsən məclis-i ʻürfān ʻəzīzim vāṣil

39. Tā desünlər ki müsəlmāndə də var ʻəllāmə
Deməsünlər ki müsəlmāndı qurı ʻəmmāmə

40. Nə olubdur sizə bi`llāh ki təʻəṣṣüb dīndür
Qulaq asmaz bu sözə kim ki Ḥəqə kəc-bīndür

41. Sizə hər gündə deyür məktəb [ü] məktəb İrşād
Mollā Nəṣrə`d-dīn edir ḥikmət ilə yüz fəryād

42. Siz də hər buqʻədə bir məktəb bünyād eyləyün
Żū`īni şād edüb İslāmdə bir ād eyləyün

43. Var yüz söz ürəgimdə edə bilməm iẓhār
Olu yā Rəb o zəmān kim söləyəm hər nə ki var

10[3]
müfteʻilün / müfteʻilün / fāʻilün

---

[1] Vezin bozuk.
[2] Vezin bozuk.
[3] 30b

Be-‘Əlibaba Bəg Əkniyət (?) Neveşte Şode

1. Sāqī dayanmə ki gəlüb növ-bəhār
Cənnət-i mev‘ūdı qılub āşkār

2. Cümlə geyüb ḫəl‘ət-i istəbrəqin
Cümlə tapub ḫüld-i bərīn rövnəqin

3. Bülbül-i şūrīdə olub nəğmə-sāz
Vüṣlət-i güldən oḫuyur şāh-nāz

4. Ṣulṣul ü dürrāc tezerv [ü] həzār
Ləḥn-i mü`əllifdə (?) oḫurlar ḥiṣār

5. Sāqī gətür bəzmə mey-i Dərġəmi
Tā ki silə köñüldən rəng-i ġəmi[1]

6. Ṣəbr vəqiti dögül[2] eylə şitāb
Dur ayağə al ələ cām-ı şərāb

7. Tā ki düşə başımə şūr u nəvā
Şərḥ elim hər nə ki var mā-cərā

8. Nədür səbəb çərḫ olub kəc-mədār
Mə‘rifət əhlin eləyür ḫᵛār u zār

9. Hər zəmānda olubsə bir əhl-i dil
Çərḫ eyləyübdür onı zār u ẕəlīl

10. Hardə olə ‘ārif-i zü`l-ehtidā
Çərḫ-i fələk fəqrə qılur mübtəlā

11. Mə‘rifət əhlində əgər olsə zər
Həm-cinsində qoyar mı ḫavf u ḫəṭər

12. Vəzīr idi Nəvā`ī-i nüktə-dān
Gör necə Ḫəyyāmə olub pāsbān

13. İldə nə olur idi ḫərc-i təmām
Bi`l-mużā‘af verürdi ol nīk [ü] nām[3]

14. Tār-zən-i ḫādim ü sāqī nə var
Ḥāżır idi bəzminə leyl ü nahār

15. Hər həftədə sorardı əḥvālını
Ḫᵛāhişinə ṣərf edərdi mālını

16. Pəs olə gər əhl-i ma‘ārifdə zər
Həm-cinsinə nə yerdə olsə verər

17. Żū`ī nə lāzım belə ṭūl-i kəlām
Məṭləbivi ẓāhir elə və`s-səlām

18. Ẓāhir elə məṭləbüvi müḫtəşər
Kim eləsün çārə o kān-ı hünər

---

[1] Vezin bozuk.
[2] dögül: dögüldür
[3] Vezin bozuk.

19. Hər lisānə ʻālim-i kāmildurur
Hər nə hünər ẕātınə şāmildurur

20. Fārsī vü Rūsī Firəng ʻƏrəb
Hər bir zəbān şan dilidir cəvvāb (?)[1]

21. Çünki şərīf ismidi ʻƏlībaba
Ol səbəbdən tapubdı ʻizz ü ʻəlā[2]

22. ʻƏlībaba bəg ki Ḫuda ṭıynətin
Ẕehn-i ẕəkāvətlə qılub fıṭrətin

23. Şəmāḫınun qədīm bəg-zādəsi[3]
ʻElm ü hünər ṭəbʻ u Ḫudā-dādəsi

24. Ey şəh-i iqlīm fünūn-ı ədəb
Ẕātıña mużmər ḥəsəb u həm nəsəb

25. Bir il olur mənim kimi mużṭəri
Cān u dildən iḫlāṣ edən çākəri[4]

26. Salmamısan yādə qalub bī-nəvā
Hər cəhətdən dərd ü ġəmə mübtəlā

27. Hīç ṭərīq içrə dögül möʻtəbər
Soruşmuyə ḫādimini məḫdūmlar[5]

28. Vəʻdəsinə yā ki vəfā etməyə
Ġəm gündə imdādınə yetməyə[6]

29. Hər nəḥv olə Żūʻī saña bəndədür
Duʻā-gūdur ḫidmətə pāyəndədür

11[7]
fāʻilātün / mefāʻilün / feʻilün

Dər-Ḥəqq-i Millət-i İslām

1. Sāqiyā ver şərāb-ı ʻürfāndan[8]
Gəlmişəm təngə əhl-i əzmāndan[9]

2. Tökgilən ṭāsə bādə tā ḫəṭ-i cövr
Görməyüm tā zəmānədən bir cövr

3. Ḫəṭ-i bəndli (?) yā ki cövr ilə
Ġərəż ortadə ḫeyli dövr ilə

4. Tök ayağə şərāb-ı sər-ḫˇoşı
Tapə anunlə məğz-i sər cūşı

---

[1] Vezin bozuk.
[2] Vezin bozuk.
[3] Vezin bozuk.
[4] Beytin vezni bozuk.
[5] Vezin bozuk.
[6] Vezin bozuk.
[7] 37b
[8] Sāqiyā ver şərāb-i ʻürfāndan: Sāqiyā ver şərāb mədrəsədən (d.)
[9] əzmāndan: mədrəsədən (d.)

5. Tə`sīr-i məst olub bu pīr-i kühən
Ḫəlqə mə‘lūm edim nə varsə süḫən

6. Məst olub tā ki hər kəlāmı deyüm
Qalmasun hīç söz təmāmı deyüm

7. Hər kəsün olsə dövləti varı
Ol kəsün çoḫdı ‘izzəti ‘ādı

8. Anlayubdur çü ‘əqldür kāmil
Pūl ilən hər bir iş olur ḥāṣil

9. Çün bilübdür bunı ki sīm ilə zər
Məḥv edər hər nə olsə ‘eyb ü kədər

10. Nə qədər ‘eybi olsə pūl örtər
Çirk ü pāsın təmizləyüb örtər

11. Çün bilübdür bu zəhr-i mār dövlət
Şeyṭānə ḥāṣil eyləyür cənnət

12. Tikdirir məscid ilə yüz eḥsān
Alı bir gündə rövże-i riżvān

13. Çünki dövlət o şey`di kim ondan
Nə çətin iş olə olur āsān

14. Yā cəhənnəm yā cənnətü`l-mə`vā
Pūl bir dəmdə eyləyür peydā

15. ‘Elm ü ‘ürfān olubdı bī-‘izzət
İmdi pūl ṣāḥibinədür ḥörmət

16. Olsə Buqrāṭ ‘elmdən bī-pūl
Hīç kim eyləməz sözün də qəbūl

17. Olsə ḥikmətdə bir kişi Loqmān
‘Elm ilə mürdəyə əgər verə cān

18. Pūlsız olsə kimsə meyl etməz
Bir ġuruşə o ḥikməti getməz

19. ‘Elm az pūl çoḫ olan ādəm
Ḫəlq içində olur imām- ə‘ẓəm

20. Olmasa pūlı gər Fəlāṭūndur
Ḫəlq sölər oña ki məcnūndur

21. Bilmürəm neçə ‘əṣrdür bu zəmān
Ḫəlq pūlə deyür Ḫudā-yı cəhān

22. Yoḫdı bir kimsə əṣldən[1] āgāh
Pūlə derlər bugünki gün Allāh

23. Etməmiş hīç uṣūl-i dīni ḥəll
Başlayublar furū‘d-dīndə cədəl

---

[1] Əṣldən: Ḥəqqdən (d.)

24. Biri der ə‘ẓəmīdi məẕhəb-i Ḥaq
Biri der Mālikīdurur müṭləq

25. Biri der ḫeyr Bəhbəhānīdür
Biri der mīr-İṣfəhānīdir

26. Var imiş yüz bu növ‘ ādəmlər
Ki özindən səvānı bāṭil elər

27. Cümlənün qəvli belədür bu məḥəl
Mundan özgə sözinə etsön ‘əməl

28. Ondə bāṭildi cümlə ə‘mālun
Cümlə ṣavm ṣalavāt u əf‘ālun

29. Bī-dəlīl etməsün sözim bāvər
Hamı ə‘māl-i ḫeyrün oldı hədər

30. Deməyüb bu sözi rəsūl-i əmīn
Sözimi bī-dəlīl eylə yəqīn

31. Sən dəḫi bil ‘ulūmı diqqət ilə
Bizə təfsīr qıl ḥəqīqət ilə

32. Sən də bir ‘ālim ol şərī‘ətdə
Yoḫsə ortaq ol risālətdə

33. Gər mənə bāvər etməsön əṣlən
‘Əməlündür həbā` mənṣūrən

34. Belə əṭvārı belə kirdārı
Bu ṣifət nā-qəbūl güftārı

35. Hīç millət qəbūl etməzlər
Belə rāh-ı ḫəṭāyə getməzlər

36. Getsə bircə ‘əvām-ı [1]كا الانام
Ki dutub gözlərini zində ẓəlām

37. Ey mənim məzhəb[2] içrə qardaşım
Ṣūrət-i ādəmiyyə yoldaşım

38. Hər nə söz kim eşitmisən ey cān
Əṣl ü günāhın əvvəl eylə bəyān

39. Baḫ o söz gör ki kimlərə yaraşur
Tā pərī yā peyəm-bərə yaraşur

40. Nə söz olsə gərək əzəldə qanam
Ṣədrdə çoḫ diqqət eyləyüb inanam

41. Olsa gər ‘eyb istəyəndə dəlīl
Pəs nöçün Ḥəqdən istəyübdi Ḫəlīl

42. Ayəni كيف تجرى الموتى
Yə‘nī göstər məña Ḫudāvəndā

---

[1] Araf suresi, 179. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=7&ayet=179
[2] məzhəb: dünya (d.)

43. Çürüyüb belə müżməhil mövtā
Nə qılursan ki tā olur əḥyā

44. Elə əşḫāṣ istəyəndə dəlīl
Onə göstərdi dəḫi Rəbb-i cəlīl

45. Pəndinə bī-dəlīl eylə qəbūl
Ḥökm edər pənd qəbūl elə tez ol

46. Dağılubdur əsās-ı dīn-i nəbī
Bənd[1] olubsız dağılmaqun səbəbi

47. Māl-i dünyādən ötri hər mollā
Raḫnələr dīndə eyləyür peydā

48. Hərə bir dīn gətirmiş iẓhārə
Bir olan dīn olubdı ṣəd pārə[2]

49. Bār`ilāhī özün ‘əlāc elə
Qoymə İslāmı tərk olə belə

50. Bu gözəl məzhəb olmayə fānī
Dutmayə cəhl ü fitnə dünyānı

51. Żū`iyā açma çoḫ da əsrārı
Mollālar küfr oḫur bu güftārı

52. Nə gərəkdür ḥədīs̱[3] ü āyə
Māl [u] dövlət gərəkdi mollāyə

12[4]
mefā‘īlün / mefā‘īlün / fe‘ūlün

Məs̱nəvī Ki Be-Vələd-i Ḫod Neveştə

1. Əlā ey ḫāṭir-i zārım sürūrı
Əlā ey dīdə`-i ġəm-dīdə nūrı

2. Əlā ey növ-gül-i bāğ-ı vücūdım
Əlā ey dəhr-ārā būd nə-būdım

3. Əlā ey köñlümün ārāmgāhı
Şikəstə Żū`īnün püşt [ü] pənāhı

4. Səlām olsun saña ey nūr-ı dīdə
Gül-i ḫ̌oş-bū olan bāğ-ı ümīdə[5]

5. Səlām olsun saña ey cān nihānı
Vücūdun köñlümündür mülk [ü] mālı

6. Dil-i ġəmgīnimi sənsən qılan şād
Sənünlədür vücūdım şəhri ābād

7. Səni ḥifẓ eyləsün cümlə bəlādan

---

[1] Bənd: pənd
[2] Bir olan dīn olubdı ṣəd pārə: Oldı insānlıq min pārə (d.)
[3] ma‘ārif: ḥədīs̱ (d.)
[4] 73b
[5] bāğ-ı ümīdə: bāğ u ümīdə

Budur dā`im təmənnāmız Ḫudādan

8. Əgərçi ḫˇoşdu hālım ġürbət içrə
Vücūdımdur səlāmət ṣəḥḥət içrə

9. Vəlī sənsiz köñül ārāmı yoḫdur
Cəmālun görməmiş dil-kāmı yoḫdur

10. Məgər cānsız bədəndə tāb olur mu
Ḫəyālāt eyləyəndə ḫᐯāb olur mu

11. İlāhī bir səbəb qılsun kərəmdən
Görüb vəṣlün olum āzād ġəmdən

12. Ḥużūrunlə həmīşə şər olə ḥəl
Bəlā vü dərddən āzād olə dil

13[1]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

Be-Yeke Be-Dūstān Neveştə

1. Səlām olə saña ey bəḥr-i əḥsən-i əḫlāq
Səlām olə saña ey bərgüzīdə-i Ḫəllāq

2. Ḥəqīqət 'āləmi içrə bərādər-i cānı
Ṣədāqət 'āləmi içrə rəfīq-i rūḥānī

3. Səlām olə saña ey fəżl-i mə'rifət kānı
Səlām olə saña ey Żū`ī-i ḫərin cānı

4. Ḥasəblə 'āləm-i ḫilqətdə çünki ə'lāsan
Odur səbəb ki 'Əlī isminə müsəmmāsan

5. Kirām-ı ḫülqi ki vermiş saña bu növ' Ḫudā
Ġulāmdur sənə hər yerdə var isə 'ürəfā

14[2]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

Dər-Mədḥ-i Cənāb-ı Seyyid Qāżī Neveştə Şodeəst

1. Səlām olə saña ey tācdār-ı əhl-i vəfā
Səlām olə saña ey bərgüzīdə-i 'ürəfā

2. Səlām olə saña ey fəżl-i däniş-i rəh-bər
Səlām olə saña ey müqtədir[3]-i əhl-i hünər

3. Səlām olə saña ey fəżl-i mə'rifət kānı
Səlām olə saña ey Żū`ī-i ḫərin cānı

4. Şikəstə-ḫāṭirimin ẕövqi Seyyid-i qāżī
Bu dərd-i ġüṣṣə-i dil şövqi Seyyid-i qāżī

5. Olan müṣāḥibətində həmīşə ẕövq-i ṣəfā
Salan təkəllümi tār təki köñlüm içrə żiyā

---

[1] 75a
[2] 86b
[3] müqtədir: müqtədār

6. Dühāt içində nə müddətdi qalmışam məğmūm
Ləzīz ṣöḩbət-i cān-bəḫşdən olub məhrūm

7. Gecə günüz ġəm ü əndūh-ı bī-şümār içrə
Neçə sipənd yanar şiddət ilə nār içrə

8. Təvəqqe'm budı əḥvālıvı bəyān edəsən
Ḥəqīr Ẓū`īni bir sözlə şādmān edəsən

9. Həmīşə ḫāṭirivi Ḫāliq eyləsün məmnūn
Cəlāl u dövləti 'ömrüvi həm dəḫi əfzūn

10. Bu şəfqət ilə mən-i zārı sər-firāz edəsən
Təmām dost dəḫi həm saña edə [bir] əḥsən

11. Qəsəm deməkliqə mollāsını edüb tə'yīn
Şikəstə ḫāṭirimə nəṣb ilə verüb tərīn

15[1]

fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Sāqiyā dövrə gətür cām-ı mey-i gül-nārı
Gəti bir ḥālmə şərāb ilə dil-i bīmārı

2. Tāzə ziynət verüb övżā'-ı gülüstānə bəhār
Fərş-i sündüs döşüyüb ṣəḥn-i dil-i cānə bəhār

3. Bülbül [ü] qumrī açub şövq ilə hər yan pər ü bāl
Göstərübdür gül-i həmrā nə nəzākətlə cəmāl

4. O behişti ki Ḫudāvənd qılub ẕikr ü bəyān
Eləyüb imdi bizə sāḥət-i dünyādə 'əyān

5. Bu 'anādil bu bəlābil bu gülüstān bu çəmən
'Eyni cənnətdi nəşāṭ eylə əgər ādəmsən

6. Bu nə inṣāfdı kim bir belə əyyām-ı bəhār
Keçə bī-bādə vü bī-sādə vü bī-bərbəṭ ü tār

7. İmdi ki ḥāṣil olubdur saña bu ḫüld-i bərīn
Qoymə ey nā-ḫələf əldən çıḫə bu mā`-i ma'īn

8. Mümkün olduqcə fərāhim elə əsbāb-ı sürūr
Mey ayağın ələ al tā gətürə başıña şūr

9. Biləsən ḥālət-i İskəndər ü Cəmşīd ü Cəmi
Dövlət-i fānī içün çəkməyəsən dərd ü ġəmi

10. Hanı Bəhrām ü Sifəndār u Nərīmān ilə Sām
Əsüb onlar ṭərəfə gör nə ṣifət ṣarṣar-ı sām

11. Hər nə olsun gedəcəksən bu fənā dünyādən
Bārī bir 'işrət elə çəkmə ġəm-i bī-cādən

12. Oləsən Rüstəm-i dəstān vəyā Rūyīntən
Zāl-i gərdūndan ölüm zəḫmini āḫır görəsən

---

[1] 127b

13. İmdi ki oldu [ʻəyān] qāʻidə-i dəhr sənə
    Fürṣəti fövt eləmə seyr elə ṭərəf çəmənə

14. Qoymə bī-hūdə keçə ʻömr-i ʻəzīz ey nā-dān
    H̱āṣə bu vəqt-i gül ü mövsüm-i bāğ u bustān

[MUHAMMESLER]

1[1]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü /fā'ilün

1. Yā Rəb olur mu bir də dönüb növ-cavān olam
Eyş [ü] nəşāṭ-ı ləẕẕət ilə kām-rān olam

Hīç kimsə görməsün belə sin-i kuhūləti
Çün cismdən gedübdi o sükkər şəbābəti
Qalmub ağızdə gözdə dəḫi dizdə tāqəti
Bī-ẕövq cism ü cān diri qalmaq nə ləẕẕəti
Yaḫşı odur ki topraq içində nihān olam

2. Ḫˇoş ol zəmān ki qış baña bir növ-bəhār idi
Manqal kənārı yār ilə bir lāləzār idi
Ruḫsārəsində cənnət-i ḥūr āşkār idi
Ol ḥālətün gədālıqı bir şəhriyār idi
Bu ḥāl ilə nə ẕövqi əgər ḥökm-rān olam

3. Pīrānəliqdə çün kişinün yoḫ o ḥāləti
Çoḫ məclisə oturmaqə olmaz ləyāqəti
Hər bir qədər əgər olə də māl ü dövləti
Ağsaqqalun dutar mı cavānlarlə ṣöḥbəti
Dünyādə indi istəmürəm bir zəmān olam

4. Altmış yaşındə isə [o] bir kimsə gər vəfāt
Tapdı o şəḫṣ hər iki dünyādə bir nicāt
Hər kəs ki etdi yetmişə həştādəcən ḥəyāt
Bī-rūh cismdir o müqəvvādı bī-səbāt
Nə behcəti o 'ömr ki 'āləmdə ḫān olam

5. Getmiş qədīmdə olan 'əhd ü vəfā dəḫi
İnṣāf ilə ṣədāqət cūd [u] səḫā dəḫi
Bir gün ḥəyāt istəmürəm Zū`iyā dəḫi
Çün yoḫ bədəndə ẕərrəcə ẕövq ü ṣəfā dəḫi
Bu ḥāl ilə nə fā`idə şāh-ı cəhān olam

2[2]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü /fā'ilün

1. Ḫˇoş ol zəmān ki 'işrət ü 'eyşim təmām idi
Baş[3] şūr-ı 'eşq gözdə o māh əldə cām idi

Derdim müdām Ḫosrov [u] Şīrīn ḥekāyəti
Bir ẕərrə qədri bilməz idim dərd ü möḥnəti
Nə var yoḫ ġəmi nə 'əyālun ḫəcāləti
Nə cənnət ārzūsı nə dūzəḫ məhābəti
Fikrim həmīşə ol büt-i ṭūbā məqām idi

2. Bilməzdim hīç ġüṣṣə vü dərd ü kədər nədür
Yā fəqr ü fāqə necədi yā sīm u zər nədür
Yā rāḥət-i Ḫiżir nədü rənc-i səfər nədür
Məḫlūq içün cəhāndə qəżā vü qədər nədür
Gūyā ki məskənim baña dārü`s-səlām idi

---
[1] 35a
[2] 36b
[3] Baş: Başdə

3. Ey çərḫ bilmədim bu işün var imiş sənün
Sifründə şəhd lā`iqinə ḫār imiş sənün
Getdükcə ʻömr-i ḫāṣiyətün dād imiş sənün
İqbālıvun əvāḫiri idbār imiş sənün
Ḫ˘oş ol zəmān ki ʻişrət ü eyşim təmām idi
Ḥeyf ol qərīnə kim baña dövrān be-kām idi

4. Ṣəd-ḥeyf həft uduzdım [o] həftād sālımı
Bir fikr qılsa idim əgər mən [ki] mālımı
Verməzdim ʻelmə māżī vü müstəqbəl ḥālımı
Mən də zər ilə doldurur idim çuvālımı
İmdi mənim də yaḫşı günim müstədām idi

5. Vafirqətā bu əṣrdə yoḫ bir rəfīq olan
Üftādələr əlin dutuban bir şəfīq olan
Ḫāṣiyyəti ḥəlīm kəlāmı rəfīq olan
Yoḫ Żū`ī tək baḥār-ı bəlāyə ġərīq olan
Əfsūs o dəm ki çərḫ baña ḥamān qulām idi

3[1]

mef ʻūlü / fā ʻilātü / mefā ʻīlü / fā ʻilün

1. Ey sərvər-i bülənd məqām ki ṣidiq ilə
Dərgāhıvə dəḫīl ü ḥəqīrānə gəlmişəm

Bir mūr-ı bī-nəvā təki sər-gəştə dövr edüb
Āḫırdə bārgāh-ı Süleymānə gəlmişəm

2. Məğmūm dil-şikəstə ḥəzīn bī-nəvā ikən
Həm zār-ı dərd ü həm dəm-i cövr-i cəfā ikən
Dövrān ʻədū vü yār baña bī-vəfā ikən
Bülbül ṣifət ḫəzān-ı ġəmə mübtəlā ikən
Ṣəd şükr ʻāqibət ki gülüstānə gəlmişəm

3. Gərçi əzəldə żağəm-i dövrān-ı şīr idim
Āḫırdə çərḫ əlində çe rūbāh-ı pīr idim
Fövc-i bəlā vü dərd ġəmə dəst-gīr idim
Yəʻqūbvəş ki beyt-i ḥəzīndə əsīr idim
Āḫır ḥużūr-ı Yūsif-i Kənʻānə gəlmişəm

4. Əz-bəs ki dərd ü möḥnət-i dünyā-yı pür-fitən
Cəmʻ etmiş idi üstümə hər yerdə [var] miḥən
Çeşmimdə ḫārə dönmüş idi gülşən-i çəmən
Bī-məʻrīfət cəmāʻət əlində bī-tən-i mən
Ṣan kāfir idim imdicə imānə gəlmişəm

5. Yār-ı diyārdan keçüb āvārə olmuşam
Çərḫün əlində ʻāciz ü bī-çārə olmuşam
Āḫır nəfəsdə baḫ nə güni qarə olmuşam
Yoḫ bir mədāḫilim belə bī-kārə olmuşam
Əl-qiṣṣə çərḫ əlindən mən cānə gəlmişəm

6. Bir yerdəəm təfāvüti yoḫ ṭūṭī vü ġurāb
Bilməz nədür cəhāndə günāh ilə yā s̱avāb
Ḥikmət sözin bürūz eləsən yoḫ onə cəvāb
Bir ṣərf anlamaz deyəsən gündə yüz kitāb
İmdi qaçub bu mənbəʻ-i ʻürfānə gəlmişəm

[1] 72a

7. Ölməkdən özgə yoẖdı bu dərdün ṭəbābəti
Pīrānəsər tapandə kişi çün fuqārəti
Bī-ẖeyr ü bī-nəvā dəẖi durmaqə ṭāqəti
Belə ḥəyātə var ölümün çoẖ şərāqəti (?)
Pəs nişə mən bu ʻāləm ü imkānə gəlmişəm

8. Dünyānı fikr edəndə gedir məgər ẕü`l-cəlāl
Tər eyləsön ḥarāmı tapulmır dəẖi ḥəlāl
Dünyā dutanda arturu rəzīlə həm vəbāl
Ḥəqqi ẖəyālə salmaqə qalmır dəẖi məcāl
Yoẖ fikr edən ki nişə bu dövrānə gəlmişəm

9. Tər olmamışdı ẖüşk-ləbim bir şərāb ilə
Ləb təşnə vəqtlər keçürürdük şərāb ilə
Bī-cinslərlə həm-dəm ü ṭūṭī ġurāb ilə
Dūzəẖ içində qalmış idim yüz ʻəz[ā]b ilə
Ḥālā behiştə rövże-i riżvānə gəlmişəm

10. Bir əhl-i ʻelm yoẖ sūzə-rūḥə ṣəfā verə
Nə əhl-i şeʻr söhbəti dəhən dəgə verə
Nə ʻārifi ki sāğərə bəẕl ü ʻəṭā verə
Żūʾī eyləmə ...li saña verə
Āẖır nəfəsdə mənbəʻ-i ʻürfānə gəlmişəm

4[1]
mefʻūlü / mefāʻīlü / mefāʻīlü / feʻūlün

1. Qurban olum ol nərgis-i fəttānə ʻƏleykān
Ḫəm ẖəm tökülən zülf-i pərīşānə ʻƏleykān

Ey ʻāriżi məh zülfi siyəh qāməti ʻərʻər
Təlẖ oldı ləbün rəşki ilə bādə-i əḥmər
Belə ki səni ẖəlq eləyüb Ḫāliq-i dāvər
Gər görsə yüzün min yüz zāhid-müżtər
Mən kāfirəm ār edə ġılmānə ʻƏleykān

2. Ey dil-bər-i məh-rūy u büt-i ẖˇoş-ẖəṭṭ ü ẖālım
Şimşād-qədd ü lālə-ẖad u māh-cəmālım
Çoẖ etmə mən-i zārə sitəm ṭürfə-ġəzālım
Qoyma keçə hicrində ġəm ü dərd ilə ḥālım
Öldür məni məḥsūb elə qurbānə ʻƏleykān

3. Zülfündədi məd-ġəm gözəlim möʻcüz-i Mūsā
Mużmərdi ləbündə dəẖi eʻcāz-ı Məsīḥā
Ḫəṭṭündən olub ʻāləm ara Ḫıżr hüveydā
İncīlə qəsəm etdi məni āẖırı rüsvā
Zülfün saluban rəẖnələr īmānə ʻƏleykān

4. Yüz nāfə-i Çīn gīsū-yı pür-çīniñə ṣədqə
Kīn eyləmə ey şūẖ olum kīniñə sədqə
Min müşk-i Ḫıṭā kākül-i müşkīniñə sədqə
Cānım dəẖi ey gül ləb-i şīrīniñə sədqə
Bīmār tənim nərgis-i məstānə ʻƏleykān

5. Bu şəhrdə var gərçi həzārān büt-i zībā
Dil-cūy-ı pərī-rūy mələk-ṭəlʻət ü rəʻnā
Gər kim enə firdövs-i bərīndən yerə ḥavrā
Mānənd olə bilməz saña ey şūẖ-ı dil-ārā

---
[1] 170b

Heyhāt sənün tək gələ dövrānə ʻƏleykān

6. Ruẖsārıvə ol gün ki gözim qıldı nəẓārə
Ləʻlün həvəsi saldı dil ü cānə şərārə
Vəṣlünlə elə gəl mən-i dil-ẖəstəyə çārə
Etmək diləsön gər günimi cövrlə qarə
Bir şānə çək ol zülf-i pərīşānə ʻƏleykān

7. Desəm nə rəvā gözlərün nərgis-i bīmār
Zülfñə nə lā`iq söləsəm nāfə-i Tātār
Żū`ī kimi oldum ġəm-i eşqündə giriftār
Zülfün həvəsi eylədi təsbīḥimi zünnār
Döndürdi məni āẖırı şıʻānə ʻƏleykān

5[1]

feʻilātün / feʻilātün / feʻilātün / feʻilün

Müẖəmməs Fī-Təʻrīf-i Məktəb

1. Ey ʻəzīzān-ı cəhān məʻdən-i cāndur məktəb
Bədən-i mürdə içün rūḥ-ı rəvāndur məktəb
Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü şāndur məktəb
Yāẖşı diqqət eləsön bāğ-ı cināndur məktəb
Əlḥəq insān olanə niṭq ü bəyāndur məktəb

2. Hər kəsün olmasə gər ʻelmi yəqīn əʻmādur
Çünki هل يستوى[2] Qur`āndə bunə īmāndur
Ṣūrəti olsə də insān özi līk ədnādur
Ölüdür bāṭini ẓāhirdə əgər əḥyādur
Bədən-i mürdə içün rūḥ-ı rəvāndur məktəb

3. Olsə şəh-zādə kişi bilməsə gər ʻelm ü bəyān
Ḫəlq sölər ki filānkəsdi nə kevdən nā-dān
Dövləti ḥörməti ʻelm ilə tapubdur insān
Çoẖ gədā-zādə gəlüb ʻelm ilə olmuş sulṭān
Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü şāndur məktəb

4. Kişi beş dil bilə gər ondə təmām ādəmdür
Oẖuyub yazmasə hər şey`dən o kimsə kəmdür
ʻElm ṣāḥiblərinün ẖāṭiri cām-ı Cəmdür
ʻĀlimün ʻizzətinə baẖ ki nə ẖ̌oş ʻāləmdür
Yāẖşı diqqət eləsön bāğ-ı cināndur məktəb

5. Dil bilən kimsə ilə bilməyənə eylə nəẓər
Ṣūrəti olsə də ādəm ḥeyivāndan bədtər
Çünki bilməz nə təvārīẖ nə āyāt u ẖəbər
Kişiyə dərsdi Żū`ī bu cəhān içrə hünər
Əl-ḥəq insān olanə niṭq ü bəyāndur məktəb

---

[1] 171a
[2] Zümer suresi, 9. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=39&ayet=9

[TAHMİSLER]

1[1]

mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

1. Nə qaldı dəhrdə kim çəkmədiyim dərd ü bəlālardan
Yetüşdim cānə āẖır möḥnət ü cövr ü cəfālardan
Nə ḥāṣil eyləmək ġəflət mənim tək mübtəlālardan
Kərəm qıl kəsmə sāqī iltifātun bī-nəvālardan
Əlündən gəldügi ẖeyri dirīğ etmə gədālardan

2. Nə bəzm-i 'işrət içrə dil-bər-i ḥūrī-liqāmız yoẖ
Nə mülk-i ġürbət içrə bir ənīs-i dil-güşāmız yoẖ
Ṣəbā səndən səvā bir kimsəyə bi`llāh ricāmız yoẖ
Əsīr-i ġürbətüz biz səndən özgə āşnāmız yoẖ
Ayağun kəsmə başunçün bizim möḥnət-sərālardan

3. Kimün yā Rəb dönübdür mən kimi 'āləmdə iqbālı
Olubdur ārzū cāmı şərāb-ı vəṣldən ẖālī
Pəyām-ı yārə sən Tarı dəẖi az eylə ihmālı
Ṣəbā kūyundə dildārun nədür üftādələr ḥālı
Bizim yerdən gəlürsən bir ẖəbər ver āşnālardan

4. Mürūr-ı dəhr ilə sındırmasə tā çərẖ mīnāsın
Təṣəvvür eyləmə kim tərk edim sāğər təmənnāsın
Gözimdən salmışam bi`llāh bāğ-ı ẖüld-i ḥavrāsın
Demə zāhid ki tərk et sīm-bər-bütlər təmāşāsın
Bəni kim qurtarur Təñri sataşdurmuş bəlālardan

5. Yəqīn budur āẖır dūr olub mehr ü vəfā zā`il
Bu həm bir ẓülmdür kim yār olur 'uşşāqdan ġāfil
Nədən sölə görək ey bī-nəvā ümmīd olur ḥāṣil
Fələk dūr mehri zā`il yār ġāfil 'ömr müstə'cil
Nədür tədbīr bilmən cānə yetdim bī-vəfālardan

6. Köñül mülkündə bundan sora ondan ġeyri şāh etmən
Dutə gər ḥūr u ġılmān 'āləmi bi`llāh nigāh etmən
Cəhānı çeşmimə Żū`ī ṣifət hər gün siyāh etmən
Vücūdım ney kimi sūrāẖ sūrāẖ olsə āh etmən
Məḥəbbətdən dəm urduq içməmək olmaz bəlālardan

2[2]

mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Ənīs ol büt-i Növşād gördügün köñlüm
Qərīn māh-ı pərī-zād gördügün köñlüm
Həmīşə vüṣlətə mu'tād gördügün köñlüm
Tutuşdı ġəm odınə şād gördügün köñlüm
Müqəyyəd oldı ol āzād gördügün köñlüm

2. Gözün fədāsı gətür sāqī cām-ı bādə-i nāb
Ki qoymayub tən ü cāndə ẖumār-ı hicrān tāb
Ze-bəs aẖıtdı gözimdən bəlālarun seyl-āb
Diyār-ı hicrdə seyl-i sitəmdən oldı ẖarāb
Fəżā-yı vəṣldə ābād gördügün köñlüm

3. Nə yaẖşı günlər idi ol nə yaẖşı müddət idi

---

[1] 105a
[2] 106a

Ki şuğlimiz o pərī-rūy ilə məḥəbbət idi
Nə dildə bir ġəm-i hicrān nə küdūrət idi
Dögüldi belə dəmən də bir əhl-i ʻişrət idi
Bu qanlar içməgə muʻtād gördügün köñlüm

4. Köñül ki eylər idi lāf ʻāqil olduqunı
Yəqīn eyləmişəm imdi ğāfil olduqunı
Fənāyə verdi firāqunlə ḥāṣil olduqunı
Gətürdi ʻəcz görüb ʻeşq-i müşkil olduqunı
Qamu hünərlərə ustād gördügün köñlüm

5. Edübdi dām-ı bəlādə fələk məni pā-bəst
Olubdı şīşə-i dil səng-i möḥnət ilə şikəst
Dögül ʻəbəs ġəm-i hicründə olduqum sər-məst
Nə gördi bādədə bilmən ki oldı bādə-pərəst
Mürīd-i məşrəb-i zühhād gördügün köñlüm

6. Nə gündi kim eləməz çərḫ-i dūn məni məğmūm
Qılub o māh vüṣālından ʻāqibət məḥrūm
Ze-bəs ki ḫayl-ı bəlā qıldı Żū`ī üstə hücūm
Füżūli eylədi āhəng-i ʻeyş-ḫānə-i Rūm
Əsīr-i möḥnət-i Bağdād gördügün köñlüm

3[1]

fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilün

1. Küfr-i zülfün ʻāşiqə ey şūḫ īmān istəməz
ʻĀriżun müştāqı ey gül bāğ-ı riżvān istəməz
Gözlərün bīmārı ey məh ṣəḥḥət-i cān istəməz
Təşnə-i cām-ı vüṣālun āb-ı ḥeyvān istəməz
Mā`il-i mūr-ı ḫəṭün mülk-i Süleymān istəməz

2. Nəqş edübdür ḥūrdən əʻlā səni ṣūrətgərün
Əḥsən-i təqvīm ilə olmuş mürəkkəb peykərün
Qədəmin[2] ṭūbādı kūyun ḫüld Kövs̱ər ləblərün
Eyləməz meyl-i behişt üftādə-i ḫāk-i dərün
Sākin-i künc-i ġəmün seyr-i gülüstān istəməz

3. Dəm-bə-dəm Fərhād Şīrīn-ləblərindən qan yeyüb
Qeys Leylā ṭürrəsi yādilə bəs qarə geyüb
Hansı dil-bərdür ki öz ʻuşşāqınə cövr etməyüb
Cövrdən āh etmə ey ʻāşiq yaḫar köñlüm deyüb
Hīç sulṭānım deyən mülkini vīrān istəməz

4. Mehr ilə dövr etmədi hərgīz bu çərḫ-i bī-ḥəyā
Żū`ī-i dil-ḫəstəyə göstərmədi ẕərrə vəfā
ʻĀdəti əhl-i kəmālə dāim etməkdür cəfā
Ey Füżūlī müttəṣil dövrān müḫālifdür baña
Ġalibā ərbāb-ı isteʻdādı dövrān istəməz

---

[1] 106b
[2] qədəmin: çün qədəmin

[TERCĪ-İ BEND]

1[1]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

Tərcī'-i Bənd Dər-Midḥat-ı 'Ālī-Cāh Böyük Ḫān Nəbirə-i Muṣṭafa Ḫān-ı Şīrvān 'Əleyhi`r-Rəḥmətə Və`l-Ğufrān

1. Ey kərəm kānı böyük ḫān mən-i sər-gərdānun
'Ərżinə gūş elə əlṭāflə bu nālānun

Çārə qıl məṭləbinə bu cigəri sūzānun
'Ərż edim ḫidmətivə tā rəvişin dünyānun

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Mə'rifət əhli cəhān çeşminə ḫākistər imiş

Milyaner Tarıdı yüzminni də peyğən-bər imiş
Olmasə pūlı Fəlāṭūn isə derlər ḫər imiş

2. Əlli il kəsb-i 'ulūm etməgə qıldım iqdām
Şād olurdım ki 'əcəb yaḫşı hünərdür bu məqām

Demə məḫlūq yanındə qoyulub tāzə niẓām
Pūldan ġeyri nə iş var isə məcmū'-ı ḥarām

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Mə'rifət əhli cəhān çeşminə ḫākistər imiş

Milyaner Tarıdı yüzminni də peyğən-bər imiş
Olmasə pūlı Fəlāṭūn isə derlər ḫər imiş

3. Gər hünər kəsbi içün əlli il dil-ḫūn oləsən
Arturub fəżl ü hünər 'elmdə ceyḥūn oləsən

Gər pirisajni[2] vəkillər böyügü şovn (?) oləsən
Kimsə qədr etməyəcək gərçi Fəlāṭūn oləsən

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Mə'rifət əhli cəhān çeşminə ḫākistər imiş

Milyaner Tarıdı yüzminni də peyğən-bər imiş
Olmasə pūlı Fəlāṭūn isə derlər ḫər imiş

Vələhu Eyżən

4. Hər kəsün cüz`ī savādı olə həm tən-ḫᵛāhı
Mülk-i 'elmün sölənür kim odı şāhənşāhı

Olmasə pūlı əgər olsə də 'elmu`llāhı
Ḫəlq sölər ki qovun getsün elə kəm-rāhı

Vələhu Eyżən

5. Līk ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtə ḫəbərdāram mən
Qocalub 'ömr gedüb żə'f tapub quvvət-i tən

---

[1] 21b; 60b
[2] Rusça kelime olup, jüri üyesi demek.

Əl ayaġ göz düşüb əldən dəẖi dişsizdi dəhən
Qorẖuram kim dəm-i āẖırdə tapulmayə kəfən

Vəlahu Eyżən

6. Çünki lāzımdı dedim gərçi dögüldür lā`iq
Kimdi hər ‘elmdə göstər baña olsun fā`iq

Tərk edüb mə‘rifəti pūlə olublar şā`iq
Nə gərək ‘elm ẖəlā`iq pūlə sölər Ḫāliq

Vəlahu Eyżən

7. Gər deyəm dərdimi dövlətlü olan bī-ẖəbərə
Bāb-ı ḥikmət açuban şərḥ eləyim min fiqrə

Yüz qəṣīdə deyübən vāqif edim nüktələrə
Bir qəpik qədri o əş‘ārı gətürməz nəẓərə

Vəlahu Eyżən

8. Səndən özgə kimə mən şərḥ eləsəm əḥvālı
Deyəcəkdür haradan gətdi bu qīl ü qālı

‘Ālim u ‘ārif ü şā‘ir qurı söz tims̱ālı
Vāy o şəẖṣə ki cibi pūldan olsun ẖālī

Vəlahu Eyżən

9. Sərvərā qoymə qalam bī-sər u sāmān nə zār
Kīsə bī-sikkə bərudūşim (?) bī-cübbə vü ẖᵛār

Ġəm ləkəd kūbi (?) cəfā tāpdaqı bu Zū`i-i zār
Ehtiyāc anləsalar nifrət edüb hamı qaçar

[MÜSEDDESLER]

1[1]
mefʿūlü / fāʿilātü / mefāʿīlü / fāʿilün

1. Ḫ̌oş ol zəmān ki yār baña həm-ayaġ idi
Ruḫsārı gözlərimə münəvvər çırāġ idi
Şīrīn-kəlāmı ḫāṭir-i fərmādə dāğ idi
Fəṣl-i bəhār məskənimiz ṭərf-i bāğ idi
Cövr-i rəqīb ṣöhbətimizdən iraġ idi
Günlər o günlər idi dimāğ ol dimāğ idi

2. Nə var idi köñüldə ġəm ü dərd-i rūzgār
Nə var u yoḫ küdūrəti olmazdı āşikār
Gəlməzdi hīç ḫāṭirə əndūh-ı hicr-i yār
Bilməzdi dil bu növʿ ilə dərd-i firāq var
Məndən bəlā vü möḥnət-i hicrān uzaġ idi
Günlər o günlər idi dimāğ ol dimāğ idi

3. Hər gün keçirdi ʿişrət ilə rūzgārımız
Dil şād-kām u əldə mey-i ḫ̌oş-güvārımız
Fəṣl-i ḫəzān olubdı bizim növ-bəhārımız
Bülbüllərün fəğānı idi çəng ü tārımız
Nə gūşımə kədər gətürən ṣavt-ı zāğ idi
Günlər o günlər idi dimāğ ol dimāğ idi

4. ʿÖmrün ṣəfā-yı mövsümi vəqt-i şəbābdur
Vəqt-i şəbāb əfżəl-i məst-i şərābdur
Dəmlər ki ol zəmān keçinüb yāḫşı ḫ̌ābdur
Ey cān bu günlərün nəyə sölə hesābdur
Yād ol zəmān ki qara gecəm gün tək ağ idi
Günlər o günlər idi dimāğ ol dimāğ idi

5. Yā Rəbb olur mu bir də görəm ol zəmānəni
ʿEyş ü nəşāṭ u ṣöḥbət-i çəng ü çəġānəni
Ḫālından əḫz edirdi köñül mürği dānəni
Ol gül üzündə ṭürrə-i ṭərrārə şānəni
Żūʾī bilür ki ḥāl o dəm nə səyāğ idi
Günlər o günlər idi dimāğ ol dimāğ idi

2[2]
Feʿilātün / feʿilātün / feʿilātün / feʿilün
Mefāʿilün / feʿilātün / mefāʿilün / feʿilün

1. Kül başım üzrə bu dəm ey şəh-i əbrār ölürəm
Qaldı köñlimdə nihān cümlə-i əsrār ölürəm

Dəm-i vədāʿdı gəl qoymə intiẓār məni
Vədāʿ-ı bāz-pəsīn qoymə əşkbār məni

2. Çəkmişəm hər nə ġəm ü möḥnəti[3] var ʿāləmdə
Qalmışam şām u səḥər şīvən ilə mātəmdə
Biz kimi var mı bəlākeş bu bənī ādəmdə
Yetüşübdür dəm-i riḥlət mən-i bīmār ölürəm
Hücūm-ı dərd ü bəlā keştī-i ḥəyātımdan
Bu bəḥr-i möḥnət ü ġəmdən qılur kənārə məni

[1] 81a
[2] 172b
[3] möḥnəti: möḥnət

3. Atamun firqəti gərçi məni əfkār elədi
Ẓülm-i ‘udvān mən-i möẖnətzədəni zār elədi
Fərək əḥvāl-i mən-i müżṭəri bīmār elədi
O cəfānı ki bana eylədi əğyār ölürəm
Atam rəsûl-i H̱udādən ṣora nifāq əhli
Nə növ‘ eylədilər gör ki tārmār məni

4. Fānī dünyādan Əgərçi belə nālān gedürəm
Bī-vəfā ümmət əlindən cigəri qan gedürəm
Çəkdigüm cövr ü cəfādan nə pərīşān gedürəm
Līk bir tāzə bəlā var görübən zār ölürəm
Babam firāqını düşmən cəfāsını çəkdim
Bir özgə ġüṣṣə var oldur qılan fikār məni

5. Nə müsībət var isə eylədi çərẖ-i ġəddār
Ṣəbr qıldım nə bəlā oldı əgər cümlə dūçār
Bu Ḥüseynə eləyən ẓülmi o qövm-i əşrār
Bir onə eyləməyüb tāb mən-i zār ölürəm
Yetüşdi hər nə bəlā vü müşībət etdim ṣəbr
Vəlīk qıldı Ḥüseyn dərdi dāğdār məni

6. Ənbiyā firqəsinə hər nə gəlüb dərd ü bəlā
Bu müşəẖẖəsdi Ḥüseynə dögi kimsə həmtā
Bu bəlā vāqi‘əsin s̱ābit edir Kərb-i bəlā
O səbəbdən çəkübən āh-ı şərərbār ölürəm
Həmīşə eyləgilən Żū`ī ẕikr-i āl-i ‘əbā
Cəzādə qoyməyəlar tā ki şərm-sār məni

[MURABBA]

1[1]

fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilün

1. Müjdə olsun kim gəlüb dünyāyə Nov-rūz bayramı
Fərş-i istəbrəq salub şəḥrāyə Nov-rūz bayramı
Şūr-ı bəhcət bülbül-i şeydāyə Nov-rūz bayramı
Oẖşayur çün cənnətü`l-məvāyə Nov-rūz bayramı

2. Səbzlər güllər çəmənlər geyünübdür tāzədən
Zīb-i zīnətlər verüb ruẖsārə rəng-i ġönçədən
Çıẖmış idi möẖnət-i fəṣl-i şitā əndāzədən
Şükrlər kim saldı başə sāyə Nov-rūz bayramı

3. Səbzlər şəḥrādə gör kim necə sündüs-pūş olub
Hər ṭərəfdə ʻāşiq ü məʻşūq həm-āğūş olub
Gülsitānlar içrə hər yan bāng-ı nūş-ā-nūş olub
ʻEyş edən ʻuşşāq içün bir ġāyə Nov-rūz bayramı

4. Cūş edüb yerdən çıẖub nəsrīn sūsən nəstərən
Seyr-i gülizār elər yüz nāzənīn-i gül-bədən
Şükr qıl Allāhə kim çıẖduq bəhārə saq əsən
Çünki cənnətdür qədəḥ-peymāyə Nov-rūz bayramı

5. Żū`iyā aç gözlərün bir ṣəfḥə-i gülzārə baẖ
Āyə-i جنّات تجرى تحتها الانهاره[2] baẖ
Ḥikmətu`llāhə nəẓər qıl məẓhər-i əsrārə baẖ
Ḫəlʻət-i gül-gūn geyüb əʻżāyə Nov-rūz bayramı

---

[1] 136a

[2] Muhammed suresi, 12. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019. http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=47&ayet=12

[GAZELLER]

Ḫarfü`l-Elif

1[1]
fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

(Der-Kenār)

Fī-Lüġatü`n-Nebī

1. Ey risālət mülkünə sulṭān ẕu`l-'izz u 'əlā
Ənbiyā-yı övliyāyə müqtədā vü pīşvā

2. Sənsən ol sərvər ki ẕāt-ı pākun olmuşdur əzəl
'İllət-i gā`iyyə mövcūdāt u ḫəlq-i mā-sivā

3. Ḥəq qəsəmlə sūrə-i یاسینdə iżhār eyləyüb
Şānuvı ey məḥrəm-i əsrār-ı sirr-i yā vü sā

4. Żū`ī-i bī-çārə kim cāndan ġulāmındur sənün
Sər-bülənd eylə şəfā'ətlə onı rūz-ı cəzā

2[2]
fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

(Der-Kenār)

1. Ey risālət mülkünə rūz-ı əzəlden pādşā
Rīzə-ḫᵛār-ı ḫᵛān 'elmündür şəfī'-i ənbiyā

2. Çün vücūdun 'illət-i gā`iyyə-mövcūdātdur
Cövhər-i ẕātu içün olmuşdur 'ərż-i ərż səmā

3. Ḥəqq səni ḫəlq eyləyübdür رحمتا للعالمين[3]
Şāfī'-i 'üṣyān əhl-i mə'ṣiyət rūz-ı cəzā

4. 'Āləmə mə'lūm olubdur qoydıqun ədəb-i dīn
Hīç bir mürsəl nəbīdə yoḫdı belə ihtidā

5. Qıl şəfā'ət Żū`ī-i miskīnə şāhım ḥəşrdə
Bir ġulām-ı rū-siyəhdür ṣidq-dildən çün saña

3[4]
fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

1. Qəd iżā'ət şəms-i vəḥdət min ġəmāmü`l-iḫtifā
Kənz-i məḫfī nūr-ı 'ürfān ilə tapdı incilā

2. Feyż-i əḥbəbtə ليعرف[5] bā'iṡ-i īcād olub
Dəst-i qüdrət ḫilqət-i əşyāyə qıldı ibtidā

---

[1] 2b
[2] 1b
[3] Enbiya suresi, 107. ayet. Erişim: 7 Temmuz 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=21&ayet=107
[4] 1b
[5] Hadis-i şerif: "Ben gizli hazine idim; bilinmek/tanınmak istedim."

3. ما خلقت الجنّ و الانس ليعرف[1] āyətin
Gūş-ı cānə şübḥ ü şām eylər münādīlər nidā

4. ʻĀmilān-ı pādşāh-ı ḫittə-i ərż u səmā
Məʻrifətdən başqə qılmaz bir mətāʻə eʻtinā

5. Mümkināt īcād olub ʻārif-i be-ḥəq olmaqə
Məʻrifətdür bāʻiṣ-i īcād-ı küll-i mā-sivā

6. Bārgāh-ı ʻizzətə feyz-i təqərrüb tapdılar
Mā-sivādan nūr-ı ʻürfān ilə fövc-i ənbiyā

7. Baḫmə dünyā mālınə kəsb et ḥəyāt-ı cāvidān
Cəhl ü ʻürfāndur ḥəyāt-ı mövtün əṣli Żū`iyā

4[2]
mefʻûlü / fāʻilātü / mefāʻīlü / fāʻilün

1. Hər bəzmdə ki bādə-i ḥəmrādan olmasa
Nəql ü məzə o ləʻl-i şəkər-ḫādan olmasa

2. Āb-ı ḥəyāt olsə də tər qılmanam ləbim
Cāmımdə sāqiyā mey-i ṣəḥbādan olmasa

3. Zāhid nə ẕövq-yāb olı ḥūr-ı behiştdən
Bir şūḫə mən tək ʻāşiq-i şeydādan olmasa

4. Getməz ṭəvāf-ı Kəʻbəyə rindān-ı meykədə
Eḥrām-ı ḥəcci pənbə-i mīnādan olmasa

5. Zāhid qəbūl olur o itāʻət ḥużūrdə
Żimnində ẕərrə qədri təmənnādan olmasa

6. Ḥəqqün ʻibādəti o iṭāʻət olur ki ḥīç
Mənẓūr evində cənnət-i ḥavrādan olmasa

7. Zū`ī rıżā-yı Ḥəqqə olur ṣāf bəndəlik
Olmaz qəbūl ġeyrə təbərrādan olmasa

5[3]
mefʻûlü / fāʻilātü / mefāʻīlü / fāʻilün

1. Ey cān bu qədri möḥnət-i hicrānə ağlama
Çəkmə bu ġüṣṣə vü ġəmi bī-cānə ağlama

2. Ṣəbr eylə hər nə cövr gələ rūzgārdən
Vəqtün cəhənnəm etmə yanə yanə ağlama

3. Təğyir-i iḫtiyārı çü yoḫdur qəżā içün
Təqdīrə rāżı ol ġəm-i dövrānə ağlama

4. Əlbəttə vəqtlən çatəcaq müjdə-i bəşīr
Yəʻqūbvār Yūsif-i Kənʻānə ağlama

5. Bir şey` bu giryəzārdən olmaz kəm ü ziyād
Bī-hūdə olmə gəl belə dīvānə ağlama

[1] Zariyat suresi, 56. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=51&ayet=56
[2] 1b; 173b
[3] 1b; 85b

6. Əlbəttə hər ẖəzān olanun bir bəhārı var
Ṣəbr eylə ey köñül ġəm-i dövrānə ağlama

7. Cövr-i zəmānə möḣnət-i ġürbət firāq-ı yār
Żū`ī deməkcəfādı bu tuğyānə ağlama

6[1]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Yalquz bəhārdan nə çıẖar sāğər olmasa
Sāğər içində bādə-i cān-pərvər olmasa

2. Bunlar təmāmı olsə də bī-żövq olur əgər
Cīb ü bəğəldə sikkə-i sīm ü zər olmasa

3. Şūr-ı cünūn-ı 'eşq haçan başdə cūş edər
Cām-ı şərābdan ləb-i `āşiqə tər olmasa

4. Ṣəfrā-yı ġüṣṣəni sər ü sīmāsı göstərür
Cāmındə 'ārifün ki mey-i əḥmər olmasa

5. Zū`īdən eyləmə ṭələb əş'ār-ı dil-nişīn
Ḥəllāl-i müşkilāt olan zərgər olmasa

7[2]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Köñül gər istər isön istirāḥət-i dünyā
Şərāb-ı nābdədür cümlə rāḥət-i dünyā

2. Nə qədri çoẖ olə çoẖdur yəqīn bil āzārı
Riyāsət ü 'əməl ü ḥökm ü dövlət ü dünyā

3. Yā şūr-ı 'eşq ilə dīvānə ol ələm çəkmə
Yā məst-i bādə olub bilmə möhnət-i dünyā

4. Təmām 'əqldədür hər nə var möhnət ü ġəm
Nə qədr çoẖ olə çoẖ olı ẕillət-i dünyā

5. Hanı Sikəndər ü Cəm hanı dövlət-i Qārūn
Təṣəvvür eylə nədür baẖ bu şövkət-i dünyā

6. H̱ˇoşā o kimsələrə adı yaẖşılıqlə qalub
Görüb ḥəyat u məmātındə ləẕẕət-i dünyā

7. Yezīd tək adı məl'ūn özi cəhənnəmdə
Nə fā`idə elə olsə ḥökūmət-i dünyā

8. H̱ˇoşā o şəẖṣə ki Nūşirəvān-ı 'ādil tək
Həmīşə rəḥmət oẖuyə təmāmət-i dünyā

9. Gözətlə āẖirətün Żū`ī etməsün məğbūn
Səni bu bādə vü sādə bu ne'mət-i dünyā

8[3]

---

[1] 2a; 119b
[2] 2a; 119a
[3] 2b; 127a

mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün

1. Nə şey`də var cəhāndə ʻişrət ey dil cāmdan başqa
Təmām əşyādə var ġəm bir mey-i gül-fāmdan başqa

2. Sənünçün dānədür dünyādəki ləẕẕətlər ey ġāfil
Dürüst etsön nəẓər żımnində yoḫdur dāmdan başqa

3. Cəhāndə sīm ü zər cəmʻ eyləyüb ʻömrün tələf qılmə
Nə ẕövqi sīmün ey dil yār-ı sīm-əndāmdan başqa

4. Ḫˇoş ol kəs ḥālınə kim ḫeyrdə ḫərc eyləyüb getdi
Cəhāndə qoymadı Nūşīrəvān tək nāmdan başqa

5. Cəhānı hər ṭərəfdən diqqət ilə gəzdim aḫtardum
Tapulmaz Zū`ī bir kəs ʻām-ı kə`l-ʻāmdan başqa

9[1]

mefāʻilün / feʻilātün / mefāʻilün / feʻilün

1. Köñül bu ʻəṣrdə ʻəhd ü vəfānı aḫtarma
Ṣədāqət ilə olan āşnānı aḫtarma

2. Özi yoḫ adı var ʻinqād-ı fəżl ü cūd u səḫā
ʻƏbəs yerə dolanub kīmyānı aḫtarma

3. Qəżādan olmısan ʻāləmdə sən özün mövcūd
Bu rəmzi bil dəḫi sirr-i qəżānı aḫtarma

4. Nə yazdı kātib-i təqdīr yoḫ onə təğyīr
Həvāyə düşmə belə mā-cərānı aḫtarma

5. Müṣəvvirün kəm ü keyfin bilür mi bir ṣūrət
Bu vāżeh əmrdi kār-ı nihānı aḫtarma

6. Çü kimsə bilmədi Ḫāliq irādəsin hərgiz
Sən imdi bī-hūdə çün ü çerānı aḫtarma

7. Ġərəż ki ṣəbr elə Żū`ī nə gəlsə dərd ü bəlā
Bu əmr-i Ḥəqqdi ḥökm-i Ḫudānı aḫtarma

10[2]

mefāʻilün / feʻilātün / mefāʻilün / feʻilün

1. Ḫˇoşā o ʻāşiqə kim yārınun vəfāsı ola
Nə rəşk-əsīri nə hicrān-mübtəlāsı ola

2. Firāq-ı möḥnəti Ḫəm qılsə qāmətin nə ʻəcəb
Əlində ṭürrə-i dildārdan ʻəṣāsı ola

3. Mənim tək olmayə ṣəd pārə tīğ-i ḥəsrət ilə
Cirāhət-i dilinə yārdan dəvāsı ola

4. Demün ḫəṭāludur ol çīn-i zülfə çīnlüyün
Ki muncə üz verilür mi əgər ḫəṭāsı ola

5. Nə meydə żövq nə gülşəndə var ṣəfā Żū`iyā

---

[1] 2b; 136b
[2] 3a; 53a; 97a

O lālə-rūsız inānmam ki bir ṣəfāsı ola

11[1]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. L'əl-i ġəmində ṭürrə-i pərtābə ilticā
Etmək nə sūd elə mey-i ol nābə ilticā

2. Qaşun ẖəyālı zāhidi gər etməyüb cünūn
Dutmuş yüzin edər niyə meḥrābə ilticā

3. Lüṭf etməsün baña nə 'əcəb rəḥm eyləməz
Yüz gūsfənd əgər edə qəṣṣabə ilticā

4. Gördükdə ilticā edərəm kūyun itlərin
Əḥbāblər bəlī edər əḥbābə ilticā

5. Mihr-i ruẖun həvāsı ilə Żū`ī-i fikār
Gündüz günə qılur gecə meh-tābə ilticā

12[2]
fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

1. Oldı pəjmürdə köñül tā düşdi ol rūdan cüdā
Adı māhir-fövt olur gər kim düşə sūdan cüdā

2. Ḫəm-qədīm bir çəng olub cān-riştəsi ol çəngə tār
Tā ki oldım mən żə'īf ol tār-ı gīsūdan cüdā

3. Çeşm-i pür-ẖūnum mənim ṭūfānə verdi 'āləmi
Bəs ki tökdi qanlu yaş ol sərv-i dil-cūdan cüdā

4. Lüṭf edüb bir tīr-i ġəmzə birlə al gəl cānımı
Pāyə dönmüş qāmətim ol ṭāq-ı əbrūndan cüdā

5. Bəs ki Żū`ī ẖū dutub köñlüm ġəm-i hicrān ilə
Olmayur bir ləḥẓə ġəmdən ayru qaygudan cüdā

13[3]
fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

1. Yoẖdı cānı hər kimün köñlündə cānān olmasa
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim cān olmasa

2. Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruẖsārıvı
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān olmasa

3. Ḫ̌oşdı 'uşşāqə təmāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz min ay u il keçüb fəṣl-i gülüstān olmasa

4. Mürdə cismin 'āşiqün qılmazdun əḥyā hər nəfəs
Mö'cüz-i 'Īsā əgər lə'lündə pünhān olmasa

5. Lə'lün 'eşqi olmasaydı məndə etməzdün cəfā
Çün küdūrət məḥv olur gər aradə qan olmasa

---

[1] 3a; 102b
[2] 3b; 103b
[3] 3b; 54b; 111a

6. Nālə qılmə hicrdən ey dil ki ne‘mətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl ẕövqin dərd-i hicrān olmasa

7. ‘Ārif ü ‘āşiqdən özgə Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi ‘ibādət ḥūr u ġılmān olmasa

14[1]
fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün

1. Nə nəşāṭı məclisün gər ondə cānān olmasa
Sā`ir ə‘żānun nə sūdı təndə gər cān olmasa

2. Vüṣlətün ẕövqin ziyād eylər cəfā-yı hicr-i yār
Növ-bəhārun ẕövqi olmaz gər zimistān olmasa

3. Hər şey`ün öz żiddi ilə ḥāləti təşḫīṣ olur
Ləẕẕət-i vüṣlət olur mu dərd-i hicrān olmasa

4. Ṣūrəti insān olandan umma ey dil mə‘rifət
Mə‘rifət ḥāṣil olur mu ẕātı insān olmasa

5. Ṣəbr qıl Żū`ī pərīşān ḥālıvə şükr eylə kim
Hīç iş sāmān tapar mı tā pərīşān olmasa

Ḥarfü`l-Bā`

15[2]
mef‘ūlü / fā‘ilātü / mefā‘īlü / fā‘ilün

(Der-Kenār)

1. Hər dəm görim səni dönəsən qanə ey şərāb
Gətdün bu təlḫ-kāmı dəḫi cānə ey şərāb

2. Şə`nündə nāzil oldı sənün ḥörmət āyəsi
Səndəndi hər bəlā gələ insānə ey şərāb

3. Ümmü`l-ḫəbā`is oldı adun çünki salmış[3]
Bābildə ol mələkləri zindānə ey şərāb

4. Zünnār ilə salībi qəbūl etdi zühdi tərk
Sən eylədün bu işləri Ṣən‘ānə ey şərāb

5. İs̱mün ziyādə mənfə‘ətün yoḫdı olsə də
Məḫlūq tābe‘[4] āyə-i Qur`ānə ey şərāb

6. Hər qüvvə təndə nāqiṣ olur içələr səni
Bilməm nədəndi vəsf bu nöqṣānə ey şərāb

7. Hər bir məqāmə dəgə ayağun ḫarāb edir
Vāy ol kəsə ala ələ peymānə ey şərāb

8. Yüz min vücūdın eləmiş ḫānəsin ḫarāb
Āḫırdə qılmısan onı dīvānə ey şərāb

---

[1] 4a; 126b
[2] 3a
[3] Salmış: salmıs
[4] tābe‘: baḫ (d.)

9. İçdükcə ‘əql-i zā`īl olur Żū`ī anlamaz
Mundan nə ẕövq var sölə bu cānə ey şərāb

16[1]
fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün

1. Tā ki mükşin zülfñə vermişsən eləmə pīç [ü] tāb
Almısan pəjmürdə köñlümdən mənim ārām u tāb

2. Rüstəm-i dil qəṣdinə çeşmün çəküb müjgān oẖın
Ṣanki tīr-əndāzlar cəm‘ eyləyüb Əfrāsiyāb

3. Ġəmzə peykānın dilər şövq-i ruẖundan cān u dil
Eylə kim gün tābişindən təşnələr istərlər āb

4. Zülf-i ruẖsārun mıdır gördükdə qıldım iştibāh
Yā ki mīzān bürcini məskən qılubdur āftāb

5. Pərtöv-i rūyun görüb nālān olur ‘āşiqlərün
Rəsmidür eylər fəğān itlər görəndə māh-tāb

6. Əşk-i çeşmim ḥörməti bī-cā dögül ey gül-‘iẕār
Bāğbān-ı dil gül-i rūyundan etmişdür gül-āb

7. Żū`iyā hər gün ‘əẕāb içrə əsīrəm neyləyüm
Görməmək yārı ‘əẕāb u ġeyr ilə görmək ‘əẕāb

17[2]
fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

1. Ḥəlqə-i zülf-i siyəh ‘āriż-i gül-nārə düşüb
Lə‘ldür ṣanki dil-ihżārı içün nārə düşüb

2. Rūm-ı ruẖsāruvun əṭrāfın alub hindū-yı zülf
Āh ṣəd-āh ki nüṣrət genə küffārə düşüb

3. Yūsifim vəṣfün ‘uṭārid eləyübdür ki bugün
Zöhrə dəllālə olub müştərī bāzārə düşüb

4. Rūz u şəb birdi baña ġayd u səlāsil içərə
Mürğ-i dil tā hamısı zülf ü ruẖ-ı yārə düşüb

5. Yeyürəm ẖūn-ı cigər ḥəsrət-i lə‘lüñə məgər
Ki qəżādan baña rūzī dil-i ṣəd pārə düşüb

6. Żū`iyā qur‘a-ı qəssām əzəldən deyəsən
Dərd ü ġəm cövr ü cəfā cümlə mən-i zārə düşüb

18[3]
fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün

1. Çeşm ü zülf ü ẖəṭṭ ü ẖāl u rūy-ı alun ey ḥəbīb
Aldı bəndən ‘əql ü hūş u ṣəbr ü ārām u şəkīb

2. Neyləsün ‘āşiq saña dil verməsün ey məh-liqā
Hər nigāhun cān-sitān hər nāz u ġəmzün dil-firīb

---

[1] 4a; 88b
[2] 4a; 89a
[3] 4b; 89a

3. Çeşmün etsə gər baña min cövr köñlüm inciməz
Rəsmdür bīmār edər əḥbābınə dāim ʻətīb

4. Görcəyin ruẖsāruvı ol çīn-i zülfündə dedim
Ey köñül vəhm elə kim māh ʻəqrəbə olmuş ġərīb

5. Gər səni gördükdə Żū`ī nālə eylər incimə
Rəsmdür fəryād edər gördükdə gülşən ʻəndəlīb

19[1]
fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilün

1. Oldı sünbüllər ẖəcil zülf-i pərīşānun görüb
Ġönçələr qan utdılər ləʻl-i dür-əfşānun görüb

2. Nəẖl-i ṭūbā vəṣfin eylər ẖəlqə vāʻiẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ẖurāmānun görüb

3. Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ ilə
ʻƏrṣə-i ḥüsn içrə ey şāhım bu cövlānun görüb

4. Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūş-dārū şərbətin
Kim ki ey əbrū-kəmānım zəẖm-i peykānun görüb

5. Təẖt-i ʻizzətdə olur Yūsif ṣifət āẖır ʻəzīz
Ey Züleyẖā ṣifətim kim bənd-i zindānun görüb

6. Rəşkdən ölləm qılandə sən baña bī-dādlər
Kim olur ʻāləm saña ʻāşiq bu eḥsānun görüb

7. Təẖt-i ʻizzətdən gəlür ẖ˘oş bənd-i zindānun baña
Hər kim ey Yūsifvəşim çāh-ı zənəẖdānun görüb

8. Şükrlər kim Żū`iyā ʻeşqindən ol məh-pārənün
Döndülər əhl-i cəhān çāk-ı girībānun görüb

20[2]
feʻilātün / feʻilātün / feʻilātün / feʻilün

(Der-Kenār)

1. Ḥəqq nədəndür bu qədər dərd ü ġəm insānə verüb
Hər nə var dərd ü bəlā məcməʻ-i ʻürfānə verüb

2. Ḫəlq söylər yaradub cənnəti Ḥəq ādəm içün
Bu ʻəbəs̱ sözdi Ḫudā cənnəti şeyṭānə verüb

3. Baẖıram dəhrdə hər yerdə ki var müfsid ü şər
Neʻmət ü dövlət-i dünyānı Ḫudā anə verüb

4. Dinc ü rāḥət olə hər kimsə müsəlmān odı kim
Dinc ü rāḥətliği çün ḥəqqi müsəlmānə verüb

5. ʻĀrif ü fāżil ü kāmilləri ẕillətdə qoyub
Ḥörmət ü rāḥətı hər cāhil ü nā-dānə verüb

---

[1] 4b; 89b
[2] 4a

6. Kəsdirüb ẓülm ilə Yəḥyā başını zindānda
Qüdrət ü şövkəti bir baẖ ki Herodna nə verüb

7. Ənbiyāya ʻürəfā silkinə inṣāf ilə baẖ
Ẕillət ü ġüṣṣədən özgə sölə āyā nə verüb

8. Küfrdür Żū`ī bu söz çoẖ də darıẖma nəżər et
Hər nə var isə H̱udā kāmil-i insānə verüb

21[1]
fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilün

1. Şəhr-i Şirvānə genə bir sərv-qədd dil-bər gəlüb
Vəh nə dil-bər bir yüzi gül ləbləri şəkkər gəlüb

2. ʻƏzm-i Şirvān eyləyüb bir dil-bər-i şīrīn-süẖən
Dāğ-ı qəlb-i ẖəstə-i Fərhād içün şəkkər gəlüb

3. Ey ṣəbā get cānib-i Miṣrə Züleyẖāyə sölə
Kim Şəmāẖı miṣrinə bir Yūsif-i dīgər gəlüb

4. Görməgə cām-ı ləb ü āyīnə-i rüẖsārını
Qalẖızub baş qəbrdən Cəmşīd ü İskəndər gəlüb

5. Żū`iyā dövr-i məh-i ruẖsārına gīsūləri
Şanki gənc-i şāygān üstünə bir əjdər gəlüb

22[2]
mefʻūlü / fāʻilātü / mefāʻīlü / fāʻilün

1. Şirvānə tāzədən genə bir məh-liqā gəlüb
Vəh vəh nə məh-liqā dil-i zārə dəvā gəlüb

2. Salmış ʻiẕār-ı alınə zülf-i siyāhını
ʻĀşiq günini etməgə gūyā qara gəlüb

3. Lāzımdı kim Şəmāẖıyə el Tūr söləsün
Ondə ẓuhūrə müncə ki nūr-ı H̱udā gəlüb

4. ʻĀşiqlərün gözinə o şūẖ-ı sitəm-şiʻār
H̱āk-i rəh ilə çəkmək içün tūtiyā gəlüb

5. Rūyun ṭəvāfınə gələcək Kəʻbə vü Ṣəfā
Kūyun ziyārətinə məqām u Minā gəlüb

6. Sordum ləbi bəhāsını cāndur dedi baña
Ārī cəhāndə cānə bəhā dəẖī cān gəlüb

7. Məḥrəm gəl eylə lüṭf ilə kūyun Mināsınə
Kim cānın etməgə saña Żū`ī fədā gəlüb

23[3]
feʻilātün / feʻilātün / feʻilātün / feʻilün

1. Tā yüzün şaʻşaʻa-ı sāğər ü ṣəhbāyə düşüb
Rəşkdən ay ilə gün kūh ilə ṣəhrāyə düşüb

---

[1] 5a; 89b
[2] 5a; 90a
[3] 5b; 113b

2. Gūşə-i çeşmün ilə zülfün edər sər-kūşī
Görünür kim genə bir tāzəcə sevdāyə düşüb

3. Kəmər-i sīm belini qucmaq içün ḥəlqələnüb
Ṭama‘-ı ẖāmını gör kim nə təmənnāyə düşüb

4. Tāb-ı meydən ruẖ-ı alındə ərəq dānəsi san
‘İqd-i pərvīn qırılub gökdə ruẖ-ı ayə düşüb

5. Zülf-i müşkīn dögi ruẖsārınə həm-sāyə olan
Bāl-ı Cibrīldi ẖ^vurşīd üzinə sāyə düşüb

6. Dögi ẖ^vurşīd ü məh ey lālə-‘izārım gökdə
‘Əks-i rūyundı sənün çərẖ-i mü‘əllāyə düşüb

7. Mən də bülbül də gül ‘eşqində şərīküz līkən
Żū`iyə giryə fəğān bülbül-i şeydāyə düşüb

24[1]
mef‘ūlü / fā‘ilātü / mefā‘īlü / fā‘ilün

1. Pīrānəsər köñül genə bir şūẖə bənd olub
Kim tār-ı zülf-i gərdəni cānə kəmənd olub

2. Tā çeşm-i zəẖm o ‘āriż-i köñlünə dəyməsün
Ruẖsārı ātəşinə dil ü cān sipənd olub

3. Yoẖdur təmām şəhrdə bir belə māh-rū
Bu vəchdəndi məskənim āẖırdə kənd olub

4. Tā ẖod-pəsənd idi yoẖ idi müştərī o məh
Ḫəṭṭi gəlübdi imdicə ‘āşiq-pəsənd olub

5. Yoẖ ‘eybi Ḫiżr-i ẖəṭ dutə lə‘lün kənārını
Ṭūṭī ġıẓāsı rəsmdür ‘āləmdə qənd olub

6. Beytü`l-ḥəcər ṭəvāfın edər gərçi ḥācīlər
Dil ẖālidün ziyārətinə müstəmənd olub

7. Zəhr-i ġəmünlə Żū`ī-i ciyər-ẖūndı ġönçə tək
Tā ‘āşiq o lə‘l-i ləb-i nūş-ẖənd[ə bənd] olub

25[2]
mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün

1. Qaşun ẖəyālı ilə qāmətim kəmānə dönüb
Tərənnümüm dəẖi fəryād ilə fəğānə dönüb

2. Ze-bəs ki lə‘l-i ləbün fikrin eylərəm ey gül
Əlimdə cām-ı meyim ḥəsrət ilə qanə dönüb

3. Vüṣālun ilə keçən günləri ẖəyālə salub
Fələk əlindən işim imdi əl-əmānə dönüb

4. Günüm gecə gözimə ẖār gülsitān sənsiz
Bəhārım ey gül-i növ-ẖīz kədər-ẖəzānə dönüb

---
[1] 5b; 79a
[2] 5b; 78a

5. Hanı o mehr-i məḥəbbət ki var idi səndə
Sitəmgər olmısən imdi məgər zəmānə dönüb

6. Əsās-ı mülk-i vücūdım zəlāzil-i ġəmdən
Ḫarāb olub dağılub şəhr-i Şīrvānə dönüb

7. Ze-bəs ki fikr-i ruḫundur köñüldə Żū`ī tək
Köñül sərāçəsi ey māh gülsitānə dönüb

26[1]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Şükr eylə ey köñül ki ḫəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə 'āşiqə dildārdən gəlüb

2. Bülbül şifət tərānə çəküb şūrə gəl köñül
Gül müjdəsi yəqīn saña gülzārdən gəlüb

3. Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim [ol] bəlā-keşə
Bir cüz`də şan nihān pür-ənvārdən gəlüb

4. Ẓāhirdə nāmədür vəlī bāṭin məşāmımə
Şan ṭəblə ṭəblə müşkdi Tātārdən gəlüb

5. Zəhr-i firāq ilə dəhən təlḫ 'āşiqə
Şəhd-i vüṣāl lə'l-i şəkərbārdən gəlüb

6. Dūzəḫ cəfāsını çəkənə şanki bir ḫəbər
جنّات تجری تحتها الانهاردن gəlüb

7. Bir sirr var bu nāmə-i əlṭāf-ı fəżldə
Żū`ī bilür ki məḥrəm-i əsrārdən gəlüb

27[2]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Şükr eylə ey köñül ki ḫəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə 'bülbülə gülzārdən gəlüb

2. Dūzəḫ cəfāsını çəkənə şanki bir ḫəbər
جنّات تجری تحتها الأنهاردن gəlüb

3. Zəhr-i firāqdan dəhən-i təlḫ 'āşiqə
Şəhd-i lu'āb lə'l-i şəkərbārdən gəlüb

4. Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim [ol] müsāfirə
San bir qabəs o nəḫl-i pür ənvārdan gəlüb

5. Bülbül şifət tərānə çəkib şūrə gəl köñül
Gül müjdəsi yəqīn saña gülzārdan gəlüb

6. Bir sirr var bu nāmə-i əlṭāf ü fəżldə
'Ārif bilür ki məḥrəm-i əsrārdən gəlüb

7. Ẓāhirdə nāmədür vəlī bāṭin Żū`iyə
Bir nāfə-i müşk-i nābdı Tātārdan gəlüb

---

[1] 6a
[2] 171b; 173b

28[1]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Əvvəlki ḥüsn cəzbəsi cānānədən gedüb
'Eyş ü nəşāṭ gūşə-i mey-ḫānədən gedüb

2. Nə güldə var sürūr nə gülşəndə rəng bū
Ẕövq ü sürūr sāğər ü peymānədən gedüb

3. Qalmub cəhāndə ẕərrə qədər ẕövq ilə ṣəfā
Yā Rəbb təmām ləẕẕət-i dünyā nədən gedüb

4. Bülbüldə var nə nəğmə-sərālıq nə güldə rəng
Eşq ātəşinə yanmaqı pərvānədən gedüb

5. Cūd u səḫā vü mə'rifət āṡārı dəhrdən
Nə vəchdəndi bilmürəm āyā nədən gedüb

6. Getmiş niẓām-ı 'əql də həm ṣāḥib-'əqldən
Dīvānəliq şü'ārı də dīvānədən gedüb

7. Pozğundı Żū`i vəż'-i zəmānə qədīmdən
Gūyā ki ḫānə ṣāhibi bu ḫānədən gedüb

29[2]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Nədəndi yā Rəb olub çərḫ-i kəc-mədār ḫarāb
Düşüb ṣəfādan olub bāğ u lāləzār ḫarāb

2. Nə bāğlardə ṣəfā var nə meydə 'eyş ü nəşāṭ
Dönüb zəmānə olub dövr-i rūzgār ḫarāb

3. Keçən zəmāndə əgər var idi bəhārdə ẕövq
Olubdı mövsim-i qışdan bətər bəhār ḫarāb

4. Nə qədr gūşə-i gülşəndə nəğmə-sāz edəsən
Gəlür qulağə müḫālif nəvā-yı tār ḫarāb

5. Segāh-ı 'işrətivi pəncgāh elə şəb ü rūz
Ḥiṣār çəksön olur cümlə tārmār ḫarāb

6. Qalub nə güldə nə gülşəndə bir nəşāṭ-əṡəri
Olub təmām cəhān içrə hər nə var ḫarāb

7. Ya bu zəmānədə mə'dūm olubdı ẕövq-i ṣəfā
Ya Żū`ī səndə olub ẕövq-i 'eşq-i yār ḫarāb

30[3]
fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

1. Ḥeyf olə kim dəhrdə bir ẕāt-ı əkrəm qalmayub
Qalmayandə eylə ādəm şanki 'āləm qalmayub

2. Hər cəhətdən 'āləm olmuş cənnətü`l-mə`vā vəlī

---

[1] 6a; 118a
[2] 6b; 117b
[3] 6b; 118a

Neylərəm mən cənnəti çün onda ādəm qalmayub

3. Çeşme-i ʻürfān olubdur ẖüşk-i ẖāk-ı cəhl ilə
Məʻrifət dəryāsı içrə qəṭrə-i nəm qalmayub

4. Āynə-i dünyānı dutmuş yoẖdur İskəndər ṣifət
Cām çoẖdur līk bəzm-i ʻeyş içün Cəm qalmayub

5. Zəẖm-i dil behbūdını Żū`ī fələkdən ummə kim
ʻĀləmün dārü`ş-şəfāsı içrə mərhəm qalmayub

31[1]
fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilün

1. Oldı sünbüllər ẖəcil zülf-i pərīşānun görüb
Ġönçələr qan utdılər ləʻl-i dür-əfşānun görüb

2. Nəẖl-i ṭūbā vəṣfin eylər ẖəlqə vāʻiẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ẖurāmānun görüb

3. Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ ilə
ʻƏrṣə-i ḥüsn içrə ey şāhım bu cövlānun görüb

4. Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūş-dārū şərbətin
Kim ki ey əbrū-kəmānım zəẖm-i peykānun görüb

5. Oldı bu ʻāləmdə Żū`ī həm-çū məcnūn ʻeşq ilə
Çün sənün ey māh-rū ʻāləmdə ẖeyrānun görüb

32[2]
feʻilātün / feʻilātün / feʻilātün / feʻilün

1. Çərẖ-i kəc-rov ki bizimlə belə rəftārı olub
Bundan əqdəm iki ildi nə ṣifət kārı olub

2. Ḫārlə həm-dəm eləmişdür gül ü gülzārı məgər
Gül-i pəjmürdə qılub pərvəriş-i ẖārı olub

3. Əhl-i ʻürfānı qoyub dəhrdə dā`im ʻüryān
Cühəlā firqəsinə ẖəlʻət-i zər Tarı olub

4. Bir mən-i zār dögüldür bilə cövr ü ẓülmi
Əhl-i ḥikmət nə qədər var isə āzārı olub

5. Bizə qismət eləyüb şām u səḥər ẖūn-ı cigər
Cāhilün şərbət-i līmū mey-i gül-nārı olub

6. Səbəb-i fəqr ü ġınānı aradım ʻāləmdə
Olmadı ẓāhir edən kim nə səbəbkārı olub

7. Żū`iyā ṣəbr qıl āẖırdə verir Bārī Ḫudā
Bu cəhāndə nə ki əʻmāl ilə pərgārı olub

Ḥarfü`t-Tā`

33[3]

---

[1] 87b
[2] 137b
[3] 108a

fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

1. Dur gözün qurbānı sāqī bir də mey-ḫānə dut
Ġəm ḫumārı pāy-māl etdi məni peymānə dut

2. Var yeri cəm'iyyətün zülfündə bər-həm olsə gər
Kim dedi ey dil sən ol mənzildə get kāşānə dut

3. 'Āriżündən nūr oğurlar mərdüm-i çeşmim onı
Ḫāk tək ol ḥəlqə-i zülf içrə sal zindānə dut

4. Bilmək istərsən köñül gər ḥikmət Əflāṭūn kimi
Çək ayağun bādəvəş ḫüm içrə sən də ḫānə dut

5. Mən özim billəm nəyəm sən Żū`īni ey şeyḫ-i şəhr
Ḫˇâh bir 'āqil ḫəyāl et ḫˇâh bir dīvānə dut

34[1]
mefā'īlün / mefā'īlün / fe'ūlün

1. Uçubdur mürğ-i rūḥım təndən ey dost
Olan sā'ət mən ayru səndən ey dost

2. Be-ġeyr-əz başıña dönmək dolanmaq
Nə gördün kəsdün ülfət məndən ey dost

3. Ġəmündür mūnisim ey gül ayırmə
Məni ondan onı həm məndən ey dost

4. Məni etmə cüdā kūyundən ey gül
Ayırmə bülbüli gülşəndən ey dost

Ḥarfü`l-Ḫā`

35[2]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Ey köñül 'āriż-i dildārdə gīsūlarə baḫ
Ṣəfḥə-i gülşən-i firdövsdə hindūlarə baḫ

2. 'Āşiq öldürməyə müjgānın edüb ḫəncər-i tīz
Qəṣd eyləyənə ol nərgis-i cādūlarə baḫ

3. Etdi ṣəyyād-gözi ṣayd dil-i 'uşşāqı
Ḥəbbəẕā şīr-şikār eyləyən āhūlarə baḫ

4. Zāhidā bircə götür gūşə-i meḥrābdən əl
Elə bu māhə nəẓər ol ḫəm-i əbrūlarə baḫ

5. Dəm-bə-dəm Żū`ī-i nālānun içərlər qanını
Bir bu bī-rəḥm ü büt ü kāfir ü bəd-ḫūlarə baḫ

36[3]
mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlü / fe'ūlün

1. Ey ḫəstə köñül sāḥət-i Şīrvānə yolun yoḫ

---

[1] 100a
[2] 94b
[3] 115b

Ey bülbül-i bī-çārə gülüstānə yolun yoḫ

2. ‘İşrətlə keçən günlərivi yādə sal imdi
Ādəm ṣifət ol rövże-i riżvānə yolun yoḫ

3. Təsbīḥ ü ‘əṣā təḫt-i ḥənəkdən şey` açılmaz
‘Əmmāmə ilə məclis-i ‘ürfānə yolun yoḫ

4. ‘Əql ilə dögüldür ḥərəm-i vəṣlə yetüşmək
Tā olmayəsən ‘āşiq-i dīvānə yolun yoḫ

5. Ol şəm‘-i şəb-əfrūzə vüṣāl istəsön ey cān
Tā olmayasən ‘eşqdə pərvānə yolun yoḫ

6. Bīmār qaluban ġəm-i ‘innāb-ı ləbindən
Ey cān yıḫıl ol dərgəh-i Loqmānə yolun yoḫ

7. Zāhid ṣifət-i Żū`ī riyā əhlisən imdi
Nə məscidə nə məşrəb-i rindānə yolun yoḫ

37[1]
mef‘ūlü / fā‘ilātü / mefā‘īlü / fā‘ilün

1. Neylüm bəhār olubdı köñüldə fərāğ yoḫ
Gül-gəşt-i gülsitān təmāşā-yı bāğ yoḫ

2. Tərtīb-i bəzmə kīsəmizün yoḫdı ṭāqəti
Nə başdə ‘eşq-i yār nə əldə ayaġ yoḫ

3. Ṣəḥrā vü bāğ versə də firdövsdən nişān
Göz açmağə nəẓārəyə məndə dimāğ yoḫ

4. Anlar bəhār u lālə vü gül ẕövqini o kəs
Kim ḫāṭirində ẕərrə qədər dərd-i dāğ yoḫ

5. Nə ẕövqi Żū`ī pərtöv-i şəms ü bəhārdan
Ol şəḫs içün ki yanmaqə neftin çırāġ yoḫ

38[2]
mef‘ūlü / fā‘ilātü / mefā‘īlü / fā‘ilün

1. Gər var bəhār līk büt-i gül-‘iẕār yoḫ
Hicrān ġəmilə meyl-i gül-i lāləzār yoḫ

2. Zülf ü ruḫı ḫəyālı ilə eyləyim baña
Müddətdi kim təfāvüt-i leyl ü nəhār yoḫ

3. Bilməm nə növ‘lən keçəcək bu bəhārımız
Nə nəqdimiz nə meykədədə ‘etibār yoḫ

4. Təqdīr iləndi ‘izzət ü ẕillət zəmānədə
Təğyīrə hīç kimsənədə iḫtiyār yoḫ

5. Lāzım dögül bu var yoḫun fikrin eyləmək
Əlbəttə ‘āqibət olacaq cümlə var yoḫ

6. Sāqī gözün nidāsı o cān-cövhərin gətür

---

[1] 120a
[2] 123a

Lüṭf et vücūdum etdi ġəm-i rūzgār yoḫ

7. Bəlkə bu dərd-i möhnət ü ġəmdən kənār olaq
Hərçənd dərd ü möḥnətə ḥədd ü kənār yoḫ

8. Tənhā nə mən bəlā vü ġəm-i dərdəm əsīr
Hansı köñüldi lālə kimi dāğdār yoḫ

9. Żū`ī bu şeş-dər-i ġəm içün tasun atmadı
Bu ʻərṣədə sənün təki bir bəd qumār yoḫ

Ḥarfü`d-Dāl

39[1]

fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Bādə-h∨ārə eləyür gərçi məzəmmət zāhid
Çəkər āhır özi bu işdə nədāmət zāhid

2. Özi ġāfildi məgər āyə-i لا يغتب[2] dən
Kim edir gündə həzār ādəmə ġiybət zāhid

3. Fəẖr qılmə oẖı bir āyə-i مختال فخور[3]
Sūrə-i Hūdə baẖub eylə bir ʿibrət zāhid

4. Gər ʻədālətlə olur ḥəşr günündə dīvān
Sən də mən də çəkərük ondə əẕiyyət zāhid

5. Məndə vardur əgər ʻāşiq oluban mey içmək
Səndə var bir qulaġ as gör neçə ʻādət zāhid

6. Kibr ü ġiybət ġəżəb ü zərq ü riyā vü sālūs
Eləmək görmədügi əmrə şəhādət zāhid

7. Bādəyə ġiybət ü məğrūrluqı tay dutaq
Ġiybətün nəhyinə var çün neçə āyət zāhid

8. Bādənün nəhyinə bir فاجتنبوا[4] ləfzi gəlüb
İmdi çək eylədiyün feʿlə həcālət zāhid

9. Sən edən fısqlərün nəş`əsi yoẖ ləzzəti yoẖ
Meyde var ẕövq ü fərəḥ ʿişrət ü ləzzət zāhid

10. Ḥūr u cənnətdi sənün ṣavm u ṣəlātun də ġərəż
Fikr qıl nəfsüvədür gör bu ʿibādət zāhid

11. Bu ʻəməllər ki sənün var nə deyüm ṭūl u dirāz
Fərz olubdur saña şeyṭān kimi ləʻnət zāhid

12. Çünki hər şəẖsə deyürsən انا خيرٌ منه[5]
Bu sənün şə`niñə sıqmaz bu nə hācət zāhid

---

[1] 98b
[2] Hucurat suresi, 12. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=49&ayet=12
[3] Lokman suresi, 18. ayet; Nisa suresi, 36. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=31&ayet=18 ; http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=4&ayet=36
[4] Hacc suresi, 30. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=22&ayet=30
[5] Kalem suresi, 12. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=68&ayet=12

13. Bircə kəlmə degilən ki انا ربّ الاعلى[1]
Bu ʻəvām tāyfə eylərlər itāʻət zāhid

14. Ḥəşrədək gər söləyim hīç tükənməz vəṣfün
Dəẖi bundan belə göstərmə kərāmət zāhid

15. Żū`iyā انّى فغور[2] āyəsinə bağlə ümīd
Etməsün qoy saña məhşərdə şəfāʻət zāhid

Ḥarfü`r-Rā`

40[3]
mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün

1. Əgərçi ʻāləm içrə növ-bəhār dirəẖt-əfzādur
Behişt-i ʻədn əsāsı kūh ṣəḥrālardə bərpādur

2. Gülüstān içrə olmuş hər gül-i növẖīz bir Ḫosrov
ʻAnādil Bārbəd bu bəzmə bülbüllər Nəkīsādur

3. Səbā rūḥu`l-Qüdüsdür Məryəm-i İsādan çün kūha
Ki hər bir nəfḫəsində yüz Məsīhāvəş hüveydādur

4. Qurubdur Yūsif-i gül Mişr-i gülşən içrə bāzārın
Dutub cān nəqdin əldə şanki bülbüllər Züleyẖādur

5. Nə sūdı ādəmə belə bəhārvəş-i firdövsdən
Əgər kim kīsəsində sīm ilə zər nā-hüveydādur

6. Zimistānı bəhār eylər nəşāṭ-əsbābın āmādə
Kimün kim sīm ilə zər kīsəsində ləḥẓə[4] peydādur

7. Nə ḥāşil şeʻrdən Żū`ī nə nəfʻi ḥikmət-i ʻelmün
Bu sāʻət ṣāḥib-i zər hər hünər əhlindən əʻlādur

41[5]
mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün

1. Gətür sāqī qədəḥ tā bilməyüm ʻāləm nə ʻāləmdür
Ki ləẕẕət bilməməkdür māvərāsı möḥnət ü ġəmdür

2. Cəhānun cümlə dərdinə dəvādur bilməmək ancaq
Bu dārūyə dəẖi fikr elə bir [ki] cüz` ü əʻẓəmdür

3. Nə qədri cüst ü cū etdim cəhāndə tapmadım bir kəs
Ki zəẖm-i möḥnət ü dərdə onun hər ləfẓi mərhəmdür

4. Cəhānun dövlətin çoẖ istəyən əşẖāşlar bi`llāh
Fənādur çün bunun ṭālibləri dīvānə sərsəmdür

5. Bu ẖākī-rəh ki üstündə gəzərsən çoẖ fəẖārətlə
Təṣəvvür eylə hər bir məsti bir Kāvūs bir Cəmdür

---

[1] Aʻla suresi, 1. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=87&ayet=1
[2] Hud suresi, 42. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=11&ayet=42
[3] 36a
[4] kīsəsində ləḥẓə: kīsəsində hər ləḥẓə
[5] 37a

6. Yüz il ‘ömrün olə hər keçdügin ẖ˘āyə (?) qiyās eylə
Sənünçün ‘ömr bir āẖır nəfəsdə çəkdigün dəmdür

7. Nə qədri diqqət etdim ẖilqətimdən qanmadım z̠ərrə
Bilür bu rəmzi Żū`ī ol ki sirr`ullāh-ı məḥrəmdür

42[1]
mef‘ūlü / mefā‘īlü / mefā‘īlü / fe‘ūlün

1. Nə güldə ṣəfā nə mey-i gül-gūndə əs̠ər var
Bilməm nədi bā‘is̠ hamı əşyādə kədər var

2. Ṣəd-ḥeyf cəhān bāğınə bəd vəqtdə gəldük
H̱˘oşgīdə olub nəẖl nə şāẖ u nə s̠əmər var

3. Əfsūs ki yoẖ bir nəfər ‘ārif ki dəm-ā-dəm
Cān-ṭūṭīsinə şəhd-i kəlāmındə şəkər var

4. ‘Ālim gərək olsun dəẖi mə‘qūldə kāmil
Tā ẖəlq desün bundə nə söz istəsələr var

5. Mövtālarun ‘āmilləridür indiki mollā
‘Āriflərə mollā olanı göstər əgər var

6. Çün bilmür özi məs`ələ sorduqdə deyürlər
Kāfir olı sən dinmə belə sözdə ẖərər var

7. ‘Əmmāməsinə baẖmagilən məs`ələ ṣorma
Mollā özi çoẖ ẖeyr edi yalnız nə qədər var

8. Yā Rəb nə olubdur səbəbi kim bu zəmāndə
İnsān arasındə hamı millətdə ẖəṭər var

9. ‘Ummāl-i təmām cismə gəlür yaẖşı yamandan
Bə‘żilərə firdövs-i bərīn bə‘żə saqar var

10. Żū`ī ḥəz̠ər et zād-ı rəhün eylə mühəyyā
Bir qəḥṭ ğalā buq‘əyə āẖır səfərün var

43[2]
mef‘ūlü / mefā‘īlü / mefā‘īlü / fe‘ūlün

1. Ey tərk eləyən bādə-i gül-nārı Səməndər
Əldən buraẖan ṭürrə-i ṭərrārı Səməndər

2. Zāhidliq işi şā‘irə ‘āləmdə nə lāzım
Hər şəẖṣün olur dəhrdə bir kārı Səməndər

3. Şā‘ir gərək ‘āşiq olə bir māh-cəmālə
Cān tāzəliyə lə‘l-i şəkərbārı Səməndər

4. Bir nāzlu məlāḥətlü nigārə verə köñlin
Tā dūzlı olə cümülə əş‘ārı Səməndər

5. Dil-cūy dil-āvīz u ġəzəl-gūy u ġəzəl-ẖān
‘İsā kimi i‘cāz edə güftārı Səməndər

[1] 55a; 139b (ilk 3 beyit)
[2] 78b

6. Qurbān saña şā'ir gərək içsün mey-i gül-gūn
Sevsün dəḫi bir dil-bər ü dildārı Səməndər

7. Çoḫdandı köñül istər idi feyz-i ḥużūrun
Qorḫutdı bu söz līk bu əfkārı Səməndər

8. الجنس الى الجنس يميل[1] deyülübdür
Lüṭf eyləyübən tap mən-i bīmārı Səməndər

9. Żū`ī saña müştāqdı ṣidq ilə köñüldən
Qurtar dəḫi bu ḥəsrət-i dīdārı Səməndər

44[2]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Hər bir kəsün ki sən kimi ey məh ḥəbībi var
Bəh bəh əzəl günündə sə'ādət nəṣībi var

2. Çeşmün nə vəchdəndi ki bīmārdur müdām
Həm-sāyəsində 'Īsā-yı ləb tək ṭəbībi var

3. Yağmalayubdı ṭürrələrün Çīn məmālikin
Hər çīni içrə müşk-i Ḫıṭādan kəsībi var

4. Meḥrāb qaşınə köñül aldanma əgmə baş
Baḫ görkəmində nərgis-i mərdüm-firībi var

5. Ẓāhirdü lānə muṣḥaf-ı ruḫsārə zülfi līk
Bāṭin o qarə ṭürrələrün yüz ṣəlībi var

6. Żū`ī sañadı Leyliyə Məcnūn ġəzəl-sərā
Hər gülşənün bir özgətəhər 'əndəlībi var

45[3]
mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

1. Nə ġəm ey gül sənün tək bir nigār-ı gül-'izārım var
Süḫən-dān u ənīs u mūnis u ġəm-ḫ᷇ār yārım var

2. Gecə gündüz ġəm-i hicrānını çəksəm ḫ̌oşam zīrā
Məqām-ı vəṣldə ṣəd şükr kim būs u kənārım var

3. Nədür ey lālə-ruḫ yārım bu qədri bī-vəfālıq kim
Deməzsən kim mənim bir dərd çəkmiş dāğdārım var

4. Nədür muncə təğāfül səndə ey ṣəyyād-ı bī-pərvā
N`öçün yād etmisən dāmımdə āḫır bir şikārim var

5. Ayağun ṣədqəsi başım əlim dut sāqiyā mey ver
Məḥəbbət bādəsindən Żū`ī tək başdə ḫumārım var

46[4]
mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

1. Nə yerdən ey pərī-rūyum köñüldə intiẓārun var

---

[1] Cins cinsi bulur/cins cinse çeker.
[2] 80a
[3] 83a
[4] 83a

Ki pozdun əhl-i bəzmün ḫāṭirin sölə nə kārun var

2. Əgər cāndur təmənnā ḫāk-ı pāyun ṣədqəsi başım
Nə yüzdəndür bəyān et ḫāṭiründə nə ġubārun var

3. Gərəkdür mən yudam qan eyləyəm yüz fikr-i ṭūlānī
Sənün kim ʿāriż-i gül-gūn u zülf-i tābdārun var

4. Mənim yoḫ ḥörmətim mey-ḫānələrdə deyr ü məsciddə
Sənün hər yerdə olsun ʿizzətün həm ʿetibārun var

5. Qalub hicrān zimistānındə Żū`ī nālə qoy etsün
Sən etmə nālə ey bülbül sənün hər il bəhārun var

47[1]
mefāʿīlün / mefāʿīlün / mefāʿīlün / mefāʿīlün

1. Nə sūd ondan bəhār oldı əlimdə sāğərim yoḫdur
Əgər gülşəndi bəzmim bir gül üzlü dil-bərim yoḫdur

2. Nə pīr-i meykədə yanında ẕərrə eʿtibārım var
Nə rəhn-i cāmə ḫirqəsicə nə sīm u zərim yoḫdur

3. Nə var künc-i qəfəsdə āb u dānəm əşkdən ġeyri
Nə şāḫ-ı vüṣlətə uçmaq içün bāl u pərim yoḫdur

4. Sikəndər tək bəlā ẓülmātı içrə qalmışam ḥeyrān
Vüṣāl-i çeşme-i ḥeyvānə Hiżrim rəh-bərim yoḫdur

5. Nə rind-i lāubālī tək ḫarābāt içrə ẕövqüm var
Nə zāhid tək ümīd-i ḫüld ü ḥūr u kövs̱ərim yoḫdur

6. Cəhān bāğındə bir ḫˇoşgīdə nəḫlə bənzərəm mən kim
Nə bir şāḫım nə sāyəm nə şükūfə nə bərim yoḫdur

7. Cəhālət əhlinün Yə`cūcunə Żū`ī giriftārəm
Bu dərdi çəkməgə səd ḥeyf kim İskəndərim yoḫdur

48[2]
fāʿilātün / fāʿilātün / fāʿilātün / fāʿilün

1. ʿĀrižün kim bādə tābından açubdur lālələr
Hər ṭərəf tər qəṭrəsi ol lālə üzrə jālələr

2. İçmisən min ʿāşiqün qanın şəhādət eyləyür
Ləblərindən qan kimi hər dəm çıḫan təbḫālələr

3. Ḫəṭṭ ü ḫālun rūy-ı alundə durubdur vəcḥi var
Tā ki dīn-i ʿāşiqə hər ləḥẓə rəḫnə ṣalələr

4. Yandurursan bī-muḥābā hər zəmān ʿāşiqləri
Vāy əgər kim bu ḥesābı səndən ay məh alələr

5. Ġeyriyə yār olmaqındur Żū`ī-i sər-gəştəyə
Çəkdürən fəryād-ı cān-sūz u fəğān u nālələr

---

[1] 82b
[2] 90a

49[1]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Gəlməsün zāğ u zəġan gülşənə kim gül yeridür
Gül olan yer dəẖi bu rəsmidi bülbül yeridür

2. Dil-i sūzənimi ġəm ləşkəri görcək dayanub
Dedi hər yerdə yanar od olə mənzil yeridür

3. Ḥəl-i dərd etməyə ḥāl əhli gərək 'ārif-i vəqt
Əmr-i müşkil keçər ol yerdə ki cāhil yeridür

4. Kim ki bī-nām u nişān olmasə 'ārif deməzəm
Çünki bī-nām u nişān 'ārif-i kāmil yeridür

5. Zāhidün mənzili qoy məscid ü meḥrāb olsun
Żū`iyā bir elə vīrānə nə 'āqil yeridür

50[2]
mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

1. Nə yetsəm vəṣlə ārāmım nə hicrində qərārım var
Ḫudāvəndā nə bəd-ovqāt u müşkil rūzgārım var

2. Olub 'āşiq cəhāndə hərkəs öz mə'şūqəsin tapdı
Mənim kim hər zəmān firqətdə min min āh u zārım var

3. Nə ġəflətdür bu səndə ey təġāfül-pīşə ṣəyyādım
Deməzsən kim mənim dāmımdə āẖır bir şikārım var

4. Maña əğyār oldı ḥərf-i əğyār ilə yār āẖır
Görün əğyārə muncə yār olan bir gül-'izārım var

5. Demə nāṣiḥ ki 'eşq-i māh-rūlərdən çək əl Żū`ī
Ki ondan çəkməzəm əl tā əlimdə iẖtiyārım var

51[3]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Ey dil nəẓārə eylə kim ol dil-rübā keçər
'Uşşāqə nāz ilə eləyüb yüz cəfā keçər

2. Şirvān Kürün ki vādī ələmindən (?) arturub
Qılson nəẓārə hər yaña nūr-ı Ḫudā keçər

3. Zülfi həvāsı ilə basır qara gecələr
Ḫālı ẖəyālı ilə günüm həm qara keçər

4. Hər 'āşiqün keçür mi belə qara günləri
Yoẖsə qara gün 'eşqdə ancaq baña keçər

5. 'Āləm dolubdı nükhət-i müşk ilə Żū`iyā
Ol qara tellər üzrə məgər kim ṣəbā keçər

52[4]

[1] 90b
[2] 91a
[3] 91b
[4] 92a

fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

1. Ey büt ol ruḫsārun üzrə müşk-bū gīsū mıdır
Yā ki gülzār içrə məskən eyləmiş hindū mıdır

2. Māh-ruḫsārıñ mıdır zülfün arası sərv-qədd
Yā ki reyḥān içrə bitmiş lālə-i ḫədd rū mıdır

3. Göstərür ṣun'-ı Ḫudāvəndi yüzün 'āşiqlərə
Ṣəfḥə-i ruḫsār pür-ənvār yā güzgü midir

4. Dişləründür mi dəhānundə sənün ey ḫəṭṭ-i Ḫiżr
Çeşme-i ḥeyvān ara yā şəddə-i lü`lü midir

5. Żū`iyā məcnūn edən sən bī-dili nāz ilə ol
Qəndəhārī-çeşm ü Hindī-zülf ü Rūmī-rū mıdır

53[1]
Mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Sitārə ṣanmə fələkdə şərār-ı āhımdur
Bu əmrə ātəş-i dil bir qəvī güvāhımdur

2. Yeridi tīğ ilə gər etsə pārə pārə məni
Onun məḥəbbəti əlbəttə kim günāhımdur

3. Bu qədri etmə bana cövr ey büt-i bī-mehr
Ki səndən özgə mənim sölə kim pənāhımdur

4. Sağınmə bī-kəsəm ey şūḫ yoḫdı bir kimsəm
Bəlā vü möḥnət ü əndūh u ġəm sipāhımdur

5. Nə qədri olsə günāhım onun ḥużūrində
Ġəm etmə Żū`ī ki əlṭāf-ı 'üzr-ḫ∨āhımdur

54[2]
fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

1. 'Āləm içrə hər kimün bir bī-vəfā cānānı var
Söləmün bir də onə dünyā vü dīn ü cānı var

2. Ey firāq ol yār göndərdi səni tök qanımı
Ḥaqqıdır kim məndə 'eşq-i ləblərindən qanı var

3. Gün səḥāb içrə qalandə ḫ˘oşdu gəl ey məh-liqā
Zülfüvi çək 'āriżindən ḥüsnüñə nöqṣānı var

4. Dostlar baḫmun namāz-ı bāṭilinə zāhidün
'Eşqini inkār edüb kāfir demün īmānı var

5. Żū`ī-i bīmār-ı 'eşq oldun ölimdir çārəsi
Hər gedən ġeyri ḫəyāl etmə ki bir dərmānı var

55[3]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

---

[1] 98a
[2] 98a
[3] 98a

1. Qaşun hilāl ʻizārun məh-i təmāmımdur
Duʻā-yı zülf ü ruẖun vird-i ṣübḥ ü şāmımdur

2. Elə ẖəyāl edərəm şāh-ı ḥökm-rānam gər
Desə filānı mənim bir kəmīn qulāmımdur

3. Şikəstə köñlümi cövrüylə eyləyür vīrān
Demir ki bir bu ẖarābə mənim məqāmımdur

4. O məh bənimlə olan gecə bəzmdə deyürəm
Ki āftāb meyimdür hilāl cāmımdur

5. O māh-pārə bütün məqdəmində cān vermək
Cəhāndə Żū`ī mənim bircə bu mərāmımdur

56[1]
mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün

1. Ləbün ẕikri baña şəhd ü şəkərdən dəẖi şīrīndür
Ruẖ u zülfün ẖəyālı həm fərāġ-ı bāğ u nəsrīndür

2. Yüzündə tərdurur yā lālə üzrə jālədür yā kim
Məh-i ənvər kənārında düzülmiş ʻiqd-ı pərvīndür

3. Əsīr-i āhū-yı çeşmün sənün yüz āhū-yı Tātār
Fədā-yı çīn-i zülfün ṣəd həzārān nāfe-i Çīndür

4. Məni öldürdi ey məh nāz u ġəmzün təlẖ-güftārun
ʻƏcəb bī-mehrsən ey bī-mürüvvət bu nə āyīndür

5. Dərūndə ağlamaqdan qanə ġərq oldım nigārā ẖər
Deməzsən kim məgər bu Żū`ī-i məhcūr u miskīndür

57[2]
mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün

1. Düşübdür ərğüvānī rūyuvə ol qarə gīsūlər
Dutubdur cənnətü`l-mə`vādə mə`vā ṣanki hindūlər

2. Muṣəvvər eyləyübdir mərdüm-i çeşmim qədün sərvin
Dögül bī-hūdə cārī eyləmək hər ləḥẓə bu cūlər

3. Məni öldürdilər dərd ü ġəm-i ʻeşq ilə āẖırdə
Səmən-sīmā vü sünbül-mūy u sūsən-ləb [ü] gül-rūlər

4. Məni bəd-gūlər etdi kūy-ı dildārımdan āvārə
Görim olsun İlāhī mən kimi āvārə bəd-gūlər

5. Qılublar Żū`īni min ʻişvə vü nāz ilə sər-gərdān
Bu kāfir-dīn ü cövr-āyīn ü məh-ruẖsār u bəd-ẖūlər

58[3]
fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilün

1. Ġönçəsi dövrində kim zülf-i pərīşān titrəşür
Eylə kim cādū görüb möhr-i Süleymān titrəşür

---
[1] 98b
[2] 100a
[3] 101b

2. Titrəşür köñlüm ḫəyāl-i ʻāriżindən eylə kim
Ātəş-i sūzəndə üzrə qəṭrə-i qan titrəşür

3. Firqətündə āh-ı cān-sūz u fəğānımdan mənim
Gecələr ey məh-liqā gərdūn-ı gərdān titrəşür

4. Şīrvān içrə bu gün Ḫāqānī-i s̱ānī mənəm
Seḥr-i şeʻrimdən təmām Īrān u Tūrān titrəşür

5. Żū`iyā görcək mənim bu ābdār əşʻārımı
Bīḫūd u Seyyid [ü] Bəhār bəḥr-i ʻürfān titrəşür

59[1]
fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilün

1. Ḫəstə cānım sənsiz ey məh möḥnət-i hicrān alur
Bu müşəḫḫəṣdir əcəl əlbəttə āḫır cān alur

2. Āşikārə qanımı hər dəm tökər ġəmzün oḫı
Bir təbəssüm ilə ləʻlün cānımı pünhān alur

3. Köñlümi ṣayd eylədi bir göz açıncə gözlərün
Eylə kim bir ṣayd-lāğərini iki tərlān alur

4. Alcaqın köñlümi ʻeşqün qıldı bī-dād u sitəm
Rəsmidür təḥdīd edər bir mülki kim sulṭān alur

5. Bir nəfəsdə ləʻlün ey məh aldı Żū`ī cānını
Nīşə bəs derlər ki ʻəqli bādə-i reyḥān alur

60[2]
mefāʻilün / feʻilātün / mefāʻilün / feʻilün

1. Şərābı ṣanmə ki vāʻiẓ belə məẕəmmət edər
Şərābə çatmaz əli ləfẓinə qənāʻət edər

2. Baḫandə nāz ilə çeşmün qılur ʻəcəb ġārət
Gələn zəmāndə qiyāmə-qədün qiyāmət edər

3. Kənār[3]-ı Zəmzəm-i ləʻl-i ləbündə ḫāl-i siyəh
Durubdı Kəʻbə-i ruḫsārıvı ziyārət edər

4. Gözim yaşın görübən ṭəʻnə-daşın atsa n`olə
Köñül sarāyını bu ṭərḥlə ʻimārət edər

5. Ġulām-ı ḫāk-ı dərün oldı Żū`ī-i müżṭər
Bu eʻtibār ilə ʻāləmlərə fəḫārət edər

61[4]
Mefʻūlü / fāʻilātü / mefāʻīlü / fāʻilün

1. Yüz ay olur müṣəvvər-i nəqş-i dəhān çəkər
Yoḫdur aradə hīç nişān yoḫsə cān çəkər

---

[1] 104b
[2] 107a
[3] Kənār: Kənā
[4] 110b

2. Lə‘lündə mey-tərəşşüḥi qan qan deyür genə
Göstərmə görməsün dəḫi çeşmim də qan çəkər

3. Cəllād-ġəmzün ey pərī müjgān u qaşun
Ki tīr alur əlinə baña ki kəmān çəkər

4. Əlbəttə mən təki o də bir gül-əsīridür
Bī-cā dögül bu qədri ki bülbül fəğān çəkər

5. Ey dil yüzündə zülfünə çoḫ meyl eyləmə
Hər kəs bu gūnə eyləsə sevdā ziyān çəkər

6. Dil sirr-i ġönçə-i dəhənün bilmək istəyür
Yüz ġəm bu işdə ḫeyli zəmāndur nihān çəkər

7. Lə‘lün ġəmində Żū`ī-i ḫūnīn-cigər sənün
Hər dəm əlündən āh qılub əl-əmān çəkər

62[1]

fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

1. Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər
Kim inanur bu sözə güzgüdə böhtān dedilər

2. Ātəş-i ‘eşq-i ruḫ-ı yār ‘əlācın ḥükəmā
İstədim āb-ı dəm-i ḫəncər-i cānān dedilər

3. Dil ü cān görcəgin ol zülf-i siyāhın yüzdə
Bir birinə budı ol rəh-zən-i īmān dedilər

4. Dəhənin sordum əburūsı ilə çeşmindən
Baña bu nüktəni bir rəmz ilə pünhān dedilər

5. Żū`īni rəşk həlāk etdi yenə anlamayub
Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər

63[2]

fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

1. Ləẕẕət-i āb-ı bəqānı mey-i əḥmərdən sor
Yə‘nī ey təşnə-köñül get ləb-i dil-bərdən sor

2. Çeşm-i bīmārınun əḥvālını sorson ey dil
Gülsitānə güẕər et bu sözi ‘əbhərdən sor

3. Köñlümi qan eləyüb mehr-i ruḫı ey nāṣeḥ
Etməsön bāvər əgər lə‘l ü ləb-i tərdən sor

4. Ḫāṭirim cəm‘ dögül tā ṣaña dərdim söləyüm
Bu pərīşān yüzi ol zülf-i mü‘ənbərdən sor

5. Zāhid inkār-ı mey-i nāb qılursə nə bilür
Gəl onun ẕövqüni bu Żū`ī-i müżṭərdən sor

64[3]

mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün

[1] 111b
[2] 111b
[3] 113b

1. Ḫᵛoşā o māhlə həm-bistər olduqum gecələr
Cəmālı şəm'inə ḫākistər olduqum gecələr

2. Gəhī cəmālınə gəh küfr-i zülfə səcdim idi
Gəhī müsəlmān gəh kāfir olduqum gecələr

3. Gecəm günüz tək olurdı şu'ā' rūyundan
O māh-rūy ilə həm-sāğər olduqum gecələr

4. Əlimdə şīşə-i mey ol pərī baña təsḫīr
Hanı o dəm bu ṣifət sāḥir olduqum gecələr

5. Dilimdə ẕikr-i ləbi əldə əf'ī zülfü
Şikəstə Żū`ī tək əfsūngər olduqum gecələr

65[1]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Hanı o şūḫlə məst-i şərāb olan günlər
Məhim piyālə meyim āftāb olan günlər

2. Nəẓārə-i gül-i ruḫsārınun həvāsı ilə
Nə dildə fikr nə çeşmimdə ḫᵛāb olan günlər

3. 'İmārət-i tənimi seyl-ābə vermişdi
Diyār-ı 'eşqdə yek-sər ḫarāb olan günlər

4. Gedübdi tāb [u] təvān cism-i nā-təvānımdan
Ḫᵛoşā o möḥnət-i hicrānə tāb olan günlər

5. Qədəḥlər edi baña şāmlar du'ā-yı qədəḥ
Kitābī şīşələr (?) əldə kitāb olan günlər

6. Gecə günüz keçinürdi nəşāṭ ilə ḥālım
Nə fikr-i rövżə nə bīm-i 'əzāb olan günlər

7. Olubdı bāng-ı mü`əẕẕin tərānəmiz imdi
Ḫᵛoşā sürūrım o çəng ü rübāb olan günlər

8. Ḫarāb olaydı cəhān kāş bu fələk-i bər-bād
Mənim bu mollālıqə intiḫāb olan günlər

9. Nə sūd Żū`ī bu məscid imāmı olmaqdan
Ḫᵛoşā o meykədə rindi ḥesāb olan günlər

66[2]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Ḫᵛoşā o sākin-i mey-ḫānə olduğum günlər
Əlimdə sāğər ü peymānə olduğum günlər

2. Təmām dā`irə-i 'əql möḥnət ü ġəmdür
Ḫᵛoşā o cāhil ü dīvānə olduğum günlər

3. Yanub tə'əşşuq ilə nārluqa (?) vəṣl içrə
Cəmālı şəm'inə pərvānə olduğum günlər

---

[1] 114b
[2] 116a

4. Əlimdə sāğər-i bādə başımdə nəş`ə`-i cām
Gözimdə ʻāriż-i cānānə olduğum günlər

5. Düşübdü Żū`ī biyābānə imdi məcnūn tək
Ḫˇoşā o məhvəşə həm-ḫᵛānə olduğum günlər

67[1]
mefāʻilün / feʻilātün / mefāʻilün / feʻilün

1. Ḫˇoşā Şəmāḫıdə dildār ilə keçən günlər
Müdām māh-liqālarlə mey içən günlər

2. Görəndə bādəni ol şūḫ mey həvāsı ilə
Vücūdı bərg-i gül-i sūrī tək əsən günlər

3. Müşāḫibimdi Bəhār ilə Seyyid ü Bīḫūd
Rumūz-ı ʻeşqdə hər ləḥẓə bəḥs̱ edən günlər

4. Bu günki günlərimi fikr edəndə ẓāhirdür
Behişt imiş mənim ol ʻişrət eyləyən günlər

5. O günlərün biri yüz min ilə bərabər idi
Gedüb qayıtmayacaq ḥeyf ol keçən günlər

6. Nə kül töküm başıma Żū`ī yādə düşdükdə
O gül əlilə ayağımə mey tökən günlər

68[2]
mefʻūlü / mefāʻīlü / mefāʻīlü / feʻūlün

1. Çün yoḫdı vəfā ʻömrdə dövlət nə içündür
Cəmʻ etmək içün dövləti zəḥmət nə içündür

2. Gər bağludı təqdīr-i qəżāyə hamu işlər
Bī-cā yerə bu səʻy bu ẕillət nə içündür

3. Gər səʻy ilədür dövlət ü şövkət bu cəhāndə
Çoḫ kimsədə bī-səʻy bu şövkət nə içündür

4. Ṭāʻətdədi gər vüsʻət-i əndāzə-i dünyā
Pəs əhl-i ʻibādətdə fuqārət nə içündür

5. Gər maʻṣiyət əhlində olur dövlət-i bī-ḥəd
Fısq əhli içün pəs belə ẕillət nə içündür

6. Bu məs`ələdə yüz min ʻārifdi məʻəṭṭəl
Bir kimsənə bilməz ki bu ḥālət nə içündür

7. Var idi keçən ʻəṣrdə ʻelm ilə səḫāvət
Derlər bu zəmān əhl-i səḫāvət nə içündür

8. Bu ʻəsrdə çün məʻrifəti ʻeyb sanurlar
Çün belədi iş fəhm ü fərāsət nə içündür

9. Ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtdə gəldük bu cəhānə
Çün müştərī yoḫdur bu biżāʻət nə içündür

[1] 117a
[2] 118b

10. Ḫəlqün dəḫi yoḫ məṭləbi bir pūldan özgə
Nāmūs ḥəyā ‘ār ilə ġeyrət nə içündür

11. Bir ḥəbbə içün birbirini öldüri nā-ḥəq
Derlər nədi inṣāf-ı mürüvvət nə içündür

12. Cānın veri bir ḥəbbəni verməz bu ḫəlā`iq
Pəs bu ṣifət insān ilə ṣöhbət nə içündür

13. Gər cənnətə də imdiki ādəm gedəcəksə
Bi`llāh elə olsə mənə cənnət nə içündür

14. Aldanməgilən Żū`ī cəhānə nədi dünyā
Beş günlüq olan ‘işrət ü behcət nə içündür

69[1]
mef‘ūlü / mefā‘īlü / mefā‘īlü / fe‘ūlün

1. Hər kiməsnənün kim olə cāmı Cəmi neylər
‘Āləm hamusı cāmdədür ‘āləmi neylər

2. Hər ‘āşiqə kim lə‘l-i ləbün vəṣlidi ḥāṣil
Övrəng-i Süleymānı dəḫi ḫātəmi neylər

3. Sevdā-yı sər-i zülfüñə başın verən ‘āşiq
Cāndan keçüb ol dəhrdə bīş ü kəmi neylər

4. ‘Āşiq ki fənā bəzminə ‘eşq içrə yetişdi
Ol məs`ələdə şāfi‘ yā ə‘ẓəmi neylər

5. Dəf‘-i ġəm-i hicr içün içər Żū`ī bu zəhri
Şəhd-i ləb-i yār olsa mey-i Dərġəmi neylər

70[2]
mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün

1. Cəhāndə gūşə-i mey-ḫānə tək nə cāy-ı ḫürrəm var
Nə cām-ı bādə-i gül-gūnə bənzər yār-ı həm-dəm var

2. Dutub āyīnə-rū dünyānı cām ‘āləmdə çoḫ çoḫdur
Vəlīkən yoḫdur İskəndər nə bir Cəmşīd nə Cəm var

3. Behişt olmuş cəhān līkən dutub şeyṭān ilə ‘āləm
‘Əbəs̱ sözdür ki söylərlərdi cənnət içrə ādəm var

4. Fəqīr ü əğniyā şāh u gədā olmaqə bā‘is̱ nə
Bilən yoḫdur bu əmri līk mundə sirr-i mübhəm var

5. Olub bu ‘əṣrdə bā... ilə hamı bir Rüstəm
Nə sūd ondan ki nə bir āl-i Bərmək var nə Ḥātəm var

6. Nə var ol məhvəşə āhımdan özgə qāṣidim hər şəb
Ḥərīm-i kūyunə bād-ı ṣəbādan ġeyri məḥrəm var

7. Ġəm oldur Żū`iyā kim olmayə mey-cāmınə qüdrət
Mey-i Dərġəm gər olsə fikr qılə dəhrdə ġəm var

---
[1] 121a
[2] 124a

71[1]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Bilməm nöçün bu 'əṣrdə rāḥət görünməyür
İslām içində hīç səlāmət görünməyür

2. Ədyān müḫtəlif hamı əhl-i savāddur
Yüzdən birində bizdə kitābət görünməyür

3. İslām də tə'əṣṣüb-i dīndən ḥesāb olur
Bu 'əṣrdə nə 'ār u nə ġeyrət görünməyür

4. 'Ənqā kimi nişānəsi yoḫ nāmı ẕikr olur
Bəẕl ü 'əṭā vü lüṭf ü ḥimāyət görünməyür

5. Ḫəlq-i cəhān səḫânı səfīh e'tibār edir
Bā'is̱ budur bir əhl-i səḫāvət görünməyür

6. Keçmiş zəmāndə var idi əsbāb-ı fəżl ü cūd
Bir kimsədə bu vəqt kərāmət görünməyür

7. Şöhrət tapubdı bid'ət Żū`ī zəmānədə
Pā-māl-i ḫəlq olubdı şərī'ət görünməyür

72[2]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Yandurur bəs ki məni hicr-i nigārım gecələr
Mənim olmuş deyəsən rūz-şümārım gecələr

2. Ḥüsn şərṭini yekūn[3] etmisən ey māh təmām
Çıqmə nöqṣān gətürür ḥüsnüvə yārım gecələr

3. Bəs ki zülf ü ruḫı fikrindədi köñlüm yoḫdur
Nə günüz ṣəbr ü s̱əbātım nə qərārım gecələr

4. Dāğ-bər-dāğ qoyur ḫāl-i ruḫı sīnəm ara
Düşcəgin ḫāṭirə ol lālə-'izārım gecələr

5. Dögi pərvānə kimi vəṣl müyəssər Żū`ī
Yansə də şəm' kimi cān-figārım gecələr

73[4]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. O kəs ki mülk-i ma'ārif onə müsəlləmdür
Ḥəqīqətən nəẓər et pādşāh-ı 'āləmdür

2. Nədür ḫəzā`inə yā təḫt ü tāc mülk ü ḥaşəm
Təṣəvvür eylə bular cümlə möḥnət ü ġəmdür

3. Kimün ki künc-i qənā'ətlə gənc-i mə'rifəti
Müyəssər oldı rumūz-ı dəqīqə məḥrəmdür

---

[1] 124b
[2] 126b
[3] yekūn: yūkūn
[4] 127b

4. Fəqīh-i mədrəsə yā şeyẖ-i ẖānqāh yüz il
‘İbādət etsə dili ẕikr-i Ḥəqqə əgmədür

5. Sərīr-i fəqr ü qənā‘ətdə pādşāh ol kim
O bārgəhdə Süleymān mūrdən kəmdür

6. Diyār-ı mə‘rifət ol mülkdür kim ol yerdə
Ḥəqīr Zāl idi Rüstəm fəqīr-i Ḥātəmdür

74[1]
mef‘ūlü / fā‘ilātü / mefā‘īlü / fā‘ilün

1. Zāhidlərün ‘ibādəti ḥūr u qüṣūrdur
Ḥəqqā belə iṭā‘ət[i] ‘eyni qüṣūrdur

2. Ḫovf-ı cəhīm ü Kövs̱ər ü Təsnīm istəyür
Ḥəqqdən belə ‘ibādət əlbəttə dūrdur

3. Çoẖ baẖmə hāy [u] hūyunə ẓāhirdə zāhidün
Diqqətlə baẖ ki bāṭini əhl-i kəfūrdur

4. ‘Əmmāmə vü ‘əbā ilə minbərdə və‘ẓə baẖ
Gəl ẖəlvət içrə gör nə ‘əlāmət ẓuhūrdur

5. Vā‘iẓ gəlür mi məscidə gər pūl olmasə
Anlar bu rəmzi kimsə ki ṣāḥib-şü‘ūrdur

6. Bilməm nöçün bu ḥīləni məẖlūq bilməyür
Kūr də bilir ki balıqı ‘āləmdə şūrdur

7. Ṣəd-ḥeyf Żū`ī yoẖdı bu təzvīri anlayan
Ẓāhirdə var gözi vəlī bāṭində kūrdur

75[2]
fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

1. ‘Eşq-i zülfünlə köñül nālə-i şəb-gīrdədür
Gərdən-i cān deyəsən kim genə zəncīrdədür

2. Tīğ-i əbrūlərün eylər məni ġəmdən āzād
Ṣayd-ı pür-bəstə ‘əlācı dəm-i şəmşīrdədür

3. ‘Eyş ü ‘işrət azalur ‘ömr çoẖalduqcə bəlī
Ləẕẕət ol ṭıfl dəmində əmilən şīrdədür

4. Zāhidün kibr ü riyādur ‘əməli bir nəẓər et
Hansı āyətdədi bu söz necə təğyīrdədür

5. Qalusən mən kimi āvārə cəhān kārındə
Ey deyən kimsə ki işlər hamı tədbīrdədür

6. Fikr qılmə tapə tədbīr ilə ḥālun təğyīr
Dögi tədbīr ilə iş ẖāmə-i təqdīrdədür

7. Görmədim ẕərrə qədər məşrəb-i zāhiddə ṣəfā
Ẕövq ü behcət genə mey-ẖānədəki pīrdədür

---
[1] 133b
[2] 135a

76[1]
mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlü / fe'ūlün

1. Yā Rəb nədi bā'iṡ belə dövrān dəgişübdür
Tə`ṡīr-i kəvākib məh-i tābān dəgişübdür

2. İnsān arasında var idi rəsm-i məḥəbbət
Mūẕī-ḥeyivānə dönüb insān dəgişübdür

3. 'Ənqāyə dönüb mə'rifət ərbābı cəhāndə
Yoḫ 'elm ü ədəb məşrəb-i 'ürfān dəgişübdür

4. Əvvəlki ṣədāqətlər olub indi ḫəyānət
Qalmub[2] dəḫi ḥəqq-i nəmək [ü] nān dəgişübdür

5. Almaqlıq edər āyə ittifāqīdə (?) təfsīr
Molla dəgişübdür demə Qur`ān dəgişübdür

6. Allāhə inanmaq idi īmān 'əməl etmək
Sīm ü zər olub Tarı də īmān dəgişübdür

7. Nə şər' ü şərī'ətdə qalub rövnəq-i İslām
Nə rəsm-i 'ədālət var [o] dīvān dəgişübdür

8. 'Āləmdə nə var isə tapub cümləsi təğyīr
Hər şeydə qədīmī sər ü sāmān dəgişübdür

9. Nə güldə ṣəfā var nə bülbüldə tərənnüm
Seyr-i gül ü gülzār u gülüstān dəgişübdür

10. Cānə fərəḥ idi mey ilə ṣūrət-i zībā
Ṣūrət pozulub rūḥ itüb cān dəgişübdür

11. Var idi mənim bircə nəfər ḫān-ı qədīmim
Bilməm nə olubdur o da əl-ān dəgişübdür

12. Çoḫ sormagilən tövsən-i əş'ārıvı Żū`ī
Lāl ol nəẓər et sāḥət-i meydān dəgişübdür

77[3]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Hər şəb ki bəzmim içrə o māh ilə cām olur
'Eyş ü nəşāṭ ləẕẕət-i dünyā təmām olur

2. Sənsiz behişt-i 'ədni baña versələr məqām
Təsnīm ü Səlsəbīl ilə Kövṡər ḥarām olur

3. Şīrīn olur ḫəyāl-i ləbünlə məzāq-ı cān[4]
Zülfün təfəkkürüylə mü'əṭṭər məşāmm olur

4. Zāhid şərābı çoḫ də ḥarām etmə küfrdür
Çün bu sözünlə meykədə beytü`l-ḥarām olur

5. Hicründə hər gecə baña yəvmü`l-ḥesābdur

---
[1] 138b
[2] qalmub: qalmayub
[3] 168a
[4] Şīrīn olur ḫəyāl-i ləbünlə məzāq-ı cān: Şīrīn olur ləbin təṣəvvüri ilə məzāq-ı cān (d.)

Hər gün qədün firāqı qiyāmət-qiyām olur

6. Īmānı yoḫdı bādəyə zāhid inanmasə
Hər dəmdə meydə mö'cüz-i [1] يُحى العظام olur

7. 'Ār etmə kūy-ı yārdə Żū`ī gədālıqı
'Āşiqdə kim görübdi ki nəng ilə nām olur

78[2]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Desəm gülün ki ruḫ-ı alıña şəbāhəti var
Ġələṭ süḫəndi gülün rūyıña nə nisbəti var

2. Hanı qədün kimi gülbündə istiqāmət ü nāz
Ləbün təki sölə bir ġönçənün ṭərāvəti var

3. Nə ḫālə yetdi ləbim nə əlim qara zülfə
Nə sūd bəḫtimizün qarəliqdə qisməti var

4. Əgərçi sūrə-i والضّحى [3]والشّمس oḫunur
Vəlīk bāṭini ruḫsārıña kināyəti var

5. Ayağə düşmək ilə qarə günüm ey Żū`ī
Cibillī ḫāṣiyətidir[4] baña sirāyəti var

79[5]
mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

1. Bəhār oldı nə sūd ondan ki bir dildārımız yoḫdur
Mey-i gül-nārımız nə dirhəm ü dīnārımız yoḫdur

2. Mətā'-ı 'eyş ü 'işrət çoḫdı dünyānun dükānında
Bizim nə nəqdimiz var ondə nə bāzārımız yoḫdur

3. 'Əcəb bī-kārə vü āvārə vü bī-çārə olduq kim
Nə dünyā vü nə 'uqbā işlərindən kārımız yoḫdur

4. Nə var mey-ḫānələrdə e'tibārım cür'e-i cāmə
Nə dəhən bādəyə əcnāsdan bir varımız yoḫdur

5. Ḫudāvəndā nə bəd-sā'ətdə məḫlūq olmuşuq biz kim
Ḫəlā`iqlər yanində ẕərrəcə miqdārımız yoḫdur

6. Bu qədri dərd ü möhnətlə ölüb qurtarmadun Żū`ī
Şəmāḫı əhliyüq məşhūr sözdür 'ārımız yoḫdur

80[6]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Behişt şöhbət-i yār-ı şəfīq-i həm-dəmdür
Ḥəqīqət ādəm-i bī-mə'rifət cəhənnəmdür

---

[1] Yasin suresi, 78. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=36&ayet=78
[2] 170a
[3] Şems suresi, 1. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=91&ayet=1
[4] ḫāṣiyətidir: ḫāṣiyəti nədür
[5] 172a
[6] 174a

2. Nə dəm ki mə'rifət əhlilə ḫˇoş keçər bi`llāh
Yüz il gər 'ömrün olə ḥāṣili həmān dəmdür

3. Əgərçi āb-ı ḥəyāt olsə içmə nā-dānlə
Ki 'āqibət əs̱əri cānə zəhrdür rəsmdür

4. Bir iki cām-ı ḥəkīmānə əhl-i ḥāl ilə
Əgərçi nūş edəsən zəḫm-i cānə mərhəmdür

5. Nə ẕövqi ḫāṭirə ḥāl əhli olmasə yārun
Əgərçi ḫəndə-i Yūsif hünərdə Rüstəmdür

6. Göz ü qaş u əl ayaġ pūlilə dögül insān
Əgər məlik olə bī-mə'rifət nə ādəmdür

7. Nə kūşiş eyləsə çatmaz murādə āḫırdə
O kəs ki rūz-ı əzəl ṭāli'i onun kəmdür

8. Birisi fəqr ü biri dövlət ilə olmaqlıq
Təmām əhl-i cəhānə bu sirr mübhəmdür

9. Ġəm etmə Żū`ī cəhān yā ḫəyāldur yā ḫ∨āb
O şey` ki ḫ∨āb u ḫəyāl oldı sölə nə ġəmdür

81[1]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. O çeşm-i məstüvə cānım o növ' ḥeyrāndur
Ki rūz [u] şəb ġəm-i 'eşqində dīdə giryāndur

2. Olubdı zülf-i pərīşānıvə köñül mā`il
O vəchdəndi işim dā`imā pərīşāndur

3. Əgərçi ṭürrələrün kāfir-i siyəh-dildür
Mənim tək 'āşiq içün līk dīn ü īmāndur

4. Ləbün təki hanı bir ġönçədə ṭərāvət ü lüṭf
Qədün tək hansı səhī-sərvlər ḫurāmāndur

5. 'İtāb u nāzun olur əhl-i 'eşq içün 'işrət
Ḫiṭāb-ı qəhrün 'uşşāqə tāzədən cāndur

6. Ləbündi çeşme-i Kövs̱ər o qāmətün ṭūbā
Vüṣālun ey büt-i məh-rūy bāğ-ı riżvāndur

7. Minā-yı kūyun ara ey Ḫəlīl-i Kə`bə-i ḥüsn
Qəbūl qıl kəsübən Żū`īni ki qurbāndur

82[2]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Hər ildə gərçi dəhrdə bir lāləzār olur
Tiflīs içində hər gecə yüz növ-bəhār olur

2. Zāhid deyən behişt ki 'uqbādə sölənür
Hər bir zəmāndə 'āşiq içün dər-kənār olur

[1] 177a
[2] 177a

3. Ḥūr u qüṣūr u cənnət-i riżvān təmāmdur
Hər bəzmdə ki cām-ı mey-i ḫᵛoş-güvār olur

4. Hər mübhəm iş ki anlamayur ḫəlq sirrini
Cām-ı cəhān-nümādə bizə āşkār olur

5. Zülf ü ruḫun firāqı ilə ey pərī-liqā
Fikr eylə Żū`iyə necə leyl ü nəhār olur

83[1]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Bu şūr-ı tāzə sərim üzrə nə həvādandur
Yəqīn ki tār-ı sər-i zülf ilə ṣəbādandur

2. Şikāyət eyləmirəm hīç kimsədən bi`llāh
Nə gəlsə dərd ü bəlā cümləsi Ḫudādandur

3. Bu bəḫti qarəliqə ġeyrdən səbəb sanmə
Əzəl günündə yazan kātib-i qəżādandur

4. Nə çārə ey dil-i dīvānə ṭāli'-i məḫluq
Biri bəhārə düşübdür biri şitādandur

5. Nə küll-i cəbr ilədür həm nə iḫtiyār ilə
Bu sirri anlamuram mən nə mācerādandur

6. Köñül çü yoḫdı bəqā 'ömrə çəkmə ġəm bī-cā
Demün ġənīmət bil cümləsi fənādandur[2]

7. Sitəm-ḥəqīqəti mə'şūqədən təğāfüldür
Cəfā gər eyləsə Żū`ī genə vəfādandur

84[3]
mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlü / fe'ūlün

1. Bir 'əṣrdəəm mərd-i süḫən-dān qutarubdur
Ərbāb-ı səḫā mənbə'-i 'ürfān qutarubdur

2. Nā-būd olub mə'rifət-əhli bu zəmāndə
Həm 'əhdə vəfā 'əhd ilə peymān qutarubdur

3. Ẓülmāt dutub 'āləmi yoḫ Ḫiżr ilə İlyās
İskəndər ilə çeşme-i ḥeyvān qutarubdur

4. Bir ḥəbbəyə firdövs ü behişti satun almaz
Çün müştəri-i rövże-i riżvān qutarubdur

5. Yüz āyəni təfsīr edəsən gūşunə almaz
Yoḫ bāvər edən ḥörmət-i Qur`ān qutarubdur

6. Allāh peyəm-bər sözinə kim həvəs eylər
Bir ad[ı] qalub dīn ilə īmān qutarubdur

7. İslām deyən sözlərə kimsə qulaq asmaz
Qurānə qəsəm doğrı müsəlmān qutarubdur

---

[1] 178a
[2] Vezin bozuk.
[3] 178a

85[1]
müstef'ilün / müstef'ilün / müstef'ilün / müstef'ilün

Əz-Bərāy-ı Əhl-i Təṣəvvüf Goftə Şode Ke Silsilə Migūyəm

1. Münkirliqün yoẖ fā`idəsi īmānə gəlmək yaẖşıdur
Nār-ı cəhənnəmdən qaçub riżvānə gəlmək yaẖşıdur

2. ʻĀləmlərə rüsvālanub Ḥəqq şūrından sevdālanub
Bülbül kimi şeydālanub bustānə gəlmək yaẖşıdur

3. Bənd olmə māl u dövlətə göz tikmə şān u şöhrətə
Bu ərsə-i ṭərīqətə mərdānə gəlmək yaẖşıdur

4. Āyīnə-i qəlbi silüb Ḥəqq-cilvəsin ondə görüb
ʻƏql-i maʻāşı tərk edüb dīvānə gəlmək yaẖşıdur

5. Aldanmə dünyā-malınə həm cāhınə cəlālınə
Düş bir Ḥəqün ẖəyālınə rəḥmānə gəlmək yaẖşıdur

6. Usan ʻəql-i maʻāşdan dünyā içün təlāşdan
Keçüb cān ilə başdan meydānə gəlmək yaẖşıdur

7. Tərk eylə ẖāb-ı ġəfləti bu zülmət-i cəhāləti
Tapub rāh-ı ḥəqīqəti ʻürfānə gəlmək yaẖşıdur

8. Düşüb ʻeşqün həvāsınə səʻy eyləyüb ṣəfāsınə
Bu ḥəqīqət mināsınə qurbānə gəlmək yaẖşıdur

9. Çıq kəs̱rətdən düş vəḥdətə ġərq ol mey-i məḥəbbətə
Żū`ī tək bəzm-i ʻişrətə məstānə gəlmək yaẖşıdur

86[2]
mefʻūlü / mefāʻīlü / mefāʻīlü / feʻūlün

1. Dəm yoẖdı o bī-çārə içün kim ġəmi yoẖdur
Hər kimsə ki dərd ü ġəminə həm-dəmi yoẖdur

2. Zāhid bizi sən mənʻ eləmə anlamayursan
Zühhādun o rindānə ṣifət ʻāləmi yoẖdur

3. Gər cənnət ü firdövsdür ʻāləm bu zəmāndə
Ṣəd-ḥeyf ki bir rəmz bilən ādəmi yoẖdur

87[3]
mefāʻilün / feʻilātün / mefāʻilün / feʻilün

1. Kimün ki ʻeşq ələmindən köñüldə yārəsi var
Vüṣāl-i yārdən özgə sağınmə çārəsi var

2. O māh vəṣlinə bir gün yetüşmədim āẖır
Mənim bu ṭāleʻimün gör nə bəd sitārəsi var

3. Düşən bu qulzüm-i ʻeşq içrə ġərq olur bi`llāh
Bu bəd müḥīṭdi kim sanmayun kənārəsi var

---

[1] 164b
[2] 123a
[3] 112a

4. Təfāḫur eylə ki bāğ-ı cəmālun ey gül
Cəhāndə Zū`ī-i nālān kimi həzārəsi var

88[1]
mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

1. Şərāb-ı nāb ey sāqī cəhān içrə o cövhərdür
Ki ondan ẓāhir eylər hər kəsün ẕātı nə gövhərdür

2. Qılur əḥvāl-ı bāṭin ẓāhir 'āləm içrə bir dəmdə
Desəm mən küfr olur mu cām-ı bādə gər peyəm-bərdür

3. Budur bundan səvā yoḫdur vüṣāl-i yārə bir çarə
Ṭərīq əhlinə məqṣūdə yetüşməkçün bu rəh-bərdür

4. Dəm-ā-dəm cənnət-i rūyundə seyr eylər qara zülfün
Tə'əccüb 'əqli kəmlər söləyürlər zülfə kāfirdür

89[2]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Ey dövlət-i ḫūn 'āşiq içün ḫūn-bəhā nədür
Səndən gər 'āşiq istər isə ḫūn bəhānədür

2. Meḥrāb u məscid olə sənün zāhidā baña
Meḥrāb-ı qaşı səcdəgəh ol āstānədür

3. Zülfin dağıtmə günüm [olu] qarə ey ṣəbā
Kim zār-ı köñlümün quşunə āşyānədür

4. Firdövs ümīdinə köñül aldanmə vā'iẓə
Firdövs vəṣl-i yārdı bāqī fəsānədür

Ḥarfü`z-Zā`

90[3]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Hər gədā-ṭıynət bir isim ilə sulṭān olmaz
Qurı əngüştər ilə dīv-i Süleymān olmaz

2. Adı Rüstəm olə həm-şəhrīdə Zābil bi`llāh
Bu səbəblərlə həmīn Rüstəm-i dəstān olmaz

3. Hər kəsün adını sulṭān qoyəsən ḫān deyəsən
Bir ad ilə o gedüb Rūṣdə sulṭān olmaz

4. Görünürlərsə tikanlar gözə gər səbz ü çəmən
Līkən ondan gül-i gülzār-ı gülüstan olmaz

5. Bənzəyürsə n`olə nā-şünās əgər insānə
Vəlī nā-şünās gəlüb 'elmdə insān olmaz

6. Gər ağacdan yonasan göstərəsən Sām-süvār
Zū`ī vəqtində gəlüb fāris-i meydān olmaz

---
[1] 174b
[2] 90b
[3] 20b

91[1]
mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlü / fe'ūlün

1. Hər buq'ədə kim 'ārif-i fərzānə tapulmaz
Əlbəttə o vīrānədə mey-ḫānə tapulmaz

2. Gəzsön o yerün hər ṭərəfin gūşə-bə-gūşə
Nə cām nə bādə nə də peymānə tapulmaz

3. Ey māh bugün yerdə cəmālun kimi āyə
Olsun qəsəm ol āyə-i Qur`ānə tapulmaz

4. Zülf-i süḫəni şānələyüb etməgə zīnət
Ṣəd-ḥeyf nə məşşāṭə nə bir şānə tapulmaz

5. Məfqūd olub 'ənqā kimi əhbāb-ı mürüvvət
Seyir eləsən 'āləmi hər yanə tapulmaz

6. Altmış yaş olandə genə bir növ' səḫā var
Bu tāzə cavānlardə ki dərmānə tapulmaz

7. Ġəm çəkmə biyābān isə məskən sənə Żū`ī
Məcnūn olanə qā'idədür ḫānə tapulmaz

92[2]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Dil oldı qönçə kimi ḥəsrətünlə qan sənsiz
Bəhārım ey gül-i növ-rəstə çün ḫarāb sənsiz

2. Əgərçi ḫəlq-i cəhān 'eyş ü 'işrəti istər
Cəhīmdür baña ey dost bu cəhān sənsiz

3. Gözimə cümlə nə'īm-i cəhān cəhīm gəlür
Nə növ'lən keçəcək bilmürəm zəmān sənsiz

4. Dil istər idi qədün sərvini yüzün güləni
Nə ẕövqi ḫāṭirə yüz bāğ u būstān sənsiz

5. Sən idin ey büt-i məh-rūy cismimün cānı
Nə ẕövq edər dəḫi bu mürdə cism ü cān sənsiz

6. Əgər baña verələr ḥūr u rövże-i riżvān
Behiştə getmənəm ey yār-ı mehrbān sənsiz

7. Təṣəvvür eyləmə kim sənsiz 'eyş edir Żū`ī
İşimdi şām u səḥər nālə vü fəğān sənsiz

93[3]
mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

1. Baña ol māh-ı bī-mehrim iki ay var ki rām olmaz
Bu nöqṣānım de bir gəlməz əcəl 'ömrim təmām olmaz

2. Vüṣālı təşnəsidim eylədi sīrāb tīğindən

---
[1] 36a
[2] 83b
[3] 93a

Demün kim yārdan ‘uşşāqə ḥāṣil hīç kām olmaz

3. Köñül āhəng-i gülzār et ḫəyāl-i tār-ı zülf ilə
Ki şūr-ı ‘eşqçün ey bī-nəvā belə məqām olmaz

4. Ləb-i dildār tək var bādə-i gül-gūndə gər nəş`ə
Nə sūd ondan ki tīz başə çıḫar qalmaz müdām olmaz

5. Ḥalāl etmiş bizə cām-ı şərābı pīr-i mey-ḫānə
Ḥəbībim vā‘iẓ-i ḫud-bīn-kəlām ilə ḥarām olmaz

6. Cəfā-yı yārdan incimə hərgiz āh u zār etmə
Bu mülk-i ‘eşqdür əlbəttə ey dil bir niẓām olmaz

7. Nədür çəkmək ayaġ əl ṭə‘nəsilə yār kūyından
Məgər bilməzsən ‘āşiqlərdə Żū`ī nəng [ü] nām olmaz

94[1]
mef‘ūlü / mefā‘īlü / mefā‘īlü / fe‘ūlün

1. Hər sādə-ruḫ ey dil o büt-i sīm-tən olmaz
Hər səbz-i nümāyəndə bisāṭ-ı çəmən olmaz

2. Hər büt dəḫi Şīrīn təki şəkkər-şikən olmaz
Hər āşiq-i Ḫosrovvəş[i] həm kūh-kən olmaz

3. Hər ləbdə bulunmaz dəḫi e‘cāz-ı Məsīḥā
Hər bəndə gəlüb Yūsif-i gül-pīrəhən olmaz

4. Hər zülf olamaz rūḥ-fəzā zülfi tək anun
Hər rəngi siyəh nāfə-i müşk-i ḫotən olmaz

5. Ço qədr baña ‘āşiq deyüb ey məh sitəm etmə
Hər tīrə-nəẓər Żū`ī-i ḫūnīn-kəfən olmaz

(Der-Kenār)

6. Hər ‘elmdən āgəh gərək olsun ki desün şe‘r
Żū`ī kimi şā‘ir gəlübən hər yetən olmaz

95[2]
fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

1. Göz yaşım bəs ki tökür ‘āləm ara qan sənsiz
Qandan āhır salacaq ‘āləmə ṭūfān sənsiz

2. Hār u mātəmkədədür çeşmimə bi`llāh əgər
Eləsəm gəşt-i gül ü seyr-i gülüstān sənsiz

3. Qıl tərəḥḥüm elə bir tīğ ilə səd-pārə məni
Nəyə lāzımdı sər ü cism ü dil [ü] cān sənsiz

4. Gəlməyür çeşminə ḫəlqün gecələr ẕərrə yuqu
Bes ki ey məh qıluram nālə vü əfğān sənsiz

5. Gər yolun düşsə ṣəbā Ağdaşə məndən sölə kim
Verdi cān ḥəsrət ilə Żū`ī-i nālān sənsiz

---

[1] 99a
[2] 102a

96[1]
mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

1. Ləbün z̤övqi pərī-rūyım şərāb-ı nābdan gəlməz
Bu rövşən əmrdür kim nəş`ə-i mey ābdan gəlməz

2. Nə tökməkdür cəfā tīğilə hər dəm qanın 'uşşāqun
Bu z̤ülm ey dil-bər-i āhū-nigəh qəṣṣābdan gəlməz

3. Məni mən' etmə zāhid ṭāq-ı əbrūsı sücūdından
Kərāmətlər ki qaşından gəlür meḥrābdan gəlməz

4. Ləbün z̤övqi əgər mey-nəş`əsindən gəlməsə yoḫ 'eyb
Ki nūr-ı āftāb əlbəttə kim meh-tābdan gəlməz

5. Cəfā peykānlarılə ġərqədür cismim fəğān etmin
Müşəḫḫəṣdür bu Żū`ī kim fəğān ġərq-ābdan gəlməz

97[2]
mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlü / fe'ūlün

1. Ṣəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān belə qalmaz
Nov-rūz olı bu fəṣl-i zimistān belə qalmaz

2. Olmaz belə 'üryān dəḫi əṭfāl-i şükūfə
Cümlə geyünür ḫəl'ət-i əlvān belə qalmaz

3. Bir gün olı kim Miṣr-i ḥökūmətdə olur şāh
Çāh-ı ġəm ara Yūsif-i Kən'ān belə qalmaz

4. Nə z̤illət-i dünyā qalı dā`im nə cəlālı
Övrəng-i Cəm [ü] təḫt-i Süleymān belə qalmaz

5. Odlarə əgər saldısə Nəmrūd vəlīkən
Nār oldı Birāhīmə gülüstān belə qalmaz

6. Bu cism ilə cāndan ötəri çəkmə çoḫ əfsūs
Topraq olacaq cism dəḫi cān belə qalmaz

7. Bir ḥāl ilə qalmaz bu ṣifət dövr-i zəmānə
Āḫır dəgişər gərdiş-i dövrān belə qalmaz

8. Fikr etmə ki dā`im qalı bu dövlət ü nikbət
Təğyīr tapar müşkil ü āsān belə qalmaz

9. Żū`ī kimi çoḫ çəkməgilən āh u fəğānı
Ṣəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān belə qalmaz

98[3]
mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlü / fe'ūlün

1. Ey māh bu gün sən kimi meh-pārə tapulmaz
Nə mən kimi dünyādə güni qarə tapulmaz

2. Cəllād-ı siyəh-məst gözün tək bu cəhāndə

---

[1] 103b
[2] 132a
[3] 134b

Bir āhū-yı şīr-əfkən ü ẖūn-ẖᵛārə tapulmaz

3. Qāni‘di köñül bir qurı nəẓẓārəyə ẖeyrçün
Cövr-i sitəmindən rəh-i nəẓẓārə tapulmaz

4. Zəẖm-i dil-i ṣəd-pārəmə Qānūn Şifādan
Aẖtarson əgər ẕərrə qədər çārə tapulmaz

5. Ṣəḥrā-yı ġəm ü möḥnəti başdan başə gəzsön
Bir mən kimi möḥnət-zədə-āvārə tapulmaz

6. Çün dərc-i dəhānundı ‘əlācım gər əṭibbā
Yoẖdur dedilər çārə bu bī-çārə tapulmaz

7. Żū`ī dolə mərhəmlə şifā-ẖānə-i dünyā
Mərhəm dil-i ṣəd pārə-i mən zārə tapulmaz

99[1]
mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün

1. Cəhāndə hīç cövhər-bādə kimi ẖˇoş-güvār olmaz
Ki hər bir şəẖsi təşẖīṣ etməgə kâmil-‘əyār olmaz

2. Ḫumārə dəgməyür sāqī ṣəfāsı verdigün cāmun
Əlim dut ol ayaġ ilə ki başındə ẖumār olmaz

3. Müdām olmaq gərək nə sūd içüb mey bir dəm oldun şād
Cəhāndə bu məs̱əldür bir gül ilə növ-bəhār olmaz

4. Cəfādan incinüb ey dil fəğānə gəlmə bülbül tək
O hansı güldi kim pīrāmənində ẖüşk-i ẖār olmaz

5. Ruẖ u gīsū-yı dil-bər görməyən gün gün ḥesāb etmə
Qaranqusız gecə ẖᵛurşīdsiz Żū`ī bəhār olmaz

100[2]
mef‘ūlü / fā‘ilātü / mefā‘īlü / fā‘ilün

1. Hər kim ki nəş`ə-i mey-i ṣəhbānı anlamaz
Bi`llāh ki ẕövq-i Kövsər ü ḥūrānı anlamaz

2. Hər kəs ki lālə-i ruẖ-ı dildārə meyli yoẖ
Ḥəqqā ṣəfā-yı bāğ u gülüstānı anlamaz

3. Zāhid ki etməyüb həvəs sər ü qāmətün
Firdövs içində sidrə vü ṭūbānı anlamaz

4. Ḫüm sāyəsində meykədədə məst yatmayan
Ḥūr u qüṣūr-ı rövże-i riżvānı anlamaz

5. Ādāb-ı ẖidmət-i Ḥəqi zāhid haçan bilər
Dünyādə çünki ẖidmət-i insānı anlamaz

6. ‘Uqbādə Żū`iyā nə bilür ẕövq-i cənnəti
Hər kəs cəhāndə ləẕẕət-i dünyānı anlamaz

Ḥarfü`ş-Şīn

---
[1] 165b
[2] 171b

101[1]
mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

Vələhu Eyżən

1. Bi-ḥəmdi`llāh cəhāndə tāzədən fəṣl-i bəhār olmuş
Sitəbrəq-pūş u sündüs-cāmə dəşt ü kūhsār [olmuş]

2. 'Anādil ẓāhir etmiş ḫəlqə āhəng-i Nəkīsānı
Həzārān ləḥn kūya Bārbəddən yādgār olmuş

3. Açub riżvān behişt-i 'ədn bā-pāy ṣəḥn-i gülzārə
Ki تجری تحتها الانهار u cənnət āşkār olmuş

4. Fələk ki ḫosrovı çəkmiş kəmān-ı Rüstəm-i çərḫə
Cünūd-ı bəhmən ü isfənd ü dey māhı firār olmuş

5. Geyüblər ḫəl'ət-i ḫəżrā cavānān-ı çəmən Żū`ī
Dür-i jālə gülüstān içrə gül üzrə niṡār olmuş

102[2]
mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

1. Genə pīrānəsər dil-mürği bir şūḫə nigār olmuş
Pərīşān zülfi tək hicrində dāim bī-qərār olmuş

2. Ləbi şövqi mey-i gül-nār tək məst eylər 'uşşāqı
Bu mə'nīdən mənim tək çoḫları məst ü ḫumār olmuş

3. Nə mən nə bülbül-i şūrīdə nə pərvānə 'āşiqdür
Neçə yüz lālə-ruḫ ol gül-ġəmində dāğdār olmuş

4. Bəhār-ı ömrim ey növ-gülbün-i bāğ-ı məlāḥət ḥeyf
Ḫəzān oldı nə sūd ondan cəhān tāzə bəhār olmuş

5. Köñül tərk eyləmə cām-ı şərāb-ı 'eşqi tā məḥşər
Ki bu mey-məsti ġəm bilməz cəhāndə hūş-yār olmuş

6. Cəmāl-i yārdur Żū`ī təməttu'dār dünyādə
Ki əhl-i mə'nā içrə bu mətā'ə e'tibār olmuş

103[3]
mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

1. Yüzüni zülfi içrə elə ol sīmīn-bədən dutmuş
Görən sölər ki məhdür bürc-i əqrəbdə vəṭən dutmuş

2. Ḫərīdār-ı mətā'-ı ḥüsnün ey ḫ^vurşīd-rū dil-bər
Bir əldə dīn-i dünyānı bir əldə cān-ı tən dutmuş

3. Ruḫ-ı rəḫşān u çeşm-i fitnə-əngīzün görən sölər
Ki rūy-ı ṣəfḥəsində məskən āhū-yı ḫotən dutmuş

4. Yüzün dövrində müşkīn-ḫəṭ midir ey gül sənün yā kim

[1] 28a; 58a
[2] 79b
[3] 103a

Kənār-ı mülk-i dīni ḫayl-ı rəng-i[1] Əhrimən dutmuş

5. İlāhi var mı Żū`ī tək cəhān bağındə ġəm çəkmiş
Gecə gündüz melek-i dərd ü ġəm qüṣṣə-i ḫūn dutmuş

104[2]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Tā köñül meyl-i ruḫ u zülf-i pərīşān etmiş
Qayd u zəncīrə düşübdür deyəsən qan etmiş

2. Baḫun ol büt işinə rūyınə qoymuş zülfi
Kāfiri ḫāzən-i gəncīnə-i īmān etmiş

3. Bəs ki ẕikr-i dəhəni düşdi ağızdan ağızə
Səbəb oldur ki nəẓərdən onı pünhān etmiş

4. Sən nə səḥḥārsan ey məh ləb-i lə'lün 'eşqi
Gözlərimdən tökülən lü`lüyi mərcān etmiş

5. Ey baña ṭə'nə edən bir düşəsən hicrānə
Görəsən tā ki nələr Żū`iyə hicrān etmiş

105[3]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Bəzm içrə ẕövq olur mı o məh-ṭəl'ət olmamış
Şəhd-i ləbindən 'āşiq içün şərbət olmamış

2. Ṣəd-ḥeyf saldı firqətə dövrān-ı kəc-mədār
Ol məh bənimlə bir gecə həm-ṣöḥbət olmamış

3. Rāh-ı ṭələbdə bār-ı cəfāyə təḥəmmül et
Rāḥət olur mı dəhrdə tā zəḥmət olmamış

4. 'Eşq içrə ḫidmət eylə vüṣāl istəsön əgər
Tarı verür mi cənnətini ṭā'ət olmamış

5. Gör nəfs içün 'ibādətini zāhidün haçan
Başın əgərdi səcdəyə gər cənnət olmamış

6. Yüz il 'ulūm-ı ḥikməti cəm' eyləsön əgər
'Āləm saña səfeh der [əgər] dövlət olmamış

7. Dünyā köçübdi āḫirətə bir ẕəḫīrə qoy
Cān nəqdi Żū`iyā nə qədər ġārət olmamış

106[4]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Əzəldə olmə idi ḫilqət-i cəhān ey kāş
Cəhān içində dəḫi bu bəlā-yı cān ey kāş

2. Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn olaydı nə əyyām
Nə āftāb nə əncüm nə āsmān ey kāş

---

[1] reng-i: reng ü
[2] 103b
[3] 114b
[4] 127a

3. Nə gül nə bülbül olaydı nə gülsitān gülşən
Nə növ-bəhār nə gülzār nə ḫəzān ey kāş

4. Nə ḥüsn olaydı nə ‘āşiq nə vəṣl nə hicrān
Nə şūr-ı ‘eşq ü məḥəbbət nə imtaḥān ey kāş

5. Nə ḫüld olaydı nə ādəm nə ḥīlə-i şeyṭān
Nə əmr ü nəhy nə təqdīr-i kun fəkān (?) ey kāş

6. Nə eyləyəydi pərəstiş bu ḫəlq sīm ü zərə
Olaydı pūl bu məḫlūqdan nihān ey kāş

7. Gözətlə Żū`ī cəhān nūr-ı ‘elm ilən parlar
O vəqtdə olubsan (?) çün sən nihān ey kāş

107[1]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. İmdi bildim ki cəhān mülki nə vīrānə imiş
Hər nə ‘eyş ü ṭarabı var isə əfsānə imiş

2. ‘Eyş ü ‘işrət ilə çoḫ vəqt keçürdüm ammā
İmdi bildim bu ḫarābə necə ġəm-ḫˇānə imiş

3. Zāhidün səcdəsi Allāhımə dögül vallāh
Nəfs-i əmmārəsinə ḥūrī vü ġılmānə imiş

108[2]
mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

1. Eşitdim ol büt-i nā-mehrbānım bādə-ḫ∨ār olmuş
Mey içmiş ġeyrlərlə məst-i cām-ı ḫˇoş-güvār olmuş

2. Gözim peymānəsin doldurdı hər dəm bağrımun qanı
Nöçün kim ḫəlq sölərlər filānı mey-güsār olmuş

3. Mey-i gül-nārdan derlər olubdur lālə-gūn rūyı
Bunun rəşkilə köñlüm lālə nisbət dāğdār olmuş

Ḥarfü`ṭ-Ṭā`

109[3]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Dəhən-i yār deməк çeşme-i ḥeyvānı ġələṭ
Varə təşbīh yoḫ etmək olur ə‘yānī ġələṭ

2. Ṣūrət-i vāqi‘əmə nār-ı cəhənnəm söləyür
Kūrdu zāhid oḫur āyə-sūrə-rəḥmānı ġələṭ

3. Ayə təşbīh eləyən ḥüsn-i ruḫ-ı cānānı
Oḫudı ṣanki ‘əbəs̱ āyə-i Qur`ānı ġələṭ

4. Məryəm ü rūḥ-ı Qüdüs ‘Īsā üçi bir sözdür
Üç deyən səhv eləyübdür oḫuyur sānı (?) ġələṭ

---
[1] 85b-78a
[2] 112a
[3] 137a

5. İctihād ilə gərək Żū`ī kişi ‘āləmdə
Bağlanan riştə-i təqlīdədi īmānı ġələṭ

Ḥarfü`l-Ḳāf

110[1]
mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün

1. Ḫˇoş ol günlər ki biz məḫluqdan bīgānə olmuşduq
Qələndərvār dāim sākin-i mey-ḫānə olmuşduq

2. Olub sər-məst bilmirdüq nədür nīk [ü] bəd-i dünyā
Bu məcnūnluqlə məḥrəm məclis-i ‘ürfānə olmuşduq

3. İçüb mey məst olub ‘āləm-ġəmin bir ẕərrə çəkməzdük
Ḥəqīqət ‘āləmində ‘āqil ü fərzānə olmuşduq

4. Götürmişdüq köñüldən nəng [ü] nām u ‘ār sevdāsın
Diyār-ı ‘eşqdə Məcnūn ilə həm-ḫānə olmuşduq

5. İlāhī bir də mümkündür mi görmək eylə əyyāmı
Ki bilmirdük ġəm adın Żū`ī tək dīvānə olmuşduq

111[2]
mef‘ūlü / fā‘ilātü / mefā‘īlü / fā‘ilün

1. ‘Āşiq olan əgərçi edər āh [u] zārlıq
‘Āşiqə ḫˇoşdı yār yolundə nizārlıq

2. ‘Uşşāqun almaz āynə-qəlbini jəng-kədər
Hər yerdə olsə gün o yerə yoḫdı tārlıq

3. Nə vəṣldə nə hicrdə ‘āşiq qərār edər
Zülf-i nigār tək eləyər bī-qərārlıq

4. Cövr ü cəfā-yı yārdur ‘eşqə məḥək əgər
Ṣəbr etməsə ẓuhūrə gəlür kəm ‘əyārlıq

5. Ḫüm-ḫānə-i cəhāndə ḫarābāt-ı dəhrdə
Sər-məst-i ‘eşq olandədi çün hūş-yārlıq

6. Hər dəm baḫub cəmālıvə gər ağlasam n`olə
Ḫˇurşīdə baḫsə kimsə edər əşkbārlıq

7. Məcmū‘-ı yār olmuşam əğyārə ey pərī
İnṣāfdur sən eyləyəsən ġeyrə yārlıq

8. Gər rūzgārdan eləsöñ şəkvə ‘āqibət
Rəsmin pozub edər mi bizə sāzkārlıq

9. Hər növ‘ cövr gər gələ ṣəbr eylə Żū`iyā
Ḫˇoşdur o gül yolundə nə qədr olsa ḫārlıq

112[3]
mefā‘īlün / mefā‘īlün / fe‘ūlün

---

[1] 120b
[2] 125b
[3] 133a

1. Ẓuhūr etmiş cəhānda bī-vəfālıq
İtübdür rāh-ı rəsm-i āşnālıq

2. Açar hər bir ẖəsīs-ədnāyə imdi
Fəżīlət ṣāḥibi dəst-i gədālıq

3. O kəs kim ʻārif ü fāżildi görməz
Ġəm ü fəqrün əlindən bir rəhālıq

4. O kəs kim cāhil ü əbləhdi eylər
Büsāṭ-ı dövlət içrə pādşāhlıq

5. Əgər şāʻir desə bir şeʻr-i şīrīn
Çəkər min ṭəʻnə-söz yüzi qaralıq

6. Olub bir ʻəks-i övżāʻ-ı zəmānə
Gədā şəhliq qılur şəhlər gədālıq

7. Tapupdur gövhər-i ʻelm ü fəżilət
Bu günlərdə ʻəcā`ib bī-bəhālıq

8. Bu bidʻətlər ki var ẖəlqün içində
Ḫudā verməz belə əmrə rıżālıq

9. Təḥəmmül eylə Żū`ī yoẖdı təğyīr
Təmām işlərdi təqdīr-i qəżālıq

113[1]

feʻilātün / feʻilātün / feʻilātün / feʻilün

1. Nə bilim dəhrdə āẖır belə dövrān oləcəq
Əhl-i ʻürfān bu ṣifət zār u pərīşān oləcəq

2. Məʻrifət ʻelm ẖəlā`iq nəẓərindən düşübən
Dīdə-i ẖəlqdən ʻənqā kimi pünhān oləcəq

3. Bāğ-ı cənnət kimi ʻāləm boşalub ādəmdən
Məskən-i dīv ü dəd ü ğūl biyābān oləcəq

4. Hər dənī-ṭəbʻələr ʻāləmdə olub dövlətmənd
Ṣāḥib-i ʻizz ü şərəf bī-sər ü sāmān oləcəq

5. Ḥātəm ü ḥökmdən āvārə Süleymān düşübən
Ṣaẖr təẖt-i şərəfə ṣāḥib-i dīvān oləcəq

6. Edəcək ẖānə-nişīn ṭāliʻ-i bəd Bəhrāmı
Bī-hünər Zāl gəlüb Rüstəm-i dəstān oləcəq

7. Ṣavt-ı bülbül dönəcək belə nəfīr-i zāğə
Gül ü gülzār-ı cəhān ẖār-ı muğīlān oləcəq

8. Qara pūl ḥəsrəti ilə ağarub çeşm-i ümīd
Ārzū-yı mey-i gül-gūnlə cigər qan oləcəq

9. Daẖmədür çün yerün āẖırdə yoẖə ṣəbr elə
Ṭāq-ı Kisrā hanı ʻāləm hamı vīrān oləcəq

[1] 134b

10. Mülk-i dünyāyə nə məğrūrsan ey ṭālib olan
Bu cəhān āẖırı bir köhnə dəgirman oləcəq

11. Dögi pāyəndə nə ʻömr ü nə ḥökūmət Żū`ī
Yer ü gök küllüsi āẖırdə ki min qan oləcəq

114[1]
feʻilātün / feʻilātün / feʻilātün / feʻilün

1. Bu cəhān yā Rəb haçan rövże-i riżvān oləcəq
Cəhl-i ẓülmət qutarub məʻdən-i ürfān oləcəq

2. Məḥv olub ləfż-i ədüvvāt qutarə ḥīlə-i məkr
Şeyṭānət rəsmin atub cümləsi insān oləcəq

3. ʻĪsəvī Mūsəvī vü Sünni Şīʻə qutarub
Məʻrifət kəsb qılub cümlə müsəlmān oləcəq

4. Gəldi ādəm bu yerə dözmədi bir şeyṭānə
Bilmədi burda təmām ādəm-i şeyṭān oləcəq

5. Söləyüblər ki cəhānə gələcək bir Dəccāl
Bilməyüblər ki mülḥid (?) (?) nədən firāvān oləcəq

6. Neylərəm gülşən [ü] gülzārı ki seyr etdükdə
Hər tərəf zāğ [u] zəġan bāng-ı nümāyān oləcəq

7. Nūḥ ṭūfānını saẖlardı bugünçün Żū`ī
Gər bilirdi ki cəhāndə belə tūğyān oləcəq

115[2]
mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün

1. Nə ẖˇoşdur bir gözəl dil-bərlə həm-bəzm-i şərāb olmaq
Ḫarāb-ābād-ı dünyādə içüb məst ü ẖarāb olmaq

2. Ləbi şövqilə göz-peymānəsin qan ilə doldurmaq
Cəmāl-i ātəşīn ʻeşqilə hər dəmdə kabāb olmaq

3. Ḫəṭ-i dildārdan dā`im alub dərs-i kəlāmu`llāh
Cəmālı muṣhafın vird eyləyüb əhl-i kitāb olmaq

4. Görüb yüz dāğ bir ẖᵛurşīd içün min daşə baş urmaq
Olub rəngīn-cigər qan ilə bir ləʻl-i ẖˇoş-āb olmaq

5. Əgərçi mey günāh olmaq bizə naṣṣ ilə s̱ābitdür
Vəlī yār ilə mey-nūş eləyüb əhl-i s̱avāb olmaq

6. İçüb pīrānəsər bir sāqī-i ḥūrīvəşün cāmın
Olub daẖil behiştə tāzəlikdən şeyẖ [ü] şāb olmaq

7. Əgər bir əhl-i ḥāl olsə mey iç ʻeyş eylə Żū`ī tək
Ḫəṭādur bī-sər ü pālə içüb əhl-i ʻəẕāb olmaq

Ḥarfü`l-Kāf

[1] 139a
[2] 165b

116[1]
mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

1. Əl üz ey məh cəfādan rəh-güẕār-ı ẓülmdən pā çək
Nə cövr et 'āşiq-i zārə nə fəryādından īẕā çək

2. Həvā-yı lə'l-i ruḫsārından ey ḫun-gəştə köñlüm keç
Nə sūz-ı ātəş-i pünhānı gör nə rənc-i beydā çək

3. Nə yād et 'āriż-i gül-fām nə zülf-i pərīşānın
Nə ḫūnīn-əşk-rīz ol nə bəlā vü rənc-i sevdā çək

4. Ze-bəs səngīn dil 'āşiq-keş ü bəd-ḫūdur ol məh-rū
Nə vəṣlə dut ümīd ey dil nə āh [u] zār bī-cā çək

5. Nədür bir bī-vəfā 'eşqinə ey qanə dönən köñlüm
Yetən hər nā-kəs ü bī-fəhmdən ṭə'n ü tə'əddā çək

6. Ġəm-i hicr-i ləb-i dildārə nāfi'-bādədür Żū`ī
Ayağın sāqīnün öp bī-təvəqquf başə ṣəhbā çək

117[2]
mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlü / fe'ūlün

1. Məcnūn oluram ol büt-i məh-peykəri görcək
Əlbəttə ki məcnūn olu mərdüm pərī görcək

2. Bilmən ki baña nāz eləyür yā ki sitəmdür
Ġāfil ki ötər yār mən-i müżṭəri görcək

3. Hər ləḥẓə ki görsəm dilərəm lə'lüvi öpmək
Ṭūṭī nə təḥəmmül eləsün şəkkəri görcək

4. Qovruldı köñül zülfüvi rūyundə görən dəm
Müslim necə beytu`llāh ara kāfiri görcək

5. Qurbānun olum gəl bu qədər etmə təġāfül
Qurbānun olan Żū`ī-i ġəm-pərvəri görcək

118[3]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Nə dildə ṣəbr qoyubdur nə əldə cām fələk
Gözün qarasunı dutsun yüzün ẓəlām fələk

2. Məni ki şəhrdən ey māh saldı āvārə
Bu gündə eylədi kəc-rov yəqīn təmām fələk

3. Gözim sitārə-fəşāndur bu ġüṣṣədən hər şəb
Ki hansı bürci edüb ol məhə məqām fələk

4. Rəmīdə etdün əgərçi ḫəṭā ilə məndən
Rəqībə bārī ol āhūnı etmə rām fələk

5. Əlimdən aldun o ḫᵛurşīd-i 'āləm-ārānı
İşıq günim dəḫi çoḫ etmə tīrə-şām fələk

---

[1] 95a
[2] 95b
[3] 112b

119[1]
fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

1. Növ-bəhār oldı ələ gülşəndə cām almaq gərək
Cām dövrində fələkdən intiqām almaq gərək

2. Baḫmamaq zāhid sözinə mey ayağın sāqīdən
Gülşən içrə gər ḥalāl u gər ḥarām almaq gərək

3. Səlsəbīl-i bādədür rində təsəlsül gözləyüb
Dəm-bə-dəm sā'ət-bə-sā'ət ṣübḥ [ü] şām almaq gərək

4. Hanı Cəm n`oldı Sikəndər fürṣəti fövt eyləmə
Ey dil-i dīvānə bunlardan niẓām almaq gərək

5. Yatmə Żū`ī yoḫ s̱əbātı bu cəhānun cəhd edüb
Āḫirətdə lüṭuf-ı ḥəyyü`l-əyām almaq gərək

120[2]
məfā'īlün / məfā'īlün / məfā'īlün / məfā'īlün

1. Nə ḫ̌oşdur bir müvāfiq yār ilə gül-gəşt-i bāğ etmək
Gəzüb seyr eyləyüb hər yanə təfrīḥ-i dimāğ etmək

2. Ġubernat bāğı içrə kəs̱rət-i ġılmān [u] ḥūrādan
Vücūdun kəm qılub hər ḥūrdan yārın sorağ etmək

3. Həzārān lālə-ruḫ hər gūşəsində yüz qəmər-ṭəl'ət
Görüb bu ḥālı ḥəsrətdən dil-i pür-ḫūnı dāğ etmək

4. Bu müşkīn-mūy u nəsrīn-rūy tərsā-bəççelər bi`llāh
Alurlar dīni əldən bunlar ilə nə səyāġ etmək

5. Ḥəmā`il eyləmək bir ağ cəmālun qara gīsūsın
Keçən möḥnətlə qarə günləri 'işrətlə ağ etmək

6. Bəhār etmək səmən-bərlər vüṣālı ilə bāğ içrə
Ḫəzān-ı möḥnət-i hicrānı ḫāṭirdən uzaġ etmək

7. Ələ almaq ayağımı o yerdə bir pərī-rūlə
Verüb baş başə Żū`ī tək iki baş dörd ayaġ etmək

121[3]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Bəstə-i ṭürrə-i cānānə ki derlər o bizük
Boynı zəncīrli dīvānə ki derlər o bizük

2. O gülün öpmek içün cām-ı ləb-i mey-gūnın
Sākin-i gūşə-i mey-ḫānə ki derlər o bizük

3. Döndürən səcdə içün pāy-ı ḫamı (?) meḥrābə
Səccəsi gərdiş-i peymānə ki derlər o bizük

4. Bir sınıq cāmə verin zühd ü riyā ḫirqəsinə

---

[1] 126b
[2] 166a
[3] 117b

Yol tapan məḥfəl-i ʻürfānə ki derlər o bizük

5. O məhə çadrə salun gecələr yanmaq içün
Şəmʻ-i ruḫsārınə pərvānə ki derlər o bizük

6. Żū`iyā zülf-i ʻarūs-ı süḫənin zīvərinə
Hansı şāʻir sözidür şānə ki derlər o bizük

Ḥarfü`l-Lām

122[1]
fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilün

1. Növ-bəhār oldı genə seyr-i ṣəfā istər köñül
Səbzələr tək bādədən nəşv ü nəmā istər köñül

2. Dəm-bə-dəm gülşənlər içrə bülbül-i şūrīdə tək
Ərganūn u tārdən şūr u nəvā istər köñül

3. Ḥūrī tək məhbūbı Kövs̱ər tək şərābı bāğda
هذه جنّات تجرى تحتها الانهاره istər köñül

4. Niyə ḥūr u Kövs̱ər istər zāhid-i ḫūd-bīn vəlī
Cām-ı Kövs̱ərvəş büt-i ḥūrī-liqā istər köñül

5. Verdi cān Fərhād Şīrīnün vəfāsın görmədi
ʻƏqlə baḫ gör māh-rūlərdən vəfā istər köñül

6. Vəṣl-i dildār aḫtarur hicrānə ṣəbr etmüb genə
Anlamub təqdīr-i təğayyür qəżā istər köñül

7. Cām u cīb ü kīsə ḫālī Żū`ī-i bī-çārə tək
Cām-ı bādə vəṣl-i sādə bī-bəhā istər köñül

123[2]
mefʻūlü / fāʻilātü / mefāʻīlü / fāʻilün

1. Dönsün yeridi ġönçə kimi qanə ey köñül
Kim ṣəbr edər bu növʻlə hicrānə ey köñül

2. Zəncīr-i tār-ı zülfünə çün çatmayur əlün
Ölsün rəvādı mən kimi dīvānə ey köñül

3. Çün səndə yoḫdı Nūḥdan artuq bəlāyə ṣəbr
Ver göz yaşunlə ʻāləmi ṭūfānə ey köñül

4. Bir ləḥẓə qoymadun məni āsūdə dəhrdə
Gəldim əlündən āḫırı mən cānə ey köñül

5. Sən bilmədün ki āḫırı bəḫti qara olur
Bənd olsə kimsə zülf-i pərīşānə ey köñül

6. Hīç bir ʻəlāc möḥnət-i hicrānə tapmuram
Fikr eylərəm nə qədr ilə hər yanə ey köñül

7. Vəṣlində hicr ātəşini yādə salmadun
Qal Żū`ī tək bu gündə yanə yanə ey köñül

---

[1] 40a; 131b
[2] 83b

124[1]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Şəm'-i ruẖsārıña meyl eylədi dīvānə köñül
Saldı gör kim özini ātəş-i sūzānə köñül

2. Demədim mi saña kim zār u pərīşān olusan
'Āşiq olmə o sər-i zülf-i pərīşānə köñül

3. Lüṭf edüb eylədi əfzūn baña ol məh sitəmin
Demisən yoẖsə ġəm ü dərdüvi cānānə köñül

4. Şəb-i hicrān elədün mərg-təmənnāsını sən
Etmədün tāb məgər ātəş-i hicrānə köñül

5. Bəs ki ruẖsārı ẖəyālıylə keçür ovqātım
Odı Żū`ī səbəbi dönməginün qanə köñül

125[2]
Fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

1. Bāğ u gülşən gūşə-i mey-ẖānə tək ẖürrəm dögül
Cām-ı mey tək hīç şey` dil-zəẖminə mərhəm dögül

2. Ġəm odur ki olmuyə cām-ı şərābə nəqdimiz
Bādə olsun tək nə qədri möḥnət olsə ġəm dögül

3. Ḫāṭir-i Ḥəvvā içün Ādəm buraẖdı cənnəti
Ḫᵛāhiş-i yārı sər-əncām etməyən ādəm dögül

4. Sāqiyā mey ver ki yārə dərd-i dil iẓhār edim
Meydən özgə hīç kəs dil-sirrinə mərḥəm dögül

5. Çoẖ ayağə salmə ey gül al ələ bir lüṭf qıl
Żū`īnün köñlin ḥəqīqət cām-ı meydən kəm dögül

126[3]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Sən təki bir gözəl olmaqlıqə nəqqāş-ı əzəl
Gecə gündüz məh ü ẖᵛurşīdə verür yüz ṣayqəl

2. Əcəlün əvvəli cān içrə əgər olmayaydı
Necə səndən məni ey cān aralar tīğ-i əcəl

3. Cām-ı sər-şārı dönəm başıña sāqī mənə ver
Məndən özgə nə rəvādur bu ayağə dəgə əl

4. Nə içün yoẖ sözi təşbīh qılublar varə
Ləb-i mey-gūnuvı cān verməgə 'Īsāyə məs̱əl

5. Sanmə zāhid yetüşürsən bu 'əməllə ẖüldə
'Eşqdür ṣidq gərək mundə itər məkr ü ḥiyəl

6. Susuyub Kövs̱ərə öz nəfsivə etdün ṭā'ət

---

[1] 104a
[2] 124a
[3] 167b

Zāhidā ādəmi cənnətdən atar sū`-i ʻəməl

7. ʻƏql ü cān pīç ü ẖəm-ı zülfdə sər-gərdāndur
Yüz ağız açsə də şānə belə müşkil olı ḥəll

Ḥarfü`l-Mīm

127[1]
fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilün

1. Gecələr kim qayd-ı zülfüñ ey pərī yād eylərəm
Tā səḥər dīvānələr tək ay u fəryād eylərəm

2. Ṣanmə kim ol bādə`-i gül-fāmə vardur rəğbətim
Köñlümi qan içməgə hicründə muʻtād eylərəm

3. Rūz-ı vəṣl ol ṣūẖə qurbān olmadun ey cān dəẖi
Şām-ı hicrān mən saña sanmə ki imdād eylərəm

4. Vəʻdə-i vəṣlün şəb-i hicrāndə təkrār eyləyüb
Bu firīb ilə dil-i məḥzūnumı şād eylərəm

5. Ləẕẕət-i qaydun ḥarām oldı baña ey sərv kim
Söləmişdün ol əsīri bir gün āzād eylərəm

6. Məndən artuq eyləyür səndən şikāyət āşikār
Cövr ü bī-dādundan ey məh hər gecə dād eylərəm

7. Dāğ-ı hicrān ilə ol şīrīn-ləbün gər cān verəm
Kūh-kən tək Żū`iyā mən daẖı bir ad eylərəm

128[2]
mefʻūlü / fāʻilātü / mefāʻīlü / fāʻilün

1. H̬ˇoş ol zəmān ki ol məh ilə həm-zəbān olam
Hər sözdə bir dilim dutulub nā-təvān olam

2. Şīrīn qılə məẕāqımı şəhd-i təkəllümi
Dövr-i ruẖundə zülfi təki kām-rān olam

3. Bir mūr qədri hīç Süleymānı bilmənəm
Kūyındə itlərinə əgər pāsbān olam

4. Āzād o gün olur ġəm ü əndūhdən köñül
Kim ṣayd-ı tīz ol büt-i nā-meḥrbān olam

5. Dāim firāqdə budur övrādı Żū`īnün
H̬ˇoş ol zəmān ki ol məh ilə həm-zəbān olam

129[3]
mefāʻilün / feʻilātün / mefāʻilün / feʻilün

1. Ṣəbā yetür mən-i dil-ẖəstədən dürūd u səlām
Ədəblə ḥāk-ı dərindən öpüb qılım ikrām

2. O bəḥr-i fəżl ü kəmālāt Seyyid-i zārə

---

[1] 40a; 87a
[2] 40b; 101a
[3] 40b; 104b

Səlāmlar sölə ṭəbəqində mużmər olə sə lām[1]

3. Səlāmdan sora ʻəczinlə ʻərż-i ḥāl elə
Əgərçi köñli olubdur miṡāl-i səng-i ruḫām

4. Ki ey həmīşə bəlā-günlərində ġəm-ḫᵛārım
Verən iyāric-i güftārı köñlümə ārām

5. N`olubdı kim bu ṣifət məḥv olubdı ḫāṭirdən
Sənün rəfīq-i qədīmün bu Żū`ī-i kəm-nām

6. Məgər ki belə olur rəsm-i dostlıq āḫır
Əyā şəhənşəh-i Ḫosrov rəhi vü şāh-ı qulām (?)

7. Mən-i şikəstəyə səndən nə vəqtlərdi ki yoḫ
Nə qāṣid ü nə pəyām u nə kāğəẕ ü nə səlām

8. Mənim bu növʻ dögüldi ümīdim ey Seyyid
Ki hīç aparmıyasan Żū`ī-i ḥəzīndən nām

9. Məgər genə səni bir müşk-būy-āhūnuñ
Qara gözi həvəsilə basubdı cəng ü ẓəlām

10. Məgər ki bir büt-i gül-çöhrənün qara zülfi
Yolundə tāzə genə Seyyidā qurubdur dām

11. Ṣəbā sölə özün ol ġāfil-i dil-āgāhə
Ki ġāfil olmə əḥibbādan ey rəfīq-i müdām

12. Məqām-ı mehr ü məḥəbbətdə rəsm-i dīrīndür
Həmīşə ḥālət-i əḥbābı qılmaq istifhām

13. O bādələr ki içürsiz bu Żū`īdən ayru
Edə behişt şərābı kimi İlāhi ḥarām

130[2]
mefʻūlü / mefāʻīlü / mefāʻīlü / feʻūlün

1. Tā görməgə ruḫsārun o kūyə həvəs etdim
Mūsā kimi ol kūydan əḫẕ-i qəbəs etdim

2. Ol gün ki gözim Yūsifimün görmədi rūyın
Yəʻqūb-ı ḥəzīn-nāləsin ʻāləmdə pəs etdim

3. Ol pādşəhim bādəyə meyl etdügi gündən
Cān nəqdini hər şāmdə nəẕr-i asəs etdim

4. Gül ḫārə ənīs oldı vü ḫəslər baña həm-dəm
Āḫırdə gözəl ʻömrimi gör ḫār u ḫəs etdim

5. Tā etməyə āyīnə-i ruḫsārıvı petrə
Āḫır nəfəs-i ʻömrdə ḥəbs-i nəfəs etdim

6. Fərhād ilə Məcnūn qaçubən çöllərə düşdi
Żū`ī kimi bu ʻərṣədə mən tā ki səs etdim

---

[1] Vezin bozuk.
[2] 41a; 110a

131[1]
mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlü / fe'ūlün

1. 'Āşiqlər içün vüslətə tədbīr nə lāzım
Təqdīr-i qəzā kārınə təğyīr nə lāzım

2. Təqsīrimün is̱bātınə şāhid tələb etmə
Bir şāh ki zālim olə təqsīr nə lāzım

3. H̱əṭṭüñ nə rəvā muṣḥaf-ı ruẖsārıña gəlmək
Bu rövşən olan āyətə təfs̱īr nə lāzım

4. Ġeyẓ ilə baña qaş əgüb etmə belə baẖmə
Bu küştə-i hicrānıvə şəmşīr nə lāzım

5. Vüṣlət dəmidür sāqī gətür cām pey-ā-pey
H̱eyr işdə gözim nūrı bu tə`ẖir nə lāzım

6. H̱üm-ẖüm baña ver bādəni ey sāqī piyālə
Bu köhnə ḥərīfə belə bir bir nə lāzım

7. Zāhid baña satmə bu riyānı get özün sən
Żū`ī kimiyə ḥīlə vü təzvīr nə lāzım

132[2]
mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlü / fe'ūlün

1. Ey şūẖ saña rūz-ı əzəl yār mən oldım
Dām-ı sər-i zülfündə giriftār mən oldım

2. Pərvīn saçub ey māh gözimdən gecə dā`im
Hicrində s̱üräyyā kimi bī-dār mən oldım

3. Şād oldılar əğyār vüṣālunlə həmīşə
Hicründə şəb ü rūz dil-əfkār mən oldım

4. Āvāze-i hüsnün ki təmām āləmi dutdı
Ey māh bu şöhrətdə səbəb-kār mən oldım

5. Bādām-ı siyəh-çeşm ilə 'innāb-ı ləbünçün
Hər ləḥẓədə cān verdim o bīmār mən oldım

6. Leylā kimi sən pərdə-i 'ismətdə oturdun
Məcnūn-ı sər-i kūçə vü bāzār mən oldım

7. Lə'lün həvəsində hamı cān verməgə qaçdı
Bu 'ərṣədə ey yār vəfādār mən oldım

8. Dīvānə şifət sən pəriyə 'āşiq olandan
Nāmūsı buraẖdım belə bī-'ār mən oldım

9. Əz-bəs ki ləbün ẕikri dilim əzbəri oldı
Cümlə şü'ərā içrə şəkərbār mən oldım

10. Dərk eyləmədim hīç təcəllā-yı cəmālun
Mūsā kimi gər ṭālib-i dīdār mən oldım

[1] 41b; 110b
[2] 41b; 113a

11. Żū`ī kimi bənd-i girih-i zülfüñə düşdim
Āşuftə-i ol ṭürrə-i ṭərrār mən oldım

133[1]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Ey məh vüṣālıña çəkübən ḥəsrət ağlaram
Yandurdı cism-i cānımı bu firqət ağlaram

2. Mən ağlaram əgərçi baña 'eyb edərsə ḫəlq
Bi`llāh firāqə yoḫdı belə ṭāqət ağlaram

3. Sünbül təki bəlālarımı rəḥm qıl baña
Qoy ḫəlq eyləsün baña yüz töhmət ağlaram

4. Ḫ˘oşdur əgərçi əhl-i cəhānə behişt-i ḥūr
Sənsiz əgər məqāmım olə cənnət ağlaram

5. Mey-cāmı gərçi ḫəlqə verür şādlıq vəlī
Cām əldə sənsiz ey büt-i məh ẓülmət ağlaram

6. Sənsiz nə ləẕẕəti mey ü çəng ü çəġānənün
Yādunlə ağlamaqdə görüb ləẕẕət ağlaram

7. Yalquz dögül bu nālə vü fəryādım ey pərī
Öz könlim içrə sənlə qılub ṣöḥbət ağlaram

8. Almış çəhār gūşədən əṭrāfımı ġəmün
'Eşqün əgər baña verə bir fürṣət ağlaram

9. Rāḥət məqām yoḫdı cəhān içrə Żū`iyā
Gər bir məqām tapsə idim rāḥət ağlaram

134[2]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Getdi ol qaşı hilālım dedi bir āyə gəlim
Hansı aydur nə bilim tā ki tamāşāyə gəlim

2. Ay u gün söyləməyüb məṭləbi muğləqdi ki mən
Gecə gündüz ġəm-i hicrān ilə āh vāyə gəlim

3. İstəyürsən sölə tərsā balası nāz eləmə
Buraḫub məzhəbimi dīn-i Məsīḥāyə gəlim

4. Ṭaylasān ilə rəvānı buraḫıb burnus (?) alım
Atuban səccəni zünnār u çəlīpāyə gəlim

5. Bilmürəm məskənüvi hardədi tā var u yoḫım
Ṣərf edüb kūyun əṭrāfınə həm-sāyə gəlim

6. Mö'cüz-i 'Īsəvī tək cān verür əmvātə ləbün
Nədi 'eybi dönübən məzhəb-i 'Īsāyə gəlim

7. Ey ṣənəm ẓāhir elə Żū`ī-i şeydāyə yerün
Məscidə deyə ḫarābātə kilīsāyə gəlim

[1] 42a; 84a
[2] 42a; 84b

135[1]
mefāʿilün / feʿilātün / mefāʿilün / feʿilün

1. Köñül əgərçi sən-i zārı pür-ġəm istəmənəm
Vəlī ẖəyālın o məh-pārənün kəm istəmənəm

2. Behiştə gərçi məni dəʿvət etsələr sənsiz
Özimə rövżə`-i ẖüld-i cəhənnəm istəmənəm

3. Köñül cərāḥəti çün zəẖm-i tīğ-i əbrūdur
Əgər öləm də ẖˇoşam daẖı mərḥəm istəmənəm

4. Vüṣāl-i yārdə istər köñül ki ẖəlvət olə
Behişt-i ʿədn idi çün ondə ādəm istəmənəm

5. ʿƏrəqlədüb vərəq-i ʿāriżün ʿərəq tāyı
Bu qədri Żū`ī gül üstündə şəbnəm istəmənəm

136[2]
feʿilātün / feʿilātün / feʿilātün / feʿilün

1. Aẖtarub ġəm məni āẖır bulacaqmış nə bilim
Küll-i ümmīdimiz āẖır solacaqmış nə bilim

2. Belə fikr eylər idim ḥəşrə kimi hicr olmaz
Bu qəżā kārıdı belə olacaqmış nə bilim

3. Cām-ı ʿeyşim olacaqmış belə meydən ẖālī
Sāğər-i ʿişrəti ġeyrün dolacaqmış nə bilim

4. Bilməyüb verdim əlimdən sər-i zülfün yārun
Mār-ı sər-kūftə tək qopulacaqmış nə bilim

5. Belə ẓənnim yoẖ idi kim bizi gərdūn ayırə
Bī-vəfālıq eləyüb ayrulacaqmış nə bilim

6. Şādmān idi köñül ṣübḥ-i vüṣālə Żū`ī
Bu günün ʿāqibətində nə olacaqmış nə bilim

137[3]
mefāʿilün / feʿilātün / mefāʿilün / feʿilün

1. Səlām olə saña ey şūẖ-ı dil-rübā Kāẓım
Həmīşə ʿāşiqinə eyləyən cəfā Kāẓım

2. Səbəb nədür ki məni kāğəẕündə yazmamısan
Məgər bu qədri olar yār bī-vəfā Kāẓım

3. Ġərəz nə ẓülmülər etsön qəbūl-i ʿāşiqdür
Həmīşə sağ eləsün cānıvı Ḫudā Kāẓım

4. Gəl etmə muncə cəfā yādə ṣal o günləriνi
Ki hīç kəs deməz āẖırdə gəl baña Kāẓım

5. Vəlīk ẖovf elə ondan ki gülşən-i rūyun
Dönər ẖəzānə tapılmaz bir āşnā Kāẓım

---

[1] 42b; 78b
[2] 42b; 175a
[3] 42b; 175b

6. Edər məqām gül-i rūyun üzrə zāğ-ı ẖəṭün
Kim eyliyər o pozuğ bāğə e'tinā Kāẓım

7. Gedər bu ẕövq-i ṣəfā gülşən-i cəmālundan
Olursan āẖırı pəjmürdə mübtəlā Kāẓım

8. O kimsələr ki saña cān fədā edər imdi
O gündə bircəsi qılmaz nəẓər saña Kāẓım

9. Qutarub 'ömr-i həvā çıẖmış idi başımdan
Gətürdi tāzə məni 'eşqivə qəẓā Kāẓım

10. Təğāfül eyləyübən salmə əhl-i 'eşqi ġəmə
Bu qədri cövrə dəẖi olmə çoẖ rıẓā Kāẓım

11. Görüb cəmālıvı 'eşqün köñüldə dutdı qərār
Gətürdi hicr-i ruẖun başımə bəlā Kāẓım

12. Mənim tək 'āşiqə inṣāfdur mı cövr etmək
Ḫˇoşam nə qədr edəsən Żū`iyə cəfā Kāẓım

138[1]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Mən bī-nəvāyə rəḥm elə ey sərv-qāmətim
Kim qalmayub firāqə dəẖi istiqāmətim

2. Zülfün kimi olubdı günim qarə hicrdən
Qaşun kimi olubdı bəlī qədd ü qāmətim

3. Yüz min cəfāyə tāb u təvānım var ey nigār
Yoẖ görməgə rəqīb ilə sən māhı tāqətim

4. Dərdim budur ki görməyüb ey məh cəmālıvı
Hicründə cān verim qalə köñlümdə ḥəsrətim

5. Az eyləməklə cövri cəfā etmə Żū`iyə
Kim eyləməz bu qədri cəfālər kifāyətim

139[2]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Cəzbə nədəndi ḥüsn-i dil-ārādə bilmədim
Nəş`ə nədəndi bāde-i həmrādə bilmədim

2. Ḫāliq çü bir şey`ə dögi möhtāc ẖəlqdən
Nə sirr var bu ẖilqət-i əşyādə bilmədim

3. Bī-mə'rifət ġənīdi fəqīr əhl-i mə'rifət
Fəqr ü ġınā nədəndi bu dünyādə bilmədim

4. Ḫ∨ab içrə hər nə görsə yəqīndür oyanməmiş
Nə sirr var bu 'āləm-i rū`yādə bilmədim

5. Nə gəldigim məqāmımı nə getdiyim yerim
Gəlmək bu getməgə nə var ortadə bilmədim

[1] 43a; 176a
[2] 43a; 122a

6. Ağzımdə söz deyüb danışan şəxṣi qanmadım
Kimdür baẖan bu dīdə-i bünyādə bilmədim

7. Cān özgə cism özgədi yā müttəḥiddülər
Cān hansı cüzvdür tən ü ə‘żādə bilmədim

8. Göz görməyən cəvāhiri mən necə dərk edim
Ẓāhirdə çün nə var bu mərāyādə bilmədim

9. Öz kəsbidür mi Żū`ī cəhān içrə ḥüsn ü qübḥ
Yā Ḥəq verübdi ‘āləm-i mə‘nāda bilmədim

140[1]
fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

1. Olu yā Rəb bu ki mən rövże-i riżvānə gedəm
Rāhət-i cānım içün ẖidmət-i cānānə gedəm

2. Qutarub məḥbəs-i ṣəḥrā-yı Muğān cövrindən
Rəşk-i firdövs-i bərīn sāḥət-i Şirvānə gedəm

3. H̱ār ü ẖāṣāk u qarağan-ı Muğāndan qutarub
Gül-i gülzār-ı Şamāẖīdə gülüstānə gedəm

4. Qutarub sübḥə şümār olmaqdan məsciddə
Ṣəhn-i mey-ẖānədə nūş etməgə peymānə gedəm

5. Təngə gəldim bu riyā məslək olan zāhiddən
Ey ẖoş ol bəzm-i ṣəfā məşrəb-i rindānə gedəm

6. Məscid əhlində ki yoẖ ẕövq H̱udāyā n`olı bir
Gūşə-i meykədədə məclis-i ‘ürfānə gedəm

7. Żū`ī tək bāng-ı mü`əẕẕindən olub āsūdə
Nəğmə-i tār u dəf ü bərbəṭ-i ẖoş-ẖ∨ānə gedəm

141[2]
mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün

1. Dedim o yārə ġəm-i hicr-i cān-sitānı yazım
Firāq-ı möḥnətini yā ġəm-i zəmānı yazım

2. Yazım o səng-i dilə dərd-firqətin yoẖsə
Zəmānə cövrini yā möḥnət-i cəhānı yazım

3. Məbāda olmaya əğyārə fāş dərd-i dilim
Köñül dilər ki ġəm ü dərdimi nihānī yazım

4. Ləbün firāqı ilə qanə dönməgün cigərün
Vəyā gözimdən aqan qəṭrə qəṭrə qanı yazım

5. Sən eyləsən baña bī-dādı ey cəfā-küstər
Kimə şikāyət edim yā kimə ‘əyānī yazım

6. Nə nāməyə sıqışur nə zəbān-ı təqrīrə
Nə ṣūrət ilə sölə belə mā-cərānı yazım

---

[1] 43b; 123b
[2] 43b

7. Üzüldi riştə-i cānım qutardı mənbə-i ṣəbr
Nə qaldı Żū`ī dəḫi tā ki bir də anı yazım

142[1]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Nə sāqī vü nə mey-i lə'l-fāmə müştāqam
Nə rāh-ı rūḥ-fəzāyə nə cāmə müştāqam

2. Be-sān-ı zəhr (?) məzāqımdə təlḫdür şəkkər
Ze-bəs ki ol məh-i şīrīn-kəlāmə müştāqam

3. Nə sərvə meyl edərəm nə ṣənūbərə kim mən
O qədri ol büt-i ṭūbā-qiyāmə müştāqam

4. Əzəldə istər idim vəṣlini vəlī ḥālā
Nüvīd-i qətl veren bir pəyāmə müştāqam

5. O māh-vəṣli dögül ārzū baña Żū`ī
Dilindən ol ṣənəmün bir səlāmə müştāqam

143[2]
mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

1. Sevübdir bir cavān-ı nāzənin pīrānəsər köñlüm
Yanar şövq-i ruḫuylə nārə hər şām ü səḥər köñlüm

2. Baña hər nə bəlā gəlsə gəlür köñlümdən ey Ḫāliq
Gözəllər hicrinə yansun görim bundan bətər köñlüm

3. Əgərçi ḥəsrət-i zülfünlə bir sevdā-yı məcnūndur
Görəndə 'ārizün ey məh olur dīvānətər köñlüm

4. Sənün bu bī-vəfā olmaqlıqundan āgəh olsaydım
Köñül verməzdim ey məh düşdi bəndə bī-ḫəbər köñlüm

5. Cəfā vü cövrüni ol bī-mürüvvət bī-vəfā yārun
'Əbəs bī-hūdə gör kim Żū`iyā dāim çəkər köñlüm

144[3]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Ağzıvı ġönçə bilüb ḫəlqə bəyān eylər idim
'Əqli yoḫluqdan baḫ gör nə gümān eylər idim

2. Bilsə idim dəhənün vüṣləti nā-mümkündür
Mən əzəl gün anı cān içrə nihān eylər idim

3. Gər biləydim ki edər ol büt-i bī-mehrə əs̱ər
Dəm-bə-dəm nālə vü fəryād u fəġān eylər idim

4. Anləsaydım baña vəṣl-i ləb-i məqdūr olmaz
Həvəsilə dil-i ṣəd pārəmi qan eylər idim

5. Cānə meyl etsə idi Żū`ī gər ol 'Īsā-dəm

[1] 102a
[2] 102b
[3] 102b

Ṣədqə hər dəmdə dil ü cānı rəvān eylər idim

145[1]
mefā ʻīlün / mefā ʻīlün / mefā ʻīlün / mefā ʻīlün

1. Ləb-i ləʻlün görüb ḥeyrətdən ey gül cānə bəñzətdim
Sora sordum yəqīn bildim ki bī-cā anə bəñzətdim

2. Dəhānun dedilər mən görmədim ondan əs̱ər līkən
Təṣəvvürlə onı həm çeşme-i ḥeyvānə bəñzətdim

3. Dedi vāʻiẓ ki var belə qiyāmət belə dūzəẖ mən
Onı qəddinə oẖşatdım munı hicrānə bəñzətdim

4. Qoyubdur sīnəmə hər gündə yüz min dāğ-ı pünhānı
Onunçün ʻāriżin mən lālə-i nuʻmānə bəñzətdim

5. Bu gün yüz min ʻƏzīz olmuş ġulām-ı zülfi Żū`ī tək
Budur vəchi cəmālın Yūsif-i Kənʻānə bəñzətdim

Ḥarfü`n-Nūn

146[2]
mefʻūlü / fāʻilātü / mefāʻīlü / fāʻilün

1. Əğyārlar nişīmən[3]-i cānānə gəlməsün
Bīgānə mürğlər bu gülüstānə gəlməsün

2. Şövq-i ləbilə kūyunə bir kəs dolanmasun
Ləʻl-arzūsı ilə Bədəẖşānə gəlməsün

3. Hər bir Sikəndərə dögül āb-ı bəqā nəṣīb
Ḫiżr olmayan bu çeşme-i ḥeyvānə gəlməsün

4. ʻEşq ʻāləmində zūr-ı zırıh yoẖdur eḥtiyāc
Tərk-i sər etməsin belə meydānə gəlməsün

5. Ləʻl-i ləbi həvāsı ilə məh-cəbīnün
Döndərməsin bu gün cigərin qanə gəlməsün

6. Zəncīr-i zülfünə eləyə ġeyrilər həvəs
N`etsün fəğānə bu dil-i dīvānə gəlməsün

7. Żū`ī əgərçi mənʻ edürəm ẖəlqi yārdan
Mümkün mi şəmʻ dövrinə pərvānə gəlməsün

147[4]
mefʻūlü / mefāʻīlü / mefāʻīlü / feʻūlün

1. Fitrətdə təmām oldı çü yüz ayə cəmālun
Təfsīr edə bilməz gülə yüz āyə cəmālun

2. Ḫᵛurşīd dutub etməz idi köñüldə məqāmın
Olsaydı ʻəyān pərdə Məsīḥāyə cəmālun

---

[1] 103a
[2] 44a
[3] nişīmən: nişmən
[4] 44a

3. Mūsā kimi bilməm niyə məḥv olmayur ʻāşiq
Gəldükdə bu Ṭūrına təcəllāyə cəmālun

4. Əldən yerə qoymazdı də ̱hi zāhid ayağı
Gər ʻəks ṣalə sāğər-i ṣəhbāyə cəmālun

5. Hər gecə yanur şəmʻ kimi hicrdə Żū`ī
Tā ki salə bir gün başınə sāyə cəmālun

148[1]
fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilün

1. Bəzm-i ġeyr içrə görən dəm ol gül-i rəʻnā yüzin
Ātəşīn-meydən yaẖar āhım odı dünyā yüzin

2. Bütləri tərk Yūsif eylərdi ẖəcālətdən nihān
Görsə idi gər Züleyẖā bu büt-i tərsā yüzin

3. ʻƏks-i ẖəṭṭün görmədim bir çeşm-i nəmnākımdə mən
Bəs nöçün derlər gəzər dā`im Ḫiżr dəryā yüzin

4. Tā o yār-ı növ-ẖəṭ ü āhūvəşim səbr eyləsün
Səbzələr istəbrəq ilə fərş edüb ṣəḥrā yüzin

5. Şām-ı hicrün rūz-ı vəṣlə oldı təbdīl ey köñül
Gördüyüncə bārī ol mehr-i cəhān-ārā yüzin

6. ʻĀşiqi müstəğnī etmişdür ẖəyālun vəṣldən
N`olə sən hər ləḥẓə göstərsön bu istiğnā yüzin

7. Bənd olub ẖ^vurşīdə ʻĪsā gökdə dutmazdı qərār
Żū`iyā görsəydi bu māh-ı mələk-sīma yüzin

149[2]
mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün

1. Demün kim fəṣl-i gül vardur ṣəfāsı bāğ u bustānun
Nə ẕövqi bir gül-üzlü yārsız seyr-i gülüstānun

2. ʻƏcəb āzādə idim yād ol günlər ki nā-gəhdən
Əsīr etdi məni zəncīr-i zülf ü çeşm-fəttānun

3. Nigārım ʻeyb dutmə sirr-i ʻeşqün fāş qılsam gər
Pərīşān eyləyüb bəs kim məni zülf-i pərīşānun

4. Köñül hicrində vəṣlindən ümīdün kəsmə kim bülbül
Ṣəfā-yı gül görər mi çəkməsə cövrin zimistānun

5. Köñül nə vəṣlinə şükr eylə nə şəkvə firāqından
Təmām övżāʻı yek-sər ẖ^vābdur məkkārə dünyānun

6. Ümīdün kəsgilən Żū`ī ki sən tək rind ü rüsvāyə
Dögül mümkün vüṣālı bir onun tək pāk-ı dāmānun

150[3]

[1] 44b; 87b
[2] 44b; 88b
[3] 45a; 92a

mefāʿīlün / mefāʿīlün / mefāʿīlün / mefāʿīlün

1. Nə ġəm sənsiz gözim gər giryədən ey māh kūr olsun
Rəqībimdir yüzün nəẓẓārəsindən qoy ki dūr olsun

2. Əgər görməz gözim ruḫsāruvı ʿeyb etmə ey gül-ruḫ
Yüzündən dūr olan gözdə nə mümkündür ki nūr olsun

3. O qədri iştiyāqım var sər-i kūyındə āzārə
Göz açmam məskənim cənnət ənīsim gərçi ḥūr olsun

4. Baña sölərsən ey məh nār-ı hicrə ṣəbr qıl sölə
Olur mı kimsə kim ātəş arasındə ṣəbūr olsun

5. Baña təklīf-i gülşən qılmayun bu ġəmlü köñlümdə
Dil-i ʿāşiqdə mümkündür mi dil-bərsiz sürūr olsun

6. Sər-i kūyundan etmə Żū`īni məḥrūm ey bī-mehr
Süleymān bārgāhındə gərəkdür çünki mūr olsun

151[1]
mefāʿīlün / mefāʿīlün / mefāʿīlün / mefāʿīlün

1. Məni yā öldür ey məh yā qutar dərd-i cüdālıqdan
Kim ölmək yaḫşıdır bi`llāh bu gūnə mübtəlālıqdan

2. İçüb mey məst olub nāz ilə bir sər-ḫˇoş-ḫırām ilə
Ki tā ṣəd sālə zāhid əl götürsün pārsālıqdan

3. Ayaqun ṣədqəsi başım ayağə dur şitāb eylə
Gətür sāqī qədəḥ kim cānə yetdim pārsālıqdan

4. Onun yanındə oldım ʿāqibət bīgānədən kəmtər
Nə gūnə gör s̱əmər gördüm nihāl-i āşnālıqdan

5. Məni bīgānələr səndən cüdā etmək nə mümkündür
Olub bīgānə cāndan çəkməzəm əl āşnālıqdan

6. Ayaqun topraqı olmaqdan özgə yoḫdı bir fikrim
Baña bi`llāh yegdür belə ẕillət pādşāhlıqdan

7. Məni ʿeşqindən anun çoḫ də gəl mənʿ etmə ey nāṣiḥ
Baña ḫˇoşdur gədā-yı kūyı olmaq pādşāhlıqdan

8. Bu qədri cövrlər kim Żū`iyə eylər firāq ilə
Vəfādandur bu həm ṣanmun kim eylər bī-vəfālıqdan

152[2]
fāʿilātün / fāʿilātün / fāʿilātün / fāʿilün

1. Bir zəmān ḫˇoş keçməyür hicrān əlindən cān içün
Gūyiyā Ḫāliq yaratmışdur məni hicrān içün

2. Bir dəm olmaz kim köñül əndūhdən āzād olə
Eylə sān gökdən yaqır möḥnət mən-i nālān içün

3. Bir nəfəs keçməz firāqındə o bəd-ḫū dil-bərün

---

[1] 45a; 92b
[2] 45b; 92b

Kim tapulmaz min bəlā mən-zār u sər-gərdān içün

4. Nəqşbənd-i kārgāh-ı dəhr gūyā çəkməyüb
Şadlıq-nəqşin mən-i dil-ḫəstə vü ḥeyrān içün

5. Żū`iyā dünyādə gər ol māh olsə həm-dəmim
Kāfirəm ümmīd dutsam ḥūrī vü ġılmān içün

153[1]
fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

1. Dīdə`-i 'āləmdə gərçi ḫ∨ār oldım yār içün
'Āqibət düşdim gözindən ḫāṭir-i əğyār içün

2. Çəkməzəm əl səndən ey gül ġeyrilər cövrilə kim
'Əndəlīb eylər mi gül tərkin cəfā-yı ḫār içün

3. Batdı yüz min ḫār-ı möhnət-i nāḫun ümmīdimə
Gərçi yüz min cövr çəkdim ol gül-i gülzār içün

4. Çəkdi ḫəncər nāz ilə öldürmədi ṣəd-ḥeyf kim
Qıymadı bir qəṭrə ābı bu dil-əfkār içün

5. Żū`ī-i məhcūr u mən 'əcz ilə gəldük lüṭf qıl
Ey pərī-rū dil-bərim dərgāhıña zinhār içün

154[2]
fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

1. Olsə mehrim qədri gər ey bī-vəfā kīnün sənün
Qanımı tökməkdən özgə olmaz āyīnün sənün

2. Kāfiri bütdən ayırdun zāhidi meḥrābdan
Bilmirəm bir hīç ey ẓālim nədür dīnün sənün

3. Gəh dutar ḫ∨urşīd-rūyın seḥr ilə gāhī açar
Necə cādūdur nigārım zülf-i müşkīnün sənün

4. Ḫosrovā şəkkər-dəhənlər köñlüni Fərhād tək
Dağlayubdur rəşk ilə ol lə'l-i şīrīnün sənün

5. Żū`īni etmiş pərākəndə benātu`n-nā'ş tək
Ey büt-i zöhrə-cəbīn ol māh u pərvīnün sənün

155[3]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

Bu Ġəzəli Cənāb-ı Ḥâcı Seyyid 'Əẓīmə Yazdum Məkkə-i Mü'əẓẓəmə Təşrīf Aparandə

1. Gəl ey edən sər-i kūyını tərk cānānun
Düşən həvāsınə beyt-i Ḫəlīl-i rəḥmānun

2. Ṣəfādan əl götürüb etməyin Minā-'əzmin
Məgər qəbūl dögüldür o kūdə qurbānun

3. Məgər ki eyləmədün tāb-ı nīş-i cānānə

---
[1] 45b; 93a
[2] 45b; 95b
[3] 46a; 97b

Qəbūl eyləmisən möḥnətin muġīlānun

4. Ṭəvāf-ı kūyı fərəḥ-bəẖşdir o məh-rūyun
من استطاعه[1] fərmānı ẖəlqə Yəzdānun

5. ʻƏvām ẖəlq kimi şöhrət içün ey Seyyid
Atub Ḫudānı gedüb nāqiş etmə īmānun

6. Nə ẖānə ṣāḥib-i ẖānə gərəkdi ʻāləmdə
Bu nüktədür sözi hər yerdə əhl-i ʻürfānun

7. Ġərəz ki Żū`ī kimi anlə olmə çoẖ bī-ẖˇod
Kəmāl-i ʻeşqdi ancaq vücūdı insānun

156[2]
fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilün

1. Çəkməyübdir fəṣl-i dey bülbül gül-i rəʻnā ġəmin
Eylə kim hicrində mən çəkdim o bī-pərvā ġəmin

2. Əşk-i ẖūnīn içrə ġərqəm zülfüni dutmaq içün
Necə kim sevdā içün tācir çəkər dəryā ġəmin

3. Gər ġəmim var ārzū-yı vaṣl-i yārə zāhidā
ʻEyb dutmə kim çəkərsən sən dəẖi ḥavrā ġəmin

4. Möḥnət-i ʻeşqün nə ẖˇoş dārū imiş kim görcəgin
Çəkmənəm bi`llāh dəẖi dünyā vü mā-fī-hā ġəmin

5. Żū`iyā ʻeşqün nə olsə ḥāṣili vācibdi çək
Ya sürūrın yā nəşāṭın yā bəlāsın yā ġəmin

157[3]
mefʻūlü / mefāʻīlü / mefāʻīlü / feʻūlün

1. Yā Rəb kim olur ʻərżimi cānānə yetürsün
Dərd-i dilim ol ẖosrov-i ẖūbānə yetürsün

2. Zülf-i siyəhin hörməgə ol zülf-i pərīşān
Ḥūr āynə dutsun u pərī şānə yetürsün

3. Küfr-i sər-i zülfi o büt-i lālə-ʻiẕārun
Az qaldı ẖələl dīn ilə īmānə yetürsün

4. Ol māh firāqı mənə yüz min ġəm olubdur
Sāqī hanı ġəm dəfʻinə peymānə yetürsün

5. Ḫəllāq-ı cəhān lüṭf eləyüb Żū`ī-i zārə
Bu aydə o məh-pārəni Şīrvānə yetürsün

158[4]
mefāʻilün / feʻilātün / mefāʻilün / feʻilün

1. Baẖandə nāz ilə hər gūşədən o məst gözün
Qılur həzār köñül şīşəsin şikəst gözün

---

[1] Hud suresi, 13. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=11&ayet=13
[2] 46a; 99b
[3] 46a; 101b
[4] 46b; 104a

2. Nə seḥr edüb ki müjün kimi mərdümi ey gül
Edübdi dūdə-i çeşmündə pāy-bəst gözün

3. Dutub sipəh müjə-i Türkmān-ı qātildən
Açubdı ġārət içün rūzgārə dəst gözün

4. Deyürlər ātəş ara məskən eyləməz āhū
Nədəndi köñlüm ara bəs qılub nişəst gözün

5. Götürməz āynədə ʻəks-i ṣūrətündən göz
Olubdı Żū`ī kimi yoḫsə büt-pərəst gözün

159[1]
mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün

1. Əgərçi ey mey-i gül-fām ləʻl-i nābə bənzərsən
Ləb-i yārım yanındə līk sən ḫūn-ābə bənzərsən

2. Budur vəhmim ki zāhidlər sücūdun eyləsün vācib
Nöçün ey əbrū-yı dildār sən meḥrābə bənzərsən

3. Yüzün tə`s̱īrilə ʻuşşāq əşkin ləʻl-gūn etmiş
Bu yüzdən sən nigārım mehr-i ʻāləm-tābə bənzərsən

4. Çəkürsən ḫəncər-i müjgān tökürsən qan alursan cān
Ḥəbībim səndə bu ʻādət nədür qəṣṣābə bənzərsən

5. Gözəllər ḫəncər-i nāz ilə ey məcrūḥ olan Żū`ī
Bu meydān-ı məḥəbbət içrə sən Söhrābə bənzərsən

160[2]
mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün

1. Ṣəbā qoymə dağıtsun tār-ı zülf-i ʻənbər-əfşānun
Pərīşān etməsün cəmʻiyyətin tā mən-pərīşānun

2. Əgər dəşt-i cünun içrə mənim tək olsə Məcnūnı
Nə mümkün sən tək olsun ey pərī Leylāsı dövrānun

3. Ḥərīm-i Kəʻbə kūyundan ki olsun cān u dil məḥrūm
Minā-yı kūyun içrə etməsəm onları qurbānun

4. Ləbün rəşkilə ancaq ləʻl-i bağrı dönməmiş qanə
Ḥəd-i qan eyləyübdür köñlüni gül-bərg-i ḫəndānun

5. Ḫədəng-i ġəmzün ey məh səpməsəydi dəm-bə-dəm sulər
Dil-i pür-ḫūnı çoḫdan yaḫmış idi nār-ı hicrānun

6. Ḥəsəddən sudə tikmiş sərvini tā kim rəvān olsun
O gündən kim görübdür bāğbān sərv-i ḫurāmānun

7. Yüzün nəẓẓārəsindən mənʻ edübdür Żū`īni zülfün
Bu kāfir əldən almış dīnini gör kim müsəlmānun

161[3]

---
[1] 46b; 107b
[2] 47a; 107b
[3] 47a; 109b

fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün

1. ‘Āqibət qıldı məni rüsvā fəğānı köñlümün
Qalmayub hicrānə çün tāb u təvānı köñlümün

2. Bāğ seyrin istəmün məndən firāqındə onun
Çünki ol gül-rūdı bāğ u būstānı köñlümün

3. Dād-ı hicrān ṭə‘nə-i yārān cəfā-yı rūzgār
Öldürür āḫır əgər min olsə cānı köñlümün

4. Ey nəṣīḥət-gū çək al āḫır məni əfkārdan
Almış əldən iḫtiyārın żidd-i fānī köñlümün

5. Lālə-rūlar döndürüblər qanə ḫūnīn köñlümi
İmdi çeşmimdən düşər hər dəmdə qanı köñlümün

6. Bəs ki sūzişin qılur hicründə nālə ey ṣənəm
Yandurur hər gecə āhım āsmānı köñlümün

7. Eyləmir ol āhənīn-dil yārə neylüm bir əs̱ər
Daşə tə`s̱īr eyləyir bu əl-əmānı köñlümün

8. Qət‘-i ülfət eylədün dutdun ṭərīq-i ẓülm-i kin
Bu dögüldi ‘āqibət səndən gümānı köñlümün

9. Yār kəsdi āşnālıq rəsmini Żū`ī genə
Ẓāhir oldı ṣan oña dərd-i nihānı köñlümün

162[1]
mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün

1. Bu pīç ü tāb ilə ol gül-ruḫun zülf-i mutarrāsın
Əgər tərsā görə bi`llāh salur gözdən çəlīpāsın

2. O gündən kim görüb ruḫsārıvı bī-pərdə ey məh-rū
Salur topraqlarə hər gün fələk ḫᵛurşīd-i ‘əẕrāsın

3. Götürmüş ḫāṭirimdən ‘āriż ü lə‘lün təmāşāsı
Behişt-i ‘ədn pərvāsın mey-i Kövs̱ər təmənnāsın

4. Cəmālun ṣəfḥəsindən alməmiş dərs ḫəṭṭün ey gül [kim]
Müfəssir muṣḥaf-ı Ḥəqqün bilür mi hīç mə‘nāsın

5. Olur Żū`ī kimi Mūsā ġəm-i ‘eşqünlə ḫākistər
Əgər Sīnā-yı kūyundə görə rūyun təcəllāsın

163[2]
mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün

1. Əgərçi ayrıluban məndən ey ṣənəm getdün
Firāqun ilə baña eyləyüb sitəm getdün

2. Ḫumār-ı hicr ilə qoydun bu ‘eşq-i bīmārın
Gözimdən ey büt-i məh-rūy u cām-ı Cəm getdün

3. Səniñlə getdi təmām ‘eyş ü nūş u ləẕẕət-i ẕövq

[1] 47b; 110a
[2] 47b; 80b

Qoyub yerində baña hər nə var ġəm getdün

4. Töküldi üstümə ġəm ləşkəri firāqundə
Nəẓərdən ey məh-i bī-mehr kim o dəm getdün

5. Qoyub ẕəlīl ü zəbūn ġürbət içrə ʻuşşāqı
Üzün vətən sarı çoẖ şād u möḥtərəm getdün

6. Gedəndə görmədim ol āftāb-ruẖsārun
Qoyub köñüldə kədər çeşmim içrə nəm getdün

7. Günümi Żū`ī kimi qara eylədün ġəmdən
Qaşun ġəmilə qılub qāmətimi ẖəm getdün

164[1]
mefʻūlü / fāʻilātü / mefāʻīlü / fāʻilün

1. Ey gül ruẖunlə məclisimiz gülşən eylədün
Nūr-ı cəmālun ilə ʻəcəb rövşən eylədün

2. Hər yerdə qıldı çünki təcəllā baña ruẖun
Hər bir məqāmı Mūsā içün Eymən eylədün

3. Ey Yūsifim çü vəʻde-i vəṣl eylədün baña
Yəʻqūbə ṣanki müjdə-i pīrāhən eylədün

4. Əz-bəs ki ātəşīn-ruẖə yandurmısan məni
Zərdüşt vəqt olub məni Rūyīntən eylədün

5. Saldun ləbün kənārınə zülf-i siyāhıvı
Əngüştəri nəṣībə-i Əhrīmən eylədün

6. Etdün siyāh çeşmün ilə ṣayd əhl-i dil
Āhūları nə seḥr ilə şīr-əfgən eylədün

7. Eşq-ẖəṭṭün ilə cümlə bəlādan əmīn edüb
Tīr-i qəżāyə Ḥizr-i ẖəṭün cövşən eylədün

8. Məcnūn eyləyüb məni saldun bu çöllərə
Leylā edüb mi bu sitəmi kim sən eylədün

9. Żū`ī məh-i cəmāluvə nəẓẓārə qılmaqə
Dil ẖəlvətinə dīdələrim rövzən eylədün

165[2]
mefʻūlü / fāʻilātü / mefāʻīlü / fāʻilün

1. Ey şūẖ lüṭf qıl ki əzəl yārıñam sənün
Zəncīr-i zülfün içrə giriftārıñam sənün

2. Ey Yūsif-i zəmānə Züleyẖā ṣifət bugün
Cān nəqdi əldə gör ki ẖərīdārıñam sənün

3. Ol Kə`bə-i cəmālıvə ḥüccāclər kimi
Sər pā bərəhnə ṣidq ilə züvvārıñam sənün

4. İʻcāz-ı ʻĪsəvī ləb-i ləʻlündədür n`olur

[1] 47b; 80b
[2] 48a; 82a

Versön şəfā vü şəhd ki bīmārıñam sənün

5. Mə`yūs qılmə ʻāşiqi lən kəlməsilə sən
Mūsā şifət çü ṭālib-i dīdārıñam sənün

6. Olsun qəsəm o tār-ı sər-i zülfə ey şənəm
Qıllam sücūd gər sölәsön Tarıñam sənün

7. Şīrīn-ləbündən eyləmə nevmīdī Żū`īni
Fərhādvār yār-ı vəfādarıñam sənün

166[1]
mefʻūlü / fāʻilātü / mefāʻīlü / fāʻilün

1. N`oldı saña ki vəʻde-i muʻtādə gəlmədün
Qoydun bizi ḫarāb bu bər-bādə gəlmədün

2. الانتظار اشدّ من ال موتدر[2] nöçün
Qoydun firāq əlində bizi dādə gəlmədün

3. Bārī o gəlmədisə ġəmim dəfʻ etməgə
Sən nīşə ey nəşāṭım olan bādə gəlmədün

4. Hər ṭavr eylədim bu ġəmə çārə tapmadım
Ẓāhirdə gəlmədün dəḫi rü`yādə gəlmədün

5. Bād-ı ṣəbā yetürmədi Żū`ī fəġānını
İnṣāf edüb bu növʻ ilə fəryādə gəlmədün

167[3]
mefāʻilün / feʻilātün / mefāʻilün / feʻilün

1. Nöçün fələk məni sən zār-ı bī-nəvā qıldun
Firāq-ı yārdə yüz dərdə mübtəlā qıldun

2. Günəş miṡāl yüzin eylədün nihān məndən
Ḫəyāl-i zülfi ilə günlərim qara qıldun

3. Əsīr-i hicr-i nigār u ġərīb-i şəḫr ü diyār
Mənimçün āḫırı gör kim nə mā-cərā qıldun

4. Qoyub belə ġəm-i hicrānun ilə ġürbət ara
Əsīr-i dərd-i qədər möhnət-i qəżā qıldun

5. Nə etməmiş bunı Məcnūnə yā ki Fərhādə
O cövr ü ẓülm ki ʻeşq içrə sən baña qıldun

6. Minā-yı kūyunə Żū`ī yetüşməmiş yārun
Ṭəvāfın eyləməmiş cānıvı fədā qıldun

168[4]
mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün

1. O gün kim ey pərī-rū dil-bərim oldım cüdā səndən
Töküldi üstümə fövc-i ġəm ü dərd ü bəlā səndən

---

[1] 48b; 82a
[2] Kelam-ı Kibar: Beklemek ölümden daha şiddetlidir/yakıcıdır/beterdir.
[3] 48b; 84b
[4] 48b; 85a

2. Bu nə inṣāfdur kim mən çəkəm əndūh-ı hicrānun
Görə əğyārlər vəṣlünlə yüz ẕövq ü ṣəfā səndən

3. Ḥəbībā bir özün fikr eylə gör āyā rəvādur mı
Çəkə bīgānələr ləẕẕət görəm mən min bəlā səndən

4. Bu qədri tökmə qanın ḫəncər-i müjgānlə ‘uşşāqun
Dilərlər qanını məḥşər güni hər mübtəlā səndən

5. Nə āvāzun səmā‘ etdim nə ẕövq-i vəṣlüvi gördüm
Təmām-ı ‘ömrdə ey māh mən bəḫti qara səndən

6. Qiyām-ı qāmətün hicrānı ilə etdigün ẓülmi
Budur vəhmim qiyāmətdə sū`āl edə Ḫudā səndən

7. Dügāh-ı ṣübḥ ü ṣām içrə mānī oldum ki ṣūr ilə
Səmā‘ eylərdi gūşum gəh segāh u gəh nəvā səndən

8. Keçən ovqātımun sənsiz cəzāsın ey pərī-peykər
Yəqīn bil eylərəm dərgāh-ı Ḥəqdə iddi‘ā səndən

9. Cəfā qılmə kərəm qıl Ẕū`iyə ey ṣūḫ lüṭf eylə
Əgərçi yoḫ gözəllərdə n`olur görsəm vəfā səndən

169[1]
mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün

1. Köñül şükr eylə kim vəṣl-i ruḫ-ı dildārə yetdün sən
Ḫəzān-ı hicr-i cövrün çoḫ görüb gülzārə yetdün sən

2. Cəhənnəm möhnətin hicrində ol ḥūrīvəşün çəkdün
Bu dəm جنّات تجرى تحتها الانهاره yetdün sən

3. Məlāḥət Miṣrdə bāzār qurmuş Yūsif-i s̱ānī
Züleyḫāvəş bu gün ‘eşq ilə bu bāzārə yetdün sən

4. Şubān-ı vādī-i Eymən kimi yüz min çəküb möḥnət
Vəlī āḫırdə Ṭūr-ı vəṣldə dīdārə yetdün sən

5. Əgərçi olmuş idün mürdə hicr-i yār ilən āḫır
Məsīḥi vəqt olan ol lə‘l-i gövhərbārə yetdün sən

6. Əgər Fərhād tək zəhr içdün isə yār-ı Şīrīnlə
Vəlīkən şükr qıl āḫır nəfəs dildārə yetdün sən

7. Çəküb hicrān ḫəzānın bülbül-i şeydā tək ey Żū`ī
Bəhār əyyāmı gül vəṣlinə ey bī-çārə yetdün sən

170[2]
mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün

1. Nə sūd möḥnət-i dünyāyə dəst-gīr oləsən
Şəbāb-ı ‘ömrdə ġəmdən ḫəmīdə-pīr oləsən

2. Süvār-ı əsb-i nəşāṭ ol köñül nə māt ki dəhr
Məqām-ı ġüṣṣədi gər şāh gər vəzīr oləsən

---

[1] 49a; 85a
[2] 49a; 165a

3. Dilərsən ər olasan bənd-i ġüṣṣədən āzād
Gərək kəmənd-i sər-i zülfdə əsīr oləsən

4. Əzəldə ṣidq ilə ḫidmət qıl istəyürsən əgər
Məqām-ı qurb tapub ʻāqibət əmīr oləsən

5. Qaranqu gecələrə ṣəbr eylə Żū`ī tək
Dilərsən āḫırı ḫᵛurşīd tək munīr oləsən

171[1]
mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün

1. Dutan ey övc-i istiğnādə dā`im āşyān Şāhīn
Səni ṣayd eylər āḫırdə ʻuqāb-ı āsmān Şāhīn

2. Əgərçi cins cinsə meyl qılmaq möʻtəbər sözdür
Dögülsən nīşə bəs şāʻirlərə sən mehrbān Şāhīn

3. Əgər şāhīnə hər gün eyləmək bir qan olub rūzī
Təğāfül birlə min min eyləmə hər gündə qan Şāhīn

4. Belə inṣāf olur əḥbābını yād eyləməz əḥbāb
Saña āḫır bu ḫiṣlətdən yetər çoḫ çoḫ ziyān Şāhīn

5. Dögül bu dəhrdə ṣəyyādlıq qanūnī bi`llāhi
Ki ṣaydın tərk edüb dönsün havā üzrə məkān Şāhīn

6. Bu mülkə vārid olduqdə mən-i məhcūr u nā-kāmı
Nöçün məḥv eylədün ḫāṭirdən ey ārām-ı cān Şāhīn

7. Dögüldür ḫāṣiyət şəh-bāzə vəḥşət rūz-ı əvvəldən
Olub insān ilə ülfətdə dā`im tev`əmān Şāhīn

8. Nədən həm-cinsivə yā ġeyr cinsə yoḫdur əlṭāfun
Yəqinimdür ki yoḫdur səndə şāhīndən nişān Şāhīn

9. Nə şāhīnsən nə bülbül nə həzār-āhəng nə ṣulṣul
Ṭuyūrun ḥālətindən səndə yoḫ bir şey` ʻəyān Şāhīn

10. Ġərəz sizdən təvəqqeʻ eylərəm kim bu gələn həftə
Ḫəvāṣun bizlərə mərqūm edüb eylə bəyān Şāhīn

11. Sənüñ nā-mehrbān olmaqlıqun Rāḥil ḫüṣūsundə
Nədür bāʻiṡ yazub bu şeʻri qıldım imtiḥān Şāhīn

12. Ḫudāvənd eyləsün əḥbābıvə lüṭfün ziyād ʻömrün
Nə qədri dövr edər əflāk bāqīdür cəhān Şāhīn

172[2]
mefʻūlü / mefāʻīlü / mefāʻīlü / feʻūlün

1. Yā Rəb məni bu ḥāl ilə ḫilqət nöçün etdün
Hər gündə nəṣībim ġəm ü möḥnət nöçün etdün

2. Əvvəldə məni əbləh ü nā-dān yaradaydun
Məndə belə bu hər şey`ə diqqət nöçün etdün

---

[1] 49b; 175a
[2] 50a; 114; 179

3. Əbləh gər olaydım nə ġəm ü dərdim olurdı
Sən məndə bu ġəm çəkməgi ḫişlət nöçün etdün

4. Dünyānı behişt eyləmisən bir pārə şəḫṣə
Bir pārəsinə dūzəḫi qismət nöçün etdün

5. Dindirsön əgər adını bilməz kəsə ḥədsiz
Verdün gərəyin ṣāḥib-i dövlət nöçün etdün

6. Çoḫ əbləh ü nā-dānları ne‘mətlə yaratdun
Çoḫ ‘ārif ü fāżilləri nikbət nöçün etdün

7. ‘Āṣīlərə verdin nə qədər var isə ne‘mət
Öz əmrüñə tābe‘lərə ẕillət nöçün etdün

8. ‘Ārifləri fəqr içrə ġəm ü ġüṣṣədə qoydun
Bī-mə‘rifəti ṣāḥib-i qüdrət nöçün etdün

9. Mə‘lūm edər idün bizə də sirr-i cəhānı
Əsrārıvı bilməkliyə ḥeyrət nöçün etdün

10. Fīs̱āġores̱i kim odı ‘əllāme-i əvvəl
Cāhillər əlilə onə zəḥmət nöçün etdün

11. ‘Īsānı biyābānlarə saldun tək ü tənhā
Şəm‘ündə belə təḫt-i ḥökūmət nöçün etdün

12. Bilməkdə imiş hər nə ġəm ü dərd-i müṣībət
Bilməkliqi sən bizdə ṭəb‘īət nöçün etdün

13. Nə vəḥdəti bildük nədi nə kəs̱rəti qanduq
Sən vəḥdəti bu qədr ilə kəs̱rət nöçün etdün

14. Bizdən saña nə fā`idə var bārī Ḫudāyā
Sən bizlərə yüz lüṭf-i kərāmət nöçün etdün

15. Sən cümlə bizə verdiyüvi bī-‘əvəż etdün
Firdövsə ‘əvəż ṭā‘ət ‘ibādət nöçün etdün

16. Sənsən bu cəhān ḫāliqi məḫlūq təmāmı
Hər şəḫsdə bir rəng ilə ṭīnət nöçün etdün

17. Yandursə əgər ot nədi təqṣīri fəqīrün
Bəs rūz-ı əzəl ondə ḥərārət nöçün etdün

18. Sən qoymısən hər kimsədə bir ḥāl-i ṭəbī‘ət
Nārə necə sölərsən [o] ḥurqət nöçün etdün

19. Żū`ī dəḫi bəsdür nə gərək sirrdə güftār
Bī-hūdə özün dāḫil-i ḥikmət nöçün etdün

173[1]
fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

1. Zəhr-i qātil baña ver sāqī demim ṣəhbādən
Qutarub rāḥət olum tā ki ġəm-i dünyādən

[1] 50b; 116a

2. Nədi dünyā özi bir fikr elə ey məst-i ġürūr
Bārī ʻibrət elə bir Ādəm ilə Ḥəvvādən

3. O Süleymān ki yel əmrində idi şām u səḥər
İmdi topraqı yel ağzındədi hər ṣəḥrādən

4. Nədi ẓülmāt-ı ġəm içrə belə ḥeyrān qalmaq
Oẖı Şəh-nāmədə İskəndər ilə Dārādən

5. Dutalum dəhrdə Cəmşīd ü Firīdūn oldun
Ḥanı sölə nədi təʻbīr belə bir rö`yādən

6. Sīmyā tək bu cəhān içrə ḥəyātun yoẖdur
Ayulandə bilüsən ṣūrəti ol məʻnādən

7. Deyülübdür bizə bir rəmz-i (?) اذا قالوده[1]
Belə olduğdə nə ḥāṣil bu ġəm-i bī-cādən

8. Var isə ʻəqlün əgər ẖ∨āb-ı ẖəyālun ẖˇoş dut
Nə çıẖar muncə ġəm ü möhnət-i cān-fərsādən

9. İstəmə dövləti çoẖ Żū`ī maʻāşun gözlə
Yüngül elə yüküvi keçməyə bu dəryādən

174[2]
mefāʻilün / feʻilātün / mefāʻilün / feʻilün

1. Köñül fəsāne-i Məcnūn ḥekāyətündi sənün
Məẕāq-ı Ḫosrovə Şīrīn rəvāyətündi sənün

2. Gəlir o pādşəh-i mülk ḥüsn-i şövkət ilə
Qıl ʻərż-i ḥāl-i məqām şikāyətündi sənün

3. Məni bu növʻ ilə vallāhi də nöçün qoydun
Kəlām-ı Ḥəqqdə والشّمس āyətündi sənün

4. Əgərçi ẓāhiri والشّمس والضّحى oẖunur
Vəlīk bāṭini bi`llāh kināyətündi sənün

5. Təlaṭṭuf eylə köñül şəhrin etgilən məʻmūr
Ḫarābə qoymə kərəm qıl vilāyətündi sənün

6. Ayağə düşmək ilə qarə köñlim ey Żū`ī
Baña əzəldə bu işlər sirāyətündi sənün

175[3]
mefʻūlü / fāʻilātü / mefāʻīlü / fāʻilün

1. Yaẖşı təṣəvvür eyləmə varın zəmānənün
Ey dil çü gördüm āẖırı kārın zəmānənün

2. Beş gün içində bər-həm olur gülşəni güli
Çoẖ görmişəm bəhār u ẖəzānın zəmānənün

3. Bir ʻibrət al Sikəndər ü Cəmşīddən köñül
Vəqtün ẖˇoş eylə anlə mədārın zəmānənün

---

[1] Araf suresi, 172. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=7&ayet=172
[2] 50b; 116b
[3] 51a; 123b

4. Çoẖ gəzmə bəẖtün ağ u qara olmaqındə sən
Bī-cā ötürmə leyl ü nəhārın zəmānənün

5. Yoẖ Żū`iyā vəfā vü səẖānun nişānəsi
Aẖtarmışam ṣiğār u kibārın zəmānənün

176[1]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Bir ẕərrə qədri anlamadım rūzgārdan
Nə dəhrdən nə bu fələk-i kəc-mədārdan

2. Nāyāb olubdı dəhrdə ərbāb-ı mə'rifət
Düşmüş o qədər fəżl ü hünər e'tibārdan

3. Olmuş cəhālət ol qədər āfāqə mündəric
Qılmaz təməyyüz bāng-ı ġurābı həzārdan

4. Gər var isə gözi vəlī ə'mādı bāṭini
Bir fərq verməyür gül-i ḥəmrāyə ẖārdan

5. Ey kāş doğmayaydı bizi mādər-i cəhān
Yā fərq verməyən qılə leyli nəhārdan

6. Çün yoẖdı fəżl ü mə'rifət ü şe'rə müştərī
Bī-qədr ü nā-rəvāc olub zəhr-i mārdan

7. Bu söz su`āl olunsə cəvābun nədür sölə
Təqṣīr kār-gərdən olur yā ki kārdan

8. Gör kimdədür qüṣūr əgər yoẖdı meyvəsi
Ummaq olur mı bu sözi bīd ü çinārdan

9. Pəs hər vücūdə mūcid-i əṣli verüb ṣifət
Əşyādə yoẖdı ẕərrə qədər iẖtiyārdan

10. Bā'is̱ budur ki hīç nə 'ömrimdə bilmədim
Çoẖdur deyən ki mən bilürəm hər kənārdan

11. Cəbr ilə iẖtiyārdə yoẖ bir qədər dəlīl
Hər nə kəlām var 'uləmā-yı kibārdan

177[2]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Şīrvān köçübdi lüṭf ilə dārü`s-səlāmdan
Yüz ḥūrī istəsön tapulur hər məqāmdan

2. Hər küçəsində ḥūrī pərī ṣəf ṣəf əyləşüb
İẓhār-ı yüz qiyāmət olur hər məqāmdan

3. Getməzdi Ḫiżr çeşme-i āb-ı ḥəyātə hīç
Müẖbir olaydı gər bu ləb-i lə'l-fāmdan

4. Oldı dūçār dün baña bir āftāb-rū
Yüz mərtəbə vəcīḥdi māh-ı təmāmdan

---

[1] 51a; 130a
[2] 51b; 131a

5. Gər görsə idi ʻāriż-i ləʻlin çəkərdi əl
Āyīnədən Sikəndər ü Cəmşīd cāmdan

6. Żū`ī çü şəhr məhlərinün vəṣfin eylədün
Ḫ̌oşdur baña həmīşə desön bu kəlāmdan

178[1]
mefʻūlü / fāʻilātü / mefāʻīlü / fāʻilün

1. Ġəm dəfʻi ḥāṣil olmadı cām u şərābdan
Rövşən olur mı ḫānə gecə āftābdan

2. Bī-nūr-ı rūy-ı yār münəvvər olur mı bəzm
Yüz şəmʻ pərtəvindən ü min māh-tābdan

3. Dīvānə olmaduqsə də bir məst olaq bārī
Tā kim muʻāf olaq bu günāh u s̱avābdan

4. Versün cəvāb şərʻdə birdür riyā vü şirk
Sor bu su`ālı zāhid-i ʻālī-cənābdan

5. Saġġal uzun qurşāqını enni eyləmək
Hansındə ḥökm ṣādir olub dört kitābdan

6. Get sat ʻəvāmə qəlb-i ʻəməl ʻārif istəməz
Vəhm eylə leyl-i ʻasʻas-ı yəvmü`l ḥesābdan

7. Żū`ī mənəm ki (?) āyət-i لا تقنطو[2] de bəs
Təʻrīf-i ḫülq-i zāhid içün şeyḫ [ü] şābdan

179[3]
Fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilün

1. Köñlüm aldı bilməyürəm hansı rəftārun sənün
Çeşm-i məḫmūrun sənün yā zülf-i ṭərrārun sənün

2. ʻĪsā-yı Məryəm desəm küfr olmaz ey tərsā-pərī
Cān verür ʻuşşāqə çün ləʻl-i şəkərbārun sənün

3. Hansı şīrün bənd edüb dil-mürġini ey ḥūr-liqā
Yā dəf [ü] ṭənbūr yā kim nəğmə-i tārun sənün

4. Bāğ-ı ḥüsnündən ʻināyət eylə bir gəl ʻāşiqə
Olməmiş fəṣl-i ḫəzān gül-gəşt-i gülzārun sənün

5. Żū`īni qurbān qəbūl et çün əzəldən olmuşam[4]
Kəʻbə-i ruḫsārıvə ṣıdq ilə züvvārun sənün

180[5]
mefʻūlü / mefāʻīlü / mefāʻīlü / feʻūlün

1. Kim istər isə ḫilqət-i bu ʻāləmi bilsün
ʻĀləmdəki əsrār-ı ḫəfī mübhəmi bilsün

---

[1] 51b (ilk beş beyit); 139a
[2] Zümer suresi, 53. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=39&ayet=53
[3] 125a
[4] olmuşam: olmaşam
[5] 130b

2. Mey-ḫānədə lāzımdı olə çillə-nişīn tā
Āyīnə-i İskəndəri cām-ı Cəmi bilsün

3. Ḫ˘oş-bəḫt odur kim içübən bādə-i vəḥdət
Nə möḥnət-i dünyānı nə dərd ü ġəmi bilsün

181[1]
fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

1. Hər səḥər kim ey pərī-rū 'ərż-i ruḫsār eylədün
Kūçə vü bāzārı rəşk-i bāğ u gülzār eylədün

2. Ey Yəhūdā nəsl-i Yə'qūb ism-i Yūsif ḥüsn kim
Ḥüsnüvə min müştərī yüz məh ḫərīdār eylədün

3. Gāh e'cāz-ı Məsīḥānı ləb-i lə'lündə gāh
Mö'cüz-i Mūsānı ruḫsārundə iẓhār eylədün

182[2]
mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlü / fe'ūlün

1. Ancaq o məhün zülfi nə īmān alur əldən
Āhū baḫışı qara gözi cān alur əldən

2. Gər cānımı lə'lün həvəsi alsə 'əcəb yoḫ
Kim nəqdləri bādə-i reyḥān alur əldən

3. Gər ẓāhir alur cānımı ġəmzün oḫı līkən
Ağzun həvəsi köñlümi pünhān alur əldən

4. Pərvānə kimi yanmaqımə eyləməyün 'eyb
Kim ṣəbrimi ol şəm'-i şəbistān alur əldən

183[3]
mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

1. Köñül tā var ləb-i cānān şərāb-ı nābı neylərsən
Durarkən çeşme-i ḥeyvān sərāb u ābı neylərsən

2. Sücūd-ı ṭāq-ı əbrūsun qıl iḫlāṣ ilə hər dəmdə
Riyā-yı zāhid-i ḫ˘od-bīn kimi meḥrābı neylərsən

3. Mərīż-i eşqə kāfīdür köñül şəhd-i ləb-i cānān
Ṭəbīb-i nā-şinās u şərbət-i 'innābı neylərsən

4. Şu'ā'-ı mey gərəkdür bəzm içün ḫ˅urşīd nə lāzım
Saña ḫ˅urşīd-i rövşən var ikən meh-tābı neylərsən

184[4]
fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

1. Ey dil-i bī-çārə bülbül kimi zār olmaqdəsən
Bir gül-i növ-ḫīz 'eşqi ilə zār olmaqdəsən

---

[1] 164a
[2] 107a
[3] 173b
[4] 176b

2. Yanmaqə pərvānə tək bir şəm'-i ruẖsār 'eşqinə
Yā ġəm-i bir lālə-ruẖlə dāğdār olmaqdəsən

3. Olmasun bir növ-gülün gīsūsı sevdāsıylə ẖār
Cəm' edün āẖır pərīşān bī-qərār olmaqdəsən

4. 'Eyş [ü] 'işrət bəzmivi bir Türk yağma eylədi
Ey dil ü cān ləḥẓə ləḥẓə tārmār olmaqdəsən

185[1]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Əgərçi yandı köñül çərẖi dūd-ı āhundan
Nə sūd rəşḥə-i əlṭāf yoẖdı māhundan

2. Təmām 'ömür ẖəṭ ü ẖāk u zülüfədür həvəsün
Köñül ḥəyā elə bu nāmə-i siyāhundan

3. Nə muṣḥaf-ı ruẖə nə küfr-i zülfə meyl etdün
Nədəndi döndü o zāhid belə İlāhundan

4. Bu qədri cürm ilə zāhid behiştə göz tikmə
Utangilən bārī ey bī-ḥəyā günāhundan

Ḥarfü`l-Hā`

186[2]
mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlü / fe'ūlün

1. Ḫāl-i siyəhün ṭürrə-i ṭarrār yanındə
Əfsūngər-i Hindūdı yəqīn mār yanındə

2. Zülf-i siyəhündür mi sənün dövr-i ruẖundə
Ya zağ u zəġan gülşən ü gülzār yanındə

3. Çoẖ etmə həvəs rūyınə ey cān u dil āẖır
Sāziş eləməz ẖār ilə ẖas nār yanındə

4. Yanındə demə zülf sözin bu dil-i zārun
Zəncīr adını çəkmə giriftār yanındə

5. Ol māh-ruẖı görməməgim yaẖşıdı bi`llāh
Görcək görürəm hər gecə əğyār yanındə

6. Ol çeşm yanındə demə dil-ḥālını ey zülf
Bīmār sözin sölümə bīmār yanındə

7. Ẓū`ī yanuram şəm' şifət ol məhi görcək
Hər gecə gəzən nāz ilə əğyār yanındə

187[3]
mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlü / fe'ūlün

1. Rūyun mıdur ol zülf-i şikən-dər-şikən içrə
Yā lālə-i ẖəd-rūydı müşk-i ẖotən içrə

---
[1] 176b
[2] 52a; 96a
[3] 52a; 96a

2. Çeşmün midi çīn ü şikən-i zülfə müqārın
Yā āhū-yı Çīndür belə dām-ı rəsən içrə

3. Zülfün təki yoẖ sünbülə firdövs-i bərīndə
Rūyun kimi yoẖ bir gül-i ḥəmrā çəmən içrə

4. Pərvānə olə köñlüm əgər sən təki bir şəm‘
Görməz gözəlim gər gəzə yüz əncümən içrə

5. Ġeyrət odı bir dəmdə vücūdım ‘ədəm etdi
Tā düşdi ləbün vəṣfi dəhəndən dəhən içrə

6. Lālə dögi dāğ üzərə bin dāğ ilə yanmış
‘Uşşāqa ruẖundur belə ẖūnīn-kəfən içrə

7. Żū`ī yanuram şəm‘ kimi hicrdə çünkim
Salmış yüzinün şövqi bir ātəş bədən içrə

188[1]
mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün

1. Yüzün ey məh-liqā ol gīsū-yı pīç ü tāb içrə
Sanasan āftāb-ı āləm-ārādur səḥāb içrə

2. Gözimdə ‘əks-i rūyun cilvə eylər çoẖ tə‘əccübdür
Necə sākin olubdur ātəş-i sūzəndə āb içrə

3. Görəndə şərḥə şərḥə köñlümi eylə təkəllüm kim
Bu ‘ādətdür nəmək pāşīdə eylərlər kabāb içrə

4. Ruẖ u zülfün ẖəyālını köñüldə tā görüb etdim
Yəqīn bu sirri kim gənc ilə mār olı ẖarāb içrə

5. Qılur Żū`ī ruẖundə ol məhün cünbüş qara zülfi
Bəlī ‘ādətdir eylər cünbüş ‘əqrəb māh-tāb içrə

189[2]
fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

1. Ḫ˘oşdı yüz ẖəncər-i bərrəndə dil ü cānə dəgə
İstəməm zülf-i pərīşānuvə kim şānə dəgə

2. Açılur şānə şifət zār-ı tənimdən min ağız
Ey pərī şānə gər ol zülf-i pərīşānə dəgə

3. Lālə pəjmürdə şənūbər ẖəm olur ey gül-rū
Qədəm-i lüṭfün əgər ṭərf-i gülüstānə dəgə

4. Atmayun səng-i cünūn muncə mən-i əfkārə
Qorẖum oldur keçübən şīşə`-i pünhānə dəgə

5. Möḥnət-i dərd-i firāqundə sənün ṭə‘nə-oẖı
Görmə ey şūẖ rəvā Żū`ī-i nālānə dəgə

---

[1] 52b; 96b
[2] 52b; 96b

190[1]
mefʻūlü / mefāʻīlü / mefāʻīlü / feʻūlün

1. Ḫᵛurşīd-cəmālundı mı gīsūlər içində
Yā ātəş-i sūzəndədi Hindūlər içində

2. Hər ləḥẓə gözimdən həvəs-i tīr-i müjünlə
Ġərqəm mən-i dil-ḫūn gözəlim cūlər içində

3. Nāṣiḥ baña ʻeyb eyləmə dīvānə görüb kim
Olmum necə məcnūn bu pərī-rūlər içində

4. İnṣāfə gəlüb qoymə gəl ey məh səni Tarı
Hicründə bu möḥnət-keşi qayqulər içində

5. Ṭəʻn eyləmə ḥeyrānlıqınə Żū`ī-i zārun
Ṭūṭī bəlī ḥeyrān olı güzgülər içində

191[2]
mefāʻilün / feʻilātün / mefāʻilün / feʻilün

1. Binā-yı dostluqım dutmamış nigārım ilə
Pozub harāb elədim çeşm-i əşkbārım ilə

2. Nə vəṣlə təşnəsən ey dil usan dögül mümkün
Onun vüṣālı bu bəḫt-i siyāh-kārım ilə

3. ʻƏcəbdi çərh yanub həm kəvākib odlanmaz
Yüzün ġəmində mənim āh-ı pür-şərārım ilə

4. Ġəm-i firāq ilən imdi belə olmazdım
Qoyaydı gər məni köñlüm öz ihtiyārım ilə

5. Dedim ki Żū`iyə lütf et dedi zihī hiclət
Hənūz zindədür ol hicr-i cān-şikārım ilə

192[3]
mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün

1. Dutub köñlüm quşı zülfündə ey bī-mehr kāşānə
Dağıtmə urmə şānə lüṭf qıl bir ol pərīşānə

2. Dəhānı sirrini ṣandūq-ı dildə məḫfī qılmışdım
Gözim fāş etdi āgəh olcaqın bu rāz-ı pünhānə

3. Görüb əndūh-ı hicrānı olur kim lüṭf edə ol məh
Görim düşsün onı yā Rəb mənim tək dərd-i hicrānə

4. Rəh-i ʻeşqündə nə cürm eyləmişdim kim məni saldun
Ḥəbībim muncə dərd ü möḥnət-i rənc-i firāvānə

5. Gəhī əndūh-ı rəşk-i ġeyr ü gəh cövr ü cəfā-yı yār
Kim olmaz sölə Żū`ī muncə əndūh ilə dīvānə

193[4]

---

[1] 53a; 96b
[2] 53a; 99b
[3] 53b; 100b
[4] 53b; 100b

mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Qorẖuzmə zāhidā məni بس المهاد[1] ilə
Āsūdəəm mən āyə-i قل يا عباد[2] ilə

2. Mey nəş`əsini görməmiş 'eşqün məzāqını
Zāhid sölər ki mə'rifətim var bu ād ilə

3. Olsun ḥarām bādə-i firdövs zāhidə
Mey içməgi ḥarām deyə gər cavād ilə

4. Pərhīz bādədən eləmə kim bu cövhərün
Āmīzişi olubdı Cəm ü Keyqubād ilə

5. 'Āriflərə ḥəqīqəti dūzəẖ 'əẕābıdur
Getmək behiştə zāhid-i bəd-e'tiqād ilə

6. Żū`īdə meyl zāhidə gördüm məgər olub
Həm-dəm Ḫudā-nəkərdə o bəd-e'tiqād ilə

194[3]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Sölə ey bād-ı ṣəbā ol büt-i məh-sīmāyə
Ki salubdur məni məstānə gözün ġavġāyə

2. Nəsl-i ādəmdə sənün tək məh-i ẖᵛurşīd-liqā
Gər mələk gəlsə inanmam gələcək dünyāyə

3. Ləb ü ruẖsārıvı gördükdə yəqīn eyləmişəm
Kim olub məskən-i ẖᵛurşīd məqām 'Īsāyə

4. İstəsön eyləyəsən ẖānə-i 'uşşāqı ẖarāb
Al ələ şānə çək ol zülf-i 'əbīrāsāyə

5. Nə rəvādur ki qoyə sən kimi bir lālə-'izār
Bu qədər dāğ-ı ələm Żū`ī-i ġəm-fərsāyə

195[4]
mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

1. Bəlā-yı hicrdə ancaq ləb-i cānān düşər yādə
Nöçün kim rəsmidür bu qorẖuluqdə cān düşər yādə

2. Olur dīvānə tək zəncīrə lā`iq mübtəlā köñlüm
Haçan kim ḥəlqə-i ol zülf-i müşk-əfşān düşər yādə

3. Olan dəmdə pərīşān gecələr sevdā-yı zülfünlə
Çəkən Leylā ġəmin Məcnūn-ı sər-gərdān düşər yādə

4. Dilində vā'iẓ-i övṣāf-ı bəlā rūz-ı məḥşərdən
Yanar nār-ı ġəmə köñlüm şəb-i hicrān düşər yādə

5. Demə Żū`ī ki əfğān eylərəm görcək firāqından
Görəndə ol məhi cān düşməyür əfğān düşər yādə

---

[1] Ali İmran suresi, 197. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=3&ayet=197
[2] Zumer suresi, 53. ayet. Erişim: 6 Nisan, 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=39&ayet=53
[3] 54a; 100b
[4] 54a; 107a

196[1]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Həmīşə istər idim cān verim qabaqundə
Vəlī nə sūd ki verdim ġəm-i firāqundə

2. Cəhāndə kimsə belə ḥəsrət olmasun yā Rəb
Bu ḥəsrət ilə ki mən oldum iştiyāqundə

3. Əlündən alcaqın ey sāqī başdə şūr artdı
Nə var idi sənə qurbān sənün ayağundə

4. Düşəndə yādımə cism içrə titrəşür cānım
O günləri ki keçərdi ẖˇoş ittifāqundə

5. Bu günə zəhr-i firāqı ki içmisən Żū`ī
Ḥəmīm-i dūzəẖ olur şəhd tək məzāqundə

197[2]
fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

1. Yoẖdı cānı hər kimün köñlündə cānān olmasə
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim cān olmasə

2. Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruẖsārıvı
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān olmasə

3. Ḫˇoşdı 'uşşāqə tamāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz min ay u il keçüb fəṣl-i gülüstān olmasə

4. Mürdə cismin 'āşiqün qılmazdun əḥyā hər nəfəs
Mö'cüz-i 'Īsā əgər lə'ündə pünhān olmasə

5. Lə'lün 'eşqi olmasaydı məndə etməzdün cəfā
Çün küdūrət məḥv olur gər aradə qan olmasə

6. Nālə qılmə hicrdən ey dil ki ne'mətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl ẕövqin dərd-i hicrān olmasə

7. 'Ārif ü 'āşiqdən özgə Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi 'ibādət ḥūr u ġılmān olmasə

198[3]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'īlün / fe'ilün

1. Firāqə döndi mənim vəṣl-i yārım āẖırdə
Nə növ'lən keçəcək rūzgārım āẖırdə

2. Pozuldı rövnəq-i ürdībehişt hicrünlə
Ḫəzānə döndi 'əcəb növ-bəhārım āẖırdə

3. Gecə günüz çəkürəm intiẓārun ey məh-rū
Nə gün təmām olacaq intiẓārım āẖırdə

4. Qurudı nəẖl-i ṣəfā ṣarṣar-ı ḥəvādiṡ ilə

---

[1] 54a; 108b
[2] 54b; 111a
[3] 164a

Töküldi gör nə şifət bərg ü bārım āẖırdə

5. Ümīd ẖˇoşdı firāq içrə vəṣldən Żū`ī
Ki şād olur dil-i ümmīdvārım āẖırdə

199[1]
mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

1. Nigārā bir zəmān āẖır bizim sarı güẕār eylə
Ḫəzān-ı hicrimi vəṣl-i ruẖunlə növ-bəhār eylə

2. Bu ẖəṭṭ ü zülf ü qəddinlə gülüstānə qədəm bas bir
Bənəfşə sünbüli pəjmürdə sərvi sər-mişār eylə

3. Qızarmış lə'l tək lālə qılur mənlik fəẖārətlə
Ruẖ-ı rəẖşānıvı göstər onı həm dāğdār eylə

4. Görünməz söyləyürlər çeşmə hərgiz çeşme-i ḥeyvān
Təkəllümlə bu pünhān sirri bir aç āşkār eylə

5. Əgər ol büt əlində Żū`iyā mey cāmını görsön
Dil ü dünyā vü dīn ü cān ayağınə niẕār eylə

200[2]
mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

1. Köñül verdim vəfālı sanubən bir yārə bī-hūdə
Cəfā eylən o bəd-ẖū bī-vəfā ẖūn-ẖᵛārə bī-hūdə

2. Olub ol şəm' ġeyrə mən onun rūy-ı firāqındə
Dəm-ā-dəm yandım āhım ātəşindən nārə bī-hūdə

3. Ruẖ u zülfün ẖəyālilə köñül hər rūz u şəb ġəmdən
Olubdur zār u sər-gərdān gəzər āvāra bī-hūdə

4. Ġəm-i ruẖsārı bəsdir gūşə-i möḥnətdə mən zārə
Aparmun dostlar bi`llāh məni gülzāra bī-hūdə

5. Ṭəbībā Żū`īnün dərdi saqalmaz dərd-i hicrāndır
Cəfā çəkmə 'əlāc etmə belə bīmāra bī-hūdə

201[3]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Kim verdi dil mənim təki bu dil-rübālarə
Kim düşdi 'eşqdən belə mən tək bəlālarə

2. Qaldım o ẖāl-i mehri ilə küfrdə əsīr
Düşdim o çīn-i zülfün ucundan ẖətālarə

3. Əğyāra verme dərd ü ġəmin ol pərīvəşün
Yā Rəb nəsīb-i dərdini qıl āşnālarə

4. Şāhı olə sənün təki ey māh bir kəsün
İnṣāfdur kim olə yüvünci gədālarə

[1] 91a
[2] 93b
[3] 94a

5. Lüṭf eylə Żū`iyə elə cövrün ziyādə kim
Dīvānə köñlüm ʻādət edübdir cəfālarə

202[1]
mefʻūlü / fāʻilātü / mefāʻīlü / fāʻilün

1. Gördüm o māhı oldı köñül mübtəlā genə
Düşdi bəlālarə bu dil-i pür-bəlā genə

2. Ṣayd etdi tāzədən dil-i əndūhuna kimi
Peykān-ı ġəmzədən o büt-i bī-vəfā genə

3. Saldun həzār möhnətə ey çərẖ-i dūn məni
Sölə görim nə eylədim āyā saña genə

4. Başın kəsüb ayağə sal ol zülf-i pür-ẖəmi
Çün baş olur o yüzi qaradan ẖəṭā genə

5. Bī-ʻārlıq görün nə qədərdür bu Żū`īdə
Ol bī-vəfāyə cānını eylər fədā genə

203[2]
fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilātün / fāʻilün

1. Cəmʻ edüb zülfün[3] bəlā ẖeylin gəlüb cān üstünə
Gör nə cəmʻiyyət qılublar bir pərīşān üstünə

2. Sünbül-i zülfi tökülmüş rūyınə ol güllər (?) ẖūn
Eylə kim əbr-i bəhārı mehr-i rəẖşān üstünə

3. Sölədim ey sərv dut çeşm-i üzə mənzil dedi
Məskən etmək mümkün olmaz bəḥr-i ʻümmān üstünə

4. ʻĀriż-i gül-gūnun üzrə ol iki ẖāl-i siyāh
Gūyiyā ol nöqṭədür kim yazılur qāl üstünə

5. Rəḥm et ey məh Żū`iyə möḥnət-i hicrün bugün
Qəṣd edübdir imdi cān-ı zār u nālān üstünə

204[4]
feʻilātün / feʻilātün / feʻilātün / feʻilün

1. Dil-i sūr eyləmək ülfət ləb-i ẖəndānı ilə
Görək āẖır nə edir çərẖ çalışur cānı ilə

2. Dögi müjgān-ṣafı çeşmimdəki peykānlarıdur
Ki çıqub dişrə gözimdən cigərim qanı ilə

3. Necə əğyārı görim mən ki ölürdüm ġəmdən
Gər görirdim ki düşüb sāyə gəzir yanı ilə

4. İstəməm ləẕẕət-i vəṣlin o sitəm-kārə gülün
Ḫū dutub bəs ki köñül möḥnət-i hicrānı ilə

5. Küfr-i zülfilədi īmānun ilən zāhid kim

---
[1] 94a
[2] 94a
[3] zülfün: hicrün (d.)
[4] 94b

Hansı zāhiddi qalan şəhrdə īmānı ilə

6. Sanmə bī-hūşluqım bī-hūdə gördükdə yüzin
Alur ārāmımı bir ġəmzə-i pünhānı ilə

7. Żū`iyā yoẖ elə dil-dūn-ı ġəm hicrānındə
İstəsön vüṣlət əgər ġönçə-i ẖəndānı ilə

205[1]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Gəlib məsīḥ-i köñül zāra āh u zārun ilə
Olub ġərīq cəhān çeşm-i əşkbārun ilə

2. Dilərdi cān ki bulə feyż-i məqdəmün gəl gör
Ki az qalubdı o həm çıqsun intiẓārun ilə

3. H̱əzānun āfəti yetmək gülə odur bā'iṣ
Ki ḥəddini tanımub etdi bəḥṣ 'izārun ilə

4. Nigārım oldı günüm qara hicrdə bi`llāh
H̱əyāl-i ḥəlqə-i gīsū-yı tābdārun ilə

5. Budur cəhāndə təmənnāsı Żū`ī-i zārun
Olə şəhīd sənün tīğ-i ābdārun ilə

206[2]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. H̱˘oş ol ki var idi başımdə nəş`ə-i bādə
Gözimdə 'āriż-i gül-gūn-ı dil-bər-i sādə

2. Bir əldə sāğər-i mīnā bir əldə ṭürrə-i yār
Təmām tār u dəf çəng cümlə āmādə

3. Nə ẖovf-ı ātəş-i dūzəẖ nə meyl-i rövże-i ẖüld
Nə ḥūr u cənnət-i ġılmān düşərdi mi yādə

4. Həzār ḥeyf ki getdi o günlərim əldən
N`edim bu çərẖün əlindən kimə gedim dādə

5. Əgər behiştdə min ḥūr versə Tarı baña
Dögül 'əvəż birinə ol günün bu dünyādə

6. Hanı behiştdə ol şūẖ tək rəfīq-i şəfīq
Ki mūmiyā-yı fərəḥdür qulūb-ı nā-şādə

7. Nə fā`idə elə gündən ki fövt olub Żū`ī
Baña gəlür elə kim gördügümdi rö`yādə

207[3]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Ey dil nəẓārə eylə cəhān kār u bārınə
Aldanmə gülşən ü gülünə növ-bəhārınə

---

[1] 95a
[2] 115a
[3] 121b

2. Gör ʻāqibət nə eylədi bu zārə kūj-püşt
Beş gün içində Rüstəm ü İsfəndiyārınə

3. Hīç kimsə mülk-i dövlətə məğrūr olmasun
Cəmşīdü ki peşīn nə apardı məzārınə

4. Əczā-yı ḫāk cümlə şəhənşəh vücūdıdur
Ol baş qarışmış imdi bu başmaq ġubārınə

5. Toprağə döndürüb neçə yüz min pərīveşi
Ḫākından imdi gül bitüb oḫşar ʻizārınə

6. Dərd-i şərāb-ı ḫumda Fəlāṭūn ġubārıdur
Dövrān nə ḥāk gör gətürüb rūzgārınə

7. Məğrūr olmə ey dil-i dīvānə ʻibrət al
Bāḫ diqqət ilə bu fələkün bir mədārınə

8. Hər ẕərrə ḫāk bir ṣənəmün al yuvaqıdur
Fərş-i rəh olmuş imdikinün rəh-kənārınə

9. Bir vəqt olur ki imdikinün qədd ü qāmətin
Kərpic kəsüb qoyarlar o vəqtə ḥaṣārınə

10. Yoḫdur bu ḥālə vāqif olan Żū`ī hīç kəs
Gəlməz bu növʻ gövhər-i əsrār kārınə

208[1]
mefʻūlü / fāʻilātü / mefāʻīlü / fāʻilün

1. Meysiz bəhār u seyr ü ṣəfādan nə fā`idə
Bī-yār cām-ı rūḥ-fəzādan nə fā`idə

2. Mey bəzmi yār vəṣli gülüstāndə ḫˇoşdu līk
Bī-həm-dəm ilə bəzm-i ṣəfādan nə fā`idə

3. Bir gün mənim murādım ilə dövr qılmadı
Dövr-i sipihr ü çərḫ-i dəğādan nə fā`idə

4. Cəmşīd yā Sikəndər əgər olson ey köñül
Āḫır fənādı çünki fənādan nə fā`idə

5. Çoḫ olmə şīftə gül-i gülzār-ı ʻāləmə
Hər bir nigār-ı bī-sər ü pādan nə fā`idə

6. Bəd-bəḫt ü nīk-baḫtlıqun bāʻis̱in bilən
Çün yoḫdı lāf-ı ẕehn ü ẕəkādan nə fā`idə

7. Bər-bād oldı āḫırı bād üzrə ḥökm edən
Bilqeys-i təḫt-i mülk-i səbādan nə fā`idə

8. Āḫır çürir[2] ḫakdə pāy-māl-i ḫəlq olur
Bu ṭəmṭərāq rüfʻət-i cādan nə fā`idə

9. Bī-hūdə çoḫ da qılma namāz eyləmə duʻā
Żū`ī bu nā-qəbūl duʻādan nə fā`idə

---
[1] 122b
[2] çürür: çözür

209[1]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Salmasun nərgis-i məẖmūruva zülfün sāyə
Qoymə şāh-bāzə olə zāğ [u] zəġanın həm-sāyə

2. Bāvər etməm sənə həmtā olə dünyādə bu gün
Enə gökdən yerə bir vəchdə yüz min āyə

3. Çək cəzādur sənə dīvānə köñül mən demədim
Zülfünə bağlama dil düşmə belə sevdāyə

4. Nəş`ə-i lə'l-i ləbün ẕövqüni zāhid bilsə
Kāfirəm meyl eləyə Kövsər ilə ḥavrāyə

5. Özün inṣāf elə ey şūẖ sitəmdür bəddür
Eləməzlər bu qədər ẓülm-i sitəm tərsāyə

6. Kāş 'āşiq saña olmaydım əzəldən ey māh
Salmayaydım başımı munca ġəm-i ġovqāyə

7. Özgədür şīvəsi Żū`ī bu pərī ruẖsārun
Verməyüb Ḥəq bunı hər māh-ı mələk sīmāyə

210[2]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Görmüşəm dün gecə ẖᵛurşīd-i dirəẖşān yuẖudə
Yetüşür[3] vüṣlətə kim görsə bu 'ünvān yuẖudə

2. Vəṣldə yetmiş idim ẕövq-i ṣəfā eylər idim
O ṣifət kim olə bir kimsənə sulṭān yuẖudə

3. Ləb-i şīrīn şəkərbārıvə verdim köñlüm
Ṣanki oldım o gecə ẖosrov-ı dövrān yuẖudə

4. E'tibārı yuẖunun yoẖdı əgər 'āləmdə
Ṣidqlə çünki gətürdim saña īmān yuẖudə

5. Ṣübḥ qıldı yüzüvə Żū`ī irādətlə nəẓər
Çünki mən görmiş idim bāğ-ı gülüstān yuẖudə

211[4]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Ümīd var bu bəzmə o yār bir də gələ
Füsürdə gülşənə ol növ-bəhār bir də gələ

2. O lālə-ruẖ gözəlim lüṭf ilə şükuftələnüb
Məni bu növ' görüb dāğdār bir də gələ

3. Ümīd kəsmə köñül tīr-i ġəmzəsindən kim
Su arẖə bir gəlüb ümmīd var bir də gələ

4. Bu 'ərṣə qalmıyə ẖālī ḥərīfdən yā Rəbb

---
[1] 125a
[2] 126a
[3] yetüşür: yetür şəh
[4] 132b

Gəlüb gedübsə də ol şəh-süvār bir də gələ

5. Cəhānı belə görüb əhl-i məʻrifət getdi
Bu ʻəṣrdə sölə Żū`ī nə var bir də gələ

212[1]
mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün

1. Gətür sāqī qədəḥ kim yandı cān bu zəhr-i bī-cāyə
Fədā cān u tənimdür doğrı rind-i bādə-peymāyə

2. Riyādan ẖəlq içün qurmış neçə yüz dām-ı təzvīrin
Aparur cənnətə ṣāḥib olub firdövs-i əʻlāyə

3. Nə bir zāhiddür ancaq rāh-ı rəsm-i şərʻdən ẖāric
Təmāmən ġərqdür bu ġəflət ü cəhl ilə dəryāyə

4. Cəhāndan olub tərk insāniyət üslūb-ı qānūnī
Dönübdür Leyliyə zər ẖəlq də Məcnūn-ı şeydāyə

5. Zərə H̱āliq deyürlər saẖlayurlar çoẖ ʻəzīz anı
Verüblər dīn evin bu küfr ilə tārāc-ı nəʻmāyə

6. Ḥəqīqət ʻāləmində yoẖ təfāvüt ẕərrə miqdārı
Nə fərqi yā Menātə qulluq et yā Lāt u ʻUzzāyə

7. Nə dīndür hansı məẕhəbindü yā Rəbb kim səẖā əhlin
Səfāhət əhli derlər ṣāḥib-i eḥsān-ı əʻṭāyə

213[2]
mefʻūlü / fāʻilātü / mefāʻīlü / fāʻilün

1. Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā ilə
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā ilə

2. Bənd oldı çīn-i zülfünə dil mürği nā-gəhān
Düşdim bu dām-ı ʻeşqə genə mən ẖəṭā ilə

3. Nāṣiḥ məẕəmmət etmə məni dərd-i ʻeşqdə
Nə çārə rūzgārdə ḥökm-i qəżā ilə

4. Nə məndən et şikāyəti nə yārdan köñül
Hər nə ʻədāvətün olə eylə H̱udā ilə

5. Nə var firāqə tāb nə dildārə dəst-rəs
Çərẖün nədür ẖüṣūməti mən-bī-nəvā ilə

6. Çək imdi ey köñül ġəm-i hicrān bəlāsını
Sən nīşə ülfət eylədün hər bī-vəfā ilə

7. Zülfi tək oldı mı necə sin qara günlərün
Mehr etmə demədim saña hər məh-liqā ilə

8. Sor ḥālımı tərəḥḥüm ilə kim əsīriñəm
Nə ʻeybi gər təkəllüm edə şəh gədā ilə

9. Nūş-ı ləbündi dərd-i dil-i Żū`iyə dəvā

[1] 137a; 137b
[2] 166a

Loqman ʻəlāc bilməz onə yüz dəvā ilə

214[1]
mefʻūlü / fāʻilātü / mefāʻīlü / fāʻilün

1. Ver sāqī bādə tā içək ol māh-rū ilə
Bəlkə günāh ḫəṭṭi[2] pozulsun bu su ilə

2. Bi`llāh behiştdür baña hər yerdə gər olam
Ol müşk-i mū-nigār u mey-i müşk-bū ilə

3. Az cəhd qıl vüṣālə köñül ṣəbr qıl dayan
Kim tapdı ārzūsunı bu cüst [ü] cū ilə

4. Ey cān çoḫ etmə ləʻl-i ləbi ārzūsunı
İskəndər öldi dəhrdə bu ārzū ilə

5. Yüz āh-ı sūznāk ilə vəṣlə yetüşmədim
Zāhid necə tapar sölə bu hāy u hū ilə

6. Qoy ʻeşqinün həlākı olum ey göz ağlama
Yoḫ ḥācəti şəhīd olanun şüst [ü] şū ilə

7. Zāhid dilər ki ḥūr ilə olsun behiştdə
Mən gülşən içrə bir neçə həm-dəm səbū ilə

8. Yā Rəb gələn bəhār ṣəfā-yı vüṣāl ver
Çün yetmişük kərəvət-i hicr ilə bu ilə

9. Ol ātəşīn-şərābı gətür sāqī Żū`iyə
Bəlkə günāh dəftəri bu sulə yuilə

215[3]
feʻilātün / feʻilātün / feʻilātün / feʻilün

1. Hər kim istər özini ġüṣṣədən āzādə qılə
Olmasun kim ṭələb-i rūzī nihādə qılə

2. ʻĀqibət mənzili çün təḥt-i s̱ərādur bī-şək
Gər bu gün məsnədini övc-i s̱ürəyyādə qılə

3. Çün yəqīndür ki kil-i kūzəgər āḫır oləcaq
İmdi lāzımdı səbūlərdə mey āmādə qılə

4. ʻĀqil ādəm odı kim olməyə dīvānə-i māl
Həm-dəmin cām-ı mey ü yār-ı pərī-zādə qılə

5. Olə Ḫosrov edə Şīrīn ü şəkərlə ʻişrət
Ṭəʻnə bir ṣūrətə bənd olmaqə Fərhādə qılə

216[4]
mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün / mefāʻīlün

---
[1] 167a
[2] ḫəṭṭi: ḥərfi (d.)
[3] 168a
[4] 168b

1. Urub çün bərg-i gül həm-rəngliq lāfın dodaġ ilə
Ṣəbā toprağə salmış hər yetən tapdar ayaġ ilə

2. Özün təşbīh edübdür lālə çün ruḫsārıña ey gül
Budur vəchi ki qalmışdur biyābānlardə dāğ ilə

3. Nə lāzımdır şəb-i hicrān ara ḥāl-i dilim sormaq
Bilürsən rövşən olmaz ‘āşiqün bəzmi çıraġ ilə

4. Gərək mə‘şūq özi cəzb eyləsün ‘uşşāqını vəṣlə
Yetüşməz vüṣlətə gər gəzsə yüz min il soraġ ilə

5. Nə yerdə olsə ‘āşiq yār ilən gülşəndən əfżəldür
Açılmaz köñli bi`llāh yārsız yüz seyr-i bāğ ilə

217[1]
fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün

1. Növ-bəhār oldı çəmən-pūş oldı ṣəḥrālar genə
Səbzələr tək qaynaşur başlardə sevdālar genə

2. Nəqd-i firdövs-i bərīn ḥāṣil qılub yüz sūr ilə
Əyləşürlər rövżələrdə bādə-peymālar genə

3. Cənnət-i ə‘lādan artuq ẕövq var hər gūşədə
Bağlar-ı firdövs ḥūrī māh-sīmālar genə

4. Bir ṭərəf ṣavt-ı bəlābil bir ṭərəf āvāz-ı tār
Ġülġül-i mīnā salur baḫ gör nə ġavġālar genə

5. Lālələr çün doldurub ṣəhbā-yı jālə cāmınə
Biz də cāmə dolduraq lāzımdı ṣəhbālar genə

6. Kīsə ḫālīdür bəhār əyyāmı artar möḥnətim
Mövc urar dəryā-yı dildə min təmənnālar genə

7. Növ-bəhārun yoḫdı ẕövqi cām u cībi ḫālīyə
Rəhn-i cām-ı mey olub çoḫ cübbə çuḫalar genə

218[2]
fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün

1. Çəkmənəm ol kūdən əl gər cövr-i əğyār olsə də
Bülbül eylər mi gülüstān tərkini ḫ^vār olsə də

2. Kəc-tərāzū olmə çoḫ gördükdə māhım müştərī
Yūsifə olmaz Züleyḫā yüz ḫərīdār olsə də

3. Yüz qərīnə keçsə sən tək māh bulmaz gər fələk
Gündə min kəz kürrə(?)-i ərż üzrə səyyār olsə də

219[3]
fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

1. Başda var şūr əgər əldə ayaġ olmasə də
Ḫ˘oş keçir yār ilə bəzm içrə çırāġ olmasə də

---

[1] 169b
[2] 112b
[3] 131a

2. Kūy-ı yārə yüriyür ‘āşiq-i sādiq bi`llāh
Mār tək gər əzilüb kəlləsi sağ olmasə də

3. Təki bir gül-bədənün vəṣli müyəssər olsun
Ḫˇoş keçər ‘āşiq içün gūşe-i bāğ olmasə də

Ḥarfü`l-Yā`

220[1]
mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün

1. Olubdur tāzədən dil[im] pərī-ruḫsār ḥeyrānı
Ki vardur zülf-i sevdāsılə yüz mən tək pərīşānı

2. Təcəllā-yı cəmālın gör o şūḫ-ı māh-sīmānun
Ki döndürmüş şü‘ā‘-ı vādī-i Sīnāyə Şirvānı

3. Bizi sūzən təki gözdən salubdur riştə-i zülfin
N`olə zəncīr edüb qeyd etsə bu məcnūn-ı ‘uryānı

4. ‘Əcəb yoḫ məḥv olə cismim təcəllā-yı cəmālından
Bu şölə yandurubdur dāğlə Mūsā İbn-i ‘Ümrānı

5. İki ay var hilālə döndürübdür cismimi bu ġəm
Kim ol ḫᵛurşīd ilə yā Rəb nə gündür vüṣlət-imkānı

6. Mənəm Maḥmūd-ı zārī ol Ayāz-ı s̱ānīnün Żū`ī
Ki çāruq ilə olmuş şəhrdə məşhūr dükkānı

221[2]
mef‘ūlü / fā‘ilātü / mefā‘īlü / fā‘ilün

1. N`oldı bugün bu bəzmə o məh-pārə gəlmədi
Qoydı bizi bu növ‘ güni qarə gəlmədi

2. Ya tərk edün bu bəzmi yıqun bu büsāṭı ya
Ol bī-vəfā nigārə edün çārə gəlmədi

3. Bülbül kimi fəğān ilə qan oldı köñlümüz
Ol növ-şüküftə ġönçə bu gülzārə gəlmədi

4. Cəm‘ oldı müştərī dutubən əldə nəqd-i cān
N`oldı ki Yūsifim belə bāzārə gəlmədi

5. Ol āhū-yı rəmīdə-i ṣəḥrā-yı ülfəti
Kim eylədi bu bəzmdən āvārə gəlmədi

6. Şimşād u sərvini qoparun güllərin pozun
Hər bāğdə o sərv ki rəftārə gəlmədi[3]

7. Şəkkər-ləbim məzāqını təlḫ etdi Żū`īnün
Bu bəzmdə ki lüṭf ilə güftārə gəlmədi

222[4]

[1] 79a
[2] 79b
[3] Hər bāğdə o sərv ki rəftārə gəlmədi: Ol bāğı kim o sərvim rəftārə gəlmədi (d.)
[4] 80a

mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Ḫᵛoş ol zəmān ki yār mən-i zārə yār idi
Çeşmim cəmālı 'əksi ilə lāləzār idi

2. Köñlim ḫᵛoş idi lālə kimi 'āriżin görüb
Ḥəsrətlə ġeyrlər yürəgi dāğdār idi

3. Hər dəm qılurdum ol gül-i ruḫsārınə nəẓər
Qış mövsümi yəqīn baña bir növ-bəhār idi

4. Ṣəd-ḥeyf düşdim ayrı o növ-rəs ġəzāldan
Kim çīn-i zülfi ḥəsrət-i müşk-i Tatār idi

5. Əfsūs yandım ātəş-i hicrānə 'āqibət
Yād ol ki vəṣli ilə köñül kām-kār idi

6. Göz 'āriżində ləb ləbi üstündə başdə şūr
Dil şād-kām u əldə mey-i ḫᵛoş-güvār idi

7. Gəh nāz u gəh girişmə gəhī lüṭf ü gəh 'itāb
Vəṣlində Żū`ī gör ki nə həngāmə var idi

223[1]
Mefā'ilün / Fe'ilātün / Mefā'ilün / Fe'ilātün
Mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Mənim də istəyürəm mehrbān nigārım olaydı
Ki ẕövq-i vəṣli ilə yaḫşı rūzgārım olaydı

2. Biləydi çəkdigimi dərd-i firqətində onun
Qılandə 'ərż cəfāsını şərm-sārım olaydı

3. Əgərçi olmasa də nəqd-i cānımız məqbūl
Yanındə ẕərrə qədər bārī e'tibārım olaydı

4. Firāq-ı möḥnəti ġürbət-bəlāsı çərḫ-ələmi
N`olurdı muncə ġəmə bircə ġəm-küsārım olaydı

5. Ḫəzān-ı hicrdə 'ömrim tükəndi ṣəd əfsūs
N`olurdı yā Rəb vəṣli ilə növ-bəhārım olaydı

6. Ya ol nigārdə yā Rəb olaydı mehr ü vəfā
Ya məndə muncə ġəmə ṭāqət ü qərārım olaydı

7. Ġərəż bu dərd ü bəlā cümləsi gedər Żū`ī
Tərəḥḥüm eyləyübən gər o yār yārım olaydı

224[2]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Yā edün ḫəncər-i bī-dād ilə ṣəd pārə məni
Qana döndi cigərim yā yetirün yārə məni

2. Dutmə ṭüğyān edüb ey əşk gözim rövzənini
Səni Tarı qoy edim oñlə nəẓārə məni

---
[1] 82b
[2] 87a; 88a; 93b

3. Eləməzdi bu şifət ləşkər-i dərd ü ġəm əsīr
Görməsəydi belə bī-ṭāqət ü bī-çārə məni

4. Bār`İlāhī görim olsun belə mən tək nālān
Yār kūyundan o kəs kim edüb āvārə məni

5. Żū`iyā möḥnət-i hicrində dil-i ẖūnīndür
Belə möḥtāc qılan gündə yüz əğyārə məni

225[1]
fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilātün / fā'ilün

1. Ey ẖˇoş ol günlər ki bəzmimdə nigārım var idi
Ẕövq-i dīdārıylə köñlümdə qərārım var idi

2. Gəh dolanub başınə ol kākül-i müşkīni tək
Gāh qurb-ı vəṣldə būs u kənārım var idi

3. Getdi ol günlər ki zülf ü 'āriżindən ol gülün
Sünbülüm müşküm gülüm bāğım bəhārım var idi

4. Ḥeyf keçdi rūzgārım hicr ilə yād ol zəmān
Kim ənīsim mūnisim yārım nigārım var idi

5. Rəşk edüb dövr-i fələk məndən ayırdı 'āqibət
Dərd [ü] ġəm dəf'inə kim bir ġəm-küsārım var idi

6. Bar`İlāhī bir də mən görrəm olə ol günləri
Kim vüṣāl-i yārdən ẖˇoş-rūzgārım var idi

7. Żū`iyā bir də görüb ölsəm əgər olmaz ġəmim
Ol nihānı kim vüṣāl-ı gül-'iẕārım var idi

226[2]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Çəkməsin gūşə-i mey-ẖānəyə peymānə səni
Nə rəvādur deyələr zā`ir-i mey-ẖānə səni

2. Almısan ey gözi məẖmūr ələ peymānə
Yoẖsə təngə gətürüb sübḥə-i ṣəd dānə səni

3. Şö'lə-i mey nə şərər cānıvə salmış kim olub
Şəm'-i mey-ẖānəni ṭəvf etməgə pərvānə səni

4. Ḥəẕər et gövhər-i nā-süftəsən ey gül mey-i nāb
Çəkməsün meykədələr gəncinə əfsānə səni

5. Żū`īnün pəndin eşit eyləmə çoẖ bādəyə meyl
Tā ki el söləməsün bī-ẖˇod-ı dīvānə səni

227[3]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Etsön (?) də eylə tīr-i bəlāyə nişān məni
Salmə nəẓərdən ey büt-i nā-mehrbān məni

---

[1] 91b
[2] 97a
[3] 97b

2. Əğyāra ilticā edərəm imdi hicrdə
Salmış nə gūnə günlərə gör āsmān məni

3. Əz-bəs ki nālə qıldı firāqundə ey pərī
Rüsvā-yı ʿāləm etdi dil-i nā-təvān məni

4. Bah gör nə növ’ saldı qara günlərə köñül
Ḫāl-i siyāh u gīsū-yı ʿanbər-fəşān məni

5. Żū`ī ġəm-i dəhānı ilə ol sitəmgərin
Görsön vücūdımı yoh edərsən gümān məni

228[1]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Aldı o Türk-i məst mənim iḫtiyārımı
Tārāc qıldı ḫānə-i ṣəbr ü qərārımı

2. Getdi baña bir oḫ urub o şūḫ-ı tünd-ḫū
Tapşurdı yaḫşı saḫlə mənim yādgārımı

3. Hicründə gözlərimdən aḫan qəṭrə qəṭrə qan
Döndürdi lāləzārə nigārım kənārımı

4. Düşsə ṣəbā güẕārun əgər kūy-ı yārə bir
Sölə bu möḥnət ü ġəmimi āh [u] zārımı

5. Dil-kişvərini etdi müsəḫḫər sipāh-ı ġəm
Yā Rəb tərəḥḥüm et yetür ol şəh-süvārımı

6. Ölsəm ġəmilə kūy-ı nigārımdə dəfn edün
Şāyəd o kūy iti basə bir gün məzārımı

7. Cövr-i zəmānə möḥnət-i hicrān cəfā-yı yār
Żū`ī tək āḫır etdi qara rūzgārımı

229[2]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Ey نون والقلم[3] qədd ü qaşun kināyəti
والشّمس sūrəsi dəḫi ruḫsārun āyəti

2. والنجم[4] qəṭrə-i ‘ərəq-i ‘āriżivə şərḥ
واللّيل[5] çīn-i zülf-i siyāhun ḥekāyəti

3. اسّاعته اتيه[6] ḫəbəri qāmətündədür
Gīsūləründədür dəḫi Mūsā kərāməti

4. Hicrān-ı həlākım məni lüṭfünlə zində qıl
Müdġəmdi ləbləründə çü ‘Īsā ‘əlāməti

---

[1] 101a
[2] 108a
[3] Kalem suresi, 1. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=68&ayet=1
[4] Necm suresi, 1. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=53&ayet=1
[5] Leyl suresi, 1. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=92&ayet=1
[6] Mü`min suresi, 59. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://www.kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=40&ayet=59

5. ‘Eşqün yolundə verməyin īmānı Żū`ī tək
Getməz behiştə yüz il olə gər ‘ibādəti

230[1]
fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilātün / fā‘ilün

1. Ġəmdən incimiş tənim mūy-ı meyānun ṣədqəsi
Çeşm-i pür-ḫūnum ləb-i gövhər[2]-fəşānun ṣədqəsi

2. Bī-sütūn-ı cismimə yüz tīşə-i möḥnət uran
Ḫəstə cān Fərhādvəş Şīrīn-zəbānun ṣədqəsi

3. Ey kəmān-əbrū müjün peykānı yüz min cān alur
Yayə dönmüş qāmətim tīr ü kəmānun ṣədqəsi

4. Nəḫl-i ṭūbāyə verür riżvān həmīşə pərvərīş
Tā ki bir gün eyləsün sürūr u əlvān ṣədqəsi

5. Gər ləb-i lə‘lüñə verdi Żū`ī cān ‘eyb eyləmə
Rəsmidür bu kim qılurlar cānı cānun ṣədqəsi

231[3]
mef‘ūlü / fā‘ilātü / mefā‘īlü / fā‘ilün

1. Ey rūy-ı alı rövże-i riżvān nişānəsi
Ḫiżr-i ḫəṭündi çeşme-i ḥeyvān nişānəsi

2. Yūsifdən irs̱ ilə bu vəcāhət yetüb saña
Sənsən zəmānədə məh-i Kən‘ān nişānəsi

3. Rūyun bəyāżı məṭlə‘-i ḫ^vurşīd-i āsmān
Ḫəṭṭün səvādı āyə-i Qurān nişānəsi

4. Ey şūḫ urmusan kimi bilməm qanaryə (?)
Var dāmənündə tāzə genə qan nişānəsi

5. Tə‘ẓīm ilə dutub yüzüvi qarə tellərün
Kāfirdə var görün genə īmān nişānəsi

6. Żū`ī nə eyləyübdi saña bilməzəm ki var
Hər baḫışundə qətlinə fərmān nişānəsi

232[4]
mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün

1. Gəl ey gözəl ġəm-i ‘eşqünlə zār qoymə məni
Firāq-ı zülfün ilə bī-qərār qoymə məni

2. Ümīd-i və‘de-i vəṣlünlə qanə döndi cigər
Amāndı qanımı tök intizār qoymə məni

3. Gözim yaşından olur bir də Nūḥ-ṭūfānı
Bu qədri hicrün ilə əşkbār qoymə məni

---

[1] 108b
[2] gövher: nevher
[3] 109a
[4] 109a

4. Şəb-i firāqdə yārun ẖəyāl-ı çeşmi ilə
Həlāk eylədi sāqī humār qoymə məni

5. Fərāğət-i tən ü cān məstliqdədür sāqī
Gözün fədāsı olum hūşyār qoymə məni

6. Cəfādan əl göti rəḥm eylə Żū`ī-i zārə
Şikəstə-i ələm-i rūzgār qoymə məni

233[1]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Ġönçə tək köñlümi lə'lün həvəsi qan etdi
Mehr-i ruẖsārun onı lə'l-i Bədəẖşān etdi

2. Dəhənün sirrinə vāqif olan əlbəttə bilür
Ḫiżr bī-cā ṭələb-i çeşme-i ḥeyvān etdi

3. Zülf-i ṭərrārə nəẓər eylə ki cādūluq ilə
Da'vā-yı mö'cüzə-i Mūsī-i 'ümrān etdi

4. Tīrə etmişdi dil-āynəsini jəng-i firāq
Vəṣl-i ruẖsārun onı bir məh-i tābān etdi

5. Dəhənün mö'cüzini gördi cəhān içrə Məsīḥ
Qaçuban gökdə özin 'əcz ilə pünhān etdi

6. Żū`iyā məḥrəm edib zülfünə rūyun hər gün
Kāfiri ẖāzin-i gəncīnə-i īmān etdi

234[2]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Oğrun nigāhı bir şənəmün aldı cānımı
Pünhān təbəssümi dəẖi tāb u təvānımı

2. Cān verməyübdi cān almış mürdədən Məsīḥ
Bir dəmdə aldı çün ləbi rūḥ-ı rəvānımı

3. Ḫ˅urşīd tək cəmālıvə mən şəm' sölədim
Vācibdi yandırub məni kəssün zəbānımı

4. Gīsūlərün ġəmində pərīşānam eylə kim
Bir əjdəhā alubdı mənim iki yanımı

5. Tā māh-rūyun 'əqrəb-i zülfündə görmüşəm
Bildim yəqīn budur qəmərdə Qur`ānımı

6. Mū sölədim meyānınə yoẖdur sözün dedi
Żū`ī gətürmə ortalıqə mūmiyānımı

235[3]
Mefā'ilün / Fe'ilātün / Mefā'ilün / Fe'ilātün
Mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

---

[1] 109b
[2] 111a
[3] 115a

1. Keçən bəhār kimi n`olə bu bəhār gələydi
O lālə-ruẖlə edək gəşt-i lāləzār gələydi

2. Neçə rəfīq-i müvāfiqlə əldə bādə-i gül-gūn
O gül-ʻiẕār cəfā-cūy-ı bādə-ẖᵛār gələydi

3. Edeydük hər ṭərəfə seyr dəst dər-gərdən
Nəẓārəyə bizə rəşk ilə hər nigār gələydi

4. Bəhār odur ki olub cīb ü cām mālāmāl
Bizimlə ṣöḥbətə ḥāl əhli hər nə var gələydi

5. Qışun uzun gecəsi getdi dāğlən Żū`ī
Bəhār ilə belə ol sərv-i gül-ʻiẕār gələydi

236[1]
mefāʻilün / feʻilātün / mefāʻilün / feʻilün

1. Ḫˇoş ol ki meykədədə āşiyānəmiz var idi
Müdām ġülġül-ı meydən tərānəmiz var idi

2. Edəndə məscidə dəʻvət bizi mü`əẕẕinlər
Su`ālı rəddinə yüz min bahānəmiz var idi

3. Ḫarābə mülki ẖarūf u fürūş əbā vü qəbā
Şərābə ṣərf elədük hər təvānəmiz var idi

4. Əgərçi olmuşuq imdi əsīr-i qayd-ı ʻəyāl
Dögüldi belə bizim də zəmānəmiz var idi

5. Əgərçi Żū`ī kimi imdi ẖānə bərdūşam
Ḫoş ol ki meykədələr içrə ẖānəmiz var idi

237[2]
mefāʻilün / feʻilātün / mefāʻilün / feʻilün

1. Ḫˇoş ol zəmān ki mey-i ṣāf u Dərġəmim var idi
Nə dərd ü möḥnət-i dünyā vü nə ġəmim var idi

2. İçüb şərāb olub məst künc-i meykədədə
Ḫudā bilür ki o günlər nə ʻāləmim var idi

3. Rəfīq-i həm-dəm ü sāqī vü sādə vü bādə
Dəm ol dəm idi o dəmlər ʻəcəb dəmim var idi

4. Cəmāl-āynəsilə Sikəndər ilə köñül
Şərāb u cāmlə yüz ḥəşmət-i Cəmim var idi

5. Nə ẖᵛāhiş eylər idim məṭləbim olurdı rəvā
Ze-bəs ki kīsədə dīnār u dirhəmim var idi

6. Müdām gülşən ü gülzār-ı ʻeyş ü ʻişrətimə
Şərāb-ı nāb ilə hər şəbdə şəbnəmim var idi

7. Nə növʻ zəẖmlərim olsə dildə Żū`ī tək
Əmīrẖān səẖāsıylə mərhəmim var idi

---
[1] 117a
[2] 120a

238[1]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Hər bəzmdə ki 'āşiqə bir həm-dəm olmadı
Yüz bādə-sādə olsə o dəm bir dəm olmadı

2. H̱üşk oldı nəẖl-i 'eyş ü nihāl-i ümīdimiz
'Ömrimdə bir ḥədīqə-i 'eyşim nəm olmadı

3. Kāvūsvār dīv-i ġəmə olmuşam əsīr
Bu ẖəbsdən ẖilāṣımə bir Rüstəm olmadı

4. Gəh bādə gāh sādə gəhī nəğmədən 'əlāc
Etdim vəlī köñüldən dəf'-i ġəm[im] olmadı

5. Zəẖm-i ẖədəng-i dərd-i dil-i bī-qərārımə
Dāru`ş-şəfā-yı dəhrdə bir mərhəm olmadı

6. Ṣəd-ḥeyf keçdi fəṣl-i gül ü mövsüm-i bəhār
Bir dil bilən müṣāḥib ü bir məḥrəm olmadı

7. Hər şey` kəm ü ziyād olur 'āləmdə rəsmdür
Żū`ī nədən mənim də ġəmim bir kəm olmadı

239[2]
mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlü / fe'ūlün

1. Yā Rəb niyə dövrān belə bī-pā vü sər oldı
Vəż'i dolanub ḥāləti bəddən bətər oldı

2. Bir kimsədə yoẖ şīvə-i inṣāf u mürüvvət
Dəccālə dönüb ẖəlq qiyāmət məgər oldı

3. Əḥkām-ı H̱udā şər'-i peyəm-bər unuduldı
Bu ẖəlq-i zəmānun Tarısı sīm ü zər oldı

4. Lāzım dögi bu 'əṣrdə nə nām nə nāmūs
Pūl olsun təki 'eyb eləməz hər nə gər oldı

5. Hər şām u səḥər Żū`ī münācāt elədim çoẖ
Bilməm nə içün muncə du'ā bī-əs̱ər oldı

240[3]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. H̱ˇoş ol zəmān ki vüṣālun baña 'eyid idi
Behişt-i 'ədn məqāmım mīm də Kövs̱ər idi

2. Yoẖ idi dildə ġəm-i hicr şād vəṣlün ilə
O gün bir özgə gün idi o vəqt dīgər idi

3. Firāq zəhrini görmüb damağımız şīrīn
Məzāqə təlẖ-i kəlāmun mis̱āl-i şəkkər idi

4. Nəẓərdə āynə-i rūyun əldə cām-ı meyim
Qulām idi baña Cəm çākərim Sikəndər idi

---

[1] 120b
[2] 130a
[3] 81b

5. Ḫudā bilür ki o günlər nə ẕövq eylər idük
Gözimdə ʻāriż-i sāqī əlimdə sāğər idi

6. Dəḫi sərāçə-i köñlüm o māhdan rövşən
Məşāmm-ı cān o qara ṭürrədən müʻəṭṭər idi

7. Bəlā-yı hicrə dūçār oldım ʻāqibət Żū`ī[1]
O vəṣldən ki güni bir ilə bərābər idi

241[2]
feʻilātün / feʻilātün / feʻilātün / feʻilün

1. Bu necə şəmʻdi kim bəzmi pür-nūr elədi
Bu ḫarābə köñül eyvānını məʻmūr elədi

2. Möḥnət-i hicr ilə məğmūm idi bu ḫāṭir-i zār
Ləẕẕət-i vüṣləti bir ləḥẓə-i məsrūr elədi

3. Vādī-i Eymənə döndürdi təcəllā-yı ruḫı
Beytü`l-əḫzānımı gūyā cəbəl-i Ṭūr elədi

4. Bu riyādə bu riyā ilə olan əʻmālun
Nədi zāhid ki səni bir belə məğrūr elədi

5. Kim ki ṭāʻətinə məğrūr olə Żū`ī bi`llāh
Bil yəqīndir ki [o] Ḥəqqdən özini dūr elədi

242[3]
mefʻūlü / fāʻilātü / mefāʻīlü / fāʻilün

1. Ḫ`oş ol zəmān o günki bu sinnim cavān idi
Şām u səḥər vəṭəndə köñül şādmān idi

2. Ḥūr-ı behiştə verməz idim hər pərīvəşin
Şīrvān demə ḥəqīqət-i rəşk-i cinān idi

3. Fəṣl-i şitā otaqdə ṭənbūr u tār ilə
Olcaq bəhār mənzilimiz gülsitān idi

4. Bīḫūdlə Rāġib idi həmīşə müṣāḥibim
Həm-dəm müdām Seyyid-i şīrīn-zəbān idi

5. Gözdə cəmāl-i yār qulağımdə ṣavtını
Əldə müdām cām-ı mey-i ərğüvān idi

6. Möḥnət nə şey`di bilməz idim yā ki ġəm nədür
Köñlim həzār ʻişrət ilə kām-rān idi

7. Ġāfil qəżādan āḫırı günlərdə qismətim
Nār-ı səqər nişānı ḫarābə muğān idi

8. Ṣavt-ı bəlābilə bədəl oldı nəfīr-i zāğ
Təqdīrdən baña bu bəlā ərməğān idi

---

[1] Żū`ī: əfsūs (d.)
[2] 135b
[3] 136a

9. Ṣəbr eylə gəl ليبلوكم[1] āyəsin oḫı
Żū`ī bu dərd bəlkə saña imtaḥān idi

243[2]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Bād-ı bəhār cənnət edüb gərçi 'āləmi
Ṣəd-ḥeyf yoḫdı belə behiştün bir ādəmi

2. Rəsm-i səḫā vücūd-ı cəhāndan olubdı ṭeyy
Yoḫ bir nəfər bu ḫəlqün arasında Ḥātəmī

3. Olmur köñül cərāḥətinə kimsədən 'əlāc
Dārü`ş-şəfā-yı dəhrün itüb şanki mərhəmi

4. Ḥākim olubdı mülk-i Süleymānə dīvlər
Bər-bād olubdı taḫt-i Süleymān u ḫātəmi

5. N`etsün fəğānə Żū`ī-i bī-çārə gəlməsün
Yoḫ bu ḫarābə mülkdə bir yār u həm-dəmi

244[3]
Mefā'ilün / Fe'ilātün / Mefā'ilün / Fe'ilātün
Mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Nə vəṣl olaydı İlāhī nə hicr-i pür-ġəm olaydı
Nə ḥūr u cənnət ü ġılmān nə nəsl-i ādəm olaydı

2. Nə yer olaydı nə göklər nə sābit ü səyyār
Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn nə belə 'āləm olaydı

3. Bir iki ləḥẓə behişt-i vüṣāl ṣora dūzəḫ-i hicr
Çü āḫırı budur ol vəṣl də cəhənnəm olaydı

4. Bəlā-yı hicr cəfā-yı rəqīb olmaydı
Şərāb u şāhid ü sāqī həmīşə bāhəm olaydı

5. Ġərīb ü 'āciz ü müżṭər bəlā vü möḥnət-i hicr
Bu qədr dərdimə ey kāş bircə həm-dəm olaydı

6. Keçür həmīşə ġəm-i hicr ü dərd-i ġürbət ilə
N`olurdı belə keçən 'ömr hamudan kəm olaydı

7. Tükəndi 'ömr-i kirāmī fəğān u āh ilə Żū`ī
N`olaydı 'āqibət ālām şād u ḫürrəm olaydı

245[4]
müfte'ilün / fā'ilün / müfte'ilün / fā'ilün

Vələhu Eyżən Silsilə

1. Qıymasə cānānınə kim ki dil ü cānını
Ẓāhir edər 'āləmə 'eşqdə nöqsānını

2. Yol tapə bilməz kişi bədrəqəsiz məṭləbə

[1] Mülk suresi, 2. ayet. Erişim: 6 Nisan 2019, http://kuranmeali.com/AyetKarsilastirma.php?sure=67&ayet=2
[2] 139b
[3] 164a
[4] 165a

Gör nə san qəṭ‘ edər Kə‘bə biyābānını

3. Kim ki Birāhīm təki istəsə olmaq ḫəlīl
‘Eşq mināsındə ẕəbḥ eyləyə qurbānını

4. Ḥəq səni məẓhər qılub āynə-i ẕātınə
Āynəsi ṣāf olan göstəri cānānını

5. Cān ilə dutsun gərək gül kimi bi`llāh ‘əzīz
Kə‘bə-i vəṣl istəyən ḫār-ı muğeylānını

6. Qoymə ḫəzān-ı həvā gülşən-i şövqün pozub
Lāl eləyə ẕikrdən bülbül-i ḫ˘oş-ḫ˅ānını

7. Hardə çatar məqṣədə vādī-i ḥeyrətdə gör
Ṣidq ilə tā mürşidün dutmasə dāmānını

8. Neyl-i ṭərīqət ara ṣidq ilə ġəvvāṣ olan
Mə‘rifətün əḫz edər lü`lü`-i qəlṭānını

9. Şām u səḥər olgilən dərgəhinə cəbhə-sā
Ārzū-yı vüṣāl qıl nə ḥūr u ġılmānını

10. Vüṣlət-i yār olmasə Żū`ī-i şeydā içün
Tarı bilür istəməm rövże-i riżvānını

11. Qıymasə cānānınə kim ki dil ü cānını
Ẓāhir edər ‘āləmə ‘eşqdə nöqsānını

246[1]
mef‘ūlü / fā‘ilātü / mefā‘īlü / fā‘ilün

1. Bir məclisə yetüşdim [o] ḥūr u qüṣūr idi
Çeşm-i rəqīb ü ḥāsid o məclisdə dövr idi

2. Hər bir ṭərəfdə vardı təcəllā-yı nūr u nār
Vādü`l-müqəddəs ondə ‘əyān kūh-ı Ṭūr idi

3. Vādī-i Qüds ü Ṭūrə ḥəqīqət dögül şüpə
Firdövsvār āyət-i rəḥmān ẓuhūr idi

4. ما تشتهى النفوس و تاذ العيون[2] həm
Bu bəzm içində bi`llāhi yüz min kurūr idi

5. Fərş ü fürūş zīnəti istəbrəq ü ḥərīr
Ḫuddām-ı bəzm-i ḫāṣ ḥəqīqətdə ḥūr idi

6. Hər yanə eyləsön nəẓər āynə-i ṣuvər
Hər cānibə yüzün dutasan yüz sürūr idi

7. Bu bəzm-i ḫās qaryə-i Sābunçidə olub
Ev ṣāḥibi Ḫəlīl Bəg-i pür-şü‘ūr idi

8. Həm-bəzm idi bu məclisə Səttār Bəg kim ol
‘İrfāniyyət kitābınə əvvəl süṭūr idi

9. Ẓülmāt-ı ġəmdə dīdə-i ə‘mā-yı Żū`iyə

---

[1] 166b
[2] Nefislerin ünlendiği, gözlerin lezzet aldığı.

Kuḥlu`l-cəvāhir-i kərəm ü lüṭf-i nūr idi

247[1]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. O məhün gəlsə 'itābə ləb-i gövhər-pāşı
Dönəcək lə'lə cigər qanı ilə göz yaşı

2. Fələgün qāmətini yā ki hilālun qəddin
Ḫəm edən zülfidi ol māhvəşün yā qaşı

3. Çərḫ oḫşatmaq içün qaşınə bir yengi hilāl
Çəkdi nāqiṣdi təmām olmadı hər āy başı

4. Gūşə-i çeşmün ilə zülfün edər sər-kūşī
Məstə baḫ necə tapub qəlbi qara yoldaşı

5. Məst ü məḥmūr gözün ġəmzə-i ḫadənglə nədür
Ṭuruqu`l-'eyndə dünyāyə salur pərḫāşı

6. Āb u ātəşdi ləbün mey kimi gül bərgi üzi
Necə ustāddı yā Rəb bu ṣuvər-nəqqāşı

7. 'Āriżün Żū`īni gər görməsə zāhir nə 'əcəb
Gün ḫüṣūṣundə nə ḥācət qınəmaq ḫuffāşı

248[2]
fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilātün / fe'ilün

1. Çünki bəzmimdən ayaġ çəkdi nigārım getdi
Ləẕẕət ü 'eyş ü ṭarab yoḫ ilə varım getdi

2. Getdi ol zülf-i siyəh qoydı qara gündə məni
Qalmışam imdi pərīşān u qərārım getdi

3. Zülf ü ruḫsārı həvāsı ilə ḫˇoşdı ḥālım
Getcəgin rūz u şəbim leyl ü nəhārım getdi

4. Lāləzār idi cəhān çeşmimə ruḫsārı ilə
Oldı pəjmürdə gülim bāğ u bəhārım getdi

5. Kimə iẓhār eləyim ġāyət-i dərdim bilsün
'Ārif anlar nədi bu nüktə ki yārım getdi

6. Dəhr bāğındə qurı nəḫlə dönübdür cismim
Köñlümün meyvəsi çün bərg ilə bārım getdi

7. Gūy tək Żū`īdi çövgān-ı bəlā sər-kūbı
Çünki bu 'ərṣədən ol şāh-süvārım getdi

249[3]
mefā'ilün / fe'ilātün / mefā'ilün / fe'ilün

1. Hanı o gün ki o məh-rūy mehrbānım idi
Ənīs-i məclis ü həm-bəzm-i həm-zəbānım idi

---
[1] 167b
[2] 170a
[3] 172a

2. Təkəllümi şükürim lə‘li bādə-i nābım
Dəhānı ġönçə yüzi bāğ u būstānım idi

3. Ḫəlīl idi baña çün yār nār-ı Nəmrūdun
Nə qədr olsə də gülzār u gülsitānım idi

4. Çü yār yār idi hər güşə vādī-i Eymən
Nihāl qəddi inə`l-llāhə tərcümānım idi

5. Dəlīl idi baña Żū`ī cəmālı və`ş-şəmsi
Siyāh ṭürrələri sūrə-i duḫānım idi

250[1]
fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

1. Āləmün rūyə tərəqqīliqi bundan tanı
Saña Yūsifdi gözəlliqdə ḥəbībim s̱ānī

2. Çeşm-i məstün görübən ḫəstə vü bīmār oldım
Şərbət-i lə‘l-i ləbündür bu ġəmün dərmānı

3. Bir nəfəs vəṣlüvə ey şūḫ dəyişməm bi`llāh
Versələr Tarı bilür gər baña bu dünyānı

4. Qarə zülfün belə rūyundə gəzir āsūdə
Ḫülddən bəs deyülür Tarı qovub şeyṭānı

5. Bilsə idim nədi mənẓūr saña vəṣlün içün
Nəzr edərdim yoluzə dīn ilə həm īmānı

6. Bilmürəm hansı zəbānlə saña şərḥ eyləyüm
O sitəmlər ki baña etdi yüzün hicrānı

7. Nūḥı keştīsi ilə ġərqə edər gird-ābə
Ağlamaqdan şəb-i hicrān gözimün ṭūfānı

8. ‘Āriżün güldi ləbün ġönçə vüṣālun cənnət
Neylərəm mən sən olan yerdə güli reyḥānı

9. Bu kühən ‘āşiqi qurbānə qəbūl eyləmədün
Bəs Minā içrə kəsillər niyə hər qurbānı

10. Maña Məcnūn desələr lā`iq olur ‘eşqündə
Nə rəvādur saña təşbīh eləyim Leylānı

11. Olmə āzərdə gözim nūrı ġəmim şərḥində
‘Əqlimi əldən alub dərd ü ġəmün ṭuğyānı

12. Nüqrə-i ḫām demək cismivə lā`iq dögi çün
Məḥz bu rūḥdı cismün bədən anun cānı

13. Gər işārət edə şəmşīr-i kəc-əbrūvun (?)
Tökülür Żū`ī tək yüz ‘āşiq-i zārdan qanı

251[2]
mef‘ūlü / mefā‘īlü / mefā‘īlü / fe‘ūlün

---

[1] 177b
[2] 178b

1. Yā Rəb genə vüṣlət dəmi hicrānə dəgişdi[1]
Gül-nār-ı şərābım dönübən qanə dəgişdi

2. Nīrānə bədəl oldı baña rövże-i riżvān
Ṣəḥrā-yı Muğān sāḥət-i Şīrvānə dəgişdi

3. Hər gūşədə var idi təmām əhl-i ma'ārif
İmdi olarun cümləsi nā-dānə dəgişdi

4. Nəẓẓārə-i gülzār u gül-i sūrī vü sünbül
Əfsūs ki yolqun u firāq anə dəgişdi

5. Bir çārə Ḫudāyā ki nöçün Yūsif-i zārdan
'İzzətdəki kāşānəsi zindānə dəgişdi

6. Ṣəbr eyləmək əfżəldi ki Əyyūb-fikārun
Dərd ü ələmi şövkət ilə şānə dəgişdi

7. Ṣəd-ḥeyf ki bu çərḫ-i müḫālif-i sitəmdən
'Eyş ü fərəḥim möḥnət-i ḥirmānə dəgişdi

8. Ṣāf idi 'əməl meykədədə imdi riyādan
Təsbīḥə qədəḥ məscidə mey-ḫānə dəgişdi

9. Yā Rəb n`olı bu Żū`ī-i şeydā görə bir də
Kim beyt-i ḥüzün bāğ u gülüstānə dəgişdi

252[2]
mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün / mefā'īlün

1. Ḫəṭ-i zülfi içindən gəldi basdı lə'l-i cānānı
Nə şan kim ẓülmət içrə Ḫiżr tapdı āb-ı ḥeyvānı

2. Nədən artub bu gecə köñlümün fəryād u fəğānı
Məgər şānə dağıtmış yā ṣəbā zülf-i pərīşānı

3. Gözim yaşı durur çevrəmdə yā kim şəhrün əṭfālı
Tamāşā etməgə gəlmiş mən-i məcnūn-ı 'üryānı

253[3]
mef'ūlü / fā'ilātü / mefā'īlü / fā'ilün

1. Dərdā ki rūzgārdə bir yār qalmadı
Şəhr ü vəfā vü 'əṣrdə diyār qalmadı

2. 'Īsā-ləb āhū-çeşm ṭəbī`ət mərīż-i 'eşq
Çoḫdur vəlī bu 'əṣrdə bīmār qalmadı

3. Meydān-ı 'eşq ḫālīdi yoḫ bir nəfər ḥərīf
Nə bir dil-āvərə sər ü sərdār qalmadı

254[4]

[1] Yā Rəb genə vüṣlət dəmi hicrānə dəgişdi: N`oldı baña vüṣlət dəmi hicrānə dəyişdi (d.)
[2] 88a
[3] 131b
[4] 133a

mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün / mefā‘īlün

1. Əzəl gün bār`ilāha məndən āyā nə ḫəṭā çıḫdı
Ki bu dünyādə belə kövkəb-i bəḫtim qara çıḫdı

2. Qəżā kātibləri hər şəḫṣ içün bir iş yazub lövḥə
Mənim lövḥimdəki cümlə ġəm-i dərd ü bəlā çıḫdı

3. Mə‘īşət būstānındə cəhān əhlinə gül yetdi
Mənim bu qara bəḫtimdən piyāz u kəndənə çıḫdı

4. Cəhāndə āşnālıqdə vəfā vü ‘əhd derlər var
Baña kim āşnā oldısə āḫır bī-vəfā çıḫdı

Nā-tamām Gazeller

255[1]
fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

1. Gecə şübḥ oldı dur az zülf-i pərīşānuvı aç
Şübḥ-i şərməndə ilə çāk[2]-ı giribānuvı aç

2. Qismət-i cövhər-i fərdə qət‘i münkirdi ḥöküm
Onı lālə ilə gülüm ġönçə ḫəndānuvı aç

256[3]
fe‘ūlün / fe‘ūlün / fe‘ūlün / fe‘ūl

1. Nə hər ādəm-i zādə dəddəndi ḫūb
Ki dər-ādəm-i şūm u bəddəndi ḫūb

2. Çəkər bār-ı ḫər ḫeyr edər ḫəlq içün
O ḫər mərdüm-āzār bəddəndi ḫūb

---

[1] 112b
[2] çāk: ḥāk
[3] 1a

[KIT‘ALAR]

1[1]
mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün

Bu Bir Qiṭ‘ədür Sə‘dullah H̱ānun Uşaqlarından Ötri Deyülübdür Sünnət Toyundə

1. به بیست پنجم بعد از هزار سیصد و سال
که جشن ختنه بنا کرد اسعدالّه خان[2]

2. چه جشن هیچ نظیراش ندیده دیدهٔ چرخ
برای ارشد اولاد خویش چنگیز خان[3]

3. شده است کردهبرین ملیانیر بارون سرکز
که اوست در ملل عیسوی یکی سلطان[4]

4. چه حشن هیچ نظیرش نبوده در عالم
چه جشن هیچ عدیلش ندیده چشم زمان[5]

5. بیک طرف همه سیمین تنان گل رخسار
بیک ترف همه طنبور و تار بربط خوان[6]

6. شراب شهد می ارغوان خم در خم
که ساقیان به یک ساتهکین رباید جان[7]

7. مغنّیان همه در نغمه های داوُدی
بزیر بمّ رباید ز دل ملال جهان[8]

8. Zəbān-ı Fārsə çün yoẖdı cümlənün ‘elmi
Bu cəşn Türk dilində gərəkdür olə bəyān

9. Edübdi oğlı içün cəşn-i ẖətnə āmādə
Rə`īs-i ẖıṭṭə-i Şīrvān Əs‘ədullah ẖān

10. Əgərçi ismdə şe‘rimdə səktə vāqe‘dür
Ləṭīfədür genə əş‘ārdə o səktə ‘əyān

11. Nə cəşn kim mis̱ilin görməyübdi dīdə-i çərẖ
Nə sūr görmiyəcək bir də eylə ẖəlq-i cəhān

12. Müğənniyān ẖˇoş-āvāz Bārbəd-i āhəng
Dolubdı nəğmə-i şīrīni ilə mülk-i cəhān

13. O bəzmə cəm‘di ərbāb-ı s̱ərvət ü dövlət
O bəzmə ḥāẓır idi cümlə ṣāḥib-i ‘ürfān

14. İşārə-dān neçə yüz sāqiyān bəẕlə-sərā
Kināyə-dān neçə yüz mütribān-ı ẖˇoş əlhān

---

[1] 23b
[2] 1325 yılında Əsədullah Han bizə bir sünnet kutlaması düzenledi.
[3] Cengiz Han evladının erginliği için öyle bir düğün düzenledi ki gözler onun gibisini hiç görmedi.
[4] İsevi milletler içinde milyonlar sahibi tek sultan baron Sarkiz`dir.
[5] Öyle bir düğün ki alemde hiç benzeri görülmedi. Öyle bir düğün ki bu zamanda hiç dengi görülmedi.
[6] Bir tarafta gümüş tenli gül yanaklılar, bir tarafta da Barbət Han`ın tenbur ve tarı.
[7] Bal şerbeti, küp küp şaraplar. Şarap dağıtanların bir kadehi canı alıp götürür.
[8] Tiz ve bas seslerle çalgıcıların Davudi nağmeleri, cihanın gamını (gönlün yorgunluğunu) alıp götürür.

15. Ṣürāḥi vü mey ü mīnā ḥesābınız ḥāżır
Piyāləhā-yı mürəṣṣə‘ qinīnə-i əlvān

16. Ġərəz nə ḫvāhiş edirdisə əhl-i məclisdən
Olurdı ḥāżır o dəm miṡl-i rövże-i riżvān

17. Nə qədri vəṣf eləsəm ḥālətin bu bəzmün mən
Bürūz-ı ‘əcz edər āḫırdə qüvvə-i əzmān

18. Çü vəṣfin etməgə ‘ācizdi Żū`īnün ṭəb‘i
Şərīṭə vācib olub ẓāhir etməgə `əlān

19. Həmīşə ‘eyş [ü] nəşāṭ ilə ḫᵛoş keçə ‘ömrün
Nə qədri var cəhān içrə gərdiş-i dövrān

20. Özünlə daḫı bərādərlərünlə övlādun
Olə təna‘um ilə hər nə qədri var cəhān

2[1]
mef‘ūlü / fā‘ilātü / mefā‘īlü / fā‘ilün

Neneveşteəm Əz-Bərāy-ı Ānla Dər-Qit‘ə Benevīsəm Ān-rā.
Bir Buḫārā Dərisi Mīrzā ‘Əbdürrəḥīm Bəg ‘Əṭā Etmişdi Onun Ḫüṣūṣundə Onə Yazılub və Tütün Veribdi.

1. Ey mūşikāf-ı dəhr ki Żū`īni ḫulūṣlə
Bir şe‘r-i nāzik eylədi mədḥündə āşkār

2. Bir pūst lüṭf qılmış idin şe‘rdən qabaq
Əş‘ār-ı nəṡr vāqe‘ olub nəẓmdən kənār

3. Rəngi qara idi şəb-i yeldā təki vəlī
Yüz min sitārə ẓāhir idi ondə āşikār

4. Kāmil külāh-dūz u rəfūkārlar onı
Tā bir külāh tikdi çəküb rənc-i bī-şümār

5. Qiymət qoyurlar imdi onə nıṣf-ı ḫərçimi
İnṣāf-ı ḫərc ilə görək bundə nəf‘ var

6. Bu ḥālı fikr edəndə başımdan tütün çıḫar
Pūsīdə-pūstə salur āhım odı şərār

7. Sənsən həmīşə şād qılan ḫəstə köñlümi
Məḥzūn edəndə cövr ilə bu çərḫ-i kəc-mədār

8. Bu ḥāləcən qəṣīdəmizə çatmayub ṣılə
Qoymaq nədəndi Żū`īni sən muncə intiẓār

3[2]
fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

Dər-Kenār
Ramażānu`l-Mübārəkdə Bu Şe‘ri Ḫānlarun Birisinə Ki Dövlətdür İltifātı Var** Żū`iyə **On Mū‘iẓə Tərīqilə Nəṣiḥət Yazub Bədāḥətən Çüni Ḫān Ramażāndə Məclis-i ‘Eyş Bərpā edib. Müṭərrib ü Tārzən Gətirmişdi Əḥyā Gecələrində.

---

[1] 119b
[2] 179a

1. Ey mənim tāc-ı sərim ḫān-ı ʻəẓīmu`ş-şānım
Ramażāndur bu gərək bundə sən əẕkār edəsən

2. Nəẓirün muṣḥaf-ı Ḥəqqə olə təsbīḥ müdām
Yoḫsə bir māhvəşün zülfüni zünnār edəsən

3. Gecələr qā`im olub gündüz oləsən ṣā`im
Yoḫsə həm-ṣöḥbətüvi müṭrib ilə tār edəsən

4. Demürəm asma qulaq ṣavt-ı müğənnī tārə
Līk vəqtındə gərək hər şey`i iẓhār edəsən

5. On bir ay ʻişrət ü ʻeyş ilə keçür ovqātun
Bārī bir ay keçən əḥvālə sitiğfār edəsən

6. Bu bir aydur Ramażān mundə özüvi dāḫil
Cənnətə تجری تحتها الانهاره edəsən

7. Ramażān ayıdı bu mundə olur ṣavm u ṣəlāt
ʻƏməl-i ṣāleḥi hər ləḥẓədə təkrār edəsən

8. Yoḫsə Qur`ānı tilāvət eləməkdən qaçuban
Virdüvi şām u səḥər bir bərbəṭ ü mizmār edəsən

9. Ḫāliqi dəḫi rəsūlu`llāhı inṣāfdı kim
Nəfsdən ötri özündən belə bīzār edəsən

10. ʻĀləm-i ẕərrədə təklīfi qəbūl eyləmisən
İmdi lā`iqdi ki iqrārıvı inkār edəsən

11. Ḥəq ḥużūrundə bəlī kəlməsi məqbūl olub
Bu nə inṣāfdı iqbālıvı idbār edəsən

12. Ey ʻəzīzim bu cəhān məzrəʻə-i ʻuqbādur
Cānıvı ʻāləm-i ʻuqbādə ziyānkār edəsən

13. Əmrdən çıqmaq hər məẕhəb arasındədi ʻeyib
Öz vücūdun niyə məʻyūb edəsən ḫᵛār edəsən

14. Yüzi qarə gələsən məḥşərə ʻāṣī mücrim
Ḫəlq içində özüvi bir belə bī-ʻār edəsən

15. Żū`īnün pəndin eşit çıqmə şərīʻətdən hīç
Tā ki ʻuqbādə yerün rövżətü`l-əbrār edəsən

4[1]
mefāʻilün / feʻilātün / mefāʻilün / feʻilün

1. Qılandə ġeyrə cəfā öldürür məni qiryət
Yerindədür saña mən gərçi bī-vəfā demişəm

2. Dəhānın eyləmişəm ġönçə ġönçəyə təşbīh
Görün ki cövhər-i fərdə nə iftirā demişəm

3. Rəqībi məḥrəm-i bəẕm etmisən məni məḥrūm
Ġələṭ sənün kimi bī-mehrə āşnā demişəm

4. Sölə o ġönçə ləb ü növ-gülə vərəq-bə-vərəq

[1] 40b; 88a

O sirrlər ki ġəmindən saña ṣəbā demişəm

5. Bu rövşən əmrdə zāhid ḥalāl edüb qanım
Nöçün ki ‘āriżivə āyət-i Ḫudā demişəm

6. Mərīż-i ‘eşqdi Żū`ī ‘əlācı lə‘l-i ləbün
Gərək şükür edim ‘innābdən dəvā demişəm

5[1]
fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilātün / fe‘ilün

(Der-Kenār)

1. Sərvərā feyz-i ziyārət ṭələbiyçün neçə yol
Kə`bə-i vüṣlətivə ṣidq ilə züvvār oldım

2. Görmədim ṣöḥbət-i dīdārıvı hərçənd ki mən
Feyz-i dīdārıvə cān ilə ṭələbkār oldım

3. Ḥəq səlāmət eləsün cümlə bəlādan cānun
Bu gəlüb getməkidən mən özim bīmār oldım

6[2]
mef‘ūlü / fā‘ilātü / mefā‘īlü / fā‘ilün

1. Ey sāqī əl-əlmān bana ḫüm-ḫüm şərāb ver
Tə`s̱īr eyləməz bizə peymānənün biri

2. Dünyādə ḫānə məscid ü mey-ḫānədür vəlī
Olmub bizə nəṣīb iki ḫānənün biri

3. Dünyā vü āḫirət işi mübhəmdi dəhrdə
Ḥəll etməyüb bu müşkili fərzānənün biri

7[3]
mefā‘ilün / fe‘ilātün / mefā‘ilün / fe‘ilün

1. Firāqə rāżıyam ey māh bu ümīd ilə
Ki ‘āqibət bunə āḫırdə bir vüṣāl gəlür

2. Vüṣāl olanda köñül titrəşüb hərās elər
Ki hər kəmālə yəqīn `āqibət zəvāl gəlür

---

[1] 171b
[2] 174b
[3] 1a

[RÜBA`İLER]

1[1]
mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlü / fe'ūl

(Der-Kenār)

Qurşāq ilə saqqaldı cümlə ʻüləmā
Hər dīndə bu minvāldı cümlə ʻüləmā
Məzhəbləri bər-həm eləyüb dīni pozan
Bu ʻəṣrdə Dəccāldı cümlə ʻüləmā

2[2]
mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlün / fā'

Çoḫ fikr eylədim qəżā ilən təqdīrə
Dünyādə olan umūr içün tədbīrə
Bir ẕərrə söz olmadı qəżādan məʻlūm
Çoḫ baḫdım əgər diqqət ilə təfsīrə

3[3]
mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlü / fe'ūl

Dünyādə olan məzhəb-i Bābīlinü`n-nām
Kibr ilə Naṣārā vü Yəhūd u İṣlām
Təqdīr-i qəżā vü qədərün məs`ələsin
Sordum demədi hīç biri birdür ʻizzī kəlām

4[4]
mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlün / fā'

Dünyādə yüz il ʻömr olə gər bir dəmdür
Hər kəs ki bunı bilsə bənī ādəmdür
Gər ṣūrəti insān görünən çoḫdı vəlī
Ḫāṣiyyəti insān olan ādəm kəmdür

5[5]
mef'ūlü / mefā'īlü / mefā'īlün / fā'

(Der-Kenār)

Dərdā ki cəhāndə dil bilən həm-dəm yoḫ
ʻÖmrün yüz olə da şād keçən bir dəm yoḫ
Ṣūrətdə bənī növʻ-i bəşər çoḫ görnür
Bāṭində vəlī dil anlayan ādəm yoḫ

6[6]
mef'ūlü / mefā'ilün / mefā'īlü / fe'ūl

(Der-Kenār)

Hər kimsə cəhāndə bir nəcīb ʻavrət alur
Dünyādə behişt ü ḥūr ilə cənnət alur

---

[1] 175b
[2] 1a
[3] 1a
[4] 1a
[5] 1a
[6] 167a

Dünyāsı olur behişt tək āẖırı də
Bir ʻavrət alub əgər iki dövlət alur

7[1]
mefʻūlü / mefāʻilün / mefāʻīlü / feʻūl

(Der-Kenār)

Hər kimsə ki bu cəhāndə pis ʻavrət alur
Öz cānı içün dərd ü ġəm ü möḥnət alur
Şīrān-ı cəhān bir ʻavrətə ʻācizdurur
Vāy ol kəsə olsun ki iki ʻavrət alur

[1] 167a

قصیده

1[1]

fâʿilâtün / fâʿilâtün / fâʿilâtün / fâʿilün

قصیده در مدح جناب خلیل بگ بادکوبه عاشوربکوف

1. نو بهار است و کسی زین فصل باشد شاد کام
کز کف زیبا بتی نوشد شراب لعلفام[2]

2. گه بگیرد طره ی عنبرفشانی را بکف
گه بریزد باده ی یاقوت نامیرا به جام[3]

3. می بگیرد زلف یار و می بنوشد جام می
می بنوشد لعل ساقی، می خورد جام مدام[4]

4. می ببوسد لعل ساقی گر گناه و گر ثواب
می بنوشد جام باده گر حلال و گر حرام[5]

5. اتفاقش روز و شب با می کشان خرقه پوش
احترازش دمدم اززاهدان نیک نام[6]

6. گر به سیر و گلستان باشد ولی میل و هوس
کرد اندر خلوت باساده و باده مق [7]

7. ور به شعر نغز خاندان باشدش میل به دل
شعر من خواند به مدح خواجه ی گردون غلام[8]

8. آن امیرزاده با حلت خلیل بگ هر سحر
افتد بر آستانش آفتاب از احترام[9]

9. خواجه ی رادی فلاطون عقل و اسکندرجلال
سرورمیری سلیمان عز و آصف احتشام[10]

10. بگذرد بر نار دوزخ گر نسیم لطف او
آتش دوزخ شود اندر سقربرد و سلام[11]

11. مدحتش گویند عالم در رکوع و سجود

---

[1] 76b
[2] İlkbahar gelmiş ve bu mevsimden güzellerin elinden lal gibi şarap içenler zevk alır.
[3] Güzellerin kıvırcık saçlarını elde edebilenler (oynayabilenler, tutabilenler.) ve kadehe ölümsüz yakut gibi şarabı döküp içebilenler (bu mevsimden zevk alır).
[4] Yarın zülfünü tutabilen ve mey kadehini içebilen, sakinin lal gibi dudaklarını öpebilen ve kalıcı şarap camını içebilen (cam-ı müdamı) (bu mevsimden zevk alır).
[5] Ha günah ha sevap rahatça dudakları öpebilen ve badenin kadehini ha helal ha haram içebilen (bu mevsimden zevk alır).
[6] Gece gündüz şarap içenlerle – rindlerle oturup kalkanlar (hırka giyen) ve iyi ad kazanmış zahitlerden her an uzak duranlar (bu mevsimden zevk alır).
[7] Gül bahçesi seyretmek arzusunda olan ve bade ile halvetde olanlar (bu mevsimden zevk alır).
[8] Şiiri makamla okumak gönlü meyleder (cezbeder). Benim methiyye şiirim övülen kişiye okunduğunda onun hizmetçisi olan dünyanın başı döner.
[9] Güneş, o izzetli emir olan Halil Bey`e saygıdan her sabah kapısına doğuyor.
[10] O emir oğlu öyle bir hâcedir (efendidir) ki Eflatun gibi aklı, İskender gibi büyüklüğü var. Öyle bir server ki Süleyman gibi yüceliği ve Asef gibi ihtişamı var.
[11] Onun lütuf rüzgarı cehennem ateşinde bile hissedilir. Alevlerle dolu cehennem ateşi içinde bile serin ve selametliği duyulur.

عزتش جویند هردم در قعود و قیام[1]

12. سرورا از تو بگیرد قصر آسایش قرار
شاهباز از تو گرفته کار دولت انتظام[2]

13. ضوئی نتوانی مدحتش را طی کنی
گر زنی با رخش تب تند خو صدسال غم[3]

2[4]

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

قصیده در مدحت عالیجاه رفیع جایگاه منبع جود وسخا جناب غنارال جواد خان خلف رضوان آرامگاه فردوس قرارگاه مصطفی خان شروانی علیه والرحمه

1. دوشینه چون بساحت این چرخ نیلفام
افراسیاب لیل بزد هیمه ی ظلام[5]

2. گشتم مقیم در چه فکرت چوپور کیو
با صد هزار درد و غم و محنت و سقام[6]

3. گفتم به خود کز ستم زال چرخ دون
تا کی کنم چو گرگین در حبس غم مقام[7]

4. خاقان نیم و لیک مرا با دو صد عنا
کرده تهمتن فلکی پای بند خام[8]

5. کردی نیم زچیست که هر لحظه از جفا
سکزی روزگار کشد از من انتقام[9]

6. پران نیم و لیکن کو در ز چرخ پر
هر لحظه میزند بسر ازخشم و کین حسام[10]

7. هم طوس نیستم زچه بر کوه دردو غم
کاموس دور میدهدم هردم انهزام[11]

8. من درشکایت از فلک سفله ناگهان
یارم ز دردر آمد با عز و احتشام[12]

9. وه وه چه گونه یاری منظور خوب و زشت

---

[1] Senin methin alemde ruku ve sücud halinde okunur. İnsanlar onun izzetini her daim, ku'ud (oturuş) ve kıyâmda (kalkışta) ararlar.
[2] Ey server, sarayın asayişi ve huzuru senden gelir. Ey sahibimiz, devletin işleri seninle düzen bulur.
[3] Zu`i senin yazdığın övgülere erişilemez. (Ey Zu`i) Eğer yüz sene keskin rahş gibi tabiatınla (o yolu yüz sene gitsen de, medih yolunu son hızla gitsen de) gitsen de sen onun medh yoluna ulaşamazsın (bitiremezsin).
[4] 140b
[5] Akşam vakti lacivert renkli (koyu mavi = nilfam) gökyüzünde (felekte) gece Efrasiyab`a. O, karanlık çadırını gökyüzüne serdiğinde
[6] Ben Keyvan`ın oğlu gibi yüzbinlerce dert, gam, hüzün ve dertlerle düşünce kuyusunda ikamet ettim.
[7] Kendime dedim ki bu alçak dünyanın Zâl eziyetinden ne zamana kadar Gorgin gibi gam hapsinde kalacağım.
[8] Hakan değilim ama felek Tehemteni (Rüstem) beni boşuna esir etti.
[9] Gord (savaşçı) değilim, neden dünya Sekizleri (Segistan Şahname`de ismi geçer) her an zülüm ve cefa ile benden intikam alsın/alır?!
[10] Ben kuş değilim ama bu yaşlı Guderz (Şahname`de yaşlı karakter) dünya her an sinirden (gazaptan) ve kinden bana kılıç gösteriyor.
[11] Tus da değilim, neden devrin Kamus`u derd ve gam dağıyla her an beni hezimete uğratır?!
[12] Bu alçak dünyayı şikayet etmekteydim ki birden bire sevgilim büyük bir ihtişam ve güzellikle kapıdan girdi.

بخ بخ چه گونه شوخی محبوب خاص و عام[1]

10. مژگان خدنگ آرش و قامت سنان کیو
ابروکمان رستم و گیسو کمند سام[2]

11. مژگان خونفشانش تیریست در کمان
ابروی وسمه دارش تیفیست درنیام[3]

12. جام لبش ز حالت جم میکند حدیث
آیینه رخش ز سکندر دهد پیام[4]

13. بنمود وحی گشت نهان هوش از سرم
بگشود زلف بست حال خسته ام بدام[5]

14. گفتم ای گاچین سر زلف پرخمت
فغفورچین مسخر و شاه خطا غلام[6]

15. ای فتنه ها نه بدان چشم پر فتن
می رستخیز خلق بدین قامت و قیام[7]

16. ضحاک نیستی ولی سازی ز زلف مار
جمشید هم نه ولی داری ز لعل جام[8]

17. خال رخت اگر نه سیاوش لی پری
پس ازچه رو در آتش سوزان کند مقام[9]

18. زلف سیا هت ار نه کمند تهمتن است
دل را چگونه بست چو صید اندرون دام[10]

19. ای وارث خلیل بدان روی آتشین
وی نایب مسیح بدین لعل خوش کلام[11]

20. زخم تو به شود زدلم گر کند قبول
زخم درون سینه سهراب التیام[12]

21. گفتا تور ا چه لحظه چریشان کنی ضوئیا
مانند مرغکی که بود در درون دام[13]

22. گفتم مگر ندانی دوران کجمدار
کرده به ملک قبه بصد مختم مقام[14]

23. گفتا بیار باده مخور غصه بعدازین

---

[1] Vay vay nasıl bir sevgili, güzelin ve çirkinin, herkesin gözünü alan sevgili. Beh beh nasıl bir şuh sevgili, has u am`ın (herkesin) sevgilisi.
[2] Kirpikleri Areş`in (İran`ın sınırlarını okuyla belirleyen) oklarıdır. Boyu Keyvan`ın mızrağıdır. Kaşları Rüstem`in kemanı, saçları Sam`ın ilmikli ipi.
[3] Kan döken kirpikleri kemandaki ok gibidir. Vesmeli (siyah boya) kaşları kılıç gibidir.
[4] Dudak camları Cem`in durumunu anlatıyor. Yüzünün aynası İskender`den haber veriyor.
[5] Yanağını gösterince aklım başımdan gitti. Saçlarını açarak benim yorgun gönlümü tuzağa düşürdü.
[6] Ey kıvırcık saçlarına Çin`deki fağfur ve Hıta padişahı baş eğen (sana yenik düşmüş) sevgili! Bu padişahlar senin kıvırcık saçlarının kölesidir.
[7] Fitneli iki gözünden dolayı bu zamanın fitnesi olan sevgili! Ve ey o boy ve kameti ile insanların kıyameti olan sevgili!
[8] Dehhak değilsin ama saçlarından yılan üretiyorsun. Cemşid de değilsin ama o lal gibi dudaklarınla cam sahibisin.
[9] Ey peri, senin o yüzündeki ben Siyavuş değilse neden ateşte ikamet ediyor (yaşıyor).
[10] Siyah saçların Rüstem`in kemendi değilse nasıl gönlümü bir av gibi avladı (tuzağa düşürdü).
[11] Ey ateşli yüzünle İbrahim-i Halil`in varisi! Ve ey güzel dudakları İsâ-yi Mesih`in nâibi (temsilcisi)!
[12] Eğer Sohrab`ın göğsündeki yara iyileşirse gönlümde senden dolayı oluşan yara da iyileşecek.
[13] Sevgili dedi: ey Zu`i! Seni kuş gibi tuzağa düşüren ve bu perişan hale getiren nedir?
[14] Dedim ki acaba sen beni yüzlerce dertle Guba memleketine düşüren bu hilekar devranın hilesini bilmiyor musun?

ای بر بساط فضل و هنر زیور تمام[1]

24. زان جوهری که گوهر هرکس عیان زوی
آنسان که از محک زدو از بوته سیم خام[2]

25. نوشیم زان سپس ز سر وجد وانبساط
خوانیم مدح سرور گردون احتشام[3]

26. ان سرور گزیده جوادخان که درجهان
مشهور عالمست ز فضل و سخاش نام[4]

27. کیهان زجور او شده چون روضه بهشت
شیروان ز لطف او شده چون وادی السلام[5]

28. آن سروری که بردر عز و جلال او
گردن کشان دهرکمر بسته بر سلام[6]

29. اندم که این چکامه غرا تمام شد
کردم رقم بنام تو ای سرور گرام[7]

30. همچون سیاوشم نگذاری که بعد ازین
اندرمیان آتش حسرت کنم مقام[8]

31. ضویی بس است طوی مده نظم رو دگر
بررخش طبع خویش چو رستم بزن لجام[9]

32. برگو دعای دولت او چون حکیم طوس
این نامه را بمدح ثنایش کن اختتام[10]

33. چندانکه تا حکایت رستم بود به دهر
محبوب نزد خاص گرامی بر عوام[11]

34. خصمش بچاه تیره چو بیژن شود اسیر
یارش بسان خسرو با عز و احتشام[12]

3[13]

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

آرامگاه

قصیده در مدحت جناب نصیرخان نبیره ی علیلی مصطفی خان حاکم ولایت شیروان

1. جز از تو نیست بشهدای کفار سیمین بر

---

[1] Sevgili dedi ki, ey sanat ve fazilet sofrasını en güzel şekilde süsleyen! Şarap getir ve bundan sonra üzülme.
[2] Ham altın ve gümüş mehenkten geçtiği gibi herkesin değeri senin gevherinden (fıtratından) belli olur.
[3] Bundan sonra sevinç ve ferahlıktan şarap içelim. Ve bu ihtişamlı dünya efendisini methedelim.
[4] O seçkin efendi Cavadhan ki faziletten ve cömertlikten namı dünyada meşhurdur.
[5] Gökyüzü onun cömertliğinden cennet bahçesine dönüştü. Şirvan onun yüzünden barış ülkesi oldu.
[6] O efendimiz ki onun yüceliği kapısında isyankar dünya (teslim olmuş şekilde) hizmet etmek duruyor/bekliyor.
[7] Ey cömert efendim! Ben bu güzel şiirimi senin adına yazdım (bu şiirin adına senin adını verdim).
[8] Ben Siyavuşum. Sen (övdüğüm kişi) bundan sonra benim hasret ateşinde kalmama izin vermezsin.
[9] Zu`i yeter artık şiiri uzatma. Kendi rahş tabına Rüstem gibi hakim ol (tab atının yeherini çək).
[10] Şiiri sonlandır ve onun devletine dua et. Hekim-i Tus (Firdevsi) gibi bu mektubu övgü ve methle bitir.
[11] Rüstem`in hikayesi bu dünyada yaşadığı sürece bu şiir seçkinler gözünde sevilen, halk gözünde değerli (kalacaktır).
[12] O övülen kişinin düşmanı karanlık kuyuda Bijen gibi esir olsun. Onun dostları şah (Hüsrev) gibi saygın ve ihtişamlı yaşasın.
[13] 141b

که از عقیق گهر ریزد و ز لعل شکر[1]

2. تو ی که مست ملاحت به لعل تو مدغم
توی که مست صباحت برمی تو مضمر[2]

3. تو راست مژه به تیزی چو خنجر بهرام
توراست طره به بو همچو نافه ی عنبر[3]

4. زینت اری گاه ازفسون و مکر سخن
به هیچ بندی گاه از فریب و حیله کمر[4]

5. دهانت هست به لطف همچو چشمه حیوان
لبانت هست بسرخی چو باله احمر[5]

6. رخ تو هست چو آیینه لیک می نفتد
به سال و ماه ز لطف عکس او مرا بر سر[6]

7. عبیر موی مهالی به غره چون کافور
فرشته خوی بتالی بطره چون عنبر[7]

8. شنیده بودم کتان گدازد از مهتاب
ولی بصدقش هرگز نکردمی باور[8]

9. کنون معاینه بینم به چشم خود که مرا
همی گدازد ازرمی تو بدن یکسر[9]

10. شده استدیگر مشهور این میان عوام
که از خواص همی خنده آورد زعفر[10]

11. همین حدیث درستست زانکه می خندد
نگارمن که چو رهی من آیدش بنظر[11]

12. دگر به تجربه گویند این سخن سنبل
که می بنوشد بسیار تا بدش چون خور[12]

13. دروغ گویند زیرا که سنبل زلفت
همیشه با کل رخسار توست لیکن تر[13]

14. دگر بنص نبی گوید این سخن مردم
که می نباد ایمان درحال کافر[14]

15. زچیست پس که سرزلف کفرانگیزت
چو قلب مومن ایمان دارد اندر بر[15]

---

[1] Ey gümüş vücudlu! bu şehirde senden başka akik inci ve lal dudağından şeker döken kimse yok.
[2] Lal dudağın ve nefesin ne güzeldir (konuşurken çıkan nefes, konuşma. Ne güzel konuşuyorsun). Senin o konuşma güzelliğin şarap dudağında saklıdır.
[3] Kirpiklerin Behrem`in hançeri gibi dik ve keskindir. Kıvırcık saçlarının kokusu amber gibidir.
[4] Kah efsun ve aldatmacayla sözü süslersin, kah kandırmaca ve hileyle hiçi donatırsın.
[5] Ağzın ölümsüzlük suyudur. Dudakların kırmızı şaraptır.
[6] Yanağın aynadır. Lakin ayda, yılda bile yanağının aksi bana düşmüyor (hiç bana bakmıyorsun, uğramıyorsun).
[7] Kakülün kafur (güzel kokan bitki) ve ebir gibi güzel kokuyor. Melek huylu (sevgili) saçların tebal ve amber gibi kokuyor.
[8] Duymuştum ki keten meytapta erir/özelliğini kaybeder. Ama onun doğruluğuna hiçbir zaman inanmadım.
[9] Lakin şimdi açıkça görüyorum ki, senin yüzünden bedenim baştan başa eriyor.
[10] Halk arasında başka bir şey daha meşhurdur, safranı yiyen çok güler.
[11] Bu inanç doğru çünkü sevgilim de beni görünce gülüyor.
[12] Başka bir inanca göre sünbül çiçeğini çok kaynatınca (güneş gibi) parlamaz.
[13] Yalan söylüyorlar, çünkü senin saçının sünbülü her zaman çiçek yüzünde parlaktır.
[14] İnsanlar peygamber efendimizden yola çıkarak kafirin gönlünde iman olmadığını söylüyorlar.
[15] Öyleyse neden o kafirlik doğuran saçların müminin kalbi gibi iman dolu?!

16. ایا مهی که چو ضدت نه ماه در نخشب
ایا بتی درچو قدت نه سرودرکشمر[1]

17. چه سالهاست که سودای عشق تو ورزم
نهاگه جان گرامی بکف من مضطر[2]

18. کدام شب بود آن کرکشاکش زلفت
کمندآه نیفکنده ام بگردون بر[3]

19. کدام دم بود ان کز فراق لعل لبت
بر می همچو زر خود نریختم گوهر[4]

20. چه ساعتست که از درد لاله گون رویت
مرا بدر نرود از دو دیده خون چگر[5]

21. کدام روز بود انکه ازغم عشقت
بصد هزار بلا می نکشته ام هم سر[6]

22. اگر مراپس ازین از جفا بیازاری
کنم شکایت از تو به خان گردون فر[7]

23. سپهر عز و شجاعت نصیرخانکه بود
سخا بدست درم ریزش چون هنر مضمر[8]

24. اگر بتابد خورشید جور او یک دم
ز نخلهای دگر میوه پر دهد عرعر[9]

25. بکاه جور کهین بخشش بود دریا
بخوان لطف کمین سانلش بود جور[10]

26. خدایکان من این چکامه ی غرا
که بر مدیح تو بسرود ضوئی مضطر[11]

27. نظیره ایست به شعر حکیم قاآنی
اگر چه پشه بشاهین نمی شود هم پر[12]

28. و لیک مدحت همچون توخان خانانست
ارزان شداست زاشعار انوری انور[13]

29. هماره تا که بد هراندراست چارعنصر
همیشه تا که بچرخ اندراست هفت اختر[14]

30. بود حبیب تو را زیرران سمند مرام

---

1 Sen o aysın ki senin yanağın gibi Nahşab`da bir ay yok. Sen öyle put gibi sevgilisin ki boyun gibi Keşmir`de bir selvi yok.
2 Yıllardır senin aşkının sevdasıyla yaşıyorum. Sen değerli canımı çaresiz şekilde elime koydun.
3 Hangi gece senin saçının sevdasından gökyüzüne ahlar dökmedim ki!
4 Hangi an (zaman) lal dudağından ayrı kaldığımda altın gibi inci gözyaşlar dökmedim ki!
5 Hangi saat (zaman) lale gibi yüzünün derdinden gözümden kanlı gözyaşlar dökmedim ki!
6 Hangi gün aşk gamından yüz bin belalarla karşılaşmadım ki!
7 Eğer bundan sonra bana zülmünle eziyet edersen seni dönen gökyüzüne şikayet ederim.
8 Büyüklük ve şücaat gökyüzü Nesirhan Bey ki cömertlik onun dirhem döken elinde sanat gibi saklıdır.
9 Eğer onun cömertlik güneşi bir an parlarsa ardıç ağacı meyveyle dolar.
10 Onun en küçük cömertliği ve bahşişi deniz/deryadır. Onun lütuf sofrasındaki en küçük dilencisi Cafer`dir.
11 Bu güzel ve etkileyici şiiri çaresiz Zu`i senin methin için söyledi.
12 Bu şiir Hakim Kaani`nin şiirine naziredir. Gerçi sinek şahinle boy ölçüşemez.
13 Ama methedilen kişi hanların hanı sen olunca benim şiirim Enveri`nin parlak şiirlerinden daha güzel olur.
14 Bu dünyada dört unsur ve yedi gökyüzü oldukça

بود عدمی تو را پا پیاله و مضطر[1]

4[2]

müstef'ilün / müstef'ilün / müstef'ilün / müstef'ilün

تمت القصیده هزارو سیصدو چهار درکنار ارس درشهر رمضان

1. ای ساقی سیمین بدن می دلبرنسرین عزار
برکوری اهل ریا برخیز و جام می بیار[3]

2. تا چندچون بیژن شوم ورتیره چاه غم اسیر
باتارهای نورمی بجهان چو سکزیم کنار[4]

3. یک همه بجای رود دنی بانک موذن راست شد
اکنون قضای ماسلف دادن بباید مردوار[5]

4. از بیم لعن زاهدان بس سجه گرداندیم و لیک
سازیم باید زین پس پیمانه گرادانی شعار[6]

5. این مه کرده زاهدان کردند تیره روزمان
از عدل خود روز جزا بدهد جزاشان کردگار[7]

6. دیگر چه غم اززاهدان کاکنون هلال یکشبه
سی روزه ماه روزه را کرده است بی اعتبار[8]

7. خیز ای نگار دلربا بفکن زکف تسبیح را
درده شراب جانفزا با نغمه های چنگ وتار[9]

8. با لحن زابل تاخورم خم خم می و رستم شوم
چرخ مخالف را کنم مغلوب چون اسفندیار[10]

9. خون سیاوشان همی چوشیده اندر صحن باغ
خون رزان را سرخه وش باید کنون گردون نثار[11]

10. عید صیام امدکنون روزه تمام امد کنون
هنگام جام امد کنون بایار طرف جویبار[12]

11. خوردن شراب مدرسه بی غل و غش و وسوسه
با نغمه ی شورونوا خواندن مدیحی آبدار[13]

12. در نعت آن ذات کریم کش هست ما فی الصیدعلیم

---

[1] Delikanlılık seni sevenin ayağının altında kula atı olsun. Düşmanın ise yaya ve çaresiz olsun.
[2] 143a
[3] Ey gümüş bedenli saki ve ey nesrin çiçeği yüzlü (gönül çalan sevgili)! kalk ve şarap kadehini getir ki riya ehlinin gözü kör olsun.
[4] Ne zamana kadar Bijen gibi bu karanlık gam kuyusunda esir olayım! Tel ışıklar Sekiz dağı gibi bana gelsin!
[5] Rud ve Ney sesi kesildi, müezzinin sesi geldi/işitildi. Geçmiş kazaları layıkınca vermek (ödemek) lazım.
[6] Zahitlerin siteminin korkusundan sürekli tespih çevirmek lazım ama bundan sonra şarap döndürülmesini şiar etmeliyiz.
[7] Bu büyük zahitler gurubu günümüzü gece (kara) ettiler. Umarım Allah kıyamet günü onların cezasını verir.
[8] Artık zahitlerle ilgili endişemiz olmayacak, çünkü yeni ay otuz günlük Ramazan ayını (çok) itibarsız etti.
[9] Ey gönül alan sevgili! kalk ve elinden tespihi at. Tar ve Çeng sesiyle can arttıran şarabı ver.
[10] Zabil ahengiyle küp küp şarap içip Rüstem olayım. Bu inatçı dünyayı İsfendiyar gibi yeneyim.
[11] Siyavuşların kanı bu bağ sahnesinin her yerinde kaynıyor. Üzüm ağaçlarının (asma) kırmızı kanını (şarap) saçmamız lazım.
[12] İşte şimdi oruç ayı ve hakiki oruç zamanı geldi. Şimdi sevgiliyle ırmak başında kadehin zamanı geldi.
[13] Artık düşüncesiz, kaygısız ve vesvesesiz eski şarabı heyecan ahengi ve güzel övgüyle içme zamanı.

میر ادب عبدالکریم آقای صاحب اقتدار [1]

13. چون سوسنم کرصد زبان باشد هزاران سال مه
نتوان ز فضل وجود اوگفتن یکی از صدهزار [2]

14. انصاحب والا محجم کز فضل وجودش کشته ام
راحت زکیداسمان فارغ زجور روزگار [3]

15. در سال سیصد چنج بد بعد از هزار این جامه را
گفتم ولی احوال من آشفته تر از زلف یار [4]

16. ای اهل معنا صید تو ضوئی اسیر قید تو
بادا مبارک عید تو با وصل یار گل عذار [5]

5[6]

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1. دوشینه چون زگردش این چرخ پرفتن
برمسند سلیمان بنشست اهرمن[7]

2. یاد آمدم زشوکت جمشید و کیقباد
درادروان و تور وسفندار رویتن[8]

3. گفتم رفیق را که یکی بزمکی بچین
تا چند درزمانه نه نشینم ممتحن[9]

4. دوری ز بزم لاله رخان کرد تا بکی
در کوشه ی گرفته بصد داغ دل وطن[10]

5. ببریده از بساط کباب و شراب چند
خواهیم شد بدو غم وغصه مقتران[11]

6. تا کی بجای جام می لعل خوشکوار
نوشیم زهر محنت و اندوه درزمن[12]

7. بر کوکه چون شدند سیاوش و کیقباد
لهراسب و سلم و تورو فریبرز و تهمتن[13]

8. این گونه پردلان و کوان و شهنشهان

---

[1] Bu övgü o cömert zat hakkındadır ki onun ümmeti akıllılıkla bilinir. O cömert zat, edep padişahı/emiri, iktidar sahibi Abdülkerim Ağa hakkındadır.
[2] Eğer süsen çiçeği gibi yüz dilli olup binlerce sene sizi övsem, yine de cömertliğinizin ve faziletlerinizin binde birini söyleyemem.
[3] O yüce ihtişamlı efendimizin cömertliği ve fazileti ile gökyüzü hilelerinden ve dünyanın zülümlerinden (ayrılıp) rahat oldum.
[4] Ey anlam ehli senin avın olan (sevgili/dost!), Zu`i senin zincirinin esiridir. Gül yüzlü sevgiliye kavuşma bayramın mübarek olsun.
[5] Ey anlam ehli senin avın olan (sevgili/dost!), Zu`i senin zincirinin esiridir. Gül yüzlü sevgiliye kavuşma bayramın mübarek olsun.
[6] 144a
[7] Dün gece Ehrimen bu fitne dolu dünyanın dönmesinden Süleyman`ın tahtına oturduğunda
[8] Cemşid ve Keygubad`ın büyüklüğü, kurşun işlemez (Ruyinten) İsfendiyar, Tur ve Erdevan aklıma geldi.
[9] Arkadaşlara söyledim ki bir meclis ayarla. Ne zamana kadar denenmiş dünyada oturayım?!
[10] Gönlümde yüz yara, vatanımda bir köşeye sığınarak lale yüzlü sevgililerin şarap meclisinden ne zamana kadar uzak kalabilirim ki?!
[11] Kebab ve şarap sofrasından uzak, dert, gam ve hüzünle beraber ne kadar kalabilirim ki?!
[12] Bu dünyada tadı güzel (hoşgüvar) lal gibi kırmızı şarap kadehinden uzak, dert ve hüzün zehrini içer halde ne zamana kadar kalabilirim ki?!
[13] Söyle bana, Siyavuş, Keygubad, Lohrasb, Səlm, Tur, Feriborz`ın akıbeti ne oldu?

کوه است زان چرخ زخاکش کنون و کن[1]

9. در روزگار نام بماند نه عمر و مال
پس عیش جست با ید در سر وال علن[2]

10. باید ایا رفیق همینک یکی بساط
چنین زبهر کوری این عالم کهن[3]

11. اول بیار یکدوسه خم بلکه بیشتر
زان که باز گردد ازو گر خورد زغن[4]

12. آن باده که قطره از می چکد اگر
برجای سبزه لاله دمد دایم از دهن[5]

13. از آن شراب ناب بیاورد که در کتاب
اعریف او نمونه خداوند ذوالمنان[6]

14. آنکه که این تمام نمودی دو اسبه رو
آورشود به هر چه مغنی و تارزن[7]

15. اسباب انبساط مرا جمع کن برم
کر نقدمان نباشد کن جنس هرتهن[8]

16. پس انگهی خرام بکوی نگار و کو
باصد هزار عجز برای ماه سیم تن[9]

17. ای از قد تو حشر نمایان بعاشقان
وی از خد تو کاسد بازار نسترن[10]

18. یکسونه این تغافل و ناز و غرور و کین
خیز وبیا مگوی دکر حرف لا ولن[11]

19. تا چند از هوای لب لعل دلکشت
باشد کنار من ز دراشک چون عمن[12]

20. کر بعد ازین مرا رستم میکنی هلاک
سازم شکایت از تو برخان مؤتمن[13]

21. خانی که کر ببارد امطار لطف او
از شوره زاری می بدهد لاله و سمن[14]

22. قاآن فضل وجود نصیرخان که مدحتش
سازند خلق جملگی اورادر تسن[15]

---

[1] Dünya Zal`ı böyle cesur ve yiğit kahraman ve şahlara kendi toprağından ev verdi (toprağa gömdü).
[2] Bu dünyada ne mal, ne ömür, ne de isim kalıyor. O zaman hem gizli, hem açık şekilde zevk ve safa içinde yaşama peşine düş.
[3] Ey arkadaşım! Eski dünya gözünü kör etmek için hemen şu an şarap meclisi düzenle.
[4] İlk önce bir, iki, üç, belki de daha fazla şarap küpü getir. O şarabı ki ölü yiyen çaylak geri gitsin.
[5] O şarap ki eğer ondan bir damla dökülürse yeşil alanda, ovada sürekli lale çıkar.
[6] Minnet sahibi Allah`ımızın Kuran-ı Kerim`de anlattığı o halis şaraptan getir.
[7] Bunu yaptıktan sonra hızlıca şarkıcı ve sazendeleri şevk ve heyecanla getir.
[8] Benim rahatlama sebeblerimi yanıma topla. Belirttiğim sebebler peşin yoksa ödünç al getir.
[9] Ondan sonra sevgilinin sokağına yavaş yavaş, naz ile git. Yüz bin aciziyetle, ey benim gümüş vücutlu sevgilim! diye seslen.
[10] Ey boyundan aşıkların gönlünde kıyamet kopan! Ve ey yanağından nesteren çiçeği pazarı kıtlık çeken!
[11] Bu naz, kibir ve bilmezlikten gelme halini bir kenara koy. Kalk gel ve "hayır", "olmaz" sözlerini söyleme.
[12] Gönül çeken lal dudağının sevgisiyle ağlamaktan göz hastası oldum. Bu halde ne kadar kalabilirim ki!
[13] Eğer bundan sonra zülmle beni öldürürsen, seni güvenilir hana şikayet ederim.
[14] O han ki eğer lütuf yağmuru yağarsa, çölden lale ve semen çiçeği çıkar.
[15] Fazilet ve cömertliğin efendisi Emirhan ki onu bütün insanlar övüyor.

23. این مهرآن سپهر کن ازمهر و کین او
یک ملک را مسرت و یک ملک را محن[1]

24. این درّ آن صد ف که ازو لعل را شکست
این پورآن پدر که ازو شیررا شکن[2]

25. شمشیر او بسوزد عمر عدوی را
آبی شنیده ی که کند حرق جان و تن[3]

26. اخرنه این نبیره ی شاهی که کوهها
شد از نهیب گرزش چون تخم پرپهن[4]

27. ای تاجدار مسند تمکین وجود و لطف
باشد همیشه لطف خداوند هرزتن[5]

28. هستم همیشه مدح سرایت بروزگار
زانرو سمر شده است بعالم مرا سخن[6]

29. ضوئی دعا بگوی که درشاعری دعا
رسم قدیم مانده زمردان پر فطن[7]

30. تا تابد آفتاب ازین چرخ اخضری
تاخیزد اقرنفل و نسرین از چمن[8]

31. بادا محب تو بهمه ساله شادکام
بادا عدوی تو بهمه حاله ممتحن[9]

6[10]

mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

قصیده درمدح مخدوم معظم ولی النعم جناب عبدالرحیم تاجرمعروف شماخی صاحب فابریکانت اقمشه حریر

1. ماه رمضان بود که مارا رم ازان بود
مارا رم ازان بود که ماه رمضان بود[11]

2. هرجا مرضی بود نهام گشت پدیدار
ماه رمضان نیست که ماه مرضان بود[12]

3. نی نی ز مه روزه نداریم شکایت

[1] Onun sevgisinden ve kininden gökyüzü, bir mülkü (ülkeyi) mutlu ve bir mülkü dertli/hüzünlü etti.
[2] Bu övülen kişi o sedefin incisidir ki lal onu gördüğünde kırılır. Bu övülen kişi o babanın oğlu ki aslan onu görünce mağlup olur.
[3] Onun kılıcı düşmanın ömrünü yakar. Sen hiç öyle bir su duydun mu ki o su can ve vücudu yaksın.
[4] Acaba bu bahsettiğimiz kişi o padişahın torunu (üçüncü kuşak torun) ki onun gürzünün korkusundan dağlar tohum kadar olurlar!
[5] Ey lütuf ve cömertliğin ağırbaşlı tahtının taç sahibi! Allah`ın lütfu her zaman vücudunun koruyucusu olsun.
[6] Ben her zaman senin övücünüm. Bu yüzden benim sözüm bu dünyada çok meşhur oldu.
[7] Ey Zu`i dua et çünkü şairlikte dua etmek çok zeki adamlardan kalan çok eski bir adetidir.
[8] Bu yeşil gökyüzünde güneş parladığı sürece nesrin ve karanfil çiçeği çimenden çıkacak/yeşerecek.
[9] Seni seven her sene mutlu olsun, senin düşmanın her halde sıkıntı (Allah`ın sınavında) içinde olsun.
[10] 145a
[11] Ramazan ayı (geldi) ki biz ondan kaçıyorduk. Biz ondan kaçıyorduk ki Ramazan ayı idi.
[12] Gizli olan bütün hastalıklar bu ayda ortaya çıktı. Bu ay Ramazan ayı değil hastalıklar ayıdır.

کاین فصل بما حکم خدای درجهان بود[1]

4. لیکن من ازین فرقه یزهادبه تنگم
گویا مه روزه برشان روزی و نان بود[2]

5. وین طرفه درین ماه بشهراست هویدا
یک سال هران زاهد خوبین که نهان بود[3]

6. مانند ملخ برسر هرکوچه و بازار
هر سید و هر واعظ و هر مرثیه خان بود[4]

7. هر زاهد مرتاض که بُد لاغر چون مور
ازخوردن آش و بره چون شیر ژیان بود[5]

8. یک جوقه به منبر شده درلب پی تذویر
توصیف بهشت وارم وحور وجنان بود[6]

9. یک فرقه ز بهر درم و نان دوروزه
ذکر شهد و ستم و شمر و سنان بود[7]

10. رندیکه بلب جام و قدح بود همه سال
هر روز دعای قدحش ورد زبان بود[8]

11. آیات رخ یادبرانداخته از چشم
برمصحف ایزد ز تورّع نگران بود[9]

12. یاد آن همه شبها که زیاقوت می ناب
ما را زکف لاله رخان قوت روان بود[10]

13. اکنون چه تفاوت بکند برستم صوم
هر لحظه بگوییم چنین بود و چنان بود[11]

14. زیرا که درین ماه زطامات و خرافات
گویم بجان و تن ما تا که توان بود[12]

15. صد شکر که زود آمد این عید همایون
فی الجمله که مارا رمقی ازتن و جان بود[13]

16. مارا که همه روزه نکشت و سیری شد
از مرحمت خواجه گردون توان بود[14]

7[15]

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

---

1 Yok, yok ben oruçtan şikayet etmiyorum, bu eylem iki dünyanın sahibi Allah`ımdan bize hüküm olarak geldi.
2 (Lakin) Ben bu zahidler fırkasından çok sıkıldım. Onlar için bu oruç ayı ekmek ve rızık ayı oldu.
3 Bu olay, bu ayda bir ay ortadadır (sürüyor). Bir sene saklı olan kibirli zahidler,
4 her seyyit, her vaaz veren ve her mersiye okuyan çekirge gibi her sokağın ve pazarın başında ortaya çıkıyor.
5 Karınca gibi zayıf olan her riyazete çekilmiş zahit aş=pilav ve kuzu yemekten saldırgan aslan gibi oldular.
6 Bir grup, riya etmek için mimbere çıkmış cennetten, hurilerden, bağlardan bahsediyor.
7 Bir grup da bu iki günlük dünyanın ekmek parası için şehitleri anıyor ve Şemr`in (Hz. Hüseyn`i öldüren kişi) zülmünden bahsediyor.
8 Bütün sene boyunca elinde kadeh, dudağında şarap olan rind, her gün kadeh duası ediyor (kadeh duası onun dilindeydi).
9 (Zahid) Sevgilinin yüzünün işarelerini unutmuş, Kuran`ı Kerim`e riya ile bakıyor.
10 Lale yüzlü güzel sevgililerin elinden halis yakut şarabı içtiğimiz o geceleri analım ki aklımız güçlensin.
11 Eski günlerden bahsedeyim yada etmeyeyim, bu orucun zülmüne ne farkeder ki!
12 Çünkü bu ayda (yapabildikleri kadar) bizim canımızı ve vücudumuzu gereksiz hurafeliklerle yedirdiler.
13 Yüzlerce şükürler olsun ki bu mübarek bayram gelmiş. Çünkü bizim canımızda ve vücudumuzda çok az güç kalmıştı.
14 Biz şu oruç ayını ölmeden geçmeyi/bitirmeyi gökyüzünün efendisi Allah`ın merhametine borçluyuz.
15 145b

قصیده در مدح سواد دیده ی سید شروانی مسّمی به محمد الملقب به قرا متخلص بصفاروح سیدله القرا درباره خنجر

1. چو دیدم برکشیده از مه نو آسمان خنجر
فروشد از فراق مژه ی یارهم بجان خنجر[1]

2. چو مه آن کز شعاع آفتاب عارضش هر صبح
زند بر مغفر زرین مهرآسمان خنجر[2]

3. چه مه کز حسرت قد بلندش میزند هر دم
بتن از شاخ و برگ خویشتن سرو روان خنجر[3]

4. زیاد طرۀ پرپیچ و مژگان دلاویز شن
شب نوشین زدی هر سو بجسمم جانستان خنجر[4]

5. که ناکه در رسیدآن ترک بدمستنم عتاب آمیز
بدستی شیشه باده بدستی بی امان خنجر[5]

6. بگفتم بس بود بر قتل عاشق تیر مژگانت
چه حاجت برکشی باز ای بت نامهربان خنجر[6]

7. چو دیده عارض گلگون توای نوگل رعنا
برای گل کشد با طعنه سوسن از زبان خنجر[7]

8. بگفتا خواهم امشب من زخون عاشقان ریزم
تو هم بربندای ضوئی کنون اندرمیان خنجر[8]

9. بگفتم مرمرا خنجر نباشد صبر کن فردا
بگیرم من ازان سردفتر اهل نهان خنجر[9]

10. چه سردفترچه سروران صفای کعبه دلها
که بند و بهر قتل دشمنانش انس و جان خنجر[10]

11. اگر دیدی که خونریختن مژگان خونریزشن
نبستن برمیان آنرستم زابلستان خنجر[11]

12. بجز اندر کف دهانوال آن ملایک خو
که دیده در که هیجا شود الش فشان خنجر[12]

13. بکاه عدل او بگسیخته نوشیروان ز نچر

---

[1] Gökyüzünün yeni ay hançerini çıkardığını gördüğüm zaman sevgilinin kirpiklerinden uzak olduğum için canıma hançer indi (saplandı).
[2] Öyle bir ay ki (sevgili ki) onun yüzünün güneş ışınlarından her sabah gökyüzü güneşinin altın külahına hançer saplanıyor.
[3] Öyle bir ay ki (sevgili ki), (yürüyen) selvi ağacı onun boyunun hasretinden (her an) kendi yaprak ve dallarından vücuduna hançer saplıyor.
[4] Sevgilinin büklüm saçlarından ve gönül alan kipriklerinden (bunları hatırlamaktan) dün akşam her an vücuduma hançer saplanıyordu.
[5] Ki birden bire o sarhoş Türk sevgili sitem ederek bir elinde şarap kadehi bir elinde de merhametsiz hançer geldi.
[6] Ona dedim ki aşığı öldürmek için ok kirpiklerin yeter. Ey şevkatsiz put (sevgili)! hançer çıkarmana/çekmene gerek yok!
[7] Ey yeni çıkan çiçek (gibi sevgili), süsen çiçeği senin gül yüzünü görünce güle hançer çıkarır (kınar).
[8] Sevgili bana dedi ki bu akşam aşıkların kanını dökeceğim. Ey Zu`i, sen de hançerini kemerine bağla ve hazır ol.
[9] Ona dedim ki dur, benim hançerim yok. Ben yarın o dil (çok güzel yazıp konuşan) ehlinin efendisinden hançer alayım.
[10] Nasıl bir serderfter (güzel yazıp konuşan) ve nasıl bir efendi ki gönüllerin Kabe`sinin safasıdır. Düşmanlarını öldürmek için can ve ülfet hançerini kullanır.
[11] Zabilistanlı Rüstem, sevgilinin kipriklerinin kan döktüğünü görürse yanına hançer almaz.
[12] Deryalar bağışlayan o melek huylu elinin dışında kim görmüş savaş esnasında hançerden ateş dökülsün.

بوقت قهر او قارن زده برجسم و جان خنجر[1]

14. الا ای خسرو شیرین دهن کز نیم شمشیرت
کند اندر شکم پنهان شه هندوستان خنجر[2]

15. همیشه ریزد اندردهر خون عاشقان ناحق
مکر زاداست با مژگان تیزت توامان خنجر[3]

16. من از تو خنجری خواهم که ریزم خون اعدایت
بخر با سیم بفرست از برایم زرنشان خنجر[4]

17. زالطاف تو میخواهم که مارا خنجری بخشی
وکرنه کارگر ناید مرا ازاین وان خنجر[5]

18. الا تادرجهان ای شاه ملک محبوبی
زبیم جان به بندد برمیان پیروجوان خنجر[6]

19. بود اندرکف یاران تو نقل دهی و باده
شوراندرتن خضملن تو تیروسنان خنجر[7]

8[8]

mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

قصیده در مدح عالیشان پرغورول کریم بک مشهورمعروف شروانی که درسنه هزاردویست نود گفته شده

1. وقت است که کاو فلک ازچشمه پستان
افشاند شیراز ره الطاف به بستان[9]

2. خوش وقت کسیکو بچنین شدت سرما
ازاتش باده بکند کرم تن و جان[10]

3. هم داشته باشد همه اسباب نشاطش
از چنگ ودف و عود و نی و بربط و خوشخوان[11]

4. ساقیّ و صراحی و می درغم کز رنگ
ماند بکل سوری و ازبوی بریجان[12]

5. معشوق سیه موی نکورمی و نکو خوی
دلجوی و دلاویز و غزالکوی و غزلخوان[13]

6. دربسته و بنشسته و بکسسته ز مردم
بپرمن نرموچارمه از کنج شبستان[14]

[1] Onun adaleti yanında Nuşirevan`ın zinciri çözülür (önemini kaybeder). Ve onun kahrından Karun canına ve vücuduna hançer saplar.
[2] Ey ağzı tatlı padişah ki senin kılıcının korkusundan Hindistan`ın padişahı hançeri karnında (kınında) saklar.
[3] Her zaman haksız yere bu dünyadaki aşıkların kanını döker. (Ey sevgili) Yoksa bu hançer senin keskin kipriklerinle beraber mi dünyaya geldi.
[4] Senden düşmanların kanını dökecek hançer istiyorum. Bana gümüşlü ve altınlı hançer alıp gönder.
[5] Lütufunla bana bir hançer bağışlamanı isterim. Ben ondan bundan hançer almam (işime yaramaz).
[6] Sen bu dünyada sevilen padişah oldukça genç ve yaşlı, herkes can korkusundan hançer taşır.
[7] Sana yardım edenin ve seni sevenin elinde şeker ve şarap olsun. Senin düşmanının vücuduna ok ve mızrak batsın.
[8] 147a
[9] Dünya eşiğinde (kad) göğüs çeşmesinden lütuf yoluyla çiçek bahçesine süt verme vaktidir.
[10] Mutlu ve saadetli (insan) odur ki bu şiddetli soğukta badenin ateşiyle canını ve vücudunu ısıtsın.
[11] (Mutlu ve saadetli insan odur ki) Bütün sevinç sebepleri olan çeng, def, rud, ney ve berbed`e sahip olsun.
[12] Saki, surahi ve suri çiçeği renginde ve reyhan kokusunda Dergam şarabı.
[13] Siyah saçlı, güzel yüzlü ve güzel huylu sevgili, gönlü alarak/çalarak ve gazel söyleyerek/okuyarak
[14] İnsanlardan kopup kapıyı kilitledi ve oturdu. Şebistan (halvet yeri, üstü kapalı avlu) köşesinden dolunay (gibi) sevgili gitmez.

7. بنشیند بایار سمن رمی و سمن بوی
کش باشد رخسارها او رنگ گلستان[1]

8. با نغمه ی نی هی بخوان هی زکف یار
چون حکم نموداست چنین مردسخندان[2]

9. درکش می چون خون سیاوش به بهمن
کزنیرویش ازدست رود رستم دستان[3]

10. بی باده و بی ساله و بی صوت مغنی
چون من نبود باغم و اندوه پریشان[4]

11. دی کاه پسین از اثر سردی بهمن
چون زلف خزیده بودم از کرات حرمان[5]

12. نی مهوشک دلکش و نی آتش سرکش
نی باده ی بیغش که کنم کرم تن و جان[6]

13. القصه چنین بودم تا صبح بفکرت
ناگاه حبیبی ز درآمد زر فیقان[7]

14. چون دید مرامستم پیجیده به اندوه
گفتا که چه رو درد تورا ضوئی نالان[8]

15. گفتم رسیداست زمستان ولی مارا
نی مهوش و نی آتش ونی منزل پنهان[9]

16. بشنید حدیثم چو گرفت ازره الطاف
دست من وبردش بمقامی چو گلستان[10]

17. حاضر همه خواهش جان بود درآنجا
چون دیدم بیخود شدم و واله و حیران[11]

18. وانکاه بفرموده او ساقی مجلس
برخواست مرا داد به مه مهردرخشان[12]

19. ازدست یاغش بگرفته بسر خویش
از ذوق کشیدم چه سان طفلک پستان[13]

20. چون نوبه من برنه وده آمد از می

[1] (Mutlu ve saadetli odur ki) Yasemin yüzlü ve kokulu sevgiliyle otursun, onun (sevgilisinin) yüzünü gül bahçesi kıskansın.
[2] (Mutlu ve saadetli odur ki) Hekim (suhendan) bu şekilde emir ve hüküm ettiği için sevgilinin elinden ney ahengiyle şarap içsin.
[3] (Mutlu ve saadetli odur ki) Behmen ayında (soğuk ay) Siyavuş kanı gibi şarap içsin. O şarap ki onun gücünden Rüstem-i destan (destan-avaz, Rüstem`in sıfatı) bayılır.
[4] Benim gibi şarapsız, sazsız, şarkıcının sesi/nağmesi olmadan gam, hüzün ve perişanlık ile birlikte olan yok.
[5] Dün akşamleyin aşırı mahrumiyetten Zal gibi Behmen ayının soğukluğu sebebiyle bir köşeye sığınmıştım.
[6] Vücudumu ve canımı ısıtmaya gönül çeken sevgili, isyan eden ateş (parlak ateşsiz) ve halis şarap olmadan (Zal gibi bir köşeye sığınmıştım).
[7] Kısacası sabaha kadar düşünceliydim ki birden bire kapıdan dostlardan bir sevilen kimse geldi.
[8] Beni hüzünle sarılmış görüp dedi ki ey inleyen Zu`i, sana ne oldu?
[9] Dedim ki, kış geldi ama bana ne sevgili, ne ateş ve ne (halvet) ev yok.
[10] Sözlerimi dinledikten sonra lütufla elimi tuttu ve gül bahçesi gibi bir yere götürdü.
[11] Orada gönlün isteyebileceği her şey hazırdı. Ben onları gördüğümde hayran, şaşkın ve kendinden geçer oldum.
[12] Ondan sonra onun emriyle meclisin sakisi kalktı ve bana parlak güneşi sevgiyle verdi.
[13] Bir çocuk annenin göğsünü gördüğünde zevk ve heyecandan nasıl sevinirse ben de sakinin elinden gelen kadehi öyle ağzıma aldım.

حو کرم تن و جانم چون سینه ی مستان[1]

21. لاکن زادب برسرزانوی نشستم
چون طفل را درپیش معلم به دبستان[2]

22. مستانه یکی چامه نغزی به مدیحش
برگفتم کای ازتو خجل حاتم وقاآن[3]

23. بربخشش یکروزه ی تو تاب نیارد
کرپر شود از لعل و گهر کوه و بیابان[4]

24. غیر ازتو درین شهر ندیدم کس کو
سرچشمه ی الطاف شود منبع عرفان[5]

25. دیباچه ی اخلاقی و مجموعه ی الطاف
مشهور خراسانی و شیراز و صفاهان[6]

26. ازبسکه کرم ذات تو افتاد زاول
نام تو کریم بک شده زانروی ز یزدان[7]

27. آنخواجه ی وللا کهری کزره بخشش
ممدوح زبان همه خلقی تو به شروان[8]

28. تا باشد کرمی به بدن از مه مرداد
تاآید سردی به تن از فصل زمستان[9]

29. باعیش و فرح باد محبانت بعالم
باطیش و قرح باد عدوانت بدوران[10]

30. امید من آنست که برضوئی مهجور
بخشیده شده قافیه تکرارهزاران[11]

9[12]

fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. ز خمار شبانه وقت سحر
بودم اززلف یار درهم تر[13]

2. نه به صورت مرانشان زانسان
نه به هیات مرا اثر ز بشر[14]

3. چشمکانم چو دیده ی خنزیر

[1] Ben şarabı dokuz, on kez içtiğikten sonra canım ve vücudum sarhoşların göğsü gibi sıcak oldu.
[2] Ondan sonra ilk okuldaki çocuğun/öğrencinin hocaya saygısından oturduğu gibi (edepten) edeple oturdum (diz üstünde).
[3] Sarhoş halimle onun için çok güzel bir medih söyledim. Ey Hatem-i Tai ve Kaan ki (onlar) senden utanırlar (sen o kadar cömertsin diye).
[4] Eğer dağlar ve çöller lal ve inciyle dolu olsa bile senin bir günlük bağışlarına dayanamaz (çok cömertsin).
[5] Bu şehirde senin dışında irfan ve lütuf kaynağı (madeni) birini görmedik.
[6] Sen ahlak dibaçesi ve lütuf mecmuasısın (külliyesisin). İsfehan, Şiraz ve Horasan`ın meşhurusun.
[7] Sen hilkaten çok cömert olduğun için ilk baştan, Allah tarafından adın Kerim Bey olmuş.
[8] Sen o yüce inci efendisin (hace) ki bağışlarından dolayı Şirvan şehrinde herkesin dilinde övülen biri olmuşsun.
[9] Murdat (sıcak) ayı vücuda sıcaklık verdiği ve kış mevsimi vücuda soğuk geldiği sürece
[10] Seni seven bu dünyada mutluluk ve safa içinde yaşasın. Düşmanın bu devrde istikrarsız ve su çiçeği hastası olsun.
[11] Umarım ki uzakta kalan Zu`i`yi (şiirde) kafiyeyi bin kez tekrar ettiği için bağışlarsın.
[12] 148a
[13] Sahur vakti gecenin sersemliği sevgilinin saçlarından daha perişandı.
[14] Yüzümde ve bedenimde insandan hiçbir eser yoktu.

زلفکانم چو موی کبّی نر[1]

4. صورتم همچو صورت کفتار
هیاتم همچو هیات عنتر[2]

5. الغرض بودم اندران حالت
همچو ابلیس درصف محشر[3]

6. ناکه اواز السلام علیک
بر به کوش اندرم رسید از در[4]

7. نیک دیدم شناختم گفتم
و علیک السّلام ای دلبر[5]

8. دیدم آنماه رمی و مشکین موی
که مرایاز رفته بود ازبر[6]

9. قامتم بود ازفراق رخش
همچو زلف سیاه می چنبر[7]

10. آنکه از حسرت لبانش مرا
کهه بودی هزار خون به جگر[8]

11. چشمم ازهجر لعل میکو نش
ریخته دمبدم درد کو هر[9]

12. گفتم ای ازقوت بکل شمشاد
گفتم ای ازخدت خجل نستر[10]

13. ای لبان تو قطعه ی یاقوت
می دهان تو چشمه کوثر[11]

14. ای رخت غیرت مه نخشب
وی قدت رشک عرعرکشمر[12]

15. عارضت داغ داغ لاله و کل
گیسویت باغ باغ سیسنبر[13]

16. یک چمن شور بر لبت مدغم
یک جهان نور بررخت مضمر[14]

17. ایکه گیسوی و رمی و چشمت مست
رشک ریحان و لاله و عبهر[15]

---

[1] Gözlerim hınzır gözleri gibiydi, saçlarım maymun erkeği gibiydi.
[2] Yüzüm kaftar (hayvan) gibiydi. Genel halim maymun gibiydi.
[3] Kısacası bu durumda şeytan gibi kıyamet sırasındaydım ki
[4] birden bire kulağıma "selamun aleykum" diyen biri kapıdan girdi.
[5] Dikkatlice bakıp tanıdım ve ona "ey gönül çalan (sevgili) aleykum selam" dedim.
[6] O ay yüzlü ve misk saçlı güzeli gördüm. (O sevgili) ki geçen sene beni terkedip gitmişti.
[7] Yanağının ayrılığından boyum siyah saçları gibi halka halka olmuştu (çenber).
[8] Onun dudaklarının hasretinden ciğerime binlerce kan dolmuştu.
[9] Şarap gibi lal dudaklarının ayrılığından gözlerim sürekli inci döküyordu.
[10] Dedim ki "ey boyundan şimşad ağacı çamur içinde olan!" Dedim ki "ey yanağından nesteren çiçeği utanan!"
[11] Ey dudakları yakut parçası. Ve ey dudakları Kevser kaynağı (olan sevgili)!
[12] Ey yanağını Nahşeb (ayı meşhur şehir) ayı kıskanan! Ey boyunu Keşmir şehrinin Ar'ar ağacı kıskanan (kıskanma sebebi)!
[13] Yüzün gül ve lale bahçesidir. Saçların sisenber (yabani kekik) bahçesi gibidir.
[14] Dudağında çimen sahası kadar heyecan ve şevk (şur) birikmiş. Yanağında bir dünya ışık saklı.
[15] Senin gözün, yüzün ve saçın reyhanın, lalenin ve nergisin kıskanma sebebidir (onlar seni kıskanır).

18. هرگز این باورم نبود که تو
برسرم آیی ای پری پیکر[1]

19. بینم از اختر نکو بیدار
من ندیدم هرآنچه خواب اندر[2]

20. گفت چون وچرا دگر ضوئی
کم کن و خیزپیش من آور[3]

21. می و مینا و بریط و دف و نی
تاروچنگ و چغانه و مزمر[4]

22. باید امروز ای ادیب نهان
که بشادی هم می خلّر[5]

23. خورد باید چنانکه تا گردد
رفع پارینه غم زدل یک سر[6]

24. بنیشنم خوش درین منزل
تو زمن من زبانه لذت بر[7]

25. مدتی مست از غم هجرم
مستی از زلف من پریشانتر[8]

26. به تلافی بباید ای ضوئی
دمبدم بوییم ز سنبل تر[9]

27. گفتم ای سرو قّ د و مه رخسار
نیست یک حبّه ام نه سیم و نه زر[10]

28. نه بنایی بهرمرا کو را
بفروشم بخاطرت ایدر[11]

29. نه کلاه و قبا که رهن کنم
آورم پیش تو می احمر[12]

30. نه مرا خرقه ی باده فروش
به یکی ساتکین بگیرد بر[13]

31. از همه چز شاعری دارم
که ازو طعنه آیدم بر سر[14]

32. تو خودت خوب دانی دراین عصر
بس کساد است جنس فضل و هنر[15]

---

1 Sen gibi peri vücutlunun bana geleceğine hiç inanmıyordum.
2 Gördüklerim rüya değil, bu güzeli dünyada uyanık halde gördüm.
3 Dedi ki ey Zu`i bu kadar sorgulamayı kes ve kalk bana getir
4 Şarap, Mina kuşu, berbet, def, ney, tar, çeng, çagane, mizmer(i) (getir)
5 (Sevgili dedi ki) Ey dil edibi, bugün mutlulukla huller şarabının bulunması gerek.
6 O şarap, bir senelik gam ve hüznü (birden bire) (içimizden) alıp götürsün diye içmemiz lazım.
7 Ta ki bu evde güzel güzel oturalım, sen benden ve ben de şaraptan zevk alalım.
8 Bir müddettir ki ayrılık gamımdan dolayı zülfümden daha perişansın.
9 O yüzden ey Zu`i, bunları telafi etmek için her an ıslak sünbülü koklamamız lazım.
10 Dedim ki ey selvi boylu, ay yüzlü (sevgili), gümüşten ve altından zerre kadar (buğday tanesi kadar) bende yok.
11 Ve ne de evim var ki onu senin için satayım.
12 Ne şapka, ne kaftanım var ki sana kırmızı mey getirmek için onları ödünç vereyim.
13 Benim hırkam yok ki onu bir kadeh şarap almak için şarap satana vereyim.
14 Bunca şeylerden sadece şairliğim var. Ondan (dolayı) da bir sürü sitem ediyorlar.
15 Sen çok iyi biliyorsun ki bu dönemde fazilet ve sanatın ürünü kesattır.

33. می ندانم که درجهان همه وقت
کشته اینگونه گردش اختر[1]

34. شعر را برشعیر این اوقات
نخرند ای نگار سیمین بر[2]

35. کرشوی فی المثل تو و ابلی عصر
با قلت نان می نهند ایدر[3]

36. بیش اینقوم بی هنر نبود
چیزی از فضل و معرفت کمتر[4]

37. به جز ازآنکه کیمیا سازد
خاک بی قدر را بفیض نظر[5]

38. آنکه گیرد زلف بی حد او
زهر درکام خلق طعم شکر[6]

39. می بگردد ز قهر جان سوزش
شکرّ از زهرناگوارا تر[7]

40. دست بذلش چه بحر گوهر زر
کف جودش چه مورن گوهر[8]

41. ای سپهر عطا که از درتو
هیچ کس می نیامده مضطر[9]

42. علم توجه ایست بی پایان
حلم تو قلزمیست بی معبر[10]

43. آن فزون رتبه ی از و صفت
شده عاجز زبان مدحت کر[11]

44. تا بود آسمان محین آیین
تا شود هم چنین مه انور[12]

10[13]

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1. چون کوه دوش بیضه خورشید خاورا
زاغ سیاه شام نهان زیر شهپرا دهم[14]

2. من با هزار دردنشستم به کوشه ی
بنهاد بر به زانوی اندوه و غم سرا[15]

[1] Bilmiyorum bu dünya neden her zaman aynı şekilde dönüyor.
[2] Ey göğsü gümüş sevgilim, bu dönemde şiiri bir arpa fiyatına almazlar.
[3] Örneğin, bu dönemde efendi olsan bile seni küçümseyerek ad takarlar.
[4] Bu sanattan anlamayan insanların gözünde fazilet ve marifetten daha küçük bir şey yok.
[5] Kızgınlık gözüyle değersiz toprağı kimya yapan dışında.
[6] O ki onun sınırsız lütuflarından insanların ağzında zehir şekere dönüşür.
[7] Onun can yakıcı kahrıyla şeker zehirden daha acı olur.
[8] Onun cömert eli inci doğuran denizdir. Onun cömert eli inci madenidir.
[9] Ey bağışlama gökyüzü ki senin kapından kimse çaresiz dönmedi.
[10] Senin ilmin bitmeyen denizdir. Sabrın, tahammülün geçilmeyen kulzüm denizi gibidir.
[11] Sen o yüce makamlı insansın ki vasıflarını öven kişinin dili aciz kalır.
[12] Bu gökyüzünün bu şekilde (adeti-haleti böyle olduğu sürece) döndüğü sürece ve ay ışık verdiği sürece (şiir nakıstır).
[13] 150a
[14] Dün akşam güneş tohumu doğudan çıktığı zaman gecenin siyah kargası kanatlarının altına saklandı.
[15] Ben binlerce dert ile bir köşede oturdum. Başımı gamlı ve hüzünlü şekilde dizlerime koydum.

3. که در خیال طرّه مرعوب یار خود
درمانده ان صفت که بظلمت سکندرا[1]

4. کامی بفکر عارض آن سر ولاله رخ
درنار غرق بودم همچون سمند را[2]

5. کامی بیاد لعل لبش ریختم ز چشم
برروی همچو زر دو صد درّ و گوهرا[3]

6. من این چنین بکنج بلا بادوصد عنا
ناگه درآمد از درم ان شوخ کشمرا[4]

7. با عارضی تو گویی یک روضه حوریا
با گیسوی تو گویی یک طبله عنبرا[5]

8. زلف سیاه برزخ آن ماه خلّوخ (؟)
ماند بدان که خفته بر کنج اژدر را[6]

9. آن خاک عنبرین به رخ رشک گلستانش
درباغ خلد گویی بنشسته قنبرا[7]

10. چون دیدمش نجسته و بگرفته گفتمش
کای از قد تو طاهر صد شور محشرا[8]

11. ای چشمکانت وارث جادوی بابی
وی زلفکانت نایب آهوی عنبرا[9]

12. ای زلف تابدار تو یک باغ سنبلا
وی لعل آبدار تو یک تنگ شکّرا[10]

13. ای برکه نرگست بود من فتنه مد غما
وی بر در گیسویت در جهان سحر مضمرا[11]

14. ای لعل تو به باده ی احمر پسر عما
وی رهی تو بروضه ی رضوان برادرا[12]

15. بنشین که از فراق لب لعل دلکشت
چون زلف مشکبوی تو بودم درآذرا[13]

16. گفتا به تار طرّه من ضوئیا حله
زین گفته ها یی پهده بگذر بگو مرا[14]

---

[1] İskender gibi karanlıkta, çaresiz şekilde sevgilimin kıvırcık saçlarının hayaline daldım.
[2] Bazen o lale yanaklı selvi ağacımın yüzünün düşüncesiyle semend atı gibi ateşe garg oldum.
[3] Bazen de lal dudakların düşüncesiyle gözlerimden yüzüme altın gibi sarı inciler döktüm.
[4] Ben bu şekilde bela ve müsibet köşesinde yüzlerce zorluklar içindeydim ki birdenbire o Keşmirli şuh sevgilim kapıdan girdi.
[5] Öyle bir yüz ki huri bahçesindeymişim gibi. O saçlar ile ki bir tabak anberle karşılaşmış gibi.
[6] O siyah saçları, Halloh ayının yanağında ejderhanın -bir hazine üzerinde uyuyormuşçasına- uyumasına benzer.
[7] O anber gibi siyah beni ebedi yanağında Kanber gibi oturmuş, gül bahçesinin kıskançlığına sebep olur.
[8] Onu gördüğümde (hemen) yerimden kaltım, tuttum ve dedim ki "ey boyundan dolayı yüzlerce kıyamet coşkusu ortaya çıkan!"
[9] Ey gözleri Babil sihrine varis ve ey saçları anber kokulu ceylanın nayibi.
[10] Ey kıvırcık saçları sünbül bahçesi ve ey güzel abdar dudakların bir tepe şeker (sevgili)!
[11] Ey iki gözlerine fitne ovaları birikmiş (fitne ovası) olan! Ve ey saçlarında iki dünya sır saklı olan!
[12] Ey dudakları kırmızı şarabın amcasının oğlu (kuzeni). Ve ey yüzü Rıdvan cennetinin kardeşi (sevgili)!
[13] Lütfen biraz otur, çünkü ben senin gönül çeken dudaklarının firakından (ayrılığından) ve mis kokulu saçlarından dolayı ateşteydim.
[14] Dedi ki "ey Zu`i, benim bükle bükle saçlarımı bırak. Faydasız sözleri bırak da söyle bakalım."

17. چونی ز گردش فلک دون و حس نواز
در راحتی ویا که دراندوه بیمرا[1]

18. از چرخ حیله بازچسانی و حال چیست[2]
اسباب عیش و نوشت باید میسّرا

19. گفتم بلی که از کرم آن سپهر جور
کس نیست درجهان زمن اینک توانگرا[3]

20. آن خواجه که ثانی می زیر آسمان
می نافریده است خداوند اکبرا[4]

21. کوه وقار بحر ادب معدن سخا
خورشید بذل ده مه الطاف کسترا[5]

22. خواهد براستانش دهد بوسه ورنه چیست
پشتش خمیده کشته چنین چرخ اخضرا[6]

23. شید و فلک نبیند ولی مست خوان او
بنهاد بر به مایده قاب مزعفرا[7]

24. آن آسمان جلال که بردست فیضش است
قاآن غلام فضل دهی مصن چاکرا[8]

25. جور مجسم است وجودش که از نخست
کویی زجور محض سرشته است داورا[9]

26. کر ذرّه زلمعه خورش بد لطف او
تابد به حشر میوه دهد شاخ عرعرا[10]

27. ضوئی همان بهست دعا گوییش چراک
مدحش نکنجداز بزرکی به دفترا[11]

28. تا ریزد از مخزن ابر وسحاب نم
تا خیزد ازگلشن نسرین و عبهرا[12]

29. بادا محبّ او بهمه ساله شادکام
بادا عدمی او بهمه حاله مضطرا[13]

11[14]

mefâʿilün / feʿilâtün / mefâʿilün / feʿilâtün

---

[1] Bu değersizlere önem veren alçak dünyanın (dönmesinden) halinden nasılsın? (Değersizlere önem veren alçak dünyayla ne yapıyorsun?) Rahat mısın yoksa korku ve hüzün içinde misin?
[2] Bu hilekar dünyadan senin hal ve durumun nasıl? Safa içinde olma sebeplerin (eyş u nuş), rahatın var mı, yok mu?
[3] Dedim ki "Evet, o gökyüzü kadar cömertliği olanın kereminden dolayı kimse bu dünyada benden daha zengin olamaz.
[4] O hoca (hace) ki onun ikincisini büyük Allah`ım bu gökyüzü altında yaratmadı.
[5] Ağırbaşlılık dağı, edep denizi ve cömertlik madeni, bağış güneşi, lütuf seren ay!
[6] Bu yeşil gökyüzü onun dergahını öpmek istediği için beli eğilmiş.
[7] Güneş ve felek (aslında güneş ve felek değiller.) onun sofrasındaki (yemek tabağındaki) safrandır (felek=tabak, güneş=safran).
[8] O büyük gökyüzü (övdüğü kişi) ki onun bol ve bereketli elinde hanlar köle, fazilet ise hizmetçidir.
[9] Onun vücudu cömertliğin cismani halidir (O bağışın somut halidir) ki başından beri adil Allah halis cömertliğinden onu yaratmış.
[10] Eğer onun güneş gibi lütfunun bir ışınının parçası kıyamette Ar'ar ağacının dalına düşerse ağaç meyve verir.
[11] Ey Zu`i, onun dua edeni olursan daha iyi olur. Çünkü onun medhi büyük olduğundan (bu) deftere sığmaz.
[12] Bulut hazinesinden yağmurlar yağdığı müddetçe/sürece, gül bahçesinden nesrin ve nergis çiçeği çıktığı müddetçe/sürece
[13] Onu seven bütün sene boyunca mutlu olsun, düşmanı her halde çaresiz kalsın.
[14] 151a

1. رسید آنکه وزد باد نوبهار به صحرا
کند ز سنبل و گل باغ را چوجنت ماوا[1]

2. چمن شود زگا آتشین چو او ز برزین
فتد بناله و غلغل هزاره همچو شماسا[2]

3. رسید آنکه گلستان شود چو مجلس فرعون
وروبود زگل سوریان عیان ید بیضا[3]

4. گذشت انکه زباغ آمدی نضیرغرایان
رسید وقت که خواند هزاره همچو نکیسا[4]

5. اگر نه نیست مسیحا نسیم اردبهشتی
چرا کند به یکی نفخه مسیحی الموتا[5]

6. رسید آنکه فروزد بباغ آتش نمرده
عیان بشاخه گلبهن هزار آتش سینا[6]

7. رسید آنکه کند شاه نیمروز گریزان
بجمله ی صف اسفند و بهمن و دی را[7]

8. خوشا بحالت کسیکه گودرتن بهار طرب خیز
بطرف گلشن گیرد پیاله ازکف حورا[8]

9. پیاله چیود و حوری که باشد ومی اوچه
توگوش کن به بیان آوریم جمله سراپا[9]

10. پیاله آنکه زجم یادیگار مانده بعالم
شود سکندر که ران هرانکه دارد اورا[10]

11. چه حور ساقی زیبای دلکش که بود او
گزیده ترزهیمه حوریان جنت اعلا[11]

12. چه مئی که اینک قطره اش لیالی مظلم
چنان شود که زانوار مهرچرخ مسیحا[12]

13. مراست هر سه میّسر ولی میّسر صریحم
حرام گوید خدای علیم وقادر و یکتا[13]

14. برای یکدم لذت شدن اسیر دوزخ
به پیش عقل نه جایز بود نه دربردانا[14]

---

[1] Düzlere yeni bahar rüzgarının esintisi geldi. (Bu rüzgar/esinti) Bahçeyi sünbül ve çiçekle Meva cennetine dönüştürdü (gibi yaptı).
[2] Çimen ateş gibi çiçeklerden âẕərbərzîn (Yedi Ateşkededen biri âẕərbərzîn) ateşkedesi gibi oldu. Bülbüller çemende Şemasa (?) gibi inler (ötüyorlar).
[3] Firavun meclisi gibi her yer gül bahçesine dönüştü (dönüşme zamanı geldi). (Hz. Musa`nın) yed-i beyzası gibi her yer suri çiçekleriyle beyaza dönüştü (dönüşme zamanı geldi).
[4] Bahçeden kargaların sesi kesildi (sesinin gelme zamanı geçti). Bülbülün Nekîsâ gibi ötme zamanı geldi.
[5] Ordubehişt ayının nesim rüzgarı Mesih (gibi can veren) değilse neden (küçük bir nefesiyle) ölüleri diriltiyor?!
[6] Bahçede Nemrud`un ateşi söndü (sönme zamanı geldi). Çiçek dallarında binlerce Sina dağı ateşi ortaya çıktı.
[7] (Şimdi) Günün padışahının (güneşin) bir saldırmasıyla İsfend, Behmen ve Dey ayları (soğuk aylar) kaçtı.
[8] Ne mutlu o kişiye ki bu neşe dolu (doğuran) baharda gül bahçesi tarafına gider ve huri elinden şarap kadehi alır.
[9] Kadeh nedir? Huri kimdir? Mey nedir? Dinle de baştan başa beyan edelim.
[10] Kadeh (odur ki) Cem`den yadigar/hatıra kaldı. Ona sahib olan bu dünyanın İskender`i olacak.
[11] Nasıl gönül alan şarap dağıtan huri ki yüce cennetin hurilerinden daha seçkindir.
[12] Nasıl bir şarap ki onun gökyüzü güneşi gibi bir damlası (onun ışıkları) karanlık gecelere Mesih gibi can verir.
[13] Her üçü de benim için hazır (bende var) ama Kuran-ı Kerim`de tek kadir ve alim yüce Allah`ım onları haram kıldı.
[14] Bir anı zevkle geçirmek için cehenneme esir olmak akıllı insan için (bakımından) caiz değil.

15. تواند اینکه ازین هرس فارغم بنماید
به فیض گوشه چشمی همان ادیب حل آرا[1]

16. همان ادیب مرزنشین شرع مبین است
همان ادیب شرع رسول ازو شده مجری[2]

17. خدایگان من ای انکه فضل و دانش و تمکین
بذات پاک تو میراث مانده اند ز آبا[3]

18. وجود پاک تو بر شیروان چنان شده واجب
که بر ولایت یثرب وجود سید بطحا[4]

19. زامرتو شده محکم اساس شرع محمد
زنهی تو شده مفقود نوع فسق چو عنقا[5]

20. توان محلّ اشکال منطقی و معانی
کز عجزقاضی چرخ آیدت به حل معمّا[6]

21. تو آن بلند جنابی که به مکتب فضلت
کمینه طفل سبق خوان بود ابوعلی سینا[7]

22. قسم به بیت شریفیکه رفته به زیارت
به طوفکاه ملایک که اوست مسجداقصا[8]

23. چنان گرفته دلم از هجوم محنت عالم
که هیچ می نشناسم ازدست غصه سرازپا[9]

24. درین که روز شنیدم که چون تو بحر سخایی
شداست نایب شرع رسول ایزد دانا[10]

25. ازین نویدکه آن آمدم بخطه شروان
که از حضیض تری تارسم به اوج ثریا[11]

26. تو ای چاره ی بیچارگان کز ز فرط تفضل
به محنت حل ضویی کن از کرم تو مداوا[12]

27. همیشه تا که بود از مدار قاضی گردون
گهی محاذی برجی حمل کهی بر جوزا[13]

28. ز تو همیشه شیدا اساس دین محمد
زتو هماره مویّد همین شریعت غرّا[14]

---

[1] (Lakin sevgili,) Küçük bir göz ucu bakışı (ilgilenmesi-nimeti) ile çiçek süsler gibi bu üçünü görmezlikten geldirebilir.
[2] O mübin (açıklayıcı) şeriatın tahtına oturan ediptir. Öyle bir edip ki peygamber efendimizin şeriatı ondan icra oldu.
[3] Efendim! O ki tedbirli ilim ve fazilet sahibidir. Onun pak zatı ve fıtratı ecdadlarından (atalarından miras) kaldı.
[4] Senin pak vücudunun Şirvan`da var olması peygamber efendimizin Yesreb vilayetinde (vacip) olmasına eşdeğerdir.
[5] Senin emrinle Hz. Muhammed`in şeriatı sağlam oldu. Ve senin yasaklarından (men etmenden) fesatlık Anka kuşu gibi kayboldu.
[6] Sen o mantık ve anlamların şekillerinin çözücüsüsün ki gökyüzü kadısı onların muammalarını çözmekte aciz kaldığı için yanına gelir.
[7] Sen o saygın yüce efendisin ki fazilet mektebinde en küçük öğrencin Ebu Ali Sina`dır.
[8] O ziyaret ettiğin şerefli eve and olsun ve o meleklerin tevaf yeri Mescidü`l-Aksa`ya and olsun!
[9] Bu dünyanın dertlerinin saldırmasından canım öyle sıkıldı ki hüzünden elim ayağım birbirine girdi.
[10] Bu iki günde cömertlik denizi zatının alim Allah peygamberinin şeriatının naibi olduğunu duydum.
[11] Bu müjdeyi duyunca alçak topraktan Şirvan`a, Süreyya zirvesine ulaşmak için koşa koşa geldim.
[12] Ey çaresizlerin çaresi, sen büyük faziletinle, cömertliğinle Zu`i`nin gönlündeki dertlere derman ol.
[13] Gökyüzü kadısının dönmesiyle (bazen) Hemel burcu ve Cevza burcu karşı karşıya gelir.
[14] Muhammed peygamberin dininin temeli senin sayende sağlam/yüce olsun. (Onun) Fasih şeriatı her zaman senden yardım alsın.

12[1]

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

در مدح جناب مجید افندی

1. چو رفت یوسف خورشید جانب سبحنا
فلک کشور زهجرانش زلف پرشکنا[2]

2. زبس گریست زلیخای چرخ از هجرش
ز کریه پرشد رخسار نیلفام دنا[3]

3. نهاد بر سر زانوی فکر سر من هم
نشسته بودم دردل دوصد غم و محنا[4]

4. گهی چومار گزیده طپید می برجا
زبس خیلی نمودمش زلف پرشکنا[5]

5. گهی زفکر لب لعل یارمی بودم
چوشاربان شراب اندر من مرزغنا[6]

6. درآمداز درمن انگهی یکی زاحباب
خطاب کرد که ای ضویی نزار تنا[7]

7. تو تا بکی شوی اینگونه خسته و غمناک
زحسرت رخ گلچهره کان کلبد نا[8]

8. توتا بچند زعشق پریرخان سازی
بروکنار خود از اشک دیده چون عمنا[9]

9. ره مجاز بپویی وتابکی خدمت
کنی به یار چو رهبان دیربرو ثنا[10]

10. تو را چه سرو ازین شاهدان مه طلعت
تو را چه بهره ازین نو خطان سیم تنا[11]

11. جواب دادم کای یار معرفت اثار
درین نهانه ندانم کسی زمردد زنا[12]

12. که سازد از نظر کیمیا اثر مارا
براه راست حقیقت زلطف متقرنا[13]

13. بگفت ویحک با این کمال و فضل تورا

---

[1] 152a
[2] Güneş gibi Yusuf zindana doğru gittiğinde gökyüzü onun hicrinden dalgalı saçlarını açtı (güneş gitti gece çöktü).
[3] Onun ayrılığından dünya Züleyha`sı ağlayarak bu alçak gökyüzü mavisini (nilfam=lacivert) (denizini) doldurdu.
[4] Ben gönlümde yüzlerce gam ve dert dolu halde bir köşede, düşünceli kafamı dizimin üzerine koyarak oturmuştum.
[5] (Bazen) Onun büklüm büklüm saçlarını hayal etmekten (düşünmekten) yılan sokmuş gibi yerimde kıvranıyordum.
[6] (Bazen) Sevgilinin lal gibi dudağının fikrinden/hayalinden şarap içenler gibi mezardaydım.
[7] Ondan sonra sevdiklerimden biri kapıdan girdi ve bana "ey zayıf vücutlu Zu`i" diye seslendi.
[8] Sen ne zamana kadar böyle yorgun ve dertli, yüzü çiçek gibi olan (sevgililerin) yanaklarından dolayı vücutları çiçek gibi olanlar misali hasrette kalacaksın?
[9] Sen peri yanaklı olanların aşkından dolayı ne zamana kadar bir köşede ağlamaktan göz hastası olacaksın?!
[10] (Ne zamana kadar) Mecaz şekline devam etmek istiyorsun (Gerçekte sevgiliyle değil de onun hayaliyle yaşıyorsun.)? (Ne zamana kadar) Rahipler gibi kilisede sevgiliyi övmek istiyorsun?!
[11] Bu yüzleri ay gibi olan güzellerden sana ne fayda var?! O gümüş tenli sakalları yeni çıkan sevgililerden sana ne fayda var?!
[12] Cevap verdim ki "Ey marifet (bilgi) sahibi sevgilim (anlayan dostum), bu dünyada kadın ve ya erkek kimseyi tanımıyorum
[13] Ki kimya bakışıyla kendi lütfundan bizi (doğru olan) hakikat yoluna yaklaştırsın.

جز نبود مکر از فخارت زمنا[1]

14. سپهر فیض و کرامت که قاضی حق مجید[2]
که هست مرشد ممتاز پیش از ذوالمنان

15. ز امر او شده دین نبی رواج پذیر
زنهی او شده مخروب کیش برهمنا[3]

16. اگر زلطف به ابرش نظر کند ریزد
به جای قطره ی امطار لولو عدنا[4]

17. ز بیم دشمن اومی شود هلاک بلی
شهاب ثاقب سازد علاج امرمنا[5]

18. پلنگ صید کند با محبتش آهو
شکار بازکند ز التفات او ز غنا[6]

19. ز منظر نظرالتفاتت ای مولا[7]
فتد چور ذرّه ی پرت و اگر بسوی منا

20. چو آفتاب دهد ضو ضویی مضطر
بصد نشاط نهد رو بجانب وطن[8]

21. همیشه تا که بجان غم بود زنادانی
هماره تاکه صفا بردلست از فطنا[9]

22. بدرکه اجدلایزال رتبه ی تو
بود فزون زشماردقیقه های وفا[10]

13[11]

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. چو کرد قیصر گردون بسوی غرب گذر
علم فراشت نجاش ب قبّه اخضر[12]

2. زفوت پادشه نیمروز بهمن لیل
گذاشت بر سر خود باز نیلگون مغفر[13]

3. من ستمزده از هجر آن کمان ابرو
بگوشه ی بنشستم بقامت چنبر[14]

4. گهی بیاد رخش کشته دیده ام دجله

[1] Dedi ki "vah vah, bu dönemin övüncü, fazilet ve kemal sahibinden nasıl da haberin yok."
[2] O ki feyz ve keramet gökyüzüdür ve minnet sahibi Allah`ın yanında (nazarında) mümtaz (seçilmiş) bir mürşittir.
[3] Onun emriyle peygamber efendimizin dini revaç gördü ve onun yasağından brahman dini bozuldu.
[4] Eğer lütufla gökyüzü bulutlarına bir bakış atarsa yağmur damlası yerine cennetin incileri dökülür.
[5] Düşman, onun korkusundan helak olur. Ehrimen`in ilacı akan parlak yıldızdır.
[6] Onun sevgisiyle ceylan kaplanı avlar. Karga onun teveccühünden doğan kuşunu avlar.
[7] Ey efendim, senin iltifat bakışının manzarasından zerre kadar ışık bana düşerse
[8] Çaresiz Zu`i güneş gibi vatanın her tarafına yüzlerce neşe saçar (ışık verir).
[9] Cahillikten (insanın) canı gam ve kederle olduğu sürece, akıldan ve zekadan gönlü sefayla dolduğu sürece
[10] Makamın vahid Allah`ın dergahında saniyelerin ve dakikaların sayından fazla olsun/ebedi olsun.
[11] 154b
[12] Gökyüzü kayzeri batıya doğru geçince Neccaşi (Habeşi padişahı) yeşil gökyüzü bayrağını kaldırdı (gece oldu).
[13] Güneşin ölümünden (sonra) gece Behmen`i yine lacivert külahı başına koydu.
[14] Zülm içinde olan ben onun keman kaşlarının ayrılığından bir köşede halka (belim bükük şekilde) gibi oturdum.

گهی بفکر لبش بود دل پراز آذر[1]

5. ز بس تفکران غنچه دهن کردم
چو چشم سوزنم آمد جهان چهناور[2]

6. خیال پیچ و خم زلف یار می کردم
که ناگهان برسیدم صدای حلقه ی در[3]

7. رسید قاصدی از خدمت امیر کبیر
که بر غلامی او روزگار بسته کمر[4]

8. به اوج طارم قدرش نمی رسد هر چند
فراز کنگره ی چرخ گشاید همای فکرت پر[5]

9. رسید قاصد القصه گفت هین بشتاب
امیرددیده برا مست دروثاق اندر[6]

10. ز جای جسته کمر بسته با سرور تمام
شدم بخدمت آن میر مرحمت گستر[7]

11. سلام دادم و بنشستم و دعا گفتم
علیک گفت بپرسید کای جهان هنر[8]

12. چه گونه ی زغم روزگار جان فرسا
جوابدادم صد شکر نیستم ابتر[9]

13. و لیک از غم ما هی و سال افزونست
که می فشاند چشمم بروز وشب اختر[10]

14. ز هجر ماه رخش بسکه روز و شب کریم
مرا بباید گفتن کنون ستاره شمر[11]

15. من از فراق بت مهوشم همی گفتم
که ناگهان زود آمد غلامک دیگر[12]

16. نمود سجده سپس سر عهد مکتوبی
بداد و خواند امیر گزین ودانشور[13]

17. خطاب کرد پس آنکه که خیز مهمانیم
به بزم خواجه ی گردون اساس و مه ساغر[14]

[1] (Bazen) Onun yüzü aklıma geldiğinde gözlerim Dicle ırmağı gibi oluyor. (Bazen) Onun dudaklarını düşündüğümde gönlüm ateşle doluyor.
[2] O gonca ağızlı sevgiliyi düşünmekten dünya bana iğnenin deliği gibi geliyor.
[3] Sevgilinin saçlarının büklümünün hayalindeydim ki birden kapının halkasının sesi geldi (kapı çaldı).
[4] Büyük bir emir tarafından/hizmetinden bir postacı geldi. Öyle bir emir ki dünya onun hizmetçisidir/kölesidir.
[5] Düşünce Huması gökyüzü semasında (üstünde) kanatlarını açsa dahi o kişinin değerinin (övdüğü kişinin) çardağının zirvesine yetişemez.
[6] Kısacası, postacı acele ile geldi ve dedi ki "Emir odasında (hücresinde) seni bekliyor."
[7] Hazırlandım ve bütün sevincimle yerimden fırlayarak o merhamet yayan emirin hizmetine gittim.
[8] Selam verdim, oturdum ve dua ettim. Cevap verdi ve dedi ki "ey sanatın dünyası!"
[9] Bu can tüketen dünya gamıyla nasılsın? Cevap verdim ki "şükürler olsun, bir eksiğim yok."
[10] Ama gamım aylardan ve yıllardan daha fazladır. Gece gündüz gözüm yıldız döker.
[11] O ay yanağının ayrılık derdiyle (gece gündüz) uyanık kaldığım için bana yıldız sayan diye ad takmalılar.
[12] Ay gibi putun ayrılığından diyordum ki birdenbire kapıdan başka bir köle girdi.
[13] İlk önce secde etti (baş eğdi), mektubu başından çıkarttı. Âlim/bilgili emire verdi ve o da okudu.
[14] Ondan sonra bana hitap ederek dedi ki, "Kalk gidelim. Biz gökyüzü efendisinin şarap meclisine, ay gibi içki kadehine davetliyiz.

14[1]

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

1. نیست جز تار سر زلف تو دلرا اهنگ
بسته گویا که بگیوسیت گشاد دل تنگ[2]

2. دل چه سان وارهد از بستگی گیسویت
که سراسر شکنست و گره و عقده و کنگ[3]

3. راستی چنگ صفت خم شده از مویه قدم
تا که تار سرزلف تو رها گشته ز چنگ[4]

4. زاهوی چشم تو سازند حذر شیردلان
انچنانکه زشیران سیه سالو رنگ[5]

5. شده از رشک که ابروت قد قوس کمان
زره از حسرت مژگانت بتن تیز خدنگ[6]

6. هر که خونریختن تر کس فتان تو دید
یاد نارد دگراز چنگ پوروسیا و فرنگ[7]

7. پیش رخسار تو گلبرگ به رتبت چون خار
نزد یاقوت لبت لعل بقیمت چون سنگ[8]

8. خوشتر از صورت مطبوع تو نقش ننکاشت
تا که نقاش ازل نقش جهان زد نیرنگ[9]

9. زاهدان درکه نیرنگ کشورنگ بدوش[10]
حاجتی نیست تورا حالت نیرنگ برنگ

10. که برخ دلبری و کاه بلب گاه بزلف
میکنی دمبدم ای شوخ برنگی نیرنگ[11]

11. دعوی حسن تو خور گرد فلک هر روزش
زند از خط شعاعی بگلو پالا هنگ[12]

12. بنمود از لعل شکرخاتون شیرین بالله
گر بود روی زمین پر زشکر تنگ به تنگ[13]

13. به جز از کلمه ی تحسین شه ملک علوم

---

[1] 158a
[2] Gönlümün senin saçının telinin ucu dışında başka bir amacı yok. Sanki özleyen gönlün ferahı senin saçına bağlı.
[3] Saçlarının hepsi bukleli, düğümlü ve bağlıdır. Gönül kendini nasıl bu (saçlarının) bağlarından kurtarabilir ki?!
[4] Saçının telinin ucu elinden kurtulduğundan beri (elinle açtığından beri) doğruluk inlemekten çeng gibi (eğri) oldu.
[5] Aslan gönüller senin ceylan gözlerinden korkuyorlar. Öyle ki aslanlar siyaha dönüyor.
[6] Kemanın boyu, senin iki kaşınının kıskançlığından kavs oldu (yay gibi eğildi) ve o (senin) kipriklerinin hasretinden kendi vücuduna oklar atmış.
[7] Fitne fesata teşvik eden, kan döken iki gözünü gören herkes artık Siyavuş ve Fereng`in (pehlivanların) el gücünü hatırlamazlar (akıllarına gelmez).
[8] Yüzün (yüz güzelliğin) karşısında çiçek yaprakları diken seviyesine düşer. Lal senin yakut gibi dudakların karşısında sıradan bir taştır.
[9] Ezeli ressam (Allah) bu dünyayı yarattığından beri senin yüzün dışında daha güzel bir nakış\resim çizmedi.
[10] Hile dergahındaki zahitler kendileriyle renkler taşıyorlar (kendilerini boyuyorlar) ama senin güzelliğinin bu hile renklerine hiç ihtiyacı yok.
[11] Çünkü sen bazen saçlarınla, bazen dudaklarınla, bazen yanağınla gönülleri fethediyorsun. Ey şuh (cilveli sevgili), sen her saniye hile ile bir renge boyanıyorsun.
[12] Gökyüzü güneşi senin güzelliğini iddia ettiğinden beri (her gün) ışıklar onun boğazına kement oldu.
[13] Eğer yeryüzünde şekerden bol bol olsa bile Billah senin şeker gibi lal dudaklarından daha tatlı bir şey yok.

سید آنگوزده از فضل بگردون اورنگ[1]

14. اوست امروز بعالم شه اقلیم علوم
که بمضار بلاعت بجهانده شبرنگ[2]

15. دقت حکمت خدم عقل دقیق سقراط
گاه هئیات روی فکر بلندش حیسنک (؟)[3]

16. ای سلونی نسب ای خسرو اقلیم ادب
ای سپهر هنر و فضل جهان فرهنگ[4]

17. پیش علم تو کسانیکه دم از فضل زنند
با براق نبوی همی بداوند خر لنگ[5]

18. مدتی مست در خطه قودیال خراب
میخورم خون جگر جای شراب گلرنگ[6]

19. بی تو نوشم بگلوتیزتر ازنیش شده
بی تو شهدم بمداق آمده مانند شرنگ[7]

20. خوش زمانیکه چو آدم به بهشت شروان
بودم آسوده زکید فلک مینا رنگ[8]

21. شب و روزم بوجود توگذشتی چوارم
آمدی بلکه زیاد از هم بر دل نیک[9]

22. لیکن اکنون زفراق تو چو مرغ حق گو
همه شب تا بسحر بوده ام از پا آونگ[10]

23. همتی از نفس عیسوی ایجان عزیز
که نباشم پس ازین از غم عالم دل تنگ[11]

24. چاره ی محنت ضویی بکن ای منبع جود
که مرا نیست بجز ذیل تو یک دست اونک[12]

15[13]

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. حبذا بیت الصّفا کز فرط انوار و صفا
توتیای استانش دیده را باشد جلا[14]

---

[1] Aferin (tahsin) kelimesi dışında, o seyyit dışında ki o faziletinden gökyüzünde taht kurmuş.
[2] Bugün bu dünyada ilim ikliminin padişahı odur ve o belagat meydanında şebreng atını koşturur.
[3] Konu hikmet olunca (hikmet zamanında) onun akıl hizmetçileri Dakikî ve Sokrates`tir. Konu şekil ve suret olunca onun yüksek düşüncesinin yoluna giden çırak Hiseng`dir (?).
[4] Ey Soloni soylu, ey edep ikliminin padişahı, ey kültür dünyasının sanat ve fazilet gökyüzü,
[5] Senin ilmin yanında fazilet iddia eden kişiler peygamber efendimizin Burak atının yanında topal eşek gibidir.
[6] Bir müddettir ki harabe Qudyal bölgesinde gül renkli şarap yerine ciğer kanı içiyorum.
[7] Sensiz yediyim tatlı (şey) boğazımda zehirden daha keskin. Bal ise (damak tadıma) acı oldu/geldi.
[8] Ne mutlu o günlere ki Şirvan cennetinde Adem peygamber gibi mavi gökyüzü hilesinden (felekten) uzaktım (huzurluydum).
[9] Sen vardın diye benim gece ve gündüzüm İrem bahçesi (cenneti) gibi geçti. Belki de özlemiş gönül gamdan dolayı öyle hatırlıyor.
[10] Ama şimdi baykuş gibi ayrılığından bütün gece, sahura kadar bacaklarımdan asılı haldeyim.
[11] Ey değerli can, o İsa nefesinden bana bir dua et. (Eğer o nefesinle dua edersen) bundan sonra dünya gamından daralmam.
[12] Ey cömertlik kaynağı, Zu`i`nin sıkıntısının çaresini düşün çünkü benim için senin eteğin dışında başka bir çare (tutacak ipim) yok.
[13] 159a
[14] Beh beh, Beytü`ş-şəfâ -safa ve ışığından- dergahının toprağı (sürme gibi) gözü aydınlatır.

2. وه چه بیتی کز شرف بیت الشرف اورا غلام
وه چه بیت که صفا مهر فلک برمی کدا[1]

3. خلد بنیاد و سدیر آسا نگارستان نشان
کعبه بنیان و خورتق امتثال و روضه سا[2]

4. می شود از تنک چین گفتن بدی ازتنک اگر
مجمع ارباب فضل و مسکن اهل صفا[3]

5. کعبه کر خوانم روا باشد ازیراک عالمی
در منایی ساختش سازند جان و دل فدا[4]

6. مسجد اقصایی ثانی خوانمیش زولطف زانکه
بر تمامی شاعران انجا بهار است مقتدا[5]

7. آن امام عارفان عصر مولانا بهار
کش بود از سحر شعرش برجهان معجزنما[6]

8. حکمت آموز ارسطایس ازفرهنگ و هوش
فکرت افروز بطالمیوس از رومن وذکا[7]

9. خوشه چین خرمن نظمش ظهیر و انوری
ریزه خوار خوان شعرش بونواس و بوالعلا[8]

10. قطب چرخ علم باشد اوبدورش شاعران
چون نبات النفعش میکردند در صبح ومسا[9]

11. شاعرانی کرزه حکمت فلاطون نهان
درکه فکرت کذر سازند از اوج خلا[10]

16 [11]

mefâʿilün / feʿilâtün / mefâʿilün / feʿilün

1. خدایگان من ای آفتاب فضل و هنر
سپهر عزّ وشرف میرمعدلت گستر[12]

2. بلند مرتبه میرا که بهرخدمت تو
زجان و دل بغ لامست ضویی بسته کمر[13]

[1] Beh beh, nasıl bir ev (beyt) ki şereften/faziletten Beytü`ş-Şeref ona köledir. Beh beh, nasıl bir ev ki safadan gökyüzü güneşi onun kapısında dilencidir.
[2] (Öyle bir ev düşünün ki) Temeli ebedi ve taht sahibidir. Nigaristandır, Kabe gibi yapısı vardır. Cennet gibidir ve şekli Havernak (Sasani döneminde) sarayına benzer.
[3] Eğer fazilet erbabları ve safa ehlinin tamamı erteng olsa bu eve Çin`in Erteng`i denebilir.
[4] Bu eve Kabe dersem şaşılmamalı çünkü tüm dünya Mina`da canlarını ve gönüllerini ona feda ediyor.
[5] Bu eve lütuftan ikinci Mescidü`l-Aksa diyeceğim. Burada Bahar bütün şairlerin rehper ve liderdir.
[6] Ariflerin imamı, bu çağın mevlanası Bahar ki onun şiirinin sihri dünyaya mucize gösteriyor.
[7] Bu kişi kültür ve zeka bakımından Arestalis gibi hikmet öğretendir. Zihin ve zeka bakımından Battalmiyus gibi fikir ve düşünceyi parlatır.
[8] Ẓahîr (Faryabi) və Enverî Bahar`ın şiirlerinin harmanının dilencisiler (tahılın geri kalanını toplayanlarıdır). Ebu Nüvas ve Ebü`l-Ala Maarri Bahar`ın şiirinin sofrasının rîzə-ḫ̆ârıdır (sofrada arta kalanları yiyenler).
[9] Bahar ilim dünyasının merkezidir. Diğer şairler Büyük Ayı Takım yıldızları gibi sabah ve akşam onun etrafında dönüyorlar.
[10] (Meclisin) Diğer şairler(i) hikmet açısından bu dönemin Eflatunlarıdır. Düşünce ve fikir konusunda ise bu şairler boşluğun (Hela) zirvesini bile geçiyorlar.
[11] 160a
[12] Ey sahibim, ey fazilet ve sanat güneşi, ey şerefli ve yüce gökyüzü, ey adalet yayan hakim!
[13] Ey yüce mertebeli hakim! Zu`i, can u gönülden hizmet etmek için sana köle olmaya hazırdır.

3. اگر زکثرت الطاف کوش فرمایی
دو کلمه درددل خویشتن کنم ظاهر[1]

4. درین سفند چو بهمن به سیستان دلم
کشیده محنت و اندوه و درد وغم لشکر[2]

5. خزیده ام بمقامی چو زلف بی سروپا
نه رستمی نه روا به یارو نه یاور[3]

6. درین دیار مرا نی انیس بذله سرای
که کاه کاه زبانم کند طلوع قمر[4]

7. درین دیار مرا نی رفیق خوش مشرب
که بشکند گل خاطر ازو چوباد سحر[5]

8. نه شاعری که زاشعار دلکش و شیرین
دهد بتلخ دماغم مذاق شهد و شکر[6]

9. نه عالمی در زعلمش دلم شور روشن
روز خاطرمن عقده ی قضا وقدر[7]

10. زانم ازوچه سبب این سپهر شعبده باز
زجو ر بر سرمن آورد هزار خطر[8]

11. کسیکه منکر باشد بروز رستاخیز
ویا به آتش نیران و عین قطرو شقر[9]

12. اگر به بیند این روز را که من دادم
کند بهرچه بگویند عالمان باور[10]

13. ویا جزای عملهای من خدای غفور
ز فرط لطف مرا دهد درجهان اندر[11]

14. چرا که دفتر جرم من ستمدیده
نگنجد از بزرگی بعرصه ی محشر[12]

15. زهدت میل کشد با گلوله محزونی (؟)
به چشم مورچه سرمه زمیل آسانتر[13]

16. نشسته بودم دوشینه با غم واندوه
به صدهزار خیالت و با هزار فکر[14]

17. چه سان کنم که زآیینه دل غمگین
شود زودوده نم درد و غصه زنگ کدر[15]

---

[1] (Bol) Lütfünle bana kulak verirsen, iki kelime sizinle dertleşmek istiyorum.
[2] Bu İsfend ayında (kış ayı) gam, dert ve üzüntü ordusu Behmen gibi Sistan memleketi gönlüme hücum ettiğinde
[3] Zal gibi perişan bir şekilde köşeye süründüm (çekildim). Bu köşede Rüstem, Rudabe gibi dostum/yardım edenim yok.
[4] Bu diyarda latife söyleyen arkadaşım yok ki arada sırada ay benim çatıma doğsun.
[5] Bu memlekette hoş tabiatlı (yaratılışlı) bir dostum yok ki gül hatirim ondan sahur rüzgarı/esintisi gibi açılsın/ferahlasın.
[6] Ne de bir şair yok ki onun gönül çeken tatlı şiirlerinden acı ağzıma şeker ve bal (tattırsın) damlasın.
[7] Hiçbir alim yok ki onun ilminden gönlüm aydınlansın, kaza ve kader düğümü aklımdan gitsin (çıksın).
[8] Bu sihirbaz gökyüzü hangi sebepten zülmle başıma binlerce tehlike getiriyor bilmiyorum.
[9] Kıyametin yakan ateşini, cehennemini, bakır demiri eriten ırmağını inkar eden kişi
[10] Alimler ne derse desin benim bu halimi görürse inanır.
[11] Ya da Gafur Allah yaptıklarımın cezasını aşırı lütfundan bu dünyada verdi.
[12] Çünkü zülümlerle dolu günah defterim (çok) büyük olduğundan mahşer gününe sığmaz.
[13] Karınca gözüne sürme çekmek mil çekmekten daha kolay (?).
[14] Dün gece gam ve üzüntüyle, yüz bin hayaller ve binlerce fikir/düşünceyle oturuyordum.
[15] Üzüntülü gönül aynasından keder paslarını dert ve üzüntü rütubetini nasıl silebilirim (diye düşünüyordum).

18. رسید بردل غمدیده ام زملهم غیب
که ای غریب دیار و عصر خوف و خطر[1]

19. مگر تو مینشیند که بهر فضل و کمال
ادب به ذات چون علم معرفت مضمر[2]

20. مطابق اسم ایله جان میر مهدی کیم
وجود فضل و کمالات ذاتیدور جوهر[3]

21. جهان علم ادب آسمان علم و وقار
خبیر حکم قضا و علیم عصر و قدر[4]

22. نه فقه ده نه عقاید علم حکمت
او سرفراز کیم دوغماییدی بیر مادر[5]

23. کمینه بنده سیدر جود اونون خاتون
کهینه خادمیدر صاحبانی تاج و کمر[6]

24. فصاحتینده اونون یوخدو هئچ همتاسی
اودور بود ملکی ده عشار رمزینه مظهر[7]

25. اگر به خاک سیه بنگرد زلطف دهند
به جای سبزه زخاک سیه زمرّد تر[8]

26. به ابر تیره اگر چشم تربیت فکند[9]
زابر ریزد درّ و گوهر به جای متر

27. ایا سلیل عزیز جناب پیغمبر
ایا نبیره یه پاک کننده یه خیبر[10]

28. زخاطرم به یکی محربا تو بزدایی
هر ان چه هست بوی زین دیار بوک و مکر[11]

29. به همه ی شکر افشان ازین سپس باشد
به ذات پاک تو مدح ضویی مضطر[12]

17[13]

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

قصیده در مدح امیرالامراء شیروان عالیجاه رفیع جایگاه ولی النعمی جناب پر غورول کریم بک مشهور و معروف از خانزاده های مشهور شماخی

1. نوید زنده کی آورد باز باد بهار

[1] Gaybdan gamlı gönlüme ilham geldi ki "ey bu memleketin garibi, ey tehlike ve korkunun esiri!"
[2] Acaba sen fazilet ve kemal denizini duymadın mı? O kişi ki edep onun zatında ilim ve marifet gibi saklıdır.
[3] İsmi gibi yüce Emir Mehdi ki fazilet ve kemalatlar cevher gibi onun zatında bulunur.
[4] İlim ve edep dünyası, sabır ve ağırbaşlılığın gökyüzü, kaza hükmünden haberdar ve kader sırrını bilen kişidir.
[5] Ne fıkhda, ne inanışta ('aqâyid), ne de hikmet ilminde hiçbir anne onun gibi onurlu birini doğurmamıştır.
[6] Bağışlama konusunda onun en küçük kölesi Hatem-i Tai`dir. Onun en küçük hizmetçisi taç ve kemer sahipleridir.
[7] Fəşâḥətində onun yoḫdı hîç həmtâsı/Odur bu mülkdə əş'âr rəmzinə məẓhər
[8] Eğer lütfu ile siyah toprağa bakarsa oradan sebze yerine yeni zümrüt çıkar.
[9] Ey peygamber efendimizin kılıç çıkaranı (onun için savaşan) ve ey Hayber`i temizleyenin (Hz. Ali`nin) torunu!
[10] Ey peygamber efendimizin kılıç çıkaranı (onun için savaşan) ve ey Hayber`i temizleyenin (Hz. Ali`nin) torunu!
[11] Sen bir merhabanla aklımdan bu memleketin bütün hilelerini ve kötü hatıralarını temizlersin.
[12] Bundan sonra çaresiz Zu`i, şeker döken kalemiyle senin pak zatının meddahıdır (övücüsüdür).
[13] 161a

بساکنان گلستان و گلشن و گلزار [1]

2. قوای نامیه مانند عیسی مریم
دمید روح براعضای مورد اشجار [2]

3. بکوه و دشت برافکند فرش سقلاطون
نگار خانه چین گشت زودرودیوار [3]

4. هوا زبوی بنفشه بسان طبله ی مشک
زمین زنگهت نسرین چودگه عطاّر [4]

5. هزار مرتبه بهتر زفن موسیقی
نوای شور طرب خیز صوت موسیقار [5]

6. هوا بگلشن فرش زمردین افکند
نسیم بست زمرد بشاخهای چنار [6]

7. کسیکه منکر خلداست گوبیا و به بین
عیان بگلشن جناب تحتهاالانهار [7]

8. کنونکه کشته گل سرخ خسرو گلشن
کشیده باربدی لحن عندلیب و هزار [8]

9. چنان هوشت که شیرین بیار شکرلب
بطرف جورکش جام باده لیل و نهار [9]

10. بظاهر ارچه جهان کشته جنت الماوی
زدوده زاینه حکمت عالمی زنگار [10]

11. هراست ازغم دوران بهار همچو خزان
تفاوتی نکند پیش من زدی آذار [11]

12. نشیته بودم دوشینه باغم و اندوه
عقاب غصّه زدی برسرم همی منقار [12]

13. که ناگه از طرفی یار هدهد آسایی
رسید و لب چو عنادل کشد برگفتار [13]

14. که ای غریب سیه روزگار و غمدیده
کشیده محنت ایام ازصغاروکبار [14]

15. تورا چه بود که از شیروان رشک جنان

[1] Bahar mevsiminin rüzgarı hayat müjdesini yine gül bahçesi ve onun sakinlerine getirdiğinde
[2] Büyüten güçler (güneş, toprak, su, hava) Meryem`in İsa`sı gibi ölen ağaçlara can verdi.
[3] (Baharın rüzgarı) Dağa ve ovaya saklatun (ipekten kırmızı kumaş) gibi rengareng halı serdi. Ve ondan her yer Çin`in nigarhanesi (nakış evi/sevgili evi) gibi oldu.
[4] Hava menekşe kokusundan misk sandığı gibi oldu. Ve zemin nesrin çiçeğinin güzel kokusundan attar dükkanı gibi oldu.
[5] Musikarın (kuş) sesinden yükselen mutlu ve heyacanlı ses binlerce kat musiki fenninden daha güzeldir.
[6] Hava gül bahçesine zümrütten halı sermiş, nesin (rüzgarı) çınar ağacının dallarına zümrüt asmış.
[7] Cenneti inkar eden kişiye söyle ki gül bahçesinin altından nehirler akan cennetleri gelip görsün.
[8] Şimdi ki kırmızı gül, bahçenin padışahı oldu ve Barbet, bülbüllerin sesini çıkartıyor.
[9] Bu durumda ırmağın yanında gece gündüz şarap kadehini tatlı dudaklı sevgilinin hatırına içmek güzel.
[10] (Bahar) Dünyayı zahirde Meva cennetine benzetti ve insanların hâl aynasından pası sildi.
[11] Bu dünyanın gamından dolayı bahar benim için sonbahardır. Benim için Dey ayı (kış ayı) Azer (baharın son ayı) ayı gibidir (Dünya gamından dolayı bu aylar benim için farketmiyor).
[12] Dün akşam keder ve üzüntüyle oturuyordum ki gam kartalı gagasıyla başıma vurdu.
[13] Birden bire Hüdhüd gibi sevgili geldi ve bülbüller gibi konuşmaya başladı.
[14] Dedi ki, “ey kara bahtlı ve keder içinde olan garip, ey küçük ve büyük herkesten dert gören!”

فتاده بدیاری که نیست مقدار [1]

16. جواب دادم که ای مایه نشاط و سرور
توکوش دار که تا حال خود کنم اظهار [2]

17. مرا زدور زمان اوفتاد کاری صعب
شدم به مفلس و قرض بی حساب دچار [3]

18. زجور چرخ شکست اوفتاد برکارم
فتاد دایره از مرکز خوش بکنار [4]

19. به پیش خویش گرف تم طریق ملاّیی
که بلکه وارهم ازدرد ذلت و ادبار [5]

20. چه دانم این بتراست از همه مصیبتها
زکات خواستن از اهل قریه و کهسار [6]

21. دلم گرفت عنانم که ای فسرده مزاج
گذر تو زین همه سودای خام و ناهنجار [7]

22. اگر تو بذل همی جوی ازخانان
اگر زکات همی خواهی خوا ه ازکبّار [8]

23. بکو قصیده غرّا به مدح میر کرام
که فضل وجود کند ازوجودش استظهار [9]

24. امیر خطّه شیروان ریس ملت و دین
کریم بگ که کرم زوست درجهان ستوار [10]

25. یا بشهر سخا نیست جز تو سرداری
یا به ملک وفا نیست غیرتو سالار [11]

26. به بارگاه عطای تو هر غنی محتاج
به آستانه لطف تو هر گدا سردار [12]

27. زاب چشمه ی جود تو نخل آرزوی
تمام عالم وشاعر همی شود پربار [13]

28. به جملگی ظلمات بیوت محتاجان
زافتاب سخایت شداست پرانوار [14]

29. یا طبیب مریضان ظلم این ایام
ایا معین فقیران ازجهان بی زار [15]

---

[1] Sana ne oldu ki cennetlerin kıskandığı Şirvan şehrinden hiç değer görmeyen böyle bir memlekete yolun düştü?
[2] Cevap verdim ki, “ey mutluluk ve sevinç sebebi, dinle halimi anlatayım.”
[3] Dünyanın dönmesinden (kaderden) bana çok sıkıntılar geldi. Bu yüzden fakirlik ve bitmeyen borçlara tutuldum.
[4] Bu dünyanın zülmünden bütün işlerimde, hayatımda yenildim ve dairenin merkezinden kenara itildim (işlerim kötüye gitti).
[5] Belki bu dertten, bahtsızlıktan kurtulurum diye molla yoluna girdim (mollalık etmeye başladım).
[6] Ama ben nereden bileyim ki köy ahalisinden zekat istemek benim başıma gelen bütün sıkıntılardan daha kötü.
[7] Gönlüm beni kontrol altına aldı (yularımı çekti) ve dedi ki “ey solmuş tabiatlı insan! Sen bu ham ve uygun olmayan düşünce ve sevdalardan vazgeç.”
[8] Eğer sen bağış istersen git hanlardan iste. Ve eğer zekat istiyorsan git büyüklerden iste.
[9] Gidip emire güzel kaside söyle ki sana cömertlik ve fazilet göstersin.
[10] Şirvan memleketinin emiri, milletin ve dinin reisi Kerim Bey ki bu dünyada cömertlik onunla ayaktadır.
[11] Bağış şehrinde senin dışında bir kumandan yok ve vefa mülkünde senin dışında bir reis yok.
[12] Senin bağışlama kapına tüm zenginler muhtaç. Senin lütuf dergahında her dilenci başkan ve reistir.
[13] Senin su kaynağı gibi cömertliğinden tüm dünya alimlerinin ve şairlerinin hurma ağaçları meyve ile dolar.
[14] Bütün muhtaçların evlerinin karanlığı senin cömertlik güneşinle ışık bulur.
[15] Ey bu dünyadaki zülme uğramış hastaların doktoru! Ve ey dünyadan bıkan fakirlerin yardımcısı!

30. مقام فلکم بسته ششدار امید
زکعبتین من ازچاروسه نیایدکار[1]

31. گرفته رها من ازهرطرف مخالف دهر
نمودمات مرا فیل چرخ کجرفتار[2]

32. پیاده رخ به تو آورده ازجهان ضویی
به فرزلطف نمائیش تاکه شاه سوار[3]

18[4]

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. رسید وقت که از تیرهای اسفندار
کند تهمتن خورشید سوی خانه فرار[5]

2. رسیده وقت که شهباز آتشین منقار
فتد به برکه حوت ازسپهر کجرفتار[6]

3. رسد موسم آنکه کند به پرده قرار
زاختلاف هوا شاهباز شیر شکار[7]

4. رسید آنکه زجوش عساکر بهمن
کشد زابر نجوا شاه نیمروز حصار[8]

5. رسید وقت که ازراه سنه هایی حزین
فتد به آینه ایمان همی زنگار[9]

6. رسید آنکه زدریای اخضر گردون
فتد بساحل غیرالایی شهوار[10]

7. رسید آنکه برآید زباغ نعره زاغ
به جای صوت شباهنگ ژندخوان و هزار[11]

8. رسید موسم ان کزسموم گردش چرخ
شور فسرده گلستان چو خاطر من زار[12]

9. رسیدآنکه بتن پوستین قاقم برف
همی بپوشد ازسردی هوا کهسار[13]

10. رسید وقت که ازبیم اشکبوس هوا

---

[1] Gökyüzündeki aylar benim umudumu bir köşeye sıkıştırdı. Benim üç dört getiren tavlamdan (bahtımdan) bir şey olmaz.
[2] Bu muhalif dünya her taraftan benim yolumu kapatmış ve bu kötü davranan dünyanın fili beni mat etti.
[3] Zu`i bu dünyadan piyade (yürüyen askerler) gibi yüzünü sana çevirdi. Sen kendi büyüklüğünden lütuf göster ki şah-süvar/iyi at binici olsun.
[4] 162b
[5] İsfendiyar`ın oklarından güneş Rüstemi`nin eve kaçma zamanı geldi (akşam oldu).
[6] Ateş gibi gagası olan şahbaz kuşunun kötü davranışlı/eğri dönüşlü talih yüzünden balık gibi ırmağa düşme zamanı geldi.
[7] Aslan avlayan şahbaz kuşunun hava durumundan dolayı perdede/çadırda yaşama zamanı geldi.
[8] Behmen askerlerinin coşkusundan dolayı güneşin buluttan hisar yapma zamanı geldi.
[9] Üzüntülü göğüslerin/kalplerin ahından gökyüzü aynasının pas tutma zamanı geldi.
[10] Gökyüzünün yeşil denizinden zemin sahiline şahvar gibi incilerin düşme zamanı geldi.
[11] Bülbül ve Jend-han (Avesta`nın bir bölümü) bölümünü okuyan şebaheng (gece okuyan kuş) kuşunun sesi yerine bahçede karga haykırışının duyulma zamanı geldi.
[12] Feleğin dönmesinin sıcak rüzgarından gül bahçesinin -benim hal ve durumum gibi- sönme zamanı geldi.
[13] Havanın soğukluğundan dağların kar gibi beyaz kakum hayvanının derisinden kürkler giyme zamanı geldi.

پناه خودز هماون کنیم ازدر عار[1]

11. خوشا به حین من اندم که اندر این اوقات
بخانه که بود رشک گلشن وگلزار[2]

12. خزم بخاطر جمع و مزم بخواهش طبع
لب نگار و صراحی باده گلنار[3]

13. فراهم آورم ازهر طرف لوازم سور
بدان صفت که شور خانه مطلع الانوار[4]

14. شمامه و شکر وشهد وشمع وجام شراب
چمانه و دف و طنبور بربط و نی وتار[5]

19[6]

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1. ساقی بریز باده ی گلگون بساغرا
زان باده که مور شود از می اژدرا[7]

2. زان می که باطن همه کس را عیان کند
اظهار نماید عرض را جوهرا[8]

3. مور از تجرّعش به سلیمان شود امیر
از جرعه ی اسیر غلامی سکندرا[9]

4. خم خم بیار ساقی کفافم نمی کند
این ساتکین و جام پیاپی مکرّرا[10]

5. مارا مگو که باده حرامت ترک کن
زیرا حرام گوید خدا و پیمبرا[11]

6. با حبّ شیر حق نیندیشم از عذاب
مست او شفیع عاصی امت بمحشرا[12]

7. هر کو مذاق باده ندیدست درجهان
فردا چه داند او ره تسنیم و کوثرا[13]

8. هرکس ندیده طعم نمک یا که قندرا
او کی توان شناخت نمک راز شکرّا[14]

9. آن آفتاب برج امامت که خافقین
کشته است دایم ازلمعاتش منورّا[15]

---

[1] Hava Eşkbus`un korkusundan ve ayıp kapısından dolayı Həmavən dağına sığındı (sığınma zamanı geldi).
[2] Ne mutlu bana ki bunlardan bahsettiğim zamanlar gülzar ve gül bahçesinin kıskandığı bir evdeyim.
[3] Huzurlu şekilde bir köşeye sürüneceğim ve canımın istediğini - sevgilinin dudağını ve gül gibi kırmızı şarap kadehini - tadacağım.
[4] Şenlik malzemelerini her tarafta hazır edeceğim. Öyle ki ev, ışığın doğduğu yer gibi olsun.
[5] Şemame, şeker, bal, mum, şarap kadehi, çemane (şarap kadehi), def, tenbur, berbet ve ney.
[6] 163a
[7] Ey saki! Çiçek gibi kırmızı şarabı kadehe koy. O şarap ki karınca ondan (içince) ejderhaya dönüşür.
[8] O şarap ki bütün insanların içini ortaya döksün. Kendi cevherinden her şeyi beyan etsin.
[9] Karınca şarabı yudum yudum içmekten Süleyman gibi emir oldu. Köle onu azıcık içerek İskender oldu.
[10] Ey saki! Küp küp şarap getir çünkü bana yetmiyor. Bu kadehi arka arkaya getir.
[11] Allah ve peygamber şarabı haram kıldı diye bana "şarap haramdır, onu terk et" deme.
[12] Hak aslanının sevgisi bende olduğu için azaptan hiç korkmam. O kıyamette asi ümmetin şefaatçisidir.
[13] Bu dünyada şarabın tadını görmeyen (tatmayan) insan kıyamette Tesnim ve Kevser ırmağından ne anlar?!
[14] Tuz ve şekerin tadını tatmayan insan tuzu şekerden nasıl ayırt edebilir.
[15] O imamet burcunun güneşi ki Doğu ve Batı (onun ışıklarından her zaman) aydınlanır.

10. با دوستیش نیست مرا بیمی از جهیم
چون کشته ام خلیل چه ترسم زآذرا[1]

11. ای وارث علوم لدّنی ز مصطفی
ای جالس سریر سلونی زد اورا[2]

12. ای شهسوار عرصه ی لاسیف و هل اتی
فوج ملک مدیح تو خوانند ازبرا[3]

13. زیرا که گفته است نبی نور واحدیم
او ازمن است و من زمن این هر دو نیکپرا[4]

14. چ آن را که دوستیّ علی نیست کافراست
بالله به نزد من بتراست او زکافرا[5]

15. م فرموده شهر علمم من هست علی درش
هرکس بشهرآید هم از ورا[6]

16. ضویی بمدح او چه توانی که دم زنی
جایی که کشته حق به مدحش سخن سرا[7]

17. آرایش وجود توشد تاج انمّا
پیرایش تو کشت او الشمس کورّا[8]

18. هرکس بقدر خویش تواند سخن زدن
وحی خدا کجاست کلام سخنورا[9]

ترجیع بند

1[10]

mef'ûlü / mefâ'ilün / fe'ûlün

1. در هجر تو بی قرارم ای دوست
آزرده و دل فکارم ای دوست[11]

در کوی تو خاکسارم ای دوست
بی عزت و اعتبارم ای دوست[12]

غیر از تو کس ندارن ای دوست
بازاز تو امیدوارم ای دوست[13]

پیش همه خلق خوارم ای دوست

---

[1] Onun sevgisiyle cehennemden korkmam. İbrahim Halil varken ateşten neden korkayım ki?!
[2] Ey Mustafa peygamberden ilahi ilimlerin varisi! Ey Allah`tan Soloni tahtına gecen canişin!
[3] Ey *lâseyfe* ve *həl ətâ* (Ali dışında hiçbir delikanlı yok, Zülfükar dışında hiçbir kılıç yok.) meydanının şah binicisi! Melekler bölüğü seni övüyorlar.
[4] Peygamber efendimiz "biz hepimiz tek bir ışığız" dediği için biz ikimiz birbirimizdeniz - o benden, ben ondan.
[5] Ali`yi sevmeyen kafirdir. Vallahi benim gözümde o kafirden beterdir.
[6] Peygamberin buyurduğu gibi "Ben ilmin şehriyim ve Ali onun kapısıdır. Bu şehre gelen herkesin bu kapıdan geçmesi gerekiyor."
[7] Ey Zu`i, Allah`ın onu övdüğü Hz. Ali`yi sen nasıl övebilirsin ki?!
[8] İnnema ayetinin tacı senin vücuduna süs oldu. Şemsü`l-kevvera ayeti sana ziynet oldu.
[9] Herkes konuşabildiği (yapabildiği) kadar konuşabilir. Allah`ın vahyi nerde, konuşmacının kelamı nerde?!
[10] [152b]
[11] Ey sevgili! senin ayrılığından gönlü yaralı ve eziyet içindeyim.
[12] Ey sevgili! senin sokağında toprak gibi itibarsız ve kıymetsizim.
[13] Ey sevgili! senin dışında kimsem yok. Yine de bütün umudum sensin.

با رندی است اشترتارم ای دوست[1]

با چون تو دگر چه کارم ای دوست
وقت است که جان سپارم ای دوست[2]

ان به که دل ازتو آرم ای دوست
بر دلبرکی سپارم ای دوست[3]

2. عمریست که پا زنم به کویت
چون کشته جگر درآرزویت[4]

خواهی بنواز و خواه می ران
ای جان بفدای خلق وخویت[5]

هر صبح نشسته برره باد
جویم ز صبا نسیم بویت[6]

عشق تو بگردنم کمندیست
هرجا که روم کشد بسویت[7]

رحمی که زمحنت و غم ودرد
چون زلف سیاه مشکبویت[8]

در هجر تو بی قرارم ای دوست
آزرده و دل فکارم ای دوست[9]

3. ای پادشه ممالک ناز
می سرور دلبران طناز[10]

درکشور حسن می نبود
مثال تو شهنشه سرافراز[11]

مردم زغم فراقت ای جان
تا کی بتو می نگویم این راز[12]

مهجور شدم ز وصلت ایماه
باطالع شوم و بخت ناساز[13]

جز من دکرت نه بنده لیکن
از مکر رقیب حیله پرداز[14]

در کوی تو خاکسارم ای دوست
بی عزّت و اعتبارم ای دوست[15]

4. عمریست زخود خبر ندارم

---

1 Ey sevgili! bütün insanlar önünde değersizim ve benim şöhretim rindlikledir.
2 Ey sevgili! sen varsan diğer işleri ne yapayım?! Sen varsan cana bile ihtiyacım yok.
3 Ey sevgili! senden gönül alıp (vazgeçip) başkasına vereyim.
4 Bir ömür senin sokağına gidip geldim, ciğerim hasretinden neler yaşadı.
5 Ey can! benimle ilgilensen de kovsan da huyuna feda olsun.
6 Her sabah rüzgar yolunda oturup kokunu saba rügarında arıyorum.
7 Aşkın boynuma bir kəmənd oldu. Nereye gidersem o ip beni sana doğru çekiyor.
8 (Artık) Bana rahmeyle çünkü senin misk kokulu siyah saçından dolayı gam, dert ve sıkıntı içindeyim.
9 Ey sevgili! senin ayrılığından gönlü yaralı ve eziyet içindeyim.
10 Ey naz memleketlerinin padişahı! Ve alaycı maşuklar serveri!
11 Güzellik ülkesinde senin gibi başarılı padişah olamaz (yok)!
12 Ey can, senin ayrılığının derdinden öldüm. Bu sırrı ne zamana kadar sana söylemeyeyim (içimde tutayım)!
13 Ey ay gibi sevgili, uğursuz/şom bahtımdan dolayı sana kavuşamadım (kavuşmaktan uzak kaldım).
14 Rakibin hilekar merklerinden ve benden başka sana (sadık) köle yok.
15 Ey sevgili, sokağında toprak gibi itibarsız ve kıymetsizim.

نه فرق زپا و سر ندارم[1]

درعشق تو گر بدرّدم پوست
ازوصل تو دست برندارم[2]

زین پیش اکرم جفا نمای
مهر تو زدل بدر ندارم[3]

سوی تو نیایم ازچه سازم
غیرازتو کس دگر ندارم[4]

من عاشق عارض توام گر
بی چزم و سیم وزر ندارم[5]

پیش همه خلق خوارم ای دوست
بارندیست اشتهارم ای دوست[6]

5. ای دلبر ظالم و ستم کار
سنگین دل و بیوفا و خونخوار[7]

استاد جفا و جور مستی
وز مهرووفا نه خبردار[8]

گر باز کنم سر شکایت
ترسم که بخاطرت رسد بار[9]

این قدر جفا و جور مپسند
برعاشق مستمند و افکار[10]

این زدر دگر به پیشت
رانی زستم کرم دوصدبار[11]

غیر از تو کسی ندارم ای دوست
باز از تو امیدوارم ای دوست[12]

6. ای آفت دین و فتنه جان
بازلف سیه بلای ایمان[13]

با این قدوعارض و ملاحت
همچون توجهی نه زار کیهان[14]

شایسته حسن تو نباشد
کز جور نماییم پریشان[15]

باضویی زار عهد بستی

[1] Bir ömürdür ki kendimden haberim yok. Başımı ayağımdan ayırt edemiyorum.
[2] Eğer aşkından derimi yüzseler yine de sana kavuşmaktan vazgeçmem.
[3] Bundan sonra bana zülmetsen de aşıkını gönlümden çıkarmam.
[4] Yanına gelemesem de senden başka kimsem yok.
[5] Yüzüne aşığım. Lakin gümüşüm, altınım hiçbir şeyim yok.
[6] Ey sevgili, bütün insanların önünde değersizim ve rinlikle meşhurum.
[7] Ey zülmeden sevgili, taş gönüllü, vefasız, kan içen sevgili!
[8] Ey dünyanın zülm ve cefa hocası, sevgiden, vefadan hiç haberi olmayan sevgili!
[9] Şikayet etmeye başlarsam gönlüne yük olur diye korkuyorum.
[10] Bu kadar zülm ve cefayı yaralı ve fakire reva görme.
[11] Yüzlerce cefa ve zülmle beni kapından kovsan da başka bir kapıdan yine yanına gelirim.
[12] Ey sevgili! Senin dışında kimsem yok. Yine de bütün umudum sensin.
[13] Ey canın fitnesi ve dinin afeti, bu siyah saçlarınla imanın belasısın.
[14] Yüzün, boyun ve melahetinle gökyüzü senin gibi bir ay (parçası) doğurmadı.
[15] Zülmünden perişan olmam güzelliğine yakışmaz.

ای دوست کجا شد عهد وپیمان[1]

برعقل و کمال تو نزیبد
باور بکن بقول شیطان[2]

با چون تو دگر چه کارم ای دوست
وقتست که جان سپارم ای دوست[3]

7. ای گل چو رفت قمر ندیدم
چون لعل لبت شکر ندیدن[4]

درعشق تو سوختم و لیکن
جزجور زتو دگر ندیدم[5]

صدنخل محبت نشاندم
غیراز سمتش ثمر ندیدم[6]

عمری غم فرقتت کشیدم
یک روز تورا به بر ندیدم[7]

یک ذره وفا ومهر ازتو
چون ای بت سیم بر ندیدم[8]

آن به که دل ازتو آرم ای دوست
بر دلبرکی سپارم ای دوست[9]

---

[1] Ey sevgili, çaresiz Zu`i`ye vermediğin o söz nerede?!
[2] Şeytanın sözüne inanmak senin kemal ve aklına yakışmıyor.
[3] Ey sevgili! Sen varsan diğer işleri ne yapayım. Sen varken cana bile ihtiyacım yok.
[4] Ey çiçek! Yanağın gibi bir ay, lal dudakların gibi bir şekerpare görmedim.
[5] Aşkından yandım ama zülmünden başka bir şey görmedim.
[6] Sevginden yüzlerce hurma ağacı diktim ama zülmden başka bir semer/meyve görmedim.
[7] Bir ömür boyu ayrılık acını çektim ama bir gün (seni) yanımda görmedim.
[8] Ey göğsü gümüş gibi put sevgili, senden zerre kadar sevgi ve vefa görmedim.
[9] Ey sevgili! senden gönül alıp (vazgeçip) başkasına vereyim.

غزلیات فارسی

1[1]

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

1. درین پیرانه سر از نو نگاری گرده ام پیدا
نگار سروقدّ و گلعذاری گرده ام پیدا[2]

2. دوصد شیر افکند ازیک نگاهی تیر مژگانش
عجب آهو وش عاشق شکاری کرده ام پیدا[3]

3. سرخوبان عالم بسته فراک خسش مست
بمیدان نکویی شهسواری کرده ام پیدا[4]

4. به لحن زابلش صدرستم عشاق مغلوب است
مخالف شور و شورافزا احصاری کرده ام پیدا[5]

5. چو ضویی باچشم درد او اول نقد ایمان را
دغل دشمن حریفی خوش قماری کرده ام پیدا[6]

2[7]

fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. ای مه نخشب ای بت نوشاد
تا کیم داری ازجفا ناشاد[8]

2. رودم از دو دیده سیل سرشک
شام هجرت چو دجله بغداد[9]

3. همچو من روسیه شود از غم
هر که مشق جفا بدستت داد[10]

4. تا که دیدم دو سنبل زلفت
خرمن عمر داده ام برباد[11]

5. مهره ی عقل مانده درششدر
باراللها دهم زلطف گشاد[12]

6. کرچه ناری بسالها یادم
لیک یکدم نمیروی از یاد[13]

7. نیست در شهر جز تو مه رویی

---

[1] 156a
[2] Bu yaşlı zamanımda kendime boyu selvi, yüzü çiçek gibi yeni bir sevgili buldum.
[3] Sevgilinin kirpiklerinin oku bir bakışta yüzlerce aslanı öldürüyor. Aşıklar avlayan ceylan sevgili buldum!
[4] Dünyanın güzeller güzeli benim sevgilimin güzelliğine bağlandı. Güzellik meydanında usta bir binici buldum.
[5] Zabil gibi konuşmana yüzlerce Rüstem (gibi aşık) mağlup olur. Öyle bir mağlup eden/öldüren ve heyecan arttıran kale buldum.
[6] Ben Zu`i gibi ilk baştan (kumarda/oyun sırasında) bütün imanımı kaybettim/ilk oyunda yenildim. Öyle hilekar, kumarbaz birini buldum.
[7] 157a
[8] Ey Nahşeb`in ayı, ey Nevşad`ın (yeni damat) putu, ne zamana kadar beni zülmünle mutsuz edeceksin?!
[9] Senden ayrıldığım gece Bağdat`ın Dicle ırmağı gibi iki gözümden gözyaşı seli akar.
[10] Senin eline cefa ve zülm meşkini/talimi (alıştırma) veren kişinin yüzü gamdan benim gibi siyah olsun.
[11] Senin iki sünbül gibi saçlarını gördüğümden beri ömür harmanını rüzgara verdim/heba ettim.
[12] Akıl kapısı (tavlada altı kapı) zor durumda kaldı, ey Allah`ım bana lütfundan çözüm ver/çare kıl.
[13] Sen yıllarca/yıllar sonra hatırlamasan da ben bir an bile seni unutmam.

که دل ضویش اسیر کناد[1]

3[2]

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

از برای کلید ساعت گفته شد

1. ای آنکه مست بردر وابسته امید
دست عطا و بذل جهان پرورت کلید[3]

2. زنجیر بندگی تو ازکهکشان فلک
هردم زند بکردن ناهید وماه وشیر [4]

3. درهر دقیقه چره بساعات روز وشب
اهل زمانه را بعطایت دهد نوید[5]

4. برچشم بد سکاک توچون نیش عقربست
هر حرف کز مدایح تو میشود پدید[6]

5. رقاص وار چرخ زنم مزنان ز شوق
زاندم که داد لطف توام وعده کلید[7]

6. دارم امید کز تو مراددلم رسید
هستی چو درنهانه تو فعل ما یرید[8]

4[9]

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. گاه کویم از غمش زین پس من و یاردگر
زائر کوی دگر باشم طلبکار دگر[10]

2. ناامید از وصلت همچون تو زیبا رخ شوم
گر گزینم بهر خود محراب ز برای دگر[11]

3. هرقدر جورم توانی کن که من از جور تو
می نخواهم رفت از کوی تو بر کوی دگر[12]

4. چون وفای خویشتن یکذره را گفته دهان
ننویسم میانش نام گرده یم سر موی دگر[13]

5. کارگر نبود خونک آه من زانرو که او
دارد از هر سو چو ضویی صد دعاگوی دگر [14]

---

[1] Bu şehirde senin dışında ay yüzlü başka biri yok ki Zu`i`nin gönlü ona esir olsun.
[2] 157b
[3] Ey eli bahşişler veren, bol bol harcayan, dünya besleyen, bu dünyanın umut kapısının anahtarı olan!
[4] Dünya samanyolu yıldızlarına, ay, güneş ve zührenin boynuna (her saniye) senin kölelik zincirini takar.
[5] Gece ve gündüz saatlerinin her dakikasında dünya, insanlara bahşişlerini müjdeler.
[6] Seni övdüğüm her kelime düşmanının gözünde akrebin zehri gibidir.
[7] Senin lütfun bana iyi şeylerin sözünü (vad anahtarını) verdiğinden beri neşeden dansçılar gibi dönüyorum.
[8] Senden gönlümün muradına ermesini (hep) umit ediyorum. Sen bu çağın incisisin. İnsanların istekleri yönünde çalışıyorsun.
[9] 155b
[10] Bazen onun (sevgilinin) aşkının gamından kendime başka sevgili buyayım (diyorum). Başka sevgilinin sokağında ziyaretçi ve talebkar (arzulayan) olayım diyorum.
[11] Eğer kendim için başka birinin kaş mihrabını seçersem senin gibi güzel yüze kavuşmaktan mahrum olayım.
[12] İstediğin kadar zülm et yine de senin sokağından başka bir sokağa (kapıya) gitmem.
[13] Ağzım vefamdan o kadar bahsetti ki dilimde tüy bitti.
[14] Ahım okunun (artık) etkisi yok çünkü onun (sevgilinin) Zu`i gibi (yüzlerce) dua edeni var.

5[1]

fâʻilâtün / fâʻilâtün / fâʻilâtün / fâʻilün

1. غیر از تو من نگیرم ای یار یار دگر
بگزینی گر تو ای گل بر من هزار دگر[2]

2. گاه گویم از غمش زین پس من و یار دگر
عاشق روی دگر باشم طلبکار دگر[3]ر

3. بازگویم عادت خوبان بود جوروجفا
ناید ازآتش جز ارسوزنده که کار دگر[4]

4. بسکه ای گل مرغان از نازو قهر و کبر کین
بردل غمدیده و زارم زدی خار دگر[5]

5. بود ازین یاری گزینم باوفاو مهربان
دمبدم بر من نسازد چونتو آزار دگر[6]

6. ضوئیا رسم قدیم ماهرویانست این
تو مگو بینم وفا از لاله رخسار دگر[7]

6[8]

mefâʻilün / feʻilâtün / mefâʻilün / feʻilün

1. بچین گریختمی از بلای هندویش
اگرم مشک همیداد عنبرین بویش[9]

2. زدلت حلقه زنفس کجاست پای گریز
اگر بهند گریزی تو می کشد سویش[10]

3. بطرف جوی زغم سروپا بلکل مانده
چو دیده حالت رفتار قوّ دلجویش[11]

4. غلام حلقه بناگوش ان سیه زلفم
که هست لیلی وشیرین کمینه هندویش[12]

5. کجا امید رهایی زعشق ضوئی را
زمویه مو شده جسمم ز حسرت مویش[13]

7[14]

---

[1] 156b
[2] Ey sevgili, sen benim yerime (binlerce defa) başkasını seçsen bile ben senden başkasını seçmem.
[3] Bazen sevgilinin gamından kendime (artık) başka sevgili seçeyim, başka bir güzel yüzlüye aşık ve talip olayım diyorum.
[4] Ama sonra tekrar kendime diyorum ki, "cefakar ve zülmkar olmak güzel yüzlülerin adetidir. Ateşte yakmaktan başka çare yok/bir iş gelmez".
[5] Ey çiçek yüzlü, beni her zaman naz, kahr, kibir ve kinle azarladığın için inleyen gönlümde dikenler çıkıyor.
[6] Bundan sonra vefalı, şefkatli sevgili seçeyim ki senin gibi her an, her saniye eziyet etmesin.
[7] Ey Zu`i, bu (eziyetler, cefalar...), ay yüzlülerin eski adetidir. Umma ki, başka lale yüzlü sevgiliden vefa göresin.
[8] 155b
[9] Amber kokulu sevgili saçlarını verseydi o siyah benin belasından Çin ülkesine kaçardım.
[10] O halka saçlardan nasıl kaçabilirim ki?! Hindistan`a da gitsen o saçlar seni kendine çeker.
[11] Sevgilinin gönül çeken boyunu ve davranışlarını gördüğüm zaman, gamından bir ırmak yanında başım ve ayağım çamurda kaldı.
[12] O siyah saçlının yanağındaki beninin kölesiyim ki onun en küçük kölesi Leyla ve Şirin`dir.
[13] Zu`i onun aşkından nasıl kurtulabilir ki! Sevgilinin saçlarının hasretinden vücudum saç teli gibi zayıf düştü.
[14] 77b

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün

از کلام ضوئی در تعریف تفنگ گفته شده

1. حذر کن ای عدو از من که آتش در دامن دارم
ندارم باک از دشمن زآهن پیرهن دارم[1]

2. مقابل گر شود با من ضد اسفند از رویین تن
نسازم هراس از می بسینه تهمتن دارم[2]

3. ندارد هیچ شمشیر وسنان و تیر در عالم
هنرهای که در روز نبرد و جنگ من دارم[3]

4. منم شهبازآتش باک آهن محلب ئ منقار
کجا خوف از هجوم صعوه و زاغ و زغن دارم[4]

5. ز برق آتش افروزم بترس ای دشمن نادان
ندارد آسمان برقیکه من اندر بدن دارم[5]

8[6]

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. روی بنما تا بکی مشتاق و حیرانت شوم
گیر دستم تا بکی پامال هجرانت شوم[7]

2. میروی و می نپرسی حال مشتاقان ز ناز
نازکم کن اینقدر ای دوست قربانت شوم[8]

3. گاه گفتن زنده میسازی هزاران مرد را
من فدای این چنین اعجاز پنهانت شوم[9]

4. قامتت صد فتنه پیدا می کند در هر قدم
ای هلاک زیران بالای فتانت شوم[10]

9[11]

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilâtün

1. هزار شکر دویدم بکوی یار رسیدم

---

[1] Ey düşman, benden sakın, çünkü benim ağzımda ateş var. Benim düşmandan korkum yok, çünkü demirden gömleğim var.
[2] Eğer bana karşı/üstüme İsfendiyar gibi 100 Ruyinten (güçlü, tunç vücutlu) gelse korkmam, çünkü göğsümde Rüstem (Tehemtan) var.
[3] Savaş ve cenk gününün gereken hünerlerine sahibim. Bu dünyada hiç bir kılıç, mızrak ve ok savaş gününde sahip olduğum hünerlere sahip değil.
[4] Ben o Şehbaz kuşuyum ki demirden gagam ve ateşten pençelerim/kanatlarım var (ateş bile onlara etki edemez.). Öyle ise ne diye seve, zağ ve zegan kuşlarının saldırısından korkayım?!
[5] Ey benim cahil düşmanım, ben ateşin ışığından çalışır duruma geliyorum. Gökyüzünde bile benim vücudumdaki ışık yok.
[6] 157a
[7] Yüzünü artık bana göster, ne zamana kadar sana hayran ve özlem içinde kalayım?! Artık elimi tut, ne zamana kadar ayrılığından perişan olayım?!
[8] Gidiyorsun, müştakların (gönülden sevenlerin) halini (nazından dolayı) sormuyorsun. Ey kurban olduğum sevgili, biraz nazını azalt.
[9] Konuşarak (konuşma anında) binlerce ölüye can veriyorsun. Senin saklı mucizene kurban olayım.
[10] Her adım attığında boyundan yüzlerce fitne ortaya çıkıyor. Ey o cilveli boyuna helak olayım (kurban olayım).
[11] 163b

نسیم وصل شنیدم به هر قدم که دویدم[1]

2. خوشا دمی که شدم مست از شراب محبّت
به حال مستی آواز لطف یار شنیدم[2]

3. دران نفس که رسیدم حریم وصل نگارم
ز دل زدوده شد آن غصه کز فراق کشیدم[3]

4. چو دیدم این همه الطاف و مهرران مه تابان
ز دست دادم و دین و بعشق او گرویدم[4]

5. نظر افکندم و هرچند بر علایق دنیا
بجز هوای وصال نگار چیز ندیدم[5]

6. درمیکه جرعه جام محبّت تو چشیدم
زدل برون شد ذوق چمانه های نبیدم[6]

7. چو کوه نور محبّت تجلی از دم ضویی
ز گفته ی شکرینش چه شهدهد که چشیدم[7]

10[8]

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. آن پریرخ بازبرقع از جمال انداخته
مهمان را کرد شیدا در خیال انداخته[9]

2. اهوان چشم مستش کرد صید عاشقان
این تعجب بین که شیرانرا غزال انداخته[10]

3. بهر وصل افتاب عارضش هر صبح و شام
دل براوراق مه و خورشید فال انداخته[11]

4. کرد گلگون باز رخسار از می یاقوت فام
بهر صید خلق از نو طرح آل انداخته[12]

5. دل اسیر ماهرخ یاریست کز رخسار خود
افتاب چرخرا اندر زوال انداخته[13]

6. حلقه هایی زلف بین برآتشین رخسار یار
کو باحضار قلوب انجانعال انداخته[14]

---

[1] Binlerce şükürler olsun ki koştum ve sevgilinin sokağına yetiştim. Koştuğum her adımda kavuşma nesimini (rüzgarını) duydum/hissettim.
[2] Ne mutlu o ana ki sevgi şarabından sarhoş oldum. Ve onun sarhoş halini sevgilinin lütfundan duydum.
[3] Sevgilime kavuştuğum an gönlümdeki ayrılıktan kaynaklanan (biriken) kederler silindi.
[4] O parlayan aydan bunca lütuf ve sevgiyi gördüğümde dinimi verdim ve onun aşkına inandım.
[5] Gerçe bu dünyanın bağlarına çok baktım ama sevgilinin kavuşma sevdası dışında başka bir şey görmedim.
[6] Senin sevginin kadehinin bir yudumunu içtiğim an şarap kadehlerinin zevki ve hevesi gönlümden çıkıp gitti.
[7] Sevgi ışığı Zu`i`nin dilinde tecelli ettiği zaman (Zu`i`nin) şeker pare konuşmasından ne ballar içtim.
[8] 157b
[9] O peri yüzlü yine güzel yüzünden peçeyi attı. İnsanları meczup ve divane şekilde hayaller alemine attı.
[10] Onun sarhoş ceylan gözleri aşıkları avladı. Sen bu (şaşılacak) işe bak ki aslanları ceylan avladı (attı).
[11] Gönlüm her sabah ve akşam onun güneş yüzüne kavuşmak için ay ve güneş kağıtlarına fal attı.
[12] Sevgili yine yakut gibi kırmızı şaraptan yüzünü gül rengine boyadı. İnsanları avlamak için yeniden fitne kurmaya başladı.
[13] Gönül, o ay yanaklı sevgilinin esiridir ki (o sevgili) kendi yüzüyle gökyüzü güneşinin batmasına sebep oluyor.
[14] Sevgilinin ateş gibi yüzüne bak ki insanların gönüllerini çalmak için halka saçlarını nal gibi atmış (saç halkalarını yüzüne dökmüş).

7. ضویی ازیان نگار سرو قد[1]
در میان موشکافان قیل و قال انداخته[2]

11[3]

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün

1. تا که در بزم حریفان باده وش جا کرده ایی
دیده ام را خونفشان چون چشم مینا کرده ایی[4]

2. بس تو را نادین رویش سزای چشم کت
سّر عشق آن پریرخسار افشا کرده ایی[5]

3. بازم از تیر تغافل میکنی بسمل مرا
می ندانم از کجا این خوی چیدا کرده ایی[6]

4. نیست تاوان بر من ای مه کت برخسار چوگل
چون هزارم با هزاران ناز شیدا کرده ایی[7]

5. دوش گفتم اردهانت کام یابم گفته نه
کار ناموجود را ضویی تمنا کرده ایی[8]

Nā-tamām Gazeller

12[9]
mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün

1. بر سوی من چوان بت طنآز بگذرد
غفلت شعارسازد و باناز بگذرد[10]

2. از معبریکه برگذار یار ز اشتیاق
عمری نشینم اینکه مکر باز بگذرد[11]

13[12]

fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilâtün / fâ'ilün
(در کنار)

1. نیست این زاری ز اندوه گرفتار مرا
بلکه هست از غفلت صیاد این زاری مرا[13]

2. مینماند بیش از این طاقت مرا جورتو

---

[1] sərv qədd: ġonçə ləb (d.)
[2] Zu`i, o selvi boylu sevgilinin belinin sırrını kılı kırk yaranlara attı/söyledi ve bu konu onlar arasında çok tartışıldı (ses çıkardı).
[3] 155b
[4] Rakiblerin meclisine şarap gibi yerleştiğinden beri gözümü (kırmızı gözlü) Mina kuşu gibi kanla doldurdun.
[5] Ey göz, sen onun yüzünü görmemekten şiirler söyledin. (Öyle ki) O peri yüzlü sevgilinin aşkının sırrını ifşa ettin.
[6] Yine anlamamazlıktan gelme oklarınla beni öldürdün. Bu huyu nasıl (neden) buldun, bilmiyorum!
[7] Benim kusurum yok ki ey ay yüzlü, çünkü senin gül gibi yüzüne karşı bülbül gibiyim; sen beni binlerce nazla deli eyledin
[8] Dün akşam dedim ki, ağzından kâm alayım, "hayır" dedi. Ey Zu`i, sen mümkün olmayan şeyi temenni ediyorsun.
[9] 156b
[10] Eğer o alay eden put gibi güzel sevgili yanımdan görmemezlikten gelerek naz ile geçerse,
[11] Şevk ve istekle bir mabedin yanından geçerse, bir ömür boyu onun geri dönmesini beklerim.
[12] 156a
[13] Bu inleme ve ağlamalar aşkın üzüntüsünden değil avcının gafletindendir.

ای بت بی مهر او بد خود تا کی آزاری مرا[1]

[1] Zülmüne daha fazla dayanamıyorum (sabrım/tahammülüm kalmadı.) Ey kötü huylu sevgisiz sevgili, beni ne zamana kadar azarlayacaksın?!

قطعه ی کبیره

1[1]

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. به ملک غربتم ایزد کرامتم فرموده
یکی پسربچه همچو جان و نور بصر[2]

2. اگرچه بود بده ساله میرزا احمد
و لیک بود ز صدساله علمش افزونتر[3]

3. به سال سیصد و زیّم سی از هزار هجرت
به سیم صفر از دهر بست بار سفر[4]

4. پرید و بر لب کوثر نشست مرغ بهشت
مرا نهاد چنین زنده درد من سقر[5]

2[6]

mef'ûlü / mefâ'îlü / mefâ'îlü / fe'ûlün

در مدح عالیشاه جناب ستار بگ شیروانیس

1. آن را که کمند سر زلفت نه به گردن
بنداست به اغلال غم و غصّه سراپا[7]

2. آنانکه بابصار محبت نگرانند
بینند جمال تو بهر گوشه بهرجا[8]

3. جویای تواند این همگی مومن و کافر
در کعبه و در بتکده در دیر و کلیسا[9]

4. غیر از تو جهی نیست درین شهر که مردم
چون غرّه شوال روندش به تماشا[10]

5. ازجذبه ی عشق تو هیاهوست در افاق
از جرعه ی جام تو تک و پوست به غبرا[11]

6. از بس که خیال لب لعل تو نموده
در ریزد از گفته ی این ضویی شیدا[12]

3[13]

fe'ûlün / fe'ûlün / fe'ûlün / fe'ûl

---

[1] 159b
[2] Gurbet memlekette Allah büyük keramet gösterdi. Gözün ışığı ve can gibi oğlan, nasıl bir oğlan?!
[3] Mirza Ahmet yaşı on olmasına rağmen ilmi yüz yaşındakinden daha fazlaydı.
[4] Hicri 1309 senesinde Sefer ayının üçü dünyadan göçtü.
[5] Bu cennet kuşu uçtu ve Kevser`in yanında oturdu. Beni yaşayan olarak cehennemin içine koydu.
[6] 75b
[7] Boynunda durmayan saçının kıvrımının bağı beni baştan aşağı gam ve keder zincirleriyle bağladı.
[8] Onlar ki muhabbet gözüyle bakarlar, her köşe ve her tarafta yüz güzelliğini görürler.
[9] Tüm mümin ve kafirler hepsi Ka'be`de, tapınakta, manastır ve kilisede seni ararlar.
[10] Sen yeni şevval ayı gibisin ve senin dışında başka bir ay olmadığı için herkes seni izlemeye gidiyor.
[11] Aşkının cazibesiyle gökyüzü karışıklık içindedir (coşku içindedir). Senin kadehinin damlasından dünya devinim içindedir (yer yüzü yerinde duramıyor).
[12] Al dudağının hayali ile (seni düşünmekten) bu çılgın Zu`inin sözlerinden inciler dökülüyor.
[13] 76a

قطعه تقاضایی

1. الا ای سلیل امیرعرب
که بود است جدّ تو خیرالانام[1]

2. به جزوات پاکش زخیل نبی
که بگرفت برعرش و گر کرسی مقام[2]

3. توی وارث آن شهنشاه دین
به علم و به جور و به خلق عظام[3]

4. بود چند وقتی که ضویی بگفت
مدحت یکی چامه ی ناتمام[4]

5. دو چشمش برا مست و لیکن ندید
نه ردّ و قبولد از برید و پیام[5]

6. نه تو این چنین دیده ممحدوحها
کنند اهل اشعار را تلخ کام[6]

7. امید آنکه سازی درین نکته ی
نمایند تا بر صله اهتمام[7]

4[8]

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

قطعه یتقاضایی که به اسماعیل بک نوشته

1. ای فلک قور ملک طینت اسماعیل بک
که کف جور تو برحاتم طی سفره کشید[9]

2. مه روزه رمضان برد زتن ناب توان
بهر من روزه یقین صرصر آلام وزید[10]

3. همه گر این مه روزه مه رحمت خوانند
لیک برخ مه رحمت شد تعذیب شدید[11]

4. زارو رنجورهمی مانده ام اندر کنجی
نه به حبیب فلو سی نه یه جامست نبیند[12]

---

[1] Ey Arap emirinin oğlu, senin atan iyi nam salmıştır.
[2] Arş ve gökkubbede yer alan peygamer Efendimizin pak soyu dışında o din padişahının varisi sensin.
[3] Dinin şahı peygamber efendimiz dışında ilim, cömertlik ve iyi ahlak varisi sensin.
[4] Zu`i sana birkaç methiye şiir yazdı ama eksikti (çünkü sen ne kadar övülsen azdır.)
[5] Sen iki gözünle hep ümmete baktın. Lakin postacıdan mesaj olarak ne redd ne de kabul görmedin. (Bir meth ettim o da eksik. Sen ise hep bize baktın. Biz sana layık değiliz.)
[6] Sen de böyle öven birini görmedin. Onlar (bu şekilde övenler) ki şiir ehlini mutsuz/ümitsiz kılıyor.
[7] İhsan konusunda lütfedeceğiniz umulur. Bu konuda ilgi göstermeniz umut edilir (Sıle/bahşiş verilmesi umut edilmektedir.)
[8] 76b
[9] Ey felek, şanlı İsmail Bey`in mülkünün kudretiyle serdiği sofraya Hatemî Taî bile el açmıştır. Ey değeri gökyüzü kadar ve fıtratı melekler gibi olan İsmail Bey, senin cömert elin Hatemi Tai`yi bile sofrasında ağırladı.
[10] Ramazan ayının orucundan canımda derman kalmadı. Oruç, şiddetli rüzgarıyla beni baştan aşağı sarstı. (Benim için oruç dert rüzgarı gibi esti.)
[11] Herkes bu oruç ayını rahmet ayı olarak görür fakat benim için bu merhmet ayı şiddetli azap oldu.
[12] Elem ve keder yağmurunda bir köşede kaldım. (Bir köşede güçsüz ve halsiz kaldım.) Ne cebimde param ne de kadehimde şarap var.

5. بجز از روزه بخردن چونه دارم چیزی
آن هم اندر بر مخلوق خلافت و وعید[1]

6. سرورا جز تودرین خطّه مرامست علاج
که تورا کرد معین ضعفا ربّ مجید[2]

7. وقت الطاف عطااست که پریای دلم
ازگلستان جهان یک دو سری خارخلید[3]

8. مدتی مست که این ضویی به نام ونشان
به کف لطف تو بگذاشته چشم امیّد[4]

9. بعد ازین لطف تو برخ بچه ماندانی
نوشدارو که پس از مرگ سهراب رسید[5]

5[6]

fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilâtün / fe'ilün

قطعه تقاضایی

1. ای سرافراز جهان هیچ نپرس حالم
که زدور فلک آخر چه تب در تاب رسید[7]

2. یک شب افطار مه روزه ز نطفم دادی
پای دیوار وفایت پس ازای آب رسید[8]

3. یاد ناوردی درعید چرا ضویی را
به وثاقم که همه زمره ی احباب رسید[9]

4. کرم دیر تو بر من بچه ماند دانی
نوشدارو که پس از مرگ بسهراب رسید[10]

6[11]

mefâ'ilün / fe'ilâtün / mefâ'ilün / fe'ilün

1. نشینم از ره ذوق و فرح بخاطر جمع
حساب بوسه کنم نه حساب روز شمار[12]

2. اگر بخواهم بوی بنفشه بستان

---

[1] Orucumu yediğim için bana kalan her yaratılmışın içinde olan iç muhalefet ve tehditler oldu. (Oruç yemek insanların gözünde halef ve sakıncalıdır.)
[2] Ey devletli (övülen kişi), senden başka bu toprakta benim için ilaç yok. Ulu olan Allah seni zayıfların yardımcısı yaptı.
[3] Lütufların bağışlanma vaktidir (gönlüme bağıştır.) ama bu dünyanın gül bahçesinden bana nasip dikenler oldu.
[4] Bir müddettir ki Zu`i adsız/sansızdır. Ümit gözüyle senin lütufkar eline kalmış.
[5] Senin lütfundan sonra bana kalan/gelen ne oldu biliyor musun? Sohrab`ın ölümünden sonra gelen panzehir.
[6] 143b
[7] Ey dünyanın seçkin kişisi! Bana ne olup bitiyor diye hiç (halimi) sormuyorsun.
[8] Ramazan ayında, bir iftar gecesinde lütfundan bağışta bulundun. (Bu lütfu) Sadece bir gece yaptın ve ondan sonra vefa duvarının temelini su bastı.
[9] Bayramda evime/odama bütün dost ve ahbaplar geldiği halde sen neden hiç hatırlamadın?!
[10] Senin dergahından bana gelen cömertlik ne gibidir/nasıldır biliyor musun?! Söhrab`ın ölümünden sonra gelen Nuşdaru/panzehir gibi.
[11] 146a
[12] Şimdi sağlam bir kafayla zevk ve mutluluktan oturup kıyamet hesabını değil öpücük hesabını tutayım.

ببویم ازشکن آن در طرّه طرّار[1]

3. مرا نکوی که گلشن خوشست ازخلوت
که وصل یار بود به از گلستان صد بار[2]

4. رخ نگار سمن زلفکان او سنبل
قدش بود چو سهل سرد عارضش گلنار[3]

5. گهی بدست بگیرییم شیشه ی باده
گهی به نغمه سرائیم مدح میر کبار[4]

6. محیط فضل براهیم بگ که بر جودش
زعضو وجودم همی کند اقرار[5]

7. ایا زخلق تو بوی بهشت در خجلت
ایازقهر تو ناز جهیم در زنهار[6]

8. شریک کرد از لطف تو مزاج شکر
شراب یابد از قهر تو خواص شرار[7]

9. همیشه از دل وجان پیش قادرمنان
دعای عمر تو ضویی سرور لیل و نهار[8]

10. همیشه تا که جهانراست سردی و کرمی
همار ه تا که فلک راست سیروهم ادوار[9]

11. بود محبّ تو هموارپوشش ترمه
بود عدمی تو عریان همیشه باتن زار[10]

[1] Eğer çiçek bahçesinden menekşe çiçeğinin kokusunu almak istiyorsam, sevgilinin hırsız saçlarının buklelerini koklamam lazım.
[2] Çiçek bahçesinde olmaktansa sevgiliyle tenhaya çekilmeği yeğlerim çünkü sevgiliyle bir olmak gül bahçesinden yüz kat daha güzel.
[3] Sevgilinin yanağı yasemin çiçeği ve saçları ise sünbül çiçeği gibidir. Onun boyu selvi ağacı ve yüzü ise nar çiçeği gibidir.
[4] Bazen kadeh camını elimizde tutalım, bazen de kibarlığın efendisinin methini musikiyle söyleyelim.
[5] Faziletle kuşanmış İbrahim Bey ki onun cömertliğini benim vücudumdaki her uzuv itiraf ediyor.
[6] Ey cennet kokusu senin ahlakından utanan (kişi)! Ey cehennem ateşi kahrından kaçan (kişi)!
[7] Lütfundan şekerin mizacı acı olan! Kahrından şarap ateşin özelliklerini alır.
[8] Zu`i, gece gündüz samimiyetle minnet ve kudret sahibi olan Allah`a senin için dua ediyor.
[9] Soğukluk ve sıcaklık bu dünyada olduğu müddetçe ve bu gökyüzü döndüğü sürece
[10] Seni sevenin giysisi tirme (kaliteli ve pahalı kumaş) olsun. Düşmanın zayıf vücutla çıplak kalsın.

مطلع

1[1]

mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün / mefâ'îlün
(در کنار)

1. مرا کرده ست چندان از تغافل هسته و زارش
که همچون وصل پندارم جفا و جور و آزارش[2]

2[3]

mef'ûlü / fâ'ilâtü / mefâ'îlü / fâ'ilün
(درکنار)

1. گفتم که عشق رویش از برون کنم
دل را تاوان او را نتوان کرد چون کنم[4]

[1] 157a
[2] (Sevgili) Bilmemezlikten gelerek beni o kadar yorgun ve inleyen yaptı ki onun zülmlerini, cefalarını, eziyetlerini kavuşma olarak görüyorum.
[3] 156a
[4] (Sevgilinin) yüzünün aşkını gönlümden çıkartmak istedim. (Lakim) gönlü çıkartabilirim ama onu asla?!

4. BÖLÜM

ZU'İ DİVANI'NIN BAĞLAMLI DİZİNİ VE İŞLEVSEL SÖZLÜĞÜ

A

<u>**a:**</u> *O, kişi zamiri.*

Baḫıram dəhrdə hər yerdə ki var müfsid ü şər
Ne'mət ü dövlət-i dünyānı Ḫudā **anə** verüb *(Gazel 20, Mısra 6). [anə, -n, -ə]*

Ləb-i lə'lün görüb ḥeyrətdən ey gül cānə bəñzətdim
Sora sordum yəqīn bildim ki bī-cā **anə** bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 2). [anə, -n, -ə]*

Məni 'eşqindən **anun** çoḫ də gəl mən' etmə ey nāṣiḥ
Baña ḫ̌oşdur gədā-yı kūyı olmaq pādşāhlıqdan *(Gazel 151, Mısra 13). [anun, -n, -un]*

Aqabəg əvvəl-i dəryā-yı 'izzət mə'dən-i himmət
Ki bəzlindən **anun** 'āləmdə gənc-i şāygānım var *(Kaside 7, Mısra 30). [anun, -n, uñ]*

O rütbədən bu məqāmə nədən çatub sölə
'Ulūm ilən bəlī 'elm eyləyüb belə **anı** *(Kaside 23, Mısra 46). [anı, -n, -ı]*

Hər zülf olamaz rūḥ-fəzā zülfi tək **anun**
Hər rəngi siyəh nāfə-i müşk-i ḫotən olmaz *(Gazel 94, Mısra 7). [anun, -n, -un]*

<u>**a:**</u> *O, işaret zamiri.*

Zərə Ḫāliq deyürlər saḫlayurlar çoḫ 'əzīz **anı**
Verüblər dīn evin bu küfr ilə tārāc-ı nə'māyə *(Gazel 212, Mısra 9). [anı, -n, -ı]*

Nədür səbəb bunə pəs bī-niẓāmlıqdur həm
Nə yoḫdı yaḫşı mü'əllim də öyrədə **anı** *(Kaside 23, Mısra 60). [anı, -n, -ı]*

Üzüldi riştə-i cānım qutardı mənbə-i ṣəbr
Nə qaldı Żū`ī dəḫi tā ki bir də **anı** yazım *(Gazel 141, Mısra 14). [anı, -n, -ı]*

Bilsə idim dəhənün vüṣləti nā-mümkündür
Mən əzəl gün **anı** cān içrə nihān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 4). [anı, -n, -ı]*

Nüqrə-i ḫām demək cismivə lā`iq dögi çün
Məḥz bu rūḥdı cismün bədən **anun** cānı *(Gazel 250, Mısra 24). [anun, -n, -un]*

Elə ḫəftān ki **anı** sāz edər ustād-ı Qūçān
Ərdəbil içrə o ḫəftānə dəḫi māhir var *(Kaside 6, Mısra 15). [anı, -n, -ı]*

Nə növ' söz söləsə bənd edər ḥədīs̱ə **anı**
Deyər bəlī bunı Qur`ān deyübdi āyət ilə *(Kaside 20, Mısra 31). [anı, -n, -ı]*

Āḫırı bu çərḫ-i qədīmü`l-bīnā
Eyləyə bir ləḥẓədə **anı** fənā *(Mesnevi 5, Mısra 22). [anı, -n, -ı]*

Atuban dīnün üṣūlın eləyüb fər'ī uṣūl
Bī-dəlīl eyliyəsən hər nə desə **anı** qəbūl *(Mesnevi 9, Mısra 50). [anı, -n, -ı]*

Tök ayağə şərāb-ı sər-ḫ̌oşı
Tapə **anunlə** məğz-i sər cūşı *(Mesnevi 11, Mısra 8). [anunlə, -n, -un, -lə]*

Əgərçi təngə gəldim getdim ol vīrānə qalmışdan
Genə fikr eylərəm kim **andə** yüz gənc-i nihānım var *(Kaside 7, Mısra 16). [andə, -n, -də]*

<u>**āb:**</u> *Su.*

Ġəmzə peykānın dilər şövq-i ruḫundan cān u dil
Eylə kim gün tābişindən təşnələr istərlər **āb** *(Gazel 16, Mısra 6). [āb,]*

Köñül tā var ləb-i cānān şərāb-ı nābı neylərsən
Durarkən çeşme-i ḥeyvān sərāb u **ābı** neylərsən *(Gazel 183, Mısra 2). [ābı, -ı]*

Ātəş-i ḫarman-ı ġəmdür özi ki **āb** isə də
Ḫeyrdür cān u tənə gər adı şərāb isə də *(Mesnevi 1, Mısra 5). [āb,]*

Ātəş-i 'eşq-i ruḫ-ı yār 'əlācın ḥükəmā
İstədim **āb**-ı dəm-i ḫəncər-i cānān dedilər *(Gazel 62, Mısra 4). [āb,]*

Nə var künc-i qəfəsdə **āb** u dānəm əşkdən ġeyri
Nə şāḫ-ı vüṣlətə uçmaq içün bāl u pərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 5). [āb,]*

Ləbün ẕövqi pərī-rūyım şərāb-ı nābdan gəlməz
Bu rövşən əmrdür kim nəş`ə-i mey **ābdan** gəlməz *(Gazel 96, Mısra 2). [ābdan, -dan]*

Çəkdi ḫəncər nāz ilə öldürmədi ṣəd-ḥeyf kim
Qıymadı bir qəṭrə **ābı** bu dil-əfkār içün *(Gazel 153, Mısra 8). [ābı, -ı]*

Gözimdə 'əks-i rūyun cilvə eylər çoḫ tə'əccübdür
Necə sākin olubdur ātəş-i sūzəndə **āb** içrə *(Gazel 188, Mısra 4). [āb,]*

Āb u ātəşdi ləbün mey kimi gül bərgi üzi
Necə ustāddı yā Rəb bu ṣuvər-nəqqāşı *(Gazel 247, Mısra 11). [āb,]*

<u>**āb ilə ṭāb:**</u> *Eskisi gibi; Eski düşüncede.*

Əvvəlki hesābdə dögülsən
Ol **āb ilə ṭābdə** dögülsən *(Mesnevi 8, Mısra 24). [āb ilə ṭābdə, -də]*

<u>**ābād:**</u> *Mamur; Şen, neşeli.*

Dil-i ġəmgīnimi sənsən qılan şād
Sənünlədür vücūdım şəhri **ābād** *(Mesnevi 12, Mısra 12). [ābād,]*

Diyār-ı hicrdə seyl-i sitəmdən oldı ḫarāb
Fəżā-yı vəṣldə **ābād** gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 10). [ābād,]*

Mülk-i mə'mūrə-i cismim 'əcəb **ābādə** idi

Ləşkər-i ḫayl-ı ḫəyāl eyləməmişdi qārət *(Kaside 5, Mısra 3). [ābādə, -ə]*

<u>ābdār:</u> *Parlak, cilalı.*

Żū`iyā görcək mənim bu ābdār əş'ārımı
Bīḫūd u Seyyid Bəhār bəḥr-i 'ürfān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 9). [ābdār,]*

<u>āb-ı bəqā:</u> *Ölümsüzlük suyu, ebediyet suyu.*

Hər bir Sikəndərə dögül āb-ı bəqā nəṣīb
Ḫiżr olmayan bu çeşme-i ḥeyvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 5). [āb-ı bəqā,]*

<u>āb-ı ḥeyvān:</u> *Canlılık, ölümsüzlük suyu.*

Təşnə-i cām-ı vüṣālun **āb-ı ḥeyvān** istəməz
Mā`il-i mür-ı ḫəṭün mülk-i Süleymān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 4). [āb-ı ḥeyvān,]*

Ḫəṭ-i zülfi içindən gəldi basdı lə'l-i cānānı
Nə san kim ẓülmət içrə Ḫiżr tapdı **āb-ı ḥeyvānı** *(Gazel 252, Mısra 2). [āb-ı ḥeyvānı, -ı]*

<u>āb-ı ḥəyāt:</u> *Efsâneye göre yalnız Hızır'ın içtiği, içeni ölümsüz kılan su, ebedî hayat suyu, ölümsüzlük suyu.*

Əgərçi **āb-ı ḥəyāt** olsə içmə nā-dānlə
Ki 'āqibət əs̱əri cānə zəhrdür rəsmdür *(Gazel 80, Mısra 5). [āb-ı ḥəyāt,]*

Āb-ı ḥəyāt olsə də tər qılmanam ləbim
Cāmımdə sāqiyā mey-i ṣəḥbādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 3). [āb-ı ḥəyāt,]*

<u>aç-:</u> *Örtüsünü veya kapağını kaldırmak, açmak; Sözünü etmek, bahsetmek, konusunu açmak; Aydınlatmak; Göstermek; Çözmek.*

O qədri iştiyāqım var sər-i kūyində āzārə
Göz **açmam** məskənim cənnət ənīsim gərçi ḥūr olsun *(Gazel 150, Mısra 6). [açmam, -m, -am]*

Bu nüktəni əzəldən əbəd kimsə **açmayub**
Sən bundə bəḥs̱ eyləmə çoḫ Kirdgār ilə *(Kaside 21, Mısra 33). [açmayub, -ma, -y, -ub]*

Görünməz söyləyürlər çeşmə hərgiz çeşme-i ḥeyvān
Təkəllümlə bu pünhān sirri bir **aç** āşkār eylə *(Gazel 199, Mısra 8). [aç,]*

Gecə ṣübḥ oldı dur az zülf-i pərīşānuvı **aç**
Ṣübḥ-i şərməndə ilə çāk-ı giribānuvı **aç** *(Gazel 255, Mısra 1-2). [aç,]*

Açar hər bir ḫəsīs-ədnāyə imdi
Fəżīlət ṣāḥibi dəst-i gədālıq *(Gazel 112, Mısra 3). [açar, -ar]*

Cān fədādur olə hər buq'ədə ḥāl əhli əgər
Qīl ü qāl əhlinə lāzım **açə** bār-ı nəḫvət *(Kaside 5, Mısra 48). [açə, -ə]*

Żū`iyā **açma** çoḫ da əsrārı
Mollālar küfr oḫur bu güftārı *(Mesnevi 11, Mısra 101). [açma, -ma]*

Gər deyəm dərdimi dövlətlü olan bī-ḫəbərə
Bāb-ı ḥikmət **açuban** şərḥ eləyim min fiqrə *(Terci-bend 1, Mısra 32). [açuban, -uban]*

Gəh dutar ḫᵛurşīd-rūyın seḥr ilə gāhī **açar**
Necə cādūdur nigārım zülf-i müşkīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 5). [açar, -ar]*

Açub riżvān behişt-i 'ədn bā-pāy ṣəḥn-i gülzārə
Ki *təcrī təhtihə`l-ənhār* u cənnət āşkār olmuş *(Gazel 101, Mısra 5). [açub, -ub]*

Açub gördüm bir nāmə-i dil-güşā
Kāḫ-ı gülşən sīnī-sünbül cān-fəzā *(Mesnevi 4, Mısra 45). [açub, -ub]*

Ṣəḥrā vü bāğ versə də firdövsdən nişān
Göz **açmağə** nəẓārəyə məndə dimāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 6). [açmağə, -ə]*

Qaldım āvārə vü sər-gəştə cəhān kārındə
Məndə bu 'uqdəni **açmaqə** yoḫ idi ṭāqət *(Kaside 5, Mısra 16). [açmaqə, -ə]*

Māt qıldı məni fīl-i fələk-i kəc-rəftār
Fərz-i 'əql **açmaq** içün beydāqını yoḫ cür`ət *(Kaside 5, Mısra 26). [açmaq,]*

<u>aç-:</u> *Kanat açmak, kanatlanmak.*

Bülbül [ü] qumrī **açub** şövq ilə hər yan pər ü bāl
Göstərübdür gül-i həmrā nə nəzākətlə cəmāl *(Mesnevi 15, Mısra 5). [açub, -ub]*

<u>aç-:</u> *Açmak; Gülmek.*

Qismət-i cövhər-i fərdə qəṭ'i münkirdi ḥöküm
Onı lālə ilə gülüm ġönçə ḫəndānuvı **aç** *(Gazel 255, Mısra 4). [aç,]*

<u>aç-:</u> *Açmak (çiçek).*

'āriżün kim bādə tābından **açubdur** lālələr
Hər ṭərəf tər qəṭrəsi ol lālə üzrə jālələr *(Gazel 48, Mısra 1). [açubdur, -ub, -dur]*

Açılur şānə şifət zār-ı tənimdən min ağız
Ey pərī şānə gər ol zülf-i pərīşānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 3). [açılur, -ıl, -ur]*

Açılmış gülşən içrə yüz gül ü rə'nā nəzākətlə
Verübdür nāmiyə min zīb-i zīnətlər gülüstānə *(Kaside 22, Mısra 5). [açılmış,-ıl, -mış]*

<u>aç-:</u> *Düzenlemek; Ortaya çıkmak.*

Açub hər gūşəsində gülşənün yüz məclis-i 'işrət
Bəlābil ləḥn-i mūsīqār ilə gəlmiş nə əlḥānə *(Kaside 22, Mısra 9). [açub, -ub]*

<u>'āciz:</u> *Güçsüz, zayıf: Beceriksiz, yetersiz.*

Ġərīb ü **'āciz** ü müżṭər bəlā vü möḥnət-i hicr
Bu qədr dərdimə ey kāş bircə həm-dəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 9). ['āciz,]*

'Ācizəm mədḥivə hər nəḥv ilə tövṣīf eləsəm
Āftābə verürəm şö'lə-i şu'ā'nı ṣifət *(Kaside 5, Mısra 43). ['ācizəm, -əm]*

Çü vəṣfin etməgə **'ācizdi** Żū`īnün ṭəb'i
Şərīṭə vācib olub ẓāhir etməgə `əlān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 35). ['ācizdi, -di]*

Vəsfivə **'ācizəm** mən-i nā-kām
'Əcz ilə eylədim sözim itmām *(Mesnevi 2, Mısra 47). ['ācizəm, -əm]*

Çərḫün əlində **'āciz** ü bī-çārə olmuşam
Āḫır nəfəsdə baḫ nə güni qarə olmuşam *(Muhammes 3, Mısra 21). ['āciz,]*

Şīrān-ı cəhān bir ʻavrətə **ʻācizdurur**
Vāy ol kəsə olsun ki iki ʻavrət alur *(Rübai 7, Mısra 3). [ʻācizdurur, -durur]*

<u>ad:</u> *İsim, şöhret, nam.*

Ümmü`l-ḫəbā`is oldı **adun** çünki salmış
Bābildə ol mələkləri zindānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 5). [adun, -un]*

Ḫān u bəg at kənd pūl bəḫş eylər idi şāʻirə
Şāhsevən tək imdi çoḫdı **adı** ḫān ḫān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 16). [adı, -ı]*

Adındı ins dögül vəḥş ey gözim nūrı
Dəḫi müsəlmān ʻibārətdurur səlāmətdən *(Kaside 15, Mısra 15). [adındı, -ın, -dı]*

Dürüst baḫson əgər bilməz öz **adın** yazmaq
Bu qism ādəm-i mollādı nə dəlālət ilə *(Kaside 20, Mısra 33). [adın, -ın]*

Çoḫı fəḫr ilə deyürlər ki mənəm ḫān-zādə
Fikr qılmır ʻurəfā bənd dögüldür **adə** *(Mesnevi 6, Mısra 36). [adə, -ə]*

Dindirsön əgər **adını** bilməz kəsə ḥədsiz
Verdün gərəyin ṣāḥib-i dövlət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 9). [adını, -ı, -n, -ı]*

Yanında demə zülf sözin bu dil-i zārun
Zəncīr **adını** çəkmə giriftār yanında *(Gazel 186, Mısra 8). [adını, -ı, -n, -ı]*

Ey nəcībü`n-nücəbā zādə-i ḫān-ı Şīrvān
Ki **adun** tək ḥəsən-i ḫülq ẕātundə şiʻār *(Kaside 6, Mısra 32). [adun, -un]*

Hər adı mollā olur mı ʻəzīz-i mən mollā
Nə fā`idə qurı **ad** bilməsə kitābətdən *(Kaside 15, Mısra 70). [ad,]*

Öz **adın** yazmaqı bilməz nə bilür kāf ilə nūn
İddiʻāsı budı līkən ki mənəm Əflāṭūn *(Mesnevi 6, Mısra 15). [adın, -ı, -n]*

Żū`īni şād edüb İslāmdə bir **ād** eyləyün *(Mesnevi 9, Mısra 86). [ād,]*

Ḫ˘oşā o kimsələrə **adı** yaḫşılıqla qalub
Görüb ḥəyat u məmātındə ləẕẕət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 11). [adı, -ı]*

Yezīd tək **adı** məlʻūn özi cəhənnəmdə
Nə fā`idə elə olsə ḥökūmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 13). [adı, -ı]*

Özi yoḫ **adı** var ʻinqād-ı fəżl vücūd-ı səḫā
ʻƏbəs yerə dolanub kīmyānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 3). [adı, -ı]*

Oldı pəjmürdə köñül tā düşdi ol rūdan cüdā
Adı māhir-fövt olur gər kim düşə sūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 2). [adı, -ı]*

Allāh peyəm-bər sözinə kim həvəs eylər
Bir **adı** qalub dīn ilə īmān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 12). [adı, -ı]*

Adı Rüstəm olə həm-şəhrīdə Zābil bi`llāh
Bu səbəblərlə həmīn Rüstəm-i dəstān olmaz *(Gazel 90, Mısra 3). [adı, -ı]*

İlāhī bir də mümkündür mi görmək eylə əyyāmı
Ki bilmirdük ġəm **adın** Żū`ī tək dīvānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 10). [ādın, -ı, -n]*

Müʻəllim ādəmə tapşur gəl oğluvı yoḫsə
Hər **adı** mollā dögül ṣāḥib-i fəżīlətdən *(Kaside 15, Mısra 66). [adı, -ı]*

Hər adı mollā olur mu ʻəzīz-i mən mollā
Nə fā`idə qurı ad bilməsə kitābətdən *(Kaside 15, Mısra 69). [adı, -ı]*

O nəcību`l-nücəbā cūd Səttār Bəg kim
Fəżl-i cūd ilə **adı** şöhrət-i Şīrvān oldı *(Kaside 17, Mısra 22). [adı, -ı]*

Bī-pūlluqdı bunları tə`s̱īrdən salan
Bir sirr varmış ol **adı** pūl zəhr-i mārdə *(Kaside 19, Mısra 18). [adı, -ı]*

Ātəş-i ḫarman-ı ġəmdür özi ki āb isə də
Ḥeyrdür cān u tənə gər **adı** şərāb isə də *(Mesnevi 1, Mısra 6). [adı, -ı]*

ʻUləmā firqəsinün bir **adı** ʻālim deyülür
Özi vallāh nə üṣūl u nə fürūʻātı bilür *(Mesnevi 6, Mısra 13). [adı, -ı]*

Hər **adı** Rüstəm olanlardə şücāʻət olu mı
Hər **adı** Yūsif olan kəsdə məlāḥət olu mı *(Mesnevi 6, Mısra 37-38). [adı, -ı]*

Olsə hər kəsdə səḫāvət özi ol ḥālətdür
Olmasa gər hünəri neylüm **adı** Rüstəmdür *(Mesnevi 6, Mısra 40). [adı, -ı]*

Hīç kəs ism-i Məḥəmmədlə peyğən-bər olmaz
ʻƏli olmaqla **adı** Ḥeydər ü Ṣəfdər olmaz *(Mesnevi 6, Mısra 42). [adı, -ı]*

Yoḫsə çoḫ dünbülü-bāz ism-i bəg əḫz eyləyüb
Özini bir **adı** bəgliklə nəcābətli bilüb *(Mesnevi 6, Mısra 56). [adı, -ı]*

Dünyā üzi sər-be-sər fənādur
Bir yaḫşılıq **adı** kim bəqādur *(Mesnevi 8, Mısra 62). [adı, -ı]*

Sölə hanı Ḥātəmün vücūdı
Bāqīdi vəlīk **adı** cūdı *(Mesnevi 8, Mısra 64). [adı, -ı]*

Ḫānlar **adını** eşitcək ol dəm
Şövq ilə dedim ki ḫeyr məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 37). [adını, -ı, -n, -ı]*

Hər kəsün adını sulṭān qoyəsən ḫān deyəsən
Bir **ad** ilə o gedüb Rūşdə sulṭān olmaz *(Gazel 90, Mısra 6). [ad,]*

Mey nəş`əsini görməmiş ʻeşqün məzāqını
Zāhid sölər ki məʻrifətim var bu **ād** ilə *(Gazel 193, Mısra 4). [ād,]*

Qurı **ad** ilə dögül ẖān u bəg ü mollālıq
Ləfẓ içün mə‘ni gərək yoẖsə gəlür rüsvālıq *(Mesnevi 6, Mısra 43). [ad,]*

Hər kəsün olsə dövləti varı
Ol kəsün çoẖdı ‘izzəti **‘ādı** *(Mesnevi 11, Mısra 14). [‘ādı, -ı]*

<u>ād eylə-:</u> *Nam salmak, adı bilinmek, meşhur olmak.*

Dāğ-ı hicrān ilə ol şīrīn-ləbün gər cān verəm
Kūh-kən tək Żū`iyā mən daẖı bir **ad eylərəm** *(Gazel 127, Mısra 14). [ād eylərəm, -r, -əm]*

<u>ādāb:</u> *Edep, erkân, usul.*

Bəẖşiş ü cūd u səẖāvət sizə ẕātī ẖaṣlət
‘Elm ü **ādāb** u hünər sizdə firāvān oldı *(Kaside 17, Mısra 24). [ādāb,]*

<u>ādāb-ı ẖidmət-i ḥəq:</u> *Allah`a hizmetin usulleri, adabı.*

Ādāb-ı ẖidmət-i Ḥəqi zāhid haçan bilər
Dünyādə çünki ẖidmət-i insānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 9). [ādāb-ı ẖidmət-i ḥəqi, -i]*

<u>ādāb-ı mə‘rifət güli:</u> *Marifet edebinin gülü.*

Ādāb-ı mə‘rifət güli ilən bu ‘aṣrdə
Hər bəzmi döndərübdi gülüstānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 3). [ādāb-ı mə‘rifət güli,]*

<u>ādī:</u> *Bayağı, değersiz, vasıfsız, niteliksiz.*

İlāhī mərhəmətündən özün yetüş dādə
Gətür üşūlə bu cühhāl **ādī** mollānı *(Kaside 23, Mısra 88). [ādī,]*

<u>‘ādīl:</u> *Adalet edici, adaletli.*

Nədi bā‘is ki Ḫudāvənd ü kərīm ü **‘ādīl**
Eləyüb ‘ārıf-i dānānı əsīr-i nā-dān *(Kaside 14, Mısra 5). [‘ādīl,]*

<u>adını qoy-:</u> *Adını ebedileştirmek, isim vermek.*

Hər kəsün **adını** sulṭān **qoyəsən** ẖān deyəsən
Bir ad ilə o gedüb Rūşdə sulṭān olmaz *(Gazel 90, Mısra 5). [adını qoyəsən, -ə, -sən]*

<u>ādəm:</u> *İnsan, beşer, kişi; İnsanlık niteliklerine sâhip olan olgun kimse.*

‘Elm az pūl çoẖ olan **ādəm**
Ḫəlq içində olur imām-ə‘ẓəm *(Mesnevi 11, Mısra 37). [ādam,]*

Gər ṣūrəti insān görünən çoẖdı vəlī
Ḫāṣiyyəti insān olan **ādəm** kəmdür *(Rübai 4, Mısra 4). [ādem,]*

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruẖsārıvı
Ḫulddən **ādəm** kənār olmazdı şeyṭān olmasa *(Gazel 13, Mısra 4). [ādəm,]*

Ḫəlq söylər yaradub cənnəti Ḥəq **ādəm** içün
Bu ‘əbəs̱ sözdi Ḫudā cənnəti şeyṭānə verüb *(Gazel 20, Mısra 3). [ādəm,]*

Ḥeyf olə kim dəhrdə bir ẕāt-ı əkrəm qalmayub
Qalmayandə elə **ādəm** şanki ‘āləm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 2). [ādəm,]*

Hər cəhətdən ‘āləm olmuş cənnətü`l-mə`vā vəlī
Neylərəm mən cənnəti çün onda **ādəm** qalmayub *(Gazel 30, Mısra 4). [ādəm,]*

Özi ġāfildi məgər āyə-i lā yəğtəbdən
Kim edir gündə həzār **ādəmə** ġiybət zāhid *(Gazel 39, Mısra 4). [ādəmə, -ə]*

Nə sūdı **ādəmə** belə bəhārvəş-i firdövsdən
Əgər kim kīsəsində sīm ilə zər nā-hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 9). [ādəmə, -ə]*
Gər cənnətə də imdiki **ādəm** gedəcəksə
Bi`llāh elə olsə mənə cənnət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 25). [ādəm,]*

Behişt olmuş cəhān līkən dutub şeyṭān ilə ‘āləm
‘Əbəs̱ sözdür ki söylərlərdi cənnət içrə **ādəm** var *(Gazel 70, Mısra 6). [ādəm,]*

Göz ü qaş u əl ayaġ pūlilə dögül insān
Əgər məlik olə bī-mə‘rifət nə **ādəmdür** *(Gazel 80, Mısra 12). [ādəmdür, -dür]*
Gər cənnət ü firdövsdür ‘āləm bu zəmāndə
Ṣəd-ḥeyf ki bir rəmz bilən **ādəmi** yoẖdur *(Gazel 86, Mısra 6). [ādəmi, -i]*

Nə ẖüld olaydı nə **ādəm** nə ḥīlə-i şeyṭān
Nə əmr ü nəhy nə təqdīr-i kun fəkān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 9). [ādəm,]*

Bāğ-ı cənnət kimi ‘āləm boşalub **ādəmdən**
Məskən-i dīv ü dəd ü ğūl biyābān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 5). [ādəmdən, -dən]*

Gəldi **ādəm** bu yerə dözmədi bir şeyṭānə
Bilmədi burda təmām ādəm-i şeyṭān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 7). [ādəm,]*

Ḫāṭir-i Ḥəvvā içün Ādəm buraẖdı cənnəti
Ḫvāhiş-i yārı sər-əncām etməyən **ādəm** dögül *(Gazel 125, Mısra 6). [ādəm,]*

Vüṣāl-i yārdə istər könül ki ẖəlvət olə
Behişt-i ‘ədn idi çün ondə **ādəm** istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 8). [ādəm,]*

‘Āqil **ādəm** odı kim olməyə dīvānə-i māl
Həm-dəmin cām-ı mey ü yār-ı pərī-zādə qılə *(Gazel 215, Mısra 7). [ādəm,]*

Kəs ümīd ey dil cəhāndə əhl-i ʻürfān qalmayub
Ādəm itmiş dəhrdən ās̱ār-ı insān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 2). [ādəm,]*

Çünki **ādəm** yā səḫā eylər yā eḥsān Ḥaq içün
Nə səḫāvət var nə rāh-ı Ḥəqdə eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 5). [ādəm,]*

Nə deyüm bu sözi mən çıqdı tütün başımdan
Ki tütün almaqınə olmayə **ādəmdə** təvān *(Kaside 14, Mısra 16). [ādəmdə, -də]*

Vəlī nədür ki **ādəm** çoḫı əzəlki tək
Qalubdı vəḥşət ilə çıḫmayub o ḫiṣlətdən *(Kaside 15, Mısra 35). [ādəm,]*

Sözün danışmaqə dilmācə eḥtiyācun var
O da sənün təki **ādəmdi** öl ḫəcālətdən *(Kaside 15, Mısra 48). [ādəmdi, -di]*

Nə bu libās var idi nə bu ṭəʻām nə ev
Dögüldi **ādəmə** təşbīh hīç bābətdən *(Kaside 15, Mısra 32). [ādəmə, -ə]*

Müʻəllim **ādəmə** tapşur gəl oğluvı yoḫsə
Hər adı mollā dögül ṣāḥib-i fəżīlətdən *(Kaside 15, Mısra 65). [ādəmə, -ə]*

Vəlī çe fā`idə **ādəmlərinə** ḥikmət-i elm
Dögül mü`əs̱s̱ir bir zərrəcə sirāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 17). [ādəmlərinə, -lər, -i, -n, -ə]*

Görəñ olur mu dəvə çevrilüb olə **ādəm**
Vəyā ğəzāl edəsən qurdı yā ki aṣlanı *(Kaside 23, Mısra 23). [ādəm,]*

Sölə bu ʻelm nə ṭərz ilə pəs olur ḥāṣīl
Ki kâmil **ādəm** edə bir o növʻ ḥeyvānı *(Kaside 23, Mısra 48). [ādəm,]*

Yavaş yavaş bularə gəldi kāmil **ādəmlər**
Yetürdi tā bu məqāmə ki dutdı dünyānı *(Kaside 23, Mısra 41). [ādəmlər, -lər]*

On on beş il bizim **ādəmlər** eyləyür təḥṣīl
Nə dil bilür ʻƏrəbīcən nə yaḫşı imlānı *(Kaside 23, Mısra 53). [ādəmlər, -lər]*

Tək tək **ādəmdə** qalub ʻelm ü səḫā vü īmān
Yoḫdı onları də bu əhl-i cəhāndən tanıyan *(Mesnevi 6, Mısra 7). [ādəmdə, -də]*

Gər istəsön ey ʻəzīẓ-i ʻāləm
Kim gəlməyə yanıña bir **ādəm** *(Mesnevi 8, Mısra 52). [ādəm,]*

Cām-ı cəmdür dəḫi İskəndərün āynəsidür
Məst olandə bilisən ʻāləmün **ādəm** nəsidür *(Mesnevi 9, Mısra 6). [ādəm,]*

Kūdək **ādəm** elə bu ṣūrət-i şəḫṣiyyə olur
Yā vücūdındə onun ġeyr-i kərāmət tapulur *(Mesnevi 9, Mısra 11). [ādəm,]*

Dərs-i ʻelm ilə o **ādəmdi** mən oldım ḫeyvān
İstəsə hər cürə noḫtə urə ḥəqdür āsān *(Mesnevi 9, Mısra 71). [ādəmdi, -di]*

Hər kəsün məʻrifəti olsə təmām **ādəmdür**
Olmasa ādəmə oḫşar ḫeyivāndan kəmdür *(Mesnevi 9, Mısra 15). [ādəmdür, -dür]*

Sən ki **ādəmsən** ḥəqiqiyyət-i əqvāl ilə
Māżī müstəqbələ baḫ diqqət-i əḥvāl ilə *(Mesnevi 9, Mısra 51). [ādəmsən, -sən]*

Hər kəsün məʻrifəti olsə təmām ādəmdür
Olmasa **ādəmə** oḫşar ḫeyivāndan kəmdür *(Mesnevi 9, Mısra 16). [ādəmə, -ə]*

ʻElmsiz **ādəmə** Qur`āndə Ḫudā-yı ʻəllām
Ḥeyivāndan də deyüb əksük əḍallu`l-ənʻām *(Mesnevi 9, Mısra 73). [ādəmə, -ə]*

Var imiş yüz bu növʻ **ādəmlər**
Ki özindən səvānı bāṭil elər *(Mesnevi 11, Mısra 51). [ādəmlər, -lər]*

Bu ʻanādil bu bəlābil bu gülüstān bu çəmən
ʻEyni cənnətdi nəşāṭ eylə əgər **ādəmsən** *(Mesnevi 15, Mısra 10). [ādəmsən, -sən]*

Dil bilən kimsə ilə bilməyənə eylə nəẓər
Ṣūrəti olsə də **ādəm** ḥeyivāndan bədtər *(Muhammes 5, Mısra 22). [ādəm,]*

Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü şāndur məktəb
Kişi beş dil bilə gər ondə təmām **ādəmdür** *(Muhammes 5, Mısra 16). [ādəmdür, -dür]*

Biz kimi var mı bəlākeş bu bənī **ādəmdə**
Yetüşübdür dəm-i riḫlət mən-i bīmār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 7). [ādəmdə, -də]*

Ṣūrətdə bənī növʻ-i bəşər çoḫ görnür
Bāṭində vəlī dil anlayan **ādəm** yoḫ *(Rübai 5, Mısra 4). [ādəm,]*

Susuyub Kövsərə öz nəfsivə etdün ṭāʻət
Zāhidā **ādəmi** cənnətdən atar sū`-i ʻəməl *(Gazel 126, Mısra 12). [ādəmi, -i]*

Bād-ı bəhār cənnət edüb gərçi ʻāləmi
Ṣəd-ḥeyf yoḫdı belə behiştün bir **ādəmi** *(Gazel 243, Mısra 2). [ādəmi, -i]*

<u>ādəm:</u> *Hz. Adem.*

Ḫāṭir-i Ḥəvvā içün **Ādəm** buraḫdı cənnəti
Ḫᵛāhiş-i yārı sər-əncām etməyən ādəm dögül *(Gazel 125, Mısra 5). [ādəm,]*

Nədi dünyā özi bir fikr elə ey məst-i ġürūr
Bārī ʻibrət elə bir **Ādəm** ilə Ḥəvvādən *(Gazel 173, Mısra 4). [ādəm,]*

Dutdı zülfün bāğ-ı ḫüsnün görmədim ruḫsārıvı
Ḫülddən **Ādəm** kənār olmazdı şeyṭān olmasə *(Gazel 197, Mısra 4). [ādəm,]*

__ādəm-i bī-mə‘rifət:__ *İlimsiz insan.*

Behişt ṣöhbət-i yār-ı şəfīq-i həm-dəmdür
Ḥəqīqət **ādəm-i bī-mə‘rifət** cəhənnəmdür *(Gazel 80, Mısra 2). [ādəm-i bī-mə‘rifət,]*

__ādəm-i mollā:__ *Molla adam, molla kişi, ruhani insan.*

Dürüst baḫson əgər bilməz öz adın yazmaq
Bu qism **ādəm-i mollādı** nə dəlālət ilə *(Kaside 20, Mısra 34). [ādəm-i mollādı, -dı]*

__ādəm-i şeyṭān:__ *Şeytan gibi insan(lar).*

Gəldi ādəm bu yerə dözmədi bir şeyṭānə
Bilmədi burda təmām **ādəm-i şeyṭān** oləcəq *(Gazel 114, Mısra 8). [ādəm-i şeyṭān,]*

__ādəm-i zādə:__ *İnsan oğlu.*

Nə hər **ādəm-i zādə** dəddəndi ḫūb
Ki dər-ādəm-i şūm u bəddəndi ḫūb *(Rübai 1, Mısra 1). [ādəm-i zādə,]*

__ādəmiyyət:__ *İnsanlık, insana yakışır şekilde davranma.*

Biri öküz təki nāqiṣdi **ādəmiyyətdən**
Biri ‘ulūm oḫuyubdur keçübdi Loqmānı *(Kaside 23, Mısra 33). [ādəmiyyətdən, -dən]*

__ādəm ṣifət:__ *İnsanoğlu gibi, insanlar misali.*

‘İşrətlə keçən günlərivi yādə sal imdi
Ādəm ṣifət ol rövże-i riżvānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 4). [ādəm ṣifət,]*

__‘ādət:__ *Olagelmiş, alışılmış şey, adet, gelenek.*

Məndə vardur əgər ‘āşiq oluban mey içmək
Səndə var bir qulaġ as gör neçə **‘ādət** zāhid *(Gazel 39, Mısra 10). [‘ādət,]*

Çəkürsən ḫəncər-i müjgān tökürsən qan alursan cān
Ḥəbībim səndə bu **‘ādət** nədür qəṣṣābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 8). [‘ādət,]*

Qılur Żū`ī ruḫundə ol məhün cünbüş qara zülfi
Bəlī **‘ādətdir** eylər cünbüş ‘əqrəb māh-tāb içrə *(Gazel 188, Mısra 10). [‘ādətdir, -dir]*

Görəndə şərḥə şərḥə köñlümi elə təkəllüm kim
Bu **‘ādətdür** nəmək pāşīdə eylərlər kabāb içrə *(Gazel 188, Mısra 6). [‘ādətdür, -dür]*

Lüṭf eylə Żū`iyə elə cövrün ziyādə kim
Dīvānə köñlüm **‘ādət** edübdir cəfālarə *(Gazel 201, Mısra 10). [‘ādət,]*

Gecə meh-tābda həm-ḫᵛābə-i cānānə idim
Vəṣl-i yār u mey-i ṣəhbāyə var idi **‘ādət** *(Kaside 5, Mısra 6). [‘ādət,]*

Żū`ī-i dil-ḫəstəyə göstərmədi ẕərrə vəfā
‘Ādəti əhl-i kəmālə dā`im etməkdür cəfā *(Tahmis 3, Mısra 18). [‘ādəti, -i]*

__āfāq:__ *Göğün yerle birleşmiş gibi göründüğü kısımlar, ufuklar.*

Olmuş cəhālət ol qədər **āfāqə** mündəric
Qılmaz təməyyüz bang-ı ġurābı həzārdan *(Gazel 176, Mısra 5). [āfāqə, -ə]*

__āftāb:__ *Güneş.*

O məh bənimlə olan gecə bəzmdə deyürəm
Ki **āftāb** meyimdür hilāl cāmımdur *(Gazel 55, Mısra 8). [āftāb,]*

Hanı o şūḫlə məst-i şərāb olan günlər
Məhim piyālə meyim **āftāb** olan günlər *(Gazel 65, Mısra 2). [āftāb,]*

Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn olaydı nə əyyām
Nə **āftāb** nə əncüm nə āsmān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 4). [āftāb,]*

Gedəndə görmədim ol **āftāb** ruḫsārun
Qoyub köñüldə kədər çeşmim içrə nəm getdün *(Gazel 163, Mısra 11). [āftāb,]*

Zülf-i ruḫsārun mıdır gördükdə qıldım iştibāh
Yā ki mīzān bürcini məskən qılubdur **āftāb** *(Gazel 16, Mısra 8). [āftāb,]*

‘Ācizəm mədḥivə hər nəḥv ilə tövṣīf eləsəm
Āftābə verirəm şö‘lə-i şu‘ā‘nı ṣifət *(Kaside 5, Mısra 44). [āftābə, -ə]*

Ġəm dəf‘i ḥāṣil olmadı cām u şərābdan
Rövşən olur mı ḫānə gecə **āftābdan** *(Gazel 178, Mısra 2). [āftābdan, -dan]*

Hanı o şūḫlə məst-i şərāb olan günlər
Məhim piyālə meyim **āftāb** olan günlər *(Gazel 62, Mısra 2). [āftāb,]*

__āftāb-ı āləm-ārā:__ *Dünyayı süsleyen güneş.*

Sanasan **āftāb-ı āləm-ārādur** səḥāb içrə
Yüzün ey məh-liqā ol gīsū-yı pīç ü tāb içrə *(Gazel 188, Mısra 2). [āftāb-ı āləm-ārādur, -dur]*

__āftāb-rū:__ *Güneş gibi parlak yanaklı.*

Oldı dūçār dün baña bir **āftāb-rū**
Yüz mərtəbə vəcīḥdi māh-ı təmāmdan *(Gazel 177, Mısra 7). [āftāb-rū,]*

<u>āfət:</u> *Önlenmesi elde olmayan büyük felâket, belâ, musîbet, bâdire.*

Ḫəzānun **āfəti** yetmək gülə odur bā'i̱s
Ki ḥəddini tanımub etdi bəḥs̱ 'izārun ilə *(Gazel 205, Mısra 5). [āfəti, -i]*

<u>āğ:</u> *Ak, aklık, beyaz.*

Ḥəmā`il eyləmək bir ağ cəmālun qara gīsūsın
Keçən möḥnətlə qarə günləri 'işrətlə ağ etmək *(Gazel 120, Mısra 9). [āğ,]*

Yād ol zəmān ki qara gecəm gün tək ağ idi
Günlər o günlər idi damāġ ol damāġ idi *(Müseddes 1, Mısra 23). [ağ,]*
Qara pūl ḥəsrəti ilə **ağarub** çeşm-i ümīd
Ārzū-yı mey-i gül-günlə cigər qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 15). [ağarub, -ar, -ub]*

Yoḫdur bir **ağ** gün mən-i bəḫti qara içün
'Ömrüm keçir 'əbəs̱ belə leyl ü nəhār ilə *(Kaside 21, Mısra 11). [ağ,]*

Çoḫ gəzmə bəḫtün **ağ** u qara olmaqında sən
Bī-cā ötürmə leyl ü nəhārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 7). [ağ,]*

Buyurub şəḫṣ libās ilə hünərmənd olmaz
Rəngi **ağ** olmaq ilə duz gəlübən qənd olmaz *(Mesnevi 9, Mısra 30). [āğ,]*

Bu zəmān əhlidi kim anlamayub nīk [ü] bədi
Deyər 'ālim onə kim başınə bir **ağ** dolədi *(Mesnevi 9, Mısra 36). [ağ,]*

<u>āğ etmək:</u> *Mutlu olma, mutlu ve mesut yaşama, mutlu, bahtiyar.*

Ḥəmā`il eyləmək bir ağ cəmālun qara gīsūsın
Keçən möḥnətlə qarə günləri 'işrətlə ağ **etmək** *(Gazel 120, Mısra 10). [āğ etmək,]*

<u>ağac:</u> *Ağaç.*

Gər **ağacdan** yonasan göstərəsən Sām-süvār
Zū`ī vəqtində gəlüb Fārs-i meydān olmaz *(Gazel 90, Mısra 11). [ağacdan, -dan]*

<u>āgāh:</u> *Haberi olan, haberdar.*

Ḥātəm-i 'əṣrdən **agāh** dögülsən əṣlā
Ki onun süfrəsinə ḥāżırdur şāh u gədā *(Mesnevi 1, Mısra 25). [agāh,]*

Yoḫdı bir kimsə əṣldən **āgāh**
Pūlə derlər bugünki gün Allāh *(Mesnevi 11, Mısra 43). [āgāh,]*

<u>âğâz:</u> *Başlamak; Anlatmak, seslendirmek.*

Şəkvə **āğāz** qılub dərd ü ġəm-i 'āləmdən
Āh u əfġān ilə hər dəm keçürürdüm əyyām *(Kaside 13, Mısra 5). [āğāz,]*

<u>ağdaş:</u> *Azerbaycan`da şehir ismi.*

Gər yolun düşsə şəbā **Ağdaşə** məndən sölə kim
Verdi cān ḥəsrət ilə Żū`ī-i nālān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 9). [ağdaşə, -ə]*

<u>ağız:</u> *Ağız; Yara.*

Açılur şānə şifət zār-ı tənimdən min **ağız**
Ey pərī şānə gər ol zülf-i pərīşānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 3). [ağız,]*

<u>ağız aç-:</u> *Bir iş için ricada bulunmak, yardım istemek, derdini söylemek; Tarağın ağzındaki dişleri kastedilmiştir.*

Yüz **ağız açsə** də şānə belə müşkil olu ḥəll
'Əql ü cān pīç ü ḫam-ı zülfdə sər-gərdāndur *(Gazel 126, Mısra 14). [ağız açsə, -sə]*

<u>ağızdan ağızə düş-:</u> *Dillere düşmek.*

Bəs ki ẕikr-i dəhəni **düşdi ağızdan ağızə**
Səbəb oldur ki nəẓərdən onı pünhān etmiş *(Gazel 104, Mısra 5). [ağızdan ağızə düşdi, -di]*

<u>ağla-:</u> *Kederden, teessürden gözyaşı akıtmak.*

Qoy 'eşqinün həlākı olum ey göz **ağlama**
Yoḫ ḥācəti şəhīd olanun şüst ü şū ilə *(Gazel 214, Mısra 11). [ağlama, -ma]*

Hər dəm baḫub cəmālıvə gər **ağlasam** nola
Ḫ˘urşīdə baḫsə kimsə edər əşkbārlıq *(Gazel 111, Mısra 11). [ağlasam, -sa, -m]*

Ey məh vüṣālıña çəkübən ḥəsrət **ağlaram**
Yandurdı cism-i cānımı bu firqət **ağlaram**

Mən ağlaram əgərçi baña 'eyb edərsə ḫəlq
Bi`llāh firāqə yoḫdı belə ṭāqət **ağlaram**

Sünbül təki bəlālarımı rəḥm qıl baña
Qoy ḫəlq eyləsün baña yüz töhmət **ağlaram**

Ḫ˘oşdur əgərçi əhl-i cəhānə behişt-i ḥūr
Sənsiz əgər məqāmım olə cənnət **ağlaram**

Mey-cāmı gərçi ḫəlqə verür şādlıq vəlī
Cām əldə sənsiz ey büt-i məh ẓülmət **ağlaram**

Sənsiz nə ləẕẕəti mey ü çəng ü çəġānənün
Yādunlə ağlamaqdə görüb ləẕẕət **ağlaram**

Yalquz dögül bu nālə vü fəryādım ey pərī

Öz könlim içrə sənlə qılub ṣöḥbət **ağlaram**

Almış çəhār gūşədən əṭrāfımı ġəmün
'Eşqün əgər baña verə bir fürṣət **ağlaram**

Rāḥət məqām yoḫdı cəhān içrə Żū`iyā
Gər bir məqām tapsə idim rāḥət **ağlaram** *(Gazel 133, Mısra 1-18). [ağlaram, -r, -am]*

Ey cān bu qədri möḥnət-i hicrānə **ağlama**
Çəkmə bu ġüṣṣə vü ġəmi bī-cānə **ağlama**

Ṣəbr eylə hər nə cövr gələ rūzgārdən
Vəqtün cəhənnəm etmə yanə yanə **ağlama**

Təğyir-i iḫtiyārı çü yoḫdur qəżā içün
Təqdīrə rāżı ol ġəm-i dövrānə **ağlama**

Əlbəttə vəqtlən çatəcaq müjdə-i bəşīr
Yə'qūbvār Yūsif-i Kən'ānə **ağlama**

Bir şey` bu giryəzārdən olmaz kəm ü ziyād
Bī-hūdə olmə gəl belə dīvānə **ağlama**

Əlbəttə hər ḫəzān olanun bir bəhārı var
Ṣəbr eylə ey köñül ġəm-i dövrānə **ağlama**

Cövr-i zəmānə möḥnət-i ġürbət firāq-ı yār
Żū`ī deməк cəfādı bu tuğyānə **ağlama** *(Gazel 5, Mısra 1-14). [ağlama, -ma]*

Derūndə **ağlamaqdan** qanə ġərq oldım nigārā ḫər
Deməzsən kim məgər bu Żū`ī-i məhcūr u miskīndür *(Gazel 56, Mısra 9). [ağlamaqdan, -dan]*

Sənsiz nə ləẕẕəti mey ü çəng ü çəġānənün
Yādunlə **ağlamaqdə** görüb ləẕẕət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 12). [ağlamaqdə, -də]*

Nūḥı keştīsi ilə ġərqə edər gird-ābə
Ağlamaqdan şəb-i hicrān gözimün ṭūfānı *(Gazel 250, Mısra 14). [ağlamaqdan, -dan]*

<u>ağsaqqal:</u> *Beyaz sakallı, yaşlı.*

Hər bir qədər əgər olə də māl ü dövləti
Ağsaqqalun dutar mı cavānlarlə ṣöḥbəti *(Muhammes 1, Mısra 16). [ağsaqqalun,]*

<u>ağız:</u> *İnsan ve hayvanlarda yemeye, seslenmeye mahsus uzuv, ağız, dudak;*

Ağzımdə söz deyüb danışan şəxṣi qanmadım
Kimdür baḫan bu dīde-i bünyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 11). [ağzımdə, -ım, -də]*

Ağzıvı ġönçə bilüb ḫəlqə bəyān eylər idim
'Əqli yoḫluqdan baḫ gör nə gümān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 1). [ağzıvı, -ıv, -ı]*

Gər ẓāhir alur cānımı ġəmzün oḫı līkən
Ağzun həvəsi köñlümi pünhān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 6). [ağzun, -uñ]*

Qalmub **ağızdə** gözdə dəḫi dizdə tāqəti
Bī-ẕövq cism ü cān diri qalmaq nə ləẕẕəti *(Muhammes 1, Mısra 5). [ağızdə, -də]*

<u>āgəh:</u> *Haberi olan, haberli, haberdar.*

Hər 'elmdən **āgəh** gərək olsun ki desün şe'r
Żū`ī kimi şā'ir gəlübən hər yetən olmaz *(Gazel 94, Mısra 11). [āgəh,]*

Sənün bu bī-vəfā olmaqlıqundan **āgəh** olsaydım
Köñül verməzdim ey məh düşdi bəndə bī-ḫəbər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 7). [āgəh,]*

Dəhānı sirrini ṣandūq-ı dildə məḫfī qılmışdım
Gözim fāş etdi **āgəh** olcaqın bu rāz-ı pünhānə *(Gazel 192, Mısra 4). [āgəh,]*

Hər nihān ilə ġərīb 'elmlərə **āgəhdür**
Gər Fəlāṭūn olə tə'līm alı ondan ḥikmət *(Kaside 5, Mısra 41). [āgəhdür, -dür]*

<u>āh:</u> *Hüzün, sürur, yas, ümit gibi derunî ahvale delâlet eden bir edat; Ah etmek, feryat etmek.*

Nə var ol məhvəşə **āhımdan** özgə qāṣidim hər şəb
Ḥərīm-i kūyunə bād-ı ṣəbādan ġeyri məḥrəm var *(Gazel 70, Mısra 11). [āhımdan, -ım, -dan]*

Bu ḥālı fikr edəndə başımdan tütün çıḫar
Pūsīdə pūstə salur **āhım** odı şərār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 12). [āhım, -ım]*

Qoymə məni intiẓār içində
Şām u səḥər **āh** u zār içində *(Mesnevi 8, Mısra 68). [āh,]*

Cəfā-yı yārdan incimə hərgiz **āh** u zār etmə
Bu mülk-i 'eşqdür əlbəttə ey dil bir niẓām olmaz *(Gazel 93, Mısra 11). [āh,]*

Rūm-ı ruḫsāruvun əṭrāfın alub hindū-yı zülf
Āh şəd-āh ki nüṣrət genə küffārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 4). [āh,]*

Olub 'āşiq cəhāndə hər kəs öz mə'şūqəsin tapdı
Mənim kim hər zəmān firqətdə min min **āh** u zārım var *(Gazel 50, Mısra 4). [āh,]*

Żū`ī kimi çoḫ çəkməgilən **āh** u fəğānı
Ṣəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 17). [āh,]*

Ay u gün söyləməyüb məṭləbi muğləqdi ki mən
Gecə gündüz ġəm-i hicrān ilə **āh** vāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 4). [āh,]*

Düşsə ṣəbā güẕārun əgər kūy-ı yārə bir
Sölə bu möḥnət ü ġəmimi **āh** zārımı *(Gazel 228, Mısra 8). [āh,]*

Bə'żün alubdı 'əqlini mālın verüb fūzūn
'Ömri keçür ḥesāb ilə **āh** u zār ilə *(Kaside 21, Mısra 38). [āh,]*

Lə'lün ġəmində Żū`ī-i ḫūnīn-cigər sənün
Hər dəm əlündən **āh** qılub əl-əmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 14). [āh,]*

Gəlib məsīḥ-i köñül zāra **āh** u zārun ilə
Olub ġərīq cəhān çeşm-i əşkbārun ilə *(Gazel 205, Mısra 1). [āh,]*

Tükəndi ʻömr-i kirāmī fəğān u **āh** ilə Żū`ī
N`olaydı ʻāqibət ālām şād u ḫürrəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 13). [āh,]*

Vücūdım ney kimi sūrāḫ sūrāḫ olsə **āh** etmən
Məḥəbbətdən dəm urduq içməmək olmaz bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 29). [āh,]*

Hansı dil-bərdür ki öz ʻuşşāqınə cövr etməyüb
Cövrdən **āh** etmə ey ʻāşiq yaḫar köñlüm deyüb *(Tahmis 3, Mısra 14). [āh,]*

Şəkvə āğāz qılub dərd ü ġəm-i ʻāləmdən
Āh u əfğān ilə hər dəm keçirürdüm əyyām *(Kaside 13, Mısra 6). [āh,]*

Bəzm-i ġeyr içrə görən dəm ol gül-i rəʻnā yüzin
Ātəşīn meydən yaḫar **āhım** odı dünyā yüzin *(Gazel 148, Mısra 2). [āhım, -ım]*

Bəs ki sūzişin qılur hicründə nālə ey ṣənəm
Yandurur hər gecə **āhım** āsmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 12). [āhım, -ım]*

Ātəşīn meydən yaḫar **āhım** odı dünya yüzin
Bəzm-i ġeyr içrə görən dəm o gül-i rəʻnā yüzin *(Gazel 170, Mısra 2). [āhım, -ım]*

Olub ol şəmʻ ġeyrə mən onun rūy-ı firāqındə
Dəm-ā-dəm yandım **āhım** ātəşindən nārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 4). [āhım, -ım]*

ʻĀşiq olan əgərçi edər **āh** zārlıq
ʻĀşiqə ḫ`oşdı yār yolundə nizārlıq *(Gazel 111, Mısra 1). [āh,]*

Ṣəbr qıl etmə çoḫ də **āh** u fəğān
Nə qədər ḫəstə vü nizār oldun *(Kaside 16, Mısra 11). [āh,]*

āh: *Akmak, sıvı maddeler veya çok ince taneli katı maddeler bir yerden başka bir yere doğru gitmek.*

Hicründə gözlərimdən **aḫan** qəṭrə qəṭrə qan
Döndürdi lāləzāra nigārım kənārımı *(Gazel 228, Mısra 5). [aḫan, -an]*

Ki qoymayub tən ü cāndə ḫumār-ı hicrān tāb
Ze-bəs **aḫıtdı** gözimdən bəlālarun seyl-āb *(Tahmis 2, Mısra 8). [aḫıtdı, -ıt, -dı]*

āh çək-: *Ah çekmek.*

Yüz ḥəsrət ilə **āh çəküb** qanlar ağlaram
Zīn ġəm be mövsem-e gül o əyyām növ-bəhār *(Kaside 9, Mısra 13). [āh çək, -üb]*

āh-ı cān-sūz: *Gönül yakan ah, haykırış.*

Firqətündə **āh-ı cān-sūz** u fəğānımdan mənim
Gecələr ey məh-liqā gərdūn-ı gərdān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 5). [āh-ı cān-sūz,]*

āh-ı fəğān: *Iztırap ahı.*

Āh [u] fəğān ilə köñül darıḫub
Öz işimün āḫırınə bəd baḫub *(Mesnevi 4, Mısra 33). [āh-ı fəğān,]*

āh-ı pür-şərār: *Ateş, kıvılcım dolu ah, inleme.*

ʻƏcəbdi çərh yanub həm kəvākib odlanmaz
Yüzün ġəmində mənim **āh-ı pür-şərārım** ilə *(Gazel 191, Mısra 6). [āh-ı pür-şərārım, -ım]*

āh-ı sūznāk: *Yakıcı ah, inleme.*

Yüz **āh-ı sūznāk** ilə vəṣlə yetüşmədim
Zāhid necə tapar sölə bu hāy u hū ilə *(Gazel 214, Mısra 9). [āh-ı sūzināk,]*

āh-ı şərərbār: *Kıvılcım yağdıran ah.*

Bu bəlā vāqeʻəsin s̱ābit edir Kərb-i bəlā
O səbəbdən çəkübən **āh-ı şərərbār** ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 32). [āh-ı şərərbār,]*

āh u zār: *İnleme ve ah etme.*

Ze-bəs səngīn dil ʻāşiq-keş ü bəd-ḫūdur ol məh-rū
Nə vəṣlə dut ümīd ey dil nə **āh [u] zār** bī-cā çək *(Gazel 116, Mısra 8). [āh u zār,]*

āḫır: *Son, sondaki, akıbet, nihayet.*

Bir cigər də aydə almə əkl qıl ḫūn-ı cigər
Yıq gələn qoy qalsun **āḫırdə** nədāmət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 12). [āḫırdə, -də]*

Yüz min vücūdın eləmiş ḫānəsin ḫarāb
Āḫırdə qılmısan onı dīvānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 16). [āḫırdə, -də]*

Bu vəchdəndi məskənim **āḫırdə** kənd olub
Yoḫdur təmām şəhrdə bir belə māh-rū *(Gazel 24, Mısra 6). [āḫırdə, -də]*

Żū`iyā ṣəbr qıl **āḫırdə** verir Bārī Ḫudā
Bu cəhāndə nə ki əʻmāl ilə pərgārı olub *(Gazel 32, Mısra 13). [āḫırdə, -də]*

Məni öldürdilər dərd ü ġəm-i ʻeşq ilə **āḫırdə**
Səmən-sīmā vü sünbül-mūy u sūsən-ləb [ü] gül-rūlər *(Gazel 57, Mısra 5). [āḫırdə, -də]*

Nə küşiş eyləsə çatmaz murādə **āḫırdə**
O kəs ki rūz-ı əzəl ṭāliʻi onun kəmdür *(Gazel 80, Mısra 13). [āḫırdə, -də]*

Daḫmədür çün yerün **āḫırdə** yoxə ṣəbr elə
Ṭāq-ı Kisra hanı ʻāləm hamı vīrān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 17). [āḫırdə, -də]*

Dögi pāyəndə nə ʻömr ü nə ḥökūmət Żū`ī
Yer ü gök küllüsi **āḫırdə** ki min qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 22). [āḫırdə, -də]*

Gül ḫārə ənīs oldı vü ḫəslər baña həm-dəm
Āḫırdə gözəl ʻömrimi gör ḫār u ḫəs etdim *(Gazel 130, Mısra 8). [āḫırdə, -də]*

Gəl etmə muncə cəfā yādə ṣal o günlərivi
Ki hīç kəs deməz **āḫırdə** gəl baña Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 8). [āḫırdə, -də]*

Şubān-ı vādī-i Eymən kimi yüz min çəküb möḥnət
Vəlī **āḫırdə** Ṭūr-ı vəṣldə dīdārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 8). [āḫırdə, -də]*

Dutan ey övc-i istiğnādə dā`im āşyān Şāhīn
Səni ṣayd eylər **āḫırdə** ʻuqāb-ı āsmān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 2). [āḫırdə, -də]*

Firāqə döndi mənim vəṣl-i yārım **āḫırdə**
Nə növʻlən keçəcək rūzgārım **āḫırdə** *(Gazel 198, Mısra 1). [āḫırdə, -də]*

Firāqə döndi mənim vəṣl-i yārım **āḫırdə**
Nə növʻlən keçəcək rūzgārım **āḫırdə** *(Gazel 198, Mısra 2). [āḫırdə, -də]*

Pozuldı rövnəq-i ürdībehişt hicrünlə
Ḫəzānə döndi ʻəcəb növ-bəhārım **āḫırdə** *(Gazel 198, Mısra 4). [āḫırdə, -də]*

Gecə günüz çəkürəm intiẓārun ey məh-rū
Nə gün təmām olacaq intiẓārım **āḫırdə** *(Gazel 198, Mısra 6). [āḫırdə, -də]*

Qurudı nəḫl-i ṣəfā ṣarṣar-ı ḥəvādiṣ ilə
Töküldi gör nə ṣifət bərg ü bārım **āḫırdə** *(Gazel 198, Mısra 8). [āḫırdə, -də]*

Ümīd ḫ˘oşdı firāq içrə vəṣldən Żū`ī
Ki şād olur dil-i ümmīdvārım **āḫırdə** *(Gazel 198, Mısra 10). [āḫırdə, -də]*

Żū`iyā qāʻidədür şeʻrdə **āḫırdə** duʻā
Ṭūl verme elə bu ṭərz ilə sən də itmām *(Kaside 13, Mısra 33). [āḫırdə, -də]*

Bu ʻəṣrdə dəḫi çoḫ pādşāhə eylə nəẓər
Nə ṭövr ẕillətə **āḫırdə** döndü dövrānı *(Kaside 23, Mısra 8). [āḫırdə, -də]*

Nə qədri vəṣf eləsəm ḥālətin bu bəzmün mən
Bürūz-ı ʻəcz edər **āḫırdə** qüvvə-i əzmān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 34). [āḫırdə, -də]*

Āḫırı bu çərḫ-i qədīmü`l-bīnā
Eyləyə bir ləḥẓədə anı fənā *(Mesnevi 5, Mısra 21). [āḫır, -ı]*

Tā **āḫırı** sāʻatımı satdım
Nā-gāh fələk tərəḥḥüm etdi *(Mesnevi 7, Mısra 59). [āḫırı, -ı]*

Bir mūr-ı bī-nəvā təki sər-gəştə dövr edüb
Āḫırdə bārgāh-ı Süleymānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 4). [āḫırdə, -də]*

Āḫırdə çərḫ əlində çe rūbāh-ı pīr idim
Fövc-i bəlā vü dərd ġəmə dəst-gīr idim *(Muhammes 3, Mısra 11). [āḫırdə, -də]*

Firāqə rażıyam ey māh bu ümīd ilə
Ki `āqibət bunə **āḫırdə** bir vüṣāl gəlür *(Kıtʻa 7, Mısra 2). [āḫırdə, -də]*

Təḫt-i ʻizzətdə olur Yūsif ṣifət **āḫır** ʻəzīz
Ey Züleyḫā ṣifətim kim bənd-i zindānun görüb *(Gazel 19, Mısra 9). [āḫır,]*

Bādə-h∨ārə eləyür gərçi məzəmmət zāhid
Çəkər **āhır** özi bu işdə nədāmət zāhid *(Gazel 39, Mısra 2). [āhır,]*

Yüz il ʻömrün olə hər keçdügin ḫ˘āyə qiyās eylə
Sənünçün ʻömr bir **āḫır** nəfəsdə çəkdigün dəmdür *(Gazel 41, Mısra 12). [āḫır,]*

Əhl-i ʻürfān bu ṣifət zār u pərīşān oləcəq
Nə bilim dəhrdə **āḫır** belə dövrān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 1). [āḫır,]*

Mülk-i dünyāyə nə məğrūrsan ey ṭālib olan
Bu cəhān **āḫırı** bir köhnə dəgirman oləcəq *(Gazel 113, Mısra 20). [āḫırı, -ı]*

Bir ləḥẓə qoymadun məni āsūdə dəhrdə
Gəldim əlündən **āḫırı** mən cānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 8). [āḫırı, -ı]*

Sən bilmədün ki **āḫırı** bəḫti qara olur
Bənd olsə kimsə zülf-i pərīşānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 9). [āḫırı, -ı]*

Aḫtarub ġəm məni **āḫır** bulacaqmış nə bilim
Küll-i ümmīdimiz **āḫır** solacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 1). [āḫır,]*

Aḫtarub ġəm məni **āḫır** bulacaqmış nə bilim
Küll-i ümmīdimiz **āḫır** solacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 2). [āḫır,]*

Gedər bu ẕövq ṣəfā gülşən-i cəmālundan
Olursan **āḫırı** pəjmürdə mübtəlā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 14). [āḫırı, -ı]*

Dād-ı hicrān ṭaʻnə-i yārān cəfā-yı rūzgār
Öldürür **āḫır** əgər min olsə cānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 6). [āḫır,]*

Ey nəṣīḥət-gū çək al **āḫır** məni əfkārdan
Almış əldən iḫtiyārın żidd-i fānī köñlümün *(Gazel 161, Mısra 7). [āḫır,]*

Əsīr-i hicr-i nigār u ġərīb-i şəhr ü diyār
Mənimçün **āḫırı** gör kim nə mā-cərā qıldun *(Gazel 167, Mısra 6). [āḫırı, -ı]*

Qaranqu gecələrə ṣəbr eylə Żū`ī tək
Dilərsən **āḫırı** ḫˇurşīd tək munīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 10). [āḫırı, -ı]*

Yaḫşı təṣəvvür eyləmə vārın zəmānənün
Ey dil çü gördüm **āḫırı** kārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 2). [āḫırı, -ı]*

Dil-i sūr eyləmək ülfət ləb-i ḫəndānı ilə
Görək **āḫır** nə edir çərḫ çalışur cānı ilə *(Gazel 204, Mısra 2). [āḫır,]*

Cəmşīd yā Sikəndər əgər olson ey köñül
Āḫır fənādı çünki fənādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 8). [āḫır,]*

Bər-bād oldı **āḫırı** bād üzrə ḥökm edən
Bilqeys-i təḫt-i mülk-i səbādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 13). [āḫırı, -ı]*

Cövr-i zəmānə möḥnət-i hicrān cəfā-yı yār
Żū`ī tək **āḫır** etdi qara rūzgārımı *(Gazel 228, Mısra 14). [āḫır,]*

Ġāfil qəżādan **āḫırı** günlərdə qismətim
Nār-ı səqər nişānı ḫarābə muğān idi *(Gazel 242, Mısra 13). [āḫırı, -ı]*

Bir iki ləḥẓə behişt-vüṣāl ṣora dūzəḫ-i hicr
Çü **āḫırı** budur əvvəl vəṣldə cəhənnəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 6). [āḫırı, -ı]*

Ẕillət ilə **āḫır** salur ġurbətə
Ġurbət içrə yüz min ġəm u möḥnətə *(Mesnevi 4, Mısra 27). [āḫır,]*

Dünyāsı olur behişt tək **āḫırı** də
Bir ʻavrət alub əgər iki dövlət alur *(Rübai 6, Mısra 3). [āḫırı, -ı]*

Nə qaldı dəhrdə kim çəkmədiyim dərd ü bəlālardan
Yetüşdim cānə **āḫır** möḥnət ü cövr ü cəfālardan *(Tahmis 1, Mısra 2). [āḫır,]*

Żū`ī ḥəẕər et zād-ı rəhün eylə müheyyā
Bir qəḥt ğalā buqʻəyə **āḫır** səfərün var *(Gazel 42, Mısra 20). [āḫır,]*

Mollāyə ṣāḥibi deyə hər həftə bir ṣāhı
Vermüb o ṣāhını dutə **āḫır** ḫüṣūməti *(Kaside 2, Mısra 14). [āḫır,]*

ʻElm ʻāləmə dolubdı bu ʻəṣr özgə ʻəṣrdür
Siz də tapun bu ʻelmdən **āḫır** şərāfəti *(Kaside 2, Mısra 32). [āḫır,]*

Yüz ḫəzīnün də əgər olsə ölümdür **āḫırı**
Ḫərc qılmə saḫla fikr eylə səfāhət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 13). [āḫırı, -ı]*

Āh u fəğān ilə köñül darıḫub
Öz işimün **āḫırınə** bəd baḫub *(Mesnevi 4, Mısra 34). [āḫırınə, -ı, -n, -ə]*

Çərḫün əlində ʻāciz ü bī-çārə olmuşam
Āḫır nəfəsdə baḫ nə güni qarə olmuşam *(Muhammes 3, Mısra 22). [āḫır,]*

Āḫır nəfəsdə mənbəʻ-i ʻürfānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 49). [āḫır,]*

Ḫəṭṭindən olub ʻāləm ara Ḫıżr hüveydā
İncīlə qəsəm etdi məni **āḫırı** rüsvā *(Muhammes 4, Mısra 16). [āḫırı, -ı]*

Zülfün həvəsi eylədi təsbīhimi zünnār
Döndürdi məni **āḫırı** ṣıʻānə ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 36). [āḫırı, -ı]*

Bilməz idük kim fələk-i bī-vəfā
Bizlərə **āḫır** edəcək yüz cəfā *(Mesnevi 4, Mısra 24). [āḫır,]*

Nədür muncə təğāfül səndə ey ṣəyyād-ı bī-pərvā
N`öçün yād etmisən dāmımdə **āḫır** bir şikārım var *(Gazel 45, Mısra 8). [āḫır,]*

Nə ġəflətdür bu səndə ey təğāfül-pīşə ṣəyyādım
Deməzsən kim mənim dāmımdə **āḫır** bir şikārım var *(Gazel 50, Mısra 6). [āḫır,]*

Ḫəstə cānım sənsiz ey məh möḥnət-i hicrān alur
Bu müşəḫḫəṣdir əcəl əlbəttə **āḫır** cān alur *(Gazel 59, Mısra 2). [āḫır,]*

O māh vəṣlinə bir gün yetüşmədim **āḫır**
Mənim bu ṭāleʻimün gör nə bəd sitārəsi var *(Gazel 87, Mısra 3). [āḫır,]*

Göz yaşım bəs ki tökür ʻāləm ara qan sənsiz
Qandan **āhır** salacaq ʻāləmə ṭūfān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 2). [āhır,]*

Bir ḥāl ilə qalmaz bu ṣifət dövr-i zəmānə
Āḫır dəgişər gərdiş-i dövrān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 14). [āḫır,]*

Məgər ki belə olur rəsm-i dostlıq **āḫır**
Əyā şəhənşəh-i Ḫosrov rəhh-i şāh-ı qulām *(Gazel 129, Mısra 11). [āḫır,]*

Tā etməyə āyīnə-i ruḫsārıvı petrə
Āḫır nəfəs-i ʻömrdə ḥəbs-i nəfəs etdim *(Gazel 130, Mısra 10). [āḫır,]*

Əgərçi olmuş idün mürdə hicr-i yār ilən **āḫır**
Məsīḥi vəqt olan ol ləʻl-i gövhərbārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 9). [āḫır,]*

Əgər Fərhād tək zəhr içdün isə yār-ı Şīrīnlə
Vəlīkən şükr qıl **āḫır** nəfəs dildārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 12). [āḫır,]*

Belə inṣāf olur əḥbābını yād eyləməz əḥbāb
Saña **āḫır** bu ḫiṣlətdən yetər çoḫ çoḫ ziyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 8). [āḫır,]*

Olmasun bir növ-gülün gīsūsı sevdāsıylə ḫār
Cəmʻ edün **āḫır** pərīşān bī-qərār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 6). [āḫır,]*

Çoẖ etmə həvəs rūyınə ey cān u dil **āẖır**
Sāziş eləməz ẖār ilə ẖas nār yanında *(Gazel 186, Mısra 5). [āẖır,]*

Nigārā bir zəmān **āẖır** bizim sarı güẕār eylə
Ḫəzān-ı hicrimi vəṣl-i ruẖunlə növ-bəhār eylə *(Gazel 199, Mısra 1). [āẖır,]*

Āẖır çürir ẖākdə pāy-māl-i ẖəlq olur
Bu ṭəmṭəraq rüf'ət-i cādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 15). [āẖır,]*

Çün yəqīndür ki kil-i kūzəgər **āẖır** oləcaq
İmdi lāzımdı səbūlərdə mey āmādə qılə *(Gazel 215, Mısra 5). [āẖır,]*

Cəhāndə āşnālıqdə vəfā vü ʻəhd derlər var
Baña kim āşnā oldısə **āẖır** bī-vəfā çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 8). [āẖır,]*

Żū'iyā ṭūl ilə şəkkər olə ṭūl-i kəlām
Müstəmi' ẖāṭiri ondan edər **āẖır** nifrət *(Kaside 5, Mısra 46). [āẖır,]*

Dövlət-i dünyānı cəm' etdün deyək **āẖır** nədür
Hanı İskəndər cəhāndə bāqī ʻizzət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 3). [āẖır,]*

Tərk qıldun Şəmāẖı gülşənini
Gedüb **āẖır** Muğānda ẖār oldun *(Kaside 16, Mısra 6). [āẖır,]*

Otuz üç il elədi ʻāləm içrə sulṭānluq
Gör **āẖır** eylədilər ḥəbs o növ' sulṭānı *(Kaside 23, Mısra 10). [āẖır,]*

Gücündən artıqə ümmīd dutmə ġəm çəkmə
Nə gəlsə şād qıl **āẖır** dil-i ġəm-əfzānı *(Kaside 23, Mısra 18). [āẖır,]*

Görməyübən hīç kimsədən bir nicāt
Rūzīmiz **āẖır** oləcaq həm zəkāt *(Mesnevi 4, Mısra 30). [āẖır,]*

Ustādınə ʻərẓ qıldı **āẖır**
K`ey rāh-ı ṭərīqət içrə māhir *(Mesnevi 8, Mısra 43). [āẖır,]*

Oləsən Rüstəm-i dəstān vəyā Rūyīntən
Zāl-i gərdūndan ölüm zəẖmini **āẖır** görəsən *(Mesnevi 15, Mısra 24). [āẖır,]*

Yəʻqūbvəş ki beyt-i ḥəzīndə əsīr idim
Āẖır ḥużūr-ı Yūsif-i Kənʻānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 14). [āẖır,]*

Yəqīn budur **āẖır** dūr olub mehr ü vəfā zā`il
Bu həm bir ẓülmdür kim yār olur ʻuşşāqdan ġāfil *(Tahmis 1, Mısra 21). [āẖır,]*

O bəlālar ki görməyüb hīç kəs
Özün **āẖır** onə dūçār oldun *(Kaside 16, Mısra 4). [āẖır,]*

Maña əğyār oldı ḥərf-i əğyār ilə yār **āẖır**
Görün əğyārə muncə yār olan bir gül-ʻiẕārım var *(Gazel 50, Mısra 7). [āẖır,]*

<u>**āẖirət:**</u> *Ölümden sonra gidilecek olan âlem, öbür dünya, bekā âlemi.*

Gözətlə **āẖirətün** Żū`ī etməsün məğbūn
Səni bu bādə vü sādə bu neʻmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 17). [āẖirətün, -ü, -n]*

Dünyā köçübdi **āẖirətə** bir ẕəẖīrə qoy
Cān nəqdi Żū`iyā nə qədər ġārət olmamış *(Gazel 105, Mısra 13). [āẖirətə, -ə]*

Yatmə Żū`ī yoẖ s̱əbātı bu cəhānun cəhd edüb
Āẖirətdə lüṭuf-ı ḥəyyü`l-əyām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 10). [āẖirətdə, -də]*

Dünyā vü **āẖirət** işi mübhəmdi dəhrdə
Ḥəll etməyüb bu müşkili fərzānənin biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 5). [āẖirət,]*

<u>**aẖtar-:**</u> *Aramak; İstemek, arzu etmek.*

Cəhānı hər ṭərəfdən diqqət ilə gəzdim **aẖtardum**
Tapulmaz Żū`ī bir kəs ʻām-ı kə`l-āmdən başqa *(Gazel 8, Mısra 9). [aẖtardum, -du, -m]*

Köñül bu ʻəṣrdə ʻəhd ü vəfānı **aẖtarma**
Ṣədāqət ilə olan āşnānı **aẖtarma** *(Gazel 9, Mısra 1). [aẖtarma, -ma]*

Köñül bu ʻəṣrdə ʻəhd ü vəfānı **aẖtarma**
Ṣədāqət ilə olan āşnānı **aẖtarma** *(Gazel 9, Mısra 2). [aẖtarma, -ma]*

Özi yoẖ adı var ʻinqād-ı fəżl vücūd-ı səẖā
ʻƏbəs yerə dolanub kīmyānı **aẖtarma** *(Gazel 9, Mısra 4). [aẖtarma, -ma]*

Qəżādan olmısan ʻāləmdə sən özün mövcūd
Bu rəmzi bil dəẖi sirr-i qəżānı **aẖtarma** *(Gazel 9, Mısra 6). [aẖtarma, -ma]*

Nə yazdı kātib-i təqdīr yoẖ onə təğyīr
Həvāyə düşmə belə mā-cərānı **aẖtarma** *(Gazel 9, Mısra 8). [aẖtarma, -ma]*

Müṣəvvirün kəm ü keyfin bilür mi bir ṣūrət
Bu vāżeh əmrdi kār-ı nihānı **aẖtarma** *(Gazel 9, Mısra 10). [aẖtarma, -ma]*

Çü kimsə bilmədi Ḫāliq irādəsin hərgiz
Sən imdi bī-hūdə çün ü çərānı **aẖtarma** *(Gazel 9, Mısra 12). [aẖtarma, -ma]*

Ġərəż ki ṣəbr elə Żū`ī nə gəlsə dərd ü bəlā
Bu əmr-i Ḥəqdi ḥökm-i Ḫudānı **aẖtarma** *(Gazel 9, Mısra 14). [aẖtarma, -ma]*

Zəẖm-i dil-i ṣəd pārəmə Qānūn Şifādan
Aẖtarson əgər ẕərrə qədər çārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 8). [aẖtarson, -son]*

Vəṣl-i dildār **aẖtarur** hicrānə ṣəbr etmüb genə
Anlamub təqdīr-i təğayyür qəżā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 11). [aẖtarur, -ur]*

Aḫtarub ġəm məni āḫır bulacaqmış nə bilim
Küll-i ümmīdimiz āḫır solacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 1). [aḫtarub, -ub]*

Yoḫ Żū`iyā vəfā vü səḫanun nişānəsi
Aḫtarmışam ṣiġār u kibārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 10). [aḫtarmışam, -mış, -am]*

__āhū:__ *Ceylan, maral; Sevgili.*

Deyürlər ātəş ara məskən eyləməz **āhū**
Nədəndi köñlüm ara bəs qılub nişəst gözün *(Gazel 158, Mısra 7). [āhū,]*

Etdün siyāh çeşmün ilə ṣayd əhl-i dil
Āhūları nə seḥr ilə şīr-əfgən eylədün *(Gazel 164, Mısra 12). [āhūları, -lar, -ı]*

'Īsā ləb **āhū** çeşm ṭabī`ət mərīż-i 'eşq
Çoḫdur vəlī bu 'əṣrdə bīmār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 3). [āhū,]*

Ancaq o məhün zülfi nə īmān alur əldən
Āhū baḫışı qara gözi cān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 2). [āhū,]*

Etdi ṣəyyād gözi ṣayd dil-i 'uşşāqı
Ḥəbbəẕā şīr şikār eyləyən **āhūlərə** baḫ *(Gazel 35, Mısra 6). [āhūlərə, -lər, -ə]*

Rəmīdə etdün əgərçi ḫəṭā ilə məndən
Rəqībə bārī ol **āhūnı** etmə rām fələk *(Gazel 118, Mısra 8). [āhūnı, -n, -ı]*

Məgər genə səni bir müşk-būy **āhūnuñ**
Qara gözi həvəsilə basubdı jəng ü ẓalām *(Gazel 129, Mısra 17). [āhūnuñ, -n, -uñ]*

__āhūvəş:__ *Ceylan gibi (sevgili).*

Tā o yār-ı növ-ḫəṭ u **āhūvəşim** seyr eyləsün
Səbzələr istəbraq ilə fərş edüb ṣəḥrā yüzin *(Gazel 170, Mısra 7). [āhūvəşim, -im]*

Tā o yār-ı növ-ḫəṭ ü **āhūvəşim** səbr eyləsün
Səbzələr istəbrəq ilə fərş edüb ṣəḥrā yüzin *(Gazel 148, Mısra 7). [āhūvəşim, -im]*

__āhū-yı çīn:__ *Çin ceylanı.*

Çeşmün midi çīn ü şikən-i zülfə muqārın
Yā **āhū-yı çīndür** belə dām-ı rəsən içrə *(Gazel 187, Mısra 4). [āhū-yı çīndür, -dür]*

__āhū-yı hotən:__ *Hıta ceylanı.*

Ruḫ-ı rəḫşān u çeşm-i fitnə-əngīzün görən sölər
Ki rūy-ı ṣəfḥəsində məskən **āhū-yı ḫotən** dutmuş *(Gazel 103, Mısra 6). [āhū-yı ḫotən,]*

__āhū-yı rəmīdə-i ṣəḥrā-yı ülfət:__ *Muhabbet, ünsiyet çölünün ürkek ceylanı.*

Ol **āhū-yı rəmīdə-i ṣəḥrā-yı ülfəti**
Kim eylədi bu bəzmdən āvārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 9). [āhū-yı rəmīdə-i ṣəḥrā-yı ülfəti, -i]*

__āhū-yı şīr-əfkən:__ *Aslan deviren ceylan.*

Cəllād-ı siyəh məst gözün tək bu cəhāndə
Bir **āhū-yı şīr-əfkən** ü ḫūn-ḫvārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 4). [āhū-yı şīr-əfkən,]*

__āhū-yı tātār:__ *Tatar ceylanı.*

Əsīr-i āhū-yı çeşmün sənün yüz **āhū-yı Tātār**
Fədā-yı çīn-i zülfün ṣəd həzārān nāfe-i Çīndür *(Gazel 56, Mısra 5). [āhū-yı tātār,]*

__āhəng-i 'eyş-i ḫānə-i rūm:__ *Anadolu manzumelerinin ahenginin/zevkinin düzeni.*

Füżūli eylədi **āhəng-i 'eyş-i ḫānə-i Rūm**
Əsīr-i möḥnət-i Bağdād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 29). [āhəng-i 'eyş-i ḫānə-i rūm,]*

__āhəng-i gülzār:__ *Gül bahçesinin uyumu, düzeni; Sazlı sözlü eğlence yapmak, eğlenmek.*

Köñül **āhəng-i gülzār** et ḫəyāl-i tār-ı zülfilə
Ki şūr-ı 'eşqçün ey bī-nəvā belə məqām olmaz *(Gazel 93, Mısra 5). [āhəng-i gülzār,]*

__āhəng-i nəkīsān:__ *Hüsrev Perviz`in döneminde yaşamış müzisyenlerden biri olan Nekisa`nın müziği.*

'Anādil ẓāhir etmiş ḫəlqə **āhəng-i Nəkīsānı**
Həzārān ləḥn kūya Bārbəddən yādgār olmuş *(Gazel 101, Mısra 3). [āhəng-i nəkīsānı, -n, -ı]*

__āhəng-i şūr:__ *Şur nağmesi ("Rast", "Şur", "Segah", "Şüştər", "Çargah", "Bayatı-Şiraz" və "Humayun" Azerbaycan musikisinin yedi temel ladıdır.).*

Bülbül gül üzrə şövqlə **āhəng-i şūrdə**
Ṣolṣol be-vəcd o ẕövq-e zənd ərġanūn o tār *(Kaside 9, Mısra 17). [āhəng-i şūrdə, -də]*

__āhənīn:__ *Merhametsiz.*

Eyləmir ol **āhənīn** dil-yārə neylüm bir əṡər
Daşə tə`ṡīr eyləyir bu əl-əmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 13). [āhənīn,]*

al-: *Almak, alıp götürmek; Temin etmek, edinmek, elde etmek; Mümkün olmak; Satın almak.*

Ṭaylasān ilə rəvānı burahıb burnus **alım**
Atuban səccəni zünnār u çəlīpāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 7). [alım, -ım]*

ʻƏrż qıldım ḥəqdi kəlāmun təmām
Līk bu ovqāt **alınmur** kəlām *(Mesnevi 5, Mısra 54). [alınmur, -ın , -mu, -r]*

ʻUşşāqun **almaz** āynə qəlbini jəng kədər
Hər yerdə olsə gün o yerə yoḫdı tārlıq *(Gazel 111, Mısra 3). [almaz, -maz]*

Almısan ey gözi məḫmūr ələ peymānə
Yoḫsə təngə gətürüb sübḫə-i ṣəd dānə səni *(Gazel 226, Mısra 3). [almısan, -mı, -san]*

Aldı o Türk-i məst mənim iḫtiyārımı
Tārāc qıldı ḫānə-i ṣəbr ü qərārımı *(Gazel 228, Mısra 1). [aldı, -dı]*

Bir cigər də aydə **almə** əkl qıl ḫūn-ı cigər
Yıq gələn qoy qalsun āḫırda nədāmət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 11). [almə, -mə]*

Bəʻżün **alubdı** ʻəqlini mālın verüb füzūn
ʻÖmri keçür ḥesāb ilə āh u zār ilə *(Kaside 21, Mısra 37). [alubdı, -ub, -dı]*

Hər nə ki bəglərdən **alurduq** ḥesāb
Əlimizdən alırdı cām u şərāb *(Mesnevi 4, Mısra 21). [alurduq, -ur, -du, -q]*

Tā deyübən qəṣīdə bəḫşiş **alam**
Ḫırmən u dərd ü ġəmə bir od salam *(Mesnevi 5, Mısra 61). [alam, -a, -m]*

Tikdirir məscid ilə yüz eḥsān
Alı bir gündə rövże-i riżvān *(Mesnevi 11, Mısra 24). [alı, -ı]*

Gər cānımı ləʻlün həvəsi **alsə** ʻəcəb yoḫ
Kim nəqdləri bādə-i reyḥān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 3). [alsə, -sə]*

Gər ẓāhir **alur** cānımı ġəmzün oḫı līkən
Ağzun həvəsi köñlümi pünhān **alur** əldən *(Gazel 182, Mısra 5). [alur, -ur]*

Çeşm ü zülf ü ḫəṭṭ ü ḫāl u rūy alun ey ḥəbīb
Aldı bəndən ʻəql ü hūş u ṣəbr ü ārām u şəkīb *(Gazel 18, Mısra 2). [aldı, -dı]*

Oğrun nigāhı bir ṣənəmün **aldı** cānımı
Pünhān təbəssümi dəḫi tāb u təvānımı *(Gazel 234, Mısra 1). [aldı, -dı]*

Cān verməyübdi cān almış mürdədən Məsīḥ
Bir dəmdə **aldı** çün ləbi rūḥ-ı rəvānımı *(Gazel 234, Mısra 4). [aldı, -dı]*

Bir nəfəsdə ləʻlün ey məh aldı Żū`ī cānını
Nīşə bəs derlər ki ʻəqli bādə-i reyḥān **alur** *(Gazel 59, Mısra 10). [alur, -ur]*

Alurlar dīni əldən bunlar ilə nə səyāğ etmək
Bu müşkīn mūy u nəsrīn rūy tərsā-bəçҫələr bi`llāh *(Gazel 120, Mısra 8). [alurlar, -ur, -lar]*

Köñlüm **aldı** bilməyürəm hansı rəftārun sənün
Çeşm-i məḫmūrun sənün yā zülf-i ṭərrārun sənün *(Gazel 179, Mısra 1). [aldı, -dı]*

Hər nə ki bəglərdən alurduq ḥesāb
Əlimizdən **alırdı** cām u şərāb *(Mesnevi 4, Mısra 22). [alırdı, -ır, -dı]*

Sanmə bī-hūşluqım bī-hūdə gördükdə yüzin
Alur ārāmımı bir ġəmzə-i pünhānı ilə *(Gazel 204, Mısra 12). [alur, -ur]*

Almış çəhār gūşədən əṭrāfımı ġəmün
ʻEşqün əgər baña verə bir fürṣət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 15). [almış, -mış]*

Yüzün nəẓẓārəsindən mənʻ edübdür Żū`īni zülfün
Bu kāfir əldən **almış** dīnini gör kim müsəlmānun *(Gazel 160, Mısra 14). [almış, -mış]*

Əlimdən **aldun** o Ḫ˘urşīd-i ʻāləm-ārānı
İşıq günim dəḫi çoḫ etmə tīrə şām fələk *(Gazel 118, Mısra 9). [aldun, -du, -n]*

Nə deyüm bu sözi mən çıqdı tütün başımdan
Ki tütün **almaqınə** olmayə ādəmdə təvān *(Kaside 14, Mısra 16). [almaqınə, -ı, -n, -ə]*

Baḫmamaq zāhid sözinə mey ayağın sāqīdən
Gülşən içrə gər ḥalāl ü gər ḥarām **almaq** gərək *(Gazel 119, Mısra 4). [almaq,]*

Səlsəbīl-i bādədür rində təsəlsül gözləyüb
Dəm-bə-dəm sāʻət-bə-sāʻət ṣübḥ şām **almaq** gərək *(Gazel 119, Mısra 6). [almaq,]*

Ələ **almaq** ayağımı o yerdə bir pərī-rūlə
Verüb baş başə Żū`ī tək iki baş dörd ayaġ etmək *(Gazel 120, Mısra 13). [almaq,]*

al: *Kırmızı.*

Hər ẕərrə ḫāk bir ṣənəmün **al** yuvaqıdur
Fərş-i rəh olmuş imdikinün rəh kənārınə *(Gazel 207, Mısra 15). [al,]*

al-: *Evlenmek; Elde etmek, almak.*

Hər kimsə cəhāndə bir nəcīb ʻavrət **alur**
Dünyādə behişt ü ḥūrī ilə cənnət **alur** *(Rübai 6, Mısra 2). [alur, -ur]*

Dünyāsı olur behişt tək āḫırı də
Bir ʻavrət **alub** əgər iki dövlət alur *(Rübai 6, Mısra 4). [alub, -ub]*

Dünyāsı olur behişt tək āḫırı də
Bir ʻavrət alub əgər iki dövlət **alur** *(Rübai 6, Mısra 4). [alur, -ur]*

Hər kimsə cəhāndə bir nəcīb ʻavrət **alur**
Dünyādə behişt ü ḥūrī ilə cənnət **alur** *(Rübai 6, Mısra 1). [alur, -ur]*

Hər kimsə ki bu cəhāndə pis ʻavrət **alur**
Öz cānı içün dərd ü ġəm ü möḥnət **alur** *(Rübai 7, Mısra 1). [alur, -ur]*

Hər kimsə ki bu cəhāndə pis ʻavrət **alur**
Öz cānı içün dərd ü ġəm ü möḥnət **alur** *(Rübai 7, Mısra 2). [alur, -ur]*

Şīrān-ı cəhān bir ʻavrətə ʻācizdür
Vāy ol kəsə olsun ki iki ʻavrət **alur** *(Rübai 7, Mısra 4). [alur, -ur]*

al-: *Öğrenmek, eğitim almak.*

Hər nihān ilə ġərīb ʻelmlərə āgəhdür
Gər Fəlāṭūn olə təʻlīm **alı** ondan ḥikmət *(Kaside 5, Mısra 42). [alı, -ı]*

al-: *Götürmek, almak (ele).*

Şəbr vəqti dögüldür elə şitāb
Dur ayağə **al** ələ cām-ı şərāb *(Mesnevi 10, Mısra 12). [al,]*

Çoḫ ayağə salmə ey gül **al** ələ bir lüṭf qıl
Żūʾīnün köñlin ḥəqīqət cām-ı meydən kəm dögül *(Gazel 125, Mısra 9). [al,]*

Hər bir məqāmə dəgə ayağun ḫərāb edir
Vāy ol kəsə **ala** ələ peymānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 14). [ala, -a]*

Cəllād ġəmzün ey pərī müjgān u qaşun
Ki tīr **alur** əlinə baña ki kəmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 6). [alur, -ur]*

İstəsön eyləyəsən ḫānə-i ʻuşşāqı ḫarāb
Al ələ şānə çək ol zülf-i ʻəbīrāsāyə *(Gazel 194, Mısra 8). [al,]*

al-: *Almak, yok etmek, tüketmek.*

Tā ki mükşin zülfñə vermişsən eləmə pīç [ü] tāb
Almısan pəjmürdə köñlümdən mənim ārām u tāb *(Gazel 16, Mısra 2). [almısan, -mı, -san]*

al-: *Kaplamak.*

Rum-i ruḫsāruvun əṭrāfın **alub** hindū-yı zülf
Āh şəd-āh ki nüşrət genə küffārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 3). [alub, -ub]*

al-: *Hesap sormak, almak.*

Yandurursan bī-muḥābā hər zəmān ʻāşiqləri
Vāy əgər kim bu ḥesābı səndən ay məh **alələr** *(Gazel 48, Mısra 8). [alələr, -ə, -lər]*

al-: *Çekmek (keder, dert); Öldürmek, can almak.*

Ḫəstə cānım sənsiz ey məh möḥnət-i hicrān **alur**
Bu müşəḫḫəşdir əcəl əlbəttə āḫır cān **alur** *(Gazel 59, Mısra 1). [alur, -ur]*

Köñlümi şayd eylədi bir göz açıncə gözlərün
Eylə kim bir şayd lāğərini iki tərlān **alur** *(Gazel 59, Mısra 6). [alur, -ur]*

al-: *Almak, alır almaz, kendine aşık eder etmez.*

Alcaqın köñlümi ʻeşqün qıldı bī-dād u sitəm
Rəsmidür təhdīd edər bir mülki kim sulṭān alur *(Gazel 59, Mısra 7). [alcaqın, -caqın]*

Əlündən **alcaqın** ey sāqī başdə şūr artdı
Nə var idi sənə qurbān sənün ayāğundə *(Gazel 196, Mısra 5). [alcaqın, -caqın]*

al-: *Almak, zaptetmek, savaşarak ele geçirmek.*

Alcaqın köñlümi ʻeşqün qıldı bī-dād u sitəm
Rəsmidür təhdīd edər bir mülki kim sulṭān **alur** *(Gazel 59, Mısra 8). [alur, -ur]*

al: *Almak, oturmak.*

Gīsūlərün ġəmində pərīşānam eylə kim
Bir əjdəhā **alubdı** mənim iki yanımı *(Gazel 234, Mısra 8). [alubdı, -ub, -dı]*

ʻalā: *Yücelik, şeref.*

Çünki şərīf ismidi ʻƏlī Baba
Ol səbəbdən tapubdı ʻizz ü **ʻalā** *(Mesnevi 10, Mısra 42). [ʻalā,]*

ālām: *Elemler, acılar, üzüntüler.*

Tükəndi ʻömr-i kirāmī fəğān u āh ilə Żūʾī
Nʾolaydı ʻāqibət **ālām** şād u ḫürrəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 14). [ālām,]*

Dedi ey Zūʾī-i bī-çārə vü möḥnət-dīdə
Nə dutubdur səni bu növʻ səqām u **ālām** *(Kaside 13, Mısra 10). [ālām,]*

aldan-: *Aldanmak, kanmak.*

Meḥrāb qaşınə köñül **aldanma** əgmə baş
Baḫ görkəmində nərgis-i mərdüm firībi var *(Gazel 44, Mısra 7). [aldanma, -ma]*

Aldanməgilən Żū`ī cəhānə nədi dünyā
Beş günlüq olan ‘işrət ü behcət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 27). [aldanməgilən, -mə, -gilən]*

Aldanmə dünyā malınə həm cāhınə cəlālınə
Düş bir Ḥəqün ḫəyālınə rəḥmānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 9). [aldanmə, -mə]*

Firdövs ümīdinə könül **aldanmə** vā‘iẓə
Firdövs vəṣl-i yārdı bāqī fəsānədür *(Gazel 89, Mısra 7). [aldanmə, -mə]*

Ey dil nəẓārə eylə cəhān kār u bārınə
Aldanmə gülşən ü gülünə növ-bəhārınə *(Gazel 207, Mısra 2). [aldanmə, -mə]*

__āl-i bərmək:__ *Cömertliğiyle bilinen Bermek hanedanı.*

Olub bu ‘əṣrdə bā-redaña (?) ilə hamı bir Rüstəm
Nə sūd ondan ki nə bir **āl-i Bərmək** var nə Ḥātəm var *(Gazel 70, Mısra 10). [āl-i bərmək,]*

__‘ālim:__ *Çok bilen (kimse), bilici, ilim sahibi.*

‘Ālim gərək olsun dəḫi mə‘qūldə kāmil
Tā ḫəlq desün bundə nə söz istəsələr var *(Gazel 42, Mısra 7). [‘ālim,]*

Bu kərāmətlə olan kimdi bənī ādəmdə
‘İllət-i ‘ġā`iyye-**‘ālim** nədi bu ‘āləmdə *(Mesnevi 9, Mısra 9). [‘ālim,]*

Hər nə olsə bu libās ilə müləbbəs olsə
Onə **‘ālim** deyülür hər cürə nā-kəs olsə *(Mesnevi 9, Mısra 24). [‘ālim,]*

Cühəlā məḥż libāsə söləyürlər **‘ālim**
Odı kim ẓülmət-i ġəflətdə qalublar dā`im *(Mesnevi 9, Mısra 25). [‘ālim,]*

Bu zəmān əhlidi kim anlamayub nīk [ü] bədi
Deyər **‘ālim** onə kim başınə bir ağ dolədi *(Mesnevi 9, Mısra 36). [‘ālim,]*

‘Uləmā firqəsinün bir adı **‘ālim** deyülür
Özi vallāh nə üṣūl u nə fürū‘ātı bilür *(Mesnevi 6, Mısra 13). [‘ālim,]*

Sən də bir **‘ālim** ol şərī‘ətdə
Yoḫsə ortaq ol risālətdə *(Mesnevi 11, Mısra 63). [‘ālim,]*

Deyəcəkdür haradan gətdi bu qīl ü qālı
‘Ālim ü ‘ārif ü şā‘ir qurı söz tims̱ālı *(Terci-bend 1, Mısra 38). [‘ālim,]*

‘Ālimün ‘izzətinə baḫ ki nə ḫ˘oş ‘āləmdür
Yāḫşı diqqət eləsön bāğ-ı cināndır məktəb *(Muhammes 5, Mısra 19). [‘ālimün, -ün]*

__‘ālim-i şā‘ir:__ *Şair alim.*

‘Ālim-i şā‘irəm dərvīş ü fəqīr ü müżṭər
Hansı vəch ilə desön mən o sayāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 13). [‘ālim-i şā‘irəm, -əm]*

__allāh:__ *Her şeyin yaratıcısı olan tek ve mutlak varlık, Tanrı, Hudâ.*

Allāhə inanmaq idi īmān ‘əməl etmək
Sīm ü zər olub Tarı də īmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 11). [allāhə, -ə]*

Allāh peyəm-bər sözinə kim həvəs eylər
Bir adı qalub dīn ilə īmān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 11). [allāh,]*

Zāhidün səcdəsi **Allāhımə** dögül vallāh
Nəfs-i əmmārəsinə ḥūrī vü ġılmānə imiş *(Gazel 107, Mısra 5). [allāhimə, -ım, -ə]*

Zərdür bu cəhān əhlinə mə‘būd-ı ḥəqīqī
Allāh peyəm-bər o ‘ibādət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 20). [allāh,]*

Yoḫdı bir kimsə əṣldən āgāh
Pūlə derlər bugünki gün **Allāh** *(Mesnevi 11, Mısra 44). [allāh,]*

__allāh qoysə:__ *Allah izin verirse, İnşallah.*

Dolar cəḥīmə bu ‘āləm-nümā-yı fāsiq elə
Bizə yer olamaz **Allāh qoysə** kəs̱ətdən *(Kaside 15, Mısra 62). [allāh qoysə,]*

__alma:__ *Elma.*

Ümīd dutmə ki ḫurmā verə dirəḫt-i çinār
Olur mu dərmək ‘əzīzim tikandan **almanı** *(Kaside 23, Mısra 20). [almanı, -n, -ı]*

Dəḫi īhām ilə qılmışdun inşā
Ki ṣāḥib əz-kələm həm qaḫ u **alma** *(Mesnevi 3, Mısra 26). [alma,]*

Yəqīndür bu ki sizdə çoḫdur **alma**
Vəlī ās̱ārı mə‘lūm olmaz əṣlā *(Mesnevi 3, Mısra 27). [alma,]*

__altmış:__ *Altmış sayısı (60).*

Altmış yaş olandə genə bir növ‘ səḫā var
Bu tāzə cavānlardə ki dərmānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 11). [altmış,]*

Dünyādə indi istəmürəm bir zəmān olam
Altmış yaşındə isə [o] bir kimsə gər vəfāt *(Muhammes 1, Mısra 18). [altmış,]*

__alub dərs-i kəlāmu`llāh:__ *Allah kelamından ders almış.*

Ḫəṭ-i dildārdan dā`im **alub dərs-i kəlāmu`llāh**
Cəmālı muṣḥafın vird eyləyüb əhl-i kitāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 5). [alub dərs-i kəlāmullāh,]*

<u>ʿāləm:</u> *Yerde ve gökte yaratılmış olan şeylerin bütünü, kâinat, evren; Evrende yaşayanlar.*

ʿĀləmə məʿlūm olubdur qoydıqun ədəb-i dīn
Hīç bir mürsəl nəbīdə yoḫdı belə ihtidā *(Gazel 2, Mısra 7). [ʿāləmə, -ə]*

Qəżādan olmısan **ʿāləmdə** sən özün mövcūd
Bu rəmzi bil dəḫi sirr-i qəżānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 5). [ʿāləmdə, -də]*

Çeşm-i pür-ḫūnum mənim ṭūfānə verdi **ʿāləmi**
Bəs ki tökdi qanlu yaş ol sərv-i dil-cūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 5). [ʿāləmi, -i]*

Kim olur **ʿāləm** saña ʿāşiq bu eḥsānun görüb
Rəşkdən ölləm qılandə sən baña bī-dādlər *(Gazel 19, Mısra 12). [ʿāləm,]*

Yoḫ ʿeybi Ḫiżr-i ḫəṭ dutə ləʿlün kənārını
Ṭūṭī ġıẕāsı rəsmdür **ʿāləmdə** qənd olub *(Gazel 24, Mısra 10). [ʿāləmdə, -də]*

Ḥeyf olə kim dəhrdə bir ẕāt-ı əkrəm qalmayub
Qalmayandə elə ādəm şanki **ʿāləm** qalmayub *(Gazel 30, Mısra 2). [ʿāləm,]*

Hər cəhətdən **ʿāləm** olmuş cənnətü`l-məʾvā vəlī
Neylərəm mən cənnəti çün onda ādəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 3). [ʿāləm,]*

Zəḫm-i dil behbūdını Żū`ī fələkdən ummə kim
ʿĀləmün dārü`ş-şəfāsı içrə mərhəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 10). [ʿāləmün, -ün]*

Oldı bu **ʿāləmdə** Żū`ī həmçu məcnūn ʿeşq ilə
Çün sənün ey māh-rū **ʿāləmdə** ḫeyrānun görüb *(Gazel 31, Mısra 9). [ʿāləmdə, -də]*

Oldı bu **ʿāləmdə** Żū`ī həmçu məcnūn ʿeşq ilə
Çün sənün ey māh-rū **ʿāləmdə** ḫeyrānun görüb *(Gazel 31, Mısra 10). [ʿāləmdə, -də]*

Səbəb-i fəqr ü ġınānı aradım **ʿāləmdə**
Olmadı ẓāhir edən kim nə səbəbkārı olub *(Gazel 32, Mısra 11). [ʿāləmdə, -də]*

Əgərçi **ʿāləm** içrə növ-bəhār dirəḫt-əfzādur
Behişt-i ʿədn əsāsı kūh şəḫrālərdə bərpādur *(Gazel 40, Mısra 1). [ʿāləm,]*

Gətür sāqī qədəḥ tā bilməyüm **ʿāləm** nə ʿāləmdür
Ki ləẕẕət bilməməkdür māvərāsı möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 41, Mısra 1). [ʿāləm,]*

Gətür sāqī qədəḥ tā bilməyüm ʿāləm nə **ʿāləmdür**
Ki ləẕẕət bilməməkdür māvərāsı möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 41, Mısra 1). [ʿāləmdür, -dür]*

Zāhidliq işi şāʿirə **ʿāləmdə** nə lāzım
Hər şəḫṣün olur dəhrdə bir kārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 3). [ʿāləmdə, -də]*

ʿĀləm dolubdı nükhət-i müşk ilə Żū`iyā
Ol qara tellər üzrə məgər kim ṣəbā keçər *(Gazel 51, Mısra 9). [ʿāləm,]*

ʿĀləm içrə hər kimün bir bī-vəfā cānānı var
Sələmün bir də onə dünyā vü dīn ü cānı var *(Gazel 54, Mısra 1). [ʿāləm,]*

Bu eʿtibār ilə **ʿāləmlərə** fəḫārət edər
Ġulām-ı ḫāk-ı dərün oldı Żū`ī-i müżṭər *(Gazel 60, Mısra 10). [ʿāləmlərə, -lər, -ə]*

Hər kiməsnənün kim olə cāmı Cəmi neylər
ʿĀləm hamusı cāmdədür **ʿāləmi** neylər *(Gazel 69, Mısra 2). [ʿāləmi, -i]*

Behişt olmuş cəhān līkən dutub şeyṭān ilə **ʿāləm**
ʿƏbəs̱ sözdür ki söylərlərdi cənnət içrə ādəm var *(Gazel 70, Mısra 5). [ʿāləm,]*

Bilməm nöçün bu ḥīləni məḫlūq bilməyür
Kūr də bilir ki balıqı **ʿāləmdə** şūrdur *(Gazel 74, Mısra 12). [ʿāləmdə, -də]*

ʿĀləmdə nə var isə tapub cümləsi təğyīr
Hər şeydə qədīmī sər ü sāmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 15). [ʿāləmdə, -də]*

Ẓülmāt dutub **ʿāləmi** yoḫ Ḫiżr ilə İlyās
İskəndər ilə çeşme-i ḥeyvān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 5). [ʿāləmi, -i]*

ʿĀləmlərə rüsvālanub Ḥəq şūrından sevdālanub
Bülbül kimi şeydālanub bustānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 3). [ʿāləmlərə, -lər, -ə]*

Gər cənnət ü firdövsdür **ʿāləm** bu zəmāndə
Ṣəd-ḥeyf ki bir rəmz bilən ādəmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 5). [ʿāləm,]*

Qılur əḥvāl-ı bāṭin ẓāhir **ʿāləm** içrə bir dəmdə
Desəm mən küfr olur mu cām-ı bādə gər peyəm-bərdür *(Gazel 88, Mısra 3). [ʿāləm,]*

Məfqūd olub ʿənqā kimi əhbāb-ı mürüvvət
Seyir eləsən **ʿāləmi** hər yanə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 10). [ʿāləmi, -i]*

Göz yaşım bəs ki tökür **ʿāləm** ara qan sənsiz
Qandan āhır salacaq ʿāləmə ṭūfān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 1). [ʿāləm,]*

Göz yaşım bəs ki tökür ʿāləm ara qan sənsiz
Qandan āhır salacaq **ʿāləmə** ṭūfān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 2). [ʿāləmə, -ə]*

Yüz il ʿulūm-ı ḥikməti cəmʿ eyləsön əgər
ʿĀləm saña səfeh der [əgər] dövlət olmamış *(Gazel 105, Mısra 12). [ʿāləm,]*

İctihād ilə gərək Żū`ī kişi **'āləmdə**
Bağlanan riştə-i təqlīdədi īmānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 9). ['āləmdə, -də]*

İçüb mey məst olub **'āləm** ġəmin bir ẕərrə çəkməzdük
Ḥəqīqət 'āləmində 'āqil ü fərzānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 5). ['āləm,]*

İçüb mey məst olub 'āləm ġəmin bir ẕərrə çəkməzdük
Ḥəqīqət **'āləmində** 'āqil ü fərzānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 6). ['āləmində, -i, -n, -də]*

Bāğ-ı cənnət kimi **'āləm** boşalub ādəmdən
Məskən-i dīv ü dəd ü ğūl biyābān oləcaq *(Gazel 113, Mısra 5). ['āləm,]*

Daḫmədür çün yerün āḫırdə yoxə şəbr elə
Ṭāq-ı Kisrā hanı **'āləm** hamı vīrān oləcaq *(Gazel 113, Mısra 18). ['āləm,]*

Hər dənī ṭəb'ələr **'āləmdə** olub dövlətmənd
Ṣāḥib-i 'izz ü şərəf bī-sər ü sāmān oləcaq *(Gazel 113, Mısra 7). ['āləmdə, -də]*

Çün səndə yoḫdı Nūḥdan artuq bəlāyə ṣəbr
Ver göz yaşunlə **'āləmi** ṭūfānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 6). ['āləmi, -i]*

Ol gün ki gözim Yūsifimün görmədi rūyın
Yə'qūb-ı ḥəzīn nāləsin **'āləmdə** pəs etdim *(Gazel 130, Mısra 4). ['āləmdə, -də]*

'Eşq **'āləmində** zūr-ı zırıh yoḫdur eḥtiyāc
Tərk-i sər etməsin belə meydānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 7). ['āləmində, -i, -n, -də]*

Kim istər isə ḫilqət-i bu 'āləmi bilsün
'Āləmdəki əsrār-ı ḫəfī mübhəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 2). ['āləmdəki, -dəki]*

E'tibārı yuḫunun yoḫdı əgər **'āləmdə**
Ṣidqlə çünki gətürdim saña īmān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 7). ['āləmdə, -də]*

Ḥəqīqət **'āləmində** yoḫ təfāvüt ẕərrə miqdārı
Nə fərqi yā Menātə qulluq et yā Lāt u 'Uzzāyə *(Gazel 212, Mısra 11). ['āləmində, -i, -n, -də]*

Hər şey` kəm ü ziyād olur **'āləmdə** rəsmidür
Żū`ī nədən mənim də ġəmim bir kəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 13). ['āləmdə, -də]*

Bād-ı bəhār cənnət edüb gərçi **'āləmi**
Ṣəd-ḥeyf yoḫdı belə behiştün bir ādəmi *(Gazel 243, Mısra 1). ['āləmi, -i]*

Nə yer olaydı nə göklər nə sābit ü səyyār
Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn nə belə **'āləm** olaydı *(Gazel 244, Mısra 4). ['āləm,]*

Qıymasə cānānınə kim ki dil ü cānını
Ẓāhir edər **'āləmə** 'eşqdə nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 2). ['āləmə, -ə]*

Qıymasə cānānınə kim ki dil ü cānını
Ẓāhir edər **'āləmə** 'eşqdə nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 22). ['āləmə, -ə]*

'Elm **'āləmə** dolubdı bu 'əṣr özgə 'əṣrdür
Siz də tapun bu 'elmdən āḫır şərāfəti *(Kaside 2, Mısra 31). ['āləmə, -ə]*

Aqabəg əvvəl-i dəryā-yı 'izzət mə'dən-i himmət
Ki bəzlindən anın **'āləmdə** gənc-i şāyegānım var *(Kaside 7, Mısra 30). ['āləmdə, -də]*

'Āləm təmām ləẕẕət-i 'işrətdə şādmān
Mən bā-hezār quṣṣə ḫəzīdə be-künc-e tār *(Kaside 9, Mısra 19). ['āləm,]*

Ey ṣāḥib-i güzīn Ḥəmid ağa ki Kirdgār
Lüṭf ilə eyləmiş səni **'āləmdə** kām-kār *(Kaside 9, Mısra 32). ['āləmdə, -də]*

Olsun ziyādə gün-bə-gün **'āləmdə** dövlətün
'Ömrün bu növ' 'izzət ü cūd ilə pāydār *(Kaside 9, Mısra 33). ['āləmdə, -də]*

Ey kāş olaydı əlli il əqdəm bu 'əṣrdən
Tā döndürəydi **'āləmi** Loqmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 12). ['āləmi, -i]*

Ze-bəs yoḫ ṭālib-i fəżl ü kəmāl ü şe'r **'āləmdə**
Bu mə'nīdən baña dövrān əliflərdən sinān qılmış *(Kaside 11, Mısra 15). ['āləmdə, -də]*

Sölə ki hansı kəs **'āləmdə** tapdı rāḥətlüq
Belə şərārət ilə yā bu qətl ü sirqətdən *(Kaside 15, Mısra 21). ['āləmdə, -də]*

'İzzət-i dövlətivi dāīmi qılsun Ḫāliq
Çünki **'āləm** sənə hər gündə s̱ənā- ḫˇān oldı *(Kaside 17, Mısra 30). ['āləm,]*

Dedi ey bī-ḫəbər güyā ḫəbərsizsən bu 'işrətdən
Ki **'āləm** sər-bə-sər dönmüş behişt-i 'ədn riżvānə *(Kaside 22, Mısra 18). ['āləm,]*

Otuz üç il elədi **'āləm** içrə sulṭānluq
Gör āḫır eylədilər ḥəbs o növ' sulṭānı *(Kaside 23, Mısra 9). ['āləm,]*

Nə çārə belə bu **'āləm** təmāmı cühhālə
Ki saldı ẓülmət-i cəhl içrə əhl-i īmānı *(Kaside 23, Mısra 67). ['āləm,]*

Gəl imdi vəqtidür ey ṣāḥibü`z-zəmān gəl gül
Dutubdı **'āləmi** Yə`cūc-tıynət ü Dəccāl *(Kaside 23, Mısra 90). ['āləmi, -i]*

Nə **'āləm** ü nə 'ārif u nə Ḫān u nə bəg var
N`oldı bulara muncə cəmā'ət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 13). ['āləm,]*

Dögi çārə ġəmə nə dövlət ü nə təḫt nə tāc
Ondan özgə nədi **'āləmdə** ġəm u dərdə 'əlāc *(Mesnevi 1, Mısra 4). ['āləmdə, -də]*

Kān-ı ʿaṭā ʿayn-ı səḫā bəḥr-i cūd
Gəlməyüb hīç **ʿāləmə** belə vücūd *(Mesnevi 4, Mısra 50). [ʿāləmə, -ə]*

Bir belə əyyāmdə **ʿāləm** təmām
ʿEyş ilə ʿişrətdədi yek-sər müdām *(Mesnevi 5, Mısra 43). [ʿāləm,]*

ʿƏdālətlə zində qıldı **ʿāləmi**
Köñüllərdən silübən jəng ü ġəmi *(Mesnevi 5, Mısra 17). [ʿāləmi, -i]*

Əvvəlimci biridür Ḥacı Məcīd Əfəndi
Ki olub **ʿāləm** onun mevʿiẓəsi ḫürsəndi *(Mesnevi 6, Mısra 28). [ʿāləm,]*

ʿElm ü inṣāf u səḫāvət bu cəhāndən qutarub
Hər nə şey` var isə **ʿāləmdə** qurı ad qalub *(Mesnevi 6, Mısra 12). [ʿāləmdə, -də]*

Bu kərāmətlə olan kimdi bənī ādəmdə
ʿİllət-i ʿġā`iyye-ʿālim nədi bu **ʿāləmdə** *(Mesnevi 9, Mısra 9). [ʿāləmdə, -də]*

Cām-ı cəmdür dəḫi İskəndərün āynəsidür
Məst olandə bilisən **ʿāləmün** ādəm nəsidür *(Mesnevi 9, Mısra 6). [ʿāləmün, -ün]*

Ḥəqīqət **ʿāləmi** içrə bərādər-i cānı
Ṣədāqət **ʿāləmi** içrə rəfīq-i rūḥānī *(Mesnevi 13, Mısra 3). [ʿāləmi, -i]*

Ḥəqīqət **ʿāləmi** içrə bərādər-i cānı
Ṣədāqət **ʿāləmi** içrə rəfīq-i rūḥānī *(Mesnevi 13, Mısra 4). [ʿāləmi, -i]*

Bī-rūh cismdir o müqəvvādı bī-səbāt
Nə behcəti o ʿömr ki **ʿāləmdə** ḫān olam *(Muhammes 1, Mısra 22). [ʿāləmdə, -də]*

Belə ḥəyātə var ölümün çoḫ şərāqəti
Pəs nīşə mən bu **ʿāləm** ü imkānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 34). [ʿāləm,]*

Ḫəṭṭindən olub **ʿāləm** ara Ḫıżr hüveydā
İncīlə qəsəm etdi məni āḫırı rüsvā *(Muhammes 4, Mısra 15). [ʿāləm,]*

ʿĀlimün ʿizzətinə baḫ ki nə ḫˇoş **ʿāləmdür**
Yāḫşı diqqət eləsön bāğ-ı cināndır məktəb *(Muhammes 5, Mısra 19). [ʿāləmdür, -dür]*

Çəkmişəm hər nə ġəm ü möḥnəti var **ʿāləmdə**
Qalmışam şām u səḥər şīvən ilə mātəmdə *(Müseddes 2, Mısra 5). [ʿāləmdə, -də]*

Kimün yā Rəb dönübdür mən kimi **ʿāləmdə** iqbālı
Olubdur ārzū cāmı şərāb-ı vəṣldən ḫālī *(Tahmis 1, Mısra 11). [ʿāləmdə, -də]*

Dutə gər ḥūr u ġılmān **ʿāləmi** Bi`llāh nigāh etmən
Cəhānı çeşmimə Żū`ī ṣifət hər gün siyāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 27). [ʿāləmi, -i]*

Dutub āyīnə-rū dünyānı cām ʿāləmdə çoḫ çoḫdur
Vəlīkən yoḫdur İskəndər nə bir Cəmşīd nə Cəm var *(Gazel 70, Mısra 3). [āləmdə, -də]*

Āvāze-i hüsnün ki təmām **āləmi** dutdı
Ey māh bu şöhrətdə səbəbkār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 7). [āləmi, -i]*

Āləmün rūyə tərəqqīliqi bundan tanı
Saña Yūsifdi gözəlliqdə ḥəbībim ṡānī *(Gazel 250, Mısra 1). [āləmün, -ün]*

ʿElm ü ʿürfān nədür ʿāləmdə dəḫi vāżeḥ edək
Sora inṣāfı olan şəḫṣlərə şərḥ eliyək *(Mesnevi 9, Mısra 17). [āləmdə, -də]*

<u>ʿāləm:</u> *Hal, hâlet, ortam; Dünya.*

Zāhid bizi sən mənʿ eləmə anlamayursan
Zühhādun o rindānə ṣifət **ʿāləmi** yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 4). [ʿāləmi, -i]*

İçüb şərāb olub məst künc-i meykədədə
Ḫudā bilür ki o günlər nə **ʿāləmim** var idi *(Gazel 237, Mısra 4). [ʿāləmim, -im]*

<u>ʿāləm-i ḫilqət:</u> *Yaratılmış alem.*

Ḥasəblə **ʿāləm-i ḫilqətdə** çünki əʿlāsan
Odur səbəb ki ʿƏlī isminə müsəmmāsan *(Mesnevi 13, Mısra 7). [ʿāləm-i ḫilqətdə, -də]*

<u>ʿāləm-i ḥəqīqət:</u> *Hakikat alemi.*

ʿUlūmə səʿy qılub eylə məʿrifət kəsbin
Ki tā ḫəbər biləsən **ʿāləm-i ḥəqīqətdən** *(Kaside 15, Mısra 28). [ʿāləm-i ḥəqīqətdən, -dən]*

<u>ʿāləm-i məʿnā:</u> *Mana, anlam dünyası.*

Öz kəsbidür mi Żū`ī cəhān içrə ḥüsn ü qübḥ
Ya Ḥəq verübdi **ʿāləm-i məʿnāda** bilmədim *(Gazel 139, Mısra 18). [ʿāləm-i məʿnāda, -da]*

<u>ʿāləm-i rū`yādə:</u> *Rüya alemi.*

Ḫᵛab içrə hər nə görsə yəqīndür oyanməmiş
Nə sirr var bu **ʿāləm-i rū`yādə** bilmədim *(Gazel 139, Mısra 8). [ʿāləm-i rū`yādə, -də]*

<u>ʿāləm-i ʿuqbā:</u> *Ahiret, öteki dünya.*

Sən yıqub ḫərc etmədün bir ḥəbbə Ḥəqqə cānuvə
ʿĀləm-i ʿuqbādə baḫ gör kim ʿuqūbət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 6). [ʿāləm-i ʿuqbādə, -də]*

Ey ‘əzīzim bu cəhān məzrə‘ə-i ‘uqbādur
Cānıvı **‘āləm-i ‘uqbādə** ziyān-kār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 24). [‘āləm-i ‘uqbādə, -də]*

‘āləm-i ẕərrə: *Ruhlar meclisi.*

‘Āləm-i ẕərrədə təklīfi qəbūl eyləmisən
İmdi lā`iqdi ki iqrārıvı inkār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 19). [‘āləm-i ẕərrədə, -də]*

‘āləm-nümā-yı fāsiq: *Dünyayı gösteren (dolduran) sapkınlar.*

Dolar cəḥīmə bu **‘āləm-nümā-yı fāsiq** elə
Bizə yer olamaz Allāh qoysə kəs̱ətdən *(Kaside 15, Mısra 61). [‘āləm-nümā-yı fāsiq,]*

‘alən: *Açık, apaçık.*

Bunı **‘alən** buyurubdur rəsūl-i ‘ürfānī
Nə olsə dəhrdə cəhlindən ‘elm əfżəldür *(Kaside 23, Mısra 74). [‘alən,]*

āmādə: *Hazır.*

Zəmistānı bəhār eylər nəşāṭ əsbābın **āmādə**
Kimün kim sīm ilə zər kīsəsində ləḥẓə peydādur *(Gazel 40, Mısra 11). [āmādə,]*

Bir əldə sāğər-i mīnā bir əldə ṭürrə-i yār
Təmām tār u dəf çəng cümlə **āmādə** *(Gazel 206, Mısra 4). [āmādə,]*

Çün yəqīndür ki kil-i kūzəgər āḫır oləcaq
İmdi lāzımdı səbūlərdə mey **āmādə** qılə *(Gazel 215, Mısra 6). [āmādə,]*

Neçə rəfīq-i müvāfiqlə ṣəḥn-i gülşəndə
Sürūd-ı rūd ilə cām-ı şərābı **āmādə** *(Kaside 18, Mısra 3). [āmādə,]*

Edübdi oğlı içün cəşn-i ḫətnə **āmādə**
Rə`īs-i ḫıṭṭə-i Şīrvān Əs‘ədullah Ḫān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 17). [āmādə,]*

Var vücūdundə çün ḫudā-dādə
Cümlə fəżl ü kəmāl **āmādə** *(Mesnevi 2, Mısra 42). [āmādə,]*

ā‘māl: *Ameller, işler.*

Żū`iyā şəbr qıl āḫırdə verir bārī Ḫudā
Bu cəhāndə nə ki **ə‘māl** ilə pərgārı olub *(Gazel 32, Mısra 14). [ā‘māl,]*

amān: *Meded, imdat anlamlarına gelen bağış dileme sözü.*

Ümīd-i və‘de-i vəşlünlə qanə döndi cigər
Amāndı qanımı tök intizār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 4). [amāndı, -dı]*

‘ām-ı kə`l-ām: *Umumi, genel halk (ve onların ezberlediği kalıp ifadeler).*

Cəhānı hər ṭərəfdən diqqət ilə gəzdim aḫtardum
Tapulmaz Żū`ī bir kəs **‘ām-ı kə`l-āmdən** başqa *(Gazel 8, Mısra 10). [‘ām-ı kə`l-āmdən,]*

‘āmil: *Amel eden, işleyen, icrâ eden kimse.*

Mövtālarun **‘āmilləridür** indiki mollā
‘Āriflərə mollā olanı göstər əgər var *(Gazel 42, Mısra 9). [‘āmilləridür, -lər, -i, -dür]*

‘āmilān-ı pādşāh-ı ḫittə-i ərż u səmā: *Gökyüzü ve dünya ülkesi padişāhının sebepkarları, icra edenleri.*

‘Āmilān-ı pādşāh-ı ḫittə-i ərż u səmā
Mə‘rifətdən başqə qılmaz bir mətā‘ə e‘tinā *(Gazel 3, Mısra 7). [‘āmilān-ı pādşāh-ı ḫittə-i ərż u səmā,]*

āmīziş: *Uyuşma, karışma, kaynaşma.*

Pərhīz bādədən eləmə kim bu cövhərün
Āmīzişi olubdı Cəm ü Keyqubād ilə *(Gazel 193, Mısra 8). [āmīzişi, -i]*

ammā: *Ama, ancak, fakat.*

‘Eyş ü ‘işrət ilə çoḫ vəqt keçürdüm **ammā**
İmdi bildim bu ḫarābə necə ġəm-ḫ̌ānə imiş *(Gazel 107, Mısra 3). [ammā,]*

Nə qədri qışdı mülk-i Qübbədə ḫ̌oşdur mənə **ammā**
Bəhār olcaq düşər yādımə Şirvān yüz fəğānım var *(Kaside 7, Mısra 13). [ammā,]*

Yorulmış yabını sattım başımdan eylədim **ammā**
Qalubdur üç taqar arpam dəḫi bir dam samanım var *(Kaside 7, Mısra 23). [ammā,]*

‘anādil: *Bülbüller.*

Gülüstān içrə olmuş hər gül-i növḫīz bir Ḫosrov
‘Anādil Bārbəd bu bəzmə bülbüllər Nəkīsādur *(Gazel 40, Mısra 4). [‘anādil,]*

‘Anādil ẓāhir etmiş ḫəlqə āhəng-i Nəkīsānı
Həzārān ləḥn kūya Bārbəddən yādgār olmuş *(Gazel 101, Mısra 3). [‘anādil,]*

Bu **‘anādil** bu bəlābil bu gülüstān bu çəmən
‘Eyni cənnətdi nəşāṭ eylə əgər ādəmsən *(Mesnevi 15, Mısra 9). [‘anādil,]*

ancaq: *Ama, ancak.*

Ləbün rəşkilə **ancaq** lə'l-i bağrı dönməmiş qanə
Ḥəd-i qan eyləyübdür köñlüni gül-bərg-i ḫəndānun *(Gazel 160, Mısra 7). [ancaq,]*

Nə bir zāhiddür **ancaq** rāh-ı rəsm-i şər'dən ḫārıc
Təmāmən ġərqdür bu ġəflət ü cəhl ilə dəryāyə *(Gazel 212, Mısra 5). [ancaq,]*

Ancaq əmīr-i məmləkət cūd-ı Əmīrḫān
Kim Ḥātəm-i zəmānədi bu rūzgārdə *(Kaside 19, Mısra 31). [ancaq,]*

Ancaq o məhün zülfi nə īmān alur əldən
Āhū baḫışı qara gözi cān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 1). [ancaq,]*

ancaq: *Sadece, bir tek.*

Bəlā-yı hicrdə **ancaq** ləb-i cānān düşər yādə
Nöçün kim rəsmidür bu qorḫuluqdə cān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 1). [ancaq,]*

Cəhānun cümlə dərdinə dəvādur bilməmək **ancaq**
Bu dārūyə dəḫi fikr elə bir [ki] cüz` ü ə'ẓəmdür *(Gazel 41, Mısra 3). [ancaq,]*

Hər 'āşiqün keçür mi belə qara günləri
Yoḫsə qara gün 'eşqdə **ancaq** baña keçər *(Gazel 51, Mısra 8). [ancaq,]*

Ġərəz ki Żū`ī kimi anlə olmə çoḫ bī-ḫ˘od
Kəmāl-i 'eşqdi **ancaq** vücūdı insānun *(Gazel 155, Mısra 14). [ancaq,]*

İmdi bildim ki hünər dəhrdə **ancaq** zər imiş
Mə'rifət əhli cəhān çeşminə ḫākistər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 5). [ancaq,]*

anla-: *Sezip kavramak, akıl erdirmek, hissetmek, tahkik etmek, bilmek; Farketmek.*

Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər
Żū`īni rəşk həlāk etdi yenə **anlamayub** *(Gazel 62, Mısra 9). [anlamayub, -ma, -y, -ub]*

Nə küll-i cəbr ilədür həm nə iḫtiyār ilə
Bu sirri **anlamuram** mən nə mācerādandur *(Gazel 83, Mısra 10). [anlamuram, -m, -ur, -am]*

Zāhid bizi sən mən' eləmə **anlamayursan**
Zühhādun o rindānə ṣifət 'āləmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 3). [anlamayursan, -ma, -y, -ur, -san]*

Vəṣl-i dildār aḫtarur hicrānə ṣəbr etmüb genə
Anlamub təqdīr-i təġayyür qəżā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 12). [anlamub, -m, -ub]*

Qurbān o kimsəyə ki tə'əṣṣüblə **anlayə**
Kim təqviyət verür bu müsəlmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 21). [anlayə, -y, -ə]*

Eşitməyüb nəğmədə şūr u nəvā
'Eyb dögül **anlamasə** bī-nəvā *(Mesnevi 5, Mısra 92). [anlamasə, -ma, -sə]*

Ṣīġəsin bilməyə bir kimsə nikāḫun əṣlā
Rüknini şərṭini məṣdərligini **anlamaya** *(Mesnevi 6, Mısra 18). [anlamaya, -ma, -y, -a]*

Bu zəmān əhlidi kim **anlamayub** nīk [ü] bədi
Deyər 'ālim onə kim başınə bir ağ dolədi *(Mesnevi 9, Mısra 35). [anlamayub, -ma, -y, -ub]*

Anlayubdur çü 'əqlidür kāmil
Pūl ilən hər bir iş olur ḥāṣil *(Mesnevi 11, Mısra 15). [anlayubdur, -y, -ub, -dur]*

Anlar bəhār u lālə vü gül ẕövqini o kəs
Kim ḫāṭirində ẕərrə qədər dərd-i dāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 7). [anlar, -r]*

Hər mübhəm iş ki **anlamayur** ḫəlq sirrini
Cām-ı cəhān-nümādə bizə āşkār olur *(Gazel 82, Mısra 7). [anlamayur, -ma, -y, -ur]*

Bir ẕərrə qədri **anlamadım** rūzgārdan
Nə dəhrdən nə bu fələk-i kəc-mədārdan *(Gazel 176, Mısra 1). [anlamadım, -ma, -dı, -mış]*

Ziyādə fikrlərə düşmə **anla** bu rəmzi
Nə gücdə ḫəlq eləyüb Ḥəq əzəldən insānı *(Kaside 23, Mısra 15). [anla,]*

İçdükcə 'əql-i zā`īl olur Żū`ī **anlamaz**
Mundan nə ẕövq var sölə bu cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 17). [anlamaz, -maz]*

Hər kim ki nəş`ə-i mey-i ṣəhbānı **anlamaz**
Bi`llāh ki ẕövq-i Kövsər ü ḥūrānı **anlamaz** *(Gazel 100, Mısra 1). [anlamaz, -maz]*

Hər kəs ki lālə-i ruḫ-ı dildārə meyli yoḫ
Ḥəqqā ṣəfā-yı bāğ u gülüstānı **anlamaz** *(Gazel 100, Mısra 4). [anlamaz, -maz]*
Zāhid ki etməyüb həvəs sər ü qāmətün
Firdövs içində sidrə vü ṭūbānı **anlamaz** *(Gazel 100, Mısra 6). [anlamaz, -maz]*

Ḫüm sāyəsində meykədədə məst yatmayan
Ḥūr u qüṣūr-ı rövże-i riżvānı **anlamaz** *(Gazel 100, Mısra 8). [anlamaz, -maz]*

Ādāb-ı ḫidmət-i Ḥəqi zāhid haçan bilər
Dünyādə çünki ḫidmət-i insānı **anlamaz** *(Gazel 100, Mısra 10). [anlamaz, -maz]*

'Uqbādə Żū`iyā nə bilür ẕövq-i cənnəti
Hər kəs cəhāndə ləẕẕət-i dünyānı **anlamaz** *(Gazel 100, Mısra 12). [anlamaz, -maz]*

Ḥikmət sözin bürūz eləsən yoḫ onə cəvāb
Bir ṣərf **anlamaz** deyəsən gündə yüz kitāb *(Muhammes 3, Mısra 28). [anlamaz, -maz]*

Ṣəd-ḥeyf Żū`ī yoḫdı bu təzvīri **anlayan**
Ẓāhirdə var gözi vəlī bāṭində kūrdur *(Gazel 74, Mısra 13). [anlayan, -y, -an]*

Vā'iẓ gəlür mi məscidə gər pūl olmasə
Anlar bu rəmzi kimsə ki ṣāḥib-şü'ūrdur *(Gazel 74, Mısra 10). [anlar, -r]*

Var yoqum u yoẖluqum kim **anlar**
Kim ḥālımdan olur ẖəbərdār *(Mesnevi 8, Mısra 33). [anlar, -r]*

Kimə iẓhār eləyim ġāyət-i dərdim bilsün
'ārif **anlar** nədi bu nüktə ki yārım getdi *(Gazel 248, Mısra 10). [anlar, -r]*

Anləsəydim baña vəṣl-i ləb-i məqdūr olmaz
Həvəsilə dil-i ṣəd pārəmi qan eylər idim *(Gazel 144, Mısra 7). [anləsaydım, -sə, -y, -di, -m]*

Ġərəz ki Żū`ī kimi **anlə** olmə çoẖ bī-ẖˇod
Kəmāl-i 'eşqdi ancaq vücūdı insānun *(Gazel 155, Mısra 13). [anlə,]*

Bir 'ibrət al Sikəndər ü Cəmşīddən köñül
Vəqtün ẖˇoş eylə **anlə** mədārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 6). [anlə,]*

Ġəm ləkəd kūbi cəfā tāpdaqı bu Zū`ī-i zār
Ehtiyāc **anləsələr** nifrət edüb hamı qaçar *(Terci-bend 1, Mısra 44). [anləsalar, -sa, -lar]*

__apar-:__ *Götürmek.*

Mənim bu növ' dögüldi ümīdim ey Seyyid
Ki hīç **aparmıyasan** Żū`ī-i ẖəzīndən nām *(Gazel 129, Mısra 16). [aparmıyasan, -mı, -y, -a, -san]*

Ġəm-i ruẖsārı bəsdir gūşə-i möẖnətdə mən zārə
Aparmun dostlar bi`llāh məni gülzāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 8). [aparmun, -m, -un]*

Riyādan ẖəlq içün qurmış neçə yüz dām-ı təzvīrin
Aparur cənnətə ṣāḥib olub firdövs-i ə'lāyə *(Gazel 212, Mısra 4). [aparur, -ur]*

Hīç kimsə mülk-i dövlətə məğrūr olmasun
Cəmşīdü gər peşīn nə **apardı** məzārınə *(Gazel 207, Mısra 6). [apardı, -dı]*

__aq-:__ *Akmak.*

Ləbün fīrāqı ilə qanə dönməgün cigərün
Vəyā gözimdən **aqan** qəṭrə qəṭrə qanı yazım *(Gazel 141, Mısra 8). [aqan, -an]*

__aqa:__ *Ağa, bey.*

Dedi gūyā ki **aqadan** ẖəbərsizsən o **aqa** kim
Müṭəvvəl fəżl mə'nāsını kövn ẕərrə bəyān qılmış *(Kaside 11, Mısra 17). [aqadan, -dan]*

Həm ḥəsəb həm nəsəbdə bī-həmtā
İsmi tək həm özi böyük **aqa** *(Mesnevi 2, Mısra 4). [aqa,]*

İsm-i müsəmmā tək Aqabəg olub
Belə **aqa** dəhrdə tək tək olub *(Mesnevi 4, Mısra 56). [aqa,]*

Ümmət-i 'Īsādə bunun tək **aqa**
Kān-ı səẖā mə'dən-i cūd u 'əṭā *(Mesnevi 4, Mısra 57). [aqa,]*

__aqabəg:__ *Özel isim.*

Aqabəg əvvəl-i dəryā-yı 'izzət mə'dən-i himmət
Ki bəzlindən anın 'āləmdə gənc-i şāyegānım var *(Kaside 7, Mısra 29). [aqabəg,]*

İsm-i müsəmmā tək **Aqabəg** olub
Belə aqa dəhrdə tək tək olub *(Mesnevi 4, Mısra 55). [aqabəg,]*

__aqcaqabūl:__ *Azerbaycan`da şehir.*

Gəh Bākıdan eylədim sifārış Gəh **Aqcaqabūldan** nigārış
Bir kimsədən olmadı ḥimāyət *(Mesnevi 7, Mısra 47). [aqcaqabūldan, -dan]*

__'āqibət:__ *Son, nihâyet, encam; gelecek, istikbal.*

Lāzım dögül bu var yoẖun fikrin eyləmək
Əlbəttə **'āqibət** olacaq cümlə var yoẖ *(Gazel 38, Mısra 10). ['āqibət,]*

Əgərçi āb-ı ḥəyāt olsə içmə nā-dānlə
Ki **'āqibət** əs̱əri cānə zəhrdür rəsmdür *(Gazel 80, Mısra 6). ['āqibət,]*

Gər rūzgārdan eləsöñ şəkvə **'āqibət**
Rəsmin pozub edər mi bizə sāz-kārlıq *(Gazel 111, Mısra 15). ['āqibət,]*

Şādmān idi köñül ṣübḥ-i vüṣālə Żū`ī
Bu günün **'āqibətində** nə olacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 12). ['āqibətində, -i, -n, -də]*

Onun yanındə oldım **'āqibət** bīgānədən kəmtər
Ayaqun ṣədqəsi başım ayağə dur şitāb eylə *(Gazel 151, Mısra 6). ['āqibət,]*

Yüz min il 'ömrün olə çün bir nəfəsdür **'āqibət**
'Ömr-i bāqīlə cəhāndə şān u şövkət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 15). ['āqibət,]*

Şəd şükr **'āqibət** ki gülüstānə gəlmişəm
Gərçi əzəldə żağəm-i dövrān-i şīr idim *(Muhammes 3, Mısra 9). ['āqibət,]*

Qılub o māh vüṣālından **'āqibət** məḥrūm
Ze-bəs ki ẖayl-ı bəlā qıldı Żū`ī üstə hücūm *(Tahmis 2, Mısra 27). ['āqibət,]*

Dīdə`-i 'āləmdə gərçi ẖ∨ār oldım yār içün
'Āqibət düşdim gözindən ẖāṭir-i əğyār içün *(Gazel 153, Mısra 2). ['āqibət,]*

ʻĀqibət qıldı məni rüsvā fəğānı köñlümün
Qalmayub hicrānə çün tāb u təvānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 1). [ʻāqibət,]*

Qətʻ-i ülfət eylədün dutdun ṭərīq-i ẓülm-i kin
Bu dögüldi **ʻāqibət** səndən gümānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 16). [ʻāqibət,]*

Əzəldə ṣidq ilə ḫidmət qıl istəyürsən əgər
Məqām-ı qurb tapub **ʻāqibət** əmīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 8). [ʻāqibət,]*

Gör **ʻāqibət** nə eylədi bu zārə kūj-püşt
Beş gün içində Rüstəm ü İsfəndiyārınə *(Gazel 207, Mısra 3). [ʻāqibət,]*

ʻĀqibət mənzili çün təḫt-i s̱ərādur bī-şək
Gər bu gün məsnədini övc-i s̱ürəyyādə qılə *(Gazel 215, Mısra 3). [ʻāqibət,]*

Əfsūs yandım ātəş-i hicrānə **ʻāqibət**
Yād ol ki vəṣli ilə köñül kām-kār idi *(Gazel 222, Mısra 9). [ʻāqibət,]*

Rəşk edüb dövr-i fələk məndən ayırdı **ʻāqibət**
Dərd ġəm dəfʻinə kim bir ġəm-küsārım var idi *(Gazel 225, Mısra 9). [ʻāqibət,]*

Bəlā-yı hicrə dūçār oldım **ʻāqibət** Żū`ī
O vəṣldən ki güni bir ilə bərābər idi *(Gazel 240, Mısra 13). [ʻāqibət,]*

Tükəndi ʻömr-i kirāmī fəğān u āh ilə Żū`ī
N`olaydı **ʻāqibət** ālām ṣād u ḫürrəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 14). [ʻāqibət,]*

<u>ʻāqil:</u> *Akıllı (kimse).*

Mən özim billəm nəyəm sən Żū`īni ey şeyḫ-i şəhr
Ḫ˘âh bir **ʻāqil** ḫəyāl et ḫ˘âh bir dīvānə dut *(Gazel 33, Mısra 10). [ʻāqil,]*

Zāhidün mənzili qoy məscid ü meḥrāb olsun
Żū`iyā bir elə vīrānə nə **ʻāqil** yeridür *(Gazel 49, Mısra 10). [ʻāqil,]*

İçüb mey məst olub ʻāləm ġəmin bir ẕərrə çəkməzdük
Ḥəqīqət ʻāləmində **ʻāqil** ü fərzānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 6). [ʻāqil,]*

ʻĀqil ādəm odı kim olməyə dīvānə-i māl
Həm-dəmin cām-ı mey ü yār-ı pərī-zādə qılə *(Gazel 215, Mısra 7). [ʻāqil,]*

Bu qanlar içməgə muʻtād gördügün köñlüm
Köñül ki eylər idi lāf **ʻāqil** olduqunı *(Tahmis 2, Mısra 16). [ʻāqil,]*

<u>âr:</u> *Utanma, çekinme, mahcup olma.*

Mən kāfirəm **ār** edə ġılmānə ʻƏleykān
Ey dil-bər-i məh-rūy u büt-i ḫ˘oş ḫəṭṭ ü ḫālım *(Muhammes 4, Mısra 7). [ār,]*

Ṭūl etmə Żū`ī **ʻārı** burağ dövlətün olə
Dövlət olur mu dəhrdə nāmūs u ʻār ilə *(Kaside 21, Mısra 41). [ʻārı, -ı]*

Ṭūl etmə Żū`ī ʻārı buraḫ dövlətün olə
Dövlət olur mu dəhrdə nāmūs u **ʻār** ilə *(Kaside 21, Mısra 42). [ʻār,]*

Ḫəlqün dəḫi yoḫ məṭləbi bir pūldan özgə
Nāmūs ḫəyā **ʻār** ilə ġeyrət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 20). [ʻār,]*

İslām də təʻəṣṣüb-i dīndən ḥesāb olur
Bu ʻəṣrdə nə **ʻār** u nə ġeyrət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 6). [ʻār,]*

ʻĀr etmə kūy-ı yārdə Żū`ī gədālıqı
ʻĀşiqdə kim görübdi ki nəng ilə nām olur *(Gazel 77, Mısra 13). [ʻār,]*

Bu qədri dərd ü möhnətlə ölüb qurtarmadun Żū`ī
Şəmāḫı əhliyüq məşhūr sözdür **ʻārımız** yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 12). [ʻārımız, -ımız]*

Götürmişdüq köñüldən nəng ü nām u **ʻār** sevdāsın
Diyār-ı ʻeşqdə Məcnūn ilə həm-ḫānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 7). [ʻār,]*

<u>ara-:</u> *Bulmaya çalışmak.*

Səbəb-i fəqr ü ġınānı **aradım** ʻāləmdə
Olmadı ẓāhir edən kim nə səbəb-kārı olub *(Gazel 32, Mısra 11). [aradım, -dı, -m]*

<u>ara:</u> *İç, içinde, arasında, -da/-de.*

Yā Rəb nə olubdur səbəbi kim bu zəmāndə
İnsān **arasındə** hamı millətdə ḫəṭər var *(Gazel 42, Mısra 16). [arasındə, -s, -ı, -n, -də]*

İnsān **arasındə** var idi rəsm-i məḥəbbət
Müẕī ḥeyivānə dönüb insān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 3). [arasındə, -s, -ı, -n, -də]*

Ey Ḫān-ı ʻƏẓīm-i şān Əmīrḫān
Ḫānlar **arasındə** cān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 2). [arasındə, -s, -ı, -n, -də]*

Baña sölərsən ey məh nār-ı hicrə ṣəbr qıl sölə
Olur mı kimsə kim ātəş **arasındə** ṣəbūr olsun *(Gazel 150, Mısra 8). [arasındə, -s, -ı, -n, -də]*

Rəsm-i səḫā vücūd-ı cəhāndən olubdı ṭeyy
Yoḫ bir nəfər bu ḫəlqün **arasındə** Ḫātəmī *(Gazel 243, Mısra 4). [arasındə, -s, -ı, -n, -də]*

Kim qalubdur Żū`ī-i bī-ḫānmān
Ḫānlar **arasındədi** ḥālı yaman *(Mesnevi 5, Mısra 80). [arasındədi, -sı, -n, -də, -di]*

Ey ḫān-ı ʻƏẓīm-i şān Əmīrḫān
Ḫānlar **arasındə** cān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 12). [arasındə, -s, -ı, -n, -də]*

Göz yaşım bəs ki tökür ʻāləm **ara** qan sənsiz
Qandan āhır salacaq ʻālәmə ṭūfān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 1). [ara,]*

Bir gün olı kim Miṣr-i ḥökūmətdə olur şāh
Çāh-ı ġəm **ara** Yūsif-i Kənʻān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 6). [ara,]*

Deyürlər ātəş **ara** məskən eyləməz āhū
Nədəndi köñlüm **ara** bəs qılub nişəst gözün *(Gazel 158, Mısra 7). [ara,]*

Deyürlər ātəş **ara** məskən eyləməz āhū
Nədəndi köñlüm **ara** bəs qılub nişəst gözün *(Gazel 158, Mısra 8). [ara,]*

Qoyub belə ġəm-i hicrānun ilə ġürbət **ara**
Əsīr-i dərd-i qədər möhnət-i qəżā qıldun *(Gazel 167, Mısra 7). [ara,]*

Nə lāzımdır şəb-i hicrān **ara** ḥāl-i dilim sormaq
Bilürsən rövşən olmaz ʻāşiqün bəzmi çırāġ ilə *(Gazel 216, Mısra 5). [ara,]*

Beytü`l-əḥzānım **ara** əgləşübən ḥəsrət ilə
Köñlümə dərd ü ġəm u ġüṣṣə firāvān oldı *(Kaside 17, Mısra 3). [ara,]*

Ḫəṭṭindən olub ʻāləm **ara** Ḫıżr hüveydā
İncīlə qəsəm etdi məni āḫırı rüsvā *(Muhammes 4, Mısra 15). [ara,]*

Minā-yı kūyun **ara** ey Ḫəlīl-i Kə`bə-i ḥüsn
Qəbūl qıl kəsübən Żū`īni ki qurbāndur *(Gazel 81, Mısra 13). [ara,]*

Qədəm bas gülüstānə bāğ **ara** gör kim nə şūr ilə
Nəvālar sāz edüb ʻuşşāq içün qumrī-i dīvānə *(Kaside 22, Mısra 7). [ara,]*

Əmrdən çıqmaq hər məẕhəb **arasındədi** ʻeyib
Öz vücūdun niyə məʻyūb edəsən ḫᵛār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 25). [arasındədi, -sı, -n, -də, -di]*

Ləʻlün ʻeşqi olmasaydı məndə etməzdün cəfā
Çün küdūrət məḥv olur gər **aradə** qan olmasa *(Gazel 13, Mısra 10). [aradə, -də]*

Yüz ay olur müṣəvvər-i nəqş-i dəhān çəkər
Yoḫdur **aradə** hīç nişān yoḫsə cān çəkər *(Gazel 61, Mısra 2). [aradə, -də]*

Māh-ruḫsārıñ mıdır zülfün **arası** sərv-qədd
Yā ki reyḥān içrə bitmiş lālə-i ḫədd rū mıdır *(Gazel 52, Mısra 3). [arası, -s, -ı]*

Dişləründür mi dəhānundə sənün ey ḫəṭ-i Ḫiżr
Çeşme-i ḥeyvān **ara** yā şəddə-i lü`lü müdür *(Gazel 52, Mısra 8). [ara,]*

Dāğ bər-dāğ qoyur ḫāl-i ruḫı sīnəm **ara**
Düşcəgin ḫāṭirə ol lālə-ʻizārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 7). [ara,]*

arala-: *Uzaklaştırmak.*

Əcəlün əvvəli cān içrə əgər olmayaydı
Necə səndən məni ey cān **aralar** tīğ-i əcəl *(Gazel 126, Mısra 4). [aralar, -r]*

ārām: *Rahat, huzur.*

Nə yetsəm vəṣlə **ārāmım** nə hicrində qərārım var
Ḫudāvəndā nə bəd-ovqāt u müşkil rūzgārım var *(Gazel 50, Mısra 1). [ārāmım, -ım]*

Sanmə bī-hūşluqım bī-hūdə gördükdə yüzin
Alur **ārāmımı** bir ġəmzə-i pünhānı ilə *(Gazel 204, Mısra 12). [ārāmımı, -ım, -ı]*

Çeşm ü zülf ü ḫəṭṭ ü ḫāl u rūy alun ey ḥəbīb
Aldı bəndən ʻəql ü hūş u ṣəbr ü **ārām** u şəkīb *(Gazel 18, Mısra 2). [ārām,]*

Ki ey həmīşə bəlā günlərində ġəm-ḫᵛārım
Verən iyārıc-i güftārı köñlümə **ārām** *(Gazel 129, Mısra 8). [ārām,]*

Vəlī sənsiz köñül **ārāmı** yoḫdur
Cəmālun görməmiş dil-kāmı yoḫdur *(Mesnevi 12, Mısra 17). [ārāmı, -ı]*

Tā ki müкşin zülfñə vermişsən eləmə pīç [ü] tāb
Almısan pəjmürdə köñlümdən mənim **ārām** u tāb *(Gazel 16, Mısra 2). [ārām,]*

ārām dut-: *Huzura kavuşmak, rahata erişmek.*

Dur ayağə gülşən içrə cām dut
Şūr ilə mey nūş edib **ārām dut** *(Mesnevi 5, Mısra 50). [ārām dut,]*

ārāmgāh: *Dinlenilecek yer.*

Əlā ey köñlümün **ārāmgāhı**
Şikəstə Żū`īnün püşt [ü] pənāhı *(Mesnevi 12, Mısra 5). [ārāmgāhı, -ı]*

ārām-ı cān: *Gönül huzuru.*

Bu mülkə vārıd olduqdə mən-i məhcūr u nākāmı
Nöçün məḥv eylədün ḫāṭirdən ey **ārām-ı cān** Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 12). [ārām-ı cān,]*

arḫaluq: *Yakası düğmeli, beli büzmeli, büzmesiz üst giyim.*

ʻƏbā qəbā uzun **arḫaluq** u ʻimāmət ilə
Nəīnki bizdəki tək ẓāhirīn edə bər-bād *(Kaside 20, Mısra 26). [arḫaluq,]*

ārī: *Acaba, meğer.*

Sordum ləbi bəhāsını cāndur dedi baña
Ārī cəhāndə cānə bəhā dəẖī cān gəlüb *(Gazel 22, Mısra 12). [ārı,]*

__ʻārif:__ *Ârif, bilge kişi. Arapça irfan sahibi anlamındadır. Allah'ı gerçek yönüyle bilen kişi. Âlim gibi bilen manasına gelirse de ondan farklıdır. Âlim, ilmi bir tahsil ve çalışma sonucu elde eder. Arif ise, irfana, ilham ve hal ile ulaşır. Cenâb-ı Hakk'ı keşf ve müşâhade yoluyla bilen kişi. Bu bakımdan ümmî bir insana da arif denilir; ancak âlim denemez.*

Ṣəfrā-yı ġüṣṣəni sər ü sīmāsı göstərür
Cāmındə **ʻārifün** ki mey-i əḥmər olmasa *(Gazel 6, Mısra 8). [ʻārıfün, -ün]*

ʻārif ü ʻāşiqdən özgə Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi ʻibādət ḥūr u ġılmān olmasa *(Gazel 13, Mısra 13). [ʻārıf,]*

Ḥörmət ü rāḥətı hər cāhil ü nā-dānə verüb
ʻārif ü fāżil ü kāmilləri ẕillətdə qoyub *(Gazel 20, Mısra 9). [ʻārıf,]*

Bir sirr var bu nāmə-i əlṭāf ü fəżldə
ʻārif bilür ki məḥrəm-i əsrārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 12). [ʻārıf,]*

Əfsūs ki yoẖ bir nəfər **ʻārif** ki dəm-ā-dəm
Cān ṭūṭī sənə şəhd-i kəlāmındə şəkər var *(Gazel 42, Mısra 5). [ʻārıf,]*

Mövtālarun ʻāmilləridür indiki mollā
ʻĀriflərə mollā olanı göstər əgər var *(Gazel 42, Mısra 10). [ʻārıflərə, -lər, -ə]*

Kim ki bī-nām u nişān olmasə **ʻārif** deməzəm
Çünki bī-nām u nişān ʻārıf-i kāmil yeridür *(Gazel 49, Mısra 7). [ʻārıf,]*

Bu məs`ələdə yüz min **ʻārifdi** məʻəṭṭəl
Bir kimsənə bilməz ki bu ḥālət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 11). [ʻārıfdi, -di]*

O kəs kim **ʻārif** ü fāżildi görməz
Ġəm ü fəqrün əlindən bir rəhālıq *(Gazel 112, Mısra 5). [ʻārıf,]*

Çoẖ əbləh ü nā-dānları neʻmətlə yaratdun
Çoẖ **ʻārif** ü fāżilləri nikbət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 12). [ʻārıf,]*

ʻĀrıfləri fəqr içrə ġəm ü ġüṣṣədə qoydun
Bī-məʻrifəti ṣāḥib-i qüdrət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 15). [ʻārıfləri, -lər, -i]*

Get sat ʻəvāmə qəlb ʻəməl **ʻārif** istəməz
Vəhm eylə leyl-i ʻasʻas-ı yəvmü`l ḥesābdan *(Gazel 178, Mısra 11). [ʻārıf,]*

ʻĀriflərə ḥəqīqəti dūzəẖ ʻəẕābıdur
Getmək behiştə zāhid-i bəd-eʻtiqād ilə *(Gazel 193, Mısra 9). [ʻārıflərə, -lər, -ə]*

ʻārif ü ʻāşiqdən özgə Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi ʻibādət ḥūr u ġılmān olmasə *(Gazel 197, Mısra 13). [ʻārıf,]*

Kimə iẓhār eləyim ġāyət-i dərdim bilsün
ʻārif anlar nədi bu nüktə ki yārım getdi *(Gazel 248, Mısra 10). [ʻārıf,]*

ʻĀrıfləri bəlā vü ġəmə həm-dəm eyləyüb
Nā-dān olanı sīm u zər-i bī-şümār ilə *(Kaside 21, Mısra 9). [ʻārıfləri, -lər, -i]*

Nə ʻāləm ü nə **ʻārif** u nə ẖān u nə bəg var
N`oldı bulara muncə cəmāʻət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 13). [ʻārıf,]*

ʻārif u şāʻir neçə yoldaş idüq
Hər bir işdə birbirə sīrdāş idüq *(Mesnevi 4, Mısra 9). [ʻārıf,]*

ʻĀrifə māżi vü müstəqbəli ilhām eylər
Ġeybdə məẖfī olan ḥāləti iʻlām eylər *(Mesnevi 9, Mısra 7). [ʻārıfə, -ə]*

Nə **ʻārifi** ki sāğərə bəẕl ü ʻəṭā verə
Żū`ī eyləmə ...li saña verə *(Muhammes 3, Mısra 47). [ʻārıfi, -i]*

Deyəcəkdür haradan gətdi bu qīl ü qālı
ʻĀlim u **ʻārif** ü şāʻir qurı söz tims̱ālı *(Terci-bend 1, Mısra 38). [ʻārıf,]*

Nə var nəşāṭ meykədə ṣəḥnində **ʻārifə**
Nə bir əs̱ər nə nəş`ə mey-i ẖ`oş-güvārdə *(Kaside 19, Mısra 9). [ʻārifə, -ə]*

__ʻārif-i be-ḥəq:__ *Allah için arif, bilen; Hakiki bilici.*

Mümkināt īcād olub **ʻārif-i be-ḥəq** olmaqə
Məʻrifətdür bāʻis̱-i īcād-ı küll-i mā-sivā *(Gazel 3, Mısra 9). [ʻārif-i be-ḥəq,]*

__ʻārif-i dānā:__ *Alim bilici/arif.*

Nədi bāʻis ki Ḫudāvənd ü kərīm ü ʻādīl
Eləyüb **ʻārif-i dānānı** əsīr-i nā-dān *(Kaside 14, Mısra 6). [ʻārif-i dānānı, -n, -ı]*

__ʻārif-i fərzānə:__ *Bilgin, irfan sâhibi.*

Hər buqʻədə kim **ʻārif-i fərzānə** tapulmaz
Əlbəttə o vīrānədə mey-ẖānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 1). [ʻārif-i fərzānə,]*

__ʻārif-i kāmil:__ *Kamil, hakiki bilen, arif.*

Kim ki bī-nām u nişān olmasə ʻārif deməzəm
Çünki bī-nām u nişān **ʻārif-i kāmil** yeridür *(Gazel 49, Mısra 8). [ʻārif-i kāmil,]*

<u>‘ārif-i vəqt:</u> *Arifler zamanı.*

Ḥəl-i dərd etməyə ḥāl əhli gərək **‘ārif-i vəqt**
Əmr-i müşkil keçər ol yerdə ki cāhil yeridür *(Gazel 49, Mısra 5). [‘ārif-i vəqt,]*

<u>‘ārif-i zü`l-ehtidā:</u> *Doğru yol sahibi arif, bilen.*

Hardə olə **‘ārif-i zü`l-ehtidā**
Çərḫ-i fələk fəqrə qılur mübtəlā *(Mesnevi 10, Mısra 19). [‘ārif-i zülehtidā,]*

<u>‘āriż:</u> *Yanak, sevgilinin yanağı.*

‘āriżün kim bādə tābından açubdur lālələr
Hər ṭərəf tər qaṭrəsi ol lālə üzrə jālələr *(Gazel 48, Mısra 1). [‘āriżün, -ün]*

Gün səḥāb içrə qalandə ḫˇoşdu gəl ey məh-liqā
Zülfüvi çək **‘āriżindən** ḥüsnüñə nöqṣānı var *(Gazel 54, Mısra 6). [‘āriżindən, -in, -dən]*

Əgərçi ḥəsrət-i zülfünlə bir sevdā-yı məcnūndur
Görəndə **‘ārızün** ey məh olur dīvānətər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 6). [‘ārızün, -un]*

Qoyubdur sīnəmə hər gündə yüz min dāğ-ı pünhānı
Onunçün **‘āriżin** mən lālə-i nu‘mānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 8). [‘āriżin, -i, -n]*

Köñlim ḫˇoş idi lālə kimi **‘āriżin** görüb
Ḥəsrətlə ġeyrlər yürəgi dāğdār idi *(Gazel 222, Mısra 3). [‘āriżin, -i, -n]*

‘āriżün Żū`īni gər görməsə zāhir nə ‘əcəb
Gün ḫüşūşundə nə ḥācət qınəmaq ḫuffāşı *(Gazel 247, Mısra 13). [‘āriżün, -ün]*

‘āriżün güldi ləbün ġönçə vüṣālun cənnət
Neylərəm mən sən olan yerdə güli reyḥānı *(Gazel 250, Mısra 15). [‘āriżün, -ün]*

Bu rövşən əmrdə zāhid ḥalāl edüb qanım
Nöçün ki **‘ārıżivə** āyət-i Ḫudā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 10). [‘ārıżivə, -iv, -ə]*

Ey **‘āriżi** məh zülfü siyəh qāməti ‘ər‘ər
Təlḫ oldu ləbin rəşki ilə bādə-i əḥmər *(Muhammes 4, Mısra 3). [‘āriżi, -i]*

Küfr-i zülfün ‘āşiqə ey şūḫ īmān istəməz
‘āriżun müştāqı ey gül bāğ-ı riżvān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 2). [‘āriżun, -un]*

Götürmüş ḫāṭirimdən **‘āriż** ü lə‘lün təmāşāsı
Behişt-i ‘ədn pərvāsın mey-i Kövsər təmənnāsın *(Gazel 162, Mısra 5). [‘āriż,]*

‘Āriżündən nūr oğurlar mərdüm-i çeşmim onı
Ḫāk tək ol ḥəlqə-i zülf içrə sal zindānə dut *(Gazel 33, Mısra 5). [‘āriżündən, -ün, -dən]*

Göz **‘āriżində** ləb ləbi üstündə başdə şūr
Dil şād-kām u əldə mey-i ḫˇoş-güvār idi *(Gazel 222, Mısra 11). [‘āriżində, -i, -n, -də]*

Getdi ol günlər ki zülf ü **‘āriżindən** ol gülün
Sünbülüm müşküm gülüm bāğım bəhārım var idi *(Gazel 225, Mısra 5). [‘āriżindən, -i, -n, -dən]*

<u>‘āriż-i cānānə:</u> *Sevgilinin yanağı.*

Əlimdə sāğər-i bādə başımdə nəşə`-i cām
Gözimdə **‘āriż-i cānānə** olduğım günlər *(Gazel 66, Mısra 8). [‘āriż-i cānānə,]*

<u>‘āriż-i dildār:</u> *Gönlü kendine bağlamış olan sevgilinin yanağı.*

Ey köñül **‘āriż-i dildārdə** gīsūlərə baḫ
Ṣəfḥə-i gülşən-i Firdövsdə hindūlərə baḫ *(Gazel 35, Mısra 1). [‘āriż-i dildārdə, -də]*

<u>‘āriż-i gülfām:</u> *Gül renkli, pembe yanak.*

Nə yād et **‘āriż-i gülfām** nə zülf-i pərīşānın
Nə ḫūnīn əşk-rīz ol nə bəlā vü rənc-i sevdā çək *(Gazel 116, Mısra 5). [‘āriż-i gülfām,]*

<u>‘āriż-i gül-gūn:</u> *Gül renkli yanak.*

Gərəkdür mən yudam qan eyləyəm yüz fikr-i ṭūlānī
Sənün kim **‘āriż-i gül-gūn** u zülf-i tābdārun var *(Gazel 46, Mısra 6). [‘āriż-i gül-gūn,]*

<u>‘āriż-i gül-gūn-ı dil-bər-i sādə:</u> *Yüzü tüysüz/parlak yüzlü gönlü kendine çeken sevgilinin pembe yanağı.*

Ḫˇoş ol ki var idi başımdə nəş`ə-i bādə
Gözimdə **‘āriż-i gül-gūn-ı dil-bər-i sādə** *(Gazel 206, Mısra 2). [‘āriż-i gül-gūn-ı dil-bər-i sādə,]*

Məskən etmək mümkün olmaz bəḥr-i ‘ümmān üstünə
Söləsaid ey sərv dut çeşm-i üzə mənzil dedi *(Gazel 203, Mısra 6). [‘āriż-i gül-gūnun, -u, -n]*

<u>‘āriż-i gül-nār:</u> *Nar çiçeği (gibi) yanak.*

Ḥəlqə-i zülf-i siyəh **‘āriż-i gül-nārə** düşüb
Lə‘ldür şanki dil ihżārı içün nārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 1). [‘āriż-i gül-nārə, -ə]*

<u>‘āriż-i köñül:</u> *Hasta/sızlayan gönül.*

Tā çeşm-i zəḫm o **‘āriż-i köñlünə** dəyməsün
Ruḫsārı ātəşinə dil ü cān sipənd olub *(Gazel 24, Mısra 3). [‘āriż-i köñlünə, -ün, -ə]*

<u>**'āriż-i lə'l:**</u> *Al yanak.*

Gər görsə idi **'āriż-i lə'lin** çəkərdi əl
Āynədən Sikəndər ü Cəmşīd cāmdan *(Gazel 177, Mısra 9). ['āriż-i lə'lin, -i, -n]*

<u>**'āriż-i sāqī:**</u> *Sakinin yüzü.*

Ḫudā bilür ki o günlər nə ẕövq eylər idük
Gözimdə **'āriż-i sāqī** əlimdə sāğər idi *(Gazel 240, Mısra 10). ['āriż-i sāqī,]*

<u>**arpa:**</u> *Buğdaygillerden, tâneleri ekmek ve bira yapımında kullanılan, hayvanlara yem olarak verilen bir tahıl cinsi. Bu bitkinin tânesi.*

Yorulmış yabını sattım başımdan eylədim ammā
Qalubdur üç taqar **arpam** dəḫi bir dam samanım var *(Kaside 7, Mısra 24). [arpam, -m]*

<u>**art-:**</u> *Fazlalaşmak, çoğalmak, artmak.*

Şirvān Kürün ki vādī ələmindən **arturub**
Qılson nəẓāra hər yaña nūr-ı Ḫudā keçər *(Gazel 51, Mısra 3). [arturub, -ur, -ub]*

Əlündən alcaqın ey sāqī başdə şūr **artdı**
Nə var idi sənə qurbān sənün ayāğundə *(Gazel 196, Mısra 5). [artdı, -dı]*

Bārī Ḫudā 'ömri ilə dövlətin
Arturgilən gün-bə-gündən şövkətin *(Mesnevi 5, Mısra 102). [arturgilən, -ur, -gilən]*

Gər hünər kəsbi içün əlli il dil-ḫūn oləsən
Arturub fəżl ü hünər 'elmdə ceyḥūn oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 14). [arturub, -ur, -ub]*

Nədən **artub** bu gecə köñlümün fəryād u fəğānı
Məgər şānə dağıtmış yā ṣəbā zülf-i pərīşānı *(Gazel 252, Mısra 3). [artub, -ub]*

Kīsə ḫālidür bəhār əyyāmı **artar** möḥnətim
Mevc urar dəryā-yı dildə min təmənnālar genə *(Gazel 217, Mısra 11). [artar, -ar]*

Bəḫşiş ilən əhl-i dövlət şān u şövkət **arturur**
Yoḫdı bəḫşiş bā'iṡ oldur şövkət-i şān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 11). [arturur, -ur]*

Dünyā dutanda **arturu** rəzīlə həm vəbāl
Ḥəqqi ḫəyālə salmaqə qalmır dəḫi məcāl *(Muhammes 3, Mısra 37). [art, -ur, -u,]*

<u>**artuq:**</u> *Fazla, yüksek, çok.*

Çün səndə yoḫdı Nūḥdan **artuq** bəlāyə ṣəbr
Ver göz yaşunlə 'āləmi ṭūfānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 5). [artuq,]*

Məndən **artuq** eyləyür səndən şikāyət āşkār
Cövr ü bī-dādundan ey məh hər gecə dād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 11). [artuq,]*

Ḫudā yaratduqı əşyādan eyləyüb mümtāz
Mələkdən **artuq** edübdür səḫā kərāmətdən *(Kaside 15, Mısra 12). [artuq,]*

Soruşdılar neçə kərrə ki ondan **artuqını** *(Kaside 15, Mısra 53). [artuqını, -ı, -n, -ı]*

Sən indi təḫt-i rəvān üzrə ondan **artuqraq**
Vaġonda seyr eləyürsən həzār ḥəşmət ilə *(Kaside 20, Mısra 11). [artuqraq, -raq]*

Nəyi **artuqdı** vücūdındə Firəngün səndən
Əl ayaġ qaş u göz ilə hamı şeydə tənsən *(Mesnevi 9, Mısra 69). [artuqdı, -dı]*

Cənnət-i ə'lādan **artuq** ẕövq var hər güşədə
Bağlar-ı firdövs ḥūrī māh sīmālar genə *(Gazel 217, Mısra 5). [artuq,]*

<u>**ārzū:**</u> *İnsanın bir şeye karşı duyduğu istek, dilek, arzu, istek.*

O māh vəṣli dögül **ārzū** baña Żū`ī
Dilindən ol ṣənəmün bir səlāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 9). [ārzū,]*

Ey cān çoḫ etmə lə'l-i ləbi ārzūsunı
İskəndər öldi dəhrdə bu **ārzū** ilə *(Gazel 214, Mısra 8). [ārzū,]*

Nə var yoḫ ġəmi nə 'əyālun ḫəcāləti
Nə cənnət **ārzūsı** nə dūzəḫ məhābəti *(Muhammes 2, Mısra 6). [ārzūsı, -s, -ı]*

Şövq-i ləbilə kūyuna bir kəs dolanmasun
Lə'l **arzūsı** ilə Bədəḫşāna gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 4). [arzūsı, -s, -ı]*

Az cəhd qıl vüṣālə köñül ṣəbr qıl dayan
Kim tapdı **ārzūsunı** bu cüst ü cū ilə *(Gazel 214, Mısra 6). [ārzūsunı, -su, -n, -ı]*

Pūl eyləyür təmām köñül **ārzūların**
Bī-pūl cümlə ḫəlq qalur iżṭirārdə *(Kaside 19, Mısra 27). [ārzūların, -lar, -ı, -n]*

<u>**ārzū cāmı:**</u> *İstek kadehi.*

Kimün yā Rəb dönübdür mən kimi 'āləmdə iqbālı
Olubdur **ārzū cāmı** şərāb-ı vəṣldən ḫālī *(Tahmis 1, Mısra 12). [ārzū cāmı,]*

<u>**ārzū-yı mey-i gül-gūn:**</u> *Gül renkli şarap isteği ile.*

Qara pūl ḥəsrəti ilə ağarub çeşm-i ümīd
Ārzū-yı mey-i gül-gūnlə cigər qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 16). [ārzū-yı mey-i gül-gūnlə, -lə]*

__ārzū-yı vəṣl-i yār:__ *Sevgiliye kavuşma isteği.*

Gər ġəmim var **ārzū-yı vəṣl-i yārə** zāhidā
'Eyb dutmə kim çəkərsən sən dəẖi ḥavrā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 5). [ārzū-yı vaṣl-i yāra, -ə]*

__ārzū-yı vüṣāl:__ *Kavuşma arzusu, isteği.*

Şām u səḥər olgilən dərgəhinə cəbhə-sā
Ārzū-yı vüṣāl qıl nə ḥūr u ġılmānını *(Gazel 245, Mısra 18). [ārzū-yı vüṣāl,]*

__arə-:__ *Aramak.*

Yoẖdı bir kəs ṣöḥibətdən rūḥ u cān ləẕẕət tapə
Arədim gəzdim dəẖi hər güşə hər yan qalmayub *(Kaside 4, Mısra 14). [arədim, -di, -miş]*

__āsān:__ *Kolay, zahmetsiz.*

Fikr etmə ki dāīm qalı bu dövlət ü nikbət
Təğyīr tapar müşkil ü **āsān** belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 16). [āsān,]*

Çünki dövlət o şey`di kim ondan
Nə çətin iş olə olur **āsān** *(Mesnevi 11, Mısra 26). [āsān,]*

Dərs-i 'elm ilə o ādəmdi mən oldım ḥeyvān
İstəsə hər cürə noẖtə urə ḥaqdür **āsān** *(Mesnevi 9, Mısra 72). [āsān,]*

__āsār:__ *Belirtiler, alametler, nişaneler.*

Yəqīndür bu ki sizdə çoẖdur alma
Vəlī **āṣārı** mə'lūm olmaz əṣlā *(Mesnevi 3, Mısra 28). [āṣārı, -ı]*

Cūd u səẖā vü mə'rifət **āṣārı** dəhrdən
Nə vəchdəndi bilmürəm āyā nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 9). [āṣārı, -ı]*

__āsār-ı insān:__ *İnsan eseri, insanlık alametleri, belirtileri.*

Kəs ümīd ey dil cəhāndə əhl-i 'ürfān qalmayub
Ādəm itmiş dəhrdən **āṣār-ı insān** qalmayub *(Kaside 4, Mısra 2). [āṣār-ı insān,]*

__'āṣī:__ *İsyan eden, isyankar.*

Yüzi qarə gələsən məḥşərə **'āṣī** mücrim
Ḫalq içində özüvi bir belə bī-'ār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 27). ['āṣī,]*

'Āṣīlərə verdin nə qədər var isə ne'mət
Öz əmrüñə tābe'lərə ẕillət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 13). ['āṣīlərə, -lər, -ə]*

__âşkâr:__ *Apaçık, belli, meydanda olan.*

Bu müjdə ilə dil tapub ārām ġüṣṣədən
Bir tāzə məṭlə' etdi mədīḥində **āşkār** *(Kaside 9, Mısra 30). [āşkār,]*

Görünməz söyləyürlər çeşmə hərgiz çeşme-i ḥeyvān
Təkəllümlə bu pünhān sirri bir aç **āşkār** eylə *(Gazel 199, Mısra 8). [āşkār,]*

Lüṭf ilə gəldi niṭqə dedi ey fəqīr-i sən
Qıl bir nəẓər cəhānə nihān **āşkārdə** *(Kaside 19, Mısra 16). [āşkārdə, -də]*

Məndən artuq eyləyür səndən şikāyət **āşkār**
Cövr ü bī-dādundan ey məh hər gecə dād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 11). [āşkār,]*

Hər mübhəm iş ki anlamayur ḫalq sirrini
Cām-ı cəhān-nümādə bizə **āşkār** olur *(Gazel 82, Mısra 8). [āşkār,]*

Açub riżvān behişt-i 'ədn bā-pāy ṣəḥn-i gülzārə
Ki təcrī təhtihə`l-ənhār u cənnət **āşkār** olmuş *(Gazel 101, Mısra 6). [āşkār,]*

Rəngi qara idi şəb-i yəldā təki vəlī
Yüz min sitārə ẓāhir idi ondə **āşkār** *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 6). [āşkār,]*

Manqal kənārı yār ilə bir lāləẕār idi
Ruẖsārəsində cənnət-i ḥūr **āşkār** idi *(Muhammes 1, Mısra 10). [āşkār,]*

Nə var idi köñüldə ġəm ü dərd-i rūzgār
Nə var u yoẖ küdūrəti olmazdı **āşkār** *(Müseddes 1, Mısra 8). [āşkār,]*

Ey mūşikāf-ı dəhr ki Żū`īni ḫulūṣlə
Bir şe'r-i nāzik eylədi mədḥündə **āşkār** *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 2). [āşkār,]*

Āşkārə qanımı hər dəm tökər ġəmzün oẖı
Bir təbəssüm ilə lə'lün cānımı pünhān alur *(Gazel 59, Mısra 3). [āşkārə, -ə]*

__aşkār qıl-:__ *Aşikar etmek.*

Sāqī dayanmə ki gəlüb növ-bəhār
Cənnət-i mev'ūdı qılub aşkār *(Mesnevi 10, Mısra 2). [aşkār qılub, -ub]*

__āsmān:__ *Gök, sema.*

Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn olaydı nə əyyām
Nə āftāb nə əncüm nə **āsmān** ey kāş *(Gazel 106, Mısra 4). [āsmān,]*

Bəs ki süzişin qılur hicründə nālə ey ṣənəm
Yandurur hər gecə āhım **āsmānı** köñlümün *(Gazel 161, Mısra 12). [āsmānı, -ı]*

Əğyāra ilticā edərəm imdi hicrdə
Salmış nə gūnə günlərə gör **āsmān** məni *(Gazel 227, Mısra 4). [āsmān,]*

__āsmān-ı hünər:__ *Hüner gökyüzü.*

Āsmān-ı hünər ü cūd u ma'ārif māhı
Məsnəd-i məmləkət-i cūd [u] səẖāvət şāhı *(Mesnevi 1, Mısra 31). [āsmān-ı hünər,]*

__āşna:__ *Bildik, tanıdık, dost, ahbap.*

Köñül bu 'əṣrdə 'əhd ü vəfānı aẖtarma
Ṣədāqət ilə olan **āşnānı** aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 2). [āşnānı, -n, -ı]*

Vəlīk ẖovf elə ondan ki gülşən-i rūyun
Dönər ẖəzānə tapılmaz bir **āşnā** kāẓım *(Gazel 137, Mısra 10). [āşnā,]*

Əğyārə vermə dərd ü ġəmin ol pərīvəşün
Yā Rəb nəsīb-i dərdini qıl **āşnālarə** *(Gazel 201, Mısra 6). [āşnālarə, -lar, -ə]*

Cəhāndə āşnālıqdə vəfā vü 'əhd derlər var
Baña kim **āşnā** oldısə āẖır bī-vəfā çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 8). [āşnā,]*

Rəqībi məḥrəm-i bəzm etmisən məni məḥrūm
Ġələṭ sənün kimi bī-mehrə **āşnā** demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 6). [āşnā,]*

Bizim yerdən gəlürsən bir ẖəbər ver **āşnālardan**
Mürūr-ı dəhr ilə sındırmasa tā çərẖ mīnāsın *(Tahmis 1, Mısra 15). [āşnālardan, -lar, -dan]*

Əsīr-i ġürbətüz biz səndən özgə **āşnāmız** yoẖ
Ayağun kəsmə başunçün bizim möḥnət-sərālardan *(Tahmis 1, Mısra 9). [āşnāmız, -mız]*

Cəhāndə **āşnālıqdə** vəfā vü 'əhd derlər var
Baña kim āşnā oldısə āẖır bī-vəfā çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 7). [āşnālıqdə, -lıq, -də]*

Olub bīgānə cāndan çəkməzəm əl **āşnālıqdan**
Ayaqun topraqı olmaqdan özgə yoẖdı bir fikrim *(Gazel 151, Mısra 9). [āşnālıqdan, -lıq, -dan]*

Yār kəsdi **āşnālıq** rəsmini Żū`ī genə
Ẓāhir oldı şan oña dərd-i nihānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 17). [āşnālıq, -lıq]*

__'āşiq:__ *Bir şeye veya birine karşı aşırı sevgi duyan kimse, tutkun, meftun, 'āşıḳ.*

H̱ˇoşā o **'āşiqə** kim yārınun vəfāsı olə
Nə rəşk əsīri nə hicrān mübtəlāsı olə *(Gazel 10, Mısra 1). ['āşiqə, -ə]*

'ārif ü **'āşiqdən** özgə Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi 'ibādət ḥūr u ġılmān olmasa *(Gazel 13, Mısra 13). ['āşiqdən, -dən]*

Mürdə cismin **'āşiqün** qılmazdun əḥyā hər nəfəs
Mö'cüz-i 'Īsā əgər lə'lündə pünhān olmasa *(Gazel 13, Mısra 7). ['āşiqün, -ün]*

Pertev-i rūyun görüb nālān olur **'āşiqlərün**
Rəsmidür eylər fəğān itlər göröndə māhitāb *(Gazel 16, Mısra 9). ['āşiqlərün, -lər, -ün]*

Neyləsün **'āşiq** saña dil verməsün ey məh-liqā
Hər nigāhun cān-sitān hər nāz u ġəmzün dil-firīb *(Gazel 18, Mısra 3). ['āşiq,]*

Kim olur 'āləm saña **'āşiq** bu eḥsānun görüb
Rəşkdən ölləm qılandə sən baña bī-dādlər *(Gazel 19, Mısra 12). ['āşiq,]*

Salmış 'iẕār-ı alınə zülf-i siyāhını
'Āşiq günini etməgə gūyā qara gəlüb *(Gazel 22, Mısra 4). ['āşiq,]*

'Āşiqlərün gözinə o ṣūẖ-i sitəm şi'ār
H̱āk-ı rəh ilə çəkmək içün tūtiyā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 7). ['āşiqlərün, -lər, -ün]*

Zəhr-i ġəmünlə Żū`ī-i ciyər-ẖūndı ġonçə tək
Tā **'āşiq** o lə'l-i ləb-i nūş-ẖəndə bənd olub *(Gazel 24, Mısra 14). ['āşiq,]*

Şükr eylə ey köñül ki ẖəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə **'āşiqə** dildārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 2). ['āşiqə, -ə]*

Zəhr-i firāq ilə dəhən təlẖ **'āşiqə**
Şəhd-i vüṣāl lə'l-i şəkərbārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 9). ['āşiqə, -ə]*

Zəhr-i firāqdan dəhən-i təlẖ **'āşiqə**
Şəhd-i lu'āb lə'l-i şəkərbārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 5). ['āşiqə, -ə]*

'Āşiq öldürməyə müjgānın edüb ẖəncər-i tīz
Qəṣd eyləyənə ol nərgis-i cādūlərə baẖ *(Gazel 35, Mısra 3). ['āşiq,]*

Məndə vardur əgər **'āşiq** oluban mey içmək
Səndə var bir qulağ as gör neçə 'ādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 9). ['āşiq,]*

Şā'ir gərək **'āşiq** olə bir māh-cəmālə
Cān tāzəliyə lə'l-i şəkərbārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 5). ['āşiq,]*

Yandurursan bī-muḥābā hər zəmān **'āşiqləri**
Vāy əgər kim bu ḥesābı səndən ay məh alələr *(Gazel 48, Mısra 7). ['āşiqləri, -lər, -i]*

İçmisən min **'āşiqün** qanın şəhādət eyləyür
Ləblərindən qan kimi hər dəm çıẖan təbẖālələr *(Gazel 48, Mısra 3). ['āşiqün, -ün]*

Olub **'āşiq** cəhāndə hər kəs öz mə'şūqəsin tapdı
Mənim kim hər zəmān firqətdə min min āh u zārım var *(Gazel 50, Mısra 3). ['āşiq,]*

Hər **‘āşiqün** keçür mi belə qara günləri
Yoḫsə qara gün ‘eşqdə ancaq baña keçər *(Gazel 51, Mısra 7). [‘āşiqün, -ün]*

Göstərür ṣun‘-i Ḫudāvəndi yüzün **‘āşiqlərə**
Ṣəfḥə-i ruḫsār pür ənvār yā güzgü müdür *(Gazel 52, Mısra 5). [‘āşiqlərə, -lər, -ə]*

Sevdā-yı sər-i zülfüña başın verən **‘āşiq**
Cāndan keçib ol dəhrdə bīş ü kəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 5). [‘āşiq,]*

‘**Āşiq** ki fənā bəzminə ‘eşq içrə yetişdi
Ol məs`ələdə şāfi‘ yā ə‘ẓəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 7). [‘āşiq,]*

Hər **‘āşiqə** kim lə‘l-i ləbün vəṣlidi ḥāṣil
Övrəng-i Süleymānı dəḫi ḫātəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 3). [‘āşiqə, -ə]*

‘Ār etmə kūy-ı yārdə Żū`ī gədālıqı
‘Āşiqdə kim görübdi ki nəng ilə nām olur *(Gazel 77, Mısra 14). [‘āşiqdə, -də]*

Əgərçi ṭürrələrün kāfir-i siyəh dildür
Mənim tək **‘āşiq** içün līk dīn ü īmāndur *(Gazel 81, Mısra 6). [‘āşiq,]*

Zāhid-i dīn behişt ki ‘uqbādə sölənür
Hər bir zəmāndə **‘āşiq** içün dər-kənār olur *(Gazel 82, Mısra 4). [‘āşiq,]*

Ey dövlət-i ḫūn **‘āşiq** içün ḫūn-bəhā nədür
Səndən gər **‘āşiq** istər isə ḫūn bəhānədür *(Gazel 89, Mısra 1). [‘āşiq,]*

Ey dövlət-i ḫūn **‘āşiq** içün ḫūn-bəhā nədür
Səndən gər **‘āşiq** istər isə ḫūn bəhānədür *(Gazel 89, Mısra 2). [‘āşiq,]*

Nədür çəkmək ayaġ əl ṭə‘nəsilə yār kūyından
Məgər bilməzsən **‘āşiqlərdə** Żū`ī nəng ü nām olmaz *(Gazel 93, Mısra 14). [‘āşiqlərdə, -lər, -də]*

Ço qədr baña **‘āşiq** deyüb ey məh sitəm etmə
Hər tīrə nəẓər Żū`ī-i ḫūnīn-kəfən olmaz *(Gazel 94, Mısra 9). [‘āşiq,]*

Nə mən nə bülbül-i şūrīdə nə pərvānə **‘āşiqdür**
Neçə yüz lālə-ruḫ ol gül ġəmində dāğdār olmuş *(Gazel 102, Mısra 5). [‘āşiqdür, -dür]*

Bəzm içrə ẕövq olur mı o məh ṭəl‘ət olmamış
Şəhd-i ləbindən **‘āşiq** içün şərbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 2). [‘āşiq,]*

Nə ḥüsn olaydı nə **‘āşiq** nə vəṣl nə hicrān
Nə şūr-ı ‘eşq ü məḥəbbət nə imtaḥān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 7). [‘āşiq,]*

‘Āşiq olan əgərçi edər āh zārlıq
‘Āşiqə ḫ˘oşdı yār yolundə nizārlıq *(Gazel 111, Mısra 1). [‘āşiq,]*

Nə vəṣldə nə hicrdə **‘āşiq** qərār edər
Zülf-i nigār tək eləyər bī-qərārlıq *(Gazel 111, Mısra 5). [‘āşiq,]*

‘Āşiq olan əgərçi edər āh zārlıq
‘Āşiqə ḫ˘oşdı yār yolundə nizārlıq *(Gazel 111, Mısra 2). [‘āşiqə, -ə]*

Demədim mi saña kim zār u pərīşān olusan
‘Āşiq olmə o sər-i zülf-i pərīşānə köñül *(Gazel 124, Mısra 4). [‘āşiq,]*

‘Āşiqlər içün vüslətə tədbīr nə lāzım
Təqdīr-i qəzā kārınə təğyīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 1). [‘āşiqlər, -lər]*

Dīvānə ṣifət sən pəriyə **‘āşiq** olandan
Nāmūsı buraḫdım belə bī-‘ār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 15). [‘āşiq,]*

Səlām olə saña ey şūḫ-i dil-rübā kāẓım
Həmīşə **‘āşiqinə** eyləyən cəfā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 2). [‘āşiqinə, -i, -n, -ə]*

Mənim tək **‘āşiqə** inṣāfdur mı cövr etmək
Ḫ˘oşam nə qədr edəsən Żū`iyə cəfā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 23). [‘āşiqə, -ə]*

Mūsā kimi bilməm niyə məḥv olmayur **‘āşiq**
Gəldükdə bu Ṭūrınə təcəllāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 5). [‘āşiq,]*

‘**Āşiqi** müstəğnī etmişdür ḫəyālun vəṣldən
N`olə sən hər ləḥẓə göstərsön bu istiğnā yüzin *(Gazel 148, Mısra 11). [‘āşiqi, -i]*

Mə`yūs qılmə **‘āşiqi** lən kəlməsilə sən
Mūsā ṣifət çü ṭālib-i dīdārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 9). [‘āşiqi, -i]*

‘Āşiqi müstəğnī etmişdür ḫəyālun vəṣldən
N`olə sən hər ləḥẓə göstərsön bu istiğnā yüzin *(Gazel 170, Mısra 11). [‘āşiqi, -i]*

Bāğ-ı ḥüsnündən ‘ināyət elə bir gəl **‘āşiqə**
Olməmiş fəṣl-i ḫəzān gül-gəşt-i gülzārun sənün *(Gazel 179, Mısra 7). [‘āşiqə, -ə]*

‘ārif ü **‘āşiqdən** özgə Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi ‘ibādət ḥūr u ġılmān olməsə *(Gazel 197, Mısra 13). [‘āşiqdən, -dən]*

Mürdə cismin **‘āşiqün** qılmazdun əḥyā hər nəfəs
Mö‘cüz-i ‘Īsā əgər lə‘lündə pünhān olməsə *(Gazel 197, Mısra 7). [‘āşiqün, -ün]*

Kāş **‘āşiq** saña olmaydım əzəldən ey māh
Salmayaydım başımı muncə ġəm-i ġovqāyə *(Gazel 209, Mısra 11). [‘āşiq,]*

Nə yerdə olsə **‘āşiq** yār ilən gülşəndən əfżəldür
Açılmaz köñli bi`llāh yārsız yüz seyr-i bāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 9). [‘āşiq,]*

Nə lāzımdır şəb-i hicrān ara ḥāl-i dilim sormaq
Bilürsən rövşən olmaz **'āşiqün** bəzmi çırāġ ilə *(Gazel 216, Mısra 6). ['āşiqün, -ün]*

Təki bir gül-bədənün vəṣli müyəssər olsun
Ḫ˘oş keçər **'āşiq** içün güşe-i bāğ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 6). ['āşiq,]*

Hər bəzmdə ki **'āşiqə** bir həm-dəm olmadı
Yüz bādə sādə olsə o dəm bir dəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 1). ['āşiqə, -ə]*

Bu kühən **'āşiqi** qurbānə qəbūl eyləmədün
Bəs Minā içrə kəsillər niyə hər qurbānı *(Gazel 250, Mısra 17). ['āşiqi, -i]*

Gördükdə şe'rivi köñül ol növ' şād olub
'Āşiq yetəndə şād olı cānānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 4). ['āşiq,]*

Mənim tək hansı **'āşiqdür** de ṭāq-ı əbrū-yı cānān
Hilālə döndürübdür qāmətin ġəmdən kəmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 7). ['āşiqdür, -dür]*

Səbzlər ṣəḥrādə gör kim necə sündüs-pūş olub
Hər ṭərəfdə **'āşiq** ü mə'şūq həm-āğūş olub *(Murabba 1, Mısra 10). ['āşiq,]*

Hansı dil-bərdür ki öz 'uşşāqınə cövr etməyüb
Cövrdən āh etmə ey **'āşiq** yaḫar köñlüm deyüb *(Tahmis 3, Mısra 14). ['āşiq,]*

Küfr-i zülfün **'āşiqə** ey şūḫ īmān istəməz
'āriżun müştāqı ey gül bāğ-ı riżvān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 1). ['āşiqə, -ə]*

__**'āşiq-i dīvānə:**__ *Çılgın, deli aşık.*

'Əql ilə dögüldür ḥərəm-i vəṣlə yetüşmək
Tā olmayəsən **'āşiq-i dīvānə** yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 8). ['āşiq-i dīvānə,]*

__**āşiq-i ḫosrovvəş:**__ *Hüsrev gibi/padişah gibi aşık.*

Hər büt dəḫi Şīrīn təki şəkkər şikən olmaz
Hər **āşiq-i Ḫosrovvəşi** həm kūh-kən olmaz *(Gazel 94, Mısra 4). [āşiq-i ḫosrovvəşi, -i]*

__**'āşiq-i ṣādiq:**__ *Sadık aşık.*

Kūy-ı yārə yüriyür **'āşiq-i ṣādiq** bi`llāh
Mār tək gər əzilüb kəlləsi sağ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 3). ['āşiq-i ṣādiq,]*

__**'āşiq-i şeydā:**__ *Deli aşık.*

Zāhid nə ẕevq-yāb olı ḥūr-ı behiştdən
Bir şūḫə mən tək **'āşiq-i şeydādan** olmasə *(Gazel 4, Mısra 6). ['āşiq-i şeydādan, -dan]*

__**'āşiq-i zār:**__ *İnleyen aşık.*

Gər işārət edə şəmşīr-i kəc-əbrūvun
Tökülür Żū`ī ..... tək yüz **'āşiq-i zārdan** qani *(Gazel 250, Mısra 26). ['āşiq-i zārdan, -dan]*

Əl üz ey məh cəfādan rəh-güẕār-ı ẓülmdən pā çək
Nə cövr et **'āşiq-i zārə** nə fəryādından īzā çək *(Gazel 116, Mısra 2). ['āşiq-i zārə, -ə]*

__**'āşiqkeş:**__ *Aşık çeken.*

Ze-bəs səngīn dil **'āşiq-keş** ü bəd-ḫūdur ol məh-rū
Nə vəṣlə dut ümīd ey dil nə āh-ı zār bī-cā çək *(Gazel 116, Mısra 7). ['āşiqkeş,]*

__**'āşiq-pəsənd:**__ *Aşık beğenen.*

Tā ḫod-pəsənd idi yoḫ idi müştərī o məh
Ḫəṭṭi gəlübdi imdicə **'āşiq-pəsənd** olub *(Gazel 24, Mısra 8). ['āşiq-pəsənd,]*

__**āstānə:**__ *Eşik.*

Meḥrāb u məscid olə sənün zāhidā baña
Meḥrāb-ı qaşı səcdəgəh ol **āstānədür** *(Gazel 89, Mısra 4). [āstānədür, -dür]*

__**āşyān:**__ *Kuş yuvası; Ev, mesken, barınak.*

Dutan ey övc-i istiğnādə dāīm **āşyān** Şāhīn
Səni ṣayd eylər āḫırdə 'uqāb-ı āsmān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 1). [āşyān,]*

Zülfin dağıtmə günüm [olu] qarə ey ṣəbā
Kim zār-ı köñlümün quşunə **āşyānədür** *(Gazel 89, Mısra 6). [āşyānədür,]*

Ḫ˘oş ol ki meykədədə **āşyānəmiz** var idi
Müdām ġülġül-ı meydən tərānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 1). [āşyānəmiz, -miz]*

__**aşlan:**__ *Afrika ve Batı Asya'da yaşayan, dört ayaklı, yırtıcı, çok kuvvetli, kedi cinsinden memeli hayvan.*

Görəñ olur mu dəvə çevrilüb olə ādəm
Vəyā ğəzāl edəsən qurdı yā ki **aşlanı** *(Kaside 23, Mısra 24). [aşlanı, -ı]*

__**āsmān-ı çəhārum:**__ *Dördüncü (kat) gökyüzü.*

Gər etməsəydi cān ilə ḫidmət saña Məsīḥ
Qoymaz **āsmān-ı çəhārumdə** pā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 16). [āsmān-ı çəhārumdə, -də]*

__**āsūdə:**__ *Huzurlu, rahat.*

Bir ləḥẓə qoymadun məni **āsūdə** dəhrdə
Gəldim əlündən āḫırı mən cānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 7). [āsūdə,]*

Āsūdə ḥāl u şūr u həzārān sürūr ilə
Qılsun rəvānə məskənüvə ol kərəm şü'ār *(Kaside 9, Mısra 27). [āsūdə,]*

Mə`mənim gūşə`-i mey-ḫānə idi hər ġəmdən
Olmuş idim dəḫi **āsūdə** ġəm-i 'āləmdən *(Mesnevi 1, Mısra 17). [āsūdə,]*

Qorḫuzmə zāhidā məni bi`səlmihār ilə
Āsūdəəm mən āyə-i qul yā 'ibād ilə *(Gazel 193, Mısra 2). [āsūdəəm, -əm]*

Qarə zülfün belə rūyundə gəzir **āsūdə**
Ḫülddən bəs deyülür Tarı qovub şeyṭānı *(Gazel 250, Mısra 7). [āsūdə,]*

āsūdə ol-: *Kurtulmak, kurtulup.*

Żū`ī tək bang-ı mü`əẕẕindən **olub āsūdə**
Nəğmə-ı tār u dəf ü bərbəṭ-i ḫoş-ḫ˘ānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 13). [āsūdə olub, -ub]*

āsūdəvār: *Huzurlu, rahat.*

Ey ḫ˘oş ol gün ki köñüldə yoḫ idi bir möḥnət
Ḫ˘oşcə ḥālāt ilə **āsūdəvār** idim rāḥət *(Kaside 5, Mısra 2). [āsūdəvār,]*

āşuftə-i ṭürrə-i ṭərrār: *Gönül çalan kıvırcık saç lülesinin baştan çıkardığı.*

Żū`ī kimi bənd-i girih-i zülfüñə düşdim
Āşuftə-i ol ṭürrə-i ṭərrār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 22). [āşuftə-i ṭürrə-i ṭərrār,]*

at: *Binek, yük ve koşu amacıyla yetiştirilen ve beslenen evcil hayvan.*

Ki fəḫr ilə desün ol sərvərimdən bir nişānım [var]
Ġərəż bir **atdur** mənżūr-ı Żū`ī sərvār səndən *(Kaside 7, Mısra 37). [atdur, -dur]*

Piyādə rəḥ dönüb bu dərgəhə **bir atə gəldim mən**
Əgər fīl olsə ġəm yoḫ sən təki şāh-ı cəhānım var *(Kaside 7, Mısra 33). [atə, -ə]*

At istəməgimdən imdi sən də
Kim mərhəmət olma durma kəndə *(Mesnevi 8, Mısra 59). [at,]*

Vəzīr-i 'əqlə qıldım məşvərət bir **at** fikrində
Dedim ey 'əql bir fikr et sənün tək genə dānım var *(Kaside 7, Mısra 25). [at,]*

Tez durubən ayağə bir **at** tapub
Cənnət sarı uçmaqa qanat tapub *(Mesnevi 4, Mısra 65). [at,]*

Gər əsbdən olmusan pərīşān
Qurbān saña **at** bəlkə həm cān *(Mesnevi 8, Mısra 36). [at,]*

Yā **at** bəḥāsını bərāt et
Yā inki bərātımı bir **at** et *(Mesnevi 8, Mısra 69). [at,]*

Yā **at** bəḥāsını bərāt et
Yā inki bərātımı bir **at** et *(Mesnevi 8, Mısra 70). [at,]*

Ḫān u bəg **at** kənd pūl bəḥş eylər idişā'irə
Şāhsevən tək imdi çoḫdı adı ḫān ḫān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 15). [at,]*

at-: *Atmak, fırlatmak.*

Żū`ī bu şeşdər-i ġəm içün tasun **atmadı**
Bu 'ərṣədə sənün təki bir bəd qumār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 17). [atmadı, -ma, -dı]*

Gözim yaşın görübən ṭə'nə daşın **atsa** n`olə
Köñül sarāyını bu ṭərḥlə 'imārət edər *(Gazel 60, Mısra 7). [atsa, -san]*

Məḥv olub ləfż-i adüvvāt qutarə ḥīlə-i məkr
Şeytanət rəsmin **atub** cümləsi insān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 4). [atub, -ub]*

Susuyub Kövsərə öz nəfsivə etdün ṭā'ət
Zāhidā ādəmi cənnətdən **atar** sū`-i 'əməl *(Gazel 126, Mısra 12). [atar, -ar]*

Ṭaylasān ilə rəvānı buraḫıb burnus alım
Atuban səccəni zünnār u çəlīpāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 8). [atuban, -uban]*

Nīş-i kəmāndār elə oḫlar **atur** sərmādən
Ki onə tāb eləməz Rüstəm ilə İsfəndār *(Kaside 6, Mısra 3). [atur, -ur]*

Fövc-i sərmā **atəcaq** tīr-i həlāk u bərfi
Hər kəsün olmasə ḫəftānı qalur zār-ı nizār *(Kaside 6, Mısra 11). [atəcaq, -əcaq]*

Qəbūl-i qəvllə girmə bu dām-ı təqlīdə
Uṣūl-i dīndə də bir ictihādə **at** cānı *(Kaside 23, Mısra 78). [at,]*

Atuban dīnün üṣūlin eləyüb fər'ī uṣūl
Bī-dəlīl eyliyəsən hər nə desə anı qəbūl *(Mesnevi 9, Mısra 49). [atuban, -uban]*

Atmayun səng-i cünūn muncə mən-i əfkārə
Qorḫum oldur keçübən şīşə`-i pünhānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 7). [atmayun, -ma, -y, -un]*

at-: *Bırakmak, vazgeçmek.*

'Əvām ḫəlq kimi şöhrət içün ey Seyyid
Atub Ḫudānı gedüb nāqiṣ etmə īmānun *(Gazel 155, Mısra 10). [atub, -ub]*

ata: *Atalar; Baba.*

Atamun firqəti gərçi məni əfkār elədi
Ẓülm-i ʻudvān mən-i möḥnət-zədəni zār elədi *(Müseddes 2, Mısra 11). [atamun, -m, -un]*

Atam rəsûl-i Ḫudādən ṣora nifāq əhli
Nə növʻ eylədilər gör ki tārmār məni *(Müseddes 2, Mısra 15). [atam, -m]*

atabəg: *Özel isim.*

Dedi məgər ki çıḫub ḫāṭirindən ol Atabəg
Həmīşə mərhəmət ilə şərəf-şiʻār oldım *(Kaside 13, Mısra 13). [atabəg,]*

ātəş: *Ateş, alev, od.*

Tā çeşm-i zəḫm o ʻāriż-i köñlünə dəyməsün
Ruḫsārı **ātəşinə** dil ü cān sipənd olub *(Gazel 24, Mısra 4). [ātəşinə, -i, -n, -ə]*

Bülbüldə var nə nəğmə-sərālıq nə güldə rəng
ʻEşq ātəşinə yanmaqı pərvānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 8). [ātəşinə, -i, -n, -ə]*

Vəṣlində hicr **ātəşini** yādə salmadun
Qal Żū`ī tək bu gündə yanə yanə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 13). [ātəşini, -i, -n, -i]*

Baña sölərsən ey məh nār-ı hicrə ṣəbr qıl sölə
Olur mı kimsə kim **ātəş** arasında ṣəbūr olsun *(Gazel 150, Mısra 8). [ātəş,]*

Deyürlər **ātəş** ara məskən eyləməz āhū
Nədəndi köñlüm ara bəs qılub nişəst gözün *(Gazel 158, Mısra 7). [ātəş,]*

Żū`ī yanuram şəmʻ kimi hicrdə çünkim
Salmış yüzinün şövqi bir **ātəş** bədən içrə *(Gazel 187, Mısra 14). [ātəş,]*

Olub ol şəmʻ ġeyrə mən onun rūy-ı firāqındə
Dəm-ā-dəm yandım āhım **ātəşindən** nārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 4). [ātəşindən, -i, -n, -dən]*

Āb u **ātəşdi** ləbün mey kimi gül bərgi üzi
Necə ustāddı yā Rəb bu ṣuvər nəqqāşı *(Gazel 247, Mısra 11). [ātəşdi, -di]*

ātəş-i dil: *Gönlün ateşi.*

Sitārə ṣanmə fələkdə şərār-ı āhımdur
Bu əmrə **ātəş-i dil** bir qəvī güvāhımdur *(Gazel 53, Mısra 2). [ātəş-i dil,]*

ātəş-i ʻeşq-i ruḫ-ı yār: *Sevgilinin yanağının aşkının ateşi.*

Ātəş-i ʻeşq-i ruḫ-ı yār ʻəlācın ḥükəmā
İstədim āb-ı dəm-i ḫəncər-i cānān dedilər *(Gazel 62, Mısra 3). [ātəş-i ʻeşq-i ruḫ-i yār,]*

ātəş-i harman-ı ġəmd: *Gamla yoğrulmuş ateş.*

Ātəş-i ḫarman-ı ġəmdür özi ki āb isə də
Ḫeyrdür cān u tənə gər adı şərāb isə də *(Mesnevi 1, Mısra 5). [ātəş-i ḫarman-ı ġəmdür, -dür]*

ātəş-i hicrān: *Ayrılık ateşi.*

Şəb-i hicrān elədün mərg təmənnāsını sən
Etmədün tāb məgər **ātəş-i hicrānə** köñül *(Gazel 124, Mısra 8). [ātəş-i hicrānə, -ə]*

Əfsūs yandım **ātəş-i hicrānə** ʻāqibət
Yād ol ki vəṣli ilə köñül kām-kār idi *(Gazel 222, Mısra 9). [ātəş-i hicrānə, -ə]*

ātəş-i sūzān: *Yakar/yanar ateş.*

Şəmʻ-i ruḫsārıña meyl eylədi dīvānə köñül
Saldı gör kim özini **ātəş-i sūzānə** köñül *(Gazel 124, Mısra 2). [ātəş-i sūzānə, -ə]*

ātəş-i sūzān: *Yakar/yanar ateş.*

Titrəşür köñlüm ḫəyāl-i ʻāriżindən eylə kim
Ātəş-i sūzəndə üzrə qəṭrə-i qan titrəşür *(Gazel 58, Mısra 4). [ātəş-i sūzəndə,]*

Gözimdə ʻəks-i rūyun cilvə eylər çoḫ təʻəccübdür
Necə sākin olubdur **ātəş-i sūzəndə** āb içrə *(Gazel 188, Mısra 4). [ātəş-i sūzəndə,]*

Ḫurşīd cəmālundı mı gīsūlər içində
Yā **ātəş-i sūzəndədi** hindūlər içində *(Gazel 190, Mısra 2). [ātəş-i sūzəndədi, -di]*

ātəşīn: *Ateş gibi (kırmızı, parlak, ışıklı, yakıcı…).*

Bəzm-i ġeyr içrə görən dəm ol gül-i rəʻnā yüzin
Ātəşīn meydən yaḫar āhım odı dünyā yüzin *(Gazel 148, Mısra 2). [ātəşīn,]*

Əz-bəs ki **ātəşīn** ruḫə yandurmısan məni
Zərdüşt vəqt olub məni Rūyīntən eylədün *(Gazel 164, Mısra 7). [ātəşīn,]*

Ātəşīn meydən yaḫar āhım odı dünya yüzin
Bəzm-i ġeyr içrə görən dəm o gül-i rəʻnā yüzin *(Gazel 170, Mısra 2). [ātəşīn,]*

Ol **ātəşīn** şərābı gətür sāqī Żū`iyə
Bəlkə günāh dəftəri bu sulə yuilə *(Gazel 214, Mısra 17). [ātəşīn,]*

aʻvām: *Yıllar, seneler.*

Nə qədər var cəhān içrə şühūr u **aʻvām**
Dövlət u ʻömrüvi əfzūn eləsün bārī Ḫudā *(Kaside 13, Mısra 36). [aʻvām,]*

__āvārə:__ *Başıboş, şaşkın, perişan; Evsiz barksız (kimse), serseri.*

ʻƏcəb bī-kārə vü **āvārə** vü bī-çārə olduq kim
Nə dünyā vü nə ʻuqbā işlərindən kārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 5). [āvāra,]*

Ruḫ u zülfün ḫəyālılə köñül hər rūz u şəb ġəmdən
Olubdur zār u sər-gərdān gəzər **āvārə** bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 6). [āvāra,]*

Yār kūyundan o kəs kim edüb **āvārə** məni
Bār`İlāhī görim olsun belə mən tək nālān *(Gazel 224, Mısra 8). [āvāra,]*

San kāfir idim imdicə imānə gəlmişəm
Yār-ı diyārdan köçüb **āvārə** olmuşam *(Muhammes 3, Mısra 20). [āvāra,]*

Məni bəd-gülər etdi kūy-ı dildārımdan **āvārə**
Görim olsun İlāhī mən kimi **āvārə** bəd-gülər *(Gazel 57, Mısra 8). [āvārə,]*

Qalusən mən kimi **āvārə** cəhān kārındə
Ey deyən kimsə ki işlər hamı tədbīrdədür *(Gazel 75, Mısra 9). [āvārə,]*

Ṣəḥrā-yı ġəm ü möḥnəti başdan başə gəzsön
Bir mən kimi möḥnət-zədə **āvārə** tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 10). [āvārə,]*

Qaldım **āvārə** vü sər-gəştə cəhān kārında
Məndə bu ʻuqdəni açmaqə yoḫ idiṭāqət *(Kaside 5, Mısra 15). [āvārə,]*

Āvārə idi ḫəlq biyābān cəhldə
Göstərdi rāh mənbəʻ-i ʻürfānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 7). [āvārə,]*

İmdi **āvārə** vü bī-çārə vü əsīr-ġürbət
Nə pərəstār nə bir mūnis nə [bir] həm-ṣöḥbət *(Mesnevi 1, Mısra 19). [āvārə,]*

Məni bəd-gülər etdi kūy-ı dildārımdan **āvārə**
Görim olsun İlāhī mən kimi **āvārə** bəd-gülər *(Gazel 57, Mısra 7). [āvārə,]*

Ḥātəm ü ḥökmdən **āvārə** Süleymān düşübən
Ṣaḫr təḫt-i şərəfə ṣāḥib-i dīvān oləcaq *(Gazel 113, Mısra 9). [āvārə,]*

Ol āhū-yı rəmīdə-i ṣəḥrā-yı ülfəti
Kim eylədi bu bəzmdən **āvārə** gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 10). [āvārə,]*

Məni ki şəhrdən ey māh saldı **āvārə**
Bu gündə eylədi kəc-rov yəqīn təmām fələk *(Gazel 118, Mısra 3). [āvārə,]*

__āvārə çöllər içrə qal-:__ *Başıboş çöller içinde kalmak.*

Āvārə çöllər içrə qalur idi ḥəşrə tək
Olmaydı Ḫiżrə lüṭflə gər rəh-nümā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 9). [āvārə çöllər içrə qalur, -ur]*

__āvārə-i ṣəḥrā-yı muğān:__ *Muğan çölünün serserisi.*

Eyləyüb çünki fərāmūş məni pīr-i muğān
Gör necə olmuşam **āvārə-i ṣəḥrā-yı Muğān** *(Mesnevi 1, Mısra 10). [āvārə-i ṣəḥrā-yı muğān,]*

__āvāz:__ *Ses, sada.*

Nə **āvāzun** səmāʻ etdim nə ẕövq-i vəṣlüvi gördüm
Təmām-ı ʻömrdə ey māh mən bəḫti qara səndən *(Gazel 168, Mısra 9). [āvāzun, -u, -n]*

Müğənniyān ḫˇoş **āvāz** Bārbəd-i āhəng
Dolubdı nəğmə-i şīrīnī ilə mülk-i cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 23). [āvāz,]*

__āvāze-i hüsn:__ *Güzelliğin sesi, şöhreti.*

Āvāze-i hüsnün ki təmām āləmi dutdı
Ey māh bu şöhrətdə səbəbkār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 7). [āvāze-i hüsnün, -ün]*

__āvāz-ı tār:__ *Tar sesi.*

Bir ṭərəf ṣavt-ı bəlābil bir ṭərəf **āvāz-ı tār**
Ġülġül-i mīnā salur baḫ gör nə ġavġālar genə *(Gazel 217, Mısra 7). [āvāz-ı tār,]*

__āvāzə`-i ʻelm ü ʻəməli:__ *Amel ve ilmin sesi.*

Cümlə şəhr əhli duʻā-gūdı o ẕāt-ı pākə
Yetüb **āvāzə`-i ʻelm ü ʻəməli** əflākə *(Mesnevi 6, Mısra 30). [āvāzə`-i ʻelm ü ʻəməli, -i]*

__ʻavrət:__ *Kadın, zevce.*

Hər kimsə cəhāndə bir nəcīb **ʻavrət** alur
Dünyādə behişt ü ḥūrī ilə cənnət alur *(Rübai 6, Mısra 1). [ʻavrət,]*

Dünyāsı olur behişt tək āḫırı də
Bir **ʻavrət** alub əgər iki dövlət alur *(Rübai 6, Mısra 4). [ʻavrət,]*

Hər kimsə ki bu cəhāndə pis **ʻavrət** alur
Öz cānı içün dərd ü ġəm ü möḥnət alur *(Rübai 7, Mısra 1). [ʻavrət,]*

Şīrān-ı cəhān bir ʻavrətə ʻācizdür
Vāy ol kəsə olsun ki iki **ʻavrət** alur *(Rübai 7, Mısra 4). [ʻavrət,]*

Şīrān-ı cəhān bir **ʻavrətə** ʻācizdür
Vāy ol kəsə olsun ki iki ʻavrət alur *(Rübai 7, Mısra 3). [ʻavrətə, -ə]*

__ay:__ *Yaklaşık otuz günlük zaman parçası.*

H̬ˇoşdı ʻuşşāqə təmāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz min **ay** u il keçüb fəṣl-i gülüstān olmasa *(Gazel 13, Mısra 6). [ay,]*

Getdi ol qaşı hilālım dedi bir **āyə** gəlim
Hansı aydur nə bilim tā ki tamāşāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 1). [āyə, -ə]*

Fitrətdə təmām oldı çü yüz **ayə** cəmālun
Təfsīr edə bilməz gülə yüz āyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 1). [ayə, -ə]*

H̬əllāq-ı cəhān lüṭf eləyüb Żū`ī-i zārə
Bu **aydə** o məh-pārəni Şīrvānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 10). [aydə, -də]*

H̬ˇoşdı ʻuşşāqə tamāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz min **ay** u il keçüb fəṣl-i gülüstān olmasə *(Gazel 197, Mısra 6). [ay,]*

İki **ay** var hilālə döndürübdür cismimi bu ġəm
Kim ol H̬ˇurşīd ilə yā Rəb nə gündür vüṣlət imkānı *(Gazel 220, Mısra 9). [ay,]*

Çərh̬ oh̬şatmaq içün qaşınə bir yengi hilāl
Çəkdi nāqiṣdi təmām olmadı hər **āy** başı *(Gazel 247, Mısra 6). [āy,]*

Bir cigər də **aydə** almə əkl qıl h̬ūn-ı cigər
Yıq gələn qoy qalsun āh̬ırda nədāmət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 11). [aydə, -də]*

Dövr-i gərdūn məni bir növʻ ayağə saldı
Āy u gün keçdi görünməz gözə bir bādə vü cām *(Kaside 13, Mısra 14). [āy,]*

On bir **ay** ʻişrət ü ʻeyş ilə keçür ovqātun
Bārī bir **ay** keçən əḥvālə sitiğfār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 10). [ay,]*

Bu bir **aydur** Ramażān mundə özüvi dāh̬il
Cənnətə təcrī min təhtihə`l-ənhār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 11). [aydur, -dur]*

Ramażān **ayıdı** bu mundə olur ṣavm u ṣəlāt
ʻƏməl-i ṣāleḥi hər ləḥẓədə təkrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 13). [ayıdı, -ı, -dı]*

Tā inki üç **ay** bundan əqdəm
Bir yah̬şı zəmāndə h̬eyr məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 27). [ay,]*

Üç **ay** olu gəlmişəm mən-i zār
H̬ərc etməgimə nə sīm u zər var *(Mesnevi 7, Mısra 45). [ay,]*

Yüz **ay** olur müṣəvvər-i nəqş-i dəhān çəkər
Yoh̬dur aradə hīç nişān yoh̬sə cān çəkər *(Gazel 61, Mısra 1). [ay,]*

Baña ol māh-ı bī-mehrim iki **ay** var ki rām olmaz
Bu nöqṣānımdə bir gəlməz əcəl ʻömrim təmām olmaz *(Gazel 93, Mısra 1). [ay,]*

Ay u gün söyləməyüb məṭləbi muğləqdi ki mən
Gecə gündüz ġəm-i hicrān ilə āh vāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 3). [ay,]*

On bir **ay** ʻişrət ü ʻeyş ilə keçür ovqātun
Bārī bir **ay** keçən əḥvālə sitiğfār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 9). [ay,]*

Getdi ol qaşı hilālım dedi bir āyə gəlim
Hansı **aydur** nə bilim tā ki tamāşāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 2). [aydur, -dur]*

__ay:__ *Güneşten aldığı ışığı yeryüzüne yansıtan ve dünyâmızın tek uydusu olan gök cismi, kamer, mah, ay.*

Ayə təşbīh eləyən ḥüsn-i ruh̬-i cānānı
Oh̬udi şanki ʻəbəs̱ āyə-i Qur`ānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 5). [ayə, -ə]*

Vəlīkən hər üç **aydan** bir gəlüb Şīrvānə getməkdən
Əzildi riştə-i cānım fələkdən əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 19). [aydan, -dan]*

Tā yüzün şaʻşaʻa-ı sāğər ü şəhbāyə düşüb
Rəşkdən **āy** ilə gün kūh ilə ṣəhrāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 2). [āy,]*

__ay:__ *Seslenme ifade eden ünlem, ey!.*

Yandurursan bī-muḥābā hər zəmān ʻāşiqləri
Vāy əgər kim bu ḥesābı səndən **ay** məh alələr *(Gazel 48, Mısra 8). [ay,]*

__ay:__ *Ah, inleme ünlemi!.*

Gecələr kim qayd-i zülfüñ ey pərī yād eylərəm
Tā səḥər dīvānələr tək **ay** u fəryād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 2). [ay,]*

__āyā:__ *Acaba? manasında kulanılan edât-ı tereddüd.*

Nədən olmuş belə **āyā** bu mədār-ı gərdūn
ʻƏdl ü inṣāf-ı ulūhiyyətə sıqmaz bu ṣifət *(Kaside 5, Mısra 13). [āyā,]*

ʻElm ü ʻürfān görəñ **āyā** yekə ʻəmmāmədür
Enni qurşaq u uzun saqqal uzun cāmədür *(Mesnevi 9, Mısra 21). [āyā,]*

Ənbiyāya ʻürəfā silkinə inṣāf ilə bah̬
Ẕillət ü ġüṣṣədən özgə sölə **āyā** nə verüb *(Gazel 20, Mısra 14). [āyā,]*

Cūd u səh̬ā vü məʻrifət ās̱ārı dəhrdən
Nə vəchdəndi bilmürəm **āyā** nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 10). [āyā,]*

Əzəl gün bār`ilāha məndən **āyā** nə h̬əṭā çıh̬dı
Ki bu dünyādə belə kevkəb-i bəh̬tim qara çıh̬dı *(Gazel 254, Mısra 1). [āyā,]*

Ḥəbībā bir özün fikr eylə gör **āyā** rəvādur mı
Çəkə bīgānələr ləẕẕət görəm mən min bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 5). [āyā,]*

Saldun həzār möhnətə ey çərḫ-i dūn məni
Sölə görim nə eylədim **āyā** saña genə *(Gazel 202, Mısra 6). [āyā,]*

ayaġ: *Kadeh.*

Tərtīb-i bəzmə kīsəmizün yoḫdı ṭāqəti
Nə başdə ‘eşq-i yār nə əldə **ayaġ** yoḫ *(Gazel 37, Mısra 4). [ayaġ,]*

Ḫumārə dəgməyür sāqī ṣəfāsı verdigün cāmun
Əlim dut ol **ayaġ** ilə ki başındə ḫumār olmaz *(Gazel 99, Mısra 4). [ayaġ,]*

Əldən yerə qoymazdı dəḫi zāhid **ayāğı**
Gər ‘əks ṣalə sāġər-i ṣəhbāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 7). [ayağı, -ı]*

Başda var şūr əgər əldə **ayaġ** olmasə də
Ḫ˘oş keçir yār ilə bəzm içrə çırāġ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 1). [ayaġ,]*

Baḫmamaq zāhid sözinə mey **ayağın** sāqīdən
Gülşən içrə gər ḥalāl ü gər ḥarām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 3). [ayağın, -ı, -n]*

Mümkün olduqcə fərāhim elə əsbāb-ı sürūr
Mey **ayāğın** ələ al tā gətürə başıña şūr *(Mesnevi 15, Mısra 16). [ayāğın, -ı, -n]*

Nə kül töküm başıma Żū`ī yādə düşdükdə
O gül əlilə **ayağımə** mey tökən günlər *(Gazel 67, Mısra 12). [ayağımə, -im, -ə]*

Ələ almaq **ayağımı** o yerdə bir pərī-rūlə
Verüb baş başə Żū`ī tək iki baş dörd ayaġ etmək *(Gazel 120, Mısra 13). [ayağımı, -ım, -ı]*

Gözlərün ṣədqəsi cān sāqī **ayağun** ələ al
Dön pey-ā-pey genə bir şūr-ı cünun başımə sal *(Mesnevi 1, Mısra 7). [ayağun, -un]*

Cām-ı sərşārı dönəm başıña sāqī mənə ver
Məndən özgə nə rəvādur bu **ayağə** dəgə əl *(Gazel 126, Mısra 6). [ayağə, -ə]*

Tök **ayağə** şərāb-ı sər-ḫ˘oşı
Tapə anunlə məğz-i sər cūşı *(Mesnevi 11, Mısra 7). [ayağə, -ə]*

Əsīr-i ġürbətüz biz səndən özgə āşinmız yoḫ
Ayağun kəsmə başunçün bizim möḥnət-sərālardan *(Tahmis 1, Mısra 10). [ayağun, -u, -n]*

Hər bir məqāmə dəgə **ayağun** ḫərāb edir
Vāy ol kəsə ala ələ peymānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 13). [ayağun, -un]*

Ġəm-i hicr-i ləb-i dildārə nāfi‘ bādədür Żū`ī
Ayağın sāqīnün öp bī-təvəqquf başə ṣəhbā çək *(Gazel 116, Mısra 12). [ayağın, -ı, -n]*

Əlündən alcaqın ey sāqī başdə şūr artdı
Nə var idi sənə qurbān sənün **ayāğundə** *(Gazel 196, Mısra 6). [ayāğundə, -un, -də]*

ayaġ: *İnsan uzvu olan ayak.*

Göz ü qaş u əl **ayaġ** pūlilə dögül insān
Əgər məlik olə bī-mə‘rifət nə ādəmdür *(Gazel 80, Mısra 11). [ayaġ,]*

Çün baş olur o yüzü qaradan ḫəṭā genə
Başın kəsüb **ayağə** sal ol zülf-i pür-ḫəmi *(Gazel 202, Mısra 7). [ayağə, -ə]*

Nəyi artuqdı vücūdındə Firəngün səndən
Əl **ayaġ** qaş u göz ilə hamı şeydə tənsən *(Mesnevi 9, Mısra 70). [ayaġ,]*

Əl **ayaġ** göz düşüb əldən dəḫi dişsizdi dəhən
Qorḫuram kim dəm-i āḫırdə tapulmayə kəfən *(Terci-bend 1, Mısra 23). [ayaġ,]*

Ələ almaq ayağımı o yerdə bir pərī-rūlə
Verüb baş başə Żū`ī tək iki baş dörd **ayaġ** etmək *(Gazel 120, Mısra 14). [ayaġ,]*

Əgər ol büt əlində Żū`iyā mey cāmını görsön
Dil ü dünyā vü dīn ü cān **ayağınə** niṡār eylə *(Gazel 199, Mısra 10). [ayağınə, -ı, -n, -ə]*

Urub çün bərg-i gül həm-rəngliq lāfın dodaġ ilə
Ṣəbā toprağə salmış hər yetən tapdar **ayaġ** ilə *(Gazel 216, Mısra 2). [ayaġ,]*

Çünki bəzmimdən **ayaġ** çəkdi nigārım getdi
Ləẕẕət ü ‘eyş ü ṭarab yoḫ ilə vārım getdi *(Gazel 248, Mısra 1). [ayaġ,]*

ayaġ yalın: *Yalın ayak.*

Ayaġ yalın dəḫi getməkdə bī-qərār oldım
‘Əcəbdi pīr zəmānımdə pāy piyādə qalub *(Kaside 12, Mısra 9). [ayaġ yalın,]*

Ayaġ yalın baş açuq mündəris məkānlardə
Olur mı ḥāṣil öyrədə fünūn ḥikmətdən *(Kaside 15, Mısra 67). [ayaġ yalın,]*

Məktəb nə növ‘ ḫ˘oş olı cındır ḥəṣīrdə
Əṭfāl **ayaġ yalın** çəkə palçıqdə zəḥməti *(Kaside 2, Mısra 12). [ayaġ yalın,]*

ayağun çək-: *Dünyadan elini eteğini çekmek anlamında "Əlini ayağını dünyadan çəkmək."; Kadehini al, çekil anlamında.*

Bilmək istərsən könül gər ḥikmət Əflāṭūn kimi
Çək ayağun bādəvəş ḫüm içrə sən də ḫānə dut *(Gazel 33, Mısra 8). [ayağun çək,]*

ayağun ṣədqəsi: *Hayrına, ayağının sadakası.*

Məḥəbbət bādəsindən Żū`ī tək başdə ḫumārım var
Ayağun şədqəsi başım əlim dut sāqiyā mey ver *(Gazel 45, Mısra 9). [ayağun şədqəsi,]*

ayağə dur-: *Ayağa kalkmak.*

Onun yanındə oldım ʻāqibət bīgānədən kəmtər
Ayaqun şədqəsi başım **ayağə dur** şitāb eylə *(Gazel 151, Mısra 5). [ayağə dur,]*

Tez **durubən ayağə** bir at tapub
Cənnət sarı uçmaqa qanat tapub *(Mesnevi 4, Mısra 65). [ayağə durubən, -ubən]*

ayağə düş-: *Saygınlığını yitirmek, itibarını, nüfuzunu zedelemek, gözden düşmek.*

Ayağə düşmək ilə qarə günüm ey Żū`ī
Cibillī ḫāşiyətidir baña sirāyəti var *(Gazel 78, Mısra 9). [ayağə düşmək,]*

Ayağə düşmək ilə qarə köñlim ey Żū`ī
Baña əzəldə bu işlər sirāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 11). [ayağə düşmək,]*

ayağə sal-: *Değerini düşürmek, nüfuzunu zedelemek, gözden düşmek.*

Dövr-i gərdūn məni bir növʻ **ayağə saldı**
Āy u gün keçdi görünməz gözə bir bādə vü cām *(Kaside 13, Mısra 13). [ayağə saldı, -dı]*

Çoḫ **ayağə salmə** ey gül al ələ bir lütf qıl
Żū`īnün köñlin ḥəqīqət cām-ı meydən kəm dögül *(Gazel 125, Mısra 9). [ayağə salmə, -mə]*

āyāt: *Ayetler, nişaneler; "âyet"in cemidir.*

Çünki bilməz nə təvārīḫ nə **āyāt** u ḫəbər
Kişiyə dərsdi Żū`ī bu cəhān içrə hünər *(Muhammes 5, Mısra 23). [āyāt,]*

ayāz-ı sānī: *İkinci Ayaz`ı; Sevgili.*

Mənəm Maḥmūd-ı zārī ol **Ayāz-ı s̱ānīnün** Żū`ī
Ki çaruq ilə olmuş şəhrdə məşhūr dükkānı *(Gazel 220, Mısra 11). [ayāz-ı s̱ānīnün, -n, -ün]*

āyīn: *Âdet, töre, usul, gelenek, adet.*

Məni öldürdi ey məh nāz u ġəmzün təlḫ güftārun
ʻƏcəb bī-mehrsən ey bī-mürüvvət bu nə **āyīndür** *(Gazel 56, Mısra 8). [āyīndür, -dür]*

Olsə mehrim qədri gər ey bī-vəfā kīnün sənün
Qanımı tökməkdən özgə olmaz **āyīnün** sənün *(Gazel 154, Mısra 2). [āyīnün, -ün]*

āynə: *Ayna.*

ʻUşşāqun almaz **āynə** qəlbini jəng kədər
Hər yerdə olsə gün o yerə yoḫdı tārlıq *(Gazel 111, Mısra 3). [āynə,]*

Zülf-i siyəhin hörməgə ol zülf-i pərīşān
Ḥūr **āynə** dutsun u pərī şānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 4). [āynə,]*

Gər görsə idi ʻāriż-i ləʻlin çəkərdi əl
Āynədən Sikəndər ü Cəmşīd cāmdan *(Gazel 177, Mısra 10). [āynədən, -dən]*

Tīrə etmişdi dil **āynəsini** jəng-i firāq
Vəṣl-i ruḫsārun onı bir məh-i tābān etdi *(Gazel 233, Mısra 7). [āynəsini, -s, -i, -n, -i]*

Ḥəq səni məẓhər qılub āynə-i ẕātınə
Āynəsi ṣāf olan göstəri cānānını *(Gazel 245, Mısra 8). [āynəsi, -s, -i]*

āynədə göz götürməz: *Aynadan gözünü çekmez, sürekli bakar.*

Götürməz āynədə ʻəks-i ṣūrətündən **göz**
Olubdı Żū`ī kimi yoḫsə büt-pərəst gözün *(Gazel 158, Mısra 9). [āynədə göz götürməz,]*

āyīnə-i iskəndəri: *İskender'in aynası. "Ayîne-i âlem-nümâ (Cihanı gösteren ayna)" olarak da bilinen bu ayna hakkında çeşitli rivayetler mevcut olup bunların birçoğu efsane niteliği arz eder. İskender İskenderiye şehrini kurduğu zaman orada bulunan hekimlerden Belinas, Hermis ve Valines bir ayna yapmışlar ve yüksek bir yere koymuşlardı. Güya bu aynada oraya gelmekte olan gemiler daha bir aylık yolda iken görülebilirmiş. Eğer gelen düşman gemisi ise bu aynadan güneş ışığı yansıtılarak daha uzaktayken yakılabilirmiş. İskender tarafından hocası Aristo'ya yaptırıldığı da rivayet edilen bu aynanın bir gece, bekçileri uyurken çalınıp denize atıldığı yine efsâneler arasındadır.*

Mey-ḫānədə lāzımdı olə çillə-nişīn tā
Āyīnə-i İskəndəri cām-ı Cəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 4). [āyīnə-i iskəndəri, -i]*

āyīnə-i qəlb: *Kalp aynası.*

Āyīnə-i qəlbi silüb Ḥəq cilvəsin ondə görüb
ʻƏql-i maʻāşı tərk edüb dīvānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 7). [āyīnə-i qəlbi, -i]*

āyīnə-i rüḫsār: *Ayna yüzlü.*

Görməgə cām-ı ləb ü **āyīnə-i rüḫsārını**
Qalḫızub baş qəbrdən Cəmşīd ü İskəndər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 7). [āyīnə-i rüḫsārını, -ı, -n, -ı]*

Tā etməyə **āyīnə-i ruḫsārıvı** petrə
Āḫır nəfəs-i ʻömrdə ḥəbs-i nəfəs etdim *(Gazel 130, Mısra 9). [āyīnə-i ruḫsārıvı, -ıv, -ı]*

__āynə-i rūy:__ *Yüzü ayna gibi parlayan (güzel).*

Nəẓərdə **āynə-i rūyun** əldə cām-ı meyim
Qulām idi baña Cəm çākərim Sikəndər idi *(Gazel 240, Mısra 7). [āynə-i rūyun, -un]*

__āynə-i ṣuvər:__ *Sûretler aynası.*

Hər yanə eyləsön nəẓər **āynə-i ṣuvər**
Hər cānibə yüzün dutasan yüz sürūr idi *(Gazel 246, Mısra 11). [āynə-i ṣuvər,]*

__āynə-i ẕāt:__ *Kendi aynası, zatının aynası.*

Ḥəq səni məẓhər qılub **āynə-i ẕātınə**
Āynəsi ṣāf olan göstəri cānānını *(Gazel 245, Mısra 7). [āynə-i ẕātınə, -ı, -n, -ə]*

__āynə-rū:__ *Yüzü ayna gibi parlayan (güzel).*

Dutub āyīnə-**rū** dünyānı cām ʻāləmdə çoẖ çoẖdur
Vəlīkən yoẖdur İskəndər nə bir Cəmşīd nə Cəm var *(Gazel 70, Mısra 3). [āynə-rū,]*

__ayır-:__ *Ayrı düşürmek, uzaklaşmak, engellemek.*

Kāfiri bütdən **ayırdun** zāhidi meḥrābdan
Bilmirəm bir hīç ey ẓālim nədür dīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 3). [ayırdun, -du, -n]*

Rəşk edüb dövr-i fələk məndən **ayırdı** ʻāqibət
Dərd ġəm dəfʻinə kim bir ġəm-küsārım var idi *(Gazel 225, Mısra 9). [ayırdı, -dı]*

Ġəmündür mūnisim ey gül **ayırmə**
Məni ondan onı həm məndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 5). [ayırmə, -mə]*

Məni etmə cüdā kūyundən ey gül
Ayırmə bülbüli gülşəndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 8). [ayırmə, -mə]*

Belə ẓənnim yoẖ idi kim bizi gərdūn **ayırə**
Bī-vəfālıq eləyüb ayrulacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 9). [ayırə, -ə]*

Belə ẓənnim yoẖ idi kim bizi gərdūn ayırə
Bī-vəfālıq eləyüb **ayrulacaqmış** nə bilim *(Gazel 136, Mısra 10). [ayrulacaqmış, -ul, -acaq, -mış]*

__ʻayn-ı dövlət:__ *Devletin gözü.*

Cümlə ẖalq ilə vücūd əhlinə eylər ḥörmət
Elə bəg-zādələrün ẖidməti **ʻayn-ı dövlət** *(Mesnevi 6, Mısra 54). [ʻayn-ı dövlət,]*

__ʻayn-ı səẖā:__ *Cömertlik kaynağı.*

Kān-i ʻəṭā **ʻayn-i səẖā** bəḥr-i cūd
Gəlməyüb hīç ʻāləmə belə vücūd *(Mesnevi 4, Mısra 49). [ʻayn-ı səẖā,]*

__āynə-i dünyā:__ *Dünyanın aynası.*

Āynə-i dünyānı dutmuş yoẖdur İskəndər ṣifət
Cām çoẖdur līk bəzm-i ʻeyş içün Cəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 7). [āynə-i dünyānı, -n, -ı]*

__ayrı düş-:__ *Ayrılmak.*

Ṣəd-ḥeyf **düşdim ayrı** o növ-rəs ġəzāldan
Kim çīn-i zülfi ḥəsrət-i müşk-i Tatār idi *(Gazel 222, Mısra 7). [ayrı düşdim, -di, -m]*

__ayrıl- :__ *Bir yerden, bir kimseden, bir şeyden uzaklaşmak, ondan ayrı düşmek.*

Əgərçi **ayrıluban** məndən ey ṣənəm getdün
Firāqun ilə baña eyləyüb sitəm getdün *(Gazel 163, Mısra 1). [ayrıluban, -uban]*

__ayru:__ *Ayrı, uzak.*

Olmayur bir ləḥẓə ġəmdən **ayru** qaygudan cüdā
Bəs ki Żū`ī ẖū dutub könlüm ġəm-i hicrān ilə *(Gazel 12, Mısra 10). [ayru,]*

Uçubdur mürğ-i rūḥım təndən ey dost
Olan sāʻət mən **ayru** səndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 2). [ayru,]*

O bādələr ki içürsiz bu Żū`īdən **ayru**
Edə behişt şərābı kimi İlāhī ḥarām *(Gazel 129, Mısra 25). [ayru,]*

__ayul-:__ *Uyanmak, kendine gelmek, gerçekleri farketmek.*

Sīmyā tək bu cəhān içrə ḥəyātun yoẖdur
Ayulandə bilüsən ṣūrəti ol məʻnādən *(Gazel 173, Mısra 12). [ayulandə, -andə]*

__āyə:__ *Ayet, Kur'ân-ı Kerim'deki sûreleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri.*

Şə`nündə nāzil oldı sənün ḥörmət **āyəsi**
Səndəndi hər bəlā gələ insānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 3). [āyəsi, -s, -i]*

Yüz **āyəni** təfsīr edəsən gūşunə almaz
Yoẖ bāvər edən ḥörmət-i Qur`ān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 9). [āyəni, -n, -i]*

Bāvər etməm sənə həmtā olə dünyādə bu gün
Enə gökdən yerə bir vəchdə yüz min **āyə** *(Gazel 209, Mısra 4). [āyə,]*

Ṣəbr eylə gəl liyəbluvəkum **āyəsin** oḫı
Żū`ī bu dərd bəlkə saña imtaḥān idi *(Gazel 242, Mısra 17). [āyəsin, -s, -i, -n]*

İbrāz-ı şövkətündədi əkməltu **āyəsi**
İẓhār-ı dövlətündədi həm innəmā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 31). [āyəsi, -s, -i]*

Gör bölüblər neçə yüz firqələrə bir dīni
Muẓməḥil żāy‘ edüblər bu gözəl **āyəni** *(Mesnevi 9, Mısra 48). [āyəni, -n, -i]*

Ayəni kəyfə təcrī əl-mövtā
Yə‘nī göstər məña ḫudāvəndā *(Mesnevi 11, Mısra 83). [ayəni, -n, -i]*

Ey māh bugün yerdə cəmālun kimi **āyə**
Olsun qəsəm ol āyə-i Qur`ānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 5). [āyə,]*

Ṣūrət-i vāqe‘əmə nār-ı cəhənnəm söləyür
Kordu zāhid oḫur **āyə** sūrə rəḥmānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 4). [āyə,]*

Fitrətdə təmām oldı çü yüz ayə cəmālun
Təfsīr edə bilməz gülə yüz **āyə** cəmālun *(Gazel 147, Mısra 2). [āyə,]*

Nə gərəkdür ḥədīs̱ ü **āyə**
Māl dövlət gərəkdi mollāyə *(Mesnevi 11, Mısra 103). [āyə,]*

__āyə-i cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārə:__ *Muhammed suresi, 12. ayet.*

Żū`iyā aç gözlərün bir ṣəfḥə-i gülzārə baḫ
**Āyə-i cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārə** baḫ *(Murabba 1, Mısra 18). [āyə-i cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārə, -ə]*

__āyə-i lā yəğtəbdən:__ *Hucurat suresi, 12. ayet.*

Özi ġāfildi məğər **āyə-i lā yəğtəbdən**
Kim edir gündə həzār ādəmə ġiybət zāhid *(Gazel 39, Mısra 3). [āyə-i lā yəğtəbdən, -dən]*

__āyə-i muḫtāl-i fəḫūr:__ *Lokman suresi, 18. ayet ve Nisa suresi, 36. ayet.*

Fəḫr qılmə oḫı bir **āyə-i muḫtāl-i fəḫūr**
Sūrə-i Hūdə baḫub eylə bir ʿibrət zāhid *(Gazel 39, Mısra 5). [āyə-i muḫtāl-i fəḫūr,]*

__āyə-i qul yā ‘ibād:__ *Zumer suresi, 53. ayet.*

Qorḫuzmə zāhidā məni bi`səlmihār ilə
Āsūdəəm mən **āyə-i qul yā ‘ibād** ilə *(Gazel 193, Mısra 2). [āyə-i qul yā ‘ibād,]*

__āyə-i qur`ān:__ *Kuran ayeti.*

Rūyun bəyāżı məṭlə‘-i ḫurşīd-i āsmān
Ḫəṭṭün səvādı **āyə-i Qur`ān** nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 6). [āyə-i qur`ān,]*

Ayə təşbīh eləyən ḥüsn-i ruḫ-i cānānı
Oḫudi ṣanki ‘əbəs̱ **āyə-i Qur`ānı** ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 6). [āyə-i qur`ānı, -ı]*

İs̱mün ziyādə mənfə‘ətün yoḫdı olsə də
Məḫlūq tābe‘ **āyə-i Qur`ānə** ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 10). [āyə-i qur`ānə, -ə]*

Ey māh bugün yerdə cəmālun kimi āyə
Olsun qəsəm ol **āyə-i Qur`ānə** tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 6). [āyə-i qur`ānə, -ə]*

__āyət:__ *Ayet, Kur'ân-ı Kerim'deki sûreleri meydana getiren kelime veya cümlelerden her biri.*

Ḫəṭṭüñ nə rəvā Muṣḥaf-ı ruḫsārıña gəlmək
Bu rövşən olan **āyətə** təfs̱īr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 6). [‘āyətə, -ə]*

Mā-ḫələqtu`l-cinnə və`l insə lə yə‘rif **āyətin**
Gūş-ı cānə ṣübḥ ü şām eylər münādīlər nidā *(Gazel 3, Mısra 5). [āyətin, -i, -n]*

Zāhidün kibr ü riyādur ‘əməli bir nəẓər et
Hansı **āyətdədi** bu söz necə təğyīrdədür *(Gazel 75, Mısra 8). [āyətdədi, -də, -di]*

Məni bu növ‘ ilə vallāhi də nöçün qoydun
Kəlām-ı Ḥəqqdə və`ş-şəms **āyətündi** sənün *(Gazel 174, Mısra 6). [āyətündi, -ün, -di]*

Ey nūn və`l-qələm qədd ü qaşun kināyəti
Və`ş-şəms sūrəsi dəḫi ruḫsārun **āyəti** *(Gazel 229, Mısra 2). [āyəti, -i]*

İnṣāfla tə‘əṣṣüb edün ‘elmə ‘elm içün
Həl yəstəvīlləẕīnə də Qur`āndə **āyəti** *(Kaside 2, Mısra 28). [āyəti, -i]*

Nə növ‘ söz söləsə bənd edər ḥədīs̱ə anı
Deyər bəlī bunı Qur`ān deyübdi **āyət** ilə *(Kaside 20, Mısra 32). [āyət,]*

__āyət-i ḫudā:__ *Allah`ın ayeti, kelamı.*

Bu rövşən əmrdə zāhid ḥalāl edüb qanım
Nöçün ki ‘ārıżivə **āyət-i Ḫudā** demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 10). [āyət-i ḫudā,]*

__āyət-i lā təqnəṭū:__ *Zümer suresi, 53. ayet.*

Tə‘rīf-i ḫülq-i zāhid içün şeyḫ ṣābdan
Żū`ī mənəm ki **āyət-i lā təqnəṭū** de bəs *(Gazel 178, Mısra 13). [āyət-i lā təqnəṭū,]*

__āyət-i rəḥmān:__ *Rahman suresinin ayeti; Rahman olan Allah`ın ayeti.*

Vādī-i Qüds ü Ṭūrə ḥəqīqət dögül şüpə
Firdövsvār **āyət-i rəḥmān** ẓuhūr idi *(Gazel 246, Mısra 6). [āyət-i rəḥmān,]*

az: *Az, azıcık.*

Az eyləməklə cövri cəfā etmə Żū`iyə
Kim eyləməz bu qədri cəfālər kifāyətim *(Gazel 138, Mısra 9). [az,]*

Küfr-i sər-i zülfi o büt-i lālə-ʻiẕārun
Az qaldı ḫələl dīn ilə īmānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 6). [az,]*

Olmasaydı o əgər eylə yəqīn kim mən-i zār
Az zəmānda tən-i bīmārım olurdı bī-cān *(Kaside 14, Mısra 22). [az,]*

ʻÖmrün keçürtmə dərd ilə ʻeyş ü nəşāṭ qıl
Az cəng eylə ḥökm-i Ḫudāvəndigār ilə *(Kaside 21, Mısra 32). [az,]*

Bir vücūdı ki Ḥəq edə mümtāz
Nə desön vəṣfinə olur çoḫ **āz** *(Mesnevi 2, Mısra 44). [āz,]*

ʻElm **az** pūl çoḫ olan ādam
Ḫəlq içində olur imām əʻẓəm *(Mesnevi 11, Mısra 37). [az,]*

Gecə ṣübḥ oldı dur **az** zülf-i pərīşānuvı aç
Ṣübḥ-i şərməndə ilə çāk-ı giriyānuvı aç *(Gazel 255, Mısra 1). [az,]*

Pəyām-ı yārə sən Tarı dəḫi **az** eylə ihmālı
Ṣəbā kūyundə dildārun nədür üftādələr ḥālı *(Tahmis 1, Mısra 13). [az,]*

Az cəhd qıl vüṣālə köñül ṣəbr qıl dayan
Kim tapdı ārzūsunı bu cüst ü cū ilə *(Gazel 214, Mısra 5). [az,]*

az qalub: *Az kala, neredeyse.*

Dilərdi cān ki bulə feyż-i məqdəmün gəl gör
Ki **az qalubdı** o həm çıqsun intiẓārun ilə *(Gazel 205, Mısra 4). [az qalubdı, -ub, -dı]*

aʻżā: *Vücûdu meydana getiren parçalar, organlar; organ.*

Ḥikmətullāhə nəẓər qıl məẓhər-i əsrārə baḫ
Ḫilʻət-i gülgūn geyüb **aʻżāyə** Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 20). [aʻżāyə, -y, -ə]*

āzād: *Kurtulmuş, serbest, hür, özgür.*

Tīğ-i əbrūlərün eylər məni ġəmdən **āzād**
Ṣayd-ı pür-bəstə ʻəlācı dəm-i şəmşīrdədür *(Gazel 75, Mısra 3). [āzād,]*

Ləẕẕət-i qaydun ḥarām oldı baña ey sərv kim
Sormuş idün ol əsīri bir gün **āzād** eylərəm *(Gazel 127, Mısra 10). [āzād,]*

Āzād o gün olur ġəm ü əndūhdən köñül
Kim ṣayd-ı tīz ol büt-i nā-meḥrbān olam *(Gazel 128, Mısra 7). [āzād,]*

Bir dəm olmaz kim köñül əndūhdən **āzād** olə
Eylə san gökdən yaqır möḥnət mən-i nālān içün *(Gazel 152, Mısra 3). [āzād,]*

İlāhī bir səbəb qılsun kərəmdən
Görüb vəṣlün olum **āzād** ġəmdən *(Mesnevi 12, Mısra 22). [āzād,]*

Ḥużūrunla həmīşə şər olə ḥal
Bəlā vü dərddən **āzād** olə dil *(Mesnevi 12, Mısra 24). [āzād,]*

Müqəyyəd oldı ol **āzād** gördügün köñlüm
Gözün fədāsı gətür sāqī cām-ı bādə-i nāb *(Tahmis 2, Mısra 5). [āzād,]*

Dilərsən ər olasan bənd-i ġüṣṣədən **āzād**
Gərək kəmənd-i sər-i zülfdə əsīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 5). [āzād,]*

ʻƏcəb **āzādə** idim yād ol günlər ki nāgəhdən
Əsīr etdi məni zəncīr-i zülf ü çeşm-fəttānun *(Gazel 149, Mısra 3). [āzādə,]*

Hər kim istər özini ġüṣṣədən **āzādə** qılə
Olmasun kim ṭələb-i rūzī nihādə qılə *(Gazel 215, Mısra 1). [āzādə,]*

azal-: *Azalmak, küçülmek.*

ʻEyş ü ʻişrət **azalur** ʻömr çoḫalduqcə bəlī
Ləẕẕət ol ṭıfl dəmində əmilən şīrdədür *(Gazel 75, Mısra 5). [azalur, -ur]*

āzār: *Azarlamak, incitmek, kırmak, üzmek; Hastalık, nahoşluk, azap içinde olma.*

Bir mən-i zār dögüldür belə cövr ü ẓülmi
Əhl-i ḥikmət nə qədər var isə **āzārı** olub *(Gazel 32, Mısra 8). [āzārı, -ı]*

Dedi ey Żū`ī-i bī-çārə nədür bu ḥālət
ʻƏrż qıldım ki soyuqdan yetüşüb bir **āzār** *(Kaside 6, Mısra 22). [āzār,]*

Nə qədri çoḫ olə çoḫdur yəqīn bil **āzārı**
Riyāsət ü ʻəməl ü ḥökm ü dövlət ü dünyā *(Gazel 7, Mısra 3). [āzārı, -ı]*

O qədri iştiyāqım var sər-i kūyındə **āzārə**
Göz açmam məskənim cənnət ənīsim gərçi ḥūr olsun *(Gazel 150, Mısra 5). [āzārə, -ə]*

āzər: *Ateş.*

Olmə **āzərdə** gözim nūrı ġəmim şərḥində
ʻƏqlimi əldən alub dərd ü ġəmün ṭuğyānı *(Gazel 250, Mısra 21). [āzərdə, -də]*

B

baba: *Dede.*

Līk şəd-ḥeyf ki bu ʻaṣrdə məẖlūq təmām
Dutub ol köhnə sözi kim belə sölübdi **babam** *(Mesnevi 9, Mısra 60). [babam, -m]*

baba: *Peder, baba.*

Babam firāqını düşmən cəfāsını çəkdim
Bir özgə ġüṣṣə var oldur qılan fikār məni *(Müseddes 2, Mısra 21). [babam, -m]*

bāb-ı ḥikmət: *Hikmet kapısı.*

Gər deyəm dərdimi dövlətlü olan bī-ẖəbərə
Bāb-ı ḥikmət açuban şərḥ eləyim min fiqrə *(Terci-bend 1, Mısra 32). [bāb-ı ḥikmət,]*

bāb-ı səẖā: *Cömertlik kapısı.*

Bāb-ı səẖāsı qiblə-i ərbāb-ı məʻrifət
Ẕikr-i ʻəṭāsı vird-i ṣaġār u kibārdə *(Kaside 19, Mısra 33). [bāb-ı səẖāsı, -s, -ı]*

bāb-ı ʻədl: *Adalet kapısı.*

Bāb-ı ʻədl oldı qapun ẖəlqə dəẖi Żū`ī-i zār
Ṣidqlə dərgəhüvə bəndə-i fərmān oldı *(Kaside 17, Mısra 31). [bāb-ı ʻədl,]*

bāb-ı əlṭāf u səẖā: *Cömertlik ve lütufların kapısı.*

Dər-i eḥsān u ʻəṭā səndədi cümlə çākər
Bāb-ı əlṭāf u səẖā səndədi ṣidq ilə qulām *(Kaside 13, Mısra 26). [bāb-ı əlṭāf u səẖā,]*

bābil: *Babil şehri. (Sihirle uğraşan Harut ve Marut isimli iki meleğin cezanlandırılarak hapsedildiği kuyunun bulunduğu şehir bağlamında).*

Ümmü`l-ẖəbā`is oldı adun çünki salmış
Bābildə ol mələkləri zindānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 6). [bābildə, -də]*

bābət: *Hal, durum, keyfiyet.*

Məṭləbün ondə ḥuṣūlə yetişür hər **bābət**
Müşkilün ḥəllinə seyr eylə kənār-ı ərsə *(Kaside 5, Mısra 32). [bābət,]*

Nə bu libās var idi nə bu ṭəʻām nə ev
Dögüldi ādəmə təşbīh hīç **bābətdən** *(Kaside 15, Mısra 32). [bābətdən, -dən]*

Neçə miṡāl ilə pərvərdigār Qur`āndə
Bəyān edüb bizə lā-yəstəvī bu **bābətdən** *(Kaside 15, Mısra 44). [bābətdən, -dən]*

Bu mollālar birisi bilsə Leyli Məcnūnı
Qulaqımı kəsərəm nəẕr edüb bu **bābətdən** *(Kaside 15, Mısra 72). [bābətdən, -dən]*

bacar-: *Becermek.*

Çoẖ çəkmə rūzgār ġəmin yoẖ var içün
Hīç kimsə çün **bacarmadı** bu rūzgār ilə *(Kaside 21, Mısra 28). [bacarmadı, -ma, -dı]*

bād: *Rüzgar.*

Eşitmisən ki Süleymān gedirdi **bād** üzərə
Olurdı kölgəligi quş qanadı zəḥmət ilə *(Kaside 20, Mısra 9). [bād,]*

bād: *Rüzgar; Zaman, devir.*

Ber-bād oldı āẖırı **bād** üzrə ḥökm edən
Bilqeys-i təẖt-i mülk-i səbādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 13). [bād,]*

bādām-ı siyəh çeşm: *Badem şeklinde siyah göz.*

Bādām-ı siyəh çeşm ilə ʻinnāb-ı ləbünçün
Hər ləḥẓədə cān verdim o bīmār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 9). [bādām-ı siyəh çeşm,]*

bāde-i həmrā: *Kırmızı şarap.*

Cəzbə nədəndi ḥüsn-i dil-ārādə bilmədim
Nəş`ə nədəndi **bāde-i həmrādə** bilmədim *(Gazel 139, Mısra 2). [bāde-i həmrādə, -də]*

bād-ı bəhār: *Bahar rüzgarı.*

Bād-ı bəhār cənnət edüb gərçi ʻāləmi
Şəd-ḥeyf yoẖdı belə behiştün bir ādəmi *(Gazel 243, Mısra 1). [bād-ı bəhār,]*

bād-ı fələk: *Feleğin, talihin rüzgarı.*

Söndürüb **bād-ı fələk** şəmʻimi qılmış tīrə
Ẓülmət-i leylim ʻəlācınə çıraq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 7). [bād-ı fələk,]*

bād-ı kūbə: *Bakü (şehri).*

Bād-ı Kūbə şəhrinə elə güẕər
Ḥəq onə lüṭf ilə edübdür nəẓər *(Mesnevi 5, Mısra 51). [bād-ı kūbə,]*

<u>bād-ı şəbā:</u> *Sabah yeli.*

Bād-ı şəbā yetürmədi Żū`ī fəğānını
İnṣāf edüb bu növ' ilə fəryādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 9). [bād-ı ṣəbā,]*

Sölə ey **Bād-ı şəbā** ol büt-i məh-sīmāyə
Ki salubdur məni məstānə gözün ġavġāyə *(Gazel 194, Mısra 1). [bād-ı ṣəbā,]*

Nə var ol məhvəşə āhımdan özgə qāṣidim hər şəb
Ḥərīm-i kūyunə **bād-ı şəbādan** ġeyri məḥrəm var *(Gazel 70, Mısra 12). [bād-ı ṣəbādan, -dan]*

<u>bādə:</u> *Şarap, içki, mey.*

Gözətlə āḫirətün Żū`ī etməsün məğbūn
Səni bu **bādə** vü sādə bu ne'mət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 18). [bādə,]*

Bādənün nəhyinə bir fāctənibū ləfzi gəlüb
İmdi çək eylədiyün fe'lə həcālət zāhid *(Gazel 39, Mısra 15). [bādənün, -n, -ün]*

Bādəyə ġiybət ü məğrūrluqı tay dutaq
Ġiybətün nəhyinə var çün neçə 'āyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 13). [bādəyə, -y, -ə]*

Məḥəbbət **bādəsindən** Żū`ī tək başdə ḫumārım var
Ayağun şədqəsi başım əlim dut sāqiyā mey ver *(Gazel 45, Mısra 10). [bādəsindən, -s, -i, -n, -dən]*

'āriżün kim **bādə** tābından açubdur lālələr
Hər ṭərəf tər qəṭrəsi ol lālə üzrə jālələr *(Gazel 48, Mısra 1). [bādə,]*

Görəndə **bādəni** ol şūḫ mey həvāsı ilə
Vücūdı bərg-i gül-i sūrī tək əsən günlər *(Gazel 67, Mısra 3). [bādəni, -n, -i]*

Īmānı yoḫdı **bādəyə** zāhid inanmasə
Hər dəmdə meydə mö'cüz-i yuḥyi`l-'iẓām olur *(Gazel 77, Mısra 11). [bādəyə, -y, -ə]*

Nə var mey-ḫānələrdə e'tibārım cür'e-i cāmə
Nə dəhən **bādəyə** əcnāsdan bir vārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 8). [bādəyə, -y, -ə]*

Gəzsön o yerün hər ṭərəfin gūşə-bə-gūşə
Nə cām nə **bādə** nə də peymānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 4). [bādə,]*

Ġəm-i hicr-i ləb-i dildārə nāfi' **bādədür** Żū`ī
Ayağın sāqīnün öp bī-təvəqquf başə ṣəhbā çək *(Gazel 116, Mısra 11). [bādədür, -dür]*

Növ-bəhār oldı genə seyr-i ṣəfā istər köñül
Səbzələr tək **bādədən** nəşv ü nəmā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 2). [bādədən, -dən]*

Ġəm odur ki olmuyə cām-ı şərābə nəqdimiz
Bādə olsun tək nə qədri möḥnət olsə ġəm dögül *(Gazel 125, Mısra 4). [bādə,]*

O **bādələr** ki içürsiz bu Żū`īdən ayru
Edə behişt şərābı kimi İlāhī ḥarām *(Gazel 129, Mısra 25). [bādələr, -lər]*

Ol pādşəhim **bādəyə** meyl etdügi gündən
Cān nəqdini hər şāmdə nəẕr-i asəs etdim *(Gazel 130, Mısra 5). [bādəyə, -y, -ə]*

Ḫüm-ḫüm baña ver **bādəni** ey sāqī piyālə
Bu köhnə ḥərīfə belə bir bir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 11). [bādəni, -n, -i]*

Bārī o gəlmədisə ġəmim dəf' etməgə
Sən nīşə ey nəşāṭım olan **bādə** gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 6). [bādə,]*

Pərhīz **bādədən** eləmə kim bu cövhərün
Āmīzişi olubdı Cəm ü Keyqubād ilə *(Gazel 193, Mısra 7). [bādədən, -dən]*

Ver sāqī **bādə** tā içək ol māh-rū ilə
Bəlkə günāh ḫəṭṭi pozulsun bu su ilə *(Gazel 214, Mısra 1). [bādə,]*

Żū`īnün pəndin eşit eyləmə çoḫ **bādəyə** meyl
Tā ki el söləməsün bī-ḫ˘od-ı dīvānə səni *(Gazel 226, Mısra 9). [bādəyə, -y, -ə]*

Rəfīq-i həm-dəm ü sāqī vü sādə vü **bādə**
Dəm ol dəm idi o dəmlər 'əcəb dəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 5). [bādə,]*

Hər bəzmdə ki 'āşiqə bir həm-dəm olmadı
Yüz **bādə** sādə olsə o dəm bir dəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 2). [bādə,]*

Dövr-i gərdūn məni bir növ' ayağə saldı
Āy u gün keçdi görünməz gözə bir **bādə** vü cām *(Kaside 13, Mısra 14). [bādə,]*

Görməyüm tā zəmānədən bir cövr
Tökgilən ṭāsə **bādə** tā ḫəṭ-i cövr *(Mesnevi 11, Mısra 3). [bādə,]*

Dögül 'əbəs ġəm-i hicründə olduqum sər-məst
Nə gördi **bādədə** bilmən ki oldı bādə-pərəst *(Tahmis 2, Mısra 24). [bādədə, -də]*

<u>bādə gāh sādə:</u> *Halis şarap yeri.*

Gəh bādə gāh sādə gəhī nəğmədən 'əlāc
Etdim vəlī köñüldən dəf'-i ġəmim olmadı *(Gazel 238, Mısra 7). [bādə gāh sādə,]*

<u>bādə-h∨ār:</u> *Şarap içen.*

Bādə-h∨ārə eləyür gərçi məzəmmət zāhid
Çəkər āhır özi bu işdə nədāmət zāhid *(Gazel 39, Mısra 1). [bādə-h∨ārə, -ə]*

Eşitdim ol büt-i nā-mehribānım **bādə-ḫ∨ār** olmuş
Mey içmiş ġeyrlərlə məst-i cām-ı ḫ˘oş-güvār olmuş *(Gazel 108, Mısra 1). [bādə-ḫ∨ār,]*

bādə-i cān-pərvər: *Ruha zevk veren şarap.*

Yalquz bəhārdan nə çıẖar sāğər olmasa
Sāğər içində **bādə-i cān-pərvər** olmasa *(Gazel 6, Mısra 2). [bādə-i cān-pərvər,]*

bādə-i firdövs: *Firdevs cennetinin şarabı.*

Olsun ḥarām **bādə-i firdövs** zāhidə
Mey içməgi ḥarām deyə gər cavād ilə *(Gazel 193, Mısra 5). [bādə-i firdövs,]*

bādə-i gül-gūn: *Gül renkli, pembe şarap.*

Neçə rəfīq-i müvāfiqlə əldə **bādə-i gül-gūn**
O gül-'iẕār cəfā-cūy-ı bādə-ẖᵛār gələydi *(Gazel 235, Mısra 3). [bādə-i gül-gūn,]*

Ləb-i dildār tək var **bādə-i gül-gūndə** gər nəş`ə
Nə sūd ondan ki tīz başə çıẖar qalmaz müdām olmaz *(Gazel 93, Mısra 7). [bādə-i gül-gūndə, -də]*

bādə-i gül-nār: *Nar çiçeği (gibi) şarap.*

Ey tərk eləyən **bādə-i gül-nārı** Səməndər
Əldən buraẖan ṭürrə-i ṭərrārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 1). [bādə-i gül-nārı, -ı]*

bādə-i ḥəmrādan: *Kırmızı şarap.*

Hər bəzmdə ki **bādə-i ḥəmrādan** olmasə
Nəql ü məzə o lə'l-i şəkər-ẖādan olmasə *(Gazel 4, Mısra 1). [bādə-i ḥəmrādan, -dan]*

bādə-i nāb: *Katıksız, hâlis şarap.*

Təkəllümi şükürim lə'li **bādə-i nābım**
Dəhānı ġönçə yüzi bāğ u būstānım idi *(Gazel 249, Mısra 3). [bādə-i nābım, -ım]*

bādə-i reyḥān: *Fesleğen şarabı.*

Gər cānımı lə'lün həvəsi alsə 'əcəb yoẖ
Kim nəqdləri **bādə-i reyḥān** alur əldən *(Gazel 182, Mısra 4). [bādə-i reyḥān,]*

Bir nəfəsdə lə'lün ey məh aldı Żū`ī cānını
Nīşə bəs derlər ki 'əqli **bādə-i reyḥān** alur *(Gazel 59, Mısra 10). [bādə-i reyḥān,]*

bādə-i vəḥdət: *Vahdet şarabı.*

H̱ᵛoşbəẖt odur kim içübən **bādə-i vəḥdət**
Nə möḥnət-i dünyānı nə dərd ü ġəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 5). [bādə-i vəḥdət,]*

bādə-i əḥmər: *Kızıl şarap.*

Ey 'āriżi məh zülfü siyəh qāməti 'ər'ər
Təlẖ oldu ləbin rəşki ilə **bādə-i əḥmər** *(Muhammes 4, Mısra 4). [bādə-i əḥmər,]*

bādə-peymā: *İçki ölçen; Sarhoş.*

Nəqd-i firdövs-i bərīn ḥāṣil qılub yüz sūr ilə
Əyləşürlər rövżələrdə **bādə-peymālar** genə *(Gazel 217, Mısra 4). [bādə-peymālar, -lar]*

bādə-pərəst: *İçki düşkünü, içkiye tapan.*

Dögül 'əbəs ġəm-i hicründə olduqum sər-məst
Nə gördi bādədə bilmən ki oldı **bādə-pərəst** *(Tahmis 2, Mısra 24). [bādə-pərəst,]*

bādəvəş: *Şarap, içki, mey gibi.*

Bilmək istərsən köñül gər ḥikmət Əflāṭūn kimi
Çək ayağun **bādəvəş** ẖüm içrə sən də ẖānə dut *(Gazel 33, Mısra 8). [bādəvəş,]*

bādə`-i gül-fām: *Gül renkli, pembe şarap.*

Ṣanmə kim ol **bādə`-i gül-fāmə** vardur rəğbətim
Köñlümi qan içməgə hicründə mu'tād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 3). [bādə`-i gül-fāmə, -ə]*

bāğ: *Bahçe, yeşillik, ağaçlık ve çiçeklik yer, bostan.*

Ṣəd-ḥeyf cəhān **bāğınə** bir vəqtdə gəldük
H̱ᵛoşgīdə olub naẖl nə ṣāẖ u nə ṣəmər var *(Gazel 42, Mısra 3). [bāğınə, -ı, -n, -ə]*

Cəhān **bāğında** bir ẖᵛoşgīdə nəẖlə bənzərəm mən kim
Nə bir ṣāẖım nə sāyəm nə şükūfə nə bərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 11). [bāğındə, -ı, -n, -də]*

Edər məqām gül-i rūyun üzrə zāğ-ı ẖəṭün
Kim eyliyər o pozuğ **bāğə** e'tinā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 12). [bāğə, -ə]*

Şimşād u sərvini qoparun güllərin pozun
Hər **bāğdə** o sərv ki rəftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 12). [bāğdə, -də]*

Getdi ol günlər ki zülf ü 'āriżindən ol gülün
Sünbülüm müşküm gülüm **bāğım** bəhārım var idi *(Gazel 225, Mısra 6). [bāğım, -ım]*

Dəhr **bāğındə** qurı nəẖlə dönübdür cismim
Köñlümün meyvəsi çün bərg ilə bārım getdi *(Gazel 248, Mısra 11). [bāğındə, -ı, -n, -də]*

Ḫudāvənd-i cəhān ol **bāğə** ẕātın bāğbān qılmış
Kəmāl ü ‘elm ü fəżl ü cūd bir bāğ-ı dil-ārādur *(Kaside 11, Mısra 24). [bāğə, -ə]*

Nədəndi yā Rəb olub çərḫ-i kəc-mədār ḫarāb
Düşüb ṣəfādan olub **bāğ** u lāləẕār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 2). [bāğ,]*

Nə **bāğlardə** ṣəfā var nə meydə ‘eyş ü nəşāṭ
Dönüb zəmānə olub dövr-i rūzgār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 3). [bāğlardə, -lar, -də]*

Ṣəḥrā vü **bāğ** versə də firdövsdən nişān
Göz açmağə nəẓārəyə məndə dimāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 5). [bāğ,]*

Dil istər idi qədün sərvini yüzün güləni
Nə ẕövqi ḫāṭirə yüz **bāğ** u būstān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 8). [bāğ,]*

Bəhār etmək səmən-bərlər vüṣālı ilə **bāğ** içrə
Ḫəzān-ı möḥnət-i hicrānı ḫāṭirdən uzaġ etmək *(Gazel 120, Mısra 11). [bāğ,]*

Ḥūrī tək məhbūbı Kövsər tək şərābı **bāğda**
Həẕihi cənnāt-ı təcrī təḥtihā istər könül *(Gazel 122, Mısra 5). [bāğda, -da]*

Bāğ u gülşən gūşə-i mey-ḫānə tək ḫürrəm dögül
Cām-ı mey tək hīç şey` dil zəḫminə mərhəm dögül *(Gazel 125, Mısra 1). [bāğ,]*

Demün kim fəṣl-i gül vardur ṣəfāsı bāğ u bustānun
Nə ẕövqi bir gül üzlü yārsız seyr-i gülüstānun *(Gazel 149, Mısra 1). [bāğ,]*

Çünki ol gül-rūdı **bāğ** u būstānı köñlümün
Bāğ seyrin istəmün məndən firāqındə onun *(Gazel 161, Mısra 3). [bāğ,]*

Çünki ol gül-rūdı **bāğ** u būstānı köñlümün
Bāğ seyrin istəmün məndən firāqındə onun *(Gazel 161, Mısra 4). [bāğ,]*

Lāləzār idi cəhān çeşmimə ruḫsārı ilə
Oldı pəjmürdə gülim **bāğ** u bəhārım getdi *(Gazel 248, Mısra 8). [bāğ,]*

Təkəllümi şükürim lə‘li bādə-i nābım
Dəhānı ġönçə yüzi **bāğ** u būstānım idi *(Gazel 249, Mısra 4). [bāğ,]*

Yā Rəb n`olı bu Żū`ī-i şeydā görə bir də
Kim beyt-i ḥüzün **bāğ** u gülüstānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 18). [bāğ,]*

Qədəm bas gülüstānə **bāğ** ara gör kim nə şūr ilə
Nəvālar sāz edüb ‘uşşāq içün qumrī-i dīvānə *(Kaside 22, Mısra 7). [bāğ,]*

Bir zəmān şəhr-i Şīrvān içrə
Var idim **bāğ** u būstān içrə *(Mesnevi 2, Mısra 10). [bāğ,]*

Şām [u] səḥər **bāğlardə** yār ilə
Ərġan u ṭənbūr dəf [u] tār ilə *(Mesnevi 4, Mısra 7). [bāğlardə, -lar, -də]*

Sünbül [ü] gül lālə vü nəsrīn ü **bāğ**
Sīnə-i firdövsə qoyub tāzə dāğ *(Mesnevi 5, Mısra 39). [bāğ,]*

bāğla-: *İnanmak, güvenmek.*

Deyür ki müctəhidə **bağlamaz** isön boynun
Təmām ‘əməllərün olur qətrə olur fānī *(Kaside 23, Mısra 81). [bağlamaz, -la, -maz]*

bāğla-: *Kapamak, açık durumdan kapalı duruma gelmek.*

Mührə-i ‘əql düşüb şeşdərə **bağlandı** qapı
Kə‘bəteyn-i hünər ü fəżlə dəḫi yoḫ ḥācət *(Kaside 5, Mısra 27). [bağlandı, -lan, -dı]*

bāğ: *Bahçe; Yeryüzü.*

İlāhī var mı Żū`ī tək cəhān **bağındə** ġəm çəkmiş
Gecə gündüz melek-i dərd ü ġəm qüṣṣə-i ḫūn dutmuş *(Gazel 103, Mısra 9). [bağində, -i, -n, -də]*

bāğbān: *Bağcı, bahçıvan.*

Ḫudāvənd-i cəhān ol bāğə ẕātın **bāğbān** qılmış
Kəmāl ü ‘elm ü fəżl ü cūd bir bāğ-ı dil-ārādur *(Kaside 11, Mısra 24). [bāğ-bān,]*

Görüb bu ‘işrət-i pünhānı sordum **bāğ-bānlardan**
Nədür bu ‘eyş [ü] ‘işrət vāqif et bir sirr-i pünhānə *(Kaside 22, Mısra 15). [bāğ-bānlardan, -lar, -dan]*

O gündən kim görübdür **bāğbān** sərv-i ḫurāmānun
Ḥəsəddən sudə tikmiş sərvini tā kim rəvān olsun *(Gazel 160, Mısra 12). [bāğbān,]*

bāğ-ı cinān: *Cennetler bahçesi.*

Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü şāndur məktəb
Yāḫşı diqqət eləsön **bāğ-ı cināndur** məktəb *(Muhammes 5, Mısra 4). [bāğ-ı cināndur, -dur]*

bāğ-ı cəhān: *Dünya bahçesi.*

Odur ki mən kimi şā‘ir bu növ‘ ḫār oldım
Olubdı **bāğ-ı cəhāndən** gül-i səḫā məfqūd *(Kaside 12, Mısra 7). [bāğ-ı cəhāndən,]*

Odur ki mən kimi şā‘ir bu növ‘ ḫār oldım
Olubdı **bāğ-ı cəhāndən** gül-i səḫā məfqūd *(Kaside 12, Mısra 7). [bāğ-ı cəhāndən, -dan]*

bāğ-ı cəmāl: *Güzellik bahçesi.*

Təfāḫur eylə ki **bāğ-ı cəmālun** ey gül
Cəhāndə Żū`ī-i nālān kimi həzārası var *(Gazel 87, Mısra 7). [bāğ-ı cəmālun, -un]*

bāğ-ı cənnət: *Cennet bahçesi.*

Mən yeyüb bəẖş eylərəm rāh-ı Ḥəqə ṣərf eylərəm
Rūz-ı məḥşərdə nəẓər qıl **bāğ-ı cənnət** kimdədür *(Kaside 8, Mısra 8). [bāğ-ı cənnət,]*

Bāğ-ı cənnət kimi ʻāləm boşalub ādəmdən
Məskən-i dīv ü dəd ü ğūl biyābān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 5). [bāğ-ı cənnət,]*

Eşitdün imdi qoy övlādun eyləsün təḥṣīl
Saña çatə iki dünyādə **bāğ-ı cənnətdən** *(Kaside 15, Mısra 64). [bāğ-ı cənnətdən, -dən]*

bāğ-ı dil-ārādur: *Gönül süsleyen bahçe.*

H̱udāvənd-i cəhān ol bāğə ẕātın bāğbān qılmış
Kəmāl ü ʻelm ü fəżl ü cūd bir **bāğ-ı dil-ārādur** *(Kaside 11, Mısra 23). [bāğ-ı dil-ārādur, -dur]*

bāğ-ı gülüstān: *Gül bahçesi bağı, gül bahçesi.*

Çəkdigün qürbət-i ẕillət ü möḥünət getdi
Ġəm zimistānı saña **bāğ-ı gülüstān** oldı *(Kaside 17, Mısra 14). [bāğ-ı gülüstān,]*

Ṣübḥ qıldı yüzüvə Żū`ī irādətlə nəẓər
Çünki mən görmiş idim **bāğ-ı gülüstān** yuẖudə *(Gazel 210, Mısra 9). [bāğ-ı gülüstān,]*

bāğ-ı ẖüld-i ḥavrāsın: *Cennet bağının hurisi.*

Təṣəvvür eyləmə kim tərk edim sāğər təmənnāsın
Gözimdən salmışam bi`llāh **bāğ-ı ẖüld-i ḥavrāsın** *(Tahmis 1, Mısra 18). [bāğ-ı ẖüld-i ḥavrāsın, -s, -ı, -n]*

bāğ-ı ḥüsn: *Güzellik bahçesi.*

Dutdı zülfün **bāğ-ı ḥüsnün** görmədim ruẖsārıvı
H̱üldən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān olmasa *(Gazel 13, Mısra 3). [bāğ-ı ḥüsnün, -ü, -n]*

Bāğ-ı ḥüsnündən ʻ ināyət eylə bir gəl ʻāşiqə
Olməmiş fəṣl-i ẖəzān gül-gəşt-i gülzārun sənün *(Gazel 179, Mısra 7). [bāğ-ı ḥüsnündən, -ü, -n, -dən]*

bāğ-ı riżvān: *Cennet bahçesi.*

Küfr-i zülfün ʻāşiqə ey şūẖ īmān istəməz
ʻāriżun müştāqı ey gül **bāğ-ı riżvān** istəməz *(Tahmis 3, Mısra 2). [bāğ-ı riżvān,]*

Ləbündi çeşme-i Kövs̱ər o qāmətün ṭūbā
Vüṣālun ey büt-i məh-rūy **bāğ-ı riżvāndur** *(Gazel 81, Mısra 12). [bāğ-i riżvāndur, -dur]*

bāğ-ı ümīd: *Ümit bahçesi.*

Səlām olsun saña ey nūr-ı dīdə
Gül-i ẖᵛoş-bū olan **bāğ-ı ümīdə** *(Mesnevi 12, Mısra 8). [bāğ-ı ümīdə, -ə]*

bāğıbān-ı dil: *Gönül bahçıvanı.*

Əşk-i çeşmim ḥörməti bī-cā dögül ey gül-ʻiẕār
Bāğbān-ı dil gül-i rūyundan etmişdür gül-āb *(Gazel 16, Mısra 12). [bāğıbān-ı dil,]*

bağla-: *İp ve benzeri şeylerle dolamak, bağlamak, düğümlemek.*

İctihād ilə gərək Żū`ī kişi ʻāləmdə
Bağlanan riştə-i təqlīdədi īmānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 10). [bağlanan, -n, -an]*

Gər **bağludı** təqdīr-i qəżāyə hamu işlər
Bī-cā yerə bu səʻy bu ẕillət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 3). [bağludı, -dı]*

Dün şikāyət eləyürdüm fələk-i bəd-ẖūdan
Ki nöçün **bağladı** gərdūn yolumı hər sūdən *(Mesnevi 1, Mısra 22). [bağladı, -dı]*

bağlar-ı firdövs: *Firdevs cenneti bahçeleri.*

Cənnət-i əʻlādan artuq ẕövq var hər gūşədə
Bağlar-ı firdövs ḥūrī māh-sīmālar genə *(Gazel 217, Mısra 6). [bağlar-ı firdövs,]*

bağır: *Ciğer, göğüs; Yürek, kalp, gönül.*

Gözim peymānəsin doldurdı hər dəm **bağrımun** qanı
Nöçün kim ẖəlq sölərlər filānı mey-güsār olmuş *(Gazel 108, Mısra 3). [bağrımun, -ım, -uñ]*

bah-: *Bakmak, gözleri bir şey üzerine çevirmek.*

Ağzımdə söz deyüb danışan şəxṣi qanmadım
Kimdür **baẖan** bu dīde-i bünyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 12). [baẖan, -an]*

Ḥikmətullāhə nəẓər qıl məẓhər-i əsrārə **baẖ**
H̱ilʻət-i gülgūn geyüb aʻżāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 19). [baẖ,]*

ʻƏmmāmə vü ʻəbā ilə minbərdə vəʻẓə **baẖ**
Gəl ẖəlvət içrə gör nə ʻəlāmət ẓuhūrdur *(Gazel 74, Mısra 7). [baẖ,]*

Çoḫ baḫmə hāy-ı hūyunə ẓāhirdə zāhidün
Diqqətlə **baḫ** ki bāṭini əhl-i küfürdür *(Gazel 74, Mısra 6). [baḫ,]*

Baḫ o söz gör ki kimlərə yaraşur
Tā pərī yā peyəmbərə yaraşur *(Mesnevi 11, Mısra 77). [baḫ,]*

Çərḫün əlində ʻāciz ü bī-çārə olmuşam
Āḫır nəfəsdə **baḫ** nə güni qara olmuşam *(Muhammes 3, Mısra 22). [baḫ,]*

Żū`iyā aç gözlərün bir ṣəfḥə-i gülzārə **baḫ**
Āyə-i cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārə **baḫ** *(Murabba 1, Mısra 17). [baḫ,]*

Żū`iyā aç gözlərün bir ṣəfḥə-i gülzārə **baḫ**
Āyə-i cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārə **baḫ** *(Murabba 1, Mısra 18). [baḫ,]*

Baḫmə dünyā mālinə kəsb et ḥəyāt-ı cāvidān
Cəhl ü ʻürfāndur ḥəyāt-ı mövtün əṣli Żū`iyā *(Gazel 3, Mısra 13). [baḫmə, -mə]*

Hanı Sikəndər ü Cəm hanı dövlət-i Qārūn
Təṣəvvür eylə nədür **baḫ** bu şövkət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 10). [baḫ,]*

Kəsdirüb ẓülm ilə Yəḥyā başını zindānda
Qüdrət ü şövkəti bir **baḫ** ki Herodna nə verüb *(Gazel 20, Mısra 12). [baḫ,]*

Ənbiyāya ʻürəfā silkinə inṣāf ilə **baḫ**
Ẕillət ü ġüṣṣədən özgə sölə āyā nə verüb *(Gazel 20, Mısra 13). [baḫ,]*

Baḫıram dəhrdə hər yerdə ki var müfsid ü şər
Neʻmət ü dövlət-i dünyānı Ḫudā anə verüb *(Gazel 20, Mısra 5). [baḫıram, -ır, -am]*

Ey köñül ʻāriż-i dildārdə gīsūlarə **baḫ**
Ṣəfḥə-i gülşən-i firdövsdə hindūlarə **baḫ**

ʻĀşiq öldürməyə müjgānın edüb ḫəncər-i tīz
Qəṣd eyləyənə ol nərgis-i cādūlarə **baḫ**

Etdi ṣəyyād-gözi ṣayd dil-i ʻuşşāqı
Ḥəbbəẕā şīr-şikār eyləyən āhūlarə **baḫ**

Zāhidā bircə götür gūşə-i meḥrābdən əl
Elə bu māhə nəẓər ol ḫəm-i əbrūlarə **baḫ**

Dəm-bə-dəm Żū`ī-i nālānun içərlər qanını
Bir bu bī-rəḥm ü büt ü kāfir ü bəd-ḫūlarə **baḫ** *(Gazel 35, Mısra 10). [baḫ,]*
Fəḫr qılmə oḫı bir āyə-i muḫtāl-i fəḫūr
Sūrə-i Hūdə **baḫub** eylə bir ʻibrət zāhid *(Gazel 39, Mısra 6). [baḫub, -ub]*

Baḫandə nāz ilə çeşmün qılur ʻəcəb ġārət
Gələn zəmāndə qiyāmə qədün qiyāmət edər *(Gazel 60, Mısra 3). [baḫandə, -an, -də]*

Hər dəm baḫub cəmālıvə gər ağlasam nola
Ḫˇurşīdə **baḫsə** kimsə edər əşkbārlıq *(Gazel 111, Mısra 12). [baḫsə, -sə]*

Hər dəm **baḫub** cəmālıvə gər ağlasam nola
Ḫˇurşīdə baḫsə kimsə edər əşkbārlıq *(Gazel 111, Mısra 11). [baḫub, -ub]*

Ġeyẓ ilə baña qaş əgüb etmə belə **baḫmə**
Bu küştə-i hicrānıvə şəmşīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 7). [baḫmə, -mə]*

Baḫandə nāz ilə hər gūşədən o məst gözün
Qılur həzār köñül şīşəsin şikəst gözün *(Gazel 158, Mısra 1). [baḫandə, -an, -də]*

Məğrūr olmə ey dil-i dīvānə ʻibrət al
Bāḫ diqqət ilə bu fələkün bir mədārınə *(Gazel 207, Mısra 14). [bāḫ,]*

Gūşə-i çeşmün ilə zülfün edər sər-kūşī
Məstə **baḫ** necə tapub qəlbi qara yoldaşı *(Gazel 247, Mısra 8). [baḫ,]*

Dürüst **baḫson** əgər bilməz öz adın yazmaq
Bu qism ādəm-i mollādı nə dəlālət ilə *(Kaside 20, Mısra 33). [baḫson, -so, -n]*

Āh-ı fəğān ilə köñül darıḫub
Öz işimün āḫırınə bəd **baḫub** *(Mesnevi 4, Mısra 34). [baḫub, -ub]*

Şərḥ etməgə ḥālımə müvāfiq
Baḫ dərdimə nə məqāmə çatdım *(Mesnevi 7, Mısra 58). [baḫ,]*

Sən ki ādəmsən ḥəqiqiyyət-i əqvāl ilə
Māżī müstəqbələ **baḫ** diqqət-i əḥvāl ilə *(Mesnevi 9, Mısra 52). [baḫ,]*

ʻĀlimün ʻizzətinə **baḫ** ki nə ḫˇoş ʻāləmdür
Yāḫşı diqqət eləsön bāğ-ı cināndır məktəb *(Muhammes 5, Mısra 19). [baḫ,]*

Bir ẕərrə söz olmadı qəżādan məʻlūm
Çoḫ **baḫdım** əgər diqqət ilə təfsīrə *(Rübai 2, Mısra 4). [baḫdım, -dı, -m]*

ʻƏmmāməsinə **baḫmagilən** məs`ələ ṣorma
Mollā özi çoḫ ḫeyr edi yalnız nə qədər var *(Gazel 42, Mısra 13). [baḫmagilən, -ma, -gilən]*

Dostlar **baḫmun** namāz-ı bāṭilinə zāhidün
ʻEşqini inkār edüb kāfir demün īmānı var *(Gazel 54, Mısra 7). [baḫmun, -m, -un]*

Baḫun ol büt işinə rūyınə qoymuş zülfi
Kāfiri ḫāzən-i gəncīnə-i īmān etmiş *(Gazel 104, Mısra 3). [baḫun, -uñ]*

<u>**bah-:**</u> *Düşünmek, tefekkür etmek.*

Ağzıvı ġönçə bilüb ḫəlqə bəyān eylər idim
ʻƏqli yoḫluqdan **baḫ** gör nə gümān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 2). [baḫ,]*

<u>**bah:**</u> *Bak! anlamında ünlem.*

Meḫrāb qaşınə köñül aldanma əgmə baş
Baḫ görkəmində nərgis-i mərdüm firībi var *(Gazel 44, Mısra 8). [baḫ,]*

Fikr qıl ʻəqlivi yıq başuña ey bī-çārə
Sən özün günəhinə **baḫ** ki yazılub divārə *(Mesnevi 9, Mısra 58). [baḫ,]*

bah-: *Bakmak; Dikkat etmek, önemsemek.*

Baḫmayuban qışun souq qarinə *(Mesnevi 4, Mısra 68). [baḫmayuban, -ma, -y, -uban]*

Çoḫ **baḫmə** hāy-ı hūyunə ẓāhirdə zāhidün
Diqqətlə baḫ ki bāṭini əhl-i küfürdür *(Gazel 74, Mısra 5). [baḫmə, -mə]*

bah-: *Dinlemek, boyun eğmek.*

Baḫmamaq zāhid sözinə mey ayağın sāqīdən
Gülşən içrə gər ḫalāl ü gər ḫarām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 3). [baḫmamaq, -ma, -maq]*

bah gör: *Bak da gör, bekle de gör, bak ki!*

Sən yıqub ḫərc etmədün bir ḥəbbə Ḥəqqə cānuvə
ʻĀləm-i ʻuqbādə **baḫ gör** kim ʻuqūbət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 6). [baḫ gör,]*

Bəhār əyyāmıdur **baḫ gör** gülüstān içrə bülbüllər
Gəlübdür gül həvāsilə necə fəryād [u] əfğānə *(Kaside 22, Mısra 3). [baḫ gör,]*

Verdi cān Fərhād Şīrīnün vəfāsın görmədi
ʻƏqlə **baḫ gör** māh-rūlərdən vəfā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 10). [baḫ gör,]*

Bir ṭərəf şavt-ı bəlābil bir ṭərəf āvāz-ı tār
Ġülġül-i mīnā salur **baḫ gör** nə ġavġālar genə *(Gazel 217, Mısra 8). [baḫ gör,]*

Bah gör nə növʼ saldı qara günlərə köñül
Ḫāl-i siyāh u gīsū-yı ʻanbər-fəşān məni *(Gazel 227, Mısra 7). [bah gör,]*

Sən bu ticārətünlə sənə bilə təng olur
Baḫ gör n`olur bu Żū`ī-i nā-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 28). [baḫ gör nolur,]*

bahānə: *Bir şeyin asıl sebebi yerine ileri sürülen sözde sebep, gerçekle ilgisi olmayan sahte özür ve mâzeret.*

Edəndə məscidə dəʻvət bizi mü`əẕẕinlər
Su`ālı rəddinə yüz min **bahānəmiz** var idi *(Gazel 236, Mısra 4). [bahānəmiz, -miz]*

bəhār: *Kış ile yaz arasında 21 Mart'tan 22 Haziran'a kadar süren mevsim, ilkbahar.*

Nə qədri qışdı mülk-i Qübbədə ḫ˘oşdur mənə ammā
Bəhār olcaq düşər yādımə Şirvān yüz fəğānım var *(Kaside 7, Mısra 14). [bəhār,]*

Yalquz **bəhārdan** nə çıḫar sāğər olmasa
Sāğər içində bādə-i cān-pərvər olmasa *(Gazel 6, Mısra 1). [bəhārdan, -dan]*

Günüm gecə gözümə ḫār gülsitān sənsiz
Bəhārım ey gül-i növḫīz kədər ḫəzānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 8). [bəhārım, -ım]*

Keçən zəmāndə əgər var idi **bəhārdə** ẕövq
Olubdı mövsim-i qışdan betər bəhār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 5). [bəhārdə, -də]*

Nə ẕövqi Żū`ī pərtəv-i şəms ü **bəhārdan**
Ol şəḫs içün ki yanmaqə neftin çırāġ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 9). [bəhārdan, -dan]*

Bilməm nə növʻlən keçəcək bu **bəhārımız**
Nə nəqdimiz nə meykədədə ʻetibār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 5). [bəhārımız, -ımız, -]*

Dil oldı qönçə kimi ḫəsrətünlə qan sənsiz
Bəhārım ey gül-i növ-rəstə çün ḫarāb sənsiz *(Gazel 92, Mısra 2). [bəhārım, -ım]*

Getdi ol günlər ki zülf ü ʻāriżindən ol gülün
Sünbülüm müşküm gülüm bāğım **bəhārım** var idi *(Gazel 225, Mısra 6). [bəhārım, -ım]*

Lāləzār idi cəhān çeşmimə ruḫsārı ilə
Oldı pəjmürdə gülim bāğ u **bəhārım** getdi *(Gazel 248, Mısra 8). [bəhārım, -ım]*

Bəhār Olubdı cavānlıq düşüb genə yādə
Köñül dilər olə bəzmində sāğər-i bādə *(Kaside 18, Mısra 1). [bəhār,]*

Keçür **bəhār** ilə ʻömrim ʻəbəs̱ yerə bī-cā
Bu ḫāldə bizi qoyma İlāhī yet dādə *(Kaside 18, Mısra 13). [bəhār,]*

Şükr qıl Allāhə kim çıḫduq **bəhārə** saq əsən
Çünki cənnətdür qədəḥ-peymāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 15). [bəhārə, -ə]*

Bilməm nədəndi yoḫdı şəfā bu **bəhārdə**
Nə seyr-i gülşən ü gül ü nə lāləzārdə *(Kaside 19, Mısra 1). [bəhārdə, -də]*

Qalub hicrān zimistānında Żū`ī nālə qoy etsün
Sən etmə nālə ey bülbül sənün hər il **bəhārun** var *(Gazel 46, Mısra 10). [bəhārun, -uñ]*

Nə çārə ey dil-i dīvānə ṭāliʻ-i məḫluq
Biri **bəhāra** düşübdür biri şitādandur *(Gazel 83, Mısra 8). [bəhāra, -a]*

Əlbəttə her ḫəzān olanun bir **bəhārı** var
Ṣəbr eylə ey köñül ġəm-i dövrānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 11). [bəhārı, -ı]*

Keçən zəmāndə əgər var idi bəhārdə ẕövq
Olubdı mövsim-i qışdan betər **bəhār** ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 6). [bəhār,]*

Neylüm **bəhār** olubdı köñüldə fərāğ yoḫ
Gül-gəşt-i gülsitān təmāşā-yı bāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 1). [bəhār,]*

Anlar **bəhār** u lālə vü gül ẕövqini o kəs
Kim ḫāṭirində ẕərrə qədər dərd-i dāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 7). [bəhār,]*

Gər var **bəhār** līk büt-i gül-ʻiẕār yoḫ
Hicrān ġəmilə meyl-i gül-i lāləzār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 1). [bəhār,]*

Zəmistānı **bəhār** eylər nəşāṭ əsbābın āmādə
Kimün kim sīm ilə zər kīsəsində ləḥẓə peydādur *(Gazel 40, Mısra 11). [bəhār,]*

Nə sūd ondan **bəhār** oldı əlimdə sāğərim yoḫdur
Əgər gülşəndi bəzmim bir gül üzlü dil-bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 1). [bəhār,]*

Bəhār oldu nə sūd ondan ki bir dildārımız yoḫdur
Mey-i gül-nārımız nə dirhəm ü dīnārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 1). [bəhār,]*

Ruḫ u gīsū-yı dil-bər görməyən gün gün ḥesāb etmə
Qaqanqusiz gecə ḫ`urşīdsiz Żū`ī **bəhār** olmaz *(Gazel 99, Mısra 10). [bəhār,]*

Ḫəzān oldı nə sūd ondan cəhān tāzə **bəhār** olmuş
Bəhār-ı ömrim ey növ-gülbün-i bāğ-ı məlāḥət ḥeyf *(Gazel 102, Mısra 8). [bəhār,]*

Bəhār etmək səmən-bərlər vüṣālı ilə bāğ içrə
Ḫəzān-ı möḥnət-i hicrānı ḫāṭirdən uzaġ etmək *(Gazel 120, Mısra 11). [bəhār,]*

Çəküb hicrān ḫəzānın bülbül-i şeydā tək ey Żū`ī
Bəhār əyyāmı gül vəṣlinə ey bī-çārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 14). [bəhār,]*

Kīsə ḫālīdür **bəhār** əyyāmı artar möḥnətim

Mövc urar dəryā-yı dildə min təmənnālar genə *(Gazel 217, Mısra 11). [bəhār,]*

Bəhār əyyāmıdur baḫ gör gülüstān içrə bülbüllər
Gəlübdür gül həvāsilə necə fəryād [u] əfğānə *(Kaside 22, Mısra 3). [bəhār,]*

Tāzə ziynət verüb övżāʻ-ı gülüstānə **bəhār**
Fərş-i sündüs döşüyüb ṣəḥn-i dil-i cānə **bəhār** *(Mesnevi 15, Mısra 3). [bəhār,]*

Tāzə ziynət verüb övżāʻ-ı gülüstānə **bəhār**
Fərş-i sündüs döşüyüb ṣəḥn-i dil-i cānə **bəhār** *(Mesnevi 15, Mısra 4). [bəhār,]*

Meysiz **bəhār** u seyr ü ṣəfādan nə fā`idə
Bī-yār cām-ı rūḥ-fəzādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 1). [bəhār,]*

Yā Rəb gələn **bəhār** ṣəfā-yı vüṣāl ver
Çün yetmişük kərəvət-i hicr ilə bu ilə *(Gazel 214, Mısra 15). [bəhār,]*

Keçən **bəhār** kimi n`olə bu **bəhār** gələydi
O lālə-ruḫlə edək gəşt-i lāləzār gələydi *(Gazel 235, Mısra 1). [bəhār,]*

Keçən **bəhār** kimi n`olə bu **bəhār** gələydi
O lālə-ruḫlə edək gəşt-i lāləzār gələydi *(Gazel 235, Mısra 1). [bəhār,]*

Bəhār odur ki olub cīb ü cām mālāmāl
Bizimlə ṣöḥbətə ḥāl əhli hər nə var gələydi *(Gazel 235, Mısra 7). [bəhār,]*

Qışun uzun gecəsi getdi dāğlən Żū`ī
Bəhār ilə belə ol sərv-i gül-ʻiẕār gələydi *(Gazel 235, Mısra 10). [bəhār,]*

Fəṣl-i şitā otaqdə ṭənbūr u tār ilə
Olcaq **bəhār** mənzilimiz gülsitān idi *(Gazel 242, Mısra 6). [bəhār,]*

Żū`īnün qış sitəmündən qurıyub cān-ı təni
Kürk ilqā`sıyılə eylə gələr tāzə **bəhār** *(Kaside 6, Mısra 40). [bəhār,]*

<u>bəhār:</u> *Bahar tahallüslü Azerbaycanlı şair.*

Bəhār ilə Seyyid-i şīrīn kəlām
Tāzə verən gövhər-i nəẓmə niẓām *(Mesnevi 4, Mısra 11). [bəhār,]*

Żū`iyā görcək mənim bu ābdār əşʻārımı
Bīḫūd u Seyyid **Bəhār** bəḥr-i ʻürfān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 10). [bəhār,]*

Müṣāḥibimdi **Bəhār** ilə Seyyid ü Bīḫūd
Rumūz-i ʻeşqdə hər ləḥẓə bəḥs̱ edən günlər *(Gazel 67, Mısra 5). [bəhār,]*

<u>bəhār:</u> *Bahar mevsimi; İyi gün.*

Beş gün içində bər-həm olur gülşəni güli
Çoḫ görmişəm **bəhār** u ḫəzānın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 4). [bəhār,]*

<u>bəḥār-ı bəlāyə:</u> *Bahar belası. Bahardan kam alamadığını ima eder.*

Yoḫ Żū`ī tək **baḥār-ı bəlāyə** qərīq olan
Əfsūs o dəm ki çərḫ baña ḥamān qulām idi *(Muhammes 2, Mısra 27). [baḥār-ı bəlāyə, -y, -ə]*

<u>bəhār-ı ömr:</u> *Ömür baharı, gençlik.*

Ḫəzān oldı nə sūd ondan cəhān tāzə bəhār olmuş
Bəhār-ı ömrim ey növ-gülbün-i bāğ-ı məlāḥət ḥeyf *(Gazel 102, Mısra 7). [bəhār-ı ömrim,]*

<u>bəhārvəş-i firdövsdən:</u> *Firdevs cennetinin baharı gibi.*

Nə sūdı ādəmə belə **bəhārvəş-i firdövsdən**
Əgər kim kīsəsində sīm ilə zər nā-hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 9). [bəhārvəş-i firdövsdən, -dən]*

<u>bahış:</u> *Bakış, bakma işi.*

Ancaq o məhün zülfi nə īmān alur əldən
Āhū **baẖışı** qara gözi cān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 2). [baẖışı, -ı]*

Żū`ī nə eyləyübdi saña bilməzəm ki var
Hər **baẖışundə** qətlinə fərmān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 12). [baẖışundə, -un, -də]*

<u>bahışbəg:</u> *Özel isim.*

Baẖış bəg ol ki səẖāsı ‘əyāndı Qafqāzə
Bu müjdə ilə ümīdimdə üstvār oldım *(Kaside 12, Mısra 17). [baẖışbəg,]*

<u>bāhəm:</u> *Beraber, birlikte.*

Bəlā-yı hicr cəfā-yı rəqīb olmaydı
Şərāb u şāhid ü sāqī həmīşə **bāhəm** olaydı *(Gazel 244, Mısra 8). [bāhəm,]*

<u>bā‘is:</u> *Sebep olucu, olan, bâdî.*

Bəẖşiş ilən əhl-i dövlət şān u şövkət arturur
Yoẖdı bəẖşiş **bā‘i<u>s</u>** oldur şövkət-i şān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 12). [bā‘i<u>s</u>,]*

Nə güldə ṣəfā nə mey-i gül-gūndə ə<u>s</u>ər var
Bilməm nədi **bā‘i<u>s</u>** hamı əşyādə kədər var *(Gazel 42, Mısra 2). [bā‘i<u>s</u>,]*

Fəqīr ü əğniyā şāh u gədā olmaqə **bā‘i<u>s</u>** nə
Bilən yoẖdur bu əmri līk mundə sirr-i mübhəm var *(Gazel 70, Mısra 7). [bā‘i<u>s</u>,]*

Ḫəlq-i cəhān səẖānı səfīh e‘tibār edir
Bā‘i<u>s</u> budur bir əhl-i səẖāvət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 10). [bā‘i<u>s</u>,]*

Yā Rəb nədi **bā‘i<u>s</u>** belə dövrān dəgişübdür
Tə`<u>s</u>īr-i kəvākib məh-i tābān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 1). [bā‘i<u>s</u>,]*

Sənüñ nā-mehribān olmaqlıqun rāḥil ẖüṣūsundə
Nədür **bā‘i<u>s</u>** yazub bu şe‘ri qıldım imtiḥān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 22). [bā‘i<u>s</u>,]*

Bā‘i<u>s</u> budur ki hīç nə ‘ömrimdə bilmədim
Çoẖdur deyən ki mən bilürəm hər kənārdan *(Gazel 176, Mısra 19). [bā‘i<u>s</u>,]*

Ḫəzānun āfəti yetmək gülə odur **bā‘i<u>s</u>**
Ki ḥəddini tanımub etdi bəḥ<u>s</u> ‘izārun ilə *(Gazel 205, Mısra 5). [bā‘i<u>s</u>,]*

Bā‘i<u>s</u> odur olardan olur <u>z</u>ī-fünūnlar
Bizlərdə olmayur budı Vallāhi ‘illəti *(Kaside 2, Mısra 21). [bā‘i<u>s</u>,]*

Nədi **bā‘is** ki Ḫudāvənd ü kərīm ü ‘ādīl
Eləyüb ‘ārif-i dānānı əsīr-i nā-dān *(Kaside 14, Mısra 5). [bā‘is,]*

Dolubdı millətimiz ẓülmət-i cəhālətdən
Oyanmayur nədi **bā‘i<u>s</u>** bu ẖᵛāb-ı qəflətdən *(Kaside 15, Mısra 2). [bā‘i<u>s</u>,]*

Dün ‘əcz ilə soruşdım mən pīr-i ‘əqldən
Bā‘i<u>s</u> nədür bu ḥālə bu gün rūzgārdə *(Kaside 19, Mısra 14). [bā‘i<u>s</u>,]*

Bilməm nədi **bā‘i<u>s</u>** ey nīk ü nām
Kim bu işə verməyürsən əncām *(Mesnevi 8, Mısra 21). [bā‘i<u>s</u>,]*

Bəd-bəẖt ü nīk-baẖtlıqun **bā‘i<u>s</u>in** bilən
Çün yoẖdı lāf-ı ẕehn ü ẕəkādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 11). [bā‘i<u>s</u>in, -in]*

<u>bā‘is-i īcād-ı küll-i mā-sivā:</u> *Allah'ın zâtı dışındaki bütün varlıkların icat sebebi.*

Mümkināt īcād olub ‘ārif-i be-ḥəq olmaqə
Mə‘rifətdür **bā‘i<u>s</u>-i īcād-ı küll-i mā-sivā** *(Gazel 3, Mısra 10). [bā‘i<u>s</u>-i īcād-ı küll-i mā-sivā,]*

<u>bā‘is-i kövn ü məkān:</u> *Varlık aleminin sebebi.*

Səlīl bir əḥsən-i səbṭ-i peyəm-bər vāri<u>s</u>-i Əḥməd
Ki cədd-i pākıñı Ḥəq **bā‘i<u>s</u>-i kövn ü məkān** qılmış *(Kaside 11, Mısra 20). [bā‘i<u>s</u>-i kövn ü məkān,]*

<u>bākı:</u> *Bakü şehri.*

Gəh **Bākıdan** eylədim sifāriş Gəh Aqcaqabūldan nigāriş
Bir kimsədən olmadı ḥimāyət *(Mesnevi 7, Mısra 47). [bākıdan, -dan]*

<u>bāl:</u> *Kanat.*

Nə var künc-i qəfəsdə āb u dānəm əşkdən ġeyri
Nə şāẖ-i vüṣlətə uçmaq içün **bāl** u pərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 6). [bāl,]*

<u>bala:</u> *Evlat.*

İstəyürsən sölə tərsā **balası** nāz eləmə
Buraẖub məzhəbimi dīn-i Məsīḥāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 5). [balası, -sı]*

<u>Bāl-ı cibrīl:</u> *Cebrail`in kanadı.*

Zülf-i müşkīn dögi ruḫsārına həm-sāyə olan
Bāl-ı Cibrīldi ḫurşīd üzinə sāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 10). [Bāl-ı cibrīldi, -di]*

balıq: *Balık.*

Bilməm nöçün bu ḥīləni məḫlūq bilməyür
Kūr də bilir ki **balıqı** ʻāləmdə şūrdur *(Gazel 74, Mısra 12). [balıqı, -ı]*

baña elə gəlür kim: *Mənə elə gəlir ki: Bana göre, benim düşünceme göre.*

Nə fāʾidə elə gündən ki fövt olub Żūʾī
Baña gəlür elə kim gördügümdi röʾyādə *(Gazel 206, Mısra 14). [baña elə gəlür kim,]*

bang-ı ġurāb: *Karga sesi.*

Olmuş cəhālət ol qədər āfāqə mündəric
Qılmaz təməyyüz **bang-ı ġurābı** həzārdan *(Gazel 176, Mısra 6). [bang-ı ġurābı, -ı]*

bang-ı müʾəẕẕin: *Ezan okumakla görevli olanın sesi.*

Żūʾī tək **bang-ı müʾəẕẕindən** olub āsūdə
Nəğmə-ı tār u dəf ü bərbəṭ-i ḫoş-ḫˇānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 13). [bang-ı müʾəẕẕindən, -dən]*

Olubdı **bang-ı müʾəẕẕin** tərānəmiz imdi
Ḫˇoşā sürürım o çəng ü rübāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 13). [bang-ı müʾəẕẕin,]*

Olubdı **bang-ı müʾəẕẕin** tərānəmiz imdi
Ḫˇoşā sürürım o çəng ü rübāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 13). [bang-ı müʾəẕẕin,]*

bāng-ı nūş-ā-nūş: *Sürekli içme sesleri (ile dolu).*

Gülsitānlar içrə hər yan **bāng-ı nūş-ā-nūş** olub
ʻEyş edən ʻuşşāq içün bir qāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 11). [bāng-ı nūş-ā-nūş,]*

bā-pāy: *Ayakla.*

Açub riżvān behişt-i ʻədn **bā-pāy** ṣəḥn-i gülzārə
Ki təcrī təhtihəʾl-ənhār u cənnət āşkār olmuş *(Gazel 101, Mısra 5). [bā-pāy,]*

baq: *Bak, gör!.*

Eləyürsən hamunun ḥālınə lüṭf ilə nəẓər
Bir mənim də dəḫi bu ʻərżimə **baq** istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 6). [baq,]*

bāqī: *Ebedî, ölümsüz, kalımlı.*

Firdövs ümīdinə köñül aldanmə vāʻiẓə
Firdövs vəṣl-i yārdı **bāqī** fəsānədür *(Gazel 89, Mısra 8). [bāqī,]*

Ḫudāvənd eyləsün əḥbābıvə lüṭfün ziyād ʻömrün
Nə qədri dövr edər əflāk **bāqīdür** cəhān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 24). [bāqīdür, -dür]*

Dövlət-i dünyānı cəmʻ etdün deyək āḫır nədür
Hanı İskəndər cəhāndə **bāqī** ʻizzət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 4). [bāqī,]*

Eləsün **bāqī** Ḫudā şövkət-i şān ilə səni
Çünki səndən hamuyə şövkət ilə şān oldı *(Kaside 17, Mısra 27). [bāqī,]*

Mədḥ u ẕəm **bāqīdür** qiyāmətəcən
Çünki məʻlūmdur dəfātirdən *(Mesnevi 2, Mısra 27). [bāqīdür, -dür]*

Şāʻirə ḥörmət olunur hər zəmān
Şeʻr ilə **bāqī** qala yaḫşı yaman *(Mesnevi 5, Mısra 94). [bāqī,]*

Sölə hanı Ḥātəmün vücūdı
Bāqīdi vəlīk adı cūdı *(Mesnevi 8, Mısra 64). [bāqīdi, -di]*

bār: *Yemiş, meyve, mahsul, ber.*

Bəʻżə verübdi ʻəql ziyādə nə sīm ü zər
ʻƏqlilə ḫˇoşdı olmasə gər bərg ü **bār** ilə *(Kaside 21, Mısra 40). [bār,]*

Qurudı nəḫl-i ṣəfā ṣarṣar-ı ḥəvādiṡ ilə
Töküldi gör nə ṣifət bərg ü **bārım** āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 8). [bārım, -ım]*

Dəhr bāğındə qurı nəḫlə dönübdür cismim
Köñlümün meyvəsi çün bərg ilə bārım getdi *(Gazel 248, Mısra 12). [bārım, -ım]*

bār: *Yük, ağırlık.*

Ey dil nəẓārə eylə cəhān kār u **bārınə**
Aldanmə gülşən ü gülünə növ-bəhārınə *(Gazel 207, Mısra 1). [bārınə, -i, -n, -ə]*

bārbəd: *Hüsrev Perviz döneminde yaşamış ünlü hanende.*

Gülüstān içrə olmuş hər gül-i növḫīz bir Ḫosrov
ʻAnādil **Bārbəd** bu bəzmə bülbüllər Nəkīsādur *(Gazel 40, Mısra 4). [bārbəd,]*

ʻAnādil ẓāhir etmiş ḥəlqə āhəng-i Nəkīsānı
Həzārān ləḥn kūya **Bārbəddən** yādgār olmuş *(Gazel 101, Mısra 4). [bārbəddən, -dən]*

bārbəd-i āhəng: *Bārbədʾin ezgisi.*

Müğənniyān ẖ̆oş āvāz **Bārbəd-i āhəng**
Dolubdı nəğmə-i şīrīnī ilə mülk-i cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 23). [bārbəd-i āhəng,]*

barbət: *Uda benzer eski çalgı aleti.*

Sāqī-i gül-çöhrə gətür cām-ı mey
Barbət [u] mizmār u dəf [u] rūd u ney *(Mesnevi 5, Mısra 2). [barbət,]*

bārgāh: *Girmek için izin alınması gereken yer, izinle girilebilecek makam, huzur; Sultan çadırı veya sarayı, yüksek divan.*

Sər-i kūyundan etmə Żū`īni məḥrūm ey bī-mehr
Süleymān **bārgāhındə** gərəkdür çünki mūr olsun *(Gazel 150, Mısra 12). [bārgāhındə, -ı, -n, -də]*

Bārgāh-ı ʻizzət: *İtibar makamı.*

Bārgāh-ı ʻizzətə feyz-i təqərrüb tapdılar
Mā-sivādan nūr-ı ʻürfān ilə fövc-i ənbiyā *(Gazel 3, Mısra 11). [Bārgāh-ı ʻizzətə, -ə]*

bārgāh-ı süleymānə: *Hz. Süleymān`ın huzuru.*

Bir mūr-ı bī-nəvā təki sər-gəştə dövr edüb
Āẖırdə **bārgāh-ı Süleymānə** gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 4). [bārgāh-ı süleymānə, -ə]*

bārī: *Bari, hīç olmazsa.*

Rəmīdə etdün əgərçi ẖəṭā ilə məndən
Rəqībə **bārī** ol āhūnı etmə rām fələk *(Gazel 118, Mısra 8). [bārı,]*

Şām-ı hicrün rūz-ı vəṣlə oldı təbdīl ey köñül
Gördüyüncə **bārī** ol mehr-i cəhān-ārā yüzin *(Gazel 148, Mısra 10). [bārī,]*

Bārī o gəlmədisə ġəmim dəfʻ etməgə
Sən nīşə ey nəşāṭım olan bādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 5). [bārī,]*

Nədi dünyā özi bir fikr elə ey məst-i ġürūr
Bārī ʻibrət elə bir Ādəm ilə Ḥəvvādən *(Gazel 173, Mısra 4). [bārī,]*

Dīvānə olmaduqsə də bir məst olaq **bārī**
Tā kim muʻāf olaq bu günāh u s̱əvābdan *(Gazel 178, Mısra 5). [bārī,]*

Bu qədri cürm ilə zāhid behiştə göz tikmə
Utangilən **bārī** ey bī-ḥəyā günāhundan *(Gazel 185, Mısra 8). [bārı,]*

Əgərçi olmasa də nəqd-i cānımız məqbūl
Yanındə ẕərrə qədər **bārī** eʻtibārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 6). [bārı,]*

On bir ay ʻişrət ü ʻeyş ilə keçür ovqātun
Bārī bir ay keçən əḥvālə sitiğfār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 10). [bārı,]*

Lüṭf eylə bu ẖəlqi qıl kənārə
Sən **bārī** bu dərdə eylə çārə *(Mesnevi 8, Mısra 48). [bārı,]*

Şām-ı hicrün rūz-ı vəṣlə oldı təbdīl ey köñül
Gördüyüncə **bārī** ol mehr-i cəhān ārā yüzin *(Gazel 170, Mısra 10). [bārī,]*

Hər nə olsun gedəcəksən bu fənā dünyādən
Bārī bir ʻişrət elə çəkmə ġəm-i bī-cādən *(Mesnevi 15, Mısra 22). [bārı,]*

bārī: *"Her şeyi takdir ettiği şekle uygun olarak yaratıp varlığa çıkaran, yaratan" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır.*

Nə qədər var cəẖān içrə şühūr u aʻvām
Dövlət u ʻömrüvi əfzūn eləsün **bārī** Ḫudā *(Kaside 13, Mısra 35). [bārī,]*

Bizdən saña nə fā`idə var **bārī** Ḫudāyā
Sən bizlərə yüz lütf-i kərāmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 27). [bārī,]*

Bārī Ḫudā ʻömri ilə dövlətin
Arturgilən gün-bə-gündən şövkətin *(Mesnevi 5, Mısra 101). [bār-ı ḫudā,]*

Gün-bə-gündən eləsün **bārī Ḫudā** ʻömrin uzun
Kərəmindən eləyüb cümlə fəqīri məmnūn *(Mesnevi 6, Mısra 31). [bār-ı ḫudā,]*

Żū`iyā ṣəbr qıl āẖırdə verir **bārī Ḫudā**
Bu cəhāndə nə ki əʻmāl ilə pərgārı olub *(Gazel 32, Mısra 13). [bār-ı ḫudā,]*

Dağ yerində gəldi souq çatdı qış
Bārī Ḫudāyā necə olur bu iş *(Mesnevi 4, Mısra 35). [bār-ı ḫudāyā,]*

bār-ı cəfā: *Sıkıntı yükü, ağırlığı.*

Rāh-ı ṭələbdə **bār-ı cəfāyə** təḥəmmül et
Rāḥət olur mı dəhrdə tā zəḥmət olmamış *(Gazel 105, Mısra 5). [bār-ı cəfāyə, -y, -ə]*

bār-ı ẖər: *Merkep yükü, ağırlığı.*

Çəkər **bār-ı ẖər** ẖeyr edər ẖəlq içün
O ẖər mərdüm-i āzār bəddəndi ẖūb *(Rübai 1, Mısra 3). [bār-ı ẖər,]*

bār-ı nəẖvət: *Tekebbür, kibir yükü/ağırlığı.*

Cān fədādır olə hər buqʻədə ḥāl əhli əgər
Qīl ü qāl əhlinə lāzım açə **bār-ı nəẖvət** *(Kaside 5, Mısra 48). [bār-ı nəẖvət,]*

bārgəh: *Girmek için izin alınması gereken yer, izinle girilebilecek makam, huzur.*

Sərīr-i fəqr ü qənā'ətdə pādşāh ol kim
O **bārgəhdə** Süleymān mūrdən kəmdür *(Gazel 73, Mısra 10). [bārgəhdə, -də]*

bār`ilāh: *Varlıklara biçim verip şekillendiren, onları mükemmel bir şekilde yaratan ve her türlü kusur ve eksiklikten uzak ve yüce olan Allah.*

Əzəl gün **bār`ilāha** məndən āyā nə ḫəṭā çıḫdı
Ki bu dünyādə belə kevkəb-i bəḫtim qara çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 1). [bār`ilāha, -a]*

bār`İlāhī: *Varlıklara biçim verip şekillendiren, onları mükemmel bir şekilde yaratan ve her türlü kusur ve eksiklikten uzak ve yüce olan Allah.*

Yār kūyundan o kəs kim edüb āvārə məni
**Bār`İlāhī** görim olsun belə mən tək nālān *(Gazel 224, Mısra 7). [bār`ilāhī,]*

Kim vüṣāl-i yārdən ḫ˘oş rūzgārım var idi
**Bar`İlāhī** bir də mən görrəm olə ol günləri *(Gazel 225, Mısra 11). [bar`ilāhī,]*

Bār`İlāhī özün 'əlāc elə
Qoymə İslāmı tərk olə belə *(Mesnevi 11, Mısra 97). [bār`ilāhi,]*

baş: *İnsan ve hayvanların en yukarı kısmı, göz, kulak, ağız, burun gibi organların bulunduğu kısım.*

Qoyubdı **başıña** lüṭf ilə tāc kərrəmnā
Vücūdun eyləmə ḥeyvān belə şərārətdən *(Kaside 15, Mısra 13). [başıña, -ı, -ñ, -a]*

Bu zəmān əhlidi kim anlamayub nīk [ü] bədi
Deyər 'ālim onə kim **başınə** bir ağ dolədi *(Mesnevi 9, Mısra 36). [başınə, -i, -n, -ə]*

Şūr-ı cünūn-ı 'eşq haçan **başdə** cūş edər
Cām-ı şərābdan ləb-i `āşiqə tər olmasa *(Gazel 6, Mısra 5). [başdə, -də]*

Tərtīb-i bəzmə kīsəmizün yoḫdı ṭāqəti
Nə **başdə** 'eşq-i yār nə əldə ayaġ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 4). [başdə, -də]*

Məḥəbbət bādəsindən Żū`ī tək **başdə** ḫumārım var
Ayağun ṣədqəsi başım əlim dut sāqiyā mey ver *(Gazel 45, Mısra 10). [başdə, -də]*

Sevdā-yı sər-i zülfüña **başın** verən 'āşiq
Cāndan keçib ol dəhrdə bīş ü kəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 5). [başın, -ı, -n]*

Əlündən alcaqın ey sāqī **başdə** şūr artdı
Nə var idi sənə qurbān sənün ayāğundə *(Gazel 196, Mısra 5). [başdə, -də]*

Göz 'āriżində ləb ləbi üstündə **başdə** şūr
Dil şād-kām u əldə mey-i ḫ˘oş-güvār idi *(Gazel 222, Mısra 11). [başdə, -də]*

Yəqīn ki kāfir olur qoysə **başə** şapqani
Deyür danışməgilən Rusī rūzə bāṭil olur *(Kaside 23, Mısra 64). [başə, -ə]*

Ey ḫ˘oş ol vəqt ki mən sākin-i mey-ḫānə idim
Başdə mey nəş`əsi həm məşrəb-i cānānə idim *(Mesnevi 1, Mısra 14). [başdə, -də]*

Dün gecə əndūh-ı ġəm u ġüşşədən
Danışurdum **başə** gələn qiṣṣədən *(Mesnevi 4, Mısra 32). [başə, -ə]*

Başdə əsər-i şərāb-ı gül-nār
Nə olsə köñüldə eylər iẓhār *(Mesnevi 7, Mısra 7). [başdə, -də]*

Tā ki düşə **başımə** şūr u nəvā
Şərḥ elim hər nə ki var mā-cərā *(Mesnevi 10, Mısra 13). [başımə, -im, -ə]*

Kəsdirüb ẓülm ilə Yəḥyā **başını** zindānda
Qüdrət ü şövkəti bir baḫ ki Herodna nə verüb *(Gazel 20, Mısra 11). [başını, -ı, -n, -ı]*

Gör nəfs içün 'ibādətini zāhidün haçan
Başın əgərdi səcdəyə gər cənnət olmamış *(Gazel 105, Mısra 10). [başın, -ı, -n]*

Hər gecə yanur şəm' kimi hicrdə Żū`ī
Tā ki salə bir gün **başınə** sāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 10). [başınə, -ı, -n, -ə]*

Kāş 'āşiq saña olmaydım əzəldən ey māh
Salmayaydım **başımı** muncə ġəm-i ġovqāyə *(Gazel 209, Mısra 12). [başımı, -ım, -ı]*

Görməgə cām-ı ləb ü āyīnə-i rüḫsārını
Qalḫızub **baş** qəbrdən Cəmşīd ü İskəndər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 8). [baş,]*

Ḫumārə dəgməyür sāqī şəfāsı verdigün cāmun
Əlim dut ol ayaġ ilə ki **başındə** ḫumār olmaz *(Gazel 99, Mısra 4). [başındə, -ı, -n, -də]*

Ələ almaq ayağımı o yerdə bir pərī-rūlə
Verüb **baş** başə Żū`ī tək iki **baş** dörd ayaġ etmək *(Gazel 120, Mısra 14). [baş,]*

Çün **baş** olur o yüzü qaradan ḫəṭā genə
Başın kəsüb ayağə sal ol zülf-i pür-ḫəmi *(Gazel 202, Mısra 8). [baş,]*

Əczā-yı ḫāk cümlə şəhənşəh vücūdıdur
Ol **baş** qarışmış imdi bu başmaq ġubārınə *(Gazel 207, Mısra 8). [baş,]*

Başda var şūr əgər əldə ayaġ olmasə də
Ḫ˘oş keçir yār ilə bəzm içrə çırāġ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 1). [başda, -da]*

Çərḫ oḫşatmaq içün qaşınə bir yengi hilāl
Çəkdi nāqişdi təmām olmadı hər āy **başı** *(Gazel 247, Mısra 6). [başı, -ı]*

Usan ʻəql-i maʻāşdan dünyā içün təlāşdan
Keçüb cān ilə **başdan** meydānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 12). [başdan, -dan]*

Mümkün olduqcə fərāhim elə əsbāb-ı sürūr
Mey ayāğın ələ al tā gətürə **başıña** şūr *(Mesnevi 15, Mısra 16). [başıña, -ı, -n, -a]*

Əlimdə sāğər-i bādə **başımdə** nəşə`-i cām
Gözimdə ʻāriż-i cānānə olduğım günlər *(Gazel 66, Mısra 7). [başımdə, -ım, -də]*

Ḫ̮oş ol ki var idi **başımdə** nəş`ə-i bādə
Gözimdə ʻāriż-i gül-gūn-ı dil-bər-i sādə *(Gazel 206, Mısra 1). [başımdə, -ım, -də]*

Çün baş olur o yüzü qaradan ḫəṭā genə
Başın kəsüb ayağə sal ol zülf-i pür-ḫəmi *(Gazel 202, Mısra 7). [başın,]*

baş: *Akıl, fikir, şuur, zihin.*

Ḫ̮oş ol zəmān ki ʻişrət ü ʻeyşim təmām idi
Baş şūr-ı ʻeşq gözdə o māh əldə cām idi *(Muhammes 2, Mısra 2). [baş,]*

Növ-bəhār oldı çəmən-pūş oldı şəḥrālar genə

Səbzələr tək qaynaşur **başlardə** sevdālar genə *(Gazel 217, Mısra 2). [başlardə, -lar, -də]*

bas-: *Kaplamak, yayılmak.*

Ḫəṭ-i zülfi içindən gəldi **basdı** ləʻl-i cānānı
Nə san kim ẓülmət içrə Ḫiżr tapdı āb-ı ḥeyvānı *(Gazel 252, Mısra 1). [basdı, -dı]*

Məgər genə səni bir müşk-būy āhūnuñ
Qara gözi həvəsilə **basubdı** jəng ü ẓalām *(Gazel 129, Mısra 18). [basubdı, -ub, -di]*

bas-: *Basmak, adım atmak.*

Bu ḫəṭṭ ü zülf ü qəddinlə gülüstānə qədəm **bas** bir
Bənəfşə sünbüli pəjmürdə sərvi sər-mişār eylə *(Gazel 199, Mısra 3). [bas,]*

Ölsəm ġəmilə kūy-ı nigārımdə dəfn edün
Şāyəd o kūy iti **basə** bir gün məzārımı *(Gazel 228, Mısra 12). [basə, -ə]*

baş açuq: *Başı açık.*

Ayaġ yalın **baş açuq** mündəris məkānlardə
Olur mı ḥāşil öyrədə fünūn ḥikmətdən *(Kaside 15, Mısra 67). [baş açuq,]*

baş başə verüb: *Bir araya gelmek.*

Ələ almaq ayağımı o yerdə bir pərī-rūlə
Verüb baş başə Żū`ī tək iki baş dörd ayaġ etmək *(Gazel 120, Mısra 14). [baş başə verüb, -üb]*

baş daşə urmaq: *Pişman olmak.*

Görüb yüz dāğ bir Ḫ̮urşīd içün min daşə baş urmaq
Olub rəngīn cigər qan ilə bir ləʻl-i ḫ̮oş-āb olmaq *(Gazel 115, Mısra 7). [baş daşə urmaq,]*

baş üstə: *Bir isteğe, buyruğa boyun eğmek, kabul etmek, razı gelmek.*

Baş üstə deyüb ayağə durdum
Ol Kə`bə-i məqşədə yüz urdum *(Mesnevi 7, Mısra 39). [baş üstə,]*

baş əgmə: *Baş eğmek, önünde eğilmek; Teslim olmak, yenilmek.*

Meḥrāb qaşınə köñül aldanma əgmə baş
Baḫ görkəmində nərgis-i mərdüm firībi var *(Gazel 44, Mısra 7). [baş əgmə, -mə]*

başdan başə: *Başından sonuna kadar, her yeri.*

Şəḥrā-yı ġəm ü möḥnəti **başdan başə** gəzsön
Bir mən kimi möḥnət-zədə āvārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 9). [başdan başə,]*

başdan gedəcək: *Aklı başından gitmek.*

Bī-nəvā görəcəyin ʻəmmāməni **başdan gedəcək**
Nə desə şāḥib-i ʻəmmāmə bu təşdīq edəcək *(Mesnevi 9, Mısra 37). [başdan gedəcək, -əcək]*

başım ayaqun şədqəsi: *Başının gözünün sadakası, başa gelecek bir belayı savmak veya önlemek için yapılan bağış, özveri; Aşığın başı sevgilinin, sakinin başının gözünün (ayağının) sadakası olsun anlamında.*

Onun yanındə oldım ʻāqibət bīgānədən kəmtər
Ayaqun şədqəsi başım ayağə dur şitāb eylə *(Gazel 151, Mısra 5). [başım ayaqun şədqəsi,]*

başım əlim dut: *Yardım et.*

Məḥəbbət bādəsindən Żū`ī tək başdə ḫumārım var
Ayağun şədqəsi **başım əlim dut** sāqiyā mey ver *(Gazel 45, Mısra 9). [başım əlim dut, -im]*

başıma kül töküm: *Eskiden kendi ve yā başkasının haline, mutsuzluğuna yanarak başlarına kül (ve yā torpak) dökerlerdi.*

Nə **kül töküm başıma** Żū`ī yādə düşdükdə
O gül əlilə ayağımə mey tökən günlər *(Gazel 67, Mısra 11). [başıma kül töküm, -üm]*

__**başımdan çıḫmış:**__ *Unutmak.*

Qutarub ʻömr-i həvā **çıḫmış** idi **başımdan**
Gətürdi tāzə məni ʻeşqivə qəżā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 17). [başımdan çıḫmış, -mış]*

__**başımdan eylədim:**__ *Savuşturmak, savmak, başından atmak, uzaklaştırmak, göndermek.*

Yorulmiş yabını sattım **başımdan eylədim** ammā
Qalubdur üç taqar arpam dəḫi bir dam samanım var *(Kaside 7, Mısra 23). [başımdan eylədim, -di, -m]*

__**başımdan tütün çıḫar:**__ *Sinirlenmek, hiddetlenmek.*

Bu ḥālı fikr edəndə **başımdan tütün çıḫar**
Pūsīdə pūstə salur āhim odı şərār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 11). [başımdan tütün çıḫar, -ar]*

__**başımə bəlā gətürdi:**__ *Başına bela getirmek, başını derde sokmak.*

Görüb cəmālıvı ʻeşqün köñüldə dutdı qərār
Gətürdi hicr-i ruḫun **başımə bəlā** kāẓım *(Gazel 137, Mısra 22). [başımə bəlā gətürdi, -di]*

__**başımə sal:**__ *Aklına getirmek, aklını (coşkuyla) doldurmak.*

Gözlərün ṣədqəsi cān sāqī ayağun ələ al
Dön pey-ā-pey genə bir şūr-ı cünun **başımə sal** *(Mesnevi 1, Mısra 8). [başımə sal,]*

__**başıña dönmək dolanmaq:**__ *Sevilen kişilere söylenen ve varsa onun herhangi kötülüğünü, hastalığını vb. almak isteğini dile getiren deyim.*

Be-ġeyr-əz **başıña dönmək dolanmaq**
Nə gördün kəsdün ülfət məndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 3). [başıña dönmək dolanmaq,]*

__**başıña dön-:**__ *Başına dönmek, kendini feda etmek.*

Cām-ı sərşārı **dönəm başıña** sāqī mənə ver
Məndən özgə nə rəvādur bu ayağə dəgə əl *(Gazel 126, Mısra 5). [başıña dönəm, -əm]*

__**başınə dolan-:**__ *Okşama, gönül alma, iltifat etme; Kendini kurban etme.*

Geh **dolanub başınə** ol kākül-i müşkīni tək
Gāh qurb-ı vəṣldə būs u kənārım var idi *(Gazel 225, Mısra 3). [başınə dolanub, -ub]*

__**başla-:**__ *Girişmek.*

Etməmiş hīç uṣūl-i dīni ḥəll
Başlayublar furūʻd-dīndə cədəl *(Mesnevi 11, Mısra 46). [başlayublar, -y, -ub, -lar]*

__**başmaq:**__ *Ayakkabı.*

Əczā-yı ḫāk cümlə şəhənşəh vücūdıdur
Ol baş qarışmış imdi bu **başmaq** ġubārınə *(Gazel 207, Mısra 8). [başmaq,]*

__**başqa:**__ *Bilinenden gayrı, diğer, sâir, başka.*

Nə şey`də var cəhāndə ʻişrət ey dil cāmdan **başqa**
Təmām əşyādə var ġəm bir mey-i gül-fāmdan **başqa**

Sənünçün dānədür dünyādəki ləẕẕətlər ey ġāfil
Dürüst etsön nəẓər żımnində yoḫdur dāmdan **başqa**

Cəhāndə sīm ü zər cəmʻ eyləyüb ʻömrün tələf qılmə
Nə ẕövqi sīmün ey dil yār-ı sīm-əndāmdan **başqa**

Ḫ˘oş ol kəs ḥālınə kim ḫeyrdə ḫərc eyləyüb getdi
Cəhāndə qoymadı Nūşīrəvān tək nāmdan **başqa**

Cəhānı hər ṭərəfdən diqqət ilə gəzdim aḫtardum
Tapulmaz Zū`ī bir kəs ʻām-ı kə`l-ʻāmdan **başqa** *(Gazel 8, Mısra 1-10). [başqa,]*
ʻĀmilān-i pādşāh-ı ḫittə-i ərż u səmā
Məʻrifətdən **başqə** qılmaz bir mətāʻə eʻtinā *(Gazel 3, Mısra 8). [başqə,]*

__**başun çün:**__ *Sevilen birinin başına edilen yemin ifadesi, ant veya yalvarma sözü.*

Əsīr-i ġürbətüz biz səndən özgə āşinmız yoḫ
Ayağun kəsmə **başunçün** bizim möḫnət-sərālardan *(Tahmis 1, Mısra 10). [başun çün,]*

Olub sər-məst tā əfsānəmi təqdīm edim bir bir
Tərəḥḥum eylə **başunçün** ki dərd-i bī-kərānım var *(Kaside 7, Mısra 6). [başunçün,]*

__**başə çıḫ-:**__ *Sona ermek, bitmek.*

Ləb-i dildār tək var bādə-i gül-gündə gər nəş`ə
Nə sūd ondan ki tīz **başə çıḫar** qalmaz müdām olmaz *(Gazel 93, Mısra 8). [başə çıḫar, -ar]*

__**başə çək-:**__ *Bir yuduma hepsini içmek, hızlıca içmek (sıvı).*

Ġəm-i hicr-i ləb-i dildārə nāfiʻ bādədür Żū`ī
Ayağın sāqīnün öp bī-təvəqquf **başə** ṣəhbā **çək** *(Gazel 116, Mısra 12). [başə çək,]*

__**başə sāyə saldı:**__ *Yardım etmek.*

Çıẖmış idi möḥnət-i fəṣl-i şitā əndāzədən
Şükrlər kim **saldı başə sāyə** Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 8). [başə sāyə saldı, -dı]*

bat-: *Gark olmak, gömülmek, batmak.*

Eylərlər idi cümlə ʻulūm əhlinə ḥörmət
Cövr etdi ʻəṭā **batdı** səẖāvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 10). [batdı, -dı]*

Olsun nəṣībi dostuvun şīr ü şəhd ü nūş
Batsun gözinə düşmənivün tīr ü nīş ü ẖār *(Kaside 9, Mısra 36). [batsun, -sun]*

Batdı yüz min ẖār-ı möhnət-i nāẖun ümmīdimə
Gərçi yüz min cövr çəkdim ol gül-i gülzār içün *(Gazel 153, Mısra 5). [batdı, -dı]*

bāṭil: *Hak ve hakikat olmayan şey, boş şey, esassız, doğru ve sahih olmayan, gerçekle ilgisi bulunmayan (şey).*

Yəqīn ki kāfir olur qoysə başə şapqani
Deyür danışməgilən Rusī rūzə **bāṭil** olur *(Kaside 23, Mısra 63). [bāṭil,]*

İnanmayandə nöçün **bāṭil** oldı çīn bilürəm
Təmām evāmir-i şərʻ-i şərīf-i beyżānı *(Kaside 23, Mısra 79). [bāṭil,]*

Var imiş yüz bu növʻ ādəmlər
Ki özindən səvānı **bāṭil** elər *(Mesnevi 11, Mısra 52). [bāṭil,]*

Onda **bāṭildi** cümlə əʻmālun
Cümlə ṣavm ṣalavāt u əfʻālun *(Mesnevi 11, Mısra 55). [bāṭildi, -di]*

bāṭin: *İç yüz, dâhil, derûn, zamir.*

Ẓāhirdə nāmədür vəlī **bāṭin** məşāmımə
Şan ṭəblə ṭəblə müşkdi Tātārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 7). [bāṭin,]*

Ẓāhirdə nāmədür vəlī **bāṭin** Żū`iyə
Bir nāfə-i müşk-i nābdı Tātārdan gəlüb *(Gazel 27, Mısra 13). [bāṭin,]*

Ẓāhirdü lānə muṣḥaf-ı ruẖsārə zülfi līk
Bāṭin o qarə ṭürrələrün yüz ṣəlībi var *(Gazel 44, Mısra 10). [bāṭin,]*

Çoẖ baẖmə hāy-ı hūyunə ẓāhirdə zāhidün
Diqqətlə baẖ ki **bāṭini** əhl-i küfürdür *(Gazel 74, Mısra 6). [bāṭini, -i]*

Əgərçi sūrə-i və`ş-şəms ü və`ż-żuḥā oẖunur
Vəlīk **bāṭini** ruẖsārıña kināyəti var *(Gazel 78, Mısra 8). [bāṭini, -i]*

Vəlīk **bāṭini** bi`llāh kināyətündi sənün
Əgərçi ẓāhiri və`ş-şəms və`ḍ-ḍuḥā oẖunur *(Gazel 174, Mısra 8). [bāṭini, -i]*

Gər var isə gözi vəlī əʻmādı **bāṭini**
Bir fərq verməyür gül-i ḥəmrāyə ẖārdan *(Gazel 176, Mısra 7). [bāṭini, -i]*

Ölüdür **bāṭini** ẓāhirdə əgər əḥyādur
Bədən-i mürdə içün rūḥ-i rəvāndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 9). [bāṭini, -i]*

Ṣəd-ḥeyf Żū`ī yoẖdı bu təzvīri anlayan
Ẓāhirdə var gözi vəlī **bāṭində** kūrdur *(Gazel 74, Mısra 14). [bāṭində, -də]*

Ẓāhirdə Mürtəżā deyülür ism-i pākūvə
Bāṭində nəfs-i nāṭiqə-i Muṣṭafā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 14). [bāṭində, -də]*

Ṣūrətdə bənī növʻ-i bəşər çoẖ görnür
Bāṭində vəlī dil anlayan ādəm yoẖ *(Rübai 5, Mısra 4). [bāṭində, -də]*

bāvər: *İnanmak, doğru bulmak.*

Köñlümi qan eləyüb mihr-i ruẖı ey nāṣeḥ
Etməsön **bāvər** əgər ləʻl ü ləb-i tərdən sor *(Gazel 63, Mısra 6). [bāvər,]*

Yüz āyəni təfsīr edəsən gūşunə almaz
Yoẖ **bāvər** edən ḥörmət-i Qur`ān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 10). [bāvər,]*

Bī-dəlīl etməsün sözim **bāvər**
Hamı əʻmāl-i ḥeyrün oldı hədər *(Mesnevi 11, Mısra 57). [bāvər,]*

Gər mənə **bāvər** etməsön əṣlən
ʻƏməlündür həbā` mənṯūrən *(Mesnevi 11, Mısra 65). [bāvər,]*

bāvər etməm: *İnanmak, doğru bulmak.*

Bāvər etməm sənə həmtā olə dünyādə bu gün
Enə gökdən yerə bir vəchdə yüz min āyə *(Gazel 209, Mısra 3). [bāvər etməm, -m, -əm]*

bāzār: *Çarşı, pazar.*

Məlāḥət Miṣrdə **bāzār** qurmuş Yūsif-i sānı
Züleyẖāvəş bu gün ʻeşq ilə bu bāzārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 5). [bāzār,]*

Hər səḥər kim ey pərī rū ʻərż-i ruẖsār eylədün
Kūçə vü **bāzārı** rəşk-i bāğ u gülzār eylədün *(Gazel 181, Mısra 2). [bāzārı, -ı]*

Mətāʻ-ı ʻeyş ü ʻişrət çoẖdı dünyānun dükānında
Bizim nə nəqdimiz var ondə nə **bāzārımız** yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 4). [bāzārımız, -ımız]*

Cəmʻ oldı müştərī dutubən əldə nəqd-i cān
N`oldı ki Yūsifim belə **bāzārə** gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 8). [bāzārə, -ə]*

Gəlmişəm tīz Dəvəçi **bāzārınə**
Beş gün olub [ki] və'dən dəẖi ötüb *(Mesnevi 4, Mısra 69). [bāzārınə, -i, -n, -ə]*

Yūsifəm vəṣfün 'uṭārıd eləyübdür ki bugün
Zöhrə dəllālə olub müştərī **bāzāra** düşüb *(Gazel 17, Mısra 6). [bāzāra, -a]*

Qurubdur Yūsif-i gül Miṣr-i gülşən içrə **bāzārın**
Dutub cān nəqdin əldə şanki bülbüllər Züleyẖādur *(Gazel 40, Mısra 7). [bāzārın, -ı, -n]*

Leylā kimi sən pərdə-i 'ismətdə oturdun
Məcnūn-ı sər-i kūçə vü **bāzār** mən oldım *(Gazel 132, Mısra 12). [bāzār,]*

Məlāḥət Miṣrdə bāzār qurmuş Yūsif-i sānı
Züleyẖāvəş bu gün 'eşq ilə bu **bāzārə** yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 6). [bāzārə, -a]*

bāzar-ı qalaqayın: *Qalaqayın pazarı.*

Bāzar-ı Qalaqayındə müddət
Çoẖ çəkdim [o] ġurbət içrə ẕillət *(Mesnevi 7, Mısra 45). [bāzar-ı qalaqayındə, -də]*

bāz-ı fələk: *Dünya/felek şāhbazı.*

Dün ki **bāz-ı fələk** öz lānəsin etdi məqām
Məş'əl-i ṣīdi əḥāṭə elədi zəng ü ẓəlām *(Kaside 13, Mısra 1). [bāz-ı fələk,]*

behbūd: *İyilik, sağlık, sıhhat.*

Zəẖm-i dil **behbūdını** Żū`ī fələkdən ummə kim
'Āləmün dārü`ş-şəfāsı içrə mərhəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 9). [behbūdını, -i, -n, -i]*

behcət: *Sevinç, güzellik, hüsn.*

Aldanməgilən Żū`ī cəhānə nədi dünyā
Beş günlüq olan 'işrət ü **behcət** nə içündür *(Gazel 68, Mısra 28). [behcət,]*

Görmədim ẕərrə qədər məşrəb-i zāhiddə ṣəfā
Ẕövq ü **behcət** genə mey-ẖānədəki pīrdədür *(Gazel 75, Mısra 14). [behcət,]*

Dedim ey dost nədür bir belə **beḥcət** ẖəbəri
Dedi şe'r ol ki Ḫudādan saña eḥsān oldı *(Kaside 17, Mısra 15). [beḥcət,]*

Bī-rūh cismdir o müqəvvādı bī-səbāt
Nə **behcəti** o 'ömr ki 'āləmdə ẖān olam *(Muhammes 1, Mısra 22). [behcəti, -i]*

behişt: *Cennet.*

Bu günki günlərimi fikr edəndə ẓāhirdür
Behişt imiş mənim ol 'işrət eyləyən günlər *(Gazel 67, Mısra 8). [behişt,]*

Behişt olmuş cəhān līkən dutub şeyṭān ilə 'āləm
'Əbəs sözdür ki söylərlərdi cənnət içrə ādəm var *(Gazel 70, Mısra 5). [behişt,]*

Behişt ṣöhbət-i yār-ı şəfīq-i həm-dəmdür
Ḥəqīqət ādəm-i bī-mə'rifət cəhənnəmdür *(Gazel 80, Mısra 1). [behişt,]*

Zāhid-i dīn **behişt** ki 'uqbādə sölənür
Hər bir zəmāndə 'āşiq içün dər-kənār olur *(Gazel 82, Mısra 3). [behişt,]*

Bir ḥəbbəyə firdövs u **behişti** satun almaz
Çün müştərī -i rövże-i riżvān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 7). [behişti, -i]*

Əgər baña verələr ḥūr u rövżə-i riżvān
Behiştə getmənəm ey yār-ı mehribān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 12). [behiştə, -ə]*

İçüb pīrānəsər bir sāqī-i ḥūrīvəşün cāmın
Olub daẖil **behiştə** tāzəlikdən şeyẖ-i şāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 12). [behiştə, -ə]*

O bādələr ki içürsiz bu Żū`idən ayru
Edə **behişt** şərābı kimi İlāhī ḥarām *(Gazel 129, Mısra 26). [behişt,]*

Behiştə gərçi məni də'vət etsələr sənsiz
Özimə rövże`-i ẖüld-i cəhənnəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 3). [behiştə, -ə]*

Dünyānı **behişt** eyləmisən bir pārə şəẖṣə
Bir pārəsinə dūzəẖi qismət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 7). [behişt,]*

Bu qədri cürm ilə zāhid **behiştə** göz tikmə
Utangilən Bārī ey bī-ḥəyā günāhundan *(Gazel 185, Mısra 7). [behiştə, -ə]*

'āriflərə ḥəqīqəti dūzəẖ 'əẕābıdur
Getmək **behiştə** zāhid-i bəd e'tiqād ilə *(Gazel 193, Mısra 10). [behiştə, -ə]*

Əgər **behiştdə** min ḥūr versə Tarı baña
Dögül 'əvəż birinə ol günün bu dünyādə *(Gazel 206, Mısra 9). [behiştdə, -də]*

Hanı **behiştdə** ol şūẖ tək rəfīq-i şəfīq
Ki mūmiyā-yı fərəḥdür qulūb-ı nā-şādə *(Gazel 206, Mısra 11). [behiştdə, -də]*

Bi`llāh **behiştdür** baña hər yerdə gər olam
Ol müşk-i mū-nigār u mey-i müşk-bū ilə *(Gazel 214, Mısra 3). [behiştdür, -dür]*

Zāhid dilər ki ḥūr ilə olsun **behiştdə**
Mən gülşən içrə bir neçə həm-dəm səbū ilə *(Gazel 214, Mısra 13). [behiştdə, -də]*

'Eşqün yolunda verməyin īmānı Żū`ī tək
Getməz **behiştə** yüz il olə gər 'ibādəti *(Gazel 229, Mısra 10). [behiştə, -ə]*

Bād-ı bəhār cənnət edüb gərçi 'āləmi
Ṣəd-ḥeyf yoḫdı belə **behiştün** bir ādəmi *(Gazel 243, Mısra 2). [behiştün, -üñ]*

Özi **behiştə** gedib var özi kimi ḫələfi
Eşitcəgin bunı ḫˇoş-hāl-ı rūzgār oldım *(Kaside 12, Mısra 15). [behiştə, -ə]*

Nə bir niẓām var idi nə dərs-i bəḥs̱-i 'ulūm
Behişt olubdı cəhān indi nāz u ne'mətdən *(Kaside 15, Mısra 34). [behişt,]*

Cəhān köçübdi **behiştdən** əgərçi ləẕẕət ilə
Nə sūd ḫəlq qalub ẓülmət-i cəḥālət ilə *(Kaside 20, Mısra 1). [behiştdən, -dən]*

O **behişti** ki Ḫudāvənd qılub ẕikr ü bəyān
Eləyüb imdi bizə sāḥət-i dünyādə 'əyān *(Mesnevi 15, Mısra 7). [behişti, -i]*

Dūzəḫ içində qalmış idim yüz 'əz[ā]b ilə
Ḥālā **behiştə** rövże-i riżvānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 44). [behiştə, -ə]*

Hər kimsə cəhāndə bir nəcīb 'avrət alur
Dünyādə **behişt** ü ḥūrī ilə cənnət alur *(Rübai 6, Mısra 2). [behişt,]*

Dünyāsı olur **behişt** tək āḫırı də
Bir 'avrət alub əgər iki dövlət alur *(Rübai 6, Mısra 3). [behişt,]*

behişt-i bərīn: *Yüce cennet.*

Ḫˇoşā o şəḫṣə ki min dört yüz ildə dünyāyə
Gələ görər ki **behişt-i bərīndi** dünyānı *(Kaside 23, Mısra 96). [behişt-i bərīndi, -di]*

behişt-i ḥūr: *Huriler cenneti.*

Ḫˇoşdur əgərçi əhl-i cəhānə **behişt-i ḥūr**
Sənsiz əgər məqāmım olə cənnət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 7). [behişt-i ḥūr,]*

behişt-i üftādə: *Aşıkların cenneti.*

Eyləməz meyil **behişt-i üftādə** ḫāk-ı dərün
Sākin-i künc-i ġəmün seyr-i gülüstān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 9). [behişt-i üftādə,]*

behişt-i 'ədn: *Aden cenneti.*

Dedi ey bī-ḫəbər gūyā ḫəbərsizsən bu 'işrətdən
Ki 'āləm sər-bə-sər dönmüş **behişt-i 'ədn** riżvānə *(Kaside 22, Mısra 18). [behişt-i 'ədn,]*

Behişt-i 'ədn ḥāṣil oldı gūyā
Dəḫi qılmaz köñül firdövsə pərvā *(Mesnevi 3, Mısra 23). [behişt-i 'ədn,]*

Açub riżvān **behişt-i 'ədn** bā-pāy ṣəḥn-i gülzārə
Ki təcrī təhtihə`l-ənhār u cənnət āşkār olmuş *(Gazel 101, Mısra 5). [behişt-i 'ədn,]*

Əgərçi 'āləm içrə növ-bəhār dirəḫt-əfzādur
Behişt-i 'ədn əsāsı kūh ṣəḥrālardə bərpādur *(Gazel 40, Mısra 2). [behişt-i 'ədn,]*

Vüṣāl-i yārdə istər köñül ki ḫəlvət olə
Behişt-i 'ədn idi çün ondə ādəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 8). [behişt-i 'ədn,]*

Götürmüş ḫāṭirimdən 'āriż ü lə'lün təmāşāsı
Behişt-i 'ədn pərvāsın mey-i Kövsər təmənnāsın *(Gazel 162, Mısra 6). [behişt-i 'ədn,]*

Ḫˇoş ol zəmān ki vüṣālun baña 'eyid idi
Behişt-i 'ədn məqāmım mīm də Kövsər idi *(Gazel 240, Mısra 2). [behişt-i 'ədn,]*

Keçürdə fəṣl-i bəhārı riyāż-ı riżvān tək
Behişt-i 'ədni mühəyyā edə bu dünyādə *(Kaside 18, Mısra 6). [behişt-i 'ədni, -i]*

Sənsiz **behişt-i 'ədni** baña versələr məqām
Təsnīm ü səlsəbīl ilə Kövsər ḥarām olur *(Gazel 77, Mısra 3). [behişt-i 'ədni, -i]*

behişt-vüṣāl: *Kavuşma cenneti.*

Bir iki ləḥẓə **behişt-vüṣāl** ṣora dūzəḫ-i hicr
Çü āḫırı budur əvvəl vəṣldə cəhənnəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 5). [behişt-vüṣāl,]*

be-ḥəmdullāh: *Allah`a şükürler olsun.*

Be-ḥəmdu`llāh cəhāndə tāzədən fəṣl-i bəhār olmuş
Sitəbrəq-pūş u sündüs-i cāmə dəşt ü kūhsār *(Gazel 101, Mısra 1). [be-ḥəmdullāh,]*

be-ḥəşr: *Kıyamete kadar.*

Midḥət-i ol əmīr-i əhl-i səḫā
Oḫunur tā **be-ḥəşr** cāy-ı be-cā *(Mesnevi 2, Mısra 24). [be-ḥəşr,]*

be-kām: *İsteğine kavuşan, merâmına, maksadına erişen, mesut.*

Ḥeyf ol qərīnə kim baña dövrān **be-kām** idi
Ḫˇoş ol zəmān ki 'işrət ü eyşim təmām idi *(Muhammes 2, Mısra 18). [bekām,]*

bel: *İnsan bedeninde göğüsle karın, sırtla kalçalar arasında daralmış bölüm.*

Kemer-i sīm **belini** qucmaq içün ḥəlqələnüb
Ṭama'-i ḫāmını gör kim nə təmənnāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 5). [belini, -i, -n, -i]*

<u>**bəl hum əżallū:**</u> *Hayır, onlar sebîlden (yoldan) daha çok sapanlardır. (Furkan suresi, 44 ayet.).*

Bī-'elm olan vücūdlərə Ḥəq deyübdi kim
Ḥeyvāndan də **bəl hum əżallū** kināyəti *(Kaside 2, Mısra 30). [bel hum əżallū,]*

<u>**belə:**</u> *Böyle, bu türlü, bu tarzda ve sıfatta.*

'Āləmə mə'lūm olubdur qoydıqun ədəb-i dīn
Hīç bir mürsəl nəbīdə yoḫdı **belə** ihtidā *(Gazel 2, Mısra 8). [belə,]*

Bir şey` bu giryəzārdən olmaz kəm ü ziyād
Bī-hūdə olmə gəl **belə** dīvānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 10). [belə,]*

Nə yazdı kātib-i təqdīr yoḫ onə təğyīr
Həvāyə düşmə **belə** mā-cərānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 8). [belə,]*

Bu vəchdəndi məskənim āḫirdə kənd olub
Yoḫdur təmām şəhrdə bir **belə** māh-rū *(Gazel 24, Mısra 5). [belə,]*

Bundan əqdəm iki ildi nə ṣifət kārı olub
Çərḫ-i kəc-rov ki bizimlə **belə** rəftārı olub *(Gazel 32, Mısra 1). [belə,]*

Bir mən-i zār dögüldür **belə** cövr ü ẓulmi
Əhl-i ḥikmət nə qədər var isə āzārı olub *(Gazel 32, Mısra 7). [belə,]*

Nə sūdı ādəmə **belə** bəhārvəş-i firdövsdən
Əgər kim kīsəsində sīm ilə zər nā-hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 9). [belə,]*

Çün bilmür özi məs`ələ sorduqdə deyürlər
Kāfir olı sən dinmə **belə** sözdə ḫərər var *(Gazel 42, Mısra 12). [belə,]*

Hər 'āşiqün keçür mi **belə** qara günləri
Yoḫsə qara gün 'eşqdə ancaq baña keçər *(Gazel 51, Mısra 7). [belə,]*

Şərābı ṣanmə ki vā'iẓ **belə** məẕəmmət edər
Şərābə çatmaz əli ləfẓinə qənā'ət edər *(Gazel 60, Mısra 1). [belə,]*

Gər ma'ṣiyət əhlində olur dövlət-i bī-ḥəd
Fısq əhli içün pəs **belə** ẕillət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 10). [belə,]*

Bu 'əsrdə çün mə'rifəti 'eyb sanurlar
Çün **belədi** iş fəhm ü fərāsət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 16). [belədi, -di]*

Zāhidlərün 'ibādəti ḥūr u qüṣūrdur
Ḥəqqā **belə** iṭā'əti 'eyni qüṣūrdur *(Gazel 74, Mısra 2). [belə,]*

Ḫovf-i cəḥīm ü Kövsər ü təsnīm istəyür
Ḥəqqdən **belə** 'ibādət əlbəttə dūrdur *(Gazel 74, Mısra 4). [belə,]*

Yā Rəb nədi bā'iṯ **belə** dövrān dəgişübdür
Tə`ṯīr-i kəvākib məh-i tābān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 1). [belə,]*

Köñül āhəng-i gülzār et ḫəyāl-i tār-ı zülfilə
Ki şūr-ı 'eşqçün ey bī-nəvā **belə** məqām olmaz *(Gazel 93, Mısra 6). [belə,]*

Ṣəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān **belə** qalmaz
Nov-rūz olı bu fəṣl-i zimistān **belə** qalmaz *(Gazel 97, Mısra 1). [belə,]*

Ṣəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān **belə** qalmaz
Nov-rūz olı bu fəṣl-i zimistān **belə** qalmaz *(Gazel 97, Mısra 2). [belə,]*

Olmaz **belə** 'üryān dəḫi əṭfāl-i şükūfə
Cümlə geyünür ḫəl'ət-i əlvān **belə** qalmaz *(Gazel 97, Mısra 3). [belə,]*

Olmaz **belə** 'üryān dəḫi əṭfāl-i şükūfə
Cümlə geyünür ḫəl'ət-i əlvān **belə** qalmaz *(Gazel 97, Mısra 4). [belə,]*

Bir gün olı kim Miṣr-i ḥökūmətdə olur şāh
Çāh-ı ġəm-ārā Yūsif-i Kən'ān **belə** qalmaz *(Gazel 97, Mısra 6). [belə,]*

Nə ẕillət-i dünyā qalı dāīm nə cəlālı
Övrəng-i Cəm [ü] təḫt-i Süleymān **belə** qalmaz *(Gazel 97, Mısra 8). [belə,]*

Odlarə əgər saldısə Nəmrūd vəlīkən
Nār oldı Birāhīmə gülüstān **belə** qalmaz *(Gazel 97, Mısra 10). [belə,]*

Bu cism ilə cāndan ötəri çəkmə çoḫ əfsūs
Topraq olacaq cism dəḫi cān **belə** qalmaz *(Gazel 97, Mısra 12). [belə,]*

Bir ḥāl ilə qalmaz bu ṣifət dövr-i zəmānə
Āḫır dəgişər gərdiş-i dövrān **belə** qalmaz *(Gazel 97, Mısra 14). [belə,]*

Fikr etmə ki dāīm qalı bu dövlət ü nikbət
Təğyīr tapar müşkil ü āsān **belə** qalmaz *(Gazel 97, Mısra 16). [belə,]*

Żū`ī kimi çoḫ çəkməgilən āh u fəğānı
Ṣəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān **belə** qalmaz *(Gazel 97, Mısra 18). [belə,]*

Bu bid'ətlər ki var ḫəlqün içində
Ḫudā verməz **belə** əmrə rıżālıq *(Gazel 112, Mısra 16). [belə,]*

Əhl-i 'ürfān bu ṣifət zār u pərīşān oləcəq
Nə bilim dəhrdə āḫır **belə** dövrān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 1). [belə,]*

Ṣavt-ı bülbül dönəcək **belə** nəfīr-i zāğə
Gül ü gülzār-ı cəhān ḫār-ı muğīlān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 13). [belə,]*

Nūḥ ṭūfānını saḫlardı bugünçün Żū`ī
Gər bilirdi ki cəhāndə **belə** tūğyān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 14). [belə,]*

Yüz ağız açsə də ş̄ānə **belə** müşkil olu ḥəll
'Əql ü cān pīç ü ḫam-ı zülfdə sər-gərdāndur *(Gazel 126, Mısra 14). [belə,]*

Məgər ki **belə** olur rəsm-i dostliq āḫır
Əyā şəhənşəh-i Ḫosrov rəhh-i şāh-ı qulām *(Gazel 129, Mısra 11). [belə,]*

Ġeyẓ ilə baña qaş əgüb etmə **belə** baḫmə
Bu küştə-i hicrānıvə şəmşīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 7). [belə,]*

Ḫüm-ḫüm baña ver bādəni ey sāqī piyālə
Bu köhnə ḥərīfə **belə** bir bir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 12). [belə,]*

Dīvānə ṣifət sən pəriyə 'āşiq olandan
Nāmūsı buraḫdım **belə** bī-'ār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 16). [belə,]*

Mən ağlaram əgərçi baña 'eyb edərsə ḫəlq
Bi`llāh firāqə yoḫdı **belə** ṭāqət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 4). [belə,]*

Belə fikr eylər idim ḥəşrə kimi hicr olmaz
Bu qəżā kārıdı belə olacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 3). [belə,]*

Belə fikr eylər idim ḥəşrə kimi hicr olmaz
Bu qəżā kārıdı **belə** olacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 4). [belə,]*

Cām-ı 'eyşim olacaqmış **belə** meydən ḫālī
Sāğər-i 'işrəti ġeyrün dolacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 5). [belə,]*

Belə ẓənnim yoḫ idi kim bizi gərdūn ayırə
Bī-vəfālıq eləyüb ayrulacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 9). [belə,]*

Nə nāməyə sıqışur nə zəbān-ı təqrīrə
Nə ṣūrət ilə sölə **belə** mā-cərānı yazım *(Gazel 141, Mısra 12). [belə,]*

Dedi vā'iẓ ki var **belə** qiyāmət **belə** dūzəḫ mən
Onı qəddinə oḫşatdım munı hicrānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 5). [belə,]*

Dedi vā'iẓ ki var **belə** qiyāmət **belə** dūzəḫ mən
Onı qəddinə oḫşatdım munı hicrānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 5). [belə,]*

'Eşq 'āləmində zūr-ı zırıh yoḫdur eḥtiyāc
Tərk-i sər etməsin **belə** meydānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 8). [belə,]*

Baña bi`llāh yegdür **belə** ẕillət pādşāhlıqdan
Məni 'eşqindən anun çoḫ də gəl mən' etmə ey nāṣiḥ *(Gazel 151, Mısra 11). [belə,]*

Qoyub **belə** ġəm-i hicrānun ilə ġürbət ara
Əsīr-i dərd-i qədər möhnət-i qəżā qıldun *(Gazel 167, Mısra 7). [belə,]*

Belə inṣāf olur əḥbābını yād eyləməz əḥbāb
Saña āḫır bu ḫişlətdən yetər çoḫ çoḫ ziyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 7). [belə,]*

Əvvəldə məni əbləh ü nā-dān yaradaydun
Məndə **belə** bu hər şey`ə diqqət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 4). [belə,]*

'Īsānı biyābānlarə saldun tək ü tənhā
Şəm'ündə **belə** təḫt-i ḥökūmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 22). [belə,]*

Nədi ẓülmāt-ı ġəm içrə **belə** ḥeyrān qalmaq
Oḫı Şəh-nāmədə İskəndər ilə Dārādən *(Gazel 173, Mısra 7). [belə,]*

Belə olduğdə nə ḥāṣil bu ġəm-i bī-cādən
Deyülübdür bizə bir rəmz-i 'izā qālūdə *(Gazel 173, Mısra 14). [belə,]*

Nə muṣḥaf-ı ruḫə nə küfr-i zülfə meyl etdün
Nədəndi döndü o zāhid **belə** ilāhundan *(Gazel 185, Mısra 6). [belə,]*

Çeşmün midi çīn ü şikən-i zülfə muqārın
Yā āhū-yı çīndür **belə** dām-ı rəsən içrə *(Gazel 187, Mısra 4). [belə,]*

Lālə dögi dāğ üzərə bin dāğ ilə yanmış
'Uşşāqa ruḫundur **belə** ḫūnīn kəfən içrə *(Gazel 187, Mısra 12). [belə,]*

Ġəm-i firāq ilən imdi **belə** olmazdım
Qoyaydı gər məni köñlüm öz ihtiyārım ilə *(Gazel 191, Mısra 7). [belə,]*

Cəhāndə kimsə **belə** ḥəsrət olmasun yā Rəb
Bu ḥəsrət ilə ki mən oldum iştiyāqundə *(Gazel 196, Mısra 3). [belə,]*

Ṭəbībā Żū`īnün dərdi saqalmaz dərd-i hicrāndır
Cəfā çəkmə 'əlāc etmə **belə** bīmāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 10). [belə,]*

Kim verdi dil mənim təki bu dil-rübālarə
Kim düşdi 'eşqdən **belə** mən tək bəlālarə *(Gazel 201, Mısra 2). [belə,]*

Çək cəzādur sənə dīvānə köñül mən demədim
Zülfünə bağlama dil düşmə **belə** sevdāyə *(Gazel 209, Mısra 6). [belə,]*

Cəhānı **belə** görüb əhl-i mə'rifət getdi
Bu 'əṣrdə sölə Żū`ī nə var bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 9). [belə,]*

Cəm‘ oldı müştərī dutubən əldə nəqd-i cān
N`oldı ki Yūsifim **belə** bāzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 8). [belə,]*

Eləməzdi bu ṣifət ləşkər-i dərd ü ġəm əsīr
Görməsəydi **belə** bī-ṭāqət ü bī-çārə məni *(Gazel 224, Mısra 6). [belə,]*

Yār kūyundan o kəs kim edüb āvārə məni
Bār`İlāhī görim olsun **belə** mən tək nālān *(Gazel 224, Mısra 7). [belə,]*

Żū`iyā möḥnət-i hicrində dil-i ḫūnīndür
Belə möḥtāc qılan gündə yüz əğyāra məni *(Gazel 224, Mısra 10). [belə,]*

Qışun uzun gecəsi getdi dāğlən Żū`ī
Bəhār ilə **belə** ol sərv-i gül-‘iẕār gələydi *(Gazel 235, Mısra 10). [belə,]*

Əgərçi olmuşuq imdi əsīr-i qayd-ı ‘əyāl
Dögüldi **belə** bizim də zəmānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 8). [belə,]*

Yā Rəb niyə dövrān **belə** bī-pā vü sər oldı
Vəż‘i dolanub ḥāləti bəddən betər oldı *(Gazel 239, Mısra 1). [belə,]*

Bād-ı bəhār cənnət edüb gərçi ‘āləmi
Ṣəd-ḥeyf yoḫdı **belə** behiştün bir ādəmi *(Gazel 243, Mısra 2). [belə,]*

Nə yer olaydı nə göklər nə sābit ü səyyār
Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn nə **belə** ‘āləm olaydı *(Gazel 244, Mısra 4). [belə,]*

Keçür həmīşə ġəm-i hicr ü dərd-i ġürbət ilə
Nolurdı **belə** keçən ‘ömr hamudan kəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 12). [belə,]*

Qarə zülfün **belə** rūyundə gəzir āsūdə
Ḫülddən bəs deyülür Tarı qovub şeytānı *(Gazel 250, Mısra 7). [belə,]*

Əzəl gün bār`ilāha məndən āyā nə ḫəṭā çıḫdı
Ki bu dünyādə **belə** kevkəb-i bəḫtim qara çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 2). [belə,]*

Belə dögül bərādər [o] məktəb nə mədrəsə
Qeyri miləl məkātibinə eylə diqqəti *(Kaside 2, Mısra 15). [belə,]*

Bir Żū`ī-i fəqīr dögüldür ġazetçilər
Hər gün deyür cəmā‘ətə **belə** nəṣīḥəti *(Kaside 2, Mısra 36). [belə,]*

Nədən olmuş **belə** āyā bu mədār-ı gərdūn
‘Ədl ü inṣāf-ı ulūhiyyətə sıqmaz bu ṣifət *(Kaside 5, Mısra 13). [belə,]*

Mütəfəkkir **belə** ḥeyrətdə idim kim nā-gəh
Mülhəm-i qeybī nidā etdi nədir bu ḥālət *(Kaside 5, Mısra 29). [belə,]*

Həmī ‘ömrün qışı çatmış mənə həm qış fəṣli
Belə əḥvālə necə ṣəbr eləsin pəs bīmār *(Kaside 6, Mısra 6). [belə,]*

Ṭūfān-ı cəhl cümlə cəhānı tutub vəlī
Keştī-i Nūḥdur **belə** ṭūfāna Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 18). [belə,]*

Nədəndi ey dil-i ġəm-dīdə **belə** zār oldım
Bəlā vü dərd ü ġəm-i möḥnət ilə yār oldım *(Kaside 12, Mısra 1). [belə,]*

Qoyubdı başıña lüṭf ilə tāc kərrəmnā
Vücūdun eyləmə ḥeyvān **belə** şərārətdən *(Kaside 15, Mısra 14). [belə,]*

Nədəndi mūẕi-i ḥeyvān tək tökürsən qan
Saña nə ḥāṣil olur **belə** qətl ü ‘ġārətdən *(Kaside 15, Mısra 18). [belə,]*

Sölə ki hansı kəs ‘āləmdə tapdı rāḥətlüq
Belə şərārət ilə yā bu qətl ü sirqətdən *(Kaside 15, Mısra 22). [belə,]*

Buyurdı ‘elmdən əfżəl olur mı ṭā‘ətdən **Belə** olandə nöçün qoymayursən İslāmı
Ki ḥāṣil eyləyə ‘elm-i nücūm u hey`ātdən *(Kaside 15, Mısra 55). [belə,]*

Dünən təżərru‘ ilə **belə** ‘əqldən sordum
Cəhāndə kimdi çatan **belə** gündə fəryādə *(Kaside 18, Mısra 15). [belə,]*

Dünən təżərru‘ ilə **belə** ‘əqldən sordum
Cəhāndə kimdi çatan **belə** gündə fəryādə *(Kaside 18, Mısra 16). [belə,]*

Bizim bu mülkdə bī-mə‘rifət **belə** qalmaz
Dolar mürūr ilə yüz ‘elm ü min fərāsət ilə *(Kaside 20, Mısra 35). [belə,]*

Yoḫdur bir ağ gün mən-i bəḫti qəra içün
‘Ömrüm keçir ‘əbəs̱ **belə** leyl ü nəhār ilə *(Kaside 21, Mısra 12). [belə,]*

Yā Rəb həmīşə **belə** olubdur mı rūzgār
Yā rūzgār imdi olub bu qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 13). [belə,]*

Mən **belə** fikrlərdə köñül içrə müżṭərib
Cəng ü cidālda fələk-i kəc-mədār ilə *(Kaside 21, Mısra 15). [belə,]*

O rütbədən bu məqāmə nədən çatub sölə
‘Ulūm ilən bəlī ‘elm eyləyib **belə** ani *(Kaside 23, Mısra 46). [belə,]*

Nə çārə **belə** bu ‘āləm təmāmı cühhālə
Ki saldı ẓülmət-i cəhl içrə əhl-i īmānı *(Kaside 23, Mısra 67). [belə,]*

Ḫāliqi dəḫi Rəsūlu`llāhı inṣāfdı kim
Nəfsdən ötri özündən **belə** bīzār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 18). [belə,]*

Niyə yā Rəb **belə** bī-çārə vü ḥeyrān oldım
Bilmirəm çārəmi ḥeyrətlə pərīşān oldım *(Mesnevi 1, Mısra 11). [belə,]*

Nə ʻeybi vardur kim muṣliḥi`d-dīn
Verübdür gülsitānə **belə** təẕyīl *(Mesnevi 3, Mısra 16). [belə,]*

Nədən yeyüm bu qış nədən yandırum
Mən **belə** əḥvālı kimə qandırum *(Mesnevi 4, Mısra 38). [belə,]*

Kān-i ʻəṭā ʻayn-i səḫā bəḥr-i cūd
Gəlməyüb hīç ʻāləmə **belə** vücūd *(Mesnevi 4, Mısra 50). [belə,]*

İsm-i müsəmmā tək Aqabəg olub
Belə aqa dəhrdə tək tək olub *(Mesnevi 4, Mısra 56). [belə,]*

Pəs **belə** əşḫāsı ki bu çərḫ-i dūn
Eyləyə bir ləḥẓədə zār u zəbūn *(Mesnevi 5, Mısra 23). [belə,]*

Belə mollā olanun kəsdigi kābindi zinā
Dəḫi bundan betərindən bizi ḥifẓ eylə Ḫudā *(Mesnevi 6, Mısra 19). [belə,]*

Pəs nəcābət **belə** olduğdə ṭəbiʻətdə olur
ʻElm-i ʻürfān vücūdundə səḫāvətdə olur *(Mesnevi 6, Mısra 61). [belə,]*

Sən olmason ər bənimlə ġəm-ḫ̌ār
Qallam **belə** bī-nəvā vü əfkār *(Mesnevi 8, Mısra 32). [belə,]*

Ustādı təbəṣṣüm eyləyüb şād
Etdi onə **belə** fikr-i bünyād *(Mesnevi 8, Mısra 50). [belə,]*

Bir ḥədīs̱ etsə rəvāyət sənə bir fikr elə
Gör yaraşur mi desün Ḥəqpeyəm-bər **belə** *(Mesnevi 9, Mısra 54). [belə,]*

Līk ṣəd-ḥeyf ki bu ʻəṣrdə məḫlūq təmām
Dutub ol köhnə sözi kim **belə** sölübdi babam *(Mesnevi 9, Mısra 60). [belə,]*

Żū`ī nə lāzım **belə** ṭūl-i kəlām
Məṭləbivi ẓāhir elə vəssəlām *(Mesnevi 10, Mısra 33). [belə,]*

Çürüyüb **belə** müżməhil mövtā
Nə qılursan ki tā olur əḥyā *(Mesnevi 11, Mısra 85). [belə,]*

Bār`İlāhī özün ʻəlāc elə
Qoymə İslāmı tərk olə **belə** *(Mesnevi 11, Mısra 98). [belə,]*

Belə əṭvārı belə kirdārı
Bu ṣifət nā-qəbūl güftārı *(Mesnevi 11, Mısra 67). [belə,]*

Belə əṭvārı **belə** kirdārı
Bu ṣifət nā-qəbūl güftārı *(Mesnevi 11, Mısra 67). [belə,]*

Hīç millət qəbūl etməzlər
Belə rāh-ı ḫəṭāyə getməzlər *(Mesnevi 11, Mısra 70). [belə,]*

Cümlənün qəvli **belədür** bu məḥəl
Mundan özgə sözinə etsön ʻəməl *(Mesnevi 11, Mısra 53). [belədür, -dür]*

Hīç kimsə görməsün **belə** sin-i kuhūləti
Çün cismdən gedübdi o sükkər şəbābəti *(Muhammes 1, Mısra 3). [belə,]*

Yoḫ bir mədāḫilim **belə** bī-kāra olmuşam
Əl-qiṣṣə çərḫ əlindən mən cāna gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 23). [belə,]*

Belə ḥəyātə var ölümün çoḫ şərāqəti
Pəs nīşə mən bu ʻāləm ü imkānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 33). [belə,]*

Belə ki səni ḫəlq eləyib Ḫāliq-i dāvər
Gər görsə yüzün min yüz zāhid müżtər *(Muhammes 4, Mısra 5). [belə,]*

Fānī dünyādan əgərçi **belə** nālān gedürəm
Bī-vəfā ümmət əlindən cigəri qan gedürəm *(Müseddes 2, Mısra 17). [belə,]*

Nə dildə bir ġəm-i hicrān nə küdūrət idi
Dögüldi **belə** dəmən də bir əhl-i ʻişrət idi *(Tahmis 2, Mısra 14). [belə,]*

<u>belə bir:</u> *Böyle bir, böyle.*

Tutalum dəhrdə Cəmşīd ü Firīdūn oldun
Ḥanı sölə nədi təʻbīr **belə bir** rö`yādən *(Gazel 173, Mısra 10). [belə bir,]*

<u>Ben (baña):</u> *Ben, birinci teklik şāhıs zamiri.*

Yazub **baña** bir nāmə-i möḥtərəm
Bəḥr-i səḫā məʻdən-i kān-i kərəm *(Mesnevi 4, Mısra 47). [baña, -a]*

Yaḫşı odur ki topraq içində nihān olam
Ḫ̌oş ol zəmān ki qış **baña** bir növ-bəhār idi *(Muhammes 1, Mısra 8). [baña, -a]*

İşārətlə rəmz ilə yazmış **baña**
Məgər bu söz yetməyübdi güşuña *(Mesnevi 4, Mısra 59). [baña, -a]*

Ze-bəs yoḫ ṭālib-i fəżl ü kəmāl ü şeʻr ʻāləmdə
Bu məʻnīdən **baña** dövrān əliflərdən sinān qılmış *(Kaside 11, Mısra 16). [baña, -a]*

Fikr edirdüm ki Ḫudāyā **baña** qıl bir çārə
Nə təvānım nə cībim içrə də bir dirhəm var *(Kaside 6, Mısra 17). [baña, -a]*

İmdidən titrəməgə durdı vücūdım yek-sər
Nā-gəhān bir nəfər əḥbāb **baña etdi güẕər** *(Kaside 6, Mısra 20). [baña, -a]*

Ki qılub ləẕẕət-i dünyānı **baña** cümlə ḥarām
Cās̱əliq olmaqı istər məni çərḫ-i kəc-rov *(Kaside 13, Mısra 16). [baña, -a]*

Oldu dūçār **baña** ədīb-i zəmānə kim
Həm-nāmdur birisinə ol həşt ü çār ilə *(Kaside 21, Mısra 17). [baña, -a]*

Verdi **baña** ġüṣṣə vü ġəmdən nicāt
İskəndərə yetüşdi āb u ḥəyāt *(Mesnevi 4, Mısra 43). [baña, -a]*

Söləmə Cəmşīd nīk ü nāmdan
Sölə **baña** piyālə vü cāmdan *(Mesnevi 5, Mısra 30). [baña, -a]*

Dün **baña** bir yār-ı ʻadīmü`l-mis̱āl
Söledi ey Żū`ī-i şīrīn məqāl *(Mesnevi 5, Mısra 41). [baña, -a]*

Nərrād-ı qəżā çəküb **baña** dav
Gəldi o məqāmə bir piristav *(Mesnevi 7, Mısra 29). [baña, -a]*

Lüṭf etməsün **baña** nə ʻəcəb rəḥm eyləməz
Yüz gūsfənd əgər edə qəṣṣabə ilticā *(Gazel 11, Mısra 5). [baña, -a]*

Rūz u şəb birdi **baña** ġayd u səlāsil içərə
Mürğ-i dil tā hamısı zülf ü ruẖ-i yāra düşüb *(Gazel 17, Mısra 7). [baña, -a]*

Yeyürəm ẖūn-ı cigər ḥəsrət-i ləʻlün ki məgər
Ki qəżādan **baña** rūzī dil-i ṣəd pārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 10). [baña, -a]*

Çeşmün etsə gər **baña** min cövr köñlüm inciməz
Rəsmdür bīmār edər əḥbābınə dā`im ʻəṭīb *(Gazel 18, Mısra 5). [baña, -a]*

Kim olur ʻāləm saña ʻāşiq bu eḥsānun görüb
Rəşkdən ölləm qılandə sən **baña** bī-dādlər *(Gazel 19, Mısra 11). [baña, -a]*

Təẖt-i ʻizzətdən gəlür ẖ̆oş bənd-i zindānun **baña**
Hər kim ey Yūsifvəşim çāh-ı zənəẖdānun görüb *(Gazel 19, Mısra 13). [baña, -a]*

Sordum ləbi bəhāsını cāndur dedi **baña**
Ārı cəhāndə cānə bəhā dəẖī cān gəlüb *(Gazel 22, Mısra 11). [baña, -a]*

Zülf ü ruẖı ẖəyālı ilə eyləyim **baña**
Müddətdi kim təfāvüt-i leyl ü nahār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 3). [baña, -a]*

Hər ʻāşiqün keçür mi belə qara günləri
Yoẖsə qara gün ʻeşqdə ancaq **baña** keçər *(Gazel 51, Mısra 8). [baña, -a]*

Bu qədri etmə **bana** cövr ey büt-i bī-mehr
Ki səndən özgə mənim sölə kim pənāhımdur *(Gazel 53, Mısra 5). [bana, -a]*

Ləbün ẕikri **baña** şəhd ü şəkərdən dəẖi şīrīndür
Ruẖ u zülfün ẖəyālı həm fərāğ-ı bāğ u nəsrīndür *(Gazel 56, Mısra 1). [baña, -a]*

Cəllād ġəmzün ey pərī müjgān u qaşun
Ki tīr alur əlinə **baña** ki kəmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 6). [baña, -a]*

Dəhənin sordum āb-ı rūsı ilə çeşmindən
Baña bu nüktəni bir rəmz ilə pünhān dedilər *(Gazel 62, Mısra 8). [baña, -a]*

Qədəḥlər edi **baña** şāmlar duʻā-yı qədəḥ
Kitābī şīşələr əldə kitāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 9). [baña, -a]*

Əlimdə şīşə-i mey ol pərī **baña** təsẖīr
Hanı o dəm bu ṣifət sāḥir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 7). [baña, -a]*

Qədəḥlər edi **baña** şāmlar duʻā-yı qədəḥ
Kitābī şīşələr əldə kitāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 9). [baña, -a]*

Sənsiz behişt-i ʻədni **baña** versələr məqām
Təsnīm ü səlsəbīl ilə Kövsər ḥarām olur *(Gazel 77, Mısra 3). [baña, -a]*

Hicründə hər gecə **baña** yəvmü`l-ḥesābdur
Hər gün qədün firāqı qiyāmət qiyām olur *(Gazel 77, Mısra 9). [baña, -a]*

Ayağə düşmək ilə qara günüm ey Żū`ī
Cibillī ẖāṣiyətidir **baña** sirāyəti var *(Gazel 78, Mısra 10). [baña, -a]*

Meḥrāb u məscid olə sənün zāhidā **baña**
Meḥrāb-ı qaşı səcdəgəh ol āstānədür *(Gazel 89, Mısra 3). [baña, -a]*

Əgərçi ẖəlq-i cəhān ʻeyş ü ʻişrəti istər
Cəhīmdür **baña** ey dost bu cəhān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 4). [baña, -a]*

Əgər **baña** verələr ḥūr u rövżə-i riżvān
Behiştə getmənəm ey yār-ı mehribān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 11). [baña, -a]*

Baña ol māh-ı bī-mehrim iki ay var ki rām olmaz
Bu nöqṣānımdə bir gəlməz əcəl ʻömrim təmām olmaz *(Gazel 93, Mısra 1). [baña, -a]*

Ço qədr **baña** ʻāşiq deyüb ey məh sitəm etmə
Hər tīrə nəẓər Żū`ī-i ẖūnīn-kəfən olmaz *(Gazel 94, Mısra 9). [baña, -a]*

Ey **baña** ṭəʻnə edən bir düşəsən hicrānə
Görəsən tā ki nələr Żū`iyə hicrān etmiş *(Gazel 104, Mısra 9). [baña, -a]*

Bilmən ki **baña** nāz eləyür yā ki sitəmdür
Ġāfil ki ötər yār mən-i müżṭəri görcək *(Gazel 117, Mısra 3). [baña, -a]*

Demisən yoẖsə ġəm ü dərdüvi cānānə köñül
Lüṭf edüb eylədi əfzūn **baña** ol məh sitəmin *(Gazel 124, Mısra 5). [baña, -a]*

Ləẕẕət-i qaydun ḥarām oldı **baña** ey sərv kim
Sormuş idün ol əsīri bir gün āzād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 9). [baña, -a]*

Gül ḫārə ənīs oldı vü ḫəslər **baña** həm-dəm
Āḫırdə gözəl ʻömrimi gör ḫār u ḫəs etdim *(Gazel 130, Mısra 7). [baña, -a]*

Ġeyẓ ilə **baña** qaş əgüb etmə belə baḫmə
Bu küştə-i hicrānıvə şəmşīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 7). [baña, -a]*

Ḫüm-ḫüm **baña** ver bādəni ey sāqī piyālə
Bu köhnə ḥərīfə belə bir bir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 11). [baña, -a]*

Zāhid **baña** satmə bu riyānı get özün sən
Żū`ī kimiyə ḥilə vü təzvīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 13). [baña, -a]*

Mən ağlaram əgərçi **baña** ʻeyb edərsə ḫəlq
Bi`llāh firāqə yoḫdı belə ṭāqət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 3). [baña, -a]*

Sünbül təki bəlālarımı rəḥm qıl **baña**
Qoy ḫəlq eyləsün **baña** yüz töhmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 5). [baña, -a]*

Sünbül təki bəlālarımı rəḥm qıl **baña**
Qoy ḫəlq eyləsün **baña** yüz töhmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 6). [baña, -a]*

Almış çəhār gūşədən əṭrāfımı ġəmün
ʻEşqün əgər **baña** verə bir fürṣət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 16). [baña, -a]*

Gəl etmə muncə cəfā yādə ṣal o günlərivi
Ki hīç kəs deməz āḫırdə gəl **baña** kāẓım *(Gazel 137, Mısra 8). [baña, -a]*

Sən eyləsən **baña** bī-dādı ey cəfā-küstər
Kimə şikāyət edim yā kimə ʻəyānī yazım *(Gazel 141, Mısra 9). [baña, -a]*

O māh vəṣli dögül ārzū **baña** Żū`ī
Dilindən ol ṣənəmün bir səlāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 9). [baña, -a]*

Baña hər nə bəlā gəlsə gəlür köñlümdən ey Ḫāliq
Gözəllər hicrinə yansun görim bundan betər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 3). [baña, -a]*

Anləsaydım **baña** vəṣl-i ləb-i məqdūr olmaz
Həvəsilə dil-i ṣəd pārəmi qan eylər idim *(Gazel 144, Mısra 7). [baña, -a]*

Baña sölərsən ey məh nār-ı hicrə ṣəbr qıl sölə
Olur mı kimsə kim ātəş arasındə ṣəbūr olsun *(Gazel 150, Mısra 7). [baña, -a]*

Baña təklīf-i gülşən qılmayun bu ġəmlü köñlümdə
Dil-i ʻāşiqdə mümkündür mi dil-bərsiz sürūr olsun *(Gazel 150, Mısra 9). [baña, -a]*

Baña bi`llāh yegdür belə ẕillət pādşāhlıqdan
Məni ʻeşqindən anun çoḫ də gəl mən‘ etmə ey nāṣiḥ *(Gazel 151, Mısra 11). [baña, -a]*

Baña ḫ˘oşdur gədā-yı kūyı olmaq pādşāhlıqdan
Bu qədri cövrlər kim Żū`iyə eylər firāq ilə *(Gazel 151, Mısra 13). [baña, -a]*

Əgərçi ayrıluban məndən ey ṣənəm getdün
Firāqun ilə **baña** eyləyüb sitəm getdün *(Gazel 163, Mısra 2). [baña, -a]*

Səniñlə getdi təmām ʻeyş ü nūş u ləẕẕət-i ẕövq
Qoyub yerində **baña** hər nə var ġəm getdün *(Gazel 163, Mısra 6). [baña, -a]*

Hər yerdə qıldı çünki təcəllā **baña** ruḫun
Hər bir məqāmı Mūsā içün Eymən eylədün *(Gazel 164, Mısra 3). [baña, -a]*

Ey Yūsifim çü vəʻde-i vəṣl eylədün **baña**
Yəʻqūbə şanki müjdə-i pīrāhən eylədün *(Gazel 164, Mısra 5). [baña, -a]*

Nə etməmiş bunı Məcnūnə yā ki Fərhādə
O cövr ü ẓülm ki ʻeşq içrə sən **baña** qıldun *(Gazel 167, Mısra 10). [baña, -a]*

Zəhr-i qātil **baña** ver sāqī demim ṣəhbādən
Qutarub rāḥət olum tā ki ġəm-i dünyādən *(Gazel 173, Mısra 1). [baña, -a]*

Ayağə düşmək ilə qarə köñlim ey Żū`ī
Baña əzəldə bu işlər sirāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 12). [baña, -a]*

Oldı dūçār dün **baña** bir āftāb-rū
Yüz mərtəbə vəcīḥdi māh-ı təmāmdan *(Gazel 177, Mısra 7). [baña, -a]*

Żū`ī çü şəhr məhlərinün vəṣfin eylədün
Ḫ˘oşdur **baña** həmīşə desön bu kəlāmdan *(Gazel 177, Mısra 12). [baña, -a]*

Nāṣiḥ **baña** ʻeyb eyləmə dīvānə görüb kim
Olmum necə məcnūn bu pərī-rūlər içində *(Gazel 190, Mısra 5). [baña, -a]*

Əgər behiştdə min ḥūr versə Tarı **baña**
Dögül ʻəvəż birinə ol günün bu dünyādə *(Gazel 206, Mısra 9). [baña, -a]*

Bi`llāh behiştdür **baña** hər yerdə gər olam
Ol müşk-i mū-nigār u mey-i müşk-bū ilə *(Gazel 214, Mısra 3). [baña, -a]*

Hər dəm qılurdum ol gül-i ruḫsārınə nəẓər
Qış mövsümi yəqīn **baña** bir növ-bəhār idi *(Gazel 222, Mısra 6). [baña, -a]*

Getdi **bana** bir oḫ urub o şūḫ-ı tünd-ḫū
Tapşurdı yaḫşı saḫlə mənim yādigārımı *(Gazel 228, Mısra 3). [bana, -a]*

Ḫˇoş ol zəmān ki vüṣālun **baña** ‘eyid idi
Behişt-i ‘ədn məqāmım mīm də Kövsər idi *(Gazel 240, Mısra 1). [baña, -a]*

Nəẓərdə āynə-i rūyun əldə cām-ı meyim
Qulām idi **baña** Cəm çākərim Sikəndər idi *(Gazel 240, Mısra 8). [baña, -a]*

Ṣavt-ı belābilə bədəl oldı nəfīr-i zāğ
Təqdīrdən **baña** bu bəlā ərməğan idi *(Gazel 242, Mısra 16). [baña, -a]*

Ḫəlīl idi **baña** çün yār nār-ı Nəmrūdun
Nə qədr olsə də gülzār u gülsitānım idi *(Gazel 249, Mısra 5). [baña, -a]*

Dəlīl idi **baña** Żū`ī cəmālı vəş-şəmsi
Siyāh ṭürrələri sūrə-i duḫānım idi *(Gazel 249, Mısra 9). [baña, -a]*

Bir nəfəs vəṣlüvə ey ṣūḫ dəyişməm bi`llāh
Versələr Tarı bilür gər **baña** bu dünyānı *(Gazel 250, Mısra 6). [baña, -a]*

Bilmürəm hansı zəbānlə saña şərḥ eyləyüm
O sitəmlər ki **baña** etdi yüzün hicrānı *(Gazel 250, Mısra 12). [baña, -a]*

Nīrānə bədəl oldı **baña** rövżə-i riżvān
Şəḥrā-yı Muğān sāḥət-i Şīrvānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 3). [baña, -a]*

Cəhāndə āşnālıqdə vəfā vü ‘əhd derlər var
Baña kim āşnā oldısə āḫır bī-vəfā çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 8). [baña, -a]*

Ḥaq əhli ilə olmaqa ḫˇoşdur **baña** cəhīm
Getməm bularlə rövże-i riżvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 19). [baña, -a]*

Ey sāqī əl-əlmān **bana** ḫüm-ḫüm şərāb ver
Tə`s̱īr eyləməz bizə peymānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 1). [bana, -a]*

Mülhim-i ġeybī **bana** eylədi nā-gəh ilhām
Ey giriftār-ı bəlā Żū`ī-i zār u nā-kām *(Mesnevi 1, Mısra 23). [bana, -a]*

Yoḫdur **baña** şāh səndən özgə
Żū`iyə pənāh səndən özgə *(Mesnevi 7, Mısra 67). [baña, -a]*

Ġüṣṣə **baña** çoḫ edüb sirāyət
İmdi saña eyləyim şikāyət *(Mesnevi 7, Mısra 71). [baña, -a]*

Ver sāqī **baña** şərāb-ı gül-nār
Kim dövr-i fələk edüb məni ḫār *(Mesnevi 8, Mısra 1). [baña, -a]*

Kim mərhəmət eylə pādşāhım
Bildür **baña** kim nədür günāhım *(Mesnevi 8, Mısra 28). [baña, -a]*

Məḫlūq içün cəhāndə qəżā vü qədər nədür
Gūyā ki məskənim **baña** dārü`s-səlām idi *(Muhammes 2, Mısra 12). [baña, -a]*

Ḥeyf ol qərīnə kim **baña** dövrān be-kām idi
Ḫˇoş ol zəmān ki ‘işrət ü eyşim təmām idi *(Muhammes 2, Mısra 18). [baña, -a]*

Yoḫ Żū`ī tək baḥār-ı bəlāyə qərīq olan
Əfsūs o dəm ki çərḫ **baña** ḥamān qulām idi *(Muhammes 2, Mısra 28). [baña, -a]*

Dövrān ‘ədū vü yār **baña** bī-vəfā ikən
Bülbül ṣifət ḫəzān-ı ġəmə mübtəlā ikən *(Muhammes 3, Mısra 7). [baña, -a]*

Ḫˇoş ol zəmān ki yār **baña** həm ayāğ idi
Ruḫsārı gözlərimə münəvvər çırāġ idi *(Müseddes 1, Mısra 1). [baña, -a]*

Fərək əḥvāl-i mən-i müżṭəri bīmār elədi
O cəfānı ki **bana** eylədi əğyār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 14). [bana, -a]*

Ey Fużūlī müttəṣil dövrān müḫālifdür **baña**
Ġalibā ərbāb-ı iste‘dādı dövrān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 19). [baña, -a]*

Kimdi hər ‘elmdə göstər **baña** olsun fā`īq
Tərk edüb mə‘rifəti pūlə olublar şāiq *(Terci-bend 1, Mısra 27). [baña, -a]*

<u>benātu`n-nā‘ş:</u> *Kuzey yarım kürede büyükayı (dübbü'l-ekber) ile ona ters istikamette ve daha sönük olan küçükayı (dübbü'l-asgar) takım yıldızları içinde yer alan yedişer yıldızdan meydana gelmiş küme.*

Żū`īni etmiş pərākəndə **benātu`n-nā‘ş** tək
Ey büt-i zöhrə cəbīn ol māh u pərvīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 9). [benātu`n-nā‘ş,]*

<u>ber-bād:</u> *Perişan, virane, helak olmuş.*

Ber-bād oldı āḫırı bād üzrə ḥökm edən
Bilqeys-i taḫt-i mülk-i səbādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 13). [ber-bād,]*

<u>ber-ṣöḥbət:</u> *Sohbet üzere, sohbette.*

Düşdi nā-gāh ḫəyālātə üṣūlü`l-`īmān
Mūcid-i əvvəl-i əşyāda idim **ber-ṣöḥbət** *(Kaside 5, Mısra 12). [ber-ṣöḥbət,]*

<u>ber-ṭərrār:</u> *Gönül çalan, insanın aklını başından alan.*

Fövc-i sərmānun əlindən səni fövrən qutarur
Ləẕẕət ü ‘eyş-i cəhāndən oləsən **ber-ṭərrār** *(Kaside 6, Mısra 30). [ber-ṭərrār,]*

<u>beş:</u> *Beş, sayı sıfatı.*

Bu **beş** gün ‘ömr içün incitmə çoẖ gözəl cānı
Köñül bir ‘ibrət ilə qıl nəẓārə dünyānı *(Kaside 23, Mısra 2). [beş,]*

Aldanməgilən Żū`ī cəhānə nədi dünyā
Beş günlüq olan ‘işrət ü behcət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 28). [beş,]*

Gör ‘āqibət nə eylədi bu zārə kūj-püşt
Beş gün içində Rüstəm ü İsfəndiyārınə *(Gazel 207, Mısra 4). [beş,]*

Bu iddi‘ā də bir olsə nə eybi hər mollā
Beş on ‘əvām yıqub qalẖızır buğāğunı *(Kaside 23, Mısra 84). [beş,]*

Gəlmişəm tīz Dəvəçi bāzārınə
Beş gün olub [ki] və‘dən dəẖi ötüb *(Mesnevi 4, Mısra 70). [beş,]*

Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü şāndur məktəb
Kişi **beş** dil bilə gər ondə təmām ādəmdür *(Muhammes 5, Mısra 16). [beş,]*

__**bes:**__ *Artık, şimdi.*

Gəlməyür çeşminə ẖəlqün gecələr ẕərrə yuqu
Bes ki ey məh qıluram nālə vü əfğān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 8). [bes,]*

__**beş gün içində:**__ *Kısa zamanda.*

Beş gün içində bər-həm olur gülşəni güli
Çoẖ görmişəm bəhār u ẖəzānın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 3). [beş gün içində,]*

__**betər:**__ *Daha kötü, kötü.*

Keçən zəmāndə əgər var idi bəhārdə zövq
Olubdı mövsim-i qışdan **betər** bəhār ẖarāb *(Gazel 29, Mısra 6). [betər,]*

__**beydāq:**__ *Piyâde olarak da karımıza çıkan beydak, satrançta en deersiz tatır. Siyah rengi ve küçüklüğünden dolayı sevgilinin yanaındaki benler, bu taa benzetilir.*

Māt qıldı məni fīl-i fələk-i kəc-rəftār
Fərz-i ‘əql açmaq içün **beydāqını** yoẖ cür`ət *(Kaside 5, Mısra 26). [beydāqını, -ı, -n, -ı]*

__**beyt:**__ *İki dizeden oluşan nazım birimi.*

Bir **beytinə** bir əşrəfī bəẖşāyiş etdilər
Firdovsī-i ḥəkīm-i süẖəndānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 23). [beytinə, -i, -n, -ə]*

Bir **beytə** bir qəpik verələr məndə tā çəküm
Rūyıntən ü Təhəmtəni meydānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 25). [beytə, -ə]*

__**beyt-i ḥüzün:**__ *Hüzün evi.*

Yā Rəb n`olı bu Żū`ī-i şeydā görə bir də
Kim **beyt-i ḥüzün** bāğ u gülüstānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 18). [beyt-i ḥüzün,]*

Yə‘qūbvəş ki **beyt-i ḥəzīndə** əsīr idim
Āẖır ḥużūr-ı Yūsif-i Kən‘ānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 13). [beyt-i ḥəzīndə, -də]*

__**beyt-i ẖəlīl-i rəḥmān:**__ *Rahman Allah`ın sevdiği peygamber Hz İbrahim`in evi, Kâbe.*

Gəl ey edən sər-i kūyını tərk cānānun
Düşən həvāsınə **beyt-i Ḫəlīl-i rəḥmānun** *(Gazel 155, Mısra 2). [beyt-i ẖəlīl-i rəḥmānun, -un]*

__**beytu`llāh:**__ *Allah'ın evi, Kabe.*

O şəh-i məsnəd-i ‘ürfānī ki **beytu`llāh**
‘Əzm-i ṭavf eyləyübən zāīr-i riżvān oldı *(Kaside 17, Mısra 17). [beytu`llāh,]*

Qovruldı köñül zülfüvi rūyundə görən dəm
Müslim necə **beytu`llāh ara** kāfiri görcək *(Gazel 117, Mısra 8). [beytu`llāh-ara,]*

__**beytü`l-əḥzān:**__ *Yas ve mâtem evi, hüzünler evi.*

Vādī-i Əymənə döndürdi təcəllā-yı ruẖı
**Beytü`l-əẖzānımı** gūyā cəbəl-i ṭūr elədi *(Gazel 241, Mısra 6). [beytü`l-əẖzānımı, -ım, -ı]*

Beytü`l-əẖzānə qədəm basdı kərəmdən nā-gəh
Bir rəfīqim ki ḥəbībullahə olmuş həmnām *(Kaside 13, Mısra 7). [beytü`l-əẖzānə, -ə]*

Beytü`l-əḥzānım ara əgləşübən ḥəsrət ilə
Köñlümə dərd ü ġəm u ġüṣṣə firāvān oldı *(Kaside 17, Mısra 3). [beytü`l-əḥzānım, -ım]*

__**beytü`l-ḥatām:**__ *Kâbe.*

Zāhid şərābı çoẖ də ḥarām etmə küfrdür
Çün bu sözünlə meykədə **beytü`l-ḥatām** olur *(Gazel 77, Mısra 8). [beytü`l-ḥatām,]*

__**beytü`l-ḥəcər:**__ *Taş ev, Kabe.*

Beytü`l-ḥəcər ṭəvāfın edər gərçi ḥācılar
Dil ẖālidün ziyārətinə müstəmənd olub *(Gazel 24, Mısra 11). [beytü`l-ḥəcər,]*

__**bī-‘ār:**__ *Arsız, utanmaz.*

Dīvānə ṣifət sən pəriyə ‘āşiq olandan
Nāmūsı buraḫdım belə **bī-‘ār** mən oldım *(Gazel 132, Mısra 16). [bī-‘ār,]*

Yüzi qarə gələsən məḥşərə ‘āṣī mücrim
Ḫəlq içində özüvi bir belə **bī-‘ār** edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 28). [bī-‘ār,]*

Bī-‘ārlıq görün nə qədərdür bu Żū`īdə
Ol bī-vəfāyə cānını eylər fədā genə *(Gazel 202, Mısra 9). [bī-‘ārlıq, -lıq]*

bī-bādə: *Şarapsız.*

Hīç inṣāf idi şā‘ir qədəḥ-i meysiz olə
Qalə **bī-bādə** vü bī-sādə ḥəzīn u nākām *(Kaside 13, Mısra 20). [bī-bādə,]*

Bu nə inṣāfdı kim bir belə əyyām-ı bəhār
Keçə **bī-bādə** vü bī-sādə vü bī-bərbəṭ ü tār *(Mesnevi 15, Mısra 12). [bī-bādə,]*

bī-bāk: *Korkusuz, çekinmeyen, sakınmayan.*

Əvvəl edim ḥālət-i Żəḥḥākı yād
Sitəmgər u ẓālim ü **bī-bākı** yād *(Mesnevi 5, Mısra 10). [bī-bākı, -ı]*

bī-bəhā: *Değersiz, kıymetsiz.*

Tapupdur gövhər-i ‘elm ü fəżīlət
Bu günlərdə ‘əcā`ib **bī-bəhālıq** *(Gazel 112, Mısra 14). [bī-bəhālıq, -lıq]*

bī-bəhā: *Aşığı sıkıntıya düşürmeyen.*

Cām u cīb ü kīsə ḫālī Żū`ī-i bī-çārə tək
Cām-ı bādə vəṣl-i sādə **bī-bəhā** istər könül *(Gazel 122, Mısra 14). [bī-bəhā,]*

bī-bərbəṭ: *Berbetsiz (çalgı aleti).*

Bu nə inṣāfdı kim bir belə əyyām-ı bəhār
Keçə bī-bādə vü bī-sādə vü **bī-bərbəṭ** ü tār *(Mesnevi 15, Mısra 12). [bī-bərbəṭ,]*

bī-cā: *Yersiz, olmadık yere, gereksiz yere, uygun düşmeme.*

Əşk-i çeşmim ḥörməti **bī-cā** dögül ey gül-‘iẕār
Bāğbān-ı dil gül-i rūyundan etmişdür gül-āb *(Gazel 16, Mısra 11). [bī-cādu, -du]*

Əlbəttə mən təki o da bir gül əsīridür
Bī-cā dögül bu qədri ki bülbül fəğān çəkər *(Gazel 61, Mısra 8). [bī-cā,]*

Köñül çü yoḫdı bəqā ‘ömrə çəkmə ġəm **bī-cā**
Demün ġənīmət bil cümləsi fənādandur *(Gazel 83, Mısra 11). [bī-cā,]*

Ze-bəs səngīn dil ‘āşiq-keş ü bəd-ḫūdur ol məh-rū
Nə vəṣlə dut ümīd ey dil nə āh-ı zār **bī-cā** çək *(Gazel 116, Mısra 8). [bī-cā,]*

Ləb-i lə‘lün görüb ḥeyrətdən ey gül cānə bəñzətdim
Sora sordum yəqīn bildim ki **bī-cā** anə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 2). [bī-cā,]*

Çoḫ gəzmə bəḫtün ağ u qara olmaqında sən
Bī-cā ötürmə leyl ü nahārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 8). [bī-cā,]*

Dəhənün sirrinə vāqif olan əlbəttə bilür
Ḫiżr **bī-cā** ṭələb-i çeşme-i ḥeyvān etdi *(Gazel 233, Mısra 4). [bī-cā,]*

Keçür bəhār ilə ‘ömrim ‘əbəs̱ yerə **bī-cā**
Bu ḥāldə bizi qoyma İlāhī yet dādə *(Kaside 18, Mısra 13). [bī-cā,]*

Gər bağludı təqdīr-i qəżāyə hamu işlər
Bī-cā yerə bu sə‘y bu ẕillət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 3). [bī-cā yerə,]*

bī-cān: *Cansız, ruhsuz, kendini kaybetmiş.*

Ey cān bu qədri möḥnət-i hicrānə ağlama
Çəkmə bu ġüṣṣə vü ġəmi **bī-cānə** ağlama *(Gazel 5, Mısra 2). [bī-cānə, -ə]*

bī-cān: *Cansız, halsiz.*

Olmasaydı o əgər eylə yəqīn kim mən-i zār
Az zəmānda tən-i bīmārım olurdı **bī-cān** *(Kaside 14, Mısra 22). [bī-cān,]*

bī-çārə: *Zavallılık, aciz, çaresiz.*

‘Əcəb bī-kāra vü āvārə vü **bī-çārə** olduq kim
Nə dünyā vü nə ‘uqbā işlərindən kārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 5). [bī-çārə,]*

Çərḫün əlində ‘āciz ü **bī-çārə** olmuşam
Āḫır nəfəsdə baḫ nə güni qara olmuşam *(Muhammes 3, Mısra 21). [bī-çārə,]*

Çəküb hicrān ḫəzānının bülbül-i şeydā tək ey Żū`ī
Bəhār əyyāmı gül vəṣlinə ey **bī-çārə** yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 14). [bī-çārə,]*

Eləməzdi bu ṣifət ləşkər-i dərd ü ġəm əsīr
Görməsəydi belə bī-ṭāqət ü **bī-çārə** məni *(Gazel 224, Mısra 6). [bī-çārə,]*

Dəm yoḫdı o **bī-çārə** içün kim ġəmi yoḫdur
Hər kimsə ki dərd ü ġəminə həm-dəmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 1). [bīçārə,]*

Çün dərc-i dəhānundı ʻəlācım gər əṭibbā
Yoẖdur dedilər çārə bu **bī-çārə** tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 12). [bī-çārə,]*

Niyə yā Rəb belə **bī-çārə** vü ḥeyrān oldım
Bilmirəm çārəmi ḥeyrətlə pərīşān oldım *(Mesnevi 1, Mısra 11). [bī-çārə,]*

İmdi āvārə vü **bī-çārə** vü əsīr-ġürbət
Nə pərəstār nə bir mūnis nə [bir] həm-ṣöḥbət *(Mesnevi 1, Mısra 19). [bī-çārə,]*

Fikr qıl ʻəqlivi yıq başuña ey **bī-çārə**
Sən özün günəhinə baẖ ki yazılub divārə *(Mesnevi 9, Mısra 57). [bī-çārə,]*

bī-cins: *Soysuz.*

Ləb təşnə vəqtlər keçürürdük şərāb ilə
Bī-cinslərlə həm-dəm ü ṭūṭī ġurāb ilə *(Muhammes 3, Mısra 42). [bī-cinslərlə, -lər, -lə]*

bī-çīz-i ẖār: *Hīçbir şeysiz rezil.*

Fikr elə ey sərvər-i vālā təbār
Sən var ikən mən qalam **bī-çīz-i ẖār** *(Mesnevi 5, Mısra 84). [bī-çīz-i ẖār,]*

bīd: *Söğüt ağacı.*

Gör kimdədür qüṣūr əgər yoẖdı meyvəsi
Ummaq olur mı bu sözi **bīd** ü çinārdan *(Gazel 176, Mısra 16). [bīd,]*

bî-dâd: *Adaletsizlik, zulüm, eziyet, işkence.*

Sən eyləsən baña **bī-dādı** ey cəfā-küstər
Kimə şikāyət edim yā kimə ʻəyānī yazım *(Gazel 141, Mısra 9). [bī-dādı, -ı]*

Məndən artuq eyləyür səndən şikāyət āşkār
Cövr ü **bī-dādundan** ey məh hər gecə dād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 12). [bī-dādundan, -un, -dan]*

Alcaqın köñlümi ʻeşqün qıldı **bī-dād** u sitəm
Rəsmidür təhdīd edər bir mülki kim sulṭān alur *(Gazel 59, Mısra 7). [bī-dād,]*

Kim olur ʻāləm saña ʻāşiq bu eḥsānun görüb
Rəşkdən ölləm qılandə sən baña **bī-dādlər** *(Gazel 19, Mısra 11). [bī-dādlər, -lər]*

bī-dār: *Uyanık, uykusuz.*

Pərvīn saçub ey māh gözimdən gecə dā`im
Hicrində s̱ürəyyā kimi **bī-dār** mən oldım *(Gazel 132, Mısra 4). [bīdār,]*

bī-dil: *Âşık.*

Żū`iyā məcnūn edən sən **bī-dili** nāz ilə ol
Qəndəhārı çeşm ü hindī zülf ü rūmī-rū mudur *(Gazel 52, Mısra 9). [bī-dili,]*

bī-dəlīl: *Delilsiz.*

Atuban dīnün üṣūlin eləyüb fərʻī uṣūl
Bī-dəlīl eyliyəsən hər nə desə anı qəbūl *(Mesnevi 9, Mısra 50). [bī-dəlīl,]*

Bī-dəlīl etməsün sözim bāvər
Hamı əʻmāl-i ḫeyrün oldı hədər *(Mesnevi 11, Mısra 57). [bī-dəlīl,]*

Deməyüb bu sözi rəsūl-i əmīn
Sözümü **bī-dəlīl** eylə yəqīn *(Mesnevi 11, Mısra 60). [bī-dəlīl,]*

Pəndinə **bī-dəlīl** eylə qəbūl
Ḥökm edər pənd qəbūl elə tez ol *(Mesnevi 11, Mısra 89). [bī-dəlīl,]*

bidʻət: *Sonradan türeyen şey, yeni âdet [Genellikle benimsenmeyen, iyi görülmeyen âdet ve davranışlar için kullanılır].*

Şöhrət tapubdı **bidʻət** Żū`ī zəmānədə
Pā-māl-i ẖəlq olubdı şərīʻət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 13). [bidʻət,]*

Bu **bidʻətlər** ki var ẖəlqün içində
Ḫudā verməz belə əmrə rıżālıq *(Gazel 112, Mısra 15). [bidʻətlər, -lər]*

Biri birinün ətin qurd kimi didir hər gün
Haçan bular çıqacaqdur bu növʻ **bidʻətdən** *(Kaside 15, Mısra 38). [bidʻətdən, -dən]*

bī-ʻelm: *İlimsiz.*

Bī-ʻelm olan vücūdlərə Ḥəqdeyübdi kim
Ḥeyvāndan də bəl hum əżallū kināyəti *(Kaside 2, Mısra 29). [bī-ʻelm,]*

Bī-ʻelm vəḥşiyānə qırır birbirin təmām
İnsānlıqı kənar edüb əẖẕ etmə vəḥşəti *(Kaside 2, Mısra 33). [bī-ʻelm,]*

Bī-ʻelmliqdi bizləri nā-būd məḥv edən
Bir vəcḥ ilə gidərsün bizdən cəhāləti *(Kaside 2, Mısra 3). [bī-ʻelmliqdi, -liq, -di]*

bī-fəhm: *Anlayışsız.*

Nədür bir bī-vəfā ʻeşqinə ey qanə dönən köñlüm
Yetən hər nā-kəs ü **bī-fəhmdən** ṭəʻn ü təʻədda çək *(Gazel 116, Mısra 10). [bī-fəhmdən, -dən]*

bīgānə: *Yabancı, âşinâ olmayan; Kayıtsız, ilgisiz, alâkasız, lâkayt.*

Ağyārlar nişīmən-i cānānə gəlməsün
Bīgānə mürğlar bu gülüstānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 2). [bīgānə,]*

Olub **bīgānə** cāndan çəkməzəm əl āşnālıqdan
Ayaqun topraqı olmaqdan özgə yoḫdı bir fikrim *(Gazel 151, Mısra 9). [bīgānə,]*

Onun yanında oldım ʻāqibət **bīgānədən** kəmtər
Ayaqun ṣədqəsi başım ayağə dur şitāb eylə *(Gazel 151, Mısra 6). [bīgānədən, -dən]*

Nə gūnə gör s̱əmər gördüm nihāl-ı āşnālıqdan
Məni **bīgānələr** səndən cüdā etmək nə mümkündür *(Gazel 151, Mısra 8). [bīgānələr, -lər]*

Ḥəbībā bir özün fikr eylə gör āyā rəvādur mı
Çəkə **bīgānələr** ləẕẕət görəm mən min bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 6). [bīgānələr, -lər]*

Ḫᵛoş ol günlər ki biz məḫluqdan **bīgānə** olmuşduq
Qələndərvār dā`im sākin-i mey-ḫānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 1). [bī-gānə,]*

bī-gümān: *Şüphesiz, kuşkusuz.*

Sölədi ey Żū`ī-i bī-ḫānmān
ʻƏqlün çaşub dīvānəsən **bī-gümān** *(Mesnevi 5, Mısra 64). [bī-gümān,]*

bī-ḫeyr: *Hayırsız.*

Pīrānəsər tapandə kişi çün fuqārəti
Bī-ḫeyr ü bī-nəvā dəḫi durmaqə ṭāqəti *(Muhammes 3, Mısra 32). [bī-ḫeyr,]*

bī-ḫᵛod-ı dīvānə: *Kendinden geçmiş, medhuş deli.*

Żū`īnün pəndin eşit eyləmə çoḫ bādəyə meyl
Tā ki el söləməsün **bī-ḫᵛod-ı dīvānə** səni *(Gazel 226, Mısra 10). [bī-ḫod-i dīvānə,]*

bī-ḫᵛod: *Kendinden geçmiş.*

Ġərəz ki Żū`ī kimi anlə olmə çoḫ **bī-ḫᵛod**
Kəmāl-i ʻeşqdi ancaq vücūdı insānun *(Gazel 155, Mısra 13). [bīḫud,]*

bīḫūd: *Özel isim.*

Żū`iyā görcək mənim bu ābdār əşʻārımı
Bīḫūd u Seyyid Bəhār bəḥr-i ʻürfān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 10). [bīḫūd,]*

Müṣāḥibimdi Bəhār ilə Seyyid ü **Bīḫūd**
Rumūz-i ʻeşqdə hər ləḥẓə bəhs̱ edən günlər *(Gazel 67, Mısra 5). [bīḫūd,]*

Bīḫūdlə Rāġib idihəmīşə müṣāḥibim
Həm-dəm müdām Seyyīd-i şīrīn-zəbān idi *(Gazel 242, Mısra 7). [bīḫūdlə, -lə]*

bī-hūdə: *Boş, gereksiz, faydasız, beyhûde.*

Bir şey` bu giryəzārdən olmaz kəm ü ziyād
Bī-hūdə olmə gəl belə dīvānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 10). [bī-hūdə,]*

Çü kimsə bilmədi Ḫāliq irādəsin hərgiz
Sən imdi **bī-hūdə** çün ü çərānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 12). [bī-hūdə,]*

Muṣəvvər eyləyübdir mərdüm-i çeşmim qədün sərvin
Dögül **bī-hūdə** cārī eyləmək hər ləḥẓə bu cūlər *(Gazel 57, Mısra 4). [bī-hūdə,]*

Cəfā vü cövrüni ol bī-mürüvvət bī-vəfā yārun
ʻƏbəs **bī-hūdə** gör kim Żū`iyā dā`im çəkər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 10). [bī-hūdə,]*

Köñül verdim vəfālı sanubən bir yārə **bī-hūdə**
Cəfā eylən o bəd-ḫū bī-vəfā ḫūn-ḫᵛārə **bī-hūdə**

Olub ol şamʻ ġeyrə mən onun rūy-ı firāqındə
Dəm-ā-dəm yandım āhım ātəşindən nārə **bī-hūdə**

Ruḫ u zülfün ḫəyālilə köñül hər rūz u şəb ġəmdən
Olubdur zār u sər-gərdān gəzər āvāra **bī-hūdə**

Ġəm-i ruḫsārı bəsdir gūşə-i möḥnətdə mən zārə
Aparmun dostlar billāh məni gülzāra **bī-hūdə**

Ṭəbībā Żū`īnün dərdi saqalmaz dərd-i hicrāndır
Cəfā çəkmə ʻəlāc etmə belə bīmāra **bī-hūdə** *(Gazel 200, Mısra 1-10). [bī-hūdə,]*
Sanmə bī-hūşluqım **bī-hūdə** gördükdə yüzin
Alur ārāmımı bir ġəmzə-i pünhānı ilə *(Gazel 204, Mısra 11). [bī-hūdə,]*

Nədür bu dəhrdə bundan ötəri **bī-hūdə**
Şınḫiyyəti vermə nə ḥāl olsə ṣād qıl cānı *(Kaside 23, Mısra 11). [bī-hūdə,]*

İndi lāzımdı ki iẓhār eləyüm əḥvālı
Qalmasun hīç kəsün **bī-hūdə** qīl u qālı *(Mesnevi 6, Mısra 10). [bī-hūdə,]*

Qoymə **bī-hūdə** keçə ʻömr-i ʻəzīz ey nā-dān
Ḥāşə bu vəqt-i gül ü mövsüm-i bāğ u bustān *(Mesnevi 15, Mısra 27). [bī-hūdə,]*

Żū`ī dəḫi bəsdür nə gərək sirrdə güftār
Bīhūdə özün dāḫil-i ḥikmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 38). [bīhūdə,]*

Bīhūdə çoḫ da qılma namāz eyləmə duʻā
Żū`ī bu nā-qəbūl duʻādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 17). [bīhūdə,]*

bī-hünər: *Marifetsiz, hünersiz.*

Edəcək ẖānə-nişīn ṭāli'-i bəd Bəhrāmı
Bī-hünər Zāl gəlüb Rüstəm-i dəstān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 12). [bī-hünər,]*

bī-hūşl: *Akılsız, şuursuz.*

Sanmə **bī-hūşluqım** bī-hūdə gördükdə yüzin
Alur ārāmımı bir ġəmzə-i pünhānı ilə *(Gazel 204, Mısra 11). [bī-hūşluqım, -luq, -ım]*

bī-ẖəbər: *Habersiz. Malumatsız.*

Sənün bu bī-vəfā olmaqlıqundan āgəh olsaydım
Köñül verməzdim ey məh düşdi bəndə **bī-ẖəbər** köñlüm *(Gazel 143, Mısra 8). [bī-ẖəbər,]*

Bī-ẖəbərsən dedi yoẖsə nədi çārun söləyüm
Yaz Ḥüseyn Ḫānə elə məṭləbüvi sən iẓhār *(Kaside 6, Mısra 27). [bī-ẖəbərsən, -sən]*

Dedi ey **bī-ẖəbər** gūyā ẖəbərsizsən bu 'işrətdən
Ki 'āləm sər-bə-sər dönmüş behiṣt-i 'ədn riżvānə *(Kaside 22, Mısra 17). [bī-ẖəbər,]*

Gər deyəm dərdimi dövlətlü olan **bī-ẖəbərə**
Bāb-ı ḥikmət açuban şərḥ eləyim min fiqrə *(Terci-bend 1, Mısra 31). [bī-ẖəbərə, -ə]*

bī-həm-dəm: *Arkadaşsız, iyi anlaşılan birilerinin olmayışı.*

Mey bəzmi yār vəṣli gülüstāndə ẖ˘oşdu līk
Bī-həm-dəm ilə bəzm-i ṣəfādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 4). [bī-həm-dəm,]*

bī-həmtā: *Eşi, dengi olmayan.*

Həm ḥəsəb həm nəsəbdə **bī-həmtā**
İsmi tək həm özi böyük aqa *(Mesnevi 2, Mısra 3). [bī-həmtā,]*

bī-ḥəyā: *Hayasız, utanmaz.*

Bu qədri cürm ilə zāhid behiştə göz tikmə
Utangilən Bārī ey **bī-ḥəyā** günāhundan *(Gazel 185, Mısra 8). [bī-ḥəyā,]*

bī-'izzət: *Hürmetsiz, itibarsız.*

'Elm ü 'ürfān olubdı **bī-'izzət**
İmdi pūl ṣāḥibinədür ḥörmət *(Mesnevi 11, Mısra 29). [bī-'izzət,]*

bī-kār: *Karsız, işsiz, gelirsiz.*

'Əcəb **bī-kāra** vü āvārə vü bī-çārə olduq kim
Nə dünyā vü nə 'uqbā işlərindən kārımız yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 5). [bī-kāra, -a]*

Yoẖ bir mədāẖilim belə **bī-kāra** olmuşam
Əl-qiṣṣə çərẖ əlindən mən cāna gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 23). [bī-kāra, -a]*

bī-kəs: *Kimsesiz.*

Sağınmə **bī-kəsəm** ey şūẖ yoẖdı bir kimsəm
Bəlā vü möḥnət ü əndūh u ġəm sipāhımdur *(Gazel 53, Mısra 7). [bī-kəsəm, -əm]*

bil-: *Anlamak, bilmek, kavramak, idrak etmek, bir şey hakkında bilgisi, mâlûmâtı olmak, o şeyi öğrenmiş bulunmak; Farkına varmak.*

Kimə iẓhār eləyim ġāyət-i dərdim **bilsün**
'ārif anlar nədi bu nüktə ki yārım getdi *(Gazel 248, Mısra 9). [bilsün, -sün]*

Nə vəḥdəti **bildük** nədi nə kəs̱rəti qanduq
Sən vəḥdəti bu qədr ilə kəs̱rət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 25). [bildük, -dü, -k]*

Bir sirr var bu nāmə-i əlṭāf-ı fəżldə
Żū`ī **bilür** ki məḥrəm-i əsrārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 14). [bilür, -ür]*

Çü kimsə **bilmədi** Ḫāliq irādəsin hərgiz
Sən imdi bī-hūdə çün ü çərānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 11). [bilmədi, -mə, -di]*

Müṣəvvirün kəm ü keyfin **bilür** mi bir ṣūrət
Bu vāżeh əmrdi kār-ı nihānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 9). [bilür, -ür]*

Hər qüvvə təndə nāqiṣ olur içələr səni
Bilməm nədəndi vəsf bu nöqṣānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 12). [bilməm, -m, -əm]*

Cūd u səẖā vü mə'rifət ās̱ārı dəhrdən
Nə vəchdəndi **bilmürəm** āyā nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 10). [bilmürəm, -m, -ür, -əm]*

Mən özim **billəm** nəyəm sən Żū`īni ey şeyẖ-i şəhr
Ḫ˘âh bir 'āqil ẖəyāl et ẖ˘âh bir dīvānə dut *(Gazel 33, Mısra 9). [billəm, -l, -əm]*

Bilməm nə növ'lən keçəcək bu bəhārımız
Nə nəqdimiz nə meykədədə 'etibār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 5). [bilməm, -məm]*

Cəhānun cümlə dərdinə dəvādur **bilməmək** ancaq
Bu dārūyə dəẖi fikr elə bir [ki] cüz` ü ə'ẓəmdür *(Gazel 41, Mısra 3). [bilməmək, -mə, -mək]*

Gətür sāqī qədəḥ tā bilməyüm 'āləm nə 'āləmdür
Ki ləẕẕət **bilməməkdür** māvərāsı möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 41, Mısra 2). [bilməməkdür, -mə, -mək, -dür]*

Çün **bilmür** özi məs`ələ sorduqdə deyürlər
Kāfir olı sən dinmə belə sözdə ẖərər var *(Gazel 42, Mısra 11). [bilmür, -mür]*

Nə güldə ṣəfā nə mey-i gül-gūndə əs̱ər var
Bilməm nədi bā'is̱ hamı əşyādə kədər var *(Gazel 42, Mısra 2). [bilməm, -mə, -m]*

Bu məs`ələdə yüz min 'ārifdi mə'əṭṭəl
Bir kimsənə **bilməz** ki bu ḥāllət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 12). [bilməz, -məz]*

Bilməm nöçün bu 'əṣrdə rāḥət görünməyür
İslām içində hīç səlāmət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 1). [bilməm, -m, -əm]*

Bilməm nöçün bu ḥīləni məḫlūq **bilməyür**
Kūr də bilir ki balıqı 'āləmdə şūrdur *(Gazel 74, Mısra 11). [bilməm, -m, -əm]*

Bilməm nöçün bu ḥīləni məḫlūq **bilməyür**
Kūr də bilir ki balıqı 'āləmdə şūrdur *(Gazel 74, Mısra 11). [bilməyür, -mə, -y, -ür]*

Var idimənim bircə nəfər ḫān-ı qədīmim
Bilməm nə olubdur o da əlān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 22). [bilməm, -m, -əm]*

Gözimə cümlə nə'īm-i cəhān cəhīm gəlür
Nə növ'lən keçəcək **bilmürəm** zəmān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 6). [bilmürəm, -m, -ür, -əm]*

Nədür çəkmək ayaġ əl ṭə'nəsilə yār kūyından
Məgər **bilməzsən** 'āşiqlərdə Żū`ī nəng ü nām olmaz *(Gazel 93, Mısra 14). [bilməzsən, -məz, -sən]*

Ādāb-ı ḫidmət-i Ḥəqi zāhid haçan **bilər**
Dünyādə çünki ḫidmət-i insānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 9). [bilər, -ər]*

Köñül tərk eyləmə cām-ı şərāb-ı 'eşqi tā məḥşər
Ki bu mey məsti ġəm **bilməz** cəhāndə hūş-yār olmuş *(Gazel 102, Mısra 10). [bilməz, -məz]*

İlāhī bir də mümkündür mi görmək elə əyyāmı
Ki **bilmirdük** ġəm ādın Żū`ī tək dīvānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 10). [bilmirdük, -m, -ir, -dü, -k]*

Olub sər-məst **bilmirdüq** nədür nīk [ü] bəd-i dünyā
Bu məcnūnluqlə məḥrəm məclis-i 'ürfānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 3). [bilmirdüq, -m, -ir, -dü, -q]*

Əhl-i 'ürfān bu ṣifət zār u pərīşān oləcəq
Nə **bilim** dəhrdə āḫır belə dövrān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 1). [bilim, -im]*

Gəldi ādəm bu yerə dözmədi bir şeyṭānə
Bilmədi burda təmām ādəm-i şeyṭān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 8). [bilmədi, -mə, -di]*

Söləyüblər ki cəhānə gələcək bir Dəccāl
Bilməyüblər ki mülḥid (?) nədən firāvān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 10). [bilməyüblər, -mə, -y, -üb, -lər]*

Sən **bilmədün** ki āḫırı bəḫti qara olur
Bənd olsə kimsə zülf-i pərīşānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 9). [bilmədün, -mə, -dü, -n]*

Bir mūr qədri hīç Süleymānı **bilmənəm**
Kūyındə itlərinə əgər pāsbān olam *(Gazel 128, Mısra 5). [bilmənəm, -mə, -n, -əm]*

Getdi ol qaşı hilālım dedi bir āyə gəlim
Hansı aydur nə **bilim** tā ki tamāşāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 2). [bilim, -im]*

Bilmürəm məskənüvi hardədi tā var u yoḫım
Ṣərf edüb kūyun əṭrāfınə həm-sāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 9). [bilmürəm, -m, -ür, -əm]*

Aḫtarub ġəm məni āḫır bulacaqmış nə **bilim**
Küll-i ümmīdimiz āḫır solacaqmış nə **bilim**

Belə fikr eylər idim ḥəşrə kimi hicr olmaz
Bu qəżā kārıdı belə olacaqmış nə **bilim**

Cām-ı 'eyşim olacaqmış belə meydən ḫālī
Sāġər-i 'işrəti ġeyrün dolacaqmış nə **bilim**

Bilməyüb verdim əlimdən sər-i zülfün yārun
Mār-ı sər-kūftə tək qopulacaqmış nə **bilim**

Belə ẓənnim yoḫ idi kim bizi gərdūn ayırə
Bī-vəfālıq eləyüb ayrulacaqmış nə **bilim**

Şādmān idi köñül ṣubḥ-i vüṣālə Żū`ī
Bu günün 'āqibətində nə olacaqmış nə **bilim** *(Gazel 136, Mısra 1-12). [bilməyüb, -mə, -y, -üb]*

Cəzbə nədəndi ḥüsn-i dil-ārādə **bilmədim**
Nəş`ə nədəndi bāde-i həmrādə **bilmədim**

Ḫāliq çü bir şey`ə dögi möhtāc ḫəlqdən
Nə sirr var bu ḫilqət-i əşyādə **bilmədim**

Bī-mə'rifət ġənīdi fəqīr əhl-i mə'rifət
Fəqr ü ġınā nədəndi bu dünyādə **bilmədim**

Ḫ∨ab içrə hər nə görsə yəqīndür oyanməmiş
Nə sirr var bu 'āləm-i rü`yādə **bilmədim**

Nə gəldigim məqāmımı nə getdiyim yerim
Gəlmək bu getməgə nə var ortadə **bilmədim**

Ağzımdə söz deyüb danışan şəxṣi qanmadım
Kimdür baḫan bu dīdə-i bünyādə **bilmədim**

Cān özgə cism özgədi yā müttəḥiddülər
Cān hansı cüzvdür tən ü ə'żādə **bilmədim**

Göz görməyən cəvāhiri mən necə dərk edim
Ẓāhirdə çün nə var bu mərāyādə **bilmədim**

Öz kəsbidür mi Żū`ī cəhān içrə ḥüsn ü qübḥ
Yā Ḥəq verübdi 'āləm-i mə'nādə **bilmədim** *(Gazel 139, Mısra 18). [bilmədim, -mə, -di, -m]*
Gər **biləydim** ki edər ol büt-i bī-mehrə əs̱ər
Dəm-bə-dəm nālə vü fəryād u fəġān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 5). [biləydim, -ə, -y, -di, -m]*

Mūsā kimi **bilməm** niyə məḥv olmayur 'āşiq
Gəldükdə bu Ṭūrınə təcəllāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 5). [bilməm, -m, -əm]*

Fitrətdə təmām oldı çü yüz ayə cəmālun
Təfsīr edə **bilməz** gülə yüz āyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 2). [bilməz, -məz]*

Kāfiri bütdən ayırdun zāhidi meḥrābdan
Bilmirəm bir hīç ey ẓālim nədür dīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 4). [bilmirəm, -mi, -r, -əm]*

Dindirsön əgər adını **bilməz** kəsə ḥədsiz
Verdün gərəyin ṣāḥib-i dövlət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 9). [bilməz, -məz]*

Sīmyā tək bu cəhān içrə ḥəyātun yoḫdur
Ayulandə **bilüsən** ṣūrəti ol məʻnādən *(Gazel 173, Mısra 12). [bilüsən, -ür, -sən]*

Bāʻis̱ budur ki hīç nə ʻömrimdə **bilmədim**
Çoḫdur deyən ki mən bilürəm hər kənārdan *(Gazel 176, Mısra 19). [bilmədim, -mə, -di, -m]*

Köñlüm aldı **bilməyürəm** hansı rəftārun sənün
Çeşm-i məḫmūrun sənün yā zülf-i ṭərrārun sənün *(Gazel 179, Mısra 1). [bilməyürəm, -mə, -y, -ür, -əm]*

Ey şūḫ urmusan kimi **bilməm** qanaryə
Var dāmənündə tāzə genə qan nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 7). [bilməm, -məm]*

Żū`ī nə eyləyübdi saña **bilməzəm** ki var
Hər baḫışundə qətlinə fərmān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 11). [bilməzəm, -məz, -əm]*

Hər şām u səḥər Żū`ī münācāt elədim çoḫ
Bilməm nə içün muncə duʻā bī-əs̱ər oldı *(Gazel 239, Mısra 10). [bilməm, -m, -əm]*

Möḥnət nə şeydi **bilməz** idim yā ki ġəm nədür
Köñlim həzār ʻişrət ilə kām-rān idi *(Gazel 242, Mısra 11). [bilməz, -məz]*

Bilmürəm hansı zəbānlə saña şərḥ eyləyüm
O sitəmlər ki baña etdi yüzün hicrānı *(Gazel 250, Mısra 11). [bilmürəm, -m, -ür, -əm]*

Żū`ī təmām qıl sözüvi ḫəlq təmr urur
Bilməz kəlām rəmzini sölər Ḫudā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 42). [bilməz, -məz]*

Yüzdən biri bizimkilərün yazı **bilməyür**
Onlar təmāmısı bilür ʻelm ü kitābəti *(Kaside 2, Mısra 25). [bilməyür, -mə, -y, -ür]*

Yüzdən biri bizimkilərün yazı bilməyür
Onlar təmāmısı **bilür** ʻelm ü kitābəti *(Kaside 2, Mısra 26). [bilür, -ür]*

Bi`llāh qədīm vəqtdərə var idi məʻrifət
Bilməm n`olubdı mərdüm-i Şīrvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 14). [bilməm, -məm]*

Bilməyirdim nədi övżāʻ-ı cəhān pəst [ü] bülənd
Birinə neʻmət olub rūzī birinə niqmət *(Kaside 5, Mısra 7). [bilməyirdim, -mə, -y, -ir, -di, -m]*

Çoḫdı dünyādə əgər ṣāḥib-i dövlət nə gərək
Ḥāl **bilməz** gözəli istəməz əhl-i ʻişrət *(Kaside 5, Mısra 52). [bilməz, -məz]*

Bu **bilməmək** bizə tə`s̱īr gör ki kimdən edüb
Uzun ətək yekə qurşaq böyük ʻimāmətdən *(Kaside 15, Mısra 7). [bilməmək, -mə, -mək]*

Hər adı mollā olur mı ʻəzīz-i mən mollā
Nə fā`idə qurı ad **bilməsə** kitābətdən *(Kaside 15, Mısra 70). [bilməsə, -mə, -sə]*

Bilməm nədəndi yoḫdı ṣəfā bu bəhārdə
Nə seyr-i gülşən ü gül ü nə lāləzārdə *(Kaside 19, Mısra 1). [bilməm, -mə, -m]*

O söz ki sən onı bir ildə hīç **bilməzdün**
Ġazet verür ḫəbərin gündə yüz ḥekāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 13). [bilməzdün, -məz, -dü, -n]*

Vəlīk **bilməyə** imlānı yā ki inşānı
Nəīnki bir qurı ʻəmmāmə vü ʻəyālı olə *(Kaside 23, Mısra 52). [bilməyə, -mə, -y, -ə]*

Üç il içində nədən Rus məktəbdə ṭāliblər
Bilürlər üç dili həm oḫumaqlə yazmani *(Kaside 23, Mısra 56). [bilürlər, -ür, -lər]*

Biləndə Rus dilin kimsə eyləyür təkfīr
Ki kəsb-i məʻrifətə qoymayur müsəlmānı *(Kaside 23, Mısra 65). [biləndə, -ən, -də]*

Niyə yā Rəb belə bī-çārə vü ḥeyrān oldım
Bilmirəm çārəmi ḥeyrətlə pərīşān oldım *(Mesnevi 1, Mısra 12). [bilmirəm, -mi, -r, -əm]*

Həm-dəmim şām [u] səḥər hər dəm ṣāhib-i fıṭnət
Bilməyürdüm nədi dünyādə bəlā vü möḥnət *(Mesnevi 1, Mısra 16). [bilməyürdüm, -mə, -y, -ür, -di, -m]*

Bilməyürdük zəmānənin möhnətin
İstəməyürdük Tarının cənnətin *(Mesnevi 4, Mısra 15). [bilməyürdük, -mə, -y, -ür, -dü, -k]*

Bilməz idük kim fələk-i bī-vəfā
Bizlərə āḫır edəcək yüz cəfā *(Mesnevi 4, Mısra 23). [bilməz, -məz]*

Nə **biləcək** qədrüvi əhl-i davāt
Qalmısan bu növʻ ilə ḥeyrān māt *(Mesnevi 5, Mısra 47). [biləcək, -əcək]*

Bunı **bilmür** ki ḫudāvənd-i ʻalīm ü dānā
Buyurubdur ki ḫələqnā ẕəkərun vəl-uns̱ā *(Mesnevi 6, Mısra 57). [bilmür, -mür]*

Ṣīġəsin **bilməyə** bir kimsə nikāḥun əṣlā
Rüknini şərṭini məṣdərligini anlamaya *(Mesnevi 6, Mısra 17). [bilməyə, -mə, -y, -ə]*

Ḥəqqi mollā odı kim hər sözi yazub oḫuyə
Yoḫsə ki **bilməyə** bir ḥərfi yalandan toḫuyə *(Mesnevi 6, Mısra 46). [bilməyə, -mə, -y, -ə]*

Öz adın yazmaqı **bilməz** nə bilür kāf ilə nūn
İddiʻāsı budı līkən ki mənəm Əflāṭūn *(Mesnevi 6, Mısra 15). [bilməz, -məz]*

Yoḫsə çoḫ dünbülü-bāz ism-i bəg əḫz eyləyüb
Özini bir adı bəgliklə nəcābətli **bilüb** *(Mesnevi 6, Mısra 56). [bilüb, -üb]*

Bilməm nədi bāʿis̱ ey nīk ü nām
Kim bu işə verməyürsən əncām *(Mesnevi 8, Mısra 21). [bilməm, -məm]*

Bilmürəm kim nə edək tā bu cünūn-ı cəhli
Gedübən biz də olaq ʻelm ilə ʻürfān əhli *(Mesnevi 9, Mısra 63). [bilmürəm, -m, -ür, -əm]*

Bilmürəm neçə ʻəṣrdür bu zəmān
Ḫəlq pūlə deyür Ḫudā-yı cəhān *(Mesnevi 11, Mısra 41). [bilmürəm, -m, -ür, -əm]*

Çün **bilübdür** bunı ki sīm ilə zər
Məḥv edər hər nə olsə ʻeyb ü kədər *(Mesnevi 11, Mısra 17). [bilübdür, -üb, -dür]*

Çün **bilübdür** bu zəhr-i mār dövlət
Şeyṭānə ḥāṣil eyləyür cənnət *(Mesnevi 11, Mısra 21). [bilübdür, -üb, -dür]*

Ey çərḫ **bilmədim** bu işün var imiş sənün
Sifründə şəhd lā`iqinə ḫār imiş sənün *(Muhammes 2, Mısra 13). [bilmədim, -mə, -di, -m]*

Bir z̠ərrə qədri **bilməz** idim dərd ü möḥnəti
Derdim müdām Ḫosrov [u] Şīrīn ḥekāyəti *(Muhammes 2, Mısra 4). [bilməz, -məz]*

Fikrim həmīşə ol büt-i ṭūbā məqāmıdı idi
Bilməzdim hīç ġüṣṣə vü dərd ü kədər nədür *(Muhammes 2, Mısra 8). [bilməzdim, -məz, -di, -m]*

Bir yerdəəm təfāvüti yoḫ ṭūṭī vü ġurāb
Bilməz nədür cəhāndə günāh ilə yā s̱əvāb *(Muhammes 3, Mısra 26). [bilməz, -məz]*

Olsə şəhzādə kişi **bilməsə** gər ʻelm ü bəyān
Ḫəlq sölər ki fəlānkəsdi nə kevdən nā-dān *(Muhammes 5, Mısra 11). [bilməsə, -mə, -sə]*

Çünki **bilməz** nə təvārīḫ nə āyāt u ḫəbər
Kişiyə dərsdi Żū`ī bu cəhān içrə hünər *(Muhammes 5, Mısra 23). [bilməz, -məz]*

Gəlməzdi hīç ḫāṭirə əndūh-ı hicr-i yār
Bilməzdi dil bu növʻ ilə dərd-i firāq var *(Müseddes 1, Mısra 10). [bilməzdi, -məz, -di]*

Bilməm nədəndi yoḫdı ṣəfā bu bəhārdə
Nə seyr-i gülşən ü gül ü nə lāləzārdə *(Kaside 19, Mısra 1). [bilməm, -məm]*

Bileydi çəkdigimi dərd-i firqətində onun
Qılanda ʻərż cəfāsını şərm-sārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 3). [bileydi, -e, -y, -di]*

Ya şūr-ı ʻeşq ilə dīvānə ol ələm çəkmə
Ya məst-i bādə olub **bilmə** möhnət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 6). [bilmə, -mə]*

Gətür sāqī qədəḥ tā **bilməyüm** ʻāləm nə ʻāləmdür
Ki ləz̠z̠ət bilməməkdür māvərāsı möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 41, Mısra 1). [bilməyüm, -mə, -y, -üm]*

ʻEyş ü ʻişrət ilə çoḫ vəqt keçürdüm ammā
İmdi **bildim** bu ḫarābə necə ġəm-ḫ̌ānə imiş *(Gazel 107, Mısra 4). [bildim, -di, -m]*

Biləsən ḥālət-i İskəndər ü Cəmşīd ü Cəmi
Dövlət-i fānī içün çəkməyəsən dərd ü ġəmi *(Mesnevi 15, Mısra 17). [biləsən, -ə, -sən]*

Bāʿis̱ budur ki hīç nə ʻömrimdə bilmədim
Çoḫdur deyən ki mən **bilürəm** hər kənārdan *(Gazel 176, Mısra 20). [bilürəm, -ür, -əm]*

İçüb şərāb olub məst künc-i meykədədə
Ḫudā **bilür** ki o günlər nə ʻāləmim var idi *(Gazel 237, Mısra 4). [bilür, -ür]*

Ḫudā **bilür** ki o günlər nə z̠övq eylər idük
Gözimdə ʻāriż-i sāqī əlimdə sāġər idi *(Gazel 240, Mısra 9). [bilür, -ür]*

Vüṣlət-i yār olmasə Żū`ī-i şeydā içün
Tarı **bilür** istəməm rövżə-i riżvānını *(Gazel 245, Mısra 20). [bilür, -ür]*

Bir nəfəs vəṣlüvə ey şūḫ dəyişməm bi`llāh
Versələr Tarı **bilür** gər baña bu dünyānı *(Gazel 250, Mısra 6). [bilür, -ür]*

İnanmayandə nöçün bāṭil oldı çīn **bilürəm**
Təmām evāmir-i şərʻ-i şərīf-i beyżānı *(Kaside 23, Mısra 79). [bilürəm, -ür, -əm]*

Dil bilən kimsə ilə **bilməyənə** eylə nəẓər
Ṣūrəti olsə də ādəm ḥeyevāndan bədtər *(Muhammes 5, Mısra 21). [bilməyənə, -mə, -y, -ən, -ə]*

Nālə qılmə hicrdən ey dil ki neʻmətdür bu həm
Kim **bilürdi** vəṣl z̠övqin dərd-i hicrān olmasə *(Gazel 197, Mısra 12). [bilürdi, -ür, -di]*

Nālə qılmə hicrdən ey dil ki neʻmətdür bu həm
Kim **bilürdi** vəṣl z̠övqin dərd-i hicrān olmasa *(Gazel 13, Mısra 12). [bilürdi, -ür, -di]*

Keçən ovqātımun sənsiz cəzāsın ey pərī-peykər
Yəqīn **bil** eylərəm dərgāh-ı Ḥəqdə iddiʻā səndən *(Gazel 168, Mısra 16). [bil,]*

Kim istər isə ḫilqət-i bu ʻāləmi **bilsün**
ʻĀləmdəki əsrār-ı ḫəfī mübhəmi **bilsün**

Mey-ḫānədə lāzımdı olə çillə-nişīn tā
Āyīnə-i İskəndəri cām-ı Cəmi **bilsün**

Ḫ̌oş-bəḫt odur kim içübən bādə-i vəḥdət
Nə möḥnət-i dünyānı nə dərd ü ġəmi **bilsün** *(Gazel 180, Mısra 1-6). [bilsün, -sün]*

Qəżādan olmisan ʻāləmdə sən özün mövcūd
Bu rəmzi **bil** dəḫi sirr-i qəżānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 6). [bil,]*

Kim ki ṭā‘ətinə məğrūr olə Żū`ī bi`llāh
Bil yəqīndir ki [o] Ḥəqqdən özini dūr elədi *(Gazel 241, Mısra 10). [bil,]*

Sən dəẖi **bil** ‘ulūmı diqqət ilə
Bizə təfsīr qıl ḥəqīqət ilə *(Mesnevi 11, Mısra 61). [bil,]*

Vāy o şəẖṣə ki cībi pūldan olsun ẖālī
İndi **bildim** ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 40). [bildim, -di, -m]*

İmdi **bildim** ki cəhān mülki nə vīrānə imiş
Hər nə ‘eyş ü ṭarabı var isə əfsānə imiş *(Gazel 107, Mısra 1). [bildim, -di, -m]*

Ləb-i lə‘lün görüb ḥeyrətdən ey gül cānə bəñzətdim
Sora sordum yəqīn **bildim** ki bī-cā anə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 2). [bildim, -di, -m]*

Tā māh rūyun ‘əqrəb-i zülfündə görmüşəm
Bildim yəqīn budur qəmərdə Qur`ānımı *(Gazel 234, Mısra 10). [bildim, -di, -m]*

İmdi **bildim** ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Mə‘rifət əhli cəhān çeşminə ẖākistər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 5). [bildim, -di, -m]*

İndi **bildim** ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Çünki lāzımdı dedim gərçi dögüldür lāīq *(Terci-bend 1, Mısra 25). [bildim, -di, -m]*

Nə gərək ‘elm ẖəlā`iq pūlə sölər Ḫāliq
İndi **bildim** ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 30). [bildim, -di, -m]*

İndi **bildim** ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Səndən özgə kimə mən şərḥ eləsəm əḥvālı *(Terci-bend 1, Mısra 35). [bildim, -di, -m]*

İndi **bildim** ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 45). [bildim, -di, -m]*

Bir sirr var bu nāmə-i əlṭāf ü fəżldə
‘ārif **bilür** ki məḥrəm-i əsrārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 12). [bilür, -ür]*

Nə qədri diqqət etdim ẖilqətimdən qanmadım ẕərrə
Bilür bu rəmzi Żū`ī ol ki sirru`llāh-ı məḥrəmdür *(Gazel 41, Mısra 14). [bilür, -ür]*

Zāhid inkār-ı mey-i nāb qılursə nə **bilür**
Gəl onun ẕövqüni bu Żū`ī-i müżṭərdən sor *(Gazel 63, Mısra 9). [bilür, -ür]*

‘Uqbādə Żū`īyā nə **bilür** ẕövq-i cənnəti
Hər kəs cəhāndə ləẕẕət-i dünyānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 11). [bilür, -ür]*

Cəmālun ṣəfḥəsindən alməmiş dərs ẖəṭṭün ey gül [kim]
Müfəssir muṣḥaf-ı Ḥəqqün **bilür** mi hīç mə‘nāsın *(Gazel 162, Mısra 8). [bilür, -ür]*

Dəhənün sirrinə vāqif olan əlbəttə **bilür**
Ḫiżr bī-cā ṭələb-i çeşme-i ḥeyvān etdi *(Gazel 233, Mısra 3). [bilür, -ür]*

On on beş il bizim ādəmlər eyləyür təḥṣīl
Nə dil **bilür** ‘Ərəbīcən nə yaẖşı imlānı *(Kaside 23, Mısra 54). [bilür, -ür]*

Üç ildə gör necə kāmil ‘Ərəb dilini **bilür**
Ki Rusə tərcümə eylir ḥədīs̱i Qur`ānı *(Kaside 23, Mısra 57). [bilür, -ür]*

Mənim da‘vām səninlədür sərvərā
Qolı sınıq **bilür** qədr-i mūmiyā *(Mesnevi 5, Mısra 96). [bilür, -ür]*

‘Uləmā firqəsinün bir adı ‘ālim deyülür
Özi vallāh nə üṣūl u nə fürū‘ātı **bilür** *(Mesnevi 6, Mısra 14). [bilür, -ür]*

Öz adın yazmaqı bilməz nə **bilür** kāf ilə nūn
İddi‘āsı budı līkən ki mənəm Əflāṭūn *(Mesnevi 6, Mısra 15). [bilür, -ür]*

Żū`ī **bilür** ki ḥāl o dəm nə səyāğ idi
Günlər o günlər idi damāğ ol damāğ idi *(Müseddes 1, Mısra 29). [bilür, -ür]*

Nūḥ ṭūfānını saẖlardı bugünçün Żū`ī
Gər **bilirdi** ki cəhāndə belə ṭūğyān oləcaq *(Gazel 114, Mısra 14). [bilirdi, -ir, -di]*

Bilməm nöçün bu ḥīləni məẖlūq bilməyür
Kūr də **bilir** ki balıqı ‘āləmdə şūrdur *(Gazel 74, Mısra 12). [bilir, -ir]*

Bilsə idim dəhənün vüṣləti nā-mümkündür
Mən əzəl gün anı cān içrə nihān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 3). [bilsə, -sə]*

Nəşə-i lə‘l-i ləbün ẕövqüni zāhid **bilsə**
Kāfirəm meyl eləyə Kövsər ilə ḥavrāyə *(Gazel 209, Mısra 7). [bilsə, -sə]*

Bilsə idim nədi mənẓūr saña vəṣlün içün
Nəzr edərdim yoluzə dīn ilə həm īmānı *(Gazel 250, Mısra 9). [bilsə, -sə]*

Bu mollālar birisi **bilsə** Leyli Məcnūnı
Qulaqımı kəsərəm nəẕr edüb bu bābətdən *(Kaside 15, Mısra 71). [bilsə, -sə]*

Ḫudā vü Marrat u Kristos u Tarı bir sözdür
Bu küfr olur mu kişi **bilsə** bu mü‘əmmānı *(Kaside 23, Mısra 70). [bilsə, -sə]*

Dünyādə yüz il ‘ömr olə gər bir dəmdür
Hər kəs ki bunı **bilsə** bənī ādəmdür *(Rübai 4, Mısra 2). [bilsə, -sə]*

Nə qədri çoẖ olə çoẖdur yəqīn **bil** āzārı
Riyāsət ü ‘əməl ü ḥökm ü dövlət ü dünyā *(Gazel 7, Mısra 3). [bil,]*

Köñül çü yoẖdı bəqā ‘ömrə çəkmə ġəm bī-cā
Demün ġənīmət **bil** cümləsi fənādandur *(Gazel 83, Mısra 12). [bil,]*

Fəqīr ü əğniyā şāh u gədā olmaqə bā'is̱ nə
Bilən yoḫdur bu əmri līk mundə sirr-i mübhəm var *(Gazel 70, Mısra 8). [bilən, -ən]*

Gər cənnət ü firdövsdür 'āləm bu zəmāndə
Ṣəd-ḥeyf ki bir rəmz **bilən** ādəmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 6). [bilən, -ən]*

Bəd-bəḫt ü nīk-baḫtlıqun bā'is̱in **bilən**
Çün yoḫdı lāf-ı ẕehn ü ẕəkādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 11). [bilən, -ən]*

Əgərçi Rus dilini bilməgi günāh desön
Qamu dili niyə dersən **bilən** Süleymānı *(Kaside 23, Mısra 72). [bilən, -ən]*

Dil **bilən** kimsə ilə bilməyənə eylə nəẓər
Ṣūrəti olsə də ādəm ḥeyevāndan bədtər *(Muhammes 5, Mısra 21). [bilən, -ən]*

Kim mərhəmət eylə pādşāhım
Bildür baña kim nədür günāhım *(Mesnevi 8, Mısra 28). [bildür, -dür]*

Cām-ı cəmdür dəḫi İskəndərün āynəsidür
Məst olandə **bilisən** 'āləmün ādəm nəsidür *(Mesnevi 9, Mısra 6). [bilisən, -i, -sən]*

Bilmən ki baña nāz eləyür yā ki sitəmdür
Ġāfil ki ötər yār mən-i müẓṭəri görcək *(Gazel 117, Mısra 3). [bilmən, -mən]*

Nədür tədbīr **bilmən** cānə yetdim bī-vəfālardan
Köñül mülkündə bundan sora ondan ġeyri şāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 25). [bilmən, -mən]*

Dögül 'əbəs ġəm-i hicründə olduqum sər-məst
Nə gördi bādədə **bilmən** ki oldı bādə-pərəst *(Tahmis 2, Mısra 24). [bilmən, -mən]*

Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü şāndur məktəb
Kişi beş dil **bilə** gər ondə təmām ādəmdür *(Muhammes 5, Mısra 16). [bilə, -ə]*

Nə lāzımdır şəb-i hicrān ara ḥāl-i dilim sormaq
Bilürsən rövşən olmaz 'āşiqün bəzmi çırāġ ilə *(Gazel 216, Mısra 6). [bilürsən, -ür, -sən]*

Əgərçi Rus dilini **bilməgi** günāh desön
Qamu dili niyə dersən bilən Süleymānı *(Kaside 23, Mısra 71). [bilməgi, -i]*

Bilmək istərsən köñül gər ḥikmət Əflāṭūn kimi
Çək ayağun bādəvəş ḫüm içrə sən də ḫānə dut *(Gazel 33, Mısra 7). [bilmək,]*

Dil sirr-i ġönüçə dəhənün **bilmək** istəyür
Yüz ġəm bu işdə ḥeyli zəmāndur nihān çəkər *(Gazel 61, Mısra 11). [bilmək,]*

Bilməkdə imiş hər nə ġəm ü dərd-i müşībət
Bilməkliqi sən bizdə ṭəb'īət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 23). [bilməkdə, -də]*

Bilməkdə imiş hər nə ġəm ü dərd-i müşībət
Bilməkliqi sən bizdə ṭəb'īət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 24). [bilməkliqi, -liq, -i]*

Mə'lūm edər idin bizə də sirr-i cəhānı
Əsrārıvı **bilməkliyə** ḥeyrət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 18). [bilməkliyə, -liy, -ə]*

Ḫüsūṣi hər dili hər məzhəbi gəzüb **bilmək**
Tətəbbu' ilə qəbūl eylə şər'-i ġərrānı *(Kaside 23, Mısra 75). [bilmək,]*

Dürüst baḫson əgər **bilməz** öz adın yazmaq
Bu qism ādəm-i mollādı nə dəlālət ilə *(Kaside 20, Mısra 33). [bilməz,]*

<u>bil:</u> *Sanmak, öyle düşünmek.*

Ağzıvı ġönçə **bilüb** ḫəlqə bəyān eylər idim
'Əqli yoḫluqdan baḫ gör nə gümān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 1). [bilüb, -üb]*

<u>bil-:</u> *Etmek, çare etmek.*

Nūş-ı ləbündi dərd-i dil-i Żū`iyə dəvā
Loqman 'əlāc **bilməz** onə yüz dəvā ilə *(Gazel 213, Mısra 18). [bilməz, -məz]*

<u>bi`llah:</u> *Allah için, Allah'a yemin ederim. .*

Cəhānun dövlətin çoḫ istəyən əşḫāşlar **bi`llāh**
Fənādur çün bunun ṭālibləri dīvānə sərsəmdür *(Gazel 41, Mısra 7). [billāh,]*

Gər cənnətə də imdiki ādəm gedəcəksə
Bi`llāh elə olsə mənə cənnət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 26). [billāh,]*

Şikāyət eyləmirəm hīç kimsədən **bi`llāh**
Nə gəlsə dərd ü bəlā cümləsi Ḫudādandur *(Gazel 83, Mısra 3). [billāh,]*

Düşən bu qulzüm-i 'eşq içrə ġərq olur **bi`llāh**
Bu bəd müḥīṭdi kim sanmayun kənārası var *(Gazel 87, Mısra 5). [billāh,]*

Adı Rüstəm olə həm-şəhrīdə Zābil **bi`llāh**
Bu səbəblərlə həmīn Rüstəm-i dəstān olmaz *(Gazel 90, Mısra 3). [billāh,]*

Hār u mātəmkədədür çeşmimə **bi`llāh** əgər
Eləsəm gəşt-i gül ü seyr-i gülüstān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 3). [billāh,]*

Hər kim ki nəşə-i mey-i şəhbānı anlamaz
Bi`llāh ki ẕövq-i Kövsər ü ḥūrānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 2). [billāh,]*

Alurlar dīni əldən bunlar ilə nə səyāğ etmək
Bu müşkīn mūy u nəsrīn rūy tərsā-bəççələr **bi`llāh** *(Gazel 120, Mısra 7). [billāh,]*

Mən ağlaram əgərçi baña ʻeyb edərsə ẖəlq
Bi`llāh firāqə yoẖdı belə ṭāqət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 4). [billāh,]*

Kim ölmək yaẖşıdır **bi`llāh** bu günə mübtəlālıqdan
Məni yā öldür ey məh yā qutar dərd-i cüdālıqdan *(Gazel 151, Mısra 2). [billāh,]*

Baña **bi`llāh** yegdür belə ẕillət pādşāhlıqdan
Məni ʻeşqindən anun çoẖ də gəl mənʻ etmə ey nāṣiḥ *(Gazel 151, Mısra 11). [billāh,]*

Möḥnət-i ʻeşqün nə ẖˇoş dārū imiş kim görcəgin
Çəkmənəm **bi`llāh** dəẖi dünyā vü mā-fī-hā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 8). [billāh,]*

Bu pīç ü tāb ilə ol gül-ruẖun zülf-i mutarrāsın
Əgər tərsā görə **bi`llāh** salur gözdən çəlīpāsın *(Gazel 162, Mısra 2). [billāh,]*

Vəlīk bāṭini **bi`llāh** kināyətündi sənün
Əgərçi ẓāhiri və`ş-şəms və`ḍ-ḍuḥā oẖunur *(Gazel 174, Mısra 8). [billāh,]*

Ol māh ruẖı görməməgim yaẖşıdı **bi`llāh**
Görcək görürəm hər gecə əğyār yanında *(Gazel 186, Mısra 9). [billāh,]*

Ġəm-i ruẖsārı bəsdir gūşə-i möḥnətdə mən zārə
Aparmun dostlar **bi`llāh** məni gülzāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 8). [billāh,]*

Nigārım oldı günüm qara hicrdə **bi`llāh**
Ḫəyāl-i ḥəlqə-i gīsū-yı tābdārun ilə *(Gazel 205, Mısra 7). [billāh,]*

Bi`llāh behiştdür baña hər yerdə gər olam
Ol müşk-i mū-nigār u mey-i müşk-bū ilə *(Gazel 214, Mısra 3). [billāh,]*

Nə yerdə olsə ʻāşiq yār ilən gülşəndən əfżəldür
Açılmaz köñli **bi`llāh** yārsız yüz seyr-i bāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 10). [billāh,]*

Kūy-ı yārə yüriyür ʻāşiq-i sādiq **bi`llāh**
Mār tək gər əzilüb kəlləsi sağ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 3). [billāh,]*

Kim ki ṭāʻətinə məğrūr olə Żū`ī **bi`llāh**
Bil yəqīndir ki [o] Ḥəqqdən özini dūr elədi *(Gazel 241, Mısra 9). [billāh,]*

Cān ilə dutsun gərək gül kimi **Bi`llāh** ʻəzīz
Kəʻbə-i vəṣl istəyən ẖār-ı muğeylānını *(Gazel 245, Mısra 9). [billāh,]*

Bir nəfəs vəṣlüvə ey şūẖ dəyişməm **bi`llāh**
Versələr Tarı bilür gər baña bu dünyānı *(Gazel 250, Mısra 5). [billāh,]*

Nə mülk-i ġürbət içrə bir ənīs-i dil-güşāmız yoẖ
Ṣəbā səndən səvā bir kimsəyə **Bi`llāh** ricāmız yoẖ *(Tahmis 1, Mısra 8). [billāh,]*

Təṣəvvür eyləmə kim tərk edim sāğər təmənnāsın
Gözimdən salmışam **bi`llāh** bāğ-ı ẖüld-i ḥavrāsın *(Tahmis 1, Mısra 18). [billāh,]*
Dutə gər ḥūr u ġılmān ʻāləmi **Bi`llāh** nigāh etmən
Cəhānı çeşmimə Żū`ī ṣifət hər gün siyāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 27). [billāh,]*

Nə dəm ki məʻrifət əhlilə ẖˇoş keçər **bi`llāh**
Yüz il gər ʻömrün olə ḥāṣili həmān dəmdür *(Gazel 80, Mısra 3). [billāh,]*

Nə olubdur sizə **bi`llāh** ki təʻəṣṣüb dīndür
Qulaq asmaz bu sözə kim ki Ḥəqə kəc-bīndür *(Mesnevi 9, Mısra 79). [billāh,]*

Bi`llāh qədīm vəqtdərə var idiməʻrifət
Bilməm n`olubdı mərdüm-i Şīrvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 13). [bi`llāh qədīm vəqitdərə, -dər, -ə]*

<u>bi`llāhi:</u> *Allah hakkı için, Allah'a yemin olsun ki anlamlarında yemin sözleri.*

Mā təştəhi`n-nüfūs u tələẕẕu`l-ʻuyūn həm
Bu bəzm içində **bi`llāhi** yüz min kurūr idi *(Gazel 246, Mısra 8). [billāhi,]*

Dögül bu dəhrdə şəyyādlıq qanūnī **bi`llāhi**
Ki ṣaydın tərk edüb dönsün havā üzrə məkān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 9). [billāhi,]*

<u>Bi`l-mużāʻaf:</u> *Kat kat, hepsi.*

İldə nə olur idi ẖərc-i təmām
Bi`l-mużāʻaf verürdi ol nīk [ü] nām *(Mesnevi 10, Mısra 26). [bilmużāʻaf,]*

<u>bilqeys-i təẖt-i mülk-i səbādan:</u> *Rüzgar memleketi tahtının Belkıs`ı.*

Ber-bād oldı āẖırı bād üzrə ḥökm edən
Bilqeys-i təẖt-i mülk-i səbādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 14). [bilqeys-i təẖt-i mülk-i səbādan, -dan]*

<u>bilə:</u> *Bağlaç: -da, -de, dahi.*

Sən bu ticārətünlə sənə **bilə** təng olur
Baẖ gör n`olur bu Żū`ī-i nā-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 27). [bilə,]*

<u>bīmār:</u> *Hasta; Aşk derdine düşmüş, dertli.*

Həmī ʻömrün qışı çatmış mənə həm qış fəṣli
Belə əḥvālə necə ṣəbr eləsin pəs **bīmār** *(Kaside 6, Mısra 6). [bīmār,]*

Çeşmün etsə gər baña min cövr köñlüm inciməz
Rəsmdür **bīmār** edər əḥbābınə dā`im ʻətīb *(Gazel 18, Mısra 6). [bīmār,]*

Əl-cinsu iləl cinsi yəmīlu deyülübdür
Lüṭf eyləyübən tap mən **bīmārı** Səməndər *(Gazel 43, Mısra 16). [bīmārı, -ı]*

Bādām-ı siyəh çeşm ilə ʻinnāb-ı ləbünçün
Hər ləḥẓədə cān verdim o **bīmār** mən oldım *(Gazel 132, Mısra 10). [bīmār,]*

Ol çeşm yanında demə dil ḥālını ey zülf
Bīmār sözin söləmə bīmār yanında *(Gazel 186, Mısra 12). [bīmār,]*

Ol çeşm yanında demə dil ḥālını ey zülf
Bīmār sözin söləmə **bīmār** yanında *(Gazel 186, Mısra 12). [bīmār,]*

Ṭəbībā Żū`īnün dərdi saqalmaz dərd-i hicrāndır
Cəfā çəkmə ʻəlāc etmə belə **bīmāra** bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 10). [bīmāra, -a]*

Ḥəq sələmət eləsün cümlə bəlādan cānun
Bu gəlüb getməkidən mən özim **bīmār** oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 6). [bīmār,]*

Bīmār tənim nərgis-i məstānə ʻƏleykān
Bu şəhrdə var gərçi həzārān büt-i zībā *(Muhammes 4, Mısra 21). [bīmār,]*

Fərək əḥvāl-i mən-i müẓṭəri **bīmār** elədi
O cəfānı ki bana eylədi əğyār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 13). [bīmār,]*

Gözlərün **bīmārı** ey məh ṣəḥḥət-i cān istəməz
Təşnə-i cām-ı vüṣālun āb-ı ḥeyvān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 3). [bīmārı, -ı]*

Bīmār qaluban ġəm-i ʻinnāb-ı ləbindən
Ey cān yıẖıl ol dərgəh -i Loqmānə yolun yoẖ *(Gazel 36, Mısra 11). [bīmār,]*

Çeşm-i məstün görübən ẖəstə vü **bīmār** oldım
Şərbət-i ləʻl-i ləbündür bu ġəmün dərmānı *(Gazel 250, Mısra 3). [bīmār,]*

ʻĪsā ləb āhū çeşm ṭəbī`ət mərīż-i ʻeşq
Çoẖdur vəlī bu ʻəṣrdə **bīmār** qalmadı *(Gazel 253, Mısra 4). [bīmār,]*

İʻcāz-ı ʻĪsəvī ləb-i ləʻlündədür n`olur
Versön şəfā vü şəhd ki **bīmārıñam** sənün *(Gazel 165, Mısra 8). [bīmārıñam, -ıñ, -am]*

__**bīmār:**__ *Süzgün; Hasta.*

Çeşmün nə vəchdəndi ki **bīmārdur** müdām
Həm-sāyəsində ʻĪsā-yı ləb tək ṭəbībi var *(Gazel 44, Mısra 3). [bīmārdur, -dur]*

__**bī-mehr:**__ *Sevgisiz, şefkatsiz, acımasız.*

Məni öldürdi ey məh nāz u ġəmzün təlẖ güftārun
ʻƏcəb **bī-mehrsən** ey bī-mürüvvət bu nə āyīndür *(Gazel 56, Mısra 8). [bī-mehrsən, -sən]*

Sər-i kūyundan etmə Żū`īni məḥrūm ey **bī-mehr**
Süleymān bārgāhındə gərəkdür çünki mūr olsun *(Gazel 150, Mısra 11). [bī-mehr,]*

Dutub köñlüm quşı zülfündə ey **bī-mehr** kāşānə
Dağıtmə urmə şānə lüṭf qıl bir ol pərīşānə *(Gazel 192, Mısra 1). [bī-mehr,]*

Rəqībi məḥrəm-i bəẓm etmisən məni məḥrūm
Ġələṭ sənün kimi **bī-mehrə** āşnā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 6). [bī-mehrə, -ə]*

__**bīm-i ʻəżāb:**__ *Iztırap korkusu.*

Gecə günüz keçinürdi nəşāṭ ilə ḥālım
Nə fikr-i rövżə nə **bīm-i ʻəżāb** olan günlər *(Gazel 65, Mısra 12). [bīm-i ʻəżāb,]*

__**bī-muḥābā:**__ *Çekinmeden, sakınmadan, korkmadan.*

Yandurursan **bī-muḥābā** hər zəmān ʻāşiqləri
Vāy əgər kim bu ḥesābı səndən ay məh alələr *(Gazel 48, Mısra 7). [bī-muḥābā,]*

__**bī-mürüvvət:**__ *Lütufsuz.*

Məni öldürdi ey məh nāz u ġəmzün təlẖ güftārun
ʻƏcəb bī-mehrsən ey **bī-mürüvvət** bu nə āyīndür *(Gazel 56, Mısra 8). [bī-mürüvvət,]*

Cəfā vü cövrüni ol **bī-mürüvvət** bī-vəfā yārun
ʻƏbəs bī-hūdə gör kim Żū`iyā dā`im çəkər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 9). [bī-mürüvvət,]*

__**bī-məʻrifət:**__ *Beceriksizlik.*

Göz ü qaş u əl ayaġ pūlilə dögül insān
Əgər məlik olə **bī-məʻrifət** nə ādəmdür *(Gazel 80, Mısra 12). [bī-məʻrifət,]*

Bī-məʻrifət ġənīdi fəqīr əhl-i məʻrifət
Fəqr ü ġınā nədəndi bu dünyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 5). [bī-məʻrifət,]*

Bizim bu mülkdə **bī-məʻrifət** belə qalmaz
Dolar mürūr ilə yüz ʻelm ü min fərāsət ilə *(Kaside 20, Mısra 35). [bī-məʻrifət,]*

Çeşmimdə ẖārə dönmüş idi gülşən-i çəmən
Bī-məʻrīfət cəmāʻət əlində bī-tən-i mən *(Muhammes 3, Mısra 18). [bī-məʻrīfət,]*

ʻārifləri fəqr içrə ġəm ü ġüṣṣədə qoydun
Bī-məʻrifəti ṣāḥib-i qüdrət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 16). [bī-məʻrifəti, -i]*

__**bin:**__ *Bin sayı sıfatı.*

'Ürəfā zümrəsinə cām-ı cəhān **bin** meydür
Cühəlā firqəsinə bir qurı hay vəhimdür *(Mesnevi 9, Mısra 3). [bin,]*

Lālə dögi dāğ üzərə **bin dāğ ilə yanmış**
'Uşşāqa ruḫundur belə ḫūnīn kəfən içrə *(Gazel 187, Mısra 11). [bin,]*

binā et: *Düzenlemek.*

Budur vəchi Məḥəmməd Bəg büsāṭ-ı toy **binā etmiş**
Fələk cedy ü ḥəməldən bəzmə vermiş bərrə büryānə *(Kaside 22, Mısra 19). [binā etmiş, -miş]*

bī-nām: *İsimsiz, namsız.*

Kim ki **bī-nām** u nişān olmasə 'ārif deməzəm
Çünki **bī-nām** u nişān 'ārif-i kāmil yeridür *(Gazel 49, Mısra 7). [bī-nām,]*

Kim ki **bī-nām** u nişān olmasə 'ārif deməzəm
Çünki **bī-nām** u nişān 'ārif-i kāmil yeridür *(Gazel 49, Mısra 8). [bī-nām,]*

binā-yı dostluq: *Dostluğun bünyesi.*

Binā-yı dostluqım dutmamış nigārım ilə
Pozub harāb elədim çeşm əşkbārım ilə *(Gazel 191, Mısra 1). [binā-yı dostluqım, -im]*

bī-niẓām: *Düzensiz.*

Nədür səbəb bunə pəs **bī-niẓāmlıqdur** həm
Nə yoḫdı yaḫşı mü'əllim də öyrədə anı *(Kaside 23, Mısra 59). [bī-niẓāmlıqdur, -lıq, -dur]*

bī-nūr-ı rūy-ı yār: *Sevgilinin yanağının nuru olmadan.*

Bī-nūr-ı rūy-ı yār münəvvər olur mı bəzm
Yüz şam' pərtəvindən ü min māh-tābdan *(Gazel 178, Mısra 3). [bī-nūr-ı rūy-ı yār,]*

bī-nəvā: *Zavallı, nasipsiz.*

Ġərīb ü **bī-nəvā** kəslər pənāhı
Bu Żū`īnün ḥəqīqət qiblə-gāhı *(Mesnevi 3, Mısra 3). [bī-nəvā,]*

Köñül āhəng-i gülzār et ḫəyāl-i tār-ı zülfilə
Ki şūr-ı 'eşqçün ey **bī-nəvā** belə məqām olmaz *(Gazel 93, Mısra 6). [bī-nəvā,]*

Mən **bī-nəvāyə** rəḥm elə ey sərv qāmətim
Kim qalmayub firāqə dəḫi istiqāmətim *(Gazel 138, Mısra 1). [bī-nəvāyə, -y, -ə]*

Nə var firāqə tāb nə dildārə dəst-rəs
Çərḫün nədür ḫuṣūməti mən-bī-nəvā ilə *(Gazel 213, Mısra 10). [bī-nəvā,]*

Eşitməyüb nəğmədə şūr u nəvā
'Eyb dögül anlamasə **bī-nəvā** *(Mesnevi 5, Mısra 92). [bī-nəvā,]*

Sən olmason ər bənimlə ġəm-ḫˇār
Qallam belə **bī-nəvā** vü əfkār *(Mesnevi 8, Mısra 32). [bī-nəvā,]*

Bī-nəvā görəcəyin 'əmmāməni başdan gedəcək
Nə desə ṣāḥib-i 'əmmāmə bu təṣdīq edəcək *(Mesnevi 9, Mısra 37). [bī-nəvā,]*

Salmamısan yādə qalub **bī-nəvā**
Hər cəhətdən dərd ü ġəmə mübtəlā *(Mesnevi 10, Mısra 51). [bī-nəvā,]*

Mağmūm dil-şikəstə ḥəzīn **bī-nəvā** ikən
Həm zār-ı dərd ü həm dəm-i cövr-i cəfā ikən *(Muhammes 3, Mısra 5). [bī-nəvā,]*

Pīrānəsər tapandə kişi çün fuqārəti
Bī-ḫeyr ü **bī-nəvā** dəḫi durmaqə ṭāqəti *(Muhammes 3, Mısra 32). [bī-nəvā,]*

Nədən sölə görək ey **bī-nəvā** ümmīd olur ḥāṣil
Fələkdür mehr-i zā`il yār-ı ġāfil 'ömr müstə'məl *(Tahmis 1, Mısra 23). [bī-nəvā,]*

Nə ḥāṣil eyləmək ġəflət mənim tək mübtəlālardan
Kərəm qıl kəsmə sāqī iltifātun **bī-nəvālardan** *(Tahmis 1, Mısra 4). [bī-nəvālardan, -lar, -dan]*

bī-pā vü sər: *Sefil ve perişan.*

Yā Rəb niyə dövrān belə **bī-pā vü sər** oldı
Vəż'i dolanub ḥāləti bəddən betər oldı *(Gazel 239, Mısra 1). [bī-pā vü sər,]*

bī-pūl: *Parası olmamak, parasızlık.*

Pūl eyləyür təmām köñül ārzūların
Bī-pūl cümlə ḫəlq qalur iżṭirārdə *(Kaside 19, Mısra 28). [bī-pūl,]*

Bī-pūlluqdı bunları tə`s̱īrdən salan
Bir sirr varmış ol adı pūl zəhr-i mārdə *(Kaside 19, Mısra 17). [bī-pūlluqdi, -luq, -di]*

Olsə Buqrāṭ 'elmdən **bī-pūl**
Hīç kim eyləməz sözün də qəbūl *(Mesnevi 11, Mısra 31). [bī-pūl,]*

bī-pərdə: *Örtüsüz.*

O gündən kim görüb ruḫsārıvı **bī-pərdə** ey məh-rū
Salur topraqlarə hər gün fələk ḫurşīd-i 'əẕrāsın *(Gazel 162, Mısra 3). [bī-pərdə,]*

bī-pərvā: *Pervâsız, gözüpek, korkusuz, çekinmez.*

Çəkməyübdir fəṣl-i dey bülbül gül-i rə'nā ġəmin
Eylə kim hicrində mən çəkdim o **bī-pərvā** ġəmin *(Gazel 156, Mısra 2). [bī-pərvā,]*

bī-qədr: *Kıymetsiz.*

Çün yoḫdı fəżl ü mə'rifət ü şe'rə müştərī
Bī-qədr ü nā-rəvāc olub zəhr-i mārdan *(Gazel 176, Mısra 12). [bī-qədr,]*

bī-qərār: *Kararsız, yerinde durmayan; Rahatsız.*

Genə pīrānəsər dil mürği bir şūḫə nigār olmuş
Pərīşān zülfi tək hicrində dā`im **bī-qərār** olmuş *(Gazel 102, Mısra 2). [bī-qərār,]*

Olmasun bir növ-gülün gīsūsı sevdāsıylə ḫār
Cəm' edün āḫır pərīşān **bī-qərār** olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 6). [bī-qərār,]*

Gəl ey gözəl ġəm-i 'eşqünlə zār qoymə məni
Firāq-ı zülfün ilə **bī-qərār** qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 2). [bī-qərār,]*

Ayaġ yalın dəḫi getməkdə **bī-qərār** oldım
'Əcəbdi pīr zəmānımdə pāy piyādə qalub *(Kaside 12, Mısra 10). [bī-qərār,]*

Ey köñül bəsdi **bī-qərār** oldun
Ġəm-i əndūhlə fikār oldun *(Kaside 16, Mısra 1). [bī-qərār,]*

Nə vəṣldə nə hicrdə 'āşiq qərār edər
Zülf-i nigār tək eləyər **bī-qərārlıq** *(Gazel 111, Mısra 6). [bī-qərārlıq, -lıq]*

bir: *Herhangi bir varlığı belirsiz olarak gösteren sayı.*

İmdi āvārə vü bī-çārə vü əsīr-ġürbət
Nə pərəstār nə bir mūnis nə **[bir]** həm-ṣöḥbət *(Mesnevi 1, Mısra 20). [[bir],]*

Bī-pūlluqdı bunları tə`s̱īrdən salan
Bir sirr varmış ol adı pūl zəhr-i mārdə *(Kaside 19, Mısra 18). [bir,]*

Tā deyübən qəṣīdə bəḫşiş alam
Ḫırmən u dərd ü ġəmə **bir** od salam *(Mesnevi 5, Mısra 62). [bir,]*

Ḥəmā`il eyləmək **bir** ağ cəmālun qara gīsūsın
Keçən möḥnətlə qarə günləri 'işrətlə ağ etmək *(Gazel 120, Mısra 9). [bir,]*

Qıl şəfā'ət Żū`ī-i miskīnə şāhım ḥəşrdə
Bir ġulām-ı rūsiyəhdür ṣidq dildən çün saña *(Gazel 2, Mısra 10). [bir,]*

Bir sirr var bu nāmə-i əlṭāf-ı fəżldə
Żū`ī bilür ki məḥrəm-i əsrārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 13). [bir,]*

Şirvānə tāzədən genə **bir** məh-liqā gəlüb
Vəh vəh nə məh-liqā dil-i zārə dəvā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 1). [bir,]*

Pīrānəsər köñül genə **bir** şūḫə bənd olub
Kim tār-ı zülf-i gərdəni cānə kəmənd olub *(Gazel 24, Mısra 1). [bir,]*

Żū`īni ṣād edüb İslāmdə **bir** ād eyləyün *(Mesnevi 9, Mısra 86). [bir,]*

Bir şey` bu giryəzārdən olmaz kəm ü ziyād
Bī-hūdə olmə gəl belə dīvānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 9). [bir,]*

Əlbəttə her ḫəzān olanun **bir** bəhārı var
Ṣəbr eylə ey köñül ġəm-i dövrānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 11). [bir,]*

'Āləmə mə'lūm olubdur qoydıqun ədəb-i dīn
Hīç **bir** mürsəl nəbīdə yoḫdı belə ihtidā *(Gazel 2, Mısra 8). [bir,]*

'Āmilān-i pādşāh-ı ḫittə-i ərż u səmā
Mə'rifətdən başqə qılmaz **bir** mətā'ə e'tinā *(Gazel 3, Mısra 8). [bir,]*

Zāhid nə ẕevq-yāb olı ḥūr-ı behiştdən
Bir şūḫə mən tək 'āşiq-i şeydādan olmasə *(Gazel 4, Mısra 6). [bir,]*

Cəhānı hər ṭərəfdən diqqət ilə gəzdim aḫtardum
Tapulmaz Żū`i **bir** kəs 'ām-ı kə`l-āmdən başqa *(Gazel 8, Mısra 10). [bir,]*

Müṣəvvirün kəm ü keyfin bilür mi **bir** ṣūrət
Bu vāżeh əmrdi kār-ı nihānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 9). [bir,]*

Nə meydə żövq nə gülşəndə var ṣəfā Żū`iyā
O Lālə-rūsiz inānmam ki **bir** ṣəfāsı olə *(Gazel 10, Mısra 10). [bir,]*

Hər **bir** məqāmə dəgə ayağun ḫərāb edir
Vāy ol kəsə ala ələ peymānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 13). [bir,]*

Dūzəḫ cəfāsını çəkənə şanki **bir** ḫəbər
Cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 11). [bir,]*

Qalub nə güldə nə gülşəndə **bir** nəşāṭ əs̱əri
Olub təmām cəhān içrə hər nə var ḫərāb *(Gazel 29, Mısra 11). [bir,]*

Şā'ir gərək 'āşiq olə **bir** māh-cəmālə
Cān tāzəliyə lə'l-i şəkərbārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 5). [bir,]*

Bir nāzlu məlāḥətlü nigārə verə köñlin
Tā sūzli olə cümülə əş'ārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 7). [bir,]*

Nə sūd ondan bəhār oldı əlimdə sāğərim yoḫdur
Əgər gülşəndi bəzmim **bir** gül üzlü dil-bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 2). [bir,]*

Alcaqın köñlümi ʻeşqün qıldı bī-dād u sitəm
Rəsmidür təhdīd edər **bir** mülki kim sulṭān alur *(Gazel 59, Mısra 8). [bir,]*

Bu məs`ələdə yüz min ʻārifdi məʻəṭṭəl
Bir kimsənə bilməz ki bu ḥālət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 12). [bir,]*

Dutub āyīnə-rū dünyānı cām ʻāləmdə çoḫ çoḫdur
Vəlīkən yoḫdur İskəndər nə **bir** Cəmşīd nə Cəm var *(Gazel 70, Mısra 4). [bir,]*

Olub bu ʻəṣrdə bā-redaña ilə hamı **bir** Rüstəm
Nə sūd ondan ki nə **bir** āl-i Bərmək var nə Ḥātəm var *(Gazel 70, Mısra 10). [bir,]*

Ḫəlq-i cəhān səḫânı səfīh eʻtibār edir
Bāʻi̱s budur **bir** əhl-i səḫāvət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 10). [bir,]*

Keçmiş zəmāndə var idi əsbāb-ı fəżl ü cūd
Bir kimsədə bu vəqt kərāmət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 12). [bir,]*

Hanı qədün kimi gülbündə istiqāmət ü nāz
Ləbün təki sölə **bir** ġonçənün ṭərāvəti var *(Gazel 78, Mısra 4). [bir,]*

Nə var mey-ḫānələrdə eʻtibārım cürʻe-i cāmə
Nə dəhən bādəyə əcnāsdan **bir** vārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 8). [bir,]*

Ləbün təki hanı **bir** ġonçədə ṭərāvət ü lüṭf
Qədün tək hansı səhī-sərvlər ḫurāmāndur *(Gazel 81, Mısra 7). [bir,]*
Zāhid-i dīn behişt ki ʻuqbādə sölənür
Hər **bir** zəmāndə ʻāşiq içün dər-kənār olur *(Gazel 82, Mısra 4). [bir,]*

Gər cənnət ü firdövsdür ʻāləm bu zəmāndə
Ṣəd-ḥeyf ki **bir** rəmz bilən ādəmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 6). [bir,]*

O māh vəṣlinə **bir** gün yetüşmədim āḫır
Mənim bu ṭāleʻimün gör nə bəd sitārəsi var *(Gazel 87, Mısra 3). [bir,]*

Budur bundan səvā yoḫdur vüṣāl-i yārə **bir** çarə
Ṭərīq əhlinə məqṣūda yetüşməkçün bu rəh-bərdür *(Gazel 88, Mısra 5). [bir,]*

Hər gədā ṭīnət **bir** isim ilə sulṭān olmaz
Qurı əngüştər ilə dīv-i Süleymān olmaz *(Gazel 90, Mısra 1). [bir,]*

Hər kəsün adını sulṭān qoyəsən ḫān deyəsən
Bir ad ilə o gedüb Rūṣdə sulṭān olmaz *(Gazel 90, Mısra 6). [bir,]*

Ṣəd-ḥeyf nə məşşāṭə nə **bir** şānə tapulmaz
Zülf-i süḫəni şānələyüb etməgə zīnət *(Gazel 91, Mısra 8). [bir,]*

Cəfā-yı yārdan incimə hərgiz āh u zār etmə
Bu mülk-i ʻeşqdür əlbəttə ey dil **bir** niẓām olmaz *(Gazel 93, Mısra 12). [bir,]*

Bir gün olı kim Miṣr-i ḥökūmətdə olur şāh
Çāh-ı ġəm-ārā Yūsif-i Kənʻān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 5). [bir,]*

Cəllād-ı siyəh məst gözün tək bu cəhāndə
Bir āhū-yı şīr-əfkən ü ḫūn-ḫ^vārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 4). [bir,]*

Ṣəd-ḥeyf saldı firqətə dövrān-ı kəc-mədār
Ol məh bənimlə **bir** gecə həm-ṣöḥbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 4). [bir,]*

O kəs kim ʻārif ü fāżildi görməz
Ġəm ü fəqrün əlindən **bir** rəhālıq *(Gazel 112, Mısra 6). [bir,]*

Əgər şāʻir desə **bir** şeʻr-i şīrīn
Çəkər min ṭəʻnə söz yüzi qaralıq *(Gazel 112, Mısra 9). [bir,]*

Mülk-i dünyāyə nə məğrūrsan ey ṭālib olan
Bu cəhān āḫırı **bir** köhnə dəgirman oləcəq *(Gazel 113, Mısra 20). [bir,]*

İçüb pīrānəsər **bir** sāqī-i ḥūrīvəşün cāmın
Olub daḫil behiştə tāzəlikdən şeyḫ-i şāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 11). [bir,]*

Nə ḫ̆oşdur **bir** müvāfiq yār ilə gül-gəşt-i bāğ etmək
Gəzüb seyr eyləyüb hər yanə təfrīḥ-i dimāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 1). [bir,]*

Ələ almaq ayağımı o yerdə **bir** pərī-rūlə
Verüb baş başə Żū`ī tək iki baş dörd ayaġ etmək *(Gazel 120, Mısra 13). [bir,]*

Ləẕẕət-i qaydun ḥarām oldı baña ey sərv kim
Sormuş idün ol əsīri **bir** gün āzād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 10). [bir,]*

Dāğ-ı hicrān ilə ol şīrīn-ləbün gər cān verəm
Kūh-kən tək Żū`iyā mən daḫı **bir** ad eylərəm *(Gazel 127, Mısra 14). [bir,]*

Məgər genə səni **bir** müşk-būy āhūnuñ
Qara gözi həvəsilə basubdı jəng ü ẓalām *(Gazel 129, Mısra 17). [bir,]*

Məgər ki **bir** büt-i gül-çöhrənün qara zülfi
Yolundə tāzə genə Seyyidā qurubdur dām *(Gazel 129, Mısra 19). [bir,]*

Təqsīrimün i̱sbātınə şāhid tələb etmə
Bir şāh ki zālim olə təqsīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 4). [bir,]*

Rāḥət məqām yoḫdı cəhān içrə Żū`iyā
Gər **bir** məqām tapsə idim rāḥət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 18). [bir,]*

Vəlīk ẖovf elə ondan ki gülşən-i rūyun
Dönər ẖəzānə tapılmaz **bir** āşnā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 10). [bir,]*

Hər **bir** Sikəndərə dögül āb-ı bəqā nəṣīb
Ḫiżr olmayan bu çeşme-i ḥeyvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 5). [bir,]*

Demün kim fəṣl-i gül vardur ṣəfāsı bāğ u bustānun
Nə ẕövqi **bir** gül üzlü yārsız seyr-i gülüstānun *(Gazel 149, Mısra 2). [bir,]*

İçüb mey məst olub nāz ilə **bir** sərẖ̌oş ẖarām ilə
Ki tā ṣəd sālə zāhid əl götürsün pārsālıqdan *(Gazel 151, Mısra 3). [bir,]*

Olub bīgānə cāndan çəkməzəm əl āşnālıqdan
Ayaqun topraqı olmaqdan özgə yoẖdı **bir** fikrim *(Gazel 151, Mısra 10). [bir,]*

Eyləmir ol āhənīn dil-yārə neylüm **bir** əs̱ər
Daşə tə`s̱īr eyləyir bu əl-əmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 13). [bir,]*

Nə şāhīnsən nə bülbül nə həzār āhəng nə ṣulṣul
Ṭuyūrun ḥālətindən səndə yoẖ **bir** şey ʻəyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 18). [bir,]*

ʻEyş [ü] ʻişrət bəzmivi **bir** Türk yağma eylədi
Ey dil ü cān ləḥẓə ləḥẓə tārmār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 7). [bir,]*

Zülfün təki yoẖ sünbülə firdövs-i bərīndə
Rūyun kimi yoẖ **bir** gül-i ḥəmrā çəmən içrə *(Gazel 187, Mısra 6). [bir,]*

Żū`ī yanuram şəmʻ kimi hicrdə çünkim
Salmış yüzinün şövqi **bir** ātəş bədən içrə *(Gazel 187, Mısra 14). [bir,]*

ʻārif ü ʻāşiqdən özgə Żū`iyā **bir** kimsənə
Eyləməzlərdi ʻibādət ḥūr u ġılmān olmasə *(Gazel 197, Mısra 13). [bir,]*

Nigārā **bir** zəmān āẖır bizim sarı güẕār eylə
Ḫəzān-ı hicrimi vəṣl-i ruẖunlə növ-bəhār eylə *(Gazel 199, Mısra 1). [bir,]*

Şāhı olə sənün təki ey māh **bir** kəsün
İnṣāfdur kim olə yüvünci gədālarə *(Gazel 201, Mısra 7). [bir,]*

Vəṣldə yetmiş idim ẕövq-i ṣəfā eylər idim
O ṣifət kim olə **bir** kimsənə sulṭān yuẖudə *(Gazel 210, Mısra 4). [bir,]*

Nə **bir** zāhiddür ancaq rāh-ı rəsm-i şərʻdən ẖārıc
Təmāmən ġərqdür bu ġəflət ü cəhl ilə dəryāyə *(Gazel 212, Mısra 5). [bir,]*

Getdi bana **bir** oẖ urub o şūẖ-ı tünd-ẖū
Tapşurdı yaẖşı saẖlə mənim yādigārımı *(Gazel 228, Mısra 3). [bir,]*

Ölsəm ġəmilə kūy-ı nigārımdə dəfn edün
Şāyəd o kūy iti basə **bir** gün məzārımı *(Gazel 228, Mısra 12). [bir,]*

Nəẖl-i ṭūbāyə verür riżvān həmīşə pərvərīş
Tā ki **bir** gün eyləsün sürūr u əlvān ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 8). [bir,]*

Hər bəzmdə ki ʻāşiqə **bir** həm-dəm olmadı
Yüz bādə sādə olsə o dəm **bir** dəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 1). [bir,]*

Zəẖm-i ẖədəng-i dərd-i dil-i bī-qərārımə
Dāru`ş-şəfā-yı dəhrdə **bir** mərhəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 10). [bir,]*

Bir kimsədə yoẖ şīvə-i inṣāf u mürüvvət
Dəccālə dönüb ẖəlq qiyāmət məgər oldı *(Gazel 239, Mısra 3). [bir,]*

Bād-ı bəhār cənnət edüb gərçi ʻāləmi
Ṣəd-ḥeyf yoẖdı belə behiştün **bir** ādəmi *(Gazel 243, Mısra 2). [bir,]*

N`etsünfəğānə Żū`ī-i bī-çārə gəlməsün
Yoẖ bu ẖarābə mülkdə **bir** yār u həm-dəmi *(Gazel 243, Mısra 10). [bir,]*

Yoẖdı **bir** kimsədə hāl-ı dil-i dīvānəmizə
Bir ʻəlāc eyləyübən kārımə versün əncām *(Kaside 13, Mısra 21). [bir,]*

Yoẖdı bir kimsədə hāl-ı dil-i dīvānəmizə
Bir ʻəlāc eyləyübən kārımə versün əncām *(Kaside 13, Mısra 22). [bir,]*

Var **bir** məsələ-i müşkilim ḥəll eylə onı
Sañadur çünki həmīşə dil ü cānım qubān *(Kaside 14, Mısra 3). [bir,]*

Gəlmişəm getməgimə yoẖdı kərāīm ki gedim
Bu də **bir** məs`ələ-i ṣaʻb idi ey rūḥ-i rəvān *(Kaside 14, Mısra 18). [bir,]*

Yazubən bu sözi məẖfī saña iẓhār elədim
Öz ẖərābə evimə getməgə qıl **bir** sāmān *(Kaside 14, Mısra 24). [bir,]*

Nā-gəhān hātif-i ġeybī kimi **bir** yār-ı ʻəzīz
Müjdə-i şövq kimi ẖürrəm ü ẖəndān oldı *(Kaside 17, Mısra 9). [bir,]*

Nə güldə ʻəṭr var nə bülbüldə **bir** nəvā
Nə ẕövq-i sāyə ʻərʻər ü sərv çinārdə *(Kaside 19, Mısra 3). [bir,]*

Nə var nəşāṭ meykədə ṣəḥnində ʻārifə
Nə **bir** əs̱ər nə nəş`ə mey-i ẖ̌oş-güvārdə *(Kaside 19, Mısra 10). [bir,]*

Qalmışəm pāy-ı piyādə gəlübən dərgəhiñə
ʻƏcz ilə mərhəmətündən **bir** ayaq istəyürəm *(Kaside 8, Mısra 43). [bir,]*

Nəẓirün müṣḥaf-ı Ḥaqqə olə təsbīḥ müdām
Yoḫsə **bir** māhvəşün zülfüni zünnār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 4). [bir,]*

İmdi āvārə vü bī-çārə vü əsīr-ġürbət
Nə pərəstār nə **bir** mūnis nə [bir] həm-ṣöḥbət *(Mesnevi 1, Mısra 20). [bir,]*

Tapmadım **bir** vücūd lā`iq olə
Nəẓm-i əş'ārə köñül şāyiq olə *(Mesnevi 2, Mısra 31). [bir,]*

Görməyübən hīç kimsədən **bir** nicāt
Rūzīmiz āḫır oləcaq həm zəkāt *(Mesnevi 4, Mısra 29). [bir,]*

Tez durubən ayağə **bir** at tapub
Cənnət sarı uçmaqa qanat tapub *(Mesnevi 4, Mısra 65). [bir,]*

Şāhlığından görmədi **bir** 'işrəti
Qoydu getdi özi içün lə'nəti *(Mesnevi 5, Mısra 13). [bir,]*

Ḫüld-i bərīn cənnət-i mev'ūd-ı Ḥəq
İmdiki gülşəndən ötür **bir** vərəq *(Mesnevi 5, Mısra 38). [bir,]*

Eyləsön inṣāf ilə gər **bir** nəẓər
Demək olmaz bu sözlərdən **bir** ḫəbər *(Mesnevi 5, Mısra 78). [bir,]*

Ṣīğəsin bilməyə **bir** kimsə nikāḥun əṣlā
Rüknini şərṭini məṣdərligini anlamaya *(Mesnevi 6, Mısra 17). [bir,]*

Gəh Bākıdan eylədim sifārış Gəh Aqcaqabūldan nigārış
Bir kimsədən olmadı ḥimāyət *(Mesnevi 7, Mısra 48). [bir,]*

Göstərmədi kimsə **bir** səḫāvət
Əvvəl məni nişə istədüz siz *(Mesnevi 7, Mısra 49). [bir,]*

Çoḫ çəkdim ġürubət içrə ẕillət
Çün olmadı **bir** rəfīq-i ṣādiq *(Mesnevi 7, Mısra 56). [bir,]*

Gər istəsön ey 'əzīẓ-i 'āləm
Kim gəlməyə yanıña **bir** ādəm *(Mesnevi 8, Mısra 52). [bir,]*

Bu zəmān əhlidi kim anlamayub nīk [ü] bədi
Deyər 'ālim onə kim başınə **bir** ağ dolədi *(Mesnevi 9, Mısra 36). [bir,]*

Hər zəmānda olubsə **bir** əhl-i dil
Çərḫ eyləyübdür onı zār u ẕəlīl *(Mesnevi 10, Mısra 17). [bir,]*

Görməyüm tā zəmānədən **bir** cövr
Tökgilən ṭāsə bādə tā ḫəṭ-i cövr *(Mesnevi 11, Mısra 4). [bir,]*

Olsa ḥikmətdə **bir** kişi Loqmān
'Elm ilə mürdəyə əgər verə cān *(Mesnevi 11, Mısra 33). [bir,]*

Yoḫdı **bir** kimsə əṣldən āgāh
Pūlə derlər bugünki gün Allāh *(Mesnevi 11, Mısra 43). [bir,]*

Hər nə olsun gedəcəksən bu fənā dünyādən
Bārī **bir** 'işrət elə çəkmə ġəm-i bī-cādən *(Mesnevi 15, Mısra 22). [bir,]*

Bir gün ḥəyāt istəmürəm Zū`iyā dəḫi
Çün yoḫ bədəndə ẕərrəcə ẕövq ü ṣəfā dəḫi *(Muhammes 1, Mısra 25). [bir,]*

İmdi mənim də yaḫşı günim müstədām idi
Vafirqətā bu əṣrdə yoḫ **bir** rəfīq olan *(Muhammes 2, Mısra 24). [bir,]*

Üftādələr əlin dutuban **bir** şəfīq olan
Ḫāṣiyyəti ḥəlīm kəlāmı rəfīq olan *(Muhammes 2, Mısra 25). [bir,]*

Yoḫ **bir** mədāḫilim belə bī-kāra olmuşam
Əl-qiṣṣə çərḫ əlindən mən cāna gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 23). [bir,]*

Bir əhl-i 'elm yoḫ sūzə rūḥə ṣəfā verə
Nə əhl-i şe'r söhbəti dəhən dəgə verə *(Muhammes 3, Mısra 45). [bir,]*

Bir şānə çək ol zülf-i pərīşānə 'Əleykān
Desəm nə rəvā gözlərin nərgis-i bīmār *(Muhammes 4, Mısra 31). [bir,]*

Firāqə raẓıyam ey māh bu ümīd ilə
Ki `āqibət bunə āḫırdə **bir** vüṣāl gəlür *(Kıt'a 7, Mısra 2). [bir,]*

Nə mülk-i ġürbət içrə **bir** ənīs-i dil-güşāmız yoḫ
Ṣəbā səndən səvā **bir** kimsəyə Bi`llāh ricāmız yoḫ *(Tahmis 1, Mısra 8). [bir,]*

Bizim yerdən gəlürsən **bir** ḫəbər ver āşnālardan
Mürūr-ı dəhr ilə sındırmasa tā çərḫ mīnāsın *(Tahmis 1, Mısra 15). [bir,]*

Nə dildə **bir** ġəm-i hicrān nə küdūrət idi
Dögüldi belə dəmən də **bir** əhl-i 'işrət idi *(Tahmis 2, Mısra 13). [bir,]*

Bī-'elmliqdi bizləri nā-būd məḥv edən
Bir vəch ilə gidərsün bizdən cəhāləti *(Kaside 2, Mısra 4). [bir,]*

Hər gürūhun nə qədər var isə əhl-i 'elmi
Görmədim hīç birinün qolu içün **bir** qüvvət *(Kaside 5, Mısra 24). [bir,]*

Dedi ey Żū`ī-i bī-çārə nədür bu ḥālət
'Ərż qıldım ki soyuqdan yetüşüb **bir** āzār *(Kaside 6, Mısra 22). [bir,]*

Vəlīkən düşmüşəm āvārə müddətdür Şəmāḫīdən
Diyār-ı Qübbə içrə **bir** nişīməndə məkānım var *(Kaside 7, Mısra 10). [bir,]*

Zāhidliq işi şā'irə 'āləmdə nə lāzım
Hər şəḫşün olur dəhrdə **bir** kārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 4). [bir,]*

Var idi **bir** yabum kətdən gələndə şəhrə bu dəf`ə
Yoruldı yolda qaldi şattım onda **bir** yalānım var *(Kaside 7, Mısra 21). [bir,]*

Şikāyət eyləyürdüm **bir** rəfīqə çərḫ-i kəc-rov dan
Məni nīşə fələk dərd ü ġəm ilə tev`əmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 13). [bir,]*

'Ərż qıldım ki Şəmāḫīdən edüb tərk-i vaṭən
Mülk-i Qudyāldə **bir** vəż'lə dil tutdi məqām *(Kaside 13, Mısra 12). [bir,]*

Beytü`l-əḫzānə qədəm basdı kərəmdən nā-gəh
Bir rəfīqim ki ḥəbībullahə olmuş həmnām *(Kaside 13, Mısra 8). [bir,]*

Nə **bir** niẓām var idi nə dərs-i bəḥs̱-i 'ulūm
Behişt Olubdı cəhān indi nāz u ne'mətdən *(Kaside 15, Mısra 33). [bir,]*

Əlüvi dutdı **bir** kərəm kānı
Ṣāḥib-i 'izz-i e'tibār oldun *(Kaside 16, Mısra 15). [bir,]*

Sən də **bir** 'ālim ol şərī'ətdə
Yoḫsə ortaq ol risālətdə *(Mesnevi 11, Mısra 63). [bir,]*

Olı **bir** müddət-i bə'īd ki mən
Gəlmişəm Qübbəyə Şəmāḫīdən *(Mesnevi 2, Mısra 29). [bir,]*

Bu şəfqət ilə mən-i zārı sər-firāz edəsən
Təmām dost dəḫi həm saña edə **[bir]** aḥsən *(Mesnevi 14, Mısra 20). [[bir],]*

Dünyādə ḫānə məscid ü mey-ḫānədür vəlī
Olmub bizə nəṣīb iki ḫānənün **biri** *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 4). [biri, -i]*

Yā at bəḥāsını bərāt et
Yā inki bərātımı **bir** at et *(Mesnevi 8, Mısra 70). [bir,]*

Şəhr-i Şirvānə genə **bir** sərv-i qədd dil-bər gəlüb
Vah nə dil-bər **bir** yüzi gül ləbləri şəkkər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 1). [bir,]*

Şəhr-i Şirvānə genə **bir** sərv-i qədd dil-bər gəlüb
Vah nə dil-bər **bir** yüzi gül ləbləri şəkkər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 2). [bir,]*

'Əzm-i Şirvān eyləyüb **bir** dil-bər-i şīrīn süḫən
Dağ-i qəlb-i ḫəstə-i Fərhād içün şəkkər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 3). [bir,]*

Żū`iyā devr-i məh-i ruḫsārına gīsüləri
Sanki gənc-i şāygān üstünə **bir** əjdər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 10). [bir,]*

Dünyā köçübdi āḫirətə **bir** ẕəḫīrə qoy
Cān nəqdi Żū`iyā nə qədər ġārət olmamış *(Gazel 105, Mısra 13). [bir,]*

Dūzəḫ cəfāsını çəkənə şanki **bir** ḫəbər
Cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 3). [bir,]*

Bir sirr var bu nāmə-i əlṭāf ü fəżldə
'ārif bilür ki məḥrəm-i əsrārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 11). [bir,]*

Bir vəqt olur ki imdikinün qədd ü qāmətin
Kərpic kəsüb qoyarlar o vəqtə ḥaṣārınə *(Gazel 207, Mısra 17). [bir,]*

Altmış yaş olandə genə **bir** növ' səḫā var
Bu tāzə cavānlardə ki dərmānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 11). [bir,]*

Olub **bir** 'əks-i övżā'-ı zəmānə
Gədā şəhliq qılur şəhlər gədālıq *(Gazel 112, Mısra 11). [bir,]*

Bir mūr qədri hīç Süleymānı bilmənəm
Kūyındə itlərinə əgər pāsbān olam *(Gazel 128, Mısra 5). [bir,]*

Əgərçi ḥəsrət-i zülfünlə **bir** sevdā-yı məcnūndur
Görəndə 'ārızün ey məh olur dīvānətər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 5). [bir,]*

<u>**bir:**</u> *Biri, belgisiz zamir.*

Bir sirr var bu işdə Ḫudāvənd-i ẕü`l-minen
Ḫəlq eyləyübdi hər **birini** bir qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 36). [birini, -i, -n, -i]*

Gül şūr ruḫundan nərgis bīmār çeşmindən
Biri qərq-i 'ərəq olmuş **biri** dolmuşdurur qanə *(Kaside 22, Mısra 12). [biri, -i]*

Gül şūr ruḫundan nərgis bīmār çeşmindən
Biri qərq-i 'ərəq olmuş **biri** dolmuşdurur qanə *(Kaside 22, Mısra 12). [biri, -i]*

Biri öküz təki nāqişdi ādəmiyyətdən
Biri 'ulūm oḫuyubdur keçübdi Loqmānı *(Kaside 23, Mısra 34). [biri, -i]*

Dünyā vü āḫirət işi mübhəmdi dəhrdə
Ḥəll etməyüb bu müşkili fərzānənin **biri** *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 6). [biri, -i]*

Ədyān müḫtəlif hamı əhl-i savāddur
Yüzdən **birində** bizdə kitābət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 4). [birində, -i, -n, -də]*

<u>**bir:**</u> *Bir, sayı sıfatı.*

Hərə bir dīn gətirmiş iẓhārə
Bir olan dīn olubdı ṣəd pārə *(Mesnevi 11, Mısra 96). [bir,]*

Lüṭf edüb **bir** tīr-i ġəmzə birlə al gəl cānımı
Pāyə dönmüş qāmətim ol ṭāq əbrūndan cüdā *(Gazel 12, Mısra 7). [bir,]*

Olmayur **bir** ləḥẓə ġəmdən ayru qaygudan cüdā
Bəs ki Żū`ī ḫū dutub köñlüm ġəm-i hicrān ilə *(Gazel 12, Mısra 10). [bir,]*

Nəḫl-i ṭūbā vəṣfin eylər ḫəlqə vā'iẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur **bir** məgər sərv-i ḫurāmānun görüb *(Gazel 19, Mısra 4). [bir,]*

Gūşə-i çeşmün ilə zülfün edər sər-kūşi
Görünür kim genə **bir** tāzəcə sevdāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 4). [bir,]*

Bu vəchdəndi məskənim āḫırdə kənd olub
Yoḫdur təmām şəhrdə **bir** belə māh-rū *(Gazel 24, Mısra 5). [bir,]*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim [ol] bəlā-keşə
Bir cüz`də san nihān pür ənvārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 6). [bir,]*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim [ol] müsāfirə
Sān **bir** qabəs o nəḫl-i pür ənvārdan gəlüb *(Gazel 27, Mısra 8). [bir,]*

Ḥeyf olə kim dəhrdə **bir** ẕāt-ı əkrəm qalmayub
Qalmayandə eylə ādəm ṣanki 'āləm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 1). [bir,]*

Nəḫl-i ṭūbā vəṣfin eylər ḫəlqə vā'iẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur **bir** məgər sərv-i ḫurāmānun görüb *(Gazel 31, Mısra 4). [bir,]*

Mən özim billəm nəyəm sən Żū`īni ey şeyḫ-i şəhr
Ḫ˘âh **bir** 'āqil ḫəyāl et ḫ˘âh **bir** dīvānə dut *(Gazel 33, Mısra 10). [bir,]*

Mən özim billəm nəyəm sən Żū`īni ey şeyḫ-i şəhr
Ḫ˘âh **bir** 'āqil ḫəyāl et ḫ˘âh **bir** dīvānə dut *(Gazel 33, Mısra 10). [bir,]*

Żū`ī bu şeşdər-i ġəm içün tasun atmadı
Bu 'ərṣədə sənün təki **bir** bəd qumār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 18). [bir,]*

Fəḫr qılmə oḫı **bir** āyə-i muḫtāl-i fəḫūr
Sūrə-i Hūdə baḫub eylə **bir** 'ibrət zāhid *(Gazel 39, Mısra 5). [bir,]*

Fəḫr qılmə oḫı **bir** āyə-i muḫtāl-i fəḫūr
Sūrə-i Hūdə baḫub eylə **bir** 'ibrət zāhid *(Gazel 39, Mısra 6). [bir,]*

Səbā rūḥu`l-Qüdüsdür Məryəm-i İsādan çün kūha
Ki hər **bir** nəfḫəsində yüz Məsīhāvəş hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 6). [bir,]*

Cəhānun cümlə dərdinə dəvādur bilməmək ancaq
Bu dārūyə dəḫi fikr elə **bir [ki] cüz` ü** ə'ẓəmdür *(Gazel 41, Mısra 4). [bir,]*

Nə qədri cüst ü cū etdim cəhāndə tapmadım **bir** kəs
Ki zəḫm-i möḥnət ü dərdə onun hər ləfẓi mərhəmdür *(Gazel 41, Mısra 5). [bir,]*

Bu ḫākī-rəh ki üstündə gəzərsən çoḫ fəḫārətlə
Təṣəvvür eylə hər **bir** məsti **bir** Kāvūs **bir** Cəmdür *(Gazel 41, Mısra 10). [bir,]*

Əfsūs ki yoḫ **bir** nəfər 'ārif ki dəm-ā-dəm
Cān ṭūṭī sənə şəhd-i kəlāmındə şəkər var *(Gazel 42, Mısra 5). [bir,]*

Żū`ī ḥəẕər et zād-i rəhün eylə mühəyyā
Bir qəḥṭ ğalā buq'əyə āḫır səfərün var *(Gazel 42, Mısra 20). [bir,]*

Qurbān saña şā'ir gərək içsün mey-i gül-gūn
Sevsün dəḫi **bir** dil-bər ü dildārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 12). [bir,]*

Bəh bəh əzəl günündə sə'ādət nəṣībi var
Hər **bir** kəsün ki sən kimi ey məh ḥəbībi var *(Gazel 44, Mısra 1). [bir,]*

Żū`ī sañadı Leyliyə Məcnūn ġəzəl-sərā
Hər gülşənün **bir** özgətəhər 'əndəlībi var *(Gazel 44, Mısra 12). [bir,]*

Nə ġəm ey gül sənün tək **bir** nigār-ı gül-'izārım var
Süḫən-dān u ənīs u mūnis u ġəm-ḫ˅âr yārım var *(Gazel 45, Mısra 1). [bir,]*

Nədür ey lālə-ruḫ yārım bu qədri bī-vəfālıq kim
Deməzsən kim mənim **bir** dərd çəkmiş dāğdārım var *(Gazel 45, Mısra 6). [bir,]*

Nədür muncə təġāfül səndə ey ṣəyyād-i bī-pərvā
Nöçün yād etmisən dāmımdə āḫır **bir** şikārım var *(Gazel 45, Mısra 8). [bir,]*

Cəhān bāğındə **bir** ḫ˘oşgīdə nəḫlə bənzərəm mən kim
Nə **bir** şāḫım nə sāyəm nə şükūfə nə bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 11). [bir,]*

Cəhān bāğındə **bir** ḫ˘oşgīdə nəḫlə bənzərəm mən kim
Nə **bir** şāḫım nə sāyəm nə şükūfə nə bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 12). [bir,]*

Zāhidün mənzili qoy məscid ü meḥrāb olsun
Żū`iyā **bir** elə vīrānə nə 'āqil yeridür *(Gazel 49, Mısra 10). [bir,]*

Nə ġəflətdür bu səndə ey təġāfül-pīşə ṣəyyādım
Deməzsən kim mənim dāmımdə āḫır **bir** şikārım var *(Gazel 50, Mısra 6). [bir,]*

Maña əğyār oldı ḥərf-i əğyār ilə yār āḫır
Görün əğyārə muncə yār olan **bir** gül-'izārım var *(Gazel 50, Mısra 8). [bir,]*

Sitārə ṣanmə fələkdə şərār-ı āhımdur
Bu əmrə ātəş-i dil **bir** qəvī güvāhımdur *(Gazel 53, Mısra 2). [bir,]*

Sağınmə bī-kəsəm ey şūḫ yoḫdı **bir** kimsəm
Bəlā vü möḥnət ü əndūh u ġəm sipāhımdur *(Gazel 53, Mısra 7). [bir,]*

‘Āləm içrə hər kimün **bir** bī-vəfā cānānı var
Söləmün **bir** də onə dünyā vü dīn ü cānı var *(Gazel 54, Mısra 1). [bir,]*

Żū`ī-i bīmār-ı ‘eşq oldun ölimdir çārəsi
Hər gedən ġeyri ẖəyāl etmə ki **bir** dərmānı var *(Gazel 54, Mısra 10). [bir,]*

Āşkārə qanımı hər dəm tökər ġəmzün oẖı
Bir təbəssüm ilə lə‘lün cānımı pünhān alur *(Gazel 59, Mısra 4). [bir,]*

Yoẖ **bir** nəfər [ki] tā oẖuyub qanə ey Ġərīb
Şā‘ir nə növ‘ [iylə] desün ḥüsn-i qönçəni *(Kaside 3, Mısra 12). [bir,]*

Köñlümi ṣayd eylədi **bir** göz açıncə gözlərün
Eylə kim **bir** ṣayd lāğərini iki tərlān alur *(Gazel 59, Mısra 5). [bir,]*

Köñlümi ṣayd eylədi **bir** göz açıncə gözlərün
Eylə kim **bir** ṣayd lāğərini iki tərlān alur *(Gazel 59, Mısra 6). [bir,]*

Əlbəttə mən təki o də **bir** gül əsīridür
Bī-cā dögül bu qədri ki bülbül fəğān çəkər *(Gazel 61, Mısra 7). [bir,]*

Dəhənin sordum āb-ı rūsı ilə çeşmindən
Baña bu nüktəni **bir** rəmz ilə pünhān dedilər *(Gazel 62, Mısra 8). [bir,]*

Ḫəlqün dəẖi yoẖ məṭləbi **bir** pūldan özgə
Nāmūs ḥəyā ‘ār ilə ġeyrət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 19). [bir,]*

Bir ḥəbbə içün birbirini öldüri nā-ḥəq
Derlər nədi inṣāf-ı mürüvvət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 21). [bir,]*

Cānın veri **bir** ḥəbbəni verməz bu ẖəlā`iq
Pəs bu ṣifət insān ilə ṣöhbət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 23). [bir,]*

Zāhidün kibr ü riyādur ‘əməli **bir** nəẓər et
Hansı āyətdədi bu söz necə təğyīrdədür *(Gazel 75, Mısra 7). [bir,]*

Bəhār oldu nə sūd ondan ki **bir** dildārımız yoẖdur
Mey-i gül-nārımız nə dirhəm ü dīnārımız yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 1). [bir,]*

Bir iki cām-ı ḥəkīmānə əhl-i ḥāl ilə
Əgərçi nūş edəsən zəẖm-i cānə mərhəmdür *(Gazel 80, Mısra 7). [bir,]*

Hər ildə gərçi dəhrdə **bir** lāləzār olur
Tiflīs içində hər gecə yüz növ-bəhār olur *(Gazel 82, Mısra 1). [bir,]*

Bir ḥəbbəyə firdövs u behişti satun almaz
Çün müştərī -i rövże-i riżvān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 7). [bir,]*

Aldanmə dünyā malinə həm cāhınə cəlālınə
Düş **bir** Ḥəqün ẖəyālinə rəhmānə gəlmək yaẖşıdur *(Gazel 85, Mısra 10). [bir,]*

Qılur əḥvāl-ı bāṭin ẓāhir ‘āləm içrə **bir** dəmdə
Desəm mən küfr olur mu cām-ı bādə gər peyəmbərdür *(Gazel 88, Mısra 3). [bir,]*

Qıl tərəḥḥüm elə **bir** tīg ilə səd-pārə məni
Nəyə lāzımdı sər ü cism ü dil [ü] cān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 5). [bir,]*

Qāni‘di köñül **bir** qurı nəẓẓārəyə ẖeyrçün
Cövr-i sitəmindən rəh-i nəẓẓārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 5). [bir,]*

Ṣəḥrā-yı ġəm ü möḥnəti başdan başə gəzsön
Bir mən kimi möḥnət-zədə āvārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 10). [bir,]*

Cəhāndə hīç cövhər-bādə kimi ẖ̌oş-güvār olmaz
Ki hər **bir** şəẖsi təşẖīṣ etməgə kāmil ‘əyār olmaz *(Gazel 99, Mısra 2). [bir,]*

Müdām olmaq gərək nə sūd içüb mey **bir** dəm oldun şād
Cəhāndə bu məṣəldür **bir** gül ilə növ-bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 5). [bir,]*

Müdām olmaq gərək nə sūd içüb mey **bir** dəm oldun şād
Cəhāndə bu məṣəldür **bir** gül ilə növ-bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 6). [bir,]*

Genə pīrānəsər dil mürği **bir** şūẖə nigār olmuş
Pərīşān zülfi tək hicrində dā`im bī-qərār olmuş *(Gazel 102, Mısra 1). [bir,]*

Ḫərīdār-ı mətā‘-ı ḥüsnün ey Ḫ̌urşīd-rū dil-bər
Bir əldə dīn-i dünyānı bir əldə cān-ı tən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 4). [bir,]*

Ey baña ṭə‘nə edən **bir** düşəsən hicrānə
Görəsən tā ki nələr Żū`iyə hicrān etmiş *(Gazel 104, Mısra 9). [bir,]*

İçüb mey məst olub ‘āləm ġəmin **bir** ẕərrə çəkməzdük
Ḥəqīqət ‘āləmində ‘āqil ü fərzānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 5). [bir,]*

Açar hər **bir** ẖəsīs ədnāyə imdi
Fəżīlət ṣāḥibi dəst-i gədālıq *(Gazel 112, Mısra 3). [bir,]*

Gəldi ādəm bu yerə dözmədi **bir** şeyṭānə
Bilmədi burda təmām ādəm-i şeyṭān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 7). [bir,]*

Söləyüblər ki cəhānə gələcək **bir** Dəccāl
Bilməyüblər ki mülḥid (?) nədən firāvān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 9). [bir,]*

Nə ẖ̌oşdur **bir** gözəl dil-bərlə həm-bəzm-i şərāb olmaq
Ḫarāb ābād-ı dünyādə içüb məst ü ẖarāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 1). [bir,]*

Görüb yüz dāğ **bir** ẖ̌urşīd içün min daşə baş urmaq
Olub rəngīn cigər qan ilə **bir** lə‘l-i ẖ̌oş-āb olmaq *(Gazel 115, Mısra 7). [bir,]*

Əgər **bir** əhl-i ḥāl olsə mey iç ʻeyş eylə Żū`ī tək
Ḫəṭādur bī-sər ü pālə içüb əhl-i ʻəẕāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 13). [bir,]*

Nədür **bir** bī-vəfā ʻeşqinə ey qanə dönən köñlüm
Yetən hər nā-kəs ü bī-fəhmdən ṭəʻn ü təʻədda çək *(Gazel 116, Mısra 9). [bir,]*

Bir sınıq cāmə verin zühd ü riyā ḫirqəsinə
Yol tapan məḥfəl-i ʻürfānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 7). [bir,]*

Bir ləḥẓə qoymadun məni āsūdə dəhrdə
Gəldim əlündən āḫırı mən cānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 7). [bir,]*

Hīç **bir** ʻəlāc möḥnət-i hicrānə tapmuram
Fikr eylərəm nə qədr ilə hər yanə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 11). [bir,]*

Ḫ˘oş ol zəmānə ol məh ilə həm-zəbān olam
Hər sözdə **bir** dilim dutulub nā-təvān olam *(Gazel 128, Mısra 2). [bir,]*

Almış çəhār gūşədən əṭrāfımı ġəmün
ʻEşqün əgər baña verə **bir** fürṣət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 16). [bir,]*

Getdi ol qaşı hilālım dedi **bir** āyə gəlim
Hansı aydur nə bilim tā ki tamāşāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 1). [bir,]*

Ḫāliq çü **bir** şey`ə dögi möhtāc ḫəlqdən
Nə sirr var bu ḫilqət-i əşyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 3). [bir,]*

Məscid əhlində ki yoḫ ẕövq Ḫudāyā n`olı **bir**
Gūşə-i meykədədə məclis-i ʻürfānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 11). [bir,]*

Əzəldə istər idim vəṣlini vəlī ḥālā
Nüvīd-i qətl veren **bir** pəyāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 8). [bir,]*

O māh vəṣli dögül ārzū baña Żū`ī
Dilindən ol ṣənəmün **bir** səlāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 10). [bir,]*

Sevübdir **bir** cəvān-ı nāzənin pīrānəsər köñlüm
Yanar şövq-i ruḫuylə nārə hər şām ü səḥər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 1). [bir,]*

Şövq-i ləbilə kūyuna **bir** kəs dolanmasun
Ləʻl arzūsı ilə Bədəḫşāna gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 3). [bir,]*

Hər gecə yanur şəmʻ kimi hicrdə Żū`ī
Tā ki salə **bir** gün başınə sāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 10). [bir,]*

ʻƏks-i ḫəṭṭün görmədim **bir** çeşm-i nəm-nākımdə mən
Bəs nöçün derlər gəzər dāīm Ḫiżr dəryā yüzin *(Gazel 148, Mısra 5). [bir,]*

Bir zəmān ḫ˘oş keçməyür hicrān əlindən cān içün
Gūyıyā Ḫāliq yaratmışdur məni hicrān içün *(Gazel 152, Mısra 1). [bir,]*

Bir dəm olmaz kim köñül əndūhdən āzād olə
Eylə san gökdən yaqır möḥnət mən-i nālān içün *(Gazel 152, Mısra 3). [bir,]*

Bir nəfəs keçməz firāqındə o bəd-ḫū dil-bərün
Kim tapulmaz min bəlā mən zār u sər-gərdān içün *(Gazel 152, Mısra 5). [bir,]*

Çəkdi ḫəncər nāz ilə öldürmədi ṣəd-ḥeyf kim
Qıymadı **bir** qəṭrə ābı bu dil-əfkār içün *(Gazel 153, Mısra 8). [bir,]*

Kāfiri bütdən ayırdun zāhidi meḥrābdan
Bilmirəm **bir** hīç ey ẓālim nədür dīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 4). [bir,]*

Əgər şāhīnə hər gün eyləmək **bir** qan olub rūzī
Təġāfül birlə min min eyləmə hər gündə qan Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 5). [bir,]*

Nədi dünyā özi **bir** fikr elə ey məst-i ġürūr
Bārī ʻibrət elə **bir** Ādəm ilə Ḥəvvādən *(Gazel 173, Mısra 3). [bir,]*

Nədi dünyā özi **bir** fikr elə ey məst-i ġürūr
Bārī ʻibrət elə **bir** Ādəm ilə Ḥəvvādən *(Gazel 173, Mısra 4). [bir,]*

Belə olduğdə nə ḥāṣil bu ġəm-i bī-cādən
Deyülübdür bizə **bir** rəmz-i ʻizā qālūdə *(Gazel 173, Mısra 13). [bir,]*

Bir ẕərrə qədri anlamadım rūzgārdan
Nə dəhrdən nə bu fələk-i kəc-mədārdan *(Gazel 176, Mısra 1). [bir,]*

Cəbr ilə iḫtiyārdə yoḫ **bir** qədər dəlīl
Hər nə kəlām var ʻuləmā-yı kibārdan *(Gazel 176, Mısra 21). [bir,]*

Oldı dūçār dün baña **bir** āftāb-rū
Yüz mərtəbə vəcīḥdi māh-ı təmāmdan *(Gazel 177, Mısra 7). [bir,]*

Ey dil-i bī-çārə bülbül kimi zār olmaqdəsən
Bir gül-i növ-ḫīz ʻeşqi ilə zār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 2). [bir,]*

Yanmaqə pərvānə tək **bir** şəmʻ-i ruḫsār ʻeşqinə
Yā ġəm-i **bir** lālə-ruḫlə dāġdār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 3). [bir,]*

Olmasun **bir** növ-gülün gīsūsı sevdāsıylə ḫār
Cəmʻ edün āḫır pərīşān bī-qərār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 5). [bir,]*

Pərvānə olə köñlüm əgər sən təki **bir** şəmʻ
Görməz gözəlim gər gəzə yüz əncümən içrə *(Gazel 187, Mısra 7). [bir,]*

Ġeyrət odı **bir** dəmdə vücūdım ʻədəm etdi
Tā düşdi ləbün vəṣfi dəhəndən dəhən içrə *(Gazel 187, Mısra 9). [bir,]*

Nə rəvādur ki qoyə sən kimi **bir** lālə ʻizār
Bu qədər dāğ-ı ələm Żū`ī-i ġəm-fərsāyə *(Gazel 194, Mısra 9). [bir,]*

Köñül verdim vəfālı sanubən **bir** yārə bī-hūdə
Cəfā eylən o bəd-ḫū bī-vəfā ḫūn-ḫvārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 1). [bir,]*

Cəmʻ edüb zülfün bəlā ḫeylin gəlüb cān üstünə
Gör nə cəmʻiyyət qılublar **bir** pərīşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 2). [bir,]*

Sanmə bī-hūşluqım bī-hūdə gördükdə yüzin
Alur ārāmımı **bir** ġəmzə-i pünhānı ilə *(Gazel 204, Mısra 12). [bir,]*

Bir əldə sāğər-i mīnā bir əldə ṭürrə-i yār
Təmām tār u dəf çəng cümlə āmādə *(Gazel 206, Mısra 3). [bir,]*

Hər ẕərrə ḫāk **bir** ṣənəmün al yuvaqıdur
Fərş-i rəh olmuş imdikinün rəh kənārınə *(Gazel 207, Mısra 15). [bir,]*

Bir gün mənim murādım ilə dövr qılmadı
Dövr-i sipihr ü çərḫ-i dəğādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 5). [bir,]*

Çoḫ olmə şīftə gül-i gülzār -ı ʻāləmə
Hər **bir** nigār-ı bī-sər ü pādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 10). [bir,]*

Bāvər etməm sənə həmtā olə dünyādə bu gün
Enə gökdən yerə **bir** vəchdə yüz min āyə *(Gazel 209, Mısra 4). [bir,]*

Düşdi güẕārımız genə **bir** dil-rübā ilə
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā ilə *(Gazel 213, Mısra 1). [bir,]*

Olə Ḫosrov edə şīrīn ü şəkərlə ʻişrət
Ṭəʻnə **bir** ṣūrətə bənd olmaqə Fərhādə qılə *(Gazel 215, Mısra 10). [bir,]*

Bir ṭərəf ṣavt-ı bəlābil bir ṭərəf āvāz-ı tār

Ġülġül-i mīnā salur baḫ gör nə ġavġālar genə *(Gazel 217, Mısra 7). [bir,]*

Təki **bir** gül-bədənün vəṣli müyəssər olsun
Ḫˇoş keçər ʻāşiq içün güşə-i bāğ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 5). [bir,]*

Rəşk edüb dövr-i fələk məndən ayırdı ʻāqibət
Dərd [ü] ġəm dəfʻinə kim **bir** ġəm-küsārım var idi *(Gazel 225, Mısra 10). [bir,]*

Düşsə ṣəbā güẕārun əgər küy-ı yārə **bir**
Sölə bu möḥnət ü ġəmimi āh zārımı *(Gazel 228, Mısra 7). [bir,]*

Tīrə etmişdi dil āynəsini jəng-i firāq
Vəṣl-i ruḫsārun onı **bir** məh-i tābān etdi *(Gazel 233, Mısra 8). [bir,]*

Oğrun nigāhı **bir** ṣənəmün aldı cānımı
Pünhān təbəssümi dəḫi tāb u təvānımı *(Gazel 234, Mısra 1). [bir,]*

Cān verməyübdi cān almış mürdədən Məsīḥ
Bir dəmdə aldı çün ləbi rūḥ-ı rəvānımı *(Gazel 234, Mısra 4). [bir,]*

Gīsūlərün ġəmində pərīşānam eylə kim
Bir əjdəhā alubdı mənim iki yanımı *(Gazel 234, Mısra 8). [bir,]*

Ḫüşk oldı nəḫl-i ʻeyş ü nihāl-ı ümīdimiz
ʻÖmrimdə **bir** ḥədīqə-i ʻeyşim nəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 4). [bir,]*

Kāvūsvār dīv-i ġəmə olmuşam əsīr
Bu ḥəbsdən ḫilāṣımə **bir** Rüstəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 6). [bir,]*

Ṣəd-ḥeyf keçdi fəṣl-i gül ü mövsüm-i bəhār
Bir dil bilən müṣāḥib ü bir məḥrəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 12). [bir,]*

Ṣəd-ḥeyf keçdi fəṣl-i gül ü mövsüm-i bəhār
Bir dil bilən müṣāḥib ü **bir** məḥrəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 12). [bir,]*

Bəlā-yı hicrə dūçār oldım ʻāqibət Żū`ī
O vəṣldən ki güni **bir** ilə bərābər idi *(Gazel 240, Mısra 14). [bir,]*

Möḥnət-i hicr ilə məğmūm idi bu ḫāṭir-i zār
Ləẕẕət-i vüṣləti **bir** ləḥẓə-i məsrūr elədi *(Gazel 241, Mısra 4). [bir,]*

Rəsm-i səḫā vücūd-ı cəhāndən Olubdı ṭeyy
Yoḫ **bir** nəfər bu ḫəlqün arasındə Ḥātəmī *(Gazel 243, Mısra 4). [bir,]*

Bir iki ləḥẓə behişt-vüṣāl ṣora dūzəḫ-i hicr
Çü āḫırı budur əvvəl vəṣldə cəhənnəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 5). [bir,]*

Bir məclisə yetüşdim [o] ḥūr u qüṣūr idi
Çeşm-i rəqīb ü ḥāsid o məclisdə dövr idi *(Gazel 246, Mısra 1). [bir,]*

Hər **bir** ṭərəfdə vardı təcəllā-yı nūr u nār
Vādü`l-müqəddəs ondə ʻəyān kūh-ı Ṭūr idi *(Gazel 246, Mısra 3). [bir,]*

Çərḫ oḫşatmaq içün qaşınə **bir** yengi hilāl
Çəkdi nāqişdi təmām olmadı hər āy başı *(Gazel 247, Mısra 5). [bir,]*

Bir nəfəs vəṣlüvə ey şūḫ dəyişməm bi`llāh
Versələr Tarı bilür gər baña bu dünyānı *(Gazel 250, Mısra 5). [bir,]*

Bir çārə Ḫudāyā ki nöçün Yūsif-i zārdan
'İzzətdəki kāşānəsi zindānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 9). [bir,]*

Dərdā ki rūzgārdə **bir** yār qalmadı
Şəhr ü vəfā vü 'əṣrdə diyār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 1). [bir,]*

Meydān-ı 'eşq ḫālīdi yoḫ **bir** nəfər ḥərīf
Nə **bir** dil-āvərə sər ü sərdār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 5). [bir,]*

Meydān-ı 'eşq ḫālīdi yoḫ **bir** nəfər ḥərīf
Nə **bir** dil-āvərə sər ü sərdār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 6). [bir,]*

Qəżā kātibləri hər şəḫṣ içün **bir** iş yazub lövḥə
Mənim lövḥimdəki cümlə ġəm-i dərd ü bəlā çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 3). [bir,]*

Mollāyə ṣāḥibi deyə hər həftə **bir** şāhı
Vermüb o şāhını dutə āḫır ḫuṣūməti *(Kaside 2, Mısra 13). [bir,]*

Bir beytinə bir əşrəfī bəḫşāyiş etdilər
Firdovsī-i ḥəkīm-i süḫəndānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 23). [bir,]*

Bir beytinə **bir** əşrəfī bəḫşāyiş etdilər
Firdovsī-i ḥəkīm-i süḫəndānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 23). [bir,]*

Bir beytə bir qəpik verələr məndə tā çəküm
Rūyıntən ü Təhəmtəni meydānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 25). [bir,]*

Bir beytə **bir** qəpik verələr məndə tā çəküm
Rūyıntən ü Təhəmtəni meydānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 25). [bir,]*

Yoḫdı **bir** kəs ṣöḥibətdən rūḥ u cān ləẕẕət tapə
Arədim gəzdim dəḫi hər gūşə hər yan qalmayub *(Kaside 4, Mısra 13). [bir,]*

Bir Əmīrḫān Şīrvān igiddən səvāyı dəhrdə
Bir nəfər şəḫs-i səḫāvət peşə əlān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 18). [bir,]*

Ey ḫ̌oş ol gün ki köñüldə yoḫ idi **bir** möḥnət
Ḫ̌oşcə ḥālət ilə āsūdəvār idim rāḥət *(Kaside 5, Mısra 1). [bir,]*

Sərvərā Żū`i-i bī-çārə gəlübdir kəhvə
Qoyma mundan sora dünyāda görə **bir** ẕillət *(Kaside 5, Mısra 50). [bir,]*

Fikr edirdüm ki Ḫudāyā baña qıl **bir** çārə
Nə təvānım nə cībim içrə də **bir** dirhəm var *(Kaside 6, Mısra 17). [bir,]*

Fikr edirdüm ki Ḫudāyā baña qıl **bir** çārə
Nə təvānım nə cībim içrə də **bir** dirhəm var *(Kaside 6, Mısra 18). [bir,]*

Gətür sāqī qədəḥ kim **bir** ġərībə dāstānım var
Bu çərḫ-i kīnə-pərdāzın əlindən əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 1). [bir,]*

Nə yəḫşi dəmlər idi sākin-i şərh olduğum günlər
Ḫəyālımda sanurdum şəhri kim **bir** gülsitānım var *(Kaside 7, Mısra 8). [bir,]*

Bəlī çıqsun nə gūnə sāḥət-i Şīrvān ḫəyālımdan
Kim ol gülşəndə **bir** Seyyid kimi şīrīn zəbānım var *(Kaside 7, Mısra 18). [bir,]*

Var idi **bir** yabum kətdən gələndə şəhrə bu dəf'ə
Yoruldı yolda qaldi ṣattım onda **bir** yalānım var *(Kaside 7, Mısra 22). [bir,]*

Yorulmiş yabını sattım başımdan eylədim ammā
Qalubdur üç taqar arpam dəḫi **bir** dam samanım var *(Kaside 7, Mısra 24). [bir,]*

Vəzīr-i 'əqlə qıldım məşvərət **bir** at fikrində
Dedim ey 'əql **bir** fikr et sənün tək genə dānım var *(Kaside 7, Mısra 25). [bir,]*

Qalub **bir** ḫeyli müddət māt-ı ḥeyrān sölədi nā-gəh
Bu müşkil əmri ḥəll etməkdə **bir** şəḫsə gümānım var *(Kaside 7, Mısra 28). [bir,]*

Ki fəḫr ilə desün ol sərvərimdən bir nişānım [var]
Ġərəż **bir** atdur mənżūr-ı Żū`ī sərvār səndən *(Kaside 7, Mısra 37). [bir,]*

Ki fəḫr ilə desün ol sərvərimdən bir nişānım [var]
Ġərəż **bir** atdur mənżūr-ı Żū`ī sərvār səndən *(Kaside 7, Mısra 38). [bir,]*

Sən yıqub ḫərc etmədün **bir** ḥəbbə Ḥəqqə cānuvə
'Āləm-i 'uqbādə baḫ gör kim 'uqūbət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 5). [bir,]*

Bir cigər də aydə almə əkl qıl ḫūn-ı cigər
Yıq gələn qoy qalsun āḫırda nədāmət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 11). [bir,]*

Yüz min il 'ömrün olə çün **bir** nəfəsdür 'āqibət
'Ömr-i bāqīlə cəhāndə şān u şövkət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 15). [bir,]*

Bu müjdə ilə dil tapub ārām ġüṣṣədən
Bir tāzə məṭlə' etdi mədīḥində āşkār *(Kaside 9, Mısra 30). [bir,]*

Səlīl **bir** əḥsən-i səbṭ-i peyəm-bər vāris̱-i Əḥməd
Ki cədd-i pākıñı Ḥəq bā'is̱-i kövn ü məkān qılmış *(Kaside 11, Mısra 19). [bir,]*

Mən də **bir** Türki qəṣīdə deyübən əḥvālım
Etdim ol mənbə'-i əlṭāf u səḫāyə i'lām *(Kaside 13, Mısra 31). [bir,]*

Sölə ki hansı zəmānda var idi **bir** telefon
Yā teleġram vaġon kim gedir bu sür'ət ilə *(Kaside 20, Mısra 3). [bir,]*

Semend sur'ət ilə on günə gedən rāhı
Vaġon gedir onı **bir** gündə istirāḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 6). [bir,]*

Vəlī çe fā`idə ādəmlərinə ḥikmət-i elm
Dögül mü`əs̱sir **bir** zərrəcə sirāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 18). [bir,]*

Cəvāb söliyə hər **bir** su`ālə diqqət ilə
Gərək mü'əllim-i qābil olə o məktəbdə *(Kaside 20, Mısra 24). [bir,]*

Yoḫdur **bir** aġ gün mən-i bəḫti qəra içün
'Ömrüm keçir 'əbəs̱ belə leyl ü nəhār ilə *(Kaside 21, Mısra 11). [bir,]*

Bir sirr var bu işdə Ḫudāvənd-i z̄ü`l-minən
Ḫəlq eyləyübdi hər birini bir qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 35). [bir,]*

Bir sirr var bu işdə Ḫudāvənd-i z̄ü`l-minən
Ḫəlq eyləyübdi hər birini **bir** qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 36). [bir,]*

Oḫur vəṣf-i behişt-i 'ədn hər **bir** gūşədə ṣulṣul
Dügāh ṣübḥ ü şām içrə neçə 'uşşāq-ı dīvānə *(Kaside 22, Mısra 13). [bir,]*

Sölə bu 'elm nə ṭərz ilə pəs olur ḥāṣīl
Ki kâmil ādəm edə **bir** o növ' ḥeyvānı *(Kaside 23, Mısra 48). [bir,]*

Vəlīk bilməyə imlānı yā ki inşānı
Nəīnki **bir** qurı 'əmmāmə vü 'əyālı olə *(Kaside 23, Mısra 51). [bir,]*

Bu iddi'ā də **bir** olsə nə eybi hər mollā
Beş on 'əvām yıqub qalḫızır buğāğunı *(Kaside 23, Mısra 83). [bir,]*

Ey mūşikāf-ı dəhr ki Żū`īni ḫulūṣlə
Bir şe'r-i nāzik eylədi mədḫündə āşkār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 2). [bir,]*

Bir pūst lüṭf qılmış idin şe'rdən qabaq
Əş'ār-ı nəs̱r vāqe' olub nəẓmdən kənār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 3). [bir,]*

Kāmil külāh-dūz u rəfūkārlar onı
Tā **bir** külāh tikdi çəküb rənc-i bī-şümār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 8). [bir,]*

On **bir** ay 'işrət ü 'eyş ilə keçür ovqātun
Bārī **bir** ay keçən əḥvālə sitiğfār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 10). [bir,]*

Bu **bir** aydur Ramażān mundə özüvi dāḫil
Cənnətə təcrī min təhtihə`l-ənhār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 11). [bir,]*

Yoḫsə Qur`ānı tilāvət eləməkdən qaçuban
Virdüvi şām u səḥər **bir** bərbəṭ ü mizmār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 16). [bir,]*

O zəmān **bir** qəṣīdə-i qərrā
Midḥət-i **bir** əmīrdə inşā *(Mesnevi 2, Mısra 19). [bir,]*

'ārif u şā'ir neçə yol-daş iduq
Hər **bir** işdə birbirə sīr-dāş iduq *(Mesnevi 4, Mısra 10). [bir,]*

Eyləyürdük dəm-bə-dəm 'eyş ü nəşāṭ
Hər çəməndə döşəyirdük **bir** bisāṭ *(Mesnevi 4, Mısra 14). [bir,]*

Ḥəqqə edirdüm gecə mən **bir** du'ā
Oturmuşkən ḫəstə-bəstə mübtəlā *(Mesnevi 4, Mısra 39). [bir,]*

Ki nā-gəhān **bir** qāṣid-i ḫˇoş ḫəbər
Əlində **bir** nāmə-i fərruḫ əs̱ər *(Mesnevi 4, Mısra 41). [bir,]*

Ki nā-gəhān **bir** qāṣid-i ḫˇoş ḫəbər
Əlində **bir** nāmə-i fərruḫ əs̱ər *(Mesnevi 4, Mısra 42). [bir,]*

Açub gördüm **bir** nāmə-i dil-güşā
Kāḫ-i gülşən sīni sünbül cān-fəzā *(Mesnevi 4, Mısra 45). [bir,]*

Yazub baña **bir** nāmə-i möḥtərəm
Bəḥr-i səḫā mə'dən-i kān-i kərəm *(Mesnevi 4, Mısra 47). [bir,]*

Āḫırı bu çərḫ-i qədīmü`l-bīnā
Eyləyə **bir** ləḥẓədə anı fənā *(Mesnevi 5, Mısra 22). [bir,]*

Pəs belə əşḫāsı ki bu çərḫ-i dūn
Eyləyə **bir** ləḥẓədə zār u zəbūn *(Mesnevi 5, Mısra 24). [bir,]*

Dün baña **bir** yār-ı 'adīmü`l-mis̱āl
Sölədi ey Żū`ī-i şīrīn məqāl *(Mesnevi 5, Mısra 41). [bir,]*

Līk çü yoḫ imdi **bir** əhl-i səḫā
Qəsīdə vü şe'rə desün mərḥəbā *(Mesnevi 5, Mısra 57). [bir,]*

Ḫālidi kīsəm zər ilə sīmdən
Ḥāṣil olmaz **bir** qəpik hīç kimdən *(Mesnevi 5, Mısra 82). [bir,]*

Sāqiyā bir kərəm et durma gözün qurbānı
Bir iki cām ilə sərşār elə mən nālānı *(Mesnevi 6, Mısra 2). [bir,]*

Ḥəqqi mollā odı kim hər sözi yazub oḫuyə
Yoḫsə ki bilməyə **bir** ḥərfi yalandan toḫuyə *(Mesnevi 6, Mısra 46). [bir,]*

Yə'nī məcmū'-ı cəhān içrə bənī növ'-i bəşər
Yaranub **bir** kişi **bir** 'övrətidən sər-tā-sər *(Mesnevi 6, Mısra 60). [bir,]*

Bir cām ilə dəf'-i dərd ü ġəm qıl
Tədbīr-i ḫumārım et kərəm qıl *(Mesnevi 7, Mısra 3). [bir,]*

Tā inki üç ay bundan əqdəm
Bir yaḫşı zəmāndə ḫeyr məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 28). [bir,]*

Nərrād-ı qəżā çəküb baña dav
Gəldi o məqāmə **bir** piristav *(Mesnevi 7, Mısra 30). [bir,]*

'Ürəfā zümrəsinə cām-ı cəhān bin meydür
Cühəlā firqəsinə **bir** qurı hay vəhimdür *(Mesnevi 9, Mısra 4). [bir,]*

Dögi **bir** ṣūrət-i şəẖṣiyyə ilə insānlıq
'Elmlən ḥāṣil olur mərtəbə vü 'ürfānlıq *(Mesnevi 9, Mısra 19). [bir,]*

Bir ḥədīs̱ etsə rəvāyət sənə bir fikr elə
Gör yaraşur mi desün ḥəq peyəm-bər belə *(Mesnevi 9, Mısra 53). [bir,]*

O sözün də genə **bir** yaẖşısını əẖẕ etmüb
Hər nə pöhrəsi vardur oları əzbər edüb *(Mesnevi 9, Mısra 61). [bir,]*

Siz də hər buq'ədə **bir** məktəb bünyād eyləyün *(Mesnevi 9, Mısra 83). [bir,]*

Bir il olur mənim kimi muẓṭəri
Cān u dildən iẖlāṣ edən çākəri *(Mesnevi 10, Mısra 49). [bir,]*

Anlayubdur çü 'əqlidür kāmil
Pūl ilən hər **bir** iş olur ḥāṣil *(Mesnevi 11, Mısra 16). [bir,]*

Tikdirir məscid ilə yüz eḥsān
Alı **bir** gündə rövże-i riżvān *(Mesnevi 11, Mısra 24). [bir,]*

Pūlsız olsə kimsə meyl etməz
Bir ġuruşə o ḥikməti getməz *(Mesnevi 11, Mısra 36). [bir,]*

Hərə **bir** dīn gətirmiş iẓhārə
Bir olan dīn Olubdı ṣəd pārə *(Mesnevi 11, Mısra 95). [bir,]*

İlāhī **bir** səbəb qılsun kərəmdən
Görüb vəṣlün olum āzād ġəmdən *(Mesnevi 12, Mısra 21). [bir,]*

Təvəqqe'm budı əḥvālıvı bəyān edəsən
Ḥəqīr Żū`īni **bir** sözlə ṣād-mān edəsən *(Mesnevi 14, Mısra 16). [bir,]*

Yā Rəb olur mu **bir** də dönüb növ-cəvān olam
Eyş [ü] nəşāṭ-ı ləẕẕət ilə kām-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 1). [bir,]*

Dünyādə indi istəmürəm **bir** zəmān olam
Altmış yaşında isə [o] **bir** kimsə gər vəfāt *(Muhammes 1, Mısra 18). [bir,]*

Tapdı o şəẖṣ hər iki dünyādə **bir** nicāt
Hər kəs ki etdi yetmişə həştādəcən ḥəyāt *(Muhammes 1, Mısra 19). [bir,]*

Bir ẕərrə qədri bilməz idim dərd ü möḥnəti
Derdim müdām Ḫosrov [u] Şīrīn ḥekāyəti *(Muhammes 2, Mısra 4). [bir,]*

Bir yerdəəm təfāvüti yoẖ ṭūṭī vü ġurāb
Bilməz nədür cəhāndə günāh ilə yā s̱əvāb *(Muhammes 3, Mısra 25). [bir,]*

Ḥikmət sözin bürūz eləsən yoẖ onə cəvāb
Bir şərf anlamaz deyəsən gündə yüz kitāb *(Muhammes 3, Mısra 28). [bir,]*

Gülsitānlar içrə hər yan bāng-ı nūş-ā-nūş olub
'Eyş edən 'uşşāq içün **bir** qāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 12). [bir,]*

Babam firāqını düşmən cəfāsını çəkdim
Bir özgə ġüṣṣə var oldur qılan fikār məni *(Müseddes 2, Mısra 22). [bir,]*

Düşdi güẕārımız genə **bir** dil-rübā ilə
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā ilə *(Gazel 213, Mısra 1). [bir,]*

Bir ẕərrə söz olmadı qəżādan mə'lūm
Çoẖ baẖdım əgər diqqət ilə təfsīrə *(Rübai 2, Mısra 3). [bir,]*

Dərdā ki cəhāndə dil bilən həm-dəm yoẖ
'Ömrün yüz olə da şād keçən **bir** dəm yoẖ *(Rübai 5, Mısra 2). [bir,]*

Hər kimsə cəhāndə **bir** nəcīb 'avrət alur
Dünyādə behişt ü ḥūrī ilə cənnət alur *(Rübai 6, Mısra 1). [bir,]*

Dünyāsı olur behişt tək āẖırı də
Bir 'avrət alub əgər iki dövlət alur *(Rübai 6, Mısra 4). [bir,]*

Şīrān-ı cəhān **bir** 'avrətə 'ācizdür
Vāy ol kəsə olsun ki iki 'avrət alur *(Rübai 7, Mısra 3). [bir,]*

Nə mülk-i ġürbət içrə **bir** ənīs-i dil-güşāmız yoẖ
Ṣəbā səndən səvā **bir** kimsəyə Bi`llāh ricāmız yoẖ *(Tahmis 1, Mısra 7). [bir,]*

Yəqīn budur āẖır dūr olub mehr ü vəfā zā`il
Bu həm **bir** ẓülmdür kim yār olur 'uşşāqdan ġāfil *(Tahmis 1, Mısra 22). [bir,]*

Yüz qəṣīdə deyübən vāqif edim nüktələrə
Bir qəpik qədri o əş'ārı gətürməz nəẓərə *(Terci-bend 1, Mısra 34). [bir,]*

Vəlīkən hər üç aydan **bir** gəlüb Şīrvānə getməkdən
Əzildi riştə-i cānım fələkdən əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 19). [bir,]*

Bir vücūdı ki Ḥəq edə mümtāz
Nə desön vəṣfinə olur çoẖ āz *(Mesnevi 2, Mısra 43). [bir,]*

Bir cām ilə ġüṣṣə gedə məndən
Ġəm jəngini tā silüb köñüldən *(Mesnevi 8, Mısra 9). [bir,]*

Bir yaẖşı məs̱əl bu dāstāndə
Sə'dī buyurubdı Gülsitāndə *(Mesnevi 8, Mısra 37). [bir,]*

Şīrāzdə **bir** mürīd-i kāmil
Mürşidliqə olmuş idi qābil *(Mesnevi 8, Mısra 39). [bir,]*

Gər var isə gözi vəlī ə'mādı bāṭini
Bir fərq verməyür gül-i ḥəmrāyə ẖārdan *(Gazel 176, Mısra 8). [bir,]*

Lüṭf ilə gəldi niṭqə dedi ey fəqīr-i sən
Qıl **bir** nəẓər cəhānə nihān āşkārdə *(Kaside 19, Mısra 16). [bir,]*

Eyləsön inṣāf ilə gər **bir** nəẓər
Demək olmaz bu sözlərdən **bir** ḫəbər *(Mesnevi 5, Mısra 77). [bir,]*

Əgər behiştdə min ḥūr versə Tarı baña
Dögül ʿəvəż **birinə** ol günün bu dünyādə *(Gazel 206, Mısra 10). [birinə, -i, -n, -ə]*

Ey sāqī əl-əlmān bana ḫüm-ḫüm şərāb ver
Tə`s̱īr eyləməz bizə peymānənün **biri** *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 2). [biri, -i]*

Olə da **bir** sözi təşḫīṣ-i təmīz etməzlər
Ḥəq sözün cānınə diqqət edübən getməzlər *(Mesnevi 9, Mısra 43). [bir,]*

Gör bölüblər neçə yüz firqələrə **bir** dīni
Mużməḥil żāyʿ edüblər bu gözəl āyəni *(Mesnevi 9, Mısra 47). [bir,]*

Şikəstə köñlümi cövrüylə eyləyür vīrān
Demir ki **bir** bu ḫarābə mənim məqāmımdur *(Gazel 55, Mısra 6). [bir,]*

Dīvānə olmaduqsə də **bir** məst olaq bārī
Tā kim muʿāf olaq bu günāh u s̱avābdan *(Gazel 178, Mısra 5). [bir,]*

Ṣəd-ḥeyf həft uduzdim [o] həftād sālımı
Bir fikr qılsa idim əgər mən [ki] mālımı *(Muhammes 2, Mısra 20). [bir,]*

bir: *Aynı, benzer, sanki, adeta bir ..., gibi.*

Ḫudāvənd-i cəhān ol bāğə ẕātın bāğbān qılmış
Kəmāl ü ʿelm ü fəżl ü cūd **bir** bāğ-ı dil-ārādur *(Kaside 11, Mısra 23). [bir,]*

Ḫudā vü Marrat u Kristos u Tarı **bir** sözdür
Bu küfr olur mu kişi bilsə bu müʿəmmānı *(Kaside 23, Mısra 69). [bir,]*

Versün cəvāb şərʿdə **birdür** riyā vü şirk
Sor bu suʾālı zāhid-i ʿālī-cənābdan *(Gazel 178, Mısra 7). [birdür, -dür]*

Təqdīr-i qəżā vü qədərün məs`ələsin
Sordum demədi hīç biri **birdür** ʿizz-i kəlām *(Rübai 3, Mısra 4). [birdür, -dür]*

Sən təki **bir** gözəl olmaqlıqə nəqqāş-i əzəl
Gecə gündüz məh ü Ḫˇurşīdə verür yüz ṣayqəl *(Gazel 126, Mısra 1). [bir,]*

Bu ḫākī-rəh ki üstündə gəzərsən çoḫ fəḫārətlə
Təṣəvvür eylə hər **bir** məsti **bir** Kāvūs **bir** Cəmdür *(Gazel 41, Mısra 10). [bir,]*

Bu ḫākī-rəh ki üstündə gəzərsən çoḫ fəḫārətlə
Təṣəvvür eylə hər **bir** məsti **bir** Kāvūs **bir** Cəmdür *(Gazel 41, Mısra 10). [bir,]*

Ümīdün kəsgilən Żū`ī ki sən tək rind ü rüsvāyə
Dögül mümkün vüṣālı **bir** onun tək pāk-ı dāmānun *(Gazel 149, Mısra 12). [bir,]*

Dünyādə yüz il ʿömr olə gər **bir** dəmdür
Hər kəs ki bunı bilsə bənī ādəmdür *(Rübai 4, Mısra 1). [bir,]*

Ẓāhirdə nāmədür vəlī bāṭin Żū`iyə
Bir nāfə-i müşk-i nābdı Tātārdan gəlüb *(Gazel 27, Mısra 14). [bir,]*

Gülüstān içrə olmuş hər gül-i növḫīz **bir** Ḫosrov
ʿAnādil Bārbəd bu bəzmə bülbüllər Nəkīsādur *(Gazel 40, Mısra 3). [bir,]*

Bir cövhər-i nəfīsidi bu pūl ki cənnəti
Pūlla verür ḫəlā`iqə fikr ilə tārdə *(Kaside 19, Mısra 23). [bir,]*

Gözlərün ṣədqəsi cān sāqī ayağun ələ al
Dön pey-ā-pey genə **bir** şūr-ı cünun başımə sal *(Mesnevi 1, Mısra 8). [bir,]*

Nə dildə **bir** ġəm-i hicrān nə küdūrət idi
Dögüldi belə dəmən də **bir** əhl-i ʿişrət idi *(Tahmis 2, Mısra 14). [bir,]*

Yaḫşı odur ki topraq içində nihān olam
Ḫˇoş ol zəmān ki qış baña **bir** növ-bəhār idi *(Muhammes 1, Mısra 8). [bir,]*

Manqal kənārı yār ilə **bir** lāləẕār idi
Ruḫsārəsində cənnət-i ḥūr āşkār idi *(Muhammes 1, Mısra 9). [bir,]*

Ol ḥālətün gədālıqı **bir** şəhriyār idi
Bu ḥāl ilə nə ẕövqü əgər ḥökm-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 11). [bir,]*

Bir mūr-ı bī-nəvā təki sər-gəştə dövr edüb
Āḫırdə bārgāh-ı Süleymānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 3). [bir,]*

Hər dəm qılurdum ol gül-i ruḫsārınə nəẓər
Qış mövsümi yəqīn baña **bir** növ-bəhār idi *(Gazel 222, Mısra 6). [bir,]*

Məryəm ü rūḥ-ı Qüdüs ʿĪsā üçi **bir** sözdür
Üç deyən səhv eləyübdür oḫuyur sānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 7). [bir,]*

Bir ḥāl ilə qalmaz bu ṣifət dövr-i zəmānə
Āḫır dəgişər gərdiş-i dövrān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 13). [bir,]*

Ṣəd-ḥeyf cəhān bāğınə **bir** vəqtdə gəldük
Ḫˇoşgīdə olub naḫl nə şāḫ u nə s̱əmər var *(Gazel 42, Mısra 3). [bir,]*

Rūz u şəb **birdi** baña ġayd u səlāsil içərə
Mürğ-i dil tā hamısı zülf ü ruḫ-i yāra düşüb *(Gazel 17, Mısra 7). [birdi, -di]*

bir: *Az, biraz.*

Sāqiyā **bir** kərəm et durma gözün qurbānı
Bir iki cām ilə sərşār elə mən nālānı *(Mesnevi 6, Mısra 1). [bir,]*

Dövr-i gərdūn məni **bir** növ‘ ayağə saldı
Āy u gün keçdi görünməz gözə **bir** bādə vü cām *(Kaside 13, Mısra 14). [bir,]*

Bir zəmān şəhr-i Şīrvān içrə
Var idim bāğ u būstān içrə *(Mesnevi 2, Mısra 9). [bir,]*

Ya cəhənnəm yā cənnətü`l-mə`vā
Pūl **bir** dəmdə eyləyür peydā *(Mesnevi 11, Mısra 28). [bir,]*

Dünyādə indi istəmürəm **bir** zəmān olam
Altmış yaşındə isə [o] **bir** kimsə gər vəfāt *(Muhammes 1, Mısra 17). [bir,]*

bir: *Öyle bir.*

Bir buq‘ədəəm əsīr ü ḥeyrān
Salmış məni min bəlāyə dövrān *(Mesnevi 8, Mısra 3). [bir,]*

bir: *Bir defa; Hele bir.*

Kəsdirüb ẓülm ilə Yəḥyā başını zindānda
Qüdrət ü şövkəti **bir** baḫ ki Herodna nə verüb *(Gazel 20, Mısra 12). [bir,]*

Bāğ-ı ḥüsnündən ‘ināyət eylə **bir** gəl ‘āşiqə
Olməmiş fəṣl-i ḫəzān gül-gəşt-i gülzārun sənün *(Gazel 179, Mısra 7). [bir,]*

Məndə vardur əgər ‘āşiq oluban mey içmək
Səndə var **bir** qulağ as gör neçə ‘ādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 10). [bir,]*

Bir ‘ibrət al Sikəndər ü Cəmşīddən köñül
Vəqtün ḫˇoş eylə anlə mədārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 5). [bir,]*

Dutub köñlüm quşı zülfündə ey bī-mehr kāşānə
Dağıtmə urmə şānə lütf qıl **bir** ol pərīşānə *(Gazel 192, Mısra 2). [bir,]*

Görünməz söyləyürlər çeşmə hərgiz çeşme-i ḥeyvān
Təkəllümlə bu pünhān sirri **bir** aç āşkār eylə *(Gazel 199, Mısra 8). [bir,]*

Məğrūr olmə ey dil-i dīvānə ‘ibrət al
Bāḫ diqqət ilə bu fələkün **bir** mədārınə *(Gazel 207, Mısra 14). [bir,]*

Bir ḥədīs̱ etsə rəvāyət sənə **bir** fikr elə
Gör yaraşur mi desün ḥəq peyəm-bər belə *(Mesnevi 9, Mısra 53). [bir,]*

Żū`iyā aç gözlərün **bir** ṣəfḥə-i gülzārə baḫ
Āyə-i cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārə baḫ *(Murabba 1, Mısra 17). [bir,]*

Dəm-bə-dəm Żū`ī-i nālānun içərlər qanını
Bir bu bī-rəḥm ü büt ü kāfir ü bəd-ḫūlərə baḫ *(Gazel 35, Mısra 10). [bir,]*

Çoḫ ayağə salmə ey gül al ələ **bir** lüṭf qıl
Żū`īnün köñlin ḥəqīqət cām-ı meydən kəm dögül *(Gazel 125, Mısra 9). [bir,]*

Bu ḫəṭṭ ü zülf ü qəddinlə gülüstānə qədəm bas **bir**
Bənəfşə sünbüli pəjmürdə sərvi sər-mişār eylə *(Gazel 199, Mısra 3). [bir,]*

Nöçün qoyursan u ḫəlqi ‘əvām-ı kə`l-əğnām
Utangilən kişi vəhm eylə **bir** qiyāmətdən *(Kaside 15, Mısra 60). [bir,]*

Dürüst diqqət elə **bir** umūr-ı dünyāyə
Təmām şāh u gədā cümləsi olur fānī *(Kaside 23, Mısra 5). [bir,]*

Eləyürsən hamunun ḥālınə lüṭf ilə nəẓər
Bir mənim də dəḫi bu ‘ərżimə baq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 6). [bir,]*

Qəbūl-i qəvllə girmə bu dām-ı təqlīdə
Uṣūl-i dīndə də **bir** ictihādə at cānı *(Kaside 23, Mısra 78). [bir,]*

Vəqtün ḫˇoş eylə ġəmimə dövr növ-bəhārdur
Tər eylə **bir** damağı mey-i ḫˇoş-güvār ilə *(Kaside 21, Mısra 26). [bir,]*

Görüb bu ‘işrət-i pünhānı sordum bāğ-bānlardan
Nədür bu ‘eyş [ü] ‘işrət vāqif et **bir** sirr-i pünhānə *(Kaside 22, Mısra 16). [bir,]*

Bir gör mü‘əllimi necə ṣāḥib-i ‘elmdür
Yā məktəbə nə növ‘ qılurlar ḥimāyəti *(Kaside 2, Mısra 17). [bir,]*

Bu beş gün ‘ömr içün incitmə çoḫ gözəl cānı
Köñül **bir** ‘ibrət ilə qıl nəẓārə dünyānı *(Kaside 23, Mısra 1). [bir,]*

Sāqiyā dövrə gətür cām-ı mey-i gül-nārı
Gəti **bir** ḥālmə şərāb ilə dil-i bīmārı *(Mesnevi 15, Mısra 2). [bir,]*

Yoḫ fikr edən ki nīşə bu dövrānə gəlmişəm
Tər olmamışdı ḫüşk ləbim **bir** şərāb ilə *(Muhammes 3, Mısra 40). [bir,]*

bir: *Bir tek, sadece.*

Bir mən-i zār dögüldür belə cövr ü ẓülmi
Əhl-i ḥikmət nə qədər var isə āzārı olub *(Gazel 32, Mısra 7). [bir,]*

Budur **bir** qa‘əmiz ey ḥəyāt-ı cān-pərvər
Ġazetdə dərc elə bu şe‘ri **bir** kināyət ilə *(Kaside 20, Mısra 48). [bir,]*

Bādənün nəhyinə **bir** fāctənibū ləfzi gəlüb
İmdi çək eylədiyün fe‘lə həcālət zāhid *(Gazel 39, Mısra 15). [bir,]*

Yüz il ‘ömrün olə hər keçdügin ḫˇāyə qiyās eylə
Sənünçün ‘ömr **bir** āḫir nəfəsdə çəkdigün dəmdür *(Gazel 41, Mısra 12). [bir,]*

Allāh peyəm-bər sözinə kim həvəs eylər
Bir adı qalub dīn ilə īmān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 12). [bir,]*

Bu Ḥüseynə eləyən ẓülmi o qövm-i əşrār
Bir onə eyləməyüb tāb mən-i zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 26). [bir,]*

Bir Əmīrḫān Şīrvān igiddən səvāyı dəhrdə
Bir nəfər şəḫs-i səḫāvət peşə əlān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 17). [bir,]*

Bir Żū`ī-i fəqīr dögüldür ġazetçilər
Hər gün deyür cəmā'ətə belə nəṣīḥəti *(Kaside 2, Mısra 35). [bir,]*

Bir sizi lā`iq-i s̱ənā gördüm
Mədḥ-i təvṣīfə müqtəżā gördüm *(Mesnevi 2, Mısra 35). [bir,]*

Yoḫsə çoḫ dünbülü-bāz ism-i bəg əḫz eyləyüb
Özini **bir** adı bəgliklə nəcābətli bilüb *(Mesnevi 6, Mısra 56). [bir,]*

Dünyā üzi sər-be-sər fənādur
Bir yaḫşılıq adı kim bəqādur *(Mesnevi 8, Mısra 62). [bir,]*

bir: *Başka bir, diğer.*

Bir ṭərəf ṣavt-ı bəlābil **bir** ṭərəf āvāz-ı tār

Ġülġül-i mīnā salur baḫ gör nə ġavġālar genə *(Gazel 217, Mısra 7). [bir,]*

Sənsən bu cəhān Ḫāliqi məḫlūq təmāmı
Hər şəḫsdə **bir** rəng ilə ṭīnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 32). [bir,]*

Çəkdigüm cövr ü cəfādan nə pərīşān gedürəm
Līk **bir** tāzə bəlā var görübən zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 20). [bir,]*

'Uləmā firqəsinün **bir** adı 'ālim deyülür
Özi vallāh nə üṣūl u nə fürū'ātı bilür *(Mesnevi 6, Mısra 13). [bir,]*

Ḫərīdār-ı mətā'-ı ḥüsnün ey ḫ`urşīd-rū dil-bər
Bir əldə dīn-i dünyānı **bir** əldə cān-ı tən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 4). [bir,]*

Bir əldə sāğər-i mīnā **bir** əldə ṭürrə-i yār
Təmām tār u dəf çəng cümlə āmādə *(Gazel 206, Mısra 3). [bir,]*

Nə şeydə var cəhāndə 'işrət ey dil cāmdan başqa
Təmām əşyādə var ġəm **bir** mey-i gül-fāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 2). [bir,]*

bircə: *Bir defa, hīç olmazsa, arzu anlamı katar.*

Zāhidā **bircə** götür gūşə-i meḥrābdən əl
Elə bu māhə nəẓər ol ḫam-i əbrūlərə baḫ *(Gazel 35, Mısra 7). [bircə, -cə]*

Fir'ovnı rūd-ı Nīldə qoymazdı qərq olə
Gər ṣidq ilə çağırsa idi **bircə** yā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 28). [bircə, -cə]*

Getsə **bircə** 'əvām-ı kəl-ən'ām
Ki dutub gözlərini zində ẓəlām *(Mesnevi 11, Mısra 71). [bircə, -cə]*

Bircə kəlmə degilən ki ənə Rabb`ül-a'lā
Bu 'əvām ṭāyfə eylərlər itā'ət zāhid *(Gazel 39, Mısra 25). [bircə, -cə]*

Qalubdı **bircə** bu İslām milləti məḥrūm
Təmām millət-i 'āləm dolubdı ḥikmətdən *(Kaside 15, Mısra 5). [bircə, -cə]*

bir: *Asla, hīç anlamı katmıştır.*

Su`āl edəndə ġəẓəb-nāk olub der dinmə
Ki kāfir oldun **bir** də demə bu kəlmət ilə *(Kaside 20, Mısra 28). [bir,]*

Hər şey` kəm ü ziyād olur 'āləmdə rəsmidür
Żū`ī nədən mənim də ġəmim **bir** kəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 14). [bir,]*

bir belə: *Böyle, bu şekilde.*

Dedim ey dost nədür **bir belə** beḥcət ḫəbəri
Dedi şe'r ol ki Ḫudādan saña eḥsān oldı *(Kaside 17, Mısra 15). [bir belə,]*

bir belə: *Bu kadar.*

Bir belə əyyāmdə 'āləm təmām
'Eyş ilə 'işrətdədi yek-sər müdām *(Mesnevi 5, Mısra 43). [bir belə,]*

bir belə: *Böyle bir.*

Bu nə inṣāfdı kim **bir belə** əyyām-ı bəhār
Keçə bī-bādə vü bī-sādə vü bī-bərbəṭ ü tār *(Mesnevi 15, Mısra 11). [bir belə,]*

bir belə: *Bu kadar, bu derecede.*

Yüzi qarə gələsən məḥşərə 'āṣī mücrim
Ḫəlq içində özüvi **bir belə** bī-'ār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 28). [bir belə,]*

bir belə: *Bu kadar, çok.*

Bu riyādə bu riyā ilə olan ə'mālun
Nədi zāhid ki səni **bir belə** məğrūr elədi *(Gazel 241, Mısra 8). [bir belə,]*

bir bir: *Tek tek, Birer birer.*

Ḫüm-ḫüm baña ver bādəni ey sāqī piyālə
Bu köhnə ḥərīfə belə **bir bir** nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 12). [bir bir,]*

Olub sər-məst tā əfsānəmi təqdīm edim **bir bir**
Tərəḥḥum eylə başunçün ki dərd-i bī-kərānım var *(Kaside 7, Mısra 5). [bir bir,]*

bir birinə: *Birbiri.*

Dil ü cān görcəgin ol zülf-i siyāhın yüzdə
Bir birinə budı ol rəhzen-i īmān dedilər *(Gazel 62, Mısra 6). [bir birinə, -n, -ə]*

bir də: *Bir kez daha.*

Yā Rəb olur mu **bir də** görəm ol zəmānəni
'Eyş ü nəşāṭ u ṣöḥbət-i çəng ü çəġānəni *(Müseddes 1, Mısra 25). [bir də,]*

bir də: *Bir daha.*

Nə cəşn kim miṡilin görməyübdi dīdə-i çərḫ
Nə sūr görmiyəcək **bir də** eylə ḫəlq-i cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 22). [bir də,]*

bir də: *Bir daha.*

'Āləm içrə hər kimün bir bī-vəfā cānānı var
Söləmün **bir də** onə dünyā vü dīn ü cānı var *(Gazel 54, Mısra 2). [bir də,]*

bir də: *Bir daha.*

İlāhī **bir də** mümkündür mi görmək eylə əyyāmı
Ki bilmirdük ġəm ādın Żū`ī tək dīvānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 9). [bir də,]*

bir də: *Ayriyeten, bir de.*

Üzüldi riştə-i cānım qutardı mənbə-i ṣəbr
Nə qaldı Żū`ī dəḫi tā ki **bir də** anı yazım *(Gazel 141, Mısra 14). [bir də,]*

bir də: *Bir daha.*

Ümīd var bu bəzmə o yār **bir də** gələ
Füsürdə gülşənə ol növ-bəhār **bir də** gələ *(Gazel 211, Mısra 1). [bir də,]*

bir də: *Bir daha.*

Ümīd var bu bəzmə o yār **bir də** gələ
Füsürdə gülşənə ol növ-bəhār **bir də** gələ *(Gazel 211, Mısra 2). [bir də,]*

bir də: *Bir daha.*

O lālə-ruḫ gözəlim lüṭf ilə şükuftələnüb
Məni bu növ' görüb dāğdār **bir də** gələ *(Gazel 211, Mısra 4). [bir də,]*

bir də: *Bir daha.*

Bu 'ərṣə qalmıyə ḫālī ḥərīfdən yā Rəb
Gəlüb gedübsə də ol şəh-süvār **bir də** gələ *(Gazel 211, Mısra 8). [bir də,]*

bir də: *Bir daha.*

Cəhānı belə görüb əhl-i mə'rifət getdi
Bu 'əṣrdə sölə Żū`ī nə var **bir də** gələ *(Gazel 211, Mısra 10). [bir də,]*

bir də: *Bir daha.*

Kim vüṣāl-i yārdən ḫ˘oş rūzgārım var idi
Bar`İlāhī **bir də** mən görrəm olə ol günləri *(Gazel 225, Mısra 11). [bir də,]*

bir də: *Bir daha.*

Żū`iyā **bir də** görüb ölsəm əgər olmaz ġəmim
Ol nihānı kim vüṣāl-ı gül-'iẕārım var idi *(Gazel 225, Mısra 13). [bir də,]*

bir də: *Bir daha, yeniden.*

Gözim yaşından olur **bir də** nūḥ ṭūfānı
Bu qədri hicrün ilə əşkbār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 5). [bir də,]*

bir də: *Bir daha.*

Yā Rəb n`olı bu Żū`ī-i şeydā görə **bir də**
Kim beyt-i ḥüzün bāğ u gülüstānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 17). [bir də,]*

bir də gördün: *Bir de bakmışsın.*

Bir də gördün 'ināyət etdi Ḫudā
Hər murād üzrə kām-kār oldun *(Kaside 16, Mısra 13). [bir də gördün,]*

<u>bir dəm:</u> *İyi zaman.*

Hər bəzmdə ki ʻāşiqə bir həm-dəm olmadı
Yüz bādə sādə olsə o dəm **bir dəm** olmadı *(Gazel 238, Mısra 2). [bir dəm,]*

<u>bir fikr et:</u> *Düşün.*

Vəzīr-i ʻəqlə qıldım məşvərət bir at fikrində
Dedim ey ʻəql **bir fikr et** sənün tək genə dānım var *(Kaside 7, Mısra 26). [bir fikr et,]*

<u>bir ḩeyli müddət:</u> *Uzun bir süre, uzun müddet.*

Qalub **bir ḩeyli müddət** māt-ı ḥeyrān sölədi nā-gəh
Bu müşkil əmri ḥəll etməkdə bir şəḫsə gümānım var *(Kaside 7, Mısra 27). [bir ḩeyli müddət,]*

<u>bir kimsənə:</u> *Hīç kimse.*

ʻārif ü ʻāşiqdən özgə Żū`iyā **bir kimsənə**
Eyləməzlərdi ʻibādət ḥūr u ġılmān olmasa *(Gazel 13, Mısra 13). [bir kimsənə,]*

<u>bir neçə:</u> *Birkaç.*

Bir neçə şāʻir ü qələndər idük
Hər ṭərīq ü sānə māhir idük *(Mesnevi 2, Mısra 15). [bir neçə,]*

<u>bir neçə:</u> *Birkaç.*

Var bu ʻəṣrdə də **bir neçə** mümtāz ʻuləmā
Oları ḥifẓ eləsün ẓıll-i pənāhində Ḫudā *(Mesnevi 6, Mısra 25). [bir neçə,]*

<u>bir neçə:</u> *Birkaç.*

Zāhid dilər ki ḥūr ilə olsun behiştdə
Mən gülşən içrə **bir neçə** həm-dəm səbū ilə *(Gazel 214, Mısra 14). [bir neçə,]*

<u>bir növʻ:</u> *Öyle bir.*

Dövr-i gərdūn məni **bir növʻ** ayağə saldı
Āy u gün keçdi görünməz gözə bir bādə vü cām *(Kaside 13, Mısra 13). [bir növʻ,]*

<u>bir nəfər:</u> *Belgisiz zamir, herhangi biri, birisi.*

İmdidən titrəməgə durdı vücūdım yek-sər
Nā-gəhān **bir nəfər** əḥbāb baña etdi güẕər *(Kaside 6, Mısra 20). [bir nəfər,]*

<u>bir nəfəsdə:</u> *Bir nefes alıp verene kadar geçen kısa zaman dilimi.*

Bir nəfəsdə ləʻlün ey məh aldı Żū`ī cānını
Nīşə bəs derlər ki ʻəqli bādə-i reyḥān alur *(Gazel 59, Mısra 9). [bir nəfəsdə, -də]*

<u>bir özgə:</u> *Bir başka.*

Yoḫ idi dildə ġəm-i hicr şād vəṣlün ilə
O gün **bir özgə** gün idi o vəqt digər idi *(Gazel 240, Mısra 4). [bir özgə,]*

<u>bir özünü görür iki dizini:</u> *(Aslı:durur özün görür, oturur dizin.) Bencil, kendi menfaatini düşünen.*

<u>bir pārə:</u> *Az; Bazı.*

Dünyānı behişt eyləmisən **bir pārə** şəḫṣə
Bir pārəsinə dūzəḫi qismət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 7). [bir pārə,]*

<u>bir pārə:</u> *Bazı; Diğer.*

Dünyānı behişt eyləmisən bir pārə şəḫṣə
Bir pārəsinə dūzəḫi qismət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 8). [bir pārəsinə, -s, -i, -n, -ər]*

<u>bir yūsif-i digər:</u> *Başka bir Yusuf (Hz. Yusuf).*

Ey ṣəbā get cānib-i Mişrə Züleyḫāyə sölə
Kim Şəmāḫı miṣrinə **bir Yūsif-i digər** gəlüb *(Gazel 21, Mısra 6). [bir yūsif-i digər,]*

<u>bī-rāḥ:</u> *Yolsuz (kötü yol anlamında).*

Düşdim yolə səʻy ü gūşiş ilə
Bī-rāḥ ilə zār u pūşiş ilə *(Mesnevi 7, Mısra 42). [bī-rāḥ,]*

<u>birāhīm:</u> *Hz. İbrahim.*

Odlarə əgər saldısə Nəmrūd Vəlīkən
Nār oldı **Birāhīmə** gülüstān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 10). [birāhīmə, -ə]*

Kim ki **Birāhīm** təki istəsə olmaq ḫəlīl
ʻEşq mināsındə ẕəbḥ eyləyə qurbānını *(Gazel 245, Mısra 5). [birāhīm,]*

<u>birāhīm-i zəmān:</u> *Zamanın (Hz.) İbrahim`i.*

Ey gülüstān-ı fəżīlətdə **Birāhīm-i zəmān**
Fəżldə şāhid-i ʻādildi təmām-ı cəhān *(Kaside 14, Mısra 1). [birāhīm-i zəmān,]*

birbiri: *Birbiri.*

Bir ḥəbbə içün **birbirini** öldüri nā-ḥəq
Derlər nədi inṣāf-ı mürüvvət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 21). [birbirini, -ni]*

Ḫəlq eylər idi **birbirinə** mehr ü vəfālar
Ol mehr ü vəfā ilə ṣədāqət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 5). [birbirinə, -n, -ə]*

birbirin: *Birbirini. İki veya daha fazla şey yâhut kimsenin yerini tutar, biri öteki, yekdiğer.*

Bī-ʻelm vəḥşiyānə qırır **birbirin** təmām
İnsānlıqı kənar edüb əḫẕ etmə vəḥşəti *(Kaside 2, Mısra 33). [birbirin,]*

birbirə: *Birbirine.*

ʻārif u şāʻir neçə yol-daş iduq
Hər bir işdə **birbirə** sīr-dāş iduq *(Mesnevi 4, Mısra 10). [birbirə,]*

bircə: *Bir tek, sadece.*

O māh pārə bütün məqdəmində cān vermək
Cəhāndə Żū`ī mənim **bircə** bu mərāmımdur *(Gazel 55, Mısra 10). [bircə,]*

O kimsələr ki saña cān fədā edər imdi
O gündə **bircəsi** qılmaz nəẓər saña kāẓım *(Gazel 137, Mısra 16). [bircəsi, -s, -i]*

bircə: *Bir; sadece, hīç olmazsa.*

Var idi mənim **bircə** nəfər ḫān-ı qədīmim
Bilməm nə olubdur o da əlān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 21). [bircə,]*

Firāq-ı möḥnəti ġürbət bəlāsı çərḫ ələmi
Nolurdı muncə ġəmə **bircə** ġəm-küsārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 8). [bircə,]*

Ġərīb ü ʻāciz ü müżṭər bəlā vü möḥnət-i hicr
Bu qədr dərdimə ey kāş **bircə** həm-dəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 10). [bircə,]*

biri: *Belgisiz zamir.*

O günlərün **biri** yüz min ilə bərabər idi
Gedüb qayıtmayacaq ḥeyf ol keçən günlər *(Gazel 67, Mısra 9). [biri, -i]*

Yüzdən **biri** bizimkilərün yazı bilməyür
Onlar təmāmısı bilür ʻelm ü kitābəti *(Kaside 2, Mısra 25). [biri, -i]*

Bilməyirdim nədi övżāʻ-ı cəhān pəst [ü] bülənd
Birinə neʻmət olub rūzī birinə niqmət *(Kaside 5, Mısra 8). [birinə, -n, -ə]*

Bilməyirdim nədi övżāʻ-ı cəhān pəst [ü] bülənd
Birinə neʻmət olub rūzī **birinə** niqmət *(Kaside 5, Mısra 8). [birinə, -n, -ə]*

Birisi ʻizzət ilə neʻmət-i nāz içrə qərīq
Birinə ẕillət ilə möḥnət-i dünyā qismət *(Kaside 5, Mısra 10). [birinə, -n, -ə]*

Biri öküz təki nāqiṣdi ādəmiyyətdən
Biri ʻulūm oḫuyubdur keçübdi Loqmānı *(Kaside 23, Mısra 33). [biri, -i]*

Bizimki getdigi təḥṣīl ʻəbādı ʻəmmāmə
Biri təʻəṣṣüb-i məzhəb ki yıḫdı dünyānı *(Kaside 23, Mısra 62). [biri, -i]*

Hanı Şəmāḫı ki yazam şeʻrlər
Hər **birinə** bəẕl edələr sīm u zər *(Mesnevi 5, Mısra 60). [birinə, -n, -ə]*

Təqdīr-i qəżā vü qədərün məs`ələsin
Sordum deməди hīç **biri** birdür ʻizz-i kəlām *(Rübai 3, Mısra 4). [biri, -i]*

biri: *Belgisiz zamir.*

Fəqīr ü münʻim-i əhl-i zəmānənün **birisi**
Tapulmayur çatə ġəm günlərində imdādə *(Kaside 18, Mısra 11). [birisi, -si]*

biri: *Bir kimse, herhangi bir şāhıs.*

Birisi fəqr ü **biri** dövlətilə olmaqlıq
Təmām əhl-i cəhānə bu sirr mübhəmdür *(Gazel 80, Mısra 15). [biri,]*

Biri der əʻẓəmīdi məẕhəb-i Ḥəq
Biri der Mālikīdurur müṭləq *(Mesnevi 11, Mısra 47). [biri,]*

Biri der əʻẓəmīdi məẕhəb-i Ḥəq
Biri der Mālikīdurur müṭləq *(Mesnevi 11, Mısra 48). [biri,]*

Biri der ḫeyr Bəhbəhānīdür
Biri der mīr İṣfəhānīdir *(Mesnevi 11, Mısra 49). [biri,]*

Biri der ḫeyr Bəhbəhānīdür
Biri der mīr İṣfəhānīdir *(Mesnevi 11, Mısra 50). [biri,]*

biri: *Belgisiz zamir.*

Birisi fəqr ü biri dövlətilə olmaqlıq
Təmām əhl-i cəhānə bu sirr mübhəmdür *(Gazel 80, Mısra 15). [birisi, -si]*

Birisi ʻizzət ilə neʻmət-i nāz içrə qərīq
Birinə ẕillət ilə möḥnət-i dünyā qismət *(Kaside 5, Mısra 9). [birisi, -si]*

Bu mollālar **birisi** bilsə Leyli Məcnūnı
Qulaqımı kəsərəm nəẕr edüb bu bābətdən *(Kaside 15, Mısra 71). [birisi, -si]*

biri: *Belgisiz zamir.*

Hər gürūhun nə qədər var isə əhl-i ʻelmi
Görmədim hīç **birinün** qolu içün bir qüvvət *(Kaside 5, Mısra 24). [birinün, -n, -ün]*

Yüzdən **birinün** yoḫdı bu ovqātdə fəhmi
ʻElm ü ədəb ü fəhm ü fərāsət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 11). [birinün, -n, -ün]*

biri: *-dan biri.*

Əvvəlimci **biridür** Ḥacı Məcīd Əfəndi
Ki olub ʻāləm onun mevʻiẓəsi ḫürsəndi *(Mesnevi 6, Mısra 27). [biridür, -dür]*

biri: *Belgisiz zamir.*

Nə çārə ey dil-i dīvānə ṭāliʻ-i məḫluq
Biri bəhāra düşübdür biri şitādandur *(Gazel 83, Mısra 8). [biri,]*

biri: *Belgisiz zamir.*

Nə çārə ey dil-i dīvānə ṭāliʻ-i məḫluq
Biri bəhāra düşübdür **biri** şitādandur *(Gazel 83, Mısra 8). [biri,]*

biri birinün ətin qurd kimi didir: *(Kurt gibi) Birbirini çekememek, sürekli kavga etmek.*

Biri birinün ətin qurd kimi didir hər gün
Haçan bular çıqacaqdur bu növʻ bidʻətdən *(Kaside 15, Mısra 37). [biri birinün ətin qurd kimi didir,]*

birisi: *Biri, bir tanesi.*

Oldu dūçār bana ədīb-i zəmānə kim
Həm-nāmdur **birisinə** ol həşt ü çār ilə *(Kaside 21, Mısra 18). [birisinə, -n, -ə]*

birlə: *İle.*

Lüṭf edüb bir tīr-i ġəmzə **birlə** al gəl cānımı
Pāyə dönmüş qāmətim ol ṭāq əbrūndan cüdā *(Gazel 12, Mısra 7). [birlə,]*

Əgər şāhīnə hər gün eyləmək bir qan olub rūzī
Təġāfül **birlə** min min eyləmə hər gündə qan Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 6). [birlə,]*

bī-rūh: *Ruhsuz, cansız.*

Bī-rūh cismdir o müqəvvādı bī-səbāt
Nə behcəti o ʻömr ki ʻāləmdə ḫān olam *(Muhammes 1, Mısra 21). [bī-rūh,]*

bī-rəḥm: *Merhametsiz, acımasız.*

Dəm-bə-dəm Żū`ī-i nālānun içərlər qanını
Bir bu **bī-rəḥm** ü büt ü kāfir ü bəd-ḫūlərə baḫ *(Gazel 35, Mısra 10). [bī-rəḥm,]*

bīş: *Çok, fazla.*

Sevdā-yı sər-i zülfüñə başın verən ʻāşiq
Cāndan keçib ol dəhrdə **bīş** ü kəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 6). [bīş,]*

bī-sādə: *Yalnız; Parlak yüzlü sevgilisiz.*

Hīç inṣāf idi şāʻir qədəḥ-i meysiz olə
Qalə bī-bādə vü **bī-sādə** ḥəzīn u nākām *(Kaside 13, Mısra 20). [bī-sādə,]*

bī-sādə: *Katıksız, sade olmayan şarap; Parlak yüzlü sevgilisiz.*

Bu nə inṣāfdı kim bir belə əyyām-ı bəhār
Keçə bī-bādə vü **bī-sādə** vü bī-bərbəṭ ü tār *(Mesnevi 15, Mısra 12). [bī-sādə,]*

bisāt: *Döşeme, kilim, halı.*

Eyləyürdük dəm-bə-dəm ʻeyş ü nəşāṭ
Hər çəməndə döşəyirdük bir **bisāṭ** *(Mesnevi 4, Mısra 14). [bisāṭ,]*

bisāṭ-ı çəmən: *Yeşillik, çimen halısı.*

Hər sādə-ruḫ ey dil o büt-i sīmtən olmaz
Hər səbz-i nümāyəndə **bisāṭ-ı çəmən** olmaz *(Gazel 94, Mısra 2). [bisāṭ-ı çəmən,]*

bīsütūn-ı cism: *Bisütun dağı gibi olan vücut. Ferhat`ın Şirin`in emriyle deldiği dağ.*

Bīsütūn-ı cismimə yüz tīşə-i möḥnət uran
Ḫəstə cān Fərhādvəş Şīrīn zəbānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 3). [bīsütūn-ı cismimə, -im, -ə]*

bīşə: *Orman, ağaçlık, koruluk, meşe ormanı.*

Bular də **bīşədə** cəngəllər içrə qalmışdı
Məqām dutmuş idi özlərinə ṣəḥrānı *(Kaside 23, Mısra 39). [bīşədə, -də]*

bī-səbāt: *Şüphesiz, kesin.*

Bī-rūh cismdir o müqəvvādı **bī-səbāt**
Nə behcəti o ʻömr ki ʻāləmdə ẖān olam *(Muhammes 1, Mısra 21). [bī-səbāt,]*

bī-şək: *Şüphesiz.*

ʻĀqibət mənzili çün təḥt-i s̱ərādur **bī-şək**
Gər bu gün məsnədini övc-i s̱üreyyādə qılə *(Gazel 215, Mısra 3). [bī-şək,]*

bī-sər: *Başsız.*

Sərvərā qoymə qalam **bī-sər** u sāmān nə zār
Kīsə bī-sikkə bər u dūşim bī-cübbə vü ẖᵛār *(Terci-bend 1, Mısra 41). [bī-sər,]*

bī-sər ü pālə: *Sefil ve perişan.*

Əgər bir əhl-i ḥāl olsə mey iç ʻeyş eylə Żū`ī tək
Ḫəṭādur **bī-sər ü pālə** içüb əhl-i ʻəẕāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 14). [bī-sər ü pālə, -lə]*

bī-sər ü sāmān: *Sefil ve perişan.*

Hər dənī ṭəbʻələr ʻāləmdə olub dövlətmənd
Ṣāḥib-i ʻizz ü şərəf **bī-sər ü sāmān** oləcəq *(Gazel 113, Mısra 8). [bī-sər ü sāmān,]*

bī-səʻy: *Cehtsiz, çabasız.*

Gər səʻy ilədür dövlət ü şövkət bu cəhāndə
Çoḫ kimsədə **bī-səʻy** bu şövkət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 6). [bī-səʻy,]*

bit-: *Ortaya çıkmak, yetişmek.*

Toprağə döndürüb neçə yüz min pərīvəşi
Ḫākından imdi gül **bitüb** oḫşar ʻizārınə *(Gazel 207, Mısra 10). [bitüb, -üb]*

bit-: *(Tohum için) Filizlenip topraktan dışarıya çıkmak, yeşermek, yetişmek, büyümek.*

Māh-ı ruḫsārıñ mıdır zülfün arası sərv-qədd
Yā ki reyḥān içrə **bitmiş** lālə-i ḫədd rū mudur *(Gazel 52, Mısra 4). [bitmiş, -miş]*

bī-ṭāqət: *Dermansız.*

Eləməzdi bu ṣifət ləşkər-i dərd ü ġəm əsīr
Görməsəydi belə **bī-ṭāqət** ü bī-çārə məni *(Gazel 224, Mısra 6). [bī-ṭāqət,]*

bī-tən-i mən: *Bedensiz, cansız ben.*

Çeşmimdə ḫārə dönmüş idi gülşən-i çəmən
Bī-məʻrīfət cəmāʻət əlində **bī-tən-i mən** *(Muhammes 3, Mısra 18). [bī-tən-i mən,]*

bī-təvəqquf: *Beklemeden, durmadan.*

Ġəm-i hicr-i ləb-i dildārə nāfiʻ bādədür Żū`ī
Ayağın sāqīnün öp **bī-təvəqquf** başə ṣəhbā çək *(Gazel 116, Mısra 12). [bī-təvəqquf,]*

bī-vəfā: *Vefasız.*

Nədür ey lālə-ruḫ yārım bu qədri **bī-vəfālıq** kim
Deməzsən kim mənim bir dərd çəkmiş dāğdārım var *(Gazel 45, Mısra 5). [bī-vəfālıq, -lıq]*

ʻĀləm içrə hər kimün bir **bī-vəfā** cānānı var
Söləmün bir də onə dünyā vü dīn ü cānı var *(Gazel 54, Mısra 1). [bī-vəfā,]*

Ẓuhūr etmiş cəhāndə **bī-vəfālıq**
İtübdür rāh-ı rəsm-i āşnālıq *(Gazel 112, Mısra 1). [bī-vəfālıq, -lıq]*

Nədür bir **bī-vəfā** ʻeşqinə ey qanə dönən köñlüm
Yetən hər nā-kəs ü bī-fəhmdən ṭəʻn ü təʻədda çək *(Gazel 116, Mısra 9). [bī-vəfā,]*

Belə ẓənnim yoḫ idi kim bizi gərdūn ayırə
Bī-vəfālıq eləyüb ayrulacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 10). [bī-vəfālıq, -lıq]*

Səbəb nədür ki məni kāğəẕündə yazmamısan
Məgər bu qədri olar yār **bī-vəfā** kāẓım *(Gazel 137, Mısra 4). [bī-vəfā,]*

Sənün bu **bī-vəfā** olmaqlıqundan āgəh olsaydım
Köñül verməzdim ey məh düşdi bəndə bī-ḫəbər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 7). [bī-vəfā,]*

Cəfā vü cövrüni ol bī-mürüvvət **bī-vəfā** yārun
ʻƏbəs bī-hūdə gör kim Żū`iyā dā`im çəkər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 9). [bī-vəfā,]*

Vəfādandur bu həm şanmun kim eylər **bī-vəfālıqdan** *(Gazel 151, Mısra 15). [bī-vəfālıqdan, -lıq, -dan]*

Olsə mehrim qədri gər ey **bī-vəfā** kīnün sənün
Qanımı tökməkdən özgə olmaz āyīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 1). [bī-vəfā,]*

Köñül verdim vəfālı sanubən bir yārə bī-hūdə
Cəfā eylən o bəd-ḫū **bī-vəfā** ḫūn-ẖᵛārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 2). [bī-vəfā,]*

Bī-ʻārlıq görün nə qədərdür bu Żū`īdə
Ol **bī-vəfāyə** cānını eylər fədā genə *(Gazel 202, Mısra 10). [bī-vəfāyə, -y, -ə]*

Çək imdi ey köñül ġəm-i hicrān bəlāsını
Sən nīşə ülfət eylədün hər **bī-vəfā** ilə *(Gazel 213, Mısra 12). [bī-vəfā,]*

Ya tərk edün bu bəzmi yıqun bu büsāṭı yā
Ol **bī-vəfā** nigārə edün çārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 4). [bī-vəfā,]*

Cəhāndə āşnālıqdə vəfā vü ʻəhd derlər var
Baña kim āşnā oldısə āẖır **bī-vəfā** çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 8). [bī-vəfā,]*

Qılandə ġeyrə cəfā öldürür məni qiryət
Yerindədür saña mən gərçi **bī-vəfā** demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 2). [bī-vəfā,]*

Dövrān ʻədū vü yār baña **bī-vəfā** ikən
Bülbül ṣifət ẖəzān-ı ġəmə mübtəlā ikən *(Muhammes 3, Mısra 7). [bī-vəfā,]*

Fānī dünyādan əgərçi belə nālān gedürəm
Bī-vəfā ümmət əlindən cigəri qan gedürəm *(Müseddes 2, Mısra 18). [bī-vəfā,]*

Nədür tədbīr bilmən cānə yetdim **bī-vəfālardan**
Köñül mülkündə bundan sora ondan ġeyri şāh etmən
(Tahmis 1, Mısra 25). [bī-vəfālardan, -lar, -dan]

__biyābān:__ *Beyâbân, kır, çöl.*

Āvārə idi ẖəlq **biyābān** cəhldə
Göstərdi rāh mənbəʻ-i ʻürfānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 7). [biyābān,]*

Düşübdü Żū`ī **biyābānə** imdi Məcnūn tək
Ḫˇoşā o məhvəşə həm-ẖᵛānə olduğım günlər *(Gazel 66, Mısra 9). [biyābānə, -ə]*

Ġəm çəkmə **biyābān** isə məskən sənə Żū`ī
Məcnūn olanə qāʻidədür ẖānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 13). [biyābān,]*

Bāğ-ı cənnət kimi ʻāləm boşalub ādəmdən
Məskən-i dīv ü dəd ü ğūl **biyābān** oləcəq *(Gazel 113, Mısra 6). [biyābān,]*

ʻĪsānı **biyābānlarə** saldun tək ü tənhā
Şəmʻündə belə təẖt-i ḥökūmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 21). [biyābānlarə, -lar, -ə]*

Özün təşbīh edübdür lālə çün ruẖsārıña ey gül
Budur vəchi ki qalmışdur **biyābānlardə** dāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 4). [biyābānlardə, -lar, -də]*

Yol tapə bilməz kişi bədrəqəsiz məṭləbə
Gör nə san qəṭʻ edər Kəʻbə **biyābānını** *(Gazel 245, Mısra 4). [biyābānını, -ı, -n, -ı]*

__bī-yār:__ *Yarsız, sevgilisiz.*

Meysiz bəhār u seyr ü ṣəfādan nə fā`idə
Bī-yār cām-ı rūḥ-fəzādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 2). [bī-yār,]*

__biz:__ *Birinci çokluk şâhıs zamiri, biz.*

Bundan əqdəm iki ildi nə ṣifət kārı olub
Çərẖ-i kəc-rov ki **bizimlə** belə rəftārı olub *(Gazel 32, Mısra 1). [bizimlə, -im, -lər]*

Bizə qismət eləyüb şām u səḥər ẖūn-ı cigər
Cāhilün şərbət-i līmū mey-i gül-nārı olub *(Gazel 32, Mısra 9). [bizə, -ə]*

Ədyān müẖtəlif hamı əhl-i savāddur
Yüzdən birində **bizdə** kitābət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 4). [bizdə, -də]*

Hər mübhəm iş ki anlamayur ẖəlq sirrini
Cām-ı cəhān-nümādə **bizə** āşkār olur *(Gazel 82, Mısra 8). [bizə, -ə]*

Ḥalāl etmiş **bizə** cām-ı şərābı pīr-i mey-ẖānə
Ḥəbībim vāʻiẓ-i ẖud-bīn kəlāmilə ḥarām olmaz *(Gazel 93, Mısra 9). [bizə, -ə]*

Gər rūzgārdan eləsöñ şəkvə ʻāqibət
Rəsmin pozub edər mi **bizə** sāz-kārlıq *(Gazel 111, Mısra 16). [bizə, -ə]*

Əgərçi mey günāh olmaq **bizə** naṣṣ ilə s̱ābitdür
Vəlī yār ilə mey nūş eləyüb əhl-i s̱əvāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 9). [bizə, -ə]*

Bəstə-i türrə-i cānānə ki derlər o **bizük**
Boynı zəncīrli dīvānə ki derlər o **bizük**

O gülün öpmek içün cām-ı ləb-i mey-gūnın
Sākin-i gūşə-i mey-ẖānə ki derlər o **bizük**

Döndürən səcdə içün pāy-ı ẖamı meḥrābə
Səccəsi gərdiş-i peymānə ki derlər o **bizük**

Bir sınıq cāmə verin zühd ü riyā ẖirqəsinə
Yol tapan məḥfəl-i ʻürfānə ki derlər o **bizük**

O məhə çadrə salun gecələr yanmaq içün
Şamʻ-ı ruẖsārınə pərvānə ki derlər o **bizük**

Żū`iyā zülf-i ʻarūs-ı süẖənin zīvərinə
Hansı şāʻir sözidür şānə ki derlər o **bizük** *(Gazel 121, Mısra 1-12). [bizük, -ük]*

Ġərəz sizdən təvəqqeʻ eylərəm kim bu gələn həftə
Ḫəvāşun **bizlərə** mərqūm edüb eylə bəyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 20). [bizlərə, -lər, -ə]*

Bilməkdə imiş hər nə ġəm ü dərd-i müṣībət
Bilməkliqi sən **bizdə** ṭəbʻīət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 24). [bizdə, -də]*

Bizdən saña nə fā`idə var bārī Ḫudāyā
Sən bizlərə yüz lüṭf-i kərāmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 27). [bizdən, -dən]*

Bizdən saña nə fā`idə var bārī Ḫudāyā
Sən **bizlərə** yüz lüṭf-i kərāmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 28). [bizlərə, -lər, -ə]*

Məʻlūm edər idin **bizə** də sirr-i cəhānı
Əsrārıvı bilməkliyə ḥeyrət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 17). [bizə, -ə]*

Sən cümlə **bizə** verdiyüvi bī-ʻəvəż etdün
Firdövsə ʻəvəż ṭāʻət ʻibādət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 29). [bizə, -ə]*

Belə olduğdə nə ḥāṣil bu ġəm-i bī-cādən
Deyülübdür **bizə** bir rəmz-i ʻizā qālūdə *(Gazel 173, Mısra 13). [bizə, -ə]*

Bəhār odur ki olub cīb ü cām mālāmāl
Bizimlə ṣöḥbətə ḥāl əhli hər nə var gələydi *(Gazel 235, Mısra 8). [bizimlə, -im, -lə]*

Edeydük hər ṭərəfə seyr dəst dər-gərdən
Nəẓārəyə **bizə** rəşk ilə hər nigār gələydi *(Gazel 235, Mısra 6). [bizə, -ə]*

Bī-ʻelmliqdi bizləri nā-būd məḥv edən
Bir vəcẖ ilə gidərsün **bizdən** cəhāləti *(Kaside 2, Mısra 4). [bizdən, -dən]*

Yüzdən biri **bizimkilərün** yazı bilməyür
Onlar təmāmısı bilür ʻelm ü kitābəti *(Kaside 2, Mısra 25). [bizimkilərün, -im, -ki, -lər, -ün]*

Bāʻis̱ odur olardan olur ẕī-fünūnlar
Bizlərdə olmayur budı vallāhi ʻilləti *(Kaside 2, Mısra 22). [bizlərdə, -lər, -də]*

Bī-ʻelmliqdi **bizləri** nā-būd məḥv edən
Bir vəcẖ ilə gidərsün bizdən cəhāləti *(Kaside 2, Mısra 3). [bizləri, -lər, -i]*

Bu bilməmək **bizə** tə`s̱īr gör ki kimdən edüb
Uzun ətək yekə qurşaq böyük ʻimāmətdən *(Kaside 15, Mısra 7). [bizə, -ə]*

Bizə buyurmış əzəldən ki uṭlubū`l-ʻilmə
Çatub bu ḥökm-i mətīn mənbəʻ-i nübüvvətdən *(Kaside 15, Mısra 41). [bizə, -ə]*

Neçə mis̱āl ilə pərvərdigār Qur`āndə
Bəyān edüb **bizə** lā-yəstəvī bu bābətdən *(Kaside 15, Mısra 44). [bizə, -ə]*

Dolar cəḥīmə bu ʻāləm-nümā-yı fāsiq elə
Bizə yer olamaz Allāh qoysə kəs̱ətdən *(Kaside 15, Mısra 62). [bizə, -ə]*

Gərəkdi **bizdə** də olsun mədārıs ü məktəb
ʻUlūm-i fəżlə çataq məktəb içrə zəḥmət ilə *(Kaside 20, Mısra 21). [bizdə, -də]*

ʻƏbā qəbā uzun arẖaluq u ʻimāmət ilə
Nəīnki **bizdəki** tək ẓāhirīn edə bər-bād *(Kaside 20, Mısra 25). [bizdəki, -dəki]*

Fədā qədəmlərivə ey ʻədālətün kānı
Nicāt ver **bizə** sənsən bu dərd dərmānı *(Kaside 23, Mısra 92). [bizə, -ə]*

Ey sāqī əl-əlmān bana ẖüm-ẖüm şərāb ver
Tə`s̱īr eyləməz **bizə** peymānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 2). [bizə, -ə]*

Dünyādə ẖānə məscid ü mey-ẖānədür vəlī
Olmub **bizə** nəṣīb iki ẖānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 4). [bizə, -ə]*

Bilməz idük kim fələk-i bī-vəfā
Bizlərə āẖır edəcək yüz cəfā *(Mesnevi 4, Mısra 24). [bizlərə, -lər, -ə]*

Yeddi yüz il ʻömr ilə olan fənā
Bizlərə nə eyləyəcəkdür vəfā *(Mesnevi 5, Mısra 26). [bizlərə, -lər, -ə]*

Ġeyri ẖānlar **bizə** ʻəṭā etməsə
Ḫilʻət-i dīnār ʻəṭā etməsə *(Mesnevi 5, Mısra 87). [bizə, -ə]*

Budı **bizdəki** neçə təfriqələr peydādur
Nəbīdür ümməti var söləmə kim mollādur *(Mesnevi 9, Mısra 45). [bizdəki, -dəki]*

Sən dəẖi bil ʻulūmı diqqət ilə
Bizə təfsīr qıl ḥəqīqət ilə *(Mesnevi 11, Mısra 62). [bizə, -ə]*

O behişti ki Ḫudāvənd qılub ẕikr ü bəyān
Eləyüb imdi **bizə** sāḥət-i dünyādə ʻəyān *(Mesnevi 15, Mısra 8). [bizə, -ə]*

Nigārā bir zəmān āẖır **bizim** sarı güẕār eylə
Ḫəzān-ı hicrimi vəṣl-i ruẖunlə növ-bəhār eylə *(Gazel 199, Mısra 1). [bizim, -im]*

Ḫudāvəndā nə bəd sāʻətdə məẖlūq olmuşuq **biz** kim
Ḫəlā`iqlar yanındə ẕərrəcə miqdārımız yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 9). [biz,]*

Mətāʻ-ı ʻeyş ü ʻişrət çoẖdı dünyānun dükānında
Bizim nə nəqdimiz var ondə nə bāzārımız yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 4). [bizim, -im]*

Zāhid **bizi** sən mənʻ eləmə anlamayursan
Zühhādun o rindānə ṣifət ʻāləmi yoẖdur *(Gazel 86, Mısra 3). [bizi, -i]*

Ḫ˘oş ol günlər ki **biz** məẖluqdan bīgānə olmuşduq
Qələndərvār dā`im sākin-i mey-ẖānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 1). [biz,]*

Belə ẓənnim yoẖ idi kim **bizi** gərdūn ayırə
Bī-vəfālıq eləyüb ayrulacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 9). [bizi, -i]*

N`oldı saña ki vəʻde-i muʻtādə gəlmədün
Qoydun **bizi** ẖarāb bu bər-bādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 2). [bizi, -i]*

Əl-intiẓār əşəddə min-əl-mövtdür nöçün
Qoydun firāq əlində **bizi** dādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 4). [bizi, -i]*

Ey kāş doğmayaydı **bizi** mādər-i cəhān
Yā fərq verməyən qılə leyli nahārdan *(Gazel 176, Mısra 9). [bizi, -i]*

Lālələr çün doldurub ṣəhbā-yı jālə cāmınə

Biz də cāmə dolduraq lāzımdı ṣəhbālar genə *(Gazel 217, Mısra 10). [biz,]*

Bizi sūzən təki gözdən salubdur riştə-i zülfin
N`olə zəncīr edüb qeyd etsə bu məcnūn-ı ʻuryānı *(Gazel 220, Mısra 5). [bizi, -i]*

N`oldı bugün bu bəzmə o məh-pārə gəlmədi
Qoydı **bizi** bu növʻ güni qarə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 2). [bizi, -i]*

Edəndə məscidə dəʻvət **bizi** mü`əẕẕinlər
Su`ālı rəddinə yüz min bahānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 3). [bizi, -i]*

Əgərçi olmuşuq imdi əsīr-i qayd-ı ʻəyāl
Dögüldi belə **bizim** də zəmānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 8). [bizim, -im]*

Yoẖdur **bizim** bu ʻəṣrimizün əhl-i himməti
Tā gözləsün təʻəṣṣüb ilə dīn ü milləti *(Kaside 2, Mısra 1). [bizim, -im]*

Gər ẖəzān fəṣlidi lākin qədəmündən **biz** içün
Növ-bəhār oldı cəhān mövsüm-i būstān oldı *(Kaside 17, Mısra 25). [biz,]*

Keçür bəhār ilə ʻömrim ʻəbəs̱ yerə bī-cā
Bu ḥāldə **bizi** qoyma İlāhī yet dādə *(Kaside 18, Mısra 14). [bizi, -i]*

Bizim bu mülkdə bī-məʻrifət belə qalmaz
Dolar mürūr ilə yüz ʻelm ü min fərāsət ilə *(Kaside 20, Mısra 35). [bizim, -im]*

Nə sūd o vəqtə **bizim** ʻömrimiz vəfā etməz
Tükəndi əhl-i cəhālət içində ḥəsrət ilə *(Kaside 20, Mısra 37). [bizim, -im]*

On on beş il **bizim** ādəmlər eyləyür təḥṣīl
Nə dil bilür ʻƏrəbīcən nə yaẖşı imlānı *(Kaside 23, Mısra 53). [bizim, -im]*

Belə mollā olanun kəsdigi kābindi zinā
Dəẖi bundan betərindən **bizi** ḥifẓ eylə Ḫudā *(Mesnevi 6, Mısra 20). [bizi, -i]*

Bilmürəm kim nə edək tā bu cünūn-ı cəhli
Gedübən **biz** də olaq ʻelm ilə ʻürfān əhli *(Mesnevi 9, Mısra 64). [biz,]*

Fəṣl-i ẖəzān Olubdı **bizim** növ-bəhārımız
Bülbüllərün fəğānı idi çəng ü tārımız *(Müseddes 1, Mısra 15). [bizim, -im]*

Biz kimi var mı bəlā-keş bu bənī ādəmdə
Yetüşübdür dəm-i riḥlət mən-i bīmār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 7). [biz,]*

Əsīr-i ġürbətüz **biz** səndən özgə āşinmız yoẖ
Ayağun kəsmə başunçün bizim möḥnət-sərālardan *(Tahmis 1, Mısra 9). [biz,]*

Əsīr-i ġürbətüz biz səndən özgə āşinmız yoẖ
Ayağun kəsmə başunçün **bizim** möḥnət-sərālardan *(Tahmis 1, Mısra 10). [bizim, -im]*

Bizim yerdən gəlürsən bir ẖəbər ver āşnālardan
Mürūr-ı dəhr ilə sındırmasa tā çərẖ mīnāsın *(Tahmis 1, Mısra 15). [bizim, -im]*

bīzār: *Bıkmış, usanmış, uzak, ilgiyi kesme.*

Ḫāliqi dəẖi Rəsūlu`llāhı inṣāfdı kim
Nəfsdən ötri özündən belə **bīzār** edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 18). [bīzār,]*

biżāʻət: *Sermâye, mal; Bilgi sermâyesi, bilgi hamûlesi.*

Ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtdə gəldük bu cəhānə
Çün müştərī yoẖdur bu **biżāʻət** nə içündür *(Gazel 68, Mısra 18). [biżāʻət,]*

bizimki: *Bize ait, bizimki.*

Bizimki getdigi təḥṣīl ʻəbādı ʻəmmāmə
Biri təʻəṣṣüb-i məzhəb ki yıẖdı dünyānı *(Kaside 23, Mısra 61). [bizimki,]*

bī-żövq: *Zevksiz.*

Bunlar təmāmı olsə də **bī-żövq** olur əgər
Cīb ü bəğəldə sikkə-i sīm u zər olmasa *(Gazel 6, Mısra 3). [bī-żövq,]*

bī-ẕövq cism ü cān: *Zevksiz vücut ve ruh.*

Qalmub ağızdə gözdə dəẖi dizdə tāqəti
Bī-ẕövq cism ü cān diri qalmaq nə ləẕẕəti *(Muhammes 1, Mısra 6). [bī-ẕövq cism ü cān,]*

bi`səlmihār: *Āli İmran suresi, 197. ayet.*

Qorẖuzmə zāhidā məni **bi`səlmihār** ilə
Āsūdəəm mən āyə-i qul yā ʻibād ilə *(Gazel 193, Mısra 1). [bi`səlmihār,]*

bī-əs̱ər: *Etkisiz.*

Hər şām u səḥər Żū`ī münācāt elədim çoẖ
Bilməm nə içün muncə duʻā **bī-əs̱ər** oldı *(Gazel 239, Mısra 10). [bī-əs̱ər,]*

bī-ʻəvəż: *Karşılık beklemeden.*

Sən cümlə bizə verdiyüvi **bī-ʻəvəż** etdün
Firdövsə ʻəvəż ṭāʻət ʻibādət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 29). [bī-ʻəvəż,]*

bī-əẕiyyət: *Üzüntüsüz, zahmetsiz.*

Qūdyāl məmālikində rāḥət
Vəqtim keçinürdi **bī-əẕiyyət** *(Mesnevi 7, Mısra 24). [bī-əẕiyyət,]*

<u>boğāza yetüb:</u> *Bıkmak, usanmak, yorulmak.*

Dərd ü ġəmdən cānım **boğāza yetüb**
Şəd şükürlə ki yetişdim ḫidmətə *(Mesnevi 4, Mısra 71). [boğāza yetüb, -üb]*

<u>böhtān:</u> *Bir kimseyi yapmadığı bir şeyi yapmış olmakla itham etme, iftirâ.*

Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər
Kim inanur bu sözə güzgüdə **böhtān** dedilər *(Gazel 62, Mısra 2). [böhtān,]*

<u>böl-:</u> *Bölmek, parçalamak.*

Gör **bölüblər** neçə yüz firqələrə bir dīni
Mużməḥil żāy‘ edüblər bu gözəl āyəni *(Mesnevi 9, Mısra 47). [bölüblər, -üb, -lər]*

<u>börk:</u> *Şapka, baş giyimi.*

Enni qurşaqı uzun **börki** uzun saqqali
Hər kəsün olsa odur məsnəd-i ‘elmə vāli *(Mesnevi 6, Mısra 21). [börki, -i]*

<u>boşal-:</u> *Dolu bir şeyi boş duruma getirmek.*

Bāğ-ı cənnət kimi ‘āləm **boşalub** ādəmdən
Məskən-i dīv ü dəd ü ğūl biyābān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 5). [boşalub, -ub]*

<u>būstān:</u> *Çiçek ve ağaç yetiştirilen yer, bahçe.*

Demün kim fəṣl-i gül vardur ṣəfāsı bāğ u bustānun
Nə ẕövqi bir gül üzlü yārsız seyr-i gülüstānun *(Gazel 149, Mısra 1). [būstānun, -un]*

<u>belə:</u> *Bunun gibi olan, buna benzer, bu türlü, bu tarzda ve sıfatta bulunan.*

Belədür çün dəḫl ü ḫərcün gözlə iṣrāf eyləmə
Ḫərc qıl vācib yerə gör ‘eyş [ü] ‘işrət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 9). [böylədir, -dir]*

<u>böyük:</u> *Büyük, başkan.*

Gər pirisajni vəkillər **böyügü** şovn oləsən
Kimsə qədr etməyəcək gərçi Fəlāṭūn oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 15). [böyügü, -ü]*

<u>böyük:</u> *Büyük.*

Bu bilməmək bizə tə`s̱īr gör ki kimdən edüb
Uzun ətək yekə qurşaq **böyük** ‘imāmətdən *(Kaside 15, Mısra 8). [böyük,]*

Həm ḥəsəb həm nəsəbdə bī-həmtā
İsmi tək həm özi **böyük** aqa *(Mesnevi 2, Mısra 4). [böyük,]*

Ey kərəm kānı **böyük** ḫān mən-i sər-gərdānun
‘Ərżinə gūş elə əlṭāflə bu nālānun *(Terci-bend 1, Mısra 1). [böyük,]*

<u>boyun:</u> *Gövdenin baş ile omuz arasında kalan bölgesi, boyun.*

Bəstə-i ṭürrə-i cānānə ki derlər o bizük
Boynı zəncīrli dīvānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 2). [boynı, -ı]*

Deyür ki müctəhidə bağlamaz isön **boynun**
Təmām ‘əməllərün olur qətrə olur fānī *(Kaside 23, Mısra 81). [boynun, -un]*

<u>bu:</u> *Bu, işaret zamiri.*

Bundan əqdəm iki ildi nə ṣifət kārı olub
Çərḫ-i kəc-rov ki bizimlə belə rəftārı olub *(Gazel 32, Mısra 2). [bundan, -n, -dan]*

‘Ālim gərək olsun dəḫi mə‘qūldə kāmil
Tā ḫəlq desün **bundə** nə söz istəsələr var *(Gazel 42, Mısra 8). [bundə, -n, -də]*

Dil ü cān görcəgin ol zülf-i siyāhın yüzdə
Bir birinə **budı** ol rəhzen-i īmān dedilər *(Gazel 62, Mısra 6). [budi, -di]*

Budur **bundan** səvā yoḫdur vüṣāl-i yārə bir çarə
Ṭərīq əhlinə məqṣūda yetüşməkçün bu rəh-bərdür *(Gazel 88, Mısra 5). [bundan, -n, -dan]*

Hanı Cəm n`oldı Sikəndər fürṣəti fövt eyləmə
Ey dil-i dīvānə **bunlardan** niẓām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 8). [bunlardan, -n, -lar, -dan]*

Baña hər nə bəlā gəlsə gəlür köñlümdən ey Ḫāliq
Gözəllər hicrinə yansun görim **bundan** betər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 4). [bundan, -n, -dan]*

Nə etməmiş **bunı** Məcnūnə yā ki Fərhādə
O cövr ü ẓülm ki ‘eşq içrə sən baña qıldun *(Gazel 167, Mısra 9). [bunı, -n, -ı]*

Özgədür ṣīvəsi Żū`ī bu pəri ruḫsārun
Verməyüb Ḥəq **bunı** hər māh-ı mələk sīmāyə *(Gazel 209, Mısra 14). [bunı, -n, -ı]*

Āləmün rūyə tərəqqīliqi **bundan** tani
Saña Yūsifdi gözəlliqdə ḥəbībim s̱ānī *(Gazel 250, Mısra 1). [bundan, -n, -dan]*

Bā‘is̱ odur olardan olur ẕī-fünūnlar
Bizlərdə olmayur **budı** Vallāhi ‘illəti *(Kaside 2, Mısra 22). [budı, -dı]*

Ḥaq əhli ilə olmaqa ḫˇoşdur baña cəhīm
Getməm **bularlə** rövże-i riżvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 20). [bularlə, -lar, -lə]*

Özi behiştə gedib var özi kimi ḫələfi
Eşitcəgin **bunı** ḫˇoş-hāl-ı rūzgār oldım *(Kaside 12, Mısra 16). [bunı, -n, -ı]*

Mən etmişəm **bunı** yā kim bu iş müqəddər imiş
Bu fikr ilə gecə gündüz dəḫi fikār oldım *(Kaside 12, Mısra 5). [bunı, -n, -ı]*

Nə növ‘ söz söləsə bənd edər ḥədīs̱ə anı
Deyər bəlī **bunı** Qur`ān deyübdi āyət ilə *(Kaside 20, Mısra 32). [bunı, -n, -ı]*

Bu nüktəni əzəldən əbəd kimsə açmayub
Sən **bundə** bəḥs̱ eyləmə çoḫ Kirdgār ilə *(Kaside 21, Mısra 34). [bundə, -n, -də]*

Yavaş yavaş **bularə** gəldi kāmil ādəmlər
Yetürdi tā bu məqāmə ki dutdı dünyānı *(Kaside 23, Mısra 41). [bularə, -lar, -ə]*

Bunı ‘alən buyurubdur rəsūl-i ‘ürfānī
Nə olsə dəhrdə cəhlindən ‘elm əfżəldür *(Kaside 23, Mısra 74). [bunı, -n, -ı]*

Nədür səbəb **bunə** pəs bī-niẓāmlıqdur həm
Nə yoḫdı yaḫşı mü‘əllim də öyrədə anı *(Kaside 23, Mısra 59). [bunə, -n, -ə]*

Nə ‘āləm ü nə ‘ārif u nə Ḫān u nə bəg var
N`oldı **bularə** muncə cəmā‘ət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 14). [bularə, -lar, -ə]*

Qiymət qoyurlar imdi onə nıṣf-i ḫərçimi
İnṣāf-ı ḫərc ilə görək **bundə** nəf‘ var *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 10). [bundə, -n, -də]*

Ey mənim tāc-ı sərim ḫan-ı ‘əẓīmu`ş-şānım
Ramażāndur bu gərək **bundə** sən əẕkār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 2). [bundə, -n, -də]*

Bundan əqdəm əhl-i səḫā var idi
Kān-ı ‘əṭṭār bəḥr-i səḫā var idi *(Mesnevi 5, Mısra 55). [bundan, -n, -dan]*

Öz adın yazmaqı bilməz nə bilür kāf ilə nūn
İddi‘āsı **budı** līkən ki mənəm Əflāṭūn *(Mesnevi 6, Mısra 16). [budi, -di]*

Dərs-i bəḥs̱-‘elm nə lāzımdı bu qədəm-dūnə
Budu vallāhi dīnlər öküzə meymūnə *(Mesnevi 6, Mısra 24). [budu, -du]*

Belə mollā olanun kəsdigi kābindi zinā
Dəḫi **bundan** betərindən bizi ḥifẓ eylə Ḫudā *(Mesnevi 6, Mısra 20). [bundan, -n, -dan]*

Bunı bilmür ki ḫudāvənd-i ‘alīm ü dānā
Buyurubdur ki ḫələqnā ẕəkərun vəl-uns̱ā *(Mesnevi 6, Mısra 57). [bunı, -n, -u]*

Tā inki üç ay **bundan** əqdəm
Bir yaḫşı zəmāndə ḫeyr məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 27). [bundan, -n, -dan]*

Budı bizdəki neçə təfriqələr peydādur
Nəbīdür ümməti var söləmə kim mollādur *(Mesnevi 9, Mısra 45). [budi, -di]*

Ḥəq saña ‘əql verübdür budur əqdi sənün
Ki **bununlə** verəsən fərqini hər nīk ü bədün *(Mesnevi 9, Mısra 56). [bununlə, -n, -un, -lə]*

Nə qədər fikr elədim diqqət ilə bu kārə
Məktəb ü dərsdən özgə **bunə** yoḫdur çārə *(Mesnevi 9, Mısra 66). [bunə, -n, -ə]*

Çün bilübdür **bunı** ki sīm ilə zər
Məḥv edər hər nə olsə ‘eyb ü kədər *(Mesnevi 11, Mısra 17). [bunı, -n, -i]*

Təvəqqe‘m **budı** əḥvālıvı bəyān edəsən
Ḥəqīr Żū`īni bir sözlə şād-mān edəsən *(Mesnevi 14, Mısra 15). [budi, -di]*

Çünki həl yəstəvī Qur`āndə **bunə** īmāndur
Şūrəti olsə də insān özi līk ədnādur *(Muhammes 5, Mısra 7). [bunə, -n, -ə]*

Firāqə rażıyam ey māh bu ümīd ilə
Ki `āqibət **bunə** āḫırdə bir vüṣāl gəlür *(Kıt‘a 7, Mısra 2). [bunə, -n, -ə]*

Dünyādə yüz il ‘ömr olə gər bir dəmdür
Hər kəs ki **bunı** bilsə bənī ādəmdür *(Rübai 4, Mısra 2). [bunı, -n, -i]*

Nədür tədbīr bilmən cānə yetdim bī-vəfālardan
Köñül mülkündə **bundan** sora ondan ġeyri şāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 26). [bundan, -n, -dan]*

Nədür bu dəhrdə **bundan** ötəri bī-hūdə
Şınḫiyyəti vermə nə ḥāl olsə şād qıl cānı *(Kaside 23, Mısra 11). [bundan, -n, -dan]*

Bunlar təmāmı olsə də bī-żövq olur əgər
Cīb ü bəğəldə sikkə-i sīm u zər olmasa *(Gazel 6, Mısra 3). [bunlar, -n, -lar]*

Ḫəlq-i cəhān səḫânı səfīh e‘tibār edir
Bā‘is̱ **budur** bir əhl-i səḫāvət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 10). [budur, -dur]*

Nədür ḫəzā`inə yā təḫt ü tāc mülk ü ḥaşəm
Təṣəvvür eylə **bular** cümlə möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 73, Mısra 4). [bular, -lar]*

Budur bundan səvā yoḫdur vüṣāl-i yārə bir çarə
Ṭərīq əhlinə məqṣūda yetüşməkçün bu rəh-bərdür *(Gazel 88, Mısra 5). [budur, -dur]*

Dā`im firāqdə **budur** övrādı Żū`īnün
Ḫˇoş ol zəmān ki ol məh ilə həm-zəbān olam *(Gazel 128, Mısra 9). [budur, -dur]*

Dərdim **budur** ki görməyüb ey məh cəmālıvı
Hicründə cān verim qalə köñlümdə ḥəsrətim *(Gazel 138, Mısra 7). [budur, -dur]*

Bu gün yüz min ʻƏzīz olmuş ġulām-ı zülfi Żū`ī tək
Budur vəchi cəmālın Yūsif-i Kənʻānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 10). [budur, -dur]*

Budur vəhmim ki zāhidlər sücūdun eyləsün vācib
Nöçün ey əbrū-yı dildār sən meḥrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 3). [budur, -dur]*

Qiyām-ı qāmətün hicrānı ilə etdigün ẓülmi
Budur vəhmim qiyāmətdə sū`āl edə Ḫudā səndən *(Gazel 168, Mısra 12). [budur, -dur]*

Bāʻiṡ **budur** ki hīç nə ʻömrimdə bilmədim
Çoḫdur deyən ki mən bilürəm hər kənārdan *(Gazel 176, Mısra 19). [budur, -dur]*

Budur cəhāndə təmənnāsı Żū`ī-i zārun
Olə şəhīd sənün tīğ-i ābdārun ilə *(Gazel 205, Mısra 9). [budur, -dur]*

Özün təşbīh edübdür lālə çün ruḫsārıña ey gül
Budur vəchi ki qalmışdur biyābānlardə dāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 4). [budur, -dur]*

Tā māh rūyun ʻəqrəb-i zülfündə görmüşəm
Bildim yəqīn **budur** qəmərdə Qur`ānımı *(Gazel 234, Mısra 10). [budur, -dur]*

Bir iki ləḥẓə behişt-vüṣāl ṣora dūzəḫ-i hicr
Çü āḫırı **budur** əvvəl vəṣldə cəhənnəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 6). [budur, -dur]*

Qədīm ʻəṣrdə insān ki vəḥşi idi təmām
Bular hələ deyəsən çıḫmayubdı vəḥşətdən *(Kaside 15, Mısra 10). [bular, -lar]*

Biri birinün ətin qurd kimi didir hər gün
Haçan **bular** çıqacaqdur bu növʻ bidʻətdən *(Kaside 15, Mısra 38). [bular, -lar]*

Bular təmām öli mollāsıdı yeyə ḥalvā *(Kaside 15, Mısra 74). [bular, -lar]*

Bī-pūlluqdı **bunları** tə`ṡīrdən salan
Bir sirr varmış ol adı pūl zəhr-i mārdə *(Kaside 19, Mısra 17). [bunları, -n, -lar, -ı]*

Bular də bīşədə cəngəllər içrə qalmışdı
Məqām dutmuş idi özlərinə şəhrānı *(Kaside 23, Mısra 39). [bular, -lar]*

Budur bir qaʻəmiz ey ḥəyāt-ı cān-pərvər
Ġazetdə dərc elə bu şeʻri bir kināyət ilə *(Kaside 20, Mısra 47). [budur, -dur]*

Budur vəchi Məḥəmməd Bəg büsāṭ-ı toy binā etmiş
Fələk cedy ü ḥəməldən bəzmə vermiş bərrə büryānə *(Kaside 22, Mısra 19). [budur, -dur]*

Ḥəq saña ʻəql verübdür **budur** əqdi sənün
Ki bununlə verəsən fərqini hər nīk ü bədün *(Mesnevi 9, Mısra 55). [budur, -dur]*

Səni ḥifẓ eyləsün cümlə bəlādan
Budur dā`im təmənnāmız Ḫudādan *(Mesnevi 12, Mısra 14). [budur, -dur]*

Yəqīn **budur** āḫır dūr olub mehr ü vəfā zā`il
Bu həm bir ẓülmdür kim yār olur ʻuşşāqdan ġāfil *(Tahmis 1, Mısra 21). [budur, -dur]*

Olu yā Rəb **bu** ki mən rövże-i riżvānə gedəm
Rāḥət-i cānım içün ḫidmət-i cānānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 1). [bu,]*

Yəqīndür **bu** ki sizdə çoḫdur alma
Vəlī āṡārı məʻlūm olmaz əṣlā *(Mesnevi 3, Mısra 27). [bu,]*

<u>**bu:**</u> *"Bu" işaret sıfatı.*

Ey cān **bu** qədri möḥnət-i hicrānə ağlama
Çəkmə **bu** ġüşṣə vü ġəmi bī-cānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 1). [bu,]*

Ey cān **bu** qədri möḥnət-i hicrānə ağlama
Çəkmə **bu** ġüşṣə vü ġəmi bī-cānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 2). [bu,]*

Bir şey` **bu** giryəzārdən olmaz kəm ü ziyād
Bī-hūdə olmə gəl belə dīvānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 9). [bu,]*

Var idi bir yabum kətdən gələndə şəhrə **bu** dəfʻə
Yoruldı yolda qaldi şattım onda bir yalānım var *(Kaside 7, Mısra 21). [bu,]*

Cövr-i zəmānə möḥnət-i ġürbət firāq-ı yār
Żū`ī demək cəfādı **bu** tuğyānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 14). [bu,]*

Hanı Sikəndər ü Cəm hanı dövlət-i Qārūn
Təṣəvvür eylə nədür baḫ **bu** şövkət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 10). [bu,]*

Gözətlə āḫirətün Żū`ī etməsün məğbūn
Səni **bu** bādə vü sādə **bu** neʻmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 18). [bu,]*

Gözətlə āḫirətün Żū`ī etməsün məğbūn
Səni **bu** bādə vü sādə **bu** neʻmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 18). [bu,]*

Köñül **bu** ʻəṣrdə ʻəhd ü vəfānı aḫtarma
Ṣədāqət ilə olan āşnānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 1). [bu,]*

Qəżādan olmisan ʻāləmdə sən özün mövcūd
Bu rəmzi bil dəḫi sirr-i qəżānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 6). [bu,]*

Müṣəvvirün kəm ü keyfin bilür mi bir ṣūrət
Bu vāżeh əmrdi kār-ı nihānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 10). [bu,]*

Ġərəż ki ṣəbr elə Żū`ī nə gəlsə dərd ü bəlā
Bu əmr-i Ḥəqqdi ḥökm-i Ḫudānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 14). [bu,]*

Hər dəm görim səni dönəsən qanə ey şərāb
Gətdün **bu** təlḫ-kāmi dəḫi cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 2). [bu,]*

Zünnār ilə salībi qəbūl etdi zühdi tərk
Sən eylədün **bu** işləri Ṣən'ānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 8). [bu,]*

Hər qüvvə təndə nāqiṣ olur içələr səni
Bilməm nədəndi vəsf **bu** nöqṣānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 12). [bu,]*

İçdükcə 'əql-i zā`īl olur Żū`ī anlamaz
Mundan nə ẕövq var sölə **bu** cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 18). [bu,]*

Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ ilə
'Ərṣə-i ḥüsn içrə ey şāhım **bu** cövlānun görüb *(Gazel 19, Mısra 6). [bu,]*

Kim olur 'āləm saña 'āşiq **bu** eḥsānun görüb
Rəşkdən ölləm qılandə sən baña bī-dādlər *(Gazel 19, Mısra 12). [bu,]*

Ḥəq nədəndür **bu** qədər dərd ü ġəm insānə verüb
Hər nə var dərd ü bəlā məcmə'-i 'ürfānə verüb *(Gazel 20, Mısra 1). [bu,]*

Ḫəlq söylər yaradub cənnəti Ḥəq ādəm içün
Bu 'əbəs̱ sözdi Ḫudā cənnəti şeyṭānə verüb *(Gazel 20, Mısra 4). [bu,]*

Küfrdür Żū`ī **bu** söz çoḫ də darıḫma nəżər et
Hər nə var isə Ḫudā kāmil-i insānə verüb *(Gazel 20, Mısra 15). [bu,]*

Bu vəchdəndi məskənim āḫirdə kənd olub
Yoḫdur təmām şəhrdə bir belə māh-rū *(Gazel 24, Mısra 6). [bu,]*

Bir sirr var **bu** nāmə-i əlṭāf-ı fəżldə
Żū`ī bilür ki məḥrəm-i əsrārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 13). [bu,]*

Pozğundi Żū`ī vəż'-i zəmānə qədīmdən
Gūyā ki ḫānə ṣāhibi **bu** ḫānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 14). [bu,]*

Ya **bu** zəmānədə mə'dūm olubdı ẕövq-i ṣəfā
Ya Żū`ī səndə olub ẕövq-i 'eşq-i yār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 13). [bu,]*

Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ ilə
'Ərṣə-i ḥüsn içrə ey şāhım **bu** cövlānun görüb *(Gazel 31, Mısra 6). [bu,]*

Oldı **bu** 'āləmdə Żū`ī həmçu məcnūn 'eşq ilə
Çün sənün ey māh-rū 'āləmdə ḥeyrānun görüb *(Gazel 31, Mısra 9). [bu,]*

Żū`iyā ṣəbr qıl āḫırdə verir bārī Ḫudā
Bu cəhāndə nə ki ə'māl ilə pərgārı olub *(Gazel 32, Mısra 14). [bu,]*

Zāhidā bircə götür güşə-i meḥrābdən əl
Elə **bu** māhə nəẓər ol ḫam-i əbrūlərə baḫ *(Gazel 35, Mısra 8). [bu,]*

Dəm-bə-dəm Żū`ī-i nālānun içərlər qanını
Bir **bu** bī-rəḥm ü büt ü kāfir ü bəd-ḫūlərə baḫ *(Gazel 35, Mısra 10). [bu,]*

Bilməm nə növ'lən keçəcək **bu** bəhārımız
Nə nəqdimiz nə meykədədə 'etibār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 5). [bu,]*

Lāzım dögül **bu** var yoḫun fikrin eyləmək
Əlbəttə 'āqibət olacaq cümlə var yoḫ *(Gazel 38, Mısra 9). [bu,]*

Bəlkə **bu** dərd-i möhnət ü ġəmdən kənār olaq
Hərçənd dərd ü möḫnətə ḥədd ü kənār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 13). [bu,]*

Żū`ī **bu** şeşdər-i ġəm içün tasun atmadı
Bu 'ərṣədə sənün təki bir bəd qumār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 17). [bu,]*

Żū`ī bu şeşdər-i ġəm içün tasun atmadı
Bu 'ərṣədə sənün təki bir bəd qumār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 18). [bu,]*

Bādə-h∨ārə eləyür gərçi məzəmmət zāhid
Çəkər āhır özi **bu** işdə nədāmət zāhid *(Gazel 39, Mısra 2). [bu,]*

Ḥūr u cənnətdi sənün ṣavm u ṣəlātun də ġərəż
Fikr qıl nəfsüvədür gör **bu** 'ibādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 20). [bu,]*

Bu 'əməllər ki sənün var nə deyüm ṭūl u dirāz
Fərz olubdur saña şeyṭān kimi lə'nət zāhid *(Gazel 39, Mısra 21). [bu,]*

Çünki hər şəḫsə deyürsən ənə ḫeyrən minhə
Bu sənün şə`niñə sıqmaz bu nə hācət zāhid *(Gazel 39, Mısra 24). [bu,]*

Çünki hər şəḫsə deyürsən ənə ḫeyrən minhə
Bu sənün şə`niñə sıqmaz **bu** nə hācət zāhid *(Gazel 39, Mısra 24). [bu,]*

Bircə kəlmə degilən ki ənə Rabb`ül-a'lā
Bu 'əvām tāyfə eylərlər itā'ət zāhid *(Gazel 39, Mısra 26). [bu,]*

Gülüstān içrə olmuş hər gül-i növḫīz bir Ḫosrov
'Anādil Bārbəd **bu** bəzmə bülbüllər Nəkīsādur *(Gazel 40, Mısra 4). [bu,]*

Nə ḥāṣil şe'rdən Żū`ī nə nəf'ī ḥikmət-i 'elmün
Bu sā'ət ṣāḥib-i zər hər hünər əhlindən ə'lādur *(Gazel 40, Mısra 14). [bu,]*

Cəhānun cümlə dərdinə dəvādur bilməmək ancaq
Bu dārūyə dəḫi fikr elə bir [ki] cüz` ü ə'ẓəmdür *(Gazel 41, Mısra 4). [bu,]*

Bu ẖākī-rəh ki üstündə gəzərsən çoẖ fəẖārətlə
Təṣəvvür eylə hər bir məsti bir Kāvūs bir Cəmdür *(Gazel 41, Mısra 9). [bu,]*

Nə qədri diqqət etdim ẖilqətimdən qanmadım ẕərrə
Bilür **bu** rəmzi Żū`ī ol ki sirru`llāh-ı məḥrəmdür *(Gazel 41, Mısra 14). [bu,]*

Cəhānun dövlətin çoẖ istəyən əşẖāṣlar bi`llāh
Fənādur çün **bunun** ṭālibləri dīvānə sərsəmdür *(Gazel 41, Mısra 8). [bunun, -n, -un]*

Yā Rəb nə olubdur səbəbi kim **bu** zəmāndə
İnsān arasında hamı millətdə ẖəṭər var *(Gazel 42, Mısra 15). [bu,]*

Çoẖdandı köñül istər idi feyz-i ḥużūrun
Qorẖutdı **bu** söz līk **bu** əfkārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 14). [bu,]*

Çoẖdandı köñül istər idi feyz-i ḥużūrun
Qorẖutdı **bu** söz līk **bu** əfkārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 14). [bu,]*

Żū`ī saña müştāqdı ṣidq ilə köñüldən
Qurtar dəẖi **bu** ḥəsrət-i dīdārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 18). [bu,]*

Nədür ey lālə-ruẖ yārım **bu** qədri bī-vəfālıq kim
Deməzsən kim mənim bir dərd çəkmiş dāğdārım var *(Gazel 45, Mısra 5). [bu,]*

Cəhālət əhlinün Yə`cūcunə Żū`ī giriftārəm
Bu dərdi çəkməgə səd ḥeyf kim İskəndərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 14). [bu,]*

Yandurursan bī-muḥābā hər zəmān ‘āşiqləri
Vāy əgər kim **bu** ḥesābı səndən ay məh alələr *(Gazel 48, Mısra 8). [bu,]*

Nə ġəflətdür **bu** səndə ey təġāfül-pīşə ṣəyyādım
Deməzsən kim mənim dāmımdə āẖır bir şikārım var *(Gazel 50, Mısra 5). [bu,]*

Sitārə ṣanmə fələkdə şərār-ı āhımdur
Bu əmrə ātəş-i dil bir qəvī güvāhımdur *(Gazel 53, Mısra 2). [bu,]*

Bu qədri etmə bana cövr ey büt-i bī-mehr
Ki səndən özgə mənim sölə kim pənāhımdur *(Gazel 53, Mısra 5). [bu,]*

Şikəstə köñlümi cövrüylə eyləyür vīrān
Demir ki bir **bu** ẖarābə mənim məqāmımdur *(Gazel 55, Mısra 6). [bu,]*

Məni öldürdi ey məh nāz u ġəmzün təlẖ güftārun
‘Əcəb bī-mehrsən ey bī-mürüvvət **bu** nə āyīndür *(Gazel 56, Mısra 8). [bu,]*

Derūndə ağlamaqdan qanə ġərq oldım nigārā ẖər
Deməzsən kim məgər **bu** Żū`ī-i məhcūr u miskīndür *(Gazel 56, Mısra 10). [bu,]*

Muşəvvər eyləyübdir mərdüm-i çeşmim qədün sərvin
Dögül bī-hūdə cārī eyləmək hər ləḥẓə **bu** cūlər *(Gazel 57, Mısra 4). [bu,]*

Qılublar Żū`īni min ‘işvə vü nāz ilə sər-gərdān
Bu kāfir dīn ü cövr-āyīn ü məh ruẖsār u bəd-ẖūlər *(Gazel 57, Mısra 10). [bu,]*

Şīrvān içrə **bu** gün Ḫāqānī-i s̱ānī mənəm
Seḥr-i şe‘rimdən təmām Īrān u Tūrān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 7). [bu,]*

Żū`iyā görcək mənim **bu** ābdār əş‘ārımı
Bīẖūd u Seyyid Bəhār bəḥr-i ‘ürfān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 9). [bu,]*

Ḫəstə cānım sənsiz ey məh möḥnət-i hicrān alur
Bu müşəẖẖəşdir əcəl əlbəttə āẖır cān alur *(Gazel 59, Mısra 2). [bu,]*

Gözim yaşın görübən ṭə‘nə daşın atsa n`olə
Köñül sarāyını **bu** ṭərḥlə ‘imārət edər *(Gazel 60, Mısra 8). [bu,]*

Bu e‘tibār ilə ‘āləmlərə fəẖārət edər
Ġulām-ı ẖāk-ı dərün oldı Żū`ī-i müżṭər *(Gazel 60, Mısra 10). [bu,]*

Əlbəttə mən təki o də bir gül əsīridür
Bī-cā dögül **bu** qədri ki bülbül fəğān çəkər *(Gazel 61, Mısra 8). [bu,]*

Dil sirr-i ġönüçə dəhənün bilmək istəyür
Yüz ġəm **bu** işdə ẖeyli zəmāndur nihān çəkər *(Gazel 61, Mısra 12). [bu,]*

Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər
Kim inanur **bu** sözə güzgüdə böhtān dedilər *(Gazel 62, Mısra 2). [bu,]*

Dəhənin sordum āb-ı rūsı ilə çeşmindən
Baña **bu** nüktəni bir rəmz ilə pünhān dedilər *(Gazel 62, Mısra 8). [bu,]*

Ḫarāb olaydı cəhān kāş **bu** fələk-i bər-bād
Mənim **bu** mollālıqə intiẖāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 15). [bu,]*

Ḫarāb olaydı cəhān kāş **bu** fələk-i bər-bād
Mənim **bu** mollālıqə intiẖāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 16). [bu,]*

Nə sūd Żū`ī **bu** məscid imāmı olmaqdan
Ḫ˘oşā o meykədə rindi ḥesāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 17). [bu,]*

Çeşm-i bīmārınun əḥvālını sorson ey dil
Gülsitānə güẕər et **bu** sözi ‘əbhərdən sor *(Gazel 63, Mısra 4). [bu,]*

Ḫāṭirim cəm‘ dögül tā şaña dərdim söləyüm
Bu pərīşān yüzi ol zülf-i mü‘ənbərdən sor *(Gazel 63, Mısra 8). [bu,]*

Zāhid inkār-ı mey-i nāb qılursə nə bilür
Gəl onun ẕövqüni **bu** Żū`ī-i müżṭərdən sor *(Gazel 63, Mısra 10). [bu,]*

Əlimdə şīşə-i mey ol pərī baña təsḫīr
Hanı o dəm **bu** ṣifət sāḥir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 8). [bu,]*

Bu günki günlərimi fikr edəndə ẓāhirdür
Behişt imiş mənim ol ʻişrət eyləyən günlər *(Gazel 67, Mısra 7). [bu,]*

Gər bağludı təqdīr-i qəżāyə hamu işlər
Bī-cā yerə **bu** səʻy **bu** ẕillət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 4). [bu,]*

Gər bağludı təqdīr-i qəżāyə hamu işlər
Bī-cā yerə **bu** səʻy **bu** ẕillət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 4). [bu,]*

Gər səʻyilədür dövlət ü şövkət **bu** cəhāndə
Çoḫ kimsədə bī-səʻy **bu** şövkət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 5). [bu,]*

Gər səʻyilədür dövlət ü şövkət **bu** cəhāndə
Çoḫ kimsədə bī-səʻy **bu** şövkət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 6). [bu,]*

Bu məs`ələdə yüz min ʻārifdi məʻəṭṭəl
Bir kimsənə bilməz ki bu ḥālət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 11). [bu,]*

Bu məs`ələdə yüz min ʻārifdi məʻəṭṭəl
Bir kimsənə bilməz ki **bu** ḥālət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 12). [bu,]*

Var idi keçən ʻəṣrdə ʻelm ilə səḫāvət
Derlər **bu** zəmān əhl-i səḫāvət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 14). [bu,]*

Bu ʻəsrdə çün məʻrifəti ʻeyb sanurlar
Çün belədi iş fəhm ü fərāsət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 15). [bu,]*

Ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtdə gəldük **bu** cəhānə
Çün müştərī yoḫdur **bu** biżāʻət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 17). [bu,]*

Ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtdə gəldük **bu** cəhānə
Çün müştərī yoḫdur **bu** biżāʻət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 18). [bu,]*

Cānın veri bir ḥəbbəni verməz **bu** ḫəlā`iq
Pəs **bu** ṣifət insān ilə ṣöhbət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 23). [bu,]*

Cānın veri bir ḥəbbəni verməz **bu** ḫəlā`iq
Pəs **bu** ṣifət insān ilə ṣöhbət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 24). [bu,]*

Şəhd-i ləb-i yār olsa mey-i Dərġəmi neylər
Dəfʻ-i ġəm-i hicr içün içər Żū`ī **bu** zəhri *(Gazel 69, Mısra 9). [bu,]*

Fəqīr ü əğniyā şāh u gədā olmaqə bāʻiṯ nə
Bilən yoḫdur **bu** əmri līk mundə sirr-i mübhəm var *(Gazel 70, Mısra 8). [bu,]*

Olub **bu** ʻəṣrdə bā-redaña ilə hamı bir Rüstəm
Nə sūd ondan ki nə bir āl-i Bərmək var nə Ḥātəm var *(Gazel 70, Mısra 9). [bu,]*

Bilməm nöçün **bu** ʻəṣrdə rāḥət görünməyür
İslām içində hīç səlāmət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 1). [bu,]*

İslām də təʻəṣṣüb-i dīndən ḥesāb olur
Bu ʻəṣrdə nə ʻār u nə ġeyrət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 6). [bu,]*

Keçmiş zəmāndə var idi əsbāb-ı fəżl ü cūd
Bir kimsədə **bu** vəqt kərāmət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 12). [bu,]*

Vāʻiẓ gəlür mi məscidə gər pūl olmasə
Anlar **bu** rəmzi kimsə ki ṣāḥib-şüʻūrdur *(Gazel 74, Mısra 10). [bu,]*

Bilməm nöçün **bu** ḥīləni məḫlūq bilməyür
Kūr də bilir ki balıqı ʻāləmdə şūrdur *(Gazel 74, Mısra 11). [bu,]*

Ṣəd-ḥeyf Żū`ī yoḫdı **bu** təzvīri anlayan
Ẓāhirdə var gözi vəlī bāṭində kūrdur *(Gazel 74, Mısra 13). [bu,]*

Zāhidün kibr ü riyādur ʻəməli bir nəẓər et
Hansı āyətdədi **bu** söz necə təğyīrdədür *(Gazel 75, Mısra 8). [bu,]*

Zāhid şərābı çoḫ də ḥarām etmə küfrdür
Çün **bu** sözünlə meykədə beytü`l-ḥatām olur *(Gazel 77, Mısra 8). [bu,]*

Bu qədri dərd ü möhnətlə ölüb qurtarmadun Żū`ī
Şəmāḫı əhliyüq məşhūr sözdür ʻārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 11). [bu,]*

Birisi fəqr ü biri dövlətilə olmaqlıq
Təmām əhl-i cəhānə **bu** sirr mübhəmdür *(Gazel 80, Mısra 16). [bu,]*

Yəqīn ki tār-ı sər-i zülf ilə şəbādandur
Bu şūr-ı tāzə sərim üzrə nə həvādandur *(Gazel 83, Mısra 1). [bu,]*

Bu bəḫti qarəliqə ġeyrdən səbəb sanmə
Əzəl günündə yazan kātib-i qəżādandur *(Gazel 83, Mısra 5). [bu,]*

Nə küll-i cəbr ilədür həm nə iḫtiyār ilə
Bu sirri anlamuram mən nə mācerādandur *(Gazel 83, Mısra 10). [bu,]*

Nā-būd olub məʻrifət əhli **bu** zəmāndə
Həm ʻəhdə vəfā ʻəhd ilə peymān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 3). [bu,]*

Bənd olmə māl u dövlətə göz tikmə şān u şöhrətə
Bu ərsə-i ṭərīqətə mərdānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 6). [bu,]*

Tərk eylə ḫāb-ı ġəfləti **bu** zülmət-i cəhāləti
Tapub rāḥ-ı ḥəqīqəti ʻürfānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 13). [bu,]*

Düşüb ʻeşqün ḥəvāsinə səʻy eyləyüb ṣəfāsinə
Bu ḥəqīqət mināsinə qurbānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 16). [bu,]*

Gər cənnət ü firdövsdür ʻāləm **bu** zəmāndə
Ṣəd-ḥeyf ki bir rəmz bilən ādəmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 5). [bu,]*

O māh vəṣlinə bir gün yetüşmədim āḫır
Mənim **bu** ṭāleʻimün gör nə bəd sitārəsi var *(Gazel 87, Mısra 4). [bu,]*

Düşən **bu** qulzüm-i ʻeşq içrə ġərq olur bi`llāh
Bu bəd müḥīṭdi kim sanmayun kənārası var *(Gazel 87, Mısra 5). [bu,]*

Düşən bu qulzüm-i ʻeşq içrə ġərq olur bi`llāh
Bu bəd müḥīṭdi kim sanmayun kənārası var *(Gazel 87, Mısra 6). [bu,]*

Budur bundan səvā yoḫdur vüṣāl-i yārə bir çarə
Ṭərīq əhlinə məqṣūda yetüşməkçün **bu** rəh-bərdür *(Gazel 88, Mısra 6). [bu,]*

Adı Rüstəm olə həm-şəhrīdə Zābil bi`llāh
Bu səbəblərlə həmīn Rüstəm-i dəstān olmaz *(Gazel 90, Mısra 4). [bu,]*

Altmış yaş olandə genə bir növʻ səḫā var
Bu tāzə cavānlardə ki dərmānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 12). [bu,]*

Əgərçi ḫəlq-i cəhān ʻeyş ü ʻişrəti istər
Cəhīmdür baña ey dost **bu** cəhān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 4). [bu,]*

Sən idin ey büt-i məh-rūy cismimün cānı
Nə ẕövq edər dəḫi **bu** mürdə cism ü cān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 10). [bu,]*

Baña ol māh-ı bī-mehrim iki ay var ki rām olmaz
Bu nöqṣānımdə bir gəlməz əcəl ʻömrim təmām olmaz *(Gazel 93, Mısra 2). [bu,]*

Cəfā-yı yārdan incimə hərgiz āh u zār etmə
Bu mülk-i ʻeşqdür əlbəttə ey dil bir niẓām olmaz *(Gazel 93, Mısra 12). [bu,]*

Ləbün ẕövqi pərī rūyım şərāb-ı nābdan gəlməz
Bu rövşən əmrdür kim nəş`ə-i mey ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 2). [bu,]*

Nə tökməkdür cəfā tīğilə hər dəm qanın ʻuşşāqun
Bu ẓülm ey dil-bər-i āhū nigəh qəṣṣābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 4). [bu,]*

Cəfā peykānlarilə ġərqədür cismim fəğān etmin
Müşəḫḫəṣdür **bu** Żū`ī kim fəğān ġərq-ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 10). [bu,]*

Ṣəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān belə qalmaz
Nov-rūz olı **bu** fəṣl-i zimistān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 2). [bu,]*

Bu cism ilə cāndan ötəri çəkmə çoḫ əfsūs
Topraq olacaq cism dəḫi cān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 11). [bu,]*

Bir ḥāl ilə qalmaz **bu** ṣifət dövr-i zəmānə
Āḫır dəgişər gərdiş-i dövrān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 13). [bu,]*

Fikr etmə ki dāīm qalı **bu** dövlət ü nikbət
Təğyīr tapar müşkil ü āsān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 15). [bu,]*

Ey māh **bu** gün sən kimi meh-pārə tapulmaz
Nə mən kimi dünyādə güni qarə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 1). [bu,]*

Cəllād-ı siyəh məst gözün tək **bu** cəhāndə
Bir āhū-yı şīr-əfkən ü ḫūn-ḫ٧ārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 3). [bu,]*

Çün dərc-i dəhānundı ʻəlācım gər əṭibbā
Yoḫdur dedilər çārə **bu** bī-çārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 12). [bu,]*

Müdām olmaq gərək nə sūd içüb mey bir dəm oldun şād
Cəhāndə **bu** məs̱əldür bir gül ilə növ-bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 6). [bu,]*

Ləbi şövqi mey-i gül-nār tək məst eylər ʻuşşāqı
Bu məʻnīdən mənim tək çoḫları məst ü ḫumār olmuş *(Gazel 102, Mısra 4). [bu,]*

Köñül tərk eyləmə cām-ı şərāb-ı ʻeşqi tā məḥşər
Ki **bu** mey məsti ġəm bilməz cəhāndə hūş-yār olmuş *(Gazel 102, Mısra 10). [bu,]*

Cəmāl-i yārdur Żū`ī təməttuʻdār dünyādə
Ki əhl-i məʻnā içrə **bu** mətāʻə eʻtibār olmuş *(Gazel 102, Mısra 12). [bu,]*

Əzəldə olmə idi ḫilqət-i cəhān ey kāş
Cəhān içində dəḫi **bu** bəlā-yı cān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 2). [bu,]*

Nə eyləyəydi pərəstiş **bu** ḫəlq sīm ü zərə
Olaydı pūl **bu** məḫlūqdan nihān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 11). [bu,]*

Nə eyləyəydi pərəstiş **bu** ḫəlq sīm ü zərə
Olaydı pūl **bu** məḫlūqdan nihān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 12). [bu,]*

ʻEyş ü ʻişrət ilə çoḫ vəqt keçürdüm ammā
İmdi bildim **bu** ḫarābə necə ġəm-ḫ̆ānə imiş *(Gazel 107, Mısra 4). [bu,]*

Olub sər-məst bilmirdüq nədür nīk [ü] bəd-i dünyā
Bu məcnūnluqlə məḥrəm məclis-i ‘ürfānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 4). [bu,]*

Tapupdur gövhər-i ‘elm ü fəżīlət
Bu günlərdə ‘əcā`ib bī-bəhālıq *(Gazel 112, Mısra 14). [bu,]*

Bu bid‘ətlər ki var ḫəlqün içində
Ḫudā verməz belə əmrə rıżālıq *(Gazel 112, Mısra 15). [bu,]*

Əhl-i ‘ürfān **bu** ṣifət zār u pərīşān oləcəq
Nə bilim dəhrdə āḫır belə dövrān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 2). [bu,]*

Mülk-i dünyāyə nə məğrūrsan ey ṭālib olan
Bu cəhān āḫırı bir köhnə dəgirman oləcəq *(Gazel 113, Mısra 20). [bu,]*

Bu cəhān yā Rəb haçan rövżə-i riżvān oləcəq
Cəhl-i ẓülmət qutarub mə‘dən-i ürfān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 1). [bu,]*

Gəldi ādəm **bu** yerə dözmədi bir şeyṭānə
Bilmədi burda təmām ādəm-i şeyṭān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 7). [bu,]*

Qurbānun olum gəl **bu** qədər etmə təğāfül
Qurbānun olan Żū`ī-i ġəm-pərvəri görcək *(Gazel 117, Mısra 9). [bu,]*

Məni ki şəhrdən ey māh saldı āvārə
Bu gündə eylədi kəc-rov yəqīn təmām fələk *(Gazel 118, Mısra 4). [bu,]*

Gözim sitārə-fəşāndur **bu** ġüṣṣədən hər şəb
Ki hansı bürci edüb ol məhə məqām fələk *(Gazel 118, Mısra 5). [bu,]*

Yatmə Żū`ī yoḫ s̱əbātı **bu** cəhānun cəhd edüb
Āḫirətdə lüṭuf-ı ḥəyyü`l-əyām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 9). [bu,]*

Həzārān lālə-ruḫ hər gūşəsində yüz qəmər ṭəl‘ət
Görüb **bu** ḥālı ḥəsrətdən dil-i pür-ḫūnı dāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 6). [bu,]*

Alurlar dīni əldən bunlar ilə nə səyāğ etmək
Bu müşkīn mūy u nəsrīn rūy tərsā-bəççələr bi`llāh *(Gazel 120, Mısra 7). [bu,]*

Dönsün yeridi ġönçə kimi qanə ey köñül
Kim ṣəbr edər **bu** növ‘lə hicrānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 2). [bu,]*

Cām-ı sərşārı dönəm başıña sāqī mənə ver
Məndən özgə nə rəvādur **bu** ayağə dəgə əl *(Gazel 126, Mısra 6). [bu,]*

Sanmə zāhid yetüşürsən **bu** ‘əməllə ḫüldə
‘Eşqdür ṣidq gərək mundə itər məkr ü ḥiyəl *(Gazel 126, Mısra 9). [bu,]*

Və‘də-i vəṣlün şəb-i hicrāndə təkrār eyləyüb
Bu firīb ilə dil-i məḥzūnumı şād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 8). [bu,]*

N`olubdı kim **bu** ṣifət məḥv olubdı ḫāṭirdən
Sənün rəfīq-i qədīmün **bu** Żū`ī-i kəm-nām *(Gazel 129, Mısra 9). [bu,]*

N`olubdı kim **bu** ṣifət məḥv olubdı ḫāṭirdən
Sənün rəfīq-i qədīmün **bu** Żū`ī-i kəm-nām *(Gazel 129, Mısra 10). [bu,]*

Mənim **bu** növ‘ dögüldi ümīdim ey Seyyid
Ki hīç aparmıyasan Żū`ī-i ḫəzīndən nām *(Gazel 129, Mısra 15). [bu,]*

O bādələr ki içürsiz **bu** Żū`idən ayru
Edə behişt şərābı kimi İlāhī ḥarām *(Gazel 129, Mısra 25). [bu,]*

Fərhād ilə Məcnūn qaçubən çöllərə düşdi
Żū`ī kimi **bu** ‘ərṣədə mən tā ki səs etdim *(Gazel 130, Mısra 12). [bu,]*

Ḫəṭṭüñ nə rəvā muṣḥaf-ı ruḫsārıña gəlmək
Bu rövşən olan āyətə təfs̱īr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 6). [bu,]*

Ġeyẓ ilə baña qaş əgüb etmə belə baḫmə
Bu küştə-i hicrānıvə şəmşīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 8). [bu,]*

Vüṣlət dəmidür sāqī gətür cām pey-ā-pey
Ḫeyr işdə gözim nūrı **bu** tə`ḫir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 10). [bu,]*

Ḫüm-ḫüm baña ver bādəni ey sāqī piyālə
Bu köhnə ḥərīfə belə bir bir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 12). [bu,]*

Zāhid baña satmə **bu** riyānı get özün sən
Żū`ī kimiyə ḥilə vü təzvīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 13). [bu,]*

Āvāze-i hüsnün ki təmām āləmi dutdı
Ey māh **bu** şöhrətdə səbəbkār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 8). [bu,]*

Lə‘lün həvəsində hamı cān verməgə qaçdı
Bu ‘ərṣədə ey yār vəfādār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 14). [bu,]*

Ey məh vüṣālıña çəkübən ḥəsrət ağlaram
Yandurdı cism-i cānımı **bu** firqət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 2). [bu,]*

Yalquz dögül **bu** nālə vü fəryādım ey pərī
Öz könlim içrə sənlə qılub ṣöḥbət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 13). [bu,]*

Bu qədri Żū`ī gül üstündə şəbnəm istəmənəm
‘Ərəqlədüb vərəq-i ‘āriżün ‘ərəq tāyı *(Gazel 135, Mısra 10). [bu,]*

Belə fikr eylər idim ḥəşrə kimi hicr olmaz
Bu qəżā kārıdı belə olacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 4). [bu,]*

Şādımān idi köñül ṣübḥ-i vüṣālə Żū`ī
Bu günün ʻāqibətində nə olacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 12). [bu,]*

Bu ʻərẓimə şəfqət ilə gūş et
Dərdim eləyüm bəyān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 11). [bu,]*

Səbəb nədür ki məni kāğəẓündə yazmamısan
Məgər **bu** qədri olar yār bī-vəfā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 4). [bu,]*

Gedər **bu** ẕövq ṣafā gülşən-i cəmālundan
Olursan āḫırı pəjmürdə mübtəlā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 13). [bu,]*

Təğāfül eyləyübən salmə əhl-i ʻeşqi ġəmə
Bu qədri cövrə dəḫi olmə çoḫ rıżā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 20). [bu,]*

Az eyləməklə cövri cəfā etmə Żū`iyə
Kim eyləməz **bu** qədri cəfālər kifāyətim *(Gazel 138, Mısra 10). [bu,]*

Ḫāliq çü bir şey`ə dögi möhtāc ḫəlqdən
Nə sirr var **bu** ḫilqət-i əşyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 4). [bu,]*

Bī-məʻrifət ġənīdi fəqīr əhl-i məʻrifət
Fəqr ü ġınā nədəndi **bu** dünyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 6). [bu,]*

Ḫvab içrə hər nə görsə yəqīndür oyanməmiş
Nə sirr var **bu** ʻāləm-i rü`yādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 8). [bu,]*

Nə gəldigim məqāmımı nə getdiyim yerim
Gəlmək **bu** getməgə nə var ortadə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 10). [bu,]*

Ağzımdə söz deyüb danışan şəxṣi qanmadım
Kimdür baḫan **bu** dīde-i bünyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 12). [bu,]*

Göz görməyən cəvāhiri mən necə dərk edim
Ẓāhirdə çün nə var **bu** mərāyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 16). [bu,]*

Təngə gəldim **bu** riyā məslək olan zāhiddən
Ey ḫ˘oş ol bəzm-i ṣəfā məşrəb-i rindānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 9). [bu,]*

Sənün **bu** bī-vəfā olmaqlıqundan āgəh olsaydım
Köñül verməzdim ey məh düşdi bəndə bī-ḫəbər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 7). [bu,]*

Bu gün yüz min ʻƏzīz olmuş ġulām-ı zülfi Żū`ī tək
Budur vəchi cəmālın Yūsif-i Kənʻānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 9). [bu,]*

Ağyārlar nişīmən-i cānānə gəlməsün
Bīgānə mürğlar **bu** gülüstānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 2). [bu,]*

Hər bir Sikəndərə dögül āb-ı bəqā nəṣīb
Ḫiżr olmayan **bu** çeşme-i ḥeyvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 6). [bu,]*

Ləʻl-i ləbi həvāsı ilə məh-cəbīnün
Döndərməsin **bu** gün cigərin qanə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 10). [bu,]*

Zəncīr-i zülfünə eləyə ġeyrilər həvəs
N`etsünfəğānə **bu** dil-i dīvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 12). [bu,]*

Mūsā kimi bilməm niyə məḥv olmayur ʻāşiq
Gəldükdə **bu** Ṭūrınə təcəllāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 6). [bu,]*

Bütləri tərk Yūsif eylərdi ḫəcālətdən nihān
Görsə idi gər Züleyḫā **bu** büt-i tərsā yüzin *(Gazel 148, Mısra 4). [bu,]*

ʻĀşiqi müstəğnī etmişdür ḫəyālun vəṣldən
N`olə sən hər ləḥẓə göstərsön **bu** istiğnā yüzin *(Gazel 148, Mısra 12). [bu,]*

Bənd olub Ḫ˘urşīdə ʻĪsā gökdə dutmazdı qərār
Żū`iyā görsəydi **bu** māh-ı mələk-sīmā yüzin *(Gazel 148, Mısra 14). [bu,]*

Baña təklīf-i gülşən qılmayun **bu** ġəmlü köñlümdə
Dil-i ʻāşiqdə mümkündür mi dil-bərsiz sürūr olsun *(Gazel 150, Mısra 9). [bu,]*

Baña ḫ˘oşdur gədā-yı kūyı olmaq pādşāhlıqdan
Bu qədri cövrlər kim Żū`iyə eylər firāq ilə *(Gazel 151, Mısra 14). [bu,]*

Çəkdi ḫəncər nāz ilə öldürmədi ṣəd-ḥeyf kim
Qıymadı bir qəṭrə ābı **bu** dil-əfkār içün *(Gazel 153, Mısra 8). [bu,]*

Nə ḫānə ṣāḥib-i ḫānə gərəkdi ʻāləmdə
Bu nüktədür sözi hər yerdə əhl-i ʻürfānun *(Gazel 155, Mısra 12). [bu,]*

Ḫəllāq-ı cəhān lütf eləyüb Żū`ī-i zārə
Bu aydə o məh-pārəni Şirvānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 10). [bu,]*

Çəkürsən ḫəncər-i müjgān tökürsən qan alursan cān
Ḥəbībim səndə **bu** ʻādət nədür qəṣṣābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 8). [bu,]*

Gözəllər ḫəncər-i nāz ilə ey məcrūḥ olan Żū`ī
Bu meydān-ı məḥəbbət içrə sən Söhrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 10). [bu,]*

Yüzün nəẓẓārəsindən mənʻ edübdür Żū`īni zülfün
Bu kāfir əldən almış dīnini gör kim müsəlmānun *(Gazel 160, Mısra 14). [bu,]*

Eyləmir ol āhənīn dil-yārə neylüm bir əs̱ər
Daşə təʻs̱īr eyləyir **bu** əl-əmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 14). [bu,]*

Qət‘-i ülfət eylədün dutdun ṭərīq-i ẓülm-i kin
Bu dögüldi ‘āqibət səndən gümānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 16). [bu,]*

Bu pīç ü tāb ilə ol gül-ruḫun zülf-i mutarrāsın
Əgər tərsā görə bi`llāh salur gözdən çəlīpāsın *(Gazel 162, Mısra 1). [bu,]*

Ḫumār-ı hicr ilə qoydun **bu** ‘eşq-i bīmārın
Gözimdən ey büt-i məh-rūy u cām-ı Cəm getdün *(Gazel 163, Mısra 3). [bu,]*

Məcnūn eyləyüb məni saldun **bu** çöllərə
Leylā edüb mi **bu** sitəmi kim sən eylədün *(Gazel 164, Mısra 15). [bu,]*

Məcnūn eyləyüb məni saldun **bu** çöllərə
Leylā edüb mi **bu** sitəmi kim sən eylədün *(Gazel 164, Mısra 16). [bu,]*

N`oldı saña ki və‘de-i mu‘tādə gəlmədün
Qoydun bizi ḫarāb **bu** bər-bādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 2). [bu,]*

Hər ṭavr eylədim **bu** ġəmə çārə tapmadım
Ẓāhirdə gəlmədün dəḫi rü`yādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 7). [bu,]*

Bād-ı ṣəbā yetürmədi Żū`ī fəġānını
İnṣāf edüb **bu** növ‘ ilə fəryādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 10). [bu,]*

Bu nə inṣāfdur kim mən çəkəm əndūh-ı hicrānun
Görə əğyārlər vəṣlünlə yüz ẕövq ü ṣəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 3). [bu,]*

Bu qədri tökmə qanın ḫəncər-i müjgānlə ‘uşşāqun
Dilərlər qanını məḥşər güni hər mübtəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 7). [bu,]*

Cəhənnəm möhnətin hicrində ol ḥūrīvəşün çəkdün
Bu dəm cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhāra yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 4). [bu,]*

Məlāḥət Mişrdə bāzār qurmuş Yūsif-i sānı
Züleyḫāvəş **bu** gün ‘eşq ilə **bu** bāzārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 6). [bu,]*

Məlāḥət Mişrdə bāzār qurmuş Yūsif-i sānı
Züleyḫāvəş **bu** gün ‘eşq ilə **bu** bāzārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 6). [bu,]*

Bütləri tək Yūsifin eylərdi ḫəcələtdən nihān
Görsə idi gər Züleyḫā **bu** büt-i tərsā yüzin *(Gazel 170, Mısra 4). [bu,]*

‘Āşiqi müstəğnī etmişdür ḫəyālun vəṣldən
N`olə sən hər ləḥẓə göstərsön **bu** istiğnā yüzin *(Gazel 170, Mısra 12). [bu,]*

Bənd olub Ḫ˘urşīdə ‘Īsā gökdə dutmazdı qərār
Żū`iyā görsəydi **bu** māh-ı mələk-sīmā yüzin *(Gazel 170, Mısra 14). [bu,]*

Belə inṣāf olur əḥbābını yād eyləməz əḥbāb
Saña āḫır **bu** ḫişlətdən yetər çoḫ çoḫ ziyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 8). [bu,]*

Dögül **bu** dəhrdə şəyyādlıq qanūnī bi`llāhi
Ki ṣaydın tərk edüb dönsün havā üzrə məkān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 9). [bu,]*

Bu mülkə vārıd olduqdə mən-i məhcūr u nākāmi
Nöçün məḥv eylədün ḫāṭirdən ey ārām-ı cān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 11). [bu,]*

Ġərəz sizdən təvəqqe‘ eylərəm kim **bu** gələn həftə
Ḫəvāṣun bizlərə mərqūm edüb eylə bəyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 19). [bu,]*

Sənüñ nā-mehribān olmaqlıqun rāḥil ḫüṣūsundə
Nədür bā‘iṣ yazub **bu** şe‘ri qıldım imtiḥān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 22). [bu,]*

Yā Rəb məni **bu** ḥāl ilə ḫilqət nöçün etdün
Hər gündə nəṣībim ġəm ü möḥnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 1). [bu,]*

Əvvəldə məni əbləh ü nā-dān yaradaydun
Məndə belə **bu** hər şey`ə diqqət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 4). [bu,]*

Əbləh gər olaydım nə ġəm ü dərdim olurdı
Sən məndə **bu** ġəm çəkməgi ḫişlət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 6). [bu,]*

Nə vəḥdəti bildük nədi nə kəs̱rəti qanduq
Sən vəḥdəti **bu** qədr ilə kəs̱rət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 26). [bu,]*

Sənsən **bu** cəhān Ḫāliqi məḫlūq təmāmı
Hər şəḫsdə bir rəng ilə ṭīnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 31). [bu,]*

Sīmyā tək **bu** cəhān içrə ḥəyātun yoḫdur
Ayulandə bilüsən ṣūrəti ol mə‘nādən *(Gazel 173, Mısra 11). [bu,]*

Belə olduğdə nə ḥāṣil **bu** ġəm-i bī-cādən
Deyülübdür bizə bir rəmz-i ‘izā qālūdə *(Gazel 173, Mısra 14). [bu,]*

İstəmə dövləti çoḫ Żū`ī ma‘āşun gözlə
Yüngül elə yüküvi keçməyə **bu** dəryādən *(Gazel 173, Mısra 18). [bu,]*

Məni **bu** növ‘ ilə vallāhi də nöçün qoydun
Kəlām-ı Ḥəqqdə və`ş-şəms āyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 5). [bu,]*

Ayağə düşmək ilə qarə köñlim ey Żū`ī
Baña əzəldə **bu** işlər sirāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 12). [bu,]*

Bir ẕərrə qədri anlamadım rūzgārdan
Nə dəhrdən nə **bu** fələk-i kəc-mədārdan *(Gazel 176, Mısra 2). [bu,]*

Bu söz suāl olunsə cəvābun nədür sölə
Təqṣīr kār-gərdən olur yā ki kārdan *(Gazel 176, Mısra 13). [bu,]*

Gör kimdədür qüṣūr əgər yoḫdı meyvəsi
Ummaq olur mı **bu** sözi bīd ü çinārdan *(Gazel 176, Mısra 16). [bu,]*

Getməzdi Ḫiżr çeşme-i āb-ı ḥayātə hīç
Müḫbir olaydı gər **bu** ləb-i lə'l-fāmdan *(Gazel 177, Mısra 6). [bu,]*

Żū`ī çü şəhr məhlərinün vəṣfin eylədün
Ḫ˘oşdur baña həmīşə desön **bu** kəlāmdan *(Gazel 177, Mısra 12). [bu,]*

Dīvānə olmaduqsə də bir məst olaq bārī
Tā kim mu'āf olaq **bu** günāh u s̱avābdan *(Gazel 178, Mısra 6). [bu,]*

Versün cəvāb şər'də birdür riyā vü şirk
Sor **bu** su`ālı zāhid-i 'ālī-cənābdan *(Gazel 178, Mısra 8). [bu,]*

Təmām 'ömür ḫaṭ ü ḫāk u zülüfədür həvəsün
Köñül ḥəyā elə **bu** nāmə-i siyāhundan *(Gazel 185, Mısra 4). [bu,]*

Bu qədri cürm ilə zāhid behiştə göz tikmə
Utangilən Bārī ey bī-ḥəyā günāhundan *(Gazel 185, Mısra 7). [bu,]*

Yanında demə zülf sözin **bu** dil-i zārun
Zəncīr adını çəkmə giriftār yanında *(Gazel 186, Mısra 7). [bu,]*

Görəndə şərḥə şərḥə köñlümi eylə təkəllüm kim
Bu 'ādətdür nəmək pāşīdə eylərlər kəbāb içrə *(Gazel 188, Mısra 6). [bu,]*

Ruḫ u zülfün ḫəyālını köñüldə tā görüb etdim
Yəqīn **bu** sirri kim gənc ilə mār olı ḫarāb içrə *(Gazel 188, Mısra 8). [bu,]*

Nāṣiḥ baña 'eyb eyləmə dīvānə görüb kim
Olmum necə məcnūn **bu** pərī-rūlər içində *(Gazel 190, Mısra 6). [bu,]*

İnṣāfə gəlüb qoymə gəl ey məh səni Tarı
Hicründə **bu** möḥnət-keşi qayqulər içində *(Gazel 190, Mısra 8). [bu,]*

Ne vəṣlə təşnəsən ey dil usan dögül mümkün
Onun vüṣālı **bu** bəḫt-i siyāh-kārım ilə *(Gazel 191, Mısra 4). [bu,]*

Dəhānı sirrini ṣandūq-ı dildə məḫfī qılmışdım
Gözim fāş etdi āgəh olcaqın **bu** rāz-ı pünhānə *(Gazel 192, Mısra 4). [bu,]*

Mey nəş`əsini görməmiş 'eşqün məzāqını
Zāhid sölər ki mə'rifətim var **bu** ād ilə *(Gazel 193, Mısra 4). [bu,]*

Pərhīz bādədən eləmə kim **bu** cövhərün
Āmīzişi olubdı Cəm ü Keyqubād ilə *(Gazel 193, Mısra 7). [bu,]*

Nə rəvādur ki qoyə sən kimi bir lālə 'izār
Bu qədər dāğ-ı ələm Żū`ī-i ġəm-fərsāyə *(Gazel 194, Mısra 10). [bu,]*

Bəlā-yı hicrdə ancaq ləb-i cānān düşər yādə
Nöçün kim rəsmidür **bu** qorḫuluqdə cān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 2). [bu,]*

Cəhāndə kimsə belə ḥəsrət olmasun yā Rəb
Bu ḥəsrət ilə ki mən oldum iştiyāqundə *(Gazel 196, Mısra 4). [bu,]*

Nālə qılmə hicrdən ey dil ki ne'mətdür **bu** həm
Kim bilürdi vəṣl zövqin dərd-i hicrān olmasə *(Gazel 197, Mısra 11). [bu,]*

Bu ḫaṭṭ ü zülf ü qəddinlə gülüstānə qədəm bas bir
Bənəfşə sünbüli pəjmürdə sərvi sər-mişār eylə *(Gazel 199, Mısra 3). [bu,]*

Görünməz söyləyürlər çeşmə hərgiz çeşme-i ḥeyvān
Təkəllümlə **bu** pünhān sirri bir aç āşkār eylə *(Gazel 199, Mısra 8). [bu,]*

Kim verdi dil mənim təki **bu** dil-rübālarə
Kim düşdi 'eşqdən belə mən tək bəlālarə *(Gazel 201, Mısra 1). [bu,]*

Gördüm o māhı oldı köñül mübtəlā genə
Düşdi bəlālarə **bu** dil-i pür-bəlā genə *(Gazel 202, Mısra 2). [bu,]*

Bī-'ārlıq görün nə qədərdür **bu** Żū`īdə
Ol bī-vəfāyə cānını eylər fədā genə *(Gazel 202, Mısra 9). [bu,]*

Rəḥm et ey məh Żū`iyə möḥnət-i hicrün **bu** gün
Qəṣd edübdir imdi cān-ı zār u nālān üstünə *(Gazel 203, Mısra 9). [bu,]*

Həzār ḥeyf ki getdi o günlərim əldən
Ne`dim **bu** çərḫün əlindən kimə gedim dādə *(Gazel 206, Mısra 8). [bu,]*

Əgər behiştdə min ḥūr versə Tarı baña
Dögül 'əvəż birinə ol günün **bu** dünyādə *(Gazel 206, Mısra 10). [bu,]*

Gör 'āqibət nə eylədi **bu** zārə kūj-püşt
Beş gün içində Rüstəm ü İsfəndiyārınə *(Gazel 207, Mısra 3). [bu,]*

Əczā-yı ḫāk cümlə şəhənşəh vücūdıdur
Ol baş qarışmış imdi **bu** başmaq ġubārınə *(Gazel 207, Mısra 8). [bu,]*

Məğrūr olmə ey dil-i dīvānə 'ibrət al
Bāḫ diqqət ilə **bu** fələkün bir mədārınə *(Gazel 207, Mısra 14). [bu,]*

Yoḫdur **bu** ḥālə vāqif olan Żū`ī hīç kəs
Gəlməz **bu** növ‘ gövhər-i əsrār kārınə *(Gazel 207, Mısra 19). [bu,]*

Yoḫdur **bu** ḥālə vāqif olan Żū`ī hīç kəs
Gəlməz **bu** növ‘ gövhər-i əsrār kārınə *(Gazel 207, Mısra 20). [bu,]*

Āḫır çürir ḫakdə pāy-māl-i ḫəlq olur
Bu ṭəmṭərāq rüf`ət-i cādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 16). [bu,]*

Bīhūdə çoḫ da qılma namāz eyləmə du‘ā
Żū`ī **bu** nā-qəbūl du‘ādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 18). [bu,]*

Bāvər etməm sənə həmtā olə dünyādə **bu** gün
Enə gökdən yerə bir vəchdə yüz min āyə *(Gazel 209, Mısra 3). [bu,]*

Özün inṣāf elə ey şūḫ sitəmdür bəddür
Eləməzlər **bu** qədər ẓülm-i sitəm tərsāyə *(Gazel 209, Mısra 10). [bu,]*

Özgədür şīvəsi Żū`ī **bu** pərī ruḫsārun
Verməyüb Ḥəq bunı hər māh-ı mələk sīmāyə *(Gazel 209, Mısra 13). [bu,]*

Görmüşəm dün gecə ḫurşīd-i dirəḫşān yuḫudə
Yetüşür vüṣlətə kim görsə **bu** ‘ünvān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 2). [bu,]*

Ümīd var **bu** bəzmə o yār bir də gələ
Füsürdə gülşənə ol növ-bəhār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 1). [bu,]*

O lālə-ruḫ gözəlim lüṭf ilə şükuftələnüb
Məni **bu** növ‘ görüb dāğdār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 4). [bu,]*

Bu ‘ərṣə qalmıyə ḫālī ḥərīfdən yā Rəb
Gəlüb gedübsə də ol şəh-süvār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 7). [bu,]*

Cəhānı belə görüb əhl-i mə‘rifət getdi
Bu ‘əṣrdə sölə Żū`ī nə var bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 10). [bu,]*

Gətür sāqī qədəḥ kim yandı cān **bu** zəhr-i bī-cāyə
Fədā cān u tənimdür doğrı rind-i bādə-peymāyə *(Gazel 212, Mısra 1). [bu,]*

Nə bir zāhiddür ancaq rāh-ı rəsm-i şər‘dən ḫārıc
Təmāmən ġərqdür **bu** ġəflət ü cəhl ilə dəryāyə *(Gazel 212, Mısra 6). [bu,]*

Zərə Ḫāliq deyürlər saḫlayurlar çoḫ ‘əzīz anı
Verüblər dīn evin **bu** küfr ilə tārāc-ı nə‘māyə *(Gazel 212, Mısra 10). [bu,]*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā ilə
Yā Rəb günim necə keçəcək **bu** həvā ilə *(Gazel 213, Mısra 2). [bu,]*

Bənd oldı çīn-i zülfünə dil mürği nā-gəhān
Düşdim **bu** dām-ı ‘eşqə genə mən ḫəṭā ilə *(Gazel 213, Mısra 4). [bu,]*

Ver sāqī bādə tā içək ol māh-rū ilə
Bəlkə günāh ḫəṭṭi pozulsun **bu** su ilə *(Gazel 214, Mısra 2). [bu,]*

Az cəhd qıl vüṣālə köñül ṣəbr qıl dayan
Kim tapdı ārzūsunı **bu** cüst ü cū ilə *(Gazel 214, Mısra 6). [bu,]*

Ey cān çoḫ etmə lə‘l-i ləbi ārzūsunı
İskəndər öldi dəhrdə **bu** ārzū ilə *(Gazel 214, Mısra 8). [bu,]*

Yüz āh-ı sūzināk ilə vəṣlə yetüşmədim
Zāhid necə tapar sölə **bu** hāy u hū ilə *(Gazel 214, Mısra 10). [bu,]*

Yā Rəb gələn bəhār ṣəfā-yı vüṣāl ver
Çün yetmişük kərəvət-i hicr ilə **bu** ilə *(Gazel 214, Mısra 16). [bu,]*

Ol ātəşīn şərābı gətür sāqī Żū`iyə
Bəlkə günāh dəftəri **bu** sulə yuilə *(Gazel 214, Mısra 18). [bu,]*

‘Āqibət mənzili çün təḫt-i s̱ərādur bī-şək
Gər **bu** gün məsnədini övc-i s̱ürəyyādə qılə *(Gazel 215, Mısra 4). [bu,]*

Bizi sūzən təki gözdən salubdur riştə-i zülfin
N`olə zəncīr edüb qeyd etsə **bu** məcnūn-ı ‘uryānı *(Gazel 220, Mısra 6). [bu,]*

‘Əcəb yoḫ məḥv olə cismim təcəllā-yı cəmālından
Bu şölə yandurubdur dāğlə Mūsā İbn-i ‘Ümrānı *(Gazel 220, Mısra 8). [bu,]*

İki ay var hilālə döndürübdür cismimi **bu** ġəm
Kim ol ḫ`urşīd ilə yā Rəb nə gündür vüṣlət imkānı *(Gazel 220, Mısra 9). [bu,]*

N`oldı bugün **bu** bəzmə o məh-pārə gəlmədi
Qoydı bizi **bu** növ‘ güni qarə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 1). [bu,]*

N`oldı bugün **bu** bəzmə o məh-pārə gəlmədi
Qoydı bizi **bu** növ‘ güni qarə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 2). [bu,]*

Ya tərk edün **bu** bəzmi yıqun **bu** büsāṭı yā
Ol bī-vəfā nigārə edün çārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 3). [bu,]*

Ya tərk edün **bu** bəzmi yıqun **bu** büsāṭı yā
Ol bī-vəfā nigārə edün çārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 3). [bu,]*

Bülbül kimi fəğān ilə qan oldı köñlümüz
Ol növ-şüküftə ġönçə **bu** gülzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 6). [bu,]*

Ol āhū-yı rəmīdə-i ṣəḥrā-yı ülfəti
Kim eylədi **bu** bəzmdən āvārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 10). [bu,]*

Şəkkər ləbim məzāqını təlḫ etdi Żū`īnün
Bu bəzmdə ki lüṭf ilə güftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 14). [bu,]*

Ġərəż **bu** dərd ü bəlā cümləsi gedər Żū`ī
Tərəḥḥüm eyləyübən gər o yār yārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 13). [bu,]*

Eləməzdi **bu** ṣifət ləşkər-i dərd ü ġəm əsīr
Görməsəydi belə bī-ṭāqət ü bī-çārə məni *(Gazel 224, Mısra 5). [bu,]*

Düşsə ṣəbā güẕārun əgər kūy-ı yārə bir
Sölə **bu** möḥnət ü ġəmimi āh zārımı *(Gazel 228, Mısra 8). [bu,]*

Gər ləb-i lə'lüñə verdi Żū`ī cān 'eyb eyləmə
Rəsmidür **bu** kim qılurlar cānı cānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 10). [bu,]*

Yūsifdən irs̱ ilə **bu** vəcāhət yetüb saña
Sənsən zəmānədə məh-i Kən'ān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 3). [bu,]*

Gözim yaşından olur bir də nūḥ ṭūfānı
Bu qədri hicrün ilə əşkbār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 6). [bu,]*

Keçən bəhār kimi n`olə **bu** bəhār gələydi
O lālə-ruḫlə edək gəşt-i lāləzār gələydi *(Gazel 235, Mısra 1). [bu,]*

Kāvūsvār dīv-i ġəmə olmuşam əsīr
Bu ḥəbsdən ḫilāṣımə bir Rüstəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 6). [bu,]*

Əḥkām-ı Ḫudā şər'-i peyəm-bər unuduldı
Bu ḫəlq-i zəmānun Tarısı sīm ü zər oldı *(Gazel 239, Mısra 6). [bu,]*

Lāzım dögi **bu** 'əṣrdə nə nām nə nāmūs
Pūl olsun təki 'eyb eləməz hər nə gər oldı *(Gazel 239, Mısra 7). [bu,]*

Bu necə şəm'di kim bəzmi pür-nūr elədi
Bu ḫarābə könül eyvānını mə'mūr elədi *(Gazel 241, Mısra 1). [bu,]*

Bu necə şəm'di kim bəzmi pür-nūr elədi
Bu ḫarābə könül eyvānını mə'mūr elədi *(Gazel 241, Mısra 2). [bu,]*

Möḥnət-i hicr ilə məğmūm idi **bu** ḫāṭir-i zār
Ləẕẕət-i vüṣləti bir ləḥẓə-i məsrūr elədi *(Gazel 241, Mısra 3). [bu,]*

Bu riyādə **bu** riyā ilə olan ə'mālun
Nədi zāhid ki səni bir belə məğrūr elədi *(Gazel 241, Mısra 7). [bu,]*

Bu riyādə **bu** riyā ilə olan ə'mālun
Nədi zāhid ki səni bir belə məğrūr elədi *(Gazel 241, Mısra 7). [bu,]*

Ḫ`oş ol zəmān o günki **bu** sinnim cavān idi
Şām u səḥər vəṭəndə köñül şād-mān idi *(Gazel 242, Mısra 1). [bu,]*

Ṣavt-ı belābilə bədəl oldı nəfīr-i zāğ
Təqdīrdən baña **bu** bəlā ərməğan idi *(Gazel 242, Mısra 16). [bu,]*

Ṣəbr eylə gəl liyəbluvəkum āyəsin oḫı
Żū`ī **bu** dərd bəlkə saña imtaḥān idi *(Gazel 242, Mısra 18). [bu,]*

Rəsm-i səḫā vücūd-ı cəhāndən Olubdı ṭeyy
Yoḫ bir nəfər **bu** ḫəlqün arasındə Ḥātəmī *(Gazel 243, Mısra 4). [bu,]*

N`etsünfəğānə Żū`ī-i bī-çārə gəlməsün
Yoḫ **bu** ḫarābə mülkdə bir yār u həm-dəmi *(Gazel 243, Mısra 10). [bu,]*

Ġərīb ü 'āciz ü müżṭər bəlā vü möḥnət-i hicr
Bu qədr dərdimə ey kāş bircə həm-dəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 10). [bu,]*

Mā təştəhi`n-nüfūs u tələẕẕu`l-'uyūn həm
Bu bəzm içində bi`llāhi yüz min kurūr idi *(Gazel 246, Mısra 8). [bu,]*

Bu bəzm-i ḫās qaryə-i Sābunçidə olub
Ev ṣāḥibi Ḫəlīl Bəg-i pür-şü'ūr idi *(Gazel 246, Mısra 13). [bu,]*

Həm-bəzm idi **bu** məclisə Səttār Bəg kim ol
'İrfān-iyyət kitābınə əvvəl süṭūr idi *(Gazel 246, Mısra 15). [bu,]*

Āb u ātəşdi ləbün mey kimi gül bərgi üzi
Necə ustāddı yā Rəb **bu** ṣuvər nəqqāşı *(Gazel 247, Mısra 12). [bu,]*

Kimə iẓhār eləyim ġāyət-i dərdim bilsün
'ārif anlar nədi **bu** nüktə ki yārım getdi *(Gazel 248, Mısra 10). [bu,]*

Çünki **bu** 'ərṣədən ol şāh-süvārım getdi
Gūy tək Żū`idi çövgān-ı bəlā sər-kūbi *(Gazel 248, Mısra 14). [bu,]*

Çeşm-i məstün görübən ḫəstə vü bīmār oldım
Şərbət-i lə'l-i ləbündür **bu** ġəmün dərmānı *(Gazel 250, Mısra 4). [bu,]*

Bir nəfəs vəṣlüvə ey şūḫ dəyişməm bi`llāh
Versələr Tarı bilür gər baña **bu** dünyānı *(Gazel 250, Mısra 6). [bu,]*

Bu kühən 'āşiqi qurbānə qəbūl eyləmədün
Bəs Minā içrə kəsillər niyə hər qurbānı *(Gazel 250, Mısra 17). [bu,]*

Nüqrə-i ḫām demək cismivə lā`iq dögi çün
Məḥẓ **bu** rūḥdi cismün bədən anun cānı *(Gazel 250, Mısra 24). [bu,]*

Ṣəd-ḥeyf ki **bu** çərḫ-i müḫālif-i sitəmdən
ʻEyş ü fərəḥim möḥnət-i ḥirmānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 13). [bu,]*

Yā Rəb n`olı **bu** Żū`ī-i şeydā görə bir də
Kim beyt-i ḥüzün bāğ u gülüstānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 17). [bu,]*

Nədən artub **bu** gecə köñlümün fəryād u fəğānı
Məgər şānə dağıtmış yā ṣəbā zülf-i pərīşānı *(Gazel 252, Mısra 3). [bu,]*

ʻĪsā ləb āhū çeşm ṭabī`ət mərīż-i ʻeşq
Çoḫdur vəlī **bu** ʻəṣrdə bīmār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 4). [bu,]*

Əzəl gün bār`ilāha məndən āyā nə ḫəṭā çıḫdı
Ki **bu** dünyādə belə kevkəb-i bəḫtim qara çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 2). [bu,]*

Məʻīşət būstānındə cəhān əhlinə gül yetdi
Mənim **bu** qara bəḫtimdən piyāz u kəndənə çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 6). [bu,]*

Etmişdi mehr-i dīn bənī küfrdən kusūf
Verdi **bu** tāzə möʻcüz oda incilā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 38). [bu,]*

Yoḫdur bizim **bu** ʻəṣrimizün əhl-i himməti
Tā gözləsün təʻəṣṣüb ilə dīn ü milləti *(Kaside 2, Mısra 1). [bu,]*

Tapson səbəb **bu** cəhl gedüb ʻelm gəlməyə
Hansı ṭərīqdür **bu** ʻulūmun ṭərīqəti *(Kaside 2, Mısra 5). [bu,]*

Tapson səbəb **bu** cəhl gedüb ʻelm gəlməyə
Hansı ṭərīqdür **bu** ʻulūmun ṭərīqəti *(Kaside 2, Mısra 6). [bu,]*

ʻElm ʻāləmə dolubdı **bu** ʻəṣr özgə ʻəṣrdür
Siz də tapun **bu** ʻelmdən āḫır şərāfəti *(Kaside 2, Mısra 31). [bu,]*

ʻElm ʻāləmə dolubdı **bu** ʻəṣr özgə ʻəṣrdür
Siz də tapun **bu** ʻelmdən āḫır şərāfəti *(Kaside 2, Mısra 32). [bu,]*

Sən **bu** ticārətünlə sənə bilə təng olur
Baḫ gör n`olur **bu** Żū`ī-i nā-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 27). [bu,]*

Sən **bu** ticārətünlə sənə bilə təng olur
Baḫ gör n`olur **bu** Żū`ī-i nā-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 28). [bu,]*

Mütəfəkkir belə ḥeyrətdə idim kim nā-gəh
Mülhəm-i qeybī nidā etdi nədir **bu** ḥālət *(Kaside 5, Mısra 30). [bu,]*

Dedi ey Żū`ī-i bī-çārə nədür **bu** ḥālət
ʻƏrż qıldım ki soyuqdan yetüşüb bir āzār *(Kaside 6, Mısra 21). [bu,]*

Nəsl-bā-nəsl səḫāvət sizə irs̱ ilə çatub
Kimsə **bu** qiṣṣəni hərgiz edə bilməz inkār *(Kaside 6, Mısra 34). [bu,]*

Əlā ey sərvər-i vālā-nəsəb kim **bu** cəhān içrə
Dil [ü] dəst-i göhər-meşḫūnlə min dəryā vü kānım var *(Kaside 7, Mısra 31). [bu,]*

Piyādə rəḥ dönüb **bu** dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər fīl olsə ġəm yoḫ sən təki şāh-ı cəhānım var *(Kaside 7, Mısra 33). [bu,]*

Ümīdim var ki **bu** əşār olə məqbūl-i dərgāhun
Süleymān bəzminə pāy-ı mələḫdən ərməğanım var *(Kaside 7, Mısra 39). [bu,]*

Ey ḥərīṣ-i sīm u zər fikr eylə dövlət kimdədür
Bu güẕər-gāh-ı fənādə ẕövq ü ləẕẕət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 2). [bu,]*

Bu müjdə ilə dil tapub ārām ġüṣṣədən
Bir tāzə məṭləʻ etdi mədīḥində āşkār *(Kaside 9, Mısra 29). [bu,]*

Olsun ziyādə günbəgün ʻāləmdə dövlətün
ʻÖmrün **bu** növʻ ʻizzət ü cūd ilə pāydār *(Kaside 9, Mısra 34). [bu,]*

Çoḫdan gəleydi kāş **bu** dövrānə Şərq-i Rus
Tā żəʻf-i milləti gətürə cānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 1). [bu,]*

Ādāb-ı məʻrifət güli ilən **bu** ʻəṣrdə
Hər bəzmi döndərübdi gülüstānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 3). [bu,]*

Ey kāş olaydı əlli il əqdəm **bu** ʻəṣrdən
Tā döndürəydi ʻāləmi Loqmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 11). [bu,]*

Meʻmār-ı fikri tāzəçə təʻmīr eyləyüb
Qoymur qalə **bu** milləti vīrānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 16). [bu,]*

Firʻovn–ı cəhldən qutarub millətini çün
Oḫşar bu işdə Mūsī-i ʻİmrānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 20). [bu,]*

Qurbān o kimsəyə ki təʻəṣṣüblə anlayə
Kim təqviyət verür **bu** müsəlmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 22). [bu,]*

Düşəndə yādimə əḥbāblar bəzmindəki dəmlər
Bu ḥəsrət köñlümi dāğ eyləyüb hər ləḥẓə qan qılmış *(Kaside 11, Mısra 4). [bu,]*

Ze-bəs yoḫ ṭālib-i fəżl ü kəmāl ü şeʻr ʻāləmdə
Bu məʻnīdən baña dövrān əliflərdən sinān qılmış *(Kaside 11, Mısra 16). [bu,]*

Şərīṭə rəsmdür əşʻārdə Żū`ī ədā qılmaq
Ki **bu** qānūnu əvvəldə ḥakīm-i nüktədān qılmış *(Kaside 11, Mısra 30). [bu,]*

Mən etmişəm bunı yā kim **bu** iş müqəddər imiş
Bu fikr ilə gecə gündüz dəẖi fikār oldım *(Kaside 12, Mısra 5). [bu,]*

Mən etmişəm bunı yā kim bu iş müqəddər imiş
Bu fikr ilə gecə gündüz dəẖi fikār oldım *(Kaside 12, Mısra 6). [bu,]*

Odur ki mən kimi şā'ir **bu** növ' ẖār oldım
Olubdı bāğ-ı cəhāndən gül-i səẖā məfqūd *(Kaside 12, Mısra 8). [bu,]*

Baẖış Bəg ol ki səẖāsı 'əyāndı Qafqāzə
Bu müjdə ilə ümīdimdə üstüvār oldım *(Kaside 12, Mısra 18). [bu,]*

İlāhī saẖla bəlādan özüni övlādın
Bu dərd ẕikrinə hər leyl hər nəhār oldım *(Kaside 12, Mısra 28). [bu,]*

Dedi ey Zū`i-i bī-çārə vü möḥnət-dīdə
Nə dutubdur səni **bu** növ' səqām u ālām *(Kaside 13, Mısra 10). [bu,]*

Fikr edirdim ki nə növ' ilə sərəncām qılaq
Tā ki tapsun **bu** pozuğ ḥālətim ol işdə niẓām *(Kaside 13, Mısra 18). [bu,]*

Żū`iyā qā'idədür şe'rdə āẖırdə du'ā
Ṭūl vermə elə **bu** ṭərz ilə sən də itmām *(Kaside 13, Mısra 34). [bu,]*

Nə deyüm **bu** sözi mən çıqdı tütün başımdan
Ki tütün almaqinə olmayə ādəmdə təvān *(Kaside 14, Mısra 15). [bu,]*

Yazubən **bu** sözi məẖfī saña iẓhār elədim
Öz ẖərābə evimə getməgə qıl bir sāmān *(Kaside 14, Mısra 23). [bu,]*

Dolubdı millətimiz ẓülmət-i cəhālətdən
Oyanmayur nədi bā'i̱s **bu** ẖvāb-ı qəflətdən *(Kaside 15, Mısra 2). [bu,]*

Qalubdı bircə **bu** İslām milləti məḥrūm
Təmām millət-i 'āləm dolubdı ḥikmətdən *(Kaside 15, Mısra 5). [bu,]*

Bu bilməmək bizə tə`s̱īr gör ki kimdən edüb
Uzun ətək yekə qurşaq böyük 'imāmətdən *(Kaside 15, Mısra 7). [bu,]*

Sölə ki hansı kəs 'āləmdə tapdı rāḥətlüq
Belə şərārət ilə yā **bu** qətl ü sirqətdən *(Kaside 15, Mısra 22). [bu,]*

Nə **bu** libās var idi nə **bu** ṭə'ām nə ev
Dögüldi ādəmə təşbīh hīç bābətdən *(Kaside 15, Mısra 31). [bu,]*

Nə **bu** libās var idi nə **bu** ṭə'ām nə ev
Dögüldi ādəmə təşbīh hīç bābətdən *(Kaside 15, Mısra 31). [bu,]*

Ḥədīs̱u mən sələmə`l-müslimūn min yədihi
'Əyān edübdi müsəlmānlıqı **bu** ḥālətdən *(Kaside 15, Mısra 40). [bu,]*

Bizə buyurmış əzəldən ki uṭlubū`l-'ilmə
Çatub **bu** ḥökm-i mətīn mənbə'-i nübüvvətdən *(Kaside 15, Mısra 42). [bu,]*

Neçə mis̱āl ilə pərvərdigār Qur`āndə
Bəyān edüb bizə lā-yəstəvī **bu** bābətdən *(Kaside 15, Mısra 44). [bu,]*

Ḥədīs̱ ilən yetüşübdür **bu** söz ki əṣḥābə
Soruşdılər gəlübən ẖātəm-i risālətdən *(Kaside 15, Mısra 49). [bu,]*

Dolar cəḥīmə **bu** 'āləm-nümā-yı fāsiq elə
Bizə yer olamaz Allāh qoysə kəs̱ətdən *(Kaside 15, Mısra 61). [bu,]*

Bu mollālar birisi bilsə Leyli Məcnūnı
Qulaqımı kəsərəm nəẕr edüb bu bābətdən *(Kaside 15, Mısra 71). [bu,]*

Bu mollālar birisi bilsə Leyli Məcnūnı
Qulaqımı kəsərəm nəẕr edüb **bu** bābətdən *(Kaside 15, Mısra 72). [bu,]*

Nə sūd daş kimi məẖlūqə **bu** luğətçədən *(Kaside 15, Mısra 77). [bu,]*

Fikr edirdim nədi cürmim ki **bu** qürbətdə mənim
Həm-dəmim şām [u] səḥər nālə vü əfğān oldı *(Kaside 17, Mısra 7). [bu,]*

İmdi ṣəd şükr ki öz şövkət-i şānıyla **bu** gün
Gəlüb öz təẖt-i humāyununə sulṭān oldı *(Kaside 17, Mısra 19). [bu,]*

Keçürdə fəṣl-i bəhārı riyāż-ı riżvān tək
Behişt-i 'ədni mühəyyā edə **bu** dünyādə *(Kaside 18, Mısra 6). [bu,]*

Keçür bəhār ilə 'ömrim 'əbəs̱ yerə bī-cā
Bu ḥāldə bizi qoyma İlāhī yet dādə *(Kaside 18, Mısra 14). [bu,]*

Bilməm nədəndi yoẖdı ṣəfā **bu** bəhārdə
Nə seyr-i gülşən ü gül ü nə lāləzārdə *(Kaside 19, Mısra 1). [bu,]*

Dün 'əcz ilə soruşdım mən pīr-i 'əqldən
Bā'i̱s nədür **bu** ḥālə **bu** gün rūzgārdə *(Kaside 19, Mısra 14). [bu,]*

Bir cövhər-i nəfīsidi **bu** pūl ki cənnəti
Pūlla verür ẖəlā`iqə fikr ilə tārdə *(Kaside 19, Mısra 23). [bu,]*

Həm ḥālət-i ḥəyātdə həm vəqt-i mərkdə
Lāzımdı **bu cəhāndə** olan cümlə kārdə *(Kaside 19, Mısra 26). [bu,]*

Yoẖdur **bu** gündə mə'rifət u şe'rə müştərī
Hərçənd cüst [ü] cū elədim hər diyārdə *(Kaside 19, Mısra 29). [bu,]*

Ancaq əmīr-i məmləkət cūd-ı Əmīrḫān
Kim Ḥātəm-i zəmānədi **bu** rūzgārdə *(Kaside 19, Mısra 32). [bu,]*

Sölə ki hansı zəmānda var idi bir telefon
Yā teleġram vaġon kim gedir **bu** sür'ət ilə *(Kaside 20, Mısra 4). [bu,]*

Cəmī'-i ḥikmət-i 'elm-i zəmīn[i] Yūnānun
Bu yerdə ẓāhir olubdur əgər sühūlət ilə *(Kaside 20, Mısra 16). [bu,]*

Dögül **bu** növ'lə cānım 'ulūm əhli gərək
Verə cəvāb mətīn sā`ilə ləyāqət ilə *(Kaside 20, Mısra 29). [bu,]*

Dürüst baḫson əgər bilməz öz adın yazmaq
Bu qism ādəm-i mollādı nə dəlālət ilə *(Kaside 20, Mısra 34). [bu,]*

Bizim **bu** mülkdə bī-mə'rifət belə qalmaz
Dolar mürūr ilə yüz 'elm ü min fərāsət ilə *(Kaside 20, Mısra 35). [bu,]*

Sözim **bu** dāşə dönən ḫəlqə etməyür tə`s̱īr
Nə`dim nə çārə deyüm **bu** sözi nə ṣūrət ilə *(Kaside 20, Mısra 41). [bu,]*

Sözim **bu** dāşə dönən ḫəlqə etməyür tə`s̱īr
Nə`dim nə çārə deyüm **bu** sözi nə ṣūrət ilə *(Kaside 20, Mısra 42). [bu,]*

Nə qədri söylədi İrşād Mollā Nəṣrə`d-dīn
Bu yaḫşı sözləri yüz və'ẓ min nəṣīḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 44). [bu,]*

Bu daş baqırlu ḫəlā`iq qəbūl etmədilər
Niẓām-ı mə'rifəti qaldılar żəlālət ilə *(Kaside 20, Mısra 45). [bu,]*

Budur bir qa'əmiz ey ḥəyāt-ı cān-pərvər
Ġazetdə dərc elə **bu** şe'ri bir kināyət ilə *(Kaside 20, Mısra 48). [bu,]*

Çərḫün nədür 'ədāvəti mən dil-fikār ilə
Qoymuş məni **bu** dərd ü ġəm-i bī-şümār ilə *(Kaside 21, Mısra 2). [bu,]*

Yā Rəb həmīşə belə olubdur mı rūzgār
Yā rūzgār imdi olub **bu** qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 14). [bu,]*

Çoḫ çəkmə rūzgār ġəmin yoḫ var içün
Hīç kimsə çün bacarmadı **bu** rūzgār ilə *(Kaside 21, Mısra 28). [bu,]*

Bu nüktəni əzəldən əbəd kimsə açmayub
Sən bundə bəhs̱ eyləmə çoḫ Kirdgār ilə *(Kaside 21, Mısra 33). [bu,]*

Bir sirr var **bu** işdə Ḫudāvənd-i ẕü`l-minen
Ḫəlq eyləyübdi hər birini bir qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 35). [bu,]*

Görüb **bu** 'işrət-i pünhānı sordum bāğ-bānlardan
Nədür **bu** 'eyş [ü] 'işrət vāqif et bir sirr-i pünhānə *(Kaside 22, Mısra 15). [bu,]*

Görüb **bu** 'işrət-i pünhānı sordum bāğ-bānlardan
Nədür **bu** 'eyş [ü] 'işrət vāqif et bir sirr-i pünhānə *(Kaside 22, Mısra 16). [bu,]*

Dedi ey bī-ḫəbər gūyā ḫəbərsizsən **bu** 'işrətdən
Ki 'āləm sər-bə-sər dönmüş behişt-i 'ədn riżvānə *(Kaside 22, Mısra 17). [bu,]*

Bu beş gün 'ömr içün incitmə çoḫ gözəl cānı
Köñül bir 'ibrət ilə qıl nəẓārə dünyānı *(Kaside 23, Mısra 2). [bu,]*

Bu 'əṣrdə dəḫi çoḫ pādşāhə eylə nəẓər
Nə ṭövr ẕillətə āḫırdə döndü dövrānı *(Kaside 23, Mısra 7). [bu,]*

Nədür **bu** dəhrdə bundan ötəri bī-hūdə
Ṣınḫiyyəti vermə nə ḥāl olsə şād qıl cānı *(Kaside 23, Mısra 11). [bu,]*

Ziyādə fikrlərə düşmə anla **bu** rəmzi
Nə gücdə ḫəlq eləyüb Ḫəq əzəldən insānı *(Kaside 23, Mısra 15). [bu,]*

Yavaş yavaş bularə gəldi kāmil ādəmlər
Yetürdi tā **bu** məqāmə ki dutdı dünyānı *(Kaside 23, Mısra 42). [bu,]*

O rütbədən **bu** məqāmə nədən çatub sölə
'Ulūm ilən bəlī 'elm eyləyib belə ani *(Kaside 23, Mısra 45). [bu,]*

Sölə **bu** 'elm nə ṭərz ilə pəs olur ḥāṣīl
Ki kâmil ādəm edə bir o növ' ḥeyvānı *(Kaside 23, Mısra 47). [bu,]*

Mü'əllimi də gərək olsun 'elm-i 'ummānī
Bu 'elm mədrəsə məktəblər içrə ḥāṣīl olur *(Kaside 23, Mısra 49). [bu,]*

Nə çārə belə **bu** 'āləm təmāmı cühhālə
Ki saldı ẓülmət-i cəhl içrə əhl-i īmānı *(Kaside 23, Mısra 67). [bu,]*

Ḫudā vü Marrat u Kristos u Tarı bir sözdür
Bu küfr olur mu kişi bilsə bu mü'əmmānı *(Kaside 23, Mısra 70). [bu,]*

Ḫudā vü Marrat u Kristos u Tarı bir sözdür
Bu küfr olur mu kişi bilsə **bu** mü'əmmānı *(Kaside 23, Mısra 70). [bu,]*

Qəbūl-i qəvllə girmə **bu** dām-ı təqlīdə
Uṣūl-i dīndə də bir ictihādə at cānı *(Kaside 23, Mısra 77). [bu,]*

Bu iddi'ā də bir olsə nə eybi hər mollā
Beş on 'əvām yıqub qalḫızır buğāğunı *(Kaside 23, Mısra 83). [bu,]*

İlāhī mərhəmətündən özün yetüş dādə
Gətür üṣūlə **bu** cühhāl ādī mollānı *(Kaside 23, Mısra 88). [bu,]*

Fədā qədəmlərivə ey ʻədālətün kānı
Nicāt ver bizə sənsən **bu** dərd dərmānı *(Kaside 23, Mısra 92). [bu,]*

Gözətlə Zū`i **bu** ẓülmāt-ı şām-ı cəhl gedər
Qılur zəmānəni Ḫ̌urşīd ʻelm-i nūrānī *(Kaside 23, Mısra 93). [bu,]*

Yüzdən birinün yoḫdı **bu** ovqātdə fəhmi
ʻElm ü ədəb ü fəhm ü fərāsət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 11). [bu,]*

Zərdür **bu** cəhān əhlinə məʻbūd-ı ḥəqīqī
Allāh peyəm-bər o ʻibādət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 19). [bu,]*

Eləyürsən hamunun ḥālınə lüṭf ilə nəẓər
Bir mənim də dəḫi **bu** ʻərżimə baq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 6). [bu,]*

Çün fəqīrün yüzidür hər iki dünyādə qara
Kərəminlə **bu** qara yüzimi aq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 10). [bu,]*

Zəbān-i Fārsə çün yoḫdı cümlənün ʻelmi
Bu cəşn Türk dilində gərəkdür olə bəyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 16). [bu,]*

Nə qədri vəṣf eləsəm ḥālətin **bu** bəzmün mən
Bürūz-ı ʻəcz edər āḫırdə qüvvə-i əzmān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 33). [bu,]*

Bu ḥālı fikr edəndə başımdan tütün çıḫar
Pūsīdə pūstə salur āhim odı şərār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 11). [bu,]*

Sənsən həmīşə şād qılan ḫəstə köñlümi
Məḥzūn edəndə cövr ilə **bu** çərḫ-i kəc-mədār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 14). [bu,]*

Bu ḥāləcən qəṣīdəmizə çatmayub ṣılə
Qoymaq nədəndi Żū`īni sən muncə intiẓār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 15). [bu,]*

Ey mənim tāc-ı sərim ḫan-ı ʻəẓīmu`ş-şānım
Ramażāndur **bu** gərək bundə sən əẕkār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 2). [bu,]*

Bu bir aydur Ramażān mundə özüvi dāḫil
Cənnətə təcrī min təhtihə`l-ənhār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 11). [bu,]*

Ramażān ayıdı **bu** mundə olur ṣavm u ṣəlāt
ʻƏməl-i ṣāleḥi hər ləḥẓədə təkrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 13). [bu,]*

Ḥəq ḥużūrundə bəlī kəlməsi məqbūl olub
Bu nə inṣāfdı iqbālıvı idbār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 22). [bu,]*

Ey ʻəzīzim **bu** cəhān məzrəʻə-i ʻuqbādur
Cānıvı ʻāləm-i ʻuqbādə ziyān-kār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 23). [bu,]*

Ḥəq səlāmət eləsün cümlə bəlādan cānun
Bu gəlüb getməkidən mən özim bīmār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 6). [bu,]*

Dünyā vü āḫirət işi mübhəmdi dəhrdə
Ḥəll etməyüb **bu** müşkili fərzānənin biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 6). [bu,]*

Ġərīb ü bī-nəvā kəslər pənāhı
Bu Żū`īnün ḥəqīqət qiblə-gāhı *(Mesnevi 3, Mısra 4). [bu,]*

Çü var **bu** bəndədə doğrı ṣədāqət
Verür tənbākū şəkkər kimi ləẕẕət *(Mesnevi 3, Mısra 13). [bu,]*

Nə mümkündür saña **bu** Ẓū`ī-i zār
Qılə iḫlāṣını kāğızlə iẓhār *(Mesnevi 3, Mısra 19). [bu,]*

Dağ yerində gəldi souq çatdı qış
Bār-ı Ḫudāyā necə olur bu iş *(Mesnevi 4, Mısra 35). [bu,]*

Nədən yeyüm **bu** qış nədən yandırum
Mən belə əḥvālı kimə qandırum *(Mesnevi 4, Mısra 37). [bu,]*

İşārətlə rəmz ilə yazmış baña
Məgər **bu** söz yetməyübdi güşuña *(Mesnevi 4, Mısra 60). [bu,]*

Ġərəż görüb nāmədə **bu** müjdəni
Sanki ʻĪsā diriltdi **bu** mürdəni *(Mesnevi 4, Mısra 63). [bu,]*

Ġərəż görüb nāmədə **bu** müjdəni
Sanki ʻĪsā diriltdi **bu** mürdəni *(Mesnevi 4, Mısra 64). [bu,]*

Ümmət-i ʻĪsādə **bunun** tək aqa
Kān-i səḫā məʻdən-i cūd u ʻəṭā *(Mesnevi 4, Mısra 57). [bunun, -n, -un]*

Āḫırı **bu** çərḫ-i qədīmü`l-bīnā
Eyləyə bir ləḥẓədə anı fənā *(Mesnevi 5, Mısra 21). [bu,]*

Pəs belə əşḫāsı ki **bu** çərḫ-i dūn
Eyləyə bir ləḥẓədə zār u zəbūn *(Mesnevi 5, Mısra 23). [bu,]*

Nə biləcək qədrüvi əhl-i davāt
Qalmısan **bu** növʻ ilə ḥeyrān māt *(Mesnevi 5, Mısra 48). [bu,]*

ʻƏrż qıldım ḥəqdi kəlāmun təmām
Līk **bu** ovqāt alınmur kəlām *(Mesnevi 5, Mısra 54). [bu,]*

Eyləsön inṣāf ilə gər bir nəẓər
Demək olmaz **bu** sözlərdən bir ḫəbər *(Mesnevi 5, Mısra 78). [bu,]*

Tək tək ādəmdə qalub ʻelm ü səḫā vü īmān
Yoḫdı onlari də **bu** əhl-i cəhāndən tanıyan *(Mesnevi 6, Mısra 8). [bu,]*

‘Elm ü inṣāf u səḫāvət **bu** cəhāndən qutarub
Hər nə şey` var isə ‘āləmdə qurı ad qalub *(Mesnevi 6, Mısra 11). [bu,]*

Var **bu** ‘aṣrdə də bir neçə mümtāz ‘uləmā
Oları ḥifẓ eləsün ẓıll-i pənāhində Ḫudā *(Mesnevi 6, Mısra 25). [bu,]*

Ḥāżırdı yanımdə pirġavārı
Gəl olmə **bu** işdə sən firārī *(Mesnevi 7, Mısra 36). [bu,]*

Gəlün **bu** məqāmə sölədüz siz
Ḫāṭirdən edüb ṣora fərāmūş *(Mesnevi 7, Mısra 51). [bu,]*

‘ərż eyləyüm ol büzürgvārə
Tā ḫeyr nədir **bu** kār-ı zārə *(Mesnevi 8, Mısra 14). [bu,]*

Bilməm nədi bā‘iṡ ey nīk ü nām
Kim **bu** işə verməyürsən əncām *(Mesnevi 8, Mısra 22). [bu,]*

Bir yaḫşı məṡəl **bu** dāstāndə
Sə‘dī buyurubdı Gülsitāndə *(Mesnevi 8, Mısra 37). [bu,]*

Lüṭf eylə **bu** ḫəlqi qıl kənārə
Sən bārī **bu** dərdə eylə çārə *(Mesnevi 8, Mısra 47). [bu,]*

Lüṭf eylə **bu** ḫəlqi qıl kənārə
Sən bārī **bu** dərdə eylə çārə *(Mesnevi 8, Mısra 48). [bu,]*

Kasıblarə qərz ver dəḫi māl
Gör necə sora olur **bu** əḥvāl *(Mesnevi 8, Mısra 56). [bu,]*

Gör bölüblər neçə yüz firqələrə bir dīni
Mużməḥil żāy‘ edüblər **bu** gözəl āyəni *(Mesnevi 9, Mısra 48). [bu,]*

Līk ṣəd-ḥeyf ki **bu** ‘aṣrdə məḫlūq təmām
Dutub ol köhnə sözi kim belə sölübdi babam *(Mesnevi 9, Mısra 59). [bu,]*

Bilmürəm kim nə edək tā **bu** cünūn-ı cəhli
Gedübən biz də olaq ‘elm ilə ‘ürfān əhli *(Mesnevi 9, Mısra 63). [bu,]*

Nə qədər fikr elədim diqqət ilə **bu** kārə
Məktəb ü dərsdən özgə bunə yoḫdur çārə *(Mesnevi 9, Mısra 65). [bu,]*

Dərs ü məktəbdi təṣəvvür elə **bu** dərdə dəvā
Oḫuyub ‘elm ilə tapmış nəẓər et telġrama *(Mesnevi 9, Mısra 67). [bu,]*

Nə olubdur sizə bi`llāh ki tə‘əṣṣüb dīndür
Qulaq asmaz **bu** sözə kim ki Ḥəqə kəc-bīndür *(Mesnevi 9, Mısra 80). [bu,]*

Bu kərāmətlə olan kimdi bənī ādəmdə
‘İllət-i ‘ġā`iyye ‘ālim nədi **bu** ‘āləmdə *(Mesnevi 9, Mısra 9). [bu,]*

Bu kərāmətlə olan kimdi bənī ādəmdə
‘İllət-i ‘ġā`iyye ‘ālim nədi bu ‘āləmdə *(Mesnevi 9, Mısra 10). [bu,]*

Kūdək ādəm elə **bu** ṣūrət-i şəḫṣiyyə olur
Yā vücūdındə onun ġeyr-i kərāmət tapulur *(Mesnevi 9, Mısra 11). [bu,]*

Hər nə olsə **bu** libās ilə müləbbəs olsə
Onə ‘ālim deyülür hər cürə nā-kəs olsə *(Mesnevi 9, Mısra 23). [bu,]*

Bu miṡālı söləyüb ṣāḥib-i ‘elm ü ‘ürfān
Sə‘dī ol kim onə ḥikmətdə yetüşməz Loqmān *(Mesnevi 9, Mısra 27). [bu,]*

Bu zəmān əhlidi kim anlamayub nīk [ü] bədi
Deyər ‘ālim onə kim başınə bir ağ dolədi *(Mesnevi 9, Mısra 35). [bu,]*

Fikr qılmır danışan **bu** sözi ‘əmmāmə dögül
Ya uzun saqqal ilə yā ki uzun cāmə dögül *(Mesnevi 9, Mısra 39). [bu,]*

Diqqət etmir ki **bu** söz oḫşarı var Qur`ānə
Ya ḥədīṡə yā **bu** söz oḫşarı var hər yanə *(Mesnevi 9, Mısra 41). [bu,]*

Diqqət etmir ki **bu** söz oḫşarı var Qur`ānə
Ya ḥədīṡə yā **bu** söz oḫşarı var hər yanə *(Mesnevi 9, Mısra 42). [bu,]*

Tə`sīr-i məst olub **bu** pīr-i kühən
Ḫəlqə mə‘lūm edim nə varsə süḫən *(Mesnevi 11, Mısra 9). [bu,]*

Çün bilübdür **bu** zəhr-i mār dövlət
Şeyṭānə ḥāṣil eyləyür cənnət *(Mesnevi 11, Mısra 21). [bu,]*

Bilmürəm neçə ‘aṣrdür **bu** zəmān
Ḫəlq pūlə deyür Ḫudā-yı cəhān *(Mesnevi 11, Mısra 41). [bu,]*

Var imiş yüz **bu** növ‘ ādəmlər
Ki özindən səvānı bāṭil elər *(Mesnevi 11, Mısra 51). [bu,]*

Cümlənün qəvli belədür **bu** məḥəl
Mundan özgə sözinə etsön ‘əməl *(Mesnevi 11, Mısra 53). [bu,]*

Deməyüb **bu** sözi rəsūl-i əmīn
Sözümü bī-dəlīl eylə yəqīn *(Mesnevi 11, Mısra 59). [bu,]*

Belə əṭvārı belə kirdārı
Bu ṣifət nā-qəbūl güftārı *(Mesnevi 11, Mısra 68). [bu,]*

Bu gözəl məzhəb olmayə fānī
Dutmayə cəhl ü fitnə dünyānı *(Mesnevi 11, Mısra 99). [bu,]*

Żū`iyā açma çoḫ da əsrārı
Mollālar küfr oḫur **bu** güftārı *(Mesnevi 11, Mısra 102). [bu,]*

Kirām-ı ḫulqi ki vermiş saña **bu** növ‘ Ḫudā
Ġulāmdur sənə hər yerdə var isə ‘ürəfā *(Mesnevi 13, Mısra 9). [bu,]*

Şikəstə ḫāṭirimin ẕövqi Seyyid-i Qāżi
Bu dərd-i ġüṣṣə-i dil şövqi Seyyid-i Qāżi *(Mesnevi 14, Mısra 8). [bu,]*

Bu şəfqət ilə mən-i zārı sər-firāz edəsən
Təmām dost dəḫi həm saña edə [bir] aḥsən *(Mesnevi 14, Mısra 19). [bu,]*

Bu ʻanādil bu bəlābil bu gülüstān bu çəmən
ʻEyni cənnətdi nəşāṭ eylə əgər ādəmsən *(Mesnevi 15, Mısra 9). [bu,]*

Bu ʻanādil **bu** bəlābil **bu** gülüstān **bu** çəmən
ʻEyni cənnətdi nəşāṭ eylə əgər ādəmsən *(Mesnevi 15, Mısra 9). [bu,]*

Bu ʻanādil **bu** bəlābil **bu** gülüstān **bu** çəmən
ʻEyni cənnətdi nəşāṭ eylə əgər ādəmsən *(Mesnevi 15, Mısra 9). [bu,]*

Bu ʻanādil **bu** bəlābil **bu** gülüstān **bu** çəmən
ʻEyni cənnətdi nəşāṭ eylə əgər ādəmsən *(Mesnevi 15, Mısra 9). [bu,]*

İmdi ki ḥāṣil olubdur saña **bu** ḫüld-i bərīn
Qoymə ey nā-ḫələf əldən çıḫə **bu** mā`-i maʻīn *(Mesnevi 15, Mısra 13). [bu,]*

İmdi ki ḥāṣil olubdur saña **bu** ḫüld-i bərīn
Qoymə ey nā-ḫələf əldən çıḫə **bu** mā`-i maʻīn *(Mesnevi 15, Mısra 14). [bu,]*

Hər nə olsun gedəcəksən **bu** fənā dünyādən
Bārī bir ʻişrət elə çəkmə ġəm-i bī-cādən *(Mesnevi 15, Mısra 21). [bu,]*

Qoymə bī-hūdə keçə ʻömr-i ʻəzīz ey nā-dān
Ḫāṣə **bu** vəqt-i gül ü mövsüm-i bāġ u bustān *(Mesnevi 15, Mısra 28). [bu,]*

Ol ḥālətün gədālıqı bir şəhriyār idi
Bu ḥāl ilə nə ẕövqü əgər ḥökm-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 12). [bu,]*

Bu ḥāl ilə nə fā`idə şāh-ı cəhān olam *(Muhammes 1, Mısra 27). [bu,]*

Ey çərḫ bilmədim **bu** işün var imiş sənün
Sifründə şəhd lā`iqinə ḫār imiş sənün *(Muhammes 2, Mısra 13). [bu,]*

İmdi mənim də yaḫşı günim müstədām idi
Vafirqətā **bu** əṣrdə yoḫ bir rəfīq olan *(Muhammes 2, Mısra 24). [bu,]*

İmdi qaçub **bu** mənbəʻ-i ʻürfānə gəlmişəm
Ölməkdən özgə yoḫdı **bu** dərdün ṭəbābəti *(Muhammes 3, Mısra 29). [bu,]*

İmdi qaçub **bu** mənbəʻ-i ʻürfānə gəlmişəm
Ölməkdən özgə yoḫdı **bu** dərdün ṭəbābəti *(Muhammes 3, Mısra 30). [bu,]*

Belə ḥəyātə var ölümün çoḫ şərāqəti
Pəs nīşə mən **bu** ʻāləm ü imkānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 34). [bu,]*

Yoḫ fikr edən ki nīşə **bu** dövrānə gəlmişəm
Tər olmamışdı ḫüşk ləbim bir şərāb ilə *(Muhammes 3, Mısra 39). [bu,]*

Bīmār tənim nərgis-i məstānə ʻƏleykān
Bu şəhrdə var gərçi həzārān büt-i zībā *(Muhammes 4, Mısra 22). [bu,]*

Çünki bilməz nə təvārīḫ nə āyāt u ḫəbər
Kişiyə dərsdi Żū`ī **bu** cəhān içrə hünər *(Muhammes 5, Mısra 24). [bu,]*

Gəlməzdi hīç ḫāṭirə əndūh-ı hicr-i yār
Bilməzdi dil **bu** növʻ ilə dərd-i firāq var *(Müseddes 1, Mısra 10). [bu,]*

Dəmlər ki ol zəmān keçinüb yāḫşı ḫ∨ābdur
Ey cān **bu** günlərün nəyə sölə hesābdur *(Müseddes 1, Mısra 22). [bu,]*

Kül başım üzrə **bu** dəm ey şəh-i əbrār ölürəm
Qaldı köñlimdə nihān cümlə-i əsrār ölürəm*(Müseddes 2, Mısra 1). [bu,]*

Biz kimi var mı bəlā-keş **bu** bənī ādəmdə
Yetüşübdür dəm-i riḥlət mən-i bīmār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 7). [bu,]*

Hücūm-ı dərd ü bəlā keştī-i ḥəyātımdan
Bu bəḥr-i möḥnət ü ġəmdən qılur kənārə məni *(Müseddes 2, Mısra 10). [bu,]*

Bu Ḥüseynə eləyən ẓülmi o qövm-i əşrār
Bir onə eyləməyüb tāb mən-i zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 25). [bu,]*

Ənbiyā firqəsinə hər nə gəlüb dərd ü bəlā
Bu müşəḫḫəsdi Ḥüseynə dögi kimsə həmtā *(Müseddes 2, Mısra 30). [bu,]*

Bu bəlā vāqeʻəsin s̱ābit edir Kərb-i bəlā
O səbəbdən çəkübən āh-ı şərərbār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 31). [bu,]*

Qurşaq ilə saqqaldı cümlə ʻüləmā
Hər dīndə **bu** minvāldı cümlə ʻüləmā *(Rübai 1, Mısra 2). [bu,]*

Məzhəbləri bər-həm eləyüb dīni pozan
Bu ʻəṣrdə Dəccāldı cümlə ʻüləmā *(Rübai 1, Mısra 4). [bu,]*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā ilə
Yā Rəb günim necə keçəcək **bu** həvā ilə *(Gazel 213, Mısra 2). [bu,]*

Bilməm nədəndi yoḫdı şəfā **bu** bəhārdə
Nə seyr-i gülşən ü gül ü nə lāləzārdə *(Kaside 19, Mısra 1). [bu,]*

Firāqə rażıyam ey māh **bu** ümīd ilə
Ki `āqibət bunə āḫırdə bir vüṣāl gəlür *(Kıtʻa 7, Mısra 1). [bu,]*

Hər kimsə ki **bu** cəhāndə pis ʻavrət alur
Öz cānı içün dərd ü ġəm ü möḥnət alur *(Rübai 7, Mısra 1). [bu,]*

Bu qanlar içməgə mu'tād gördügün köñlüm
Köñül ki eylər idi lāf 'āqil olduqunı *(Tahmis 2, Mısra 15). [bu,]*

Hīç sulṭānım deyən mülkini vīrān istəməz
Mehr ilə dövr etmədi hərgīz **bu** çərḫ-i bī-ḥəyā *(Tahmis 3, Mısra 16). [bu,]*

Ey kərəm kānı böyük ḫān mən-i sər-gərdānun
'Ərżinə gūş elə əlṭāflə **bu** nālānun *(Terci-bend 1, Mısra 2). [bu,]*

Çārə qıl məṭləbinə **bu** cigəri sūzānun
'Ərż edim ḫidmətivə tā rəvişin dünyānun *(Terci-bend 1, Mısra 3). [bu,]*

Əlli il kəsb-i 'ulūm etməgə qıldım iqdām
Şād olurdım ki 'əcəb yaḫşı hünərdür **bu** məqām *(Terci-bend 1, Mısra 10). [bu,]*

Deyəcəkdür haradan gətdi **bu** qīl ü qālı
'Ālim u 'ārif ü şā'ir qurı söz tims̱āli *(Terci-bend 1, Mısra 37). [bu,]*

Gəlməsün zāğ u zəġan gülşənə kim gül yeridür
Gül olan yer dəḫi **bu** rəsmidi bülbül yeridür *(Gazel 49, Mısra 2). [bu,]*

O māh pārə bütün məqdəmində cān vermək
Cəhāndə Żū`ī mənim bircə **bu** mərāmımdur *(Gazel 55, Mısra 10). [bu,]*

Vəfādandur **bu** həm ṣanmun kim eylər bī-vəfālıqdan *(Gazel 151, Mısra 15). [bu,]*

Nədən olmuş belə āyā **bu** mədār-ı gərdūn
'Ədl ü inṣāf-ı ulūhiyyətə sıqmaz **bu** ṣifət *(Kaside 5, Mısra 14). [bu,]*

Gətür sāqī qədəḥ kim bir ġərībə dāstānım var
Bu çərḫ-i kīnə-pərdāzın əlindən əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 2). [bu,]*

Qalub bir ḫeyli müddət māt-ı ḥeyrān sölədi nā-gəh
Bu müşkil əmri ḥəll etməkdə bir şəḫsə gümānım var *(Kaside 7, Mısra 28). [bu,]*

Bu idi doğrı söz kim 'ərż olundu ḫāk-ı pāyundə
Əgərçi şā'irəm mən dəhrdə yüz min yalanım [var] *(Kaside 7, Mısra 35). [bu,]*

Gəlmişəm getməgimə yoḫdı kərāīm ki gedim
Bu də bir məs`ələ-i ṣa'b idi ey rūḥ-i rəvān *(Kaside 14, Mısra 18). [bu,]*

Su`āl edəndə ġəżəb-nāk olub der dinmə
Ki kāfir oldun bir də demə **bu** kəlmət ilə *(Kaside 20, Mısra 28). [bu,]*

Bu rövşən əmrdə zāhid ḥalāl edüb qanım
Nöçün ki 'ārıżivə āyət-i Ḫudā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 9). [bu,]*

Bu verdiyim mənim du'ālardan
Ḥəq səni ḥifẓ edə bəlālardan *(Mesnevi 2, Mısra 51). [bu,]*

Bī-nəvā görəcəyin 'əmmāməni başdan gedəcək
Nə desə ṣāḥib-i 'əmmāmə **bu** təṣdīq edəcək *(Mesnevi 9, Mısra 38). [bu,]*

Bu nə inṣāfdı kim bir belə əyyām-ı bəhār
Keçə bī-bādə vü bī-sādə vü bī-bərbəṭ ü tār *(Mesnevi 15, Mısra 11). [bu,]*

Yəqīn budur āḫır dūr olub mehr ü vəfā zā`il
Bu həm bir ẓülmdür kim yār olur 'uşşāqdan ġāfil *(Tahmis 1, Mısra 22). [bu,]*

Bir sirr var **bu** nāmə-i əlṭāf ü fəżldə
'ārif bilür ki məḥrəm-i əsrārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 11). [bu,]*

Ḫarāb olaydı cəhān kāş **bu** fələk-i bər-bād
Mənim **bu** mollālıqə intiḫāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 15). [bu,]*

Ḫarāb olaydı cəhān kāş **bu** fələk-i bər-bād
Mənim **bu** mollālıqə intiḫāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 16). [bu,]*

Nə sūd Żū`ī **bu** məscid imāmı olmaqdan *(Gazel 65, Mısra 17). [bu,]*

Bu 'ərẓimə şəfqət ilə gūş et
Dərdim eləyüm bəyān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 21). [bu,]*

Nədən olmuş belə āyā **bu** mədār-ı gərdūn
'Ədl ü inṣāf-ı ulūhiyyətə sıqmaz **bu** ṣifət *(Kaside 5, Mısra 13). [bu,]*

Qaldım āvārə vü sər-gəştə cəhān kārında
Məndə **bu** 'uqdəni açmaqə yoḫ idi ṭāqət *(Kaside 5, Mısra 16). [bu,]*

bū: *Koku.*

Nə güldə var sürūr nə gülşəndə rəng **bū**
Ẕövq ü sürūr sāğər ü peymānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 3). [bū,]*

bu gün: *Bugün; Bu devirde, bu zamanda.*

Dün 'əcz ilə soruşdım mən pīr-i 'əqldən
Bā'is̱ nədür bu ḥālə **bu gün** rūzgārdə *(Kaside 19, Mısra 14). [bu gün,]*

Nūḥ ṭūfānını saḫlardı **bugünçün** Żū`ī
Gər bilirdi ki cəhāndə belə tūğyān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 13). [bugünçün, -çün]*

Ey māh **bugün** yerdə cəmālun kimi āyə
Olsun qəsəm ol āyə-i Qur`ānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 5). [bugün,]*

Dutubdı 'ərṣə-i āfāqı cümlə ḥikmət ü 'elm
Çıḫur səmāyə ḫəlā`iq **bugün** fərāsətdən *(Kaside 15, Mısra 4). [bugün,]*

Yūsifəm vəṣfün 'uṭārıd eləyübdür ki **bugün**
Zöhrə dəllālə olub müştərī bāzāra düşüb *(Gazel 17, Mısra 5). [bugün,]*

N`oldı **bugün** bu bəzmə o məh-pārə gəlmədi
Qoydı bizi bu növ‘ güni qarə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 1). [bugün,]*

Ey Yūsif-i zəmānə Züleyḫā ṣifət **bugün**
Cān nəqdi əldə gör ki ḫərīdārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 3). [bugün,]*

bu gündə: *Bu şekilde, böyle.*

Vəṣlində hicr ātəşini yādə salmadun
Qal Żū`ī tək **bu gündə** yanə yanə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 14). [bu gündə,]*

bu gūnə: *Bu şekilde, böyle.*

Ey dil yüzündə zülfünə çoḫ meyl eyləmə
Hər kəs **bu gūnə** eyləsə sevdā ziyān çəkər *(Gazel 61, Mısra 10). [bu gūnə,]*

Ey dil yüzündə zülfünə çoḫ meyl eyləmə
Hər kəs **bu gūnə** eyləsə sevdā ziyān çəkər *(Gazel 61, Mısra 10). [bu gūnə,]*

Kim ölmək yaḫşıdır bi`llāh **bu gūnə** mübtəlālıqdan
Məni yā öldür ey məh yā qutar dərd-i cüdālıqdan *(Gazel 151, Mısra 2). [bu gūnə,]*

Bu gūnə zəhr-i firāqı ki içmisən Żū`ī
Ḥəmīm dūzəḫ olur şəhd tək məzāqundə *(Gazel 196, Mısra 9). [bu gūnə,]*

bu növ‘: *Bu tarz, bu çeşit, bu şekilde.*

Biri birinün ətin qurd kimi didir hər gün
Haçan bular çıqacaqdur **bu növ‘** bid‘ətdən *(Kaside 15, Mısra 38). [bu növ‘,]*

bu yüzdən: *Bu sebepten, bundan dolayı.*

Yüzün tə`s̱īrilə ‘uşşāq əşkin lə‘l-gūn etmiş
Bu yüzdən sən nigārım mehr-i ‘āləm-tābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 6). [bu yüzdən,]*

būd nə-būdım: *Varlık ve yokluk.*

Əlā ey növ-gül-i bāğ-ı vücūdım
Əlā ey dəhr-ārā **būd nə-būdım** *(Mesnevi 12, Mısra 4). [būd nə-būdım, -im]*

būdəm dər-ātəş əz-dəhənəm rīḫtī şərār: *Sevgilinin yüz ve şarap renkli dudağının fikriyle ateşteydim ki sen ağzıma ateş döktün.*

Ki fikr-i ‘āriż ü ləb-i mey-gūn-ı yārdan
Būdəm dər-ātəş əz-dəhənəm rīḫtī şərār*(Kaside 9, Mısra 8). [būdəm dər ātəş əz dəhənəm rīḫtī şərār,]*

buğāğ: *İnsanın çenesi ile boğazı arasındaki hisse; çenealtı, gıdık.*

Bu iddi‘ā də bir olsə nə eybi hər mollā
Beş on ‘əvām yıqub qalḫızır **buğāğunı** *(Kaside 23, Mısra 84). [buğāğunı, -u, -n, -ı]*

bugünki: *Bugünkü, şimdiki.*

Yoḫdı bir kimsə əṣldən āgāh
Pūlə derlər **bugünki** gün Allāh *(Mesnevi 11, Mısra 44). [bugünki,]*

bul-: *(Kaybedilen bir şeyi) Tekrar elde etmek, bulmak, erişmek.*

Aḫtarub ġəm məni āḫır **bulacaqmış** nə bilim
Küll-i ümmīdimiz āḫır solacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 1). [bulacaqmış, -acaq, -mış]*

Dilərdi cān ki **bulə** feyż-i məqdəmün gəl gör
Ki az qalubdı o həm çıqsun intiẓārun ilə *(Gazel 205, Mısra 3). [bulə, -ə]*

Yüz qərīnə keçsə sən tək māh **bulmaz** gər fələk
Gündə min kəz kürrə-i ərż üzrə səyyār olsə də *(Gazel 218, Mısra 5). [bulmaz, -maz]*

bülbül: *Güzel sesli maruf kuş, bulbul; aşık.*

Bülbül ṣifət tərānə çəküb şūrə gəl köñül
Gül müjdəsi yəqīn saña gülzārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 3). [bülbül,]*

Bülbül ṣifət tərānə çəkib şūrə gəl köñül
Gül müjdəsi yəqīn saña gülzārdan gəlüb *(Gazel 27, Mısra 9). [bülbül,]*

Bülbüldə var nə nəğmə-sərālıq nə güldə rəng
‘Eşq ātəşinə yanmaqı pərvānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 7). [bülbüldə, -də]*

Gülüstān içrə olmuş hər gül-i növḫīz bir Ḫosrov
‘Anādil Bārbəd bu bəzmə **bülbüllər** Nəkīsādur *(Gazel 40, Mısra 4). [bülbüllər, -lər]*

Qurubdur Yūsif-i gül Miṣr-i gülşən içrə bāzārın
Dutub cān nəqdin əldə ṣanki **bülbüllər** Züleyḫādur *(Gazel 40, Mısra 8). [bülbüllər, -lər]*

Nə güldə ṣəfā var nə **bülbüldə** tərənnüm
Seyr-i gül ü gülzār u gülüstān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 17). [bülbüldə, -də]*

Nə güldə ‘əṭr var nə **bülbüldə** bir nəvā
Nə ẕövq-i sāyə ‘ər‘ər ü sərv çinārdə *(Kaside 19, Mısra 3). [bülbüldə, -də]*

Bəhār əyyāmıdur baḫ gör gülüstān içrə **bülbüllər**
Gəlübdür gül həvāsilə necə fəryād [u] əfğānə *(Kaside 22, Mısra 3). [bülbüllər, -lər]*

Şücā'ətdə Rüstəm-i Zālī kimi
Fəṣāḥətdə ləhcəsi **bülbül** kimi *(Mesnevi 4, Mısra 52). [bülbül,]*

Bülbül edüb saḥn-ı yüngüli sānı sāz
Şūr ilə hər dəmdə qılur şāhə nāz *(Mesnevi 5, Mısra 35). [bülbül,]*

Fəṣl-i ḫəzān Olubdı bizim növ-bəhārımız
Bülbüllərün fəğānı idi çəng ü tārımız *(Müseddes 1, Mısra 16). [bülbüllərün, -lər, -ün]*

Məni etmə cüdā kūyundən ey gül
Ayırma **bülbüli** gülşəndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 8). [bülbüli, -i]*

Mənim tək hansı kəsdür kim düşüb əḥbābdən ayru
Mənim tək hansı **bülbül** tərk-i bāğ u būstān qılmış *(Kaside 11, Mısra 6). [bülbül,]*

Ey dil-i bī-çārə **bülbül** kimi zār olmaqdəsən
Bir gül-i növ-ḫīz 'eşqi ilə zār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 1). [bülbül,]*

Bülbül gül üzrə şövqlə āhəng-i şūrdə
Ṣolṣol be-vəcd o ẕövq-e zənd ərġanūn o tār *(Kaside 9, Mısra 17). [bülbül,]*

Bülbül [ü] qumrī açub şövq ilə hər yan pər ü bāl
Göstərübdür gül-i həmrā nə nəzākətlə cəmāl *(Mesnevi 15, Mısra 5). [bülbül,]*

Dövrān 'ədū vü yār baña bī-vəfā ikən
Bülbül ṣifət ḫəzān-ı ġəmə mübtəlā ikən *(Muhammes 3, Mısra 8). [bülbül,]*

Mən də **bülbül** də gül 'eşqində şərīküz līkən
Żū`iyə giryə fəğān bülbül-i şeydāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 13). [bülbül,]*

Qalub hicrān zimistānında Żū`ī nālə qoy etsün
Sən etmə nālə ey **bülbül** sənün hər il bəhārun var *(Gazel 46, Mısra 10). [bülbül,]*

Gəlməsün zāğ u zəġan gülşənə kim gül yeridür
Gül olan yer dəḫi bu rəsmidi **bülbül** yeridür *(Gazel 49, Mısra 2). [bülbül,]*

Əlbəttə mən təki o də bir gül əsīridür
Bī-cā dögül bu qədri ki **bülbül** fəğān çəkər *(Gazel 61, Mısra 8). [bülbül,]*

'Āləmlərə rüsvālanub Ḥəq şūrından sevdālanub
Bülbül kimi şeydālanub bustānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 4). [bülbül,]*

Cəfādan incinüb ey dil fəğānə gəlmə **bülbül** tək
O hansı güldü kim pīrāmənində ḫüşk-i ḫār olmaz *(Gazel 99, Mısra 7). [bülbül,]*

Nə gül nə **bülbül** olaydı nə gülsitān gülşən
Nə növ-bəhār nə gülzār nə ḫəzān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 5). [bülbül,]*

Köñül hicrində vəṣlindən ümīdün kəsmə kim **bülbül**
Ṣəfā-yı gül görər mi çəkməsə cövrin zimistānun *(Gazel 149, Mısra 7). [bülbül,]*

Çəkməyübdir fəṣl-i dey **bülbül** gül-i rə'nā ġəmin
Eylə kim hicrində mən çəkdim o bī-pərvā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 1). [bülbül,]*

Nə şāhīnsən nə **bülbül** nə həzār āhəng nə şulşul
Ṭuyūrun ḥālətindən səndə yoḫ bir şey 'əyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 17). [bülbül,]*

Bülbül kimi fəğān ilə qan oldı köñlümüz
Ol növ-şüküftə ġönçə bu gülzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 5). [bülbül,]*

Həm-dəmün idi ṭūṭī vü **bülbül**
İmdi həm-rāz-ı mūr u mār oldun *(Kaside 16, Mısra 9). [bülbül,]*

Çəkmənəm ol kūdən əl gər cövr-i əğyār olsə də
Bülbül eylər mi gülüstān tərkini ḫ᷾vār olsə də *(Gazel 218, Mısra 2). [bülbül,]*

Şükr eylə ey köñül ki ḫəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə **'bülbülə** gülzārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 2). ['bülbülə, -ə]*

__**bülbül-i bī-çārə:**__ *Çaresiz bülbül.*

Ey ḫəstə köñül sāḥət-i Şīrvānə yolun yoḫ
Ey **bülbül-i bī-çārə** gülüstānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 2). [bülbül-i bī-çārə,]*

__**bülbül-i ḫ˘oş-ḫ᷾ānını:**__ *Okuyuşu, ötüşü güzel ve tatlı olan bülbül.*

Qoymə ḫəzān-ı həvā gülşən-i şövqün pozub
Lāl eləyə ẕikrdən **bülbül-i ḫ˘oş-ḫ᷾ānını** *(Gazel 245, Mısra 12). [bülbül-i ḫ˘oş-ḫ᷾ānını, -ı, -n, -ı]*

__**bülbül-i şeydā:**__ *Çılgın bülbül.*

Çəküb hicrān ḫəzānın **bülbül-i şeydā** tək ey Żū`ī
Bəhār əyyāmı gül vəṣlinə ey bī-çārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 13). [bülbül-i şeydā,]*

Mən də bülbül də gül 'eşqində şərīküz līkən
Żū`iyə giryə fəğān **bülbül-i şeydāyə** düşüb *(Gazel 23, Mısra 14). [bülbül-i şeydāyə, -y, -ə]*

Şūr-ı bəhcət **bülbül-i şeydāyə** Nov-rūz bayramı
Oḫşayur çün cənnətü`l-məvāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 3). [bülbül-i şeydāyə, -y, -ə]*

__**bülbül-i şūrīdə:**__ *Perîşan, tutkun, coşkun bülbül.*

Bülbül-i şūrīdə olub nəğmə-sāz
Vüṣlət-i güldən oḫuyur şāh-nāz *(Mesnevi 10, Mısra 5). [bülbül-i şūrīdə,]*

Nə mən nə **bülbül-i şūrīdə** nə pərvānə ʻāşiqdür
Neçə yüz lālə-ruẖ ol gül ġəmində dāğdār olmuş *(Gazel 102, Mısra 5). [bülbül-i şūrīdə,]*

Dəm-bə-dəm gülşənlər içrə **bülbül-i şūrīdə** tək
Erganūn u tārdən şūr u nəvā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 3). [bülbül-i şūrīdə,]*

bulun-: *Bulunmak, mevcut olmak.*

Hər ləbdə **bulunmaz** dəẖi eʻcāz-ı Məsīhā
Hər bəndə gəlüb Yūsif-i gül-pīrəhən olmaz *(Gazel 94, Mısra 5). [bulunmaz, -maz]*

bülənd: *Yüksek, yüce, ulu.*

Bilməyirdim nədi övżāʻ-ı cəhān pəst [ü] **bülənd**
Birinə neʻmət olub rūzī birinə niqmət *(Kaside 5, Mısra 7). [büIənd,]*

bundan belə: *Bundan sonra.*

Ḥəşrə dək gər söləyim hīç tükənməz vəṣfün
Dəẖi **bundan belə** göstərmə kərāmət zāhid *(Gazel 39, Mısra 28). [bundan belə,]*

bünyād: *Esas, temel; Bina etmek, kurmak.*

Siz də hər buqʻədə bir məktəb **bünyād** eyləyün *(Mesnevi 9, Mısra 83). [bünyād,]*

Nə qədri dād elədim məktəb eyləyün **bün[y]ād**
Oẖu oyan yuẖudan qalma ẖᵛāb-ı qəflət ilə *(Kaside 20, Mısra 39). [bün[y]ād,]*

buqrāṭ: *Yunanlıların yeminiyle ünlü doktoru Hippokrates. Milattan önce 460 yılında doğan Hipokrat İslam literatüründe Bukrat olarak geçer.*

Olsə **Buqrāṭ** ʻelmdən bī-pūl
Hīç kim eyləməz sözün də qəbūl *(Mesnevi 11, Mısra 31). [buqrāṭ,]*

buqʻə: *Yer, ülke, toprak, memleket.*

Żūʻī ḥəẕər et zād-i rəhün eylə mühəyyā
Bir qəḥṭ ġalā **buqʻəyə** āẖır səfərün var *(Gazel 42, Mısra 20). [buqʻəyə, -y, -ə]*

Hər **buqʻədə** kim ʻārif-i fərzānə tapulmaz
Əlbəttə o vīrānədə mey-ẖānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 1). [buqʻədə, -də]*

Cān fədādır olə hər **buqʻədə** ḥāl əhli əgər
Qīl ü qāl əhlinə lāzım açə bār-ı nəẖvət *(Kaside 5, Mısra 47). [buqʻədə, -də]*

Bir **buqʻədəəm** əsīr ü ḥeyrān
Salmış məni min bəlāyə dövrān *(Mesnevi 8, Mısra 3). [buqʻədəəm, -də, -əm]*

Siz də hər **buqʻədə** bir məktəb bünyād eyləyün *(Mesnevi 9, Mısra 83). [buqʻədə, -də]*

bura: *Bu yer, burası.*

Gəldi ādəm bu yerə dözmədi bir şeyṭānə
Bilmədi **burda** təmām ādəm-i şeyṭān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 8). [burda, -da]*

Yoẖdı Şəmāẖı **buradə** var vəlī
Şəmāẖınun Ḫanlarınun əfżəli *(Mesnevi 5, Mısra 65). [buradə, -də]*

Müddətdi ki gəlmişəm **burayə**
Yoẖdur yetən çatan ḥarayə *(Mesnevi 7, Mısra 69). [burayə, -y, -ə]*

buraẖ-: *Bırakmak, terk etmek.*

Ey tərk eləyən bādə-i gül-nārı Səməndər
Əldən **buraẖan** ṭürrə-i ṭərrārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 2). [buraẖan, -an]*

Ḫāṭir-i Ḥəvvā içün Ādəm **buraẖdı** cənnəti
Ḫᵛāhiş-i yārı sər-əncām etməyən ādəm dögül *(Gazel 125, Mısra 5). [buraẖdı, -dı]*

Dīvānə ṣifət sən pəriyə ʻāşiq olandan
Nāmūsı **buraẖdım** belə bī-ʻār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 16). [buraẖdım, -dı, -m]*

Ṭaylasān ilə rəvānı **buraẖıb** burnus alım
Atuban səccəni zünnār u çəlīpāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 7). [buraẖıb, -ıb]*

İstəyürsən sölə tərsā balası nāz eləmə
Buraẖub məzhəbimi dīn-i Məsīḥāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 6). [buraẖub, -ub]*

Ṭūl etmə Żūʻī ʻārı **buraẖ** dövlətün olə
Dövlət olur mu dəhrdə nāmūs u ʻār ilə *(Kaside 21, Mısra 41). [buraẖ,]*

bürc: *Gökte Zodyak üzerinde bulunan on iki takım yıldızına verilen ad.*

Zülf-i ruẖsārun mıdır gördükdə qıldım iştibāh

Yā ki mīzān **bürcini** məskən qılubdur āftāb *(Gazel 16, Mısra 8). [bürcini, -i, -n, -i]*

Gözim sitārə-fəşāndur bu ġüşṣədən hər şəb
Ki hansı **bürci** edüb ol məhə məqām fələk *(Gazel 118, Mısra 6). [bürci, -i]*

bürc-i qövsī: *Güneşin Kasım ayında girdiği burç, yay burcu.*

Şāh-ı ḫ˘urşīd məqām eylədi **bürc-i qövsī**
Düşəcək ləşkər-i sərmāyə ʻəcəb qar-ı məqār *(Kaside 6, Mısra 7). [bürc-i qövsī,]*

bürc-i əqrəb: *Akrep burcu.*

Yüzüni zülfi içrə elə ol sīmīn-bədən dutmuş
Görən sölər ki məhdür **bürc-i əqrəbdə** vəṭən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 2). [bürc-i əqrəbdə, -də]*

burnus: *Araplar'ın, özellikle Berberîler'in giydikleri çok bol, gocuk biçiminde giyecek.*

Ṭaylasān ilə rəvānı buraḫıb **burnus** alım
Atuban səccəni zünnār u çəlīpāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 7). [burnus,]*

bürūz: *Gün yüzüne çıkarmak, meydana çıkarmak.*

Ḥikmət sözin **bürūz** eləsən yoḫ onə cəvāb
Bir şərf anlamaz deyəsən gündə yüz kitāb *(Muhammes 3, Mısra 27). [bürūz,]*

bürūz-ı ʻəcz: *Acizliğin zuhur etmesi.*

Nə qədri vəṣf eləsəm ḥālətin bu bəzmün mən
Bürūz-ı ʻəcz edər āḫırdə qüvvə-i əzmān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 34). [bürūz-ı ʻəcz,]*

büryān: *Kebap, püryan.*

Budur vəchi Məḥəmməd Bəg büsāṭ-ı toy binā etmiş
Fələk cedy ü ḥəməldən bəzmə vermiş bərrə **büryānə** *(Kaside 22, Mısra 20). [büryānə, -ə]*

būs: *Öpme, öpüş.*

Gecə gündüz ġəm-i hicrānını çəksəm ḫ˘oşam zīrā
Məqām-ı vəṣldə ṣəd şükr kim **būs** u kənārım var *(Gazel 45, Mısra 4). [būs,]*

Geh dolanub başınə ol kākül-i müşkīni tək
Gāh qurb-ı vəṣldə **būs** u kənārım var idi *(Gazel 225, Mısra 4). [būs,]*

büsāṭ: *Şenlik, meclis, düğün.*

Ya tərk edün bu bəzmi yıqun bu **büsāṭı** yā
Ol bī-vəfā nigārə edün çārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 3). [büsāṭı, -ı]*

büsāṭ-ı dövlət: *Servet içinde.*

O kəs kim cāhil ü əbləhdi eylər
Büsāṭ-ı dövlət içrə pādşāhlıq *(Gazel 112, Mısra 8). [büsāṭ-ı dövlət,]*

büsāṭ-ı toy: *Düğün meclisi.*

Budur vəchi Məḥəmməd Bəg **büsāṭ-ı toy** binā etmiş
Fələk cedy ü ḥəməldən bəzmə vermiş bərrə büryānə *(Kaside 22, Mısra 19). [büsāṭ-ı toy,]*

būstān: *Bahçe, bağ.*

ʻĀləmlərə rüsvālanub Ḥəq şūrından sevdālanub
Bülbül kimi şeydālanub bustānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 4). [būstānə, -ə]*

Çünki ol gül-rūdı bāğ u **būstānı** köñlümün
Bāğ seyrin istəmün məndən firāqındə onun *(Gazel 161, Mısra 4). [būstānı, -ı]*

Təkəllümi şükürim ləʻli bādə-i nābım
Dəhānı ġönçə yüzi bāğ u **būstānım** idi *(Gazel 249, Mısra 4). [būstānım, -ım]*

Məʻīşət **būstānındə** cəhān əhlinə gül yetdi
Mənim bu qara bəḫtimdən piyāz u kəndənə çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 5). [būstānındə, -ı, -n, -də]*

Dil istər idi qədün sərvini yüzün güləni
Nə ẕövqi ḫāṭirə yüz bāğ u **būstān** sənsiz *(Gazel 92, Mısra 8). [būstān,]*

Bir zəmān şəhr-i Şīrvān içrə
Var idim bāğ u **būstān** içrə *(Mesnevi 2, Mısra 10). [būstān,]*

büt: *Put gibi güzel sevgili, put.*

Dəm-bə-dəm Żū`ī-i nālānun içərlər qanını
Bir bu bī-rəḥm ü **büt** ü kāfir ü bəd-ḫūlərə baḫ *(Gazel 35, Mısra 10). [büt,]*

O māh pārə **bütün** məqdəmində cān vermək
Cəhāndə Żū`ī mənim bircə bu mərāmımdur *(Gazel 55, Mısra 9). [bütün, -ün]*

Hər **büt** dəḫi Şīrīn təki şəkkər şikən olmaz
Hər āşiq-i Ḫosrovvəşi həm kūh-kən olmaz *(Gazel 94, Mısra 3). [büt,]*

Baḫun ol **büt** işinə rūyınə qoymuş zülfi
Kāfiri ḫāzən-i gəncīnə-i īmān etmiş *(Gazel 104, Mısra 3). [büt,]*

Bütləri tərk Yūsif eylərdi ḫəcālətdən nihān
Görsə idi gər Züleyḫā bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 148, Mısra 3). [bütləri, -lər, -i]*

Demə zāhid ki tərk et sīmbər **bütlər** təmāşāsın
Bəni kim qurtarur Təñri sataşdurmuş bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 19). [bütlər, -lər]*

Ey **büt** ol ruḫsārun üzrə müşk bū gīsū mudur
Yā ki gülzār içrə məskən eyləmiş hindū mudur *(Gazel 52, Mısra 1). [büt,]*

Əgər ol **büt** əlində Żū`iyā mey cāmını görsön
Dil ü dünyā vü dīn ü cān ayağınə ni̱sār eylə *(Gazel 199, Mısra 9). [büt,]*

Kāfiri **bütdən** ayırdun zāhidi meḥrābdan
Bilmirəm bir hīç ey ẓālim nədür dīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 3). [bütdən, -dən]*

Bütləri tək Yūsifin eylərdi ḫəclətdən nihān
Görsə idi gər Züleyḫā bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 170, Mısra 3). [bütləri, -lər, -i]*

<u>büt-i bī-mehr:</u> *Şefkatsiz (put gibi) sevgili.*

Bu qədri etmə bana cövr ey **büt-i bī-mehr**
Ki səndən özgə mənim sölə kim pənāhımdur *(Gazel 53, Mısra 5). [büt-i bī-mehr,]*

Gər biləydim ki edər ol **büt-i bī-mehrə** ə̱sər
Dəm-bə-dəm nālə vü fəryād u fəğān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 5). [büt-i bī-mehrə, -ə]*

<u>büt-i bī-vəfā:</u> *Vefasız put gibi sevgili.*

Ṣayd etdi tāzədən dil-i əndūhuna kimi
Peykān-ı ġəmzədən o **büt-i bī-vəfā** genə *(Gazel 202, Mısra 4). [büt-i bī-vəfā,]*

<u>büt-i gül-çöhrə:</u> *Gül yüzlü put gibi güzel.*

Məgər ki bir **büt-i gül-çöhrənün** qara zülfi
Yolundə tāzə genə Seyyidā qurubdur dām *(Gazel 129, Mısra 19). [büt-i gül-çöhrənün, -n, -ün]*

<u>büt-i gül-‘iẕār:</u> *Gül bahçesinin put gibi güzeli (sevgili).*

Gər var bəhār līk **büt-i gül-‘iẕār** yoḫ
Hicrān ġəmilə meyl-i gül-i lāləzār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 1). [büt-i gül-‘iẕār,]*

<u>büt-i ḫ˘oş ḫəṭṭ ü ḫālım:</u> *Güzel ayva tüylü ve benli sevgili.*

Mən kāfirəm ār edə ġılmāna ‘Əleykān
Ey dil-bər-i məh-rūy u **büt-i ḫ˘oş ḫəṭṭ ü ḫālım** *(Muhammes 4, Mısra 8). [büt-i ḫ˘oş ḫəṭṭ ü ḫālım, -ım]*

<u>büt-i ḥūrī-liqā:</u> *Huri yüzlü put gibi güzel.*

Niyə ḥūr u Kövsər istər zāhid-i ḫūd-bīn vəlī
Cām-ı Kövsərvəş **büt-i ḥūrī-liqā** istər köñül *(Gazel 122, Mısra 8). [büt-i ḥūrī-liqā,]*

<u>büt-i lālə-‘iẕār:</u> *Lale yanaklı (put gibi) sevgili.*

Küfr-i sər-i zülfi o **büt-i lālə-‘iẕārun**
Az qaldı ḫələl dīn ilə īmānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 5). [büt-i lālə-‘iẕārun, -un]*

<u>büt-i məh:</u> *Ay gibi parlayan put (sevgili).*

Mey cāmı gərçi ḫəlqə verür şādlıq vəlī
Cām əldə sənsiz ey **büt-i məh** ẓülmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 10). [büt-i məh,]*

<u>büt-i məh peykəri:</u> *Ay yüzlü (put gibi) sevgili.*

Məcnūn oluram ol **büt-i məh peykəri** görcək
Əlbəttə ki məcnūn olu mərdüm pərī görcək *(Gazel 117, Mısra 1). [büt-i məh peykəri, -i]*

<u>büt-i məh-rūy:</u> *Yüzü ay gibi güzel (sevgili).*

Ləbündi çeşme-i Kövs̱ər o qāmətün ṭūbā
Vüṣālun ey büt-i məh-rūy bāğ-ı riżvāndur *(Gazel 81, Mısra 12). [büt-i məh-rūy,]*

Sən idin ey **büt-i məh-rūy** cismimün cānı
Nə ẕövq edər dəḫi bu mürdə cism ü cān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 9). [büt-i məh-rūy,]*

Ḫumār-ı hicr ilə qoydun bu ‘eşq-i bīmārın
Gözimdən ey **büt-i məh-rūy** u cām-ı Cəm getdün *(Gazel 163, Mısra 4). [büt-i məh-rūy,]*

<u>büt-i məh-sīmāyə:</u> *Ay yüzlü put sevgili.*

Sölə ey Bād-ı ṣəbā ol **büt-i məh-sīmāyə**
Ki salubdur məni məstānə gözün ġavġāyə *(Gazel 194, Mısra 1). [büt-i məh-sīmāyə, -y, -ə]*

<u>büt-i nā-meḥrbān:</u> *Şefkatsiz put gibi güzel (sevgili).*

Āzād o gün olur ġəm ü əndūhdən köñül
Kim ṣayd-ı tīz ol **büt-i nā-meḥrbān** olam *(Gazel 128, Mısra 8). [büt-i nā-meḥrbān,]*

Etsön də eylə tīr-i bəlāyə nişān məni
Salmə nəẓərdən ey **büt-i nā-mehribān** məni *(Gazel 227, Mısra 2). [büt-i nā-mehribān,]*

Eşitdim ol **büt-i nā-mehribānım** bādə-ḫ˅ār olmuş
Mey içmiş ġeyrlərlə məst-i cām-ı ḫ˘oş-güvār olmuş *(Gazel 108, Mısra 1). [büt-i nā-mehribānım, -ım]*

<u>büt-i nevşād:</u> *Nevşad`ın güzeli (Növ-şad, Belh havalisindeki güzelleriyle ünlü bir Türkistan şehri olup içinde çok güzel nakışlarla süslü kasırlar ve binalar bulunur...).*

Ənīs ol **büt-i Nevşād** gördügün köñlüm
Qərīn māh-ı pərīzād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 1). [büt-i nevşād,]*

büt-i sīmtən: *Gümüş tenli put gibi güzel.*

Hər sādə-ruḫ ey dil o **büt-i sīmtən** olmaz
Hər səbz-i nümāyəndə bisāṭ-ı çəmən olmaz *(Gazel 94, Mısra 1). [büt-i sīmtən,]*

büt-i ṭūbā: *Tuba (cennetinin) güzeli.*

Fikrim həmīşə ol **büt-i ṭūbā** məqāmıdı idi
Bilməzdim hīç ġüṣṣə vü dərd ü kədər nədür *(Muhammes 2, Mısra 7). [büt-i ṭūbā,]*

büt-i ṭūbā-qiyām: *Tuba boylu, Tuba gibi duran put (sevgili).*

Nə sərvə meyl edərəm nə ṣənūbərə kim mən
O qədri ol **büt-i ṭūbā-qiyāmə** müştāqam *(Gazel 142, Mısra 6). [büt-i ṭūbā-qiyāmə, -ə]*

büt-i tərsā: *Hıristiyan güzeli.*

Bütləri tərk Yūsif eylərdi ḫəcālətdən nihān
Görsə idi gər Züleyḫā bu **büt-i tərsā** yüzin *(Gazel 148, Mısra 4). [büt-i tərsā,]*

Bütləri tək Yūsifin eylərdi ḫəclətdən nihān
Görsə idi gər Züleyḫā bu **büt-i tərsā** yüzin *(Gazel 170, Mısra 4). [büt-i tərsā,]*

büt-i zībā: *Güzel put (gibi sevgili).*

Bīmār tənim nərgis-i məstānə ʿƏleykān
Bu şəhrdə var gərçi həzārān **büt-i zībā** *(Muhammes 4, Mısra 22). [büt-i zībā,]*

büt-i zöhrə cəbīn: *Alnı zühre gibi put (sevgili).*

Żū`īni etmiş pərākəndə benātu`n-nāʿş tək
Ey **büt-i zöhrə cəbīn** ol māh u pərvīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 10). [büt-i zöhrə cəbīn,]*

büt-pərəst: *Puta tapan.*

Götürməz āynədə ʿəks-i ṣūrətündən göz
Olubdı Żū`ī kimi yoḫsə **büt-pərəst** gözün *(Gazel 158, Mısra 10). [büt-pərəst,]*

buyur-: *Söylemek, demek.*

Cəhāndə əfżəl-i əʿmāl hansıdur sölə
Buyurdı ʿelmdür əfżəl təmām-ı ḫidmətdən *(Kaside 15, Mısra 52). [buyurdı, -di]*

Buyurdı ʿelmdən əfżəl olur mı ṭāʿətdən
Belə olandə nöçün qoymayursən İslāmı *(Kaside 15, Mısra 55). [buyurdı, -dı]*

Bizə **buyurmış** əzəldən ki uṭlubū`l-ʿilmə
Çatub bu ḥökm-i mətīn mənbəʿ-i nübüvvətdən *(Kaside 15, Mısra 41). [buyurmış, -miş]*

Bunı ʿalən **buyurubdur** rəsūl-i ʿürfānī
Nə olsə dəhrdə cəhlindən ʿelm əfżəldür *(Kaside 23, Mısra 74). [buyurubdur, -ub, -dur]*

Bunı bilmür ki ḫudāvənd-i ʿalīm ü dānā
Buyurubdur ki ḫələqnā ẕəkərun vəl-unṯā *(Mesnevi 6, Mısra 58). [buyurubdur, -ub, -dur]*

Bir yaḫşı məṯəl bu dāstāndə
Səʿdī **buyurubdı** Gülsitāndə *(Mesnevi 8, Mısra 38). [buyurubdı, -ub, -dı]*

Buyurub şəḫṣ libās ilə hünərmənd olmaz
Rəngi ağ olmaq ilə duz gəlübən qənd olmaz *(Mesnevi 9, Mısra 29). [buyurub, -ub]*

büzürgvār: *Saygı değer, hürmete lâyık, büyük mertebeli (kimse).*

ʿərż eyləyüm ol **büzürgvārə**
Tā ḫeyr nədir bu kār-ı zārə *(Mesnevi 8, Mısra 13). [büzürgvārə, -ə]*

bəbr: *Hindistan ve Afrika'da yaşayan, kaplana benzer, üstü benekli, derisi pek makbul tutulan, çok yırtıcı memeli hayvan.*

Müsəḫḫər etdi ʿulūm ilə fīl ü **bəbr** ü pələng
Əsīr qıldı fərāsət nəhəng dəryānı *(Kaside 23, Mısra 43). [bəbr,]*

bəd: *Kötü olan şey, kötülük, fenâlık.*

Żū`ī bu şeşdər-i ġəm içün tasun atmadı
Bu ʿərṣədə sənün təki bir **bəd** qumār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 18). [bəd,]*

Ḫudāvəndā nə **bəd** sāʿətdə məḫlūq olmuşuq biz kim
Ḫəlā`iqlar yanındə ẕərrəcə miqdārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 9). [bəd,]*

O māh vəṣlinə bir gün yetüşmədim āḫır
Mənim bu ṭāleʿimün gör nə **bəd** sitārəsi var *(Gazel 87, Mısra 4). [bəd,]*

Düşən bu qulzüm-i ʿeşq içrə ġərq olur bi`llāh
Bu **bəd** müḥīṭdi kim sanmayun kənārası var *(Gazel 87, Mısra 6). [bəd,]*

Żū`īdə meyl zāhidə gördüm məgər olub
Həm-dəm ḫudānəkərdə o **bəd** eʿtiqād ilə *(Gazel 193, Mısra 12). [bəd,]*

Özün inṣāf elə ey şūḫ sitəmdür **bəddür**
Eləməzlər bu qədər ẓülm-i sitəm tərsāyə *(Gazel 209, Mısra 9). [bəddür, -dür]*

Yā Rəb niyə dövrān belə bī-pā vü sər oldı
Vəż'i dolanub ḥāləti **bəddən** betər oldı *(Gazel 239, Mısra 2). [bəddən, -dən]*

Nəẓārə eylə təvārīḫə gör bənī ādəm
Necə tərəqqi edüb imdi **bəd** u ḫilqətdən *(Kaside 15, Mısra 30). [bəd,]*

Āh-ı fəğān ilə köñül darıḫub
Öz işimün āḫırınə **bəd** baḫub *(Mesnevi 4, Mısra 34). [bəd,]*

Qoydu cəhān içrə neçə **bəd-niẓām**
Ondan oldu rənce təmām ḫāṣṣ u 'āmm *(Mesnevi 5, Mısra 11). [bəd,]*

Nə hər ādəm-i zādə dəddəndi ḫūb
Ki dər-ādəm-i şūm u **bəddəndi** ḫūb *(Rübai 1, Mısra 2). [bəddəndi, -dən, -di]*

Çəkər bār-ı ḫər ḫeyr edər ḫəlq içün
O ḫər mərdüm-i āzār **bəddəndi** ḫūb *(Rübai 1, Mısra 4). [bəddəndi, -dən, -di]*

bəd-bəht: *Tâlihi kötü olan, bahtsız, tâlihsiz (kimse).*

Bəd-bəḫt ü nīk-baḫtlıqun bā'iṡin bilən
Çün yoḫdı lāf-ı ẕehn ü ẕəkādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 11). [bəd-bəḫt,]*

bəd-gū: *Herkes hakkında kötü söz söyleyen, dedikoducu.*

Məni **bəd-gūlər** etdi kūy-ı dildārımdan āvārə
Görim olsun İlāhī mən kimi āvārə **bəd-gūlər** *(Gazel 57, Mısra 7). [bəd-gülər, -lər]*

Məni **bəd-gūlər** etdi kūy-ı dildārımdan āvārə
Görim olsun İlāhī mən kimi āvārə **bəd-gūlər** *(Gazel 57, Mısra 8). [bəd-gülər, -lər]*

bəd-ḫū: *Huyu kötü olan (kimse), huysuz.*

Dəm-bə-dəm Żū`ī-i nālānun içərlər qanını
Bir bu bī-rəḥm ü büt ü kāfir ü **bəd-ḫūlərə** baḫ *(Gazel 35, Mısra 10). [bəd-ḫūlərə, -lər, -ə]*

Qılublar Żū`īni min 'işvə vü nāz ilə sər-gərdān
Bu kāfir dīn ü cövr-āyīn ü məh ruḫsār u **bəd-ḫūlər** *(Gazel 57, Mısra 10). [bəd-ḫūlər, -lər]*

Ze-bəs səngīn dil 'āşiq-keş ü **bəd-ḫūdur** ol məh-rū
Nə vəṣlə dut ümīd ey dil nə āh-ı zār bī-cā çək *(Gazel 116, Mısra 7). [bəd-ḫūdur, -dur]*

Bir nəfəs keçməz firāqındə o **bəd-ḫū** dil-bərün
Kim tapulmaz min bəlā mən zār u sər-gərdān içün *(Gazel 152, Mısra 5). [bəd-ḫū,]*

Köñül verdim vəfālı sanubən bir yārə bī-hūdə
Cəfā eylən o **bəd-ḫū** bī-vəfā ḫūn-ḫᵛārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 2). [bəd-ḫū,]*

bəd-ovqāt: *Kötü zamanlar, vakitler; Kötü halli, durumlu.*

Nə yetsəm vəṣlə ārāmım nə hicrində qərārım var
Ḫudāvəndā nə **bəd-ovqāt** u müşkil rūzgārım var *(Gazel 50, Mısra 2). [bəd-ovqāt,]*

bədrəqə: *Doğru yolu gösteren şey veya kimse, kılavuz, rehber.*

Yol tapə bilməz kişi **bədrəqəsiz** məṭləbə
Gör nə san qəṭ' edər Kə'bə biyābānını *(Gazel 245, Mısra 3). [bədrəqəsiz, -siz]*

bədtər: *Daha kötü, pek kötü, en kötü.*

Dil bilən kimsə ilə bilməyənə eylə nəẓər
Ṣūrəti olsə də ādəm ḥeyevāndan **bədtər** *(Muhammes 5, Mısra 22). [bədtər,]*

bədv-i hilqət: *Yaratılışın başlangıcı.*

Bədv-i ḫilqətdə Kirdgār-ı 'alīm
Sizi eylübdi aḥsən-i təqvīm *(Mesnevi 2, Mısra 37). [bədv-i ḫilqətdə, -də]*

bədəḫşān: *Bedahşan ve bu şehrinde işlenen çok değerli yâkut, la'l-i Bedahşan; Sevgilinin mahallesi veya dudağı.*

Şövq-i ləbilə kūyuna bir kəs dolanmasun
Lə'l arzūsı ilə **Bədəḫşāna** gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 4). [bədəḫşāna, -a]*

bədəl: *Bir şeyin yerini tutan başka bir şey.*

Ṣavt-ı belābilə **bədəl** oldı nəfīr-i zāğ
Təqdīrdən baña bu bəlā ərməğan idi *(Gazel 242, Mısra 15). [bədəl,]*

Nīrānə **bədəl** oldı baña rövżə-i riżvān
Ṣəḥrā-yı Muğān sāḥət-i Şīrvānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 3). [bədəl,]*

bədən: *Vücut, gövde.*

Żū`ī yanuram şəm' kimi hicrdə çünkim
Salmış yüzinün şövqi bir ātəş **bədən** içrə *(Gazel 187, Mısra 14). [bədən,]*

Təki bir gül-bədən**ün** vəṣli müyəssər olsun
Ḫᵛoş keçər 'āşiq içün gūşe-i bāğ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 5). [bədənün, -ün]*

Nüqrə-i ḫām deməkcismivə lā`iq dögi çün
Məḥz bu rūḥdi cismün **bədən** anun cānı *(Gazel 250, Mısra 24). [bədən,]*

Fikir cānsız **bədəndə** tāb olur mu
Ḫəyālāt eyləyəndə ḫ^vāb olur mu *(Mesnevi 12, Mısra 19). [bədəndə, -də]*

Bir gün ḥəyāt istəmürəm Zū`iyā dəḫi
Çün yoḫ **bədəndə** ẕərrəcə ẕövq ü ṣəfā dəḫi *(Muhammes 1, Mısra 26). [bədəndə, -də]*

<u>bədən-i mürdə:</u> *Öli vücut, ölmüş beden.*

Dövrə gəl dövrüvə qurbān tən u cān ey sāqī
Bədən-i mürdə içün rūh-ı rəvān ey sāqī *(Mesnevi 9, Mısra 2). [bədən-i mürdə,]*

Ey ʻəzīzān-ı cəhān məʻdən-i cāndur məktəb
Bədən-i mürdə içün rūḥ-ı rəvāndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 2). [bədən-i mürdə,]*

Ölüdür bāṭini ẓāhirdə əgər əḥyādur
Bədən-i mürdə içün rūḥ-i rəvāndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 10). [bədən-i mürdə,]*

<u>bəg:</u> *Bey.*

Ḫān u **bəg** at kənd pūl bəḫş eylər idi şāʻirə
Şāhsevən tək imdi çoḫdı adı ḫān ḫān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 15). [bəg,]*

Nə ʻāləm ü nə ʻārif u nə ḫān u nə **bəg** var
N`oldı bularə muncə cəmāʻət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 13). [bəg,]*

Hər nə ki **bəglərdən** alurduq ḥesāb
Əlimizdən alırdı cām u şərāb *(Mesnevi 4, Mısra 21). [bəglərdən, -lər, -dən]*

İndi iẓhār eləyüm gəl nücəbā silsiləsin
Bəg ü ḫān-zādə vü cümlə ümərā silsiləsin *(Mesnevi 6, Mısra 34). [bəg,]*

Qurı ad ilə dögül ḫān u **bəg** ü mollālıq
Ləfẓ içün məʻni gərək yoḫsə gəlür rüsvālıq *(Mesnevi 6, Mısra 43). [bəg,]*

Yoḫsə çoḫ dünbülü-bāz ism-i bəg əḫz eyləyüb
Özini bir adı **bəgliklə** nəcābətli bilüb *(Mesnevi 6, Mısra 56). [bəgliklə, -lik, -lə]*

<u>bəg-zādə:</u> *Bey çocuğu, soylular.*

Cümlə ḫəlq ilə vücūd əhlinə eylər ḥörmət
Elə **bəg-zādələrün** ḫidməti ʻayn-ı dövlət *(Mesnevi 6, Mısra 54). [bəg-zādələrün, -lər, -ün]*

Şəmāḫının qədīm **bəg-zādəsi**
ʻElm ü hünər ṭəbʻ u Ḫudā-dādəsi *(Mesnevi 10, Mısra 45). [bəg-zādəsi, -s, -i]*

<u>bəğəl:</u> *Koltuk altı, biriktirilmiş para anlamında.*

Bunlar təmāmı olsə də bī-żövq olur əgər
Cīb ü **bəğəldə** sikkə-i sīm u zər olmasa *(Gazel 6, Mısra 4). [bəğəldə, -də]*

Sərbārdur təmām mey ü bəzm ü yār u gül
Gər olmasə **bəğəldə** zər-i sikkədārdə *(Kaside 19, Mısra 20). [bəğildə, -də]*

<u>bəh bəh:</u> *Ünlem.*

Bəh bəh əzəl günündə səʻādət nəṣībi var
Hər bir kəsün ki sən kimi ey məh ḥəbībi var *(Gazel 44, Mısra 2). [bəh bəh,]*

<u>bəhā:</u> *Paha kelimesinin eski ve asıl şekli. Değer, kıymet, fiyat.*

Sordum ləbi bəhāsını cāndur dedi baña
Ārı cəhāndə cānə **bəhā** dəḫī cān gəlüb *(Gazel 22, Mısra 12). [bəhā,]*

Sordum ləbi **bəhāsını** cāndur dedi baña
Ārı cəhāndə cānə bəhā dəḫī cān gəlüb *(Gazel 22, Mısra 11). [bəhāsını, -s, -ı, -n, -ı]*

Yā at **bəḥāsını** bərāt et
Yā inki bərātımı bir at et *(Mesnevi 8, Mısra 69). [bəḥāsını, -s, -ı, -n, -ı]*

<u>bəhānə:</u> *Bir şeyin asıl sebebi yerine ileri sürülen sözde sebep, gerçekle ilgisi olmayan sahte özür ve mâzeret.*

Ey dövlət-i ḫūn ʻāşiq içün ḫūn-bəhā nədür
Səndən gər ʻāşiq istər isə ḫūn **bəhānədür** *(Gazel 89, Mısra 2). [bəhānədür, -dür]*

<u>baḥār-ı ʻulūm-ı fəżl u kəmāl:</u> *Kemal ve fazilet ilimlerinin baharı.*

Ey **baḥār-ı ʻulūm-ı fəżl u kəmāl**
Midḥətündə zəbān-ı nāṭiqə lāl *(Mesnevi 2, Mısra 45). [baḥār-ı ʻulūm-ı fəżl u kəmāl,]*

<u>bəhbəhānī:</u> *Bu isimle iki kişi maruftur, Abdullah Behbehani (1219-1289) ve Muhammet Behbehani (1250-1342). Her ikisi de dini alim ve liderdir.*

Biri der ḫeyr **Bəhbəhānīdür**
Biri der mīr İṣfəhānīdir *(Mesnevi 11, Mısra 49). [bəhbəhānīdür, -dür]*

<u>bəhmən:</u> *İran mitolojisine göre İsfendiyar`ın oğlu olan Erdşir`in lakabıdır. Sasaniler döneminde hükümdarlık etmiştir.*

Hanı Sikəndər u Cəmşīd ü **Bəhmən** u Dārā
Ki imdi topraqə dönmüş o nāzlu əbdānı *(Kaside 23, Mısra 3). [bəhmən,]*

bəhrām: *Bu isimle İranlı iki kahraman maruftur: Behram-ı Çubin ve Behram-ı Gur.*

Hanı **Bəhrām** ü Sifəndār u Nərīmān ilə Sām
Əsüb onlar ṭərəfə gör nə ṣifət ṣarṣar-i sām *(Mesnevi 15, Mısra 19). [bəhrām,]*

bəḥr-i cūd: *Cömertlik denizi.*

Kān-i ʻəṭā ʻayn-i səḫā **bəḥr-i cūd**
Gəlməyüb hīç ʻāləmə belə vücūd *(Mesnevi 4, Mısra 49). [bəḥr-i cūd,]*

bəḥr-i fəżl ü kəmālāt: *Mânevî hasletler ve fazilet denizi.*

O **bəḥr-i fəżl ü kəmālāt** Seyyid-i zārə
Səlāmlar sölə ṭəbəqində mużmər olə sə lām *(Gazel 129, Mısra 3). [bəḥr-i fəżl ü kəmālāt,]*

bəḥr-i möḥnət ü ġəmdən: *Keder ve üzüntü denizi.*

Hücūm-ı dərd ü bəlā keştī-i ḥəyātımdan
Bu **bəḥr-i möḥnət ü ġəmdən** qılur kənārə məni *(Müseddes 2, Mısra 10). [bəḥr-i möḥnət ü ġəmdən, -dən]*

bəḥr-i nəẓmün: *Şiir denizi.*

Gəlmişdi **bəḥr-i nəẓmün** fəvərānə ey Ġərīb
Saçmışdı hər ṭərəf neçə dürdānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 1). [bəḥr-i nəẓmün, -ün]*

bəḥr-i səḫā: *Cömertlik denizi.*

Zū`i **bəḥr-i səḫā** Səlīm Bəg kim
Pā-yı pūsinə rəh sipār oldun *(Kaside 16, Mısra 19). [bəḥr-i səḫā,]*

Yazub baña bir nāmə-i möḥtərəm
Bəḥr-i səḫā məʻdən-i kān-i kərəm *(Mesnevi 4, Mısra 48). [bəḥr-i səḫā,]*

Bundan əqdəm əhl-i səḫā var idi
Kān-ı ʻəṭṭār **bəḥr-i səḫā** var idi *(Mesnevi 5, Mısra 56). [bəḥr-i səḫā,]*

bəḥr-i ʻümmān: *Çok büyük engin deniz.*

Məskən etmək mümkün olmaz **bəḥr-i ʻümmān** üstünə
Sölədim ey sərv dut çeşm-i üzə mənzil dedi *(Gazel 203, Mısra 5). [bəḥr-i ʻümmān,]*

bəḥr-i ʻürfān: *İrfan denizi.*

Bəḥr-i ʻürfān Əmīrḫān ki Ḫudā-yı mənnān
Eyləyüb ẕātını dərd əhlilər içün dərmān *(Mesnevi 1, Mısra 27). [bəḥr-i ʻürfān,]*

Żū`iyā görcək mənim bu ābdār əşʻārımı
Bīḫūd u Seyyid Bəhār **bəḥr-i ʻürfān** titrəşür *(Gazel 58, Mısra 10). [bəḥr-i ʻürfān,]*

bəḥr-i əḥsən-i əḫlāq: *İyi huyluluk denizi.*

Səlām olə saña ey **bəḥr-i əḥsən-i əḫlāq**
Səlām olə saña ey bərgüzīde-i ḫəllāq *(Mesnevi 13, Mısra 1). [bəḥr-i əḥsən-i əḫlāq,]*

bəḥrü`l-elm: *İlim denizi.*

Övṣāfun ilə oldıla midḥət-sərā ʻƏlī
Bəḥrü`l-elmdə ṭā`ifə-i cinn cümləsi *(Kaside 1, Mısra 11). [bəḥrü`l-elmdə, -də]*

bəḫş: *Bağışlama, verme, ihsan.*

Dühāt içində nə müddətdi qalmışam maġmūm
Ləzīz ṣöḥbət-i cān **bəḫşdən** olub məhrūm *(Mesnevi 14, Mısra 12). [bəḫşdən, -dən]*

bəḥṣ: *Karşılıklı konuşma, söz, sohbet, lakırdı.*

Ḫəzānun āfəti yetmək gülə odur bāʻiṣ
Ki ḥəddini tanımub etdi **bəḥṣ** ʻizārun ilə *(Gazel 205, Mısra 6). [bəḥṣ,]*

bəḫş et-: *Bahşetmek, vermek, ihsan etmek.*

Bəḫş edübdür neçə ḫər ṭīnətə fərr-i Firʻovun
Eləyübdür neçə Mūsā ṣifəti çöldə ṣubān *(Kaside 14, Mısra 7). [bəḫş edübdür, -üb, -dür]*

İstəyürsən hər iki dünyādə rāḥətliq əgər
Ḥəqqinə **bəḫş eylə** mey key gör ki rāḥət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 18). [bəḫş eylə,]*

Ḫān u bəg at kənd pūl **bəḫş eylər** idi ṣāʻirə
Ṣāhsevən tək imdi çoḫdı adı ḫān ḫān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 15). [bəḫş eylər, -lər]*

Mən yeyüb **bəḫş eylərəm** rāh-ı Ḥəqə ṣərf eylərəm
Rūz-ı məḥşərdə nəẓər qıl bāġ-ı cənnət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 7). [bəḫş eylərəm, -r, -əm]*

bəhs edən: *Bahsetmek; munakaşa etmek, sözünü açmak.*

Müṣāḥibimdi Bəhār ilə Seyyid ü Bīḫūd
Rumūz-i ʻeşqdə hər ləḥẓə **bəhṣ edən** günlər *(Gazel 67, Mısra 6). [bəhṣ edən, -ən]*

Bu nüktəni əzəldən əbəd kimsə açmayub
Sən bundə **bəhṣ eyləmə** çoḫ Kirdgār ilə *(Kaside 21, Mısra 34). [bəhṣ eyləmə, -mə]*

__bəhşāyiş:__ *Bağışlama, verme, ihsan.*

Bir beytinə bir əşrəfi **bəẖşāyiş** etdilər
Firdovsī-i ḥəkīm-i süẖəndānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 23). [bəẖşāyiş,]*

__bəhşāyişə-kān:__ *Bağışta bulunan.*

Mə'dən-i bəẕl-i 'əṭā mənbə'-i fəżl-i 'ürfān
Ṣādiqü`l-qəvl səẖī ṭīnət [ü] **bəẖşāyişə-kān** *(Mesnevi 1, Mısra 30). [bəẖşāyişə-kān,]*

__bəhşiş:__ *Armağan, hediye, ihsan, atıye.*

Bəẖşiş dəmi sīm ü zər əlündən
Hər dəm çəkür əl-əmān Əmīrẖān *(Gazel 136, Mısra 7). [bəẖşiş,]*

Bəẖşiş ilən əhl-i dövlət şān u şövkət arturur
Yoẖdı bəẖşiş bā'iṡ oldur şövkət-i şān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 11). [bəẖşiş,]*

Bəẖşiş ilən əhl-i dövlət şān u şövkət arturur
Yoẖdı **bəẖşiş** bā'iṡ oldur şövkət-i şān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 12). [bəẖşiş,]*

Bəẖşiş ü cūd u səẖāvət sizə ẕātī ẖaṣlət
'Elm ü ādāb u hünər sizdə firāvān oldı *(Kaside 17, Mısra 23). [bəẖşiş,]*

Tā deyübən qəṣīdə **bəẖşiş** alam
Ḫırmən u dərd ü ġəmə bir od salam *(Mesnevi 5, Mısra 61). [bəẖşiş,]*

Tutmazam mən onlarə hīç diqqəti
Görməyüblər **bəẖşişi** səẖāvəti *(Mesnevi 5, Mısra 90). [bəẖşişi, -i]*

Hər dəm çəkür əl-əmān Əmīrẖān
Bəẖşiş dəmi sīm ü zər əlündən *(Mesnevi 7, Mısra 17). [bəẖşiş,]*

__bəht:__ *Allah tarafından ezelde belirlendiği kabul edilen kısmet ve nasip, uygun tâlih, ikbal, şans.*

Nə ẖālə yetdi ləbim nə əlim qara zülfə
Nə sūd **bəẖtimizün** qarəliqdə qisməti var *(Gazel 78, Mısra 6). [bəẖtimizün, -imiz, -ün]*

Bu **bəẖti** qarəliqə ġeyrdən səbəb sanmə
Əzəl günündə yazan kātib-i qəżādandur *(Gazel 83, Mısra 5). [bəẖti, -i]*

Nə āvāzun səmā' etdim nə ẕövq-i vəṣlüvi gördüm
Təmām-ı 'ömrdə ey māh mən **bəẖti** qara səndən *(Gazel 168, Mısra 10). [bəẖti, -i]*

Çoẖ gəzmə **bəẖtün** ağ u qara olmaqındə sən
Bī-cā ötürmə leyl ü nahārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 7). [bəẖtün, -ün]*

Mə'īşət būstānındə cəhān əhlinə gül yetdi
Mənim bu qara **bəẖtimdən** piyāz u kəndənə çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 6). [bəẖtimdən, -im, -dən]*

__bəhti qara ol-:__ *Kötü şeylerle karşılaşmak, başına belalar gelmek.*

Sən bilmədün ki āẖırı **bəẖti qara olur**
Bənd olsə kimsə zülf-i pərīşānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 9). [bəẖti qara olur, -ur]*

__bəẖt-i siyāh-kār:__ *Kara bahtlı.*

Ne vəṣlə təşnəsən ey dil usan dögül mümkün
Onun vüṣālı bu **bəẖt-i siyāh-kārım** ilə *(Gazel 191, Mısra 4). [bəẖt-i siyāh-kārım, -ım]*

__bəlā:__ *İnsana büyük bir sıkıntı veren, içinden çıkılması güç durum, bâdire, dert, gam, keder.*

Ġərəż ki ṣəbr elə Żū`ī nə gəlsə dərd ü **bəlā**
Bu əmr-i Ḥəqqdi ḥökm-i Ḫudānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 13). [bəlā,]*

Şə`nündə nāzil oldı sənün ḥörmət āyəsi
Səndəndi hər **bəlā** gələ insānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 4). [bəlā,]*

Ḥəq nədəndür bu qədər dərd ü ġəm insānə verüb
Hər nə var dərd ü **bəlā** məcmə'-i 'ürfānə verüb *(Gazel 20, Mısra 2). [bəlā,]*

Tənhā nə mən **bəlā** vü ġəm-i dərdəəm əsīr
Hansı köñüldi lālə kimi dāğdār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 15). [bəlā,]*

Sikəndər tək **bəlā** ẓülmātı içrə qalmışam ḥeyrān
Vüṣāl-i çeşme-i ḥeyvānə Hiżrim rəh-bərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 7). [bəlā,]*

Sağınmə bī-kəsəm ey şūẖ yoẖdı bir kimsəm
Bəlā vü möḥnət ü əndūh u ġəm sipāhımdur *(Gazel 53, Mısra 8). [bəlā,]*

Şikāyət eyləmirəm hīç kimsədən bi`llāh
Nə gəlsə dərd ü **bəlā** cümləsi Ḫudādandur *(Gazel 83, Mısra 4). [bəlā,]*

Nə yād et 'āriż-i gülfām nə zülf-i pərīşānın
Nə ẖūnīn əşk-rīz ol nə **bəlā** vü rənc-i sevdā çək *(Gazel 116, Mısra 6). [bəlā,]*

Çün səndə yoẖdı Nūḥdan artuq **bəlāyə** ṣəbr
Ver göz yaşunlə 'āləmi ṭūfānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 5). [bəlāyə, -y, -ə]*

Ki ey həmīşə **bəlā** günlərində ġəm-ẖārım
Verən iyārıc-i güftārı köñlümə ārām *(Gazel 129, Mısra 7). [bəlā,]*

Sünbül təki **bəlālarımı** rəḥm qıl baña
Qoy ḫəlq eyləsün baña yüz töhmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 5). [bəlālarımı, -lar, -ım, -ı]*

Baña hər nə **bəlā** gəlsə gəlür köñlümdən ey Ḫāliq
Gözəllər hicrinə yansun görim bundan betər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 3). [bəlā,]*

Bir nəfəs keçməz firāqında o bəd-ḫū dil-bərün
Kim tapulmaz min **bəlā** mən zār u sər-gərdān içün *(Gazel 152, Mısra 6). [bəlā,]*

Żū`iyā ʻeşqün nə olsə ḥāṣili vācibdi çək
Ya sürūrın yā nəşāṭın yā **bəlāsın** yā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 10). [bəlāsın, -sı, -n]*

ʻEşq-ḫəṭṭün ilə cümlə **bəlādan** əmīn edüb
Tīr-i qəżāyə Ḥizr-ı ḫəṭün cövşən eylədün *(Gazel 164, Mısra 13). [bəlādan, -dan]*

O gün kim ey pərī rū dil-bərim oldım cüdā səndən
Töküldi üstümə fövc-i ġəm ü dərd ü **bəlā** səndən *(Gazel 168, Mısra 2). [bəlā,]*

Ḥəbībā bir özün fikr eylə gör āyā rəvādur mı
Çəkə bīgānələr ləẕẕət görəm mən min **bəlā** səndən *(Gazel 168, Mısra 6). [bəlā,]*

Cəmʻ edüb zülfün **bəlā** ḫeylin gəlüb cān üstünə
Gör nə cəmʻiyyət qılublar bir pərīşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 1). [bəlā,]*

Ġərəż bu dərd ü **bəlā** cümləsi gedər Żū`ī
Tərəḥḥüm eyləyübən gər o yār yārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 13). [bəlā,]*

Firāq-ı möḥnəti ġürbət **bəlāsı** çərḫ ələmi
Nolurdı muncə ġəmə bircə ġəm-küsārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 7). [bəlāsı, -sı]*

Ṣavt-ı belābilə bədəl oldı nəfīr-i zāğ
Təqdīrdən baña bu **bəlā** ərməğan idi *(Gazel 242, Mısra 16). [bəlā,]*

Ġərīb ü ʻāciz ü müżṭər **bəlā** vü möḥnət-i hicr
Bu qədr dərdimə ey kāş bircə həm-dəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 9). [bəlā,]*

Qəżā kātibləri hər şəḫṣ içün bir iş yazub lövḥə
Mənim lövḥimdəki cümlə ġəm-i dərd ü **bəlā** çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 4). [bəlā,]*

Mən də **bəlā** vü möḥnət ü əndūh-ı ġüṣṣədən
Dər gūşə-e ḫəzīde pərīşān o delfekār *(Kaside 9, Mısra 5). [bəlā,]*

Fələkdən ġüṣṣə dövrāndan **bəlādur** ḥāṣilim hər gün
Məgər Ḥəq şādlıq ḫˇurşīdini məndən nihān qılmış *(Kaside 11, Mısra 9). [bəlādur, -dur]*

Nədəndi ey dil-i ġəm-dīdə belə zār oldım
Bəlā vü dərd ü ġəm-i möḥnət ilə yār oldım *(Kaside 12, Mısra 2). [bəlā,]*

Tarı ḥifẓ eyləsün övlādıvı hər **bəlādan**
Ol səḫā ṭəbʻ Nəcəf Bəg odı kān-i eḥsān *(Kaside 14, Mısra 19). [bəlādan, -dan]*

O **bəlālar** ki görməyüb hīç kəs
Özün āḫır onə dūçār oldun *(Kaside 16, Mısra 3). [bəlālar, -lar]*

ʻārifləri **bəlā** vü ġəmə həm-dəm eyləyüb
Nā-dān olanı sīm u zər-i bī-şümār ilə *(Kaside 21, Mısra 9). [bəlā,]*

Yoḫ əhl-i ḥāl şərḥ eləyim tā **bəlālarım**
Çoḫdur şikāyətim mənim pərvərdigār ilə *(Kaside 21, Mısra 3). [bəlālarım, -lar, -ım]*

Ḥəq səlāmət eləsün cümlə **bəlādan** cānun
Bu gəlüb getməkidən mən özim bīmār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 5). [bəlādan, -dan]*

Həm-dəmim şām [u] səḥər hər dəm ṣāhib-i fıṭnət
Bilməyürdüm nədi dünyādə **bəlā** vü möḥnət *(Mesnevi 1, Mısra 16). [bəlā,]*

Səni övlādıvı Ḫudā-yı kərīm
Kərəmilə **bəlādan** edə səlīm *(Mesnevi 2, Mısra 54). [bəlādan, -dan]*

Bu verdiyim mənim duʻālardan
Ḥəq səni ḥifẓ edə **bəlālardan** *(Mesnevi 2, Mısra 52). [bəlālardan, -lar, -dan]*

Yüz dərd ü **bəlāyə** eylədüz tūş
Bāzar-ı Qalaqayındə müddət *(Mesnevi 7, Mısra 53). [bəlāyə, -y, -ə]*

Ḥużūrunla həmīşə şər olə ḥəl
Bəlā vü dərddən āzād olə dil *(Mesnevi 12, Mısra 24). [bəlā,]*

Səni ḥifẓ eyləsün cümlə **bəlādan**
Budur dā`im təmənnāmız Ḫudādan *(Mesnevi 12, Mısra 13). [bəlādan, -dan]*

Məndən **bəlā** vü möḥnət-i hicrān uzaġ idi
Günlər o günlər idi damāğ ol damāğ idi *(Müseddes 1, Mısra 11). [bəlā,]*

Çəkdigüm cövr ü cəfādan nə pərīşān gedürəm
Līk bir tāzə **bəlā** var görübən zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 20). [bəlā,]*

Nə müsībət var isə eylədi çərḫ-i ġəddār
Ṣəbr qıldım nə **bəlā** oldı əgər cümlə dūçār *(Müseddes 2, Mısra 24). [bəlā,]*

Yetüşdi hər nə **bəlā** vü müṣībət etdim ṣəbr
Vəlīk qıldı Ḥüseyn dərdi dāğdār məni *(Müseddes 2, Mısra 27). [bəlā,]*

Ənbiyā firqəsinə hər nə gəlüb dərd ü **bəlā**
Bu müşəḫḫəsdi Ḥüseynə dögi kimsə həmtā *(Müseddes 2, Mısra 29). [bəlā,]*

Bu **bəlā** vāqe'əsin s̱ābit edir Kərb-i **bəlā**
O səbəbdən çəkübən āh-ı şərərbār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 31). [bəlā,]*

Nə qaldı dəhrdə kim çəkmədiyim dərd ü **bəlālardan**
Yetüşdim cānə āẖır möḥnət ü cövr ü cəfālardan *(Tahmis 1, Mısra 1). [bəlālardan, -lar, -dan]*

Demə zāhid ki tərk et sīmbər bütlər təmāşāsın
Bəni kim qurtarur Təñri sataşdurmuş **bəlālardan** *(Tahmis 1, Mısra 20). [bəlālardan, -lar, -dan]*

Vücūdım ney kimi sūrāẖ sūrāẖ olsə āh etmən
Məḥəbbətdən dəm urduq içməmək olmaz **bəlālardan** *(Tahmis 1, Mısra 30). [bəlālardan, -lar, -dan]*

Ki qoymayub tən ü cāndə ẖumār-ı hicrān tāb
Ze-bəs aẖıtdı gözimdən **bəlālarun** seyl-āb *(Tahmis 2, Mısra 8). [bəlālarun, -lar, -un]*

Bir buq'ədəəm əsīr ü ḥeyrān
Salmış məni min **bəlāyə** dövrān *(Mesnevi 8, Mısra 4). [bəlāyə, -y, -ə]*

bəlābil: *Bülbüller.*

Açub hər gūşəsində gülşənün yüz məclis-i 'işrət
Bəlābil ləḥn-i mūsīqār ilə gəlmiş nə əlḥānə *(Kaside 22, Mısra 10). [bəlābil,]*

Bu 'anādil bu **bəlābil** bu gülüstān bu çəmən
'Eyni cənnətdi nəşāṭ eylə əgər ādəmsən *(Mesnevi 15, Mısra 9). [bəlābil,]*

bəlā-keş: *Belâ çeken, eziyet, sıkıntı ve mihnet çekmiş olan.*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim [ol] **bəlā-keşə**
Bir cüz`də san nihān pür ənvārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 5). [bəlā-keşə, -ə]*

Biz kimi var mı **bəlā-keş** bu bənī ādəmdə
Yetüşübdür dəm-i riḥlət mən-i bīmār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 7). [bəlā-keş,]*

bəlālarə düş-: *Belaya uğramak, yakalanmak.*

Kim verdi dil mənim təki bu dil-rübālarə
Kim düşdi 'eşqdən belə mən tək bəlālarə *(Gazel 201, Mısra 2). [bəlālarə düşdi, -di]*

Gördüm o māhı oldı köñül mübtəlā genə
Düşdi bəlālarə bu dil-i pür-bəlā genə *(Gazel 202, Mısra 2). [bəlālarə düşdi, -di]*

bəlā-yı cān: *Can belası, hastalık, ölüm.*

Əzəldə olmə idi ẖilqət-i cəhān ey kāş
Cəhān içində dəẖi bu **bəlā-yı cān** ey kāş *(Gazel 106, Mısra 2). [bəlā-yı cān,]*

bəlā-yı hicr: *Ayrılık belası.*

Bəlā-yı hicr cəfā-yı rəqīb olmaydı
Şərāb u şāhid ü sāqī həmīşə bāhəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 7). [bəlā-yı hicr,]*

Bəlā-yı hicrdə ancaq ləb-i cānān düşər yādə
Nöçün kim rəsmidür bu qorẖuluqdə cān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 1). [bəlā-yı hicrdə, -də]*

Bəlā-yı hicrə dūçār oldım 'āqibət Żū`ī
O vəṣldən ki güni bir ilə bərābər idi *(Gazel 240, Mısra 13). [bəlā-yı hicrə, -ə]*

bəlī: *Evet, hay hay, peki, doğru.*

Gördükdə ilticā edərəm kūyun itlərin
Əḥbāblər **bəlī** edər əḥbābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 8). [bəlī,]*

'Eyş ü 'işrət azalur 'ömr çoẖalduqcə **bəlī**
Ləẕẕət ol ṭıfl dəmində əmilən şīrdədür *(Gazel 75, Mısra 5). [bəlī,]*

Bəlī çıqsun nə gūnə sāḥət-i Şīrvān ẖəyālımdan
Kim ol gülşəndə bir Seyyid kimi şīrīn zəbānım var *(Kaside 7, Mısra 17). [bəlī,]*

Nə növ' söz söləsə bənd edər ḥədīs̱ə anı
Deyər **bəlī** bunı Qur`ān deyübdi āyət ilə *(Kaside 20, Mısra 32). [bəlī,]*

O rütbədən bu məqāmə nədən çatub sölə
'Ulūm ilən **bəlī** 'elm eyləyib belə ani *(Kaside 23, Mısra 46). [bəlī,]*

Ḥəq ḥużūrundə **bəlī** kəlməsi məqbūl olub
Bu nə inṣāfdı iqbālıvı idbār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 21). [bəlī,]*

Bəlī insān odı kim 'elm ilə 'ürfānı olə
Yoẖsə ẓāhirdə elə ṣūrət-i insānı olə *(Mesnevi 9, Mısra 13). [bəlī,]*

Zülfün kimi Olubdı günim qarə hicrdən
Qaşun kimi Olubdı **bəlī** qədd ü qāmətim *(Gazel 138, Mısra 4). [bəlī,]*

Qılur Żū`ī ruẖundə ol məhün cünbüş qara zülfi
Bəlī 'ādətdir eylər cünbüş 'əqrəb māh-tāb içrə *(Gazel 188, Mısra 10). [bəlī,]*

Ṭə'n eyləmə ḥeyrānlıqınə Żū`ī-i zārun
Ṭūṭī **bəlī** ḥeyrān olı güzgülər içində *(Gazel 190, Mısra 10). [bəlī,]*

bəlkə: *Hatta, bile; belki, muhtemel.*

Nə Mūğān **bəlkə** vādī-i Bərəhūt
Əhl-i təsbīhdən şümār oldun *(Kaside 16, Mısra 7). [bəlkə,]*

Ki **bəlkə** Zū`i-i kəm-nām künc-i ʻüzlətdə
Edən duʻāsı ḥuṣūlə yetə icābət ilə *(Kaside 20, Mısra 49). [bəlkə,]*

Gər əsbdən olmusan pərīşān
Qurbān saña at **bəlkə** həm cān *(Mesnevi 8, Mısra 36). [bəlkə,]*

Bəlkə bu dərd-i möhnət ü ġəmdən kənār olaq
Hərçənd dərd ü möḥnətə ḥədd ü kənār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 13). [bəlkə,]*

Ver sāqī bādə tā içək ol māh-rū ilə
Bəlkə günāh ẖəṭṭi pozulsun bu su ilə *(Gazel 214, Mısra 2). [bəlkə,]*

Ol ātəşīn şərābı gətür sāqī Żū`iyə
Bəlkə günāh dəftəri bu sulə yuilə *(Gazel 214, Mısra 18). [bəlkə,]*

Ṣəbr eylə gəl liyəbluvəkum āyəsin oẖı
Żū`ī bu dərd **bəlkə** saña imtaḥān idi *(Gazel 242, Mısra 18). [bəlkə,]*

bən: *Ber, birinci tekil şāhıs zamiri.*

O məh **bənimlə** olan gecə bəzmdə deyürəm
Ki āftāb meyimdür hilāl cāmımdur *(Gazel 55, Mısra 7). [bənimlə, -im, -lə]*

Ṣəd-ḥeyf saldı firqətə dövrān-ı kəc-mədār
Ol məh **bənimlə** bir gecə həm-ṣöḥbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 4). [bənimlə, -im, -lə]*

Sən olmason ər **bənimlə** ġəm-ẖ˘ār
Qallam belə bī-nəvā vü əfkār *(Mesnevi 8, Mısra 31). [bənimlə, -im, -lə]*

Çeşm ü zülf ü ẖəṭṭ ü ẖāl u rūy alun ey ḥəbīb
Aldı **bəndən** ʻəql ü hūş u ṣəbr ü ārām u şəkīb *(Gazel 18, Mısra 2). [bəndən, -dən]*

Biz kimi var mı bəlā-keş bu **bənī** ādəmdə
Yetüşübdür dəm-i riḥlət mən-i bīmār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 7). [bənī, -i]*

Demə zāhid ki tərk et sīmbər bütlər təmāşāsın
Bəni kim qurtarur Təñri sataşdurmuş bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 20). [bəni, -i]*

bənd: *Bağlı, bent olmak, bağlanmak, bel bağlamak, inanıp güvenmek.*

Zəhr-i ġəmünlə Żū`ī-i ciyər-ẖūndi ġönçə tək
Tā ʻāşiq o ləʻl-i ləb-i nūş-ẖəndə **bənd** olub *(Gazel 24, Mısra 14). [bənd,]*

Bənd olmə māl u dövlətə göz tikmə şān u şöhrətə
Bu ərsə-i ṭərīqətə mərdānə gəlmək yaẖşıdur *(Gazel 85, Mısra 5). [bənd,]*

Bənd olub ẖ˘urşīdə ʻĪsā gökdə dutmazdı qərār
Żū`iyā görsəydi bu māh-ı mələk-sīmā yüzin *(Gazel 170, Mısra 13). [bənd,]*

Hansı şīrün **bənd** edüb dil mürğini ey ḥūr-liqā
Ya dəf [ü] ṭənbūr yā kim nəğmə-i tārun sənün *(Gazel 179, Mısra 5). [bənd,]*

Bənd oldı çīn-i zülfünə dil mürği nā-gəhān
Düşdim bu dām-ı ʻeşqə genə mən ẖəṭā ilə *(Gazel 213, Mısra 3). [bənd,]*

Olə Ḫosrov edə şīrīn ü şəkərlə ʻişrət
Ṭəʻnə bir ṣūrətə **bənd** olmaqə Fərhādə qılə *(Gazel 215, Mısra 10). [bənd,]*

Çoẖı fəẖr ilə deyürlər ki mənəm ẖān-zādə
Fikr qılmır ʻurəfā **bənd** dögüldür adə *(Mesnevi 6, Mısra 36). [bənd,]*

bənd et-: *Bağlamak; İlgi kurmak.*

Nə növʻ söz söləsə **bənd edər** ḥədīs̱ə anı
Deyər bəlī bunı Qur`ān deyübdi āyət ilə *(Kaside 20, Mısra 31). [bənd edər, -ər]*

bənd ol-: *Takılıp kalmak, yapışmak, bağlanmak.*

Sən bilmədün ki āẖırı bəẖti qara olur
Bənd olsə kimsə zülf-i pərīşānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 10). [bənd olsə, -sə]*

Bənd olub ẖ˘urşīdə ʻĪsā gökdə dutmazdı qərār
Żū`iyā görsəydi bu māh-ı mələk-sīmā yüzin *(Gazel 148, Mısra 13). [bənd olub, -ub]*

bənd ol-: *Sebep olmak*

Dağılubdur əsās-ı dīn-i nəbī
Bənd olubsız dağılmaqun səbəbi *(Mesnevi 11, Mısra 92). [bənd olubsız, -ub, -sız]*

bənd ol-: *Bağlanmak, aşık olmak.*

Pīrānəsər köñül genə bir şūẖə **bənd olub**
Kim tār-ı zülf-i gərdəni cānə kəmənd olub *(Gazel 24, Mısra 1). [bənd olub, -ub]*

bənd-i girih-i zülf: *Saçın düğümünün bağı.*

Żū`ī kimi **bənd-i girih-i zülfüñə** düşdim
Āşuftə-i ol ṭürrə-i ṭərrār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 21). [bənd-i girih-i zülfüñə, -üñ, -ə]*

bənd-i ġüṣṣə: *Keder bağı.*

Dilərsən ər olasan **bənd-i ġüṣṣədən** āzād
Gərək kəmənd-i sər-i zülfdə əsīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 5). [bənd-i ġüṣṣədən, -dən]*

bənd-i zindān: *Zindan zinciri, bağı.*

Təẖt-i ʻizzətdə olur Yūsif ṣifət āẖır ʻəzīz
Ey Züleyẖā ṣifətim kim **bənd-i zindānun** görüb *(Gazel 19, Mısra 10). [bənd-i zindānun, -u, -n]*

Təẖt-i ʻizzətdən gəlür ẖ˘oş **bənd-i zindānun** baña
Hər kim ey Yūsifvəşim çāh-ı zənəẖdānun görüb *(Gazel 19, Mısra 13). [bənd-i zindānun, -un]*

<u>bəndə:</u> *Kul, köle, abd, memlûk.*

Zū`ī rıżā-yı Ḥəqqə olur ṣāf **bəndəlik**
Olmaz qəbūl ġeyrə təbərrādan olmasə *(Gazel 4, Mısra 13). [bəndəlik, -lik]*

Hər ləbdə bulunmaz dəẖi eʻcāz-ı Məsīḥā
Hər **bəndə** gəlüb Yūsif-i gül-pīrəhən olmaz *(Gazel 94, Mısra 6). [bəndə,]*

Çü var bu **bəndədə** doğrı ṣədāqət
Verür tənbākū şəkkər kimi ləẕẕət *(Mesnevi 3, Mısra 13). [bəndədə, -də]*

Hər nəḥv olə Żū`ī saña **bəndədür**
Duʻā-gūdur ẖidmətə pāyəndədür *(Mesnevi 10, Mısra 57). [bəndədür, -dür]*

Etdi ẖiṭāb **bəndiyə** Żū`ī nə var genə
Çoẖ də ẖəyālə getmə dil-i dāğdār ilə *(Kaside 21, Mısra 23). [bəndiyə, -y, -ə]*

<u>bəndə düş-:</u> *Bağlanmak, takılıp kalmak, karar tutmak.*

Sənün bu bī-vəfā olmaqlıqundan āgəh olsaydım
Köñül verməzdim ey məh **düşdi bəndə** bī-ẖəbər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 8). [bəndə düşdi, -di]*

<u>bəndə-i fərmān:</u> *Emir kulu.*

Bāb-ı ʻədl oldı qapun ẖəlqə dəẖi Żū`ī-i zār
Ṣidqlə dərgəhüvə **bəndə-i fərmān** oldı *(Kaside 17, Mısra 32). [bəndə-i fərmān,]*

<u>bənī ādəm:</u> *Âdem oğulları, insanlar.*

Nəẓārə eylə təvārīẖə gör **bənī ādəm**
Necə tərəqqi edüb imdi bəd u ẖilqətdən *(Kaside 15, Mısra 29). [bənī ādəm,]*

Dünyādə yüz il ʻömr olə gər bir dəmdür
Hər kəs ki bunı bilsə **bənī ādəmdür** *(Rübai 4, Mısra 2). [bənī ādəmdür, -dür]*

Bu kərāmətlə olan kimdi **bənī ādəmdə**
ʻİllət-i ʻġā`iyye ʻālim nədi bu ʻāləmdə *(Mesnevi 9, Mısra 10). [bənī ādəmdə, -də]*

O qüvvələr ki **bənī ādəmə** verib Ḫāliq
O gücdə eyləməyüb ẖəlq hīç bir cānı *(Kaside 23, Mısra 27). [bənī ādəmə, -ə]*

<u>bənī növʻ-i bəşər:</u> *Ademoğulları, insanlar.*

Yəʻnī məcmūʻ-ı cəhān içrə **bənī növʻ-i bəşər**
Yaranub bir kişi bir ʻövrətidən sər-tā-sər *(Mesnevi 6, Mısra 59). [bənī növʻ-i bəşər,]*

Ṣūrətdə **bənī növʻ-i bəşər** çoẖ görnür
Bāṭində vəlī dil anlayan ādəm yoẖ *(Rübai 5, Mısra 3). [bənī növʻ-i bəşər,]*

<u>bənzə-:</u> *Benzemek, benzer.*

Yoẖdı cānı hər kimün köñlündə cānān olmasa
Çün cəmādə **bənzəyir** hər yerdə kim cān olmasa *(Gazel 13, Mısra 2). [bənzəyir, -y, -ir]*

Cəhān bāğında bir ẖ˘oşgīdə nəẖlə **bənzərəm** mən kim
Nə bir şāẖım nə sāyəm nə şükūfə nə bərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 11). [bənzərəm, -r, -əm]*

Cəhāndə gūşə-i mey-ẖānə tək nə cāy-ı ẖürrəm var
Nə cām-ı bādə-i gül-gūnə **bənzər** yār-ı həm-dəm var *(Gazel 70, Mısra 2). [bənzər, -r]*

Bənzəyürsə n`olə na-şnās əgər insānə
Vəlī na-şnās gəlüb ʻelmdə insān olmaz *(Gazel 90, Mısra 9). [bənzəyürsə, -y, -ür, -sə]*

Ḥeyvāndılar ḥəqīqəti insān dögül təmām
Bənzər əgərçi ẓāhiri insānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 18). [bənzər, -r]*

Ləb-i ləʻlün görüb ḥeyrətdən ey gül cānə **bəñzətdim**
Sora sordum yəqīn bildim ki bī-cā anə **bəñzətdim**

Dəhānun dedilər mən görmədim ondan əṡər līkən
Təṣəvvürlə onı həm çeşme-i ḥeyvānə **bəñzətdim**

Dedi vāʻiẓ ki var belə qiyāmət belə dūzəẖ mən
Onı qəddinə oẖşatdım munı hicrānə **bəñzətdim**

Qoyubdur sīnəmə hər gündə yüz min dāğ-ı pünhānı
Onunçün ʻāriżin mən lālə-i nuʻmānə **bəñzətdim**

Bu gün yüz min ʻƏzīz olmuş ġulām-ı zülfi Żū`ī tək
Budur vəchi cəmālın Yūsif-i Kənʻānə **bəñzətdim** *(Gazel 145, Mısra 1-10). [bəñzətdim, -t, -di, -m]*

Əgərçi ey mey-i gül-fām ləʻl-i nābə **bənzərsən**
Ləb-i yārım yanındə līk sən ẖūn-ābə **bənzərsən**

Budur vəhmim ki zāhidlər sücūdun eyləsün vācib
Nöçün ey əbrū-yı dildār sən meḥrābə **bənzərsən**

Yüzün tə`ṣīrilə ʻuşşāq əşkin ləʻl-gūn etmiş
Bu yüzdən sən nigārım mehr-i ʻāləm-tābə **bənzərsən**

Çəkürsən ẖəncər-i müjgān tökürsən qan alursan cān
Ḥəbībim səndə bu ʻādət nədür qəṣṣābə **bənzərsən**

Gözəllər ẖəncər-i nāz ilə ey məcrūḥ olan Żū`ī
Bu meydān-ı məḥəbbət içrə sən Söhrābə **bənzərsən** *(Gazel 159, Mısra 1-10). [bənzərsən, -r, -sən]*

<u>bənəfşə:</u> *Menekşe kelimesinin eski ve asıl şekli.*

Bu ẖəṭṭ ü zülf ü qəddinlə gülüstānə qədəm bas bir
Bənəfşə sünbüli pəjmürdə sərvi sər-mişār eylə *(Gazel 199, Mısra 4). [bənəfşə,]*

bəqā: *Ölmezlik, ölümsüzlük, ebediyet, ebedîlik, bâkîlik.*

Köñül çü yoẖdı **bəqā** ʻömrə çəkmə ġəm bī-cā
Demün ġənīmət bil cümləsi fənādandur *(Gazel 83, Mısra 11). [bəqā,]*

Dünyā üzi sər-be-sər fənādur
Bir yaẖşılıq adı kim **bəqādur** *(Mesnevi 8, Mısra 62). [bəqādur, -dur]*

bər: *Yemiş, meyve, mahsul, bâr.*

Cəhān bāğında bir ẖˇoşgīdə nəẖlə bənzərəm mən kim
Nə bir şāẖım nə sāyəm nə şükūfə nə **bərim** yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 12). [bərim, -im]*

bərabər: *Beraber, eş, aynı.*

O günlərün biri yüz min ilə **bərabər** idi
Gedüb qayıtmayacaq ḥeyf ol keçən günlər *(Gazel 67, Mısra 9). [bərabər,]*

Bəlā-yı hicrə dūçār oldım ʻāqibət Żū`ī
O vəṣldən ki güni bir ilə **bərābər** idi *(Gazel 240, Mısra 14). [bərābər,]*

bərādər: *Kardeş gibi yakın erkek arkadaş, kardeş.*

Belə dögül **bərādər** [o] məktəb nə mədrəsə
Qeyri miləl məkātibinə eylə diqqəti *(Kaside 2, Mısra 15). [bərādər,]*

Özünlə dəẖi **bərādərlərünlə** övlādun
Ola təna'um ilə hər nə qədri var cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 39). [bərādərlərünlə, -lər, -ün, -lə]*

bərādər-i cānı: *Can kardeşi, can dost.*

Ḥəqīqət ʻāləmi içrə **bərādər-i cānı**
Ṣədāqət ʻāləmi içrə rəfīq-i rūḥānī *(Mesnevi 13, Mısra 3). [bərādər-i cānı, -i]*

bərāt: *Vermek, tahvil etmek, nakil etmek.*

Yā at bəḥāsını **bərāt** et
Yā inki bərātımı bir at et *(Mesnevi 8, Mısra 69). [bərāt,]*

Yā at bəḥāsını bərāt et
Yā inki **bərātımı** bir at et *(Mesnevi 8, Mısra 70). [bərātımı, -ım, -ı]*

bər-bād: *Kötü, fenâ, çirkin, vîran, harap, bakımsız, bozuk.*

Ḥākim olubdı mülk-i Süleymānə dīvlər
Bər-bād olubdı təẖt-i Süleymān u ẖātəmi *(Gazel 243, Mısra 8). [bər-bād,]*

ʻƏbā qəbā uzun arẖaluq u ʻimāmət ilə
Nəīnki bizdəki tək ẓāhirīn edə **bər-bād** *(Kaside 20, Mısra 25). [bər-bād,]*

N`oldı saña ki vəʻde-i muʻtādə gəlmədün
Qoydun bizi ẖarāb bu **bər-bādə** gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 2). [bər-bādə, -ə]*

bərbəṭ: *Uda benzer çalgı aleti.*

Yoẖsə Qur`ānı tilāvət eləməkdən qaçuban
Virdüvi şām u səḥər bir **bərbəṭ** ü mizmār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 16). [bərbəṭ,]*

bərbəṭ-i ẖˇoş-ẖ∨ānə: *Güzel okuyan/çalan barbet.*

Żū`ī tək bang-ı mü`əẕẕindən olub āsūdə
Nəğmə-ı tār u dəf ü **bərbəṭ-i ẖoş-ẖˇānə** gedəm *(Gazel 140, Mısra 14). [bərbəṭ-i ẖˇoş-ẖ∨ānə,]*

bərdūş: *Omuz üstünde, sırtta; Serseri, yersiz, yurtsuz.*

Əgərçi Żū`ī kimi imdi ẖānə **bərdūşam**
Ḫˇoş ol ki meykədələr içrə ẖānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 9). [bərdūşam, -am]*

bərf: *Kar.*

Fövc-i sərmā atəcaq tīr-i həlāk u **bərfi**
Hər kəsün olmasə ẖəftānı qalur zār-ı nizār *(Kaside 6, Mısra 11). [bərfi, -im]*

bərg: *Ağaç. Bu ağacın kokusu çok güzel olduğu için esans yapımında kullanılan, kabuklarından reçel yapılan, turunç cinsinden meyvesi; Yaprak, yeşil yaprak.*

Bəʻżə verübdi ʻəql ziyādə nə sīm ü zər
ʻƏqlilə ẖˇoşdı olmasə gər **bərg** ü bār ilə *(Kaside 21, Mısra 40). [bərg,]*

Qurudı nəẖl-i ṣəfā ṣarṣar-ı ḥəvādiṡ ilə
Töküldi gör nə ṣifət **bərg** ü bārım āẖırdə *(Gazel 198, Mısra 8). [bərg,]*

Āb u ātəşdi ləbün mey kimi gül **bərgi** üzi
Necə ustāddı yā Rəb bu ṣuvər nəqqāşı *(Gazel 247, Mısra 11). [bərgi, -i]*

Dəhr bāğındə qurı nəẖlə dönübdür cismim
Köñlümün meyvəsi çün **bərg** ilə bārım getdi *(Gazel 248, Mısra 12). [bərk,]*

bərg-i gül: *Gül yaprağı, gül armağanı.*

Urub çün **bərg-i gül** həm-rəngliq lāfın dodaġ ilə
Ṣəbā toprağə salmış hər yetən tapdar ayaġ ilə *(Gazel 216, Mısra 1). [bərg-i gül,]*

bərg-i gül-i sūrī: *Suri çiçeğinin yaprağı.*

Göründə bādəni ol şūḫ mey həvāsı ilə
Vücūdı **bərg-i gül-i sūrī** tək əsən günlər *(Gazel 67, Mısra 4). [bərg-i gül-i sūrī,]*

bərgüzīde-i ḫəllāq: *Yaratanın seçilmişi, seçilmiş yaratılan, Allah`ın sevimlisi.*

Səlām olə saña ey bəḥr-i əḥsən-i əḫlāq
Səlām olə saña ey **bərgüzīde-i ḫəllāq** *(Mesnevi 13, Mısra 2). [bərgüzīde-i ḫəllāq,]*

bər-güzīdə-i ʻürəfā: *Ariflerin seçilmişi.*

Səlām olə saña ey tācdār-ı əhl-i vəfā
Səlām olə saña ey **bər-güzīdə-i ʻürəfā** *(Mesnevi 14, Mısra 2). [bər-güzīdə-i ʻürəfā,]*

bər-həm: *Karışık, dağınık, ters; Bozmak, dağıtmak. Vîran, harap, bakımsız, bozuk, perişan.*

Var yeri cəmʻiyyətün zülfündə **bər-həm** olsə gər
Kim dedi ey dil sən ol mənzildə get kāşānə dut *(Gazel 33, Mısra 3). [bər-həm,]*

Məzhəbləri **bər-həm** eləyüb dīni pozan
Bu ʻəṣrdə Dəccāldı cümlə ʻüləmā *(Rübai 1, Mısra 3). [bər-həm,]*

Beş gün içində **bər-həm** olur gülşəni güli
Çoḫ görmişəm bəhār u ḫazānın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 3). [bər-həm,]*

bərk: *Sağlam, kuvvetli, iyice.*

Ẓāhirən zīb verə qurşaq ʻəbā saqqalə
Məs`ələ vəqti qaçub **bərk** soḫulə qanqalə *(Mesnevi 6, Mısra 48). [bərk,]*

bərpā: *Ayakta, yıkılmamış, kāim; Önceki, normal haline getirme.*

Əgərçi ʻāləm içrə növ-bəhār dirəḫt-əfzādur
Behişt-i ʻədn əsāsı kūh ṣəḥrālardə **bərpādur** *(Gazel 40, Mısra 2). [bərpādur, -dur]*

bərrə: *Kuzu.*

Budur vəchi Məḥəmməd Bəg büsāṭ-ı toy binā etmiş
Fələk cedy ü ḥəməldən bəzmə vermiş **bərrə** büryānə *(Kaside 22, Mısra 20). [bərrə,]*

bərəhnə: *Çıplak, açık, yalın.*

Ol Kə`bə-i cəmālıvə ḥüccāclər kimi
Sər pā **bərəhnə** ṣidq ilə züvvārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 6). [bərəhnə,]*

bəs: *Yeter, kifayet, kafi; Şu halde, öyleyse, imdi.*

Yandurur **bəs** ki məni hicr-i nigārım gecələr
Mənim olmuş deyəsən rūz-şümārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 1). [bəs,]*

Nigārım ʻeyb tutmə sirr-i ʻeşqün fāş qılsam gər
Pərīşān eyləyüb **bəs** kim məni zülf-i pərīşānun *(Gazel 149, Mısra 6). [bəs,]*

Ey köñül **bəsdi** bī-qərār oldun
Ġəm-i əndūhlə fikār oldun *(Kaside 16, Mısra 1). [bəsdi, -di]*

Mənim ʻömrimsən ey sāqī yetüşdim **bəs** ki mən cānə
Nədür fövt eyləmək vəqti gətür sən cām-ı peymānə *(Kaside 22, Mısra 1). [bəs,]*

Çeşm-i pür-ḫūnum mənim ṭūfānə verdi ʻāləmi
Bəs ki tökdi qanlu yaş ol sərv-i dil-cūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 6). [bəs,]*

Olmayur bir ləḥẓə ġəmdən ayru qaygudan cüdā
Bəs ki Żū`ī ḫū dutub köñlüm ġəm-i hicrān ilə *(Gazel 12, Mısra 9). [bəs,]*

Bir nəfəsdə ləʻlün ey məh aldı Żū`ī cānını
Nīşə **bəs** derlər ki ʻəqli bādə-i reyḥān alur *(Gazel 59, Mısra 10). [bəs,]*

Bəs ki zülf ü ruḫı fikrindədi köñlüm yoḫdur
Nə günüz ṣəbr ü ṡəbātım nə qərārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 5). [bəs,]*

Göz yaşım **bəs** ki tökür ʻāləm ara qan sənsiz
Qandan āhır salacaq ʻāləmə ṭūfān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 1). [bəs,]*

Bəs ki ẕikr-i dəhəni düşdi ağızdan ağızə
Səbəb oldur ki nəẓərdən onı pünhān etmiş *(Gazel 104, Mısra 5). [bəs,]*

Bəs ki ruḫsārı ḫəyālıylə keçür ovqātım
Odı Żū`ī səbəbi dönməginün qanə köñül *(Gazel 124, Mısra 9). [bəs,]*

ʻƏks-i ḫəṭṭün görmədim bir çeşm-i nəm-nākımdə mən
Bəs nöçün derlər gəzər dāīm Ḫiżr dəryā yüzin *(Gazel 148, Mısra 6). [bəs,]*

Deyürlər ātəş ara məskən eyləməz āhū
Nədəndi köñlüm ara **bəs** qılub nişəst gözün *(Gazel 158, Mısra 8). [bəs,]*

Bəs ki sūzişin qılur hicründə nālə ey ṣənəm
Yandurur hər gecə āhım āsmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 11). [bəs,]*

Əgərçi cins cinsə meyl qılmaq mö‘təbər sözdür
Dögülsən nīşə **bəs** şā‘irlərə sən mehribān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 4). [bəs,]*

Yandursə əgər ot nədi təqṣīri fəqīrün
Bəs rūz-ı əzəl ondə ḥərārət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 34). [bəs,]*

İstəməm ləẕẕət-i vəṣlin o sitəm-kārə gülün
Ḫū dutub **bəs** ki köñül möḥnət-i hicrānı ilə *(Gazel 204, Mısra 8). [bəs,]*

Qarə zülfün belə rūyundə gəzir āsūdə
Ḫülddən **bəs** deyülür Tarı qovub şeyṭānı *(Gazel 250, Mısra 8). [bəs,]*

Bu kühən ‘āşiqi qurbānə qəbūl eyləmədün
Bəs Minā içrə kəsillər niyə hər qurbānı *(Gazel 250, Mısra 18). [bəs,]*

Dəm-bə-dəm Fərhād Şīrīn-ləblərindən qan yeyüb
Qeys Leylā ṭürrəsi yādilə **bəs** qara geyüb *(Tahmis 3, Mısra 12). [bəs,]*

Żū`ī dəḫi **bəsdür** nə gərək sirrdə güftār
Bīhūdə özün dāḫil-i ḥikmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 37). [bəsdür, -dür]*

Tə‘rīf-i ḫülq-i zāhid içün şeyḫ şābdan
Żū`ī mənəm ki āyət-i lā təqnəṭū de **bəs** *(Gazel 178, Mısra 13). [bəs,]*

Ġəm-i ruḫsārı **bəsdir** gūşə-i möḥnətdə mən zārə
Aparmun dostlar bi`llāh məni gülzāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 7). [bəsdir, -dir]*

<u>bəstə-i ṭürrə-i cānānə:</u> *Sevgilinin saçına bağlı.*

Bəstə-i ṭürrə-i cānānə ki derlər o bizük
Boynı zəncīrli dīvānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 1). [bəstə-i ṭürrə-i cānānə,]*

<u>bəşər:</u> *İnsan, insan oğlu, insan türü.*

Necə ki ṣūrət ilən müttəhiddi cümlə **bəşər**
Muğāyərət nə qədərdür gör əhl-i ‘ürfānī *(Kaside 23, Mısra 35). [bəşər,]*

<u>betər:</u> *Çok fenâ, daha fenâ, çok kötü.*

Baña hər nə bəlā gəlsə gəlür köñlümdən ey Ḫāliq
Gözəllər hicrinə yansun görim bundan **betər** köñlüm *(Gazel 143, Mısra 4). [betər,]*

Yā Rəb niyə dövrān belə bī-pā vü sər oldı
Vəż‘i dolanub ḥāləti bəddən **betər** oldı *(Gazel 239, Mısra 2). [betər,]*

Belə mollā olanun kəsdigi kābindi zinā
Dəḫi bundan **betərindən** bizi ḥifẓ eylə Ḫudā *(Mesnevi 6, Mısra 20). [betərindən, -i, -n, -dən]*

<u>bəyān:</u> *Açıklama, anlatma, söyleme.*

Əgər cāndur təmənnā ḫāk-ı pāyun ṣədqəsi başım
Nə yüzdəndür **bəyān** et ḫāṭiründə nə ġubārun var *(Gazel 46, Mısra 4). [bəyān,]*

Bu ‘ərẓimə şəfqət ilə gūş et
Dərdim eləyüm **bəyān** Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 12). [bəyān,]*

Ağzıvı ġönçə bilüb ḫəlqə **bəyān** eylər idim
‘Əqli yoḫluqdan baḫ gör nə gümān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 1). [bəyān,]*

Ġərəz sizdən təvəqqe‘ eylərəm kim bu gələn həftə
Ḫəvāṣun bizlərə mərqūm edüb eylə **bəyān** Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 20). [bəyān,]*

Dedi gūyā ki aqadan ḫəbərsizsən o aqa kim
Mütəvvəl fəżl mə‘nāsını kövn ẕərrə **bəyān** qılmış *(Kaside 11, Mısra 18). [bəyān,]*

Zəbān-i Fārsə çün yoḫdı cümlənün ‘elmi
Bu cəşn Türk dilində gərəkdür olə **bəyān** *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 16). [bəyān,]*

Güẕārışim tā olə ḫəlqə ‘əyān
Eyləyüm əḥvālımı şərḥ ü **bəyān** *(Mesnevi 4, Mısra 4). [bəyān,]*

Mərd nāmərdi qılub cümlə cəhān içrə ‘əyān
Zişt zībānı ḫəlā`iqlərə iẓhār u **bəyān** *(Mesnevi 6, Mısra 6). [bəyān,]*

Bu ‘ərẓimə şəfqət ilə gūş et
Dərdim eləyüm **bəyān** Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 22). [bəyān,]*

Hər nə söz kim eşitmisən ey cān
Əṣl ü günāhın əvvəl eylə **bəyān** *(Mesnevi 11, Mısra 76). [bəyān,]*

Təvəqqe‘m budı əḥvālıvı **bəyān** edəsən
Ḥəqīr Żū`īni bir sözlə şād-mān edəsən *(Mesnevi 14, Mısra 15). [bəyān,]*

O behişti ki Ḫudāvənd qılub ẕikr ü **bəyān**
Eləyüb imdi bizə sāḥət-i dünyādə ‘əyān *(Mesnevi 15, Mısra 7). [bəyān,]*

Olsə şəhzādə kişi bilməsə gər ‘elm ü **bəyān**
Ḫəlq sölər ki fəlānkəsdi nə kevdən nā-dān *(Muhammes 5, Mısra 11). [bəyān,]*

Əl-ḥəq insān olanə niṭq ü **bəyāndur** məktəb
Hər kəsün olmasə gər ‘elmi yəqīn ə‘mādur *(Muhammes 5, Mısra 5). [bəyāndur, -dur]*

Əl-ḥəq insān olanə niṭq ü **bəyāndur** məktəb *(Muhammes 5, Mısra 25). [bəyāndur, -dur]*

<u>bəyān et-:</u> *Beyan etmek, söylemek, anlatmak.*

Neçə mis̱āl ilə pərvərdigār Qur`āndə
Bəyān edüb bizə lā-yəstəvī bu bābətdən *(Kaside 15, Mısra 44). [bəyān edüb, -üb]*

bəyān-ı ʻāriż: *Yanağını beyan etmek, övmek.*

Əbrūlərün mü'əyyənidür nūn sūrəsi
Gəlmiş **bəyān-ı ʻāriżüvə** və`ḍ-ḍuḥā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 8). [bəyān-ı ʻāriżüvə, -üv, -ə]*

bəyānə çək-: *Söylemek, açığa vurmak, anlatma.*

Dərdimi **çəküb bəyānə** [mən]
İẓhār eləyüm cənāb-ı H̱ānə *(Mesnevi 7, Mısra 9). [bəyānə çəküb, -üb]*

Hāl-ı dilimi **çəküb bəyānə**
Çün ġüṣṣə sirāyət etdi cānə *(Mesnevi 8, Mısra 11). [bəyānə çəküb, -üb]*

bəyāż: *Beyaz, ak.*

Rūyun **bəyāżı** məṭlə'-i ẖurşīd-i āsmān
H̱əṭṭün səvādı āyə-i Qur`ān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 5). [bəyāżı, -ı]*

bə'ż: *Birtakım, bir kısım. Hepsi olmayıp içlerinden birkaçı, kimi.*

ʻUmmāl-i təmām cismə gəlür yaẖşı yamandan
Bə'żilərə firdövs-i bərīn **bə'żə** saqar var *(Gazel 42, Mısra 18). [bə'żə, -ə]*

Bə'żün alubdı ʻəqlini mālın verüb füzūn
ʻÖmri keçür ḥesāb ilə āh u zār ilə *(Kaside 21, Mısra 37). [bə'żün, -ün]*

Bə'żə verübdi ʻəql ziyādə nə sīm ü zər
ʻƏqlilə ẖᵛoşdı olmasə gər bərg ü bār ilə *(Kaside 21, Mısra 39). [bə'żə, -ə]*

ʻUmmāl-i təmām cismə gəlür yaẖşı yamandan
Bə'żilərə firdövs-i bərīn bə'żə saqar var *(Gazel 42, Mısra 18). [bə'żilərə, -lər, -ə]*

bəzl: *Esirgemeden bol bol verme, sarfetme, harcama.*

ʻƏnqā kimi nişānəsi yoẖ nāmı ẕikr olur
Bəẕl ü ʻəṭā vü lüṭf ü ḥimāyət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 8). [bəẕl,]*

Aqabəg əvvəl-i dəryā-yı ʻizzət mə'dən-i himmət
Ki **bəẕlindən** anın ʻāləmdə gənc-i şāyegānım var *(Kaside 7, Mısra 30). [bəẕlindən, -i, -n, -dən]*

Əlā ey mə'dən-i eḥsān əlā ey mənbə'-i ʻürfān
Səni H̱əllāq-ı ʻāləm **bəẕl** ü lüṭf ü cūdə kān qılmış *(Kaside 11, Mısra 26). [bəẕl,]*

İşārə-dan neçə yüz sāqiyān **bəẕlə-**sərā
Kināyə-dān neçə yüz mütribān-ı ẖᵛoş əlhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 27). [bəẕlə, -ə]*

Hanı Şəmāẖı ki yazam şe'rlər
Hər birinə **bəẕl** edələr sīm u zər *(Mesnevi 5, Mısra 60). [bəẕl,]*

Nə ʻārifi ki sāğərə **bəẕl** ü ʻəṭā verə *(Muhammes 3, Mısra 47). [bəẕl,]*

bəzm: *İçkili, eğlenceli yiyip içme ve sohbet meclisi. Topluluk, meclis.*

Hər **bəzmdə** ki bādə-i həmrādan olmasə
Nəql ü məzə o lə'l-i şəkər-ẖādan olmasə *(Gazel 4, Mısra 1). [bəzmdə, -də]*

Gülüstān içrə olmuş hər gül-i növẖīz bir H̱osrov
ʻAnādil Bārbəd bu **bəzmə** bülbüllər Nəkīsādur *(Gazel 40, Mısra 4). [bəzmə, -ə]*

Nə sūd ondan bəhār oldı əlimdə sāğərim yoẖdur
Əgər gülşəndi **bəzmim** bir gül üzlü dil-bərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 2). [bəzmim, -im]*

O məh bənimlə olan gecə **bəzmdə** deyürəm
Ki āftāb meyimdür hilāl cāmımdur *(Gazel 55, Mısra 7). [bəzmdə, -də]*

ʻĀşiq ki fənā **bəzminə** ʻeşq içrə yetişdi
Ol məs`ələdə şāfi' yā ə'ẓəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 7). [bəzminə, -i, -n, -ə]*

Hər şəb ki **bəzmim** içrə o māh ilə cām olur
ʻEyş ü nəşāṭ ləẕẕət-i dünyā təmām olur *(Gazel 77, Mısra 1). [bəzmim, -im]*

Ḥūr u qüṣūr u cənnət-i riżvān təmāmdur
Hər **bəzmdə** ki cām-ı mey-i ẖᵛoş-güvār olur *(Gazel 82, Mısra 6). [bəzmdə, -də]*

Bəzm içrə ẕövq olur mı o məh ṭəl'ət olmamış
Şəhd-i ləbindən ʻāşiq içün şərbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 1). [bəzm,]*

Hər **bəzmdə** səndən özgə kimdür
Tā kim olə zər-fəşān Əmīrẖān *(Gazel 136, Mısra 9). [bəzmdə, -də]*

Bī-nūr-ı rūy-ı yār münəvvər olur mı **bəzm**
Yüz şam' pərtəvindən ü min māh-tābdan *(Gazel 178, Mısra 3). [bəzm,]*

Şu'ā'-i mey gərəkdür **bəzm** içün H̱ᵛurşīd nə lāzim
Saña ẖurşīd-i rövşən var ikən meh-tābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 7). [bəzm,]*

ʻEyş [ü] ʻişrət **bəzmivi** bir Türk yağma eylədi
Ey dil ü cān ləḥẓə ləḥẓə tārmār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 7). [bəzmivi, -iv, -i]*

Mey **bəzmi** yār vəṣli gülüstāndə ẖᵛoşdu līk
Bī-həm-dəm ilə bəzm-i ṣəfādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 3). [bəzmi, -i]*

Ümīd var bu **bəzmə** o yār bir də gələ
Füsürdə gülşənə ol növ-bəhār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 1). [bəzmə, -ə]*

Nə lāzımdır şəb-i hicrān ara ḥāl-i dilim sormaq
Bilürsən rövşən olmaz ʻāşiqün **bəzmi** çırāġ ilə *(Gazel 216, Mısra 6). [bəzmi, -i]*

Başda var şūr əgər əldə ayaġ olmasə də
Ḫˇoş keçir yār ilə **bəzm** içrə çırāġ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 2). [bəzm,]*

Şəkkər ləbim məzāqını təlḫ etdi Żū`īnün
Bu **bəzmdə** ki lüṭf ilə güftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 14). [bəzmdə, -də]*

Ol āhū-yı rəmīdə-i ṣəḥrā-yı ülfəti
Kim eylədi bu **bəzmdən** āvārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 10). [bəzmdən, -dən]*

Ya tərk edün bu **bəzmi** yıqun bu büsāṭı yā
Ol bī-vəfā nigārə edün çārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 3). [bəzmi, -i]*

N`oldı bugün bu **bəzmə** o məh-pārə gəlmədi
Qoydı bizi bu növʻ güni qarə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 1). [bəzmə, -ə]*

Ey ḫˇoş ol günlər ki **bəzmimdə** nigārım var idi
Ẕövq-i dīdārılə köñlümdə qərārım var idi *(Gazel 225, Mısra 1). [bəzmimdə, -im, -də]*

Hər **bəzmdə** ki ʻāşiqə bir həm-dəm olmadı
Yüz bādə sādə olsə o dəm bir dəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 1). [bəzmdə, -də]*

Bu necə şəmʻdi kim **bəzmi** pür-nūr elədi
Bu ḫarābə köñül eyvānını məʻmūr elədi *(Gazel 241, Mısra 1). [bəzmi, -i]*

Mā təştəhi`n-nüfūs u tələẕẕu`l-ʻuyūn həm
Bu **bəzm** içində bi`llāhi yüz min kurūr idi *(Gazel 246, Mısra 8). [bəzm,]*

Çünki **bəzmimdən** ayaġ çəkdi nigārım getdi
Ləẕẕət ü ʻeyş ü ṭarab yoḫ ilə vārım getdi *(Gazel 248, Mısra 1). [bəzmimdən, -im, -dən]*

Bəzm həngāmı səḫāvətdədi qaan-ḫişlət
Rəzm əyyāmı şücāʻətdə Sikəndər-ḥaşmət *(Kaside 5, Mısra 39). [bəzm,]*

Ümīdim var ki bu əşār olə məqbūl-i dərgāhun
Süleymān **bəzminə** pāy-ı mələḫdən ərməğanım var *(Kaside 7, Mısra 40). [bəzminə, -i, -n, -ə]*

Ādāb-ı məʻrifət güli ilən bu ʻəṣrdə
Hər **bəzmi** döndərübdi gülüstānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 4). [bəzmi, -i]*

Düşəndə yādimə əḥbāblar **bəzmindəki** dəmlər
Bu ḥəsrət köñlümi dāğ eyləyüb hər ləḥẓə qan qılmış *(Kaside 11, Mısra 3). [bəzmindəki, -in, -dəki]*

Bəhār olubdı cavānlıq düşüb genə yādə
Köñül dilər olə **bəzmində** sāğər-i bādə *(Kaside 18, Mısra 2). [bəzmində, -in, -də]*

Sərbārdur təmām mey ü **bəzm** ü yār u gül
Gər olmasə bəğildə zər-i sikkədārdə *(Kaside 19, Mısra 19). [bəzm,]*

Budur vəchi Məḥəmməd Bəg büsāṭ-ı toy binā etmiş
Fələk cedy ü ḥəməldən **bəzmə** vermiş bərrə büryānə *(Kaside 22, Mısra 20). [bəzmə, -ə]*

Nə qədri vəṣf eləsəm ḥālətin bu **bəzmün** mən
Bürūz-ı ʻəcz edər āḫırdə qüvvə-i əzmān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 33). [bəzmün, -ü, -n]*

O **bəzmə** cəmʻdi ərbāb-ı s̱ərvət ü dövlət
O **bəzmə** ḥāẓır idi cümlə ṣāḥib-i ʻürfān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 25). [bəzmə, -ə]*

O **bəzmə** cəmʻdi ərbāb-ı s̱ərvət ü dövlət
O **bəzmə** ḥāẓır idi cümlə ṣāḥib-i ʻürfān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 26). [bəzmə, -ə]*

Hər **bəzmdə** səndən özgə kimdür
Tā kim olə zər-fəşān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 19). [bəzmdə, -də]*

Tārzən-i ḫādim ü sāqī nə var
Ḥāżır idi **bəzminə** leyl ü nahār *(Mesnevi 10, Mısra 28). [bəzminə, -i, -n, -ə]*

Sāqī gətür **bəzmə** mey-i der-ġəmi
Tā ki silə köñüldən rəng-i ġəmi *(Mesnevi 10, Mısra 9). [bəzmə, -ə]*

<u>bəzm-i ʻeyş:</u> *İçki meclisi.*

Āynə-i dünyānı dutmuş yoḫdur İskəndər şifət
Cām çoḫdur līk **bəzm-i ʻeyş** içün Cəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 8). [bəzm-i ʻeyş,]*

<u>bəzm-i ġeyr:</u> *Başkalarının meclisi.*

Bəzm-i ġeyr içrə görən dəm ol gül-i rəʻnā yüzin
Ātəşīn meydən yaḫar āhım odı dünyā yüzin *(Gazel 148, Mısra 1). [bəzm-i ġeyr,]*

Ātəşīn meydən yaḫar āhım odı dünya yüzin
Bəzm-i ġeyr içrə görən dəm o gül-i rəʻnā yüzin *(Gazel 170, Mısra 1). [bəzm-i ġeyr,]*

<u>bəzm-i ḫās:</u> *Has meclis.*

Bu **bəzm-i ḫās** qaryə-i Sābunçidə olub
Ev ṣāḥibi Ḫəlīl Bəg-i pür-şüʻūr idi *(Gazel 246, Mısra 13). [bəzm-i ḫās,]*

<u>bəzm-i ʻişrət:</u> *İçki meclisi; Allah'ın ezelde ruhları yarattıktan sonra, "Elestü bi-Rabbiküm: Ben sizin Rabbiniz*

değil miyim?" diye sorduğu ve ruhların, "Belâ (evet), sen bizim Rabb'imizsin" diye Allah'ı tasdik ettikleri ezel meclisi.

Əlündən gəldügi ẖeyri dirīğ etmə gədālardan
Nə **bəzm-i ʻişrət** içrə dil-bər-i ḥūrī-liqāmız yoẖ *(Tahmis 1, Mısra 5). [bəzm-i ʻişrət,]*

Çıq kəs̱rətdən düş vəḥdətə ġərq ol mey-i məḥəbbətə
Żū`ī tək **bəzm-i ʻişrətə** məstānə gəlmək yaẖşıdur *(Gazel 85, Mısra 18). [bəzm-i ʻişrətə, -ə]*

bəzm-i nəşāṭ: *Sevinç meclisi.*

Söndürübən şəm'-i büsātım mənim
Dağıdəcaq **bəzm-i nəşāṭim** mənim *(Mesnevi 4, Mısra 26). [bəzm-i nəşāṭim, -im]*

bəzm-i ṣəfā: *Safa, eğlence meclisi.*

Təngə gəldim bu riyā məslək olan zāhiddən
Ey ẖ˘oş ol **bəzm-i ṣəfā** məşrəb-i rindānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 10). [bəzm-i ṣəfā,]*

Mey bəzmi yār vəṣli gülüstāndə ẖ˘oşdu līk
Bī-həm-dəm ilə **bəzm-i ṣəfādan** nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 4). [bəzm-i ṣəfādan, -dan]*

C

cādū: *Sihirbaz, büyücü, cadı; Çok güzel ve iri göz; Sevgilinin saçı.*

Ġönçəsi dövrində kim zülf-i pərīşān titrəşür
Eylə kim **cādū** görüb möhr-i Süleymān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 2). [cādū,]*

Gəh dutar ẖurşīd-rūyın seḥr ilə gāhī açar
Necə **cādūdur** nigārım zülf-i müşkīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 6). [cādūdur, -dur]*

Zülf-i ṭərrārə nəẓər eylə ki **cādūluq** ilə
Daʻvā-yı möʻcüzə-i Mūsī-i ʻİmrān etdi *(Gazel 233, Mısra 5). [cādūluq, -luq]*

cāh: *Yüksek mevki, makam, rütbe.*

Aldanmə dünyā malinə həm **cāhınə** cəlālınə
Düş bir Ḥəqün ẖəyālinə rəḥmānə gəlmək yaẖşıdur *(Gazel 85, Mısra 9). [cāhınə, -ı, -n, -ə]*

cəhān: *Cihan, dünya, evren, kâinat, kosmos, dünya, yeryüzü..*

Ẓuhūr etmiş **cəhāndə** bī-vəfālıq
İtübdür rāh-ı rəsm-i āşnālıq *(Gazel 112, Mısra 1). [cəhāndə, -da]*

Fikr eylə dərssiz olu mı ḥāṣil ʻelmlər
Təʻlīmsiz **cəhāndə** tapan yoẖ fərāsəti *(Kaside 2, Mısra 8). [cəhāndə, -də]*

cāhil: *Bilgisiz, cahil, kendini bilmeyen, acemi.*

Ḥörmət ü rāḥəti hər **cāhil** ü nā-dānə verüb
ʻārif ü fāżil ü kāmilləri ẕillətdə qoyub *(Gazel 20, Mısra 10). [cāhil,]*

Bizə qismət eləyüb şām u səḥər ẖūn-ı cigər
Cāhilün şərbət-i līmū mey-i gül-nārı olub *(Gazel 32, Mısra 10). [cāhilün, -üñ]*

Fīs̱āġoreṣi kim odu ʻəllāme-i əvvəl
Cāhillər əlilə onə zəḥmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 20). [cāhillər, -lər]*

Ḥəl-i dərd etməyə ḥāl əhli gərək ʻārif-i vəqt
Əmr-i müşkil keçər ol yerdə ki **cāhil** yeridür *(Gazel 49, Mısra 6). [cāhil,]*

Təmām dā`irə-i ʻəql möḥnət ü ġəmdür
Ḫ˘oşā o **cāhil** ü dīvānə olduğım günlər *(Gazel 66, Mısra 4). [cāhil,]*

O kəs kim **cāhil** ü əbləhdi eylər
Büsāṭ-ı dövlət içrə pādşāhlıq *(Gazel 112, Mısra 7). [cāhil,]*

cām: *Kadeh, içki kadehi; Şarap.*

Āb-ı ḥəyāt olsə də tər qılmanam ləbim
Cāmımdə sāqiyā mey-i ṣəḥbādan olmasə *(Gazel 4, Mısra 4). [cāmımdə, -ım, -də]*

Ṣəfrā-yı ġüṣṣəni sər ü sīmāsı göstərür
Cāmındə ʻārifün ki mey-i əḥmər olmasa *(Gazel 6, Mısra 8). [cāmındə, -ı, -n, -də]*

Nə şeydə var cəhāndə ʻişrət ey dil **cāmdan** başqa
Təmām əşyādə var ġəm bir mey-i gül-fāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 1). [cāmdan, -dan]*

O məh bənimlə olan gecə bəzmdə deyürəm
Ki āftāb meyimdür hilāl **cāmımdur** *(Gazel 55, Mısra 8). [cāmımdur, -ım, -dur]*

Hər kiməsnənün kim olə cām-ı Cəmi neylər
ʻĀləm hamusı **cāmdədür** ʻāləmi neylər *(Gazel 69, Mısra 2). [cāmdədür, -də, -dür]*

Gəzsön o yerün hər ṭərəfin gūşə-bə-gūşə
Nə **cām** nə bādə nə də peymānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 4). [cām,]*

Ḫumārə dəgməyür sāqī ṣəfāsı verdigün **cāmun**
Əlim dut ol ayaġ ilə ki başındə ẖumār olmaz *(Gazel 99, Mısra 3). [cāmun, -uñ]*

Gər görsə idi ʻāriż-i ləʻlin çəkərdi əl
Āynədən Sikəndər ü Cəmşīd **cāmdan** *(Gazel 177, Mısra 10). [cāmdan, -dan]*

Əgər ol büt əlində Żū`iyā mey **cāmını** görsön
Dil ü dünyā vü dīn ü cān ayağına niṡār eylə *(Gazel 199, Mısra 9). [cāmını, -ı, -n, -ı]*

Növ-bəhārun yoḫdı ẕövqi **cām** u cībi ḫālīyə

Rəhn-i cām-ı mey olub çoḫ cübbə çuḫalar genə *(Gazel 217, Mısra 13). [cām,]*

Bəhār odur ki olub cīb ü **cām** mālāmāl
Bizimlə ṣöḥbətə ḥāl əhli hər nə var gələydi *(Gazel 235, Mısra 7). [cām,]*

Cəmāl-āynəsilə Sikəndər idi köñül
Şərāb u **cāmlə** yüz ḥəşmət-i Cəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 8). [cāmlə, -lə]*

Dövr-i gərdūn məni bir növ‘ ayağə saldı
Āy u gün keçdi görünməz gözə bir bādə vü **cām** *(Kaside 13, Mısra 14). [cām,]*

Dur ayağə gülşən içrə **cām** dut
Şūr ilə mey nūş edib ārām dut *(Mesnevi 5, Mısra 49). [cām,]*

Āynə-i dünyānı dutmuş yoḫdur İskəndər şifət
Cām çoḫdur līk bəzm-i ‘eyş içün Cəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 8). [cām,]*

Dutub āyīnə-rū dünyānı **cām** ‘āləmdə çoḫ çoḫdur
Vəlīkən yoḫdur İskəndər nə bir Cəmşīd nə Cəm var *(Gazel 70, Mısra 3). [cām,]*

Nə dildə şəbr qoyubdur nə əldə **cām** fələk
Gözün qarasunı dutsun yüzün ẓəlām fələk *(Gazel 118, Mısra 1). [cām,]*

Növ-bəhār oldı ələ gülşəndə **cām** almaq gərək
Cām dövrində fələkdən intiqām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 1). [cām,]*

Növ-bəhār oldı ələ gülşəndə cām almaq gərək
Cām dövrində fələkdən intiqām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 2). [cām,]*

Vüṣlət dəmidür sāqī gətür **cām** pey-ā-pey
Ḫeyr işdə gözim nūrı bu tə`ḫir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 9). [cām,]*

Ġəm dəf‘i ḥāṣil olmadı **cām** u şərābdan
Rövşən olur mı ḫānə gecə āftābdan *(Gazel 178, Mısra 1). [cām,]*

Hər nə ki bəglərdən alurduq ḥesāb
Əlimizdən alırdı **cām** u şərāb *(Mesnevi 4, Mısra 22). [cām,]*

Sāqiyā bir kərəm et durma gözün qurbānı
Bir iki **cām** ilə sərşār elə mən nālānı *(Mesnevi 6, Mısra 2). [cām,]*

Bir **cām** ilə ġüṣṣə gedə məndən
Ġəm jəngini tā silüb köñüldən *(Mesnevi 8, Mısra 9). [cām,]*

Ḫˇoş ol zəmān ki ‘işrət ü ‘eyşim təmām idi
Baş şūr-ı ‘eşq gözdə o māh əldə **cām** idi *(Muhammes 2, Mısra 2). [cām,]*

Cām-ı cəmdür dəḫi İskəndərün āynəsidür
Məst olandə bilisən ‘āləmün ādəm nəsidür *(Mesnevi 9, Mısra 5). [cām,]*

Sölə̇mə Cəmşīd nīk ü nāmdan
Sölə baña piyālə vü **cāmdan** *(Mesnevi 5, Mısra 30). [cāmdan, -dan]*

Ġəm oldur Żū`iyā kim olmayə mey **cāmına** qüdrət
Mey-i Dərġəm gər olsə fikr qılə dəhrdə ġəm var *(Gazel 70, Mısra 13). [cāmına, -ı, -n, -a]*

Hər şəb ki bəzmim içrə o māh ilə **cām** olur
‘Eyş ü nəşāṭ ləẕẕət-i dünyā təmām olur *(Gazel 77, Mısra 1). [cām,]*

Cām u cīb ü kīsə ḫālī Żū`ī-i bī-çārə tək
Cām-ı bādə vəṣl-i sādə bī-bəhā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 13). [cām,]*

Mey **cāmı** gərçi ḫəlqə verür şādlıq vəlī
Cām əldə sənsiz ey büt-i məh ẓülmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 10). [cām,]*

Bir **cām** ilə dəf‘-i dərd ü ġəm qıl
Tədbīr-i ḫumārım et kərəm qıl *(Mesnevi 7, Mısra 3). [cām,]*

Ver **cām** ləb-ā-ləb ü pey-ā-pey
Kim ġüṣṣə vü ġəm ‘əlācıdur mey *(Mesnevi 7, Mısra 5). [cām,]*

cəmāl: *Güzellik, yüz güzelliği.*

Ḫˇoşā o māhlə həm-bistər olduqum gecələr
Cəmālı şəm‘inə ḫākistər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 2). [cəmālı, -ı]*

Yanub tə‘əşşuq ilə nārluqa vəṣl içrə
Cəmālı şəm‘inə pərvānə olduğım günlər *(Gazel 66, Mısra 6). [cəmālı, -ı]*

Ḫəṭ-i dildārdan dā`im alub dərs-i kəlāmu`llāh
Cəmālı muṣḥafın vird eyləyüb əhl-i kitāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 6). [cəmālı, -ı]*

Gəhī **cəmālınə** gəh küfr-i zülfə səcdim idi
Gəhī müsəlmān gəh kāfir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 3). [cəmālınə, -ı, -n, -ə]*

Dərdim budur ki görməyüb ey məh **cəmālıvı**
Hicründə cān verim qalə köñlümdə ḥəsrətim *(Gazel 138, Mısra 7). [cəmālıvı, -ıv, -ı]*

Ḫurşīd **cəmālundı** mı gīsūlər içində
Yā ātəş-i süzəndədi hindūlər içində *(Gazel 190, Mısra 1). [cəmālundı, -un, -dı]*

Ḫurşīd tək **cəmālıvə** mən şəm‘ sölədim
Vācibdi yandırub məni kəssün zəbānımı *(Gazel 234, Mısra 5). [cəmālıvə, -ıv, -ə]*

Bülbül [ü] qumrī açub şövq ilə hər yan pər ü bāl
Göstərübdür gül-i həmrā nə nəzākətlə **cəmāl** *(Mesnevi 15, Mısra 6). [cəmāl,]*

cəmāl-āynəsiylə: *Aynaya (yansıyan) güzellik.*

Cəmāl-āynəsilə Sikəndər idi köñül
Şərāb u cāmlə yüz ḥəşmət-i Cəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 7). [cəmāl-āynəsiylə, -si, -y, -lə]*

cəmāl-i yār: *Sevgilinin yüz güzelliği.*

Gözdə **cəmāl-i yār** qulağımdə ṣavtını
Əldə müdām cām-ı mey-i ərğüvān idi *(Gazel 242, Mısra 9). [cəmāl-i yār,]*

Cəmāl-i yārdur Żū`ī təməttu'dār dünyādə
Ki əhl-i mə'nā içrə bu mətā'ə e'tibār olmuş *(Gazel 102, Mısra 11). [cəmāl-i yārdur, -dur]*

cām-ı bādə: *Şarap kadehi.*

Qılur əḥvāl-ı bāṭın ẓāhir 'āləm içrə bir dəmdə
Desəm mən küfr olur mu **cām-ı bādə** gər peyəmbərdür *(Gazel 88, Mısra 4). [cām-ı bādə,]*

Cām u cīb ü kīsə ḫālī Żū`ī-i bī-çārə tək
Cām-ı bādə vəṣl-i sādə bī-bəhā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 14). [cām-ı bādə,]*

cām-ı bādə-i gül-gūn: *Gül renkli şarap kadehi.*

Cəhāndə güşə-i mey-ḫānə tək nə cāy-ı ḫürrəm var
Nə **cām-ı bādə-i gül-gūnə** bənzər yār-ı həm-dəm var *(Gazel 70, Mısra 2). [cām-ı bādə-i gül-gūnə, -ə]*

cām-ı bādə-i nāb: *Halis şarap kadehi.*

Müqəyyəd oldı ol āzād gördügün köñlüm
Gözün fədāsı gətür sāqī **cām-ı bādə-i nāb** *(Tahmis 2, Mısra 6). [cām-ı bādə-i nāb,]*

cām-ı cəhān: *Dünyanın kadehi.*

'Ürəfā zümrəsinə **cām-ı cəhān** bin meydür
Cühəlā firqəsinə bir qurı hay vəhimdür *(Mesnevi 9, Mısra 3). [cām-ı cəhān,]*

cām-ı cəhān-nümā: *Dünyâyı gösteren içki kadehi.*

Hər mübhəm iş ki anlamayur ḫəlq sirrini
Cām-ı cəhān-nümādə bizə āşkār olur *(Gazel 82, Mısra 8). [cām-ı cəhān-nümādə, -də]*

cām-ı cəm: *Cem`in kadehi.*

Ḫumār-ı hicr ilə qoydun bu 'eşq-i bīmārın
Gözimdən ey büt-i məh-rūy u **cām-ı Cəm** getdün *(Gazel 163, Mısra 4). [cām-ı cəm,]*

Oḫuyub yazmasə hər şeydən o kimsə kəmdür
'Elm ṣāḥiblərinün ḫāṭiri **cām-ı Cəmdür** *(Muhammes 5, Mısra 18). [cām-ı cəmdür, -dür]*

Mey-ḫānədə lāzımdı olə çillə-nişīn tā
Āyīnə-i İskəndəri **cām-ı Cəmi** bilsün *(Gazel 180, Mısra 4). [cām-ı cəmi, -i]*

Hər kiməsnənün kim olə **cām-ı Cəmi** neylər
'Āləm hamusı cāmdədür 'āləmi neylər *(Gazel 69, Mısra 1). [cām-ı cəmi, -i]*

cām-ı 'eyş: *İçki kadehi.*

Cām-ı 'eyşim olacaqmış belə meydən ḫālī
Sāğər-i 'işrəti ġeyrün dolacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 5). [cām-ı 'eyşim, -im]*

cām-ı ḥəkīmānə: *Hikmetli, akıllı, müdrik(ane) şarap (söz).*

Bir iki **cām-ı ḥəkīmānə** əhl-i ḥāl ilə
Əgərçi nūş edəsən zəḫm-i cānə mərhəmdür *(Gazel 80, Mısra 7). [cām-ı ḥəkīmānə,]*

cām-ı kövsərvəş: *Kevser gibi içki kadehi.*

Niyə ḥūr u Kövsər istər zāhid-i ḫūd-bīn vəlī
Cām-ı Kövsərvəş büt-i ḥūrī-liqā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 8). [cām-ı Kövsər, vəş]*

cām-ı ləb: *Dudak kadehi.*

Görməgə **cām-ı ləb** ü āyīnə-i rüḫsārını
Qalḫızub baş qəbrdən Cəmşīd ü İskəndər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 7). [cām-ı ləb,]*

cām-ı ləb-ā-ləb: *Ağzına kadar dolu kadeh.*

Ver **cām-ı ləb-ā-ləbi** pey-ā-pey
Kim ġüssə vü ġəm əlācıdur mey *(Mesnevi 8, Mısra 7). [cām-ı ləb-ā-ləbi, -i]*

cām-ı ləb-i mey-gūnin: *Şarap rengi, açık kırmızı renkli dudak kadehi.*

O gülün öpmek içün **cām-ı ləb-i mey-gūnin**
Sākin-i güşə-i mey-ḫānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 3). [cām-ı ləb-i mey-gūnin, -i, -n]*

cām-ı mey: *Şarap, içki kadehi.*

Yā Rəb nədəndi cümləsi tə`s̱īrdən qalub
Cām-ı mey ü sürūr-ı ney ü çəng tār də *(Kaside 19, Mısra 12). [cām-ı mey,]*

Sāqī-i gül-çöhrə gətür **cām-ı mey**
Barbət [u] mizmār u dəf [u] rūd u ney *(Mesnevi 5, Mısra 1). [cām-ı mey,]*

Bāğ u gülşən gūşə-i mey-ḫānə tək ḫürrəm dögül
Cām-ı mey tək hīç şey` dil zəḫminə mərhəm dögül *(Gazel 125, Mısra 2). [cām-ı mey,]*

ʻĀqil ādəm odı kim olməyə dīvānə-i māl
Həm-dəmin **cām-ı mey** ü yār-ı pərī-zādə qılə *(Gazel 215, Mısra 8). [cām-ı mey,]*

Çoḫ ayağə salmə ey gül al ələ bir lüṭf qıl
Ẑū`īnün köñlin ḥəqīqət **cām-ı meydən** kəm dögül *(Gazel 125, Mısra 10). [cām-ı meydən, -dən]*

Ze-bəs ki lə'l-i ləbün fikrin eylərəm ey gül
Əlimdə **cām-ı meyim** ḥəsrət ilə qanə dönüb *(Gazel 25, Mısra 4). [cām-ı meyim, -im]*

Nəẓərdə āynə-i rūyun əldə **cām-ı meyim**
Qulām idi baña Cəm çākərim Sikəndər idi *(Gazel 240, Mısra 7). [cām-ı meyim, -im]*

cām-ı mey-i gül-nār: *Nar çiçeği (gibi) şarap kadehi.*

Sāqiyā dövrə gətür **cām-ı mey-i gül-nārı**
Gəti bir ḥālmə şərāb ilə dil-i bīmārı *(Mesnevi 15, Mısra 1). [cām-ı mey-i gül-nārı, -ı]*

cām-ı mey-i ḫ̌oş-güvār: *İçimi hoş şarap kadehi.*

Sāqī gətür **cām-ı mey-i ḫ̌oş-güvār**
ʻƏrż qılum dərd-i dilim hər nə var *(Mesnevi 4, Mısra 1). [cām-ı mey-i ḫ̌oş-güvār,]*

Ḥūr u qüṣūr u cənnət-i riżvān təmāmdur
Hər bəzmdə ki **cām-ı mey-i ḫ̌oş-güvār** olur *(Gazel 82, Mısra 6). [cām-ı mey-i ḫ̌oş-güvār,]*

cām-ı mey-i ərğüvān: *Erguvan renkli şarap kadehi.*

Gözdə cəmāl-i yār qulağımdə ṣavtını
Əldə müdām **cām-ı mey-i ərğüvān** idi *(Gazel 242, Mısra 10). [cām-ı mey-i ərğüvān,]*

cām-ı peymānə: *Şarap kadehi.*

Mənim ʻömrimsən ey sāqī yetüşdim bəs ki mən cānə
Nədür fövt eyləmək vəqti gətür sən **cām-ı peymānə** *(Kaside 22, Mısra 2). [cām-ı peymānə,]*

cām-ı rūḥ-fəzā: *Can arttıran içki kadeh.*

Meysiz bəhār u seyr ü ṣəfādan nə fā`idə
Bī-yār **cām-ı rūḥ-fəzādan** nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 2). [cām-ı rūḥ-fəzādan, -dan]*

cām-ı şərāb: *Şarap kadehi.*

Ṣəbr vəqti dögüldür eylə şitāb
Dur ayağə al ələ **cām-ı şərāb** *(Mesnevi 10, Mısra 12). [cām-ı şərāb,]*

Şūr-ı cünūn-ı ʻeşq haçan başdə cūş edər
Cām-ı şərābdan ləb-i `āşiqə tər olmasa *(Gazel 6, Mısra 6). [cām-ı şərābdan,]*

Neçə rəfīq-i müvāfiqlə ṣəḥn-i gülşəndə
Sürūd-ı rūd ilə **cām-ı şərābı** āmādə *(Kaside 18, Mısra 4). [cām-ı şərābı,]*

Ḥalāl etmiş bizə **cām-ı şərābı** pīr-i mey-ḫānə
Ḥəbībim vāʻiẓ-i ḫud-bīn kəlāmilə ḥarām olmaz *(Gazel 93, Mısra 9). [cām-ı şərābı, -ı]*

Neçə rəfīq-i müvāfiqlə ṣəḥn-i gülşəndə
Sürūd-ı rūd ilə **cām-ı şərābı** āmādə *(Kaside 18, Mısra 3). [cām-ı şərābı, -ı]*

Ġəm odur ki olmuyə **cām-ı şərābə** nəqdimiz
Bādə olsun tək nə qədri möḥnət olsə ġəm dögül *(Gazel 125, Mısra 3). [cām-ı şərābə, -ə]*

cām-ı şərāb-ı ʻeşq: *Aşk şarabının kadehi.*

Köñül tərk eyləmə **cām-ı şərāb-ı ʻeşqi** tā məḥşər
Ki bu mey məsti ġəm bilməz cəhāndə hūş-yār olmuş *(Gazel 102, Mısra 9). [cām-ı şərāb-ı ʻeşqi, -i]*

cām-ı sərşār: *Ağzına kadar dolu içki kadehi.*

Cām-ı sərşārı dönəm başıña sāqī mənə ver
Məndən özgə nə rəvādur bu ayağə dəgə əl *(Gazel 126, Mısra 5). [cām-ı sərşārı, -ı]*

cāmə: *Elbise, çamaşır, giyecek şey.*

Fikr qılmır danışan bu sözi ʻəmmāmə dögül
Ya uzun saqqal ilə yā ki uzun **cāmə** dögül *(Mesnevi 9, Mısra 40). [cāmə,]*

ʻElm ü ʻürfān göreñ āyā yekə ʻəmmāmədür
Enni qurşaq u uzun saqqal uzun **cāmədür** *(Mesnevi 9, Mısra 22). [cāmədür, -dür]*

Bir sınıq **cāmə** verin zühd ü riyā ḫirqəsinə
Yol tapan məḥfəl-i ʻürfānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 7). [cāmə,]*

Nə sāqī vü nə mey-i lə'l-fāmə müştāqam
Nə rāh-ı rūḥ-fəzāyə nə **cāmə** müştāqam *(Gazel 142, Mısra 2). [cāmə,]*

Lālələr çün doldurub ṣəhbā-yı jālə **cāmınə**

Biz də **cāmə** dolduraq lāzımdı ṣəhbālar genə *(Gazel 217, Mısra 10). [cāmə,]*

<u>cān:</u> *Ruh, asl-ı hayat, can, ruh, gönül; Sevgili, dost, insana candan yakın kimse; Gönülden, canla başla; Bir hitap cevabında verilen samimi cevap, "efendim" anlamında; Asıl; Büyük bir samimiyetle, yürekten.*

Sən yıqub ḫərc etmədün bir ḥəbbə Ḥəqqə **cānuvə**
ʻĀləm-i ʻuqbādə baḫ gör kim ʻuqūbət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 5). [cānuvə, -uv, -ə]*

Çoḫdan gəleydi kāş bu dövrānə Şərq-i Rus
Tā żəʻf-i milləti gətürə **cānə** Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 2). [cānə, -ə]*

Ey **cān** bu qədri möḥnət-i hicrānə ağlama
Çəkmə bu ġüṣṣə vü ġəmi bī-cānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 1). [cān,]*

İçdükcə ʻəql-i zā`īl olur Żū`ī anlamaz
Mundan nə ẕövq var sölə bu **cānə** ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 18). [cānə, -ə]*

Məḥrəm gəl eylə lüṭf ilə kūyun Mināsınə
Kim **cānın** etməgə saña Żū`ī fədā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 14). [cānın, -ı, -n]*

Pīrānəsər köñül genə bir şūḫə bənd olub
Kim tār-ı zülf-i gərdəni **cānə** kəmənd olub *(Gazel 24, Mısra 2). [cānə, -ə]*

Ol şəmʻ-i şəb-əfrūzə vüṣāl istəsön ey **cān**
Tā olmayəsən ʻeşqdə pərvānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 9). [cān,]*

Qurubdur Yūsif-i gül Mişr-i gülşən içrə bāzārın
Dutub **cān** nəqdin əldə şanki bülbüllər Züleyḫādur *(Gazel 40, Mısra 8). [cān,]*

Cānə fərəḥ idi mey ilə ṣūrət-i zībā
Ṣūrət pozulub rūḥ itüb cān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 19). [cānə, -ə]*

Əgərçi āb-ı ḥəyāt olsə içmə nā-dānlə
Ki ʻāqibət əs̱əri **cānə** zəhrdür rəsmdür *(Gazel 80, Mısra 6). [cānə, -ə]*

Əcəlün əvvəli **cān** içrə əgər olmayaydı
Necə səndən məni ey **cān** aralar tīğ-i əcəl *(Gazel 126, Mısra 3). [cān,]*

Ġərəz nə ẓülmülər etsön qəbūl-i ʻāşiqdür
Həmīşə sağ eləsün **cānıvı** Ḫudā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 6). [cānıvı, -ıv, -ı]*

Cān özgə cism özgədi yā müttəḥiddülər
Cān hansı cüzvdür tən ü əʻżādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 13). [cān,]*

Cānə meyl etsə idi Żū`ī gər ol ʻĪsā-dəm
Ṣədqə hər dəmdə dil ü cānı rəvān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 9). [cānə, -ə]*

Dād-ı hicrān ṭəʻnə-i yārān cəfā-yı rūzgār
Öldürür āḫır əgər min olsə **cānı** köñlümün *(Gazel 161, Mısra 6). [cānı, -ı]*

Ey Yūsif-i zəmānə Züleyḫā şifət bugün
Cān nəqdi əldə gör ki ḫərīdārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 4). [cān,]*

Minā-yı kūyunə Żū`ī yetüşməmiş yārun
Ṭəvāfın eyləməmiş **cānıvı** fədā qıldun *(Gazel 167, Mısra 12). [cānıvı, -ıv, -ı]*

Ancaq o məhün zülfi nə īmān alur əldən
Āhū baḫışı qara gözi **cān** alur əldən *(Gazel 182, Mısra 2). [cān,]*

Ḫ˘oşdı yüz ḫəncər-i bərrəndə dil ü **cānə** dəgə
İstəməm zülf-i pərīşānuvə kim şānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 1). [cānə, -ə]*

Bī-ʻārlıq görün nə qədərdür bu Żū`īdə
Ol bī-vəfāyə **cānını** eylər fədā genə *(Gazel 202, Mısra 10). [cānını, -ı, -n, -ı]*

Şöʻlə-i mey nə şərər **cānıvə** salmış kim olub
Şəmʻ-i mey-ḫānəni ṭəvf etməgə pərvānə səni *(Gazel 226, Mısra 5). [cānıvə, -ıv, -ə]*

Oğrun nigāhı bir şənəmün aldı **cānımı**
Pünhān təbəssümi dəḫi tāb u təvānımı *(Gazel 234, Mısra 1). [cānımı, -ım, -ı]*

Cān ilə dutsun gərək gül kimi bi`llāh ʻəzīz
Kəʻbə-i vəṣl istəyən ḫār-ı muğeylānını *(Gazel 245, Mısra 9). [cān,]*

Nüqrə-i ḫām demək cismivə lā`iq dögi çün
Məḥz bu rūḥdi cismün bədən anun **cānı** *(Gazel 250, Mısra 24). [cānı, -i]*

Var bir məsələ-i müşkilim ḥəll eylə onı
Sañadur çünki həmīşə dil ü **cānım** qubān *(Kaside 14, Mısra 4). [cānım, -ım]*

Bu beş gün ʻömr içün incitmə çoḫ gözəl **cānı**
Köñül bir ʻibrət ilə qıl nəẓārə dünyānı *(Kaside 23, Mısra 2). [cānı, -i]*

O qüvvələr ki bənī ādəmə verib Ḫāliq
O gücdə eyləməyüb ḫəlq hīç bir **cānı** *(Kaside 23, Mısra 28). [cānı, -i]*

Qəbūl-i qəvllə girmə bu dām-ı təqlīdə
Uṣūl-i dīndə də bir ictihādə at **cānı** *(Kaside 23, Mısra 78). [cānı, -i]*

Odur ki millət-i İslām Olubdı yüz firqə
Gedüb o qüvvə qalub ḫāl-i nəzʻədə **cānı** *(Kaside 23, Mısra 86). [cānı, -i]*

Ṣıdq ü iḫlāṣ ilə hər ṣübḥ ü məsā Ḫāliqdən
Rūz u şəb ʻişrət ilə **cānıvı** saq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 4). [cānıvı, -ıv, -ı]*

Ey ʻəzīzim bu cəhān məzrəʻə-i ʻuqbādur
Cānıvı ʻāləm-i ʻuqbādə ziyān-kār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 24). [cānıvı, -ıv, -ı]*

Ātəş-i ḫarman-ı ġəmdür özi ki āb isə də
Ḫeyrdür **cān** u tənə gər adı şərāb isə də *(Mesnevi 1, Mısra 6). [cān,]*

Dərd ü ġəmdən **cānım** boğāza yetüb
Ṣəd şükürlə ki yetişdim ḫidmətə *(Mesnevi 4, Mısra 71). [cānım, -ım]*

Gər əsbdən olmusan pərīşān
Qurbān saña at bəlkə həm **cān** *(Mesnevi 8, Mısra 36). [cān,]*

Hāl-ı dilimi çəküb bəyānə
Çün ġüṣṣə sirāyət etdi **cānə** *(Mesnevi 8, Mısra 12). [cānə, -ə]*

Dövrə gəl dövrüvə qurbān tən u **cān** ey sāqī
Bədən-i mürdə içün rūh-ı rəvān ey sāqī *(Mesnevi 9, Mısra 1). [cān,]*

Bir il olur mənim kimi muẓṭəri
Cān u dildən iḫlāṣ edən çākəri *(Mesnevi 10, Mısra 50). [cān,]*

Səlām olsun saña ey **cān** nihānı
Vücūdun köñlümündür mülk māli *(Mesnevi 12, Mısra 9). [cān,]*

Fikir **cānsız** bədəndə tāb olur mu
Ḫəyālāt eyləyəndə ḫᵛāb olur mu *(Mesnevi 12, Mısra 19). [cānsız, -sız]*

Ruḫsārıva ol gün ki gözim qıldı nəẓārā
Ləʻlin həvəsi saldı dil ü **cānə** şərārā *(Muhammes 4, Mısra 28). [cānə, -ə]*

Ki qoymayub tən ü **cāndə** ḫumār-ı hicrān tāb
Ze-bəs aḫıtdı gözimdən bəlālarun seyl-āb *(Tahmis 2, Mısra 7). [cāndə, -də]*

Sordum ləbi bəhāsını cāndur dedi baña
Ārı cəhāndə cānə bəhā dəḫī **cān** gəlüb *(Gazel 22, Mısra 12). [cān,]*

Sordum ləbi bəhāsını **cāndur** dedi baña
Ārı cəhāndə cānə bəhā dəḫī cān gəlüb *(Gazel 22, Mısra 11). [cāndur, -dur]*

Ḫəstə **cānım** sənsiz ey məh möḥnət-i hicrān alur
Bu müşəḫḫəsdir əcəl əlbəttə āḫır cān alur *(Gazel 59, Mısra 1). [cānım, -ım]*

Cānın veri bir ḥəbbəni verməz bu ḫəlā`iq
Pəs bu ṣifət insān ilə ṣöhbət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 23). [cānın, -ın]*

ʻİtāb u nāzun olur əhl-i ʻeşq içün ʻişrət
Ḫitāb-ı qəhrün ʻuşşāqə tāzədən **cāndur** *(Gazel 81, Mısra 10). [cāndur, -dur]*

Sən idin ey büt-i məh-rūy cismimün **cānı**
Nə ẕövq edər dəḫi bu mürdə cism ü cān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 9). [cānı, -ı]*

Qıl tərəḫḫüm elə bir tīğ ilə səd-pārə məni
Nəyə lāzımdı sər ü cism ü dil [ü] **cān** sənsiz *(Gazel 95, Mısra 6). [cān,]*

Gər **cānımı** ləʻlün həvəsi alsə ʻəcəb yoḫ
Kim nəqdləri bādə-i reyḫān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 3). [cānımı, -ım, -ı]*

ʻEyş [ü] ʻişrət bəzmivi bir Türk yağma eylədi
Ey dil ü **cān** ləḥẓə ləḥẓə tārmār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 8). [cān,]*

Salınub ʻişrət ilə mən də duʻālar eləyüb
ʻÖmrüvə dövlətüvə tā nə qədər **cānım** var *(Kaside 6, Mısra 38). [cānım, -ım]*

Ḥəq sələmət eləsün cümlə bəlādan **cānun**
Bu gəlüb getməkidən mən özim bīmār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 5). [cānun, -uñ]*

Hər kimsə ki bu cəhāndə pis ʻavrət alur
Öz **cānı** içün dərd ü ġəm ü möḥnət alur *(Rübai 7, Mısra 2). [cānı, -ı]*

Tā çeşm-i zəḫm o ʻāriż-i köñlünə dəyməsün
Ruḫsārı ātəşinə dil ü **cān** sipənd olub *(Gazel 24, Mısra 4). [cān,]*

Cānə meyl etsə idi Żū`ī gər ol ʻĪsā-dəm
Ṣədqə hər dəmdə dil ü **cānı** rəvān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 10). [cānı, -ı]*

Əgər ol büt əlində Żū`iyā mey cāmını görsön
Dil ü dünyā vü dīn ü **cān** ayağınə niṡār eylə *(Gazel 199, Mısra 10). [cān,]*

Bīsütūn-ı cismimə yüz tīşə-i möḥnət uran
Ḫəstə **cān** Fərhādvəş Şīrīn zəbānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 4). [cān,]*

Əfsūs ki yoḫ bir nəfər ʻārif ki dəm-ā-dəm
Cān ṭūṭī sənə şəhd-i kəlāmındə şəkər var *(Gazel 42, Mısra 6). [cān,]*

Dil ü **cān** görcəgin ol zülf-i siyāhın yüzdə
Bir birinə budı ol rəhzen-i īmān dedilər *(Gazel 62, Mısra 5). [cān,]*

O çeşm-i məstüvə **cānım** o növʻ ḥeyrāndur
Ki rūz [u] şəb ġəm-i ʻeşqində dīdə giryāndur *(Gazel 81, Mısra 1). [cānım, -ım]*

Ləb-i ləʻlün görüb ḥeyrətdən ey gül **cānə** bəñzətdim
Sora sordum yəqīn bildim ki bī-cā anə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 1). [cānə, -ə]*

Bir zəmān ḫᵛoş keçməyür hicrān əlindən **cān** içün
Gūyıyā Ḫāliq yaratmışdur məni hicrān içün *(Gazel 152, Mısra 1). [cān,]*

Ḥərīm-i Kəʻbə kūyundan ki olsun **cān** u dil məḥrūm
Minā-yı kūyun içrə etməsəm onları qurbānun *(Gazel 160, Mısra 5). [cān,]*

Çoḫ etmə həvəs rūyınə ey **cān** u dil āḫır
Sāziş eləməz ḫār ilə ḫas nār yanında *(Gazel 186, Mısra 5). [cān,]*

Düşəndə yādımə cism içrə titrəşür **cānım**
O günləri ki keçərdi ḫ˘oş ittifāqundə *(Gazel 196, Mısra 7). [cānım, -ım]*

Dilərdi **cān** ki bulə feyż-i məqdəmün gəl gör
Ki az qalubdı o həm çıqsun intiẓārun ilə *(Gazel 205, Mısra 3). [cān,]*

Gətür sāqī qədəḥ kim yandı **cān** bu zəhr-i bī-cāyə
Fədā **cān** u tənimdür doğrı rind-i bādə-peymāyə *(Gazel 212, Mısra 1). [cān,]*

Gətür sāqī qədəḥ kim yandı **cān** bu zəhr-i bī-cāyə
Fədā **cān** u tənimdür doğrı rind-i bādə-peymāyə *(Gazel 212, Mısra 2). [cān,]*

Ey **cān** çoḫ etmə ləʻl-i ləbi ārzūsunı
İskəndər öldi dəhrdə bu ārzū ilə *(Gazel 214, Mısra 7). [cān,]*

Cān fədādır olə hər buqʻədə ḥāl əhli əgər
Qīl ü qāl əhlinə lāzım açə bār-ı nəḫvət *(Kaside 5, Mısra 47). [cān,]*

Min müşk-i ḫıṭā kākül-i müşkīniña sədqə
Cānım dəḫi ey gül ləb-i şīrīniña sədqə *(Muhammes 4, Mısra 20). [cānım, -ım]*

Qıymasə cānānınə kim ki dil ü **cānını**
Ẓāhir edər ʻāləmə ʻeşqdə nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 1). [cānını, -ı, -n, -ı]*

Qıymasə cānānınə kim ki dil ü **cānını**
Ẓāhir edər ʻāləmə ʻeşqdə nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 21). [cānını, -ı, -n, -ı]*

Yoḫdı **cānı** hər kimün köñlündə cānān olmasə
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim cān olmasə *(Gazel 197, Mısra 1). [cānı, -ı]*

ʻĀləm içrə hər kimün bir bī-vəfā cānānı var
Söləmün bir də onə dünyā vü dīn ü **cānı** var *(Gazel 54, Mısra 2). [cānı, -ı]*

Yoḫdı **cānı** hər kimün köñlündə cānān olmasa
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim cān olmasa *(Gazel 13, Mısra 1). [cānı, -ı]*

Cān özgə cism özgədi yā müttəḥiddülər
Cān hansı cüzvdür tən ü əʻżādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 14). [cān,]*

Sevdā-yı sər-i zülfüña başın verən ʻāşiq
Cāndan keçib ol dəhrdə bīş ü kəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 6). [cāndan, -dan]*

Bu cism ilə **cāndan** ötəri çəkmə çoḫ əfsūs
Topraq olacaq cism dəḫi cān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 11). [cāndan, -dan]*

Olub bīgānə **cāndan** çəkməzəm əl āşnālıqdan
Ayaqun topraqı olmaqdan özgə yoḫdı bir fikrim *(Gazel 151, Mısra 9). [cāndan, -dan]*

Ġəmzə peykānın dilər şövq-i ruḫundan **cān** u dil
Eylə kim gün tābişindən təşnələr istərlər āb *(Gazel 16, Mısra 5). [cān,]*

Şāʻir gərək ʻāşiq olə bir māh-cəmālə
Cān tāzəliyə ləʻl-i şəkərbārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 6). [cān,]*

Cānə fərəḥ idi mey ilə ṣūrət-i zībā
Ṣūrət pozulub rūḥ itüb **cān** dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 20). [cān,]*

Usan ʻəql-i maʻāşdan dünyā içün təlāşdan
Keçüb **cān** ilə başdan meydānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 12). [cān,]*

Sən idin ey büt-i məh-rūy cismimün cānı
Nə ẕövq edər dəḫi bu mürdə cism ü **cān** sənsiz *(Gazel 92, Mısra 10). [cān,]*

Bu cism ilə cāndan ötəri çəkmə çoḫ əfsūs
Topraq olacaq cism dəḫi **cān** belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 12). [cān,]*

Dünyā köçübdi āḫirətə bir ẕaḫīrə qoy
Cān nəqdi Żū`iyā nə qədər ġārət olmamış *(Gazel 105, Mısra 14). [cān,]*

Yüz ağız açsə də şānə belə müşkil olu ḥəll
ʻƏql ü **cān** pīç ü ḫam-ı zülfdə sər-gərdāndur *(Gazel 126, Mısra 13). [cān,]*

Yoḫdı bir kəs şöḥibətdən rūḥ u **cān** ləẕẕət tapə
Arədim gəzdim dəḫi hər güşə hər yan qalmayub *(Kaside 4, Mısra 13). [cān,]*

Gərək fərmāyişātun qənd olaydı
Fərəḥdən **cān** u dil pür-ḫənd olaydı *(Mesnevi 3, Mısra 10). [cān,]*

Yoḫdı cānı hər kimün köñlündə cānān olmasə
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim **cān** olmasə *(Gazel 197, Mısra 2). [cān,]*

Bīmār qaluban ġəm-i ʻinnāb-ı ləbindən
Ey **cān** yıḫıl ol dərgəh -i Loqmānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 12). [cān,]*

Rūz-ı vəṣl ol şūḫə qurbān olmadun ey **cān** dəḫi
Şām-ı hicrān mən saña sanmə ki imdād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 5). [cān,]*

Ol pādşəhim bādəyə meyl etdügi gündən
Cān nəqdini hər şāmdə nəẕr-i asəs etdim *(Gazel 130, Mısra 6). [cān,]*

Cān-ı ʻāləmdür ḥəqīqət əhl-i ʻürfān dəhrdə
Ḫəlq imdi ṣūrət-i dīvārdur **cān** qalmayub *(Kaside 4, Mısra 10). [cān,]*

Gözlərün ṣədqəsi **cān** sāqī ayağun ələ al
Dön pey-ā-pey genə bir şūr-ı cünun başımə sal *(Mesnevi 1, Mısra 7). [cān,]*

Ḫam qədīm bir çəng olub **cān-riştəsi** ol çəngə tār
Tā ki oldım mən żəʻīf ol tār-ı gīsūdən cüdā *(Gazel 12, Mısra 3). [cān,]*

Gər ẓāhir alur **cānımı** ġəmzün oḫı līkən
Ağzun həvəsi köñlümi pünhān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 5). [cānımı, -ım, -ı]*

Demə Żū`ī ki əfğān eylərəm görcək firāqından
Görəndə ol məhi **cān** düşməyür əfğān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 10). [cān,]*

Gər etməseydi **cān** ilə ḫidmət saña Məsīḥ
Qoymaz āsmān-ı çəhārumdə pā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 15). [cān,]*

Əl-ḥəq Məsīḥvār qılur zində mürdəni
Gūyā ki **cān** verür öli əbdānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 14). [cān,]*

Durub ayağə qocə ḥālət ilə səʻy qılub
Ümīd Kəʻbəsinə **cānlə** rəh-sipār oldım *(Kaside 12, Mısra 20). [cānlə, -lə]*

Dögül bu növʻlə **cānım** ʻulūm əhli gərək
Verə cəvāb mətīn sā`ilə ləyāqət ilə *(Kaside 20, Mısra 29). [cānım, -ım]*

Məʻrifət əhli səḫā əhlinə ḫān sölərlər
Kimə hər naḫv-i ḫiṭāb eyləsə **cān** sölərlər *(Mesnevi 6, Mısra 52). [cān,]*

Ey mīr-i büzürgvār Əmīrḫān
Qurbān saña yüz mənim kimi **cān** *(Mesnevi 7, Mısra 66). [cān,]*

Olə da bir sözi təşḫīṣ-i təmīz etməzlər
Ḥəq sözün **cānınə** diqqət edübən getməzlər *(Mesnevi 9, Mısra 44). [cānınə, -ı, -n, -ə]*

Olsa ḥikmətdə bir kişi Loqmān
ʻElm ilə mürdəyə əgər verə **cān** *(Mesnevi 11, Mısra 34). [cān,]*

Hər nə söz kim eşitmisən ey **cān**
Əṣl ü günāhın əvvəl eylə bəyān *(Mesnevi 11, Mısra 75). [cān,]*

<u>cān:</u> *Zaman, devran, talih.*

Dəmlər ki ol zəmān keçinüb yāḫşı ḫᵛābdur
Ey **cān** bu günlərün nəyə sölə hesābdur *(Müseddes 1, Mısra 22). [cān,]*

Żū`ī-i bī-çārə kim **cāndan** ġulāmındur sənün
Sər-bülənd eylə şəfāʻətlə onı rūz-ı cəzā *(Gazel 1, Mısra 7). [cāndan, -dan]*

Yoḫdı cānı hər kimün köñlündə cānān olmasa
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim **cān** olmasa *(Gazel 13, Mısra 2). [cān,]*

Nə nəşāṭı məclisün gər ondə cānān olmasa
Sāir əʻżānun nə sūdı təndə gər **cān** olmasa *(Gazel 14, Mısra 2). [cān,]*

Sordum ləbi bəhāsını cāndur dedi baña
Ārı cəhāndə **cānə** bəhā dəḫī cān gəlüb *(Gazel 22, Mısra 12). [cānə, -ə]*

Bilsə idim dəhənün vüṣləti nā-mümkündür
Mən əzəl gün anı **cān** içrə nihān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 4). [cān,]*

Əgər **cāndur** təmənnā ḫāk-ı pāyun ṣədqəsi başım
Nə yüzdəndür bəyān et ḫāṭiründə nə ġubārun var *(Gazel 46, Mısra 3). [cāndur, -dur]*

Əcəlün əvvəli **cān** içrə əgər olmayaydı
Necə səndən məni ey **cān** aralar tīğ-i əcəl *(Gazel 126, Mısra 4). [cān,]*

Ey Ḫan-ı ʻƏẓīm-i şān Əmīrḫān
Ḫanlar arasındə **cān** Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 2). [cān,]*

Bəlā-yı hicrdə ancaq ləb-i cānān düşər yādə
Nöçün kim rəsmidür bu qorḫuluqdə **cān** düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 2). [cān,]*

Dil-i sūr eyləmək ülfət ləb-i ḫəndānı ilə
Görək āḫır nə edir çərḫ çalışur **cānı** ilə *(Gazel 204, Mısra 2). [cānı, -ı]*

Gər ləb-i ləʻlüñə verdi Żū`ī cān ʻeyb eyləmə
Rəsmidür bu kim qılurlar **cānı** cānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 10). [cānı, -ı]*

Gər ləb-i ləʻlüñə verdi Żū`ī cān ʻeyb eyləmə
Rəsmidür bu kim qılurlar cānı **cānun** ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 10). [cānun, -un]*

Ey ḫān-ı ʻƏẓīm-i şān Əmīrḫān
Ḫānlar arasındə **cān** Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 12). [cān,]*

<u>cān al-:</u> *Öldürmek.*

Cān verməyübdi **cān almış** mürdədən Məsīḥ
Bir dəmdə aldı çün ləbi rūḥ-ı rəvānımı *(Gazel 234, Mısra 3). [cān almış, -mış]*

Ey kəmān-əbrū müjün peykānı yüz min **cān alur**
Yayə dönmüş qāmətim tīr ü kəmānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 5). [cān alur, -ur]*

Ḫəstə cānım sənsiz ey məh möḥnət-i hicrān alur
Bu müşəḫḫəṣdir əcəl əlbəttə āḫır **cān alur** *(Gazel 59, Mısra 2). [cān alur, -ur]*

Çəkürsən ḫəncər-i müjgān tökürsən qan **alursan cān**
Ḥəbībim səndə bu ʻādət nədür qəṣṣābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 7). [cān alursan, -ur, -san]*

Lüṭf edüb bir tīr-i ġəmzə birlə **al** gəl **cānımı**
Pāyə dönmüş qāmətim ol ṭāq əbrūndan cüdā *(Gazel 12, Mısra 7). [cānımı al,]*

Āşkārə qanımı hər dəm tökər ġəmzün oḫı
Bir təbəssüm ilə lə'lün **cānımı** pünhān **alur** *(Gazel 59, Mısra 4). [cānımı alur, -ur]*

Bir nəfəsdə lə'lün ey məh **aldı** Żū`ī **cānını**
Nīşə bəs derlər ki 'əqli bādə-i reyḥān alur *(Gazel 59, Mısra 9). [cānını aldı, -dı]*

<u>cān cövhəri:</u> *Can cevheri; Şarap.*

Sāqī gözün nidāsı o **cān cövhərin** gətür
Lüṭf et vücūdum etdi ġəm-i rūzgār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 11). [cān cövhərin, -i, -n]*

<u>cān çək-:</u> *Bir şeyi istemek, istek duymak, çok arzulamak.*

Yüz ay olur müṣəvvər-i nəqş-i dəhān çəkər
Yoḫdur aradə hīç nişān yoḫsə **cān çəkər** *(Gazel 61, Mısra 2). [cān çəkər,]*

<u>cān fədā edər:</u> *Sevdiği için canından geçmek, kendini feda etmek.*

O kimsələr ki saña **cān fədā edər** imdi
O gündə bircəsi qılmaz naẓər saña kāẓım *(Gazel 137, Mısra 15). [cān fədā edər, -ər]*

<u>cān ilə:</u> *Candan, gönülden.*

Görmədim ṣöḥbət-i dīdārıvı hərçənd ki mən
Feyz-i dīdārıvə **cān ilə** ṭələbkār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 4). [cān iylə,]*

<u>cān üstünə:</u> *Can üstüne gelmek, can almaya.*

Cəm' edüb zülfün bəlā ḫeylin gəlüb **cān üstünə**
Gör nə cəm'iyyət qılublar bir pərīşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 1). [cān üstünə,]*

<u>cān ver-:</u> *Ölmek, hayatı sonlanmak, canını feda etmek.*

Gər yolun düşsə ṣəbā Ağdaşə məndən sölə kim
Verdi cān ḥəsrət ilə Żū`ī-i nālān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 10). [cān verdi, -di]*

Verdi cān Fərhād Şīrīnün vəfāsın görmədi
'Əqlə baḫ gör māh-rūlərdən vəfā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 9). [cān verdi, -di]*

Gər ləb-i lə'lüñə **verdi** Żū`ī **cān** 'eyb eyləmə
Rəsmidür bu kim qılurlar cānı cānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 9). [cān verdi, -di]*

Bādām-ı siyəh çeşm ilə 'innāb-ı ləbünçün
Hər ləḥẓədə **cān verdim** o bīmār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 10). [cān verdim, -im]*

Dərdim budur ki görməyüb ey məh cəmālıvı
Hicründə **cān verim** qalə köñlümdə ḥəsrətim *(Gazel 138, Mısra 8). [cān verim, -im]*

Həmīşə istər idim **cān verim** qabaqundə
Vəlī nə sūd ki verdim ġəm-i firāqundə *(Gazel 196, Mısra 1). [cān verim, -im]*

Nə içün yoḫ sözi təşbīh qılublar varə
Ləb-i mey-gūnuvi **cān verməgə** 'Īsāyə məs̱əl *(Gazel 126, Mısra 8). [cān verməgə, -ə]*

Lə'lün həvəsində hamı **cān verməgə** qaçdı
Bu 'ərṣədə ey yār vəfādār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 13). [cān verməgə, -ə]*

O māh pārə bütün məqdəmində **cān vermək**
Cəhāndə Żū`ī mənim bircə bu mərāmımdur *(Gazel 55, Mısra 9). [cān vermək,]*

Cān verməyübdi cān almış mürdədən Məsīḥ
Bir dəmdə aldı çün ləbi rūḥ-ı rəvānımı *(Gazel 234, Mısra 3). [cān verməyübdi, -mə, -y, -üb, -di]*

Mö'cüz-i 'Īsəvī tək **cān verür** əmvātə ləbün
Nədi 'eybi dönübən məzhəb-i 'Īsāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 11). [cān verür, -ür]*

'Īsā-i Məryəm desəm küfr olmaz ey tərsā pərī
Cān verür 'uşşāqə çün lə'l-i şəkər bārun sənün *(Gazel 179, Mısra 4). [cān verür, -ür]*

Dāğ-ı hicrān ilə ol şīrīn-ləbün gər **cān verəm**
Kūh-kən tək Żū`iyā mən daḫı bir ad eylərəm *(Gazel 127, Mısra 13). [cān verəm, -əm]*

<u>cāna gəl-:</u> *Bıkmak, usanmak, yorulmak.*

Yoḫ bir mədāḫilim belə bī-kāra olmuşam
Əl-qiṣṣə çərḫ əlindən mən **cāna gəlmişəm** *(Muhammes 3, Mısra 24). [cāna gəlmişəm, -miş, -əm]*

<u>cānān:</u> *Sevgili, gönül verilmiş, maşuka.*

'Āləm içrə hər kimün bir bī-vəfā **cānānı** var
Sөləmün bir də onə dünyā vü dīn ü cānı var *(Gazel 54, Mısra 1). [cānānı, -ı]*

Demisən yoḫsə ġəm ü dərdüvi **cānānə** köñül
Lüṭf edüb eylədi əfzūn baña ol məh sitəmin *(Gazel 124, Mısra 6). [cānānə, -ə]*

Ḥəq səni məẓhər qılub āynə-i ẕātınə
Āynəsi ṣāf olan göstəri **cānānını** *(Gazel 245, Mısra 8). [cānānını, -ı, -n, -ı]*

Qıymasə **cānānınə** kim ki dil ü cānını
Ẓāhir edər 'āləmə 'eşqdə nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 1). [cānānınə, -ı, -n, -ə]*

Qıymasə **cānānınə** kim ki dil ü cānını
Ẓāhir edər ʻāləmə ʻeşqdə nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 21). [cānānınə, -ı, -n, -ə]*

Gördükdə şeʻrivi köñül ol növʻ şād olub
ʻĀşiq yetəndə şād olı **cānānə** ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 4). [cānānə, -əndə]*

Yoẖdı cānı hər kimün köñlündə **cānān** olmasa
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim cān olmasa *(Gazel 13, Mısra 1). [cānān,]*

Yoẖdı cānı hər kimün köñlündə **cānān** olmasə
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim cān olmasə *(Gazel 197, Mısra 1). [cānān,]*

Nə nəşāṭı məclisün gər ondə **cānān** olmasa
Sāir əʻżānun nə sūdı təndə gər cān olmasa *(Gazel 14, Mısra 1). [cānān,]*

Gəl ey edən sər-i kūyını tərk **cānānun**
Düşən həvāsınə beyt-i Ḫəlīl-i rəḥmānun *(Gazel 155, Mısra 1). [cānānun, -uñ]*

Yā Rəb kim olur ʻərżimi **cānānə** yetürsün
Dərd-i dilim ol ẖosrov-ı ẖūbānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 1). [cānānə, -ə]*

Əvvəlki ḥüsn cəzbəsi **cānānədən** gedüb
ʻEyş ü nəşāṭ gūşə-i mey-ẖānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 1). [cānānədən, -dən]*

cān-fəzā: *Can arttıran.*

Açub gördüm bir nāmə-i dil-güşā
Kāẖ-i gülşən sīni sünbül **cān-fəzā** *(Mesnevi 4, Mısra 46). [cān-fəzā,]*

cān-ı ʻāləm: *Kainatın ruhu, özü.*

Cān-ı ʻāləmdür ḥəqīqət əhl-i ʻürfān dəhrdə
Ḫəlq imdi ṣūrət-i dīvārdur cān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 9). [cān-ı ʻāləmdür, -dür]*

cān-figār: *Yaralı kalp.*

Yansə də şəmʻ kimi **cān-figārım** gecələr
Dögi pərvānə kimi vəṣl müyəssər Żū`ī *(Gazel 72, Mısra 10). [cān-figārım, -ım]*

cān-ı tən: *Cismin, vücudun özü/canı.*

Ḫərīdār-ı mətāʻ-ı ḥüsnün ey ẖ̆urşīd-rū dil-bər
Bir əldə dīn-i dünyānı bir əldə **cān-ı tən** dutmuş *(Gazel 103, Mısra 4). [cān-ı tən,]*

Żū`īnün qış sitəmündən qurıyub **cān-ı təni**
Kürk ilqā`sıyılə eylə gələr tāzə bəhār *(Kaside 6, Mısra 39). [cān-ı təni, -i]*

cān-ı zār u nālān: *Ağlayan ve inleyen gönül.*

Rəḥm et ey məh Żū`iyə möḥnət-i hicrün bu gün
Qəṣd edübdir imdi **cān-ı zār u nālān** üstünə *(Gazel 203, Mısra 9). [cān-ı zār u nālān,]*

cānib: *Taraf, cihet, yan.*

Hər yanə eyləsön nəẓər āynə-i ṣuvər
Hər **cānibə** yüzün dutasan yüz sürūr idi *(Gazel 246, Mısra 12). [cānibə, -ə]*

cānib-i mişrə: *Mısır yönü, tarafı.*

Ey ṣəbā get **cānib-i Mişrə** Züleyẖāyə sölə
Kim Şəmāẖı mişrinə bir Yūsif-i digər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 5). [cānib-i mişrə, -ə]*

cān-sitān : *Can alıcı.*

Neyləsün ʻāşiq saña dil verməsün ey məh-liqā
Hər nigāhun **cān-sitān** hər nāz u ġəmzün dil-firīb *(Gazel 18, Mısra 4). [cān-sitān ,]*

cānə gəl-: *Cana gelmek, bıkmak, usanmak.*

Hər dəm görim səni dönəsən qanə ey şərāb
Gətdün bu təlẖ-kāmi dəẖi **cānə** ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 2). [cānə gətdün, -dü, -n]*

cānə yet-: *Cana yetmek, bıkmak usanmak, yorulmak.*

Nə qaldı dəhrdə kim çəkmədiyim dərd ü bəlālardan
Yetüşdim cānə āẖır möḥnət ü cövr ü cəfālardan *(Tahmis 1, Mısra 2). [cānə yet,]*

Nədür tədbīr bilmən **cānə yetdim** bī-vəfālardan
Köñül mülkündə bundan sora ondan ġeyri şāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 25). [cānə yetdim, -di, -m]*

Mənim ʻömrimsən ey sāqī yetüşdim bəs ki mən cānə
Nədür fövt eyləmək vəqti gətür sən cām-ı peymānə *(Kaside 22, Mısra 1). [cānə yetüşdim, -üş, -di, -m]*

çārə: *Çare, deva, çözüm yolu.*

Bī-ẖəbərsən dedi yoẖsə nədi **çārun** söləyüm
Yaz Ḥüseyn Ḫānə elə məṭləbüvi sən iẓhār *(Kaside 6, Mısra 27). [çārun, -uñ]*

çār: *Dört.*

Oldu dūçār bana ədīb-i zəmānə kim
Həm-nāmdur birisinə ol həşt ü **çār** ilə *(Kaside 21, Mısra 18). [çār,]*

cārī: *Akan, akıcı, geçmekte olan.*

Muṣəvvər eyləyübdir mərdüm-i çeşmim qədün sərvin
Dögül bī-hūdə **cārī** eyləmək hər ləḥẓə bu cūlər *(Gazel 57, Mısra 4). [cārī,]*

cās̱əliq: *Katolik. Başpiskopos, başpapaz, büyük papaz, patrik.*

Ki qılub ləẕẕət-i dünyānı baña cümlə ḥarām
Cās̱əliq olmaqı istər məni çərḫ-i kəc-rov *(Kaside 13, Mısra 15). [cās̱əliq,]*

cəvāb: *Cevap.*

Bu söz suāl olunsə **cəvābun** nədür sölə
Təqṣīr kār-gərdən olur yā ki kārdan *(Gazel 176, Mısra 13). [cəvābun, -un]*

Bunun ʻəlācını dün pīr-i ʻəqldən ṣordum
Cəvābı ilə ġəm ü ġüṣṣədən kənar oldım *(Kaside 12, Mısra 12). [cəvābı, -ı]*

Ḥikmət sözin bürūz eləsən yoḫ onə **cəvāb**
Bir şərf anlamaz deyəsən gündə yüz kitāb *(Muhammes 3, Mısra 27). [cəvāb,]*

cəvāb ver-: *Cevap vermek, yanıtlamak.*

Cəvāb verdi ki ey Żū`ī-i ġəm ālūdə
Məgər ki görməmisən ol Əmīrḫān-zādə *(Kaside 18, Mısra 17). [cəvāb verdi, -di]*

Versün cəvāb şərʻdə birdür riyā vü şirk
Sor bu su`ālı zāhid-i ʻālī-cənābdan *(Gazel 178, Mısra 7). [cəvāb versün, -sün]*

Dögül bu növʻlə cānım ʻulūm əhli gərək
Verə cəvāb mətīn sā`ilə ləyāqət ilə *(Kaside 20, Mısra 30). [cəvāb verə,]*

Dögül bu növʻlə cānım ʻulūm əhli gərək
Verə cəvāb mətīn sā`ilə ləyāqət ilə *(Kaside 20, Mısra 30). [cəvāb verə, -ə]*

cavād: *Cömert, ikram edici (kimse), kerim.*

Olsun ḥarām bādə-i firdövs zāhidə
Mey içməgi ḥarām deyə gər **cavād** ilə *(Gazel 193, Mısra 6). [cavād,]*

cavān: *Genç.*

Altmış yaş olandə genə bir növʻ səḫā var
Bu tāzə **cavānlardə** ki dərmānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 12). [cavānlardə, -lar, -də]*

Ḫ˘oş ol zəmān o günki bu sinnim **cavān** idi
Şām u səḥər vəṭəndə köñül şād-mān idi *(Gazel 242, Mısra 1). [cavān,]*

Bəhār Olubdı **cavānlıq** düşüb genə yādə
Köñül dilər olə bəzmində sāğər-i bādə *(Kaside 18, Mısra 1). [cavānlıq, -lıq]*

Hər bir qədər əgər olə də māl ü dövləti
Ağsaqqalun dutar mı **cavānlarlə** ṣöḥbəti *(Muhammes 1, Mısra 16). [cavānlarlə, -lar, -lə]*

cāy-ı be-cā: *Her yerde.*

Midḥət-i ol əmīr-i əhl-i səḫā
Oḫunur tā be-ḥəşr **cāy-ı be-cā** *(Mesnevi 2, Mısra 24). [cāy-ı be-cā,]*

cāy-ı ḫürrəm: *Gönül açıcı mahal.*

Cəhāndə gūşə-i mey-ḫānə tək nə **cāy-ı ḫürrəm** var
Nə cām-ı bādə-i gül-gūnə bənzər yār-ı həm-dəm var *(Gazel 70, Mısra 1). [cāy-ı ḫürrəm,]*

cedy: *Keçi yavrusu, oğlak. Güneşin kânunuevvelin dokuzunda girdiği burç.*

Budur vəchi Məḥəmməd Bəg büsāṭ-ı toy binā etmiş
Fələk **cedy** ü ḥəməldən bəzmə vermiş bərrə büryānə *(Kaside 22, Mısra 20). [cedy,]*

ceyḥūn: *Ceyhun nehri. Asya'nın en büyük ırmaklarından olup Hindistan'ın kuzeyindeki Pamir dağlarından doğan ve birçok çaylardan müteşekkil, 4800 metreye yakın irtifas olan yerlerden kuzeye ve güneye meylettikten sonra batıya doğru akan bir ırmaktır.*

Gər hünər kəsbi içün əlli il dil-ḫūn oləsən
Arturub fəżl ü hünər ʻelmdə **ceyḥūn** oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 14). [ceyḥūn,]*

cīb: *Para ve benzeri küçük şeyler koymak için çamaşırlara üst ve yā iç taraftan dikilen kese. Cep.*

Vāy o şəḫṣə ki **cībi** pūldan olsun ḫālī
İndi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 39). [cibi, -i]*

Fikr edirdüm ki Ḫudāyā baña qıl bir çārə
Nə təvānım nə **cībim** içrə də bir dirhəm var *(Kaside 6, Mısra 18). [cībim, -im]*

Bunlar təmāmı olsə də bī-żövq olur əgər
Cīb ü bəğəldə sikkə-i sīm u zər olmasa *(Gazel 6, Mısra 4). [cīb,]*

Cām u **cīb** ü kīsə ḫālī Żū`ī-i bī-çārə tək
Cām-ı bādə vəṣl-i sādə bī-bəhā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 13). [cīb,]*

Növ-bəhārun yoẖdı ẕövqi cām u cībi ẖālīyə

Rəhn-i cām-ı mey olub çoẖ cübbə çuẖalar genə *(Gazel 217, Mısra 13). [cībi, -i]*

Bəhār odur ki olub **cīb** ü cām mālāmāl
Bizimlə ṣöḥbətə ḥāl əhli hər nə var gələydi *(Gazel 235, Mısra 7). [cīb,]*

<u>cibillī:</u> *Cibilliyet, yaratılıştan olan.*

Ayağə düşmək ilə qara günüm ey Żū`ī
Cibillī ẖāṣiyətidir baña sirāyəti var *(Gazel 78, Mısra 10). [cibillī,]*

<u>cidāl:</u> *Savaş, mücadele.*

Mən belə fikrlərdə köñül içrə müżṭərib
Cəng ü **cidālda** fələk-i kəc-mədār ilə *(Kaside 21, Mısra 16). [cidālda, -da]*

<u>cigər:</u> *Karaciğer ve ak ciğerin ortak adı.*

Qara pūl ḥəsrəti ilə ağarub çeşm-i ümīd
Ārzū-yı mey-i gül-gūnlə **cigər** qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 16). [cigər,]*

Görüb yüz dāğ bir Ḫ˘urşīd içün min daşə baş urmaq
Olub rəngīn **cigər** qan ilə bir lə'l-i ẖ˘oş-āb olmaq *(Gazel 115, Mısra 8). [cigər,]*

Ləbün firāqı ilə qanə dönməgün **cigərün**
Vəyā gözimdən aqan qaṭrə qaṭrə qani yazım *(Gazel 141, Mısra 7). [cigərün, -ün]*

Dögi müjgān ṣafı çeşmimdəki peykānlarıdur
Ki çıqub dişrə gözimdən **cigərim** qanı ilə *(Gazel 204, Mısra 4). [cigərim, -im]*

Ya edün ẖəncər-i bī-dād ilə ṣəd pārə məni
Qana döndü **cigərim** yā yetirün yāra məni *(Gazel 224, Mısra 2). [cigərim, -im]*

Ümīd-i va'de-i vəṣlünlə qanə döndi **cigər**
Amāndı qanımı tök intizār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 3). [cigər,]*

O məhün gəlsə 'itābə ləb-i gövhər-pāşı
Dönəcək lə'lə **cigər** qanı ilə göz yaşı *(Gazel 247, Mısra 2). [cigər,]*

Bir **cigər** də aydə almə əkl qıl ẖūn-ı **cigər**
Yıq gələn qoy qalsun āẖırda nədāmət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 11). [cigər,]*

Fānī dünyādan əgərçi belə nālān gedürəm
Bī-vəfā ümmət əlindən **cigəri** qan gedürəm *(Müseddes 2, Mısra 18). [cigəri, -i]*

Çārə qıl məṭləbinə bu **cigəri** sūzānun
'Ərż edim ẖidmətivə tā rəvişin dünyānun *(Terci-bend 1, Mısra 3). [cigəri, -i]*

<u>cigərin qanə döndür-:</u> *Eziyet içinde olmak, aşk, ayrılık acısından ciğeri kan olmak.*

Lə'l-i ləbi həvāsı ilə məh-cəbīnün
Döndərməsin bu gün **cigərin qanə** gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 10). [cigərin qanə döndərməsin, -dər, -mə, -sin]*

<u>cilvə:</u> *Zuhûra gelme, varlıklarda ve insanda kendini gösterme, kulun kalbinde hissedilir duruma gelme, tecellî, zuhur.*

Āyīnə-i qəlbi silüb Ḥəq **cilvəsin** ondə görüb
'Əql-i ma'āşı tərk edüb dīvānə gəlmək yaẖşıdur *(Gazel 85, Mısra 7). [cilvəsin, -s, -i, -n]*

<u>cilvə:</u> *Hoşa gitmek, ilgi çekmek için takınılan çekici tavır, edâlı davranış, kırıtma, naz, işve, edâ.*

Gözimdə 'əks-i rūyun **cilvə** eylər çoẖ tə'əccübdür
Necə sākin olubdur ātəş-i sūzəndə āb içrə *(Gazel 188, Mısra 3). [cilvə,]*

<u>cındır:</u> *Tamamen eskiyip kullanışsız hale gelmiş, yırtık pırtık olmuş, yıpranmış.*

Məktəb nə növ' ẖ˘oş olı **cındır** ḥəṣīrdə
Əṭfāl ayaġ yalın çəkə palçıqdə zəḥməti *(Kaside 2, Mısra 11). [cındır,]*

<u>cins:</u> *Cins, tür.*

Nədən həm-cinsivə yā ġeyr **cinsə** yoẖdur əlṭāfun
Yəqinimdür ki yoẖdur səndə şāhīndən nişān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 15). [cinsə, -ə]*

<u>cins cinsə meyl qılmaq:</u> *Cins cinse meyleder.*

Əgərçi **cins cinsə meyl qılmaq** mö'təbər sözdür
Dögülsən nīşə bəs şā'irlərə sən mehribān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 3). [cins cinsə meyl qılmaq,]*

<u>cirāhət-i dil:</u> *Gönül yarası.*

Mənim tək olmayə ṣəd pārə tīğ-i ḥəsrət ilə
Cirāhət-i dilinə yārdan dəvāsı olə *(Gazel 10, Mısra 6). [cirāhət-i dilinə, -i, -n, -ə]*

<u>cism:</u> *Cisim, vücut, beden.*

'Ummāl-i təmām **cismə** gəlür yaẖşı yamandan
Bə'żilərə firdövs-i bərīn bə'żə saqar var *(Gazel 42, Mısra 17). [cismə, -ə]*

Sən idin ey büt-i məh-rūy cismimün cānı
Nə ẕövq edər dəẖi bu mürdə **cism** ü cān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 10). [cism,]*

Sən idin ey büt-i məh-rūy **cismimün** cānı
Nə ẕövq edər dəẖi bu mürdə cism ü cān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 9). [cismimün, -im, -ün]*

Cəfā peykānlarilə ġərqədür **cismim** fəğān etmin
Müşəẖẖəṣdür bu Żū`ī kim fəğān ġərq-ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 9). [cismim, -im]*

Nüqrə-i ẖām demək **cismivə** lā`iq dögi çün
Məḥz bu rūḥdi cismün bədən anun cānı *(Gazel 250, Mısra 23). [cismivə, -iv, -ə]*

Bī-rūh **cismdir** o müqəvvādı bī-səbāt
Nə behcəti o ʻömr ki ʻāləmdə ẖān olam *(Muhammes 1, Mısra 21). [cismdir, -dir]*

Hīç kimsə görməsün belə sin-i kuhūləti
Çün **cismdən** gedübdi o sükkər şəbābəti *(Muhammes 1, Mısra 4). [cismdən, -dən]*

Mürdə **cismin** ʻāşiqün qılmazdun əḥyā hər nəfəs
Möʻcüz-i ʻĪsā əgər ləʻlündə pünhān olmasa *(Gazel 13, Mısra 7). [cismin, -in]*

Qıl tərəḥḥüm elə bir tīg ilə səd-pārə məni
Nəyə lāzımdı sər ü **cism** ü dil [ü] cān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 6). [cism,]*

Bu **cism** ilə cāndan ötəri çəkmə çoẖ əfsūs
Topraq olacaq **cism** dəẖi cān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 11). [cism,]*

Bu **cism** ilə cāndan ötəri çəkmə çoẖ əfsūs
Topraq olacaq **cism** dəẖi cān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 12). [cism,]*

Cān özgə **cism** özgədi yā müttəḥiddülər
Cān hansı cüzvdür tən ü əʻżādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 13). [cism,]*

Düşəndə yādımə **cism** içrə titrəşür cānım
O günləri ki keçərdi ẖ˘oş ittifāqundə *(Gazel 196, Mısra 7). [cism,]*

Mürdə **cismin** ʻāşiqün qılmazdun əḥyā hər nəfəs
Möʻcüz-i ʻĪsā əgər ləʻlündə pünhān olmasə *(Gazel 197, Mısra 7). [cismin, -in]*

ʻƏcəb yoẖ məḥv olə **cismim** təcəllā-yı cəmālından
Bu şölə yandurubdur dāğlə Mūsā İbn-i ʻÜmrānı *(Gazel 220, Mısra 7). [cismim, -im]*

İki ay var hilālə döndürübdür **cismimi** bu ġəm
Kim ol H̱˘urşīd ilə yā Rəb nə gündür vüṣlət imkānı *(Gazel 220, Mısra 9). [cismimi, -im, -i]*

Dəhr bāğındə qurı nəẖlə dönübdür **cismim**
Köñlümün meyvəsi çün bərg ilə bārım getdi *(Gazel 248, Mısra 11). [cismim, -im]*

Nüqrə-i ẖām demək cismivə lā`iq dögi çün
Məḥz bu rūḥdi **cismün** bədən anun cānı *(Gazel 250, Mısra 24). [cismün, -üñ]*

cism-i cānı: *Canın vücudu.*

Ey məh vüṣālıña çəkübən ḥəsrət ağlaram
Yandurdı **cism-i cānımı** bu firqət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 2). [cism-i cānımı, -ım, -ı]*

cism-i nā-təvān: *Güçsüz beden.*

H̱˘oşā o möḥnət-i hicrānə tāb olan günlər
Gedübdi tāb u təvān **cism-i nā-təvānımdan** *(Gazel 65, Mısra 7). [cism-i nā-təvānımdan, -ım, -dan]*

cism-i zār: *İnleyen vücut.*

Əyyūb dedi məsənniyə əḍ-ḍurū ərḥəmī
Lüṭfünlə **cism-i zārınə** yetdi şəfā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 22). [cism-i zārınə,]*

Əyyūb dedi məsənniyə əḍ-ḍurū ərḥəmī
Lüṭfünlə **cism-i zārınə** yetdi şəfā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 22). [cism-i zārınə, -ı, -n, -ə]*

cövhər: *Var olan bir şeyin özü, esâsı, varlığındaki maya, gevher.*

Şərāb-ı nāb ey sāqī cəhān içrə o **cövhərdür**
Ki ondan ẕāhir eylər hər kəsün ẕāti nə gövhərdür *(Gazel 88, Mısra 1). [cövhərdür, -dür]*

Pərhīz bādədən eləmə kim bu **cövhərün**
Āmīzişi olubdı Cəm ü Keyqubād ilə *(Gazel 193, Mısra 7). [cövhərün, -ün]*

cövhər-bādə: *Şarabın gevheri, özü.*

Cəhāndə hīç **cövhər-bādə** kimi ẖ˘oş-güvār olmaz
Ki hər bir şəẖsi təşẖīṣ etməgə kāmil ʻəyār olmaz *(Gazel 99, Mısra 1). [cövhər-bādə,]*

cövhər-i fərd: *İnsanın cevheri, özü.*

Dəhānın eyləmişəm ġönçə ġönçəyə təşbīh
Görün ki **cövhər-i fərdə** nə iftirā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 4). [cövhər-i fərdə, -ə]*

cövhər-i nəfīs: *Kişiliğin mayası.*

Bir **cövhər-i nəfīsidi** bu pūl ki cənnəti
Pūlla verür ẖəlā`iqə fikr ilə tārdə *(Kaside 19, Mısra 23). [cövhər-i nəfīsidi, -i, -di]*

cövhər-i ẕāt: *Zatın, kişinin cevheri/özü.*

Çün vücūdun ʻillǝt-i gā`iyyǝ mövcūdātidur
Cövhǝr-i ẕātu içün olmuşdur ʻǝrż-i ǝrż sǝmā *(Gazel 2, Mısra 4). [cövhǝr-i ẕātu, -u]*

cövlān: *Cevelān: Dolaşma, dolanma, gezinme, koşuşturma.*

Hǝr dǝm ollam qanımǝ ġǝlṭān tǝn-i mǝcrūḥ ilǝ
ʻƏrṣǝ-i ḥüsn içrǝ ey şāhım bu **cövlānun** görüb *(Gazel 19, Mısra 6). [cövlānun, -u, -n]*

Hǝr dǝm ollam qanımǝ ġǝlṭān tǝn-i mǝcrūḥ ilǝ
ʻƏrṣǝ-i ḥüsn içrǝ ey şāhım bu **cövlānun** görüb *(Gazel 31, Mısra 6). [cövlānun, -u, -n]*

Mǝst olub tevsen-i tǝbʻim götürüb **cövlānǝ**
Şeʻr-i şǝmşīr ilǝ tā ki girüb meydānǝ *(Mesnevi 6, Mısra 3). [cövlānǝ, -ǝ]*

cövr: *Cefa, eziyet, sıkıntı, üzüntü, zulüm.*

Eylǝrlǝr idi cümlǝ ʻulūm ǝhlinǝ ḥörmǝt
Cövr etdi ʻǝṭā batdı sǝẖāvǝt hara getdi *(Kaside 24, Mısra 10). [cövr,]*

Vǝqtün cǝhǝnnǝm etmǝ yanǝ yanǝ ağlama
Ṣǝbr eylǝ hǝr nǝ **cövr** gǝlǝ rūzgārdǝn *(Gazel 5, Mısra 3). [cövr,]*

Żū`iyā qurʻa-ı qǝssām ǝzǝldǝn deyǝsǝn
Dǝrd ü ġǝm **cövr** ü cǝfā cümlǝ mǝn-i zārǝ düşüb *(Gazel 17, Mısra 12). [cövr,]*

Çeşmün etsǝ gǝr baña min **cövr** köñlüm incimǝz
Rǝsmdür bīmār edǝr ǝḥbābınǝ dā`im ʻǝtīb *(Gazel 18, Mısra 5). [cövr,]*

Bir mǝn-i zār dögüldür belǝ **cövr** ü ẓülmi
Əhl-i ḥikmǝt nǝ qǝdǝr var isǝ āzārı olub *(Gazel 32, Mısra 7). [cövr,]*

Bu qǝdri etmǝ bana **cövr** ey büt-i bī-mehr
Ki sǝndǝn özgǝ mǝnim sölǝ kim pǝnāhımdur *(Gazel 53, Mısra 5). [cövr,]*

Şikǝstǝ köñlümi **cövrüylǝ** eylǝyür vīrān
Demir ki bir bu ẖarābǝ mǝnim mǝqāmımdur *(Gazel 55, Mısra 5). [cövrüylǝ, -ü, -ylǝ]*

Cövr ü cǝfā-yı yārdur ʻeşqǝ mǝḥǝk ǝgǝr
Ṣǝbr etmǝsǝ ẓuhūrǝ gǝlür kǝm ʻǝyārlıq *(Gazel 111, Mısra 7). [cövr,]*

Hǝr növʻ **cövr** gǝr gǝlǝ ṣǝbr eylǝ Żū`iyā
H̱ˇoşdur o gül yolundǝ nǝ qǝdr olsa ẖārlıq *(Gazel 111, Mısra 17). [cövr,]*

Əl üz ey mǝh cǝfādan rǝh-güẕār-ı ẓülmdǝn pā çǝk
Nǝ **cövr** et ʻāşiq-i zārǝ nǝ fǝryādından īzā çǝk *(Gazel 116, Mısra 2). [cövr,]*

Mǝndǝn artuq eylǝyür sǝndǝn şikāyǝt āşkār
Cövr ü bī-dādundan ey mǝh hǝr gecǝ dād eylǝrǝm *(Gazel 127, Mısra 12). [cövr,]*

Mǝnim tǝk ʻāşiqǝ inṣāfdur mı **cövr** etmǝk
H̱ˇoşam nǝ qǝdr edǝsǝn Żū`iyǝ cǝfā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 23). [cövr,]*

Tǝğāfül eylǝyübǝn salmǝ ǝhl-i ʻeşqi ġǝmǝ
Bu qǝdri **cövrǝ** dǝẖi olmǝ çoẖ rıżā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 20). [cövrǝ, -ǝ]*

Az eylǝmǝklǝ **cövri** cǝfā etmǝ Żū`iyǝ
Kim eylǝmǝz bu qǝdri cǝfālǝr kifāyǝtim *(Gazel 138, Mısra 9). [cövri, -i]*

Yazım o sǝng-i dilǝ dǝrd firqǝtin yoẖsǝ
Zǝmānǝ **cövrini** yā möḥnǝt-i cǝhānı yazım *(Gazel 141, Mısra 4). [cövrini, -i, -n, -i]*

Cǝfā vü **cövrüni** ol bī-mürüvvǝt bī-vǝfā yārun
ʻƏbǝs bī-hūdǝ gör kim Żū`iyā dā`im çǝkǝr köñlüm *(Gazel 143, Mısra 9). [cövrüni, -ü, -n, -i]*

Köñül hicrindǝ vǝṣlindǝn ümīdün kǝsmǝ kim bülbül
Ṣǝfā-yı gül görǝr mi çǝkmǝsǝ **cövrin** zimistānun *(Gazel 149, Mısra 8). [cövrin, -i, -n]*

Baña ẖˇoşdur gǝdā-yı kūyı olmaq pādşāhlıqdan
Bu qǝdri **cövrlǝr** kim Żū`iyǝ eylǝr firāq ilǝ *(Gazel 151, Mısra 14). [cövrlǝr, -lǝr]*

Batdı yüz min ẖār-ı möḥnǝt-i nāẖun ümmīdimǝ
Gǝrçi yüz min **cövr** çǝkdim ol gül-i gülzār içün *(Gazel 153, Mısra 6). [cövr,]*

Çǝkmǝzǝm ǝl sǝndǝn ey gül ġeyrilǝr **cövrilǝ** kim
ʻƏndǝlīb eylǝr mi gül tǝrkin cǝfā-yı ẖār içün *(Gazel 153, Mısra 3). [cövriylǝ, -ilǝ]*

Nǝ etmǝmiş bunı Mǝcnūnǝ yā ki Fǝrhādǝ
O **cövr** ü ẓülm ki ʻeşq içrǝ sǝn baña qıldun *(Gazel 167, Mısra 10). [cövr,]*

Gǝhī ǝndūh-ı rǝşk-i ġeyr ü gǝh **cövr** ü cǝfā-yı yār
Kim olmaz sölǝ Żū`ī muncǝ ǝndūh ilǝ dīvānǝ *(Gazel 192, Mısra 9). [cövr,]*

Lüṭf eylǝ Żū`iyǝ elǝ **cövrün** ziyādǝ kim
Dīvānǝ köñlüm ʻādǝt edübdir cǝfālarǝ *(Gazel 201, Mısra 9). [cövrün, -ün]*

Sǝnsǝn hǝmīşǝ şād qılan ẖǝstǝ köñlümi
Mǝḥzūn edǝndǝ **cövr** ilǝ bu çǝrẖ-i kǝc-mǝdār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 14). [cövr,]*

Görmǝyüm tā zǝmānǝdǝn bir **cövr**
Tökgilǝn ṭāsǝ bādǝ tā ẖǝṭ-i **cövr** *(Mesnevi 11, Mısra 4). [cövr,]*

Vǝṣlünlǝ elǝ gǝl mǝn-i dil-ẖǝstǝyǝ çārǝ
Etmǝk dilǝsön gǝr günimi **cövrlǝ** qarǝ *(Muhammes 4, Mısra 30). [cövrlǝ, -lǝ]*
Çǝkdigüm **cövr** ü cǝfādan nǝ pǝrīşān gedürǝm
Līk bir tāzǝ bǝlā var görübǝn zār ölürǝm *(Müseddes 2, Mısra 19). [cövr,]*

Nǝ qaldı dǝhrdǝ kim çǝkmǝdiyim dǝrd ü bǝlālardan
Yetüşdim cānǝ āẖır möḥnǝt ü **cövr** ü cǝfālardan *(Tahmis 1, Mısra 2). [cövr,]*

Hansı dil-bərdür ki öz ʻuşşāqına **cövr** etməyüb
Cövrdən āh etmə ey ʻāşiq yaḫar köñlüm deyüb *(Tahmis 3, Mısra 13). [cövr,]*

Hansı dil-bərdür ki öz ʻuşşāqına cövr etməyüb
Cövrdən āh etmə ey ʻāşiq yaḫar köñlüm deyüb *(Tahmis 3, Mısra 14). [cövrdən, -dən]*

cövr-āyīn: *Eziyeti adet edinmiş.*

Qılublar Żūʻīni min ʻişvə vü nāz ilə sər-gərdān
Bu kāfir dīn ü **cövr-āyīn** ü məh ruḫsār u bəd-ḫūlər *(Gazel 57, Mısra 10). [cövr-āyīn,]*

cövr-i rəqīb: *Rakibin cefası.*

Cövr-i rəqīb şöhbətimizdən irağ idi
Günlər o günlər idi damāğ ol damāğ idi *(Müseddes 1, Mısra 5). [cövr-i rəqīb,]*

cövr-i sitəm: *Eziyet sıkıntısı.*

Qānıʻdi köñül bir qurı nəẓẓārəyə ḫeyrçün
Cövr-i sitəmindən rəh-i nəẓẓārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 6). [cövr-i sitəmindən, -dən]*

cövr-i zəmānə: *Devranın, talihin eziyeti.*

Cövr-i zəmānə möḥnət-i ġurbət firāq-ı yār
Żūʻī demək cəfādı bu tuğyānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 13). [cövr-i zəmānə,]*

Cövr-i zəmānə möḥnət-i hicrān cəfā-yı yār
Żūʻī tək āḫır etdi qara rūzgārımı *(Gazel 228, Mısra 13). [cövr-i zəmānə,]*

cövr-i əğyār: *Düşmanların, rakiplerin eziyeti.*

Çəkmənəm ol kūdən əl gər **cövr-i əğyār** olsə də
Bülbül eylər mi gülüstān tərkini ḫᵛār olsə də *(Gazel 218, Mısra 1). [cövr-i əğyār,]*

cövşən: *Zincir ve puldan yapılan örme zırh.*

ʻEşq-ḫəṭṭün ilə cümlə bəlādan əmīn edüb
Tīr-i qəżāyə Ḥizr-ı ḫəṭün **cövşən** eylədün *(Gazel 164, Mısra 14). [cövşən,]*

cübbə: *Elbise üstüne giyilen, bedeni uzun ve bol, yenleri geniş, düğmesiz giyecek.*

Növ-bəhārun yoḫdı ẕövqi cām u cībi ḫālīyə
Rəhn-i cām-ı mey olub çoḫ **cübbə** çuḫalar genə *(Gazel 217, Mısra 14). [cübbə,]*

cūd: *Cömertlik yapmak, cömertçe davranmak.*

Cūd u səḫā vü məʻrifət āṡārı dəhrdən
Nə vəchdəndi bilmürəm āyā nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 9). [cūd,]*

Olsun ziyādə günbəgün ʻāləmdə dövlətün
ʻÖmrün bu növʻ ʻizzət ü **cūd** ilə pāydār *(Kaside 9, Mısra 34). [cūd,]*

Ḫudāvənd-i cəhān ol bāğə ẕātın bāğbān qılmış
Kəmāl ü ʻelm ü fəżl ü **cūd** bir bāğ-ı dil-ārādur *(Kaside 11, Mısra 23). [cūd,]*

Həmīşə çün mənə sizdən yetübdi **cūd** u səḫā *(Kaside 12, Mısra 22). [cūd,]*

Āsmān-ı hünər ü **cūd** u maʼārif māhi
Məsnəd-i məmləkət-i **cūd** [u] səḫāvət şāhi *(Mesnevi 1, Mısra 31). [cūd,]*

Sipihr-i ʻizzət ü Ḫᵛurşīd fəżl ü **cūd** Mīr Mehdī
Ki ḥəsən ḫəlqəni Ḥəq rəşk-i firdövs-i cənān qılmış *(Kaside 11, Mısra 21). [cūd,]*

Əlā ey məʻdən-i eḥsān əlā ey mənbəʻ-i ʻürfān
Səni Ḫəllāq-ı ʻāləm bəẕl ü lüṭf ü **cūdə** kān qılmış *(Kaside 11, Mısra 26). [cūdə, -ə]*

Bəḫşiş ü **cūd** u səḫāvət sizə ẕātī ḫaṣlət
ʻElm ü ādāb u hünər sizdə firāvān oldı *(Kaside 17, Mısra 23). [cūd,]*

Yoḫdı kənār ʻelminün dəryāsinə
Vəṣf çatmaz **cūdınə** səḫāsinə *(Mesnevi 5, Mısra 72). [cūdınə, -i, -n, -ə]*

Sölə hanı Ḥātəmün vücūdı
Bāqīdi vəlīk adı **cūdı** *(Mesnevi 8, Mısra 64). [cūdı, -i]*

Getmiş qədīmdə olan ʻəhd ü vəfā dəḫi
İnṣāf ilə ṣədāqət **cūd** [u] səḫā dəḫi *(Muhammes 1, Mısra 24). [cūd,]*

O nəcību`l-nücəbā **cūd** Səttār Bəg kim
Fəżl-i **cūd** ilə adı şöhrət-i Şīrvān oldı *(Kaside 17, Mısra 21). [cūd,]*

cüdâ: *Ayrı kalmış, ayrılmış, uzak düşmüş.*

Nə günə gör ṡəmər gördüm nihāl-ı āşnālıqdan
Məni bīgānələr səndən **cüdā** etmək nə mümkündür *(Gazel 151, Mısra 8). [cüdā,]*

Ḫam qədīm bir çəng olub cān-riştəsi ol çəngə tār
Tā ki oldım mən żəʻīf ol tār-ı gīsūdən **cüdā** *(Gazel 12, Mısra 4). [cüdā,]*

Çeşm-i pür-ḫūnum mənim ṭūfānə verdi ʻāləmi
Bəs ki tökdi qanlu yaş ol sərv-i dil-cūdan **cüdā** *(Gazel 12, Mısra 6). [cüdā,]*

Lüṭf edüb bir tīr-i ġəmzə birlə al gəl cānımı
Pāyə dönmüş qāmətim ol ṭāq əbrūndan **cüdā** *(Gazel 12, Mısra 8). [cüdā,]*

Olmayur bir ləḥẓə ġəmdən ayru qaygudan **cüdā**
Bəs ki Żū`ī ḫū dutub köñlüm ġəm-i hicrān ilə *(Gazel 12, Mısra 10). [cüdā,]*

Məni etmə **cüdā** kūyundən ey gül
Ayırmə bülbüli gülşəndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 7). [cüdā,]*

O gün kim ey pərī rū dil-bərim oldım **cüdā** səndən
Töküldi üstümə fövc-i ġəm ü dərd ü bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 1). [cüdā,]*

<u>cüdā düş-:</u> *Ayrı düşmek.*

Oldı pəjmürdə köñül tā **düşdi** evlərdən **cüdā**
Adı māhir fövt olur gər kim **düşə** sūdən **cüdā** *(Gazel 12, Mısra 1-2). [cüdā düşdi, -di]*

<u>cūd-ı səḫā:</u> *Cömertlik lütfu.*

Cümlə şāhiddi sənün **cūd-ı səḫā** etməginə
Müddəʻī əvvəldə əlṭāfuva eylər iqrār *(Kaside 6, Mısra 35). [cūd-ı səḫā,]*

<u>cūd-ı əmīrḫan:</u> *Cömert Əmīrḫan.*

Ancaq əmīr-i məmləkət **cūd-ı Əmīrḫān**
Kim Ḥātəm-i zəmānədi bu rūzgārdə *(Kaside 19, Mısra 31). [cūd-ı əmīrḫan,]*

<u>cühhāl:</u> *Cahiller, bilmeyenler; "câhil"in cem'idir.*

İlāhī mərhəmətündən özün yetüş dādə
Gətür üşūlə bu **cühhāl** ādī mollānı *(Kaside 23, Mısra 88). [cühhāl,]*

Nə çārə belə bu ʻāləm təmāmı **cühhālə**
Ki saldı ẓülmət-i cəhl içrə əhl-i īmānı *(Kaside 23, Mısra 67). [cühhālə, -ə]*

<u>cühəlā:</u> *Bilgisizler, câhiller.*

Əhl-i ʻürfānı qoyub dəhrdə dāīm ʻüryān
Cühəlā firqəsinə ḫilʻət-i zər Tarı olub *(Gazel 32, Mısra 6). [cühəlā,]*

Cühəlā dövlət ü neʻmətlə dəm-ā-dəm ḫandān
ʻÜrəfā zār zəbūn kīsə-i āmālı təhī *(Kaside 14, Mısra 10). [cühəlā,]*

ʻÜrəfā zümrəsinə cām-ı cəhān bin meydür
Cühəlā firqəsinə bir qurı hay vəhimdür *(Mesnevi 9, Mısra 4). [cühəlā,]*

Cühəlā məḥż libāsə söləyürlər ʻālim
Odı kim ẓülmət-i ġəflətdə qalublar dā`im *(Mesnevi 9, Mısra 25). [cühəlā,]*

<u>cümlə:</u> *Hepsi, bütün, tüm, herkes, her.*

ʻĀləmdə nə var isə tapub **cümləsi** təğyīr
Hər şeydə qədīmī sər ü sāmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 15). [cümləsi, -s, -i]*

Şikāyət eyləmirəm hīç kimsədən bi`llāh
Nə gəlsə dərd ü bəlā **cümləsi** Ḫudādandur *(Gazel 83, Mısra 4). [cümləsi, -s, -i]*

Köñül çü yoḫdı bəqā ʻömrə çəkmə ġəm bī-cā
Demün ġənīmət bil **cümləsi** fənādandur *(Gazel 83, Mısra 12). [cümləsi, -s, -i]*

Məḥv olub ləfẓ-i adüvvāt qutarə ḥīlə-i məkr
Şeytanət rəsmin atub **cümləsi** insān oləcaq *(Gazel 114, Mısra 4). [cümləsi, -s, -i]*

Ġərəż bu dərd ü bəlā **cümləsi** gedər Żū`ī
Tərəḥḥüm eyləyübən gər o yār yārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 13). [cümləsi, -s, -i]*

Hər güşədə var idi təmām əhl-i ma`ārif
İmdi olarun **cümləsi** nā-dānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 6). [cümləsi, -s, -i]*

Övṣāfun ilə oldıla midḥət-sərā ʻƏlī
Bəḥrü`l-elmdə ṭā`ifə-i cinn **cümləsi** *(Kaside 1, Mısra 11). [cümləsi, -s, -i]*

Yā Rəb nədəndi **cümləsi** tə`s̱īrdən qalub
Cām-ı mey ü sürūr-ı ney ü çəng tār də *(Kaside 19, Mısra 11). [cümləsi, -s, -i]*

Dürüst diqqət elə bir umūr-ı dünyāyə
Təmām şāh u gədā **cümləsi** olur fānī *(Kaside 23, Mısra 6). [cümləsi, -s, -i]*

Köñül gər istər isön istirāḥət-i dünyā
Şərāb-ı nābdədür **cümlə** rāḥət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 2). [cümlə,]*

Żū`iyā qurʻa-ı qəssām əzəldən deyəsən
Dərd ü ġəm cövr ü cəfā **cümlə** mən-i zārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 12). [cümlə,]*

Ḥiṣār çəksön olur **cümlə** tārmār ḫarāb
Segāh-ı ʻişrətivi pəncgāh elə şəb ü rūz *(Gazel 29, Mısra 10). [cümlə,]*

Lāzım dögül bu var yoḫun fikrin eyləmək
Əlbəttə ʻāqibət olacaq **cümlə** var yoḫ *(Gazel 38, Mısra 10). [cümlə,]*

Cəhānun **cümlə** dərdinə dəvādur bilməmək ancaq
Bu dārūyə dəḫi fikr elə bir [ki] cüz` ü əʻẓəmdür *(Gazel 41, Mısra 3). [cümlə,]*

Nədür ẖəzā`inə yā təẖt ü tāc mülk ü ḥaşəm
Təṣəvvür eylə bular **cümlə** möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 73, Mısra 4). [cümlə,]*

Gözimə **cümlə** nə'īm-i cəhān cəhīm gəlür
Nə növ'lən keçəcək bilmürəm zəmān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 5). [cümlə,]*

Olmaz belə 'üryān dəẖi əṭfāl-i şükūfə
Cümlə geyünür ẖəl'ət-i əlvān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 4). [cümlə,]*

'Īsəvī Mūsəvī vü Sünni Şī'ə qutarub
Mə'rifət kəsb qılub **cümlə** müsəlmān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 6). [cümlə,]*

Əz-bəs ki ləbün ẕikri dilim əzbəri oldı
Cümlə şü'ərā içrə şəkərbār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 18). [cümlə,]*

'Eşq-ẖəṭṭün ilə **cümlə** bəlādan əmīn edüb
Tīr-i qəżāyə Ḥizr-ı ẖəṭün cövşən eylədün *(Gazel 164, Mısra 13). [cümlə,]*

Sən **cümlə** bizə verdiyüvi bī-'əvəż etdün
Firdövsə 'əvəż ṭā'ət 'ibādət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 29). [cümlə,]*

Bir əldə sāğər-i mīnā bir əldə ṭürrə-i yār
Təmām tār u dəf çəng **cümlə** āmādə *(Gazel 206, Mısra 4). [cümlə,]*

Əczā-yı ẖāk **cümlə** şəhənşəh vücūdıdur
Ol baş qarışmış imdi bu başmaq ġubārınə *(Gazel 207, Mısra 7). [cümlə,]*

Qəżā kātibləri hər şəẖṣ içün bir iş yazub lövḥə
Mənim lövḥimdəki **cümlə** ġəm-i dərd ü bəlā çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 4). [cümlə,]*

'Elm ilə oldı gör ki şəhənşāh İngilis
Kəmdür əgərçi **cümlə** miləldən cəmā'əti *(Kaside 2, Mısra 24). [cümlə,]*

Cümlə əẖlāqı ḥəsən ismi Ḥüseyn Ḫān ki Ḫudā
Eyləyib əḥsən-i təqvīmdə ẕātın ẖilqət *(Kaside 5, Mısra 35). [cümlə,]*

Cümlə şāhiddi sənün cūd-ı səẖā etməginə
Müddə'ī əvvəldə əlṭāfuva eylər iqrār *(Kaside 6, Mısra 35). [cümlə,]*

Ṭūfān-ı cəhl **cümlə** cəhānı tutub vəlī
Keştī-i Nūḥdur belə ṭūfāna Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 17). [cümlə,]*

Ki qılub ləẕẕət-i dünyānı baña **cümlə** ḥarām
Cāẖəliq olmaqı istər məni çərẖ-i kəc-rov *(Kaside 13, Mısra 16). [cümlə,]*

Dər-i eḥsān u 'əṭā səndədi **cümlə** çākər
Bāb-ı əlṭāf u səẖā səndədi ṣidq ilə qulām *(Kaside 13, Mısra 25). [cümlə,]*

Dutubdı 'ərṣə-i āfāqı **cümlə** ḥikmət ü 'elm
Çıẖur səmāyə ẖəlā`iq bugün fərāsətdən *(Kaside 15, Mısra 3). [cümlə,]*

Həm ḥālət-i ḥəyātdə həm vəqt-i mərkdə
Lāzımdı bu cəhāndə olan **cümlə** kārdə *(Kaside 19, Mısra 26). [cümlə,]*

Pūl eyləyür təmām köñül ārzūların
Bī-pūl **cümlə** ẖəlq qalur iżṭirārdə *(Kaside 19, Mısra 28). [cümlə,]*

Necə ki ṣūrət ilən müttəhiddi **cümlə** bəşər
Muğāyərət nə qədərdür gör əhl-i 'ürfānī *(Kaside 23, Mısra 35). [cümlə,]*

Eylərlər idi **cümlə** 'ulūm əhlinə ḥörmət
Cövr etdi 'əṭā batdı səẖāvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 9). [cümlə,]*

O bəzmə cəm'di ərbāb-ı s̱ərvət ü dövlət
O bəzmə ḥāżır idi **cümlə** ṣāḥib-i 'ürfān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 26). [cümlə,]*

Ḥəq səlāmət eləsün **cümlə** bəlādan cānun
Bu gəlüb getməkidən mən özim bīmār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 5). [cümlə,]*

Var vücūdundə çün ẖudā-dādə
Cümlə fəżl ü kəmāl āmādə *(Mesnevi 2, Mısra 42). [cümlə,]*

Sər-be-sər əḥvālını təqrīr edim
Cümlə ḥekayātını təḥrīr edim *(Mesnevi 5, Mısra 8). [cümlə,]*

Mərd nāmərdi qılub **cümlə** cəhān içrə 'əyān
Zişt zībānı ẖəlā`iqlərə iẓhār u bəyān *(Mesnevi 6, Mısra 5). [cümlə,]*

Cümlə şəhr əhli du'ā-gūdı o ẕāt-ı pākə
Yetüb āvāzə`-i 'elm ü 'əməli əflākə *(Mesnevi 6, Mısra 29). [cümlə,]*

Gün-bə-gündən eləsün Bārī Ḫudā 'ömrin uzun
Kərəmindən eləyüb **cümlə** fəqīri məmnūn *(Mesnevi 6, Mısra 32). [cümlə,]*

İndi iẓhār eləyüm gəl nücəbā silsiləsin
Bəg ü ẖān-zādə vü **cümlə** ümərā silsiləsin *(Mesnevi 6, Mısra 34). [cümlə,]*

Cümlə ẖəlq ilə vücūd əhlinə eylər ḥörmət
Elə bəg-zādələrün ẖidməti 'ayn-ı dövlət *(Mesnevi 6, Mısra 53). [cümlə,]*

Cümlə geyüb ẖil'ət-i istəbrəqin
Cümlə tapub ẖüld-i bərīn rövnəqin *(Mesnevi 10, Mısra 3). [cümlə,]*

Cümlə geyüb ẖil'ət-i istəbrəqin
Cümlə tapub ẖüld-i bərīn rövnəqin *(Mesnevi 10, Mısra 4). [cümlə,]*

Onda bāṭildi **cümlə** ə'mālun
Cümlə ṣavm ṣalavāt u əf'ālun *(Mesnevi 11, Mısra 55). [cümlə,]*

Onda bāṭildi **cümlə** ə'mālun
Cümlə ṣavm ṣalavāt u əf'ālun *(Mesnevi 11, Mısra 56). [cümlə,]*

Cümlənün qəvli belədür bu məḥəl
Mundan özgə sözinə etsön 'əməl *(Mesnevi 11, Mısra 53). [cümlənün, -n, -ün]*

Səni ḥifẓ eyləsün **cümlə** bəlādan
Budur dā`im təmənnāmız Ḫudādan *(Mesnevi 12, Mısra 13). [cümlə,]*

Kül başım üzrə bu dəm ey şəh-i əbrār ölürəm
Qaldı köñlimdə nihān cümlə-i əsrār ölürəm*(Müseddes 2, Mısra 2). [cümlə,]*

Nə müsībət var isə eylədi çərḫ-i ġəddār
Ṣəbr qıldım nə bəlā oldı əgər **cümlə** dūçār *(Müseddes 2, Mısra 24). [cümlə,]*

Qurşaq ilə saqqaldı **cümlə** 'üləmā
Hər dīndə bu minvāldı **cümlə** 'üləmā *(Rübai 1, Mısra 1). [cümlə,]*

Qurşaq ilə saqqaldı **cümlə** 'üləmā
Hər dīndə bu minvāldı **cümlə** 'üləmā *(Rübai 1, Mısra 2). [cümlə,]*

Zəbān-i Fārsə çün yoḫdı **cümlənün** 'elmi
Bu cəşn Türk dilində gərəkdür olə bəyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 15). [cümlənün, -n, -ün]*

Bir nāzlu məlāḥətlü nigārə verə köñlin
Tā sūzli olə **cümülə** əş'ārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 8). [cümülə,]*

cünbüş: *Zevk, eğlence; Hareket etme, kımıldama, oynama.*

Qılur Żū`ī ruḫundə ol məhün **cünbüş** qara zülfi
Bəlī 'ādətdir eylər **cünbüş** 'əqrəb māh-tāb içrə *(Gazel 188, Mısra 9). [cünbüş,]*

Qılur Żū`ī ruḫundə ol məhün **cünbüş** qara zülfi
Bəlī 'ādətdir eylər **cünbüş** 'əqrəb māh-tāb içrə *(Gazel 188, Mısra 10). [cünbüş,]*

cünūd-ı bəhmən: *Behmen ayının (Kasım ayı) askerleri.*

Fələk ki Ḫosrovı çəkmiş kəmān-ı Rüstəm-i çərḫə
Cünūd-ı bəhmən ü isfənd ü dey māhı firār olmuş *(Gazel 101, Mısra 8). [cünūd-ı bəhmən,]*

cünūn: *Çılgın, deli.*

Qaşun ḫəyālı zāhidi gər etməyüb **cünūn**
Dutmuş yüzin edər niyə meḥrābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 3). [cünūn,]*

cünūn-ı cəhl: *Cehaletin deliliği.*

Bilmürəm kim nə edək tā bu **cünūn-ı cəhli**
Gedübən biz də olaq 'elm ilə 'ürfān əhli *(Mesnevi 9, Mısra 63). [cünūn-ı cəhli, -i]*

cür'e-i cāmə: *Came içkisi (Elbise verilip karşılığında içki alınan içki.).*

Nə var mey-ḫānələrdə e'tibārım **cür'e-i cāmə**
Nə dəhən bādəyə əcnāsdan bir vārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 7). [cür'e-i cāmə,]*

cürm: *Suç, günah, kabahat.*

Fikr edirdim nədi **cürmim** ki bu qürbətdə mənim
Həm-dəmim şām [u] səḥər nālə vü əfġān oldı *(Kaside 17, Mısra 7). [cürmim, -im]*

Bu qədri **cürm** ilə zāhid behiştə göz tikmə
Utangilən bārī ey bī-ḥəyā günāhundan *(Gazel 185, Mısra 7). [cürm,]*

Rəh-i 'eşqündə nə **cürm** eyləmişdim kim məni saldun
Ḥəbībim muncə dərd ü möḥnət-i rənc-i firāvānə *(Gazel 192, Mısra 7). [cürm,]*

cür`ət: *Cesaret, hüner, korkmazlık, atılganlık.*

Lüṭfünlə 'əfv eylə qüṣūrını Żūīnün
**Cür`ətlə** oldı şə`nüvə midḥət-sərā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 40). [cür`ətlə, -lə]*

Māt qıldı məni fīl-i fələk-i kəc-rəftār
Fərz-i 'əql açmaq içün beydāqını yoḫ **cür`ət** *(Kaside 5, Mısra 26). [cür`ət,]*

cürə: *Çok küçük, küçücük; Çeşit, şekil, türlü.*

Hər nə olsə bu libās ilə müləbbəs olsə
Onə 'ālim deyülür hər **cürə** nā-kəs olsə *(Mesnevi 9, Mısra 24). [cürə,]*

Dərs-i 'elm ilə o ādəmdi mən oldım ḥeyvān
İstəsə hər **cürə** noḫtə urə ḥəqdür āsān *(Mesnevi 9, Mısra 72). [cürə,]*

cūş: *Coşma, taşma, kaynama, coşkunluk, galeyan.*

Şūr-ı cünūn-ı 'eşq haçan başdə **cūş** edər
Cām-ı şərābdan ləb-i `āşiqə tər olmasa *(Gazel 6, Mısra 5). [cūş,]*

Tök ayağə şərāb-ı sər-ḫ̌oşı
Tapə anunlə məğz-i sər **cūşı** *(Mesnevi 11, Mısra 8). [cūşı, -ı]*

Cūş edüb yerdən çıḫub nəsrīn sūsən nəstərən
Seyr-i gülizār elər yüz nāzənīn-i gül-bədən *(Murabba 1, Mısra 13). [cūş,]*

<u>cüst ü cū:</u> *Arayıp sorma, araştırma.*

Yoẖdur bu gündə mə‘rifət u şe‘rə müştərī
Hərçənd **cüst [ü] cū** elədim hər diyārdə *(Kaside 19, Mısra 30). [cüst [ü] cū,]*

Az cəhd qıl vüṣālə köñül ṣəbr qıl dayan
Kim tapdı ārzūsunı bu **cüst ü cū** ilə *(Gazel 214, Mısra 6). [cüst ü cū,]*

Nə qədri **cüst ü cū etdim** cəhāndə tapmadım bir kəs
Ki zəẖm-i möḥnət ü dərdə onun hər ləfżi mərhəmdür *(Gazel 41, Mısra 5). [cüst ü cū etdim, -di, -m]*

<u>cüyūş-ı şəhü`l-leyl:</u> *Gecenin padişāhının askerleri. Gecenin çiy askerleri.*

Çün **cüyūş-ı şəhü`l-leyl** nümāyān oldı
Gecə gəldükdə yəqīn ḥəşr-i ġərībān oldı *(Kaside 17, Mısra 1). [cüyūş-ı şəhü`l-leyl,]*

<u>cüz`:</u> *Bir bütünü meydana getiren kısımlardan her biri, kısım, parça.*

Cəhānun cümlə dərdinə dəvādur bilməmək ancaq
Bu dārūyə dəẖi fikr elə bir [ki] cüz` ü ə‘ẓəmdür *(Gazel 41, Mısra 4). [cüz`,]*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim [ol] bəlā-keşə
Bir **cüz`**də san nihān pür ənvārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 6). [cüz`də, -də]*

<u>cüzv:</u> *Kısım, hisse.*

Cān özgə cism özgədi yā müttəḥiddülər
Cān hansı **cüzvdür** tən ü ə‘żādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 14). [cüzvdür, -dür]*

<u>cüz`ī:</u> *Pek az, az miktarda, az.*

Hər kəsün **cüz`ī** savādı olə həm tən-ẖᵛāhı
Mülk-i ‘elmün sölənür kim odı şāhənşāhı *(Terci-bend 1, Mısra 17). [cüz`ī,]*

<u>cüz`-i müẖtəṣər:</u> *Kısa parça.*

Nə desə vəṣfivə əgər Żū`ī
Deyəcək **cüz`-i müẖtəṣər** Żū`ī *(Mesnevi 2, Mısra 40). [cüz`-i müẖtəṣər,]*

<u>cəbhə-sā:</u> *Yüz süren, alın süren, yerlere kadar eğilen, secde eder gibi alnını yere koyup kapanan.*

Şām u səḥər olgilən dərgəhinə **cəbhə-sā**
Ārzū-yı vüṣāl qıl nə ḥūr u ġılmānını *(Gazel 245, Mısra 17). [cəbhə-sā,]*

<u>cəbīn:</u> *Alın.*

Lə‘l-i ləbi həvāsı ilə məh-**cəbīnün**
Döndərməsin bu gün cigərin qanə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 9). [cəbīnün, -ün]*

<u>cəbr:</u> *Zorlama, zor kullanma, zor.*

Cəbr ilə iẖtiyārdə yoẖ bir qədər dəlīl
Hər nə kəlām var ‘uləmā-yı kibārdan *(Gazel 176, Mısra 21). [cəbr,]*

<u>cəbəl-i ṭūr:</u> *Tur dağı.*

Vādī-i Əymənə döndürdi təcəllā-yı ruḥı
Beytü`l-əẖzānımı gūyā **cəbəl-i ṭūr** elədi *(Gazel 241, Mısra 6). [cəbəl-i ṭūr,]*

<u>cədd-i pākıñı:</u> *Temiz ata/soy.*

Səlīl bir əḥsən-i səbṭ-i peyəm-bər vārıs̱-i Əḥməd
Ki **cədd-i pākıñı** Ḥəq bā‘is̱-i kövn ü məkān qılmış *(Kaside 11, Mısra 20). [cədd-i pāk, -ıñ, -ı,]*

Səlīl bir əḥsən-i səbṭ-i peyəm-bər vārıs̱-i Əḥməd
Ki **cədd-i pākıñı** Ḥəq bā‘is̱-i kövn ü məkān qılmış *(Kaside 11, Mısra 20). [cədd-i pāk, -ıñ, -ı]*

<u>cədəl:</u> *Tartışma, münâkaşa, ağız dalaşı.*

Etməmiş hīç uṣūl-i dīni ḥəll
Başlayublar furū‘d-dīndə **cədəl** *(Mesnevi 11, Mısra 46). [cədəl,]*

<u>cəfā:</u> *Eziyet, sıkıntı, ezâ, cevr.*

Cövr-i zəmānə möḥnət-i ġürbət firāq-ı yār
Żū`ī demək **cəfādı** bu tuğyānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 14). [cəfādı, -dı]*

Lə‘lün ‘eşqi olmasaydı məndə etməzdün **cəfā**
Çün küdūrət məḥv olur gər aradə qan olmasa *(Gazel 13, Mısra 9). [cəfā,]*

Żū`iyā qur‘a-ı qəssām əzəldən deyəsən
Dərd ü ġəm cövr ü **cəfā** cümlə mən-i zārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 12). [cəfā,]*

Dūzəẖ **cəfāsını** çəkənə şanki bir ẖəbər
Cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 11). [cəfāsını, -sı, -n, -ı]*

Dūzəẖ **cəfāsını** çəkənə şanki bir ẖəbər
Cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 3). [cəfāsını, -sı, -n, -ı]*

Ey dil nəẓāra eylə kim ol dil-rübā keçər
'Uşşāqə nāz ilə eləyüb yüz **cəfā** keçər *(Gazel 51, Mısra 2). [cəfā,]*

Sitəm ḥəqīqəti mə'şūqədən təğāfüldür
Cəfā gər eyləsə Żū`ī genə vəfādandur *(Gazel 83, Mısra 14). [cəfā,]*

Nə tökməkdür **cəfā** tīğilə hər dəm qanın 'uşşāqun
Bu ẓülm ey dil-bər-i āhū nigəh qəṣṣābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 3). [cəfā,]*

Cəfā peykānlarilə ġərqədür cismim fəğān etmin
Müşəḫḫəşdür bu Żū`ī kim fəğān ġərq-ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 9). [cəfā,]*

Cəfādan incinüb ey dil fəğānə gəlmə bülbül tək
O hansı güldü kim pīrāmənində ḫüşk-i ḫār olmaz *(Gazel 99, Mısra 7). [cəfādan, -dan]*

Əl üz ey məh **cəfādan** rəh-güẕār-ı ẓülmdən pā çək
Nə cövr et 'āşiq-i zārə nə fəryādından īzā çək *(Gazel 116, Mısra 1). [cəfādan, -dan]*

Səlām olə saña ey şūḫ-i dil-rübā kāẓım
Həmīşə 'āşiqinə eyləyən **cəfā** kāẓım *(Gazel 137, Mısra 2). [cəfā,]*

Gəl etmə muncə **cəfā** yādə şal o günlərivi
Ki hīç kəs deməz āḫırdə gəl baña kāẓım *(Gazel 137, Mısra 7). [cəfā,]*

Mənim tək 'āşiqə inṣāfdur mı cövr etmək
Ḫ˘oşam nə qədr edəsən Żū`iyə **cəfā** kāẓım *(Gazel 137, Mısra 24). [cəfā,]*

Az eyləməklə cövri **cəfā** etmə Żū`iyə
Kim eyləməz bu qədri cəfālər kifāyətim *(Gazel 138, Mısra 9). [cəfā,]*

Az eyləməklə cövri cəfā etmə Żū`iyə
Kim eyləməz bu qədri **cəfālər** kifāyətim *(Gazel 138, Mısra 10). [cəfālər, -lər]*

Yüz min **cəfāyə** tāb u təvānım var ey nigār
Yoḫ görməgə rəqīb ilə sən māhı tāqətim *(Gazel 138, Mısra 5). [cəfāyə, -y, -ə]*

Cəfā vü cövrüni ol bī-mürüvvət bī-vəfā yārun
'Əbəs bī-hūdə gör kim Żū`iyā dā`im çəkər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 9). [cəfā,]*

Cəfā qılmə kərəm qıl Ẓū`iyə ey şūḫ lüṭf eylə
Əgərçi yoḫ gözəllərdə n`olur görsəm vəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 17). [cəfā,]*

Lə'lün 'eşqi olmasaydı məndə etməzdün **cəfā**
Çün küdūrət məḥv olur gər aradə qan olmasə *(Gazel 197, Mısra 9). [cəfā,]*

Köñül verdim vəfālı sanubən bir yārə bī-hūdə
Cəfā eylən o bəd-ḫū bī-vəfā ḫūn-ḫ˅ārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 2). [cəfā,]*

Ṭəbībā Żū`īnün dərdi saqalmaz dərd-i hicrāndır
Cəfā çəkmə 'əlāc etmə belə bīmāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 10). [cəfā,]*

Lüṭf eylə Żū`iyə elə cövrün ziyādə kim
Dīvānə köñlüm 'ādət edübdir **cəfālarə** *(Gazel 201, Mısra 10). [cəfālarə, -lar, -ə]*

Bileydi çəkdigimi dərd-i firqətində onun
Qılanda 'ərż **cəfāsını** şərm-sārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 4). [cəfāsını, -sı, -n, -ı]*

Şikəstə-i ələm-i rūzgār qoymə məni
Cəfādan əl göti rəḥm eylə Żū`ī-i zārə *(Gazel 232, Mısra 11). [cəfādan, -dan]*

Qılandə ġeyrə **cəfā** öldürür məni qiryət
Yerindədür saña mən gərçi bī-vəfā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 1). [cəfā,]*

Bilməz idük kim fələk-i bī-vəfā
Bizlərə āḫır edəcək yüz **cəfā** *(Mesnevi 4, Mısra 24). [cəfā,]*

Çəkdigüm cövr ü **cəfādan** nə pərīşān gedürəm
Līk bir tāzə bəlā var görübən zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 19). [cəfādan, -dan]*

Fərək əḥvāl-i mən-i müżṭəri bīmār elədi
O **cəfānı** ki bana eylədi əğyār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 14). [cəfānı, -n, -ı]*

Babam firāqını düşmən **cəfāsını** çəkdim
Bir özgə ġüṣṣə var oldur qılan fikār məni *(Müseddes 2, Mısra 21). [cəfāsını, -sı, -n, -ı]*

Nə qaldı dəhrdə kim çəkmədiyim dərd ü bəlālardan
Yetüşdim cānə āḫır möḥnət ü cövr ü **cəfālardan** *(Tahmis 1, Mısra 2). [cəfālardan, -lar, -dan]*

Żū`ī-i dil-ḫəstəyə göstərmədi ẕərrə vəfā
'Ādəti əhl-i kəmālə dā`im etməkdür **cəfā** *(Tahmis 3, Mısra 18). [cəfā,]*

<u>cəfā-cūy-ı bādə-ḫ˅ār:</u> *Şarap içen cefa edici.*

Neçə rəfīq-i müvāfiqlə əldə bādə-i gül-gūn
O gül-'iẕār **cəfā-cūy-ı bādə-ḫ˅ār** gələydi *(Gazel 235, Mısra 4). [cəfā-cūy-ı bādə-ḫ˅ār,]*

<u>cəfā-küstər:</u> *Eziyet, sıkıntı saçan, yayan.*

Sən eyləsən baña bī-dādı ey **cəfā-küstər**
Kimə şikāyət edim yā kimə 'əyānī yazım *(Gazel 141, Mısra 9). [cəfā-küstər,]*

<u>cəfā-yı ḫār:</u> *Dikenin eziyeti.*

Çəkməzəm əl səndən ey gül ġeyrilər cövrilə kim
'Əndəlīb eylər mi gül tərkin **cəfā-yı ḫār** içün *(Gazel 153, Mısra 4). [cəfā-yı ḫār,]*

<u>cəfā-yı hicr-i yār:</u> *Sevgilinin ayrılığının eziyeti.*

Vüṣlətün ẕövqin ziyād eylər **cəfā-yı hicr-i yār**
Növ-bahārun ẕövqi olmaz gər zəmistān olmasa *(Gazel 14, Mısra 3). [cəfā-yı hicr-i yār,]*

<u>cəfā-yı rūzgār:</u> *Kaderin, dünyanın eziyeti.*

Dād-ı hicrān ṭə'nə-i yārān **cəfā-yı rūzgār**
Öldürür āẖır əgər min olsə cānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 5). [cəfā-yı rūzgār,]*

<u>cəfā-yı rəqīb:</u> *Rakip eziyeti.*

Bəlā-yı hicr **cəfā-yı rəqīb** olmaydı
Şərāb u şāhid ü sāqī həmīşə bāhəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 7). [cəfā-yı rəqīb,]*

<u>cəfā-yı yār:</u> *Sevgilinin eziyeti.*

Gəhī əndūh-ı rəşk-i ġeyr ü gəh cövr ü **cəfā-yı yār**
Kim olmaz sölə Żū`ī muncə əndūh ilə dīvānə *(Gazel 192, Mısra 9). [cəfā-yı yār,]*

Cövr-i zəmānə möḥnət-i hicrān **cəfā-yı yār**
Żū`ī tək āẖır etdi qara rūzgārımı *(Gazel 228, Mısra 13). [cəfā-yı yār,]*

Cəfā-yı yārdan incimə hərgiz āh u zār etmə
Bu mülk-i 'eşqdür əlbəttə ey dil bir niẓām olmaz *(Gazel 93, Mısra 11). [cəfā-yı yārdan, -dan]*

Cövr ü **cəfā-yı yārdur** 'eşqə məḥək əgər
Ṣəbr etməsə ẓuhūrə gəlür kəm 'əyārlıq *(Gazel 111, Mısra 7). [cəfā-yı yārdur, -dur]*

<u>cəffə`l-qələm kətībəsi:</u> *Bir çırpıda (yazılmış) yazı.*

Pərgār-ı rūḥ dāīrə-i çərẖ mərkəzi
**Cəffə`l-qələm kətībəsi** ẖəṭṭü`l-bəqā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 6). [cəffə`l-qələm kətībəsi, -s, -i]*

<u>cəhālət:</u> *Bilgisizlik, bilmezlik, habersizlik, câhillik, cehil.*

Cəhālət əhlinün Yə`cūcunə Żū`ī giriftārəm
Bu dərdi çəkməgə səd ḥeyf kim İskəndərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 13). [cəhālət,]*

Olmuş **cəhālət** ol qədər āfāqə mündəric
Qılmaz təməyyüz bang-ı ġurābı həzārdan *(Gazel 176, Mısra 5). [cəhālət,]*

Bī-'elmliqdi bizləri nā-būd məḥv edən
Bir vəcḥ ilə gidərsün bizdən **cəhāləti** *(Kaside 2, Mısra 4). [cəhāləti, -i]*

<u>cəhān:</u> *Cihan. Yaratılmış olan şeylerin bütünü, evren, kâinat, kosmos, dünya, yeryüzü.*

Nə şeydə var **cəhāndə** 'işrət ey dil cāmdan başqa
Təmām əşyādə var ġəm bir mey-i gül-fāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 1). [cəhāndə, -də]*

Cəhāndə sīm u zər cəm' eyləyüb 'ömrün tələf qılma
Nə ẕövqi sīmün ey dil yār-ı sīm əndāmdən başqa *(Gazel 8, Mısra 5). [cəhāndə, -də]*

Ḫ˘oş ol kəs ḥālınə kim ḥeyrdə ḥərc eyləyüb getdi
Cəhāndə qoymadı Nūşīrəvān tək nāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 8). [cəhāndə, -də]*

Cəhānı hər ṭərəfdən diqqət ilə gəzdim aẖtardum
Tapulmaz Zū`i bir kəs 'ām-ı kə`l-āmdən başqa *(Gazel 8, Mısra 9). [cəhānı, -ı]*

Sordum ləbi bəhāsını cāndur dedi baña
Ārı **cəhāndə** cānə bəhā dəẖī cān gəlüb *(Gazel 22, Mısra 12). [cəhāndə, -də]*

Qalmub **cəhāndə** ẕərrə qədər ẕövq ilə ṣəfā
Yā Rəb təmām ləẕẕət-i dünyā nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 5). [cəhāndə, -də]*

Qalub nə güldə nə gülşəndə bir nəşāṭ əs̱əri
Olub təmām **cəhān** içrə hər nə var ẖarāb *(Gazel 29, Mısra 12). [cəhān,]*

Żū`iyā ṣəbr qıl āẖırdə verir bārī Ḫudā
Bu cəhāndə nə ki ə'māl ilə pərgārı olub *(Gazel 32, Mısra 14). [cəhāndə, -da]*

Nə qədri cüst ü cū etdim **cəhāndə** tapmadım bir kəs
Ki zəẖm-i möḥnət ü dərdə onun hər ləfżi mərhəmdür *(Gazel 41, Mısra 5). [cəhāndə, -də]*

Cəhānun cümlə dərdinə dəvādur bilməmək ancaq
Bu dārūyə dəẖi fikr elə bir [ki] cüz` ü ə'ẓəmdür *(Gazel 41, Mısra 3). [cəhānun, -un]*

Cəhānun dövlətin çoẖ istəyən əşẖāṣlar bi`llāh
Fənādur çün bunun ṭālibləri dīvānə sərsəmdür *(Gazel 41, Mısra 7). [cəhānun, -un]*

Ṣəd-ḥeyf **cəhān** bāğınə bir vəqtdə gəldük
Ḫ˘oşgīdə olub naẖl nə şāẖ u nə s̱əmər var *(Gazel 42, Mısra 3). [cəhān,]*

Cəhān bāğındə bir ẖ˘oşgīdə nəẖlə bənzərəm mən kim
Nə bir şāẖım nə sāyəm nə şükūfə nə bərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 11). [cəhān,]*

Olub 'āşiq **cəhāndə** hər kəs öz mə'şūqəsin tapdı
Mənim kim hər zəmān firqətdə min min āh u zārım var *(Gazel 50, Mısra 3). [cəhāndə, -da]*

O māh pārə bütün məqdəmində cān vermək
Cəhāndə Żū`ī mənim bircə bu mərāmımdur *(Gazel 55, Mısra 10). [cəhāndə, -də]*

Ḫarāb olaydı **cəhān** kāş bu fələk-i bər-bād
Mənim bu mollālıqə intiḫāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 15). [cəhān,]*

Ḫarāb olaydı **cəhān** kāş bu fələk-i bər-bād
Mənim bu mollālıqə intiḫāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 15). [cəhān,]*

Gər sə'y ilədür dövlət ü şövkət bu **cəhāndə**
Çoḫ kimsədə bī-sə'y bu şövkət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 5). [cəhāndə, -də]*

Ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtdə gəldük bu **cəhānə**
Çün müştərī yoḫdur bu biżā'ət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 17). [cəhānə, -ə]*

Aldanməgilən Żū`ī **cəhānə** nədi dünyā
Beş günlüq olan 'işrət ü behcət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 27). [cəhānə, -ə]*

Behişt olmuş **cəhān** līkən dutub şeyṭān ilə 'āləm
'Əbəs̱ sözdür ki söylərlərdi cənnət içrə ādəm var *(Gazel 70, Mısra 5). [cəhān,]*

Cəhāndə gūşə-i mey-ḫānə tək nə cāy-ı ḫürrəm var
Nə cām-ı bādə-i gül-gūnə bənzər yār-ı həm-dəm var *(Gazel 70, Mısra 1). [cəhāndə, -da]*

Qalusən mən kimi āvārə **cəhān** kārında
Ey deyən kimsə ki işlər hamı tədbīrdədür *(Gazel 75, Mısra 9). [cəhān,]*

'Ənqāyə dönüb mə'rifət ərbābi **cəhāndə**
Yoḫ 'elm ü ədəb məşrəb-i 'ürfān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 5). [cəhāndə, -də]*

Ġəm etmə Żū`ī **cəhān** yā ḫəyāldur yā ḫ∨āb
O şey` ki ḫ∨āb u ḫəyāl oldı sölə nə ġəmdür *(Gazel 80, Mısra 17). [cəhān,]*

Təfāḫur eylə ki bāğ-ı cəmālun ey gül
Cəhāndə Żū`ī-i nālān kimi həzārası var *(Gazel 87, Mısra 8). [cəhāndə, -də]*

Şərāb-ı nāb ey sāqī **cəhān** içrə o cövhərdür
Ki ondan ẓāhir eylər hər kəsün ẕāti nə gövhərdür *(Gazel 88, Mısra 1). [cəhān,]*

Əgərçi ḫəlq-i **cəhān** 'eyş ü 'işrəti istər
Cəhīmdür baña ey dost bu **cəhān** sənsiz *(Gazel 92, Mısra 4). [cəhān,]*

Cəllād-ı siyəh məst gözün tək bu **cəhāndə**
Bir āhū-yı şīr-əfkən ü ḫūn-ḫ∨ārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 3). [cəhāndə, -də]*

Cəhāndə hīç cövhər-bādə kimi ḫ˘oş-güvār olmaz
Ki hər bir şəḫsi təşḫīṣ etməgə kāmil 'əyār olmaz *(Gazel 99, Mısra 1). [cəhāndə, -də]*

Müdām olmaq gərək nə sūd içüb mey bir dəm oldun şād
Cəhāndə bu məs̱əldür bir gül ilə növ-bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 6). [cəhāndə, -də]*

'Uqbādə Żū`īyā nə bilür ẕövq-i cənnəti
Hər kəs **cəhāndə** ləẕẕət-i dünyānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 12). [cəhāndə, -də]*

Be-ḥəmdu`llāh **cəhāndə** tāzədən fəṣl-i bəhār olmuş
Sitəbrəq-pūş u sündüs-i cāmə dəşt ü kūhsār *(Gazel 101, Mısra 1). [cəhāndə, -də]*

Ḫəzān oldı nə sūd ondan **cəhān** tāzə bəhār olmuş
Bəhār-ı ömrim ey növ-gülbün-i bāğ-ı məlāḥət ḥeyf *(Gazel 102, Mısra 8). [cəhān,]*

Köñül tərk eyləmə cām-ı şərāb-ı 'eşqi tā məḥşər
Ki bu mey məsti ġəm bilməz **cəhāndə** hūş-yār olmuş *(Gazel 102, Mısra 10). [cəhāndə, -də]*

İlāhī var mı Żū`ī tək **cəhān** bağındə ġəm çəkmiş
Gecə gündüz melek-i dərd ü ġəm qüṣṣə-i ḫūn dutmuş *(Gazel 103, Mısra 9). [cəhān,]*

Əzəldə olmə idi ḫilqət-i cəhān ey kāş
Cəhān içində dəḫi bu bəlā-yı cān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 2). [cəhān,]*

Gözətlə Żū`ī **cəhān** nūr-ı 'elm ilən parlar
O vəqtdə olubsan çün sən nihān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 13). [cəhān,]*

İmdi bildim ki **cəhān** mülki nə vīrānə imiş
Hər nə 'eyş ü ṭarabı var isə əfsānə imiş *(Gazel 107, Mısra 1). [cəhān,]*

Mülk-i dünyāyə nə məğrūrsan ey ṭālib olan
Bu **cəhān** āḫırı bir köhnə dəgirman oləcəq *(Gazel 113, Mısra 20). [cəhān,]*

Bu **cəhān** yā Rəb haçan rövżə-i riżvān oləcəq
Cəhl-i ẓülmət qutarub mə'dən-i ürfān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 1). [cəhān,]*

Nūḥ ṭūfānını saḫlardı bugünçün Żū`ī
Gər bilirdi ki **cəhāndə** belə tūğyān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 14). [cəhāndə, -də]*

Söləyüblər ki **cəhānə** gələcək bir Dəccāl
Bilməyüblər ki mülḥid (?) nədən fīrāvān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 9). [cəhānə, -ə]*

Yatmə Żū`ī yoḫ s̱əbātı bu **cəhānun** cəhd edüb
Āḫirətdə lütuf-ı ḥəyyü`l-əyām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 9). [cəhānun, -un]*

Rāḥət məqām yoḫdı **cəhān** içrə Żū`iyā
Gər bir məqām tapsə idim rāḥət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 17). [cəhān,]*

Öz kəsbidür mi Żū`ī **cəhān** içrə ḥüsn ü qübḥ
Ya Ḥəq verübdi 'āləm-i mə'nāda bilmədim *(Gazel 139, Mısra 17). [cəhān,]*

Ḫudāvənd eyləsün əḥbābıvə lütfün ziyād 'ömrün
Nə qədri dövr edər əflāk bāqīdür **cəhān** Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 24). [cəhān,]*

Sənsən bu **cəhān** Ḫāliqi məḫlūq təmāmı
Hər şəḫsdə bir rəng ilə ṭīnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 31). [cəhān,]*

Sīmyā tək bu **cəhān** içrə ḥəyātun yoḫdur
Ayulandə bilüsən ṣūrəti ol mə'nādən *(Gazel 173, Mısra 11). [cəhān,]*

Cəhāndə kimsə belə ḥəsrət olmasun yā Rəb
Bu ḥəsrət ilə ki mən oldum iştiyāqundə *(Gazel 196, Mısra 3). [cəhāndə, -də]*

Gəlib məsīḥ-i köñül zāra āh u zārun ilə
Olub ġərīq **cəhān** çeşm-i əşkbārun ilə *(Gazel 205, Mısra 2). [cəhān,]*

Budur **cəhāndə** təmənnāsı Żū`ī-i zārun
Olə şəhīd sənün tīğ-i ābdārun ilə *(Gazel 205, Mısra 9). [cəhāndə, -də]*

Ey dil nəẓārə eylə **cəhān** kār u bārınə
Aldanmə gülşən ü gülünə növ-bəhārınə *(Gazel 207, Mısra 1). [cəhān,]*

Cəhānı belə görüb əhl-i mə'rifət getdi
Bu 'əṣrdə sölə Żū`ī nə var bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 9). [cəhānı, -ı]*

Cəhāndən olub tərk insānıyət üslūb-ı qānūnī
Dönübdür leyliyə zər ḫəlq də Məcnūn-ı şeydāyə *(Gazel 212, Mısra 7). [cəhāndən, -dan]*

Dəhənün mö'cüzini gördi **cəhān** içrə Məsīḥ
Qaçuban gökdə özin 'əcz ilə pünhān etdi *(Gazel 233, Mısra 9). [cəhān,]*

Lāləzār idi **cəhān** çeşmimə ruḫsārı ilə
Oldı pəjmürdə gülim bāğ u bəhārım getdi *(Gazel 248, Mısra 7). [cəhān,]*

Mə'īşət būstānındə **cəhān** əhlinə gül yetdi
Mənim bu qara bəḫtimdən piyāz u kəndənə çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 5). [cəhān,]*

Cəhāndə āşnālıqdə vəfā vü 'əhd derlər var
Baña kim āşnā oldısə āḫır bī-vəfā çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 7). [cəhāndə, -də]*

Kəs ümīd ey dil **cəhāndə** əhl-i 'ürfān qalmayub
Ādəm itmiş dəhrdən āṡār-ı insān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 1). [cəhāndə, -də]*

Qaldım āvārə vü sər-gəştə **cəhān** kārında
Məndə bu 'uqdəni açmaqə yoḫ idi ṭāqət *(Kaside 5, Mısra 15). [cəhān,]*

Əlā ey sərvər-i vālā-nəsəb kim bu **cəhān** içrə
Dil [ü] dəst-i göhər-meşḫūnlə min dəryā vü kānım var *(Kaside 7, Mısra 31). [cəhān,]*

Yüz min il 'ömrün olə çün bir nəfəsdür 'āqibət
'Ömr-i bāqīlə **cəhāndə** şān u şövkət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 16). [cəhāndə, -də]*

Dövlət-i dünyānı cəm' etdün deyək āḫır nədür
Hanı İskəndər **cəhāndə** bāqī 'izzət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 4). [cəhāndə, -də]*

Ṭūfān-ı cəhl cümlə **cəhānı** tutub vəlī
Keştī-i Nūḫdur belə ṭūfāna Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 17). [cəhānı, -i]*

Nə qədər var **cəḫān** içrə şühūr u a'vām
Dövlət u 'ömrüvi əfzūn eləsün bārī Ḫudā *(Kaside 13, Mısra 36). [cəḫān,]*

Nə bir niẓām var idi nə dərs-i bəḥs-i 'ulūm
Behişt Olubdı **cəhān** indi nāz u ne'mətdən *(Kaside 15, Mısra 34). [cəhān,]*

Cəhāndə əfżəl-i ə'māl hansıdur sölə
Buyurdı 'elmdür əfżəl təmām-ı ḫidmətdən *(Kaside 15, Mısra 51). [cəhāndə, -də]*

Gər ḫəzān fəṣlidi lākin qədəmündən biz içün
Növ-bəhār oldı **cəhān** mövsüm-i būstān oldı *(Kaside 17, Mısra 26). [cəhān,]*

Dünən təżərru' ilə belə 'əqldən sordum
Cəhāndə kimdi çatan belə gündə fəryādə *(Kaside 18, Mısra 16). [cəhāndə, -də]*

Həm ḥālət-i ḥəyātdə həm vəqt-i mərkdə
Lāzımdı bu **cəhāndə** olan cümlə kārdə *(Kaside 19, Mısra 26). [cəhāndə, -da]*

Lüṭf ilə gəldi niṭqə dedi ey fəqīr-i sən
Qıl bir nəẓər **cəhānə** nihān āşkārdə *(Kaside 19, Mısra 16). [cəhānə, -ə]*

Cəhān köçübdi behiştdən əgərçi ləẕẕət ilə
Nə süd ḫəlq qalub ẓülmət-i cəhālət ilə *(Kaside 20, Mısra 1). [cəhān,]*

Şād ol **cəhāndə** çəkmə dəḫi var yoḫ ġəmin
Yoḫdur təfāvüti əcəlün yoḫ var ilə *(Kaside 21, Mısra 29). [cəhāndə, -də]*

Yer gök elə onlardı **cəhān** ilə o dünyā
Keçmişdəki inṣāf u mürüvvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 15). [cəhān,]*

Zərdür bu **cəhān** əhlinə mə'būd-ı ḥəqīqī
Allāh peyəm-bər o 'ibādət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 19). [cəhān,]*

Həmişə 'eyş [ü] nəşāṭ ilə ḫ˘oş keçə 'ömrün
Nə qədri var **cəhān** içrə gərdiş-i dövrān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 38). [cəhān,]*

Özünlə dəḫi bərādərlərünlə övlādun
Ola tənə'um ilə hər nə qədri var **cəhān** *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 40). [cəhān,]*

Ey 'əzīzim bu **cəhān** məzrə'ə-i 'uqbādur
Cānıvı 'āləm-i 'uqbādə ziyān-kār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 23). [cəhān,]*

Qoydu **cəhān** içrə neçə bəd-niẓām
Ondan oldu rənce təmām ḫāṣṣ u ʻāmm *(Mesnevi 5, Mısra 11). [cəhān,]*

Rüstəm-i ṭəbʻīm olə tā məst-i cām
Fətḥ edə ʻəqlim **cəhānı** təmām *(Mesnevi 5, Mısra 4). [cəhānı, -i]*

Mərd nāmərdi qılub cümlə **cəhān** içrə ʻəyān
Ziṣt zībānı ḫəlā`iqlərə iẓhār u bəyān *(Mesnevi 6, Mısra 5). [cəhān,]*

ʻElm ü inṣāf u səḫāvət bu **cəhāndən** qutarub
Hər nə şey` var isə ʻāləmdə qurı ad qalub *(Mesnevi 6, Mısra 11). [cəhāndən, -dan]*

Dedim ki nə var **cəhān** mənimdür
Çün şəfqət ü lüṭf-i ḫān mənimdür *(Mesnevi 7, Mısra 43). [cəhān,]*

Məḫlūq içün **cəhāndə** qəżā vü qədər nədür
Gūyā ki məskənim baña dārü`s-səlām idi *(Muhammes 2, Mısra 11). [cəhāndə, -də]*

Bir yerdəəm təfāvüti yoḫ ṭūṭī vü ġurāb
Bilməz nədür **cəhāndə** günāh ilə yā s̱əvāb *(Muhammes 3, Mısra 26). [cəhāndə, -də]*

Çünki bilməz nə təvārīḫ nə āyāt u ḫəbər
Kişiyə dərsdi Żū`ī bu **cəhān** içrə hünər *(Muhammes 5, Mısra 24). [cəhān,]*

Dərdā ki **cəhāndə** dil bilən həm-dəm yoḫ
ʻÖmrün yüz olə da şād keçən bir dəm yoḫ *(Rübai 5, Mısra 1). [cəhāndə, -də]*

Hər kimsə **cəhāndə** bir nəcīb ʻavrət alur
Dünyādə behişt ü ḥūrī ilə cənnət alur *(Rübai 6, Mısra 1). [cəhāndə, -də]*

Hər kimsə ki bu **cəhāndə** pis ʻavrət alur
Öz cānı içün dərd ü ġəm ü möḥnət alur *(Rübai 7, Mısra 1). [cəhāndə, -də]*

Dutə gər ḥūr u ġılmān ʻāləmi Bi`llāh nigāh etmən
Cəhānı çeşmimə Żū`ī ṣifət hər gün siyāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 28). [cəhānı, -ı]*

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Məʻrifət əhli **cəhān** çeşminə ḫakistər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 6). [cəhān,]*

__cəhd:__ *Çalışıp çabalama, büyük gayret sarfetme, uğraşma.*

Yatmə Żū`ī yoḫ s̱əbātı bu cəhānun **cəhd** edüb
Āḫirətdə lüṭuf-ı ḥəyyü`l-əyām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 9). [cəhd,]*

Az **cəhd** qıl vüṣālə köñül ṣəbr qıl dayan
Kim tapdı ārzūsunı bu cüst ü cū ilə *(Gazel 214, Mısra 5). [cəhd,]*

__cəhīm:__ *Cehennem.*

Gözimə cümlə nəʻīm-i cəhān **cəhīm** gəlür
Nə növʻlən keçəcək bilmürəm zəmān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 5). [cəhīm,]*

Əgərçi ḫəlq-i cəhān ʻeyş ü ʻişrəti istər
Cəhīmdür baña ey dost bu cəhān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 4). [cəhīmdür, -dür]*

Ḥaq əhli ilə olmaqa ḫ˘oşdur baña **cəhīm**
Getməm bularlə rövże-i riżvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 19). [cəhīm,]*

Dolar **cəḥīmə** bu ʻāləm-nümā-yı fāsiq elə
Bizə yer olamaz Allāh qoysə kəs̱ətdən *(Kaside 15, Mısra 61). [cəḥīmə, -ə]*

__cəhl:__ *Bilgisizlik, bilmezlik, câhillik, cehâlet.*

Nə bir zāhiddür ancaq rāh-ı rəsm-i şərʻdən ḫāric
Təmāmən ġərqdür bu ġəflət ü **cəhl** ilə dəryāyə *(Gazel 212, Mısra 6). [cəhl,]*

Tapson səbəb bu **cəhl** gedüb ʻelm gəlməyə
Hansı ṭərīqdür bu ʻulūmun ṭərīqəti *(Kaside 2, Mısra 5). [cəhl,]*

Āvārə idi ḫəlq biyābān **cəhldə**
Göstərdi rāh mənbəʻ-i ʻürfānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 7). [cəhldə, -də]*

Bunı ʻalən buyurubdur rəsūl-i ʻürfānī
Nə olsə dəhrdə **cəhlindən** ʻelm əfżəldür *(Kaside 23, Mısra 73). [cəhlindən, -in, -dən]*

Bu gözəl məzhəb olmayə fānī
Dutmayə **cəhl** ü fitnə dünyānı *(Mesnevi 11, Mısra 100). [cəhl,]*

__cəhl-i ẓülmət:__ *Cehalet, bilmemezlik karanlığı.*

Bu cəhān yā Rəb haçan rövżə-i riżvān oləcaq
Cəhl-i ẓülmət qutarub məʻdən-i ürfān oləcaq *(Gazel 114, Mısra 2). [cəhl-i ẓülmət,]*

__cəhənnəm:__ *Cehennem.*

Vəqtün **cəhənnəm** etmə yanə yanə ağlama
Ṣəbr eylə hər nə cövr gələ rūzgārdən *(Gazel 5, Mısra 4). [cəhənnəm,]*

Yezīd tək adı məlʻūn öẓi **cəhənnəmdə**
Nə fā`idə elə olsə ḥökūmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 13). [cəhənnəmdə, -də]*

Behişt ṣöhbət-i yār-ı şəfīq-i həm-dəmdür
Ḥəqīqət ādəm-i bī-məʻrifət **cəhənnəmdür** *(Gazel 80, Mısra 2). [cəhənnəmdür, -dür]*

Cəhənnəm möhnətin hicrində ol ḥūrīvəşün çəkdün
Bu dəm cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhāra yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 3). [cəhənnəm,]*

Bir iki ləḥẓə behişt-vüṣāl ṣora dūzəḫ-i hicr
Çü āḫırı budur əvvəl vəṣldə **cəhənnəm** olaydı *(Gazel 244, Mısra 6). [cəhənnəm,]*

Ya **cəhənnəm** yā cənnətü`l-mə`vā
Pūl bir dəmdə eyləyür peydā *(Mesnevi 11, Mısra 27). [cəhənnəm,]*

cəhət: *Yön, taraf.*

Hər **cəhətdən** ʻāləm olmuş cənnətü`l-mə`vā vəlī
Neylərəm mən cənnəti çün onda ādəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 3). [cəhətdən, -dən]*

Salmamısan yādə qalub bī-nəvā
Hər **cəhətdən** dərd ü ġəmə mübtəlā *(Mesnevi 10, Mısra 52). [cəhətdən, -dən]*

cəlāl: *Yücelik, büyüklük, ululuk, azamet.*

Aldanmə dünyā malinə həm cāhınə **cəlālınə**
Düş bir Ḥəqün ḫəyālinə rəḥmānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 9). [cəlālınə, -ı, -n, -ə]*

Nə ẕillət-i dünyā qalı dāīm nə **cəlālı**
Övrəng-i Cəm [ü] təḫt-i Süleymān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 7). [cəlālı, -ı]*

İlāhī eylə gün-gündən füzūn ʻömrün **cəlālın** kim
Səḥāb-ı şəfqətin fərq-i cəhānə sāybān qılmış *(Kaside 11, Mısra 31). [cəlālın, -ın]*

Həmīşə ḫāṭirivi Ḫāliq eyləsün məmnūn
Cəlāl u dövləti ʻömrüvü həm dəḫi əfzūn *(Mesnevi 14, Mısra 18). [cəlāl,]*

cəllād: *İdam hükmünü yerine getirmekle görevli kimse.*

Cəllād ġəmzün ey pərī müjgān u qaşun
Ki tīr alur əlinə baña ki kəmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 5). [cəllād,]*

cəllād-ı siyəh məst göz: *Sarhoş, süzgün siyah can alan göz.*

Cəllād-ı siyəh məst gözün tək bu cəhāndə
Bir āhū-yı şīr-əfkən ü ḫūn-ḫᵛārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 3). [cəllād-ı siyəh məst gözün, -ün]*

cəm: *İran mitolojisindeki hükümdarlardan biri. Efsaneye göre 700 yıl yaşamıştır.*

Hanı Sikəndər ü **Cəm** hanı dövlət-i Qārūn
Təṣəvvür eylə nədür baḫ bu şövkət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 9). [cəm,]*

Āynə-i dünyānı dutmuş yoḫdur İskəndər şifət
Cām çoḫdur līk bəzm-i ʻeyş içün **Cəm** qalmayub *(Gazel 30, Mısra 8). [cəm,]*

Bu ḫākī-rəh ki üstündə gəzərsən çoḫ fəḫārətlə
Təṣəvvür eylə hər bir məsti bir Kāvūs bir **Cəmdür** *(Gazel 41, Mısra 10). [cəmdür, -dür]*

Dutub āyīnə-rū dünyānı cām ʻāləmdə çoḫ çoḫdur
Vəlīkən yoḫdur İskəndər nə bir Cəmşīd nə **Cəm** var *(Gazel 70, Mısra 4). [cəm,]*

Hanı **Cəm** n`oldı Sikəndər fürṣəti fövt eyləmə
Ey dil-i dīvānə bunlardan niẓām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 7). [cəm,]*

Pərhīz bādədən eləmə kim bu cövhərün
Āmīzişi olubdı **Cəm** ü Keyqubād ilə *(Gazel 193, Mısra 8). [cəm,]*

Nəẓərdə āynə-i rūyun əldə cām-ı meyim
Qulām idi baña **Cəm** çākərim Sikəndər idi *(Gazel 240, Mısra 8). [cəm,]*

cəmʻ: *Toplama, toplanma, bir araya gelme, getirilme.*

Cəhāndə sīm u zər **cəmʻ** eyləyüb ʻömrün tələf qılma
Nə ẕövqi sīmün ey dil yār-ı sīm əndāmdən başqa *(Gazel 8, Mısra 5). [cəmʻ,]*

Rüstəm-i dil qəṣdinə çeşmün çəküb müjgān oḫın
Şanki tīr-əndāzlar **cəmʻ** eyləyüb Əfrāsiyāb *(Gazel 16, Mısra 4). [cəmʻ,]*

Ḫāṭirim **cəmʻ** dögül tā şaña dərdim söləyüm
Bu pərīşān yüzi ol zülf-i müʻənbərdən sor *(Gazel 63, Mısra 7). [cəmʻ,]*

Çün yoḫdı vəfā ʻömrdə dövlət nə içündür
Cəmʻ etmək içün dövləti zəḥmət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 2). [cəmʻ,]*

Yüz il ʻulūm-ı ḥikməti **cəmʻ** eyləsön əgər
ʻĀləm saña səfeh der [əgər] dövlət olmamış *(Gazel 105, Mısra 11). [cəmʻ,]*

Olmasun bir növ-gülün gīsūsı sevdāsıylə ḫār
Cəmʻ edün āḫır pərīşān bī-qərār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 6). [cəmʻ,]*

Cəmʻ edüb zülfün bəlā ḫeylin gəlüb cān üstünə
Gör nə cəmʻiyyət qılublar bir pərīşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 1). [cəmʻ,]*

Cəmʻ oldı müştərī dutubən əldə nəqd-i cān
N`oldı ki Yūsifim belə bāzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 7). [cəmʻ,]*

Dövlət-i dünyānı **cəmʻ** etdün deyək āḫır nədür
Hanı İskəndər cəhāndə bāqī ʻizzət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 3). [cəmʻ,]*

O bəzmə **cəmʻdi** ərbāb-ı s̱ərvət ü dövlət
O bəzmə ḥāẓır idi cümlə ṣāḥib-i ʻürfān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 25). [cəmʻdi, -di]*

Ey şəh-i iqlīm fünūn-ı ədəb
Cəmʻdi ẕātundə ḫub həmi nəsəb *(Mesnevi 5, Mısra 74). [cəmʻdi, -di]*

Cəm‘ oldı ḫəlā`iq üstümə çoq
Da hər nə ‘ibādətə yolum yoq *(Mesnevi 8, Mısra 45). [cəm‘,]*

Əz-bəs ki dərd ü möḥnət-i dünyā-yı pür-fitən
Cəm‘ etmiş idi üstümə hər yerdə [var] miḥən *(Muhammes 3, Mısra 16). [cəm‘,]*

__cəmād:__ *Cansız varlık, bitki ve hayvan dışındaki cansız cisim.*

Yoḫdı cānı hər kimün köñlündə cānān olmasə
Çün **cəmādə** bənzəyir hər yerdə kim cān olmasə *(Gazel 197, Mısra 2). [cəmādə, -a]*

Yoḫdı cānı hər kimün köñlündə cānān olmasa
Çün **cəmādə** bənzəyir hər yerdə kim cān olmasa *(Gazel 13, Mısra 2). [cəmādə,]*

__cəmāl:__ *Güzellik.*

Şā‘ir gərək ‘āşiq olə bir māh-**cəmālə**
Cān tāzəliyə lə‘l-i şəkərbārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 5). [cəmālə, -ə]*

Ey māh bugün yerdə **cəmālun** kimi āyə
Olsun qəsəm ol āyə-i Qur`ānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 5). [cəmālun, -un]*

Hər dəm baḫub **cəmālıvə** gər ağlasam nola
Ḫ˘urşīdə baḫsə kimsə edər əşkbārlıq *(Gazel 111, Mısra 11). [cəmālıvə, -ıv, -ə]*

Ḥəmā`il eyləmək bir ağ **cəmālun** qara gīsūsın
Keçən möḥnətlə qarə günləri ‘işrətlə ağ etmək *(Gazel 120, Mısra 9). [cəmālun, -un]*

Görüb **cəmālıvı** ‘eşqün köñüldə dutdı qərār
Gətürdi hicr-i ruḫun başımə bəlā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 21). [cəmālıvı, -ıv, -ı]*

Bu gün yüz min ‘Əzīz olmuş ġulām-ı zülfi Żū`ī tək
Budur vəchi **cəmālın** Yūsif-i Kən‘ānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 10). [cəmālın, -ı, -n]*

Fitrətdə təmām oldı çü yüz ayə **cəmālun**
Təfsīr edə bilməz gülə yüz āyə **cəmālun**

Ḫvurşīd dutub etməz idi köñüldə məqāmın
Olsaydı ‘əyān pərdə Məsīḥāyə **cəmālun**

Mūsā kimi bilməm niyə məḥv olmayur ‘āşiq
Gəldükdə bu Ṭūrınə təcəllāyə **cəmālun**

Əldən yerə qoymazdı dəḫi zāhid ayağı
Gər ‘əks şalə sāğər-i şəhbāyə **cəmālun**

Hər gecə yanur şam‘ kimi hicrdə Żū`ī
Tā ki salə bir gün başınə sāyə **cəmālun** *(Gazel 147, Mısra 1-10). [cəmālun, -un]*
Cəmālun şəfḥəsindən almamış dərs ḫəṭṭün ey gül [kim]
Müfəssir muṣḥaf-ı Ḥəqqün bilür mi hīç mə‘nāsın *(Gazel 162, Mısra 7). [cəmālun, -un]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki yār mən-i zārə yār idi
Çeşmim **cəmālı** ‘əksi ilə lāləzār idi *(Gazel 222, Mısra 2). [cəmālı, -ı]*

Dəlīl idi baña Żū`ī **cəmālı** vəş-şəmsi
Siyāh ṭürrələri sūrə-i duḫānım idi *(Gazel 249, Mısra 9). [cəmālı, -ı]*

Vəlī sənsiz köñül ārāmı yoḫdur
Cəmālun görməmiş dil-kāmı yoḫdur *(Mesnevi 12, Mısra 18). [cəmālun, -un]*

Şimşād qədd ü lālə ḫad u māh-cəmāl**ım**
Çoḫ etmə mən-i zārə sitəm ṭürfə ġəzālım *(Muhammes 4, Mısra 9). [cəmālım, -ım]*

__cəmāl-ātəşīn ‘eşqi:__ *Güzellik ateşinin aşkı.*

Ləbi şövqilə göz peymānəsin qan ilə doldurmaq
Cəmāl-ātəşīn ‘eşqilə hər dəmdə kabāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 4). [cəmāl-ātəşīn ‘eşqiylə, -lə]*

__cəmā‘ət:__ *Bir yere toplanmış insan kalabalığı.*

‘Elm ilə oldı gör ki şəhənşāh İngilis
Kəmdür əgərçi cümlə miləldən **cəmā‘əti** *(Kaside 2, Mısra 24). [cəmā‘əti, -i]*

Bir Żū`ī-i fəqīr dögüldür ġazetçilər
Hər gün deyür **cəmā‘ətə** belə nəṣīḥəti *(Kaside 2, Mısra 36). [cəmā‘ətə, -ə]*

Nə ‘āləm ü nə ‘ārif u nə Ḫān u nə bəg var
N`oldı bulara muncə **cəmā‘ət** hara getdi *(Kaside 24, Mısra 14). [cəmā‘ət,]*

Çeşmimdə ḫārə dönmüş idi gülşən-i çəmən
Bī-mə‘rīfət **cəmā‘ət** əlində bī-tən-i mən *(Muhammes 3, Mısra 18). [cəmā‘ət,]*

__cəmī‘:__ *Bütün, hep, cümle.*

Cəmī‘-i ḥikmət-i ‘elm-i zəmīn[i] Yūnānun
Bu yerdə ẓāhir olubdur əgər sühūlət ilə *(Kaside 20, Mısra 15). [cəmī‘,]*

__cəm‘iyyət:__ *Topluluk, kalabalık.*

Var yeri **cəm‘iyyətün** zülfündə bər-həm olsə gər
Kim dedi ey dil sən ol mənzildə get kāşānə dut *(Gazel 33, Mısra 3). [cəm‘iyyətün, -ün]*

Şəbā qoymə dağıtsun tār-ı zülf-i ‘ənbər-əfşānun
Pərīşān etməsün **cəm‘iyyətin** tā mən pərīşānun *(Gazel 160, Mısra 2). [cəm‘iyyətin, -i, -n]*

Cəm‘ edüb zülfün bəlā ḫeylin gəlüb cān üstünə
Gör nə **cəm‘iyyət** qılublar bir pərīşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 2). [cəm‘iyyət,]*

cəmşīd: *Pişdaniyan sülalesinin dördüncü hükümdarı olup İran mitolojisine göre yedi yüz yahut bin yıl yaşamıştır.*

Görməgə cām-ı ləb ü āyīnə-i rüẖsārını
Qalẖızub baş qəbrdən **Cəmşīd** ü İskəndər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 8). [cəmşīd,]*

Dutub āyīnə-rū dünyānı cām ʻāləmdə çoẖ çoẖdur
Vəlīkən yoẖdur İskəndər nə bir **Cəmşīd** nə Cəm var *(Gazel 70, Mısra 4). [cəmşīd,]*

Tutalum dəhrdə **Cəmşīd** ü Firīdūn oldun
Ḥanı sölə nədi təʻbīr belə bir rö`yādən *(Gazel 173, Mısra 9). [cəmşīd,]*

Bir ʻibrət al Sikəndər ü **Cəmşīddən** köñül
Vəqtün ẖˇoş eylə anlə mədārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 5). [cəmşīddən, -dən]*

Gər görsə idi ʻāriż-i ləʻlin çəkərdi əl
Āynədən Sikəndər ü **Cəmşīd** cāmdan *(Gazel 177, Mısra 10). [cəmşīd,]*

Hīç kimsə mülk-i dövlətə məğrūr olmasun
Cəmşīdü gər peşīn nə apardı məzārınə *(Gazel 207, Mısra 6). [cəmşīdü, -ü]*

Cəmşīd yā Sikəndər əgər olson ey köñül
Āẖır fənādı çünki fənādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 7). [cəmşīd,]*

Hanı Sikəndər u **Cəmşīd** ü Bəhmən u Dārā
Ki imdi topraqə dönmüş o nāzlu əbdānı *(Kaside 23, Mısra 3). [cəmşīd,]*

Söləmə **Cəmşīd** nīk ü nāmdan
Sölə baña piyālə vü cāmdan *(Mesnevi 5, Mısra 29). [cəmşīd,]*

cənāb-ı bārī: *Her şeyi takdir ettiği şekle uygun olarak yaratıp varlığa çıkaran, yaratan Allah.*

Öz mərḥəmətin **Cənāb-ı Bārī**
Səndə eləyüb ʻəyān Əmīrẖān *(Mesnevi 7, Mısra 13). [cənāb-ı bārī,]*

cənāb-ı ẖān: *Saygıdeğer han, bey.*

Dərdimi çəküb bəyānə [mən]
İẓhār eləyüm **cənāb-ı ẖānə** *(Mesnevi 7, Mısra 10). [cənāb-ı ẖānə, -ə]*

cəngəl: *Sık ağaçlık yer.*

Bular də bīşədə **cəngəllər** içrə qalmışdı
Məqām dutmuş idi özlərinə ṣəḥrānı *(Kaside 23, Mısra 39). [cəngəllər, -lər]*

Cəng: *Silâhlı çatışma, savaş, harp, muhârebe, kıtal, mücâdele, kavga, çekişme.*

Mən belə fikrlərdə köñül içrə müżṭərib
Cəng ü cidālda fələk-i kəc-mədār ilə *(Kaside 21, Mısra 16). [cəng,]*

ʻÖmrün keçürtmə dərd ilə ʻeyş ü nəşāṭ qıl
Az **cəng** eylə ḥökm-i Ḫudāvəndigār ilə *(Kaside 21, Mısra 32). [cəng,]*

cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhār: *Muhammed suresi, 12. ayet.*

Cəhənnəm möhnətin hicrində ol ḥūrīvəşün çəkdün
Bu dəm **cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhāra** yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 4). [cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhāra, -a]*

Dūzəẖ cəfāsını çəkənə şanki bir ẖəbər
**Cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārdən** gəlüb *(Gazel 26, Mısra 12). [cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārdən, -dən]*

Dūzəẖ cəfāsını çəkənə şanki bir ẖəbər
Cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 4). [cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārdən, -dən]*

Ḥūrī tək məhbūbı Kövsər tək şərābı bāğda
Həẕihi **cənnāt-ı təcrī təḥtihā** istər köñül *(Gazel 122, Mısra 6). [cənnāt-ı təcrī təḥtihā,]*

cənnət: *Îmanlı ve iyi kimselerin ölümden sonra Allah tarafından mükâfat olarak konulacakları ve içinde ebediyen yaşayacakları, her türlü tasavvurun üstünde güzellik ve nîmetlerle dolu yer, cennet, behişt.*

Ḫəlq söylər yaradub **cənnəti** Ḥaq ādəm içün
Bu ʻəbəṯ sözdi Ḫudā **cənnəti** şeyṭānə verüb *(Gazel 20, Mısra 3). [cənnəti, -i]*

Ḫəlq söylər yaradub **cənnəti** Ḥaq ādəm içün
Bu ʻəbəṯ sözdi Ḫudā **cənnəti** şeyṭānə verüb *(Gazel 20, Mısra 4). [cənnəti, -i]*

Hər cəhətdən ʻāləm olmuş cənnətü`l-mə`vā vəlī
Neylərəm mən **cənnəti** çün onda ādəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 4). [cənnəti, -i]*

Ḥūr u cənnətdi sənün ṣavm u ṣəlātun də ġərəż
Fikr qıl nəfsüvədür gör bu ʻibādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 19). [cənnətdi, -di]*

Gər cənnətə də imdiki ādəm gedəcəksə
Bi`llāh elə olsə mənə **cənnət** nə içündür *(Gazel 68, Mısra 26). [cənnət,]*

Gər **cənnətə** də imdiki ādəm gedəcəksə
Bi`llāh elə olsə mənə cənnət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 25). [cənnətə, -ə]*

Behişt olmuş cəhān līkən dutub şeyṭān ilə ʻāləm
ʻƏbəṯ sözdür ki söylərdi **cənnət** içrə ādəm var *(Gazel 70, Mısra 6). [cənnət,]*

Gər **cənnət** ü firdövsdür ʻāləm bu zəmāndə
Ṣəd-ḥeyf ki bir rəmz bilən ādəmi yoẖdur *(Gazel 86, Mısra 5). [cənnət,]*

Açub riżvān behişt-i ʻədn bā-pāy ṣəḫn-i gülzārə
Ki təcrī təhtihə`l-ənhār u **cənnət** āşkār olmuş *(Gazel 101, Mısra 6). [cənnət,]*

Gör nəfs içün ʻibādətini zāhidün haçan
Başın əgərdi səcdəyə gər **cənnət** olmamış *(Gazel 105, Mısra 10). [cənnət,]*

ʻEşq içrə ḫidmət eylə vüṣāl istəsön əgər
Tarı verür mi **cənnətini** ṭāʻət olmamış *(Gazel 105, Mısra 8). [cənnətini, -i, -n, -i]*

Ḫāṭir-i Ḥəvvā içün Ādəm buraḫdı **cənnəti**
Ḫᵛāhiş-i yārı sər-əncām etməyən ādəm dögül *(Gazel 125, Mısra 5). [cənnəti, -i]*

Susuyub Kövsərə öz nəfsivə etdün ṭāʻət
Zāhidā ādəmi **cənnətdən** atar sū`-i ʻəməl *(Gazel 126, Mısra 12). [cənnətdən, -dən]*

Ḫᵛoşdur əgərçi əhl-i cəhānə behişt-i ḥūr
Sənsiz əgər məqāmım olə **cənnət** ağlaram *(Gazel 133, Mısra 8). [cənnət,]*

O qədri iştiyāqım var sər-i kūyında āzārə
Göz açmam məskənim **cənnət** ənīsim gərçi ḥūr olsun *(Gazel 150, Mısra 6). [cənnət,]*

Riyādan ḫəlq içün qurmış neçə yüz dām-ı təzvīrin
Aparur **cənnətə** ṣāḥib olub firdövs-i əʻlāyə *(Gazel 212, Mısra 4). [cənnətə, -ə]*

Bād-ı bəhār **cənnət** edüb gərçi ʻāləmi
Ṣəd-ḥeyf yoḫdı belə behiştün bir ādəmi *(Gazel 243, Mısra 1). [cənnət,]*

Nə vəṣl olaydı İlāhī nə hicr-i pür-ġəm olaydı
Nə ḥūr u **cənnət** ü ġılmān nə nəsl-i ādəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 2). [cənnət,]*

ʻāriżün güldi ləbün ġönçə vüṣālun **cənnət**
Neylərəm mən sən olan yerdə güli reyḥānı *(Gazel 250, Mısra 15). [cənnət,]*

Bir cövhər-i nəfīsidi bu pūl ki **cənnəti**
Pūlla verür ḫəlā`iqə fikr ilə tārdə *(Kaside 19, Mısra 23). [cənnəti, -i]*

Bu bir aydur Ramażān mundə özüvi dāḫil
Cənnətə təcrī min təhtihə`l-ənhār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 12). [cənnətə, -ə]*

Tez durubən ayağə bir at tapub
Cənnət sarı uçmaqa qanat tapub *(Mesnevi 4, Mısra 66). [cənnət,]*

Bilməyürdük zəmānənin möhnətin
İstəməyürdük Tarının **cənnətin** *(Mesnevi 4, Mısra 16). [cənnətin, -in]*

Elə bil kim tāzə düşdim **cənnətə** *(Mesnevi 4, Mısra 73). [cənnətə, -ə]*

Çün bilübdür bu zəhr-i mār dövlət
Şeyṭānə ḥāṣil eyləyür **cənnət** *(Mesnevi 11, Mısra 22). [cənnət,]*

Bu ʻanādil bu bəlābil bu gülüstān bu çəmən
ʻEyni **cənnətdi** nəşāṭ eylə əgər ādəmsən *(Mesnevi 15, Mısra 10). [cənnətdi, -di]*

Nə var yoḫ ġəmi nə ʻəyālun ḫəcāləti
Nə **cənnət** ārzūsı nə dūzəḫ məhābəti *(Muhammes 2, Mısra 6). [cənnət,]*

Şükr qıl Allāhə kim çıḫduq bəhārə saq əsən
Çünki **cənnətdür** qədəḥ-peymāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 16). [cənnətdür, -dür]*

Hər kimsə cəhāndə bir nəcīb ʻavrət alur
Dünyādə behişt ü ḥūrī ilə **cənnət** alur *(Rübai 6, Mısra 2). [cənnət,]*

__**cənnət-i ġılmān:**__ *Cennette hizmet eden delikanlılar.*

Nə ḫovf-i ātəş-i dūzəḫ nə meyl-i rövżə-i ḫüld
Nə ḥūr u **cənnət-i ġılmān** düşərdi mi yādə *(Gazel 206, Mısra 6). [cənnət-i ġılmān,]*

__**cənnət-i ḥūr:**__ *Cennet kızı, hurisi.*

Manqal kənārı yār ilə bir lāləẕār idi
Ruḫsārəsində **cənnət-i ḥūr** āşkār idi *(Muhammes 1, Mısra 10). [cənnət-i ḥūr,]*

__**cənnət-i ḥəvrā:**__ *Cennet hurisi.*

Ḥəqqün ʻibādəti o iṭāʻət olur ki ḥīç
Mənẓūr evində cənnət-i **ḥavrādan** olmasə *(Gazel 4, Mısra 12). [cənnət-i ḥəvrādan, -dan]*

__**cənnət-i mevʻūd:**__ *Vadedilmiş cennet.*

Sāqī dayanmə ki gəlüb növ-bəhār
Cənnət-i mevʻūdı qılub aşkār *(Mesnevi 10, Mısra 2). [cənnət-i mevʻūdı, -ı]*

__**cənnət-i mevʻūd-ı Ḥəq:**__ *Allah`ın vâdedilmiş cenneti.*

Ḫüld-i bərīn **cənnət-i mevʻūd-ı Ḥəq**
İmdiki gülşəndən ötür bir vərəq *(Mesnevi 5, Mısra 37). [cənnət-i mevʻūd-ı ḥəq,]*

__**cənnət-i riżvān:**__ *Rıdvan cenneti.*

Ḥūr u qüṣūr u **cənnət-i riżvān** təmāmdur
Hər bəzmdə ki cām-ı mey-i ḫᵛoş-güvār olur *(Gazel 82, Mısra 5). [cənnət-i riżvān,]*

__**cənnət-i rūy:**__ *Yüz cenneti.*

Dəm-ā-dəm **cənnət-i rūyundə** seyr eylər qara zülfün
Təʻəccüb ʻəqli kəmlər söləyürlər zülfə kāfirdür *(Gazel 88, Mısra 7). [cənnət-i rūyundə, -un, -də]*

cənnət-i ə'lā: *Yüce cennet.*

Cənnət-i ə'lādan artuq ẕövq var hər gūşədə
Bağlar-ı firdövs ḥūrī māh-sīmālar genə *(Gazel 217, Mısra 5). [cənnət-i ə'lādan, -dan]*

cənnətü`l-məvā: *Meva cenneti. Cennetin üçüncü katının ismi.*

Şūr-ı bəhcət bülbül-i şeydāyə Nov-rūz bayramı
Oẖşayur çün **cənnətü`l-məvāyə** Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 4). [cənnətü`l-məvāyə, -y, -ə]*

Hər cəhətdən 'āləm olmuş **cənnətü`l-mə`vā** vəlī
Neylərəm mən cənnəti çün onda ādəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 3). [cənnətü`l-mə`vā,]*

Düşübdür ərğüvānī rūyuvə ol qarə gīsūlər
Dutubdur **cənnətü`l-mə`vādə** mə`vā sanki hindūlər *(Gazel 57, Mısra 2). [cənnətü`l-mə`vādə, -də]*

Ya cəhənnəm yā **cənnətü`l-mə`vā**
Pūl bir dəmdə eyləyür peydā *(Mesnevi 11, Mısra 27). [cənnətü`l-mə`vā,]*

cərāḥət: *Yara, kanın damar dışına sızmasıyle vücut dokularında meydana gelen, ak yuvarların hâkim olduğu donuk renkli birikinti, irin, yangı.*

Köñül **cərāḥəti** çün zəẖm-i tīğ-i əbrūdur
Əgər öləm də ẖ`oşam dəẖi mərḥəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 5). [cərāḥəti, -i]*

Olmur köñül **cərāḥətinə** kimsədən 'əlāc
Dārü`ş-şəfā-yı dəhrün itüb sanki mərhəmi *(Gazel 243, Mısra 5). [cərāḥətinə, -i, -n, -ə]*

cəşn: *Şenlik; Sevinç; Meclis.*

Zəbān-i Fārsə çün yoẖdı cümlənün 'elmi
Bu **cəşn** Türk dilində gərəkdür olə bəyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 16). [cəşn,]*

Nə **cəşn** kim mis̱ilin görməyübdi dīdə-i çərẖ
Nə sūr görmiyəcək bir də eylə ẖəlq-i cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 21). [cəşn,]*

cəşn-i ẖətnə: *Sünnet meclisi.*

Edübdi oğlı içün **cəşn-i ẖətnə** āmādə
Rə`īs-i ẖiṭṭə-i Şīrvān Əs'ədullah Ḫān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 17). [cəşn-i ẖətnə,]*

cəvāb: *Bir soruya, bir söz veya yazıya, bir durum ve ihtiyâca söz, yazı veya başka bir ifâde yoluyle verilen karşılık, yanıt.*

Cəvāb söliyə hər bir su`ālə diqqət ilə
Gərək mü'əllim-i qābil olə o məktəbdə *(Kaside 20, Mısra 24). [cəvāb,]*

cəvāhir: *Cevherler.*

Göz görməyən **cəvāhiri** mən necə dərk edim
Ẓāhirdə çün nə var bu mərāyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 15). [cəvāhiri, -i]*

cəvānān-ı çəmən: *Genç, yeni çimen.*

Geyüblər ẖil'ət-i ẖəżrā **cəvānān-ı çəmən** Żū`ī
Dür-i jālə gülüstān içrə gül üzrə nis̱ār olmuş *(Gazel 101, Mısra 9). [cəvānān-ı çəmən,]*

cəvān-ı nāzənin: *İşveli, cilveli, nazlı genç.*

Sevübdir bir **cəvān-ı nāzənin** pīrānəsər köñlüm
Yanar şövq-i ruẖuylə nārə hər şām ü səḥər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 1). [cəvān-ı nāzənin,]*

cəzā: *Suç işleyen bir kimseye suçunun derecesine göre verilen acı karşılık.*

Cəzādə qoyməyəlar tā ki şərm-sār məni
Həmīşə eyləgilən Żū`ī ẕikr-i āl-i 'əbā *(Müseddes 2, Mısra 34). [cəzādə, -də]*

Keçən ovqātımun sənsiz **cəzāsın** ey pərī-peykər
Yəqīn bil eylərəm dərgāh-ı Ḥəqdə iddi'ā səndən *(Gazel 168, Mısra 15). [cəzāsın, -s, -ı, -n]*

Çək **cəzādur** sənə dīvānə köñül mən demədim
Zülfünə bağlama dil düşmə belə sevdāyə *(Gazel 209, Mısra 5). [cəzādur, -dur]*

cəzb: *Dikkat ve ilgiyi üzerine çekme özelliği, çekicilik, alımlılık, albeni.*

Gərək mə'şūq özi **cəzb** eyləsün 'uşşāqını vəşlə
Yetüşməz vüşlətə gər gəzsə yüz min il sorağ ilə *(Gazel 216, Mısra 7). [cəzb,]*

cəzbə: *Dikkat ve ilgiyi üzerine çekme özelliği, çekicilik, alımlılık, albeni.*

Əvvəlki ḥüsn **cəzbəsi** cānānədən gedüb
'Eyş ü nəşāṭ gūşə-i mey-ẖānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 1). [cəzbəsi, -s, -i]*

Cəzbə nədəndi ḥüsn-i dil-ārādə bilmədim
Nəş`ə nədəndi bāde-i həmrādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 1). [cəzbə,]*

Yoẖdur əzəlki qā'idədə **cəzbə** ḥüsndə
Dil-bər dögül o ṭavr ilə ruẖsār-ı yār də *(Kaside 19, Mısra 5). [cəzbə,]*

<u>cū:</u> *Akarsu, ırmak, çay, dere.*

Muṣəvvər eyləyübdir mərdüm-i çeşmim qədün sərvin
Dögül bī-hūdə cārī eyləmək hər ləḫẓə bu **cūlər** *(Gazel 57, Mısra 4). [cūlər, -lər]*

Hər ləḫẓə gözimdən həvəs-i tīr-i müjünlə
Ġərqəm mən-i dil-ḫūn gözəlim **cūlər** içində *(Gazel 190, Mısra 4). [cūlər, -lər]*

Ç

<u>çadrə:</u> *Kadınların örtündükleri çarşaf.*

O məhə **çadrə** salun gecələr yanmaq içün
Şəm'-i ruḫsārınə pərvānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 9). [çadrə,]*

<u>çağır-:</u> *Çağırmak, seslenmek.*

Fir'ovnı rūd-ı Nīldə qoymazdı qərq olə
Gər ṣidq ilə **çağırsa** idi bircə yā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 28). [çağırsa, -sa]*

<u>çāh-ı ġəm:</u> *Keder kuyusu.*

Bir gün olı kim Miṣr-i ḥökūmətdə olur şāh
Çāh-ı ġəm-ārā Yūsif-i Kən'ān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 6). [çāh-ı ġəm,]*

<u>çāh-ı zənəhdān:</u> *Çene çukurunun kuyusu, çene çukuru.*

Təḫt-i 'izzətdən gəlür ḫ˘oş bənd-i zindānun baña
Hər kim ey Yūsifvəşim **çāh-ı zənəḫdānun** görüb *(Gazel 19, Mısra 14). [çāh-ı zənəḫdānun, -u, -n]*

<u>çāk-ı girībān:</u> *Yırtık yaka; Gömleğin yakası; Güneşin doğması.*

Şükrlər kim Żū`iyā 'eşqindən ol məh-pārənün
Döndülər əhl-i cəhān **çāk-ı girībānun** görüb *(Gazel 19, Mısra 16). [çāk-ı girībānun, -n, -un]*

Gecə ṣübḥ oldı dur az zülf-i pərīşānuvı aç
Ṣübḥ-i şərməndə ilə **çāk-ı giriyānuvı** aç (Gazel 255, *Mısra 2). [çāk-ı giriyānuvi, -uv, -i]*

<u>çākər:</u> *Kul, köle, bende.*

Nəẓərdə āynə-i rūyun əldə cām-ı meyim
Qulām idi baña Cəm **çākərim** Sikəndər idi *(Gazel 240, Mısra 8). [çākərim, -im]*

Dər-i eḥsān u 'əṭā səndədi cümlə **çākər**
Bāb-ı əlṭāf u səḫā səndədi ṣidq ilə qulām *(Kaside 13, Mısra 25). [çākər,]*

Olsə hər yerdə Żū`ī-i müżṭər
Saña məddāḫdur kəmīn **çākər** *(Mesnevi 2, Mısra 50). [çākər,]*

Bir il olur mənim kimi mużṭəri
Cān u dildən iḫlāṣ edən **çākəri** *(Mesnevi 10, Mısra 50). [çākəri, -i]*

<u>çalış-:</u> *Çalışmak.*

Dil-i sūr eyləmək ülfət ləb-i ḫəndānı ilə
Görək āḫır nə edir çərḫ **çalışur** cānı ilə *(Gazel 204, Mısra 2). [çalışur, -ur]*

<u>çaq:</u> *İyi, güzel.*

Ey vəfā kānı Əmīrḫān ki dəm-ā-dəm Ḥəqdən
Ṣıdq ilə vəqtivi ḫ˘oş keyfivi **çaq** istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 2). [çaq,]*

<u>çaruq:</u> *İp veya deri şeritlerle ayağa bağlanan, ham deriden yapılmış köylü pabucu.*

Mənəm Maḥmūd-ı zārī ol Ayāz-ı s̱ānīnün Żū`ī
Ki **çaruq** ilə olmuş şəhrdə məşhūr dükkānı *(Gazel 220, Mısra 12). [çaruq,]*

<u>çarə:</u> *Çare, derman.*

Nə **çārə** ey dil-i dīvānə ṭāli'-i məḫluq
Biri bəhāra düşübdür biri şitādandur *(Gazel 83, Mısra 7). [çārə,]*

Kimün ki 'eşq ələmindən köñüldə yārası var
Vüṣāl-i yārdən özgə sağınmə **çārəsi** var *(Gazel 87, Mısra 2). [çārəsi, -s, -i]*

Vəṣlünlə elə gəl mən-i dil-ḫəstəyə **çārə**
Etmək diləsön gər günimi cövrlə qarə *(Muhammes 4, Mısra 29). [çara,]*

Żū`ī-i bīmār-ı 'eşq oldun ölimdir **çārəsi**
Hər gedən ġeyri ḫəyāl etmə ki bir dərmānı var *(Gazel 54, Mısra 9). [çārəsi, -s, -i]*

Budur bundan səvā yoḫdur vüṣāl-i yārə bir **çarə**
Ṭərīq əhlinə məqṣūda yetüşməkçün bu rəh-bərdür *(Gazel 88, Mısra 5). [çarə,]*

Zəḫm-i dil-i ṣəd pārəmə Qānūn Şifādan
Aḫtarson əgər ẕərrə qədər **çārə** tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 8). [çārə,]*

Çün dərc-i dəhānundı 'əlācım gər əṭibbā
Yoḫdur dedilər **çārə** bu bī-çārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 12). [çārə,]*

Hər ṭavr eylədim bu ġəmə **çārə** tapmadım
Ẓāhirdə gəlmədün dəḫi rü`yādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 7). [çārə,]*

Nāṣiḥ məẕəmmət etmə məni dərd-i 'eşqdə
Nə **çārə** rūzgārdə ḥökm-i qəżā ilə *(Gazel 213, Mısra 6). [çārə,]*

Ya tərk edün bu bəzmi yıqun bu büsāṭı yā
Ol bī-vəfā nigārə edün **çārə** gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 4). [çārə,]*

Bir **çārə** Ḩudāyā ki nöçün Yūsif-i zārdan
ʻİzzətdəki kāşānəsi zindānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 9). [çārə,]*

Sözim bu dāşə dönən ḩəlqə etməyür tə`s̱īr
Nə`dim nə **çārə** deyüm bu sözi nə ṣūrət ilə *(Kaside 20, Mısra 42). [çārə,]*

Nə **çārə** belə bu ʻāləm təmāmı cühhālə
Ki saldı ẓülmət-i cəhl içrə əhl-i īmānı *(Kaside 23, Mısra 67). [çārə,]*

Dögi **çārə** ġəmə nə dövlət ü nə təḩt nə tāc
Ondan özgə nədi ʻāləmdə ġəm u dərdə ʻəlāc *(Mesnevi 1, Mısra 3). [çārə,]*

Niyə yā Rəb belə bī-çārə vü ḩeyrān oldım
Bilmirəm **çārəmi** ḩeyrətlə pərīşān oldım *(Mesnevi 1, Mısra 12). [çārəmi, -m, -i]*

Nə qədər fikr elədim diqqət ilə bu kārə
Məktəb ü dərsdən özgə bunə yoḩdur **çārə** *(Mesnevi 9, Mısra 66). [çārə,]*

Ẓāhir elə məṭləbüvi müḩtəṣər
Kim eləsün **çārə** o kān-ı hünər *(Mesnevi 10, Mısra 36). [çārə,]*

__**çārə eylə-:**__ *Çıkar yol bulmak, çare bulmak.*

Lüṭf eylə bu ḩəlqi qıl kənārə
Sən bārī bu dərdə **eylə çārə** *(Mesnevi 8, Mısra 48). [çārə eylə,]*

__**çārə qıl-:**__ *Çare bulmak, derman olmak.*

Çārə qıl məṭləbinə bu cigəri sūzānun
ʻƏrż edim ḩidmətivə tā rəvişin dünyānun *(Terci-bend 1, Mısra 3). [çārə qıl,]*

__**çat-:**__ *Ulaşmak, yetişmek, varmak.*

Həmī ʻömrün qışı **çatmış** mənə həm qış fəṣli
Belə əḩvālə necə ṣəbr eləsin pəs bīmār *(Kaside 6, Mısra 5). [çatmış, -mısır'da]*

Nəsl-bā-nəsl səḩāvət sizə irs̱ ilə **çatub**
Kimsə bu qiṣṣəni hərgiz edə bilməz inkār *(Kaside 6, Mısra 33). [çatub, -ub]*

Bizə buyurmış əzəldən ki uṭlubū`l-ʻilmə
Çatub bu ḩökm-i mətīn mənbəʻ-i nübüvvətdən *(Kaside 15, Mısra 42). [çatub, -ub]*

Eşitdün imdi qoy övlādun eyləsün təḩṣil
Saña **çatə** iki dünyādə bāğ-ı cənnətdən *(Kaside 15, Mısra 64). [çatə, -ə]*

Gərəkdi bizdə də olsun mədārıs ü məktəb
ʻUlūm-i fəżlə **çataq** məktəb içrə zəḩmət ilə *(Kaside 20, Mısra 22). [çataq, -aq]*

O rütbədən bu məqāmə nədən **çatub** sölə
ʻUlūm ilən bəlī ʻelm eyləyib belə ani *(Kaside 23, Mısra 45). [çatub, -ub]*

Dağ yerində gəldi souq **çatdı** qış
Bār-ı Ḩudāyā necə olur bu iş *(Mesnevi 4, Mısra 36). [çatdı, -dı]*

Nə kūşiş eyləsə **çatmaz** murādə āḩırdə
O kəs ki rūz-ı əzəl ṭāliʻi onun kəmdür *(Gazel 80, Mısra 13). [çatmaz, -maz]*

Yoḩdı kənār ʻelminün dəryāsinə
Vəṣf **çatmaz** cūdınə səḩāsinə *(Mesnevi 5, Mısra 72). [çatmaz, -maz]*

Hardə **çatar** məqṣədə vādī-i ḩeyrətdə gör
Ṣidq ilə tā mürşidün dutmasə dāmānını *(Gazel 245, Mısra 13). [çatar, -ar]*

Şərḩ etməgə ḩālımə müvāfiq
Baḩ dərdimə nə məqāmə **çatdım** *(Mesnevi 7, Mısra 58). [çatdım, -dı, -m]*

Bu ḩālədən qəṣīdəmizə **çatmayub** ṣılə
Qoymaq nədəndi Żū`lni sən muncə intiẓār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 15). [çatmayub, -ma, -y, -ub]*

Əlbəttə vəqtlən **çatəcaq** müjdə-i bəşīr
Yəʻqūb-var Yūsif-i Kənʻānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 7). [çatəcaq, -əcaq]*

Zəncīr-i tār-ı zülfünə çün **çatmayur** əlün
Ölsün rəvādı mən kimi dīvānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 3). [çatmayur, -ma, -y, -ur]*

Fəqīr ü münʻim-i əhl-i zəmānənün birisi
Tapulmayur **çatə** ġəm günlərində imdādə *(Kaside 18, Mısra 12). [çatə imdādə, -ə]*

__**çe:**__ *Ne, nasıl?.*

Vəlī **çe** fā`idə ādəmlərinə ḩikmət-i elm
Dögül mü`əs̱s̱ir bir zərrəcə sirāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 17). [çe,]*

Āḩırdə çərḩ əlində **çe** rūbāh-ı pīr idim
Fövc-i bəlā vü dərd ġəmə dəst-gīr idim *(Muhammes 3, Mısra 11). [çe,]*

__**çeşm:**__ *Göz, ayn, dide; Sevgilinin gözü veya sevgili.*

Rüstəm-i dil qəṣdinə **çeşmün** çəküb müjgān oḩın
Şanki tīr-əndāzlar cəmʻ eyləyüb Əfrāsiyāb *(Gazel 16, Mısra 3). [çeşmün, -ün]*

Çeşmün etsə gər baña min cövr köñlüm inciməz
Rəsmdür bīmār edər əḩbābınə dā`im ʻəṭīb *(Gazel 18, Mısra 5). [çeşmün, - ün]*

Baẖandə nāz ilə **çeşmün** qılur ʻəcəb ġārət
Gələn zəmāndə qiyāmə qədün qiyāmət edər *(Gazel 60, Mısra 3). [çeşmün, - ün]*

Etdün siyāh **çeşmün** ilə ṣayd əhl-i dil
Āhūları nə seḥr ilə şīr-əfgən eylədün *(Gazel 164, Mısra 11). [çeşmün, - ün]*

Ləʻlündə mey tərəşşüḥi qan qan deyür genə
Göstərmə görməsün dəẖi **çeşmim** də qan çəkər *(Gazel 61, Mısra 4). [çeşmim, -im]*

Nəẓārə-i gül-i ruẖsārınun həvāsilə
Nə dildə fikr nə **çeşmimdə** ẖᵛāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 4). [çeşmimdə, -im, -də]*

Dəhənin sordum āb-ı rūsı ilə **çeşmindən**
Baña bu nüktəni bir rəmz ilə pünhān dedilər *(Gazel 62, Mısra 7). [çeşmindən, -i, -n, -dən]*

Nəẓārə-i gül-i ruẖsārınun həvāsilə
Nə dildə fikr nə **çeşmimdə** ẖᵛāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 4). [çeşmimdə, -im, -də]*

Hār u mātəmkədədür **çeşmimə** bi`llāh əgər
Eləsəm gəşt-i gül ü seyr-i gülüstān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 3). [çeşmimə, -im, -ə]*

Gəlməyür **çeşminə** ẖəlqün gecələr ẕərrə yuqu
Bes ki ey məh qıluram nālə vü əfġān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 7). [çeşminə, -i, -n, -ə]*

Lālə-rūlar döndürüblər qanə ẖūnīn köñlümi
İmdi **çeşmimdən** düşər hər dəmdə qanı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 10). [çeşmimdən, -im, -dən]*

Gedəndə görmədim ol āftāb ruẖsārun
Qoyub köñüldə kədər **çeşmim** içrə nəm getdün *(Gazel 163, Mısra 12). [çeşmim, -im]*

Görünməz söyləyürlər **çeşmə** hərgiz çeşme-i ḥeyvān
Təkəllümlə bu pünhān sirri bir aç āşkār eylə *(Gazel 199, Mısra 7). [çeşmə, -ə]*

Dögi müjgān ṣafı **çeşmimdəki** peykānlarıdur
Ki çıqub dişrə gözimdən cigərim qanı ilə *(Gazel 204, Mısra 3). [çeşmimdəki, -im, -dəki]*

H̱ᵛoş ol zəmān ki yār mən-i zārə yār idi
Çeşmim cəmālı ʻəksi ilə lāləzār idi *(Gazel 222, Mısra 2). [çeşmim, -im]*

Lāləzār idi cəhān **çeşmimə** ruẖsārı ilə
Oldı pəjmürdə gülim bāğ u bəhārım getdi *(Gazel 248, Mısra 7). [çeşmimə, -im, -ə]*

Çeşmimdə ẖārə dönmüş idi gülşən-i çəmən
Bī-məʻrīfət cəmāʻət əlində bī-tən-i mən *(Muhammes 3, Mısra 17). [çeşmimdə, -im, -də]*

Dutə gər ḥūr u ġılmān ʻāləmi Bi`llāh nigāh etmən
Cəhānı **çeşmimə** Żū`ī ṣifət hər gün siyāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 28). [çeşmimə, -im, -ə]*

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Məʻrifət əhli cəhān **çeşminə** ẖākistər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 6). [çeşminə, -i, -n, -ə]*

Çeşm ü zülf ü ẖəṭṭ ü ẖāl u rūy alun ey ḥəbīb
Aldı bəndən ʻəql ü hūş u ṣəbr ü ārām u şəkīb *(Gazel 18, Mısra 1). [çeşm,]*

Żū`iyā məcnūn edən sən bī-dili nāz ilə ol
Qəndəhārı **çeşm** ü hindī zülf ü rūmī-rū mudur *(Gazel 52, Mısra 10). [çeşm,]*

Binā-yı dostluqım dutmamış nigārım ilə
Pozub harāb elədim **çeşm** əşkbārım ilə *(Gazel 191, Mısra 2). [çeşm,]*

ʻĪsā ləb āhū **çeşm** ṭəbī`ət mərīż-i ʻeşq
Çoẖdur vəlī bu ʻəṣrdə bīmār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 3). [çeşm,]*

Ol **çeşm** yanında demə dil ḥālını ey zülf
Bīmār sözin söləmə bīmār yanında *(Gazel 186, Mısra 11). [çeşm,]*

Çeşmün nə vəchdəndi ki bīmārdur müdām
Həm-sāyəsində ʻĪsā-yı ləb tək ṭəbībi var *(Gazel 44, Mısra 3). [çeşmün,]*

Çeşmün midi çīn ü şikən-i zülfə muqārın
Yā āhū-yı çīndür belə dām-ı rəsən içrə *(Gazel 187, Mısra 3). [çeşmün,]*

<u>çeşm-i bīmār:</u> *Hasta, süzgün göz.*

Çeşm-i bīmārınun əḥvālını sorson ey dil
Gülsitānə güẕər et bu sözi ʻəbhərdən sor *(Gazel 63, Mısra 3). [çeşm-i bīmārınun, -ı, -n, -un]*

<u>çeşm-i fitnə-əngīz:</u> *Fitne koparan, fesat çıkaran göz; Gönlü kendine çeken, kendine hayran eden, cilveli göz.*

Ruẖ-i rəẖşān u **çeşm-i fitnə-əngīzün** görən sölər
Ki rūy-ı ṣəfḥəsində məskən āhū-yı ẖotən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 5). [çeşm-i fitnə-əngīzün, -ü, -n]*

<u>çeşm-fəttān:</u> *Fitne ve fesâda teşvik eden, karıştırıcı göz; Gönlü kendine çeken, kendine hayran eden, cilveli göz.*

ʻƏcəb āzādə idim yād ol günlər ki nāgəhdən
Əsīr etdi məni zəncīr-i zülf ü **çeşm-fəttānun** *(Gazel 149, Mısra 4). [çeşm-fəttānun, -un]*

<u>çeşm-i məẖmūr:</u> *Süzülmüş, baygınlaşmış göz, bakış.*

Köñlüm aldı bilməyürəm hansı rəftārun sənün
Çeşm-i məẖmūrun sənün yā zülf-i ṭərrārun sənün *(Gazel 179, Mısra 2). [çeşm-i məẖmūrun, -un]*

<u>çeşm-i məst:</u> *Süzgün bakış, sarhoş göz.*

Çeşm-i məstün görübən ḫəstə vü bīmār oldım
Şərbət-i lə'l-i ləbündür bu ġəmün dərmānı *(Gazel 250, Mısra 3). [çeşm-i məstün, -ü, -n]*

O **çeşm-i məstüvə** cānım o növ' ḥeyrāndur
Ki rūz [u] şəb ġəm-i 'eşqində dīdə giryāndur *(Gazel 81, Mısra 1). [çeşm-i məstüvə, -üv, -ə]*

çeşm-i nəm-nāk: *Islak, nemli göz.*

'Əks-i ḫəṭṭün görmədim bir **çeşm-i nəm-nākımdə** mən
Bəs nöçün derlər gəzər dāīm Ḫiżr dəryā yüzin *(Gazel 148, Mısra 5). [çeşm-i nəm-nākımdə, -də]*

çeşm-i pür-ḫūn: *Kanla dolu göz.*

Çeşm-i pür-ḫūnum mənim ṭūfānə verdi 'āləmi
Bəs ki tökdi qanlu yaş ol sərv-i dil-cūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 5). [çeşm-i pür-ḫūnum, -um]*

Ġəmdən incimiş tənim mūy-ı meyānun ṣədqəsi
Çeşm-i pür-ḫūnum ləb-i gövhər-fəşānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 2). [çeşm-i pür-ḫūnum, -um]*

çeşm-i rəqīb ü ḥāsid: *Hasetçi ve rakip gözü.*

Bir məclisə yetüşdim [o] ḥūr u qüṣūr idi
Çeşm-i rəqīb ü ḥāsid o məclisdə dövr idi *(Gazel 246, Mısra 2). [çeşm-i rəqīb ü ḥāsid,]*

çeşm-i ümīd: *Ümit gözü.*

Qara pūl ḥəsrəti ilə ağarub **çeşm-i ümīd**
Ārzū-yı mey-i gül-gūnlə cigər qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 15). [çeşm-i ümīd,]*

çeşm-i üzə: *Göz üzere, gözün üstünde; Yüzün gözü, yüzdeki göz (?).*

Məskən etmək mümkün olmaz bəḥr-i 'ümmān üstünə
Sölədim ey sərv dut **çeşm-i üzə** mənzil dedi *(Gazel 203, Mısra 5). [çeşm-i üzə,]*

çeşm-i zəḫm: *Gözün darbesi, bakış.*

Tā **çeşm-i zəḫm** o 'āriż-i köñlünə dəyməsün
Ruḫsārı ātəşinə dil ü cān sipənd olub *(Gazel 24, Mısra 3). [çeşm-i zəḫm,]*

çeşm-i əşkbār: *Gözyaşı yağdıran göz.*

Gəlib məsīḥ-i köñül zāra āh u zārun ilə
Olub ġərīq cəhān **çeşm-i əşkbārun** ilə *(Gazel 205, Mısra 2). [çeşm-i əşkbārun, -un]*

çeşme-i āb-ı ḥəyāt: *Ölümsüzlük suyu kaynağı.*

Getməzdi Ḫiżr **çeşme-i āb-ı ḥəyātə** hīç
Müḫbir olaydı gər bu ləb-i lə'l-fāmdan *(Gazel 177, Mısra 5). [çeşme-i āb-ı ḥəyātə, -ə]*

çeşme-i ḥeyvān: *Hayat suyu çeşmesi, ölümsüzlük suyu; Sevgilinin mahallesi, dudağı.*

Köñül tā var ləb-i cānān şərāb-ı nābı neylərsən
Durarkən **çeşme-i ḥeyvān** sərāb u ābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 2). [çeşme-i ḥeyvān,]*

Dişləründür mi dəhānundə sənün ey ḫəṭṭ-i Ḫiżr
Çeşme-i ḥeyvān ara yā şəddə-i lü`lü müdür *(Gazel 52, Mısra 8). [çeşme-i ḥeyvān,]*

Dəhənin dil-bərimün **çeşme-i ḥeyvān** dedilər
Kim inanur bu sözə güzgüdə böhtān dedilər *(Gazel 62, Mısra 1). [çeşme-i ḥeyvān,]*

Dəhənin dil-bərimün **çeşme-i ḥeyvān** dedilər
Żū`īni rəşk həlāk etdi yenə anlamayub *(Gazel 62, Mısra 10). [çeşme-i ḥeyvān,]*

Żülmāt dutub 'āləmi yoḫ Ḫiżr ilə İlyās
İskəndər ilə **çeşme-i ḥeyvān** qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 6). [çeşme-i ḥeyvān,]*

Görünməz söyləyürlər çeşmə hərgiz **çeşme-i ḥeyvān**
Təkəllümlə bu pünhān sirri bir aç āşkār eylə *(Gazel 199, Mısra 7). [çeşme-i ḥeyvān,]*

Ey rūy-ı ālı rövżə-i riżvān nişānəsi
Ḫiżr-i ḫəṭündi **çeşme-i ḥeyvān** nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 2). [çeşme-i ḥeyvān,]*

Dəhən-i yār demək **çeşme-i ḥeyvānı** ġələṭ

Varə təşbīh yoḫ etmək olur ə'yānī ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 1). [çeşme-i ḥeyvānı, -ı]*

Hər kəlməsində dərc idi çün kəlmə-i Məsīḥ
Oḫşatmanam o **çeşme-i ḥeyvānə** ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 8). [çeşme-i ḥeyvānə, -ə]*

Żülmāt-ı ġəflət içrə idi ḫəlq nāgəhan
Ḫiżrə rəh oldı **çeşme-i ḥeyvānə** Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 6). [çeşme-i ḥeyvānə, -ə]*

Dəhānun dedilər mən görmədim ondan əṡər līkən
Təṣəvvürlə onı həm **çeşme-i ḥeyvānə** bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 4). [çeşme-i ḥeyvānə, -ə]*

Hər bir Sikəndərə dögül āb-ı bəqā nəṣīb
Ḫiżr olmayan bu **çeşme-i ḥeyvānə** gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 6). [çeşme-i ḥeyvānə, -ə]*

çeşme-i Kövsər: *Kevser kaynağı.*

Ləbündi **çeşme-i Kövṡər** o qāmətün ṭūbā

Vüṣālun ey büt-i məh-rūy bāğ-ı riżvāndur *(Gazel 81, Mısra 11). [çeşme-i Kövsər,]*

çeşme-i ʻürfān: *İrfan kaynağı.*

Çeşme-i ʻürfān olubdur ḫüşk-i ḫāk-ı cəhl ilə
Məʻrifət dəryāsı içrə qəṭrə-i nəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 5). [çeşme-i ʻürfān,]*

çevril-: *Çevrilmek, dönüşmek.*

Görəñ olur mu dəvə **çevrilüb** olə ādəm
Vəyā ğəzāl edəsən qurdı yā ki aṣlani *(Kaside 23, Mısra 23). [çevrilüb, -il , -üb]*

çevrə: *Çevre, etraf.*

Gözim yaşıdurur **çevrəmdə** yā kim şəhrün əṭfāli
Tamāşā etməgə gəlmiş mən-i məcnūn-ı ʻüryānı *(Gazel 252, Mısra 5). [çevrəmdə, -m, -də]*

çıḫ-: *Çıkmak; Ortaya çıkmak; Ayrılmak, kopmak; ortaya çıkmak, zuhur etmek; nasip olmak.*

Vəlī nədür ki ādəm çoḫı əzəlki tək
Qalubdı vəḥşət ilə **çıḫmayub** o ḫiṣlətdən *(Kaside 15, Mısra 36). [çıḫmayub, -ma, -y, -ub]*

Dutubdı ʻərṣə-i āfāqı cümlə ḥikmət ü ʻelm
Çıḫur səmāyə ḫəlā`iq bugün fərāsətdən *(Kaside 15, Mısra 4). [çıḫur, -ur]*

Şükr qıl Allāhə kim **çıḫduq** bəhārə saq əsən
Çünki cənnətdür qədəḥ-peymāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 15). [çıḫduq, -duq, -]*

Cūş edüb yerdən **çıḫub** nəsrīn sūsən nəstərən
Seyr-i gülizār elər yüz nāzənīn-i gül-bədən *(Murabba 1, Mısra 13). [çıḫub, -ub]*

Əzəl gün bār`ilāha məndən āyā nə ḫəṭā **çıḫdı**
Ki bu dünyādə belə kevkəb-i bəḫtim qara **çıḫdı** *(Gazel 254, Mısra 1). [çıḫdı, -dı]*

Qəżā kātibləri hər şəḫṣ içün bir iş yazub lövḥə
Mənim lövḥimdəki cümlə ġəm-i dərd ü bəlā **çıḫdı** *(Gazel 254, Mısra 4). [çıḫdı, -dı]*

Qədīm ʻəṣrdə insān ki vəḥşi idi təmām
Bular hələ deyəsən **çıḫmayubdı** vəḥşətdən *(Kaside 15, Mısra 10). [çıḫmayubdı, -ma, -y, -ub , -di]*

Əzəl gün bār`ilāha məndən āyā nə ḫəṭā **çıḫdı**
Ki bu dünyādə belə kevkəb-i bəḫtim qara **çıḫdı** *(Gazel 254, Mısra 2). [çıḫdı, -dı]*

Məʻīşət būstānındə cəhān əhlinə gül yetdi
Mənim bu qara bəḫtimdən piyāz u kəndənə **çıḫdı** *(Gazel 254, Mısra 6). [çıḫdı, -dı]*

Cəhāndə āşnālıqdə vəfā vü ʻəhd derlər var
Baña kim āşnā oldısə āḫır bī-vəfā **çıḫdı** *(Gazel 254, Mısra 8). [çıḫdı, -dı]*

İçmisən min ʻāşiqün qanın şəhādət eyləyür
Ləblərindən qan kimi hər dəm **çıḫān** təbḫālələr *(Gazel 48, Mısra 4). [çıḫan, -an]*

Ondan sora gəldi Firidūn Şāh
Şəh demə çərḫ üzrə yəqīn **çıḫdı** māh *(Mesnevi 5, Mısra 16). [çıḫdı, -dı]*

çıḫub ḫāṭirindən: *Aklından çıkmak, unutmak.*

Dedi məgər ki **çıḫub ḫāṭirindən** ol Atabəg
Həmīşə mərhəmət ilə şərəf-şiʻār oldım *(Kaside 12, Mısra 13). [çıḫub ḫāṭirindən, -in, -dən]*

çillə-nişīn: *Çileye oturan, çileye giren.*

Mey-ḫānədə lāzımdı olə **çillə-nişīn** tā
Āyīnə-i İskəndəri cām-ı Cəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 3). [çillə-nişīn,]*

çīn: *Kıvrım, büklüm.*

Qaldım o ḫāl-i mehri ilə küfrdə əsīr
Düşdim o **çīn-i zülf**ün ucundan ḫətālarə *(Gazel 201, Mısra 4). [çīn,]*

Bənd oldı **çīn-i zülf**ünə dil mürği nā-gəhān
Düşdim bu dām-ı ʻeşqə genə mən ḫəṭā ilə *(Gazel 213, Mısra 3). [çīn,]*

Ṣəd-ḥeyf düşdim ayrı o növ-rəs ġəzāldan
Kim **çīn-i zülf**i ḥəsrət-i müşk-i Tatār idi *(Gazel 222, Mısra 8). [çīn,]*

Demün ḫəṭāludur ol çīn-i zülfə **çīnlüyün**
Ki muncə üz verilür mi əgər ḫəṭāsı olə *(Gazel 10, Mısra 7). [çīnlüyün, -lü, -y, -ün]*

Görcəyin ruḫsāruvi ol **çīn-i zülf**ündə dedim
Ey köñül vəhm ilə kim māh ʻəqrəbə olmuş ġərīb *(Gazel 18, Mısra 7). [çīn,]*

Yağmalayubdı ṭürrələrün çīn məmālikin
Hər **çīni** içrə müşk-i Ḫıṭādan kəsībi var *(Gazel 44, Mısra 6). [çīni, -i]*

çīn: *Asya'nın doğusunda bulunan geniş ülke, Çin.*

Yağmalayubdı ṭürrələrün **çīn** məmālikin
Hər çīni içrə müşk-i Ḫıṭādan kəsībi var *(Gazel 44, Mısra 5). [çīn,]*

çīn ol-: *Gerçekleşmek, hayata geçirmek.*

İnanmayandə nöçün bāṭil **oldı çīn** bilürəm
Təmām evāmir-i şərʻ-i şərīf-i beyżānı *(Kaside 23, Mısra 79). [çīn oldı, -di]*

__çīn ü şikən-i zülfə:__ *Büklüm ve kıvrım saç.*

Çeşmün midi **çīn ü şikən-i zülfə** muqārın
Yā āhū-yı çīndür belə dām-ı rəsən içrə *(Gazel 187, Mısra 3). [çīn ü şikən-i zülfə, -ə]*

__çinār:__ *Otuz metreye kadar uzayabilen, gövdesi kalın, uzun ömürlü, geniş yapraklı bir ağaç.*

Gör kimdədür qüşūr əgər yoḫdı meyvəsi
Ummaq olur mı bu sözi bīd ü **çinārdan** *(Gazel 176, Mısra 16). [çinārdan, -dan]*

Nə güldə ʻəṭr var nə bülbüldə bir nəvā
Nə ẕövq-i sāyə ʻərʻər ü sərv **çinārdə** *(Kaside 19, Mısra 4). [çinārdə, -də]*

__çīn-i zülf-i siyāh:__ *Kıvırcık siyah saç.*

Və`n-nəcm qəṭrə-i ʻərəq-i ʻāriżivə şərḥ
Və`l-leyl **çīn-i zülf-i siyāhun** ḥekāyəti *(Gazel 229, Mısra 4). [çīn-i zülf-i siyāhun, -un]*

__çīn-i zülf:__ *Kıvrım, büklüm saç.*

Demün ḫəṭāludur ol **çīn-i zülfə** çīnlüyün
Ki muncə üz verilür mi əgər ḫəṭāsı olə *(Gazel 10, Mısra 7). [çīn-i zülfə, -ə]*

__çıplaq:__ *Fakir, züğürt; Açık, apaçık, ortada; çıplak*

Əzəl zəmāndə də inṣandə var idi **çıplaq**
Nə düşsə əhl qılurdı keçirdi sāmānı *(Kaside 23, Mısra 37). [çıplaq,]*

__çıq-:__ *Çıkmak, dışarı çıkmak, içinden çıkmak; Yükselmek; Canı çıkmak, ölmek; aklından çıkmak.*

Ḥüsn şərṭini yekūn etmisən ey māh təmām
Çıqmə nöqṣān gətürür ḥüsnüvə yārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 4). [çıqmə, -mə]*

Dögi müjgān şafı çeşmimdəki peykānlarıdur
Ki **çıqub** dişrə gözimdən cigərim qanı ilə *(Gazel 204, Mısra 4). [çıqub, -ub]*

Biri birinün ətin qurd kimi didir hər gün
Haçan bular **çıqacaqdur** bu növʻ bidʻətdən *(Kaside 15, Mısra 38). [çıqacaqdur, -acar, -dur]*

Qoymə **çıqə** çərḫə dūd-ı āhım
Ḫanım şəhim ümīd-gāhım *(Mesnevi 7, Mısra 73). [çıqə, -ə]*

Çıq kəs̱rətdən düş vəḥdətə ġərq ol mey-i məḥəbbətə
Żū`ī tək bəzm-i ʻişrətə məstānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 17). [çıq,]*

Żū`īnün pəndin eşit **çıqmə** şərīʻətdən hīç
Tā ki ʻuqbādə yerün rövżətü`l-əbrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 29). [çıqmə, -mə]*

Dilərdi cān ki bulə feyż-i məqdəmün gəl gör
Ki az qalubdı o həm **çıqsun** intiẓārun ilə *(Gazel 205, Mısra 4). [çıqsun, -sun]*

Əmrdən **çıqmaq** hər məẕhəb arasındədi ʻeyib
Öz vücūdun niyə məʻyūb edəsən ḫ̬ār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 25). [çıqmaq,]*

__çıqdı tütün başımdan:__ *Başından tütün (tütsü) çıkmak: Son derece sinirlenmek, hiddetlenmek.*

Nə deyüm bu sözi mən **çıqdı tütün başımdan**
Ki tütün almaqinə olmayə ādəmdə təvān *(Kaside 14, Mısra 15). [çıqdı tütün başımdan,]*

Bəlī **çıqsun** nə gūnə sāḥət-i Şīrvān ḫəyālımdan
Kim ol gülşəndə bir Seyyid kimi şīrīn zəbānım var *(Kaside 7, Mısra 17). [çıqsun ḫəyālımdan, -ım, -dan]*

__çırāġ:__ *Fitil, mum, kandil. Yağ kandili ve genellikle mum, meş'ale gibi ışık veren şey.*

Nə ẕövqi Żū`ī pərtəv-i şəms ü bəhārdan
Ol şəḫs içün ki yanmaqə neftin **çırāġ** yoḫ *(Gazel 37, Mısra 10). [çırāġ,]*

Nə lāzımdır şəb-i hicrān ara ḥāl-i dilim sormaq
Bilürsən rövşən olmaz ʻāşiqün bəzmi **çırāġ** ilə *(Gazel 216, Mısra 6). [çırāġ,]*

Ḫ̬oş ol zəmān ki yār baña həm ayāġ idi
Ruḫsārı gözlərimə münəvvər **çırāġ** idi *(Müseddes 1, Mısra 2). [çırāġ,]*

Başda var şūr əgər əldə ayaġ olmasə də
Ḫ̬oş keçir yār ilə bəzm içrə **çırāġ** olmasə də *(Gazel 219, Mısra 2). [çırāġ,]*

Söndürüb bād-ı fələk şəmʻimi qılmış tīrə
Ẓülmət-i leylim ʻəlācınə **çıraq** istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 8). [çıraq,]*

__çirk:__ *Kir, pas, pislik.*

Nə qədər ʻeybi olsə pūl örtər
Çirk ü pāsın təmizləyüb örtər *(Mesnevi 11, Mısra 20). [çirk,]*

__ço:__ *Çok, o kadar.*

Ço qədr baña ʻāşiq deyüb ey məh sitəm etmə
Hər tīrə nəẓər Żū`ī-i ḫūnīn-kəfən olmaz *(Gazel 94, Mısra 9). [ço,]*

__çoḫ:__ *Çok, miktârı, derecesi ve niteliği belli bir ölçünün üstünde bulunan, az olmayan, fazla, ziyâde; Birçok.*

Mətā‘-ı ‘eyş ü ‘işrət **çoẖdı** dünyānun dükānında
Bizim nə nəqdimiz var ondə nə bāzārımız yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 3). [çoẖdi, -di]*

Ləbi şövqi mey-i gül-nār tək məst eylər ‘uşşāqı
Bu mə‘nīdən mənim tək **çoẖları** məst ü ẖumār olmuş *(Gazel 102, Mısra 4). [çoẖları, -lar, -ı]*

Çoẖdı dünyādə əgər ṣāḥib-i dövlət nə gərək
Ḥāl bilməz gözəli istəməz əhl-i ‘işrət *(Kaside 5, Mısra 51). [çoẖdi, -di]*

Vəlī nədür ki ādəm **çoẖı** əzəlki tək
Qalubdı vəḥşət ilə çıẖmayub o ẖiṣlətdən *(Kaside 15, Mısra 35). [çoẖi, -i]*

Hər kəsün olsə dövləti varı
Ol kəsün **çoẖdı** ‘izzəti ‘ādı *(Mesnevi 11, Mısra 14). [çoẖdi, -di]*

Gər ṣūrəti insān görünən **çoẖdı** vəlī
Ḥāṣiyyəti insān olan ādem kəmdür *(Rübai 4, Mısra 3). [çoẖdi, -di]*

Ḫān u bəg at kənd pūl bəẖş eylər idi şā‘irə
Şāhsevən tək imdi **çoẖdı** adı ẖān ẖān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 16). [çoẖdu, -du]*

Təmām ‘əqldədür hər nə var möhnət ü ġəm
Nə qədr **çoẖ** olə **çoẖ** olı ẕillət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 8). [çoẖ,]*

Təmām ‘əqldədür hər nə var möhnət ü ġəm
Nə qədr **çoẖ** olə **çoẖ** olı ẕillət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 8). [çoẖ,]*

Nə qədri çoẖ olə **çoẖdur** yəqīn bil āzārı
Riyāsət ü ‘əməl ü ḥökm ü dövlət ü dünyā *(Gazel 7, Mısra 3). [çoẖdur, -dur]*

Āynə-i dünyānı dutmuş yoẖdur İskəndər şifət
Cām **çoẖdur** līk bəzm-i ‘eyş içün Cəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 8). [çoẖdur, -dur]*

Bā‘i̱s budur ki hīç nə ‘ömrimdə bilmədim
Çoẖdur deyən ki mən bilürəm hər kənārdan *(Gazel 176, Mısra 20). [çoẖdur, -dur]*

‘Īsā ləb āhū çeşm ṭəbī`ət mərīż-i ‘eşq
Çoẖdur vəlī bu ‘əṣrdə bīmār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 4). [çoẖdur, -dur]*

Hansı sāḥətdə eşitdim ki var onda fāżil
Müşkilim ḥəllinə dər-ḥāl **çoẖ** etdim sür‘ət *(Kaside 5, Mısra 18). [çoẖ,]*

Əhl-i İslāmda **çoẖdur** mütə‘əddid məzhəb
Sünnī vü Şī‘ə vü şeyẖī vü tənāsüẖ-‘üzlət *(Kaside 5, Mısra 19). [çoẖdur, -dur]*

Yəqīndür bu ki sizdə **çoẖdur** alma
Vəlī āsārı mə‘lūm olmaz əṣlā *(Mesnevi 3, Mısra 27). [çoẖdur, -dur]*

‘Eyş ü ‘işrət azalur ‘ömr **çoẖalduqcə** bəlī
Ləẕẕət ol ṭıfl dəmində əmilən şīrdədür *(Gazel 75, Mısra 5). [çoẖalduqcə, -al, -duqcə]*

Dutub āyīnə-rū dünyānı cām ‘āləmdə çoẖ **çoẖdur**
Vəlīkən yoẖdur İskəndər nə bir Cəmşīd nə Cəm var *(Gazel 70, Mısra 3). [çoẖdur, -dur]*

Yoẖ əhl-i ḥāl şərḥ eləyim tā bəlālarım
Çoẖdur şikāyətim mənim pərvərdigār ilə *(Kaside 21, Mısra 4). [çoẖdur, -dur]*

‘Elm az pūl **çoẖ** olan ādam
Ḫəlq içində olur imām ə‘ẓəm *(Mesnevi 11, Mısra 37). [çoẖ,]*

Gər sə‘y ilədür dövlət ü şövkət bu cəhāndə
Çoẖ kimsədə bī-sə‘y bu şövkət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 6). [çoẖ,]*

Bu ‘əṣrdə dəẖi **çoẖ** pādşāhə eylə nəẓər
Nə ṭövr ẕillətə āẖırdə döndü dövrānı *(Kaside 23, Mısra 7). [çoẖ,]*

Yoẖsə **çoẖ** dünbülü-bāz ism-i bəg əẖz eyləyüb
Özini bir adı bəgliklə nəcābətli bilüb *(Mesnevi 6, Mısra 55). [çoẖ,]*

Pīrānəliqdə çün kişinün yoẖ o ḥāləti
Çoẖ məclisə oturmaqə olmaz ləyāqəti *(Muhammes 1, Mısra 14). [çoẖ,]*

Dövləti ḥörməti ‘elm ilə tapubdur insān
Çoẖ gədā-zādə gəlüb ‘elm ilə olmuş sulṭān *(Muhammes 5, Mısra 14). [çoẖ,]*

Nə qədri **çoẖ** olə çoẖdur yəqīn bil āzārı
Riyāsət ü ‘əməl ü ḥökm ü dövlət ü dünyā *(Gazel 7, Mısra 3). [çoẖ,]*

Küfrdür Żū`ī bu söz **çoẖ** də darıẖma nəżər et
Hər nə var isə Ḫudā kāmil-i insānə verüb *(Gazel 20, Mısra 15). [çoẖ,]*

Cəhānun dövlətin **çoẖ** istəyən əşẖāşlar bi`llāh
Fənādur çün bunun ṭālibləri dīvānə sərsəmdür *(Gazel 41, Mısra 7). [çoẖ,]*

Bu ẖākī-rəh ki üstündə gəzərsən **çoẖ** fəẖārətlə
Təṣəvvür eylə hər bir məsti bir Kāvūs bir Cəmdür *(Gazel 41, Mısra 9). [çoẖ,]*

‘Əmmāməsinə baẖmagilən məs`ələ ṣorma
Mollā özi **çoẖ** ẖeyr edi yalnız nə qədər var *(Gazel 42, Mısra 14). [çoẖ,]*

Ey dil yüzündə zülfünə **çoẖ** meyl eyləmə
Hər kəs bu gūnə eyləsə sevdā ziyān çəkər *(Gazel 61, Mısra 9). [çoẖ,]*

Dutub āyīnə-rū dünyānı cām ‘āləmdə **çoẖ** çoẖdur
Vəlīkən yoẖdur İskəndər nə bir Cəmşīd nə Cəm var *(Gazel 70, Mısra 3). [çoẖ,]*

Çoḫ baḫmə hāy-ı hūyunə ẓāhirdə zāhidün
Diqqətlə baḫ ki bāṭini əhl-i küfūrdür *(Gazel 74, Mısra 5). [çoḫ,]*

Çoḫ sormagilən tövsən-i əş'ārıvı Żū`ī
Lāl ol nəẓər et sāḥət-i meydān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 23). [çoḫ,]*

Zāhid şərābı **çoḫ** də ḥarām etmə küfrdür
Çün bu sözünlə meykədə beytü`l-ḥatām olur *(Gazel 77, Mısra 7). [çoḫ,]*

Bu cism ilə cāndan ötəri çəkmə **çoḫ** əfsūs
Topraq olacaq cism dəḫi cān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 11). [çoḫ,]*

Żū`ī kimi **çoḫ** çəkməgilən āh u fəğānı
Ṣəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 17). [çoḫ,]*

'Eyş ü 'işrət ilə **çoḫ** vəqt keçürdüm ammā
İmdi bildim bu ḫarābə necə ġəm-ḫ˘ānə imiş *(Gazel 107, Mısra 3). [çoḫ,]*

Əlimdən aldun o ḫ˘urşīd-i 'āləm-ārānı
İşıq günim dəḫi **çoḫ** etmə tīrə şām fələk *(Gazel 118, Mısra 10). [çoḫ,]*

Çoḫ ayağə salmə ey gül al ələ bir lütf qıl
Żū`īnün köñlin ḥəqīqət cām-ı meydən kəm dögül *(Gazel 125, Mısra 9). [çoḫ,]*

Təğāfül eyləyübən salmə əhl-i 'eşqi ġəmə
Bu qədri cövrə dəḫi olmə **çoḫ** rıżā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 20). [çoḫ,]*

Baña bi`llāh yegdür belə ẕillət pādşāhlıqdan
Məni 'eşqindən anun **çoḫ** də gəl mən' etmə ey nāṣiḥ *(Gazel 151, Mısra 12). [çoḫ,]*

Ġərəz ki Żū`ī kimi anlə olmə **çoḫ** bī-ḫ˘od
Kəmāl-i 'eşqdi ancaq vücūdı insānun *(Gazel 155, Mısra 13). [çoḫ,]*

Qoyub ẕəlīl ü zəbūn ġürbət içrə 'uşşāqı
Üzün vətən sarı **çoḫ** şād u möḥtərəm getdün *(Gazel 163, Mısra 10). [çoḫ,]*

Köñül şükr eylə kim vəṣl-i ruḫ-i dildārə yetdün sən
Ḫəzān-ı hicr-i cövrün **çoḫ** görüb gülzāra yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 2). [çoḫ,]*

Çoḫ əbləh ü nā-dānları ne'mətlə yaratdun
Çoḫ 'ārif ü fāżilləri nikbət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 11). [çoḫ,]*

Çoḫ əbləh ü nā-dānları ne'mətlə yaratdun
Çoḫ 'ārif ü fāżilləri nikbət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 12). [çoḫ,]*

İstəmə dövləti **çoḫ** Żū`ī ma'āşun gözlə
Yüngül elə yüküvi keçməyə bu dəryādən *(Gazel 173, Mısra 17). [çoḫ,]*

Beş gün içində bər-həm olur gülşəni güli
Çoḫ görmişəm bəhār u ḫəzānın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 4). [çoḫ,]*

Çoḫ gəzmə bəḫtün ağ u qara olmaqındə sən
Bī-cā ötürmə leyl ü nahārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 7). [çoḫ,]*

Çoḫ etmə həvəs rūyınə ey cān u dil āḫır
Sāziş eləməz ḫār ilə ḫas nār yanında *(Gazel 186, Mısra 5). [çoḫ,]*

Gözimdə 'əks-i rūyun cilvə eylər **çoḫ** tə'əccübdür
Necə sākin olubdur ātəş-i sūzəndə āb içrə *(Gazel 188, Mısra 3). [çoḫ,]*

Çoḫ olmə şīftə gül-i gülzār -ı 'āləmə
Hər bir nigār-ı bī-sər ü pādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 9). [çoḫ,]*

Bīhūdə **çoḫ** da qılma namāz eyləmə du'ā
Żū`ī bu nā-qəbūl du'ādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 17). [çoḫ,]*

Zərə Ḫāliq deyürlər saḫlayurlar **çoḫ** 'əzīz anı
Verüblər dīn evin bu küfr ilə tārāc-ı nə'māyə *(Gazel 212, Mısra 9). [çoḫ,]*

Ey cān **çoḫ** etmə lə'l-i ləbi ārzūsunı
İskəndər öldi dəhrdə bu ārzū ilə *(Gazel 214, Mısra 7). [çoḫ,]*

Növ-bəhārun yoḫdı ẕövqi cām u cībi ḫālīyə

Rəhn-i cām-ı mey olub **çoḫ** cübbə çuḫalar genə *(Gazel 217, Mısra 14). [çoḫ,]*

Kəc tərāzū olmə **çoḫ** gördükdə māhım müştərī
Yūsifə olmaz Züleyḫā yüz ḫərīdār olsə də *(Gazel 218, Mısra 3). [çoḫ,]*

Żū`īnün pəndin eşit eyləmə **çoḫ** bādəyə meyl
Tā ki el söləməsün bī-ḫ˘od-ı dīvānə səni *(Gazel 226, Mısra 9). [çoḫ,]*

Hər şām u səḥər Żū`ī münācāt elədim **çoḫ**
Bilməm nə içün muncə du'ā bī-əs̱ər oldı *(Gazel 239, Mısra 9). [çoḫ,]*

Ṣəbr qıl etmə **çoḫ** də āh u fəğān
Nə qədər ḫəstə vü nizār oldun *(Kaside 16, Mısra 11). [çoḫ,]*

Etdi ḫiṭāb bəndiyə Żū`ī nə var genə
Çoḫ də ḫəyālə getmə dil-i dāğdār ilə *(Kaside 21, Mısra 24). [çoḫ,]*

Çoḫ çəkmə rūzgār ġəmin yoḫ var içün
Hīç kimsə çün bacarmadı bu rūzgār ilə *(Kaside 21, Mısra 27). [çoḫ,]*

Bu nüktəni əzəldən əbəd kimsə açmayub
Sən bundə bəhs̱ eyləmə **çoḫ** Kirdgār ilə *(Kaside 21, Mısra 34). [çoḫ,]*

Bu beş gün ʻömr içün incitmə **çoẖ** gözəl cānı
Köñül bir ʻibrət ilə qıl nəẕārə dünyānı *(Kaside 23, Mısra 2). [çoẖ,]*

Əgərçi ṣūrət-i şəẖṣiyyə tapmayur təğyīr
Vəlīk ʻelm qılur **çoẖ** ziyādə nöqṣānı *(Kaside 23, Mısra 30). [çoẖ,]*

Var idi mey-i nābdə **çoẖ** ẕövq ü ṣəfālar
Pəs ondə olan nəş`ə-i behcət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 3). [çoẖ,]*

Var idi **çoẖ** üftādələrə əl dutan imdi
Hanı o ṣifət əhl-i mürüvvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 17). [çoẖ,]*

Dünyā dolanub Żū`ī dönüb çərẖ-i cəfā-cū
Çoẖ söləmə ol köhnə şərīʻət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 22). [çoẖ,]*

Dāimā ẖ˘oş keçürdi əḥvālım
Çoẖ idi mülk ü dövlət ü mālım *(Mesnevi 2, Mısra 12). [çoẖ,]*

Bir vücūdı ki Ḥəq edə mümtāz
Nə desön vəṣfinə olur **çoẖ** āz *(Mesnevi 2, Mısra 44). [çoẖ,]*

Çoẖ çəkdim ġürubət içrə ẕillət
Çün olmadı bir rəfīq-i ṣādiq *(Mesnevi 7, Mısra 55). [çoẖ,]*

Ġüṣṣə baña **çoẖ** edüb sirāyət
İmdi saña eyləyim şikāyət *(Mesnevi 7, Mısra 71). [çoẖ,]*

Nə söz olsə gərək əzəldə qanam
Ṣədrdə **çoẖ** diqqət eyləyüb inanam *(Mesnevi 11, Mısra 80). [çoẖ,]*

Żū`iyā açma **çoẖ** da əsrārı
Mollālar küfr oẖur bu güftārı *(Mesnevi 11, Mısra 101). [çoẖ,]*

Belə ḥəyātə var ölümün **çoẖ** şərāqəti
Pəs nīşə mən bu ʻāləm ü imkānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 33). [çoẖ,]*

Şimşād qədd ü lālə ẖad u māh-cəmālım
Çoẖ etmə mən-i zārə sitəm ṭürfə ġəzālım *(Muhammes 4, Mısra 10). [çoẖ,]*

Çoẖ fikr eylədim qəżā ilən təqdīrə
Dünyādə olan umūr içün tədbīrə *(Rübai 2, Mısra 1). [çoẖ,]*

Bir ẕərrə söz olmadı qəżādan məʻlūm
Çoẖ baẖdım əgər diqqət ilə təfsīrə *(Rübai 2, Mısra 4). [çoẖ,]*

Ṣūrətdə bənī növʻ-i bəşər **çoẖ** görnür
Bāṭində vəlī dil anlayan ādəm yoẖ *(Rübai 5, Mısra 3). [çoẖ,]*

__**çoẖ çoẖ:**__ *Çok aşırı, fazla.*

Belə inṣāf olur əḥbābını yād eyləməz əḥbāb
Saña āẖır bu ẖiṣlətdən yetər **çoẖ çoẖ** ziyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 8). [çoẖ çoẖ,]*

__**çoẖdan:**__ *Daha önce, uzun zaman önce, çoktan.*

Ḫədəng-i ġəmzün ey məh səpməsəydi dəm-bə-dəm sulər
Dil-i pür-ẖūnı **çoẖdan** yaẖmış idi nār-ı hicrānun *(Gazel 160, Mısra 10). [çoẖdan, -dan]*

Çoẖdan gəleydi kāş bu dövrānə Şərq-i Rus
Tā żəʻf-i milləti gətürə cānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 1). [çoẖdan, -dan]*

Çoẖdandı köñül istər idi feyz-i ḥużūrun
Qorẖutdı bu söz līk bu əfkārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 13). [çoẖdandı, -dı]*

__**çoẖı:**__ *Birçok kişi.*

Çoẖı fəẖr ilə deyürlər ki mənəm ẖān-zādə
Fikr qılmır ʻurəfā bənd dögüldür adə *(Mesnevi 6, Mısra 35). [çoẖi,]*

__**çöl:**__ *Çöl, göz alabildiğince geniş kumluk, susuz ve düz arâzi, sahrâ, bâdiye, beyâban, beriye.*

Məcnūn eyləyüb məni saldun bu **çöllərə**
Leylā edüb mi bu sitəmi kim sən eylədün *(Gazel 164, Mısra 15). [çöllərə, -lər, -ə]*

Bəḥş edübdür neçə ẖər ṭīnətə fərr-i Firʻovun
Eləyübdür neçə Mūsā ṣifəti **çöldə** şubān *(Kaside 14, Mısra 8). [çöldə, -də]*

__**çöllərə düş-:**__ *Başını alıp gitmek, çöllere düşmek.*

Fərhād ilə Məcnūn qaçubən **çöllərə düşdi**
Żū`ī kimi bu ʻərṣədə mən tā ki səs etdim *(Gazel 130, Mısra 11). [çöllərə düşdi, -di]*

__**çoq:**__ *Çok.*

Cəmʻ oldı ẖəlā`iq üstümə **çoq**
Da hər nə ʻibādətə yolum yoq *(Mesnevi 8, Mısra 45). [çoq,]*

__**çövgān-ı bəlā:**__ *Bela çevganı.*

Çünki bu ʻərṣədən ol şāh-süvārım getdi
Gūy tək Żū`idi **çövgān-ı bəlā** sər-kūbi *(Gazel 248, Mısra 13). [çövgān-ı bəlā,]*

__**çü:**__ *Çünki, -den dolayı, -dığı için; "Ki bağlacı" gibi de kullanılmıştır. Bazı beyitlerde "için, sebebiyle, mademki" anlamı katmıştır.*

Mə`yūs qılmə ‘āşiqi lən kəlməsilə sən
Mūsā ṣifət **çü** ṭālib-i dīdārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 10). [çü,]*

Fitrətdə təmām oldı **çü** yüz ayə cəmālun
Təfsīr edə bilməz gülə yüz āyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 1). [çü,]*

Yaḫşı təṣəvvür eyləmə vārın zəmānənün
Ey dil **çü** gördüm āḫırı kārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 2). [çü,]*

Gərdūn-e goşūd əz ġəm o zülf tābdār
Dün ḥəbsdə **çü** Yūsif-i çərḫ eylədi qərār *(Kaside 9, Mısra 1). [çü,]*

Çü var bu bəndədə doğrı ṣədāqət
Verür tənbākū şəkkər kimi ləẕẕət *(Mesnevi 3, Mısra 13). [çü,]*

Çü yoḫdı kimsədə qüdrət qəżāyə təğyīrə
Rıżā ilən elə ḫ˘oş ḫāṭir-i pərīşānı *(Kaside 23, Mısra 13). [çü,]*

Līk **çü** yoḫ imdi bir əhl-i səḫā
Qəsīdə vü şe‘rə desün mərḥəbā *(Mesnevi 5, Mısra 57). [çü,]*

Köñül **çü** yoḫdı bəqā ‘ömrə çəkmə ġəm bī-cā
Demün ġənīmət bil cümləsi fənādandur *(Gazel 83, Mısra 11). [çü,]*

Bir iki ləḥẓə behiṣt-vüṣāl ṣora dūzəḫ-i hicr
Çü āḫırı budur əvvəl vəṣldə cəhənnəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 6). [çü,]*

Çü yār yār idi hər gūşə vādī-i Eymən
Nihāl qəddi inə`l-llāhə tərcümānım idi *(Gazel 249, Mısra 7). [çü,]*

‘Ömr ilə dünyāyə **çü** yoḫ ‘etibār
Qoymə keçə fəṣl ü gül ü lāləzār *(Mesnevi 5, Mısra 31). [çü,]*

Təğyir-i iḫtiyārı **çü** yoḫdur qəżā içün
Təqdīrə rāżı ol ġəm-i dövrānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 5). [çü,]*

Çü kimsə bilmədi Ḫāliq irādəsin hərgiz
Sən imdi bī-hūdə çün ü çərānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 11). [çü,]*

Ḫāliq **çü** bir şey`ə dögi möhtāc ḫəlqdən
Nə sirr var bu ḫilqət-i əşyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 3). [çü,]*

Ey Yūsifim **çü** və‘de-i vəṣl eylədün baña
Yə‘qūbə şanki müjdə-i pīrāhən eylədün *(Gazel 164, Mısra 5). [çü,]*

Hicrān-ı həlākım məni lüṭfünlə zində qıl
Müdġəmdi ləblərində **çü** ‘Īsā ‘əlāməti *(Gazel 229, Mısra 8). [çü,]*

Çü vəṣfin etməgə ‘ācizdi Żū`īnün ṭəb‘i
Şərīṭə vācib olub ẓāhir etməgə `əlān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 35). [çü,]*

Anlayubdur **çü** ‘əqlidür kāmil
Pūl ilən hər bir iş olur ḥāṣil *(Mesnevi 11, Mısra 15). [çü,]*

__çü:__ *Çünki, mâdemki.*

Żū`ī **çü** şəhr məhlərinün vəṣfin eylədün
Ḫ˘oşdur baña həmīşə desön bu kəlāmdan *(Gazel 177, Mısra 11). [çü,]*

__çuha:__ *Yünden dokunmuş, tüysüz, ince ve sık düz kumaş; Kafkaslı erkeklerin beli dar, uzun üst giyimi, milli giyimi.*

Növ-bəhārun yoḫdı ẕövqi cām u cībi ḫālīyə

Rəhn-i cām-ı mey olub çoḫ cübbə **çuḫalar** genə *(Gazel 217, Mısra 14). [çuḫalar, -lar]*

__çün:__ *Çünki, -dığı için, nedeniyle, amacıyla, maksadıyla.*

Çün bilübdür bu zəhr-i mār dövlət
Şeyṭānə ḥāṣil eyləyür cənnət *(Mesnevi 11, Mısra 21). [çün,]*

Şūr-ı bəhcət bülbül-i şeydāyə Nov-rūz bayramı
Oḫşayur **çün** cənnətü`l-məvāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 4). [çün,]*

Dil oldı qönçə kimi ḥəsrətünlə qan sənsiz
Bəhārım ey gül-i növ-rəstə **çün** ḫarāb sənsiz *(Gazel 92, Mısra 2). [çün,]*

Fir‘ovn–ı cəhldən qutarub millətini **çün**
Oḫşar bu işdə Mūsī-i ‘İmrānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 19). [çün,]*

Çün cüyūş-ı şəhü`l-leyl nümāyān oldı
Gecə gəldükdə yəqīn ḥəşr-i ġərībān oldı *(Kaside 17, Mısra 1). [çün,]*

Ḫəlqün nə növ‘ qüdrəti tə‘rīfün eyləsün
Ḫāliq deyübdi mədḥüvə **çün** həl ətā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 36). [çün,]*

Çün yoḫdı vəfā ‘ömrdə dövlət nə içündür
Cəm‘ etmək içün dövləti zəḥmət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 1). [çün,]*

Bu ‘əsrdə **çün** mə‘rifəti ‘eyb sanurlar
Çün belədi iş fəhm ü fərāsət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 15). [çün,]*

Bu ‘əsrdə çün mə‘rifəti ‘eyb sanurlar
Çün belədi iş fəhm ü fərāsət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 16). [çün,]*

Zəncīr-i tār-ı zülfünə **çün** çatmayur əlün
Ölsün rəvādı mən kimi dīvānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 3). [çün,]*

Köñül cərāḥəti **çün** zəẖm-i tīğ-i əbrūdur
Əgər öləm də ẖˇoşam dəẖi mərḥəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 5). [çün,]*

Çün yoẖdı fəżl ü mə'rifət ü şe'rə müştərī
Bī-qədr ü nā-rəvāc olub zəhr-i mārdan *(Gazel 176, Mısra 11). [çün,]*

Zəbān-i Fārsə **çün** yoẖdı cümlənün 'elmi
Bu cəşn Türk dilində gərəkdür olə bəyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 15). [çün,]*

Çoẖ çəkdim ġurubət içrə ẕillət
Çün olmadı bir rəfīq-i ṣādiq *(Mesnevi 7, Mısra 56). [çün,]*

Çün vücūdun 'illət-i gā`iyyə mövcūdātidur
Cövhər-i ẕātu içün olmuşdur 'ərż-i ərż səmā *(Gazel 2, Mısra 3). [çün,]*

Qıl şəfā'ət Żū`ī-i miskīnə şāhım ḥəşrdə
Bir ġulām-ı rūsiyəhdür ṣidq dildən **çün** saña *(Gazel 2, Mısra 10). [çün,]*

Yoẖdı cānı hər kimün köñlündə cānān olmasa
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim cān olmasa *(Gazel 13, Mısra 2). [çün,]*

Lə'lün 'eşqi olmasaydı məndə etməzdün cəfā
Çün küdūrət məḥv olur gər aradə qan olmasa *(Gazel 13, Mısra 10). [çün,]*

Dinc ü rāḥət olə hər kimsə müsəlmān odı kim
Dinc ü rāḥətliği **çün** ḥəqqi müsəlmānə verüb *(Gazel 20, Mısra 8). [çün,]*

Hər cəhətdən 'āləm olmuş cənnətü`l-mə`vā vəlī
Neylərəm mən cənnəti **çün** onda ādəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 4). [çün,]*

Oldı bu 'āləmdə Żū`ī həmçu məcnūn 'eşq ilə
Çün sənün ey māh-rū 'āləmdə ẖeyrānun görüb *(Gazel 31, Mısra 10). [çün,]*

Bādəyə ġiybət ü məğrūrluqı tay dutaq
Ġiybətün nəhyinə var **çün** neçə ʿāyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 14). [çün,]*

Səbā rūḥu`l-Qüdüsdür Məryəm-i İsādan **çün** kūha
Ki hər bir nəfẖəsində yüz Məsīhāvəş hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 5). [çün,]*

Cəhānun dövlətin çoẖ istəyən əşẖāşlar bi`llāh
Fənādur **çün** bunun ṭālibləri dīvānə sərsəmdür *(Gazel 41, Mısra 8). [çün,]*

Çün bilmür özi məs`ələ sorduqdə deyürlər
Kāfir olı sən dinmə belə sözdə ẖərər var *(Gazel 42, Mısra 11). [çün,]*

Şəd-ḥeyf ki pis vəqtdə gəldük bu cəhānə
Çün müştərī yoẖdur bu biżā'ət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 18). [çün,]*

Zāhid şərābı çoẖ də ḥarām etmə küfrdür
Çün bu sözünlə meykədə beytü`l-ḥatām olur *(Gazel 77, Mısra 8). [çün,]*

Bir ḥəbbəyə firdövs u behişti satun almaz
Çün müştərī -i rövże-i riżvān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 8). [çün,]*

Çün dərc-i dəhānundı 'əlācım gər əṭibbā
Yoẖdur dedilər çārə bu bī-çārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 11). [çün,]*

Ḫüm-ẖānə-i cəhāndə ẖarābāt-ı dəhrdə
Sər-məst-i 'eşq olandədi **çün** hūş-yārlıq *(Gazel 111, Mısra 10). [çün,]*

Daẖmədür **çün** yerün āẖırdə yoxə şəbr elə
Ṭāq-ı Kisra hanı 'āləm hamı vīrān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 17). [çün,]*

Çün səndə yoẖdı Nūḥdan artuq bəlāyə ṣəbr
Ver göz yaşunlə 'āləmi ṭūfānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 5). [çün,]*

Vüşāl-i yārdə istər köñül ki ẖəlvət olə
Behişt-i 'ədn idi **çün** ondə ādəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 8). [çün,]*

'Āqibət qıldı məni rüsvā fəğānı köñlümün
Qalmayub hicrānə **çün** tāb u təvānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 2). [çün,]*

'Īsā-i Məryəm desəm küfr olmaz ey tərsā pərī
Cān verür 'uşşāqə **çün** lə'l-i şəkər bārun sənün *(Gazel 179, Mısra 4). [çün,]*

Żū`īni qurbān qəbūl et **çün** əzəldən olmuşam
Kə'bə-i ruẖsārıvə ṣıdq ilə züvvārun sənün *(Gazel 179, Mısra 9). [çün,]*

Yoẖdı cānı hər kimün köñlündə cānān olməsə
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim cān olməsə *(Gazel 197, Mısra 2). [çün,]*

Lə'lün 'eşqi olmasaydı məndə etməzdün cəfā
Çün küdūrət məḥv olur gər aradə qan olməsə *(Gazel 197, Mısra 10). [çün,]*

Çün baş olur o yüzü qaradan ẖəṭā genə
Başın kəsüb ayağə sal ol zülf-i pür-ẖəmi *(Gazel 202, Mısra 8). [çün,]*

Bəd-bəẖt ü nīk-baẖtlıqun bā'iṡin bilən
Çün yoẖdı lāf-ı ẕehn ü ẕəkādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 12). [çün,]*

Yā Rəb gələn bəhār şəfā-yı vüşāl ver
Çün yetmişük kərəvət-i hicr ilə bu ilə *(Gazel 214, Mısra 16). [çün,]*

'Āqibət mənzili **çün** təḥt-i ṡərādur bī-şək
Gər bu gün məsnədini övc-i ṡürəyyādə qılə *(Gazel 215, Mısra 3). [çün,]*

Çün yəqīndür ki kil-i kūzəgər āḫır oləcaq
İmdi lāzımdı səbūlərdə mey āmādə qılə *(Gazel 215, Mısra 5). [çün,]*

Urub **çün** bərg-i gül həm-rəngliq lāfın dodaġ ilə
Ṣəbā toprağə salmış hər yetən tapdar ayaġ ilə *(Gazel 216, Mısra 1). [çün,]*

Özün təşbīh edübdür lālə **çün** ruḫsārıña ey gül
Budur vəchi ki qalmışdur biyābānlardə dāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 3). [çün,]*

Lālələr **çün** doldurub ṣəhbā-yı jālə cāmınə

Biz də cāmə dolduraq lāzımdı ṣəhbālar genə *(Gazel 217, Mısra 9). [çün,]*

Cān verməyübdi cān almış mürdədən Məsīḥ
Bir dəmdə aldı **çün** ləbi rūḥ-ı rəvānımı *(Gazel 234, Mısra 4). [çün,]*

Dəhr bāğındə qurı nəḫlə dönübdür cismim
Köñlümün meyvəsi **çün** bərg ilə bārım getdi *(Gazel 248, Mısra 12). [çün,]*

Ḫəlīl idi baña **çün** yār nār-ı Nəmrūdun
Nə qədr olsə də gülzār u gülsitānım idi *(Gazel 249, Mısra 5). [çün,]*

Nüqrə-i ḫām demək cismivə lā`iq dögi **çün**
Məḥz bu rūḥdi cismün bədən anun cānı *(Gazel 250, Mısra 23). [çün,]*

Belədür **çün** dəḫl ü ḫərcün gözlə iṣrāf eyləmə
Ḫərc qıl vācib yerə gör ʻeyş [ü] ʻişrət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 9). [çün,]*

Çoḫ çəkmə rūzgār ġəmin yoḫ var içün
Hīç kimsə **çün** bacarmadı bu rūzgār ilə *(Kaside 21, Mısra 28). [çün,]*

Çün fəqīrün yüzidür hər iki dünyādə qara
Kərəminlə bu qara yüzimi aq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 9). [çün,]*

Var vücūdundə **çün** ḫudā-dādə
Cümlə fəžl ü kəmāl āmādə *(Mesnevi 2, Mısra 41). [çün,]*

Dedim ki nə var cəhān mənimdür
Çün şəfqət ü lüṭf-i ḫān mənimdür *(Mesnevi 7, Mısra 44). [çün,]*

Hāl-ı dilimi çəküb bəyānə
Çün ġüṣṣə sirāyət etdi cānə *(Mesnevi 8, Mısra 12). [çün,]*

Çün bilübdür bunı ki sīm ilə zər
Məḥv edər hər nə olsə ʻeyb ü kədər *(Mesnevi 11, Mısra 17). [çün,]*

Hīç kimsə görməsün belə sin-i kuhūləti
Çün cismdən gedübdi o sükkər şəbābəti *(Muhammes 1, Mısra 4). [çün,]*

Pīrānəliqdə **çün** kişinün yoḫ o ḥāləti
Çoḫ məclisə oturmaqə olmaz ləyāqəti *(Muhammes 1, Mısra 13). [çün,]*

Bir gün ḥəyāt istəmürəm Zū`iyā dəḫi
Çün yoḫ bədəndə ẕərrəcə ẕövq ü ṣəfā dəḫi *(Muhammes 1, Mısra 26). [çün,]*

Pīrānəsər tapandə kişi **çün** fuqārəti
Bī-ḫeyr ü bī-nəvā dəḫi durmaqə ṭāqəti *(Muhammes 3, Mısra 31). [çün,]*

Göz görməyən cəvāhiri mən necə dərk edim
Ẓāhirdə **çün** nə var bu mərāyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 16). [çün,]*

Hər kəlməsində dərc idi **çün** kəlmə-i Məsīḥ
Oḫşatmanam o çeşme-i ḥeyvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 7). [çün,]*

Həmīşə **çün** mənə sizdən yetübdi cūd u səḫā *(Kaside 12, Mısra 22). [çün,]*

Yüz min il ʻömrün olə **çün** bir nəfəsdür ʻāqibət
ʻÖmr-i bāqīlə cəhāndə şān u şövkət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 15). [çün,]*

Çü kimsə bilmədi Ḫāliq irādəsin hərgiz
Sən imdi bī-hūdə **çün** ü çərānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 12). [çün,]*

__**çünki:**__ *Çünki, nedeniyle.*

Sər-i kūyundan etmə Żū`īni məḥrūm ey bī-mehr
Süleymān bārgāhındə gərəkdür **çünki** mūr olsun *(Gazel 150, Mısra 12). [çünki,]*

Eyləyüb **çünki** fərāmūş məni pīr-i muğān
Gör necə olmuşam āvārə-i ṣəḥrā-yı Muğān *(Mesnevi 1, Mısra 9). [çünki,]*

Cəmşīd yā Sikəndər əgər olson ey köñül
Āḫır fənādı **çünki** fənādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 8). [çünki,]*

Eʻtibārı yuḫunun yoḫdı əgər ʻāləmdə
Ṣidqlə **çünki** gətürdim saña īmān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 8). [çünki,]*

Ṣübḥ qıldı yüzüvə Żū`ī irādətlə nəẓər
Çünki mən görmiş idim bāğ-i gülüstān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 10). [çünki,]*

Eləsün bāqī Ḫudā şövkət-i şān ilə səni
Çünki səndən hamuyə şövkət ilə şān oldı *(Kaside 17, Mısra 28). [çünki,]*

Żū`ī duʻā eylə sözə verme ṭūl
İmdi olur **çünki** duʻālar qəbūl *(Mesnevi 5, Mısra 100). [çünki,]*

Çünki bilməz nə təvārīḫ nə āyāt u ḫəbər
Kişiyə dərsdi Żū`ī bu cəhān içrə hünər *(Muhammes 5, Mısra 23). [çünki,]*

Çünki həl yəstəvī Qur`āndə bunə īmāndur
Ṣūrəti olsə də insān özi līk ədnādur *(Muhammes 5, Mısra 7). [çünki,]*

Şükr qıl Allāhə kim çıḫduq bəhārə saq əsən
Çünki cənnətdür qədəḥ-peymāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 16). [çünki,]*

Kim ki bī-nām u nişān olməsə ʻārif deməzəm
Çünki bī-nām u nişān ʻārif-i kāmil yeridür *(Gazel 49, Mısra 8). [çünki,]*

Çünki ol gül-rūdı bāğ u būstānı köñlümün
Bāğ seyrin istəmün məndən firāqındə onun *(Gazel 161, Mısra 4). [çünki,]*

Hər yerdə qıldı **çünki** təcəllā baña ruḫun
Hər bir məqāmı Mūsā içün Eymən eylədün *(Gazel 164, Mısra 3). [çünki,]*

Çünki bəzmimdən ayaġ çəkdi nigārım getdi
Ləẕẕət ü ʻeyş ü ṭarab yoḫ ilə vārım getdi *(Gazel 248, Mısra 1). [çünki,]*

Çünki ādəm yā səḫā eylər yā eḥsān Ḥəq içün
Nə səḫāvət var nə rāh-ı Ḥəqdə eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 5). [çünki,]*

Żū`iyā tut dāmənindən dərd ü ġəmdən əymən ol
Çünki ondan özgə kān-ı cūd u eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 20). [çünki,]*

ʻİzzət-i dövlətivi dāīmi qılsun Ḫāliq
Çünki ʻāləm sənə hər gündə s̱ənā-ḫan oldı *(Kaside 17, Mısra 30). [çünki,]*

Çünki hər şəḫsə deyürsən ənə ḫeyrən minhə
Bu sənün ṣə`niñə sıqmaz bu nə hācət zāhid *(Gazel 39, Mısra 23). [çünki,]*

Çünki bu ʻərṣədən ol şāh-süvārım getdi
Gūy tək Żū`idi çövgān-ı bəlā sər-kūbi *(Gazel 248, Mısra 14). [çünki,]*

Ḥasəblə ʻāləm-i ḫilqətdə **çünki** əʻlāsan
Odur səbəb ki ʻƏlī isminə müsəmmāsan *(Mesnevi 13, Mısra 7). [çünki,]*

Ādāb-ı ḫidmət-i Ḥəqi zāhid haçan bilər
Dünyādə **çünki** ḫidmət-i insānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 10). [çünki,]*

Ümmü`l-ḫəbā`is oldı adun **çünki** salmış
Bābildə ol mələkləri zindānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 5). [çünki,]*

Var bir məsələ-i müşkilim ḥəll eylə onı
Sañadur **çünki** həmīşə dil ü cānım qubān *(Kaside 14, Mısra 4). [çünki,]*

Mədḥ u ẕəm bāqīdür qiyāmətəcən
Çünki məʻlūmdur dəfātirdən *(Mesnevi 2, Mısra 28). [çünki,]*

İndi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Çünki lāzımdı dedim gərçi dögüldür lāīq *(Terci-bend 1, Mısra 26). [çünki,]*

Çünki şərīf ismidi ʻƏlī Baba
Ol səbəbdən tapubdı ʻizz ü ʻalā *(Mesnevi 10, Mısra 41). [çünki,]*

Çünki dövlət o şey`di kim ondan
Nə çətin iş olə olur āsān *(Mesnevi 11, Mısra 25). [çünki,]*

<u>çünkim:</u> *Çünki.*

Żū`ī yanuram şəmʻ kimi hicrdə **çünkim**
Salmış yüzinün şövqi bir ātəş bədən içrə *(Gazel 187, Mısra 13). [çünkim,]*

<u>çürü-:</u> *Çürümek.*

Āḫır **çürir** ḫākdə pāy-māl-i ḫəlq olur
Bu ṭəmṭərāq rüf`ət-i cādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 15). [çürir, -r]*

Çürüyüb belə müżməhil mövtā
Nə qılursan ki tā olur əḥyā *(Mesnevi 11, Mısra 85). [çürüyüb, -y, -üb]*

<u>çuvāl:</u> *Erzak, öteberi koymaya veya nakletmeye yarayan, kenevir, pamuk gibi bitkilerin elyâfından veya naylon iplikten yapılmış büyük torba.*

Verməzdim ʻelmə māżī vü müstəqbəl ḥālımı
Mən də zər ilə doldurur idim **çuvālımı** *(Muhammes 2, Mısra 22). [çuvālımı, -ım, -i]*

<u>çəġānə:</u> *Saza benzeyen simli musiki aleti.*

Sənsiz nə ləẕẕəti mey ü çəng ü **çəġānənün**
Yādunlə ağlamaqdə görüb ləẕẕət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 11). [çəġānənün, -n, -ün]*

<u>çəhār:</u> *Dört.*

Almış **çəhār** gūşədən əṭrāfımı ġəmün
ʻEşqün əgər baña verə bir fürṣət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 15). [çəhār,]*

<u>çək-:</u> *Söylemek, şiir yazmak, dizmek, sıralamak.*

Bir beytə bir qəpik verələr məndə tā **çəküm**
Rüyıntən ü Təhəmtəni meydānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 25). [çəküm, -üm]*

<u>çək-:</u> *Yaşamak, çekmek (dert, mihnet).*

Ya şūr-ı ‘eşq ilə dīvānə ol ələm **çəkmə**
Ya məst-i bādə olub bilmə möhnət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 5). [çəkmə, -mə]*

Dūzəḫ cəfāsını **çəkənə** şanki bir ḫəbər
Cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 11). [çəkənə, -ən, -ə]*

Dūzəḫ cəfāsını **çəkənə** şanki bir ḫəbər
Cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 3). [çəkənə, -ən, -ə]*

Bādə-h˅ārə eləyür gərçi məzəmmət zāhid
Çəkər āhır özi bu işdə nədāmət zāhid *(Gazel 39, Mısra 2). [çəkər, -ər]*

Cəhālət əhlinün Yə`cūcunə Żū`ī giriftārəm
Bu dərdi **çəkməgə** səd ḥeyf kim İskəndərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 14). [çəkməgə, -ə]*

Nədür ey lālə-ruḫ yārım bu qədri bī-vəfālıq kim
Deməzsən kim mənim bir dərd **çəkmiş** dāğdārım var *(Gazel 45, Mısra 6). [çəkmiş, -miş]*

Gecə gündüz ġəm-i hicrānını **çəksəm** ḫ˘oşam zīrā
Məqām-ı vəṣldə ṣəd şükr kim būs u kənārım var *(Gazel 45, Mısra 3). [çəksəm, -sə, -m]*

Ġeyriyə yār olmaqındur Żū`ī-i sər-gəştəyə
Çəkdürən fəryād-ı cān-sūz u fəğān u nālələr *(Gazel 48, Mısra 10). [çəkdürən, -dür, -ən]*

Ġəm **çəkmə** biyābān isə məskən sənə Żū`ī
Məcnūn olanə qā‘idədür ḫānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 13). [çəkmə, -mə]*

Bu cism ilə cāndan ötəri **çəkmə** çoḫ əfsūs
Topraq olacaq cism dəḫi cān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 11). [çəkmə, -mə]*

Żū`ī kimi çoḫ **çəkməgilən** āh u fəğānı
Ṣəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 17). [çəkməgilən, -mə, -gilən]*

İlāhī var mı Żū`ī tək cəhān bağında ġəm **çəkmiş**
Gecə gündüz melek-i dərd ü ġəm qüṣṣə-i ḫūn dutmuş *(Gazel 103, Mısra 9). [çəkmiş, -miş]*

İçüb mey məst olub ‘āləm ġəmin bir ẕərrə **çəkməzdük**
Ḥəqīqət ‘āləmində ‘āqil ü fərzānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 5). [çəkməzdük, -məz, -dük]*

Əgər şā‘ir desə bir şe‘r-i şīrīn
Çəkər min ṭə‘nə söz yüzi qaralıq *(Gazel 112, Mısra 10). [çəkər, -ər]*

Həvā-yı lə‘l-i ruḫsārından ey ḫun-gəştə köñlüm keç
Nə sūz-ı ātəş-i pünhānı gör nə rənc-i beydā **çək**

Nə yād et ‘āriż-i gül-fām nə zülf-i pərīşānın
Nə ḫūnīn-əşk-rīz ol nə bəlā vü rənc-i sevdā **çək**

Ze-bəs səngīn dil ‘āşiq-keş ü bəd-ḫūdur ol məh-rū
Nə vəṣlə dut ümīd ey dil nə āh [u] zār bī-cā **çək**

Nədür bir bī-vəfā ‘eşqinə ey qanə dönən köñlüm
Yetən hər nā-kəs ü bī-fəhmdən ṭə‘n ü tə‘əddā **çək** *(Gazel 116, Mısra 4-10). [çək,]*

Ey məh vüṣālıña **çəkübən** ḥəsrət ağlaram
Yandurdı cism-i cānımı bu firqət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 1). [çəkübən, -übən]*

Cəfā vü cövrüni ol bī-mürüvvət bī-vəfā yārun
‘Əbəs bī-hūdə gör kim Żū`iyā dā`im **çəkər** köñlüm *(Gazel 143, Mısra 10). [çəkər, -ər]*

Köñül hicrində vəṣlindən ümīdün kəsmə kim bülbül
Ṣəfā-yı gül görər mi **çəkməsə** cövrin zimistānun *(Gazel 149, Mısra 8). [çəkməsə, -mə, -sə]*

Batdı yüz min ḫār-ı möhnət-i nāḫun ümmīdimə
Gərçi yüz min cövr **çəkdim** ol gül-i gülzār içün *(Gazel 153, Mısra 6). [çəkdim, -di, -m]*

Żū`iyā ‘eşqün nə olsə ḥāṣili vācibdi **çək**
Ya sürūrın yā nəşāṭın yā bəlāsın yā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 9). [çək,]*

Çəkməyübdir fəṣl-i dey bülbül gül-i rə‘nā ġəmin
Eylə kim hicrində mən **çəkdim** o bī-pərvā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 2). [çəkdim, -di, -m]*

Möḥnət-i ‘eşqün nə ḫ˘oş dārū imiş kim görcəgin
Çəkmənəm bi`llāh dəḫi dünyā vü mā-fī-hā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 8). [çəkmənəm, -mən, -əm]*

Çəkməyübdir fəṣl-i dey bülbül gül-i rə‘nā ġəmin
Eylə kim hicrində mən çəkdim o bī-pərvā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 1). [çəkməyübdir, -mə, -y, -üb, -dir]*

Əşk-i ḫūnīn içrə ġərqəm zülfüni dutmaq içün
Necə kim sevdā içün tācir **çəkər** dəryā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 4). [çəkər, -ər]*

Gər ġəmim var ārzū-yı vaṣl-i yāra zāhidā
‘Eyb dutmə kim **çəkərsən** sən dəḫi ḥavrā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 6). [çəkərsən, -ər, -sən]*

Ḥəbībā bir özün fikr eylə gör āyā rəvādur mı
Çəkə bīgānələr ləẕẕət görəm mən min bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 6). [çəkə, -ə]*

Cəhənnəm möhnətin hicrində ol ḥūrīvəşün **çəkdün**
Bu dəm cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhāra yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 3). [çəkdün, -dü, -n]*

Şubān-ı vādī-i Eymən kimi yüz min **çəküb** möḥnət
Vəlī āḫırdə Ṭūr-ı vəṣldə dīdārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 7). [çəküb, -üb]*

Çəküb hicrān ḫəzānın bülbül-i şeydā tək ey Żū`ī
Bəhār əyyāmı gül vəṣlinə ey bī-çārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 13). [çəküb, -üb]*

Gecə günüz **çəkürəm** intiẓārun ey məh-rū
Nə gün təmām olacaq intiẓārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 5). [çəkürəm, -ür, -əm]*

Ṭəbībā Żū`īnün dərdi saqalmaz dərd-i hicrāndır
Cəfā **çəkmə** ‘əlāc etmə belə bīmāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 10). [çəkmə, -mə]*

Çək cəzādur sənə dīvānə köñül mən demədim
Zülfünə bağlama dil düşmə belə sevdāyə *(Gazel 209, Mısra 5). [çək,]*

Çək imdi ey köñül ġəm-i hicrān bəlāsını
Sən nīşə ülfət eylədün hər bī-vəfā ilə *(Gazel 213, Mısra 11). [çək,]*

Bileydi **çəkdigimi** dərd-i firqətində onun
Qılanda ʻərż cəfāsını şərm-sārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 3). [çəkdigimi, -di, -g, -im, -i]*

Çəkdigün qürbət-i ẕillət ü möḥünət getdi
Ġəm zimistānı saña bāġ-ı gülüstān oldı *(Kaside 17, Mısra 13). [çəkdigün, -di, -g, -ün]*

Çəkməyürdük pūl ilə mālun ġəmin
Ḫān u māl u əhl-i ʻəyānun ġəmin *(Mesnevi 4, Mısra 17). [çəkməyürdük, -mə, -y, -ür, -dü, -k]*

Çoḫ **çəkdim** ġurubət içrə ẕillət
Çün olmadı bir rəfīq-i ṣādiq *(Mesnevi 7, Mısra 55). [çəkdim, -di, -m]*

Çəkdigüm cövr ü cəfādan nə pərīşān gedürəm
Līk bir tāzə bəlā var görübən zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 19). [çəkdigüm, -dig, -üm]*

Babam firāqını düşmən cəfāsını **çəkdim**
Bir özgə ġüṣṣə var oldur qılan fikār məni *(Müseddes 2, Mısra 21). [çəkdim, -di, -m]*

Bu bəlā vāqeʻəsin s̱ābit edir Kərb-i bəlā
O səbəbdən **çəkübən** āh-ı şərərbār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 32). [çəkübən, -übən]*

Çəkər bār-ı ḫər ḫeyr edər ḫəlq içün
O ḫər mərdüm-i āzār bəddəndi ḫūb *(Rübai 1, Mısra 3). [çəkər, -ər]*

<u>**çək-:**</u> *Denk getirmek.*

Nərrād-ı qəżā **çəküb** baña dav
Gəldi o məqāmə bir piristav *(Mesnevi 7, Mısra 29). [çəküb, -üb]*

<u>**çək-:**</u> *Zikretmek, söylemek.*

Yanındə demə zülf sözin bu dil-i zārun
Zəncīr adını **çəkmə** giriftār yanında *(Gazel 186, Mısra 8). [çəkmə, -mə]*

<u>**çək:**</u> *Çekmek (hançer, ok); Çekip atmak, kenara çekmek.*

Rüstəm-i dil qəṣdinə çeşmün **çəküb** müjgān oḫın
Şanki tīr-əndāzlar cəmʻ eyləyüb Əfrāsiyāb *(Gazel 16, Mısra 3). [çəküb, -üb]*

Gün səḥāb içrə qalandə ḫ˘oşdu gəl ey məh-liqā
Zülfüvi **çək** ʻāriżindən ḥüsnüñə nöqṣānı var *(Gazel 54, Mısra 6). [çək,]*

Cəllād ġəmzün ey pərī müjgān u qaşun
Ki tīr alur əlinə baña ki kəmān **çəkər** *(Gazel 61, Mısra 6). [çəkər, -ər]*

<u>**çək:**</u> *Söylemek (şarkı).*

Bülbül şifət tərānə **çəküb** şūrə gəl köñül
Gül müjdəsi yəqīn saña gülzārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 3). [çəküb, -üb]*

<u>**çək:**</u> *Dinlemek.*

Ḥiṣār **çəksön** olur cümlə tārmār ḫarāb
Segāh-ı ʻişrətivi pəncgāh elə şəb ü rūz *(Gazel 29, Mısra 10). [çəksön, -sön]*

<u>**çək:**</u> *Solumak, nefes almak.*

Yüz il ʻömrün olə hər keçdügin ḫ˘āyə qiyās eylə
Sənünçün ʻömr bir āḫir nəfəsdə **çəkdigün** dəmdür *(Gazel 41, Mısra 12). [çəkdigün, -di, -g, -ün]*

<u>**çək:**</u> *Dilemek, arzulamak.*

Yüz ay olur müṣəvvər-i nəqş-i dəhān **çəkər**
Yoḫdur aradə hīç nişān yoḫsə cān **çəkər** *(Gazel 61, Mısra 1). [çəkər, -ər]*

Ləʻlün ġəmində Żūʾī-i ḫūnīn-cigər sənün
Hər dəm əlündən āh qılub əl-əmān **çəkər** *(Gazel 61, Mısra 14). [çəkər, -ər]*

<u>**çək:**</u> *Haykırmak, feryat etmek.*

Əlbəttə mən təki o də bir gül əsīridür
Bī-cā dögül bu qədri ki bülbül fəġān **çəkər** *(Gazel 61, Mısra 8). [çəkər, -ər]*

<u>**çək:**</u> *Çekmek, çizmek (resim).*

Nəqşbənd-i kārgāh-ı dəhr ġūyā **çəkməyüb**
Şadlıq nəqşin mən-i dil-ḫəstə vü ḥeyrān içün *(Gazel 152, Mısra 7). [çəkməyüb, -mə, -y, -üb]*

Çərḫ oḫşatmaq içün qaşınə bir yengi hilāl
Çəkdi nāqişdi təmām olmadı hər āy başı *(Gazel 247, Mısra 6). [çəkdi, -di]*

<u>**çək:**</u> *Çekmek; Taramak.*

İstəsön eyləyəsən ḫānə-i ʻuşşāqı ḫarāb
Al ələ şānə **çək** ol zülf-i ʻəbīrāsāyə *(Gazel 194, Mısra 8). [çək,]*

<u>**çək:**</u> *Çekmek, celbetmek.*

Çəkməsin gūşə-i mey-ḫānəyə peymānə səni
Nə rəvādur deyələr zāir-i mey-ḫānə səni *(Gazel 226, Mısra 1). [çəkməsin, -mə, -sin]*

Ḥəẕər et gövhər-i nā-süftəsən ey gül mey-i nāb
Çəkməsün meykədələr gəncinə əfsānə səni *(Gazel 226, Mısra 8). [çəkməsün, -mə, -sün]*

çəlīpā: *Haç, put, istavroz, salip.*

Ṭaylasān ilə rəvānı buraḫıb burnus alım
Atuban səccəni zünnār u **çəlīpāyə** gəlim *(Gazel 134, Mısra 8). [çəlīpāyə, -y, -ə]*

Bu pīç ü tāb ilə ol gül-ruḫun zülf-i mutarrāsın
Əgər tərsā görə bi`llāh salur gözdən **çəlīpāsın** *(Gazel 162, Mısra 2). [çəlīpāsın, -s, -ı, -n]*

çəmən: *Çimen, yeşillik yer.*

Görünürlərsə tikanlar gözə gər səbz ü **çəmən**
Līkən ondan gül-i gülzār-ı gülistan olmaz *(Gazel 90, Mısra 7). [çəmən,]*

Zülfün təki yoḫ sünbülə firdövs-i bərīndə
Rūyun kimi yoḫ bir gül-i ḥəmrā **çəmən** içrə *(Gazel 187, Mısra 6). [çəmən,]*

Eyləyürdük dəm-bə-dəm ʻeyş ü nəşāṭ
Hər **çəməndə** döşəyirdük bir bisāṭ *(Mesnevi 4, Mısra 14). [çəməndə, -də]*

Bu ʻanādil bu bəlābil bu gülüstān bu **çəmən**
ʻEyni cənnətdi nəşāṭ eylə əgər ādəmsən *(Mesnevi 15, Mısra 9). [çəmən,]*

İmdi ki oldu [ʻəyān] qāʻidə-i dəhr sənə
Fürṣəti fövt eləmə seyr elə ṭərəf **çəmənə** *(Mesnevi 15, Mısra 26). [çəmənə, -ə]*

Səbzlər güllər **çəmənlər** geyünübdür tāzədən
Zīb-i zīnətlər verüb ruḫsārə rəng-i qönçədən *(Murabba 1, Mısra 5). [çəmənlər, -lər]*

çəmən-pūş: *Çimen giymiş.*

Növ-bəhār oldı **çəmən-pūş** oldı ṣəḥrālar genə
Səbzələr tək qaynaşur başlardə sevdālar genə *(Gazel 217, Mısra 1). [çəmən-pūş,]*

çəng: *Harba benzeyen bir çeşit telli çalgı.*

Ḫam qədīm bir **çəng** olub cān-riştəsi ol çəngə tār
Tā ki oldım mən żəʻīf ol tār-ı gīsūdən cüdā *(Gazel 12, Mısra 3). [çəng,]*

Ḫam qədīm bir çəng olub cān-riştəsi ol **çəngə** tār
Tā ki oldım mən żəʻīf ol tār-ı gīsūdən cüdā *(Gazel 12, Mısra 3). [çəngə, -ə]*

Olubdı bang-ı mü`əẕẕin tərānəmiz imdi
Ḫ˘oşā sürürım o **çəng** ü rübāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 14). [çəng,]*

Olubdı bang-ı mü`əẕẕin tərānəmiz imdi
Ḫ˘oşā sürürım o **çəng** ü rübāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 14). [çəng,]*

Sənsiz nə ləẕẕəti mey ü **çəng** ü çəġānənün
Yādunlə ağlamaqdə görüb ləẕẕət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 11). [çəng,]*

Bir əldə sāğər-i mīnā bir əldə ṭürrə-i yār
Təmām tār u dəf **çəng** cümlə āmādə *(Gazel 206, Mısra 4). [çəng,]*

Yā Rəb nədəndi cümləsi tə`s̱īrdən qalub
Cām-ı mey ü sürūr-ı ney ü **çəng** tār də *(Kaside 19, Mısra 12). [çəng,]*

Fəṣl-i ḫəzān Olubdı bizim növ-bəhārımız
Bülbüllərün fəğānı idi **çəng** ü tārımız *(Müseddes 1, Mısra 16). [çəng,]*

çərā: *Niye, ne için?.*

Çü kimsə bilmədi Ḫāliq irādəsin hərgiz
Sən imdi bī-hūdə çün ü **çərānı** aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 12). [çərānı, -n, -ı]*

çərḫ: *Gökyüzü, kâinat, felek, âlem, dünya.*

Nə sūd rəşḥə-i əlṭāf yoḫdı māhundan
Əgərçi yandı könül **çərḫi** dūd-ı āhundan *(Gazel 185, Mısra 1). [çərḫi, -i]*

ʻƏcəbdi **çərh** yanub həm kəvākib odlanmaz
Yüzün ġəmində mənim āh-ı pür-şərārım ilə *(Gazel 191, Mısra 5). [çərh,]*

Dil-i sūr eyləmək ülfət ləb-i ḫəndānı ilə
Görək āḫır nə edir **çərḫ** çalışur cānı ilə *(Gazel 204, Mısra 2). [çərḫ,]*

Həzār ḥeyf ki getdi o günlərim əldən
Ne`dim bu **çərḫün** əlindən kimə gedim dādə *(Gazel 206, Mısra 8). [çərḫün, -ün]*

Nə var firāqə tāb nə dildārə dəst-rəs
Çərḫün nədür ḫuṣūməti mən-bī-nəvā ilə *(Gazel 213, Mısra 10). [çərḫün, -ün]*

Firāq-ı möḥnəti ġürbət bəlāsı **çərḫ** əlˈəmi
Nolurdı muncə ġəmə bircə ġəm-küsārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 7). [çərḫ,]*

Çərḫ oḫşatmaq içün qaşınə bir yengi hilāl
Çəkdi nāqişdi təmām olmadı hər āy başı *(Gazel 247, Mısra 5). [çərḫ,]*

Görənlər ḫālımı **çərḫün** əlindən əl-əmān qılmış
O növʻ ilə qılub Pā-māl-i dərd ü ġəm məni gərdūn *(Kaside 11, Mısra 12). [çərḫün, -ün]*

Çərḫün nədür ʻədāvəti mən dil-fikār ilə
Qoymuş məni bu dərd ü ġəm-i bī-şümār ilə *(Kaside 21, Mısra 1). [çərḫün, -ün]*

Ondan sora gəldi Firidūn Şāh
Şəh demə **çərḫ** üzrə yəqīn çıḫdı māh *(Mesnevi 5, Mısra 16). [çərḫ,]*

Qoymə çıqə **çərḫə** dūd-ı āhım
Ḫanım şəhim ümīd-gāhım *(Mesnevi 7, Mısra 73). [çərḫə, -ə]*

Nədür səbəb **çərḫ** olub kəc-mədār
Mə'rifət əhlin eləyür ḫᵛār u zār *(Mesnevi 10, Mısra 15). [çərḫ,]*

Hər zəmānda olubsə bir əhl-i dil
Çərḫ eyləyübdür onı zār u ẕəlīl *(Mesnevi 10, Mısra 18). [çərḫ,]*

Ey **çərḫ** bilmədim bu işün var imiş sənün
Sifründə şəhd lā`iqinə ḫār imiş sənün *(Muhammes 2, Mısra 13). [çərḫ,]*

Yoḫ Żū`ī tək baḥār-ı bəlāyə qərīq olan
Əfsūs o dəm ki **çərḫ** baña ḥamān qulām idi *(Muhammes 2, Mısra 28). [çərḫ,]*

Āḫırdə **çərḫ** əlində çe rūbāh-ı pīr idim
Fövc-i bəlā vü dərd ġəmə dəst-gīr idim *(Muhammes 3, Mısra 11). [çərḫ,]*

Bizim yerdən gəlürsən bir ḫəbər ver āşnālardan
Mürūr-ı dəhr ilə sındırmasa tā **çərḫ** mīnāsın *(Tahmis 1, Mısra 16). [çərḫ,]*

<u>çərḫ əlindən:</u> *Bir şeyin elinden, yüzünden (acı çekmek). Burada talihin elinden, yüzünden.*

Yoḫ bir mədāḫilim belə bī-kāra olmuşam
Əl-qiṣṣə **çərḫ əlindən** mən cāna gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 24). [çərḫ əlindən, -in, -dən]*

<u>çərḫ-i bī-ḥəyā:</u> *Haya bilmez, utanmaz felek, talih, dünya.*

Hīç sulṭānım deyən mülkini vīrān istəməz
Mehr ilə dövr etmədi hərgīz bu **çərḫ-i bī-ḥəyā** *(Tahmis 3, Mısra 16). [çərḫ-i bī-ḥəyā,]*

<u>çərḫ-i caḥān:</u> *Dönen dünya.*

Yeddi yüz il pādşāhlıq eylədi
Çərḫ-i caḥān içrə məhliq eylədi *(Mesnevi 5, Mısra 20). [çərḫ-i caḥān,]*

<u>çərḫ-i cəfā-cū:</u> *Cefa eden dünya.*

Dünyā dolanub Żū`ī dönüb **çərḫ-i cəfā-cū**
Çoḫ söləmə ol köhnə şərī'ət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 21). [çərḫ-i cəfā-cū,]*

<u>çərḫ-i dūn:</u> *Alçak dünya, talih*

Pəs belə əşḫāsı ki bu **çərḫ-i dūn**
Eyləyə bir ləḥẓədə zār u zəbūn *(Mesnevi 5, Mısra 23). [çərḫ-i dūn,]*

Mürīd-i məşrəb-i zühhād gördügün köñlüm
Nə gündi kim eləməz **çərḫ-i dūn** məni məğmūm *(Tahmis 2, Mısra 26). [çərḫ-i dūn,]*

Saldun həzār möhnətə ey **çərḫ-i dūn** məni
Sölə görim nə eylədim āyā saña genə *(Gazel 202, Mısra 5). [çərḫ-i dūn,]*

<u>çərḫ-i dəğā:</u> *Feleğin hilesi.*

Bir gün mənim murādım ilə dövr qılmadı
Dövr-i sipihr ü **çərḫ-i dəğādan** nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 6). [çərḫ-i dəğādan, -dan]*

<u>çərḫ-i fələk:</u> *Feleğin çarkı, baht, talih.*

Hardə olə 'ārif-i zü`l-ehtidā
Çərḫ-i fələk fəqrə qılur mübtəlā *(Mesnevi 10, Mısra 20). [çərḫ-i fələk,]*

<u>çərḫ-i ġəddār:</u> *Merhametsiz felek.*

Çərḫ-i ġəddār rūzīgâr-ı dənī
Eyləyüb Pāy-māl ġüṣṣə məni *(Mesnevi 2, Mısra 7). [çərḫ-i ġəddār,]*

<u>çərḫ-i ġəddār:</u> *Gaddar dünya, talih.*

Nə müsībət var isə eylədi **çərḫ-i ġəddār**
Ṣəbr qıldım nə bəlā oldı əgər cümlə dūçār *(Müseddes 2, Mısra 23). [çərḫ-i ġəddār,]*

<u>çərḫ-i kīnə-pərdāzın əlindən:</u> *Kin düzenleyen dünya yüzünden.*

Gətür sāqī qədəḥ kim bir ġərībə dāstānım var
Bu **çərḫ-i kīnə-pərdāzın əlindən** əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 2). [çərḫ-i kīnə-pərdāzın əlindən,]*

<u>çərḫ-i kəc-mədār:</u> *Döngüsü eğri felek, talih.*

Sənsən həmīşə şād qılan ḫəstə köñlümi
Məḥzūn edəndə cövr ilə bu **çərḫ-i kəc-mədār** *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 14). [çərḫ-i kəc-mədār,]*

Nədəndi yā Rəb olub **çərḫ-i kəc-mədār** ḫarāb
Düşüb şəfādan olub bāğ u lāləzār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 1). [çərḫ-i kəc-mədār,]*

<u>çərḫ-i kəc-rov:</u> *Düşüncesi, dönüşü, görüşü sakat ve ters olan felek.*

Bundan əqdəm iki ildi nə şifət kārı olub
Çərḫ-i kəc-rov ki bizimlə belə rəftārı olub *(Gazel 32, Mısra 1). [çərḫ-i kəcrev,]*

Ki qılub ləẕẕət-i dünyānı baña cümlə ḥarām
Cās̱əliq olmaqı istər məni **çərḫ-i kəc-rov** *(Kaside 13, Mısra 15). [çərḫ-i kəc-rov ,]*

Şikāyət eyləyürdüm bir rəfīqə **çərḫ-i kəc-rovdan**
Məni nīşə fələk dərd ü ġəm ilə tev`əmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 13). [çərḫ-i kəc-rovdan, -dan]*

__**çərḫ-i müḫālif-i sitəm:**__ *Eziyet eden aykırı felek, talih.*

Şəd-ḥeyf ki bu **çərḫ-i müḫālif-i sitəmdən**
'Eyş ü fərəḥim möḥnət-i ḥirmānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 13). [çərḫ-i müḫālif-i sitəmdən, -dən]*

__**çərḫ-i mü'əllā:**__ *Yüce dünya.*

Dögi ḫˇurşīd ü məh ey lālə 'izārım gökdə
'Əks-i rūyundi sənün **çərḫ-i mü'əllāyə** düşüb *(Gazel 23, Mısra 12). [çərḫ-i mü'əllāyə, -y, -ə]*

__**çərḫ-i qədīmü`l-bīnā:**__ *Eski çatı/yapı (olan) dünya.*

Āḫırı bu **çərḫ-i qədīmü`l-bīnā**
Eyləyə bir ləḥẓədə anı fənā *(Mesnevi 5, Mısra 21). [çərḫ-i qədīmü`l-bīnā,]*

__**çərḫün əlində:**__ *Burada talihin elinden, yüzünden, dünya ile, talih ile.*

Çərḫün əlində 'āciz ü bī-çārə olmuşam
Āḫır nəfəsdə baḫ nə güni qara olmuşam *(Muhammes 3, Mısra 21). [çərḫün əlində, -in, -də]*

__**çətin:**__ *Zor, güç.*

Çünki dövlət o şey`di kim ondan
Nə **çətin** iş olə olur āsān *(Mesnevi 11, Mısra 26). [çətin,]*

D

__**da:**__ *-Da, -de, "dahi" anlamındaki bağlacı.*

Var idi mənim bircə nəfər ḫān-ı qədīmim
Bilməm nə olubdur o **da** əlān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 22). [da,]*

Żū`iyā açma çoḫ **da** əsrārı
Mollālar küfr oḫur bu güftārı *(Mesnevi 11, Mısra 101). [da,]*

Cəm' oldı ḫəlā`iq üstümə çoq
Da hər nə 'ibādətə yolum yoq *(Mesnevi 8, Mısra 46). [da,]*

Olə **da** bir sözi təşḫīş-i təmīz etməzlər
Ḥəq sözün cānınə diqqət edübən getməzlər *(Mesnevi 9, Mısra 43). [da,]*

Dərdā ki cəhāndə dil bilən həm-dəm yoḫ
'Ömrün yüz olə **da** şād keçən bir dəm yoḫ *(Rübai 5, Mısra 2). [da,]*

Bīhūdə çoḫ **da** qılma namāz eyləmə du'ā
Żū`ī bu nā-qəbūl du'ādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 17). [da,]*

Sözün danışmaqə dilmācə eḥtiyācun var
O **da** sənün təki ādəmdi öl ḫəcālətdən *(Kaside 15, Mısra 48). [da,]*

__**dād:**__ *Adalet, doğruluk, insaf; İmdâd, yardım.*

Əmr-i ḥökūmətdə qılur 'ədl ü **dād**
Süfrə-i əlṭāfı həmīşə güşād *(Mesnevi 5, Mısra 69). [dād,]*

Əl-intiẓār əşəddə min-əl-mövtdür nöçün
Qoydun firāq əlində bizi **dādə** gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 4). [dādə, -ə]*

Həzār ḥeyf ki getdi o günlərim əldən
Ne`dim bu çərḫün əlindən kimə gedim **dādə** *(Gazel 206, Mısra 8). [dādə, -ə]*

Keçür bəhār ilə 'ömrim 'əbəs̱ yerə bī-cā
Bu ḥāldə bizi qoyma İlāhī yet **dādə** *(Kaside 18, Mısra 14). [dādə, -ə]*

İlāhī mərḥəmətündən özün yetüş **dādə**
Gətür üşūlə bu cühhāl ādī mollānı *(Kaside 23, Mısra 87). [dādə, -ə]*

__**dād:**__ *Feryat, figan, sızlanma.*

Nə qədri **dād** elədim məktəb eyləyün bün[y]ād
Oḫu oyan yuḫudan qalma ḫᵛāb-ı qəflət ilə *(Kaside 20, Mısra 39). [dād,]*

Məndən artuq eyləyür səndən şikāyət āşkār
Cövr ü bī-dādundan ey məh hər gecə **dād** eylərəm *(Gazel 127, Mısra 12). [dād,]*

Getdükcə 'ömr-i ḫāşiyətün **dād** imiş sənün
İqbālıvun əvāḫiri idbār imiş sənün *(Muhammes 2, Mısra 15). [dād,]*

__**dād-ı hicrān:**__ *Ayrılık feryadı.*

Dād-ı hicrān ṭə'nə-i yārān cəfā-yı rūzgār
Öldürür āḫır əgər min olsə cānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 5). [dād-ı hicrān,]*

__**dāğ:**__ *Yara, yanık yarası, aşk yarası.*

Düşəndə yādimə əḥbāblar bəzmindəki dəmlər
Bu ḥəsrət köñlümi **dāğ** eyləyüb hər ləḥẓə qan qılmış *(Kaside 11, Mısra 4). [dāğ,]*

Sünbül [ü] gül lālə vü nəsrīn ü bāğ
Sīnə-i firdövsə qoyub tāzə **dāğ** *(Mesnevi 5, Mısra 40). [dāğ,]*

Görüb yüz **dāğ** bir Ḫˇurşīd içün min daşə baş urmaq
Olub rəngīn cigər qan ilə bir lə'l-i ḫˇoş-āb olmaq *(Gazel 115, Mısra 7). [dāğ,]*

Qışun uzun gecəsi getdi **dāğlən** Żū`ī
Bəhār ilə belə ol sərv-i gül-'iẕār gələydi *(Gazel 235, Mısra 9). [dāğlən, -lən]*

Lālə dögi dāğ üzərə bin **dāğ** ilə yanmış
'Uşşāqa ruḫundur belə ḫūnīn kəfən içrə *(Gazel 187, Mısra 11). [dağ,]*

Özün təşbīh edübdür lālə çün ruḫsārıña ey gül
Budur vəchi ki qalmışdur biyābānlardə **dāğ** ilə *(Gazel 216, Mısra 4). [dāğ,]*

'Əcəb yoḫ məḥv olə cismim təcəllā-yı cəmālından
Bu şölə yandurubdur **dāğlə** Mūsā İbn-i 'Ümrānı *(Gazel 220, Mısra 8). [dāğlə, -lə]*

Şīrīn kəlāmı ḫāṭir-i fərmādə **dāğ** idi
Fəṣl-i bəhār məskənimiz ṭərf-i bāğ idi *(Müseddes 1, Mısra 3). [dāğ,]*

dağ: *Çevresindeki arâziye göre büyük bir çıkıntı teşkil edecek şekilde yükselen toprak veya kaya kütlesi.*

Fövc-i sərmā ki əḥāṭə eləyüb şəḥrānı
Görməyürsən ki təmām **dağları** dutmışdur qar *(Kaside 6, Mısra 24). [dağları, -lar, -ı]*

dāğ ber-dāğ: *Yaralarla dolu, yara üstünde yara.*

Dāğ ber-dāğ qoyur ḫāl-i ruḫı sīnəm ara
Düşcəgin ḫāṭirə ol lālə 'izārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 7). [dāğ ber-dāğ,]*

dāğ et-: *Büyük üzüntü vermek, acı ve ıztırap çektirmek, yakmak.*

Həzārān lālə-ruḫ hər gūşəsində yüz qəmər ṭəl'ət
Görüb bu ḥālı ḥəsrətdən dil-i pür-ḫūnı **dāğ etmək** *(Gazel 120, Mısra 6). [dāğ etmək,]*

dağ yeri: *Dalık arazi, yüksek bölge.*

Dağ yerində gəldi souq çatdı qış
Bār-ı Ḫudāyā necə olur bu iş *(Mesnevi 4, Mısra 36). [dağ yerində, -n, -də]*

dāğdār: *Kızgın demirle dağlanmış, yaralı, cerîhadâr.*

Nə mən nə bülbül-i şūrīdə nə pərvānə 'āşiqdür
Neçə yüz lālə-ruḫ ol gül ġəmində **dāğdār** olmuş *(Gazel 102, Mısra 6). [dāğdār,]*

Mey-i gül-nārdan derlər olubdur lālə-gūn rūyı
Bunun rəşkilə köñlüm lālə nisbət **dāğdār** olmuş *(Gazel 108, Mısra 6). [dāğdār,]*

Yanmaqə pərvānə tək bir şəm'-i ruḫsār 'eşqinə
Yā ġəm-i bir lālə-ruḫlə **dāğdār** olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 4). [dāğdār,]*

Qızarmış lə'l tək lālə qılur mənlik fəḫārətlə
Ruḫ-i rəḫşānıvı göstər onı həm **dāğdār** eylə *(Gazel 199, Mısra 6). [dāğdār,]*

O lālə-ruḫ gözəlim lüṭf ilə şükuftələnüb
Məni bu növ' görüb **dāğdār** bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 4). [dāğdār,]*

Köñlim ḫˇoş idi lālə kimi 'āriżin görüb
Ḥəsrətlə ġeyrlər yürəgi **dāğdār** idi *(Gazel 222, Mısra 4). [dāğdār,]*

Yetüşdi hər nə bəlā vü müşībət etdim şəbr
Vəlīk qıldı Ḥüseyn dərdi **dāğdār** məni *(Müseddes 2, Mısra 28). [dāğdār,]*

Nədür ey lālə-ruḫ yārım bu qədri bī-vəfālıq kim
Deməzsən kim mənim bir dərd çəkmiş **dāğdārım** var *(Gazel 45, Mısra 6). [dāğdārım, -ım]*

Tənhā nə mən bəlā vü ġəm-i dərdəəm əsīr
Hansı köñüldi lālə kimi **dāğdār** yoḫ *(Gazel 38, Mısra 16). [dāğdār,]*

dāğ-ı hicrān: *Ayrılık yarası.*

Dāğ-ı hicrān ilə ol şīrīn-ləbün gər cān verəm
Kūh-kən tək Żū`iyā mən daḫı bir ad eylərəm *(Gazel 127, Mısra 13). [dāğ-ı hicrān,]*

dāğ-ı pünhān: *Saklı yara.*

Qoyubdur sīnəmə hər gündə yüz min **dāğ-ı pünhānı**
Onunçün 'āriżin mən lālə-i nu'mānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 7). [dāğ-ı pünhānı, -ı]*

dağ-i qəlb-i ḫəstə-i fərhād: *Ferhat`ın hasta kalbinin dağı.*

'Əzm-i Şirvān eyləyüb bir dil-bər-i şīrīn süḫən
Dağ-i qəlb-i ḫəstə-i Fərhād içün şəkkər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 4). [dağ-i qəlb-i ḫəstə-i fərhād,]*

dāğ-ı ələm: *Keder dağı, dert yarası.*

Nə rəvādur ki qoyə sən kimi bir lālə 'izār
Bu qədər **dāğ-ı ələm** Żū`ī-i ġəm-fərsāyə *(Gazel 194, Mısra 10). [dāğ-ı ələm,]*

dağıd-: *Dağıtmak.*

Söndürüben şəm'-i büsātım mənim
Dağıdəcaq bəzm-i nəşāṭım mənim *(Mesnevi 4, Mısra 26). [dağıdəcaq, -əcaq]*

dağıl-: *Bütünlüğünü kaybedip parçalara ayrılmak, bütün durumundan çıkmak. Dağılmak, gitmek, uzaklaşmak.*

Əsās-ı mülk-i vücūdım zəlāzil-i ġəmdən
Ḫərāb olub **dağılub** şəhr-i Şīrvānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 12). [dağılub, -ub]*

Bürküldi qılub bu nəḥv-i ḥāli
Dağıldı təmām lāubālī *(Mesnevi 8, Mısra 58). [dağıldı, -dı]*

Dağılubdur əsās-ı dīn-i nəbī
Bənd olubsız dağılmaqun səbəbi *(Mesnevi 11, Mısra 91). [dağılubdur, -ub, -dur]*

Dağılubdur əsās-ı dīn-i nəbī
Bənd olubsız **dağılmaqun** səbəbi *(Mesnevi 11, Mısra 92). [dağılmaqun, -un]*

dağıt-: *Karmaşık hale getirmek, dağıtmak.*

Zülfin **dağıtmə** günüm [olu] qarə ey ṣəbā
Kim zār-ı köñlümün quşunə āşyānədür *(Gazel 89, Mısra 5). [dağıtmə, -mə]*

Dutub köñlüm quşı zülfündə ey bī-mehr kāşānə
Dağıtmə urmə şānə lüṭf qıl bir ol pərīşānə *(Gazel 192, Mısra 2). [dağıtmə, -mə]*

Nədən artub bu gecə köñlümün fəryād u fəġānı
Məgər şānə **dağıtmış** yā ṣəbā zülf-i pərīşānı *(Gazel 252, Mısra 4). [dağıtmış, -mış]*

dağıt: *Yaymak, saçmak.*

Ṣəbā qoymə **dağıtsun** tār-ı zülf-i 'ənbər-əfşānun
Pərīşān etməsün cəm'iyyətin tā mən pərīşānun *(Gazel 160, Mısra 1). [dağıtsun, -sun]*

dağla-: *Dağlamak, yaralamak, yakmak.*

Ḫosrovā şəkkər-dəhənlər köñlüni Fərhād tək
Dağlayubdur rəşk ilə ol lə'l-i şīrīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 8). [dağlayubdur, -y, -ub, -dur]*

dahı: *"Bile, -da, -de" anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü.*

Dāğ-ı hicrān ilə ol şīrīn-ləbün gər cān verəm
Kūh-kən tək Żū`iyā mən **daḫı** bir ad eylərəm *(Gazel 127, Mısra 14). [daḫı,]*

Köñül cərāḥəti çün zəḫm-i tīğ-i əbrūdur
Əgər öləm də ḫ˘oşam **dəḫi** mərḥəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 6). [daḫı,]*

Özünlə **dəḫi** bərādərlərünlə övlādun
Ola təna'um ilə hər nə qədri var cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 39). [daḫı,]*

dahīl: *İç, içeri, içinde olma.*

Bu bir aydur Ramażān mundə özüvi **dāḫil**
Cənnətə təcrī min təhtihə`l-ənhār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 11). [dāḫil,]*

daḫil ol-: *Girmek (içeri).*

İçüb pīrānəsər bir sāqī-i ḥūrīvəşün cāmın
Olub daḫil behiştə tāzəlikdən şeyḫ-i şāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 12). [daḫil olub, -ub]*

dāḫil-i ḥikmət: *Hikmete dahil, hikmet içre.*

Żū`ī dəḫi bəsdür nə gərək sirrdə güftār
Bīhūdə özün **dāḫil-i ḥikmət** nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 38). [dāḫil-i ḥikmət,]*

daḫmə: *Mezar, kabir, türbe; Taş ve palçıktan yapılan tek odalı, küçük, basık ev, ilkel ev.*

Daḫmədür çün yerün āḫırdə yoxə şəbr elə
Ṭāq-ı Kisra hanı 'āləm hamı vīrān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 17). [daḫmədür, -dür]*

dā`im: *Devamlı, sürekli.*

Çeşmün etsə gər baña min cövr köñlüm inciməz
Rəsmdür bīmār edər əḥbābınə **dā`im** 'ətīb *(Gazel 18, Mısra 6). [dāim,]*

Əhl-i 'ürfānı qoyub dəhrdə **dāīm** 'üryān
Cühəlā firqəsinə ḫil'ət-i zər Tarı olub *(Gazel 32, Mısra 5). [dāīm,]*

Nə ẕillət-i dünyā qalı **dāīm** nə cəlālı
Övrəng-i Cəm [ü] təḫt-i Süleymān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 7). [dāīm,]*

Fikr etmə ki **dāīm** qalı bu dövlət ü nikbət
Təğyīr tapar müşkil ü āsān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 15). [dāīm,]*

Genə pīrānəsər dil mürği bir şūḫə nigār olmuş
Pərīşān zülfi tək hicrində **dā`im** bī-qərār olmuş *(Gazel 102, Mısra 2). [dāim,]*

Ḫ˘oş ol günlər ki biz məḫluqdan bīgānə olmuşduq
Qələndərvār **dā`im** sākin-i mey-ḫānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 2). [dāim,]*

Ḫət-i dildārdan **dā`im** alub dərs-i kəlāmu`llāh
Cəmālı muṣḥafın vird eyləyüb əhl-i kitāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 5). [dāim,]*

Dā`im firāqdə budur övrādı Żū`īnün
Ḫ˘oş ol zəmān ki ol məh ilə həm-zəbān olam *(Gazel 128, Mısra 9). [dāim,]*

Pərvīn saçub ey māh gözimdən gecə **dā`im**
Hicrində s̱üræyyā kimi bī-dār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 3). [dāim,]*

Cəfā vü cövrüni ol bī-mürüvvət bī-vəfā yārun
‘Əbəs bī-hūdə gör kim Żū`iyā **dā`im** çəkər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 10). [dāim,]*

‘Əks-i ḫəṭṭün görmədim bir çeşm-i nəm-nākımdə mən
Bəs nöçün derlər gəzər **dāīm** Ḫiżr dəryā yüzin *(Gazel 148, Mısra 6). [dāīm,]*

Dutan ey övc-i istiğnādə **dāīm** āşyān Şāhīn
Səni ṣayd eylər āḫırdə ‘uqāb-ı āsmān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 1). [dāīm,]*

Dögüldür ḫāṣiyət şəh-bāzə vəḥşət rūz-ı əvvəldən
Olub insān ilə ülfətdə **dāīm** tev`əmān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 14). [dāīm,]*

Mürüvvət nükhəti sizdəndi **dā`im** əhl-i ‘ürfānə
Kul-i cūd u səḫāyə ẕātıvı Ḥəq gülsitān qılmış *(Kaside 11, Mısra 27). [dāim,]*

Cühəlā məḥż libāsə söləyürlər ‘ālim
Odı kim ẓülmət-i ġəflətdə qalublar **dā`im** *(Mesnevi 9, Mısra 26). [dāim,]*

Səni ḥifẓ eyləsün cümlə bəlādan
Budur **dā`im** təmənnāmız Ḫudādan *(Mesnevi 12, Mısra 14). [dāim,]*

Żū`ī-i dil-ḫəstəyə göstərmədi ẕərrə vəfā
‘Ādəti əhl-i kəmālə **dā`im** etməkdür cəfā *(Tahmis 3, Mısra 18). [dāim,]*

<u>dāimā:</u> *Devamlı, sürekli.*

Dāimā ḫ˘oş keçürdi əḥvālım
Çoḫ idi mülk ü dövlət ü mālım *(Mesnevi 2, Mısra 11). [dāimā,]*

Olubdı zülf-i pərīşānıvə köñül mā`il
O vəchdəndi işim **dā`imā** pərīşāndur *(Gazel 81, Mısra 4). [dāyimā,]*

<u>dāimī:</u> *Sürekli, sonsuz.*

‘İzzət-i dövlətivi **dāīmi** qılsun Ḫāliq
Çünki ‘āləm sənə hər gündə s̱enā-ḫan oldı *(Kaside 17, Mısra 29). [dāīmi,]*

<u>dāīrə-i çərḫ mərkəzi:</u> *Kainat çemberinin merkezi.*

Pərgār-ı rūḥ **dāīrə-i çərḫ mərkəzi**
Cəffə`l-qələm kətībəsi ḫəṭṭü`l-bəqā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 5). [dāīrə-i çərḫ mərkəzi,]*

<u>dam:</u> *Tuzak, ağ.*

Sənünçün dānədür dünyādəki ləẕẕətlər ey ġāfil
Dürüst etsön nəẓər żımnində yoḫdur **dāmdən** başqa *(Gazel 8, Mısra 4). [dāmdən, -dən]*

Nədür muncə təġāfül səndə ey ṣəyyād-i bī-pərvā
Nöçün yād etmisən **dāmımdə** āḫır bir şikārım var *(Gazel 45, Mısra 8). [dāmımdə, -ım, -da]*

Nə ġəflətdür bu səndə ey təġāfül-pīşə ṣəyyādım
Deməzsən kim mənim **dāmımdə** āḫır bir şikārım var *(Gazel 50, Mısra 6). [dāmımdə, -ım, -də]*

Məgər ki bir büt-i gül-çöhrənün qara zülfi
Yolundə tāzə genə Seyyidā qurubdur **dām** *(Gazel 129, Mısra 20). [dām,]*

<u>dam:</u> *Hayvan yiyeceğinin saklandığı yer, ambar.*

Yorulmiş yabını sattım başımdan eylədim ammā
Qalubdur üç taqar arpam dəḫi bir **dam** samanım var *(Kaside 7, Mısra 24). [dam,]*

<u>damāğ:</u> *Damak, ağız.*

Vəqtün ḫ˘oş eylə ġəmimə dövr növ-bəhārdur
Tər eylə bir **damağı** mey-i ḫ˘oş-güvār ilə *(Kaside 21, Mısra 26). [damağı, -ı]*

Firāq zəhrini görmüb **damağımız** şīrīn
Məzāqə təlḫ-i kəlāmun mis̱āl-i şəkkər idi *(Gazel 240, Mısra 5). [damağımız, -ımız]*

<u>damāğ:</u> *Keyif, ahval.*

Cövr-i rəqīb ṣöhbətimizdən irağ idi
Günlər o günlər idi **damāğ** ol **damāğ** idi *(Müseddes 1, Mısra 6). [damāğ,]*

<u>dāmān:</u> *Etek.*

Hardə çatar məqṣədə vādī-i ḥeyrətdə gör
Ṣidq ilə tā mürşidün dutmasə **dāmānını** *(Gazel 245, Mısra 14). [dāmānını, -ı, -n, -ı]*

<u>dām-ı bəlā:</u> *Keder tuzağı.*

Edübdi **dām-ı bəlādə** fələk məni pā-bəst
Olubdı şīşə-i dil səng-i möḥnət ilə şikəst *(Tahmis 2, Mısra 21). [dām-ı bəlādə, -də]*

<u>dām-ı ‘eşq:</u> *Aşk tuzağı.*

Bənd oldı çīn-i zülfünə dil mürği nā-gəhān
Düşdim bu **dām-ı ʻeşqə** genə mən ḫəṭā ilə *(Gazel 213, Mısra 4). [dām-ı ʻeşqə, -ə]*

dām-ı rəsən: *Tuzak ipi.*

Çeşmün midi çīn ü şikən-i zülfə muqārın
Yā āhū-yı çīndür belə **dām-ı rəsən** içrə *(Gazel 187, Mısra 4). [dām-ı rəsən,]*

dām-ı sər-i zülf: *Saçın ucunun tuzağı.*

Ey şūḫ saña rūz-ı əzəl yār mən oldım
Dām-ı sər-i zülfündə giriftār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 2). [dām-ı sər-i zülfündə, -də]*

dām-ı təqlīd: *Taklit etme tuzağı.*

Qəbūl-i qəvllə girmə bu **dām-ı təqlīdə**
Uṣūl-i dīndə də bir ictihādə at cānı *(Kaside 23, Mısra 77). [dām-ı təqlīdə, -ə]*

dām-ı təzvīr: *Yalan söyleme tuzağı.*

Riyādan ḫəlq içün qurmış neçə yüz **dām-ı təzvīrin**
Aparur cənnətə ṣāḥib olub firdövs-i əʻlāyə *(Gazel 212, Mısra 3). [dām-ı təzvīrin, -i, -n]*

dāmən: *Etek, uç, kenar.*

Ey şūḫ urmusan kimi bilməm qanaryə
Var **dāmənündə** tāzə genə qan nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 8). [dāmənündə, -ün, -də]*

Żū`iyā tut **dāmənindən** dərd ü ġəmdən əymən ol
Çünki ondan özgə kān-ı cūd u eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 19). [dāmənindən, -in, -dən]*

dān: *Bilen, bilgi.*

Vəzīr-i ʻəqlə qıldım məşvərət bir at fikrində
Dedim ey ʻəql bir fikr et sənün tək genə **dānım** var *(Kaside 7, Mısra 26). [dānım, -ım]*

danış-: *Konuşmak, anlatmak, söylemek.*

Yəqīn ki kāfir olur qoysə başə şapqani
Deyür **danışməgilən** Rusī rūzə bāṭil olur *(Kaside 23, Mısra 63). [danışməgilən, -mə, -gilən]*

Dün gecə əndūh-ı ġəm u ġüṣṣədən
Danışurdum başə gələn qiṣṣədən *(Mesnevi 4, Mısra 32). [danışurdum, -ur, -du, -m]*

Ağzımdə söz deyüb **danışan** şəxṣi qanmadım
Kimdür baḫan bu dīde-i bünyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 11). [danışan, -an]*

Fikr qılmır **danışan** bu sözi ʻəmmāmə dögül
Ya uzun saqqal ilə yā ki uzun cāmə dögül *(Mesnevi 9, Mısra 39). [danışan, -an]*

Sözün **danışmaqə** dilmācə eḥtiyācun var
O da sənün təki ādəmdi öl ḫəcālətdən *(Kaside 15, Mısra 47). [danışmaqə, -ə]*

dānə: *Tohum, habbe, tane; Yemek, azık.*

Sənünçün **dānədür** dünyādəki ləẕẕətlər ey ġāfil
Dürüst etsön nəẓər żımnində yoḫdur dāmdən başqa *(Gazel 8, Mısra 3). [dānədür, -dür]*

Tāb-ı meydən ruḫ-i alındə ərəq **dānəsi** san
ʻIqd-i pərvīn qırılub gökdə ruḫ-i ayə düşüb *(Gazel 23, Mısra 7). [dānəsi, -s, -i]*

Ḫālından əḫz edirdi köñül mürği **dānəni**
Ol gül üzündə ṭürrə-i ṭərrārə şānəni *(Müseddes 1, Mısra 27). [dānəni, -n, -i]*

Nə var künc-i qəfəsdə āb u **dānəm** əşkdən ġeyri
Nə şāḫ-i vüṣlətə uçmaq içün bāl u pərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 5). [dānəm, -m]*

dārā: *Şehnâme'de adı Keyâniyân sülalesinin son hükümdarı olarak geçen efsanevî kahraman. Eski İran'ın meşhur bir şâhı olup mecazen hükümdar, melik manasına da gelir.*

Nədi ẓülmāt-ı ġəm içrə belə ḥeyrān qalmaq
Oḫı Şəh-nāmədə İskəndər ilə **Dārādən** *(Gazel 173, Mısra 8). [dārādən, -dən]*

Hanı Sikəndər u Cəmşīd ü Bəhmən u **Dārā**
Ki imdi topraqə dönmüş o nāzlu əbdānı *(Kaside 23, Mısra 3). [dārā,]*

Ḫanlar səni istəyübdi mollā
Rūḥānı umūr içrə **dārā** *(Mesnevi 7, Mısra 34). [dārā,]*

dār-ı dünyāda: *Dünya yurdu, yeryüzü.*

Nə Qudyāl əhlim imdi nə Şirvān əhli ey sərvər
Ġəraż kim **dār-ı dünyādə** pərīşān ḫanümānım var *(Kaside 7, Mısra 12). [dār-ı dünyāda, -da]*

darıh-: *Sıkılmak, daralmak, özlemek.*

Küfrdür Żū`ī bu söz çoḫ də **darıḫma** nəżər et
Hər nə var isə Ḫudā kāmil-i insānə verüb *(Gazel 20, Mısra 15). [darıḫma, -ma]*

Āh-ı fəğān ilə köñül **darıḫub**
Öz işimün āḫırınə bəd baḫub *(Mesnevi 4, Mısra 33). [darıḫub, -ub]*

dārū: *İlaç, deva.*

Cəhānun cümlə dərdinə dəvādur bilməmək ancaq
Bu **dārūyə** dəẖi fikr elə bir [ki] cüz` ü ə'ẓəmdür *(Gazel 41, Mısra 4). [dārūyə, -y, -ə]*

Möḥnət-i 'eşqün nə ẖ˘oş **dārū** imiş kim görcəgin
Çəkmənəm bi`llāh dəẖi dünyā vü mā-fī-hā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 7). [dārū,]*

dārü`ş-şəfā: *Sağlık yurdu ve hastane.*

Zəẖm-i dil behbūdını Żū`ī fələkdən ummə kim
'Āləmün **dārü`ş-şəfāsı** içrə mərhəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 10). [dārü`ş-şəfāsı, -s, -ı]*

dāru`ş-şəfā-yı dəhr: *Dünya hastahanesi.*

Zəẖm-i ẖədəng-i dərd-i dil-i bī-qərārımə
**Dāru`ş-şəfā-yı dəhrdə** bir mərhəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 10). [dāru`ş-şəfā-yı dəhrdə, -də]*

Olmur köñül cərāḥətinə kimsədən 'əlāc
**Dārü`ş-şəfā-yı dəhrün** itüb sanki mərhəmi *(Gazel 243, Mısra 6). [dārü`ş-şəfā-yı dəhrün, -ün]*

dārü`s-səlām: *Kurtuluş ve güven yeri, cennet, selamet evi.*

Məẖlūq içün cəhāndə qəżā vü qədər nədür
Gūyā ki məskənim baña **dārü`s-səlām** idi *(Muhammes 2, Mısra 12). [dārü`s-səlām,]*

Yüz ḥūrī istəsön tapulur hər məqāmdan
Şīrvān köçübdi lüṭf ilə **dārü`s-səlāmdan** *(Gazel 177, Mısra 1). [dārü`s-səlāmdan, -dan]*

daş: *Taş.*

Nə sūd **daş** kimi məẖlūqə bu luğətçədən *(Kaside 15, Mısra 77). [daş,]*

Gözim yaşın görübən ṭə'nə **daşın** atsa n`olə
Köñül sarāyını bu ṭərḥlə 'imārət edər *(Gazel 60, Mısra 7). [daşın, -ı, -n]*

Eyləmir ol āhənīn dil-yārə neylüm bir əs̱ər
Daşə tə`s̱īr eyləyir bu əl-əmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 14). [daşə, -ə]*

Sözim bu **dāşə** dönən ẖəlqə etməyür tə`s̱īr
Nə`dim nə çārə deyüm bu sözi nə ṣūrət ilə *(Kaside 20, Mısra 41). [dāşə, -ə]*

daş baqırlu: *Taş bağırlı, taşa dönüşmüş düşünceler.*

Bu **daş baqırlu** ẖəlā`iq qəbūl etmədilər
Niẓām-ı mə'rifəti qaldılar żəlālət ilə *(Kaside 20, Mısra 45). [daş baqırlu,]*

dāstān: *Destan, hikaye, kıssa, masal.*

Bir yaẖşı məs̱əl bu **dāstāndə**
Sə'dī buyurubdı Gülsitāndə *(Mesnevi 8, Mısra 37). [dāstāndə, -də]*

Gətür sāqī qədəḥ kim bir ġərībə **dāstānım** var
Bu çərẖ-i kīnə-pərdāzın əlindən əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 1). [dāstānım, -ım]*

dav: *Satranç, tavla gibi oyunlarda sıra.*

Nərrād-ı qəżā çəküb baña **dav**
Gəldi o məqāmə bir piristav *(Mesnevi 7, Mısra 29). [dav,]*

da'vā: *Çözülmesi gereken mesele.*

Mənim **da'vām** səninlədür sərvərā
Qolı sınıq bilür qədr-i mūmiyā *(Mesnevi 5, Mısra 95). [da'vām, -m]*

da'vā-yı mö'cüzə-i Mūsī-i 'imrān: *İmran`ın (oğlu) Hz. Musa mucizesinin davası (savunması).*

Zülf-i ṭərrārə nəẓər eylə ki cādūluq ilə
Da'vā-yı mö'cüzə-i Mūsī-i 'İmrān etdi *(Gazel 233, Mısra 6). [da'vā-yı mö'cüzə-i Mūsī-i 'imrān,]*

dayan-: *Mukavemet etmek, sabır göstermek, katlanmak; Durmak, hareket etmemek.*

Az cəhd qıl vüṣālə köñül ṣəbr qıl **dayan**
Kim tapdı ārzūsunı bu cüst ü cū ilə *(Gazel 214, Mısra 5). [dayan,]*

Sāqī **dayanmə** ki gəlüb növ-bəhār
Cənnət-i mev'ūdı qılub aşkār *(Mesnevi 10, Mısra 1). [dayanmə, -mə]*

Dil-i sūzənimi ġəm ləşkəri görcək **dayanub**
Dedi hər yerdə yanar od olə mənzil yeridür *(Gazel 49, Mısra 3). [dayanub, -ub]*

dā`irə-i 'əql: *Akıl çemberi.*

Təmām **dā`irə-i 'əql** möḥnət ü ġəmdür
Ḫ˘oşā o cāhil ü dīvānə olduğım günlər *(Gazel 66, Mısra 3). [dā`irə-i 'əql,]*

de-: *Demek, söylemek; Cevap vermek.*

Vəzīr-i 'əqlə qıldım məşvərət bir at fikrində
Dedim ey 'əql bir fikr et sənün tək genə dānım var *(Kaside 7, Mısra 26). [dedim, -di, -m]*

İndi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Çünki lāzımdı **dedim** gərçi döğüldür lāīq *(Terci-bend 1, Mısra 26). [dedim, -di, -m]*

Bu ʻəməllər ki sənün var nə **deyüm** ṭūl u dirāz
Fərz olubdur saña şeyṭān kimi ləʻnət zāhid *(Gazel 39, Mısra 21). [deyüm, -y, -üm]*

Çün bilmür özi məs`ələ sorduqdə **deyürlər**
Kāfir olı sən dinmə belə sözdə ẖərər var *(Gazel 42, Mısra 11). [deyürlər, -y, -ür, -lər]*

Demə nāṣiḥ ki ʻeşq-i māh-rūlərdən çək əl Żū`ī
Ki ondan çəkməzəm əl tā əlimdə iẖtiyārım var *(Gazel 50, Mısra 9). [demə, -mə]*

Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān **dedilər**
Kim inanur bu sözə güzgüdə böhtān **dedilər**

Ātəş-i ʻeşq-i ruẖ-ı yār ʻəlācın ḥükəmā
İstədim āb-ı dəm-i ẖəncər-i cānān **dedilər**

Dil ü cān görcəgin ol zülf-i siyāhın yüzdə
Bir birinə budı ol rəh-zən-i īmān **dedilər**

Dəhənin sordum āb-ı rūsı ilə çeşmindən
Baña bu nüktəni bir rəmz ilə pünhān **dedilər**

Żū`īni rəşk həlāk etdi yenə anlamayub
Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān **dedilər** *(Gazel 62, Mısra 1-10). [dedilər, -di, -lər]*

Almaqlıq edər āyə ittifāqīdə təfsīr
Molla dəgişübdür **demə** Qur`ān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 10). [demə, -mə]*

Desəm gülün ki ruẖ-i āliña şəbāhəti var
Ġələṭ süẖəndi gülün rūyıña nə nisbəti var *(Gazel 78, Mısra 1). [desəm, -sə, -m]*

Qılur əḥvāl-ı bāṭin ẓāhir ʻāləm içrə bir dəmdə
Desəm mən küfr olur mu cām-ı bādə gər peyəmbərdür *(Gazel 88, Mısra 4). [desəm, -sə, -m]*

Ço qədr baña ʻāşiq **deyüb** ey məh sitəm etmə
Hər tīrə nəẓər Żū`ī-i ẖūnīn-kəfən olmaz *(Gazel 94, Mısra 9). [deyüb, -y, -üb]*

Çün dərc-i dəhānundı ʻəlācım gər əṭibbā
Yoẖdur **dedilər** çārə bu bī-çārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 12). [dedilər, -di, -lər]*

Yüz il ʻulūm-ı ḥikməti cəmʻ eyləsön əgər
ʻĀləm saña səfeh **der** [əgər] dövlət olmamış *(Gazel 105, Mısra 12). [der, -r]*

Ağzımdə söz **deyüb** danışan şəxṣi qanmadım
Kimdür baẖan bu dīde-i bünyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 11). [deyüb, -y, -üb]*

Dəhānun **dedilər** mən görmədim ondan əs̱ər līkən
Təṣəvvürlə onı həm çeşme-i ḥeyvānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 3). [dedilər, -di, -lər]*

Deyürlər ātəş ara məskən eyləməz āhū
Nədəndi köñlüm ara bəs qılub nişəst gözün *(Gazel 158, Mısra 7). [deyürlər, -y, -ür, -lər]*

ʻĪsā-i Məryəm **desəm** küfr olmaz ey tərsā pərī
Cān verür ʻuşşāqə çün ləʻl-i şəkər bārun sənün *(Gazel 179, Mısra 3). [desəm, -sə, -m]*

Yanındə **demə** zülf sözin bu dil-i zārun
Zəncīr adını çəkmə giriftār yanında *(Gazel 186, Mısra 7). [demə, -mə]*

Ol çeşm yanındə **demə** dil ḥālını ey zülf
Bīmār sözin söləmə bīmār yanında *(Gazel 186, Mısra 11). [demə, -mə]*

Demə Żū`ī ki əfğān eylərəm görcək firāqından
Göründə ol məhi cān düşməyür əfğān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 9). [demə, -mə]*

Zərə Ḫāliq **deyürlər** saẖlayurlar çoẖ ʻəzīz anı
Verüblər dīn evin bu küfr ilə tārāc-ı nəʻmāyə *(Gazel 212, Mısra 9). [deyürlər, -y, -ür, -lər]*

Ḥūr-ı behiştə verməz idim hər pərīvəşin
Şīrvān **demə** ḥəqīqət-i rəşk-i cinān idi *(Gazel 242, Mısra 4). [demə, -mə]*

Ḫəlqün nə növʻ qüdrəti təʻrīfün eyləsün
Ḫāliq **deyübdi** mədḥüvə çün həl ətā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 36). [deyübdi, -y, -üb, -di]*

Ẓāhirdə Mürtəżā **deyülür** ism-i pāküvə
Bāṭində nəfs-i nāṭiqə-i Muṣṭafā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 13). [deyülür, -y, -il, -ir]*

Bī-ʻelm olan vücūdlərə Ḥəq **deyübdi** kim
Ḥeyvāndan də bəl hum əżallū kināyəti *(Kaside 2, Mısra 29). [deyübdi, -y, -üb, -di]*

Dedi gūyā ki aqadan ẖəbərsizsən o aqa kim
Müṭəvvəl fəżl məʻnāsını kövn ẕərrə bəyān qılmış *(Kaside 11, Mısra 17). [dedi, -di]*

Nə **deyüm** bu sözi mən çıqdı tütün başımdan
Ki tütün almaqinə olmayə ādəmdə təvān *(Kaside 14, Mısra 15). [deyüm, -y, -üm]*

Nöçün ʻulūmə **deyüb** pis yazıq müsəlmānı
Gerüdə saẖlamısan indi saʻīr ümmətdən *(Kaside 15, Mısra 57). [deyüb, -y, -üb]*

Dedi ey Żū`ī-i dil-ẖəstə dəẖi ġəm çəkmə
Dərd-i möḥnətlərüvə müjdə ki dərmān oldı *(Kaside 17, Mısra 11). [dedi, -di]*

Su`āl edəndə ġəẓəb-nāk olub der dinmə
Ki kāfir oldun bir də **demə** bu kəlmət ilə *(Kaside 20, Mısra 28). [demə, -mə]*

Su`āl edəndə ġəẓəb-nāk olub **der** dinmə
Ki kāfir oldun bir də demə bu kəlmət ilə *(Kaside 20, Mısra 27). [der, -r]*

Nə növʻ söz söləsə bənd edər ḥədīs̱ə anı
Deyər bəlī bunı Qur`ān **deyübdi** āyət ilə *(Kaside 20, Mısra 32). [deyübdi, -y, -üb, -di]*

Sözim bu dāşə dönən ẖəlqə etməyür tə`s̱īr
Nə`dim nə çārə **deyüm** bu sözi nə ṣūrət ilə *(Kaside 20, Mısra 42). [deyüm, -y, -üm]*

Əgərçi Rus dilini bilməgi günāh desön
Qamu dili niyə **dersən** bilən Süleymānı *(Kaside 23, Mısra 72). [dersən, -r, -sən]*

Ondan sora gəldi Firidūn Şāh
Şəh **demə** çərẖ üzrə yəqīn çıẖdı māh *(Mesnevi 5, Mısra 16). [demə, -mə]*

Līk çü yoẖ imdi bir əhl-i səẖā
Qəṣīdə vü şe'rə **desün** mərḥəbā *(Mesnevi 5, Mısra 58). [desün, -sün]*

Tā **deyübən** qəṣīdə bəẖşiş alam
Ḫırmən u dərd ü ġəmə bir od salam *(Mesnevi 5, Mısra 61). [deyübən, -y, -übən]*

'Uləmā firqəsinün bir adı 'ālim **deyülür**
Özi vallāh nə üṣūl u nə fürū'ātı bilür *(Mesnevi 6, Mısra 13). [deyülür, -y, -ül, -ür]*

Çoẖı fəẖr ilə **deyürlər** ki mənəm ẖān-zādə
Fikr qılmır 'urəfā bənd dögüldür adə *(Mesnevi 6, Mısra 35). [deyürlər, -y, -ür, -lər]*

Baş üstə **deyüb** əyağə durdım
Ol Kə`bə-i məqṣədə yüz urdım *(Mesnevi 7, Mısra 39). [deyüb, -y, -üb]*

Bir ḥədīs̱ etsə rəvāyət sənə bir fikr elə
Gör yaraşur mi **desün** ḥəq peyəm-bər belə *(Mesnevi 9, Mısra 54). [desün, -sün]*

'Elmsiz ādəmə Qur`āndə Ḫudā-yı 'əllām
Ḥeyivāndan də **deyüb** əksük əḍallu`l-ən'ām *(Mesnevi 9, Mısra 74). [deyüb, -y, -üb]*

Məst olub tā ki hər kəlāmı **deyüm**
Qalmasun hīç söz təmāmı **deyüm** *(Mesnevi 11, Mısra 11). [deyüm, -y, -üm]*

Məst olub tā ki hər kəlāmı **deyüm**
Qalmasun hīç söz təmāmı **deyüm** *(Mesnevi 11, Mısra 12). [deyüm, -y, -üm]*

Bir şānə çək ol zülf-i pərīşānə 'Əleykān
Desəm nə rəvā gözlərin nərgis-i bīmār *(Muhammes 4, Mısra 32). [desəm, -sə, -m]*

Demə zāhid ki tərk et sīmbər bütlər təmāşāsın
Bəni kim qurtarur Təñri sataşdurmuş bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 19). [demə, -mə]*

Hansı dil-bərdür ki öz 'uşşāqınə cövr etməyüb
Cövrdən āh etmə ey 'āşiq yaẖar köñlüm **deyüb** *(Tahmis 3, Mısra 14). [deyüb, -y, -üb]*

Yüz qəṣīdə **deyübən** vāqif edim nüktələrə
Bir qəpik qədri o əş'ārı gətürməz nəẓərə *(Terci-bend 1, Mısra 33). [deyübən, -y, -übən]*

Gər **deyəm** dərdimi dövlətlü olan bī-ẖəbərə
Bāb-ı ḥikmət açuban şərḥ eləyim min fiqrə *(Terci-bend 1, Mısra 31). [deyəm, -y, -əm]*

Əyyūb **dedi** məsənniyə əḍ-ḍurū ərḥəmī
Lüṭfünlə cism-i zārınə yetdi şəfā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 21). [dedi, -di]*

Hər kəsün adını sulṭān qoyəsən ẖān **deyəsən**
Bir ad ilə o gedüb Rūşdə sulṭān olmaz *(Gazel 90, Mısra 5). [deyəsən, -y, -ə, -sə, -n]*

Tā desünlər ki müsəlmāndə də var 'əllāmə
Deməsünlər ki müsəlmāndı qurı 'əmmāmə *(Mesnevi 9, Mısra 78). [deməsünlər, -mə, -sün, -lər]*

Deməyüb bu sözi rəsūl-i əmīn
Sözümü bī-dəlīl eylə yəqīn *(Mesnevi 11, Mısra 59). [deməyüb, -mə, -y, -üb]*

Ḥikmət sözin bürūz eləsən yoẖ onə cəvāb
Bir şərf anlamaz **deyəsən** gündə yüz kitāb *(Muhammes 3, Mısra 28). [deyəsən, -y, -ə, -sə, -n]*

Deyəcəkdür haradan gətdi bu qīl ü qālı
'Ālim u 'ārif ü şā'ir qurı söz tims̱āli *(Terci-bend 1, Mısra 37). [deyəcəkdür, -y, -əcək, -dür]*

Nə növ' söz söləsə bənd edər ḥədīs̱ə anı
Deyər bəlī bunı Qur`ān deyübdi āyət ilə *(Kaside 20, Mısra 32). [deyər, -y, -ər]*

Bu zəmān əhlidi kim anlamayub nīk [ü] bədi
Deyər 'ālim onə kim başınə bir ağ dolədi *(Mesnevi 9, Mısra 36). [deyər, -y, -ər]*

Əl-cinsu iləl cinsi yəmīlu **deyülübdür**
Lüṭf eyləyübən tap mən bīmārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 15). [deyülübdür, -y, -ül, -üb, -dür]*

Belə olduğdə nə ḥāṣil bu ġəm-i bī-cādən
Deyülübdür bizə bir rəmz-i 'izā qālūdə *(Gazel 173, Mısra 13). [deyülübdür, -y, -ül, -üb, -dür]*

Çəkməsin güşə-i mey-ẖānəyə peymānə səni
Nə rəvādur **deyələr** zāir-i mey-ẖānə səni *(Gazel 226, Mısra 2). [deyələr, -y, -ə, -lər]*

Demün ẖəṭāludur ol çīn-i zülfə çīnlüyün
Ki muncə üz verilür mi əgər ẖəṭāsı olə *(Gazel 10, Mısra 7). [demün, -m, -ün]*

Bircə kəlmə **degilən** ki ənə Rabb`ül-a'lā
Bu 'əvām tāyfə eylərlər itā'ət zāhid *(Gazel 39, Mısra 25). [degilən, -gilən]*

Çünki hər şəẖsə **deyürsən** ənə ẖeyrən minhə
Bu sənün şə`niñə sıqmaz bu nə hācət zāhid *(Gazel 39, Mısra 23). [deyürsən, -y, -ür, -sən]*

'Ālim gərək olsun dəẖi mə'qūldə kāmil
Tā ẖəlq **desün** bundə nə söz istəsələr var *(Gazel 42, Mısra 8). [desün, -sün]*

Nədür ey lālə-ruẖ yārım bu qədri bī-vəfālıq kim
Deməzsən kim mənim bir dərd çəkmiş dāğdārım var *(Gazel 45, Mısra 6). [deməzsən, -məz, -sən]*

Dil-i sūzenimi ġəm ləşkəri görcək dayanub
Dedi hər yerdə yanar od olə mənzil yeridür *(Gazel 49, Mısra 4). [dedi, -di]*

Kim ki bī-nām u nişān olmasə ʻārif **deməzəm**
Çünki bī-nām u nişān ʻārif-i kāmil yeridür *(Gazel 49, Mısra 7). [deməzəm, -məz, -əm]*

Nə ġəflətdür bu səndə ey təġāfül-pīşə şəyyādım
Deməzsən kim mənim dāmımdə āẖır bir şikārım var *(Gazel 50, Mısra 6). [deməzsən, -məz, -sən]*

Dostlar baẖmun namāz-ı bāṭilinə zāhidün
ʻEşqini inkār edüb kāfir **demün** īmānı var *(Gazel 54, Mısra 8). [demün, -m, -ün]*

Şikəstə köñlümi cövrüylə eyləyür vīrān
Demir ki bir bu ẖarābə mənim məqāmımdur *(Gazel 55, Mısra 6). [demir, -m, -ir]*

Elə ẖəyāl edərəm şāh-ı ḥökmürānam gər
Desə filānı mənim berkimin qulāmımdur *(Gazel 55, Mısra 4). [desə, -sə]*

O məh bənimlə olan gecə bəzmdə **deyürəm**
Ki āftāb meyimdür hilāl cāmımdur *(Gazel 55, Mısra 7). [deyürəm, -y, -ür, -əm]*

Derūndə ağlamaqdan qanə ġərq oldım nigārā ẖər
Deməzsən kim məgər bu Żū`ī-i məhcūr u miskīndür *(Gazel 56, Mısra 10). [deməzsən, -məz, -sən]*

Qalusən mən kimi āvārə cəhān kārındə
Ey **deyən** kimsə ki işlər hamı tədbīrdədür *(Gazel 75, Mısra 10). [deyən, -y, -ən]*

Köñül çü yoẖdı bəqā ʻömrə çəkmə ġəm bī-cā
Demün ġənīmət bil cümləsi fənādandur *(Gazel 83, Mısra 12). [demün, -m, -ün]*

İslām **deyən** sözlərə kimsə qulaq asmaz
Qur`ānə qəsəm doğrı müsəlmān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 13). [deyən, -y, -ən]*

Vüşālı təşnəsidim eylədi sīrāb tīġindən
Demün kim yārdan ʻuşşāqə ḥāşil hīç kām olmaz *(Gazel 93, Mısra 4). [demün, -m, -ün]*

Məryəm ü rūḥ-ı Qüdüs ʻĪsā üçi bir sözdür
Üç **deyən** səhv eləyübdür oẖuyur sānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 8). [deyən, -y, -ən]*

Əgər şāʻir **desə** bir şeʻr-i şīrīn
Çəkər min ṭəʻnə söz yüzi qaralıq *(Gazel 112, Mısra 9). [desə, -sə]*

Bəstə-i ṭürrə-i cānānə ki **derlər** o bizük
Boynı zəncīrli dīvānə ki **derlər** o bizük

O gülün öpmek içün cām-ı ləb-i mey-gūnın
Sākin-i gūşə-i mey-ẖānə ki **derlər** o bizük

Döndürən səcdə içün pāy-ı ẖamı meḥrābə
Səccəsi gərdiş-i peymānə ki **derlər** o bizük

Bir sınıq cāmə verin zühd ü riyā ẖirqəsinə
Yol tapan məḥfəl-i ʻürfānə ki **derlər** o bizük

O məhə çadrə salun gecələr yanmaq içün
Şamʻ-ı ruẖsārınə pərvānə ki **derlər** o bizük

Żū`iyā zülf-i ʻarūs-ı süẖənin zīvərinə
Hansı şāʻir sözidür şānə ki **derlər** o bizük *(Gazel 121, Mısra 1-12). [derlər, -r, -lər]*
Demisən yoẖsə ġəm ü dərdüvi cānānə köñül
Lüṭf edüb eylədi əfzūn baña ol məh sitəmin *(Gazel 124, Mısra 6). [demisən, -mi, -sən]*

Demədim mi saña kim zār u pərīşān olusan
ʻĀşiq olmə o sər-i zülf-i pərīşānə köñül *(Gazel 124, Mısra 3). [demədim, -mə, -di, -m]*

Getdi ol qaşı hilālım **dedi** bir āyə gəlim
Hansı aydur nə bilim tā ki tamāşāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 1). [dedi, -di]*

Gəl etmə muncə cəfā yādə şal o günlərivi
Ki hīç kəs **deməz** āẖırdə gəl baña kāẓım *(Gazel 137, Mısra 8). [deməz, -məz]*

ʻƏks-i ẖaṭṭün görmədim bir çeşm-i nəm-nākımdə mən
Bəs nöçün **derlər** gəzər dāīm Ḫiżr dəryā yüzin *(Gazel 148, Mısra 6). [derlər, -r, -lər]*

Demün kim fəṣl-i gül vardur ṣəfāsı bāğ u bustānun
Nə ẕövqi bir gül üzlü yārsız seyr-i gülüstānun *(Gazel 149, Mısra 1). [demün, -m, -ün]*

Zəhr-i qātil baña ver sāqī **demim** şəhbādən
Qutarub rāḥət olum tā ki ġəm-i dünyādən *(Gazel 173, Mısra 1). [demim, -m, -im]*

Bāʻiṡ budur ki hīç nə ʻömrimdə bilmədim
Çoẖdur **deyən** ki mən bilürəm hər kənārdan *(Gazel 176, Mısra 20). [deyən, -y, -ən]*

Żū`ī çü şəhr məhlərinün vəṣfin eylədün
Ḫˇoşdur baña həmīşə **desön** bu kəlāmdan *(Gazel 177, Mısra 12). [desön, -sön]*

Təʻrīf-i ẖülq-i zāhid içün şeyẖ şābdan
Żū`ī mənəm ki āyət-i lā təqnəṭū **de** bəs *(Gazel 178, Mısra 13). [de,]*

Çək cəzādur sənə dīvānə köñül mən **demədim**
Zülfünə bağlama dil düşmə belə sevdāyə *(Gazel 209, Mısra 5). [demədim, -mə, -di, -m]*

Nə dīndür hansı məẕhəbindü yā Rəb kim səẖā əhlin
Səfāhət əhli **derlər** ṣāḥib-i eḥsān-ı əʻṭāyə *(Gazel 212, Mısra 14). [derlər, -r, -lər]*

Zülfi tək oldı mi necə sin qara günlərün
Mehr etmə **demədim** saña hər məh-liqā ilə *(Gazel 213, Mısra 14). [demədim, -mə, -di, -m]*

Maña Məcnūn **desələr** lā`iq olur ʻeşqündə
Nə rəvādur saña təşbīh eləyim Leylānı *(Gazel 250, Mısra 19). [desələr, -sə, -lər]*

Qarə zülfün belə rūyundə gəzir āsūdə
Ḫülddən bəs **deyülür** Tarı qovub şeyṭānı *(Gazel 250, Mısra 8). [deyülür, -y, -ül, -ür]*

Bir Żū`ī-i fəqīr dögüldür ġazetçilər
Hər gün **deyür** cəmā'ətə belə nəṣīḥəti *(Kaside 2, Mısra 36). [deyür, -y, -ür]*

Mollāyə ṣāḥibi **deyə** hər həftə bir ṣāhı
Vermüb o ṣāhını dutə āḫır ḫuṣūməti *(Kaside 2, Mısra 13). [deyə, -y, -ə]*

Mənim tək hansı 'āşiqdür **de** tāq-ı əbrū-yı cānān
Hilālə döndürübdür qāmətin ġəmdən kəmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 7). [de,]*

Əgərçi Rus dilini bilməgi günāh **desön**
Qamu dili niyə dersən bilən Süleymānı *(Kaside 23, Mısra 71). [desön, -sön]*

Yəqīn ki kāfir olur qoysə başə şapqani
Deyür danışməgilən Rusī rūzə bāṭil olur *(Kaside 23, Mısra 63). [deyür, -y, -ür]*

Deyür ki müctəhidə bağlamaz isön boynun
Təmām 'əməllərün olur qətrə olur fānī *(Kaside 23, Mısra 81). [deyür, -y, -ür]*

'Ālim-i şā'irəm dərvīş ü fəqīr ü müżṭər
Hansı vəch ilə **desön** mən o sayāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 14). [desön, -sön]*

Demürəm asma qulaq ṣavt-ı müġənnī tārə
Līk vəqtində gərək hər şey`i iẓhār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 7). [demürəm, -m, -ür, -əm]*

Qılandə ġeyrə cəfā öldürür məni qiryət
Yerindədür saña mən gərçi bī-vəfā **demişəm**

Dəhānın eyləmişəm ġönçə ġönçəyə təşbīh
Görün ki cövhər-i fərdə nə iftirā **demişəm**

Rəqībi məḥrəm-i bəzm etmisən məni məḥrūm
Ġələṭ sənün kimi bī-mehrə āşnā **demişəm**

Sölə o ġönçə ləb ü növ-gülə vərəq-bə-vərəq
O sirrlər ki ġəmindən saña ṣəbā **demişəm**

Bu rövşən əmrdə zāhid ḥalāl edüb qanım
Nöçün ki 'āriżivə āyət-i Ḫudā **demişəm**

Mərīż-i 'eşqdi Żū`ī 'əlācı lə'l-i ləbün
Gərək şükür edim 'innābdən dəvā **demişəm** *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 2-12). [demişəm, -miş, -əm]*

Bir vücūdı ki Ḥəq edə mümtāz
Nə **desön** vəṣfinə olur çoḫ āz *(Mesnevi 2, Mısra 44). [desön, -sön]*

Nə **desə** vəṣfivə əgər Żū`ī
Deyəcək cüz`-i müḫtəṣər Żū`ī *(Mesnevi 2, Mısra 39). [desə, -sə]*

Nə desə vəṣfivə əgər Żū`ī
Deyəcək cüz`-i müḫtəṣər Żū`ī *(Mesnevi 2, Mısra 40). [deyəcək, -y, -əcək]*

Tā **desünlər** ki müsəlmāndə də var 'əllāmə
Deməsünlər ki müsəlmāndı qurı 'əmmāmə *(Mesnevi 9, Mısra 77). [desünlər, -sün, -lər]*

Bī-nəvā görəcəyin 'əmmāməni başdan gedəcək
Nə **desə** ṣāḥib-i 'əmmāmə bu təṣdīq edəcək *(Mesnevi 9, Mısra 38). [desə, -sə]*

Atuban dīnün üṣūlin eləyüb fər'ī uṣūl
Bī-dəlīl eyliyəsən hər nə **desə** anı qəbūl *(Mesnevi 9, Mısra 50). [desə, -sə]*

Hər nə olsə bu libās ilə müləbbəs olsə
Onə 'ālim **deyülür** hər cürə nā-kəs olsə *(Mesnevi 9, Mısra 24). [deyülür, -y, -ül, -ür]*

Sizə hər gündə **deyür** məktəb [ü] məktəb İrşād
Mollā Nəṣrə`d-dīn edir ḥikmət ilə yüz fəryād *(Mesnevi 9, Mısra 81). [deyür, -y, -ür]*

Bilmürəm neçə 'əṣrdür bu zəmān
Ḫəlq pūlə **deyür** Ḫudā-yı cəhān *(Mesnevi 11, Mısra 42). [deyür, -y, -ür]*

Dedi vā'iẓ ki var belə qiyāmət belə dūzəḫ mən
Onı qəddinə oḫşatdım munı hicrānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 5). [dedi, -di]*

Görcəyin ruḫsāruvi ol çīn-i zülfündə **dedim**
Ey köñül vəhm ilə kim māh 'əqrəbə olmuş ġərīb *(Gazel 18, Mısra 7). [dedim, -di, -m]*

Dedim o yārə ġəm-i hicr-i cān-sitān ı yazım
Firāq-ı möḥnətini yā ġəm-i zəmānı yazım *(Gazel 141, Mısra 1). [dedim, -di, -m]*

Dedim ki Żū`iyə lütf et dedi zihī hiclət
Hənüz zindədür ol hicr-i cān-şikārım ilə *(Gazel 191, Mısra 9). [dedim, -di, -m]*

Ḫanlar adını eşitcək ol dəm
Şövq ilə **dedim** ki ḫeyr məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 38). [dedim, -di, -m]*

Dedim ki nə var cəhān mənimdür
Çün şəfqət ü lütf-i ḫān mənimdür *(Mesnevi 7, Mısra 43). [dedim, -di, -m]*

Sordum ləbi bəhāsını cāndur **dedi** baña
Ārı cəhāndə cānə bəhā dəḫī cān gəlüb *(Gazel 22, Mısra 11). [dedi, -di]*

Dedim ki Żū`iyə lütf et **dedi** zihī hiclət
Hənüz zindədür ol hicr-i cān-şikārım ilə *(Gazel 191, Mısra 9). [dedi, -di]*

Məskən etmək mümkün olmaz bəḥr-i 'ümmān üstünə
Sölədim ey sərv dut çeşm-i üzə mənzil **dedi** *(Gazel 203, Mısra 5). [dedi, -di]*

Mū sölədim meyānınə yoḫdur sözün **dedi**
Żū`ī gətürmə ortalıqə mūmiyānımı *(Gazel 234, Mısra 11). [dedi, -di]*

Bī-ḫəbərsən **dedi** yoḫsə nədi çārun söləyüm
Yaz Ḥüseyn Ḫānə elə məṭləbüvi sən iẓhār *(Kaside 6, Mısra 27). [dedi, -di]*

Dedi məgər ki çıẖub ẖāṭirindən ol Ata Bəg
Həmīşə mərhəmət ilə şəraf şü‘ār oldım *(Kaside 12, Mısra 13). [dedi, -di]*

Dedi ey Zū`i-i bī-çārə vü möẖnət-dīdə
Nə dutubdur səni bu növ‘ səqām u ālām *(Kaside 13, Mısra 9). [dedi, -di]*

Dedi ey Żū`ī-i ġəm-dīdə ẖəbərsizsənmiş
Ol hünər kānı səẖā mə‘dəni kim ẖāṣ ilə ‘āmm *(Kaside 13, Mısra 23). [dedi, -di]*

Dedim ey dost nədür bir belə beḥcət ẖəbəri
Dedi şe‘r ol ki Ḫudādan saña eḥsān oldı *(Kaside 17, Mısra 16). [dedi, -di]*

Lüṭf ilə gəldi niṭqə **dedi** ey fəqīr-i sən
Qıl bir nəẓər cəhānə nihān āşkārdə *(Kaside 19, Mısra 15). [dedi, -di]*

Dedi ey bī-ẖəbər gūyā ẖəbərsizsən bu ‘işrətdən
Ki ‘āləm sər-bə-sər dönmüş behişt-i ‘ədn riżvānə *(Kaside 22, Mısra 17). [dedi, -di]*

Ki fəẖr ilə desün ol sərvərimdən bir nişānım [var]
Ġərəż bir atdur mənżūr-ı Żū`ī sərvār səndən *(Kaside 7, Mısra 38). [desün, -sün]*

Dedim ey dost nədür bir belə beḥcət ẖəbəri
Dedi şe‘r ol ki Ḫudādan saña eḥsān oldı *(Kaside 17, Mısra 15). [dedim, -di, -m]*

Hər ‘elmdən āgəh gərək olsun ki **desün** şe‘r
Żū`ī kimi şā‘ir gəlübən hər yetən olmaz *(Gazel 94, Mısra 11). [desün, -sün]*

Var yeri cəm‘iyyətün zülfündə bər-həm olsə gər
Kim **dedi** ey dil sən ol mənzildə get kāşānə dut *(Gazel 33, Mısra 4). [dedi,]*

Dedi ey Żū`ī-i bī-çārə nədür bu ḥālət
‘Ərż qıldım ki soyuqdan yetüşüb bir āzār *(Kaside 6, Mısra 21). [dedi,]*

Qəsəm **deməkliqə** mollāsını edüb tə‘yīn
Şikəstə ẖāṭirimə nəṣb ilə verüb terīn *(Mesnevi 14, Mısra 21). [deməkliqə, -liq, -ə]*

Cövr-i zəmānə möẖnət-i ġürbət firāq-ı yār
Żū`ī **demək** cəfādı bu tuğyānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 14). [demək,]*

Dəhən-i yār demək çeşme-i ḥeyvānı ġələṭ

Varə təşbīh yoẖ etmək olur ə‘yānī ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 1). [demək,]*

Nüqrə-i ẖām **demək** cismivə lā`iq dögi çün
Məḥz bu rūḥdi cismün bədən anun cānı *(Gazel 250, Mısra 23). [demək,]*

Biri **der** ə‘ẓəmīdi məẕhəb-i Ḥəq
Biri **der** Mālikīdurur müṭləq *(Mesnevi 11, Mısra 47). [der,]*

Biri **der** ə‘ẓəmīdi məẕhəb-i Ḥəq
Biri **der** Mālikīdurur müṭləq *(Mesnevi 11, Mısra 48). [der,]*

Biri **der** ẖeyr Bəhbəhānīdür
Biri **der** mīr İṣfəhānīdir *(Mesnevi 11, Mısra 49). [der,]*

Biri **der** ẖeyr Bəhbəhānīdür
Biri **der** mīr İṣfəhānīdir *(Mesnevi 11, Mısra 50). [der,]*

Bir ẕərrə qədri bilməz idim dərd ü möẖnəti
Derdim müdām Ḫosrov [u] Şīrīn ḥekāyəti *(Muhammes 2, Mısra 3). [derdim, -di, -m]*

Bir nəfəsdə lə‘lün ey məh aldı Żū`ī cānını
Nīşə bəs **derlər** ki ‘əqli bādə-i reyḥān alur *(Gazel 59, Mısra 10). [derlər, -lər]*

Var idi keçən ‘əṣrdə ‘elm ilə səẖāvət
Derlər bu zəmān əhl-i səẖāvət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 14). [derlər, -lər]*

Bir ḥəbbə içün birbirini öldüri nā-ḥəq
Derlər nədi inṣāf-ı mürüvvət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 22). [derlər, -lər]*

Mey-i gül-nārdan **derlər** olubdur lālə-gūn rūyı
Bunun rəşkilə köñlüm lālə nisbət dāğdār olmuş *(Gazel 108, Mısra 5). [derlər, -lər]*

Cəhāndə āşnālıqdə vəfā vü ‘əhd **derlər** var
Baña kim āşnā oldısə āẖır bī-vəfā çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 7). [derlər, -lər]*

Yoẖdı bir kimsə əṣldən āgāh
Pūlə **derlər** bugünki gün Allāh *(Mesnevi 11, Mısra 44). [derlər, -lər]*

Milyaner Tarıdı Yüzminni də peyğənbər imiş
Olmasə pūlı Fəlāṭūn isə **derlər** ẖər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 8). [derlər, -lər]*

Mən də bir Türki qəṣīdə **deyübən** əḥvālım
Etdim ol mənbə‘-i əlṭāf u səẖāyə i‘lām *(Kaside 13, Mısra 31). [deyübən,]*

<u>**demək olmaz:**</u> *Denemez.*

Eyləsön inṣāf ilə gər bir nəẓər
Demək olmaz bu sözlərdən bir ẖəbər *(Mesnevi 5, Mısra 78). [demək olmaz,]*

<u>**demə:**</u> *Meğerse, aslına bakılırsa.*

Demə məẖlūq yanındə qoyulub tāzə niẓām
Pūldan ġeyri nə iş var isə məcmū‘-ı ḥarām *(Terci-bend 1, Mısra 11). [demə,]*

<u>**de:**</u> *Tutalım ki. Bir şeyi olmuş yâhut olacakmış gibi kabul etmek, varmış gibi farzetmek.*

Dövlət-i dünyānı cəm‘ etdün **deyək** āẖır nədür
Hanı İskəndər cəhāndə bāqī ‘izzət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 3). [deyək, -y, -ək]*

<u>**derūn:**</u> *Kalp, yürek, iç, bâtın.*

Derūndə ağlamaqdan qanə ġərq oldım nigārā ḥər
Deməzsən kim məgər bu Żū`ī-i məhcūr u miskīndür *(Gazel 56, Mısra 9). [derūndə, -də]*

devr-i məh-i ruḫsār: *Ay yüzün devrine.*

Żū`iyā **devr-i məh-i ruḫsārına** gīsūləri
Sanki gənc-i şāygān üstünə bir əjdər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 9). [devr-i məh-i ruḫsārına, -ın , -a]*

devr-i ruḫ: *Yüzünde devreden, dönüp duran.*

Zülf-i siyəhündür mi sənün **devr-i ruḫunda**
Ya zağ u zəġan gülşən ü gülzār yanında *(Gazel 186, Mısra 3). [devr-i ruḫunda, -un, -da]*

dey-māh: *Kış ayı.*

Fələk ki Ḫosrovı çəkmiş kəmān-ı Rüstəm-i çərḫə
Cünūd-ı bəhmən ü isfənd ü dey māhı firār olmuş *(Gazel 101, Mısra 8). [dey-māhı, -ı]*

deyr: *Kilise, manastır.*

Mənim yoḫ ḥörmətim mey-ḫānələrdə **deyr** ü məsciddə
Sənün hər yerdə olsun ʻizzətün həm ʻetibārun var *(Gazel 46, Mısra 7). [deyr,]*

deyə: *Biri sebebi, biri sonucu bildiren iki cümleyi birbirine bağlar; Diyerek, deyip.*

Ey ṣənəm ẓāhir elə Żū`ī-i şeydāyə yerün
Məscidə **deyə** ḫarābātə kilīsāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 14). [deyə,]*

Olsun ḥarām bādə-i firdövs zāhidə
Mey içməgi ḥarām **deyə** gər cavād ilə *(Gazel 193, Mısra 6). [deyə,]*

deyəsən: *Galiba, ihtimal, muhtemelen.*

Żū`iyā qurʻa-ı qəssām əzəldən **deyəsən**
Dərd ü ġəm cövr ü cəfā cümlə mən-i zārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 11). [deyəsən,]*

Yandurur bəs ki məni hicr-i nigārım gecələr
Mənim olmuş **deyəsən** rūz-şümārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 2). [deyəsən,]*

ʻEşq-i zülfünlə köñül nālə-i şəb-gīrdədür
Gərdən-i cān **deyəsən** kim genə zəncīrdədür *(Gazel 75, Mısra 2). [deyəsən,]*

Tā köñül meyl-i ruḫ u zülf-i pərīşān etmiş
Qayd u zəncīrə düşübdür **deyəsən** qan etmiş *(Gazel 104, Mısra 2). [deyəsən,]*

Qədīm ʻəṣrdə insān ki vəḥşi idi təmām
Bular hələ **deyəsən** çıḫmayubdı vəḥşətdən *(Kaside 15, Mısra 10). [deyəsən,]*

dīdār: *Görünüş, tecellî; Yüz, çehre.*

Şubān-ı vādī-i Eymən kimi yüz min çəküb möḥnət
Vəlī āḥırdə Ṭūr-ı vəṣldə **dīdārə yetdün** sən *(Gazel 169, Mısra 8). [dīdāra, -a]*

dīde-i bünyād: *Gözün esası, temeli.*

Ağzımdə söz deyüb danışan şəxṣi qanmadım
Kimdür baḫan bu **dīde-i bünyādə** bilmədim *(Gazel 139, Mısra 12). [dīde-i bünyādə, -ə]*

dīdə: *Göz.*

O çeşm-i məstüvə cānım o növʻ ḥeyrāndur
Ki rūz [u] şəb ġəm-i ʻeşqində **dīdə** giryāndur *(Gazel 81, Mısra 2). [dīdə,]*

Żū`ī məh-i cəmāluvə nəẓẓārə qılmaqə
Dil ḫəlvətinə **dīdələrim** revzən eylədün *(Gazel 164, Mısra 18). [dīdələrim, -lər, -im]*

Nə ẕiməm [u] nə pərəstār nə mūnis nə rəfīq
Dəm-bə-dəm **dīdələrimdən** dökübən qan oldı *(Kaside 17, Mısra 6). [dīdələrimdən, -lər, -im, -dən]*

Gər olsə həm-nəbərd yüz İsfəndiyār ilə
Rāḥil təḥəllüṣ ol ki qılur kūr **dīdəsi** *(Kaside 21, Mısra 19). [dīdəsi, -si]*

dīdə-i çərḫ: *Dünyanın gözü.*

Nə cəşn kim miṣilin görməyübdi **dīdə-i çərḫ**
Nə sūr görmiyəcək bir də eylə ḫəlq-i cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 21). [dīdə-i çərḫ,]*

dīdə-i ḫəlq: *Halkın gözü, nazarı.*

Məʻrifət ʻelm ḫəlā`iq nəẓərindən düşübən
Dīdə-i ḫəlqdən ʻənqā kimi pünhān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 4). [dīdə-i ḫəlqdən, -dən]*

**dīdə-i əʻmā-yı żū`i:** *Żū`i`nin kör gözü.*

Ẓülmāt-ı ġəmdə **dīdə-i əʻmā-yı Żū`iyə**
Kuḥlu`l-cəvāhir-i kərəm ü lüṭf-i nūr idi *(Gazel 246, Mısra 17). [dīdə-i əʻmā-yı żū`iyə, -y, -ə]*

dīdəsinə dāq çək-: *(Düşmanın) Gözüne mil çekmek, düşmanın yok olmasını istemek.*

Żū`iyəm mən də Şəmāḫıdə sənün məddāḥun
Düşmənün dīdəsinə çəkməgə dāq istəyürəm *(Kaside 8, Mısra 88). [dīdəsinə dāq çəkməgə, -ə]*

<u>dīdə`-i ʻāləmdə:</u> *Alemin gözü, insanların nazarı.*

Dīdə`-i ʻāləmdə gərçi ḫᵛār oldım yār içün
ʻĀqibət düşdim gözindən ḫāṭir-i əğyār içün *(Gazel 153, Mısra 1). [dīdə`-i ʻāləmdə, -də]*

<u>dīdə`-i ġəm-dīdə:</u> *Keder görmüş göz.*

Əlā ey ḫāṭir-i zārım sürūrı
Əlā ey **dīdə`-i ġəm-dīdə** nūrı *(Mesnevi 12, Mısra 2). [dīdə`-i ġəm-dīdə,]*

<u>digər:</u> *Başka, diğer.*

Yoḫ idi dildə ġəm-i hicr şād vəṣlün ilə
O gün bir özgə gün idi o vəqt **digər** idi *(Gazel 240, Mısra 4). [digər,]*

<u>dil:</u> *Dil, lisan, konuşma dili.*

Ḫˇoş ol zəmānə ol məh ilə həm-zəbān olam
Hər sözdə bir **dilim** dutulub nā-təvān olam *(Gazel 128, Mısra 2). [dilim, -im]*

Zəbān-i Fārsə çün yoḫdı cümlənün ʻelmi
Bu cəşn Türk **dilində** gərəkdür olə bəyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 16). [dilində, -i, -n, -də]*

Əgərçi Rus dilini bilməgi günāh desön
Qamu **dili** niyə dersən bilən Süleymānı *(Kaside 23, Mısra 72). [dili, -i]*

Ḫüsūṣi hər **dili** hər məzhəbi gəzüb bilmək
Tətəbbuʻ ilə qəbūl eylə şərʻ-i ġərrānı *(Kaside 23, Mısra 75). [dili, -i]*

Biləndə Rus **dilin** kimsə eyləyür təkfīr
Ki kəsb-i məʻrifətə qoymayur müsəlmānı *(Kaside 23, Mısra 65). [dilin, -i, -n]*

Üç ildə gör necə kāmil ʻƏrəb **dilini** bilür
Ki Rusə tərcümə eylir ḥədīs̱i Qur`ānı *(Kaside 23, Mısra 57). [dilini, -i, -n, -i]*

Əgərçi Rus **dilini** bilməgi günāh desön
Qamu dili niyə dersən bilən Süleymānı *(Kaside 23, Mısra 71). [dilini, -i, -n, -i]*

Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü şāndur məktəb
Kişi beş **dil** bilə gər ondə təmām ādəmdür *(Muhammes 5, Mısra 16). [dil,]*

Üç il içində nədən Rus məktəbdə ṭāliblər
Bilürlər üç **dili** həm oḫumaqlə yazmani *(Kaside 23, Mısra 56). [dili, -i]*

Dil bilən kimsə ilə bilməyənə eylə nəẓər
Ṣūrəti olsə də ādəm ḥeyevāndan bədtər *(Muhammes 5, Mısra 21). [dil,]*

Fəqīh-i mədrəsə yā şeyḫ-i ḫanqāh yüz il
ʻİbādət etsə **dili** ẕikr-i Ḥaqqə əgmədür *(Gazel 73, Mısra 8). [dili, -i]*

O māh vəṣli dögül ārzū baña Żū`ī
Dilindən ol şənəmün bir səlāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 10). [dilindən, -i, -n, -dən]*

<u>dil:</u> *Yürek, gönül, kalp, can.*

Nə şeydə var cəhāndə ʻişrət ey **dil** cāmdan başqa
Təmām əşyādə var ġəm bir mey-i gül-fāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 1). [dil,]*

Cəhāndə sīm u zər cəmʻ eyləyüb ʻömrün tələf qılma
Nə ẕövqi sīmün ey **dil** yār-ı sīm əndāmdən başqa *(Gazel 8, Mısra 6). [dil,]*

Nālə qılmə hicrdən ey **dil** ki neʻmətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl ẕövqin dərd-i hicrān olmasa *(Gazel 13, Mısra 11). [dil,]*

Ṣūrəti insān olandan umma ey **dil** məʻrifət
Məʻrifət ḥāṣil olur mu ẕātı insān olmasa *(Gazel 14, Mısra 7). [dil,]*

Ġəmzə peykānın dilər şövq-i ruḫundan cān u **dil**
Eylə kim gün tābişindən təşnələr istərlər āb *(Gazel 16, Mısra 5). [dil,]*

Tā çeşm-i zəḫm o ʻāriż-i köñlünə dəyməsün
Ruḫsārı ātəşinə **dil** ü cān sipənd olub *(Gazel 24, Mısra 4). [dil,]*

Beytü`l-ḥəcər ṭəvāfın edər gərçi ḥācılar
Dil ḫālidün ziyārətinə müstəmənd olub *(Gazel 24, Mısra 12). [dil,]*

Var yeri cəmʻiyyətün zülfündə bər-həm olsə gər
Kim dedi ey **dil** sən ol mənzildə get kāşānə dut *(Gazel 33, Mısra 4). [dil,]*

Ey **dil** nəẓāra eylə kim ol dil-rübā keçər
ʻUşşāqə nāz ilə eləyüb yüz cəfā keçər *(Gazel 51, Mısra 1). [dil,]*

Dilimdə ẕikr-i ləbi əldə əfʻī zülfü
Şikəstə Żū`ī tək əfsūngər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 9). [dilimdə, -im, -də]*

Əgərçi ṭürrələrün kāfir-i siyəh-**dildür**
Mənim tək ʻāşiq içün līk dīn ü īmāndur *(Gazel 81, Mısra 5). [dildür, -dür]*

Hər sādə-ruḫ ey **dil** o büt-i sīmtən olmaz
Hər səbz-i nümāyəndə bisāṭ-ı çəmən olmaz *(Gazel 94, Mısra 1). [dil,]*

Qıl tərəḥḥüm elə bir tīġ ilə səd-pārə məni
Nəyə lāzımdı sər ü cism ü **dil** [ü] cān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 6). [dil,]*

Ze-bəs səngīn **dil** ‘āşiq-keş ü bəd-ẖūdur ol məh-rū
Nə vəṣlə dut ümīd ey **dil** nə āh-ı zār bī-cā çək *(Gazel 116, Mısra 8). [dil,]*

Żū`ī məh-i cəmāluvə nəẓẓārə qılmaqə
Dil ẖəlvətinə dīdələrim revzən eylədün *(Gazel 164, Mısra 18). [dil,]*

Yaẖşı təṣəvvür eyləmə vārın zəmānənün
Ey **dil** çü gördüm āẖırı kārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 2). [dil,]*

‘Eyş [ü] ‘işrət bəzmivi bir Türk yağma eylədi
Ey **dil** ü cān ləḥẓə ləḥẓə tārmār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 8). [dil,]*

Çoẖ etmə həvəs rūyınə ey cān u **dil** āẖır
Sāziş eləməz ẖār ilə ẖas nār yanında *(Gazel 186, Mısra 5). [dil,]*

Ol çeşm yanındə demə **dil** ḥālını ey zülf
Bīmār sözin sölümə bīmār yanında *(Gazel 186, Mısra 11). [dil,]*

Əgər ol büt əlində Żū`iyā mey cāmını görsön
Dil ü dünyā vü dīn ü cān ayağınə niṡār eylə *(Gazel 199, Mısra 10). [dil,]*

Var bir məsələ-i müşkilim ḥəll eylə onı
Sañadur çünki həmīşə **dil** ü cānım qubān *(Kaside 14, Mısra 4). [dil,]*

Nə növ‘ ẖilqət edübdürsə Ḫāliqü`l-əşya`
Muḥāldur onə ey **dil** təğayyür imkānı *(Kaside 23, Mısra 22). [dil,]*

On on beş il bizim ādəmlər eyləyür təḥṣīl
Nə **dil** bilür ‘Ərəbīcən nə yaẖşı imlānı *(Kaside 23, Mısra 54). [dil,]*

Bir il olur mənim kimi mużṭəri
Cān u **dildən** iẖlāṣ edən çākəri *(Mesnevi 10, Mısra 50). [dildən, -dən]*

Vəlī sənsiz köñül ārāmı yoẖdur
Cəmālun görməmiş **dil**-kāmı yoẖdur *(Mesnevi 12, Mısra 18). [dil,]*

Ruẖsārıva ol gün ki gözim qıldı nəẓārā
Lə‘lin həvəsi saldı **dil** ü cānə şərārā *(Muhammes 4, Mısra 28). [dil,]*

Hər gün keçirdi ‘işrət ilə rūzgārımız
Dil şād-kām u əldə mey-i ẖˇoş-güvārımız *(Müseddes 1, Mısra 14). [dil,]*

Nəẓārə-i gül-i ruẖsārınun həvāsilə
Nə **dildə** fikr nə çeşmimdə ẖᵛāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 4). [dildə, -də]*

Nəẓārə-i gül-i ruẖsārınun həvāsilə
Nə **dildə** fikr nə çeşmimdə ẖᵛāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 4). [dildə, -də]*

Cəfādan incinüb ey **dil** fəğānə gəlmə bülbül tək
O hansı güldü kim pīrāmənində ẖüşk-i ẖār olmaz *(Gazel 99, Mısra 7). [dil,]*

Genə pīrānəsər **dil** mürği bir şūẖə nigār olmuş
Pərīşān zülfi tək hicrində dā`im bī-qərār olmuş *(Gazel 102, Mısra 1). [dil,]*

Ze-bəs səngīn **dil** ‘āşiq-keş ü bəd-ẖūdur ol məh-rū
Nə vəṣlə dut ümīd ey **dil** nə āh-ı zār bī-cā çək *(Gazel 116, Mısra 7). [dil,]*

Nə **dildə** ṣəbr qoyubdur nə əldə cām fələk
Gözün qarasunı dutsun yüzün ẓəlām fələk *(Gazel 118, Mısra 1). [dildə, -də]*

Ne vəṣlə təşnəsən ey **dil** usan dögül mümkün
Onun vüṣālı bu bəẖt-i siyāh-kārım ilə *(Gazel 191, Mısra 3). [dil,]*

Ey **dil** nəẓārə eylə cəhān kār u bārınə
Aldanmə gülşən ü gülünə növ-bəhārınə *(Gazel 207, Mısra 1). [dil,]*

Bənd oldı çīn-i zülfünə **dil** mürği nā-gəhān
Düşdim bu dām-ı ‘eşqə genə mən ẖəṭā ilə *(Gazel 213, Mısra 3). [dil,]*

Nə növ‘ zəẖmlərim olsə **dildə** Żū`ī tək
Əmīrẖān səẖāsıylə mərhəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 13). [dildə, -də]*

Yoẖ idi **dildə** ġəm-i hicr şād vəṣlün ilə
O gün bir özgə gün idi o vəqt digər idi *(Gazel 240, Mısra 3). [dildə, -də]*

Qıymasə cānānınə kim ki **dil** ü cānını
Ẓāhir edər ‘āləmə ‘eşqdə nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 1). [dil,]*

Qıymasə cānānınə kim ki **dil** ü cānını
Ẓāhir edər ‘āləmə ‘eşqdə nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 21). [dil,]*

Gərək fərmāyişātun qənd olaydı
Fərəḥdən cān u **dil** pür-ẖənd olaydı *(Mesnevi 3, Mısra 10). [dil,]*

Gəlməzdi hīç ẖāṭirə əndūh-ı hicr-i yār
Bilməzdi **dil** bu növ‘ ilə dərd-i firāq var *(Müseddes 1, Mısra 10). [dil,]*

Nə **dildə** bir ġəm-i hicrān nə küdūrət idi
Dögüldi belə dəmən də bir əhl-i ‘işrət idi *(Tahmis 2, Mısra 13). [dildə, -də]*

Ḥużūrunla həmīşə şər olə ḥəl
Bəlā vü dərddən āzād olə **dil** *(Mesnevi 12, Mısra 24). [dil,]*

Ḫˇoşdı yüz ẖəncər-i bərrəndə **dil** ü cānə dəgə
İstəməm zülf-i pərīşānuvə kim şānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 1). [dil,]*

Nālə qılmə hicrdən ey **dil** ki ne‘mətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl zövqin dərd-i hicrān olmasə *(Gazel 197, Mısra 11). [dil,]*

Dil oldı qönçə kimi ḥəsrətünlə qan sənsiz
Bəhārım ey gül-i növ-rəstə çün ḫarāb sənsiz *(Gazel 92, Mısra 1). [dil,]*

Cəfā-yı yārdan incimə hərgiz āh u zār etmə
Bu mülk-i ʻeşqdür əlbəttə ey **dil** bir niẓām olmaz *(Gazel 93, Mısra 12). [dil,]*

Dil ü cān görcəgin ol zülf-i siyāhın yüzdə
Bir birinə budı ol rəhzen-i īmān dedilər *(Gazel 62, Mısra 5). [dil,]*

Bāğ u gülşən gūşə-i mey-ḫānə tək ḫürrəm dögül
Cām-ı mey tək hīç şey` **dil** zəḫminə mərhəm dögül *(Gazel 125, Mısra 2). [dil,]*

Sāqiyā mey ver ki yārə dərd-i **dil** iẓhār edim
Meydən özgə hīç kəs **dil** sirrinə mərḥəm dögül *(Gazel 125, Mısra 8). [dil,]*

Cānə meyl etsə idi Żū`ī gər ol ʻĪsā-dəm
Ṣədqə hər dəmdə **dil** ü cānı rəvān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 10). [dil,]*

Tīrə etmişdi **dil** āynəsini jəng-i firāq
Vəṣl-i ruḫsārun onı bir məh-i tābān etdi *(Gazel 233, Mısra 7). [dil,]*

Dil sirr-i ġönüçə dəhənün bilmək istəyür
Yüz ġəm bu işdə ḫeyli zəmāndur nihān çəkər *(Gazel 61, Mısra 11). [dil,]*

Çeşm-i bīmārınun əḥvālını sorson ey **dil**
Gülsitānə güẕər et bu sözi ʻəbhərdən sor *(Gazel 63, Mısra 3). [dil,]*

Kəs ümīd ey **dil** cəhāndə əhl-i ʻürfān qalmayub
Ādəm itmiş dəhrdən ās̱ār-ı insān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 1). [dil,]*

Bu müjdə ilə **dil** tapub ārām ġüṣṣədən
Bir tāzə məṭlə‘ etdi mədīḥində āşkār *(Kaside 9, Mısra 29). [dil,]*

Ey **dil** yüzündə zülfünə çoḫ meyl eyləmə
Hər kəs bu günə eyləsə sevdā ziyān çəkər *(Gazel 61, Mısra 9). [dil,]*

Dil istər idi qədün sərvini yüzün güləni
Nə ẕövqi ḫāṭirə yüz bāğ u būstān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 7). [dil,]*

Ḥərīm-i Kə‘bə kūyundan ki olsun cān u **dil** məḥrūm
Minā-yı kūyun içrə etməsəm onları qurbānun *(Gazel 160, Mısra 5). [dil,]*

Olubdur tāzədən **dil** pərī-ruḫsār ḥeyrānı
Ki vardu zülf sevdāsilə yüz mən tək pərīşānı *(Gazel 220, Mısra 1). [dil,]*

Göz ʻāriżində ləb ləbi üstündə başdə şūr
Dil şād-kām u əldə mey-i ḫ˘oş-güvār idi *(Gazel 222, Mısra 12). [dil,]*

Əz-bəs ki ləbün ẕikri **dilim** əzbəri oldı
Cümlə şü‘ərā içrə şəkərbār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 17). [dilim, -im]*

Ḥəlqə-i zülf-i siyəh ʻāriż-ı gül-nāra düşüb
Lə‘ldür şanki **dil** ihżārı içün nāra düşüb *(Gazel 17, Mısra 2). [dil,]*

__**dil anlayan:**__ *Halden anlayan.*

Ṣūrətdə bənī növ‘-i bəşər çoḫ görnür
Bāṭində vəlī **dil anlayan** ādəm yoḫ *(Rübai 5, Mısra 4). [dil anlayan, -y, -an]*

__**dil bağlama:**__ *Aslı "bel bağlamak" olup, inanmak, güvenmek, itibar etmek demektir.*

Çək cəzādur sənə dīvānə könül mən demədim
Zülfünə bağlama dil düşmə belə sevdāyə *(Gazel 209, Mısra 6). [dil bağlama, -ma]*

__**dil bilən:**__ *Halden anlayan, gönül halini bilen.*

Dərdā ki cəhāndə **dil bilən** həm-dəm yoḫ
ʻÖmrün yüz olə da ṣād keçən bir dəm yoḫ *(Rübai 5, Mısra 1). [dil bilən, -ən]*

Ṣəd-ḥeyf keçdi fəṣl-i gül ü mövsüm-i bəhār
Bir **dil bilən** müṣāḥib ü bir məḥrəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 12). [dil bilən,]*

__**dil kişvəri:**__ *Gönül ülkesi.*

Dil kişvərini etdi müsəḫḫər sipāh-ı ġəm
Yā Rəb tərəḫḫüm et yetür ol şəh-süvārımı *(Gazel 228, Mısra 9). [dil kişvərini, -i, -n, -i]*

__**dil mürği:**__ *Gönül kuşu.*

Hansı şīrün bənd edüb **dil mürğini** ey ḥūr-liqā
Ya dəf [ü] ṭənbūr yā kim nəğmə-i tārun sənün *(Gazel 179, Mısra 5). [dil mürğini, -i, -n, -i]*

__**dil tutdi məqām:**__ *Gönül yer tuttu (Yaşamaya başladı).*

ʻƏrż qıldım ki Şəmāḫīdən edüb tərk-i vəṭən
Mülk-i Qudyāldə bir vəż‘lə **dil tutdi məqām** *(Kaside 13, Mısra 12). [dil tutdi məqām,]*

__**dil [ü] dəst-i göhər-meşḫūn:**__ *Cevherle dolu eli ve gönlü.*

Əlā ey sərvər-i vālā-nəsəb kim bu cəhān içrə
Dil [ü] dəst-i göhər-meşḫūnlə min dəryā vü kānım var *(Kaside 7, Mısra 32). [dil [ü] dəst-i göhər-meşḫūnlə, -lə]*

__**dil ver-:**__ *Gönül vermek, sevmek.*

Kim **verdi dil** mənim təki bu dil-rübālarə
Kim düşdi ʿeşqdən belə mən tək bəlālarə *(Gazel 201, Mısra 1). [dil verdi, -di]*

Neyləsün ʿāşiq saña **dil verməsün** ey məh-liqā
Hər nigāhun cān-sitān hər nāz u ġəmzün dil-firīb *(Gazel 18, Mısra 3). [dil verməsün, -mə, -sün]*

dil-ārā: *Gönlü süsleyen güzel.*

Müsəmmāyə muṭābıq Mollā Aqa
Olan əlfāẓı məhbūb u **dil-ārā** *(Mesnevi 3, Mısra 5). [dil-ārā,]*

dil-āvīz: *Gönül cezbeden.*

Dil-cūy **dil-āvīz** u ġəzəl-gūy u ġəzəl-ḫan
ʿĪsā kimi iʿcāz edə güftārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 9). [dil-āvīz,]*

dil-āvər: *Yürekli, cesur (kimse), yiğit, kahraman.*

Meydān-ı ʿeşq ḫālīdi yoḫ bir nəfər ḥərīf
Nə bir **dil-āvərə** sər ü sərdār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 6). [dil-āvərə, -ə]*

dil-bər: *Gönlü kendine çeken, güzel.*

Nə ḫˇoşdur bir gözəl **dil-bərlə** həm-bəzm-i şərāb olmaq
Ḫarāb ābād-ı dünyādə içüb məst ü ḫarāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 1). [dil-bərlə, -lə]*

Baña təklīf-i gülşən qılmayun bu ġəmlü köñlümdə
Dil-i ʿāşiqdə mümkündür mi **dil-bərsiz** sürūr olsun *(Gazel 150, Mısra 10). [dil-bərsiz, -siz]*

Bir nəfəs keçməz firāqındə o bəd-ḫū **dil-bərün**
Kim tapulmaz min bəlā mən zār u sər-gərdān içün *(Gazel 152, Mısra 5). [dil-bərün, -ün]*

Żūʿī-i məhcūr u mən ʿəcz ilə gəldük lüṭf qıl
Ey pərī-rū **dil-bərim** dərgāhıña zinhār içün *(Gazel 153, Mısra 10). [dil-bərim, -im]*

O gün kim ey pərī rū **dil-bərim** oldım cüdā səndən
Töküldi üstümə fövc-i ġəm ü dərd ü bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 1). [dil-bərim, -im]*

Şəhr-i Şirvānə genə bir sərv-i qədd **dil-bər** gəlüb
Vah nə **dil-bər** bir yüzi gül ləbləri şəkkər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 1). [dil-bər,]*

Şəhr-i Şirvānə genə bir sərv-i qədd **dil-bər** gəlüb
Vah nə **dil-bər** bir yüzi gül ləbləri şəkkər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 2). [dil-bər,]*

Qurbān saña şāʿir gərək içsün mey-i gül-gūn
Sevsün dəḫi bir **dil-bər** ü dildārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 12). [dil-bər,]*

Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər
Kim inanur bu sözə güzgüdə böhtān dedilər *(Gazel 62, Mısra 1). [dil-bərimin, -im, -in]*

Yoḫdur əzəlki qāʿidədə cəzbə ḥüsndə
Dil-bər dögül o ṭavr ilə ruḫsār-ı yār də *(Kaside 19, Mısra 6). [dil-bər,]*

Dəhənin dil-bərimün dərdimə dərmān dedilər
Kim inanur bu sözə yoḫ yerə böhtān dedilər *(Gazel 62, Mısra 1). [dil-bərimün, -im, -ün]*

Hansı **dil-bərdür** ki öz ʿuşşāqınə cövr etməyüb
Cövrdən āh etmə ey ʿāşiq yaḫar köñlüm deyüb *(Tahmis 3, Mısra 13). [dil-bərdür, -dür]*

dil-bər-i āhū nigəh: *Ahu bakışlı gönlü kendine çeken güzel.*

Nə tökməkdür cəfā tīğilə hər dəm qanın ʿuşşāqun
Bu ẓülm ey **dil-bər-i āhū nigəh** qəṣṣābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 4). [dil-bər-i āhū nigəh,]*

dil-bər-i ḥūrī-liqā: *Huri yüzlü sevgili.*

Əlündən gəldügi ḥeyri dirīğ etmə gədālardan
Nə bəzm-i ʿişrət içrə **dil-bər-i ḥūrī-liqāmız** yoḫ *(Tahmis 1, Mısra 5). [dil-bər-i ḥūrī-liqāmız,]*

dil-bər-i məh-rūy: *Ay (gibi güzel) yüzlü sevgili.*

Mən kāfirəm ār edə ġılmāna ʿƏleykān
Ey **dil-bər-i məh-rūy** u büt-i ḫˇoş ḫaṭṭ ü ḫālım *(Muhammes 4, Mısra 8). [dil-bər-i məh-rūy,]*

dil-bər-i şīrīn: *Şirin güzel, sevgili, dost.*

ʿƏzm-i Şirvān eyləyüb bir **dil-bər-i şīrīn** süḫən
Dağ-i qəlb-i ḫəstə-i Fərhād içün şəkkər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 3). [dil-bər-i şīrīn,]*

dil-cūy: *Gönül çeken.*

Dil-cūy dil-āvīz u ġəzəl-gūy u ġəzəl-ḫan
ʿĪsā kimi iʿcāz edə güftārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 9). [dil-cūy,]*

dil-cūy-ı pərī-rūy: *Peri yüzlü gönül çeken (sevgili).*

Gər kim enə Firdövs-i bərīndən yerə ḥavrā
Dil-cūy-ı pərī-rūy mələk ṭalʿət ü rəʿnā *(Muhammes 4, Mısra 23). [dil-cūy-ı pərī-rūy,]*

Gər kim enə Firdövs-i bərīndən yerə ḥavrā
Dil-cūy-ı pərī-rūy mələk ṭalʿət ü rəʿnā *(Muhammes 4, Mısra 23). [dil-cūy-ı pərī-rūy,]*

dildār: *Gönlü kendine bağlamış olan kimse, sevgili.*

Şükr eylə ey köñül ki ḫəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə ʻāşiqə **dildārdən** gəlüb *(Gazel 26, Mısra 2). [dildārdən, -dən]*

Qurbān saña şāʻir gərək içsün mey-i gül-gūn
Sevsün dəḫi bir dil-bər ü **dildārı** Səməndər *(Gazel 43, Mısra 12). [dildārı, -ı]*

Nə var firāqə tāb nə **dildārə** dəst-rəs
Çərḫün nədür ḫuṣūməti mən-bī-nəvā ilə *(Gazel 213, Mısra 9). [dildārə, -ə]*

Ḫˇoşā Şəmāḫıdə **dildār** ilə keçən günlər
Müdām māh-liqālərlə mey içən günlər *(Gazel 67, Mısra 1). [dildār,]*

Əgər Fərhād tək zəhr içdün isə yār-ı Şīrīnlə
Vəlīkən şükr qıl āḫır nəfəs **dildārə** yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 12). [dildārə, -ə]*

Pəyām-ı yārə sən Tarı dəḫi az eylə ihmālı
Ṣəbā kūyundə **dildārun** nədür üftādələr ḥālı *(Tahmis 1, Mısra 14). [dildārun, -un]*

Bəhār oldu nə sūd ondan ki bir **dildārımız** yoḫdur
Mey-i gül-nārımız nə dirhəm ü dīnārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 1). [dildārımız, -ımız]*

dil-dūn-ı ġəm: *Gönlün alçak kederi.*

Żū`iyā yoḫ elə **dil-dūn-ı ġəm** hicrānındə
İstəsön vüṣlət əgər qönçə-i ḫəndānı ilə *(Gazel 204, Mısra 13). [dil-dūn-ı ġəm,]*

dil-fikār: *Yaralı gönül.*

Çərḫün nədür ʻədāvəti mən **dil-fikār** ilə
Qoymuş məni bu dərd ü ġəm-i bī-şümār ilə *(Kaside 21, Mısra 1). [dil-fikār,]*

dil-firīb: *Gönül aldatan.*

Neyləsün ʻāşiq saña dil verməsün ey məh-liqā
Hər nigāhun cān-sitān hər nāz u ġəmzün **dil-firīb** *(Gazel 18, Mısra 4). [dil-firīb,]*

dil-ḫūn: *İçi kan ağlayan.*

Gər hünər kəsbi içün əlli il **dil-ḫūn** oləsən
Arturub fəżl ü hünər ʻelmdə ceyḥūn oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 13). [dil-ḫūn,]*

dil-i ʻāşiq: *Aşığın gönlü.*

Baña təklīf-i gülşən qılmayun bu ġəmlü köñlümdə
Dil-i ʻāşiqdə mümkündür mi dil-bərsiz sürūr olsun *(Gazel 150, Mısra 10). [dil-i ʻāşiqdə, -də]*

dil-i bī-çārə: *Çaresiz gönül.*

Ey **dil-i bī-çārə** bülbül kimi zār olmaqdəsən
Bir gül-i növ-ḫīz ʻeşqi ilə zār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 1). [dil-i bī-çārə,]*

dil-i bīmār: *Hasta gönül.*

Sāqiyā dövrə gətür cām-ı mey-i gül-nārı
Gəti bir ḥālmə şərāb ilə **dil-i bīmārı** *(Mesnevi 15, Mısra 2). [dil-i bīmārı, -ı]*

dil-i dāğdār: *Iztırapla kavrulmuş gönül.*

Etdi ḫiṭāb bəndiyə Żū`ī nə var genə
Çoḫ də ḫəyālə getmə **dil-i dāğdār** ilə *(Kaside 21, Mısra 24). [dil-i dāğdār,]*

dil-i dīvānə: *Deli gönül.*

Nə çārə ey **dil-i dīvānə** ṭāliʻ-i məḫluq
Biri bəhāra düşübdür biri şitādandur *(Gazel 83, Mısra 7). [dil-i dīvānə,]*

Hanı Cəm n`oldı Sikəndər fürṣəti fövt eyləmə
Ey **dil-i dīvānə** bunlardan niẓām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 8). [dil-i dīvānə,]*

Zəncīr-i zülfünə eləyə ġeyrilər həvəs
N`etsünfəğānə bu **dil-i dīvānə** gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 12). [dil-i dīvānə,]*

Məğrūr olmə ey **dil-i dīvānə** ʻibrət al
Bāḫ diqqət ilə bu fələkün bir mədārınə *(Gazel 207, Mısra 13). [dil-i dīvānə,]*

dil-i ġəm-dīdə: *Keder görmüş gönül.*

Nədəndi ey **dil-i ġəm-dīdə** belə zār oldım
Bəlā vü dərd ü ġəm-i möḥnət ilə yār oldım *(Kaside 12, Mısra 1). [dil-i ġəm-dīdə,]*

Dil-i ġəmgīn: *Kederli gönül.*

Dil-i ġəmgīnimi sənsən qılan şād
Sənünlədür vücūdım şəhri ābād *(Mesnevi 12, Mısra 11). [Dil-i ġəmgīnimi, -im, -i]*

dil-i ġəm-əfzā: *Gamlı gönül, derdi bol olan yürek.*

Gücündən artıqə ümmīd dutmə ġəm çəkmə
Nə gəlsə şād qıl āḫır **dil-i ġəm-əfzānı** *(Kaside 23, Mısra 18). [dil-i ġəm-əfzānı, -n, -i]*

dil-i ḫūnīn: *Kanlı gönül.*

Żū`iyā möḥnət-i hicrində **dil-i ḫūnīndür**
Belə möḥtāc qılan gündə yüz əğyāra məni *(Gazel 224, Mısra 9). [dil-i ḫūnīndür, -dür]*

dīl-i mülki: *Gönül memleketi.*

Hīç sulṭānım deyən mülkini vīrān istəməz
Mehr ilə dövr etmədi hərgīz bu çərḫ-i bī-ḥəyā *(Tahmis 3, Mısra 15). [dīl-i mülkini, -i, -n, -i]*

dil-i məḥzūn: *Üzüntülü gönül.*

Və'də-i vəṣlün şəb-i hicrāndə təkrār eyləyüb
Bu firīb ilə **dil-i məḥzūnumı** şād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 8). [dil-i məḥzūnumı, -um, -ı]*

Leşkər-i hemm u ġəm etdi **dil-i məḥzūnə** hücūm
Żīğəm-i möhnət edüb ḫāṭir-i vīrānı konām *(Kaside 13, Mısra 3). [dil-i məḥzūnə, -ə]*

dil-i nā-təvān: *Kuvvetsiz gönül.*

Əz-bəs ki nālə qıldı firāqundə ey pərī
Rüsvā-yı ʿāləm etdi **dil-i nā-təvān** məni *(Gazel 227, Mısra 6). [dil-i nā-təvān,]*

dil-i pür-bəlā: *Bela dolu gönül.*

Gördüm o māhı oldı köñül mübtəlā genə
Düşdi bəlālarə bu **dil-i pür-bəlā** genə *(Gazel 202, Mısra 2). [dil-i pür-bəlā,]*

dil-i pür-ḫūn: *Kanlı, kanla dolu gönül.*

Həzārān lālə-ruḫ hər gūşəsində yüz qəmər ṭəl'ət
Görüb bu ḥālı ḥəsrətdən **dil-i pür-ḫūnı** dāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 6). [dil-i pür-ḫūni, -i]*

Ḫədəng-i ġəmzün ey məh səpməsəydi dəm-bə-dəm sulər
Dil-i pür-ḫūnı çoḫdan yaḫmış idi nār-ı hicrānun *(Gazel 160, Mısra 10). [dil-i pür-ḫūni, -i]*

dil-i sūr: *Gönlü şen, diri can.*

Dil-i sūr eyləmək ülfət ləb-i ḫəndānı ilə
Görək āḫır nə edir çərḫ çalışur cānı ilə *(Gazel 204, Mısra 1). [dil-i sūr,]*

dil-i sūzən: *Yanan gönül, ıstırap içinde olan yürek.*

Dil-i sūzənimi ġəm ləşkəri görcək dayanub
Dedi hər yerdə yanar od olə mənzil yeridür *(Gazel 49, Mısra 3). [dil-i sūzənimi, -ən, -im, -i]*

dil-i ṣəd pārə: *Yüz parça olmuş gönül.*

Yeyürəm ḫūn-ı cigər ḥəsrət-i lə'lün ki məgər
Ki qəżādan baña rūzī **dil-i ṣəd pārə** düşüb *(Gazel 17, Mısra 10). [dil-i ṣəd pārə,]*

Anləsaydım baña vəṣl-i ləb-i məqdūr olmaz
Həvəsilə **dil-i ṣəd pārəmi** qan eylər idim *(Gazel 144, Mısra 8). [dil-i ṣəd pārəmi, -m, -i]*

Sāqiyā dur gəti ol zādə-i Cəmṣīd-i Cəmi
Ki gidərsün **dil-i ṣəd-pārədən** əndūh-ı ġəmi *(Mesnevi 1, Mısra 2). [dil-i ṣəd-pārədən, -dən]*

dil-i ṣəd pārə-i mənzārə: *Gönlü yüz parça olmuş inleyen ben.*

Żū`ī dolə mərhəmlə şifā-ḫānə-i dünyā
Mərhəm **dil-i ṣəd pārə-i mənzārə** tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 14). [dil-i ṣəd pārə-i mənzārə, -ə]*

dil-i ümmīdvārım: *Ümitli gönül.*

Ümīd ḫ˘oşdı firāq içrə vəṣldən Żū`ī
Ki şād olur **dil-i ümmīdvārım** āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 10). [dil-i ümmīdvārım, -ım]*

dil-i 'uşşāq: *Aşıkların gönlü.*

Etdi ṣəyyād gözi ṣayd **dil-i 'uşşāqı**
Ḥəbbəẕā şīr şikār eyləyən āhūlərə baḫ *(Gazel 35, Mısra 5). [dil-i 'uşşāqı, -ı]*

dil-i zār: *İnleyen gönül.*

Yanındə demə zülf sözin bu **dil-i zārun**
Zəncīr adını çəkmə giriftār yanında *(Gazel 186, Mısra 7). [dil-i zārun, -un]*

Şirvānə tāzədən genə bir məh-liqā gəlüb
Vəh vəh nə məh-liqā **dil-i zārə** dəvā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 2). [dil-i zārə, -ə]*

dil-əfkār: *Kederli gönül.*

Şād oldılar əğyār vüṣālunlə həmīşə
Hicründə şəb ü rūz **dil-əfkār** mən oldım *(Gazel 132, Mısra 6). [dil-əfkār,]*

Çəkdi ḫəncər nāz ilə öldürmədi ṣəd-ḥeyf kim
Qıymadı bir qəṭrə ābı bu **dil-əfkār** içün *(Gazel 153, Mısra 8). [dil-əfkār,]*

dil-i əndūh: *Gönül kederi.*

Ṣayd etdi tāzədən **dil-i əndūhuna** kimi
Peykān-ı ġəmzədən o büt-i bī-vəfā genə *(Gazel 202, Mısra 3). [dil-i əndūhuna, -u, -n, -a]*

dilmāc: *Tercüman.*

Sözün danışmaqə **dilmācə** eḥtiyācun var
O da sənün təki ādəmdi öl ẖəcālətdən *(Kaside 15, Mısra 47). [dilmācə, -ə]*

dil-rübā: *Gönül alan sevgili.*

Ey dil nəẓāra eylə kim ol **dil-rübā** keçər
'Uşşāqə nāz ilə eləyüb yüz cəfā keçər *(Gazel 51, Mısra 1). [dil-rübā,]*

Kim verdi dil mənim təki bu **dil-rübālarə**
Kim düşdi 'eşqdən belə mən tək bəlālarə *(Gazel 201, Mısra 1). [dil-rübālarə, -lar, -ə]*

Düşdi güẕārımız genə bir **dil-rübā** ilə
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā ilə *(Gazel 213, Mısra 1). [dil-rübā,]*

dil-şikəstə: *Gönlü kırık, hüzünlü, üzgün.*

Mağmūm **dil-şikəstə** ḥəzīn bī-nəvā ikən
Həm zār-ı dərd ü həm dəm-i cövr-i cəfā ikən *(Muhammes 3, Mısra 5). [dil-şikəstə,]*

dil-yār: *Sevgilinin gönlü.*

Eyləmir ol āhənīn **dil-yārə** neylüm bir əs̱ər
Daşə tə`s̱īr eyləyir bu əl-əmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 13). [dil-yārə, -ə]*

dilə-: *Dilemek, arzu etmek.*

Ġəmzə peykānın **dilər** şövq-i ruẖundan cān u dil
Eylə kim gün tābişindən təşnələr istərlər āb *(Gazel 16, Mısra 5). [dilər, -r]*

Hər ləḥẓə ki görsəm **dilərəm** lə'lüvi öpmək
Ṭūṭī nə təḥəmmül eləsün şəkkəri görcək *(Gazel 117, Mısra 5). [dilərəm, -r, -əm]*

Məbāda olmaya əğyārə fāş dərd-i dilim
Köñül **dilər** ki ġəm ü dərdimi nihānī yazım *(Gazel 141, Mısra 6). [dilər, -r]*

Bəhār olubdı cavānlıq düşüb genə yādə
Köñül **dilər** olə bəzmində sāğər-i bādə *(Kaside 18, Mısra 2). [dilər, -r]*

Vəṣlünlə elə gəl mən-i dil-ẖəstəyə çārə
Etmək **diləsön** gər günimi cövrlə qarə *(Muhammes 4, Mısra 30). [diləsön, -sön]*

Bu qədri tökmə qanın ẖəncər-i müjgānlə 'uşşāqun
Dilərlər qanını məḥşər güni hər mübtəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 8). [dilərlər, -r, -lər]*

Dilərsən ər olasan bənd-i ġüṣṣədən āzād
Gərək kəmənd-i sər-i zülfdə əsīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 5). [dilərsən, -r, -sən]*

Qaranqu gecələrə ṣəbr eylə Żū`ī tək
Dilərsən āẖırı ẖ˘urşīd tək munīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 10). [dilərsən, -r, -sən]*

Dilərdi cān ki bulə feyż-i məqdəmün gəl gör
Ki az qalubdı o həm çıqsun intiẓārun ilə *(Gazel 205, Mısra 3). [dilərdi, -r, -di]*

Zāhid **dilər** ki ḥūr ilə olsun behiştdə
Mən gülşən içrə bir neçə həm-dəm səbū ilə *(Gazel 214, Mısra 13). [dilər, -r]*

dimāġ: *Akıl, zihin.*

Şəhrā vü bāğ versə də firdövsdən nişān
Göz açmağə nəẓārəyə məndə **dimāğ** yoẖ *(Gazel 37, Mısra 6). [dimāğ,]*

dīn: *Bir milletin itikatça umumen tuttuğu yol, dîn-i İslâm.*

'Āləm içrə hər kimün bir bī-vəfā cānānı var
Söləmün bir də onə dünyā vü **dīn** ü cānı var *(Gazel 54, Mısra 2). [dīn,]*

Kāfiri bütdən ayırdun zāhidi meḥrābdan
Bilmirəm bir hīç ey ẓālim nədür **dīnün** sənün *(Gazel 154, Mısra 4). [dīnün, -ün]*

Yüzün nəẓẓārəsindən mən' edübdür Żū`īni zülfün
Bu kāfir əldən almış **dīnini** gör kim müsəlmānun *(Gazel 160, Mısra 14). [dīnini, -i, -n, -i]*

Əgər ol büt əlində Żū`iyā mey cāmını görsön
Dil ü dünyā vü **dīn** ü cān ayağınə nis̱ār eylə *(Gazel 199, Mısra 10). [dīn,]*

Zərə Ḫāliq deyürlər saẖlayurlar çoẖ 'əzīz anı
Verüblər **dīn** evin bu küfr ilə tārāc-ı nə'māyə *(Gazel 212, Mısra 10). [dīn,]*

Gör bölüblər neçə yüz firqələrə bir **dīni**
Mużməḥil żāy' edüblər bu gözəl āyəni *(Mesnevi 9, Mısra 47). [dīni, -i]*

Atuban **dīnün** uṣūlin eləyüb fər'ī uṣūl
Bī-dəlīl eyliyəsən hər nə desə anı qəbūl *(Mesnevi 9, Mısra 49). [dīnün, -ün]*

Hərə bir **dīn** gətirmiş iẓhārə
Bir olan **dīn** olubdı ṣəd pārə *(Mesnevi 11, Mısra 95). [dīn,]*

Hərə bir **dīn** gətirmiş iẓhārə
Bir olan **dīn** Olubdı ṣəd pārə *(Mesnevi 11, Mısra 96). [dīn,]*

Māl-i dünyādən ötri hər mollā
Raẖnələr **dīndə** eyləyür peydā *(Mesnevi 11, Mısra 94). [dīndə, -də]*

Qurşaq ilə saqqaldı cümlə ʻüləmā
Hər **dīndə** bu minvāldı cümlə ʻüləmā *(Rübai 1, Mısra 2). [dīndə, -də]*

Məzhəbləri bər-həm eləyüb **dīni** pozan
Bu ʻəṣrdə Dəccāldı cümlə ʻüləmā *(Rübai 1, Mısra 3). [dīni, -i]*

Yoḫdur bizim bu ʻəṣrimizün əhl-i himməti
Tā gözləsün təʻəṣṣüb ilə **dīn** ü milləti *(Kaside 2, Mısra 2). [dīn,]*

Nə **dīndür** hansı məẕhəbindü yā Rəb kim səḫā əhlin
Səfāhət əhli derlər ṣāḥib-i eḥsān-ı əʻṭāyə *(Gazel 212, Mısra 13). [dīndür, -dür]*

Dərs-i bəḥs̱-ʻelm nə lāzımdı bu qədəm-dūnə
Budu vallāhi **dīnlər** öküzə meymūnə *(Mesnevi 6, Mısra 24). [dīnlər, -lər]*

Nə olubdur sizə bi`llāh ki təʻəṣṣüb **dīndür**
Qulaq asmaz bu sözə kim ki Ḥəqə kəc-bīndür *(Mesnevi 9, Mısra 79). [dīndür, -dür]*

Əgərçi ṭürrələrün kāfir-i siyəh-dildür
Mənim tək ʻāşiq içün līk **dīn** ü īmāndur *(Gazel 81, Mısra 6). [dīn,]*

Allāh peyəm-bər sözinə kim həvəs eylər
Bir adı qalub **dīn** ilə īmān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 12). [dīn,]*

Küfr-i sər-i zülfi o büt-i lālə-ʻiẕārun
Az qaldı ḫələl **dīn** ilə īmānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 6). [dīn,]*

Qılublar Żū`īni min ʻişvə vü nāz ilə sər-gərdān
Bu kāfir **dīn** ü cövr-āyīn ü məh ruḫsār u bəd-ḫūlər *(Gazel 57, Mısra 10). [dīn,]*

Bilsə idim nədi mənẓūr saña vəṣlün içün
Nəzr edərdim yoluzə **dīn** ilə həm īmānı *(Gazel 250, Mısra 10). [dīn,]*

Alurlar **dīni** əldən bunlar ilə nə səyāğ etmək
Bu müşkīn mūy u nəsrīn rūy tərsā-bəççələr bi`llāh *(Gazel 120, Mısra 8). [dīni,]*

__**din-:**__ *Söylemek, konuşmak, ifade etmek.*

Çün bilmür özi məs`ələ sorduqdə deyürlər
Kāfir olı sən **dinmə** belə sözdə ḫərər var *(Gazel 42, Mısra 12). [dinmə, -mə]*

Su`āl edəndə ġəẓəb-nāk olub der **dinmə**
Ki kāfir oldun bir də demə bu kəlmət ilə *(Kaside 20, Mısra 27). [dinmə, -mə]*

__**dīnār:**__ *Eski bir nevi altın sikkə.*

Bəhār oldu nə sūd ondan ki bir dildārımız yoḫdur
Mey-i gül-nārımız nə dirhəm ü **dīnārımız** yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 2). [dīnārımız, -ımız]*

Nə ḫāhiş eylər idim məṭləbim olurdı rəvā
Ze-bəs ki kīsədə **dīnār** u dirhəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 10). [dīnār,]*

Ḫeyli zəmāndur məni yād etmədün
Dirhəm ü **dīnār** ilə şād etmədün *(Mesnevi 5, Mısra 98). [dīnār,]*

__**dinc:**__ *Gücü kuvveti yerinde, sağlam, diri, zinde, tüvânâ.*

Dinc ü rāḥət olə hər kimsə müsəlmān odı kim
Dinc ü rāḥətliği çün ḥəqqi müsəlmānə verüb *(Gazel 20, Mısra 7). [dinc,]*

Dinc ü rāḥət olə hər kimsə müsəlmān odı kim
Dinc ü rāḥətliği çün ḥəqqi müsəlmānə verüb *(Gazel 20, Mısra 8). [dinc,]*

__**dindir-:**__ *Konuşturmak.*

Dindirsön əgər adını bilməz kəsə ḥədsiz
Verdün gərəyin ṣāḥib-i dövlət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 9). [dindirsön, -sön]*

__**dīn-i ʻāşiq:**__ *Aşığın inancı.*

Ḫəṭṭ ü ḫālun rūy-ı ālundə durubdur vəcḥi var
Tā ki **dīn-i ʻāşiqə** hər ləḥẓə raḫnə ṣalələr *(Gazel 48, Mısra 6). [dīn-i ʻāşiqə, -ə]*

__**dīn-i dünyā:**__ *Dünya dini.*

Ḫərīdār-ı mətāʻ-ı ḥüsnün ey Ḫ̆urşīd-rū dil-bər
Bir əldə **dīn-i dünyānı** bir əldə cān-ı tən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 4). [dīn-i dünyānı, -n, -ı]*

__**dīn-i məsīḥā:**__ *Hz. İsa`nın dini, Hıristiyanlık.*

İstəyürsən sölə tərsā balası nāz eləmə
Buraḫub məzhəbimi **dīn-i Məsīḥāyə** gəlim *(Gazel 134, Mısra 6). [dīn-i məsīḥāyə, -y, -ə]*

__**diqqət:**__ *Dikkat, düşünceyi bir nokta üzerinde toplama; İlgi göstermek, önem vermek.*

Cəhānı hər ṭərəfdən **diqqət** ilə gəzdim aḫtardum
Tapulmaz Zū`i bir kəs ʻām-ı kə`l-āmdən başqa *(Gazel 8, Mısra 9). [diqqət,]*

Nə qədri **diqqət** etdim ḫilqətimdən qanmadım ẕərrə
Bilür bu rəmzi Żū`ī ol ki sirru`llāh-ı məḥrəmdür *(Gazel 41, Mısra 13). [diqqət,]*

Çoḫ baḫma hāy-ı hūyuna ẓāhirdə zāhidün
Diqqətlə baḫ ki bāṭini əhl-i küfürdür *(Gazel 74, Mısra 6). [diqqətlə, -lə]*

Cəvāb söliyə hər bir su`ālə **diqqət** ilə
Gərək mü'əllim-i qābil olə o məktəbdə *(Kaside 20, Mısra 24). [diqqət,]*

Tutmazam mən onlarə hīç **diqqəti**
Görməyüblər bəḫşişi səḫāvəti *(Mesnevi 5, Mısra 89). [diqqəti, -i]*

Olə da bir sözi təşḫīṣ-i təmīz etməzlər
Ḥəq sözün cānınə **diqqət** edübən getməzlər *(Mesnevi 9, Mısra 44). [diqqət,]*

Nə qədər fikr elədim **diqqət** ilə bu kārə
Məktəb ü dərsdən özgə bunə yoḫdur çārə *(Mesnevi 9, Mısra 65). [diqqət,]*

Sən dəḫi bil 'ulūmı **diqqət** ilə
Bizə təfsīr qıl ḥəqīqət ilə *(Mesnevi 11, Mısra 61). [diqqət,]*

Nə söz olsə gərək əzəldə qanam
Ṣədrdə çoḫ **diqqət** eyləyüb inanam *(Mesnevi 11, Mısra 80). [diqqət,]*

Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü şāndur məktəb
Yāḫşı **diqqət** eləsön bāğ-ı cināndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 4). [diqqət,]*

'Ālimün 'izzətinə baḫ ki nə ḫˇoş 'āləmdür
Yāḫşı **diqqət** eləsön bāğ-ı cināndır məktəb *(Muhammes 5, Mısra 20). [diqqət,]*

Əvvəldə məni əbləh ü nā-dān yaradaydun
Məndə belə bu hər şey`ə **diqqət** nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 4). [diqqət,]*

Məğrūr olmə ey dil-i dīvānə 'ibrət al
Bāḫ **diqqət** ilə bu fələkün bir mədārınə *(Gazel 207, Mısra 14). [diqqət,]*

Dürüst **diqqət elə** bir umūr-ı dünyāyə
Təmām şāh u gədā cümləsi olur fānī *(Kaside 23, Mısra 5). [diqqət elə,]*

Diqqət etmir ki bu söz oḫşarı var Qur`ānə
Ya ḥədīs̱ə yā bu söz oḫşarı var hər yanə *(Mesnevi 9, Mısra 41). [diqqət etmir, -mi, -r]*

Bir ẕərrə söz olmadı qəżādan mə'lūm
Çoḫ baḫdım əgər **diqqət** ilə təfsīrə *(Rübai 2, Mısra 4). [diqqət,]*

<u>diqqət-i əḥvāl:</u> *Dikkatli halde, iyice.*

Sən ki ādəmsən ḥəqiqiyyət-i əqvāl ilə
Māżī müstəqbələ baḫ **diqqət-i əḥvāl** ilə *(Mesnevi 9, Mısra 52). [diqqət-i əḥvāl,]*

<u>dirāz:</u> *Uzun.*

Bu 'əməllər ki sənün var nə deyüm ṭūl u dirāz
Fərz olubdur saña şeyṭān kimi lə'nət zāhid *(Gazel 39, Mısra 21). [dirāz,]*

<u>dirhəm:</u> *Eski bir para çeşidi, gümüş sikkə.*

Bəhār oldu nə sūd ondan ki bir dildārımız yoḫdur
Mey-i gül-nārımız nə **dirhəm** ü dīnārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 2). [dirhəm,]*

Nə ḫᵛāhiş eylər idim məṭləbim olurdı rəvā
Ze-bəs ki kīsədə dīnār u **dirhəmim** var idi *(Gazel 237, Mısra 10). [dirhəmim, -im]*

Fikr edirdüm ki Ḫudāyā baña qıl bir çārə
Nə təvānım nə cībim içrə də bir **dirhəm** var *(Kaside 6, Mısra 18). [dirhəm,]*

Kīsə ḫālī olanda **dirhəmdən**
Görməz idük nə ġüṣṣə nə ġəmdən *(Mesnevi 2, Mısra 17). [dirhəmdən, -dən]*

Ḫeyli zəmāndur məni yād etmədün
Dirhəm ü dīnār ilə şād etmədün *(Mesnevi 5, Mısra 98). [dirhəm,]*

<u>diri:</u> *Canlı, sağ.*

Qalmub ağızdə gözdə dəḫi dizdə tāqəti
Bī-ẕövq cism ü cān **diri** qalmaq nə ləẕẕəti *(Muhammes 1, Mısra 6). [diri,]*

<u>dirilt-:</u> *Canlandırmak, yaşar duruma getirmek, hayat vermek.*

Ġərəż görüb nāmədə bu müjdəni
Sanki 'Īsā **diriltdi** bu mürdəni *(Mesnevi 4, Mısra 64). [diriltdi, -di]*

<u>dirəht-i çinār:</u> *Çınar ağacı.*

Ümīd dutmə ki ḫurmā verə **dirəḫt-i çinār**
Olur mu dərmək 'əzīzim tikandan almani *(Kaside 23, Mısra 19). [dirəḫt-i çinār,]*

<u>dirəḫt-əfzā:</u> *Ağaç arttıran.*

Əgərçi 'āləm içrə növ-bəhār **dirəḫt-əfzādur**
Behişt-i 'ədn əsāsı kūh şəḥrālardə bərpādur *(Gazel 40, Mısra 1). [dirəḫt-əfzādur, -dur]*

<u>diş:</u> *Diş.*

Əl ayaġ göz düşüb əldən dəḫi **dişsizdi** dəhən
Qorḫuram kim dəm-i āḫırdə tapulmayə kəfən *(Terci-bend 1, Mısra 23). [dişsizdi, -siz, -di]*

Dişləründür mi dəhānundə sənün ey ḫəṭṭ-i Ḫiżr
Çeşme-i ḥeyvān ara yā şəddə-i lü`lü müdür *(Gazel 52, Mısra 7). [dişləründür, -lər, -ün, -dür]*

dişrə: *Arkaik bir kelime olup, "dışarıya" anlamındadır.*

Dögi müjgān şafı çeşmimdəki peykānlarıdur
Ki çıqub **dişrə** gözimdən cigərim qanı ilə *(Gazel 204, Mısra 4). [dişrə,]*

dīv: *Şeytan, dev.*

Ḥākim olubdı mülk-i Süleymānə **dīvlər**
Bər-bād olubdı təḫt-i Süleymān u ḫātəmi *(Gazel 243, Mısra 7). [dīvlər, -lər]*

dīvān: *Büyük meclis, yüksek meclis.*

Gər 'ədālətlə olur ḥəşr günündə **dīvān**
Sən də mən də çəkərük ondə əẕiyyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 7). [dīvān,]*

Nə şər' ü şərī'ətdə qalub rövnəq-i İslām
Nə rəsm-i 'ədālət var [o] **dīvān** dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 14). [dīvān,]*

dīvānə: *Çılgın, deli, mecnun.*

Bir şey` bu giryəzārdən olmaz kəm ü ziyād
Bī-hūdə olmə gəl belə **dīvānə** ağlama *(Gazel 5, Mısra 10). [dīvānə,]*

Ya şūr-ı 'eşq ilə **dīvānə** ol ələm çəkmə
Ya məst-i bādə olub bilmə möhnət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 5). [dīvānə,]*

Yüz min vücūdın eləmiş ḫānəsin ḫarāb
Āḫırdə qılmısan onı **dīvānə** ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 16). [dīvānə,]*

Getmiş niẓām-ı 'əql də həm ṣāḥib-'əqldən
Dīvānəliq şü'ārı də **dīvānədən** gedüb *(Gazel 28, Mısra 12). [dīvānədən, -dən]*

Getmiş niẓām-ı 'əql də həm ṣāḥib-'əqldən
Dīvānəliq şü'ārı də dīvānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 12). [dīvānəliq, -liq]*

Mən özim billəm nəyəm sən Żū`īni ey şeyḫ-i şəhr
Ḫ`āh bir 'āqil ḫəyāl et ḫ`āh bir **dīvānə** dut *(Gazel 33, Mısra 10). [dīvānə,]*

Cəhānun dövlətin çoḫ istəyən əşḫāşlar bi`llāh
Fənādur çün bunun ṭālibləri **dīvānə** sərsəmdür *(Gazel 41, Mısra 8). [dīvānə,]*

Təmām dā`irə-i 'əql möḥnət ü ġəmdür
Ḫ`oşā o cāhil ü **dīvānə** olduğım günlər *(Gazel 66, Mısra 4). [dīvānə,]*

Āyīnə-i qəlbi silüb Ḥəq cilvəsin ondə görüb
'Əql-i ma'āşı tərk edüb **dīvānə** gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 8). [dīvānə,]*

İlāhī bir də mümkündür mi görmək eylə əyyāmı
Ki bilmirdük ġəm ādın Żū`ī tək **dīvānə** olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 10). [dīvānə,]*

Bəstə-i ṭürrə-i cānānə ki derlər o bizük
Boynı zəncīrli **dīvānə** ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 2). [dīvānə,]*

Zəncīr-i tār-ı zülfünə çün çatmayur əlün
Ölsün rəvādı mən kimi **dīvānə** ey köñül *(Gazel 123, Mısra 4). [dīvānə,]*

Şəm'-i ruḫsārıña meyl eylədi **dīvānə** köñül
Saldı gör kim özini ātəş-i sūzānə köñül *(Gazel 124, Mısra 1). [dīvānə,]*

Gecələr kim qayd-i zülfüñ ey pərī yād eylərəm
Tā səḥər **dīvānələr** tək ay u fəryād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 2). [dīvānələr, -lər]*

Dīvānə ṣifət sən pəriyə 'āşiq olandan
Nāmūsı buraḫdım belə bī-'ār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 15). [dīvānə,]*

Dīvānə olmaduqsə də bir məst olaq bārī
Tā kim mu'āf olaq bu günāh u s̱avābdan *(Gazel 178, Mısra 5). [dīvānə,]*

Nāṣiḥ baña 'eyb eyləmə **dīvānə** görüb kim
Olmum necə məcnūn bu pərī-rūlər içində *(Gazel 190, Mısra 5). [dīvānə,]*

Gəhī əndūh-ı rəşk-i ġeyr ü gəh cövr ü cəfā-yı yār
Kim olmaz sölə Żū`ī muncə əndūh ilə **dīvānə** *(Gazel 192, Mısra 10). [dīvānə,]*

Olur **dīvānə** tək zəncīrə lā`iq mübtəlā köñlüm
Haçan kim ḥəlqə-i ol zülf-i müşk-əfşān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 3). [dīvānə,]*

Lüṭf eylə Żū`iyə elə cövrün ziyādə kim
Dīvānə köñlüm 'ādət edübdir cəfālarə *(Gazel 201, Mısra 10). [dīvānə,]*

Çək cəzādur sənə **dīvānə** köñül mən demədim
Zülfünə bağlama dil düşmə belə sevdāyə *(Gazel 209, Mısra 5). [dīvānə,]*

Sölədi ey Żū`ī-i bī-ḫānmān
'Əqlün çaşub **dīvānəsən** bī-gümān *(Mesnevi 5, Mısra 64). [dīvānəsən, -sən]*

dīvānə-i māl: *Mal, servet delisi.*

'Āqil ādəm odı kim olməyə **dīvānə-i māl**
Həm-dəmin cām-ı mey ü yār-ı pərī-zādə qılə *(Gazel 215, Mısra 7). [dīvānə-i māl,]*

dīvānətər: *Daha deli.*

Əgərçi ḥəsrət-i zülfünlə bir sevdā-yı məcnūndur
Göründə ʻārızün ey məh olur **dīvānətər** köñlüm *(Gazel 143, Mısra 6). [dīvānə-tər,]*

divār: *Duvar.*

Fikr qıl ʻəqlivi yıq başuña ey bī-çārə
Sən özün günəhinə baḫ ki yazılub **divārə** *(Mesnevi 9, Mısra 58). [divārə, -ə]*

dīv-i ġəm: *Keder devi, keder şeytanı.*

Kāvūsvār **dīv-i ġəmə** olmuşam əsīr
Bu ḥəbsdən ḫilāṣımə bir Rüstəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 5). [dīv-i ġəmə, -ə]*

dīv-i süleymān: *Hz. Süleymān`ın yüzüğünü çalan deve telmihte bulunulmuştur.*

Hər gədā ṭīnət bir isim ilə sulṭān olmaz
Qurı əngüştər ilə **dīv-i Süleymān** olmaz *(Gazel 90, Mısra 2). [dīv-i süleymān,]*

diyār: *Memleket, ülke, belde.*

Dərdā ki rūzgārdə bir yār qalmadı
Şəhr ü vəfā vü ʻəṣrdə **diyār** qalmadı *(Gazel 253, Mısra 2). [diyār,]*

Yoḫdur bu gündə məʻrifət u şeʻrə müştərī
Hərçənd cüst [ü] cū elədim hər **diyārdə** *(Kaside 19, Mısra 30). [diyārdə, -də]*

diyār-ı ʻeşq: *Aşk memleketi.*

ʻİmārət-i təni mey seyl-i ābə vermişdi
Diyār-ı ʻeşqdə yek-sər ḫarāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 6). [diyār-ı ʻeşqdə, -də]*

Götürmişdüq köñüldən nəng ü nām u ʻār sevdāsın
Diyār-ı ʻeşqdə Məcnūn ilə həm-ḫānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 8). [diyār-ı ʻeşqdə, -də]*

Diyār-ı ʻeşqdə yek-sər ḫarāb olan günlər
ʻİmārət-i tənimi seyl-ābə vermişdi *(Gazel 65, Mısra 6). [diyār-ı ʻeşqdə, -də]*

diyār-ı hicr: *Ayrılık ülkesi.*

Diyār-ı hicrdə seyl-i sitəmdən oldı ḫarāb
Fəżā-yı vəṣldə ābād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 9). [diyār-ı hicrdə, -də]*

diyār-ı məʻrifət: *İlim diyarı, marifet memleketi.*

Sərīr-i fəqr ü qənāʻətdə pādşāh ol kim
O bārgəhdə Süleymān mūrdən kəmdür *(Gazel 73, Mısra 10). [diyār-ı məʻrifət,]*

diyār-ı Qübbə: *Quba beldesi. Qübbə/Qubba bugünkü Quba`nın eski metinlerde kullanılan ismidir. Quba, Azerbaycan'ın Kuzey Doğusunda Kafkas dağları eteklerinde Dağıstan sınırına çok yakın bir rayon yani İdari bölgenin merkez kasabası.*

Vəlīkən düşmüşəm āvārə müddətdür Şəmāḫīdən
Diyār-ı Qübbə içrə bir nişīməndə məkānım var *(Kaside 7, Mısra 10). [diyār-ı Qübbə,]*

Nə müddətdir köñül kim tərk-i mülk-i Şīrvān qılmış
Diyār-ı Qübbədə yüz dərd-i möḥnətlə məkān qılmış *(Kaside 11, Mısra 2). [diyār-ı qübbədə, -də]*

diz: *İnsan uzvu, diz, ayak.*

Qalmub ağızdə gözdə dəḫi **dizdə** tāqəti
Bī-ẕövq cism ü cān diri qalmaq nə ləẕẕəti *(Muhammes 1, Mısra 5). [dizdə, -də]*

dodaġ: *Dudak.*

Urub çün bərg-i gül həm-rəngliq lāfın **dodaġ** ilə
Ṣəbā toprağə salmış hər yetən tapdar ayaġ ilə *(Gazel 216, Mısra 1). [dodaġ,]*

don-: *Dondurub. Şiddetli soğuk etkisiyle buz tutmak.*

Tapsə hər yerdə mənim kimi ẕəlīl-i müżṭər
Dodurub öldürəcək zār u ẕəlīl-i bīmār *(Kaside 6, Mısra 10). [dodurub, -dur, -ub]*

doğ-: *Doğmak, doğurmak.*

Ey kāş **doğmayaydı** bizi mādər-i cəhān
Yā fərq verməyən qılə leyli nahārdan *(Gazel 176, Mısra 9). [doğmayaydı, -ma, -y, -a, -y, -dı]*

doğrı: *Doğru, gerçek, hak.*

İslām deyən sözlərə kimsə qulaq asmaz
Qurʼānə qəsəm **doğrı** müsəlmān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 14). [doğrı,]*

Üz görədür hər söz olsa ḫalq ara kiẕb ü riyā
Doğrı söz ṣidq-i diyānət ʻəhd [ü] peymān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 8). [doğrı,]*

Çü var bu bəndədə **doğrı** ṣədāqət
Verür tənbākū şəkkər kimi ləẕẕət *(Mesnevi 3, Mısra 13). [doğrı,]*

Gətür sāqī qədəḥ kim yandı cān bu zəhr-i bī-cāyə
Fədā cān u tənimdür **doğrı** rind-i bādə-peymāyə *(Gazel 212, Mısra 2). [doğrı,]*

Bu idi **doğrı** söz kim ʻərż olundu ḫāk-ı pāyundə
Əgərçi şāʻirəm mən dəhrdə yüz min yalanım [var] *(Kaside 7, Mısra 35). [doğrı,]*

dolu: *Dolu duruma gelmek.*

Gül şūr ruḫundan nərgis bīmār çeşmindən
Biri qərq-i ʻərəq olmuş biri **dolmuş**durur qanə *(Kaside 22, Mısra 12). [dolmuş, -muş]*

Dolar cəḥīmə bu ʻāləm-nümā-yı fāsiq elə
Bizə yer olamaz Allāh qoysə kəs̱ətdən *(Kaside 15, Mısra 61). [dolar, -ar]*

ʻĀləm **dolubdı** nükhət-i müşk ilə Żū`iyā
Ol qara tellər üzrə məgər kim şəbā keçər *(Gazel 51, Mısra 9). [dolubdı, -ub, -di]*

ʻElm ʻāləmə **dolubdı** bu ʻəṣr özgə ʻəṣrdür
Siz də tapun bu ʻelmdən āḫır şərāfəti *(Kaside 2, Mısra 31). [dolubdı, -ub, -di]*

Dolubdı millətimiz ẓülmət-i cəhālətdən
Oyanmayur nədi bāʻis̱ bu ḫ˅āb-ı qəflətdən *(Kaside 15, Mısra 1). [dolubdı, -ub, -di]*

Qalubdı bircə bu İslām milləti məḥrūm
Təmām millət-i ʻāləm **dolubdı** ḥikmətdən *(Kaside 15, Mısra 6). [dolubdı, -ub, -di]*

Müğənniyān ḫ˘oş āvāz Bārbəd-i āhəng
Dolubdı nəğmə-i şīrīnī ilə mülk-i cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 24). [dolubdı, -ub, -di]*

Bizim bu mülkdə bī-məʻrifət belə qalmaz
Dolar mürūr ilə yüz ʻelm ü min fərāsət ilə *(Kaside 20, Mısra 36). [dolar, -ar]*

Gözim peymānəsin **doldurdı** hər dəm bağrımun qanı
Nöçün kim ḫalq sölərlər filānı mey-güsār olmuş *(Gazel 108, Mısra 3). [doldurdı, -dur, -di]*

Żū`ī **dolə** mərhəmlə şifā-ḫānə-i dünyā
Mərhəm dil-i şəd pārə-i mənzārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 13). [dolə, -ə]*

Cām-ı ʻeyşim olacaqmış belə meydən ḫālī
Sāğər-i ʻişrəti ġeyrün **dolacaqmış** nə bilim *(Gazel 136, Mısra 6). [dolacaqmış, -acaq, -mış]*

dolan-: *Bir yere iyice yayılmak, kaplamak; Dolaşmak, çevresinde bulunmak.*

Özi yoḫ adı var ʻinqād-ı fəżl vücūd-ı səḫā
ʻƏbəs yerə **dolanub** kīmyānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 4). [dolanub, -ub]*

Şövq-i ləbilə kūyuna bir kəs **dolanmasun**
Ləʻl arzūsı ilə Bədəḫşāna gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 3). [dolanmasun, -ma, -sun]*

dolan: *Değişmek.*

Yā Rəb niyə dövrān belə bī-pā vü sər oldı
Vəżʻi **dolanub** ḥāləti bəddən betər oldı *(Gazel 239, Mısra 2). [dolanub, -ub]*

Dünyā **dolanub** Żū`ī dönüb çərḫ-i cəfā-cū
Çoḫ sölımə ol köhnə şərīʻət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 21). [dolanub, -ub]*

doldur-: *Dolu duruma getirmek.*

Lālələr çün **doldurub** ṣəhbā-yı jālə cāmınə
Biz də cāmə **dolduraq** lāzımdı ṣəhbālar genə *(Gazel 217, Mısra 10). [dolduraq, -ak]*

Lālələr çün **doldurub** ṣəhbā-yı jālə cāmınə
Biz də cāmə **dolduraq** lāzımdı ṣəhbālar genə *(Gazel 217, Mısra 9). [doldurub, -ub]*

Verməzdim ʻelmə māżī vü müstəqbəl ḥālımı
Mən də zər ilə **doldurur** idim çuvālımı *(Muhammes 2, Mısra 22). [doldurur, -ur]*

Ləbi şövqilə göz peymānəsin qan ilə **doldurmaq**
Cəmāl-ātəşīn ʻeşqilə hər dəmdə kabāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 3). [doldurmaq,]*

dola-: *Dolamak, sarmak.*

Bu zəmān əhlidi kim anlamayub nīk [ü] bədi
Deyər ʻālim onə kim başınə bir ağ **dolədi** *(Mesnevi 9, Mısra 36). [dolədi, -di]*

dost: *Dost, çok sevilen kimse.*

Əgərçi ḫalq-i cəhān ʻeyş ü ʻişrəti istər
Cəhīmdür baña ey **dost** bu cəhān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 4). [dost,]*

Uçubdur mürğ-i rūḥım təndən ey **dost**
Olan sāʻət mən ayru səndən ey **dost**

Be-ġeyr-əz başıña dönmək dolanmaq
Nə gördün kəsdün ülfət məndən ey **dost**

Ġəmündür mūnisim ey gül ayırmə
Məni ondan onı həm məndən ey **dost**

Məni etmə cüdā kūyundən ey gül
Ayırmə bülbüli gülşəndən ey **dost** *(Gazel 34, Mısra 1-8). [dost,]*

Dedim ey **dost** nədür bir belə beḥcət ḫəbəri
Dedi şeʻr ol ki Ḫudādan saña eḥsān oldı *(Kaside 17, Mısra 15). [dost,]*

Nə yārunə həm-zəbān nə ġəm-ḫ˘ār
Nə mūnis ü **dost** nə pərəstār *(Mesnevi 8, Mısra 6). [dost,]*

Olsun nəṣībi **dostuvun** şīr ü şəhd ü nūş
Batsun gözinə düşmənivün tīr ü nīş ü ḫār *(Kaside 9, Mısra 35). [dostuvun, -uv, -un]*

Dostlar baḫmun namāz-ı bāṭilinə zāhidün
ʻEşqini inkār edüb kāfir demün īmānı var *(Gazel 54, Mısra 7). [dostlar,]*

Ġəm-i ruḫsārı bəsdir gūşə-i möḥnətdə mən zārə
Aparmun **dostlar** bi`llāh məni gülzāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 8). [dostlar,]*

dögi: *Değil.*

Zülf-i müşkīn **dögi** ruḫsārınə həm-sāyə olan
Bāl-ı Cibrīldi ḫurşīd üzinə sāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 9). [dögi,]*

Dögi Ḫˇurşīd ü məh ey lālə ʻizārım gökdə
ʻƏks-i rūyundi sənün çərḫ-i müʻəllāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 11). [dögi,]*

Yansə də şəmʻ kimi cān-figārım gecələr
Dögi pərvānə kimi vəṣl müyəssər Żū`ī *(Gazel 72, Mısra 9). [dögi,]*

Dögi pāyəndə nə ʻömr ü nə ḥökūmət Żū`ī
Yer ü gök küllüsi āḫırdə ki min qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 21). [dögi,]*

Ḫāliq çü bir şey`ə **dögi** möhtāc ḫəlqdən
Nə sirr var bu ḫilqət-i əşyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 3). [dögi,]*

Lālə **dögi** dāğ üzərə bin dāğ ilə yanmış
ʻUşşāqa ruḫundur belə ḫūnīn kəfən içrə *(Gazel 187, Mısra 11). [dögi,]*

Dögi müjgān ṣafı çeşmimdəki peykānlarıdur
Ki çıqub dişrə gözimdən cigərim qanı ilə *(Gazel 204, Mısra 3). [dögi,]*

Lāzım **dögi** bu ʻəṣrdə nə nām nə nāmūs
Pūl olsun təki ʻeyb eləməz hər nə gər oldı *(Gazel 239, Mısra 7). [dögi,]*

Nüqrə-i ḫām demək cismivə lā`iq **dögi** çün
Məḥz bu rūḥdi cismün bədən anun cānı *(Gazel 250, Mısra 23). [dögi,]*

Rə`īs-i şəhr-i səḫāvət əmīr-i mülk-i ʻəṭā
Ki fəżldə **dögi** həmtā-yı Ḥātəm-i Ṭā də *(Kaside 18, Mısra 22). [dögi,]*

Dögi çārə ġəmə nə dövlət ü nə təḫt nə tāc
Ondan özgə nədi ʻāləmdə ġəm u dərdə ʻəlāc *(Mesnevi 1, Mısra 3). [dögi,]*

Dögi bir ṣūrət-i şəḫṣiyyə ilə insānlıq
ʻElmlən ḥāṣil olur mərtəbə vü ʻürfānlıq *(Mesnevi 9, Mısra 19). [dögi,]*

Ənbiyā firqəsinə hər nə gəlüb dərd ü bəlā
Bu müşəḫḫəsdi Ḥüseynə **dögi** kimsə həmtā *(Müseddes 2, Mısra 30). [dögi,]*

dögül: *Değil.*

Bir mən-i zār **dögüldür** belə cövr ü ẓülmi
Əhl-i ḥikmət nə qədər var isə āzārı olub *(Gazel 32, Mısra 7). [dögüldür, -dür]*

ʻƏql ilə **dögüldür** ḥərəm-i vəṣlə yetüşmək
Tā olmayəsən ʻāşiq-i dīvānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 7). [dögüldür, -dür]*

Lāzım **dögül** bu var yoḫun fikrin eyləmək
Əlbəttə ʻāqibət olacaq cümlə var yoḫ *(Gazel 38, Mısra 9). [dögül,]*

Muṣəvvər eyləyübdir mərdüm-i çeşmim qədün sərvin
Dögül bī-hūdə cārī eyləmək hər ləḥẓə bu cūlər *(Gazel 57, Mısra 4). [dögül,]*

Əlbəttə mən təki o də bir gül əsīridür
Bī-cā **dögül** bu qədri ki bülbül fəğān çəkər *(Gazel 61, Mısra 8). [dögül,]*

Ḫāṭirim cəmʻ **dögül** tā şaña dərdim söləyüm
Bu pərīşān yüzi ol zülf-i müʻənbərdən sor *(Gazel 63, Mısra 7). [dögül,]*

Göz ü qaş u əl ayaġ pūlilə **dögül** insān
Əgər məlik olə bī-məʻrifət nə ādəmdür *(Gazel 80, Mısra 11). [dögül,]*

Zāhidün səcdəsi Allāhımə **dögül** vallāh
Nəfs-i əmmārəsinə ḥūrī vü ġılmānə imiş *(Gazel 107, Mısra 5). [dögül,]*

Bāğ u gülşən gūşə-i mey-ḫānə tək ḫürrəm **dögül**
Cām-ı mey tək hīç şey` dil-zəḫminə mərhəm **dögül**

Ġəm odur ki olmuyə cām-ı şərābə nəqdimiz
Bādə olsun tək nə qədri möḥnət olsə ġəm **dögül**

Ḫāṭir-i Ḥəvvā içün Ādəm buraḫdı cənnəti
Ḫvāhiş-i yārı sər-əncām etməyən ādəm **dögül**

Sāqiyā mey ver ki yārə dərd-i dil iẓhār edim
Meydən özgə hīç kəs dil-sirrinə mərḥəm **dögül**

Çoḫ ayağə salmə ey gül al ələ bir lüṭf qıl
Żū`īnün köñlin ḥəqīqət cām-ı meydən kəm **dögül** *(Gazel 125, Mısra 10). [dögül,]*

Mənim bu növ‘ **dögüldi** ümīdim ey Seyyid
Ki hīç aparmıyasan Żū`ī-i ḫəzīndən nām *(Gazel 129, Mısra 15). [dögüldi, -di]*

Yalquz **dögül** bu nālə vü fəryādım ey pərī
Öz könlim içrə sənlə qılub ṣöḥbət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 13). [dögül,]*

O māh vəṣli **dögül** ārzū baña Żū`ī
Dilindən ol ṣənəmün bir səlāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 9). [dögül,]*

Hər bir Sikəndərə **dögül** āb-ı bəqā nəṣīb
Ḫiżr olmayan bu çeşme-i ḥeyvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 5). [dögül,]*

Ümīdün kəsgilən Żū`ī ki sən tək rind ü rüsvāyə
Dögül mümkün vüṣālı bir onun tək pāk-ı dāmānun *(Gazel 149, Mısra 12). [dögül,]*

Ṣəfādan əl götürüb etməyin Minā ʻəzmin
Məgər qəbūl **dögüldür** o kūdə qurbānun *(Gazel 155, Mısra 4). [dögüldür, -dür]*

Qət‘-i ülfət eylədün dutdun ṭərīq-i ẓülm-i kin
Bu **dögüldi** ‘āqibət səndən gümānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 16). [dögüldi, -di]*

Dögül bu dəhrdə şəyyādlıq qanūnī bi`llāhi
Ki şaydın tərk edüb dönsün havā üzrə məkān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 9). [dögül,]*

Döguldür ḫāṣiyət şəh-bāzə vəḥşət rūz-ı əvvəldən
Olub insān ilə ülfətdə dāīm tev`əmān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 13). [döguldür, -dür]*

Əgərçi cins cinsə meyl qılmaq mö‘təbər sözdür
Dögülsən nīşə bəs şā‘irlərə sən mehribān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 4). [dögülsən, -sən]*

Ne vəṣlə təşnəsən ey dil usan **dögül** mümkün
Onun vüṣālı bu bəḫt-i siyāh-kārım ilə *(Gazel 191, Mısra 3). [dögül,]*

Əgər behiştdə min ḥūr versə Tarı baña
Dögül ‘əvəż birinə ol günün bu dünyādə *(Gazel 206, Mısra 10). [dögül,]*

Əgərçi olmuşuq imdi əsīr-i qayd-ı ‘əyāl
Dögüldi belə bizim də zəmānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 8). [dögüldi, -di]*

Vādī-i Qüds ü Ṭūrə ḥəqīqət **dögül** şüpə
Firdövsvār āyət-i rəḥmān ẓuhūr idi *(Gazel 246, Mısra 5). [dögül,]*

Belə **dögül** bərādər [o] məktəb nə mədrəsə
Qeyri miləl məkātibinə eylə diqqəti *(Kaside 2, Mısra 15). [dögül,]*

Bir Żū`ī-i fəqīr **dögüldür** ġazetçilər
Hər gün deyür cəmā‘ətə belə nəṣīḥəti *(Kaside 2, Mısra 35). [dögüldür, -dür]*

Ḥeyvāndılar ḥəqīqəti insān **dögül** təmām
Bənzər əgərçi ẓāhiri insānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 17). [dögül,]*

Adındı ins **dögül** vəḥş ey gözim nūrı
Dəḫi müsəlmān ‘ibārətdurur səlāmətdən *(Kaside 15, Mısra 15). [dögül,]*

Mü‘əllim ādəmə tapşur gəl oğluvi yoḫsə
Hər adı mollā **dögül** ṣāḥib-i fəżīlətdən *(Kaside 15, Mısra 66). [dögül,]*

Nə bu libās var idi nə bu ṭə‘ām nə ev
Dögüldi ādəmə təşbīh hīç bābətdən *(Kaside 15, Mısra 32). [dögüldi, -di]*

Vəlī nə sūd ki mümkün **dögül** ziyād etmək
Nə şey` ki rūz-ı əzəldə olub Ḫudā-dādə *(Kaside 18, Mısra 7). [dögül,]*

Yoḫdur əzəlki qā‘idədə cəzbə ḥüsndə
Dil-bər **dögül** o ṭavr ilə ruḫsār-ı yār də *(Kaside 19, Mısra 6). [dögül,]*

Vəlī çe fā`idə ādəmlərinə ḥikmət-i elm
Dögül mü`əssir bir zərrəcə sirāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 18). [dögül,]*

Dögül bu növ‘lə cānım ‘ulūm əhli gərək
Verə cəvāb mətīn sā`ilə ləyāqət ilə *(Kaside 20, Mısra 29). [dögül,]*

Ḥātəm-i ‘əṣrdən agāh **dögülsən** əṣlā
Ki onun süfrəsinə ḥāżırdur şāh u gədā *(Mesnevi 1, Mısra 25). [dögülsən, -sən]*

Eşitməyüb nəğmədə şūr u nəvā
‘Eyb **dögül** anlamasə bī-nəvā *(Mesnevi 5, Mısra 92). [dögül,]*

Qurı ad ilə **dögül** ḫān u bəg ü mollālıq
Ləfẓ içün mə‘ni gərək yoḫsə gəlür rüsvālıq *(Mesnevi 6, Mısra 43). [dögül,]*

Çoḫı fəḫr ilə deyürlər ki mənəm ḫān-zādə
Fikr qılmır ‘urəfā bənd **dögüldür** adə *(Mesnevi 6, Mısra 36). [dögüldür, -dür]*

Əvvəlki hesābdə **dögülsən**
Ol āb ilə ṭābdə **dögülsən** *(Mesnevi 8, Mısra 23). [dögülsən, -sən]*

Əvvəlki hesābdə **dögülsən**
Ol āb ilə ṭābdə **dögülsən** *(Mesnevi 8, Mısra 24). [dögülsən, -sən]*

Fikr qılmır danışan bu sözi ‘əmmāmə **dögül**
Ya uzun saqqal ilə yā ki uzun cāmə **dögül** *(Mesnevi 9, Mısra 39). [dögül,]*

Fikr qılmır danışan bu sözi ‘əmmāmə **dögül**
Ya uzun saqqal ilə yā ki uzun cāmə **dögül** *(Mesnevi 9, Mısra 40). [dögül,]*

Hīç ṭərīq içrə **dögül** mö‘təbər
Soruşmuyə ḫādimini məḫdūmlar *(Mesnevi 10, Mısra 53). [dögül,]*

Ṣəbr vəqti **dögüldür** eylə şitāb
Dur ayağə al ələ cām-ı şərāb *(Mesnevi 10, Mısra 11). [dögüldür, -dür]*

Zāhidün səcdəsi Allāhımə **dögül** vallāh
Nəfs-i əmmārəsinə ḥūrī vü ġılmānə imiş *(Gazel 107, Mısra 1). [dögül,]*

Dögül ‘əbəs ġəm-i hicründə olduqum sər-məst
Nə gördi bādədə bilmən ki oldı bādə-pərəst *(Tahmis 2, Mısra 23). [dögül,]*

Nə dildə bir ġəm-i hicrān nə küdūrət idi
Dögüldi belə dəmən də bir əhl-i ‘işrət idi *(Tahmis 2, Mısra 14). [dögüldi, -di]*

İndi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Çünki lāzımdı dedim gərçi **dögüldür** lāīq *(Terci-bend 1, Mısra 26). [dögüldür, -dür]*

<u>dök-:</u> *Akıtmak, dökmek.*

Nə ẕiməm [u] nə pərəstār nə mūnis nə rəfīq
Dəm-bə-dəm dīdələrimdən **dökübən** qan oldı *(Kaside 17, Mısra 6). [dökübən, -übən]*

<u>dön-:</u> *Başka bir şey halini almak, dönüşmek, değişmek.*

Firāqə **döndi** mənim vəṣl-i yārım āẖırdə
Nə növ'lən keçəcək rūzgārım āẖırdə *(Gazel 198, Mısra 1). [döndi, -di]*

Pozuldı rövnəq-i ürdībehiṣt hicrünlə
Ḫəzānə **döndi** 'əcəb növ-bəhārım āẖırdə *(Gazel 198, Mısra 4). [döndi, -di]*

Ümīd-i va'de-i vəṣlünlə qanə **döndi** cigər
Amāndı qanımı tök intizār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 3). [döndi, -di]*

Qaşun ẖəyālı ilə qāmətim kəmānə **dönüb**
Tərənnümüm dəẖi fəryād ilə fəğānə **dönüb**

Ze-bəs ki lə'l-i ləbün fikrin eylərəm ey gül
Əlimdə cām-ı meyim ḥəsrət ilə qanə **dönüb**

Vüṣālun ilə keçən günləri ẖəyālə salub
Fələk əlindən işim imdi əl-əmānə **dönüb**

Günüm gecə gözümə ẖār gülsitān sənsiz
Bəhārım ey gül-i növ-ẖīz kədər-ẖəzānə **dönüb**

Hanı o mehr-i məḥəbbət ki var idi səndə
Sitəmgər olmısən imdi məgər zəmānə **dönüb**

Əsās-ı mülk-i vücūdım zəlāzil-i ġəmdən
Ḫarāb olub dağılub şəhr-i Şīrvānə **dönüb**

Ze-bəs ki fikr-i ruẖundur köñüldə Żū`ī tək
Köñül sərāçəsi ey māh gülsitānə **dönüb** *(Gazel 25, Mısra 1-14). [dönüb, -üb]*

İnsān arasındə var idi rəsm-i məḥəbbət
Mūẕī ḥeyivānə **dönüb** insān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 4). [dönüb, -üb]*

'Ənqāyə **dönüb** mə'rifət ərbābi cəhāndə
Yoẖ 'elm ü ədəb məşrəb-i 'ürfān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 5). [dönüb, -üb]*

Ṣavt-ı bülbül **dönəcək** belə nəfīr-i zāğə
Gül ü gülzār-ı cəhān ẖār-ı muğīlān oləcaq *(Gazel 113, Mısra 13). [dönəcək, -əcək]*

Mö'cüz-i 'Īsəvī tək cān verür əmvātə ləbün
Nədi 'eybi **dönübən** məzhəb-i 'Īsāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 12). [dönübən, -übən]*

Vəlīk ẖovf elə ondan ki gülşən-i rūyun
Dönər ẖəzānə tapılmaz bir āşnā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 10). [dönər, -ər]*

Ləbün rəşkilə ancaq lə'l-i bağrı **dönməmiş** qanə
Ḥəd-i qan eyləyübdür köñlüni gül-bərg-i ẖəndānun *(Gazel 160, Mısra 7). [dönməmiş, -mə, -miş]*

Lālə-rūlar **döndürüblər** qanə ẖūnīn köñlümi
İmdi çeşmimdən düşər hər dəmdə qanı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 9). [döndürüblər, -dür, -üb, -lər]*

Cəhāndən olub tərk insānıyət üslūb-ı qānūnī
Dönübdür leyliyə zər ẖəlq də Məcnūn-ı şeydāyə *(Gazel 212, Mısra 8). [dönübdür, -üb, -dür]*

Bir kimsədə yoẖ şīvə-i inṣāf u mürüvvət
Dəccālə **dönüb** ẖəlq qiyāmət məgər oldı *(Gazel 239, Mısra 4). [dönüb, -üb]*

O məhün gəlsə 'itābə ləb-i gövhər-pāşı
Dönəcək lə'lə cigər qanı ilə göz yaşı *(Gazel 247, Mısra 2). [dönəcək, -əcək]*

Dəhr bāğındə qurı nəẖlə **dönübdür** cismim
Köñlümün meyvəsi çün bərg ilə bārım getdi *(Gazel 248, Mısra 11). [dönübdür, -üb, -dür]*

Yā Rəb genə vüṣlət dəmi hicrānə dəgişdi
Gül-nār-ı şərābım **dönübən** qanə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 2). [dönübən, -übən]*

Mənim tək hansı 'āşiqdür de tāq-ı əbrū-yı cānān
Hilālə **döndürübdür** qāmətin ġəmdən kəmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 8). [döndürübdür, -dür, -üb, -dür]*

Nədür bir bī-vəfā 'eşqinə ey qanə **dönən** köñlüm
Yetən hər nā-kəs ü bī-fəhmdən ṭə'n ü tə'ədda çək *(Gazel 116, Mısra 9). [dönən, -ən]*

Sözim bu dāşə **dönən** ẖəlqə etməyür tə`ṡīr
Nə`dim nə çārə deyüm bu sözi nə ṣūrət ilə *(Kaside 20, Mısra 41). [dönən, -ən]*

Ya edün ẖəncər-i bī-dād ilə ṣəd pārə məni
Qana **döndü** cigərim yā yetirün yāra məni *(Gazel 224, Mısra 2). [döndü, -dür]*

Bu 'əṣrdə dəẖi çoẖ pādşāhə eylə nəẓər
Nə ṭövr ẕillətə āẖırdə **döndü** dövrānı *(Kaside 23, Mısra 8). [döndü, -dür]*

Hanı o mehr-i məḥəbbət ki var idi səndə
Sitəmgər olmisən imdi məgər zəmānə **dönüb** *(Gazel 25, Mısra 10). [dönüb, -üb]*

Nə bāğlardə ṣəfā var nə meydə 'eyş ü nəşāṭ
Dönüb zəmānə olub dövr-i rūzgār ẖarāb *(Gazel 29, Mısra 4). [dönüb, -üb]*

Dünyā dolanub Żū`ī **dönüb** çərẖ-i cəfā-cū
Çoẖ söləmə ol köhnə şərī'ət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 21). [dönüb, -üb]*

Yā Rəb olur mu bir də **dönüb** növ-cəvān olam
Eyş [ü] nəşāṭ-ı ləẕẕət ilə kām-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 1). [dönüb, -üb]*

Kimün yā Rəb **dönübdür** mən kimi 'āləmdə iqbālı
Olubdur ārzū cāmı şərāb-ı vəṣldən ẖālī *(Tahmis 1, Mısra 11). [dönübdür, -üb, -dür]*

Hicründə gözlərimdən aẖan qəṭrə qəṭrə qan
Döndürdi lāləzāra nigārım kənārımı *(Gazel 228, Mısra 6). [döndürdi, -dür, -di]*

Vādī-i Əymənə **döndürdi** təcəllā-yı ruḥı
Beytü`l-əḥzānımı gūyā cəbəl-i ṭūr elədi *(Gazel 241, Mısra 5). [döndürdi, -dür, -di]*

Zülfün həvəsi eylədi təsbīhimi zünnār
Döndürdü məni āḥırı ṣı'ānə 'Əleykān *(Muhammes 4, Mısra 36). [döndürdü, -dür, -dü]*

Hər dəm görim səni **dönəsən** qanə ey şərāb
Gətdün bu təlḫ-kāmi dəḫi cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 1). [dönəsən, -ə, -sən]*

Döndürən səcdə içün pāy-ı ḥamı meḥrābə
Səccəsi gərdiş-i peymānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 5). [döndürən, -dür, -ən]*

Toprağə **döndürüb** neçə yüz min pərīvəşi
Ḫākından imdi gül bitüb oḫşar 'izārınə *(Gazel 207, Mısra 9). [döndürüb, -dür, -üb]*

Ey kəmān-əbrū müjün peykānı yüz min cān alur
Yayə **dönmüş** qāmətim tīr ü kəmānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 6). [dönmüş, -müş]*

<u>**dön-:**</u> *İtikadını, inamını değiştirmek, vaz geçmek.*

Nə muṣḥaf-ı ruḫə nə küfr-i zülfə meyl etdün
Nədəndi **döndü** o zāhid belə ilāhundan *(Gazel 185, Mısra 6). [döndü, -dü]*

Şükrlər kim Żū`iyā 'eşqindən ol məh-pārənün
Döndülər əhl-i cəhān çāk-ı girībānun görüb *(Gazel 19, Mısra 16). [döndülər, -dü, -lər]*

<u>**dön-:**</u> *Yönelmek, yüz tutmak.*

Piyādə rəḥ **dönüb** bu dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər fīl olsə ġəm yoḫ sən təki şāh-ı cəhānım var *(Kaside 7, Mısra 33). [dönüb, -üb]*

<u>**dön:**</u> *Dönmek, kendi etrafında hareket etmek; Dönerek şarap dağıtmak.*

Gözlərün ṣədqəsi cān sāqī ayağun ələ al
Dön pey-ā-pey genə bir şūr-ı cünun başımə sal *(Mesnevi 1, Mısra 8). [dön,]*

<u>**dön:**</u> *Dönmek, dolaşmak, kendi etrafında hareket etmek, kanat çırpmak.*

Dögül bu dəhrdə ṣəyyādlıq qanūnī bi`llāhi
Ki ṣaydın tərk edüb **dönsün** havā üzrə məkān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 10). [dönsün, -sün]*

<u>**döndür-:**</u> *Dönmek, dönüştürmek, benzetmek, çevirmek.*

Ey kāş olaydı əlli il əqdəm bu 'əṣrdən
Tā **döndürəydi** 'āləmi Loqmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 12). [döndürəydi, -ə, -y, -di]*

Təcəllā-yı cəmālın gör o şūḫ-ı māh sīmānun
Ki **döndürmüş** şü'ā'-i vādī-i sīnāyə Şirvānı *(Gazel 220, Mısra 4). [döndürmüş, -müş, -]*

İki ay var hilālə **döndürübdür** cismimi bu ġəm
Kim ol Ḫ˘urşīd ilə yā Rəb nə gündür vüṣlət imkānı *(Gazel 220, Mısra 9). [döndürübdür, -üb, -dür]*

Ādāb-ı mə'rifət güli ilən bu 'əṣrdə
Hər bəzmi **döndərübdi** gülüstānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 4). [döndərübdi, -üb, -di]*

<u>**dönmüş-:**</u> *Dönüşmek, bürünmek. -hale gelmek.*

Lüṭf edüb bir tīr-i ġəmzə birlə al gəl cānımı
Pāyə **dönmüş** qāmətim ol ṭāq əbrūndan cüdā *(Gazel 12, Mısra 8). [dönmüş,]*

Dedi ey bī-ḫəbər gūyā ḫəbərsizsən bu 'işrətdən
Ki 'āləm sər-bə-sər **dönmüş** behişt-i 'ədn riżvānə *(Kaside 22, Mısra 18). [dönmüş,]*

Hanı Sikəndər u Cəmşīd ü Bəhmən u Dārā
Ki imdi topraqə **dönmüş** o nāzlu əbdānı *(Kaside 23, Mısra 4). [dönmüş,]*

Çeşmimdə ḫārə **dönmüş** idi gülşən-i çəmən
Bī-mə'rīfət cəmā'ət əlində bī-tən-i mən *(Muhammes 3, Mısra 17). [dönmüş,]*

Ləbün firāqı ilə qanə **dönməgün** cigərün
Vəyā gözimdən aqan qəṭrə qəṭrə qani yazım *(Gazel 141, Mısra 7). [dönməgün, -ün]*

<u>**dörd/dört:**</u> *Dört, sayı sıfatı.*

Ələ almaq ayağımı o yerdə bir pərī-rūlə
Verüb baş başə Żū`ī tək iki baş **dörd** ayaġ etmək *(Gazel 120, Mısra 14). [dörd,]*

Saġġal uzun qurşaqını enni eyləmək
Hansındə ḥökm ṣādir olub **dört** kitābdan *(Gazel 178, Mısra 10). [dört,]*

Ḫ˘oşā o şəḫṣə ki min **dört** yüz ildə dünyāyə
Gələ görər ki behişt-i bərīndi dünyānı *(Kaside 23, Mısra 95). [dört,]*

<u>**döşə-:**</u> *Bir şeyi bir yere sermek, yaymak.*

Eyləyürdük dəm-bə-dəm 'eyş ü nəşāṭ
Hər çəməndə **döşəyirdük** bir bisāṭ *(Mesnevi 4, Mısra 14). [döşəyirdük, -y, -ir, -dü, -k]*

Tāzə ziynət verüb övżā'-ı gülüstānə bəhār
Fərş-i sündüs **döşüyüb** ṣəḥn-i dil-i cānə bəhār *(Mesnevi 15, Mısra 4). [döşüyüb, -y, -üb]*

<u>**dövlət:**</u> *Mal, mülk, servet; Ululuk, büyüklük, büyük rütbe, büyük mevki ve makam. Mutluluk, saâdet, tâlih, baht.*

Ḥəq səni **dövlət** ü ʻişrətdə səlāmət eləsin
Kurrətü`l-`ərżi və mā-fīhi metā mā-dāmət *(Kaside 5, Mısra 53). [dövlət,]*

Salınub ʻişrət ilə mən də duʻālar eləyüb
ʻÖmrüvə **dövlətüvə** tā nə qədər cānım var *(Kaside 6, Mısra 38). [dövlətüvə, -üv, -ə]*

Olsun ziyādə günbəgün ʻāləmdə **dövlətün**
ʻÖmrün bu növʻ ʻizzət ü cūd ilə pāydār *(Kaside 9, Mısra 33). [dövlətün, -ün]*

Ṭūl etmə Żū`ī ʻārı burah̲ **dövlətün** olə
Dövlət olur mu dəhrdə nāmūs u ʻār ilə *(Kaside 21, Mısra 41). [dövlətün, -ün]*

Birisi fəqr ü biri **dövlətilə** olmaqlıq
Təmām əhl-i cəhānə bu sirr mübhəmdür *(Gazel 80, Mısra 15). [dövlətilə, -ilə]*

Fikr etmə ki dāīm qalı bu **dövlət** ü nikbət
Təğyīr tapar müşkil ü āsān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 15). [dövlət,]*

Ey ḥərīṣ-i sīm u zər fikr eylə **dövlət** kimdədür
Bu güẕər-gāh-ı fənādə ẕövq ü ləẕẕət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 1). [dövlət,]*

Cəhānun **dövlətin** çoh̲ istəyən əşh̲āṣlar bi`llāh
Fənādur çün bunun ṭālibləri dīvānə sərsəmdür *(Gazel 41, Mısra 7). [dövlətin, -in]*

Nə qədər var cəh̲ān içrə şühūr u aʻvām
Dövlət u ʻömrüvi əfzūn eləsün bārī H̲udā *(Kaside 13, Mısra 35). [dövlət,]*

Ṭūl etmə Żū`ī ʻārı burah̲ dövlətün olə
Dövlət olur mu dəhrdə nāmūs u ʻār ilə *(Kaside 21, Mısra 42). [dövlət,]*

Bārī H̲udā ʻömri ilə **dövlətin**
Arturgilən gün-bə-gündən şövkətin *(Mesnevi 5, Mısra 101). [dövlətin, -in]*

Tāʻətdə olan miṣāl-i Ẕünnūn
Dövlətdə şərīk-i māl-i Qārūn *(Mesnevi 8, Mısra 18). [dövlətdə, -də]*

Nə hörmətim olsə hörmətündür
Nə **dövlətim** olsə dövlətündür *(Mesnevi 8, Mısra 30). [dövlətim, -im]*

Dövlətlü olan mürīdlərdən
Qərz istə ʻəzīz-i sīm u zərdən *(Mesnevi 8, Mısra 53). [dövlətlü, -lü]*

Nə hörmətim olsə hörmətündür
Nə dövlətim olsə **dövlətündür** *(Mesnevi 8, Mısra 30). [dövlətündür, -ün, -dür]*

Gər deyəm dərdimi **dövlətlü** olan bī-h̲əbərə
Bāb-ı ḥikmət açuban şərḥ eləyim min fiqrə *(Terci-bend 1, Mısra 31). [dövlətlü, -lü]*

Nə qədri çoh̲ olə çoh̲dur yəqīn bil āzārı
Riyāsət ü ʻəməl ü ḥökm ü **dövlət** ü dünyā *(Gazel 7, Mısra 4). [dövlət,]*

Çün yoh̲dı vəfā ʻömrdə **dövlət** nə içündür
Cəmʻ etmək içün dövləti zəḥmət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 1). [dövlət,]*

Gər səʻy ilədür **dövlət** ü şövkət bu cəhāndə
Çoh̲ kimsədə bī-səʻy bu şövkət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 5). [dövlət,]*

Çün yoh̲dı vəfā ʻömrdə dövlət nə içündür
Cəmʻ etmək içün **dövləti** zəḥmət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 2). [dövləti, -i]*

Yüz il ʻulūm-ı ḥikməti cəmʻ eyləsön əgər
ʻĀləm saña səfeh der [əgər] **dövlət** olmamış *(Gazel 105, Mısra 12). [dövlət,]*

İstəmə **dövləti** çoh̲ Żū`ī maʻāşun gözlə
Yüngül elə yüküvi keçməyə bu dəryādən *(Gazel 173, Mısra 17). [dövləti, -i]*

Övlādı olmayan də verür h̲ərc məktəbə
Ṣərf eyləyür müʻəllimə əṭfālə **dövləti** *(Kaside 2, Mısra 20). [dövləti, -i]*

Cühəlā **dövlət** ü neʻmətlə dəm-ā-dəm h̲əndān
ʻÜrəfā zār zəbūn kīsə-i āmālı təhī *(Kaside 14, Mısra 10). [dövlət,]*

Dögi çārə ġəmə nə **dövlət** ü nə təh̲t nə tāc
Ondan özgə nədi ʻāləmdə ġəm u dərdə ʻəlāc *(Mesnevi 1, Mısra 3). [dövlət,]*

Dāimā h̲ˇoş keçürdi əḥvālım
Çoh̲ idi mülk ü **dövlət** ü mālım *(Mesnevi 2, Mısra 12). [dövlət,]*

Sənsən mənim ṣāḥib vəlī-neʻmətim
H̲əlq içində ʻizzət **dövlət** ḥörmətim *(Mesnevi 5, Mısra 86). [dövlət,]*

Nə gərəkdür ḥədīẖ ü āyə
Māl **dövlət** gərəkdi mollāyə *(Mesnevi 11, Mısra 104). [dövlət,]*

Hər kəsün olsə **dövləti** varı
Ol kəsün çoh̲dı ʻizzəti ʻādı *(Mesnevi 11, Mısra 13). [dövləti, -i]*

Həmīşə h̲āṭirivi H̲āliq eyləsün məmnūn
Cəlāl u **dövləti** ʻömrüvü həm dəh̲i əfzūn *(Mesnevi 14, Mısra 18). [dövləti, -i]*

Hər bir qədər əgər olə də māl ü **dövləti**
Ağsaqqalun dutar mı cavānlarlə ṣöḥbəti *(Muhammes 1, Mısra 15). [dövləti, -i]*

Dövləti ḥörməti ʻelm ilə tapubdur insān
Çoh̲ gədā-zādə gəlüb ʻelm ilə olmuş sulṭān *(Muhammes 5, Mısra 13). [dövləti, -i]*

Çün bilübdür bu zəhr-i mār **dövlət**
Şeyṭānə ḥāṣil eyləyür cənnət *(Mesnevi 11, Mısra 21). [dövlət,]*

Çünki **dövlət** o şey`di kim ondan
Nə çətin iş olə olur āsān *(Mesnevi 11, Mısra 25). [dövlət,]*

Bənd olmə māl u **dövlətə** göz tikmə şān u şöhrətə
Bu ərsə-i ṭarīqətə mərdānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 5). [dövlətə, -ə]*

dövlət: *Belli bir toprakta bir hükûmet idâresi altında teşkîlâtlanmış bulunan bağımsız siyâsî topluluk, milletin hukūkî şâhsiyet kazanmış şekli.*

Dünyāsı olur behişt tək āḫırı də
Bir ʻavrət alub əgər iki **dövlət** alur *(Rübai 6, Mısra 4). [dövlət,]*

dövlət-i bī-ḥəd: *Sınırsı, hudutsuz servet, pek çok mal mülk.*

Ṭāʻətdədi gər vüsʻət-i əndāzə-i dünyā
Pəs əhl-i ʻibādətdə fuqārət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 8). [dövlət-i bī-ḥəd,]*

dövlət-i dünyā: *Dünya malı.*

Dövlət-i dünyānı cəmʻ etdün deyək āḫır nədür
Hanı İskəndər cəhāndə bāqī ʻizzət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 3). [dövlət-i dünyānı, -n, ı]*

Baḫıram dəhrdə hər yerdə ki var müfsid ü şər
Neʻmət ü **dövlət-i dünyānı** Ḫudā anə verüb *(Gazel 20, Mısra 6). [dövlət-i dünyānı, -n, -ı]*

dövlət-i fānī: *Baki olmayan servet.*

Biləsən ḥālət-i İskəndər ü Cəmşīd ü Cəmi
Dövlət-i fānī içün çəkməyəsən dərd ü ġəmi *(Mesnevi 15, Mısra 18). [dövlət-i fānı,]*

dövlət-i ḫūn: *Kan ülkesi.*

Ey **dövlət-i ḫūn** ʻāşiq içün ḫūn-bəhā nədür
Səndən gər ʻāşiq istər isə ḫūn bəhānədür *(Gazel 89, Mısra 1). [dövlət-i ḫūn,]*

dövlət-i qārūn: *Karun`un serveti.*

Hanı Sikəndər ü Cəm hanı **dövlət-i Qārūn**
Təşəvvür eylə nədür baḫ bu şövkət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 9). [dövlət-i qārūn,]*

dövlətmənd: *Devletli, servet sahibi.*

Hər dənī ṭəbʻələr ʻāləmdə olub **dövlətmənd**
Ṣāḥib-i ʻizz ü şərəf bī-sər ü sāmān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 7). [dövlətmənd,]*

dövlət-şövkət: *Ululuk, büyüklük, mevki ve makam.*

Ḫələf-i ẕī-i ḥib-i Muṣṭafa Ḫān-ı Şīrvān
Ki müsəlləmdi əzəldən ona **dövlət-şövkət** *(Kaside 5, Mısra 38). [dövlət-şövkət,]*

dövr: *Kader, talih.*

Bir gün mənim murādım ilə **dövr** qılmadı
Dövr-i sipihr ü çərḫ-i dəğādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 5). [dövr,]*

İẓhār elədi **dövr** elə iqdām
Dövrān saña eyləyübdi ikrām *(Mesnevi 7, Mısra 31). [dövr,]*

Hīç sulṭānım deyən mülkini vīrān istəməz
Mehr ilə **dövr** etmədi hərgīz bu çərḫ-i bī-ḥəyā *(Tahmis 3, Mısra 16). [dövr,]*

dövr: *Çember; Dönme, kendi ekseni etrâfında hareket etme. Bir şeyin çevresinde dolaşma, devir.*

Dövrə gəl **dövrüvə** qurbān tən u cān ey sāqī
Bədən-i mürdə içün rūh-ı rəvān ey sāqī *(Mesnevi 9, Mısra 1). [dövrüvə, -üv, -ə]*

Sāqiyā **dövrə** gətür cām-ı mey-i gül-nārı
Gəti bir ḥālmə şərāb ilə dil-i bīmārı *(Mesnevi 15, Mısra 1). [dövrə, -ə]*

Ġönçəsi **dövrində** kim zülf-i pərīşān titrəşür
Eylə kim cādū görüb möhr-i Süleymān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 1). [dövrində, -i, -n, -də]*

Yüzün **dövrində** müşkīn ḫəṭ mıdır ey gül sənün yā kim
Kənār-ı mülk-i dīni ḫayl-i rəng-i Əhrimən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 7). [dövrində, -i, -n, -də]*

Növ-bəhār oldı ələ gülşəndə cām almaq gərək
Cām **dövrində** fələkdən intiqām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 2). [dövrində, -i, -n, -də]*

Żū`ī əgərçi mənʻ edürəm ḫəlqi yārdan
Mümkün mi şəmʻ **dövrinə** pərvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 14). [dövrinə, -i, -n, -ə]*

Bir məclisə yetüşdim [o] ḥūr u qüşūr idi
Çeşm-i rəqīb ü ḥāsid o məclisdə **dövr** idi *(Gazel 246, Mısra 2). [dövr,]*

dövr et-: *Dönmek, kendi mihveri etrâfında hareket etmek; Bir şeyin çevresinde dolaşmak, dönüp dolaşmak.*

Bir mūr-ı bī-nəvā təki sər-gəştə **dövr edüb**
Āḫırdə bārgāh-ı Süleymānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 3). [dövr edüb, -üb]*

Ḫudāvənd eyləsün əḥbābıvə lüṭfün ziyād ‘ömrün
Nə qədri **dövr edər** əflāk bāqīdür cəhān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 24). [dövr edər, -ər]*

<u>dövrān:</u> *Devran, devir, felek, zaman, dünya.*

Dünyādə ‘elm ü mə‘rifət-i fəżl tərk olub
Dövrān dutubdı mərdüm-i nā-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 22). [dövrān,]*

Fələkdən ġüşşə **dövrāndan** bəlādur ḥāṣilim hər gün
Məgər Ḥəq şādlıq ḫˇurşīdini məndən nihān qılmış *(Kaside 11, Mısra 9). [dövrāndan, -dan]*

Ḫāqānilər gəlür genə **dövrānə** ey Ġərīb
Olaydı iḥtisān ilə Toğrul Tigin əgər *(Kaside 3, Mısra 30). [dövrānə, -ə]*

Çoḫdan gəleydi kāş bu **dövrānə** Şərq-i Rus
Tā żə‘f-i milləti gətürə cānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 1). [dövrānə, -ə]*

Ze-bəs yoḫ ṭālib-i fəżl ü kəmāl ü şe‘r ‘āləmdə
Bu mə‘nīdən baña **dövrān** əliflərdən sinān qılmış *(Kaside 11, Mısra 16). [dövrān,]*

İẓhār elədi dövr elə iqdām
Dövrān saña eyləyübdi ikrām *(Mesnevi 7, Mısra 32). [dövrān,]*

Bir buq‘ədəəm əsīr ü ḥeyrān
Salmış məni min bəlāyə **dövrān** *(Mesnevi 8, Mısra 4). [dövrān,]*

Yoḫ fikr edən ki nīşə bu **dövrānə** gəlmişəm
Tər olmamışdı ḫüşk ləbim bir şərāb ilə *(Muhammes 3, Mısra 39). [dövrānə, -ə]*

Mānənd olə bilməz saña ey şūḫ-i dil-ārā
Heyhāt sənün tək gələ **dövrānə** ‘Əleykān *(Muhammes 4, Mısra 26). [dövrānə, -ə]*

Ey Füżūlī müttəṣil **dövrān** müḫālifdür baña
Ġalibā ərbāb-ı iste‘dādı **dövrān** istəməz *(Tahmis 3, Mısra 19). [dövrān,]*

Ey Füżūlī müttəṣil **dövrān** müḫālifdür baña
Ġalibā ərbāb-ı iste‘dādı **dövrān** istəməz *(Tahmis 3, Mısra 20). [dövrān,]*

Bu ‘əṣrdə dəḫi çoḫ pādşāhə eylə nəẓər
Nə ṭövr ẕillətə āḫırdə döndü **dövrānı** *(Kaside 23, Mısra 8). [dövrānı, -i]*

Ḥeyf ol qərīnə kim baña **dövrān** be-kām idi
Ḫˇoş ol zəmān ki ‘işrət ü eyşim təmām idi *(Muhammes 2, Mısra 18). [dövrān,]*

Dövrān ‘ədū vü yār baña bī-vəfā ikən
Bülbül ṣifət ḫəzān-ı ġəmə mübtəlā ikən *(Muhammes 3, Mısra 7). [dövrān,]*

Yā Rəb nədi bā‘iṡ belə **dövrān** dəgişübdür
Tə`ṡīr-i kəvākib məh-i tābān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 1). [dövrān,]*

Əhl-i ‘ürfān bu ṣifət zār u pərīşān oləcəq
Nə bilim dəhrdə āḫır belə **dövrān** oləcəq *(Gazel 113, Mısra 1). [dövrān,]*

Əgər dəşt-i cünun içrə mənim tək olsə Məcnūnı
Nə mümkün sən tək olsun ey pərī Leylāsı **dövrānun** *(Gazel 160, Mısra 4). [dövrānun, -un]*

Dərd-i şərāb-ı ḫumda Fəlāṭūn ġubārıdur
Dövrān nə ḫāk gör gətürüb rūzgārınə *(Gazel 207, Mısra 12). [dövrān,]*

Yā Rəb niyə **dövrān** belə bī-pā vü sər oldı
Vəż‘i dolanub ḥāləti bəddən betər oldı *(Gazel 239, Mısra 1). [dövrān,]*

<u>dövrān-ı kəc-mədār:</u> *Eğri dönüşlü zaman, talih.*

Ṣəd-ḥeyf saldı firqətə **dövrān-ı kəc-mədār**
Ol məh bənimlə bir gecə həm-ṣöḥbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 3). [dövrān-ı kəc-mədār,]*

<u>dövr-i fələk:</u> *Feleğin dönüşü; Talih.*

Ver sāqī baña şərāb-ı gül-nār
Kim **dövr-i fələk** edüb məni ḫār *(Mesnevi 8, Mısra 2). [dövr-i fələk,]*

Rəşk edüb **dövr-i fələk** məndən ayırdı ‘āqibət
Dərd ġəm dəf‘inə kim bir ġəm-küsārım var idi *(Gazel 225, Mısra 9). [dövr-i fələk,]*

<u>dövr-i gərdiş-i gərdūn:</u> *Feleğin dönmesinin devri.*

Nə **dövr-i gərdiş-i gərdūn** olaydı nə əyyām
Nə āftāb nə əncüm nə āsmān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 3). [dövr-i gərdiş-i gərdūn,]*

Nə yer olaydı nə göklər nə sābit ü səyyār
Nə **dövr-i gərdiş-i gərdūn** nə belə ‘āləm olaydı *(Gazel 244, Mısra 4). [dövr-i gərdiş-i gərdūn,]*

<u>dövr-i gərdūn:</u> *Feleğin döngüsü.*

Dövr-i gərdūn məni bir növ‘ ayağə saldı
Āy u gün keçdi görünməz gözə bir bādə vü cām *(Kaside 13, Mısra 13). [dövr-i gərdūn,]*

<u>dövr-i ruḫ:</u> *Yüzünün devrinde, yüzünde devreden.*

Şīrīn qılə məẕāqımı şəhd-i təkəllümi
Dövr-i ruḫundə zülfi təki kām-rān olam *(Gazel 128, Mısra 4). [dövr-i ruḫundə, -u, -n, -də]*

<u>dövr-i rūzgār:</u> *Zamanın devretmesi, dönüşü.*

Nə bāğlardə ṣəfā var nə meydə ‘eyş ü nəşāṭ
Dönüb zəmānə olub **dövr-i rūzgār** ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 4). [dövr-i rūzgār,]*

<u>dövr-i sipihr:</u> *Semanın, feleğin devri, dönüşü.*

Bir gün mənim murādım ilə dövr qılmadı
Dövr-i sipihr ü çərḫ-i dəğādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 6). [dövr-i sipihr,]*

<u>dövr-i zəmānə:</u> *Zamanın dönüşü.*

Bir ḥāl ilə qalmaz bu ṣifət **dövr-i zəmānə**
Āḫır dəgişər gərdiş-i dövrān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 13). [dövr-i zəmānə,]*

<u>dövriyyə:</u> *Tüm varlıkların Tanrı`dan gelip Tanrı`ya döneceğine inananlar.*

Müsəvī ʻĪsəvī Dəhrī Ḥikəmī **Dövriyyə**
Nūrī vü nārī vü ḫurşīdī vü əhl-i bidʻət *(Kaside 5, Mısra 21). [dövriyyə,]*

<u>dövrə gəl:</u> *Devreyle, dolaşarak şarap dağıt.*

Dövrə gəl dövrüvə qurbān tən u cān ey sāqī
Bədən-i mürdə içün rūh-ı rəvān ey sāqī *(Mesnevi 9, Mısra 1). [dövrə gəl,]*

<u>döz-:</u> *Tahammül etmek, dayanmak.*

Gəldi ādəm bu yerə **dözmədi** bir şeyṭānə
Bilmədi burda təmām ādəm-i şeyṭān oləcaq *(Gazel 114, Mısra 7). [dözmədi, -mə, -di]*

<u>duʻā:</u> *Allah'a yalvarma, niyaz.*

Salınub ʻişrət ilə mən də **duʻālar** eləyüb
ʻÖmrüvə dövlətüvə tā nə qədər cānım var *(Kaside 6, Mısra 37). [duʻālar, -lar]*

Żū`ī duʻā eylə sözə vermə ṭūl
İmdi olur çünki **duʻālar** qəbūl *(Mesnevi 5, Mısra 100). [duʻālar, -lar]*

Bīhūdə çoḫ da qılma namāz eyləmə **duʻā**
Żū`ī bu nā-qəbūl duʻādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 17). [duʻā,]*

Bīhūdə çoḫ da qılma namāz eyləmə duʻā
Żū`ī bu nā-qəbūl **duʻādan** nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 18). [duʻādan, -dan]*

Duʻā ilən elə Żū`ī təmām əşʻārun
Murād-i məṭləbimə mən də kām-kār oldım *(Kaside 12, Mısra 25). [duʻā,]*

Żū`iyā qāʻidədür şeʻrdə āḫırdə **duʻā**
Ṭūl vermə elə bu ṭərz ilə sən də itmām *(Kaside 13, Mısra 33). [duʻā,]*

Ki bəlkə Zū`i-i kəm-nām künc-i ʻüzlətdə
Edən **duʻāsı** ḥuṣūlə yetə icābət ilə *(Kaside 20, Mısra 50). [duʻāsı, -s, -ı]*

Bu verdiyim mənim **duʻālardan**
Ḥəq səni ḥifẓ edə bəlālardan *(Mesnevi 2, Mısra 51). [duʻālardan, -lar, -dan]*

Ḥəqqə edirdüm gecə mən bir **duʻā**
Oturmuşkən ḫəstə-bəstə mübtəlā *(Mesnevi 4, Mısra 39). [duʻā,]*

Żū`ī **duʻā** eylə sözə vermə ṭūl
İmdi olur çünki duʻālar qəbūl *(Mesnevi 5, Mısra 99). [duʻā,]*

Hər şām u səḥər Żū`ī münācāt elədim çoḫ
Bilməm nə içün muncə **duʻā** bī-əs̱ər oldı *(Gazel 239, Mısra 10). [duʻā,]*

<u>duʻā-gū:</u> *Dua eden, duacı.*

Cümlə şəhr əhli **duʻā-gūdı** o ẕāt-ı pākə
Yetüb āvāzə`-i ʻelm ü ʻəməli əflākə *(Mesnevi 6, Mısra 29). [duʻā-gūdı, -di]*

Hər nəḥv olə Żū`ī saña bəndədür
Duʻā-gūdur ḫidmətə pāyəndədür *(Mesnevi 10, Mısra 58). [duʻā-gūdur, -dur]*

<u>duʻā-yı qədəḥ:</u> *Kadeh duası.*

Qədəḥlər edi baña şāmlar **duʻā-yı qədəḥ**
Kitābī şīşələr əldə kitāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 9). [duʻā-yı qədəḥ,]*

<u>duʻā-yı zülf ü ruḫ:</u> *Yüzünün ve saçının duası.*

Qaşun hilāl ʻizārun məh-i təmāmımdur
Duʻā-yı zülf ü ruḫun vird-i ṣübḥ ü şāmımdur *(Gazel 55, Mısra 2). [duʻā-yı zülf ü ruḫun, -un]*

<u>dūçār:</u> *Düçar olmak, uğramak, yakalanmak, tutulmak.*

Oldı **dūçār** dün baña bir āftāb-rū
Yüz mərtəbə vəcīḥdi māh-ı təmāmdan *(Gazel 177, Mısra 7). [dūçār,]*

Bəlā-yı hicrə **dūçār** oldım ʻāqibət Żū`ī
O vəṣldən ki güni bir ilə bərābər idi *(Gazel 240, Mısra 13). [dūçār,]*

Qoyub Şəmāḫı kimi reşk-i bāğ-ı firdövsi
Muğāndə ġüssə muğīlānınə **dūçār** oldım *(Kaside 12, Mısra 4). [dūçār,]*

O bəlālar ki görməyüb hīç kəs
Özün āḫır onə **dūçār** oldun *(Kaside 16, Mısra 4). [dūçār,]*

Nə müsībət var isə eylədi çərḫ-i ġəddār
Ṣəbr qıldım nə bəlā oldı əgər cümlə **dūçār** *(Müseddes 2, Mısra 24). [dūçār,]*

dūçār ol-: *Müptela olmak, tutulmak.*

Oldu dūçār bana ədīb-i zəmānə kim
Həm-nāmdur birisinə ol həşt ü çār ilə *(Kaside 21, Mısra 17). [dūçār oldu,]*

dūd-ı āh: *Izdırabın dumanı.*

Əlṭāf ilə sordu eḥtiyācım
Hər vəcfdən eylədi ʻəlācım *(Mesnevi 7, Mısra 63). [dūd-ı āhım, -ım]*

Nə sūd rəşḥə-i əlṭāf yoḫdı māhundan
Əgərçi yandı köñül çərḫi **dūd-ı āhundan** *(Gazel 185, Mısra 1). [dūd-ı āhundan, -un, -dan]*

dūdə-i çeşm: *Gözün karası; Göz oltası.*

Nə seḥr edüb ki müjün kimi mərdümı ey gül
Edübdi **dūdə-i çeşmündə** pāy-bəst gözün *(Gazel 158, Mısra 4). [dūdə-i çeşmündə, -ü, -n, -də]*

dügāh: *Musikimizde saba makamı ile zengule dizisinden birkaç sesin birleşmesiyle meydana gelen ve dügah perdesinde karar kılan birleşik makam.*

Oḫur vəṣf-i behişt-i ʻədn hər bir gūşədə ṣulṣul
Dügāh ṣübḥ ü şām içrə neçə ʻuşşāq-ı dīvānə *(Kaside 22, Mısra 14). [dügāh,]*

dūgāh-ı ṣübḥ ü şām: *Sabah akşam iki defa.*

Dūgāh-ı ṣübḥ ü şām içrə mānı oldum ki şūr ilə
Səmāʻ eylərdi gūşum gəh segāh u gəh nəvā səndən *(Gazel 168, Mısra 13). [dūgāh-ı ṣübḥ ü şām,]*

dühāt: *Dâhîler, üstün akıllılar.*

Dühāt içində nə müddətdi qalmışam mağmūm
Ləzīz ṣöḥbət-i cān bəḫşdən olub məhrūm *(Mesnevi 14, Mısra 11). [dühāt,]*

dükān: *Dükkan.*

Mətāʻ-ı ʻeyş ü ʻişrət çoḫdı dünyānun **dükānında**
Bizim nə nəqdimiz var ondə nə bāzārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 3). [dükānında, -ı, -n, -da]*

Mənəm Maḥmūd-ı zārī ol Ayāz-ı s̱ānīnün Żū`ī
Ki çaruq ilə olmuş şəhrdə məşhūr **dükkānı** *(Gazel 220, Mısra 12). [dükkānı, -ı]*

dün: *İçinde bulunulan günden evvelki gün, dün; Gece.*

Dün şikāyət eləyürdüm fələk-i bəd-ḫūdan
Ki nöçün bağladı gərdūn yolumı hər sūdən *(Mesnevi 1, Mısra 21). [dün,]*

Oldı dūçār **dün** baña bir āftāb-rū
Yüz mərtəbə vəcīḥdi māh-ı təmāmdan *(Gazel 177, Mısra 7). [dün,]*

Dün gecə əndūh-ı ġəm u ġüṣṣədən
Danışurdum başə gələn qiṣṣədən *(Mesnevi 4, Mısra 31). [dün,]*

Dün baña bir yār-ı ʻadīmü`l-mis̱āl
Sölədi ey Żū`ī-i şīrīn məqāl *(Mesnevi 5, Mısra 41). [dün,]*

Dün ʻəcz ilə soruşdım mən pīr-i ʻəqldən
Bāʻis̱ nədür bu ḥālə bu gün rūzgārdə *(Kaside 19, Mısra 13). [dün,]*

Gərdūn-e goşūd əz ġəm o zülf tābdār
Dün ḥəbsdə çü Yūsif-i çərḫ eylədi qərār *(Kaside 9, Mısra 1). [dün,]*

Bunun ʻəlācını **dün** pīr-i ʻəqldən ṣordum
Cəvābı ilə ġəm ü ġüṣṣədən kənar oldım *(Kaside 12, Mısra 11). [dün,]*

Görmüşəm **dün** gecə ḫurşīd-i dirəḫşān yuḫudə
Yetüşür vüṣlətə kim görsə bu ʻünvān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 1). [dün,]*

Dün ki bāz-ı fələk öz lānəsin etdi məqām
Məşʻəl-i şīdi əḥāṭə elədi zeng ü ẓəlām *(Kaside 13, Mısra 1). [dün,]*

dün: *Aşağı, alçak.*

Dərs-i bəḥs̱-ʻelm nə lāzımdı bu qədəm-**dūnə**
Budu vallāhi dīnlər öküzə meymūnə *(Mesnevi 6, Mısra 23). [dūnə, -ə]*

dünbülü-bāz: *Argo ifade.*

Yoḫsə çoḫ **dünbülü-bāz** ism-i bəg əḫz eyləyüb
Özini bir adı bəgliklə nəcābətli bilüb *(Mesnevi 6, Mısra 55). [dünbülü-bāz,]*

dünyā: *Cihan, alem, evren.*

Baḫmə **dünyā** mālinə kəsb et ḥəyāt-ı cāvidān
Cəhl ü ʻürfāndur ḥəyāt-ı mövtün əṣli Żū`iyā *(Gazel 3, Mısra 13). [dünyā,]*

ʻĀləm içrə hər kimün bir bī-vəfā cānānı var
Söləmün bir də onə **dünyā** vü dīn ü cānı var *(Gazel 54, Mısra 2). [dünyā,]*

Aldanmәgilәn Żū`ī cәhānә nәdi **dünyā**
Beş günlüq olan ʻişrәt ü behcәt nә içündür *(Gazel 68, Mısra 27). [dünyā,]*

ʻӘcәb bī-kāra vü āvārә vü bī-çārә olduq kim
Nә **dünyā** vü nә ʻuqbā işlәrindәn kārımız yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 6). [dünyā,]*

Ey māh bu gün sәn kimi meh-pārә tapulmaz
Nә mәn kimi **dünyādә** güni qarә tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 2). [dünyādә, -dә]*

Ādāb-ı ẖidmәt-i Ḥәqi zāhid haçan bilәr
Dünyādә çünki ẖidmәt-i insānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 10). [dünyādә, -dә]*

Cәmāl-i yārdur Żū`ī tәmәttuʻdār **dünyādә**
Ki әhl-i mәʻnā içrә bu mәtāʻә eʻtibār olmuş *(Gazel 102, Mısra 11). [dünyādә, -dә]*

Bī-mәʻrifәt ġenīdi fәqīr әhl-i mәʻrifәt
Fәqr ü ġınā nәdәndi bu **dünyādә** bilmәdim *(Gazel 139, Mısra 6). [dünyādә, -dә]*

Żū`iyā **dünyādә** gәr ol māh olsә hәm-dәmim
Kāfirәm ümmīd dutsam ḥūrī vü ġılmān içün *(Gazel 152, Mısra 9). [dünyādә, -dә]*

Ātәşīn meydәn yaẖar āhım odı **dünya** yüzin
Bәzm-i ġeyr içrә görәn dәm o gül-i rәʻnā yüzin *(Gazel 170, Mısra 2). [dünya,]*

Dünyānı behişt eylәmisәn bir pārә şәẖṣә
Bir pārәsinә dūzәẖi qismәt nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 7). [dünyānı, -n, -ı]*

Nәdi **dünyā** özi bir fikr elә ey mәst-i ġürūr
Bārī ʻibrәt elә bir Ādәm ilә Ḥәvvādәn *(Gazel 173, Mısra 3). [dünyā,]*

Nәsl-i ādәmdә sәnün tәk mәh-i ẖˇurşīd-liqā
Gәr mәlәk gәlsә inanmam gәlәcәk **dünyāyә** *(Gazel 194, Mısra 4). [dünyāyә, -y, -ә]*

Әgәr ol büt әlindә Żū`iyā mey cāmını görsön
Dil ü **dünyā** vü dīn ü cān ayağınә niṡār eylә *(Gazel 199, Mısra 10). [dünyā,]*

Әgәr behiştdә min ḥūr versә Tarı baña
Dögül ʻәvәż birinә ol günün bu **dünyādә** *(Gazel 206, Mısra 10). [dünyādә, -dә]*

Bāvәr etmәm sәnә hәmtā olә **dünyādә** bu gün
Enә gökdәn yerә bir vәchdә yüz min āyә *(Gazel 209, Mısra 3). [dünyādә, -dә]*

Mәst ü mәẖmūr gözün ġәmzә-i ẖadәnglә nәdür
Ṭuruqu`l-ʻeyndә **dünyāyә** salur pәrẖāşı *(Gazel 247, Mısra 10). [dünyāyә, -y, -ә]*

Bir nәfәs vәṣlüvә ey şūẖ dәyişmәm bi`llāh
Versәlәr Tarı bilür gәr baña bu **dünyānı** *(Gazel 250, Mısra 6). [dünyānı, -n, -i]*

Әzәl gün bār`ilāha mәndәn āyā nә ẖәṭā çıẖdı
Ki bu **dünyādә** belә kevkәb-i bәẖtim qara çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 2). [dünyādә, -dә]*

İstәyürsәn hәr iki **dünyādә** rāḥәtliq әgәr
Ḥәqqinә bәẖş eylә mey key gör ki rāḥәt kimdәdür *(Kaside 8, Mısra 17). [dünyādә, -dә]*

Hәmīşә etdügi inṣāflәn mürüvvәtdәn
Kişi tapar iki **dünyādә** ʻizzәt-i ʻuẓәmā *(Kaside 15, Mısra 24). [dünyādә, -dә]*

Eşitdün imdi qoy övlādun eylәsün tәḥṣil
Saña çatә iki **dünyādә** bāğ-ı cәnnәtdәn *(Kaside 15, Mısra 64). [dünyādә, -dә]*

Keçürdә fәṣl-i bәhārı riyāż-ı riżvān tәk
Behişt-i ʻәdni mühәyyā edә bu **dünyādә** *(Kaside 18, Mısra 6). [dünyādә, -dә]*

Bu beş gün ʻömr içün incitmә çoẖ gözәl cānı
Köñül bir ʻibrәt ilә qıl nәẓārә **dünyānı** *(Kaside 23, Mısra 1). [dünyānı, -n, -i]*

Yavaş yavaş bularә gәldi kāmil ādәmlәr
Yetürdi tā bu mәqāmә ki dutdı **dünyānı** *(Kaside 23, Mısra 42). [dünyānı, -n, -i]*

Bizimki getdigi tәḥṣīl ʻәbādı ʻәmmāmә
Biri tәʻәṣṣüb-i mәzhәb ki yıẖdı **dünyānı** *(Kaside 23, Mısra 62). [dünyānı, -n, -ı]*

Ḫˇoşā o şәẖṣә ki min dört yüz ildә dünyāyә
Gәlә görәr ki behişt-i bәrīndi **dünyānı** *(Kaside 23, Mısra 96). [dünyānı, -n, -i]*

Yer gök elә onlardı cәhān ilә o **dünyā**
Keçmişdәki inṣāf u mürüvvәt hara getdi *(Kaside 24, Mısra 15). [dünyā,]*

Dünyā dolanub Żū`ī dönüb çәrẖ-i cәfā-cū
Çoẖ sölәmә ol köhnә şәrīʻәt hara getdi *(Kaside 24, Mısra 21). [dünyā,]*

Çün fәqīrün yüzidür hәr iki **dünyādә** qara
Kәrәminlә bu qara yüzimi aq istәyürәm *(Kıt'a 2, Mısra 9). [dünyādә, -dә]*

Dünyā vü āẖirәt işi mübhәmdi dәhrdә
Ḥәll etmәyüb bu müşkili fәrzānәnin biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 5). [dünyā,]*

Dünyādә ẖānә mәscid ü mey-ẖānәdür vәlī
Olmub bizә nәṣīb iki ẖānәnün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 3). [dünyādә, -dә]*

Hәm-dәmim şām [u] sәḥәr hәr dәm ṣāhib-i fıtnәt
Bilmәyürdüm nәdi **dünyādә** bәlā vü möḥnәt *(Mesnevi 1, Mısra 16). [dünyādә, -dә]*

ʻÖmr ilә **dünyāyә** çü yoẖ ʻetibār
Qoymә keçә fәṣl ü gül ü lālәzār *(Mesnevi 5, Mısra 31). [dünyāyә, -y, -ә]*

Bu gözəl məzhəb olmayə fānī
Dutmayə cəhl ü fitnə **dünyānı** *(Mesnevi 11, Mısra 100). [dünyānı, -n, -i]*

Hər nə olsun gedəcəksən bu fənā **dünyādən**
Bārī bir ʻişrət elə çəkmə ġəm-i bī-cādən *(Mesnevi 15, Mısra 21). [dünyādən, -dən]*

Dünyādə indi istəmürəm bir zəmān olam
Altmış yaşındə isə [o] bir kimsə gər vəfāt *(Muhammes 1, Mısra 17). [dünyādə, -də]*

Tapdı o şəẖṣ hər iki **dünyādə** bir nicāt
Hər kəs ki etdi yetmişə həştādəcən ḥəyāt *(Muhammes 1, Mısra 19). [dünyādə, -də]*

Dünyānı fikr edəndə gedir məgər ẕü`l-cəlāl
Tər eyləsön ḥarāmı tapulmır dəẖi ḥəlāl *(Muhammes 3, Mısra 35). [dünyānı, -n, -ı]*

Müjdə olsun kim gəlüb **dünyāyə** Nov-rūz bayramı
Fərş-i istəbrəq salub ṣəḥrāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 1). [dünyāyə, -y, -ə]*

Çoẖ fikr eylədim qəżā ilən təqdīrə
Dünyādə olan umūr içün tədbīrə *(Rübai 2, Mısra 2). [dünyādə, -də]*

Dünyādə olan məzhəb-i Bābīlinü`n-nām
Kibr ilə Naṣārā vü Yəhūd u İṣlām *(Rübai 3, Mısra 1). [dünyādə, -də]*

Dünyādə yüz il ʻömr olə gər bir dəmdür
Hər kəs ki bunı bilsə bənī ādəmdür *(Rübai 4, Mısra 1). [dünyādə, -də]*

Hər kimsə cəhāndə bir nəcīb ʻavrət alur
Dünyādə behişt ü ḥūrī ilə cənnət alur *(Rübai 6, Mısra 2). [dünyādə, -də]*

Dünyāsı olur behişt tək āẖırı də
Bir ʻavrət alub əgər iki dövlət alur *(Rübai 6, Mısra 3). [dünyāsı, -s, -ı]*

Çārə qıl məṭləbinə bu cigəri sūzānun
ʻƏrż edim ẖidmətivə tā rəvişin **dünyānun** *(Terci-bend 1, Mısra 4). [dünyānun, -n, -un]*

Sənünçün dānədür **dünyādəki** ləẕẕətlər ey ġāfil
Dürüst etsön nəẓər żımnində yoẖdur dāmdən başqa *(Gazel 8, Mısra 3). [dünyādəki, -dəki]*

Dutub āyīnə-rū **dünyānı** cām ʻāləmdə çoẖ çoẖdur
Vəlīkən yoẖdur İskəndər nə bir Cəmşīd nə Cəm var *(Gazel 70, Mısra 3). [dünyānı, -nı]*

Mətāʻ-ı ʻeyş ü ʻişrət çoẖdı **dünyānun** dükānında
Bizim nə nəqdimiz var ondə nə bāzārımız yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 3). [dünyānun, -n, -uñ]*

Köñül nə vəṣlinə şükr eylə nə şəkvə firāqından
Təmām övżāʻi yek-sər ẖ˅ābdur məkkārə **dünyānun** *(Gazel 149, Mısra 10). [dünyānun, -n, -uñ]*

Aldanmə **dünyā** malinə həm cāhınə cəlālınə
Düş bir Ḥəqün ẖəyālinə rəḥmānə gəlmək yaẖşıdur *(Gazel 85, Mısra 9). [dünyā,]*

Usan ʻəql-i maʻāşdan **dünyā** içün təlāşdan
Keçüb cān ilə başdan meydānə gəlmək yaẖşıdur *(Gazel 85, Mısra 11). [dünyā,]*

Nə qədri çoẖ olə çoẖdur yəqīn bil āzārı
Riyāsət ü ʻəməl ü ḥökm ü dövlət ü **dünyā** *(Gazel 7, Mısra 4). [dünyā,]*

Dünyā köçübdi āẖirətə bir ẕəẖīrə qoy
Cān nəqdi Żü`iyā nə qədər ġārət olmamış *(Gazel 105, Mısra 13). [dünyā,]*

Fānī **dünyādan** əgərçi belə nālān gedürəm
Bī-vəfā ümmət əlindən cigəri qan gedürəm *(Müseddes 2, Mısra 17). [dünyādan, -dan]*

Sərvərā Zü`i-i bī-çārə gəlübdir kəhvə
Qoyma mundan sora **dünyāda** görə bir ẕillət *(Kaside 5, Mısra 50). [dünyāda, -da]*

Dünyādə ʻelm ü məʻrifət-i fəżl tərk olub
Dövrān dutubdı mərdüm-i nā-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 21). [dünyādə, -dər]*

Çoẖdı **dünyādə** əgər ṣāḥib-i dövlət nə gərək
Ḥāl bilməz gözəli istəməz əhl-i ʻişrət *(Kaside 5, Mısra 51). [dünyādə, -dər]*

__**dünyā dut-:**__ *Dünyaya ait her şeye değer vermek, mal mülk düşkünü olmak.*

Dünyā dutanda arturu rəzīlə həm vəbāl
Ḥəqqi ẖəyālə salmaqə qalmır dəẖi məcāl *(Muhammes 3, Mısra 37). [dünyā dutanda, -an, -da]*

__**dünyā üzi:**__ *Yer yüzü, dünya.*

Dünyā üzi sər-be-sər fənādur
Bir yaẖşılıq adı kim bəqādur *(Mesnevi 8, Mısra 61). [dünyā üzi,]*

__**dünyā vü mā-fī-hā:**__ *Dünya ve dünyânın içinde olan her şey.*

Möẖnət-i ʻeşqün nə ẖ˘oş dārū imiş kim görcəgin
Çəkmənəm bi`llāh dəẖi **dünyā vü mā-fī-hā** ġəmin *(Gazel 156, Mısra 8). [dünyā vü mā-fī-hā,]*

__**dünyā yüzi:**__ *Dünya, yer yüzü.*

Bəzm-i ġeyr içrə görən dəm ol gül-i rəʻnā yüzin
Ātəşīn meydən yaẖar āhım odı **dünyā yüzin** *(Gazel 148, Mısra 2). [dünyā yüzin, -i, -n]*

__**dünyāyə gəl-:**__ *Doğmak.*

Ḫᵛoşā o şaḫṣə ki min dört yüz ildə **dünyāyə**
Gələ görər ki behişt-i bərīndi dünyānı *(Kaside 23, Mısra 96). [dünyāyə gələ, -ə]*

dünən: *Dün, bu günden önceki gün.*

Dünən təżərru‘ ilə belə ‘əqldən sordum
Cəhāndə kimdi çatan belə gündə fəryādə *(Kaside 18, Mısra 15). [dünən,]*

dur-: *Kalmak, beklemek, durmak, bulunmak, ara vermek, kalmak.*

Ḫəṭṭ ü ḫālun rūy-ı ālundə **durubdur** vəcḥi var
Tā ki dīn-i ‘āşiqə hər ləḥẓə raḫnə şalələr *(Gazel 48, Mısra 5). [durubdur, -ub, -dur]*

Durubdı Kə‘bə-i ruḫsārıvı ziyārət edər
Kənār-ı zəmzəm-i lə‘l-i ləbündə ḫāl-i siyəh *(Gazel 60, Mısra 6). [durubdı, -ub, -di]*

Sāqiyā bir kərəm et **durma** gözün qurbānı
Bir iki cām ilə sərşār elə mən nālānı *(Mesnevi 6, Mısra 1). [durma, -ma]*

dūr: *Uzak.*

Kim ki ṭā‘ətinə məğrūr olə Żū`ī bi`llāh
Bil yəqīndir ki [o] Ḥəqqdən özini **dūr** elədi *(Gazel 241, Mısra 10). [dūr,]*

Vəqtün ḫᵛoş eylə ġəmimə dövr **növ**-bəhārdur
Tər eylə bir damağı mey-i ḫᵛoş-güvār ilə *(Kaside 21, Mısra 25). [dūr,]*

Yəqīn budur āḫır **dūr** olub mehr ü vəfā zā`il
Bu həm bir ẓülmdür kim yār olur ‘uşşāqdan ġāfil *(Tahmis 1, Mısra 21). [dūr,]*

Ḫovf-i cəhīm ü Kövsər ü təsnīm istəyür
Ḥəqqdən belə ‘ibādət əlbəttə **dūrdur** *(Gazel 74, Mısra 4). [dūrdur, -dur]*

Nə ġəm sənsiz gözim gər giryədən ey māh kūr olsun
Rəqībimdir yüzün nəẓẓārəsindən qoy ki **dūr** olsun *(Gazel 150, Mısra 2). [dūr,]*

Əgər görməz gözim ruḫsāruvi ‘eyb etmə ey gül-ruḫ
Yüzündən **dūr** olan gözdə nə mümkündür ki nūr olsun *(Gazel 150, Mısra 4). [dūr,]*

dur: *Başlamak.*

İmdidən titrəməgə **durdı** vücūdım yek-sər
Nā-gəhān bir nəfər əḥbāb baña etdi güẕər *(Kaside 6, Mısra 19). [durdı, -di]*

dur-: *Kalkmak, ayağa kalkmak.*

Sāqiyā **dur** gəti ol zādə-i Cəmşīd-i Cəmi
Ki gidərsün dil-i şəd-pārədən əndūh-ı ġəmi *(Mesnevi 1, Mısra 1). [dur,]*

Dur saña qurbān gəti sāqī şərāb
‘Ömr keçir qoymə şitāb et şitāb *(Mesnevi 5, Mısra 27). [dur,]*

Gecə şübḥ oldı **dur** az zülf-i pərīşānuvı aç
Şübḥ-i şərməndə ilə çāk-ı giriyānuvı aç (Gazel 255, *Mısra 1). [dur,]*

Dur gözün qurbānı sāqī bir də mey-ḫānə dut
Ġəm ḫumārı Pāy-māl etdi məni peymānə dut *(Gazel 33, Mısra 1). [dur,]*

dur: *Mevcut (iken).*

Köñül tā var ləb-i cānān şərāb-ı nābı neylərsən
Durarkən çeşme-i ḥeyvān sərāb u ābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 2). [durarkən, -ar, -kən]*

dur-: *Biriyle bir yerde bulunmak.*

At istəməgimdən imdi sən də
Kim mərhəmət olma **durma** kəndə *(Mesnevi 8, Mısra 60). [durma, -ma]*

dur ayağə: *Ayağa kalk!*

Dur ayağə gülşən içrə cām dut
Şūr ilə mey nūş edib ārām dut *(Mesnevi 5, Mısra 49). [dur ayağə,]*

Şəbr vəqti dögüldür eylə şitāb
Dur ayağə al ələ cām-ı şərāb *(Mesnevi 10, Mısra 12). [dur ayağə,]*

dürdānə: *İnci tânesi.*

Gəlmişdi bəḫr-i nəẓmün fəvərānə ey Ġərīb
Saçmışdı hər ṭərəf neçə **dürdānə** ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 2). [dürdānə,]*

dür-i jālə: *Sabahları yaprak ve çiçeklerde görülen su damlaları, çiy, şebnem incileri.*

Geyüblər ḫil‘ət-i ḫəżrā cəvānān-ı çəmən Żū`ī
Dür-i jālə gülüstān içrə gül üzrə niẟār olmuş *(Gazel 101, Mısra 10). [dür-i jālə,]*

dür-i ‘ulūm: *İlimlerin incisi.*

Köñlündi **dür-i ‘ulūmə** dərya
Dəstündi səḫāyə kān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 15). [dür-i ‘ulūmə, -ə]*

dür-i ‘ulūmə dəryā: *İlimlerin incisinə derya, deniz.*

Köñlündü **dür-i ‘ulūmə dəryā**
Dəstündi səḫāyə kān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 5). [dür-i ‘ulūmə dəryā,]*

durmaq: *Durmak, dayanmak.*

Pīrānəsər tapandə kişi çün fuqārəti
Bī-ḫeyr ü bī-nəvā dəḫi **durmaqə** ṭāqəti *(Muhammes 3, Mısra 32). [durmaqə, -ə]*

dürrāc: *Turaç kuşu, keklik nev'inden bir kuş.*

Şulşul ü **dürrāc** tezerv [ü] həzār
Laḥn-i mü`əllifdə oḫurlar ḥiṣār *(Mesnevi 10, Mısra 7). [dürrāc,]*

dürūd: *Duâ, medih, övme sözü, selâm.*

Ṣəbā yetür mən-i dil-ḫəstədən **dürūd** u səlām
Ədəblə ḫāk-ı dərindən öpüb qılım ikrām *(Gazel 129, Mısra 1). [dürūd,]*

dürüst: *Doğru, düzgün açıkça, sağlam.*

Dürüst baḫson əgər bilməz öz adın yazmaq
Bu qism ādəm-i mollādı nə dəlālət ilə *(Kaside 20, Mısra 33). [dürüst,]*

Dürüst diqqət elə bir umūr-ı dünyāyə
Təmām şāh u gədā cümləsi olur fānī *(Kaside 23, Mısra 5). [dürüst,]*

Sənünçün dānədür dünyādəki ləẕẕətlər ey ġāfil
Dürüst etsön nəẓər żımnində yoḫdur dāmdən başqa *(Gazel 8, Mısra 4). [dürüst,]*

düş-: *Yukarıdan aşağıya birdenbire ve bilâ-ihtiyâr inmek, sükut etmek, yukarıdan inmek, gitmek.*

Ḥəlqə-i zülf-i siyəh ‘āriż-i gül-nārə **düşüb**
Lə‘ldür şanki dil-ihżārı içün nārə **düşüb** *(Gazel 23, Mısra 1-2). [düşüb, -üb]*

Yūsifim vəşfün ‘uṭārid eləyübdür ki bugün
Zöhrə dəllālə olub müştərī bāzārə **düşüb**

Rūz u şəb birdi baña ġayd u səlāsil içərə
Mürğ-ı dil tā hamısı zülf ü ruḫ-ı yārə **düşüb**

Yeyürəm ḫūn-ı cigər ḥəsrət-i lə‘lüñə məgər
Ki qəżādan baña rūzī dil-i şəd pārə **düşüb** *(Gazel 23, Mısra 6-10). [düşüb, -üb]*

Nədəndi yā Rəb olub çərḫ-i kəc-mədār ḫarāb
Düşüb şəfādan olub bāğ u lāləzār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 2). [düşüb, -üb]*

Düşübdür ərğüvānī rūyuvə ol qarə gīsūlər
Dutubdur cənnətü`l-mə`vādə mə`vā sanki hindūlər *(Gazel 57, Mısra 1). [düşübdür, -üb, -dür]*

Mə‘rifət ‘elm ḫəlā`iq nəẓərindən **düşübən**
Dīdə-i ḫəlqdən ‘ənqā kimi pünhān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 3). [düşübən, -übən]*

Ḥātəm ü ḥökmdən āvārə Süleymān **düşübən**
Ṣaḫr təḫt-i şərəfə ṣāḥib-i dīvān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 9). [düşübən, -übən]*

Żū`ī kimi bənd-i girih-i zülfüñə **düşdim**
Āşuftə-i ol ṭürrə-i ṭərrār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 21). [düşdim, -di, -m]*

Bənd oldı çīn-i zülfünə dil mürği nā-gəhān
Düşdim bu dām-ı ‘eşqə genə mən ḫəṭā ilə *(Gazel 213, Mısra 4). [düşdim, -di, -m]*

Elə bil kim tāzə **düşdim** cənnətə *(Mesnevi 4, Mısra 73). [düşdim, -di, -m]*

Şāh-ı Ḫ˘urşīd məqām eylədi bürc-i qövsī
Düşəcək ləşkər-i sərmāyə ‘əcəb qar-ı məqār *(Kaside 6, Mısra 8). [düşəcək, -əcək]*

düş-: *Düşmek, sendelemek.*

Mührə-i ‘əql **düşüb** şeşdərə bağlandı qapı
Kə‘bəteyn-i hünər ü fəżlə dəḫi yoḫ ḥācət *(Kaside 5, Mısra 27). [düşüb, -üb]*

düş-: *Uğramak, rast gelmek, kısmetine düşmek.*

Nə çārə ey dil-i dīvānə ṭāli‘-i məḫluq
Biri bəhāra **düşübdür** biri şitādandur *(Gazel 83, Mısra 8). [düşübdür, -üb, -dür]*

Tā köñül meyl-i ruḫ u zülf-i pərīşān etmiş
Qayd u zəncīrə **düşübdür** deyəsən qan etmiş *(Gazel 104, Mısra 2). [düşübdür, -üb, -dür]*

Ey baña ṭə‘nə edən bir **düşəsən** hicrānə
Görəsən tā ki nələr Żū`iyə hicrān etmiş *(Gazel 104, Mısra 9). [düşəsən, -ə, -sən]*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā ilə
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā ilə *(Gazel 213, Mısra 1). [düşdi, -di]*

Tā ki **düşə** başımə şūr u nəvā
Şərḥ elim hər nə ki var mā-cərā *(Mesnevi 10, Mısra 13). [düşə, -ə]*

Çıq kəsrətdən **düş** vəḥdətə ġərq ol mey-i məḥəbbətə
Żū`ī tək bəzm-i ‘işrətə məstānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 17). [düş,]*

Görüb əndūh-ı hicrānı olur kim lüṭf edə ol məh
Görim **düşsün** onı yā Rəb mənim tək dərd-i hicrānə *(Gazel 192, Mısra 6). [düşsün, -sün]*

Əzəl zəmāndə də inṣandə var idi çıplaq
Nə **düşsə** əhl qılurdı keçirdi sāmānı *(Kaside 23, Mısra 38). [düşsə, -sə]*

Düşən bu qulzüm-i ʻeşq içrə ġərq olur biʾllāh
Bu bəd mühīṭdi kim sanmayun kənārası var *(Gazel 87, Mısra 5). [düşən, -ən]*

Rūm-ı ruḫsāruvun əṭrāfın alub hindū-yı zülf
Āh ṣəd-āh ki nüṣrət genə küffārə **düşüb** *(Gazel 17, Mısra 4). [düşüb, -üb]*

Yeyürəm ḫūn-ı cigər ḥəsrət-i ləʻlüñə məgər
Ki qəżādan baña rūzī dil-i ṣəd pārə **düşüb**

Żūʾiyā qurʻa-ı qəssām əzəldən deyəsən
Dərd ü ġəm cövr ü cəfā cümlə mən-i zārə **düşüb** *(Gazel 17, Mısra 10-12). [düşüb, -üb]*

Mən də bülbül də gül ʻeşqində şərīküz līkən
Żūʾiyə giryə fəğān bülbül-i şeydāyə **düşüb** *(Gazel 23, Mısra 14). [düşüb, -üb]*

Düşübdü Żūʾī biyābānə imdi Məcnūn tək
Ḫᵛoşā o məhvəşə həm-ḫᵛānə olduğım günlər *(Gazel 66, Mısra 9). [düşübdü, -üb, -di]*

düş: *Hayal, rüya.*

Şəb **düşin** eləyirdim neçə yüz min əfkār
Ki ṣabāḥ qış gələcək necə keçər leyl nəhār *(Kaside 6, Mısra 1). [düşin, -in]*

düş-: *(Gaflete) Düşmek, nefsi istekler peşine düşmek.*

Nə yazdı kātib-i təqdīr yoḫ onə təğyīr
Həvāyə **düşmə** belə mā-cərānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 8). [düşmə, -mə]*

düş-: *Aşık olmak anlamında.*

Rūz u şəb birdi baña ġayd u səlāsil içərə
Mürğ-i dil tā hamısı zülf ü ruḫ-i yāra **düşüb** *(Gazel 17, Mısra 8). [düşüb, -üb]*

Gūşə-i çeşmün ilə zülfün edər sər-kūşi
Görünür kim genə bir tāzəcə sevdāyə **düşüb** *(Gazel 23, Mısra 4). [düşüb, -üb]*

Kemer-i sīm belini qucmaq içün ḥəlqələnüb
Ṭamaʻ-i ḫāmını gör kim nə təmənnāyə **düşüb** *(Gazel 23, Mısra 6). [düşüb, -üb]*

Düşüb ʻeşqün həvāsınə səʻy eyləyüb ṣəfāsinə
Bu ḥəqīqət mināsinə qurbānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 15). [düşüb, -üb]*

düş-: *Yansımak, aksetmek.*

Tā yüzün şaʻşaʻa-ı sāğər ü şəhbāyə **düşüb**
Rəşkdən āy ilə gün kūh ilə ṣəhrāyə **düşüb** *(Gazel 23, Mısra 1). [düşüb, -üb]*

Zülf-i müşkīn dögi ruḫsārınə həm-sāyə olan
Bāl-ı Cibrīldi ḫurşīd üzinə sāyə **düşüb** *(Gazel 23, Mısra 10). [düşüb, -üb]*

Dögi Ḫᵛurşīd ü məh ey lālə ʻizārım gökdə
ʻƏks-i rūyundi sənün çərḫ-i müʻəllāyə **düşüb** *(Gazel 23, Mısra 12). [düşüb, -üb]*

Necə əğyārı görim mən ki ölürdüm ġəmdən
Gər görirdim ki **düşüb** sāyə gəzir yanı ilə *(Gazel 204, Mısra 6). [düşüb, -üb]*

düş-: *Düşmek (Çöllere, yollara vb.).*

Tā yüzün şaʻşaʻa-ı sāğər ü şəhbāyə **düşüb**
Rəşkdən āy ilə gün kūh ilə ṣəhrāyə **düşüb** *(Gazel 23, Mısra 2). [düşüb, -üb]*

düş: *Düşmek, akmak.*

Lālə-rūlar döndürüblər qanə ḫūnīn köñlümi
İmdi çeşmimdən **düşər** hər dəmdə qanı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 10). [düşər, -ər]*

düş: *Düşmek, kaybolmak.*

Nāyāb olubdı dəhrdə ərbāb-ı məʻrifət
Düşmüş o qədər fəżl ü hünər eʻtibārdan *(Gazel 176, Mısra 4). [düşmüş, -müş]*

düş: *Aklına gelmek.*

Demə Żūʾī ki əfğān eylərəm görcək firāqından
Göründə ol məhi cān **düşməyür** əfğān **düşər** yādə *(Gazel 195, Mısra 10). [düşməyür, -mə, -y, -ür]*

düşcəgin ḫāṭirə: *Akla gelince.*

Dāğ ber-dāğ qoyur ḫāl-i ruḫı sīnəm ara
Düşcəgin ḫāṭirə ol lālə ʻizārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 8). [düşcəgin ḫāṭirə, -ə]*

düşdi güẕārımız: *Yolları kesişmek.*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā ilə
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā ilə (Gazel 213, *Mısra 1). [düşdi güẕārımız, -ımız, -]*

düşdi nā-gāh ḫəyālātə: *Birden aklına gelmek.*

Düşdi nā-gāh ḫəyālātə üṣūlüʾl-ʾīmān
Mūcid-i əvvəl-i əşyāda idim ber-ṣöḥbət *(Kaside 5, Mısra 11). [düşdi nā-gāh ḫəyālātə, -ə]*

<u>düşmüşəm āvārə:</u> *Uzaklaşmak, evsiz barksız başka ellerde kalmak.*

Vəlīkən **düşmüşəm āvārə** müddətdür Şəmāḫīdən
Diyār-ı Qübbə içrə bir nişīməndə məkānım var *(Kaside 7, Mısra 9). [düşmüşəm āvārə,]*

<u>düşmən:</u> *Düşman.*

Olsun nəṣībi dostuvun şīr ü şəhd ü nūş
Batsun gözinə **düşmənivün** tīr ü nīş ü ḫār *(Kaside 9, Mısra 36). [düşmənivün, -iv, -ün]*

Żū`iyəm mən də Şəmāḫıdə sənün məddāḫun
Düşmənün dīdəsinə çəkməgə dāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 16). [düşmənün, -ün]*

Babam firāqını **düşmən** cəfāsını çəkdim
Bir özgə ġüṣṣə var oldur qılan fikār məni *(Müseddes 2, Mısra 21). [düşmən,]*

<u>düşüb ayru:</u> *Ayrı düşmek, ayrı kalmak.*

Mənim tək hansı kəsdür kim **düşüb** əḥbābdən **ayru**
Mənim tək hansı bülbül tərk-i bāğ u būstān qılmış *(Kaside 11, Mısra 5). [düşüb ayru,]*

<u>düşüb yādə:</u> *Aklına gelmək, hatırlamak.*

Bəhār Olubdı cavānlıq **düşüb** genə **yādə**
Köñül dilər olə bəzmində sāğər-i bādə *(Kaside 18, Mısra 1). [düşüb yādə,]*

Düşəndə yādimə əḥbāblar bəzmindəki dəmlər
Bu ḥəsrət köñlümi dāğ eyləyüb hər ləḥẓə qan qılmış *(Kaside 11, Mısra 3). [düşəndə yādimə,]*

Nə qədri qışdı mülk-i Qübbədə ḫ˘oşdur mənə ammā
Bəhār olcaq **düşər yādımə** Şirvān yüz fəğānım var *(Kaside 7, Mısra 14). [düşər yādımə,]*

<u>dut-:</u> *Tutmak, zapdetmek, elinde bulundurmak.*

'Āriżündən nūr oğurlar mərdüm-i çeşmim onı
Ḫāk tək ol ḥəlqə-i zülf içrə sal zindānə **dut** *(Gazel 33, Mısra 6). [dut,]*

Qurubdur Yūsif-i gül Miṣr-i gülşən içrə bāzārın
Dutub cān nəqdin əldə şanki bülbüllər Züleyḫādur *(Gazel 40, Mısra 8). [dutub, -ub]*

Zülf-i siyəhin hörməgə ol zülf-i pərīşān
Ḥūr āynə **dutsun** u pərī şānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 4). [dutsun, -sun]*

Cəm' oldı müştərī **dutubən** əldə nəqd-i cān
N`oldı ki Yūsifim belə bāzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 7). [dutubən, -ubən]*

Dutmə ṭuğyān edüb ey əşk gözim revzənini
Səni Tarı qoy edim oñlə nəẓāra məni *(Gazel 224, Mısra 3). [dutmə, -mə]*

Mollāyə ṣāḥibi deyə hər həftə bir şāhı
Vermüb o şāhını **dutə** āḫır ḫuṣūməti *(Kaside 2, Mısra 14). [dutə, -ə]*

Bu gözəl məzhəb olmayə fānī
Dutmayə cəhl ü fitnə dünyānı *(Mesnevi 11, Mısra 100). [dutmayə, -ma, -y, -ə]*

Dutə gər ḥūr u ġılmān 'āləmi bi`llāh nigāh etmən
Cəhānı çeşmimə Żū`ī ṣifət hər gün siyāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 27). [dutə, -ə]*

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruḫsārıvı
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān olmasa *(Gazel 13, Mısra 3). [dutdi, -di]*

Yoḫ 'eybi ḫiżr-i ḫaṭ **dutə** lə'lün kənārını
Ṭūṭī ġıẓāsı rəsmdür 'āləmdə qənd olub *(Gazel 24, Mısra 9). [dutə, -ə]*

Āynə-i dünyānı **dutmuş** yoḫdur İskəndər ṣifət
Cām çoḫdur līk bəzm-i 'eyş içün Cəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 7). [dutmuş, -muş]*

Dutub āyīnə-rū dünyānı cām 'āləmdə çoḫ çoḫdur
Vəlīkən yoḫdur İskəndər nə bir Cəmşīd nə Cəm var *(Gazel 70, Mısra 3). [dutub, -ub]*

Behişt olmuş cəhān līkən **dutub** şeyṭān ilə 'āləm
'Əbəs sözdür ki söylərlərdi cənnət içrə ādəm var *(Gazel 70, Mısra 5). [dutub, -ub]*

Ẓülmāt **dutub** 'āləmi yoḫ Ḫiżr ilə İlyās
İskəndər ilə çeşme-i ḥeyvān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 5). [dutub, -ub]*

Yüzüni zülfi içrə elə ol sīmīn-bədən **dutmuş**
Görən sölər ki məhdür bürc-i əqrəbdə vəṭən **dutmuş** *(Gazel 103, Mısra 1). [dutmuş, -muş]*

Yüzün dövrində müşkīn ḫaṭ midir ey gül sənün yā kim
Kənār-ı mülk-i dīni ḫayl-i rəng-i Əhrimən **dutmuş** *(Gazel 103, Mısra 8). [dutmuş, -muş]*

İlāhī var mı Żū`ī tək cəhān bağındə ġəm çəkmiş
Gecə gündüz melek-i dərd ü ġəm qüṣṣə-i ḫūn **dutmuş** *(Gazel 103, Mısra 10). [dutmuş, -muş]*

Nə dildə ṣəbr qoyubdur nə əldə cām fələk
Gözün qarasunı **dutsun** yüzün ẓəlām fələk *(Gazel 118, Mısra 2). [dutsun, -sun]*

Āvāze-i hüsnün ki təmām āləmi **dutdı**
Ey māh bu şöhrətdə səbəbkār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 7). [dutdi, -di]*

Görüb cəmālıvı 'eşqün köñüldə **dutdı** qərār
Gətürdi hicr-i ruḫun başımə bəlā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 21). [dutdi, -di]*

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruḫsārıvı
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān olmasə *(Gazel 197, Mısra 3). [dutdi, -di]*

Tə'ẕīm ilə **dutub** yüzüvi qarə tellərün
Kāfirdə var görün genə īmān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 9). [dutub, -ub]*

Dünyādə 'elm ü mə'rifət-i fəżl tərk olub
Dövrān **dutubdı** mərdüm-i nā-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 22). [dutubdı, -ub, -di]*

Fövc-i sərmā ki əḥāṭə eləyüb ṣəḥrānı
Görməyürsən ki təmām dağları **dutmışdur** qar *(Kaside 6, Mısra 24). [dutmişdur, -miş, -dur]*

Dedi ey Zū`i-i bī-çārə vü möḥnət-dīdə
Nə **dutubdur** səni bu növ' səqām u ālām *(Kaside 13, Mısra 10). [dutubdur, -ub, -dur]*

Dutubdı 'ərṣə-i āfāqı cümlə ḥikmət ü 'elm
Çıḫur səmāyə ḫəlā`iq bugün fərāsətdən *(Kaside 15, Mısra 3). [dutubdu, -ub , -du]*

Yavaş yavaş bularə gəldi kāmil ādəmlər
Yetürdi tā bu məqāmə ki **dutdı** dünyānı *(Kaside 23, Mısra 42). [dutdi, -di]*

Bular də bīşədə cəngəllər içrə qalmışdı
Məqām **dutmuş** idi özlərinə ṣəḥrānı *(Kaside 23, Mısra 40). [dutmuş, -muş]*

Gəl imdi vəqtidür ey ṣāḥibü`z-zəmān gəl gül
Dutubdı 'āləmi Yə`cüc-tıynət ü Dəccāl *(Kaside 23, Mısra 90). [dutubdı, -ub, -di]*

<u>**dut-:**</u> *Tutmak, bulundurmak; Uyuşmak, saymak, addetmek, eşit tutmak, aynı kefede görmek, eteğini tutmak.*

Bādəyə ġiybət ü məğrūrluqı tay **dutaq**
Ġiybətün nəhyinə var çün neçə 'āyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 13). [dutaq, -aq]*

Ḫərīdār-ı mətā'-ı ḥüsnün ey Ḫ˘urşīd-rū dil-bər
Bir əldə dīn-i dünyānı bir əldə cān-ı tən **dutmuş** *(Gazel 103, Mısra 4). [dutmuş,]*

Binā-yı dostluqım **dutmamış** nigārım ilə
Pozub harāb elədim çeşm əşkbārım ilə *(Gazel 191, Mısra 1). [dutmamış, -ma, -mış]*

Hardə çatar məqṣədə vādī-i ḥeyrətdə gör
Ṣidq ilə tā mürşidün **dutmasə** dāmānını *(Gazel 245, Mısra 14). [dutmasə, -ma, -sə]*

Gər **dutmayaydı** ṣidq ilə Mūsā ṣəfī'
Olmazdı hīç əsāsı onun əjdəhā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 17). [dutmayaydı, -ma, -ya, -y, -dı]*

<u>**dut-:**</u> *Dilinin ezberi yapmak.*

Ḫ˘urşīd **dutub** etməz idi köñüldə məqāmın
Olsaydı 'əyān pərdə Məsīḥāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 3). [dutub, -ub]*

Līk ṣəd-ḥeyf ki bu 'əṣrdə məḫlūq təmām
Dutub ol köhnə sözi kim belə sölübdi babam *(Mesnevi 9, Mısra 60). [dutub, -ub]*

<u>**dut-:**</u> *Kurmak, oluşturmak, düzenlemek.*

Dur gözün qurbānı sāqī bir də mey-ḫānə **dut**
Ġəm ḫumārı Pāy-māl etdi məni peymānə **dut** *(Gazel 33, Mısra 1). [dut,]*

Var yeri cəm'iyyətün zülfündə bər-həm olsə gər
Kim dedi ey dil sən ol mənzildə get kāşānə **dut** *(Gazel 33, Mısra 4). [dut,]*

Bilmək istərsən köñül gər ḥikmət Əflāṭūn kimi
Çək ayağun bādəvəş ḫüm içrə sən də ḫānə **dut** *(Gazel 33, Mısra 8). [dut,]*

Dutan ey övc-i istiğnādə dāīm āşyān Şāhīn
Səni ṣayd eylər āḫırdə 'uqāb-ı āsmān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 1). [dutan, -an]*

Dutub köñlüm quşı zülfündə ey bī-mehr kāşānə
Dağıtmə urmə şānə lüṭf qıl bir ol pərīşānə *(Gazel 192, Mısra 1). [dutub, -ub]*

Məskən etmək mümkün olmaz bəḥr-i 'ümmān üstünə
Sölədim ey sərv **dut** çeşm-i üzə mənzil dedi *(Gazel 203, Mısra 5). [dut,]*

<u>**dut-:**</u> *Vermek, sunmak.*

Dur gözün qurbānı sāqī bir də mey-ḫānə **dut**
Ġəm ḫumārı Pāy-māl etdi məni peymānə **dut** *(Gazel 33, Mısra 2). [dut,]*

<u>**dut-:**</u> *..... olarak görmek, etmek, edinmek*

Mən özim billəm nəyəm sən Żū`īni ey şeyḫ-i şəhr
Ḫ˘âh bir 'āqil ḫəyāl et ḫ˘âh bir dīvānə **dut** *(Gazel 33, Mısra 10). [dut,]*

Düşübdür ərğüvānī rūyuvə ol qarə gīsūlər
Dutubdur cənnətü`l-mə`vādə mə`vā sanki hindūlər *(Gazel 57, Mısra 2). [dutubdur, -ub, -dur]*

Yüzüni zülfi içrə elə ol sīmīn-bədən **dutmuş**
Görən sölər ki məhdür bürc-i əqrəbdə vəṭən **dutmuş** *(Gazel 103, Mısra 2). [dutmuş, -muş]*

<u>**dutul-:**</u> *Tutulmak, konuşamamak (heyecandan).*

Ḫ˘oş ol zəmānə ol məh ilə həm-zəbān olam
Hər sözdə bir dilim **dutulub** nā-təvān olam *(Gazel 128, Mısra 2). [dutulub, -ul, -ub]*

<u>**dut-:**</u> *Kiralamak.*

Dutub sipəh müjə-i Türkmān-ı qātildən
Açubdı ġārət içün rūzgārə dəst gözün *(Gazel 158, Mısra 5). [dutub, -ub]*

dut-: *İzlemek, takip etmek, yol edinmek.*

Qət'-i ülfət eylədün **dutdun** ṭərīq-i ẓülm-i kin
Bu dögüldi 'āqibət səndən gümānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 15). [dutdun, -du, -n]*

dut-: *Tutmak, bulundurmak, ...halde tutmak.*

Var isə 'əqlün əgər ẖᵛāb-ı ẖəyālun ẖᵛoş **dut**
Nə çıẖar muncə ġəm ü möhnət-i cān-fərsādən *(Gazel 173, Mısra 15). [dut,]*

dut: *Çevirmek (yüzünü).*

Hər yanə eyləsön nəẓər āynə-i ṣuvər
Hər cānibə yüzün **dutasan** yüz sürür idi *(Gazel 246, Mısra 12). [dutasan, -a, -san]*

dut-: *Tutmak, elinde bulundurmak.*

Dur ayağə gülşən içrə cām **dut**
Şūr ilə mey nūş edib ārām **dut** *(Mesnevi 5, Mısra 49). [dut,]*

Ḫumārə dəgməyür sāqī ṣəfāsı verdigün cāmun
Əlim **dut** ol ayaġ ilə ki başındə ẖumār olmaz *(Gazel 99, Mısra 4). [dut,]*

Əşk-i ẖūnīn içrə ġərqəm zülfüni **dutmaq** içün
Necə kim sevdā içün tācir çəkər dəryā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 3). [dutmaq,]*

dut-: *Ele geçirmek, yakalamak, tutmak.*

Cān ilə **dutsun** gərək gül kimi bi`llāh 'əzīz
Kə'bə-i vəṣl istəyən ẖār-ı muġeylānını *(Gazel 245, Mısra 9). [dutsun, -sun]*

dut-: *Herhangi bir durumda kalmasını sağlamak, tutmak, kaplamak.*

Gəh **dutar** ẖurşīd-rūyın seẖr ilə gāhī açar
Necə cādūdur nigārım zülf-i müşkīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 5). [dutar,]*

duz: *Tuz.*

Buyurub şəẖṣ libās ilə hünərmənd olmaz
Rəngi ağ olmaq ilə **duz** gəlübən qənd olmaz *(Mesnevi 9, Mısra 30). [duz,]*

düzül-: *Dizilmek, sıra sıra olmak.*

Yüzündə tərdurur yā lālə üzrə jālədür yā kim
Məh-i ənvər kənārındə **düzülmiş** 'ıqd-ı pərvīndür *(Gazel 56, Mısra 4). [düzülmiş, -miş]*

dūzəẖ: *Cehennem.*

Dūzəẖ cəfāsını çəkənə şanki bir ẖəbər
Cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 11). [dūzəẖ,]*

Dūzəẖ cəfāsını çəkənə şanki bir ẖəbər
Cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 3). [dūzəẖ,]*

Dedi vā'iẓ ki var belə qiyāmət belə **dūzəẖ** mən
Onı qəddinə oẖşatdım munı hicrānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 5). [dūzəẖ,]*

Dünyānı behişt eyləmisən bir pārə şəẖṣə
Bir pārəsinə **dūzəẖi** qismət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 8). [dūzəẖi, -i]*

'Āriflərə ḥəqīqəti **dūzəẖ** 'əẕābıdur
Getmək behiştə zāhid-i bəd e'tiqād ilə *(Gazel 193, Mısra 9). [dūzəẖ,]*

Bu günə zəhr-i firāqı ki içmisən Żū`ī
Ḥəmīm **dūzəẖ** olur şəhd tək məzāqundə *(Gazel 196, Mısra 10). [dūzəẖ,]*

Pūl olsə növ-bəhār olı qış mövsümü əgər
Pūl olmasə olarsan **dūzəẖdə** nārdə *(Kaside 19, Mısra 22). [dūzəẖdə, -də]*

Nə var yoẖ ġəmi nə 'əyālun ẖəcāləti
Nə cənnət ārzūsı nə **dūzəẖ** məhābəti *(Muhammes 2, Mısra 6). [dūzəẖ,]*

Dūzəẖ içində qalmış idim yüz 'əz[ā]b ilə
Ḥālā behiştə rövże-i riżvānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 43). [dūzəẖ,]*

dūzəẖ-i hicr: *Ayrılık cehennemi.*

Bir iki ləḥẓə behişt-vüṣāl ṣora **dūzəẖ-i hicr**
Çü āẖırı budur əvvəl vəṣldə cəhənnəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 5). [dūzəẖ-i hicr,]*

də: *-da/-de bağlacı.*

Salınub 'işrət ilə mən **də** du'ālar eləyüb
'Ömrüvə dövlətüvə tā nə qədər cānım var *(Kaside 6, Mısra 37). [də,]*

Āb-ı ḥəyāt olsə **də** tər qılmanam ləbim
Cāmımdə sāqiyā mey-i ṣəẖbādan olmasə *(Gazel 4, Mısra 3). [də,]*

Zāhid şərābı çoẖ **də** ḥarām etmə küfrdür
Çün bu sözünlə meykədə beytü`l-ḥatām olur *(Gazel 77, Mısra 7). [də,]*

Yüz ağız açsə **də** şānə belə müşkil olu ḥall
'Əql ü cān pīç ü ẖam-ı zülfdə sər-gərdāndur *(Gazel 126, Mısra 14). [də,]*

Köñül cərāḥəti çün zəẖm-i tīğ-i əbrūdur
Əgər öləm **də** ẖˇoşam dəẖi mərḥəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 6). [də,]*

Baña bi`llāh yegdür belə ẕillət pādşāhlıqdan
Məni 'eşqindən anun çoẖ **də** gəl mən' etmə ey nāṣiḥ *(Gazel 151, Mısra 12). [də,]*

Mə'lūm edər idin bizə **də** sirr-i cəhānı
Əsrārıvı bilməkliyə ḥeyrət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 17). [də,]*

Məni bu növ' ilə vallāhi **də** nöçün qoydun
Kəlām-ı Ḥəqqdə və`ş-şəms āyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 5). [də,]*

Dīvānə olmaduqsə **də** bir məst olaq bārī
Tā kim mu'āf olaq bu günāh u s̱avābdan *(Gazel 178, Mısra 5). [də,]*

Bu 'ərşə qalmıyə ẖālī ḥərīfdən yā Rəb
Gəlüb gedübsə **də** ol şəh-süvār bir **də** gələ *(Gazel 211, Mısra 8). [də,]*

Cəhāndən olub tərk insānıyət üslūb-ı qānūnī
Dönübdür leyliyə zər ẖəlq **də** Məcnūn-ı şeydāyə *(Gazel 212, Mısra 8). [də,]*

Lālələr çün doldurub ṣəhbā-yı jālə cāmınə

Biz **də** cāmə dolduraq lāzımdı ṣəhbālar genə *(Gazel 217, Mısra 10). [də,]*

Mənim **də** istəyürəm mehribān nigārım olaydı
Ki ẕövq-i vəṣli ilə yaẖşı rūzgārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 1). [də,]*

Əgərçi olmasa **də** nəqd-i cānımız məqbūl
Yanındə ẕərrə qədər bārī e'tibārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 5). [də,]*

Etsön **də** eylə tīr-i bəlāyə nişān məni
Salmə nəẓərdən ey büt-i nā-mehribān məni *(Gazel 227, Mısra 1). [də,]*

Əgərçi olmuşuq imdi əsīr-i qayd-ı 'əyāl
Dögüldi belə bizim **də** zəmānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 8). [də,]*

Hər şey` kəm ü ziyād olur 'āləmdə rəsmidür
Żū`ī nədən mənim **də** ġəmim bir kəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 14). [də,]*

H̱ˇoş ol zəmān ki vüṣālun baña 'eyid idi
Behişt-i 'ədn məqāmım mīm **də** Kövsər idi *(Gazel 240, Mısra 2). [də,]*

Ḫəlīl idi baña çün yār nār-ı Nəmrūdun
Nə qədr olsə **də** gülzār u gülsitānım idi *(Gazel 249, Mısra 6). [də,]*

İnṣāfla tə'əṣṣüb edün 'elmə 'elm içün
Həl yəstəvīlləẕīnə **də** Qur`āndə āyəti *(Kaside 2, Mısra 28). [də,]*

Bir cigər **də** aydə almə əkl qıl ẖūn-ı cigər
Yıq gələn qoy qalsun āẖırda nədāmət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 11). [də,]*

Yüz ẖəzīnün **də** əgər olsə ölümdür āẖırı
Ḫərc qılmə saẖla fikr eylə səfāhət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 13). [də,]*

Mən **də** bəlā vü möḥnət ü əndūh-ı ġüṣṣədən
Dər gūşə-e ẖəzīde pərīşān o delfekār *(Kaside 9, Mısra 5). [də,]*

Du'ā ilən elə Żū`ī təmām əş'ārun
Murād-i məṭləbimə mən **də** kām-kār oldım *(Kaside 12, Mısra 26). [də,]*

Mən **də** bir Türki qəṣīdə deyübən əḥvālım
Etdim ol mənbə'-i əlṭāf u səẖāyə i'lām *(Kaside 13, Mısra 31). [də,]*

Żū`iyā qā'idədür şe'rdə āẖırdə du'ā
Ṭūl vermə elə bu ṭərz ilə sən **də** itmām *(Kaside 13, Mısra 34). [də,]*

Gəlmişəm getməgimə yoẖdı kərāīm ki gedim
Bu **də** bir məs`ələ-i ṣa'b idi ey rūḥ-i rəvān *(Kaside 14, Mısra 18). [də,]*

Ṣəbr qıl etmə çoẖ **də** āh u fəğān
Nə qədər ẖəstə vü nizār oldun *(Kaside 16, Mısra 11). [də,]*

Bunlar təmāmı olsə **də** bī-żövq olur əgər
Cīb ü bəğəldə sikkə-i sīm u zər olmasa *(Gazel 6, Mısra 3). [də,]*

İs̱mün ziyādə mənfə'ətün yoẖdı olsə **də**
Məẖlūq tābe' āyə-i Qur`ānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 9). [də,]*

Küfrdür Żū`ī bu söz çoẖ **də** darıẖma nəżər et
Hər nə var isə Ḫudā kāmil-i insānə verüb *(Gazel 20, Mısra 15). [də,]*

Mən **də** bülbül **də** gül 'eşqində şərīküz līkən
Żū`iyə giryə fəğān bülbül-i şeydāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 13). [də,]*

Mən **də** bülbül **də** gül 'eşqində şərīküz līkən
Żū`iyə giryə fəğān bülbül-i şeydāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 13). [də,]*

Getmiş niẓām-ı 'əql **də** həm ṣāḥib-'əqldən
Dīvānəliq şü'ārı **də** dīvānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 11). [də,]*

Getmiş niẓām-ı 'əql **də** həm ṣāḥib-'əqldən
Dīvānəliq şü'ārı **də** dīvānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 12). [də,]*

Dur gözün qurbānı sāqī bir **də** mey-ḫānə dut
Ġəm ḫumārı Pāy-māl etdi məni peymānə dut *(Gazel 33, Mısra 1). [də,]*

Bilmək istərsən köñül gər ḥikmət Əflāṭūn kimi
Çək ayağun bādəvəş ḫüm içrə sən **də** ḫānə dut *(Gazel 33, Mısra 8). [də,]*

Ṣəḥrā vü bāğ versə **də** firdövsdən nişān
Göz açmağə nəẓārəyə məndə dimāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 5). [də,]*

Gər ʻədālətlə olur ḥəşr günündə dīvān
Sən **də** mən **də** çəkərük ondə əẕiyyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 8). [də,]*

Gər ʻədālətlə olur ḥəşr günündə dīvān
Sən **də** mən **də** çəkərük ondə əẕiyyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 8). [də,]*

Ḥūr u cənnətdi sənün ṣavm u ṣəlātun də ġəraż
Fikr qıl nəfsüvədür gör bu ʿibādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 19). [də,]*

Ləʻlündə mey tərəşşüḥi qan qan deyür genə
Göstərmə görməsün dəḫi çeşmim **də** qan çəkər *(Gazel 61, Mısra 4). [də,]*

Əlbəttə mən təki o **də** bir gül əsīridür
Bī-cā dögül bu qədri ki bülbül fəğān çəkər *(Gazel 61, Mısra 7). [də,]*

Gər cənnətə **də** imdiki ādəm gedəcəksə
Bi`llāh elə olsə mənə cənnət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 25). [də,]*

İslām **də** təʻəṣṣüb-i dīndən ḥesāb olur
Bu ʻəṣrdə nə ʻār u nə ġeyrət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 5). [də,]*

Yansə **də** şəmʻ kimi cān-figārım gecələr
Dögi pərvānə kimi vəṣl müyəssər Żū`ī *(Gazel 72, Mısra 10). [də,]*

Bilməm nöçün bu ḥīləni məḫlūq bilməyür
Kūr **də** bilir ki balıqı ʻāləmdə şūrdur *(Gazel 74, Mısra 12). [də,]*

Allāhə inanmaq idi īmān ʻəməl etmək
Sīm ü zər olub Tari **də** īmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 12). [də,]*

Gəzsön o yerün hər ṭərəfin gūşə-bə-gūşə
Nə cām nə bādə nə **də** peymānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 4). [də,]*

Çəkmənəm ol kūdən əl gər cövr-i əğyār olsə **də**
Bülbül eylər mi gülüstān tərkini ḫᵛār olsə **də**

Kəc-tərāzū olmə çoḫ gördükdə māhım müştərī
Yūsifə olmaz Züleyḫā yüz ḫərīdār olsə **də**

Yüz qərīnə keçsə sən tək māh bulmaz gər fələk
Gündə min kəz kürrə(?)-i ərż üzrə səyyār olsə **də** *(Gazel 218, Mısra 1-6). [də,]*

Başda var şūr əgər əldə ayaġ olmasə **də**

Ḫᵛoş keçir yār ilə bəzm içrə çırāġ olmasə **də**

Kūy-ı yārə yüriyür ʻāşiq-i sādiq bi`llāh
Mār tək gər əzilüb kəlləsi sağ olmasə **də**

Təki bir gül-bədənün vəṣli müyəssər olsun
Ḫᵛoş keçər ʻāşiq içün gūşe-i bāğ olmasə **də** *(Gazel 219, Mısra 6). [də,]*

Övlādı olmayan **də** verür ḫərc məktəbə
Ṣərf eyləyür müʻəllimə əṭfālə dövləti *(Kaside 2, Mısra 19). [də,]*

Bī-ʻelm olan vücūdlərə Ḥəq deyübdi kim
Ḥeyvāndan **də** bəl hum əżallū kināyəti *(Kaside 2, Mısra 30). [də,]*

ʻElm ʻāləmə dolubdı bu ʻəṣr özgə ʻəṣrdür
Siz **də** tapun bu ʻelmdən āḫır şərāfəti *(Kaside 2, Mısra 32). [də,]*

Rə`īs-i şəhr-i səḫāvət əmīr-i mülk-i ʻəṭā
Ki fəżldə dögi həmtā-yı Ḥātəm-i Ṭā **də** *(Kaside 18, Mısra 22). [də,]*

Yoḫdur əzəlki qāʻidədə cəzbə ḥüsndə
Dil-bər dögül o ṭavr ilə ruḫsār-ı yār **də** *(Kaside 19, Mısra 6). [də,]*

Vermir nəşāṭı ḫāṭirə nə şūḫ-ı şāh-nāz
Nə ẕərrə qədri şūr u humāyūn ḥişārdə *(Kaside 19, Mısra 8). [də,]*

Yā Rəb nədəndi cümləsi tə`s̱īrdən qalub
Cām-ı mey ü sürūr-ı ney ü çəng tār **də** *(Kaside 19, Mısra 12). [də,]*

Gərəkdi bizdə **də** olsun mədārıs ü məktəb
ʻUlūm-i fəżlə çataq məktəb içrə zəḥmət ilə *(Kaside 20, Mısra 21). [də,]*

Su`āl edəndə ġəẓəb-nāk olub der dinmə
Ki kāfir oldun bir **də** demə bu kəlmət ilə *(Kaside 20, Mısra 28). [də,]*

Etdi ḫiṭāb bəndiyə Żū`ī nə var genə
Çoḫ **də** ḫəyālə getmə dil-i dāğdār ilə *(Kaside 21, Mısra 24). [də,]*

Əzəl zəmāndə **də** inṣandə var idi çıplaq
Nə düşsə əhl qılurdı keçirdi sāmānı *(Kaside 23, Mısra 37). [də,]*

Bular **də** bīşədə cəngəllər içrə qalmışdı
Məqām dutmuş idi özlərinə ṣəḥrānı *(Kaside 23, Mısra 39). [də,]*

Müʻəllimi **də** gərək olsun ʻelm-i ʻummānī
Bu ʻelm mədrəsə məktəblər içrə ḥāṣīl olur *(Kaside 23, Mısra 50). [də,]*

Nədür səbəb bunə pəs bī-niẓāmlıqdur həm
Nə yoḫdı yaḫşı müʻəllim **də** öyrədə anı *(Kaside 23, Mısra 60). [də,]*

Qəbūl-i qəvllə girmə bu dām-ı təqlīdə
Uṣūl-i dīndə **də** bir ictihādə at cānı *(Kaside 23, Mısra 78). [də,]*

Bu iddi'ā **də** bir olsə nə eybi hər mollā
Beş on 'əvām yıqub qalḫızır buğāğunı *(Kaside 23, Mısra 83). [də,]*

Eləyürsən hamunun ḥālınə lüṭf ilə nəẓər
Bir mənim **də** dəḫi bu 'ərżimə baq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 6). [də,]*

Żū`iyəm mən **də** Şəmāḫıdə sənün məddāḥun
Düşmənün dīdəsinə çəkməgə dāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 15). [də,]*

Ātəş-i ḫarman-ı ġəmdür özi ki āb isə **də**
Ḫeyrdür cān u tənə gər adı şərāb isə **də** *(Mesnevi 1, Mısra 5). [də,]*

Ātəş-i ḫarman-ı ġəmdür özi ki āb isə **də**
Ḫeyrdür cān u tənə gər adı şərāb isə **də** *(Mesnevi 1, Mısra 6). [də,]*

Əgər təlḫ olsə **də** şīrīn olur kām
Ki şīrīnliq gərək olsun sər-əncām *(Mesnevi 3, Mısra 11). [də,]*

Tək tək ādəmdə qalub 'elm ü səḫā vü īmān
Yoḫdı onlari **də** bu əhl-i cəhāndən tanıyan *(Mesnevi 6, Mısra 8). [də,]*

Var bu 'əṣrdə **də** bir neçə mümtāz 'uləmā
Oları ḥifẓ eləsün ẓıll-i pənāhində Ḫudā *(Mesnevi 6, Mısra 25). [də,]*

At istəməgimdən imdi sən **də**
Kim mərhəmət olma durma kəndə *(Mesnevi 8, Mısra 59). [də,]*

O sözün **də** genə bir yaḫşısını əḫẕ etmüb
Hər nə pöhrəsi vardur oları əzbər edüb *(Mesnevi 9, Mısra 61). [də,]*

Bilmürəm kim nə edək tā bu cünūn-ı cəhli
Gedübən biz **də** olaq 'elm ilə 'ürfān əhli *(Mesnevi 9, Mısra 64). [də,]*

'Elmsiz ādəmə Qur`āndə Ḫudā-yı 'əllām
Ḥeyivāndan **də** deyüb əksük əḍallu`l-ən'ām *(Mesnevi 9, Mısra 74). [də,]*

Tā desünlər ki müsəlmāndə **də** var 'əllāmə
Deməsünlər ki müsəlmāndı qurı 'əmmāmə *(Mesnevi 9, Mısra 77). [də,]*

Siz **də** hər buq'ədə bir məktəb bünyād eyləyün *(Mesnevi 9, Mısra 83). [də,]*

Olsə Buqrāṭ 'elmdən bī-pūl
Hīç kim eyləməz sözün **də** qəbūl *(Mesnevi 11, Mısra 32). [də,]*

Sən **də** bir 'ālim ol şərī'ətdə
Yoḫsə ortaq ol risālətdə *(Mesnevi 11, Mısra 63). [də,]*

Yā Rəb olur mu bir **də** dönüb növ-cəvān olam
Eyş [ü] nəşāṭ-ı ləẕẕət ilə kām-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 1). [də,]*

Hər bir qədər əgər olə **də** māl ü dövləti
Ağsaqqalun dutar mı cavānlarlə ṣöḥbəti *(Muhammes 1, Mısra 15). [də,]*

Verməzdim 'elmə māżī vü müstəqbəl ḥālımı
Mən **də** zər ilə doldurur idim çuvālımı *(Muhammes 2, Mısra 22). [də,]*

İmdi mənim **də** yaḫşı günim müstədām idi
Vafirqətā bu əṣrdə yoḫ bir rəfīq olan *(Muhammes 2, Mısra 23). [də,]*

Çünki həl yəstəvī Qur`āndə bunə īmāndur
Ṣūrəti olsə **də** insān özi līk ədnādur *(Muhammes 5, Mısra 8). [də,]*

Dil bilən kimsə ilə bilməyənə eylə nəẓər
Ṣūrəti olsə **də** ādəm ḥeyevāndan bədtər *(Muhammes 5, Mısra 22). [də,]*

Dünyāsı olur behişt tək āḫırı **də**
Bir 'avrət alub əgər iki dövlət alur *(Rübai 6, Mısra 3). [də,]*

Nə dildə bir ġəm-i hicrān nə küdūrət idi
Dögüldi belə dəmən **də** bir əhl-i 'işrət idi *(Tahmis 2, Mısra 14). [də,]*

Milyaner Tarıdı Yüzminni **də** peyğənbər imiş
Olmasə pūlı Fəlāṭūn isə derlər ḫər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 7). [də,]*

Olmasə pūlı əgər olsə **də** 'elmulāhı
Ḫəlq sölər ki qovun getsün elə kəm-rāhı *(Terci-bend 1, Mısra 19). [də,]*

<u>dəccāl:</u> *Kıyâmet alâmetlerinden olarak kıyâmete yakın zamanda insanları kandırmak, halkı azdırmak için ortaya çıkacağı haber verilen, çok kötü, fesatçı ve yalancı kimse.*

Söləyüblər ki cəhānə gələcək bir **Dəccāl**
Bilməyüblər ki mülḥid (?) nədən firāvān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 9). [dəccāl,]*

Bir kimsədə yoḫ şīvə-i inṣāf u mürüvvət
Dəccālə dönüb ḫəlq qiyāmət məgər oldı *(Gazel 239, Mısra 4). [dəccālə, -ə]*

Gəl imdi vəqtidür ey ṣāḥibü`z-zəmān gəl gül
Dutubdı 'āləmi Yə`cūc-tıynət ü **Dəccāl** *(Kaside 23, Mısra 90). [dəccāl,]*

Məzhəbləri bər-həm eləyüb dīni pozan
Bu 'əṣrdə **Dəccāldı** cümlə 'üləmā *(Rübai 1, Mısra 4). [dəccāldı, -dı]*

<u>dəd:</u> *Aslan, kaplan vb. et yiyen yırtıcı hayvanların ortak adı.*

Nə hər ādəm-i zādə **dəddəndi** ḫūb
Ki dər-ādəm-i şūm u bəddəndi ḫūb *(Rübai 1, Mısra 1). [dəddəndi, -dən, -di]*

dəf: *Parmakla vurulmak sûretiyle çalınan, bir tarafına ince bir deri gerilmiş ve etrâfına birkaç çift zil konmuş, yuvarlak bir kasnaktan ibâret mûsikî âleti, dâire.*

Hansı şīrün bənd edüb dil mürğini ey ḥūr-liqā
Ya **dəf** [ü] ṭənbūr yā kim nəğmə-i tārun sənün *(Gazel 179, Mısra 6). [dəf,]*

Bir əldə sāğər-i mīnā bir əldə ṭürrə-i yār
Təmām tār u **dəf** çəng cümlə āmādə *(Gazel 206, Mısra 4). [dəf,]*

Şām [u] səḥər bāğlardə yār ilə
Ərġan u ṭənbūr **dəf** [u] tār ilə *(Mesnevi 4, Mısra 8). [dəf,]*

Sāqī-i gül-çöhrə gətür cām-ı mey
Barbət [u] mizmār u **dəf** [u] rūd u ney *(Mesnevi 5, Mısra 2). [dəf,]*

dəf‘: *Savma, savuşturma, kovma, ortadan kaldırma.*

Ol māh firāqı mənə yüz min ġəm olubdur
Sāqī hanı ġəm **dəf‘inə** peymānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 8). [dəf‘inə, -i, -n, -ə]*

Bārī o gəlmədisə ġəmim **dəf‘** etməgə
Sən nīşə ey nəşāṭım olan bādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 5). [dəf‘,]*

Ġəm **dəf‘i** ḥāṣil olmadı cām u şərābdan
Rövşən olur mı ḫānə gecə āftābdan *(Gazel 178, Mısra 1). [dəf‘i, -i]*

Rəşk edüb dövr-i fələk məndən ayırdı ‘āqibət
Dərd ġəm **dəf‘inə** kim bir ġəm-küsārım var idi *(Gazel 225, Mısra 10). [dəf‘inə, -i, -n, -ə]*

dəfātir: *Defterler.*

Mədḥ u ẕəm bāqīdür qiyāmətəcən
Çünki mə‘lūmdur **dəfātirdən** *(Mesnevi 2, Mısra 28). [dəfātirdən, -dən]*

dəf-i dārū: *Uzaklaştırma/savma ilacı.*

Ġəflət mərīżinə dəf`**-i dārūyu** və‘ż elə
Ṣəḥḥət verür həmīşə ṭəbībānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 9). [dəf-i dārūyu, -y, -un]*

dəf‘-i dərd ü ġəm qıl: *Dert ve kederi uzaklaştırmak.*

Bir cām ilə **dəf‘-i dərd ü ġəm qıl**
Tədbīr-i ḫumārım et kərəm qıl *(Mesnevi 7, Mısra 3). [dəf‘-i dərd ü ġəm qıl,]*

dəf‘-i ġəm-i hicr: *Ayrılık kederinin uzaklaştırılması.*

Şəhd-i ləb-i yār olsa mey-i Dərġəmi neylər
Dəf‘-i ġəm-i hicr içün içər Żū`ī bu zəhri *(Gazel 69, Mısra 9). [dəf‘-i ġəm-i hicr,]*

dəf‘-i ġəm: *Kederi kovmak, uzaklaştırmak.*

Gəh bādə gāh sādə gəhī nəğmədən ‘əlāc
Etdim vəlī könüldən **dəf‘-i ġəmim** olmadı *(Gazel 238, Mısra 8). [dəf‘-i ġəmim, -im]*

dəfn et-: *Gömmek, mezara koymak.*

Ölsəm ġəmilə kūy-ı nigārımdə **dəfn edün**
Şāyəd o kūy iti basə bir gün məzārımı *(Gazel 228, Mısra 11). [dəfn edün, -ün]*

dəftər: *Defter.*

Ol ātəşīn şərābı gətür sāqī Żū`iyə
Bəlkə günāh **dəftəri** bu sulə yuilə *(Gazel 214, Mısra 18). [dəftəri, -i]*

dəf‘ə: *Sayı sıfatları ile ve ilk, son, her, bâzı, bu, çok… gibi sıfatlarla kullanıldığında bir şeyin oluş, yapılış ve tekrarlanış sayısını, zamânını, sırasını bildirir, kere, kez, sefer.*

Var idi bir yabum kətdən gələndə şəhrə bu **dəf‘ə**
Yoruldı yolda qaldi şattım onda bir yalānım var *(Kaside 7, Mısra 21). [dəf‘ə,]*

dəy-: *Değmek, dokunmak; Değmek, etki etmek; Yönelmek.*

Hər bir məqāmə **dəgə** ayağun ḫərāb edir
Vāy ol kəsə ala ələ peymānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 13). [dəgə, -ə]*

Cām-ı sərşārı dönəm başıña sāqī mənə ver
Məndən özgə nə rəvādur bu ayağə **dəgə** əl *(Gazel 126, Mısra 6). [dəgə, -ə]*

Ḫ`oşdı yüz ḫəncər-i bərrəndə dil ü cānə **dəgə**
İstəməm zülf-i pərīşānuvə kim şānə **dəgə**

Açılur şānə şifət zār-ı tənimdən min ağız
Ey pərī şānə gər ol zülf-i pərīşānə **dəgə**

Lālə pəjmürdə ṣənūbər ḫəm olur ey gül-rū
Qədəm-i lüṭfün əgər ṭərf-i gülüstānə **dəgə**

Atmayun səng-i cünūn muncə mən-i əfkārə
Qorḫum oldur keçübən şīşə`-i pünhānə **dəgə**

Möḥnət-i dərd-i firāqundə sənün ṭə‘nə-oḫı
Görmə ey şūḫ rəvā Żū`ī-i nālānə **dəgə** *(Gazel 189, Mısra 10). [dəgə, -ə]*
Ḫumārə **dəgməyür** sāqī ṣəfāsı verdigün cāmun
Əlim dut ol ayaġ ilə ki başındə ḫumār olmaz *(Gazel 99, Mısra 3). [dəgməyür, -mə, -y, -ür]*

<u>dəgirman:</u> *İri ve tâneli şeyleri öğütmeye yarayan, elle veya su, rüzgâr, elektrik vb. bir güçle çalıştırılan âlet.*

Mülk-i dünyāyə nə məğrūrsan ey ṭālib olan
Bu cəhān āḫırı bir köhnə **dəgirman** oləcəq *(Gazel 113, Mısra 20). [dəgirman,]*

<u>dəyiş-:</u> *Değişmek, başkalaşmak.*

Yā Rəb nədi bā‘iṡ belə dövrān **dəgişübdür**
Tə`ṡīr-i kəvākib məh-i tābān **dəgişübdür**

İnsān arasındə var idi rəsm-i məḥəbbət
Mūẕī-ḥeyivānə dönüb insān **dəgişübdür**

‘Ənqāyə dönüb mə‘rifət ərbābı cəhāndə
Yoḫ ‘elm ü ədəb məşrəb-i ‘ürfān **dəgişübdür**

Əvvəlki ṣədāqətlər olub indi ḫəyānət
Qalmub dəḫi ḥəqq-i nəmək [ü] nān **dəgişübdür**

Almaqlıq edər āyə ittifāqīdə təfsīr
Molla dəgişübdür demə Qur`ān **dəgişübdür**

Allāhə inanmaq idi īmān ‘əməl etmək
Sīm ü zər olub Tarı də īmān **dəgişübdür**

Nə şər‘ ü şərī‘ətdə qalub rövnəq-i İslām
Nə rəsm-i ‘ədālət var [o] dīvān **dəgişübdür**

‘Āləmdə nə var isə tapub cümləsi taġyīr
Hər şeydə qədīmī sər ü sāmān **dəgişübdür**

Nə güldə ṣəfā var nə bülbüldə tərənnüm
Seyr-i gül ü gülzār u gülüstān **dəgişübdür**

Cānə fərəḥ idi mey ilə ṣūrət-i zībā
Ṣūrət pozulub rūḥ itüb cān **dəgişübdür**

Var idi mənim bircə nəfər ḫān-ı qədīmim
Bilməm nə olubdur o da əl-ān **dəgişübdür**

Çoḫ sormagilən tövsən-i əş‘ārıvı Żū`ī
Lāl ol nəẓər et sāḥət-i meydān **dəgişübdür** *(Gazel 76, Mısra 1-24). [dəgişübdür, -üb, -dür]*

Bir ḥāl ilə qalmaz bu ṣifət dövr-i zəmānə
Āḫır **dəgişər** gərdiş-i dövrān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 14). [dəgişər, -ər]*

Yā Rəb genə vüṣlət dəmi hicrānə dəgişdi
Gül-nār-ı şərābım dönübən qanə **dəgişdi**

Nīrānə bədəl oldı baña rövże-i riżvān
Ṣəḥrā-yı Muġān sāḥət-i Şīrvānə **dəgişdi**

Hər güşədə var idi təmām əhl-i ma’ārif
İmdi olarun cümləsi nā-dānə **dəgişdi**

Nəẓẓārə-i gülzār u gül-i sūrī vü sünbül
Əfsūs ki yolqun u firāq anə **dəgişdi**

Bir çārə Ḫudāyā ki nöçün Yūsif-i zārdan
‘İzzətdəki kāşānəsi zindānə **dəgişdi**

Ṣəbr eyləmək əfżəldi ki Əyyūb-fikārun
Dərd ü ələmi şövkət ilə şānə **dəgişdi**

Ṣəd-ḥeyf ki bu çərḫ-i müḫālif-i sitəmdən
‘Eyş ü fərəḥim möḥnət-i ḥirmānə **dəgişdi**

Ṣāf idi ‘əməl meykədədə imdi riyādan
Təsbīḥə qədəḥ məscidə mey-ḫānə **dəgişdi**

Yā Rəb n`olı bu Żū`ī-i şeydā görə bir də
Kim beyt-i ḥüzün bāğ u gülüstānə **dəgişdi** *(Gazel 251, Mısra 1-18). [dəgişdi, -di]*

<u>dəhān:</u> *Ağız.*

Dişləründür mi **dəhānundə** sənün ey ḫəṭṭ-i Ḫiżr
Çeşme-i ḥeyvān ara yā şəddə-i lü`lü müdür *(Gazel 52, Mısra 7). [dəhānundə, -un, -də]*

Dəhānun dedilər mən görmədim ondan əṡər līkən
Təṣəvvürlə onı həm çeşme-i ḥeyvānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 3). [dəhānun, -un]*

Dəhānı sirrini ṣandūq-ı dildə məḫfī qılmışdım
Gözim fāş etdi āgəh olcaqın bu rāz-ı pünhānə *(Gazel 192, Mısra 3). [dəhānı, -ı]*

Təkəllümi şükürim lə‘li bādə-i nābım
Dəhānı ġönçə yüzi bāğ u būstānım idi *(Gazel 249, Mısra 4). [dəhānı, -ı]*

Dəhānın eyləmişəm ġönçə ġönçəyə təşbīh
Görün ki cövhər-i fərdə nə iftirā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 3). [dəhānın, -ı, -n]*

<u>dəhi:</u> *(Eski Türk. takı, tak-mak'tan zarf-fiil ekinin kalıplaşmasıyle tak-ı > dakı > dağı > dəḫi > dahi) "Fazla olarak, üstelik, daha, bile, de" anlamlarına gelen kuvvetlendirme sözü.*

Qəżādan olmisan ‘āləmdə sən özün mövcūd
Bu rəmzi bil **dəḫi** sirr-i qəżānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 6). [dəḫi,]*

Hər dəm görim səni dönəsən qanə ey şərāb
Gətdün bu təlḫ-kāmi **dəḫi** cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 2). [dəḫi,]*

Sordum ləbi bəhāsını cāndur dedi baña
Ārı cəhāndə cānə bəhā **dəḫī** cān gəlüb *(Gazel 22, Mısra 12). [dəḫī,]*

Qaşun ḫəyālı ilə qāmətim kəmānə dönüb
Tərənnümüm **dəḫi** fəryād ilə fəġānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 2). [dəḫi,]*

Ḥəşrə dək gər söləyim hīç tükənməz vəṣfün
Dəḫi bundan belə göstərmə kərāmət zāhid *(Gazel 39, Mısra 28). [dəḫi,]*

Cəhānun cümlə dərdinə dəvādur bilməmək ancaq
Bu dārūyə **dəḫi** fikr elə bir [ki] cüz` ü ə‘ẓəmdür *(Gazel 41, Mısra 4). [dəḫi,]*

‘Ālim gərək olsun **dəḫi** mə‘qūldə kāmil
Tā ḫəlq desün bundə nə söz istəsələr var *(Gazel 42, Mısra 7). [dəḫi,]*

Qurbān saña şā‘ir gərək içsün mey-i gül-gūn
Sevsün **dəḫi** bir dil-bər ü dildārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 12). [dəḫi,]*

Żū`ī saña müştāqdı ṣidq ilə köñüldən
Qurtar **dəẖi** bu ḥəsrət-i dīdārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 18). [dəẖi,]*

Gəlməsün zāğ u zəġan gülşənə kim gül yeridür
Gül olan yer **dəẖi** bu rəsmidi bülbül yeridür *(Gazel 49, Mısra 2). [dəẖi,]*

Ləbün ẕikri baña şəhd ü şəkərdən **dəẖi** şīrīndür
Ruẖ u zülfün ẖəyālı həm fərāğ-ı bāğ u nəsrīndür *(Gazel 56, Mısra 1). [dəẖi,]*

Lə'lündə mey tərəşşüẖi qan qan deyür genə
Göstərmə görməsün **dəẖi** çeşmim də qan çəkər *(Gazel 61, Mısra 4). [dəẖi,]*

Ḫəlqün **dəẖi** yoẖ məṭləbi bir pūldan özgə
Nāmūs ḥəyā 'ār ilə ġeyrət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 19). [dəẖi,]*

Hər 'āşiqə kim lə'l-i ləbün vəṣlidi ḥāṣil
Övrəng-i Süleymānı **dəẖi** ẖātəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 4). [dəẖi,]*

Əvvəlki ṣədāqətlər olub indi ẖəyānət
Qalmub **dəẖi** ḥəqq-i nəmək [ü] nān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 8). [dəẖi,]*

Sən idin ey büt-i məh-rūy cismimün cānı
Nə ẕövq edər **dəẖi** bu mürdə cism ü cān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 10). [dəẖi,]*

Hər büt **dəẖi** Şīrīn təki şəkkər şikən olmaz
Hər āşiq-i Ḫosrovvəşi həm kūh-kən olmaz *(Gazel 94, Mısra 3). [dəẖi,]*

Hər ləbdə bulunmaz **dəẖi** e'cāz-ı Məsīḥā
Hər bəndə gəlüb Yūsif-i gül-pīrəhən olmaz *(Gazel 94, Mısra 5). [dəẖi,]*

Olmaz belə 'üryān **dəẖi** əṭfāl-i şükūfə
Cümlə geyünür ẖəl'ət-i əlvān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 3). [dəẖi,]*

Bu cism ilə cāndan ötəri çəkmə çoẖ əfsūs
Topraq olacaq cism **dəẖi** cān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 12). [dəẖi,]*

Əzəldə olmə idi ẖilqət-i cəhān ey kāş
Cəhān içində **dəẖi** bu bəlā-yı cān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 2). [dəẖi,]*

Əlimdən aldun o Ḫ˘urşīd-i 'āləm-ārānı
İşıq günim **dəẖi** çoẖ etmə tīrə şām fələk *(Gazel 118, Mısra 10). [dəẖi,]*

Rūz-ı vəṣl ol şūẖə qurbān olmadun ey cān **dəẖi**
Şām-ı hicrān mən saña sanmə ki imdād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 5). [dəẖi,]*

Təğāfül eyləyübən salmə əhl-i 'eşqi ġəmə
Bu qədri cövrə **dəẖi** olmə çoẖ rızā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 20). [dəẖi,]*

Mən bī-nəvāyə rəḥm elə ey sərv qāmətim
Kim qalmayub firāqə **dəẖi** istiqāmətim *(Gazel 138, Mısra 2). [dəẖi,]*

Üzüldi riştə-i cānım qutardı mənbə-i ṣəbr
Nə qaldı Żū`ī **dəẖi** tā ki bir də anı yazım *(Gazel 141, Mısra 14). [dəẖi,]*

Əldən yerə qoymazdı **dəẖi** zāhid ayāğı
Gər 'əks ṣalə sāğər-i ṣəhbāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 7). [dəẖi,]*

Gər ġəmim var ārzū-yı vaṣl-i yāra zāhidā
'Eyb dutmə kim çəkərsən sən **dəẖi** ḥavrā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 6). [dəẖi,]*

Möḥnət-i 'eşqün nə ẖ˘oş dārū imiş kim görcəgin
Çəkmənəm bi`llāh **dəẖi** dünyā vü mā-fī-hā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 8). [dəẖi,]*

Hər ṭavr eylədim bu ġəmə çārə tapmadım
Ẓāhirdə gəlmədün **dəẖi** rü`yādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 8). [dəẖi,]*

Żū`ī **dəẖi** bəsdür nə gərək sirrdə güftār
Bīhūdə özün dāẖil-i ḥikmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 37). [dəẖi,]*

Ey nūn və`l-qələm qədd ü qaşun kināyəti
Və`ş-şəms sūrəsi **dəẖi** ruẖsārun āyəti *(Gazel 229, Mısra 2). [dəẖi,]*

Əs-sā'ət ātiyət ẖəbəri qāmətündədür
Gīsūləründədür **dəẖi** Mūsā kərāməti *(Gazel 229, Mısra 6). [dəẖi,]*

Oğrun nigāhı bir ṣənəmün aldı cānımı
Pünhān təbəssümi **dəẖi** tāb u təvānımı *(Gazel 234, Mısra 2). [dəẖi,]*

Meşām-ı cān o qara ṭürrədən mü'əṭṭər idi
Dəẖi sərāçə-i köñlüm o māhdan rövşən *(Gazel 240, Mısra 11). [dəẖi,]*

Etməz qəbūl qılmə nəṣīḥət ki ḥəqq-i yüz
Tə`s̱īr eyləməz **dəẖi** şeyṭānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 16). [dəẖi,]*

Yoẖdı bir kəs ṣöḥibətdən rūḥ u cān ləẕẕət tapə
Arədim gəzdim **dəẖi** hər gūşə hər yan qalmayub *(Kaside 4, Mısra 14). [dəẖi,]*

Mührə-i 'əql düşüb şeşdərə bağlandı qapı
Kə'bəteyn-i hünər ü fəżlə **dəẖi** yoẖ ḥācət *(Kaside 5, Mısra 28). [dəẖi,]*

Ərdəbil içrə o ẖəftānə **dəẖi** māhir var
Elə ẖəftān ki anı sāz edər ustād-ı Qūçān *(Kaside 6, Mısra 16). [dəẖi,]*

Yorulmiş yabını sattım başımdan eylədim ammā
Qalubdur üç taqar arpam **dəẖi** bir dam samanım var *(Kaside 7, Mısra 24). [dəẖi,]*

Mən etmişəm bunı yā kim bu iş müqəddər imiş
Bu fikr ilə gecə gündüz **dəẖi** fikār oldım *(Kaside 12, Mısra 6). [dəẖi,]*

Ayaġ yalın **dəẖi** getməkdə bī-qərār oldım
ʻƏcəbdi pīr zəmānımdə pāy piyādə qalub *(Kaside 12, Mısra 10). [dəẖi,]*

Adındı ins dögül vəḥş ey gözim nūrı
Dəẖi müsəlmān ʻibārətdurur səlāmətdən *(Kaside 15, Mısra 16). [dəẖi,]*

Dedi ey Żū`ī-i dil-ẖəstə **dəẖi** ġəm çəkmə
Dərd-i möḥnətlərüvə müjdə ki dərmān oldı *(Kaside 17, Mısra 11). [dəẖi,]*

Bāb-ı ʻədl oldı qapun ẖəlqə **dəẖi** Żū`ī-i zār
Ṣidqlə dərgəhüvə bəndə-i fərmān oldı *(Kaside 17, Mısra 31). [dəẖi,]*

Ṣād ol cəhāndə çəkmə **dəẖi** var yoẖ ġəmin
Yoẖdur təfāvüti əcəlün yoẖ var ilə *(Kaside 21, Mısra 29). [dəẖi,]*

Bu ʻəṣrdə **dəẖi** çoẖ pādşāhə eylə nəẓər
Nə ṭövr ẕillətə āẖırdə döndü dövrānı *(Kaside 23, Mısra 7). [dəẖi,]*

Eləyürsən hamunun ḥālınə lüṭf ilə nəẓər
Bir mənim də **dəẖi** bu ʻərżimə baq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 6). [dəẖi,]*

H̱āliqi **dəẖi** Rəsūlu`llāhı inṣāfdı kim
Nəfsdən ötri özündən belə bīzār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 17). [dəẖi,]*

Mə`mənim gūşə`-i mey-ẖānə idi hər ġəmdən
Olmuş idim **dəẖi** āsūdə ġəm-i ʻāləmdən *(Mesnevi 1, Mısra 17). [dəẖi,]*

Behişt-i ʻədn ḥāṣil oldı gūyā
Dəẖi qılmaz köñül firdövsə pərvā *(Mesnevi 3, Mısra 24). [dəẖi,]*

Dəẖi īhām ilə qılmışdun inşā
Ki ṣāḥib əz-kələm həm qaẖ u alma *(Mesnevi 3, Mısra 25). [dəẖi,]*

Gəlmişəm tīz Dəvəçi bāzārınə
Beş gün olub [ki] vəʻdən **dəẖi** ötüb *(Mesnevi 4, Mısra 70). [dəẖi,]*

Belə mollā olanun kəsdigi kābindi zinā
Dəẖi bundan betərindən bizi ḥifẓ eylə H̱udā *(Mesnevi 6, Mısra 20). [dəẖi,]*

Kasıblarə qərz ver **dəẖi** māl
Gör necə sora olur bu əḥvāl *(Mesnevi 8, Mısra 55). [dəẖi,]*

Cām-ı cəmdür **dəẖi** İskəndərün āynəsidür
Məst olandə bilisən ʻāləmün ādəm nəsidür *(Mesnevi 9, Mısra 5). [dəẖi,]*

ʻElm ü ʻürfān nədür ʻāləmdə **dəẖi** vāżeḥ edək
Sora inṣāfı olan şəẖṣlərə şərḥ eliyək *(Mesnevi 9, Mısra 17). [dəẖi,]*

Sən **dəẖi** bil ʻulūmı diqqət ilə
Bizə təfsīr qıl ḥəqīqət ilə *(Mesnevi 11, Mısra 61). [dəẖi,]*

Elə əşẖāṣ istəyəndə dəlīl
Onə göstərdi **dəẖi** Rəb -i cəlīl *(Mesnevi 11, Mısra 88). [dəẖi,]*

Həmīşə ẖāṭirivi H̱āliq eyləsün məmnūn
Cəlāl u dövləti ʻömrüvü həm **dəẖi** əfzūn *(Mesnevi 14, Mısra 18). [dəẖi,]*

Bu şəfqət ilə mən-i zārı sər-firāz edəsən
Təmām dost **dəẖi** həm saña edə [bir] aḥsən *(Mesnevi 14, Mısra 20). [dəẖi,]*

Qalmub ağızdə gözdə **dəẖi** dizdə tāqəti
Bī-ẕövq cism ü cān diri qalmaq nə ləẕẕəti *(Muhammes 1, Mısra 5). [dəẖi,]*

Getmiş qədīmdə olan ʻəhd ü vəfā **dəẖi**
İnṣāf ilə ṣədāqət cūd [u] səẖā **dəẖi** *(Muhammes 1, Mısra 23). [dəẖi,]*

Getmiş qədīmdə olan ʻəhd ü vəfā **dəẖi**
İnṣāf ilə ṣədāqət cūd [u] səẖā **dəẖi** *(Muhammes 1, Mısra 24). [dəẖi,]*

Bir gün ḥəyāt istəmürəm Zū`iyā **dəẖi**
Çün yoẖ bədəndə ẕərrəcə ẕövq ü ṣəfā **dəẖi** *(Muhammes 1, Mısra 25). [dəẖi,]*

Bir gün ḥəyāt istəmürəm Zū`iyā **dəẖi**
Çün yoẖ bədəndə ẕərrəcə ẕövq ü ṣəfā **dəẖi** *(Muhammes 1, Mısra 26). [dəẖi,]*

Pīrānəsər tapandə kişi çün fuqārəti
Bī-ẖeyr ü bī-nəvā **dəẖi** durmaqə ṭāqəti *(Muhammes 3, Mısra 32). [dəẖi,]*

Dünyānı fikr edəndə gedir məgər ẕü`l-cəlāl
Tər eyləsön ḥarāmı tapulmır **dəẖi** ḥəlāl *(Muhammes 3, Mısra 36). [dəẖi,]*

Dünyā dutanda arturu rəzīlə həm vəbāl
Ḥəqqi ẖəyālə salmaqə qalmır **dəẖi** məcāl *(Muhammes 3, Mısra 38). [dəẖi,]*

Zülfündədi məd ġəm gözəlim möʻcüz-i Mūsā
Mużmərdi ləbində **dəẖi** eʻcāz-ı Məsīḥā *(Muhammes 4, Mısra 14). [dəẖi,]*

Min müşk-i ẖıṭā kākül-i müşkīniña sədqə
Cānım **dəẖi** ey gül ləb-i şīrīniña sədqə *(Muhammes 4, Mısra 20). [dəẖi,]*

Pəyām-ı yārə sən Tarı **dəẖi** az eylə ihmālı
Ṣəbā kūyundə dildārun nədür üftādələr ḥālı *(Tahmis 1, Mısra 13). [dəẖi,]*

Əl ayaġ göz düşüb əldən **dəẖi** dişsizdi dəhən
Qorẖuram kim dəm-i āẖırdə tapulmayə kəfən *(Terci-bend 1, Mısra 23). [dəẖi,]*

dəẖīl: *Birinin himâyesine sığınan, ilticâ eden (kimse).*

Ey sərvər-i bülənd məqām ki ṣidiq ilə
Dərgāhıvə **dəḫīl** ü ḥəqīrānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 2). [dəḫīl,]*

dəḫl: *Gelir, vâridat.*

Belədür çün **dəḫl** ü ḫərcün gözlə iṣrāf eyləmə
Ḫərc qıl vācib yerə gör ʻeyş [ü] ʻişrət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 9). [dəḫl,]*

dəhr: *Dünya, cihan, âlem.*

Süvār-ı əsb-i nəşāṭ ol köñül nə māt ki dəhr
Məqām-ı ġüṣṣədi gər şāh gər vəzir oləsən *(Gazel 170, Mısra 3). [dəhir,]*

Baḫıram **dəhrdə** hər yerdə ki var müfsid ü şər
Neʻmət ü dövlət-i dünyānı Ḫudā anə verüb *(Gazel 20, Mısra 5). [dəhrdə, -də]*

Cūd u səḫā vü məʻrifət ās̱ārı **dəhrdən**
Nə vəchdəndi bilmürəm āyā nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 9). [dəhrdən, -dən]*

Ḥeyf olə kim **dəhrdə** bir ẕāt-ı əkrəm qalmayub
Qalmayandə eylə ādəm ṣanki ʻāləm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 1). [dəhrdə, -də]*

Əhl-i ʻürfānı qoyub **dəhrdə** dāīm ʻüryān
Cühəlā firqəsinə ḫilʻət-i zər Tarı olub *(Gazel 32, Mısra 5). [dəhrdə, -də]*

Zāhidliq işi şāʻirə ʻāləmdə nə lāzım
Hər şəḫṣün olur **dəhrdə** bir kārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 4). [dəhrdə, -də]*

Sevdā-yı sər-i zülfüña başın verən ʻāşiq
Cāndan keçib ol **dəhrdə** bīş ü kəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 6). [dəhrdə, -də]*

Ġəm oldur Żū`iyā kim olmayə mey cāmına qüdrət
Mey-i Dərġəm gər olsə fikr qılə **dəhrdə** ġəm var *(Gazel 70, Mısra 14). [dəhrdə, -də]*

Hər ildə gərçi **dəhrdə** bir lāləzār olur
Tiflīs içində hər gecə yüz növ-bəhār olur *(Gazel 82, Mısra 1). [dəhrdə, -də]*

Rāh-ı ṭələbdə bār-ı cəfāyə təḥəmmül et
Rāḥət olur mı **dəhrdə** tā zəḥmət olmamış *(Gazel 105, Mısra 6). [dəhrdə, -də]*

Əhl-i ʻürfān bu ṣifət zār u pərīşān oləcəq
Nə bilim **dəhrdə** āḫır belə dövrān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 1). [dəhrdə, -də]*

Bir ləḥẓə qoymadun məni āsūdə **dəhrdə**
Gəldim əlündən āḫırı mən cānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 7). [dəhrdə, -də]*

Dögül bu **dəhrdə** ṣəyyādlıq qanūnī bi`llāhi
Ki ṣaydın tərk edüb dönsün havā üzrə məkān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 9). [dəhrdə, -də]*

Tutalum **dəhrdə** Cəmşīd ü Firīdūn oldun
Ḥanı sölə nədi təʻbīr belə bir rö`yādən *(Gazel 173, Mısra 9). [dəhrdə, -də]*

Nāyāb olubdı **dəhrdə** ərbāb-ı məʻrifət
Düşmüş o qədər fəżl ü hünər eʻtibārdan *(Gazel 176, Mısra 3). [dəhrdə, -də]*

Bir ẕərrə qədri anlamadım rūzgārdan
Nə **dəhrdən** nə bu fələk-i kəc-mədārdan *(Gazel 176, Mısra 2). [dəhrdən, -dən]*

Ey cān çoḫ etmə ləʻl-i ləbi ārzūsunı
İskəndər öldi **dəhrdə** bu ārzū ilə *(Gazel 214, Mısra 8). [dəhrdə, -də]*

Dəhr bāğındə qurı nəḫlə dönübdür cismim
Köñlümün meyvəsi çün bərg ilə bārım getdi *(Gazel 248, Mısra 11). [dəhr,]*

Cān-ı ʻāləmdür ḥəqīqət əhl-i ʻürfān **dəhrdə**
Ḫəlq imdi ṣūrət-i dīvārdur cān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 9). [dəhrdə, -də]*

Bir Əmīrḫān Şīrvān igiddən səvāyı **dəhrdə**
Bir nəfər şəḫs-i səḫāvət peşə əlān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 17). [dəhrdə, -də]*

Kəs ümīd ey dil cəhāndə əhl-i ʻürfān qalmayub
Ādəm itmiş **dəhrdən** ās̱ār-ı insān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 2). [dəhrdən, -dən]*

Bu idi doğrı söz kim ʻərż olundu ḫāk-ı pāyundə
Əgərçi şāʻirəm mən dəhrdə yüz min yalanım [var] *(Kaside 7, Mısra 36). [dəhrdə, -də]*

Ṭūl etmə Żū`ī ʻārı buraḫ dövlətün olə
Dövlət olur mu **dəhrdə** nāmūs u ʻār ilə *(Kaside 21, Mısra 42). [dəhrdə, -də]*

Bunı ʻalən buyurubdur rəsūl-i ʻürfānī
Nə olsə **dəhrdə** cəhlindən ʻelm əfżəldür *(Kaside 23, Mısra 73). [dəhrdə, -də]*

Nədür bu **dəhrdə** bundan ötəri bī-hūdə
Ṣınḫiyyəti vermə nə ḥāl olsə şād qıl cānı *(Kaside 23, Mısra 11). [dəhrdə, -də]*

Dünyā vü āḫirət işi mübhəmdi **dəhrdə**
Ḥəll etməyüb bu müşkili fərzānənin biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 5). [dəhrdə, -də]*

İsm-i müsəmmā tək Aqabəg olub
Belə aqa **dəhrdə** tək tək olub *(Mesnevi 4, Mısra 56). [dəhrdə, -də]*

Nə qaldı **dəhrdə** kim çəkmədiyim dərd ü bəlālardan
Yetüşdim cānə āḫır möḥnət ü cövr ü cəfālardan *(Tahmis 1, Mısra 1). [dəhrdə, -də]*

İmdi bildim ki hünər **dəhrdə** ancaq zər imiş
Məʻrifət əhli cəhān çeşminə ḫākistər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 5). [dəhrdə, -də]*

İndi bildim ki hünər **dəhrdə** ancaq zər imiş
Çünki lāzımdı dedim gərçi dögüldür lāīq *(Terci-bend 1, Mısra 25). [dəhrdə, -də]*

Nə gərək ʻelm ḫəlā`iq pūlə sölər Ḫāliq
İndi bildim ki hünər **dəhrdə** ancaq zər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 30). [dəhrdə, -də]*

İndi bildim ki hünər **dəhrdə** ancaq zər imiş
Səndən özgə kimə mən şərḥ eləsəm əḥvālı *(Terci-bend 1, Mısra 35). [dəhrdə, -də]*

Vāy o şəḫṣə ki cībi pūldan olsun ḫālī
İndi bildim ki hünər **dəhrdə** ancaq zər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 40). [dəhrdə, -də]*

İndi bildim ki hünər **dəhrdə** ancaq zər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 45). [dəhrdə, -də]*

dəhr-ārā: *Cihan süsleyen.*

Əlā ey növ-gül-i bāğ-ı vücūdım
Əlā ey **dəhr-ārā** būd nə-būdım *(Mesnevi 12, Mısra 4). [dəhr-ārā,]*

dəhrī: *Dehriye doktrinini benimseyen kimseler.*

Mūsəvī ʻĪsəvī **Dəhrī** Ḥikəmī Dövriyyə
Nūrī vü nārī vü ḫurşīdī vü əhl-i bidʻət *(Kaside 5, Mısra 21). [dəhrī,]*

dəhən: *Ağız.*

Zəhr-i firāq ilə **dəhən** təlḫ ʻāşiqə
Şəhd-i vüṣāl ləʻl-i şəkərbārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 9). [dəhən,]*

Dəhənin sordum āb-ı rūsı ilə çeşmindən
Baña bu nüktəni bir rəmz ilə pünhān dedilər *(Gazel 62, Mısra 7). [dəhənin, -i, -n]*

Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər
Żū`īni rəşk həlāk etdi yenə anlamayub *(Gazel 62, Mısra 10). [dəhənin, -i, -n]*

Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər
Kim inanur bu sözə güzgüdə böhtān dedilər *(Gazel 62, Mısra 1). [dəhənün, -ü, -n]*

Nə var mey-ḫānələrdə eʻtibārım cürʻe-i cāmə
Nə **dəhən** bādəyə əcnāsdan bir vārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 8). [dəhən,]*

Bilsə idim **dəhənün** vüṣləti nā-mümkündür
Mən əzəl gün anı cān içrə nihān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 3). [dəhənün, -ü, -n]*

Ḫosrovā şəkkər-dəhən**lər** köñlüni Fərhād tək
Dağlayubdur rəşk ilə ol ləʻl-i şīrīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 7). [dəhənlər, -lər]*

Dəhənün sirrinə vāqif olan əlbəttə bilür
Ḫiżr bī-cā tələb-i çeşme-i ḥeyvān etdi *(Gazel 233, Mısra 3). [dəhənün, -ün]*

Dəhənün möʻcüzini gördi cəhān içrə Məsīḥ
Qaçuban gökdə özin ʻəcz ilə pünhān etdi *(Gazel 233, Mısra 9). [dəhənün, -ün]*

Əl ayaġ göz düşüb əldən dəḫi dişsizdi **dəhən**
Qorḫuram kim dəm-i āḫırdə tapulmayə kəfən *(Terci-bend 1, Mısra 23). [dəhən,]*

dəhən-dəgə: *Damağa değen, dokunan. Lezzetli, güzel şiir anlamında.*

Bir əhl-i ʻelm yoḫ sūzə rūḥə ṣəfā verə
Nə əhl-i şeʻr söhbəti **dəhən dəgə** verə *(Muhammes 3, Mısra 46). [dəhən-dəgə,]*

dəhəndən dəhən içrə düşdi: *Ağızdan ağıza düşmek, herkesin dilinde olmak, herkes tarafından konuşulur olmak.*

Ġeyrət odı bir dəmdə vücūdım ʻədəm etdi
Tā **düşdi** ləbün vəṣfi **dəhəndən dəhən içrə** *(Gazel 187, Mısra 10). [dəhəndən dəhən içrə düşdi,]*

dəhən-i təlḫ: *Acı ağızlı.*

Zəhr-i firāqdan **dəhən-i təlḫ** ʻāşiqə
Şəhd-i luʻāb ləʻl-i şəkərbārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 5). [dəhən-i təlḫ,]*

dəhən-i yār: *Sevgilinin dudağı.*

Dəhən-i yār demək çeşme-i ḥeyvānı ġələṭ
Varə təşbīh yoḫ etmək olur əʻyānī ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 1). [dəhən-i yār,]*

dəlālət: *Doğru yoldan ayrılma, yoldan çıkma, sapıtma, sapıklık.*

Dürüst baḫson əgər bilməz öz adın yazmaq
Bu qism ādəm-i mollādı nə **dəlālət** ilə *(Kaside 20, Mısra 34). [dəlālət,]*

dəlīl: *İpucu, iz, işâret, nişan, alâmet.*

Cəbr ilə iḫtiyārdə yoḫ bir qədər **dəlīl**
Hər nə kəlām var ʻuləmā-yı kibārdan *(Gazel 176, Mısra 21). [dəlīl,]*

Dəlīl idi baña Żū`ī cəmālı vəş-şəmsi
Siyāh ṭürrələri sūrə-i duḫānım idi *(Gazel 249, Mısra 9). [dəlīl,]*

Olsa gər ʻeyb istəyəndə **dəlīl**
Pəs nöçün Ḥəqdən istəyübdi Ḫəlīl *(Mesnevi 11, Mısra 81). [dəlīl,]*

Elə əşḫāṣ istəyəndə **dəlīl**
Onə göstərdi dəḫi Rəb -i cəlīl *(Mesnevi 11, Mısra 87). [dəlīl,]*

__dəllāl:__ *Tellâl kelimesinin eski metinlerde kullanılan asıl şekli. Bir malın satışının yapılacağını veya herhangi bir şeyi halka bildirmek için çarşı pazar gibi kalabalık yerlerde yüksek sesle bağırmakla görevli kimse; Satışlarda aracılık yapan kimse.*

Yūsifəm vəṣfün ʻuṭārıd eləyübdür ki bugün
Zöhrə **dəllālə** olub müştərī bāzāra düşüb *(Gazel 17, Mısra 6). [dəllālə, -ə]*

__dəm:__ *Zaman, an, çağ.*

Hər **dəm** görim səni dönəsən qanə ey şərāb
Gətdün bu təlẖ-kāmi dəẖi cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 1). [dəm,]*

Hər **dəm** ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ ilə
ʻƏrṣə-i ḥüsn içrə ey şāhım bu cövlānun görüb *(Gazel 19, Mısra 5). [dəm,]*

Hər **dəm** ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ ilə
ʻƏrṣə-i ḥüsn içrə ey şāhım bu cövlānun görüb *(Gazel 31, Mısra 5). [dəm,]*

İçmisən min ʻāşiqün qanın şəhādət eyləyür
Ləbləründən qan kimi hər **dəm** çıẖan təbẖālələr *(Gazel 48, Mısra 4). [dəm,]*

Āşkārə qanımı hər **dəm** tökər ġəmzün oẖı
Bir təbəssüm ilə ləʻlün cānımı pünhān alur *(Gazel 59, Mısra 3). [dəm,]*

Ləʻlün ġəmində Żū`ī-i ẖūnīn-cigər sənün
Hər **dəm** əlündən āh qılub əl-əmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 14). [dəm,]*

Əlimdə şīşə-i mey ol pərī baña təsẖīr
Hanı o **dəm** bu ṣifət sāḥir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 8). [dəm,]*

ʻEyş ü ʻişrət azalur ʻömr çoẖalduqcə bəlī
Ləẕẕət ol ṭıfl **dəmində** əmilən şīrdədür *(Gazel 75, Mısra 6). [dəmində, -i, -n, -də]*

Īmānı yoẖdı bādəyə zāhid inanmasə
Hər **dəmdə** meydə möʻcüz-i yuḥyi`l-ʻiẓām olur *(Gazel 77, Mısra 12). [dəmdə, -də]*

Nə **dəm** ki məʻrifət əhlilə ẖ˘oş keçər bi`llāh
Yüz il gər ʻömrün olə ḥāṣili həmān dəmdür *(Gazel 80, Mısra 3). [dəm,]*

Dəm yoẖdı o bī-çārə içün kim ġəmi yoẖdur
Hər kimsə ki dərd ü ġəminə həm-dəmi yoẖdur *(Gazel 86, Mısra 1). [dəm,]*

Qılur əḥvāl-ı bāṭin ẓāhir ʻāləm içrə bir **dəmdə**
Desəm mən küfr olur mu cām-ı bādə gər peyəmbərdür *(Gazel 88, Mısra 3). [dəmdə, -də]*

Nə tökməkdür cəfā tīġilə hər **dəm** qanın ʻuşşāqun
Bu ẓülm ey dil-bər-i āhū nigəh qəṣṣābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 3). [dəm,]*

Müdām olmaq gərək nə sūd içüb mey bir **dəm** oldun şād
Cəhāndə bu məs̱əldür bir gül ilə növ-bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 5). [dəm,]*

Gözim peymānəsin doldurdı hər **dəm** bağrımun qanı
Nöçün kim ẖəlq sölərlər filānı mey-güsār olmuş *(Gazel 108, Mısra 3). [dəm,]*

Hər **dəm** baẖub cəmālıvə gər ağlasam nola
Ḫ˘urşīdə baẖsə kimsə edər əşkbārlıq *(Gazel 111, Mısra 11). [dəm,]*

Ləbi şövqilə göz peymānəsin qan ilə doldurmaq
Cəmāl-ātəşīn ʻeşqilə hər **dəmdə** kabāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 4). [dəmdə, -də]*

Qovruldı köñül zülfüvi rūyundə görən **dəm**
Müslim necə beytu`llāh ara kāfiri görcək *(Gazel 117, Mısra 7). [dəm,]*

Vüṣlət **dəmidür** sāqī gətür cām pey-ā-pey
Ḫeyr işdə gözim nūrı bu təʼẖir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 9). [dəmidür, -i, -dür]*

Bəẖşiş dəmi sīm ü zər əlündən
Hər **dəm** çəkür əl-əmān Əmīrẖān *(Gazel 136, Mısra 8). [dəm,]*

Bəẖşiş **dəmi** sīm ü zər əlündən
Hər dəm çəkür əl-əmān Əmīrẖān *(Gazel 136, Mısra 7). [dəmi, -i]*

Cānə meyl etsə idi Żū`ī gər ol ʻĪsā-dəm
Ṣədqə hər dəmdə dil ü cānı rəvān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 9). [dəm,]*

Cānə meyl etsə idi Żū`ī gər ol ʻĪsā-dəm
Ṣədqə hər **dəmdə** dil ü cānı rəvān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 10). [dəmdə, -də]*

Bəzm-i ġeyr içrə görən **dəm** ol gül-i rəʻnā yüzin
Ātəşīn meydən yaẖar āhım odı dünyā yüzin *(Gazel 148, Mısra 1). [dəm,]*

Bir **dəm** olmaz kim köñül əndūhdən āzād olə
Eylə san gökdən yaqır möḥnət mən-i nālān içün *(Gazel 152, Mısra 3). [dəm,]*

Lālə-rūlar döndürüblər qanə ẖūnīn köñlümi
İmdi çeşmimdən düşər hər **dəmdə** qanı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 10). [dəmdə, -də]*

Töküldi üstümə ġəm ləşkəri firāqundə
Nəẓərdən ey məh-i bī-mehr kim o **dəm** getdün *(Gazel 163, Mısra 8). [dəm,]*

Cəhənnəm möhnətin hicrində ol ḥūrīvəşün çəkdün
Bu **dəm** cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhāra yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 4). [dəm,]*

Ātəşīn meydən yaẖar āhım odı dünya yüzin
Bəzm-i ġeyr içrə görən **dəm** o gül-i rəʻnā yüzin *(Gazel 170, Mısra 1). [dəm,]*

Sücūd-ı ṭāq-ı əbrūsun qıl iḫlāṣ ilə hər **dəmdə**
Riyā-yı zāhid-i ḫud-bīn kimi meḥrābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 3). [dəmdə, -də]*

Ġeyrət odı bir **dəmdə** vücūdım ʻədəm etdi
Tā düşdi ləbün vəṣfi dəhəndən dəhən içrə *(Gazel 187, Mısra 9). [dəmdə, -də]*

Olan **dəmdə** pərīşān gecələr sevdā-yı zülfünlə
Çəkən Leylā ġəmin Məcnūn-ı sər-gərdān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 5). [dəmdə, -də]*

Hər **dəm** qılurdum ol gül-i ruḫsārınə nəẓər
Qış mövsümi yəqīn baña bir növ-bəhār idi *(Gazel 222, Mısra 5). [dəm,]*

Cān verməyübdi cān almış mürdədən Məsīḫ
Bir **dəmdə** aldı çün ləbi rūḥ-ı rəvānımı *(Gazel 234, Mısra 4). [dəmdə, -də]*

Rəfīq-i həm-dəm ü sāqī vü sādə vü bādə
Dəm ol dəm idi o dəmlər ʻəcəb dəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 6). [dəm,]*

Rəfīq-i həm-dəm ü sāqī vü sādə vü bādə
Dəm ol **dəm** idi o dəmlər ʻəcəb dəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 6). [dəm,]*

Rəfīq-i həm-dəm ü sāqī vü sādə vü bādə
Dəm ol dəm idi o **dəmlər** ʻəcəb dəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 6). [dəmlər, -lər]*

Hər bəzmdə ki ʻāşiqə bir həm-dəm olmadı
Yüz bādə sādə olsə o **dəm** bir **dəm** olmadı *(Gazel 238, Mısra 2). [dəm,]*

Yā Rəb genə vüṣlət **dəmi** hicrānə dəgişdi
Gül-nār-ı şərābım dönübən qanə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 1). [dəmi, -i]*

Nə yəḫşi **dəmlər** idi sākin-i şərh olduğum günlər
Ḫəyālımda sanurdum şəhri kim bir gülsitānım var *(Kaside 7, Mısra 7). [dəmlər, -lər]*

Düşəndə yādimə əḥbāblar bəzmindəki **dəmlər**
Bu ḥəsrət köñlümi dāğ eyləyüb hər ləḥẓə qan qılmış *(Kaside 11, Mısra 3). [dəmlər, -lər]*

Şəkvə āğāz qılub dərd ü ġəm-i ʻāləmdən
Āh u əfġān ilə hər **dəm** keçürürdüm əyyām *(Kaside 13, Mısra 6). [dəm,]*

Ġərəz nə ḫ٧āhiş edirdisə əhl-i məclisdən
Olurdı ḥāżır o **dəm** miṡl-i rövże-i riżvān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 32). [dəm,]*

Həm-dəmim şām [u] səḥər hər **dəm** ṣāhib-i fıṭnət
Bilməyürdüm nədi dünyādə bəlā vü möḥnət *(Mesnevi 1, Mısra 15). [dəm,]*

Eləyən **dəmdə** kīsəmiz dər-ḥāl
Olur idi pūlilə mālāmāl *(Mesnevi 2, Mısra 21). [dəmdə, -də]*

Bülbül edüb saḥn-ı yüngüli sānı sāz
Şūr ilə hər **dəmdə** qılur şāhə nāz *(Mesnevi 5, Mısra 36). [dəmdə, -də]*

Hər **dəm** çəkür əl-əmān Əmīrḫān
Bəḫşiş dəmi sīm ü zər əlündən *(Mesnevi 7, Mısra 18). [dəm,]*

Ḫanlar adını eşitcək ol **dəm**
Şövq ilə dedim ki ḫeyr məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 37). [dəm,]*

Hər dəm çəkür əl-əmān Əmīrḫān
Bəḫşiş **dəmi** sīm ü zər əlündən *(Mesnevi 7, Mısra 17). [dəmi, -i]*

Ya cəhənnəm yā cənnətü`l-mə`vā
Pūl bir **dəmdə** eyləyür peydā *(Mesnevi 11, Mısra 28). [dəmdə, -də]*

Yoḫ Żū`ī tək baḥār-ı bəlāyə qərīq olan
Əfsūs o **dəm** ki çərḫ baña ḥamān qulām idi *(Muhammes 2, Mısra 28). [dəm,]*

Żū`ī bilür ki ḥāl o **dəm** nə səyāğ idi
Günlər o günlər idi damāğ ol damāğ idi *(Müseddes 1, Mısra 29). [dəm,]*

Dəmlər ki ol zəmān keçinüb yāḫşı ḫ٧ābdur
Ey cān bu günlərün nəyə sölə hesābdur *(Müseddes 1, Mısra 21). [dəmlər, -lər]*

Kül başım üzrə bu **dəm** ey şəh-i əbrār ölürəm
Qaldı köñlimdə nihān cümlə-i əsrār ölürəm*(Müseddes 2, Mısra 1). [dəm,]*

Dərdā ki cəhāndə dil bilən həm-dəm yoḫ
ʻÖmrün yüz olə da şād keçən bir **dəm** yoḫ *(Rübai 5, Mısra 2). [dəm,]*

Yüz il ʻömrün olə hər keçdügin ḫ˘āyə qiyās eylə
Sənünçün ʻömr bir āḫir nəfəsdə çəkdigün **dəmdür** *(Gazel 41, Mısra 12). [dəmdür, -dür]*

Nə dəm ki məʻrifət əhlilə ḫ˘oş keçər bi`llāh
Yüz il gər ʻömrün olə ḥāṣili həmān **dəmdür** *(Gazel 80, Mısra 4). [dəmdür, -dür]*

Dünyādə yüz il ʻömr olə gər bir **dəmdür**
Hər kəs ki bunı bilsə bənī ādəmdür *(Rübai 4, Mısra 1). [dəmdür, -dür]*

dəm: *Çakır keyif, güzel an, vakit.*

Rəfīq-i həm-dəm ü sāqī vü sādə vü bādə
Dəm ol dəm idi o dəmlər ʻəcəb **dəmim** var idi *(Gazel 237, Mısra 6). [dəmim, -im]*

dəm ur-: *Bahsetmek, konu edinmek.*

Vücūdım ney kimi sūrāḫ sūrāḫ olsə āh etmən
Məḥəbbətdən **dəm urduq** içməmək olmaz bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 30). [dəm urduq, -du, -q]*

dəm-ā-dəm: *Her vakit, dâima, her an.*

Əfsūs ki yoẖ bir nəfər ʻārif ki **dəm-ā-dəm**
Cān ṭūṭī sənə şəhd-i kəlāmında şəkər var *(Gazel 42, Mısra 5). [dəm-ā-dəm,]*

Dəm-ā-dəm cənnət-i rūyundə seyr eylər qara zülfün
Təʻəccüb ʻəqli kəmlər söləyürlər zülfə kāfirdür *(Gazel 88, Mısra 7). [dəm-ā-dəm,]*

Olub ol şəmʻ ġeyrə mən onun rū-yı firāqındə
Dəm-ā-dəm yandım āhım ātəşindən nārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 4). [dəm-ā-dəm,]*

Cühəlā dövlət ü neʻmətlə **dəm-ā-dəm** ẖəndān
ʻÜrəfā zār zəbūn kīsə-i āmālı təhī *(Kaside 14, Mısra 10). [dəm-ā-dəm,]*

Ey vəfā kānı Əmīrẖān ki **dəm-ā-dəm** Ḥəqdən
Ṣıdq ilə vəqtivi ẖ˘oş keyfivi çaq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 1). [dəm-ā-dəm,]*

dəm-bə-dəm: *Her an, dâima.*

Nəẖl-i ṭūbā vəṣfin eylər ẖəlqə vāʻiẓ **dəm-bə-dəm**
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ẖurāmānun görüb *(Gazel 31, Mısra 3). [dəm-bə-dəm,]*

Nəẖl-i ṭūbā vəṣfin eylər ẖəlqə vāʻiẓ **dəm-bə-dəm**
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ẖurāmānun görüb *(Gazel 19, Mısra 3). [dəm-bə-dəm,]*

Dəm-bə-dəm Żūʽī-i nālānun içərlər qanını
Bir bu bī-rəḥm ü büt ü kāfir ü bəd-ẖūlərə baẖ *(Gazel 35, Mısra 9). [dəm-bə-dəm,]*

Səlsəbīl-i bādədür rində təsəlsül gözləyüb
Dəm-bə-dəm sāʻət-bə-sāʻət şübḥ şām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 6). [dəm-bə-dəm,]*

Dəm-bə-dəm gülşənlər içrə bülbül-i şūrīdə tək
Erganūn u tārdən şūr u nəvā istər könül *(Gazel 122, Mısra 3). [dəm-bə-dəm,]*

Gər biləydim ki edər ol büt-i bī-mehrə əṯər
Dəm-bə-dəm nālə vü fəryād u fəġān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 6). [dəm-bə-dəm,]*

Ḫədəng-i ġəmzün ey məh səpməsəydi **dəm-bə-dəm** sulər
Dil-i pür-ẖūnı çoẖdan yaẖmış idi nār-ı hicrānun *(Gazel 160, Mısra 9). [dəm-bə-dəm,]*

Nə ẓiməm [u] nə pərəstār nə mūnis nə rəfīq
Dəm-bə-dəm dīdələrimdən dökübən qan oldı *(Kaside 17, Mısra 6). [dəm-bə-dəm,]*

Eyləyürdük **dəm-bə-dəm** ʻeyş ü nəşāṭ
Hər çəməndə döşəyirdük bir bisāṭ *(Mesnevi 4, Mısra 13). [dəm-bə-dəm,]*

Dəm-bə-dəm Fərhād Şīrīn-ləblərindən qan yeyüb
Qeys Leylā ṭürrəsi yādilə bəs qara geyüb *(Tahmis 3, Mısra 11). [dəm-bə-dəm,]*

dəm-i āẖır: *Son dem, zaman.*

Əl ayaġ göz düşüb əldən dəẖi dişsizdi dəhən
Qorẖuram kim **dəm-i āẖırdə** tapulmayə kəfən *(Terci-bend 1, Mısra 24). [dəm-i āẖırdə, -də]*

dəm-i cövr-i cəfā: *Sıkıntı zulmünün nefesi, zamanı.*

Mağmūm dil-şikəstə ḥəzīn bī-nəvā ikən
Həm zār-ı dərd ü həm **dəm-i cövr-i cəfā** ikən *(Muhammes 3, Mısra 6). [dəm-i cövr-i cəfā,]*

dəm-i ẖəncər-i cānān: *Sevgilinin hançerle yaralama anı, sevgilinin bakışı.*

Ātəş-i ʻeşq ʻəlācını əṭibbālardan
İstədim āb-ı dəm**-i ẖəncər-i cānān** dedilər *(Gazel 62, Mısra 4). [dəm-i ẖəncər-i cānān,]*

dəm-i riḥlət: *Göç, sefer anı.*

Biz kimi var mı bəlā-keş bu bənī ādəmdə
Yetüşübdür **dəm-i riḥlət** mən-i bīmār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 8). [dəm-i riḥlət,]*

dəm-i şəmşīr: *Kılıç zamanı (Sevgilinin kaşları, bakışları kılıç gibi yaralar.).*

Tīğ-i əbrūlərün eylər məni ġəmdən āzād
Ṣayd-ı pür-bəstə ʻəlācı **dəm-i şəmşīrdədür** *(Gazel 75, Mısra 4). [dəm-i şəmşīrdədür, -də, -dür]*

dəm-i vədāʻdı: *Ayrılık zamanı.*

Dəm-i vədāʻdı gəl qoymə intiẓār məni
Vədāʻ-ı bāz pəsīn qoymə aşkbār məni *(Müseddes 2, Mısra 3). [dəm-i vədāʻdı, -dı]*

dəmən: *Etek.*

Nə dildə bir ġəm-i hicrān nə küdūrət idi
Dögüldi belə **dəmən** də bir əhl-i ʻişrət idi *(Tahmis 2, Mısra 14). [dəmən,]*

dənī: *Alçak, soysuz, bayağı, aşağılık.*

Hər **dənī** ṭabʻələr ʻāləmdə olub dövlətmənd
Ṣāḥib-i ʻizz ü şərəf bī-sər ü sāmān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 7). [dənī,]*

dər-ādəm-i şūm: *Uğursuz, meş'um, şom insanlar içinde.*

Nə hər ādəm-i zādə dəddəndi ḫūb
Ki **dər-ādəm-i şūm** u bəddəndi ḫūb *(Rübai 1, Mısra 2). [dər-ādəm-i şūm,]*

<u>dərc:</u> *Toplama, bir araya getirme.*

Hər kəlməsində **dərc** idi çün kəlmə-i Məsīḥ
Oḫşatmanam o çeşme-i ḥeyvānə ey Ġarīb *(Kaside 3, Mısra 7). [dərc,]*

<u>dərc elə-:</u> *Yayımlamak, neşretmek.*

Budur bir qa'əmiz ey ḥəyāt-ı cān-pərvər
Ġazetdə **dərc elə** bu şe'ri bir kināyət ilə *(Kaside 20, Mısra 48). [dərc elə,]*

<u>dərc-i dəhān:</u> *Dudağın emri.*

Çün **dərc-i dəhānundı** 'əlācım gər əṭibbā
Yoḫdur dedilər çārə bu bī-çārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 11). [dərc-i dəhānundı, -un, -dı]*

<u>dərd:</u> *Keder.*

Ġərəż ki ṣəbr elə Żū`ī nə gəlsə **dərd** ü bəlā
Bu əmr-i Ḥəqqdi ḥökm-i Ḫudānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 13). [dərd,]*

Żū`iyā qur'a-ı qəssām əzəldən deyəsən
Dərd ü ġəm cövr ü cəfā cümlə mən-i zārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 12). [dərd,]*

Ḥəq nədəndür bu qədər **dərd** ü ġəm insānə verüb
Hər nə var **dərd** ü bəlā məcmə'-i 'ürfānə verüb *(Gazel 20, Mısra 1). [dərd,]*

Ḥəq nədəndür bu qədər **dərd** ü ġəm insānə verüb
Hər nə var **dərd** ü bəlā məcmə'-i 'ürfānə verüb *(Gazel 20, Mısra 2). [dərd,]*

Bəlkə bu dərd-i möhnət ü ġəmdən kənār olaq
Hərçənd **dərd** ü möḥnətə ḥədd ü kənār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 14). [dərd,]*

Cəhānun cümlə **dərdinə** dəvādur bilməmək ancaq
Bu dārūyə dəḫi fikr elə bir [ki] cüz` ü ə'ẓəmdür *(Gazel 41, Mısra 3). [dərdinə, -i, -n, -ə]*

Nədür ey lālə-ruḫ yārım bu qədri bī-vəfālıq kim
Deməzsən kim mənim bir **dərd** çəkmiş dāğdārım var *(Gazel 45, Mısra 6). [dərd,]*

Cəhālət əhlinün Yə`cūcunə Żū`ī giriftārəm
Bu **dərdi** çəkməgə səd ḥeyf kim İskəndərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 14). [dərdi, -i]*

Məni öldürdilər **dərd** ü ġəm-i 'eşq ilə āḫırdə
Səmən sīmā vü sünbül mūy u süsən ləb-i gül-rūlər *(Gazel 57, Mısra 5). [dərd,]*

Ḫāṭirim cəm' dögül tā şaña **dərdim** söləyüm
Bu pərīşān yüzi ol zülf-i mü'ənbərdən sor *(Gazel 63, Mısra 7). [dərdim, -im]*

Bu qədri **dərd** ü möhnətlə ölüb qurtarmadun Żū`ī
Şəmāḫı əhliyüq məşhūr sözdür 'ārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 11). [dərd,]*

Şikāyət eyləmirəm hīç kimsədən bi`llāh
Nə gəlsə **dərd** ü bəlā cümləsi Ḫudādandur *(Gazel 83, Mısra 4). [dərd,]*

Dəm yoḫdı o bī-çārə içün kim ġəmi yoḫdur
Hər kimsə ki **dərd** ü ġəminə həm-dəmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 2). [dərd,]*

Demisən yoḫsə ġəm ü **dərdüvi** cānānə köñül
Lüṭf edüb eylədi əfzūn baña ol məh sitəmin *(Gazel 124, Mısra 6). [dərdüvi, -üv, -i]*

Bu 'ərẓimə şəfqət ilə gūş et
Dərdim eləyüm bəyān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 12). [dərdim, -im]*

Dərdim budur ki görməyüb ey məh cəmālıvı
Hicründə cān verim qalə köñlümdə ḥəsrətim *(Gazel 138, Mısra 7). [dərdim, -im]*

Yazım o səng-i dilə **dərd** firqətin yoḫsə
Zəmānə cövrini yā möḥnət-i cəhānı yazım *(Gazel 141, Mısra 3). [dərd,]*

Məbāda olmaya əğyārə fāş dərd-i dilim
Köñül dilər ki ġəm ü **dərdimi** nihānī yazım *(Gazel 141, Mısra 6). [dərdimi, -im, -i]*

Nöçün fələk məni sən zār-ı bī-nəvā qıldun
Firāq-ı yārdə yüz **dərdə** mübtəlā qıldun *(Gazel 167, Mısra 2). [dərdə, -ə]*

O gün kim ey pərī rū dil-bərim oldım cüdā səndən
Töküldi üstümə fövc-i ġəm ü **dərd** ü bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 2). [dərd,]*

Əbləh gər olaydım nə ġəm ü **dərdim** olurdı
Sən məndə bu ġəm çəkməgi ḫişlət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 5). [dərdim, -im]*

Ḫˇoşbəḫt odur kim içübən bādə-i vəḥdət
Nə möḥnət-i dünyānı nə **dərd** ü ġəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 6). [dərd,]*

Rəh-i 'eşqündə nə cürm eyləmişdim kim məni saldun
Ḥəbībim muncə **dərd** ü möḥnət-i rənc-i firāvānə *(Gazel 192, Mısra 8). [dərd,]*

Ṭəbībā Żū`īnün **dərdi** saqalmaz dərd-i hicrāndır
Cəfā çəkmə 'əlāc etmə belə bīmāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 9). [dərdi, -i]*

Əğyāra vermə **dərd** ü ġəmin ol pərīvəşün
Yā Rəb nəsīb-i dərdini qıl āşnālarə *(Gazel 201, Mısra 5). [dərd,]*

Ġərəż bu **dərd** ü bəlā cümləsi gedər Żū`ī
Tərəḥḥüm eyləyübən gər o yār yārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 13). [dərd,]*

Rəşk edüb dövr-i fələk məndən ayırdı ʻāqibət
Dərd ġəm dəfʻinə kim bir ġəm-küsārım var idi *(Gazel 225, Mısra 10). [dərd,]*

Ḫ˅oş ol zəmān ki mey-i ṣāf u Dərġəmim var idi
Nə **dərd** ü möḥnət-i dünyā vü nə ġəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 2). [dərd,]*

Ṣəbr eylə gəl liyəbluvəkum āyəsin oḫı
Żū`ī bu **dərd** bəlkə saña imtaḥān idi *(Gazel 242, Mısra 18). [dərd,]*

Ġərīb ü ʻāciz ü müżṭər bəlā vü möḥnət-i hicr
Bu qədr **dərdimə** ey kāş bircə həm-dəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 10). [dərdimə, -im, -ə]*

Olmə āzərdə gözim nūrı ġəmim şərḥində
ʻƏqlimi əldən alub **dərd** ü ġəmün ṭuğyānı *(Gazel 250, Mısra 22). [dərd,]*

Ṣəbr eyləmək əfżəldi ki Əyyūb-fikārun
Dərd ü ələmi şövkət ilə şānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 12). [dərd,]*

Şikāyət eyləyürdüm bir rəfīqə çərḫ-i kəc-rov dan
Məni nīşə fələk **dərd** ü ġəm ilə tev`əmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 14). [dərd,]*

İlāhī saḫla bəlādan özüni övlādın
Bu **dərd** ẕikrinə hər leyl hər nəhār oldım *(Kaside 12, Mısra 28). [dərd,]*

Beytü`l-əḥzānım ara əgləşübən ḥəsrət ilə
Köñlümə **dərd ü ġəm** u ġüṣṣə firāvān oldı *(Kaside 17, Mısra 4). [dərd,]*

Çərḫün nədür ʻədāvəti mən dil-fikār ilə
Qoymuş məni bu **dərd** ü ġəm-i bī-şümār ilə *(Kaside 21, Mısra 2). [dərd,]*

ʻÖmrün keçürtmə **dərd** ilə ʻeyş ü nəşāṭ qıl
Az cəng eylə ḥökm-i Ḫudāvəndigār ilə *(Kaside 21, Mısra 31). [dərd,]*

Fədā qədəmlərivə ey ʻədālətün kānı
Nicāt ver bizə sənsən bu **dərd** dərmānı *(Kaside 23, Mısra 92). [dərd,]*

Bəḥr-i ʻürfān Əmīrḫān ki Ḫudā-yı mənnān
Eyləyüb ẕātını **dərd** əhlilər içün dərmān *(Mesnevi 1, Mısra 28). [dərd,]*

Dögi çārə ġəmə nə dövlət ü nə təḫt nə tāc
Ondan özgə nədi ʻāləmdə ġəm u **dərdə** ʻəlāc *(Mesnevi 1, Mısra 4). [dərdə, -ə]*

Tā deyübən qəṣīdə bəḫşiş alam
Ḫırmən u **dərd ü ġəm**ə bir od salam *(Mesnevi 5, Mısra 62). [dərd,]*

Yüz **dərd** ü bəlāyə eylədüz tüş
Bāzar-ı Qalaqayında müddət *(Mesnevi 7, Mısra 53). [dərd,]*

Bu ʻərẓimə şəfqət ilə gūş et
Dərdim eləyüm bəyān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 22). [dərdim, -im]*

Dərdimi çəküb bəyānə [mən]
İẓhār eləyüm cənāb-ı Ḫānə *(Mesnevi 7, Mısra 9). [dərdimi, -im, -i]*

Şərḥ etməgə ḥālımə müvāfiq
Baḫ **dərdimə** nə məqāmə çatdım *(Mesnevi 7, Mısra 58). [dərdimə, -im, -ə]*

Lütf eylə bu ḫəlqi qıl kənārə
Sən bārī bu **dərdə** eylə çārə *(Mesnevi 8, Mısra 48). [dərdə, -ə]*

Dərs ü məktəbdi təṣəvvür elə bu **dərdə** dəvā
Oḫuyub ʻelm ilə tapmış nəẓər et telġrama *(Mesnevi 9, Mısra 67). [dərdə, -ə]*

Salmamısan yādə qalub bī-nəvā
Hər cəhətdən **dərd** ü ġəmə mübtəlā *(Mesnevi 10, Mısra 52). [dərd,]*

Ḥużūrunla həmīşə şər olə ḥəl
Bəlā vü **dərddən** āzād olə dil *(Mesnevi 12, Mısra 24). [dərddən, -dən]*

Bir ẕərrə qədri bilməz idim **dərd** ü möḥnəti
Derdim müdām Ḫosrov [u] Şīrīn ḥekāyəti *(Muhammes 2, Mısra 4). [dərd,]*

Fikrim həmīşə ol büt-i ṭūbā məqāmıdı idi
Bilməzdim hīç ġüṣṣə vü **dərd** ü kədər nədür *(Muhammes 2, Mısra 8). [dərd,]*

Āḫırdə çərḫ əlində çe rūbāh-ı pīr idim
Fövc-i bəlā vü **dərd** ġəmə dəst-gīr idim *(Muhammes 3, Mısra 12). [dərd,]*

Əz-bəs ki **dərd** ü möḥnət-i dünyā-yı pür-fitən
Cəmʻ etmiş idi üstümə hər yerdə [var] miḥən *(Muhammes 3, Mısra 15). [dərd,]*

İmdi qaçub bu mənbəʻ-i ʻürfānə gəlmişəm
Ölməkdən özgə yoḫdı bu **dərdün** ṭəbābəti *(Muhammes 3, Mısra 30). [dərdün, -ün]*

Qoyma keçə hicrində ġəm ü **dərd** ilə ḥālım
Öldür məni məḥsūb elə qurbānə ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 11). [dərd,]*

Ənbiyā firqəsinə hər nə gəlüb **dərd** ü bəlā
Bu müşəḫḫəsdi Ḥüseynə dögi kimsə həmtā *(Müseddes 2, Mısra 29). [dərd,]*

Yetüşdi hər nə bəlā vü müṣībət etdim ṣəbr
Vəlīk qıldı Ḥüseyn **dərdi** dāğdār məni *(Müseddes 2, Mısra 28). [dərdi, -i]*

Dəhənin dil-bərimün **dərdimə** dərmān dedilər
Kim inanur bu sözə yoḫ yerə böhtān dedilər *(Gazel 62, Mısra 1). [dərdimə, -im, -ə]*

Hər kimsə ki bu cəhāndə pis ʻavrət alur
Öz cānı içün **dərd** ü ġəm ü möḥnət alur *(Rübai 7, Mısra 2). [dərd,]*

Gər deyəm **dərdimi** dövlətlü olan bī-ḫəbərə
Bāb-ı ḥikmət açuban şərḥ eləyim min fiqrə *(Terci-bend 1, Mısra 31). [dərdimi, -im, -i]*

__**dərd çək-:**__ *Dert çekmek, kederlenmek.*

Nə qaldı dəhrdə kim **çəkmədiyim dərd** ü bəlālardan
Yetüşdim cānə āḫır möḥnət ü cövr ü cəfālardan *(Tahmis 1, Mısra 1). [dərd çəkmədiyim, -mə, -di, -y, -im]*

Biləsən ḥālət-i İskəndər ü Cəmşīd ü Cəmi
Dövlət-i fānī içün **çəkməyəsən dərd** ü ġəmi *(Mesnevi 15, Mısra 18). [dərd çəkməyəsən, -mə, -y, -ə, -sən]*

__**dərd ü ġəm-i ʻāləmdən:**__ *Alemin keder ve derdi.*

Şəkvə āğāz qılub **dərd ü ġəm-i ʻāləmdən**
Āh u əfğān ilə hər dəm keçürürdüm əyyām *(Kaside 13, Mısra 5). [dərd ü ġəm-i ʻāləmdən, -dən]*

__**dərdā:**__ *Ne derttir ki!*

Dərdā ki rūzgārdə bir yār qalmadı
Şəhr ü vəfā vü ʻəṣrdə diyār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 1). [dərdā,]*

Dərdā ki cəhāndə dil bilən həm-dəm yoḫ
ʻÖmrün yüz olə da şād keçən bir dəm yoḫ *(Rübai 5, Mısra 1). [dərdā,]*

__**dərd-i bī-kərān:**__ *Sonsuz, uçsuz bucaksız dert.*

Olub sər-məst tā əfsānəmi təqdīm edim bir bir
Tərəḥḥum eylə başunçün ki **dərd-i bī-kərānım** var *(Kaside 7, Mısra 6). [dərd-i bī-kərānım, -ım]*

__**dərd-i cüdā:**__ *Ayrılık derdi.*

Kim ölmək yaḫşıdır bi`llāh bu günə mübtəlālıqdan
Məni yā öldür ey məh yā qutar **dərd-i cüdālıqdan** *(Gazel 151, Mısra 1). [dərd-i cüdālıqdan, -lıq, -dan]*

__**dərd-i dāğ:**__ *Aşk, elem, keder vb. içe işleyen duyguların verdiği yanıklık, yara derdi.*

Anlar bəhār u lālə vü gül ẕövqini o kəs
Kim ḫāṭirində ẕərrə qədər **dərd-i dāğ** yoḫ *(Gazel 37, Mısra 8). [dərd-i dāğ,]*

__**dərd-i dil:**__ *Gönül derdi.*

Sāqiyā mey ver ki yārə **dərd-i dil** iẓhār edim
Meydən özgə hīç kəs dil sirrinə mərḥəm dögül *(Gazel 125, Mısra 7). [dərd-i dil,]*

Sāqī gətür cām-ı mey-i ḫ˘oş-güvār
ʻƏrż qılum **dərd-i dilim** hər nə var *(Mesnevi 4, Mısra 2). [dərd-i dilim, -im]*

Məbāda olmaya əğyārə fāş **dərd-i dilim**
Köñül dilər ki ġəm ü dərdimi nihānī yazım *(Gazel 141, Mısra 5). [dərd-i dilim, -im]*

Yā Rəb kim olur ʻərżimi cānānə yetürsün
Dərd-i dilim ol ḫosrov-ı ḫūbānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 2). [dərd-i dilim, -im]*

__**dərd-i dil-i żū`ī:**__ *Żū`ī`nin gönül derdi.*

Nūş-ı ləbündi **dərd-i dil-i Żū`iyə** dəvā
Loqman ʻəlāc bilməz onə yüz dəvā ilə *(Gazel 213, Mısra 17). [dərd-i dil-i żū`īyə, -y, -ə]*

__**dərd-i ʻeşq:**__ *Aşk derdi.*

Nāṣiḥ məẕəmmət etmə məni **dərd-i ʻeşqdə**
Nə çārə rūzgārdə ḥökm-i qəżā ilə *(Gazel 213, Mısra 5). [dərd-i ʻeşqdə, -də]*

__**dərd-i firāq:**__ *Ayrılık derdi.*

Gəlməzdi hīç ḫāṭirə əndūh-ı hicr-i yār
Bilməzdi dil bu növʻ ilə **dərd-i firāq** var *(Müseddes 1, Mısra 10). [dərd-i firāq,]*

__**dərd-i firqət:**__ *Ayrılık kederi.*

Bileydi çəkdigimi **dərd-i firqətində** onun
Qılanda ʻərż cəfāsını şərm-sārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 3). [dərd-i firqətində, -i, -n, -də]*

__**dərd-i ġürbət:**__ *Gurbet derdi.*

Keçür həmīşə ġəm-i hicr ü **dərd-i ġürbət** ilə
Nolurdı belə keçən ʻömr hamudan kəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 11). [dərd-i ġürbət,]*

__**dərd-i ġüşşə-i dil şövqi:**__ *Gönül kederinin derdinin sevinci.*

Şikəstə ḫāṭirimin ẕövqi Seyyid-i Qāżi
Bu **dərd-i ġüşşə-i dil şövqi** Seyyid-i Qāżi *(Mesnevi 14, Mısra 8). [dərd-i ġüşşə-i dil şövqi,]*

__**dərd ü ġəm:**__ *Keder derdi.*

Rəşk edüb dövr-i fələk məndən ayırdı ʻāqibət
Dərd ġəm dəfʻinə kim bir ġəm-küsārım var idi *(Gazel 225, Mısra 10). [dərd ü ġəm,]*

dərd ü ġəmdən: *Keder sıkıntısı.*

Żū`iyā tut dāmənindən **dərd ü ġəmdən** əymən ol
Çünki ondan özgə kān-ı cūd u eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 19). [dərd ü ġəmdən,]*

dərd ü ġəmdən: *Keder tasası.*

Dərd ü ġəmdən cānım boğāza yetüb
Şəd şükürlə ki yetişdim ḫidmətə *(Mesnevi 4, Mısra 71). [dərd ü ġəmdən, -dən]*

dərd ü ġəm-i möḥnət: *Iztırap kaygısının üzüntüsü (Iztırap, kaygı ve üzüntü).*

Nədəndi ey dil-i ġəm-dīdə belə zār oldım
Bəlā vü **dərd ü ġəm-i möḥnət** ilə yār oldım *(Kaside 12, Mısra 2). [dərd ü ġəm-i möḥnət,]*

dərd-i hicrān: *Ayrılık derdi, kederi.*

Nālə qılmə hicrdən ey dil ki ne'mətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl ẕövqin **dərd-i hicrān** olmasa *(Gazel 13, Mısra 12). [dərd-i hicrān,]*

Hər şeyün öz żiddi ilə ḥāləti təşḫīṣ olur
Ləẕẕət-i vüṣlət olur mu **dərd-i hicrān** olmasa *(Gazel 14, Mısra 6). [dərd-i hicrān,]*

Nālə qılmə hicrdən ey dil ki ne'mətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl ẕövqin **dərd-i hicrān** olmasə *(Gazel 197, Mısra 12). [dərd-i hicrān,]*

Ṭəbībā Żū`īnün dərdi saqalmaz **dərd-i hicrāndır**
Cəfā çəkmə 'əlāc etmə belə bīmāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 9). [dərd-i hicrāndır, -dır]*

Görüb əndūh-ı hicrānı olur kim lüṭf edə ol məh
Görim düşsün onı yā Rəb mənim tək **dərd-i hicrānə** *(Gazel 192, Mısra 6). [dərd-i hicrānə, -ə]*

dərd-i möhnət ü ġəmdən: *Keder ve mihnet derdi.*

Bəlkə bu **dərd-i möhnət ü ġəmdən** kənār olaq
Hərçənd dərd ü möḥnətə ḥədd ü kənār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 13). [dərd-i möhnət ü ġəmdən, -dən]*

dərd-i möḥnət: *Üzüntü sıkıntısı.*

Nə müddətdir köñül kim tərk-i mülk-i Şīrvān qılmış
Diyār-ı Qübbədə yüz **dərd-i möḥnətlə** məkān qılmış *(Kaside 11, Mısra 2). [dərd-i möḥnətlə, -lə]*

Dedi ey Żū`ī-i dil-ḫəstə dəḫi ġəm çəkmə
Dərd-i möḥnətlərüvə müjdə ki dərmān oldı *(Kaside 17, Mısra 12). [dərd-i möḥnətlərüvə, -lər, -üv, -ə]*

dərd-i müşībət: *Uğursuzluk derdi.*

Bilməkdə imiş hər nə ġəm ü **dərd-i müşībət**
Bilməkliqi sən bizdə ṭəb'īət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 23). [dərd-i müşībət,]*

dərd-i nihān: *Saklı dert.*

Yār kəsdi āşnālıq rəsmini Żū`ī genə
Ẓāhir oldı şan oña **dərd-i nihānı** köñlümün *(Gazel 161, Mısra 18). [dərd-i nihānı, -ı]*

dərd-i rūzgār: *Zamanenin, talihin derdi.*

Nə var idi köñüldə ġəm ü **dərd-i rūzgār**
Nə var u yoḫ küdūrəti olmazdı āşkār *(Müseddes 1, Mısra 7). [dərd-i rūzgār,]*

dərd-i şərāb-ı ḫum: *Şarap küpü derdi.*

Dərd-i şərāb-ı ḫumda Fəlāṭūn ġubārıdur
Dövrān nə ḫāk gör gətürüb rūzgārınə *(Gazel 207, Mısra 11). [dərd-i şərāb-ı ḫumda, -da]*

**dərd-i żū`i:** *Żū`i`nin derdi.*

Ondan olur 'əlāc genə **dərd-i Żū`iyə**
Yoḫdur səḫā rəviyyəsi gūşə kənārdə *(Kaside 19, Mısra 35). [dərd-i żū`iyə, -y, -ə]*

dərdnāk: *Kederli.*

Əl-qiṣṣə min ḫəyāllara məbhüt u **dərdnāk**
Əfsurdə vo şikəstə pərīşān o bī-qərār *(Kaside 9, Mısra 21). [dərdnāk,]*

dərgāh: *Bir büyüğün, büyük bir yerin herkes için başvurma yeri olan kapısı, huzûru, eşiği.*

Żū`ī-i məhcūr u mən 'əcz ilə gəldük lütf qıl
Ey pərī-rū dil-bərim **dərgāhıña** zinhār içün *(Gazel 153, Mısra 10). [dərgāhıña, -ıñ, -a]*

Ey sərvər-i bülənd məqām ki ṣidiq ilə
Dərgāhıvə dəḫīl ü ḥəqīrānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 2). [dərgāhīvə, -iv, -ə]*

dərgāh-ı ḥəq: *Allah katı, kapısı.*

Keçən ovqātımun sənsiz cəzāsın ey pərī-peykər
Yəqīn bil eylərəm **dərgāh-ı Ḥəqdə** iddi'ā səndən *(Gazel 168, Mısra 16). [dərgāh-ı ḥəqdə, -də]*

dərgəh -i Loqmān: *Lokman`ın huzuru.*

Bīmār qaluban ġəm-i ʻinnāb-ı ləbindən
Ey cān yıḫıl ol **dərgəh -i Loqmānə** yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 12). [dərgəh -i Loqmānə, -ə]*

dərgəh: *Bir büyüğün, büyük bir yerin herkes için başvurma yeri olan kapısı, huzûru, eşiği.*

Qalmışam pāy-ı piyādə gəlübən **dərgəhiñə**
ʻƏcz ilə mərhəmətündən bir ayaq istəyürəm *(Kaside 8, Mısra 83). [dərgəhiñə, -iñ, -ə]*

Şām u səḥər olgilən **dərgəhinə** cəbhə-sā
Ārzū-yı vüṣāl qıl nə ḥūr u ġılmānını *(Gazel 245, Mısra 17). [dərgəhinə, -i, -n, -ə]*

Piyādə rəh dönüb bu **dərgəhə** bir atə gəldim mən
Əgər fīl olsə ġəm yoḫ sən təki şāh-ı cəhānım var *(Kaside 7, Mısra 33). [dərgəhə, -ə]*

Bāb-ı ʻədl oldı qapun ḫəlqə dəḫi Żū`ī-i zār
Ṣidqlə **dərgəhüvə** bəndə-i fərmān oldı *(Kaside 17, Mısra 32). [dərgəhüvə, -üv, -ə]*

dər-ḥāl: *O anda, hemen, hīç vakit geçirmeksizin, süratle, âcilen.*

Hansı sāḥətdə eşitdim ki var onda fāżil
Müşkilim ḥəllinə **dər-ḥāl** çoḫ etdim sürʻət *(Kaside 5, Mısra 18). [dər-ḥāl,]*

Eləyən dəmdə kīsəmiz **dər-ḥāl**
Olur idi pūlilə mālāmāl *(Mesnevi 2, Mısra 21). [dər-ḥāl,]*

dər-i eḥsān u ʻəṭā: *Cömertlik ve ihsan kapısı.*

Dər-i eḥsān u ʻəṭā səndədi cümlə çākər
Bāb-ı əlṭāf u səḫā səndədi ṣidq ilə qulām *(Kaside 13, Mısra 25). [dər-i eḥsān u ʻəṭā,]*

dərk et-: *Anlamak, kavramak.*

Göz görməyən cəvāhiri mən necə **dərk edim**
Ẓāhirdə çün nə var bu mərāyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 15). [dərk edim, -im]*

Dərk eyləmədim hīç təcəllā-yı cəmālun
Mūsā kimi gər ṭālib-i dīdār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 19). [dərk eyləmədim, -mə, -di, -m]*

dər-kənār: *Çıkıntı, hâmiş, hâşiye.*

Zāhid-i dīn behişt ki ʻuqbādə sölənür
Hər bir zəmāndə ʻāşiq içün **dər-kənār** olur *(Gazel 82, Mısra 4). [dər-kənār,]*

dərmān: *İlâç, şifâ, devâ, çâre.*

Żū`ī-i bīmār-ı ʻeşq oldun ölimdir çārəsi
Hər gedən ġeyri ḫəyāl etmə ki bir **dərmānı** var *(Gazel 54, Mısra 10). [dərmānı, -ı]*

Altmış yaş olandə genə bir növʻ səḫā var
Bu tāzə cavānlardə ki **dərmānə** tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 12). [dərmānə, -ə]*

Çeşm-i məstün görübən ḫəstə vü bīmār oldım
Şərbət-i ləʻl-i ləbündür bu ġəmün **dərmānı** *(Gazel 250, Mısra 4). [dərmānı, -i]*

Dedi ey Żū`ī-i dil-ḫəstə dəḫi ġəm çəkmə
Dərd-i möḥnətlərüvə müjdə ki **dərmān** oldı *(Kaside 17, Mısra 12). [dərmān,]*

Fədā qədəmlərivə ey ʻədālətün kānı
Nicāt ver bizə sənsən bu dərd **dərmānı** *(Kaside 23, Mısra 92). [dərmānı, -i]*

Bəḥr-i ʻürfān Əmīrḫān ki Ḫudā-yı mənnān
Eyləyüb ẕātını dərd əhlilər içün **dərmān** *(Mesnevi 1, Mısra 28). [dərmān,]*

Dəhənin dil-bərimün dərdimə **dərmān** dedilər
Kim inanur bu sözə yoḫ yerə böhtān dedilər *(Gazel 62, Mısra 1). [dərmān,]*

dər-: *Toplamak, biriktirmek (meyve).*

Ümīd dutmə ki ḫurmā verə diraḫt-i çinār
Olur mu **dərmək** ʻəzīzim tikandan almani *(Kaside 23, Mısra 20). [dərmək,]*

dərs: *Öğretim, okuma, okutma. Bir öğreticinin belli bir konuda öğrencilere verdiği bilgi.*

Fikr eylə **dərssiz** olu mı ḥāṣil ʻelmlər
Təʻlīmsiz cəhāndə tapan yoḫ fərāsəti *(Kaside 2, Mısra 7). [dərssiz, -siz]*

Dərs ü məktəbdi təṣəvvür elə bu dərdə dəvā
Oḫuyub ʻelm ilə tapmış nəẓər et telġrama *(Mesnevi 9, Mısra 67). [dərs,]*

Nə qədər fikr elədim diqqət ilə bu kārə
Məktəb ü **dərsdən** özgə bunə yoḫdur çārə *(Mesnevi 9, Mısra 66). [dərsdən, -dən]*

Çünki bilməz nə təvārīḫ nə āyāt u ḫəbər
Kişiyə **dərsdi** Żū`ī bu cəhān içrə hünər *(Muhammes 5, Mısra 24). [dərsdi, -di]*

dərs al-: *Ders almak.*

Cəmālun ṣəfḥəsindən **almamiş dərs** ḫəṭṭün ey gül [kim]
Müfəssir muṣḥaf-ı Ḥəqqün bilür mi hīç məʻnāsın *(Gazel 162, Mısra 7). [dərs almamiş, -mə, -iş]*

dərs de-: *Ders vermek.*

Bular təmām öli mollāsıdı yeyə ḥalvā
Nəīnki dərs deyə ḥikmət ü ṭəbābətdən *(Kaside 15, Mısra 74). [dərs deyə, -y, -ə]*

<u>dərs-i bəḥs-'elm:</u> *İlim konusunun öğretimi.*

Dərs-i bəḥs̱-'elm nə lāzımdı bu qədəm-dūnə
Budu vallāhi dīnlər öküzə meymūnə *(Mesnevi 6, Mısra 23). [dərs-i bəḥs̱-'elm,]*

<u>dərs-i bəḥs-i ḥikmət:</u> *Hikmet konusu öğretimi.*

Təsəvvür eyləməyürlər ki muncə əşyānı
Tapubdılar hamusın **dərs-i bəḥs̱-i ḥikmət** ilə *(Kaside 20, Mısra 20). [dərs-i bəḥs̱-i ḥikmət,]*

<u>dərs-i bəḥs-i 'ulūm:</u> *İlmi mevzusunun öğretimi. İlimler bahsinin öğretimi.*

Nə bir niẓām var idi nə **dərs-i bəḥs̱-i 'ulūm**
Behişt Olubdı cəhān indi nāz u ne'mətdən *(Kaside 15, Mısra 33). [dərs-i bəḥs̱-i 'ulūm,]*

<u>dərs-i 'elm:</u> *İlim bahsi, dersi, öğretimi.*

Dərs-i 'elm ilə o ādəmdi mən oldım ḥeyvān
İstəsə hər cürə noḫtə urə ḥəqdür āsān *(Mesnevi 9, Mısra 71). [dərs-i 'elm,]*

<u>dərvīş:</u> *Böyle bir hakîkat yolcusunun niteliklerini taşıyan, kanâatkâr, saf, alçak gönüllü, her şeyi hoş gören kimse.*

'Ālim-i şā'irəm **dərvīş** ü fəqīr ü müżṭər
Hansı vəch ilə desön mən o sayāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 13). [dərvīş,]*

<u>dəryā:</u> *Deniz; Çok; Dünya.*

Çeşme-i 'ürfān olubdur ḫüşk-i ḫāk-ı cəhl ilə
Mə'rifət **dəryāsı** içrə qəṭrə-i nəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 6). [dəryāsı, -s, -ı]*

'Əks-i ḫəṭṭün görmədim bir çeşm-i nəm-nākımdə mən
Bəs nöçün derlər gəzər dāīm Ḫiżr **dəryā** yüzin *(Gazel 148, Mısra 6). [dəryā,]*

Nə bir zāhiddür ancaq rāh-ı rəsm-i şər'dən ḫārıc
Təmāmən ġərqdür bu ġəflət ü cəhl ilə **dəryāyə** *(Gazel 212, Mısra 6). [dəryāyə, -y, -ə]*

Əlā ey sərvər-i vālā-nəsəb kim bu cəhān içrə
Dil [ü] dəst-i göhər-meşḫūnlə min **dəryā** vü kānım var *(Kaside 7, Mısra 32). [dəryā,]*

Müsəḫḫər etdi 'ulūm ilə fīl ü bəbr ü pələng
Əsīr qıldı fərāsət nəhəng **dəryānı** *(Kaside 23, Mısra 44). [dəryānı, -n, -i]*

Yoḫdı kənār 'elminün **dəryāsinə**
Vəṣf çatmaz cūdınə səḫāsinə *(Mesnevi 5, Mısra 71). [dəryāsinə, -si, -n, -ə]*

Köñlündi dür-i 'ulūmə **dəryā**
Dəstündi səḫāyə kān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 15). [dəryā,]*

Əşk-i ḫūnīn içrə ġərqəm zülfüni dutmaq içün
Necə kim sevdā içün tācir çəkər **dəryā** ġəmin *(Gazel 156, Mısra 4). [dəryā,]*

İstəmə dövləti çoḫ Żū`ī ma'āşun gözlə
Yüngül elə yüküvi keçməyə bu **dəryādən** *(Gazel 173, Mısra 18). [dəryādən, -dən]*

<u>dəryā-yı dil:</u> *Gönül denizi.*

Kīsə ḫālīdür bəhār əyyāmı artar möḥnətim
Mövc urar **dəryā-yı dildə** min təmənnālar genə *(Gazel 217, Mısra 12). [dəryā-yı dildə, -də]*

<u>dəşt:</u> *Bozkır, ova, sahrâ, çöl.*

Be-ḥəmdu`llāh cəhāndə tāzədən fəṣl-i bəhār olmuş
Sitəbrəq-pūş u sündüs-i cāmə **dəşt** ü kūhsār *(Gazel 101, Mısra 2). [dəşt,]*

<u>dəst:</u> *El.*

Köñlündi dür-i 'ulūmə dəryā
Dəstündi səḫāyə kān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 16). [dəstündi, -ün, -di]*

<u>dəst aç-:</u> *El açmak, müracaat etmek, bir istek için bir kimse veya makāma başvurma, başvuru.*

Dutub sipəh müjə-i Türkmān-i qātildən
Açubdı ġārət içün rūzgārə **dəst** gözün *(Gazel 158, Mısra 6). [dəst açubdı, -ub, -dı]*

<u>dəst dər-gərdən:</u> *El boyunda, sarılarak.*

Edeydük hər ṭərəfə seyr **dəst dər-gərdən**
Nəẓārəyə bizə rəşk ilə hər nigār gələydi *(Gazel 235, Mısra 5). [dəst dər-gərdən,]*

<u>dəst-gīr:</u> *Tutulmuş, esir.*

Nə sūd möḥnət-i dünyāyə **dəst-gīr** oləsən
Şəbāb-ı 'ömrdə ġəmdən ḫəmīdə pīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 1). [dəst-gīr,]*

Āḫırdə çərḫ əlində çe rūbāh-ı pīr idim
Fövc-i bəlā vü dərd ġəmə **dəst-gīr** idim *(Muhammes 3, Mısra 12). [dəst-gīr,]*

<u>dəşt-i cünun:</u> *Delilik, cinnet çölü.*

Əgər **dəşt-i cünun** içrə mənim tək olsə Məcnūnı
Nə mümkün sən tək olsun ey pərī Leylāsı dövrānun *(Gazel 160, Mısra 3). [dəşt-i cünun,]*

dəst-i gədā: *Dilenci, yoksul, fakir eli.*

Açar hər bir ẖəsīs ədnāyə imdi
Fəżīlət ṣāḥibi **dəst-i gədālıq** *(Gazel 112, Mısra 4). [dəst-i gədālıq, -lıq]*

dəst-i qüdrət: *İktidar eli.*

Feyż-i əḥbəbtə le yə'rif bā'is̱-i īcād olub
Dəst-i qüdrət ẖilqət-i əşyāyə qıldı ibtidā *(Gazel 3, Mısra 4). [dəst-i qüdrət,]*

dəst-rəs: *Eli eren, yetişmiş olan, ermiş, ulaşmış (kimse).*

Nə var firāqə tāb nə dildārə **dəst-rəs**
Çərẖün nədür ẖuṣūməti mən-bī-nəvā ilə *(Gazel 213, Mısra 9). [dəst-rəs,]*

Rüstəm-i Zābili ẖəftānı olur Kābildə
Hər kəsün **dəst-rəsi** olsə olur Sām-süvār *(Kaside 6, Mısra 14). [dəst-rəsi, -i]*

dəvā: *Deva, derman, ilaç.*

Mənim tək olmayə ṣəd pārə tīğ-i ḥəsrət ilə
Cirāhət-i dilinə yārdan **dəvāsı** olə *(Gazel 10, Mısra 6). [dəvāsı, -sı]*

Şirvānə tāzədən genə bir məh-liqā gəlüb
Vəh vəh nə məh-liqā dil-i zārə **dəvā** gəlüb *(Gazel 22, Mısra 2). [dəvā,]*

Cəhānun cümlə dərdinə **dəvādur** bilməmək ancaq
Bu dārūyə dəẖi fikr elə bir [ki] cüz` ü ə'ẓəmdür *(Gazel 41, Mısra 3). [dəvādur, -dur]*

Nūş-ı ləbündi dərd-i dil-i Żū`iyə **dəvā**
Loqman 'əlāc bilməz onə yüz **dəvā** ilə *(Gazel 213, Mısra 17). [dəvā,]*

Nūş-ı ləbündi dərd-i dil-i Żū`iyə **dəvā**
Loqman 'əlāc bilməz onə yüz **dəvā** ilə *(Gazel 213, Mısra 18). [dəvā,]*

Mərīż-i 'eşqdi Żū`ī 'əlācı lə'l-i ləbün
Gərək şükür edim 'innābdən **dəvā** demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 12). [dəvā,]*

Dərs ü məktəbdi təṣəvvür elə bu dərdə **dəvā**
Oẖuyub 'elm ilə tapmış nəẓər et telġrama *(Mesnevi 9, Mısra 67). [dəvā,]*

dəvə: *Geviş getiren memelilerden, sırtı bir veya iki hörgüçlü, eti yenip sütü içilen, bacakları ve boynu çok uzun yük ve binek hayvanı, deve.*

Görəñ olur mu **dəvə** çevrilüb olə ādəm
Vəyā ğəzāl edəsən qurdı yā ki aṣlani *(Kaside 23, Mısra 23). [dəvə,]*

dəvəçi: *Azerbaycan`da bölge ismi.*

Gəlmişəm tīz **Dəvəçi** bāzārınə
Beş gün olub [ki] və'dən dəẖi ötüb *(Mesnevi 4, Mısra 69). [dəvəçi,]*

də'vət: *Çağırma, gelmesini isteme, çağrı.*

Behiştə gərçi məni **də'vət** etsələr sənsiz
Özimə rövżə`-i ẖüld-i cəhənnəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 3). [də'vət,]*

Edəndə məscidə **də'vət** bizi mü`əẕẕinlər
Su`ālı rəddinə yüz min bahānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 3). [də'vət,]*

dəy-: *Dokunmak; Bakmak.*

Tā çeşm-i zəẖm o 'āriż-i köñlünə **dəyməsün**
Ruẖsārı ātəşinə dil ü cān sipənd olub *(Gazel 24, Mısra 3). [dəyməsün, -mə, -sün]*

dəyiş-: *Değişmek.*

Bir nəfəs vəṣlüvə ey şūẖ **dəyişməm** bi`llāh
Versələr Tarı bilür gər baña bu dünyānı *(Gazel 250, Mısra 5). [dəyişməm, -m, -əm]*

E

edüb tərk-i vəṭən: *Vatanı terk etmek.*

'Ərż qıldım ki Şəmāẖīdən **edüb tərk-i vəṭən**
Mülk-i Qudyāldə bir vəż'lə dil tutdi məqām *(Kaside 13, Mısra 11). [edüb tərk-i vəṭən,]*

edə bilməz inkār: *İnkar edemez, yalanlayamaz.*

Nəsl-bā-nəsl səẖāvət sizə irs̱ ilə çatub
Kimsə bu qiṣṣəni hərgiz **edə bilməz inkār** *(Kaside 6, Mısra 34). [edə bilməz inkār,]*

eḥrām-ı ḥəcci: *Kabe`yi ziyarete gidenlerin giydikleri kıyafet.*

Getməz ṭəvāf-ı Kə'bəyə rindān-i meykədə
Eḥrām-ı ḥəcci pənbə-i mīnādan olməsə *(Gazel 4, Mısra 8). [eḥrām-ı ḥəcci,]*

eḥsān: *İhsān, iyilik etme, bağışta bulunma.*

Çünki ādəm yā səḫā eylər yā **eḥsān** Ḥəq içün
Nə səḫāvət var nə rāh-ı Ḥəqdə **eḥsān** qalmayub *(Kaside 4, Mısra 5). [eḥsān,]*

Çünki ādəm yā səḫā eylər yā **eḥsān** Ḥəq içün
Nə səḫāvət var nə rāh-ı Ḥəqdə **eḥsān** qalmayub *(Kaside 4, Mısra 6). [eḥsān,]*

Tikdirir məscid ilə yüz **eḥsān**
Alı bir gündə rövże-i riżvān *(Mesnevi 11, Mısra 23). [eḥsān,]*

Kim olur ʻāləm saña ʻāşiq bu **eḥsānun** görüb
Rəşkdən ölləm qılandə sən baña bī-dādlər *(Gazel 19, Mısra 12). [eḥsānun, -u, -n]*

Dedim ey dost nədür bir belə beḥcət ḫəbəri
Dedi şeʻr ol ki Ḫudādan saña **eḥsān** oldı *(Kaside 17, Mısra 16). [eḥsān,]*

eḥtirām: *Saygı, hürmet, tâzim.*

Nə qədri saq olu ḫəlq içrə **eḥtirām** tapar
Öləndə qəbri olur mövqeʻ-i ziyārətdən *(Kaside 15, Mısra 25). [eḥtirām,]*

ehtiyāc: *Gerekli olan, elde bulunmayan bir şeyin eksikliğini duyma.*

ʻEşq ʻāləmində zūr-ı zırıh yoḫdur **eḥtiyāc**
Tərk-i sər etməsin belə meydānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 7). [eḥtiyāc,]*

Sözün danışmaqə dilmācə **eḥtiyācun** var
O da sənün təki ādəmdi öl ḫəcālətdən *(Kaside 15, Mısra 47). [eḥtiyācun, -un]*

Əlṭāf ilə sordu **eḥtiyācım**
Hər vəcfdən eylədi ʻəlācım *(Mesnevi 7, Mısra 63). [eḥtiyācım, -ım]*

Ġəm ləkəd kūbi cəfā tāpdaqı bu Zū`i-i zār
Ehtiyāc anləsalar nifrət edüb hamı qaçar *(Terci-bend 1, Mısra 44). [ehtiyāc,]*

el: *Halk, ahali, kendisine yabancı olanlar, başkası; Hısım, akraba, yabancı olmayan, dost, yâr; Oba, aşiret.*

Lāzımdı kim Şəmāḫıyə **el** Tūr söləsün
Ondə ẓuhūrə müncə ki nūr-ı Ḫudā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 5). [el,]*

Żū`īnün pəndin eşit eyləmə çoḫ bādəyə meyl
Tā ki **el** söləməsün bī-ḫ˘od-ı dīvānə səni *(Gazel 226, Mısra 10). [el,]*

elə-: *Etmek, eylemek.*

Tā ki düşə başımə şūr u nəvā
Şərḥ **elim** hər nə ki var mā-cərā *(Mesnevi 10, Mısra 14). [elim, -m]*

ʻelm: *İlim, bilme, biliş.*

Var idi keçən ʻəṣrdə **ʻelm** ilə səḫāvət
Derlər bu zəmān əhl-i səḫāvət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 13). [ʻelm,]*

ʻƏnqāyə dönüb məʻrifət ərbābi cəhāndə
Yoḫ **ʻelm** ü ədəb məşrəb-i ʻürfān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 6). [ʻelm,]*

Bənzəyürsə n`olə na-şnās əgər insānə
Vəlī na-şnās gəlüb **ʻelmdə** insān olmaz *(Gazel 90, Mısra 10). [ʻelmdə, -də]*

Hər **ʻelmdən** āgəh gərək olsun ki desün şeʻr
Żū`ī kimi şāʻir gəlübən hər yetən olmaz *(Gazel 94, Mısra 11). [ʻelmdən, -dən]*

Məʻrifət **ʻelm** ḫəlā`iq nəẓərindən düşübən
Dīdə-i ḫəlqdən ʻənqā kimi pünhān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 3). [ʻelm,]*

Tapson səbəb bu cəhl gedüb **ʻelm** gəlməyə
Hansı ṭərīqdür bu ʻulūmun ṭərīqəti *(Kaside 2, Mısra 5). [ʻelm,]*

Təḥṣil-i ʻelmə mədrəsə məktəb gərəkdi tā
Övlād ḥāṣil eyləyə **ʻelm** ilə ḥikməti *(Kaside 2, Mısra 10). [ʻelm,]*

ʻElm ilə oldı gör ki şəhənşāh İngilis
Kəmdür əgərçi cümlə miləldən cəmāʻəti *(Kaside 2, Mısra 23). [ʻelm,]*

Yüzdən biri bizimkilərün yazı bilməyür
Onlar təmāmısı bilür **ʻelm** ü kitābəti *(Kaside 2, Mısra 26). [ʻelm,]*

İnṣāfla təʻəṣṣüb edün ʻelmə **ʻelm** içün
Həl yəstəvīlləẕīnə də Qur`āndə āyəti *(Kaside 2, Mısra 27). [ʻelm,]*

ʻElm ʻāləmə dolubdı bu ʻəṣr özgə ʻəṣrdür
Siz də tapun bu ʻelmdən āḫır şərāfəti *(Kaside 2, Mısra 31). [ʻelm,]*

ʻElm ʻāləmə dolubdı bu ʻəṣr özgə ʻəṣrdür
Siz də tapun bu **ʻelmdən** āḫır şərāfəti *(Kaside 2, Mısra 32). [ʻelmdən, -dən]*

Fikr eylə dərssiz olu mı ḥāṣil **ʻelmlər**
Təʻlīmsiz cəhāndə tapan yoḫ fərāsəti *(Kaside 2, Mısra 7). [ʻelmlər, -lər]*

İnṣāfla təʻəṣṣüb edün **ʻelmə** ʻelm içün
Həl yəstəvīlləẕīnə də Qur`āndə āyəti *(Kaside 2, Mısra 27). [ʻelmə, -ə]*

Dünyādə **ʻelm** ü məʻrifət-i fəżl tərk olub
Dövrān dutubdı mərdüm-i nā-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 21). [ʻelm,]*

Ḫudāvənd-i cəhān ol bāğə ẕātın bāğbān qılmış
Kəmāl ü **ʻelm** ü fəżl ü cūd bir bāğ-ı dil-ārādur *(Kaside 11, Mısra 23). [ʻelm,]*

Dutubdı ‘ərṣə-i āfāqı cümlə ḥikmət ü **‘elm**
Çıḫur səmāyə ḫəlā`iq bugün fərāsətdən *(Kaside 15, Mısra 3). [‘elm,]*

Cəhāndə əfžəl-i ə‘māl hansıdur sölə
Buyurdı **‘elmdür** əfžəl təmām-ı ḫidmətdən *(Kaside 15, Mısra 52). [‘elmdür, -dür]*

Buyurdı **‘elmdən** əfžəl olur mı ṭā‘ətdən Belə olandə nöçün qoymayursən İslāmı
Ki ḥāṣil eyləyə ‘elm-i nücūm u hey`ātdən *(Kaside 15, Mısra 55). [‘elmdən, -dən]*

Bəḫşiş ü cūd u səḫāvət sizə ẕātī ḫaṣlət
‘Elm ü ādāb u hünər sizdə firāvān oldı *(Kaside 17, Mısra 24). [‘elm,]*

Bizim bu mülkdə bī-mə‘rifət belə qalmaz
Dolar mürūr ilə yüz **‘elm** ü min fərāsət ilə *(Kaside 20, Mısra 36). [‘elm,]*

Əgərçi ṣūrət-i şəḫṣiyyə tapmayur təğyīr
Vəlīk **‘elm** qılur çoḫ ziyādə nöqsānı *(Kaside 23, Mısra 30). [‘elm,]*

O rütbədən bu məqāmə nədən çatub sölə
‘Ulūm ilən bəlī **‘elm** eyləyib belə ani *(Kaside 23, Mısra 46). [‘elm,]*

Sölə bu **‘elm** nə ṭərz ilə pəs olur ḥāṣīl
Ki kâmil ādəm edə bir o növ‘ ḥeyvānı *(Kaside 23, Mısra 47). [‘elm,]*

Mü‘əllimi də gərək olsun ‘elm-i ‘ummānī
Bu **‘elm** mədrəsə məktəblər içrə ḥāṣīl olur *(Kaside 23, Mısra 49). [‘elm,]*

Bunı ‘alən buyurubdur rəsūl-i ‘ürfānī
Nə olsə dəhrdə cəhlindən **‘elm** əfžəldür *(Kaside 23, Mısra 73). [‘elm,]*

Yüzdən birinün yoḫdı bu ovqātdə fəhmi
‘Elm ü ədəb ü fəhm ü fərāsət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 12). [‘elm,]*

Zəbān-i Fārsə çün yoḫdı cümlənün **‘elmi**
Bu cəşn Türk dilində gərəkdür olə bəyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 15). [‘elmi, -i]*

Yoḫdı kənār **‘elminün** dəryāsinə
Vəṣf çatmaz cūdınə səḫāsinə *(Mesnevi 5, Mısra 71). [‘elminün, -i, -n, -ün]*

Tək tək ādəmdə qalub **‘elm** ü səḫā vü īmān
Yoḫdı onlari də bu əhl-i cəhāndən tanıyan *(Mesnevi 6, Mısra 7). [‘elm,]*

‘Elm ü inṣāf u səḫāvət bu cəhāndən qutarub
Hər nə şey` var isə ‘āləmdə qurı ad qalub *(Mesnevi 6, Mısra 11). [‘elm,]*

‘Elm ü ədəb ilə rəşk-i Buqrāt
Ḥikmətdə təlāmiẕündi Soqrāt *(Mesnevi 8, Mısra 19). [‘elm,]*

Bəlī insān odı kim **‘elm** ilə ‘ürfānı olə
Yoḫsə ẓāhirdə elə ṣūrət-i insānı olə *(Mesnevi 9, Mısra 13). [‘elm,]*

‘Elm ü ‘ürfān nədür ‘āləmdə dəḫi vāżeḥ edək
Sora inṣāfı olan şəḫṣlərə şərḥ eliyək *(Mesnevi 9, Mısra 17). [‘elm,]*

‘Elm ü ‘ürfān görəñ āyā yekə ‘əmmāmədür
Enni qurşaq u uzun saqqal uzun cāmədür *(Mesnevi 9, Mısra 21). [‘elm,]*

Bilmürəm kim nə edək tā bu cünūn-ı cəhli
Gedübən biz də olaq **‘elm** ilə ‘ürfān əhli *(Mesnevi 9, Mısra 64). [‘elm,]*

Dərs ü məktəbdi təṣəvvür elə bu dərdə dəvā
Oḫuyub **‘elm** ilə tapmış nəẓər et telġrama *(Mesnevi 9, Mısra 68). [‘elm,]*

Pəs gözim nūrı gəlüb məktəbə **‘elm** et ḥāsil
Oləsən məclis-i ‘ürfān ‘əzīzim vāṣil *(Mesnevi 9, Mısra 75). [‘elm,]*

Dögi bir ṣūrət-i şəḫṣiyyə ilə insānlıq
‘Elmlən ḥāṣil olur mərtəbə vü ‘ürfānlıq *(Mesnevi 9, Mısra 20). [‘elmlən, -lən]*

‘Elmsiz ādəmə Qur`āndə Ḫudā-yı ‘əllām
Ḥeyivāndan də deyüb əksük əḍallu`l-ən‘ām *(Mesnevi 9, Mısra 73). [‘elmsiz, -siz]*

Şəmāḫınun qədīm bəg-zādəsi
‘Elm ü hünər ṭəb‘ u Ḫudā-dādəsi *(Mesnevi 10, Mısra 46). [‘elm,]*

‘Elm ü ‘ürfān Olubdı bī-‘izzət
İmdi pūl ṣāḥibinədür ḥörmət *(Mesnevi 11, Mısra 29). [‘elm,]*

Olsa ḥikmətdə bir kişi Loqmān
‘Elm ilə mürdəyə əgər verə cān *(Mesnevi 11, Mısra 34). [‘elm,]*

‘Elm az pūl çoḫ olan ādam
Ḫəlq içində olur imām ə‘ẓəm *(Mesnevi 11, Mısra 37). [‘elm,]*

Olsə Buqrāṭ **‘elmdən** bī-pūl
Hīç kim eyləməz sözün də qəbūl *(Mesnevi 11, Mısra 31). [‘elmdən, -dən]*

Verməzdim **‘elmə** māżī vü müstəqbəl ḥālımı
Mən də zər ilə doldurur idim çuvālımı *(Muhammes 2, Mısra 21). [‘elmə, -ə]*

Olsə şəhzādə kişi bilməsə gər **‘elm** ü bəyān
Ḫəlq sölər ki fəlānkəsdi nə kevdən nā-dān *(Muhammes 5, Mısra 11). [‘elm,]*

Dövləti ḥörməti **‘elm** ilə tapubdur insān
Çoḫ gədā-zādə gəlüb **‘elm** ilə olmuş sulṭān *(Muhammes 5, Mısra 13). [‘elm,]*

Dövləti ḥörməti **‘elm** ilə tapubdur insān
Çoḫ gədā-zādə gəlüb **‘elm** ilə olmuş sulṭān *(Muhammes 5, Mısra 14). [‘elm,]*

Oḫuyub yazmasə hər şeydən o kimsə kəmdür
‘Elm ṣāḥiblərinün ḫāṭiri cām-ı Cəmdür *(Muhammes 5, Mısra 18). [‘elm,]*

Əl-ḥəq insān olanə niṭq ü bəyāndur məktəb
Hər kəsün olmasə gər **‘elmi** yəqīn ə‘mādur *(Muhammes 5, Mısra 6). [‘elmi, -i]*

Nə gərək **‘elm** ḫəlā`iq pūlə sölər Ḫāliq
İndi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 29). [‘elm,]*

Gər hünər kəsbi içün əlli il dil-ḫūn oləsən
Arturub fəżl ü hünər **‘elmdə** ceyḥūn oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 14). [‘elmdə, -də]*

Kimdi hər **‘elmdə** göstər baña olsun fā`iq
Tərk edüb mə‘rifəti pūlə olublar şāiq *(Terci-bend 1, Mısra 27). [‘elmdə, -də]*

<u>**‘elm-i nücūm u hey`āt:**</u> *Heyetler ve yıldızlar ilmi.*

Belə olandə nöçün qoymayursən İslāmı
Ki ḥāṣil eyləyə **‘elm-i nücūm u hey`ātdən** *(Kaside 15, Mısra 56). [‘elm-i nücūm u hey`ātdən, -dən]*

<u>**‘elm-i nūrānī:**</u> *Nurlu ilim.*

Gözətlə Zū`i bu ẓülmāt-ı şām-ı cəhl gedər
Qılur zəmānəni Ḫ˘urşīd **‘elm-i nūrānī** *(Kaside 23, Mısra 94). [‘elm-i nūrānī,]*

<u>**‘elm-i ‘ummānī:**</u> *Engin ilim.*

Mü‘əllimi də gərək olsun **‘elm-i ‘ummānī**
Bu ‘elm mədrəsə məktəblər içrə ḥāṣīl olur *(Kaside 23, Mısra 50). [‘elm-i ‘ummānī,]*

<u>**‘elm-i ‘ürfān:**</u> *İrfan, bilme ilmi.*

Pəs nəcābət belə olduğdə ṭəbi‘ətdə olur
‘Elm-i ‘ürfān vücūdundə səḫāvətdə olur *(Mesnevi 6, Mısra 62). [‘elm-i ‘ürfān,]*

<u>**‘elmu`llāh:**</u> *Allah’ın ilmi.*

Olmasə pūlı əgər olsə də **‘elmu`llāhı**
Ḫəlq sölər ki qovun getsün elə kəm-rāhı *(Terci-bend 1, Mısra 19). [‘elmulāhı, -ı]*

<u>**elə-:**</u> *Etmek, eylemek.*

Ġərəż ki şəbr **elə** Żū`ī nə gəlsə dərd ü bəlā
Bu əmr-i Ḥəqqdi ḥökm-i Ḫudānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 13). [elə,]*

Ḥiṣār çəksön olur cümlə tārmār ḫarāb
Segāh-ı ‘işrətivi pəncgāh **elə** şəb ü rūz *(Gazel 29, Mısra 9). [elə,]*

Bizə qismət **eləyüb** şām u səḥər ḫūn-ı cigər
Cāhilün şərbət-i līmū mey-i gül-nārı olub *(Gazel 32, Mısra 9). [eləyüb, -y, -üb]*

Zāhidā bircə götür gūşə-i meḥrābdən əl
Elə bu māhə nəẓər ol ḫam-i əbrūlərə baḫ *(Gazel 35, Mısra 8). [elə,]*

Bādə-h˅ārə **eləyür** gərçi məzəmmət zāhid
Çəkər āhır özi bu işdə nədāmət zāhid *(Gazel 39, Mısra 1). [eləyür, -y, -ür]*

Ey tərk **eləyən** bādə-i gül-nārı Səməndər
Əldən burahan ṭürrə-i ṭərrārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 1). [eləyən, -y, -ən]*

Ey dil nəẓāra eylə kim ol dil-rübā keçər
‘Uşşāqə nāz ilə **eləyüb** yüz cəfā keçər *(Gazel 51, Mısra 2). [eləyüb, -y, -üb]*

Köñlümi qan **eləyüb** mihr-i ruḫı ey nāṣeḥ
Etməsön bāvər əgər lə‘l ü ləb-i tərdən sor *(Gazel 63, Mısra 5). [eləyüb, -y, -üb]*

Məfqūd olub ‘ənqā kimi əhbāb-ı mürüvvət
Seyir **eləsən** ‘āləmi hər yanə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 10). [eləsən, -sə, -n]*

Qıl tərəḥḥüm **elə** bir tīg ilə səd-pārə məni
Nəyə lāzımdı sər ü cism ü dil [ü] cān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 5). [elə,]*

Hār u mātəmkədədür çeşmimə bi`llāh əgər
Eləsəm gəşt-i gül ü seyr-i gülüstān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 4). [eləsəm, -sə, -m]*

Məryəm ü rūḥ-ı Qüdüs ‘Īsā üçi bir sözdür
Üç deyən səhv **eləyübdür** oḫuyur sānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 8). [eləyübdür, -y, -üb, -dür]*

Ayə təşbīh eləyən ḥüsn-i ruḫ-ı cānānı
Oḫudı şanki ‘əbəş āyə-i Qur`ānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 5). [eləyən, -y, -ən]*

Gər rūzgārdan **eləsöñ** şəkvə ‘āqibət
Rəsmin pozub edər mi bizə sāz-kārlıq *(Gazel 111, Mısra 15). [eləsöñ, -sö, -n]*

Daḫmədür çün yerün āḫırdə yoxə şəbr **elə**
Ṭāq-ı Kisra hanı ‘āləm hamı vīrān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 17). [elə,]*

Əgərçi mey günāh olmaq bizə naṣṣ ilə s̱ābitdür
Vəlī yār ilə mey nūş **eləyüb** əhl-i s̱əvāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 10). [eləyüb, -y, -üb]*

Hər ləḥẓə ki görsəm diləræm lə‘lüvi öpmək
Ṭūṭī nə təḥəmmül **eləsün** şəkkəri görcək *(Gazel 117, Mısra 6). [eləsün, -sün]*

Bilmən ki baña nāz **eləyür** yā ki sitəmdür
Ġāfil ki ötər yār mən-i müżṭəri görcək *(Gazel 117, Mısra 3). [eləyür, -y, -ür]*

Səlāmdan sora ʻəczinlə ʻərż-i ḥāl **elə**
Əgərçi köñli olubdur mis̱āl-i səng-i ruḫām *(Gazel 129, Mısra 5). [elə,]*

Ey şənəm ẓāhir **elə** Żū`ī-i şeydāyə yerün
Məscidə deyə ḫarābātə kilīsāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 13). [elə,]*

Belə ẓənnim yoḫ idi kim bizi gərdūn ayırə
Bī-vəfālıq **eləyüb** ayrulacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 10). [eləyüb, -y, -üb]*

Öz mərḥəmətin Cənāb Bārī
Səndə **eləyüb** ʻəyān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 4). [eləyüb, -y, -üb]*

Bu ʻərẓimə şəfqət ilə gūş et
Dərdim **eləyüm** bəyān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 12). [eləyüm, -y, -üm]*

Ġərəz nə ẓülmülər etsön qəbūl-i ʻāşiqdür
Həmīşə sağ **eləsün** cānıvı Ḫudā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 6). [eləsün, -sün]*

Mən bī-nəvāyə rəḥm **elə** ey sərv qāmətim
Kim qalmayub firāqə dəḫi istiqāmətim *(Gazel 138, Mısra 1). [elə,]*

Ḫəllāq-ı cəhān lütf **eləyüb** Żū`ī-i zārə
Bu aydə o məh-pārəni Şīrvānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 9). [eləyüb, -y, -üb]*

Təmām ʻömür ḫəṭ ü ḫāk u zülüfədür həvəsün
Köñül ḥəyā **elə** bu nāmə-i siyāhundan *(Gazel 185, Mısra 4). [elə,]*

Çoḫ etmə həvəs rūyınə ey cān u dil āḫır
Sāziş **eləməz** ḫār ilə ḫas nār yanında *(Gazel 186, Mısra 6). [eləməz, -məz]*

Ḥəq səni dövlət ü ʻişrətdə səlāmət **eləsin**
Kurrətü`l-`ərżi və mā-fīhi metā mā-dāmət *(Kaside 5, Mısra 53). [eləsin, -sin]*

ʻĀcizəm mədḥivə hər nəḥv ilə tövṣīf **eləsəm**
Āftābə verirəm şöʻlə-i şuʻāʻnı şifət *(Kaside 5, Mısra 43). [eləsəm, -sə, -m]*

Nīş-i kəmāndār elə oḫlar atur sərmādən
Ki onə tāb **eləməz** Rüstəm ilə İsfəndār *(Kaside 6, Mısra 4). [eləməz, -məz]*

Şəb düşin **eləyirdim** neçə yüz min əfkār
Ki ṣabāḥ qış gələcək necə keçər leyl nəhār *(Kaside 6, Mısra 1). [eləyirdim, -y, -ir, -di, -m]*

Salınub ʻişrət ilə mən də duʻālar **eləyüb**
ʻÖmrüvə dövlətüvə tā nə qədər cānım var *(Kaside 6, Mısra 37). [eləyüb, -y, -üb]*

Duʻā ilən **elə** Żū`ī təmām əşʻārun
Murād-i məṭləbimə mən də kām-kār oldım *(Kaside 12, Mısra 25). [elə,]*

Żū`iyā qāʻidədür şeʻrdə āḫırdə duʻā
Ṭūl vermə **elə** bu ṭərz ilə sən də itmām *(Kaside 13, Mısra 34). [elə,]*

Nə qədər var cəhān içrə şühūr u aʻvām
Dövlət u ʻömrüvi əfzūn **eləsün** bārī Ḫudā *(Kaside 13, Mısra 35). [eləsün, -sün]*

Nədi bāʻis ki Ḫudāvənd ü kərīm ü ʻādīl
Eləyüb ʻārif-i dānānı əsīr-i nā-dān *(Kaside 14, Mısra 6). [eləyüb, -y, -üb]*

Bəḫş edübdür neçə ḫər ṭīnətə fərr-i Firʻovun
Eləyübdür neçə Mūsā ṣifəti çöldə şubān *(Kaside 14, Mısra 8). [eləyübdür, -y, -üb, -dür]*

Eləsün bāqī Ḫudā şövkət-i şān ilə səni
Çünki səndən hamuyə şövkət ilə şān oldı *(Kaside 17, Mısra 27). [eləsün, -sün]*

Əmīrḫān ki Ḫudāvənd ẓātını **eləyüb**
Əmīr-i məmləkət-i fəżl ü cūd məʻnādə *(Kaside 18, Mısra 19). [eləyüb, -y, -üb]*

Yoḫdur bu gündə məʻrifət u şeʻrə müştərī
Hərçənd cüst [ü] cū **elədim** hər diyārdə *(Kaside 19, Mısra 30). [elədim, -di, -m]*

Nə qədri dād **elədim** məktəb eyləyün bün[y]ād
Oḫu oyan yuḫudan qalma ḫᵛāb-ı qəflət ilə *(Kaside 20, Mısra 39). [elədim, -di, -m]*

Yoḫ əhl-i ḥāl şərḥ **eləyim** tā bəlālarım
Çoḫdur şikāyətim mənim pərvərdigār ilə *(Kaside 21, Mısra 3). [eləyim, -y, -im]*

Çü yoḫdı kimsədə qüdrət qəżāyə təğyīrə
Rıżā ilən **elə** ḫᵛoş ḫāṭir-i pərīşānı *(Kaside 23, Mısra 14). [elə,]*

Otuz üç il **elədi** ʻāləm içrə sulṭānluq
Gör āḫır eylədilər ḥəbs o növʻ sulṭānı *(Kaside 23, Mısra 9). [elədi, -di]*

Ziyādə fikrlərə düşmə anla bu rəmzi
Nə gücdə ḫəlq **eləyüb** Ḫəq əzəldən insānı *(Kaside 23, Mısra 16). [eləyüb, -y, -üb]*

Eləyürsən hamunun ḥālınə lütf ilə nəẓər
Bir mənim də dəḫi bu ʻərżimə baq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 5). [eləyürsən, -y, -ür, -sən]*

Nə qədri vəṣf **eləsəm** ḥālətin bu bəzmün mən
Bürūz-ı ʻəcz edər āḫırdə qüvvə-i əzmān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 33). [eləsəm, -sə, -m]*

Ḥəq səlāmət **eləsün** cümlə bəlādan cānun
Bu gəlüb getməkidən mən özim bīmār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 5). [eləsün, -sün]*

Dün şikāyət **eləyürdüm** fələk-i bəd-ẖūdan
Ki nöçün bağladı gərdūn yolumı hər sūdən *(Mesnevi 1, Mısra 21). [eləyürdüm, -y, -ür, -düm]*

Bād-ı Kūbə şəhrinə **elə** güẕər
Ḥəq onə lüṭf ilə edübdür nəẓər *(Mesnevi 5, Mısra 51). [elə,]*

Sāqiyā bir kərəm et durma gözün qurbānı
Bir iki cām ilə sərşār **elə** mən nālānı *(Mesnevi 6, Mısra 2). [elə,]*

Gün-bə-gündən **eləsün** Bārī Ḥudā ʻömrin uzun
Kərəmindən eləyüb cümlə fəqīri məmnūn *(Mesnevi 6, Mısra 31). [eləsün, -sün]*

Gün-bə-gündən eləsün Bārī Ḥudā ʻömrin uzun
Kərəmindən **eləyüb** cümlə fəqīri məmnūn *(Mesnevi 6, Mısra 32). [eləyüb, -y, -üb]*

İndi iẓhār **eləyüm** gəl nücəbā silsiləsin
Bəg ü ẖān-zādə vü cümlə ümərā silsiləsin *(Mesnevi 6, Mısra 33). [eləyüm, -y, -üm]*

İẓhār **elədi** dövr elə iqdām
Dövrān saña eyləyübdi ikrām *(Mesnevi 7, Mısra 31). [elədi, -di]*

Dərdimi çəküb bəyānə [mən]
İẓhār **eləyüm** cənāb-ı Ḫānə *(Mesnevi 7, Mısra 10). [eləyüm, -y, -üm]*

Tā ʻömr-i ṭavīl **elə** İlāhī
Versün saña tāc-i pādşāhi *(Mesnevi 8, Mısra 71). [elə,]*

Dərs ü məktəbdi təṣəvvür **elə** bu dərdə dəvā
Oẖuyub ʻelm ilə tapmış nəẓər et telġrama *(Mesnevi 9, Mısra 67). [elə,]*

Atuban dīnün üṣūlin **eləyüb** fərʻī uṣūl
Bī-dəlīl eyliyəsən hər nə desə anı qəbūl *(Mesnevi 9, Mısra 49). [eləyüb, -y, -üb]*

Żū`ī nə lāzım belə ṭūl-i kəlām
Məṭləbivi ẓāhir **elə** vəssəlām *(Mesnevi 10, Mısra 34). [elə,]*

Ẓāhir **elə** məṭləbüvi müẖtəṣər
Kim eləsün çārə o kān-ı hünər *(Mesnevi 10, Mısra 35). [elə,]*

Ẓāhir elə məṭləbüvi müẖtəṣər
Kim **eləsün** çārə o kān-ı hünər *(Mesnevi 10, Mısra 36). [eləsün, -sün]*

Nədür səbəb çərẖ olub kəc-mədār
Məʻrifət əhlin **eləyür** ẖᵛār u zār *(Mesnevi 10, Mısra 16). [eləyür, -y, -ür]*

Pəndinə bī-dəlīl eylə qəbūl
Ḥökm edər pənd qəbūl **elə** tez ol *(Mesnevi 11, Mısra 90). [elə,]*

Hər nə olsun gedəcəksən bu fənā dünyādən
Bārī bir ʻişrət **elə** çəkmə ġəm-i bī-cādən *(Mesnevi 15, Mısra 22). [elə,]*

O behişti ki Ḫudāvənd qılub ẕikr ü bəyān
Eləyüb imdi bizə sāḥət-i dünyādə ʻəyān *(Mesnevi 15, Mısra 8). [eləyüb, -y, -üb]*

Ḥikmət sözin bürūz **eləsən** yoẖ onə cəvāb
Bir ṣərf anlamaz deyəsən gündə yüz kitāb *(Muhammes 3, Mısra 27). [eləsən, -sə, -n]*

Qoyma keçə hicrində ġəm ü dərd ilə ḥālım
Öldür məni məḥsūb **elə** qurbānə ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 12). [elə,]*

Vəṣlünlə **elə** gəl mən-i dil-ẖəstəyə çārə
Etmək diləsön gər günimi cövrlə qarə *(Muhammes 4, Mısra 29). [elə,]*
Belə ki səni ẖəlq **eləyib** Ḫāliq-i dāvər
Gər görsə yüzün min yüz zāhid müẓṭər *(Muhammes 4, Mısra 5). [eləyib, -y, -ib]*

Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü şāndur məktəb
Yāẖşı diqqət **eləsön** bāğ-ı cināndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 4). [eləsön, -sö, -n]*

ʻĀlimün ʻizzətinə baẖ ki nə ẖᵛoş ʻāləmdür
Yāẖşı diqqət **eləsön** bāğ-ı cināndır məktəb *(Muhammes 5, Mısra 20). [eləsön, -sö, -n]*

Cūş edüb yerdən çıẖub nəsrīn sūsən nəstərən
Seyr-i gülizār **elər** yüz nāzənīn-i gül-bədən *(Murabba 1, Mısra 14). [elər, -r]*

Atamun firqəti gərçi məni əfkār **elədi**
Ẓülm-i ʻudvān mən-i möḥnət-zədəni zār **elədi** *(Müseddes 2, Mısra 11). [elədi, -di]*

Atamun firqəti gərçi məni əfkār **elədi**
Ẓülm-i ʻudvān mən-i möḥnət-zədəni zār **elədi** *(Müseddes 2, Mısra 12). [elədi, -di]*

Fərək əḥvāl-i mən-i müẓṭəri bīmār **elədi**
O cəfānı ki bana eylədi əğyār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 13). [elədi, -di]*

Bu Ḥüseynə **eləyən** ẓülmi o qövm-i əşrār
Bir onə eyləməyüb tāb mən-i zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 25). [eləyən, -y, -ən]*

Məzhəbləri bər-həm **eləyüb** dīni pozan
Bu ʻəṣrdə Dəccāldı cümlə ʻüləmā *(Rübai 1, Mısra 3). [eləyüb, -y, -üb]*

Vüṣāl olanda köñül titrəşüb hərās **elər**
Ki hər kəmālə yəqīn `āqibət zəvāl gəlür *(Kıtʻa 7, Mısra 3). [elər, -r]*

Mürīd-i məşrəb-i zühhād gördügün köñlüm
Nə gündi kim **eləməz** çərẖ-i dūn məni məğmūm *(Tahmis 2, Mısra 26). [eləməz, -məz]*

İndi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Səndən özgə kimə mən şərḥ **eləsəm** əḥvālı *(Terci-bend 1, Mısra 36). [eləsəm, -sə, -m]*

Gər deyəm dərdimi dövlətlü olan bī-ẖəbərə
Bāb-ı ḥikmət açuban şərḥ **eləyim** min fiqrə *(Terci-bend 1, Mısra 32). [eləyim, -y, -im]*

Yüz min vücūdın **eləmiş** ḫānəsin ḫarāb
Āḫırdə qılmısan onı dīvānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 15). [eləmiş, -miş]*

Tā ki mükşin zülfñə vermişsən **eləmə** pīç [ü] tāb
Almısan pəjmürdə köñlümdən mənim ārām u tāb *(Gazel 16, Mısra 1). [eləmə, -mə]*

Ḫārlə həm-dəm **eləmişdür** gül ü gülzārı məgər
Gül-i pəjmürdə qılub pərvəriş-i ḫārı olub *(Gazel 32, Mısra 3). [eləmişdür, -miş, -dür]*

Nə vəṣldə nə hicrdə ʻāşiq qərār edər
Zülf-i nigār tək **eləyər** bī-qərārlıq *(Gazel 111, Mısra 6). [eləyər, -y, -ər]*

Şəb-i hicrān **elədün** mərg təmənnāsını sən
Etmədün tāb məgər ātəş-i hicrānə köñül *(Gazel 124, Mısra 7). [elədün, -dü, -n]*

İstəyürsən sölə tərsā balası nāz **eləmə**
Buraḫub məzhəbimi dīn-i Məsīḥāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 5). [eləmə, -mə]*

Zəncīr-i zülfünə **eləyə** ġeyrilər həvəs
N`etsünfəğānə bu dil-i dīvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 11). [eləyə, -y, -ə]*

Pərhīz bādədən **eləmə** kim bu cövhərün
Āmīzişi olubdı Cəm ü Keyqubād ilə *(Gazel 193, Mısra 7). [eləmə, -mə]*

Nəşə-i ləʻl-i ləbün ẕövqüni zāhid bilsə
Kāfirəm meyl **eləyə** Kövsər ilə ḥavrāyə *(Gazel 209, Mısra 8). [eləyə, -y, -ə]*

Qoymə ḫəzān-ı həvā gülşən-i şövqün pozub
Lāl **eləyə** ẕikrdən bülbül-i ḫˇoş-ḫᵛānını *(Gazel 245, Mısra 12). [eləyə, -y, -ə]*

Nədi dünyā özi bir fikr **elə** ey məst-i ġürūr
Bārī ʻibrət **elə** bir Ādəm ilə Ḥəvvādən *(Gazel 173, Mısra 4). [elə,]*

İstəmə dövləti çoḫ Żū`ī maʻāşun gözlə
Yüngül **elə** yüküvi keçməyə bu dəryādən *(Gazel 173, Mısra 18). [elə,]*

Binā-yı dostluqım dutmamış nigārım ilə
Pozub harāb **elədim** çeşm əşkbārım ilə *(Gazel 191, Mısra 2). [elədim, -di, -m]*

Lüṭf eylə Żū`iyə **elə** cövrün ziyādə kim
Dīvānə köñlüm ʻādət edübdir cəfālarə *(Gazel 201, Mısra 9). [elə,]*

Żū`iyā yoḫ **elə** dil-dūn-ı ġəm hicrānında
İstəsön vüṣlət əgər qönçə-i ḫəndānı ilə *(Gazel 204, Mısra 13). [elə,]*

Özün inṣāf **elə** ey şūḫ sitəmdür bəddür
Eləməzlər bu qədər ẓülm-i sitəm tərsāyə *(Gazel 209, Mısra 9). [elə,]*

Özün inṣāf elə ey şūḫ sitəmdür bəddür
Eləməzlər bu qədər ẓülm-i sitəm tərsāyə *(Gazel 209, Mısra 10). [eləməzlər, -məz, -lər]*

Eləməzdi bu ṣifət ləşkər-i dərd ü ġəm əsīr
Görməsəydi belə bī-ṭāqət ü bī-çārə məni *(Gazel 224, Mısra 5). [eləməzdi, -məz, -di]*

Hər şām u səḥər Żū`ī münācāt **elədim** çoḫ
Bilməm nə içün muncə duʻā bī-əs̱ər oldı *(Gazel 239, Mısra 9). [elədim, -di, -m]*

Lāzım dögi bu ʻəṣrdə nə nām nə nāmūs
Pūl olsun təki ʻeyb **eləməz** hər nə gər oldı *(Gazel 239, Mısra 8). [eləməz, -məz]*

Kimə iẓhār **eləyim** ġāyət-i dərdim bilsün
ʻārif anlar nədi bu nüktə ki yārım getdi *(Gazel 248, Mısra 9). [eləyim, -y, -im]*

Maña Məcnūn desələr lā`iq olur ʻeşqündə
Nə rəvādur saña təşbīh **eləyim** Leylānı *(Gazel 250, Mısra 20). [eləyim, -y, -im]*

Öz mərḥəmətin Cənāb-ı Bārī
Səndə **eləyüb** ʻəyān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 14). [eləyüb, -y, -üb]*

Bu ʻərẓimə şəfqət ilə gūş et
Dərdim **eləyüm** bəyān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 22). [eləyüm, -y, -üm]*

Bu necə şamʻdı kim bəzmi pür-nūr **elədi**
Bu ḫarābə köñül eyvānını məʻmūr **elədi**

Möḥnət-i hicr ilə məğmūm idi bu ḫāṭir-i zār
Ləẕẕət-i vüṣləti bir ləḥẓə-i məsrūr **elədi**

Vādī-i Eymənə döndürdi təcəllā-yı ruḥı
Beytü`l-əḫzānımı gūyā cəbəl-i Ṭūr **elədi**

Bu riyādə bu riyā ilə olan əʻmālun
Nədi zāhid ki səni bir belə məğrūr **elədi**

Kim ki ṭāʻətinə məğrūr olə Żū`ī bi`llāh
Bil yəqīndir ki [o] Ḥəqqdən özini dūr **elədi** *(Gazel 241, Mısra 1-10). [elədi, -di]*

elə: *Öyle, o şekilde.*

Yezīd tək adı məlʻūn öẕi cəhənnəmdə
Nə fā`idə **elə** olsə ḥökūmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 14). [elə,]*

Zāhidün mənzili qoy məscid ü meḥrāb olsun
Żū`iyā bir **elə** vīrānə nə ʻāqil yeridür *(Gazel 49, Mısra 10). [elə,]*

Elə ḫəyāl edərəm şāh-ı ḥökmürānam gər
Desə filānı mənim berkimin qulāmımdur *(Gazel 55, Mısra 3). [elə,]*

Gər cənnətə də imdiki ādəm gedəcəksə
Bi`llāh **elə** olsə mənə cənnət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 26). [elə,]*

Yüzüni zülfi içrə **elə** ol sīmīn-bədən dutmuş
Görən sölər ki məhdür bürc-i əqrəbdə vəṭən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 1). [elə,]*

Nīş-i kəmāndār **elə** oẖlar atur sərmādən
Ki onə tāb eləməz Rüstəm ilə İsfəndār *(Kaside 6, Mısra 3). [elə,]*

Ərdəbil içrə o ẖəftānə dəẖi māhir var
Elə ẖəftān ki anı sāz edər ustād-ı Qūçān *(Kaside 6, Mısra 15). [elə,]*

Dolar cəḥīmə bu ʻāləm-nümā-yı fāsiq **elə**
Bizə yer olamaz Allāh qoysə kəs̱ətdən *(Kaside 15, Mısra 61). [elə,]*

Cümlə ẖəlq ilə vücūd əhlinə eylər ḥörmət
Elə bəg-zādələrün ẖidməti ʻayn-ı dövlət *(Mesnevi 6, Mısra 54). [elə,]*

İẓhār elədi dövr **elə** iqdām
Dövrān saña eyləyübdi ikrām *(Mesnevi 7, Mısra 31). [elə,]*

Kūdək ādəm **elə** bu ṣūrət-i şəẖṣiyyə olur
Yā vücūdındə onun ġeyr-i kərāmət tapulur *(Mesnevi 9, Mısra 11). [elə,]*

Bəlī insān odı kim ʻelm ilə ʻürfānı olə
Yoẖsə ẓāhirdə **elə** ṣūrət-i insānı olə *(Mesnevi 9, Mısra 14). [elə,]*

Elə əşẖāṣ istəyəndə dəlīl
Onə göstərdi dəẖi Rəb -i cəlīl *(Mesnevi 11, Mısra 87). [elə,]*

Olmasə pūlı əgər olsə də ʻelmulāhı
Ḫəlq sölər ki qovun getsün **elə** kəm-rāhı *(Terci-bend 1, Mısra 20). [elə,]*

Nə fā`idə **elə** gündən ki fövt olub Żū`ī
Baña gəlür **elə** kim gördügümdi rö`yādə *(Gazel 206, Mısra 13). [elə,]*

<u>elə:</u> *Söylemek.*

Bī-ẖəbərsən dedi yoẖsə nədi çārun söləyüm
Yaz Ḥüseyn Ḫānə **elə** məṭləbüvi sən iẓhār *(Kaside 6, Mısra 28). [elə,]*

Ġəflət mərīżinə dəf`-i dārūyu vəʻż **elə**
Şəḥḥət verür həmīşə ṭəbībānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 9). [elə,]*

Yazubən bu sözi məẖfī saña iẓhār **elədim**
Öz ẖərābə evimə getməgə qıl bir sāmān *(Kaside 14, Mısra 23). [elədim, -di, -m]*

Eləyən dəmdə kīsəmiz dər-ḥāl
Olur idi pūlilə mālāmāl *(Mesnevi 2, Mısra 21). [eləyən, -y, -ən]*

<u>elə:</u> *Tam da, aynen.*

Yer gök **elə** onlardı cəhān ilə o dünyā
Keçmişdəki inṣāf u mürüvvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 15). [elə,]*

<u>elə:</u> *Saymak, batilden görmek.*

Var imiş yüz bu növ‘ ādəmlər
Ki özindən səvānı bāṭil **elər** *(Mesnevi 11, Mısra 52). [elər, -r]*

<u>elə:</u> *Yazmak; Söylemek.*

Yūsifəm vəṣfün ʻuṭārıd **eləyübdür** ki bugün
Zöhrə dəllālə olub müştərī bāzāra düşüb *(Gazel 17, Mısra 5). [eləyübdür, -y, -üb, -dür]*

<u>elə bil kim:</u> *Sanki.*

Elə bil kim tāzə düşdim cənnətə *(Mesnevi 4, Mısra 73). [elə bil kim,]*

<u>elə təṣəvvürim oldı ki:</u> *Sanki, öyle düşündüm ki.*

Gəlüb ẖulūṣ ilə yetdim qədīmi dərgāhə
Elə təṣəvvürim oldı ki tācdār oldım *(Kaside 12, Mısra 22). [elə təṣəvvürim oldı ki,]*

<u>eləmək:</u> *Etmek, eylemek.*

Kibr ü ġiybət ġażəb ü zərq ü riyā vü sālūs
Eləmək görmədügi əmrə şəhādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 12). [eləmək,]*

Yoẖsə Qur`ānı tilāvət **eləməkdən** qaçuban
Virdüvi şām u səhər bir bərbəṭ ü mizmār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 15). [eləməkdən, -dən]*

<u>en-:</u> *İnmek.*

Bāvər etməm sənə həmtā olə dünyādə bu gün
Enə gökdən yerə bir vəchdə yüz min āyə *(Gazel 209, Mısra 4). [enə, -ə]*

Gər kim **enə** Firdövs-i bərīndən yerə ḥavrā
Dil-cūy-ı pərī-rūy mələk ṭəl‘ət ü rə‘nā *(Muhammes 4, Mısra 24). [enə, -ə]*

<u>enni:</u> *Eni fazla olan, enli.*

Saġġal uzun qurşaqını **enni** eyləmək
Hansındə ḥökm ṣādir olub dört kitābdan *(Gazel 178, Mısra 9). [enni,]*

Enni qurşaqı uzun börki uzun saqqali
Hər kəsün olsa odur məsnəd-i ʻelmə vāli *(Mesnevi 6, Mısra 21). [enni,]*

‘Elm ü ‘ürfān görəñ āyā yekə ‘əmmāmədür
Enni qurşaq u uzun saqqal uzun cāmədür *(Mesnevi 9, Mısra 22). [enni,]*

erġanūn: *Org denen çalgı.*

Dəm-bə-dəm gülşənlər içrə bülbül-i şūrīdə tək
Erganūn u tārdən şūr u nəvā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 4). [erganūn,]*

ėşit-: *İşitme, duyma.*

Eşitdim ol büt-i nā-mehribānım bādə-ḫᵛār olmuş
Mey içmiş ġeyrlərlə məst-i cām-ı ḫˇoş-güvār olmuş *(Gazel 108, Mısra 1). [eşitdim, -di, -m]*

Żū`īnün pəndin **eşit** eyləmə çoḫ bādəyə meyl
Tā ki el söləməsün bī-ḫˇod-ı dīvānə səni *(Gazel 226, Mısra 9). [eşit,]*

Hansı sāḥətdə **eşitdim** ki var onda fāżil
Müşkilim ḥəllinə dər-ḥāl çoḫ etdim sür‘ət *(Kaside 5, Mısra 17). [eşitdim, -di, -m]*

Eşitdün imdi qoy övlādun eyləsün təḥṣil
Saña çatə iki dünyādə bāğ-ı cənnətdən *(Kaside 15, Mısra 63). [eşitdün, -dü, -n]*

Eşitmisən ki Süleymān gedirdi bād üzərə
Olurdı kölgəligi quş qanadı zəḥmət ilə *(Kaside 20, Mısra 9). [eşitmisən, -mi, -sən]*

Żū`īnün pəndin **eşit** çıqmə şərī‘ətdən hīç
Tā ki ‘uqbādə yerün rövżətü`l-əbrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 29). [eşit,]*

Eşitməyüb nəğmədə şūr u nəvā
‘Eyb dögül anlaması bī-nəvā *(Mesnevi 5, Mısra 91). [eşitməyüb, -mə, -y, -üb]*

Ḫanlar adını **eşitcək** ol dəm
Şövq ilə dedim ki ḫeyr məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 37). [eşitcək, -cək]*

Hər nə söz kim **eşitmisən** ey cān
Əṣl ü günāhın əvvəl eylə bəyān *(Mesnevi 11, Mısra 75). [eşitmisən, -mi, -sən]*

eşitcəgin: *İşitir işitmez.*

Özi behiştə gedib var özi kimi ḫələfi
Eşitcəgin bunı ḫˇoş-hāl-ı rūzgār oldım *(Kaside 12, Mısra 16). [eşitcəgin,]*

‘eşq: *Aşk.*

Şükrlər kim Żū`iyā **‘eşqindən** ol məh-pārənün
Döndülər əhl-i cəhān çāk-ı girībānun görüb *(Gazel 19, Mısra 15). [‘eşqindən, -i, -n, -dən]*

Mən də bülbül də gül **‘eşqində** şərīküz līkən
Żū`iyə giryə fəğān bülbül-i şeydāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 13). [‘eşqində, -i, -n, -də]*

Oldı bu ‘āləmdə Żū`ī həmçu məcnūn **‘eşq** ilə
Çün sənün ey māh-rū ‘āləmdə ḫeyrānun görüb *(Gazel 31, Mısra 9). [‘eşq,]*

Ol şəm‘-i şəb-əfrūzə vüṣāl istəsön ey cān
Tā olmayəsən **‘eşqdə** pərvānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 10). [‘eşqdə, -də]*

Hər ‘āşiqün keçür mi belə qara günləri
Yoḫsə qara gün **‘eşqdə** ancaq baña keçər *(Gazel 51, Mısra 8). [‘eşqdə, -də]*

Dostlar baḫmun namāz-ı bāṭilinə zāhidün
‘Eşqini inkār edüb kāfir demün īmānı var *(Gazel 54, Mısra 8). [‘eşqini, -i, -n, -i]*

Alcaqın köñlümi **‘eşqün** qıldı bī-dād u sitəm
Rəsmidür təḥdīd edər bir mülki kim sulṭān alur *(Gazel 59, Mısra 7). [‘eşqün, -ün]*

‘Āşiq ki fənā bəzminə **‘eşq** içrə yetişdi
Ol məs`elədə şāfi‘ yā ə‘ẓəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 7). [‘eşq,]*

Düşüb **‘eşqün** həvāsınə sə‘y eyləyüb ṣəfāsinə
Bu ḥəqīqət mināsinə qurbānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 15). [‘eşqün, -ün]*

Kimün ki **‘eşq** ələmindən köñüldə yārası var
Vüṣāl-i yārdən özgə sağınmə çārəsi var *(Gazel 87, Mısra 1). [‘eşq,]*

‘Eşq içrə ḫidmət eylə vüṣāl istəsön əgər
Tarı verür mi cənnətini ṭā‘ət olmamış *(Gazel 105, Mısra 7). [‘eşq,]*

Cövr ü cəfā-yı yārdur **‘eşqə** məḥək əgər
Ṣəbr etməsə ẓuhūrə gəlür kəm ‘əyārlıq *(Gazel 111, Mısra 7). [‘eşqə, -ə]*

Nədür bir bī-vəfā **‘eşqinə** ey qanə dönən köñlüm
Yetən hər nā-kəs ü bī-fəhmdən ṭə‘n ü tə‘ədda çək *(Gazel 116, Mısra 9). [‘eşqinə, -i, -n, -ə]*

Sanmə zāhid yetüşürsən bu ‘əməllə ḫüldə
‘Eşqdür ṣidq gərək mundə itər məkr ü ḥiyəl *(Gazel 126, Mısra 10). [‘eşqdür, -dür]*

Almış çəhār gūşədən əṭrāfımı ġəmün
‘Eşqün əgər baña verə bir fürṣət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 16). [‘eşqün, -ün]*

Qutarub ‘ömr-i həvā çıḫmış idi başımdan
Gətürdi tāzə məni **‘eşqivə** qəżā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 18). [‘eşqivə, -iv, -ə]*

Görüb cəmālıvı **‘eşqün** köñüldə dutdı qərār
Gətürdi hicr-i ruḫun başımə bəlā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 21). [‘eşqün, -ün]*

'Eşq 'āləmində zūr-ı zırıh yoḫdur eḥtiyāc
Tərk-i sər etməsin belə meydānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 7). ['eşq,]*

Baña bi`llāh yegdür belə ẕillət pādşāhlıqdan
Məni **'eşqindən** anun çoḫ də gəl mən' etmə ey nāṣiḥ *(Gazel 151, Mısra 12). ['eşqindən, -i, -n, -dən]*

Żū`iyā **'eşqün** nə olsə ḥāṣili vācibdi çək
Ya sürūrın yā nəşāṭın yā bəlāsın yā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 9). ['eşqün, -ün]*

Nə etməmiş bunı Məcnūnə yā ki Fərhādə
O cövr ü ẓülm ki **'eşq** içrə sən baña qıldun *(Gazel 167, Mısra 10). ['eşq,]*

Məlāḥət Miṣrdə bāzār qurmuş Yūsif-i sānı
Züleyḫāvəş bu gün **'eşq** ilə bu bāzārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 6). ['eşq,]*

Yanmaqə pərvānə tək bir şəm'-i ruḫsār **'eşqinə**
Yā ġəm-i bir lālə-ruḫlə dāğdār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 3). ['eşqinə, -i, -n, -ə]*

Mey nəş`əsini görməmiş **'eşqün** məzāqını
Zāhid sölər ki mə'rifətim var bu ād ilə *(Gazel 193, Mısra 3). ['eşqün, -ün]*

Lə'lün **'eşqi** olmasaydı məndə etməzdün cəfā
Çün küdūrət məḥv olur gər aradə qan olmasə *(Gazel 197, Mısra 9). ['eşqi, -i]*

Kim verdi dil mənim təki bu dil-rübālarə
Kim düşdi **'eşqdən** belə mən tək bəlālarə *(Gazel 201, Mısra 2). ['eşqdən, -dən]*

Qoy **'eşqinün** həlākı olum ey göz ağlama
Yoḫ ḥācəti şəhīd olanun şüst ü şū ilə *(Gazel 214, Mısra 11). ['eşqinün, -i, -n, -ün]*

'Eşqün yolundə verməyin īmānı Żū`ī tək
Getməz behiştə yüz il olə gər 'ibādəti *(Gazel 229, Mısra 9). ['eşqün, -ün]*

Kim ki Birāhīm təki istəsə olmaq ḫəlīl
'Eşq mināsındə ẕəbḥ eyləyə qurbānını *(Gazel 245, Mısra 6). ['eşq,]*

Qıymasə cānānınə kim ki dil ü cānını
Ẓāhir edər 'āləmə **'eşqdə** nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 2). ['eşqdə, -də]*

Qıymasə cānānınə kim ki dil ü cānını
Ẓāhir edər 'āləmə **'eşqdə** nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 22). ['eşqdə, -də]*

Maña Məcnūn desələr lā`iq olur **'eşqündə**
Nə rəvādur saña təşbīh eləyim Leylānı *(Gazel 250, Mısra 19). ['eşqündə, -ün, -də]*

Lə'lün **'eşqi** olmasaydı məndə etməzdün cəfā
Çün küdūrət məḥv olur gər aradə qan olmasa *(Gazel 13, Mısra 9). [eşqi, -i]*

Bülbüldə var nə nəğmə-sərālıq nə güldə rəng
'Eşq ātəşinə yanmaqı pərvānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 8). [eşq,]*

'eşq-ḫəṭṭ: *Sevgilinin ayva tüyünün aşkı.*

'Eşq-ḫəṭṭün ilə cümlə bəlādan əmīn edüb
Tīr-i qəżāyə Ḫizr-ı ḫəṭün cövşən eylədün *(Gazel 164, Mısra 13). ['eşq-ḫəṭṭün, -ün]*

'eşq-i bīmār: *Aşk hastası.*

Ḫumār-ı hicr ilə qoydun bu **'eşq-i bīmārın**
Gözimdən ey büt-i məh-rūy u cām-ı Cəm getdün *(Gazel 163, Mısra 3). ['eşq-i bīmārın, -ı, -n]*

'eşq-i ləb: *Dudağın aşkı.*

Ey firāq ol yār göndərdi səni tök qanımı
Ḥaqqıdır kim məndə **'eşq-i ləblərindən** qanı var *(Gazel 54, Mısra 4). ['eşq-i ləblərindən, -lər, -i, -n, -dən]*

'eşq-i māh-rū: *Ay yüzlü güzellerin aşkı.*

Demə nāṣiḥ ki **'eşq-i māh-rūlərdən** çək əl Żū`ī
Ki ondan çəkməzəm əl tā əlimdə iḫtiyārım var *(Gazel 50, Mısra 9). ['eşq-i māh-rūlərdən, -lər, -dən]*

'eşq-i müşkil: *Zor aşk.*

Gətürdi 'əcz görüb **'eşq-i müşkil** olduqunı
Qamu hünərlərə ustād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 19). ['eşq-i müşkil,]*

'eşq-i yār: *Sevgilinin aşkı.*

Tərtīb-i bəzmə kīsəmizün yoḫdı ṭāqəti
Nə başdə **'eşq-i yār** nə əldə ayaġ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 4). ['eşq-i yār,]*

'eşq-i zülf: *Saçın aşkı (Sevgilinin saçının aşkı ile).*

'Eşq-i zülfünlə köñül nālə-i şəb-gīrdədür
Gərdən-i cān deyəsən kim genə zəncīrdədür *(Gazel 75, Mısra 1). ['eşq-i zülfünlə, -ün, -lə]*

et-: *Etmek, eylemek.*

Edeydük hər ṭərəfə seyr dəst dər-gərdən
Nəẓārəyə bizə rəşk ilə hər nigār gələydi *(Gazel 235, Mısra 5). [edeydük, -e, -y, -dük]*

Dostlar baḫmun namāz-ı bāṭilinə zāhidün
'Eşqini inkār **edüb** kāfir demün īmānı var *(Gazel 54, Mısra 8). [edüb, -üb]*

Nə seḥr **edüb** ki müjün kimi mərdümı ey gül
Edübdi dūdə-i çeşmündə pāy-bəst gözün *(Gazel 158, Mısra 3). [edüb, -üb]*

Leşkər-i hemm u ġəm etdi dil-i məḥzūnə hücūm
Żīġəm-i möhnət **edüb** ḫāṭir-i vīrānı konām *(Kaside 13, Mısra 4). [edüb, -üb]*

Ġüṣṣə baña çoḫ **edüb** sirāyət
İmdi saña eyləyim şikāyət *(Mesnevi 7, Mısra 71). [edüb, -üb]*

Żū`īni şād **edüb** İslāmdə bir ād eyləyün *(Mesnevi 9, Mısra 86). [edüb, -üb]*

Şūr-ı cünūn-ı ʻeşq haçan başdə cūş **edər**
Cām-ı şərābdan ləb-i `āşiqə tər olmasa *(Gazel 6, Mısra 5). [edər, -ər]*

Lütf etməsün baña nə ʻəcəb rəḥm eyləməz
Yüz güsfənd əgər **edə** qəṣṣabə ilticā *(Gazel 11, Mısra 6). [edə, -ə]*

Qaşun ḫəyālı zāhidi gər etməyüb cünūn
Dutmuş yüzin **edər** niyə meḥrābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 4). [edər, -ər]*

Gördükdə ilticā edərəm kūyun itlərin
Əḥbāblər bəlī **edər** əḥbābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 8). [edər, -ər]*

Gördükdə ilticā **edərəm** kūyun itlərin
Əḥbāblər bəlī edər əḥbābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 7). [edərəm, -ər, -əm]*

Lütf **edüb** bir tīr-i ġəmzə birlə al gəl cānımı
Pāyə dönmüş qāmətim ol ṭāq əbrūndan cüdā *(Gazel 12, Mısra 7). [edüb, -ip]*

Hər bir məqāmə dəgə ayağun ḫərāb **edir**
Vāy ol kəsə ala ələ peymānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 13). [edir, -ir]*

Çeşmün etsə gər baña min cövr köñlüm inciməz
Rəsmdür bīmār **edər** əḥbābınə dā`im ʻətīb *(Gazel 18, Mısra 6). [edər, -ər]*

Gər səni gördükdə Żū`ī nālə eylər incimə
Rəsmdür fəryād **edər** gördükdə gülşən ʻəndəlīb *(Gazel 18, Mısra 10). [edər, -ər]*

Gūşə-i çeşmün ilə zülfün **edər** sər-kūşi
Görünür kim genə bir tāzəcə sevdāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 3). [edər, -ər]*

Beytü`l-ḥəcər ṭəvāfın **edər** gərçi ḥācılar
Dil ḫālidün ziyārətinə müstəmənd olub *(Gazel 24, Mısra 11). [edər, -ər]*

Nə qədr gūşə-i gülşəndə nəğmə-sāz **edəsən**
Gəlür qulağə müḫālif nəvā-yı tār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 7). [edəsən, -ə, -sən]*

Səbəb-i fəqr ü ġınānı aradım ʻāləmdə
Olmadı ẓāhir **edən** kim nə səbəb-kārı olub *(Gazel 32, Mısra 12). [edən, -ən]*

ʻĀşiq öldürməyə müjgānın **edüb** ḫəncər-i tīz
Qəṣd eyləyənə ol nərgis-i cādūlərə baḫ *(Gazel 35, Mısra 3). [edüb, -ip]*

Özi ġāfildi məğər āyə-i lā yəğtəbdən
Kim **edir** gündə həzār ādəmə ġiybət zāhid *(Gazel 39, Mısra 4). [edir, -ir]*

Sən **edən** fısqlərün nəş`əsi yoḫ ləzzəti yoḫ
Meyde var ẕövq ü fərəḥ ʻişrət ü ləzzət zāhid *(Gazel 39, Mısra 17). [edən, -ən]*

ʻƏmmāməsinə baḫmagilən məs`ələ ṣorma
Mollā özi çoḫ ḫeyr **edi** yalnız nə qədər var *(Gazel 42, Mısra 14). [edi, -i]*

Dil-cūy dil-āvīz u ġəzəl-gūy u ġəzəl-ḫan
ʻİsā kimi iʻcāz **edə** güftārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 10). [edə, -ə]*

Żū`iyā məcnūn **edən** sən bī-dili nāz ilə ol
Qəndəhārı çeşm ü hindī zülf ü rūmī-rū mudur *(Gazel 52, Mısra 9). [edən, -ən]*

Elə ḫəyāl **edərəm** şāh-ı ḥökmürānam gər
Desə filānı mənim berkimin qulāmımdur *(Gazel 55, Mısra 3). [edərəm, -ər, -əm]*

Alcaqın köñlümi ʻeşqün qıldı bī-dād u sitəm
Rəsmidür təhdīd **edər** bir mülki kim sulṭān alur *(Gazel 59, Mısra 8). [edər, -ər]*

Şərābı şanmə ki vāʻiẓ belə məẕəmmət **edər**
Şərābə çatmaz əli ləfẓinə qənāʻət **edər** *(Gazel 60, Mısra 1). [edər, -ər]*

Baḫandə nāz ilə çeşmün qılur ʻəcəb ġārət
Gələn zəmāndə qiyāmə qədün qiyāmət **edər** *(Gazel 60, Mısra 4). [edər, -ər]*

Gözim yaşın görübən ṭəʻnə daşın atsa n`olə
Köñül sarāyını bu ṭərḥlə ʻimārət **edər** *(Gazel 60, Mısra 8). [edər, -ər]*

Bu eʻtibār ilə ʻāləmlərə fəḫārət **edər**
Ġulām-ı ḫāk-ı dərün oldı Żū`ī-i müẓṭər *(Gazel 60, Mısra 10). [edər, -ər]*

Bir iki cām-ı ḥəkīmānə əhl-i ḥāl ilə
Əgərçi nūş **edəsən** zəḫm-i cānə mərhəmdür *(Gazel 80, Mısra 8). [edəsən, -ə, -sən]*

Yüz āyəni təfsīr edəsən gūşunə almaz
Yoḫ bāvər **edən** ḥörmət-i Qur`ān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 10). [edən, -ən]*

Yüz āyəni təfsīr **edəsən** gūşunə almaz
Yoḫ bāvər edən ḥörmət-i Qur`ān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 9). [edəsən, -ə, -sən]*

Təṣəvvür eyləmə kim sənsiz ʻeyş **edir** Żū`ī
İşimdi şām u səḥər nālə vü fəğān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 13). [edir, -ir]*

Sən idin ey büt-i məh-rūy cismimün cānı
Nə ẕövq **edər** dəẖi bu mürdə cism ü cān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 10). [edər, -ər]*

Ey baña ṭa'nə **edən** bir düşəsən hicrānə
Görəsən tā ki nələr Żū`iyə hicrān etmiş *(Gazel 104, Mısra 9). [edən, -ən]*

'Āşiq olan əgərçi **edər** āh zārlıq
'Āşiqə ẖ̌oşdı yār yolundə nizārlıq *(Gazel 111, Mısra 1). [edər, -ər]*

Nə vəṣldə nə hicrdə 'āşiq qərār **edər**
Zülf-i nigār tək eləyər bī-qərārlıq *(Gazel 111, Mısra 5). [edər, -ər]*

Hər dəm baẖub cəmālıvə gər ağlasam nola
Ḫ̌urşīdə baẖsə kimsə **edər** əşkbārlıq *(Gazel 111, Mısra 12). [edər, -ər]*

Gər rūzgārdan eləsöñ şəkvə 'āqibət
Rəsmin pozub **edər** mi bizə sāz-kārlıq *(Gazel 111, Mısra 16). [edər, -ər]*

Edəcək ẖānə-nişīn ṭāli'-i bəd Bəhrāmı
Bī-hünər Zāl gəlüb Rüstəm-i dəstān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 11). [edəcək, -əcək]*

Gözim sitārə-fəşāndur bu ġüṣṣədən hər şəb
Ki hansı bürci **edüb** ol məhə məqām fələk *(Gazel 118, Mısra 6). [edüb, -ip]*

Yatmə Żū`ī yoẖ s̱əbātı bu cəhānun cəhd **edüb**
Āẖirətdə lüṭuf-ı ḥəyyü`l-əyām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 9). [edüb, -ip]*

Demisən yoẖsə ġəm ü dərdüvi cānānə köñül
Lüṭf **edüb** eylədi əfzūn baña ol məh sitəmin *(Gazel 124, Mısra 5). [edüb, -ip]*

Sāqiyā mey ver ki yārə dərd-i dil iẓhār **edim**
Meydən özgə hīç kəs dil sirrinə mərḥəm dögül *(Gazel 125, Mısra 7). [edim, -im]*

O bādələr ki içürsiz bu Żū`idən ayru
Edə behişt şərābı kimi İlāhī ḥarām *(Gazel 129, Mısra 26). [edə, -ə]*

Mən ağlaram əgərçi baña 'eyb **edərsə** ẖəlq
Bi`llāh firāqə yoẖdı belə ṭāqət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 3). [edərsə, -ər, -sə]*

Edər məqām gül-i rūyun üzrə zāğ-ı ẖəṭün
Kim eyliyər o pozuğ bāğə e'tinā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 11). [edər, -ər]*

Mənim tək 'āşiqə inṣāfdur mı cövr etmək
Ḫ̌oşam nə qədr **edəsən** Żū`iyə cəfā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 24). [edəsən, -ə, -sən]*

Sən eyləsən baña bī-dādı ey cəfā-küstər
Kimə şikāyət **edim** yā kimə 'əyānī yazım *(Gazel 141, Mısra 10). [edim, -im]*

Nə sərvə meyl **edərəm** nə şənūbərə kim mən
O qədri ol büt-i ṭūbā-qiyāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 5). [edərəm, -ər, -əm]*

Gər biləydim ki **edər** ol büt-i bī-mehrə əs̱ər
Dəm-bə-dəm nālə vü fəryād u fəğān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 5). [edər, -ər]*

Żū`ī əgərçi mən' **edürəm** ẖəlqi yārdan
Mümkün mi şəm' dövrinə pərvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 13). [edürəm, -ür, -əm]*

Fitrətdə təmām oldı çü yüz ayə cəmālun
Təfsīr **edə** bilməz gülə yüz āyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 2). [edə, -ə]*

Nə seḥr edüb ki müjün kimi mərdümı ey gül
Edübdi dūdə-i çeşmündə pāy-bəst gözün *(Gazel 158, Mısra 4). [edübdi, -üb, -di]*

Yüzün nəẓẓārəsindən mən' **edübdür** Żū`īni zülfün
Bu kāfir əldən almış dīnini gör kim müsəlmānun *(Gazel 160, Mısra 13). [edübdür, -üb, -dür]*

'Eşq-ẖəṭṭün ilə cümlə bəlādan əmīn **edüb**
Tīr-i qəżāyə Ḥizr-ı ẖəṭün cövşən eylədün *(Gazel 164, Mısra 13). [edüb, -ip]*

Məcnūn eyləyüb məni saldun bu çöllərə
Leylā **edüb** mi bu sitəmi kim sən eylədün *(Gazel 164, Mısra 16). [edüb, -üb]*

Bād-ı ṣəbā yetürmədi Żū`ī fəğānını
İnṣāf **edüb** bu növ' ilə fəryādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 10). [edüb, -ip]*

Tā o yār-ı növ-ẖəṭ u āhū vəşim seyr eyləsün
Səbzələr istəbraq ilə fərş **edüb** səḥrā yüzin *(Gazel 170, Mısra 8). [edüb, -üb]*

Dögül bu dəhrdə şəyyādlıq qanūnī bi`llāhi
Ki şaydın tərk **edüb** dönsün havā üzrə məkān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 10). [edüb, -ip]*

Ġərəz sizdən təvəqqe' eylərəm kim bu gələn həftə
Ḥəvāşun bizlərə mərqūm **edüb** eylə bəyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 20). [edüb, -üb]*

Mə'lūm **edər** idin bizə də sirr-i cəhānı
Əsrārıvı bilməkliyə ḥeyrət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 17). [edər, -ər]*

Hansı şīrün bənd **edüb** dil mürğini ey ḥūr-liqā
Ya dəf [ü] ṭənbūr yā kim nəğmə-i tārun sənün *(Gazel 179, Mısra 5). [edüb, -ip]*

Olmasun bir növ-gülün gīsūsı sevdāsıylə ẖār
Cəm' **edün** āẖır pərīşān bī-qərār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 6). [edün, --üñ]*

Görüb əndūh-ı hicrānı olur kim lüṭf **edə** ol məh
Görim düşsün onı yā Rəb mənim tək dərd-i hicrānə *(Gazel 192, Mısra 5). [edə, -ə]*

Lüṭf eylə Żū`iyə elə cövrün ziyādə kim
Dīvānə köñlüm ʻādət **edübdir** cəfālarə *(Gazel 201, Mısra 10). [edübdir, -üb, -dir]*

Cəmʻ **edüb** zülfün bəlā ḫeylin gəlüb cān üstünə
Gör nə cəmʻiyyət qılublar bir pərīşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 1). [edüb, -ip]*

Rəḥm et ey məh Żū`iyə möḥnət-i hicrün bu gün
Qəṣd **edübdir** imdi cān-ı zār u nālān üstünə *(Gazel 203, Mısra 10). [edübdir, -üb, -dir]*

Dil-i sūr eyləmək ülfət ləb-i ḫəndānı ilə
Görək āḫır nə **edir** çərḫ çalışur cānı ilə *(Gazel 204, Mısra 2). [edir, -ir]*

Ber-bād oldı āḫırı bād üzrə ḥökm **edən**
Bilqeys-i təḫt-i mülk-i səbādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 13). [edən, -ən]*

Sor ḥālımı tərəḥḥüm ilə kim əsīriñəm
Nə ʻeybi gər təkəllüm **edə** şəh gədā ilə *(Gazel 213, Mısra 16). [edə, -ə]*

Olə Ḫosrov **edə** şīrīn ü şəkərlə ʻişrət
Ṭəʻnə bir ṣūrətə bənd olmaqə Fərhādə qılə *(Gazel 215, Mısra 9). [edə, -ə]*

Özün təşbīh **edübdür** lālə çün ruḫsārıña ey gül
Budur vəchi ki qalmışdur biyābānlardə dāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 3). [edübdür, -üb, -dür]*

Bizi süzən təki gözdən salubdur riştə-i zülfin
N`olə zəncīr **edüb** qeyd etsə bu məcnūn-ı ʻuryānı *(Gazel 220, Mısra 6). [edüb, -ip]*

Ya tərk **edün** bu bəzmi yıqun bu büsāṭı yā
Ol bī-vəfā nigārə **edün** çārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 3). [edün, --üñ]*

Ya tərk **edün** bu bəzmi yıqun bu büsāṭı yā
Ol bī-vəfā nigārə **edün** çārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 4). [edün, --üñ]*

Dutmə ṭuğyān edüb ey əşk gözim revzənini
Səni Tarı qoy **edim** oñlə nəẓāra məni *(Gazel 224, Mısra 4). [edim, -im]*

Dutmə ṭuğyān **edüb** ey əşk gözim revzənini
Səni Tarı qoy edim oñlə nəẓāra məni *(Gazel 224, Mısra 3). [edüb, -ip]*

Yār kūyundan o kəs kim **edüb** āvārə məni
Bār`İlāhī görim olsun belə mən tək nālān *(Gazel 224, Mısra 8). [edüb, -ip]*

Ya **edün** ḫəncər-i bī-dād ilə ṣəd pārə məni
Qana döndü cigərim yā yetirün yāra məni *(Gazel 224, Mısra 1). [edün, --üñ]*

Rəşk **edüb** dövr-i fələk məndən ayırdı ʻāqibət
Dərd ġəm dəfʻinə kim bir ġəm-küsārım var idi *(Gazel 225, Mısra 9). [edüb, -ip]*

Żū`ī ġəm-i dəhānı ilə ol sitəmgərin
Görsön vücūdımı yoh **edərsən** gümān məni *(Gazel 227, Mısra 10). [edərsən, -ər, -sən]*

Əğyāra ilticā **edərəm** imdi hicrdə
Salmış nə günə günlərə gör āsmān məni *(Gazel 227, Mısra 3). [edərəm, -ər, -əm]*

Żū`iyā məḥrəm **edib** zülfünə rūyun hər gün
Kāfiri ḫazin-i gəncīnə-i īmān etdi *(Gazel 233, Mısra 11). [edib, -ib]*

Keçən bəhār kimi n`olə bu bəhār gələydi
O lālə-ruḫlə **edək** gəşt-i lāləzār gələydi *(Gazel 235, Mısra 2). [edək, -ək]*

Edəndə məscidə dəʻvət bizi mü`əẕẕinlər
Su`ālı rəddinə yüz min bahānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 3). [edəndə, -ən, -də]*

Bād-ı bəhār cənnət **edüb** gərçi ʻāləmi
Ṣəd-ḥeyf yoḫdı belə behiştün bir ādəmi *(Gazel 243, Mısra 1). [edüb, -ip]*

Qıymasə cānānınə kim ki dil ü cānını
Ẓāhir **edər** ʻāləmə ʻeşqdə nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 2). [edər, -ər]*

Neyl-i ṭərīqət ara ṣidq ilə ġəvvāṣ olan
Məʻrifətün əḫz **edər** lü`lü`-i qəlṭānını *(Gazel 245, Mısra 16). [edər, -ər]*

Qıymasə cānānınə kim ki dil ü cānını
Ẓāhir **edər** ʻāləmə ʻeşqdə nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 22). [edər, -ər]*

Fələgün qāmətini yā ki hilālun qəddin
Ḫam **edən** zülfidi ol māhvəşün yā qaşı *(Gazel 247, Mısra 4). [edən, -ən]*

Gūşə-i çeşmün ilə zülfün **edər** sər-kūşī
Məstə baḫ necə tapub qəlbi qara yoldaşı *(Gazel 247, Mısra 7). [edər, -ər]*

Gər işārət **edə** şəmşīr-i kəc-əbrūvun *(Gazel 250, Mısra 25). [edə, -ə]*

Nūḥi keştīsi ilə ġərqə **edər** gird-ābə
Ağlamaqdan şəb-i hicrān gözimün ṭūfānī *(Gazel 250, Mısra 13). [edər, -ər]*

Ey şīr-i Kirdgār ki məcmūʻ-ı ənbiyā
Məḥşər güni saña **edəcək** ībtidā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 34). [edəcək, -əcək]*

İnṣāfla təʻəṣṣüb **edün** ʻelmə ʻelm içün
Həl yəstəvīlləẕīnə də Qur`āndə āyəti *(Kaside 2, Mısra 27). [edün, -ün]*

Żūʻiyā ṭūl ilə şəkkər olə ṭūl-i kəlām
Müstəmiʻ ḫāṭiri ondan **edər** āḫır nifrət *(Kaside 5, Mısra 46). [edər, -ər]*

Kürk-i ḫəftānı gərək rədd edə sərmā-tərīn
Yoḫdı yolum ki **edəm** mən ona tā istiḥżār *(Kaside 6, Mısra 26). [edəm, -əm]*

Olub sər-məst tā əfsānəmi təqdīm **edim** bir bir
Tərəḫḫum eylə başunçün ki dərd-i bī-kərānım var *(Kaside 7, Mısra 5). [edim, -im]*

Ḥədīs̱u mən sələmə`l-müslimūn min yədihi
ʻƏyān **edübdi** müsəlmānlıqı bu ḥālətdən *(Kaside 15, Mısra 40). [edübdi, -üb, -di]*

Ḫudā yaratduqi əşyādan eyləyüb mümtāz
Mələkdən artuq **edübdür** səḫā kərāmətdən *(Kaside 15, Mısra 12). [edübdür, -üb, -dür]*

Keçürdə fəṣl-i bəhārı riyāż-ı riżvān tək
Behişt-i ʻədni mühəyyā **edə** bu dünyādə *(Kaside 18, Mısra 6). [edə, -ə]*

ʻƏbā qəbā uzun arḫaluq u ʻimāmət ilə
Nəīnki bizdəki tək ẓāhirīn **edə** bər-bād *(Kaside 20, Mısra 25). [edə, -ə]*

Ki bəlkə Żū`i-i kəm-nām künc-i ʻüzlətdə
Edən duʻāsı ḥuṣūlə yetə icābət ilə *(Kaside 20, Mısra 50). [edən, -ən]*

ʻUryān **edübdi** nərgis-i bīmārı sərnigūn
Həm-dəm qılubdı gör gül-i ḥəmrānı ḫār ilə *(Kaside 21, Mısra 5). [edübdi, -üb, -di]*

Nə növʻ ḫilqət **edübdürsə** Ḫāliqü`l-əşya`
Muḥāldur onə ey dil təğayyür imkānı *(Kaside 23, Mısra 21). [edübdürsə, -üb, -dür, -sə]*

Genə təṣəvvür **edür** ʻəql-i nüktə-dān ki Ḫudā
Ziyādə qüvvədə ḫəlq eyləyübdi insānı *(Kaside 23, Mısra 25). [edür, -ür]*

Sölə bu ʻelm nə ṭərz ilə pəs olur ḥāṣīl
Ki kâmil ādəm **edə** bir o növʻ ḥeyvānı *(Kaside 23, Mısra 48). [edə, -ə]*

Görəñ olur mu dəvə çevrilüb olə ādəm
Vəyā ğəzāl **edəsən** qurdı yā ki aṣlani *(Kaside 23, Mısra 24). [edəsən, -ə, -sən]*

Ġərəz nə ḫ^vāhiş **edirdisə** əhl-i məclisdən
Olurdı ḥāżır o dəm mis̱l-i rövże-i riżvān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 31). [edirdisə, -ir, -di, -sə]*

Edübdi oğlı içün cəşn-i ḫətnə āmādə
Rə`īs-i ḫıṭṭə-i Şīrvān Əsʻədullah Ḫān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 17). [edübdi, -üb, -di]*

Nə qədri vəṣf eləsəm ḥālətin bu bəzmün mən
Bürūz-ı ʻəcz **edər** āḫırdə qüvvə-i əzmān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 34). [edər, -ər]*

Sənsən həmīşə şād qılan ḫəstə köñlümi
Məḥzūn **edəndə** cövr ilə bu çərḫ-i kəc-mədār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 14). [edəndə, -ən, -də]*

Ey mənim tāc-ı sərim ḫān-ı ʻəẓīmu`ş-şānım
Ramażāndur bu gərək bundə sən əẕkār **edəsən**

Nəẓirün muṣḥaf-ı Ḥəqqə olə təsbīḥ müdām
Yoḫsə bir māhvəşün zülfüni zünnār **edəsən**

Gecələr qā`im olub gündüz oləsən ṣā`im
Yoḫsə həm-ṣöḥbətüvi müṭrib ilə tār **edəsən**

Demürəm asma qulaq ṣavt-ı müğənnī tārə
Līk vəqtində gərək hər şey`i iẓhār **edəsən**

On bir ay ʻişrət ü ʻeyş ilə keçür ovqātun
Bārī bir ay keçən əḥvālə sitiğfār **edəsən**

Bu bir aydur Ramażān mundə özüvi dāḫil
Cənnətə təcrī min təhtihə`l-ənhār **edəsən**

Ramażān ayıdı bu mundə olur ṣavm u ṣəlāt
ʻƏməl-i ṣāleḥi hər ləḥẓədə təkrār **edəsən**

Yoḫsə Qur`ānı tilāvət eləməkdən qaçuban
Virdüvi şām u səḥər bir bərbəṭ ü mizmār **edəsən**

Ḫāliqi dəḫi rəsūlu`llāhı inṣāfdı kim
Nəfsdən ötri özündən belə bīzār **edəsən**

ʻĀləm-i ẕərrədə təklīfi qəbūl eyləmisən
İmdi lā`iqdi ki iqrārıvı inkār **edəsən**

Ḥəq ḥużūrundə bəlī kəlməsi məqbūl olub
Bu nə inṣāfdı iqbālıvı idbār **edəsən**

Ey ʻəzīzim bu cəhān məzrəʻə-i ʻuqbādur
Cānıvı ʻāləm-i ʻuqbādə ziyānkār **edəsən**

Əmrdən çıqmaq hər məẕhəb arasındədi ʻeyib
Öz vücūdun niyə məʻyūb edəsən ḫ^vār **edəsən**

Yüzi qarə gələsən məḥşərə ʻāṣī mücrim
Ḫəlq içində özüvi bir belə bī-ʻār **edəsən**

Żū`īnün pəndin eşit çıqmə şərīʻətdən hīç
Tā ki ʻuqbādə yerün rövżətü`l-əbrār **edəsən** *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 30). [edəsən, -ə, -sən]*

Mərīż-i ʻeşqdi Żū`ī ʻəlācı ləʻl-i ləbün
Gərək şükür **edim** ʻinnābdən dəvā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 12). [edim, -im]*

Bu rövşən əmrdə zāhid ḥalāl **edüb** qanım
Nöçün ki ʻārıżivə āyət-i Ḫudā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 9). [edüb, -ip]*

Lüṭf **edüb** gūş qıl mən-i zārə
Gətürim ʻərż-i ḥālım iẓhārə *(Mesnevi 2, Mısra 5). [edüb, -ip]*

Edə mədḥində Żū`ī-i şeyda
Hər zəmānda qəṣīdələr inşā *(Mesnevi 2, Mısra 33). [edə, -ə]*

Bir vücūdı ki Ḥəq **edə** mümtāz
Nə desön vəṣfinə olur çoḫ āz *(Mesnevi 2, Mısra 43). [edə, -ə]*

Səni övlādıvı Ḫudā-yı kərīm
Kərəmilə bəlādan **edə** səlīm *(Mesnevi 2, Mısra 54). [edə, -ə]*

Ḥəqqə **edirdüm** gecə mən bir duʻā
Oturmuşkən ḫəstə-bəstə mübtəlā *(Mesnevi 4, Mısra 39). [edirdüm, -ir, -dü, -m]*

Bilməz idük kim fələk-i bī-vəfā
Bizlərə āḫır **edəcək** yüz cəfā *(Mesnevi 4, Mısra 24). [edəcək, -əcək]*

Sər-be-sər əḥvālını təqrīr **edim**
Cümlə ḥekayātını təḥrīr **edim** *(Mesnevi 5, Mısra 7). [edim, -im]*

Sər-be-sər əḥvālını təqrīr **edim**
Cümlə ḥekayātını təḥrīr **edim** *(Mesnevi 5, Mısra 8). [edim, -im]*

Rüstəm-i ṭəb'īm olə tā məst-i cām
Fəth edə 'əqlim cəhānı təmām *(Mesnevi 5, Mısra 4). [edə, -ə]*

Hanı Şəmāḫı ki yazam şe'rlər
Hər birinə bəẕl **edələr** sīm u zər *(Mesnevi 5, Mısra 60). [edələr, -ə, -lər]*

Ver sāqī baña şərāb-ı gül-nār
Kim dövr-i fələk **edüb** məni ḫār *(Mesnevi 8, Mısra 2). [edüb, -ip]*

Sizə hər gündə deyür məktəb [ü] məktəb İrşād
Mollā Nəṣrə`d-dīn **edir** ḥikmət ilə yüz fəryād *(Mesnevi 9, Mısra 82). [edir, -ir]*

Gör bölüblər neçə yüz firqələrə bir dīni
Mużməḥil żāy' **edüblər** bu gözəl āyəni *(Mesnevi 9, Mısra 48). [edüblər, -üb, -lər]*

Olə da bir sözi təşḫīṣ-i təmīz etməzlər
Ḥəq sözün cānınə diqqət **edübən** getməzlər *(Mesnevi 9, Mısra 44). [edübən, -übən]*

Var yüz söz ürəgimdə **edə** bilməm iẓhār
Olu yā Rəb o zəmān kim söləyəm hər nə ki var *(Mesnevi 9, Mısra 87). [edə, -ə]*

Bī-nəvā görəcəyin 'əmmāməni başdan gedəcək
Nə desə ṣāḥib-i 'əmmāmə bu təṣdīq **edəcək** *(Mesnevi 9, Mısra 38). [edəcək, -əcək]*

'Elm ü 'ürfān nədür 'āləmdə dəḫi vāżeḥ **edək**
Sora inṣāfı olan şəḫṣlərə şərḥ eliyək *(Mesnevi 9, Mısra 17). [edək, -ək]*

Bilmürəm kim nə **edək** tā bu cünūn-ı cəhli
Gedübən biz də olaq 'elm ilə 'ürfān əhli *(Mesnevi 9, Mısra 63). [edək, -ək]*

Tə`sīr-i məst olub bu pīr-i kühən
Ḫəlqə mə'lūm **edim** nə varsə süḫən *(Mesnevi 11, Mısra 10). [edim, -im]*

Çün bilübdür bunı ki sīm ilə zər
Məḥv **edər** hər nə olsə 'eyb ü kədər *(Mesnevi 11, Mısra 18). [edər, -ər]*

Pəndinə bī-dəlīl eylə qəbūl
Ḥökm **edər** pənd qəbūl elə tez ol *(Mesnevi 11, Mısra 90). [edər, -ər]*

Təvəqqe'm budı əḥvālıvı bəyān **edəsən**
Ḥəqīr Żū`īni bir sözlə şād-mān **edəsən** *(Mesnevi 14, Mısra 15). [edəsən, -ə, -sən]*

Təvəqqe'm budı əḥvālıvı bəyān **edəsən**
Ḥəqīr Żū`īni bir sözlə şād-mān **edəsən** *(Mesnevi 14, Mısra 16). [edəsən, -ə, -sən]*

Bu şəfqət ilə mən-i zārı sər-firāz **edəsən**
Təmām dost dəḫi həm saña edə [bir] aḥsən *(Mesnevi 14, Mısra 19). [edəsən, -ə, -sən]*

Mən kāfirəm ār **edə** ġılmāna 'Əleykān
Ey dil-bər-i məh-rūy u büt-i ḫ̌oş ḫəṭṭ ü ḫālım *(Muhammes 4, Mısra 7). [edə, -ə]*

Cūş **edüb** yerdən çıḫub nəsrīn sūsən nəstərən
Seyr-i gülizār elər yüz nāzənīn-i gül-bədən *(Murabba 1, Mısra 13). [edüb, -üb]*

Gülsitānlar içrə hər yan bāng-ı nūş-ā-nūş olub
'Eyş **edən** 'uşşāq içün bir qāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 12). [edən, -ən]*

Ḫālından əḫz **edirdi** köñül mürġi dānəni
Ol gül üzündə ṭürrə-i ṭərrārə şānəni *(Müseddes 1, Mısra 27). [edirdi, -ir, -di]*

Bu bəlā vāqe'əsin s̱ābit **edir** Kərb-i bəlā
O səbəbdən çəkübən āh-ı şərərbār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 31). [edir, -ir]*

Çəkər bār-ı ḫər ḫeyr **edər** ḫəlq içün
O ḫər mərdüm-i āzār bəddəndi ḫūb *(Rübai 1, Mısra 3). [edər, -ər]*

Təṣəvvür eyləmə kim tərk **edim** sāġər təmənnāsın
Gözimdən salmışam Bi`llāh bāġ-ı ḫuld-ı ḥavrāsın *(Tahmis 1, Mısra 17). [edim, -im]*

Edübdi dām-ı bəlādə fələk məni pā-bəst
Olubdı şīşə-i dil səng-i möḥnət ilə şikəst *(Tahmis 2, Mısra 21). [edübdi, -üb, -di]*

Yüz qəṣīdə deyübən vāqif **edim** nüktələrə
Bir qəpik qədri o əş'ārı gətürməz nəẓərə *(Terci-bend 1, Mısra 33). [edim, -im]*

Kimdi hər 'elmdə göstər baña olsun fā`īq
Tərk **edüb** mə'rifəti pūlə olublar şāiq *(Terci-bend 1, Mısra 28). [edüb, -ip]*

Ġəm ləkəd kūbi cəfā tāpdaqı bu Zū`i-i zār
Ehtiyāc anləsalar nifrət **edüb** hamı qaçar *(Terci-bend 1, Mısra 44). [edüb, -üb]*

Qədəḥlər **edi** baña şāmlar du'ā-yı qədəḥ
Kitābī şīşələr əldə kitāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 9). [edi, -i]*

Qədəḥlər **edi** baña şāmlar du'ā-yı qədəḥ
Kitābī şīşələr əldə kitāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 9). [edi, -i]*

Əşk-i çeşmim ḥörməti bī-cā dögül ey gül-'iẕār
Bāġbān-ı dil gül-i rūyundan **etmişdür** gül-āb *(Gazel 16, Mısra 12). [etmişdür, -miş, -dür]*

'Āşiqi müstəğnī **etmişdür** ḫəyālun vəṣldən
N`olə sən hər ləḥẓə göstərsön bu istiğnā yüzin *(Gazel 148, Mısra 11). [etmişdür, -miş, -dür]*

'Āşiqi müstəğnī **etmişdür** ḫəyālun vəṣldən
N`olə sən hər ləḥẓə göstərsön bu istiğnā yüzin *(Gazel 170, Mısra 11). [etmişdür, -miş, -dür]*

Etmişdi mehr-i dīn bənī küfrdən kusūf
Verdi bu tāzə mö'cüz oda incilā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 37). [etmişdi, -mişdi]*

Żū`iyā innə ġafūr āyəsinə bağlə ümīd
Etməsün qoy saña məhşərdə şəfā'ət zāhid *(Gazel 39, Mısra 30). [etməsün, -mə, -sün]*

Gər **etməsəydi** cān ilə ḫidmət saña Məsīḥ
Qoymaz āsmān-ı çəhārumdə pā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 15). [etməsəydi, -mə, -sə, -y, -di]*

Bir beytinə bir əşrəfi bəḫşāyiş **etdilər**
Firdovsī-i ḥəkīm-i süḫəndānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 23). [etdilər, -di, -lər]*

Mən **etmişəm** bunı yā kim bu iş müqəddər imiş
Bu fikr ilə gecə gündüz dəḫi fikār oldım *(Kaside 12, Mısra 5). [etmişəm, -miş, -əm]*

Żū`īni qurbān qəbūl **et** çün əzəldən olmuşam
Kə'bə-i ruḫsārıvə ṣıdq ilə züvvārun sənün *(Gazel 179, Mısra 9). [et,]*

Dedim ki Żū`iyə lütf **et** dedi zihī hiclət
Hənüz zindədür ol hicr-i cān-şikārım ilə *(Gazel 191, Mısra 9). [et,]*

Rəḥm **et** ey məh Żū`iyə möḥnət-i hicrün bu gün
Qəṣd edübdir imdi cān-ı zār u nālān üstünə *(Gazel 203, Mısra 9). [et,]*

Pəs gözim nūrı gəlüb məktəbə 'elm **et** ḥāṣil
Oləsən məclis-i 'ürfān 'əzīzim vāṣil *(Mesnevi 9, Mısra 75). [et,]*

Vəqtün cəhənnəm **etmə** yanə yanə ağlama
Ṣəbr eylə hər nə cövr gələ rūzgārdən *(Gazel 5, Mısra 4). [etmə, -mə]*

Gözətlə āḫirətün Żū`ī **etməsün** məğbūn
Səni bu bādə vü sādə bu ne'mət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 17). [etməsün, -mə, -sün]*

Lütf **etməsün** baña nə 'əcəb rəḥm eyləməz
Yüz güsfənd əgər edə qəṣṣabə ilticā *(Gazel 11, Mısra 5). [etməsün, -mə, -sün]*

Qaşun ḫəyālı zāhidi gər **etməyüb** cünūn
Dutmuş yüzin edər niyə meḥrābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 3). [etməyüb, -mə, -y, -üb]*

Lə'lün 'eşqi olmasaydı məndə **etməzdün** cəfā
Çün küdūrət məḥv olur gər aradə qan olmasa *(Gazel 13, Mısra 9). [etməzdün, -məz, -dü, -n]*

Çeşmün **etsə** gər baña min cövr köñlüm inciməz
Rəsmdür bīmār edər əḥbābınə dā`im 'ətīb *(Gazel 18, Mısra 5). [etsə, -sə]*

Küfrdür Żū`ī bu söz çoḫ də darıḫma nəẓər **et**
Hər nə var isə Ḫudā kāmil-i insānə verüb *(Gazel 20, Mısra 15). [et,]*

Mən özim billəm nəyəm sən Żū`īni ey şeyḫ-i şəhr
Ḫˇâh bir 'āqil ḫəyāl **et** ḫˇâh bir dīvānə dut *(Gazel 33, Mısra 10). [et,]*

Məni **etmə** cüdā kūyundən ey gül
Ayırmə bülbüli gülşəndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 7). [etmə, -mə]*

Sāqī gözün nidāsı o cān cövhərin gətür
Lüṭf **et** vücūdum etdi ġəm-i rūzgār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 12). [et,]*

Sāqī gözün nidāsı o cān cövhərin gətür
Lüṭf et vücūdum **etdi** ġəm-i rūzgār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 12). [etdi, -di]*

Nə qədri diqqət **etdim** ḫilqətimdən qanmadım ẕərrə
Bilür bu rəmzi Żū`ī ol ki sirru`llāh-ı məḥrəmdür *(Gazel 41, Mısra 13). [etdim, -di, -m]*

Nədür muncə təğāfül səndə ey ṣəyyād-i bī-pərvā
Nöçün yād **etmisən** dāmımdə āḫır bir şikārım var *(Gazel 45, Mısra 8). [etmisən, -mi, -sən]*

Əgər cāndur təmənnā ḫāk-ı pāyun ṣədqəsi başım
Nə yüzdəndür bəyān **et** ḫāṭiründə nə ġubārun var *(Gazel 46, Mısra 4). [et,]*

Qalub hicrān zimistānındə Żū`ī nālə qoy etsün
Sən **etmə** nālə ey bülbül sənün hər il bəhārun var *(Gazel 46, Mısra 10). [etmə, -mə]*

Bu qədri **etmə** bana cövr ey büt-i bī-mehr
Ki səndən özgə mənim sölə kim pənāhımdur *(Gazel 53, Mısra 5). [etmə, -mə]*

Nə qədri olsə günāhım onun ḥużūrındə
Ġəm **etmə** Żū`ī ki əlṭāf-ı 'üzr-ḫᵛāhımdur *(Gazel 53, Mısra 10). [etmə, -mə]*

Yeridi tīğ ilə gər **etsə** pārə pārə məni
Onun məḥəbbəti əlbəttə kim günāhımdur *(Gazel 53, Mısra 3). [etsə, -sə]*

Żū`ī-i bīmār-ı 'eşq oldun ölimdir çārəsi
Hər gedən ġeyri ḫəyāl **etmə** ki bir dərmānı var *(Gazel 54, Mısra 10). [etmə, -mə]*

Məni bəd-gülər **etdi** kūy-ı dildārımdan āvārə
Görim olsun İlāhī mən kimi āvārə bəd-gülər *(Gazel 57, Mısra 7). [etdi, -di]*

Çeşm-i bīmārının əḥvālını sorson ey dil
Gülsitānə güẕər **et** bu sözi 'əbhərdən sor *(Gazel 63, Mısra 4). [et,]*

Köñlümi qan eləyüb mihr-i ruḫı ey nāṣeḥ
Etməsön bāvər əgər lə'l ü ləb-i tərdən sor *(Gazel 63, Mısra 6). [etməsön, -mə, -sön]*

Ḥüsn şərṭini yekūn **etmisən** ey māh təmām
Çıqmə nöqṣān gətürür ḥüsnüvə yārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 3). [etmisən, -mi, -sən]*

Fəqīh-i mədrəsə yā şeyḫ-i ḫanqāh yüz il
'İbādət **etsə** dili ẕikr-i Ḥaqqə əgmədür *(Gazel 73, Mısra 8). [etsə, -sə]*

Zāhid şərābı çoḫ də ḥarām **etmə** küfrdür
Çün bu sözünlə meykədə beytü`l-ḥatām olur *(Gazel 77, Mısra 7). [etmə, -mə]*

'Ār **etmə** kūy-ı yārdə Żū`ī gədālıqı
'Āşiqdə kim görübdi ki nəng ilə nām olur *(Gazel 77, Mısra 13). [etmə, -mə]*

Ġəm **etmə** Żū`ī cəhān yā ḫəyāldur yā ḫ∨āb
O şey` ki ḫ∨āb u ḫəyāl oldı sölə nə ġəmdür *(Gazel 80, Mısra 17). [etmə, -mə]*

Köñül āhəng-i gülzār **et** ḫəyāl-i tār-ı zülfilə
Ki şūr-ı 'eşqçün ey bī-nəvā belə məqām olmaz *(Gazel 93, Mısra 5). [et,]*

Ḥalāl **etmiş** bizə cām-ı şərābı pīr-i mey-ḫānə
Ḥəbībim vā'iẓ-i ḫud-bīn kəlāmilə ḥarām olmaz *(Gazel 93, Mısra 9). [etmiş, -miş]*

Cəfā-yı yārdan incimə hərgiz āh u zār **etmə**
Bu mülk-i 'eşqdür əlbəttə ey dil bir niẓām olmaz *(Gazel 93, Mısra 11). [etmə, -mə]*

Ço qədr baña 'āşiq deyüb ey məh sitəm **etmə**
Hər tīrə nəẓər Żū`ī-i ḫūnīn-kəfən olmaz *(Gazel 94, Mısra 9). [etmə, -mə]*

Cəfā peykānlarilə ġərqədür cismim fəġān **etmin**
Müşəḫḫəṣdür bu Żū`ī kim fəġān ġərq-ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 9). [etmin, -m, -in]*

Məni mən' **etmə** zāhid ṭāq əbrūsı sücūdından
Kərāmətlər ki qaşından gəlür meḥrābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 5). [etmə, -mə]*

Zāhid ki **etməyüb** həvəs sər ü qāmətün
Firdövs içində sidrə vü ṭūbānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 5). [etməyüb, -mə, -y, -üb]*

'Anādil ẓāhir **etmiş** ḫəlqə āhəng-i Nəkīsānı
Həzārān ləḥn kūya Bārbəddən yādgār olmuş *(Gazel 101, Mısra 3). [etmiş, -miş]*

Baḫun ol büt işinə rūyınə qoymuş zülfi
Kāfiri ḫāzən-i gəncīnə-i īmān **etmiş**

Bəs ki ẕikr-i dəhəni düşdi ağızdan ağızə
Səbəb oldur ki nəẓərdən onı pünhān **etmiş**

Sən nə səḥḥārsan ey məh ləb-i lə'lün 'eşqi
Gözlərimdən tökülən lü`lüyi mərcān **etmiş**

Ey baña ṭə'nə edən bir düşəsən hicrānə

Görəsən tā ki nələr Żū`iyə hicrān **etmiş** *(Gazel 104, Mısra 4-10). [etmiş, -miş]*
Cövr ü cəfā-yı yārdur 'eşqə məḥək əgər
Ṣəbr **etməsə** ẓuhūrə gəlür kəm 'əyārlıq *(Gazel 111, Mısra 8). [etməsə, -mə, -sə]*

Ẓuhūr **etmiş** cəhāndə bī-vəfālıq
İtübdür rāh-ı rəsm-i āşnālıq *(Gazel 112, Mısra 1). [etmiş, -miş]*

Neylərəm gülşən [ü] gülzārı ki seyr **etdükdə**
Hər tərəf zāğ zeġan bang-ı nümāyān oləcaq *(Gazel 114, Mısra 11). [etdükdə, -dükdə]*

Nə yād **et** 'āriż-i gülfām nə zülf-i pərīşānın
Nə ḫūnīn əşk-rīz ol nə bəlā vü rənc-i sevdā çək *(Gazel 116, Mısra 5). [et,]*

Qurbānun olum gəl bu qədər **etmə** təğāfül
Qurbānun olan Żū`ī-i ġəm-pərvəri görcək *(Gazel 117, Mısra 9). [etmə, -mə]*

Rəmīdə etdün əgərçi ḫəṭā ilə məndən
Rəqībə Bārī ol āhūnı **etmə** rām fələk *(Gazel 118, Mısra 8). [etmə, -mə]*

Əlimdən aldun o Ḫ˘urşīd-i 'āləm-ārānı
İşıq günim dəḫi çoḫ **etmə** tīrə şām fələk *(Gazel 118, Mısra 10). [etmə, -mə]*

Vəṣl-i dildār aḫtarur hicrānə ṣəbr **etmüb** genə
Anlamub təqdīr-i təğayyür qəżā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 11). [etmüb, -m, -üb]*

Şəb-i hicrān elədün mərg təmənnāsını sən
Etmədün tāb məgər ātəş-i hicrānə köñül *(Gazel 124, Mısra 8). [etmədün, -mə, -dün]*

Ḫāṭir-i Ḥəvvā içün Ādəm buraḫdı cənnəti
Ḫ∨āhiş-i yārı sər-əncām **etməyən** ādəm dögül *(Gazel 125, Mısra 6). [etməyən, -mə, -y, -ən]*

Susuyub Kövsərə öz nəfsivə **etdün** ṭā'ət
Zāhidā ādəmi cənnətdən atar sū`-i 'əməl *(Gazel 126, Mısra 11). [etdün, -dü, -n]*

Tā görməgə ruḫsārun o kūyə həvəs **etdim**
Mūsā kimi ol kūydan əḫẕ-i qəbəs **etdim** *(Gazel 130, Mısra 1). [etdim, -di, -m]*

Ol pādşəhim bādəyə meyl **etdügi** gündən
Cān nəqdini hər şāmdə nəẕr-i asəs etdim *(Gazel 130, Mısra 5). [etdügi, -düg, -i]*

Təqsīrimün iṡbātınə şāhid tələb **etmə**
Bir şāh ki zālim olə təqsīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 3). [etmə, -mə]*

Ġeyẓ ilə baña qaş əgüb **etmə** belə baḫmə
Bu küştə-i hicrānıvə şəmşīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 7). [etmə, -mə]*

Behiştə gərçi məni də'vət **etsələr** sənsiz
Özimə rövżə`-i ḫüld-i cəhənnəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 3). [etsələr, -sə, -lər]*

Gəl **etmə** muncə cəfā yādə ṣal o günlərivi
Ki hīç kəs deməz āẖırdə gəl baña kāẓım *(Gazel 137, Mısra 7). [etmə, -mə]*

Ġərəz nə ẓülmülər **etsön** qəbūl-i ʻāşiqdür
Həmīşə sağ eləsün cānıvı Ḫudā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 5). [etsön, -sön]*

Az eyləməklə cövri cəfā **etmə** Żū`iyə
Kim eyləməz bu qədri cəfālər kifāyətim *(Gazel 138, Mısra 9). [etmə, -mə]*

Cānə meyl **etsə** idi Żū`ī gər ol ʻĪsā-dəm
Ṣədqə hər dəmdə dil ü cānı rəvān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 9). [etsə, -sə]*

ʻEşq ʻāləmində zūr-ı zırıh yoẖdur eḥtiyāc
Tərk-i sər **etməsin** belə meydānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 8). [etməsin, -mə, -sin]*

Ḫ˘urşīd dutub **etməz** idi köñüldə məqāmın
Olsaydı ʻəyān pərdə Məsīḥāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 3). [etməz, -məz]*

Əgər görməz gözim ruẖsāruvi ʻeyb **etmə** ey gül-ruẖ
Yüzündən dūr olan gözdə nə mümkündür ki nūr olsun *(Gazel 150, Mısra 3). [etmə, -mə]*

Sər-i kūyundan **etmə** Żū`īni məḥrūm ey bī-mehr
Süleymān bārgāhındə gərəkdür çünki mūr olsun *(Gazel 150, Mısra 11). [etmə, -mə]*

Baña bi`llāh yegdür belə ẕillət pādşāhlıqdan
Məni ʻeşqindən anun çoẖ də gəl mənʻ **etmə** ey nāṣiḥ *(Gazel 151, Mısra 12). [etmə, -mə]*

Żū`īni **etmiş** pərākəndə benātu`n-nāʻş tək
Ey büt-i zöhrə cəbīn ol māh u pərvīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 9). [etmiş, -miş]*

ʻƏvām ẖalq kimi şöhrət içün ey Seyyid
Atub Ḫudānı gedüb nāqiṣ **etmə** īmānun *(Gazel 155, Mısra 10). [etmə, -mə]*

Yüzün tə`s̱īrilə ʻuşşāq əşkin ləʻl-gūn **etmiş**
Bu yüzdən sən nigārım mehr-i ʻāləm-tābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 5). [etmiş, -miş]*

Ṣəbā qoymə dağıtsun tār-ı zülf-i ʻənbər-əfşānun
Pərīşān **etməsün** cəmʻiyyətin tā mən pərīşānun *(Gazel 160, Mısra 2). [etməsün, -mə, -sün]*

Ḥərīm-i Kəʻbə kūyundan ki olsun cān u dil məḥrūm
Minā-yı kūyun içrə **etməsəm** onları qurbānun *(Gazel 160, Mısra 6). [etməsəm, -mə, -sə, -m]*

Nə **etməmiş** bunı Məcnūnə yā ki Fərhādə
O cövr ü ẓülm ki ʻeşq içrə sən baña qıldun *(Gazel 167, Mısra 9). [etməmiş, -mə, -miş]*

Yā Rəb məni bu ḥāl ilə ẖilqət nöçün **etdün**
Hər gündə nəṣībim ġəm ü möḥnət nöçün **etdün** *(Gazel 172, Mısra 1). [etdün, -dü, -n]*

Telaṭṭuf eylə köñül şəhrin **etgilən** məʻmūr
Ḫarābə qoymə kərəm qıl vilāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 9). [etgilən, -gilən]*

Nə muṣḥaf-ı ruẖə nə küfr-i zülfə meyl **etdün**
Nədəndi döndü o zāhid belə ilāhundan *(Gazel 185, Mısra 5). [etdün, -dü, -n]*

Çoẖ **etmə** həvəs rūyınə ey cān u dil āẖır
Sāziş eləməz ẖār ilə ẖas nār yanında *(Gazel 186, Mısra 5). [etmə, -mə]*

Ləʻlün ʻeşqi olmasaydı məndə **etməzdün** cəfā
Çün küdūrət məḥv olur gər aradə qan olmasə *(Gazel 197, Mısra 9). [etməzdün, -məz, -dü, -n]*

Ṭəbībā Żū`īnün dərdi saqalmaz dərd-i hicrāndır
Cəfā çəkmə ʻəlāc **etmə** belə bīmāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 10). [etmə, -mə]*

Nāṣiḥ məẕəmmət **etmə** məni dərd-i ʻeşqdə
Nə çārə rūzgārdə ḥökm-i qəżā ilə *(Gazel 213, Mısra 5). [etmə, -mə]*

Zülfi tək oldı mi necə sin qara günlərün
Mehr **etmə** demədim saña hər məh-liqā ilə *(Gazel 213, Mısra 14). [etmə, -mə]*

Ey cān çoẖ **etmə** ləʻl-i ləbi ārzūsunı
İskəndər öldi dəhrdə bu ārzū ilə *(Gazel 214, Mısra 7). [etmə, -mə]*

Bizi sūzən təki gözdən salubdur riştə-i zülfin
N`olə zəncīr edüb qeyd **etsə** bu məcnūn-ı ʻuryānı *(Gazel 220, Mısra 6). [etsə, -sə]*

Etsön də eylə tīr-i bəlāyə nişān məni
Salmə nəẓərdən ey büt-i nā-mehribān məni *(Gazel 227, Mısra 1). [etsön, -sön]*

Dil kişvərini etdi müsəẖẖər sipāh-ı ġəm
Yā Rəb tərəḥḥüm **et** yetür ol şəh-süvārımı *(Gazel 228, Mısra 10). [et,]*

Ġönçə tək köñlümi ləʻlün həvəsi qan **etdi**
Mehr-i ruẖsārun onı ləʻl-i Bədəẖşān **etdi**

Dəhənün sirrinə vāqif olan əlbəttə bilür
Ḫiżr bī-cā ṭələb-i çeşme-i ḥeyvān **etdi**

Zülf-i ṭərrārə nəẓər eylə ki cādūluq ilə
Daʻvā-yı möʻcüzə-i Mūsī-i ʻümrān **etdi**

Tīrə etmişdi dil-āynəsini jəng-i firāq
Vəṣl-i ruẖsārun onı bir məh-i tābān **etdi**

Dəhənün möʻcüzini gördi cəhān içrə Məsīḥ
Qaçuban gökdə özin ʻəcz ilə pünhān **etdi**

Żū`iyā məḥrəm edib zülfünə rūyun hər gün
Kāfiri ẖazin-i gəncīnə-i īmān **etdi** *(Gazel 233, Mısra 12). [etdi, -di]*
Tīrə **etmişdi** dil āynəsini jəng-i firāq
Vəṣl-i ruẖsārun onı bir məh-i tābān etdi *(Gazel 233, Mısra 7). [etmişdi, -miş, -di]*

Mütəfəkkir belə ḥeyrətdə idim kim nā-gəh
Mülhəm-i qeybī nidā **etdi** nədir bu ḥālət *(Kaside 5, Mısra 30). [etdi, -di]*

Hansı sāḥətdə eşitdim ki var onda fāżil
Müşkilim ḥəllinə dər-ḥāl çoḫ **etdim** sür'ət *(Kaside 5, Mısra 18). [etdim, -di, -m]*

İmdidən titrəməgə durdı vücūdım yek-sər
Nā-gəhān bir nəfər əḥbāb baña etdi güẕər *(Kaside 6, Mısra 20). [etdi, -di]*

Liyāğ mey gətir sāqī məni ġəm Pāy-māl **etdi**
Mənim şərḥ-i ġəm etməkçün zəbān-ı tərcümānım var *(Kaside 7, Mısra 3). [etdi, -di]*

Bu müjdə ilə dil tapub ārām ġüṣṣədən
Bir tāzə məṭlə' **etdi** mədīḥində āşkār *(Kaside 9, Mısra 30). [etdi, -di]*

Dün ki bāz-ı fələk öz lānəsin **etdi** məqām
Məş'əl-i şīdi əḥāṭə elədi zəng ü ẓəlām *(Kaside 13, Mısra 1). [etdi, -di]*

Leşkər-i hemm u ġəm **etdi** dil-i məḥzūnə hücūm
Żīğəm-i möhnət edüb ḫāṭir-i vīrānı konām *(Kaside 13, Mısra 3). [etdi, -di]*

Mən də bir Türki qəṣīdə deyübən əḥvālım
Etdim ol mənbə'-i əlṭāf u səḫāyə i'lām *(Kaside 13, Mısra 32). [etdim, -di, -m]*

Həmīşə **etdügi** inṣāflən mürüvvətdən
Kişi tapar iki dünyādə 'izzət-i 'uẓəmā *(Kaside 15, Mısra 23). [etdügi, -düg, -i]*

Ṣəbr qıl **etmə** çoḫ də āh u fəğān
Nə qədər ḫəstə vü nizār oldun *(Kaside 16, Mısra 11). [etmə, -mə]*

Sözim bu dāşə dönən ḫəlqə **etməyür** tə`s̱īr
Nə`dim nə çārə deyüm bu sözi nə ṣūrət ilə *(Kaside 20, Mısra 41). [etməyür, -mə, -y, -ür]*

Nə sūd o vəqtə bizim 'ömrimiz vəfā **etməz**
Tükəndi əhl-i cəhālət içində ḥəsrət ilə *(Kaside 20, Mısra 37). [etməz, -məz]*

Ṭūl **etmə** Żū`ī 'ārı buraḫ dövlətün olə
Dövlət olur mu dəhrdə nāmūs u 'ār ilə *(Kaside 21, Mısra 41). [etmə, -mə]*

Rəqībi məḥrəm-i bəẕm **etmisən** məni məḥrūm
Ġələṭ sənün kimi bī-mehrə āşnā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 5). [etmisən, -mi, -sən]*

Dur saña qurbān gəti sāqī şərāb
'Ömr keçir qoymə şitāb **et** şitāb *(Mesnevi 5, Mısra 28). [et,]*

Ḫeyli zəmāndur məni yād **etmədün**
Dirhəm ü dīnār ilə şād **etmədün** *(Mesnevi 5, Mısra 97). [etmədün, -mə, -dün]*

Ḫeyli zəmāndur məni yād **etmədün**
Dirhəm ü dīnār ilə şād **etmədün** *(Mesnevi 5, Mısra 98). [etmədün, -mə, -dün]*

Ġeyri ḫānlar bizə 'əṭā **etməsə**
Ḫil'ət-i dīnār 'əṭā **etməsə** *(Mesnevi 5, Mısra 87). [etməsə, -mə, -sə]*

Ġeyri ḫānlar bizə 'əṭā **etməsə**
Ḫil'ət-i dīnār 'əṭā **etməsə** *(Mesnevi 5, Mısra 88). [etməsə, -mə, -sə]*

Sāqiyā bir kərəm **et** durma gözün qurbānı
Bir iki cām ilə sərşār elə mən nālānı *(Mesnevi 6, Mısra 1). [et,]*

Bir cām ilə dəf'-i dərd ü ġəm qıl
Tədbīr-i ḫumārım **et** kərəm qıl *(Mesnevi 7, Mısra 4). [et,]*

Yā at bəḥāsını bərāt **et**
Yā inki bərātımı bir at **et** *(Mesnevi 8, Mısra 69). [et,]*

Yā at bəḥāsını bərāt **et**
Yā inki bərātımı bir at **et** *(Mesnevi 8, Mısra 70). [et,]*

Olə da bir sözi təşḫīṣ-i təmīz **etməzlər**
Ḥəq sözün cānınə diqqət edübən getməzlər *(Mesnevi 9, Mısra 43). [etməzlər, -məz, -lər]*

Etməmiş hīç uṣūl-i dīni ḥəll
Başlayublar furū'd-dīndə cədəl *(Mesnevi 11, Mısra 45). [etməmiş, -mə, -miş]*

Gər mənə bāvər **etməsön** əṣlən
'Əməlündür həbā` mənṣ̱ūrən *(Mesnevi 11, Mısra 65). [etməsön, -mə, -sön]*

Bī-dəlīl **etməsün** sözim bāvər
Hamı ə'māl-i ḫeyrün oldı hədər *(Mesnevi 11, Mısra 57). [etməsün, -mə, -sün]*

Pūlsız olsə kimsə meyl **etməz**
Bir ġuruşə o ḥikməti getməz *(Mesnevi 11, Mısra 35). [etməz, -məz]*

Hīç millət qəbūl **etməzlər**
Belə rāh-ı ḫəṭāyə getməzlər *(Mesnevi 11, Mısra 69). [etməzlər, -məz, -lər]*

Cümlənün qəvli belədür bu məḥəl
Mundan özgə sözinə **etsön** 'əməl *(Mesnevi 11, Mısra 54). [etsön, -sön]*

Əz-bəs ki dərd ü möḥnət-i dünyā-yı pür-fitən
Cəm' **etmiş** idi üstümə hər yerdə [var] miḥən *(Muhammes 3, Mısra 16). [etmiş, -miş]*

Şimşād qədd ü lālə ḫad u māh-cəmālım
Çoḫ **etmə** mən-i zārə sitəm ṭürfə ġəzālım *(Muhammes 4, Mısra 10). [etmə, -mə]*

Yetüşdi hər nə bəlā vü müṣībət **etdim** ṣəbr
Vəlīk qıldı Ḥüseyn dərdi dāğdār məni *(Müseddes 2, Mısra 27). [etdim, -di, -m]*

Nədür tədbīr bilmən cānə yetdim bī-vəfālardan
Köñül mülkündə bundan sora ondan ġeyri şāh **etmən** *(Tahmis 1, Mısra 26). [etmən, -mən]*

Dutə gər ḥūr u ġılmān ʻāləmi Bi`llāh nigāh **etmən**
Cəhānı çeşmimə Żū`ī ṣifət hər gün siyāh **etmən** *(Tahmis 1, Mısra 27). [etmən, -mən]*

Dutə gər ḥūr u ġılmān ʻāləmi Bi`llāh nigāh **etmən**
Cəhānı çeşmimə Żū`ī ṣifət hər gün siyāh **etmən** *(Tahmis 1, Mısra 28). [etmən, -mən]*

Vücūdım ney kimi sūrāḫ sūrāḫ olsə āh **etmən**
Məḥəbbətdən dəm urduq içməmək olmaz bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 29). [etmən, -mən]*

Hansı dil-bərdür ki öz ʻuşşāqınə cövr etməyüb
Cövrdən āh **etmə** ey ʻāşiq yaḫar köñlüm deyüb *(Tahmis 3, Mısra 14). [etmə, -mə]*

Hīç sulṭānım deyən mülkini vīrān istəməz
Mehr ilə dövr **etmədi** hərgīz bu çərḫ-i bī-ḥəyā *(Tahmis 3, Mısra 16). [etmədi, -mə, -di]*

Hansı dil-bərdür ki öz ʻuşşāqınə cövr **etməyüb**
Cövrdən āh etmə ey ʻāşiq yaḫar köñlüm deyüb *(Tahmis 3, Mısra 13). [etməyüb, -mə, -y, -üb]*

Zünnār ilə salībi qəbūl **etdi** zühdi tərk
Sən eylədün bu işləri Şənʻānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 7). [etdi, -di]*

Dur gözün qurbānı sāqī bir də mey-ḫānə dut
Ġəm ḫumārı Pāy-māl **etdi** məni peymānə dut *(Gazel 33, Mısra 2). [etdi, -di]*

Etdi ṣəyyād gözi ṣayd dil-i ʻuşşāqı
Ḥəbbəẕā şīr şikār eyləyən āhūlərə baḫ *(Gazel 35, Mısra 5). [etdi, -di]*

Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər
Żū`īni rəşk həlāk **etdi** yenə anlamayub *(Gazel 62, Mısra 9). [etdi, -di]*

Əl üz ey məh cəfādan rəh-güẕār-ı ẓülmdən pā çək
Nə cövr **et** ʻāşiq-i zārə nə fəryādından īzā çək *(Gazel 116, Mısra 2). [et,]*

ʻƏcəb āzādə idim yād ol günlər ki nāgəhdən
Əsīr **etdi** məni zəncīr-i zülf ü çeşm-fəttānun *(Gazel 149, Mısra 4). [etdi, -di]*

Ġeyrət odı bir dəmdə vücūdım ʻədəm **etdi**
Tā düşdi ləbün vəṣfi dəhəndən dəhən içrə *(Gazel 187, Mısra 9). [etdi, -di]*

Dəhānı sirrini ṣandūq-ı dildə məḫfī qılmışdım
Gözim fāş **etdi** āgəh olcaqın bu rāz-ı pünhānə *(Gazel 192, Mısra 4). [etdi, -di]*

Ṣayd **etdi** tāzədən dil-i əndūhuna kimi
Peykān-ı ġəmzədən o büt-i bī-vəfā genə *(Gazel 202, Mısra 3). [etdi, -di]*

Ḫəzānun āfəti yetmək gülə odur bāʻiṯ
Ki ḥəddini tanımub **etdi** bəḥṡ ʻizārun ilə *(Gazel 205, Mısra 6). [etdi, -di]*

Nə məndən **et** şikāyəti nə yārdan köñül
Hər nə ʻədāvətün olə eylə Ḫudā ilə *(Gazel 213, Mısra 7). [et,]*

Şəkkər ləbim məzāqını təlḫ **etdi** Żū`īnün
Bu bəzmdə ki lüṭf ilə güftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 13). [etdi, -di]*

Əz-bəs ki nālə qıldı firāqundə ey pərī
Rüsvā-yı ʻāləm **etdi** dil-i nā-təvān məni *(Gazel 227, Mısra 6). [etdi, -di]*

Dil kişvərini **etdi** müsəḫḫər sipāh-ı ġəm
Yā Rəb tərəḥḥüm et yetür ol şəh-süvārımı *(Gazel 228, Mısra 9). [etdi, -di]*

Cövr-i zəmānə möḥnət-i hicrān cəfā-yı yār
Żū`ī tək āḫır **etdi** qara rūzgārımı *(Gazel 228, Mısra 14). [etdi, -di]*

Bilmürəm hansı zəbānlə saña şərḥ eyləyüm
O sitəmlər ki baña **etdi** yüzün hicrānı *(Gazel 250, Mısra 12). [etdi, -di]*

Bir də gördün ʻ ināyət **etdi** Ḫudā
Hər murād üzrə kām-kār oldun *(Kaside 16, Mısra 13). [etdi, -di]*

Etdi ḫiṭāb bəndiyə Żū`ī nə var genə
Çoḫ də ḫəyālə getmə dil-i dāğdār ilə *(Kaside 21, Mısra 23). [etdi, -di]*

Müsəḫḫər **etdi** ʻulūm ilə fīl ü bəbr ü pələng
Əsīr qıldı fərāsət nəhəng dəryānı *(Kaside 23, Mısra 43). [etdi, -di]*

Eylərlər idi cümlə ʻulūm əhlinə ḥörmət
Cövr **etdi** ʻəṭā batdı səḫāvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 10). [etdi, -di]*

Bu ʻərżimə şəfqət ilə güş **et**
Dərdim eləyüm bəyān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 21). [et,]*

Tā āḫırı sāʻatımı satdım
Nā-gāh fələk tərəḥḥüm **etdi** *(Mesnevi 7, Mısra 60). [etdi, -di]*

Ḥāl-ı dilimi çəküb bəyānə
Çün ġüşşə sirāyət **etdi** cānə *(Mesnevi 8, Mısra 12). [etdi, -di]*

Ḫəṭṭindən olub ʻāləm ara Ḫıżr hüveydā
İncīlə qəsəm **etdi** məni āḫırı rüsvā *(Muhammes 4, Mısra 16). [etdi, -di]*

Rəmīdə **etdün** əgərçi ḫəṭā ilə məndən
Rəqībə Bārī ol āhūnı etmə rām fələk *(Gazel 118, Mısra 7). [etdün, -di, -n]*

Etdün siyāh çeşmün ilə ṣayd əhl-i dil
Āhūları nə seḥr ilə şīr-əfgən eylədün *(Gazel 164, Mısra 11). [etdün, -di, -n]*

Yā Rəb məni bu ḥāl ilə ḫilqət nöçün **etdün**
Hər gündə nəṣībim ġəm ü möḥnət nöçün **etdün**

Əvvəldə məni əbləh ü nā-dān yaradaydun
Məndə belə bu hər şey`ə diqqət nöçün **etdün**

Əbləh gər olaydım nə ġəm ü dərdim olurdı
Sən məndə bu ġəm çəkməgi ḫişlət nöçün **etdün**

Dünyānı behişt eyləmisən bir pārə şəḫṣə
Bir pārəsinə dūzəḫi qismət nöçün **etdün**

Dindirsön əgər adını bilməz kəsə ḥədsiz
Verdün gərəyin ṣāḥib-i dövlət nöçün **etdün**

Çoḫ əbləh ü nā-dānları ne'mətlə yaratdun
Çoḫ 'ārif ü fāżilləri nikbət nöçün **etdün**

'Āṣīlərə verdin nə qədər var isə ne'mət
Öz əmrüñə tābe'lərə ẕillət nöçün **etdün**

'ārifləri fəqr içrə ġəm ü ġüṣṣədə qoydun
Bī-mə'rifəti ṣāḥib-i qüdrət nöçün **etdün**

Mə'lūm edər idün bizə də sirr-i cəhānı
Əsrārıvı bilməkliyə ḥeyrət nöçün **etdün**

Fīṣāġoreṣi kim odı 'əllāme-i əvvəl
Cāhillər əlilə onə zəḥmət nöçün **etdün**

'Īsānı biyābānlarə saldun tək ü tənhā
Şam'undə belə təḫt-i ḥökūmət nöçün **etdün**

Bilməkdə imiş hər nə ġəm ü dərd-i müṣībət
Bilməkliqi sən bizdə ṭəb'īət nöçün **etdün**

Nə vəḥdəti bildük nədi nə kəṣrəti qanduq
Sən vəḥdəti bu qədr ilə kəṣrət nöçün **etdün**

Bizdən saña nə fā`idə var bārī Ḫudāyā
Sən bizlərə yüz lüṭf-i kərāmət nöçün **etdün**

Sən cümlə bizə verdiyüvi bī-'əvəż **etdün**
Firdövsə 'əvəż ṭā'ət 'ibādət nöçün **etdün**

Sənsən bu cəhān Ḫāliqi məḫlūq təmāmı
Hər şəḫsdə bir rəng ilə ṭīnət nöçün **etdün**

Yandursə əgər ot nədi təqṣīri fəqīrün
Bəs rūz-ı əzəl ondə ḥərārət nöçün **etdün**

Sən qoymısən hər kimsədə bir ḥāl-i ṭəbī'ət
Nārə necə sölərsən [o] ḥurqət nöçün **etdün**

Żū`ī dəḫi bəsdür nə gərək sirrdə güftār
Bī-hūdə özün dāḫil-i ḥikmət nöçün **etdün** *(Gazel 172, Mısra 1-38). [etdün, -di, -n]*
Dövlət-i dünyānı cəm' **etdün** deyək āḫır nədür
Hanı İskəndər cəhāndə bāqī 'izzət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 3). [etdün, -di, -n]*

Qalub hicrān zimistānındə Żū`ī nālə qoy **etsün**
Sən etmə nālə ey bülbül sənün hər il bəhārun var *(Gazel 46, Mısra 9). [etsün, -sün]*

Tā görməgə ruḫsārun o kūyə həvəs etdim
Mūsā kimi ol kūydan əḫẕ-i qəbəs **etdim**

Ol gün ki gözim Yūsifimün görmədi rūyın
Yə'qūb-ı ḥəzīn-nāləsin 'āləmdə pəs **etdim**

Ol pādşəhim bādəyə meyl etdügi gündən
Cān nəqdini hər şāmdə nəẕr-i asəs **etdim**

Gül ḫārə ənīs oldı vü ḫəslər baña həm-dəm
Āḫırdə gözəl 'ömrimi gör ḫār u ḫəs **etdim**

Tā etməyə āyīnə-i ruḫsārıvı petrə
Āḫır nəfəs-i 'ömrdə ḥəbs-i nəfəs **etdim** *(Gazel 130, Mısra 2-10). [etdim, -di, -m]*
Nə āvāzun səmā' **etdim** nə ẕövq-i vəṣlüvi gördüm
Təmām-ı 'ömrdə ey māh mən bəḫti qara səndən *(Gazel 168, Mısra 9). [etdim, -di, -m]*

Ruḫ u zülfün ḫəyālını köñüldə tā görüb **etdim**
Yəqīn bu sirri kim gənc ilə mār olı ḫarāb içrə *(Gazel 188, Mısra 7). [etdim, -di, -m]*

Gəh bādə gāh sādə gəhī nəğmədən 'əlāc
Etdim vəlī köñüldən dəf`-i ġəmim olmadı *(Gazel 238, Mısra 8). [etdim, -di, -m]*

Yā Rəb məni bu ḥāl ilə ḫilqət nöçün **etdün**
Hər gündə nəṣībim ġəm ü möḥnət nöçün **etdün** *(Gazel 172, Mısra 2). [etdün, -dü, -n]*

Əvvəldə məni əbləh ü nā-dān yaradaydun
Məndə belə bu hər şey`ə diqqət nöçün **etdün** *(Gazel 172, Mısra 4). [etdün, -dü, -n]*

Qiyām-ı qāmətün hicrānı ilə **etdigün** ẓülmi
Budur vəhmim qiyāmətdə sū`āl edə Ḫudā səndən *(Gazel 168, Mısra 11). [etdigün, -ün]*

Məḥrəm gəl eylə lüṭf ilə kūyun Mināsınə
Kim cānın **etməgə** saña Żū`ī fədā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 14). [etməgə, -ə]*

Ṣəd-ḥeyf nə məşşāṭə nə bir şānə tapulmaz
Zülf-i süḫəni şānələyüb **etməgə** zīnət *(Gazel 91, Mısra 7). [etməgə, -ə]*

Cəhāndə hīç cövhər-bādə kimi ḫˇoş-güvār olmaz
Ki hər bir şəḫsi təşḫīṣ **etməgə** kāmil 'əyār olmaz *(Gazel 99, Mısra 2). [etməgə, -ə]*

Qutarub sübḥə şümār olmaqdan məsciddə
Ṣəhn-i mey-ḫānədə nūş **etməgə** peymānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 8). [etməgə, -ə]*

Cümlə şāhiddi sənün cūd-ı səḫā **etməginə**
Müddə'ī əvvəldə əlṭāfuva eylər iqrār *(Kaside 6, Mısra 35). [etməginə, -i, -n, -ə]*

Çü vəṣfin **etməgə** 'ācizdi Żū`īnün ṭəb'i
Şərīṭə vācib olub ẓāhir **etməgə** `əlān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 35). [etməgə, -ə]*

Çü vəṣfin **etməgə** 'ācizdi Żū`īnün ṭəb'i
Şərīṭə vācib olub ẓāhir **etməgə** `əlān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 36). [etməgə, -ə]*

Şərḥ **etməgə** ḥālımə müvāfiq
Baḫ dərdimə nə məqāmə çatdım *(Mesnevi 7, Mısra 57). [etməgə, -ə]*

Əlli il kəsb-i 'ulūm **etməgə** qıldım iqdām
Şād olurdım ki 'əcəb yaḫşı hünərdür bu məqām *(Terci-bend 1, Mısra 9). [etməgə, -ə]*

Bārī o gəlmədisə ġəmim dəf' **etməgə**
Sən nīşə ey nəşāṭım olan bādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 5). [etməgə, -ə]*

Şö‘lə-i mey nə şərər cānıvə salmış kim olub
Şəm‘-i mey-ḫānəni ṭəvf **etməgə** pərvānə səni *(Gazel 226, Mısra 6). [etməgə, -ə]*

L‘əl-i ġəmində ṭürrə-i pərtābə ilticā
Etmək nə sūd eylə mey-i ol nābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 2). [etmək,]*

Çün yoḫdı vəfā ‘ömrdə dövlət nə içündür
Cəm‘ **etmək** içün dövləti zəḥmət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 2). [etmək,]*

Dəhən-i yār demək çeşme-i ḥeyvānı ġəlaṭ

Varə təşbīh yoḫ **etmək** olur ə‘yānī ġəlaṭ *(Gazel 109, Mısra 2). [etmək,]*

Nə ḫ˘oşdur bir müvāfiq yār ilə gül-gəşt-i bāğ **etmək**
Gəzüb seyr eyləyüb hər yanə təfrīḥ-i dimāğ **etmək** *(Gazel 120, Mısra 1). [etmək,]*

Nə ḫ˘oşdur bir müvāfiq yār ilə gül-gəşt-i bāğ **etmək**
Gəzüb seyr eyləyüb hər yanə təfrīḥ-i dimāğ **etmək** *(Gazel 120, Mısra 2). [etmək,]*

Bəhār **etmək** səmən-bərlər vüṣālı ilə bāğ içrə
Ḫəzān-ı möḥnət-i hicrānı ḫāṭirdən uzaġ **etmək** *(Gazel 120, Mısra 11). [etmək,]*

Bəhār **etmək** səmən-bərlər vüṣālı ilə bāğ içrə
Ḫəzān-ı möḥnət-i hicrānı ḫāṭirdən uzaġ **etmək** *(Gazel 120, Mısra 12). [etmək,]*

Mənim tək ‘āşiqə inṣāfdur mı cövr **etmək**
Ḫ˘oşam nə qədr edəsən Żū`iyə cəfā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 23). [etmək,]*

Nə gūnə gör s̱əmər gördüm nihāl-ı āşnālıqdan
Məni bīgānələr səndən cüdā **etmək** nə mümkündür *(Gazel 151, Mısra 8). [etmək,]*

Məskən **etmək** mümkün olmaz bəḥr-i ‘ümmān üstünə
Sölədim ey sərv dut çeşm-i üzə mənzil dedi *(Gazel 203, Mısra 6). [etmək,]*

Vəlī nə sūd ki mümkün dögül ziyād **etmək**
Nə şey` ki rūz-ı əzəldə olub Ḫudā-dādə *(Kaside 18, Mısra 7). [etmək,]*

Żū`ī-i dil-ḫəstəyə göstərmədi ẕərrə vəfā
‘Ādəti əhl-i kəmālə dā`im **etməkdür** cəfā *(Tahmis 3, Mısra 18). [etməkdür, -dür]*

Tā **etməyə** āyīnə-i ruḫsārıvı petrə
Āḫır nəfəs-i ‘ömrdə ḥəbs-i nəfəs etdim *(Gazel 130, Mısra 9). [etməyə, -ə]*

<u>et:</u> *Yetişmek, varmak.*

Tapdı o şəḫṣ hər iki dünyādə bir nicāt
Hər kəs ki **etdi** yetmişə həştādəcən ḥəyāt *(Muhammes 1, Mısra 20). [etdi, -di]*

<u>e‘tibār:</u> *İnam, vefa, itimat, saygınlık.*

Nə pīr-i meykədə yanında ẕərrə **e‘tibārım** var
Nə rəhn-i cāmə ḫirqəsicə nə sīm u zərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 3). [e‘tibārım, -ım]*

Nə var mey-ḫānələrdə **e‘tibārım** cür‘e-i cāmə
Nə dəhən bādəyə əcnāsdan bir vārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 7). [e‘tibārım, -ım]*

E‘tibārı yuḫunun yoḫdı əgər ‘āləmdə
Ṣidqlə çünki gətürdim saña īmān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 7). [e‘tibārı, -ı]*

Əgərçi olmasa də nəqd-i cānımız məqbūl
Yanındə ẕərrə qədər bārī **e‘tibārım** olaydı *(Gazel 223, Mısra 6). [e‘tibārım, -ım]*

Bu **e‘tibār** ilə ‘āləmlərə fəḫārət edər
Ġulām-ı ḫāk-ı dərün oldı Żū`ī-i müżṭər *(Gazel 60, Mısra 10). [e‘tibār,]*

Cəmāl-i yārdur Żū`ī təməttu‘dār dünyādə
Ki əhl-i mə‘nā içrə bu mətā‘ə **e‘tibār** olmuş *(Gazel 102, Mısra 12). [e‘tibār,]*

Nāyāb Olubdı dəhrdə ərbāb-ı mə‘rifət
Düşmüş o qədər fəżl ü hünər **e‘tibārdan** *(Gazel 176, Mısra 4). [e‘tibārdan, -dan]*

Bilməm nə növ‘lən keçəcək bu bəhārımız
Nə nəqdimiz nə meykədədə **‘etibār** yoḫ *(Gazel 38, Mısra 6). [‘etibār,]*

Mənim yoḫ ḥörmətim mey-ḫānələrdə deyr ü məsciddə
Sənün hər yerdə olsun ‘izzətün həm **‘etibārun** var *(Gazel 46, Mısra 8). [‘etibārun, -un]*

‘Ömr ilə dünyāyə çü yoḫ **‘etibār**
Qoymə keçə fəṣl ü gül ü lāləzār *(Mesnevi 5, Mısra 31). [‘etibār,]*

Ḫəlq-i cəhān səḫânı səfīh **e‘tibār** edir
Bā‘is̱ budur bir əhl-i səḫāvət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 9). [e‘tibār edir, -ir]*

<u>e‘tinā:</u> *Bir şeyin istenildiği gibi olması için gereken dikkati gösterme, dikkat, özen, özenme, ihtimam.*

‘Āmilān-i pādşāh-ı ḫittə-i ərż u səmā
Mə‘rifətdən başqə qılmaz bir mətā‘ə **e‘tinā** *(Gazel 3, Mısra 8). [e‘tinā,]*

Edər məqām gül-i rūyun üzrə zāğ-ı ḫətün
Kim eyliyər o pozuğ bāğə **e‘tinā** kāẓım *(Gazel 137, Mısra 12). [e‘tinā,]*

<u>e‘tiqād:</u> *İtikat, inanç.*

Żū`īdə meyl zāhidə gördüm məgər olub
Həm-dəm ḫudānəkərdə o bəd **e‘tiqād** ilə *(Gazel 193, Mısra 12). [e‘tiqād,]*

et-: *Olmak.*

Ələ almaq ayağımı o yerdə bir pərī-rūlə
Verüb baş başə Ẕū`ī tək iki baş dörd ayaġ **etmək** *(Gazel 120, Mısra 14). [etmək,]*

etməkçün: *Etmek için.*

Liyāğ mey gətir sāqī məni ġəm Pāy-māl etdi
Mənim şərḥ-i ġəm **etməkçün** zəbān-ı tərcümānım var *(Kaside 7, Mısra 4). [etməkçün,]*

etməz qəbūl: *Kabul etmek. (Kabul etmez.).*

Etməz qəbūl qılmə nəṣīḥət ki ḥəqq-i yüz
Tə`s̱īr eyləməz dəḫi şeyṭānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 15). [etməz qəbūl, -məz]*

ev: *Ev, mekan.*

Ḥəqqün ʻibādəti o iṭāʻət olur ki ḥīç
Mənẓūr ev**ində** cənnət-i ḥavrādan olmasə *(Gazel 4, Mısra 12). [evinde, -i, -n, -də]*

Oldı pəjmürdə köñül tā düşdi **evlərdən** cüdā
Adı māhir fövt olur gər kim düşə südən cüdā *(Gazel 12, Mısra 1). [evlərdən, -lər, -dən]*

Yazubən bu sözi məḫfī saña iẓhār elədim
Öz ḫərābə **evimə** getməgə qıl bir sāmān *(Kaside 14, Mısra 24). [evimə, -im, -ə]*

Evində görmədigün hər ṭəʻām levn-be-levn
Gəlür ḥużūruvə hər mənzilündə ʻişrət ilə *(Kaside 20, Mısra 7). [evində, -i, -n, -də]*

Bu bəzm-i ḫās qaryə-i Sābunçidə olub
Ev ṣāḥibi Ḫəlīl Bəg-i pür-şüʻūr idi *(Gazel 246, Mısra 14). [ev,]*

Nə bu libās var idi nə bu ṭəʻām nə **ev**
Dögüldi ādəmə təşbīh hīç bābətdən *(Kaside 15, Mısra 31). [ev,]*

ev: *Ev; Kabe.*

Zərə Ḫāliq deyürlər saḫlayurlar çoḫ ʻəzīz anı
Verüblər dīn **evin** bu küfr ilə tārāc-ı nəʻmāyə *(Gazel 212, Mısra 10). [evin, -i, -n]*

ev eşik: *Ev oba, var yok.*

Hər nəyimiz var idi ṣərf eylədük
Ev eşik ṣatub təmāmən yedük *(Mesnevi 4, Mısra 20). [ev eşik,]*

evāmir-i şərʻ-i şərīf-i beyżā: *Çok şerefli şeriat emirleri.*

İnanmayandə nöçün bāṭil oldı çīn bilürəm
Təmām **evāmir-i şərʻ-i şərīf-i beyżānı** *(Kaside 23, Mısra 80). [evāmir-i şərʻ-i şərīf-i beyżānı, -n, -ı]*

övc-i istiğnā: *Tok gözlülüğün en yüksek noktası.*

Dutan ey **övc-i istiğnādə** dāīm āşyān Şāhīn
Səni ṣayd eylər āḫırdə ʻuqāb-ı āsmān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 1). [övc-i istiğnādə, -də]*

övc-i s̱ürəyyā: *Ülker yıldızı noktası (yüksek makamda anlamında).*

ʻĀqibət mənzili çün təḥt-i s̱ərādur bī-şək
Gər bu gün məsnədini **övc-i s̱ürəyyādə** qılə *(Gazel 215, Mısra 4). [övc-i s̱ürəyyādə, -də]*

övżāʻ: *Durumlar, duruşlar, haller, vaziyetler.*

Köñül nə vəṣlinə şükr eylə nə şəkvə firāqından
Təmām **övżāʻi** yek-sər ḫvābdur məkkārə dünyānun *(Gazel 149, Mısra 10). [övżāʻi, -i]*

övżāʻ-ı cəhān: *Dünya halleri/vaziyetleri.*

Bilməyirdim nədi **övżāʻ-ı cəhān** pəst [ü] bülənd
Birinə neʻmət olub rūzī birinə niqmət *(Kaside 5, Mısra 7). [övżāʻ-ı cəhān,]*

övżāʻ-ı gülüstān: *Gül bahçesinin durumlar.*

Tāzə ziynət verüb **övżāʻ-ı gülüstānə** bəhār
Fərş-i sündüs döşüyüb ṣəḥn-i dil-i cānə bəhār *(Mesnevi 15, Mısra 3). [övżāʻ-ı gülüstānə, -ə]*

ey: *Edat-ı nida.*

Gəlmişdi bəḥr-i nəẓmün fəvərānə **ey** Ġərīb
Saçmışdı hər ṭərəf neçə dürdānə **ey** Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 1). [ey,]*

Ey Yəhūdā nəsl-i Yəʻqūb ism-i Yūsif ḥüsn kim
Ḥüsnüvə min müştərī yüz məh ḫərīdār eylədün *(Gazel 181, Mısra 3). [ey,]*

Ey kərəm kānı böyük ḫān mən-i sər-gərdānun
ʻƏrżinə güş elə əlṭāflə bu nālənun *(Terci-bend 1, Mısra 1). [ey,]*

Ey risālət mülkünə sulṭān ẕu`l- ʻizz u ʻəlā
Ənbiyā-yı övliyāyə müqtədā vü pīşvā *(Gazel 1, Mısra 1). [ey,]*

Ḥəq qəsəmlə sūrə-i yāsīndə iẓhār eyləyüb
Şānuvi **ey** məḥrəm-i əsrār-ı sirr-i yā vü sā *(Gazel 1, Mısra 6). [ey,]*

Ey risālət mülkünə rūz-ı əzəlden pādşā
Rīzə-ḫᵛār-ı ḫᵛān ʻelmündür şəfīʻ-i ənbiyā *(Gazel 2, Mısra 1). [ey,]*

Ey cān bu qədri möḫnət-i hicrānə ağlama
Çəkmə bu ġüṣṣə vü ġəmi bī-cānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 1). [ey,]*

Əlbəttə her ḫəzān olanun bir bəhārı var
Ṣəbr eylə **ey** köñül ġəm-i dövrānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 12). [ey,]*

Nə şeydə var cəhāndə ʻişrət **ey** dil cāmdan başqa
Təmām əşyādə var ġəm bir mey-i gül-fāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 1). [ey,]*

Sənünçün dānədür dünyādəki ləẕẕətlər **ey** ġāfil
Dürüst etsön nəẓər żımnində yoḫdur dāmdən başqa *(Gazel 8, Mısra 3). [ey,]*

Cəhāndə sīm u zər cəmʻ eyləyüb ʻömrün təlef qılma
Nə ẕövqi sīmün **ey** dil yār-ı sīm əndāmdən başqa *(Gazel 8, Mısra 6). [ey,]*

Nālə qılmə hicrdən **ey** dil ki neʻmətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl ẕövqin dərd-i hicrān olmasa *(Gazel 13, Mısra 11). [ey,]*

Ṣūrəti insān olandan umma **ey** dil məʻrifət
Məʻrifət ḥāṣil olur mu ẕātı insān olmasa *(Gazel 14, Mısra 7). [ey,]*

Hər dəm görim səni dönəsən qanə **ey** şərāb
Gətdün bu təlḫ-kāmı dəḫi cānə **ey** şərāb

Şə`nündə nāzil oldı sənün ḥörmət āyəsi
Səndəndi hər bəlā gələ insānə **ey** şərāb

Ümmü`l-ḫəbā`is oldı adun çünki salmış
Bābildə ol mələkləri zindānə **ey** şərāb

Zünnār ilə salībi qəbūl etdi zühdi tərk
Sən eylədün bu işləri Şənʻānə **ey** şərāb

İşmün ziyādə mənfəʻətün yoḫdı olsə də
Məḫlūq tābeʻ āyə-i Qur`ānə **ey** şərāb

Hər qüvvə təndə nāqiṣ olur içələr səni
Bilməm nədəndi vəsf bu nöqṣānə **ey** şərāb

Hər bir məqāmə dəgə ayağun ḫarāb edir
Vāy ol kəsə ala ələ peymānə **ey** şərāb

Yüz min vücūdın eləmiş ḫānəsin ḫarāb
Āḫırdə qılmısan onı dīvānə **ey** şərāb

İçdükcə ʻəql-i zāīl olur Żū`ī anlamaz
Mundan nə ẕövq var sölə bu cānə **ey** şərāb *(Gazel 15, Mısra 18). [ey,]*

Əşk-i çeşmim ḥörməti bī-cā dögül **ey** gül-ʻiẕār
Bāğbān-ı dil gül-i rūyundan etmişdür gül-āb *(Gazel 16, Mısra 11). [ey,]*

Çeşm ü zülf ü ḫəṭṭ ü ḫāl u rūy alun **ey** ḥəbīb
Aldı bəndən ʻəql ü hūş u ṣəbr ü ārām u şəkīb *(Gazel 18, Mısra 1). [ey,]*

Neyləsün ʻāşiq saña dil verməsün **ey** məh-liqā
Hər nigāhun cān-sitān hər nāz u ġəmzün dil-firīb *(Gazel 18, Mısra 3). [ey,]*

Görcəyin ruḫsāruvi ol çīn-i zülfündə dedim
Ey köñül vəhm ilə kim māh ʻəqrəbə olmuş ġərīb *(Gazel 18, Mısra 8). [ey,]*

Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ ilə
ʻƏrṣə-i ḥüsn içrə **ey** şāhım bu cövlānun görüb *(Gazel 19, Mısra 6). [ey,]*

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūşdārū şərbətin
Kim ki **ey** əbrū-kəmānım zəḫm-i peykānun görüb *(Gazel 19, Mısra 8). [ey,]*

Təḫt-i ʻizzətdə olur Yūsif ṣifət āḫır ʻəzīz
Ey Züleyḫā ṣifətim kim bənd-i zindānun görüb *(Gazel 19, Mısra 10). [ey,]*

Təḫt-i ʻizzətdən gəlür ḫ̌oş bənd-i zindānun baña
Hər kim **ey** Yūsifvəşim çāh-ı zənəḫdānun görüb *(Gazel 19, Mısra 14). [ey,]*

Ey ṣəbā get cānib-i Miṣrə Züleyḫāyə sölə
Kim Şəmāḫı miṣrinə bir Yūsif-i digər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 5). [ey,]*

Dögi Ḫ̌urşīd ü məh **ey** lālə ʻizārım gökdə
ʻƏks-i rūyundi sənün çərḫ-i müʻəllāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 11). [ey,]*

Ze-bəs ki ləʻl-i ləbün fikrin eylərəm **ey** gül
Əlimdə cām-ı meyim ḥəsrət ilə qanə dönüb *(Gazel 25, Mısra 3). [ey,]*

Günüm gecə gözümə ḫār gülsitān sənsiz
Bəhārım **ey** gül-i növḫīz kədər ḫəzānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 8). [ey,]*

Ze-bəs ki fikr-i ruḫundur köñüldə Żū`īniñ
Köñül sərāçəsi **ey** māh gülsitānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 14). [ey,]*

Şükr eylə **ey** köñül ki ḫəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə ʻāşiqə dildārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 1). [ey,]*

Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ ilə
ʻƏrṣə-i ḥüsn içrə **ey** şāhım bu cövlānun görüb *(Gazel 31, Mısra 6). [ey,]*

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūşdārū şərbətin
Kim ki **ey** əbrū-kəmānım zəḫm-i peykānun görüb *(Gazel 31, Mısra 8). [ey,]*

Oldı bu ʻāləmdə Żū`ī həmçu məcnūn ʻeşq ilə
Çün sənün **ey** māh-rū ʻāləmdə ḫeyrānun görüb *(Gazel 31, Mısra 10). [ey,]*

Var yeri cəmʻiyyətün zülfündə bər-həm olsə gər
Kim dedi **ey** dil sən ol mənzildə get kāşānə dut *(Gazel 33, Mısra 4). [ey,]*

Mən özim billəm nəyəm sən Żū`īni **ey** şeyḫ-i şəhr
Ḫ˘âh bir ʻāqil ḫəyāl et ḫ˘âh bir dīvānə dut *(Gazel 33, Mısra 9). [ey,]*

Uçubdur mürğ-i rūḥım təndən **ey** dost
Olan sāʻət mən ayru səndən **ey** dost

Be-ġeyr-əz başıña dönmək dolanmaq
Nə gördün kəsdün ülfət məndən **ey** dost

Ġəmündür mūnisim **ey** gül ayırmə
Məni ondan onı həm məndən **ey** dost

Məni etmə cüdā kūyundən **ey** gül
Ayırmə bülbüli gülşəndən **ey** dost *(Gazel 34, Mısra 8). [ey,]*
Ey köñül ʻāriż-i dildārdə gīsūlərə baḫ
Ṣəfḥə-i gülşən-i Firdövsdə hindūlərə baḫ *(Gazel 35, Mısra 1). [ey,]*

Ey ḫəstə köñül sāḥət-i Şīrvānə yolun yoḫ
Ey bülbül-i bī-çārə gülüstānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 1). [ey,]*

Ol şəmʻ-i şəb-əfrūzə vüṣāl istəsön **ey** cān
Tā olmayəsən ʻeşqdə pərvānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 9). [ey,]*

Bīmār qaluban ġəm-i ʻinnāb-ı ləbindən
Ey cān yıḫıl ol dərgəh -i Loqmānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 12). [ey,]*

Ey tərk eləyən bādə-i gül-nārı Səməndər
Əldən buraḫan ṭürrə-i ṭərrārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 1). [ey,]*

Bəh bəh əzəl günündə səʻādət nəṣībi var
Hər bir kəsün ki sən kimi **ey** məh ḥəbībi var *(Gazel 44, Mısra 1). [ey,]*

Nə ġəm **ey** gül sənün tək bir nigār-ı gül-ʻizārım var
Süḫən-dān u ənīs u mūnis u ġəm-ḫ˅ār yārım var *(Gazel 45, Mısra 1). [ey,]*

Nədür **ey** lālə-ruḫ yārım bu qədri bī-vəfālıq kim
Deməzsən kim mənim bir dərd çəkmiş dāğdārım var *(Gazel 45, Mısra 5). [ey,]*

Nədür muncə təğāfül səndə **ey** ṣəyyād-i bī-pərvā
Nöçün yād etmisən dāmımdə āḫır bir şikārım var *(Gazel 45, Mısra 7). [ey,]*

Nə yerdən **ey** pərī rūyum koñüldə intiẓārun var
Ki pozdun əhl-i bəzmün ḫāṭirin sölə nə kārun var *(Gazel 46, Mısra 1). [ey,]*

Qalub hicrān zimistānındə Żū`ī nālə qoy etsün
Sən etmə nālə **ey** bülbül sənün hər il bəhārun var *(Gazel 46, Mısra 10). [ey,]*

Nə ġəflətdür bu səndə **ey** təġāfül-pīşə ṣəyyādım
Deməzsən kim mənim dāmımdə āḫır bir şikārım var *(Gazel 50, Mısra 5). [ey,]*

Ey dil nəẓāra eylə kim ol dil-rübā keçər
ʻUşşāqə nāz ilə eləyüb yüz cəfā keçər *(Gazel 51, Mısra 1). [ey,]*

Ey büt ol ruḫsārun üzrə müşk bū gīsū mudur
Yā ki gülzār içrə məskən eyləmiş hindū mudur *(Gazel 52, Mısra 1). [ey,]*

Dişləründür mi dəhānundə sənün **ey** ḫəṭṭ-i Ḫiżr
Çeşme-i ḥeyvān ara yā şəddə-i lü`lü müdür *(Gazel 52, Mısra 7). [ey,]*

Bu qədri etmə bana cövr **ey** büt-i bī-mehr
Ki səndən özgə mənim sölə kim pənāhımdur *(Gazel 53, Mısra 5). [ey,]*

Sağınmə bī-kəsəm **ey** şūḫ yoḫdı bir kimsəm
Bəlā vü möḥnət ü əndūh u ġəm sipāhımdur *(Gazel 53, Mısra 7). [ey,]*

Məni öldürdi **ey** məh nāz u ġəmzün təlḫ güftārun
ʻƏcəb bī-mehrsən **ey** bī-mürüvvət bu nə āyīndür *(Gazel 56, Mısra 7). [ey,]*

Məni öldürdi **ey** məh nāz u ġəmzün təlḫ güftārun
ʻƏcəb bī-mehrsən **ey** bī-mürüvvət bu nə āyīndür *(Gazel 56, Mısra 8). [ey,]*

Firqətündə āh-ı cānsūz u fəğānımdan mənim
Gecələr **ey** məh-liqā gərdūn-ı gərdān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 6). [ey,]*

Bir nəfəsdə ləʻlün **ey** məh aldı Żū`ī cānını
Nīşə bəs derlər ki ʻəqli bādə-i reyḥān alur *(Gazel 59, Mısra 9). [ey,]*

Cəllād ġəmzün **ey** pərī müjgān u qaşun
Ki tīr alur əlinə baña ki kəmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 5). [ey,]*

Ey dil yüzündə zülfünə çoḫ meyl eyləmə
Hər kəs bu günə eyləsə sevdā ziyān çəkər *(Gazel 61, Mısra 9). [ey,]*

Təfāḫur eylə ki bāğ-ı cəmālun **ey** gül
Cəhāndə Żū`ī-i nālān kimi həzārası var *(Gazel 87, Mısra 7). [ey,]*

Şərāb-ı nāb **ey** sāqī cəhān içrə o cövhərdür
Ki ondan ẓāhir eylər hər kəsün ẕāti nə gövhərdür *(Gazel 88, Mısra 1). [ey,]*

Ey dövlət-i ḫūn ʻāşiq içün ḫūn-bəhā nədür
Səndən gər ʻāşiq istər isə ḫūn bəhānədür *(Gazel 89, Mısra 1). [ey,]*

Zülfin dağıtmə günüm [olu] qarə **ey** ṣəbā
Kim zār-ı köñlümün quşunə āşyānədür *(Gazel 89, Mısra 5). [ey,]*

Ey dil-i bī-çārə bülbül kimi zār olmaqdəsən
Bir gül-i növ-ḫīz ʻeşqi ilə zār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 1). [ey,]*

ʻEyş [ü] ʻişrət bəzmivi bir Türk yağma eylədi
Ey dil ü cān ləḥẓə ləḥẓə tārmār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 8). [ey,]*

Bu qədri cürm ilə zāhid behiştə göz tikmə
Utangilən Bārī **ey** bī-ḥəyā günāhundan *(Gazel 185, Mısra 8). [ey,]*

Çoḫ etmə həvəs rūyınə **ey** cān u dil āḫır
Sāziş eləməz ḫār ilə ḫas nār yanında *(Gazel 186, Mısra 5). [ey,]*

Ol çeşm yanındə demə dil ḥālını **ey** zülf
Bīmār sözin söləmə bīmār yanında *(Gazel 186, Mısra 11). [ey,]*

Dedi **ey** Żū`ī-i bī-çārə nədür bu ḥālət
'Ərż qıldım ki soyuqdan yetüşüb bir āzār *(Kaside 6, Mısra 21). [ey,]*

Əlā **ey** sərvər-i vālā-nəsəb kim bu cəhān içrə
Dil [ü] dəst-i göhər-meşḥūnlə min dəryā vü kānım var *(Kaside 7, Mısra 31). [ey,]*

Ey ḥərīṣ-i sīm u zər fikr eylə dövlət kimdədür
Bu güẕər-gāh-ı fənādə ẕövq ü ləẕẕət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 1). [ey,]*

Ey ṣāḥib-i güzīn Ḥəmid ağa ki Kirdgār
Lüṭf ilə eyləmiş səni 'āləmdə kām-kār *(Kaside 9, Mısra 31). [ey,]*

Nədəndi **ey** dil-i ġəm-dīdə belə zār oldım
Bəlā vü dərd ü ġəm-i möḥnət ilə yār oldım *(Kaside 12, Mısra 1). [ey,]*

Dedi **ey** Zū`i-i bī-çārə vü möḥnət-dīdə
Nə dutubdur səni bu növ' səqām u ālām *(Kaside 13, Mısra 9). [ey,]*

Dedi **ey** Żū`ī-i ġəm-dīdə ḫəbərsizsənmiş
Ol hünər kānı səḫā mə'dəni kim ḫāṣ ilə 'āmm *(Kaside 13, Mısra 23). [ey,]*

Ey gülüstān-ı fəżīlətdə Birāhīm-i zəmān
Fəżldə ṣāhid-i 'ādildi təmām-ı cəhān *(Kaside 14, Mısra 1). [ey,]*

Gəlmişəm getməgimə yoḫdı kərāīm ki gedim
Bu də bir məs`ələ-i ṣa'b idi **ey** rūḥ-i rəvān *(Kaside 14, Mısra 18). [ey,]*

Adındı ins dögül vəḥş **ey** gözim nūrı
Dəḫi müsəlmān 'ibārətdurur səlāmətdən *(Kaside 15, Mısra 15). [ey,]*

Ey köñül bəsdi bī-qərār oldun
Ġəm-i əndūhlə fikār oldun *(Kaside 16, Mısra 1). [ey,]*

Dedi **ey** Żū`ī-i dil-ḫəstə dəḫi ġəm çəkmə
Dərd-i möḥnətlərüvə müjdə ki dərmān oldı *(Kaside 17, Mısra 11). [ey,]*

Dedim **ey** dost nədür bir belə beḥcət ḫəbəri
Dedi şe'r ol ki Ḫudādan saña eḥsān oldı *(Kaside 17, Mısra 15). [ey,]*

Cəvāb verdi ki **ey** Żū`ī-i ġəm ālūdə
Məgər ki görməmisən ol Əmīrḫān-zādə *(Kaside 18, Mısra 17). [ey,]*

Lüṭf ilə gəldi niṭqə dedi **ey** fəqīr-i sən
Qıl bir nəẓər cəhānə nihān āşkārdə *(Kaside 19, Mısra 15). [ey,]*

Mənim 'ömrimsən **ey** sāqī yetüşdim bəs ki mən cānə
Nədür fövt eyləmək vəqti gətür sən cām-ı peymānə *(Kaside 22, Mısra 1). [ey,]*

Dedi **ey** bī-ḫəbər gūyā ḫəbərsizsən bu 'işrətdən
Ki 'āləm sər-bə-sər dönmüş behişt-i 'ədn riżvānə *(Kaside 22, Mısra 17). [ey,]*

Nə növ' ḫilqət edübdürsə Ḫāliqü`l-əşya`
Muḥāldur onə **ey** dil təğayyür imkānı *(Kaside 23, Mısra 22). [ey,]*

Gəl imdi vəqtidür **ey** ṣāḥibü`z-zəmān gəl gül
Dutubdı 'āləmi Yə`cūc-tıynət ü Dəccāl *(Kaside 23, Mısra 89). [ey,]*

Fədā qədəmlərivə **ey** 'ədālətün kānı
Nicāt ver bizə sənsən bu dərd dərmānı *(Kaside 23, Mısra 91). [ey,]*

Ey vəfā kānı Əmīrḫān ki dəm-ā-dəm Ḥəqdən
Ṣıdq ilə vəqtivi ḫ˘oş keyfivi çaq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 1). [ey,]*

Ey müşikāf-ı dəhr ki Żū`īni ḫulūṣlə
Bir şe'r-i nāzik eylədi mədḥündə āşkār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 1). [ey,]*

Ey mənim tāc-ı sərim ḫan-ı 'əẓīmu`ş-şānım
Ramażāndur bu gərək bundə sən əẕkār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 1). [ey,]*

Ey 'əzīzim bu cəhān məzrə'ə-i 'uqbādur
Cānıvı 'āləm-i 'uqbādə ziyān-kār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 23). [ey,]*

Ey ḫ˘oş ol vəqt ki mən sākin-i mey-ḫānə idim
Başdə mey nəş`əsi həm məşrəb-i cānānə idim *(Mesnevi 1, Mısra 13). [ey,]*

Mülhim-i ġeybī bana eylədi nā-gəh ilhām
Ey giriftār-ı bəlā Żū`ī-i zār u nā-kām *(Mesnevi 1, Mısra 24). [ey,]*

Ey olan sıbṭ-ı pāk-ı peyğənbər
Ey səlīl-i kənəndə-i Ḫeybər *(Mesnevi 2, Mısra 2). [ey,]*

Ey baḥār-ı 'ulūm-ı fəżl u kəmāl
Midḥətündə zəbān-ı nāṭiqə lāl *(Mesnevi 2, Mısra 45). [ey,]*

Əlā **ey** mə'dən-i fəżl-i bəlāğət
Sücād-ı mə'rifət kān-i fəṣāḥət *(Mesnevi 3, Mısra 1). [ey,]*

Dün baña bir yār-ı 'adīmü`l-miṡāl
Sölədi **ey** Żū`ī-i şīrīn məqāl *(Mesnevi 5, Mısra 42). [ey,]*

Sölədi **ey** Żū`ī-i bī-ḫānmān
'Əqlün çaşub dīvānəsən bī-gümān *(Mesnevi 5, Mısra 63). [ey,]*

Ey şəh-i iqlīm fünūn-ı ədəb
Cəm‘di ẕātundə ḥub həmi nəsəb *(Mesnevi 5, Mısra 73). [ey,]*

Fikr elə **ey** sərvər-i vālā təbār
Sən var ikən mən qalam bī-çīz-i ẖār *(Mesnevi 5, Mısra 83). [ey,]*

Ey mīr-i büzürgvār Əmīrẖān
Qurbān saña yüz mənim kimi cān *(Mesnevi 7, Mısra 65). [ey,]*

Ey sərvər-i əhl-i fəżl-i āləm
Mümtāz u güzīn-i nəsl-i ādəm *(Mesnevi 8, Mısra 15). [ey,]*

Bilməm nədi bā‘iṯ **ey** nīk ü nām
Kim bu işə verməyürsən əncām *(Mesnevi 8, Mısra 21). [ey,]*

Gər istəsön **ey** ‘əzīẓ-i ‘āləm
Kim gəlməyə yanıña bir ādəm *(Mesnevi 8, Mısra 51). [ey,]*

Dövrə gəl dövrüvə qurbān tən u cān **ey** sāqī
Bədən-i mürdə içün rūh-ı rəvān **ey** sāqī *(Mesnevi 9, Mısra 1). [ey,]*

Dövrə gəl dövrüvə qurbān tən u cān **ey** sāqī
Bədən-i mürdə içün rūh-ı rəvān **ey** sāqī *(Mesnevi 9, Mısra 2). [ey,]*

Fikr qıl ‘əqlivi yıq başuña **ey** bī-çārə
Sən özün günəhinə baẖ ki yazılub divārə *(Mesnevi 9, Mısra 57). [ey,]*

Ey şəh-i iqlīm-i fünūn-ı ədəb
Ẕātıña mużmər ḥəsəb u həm nəsəb *(Mesnevi 10, Mısra 47). [ey,]*

Ey mənim məzhəb içrə qardaşım
Ṣūrət-i ādəmiyyə yoldaşım *(Mesnevi 11, Mısra 73). [ey,]*

Hər nə söz kim eşitmisən **ey** cān
Əṣl ü günāhın əvvəl eylə bəyān *(Mesnevi 11, Mısra 75). [ey,]*

Əlā **ey** ẖāṭir-i zārım sürūrı
Əlā **ey** dīdə`-i ġəm-dīdə nūrı *(Mesnevi 12, Mısra 1-2). [ey,]*

Əlā **ey** növ-gül-i bāğ-ı vücūdım
Əlā **ey** dəhr-ārā būd nə-būdım *(Mesnevi 12, Mısra 3-4). [ey,]*

Əlā **ey** köñlümün ārām-gāhı
Şikəstə Żū`īnün püşt [ü] pənāhı *(Mesnevi 12, Mısra 5). [ey,]*

Səlām olsun saña **ey** nūr-ı dīdə
Gül-i ẖ˘oş-bū olan bāğ-ı ümīdə *(Mesnevi 12, Mısra 7). [ey,]*

Səlām olsun saña **ey** cān nihānı
Vücūdun köñlümündür mülk māli *(Mesnevi 12, Mısra 9). [ey,]*

Səlām olə saña **ey** bəḥr-i əḥsən-i əẖlāq
Səlām olə saña **ey** bərgüzīde-i ẖəllāq *(Mesnevi 13, Mısra 1-2). [ey,]*

Səlām olə saña **ey** fəżl-i mə‘rifət kānı
Səlām olə saña **ey** Żū`ī-i ẖərin cānı *(Mesnevi 13, Mısra 5-6). [ey,]*

Səlām olə saña **ey** tācdār-ı əhl-i vəfā
Səlām olə saña **ey** bər-güzīdə-i ‘ürəfā *(Mesnevi 14, Mısra 1-2). [ey,]*

Səlām olə saña **ey** fəżl-i dāniş-i rəh-bər
Səlām olə saña **ey** müqtədir -i əhl-i hünər *(Mesnevi 14, Mısra 3). [ey,]*

Səlām olə saña **ey** fəżl-i dāniş-i rəh-bər
Səlām olə saña **ey** müqtədir -i əhl-i hünər *(Mesnevi 14, Mısra 4). [ey,]*

Səlām olə saña **ey** fəżl-i mə‘rifət kānı
Səlām olə saña **ey** Żū`ī-i ẖərin cānı *(Mesnevi 14, Mısra 5). [ey,]*

Səlām olə saña **ey** fəżl-i mə‘rifət kānı
Səlām olə saña **ey** Żū`ī-i ẖərin cānı *(Mesnevi 14, Mısra 6). [ey,]*

İmdi ki ḥāṣil olubdur saña bu ẖüld-i bərīn
Qoymə **ey** nā-ẖələf əldən çıẖə bu mā`-i ma‘īn *(Mesnevi 15, Mısra 14). [ey,]*

Qoymə bī-hūdə keçə ‘ömr-i ‘əzīz **ey** nā-dān
Ḩāşə bu vəqt-i gül ü mövsüm-i bāğ u bustān *(Mesnevi 15, Mısra 27). [ey,]*

Ey çərẖ bilmədim bu işün var imiş sənün
Sifründə şəhd lā`iqinə ẖār imiş sənün *(Muhammes 2, Mısra 13). [ey,]*

Ey sərvər-i bülənd məqām ki ṣidiq ilə
Dərgāhıvə dəẖīl ü ḥəqīrānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 1). [ey,]*

Ey ‘āriżi məh zülfü siyəh qāməti ‘ər‘ər
Təlẖ oldu ləbin rəşki ilə bādə-i əḥmər *(Muhammes 4, Mısra 3). [ey,]*

Mən kāfirəm ār edə ġılmāna ‘Əleykān
Ey dil-bər-i məh-rūy u büt-i ẖ˘oş ẖəṭṭ ü ẖālım *(Muhammes 4, Mısra 8). [ey,]*

Zülfün salıban rəẖnələr īmānə ‘Əleykān
Kīn eyləmə **ey** şūẖ olum kīniña sədqə *(Muhammes 4, Mısra 18). [ey,]*

Min müşk-i ẖıṭā kākül-i müşkīniña sədqə
Cānım dəẖi **ey** gül ləb-i şīrīniña sədqə *(Muhammes 4, Mısra 20). [ey,]*

Mānənd olə bilməz saña **ey** şūẖ-i dil-ārā
Heyhāt sənün tək gələ dövrānə ‘Əleykān *(Muhammes 4, Mısra 25). [ey,]*

Ey ‘əzīzān-ı cəhān mə‘dən-i cāndur məktəb
Bədən-i mürdə içün rūḥ-ı rəvāndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 1). [ey,]*

Kül başım üzrə bu dəm **ey** şəh-i əbrār ölürəm
Qaldı köñlimdə nihān cümlə-i əsrār ölürəm*(Müseddes 2, Mısra 1). [ey,]*

Firāqə rażıyam **ey** māh bu ümīd ilə
Ki `āqibət bunə āḫırdə bir vüṣāl gəlür *(Kıt‘a 7, Mısra 1). [ey,]*

Nədən sölə görək **ey** bī-nəvā ümmīd olur ḥāṣil
Fələkdür mehr-i zā`il yār-ı ġāfil ‘ömr müstə‘məl *(Tahmis 1, Mısra 23). [ey,]*

Küfr-i zülfün ‘āşiqə **ey** şūḫ īmān istəməz
‘āriżun müştāqı **ey** gül bāğ-ı riżvān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 1). [ey,]*

Küfr-i zülfün ‘āşiqə **ey** şūḫ īmān istəməz
‘āriżun müştāqı **ey** gül bāğ-ı riżvān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 2). [ey,]*

Gözlərün bīmārı **ey** məh ṣəḥḥət-i cān istəməz
Təşnə-i cām-ı vüṣālun āb-ı ḥeyvān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 3). [ey,]*

Hansı dil-bərdür ki öz ‘uşşāqınə cövr etməyüb
Cövrdən āh etmə **ey** ‘āşiq yaḫar köñlüm deyüb *(Tahmis 3, Mısra 14). [ey,]*

Ey Füżūlī müttəṣil dövrān müḫālifdür baña
Ġalibā ərbāb-ı iste‘dādı dövrān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 19). [ey,]*

Ey firāq ol yār göndərdi səni tök qanımı
Ḥaqqıdır kim məndə ‘eşq-i ləblərindən qanı var *(Gazel 54, Mısra 3). [ey,]*

Gün səḥāb içrə qalandə ḫ˘oşdu gəl **ey** məh-liqā
Zülfüvi çək ‘āriżindən ḥüsnüñə nöqṣānı var *(Gazel 54, Mısra 5). [ey,]*

Ḥəstə cānım sənsiz **ey** məh möḥnət-i hicrān alur
Bu müşəḫḫəṣdir əcəl əlbəttə āḫır cān alur *(Gazel 59, Mısra 1). [ey,]*

Ḥüsn şərṭini yekūn etmisən **ey** māh təmām
Çıqmə nöqṣān gətürür ḥüsnüvə yārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 3). [ey,]*

Qalusən mən kimi āvārə cəhān kārındə
Ey deyən kimsə ki işlər hamı tədbīrdədür *(Gazel 75, Mısra 10). [ey,]*

Ayağə düşmək ilə qara günüm **ey** Żū`ī
Cibillī ḫāṣiyətidir baña sirāyəti var *(Gazel 78, Mısra 9). [ey,]*

Ləbündi çeşme-i Kövs̱ər o qāmətün ṭūbā
Vüṣālun **ey** büt-i məh-rūy bāğ-ı riżvāndur *(Gazel 81, Mısra 12). [ey,]*

Minā-yı kūyun ara **ey** Ḫəlīl-i Kə`bə-i ḥüsn
Qəbūl qıl kəsübən Żū`īni ki qurbāndur *(Gazel 81, Mısra 13). [ey,]*

Zülf ü ruḫun firāqı ilə **ey** pərī-liqā
Fikr eylə Żū`iyə necə leyl ü nəhār olur *(Gazel 82, Mısra 9). [ey,]*

Nə çārə **ey** dil-i dīvānə ṭāli‘-i məḫluq
Biri bəhāra düşübdür biri şitādandur *(Gazel 83, Mısra 7). [ey,]*

Ey māh bugün yerdə cəmālun kimi āyə
Olsun qəsəm ol āyə-i Qur`ānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 5). [ey,]*

Dil oldı qönçə kimi ḥəsrətünlə qan sənsiz
Bəhārım **ey** gül-i növ-rəstə çün ḫarāb sənsiz *(Gazel 92, Mısra 2). [ey,]*

Əgərçi ḫəlq-i cəhān ‘eyş ü ‘işrəti istər
Cəhīmdür baña **ey** dost bu cəhān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 4). [ey,]*

Sən idin **ey** büt-i məh-rūy cismimün cānı
Nə ẕövq edər dəḫi bu mürdə cism ü cān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 9). [ey,]*

Əgər baña verələr ḥūr u rövżə-i riżvān
Behiştə getmənəm **ey** yār-ı mehribān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 12). [ey,]*

Köñül āhəng-i gülzār et ḫayāl-i tār-ı zülfilə
Ki şūr-ı ‘eşqçün **ey** bī-nəvā belə məqām olmaz *(Gazel 93, Mısra 6). [ey,]*

Cəfā-yı yārdan incimə hərgiz āh u zār etmə
Bu mülk-i ‘eşqdür əlbəttə **ey** dil bir niẓām olmaz *(Gazel 93, Mısra 12). [ey,]*

Hər sādə-ruḫ **ey** dil o büt-i sīmtən olmaz
Hər səbz-i nümāyəndə bisāṭ-ı çəmən olmaz *(Gazel 94, Mısra 1). [ey,]*

Ço qədr baña ‘āşiq deyüb **ey** məh sitəm etmə
Hər tīrə nəẓər Żū`ī-i ḫūnīn-kəfən olmaz *(Gazel 94, Mısra 9). [ey,]*

Gəlməyür çeşminə ḫəlqün gecələr ẕərrə yuqu
Bes ki **ey** məh qıluram nālə vü əfğān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 8). [ey,]*

Nə tökməkdür cəfā tīğilə hər dəm qanın ‘uşşāqun
Bu ẓülm **ey** dil-bər-i āhū nigəh qəşşābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 4). [ey,]*

Ey māh bu gün sən kimi meh-pārə tapulmaz
Nə mən kimi dünyādə güni qarə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 1). [ey,]*

Cəfādan incinüb **ey** dil fəğānə gəlmə bülbül tək
O hansı güldü kim pīrāmənində ḫüşk-i ḫār olmaz *(Gazel 99, Mısra 7). [ey,]*

Ḫəzān oldı nə sūd ondan cəhān tāzə bəhār olmuş
Bəhār-ı ömrim **ey** növ-gülbün-i bāğ-ı məlāḥət ḥeyf *(Gazel 102, Mısra 7). [ey,]*

Ḫərīdār-ı mətā'-ı ḥüsnün **ey** ḫ˘urşīd-rū dil-bər
Bir əldə dīn-i dünyānı bir əldə cān-ı tən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 3). [ey,]*

Yüzün dövrində müşkīn ḫaṭ mıdır **ey** gül sənün yā kim
Kənār-ı mülk-i dīni ḫayl-i rəng-i Əhrimən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 7). [ey,]*

Sən nə səḥḥārsan **ey** məh ləb-i lə'lün 'eşqi
Gözlərimdən tökülən lü`lüyi mərcān etmiş *(Gazel 104, Mısra 7). [ey,]*

Ey baña ṭə'nə edən bir düşəsən hicrānə
Görəsən tā ki nələr Żū`iyə hicrān etmiş *(Gazel 104, Mısra 9). [ey,]*

Məcmū'-ı yār olmuşam əğyārə **ey** pərī
İnṣāfdur sən eyləyəsən ġeyrə yārlıq *(Gazel 111, Mısra 13). [ey,]*

Mülk-i dünyāyə nə məğrūrsan **ey** ṭālib olan
Bu cəhān āḫırı bir köhnə dəgirman oləcəq *(Gazel 113, Mısra 19). [ey,]*

Əl üz **ey** məh cəfādan rəh-güẕār-ı ẓülmdən pā çək
Nə cövr et 'āşiq-i zārə nə fəryādından īzā çək *(Gazel 116, Mısra 1). [ey,]*

Həvā-yı lə'l-i ruḫsārından **ey** ḫun-gəştə köñlüm keç
Nə sūz-ı ātəş-i pünhānı gör nə rənc-i beydā çək *(Gazel 116, Mısra 3). [ey,]*

Ze-bəs səngīn dil 'āşiq-keş ü bəd-ḫūdur ol məh-rū
Nə vəṣlə dut ümīd **ey** dil nə āh-ı zār bī-cā çək *(Gazel 116, Mısra 8). [ey,]*

Nədür bir bī-vəfā 'eşqinə **ey** qanə dönən köñlüm
Yetən hər nā-kəs ü bī-fəhmdən ṭə'n ü tə'ədda çək *(Gazel 116, Mısra 9). [ey,]*

Məni ki şəhrdən **ey** māh saldı āvārə
Bu gündə eylədi kəc-rov yəqīn təmām fələk *(Gazel 118, Mısra 3). [ey,]*

Hanı Cəm n`oldı Sikəndər fürṣəti fövt eyləmə
Ey dil-i dīvānə bunlardan niẓām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 8). [ey,]*

Dönsün yeridi ġönçə kimi qanə **ey** köñül

Kim ṣəbr edər bu növ'lə hicrānə **ey** köñül

Zəncīr-i tār-ı zülfünə çün çatmayur əlün
Ölsün rəvādı mən kimi dīvānə **ey** köñül

Çün səndə yoḫdı Nūḥdan artuq bəlāyə ṣəbr
Ver göz yaşunlə 'āləmi ṭūfānə **ey** köñül

Bir ləḥẓə qoymadun məni āsūdə dəhrdə
Gəldim əlündən āḫırı mən cānə **ey** köñül

Sən bilmədün ki āḫırı bəḫti qara olur

Bənd olsə kimsə zülf-i pərīşānə **ey** köñül

Hīç bir 'əlāc möḥnət-i hicrānə tapmuram
Fikr eylərəm nə qədr ilə hər yanə **ey** köñül

Vəṣlində hicr ātəşini yādə salmadun
Qal Żū`ī tək bu gündə yanə yanə **ey** köñül *(Gazel 123, Mısra 14). [ey,]*
Çoḫ ayağə salmə **ey** gül al ələ bir lüṭf qıl
Żū`īnün köñlin ḥəqīqət cām-ı meydən kəm dögül *(Gazel 125, Mısra 9). [ey,]*

Əcəlün əvvəli cān içrə əgər olmayaydı
Necə səndən məni **ey** cān aralar tīğ-i əcəl *(Gazel 126, Mısra 4). [ey,]*

Gecələr kim qayd-i zülfüñ **ey** pərī yād eylərəm
Tā səḥər dīvānələr tək ay u fəryād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 1). [ey,]*

Rūz-ı vəṣl ol ṣūḥə qurbān olmadun **ey** cān dəḫi
Şām-ı hicrān mən saña sanmə ki imdād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 5). [ey,]*

Ləẕẕət-i qaydun ḥarām oldı baña **ey** sərv kim
Sormuş idün ol əsīri bir gün āzād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 9). [ey,]*

Məndən artuq eyləyür səndən şikāyət āşkār
Cövr ü bī-dādundan **ey** məh hər gecə dād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 12). [ey,]*

Ki **ey** həmīşə bəlā günlərində ġəm-ḫ˅ārım
Verən iyārıc-i güftārı köñlümə ārām *(Gazel 129, Mısra 7). [ey,]*

Mənim bu növ' dögüldi ümīdim **ey** Seyyid
Ki hīç aparmıyasan Żū`ī-i ḫəzīndən nām *(Gazel 129, Mısra 15). [ey,]*

Ṣəbā sölə özün ol ġāfil-i dil āgāhə
Ki ġāfil olmə əḥibbādan **ey** rəfīq-i müdām *(Gazel 129, Mısra 22). [ey,]*

Ḫüm-ḫüm baña ver bādəni **ey** sāqī piyālə
Bu köhnə ḥərīfə belə bir bir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 11). [ey,]*

Ey ṣūḫ saña rūz-ı əzəl yār mən oldım
Dām-ı sər-i zülfündə giriftār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 1). [ey,]*

Pərvīn saçub **ey** māh gözimdən gecə dā`im
Hicrində s̱ürəyyā kimi bī-dār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 3). [ey,]*

Āvāze-i hüsnün ki təmām āləmi dutdı
Ey māh bu şöhrətdə səbəbkār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 8). [ey,]*

Lə'lün həvəsində hamı cān verməgə qaçdı
Bu 'ərṣədə **ey** yār vəfādār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 14). [ey,]*

Ey məh vüṣālıña çəkübən ḥəsrət ağlaram
Yandurdı cism-i cānımı bu firqət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 1). [ey,]*

Mey cāmı gərçi ḫəlqə verür şādlıq vəlī
Cām əldə sənsiz **ey** büt-i məh ẓülmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 10). [ey,]*

Yalquz dögül bu nālə vü fəryādım **ey** pərī
Öz könlim içrə sənlə qılub ṣöḥbət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 13). [ey,]*

Ey ṣənəm ẓāhir elə Żū`ī-i şeydāyə yerün
Məscidə deyə ḫarābātə kilīsāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 13). [ey,]*

Ey Ḫan-ı ʻƏẓīm-i şān Əmīrḫān
Ḫanlar arasındə cān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 1). [ey,]*

Səlām olə saña **ey** şūḫ-i dil-rübā kāẓım
Həmīşə ʻāşiqinə eyləyən cəfā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 1). [ey,]*

Mən bī-nəvāyə rəḥm elə **ey** sərv qāmətim
Kim qalmayub firāqə dəḫi istiqāmətim *(Gazel 138, Mısra 1). [ey,]*

Yüz min cəfāyə tāb u təvānım var **ey** nigār
Yoḫ görməgə rəqīb ilə sən māhı tāqətim *(Gazel 138, Mısra 5). [ey,]*

Dərdim budur ki görməyüb **ey** məh cəmālıvı
Hicründə cān verim qalə köñlümdə ḥəsrətim *(Gazel 138, Mısra 7). [ey,]*

Təngə gəldim bu riyā məslək olan zāhiddən
Ey ḫ˘oş ol bəzm-i ṣəfā məşrəb-i rindānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 10). [ey,]*

Sən eyləsən baña bī-dādı **ey** cəfā-küstər
Kimə şikāyət edim yā kimə ʻəyānī yazım *(Gazel 141, Mısra 9). [ey,]*

Baña hər nə bəlā gəlsə gəlür köñlümdən **ey** Ḫāliq
Gözəllər hicrinə yansun görim bundan betər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 3). [ey,]*

Əgərçi ḥəsrət-i zülfünlə bir sevdā-yı məcnūndur
Görəndə ʻārızün **ey** məh olur dīvānətər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 6). [ey,]*

Sənün bu bī-vəfā olmaqlıqundan āgəh olsaydım
Köñül verməzdim **ey** məh düşdi bəndə bī-ḫəbər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 8). [ey,]*

Ləb-i ləʻlün görüb ḥeyrətdən **ey** gül cānə bəñzətdim
Sora sordum yəqīn bildim ki bī-cā anə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 1). [ey,]*

Şām-ı hicrün rūz-ı vəṣlə oldı təbdīl **ey** köñül
Gördüyüncə bārī ol mehr-i cəhān-ārā yüzin *(Gazel 148, Mısra 9). [ey,]*

Nə ġəm sənsiz gözim gər giryədən **ey** māh kūr olsun
Rəqībimdir yüzün nəẓẓārəsindən qoy ki dūr olsun *(Gazel 150, Mısra 1). [ey,]*

Əgər görməz gözim ruḫsāruvi ʻeyb etmə **ey** gül-ruḫ
Yüzündən dūr olan gözdə nə mümkündür ki nūr olsun *(Gazel 150, Mısra 3). [ey,]*

Baña sölərsən **ey** məh nār-ı hicrə ṣəbr qıl sölə
Olur mı kimsə kim ātəş arasındə ṣəbūr olsun *(Gazel 150, Mısra 7). [ey,]*

Sər-i kūyundan etmə Żū`īni məḥrūm **ey** bī-mehr
Süleymān bārgāhındə gərəkdür çünki mūr olsun *(Gazel 150, Mısra 11). [ey,]*

Kim ölmək yaḫşıdır bi`llāh bu gūnə mübtəlālıqdan
Məni yā öldür **ey** məh yā qutar dərd-i cüdālıqdan *(Gazel 151, Mısra 1). [ey,]*

Baña bi`llāh yegdür belə ẕillət pādşāhlıqdan
Məni ʻeşqindən anun çoḫ də gəl mənʻ etmə **ey** nāṣiḥ *(Gazel 151, Mısra 12). [ey,]*

Çəkməzəm əl səndən **ey** gül ġeyrilər cövrilə kim
ʻƏndəlīb eylər mi gül tərkin cəfā-yı ḫār içün *(Gazel 153, Mısra 3). [ey,]*

Żū`ī-i məhcūr u mən ʻəcz ilə gəldük lüṭf qıl
Ey pərī-rū dil-bərim dərgāhıña zinhār içün *(Gazel 153, Mısra 10). [ey,]*

Olsə mehrim qədri gər **ey** bī-vəfā kīnün sənün
Qanımı tökməkdən özgə olmaz āyīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 1). [ey,]*

Kāfiri bütdən ayırdun zāhidi meḥrābdan
Bilmirəm bir hīç **ey** ẓālim nədür dīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 4). [ey,]*

Żū`īni etmiş pərākəndə benātu`n-nāʻş tək
Ey büt-i zöhrə cəbīn ol māh u pərvīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 10). [ey,]*

ʻƏvām ḫəlq kimi şöhrət içün **ey** Seyyid
Atub Ḫudānı gedüb nāqiṣ etmə īmānun *(Gazel 155, Mısra 9). [ey,]*

Nə seḥr edüb ki müjün kimi mərdümı **ey** gül
Edübdi dūdə-i çeşmündə pāy-bəst gözün *(Gazel 158, Mısra 3). [ey,]*

Əgərçi **ey** mey-i gül-fām ləʻl-i nābə bənzərsən
Ləb-i yārım yanındə līk sən ḫūn-ābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 1). [ey,]*

Budur vəhmim ki zāhidlər sücūdun eyləsün vācib
Nöçün **ey** əbrū-yı dildār sən meḥrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 4). [ey,]*

Gözəllər ḫəncər-i nāz ilə **ey** məcrūḥ olan Żū`ī
Bu meydān-ı məḥəbbət içrə sən Söhrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 9). [ey,]*

Əgər dəşt-i cünun içrə mənim tək olsə Məcnūnı
Nə mümkün sən tək olsun **ey** pərī Leylāsı dövrānun *(Gazel 160, Mısra 4). [ey,]*

Ḫədəng-i ġəmzün **ey** məh səpməsəydi dəm-bə-dəm sulər
Dil-i pür-ḫūnı çoḫdan yaḫmış idi nār-ı hicrānun *(Gazel 160, Mısra 9). [ey,]*

Ey nəṣīḥət-gū çək al āḫır məni əfkārdan
Almış əldən iḫtiyārın żidd-i fānī köñlümün *(Gazel 161, Mısra 7). [ey,]*

Bəs ki sūzişin qılur hicründə nālə **ey** ṣənəm
Yandurur hər gecə āhım āsmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 11). [ey,]*

O gündən kim görüb ruḫsārıvı bī-pərdə **ey** məh-rū
Salur topraqlarə hər gün fələk ḫurşīd-i ʻəẕrāsın *(Gazel 162, Mısra 3). [ey,]*

Cəmālun ṣəfḥəsindən almamiş dərs ḫəṭṭün **ey** gül [kim]
Müfəssir muṣḥaf-ı Ḥəqqün bilür mi hīç məʻnāsın *(Gazel 162, Mısra 7). [ey,]*

Əgərçi ayrıluban məndən **ey** ṣənəm getdün
Firāqun ilə baña eyləyüb sitəm getdün *(Gazel 163, Mısra 1). [ey,]*

Ḫumār-ı hicr ilə qoydun bu ʻeşq-i bīmārın
Gözimdən **ey** büt-i məh-rūy u cām-ı Cəm getdün *(Gazel 163, Mısra 4). [ey,]*

Töküldi üstümə ġəm ləşkəri firāqundə
Nəẓərdən **ey** məh-i bī-mehr kim o dəm getdün *(Gazel 163, Mısra 8). [ey,]*

Ey gül ruḫunlə məclisimiz gülşən eylədün
Nūr-ı cəmālun ilə ʻəcəb rövşən eylədün *(Gazel 164, Mısra 1). [ey,]*

Ey Yūsifim çü vəʻde-i vəṣl eylədün baña
Yəʻqūbə ṣanki müjdə-i pīrāhən eylədün *(Gazel 164, Mısra 5). [ey,]*

Ey şūḫ lüṭf qıl ki əzəl yārıñam sənün
Zəncīr-i zülfün içrə giriftārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 1). [ey,]*

Ey Yūsif-i zəmānə Züleyḫā şifət bugün
Cān nəqdi əldə gör ki ḫərīdārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 3). [ey,]*

Olsun qəsəm o tār-ı sər-i zülfə **ey** ṣənəm
Qıllam sücūd gər söləsön tarıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 11). [ey,]*

Bārī o gəlmədisə ġəmim dəfʻ etməgə
Sən nīşə **ey** nəşāṭım olan bādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 6). [ey,]*

O gün kim **ey** pərī rū dil-bərim oldım cüdā səndən
Töküldi üstümə fövc-i ġəm ü dərd ü bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 1). [ey,]*

Nə āvāzun səmāʻ etdim nə ẕövq-i vəṣlüvi gördüm
Təmām-ı ʻömrdə **ey** māh mən bəḫti qara səndən *(Gazel 168, Mısra 10). [ey,]*

Keçən ovqātımun sənsiz cəzāsın **ey** pərī-peykər
Yəqīn bil eylərəm dərgāh-ı Ḥəqdə iddiʻā səndən *(Gazel 168, Mısra 15). [ey,]*

Cəfā qılmə kərəm qıl Ẕū`iyə **ey** şūḫ lüṭf eylə
Əgərçi yoḫ gözəllərdə n`olur görsəm vəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 17). [ey,]*

Çəküb hicrān ḫəzānın bülbül-i şeydā tək **ey** Żū`ī
Bəhār əyyāmı gül vəṣlinə **ey** bī-çārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 13). [ey,]*

Çəküb hicrān ḫəzānın bülbül-i şeydā tək **ey** Żū`ī
Bəhār əyyāmı gül vəṣlinə **ey** bī-çārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 14). [ey,]*

Şām-ı hicrün rūz-ı vəṣlə oldı təbdīl **ey** köñül
Gördüyüncə bārī ol mehr-i cəhān ārā yüzin *(Gazel 170, Mısra 9). [ey,]*

Dutan **ey** övc-i istiğnādə dāīm āşyān Şāhīn
Səni ṣayd eylər āḫırdə ʻuqāb-ı āsmān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 1). [ey,]*

Bu mülkə vārıd olduqdə mən-i məhcūr u nākāmi
Nöçün məḥv eylədün ḫāṭırdən **ey** ārām-ı cān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 12). [ey,]*

Nədi dünyā özi bir fikr elə **ey** məst-i ġürūr
Bārī ʻibrət elə bir Ādəm ilə Ḥəvvādən *(Gazel 173, Mısra 3). [ey,]*

Ayağə düşmək ilə qarə köñlim **ey** Żū`ī
Baña əzəldə bu işlər sirāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 11). [ey,]*

Yaḫşı təṣəvvür eyləmə vārın zəmānənün
Ey dil çü gördüm āḫırı kārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 2). [ey,]*

ʻĪsā-i Məryəm desəm küfr olmaz **ey** tərsā pərī
Cān verür ʻuşşāqə çün ləʻl-i şəkər bārun sənün *(Gazel 179, Mısra 3). [ey,]*

Hansı şīrün bənd edüb dil mürğini **ey** ḥūr-liqā
Ya dəf [ü] ṭənbūr yā kim nəğmə-i tārun sənün *(Gazel 179, Mısra 5). [ey,]*

Hər səḥər kim **ey** pərī rū ʻərż-i ruḫsār eylədün
Kūçə vü bāzārı rəşk-i bāğ u gülzār eylədün *(Gazel 181, Mısra 1). [ey,]*

Sanasan āftāb-ı āləm-ārādur səḥāb içrə
Yüzün **ey** məh-i liqā ol gīsū-yı pīç ü tāb içrə *(Gazel 188, Mısra 1). [ey,]*

Açılur şānə şifət zār-ı tənimdən min ağız
Ey pərī şānə gər ol zülf-i pərīşānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 4). [ey,]*

Lālə pəjmürdə şənūbər ḫam olur **ey** gül-rū
Qədəm-i lüṭfün əgər ṭərf-i gülüstānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 5). [ey,]*

Möḥnət-i dərd-i firāqundə sənün ṭəʻnə oḫı
Görmə **ey** şūḫ rəvā Żū`ī-i nālānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 10). [ey,]*

İnṣāfə gəlüb qoymə gəl **ey** məh səni Tarı
Hicründə bu möḥnət-keşi qayqulər içində *(Gazel 190, Mısra 7). [ey,]*

Ne vəṣlə təşnəsən **ey** dil usan dögül mümkün
Onun vüṣālı bu bəḫt-i siyāh-kārım ilə *(Gazel 191, Mısra 3). [ey,]*

Dutub köñlüm quşı zülfündə **ey** bī-mehr kāşānə
Dağıtmə urmə şānə lüṭf qıl bir ol pərīşānə *(Gazel 192, Mısra 1). [ey,]*

Sölə **ey** Bād-ı ṣəbā ol büt-i məh-sīmāyə
Ki salubdur məni məstānə gözün ġavġāyə *(Gazel 194, Mısra 1). [ey,]*

Əlündən alcaqın **ey** sāqī başdə şūr artdı
Nə var idi sənə qurbān sənün ayāğundə *(Gazel 196, Mısra 5). [ey,]*

Nālə qılmə hicrdən **ey** dil ki ne'mətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl ẕövqin dərd-i hicrān olmasə *(Gazel 197, Mısra 11). [ey,]*

Gecə günüz çəkürəm intiẓārun **ey** məh-rū
Nə gün təmām olacaq intiẓārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 5). [ey,]*

Şāhı olə sənün təki **ey** māh bir kəsün
İnṣāfdur kim olə yüvünci gədālarə *(Gazel 201, Mısra 7). [ey,]*

Saldun həzār möhnətə **ey** çərḫ-i dūn məni
Sölə görim nə eylədim āyā saña genə *(Gazel 202, Mısra 5). [ey,]*

Məskən etmək mümkün olmaz bəḥr-i 'ümmān üstünə
Sölədim **ey** sərv dut çeşm-i üzə mənzil dedi *(Gazel 203, Mısra 5). [ey,]*

Rəḥm et **ey** məh Żū`iyə möḥnət-i hicrün bu gün
Qəṣd edübdir imdi cān-ı zār u nālān üstünə *(Gazel 203, Mısra 9). [ey,]*

Ey dil nəẓārə eylə cəhān kār u bārınə
Aldanmə gülşən ü gülünə növ-bəhārınə *(Gazel 207, Mısra 1). [ey,]*

Məğrūr olmə **ey** dil-i dīvānə 'ibrət al
Bāḫ diqqət ilə bu fələkün bir mədārınə *(Gazel 207, Mısra 13). [ey,]*

Cəmşīd yā Sikəndər əgər olson **ey** köñül
Āḫır fənādı çünki fənādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 7). [ey,]*

Kāş 'āşiq saña olmaydım əzəldən **ey** māh
Salmayaydım başımı muncə ġəm-i ġovqāyə *(Gazel 209, Mısra 11). [ey,]*

Çək imdi **ey** köñül ġəm-i hicrān bəlāsını
Sən nīşə ülfət eylədün hər bī-vəfā ilə *(Gazel 213, Mısra 11). [ey,]*

Ey cān çoḫ etmə lə'l-i ləbi ārzūsunı
İskəndər öldi dəhrdə bu ārzū ilə *(Gazel 214, Mısra 7). [ey,]*

Qoy 'eşqinün həlākı olum **ey** göz ağlama
Yoḫ ḥācəti şəhīd olanun şüst ü şū ilə *(Gazel 214, Mısra 11). [ey,]*

Özün təşbīh edübdür lālə çün ruḫsārıña **ey** gül
Budur vəchi ki qalmışdur biyābānlardə dāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 3). [ey,]*

Dutmə ṭuğyān edüb **ey** əşk gözim revzənini
Səni Tarı qoy edim oñlə nəẓāra məni *(Gazel 224, Mısra 3). [ey,]*

Ey ḫ˘oş ol günlər ki bəzmimdə nigārım var idi
Ẕövq-i dīdārılə köñlümdə qərārım var idi *(Gazel 225, Mısra 1). [ey,]*

Almısan **ey** gözi məḫmūr ələ peymānə
Yoḫsə təngə gətürüb sübḥə-i ṣəd dānə səni *(Gazel 226, Mısra 3). [ey,]*

Ḥəẕər et gövhər-i nā-süftəsən **ey** gül mey-i nāb
Çəkməsün meykədələr gəncinə əfsānə səni *(Gazel 226, Mısra 7). [ey,]*

Etsön də eylə tīr-i bəlāyə nişān məni
Salmə nəẓərdən **ey** büt-i nā-mehribān məni *(Gazel 227, Mısra 2). [ey,]*

Əz-bəs ki nālə qıldı firāqundə **ey** pərī
Rüsvā-yı 'āləm etdi dil-i nā-təvān məni *(Gazel 227, Mısra 5). [ey,]*

Ey nūn və`l-qələm qədd ü qaşun kināyəti
Və`ş-şəms sūrəsi dəḫi ruḫsārun āyəti *(Gazel 229, Mısra 1). [ey,]*

Ey kəmān-əbrū müjün peykānı yüz min cān alur
Yayə dönmüş qāmətim tīr ü kəmānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 5). [ey,]*

Ey rūy-ı ālı rövżə-i riżvān nişānəsi
Ḫiżr-i ḫəṭündi çeşme-i ḥeyvān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 1). [ey,]*

Ey şūḫ urmusan kimi bilməm qanaryə
Var dāmənündə tāzə genə qan nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 7). [ey,]*

Gəl **ey** gözəl ġəm-i 'eşqünlə zār qoymə məni
Firāq-ı zülfün ilə bī-qərār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 1). [ey,]*

Bir nəfəs vəṣlüvə **ey** şūḫ dəyişməm bi`llāh
Versələr Tarı bilür gər baña bu dünyānı *(Gazel 250, Mısra 5). [ey,]*

Ey sāqī əl-əlmān bana ḫüm-ḫüm şərāb ver
Tə`s̱īr eyləməz bizə peymānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 1). [ey,]*

Dəmlər ki ol zəmān keçinüb yāḫşı ḫ˅ābdur
Ey cān bu günlərün nəyə sölə hesābdur *(Müseddes 1, Mısra 22). [ey,]*

Ey nūr-ı zātı əvvəl hər mā-sivā ʿƏli
Məḥşər günü saña edəcək ītidā ʿƏli *(Kaside 1, Mısra 1). [ey,]*

Ey şīr-i Kirdgār ki məcmū‘-ı ənbiyā
Məḥşər güni saña edəcək ībtidā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 33). [ey,]*

Gəlmişdi bəḥr-i nəẓmün fəvərānə **ey** Ġərīb
Saçmışdı hər ṭərəf neçə dür-dānə **ey** Ġərīb

Gördükdə şe‘rivi köñül ol növ‘ şād olub
‘Āşiq yetəndə şād olı cānānə **ey** Ġərīb

Hər ləfẓi ġönçə mə‘nīsi gül tək fərəḥ-fəzā
Oḫşatsam ‘eyb yoḫdı gülüstānə **ey** Ġərīb

Hər kəlməsində dərc idi çün kəlmə-i Məsīḥ
Oḫşatmanam o çeşme-i ḥeyvānə **ey** Ġərīb

Şəd-ḥeyf ḥörmət eyləməyür ḫalq mūrcan
Qürbət vilāyət içrə Süleymānə **ey** Ġərīb

Şā‘ir nə növ‘ [ilə] desün ḥüsn-i qönçəni
Yoḫ bir nəfər [ki] tā oḫuyub qanə **ey** Ġərīb

Bi`llāh qədīm vəqtdərə var idi mə‘rifət
Bilməm nolubdı mərdüm-i Şīrvānə **ey** Ġərīb

Etməz qəbūl qılmə nəṣīḥət ki ḥaqq-i yüz
Tə`s̱īr eyləməz dəḫi şeyṭānə **ey** Ġərīb

Ḥeyvāndılar ḥəqīqəti insān dögül təmām
Bənzər Əgərçi ẓāhiri insānə **ey** Ġərīb

Ḥaq əhli ilə olmaqə ḫˇoşdur baña cəhīm
Getməm bularlə rövże-i riżvānə **ey** Ġərīb

Dünyādə ‘elm ü mə‘rifət-i fəżl tərk olub
Dövrān dutubdı mərdüm-i nā-dānə **ey** Ġərīb

Bir beytinə bir əşrəfī bəḫşāyiş etdilər
Firdovsī-i ḥəkīm-i süḫən-dānə **ey** Ġərīb

Bir beytə bir qəpik verələr mən də tā çəküm
Rūyintən ü Təhəmtəni meydānə **ey** Ġərīb

Sən bu ticārətünlə sənə belə təng olur
Baḫ gör nolur bu Żū`ī-i nā-dānə **ey** Ġərīb

Olaydı iḥtisān ilə Toğrul Tigin əgər
Ḫāqānilər gəlür genə dövrānə **ey** Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 1-30). [ey,]*
Kəs ümīd **ey** dil cəhāndə əhl-i ‘ürfān qalmayub
Ādəm itmiş dəhrdən ās̱ār-ı insān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 1). [ey,]*

Ey nəcībü`n-nücəbā zādə-i Ḫan-ı Şīrvān
Ki adun tək ḥəsən-i ḫülq ẕātundə şi‘ār *(Kaside 6, Mısra 31). [ey,]*

Nə Qudyāl əhlim imdi nə Şirvān əhli **ey** sərvər
Ġərəż kim dār-ı dünyādə pərīşān ḫanümānım var *(Kaside 7, Mısra 11). [ey,]*

Vəzīr-i ‘əqlə qıldım məşvərət bir at fikrində
Dedim **ey** ‘əql bir fikr et sənün tək genə dānım var *(Kaside 7, Mısra 26). [ey,]*

Ey olan sıbṭ-ı pāk-ı peyğənbər
Ey səlīl-i kənəndə-i Ḫeybər *(Mesnevi 2, Mısra 1). [ey,]*

Ey ḫˇoş ol gün ki köñüldə yoḫ idi bir möḥnət
Ḫˇoşcə ḥālāt ilə āsūdəvār idim rāḥət *(Kaside 5, Mısra 1). [ey,]*

Ləẕẕət-i āb-ı bəqānı mey-i əḥmərdən sor
Yə‘nī **ey** təşnə köñül get ləb-i dil-bərdən sor *(Gazel 63, Mısra 2). [ey,]*

Çeşm-i bīmārınun əḥvālını sorson **ey** dil
Gülsitānə güẕər et bu sözi ‘əbhərdən sor *(Gazel 63, Mısra 3). [ey,]*

Köñlümi qan eləyüb mihr-i ruḫı **ey** nāṣeḥ
Etməsön bāvər əgər lə‘l ü ləb-i tərdən sor *(Gazel 63, Mısra 5). [ey,]*

Özün inṣāf elə **ey** şūḫ sitəmdür bəddür
Eləməzlər bu qədər ẓülm-i sitəm tərsāyə *(Gazel 209, Mısra 9). [ey,]*

Şükr eylə **ey** köñül ki ḫəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə ‘bülbülə gülzārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 1). [ey,]*

Ey ḫān-ı ‘Əẓīm-i şān Əmīrḫān
Ḫānlar arasındə cān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 11). [ey,]*

ey kāş: *Keşke.*

Ey kāş olaydı əlli il əqdəm bu ‘əṣrdən
Tā döndürəydi ‘āləmi Loqmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 11). [ey kāş,]*

Əzəldə olmə idi ḫilqət-i cəhān **ey kāş**
Cəhān içində dəḫi bu bəlā-yı cān **ey kāş**

Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn olaydı nə əyyām
Nə āftāb nə əncüm nə āsmān **ey kāş**

Nə gül nə bülbül olaydı nə gülsitān gülşən
Nə növ-bəhār nə gülzār nə ḫəzān **ey kāş**

Nə ḥüsn olaydı nə ‘āşiq nə vəṣl nə hicrān
Nə şūr-ı ‘eşq ü məḥəbbət nə imtaḥān **ey kāş**

Nə ḫüld olaydı nə ādəm nə ḥīlə-i şeyṭān
Nə əmr ü nəhy nə təqdīr-i kun fəkān (?) **ey kāş**

Nə eyləyəydi pərəstiş bu ḫəlq sīm ü zərə
Olaydı pūl bu məḫlūqdan nihān **ey kāş**

Gözətlə Żū`ī cəhān nūr-ı ‘elm ilən parlar
O vəqtdə olubsan çün sən nihān **ey kāş** *(Gazel 106, Mısra 12). [ey kāş,]*
Ey kāş doğmayaydı bizi mādər-i cəhān
Yā fərq verməyən qılə leyli nahārdan *(Gazel 176, Mısra 9). [ey kāş,]*

Ġərīb ü ‘āciz ü müżṭər bəlā vü möḥnət-i hicr
Bu qədr dərdimə **ey kāş** bircə həm-dəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 10). [ey kāş,]*

‘eyb: *Ayıp, utanılacak kusur.*

Hər ləfẕi qönçə mə‘nīsi gül tək fərəḥ-fəzā
Oẖṣatsam **‘eyb** yoẖdı gülüstānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 6). [‘eyb,]*

Yoẖ **‘eybi** ẖiżr-i ẖəṭ dutə lə‘lün kənārını
Ṭūṭī ġıẕāsı rəsmdür ‘āləmdə qənd olub *(Gazel 24, Mısra 9). [‘eybi, -i]*

Bu ‘əsrdə çün mə‘rifəti **‘eyb** sanurlar
Çün belədi iş fəhm ü fərāsət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 15). [‘eyb,]*

Ləbün ẕövqi əgər mey nəş`əsindən gəlməsə yoẖ **‘eyb**
Ki nūr-ı āftāb əlbəttə kim meh-tābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 7). [‘eyb,]*

Mən ağlaram əgərçi baña **‘eyb** edərsə ẖəlq
Bi`llāh firāqə yoẖdı belə ṭāqət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 3). [‘eyb,]*

Mö‘cüz-i ‘Īsəvī tək cān verür əmvātə ləbün
Nədi **‘eybi** dönübən məzhəb-i ‘Īsāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 12). [‘eybi, -i]*

Nigārım **‘eyb** tutmə sirr-i ‘eşqün fāş qılsam gər
Pərīşān eyləyüb bəs kim məni zülf-i pərīşānun *(Gazel 149, Mısra 5). [‘eyb,]*

Əgər görməz gözim ruẖsāruvi **‘eyb** etmə ey gül-ruẖ
Yüzündən dūr olan gözdə nə mümkündür ki nūr olsun *(Gazel 150, Mısra 3). [‘eyb,]*

Pərvānə kimi yanmaqımə eyləməyün **‘eyb**
Kim ṣəbrimi ol şəm‘-i şəbistān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 7). [‘eyb,]*

Nāṣiḥ baña **‘eyb** eyləmə dīvānə görüb kim
Olmum necə məcnūn bu pərī-rūlər içində *(Gazel 190, Mısra 5). [‘eyb,]*

Sor ḥālımı tərəḥḥüm ilə kim əsīriñəm
Nə **‘eybi** gər təkəllüm edə şəh gədā ilə *(Gazel 213, Mısra 16). [‘eybi, -i]*

Gər ləb-i lə‘lüñə verdi Żū`ī cān **‘eyb** eyləmə
Rəsmidür bu kim qılurlar cānı cānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 9). [‘eyb,]*

Lāzım dögi bu ‘əṣrdə nə nām nə nāmūs
Pūl olsun təki **‘eyb** eləməz hər nə gər oldı *(Gazel 239, Mısra 8). [‘eyb,]*

Nə **‘eybi** vardur kim muṣliḥi`d-dīn
Verübdür gülsitānə belə təẕyīl *(Mesnevi 3, Mısra 15). [‘eybi, -i]*

Eşitməyüb nəğmədə şūr u nəvā
‘Eyb dögül anlamasə bī-nəvā *(Mesnevi 5, Mısra 92). [‘eyb,]*

Çün bilübdür bunı ki sīm ilə zər
Məḥv edər hər nə olsə **‘eyb** ü kədər *(Mesnevi 11, Mısra 18). [‘eyb,]*

Olsa gər **‘eyb** istəyəndə dəlīl
Pəs nöçün Ḥəqdən istəyübdi Ḫəlīl *(Mesnevi 11, Mısra 81). [‘eyb,]*

Nə qədər **‘eybi** olsə pūl örtər
Çirk ü pāsın təmizləyüb örtər *(Mesnevi 11, Mısra 19). [‘eybi, -i]*

Bu iddi‘ā də bir olsə nə **eybi** hər mollā
Beş on ‘əvām yıqub qalẖızır buğāğunı *(Kaside 23, Mısra 83). [eybi, -i]*

Əmrdən çıqmaq hər məẕhəb arasındədi **‘eyib**
Öz vücūdun niyə mə‘yūb edəsən ẖᵛār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 25). [‘eyib,]*

‘eyb dut-: *Ayıp, utanılacak kusur saymak.*

Gər ġəmim var ārzū-yı vaṣl-i yāra zāhidā
‘Eyb dutmə kim çəkərsən sən dəẖi ḥavrā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 6). [‘eyb dutmə, -mə]*

‘eyid: *Iyd, bayram.*

Ḫˇoş ol zəmān ki vüṣālun baña **‘eyid** idi
Behişt-i ‘ədn məqāmım mīm də Kövsər idi *(Gazel 240, Mısra 1). [‘eyid,]*

eylə-: *Etmek, eylemek.*

Üç ildə gör necə kāmil ‘Ərəb dilini bilür
Ki Rusə tərcümə **eylir** ḥədīs̱i Qur`ānı *(Kaside 23, Mısra 58). [eylir, -ir]*

Bədv-i ẖilqətdə Kirdgār-ı ‘alīm
Sizi **eylübdi** aḥsən-i təqvīm *(Mesnevi 2, Mısra 38). [eylübdi, -üb, -di]*

Hanı Sikəndər ü Cəm hanı dövlət-i Qārūn
Təṣəvvür **eylə** nədür baẖ bu şövkət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 10). [eyle,]*

Edər məqām gül-i rūyun üzrə zāğ-ı ẖəṭün
Kim **eyliyər** o pozuğ bāğə e‘tinā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 12). [eyliyər, -y, -ər]*

Yüz il ‘ulūm-ı ḥikməti cəm‘ **eyləsön** əgər
‘Āləm saña səfeh der [əgər] dövlət olmamış *(Gazel 105, Mısra 11). [eyləsön, -sön]*

Żū`ī-i bī-çārə kim cāndan ġulāmındur sənün
Sər-bülənd **eylə** şəfā‘ətlə onı rūz-ı cəzā *(Gazel 1, Mısra 8). [eylə,]*

Ḥəq qəsəmlə sūrə-i yāsīndə iżhār **eyləyüb**
Şānuvi ey məḥrəm-i əsrār-ı sirr-i yā vü sā *(Gazel 1, Mısra 5). [eyləyüb, -y, -üb]*

Şāfi‘-i ‘üṣyān əhl-i mə‘ṣiyət rūz-ı cəzā
Ḥəq səni ẖəlq **eyləyübdür** rəsm-nə‘mā li`l-‘āləmīn *(Gazel 2, Mısra 5). [eyləyübdür, -y, -üb, -dür]*

Mā-ḫələqtu`l-cinnə və`l insə lə yə‘rif āyətin
Gūş-ı cānə ṣübḥ ü şām **eylər** münādīlər nidā *(Gazel 3, Mısra 6). [eylər, -r]*

Vəqtün cəhənnəm etmə yanə yanə ağlama
Ṣəbr **eylə** hər nə cövr gələ rūzgārdən *(Gazel 5, Mısra 3). [eylə,]*

Əlbəttə her ḫəzān olanun bir bəhārı var
Ṣəbr **eylə** ey köñül ġəm-i dövrānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 12). [eylə,]*

Zū`īdən **eyləmə** ṭələb əşār-ı dil-nişīn
Ḥəllāl-i müşkilāt olan zərgər olmasa *(Gazel 6, Mısra 9). [eyləmə, -mə]*

Cəhāndə sīm u zər cəm‘ **eyləyüb** ‘ömrün tələf qılma
Nə ẕövqi sīmün ey dil yār-ı sīm əndāmdən başqa *(Gazel 8, Mısra 5). [eyləyüb, -y, -üb]*

Lüṭf etməsün baña nə ‘əcəb rəḥm **eyləməz**
Yüz gūsfənd əgər edə qəṣṣabə ilticā *(Gazel 11, Mısra 5). [eyləməz, -məz, -]*

‘ārif ü ‘āşiqdən özgə Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi ‘ibādət ḥūr u ġılmān olmasa *(Gazel 13, Mısra 14). [eyləməzlərdi, -məz, -lər, -di]*

Ṣəbr qıl Żū`ī pərīşān ḥālivə şükr **eylə** kim
Hīç iş sāmān tapar mı tā pərīşān olmasa *(Gazel 14, Mısra 9). [eylə,]*

Vüṣlətün ẕövqin ziyād **eylər** cəfā-yı hicr-i yār
Növ-bəhārun ẕövqi olmaz gər zəmistān olmasa *(Gazel 14, Mısra 3). [eylər, -r]*

Zünnār ilə salībi qəbūl etdi zühdi tərk
Sən **eylədün** bu işləri Ṣən‘ānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 8). [eylədün, -dü, -n]*

Pərtöv-i rūyun görüb nālān olur ‘āşiqlərün
Rəsmidür **eylər** fəğān itlər görəndə māh-tāb *(Gazel 16, Mısra 10). [eylər, -r]*

Rüstəm-i dil qəṣdinə çeşmün çəküb müjgān oḫın
Şanki tīr-əndāzlar cəm‘ **eyləyüb** Əfrāsiyāb *(Gazel 16, Mısra 4). [eyləyüb, -y, -üb]*

Gər səni gördükdə Żū`ī nālə **eylər** incimə
Rəsmdür fəryād edər gördükdə gülşən ‘əndəlīb *(Gazel 18, Mısra 9). [eylər, -r]*

Nəḫl-i ṭūbā vəṣfin **eylər** ḫəlqə vā‘iẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ḫurāmānun görüb *(Gazel 19, Mısra 3). [eylər, -r]*

Zəhr-i nāb **eylər** təṣəvvür nūşdārū şərbətin
Kim ki ey əbrū-kəmānım zəḫm-i peykānun görüb *(Gazel 19, Mısra 7). [eylər, -r]*

‘Əzm-i Şirvān **eyləyüb** bir dil-bər-i şīrīn süḫən
Dağ-i qəlb-i ḫəstə-i Fərhād içün şəkkər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 3). [eyləyüb, -y, -üb]*

Məḥrəm gəl **eylə** lüṭf ilə kūyun Mināsınə
Kim cānın etməgə saña Żū`ī fədā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 13). [eylə,]*

Şükr **eylə** ey köñül ki ḫəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə ‘āşiqə dildārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 1). [eylə,]*

Nəḫl-i ṭūbā vəṣfin **eylər** ḫəlqə vā‘iẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ḫurāmānun görüb *(Gazel 31, Mısra 3). [eylər, -r]*

Zəhr-i nāb **eylər** təṣəvvür nūşdārū şərbətin
Kim ki ey əbrū-kəmānım zəḫm-i peykānun görüb *(Gazel 31, Mısra 7). [eylər, -r]*

Etdi ṣəyyād gözi şayd dil-i ‘uṣṣāqı
Ḥəbbəẕā şīr şikār **eyləyən** āhūlərə baḫ *(Gazel 35, Mısra 6). [eyləyən, -y, -ən]*

‘Āşiq öldürməyə müjgānın edüb ḫəncər-i tīz
Qəṣd **eyləyənə** ol nərgis-i cādūlərə baḫ *(Gazel 35, Mısra 4). [eyləyənə, -y, -ən, -ə]*

Zülf ü ruḫı ḫəyālı ilə **eyləyim** baña
Müddətdi kim təfāvüt-i leyl ü nahār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 3). [eyləyim, -y, -im]*

Fəḫr qılmə oḫı bir āyə-i muḫtāl-i fəḫūr
Sūrə-i Hūdə baḫub **eylə** bir ʿibrət zāhid *(Gazel 39, Mısra 6). [eylə,]*

Bādənün nəhyinə bir fāctənibū ləfzi gəlüb
İmdi çək **eylədiyün** feʿlə həcālət zāhid *(Gazel 39, Mısra 16). [eylədiyün, -di, -y, -ün]*

Bircə kəlmə degilən ki ənə Rabb`ül-a‘lā
Bu ‘əvām tāyfə **eylərlər** itā‘ət zāhid *(Gazel 39, Mısra 26). [eylərlər, -r, -lər]*

Zəmistānı bəhār **eylər** nəşāṭ əsbābın āmādə
Kimün kim sīm ilə zər kīsəsində ləḥẓə peydādur *(Gazel 40, Mısra 11). [eylər, -r]*

Bu ḫākī-rəh ki üstündə gəzərsən çoḫ fəḫārətlə
Təṣəvvür **eylə** hər bir məsti bir Kāvūs bir Cəmdür *(Gazel 41, Mısra 10). [eylə,]*

Żū`ī ḫəẕər et zād-i rəhün **eylə** müheyyā
Bir qəḥṭ ğalā buq‘əyə āḫır səfərün var *(Gazel 42, Mısra 19). [eylə,]*

Əl-cinsu iləl cinsi yəmīlu deyülübdür
Lüṭf **eyləyübən tap** mən bīmārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 16). [eyləyibən, -y, -ibən]*

Gərəkdür mən yudam qan **eyləyəm** yüz fikr-i ṭūlānī
Sənün kim ‘āriż-i gül-gūn u zülf-i tābdārun var *(Gazel 46, Mısra 5). [eyləyəm, -y, -əm]*

İçmisən min ‘āşiqün qanın şəhādət **eyləyür**
Ləbləründən qan kimi hər dəm çıḫan təbḫālələr *(Gazel 48, Mısra 3). [eyləyür, -y, -ür]*

Ey dil nəẓāra **eylə** kim ol dil-rübā keçər
'Uşşāqə nāz ilə eləyüb yüz cəfā keçər *(Gazel 51, Mısra 1). [eylə,]*

Ey büt ol ruḫsārun üzrə müşk bū gīsū mudur
Yā ki gülzār içrə məskən **eyləmiş** hindū mudur *(Gazel 52, Mısra 2). [eyləmiş, -miş]*

Şikəstə köñlümi cövrüylə **eyləyür** vīrān
Demir ki bir bu ḫarābə mənim məqāmımdur *(Gazel 55, Mısra 5). [eyləyür, -y, -ür]*

Muṣəvvər **eyləyübdir** mərdüm-i çeşmim qədün sərvin
Dögül bī-hūdə cārī eyləmək hər ləḥẓə bu cūlər *(Gazel 57, Mısra 3). [eyləyübdir, -y, -üb, -dir]*

Köñlümi ṣayd **eylədi** bir göz açıncə gözlərün
Eylə kim bir ṣayd lāğərini iki tərlān alur *(Gazel 59, Mısra 5). [eylədi, -di]*

Ey dil yüzündə zülfünə çoḫ meyl **eyləmə**
Hər kəs bu gūnə eyləsə sevdā ziyān çəkər *(Gazel 61, Mısra 9). [eyləmə, -mə]*

Ey dil yüzündə zülfünə çoḫ meyl eyləmə
Hər kəs bu gūnə **eyləsə** sevdā ziyān çəkər *(Gazel 61, Mısra 10). [eyləsə, -sə]*

Bu günki günlərimi fikr edəndə ẓāhirdür
Behişt imiş mənim ol 'işrət **eyləyən** günlər *(Gazel 67, Mısra 8). [eyləyən, -y, -ən]*

Tīğ-i əbrūlərün **eylər** məni ġəmdən āzād
Ṣayd-ı pür-bəstə 'əlācı dəm-i şəmşīrdədür *(Gazel 75, Mısra 3). [eylər, -r]*

Nə kūşiş **eyləsə** çatmaz murādə āḫirdə
O kəs ki rūz-ı əzəl ṭāli'i onun kəmdür *(Gazel 80, Mısra 13). [eyləsə, -sə]*

Şikāyət **eyləmirəm** hīç kimsədən bi`llāh
Nə gəlsə dərd ü bəlā cümləsi Ḫudādandur *(Gazel 83, Mısra 3). [eyləmirəm, -m, -ir, -əm]*

Sitəm ḥəqīqəti mə'şūqədən təğāfüldür
Cəfā gər **eyləsə** Żū`ī genə vəfādandur *(Gazel 83, Mısra 14). [eyləsə, -sə]*

Allāh peyəm-bər sözinə kim həvəs **eylər**
Bir adı qalub dīn ilə īmān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 11). [eylər, -r]*

Düşüb 'eşqün həvāsınə sə'y **eyləyüb** ṣəfāsinə
Bu ḥəqīqət mināsinə qurbānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 15). [eyləyüb, -y, -üb]*

Təfāḫur **eylə** ki bāğ-ı cəmālun ey gül
Cəhāndə Żū`ī-i nālān kimi həzārası var *(Gazel 87, Mısra 7). [eylə,]*

Şərāb-ı nāb ey sāqī cəhān içrə o cövhərdür
Ki ondan ẓāhir **eylər** hər kəsün ẕāti nə gövhərdür *(Gazel 88, Mısra 2). [eylər, -r]*

Dəm-ā-dəm cənnət-i rūyundə seyr **eylər** qara zülfün
Tə'əccüb 'əqli kəmlər söləyürlər zülfə kāfirdür *(Gazel 88, Mısra 7). [eylər, -r]*

Vüṣālı təşnəsidim **eylədi** sīrāb tīğindən
Demün kim yārdan 'uşşāqə ḥāṣil hīç kām olmaz *(Gazel 93, Mısra 3). [eylədi, -di]*

Ṣəbr **eylə** köñül möḥnət-i hicrān belə qalmaz
Nov-rūz olı bu fəṣl-i zimistān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 1). [eylə,]*

Żū`ī kimi çoḫ çəkməgilən āh u fəğānı
Ṣəbr **eylə** köñül möḥnət-i hicrān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 18). [eylə,]*

Köñül tərk **eyləmə** cām-ı şərāb-ı 'eşqi tā məḥşər
Ki bu mey məsti ġəm bilməz cəhāndə hūş-yār olmuş *(Gazel 102, Mısra 9). [eyləmə, -mə]*

Ləbi şövqi mey-i gül-nār tək məst **eylər** 'uşşāqı
Bu mə'nīdən mənim tək çoḫları məst ü ḫumār olmuş *(Gazel 102, Mısra 3). [eylər, -r]*

'Eşq içrə ḫidmət **eylə** vüṣāl istəsön əgər
Tarı verür mi cənnətini ṭā'ət olmamış *(Gazel 105, Mısra 7). [eylə,]*

Nə **eyləyəydi** pərəstiş bu ḫəlq sīm ü zərə
Olaydı pul bu məḫlūqdan nihān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 11). [eyləyəydi, -y, -ə, -y, -di]*

Hər növ' cövr gər gələ ṣəbr **eylə** Żū`iyā
Ḫ˘oşdur o gül yolundə nə qədr olsa ḫārlıq *(Gazel 111, Mısra 17). [eylə,]*

Məcmū'-ı yār olmuşam əğyārə ey pərī
İnṣāfdur sən **eyləyəsən** ġeyrə yārlıq *(Gazel 111, Mısra 14). [eyləyəsən, -y, -ə, -sən]*

Təḥəmmül **eylə** Żū`ī yoḫdı təğyīr
Təmām işlərdi təqdīr-i qəżālıq *(Gazel 112, Mısra 17). [eylə,]*

O kəs kim cāhil ü əbləhdi **eylər**
Büsāṭ-ı dövlət içrə pādşāhlıq *(Gazel 112, Mısra 7). [eylər, -r]*

Əgər bir əhl-i ḥāl olsə mey iç 'eyş **eylə** Żū`ī tək
Ḫəṭādur bī-sər ü pālə içüb əhl-i 'əẕāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 13). [eylə,]*

Ḫəṭ-i dildārdan dā`im alub dərs-i kəlāmu`llāh
Cəmālı muṣḥafın vird **eyləyüb** əhl-i kitāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 6). [eyləyüb, -y, -üb]*

Məni ki şəhrdən ey māh saldı āvārə
Bu gündə **eylədi** kəc-rov yəqīn təmām fələk *(Gazel 118, Mısra 4). [eylədi, -di]*

Nə ḫ˘oşdur bir müvāfiq yār ilə gül-gəşt-i bāğ etmək
Gəzüb seyr **eyləyüb** hər yanə təfrīḥ-i dimāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 2). [eyləyüb, -y, -üb]*

Şəm‘-i ruḫsārıña meyl **eylədi** dīvānə köñül
Saldı gör kim özini ātəş-i sūzānə köñül *(Gazel 124, Mısra 1). [eylədi, -di]*

Gecələr kim qayd-ı zülfüñ ey pərī yād **eylərəm**
Tā səḥər dīvānələr tək ay u fəryād **eylərəm**

Ṣanmə kim ol bādə`-i gül-fāmə vardur rəğbətim
Köñlümi qan içməgə hicründə mu‘tād **eylərəm**

Rūz-ı vəṣl ol şūḫə qurbān olmadun ey cān dəḫi
Şām-ı hicrān mən saña sanmə ki imdād **eylərəm**

Və‘də-i vəṣlün şəb-i hicrāndə təkrār **eyləyüb**
Bu firīb ilə dil-i məḥzūnumı şād **eylərəm**

Ləẕẕət-i qaydun ḥarām oldı baña ey sərv kim
Sölémişdün ol əsīri bir gün āzād **eylərəm**

Məndən artuq **eyləyür** səndən şikāyət āşikār
Cövr ü bī-dādundan ey məh hər gecə dād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 1-12). [eyləyür, -y, -ür]*

Sünbül təki bəlālarımı rəḥm qıl baña
Qoy ḫəlq **eyləsün** baña yüz töhmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 6). [eyləsün, -sün]*

Təğāfül **eyləyübən** salmə əhl-i ‘eşqi ġəmə
Bu qədri cövrə dəḫi olmə çoḫ rıẓā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 19). [eyləyübən, -y, -übən]*

Səlām olə saña ey şūḫ-i dil-rübā kāẓım
Həmīşə ‘āşiqinə **eyləyən** cəfā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 2). [eyləyən, -y, -ən]*

Az eyləməklə cövri cəfā etmə Żū`iyə
Kim **eyləməz** bu qədri cəfālər kifāyətim *(Gazel 138, Mısra 10). [eyləməz, -məz, -]*

Sən **eyləsən** baña bī-dādı ey cəfā-küstər
Kimə şikāyət edim yā kimə ‘əyānī yazım *(Gazel 141, Mısra 9). [eyləsən, -sən]*

Ağzıvı ġönçə bilüb ḫəlqə bəyān **eylər** idim
‘Əqli yoḫluqdan baḫ gör nə gümān **eylər** idim

Bilsə idim dəhənün vüṣləti nā-mümkündür
Mən əzəl gün anı cān içrə nihān **eylər** idim

Gər biləydim ki edər ol büt-i bī-mehrə əṡər
Dəm-bə-dəm nālə vü fəryād u fəğān **eylər** idim

Anləsaydım baña vəṣl-i ləb-i məqdūr olmaz
Həvəsilə dil-i ṣəd pārəmi qan **eylər** idim

Cānə meyl etsə idi Żū`ī gər ol ‘Īsā dəm
Ṣədqə hər dəmdə dil ü cānı rəvān **eylər** idim *(Gazel 144, Mısra 1-10). [eylər, -r]*
Bütləri tərk Yūsif **eylərdi** ḫəcālətdən nihān
Görsə idi gər Züleyḫā bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 148, Mısra 3). [eylərdi, -r, -di]*

Köñül nə vəṣlinə şükr **eylə** nə şəkvə firāqından
Təmām övżā‘i yek-sər ḫ͐ābdur məkkārə dünyānun *(Gazel 149, Mısra 9). [eylə,]*

Nigārım ‘eyb tutmə sirr-i ‘eşqün fāş qılsam gər
Pərīşān **eyləyüb** bəs kim məni zülf-i pərīşānun *(Gazel 149, Mısra 6). [eyləyüb, -y, -üb]*

Hər səḥər kim ey pərī-rū ‘ərż-i ruḫsār **eylədün**
Kūçə vü bāzārı rəşk-i bāğ u gülzār **eylədün**

Ey Yəhūdā nəsl-i Yə‘qūb ism-i Yūsif ḥüsn kim
Ḥüsnüvə min müştərī yüz məh ḫərīdār **eylədün**

Gāh e‘cāz-ı Məsīḥānı ləb-i lə‘lündə gāh
Mö‘cüz-i Mūsānı ruḫsārundə iẓhār **eylədün** *(Gazel 181, Mısra 1-6). [eylədün, -dü, -n]*

Pərvānə kimi yanmaqımə **eyləməyün** ‘eyb
Kim ṣəbrimi ol şəm‘-i şəbistān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 7). [eyləməyün, -mə, -y, -ün]*

‘Eyş [ü] ‘işrət bəzmivi bir Türk yağma **eylədi**
Ey dil ü cān ləḥẓə ləḥẓə tārmār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 7). [eylədi, -di]*

Çəkmənəm ol kūdən əl gər cövr-i əğyār olsə də
Bülbül **eylər** mi gülüstān tərkini ḫ͐ār olsə də *(Gazel 218, Mısra 2). [eylər, -r]*

Lüṭfünlə ‘əfv **eylə** qüṣūrını Żūnün
Cür`ətlə oldı şə`nüvə midḥət-sərā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 39). [eylə,]*

Təḥṣil-i ‘elmə mədrəsə məktəb gərəkdi tā
Övlād ḥāṣil **eyləyə** ‘elm ilə ḥikməti *(Kaside 2, Mısra 10). [eyləyə, -y, -ə]*

Ṣəd-ḥeyf ḥörmət **eyləməyir** ḫəlq mūrcan
Qürbət vilāyət içrə Süleymāna ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 9). [eyləməyir, -mə, -y, -ir]*

Çünki ādəm yā səḫā **eylər** yā eḥsān Ḥəq içün
Nə səḫāvət var nə rāh-ı Ḥəqdə eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 5). [eylər, -r]*

Mülk-i mə‘mūrə-i cismim ‘əcəb ābādə idi
Ləşkər-i ḫayl-i ḫəyāl **eyləməmişdi** qārət *(Kaside 5, Mısra 4). [eyləməmişdi, -mə, -miş, -di]*

Cümlə əḫlāqı ḥəsən ismi Ḥüseyn Ḫān ki Ḫudā
Eyləyib əḥsən-i təqvīmdə ẕātın ḫilqət *(Kaside 5, Mısra 36). [eyləyib, -y, -ib]*

Şāh-ı ḫ˘urşīd məqām **eylədi** bürc-i qövsī
Düşəcək ləşkər-i sərmāyə ‘əcəb qar-ı məqār *(Kaside 6, Mısra 7). [eylədi, -di]*

Cümlə şāhiddi sənün cūd-ı səḫā etməginə
Müddə‘ī əvvəldə əlṭāfuva **eylər** iqrār *(Kaside 6, Mısra 36). [eylər, -r]*

Olub sər-məst tā əfsānəmi təqdīm edim bir bir
Tərəḥḥum **eylə** başunçün ki dərd-i bī-kərānım var *(Kaside 7, Mısra 6). [eylə,]*

Ey ṣāḥib-i güzīn Ḥəmid ağa ki Kirdgār
Lüṭf ilə **eyləmiş** səni ‘āləmdə kām-kār *(Kaside 9, Mısra 32). [eyləmiş, -miş]*

İlāhī **eylə** gün-gündən füzūn ‘ömrün cəlālın kim
Səḥāb-ı şəfqətin fərq-i cəhānə sāybān qılmış *(Kaside 11, Mısra 31). [eylə,]*

Düşəndə yādimə əḥbāblar bəzmindəki dəmlər
Bu ḥəsrət köñlümi dāğ **eyləyüb** hər ləḥẓə qan qılmış *(Kaside 11, Mısra 4). [eyləyüb, -y, -üb]*

Şikāyət **eyləyürdüm** bir rəfīqə çərẖ-i kəc-rov dan
Məni nīşə fələk dərd ü ġəm ilə tev`əmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 13). [eyləyürdüm, -y, -ür, -dü, -m]*

Yoẖdı bir kimsədə hāl-ı dil-i dīvānəmizə
Bir ʻəlāc **eyləyübən** kārımə versün əncām *(Kaside 13, Mısra 22). [eyləyübən, -yübən]*

Nəẓārə **eylə** təvārīẖə gör bənī ādəm
Necə tərəqqi edüb imdi bəd u ẖilqətdən *(Kaside 15, Mısra 29). [eylə,]*

Qoyubdı başıña lüṭf ilə tāc kərrəmnā
Vücūdun **eyləmə** ḥeyvān belə şərārətdən *(Kaside 15, Mısra 14). [eyləmə, -mə]*

Ḫudā yaratduqi əşyādan **eyləyüb** mümtāz
Mələkdən artuq edübdür səẖā kərāmətdən *(Kaside 15, Mısra 11). [eyləyüb, -y, -üb]*

O şəh-i məsnəd-i ʻürfānī ki beytu`llāh
ʻƏzm-i ṭavf **eyləyübən** zāīr-i riżvān oldı *(Kaside 17, Mısra 18). [eyləyübən, -yübən]*

Pūl **eyləyür** təmām köñül ārzūların
Bī-pūl cümlə ẖəlq qalur iżṭirārdə *(Kaside 19, Mısra 27). [eyləyür, -y, -ür]*

Təṣəvvür **eyləməyürlər** ki muncə əşyānı
Tapubdılar hamusın dərs-i bəḥs-i ḥikmət ilə *(Kaside 20, Mısra 19). [eyləməyürlər, -mə, -y, -ür, -lər]*

Nə qədri dād elədim məktəb **eyləyün** bün[y]ād
Oẖu oyan yuẖudan qalma ẖᵛāb-ı qəflət ilə *(Kaside 20, Mısra 39). [eyləyün, -y, -ün]*

Vəqtün ẖ˘oş **eylə** ġəmimə dövr növ-bəhārdur
Tər **eylə** bir damağı mey-i ẖ˘oş-güvār ilə *(Kaside 21, Mısra 25). [eylə,]*

ʻÖmrün keçürtmə dərd ilə ʻeyş ü nəşāṭ qıl
Az cəng **eylə** ḥökm-i Ḫudāvəndigār ilə *(Kaside 21, Mısra 32). [eylə,]*

ʻārifləri bəlā vü ġəmə həm-dəm **eyləyüb**
Nā-dān olanı sīm u zər-i bī-şümār ilə *(Kaside 21, Mısra 9). [eyləyüb, -y, -üb]*

Bir sirr var bu işdə Ḫudāvənd-i ẕü`l-minen
Ḫəlq **eyləyübdi** hər birini bir qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 36). [eyləyübdi, -y, -üb, -di]*

Otuz üç il elədi ʻāləm içrə sulṭānluq
Gör āẖır **eylədilər** ḥəbs o növʻ sulṭānı *(Kaside 23, Mısra 10). [eylədilər, -di, -lər]*

O qüvvələr ki bənī ādəmə verib Ḫāliq
O gücdə **eyləməyüb** ẖəlq hīç bir cānı *(Kaside 23, Mısra 28). [eyləməyüb, -mə, -y, -üb]*

O rütbədən bu məqāmə nədən çatub sölə
ʻUlūm ilən bəlī ʻelm **eyləyib** belə ani *(Kaside 23, Mısra 46). [eyləyib, -y, -ib]*

On on beş il bizim ādəmlər **eyləyür** təḥṣīl
Nə dil bilür ʻƏrəbīcən nə yaẖşı imlānı *(Kaside 23, Mısra 53). [eyləyür, -y, -ür]*

Biləndə Rus dilin kimsə **eyləyür** təkfīr
Ki kəsb-i məʻrifətə qoymayur müsəlmānı *(Kaside 23, Mısra 65). [eyləyür, -y, -ür]*

Ḫəlq **eylər** idi birbirinə mehr ü vəfālar
Ol mehr ü vəfā ilə ṣədāqət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 5). [eylər, -r]*

Eylərlər idi cümlə ʻulūm əhlinə ḥörmət
Cövr etdi ʻəṭā batdı səẖāvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 9). [eylərlər, -r, -lər]*

Nə cəşn kim miṡilin görməyübdi dīdə-i çərẖ
Nə sūr görmiyəcək bir də **eylə** ẖəlq-i cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 22). [eylə,]*

Ey mūşikāf-ı dəhr ki Żū`īni ẖulūṣlə
Bir şeʻr-i nāzik **eylədi** mədẖündə āşkār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 2). [eylədi, -di]*

ʻĀləm-i ẕərrədə təklīfi qəbūl **eyləmisən**
İmdi lā`iqdi ki iqrārıvı inkār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 19). [eyləmisən, -mi, -sən]*

Dəhānın **eyləmişəm** ġönçə ġönçəyə təşbīh
Görün ki cövhər-i fərdə nə iftirā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 3). [eyləmişəm, -miş, -əm]*

Ey sāqī əl-əlmān bana ẖüm-ẖüm şərāb ver
Tə`ṡīr **eyləməz** bizə peymānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 2). [eyləməz, -məz]*

Mülhim-i ġeybī bana **eylədi** nā-gəh ilhām
Ey giriftār-ı bəlā Żū`ī-i zār u nā-kām *(Mesnevi 1, Mısra 23). [eylədi, -di]*

Eyləyüb çünki fərāmūş məni pīr-i muğān
Gör necə olmuşam āvārə-i ṣəḥrā-yı Muğān *(Mesnevi 1, Mısra 9). [eyləyüb, -y, -üb]*

Bəḥr-i ʻürfān Əmīrẖān ki Ḫudā-yı mənnān
Eyləyüb ẕātını dərd əhlilər içün dərmān *(Mesnevi 1, Mısra 28). [eyləyüb, -y, -üb]*

ʻƏcz ilə **eylədim** sözüm itmām
Vəsfivə ʻācizəm mən-i nā-kām *(Mesnevi 2, Mısra 48). [eylədim, -di, -m]*

Çərẖ-i ġəddār rūzīgâr-ı dənī
Eyləyüb Pāy-māl ġüṣṣə məni *(Mesnevi 2, Mısra 8). [eyləyüb, -y, -üb]*

Necə Firdovsī-i ḥəkīm-i cəhān
Ḥāl-i sulṭānı **eyləyübdi** ʻəyān *(Mesnevi 2, Mısra 26). [eyləyübdi, -y, -üb, -di]*

Güẕārışim tā olə ẖəlqə ʻəyān
Eyləyüm əḥvālımı şərḥ ü bəyān *(Mesnevi 4, Mısra 4). [eyləyüm, -y, -üm]*

Eyləyürdük dəm-bə-dəm ʻeyş ü nəşāṭ
Hər çəməndə döşəyirdük bir bisāṭ *(Mesnevi 4, Mısra 13). [eyləyürdük, -y, -ür, -dü, -k]*

Żū`ī duʻā **eylə** sözə verme ṭūl
İmdi olur çünki duʻālar qəbūl *(Mesnevi 5, Mısra 99). [eylə,]*

Yeddi yüz il pādşāhlıq **eylədi**
Çərẖ-i caḥān içrə məhliq **eylədi** *(Mesnevi 5, Mısra 19). [eylədi, -di]*

Yeddi yüz il pādşāhlıq **eylədi**
Çərẖ-i caḥān içrə məhliq **eylədi** *(Mesnevi 5, Mısra 20). [eylədi, -di]*

Āẖırı bu çərẖ-i qədīmü`l-bīnā
Eyləyə bir ləḥẓədə anı fənā *(Mesnevi 5, Mısra 22). [eyləyə, -y, -ə]*

Pəs belə əşẖāsı ki bu çərẖ-i dūn
Eyləyə bir ləḥẓədə zār u zəbūn *(Mesnevi 5, Mısra 24). [eyləyə, -y, -ə]*

Yeddi yüz il ʻömr ilə olan fənā
Bizlərə nə **eyləyəcəkdür** vəfā *(Mesnevi 5, Mısra 26). [eyləyəcəkdür, -y, -əcək, -dür]*

Cümlə ẖəlq ilə vücūd əhlinə **eylər** ḥörmət
Elə bəg-zādələrün ẖidməti ʻayn-ı dövlət *(Mesnevi 6, Mısra 53). [eylər, -r]*

Məʻrifət əhli səẖā əhlinə ẖān sölərlər
Kimə hər naḥv-i ẖiṭāb **eyləsə** cān sölərlər *(Mesnevi 6, Mısra 52). [eyləsə, -sə]*

Əlṭāf ilə sordu eḥtiyācım
Hər vəcfdən **eylədi** ʻəlācım *(Mesnevi 7, Mısra 64). [eylədi, -di]*

Gəh Bākıdan **eylədim** sifārış Gəh Aqcaqabūldan nigārış
Bir kimsədən olmadı ḥimāyət *(Mesnevi 7, Mısra 47). [eylədim, -di, -m]*

Yüz dərd ü bəlāyə **eylədüz** tūş
Bāzar-ı Qalaqayındə müddət *(Mesnevi 7, Mısra 53). [eylədüz, -dü, -z]*

Başdə əsər-i şərāb-ı gül-nār
Nə olsə köñüldə **eylər** iẓhār *(Mesnevi 7, Mısra 8). [eylər, -r]*

Ġüşşə baña çoẖ edüb sirāyət
İmdi saña **eyləyim** şikāyət *(Mesnevi 7, Mısra 72). [eyləyim, -y, -im]*

İẓhār elədi dövr elə iqdām
Dövrān saña **eyləyübdi** ikrām *(Mesnevi 7, Mısra 32). [eyləyübdi, -y, -üb, -di]*

Kim mərhəmət **eylə** pādşāhım
Bildür baña kim nədür günāhım *(Mesnevi 8, Mısra 27). [eylə,]*

Lüṭf **eylə** bu ẖəlqi qıl kənārə
Sən bārī bu dərdə **eylə** çārə *(Mesnevi 8, Mısra 47). [eylə,]*

Ḫəlq **eylədi** izdiḥām-ı kəsrət
Qalmadı mürīdə ẕövq-i vəḥdət *(Mesnevi 8, Mısra 41). [eylədi, -di]*

ʻElm ü ʻürfān nədür ʻāləmdə dəẖi vāżeḥ edək
Sora inṣāfı olan şəẖṣlərə şərḥ eliyək *(Mesnevi 9, Mısra 18). [eyliyək, -y, -ək]*

Atuban dīnün üṣūlin eləyüb fərʻī uṣūl
Bī-dəlīl **eyliyəsən** hər nə desə anı qəbūl *(Mesnevi 9, Mısra 50). [eyliyəsən, -y, -ə, -sən]*

ʻārifə māżi vü müstəqbəli ilhām **eylər**
Ġeybdə məẖfī olan ḥāləti iʻlām **eylər** *(Mesnevi 9, Mısra 7). [eylər, -r]*

ʻārifə māżi vü müstəqbəli ilhām **eylər**
Ġeybdə məẖfī olan ḥāləti iʻlām **eylər** *(Mesnevi 9, Mısra 8). [eylər, -r]*

Siz də hər buqʻədə bir məktəb bünyād **eyləyün** *(Mesnevi 9, Mısra 83). [eyləyün, -y, -ün]*

Żū`īni şād edüb İslāmdə bir ād **eyləyün** *(Mesnevi 9, Mısra 86). [eyləyün, -y, -ün]*

Hər zəmānda olubsə bir əhl-i dil
Çərẖ **eyləyübdür** onı zār u ẕəlīl *(Mesnevi 10, Mısra 18). [eyləyübdür, -y, -üb, -dür]*

Deməyüb bu sözi rəsūl-i əmīn
Sözümü bī-dəlīl **eylə** yəqīn *(Mesnevi 11, Mısra 60). [eylə,]*

Hər nə söz kim eşitmisən ey cān
Əṣl ü günāhın əvvəl **eylə** bəyān *(Mesnevi 11, Mısra 76). [eylə,]*

Pəndinə bī-dəlīl **eylə** qəbūl
Ḥökm edər pənd qəbūl elə tez ol *(Mesnevi 11, Mısra 89). [eylə,]*

Olsə Buqrāṭ ʻelmdən bī-pūl
Hīç kim **eyləməz** sözün də qəbūl *(Mesnevi 11, Mısra 32). [eyləməz, -məz, -]*

Nə söz olsə gərək əzəldə qanam
Ṣədrdə çoẖ diqqət **eyləyüb** inanam *(Mesnevi 11, Mısra 80). [eyləyüb, -y, -üb]*

Çün bilübdür bu zəhr-i mār dövlət
Şeyṭānə ḥāṣil **eyləyür** cənnət *(Mesnevi 11, Mısra 22). [eyləyür, -y, -ür]*

Ya cəhənnəm yā cənnətü`l-mə`vā
Pūl bir dəmdə **eyləyür** peydā *(Mesnevi 11, Mısra 28). [eyləyür, -y, -ür]*

Māl-i dünyādən ötri hər mollā
Raẖnələr dīndə **eyləyür** peydā *(Mesnevi 11, Mısra 94). [eyləyür, -y, -ür]*

Fikir cānsız bədəndə tāb olur mu
H̱əyālāt **eyləyəndə** ẖᵛāb olur mu *(Mesnevi 12, Mısra 20). [eyləyəndə, -y, -ən, -də]*

Həmīşə ẖāṭirivi H̱āliq **eyləsün** məmnūn
Cəlāl u dövləti ʻömrüvü həm dəẖi əfzūn *(Mesnevi 14, Mısra 17). [eyləsün, -sün]*

Bu ʻanādil bu bəlābil bu gülüstān bu çəmən
ʻEyni cənnətdi nəşāṭ **eylə** əgər ādəmsən *(Mesnevi 15, Mısra 10). [eylə,]*

Zülfün həvəsi **eylədi** təsbīhimi zünnār
Döndürdü məni āẖırı ṣıʻānə ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 35). [eylədi, -di]*

Zülfün salıban rəẖnələr īmānə ʻƏleykān
Kīn **eyləmə** ey şūẖ olum kīniña sədqə *(Muhammes 4, Mısra 18). [eyləmə, -mə]*

Fərək əḥvāl-i mən-i müżṭəri bīmār elədi
O cəfānı ki bana **eylədi** əğyār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 14). [eylədi, -di]*

Nə müsībət var isə **eylədi** çərẖ-i ġəddār
Ṣəbr qıldım nə bəlā oldı əgər cümlə dūçār *(Müseddes 2, Mısra 23). [eylədi, -di]*

Atam rəsûl-i H̱udādən ṣora nifāq əhli
Nə növʻ **eylədilər** gör ki tārmār məni *(Müseddes 2, Mısra 16). [eylədilər, -di, -lər]*

Cəzādə qoyməyəlar tā ki şərm-sār məni
Həmīşə **eyləgilən** Żū`ī ẕikr-i āl-i ʻəbā *(Müseddes 2, Mısra 33). [eyləgilən, -gilən]*

Pəyām-ı yārə sən Tarı dəẖi az **eylə** ihmālı
Ṣəbā kūyundə dildārun nədür üftādələr ḥālı *(Tahmis 1, Mısra 13). [eylə,]*

Təṣəvvür **eyləmə** kim tərk edim sāğər təmənnāsın
Gözimdən salmışam Bi`llāh bāğ-ı ẖuld-ı ḥavrāsın *(Tahmis 1, Mısra 17). [eyləmə, -mə]*

Füżūli **eylədi** āhəng-i ʻeyş-i ẖānə-i Rūm
Əsīr-i möḥnət-i Bağdād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 29). [eylədi, -di]*

Yəqīn **eyləmişəm** imdi ğāfil olduqunı
Fənāyə verdi firāqunlə ḥāṣil olduqunı *(Tahmis 2, Mısra 17). [eyləmişəm, -miş, -əm]*

Bu qanlar içməgə muʻtād gördügün köñlüm
Köñül ki **eylər** idi lāf ʻāqil olduqunı *(Tahmis 2, Mısra 16). [eylər, -r]*

Eyləməz meyil behişt-i üftādə ẖāk-ı dərün
Sākin-i künc-i ġəmün seyr-i gülüstān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 9). [eyləməz, -məz, -]*

Şükr **eylə** ey köñül ki ẖəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə ʻbülbülə gülzārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 1). [eylə,]*

Onun yanındə oldım ʻāqibət bīgānədən kəmtər
Ayaqun ṣədqəsi başım ayağə dur şitāb **eylə** *(Gazel 151, Mısra 5). [eylə,]*

Baña ẖᵛoşdur gədā-yı kūyı olmaq pādşāhlıqdan
Bu qədri cövrlər kim Żū`iyə **eylər** firāq ilə *(Gazel 151, Mısra 14). [eylər, -r]*

Vəfādandur bu həm şanmun kim **eylər** bī-vəfālıqdan *(Gazel 151, Mısra 15). [eylər, -r]*

Çəkməzəm əl səndən ey gül ġeyrilər cövrilə kim
ʻƏndəlīb **eylər** mi gül tərkin cəfā-yı ẖār içün *(Gazel 153, Mısra 4). [eylər, -r]*

Məgər ki eyləmədün tāb-ı nīş-i cānānə
Qəbūl **eyləmisən** möḥnətin muġīlānun *(Gazel 155, Mısra 6). [eyləmisən, -mi, -sən]*

Məgər ki **eyləmədün** tāb-ı nīş-i cānānə
Qəbūl eyləmisən möḥnətin muġīlānun *(Gazel 155, Mısra 5). [eyləmədün, -mə, -dü, -n]*

Budur vəhmim ki zāhidlər sücūdun **eyləsün** vācib
Nöçün ey əbrū-yı dildār sən meḥrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 3). [eyləsün, -sün]*

Ləbün rəşkilə ancaq ləʻl-i bağrı dönməmiş qanə
Ḥəd-i qan **eyləyübdür** köñlüni gül-bərg-i ẖəndānun *(Gazel 160, Mısra 8). [eyləyübdür, -y, -üb, -dür]*

Eyləmir ol āhənīn dil-yārə neylüm bir əs̱ər
Daşə təʼs̱īr eyləyir bu əl-əmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 13). [eyləmir, -m, -ir]*

Əgərçi ayrıluban məndən ey ṣənəm getdün
Firāqun ilə baña **eyləyüb** sitəm getdün *(Gazel 163, Mısra 2). [eyləyüb, -y, -üb]*

Məcnūn **eyləyüb** məni saldun bu çöllərə
Leylā edüb mi bu sitəmi kim sən eylədün *(Gazel 164, Mısra 15). [eyləyüb, -y, -üb]*

Şīrīn-ləbündən **eyləmə** nevmīdī Żū`īni
Fərhādvār yār-ı vəfādərıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 13). [eyləmə, -mə]*

Hər ṭavr **eylədim** bu ġəmə çārə tapmadım
Ẓāhirdə gəlmədün dəẖi rü`yādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 7). [eylədim, -di, -m]*

Minā-yı kūyunə Żū`ī yetüşməmiş yārun
Ṭəvāfın **eyləməmiş** cānıvı fədā qıldun *(Gazel 167, Mısra 12). [eyləməmiş, -mə, -miş]*

Cəfā qılmə kərəm qıl Ẓū`iyə ey şūẖ lüṭf **eylə**
Əgərçi yoẖ gözəllərdə n`olur görsəm vəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 17). [eylə,]*

Dūgāh-ı şübḥ ü şām içrə mānı oldum ki şūr ilə
Səmāʻ **eylərdi** gūşum gəh segāh u gəh nəvā səndən *(Gazel 168, Mısra 14). [eylərdi, -r, -di]*

Keçən ovqātımun sənsiz cəzāsın ey pərī-peykər
Yəqīn bil **eylərəm** dərgāh-ı Ḥəqdə iddiʻā səndən *(Gazel 168, Mısra 16). [eylərəm, -r, -əm]*

Köñül şükr **eylə** kim vəṣl-i ruḫ-i dildārə yetdün sən
Ḫəzān-ı hicr-i cövrün çoḫ görüb gülzāra yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 1). [eylə,]*

Bütləri tək Yūsifin **eylərdi** ḫəclətdən nihān
Görsə idi gər Züleyḫā bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 170, Mısra 3). [eylərdi, -r, -di]*

Tā o yār-ı növ-ḫəṭ u āhū vəşim seyr **eyləsün**
Səbzələr istəbraq ilə fərş edüb səḥrā yüzin *(Gazel 170, Mısra 7). [eyləsün, -sün]*

Ġərəz sizdən təvəqqe‘ eylərəm kim bu gələn həftə
Ḫəvāṣun bizlərə mərqūm edüb **eylə** bəyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 20). [eylə,]*

Əgər şāhīnə hər gün eyləmək bir qan olub rūzī
Təġāfül birlə min min **eyləmə** hər gündə qan Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 6). [eyləmə, -mə]*

Dutan ey övc-i istiğnādə dāīm āşyān Şāhīn
Səni ṣayd **eylər** āḫırdə ‘uqāb-ı āsmān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 2). [eylər, -r]*

Ġərəz sizdən təvəqqe‘ **eylərəm** kim bu gələn həftə
Ḫəvāṣun bizlərə mərqūm edüb eylə bəyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 19). [eylərəm, -r, -əm]*

Ḫudāvənd **eyləsün** əḥbābıvə lüṭfün ziyād ‘ömrün
Nə qədri dövr edər əflāk bāqīdür cəhān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 23). [eyləsün, -sün]*

Dünyānı behişt **eyləmisən** bir pārə şəḫṣə
Bir pārəsinə dūzəḫi qismət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 7). [eyləmisən, -mi, -sən]*

Telaṭṭuf **eylə** köñül şəhrin etgilən mə‘mūr
Ḫarābə qoymə kərəm qıl vilāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 9). [eylə,]*

Bir ‘ibrət al Sikəndər ü Cəmşīddən köñül
Vəqtün ḫ˘oş **eylə** anlə mədārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 6). [eylə,]*

Get sat ‘əvāmə qəlb ‘əməl ‘ārif istəməz
Vəhm **eylə** leyl-i ‘as‘as-i yəvmü`l ḥesābdan *(Gazel 178, Mısra 12). [eylə,]*

Bāğ-ı ḥüsnündən ‘ināyət **eylə** bir gəl ‘āşiqə
Olməmiş fəṣl-i ḫəzān gül-gəşt-i gülzārun sənün *(Gazel 179, Mısra 7). [eylə,]*

Görəndə şərḥə şərḥə köñlümi **eylə** təkəllüm kim
Bu ‘ādətdür nəmək pāşīdə eylərlər kəbāb içrə *(Gazel 188, Mısra 5). [eylə,]*

Gözimdə ‘əks-i rūyun cilvə **eylər** çoḫ tə‘əccübdür
Necə sākin olubdur ātəş-i sūzəndə āb içrə *(Gazel 188, Mısra 3). [eylər, -r]*

Qılur Żū`ī ruḫundə ol məhün cünbüş qara zülfi
Bəlī ‘ādətdir **eylər** cünbüş ‘əqrəb māh-tāb içrə *(Gazel 188, Mısra 10). [eylər, -r]*

Görəndə şərḥə şərḥə köñlümi eylə təkəllüm kim
Bu ‘ādətdür nəmək pāşīdə **eylərlər** kəbāb içrə *(Gazel 188, Mısra 6). [eylərlər, -r, -lər]*

Nāṣiḥ baña ‘eyb **eyləmə** dīvānə görüb kim
Olmum necə məcnūn bu pərī-rūlər içində *(Gazel 190, Mısra 5). [eyləmə, -mə]*

Ṭə‘n **eyləmə** ḥeyrānlıqınə Żū`ī-i zārun
Ṭūṭī bəlī ḥeyrān olı güzgülər içində *(Gazel 190, Mısra 9). [eyləmə, -mə]*

Rəh-i ‘eşqündə nə cürm **eyləmişdim** kim məni saldun
Ḥəbībim muncə dərd ü möḥnət-i rənc-i firāvānə *(Gazel 192, Mısra 7). [eyləmişdim, -miş, -dim]*

Ləb ü ruḫsārıvı gördükdə yəqīn **eyləmişəm**
Kim olub məskən-i Ḫ˘urşīd məqām ‘Īsāyə *(Gazel 194, Mısra 5). [eyləmişəm, -miş, -əm]*

İstəsön **eyləyəsən** ḫānə-i ‘uşşāqı ḫarāb
Al ələ şānə çək ol zülf-i ‘əbīrāsāyə *(Gazel 194, Mısra 7). [eyləyəsən, -y, -ə, -sən]*

Demə Żū`ī ki əfğān **eylərəm** görcək firāqından
Görəndə ol məhi cān düşməyür əfğān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 9). [eylərəm, -r, -əm]*

‘ārif ü ‘āşiqdən özgə Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi ‘ibādət ḥūr u ġılmān olmasə *(Gazel 197, Mısra 14). [eyləməzlərdi, -məz, -lər, -di]*

Nigārā bir zəmān āḫır bizim sarı güẕār eylə
Ḫəzān-ı hicrimi vəṣl-i ruḫunlə növ-bəhār **eylə**

Bu ḫəṭṭ ü zülf ü qəddinlə gülüstānə qədəm bas bir
Bənəfşə sünbüli pəjmürdə sərvi sər-mişār **eylə**

Qızarmış lə‘l tək lālə qılur mənlik fəḫārətlə
Ruḫ-ı rəḫşānıvı göstər onı həm dāğdār **eylə**

Görünməz söyləyürlər çeşmə hərgiz çeşme-i ḥeyvān
Təkəllümlə bu pünhān sirri bir aç āşkār **eylə**

Əgər ol büt əlində Żū`iyā mey cāmını görsön
Dil ü dünyā vü dīn ü cān ayağınə niṡār **eylə** *(Gazel 199, Mısra 1-10). [eylə,]*

Lüṭf **eylə** Żū`iyə elə cövrün ziyādə kim
Dīvānə köñlüm ‘ādət edübdir cəfālarə *(Gazel 201, Mısra 9). [eylə,]*

Saldun həzār möhnətə ey çərḫ-i dūn məni
Sölə görim nə **eylədim** āyā saña genə *(Gazel 202, Mısra 6). [eylədim, -di, -m]*

Bī-‘ārlıq görün nə qədərdür bu Żū`īdə
Ol bī-vəfāyə cānını **eylər** fədā genə *(Gazel 202, Mısra 10). [eylər, -r]*

Ey dil nəẓārə **eylə** cəhān kār u bārınə
Aldanmə gülşən ü gülünə növ-bəhārınə *(Gazel 207, Mısra 1). [eylə,]*

Gör ‘āqibət nə **eylədi** bu zārə kūj-püşt
Beş gün içində Rüstəm ü İsfəndiyārınə *(Gazel 207, Mısra 3). [eylədi, -di]*

Bīhūdə çoẖ da qılma namāz **eyləmə** du'ā
Żū`ī bu nā-qəbūl du'ādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 17). [eyləmə, -mə]*

Vəṣldə yetmiş idim ẕövq-i ṣəfā **eylər** idim
O şifət kim olə bir kimsənə sulṭān yuẖudə *(Gazel 210, Mısra 3). [eylər, -r]*

Nə məndən et şikāyəti nə yārdan köñül
Hər nə 'ədāvətün olə **eylə** Ḫudā ilə *(Gazel 213, Mısra 8). [eylə,]*

Gərək mə'şūq özi cəzb **eyləsün** 'uşşāqını vəṣlə
Yetüşməz vüṣlətə gər gəzsə yüz min il sorağ ilə *(Gazel 216, Mısra 7). [eyləsün, -sün]*

Ol āhū-yı rəmīdə-i ṣəḥrā-yı ülfəti
Kim **eylədi** bu bəzmdən āvārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 10). [eylədi, -di]*

Ġərəż bu dərd ü bəlā cümləsi gedər Żū`ī
Tərəḥḥüm **eyləyübən** gər o yār yārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 14). [eyləyübən, -y, -übən]*

Żū`īnün pəndin eşit **eyləmə** çoẖ bādəyə meyl
Tā ki el söləməsün bī-ẖˇod-ı dīvānə səni *(Gazel 226, Mısra 9). [eyləmə, -mə]*

Etsön də **eylə** tīr-i bəlāyə nişān məni
Salmə nəẓərdən ey büt-i nā-mehribān məni *(Gazel 227, Mısra 1). [eylə,]*

Gər ləb-i lə'lüñə verdi Żū`ī cān 'eyb **eyləmə**
Rəsmidür bu kim qılurlar cānı cānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 9). [eyləmə, -mə]*

Nəẖl-i ṭūbāyə verür riżvān həmīşə pərvərīş
Tā ki bir gün **eyləsün** sürūr u əlvān ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 8). [eyləsün, -sün]*

Şikəstə-i ələm-i rūzgār qoymə məni
Cəfādan əl göti rəḥm **eylə** Żū`ī-i zārə *(Gazel 232, Mısra 11). [eylə,]*

Şəb-i firāqdə yārun ẖəyāl-ı çeşmi ilə
Həlāk **eylədi** sāqī humār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 8). [eylədi, -di]*

Gīsūlərün ġəmində pərīşānam **eylə** kim
Bir əjdəhā alubdı mənim iki yanımı *(Gazel 234, Mısra 7). [eylə,]*

Nə ẖᵛāhiş **eylər** idim məṭləbim olurdı rəvā
Ze-bəs ki kīsədə dīnār u dirhəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 9). [eylər, -r]*

Ḫudā bilür ki o günlər nə ẕövq **eylər** idük
Gözimdə 'āriż-i sāqī əlimdə sāğər idi *(Gazel 240, Mısra 9). [eylər, -r]*

Ṣəbr **eylə** gəl liyəbluvəkum āyəsin oẖı
Żū`ī bu dərd bəlkə saña imtaḥān idi *(Gazel 242, Mısra 17). [eylə,]*

Kim ki Birāhīm təki istəsə olmaq ẖəlīl
'Eşq mināsındə ẕəbḥ **eyləyə** qurbānını *(Gazel 245, Mısra 6). [eyləyə, -y, -ə]*

Hər yanə **eyləsön** nəẓər āynə-i ṣuvər
Hər cānibə yüzün dutasan yüz sürūr idi *(Gazel 246, Mısra 11). [eyləsön, -sön]*

Bu kühən 'āşiqi qurbānə qəbūl **eyləmədün**
Bəs Minā içrə kəsillər niyə hər qurbānı *(Gazel 250, Mısra 17). [eyləmədün, -mə, -dü, -n]*

Bilmürəm hansı zəbānlə saña şərḥ **eyləyüm**
O sitəmlər ki baña etdi yüzün hicrānı *(Gazel 250, Mısra 11). [eyləyüm, -y, -üm]*

Ḫəlqün nə növ' qüdrəti tə'rīfün **eyləsün**
Ḫāliq deyübdi mədḥüvə çün həl ətā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 35). [eyləsün, -sün]*

Gərdūn-e goşūd əz ġəm o zülf tābdār
Dün ḥəbsdə çü Yūsif-i çərẖ **eylədi** qərār *(Kaside 9, Mısra 1). [eylədi, -di]*

Deyürlər ātəş ara məskən **eyləməz** āhū
Nədəndi köñlüm ara bəs qılub nişəst gözün *(Gazel 158, Mısra 7). [eyləməz, -məz]*

Qət'-i ülfət **eylədün** dutdun ṭərīq-i ẓülm-i kin
Bu dögüldi 'āqibət səndən gümānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 15). [eylədün, -dü, -n]*

Eyləmir ol āhənīn dil-yārə neylüm bir əs̱ər
Daşə tə`s̱īr **eyləyir** bu əl-əmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 14). [eyləyir, -y, -ir]*

Günümi Żū`ī kimi qara **eylədün** ġəmdən
Qaşun ġəmilə qılub qāmətimi ẖəm getdün *(Gazel 163, Mısra 13). [eylədün, -dü, -n]*

Ey gül ruẖunlə məclisimiz gülşən **eylədün**
Nūr-ı cəmālun ilə 'əcəb rövşən **eylədün**

Hər yerdə qıldı çünki təcəllā baña ruẖun
Hər bir məqāmı Mūsā içün Eymən **eylədün**

Ey Yūsifim çü və'de-i vəṣl eylədün baña
Yə'qūbə ṣanki müjdə-i pīrāhən **eylədün**

Əz-bəs ki ātəşīn-ruẖə yandurmısan məni
Zərdüşt vəqt olub məni Rūyīntən **eylədün**

Saldun ləbün kənārınə zülf-i siyāhıvı
Əngüştəri nəsībə-i Əhrīmən **eylədün**

Etdün siyāh çeşmün ilə ṣayd əhl-i dil
Āhūları nə seḥr ilə şīr-əfgən **eylədün**

'Eşq-ẖəṭṭün ilə cümlə bəlādan əmīn edüb
Tīr-i qəżāyə Ḫizr-i ẖəṭün cövşən **eylədün**

Məcnūn eyləyüb məni saldun bu çöllərə
Leylā edüb mi bu sitəmi kim sən **eylədün**

Żū`ī məh-i cəmāluvə nəẓẓārə qılmaqə
Dil ẖəlvətinə dīdələrim rövzən **eylədün** *(Gazel 164, Mısra 1-18). [eylədün, -dü, -n]*

Günəş mis̱āl yüzin **eylədün** nihān məndən
Ḫəyāl-i zülfi ilə günlərim qara qıldun *(Gazel 167, Mısra 3). [eylədün, -dü, -n]*

Bu mülkə vārıd olduqdə mən-i məhcūr u nākāmi
Nöçün məḫv **eylədün** ḫāṭirdən ey ārām-ı cān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 12). [eylədün, -dü, -n]*

Żū`ī çü şəhr məhlərinün vəṣfin **eylədün**
Ḫ̌oşdur baña həmīşə desön bu kəlāmdan *(Gazel 177, Mısra 11). [eylədün, -dü, -n]*

Çək imdi ey köñül ġəm-i hicrān bəlāsını
Sən nīşə ülfət **eylədün** hər bī-vəfā ilə *(Gazel 213, Mısra 12). [eylədün, -dü, -n]*

Żū`ī nə **eyləyübdi** saña bilməzəm ki var
Hər baḫışında qətlinə fərmān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 11). [eyləyübdi, -y, -üb, -di]*

Muṣəvvər eyləyübdir mərdüm-i çeşmim qədün sərvin
Dögül bī-hūdə cārī **eyləmək** hər ləḥẓə bu cūlər *(Gazel 57, Mısra 4). [eyləmək,]*

Ḥəmā`il **eyləmək** bir ağ cəmālun qara gīsūsın
Keçən möḥnətlə qarə günləri ʻişrətlə ağ etmək *(Gazel 120, Mısra 9). [eyləmək,]*

Az **eyləməklə** cövri cəfā etmə Żū`iyə
Kim eyləməz bu qədri cəfālər kifāyətim *(Gazel 138, Mısra 9). [eyləməklə, -lə]*

Əgər şāhīnə hər gün **eyləmək** bir qan olub rūzī
Təġāfül birlə min min eyləmə hər gündə qan Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 5). [eyləmək,]*

Saġġal uzun qurşaqını enni **eyləmək**
Hansında ḥökm ṣādir olub dört kitābdan *(Gazel 178, Mısra 9). [eyləmək,]*

Dil-i sūr **eyləmək** ülfət ləb-i ḫəndānı ilə
Görək āḫır nə edir çərḫ çalışur cānı ilə *(Gazel 204, Mısra 1). [eyləmək,]*

Ṣəbr **eyləmək** əfżəldi ki Əyyūb-fikārun
Dərd ü ələmi şövkət ilə şānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 11). [eyləmək,]*

Nə ḥāṣil **eyləmək** ġəflət mənim tək mübtəlālardan
Kərəm qıl kəsmə sāqī iltifātun bī-nəvālardan *(Tahmis 1, Mısra 3). [eyləmək,]*

__eylə diqqət:__ *Dikkat et, bak!.*

Belə dögül bərādər [o] məktəb nə mədrəsə
Qeyri miləl məkātibinə **eylə diqqəti** *(Kaside 2, Mısra 16). [eylə diqqəti,]*

__eylə:__ *Öğrenmek.*

Eşitdün imdi qoy övlādun **eyləsün** təḥṣil
Saña çatə iki dünyādə bāğ-ı cənnətdən *(Kaside 15, Mısra 63). [eyləsün, -sün]*

__eylə:__ *Öyle; Sanki.*

Lʻəl-i ġəmində ṭürrə-i pərtābə ilticā
Etmək nə sūd **eylə** mey-i ol nābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 2). [eylə,]*

Ḥeyf olə kim dəhrdə bir ẕāt-ı əkrəm qalmayub
Qalmayandə **eylə** ādəm ṣanki ʻāləm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 2). [eylə,]*

Ġönçəsi dövrində kim zülf-i pərīşān titrəşür
Eylə kim cādū görüb möhr-i Süleymān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 2). [eylə,]*

Titrəşür köñlüm ḫəyāl-i ʻāriżindən **eylə** kim
Ātəş-i sūzəndə üzrə qəṭrə-i qan titrəşür *(Gazel 58, Mısra 3). [eylə,]*

İlāhī bir də mümkündür mi görmək **eylə** əyyāmı
Ki bilmirdük ġəm ādın Żū`ī tək dīvānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 9). [eylə,]*

Bir dəm olmaz kim köñül əndūhdən āzād olə
Eylə san gökdən yaqır möḥnət mən-i nālān içün *(Gazel 152, Mısra 4). [eylə,]*

Çəkməyübdir fəṣl-i dey bülbül gül-i rəʻnā ġəmin
Eylə kim hicrində mən çəkdim o bī-pərvā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 2). [eylə,]*

Sünbül-i zülfi tökülmüş rūyınə ol güllər ḫūn
Eylə kim əbr-i bəhārı mehr-i rəḫşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 4). [eylə,]*

Żū`īnün qış sitəmündən qurıyub cān-ı təni
Kürk ilqā`sıyılə **eylə** gələr tāzə bəhār *(Kaside 6, Mısra 40). [eylə,]*

Ġəmzə peykānın dilər şövq-i ruḫundan cān u dil
Eylə kim gün tābişindən təşnələr istərlər āb *(Gazel 16, Mısra 6). [eylə kim,]*

Köñlümi ṣayd eylədi bir göz açıncə gözlərün
Eylə kim bir ṣayd lāġərini iki tərlān alur *(Gazel 59, Mısra 6). [eylə kim,]*

__eylə məʻrifət:__ *Marifet göstermek, hüner eylemek.*

ʻUlūmə səʻy qılub **eylə məʻrifət** kəsbin
Ki tā ḫəbər biləsən ʻāləm-i ḥəqīqətdən *(Kaside 15, Mısra 27). [eylə məʻrifət,]*

__eylə yəqīn:__ *Muhtemelen.*

Olmasaydı o əgər **eylə yəqīn** kim mən-i zār
Az zəmānda tən-i bīmārım olurdı bī-cān *(Kaside 14, Mısra 21). [eylə yəqīn,]*

__eylən:__ *Eyleyen.*

Köñül verdim vəfālı sanubən bir yārə bī-hūdə
Cəfā **eylən** o bəd-ẖū bī-vəfā ẖūn-ẖᵛārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 2). [eylən,]*

eymən: *Mûsâ peygamberin Tur dağında Cenâb-ı Hakk'ın tecellîsine mazhar olduğu yer.*

Hər yerdə qıldı çünki təcəllā baña ruẖun
Hər bir məqāmı Mūsā içün **Eymən** eylədün *(Gazel 164, Mısra 4). [eymən,]*

'eyni: *Birbirinin eşi, ayırt edilemeyecek kadar benzeri, tıpkısı.*

Zāhidlərün 'ibādəti ḥūr u qüṣūrdur
Ḥəqqā belə iṭā'əti **'eyni** qüṣūrdur *(Gazel 74, Mısra 2). ['eyni,]*

Bu 'anādil bu bəlābil bu gülüstān bu çəmən
'Eyni cənnətdi nəşāṭ eylə əgər ādəmsən *(Mesnevi 15, Mısra 10). ['eyni,]*

eyş: *Hayâtın zevkini çıkarma, yiyip içme, zevk ü safâ.*

Ḥeyf ol qərīnə kim baña dövrān be-kām idi
H̱ᵛoş ol zəmān ki 'işrət ü **eyşim** təmām idi *(Muhammes 2, Mısra 17). [eyşim, -im]*

Əvvəlki ḥüsn cəzbəsi cānānədən gedüb
'Eyş ü nəşāṭ gūşə-i mey-ẖānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 2). ['eyş,]*

Nə bāğlardə ṣəfā var nə meydə **'eyş** ü nəşāṭ
Dönüb zəmānə olub dövr-i rūzgār ẖarāb *(Gazel 29, Mısra 3). ['eyş,]*

'Eyş ü 'işrət azalur 'ömr çoẖalduqcə bəlī
Ləẕẕət ol ṭıfl dəmində əmilən şīrdədür *(Gazel 75, Mısra 5). ['eyş,]*

Hər şəb ki bəzmim içrə o māh ilə cām olur
'Eyş ü nəşāṭ ləẕẕət-i dünyā təmām olur *(Gazel 77, Mısra 2). ['eyş,]*

Əgərçi ẖəlq-i cəhān **'eyş** ü 'işrəti istər
Cəhīmdür baña ey dost bu cəhān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 3). ['eyş,]*

Təṣəvvür eyləmə kim sənsiz **'eyş** edir Żū`ī
İşimdi şām u səḥər nālə vü fəğān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 13). ['eyş,]*

İmdi bildim ki cəhān mülki nə vīrānə imiş
Hər nə **'eyş** ü ṭarabı var isə əfsānə imiş *(Gazel 107, Mısra 2). ['eyş,]*

'Eyş ü 'işrət ilə çoẖ vəqt keçürdüm ammā
İmdi bildim bu ẖarābə necə ġəm-ẖᵛānə imiş *(Gazel 107, Mısra 3). ['eyş,]*

Əgər bir əhl-i ḥāl olsə mey iç **'eyş** eylə Żū`ī tək
Ḥəṭādur bī-sər ü pālə içüb əhl-i 'əẕāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 13). ['eyş,]*

Səniñlə getdi təmām **'eyş** ü nūş u ləẕẕət-i ẕövq
Qoyub yerində baña hər nə var ġəm getdün *(Gazel 163, Mısra 5). ['eyş,]*

Çünki bəzmimdən ayaġ çəkdi nigārım getdi
Ləẕẕət ü **'eyş** ü ṭarab yoẖ ilə vārım getdi *(Gazel 248, Mısra 2). ['eyş,]*

Ṣəd-ḥeyf ki bu çərẖ-i müẖālif-i sitəmdən
'Eyş ü fərəḥim möḥnət-i ḥirmānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 14). ['eyş,]*

'Ömrün keçürtmə dərd ilə **'eyş** ü nəşāṭ qıl
Az cəng eylə hökm-i H̱udāvəndigār ilə *(Kaside 21, Mısra 31). ['eyş,]*

Yā Rəb o qədīm 'əṣr o ləẕẕət hara getdi
H̱əlq içrə olan **'eyş** ilə 'işrət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 2). ['eyş,]*

On bir ay 'işrət ü **'eyş** ilə keçür ovqātun
Bārī bir ay keçən əḥvālə sitiğfār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 9). ['eyş,]*

Eyləyürdük dəm-bə-dəm **'eyş** ü nəşāṭ
Hər çəməndə döşəyirdük bir bisāṭ *(Mesnevi 4, Mısra 13). ['eyş,]*

Bir belə əyyāmdə 'āləm təmām
'Eyş ilə 'işrətdədi yek-sər müdām *(Mesnevi 5, Mısra 44). ['eyş,]*

Şād idi köñül o sāḥət içrə
Hər ləḥẓədə **'eyş** ü 'işrət içrə *(Mesnevi 7, Mısra 26). ['eyş,]*

H̱ᵛoş ol zəmān ki 'işrət ü **'eyşim** təmām idi
Baş şūr-ı 'eşq gözdə o māh əldə cām idi *(Muhammes 2, Mısra 1). ['eyşim, -im]*

Gülsitānlar içrə hər yan bāng-ı nūş-ā-nūş olub
'Eyş edən 'uşşāq içün bir qāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 12). ['eyş,]*

Yā Rəb olur mu bir də görəm ol zəmānəni
'Eyş ü nəşāṭ u ṣöḥbət-i çəng ü çəğānəni *(Müseddes 1, Mısra 26). ['eyş,]*

'eyş [ü] 'işrət : *Yeme içme, içki içme. Zevk ü Safa.*

Belədür çün dəẖl ü ẖərcün gözlə iṣrāf eyləmə
Ḥərc qıl vācib yerə gör **'eyş [ü] 'işrət** kimdədür *(Kaside 8, Mısra 10). ['eyş [ü] 'işrət ,]*

Görüb bu 'işrət-i pünhānı sordum bāğ-bānlardan
Nədür bu **'eyş [ü] 'işrət** vāqif et bir sirr-i pünhānə *(Kaside 22, Mısra 16). ['eyş [ü] 'işrət ,]*

'Eyş [ü] 'işrət bəzmivi bir Türk yağma eylədi
Ey dil ü cān ləḥẓə ləḥẓə tārmār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 7). ['eyş [ü] 'işrət ,]*

‘eyş [ü] nəşāṭ : *Zevk u safâ sevinci.*

Həmişə **‘eyş [ü] nəşāṭ** ilə ḫ˘oş keçə ‘ömrün
Nə qədri var cəhān içrə gərdiş-i dövrān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 37). [‘eyş [ü] nəşāṭ ,]*

‘eyş [ü] nəşāṭ-ı ləẕẕət: *İçkinin sevincinin lezzeti.*

Yā Rəb olur mu bir də dönüb növ-cəvān olam
Eyş [ü] nəşāṭ-ı ləẕẕət ilə kām-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 2). [Eyş [ü] nəşāṭ-ı ləẕẕət,]*

eyvān: *Köşk.*

Bu necə şəm‘di kim bəzmi pür-nūr elədi
Bu ḫarābə köñül **eyvānını** mə‘mūr elədi *(Gazel 241, Mısra 2). [eyvānını, -ı, -n, -ı]*

F

fāī`də: *Fayda, yarar.*

Bizdən saña nə **fā`idə** var bārī Ḫudāyā
Sən bizlərə yüz lütf-i kərāmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 27). [fāīdə,]*

Nə **fā`idə** elə gündən ki fövt olub Żū`ī
Baña gəlür elə kim gördügümdi rö`yādə *(Gazel 206, Mısra 13). [fāīdə,]*

Bu ḥāl ilə nə **fā`idə** şāh-ı cəhān olam *(Muhammes 1, Mısra 27). [fāydə, -də]*

Yezīd tək adı məl‘ūn öẕi cəhənnəmdə
Nə **fā`idə** elə olsə ḥökūmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 14). [fāydə,]*

Münkirliqün yoḫ **fā`idəsi** īmānə gəlmək yaḫşıdur
Nār-ı cəhənnəmdən qaçub riżvānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 1). [fāydəsi, -s, -i]*

Meysiz bəhār u seyr ü ṣəfādan nə **fā`idə**
Bī-yār cām-ı rūḥ-fəzādan nə **fā`idə**

Mey bəzmi yār vəṣli gülüstāndə ḫ˘oşdu līk
Bī-həm-dəm ilə bəzm-i ṣəfādan nə **fā`idə**

Bir gün mənim murādım ilə dövr qılmadı
Dövr-i sipihr ü çərḫ-i dəğādan nə **fā`idə**

Cəmşīd yā Sikəndər əgər olson ey köñül
Āḫır fənādı çünki fənādan nə **fā`idə**

Çoḫ olmə şīftə gül-i gülzār -ı ‘āləmə
Hər bir nigār-ı bī-sər ü pādan nə **fā`idə**

Bəd-baḫt ü nīk-baḫtlıqun bā‘iṣin bilən
Çün yoḫdı lāf-ı ẕehn ü ẕəkādan nə **fā`idə**

Bər-bād oldı āḫırı bād üzrə ḥökm edən
Bilqeys-i təḫt-i mülk-i səbādan nə **fā`idə**

Āḫır çürir ḫākdə pāy-māl-i ḫəlq olur
Bu ṭəmṭərāq rüf‘ət-i cādan nə **fā`idə**

Bī-hūdə çoḫ da qılma namāz eyləmə du‘ā
Żū`ī bu nā-qəbūl du‘ādan nə **fā`idə** *(Gazel 208, Mısra 18). [fāydə,]*

Vəlī çe **fā`idə** ādəmlərinə ḥikmət-i elm
Dögül mü`əssir bir zərrəcə sirāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 17). [fā`idə,]*

fā`īq: *Seçkin, yüksek, güzîde.*

Kimdi hər ‘elmdə göstər baña olsun **fā`īq**
Tərk edüb mə‘rifəti pūlə olublar şāiq *(Terci-bend 1, Mısra 27). [fā`īq,]*

fānī: *Bekası olmayan, fena bulan, devamsız, sonlu.*

Deyür ki müctəhidə bağlamaz isön boynun
Təmām ‘əməllərün olur qətrə olur **fānī** *(Kaside 23, Mısra 82). [fānı,]*

Bu gözəl məzhəb olmayə **fānī**
Dutmayə cəhl ü fitnə dünyānı *(Mesnevi 11, Mısra 99). [fānı,]*

Fānī dünyādan əgərçi belə nālān gedürəm
Bī-vəfā ümmət əlindən cigəri qan gedürəm *(Müseddes 2, Mısra 17). [fānı,]*

Dürüst diqqət elə bir umūr-ı dünyāyə
Təmām şāh u gədā cümləsi olur **fānī** *(Kaside 23, Mısra 6). [fānı,]*

fāqə: *İhtiyaç, zarûret, yoksulluk.*

Ya fəqr u **fāqə** necədi yā sīm u zər nədür
Ya rāḥət-i Ḫiżir nədü rənc-i səfər nədür *(Muhammes 2, Mısra 9). [fāqə,]*

Fārs-ı meydān: *Farsça şiir söyleyenlerin meydanı.*

Gər ağacdan yonasan göstərəsən Sām-süvār
Zū`i vəqtində gəlüb **Fārs-ı meydān** olmaz *(Gazel 90, Mısra 12). [Fārs-ı meydān,]*

fārsī: *Farsça.*

Fārsī vü Rūsī Firəng ‘Ərəb
Hər bir zəbān şan dilidir cəvvāb *(Mesnevi 10, Mısra 39). [fārsī,]*

fâş: *Açığa çıkarmak, belirgin hale getirmek.*

Məbāda olmaya əğyārə **fāş** dərd-i dilim
Köñül dilər ki ġəm ü dərdimi nihānī yazım *(Gazel 141, Mısra 5). [fāş,]*

Nigārım ʻeyb tutmə sirr-i ʻeşqün **fāş** qılsam gər
Pərīşān eyləyüb bəs kim məni zülf-i pərīşānun *(Gazel 149, Mısra 5). [fāş,]*

Dəhānı sirrini ṣandūq-ı dildə məḫfī qılmışdım
Gözim **fāş** etdi āgəh olcaqın bu rāz-ı pünhānə *(Gazel 192, Mısra 4). [fāş,]*

fāżil: *Faziletli, fazilet sahibi, erdemli, üstün, cömertlik, iyilik, lutuf, kerem.*

O kəs kim ʻārif ü **fāżildi** görməz
Ġəm ü fəqrün əlindən bir rəhālıq *(Gazel 112, Mısra 5). [fāżildi, -di]*

Çoḫ əbləh ü nā-dānları neʻmətlə yaratdun
Çoḫ ʻārif ü **fāżilləri** nikbət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 12). [fāżilləri, -lər, -i]*

Ḥörmət ü rāḥətı hər cāhil ü nā-dānə verüb
ʻārif ü **fāżil** ü kāmilləri ẕillətdə qoyub *(Gazel 20, Mısra 9). [fāżil,]*

Hansı sāḥətdə eşitdim ki var onda **fāżil**
Müşkilim ḥəllinə dər-ḥāl çoḫ etdim sürʻət *(Kaside 5, Mısra 17). [fāżil,]*

fekā: *İsra suresi, 96. ayet.*

Kāfī olur mı şānuvə gər gəlsə Ḥəqqdən
Fəżlün ẓuhūrə qılmaqə yüz qul **fekā** Əlī *(Kaside 1, Mısra 30). [fekā,]*

fövrən: *Fevren, alelacele, birdenbire, derhal.*

Févc-i sərmānun əlindən səni **fövrən** qutarur
Ləẕẕət ü ʻeyş-i cəhāndən oləsən ber-ṭərrār *(Kaside 6, Mısra 29). [fövrən,]*

feyz-i cəhān: *Dünyanın nimeti.*

Ḫāqānī-i zəmānədi hər növʻ şeʻrdə
Feyz-i cəhānə gün kimidür iştihār ilə *(Kaside 21, Mısra 22). [feyz-i cəhānə, -ə]*

feyz-i dīdār: *Yüz, çehre nimeti.*

Görmədim ṣöḥbət-i dīdārıvı hərçənd ki mən
Feyz-i dīdārıvə cān ilə ṭələbkār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 4). [feyz-i dīdārıvə, -ıv, -ə]*

feyz-i ḥużūr: *Eşiğin(in) nimeti(ni).*

Çoḫdandı köñül istər idi **feyz-i ḥużūrun**
Qorḫutdı bu söz līk bu əfkārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 13). [feyz-i ḥużūrun, -u, -n]*

feyż-i məqdəm: *Gelmenin feyzi, sevgiliye kavuşma feyzi.*

Dilərdi cān ki bulə **feyż-i məqdəmün** gəl gör
Ki az qalubdı o həm çıqsun intiẓārun ilə *(Gazel 205, Mısra 3). [feyż-i məqdəmün, -ün]*

feyz-i təqərrüb: *Yaklaşma nimeti.*

Bārgāh-ı ʻizzətə **feyz-i təqərrüb** tapdılar
Mā-sivādan nūr-ı ʻürfān ilə févc-i ənbiyā *(Gazel 3, Mısra 11). [feyz-i təqərrüb,]*

feyz-i vüṣūl: *Ulaşma, erişme ihsanı.*

Ḥuṣūl olsə əgər **feyz-i vüṣūlun**
Yetüşsə şəmme gər ẕövq-i məqālun *(Mesnevi 3, Mısra 21). [feyz-i vüṣūlun, -un]*

feyz-i ziyārət: *Ziyaretin uğurlu tesiri.*

Sərvərā **feyz-i ziyārət** ṭələbiyçün neçə yol
Kə`bə-i vüṣlətivə ṣidq ilə züvvār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 1). [feyz-i ziyārət,]*

feʻl: *Olup gerçekleşmiş iş, yapılıp gerçekleşmiş hareket veya davranış, kasıtlı kasıtsız her türlü iş, eylem, amel.*

Bādənün nəhyinə bir fāctənibū ləfzi gəlüb
İmdi çək eylədiyün **feʻlə** həcālət zāhid *(Gazel 39, Mısra 16). [fe'lə, -ə]*

fəğān: *Iztırapla bağırma, haykırma, feryat.*

Cəfādan incinüb ey dil **fəğānə** gəlmə bülbül tək
O hansı güldü kim pīrāmənində ḫüşk-i ḫār olmaz *(Gazel 99, Mısra 7). [fəğānə, -ə]*

Zəncīr-i zülfünə eləyə ġeyrilər həvəs
N`etsün**fəğānə** bu dil-i dīvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 12). [fəğānə, -ə]*

Nədən artub bu gecə köñlümün fəryād u **fəğānı**
Məgər şānə dağıtmış yā ṣəbā zülf-i pərīşānı *(Gazel 252, Mısra 3). [fəğānı, -i]*

ʻĀqibət qıldı məni rüsvā **fəğānı** köñlümün
Qalmayub hicrānə çün tāb u təvānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 1). [fəğānı, -ı]*

Żū`ī kimi çoḫ çəkməgilən āh u **fəğānı**
Ṣəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 17). [fəğānı, -ı]*

Ṣəbr qıl etmə çoḫ də āh u **fəğān**
Nə qədər ḫəstə vü nizār oldun *(Kaside 16, Mısra 11). [fəğān,]*

Təṣəvvür eyləmə kim sənsiz ‘eyş edir Żū`ī
İşimdi şām u səḥər nālə vü **fəğān** sənsiz *(Gazel 92, Mısra 14). [fəğān,]*

Gər biləydim ki edər ol büt-i bī-mehrə əs̱ər
Dəm-bə-dəm nālə vü fəryād u **fəğān** eylər idim *(Gazel 144, Mısra 6). [fəğān,]*

Cəfā peykānlarilə ġərqədür cismim **fəğān** etmin
Müşəḫḫəṣdür bu Żū`ī kim **fəğān** ġərq-ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 9). [fəğān,]*

Cəfā peykānlarilə ġərqədür cismim **fəğān** etmin
Müşəḫḫəṣdür bu Żū`ī kim **fəğān** ġərq-ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 10). [fəğān,]*

fəğānını: *Iztırap ile bağırıp çağırma, inleme.*

Bād-ı ṣəbā yetürmədi Żū`ī **fəğānını**
İnṣāf edüb bu növ‘ ilə fəryādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 9). [fəğānını,]*

fikār: *Yaralı, mecruh.*

Mən etmişəm bunı yā kim bu iş müqəddər imiş
Bu fikr ilə gecə gündüz dəḫi **fikār** oldım *(Kaside 12, Mısra 6). [fikār,]*

Ey köñül bəsdi bī-qərār oldun
Ġəm-i əndūhlə **fikār** oldun *(Kaside 16, Mısra 2). [fikār,]*

Babam firāqını düşmən cəfāsını çəkdim
Bir özgə ġüṣṣə var oldur qılan **fikār** məni *(Müseddes 2, Mısra 22). [fikār,]*

fikir: *Düşünce, fikir; Endişe, muhterizâne düşünme.*

Vəzīr-i ‘əqlə qıldım məşvərət bir at **fikrində**
Dedim ey ‘əql bir fikr et sənün tək genə dānım var *(Kaside 7, Mısra 25). [fikrində, -i, -n, -də]*

Fikir cānsız bədəndə tāb olur mu
Ḫəyālāt eyləyəndə ḫ^vāb olur mu *(Mesnevi 12, Mısra 19). [fikir,]*

Mən etmişəm bunı yā kim bu iş müqəddər imiş
Bu **fikr** ilə gecə gündüz dəḫi fikār oldım *(Kaside 12, Mısra 6). [fikr,]*

Nəẓārə-i gül-i ruḫsārınun həvāsilə
Nə dildə **fikr** nə çeşmimdə ḫ∨āb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 4). [fikr,]*

Bəs ki zülf ü ruḫı **fikrindədi** köñlüm yoḫdur
Nə günüz ṣəbr ü s̱əbātım nə qərārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 5). [fikrindədi, -i, -n, -də, -di]*

Olub bīgānə cāndan çəkməzəm əl āşnālıqdan
Ayaqun topraqı olmaqdan özgə yoḫdı bir **fikrim** *(Gazel 151, Mısra 10). [fikrim, -im]*

Fikrim həmīşə ol büt-i ṭūbā məqāmıdı idi
Bilməzdim hīç ġüṣṣə vü dərd ü kədər nədür *(Muhammes 2, Mısra 7). [fikrim, -im]*

Bir cövhər-i nəfīsidi bu pūl ki cənnəti
Pūlla verür ḫəlā`iqə **fikr** ilə tārdə *(Kaside 19, Mısra 24). [fikr,]*

Nəẓārə-i gül-i ruḫsārınun həvāsilə
Nə dildə **fikr** nə çeşmimdə ḫ∨āb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 4). [fikr,]*

Mən belə **fikrlərdə** köñül içrə müżṭərib
Cəng ü cidālda fələk-i kəc-mədār ilə *(Kaside 21, Mısra 15). [fikrlərdə, -lər, -də]*

fikr et-: *Düşünmek.*

Fikr edirdim ki nə növ‘ ilə sərəncām qılaq
Tā ki tapsun bu pozuğ ḥālətim ol işdə niẓām *(Kaside 13, Mısra 17). [fikr edirdim, -ir, -di, -m]*

Fikr edirdim nədi cürmim ki bu qürbətdə mənim
Həm-dəmim şām [u] səḥər nālə vü əfğān oldı *(Kaside 17, Mısra 7). [fikr edirdim, -ir, -di, -m]*

fikr edirdüm: *Düşünmek. (Ummak. Dua etmek.).*

Fikr edirdüm ki Ḫudāyā baña qıl bir çārə
Nə təvānım nə cībim içrə də bir dirhəm var *(Kaside 6, Mısra 17). [fikr edirdüm, -ir, -di, -ma]*

Yoḫ **fikr edən** ki nīşə bu dövrānə gəlmişəm
Tər olmamışdı ḫüşk ləbim bir şərāb ilə *(Muhammes 3, Mısra 39). [fikr edən, -ən]*

Dünyānı **fikr edəndə** gedir məgər ẕü`l-cəlāl
Tər eyləsön ḥərāmı tapulmır dəḫi ḥəlāl *(Muhammes 3, Mısra 35). [fikr edəndə, -ən, -də]*

Bu ḥālı fikr **edəndə** başımdan tütün çıḫar
Pūsīdə pūstə salur āhim odı şərār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 11). [fikr edəndə, -ən, -də]*

Bu günki günlərimi **fikr edəndə** ẓāhirdür
Behişt imiş mənim ol ‘işrət eyləyən günlər *(Gazel 67, Mısra 7). [fikr edəndə, -ən, -də]*

Fikr etmə ki dāīm qalı bu dövlət ü nikbət
Təğyīr tapar müşkil ü āsān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 15). [fikr etmə, -mə]*

fikr elə-: *Düşünmek.*

Fikr elə ey sərvər-i vālā təbār
Sən var ikən mən qalam bī-çīz-i ḫār *(Mesnevi 5, Mısra 83). [fikr elə,]*

Bir ḥədīs̱ etsə rəvāyət sənə bir **fikr elə**
Gör yaraşur mi desün ḥəq peyəm-bər belə *(Mesnevi 9, Mısra 53). [fikr elə,]*

Cəhānun cümlə dərdinə dəvādur bilməmək ancaq
Bu dārūyə dəẖi **fikr elə** bir [ki] cüz` ü ə'ẓəmdür *(Gazel 41, Mısra 4). [fikr elə,]*

Nədi dünyā özi bir **fikr elə** ey məst-i ġürūr
Bārī 'ibrət elə bir Ādəm ilə Ḥəvvādən *(Gazel 173, Mısra 3). [fikr elə,]*

Nə qədər **fikr elədim** diqqət ilə bu kārə
Məktəb ü dərsdən özgə bunə yoẖdur çārə *(Mesnevi 9, Mısra 65). [fikr elədim, -di, -m]*

Ey ḥərīṣ-i sīm u zər **fikr eylə** dövlət kimdədür
Bu güẕər-gāh-ı fənādə ẕövq ü ləẕẕət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 1). [fikr eylə,]*

Yüz ẖəzīnün də əgər olsə ölümdür āẖırı
Ḫərc qılmə saẖla **fikr eylə** səfāhət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 14). [fikr eylə,]*

Fikr eylə dərssiz olu mı ḥāṣil 'elmlər
Tə'līmsiz cəhāndə tapan yoẖ fərāsəti *(Kaside 2, Mısra 7). [fikr eylə,]*

Zülf ü ruẖun firāqı ilə ey pərī-liqā
Fikr eylə Żū`iyə necə leyl ü nəhār olur *(Gazel 82, Mısra 10). [fikr eylə,]*

Ḥəbībā bir özün **fikr eylə** gör āyā rəvādur mı
Çəkə bīgānələr ləẕẕət görəm mən min bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 5). [fikr eylə gör,]*

Çoẖ **fikr eylədim** qəżā ilən təqdīrə
Dünyādə olan umūr içün tədbīrə *(Rübai 2, Mısra 1). [fikr eylədim, -di, -m]*

Belə **fikr eylər** idim ḥəşrə kimi hicr olmaz
Bu qəżā kārıdı belə olacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 3). [fikr eylər, -r]*

Əgərçi təngə gəldim getdim ol vīrānə qalmışdan
Genə **fikr eylərəm** kim andə yüz gənc-i nihānım var *(Kaside 7, Mısra 16). [fikr eylərəm, -, -]*

Hīç bir 'əlāc möḥnət-i hicrānə tapmuram
Fikr eylərəm nə qədr ilə hər yanə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 12). [fikr eylərəm, -r, -əm]*

fikr qıl-: *Düşünmek.*

Fikr qıl 'əqlivi yıq başuña ey bī-çārə
Sən özün günəhinə baẖ ki yazılub divārə *(Mesnevi 9, Mısra 57). [fikr qıl,]*

Ḥūr u cənnətdi sənün ṣavm u ṣəlātun də ġərəż
Fikr qıl nəfsüvədür gör bu 'ibādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 20). [fikr qıl,]*

Çoẖı fəẖr ilə deyürlər ki mənəm ẖān-zādə
Fikr qılmır 'urəfā bənd dögüldür adə *(Mesnevi 6, Mısra 36). [fikr qılmır, -mı, -r]*

Fikr qılmır danışan bu sözi 'əmmāmə dögül
Ya uzun saqqal ilə yā ki uzun cāmə dögül *(Mesnevi 9, Mısra 39). [fikr qılmır, -mı, -r]*

Fikr qılmə tapə tədbīr ilə ḥālun təğyīr
Dögü tədbīr ilə iş ẖāmə-i təqdīrdədür *(Gazel 75, Mısra 11). [fikr qılmə, -mə]*

Ṣəd-ḥeyf həft uduzdim [o] həftād sālımı
Bir **fikr qılsa** idim əgər mən [ki] mālımı *(Muhammes 2, Mısra 20). [fikr qılsa iydim,]*

Ġəm oldur Żū`iyā kim olmayə mey cāmına qüdrət
Mey-i Dərġəm gər olsə **fikr qılə** dəhrdə ġəm var *(Gazel 70, Mısra 14). [fikr qılə, -ə]*

fikr-i 'āriż: *Yanağın düşüncesi.*

Ki **fikr-i 'āriż** ü ləb-i mey-gūn-ı yārdan
Būdəm dər-ātəş əz-dəhənəm rīẖtī şərār*(Kaside 9, Mısra 7). [fikr-i 'āriż,]*

fikr-i bünyād et-: *Fikir bina etmek, fikir vermek.*

Ustādı təbəṣṣüm eyləyüb şād
Etdi onə belə **fikr-i bünyād** *(Mesnevi 8, Mısra 50). [fikr-i bünyād etdi, -di]*

fikr-i rövżə: *Cennet düşüncesi.*

Gecə günüz keçinürdi nəşāṭ ilə ḥālım
Nə **fikr-i rövżə** nə bīm-i 'əẕāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 12). [fikr-i rövżə,]*

fikr-i ruẖ: *(Sevgilinin)Yüzünün düşüncesi.*

Ze-bəs ki **fikr-i ruẖundur** köñüldə Żū`īniñ
Köñül sərāçəsi ey māh gülsitānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 13). [fikr-i ruẖundur, -un, -dur]*

fikr-i ṭūlānī: *Uzun uzun düşünmek.*

Gərəkdür mən yudam qan eyləyəm yüz **fikr-i ṭūlānī**
Sənün kim 'āriż-i gül-gūn u zülf-i tābdārun var *(Gazel 46, Mısra 5). [fikr-i ṭūlānī,]*

fikrin eylə-: *Dertlenmek, dertli dertli düşünmek.*

Lāzım dögül bu var yoẖun **fikrin eyləmək**
Əlbəttə 'āqibət olacaq cümlə var yoẖ *(Gazel 38, Mısra 9). [fikrin eyləmək,]*

Ze-bəs ki lə'l-i ləbün **fikrin eylərəm** ey gül
Əlimdə cām-ı meyim ḥəsrət ilə qanə dönüb *(Gazel 25, Mısra 3). [fikrin eylərəm, -r, -əm]*

fikrlərə düş-: *Düşüncelere dalmak, endişelenmek.*

Ziyādə **fikrlərə düşmə** anla bu rəmzi
Nə gücdə ẖəlq eləyüb Ḫəq əzəldən insānı *(Kaside 23, Mısra 15). [fikrlərə düşmə, -mə]*

fīl: *Afrika ve Asya'nın sıcak bölgelerinde yaşayan, çok iri, kalın derili hayvan maruf hortumlu büyük hayvan.*

Müsəẖẖər etdi ʻulūm ilə **fīl** ü bəbr ü pələng
Əsīr qıldı fərāsət nəhəng dəryānı *(Kaside 23, Mısra 43). [fīl,]*

Piyādə rəḥ dönüb bu dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər **fīl** olsə ġəm yoẖ sən təki şāh-ı cəhānım var *(Kaside 7, Mısra 34). [fīl,]*

filān: *Belirtilmesi gerekli görülmeyen isimlerin önüne getirilerek onları belirsiz şekilde niteler.*

Gözim peymānəsin doldurdı hər dəm bağrımun qanı
Nöçün kim ẖəlq sölərlər **filānı** mey-güsār olmuş *(Gazel 108, Mısra 4). [filānı, -ı]*

Elə ẖəyāl edərəm şāh-ı ḥökmürānam gər
Desə **filānı** mənim berkimin qulāmımdur *(Gazel 55, Mısra 4). [filānı, -i]*

fīl-i fələk-i kəc-rəftār: *Gidişatı eğri olan dünyanın (satranç oyununda) çapraz hareket eden taşı.*

Māt qıldı məni **fīl-i fələk-i kəc-rəftār**
Fərz-i ʻəql açmaq içün beydāqını yoẖ cür`ət *(Kaside 5, Mısra 25). [fīl-i fələk-i kəc-rəftār,]*

fiqrə: *İnsan topluluğu, bölük, cemâat, tâife.*

Gər deyəm dərdimi dövlətlü olan bī-ẖəbərə
Bāb-ı ḥikmət açuban şərḥ eləyim min **fiqrə** *(Terci-bend 1, Mısra 32). [fiqrə,]*

firāq: *Ayrılık.*

Ey **firāq** ol yār göndərdi səni tök qanımı
Ḥaqqıdır kim məndə ʻeşq-i ləblərindən qanı var *(Gazel 54, Mısra 3). [firāq,]*

Hicründə hər gecə baña yəvmü`l-ḥesābdur
Hər gün qədün **firāqı** qiyāmət qiyām olur *(Gazel 77, Mısra 10). [firāqı, -ı]*

Zülf ü ruẖun **firāqı** ilə ey pərī-liqā
Fikr eylə Żū`iyə necə leyl ü nəhār olur *(Gazel 82, Mısra 9). [firāqı, -ı]*

Dā`im **firāqdə** budur övrādı Żū`īnün
Ḫ˘oş ol zəmān ki ol məh ilə həm-zəbān olam *(Gazel 128, Mısra 9). [firāqdə, -də]*

Mən ağlaram əgərçi baña ʻeyb edərsə ẖəlq
Bi`llāh **firāqə** yoẖdı belə ṭāqət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 4). [firāqə, -ə]*

Mən bī-nəvāyə rəḥm elə ey sərv qāmətim
Kim qalmayub **firāqə** dəẖi istiqāmətim *(Gazel 138, Mısra 2). [firāqə, -ə]*

Ləbün **firāqı** ilə qanə dönməgün cigərün
Vəyā gözimdən aqan qəṭrə qəṭrə qani yazım *(Gazel 141, Mısra 7). [firāqı, -ı]*

Köñül nə vəṣlinə şükr eylə nə şəkvə **firāqından**
Təmām övżāʻi yek-sər ẖ˅ābdur məkkārə dünyānun *(Gazel 149, Mısra 9). [firāqından, -ı, -n, -dan]*

Baña ẖ˘oşdur gədā-yı kūyı olmaq pādşāhlıqdan
Bu qədri cövrlər kim Żū`iyə eylər **firāq** ilə *(Gazel 151, Mısra 14). [firāq,]*

Bir nəfəs keçməz **firāqındə** o bəd-ẖū dil-bərün
Kim tapulmaz min bəlā mən zār u sər-gərdān içün *(Gazel 152, Mısra 5). [firāqındə, -ı, -n, -də]*

Ol māh **firāqı** mənə yüz min ġəm olubdur
Sāqī hanı ġəm dəfʻinə peymānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 7). [firāqı, -ı]*

Çünki ol gül-rūdı bāğ u būstānı köñlümün
Bāğ seyrin istəmün məndən **firāqındə** onun *(Gazel 161, Mısra 3). [firāqındə, -ı, -n, -də]*

Əgərçi ayrıluban məndən ey ṣənəm getdün
Firāqun ilə baña eyləyüb sitəm getdün *(Gazel 163, Mısra 2). [firāqun, -un]*

Töküldi üstümə ġəm ləşkəri **firāqundə**
Nəẓərdən ey məh-i bī-mehr kim o dəm getdün *(Gazel 163, Mısra 7). [firāqundə, -un, -də]*

Əl-intiẓār əşəddə min-əl-mövtdür nöçün
Qoydun **firāq** əlində bizi dādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 4). [firāq,]*

Demə Żū`ī ki əfğān eylərəm görcək **firāqından**
Göröndə ol məhi cān düşməyür əfğān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 9). [firāqından, -ı, -n, -dan]*

Ümīd ẖ˘oşdı **firāq** içrə vəṣldən Żū`ī
Ki şād olur dil-i ümmīdvārım āẖırdə *(Gazel 198, Mısra 9). [firāq,]*

Firāqə döndi mənim vəṣl-i yārım āẖırdə
Nə növʻlən keçəcək rūzgārım āẖırdə *(Gazel 198, Mısra 1). [firāqə, -ə]*

Nə var **firāqə** tāb nə dildārə dəst-rəs
Çərẖün nədür ẖuṣūməti mən-bī-nəvā ilə *(Gazel 213, Mısra 9). [firāqə, -ə]*

Əz-bəs ki nālə qıldı **firāqundə** ey pərī
Rüsvā-yı ʻāləm etdi dil-i nā-təvān məni *(Gazel 227, Mısra 5). [firāqundə, -un, -də]*

Firāq zəhrini görmüb damağımız şīrīn
Məzāqə təlẖ-i kəlāmun miṡāl-i şəkkər idi *(Gazel 240, Mısra 5). [firāq,]*

Babam **firāqını** düşmən cəfāsını çəkdim
Bir özgə ġüṣṣə var oldur qılan fikār məni *(Müseddes 2, Mısra 21). [firāqını, -ı, -n, -ı]*

Firāqə rażıyam ey māh bu ümīd ilə
Ki `āqibət bunə āḫırdə bir vüṣāl gəlür *(Kıt'a 7, Mısra 1). [firāqə, -ə]*

Yəqīn eyləmişəm imdi ğāfil olduqunı
Fənāyə verdi **firāqunlə** ḥāṣil olduqunı *(Tahmis 2, Mısra 18). [firāqunlə, -un, -lə]*

firāq anə: *Ayrılığa uygun, ayrılığa.*

Nəẓẓārə-i gülzār u gül sūrī vü sünbül
Əfsūs ki yolqun u **firāq anə** dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 8). [firāq anə,]*

firāq-ı möḥnət: *Ayrılık eziyeti.*

Firāq-ı möḥnəti ḫam qılsə qāmətin nə 'əcəb
Əlində ṭürrə-i dildārdan 'əṣāsı olə *(Gazel 10, Mısra 3). [firāq-ı möḥnəti, -i]*

Firāq-ı möḥnəti ġürbət bəlāsı çərḫ ələmi
Nolurdı muncə ġəmə bircə ġəm-küsārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 7). [firāq-ı möḥnəti, -i]*

Dedim o yārə ġəm-i hicr-i cān-sitān ı yazım
Firāq-ı möḥnətini yā ġəm-i zəmānı yazım *(Gazel 141, Mısra 2). [firāq-ı möḥnətini, -n, -i]*

firāq-ı yār: *Sevgilinin ayrılığı.*

Cövr-i zəmānə möḥnət-i ġürbət **firāq-ı yār**
Żū`ī demək cəfādı bu tuğyānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 13). [firāq-ı yār,]*

Nöçün fələk məni sən zār-ı bī-nəvā qıldun
Firāq-ı yārdə yüz dərdə mübtəlā qıldun *(Gazel 167, Mısra 2). [firāq-ı yārdə, -də]*

firāq-ı zülf: *(Sevgilinin) Saçının ayrılığı.*

Gəl ey gözəl ġəm-i 'eşqünlə zār qoymə məni
Firāq-ı zülfün ilə bī-qərār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 2). [firāq-ı zülfün, -ün]*

firār: *Kaçmak, savuşmak.*

Fələk ki Ḫosrovı çəkmiş kəmān-ı Rüstəm-i çərḫə
Cünūd-ı bəhmən ü isfənd ü dey māhı **firār** olmuş *(Gazel 101, Mısra 8). [firār,]*

firārī: *Kaçan, kaçmış olan.*

Ḥāżırdı yanımdə pirġavārı
Gəl olmə bu işdə sən **firārī** *(Mesnevi 7, Mısra 36). [firārī,]*

firâvân: *Bol, aşırı, çok.*

Söləyüblər ki cəhānə gələcək bir Dəccāl
Bilməyüblər ki mülḥid (?) nədən **firāvān** oləcəq *(Gazel 114, Mısra 10). [firāvān,]*

Beytü`l-əḥzānım ara əgləşübən ḥəsrət ilə
Köñlümə dərd ü ġəm u ġüṣṣə **firāvān** oldı *(Kaside 17, Mısra 4). [firāvān,]*

Bəḫşiş ü cūd u səḫāvət sizə ẕātī ḫaṣlət
'Elm ü ādāb u hünər sizdə **firāvān** oldı *(Kaside 17, Mısra 24). [firāvān,]*

firdövs: *Firdevs cenneti.*

Ṣəḥrā vü bāğ versə də **firdövsdən** nişān
Göz açmağə nəẓārəyə məndə dimāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 5). [firdövsdən, -dən]*

Bir ḥəbbəyə **firdövs** u behişti satun almaz
Çün müştərī -i rövże-i riżvān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 7). [firdövs,]*

Gər cənnət ü **firdövsdür** 'āləm bu zəmāndə
Ṣəd-ḥeyf ki bir rəmz bilən ādəmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 5). [firdövsdür, -dür]*

Firdövs ümīdinə köñül aldanmə vā'iẓə
Firdövs vəṣl-i yārdı bāqī fəsānədür *(Gazel 89, Mısra 7). [firdövs,]*

Firdövs ümīdinə köñül aldanmə vā'iẓə
Firdövs vəṣl-i yārdı bāqī fəsānədür *(Gazel 89, Mısra 8). [firdövs,]*

Zāhid ki etməyüb həvəs sər ü qāmətün
Firdövs içində sidrə vü ṭūbānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 6). [firdövs,]*

Sən cümlə bizə verdiyüvi bī-'əvəż etdün
Firdövsə 'əvəż ṭā'ət 'ibādət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 30). [firdövsə, -ə]*

Behiṣt-i 'ədn ḥāṣil oldı gūyā
Dəḫi qılmaz köñül **firdövsə** pərvā *(Mesnevi 3, Mısra 24). [firdövsə, -ə]*

firdövs-i bərīn: *Yüce cennet.*

'Ummāl-i təmām cismə gəlür yaḫşı yamandan
Bə'żilərə **firdövs-i bərīn** bə'żə saqar var *(Gazel 42, Mısra 18). [firdövs-i bərīn,]*

Zülfün təki yoḫ sünbülə **firdövs-i bərīndə**
Rūyun kimi yoḫ bir gül-i ḥəmrā çəmən içrə *(Gazel 187, Mısra 5). [firdövs-i bərīndə, -də]*

Gər kim enə **Firdövs-i bərīndən** yerə ḥavrā
Dil-cūy-ı pərī-rūy mələk ṭəl'ət ü rə'nā *(Muhammes 4, Mısra 24). [firdövs-i bərīndən, -dən]*

firdövs-i ə'lā: *Yüce Firdevs cenneti.*

Riyādan ḫəlq içün qurmış neçə yüz dām-ı təzvīrin
Aparur cənnətə ṣāḥib olub **firdövs-i ə'lāyə** *(Gazel 212, Mısra 4). [firdövs-i ə'lāyə, -y, -ə]*

firdovsī-i ḥəkīm-i cəhān: *Dünyanın tabibi Firdevsi. Firdevsi`nin tahallüsü olup saygı anlamında kullanılmıştır.*

Necə **Firdovsī-i ḥəkīm-i cəhān**
Ḥāl-i sulṭānı eyləyübdi 'əyān *(Mesnevi 2, Mısra 25). [firdovsī-i ḥəkīm-i cəhān,]*

firdovsī-i ḥəkīm-i sühəndān: *Söz bilgini Firdevsi. Düzgün ve güzel söz söylemekte (şiir söylemekte) usta olan Firdevsi.*

Bir beytinə bir əşrəfi bəḫşāyiş etdilər
Firdovsī-i ḥəkīm-i süḫəndānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 24). [firdovsī-i ḥəkīm-i süḫəndānə, -ə]*

firdövsvār: *Firdevs cenneti gibi.*

Vādī-i Qüds ü Ṭūrə ḥəqīqət dögül şüpə
Firdövsvār āyət-i rəḥmān ẓuhūr idi *(Gazel 246, Mısra 6). [firdövsvār,]*

firīb: *Aldatıcı, aldatan.*

Meḥrāb qaşınə köñül aldanma əgmə baş
Baḫ görkəmində nərgis-i mərdüm **firībi** var *(Gazel 44, Mısra 8). [firībi, -i]*

Və'də-i vəṣlün şəb-i hicrāndə təkrār eyləyüb
Bu **firīb** ilə dil-i məḥzūnumı şād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 8). [firīb,]*

firidūn: *İsmi Şehname`de geçen Feridun, Cemşid'den sonra gelen padişāhların en büyüğü olup Dahhak`tan sonra tahta oturmuştur.*

Tutalum dəhrdə Cəmşīd ü **Firīdūn** oldun
Ḥanı sölə nədi tə'bīr belə bir rö`yādən *(Gazel 173, Mısra 9). [firīdūn,]*

Ḥālət-i Cəmşīd ilə Hūşəngün
Tūr **Firidūn** ilə Pəşəngün *(Mesnevi 5, Mısra 6). [firidūn,]*

Ondan sora gəldi **Firidūn Şāh**
Şəh demə çərḫ üzrə yəqīn çıḫdı māh *(Mesnevi 5, Mısra 15). [firidūn,]*

fir'ovn: *Mısır hükümdarı Firavun.*

Fir'ovnı rūd-ı Nīldə qoymazdı qərq olə
Gər ṣidq ilə çağırsa idi bircə yā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 27). [fir'ovnı, -ı]*

fir'ovn–ı cəhl: *Cehalet Firavun`undan/kibrinden.*

Fir'ovn–ı cəhldən qutarub millətini çün
Oḫşar bu işdə Mūsī-i 'İmrānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 19). [fir'ovn–ı cəhldən,]*

firqə: *İnsan topluluğu, bölük, cemâat, tâife.*

Əhl-i 'ürfānı qoyub dəhrdə dāīm 'üryān
Cühəlā **firqəsinə** ḫil'ət-i zər Tarı olub *(Gazel 32, Mısra 6). [firqəsinə, -si, -n, -ə]*

Odur ki millət-i İslām Olubdı yüz **firqə**
Gedüb o qüvvə qalub ḥāl-i nəz'ədə cānı *(Kaside 23, Mısra 85). [firqə,]*

'Uləmā **firqəsinün** bir adı 'ālim deyülür
Özi vallāh nə üṣūl u nə fürū'ātı bilür *(Mesnevi 6, Mısra 13). [firqəsinün, -si, -n, -ün]*

Gör bölüblər neçə yüz **firqələrə** bir dīni
Mużməḥil żāy' edüblər bu gözəl āyəni *(Mesnevi 9, Mısra 47). [firqələrə, -lər, -ə]*

'Ürəfā zümrəsinə cām-ı cəhān bin meydür
Cühəlā **firqəsinə** bir qurı hay vəhimdür *(Mesnevi 9, Mısra 4). [firqəsinə, -si, -n, -ə]*

Ənbiyā **firqəsinə** hər nə gəlüb dərd ü bəlā
Bu müşəḫḫəsdi Ḥüseynə dögi kimsə həmtā *(Müseddes 2, Mısra 29). [firqəsinə, -si, -n, -ə]*

firqət: *Ayrılık, ayrılış, firak, hicrān.*

Olub 'āşiq cəhāndə hər kəs öz mə'şūqəsin tapdı
Mənim kim hər zəmān **firqətdə** min min āh u zārım var *(Gazel 50, Mısra 4). [firqətdə, -də]*

Firqətündə āh-ı cānsūz u fəğānımdan mənim
Gecələr ey məh-liqā gərdūn-ı gərdān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 5). [firqətündə, -ün, -də]*

Şəd-ḥeyf saldı **firqətə** dövrān-ı kəc-mədār
Ol məh bənimlə bir gecə həm-ṣöḥbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 3). [firqətə, -ə]*

Ey məh vüṣālıña çəkübən ḥəsrət ağlaram
Yandurdı cism-i cānımı bu **firqət** ağlaram *(Gazel 133, Mısra 2). [firqət,]*

Yazım o səng-i dilə dərd **firqətin** yoḫsə
Zəmānə cövrini yā möḥnət-i cəhānı yazım *(Gazel 141, Mısra 3). [firqətin, -i, -n]*

Atamun **firqəti** gərçi məni əfkār elədi
Ẓülm-i 'udvān mən-i möḥnət-zədəni zār elədi *(Müseddes 2, Mısra 11). [firqəti, -i]*

firəng: *Fransız.*

Nəyi artuqdı vücūdində **Firəngün** səndən
Əl ayaġ qaş u göz ilə hamı şeydə tənsən *(Mesnevi 9, Mısra 69). [firəngün, -ün]*

Fārsī vü Rūsī **Firəng** ‘Ərəb
Hər bir zəbān şan dilidir cəvvāb *(Mesnevi 10, Mısra 39). [firəng,]*

fīs̱āġores: *Pythagoras (Pisagor) yā da Pythagoras (Yunanca: Πυθαγόρας), MÖ 570 - MÖ 495 yılları arasında yaşamış olan İyonyalı filozof, matematikçi ve Pisagorculuk olarak bilinen akımın kurucusudur.*

Fīs̱āġores̱i kim odu ‘əllāme-i əvvəl
Cāhillər əlilə onə zəḥmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 19). [fīs̱āġores̱i, -i]*

fısq: *Hak yoldan çıkıp her türlü günâhı işlemeyi huy hâline getirme, sefâhata dalma, fenâlık, ahlâksızlık.*

Sən edən **fısqlərün** nəş`əsi yoẖ ləzzəti yoẖ
Meyde var z̲övq ü fərəḥ ʿişrət ü ləzzət zāhid *(Gazel 39, Mısra 17). [fısqlərün, -lər, -ün]*

Gər ma‘ṣiyət əhlində olur dövlət-i bī-ḥəd
Fısq əhli içün pəs belə z̲illət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 10). [fısq,]*

fitnə: *Karışıklık, fesat, kargaşa.*

Bu gözəl məzhəb olmayə fānī
Dutmayə cəhl ü **fitnə** dünyānı *(Mesnevi 11, Mısra 100). [fitnə,]*

fıṭrət: *Yaratılış, hilkat, halk, tekvin.*

Fitrətdə təmām oldı çü yüz ayə cəmālun
Təfsīr edə bilməz gülə yüz āyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 1). [fitrətdə, -də]*

‘Əlī Baba Bəg ki Ḫuda ṭīnətin
Z̲ehn-i z̲əkāvətlə qılub **fıṭrətin** *(Mesnevi 10, Mısra 44). [fıṭrətin, -i, -n]*

fövc-i bəlā: *Bela kalabalığı, çokluğu.*

Āẖırdə çərẖ əlində çe rūbāh-ı pīr idim
Fövc-i bəlā vü dərd ġəmə dəst-gīr idim *(Muhammes 3, Mısra 12). [fövc-i bəlā,]*

fövc-i ġəm: *Keder kitlesi.*

O gün kim ey pərī rū dil-bərim oldım cüdā səndən
Töküldi üstümə **fövc-i ġəm** ü dərd ü bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 2). [fövc-i ġəm,]*

fövc-i sərmā: *Kış bölüğü, soğuk topluluğu.*

Fövc-i sərmā atəcaq tīr-i həlāk u bərfi
Hər kəsün olmasə ẖəftānı qalur zār-ı nizār *(Kaside 6, Mısra 11). [fövc-i sərmā,]*

Fövc-i sərmā ki əḥāṭə eləyüb şəḥrānı
Görməyürsən ki təmām dağları dutmışdur qar *(Kaside 6, Mısra 23). [fövc-i sərmā,]*

Fövc-i sərmānun əlindən səni fövrən qutarur
Ləz̲z̲ət ü ‘eyş-i cəhāndən oləsən ber-ṭərrār *(Kaside 6, Mısra 29). [fövc-i sərmānun, -nun]*

fövc-i ənbiyā: *Peygamber cemaati.*

Bārgāh-ı ‘izzətə feyz-i təqərrüb tapdılar
Mā-sivādan nūr-ı ‘ürfān ilə **fövc-i ənbiyā** *(Gazel 3, Mısra 12). [fövc-i ənbiyā,]*

fövt: *Bir şeyi bir daha ele geçmeyecek şekilde kaybetme, elden kaçırma; Ölüm, mevt.*

Oldı pəjmürdə köñül tā düşdi evlərdən cüdā
Adı māhir **fövt** olur gər kim düşə sūdən cüdā *(Gazel 12, Mısra 2). [fövt,]*

Nə fā`idə elə gündən ki **fövt** olub Żū`ī
Baña gəlür elə kim gördügümdi rö`yādə *(Gazel 206, Mısra 13). [fövt,]*

fövt elə-: *(Bir fırsatı) Kaçırmak, kaybetmek, yitirmek.*

İmdi ki oldu [‘əyān] qā‘idə-i dəhr sənə
Fürṣəti **fövt eləmə** seyr elə ṭərəf çəmənə *(Mesnevi 15, Mısra 26). [fövt eləmə, -mə]*

Hanı Cəm n`oldı Sikəndər fürṣəti **fövt eyləmə**
Ey dil-i dīvānə bunlardan niẓām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 7). [fövt eyləmə, -mə]*

Mənim ‘ömrimsən ey sāqī yetüşdim bəs ki mən cānə
Nədür **fövt eyləmək** vəqti gətür sən cām-ı peymānə *(Kaside 22, Mısra 2). [fövt eyləmək,]*

fünūn: *Fenler, bilimler.*

Ayaġ yalın baş açuq mündəris məkānlardə
Olur mı ḥāṣil öyrədə **fünūn** ḥikmətdən *(Kaside 15, Mısra 68). [fünūn,]*

fünūn-ı ədəb: *Zarâfet, edeb biliminin dalları.*

Ey şəh-i iqlīm **fünūn-ı ədəb**
Cəm‘di z̲ātundə ḥub həmi nəsəb *(Mesnevi 5, Mısra 73). [fünūn-ı ədəb,]*

fuqārət: *İbadet, taat; Yoksulluklar, fakirlikler.*

Ṭā‘ətdədi gər vüs‘ət-i əndāzə-i dünyā
Pəs əhl-i ‘ibādətdə **fuqārət** nə içündür *(Gazel 68, Mısra 8). [fuqārət,]*

Pīrānəsər tapandə kişi çün **fuqārəti**
Bī-ḫeyr ü bī-nəvā dəḫi durmaqə ṭāqəti *(Muhammes 3, Mısra 31). [fuqārəti, -i]*

fürṣət: *Fırsat, bir şeyin yapılması için uygun düşen, elden kaçırılmayacak durum ve zaman, vesîle.*

Hanı Cəm n`oldı Sikəndər **fürṣəti** fövt eyləmə
Ey dil-i dīvānə bunlardan niẓām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 7). [fürṣəti, -i]*

Almış çəhār gūşədən əṭrāfımı ġəmün
'Eşqün əgər baña verə bir **fürṣət** ağlaram *(Gazel 133, Mısra 16). [fürṣət,]*

İmdi ki oldu ['əyān] qā'idə-i dəhr sənə
Fürṣəti fövt eləmə seyr elə ṭərəf çəmənə *(Mesnevi 15, Mısra 26). [fürṣəti, -i]*

fürū'āt: *Dallar budaklar, asıldan ayrılan kollar, fürû.*

'Uləmā firqəsinün bir adı 'ālim deyülür
Özi vallāh nə üṣūl u nə **fürū'ātı** bilür *(Mesnevi 6, Mısra 14). [fürū'ātı, -ı]*

furū'd-dīn: *Dinin kāideleri; Ehl-i beyt taraftarları dini iki bölümde inceler. 1. İtikat ve inanç boyutu: Buna, kısaca usuli`d-din (dinin esasları) denir. 2. Amel ve fiil boyutu: Buna da kısaca furu`d-din (dinin teferruatı) denir. Usuli`d-din insanın herşeyden önce bilmesi ve yakinde bulunması gereken şeylerdir ki şöyle sıralanır: Tevhit, Adl, Nübüvvet, İmamet, Mead. Furu`d-din 10 maddeden oluşur: Namaz, Oruç, Zekat, Hums, Hac, Cihat, Emr be maruf, Nahy ez münker, Tevelli, Teberri.*

Etməmiş hīç uṣūl-i dīni ḥəll
Başlayublar **furū'd-dīndə** cədəl *(Mesnevi 11, Mısra 46). [furū'd-dīndə, -də]*

fürūş: *Döşeme, yatak, yaygı; Kuş yuvasının çoğulu.*

Ḫərābə mülki ḫarūf u **fürūş** əbā vü qəbā
Şərābə ṣərf elədük hər təvānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 5). [fürūş,]*

Fərş ü **fürūş** zīnəti istəbrəq ü ḥərīr
Ḫuddām-ı bəzm-i ḫāṣ ḥəqīqətdə ḥūr idi *(Gazel 246, Mısra 9). [fürūş,]*

füsürdə: *Donmuş, donuk.*

Ümīd var bu bəzmə o yār bir də gələ
Füsürdə gülşənə ol növ-bəhār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 2). [füsürdə,]*

fużūlī: *Boş yere; Fuzuli, Türk şairi.*

Füżūli eylədi āhəng-i 'eyş-i ḫānə-i Rūm
Əsīr-i möḥnət-i Bağdād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 29). [füżūli,]*

Ey **Füżūlī** müttəṣil dövrān müḫālifdür baña
Ġalibā ərbāb-ı iste'dādı dövrān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 19). [füżūlī,]*

füzūn: *Çok fazla, pek çok.*

İlāhī eylə gün-gündən **füzūn** 'ömrün cəlālın kim
Səḥāb-ı şəfqətin fərq-i cəhānə sāybān qılmış *(Kaside 11, Mısra 31). [füzūn,]*

Bə'żün alubdı 'əqlini mālın verüb **füzūn**
'Ömri keçür ḥesāb ilə āh u zār ilə *(Kaside 21, Mısra 37). [füzūn,]*

fədā: *Bir şey uğrunda değerli bir şeyden vazgeçme, uğruna verme, gözden çıkarmak.*

Məḥrəm gəl eylə lüṭf ilə kūyun Mināsınə
Kim cānın etməgə saña Żū`ī **fədā** gəlüb *(Gazel 22, Mısra 14). [fədā,]*

Minā-yı kūyunə Żū`ī yetüşməmiş yārun
Ṭəvāfın eyləməmiş cānıvı **fədā** qıldun *(Gazel 167, Mısra 12). [fədā,]*

Bī-'ārlıq görün nə qədərdür bu Żū`īdə
Ol bī-vəfāyə cānını eylər **fədā** genə *(Gazel 202, Mısra 10). [fədā,]*

Gətür sāqī qədəḥ kim yandı cān bu zəhr-i bī-cāyə
Fədā cān u tənimdür doğrı rind-i bādə-peymāyə *(Gazel 212, Mısra 2). [fədā,]*

Cān **fədādır** olə hər buq'ədə ḥāl əhli əgər
Qīl ü qāl əhlinə lāzım açə bār-ı nəḫvət *(Kaside 5, Mısra 47). [fədādır, -dır]*

Fədā qədəmlərivə ey 'ədālətün kānı
Nicāt ver bizə sənsən bu dərd dərmānı *(Kaside 23, Mısra 91). [fədā,]*

fədā-yı çīn-i zülf: *Kıvrım saçının fedası.*

Əsīr-i āhū-yı çeşmün sənün yüz āhū-yı Tātār
Fədā-yı çīn-i zülfün ṣəd həzārān nāfe-i Çīndür *(Gazel 56, Mısra 6). [fədā-yı çīn-i zülfün, -ün]*

fəğān: *Iztırapla bağırma, haykırma, feryat.*

Pərtöv-i rūyun görüb nālān olur 'āşiqlərün
Rəsmidür eylər fəğān itlər görəndə māh-tāb *(Gazel 16, Mısra 10). [fəğān,]*

Mən də bülbül də gül ‘eşqində şərīküz līkən
Żū`iyə giryə **fəğān** bülbül-i şeydāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 14). [fəğān,]*

Qaşun ḫəyālı ilə qāmətim kəmānə dönüb
Tərənnümüm dəḫi fəryād ilə **fəğānə** dönüb *(Gazel 25, Mısra 2). [fəğānə, -ə]*

Ġeyriyə yār olmaqındur Żū`ī-i sər-gəştəyə
Çəkdürən fəryād-ı cān-sūz u **fəğān** u nālələr *(Gazel 48, Mısra 10). [fəğān,]*

Firqətündə āh-ı cānsūz u **fəğānımdan** mənim
Gecələr ey məh-liqā gərdūn-ı gərdān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 5). [fəğānımdan, -ım, -dan]*

Əlbəttə mən təki o də bir gül əsīridür
Bī-cā dögül bu qədri ki bülbül **fəğān** çəkər *(Gazel 61, Mısra 8). [fəğān,]*

Bülbül kimi **fəğān** ilə qan oldı köñlümüz
Ol növ-şüküftə ġönçə bu gülzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 5). [fəğān,]*

N`etsün**fəğānə** Żū`ī-i bī-çārə gəlməsün
Yoḫ bu ḫarābə mülkdə bir yār u həm-dəmi *(Gazel 243, Mısra 9). [fəğānə, -ə]*

Tükəndi ‘ömr-i kirāmī **fəğān** u āh ilə Żū`ī
Nolaydı ‘āqibət ālām şād u ḫürrəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 13). [fəğān,]*

Nə qədri qışdı mülk-i Qübbədə ḫ˘oşdur mənə ammā
Bəhār olcaq düşər yādımə Şirvān yüz **fəğānım** var *(Kaside 7, Mısra 14). [fəğānım, -ım]*

Fəṣl-i ḫəzān Olubdı bizim növ-bəhārımız
Bülbüllərün **fəğānı** idi çəng ü tārımız *(Müseddes 1, Mısra 16). [fəğānı, -ı]*

<u>fəḫārət:</u> *Övünme, iftihar.*

Bu ḫākī-rəh ki üstündə gəzərsən çoḫ **fəḫārətlə**
Təṣəvvür eylə hər bir məsti bir Kāvūs bir Cəmdür *(Gazel 41, Mısra 9). [fəḫārətlə, -lə]*

Bu e‘tibār ilə ‘āləmlərə **fəḫārət** edər
Ġulām-ı ḫāk-ı dərün oldı Żū`ī-i müżṭər *(Gazel 60, Mısra 10). [fəḫārət,]*

Qızarmış lə‘l tək lālə qılur mənlik **fəḫārətlə**
Ruḫ-i rəḫşānıvı göstər onı həm dāğdār eylə *(Gazel 199, Mısra 5). [fəḫārətlə, -lə]*

<u>fəhm:</u> *Anlama, anlayış, idrak.*

Bu ‘əsrdə çün mə‘rifəti ‘eyb sanurlar
Çün belədi iş **fəhm** ü fərāsət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 16). [fəhm,]*

Yüzdən birinün yoḫdı bu ovqātdə fəhmi
‘Elm ü ədəb ü **fəhm** ü fərāsət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 12). [fəhm,]*

Yüzdən birinün yoḫdı bu ovqātdə **fəhmi**
‘Elm ü ədəb ü fəhm ü fərāsət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 11). [fəhmi, -i]*

<u>fəḫr:</u> *Övünme, iftihar, gururlanma.*

Fəḫr qılmə oḫı bir āyə-i muḫtāl-i fəḫūr
Sūrə-i Hūdə baḫub eylə bir ʿibrət zāhid *(Gazel 39, Mısra 5). [fəḫr,]*

Ki fəḫr ilə desün ol sərvərimdən bir nişānım [var]
Ġərəż bir atdur mənżūr-ı Żū`ī sərvār səndən *(Kaside 7, Mısra 38). [fəḫriylə, -ilə]*

Çoḫı **fəḫr** ilə deyürlər ki mənəm ḫān-zādə
Fikr qılmır ‘urəfā bənd dögüldür adə *(Mesnevi 6, Mısra 35). [fəḫr,]*

<u>fəlānkəs:</u> *Adı denilmek istenmeyen şahıs; filan insan.*

Olsə şəhzādə kişi bilməsə gər ‘elm ü bəyān
Ḫəlq sölər ki **fəlānkəsdi** nə kevdən nā-dān *(Muhammes 5, Mısra 12). [fəlānkəsdi, -di]*

<u>fəlāṭūn:</u> *Eflatun.*

Dərd-i şərāb-ı ḫumda **Fəlāṭūn** ġubārıdur
Dövrān nə ḫāk gör gətürüb rūzgārınə *(Gazel 207, Mısra 11). [fəlāṭūn,]*

Hər nihān ilə ġərīb ‘elmlərə āgəhdür
Gər **Fəlāṭūn** olə tə‘līm alı ondan ḥikmət *(Kaside 5, Mısra 42). [fəlāṭūn,]*

Olmasa pūlı gər **Fəlāṭūndur**
Ḫəlq sölər oña ki məcnūndur *(Mesnevi 11, Mısra 39). [fəlāṭūndur, -dur]*

Milyaner Tarıdı Yüzminni də peyğənbər imiş
Olmasə pūlı **Fəlāṭūn** isə derlər ḫər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 8). [fəlāṭūn,]*

Gər pirisajni vəkillər böyügü şovn oləsən
Kimsə qədr etməyəcək gərçi **Fəlāṭūn** oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 16). [fəlāṭūn,]*

<u>fələk:</u> *Felek, talih; Dünya, âlem, devran.*

Fələgün qāmətini yā ki hilālun qəddin
Ḫam edən zülfidi ol māhvəşün yā qaşı *(Gazel 247, Mısra 3). [fələgün, -ün]*

Vüṣālun ilə keçən günləri ḫəyālə salub
Fələk əlindən işim imdi əl-əmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 6). [fələk,]*

Zəḫm-i dil behbūdını Żū`ī **fələkdən** ummə kim
‘Āləmün dārü`ş-şəfāsı içrə mərhəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 9). [fələkdən, -dən]*

Sitārə ṣanmə **fələkdə** şərār-ı āhımdur
Bu əmrə ātəş-i dil bir qəvī güvāhımdur *(Gazel 53, Mısra 1). [fələkdə, -də]*

Fələk ki Ḫosrovı çəkmiş kəmān-ı Rüstəm-i çərḫə
Cünūd-ı bəhmən ü isfənd ü dey māhı firār olmuş *(Gazel 101, Mısra 7). [fələk,]*

Nə dildə şəbr qoyubdur nə əldə cām **fələk**
Gözün qarasunı dutsun yüzün ẓəlām **fələk**

Məni ki şəhrdən ey māh saldı āvārə
Bu gündə eylədi kəc-rov yəqīn təmām **fələk**

Gözim sitārə-fəşāndur bu ġüşṣədən hər şəb
Ki hansı bürci edüb ol məhə məqām **fələk**

Rəmīdə etdün əgərçi ḫəṭā ilə məndən
Rəqībə bārī ol āhūnı etmə rām **fələk**

Əlimdən aldun o ḫᵛurşīd-i ʻāləm-ārānı
İşıq günim dəḫi çoḫ etmə tīrə-şām **fələk** *(Gazel 118, Mısra 10). [fələk,]*

Növ-bəhār oldı ələ gülşəndə cām almaq gərək
Cām dövrində **fələkdən** intiqām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 2). [fələkdən, -dən]*

O gündən kim görüb ruḫsārıvı bī-pərdə ey məh-rū
Salur topraqlarə hər gün **fələk** ḫurşīd-i ʻəẕrāsın *(Gazel 162, Mısra 4). [fələk,]*

Nöçün **fələk** məni sən zār-ı bī-nəvā qıldun
Firāq-ı yārdə yüz dərdə mübtəlā qıldun *(Gazel 167, Mısra 1). [fələk,]*

Məğrūr olmə ey dil-i dīvānə ʻibrət al
Bāḫ diqqət ilə bu **fələkün** bir mədārınə *(Gazel 207, Mısra 14). [fələkün, -ün]*

Yüz qərīnə keçsə sən tək māh bulmaz gər **fələk**
Gündə min kəz kürrə-i ərż üzrə səyyār olsə də *(Gazel 218, Mısra 5). [fələk,]*

Vəlīkən hər üç aydan bir gəlüb Şīrvānə getməkdən
Əzildi riştə-i cānım **fələkdən** əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 20). [fələkdən, -dən]*

Əz-bəs ki əşk saçdı Züleyḫā şifət **fələk**
Şod dāmənəş ze gerye por əz dürr-e şāhvār *(Kaside 9, Mısra 3). [fələk,]*

Şikāyət eyləyürdüm bir rəfīqə çərḫ-i kəc-rov dan
Məni nīşə **fələk** dərd ü ġəm ilə tev`əmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 14). [fələk,]*

Fələkdən ġüşṣə dövrāndan bəlādur ḥāşilim hər gün
Məgər Ḥəq şādlıq Ḫ`urşīdini məndən nihān qılmış *(Kaside 11, Mısra 9). [fələkdən, -dən]*

Budur vəchi Məḥəmməd Bəg büsāṭ-ı toy binā etmiş
Fələk cedy ü ḥəməldən bəzmə vermiş bərrə büryānə *(Kaside 22, Mısra 20). [fələk,]*

Tā āḫırı sāʻatımı satdım
Nā-gāh **fələk** təraḥḥüm etdi *(Mesnevi 7, Mısra 60). [fələk,]*

Nədən sölə görək ey bī-nəvā ümmīd olur ḥāşil
Fələkdür mehr-i zā`il yār-ı ġāfil ʻömr müstəʻməl *(Tahmis 1, Mısra 24). [fələkdür, -dür]*

Edübdi dām-ı bəlādə **fələk** məni pā-bəst
Olubdı şīşə-i dil səng-i möḥnət ilə şikəst *(Tahmis 2, Mısra 21). [fələk,]*

<u>fələk-i bī-vəfā:</u> *Vefasız dünya.*

Bilməz idük kim **fələk-i bī-vəfā**
Bizlərə āḫır edəcək yüz cəfā *(Mesnevi 4, Mısra 23). [fələk-i bī-vəfā,]*

<u>fələk-i bəd-ḫū:</u> *Kötü huylu felek.*

Dün şikāyət eləyürdüm **fələk-i bəd-ḫūdan**
Ki nöçün bağladı gərdūn yolumı hər sūdən *(Mesnevi 1, Mısra 21). [fələk-i bəd-ḫūdan, -dan]*

<u>fələk-i bər-bād:</u> *Kötü dünya, talih.*

Ḫarāb olaydı cəhān kāş bu **fələk-i bər-bād**
Mənim bu mollālıqə intiḫāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 15). [fələk-i bər-bād,]*

Ḫarāb olaydı cəhān kāş bu **fələk-i bər-bād**
Mənim bu mollālıqə intiḫāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 15). [fələk-i bər-bād,]*

<u>fələk-i kəc-mədār:</u> *Eğri dönüşlü felek. Gidişatı/döngüsü eğri talih.*

Mən belə fikrlərdə köñül içrə müżṭərib
Cəng ü cidālda **fələk-i kəc-mədār** ilə *(Kaside 21, Mısra 16). [fələk-i kəc-mədār,]*

Bir ẕərrə qədri anlamadım rūzgārdan
Nə dəhrdən nə bu **fələk-i kəc-mədārdan** *(Gazel 176, Mısra 2). [fələk-i kəc-mədārdan, -dan]*

<u>fənā:</u> *Gelip geçici olma durumu, devamlı ve kalıcı olmama, ölümlü ve son bulucu olma, ölümlülük, fânîlik.*

ʻĀşiq ki **fənā** bəzminə ʻeşq içrə yetişdi
Ol məs`ələdə şāfiʻ yā əʻẕəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 7). [fənā,]*

Köñül çü yoḫdı bəqā ʻömrə çəkmə ġəm bī-cā
Demün ġənīmət bil cümləsi **fənādandur** *(Gazel 83, Mısra 12). [fənādandur, -dan, -dur]*

Cəmşīd yā Sikəndər əgər olson ey köñül
Āḫır fənādı çünki **fənādan** nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 8). [fənādan, -dan]*

Cəmşīd yā Sikəndər əgər olson ey köñül
Āḫır **fənādı** çünki fənādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 8). [fənādı, -dı]*

Āḫırı bu çərḫ-i qədīmü`l-bīnā
Eyləyə bir ləḥẓədə anı **fənā** *(Mesnevi 5, Mısra 22). [fənā,]*

Yeddi yüz il ʻömr ilə olan **fənā**
Bizlərə nə eyləyəcəkdür vəfā *(Mesnevi 5, Mısra 25). [fənā,]*

Dünyā üzi sər-be-sər **fənādur**
Bir yaḫşılıq adı kim bəqādur *(Mesnevi 8, Mısra 61). [fənādur, -dur]*

Hər nə olsun gedəcəksən bu **fənā** dünyādən
Bārī bir ʻişrət elə çəkmə ġəm-i bī-cādən *(Mesnevi 15, Mısra 21). [fənā,]*

Yəqīn eyləmişəm imdi ğāfil olduqunı
Fənāyə verdi firāqunlə ḥāṣil olduqunı *(Tahmis 2, Mısra 18). [fənāyə, -y, -ə]*

<u>fənā:</u> *Hoşa gitmeyecek durumda olan, istenen veya gereken nitelikte bulunmayan, kötü, bet.*

Cəhānun dövlətin çoḫ istəyən əşḫāṣlar bi`llāh
Fənādur çün bunun ṭālibləri dīvānə sərsəmdür *(Gazel 41, Mısra 8). [fənādur, -dur]*

<u>fəqīh-i mədrəsə:</u> *Medresenin fıkıh alimi.*

Fəqīh-i mədrəsə yā şeyḫ-i ḫanqāh yüz il
ʻİbādət etsə dili ẕikr-i Ḥaqqə əgmədür *(Gazel 73, Mısra 7). [fəqīh-i mədrəsə,]*

<u>fəqīr:</u> *Yoksul (kimse), muhtaç, fukarâ.*

Fəqīr ü əğniyā şāh u gədā olmaqə bāʻis̱ nə
Bilən yoḫdur bu əmri līk mundə sirr-i mübhəm var *(Gazel 70, Mısra 7). [fəqīr,]*

Bī-məʻrifət ġənīdi **fəqīr** əhl-i məʻrifət
Fəqr ü ġınā nədəndi bu dünyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 5). [fəqīr,]*

Yandursə əgər ot nədi təqṣīri **fəqīrün**
Bəs rūz-ı əzəl ondə ḥərārət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 33). [fəqīrün, -ün]*

ʻĀlim-i şāʻirəm dərvīş ü **fəqīr** ü müżṭər
Hansı vəch ilə desön mən o sayāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 13). [fəqīr,]*

Çün **fəqīrün** yüzidür hər iki dünyādə qara
Kərəminlə bu qara yüzimi aq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 9). [fəqīrün, -ün]*

Gün-bə-gündən eləsün Bārī Ḫudā ʻömrin uzun
Kərəmindən eləyüb cümlə **fəqīri** məmnūn *(Mesnevi 6, Mısra 32). [fəqīri, -i]*

<u>fəqīr ü münʻim-i əhl-i zəmānə:</u> *Zamane ehlinin zengin ve fakiri.*

Fəqīr ü münʻim-i əhl-i zəmānənün birisi
Tapulmayur çatə ġəm günlərində imdādə *(Kaside 18, Mısra 11). [fəqīr ü münʻim-i əhl-i zəmānənün, -n, -ün]*

<u>fəqīr-i ḥātəmdür:</u> *Hatem-i Tai`nin dilencisi.*

Diyār-ı məʻrifət ol mülkdür kim ol yerdə
Ḥəqīr Zāl idi Rüstəm **fəqīr-i Ḥātəmdür** *(Gazel 73, Mısra 11). [fəqīr-i ḥātəmdür, -dür]*

<u>fəqīr-i sən:</u> *Zavallı sen.*

Lüṭf ilə gəldi niṭqə dedi ey **fəqīr-i sən**
Qıl bir nəẓər cəhānə nihān āşkārdə *(Kaside 19, Mısra 15). [fəqīr-i sən,]*

<u>fəqr:</u> *Fakirlik, yoksulluk.*

Birisi **fəqr** ü biri dövlətilə olmaqlıq
Təmām əhl-i cəhānə bu sirr mübhəmdür *(Gazel 80, Mısra 15). [fəqr,]*

O kəs kim ʻārif ü fāżildi görməz
Ġəm ü **fəqrün** əlindən bir rəhālıq *(Gazel 112, Mısra 6). [fəqrün, -ün]*

Bī-məʻrifət ġənīdi fəqīr əhl-i məʻrifət
Fəqr ü ġınā nədəndi bu dünyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 6). [fəqr,]*

ʻārifləri **fəqr** içrə ġəm ü ġüṣṣədə qoydun
Bī-məʻrifəti ṣāḥib-i qüdrət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 15). [fəqr,]*

Hardə olə ʻārif-i zü`l-ehtidā
Çərḫ-i fələk **fəqrə** qılur mübtəlā *(Mesnevi 10, Mısra 20). [fəqrə, -ə]*

Ya **fəqr** u fāqə necədi yā sīm u zər nədür
Ya rāḥət-i Ḫiżir nədü rənc-i səfər nədür *(Muhammes 2, Mısra 9). [fəqr,]*

<u>fərāğ:</u> *Rahatlık, dinlenme; Bırakma, vazgeçme, terk etme.*

Neylüm bəhār olubdı köñüldə **fərāğ** yoḫ
Gül-gəşt-i gülsitān təmāşā-yı bāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 1). [fərāğ,]*

<u>fərāğ-ı bāğ u nəsrīn:</u> *Yaban gülü ve bahçe rahatlığı, huzuru.*

Ləbün ẕikri baña şəhd ü şəkərdən dəḫi şīrīndür
Ruḫ u zülfün ḫəyālı həm **fərāğ-ı bāğ u nəsrīndür** *(Gazel 56, Mısra 2). [fərāğ-ı bāğ u nəsrīndür, -dür]*

<u>fərāġət-i tən ü cān:</u> *Can ve vücut huzuru.*

Fərāġət-i tən ü cān məstliqdədür sāqī
Gözün fədāsı olum hūş-yār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 9). [fərāġət-i tən ü cān,]*

fərāhim elə-: *Bir araya gelmek, toplanmak.*

Mümkün olduqcə **fərāhim elə** əsbāb-ı sürūr
Mey ayāğın ələ al tā gətürə başıña şūr *(Mesnevi 15, Mısra 15). [fərāhim elə,]*

fərāmūş: *Unutmak.*

Eyləyüb çünki **fərāmūş** məni pīr-i muğān
Gör necə olmuşam āvārə-i ṣəḥrā-yı Muğān *(Mesnevi 1, Mısra 9). [fərāmūş,]*

fərāsət: *Hemen anlama, çabuk kavrama, zihin uyanıklığı, anlayış, sezgi, iz'an.*

Bu ʻəsrdə çün məʻrifəti ʻeyb sanurlar
Çün belədi iş fəhm ü **fərāsət** nə içündür *(Gazel 68, Mısra 16). [fərāsət,]*

Fikr eylə dərssiz olu mı ḥāṣil ʻelmlər
Təʻlīmsiz cəhāndə tapan yoḫ **fərāsəti** *(Kaside 2, Mısra 8). [fərāsəti, -i]*

Dutubdı ʻərṣə-i āfāqı cümlə ḥikmət ü ʻelm
Çıḫur səmāyə ḫəlā`iq bugün **fərāsətdən** *(Kaside 15, Mısra 4). [fərāsətdən, -dən]*

Bizim bu mülkdə bī-məʻrifət belə qalmaz
Dolar mürūr ilə yüz ʻelm ü min **fərāsət** ilə *(Kaside 20, Mısra 36). [fərāsət,]*

Müsəḫḫər etdi ʻulūm ilə fīl ü bəbr ü pələng
Əsīr qıldı **fərāsət** nəhəng dəryānı *(Kaside 23, Mısra 44). [fərāsət,]*

Yüzdən birinün yoḫdı bu ovqātdə fəhmi
ʻElm ü ədəb ü fəhm ü **fərāsət** hara getdi *(Kaside 24, Mısra 12). [fərāsət,]*

fərhād: *Ferhat ile Şirin, konusunu Hüsrev ü Şirin adlı İran öyküsünden almıştır. Gerek Hüsrev ü Şirin gerek Ferhad ile Şirin, İran ve Türk Divan şairleri tarafından mesnevi biçiminde yazılmıştır.*

Verdi cān **Fərhād** Şīrīnün vəfāsın görmədi
ʻƏqlə baḫ gör māh-rūlərdən vəfā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 9). [fərhād,]*

Fərhād ilə Məcnūn qaçubən çöllərə düşdi
Żū`ī kimi bu ʻərṣədə mən tā ki səs etdim *(Gazel 130, Mısra 11). [fərhād,]*

Ḫosrovā şəkkər-dəhənlər köñlüni **Fərhād** tək
Dağlayubdur rəşk ilə ol ləʻl-i şīrīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 7). [fərhād,]*

Nə etməmiş bunı Məcnūnə yā ki **Fərhādə**
O cövr ü ẓülm ki ʻeşq içrə sən baña qıldun *(Gazel 167, Mısra 9). [fərhādə, -ə]*

Əgər **Fərhād** tək zəhr içdün isə yār-ı Şīrīnlə
Vəlīkən şükr qıl āḫır nəfəs dildārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 11). [fərhād,]*

Olə Ḫosrov edə şīrīn ü şəkərlə ʻişrət
Ṭəʻnə bir ṣūrətə bənd olmaqə **Fərhādə** qılə *(Gazel 215, Mısra 10). [fərhādə, -ə]*

Dəm-bə-dəm **Fərhād** Şīrīn-ləblərindən qan yeyüb
Qeys Leylā ṭürrəsi yādilə bəs qara geyüb *(Tahmis 3, Mısra 11). [fərhād,]*

fərhādvār: *Ferhat gibi.*

Şīrīn-ləbündən eyləmə nevmīdī Żū`īni
Fərhādvār yār-ı vəfādārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 14). [fərhādvār,]*

fərhādvəş: *Ferhat gibi.*

Bīsütūn-ı cismimə yüz tīşə-i möḥnət uran
Ḫəstə cān **Fərhādvəş** Şīrīn zəbānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 4). [fərhādvəş,]*

fərʻī: *Bir kökten, bir asıldan ayrılan kolların her biri, asıl olmayan, şûbe. Asla değil fer'e âit olan, ayrıntılarla ilgili olan, şûbe, dal ve kollara âit bulunan.*

Atuban dīnün üṣūlin eləyüb **fərʻī** uṣūl
Bī-dəlīl eyliyəsən hər nə desə anı qəbūl *(Mesnevi 9, Mısra 49). [fərʻī,]*

fərmān: *Emir, buyruk.*

Ṭəvāf-ı kūyı fərəḥ-bəḫşdir o məh-rūyun
Mən isteṭāʻdə **fərmānı** ḫəlqə yəzdānun *(Gazel 155, Mısra 8). [fərmānı, -ı]*

Żū`ī nə eyləyübdi saña bilməzəm ki var
Hər baḫışundə qətlinə **fərmān** nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 12). [fərmān,]*

fərmāyişāt: *Emretme, buyurma.*

Gərək **fərmāyişātun** qənd olaydı
Fərəḥdən cān u dil pür-ḫənd olaydı *(Mesnevi 3, Mısra 9). [fərmāyişātun, -un]*

fərq: *İki şeyin birbirinden ayrılmasını sağlayan değişik taraf, başkalık, farklılık.*

Gər var isə gözi vəlī əʻmādı bāṭini
Bir **fərq** verməyür gül-i ḥəmrāyə ḫārdan *(Gazel 176, Mısra 8). [fərq,]*

Ey kāş doğmayaydı bizi mādər-i cəhān
Yā **fərq** verməyən qılə leyli nahārdan *(Gazel 176, Mısra 10). [fərq,]*

Ḥəqīqət ʻāləmində yoḫ təfāvüt ẕərrə miqdārı
Nə **fərqi** yā Menātə qulluq et yā Lāt u ʻUzzāyə *(Gazel 212, Mısra 12). [fərqi, -i]*

Ḥəq saña ʻəql verübdür budur əqdi sənün
Ki bununlə verəsən **fərqini** hər nīk ü bədün *(Mesnevi 9, Mısra 56). [fərqini, -i, -ni]*

__**fərq-i cəhān:**__ *Dünyanın başının tepesi.*

İlāhī eylə gün-gündən füzūn ʻömrün cəlālın kim
Səḥāb-ı şəfqətin **fərq-i cəhānə** sāybān qılmış *(Kaside 11, Mısra 32). [fərq-i cəhānə, -ə]*

__**fərr-i firʻovun:**__ *Firavun iktidarı.*

Bəḫş edübdür neçə ḫər ṭīnətə **fərr-i Firʻovun**
Eləyübdür neçə Mūsā ṣifəti çöldə şubān *(Kaside 14, Mısra 7). [fərr-i firʻovun,]*

__**fərş:**__ *Yayma, serme, döşeme.*

Tā o yār-ı növ-ḫəṭ u āhū vəşim seyr eyləsün
Səbzələr istəbraq ilə **fərş** edüb səḥrā yüzin *(Gazel 170, Mısra 8). [fərş,]*

Fərş ü fürūş zīnəti istəbrəq ü ḥərīr
Ḫuddām-ı bəzm-i ḫāṣ ḥəqīqətdə ḥūr idi *(Gazel 246, Mısra 9). [fərş,]*

__**fərş et-:**__ *Döşemek, sermek, kaplamak.*

Tā o yār-ı növ-ḫəṭ ü āhūvəşim səbr eyləsün
Səbzələr istəbraq ilə **fərş edüb** ṣəḥrā yüzin *(Gazel 148, Mısra 8). [fərş edüb, -üb]*

__**fərş-i istəbrəq:**__ *İstebrak (Sırma ile dokunmuş bir cins kalın kumaş) kilimi, döşemesi.*

Müjdə olsun kim gəlüb dünyāyə Nov-rūz bayramı
Fərş-i istəbrəq salub ṣəḥrāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 2). [fərş-i istəbrəq,]*

__**fərş-i rəh:**__ *Yol zemini.*

Hər ẕərrə ḫāk bir ṣənəmün al yuvaqıdur
Fərş-i rəh olmuş imdikinün rəh kənārınə *(Gazel 207, Mısra 16). [fərş-i rəh,]*

__**fərş-i sündüs:**__ *İpek kumaştan kilim.*

Tāzə ziynət verüb övżāʻ-ı gülüstānə bəhār
Fərş-i sündüs döşüyüb ṣəḥn-i dil-i cānə bəhār *(Mesnevi 15, Mısra 4). [fərş-i sündüs,]*

__**fərş-i zümürrüd:**__ *Zümrüt döşeme, yeşil halı.*

Səbzə ṣalub **fərş-i zümürrüd** yerə
Təḫt qurub gül qoyub əfsər sərə *(Mesnevi 5, Mısra 33). [fərş-i zümürrüd,]*

__**fəryād:**__ *Yüksek sesle ve kuvvetle bağırma, bağırtı, haykırış, çığlık, âvâze, figan.*

Gər səni gördükdə Żū`ī nālə eylər incimə
Rəsmdür **fəryād** edər gördükdə gülşən ʻəndəlīb *(Gazel 18, Mısra 10). [fəryād,]*

Qaşun ḫəyālı ilə qāmətim kəmānə dönüb
Tərənnümüm dəḫi **fəryād** ilə fəğānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 2). [fəryād,]*

Əl üz ey məh cəfādan rəh-güẕār-ı ẓülmdən pā çək
Nə cövr et ʻāşiq-i zārə nə **fəryādından** īzā çək *(Gazel 116, Mısra 2). [fəryādından, -ı, -n, -dan]*

Gecələr kim qayd-i zülfüñ ey pərī yād eylərəm
Tā səḥər dīvānələr tək ay u **fəryād** eylərəm *(Gazel 127, Mısra 2). [fəryād,]*

Yalquz dögül bu nālə vü **fəryādım** ey pərī
Öz könlim içrə sənlə qılub ṣöḥbət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 13). [fəryādım, -ım]*

Gər biləydim ki edər ol büt-i bī-mehrə əs̱ər
Dəm-bə-dəm nālə vü **fəryād** u fəğān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 6). [fəryād,]*

Bād-ı ṣəbā yetürmədi Żū`ī fəğānını
İnṣāf edüb bu növʻ ilə **fəryādə** gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 10). [fəryādə, -ə]*

Nədən artub bu gecə köñlümün **fəryād** u fəğānı
Məgər şānə dağıtmış yā ṣəbā zülf-i pərīşānı *(Gazel 252, Mısra 3). [fəryād,]*

Sizə hər gündə deyür məktəb [ü] məktəb İrşād
Mollā Nəṣrə`d-dīn edir ḥikmət ilə yüz **fəryād** *(Mesnevi 9, Mısra 82). [fəryād,]*

__**fəryād-ı cān-sūz:**__ *Can yakan inleme.*

Ġeyriyə yār olmaqındur Żū`ī-i sər-gəştəyə
Çəkdürən **fəryād-ı cān-sūz** u fəğān u nālələr *(Gazel 48, Mısra 10). [fəryād-ı cān-sūz,]*

__**fəryād [u] əfğān:**__ *Iztırap inlemesi.*

Bəhār əyyāmıdur baḫ gör gülüstān içrə bülbüllər
Gəlübdür gül həvāsilə necə **fəryād [u] əfğānə** *(Kaside 22, Mısra 4). [fəryād [u] əfğānə, -ə]*

<u>fəryādə çat-:</u> *İmdada yetmek.*

Dünən təżərru‘ ilə belə ‘əqldən sordum
Cəhāndə kimdi **çatan** belə gündə **fəryādə** *(Kaside 18, Mısra 16). [fəryādə çatan, -an]*

<u>fərz:</u> *Şart ve gerekli olan şey.*

Bu ‘əməllər ki sənün var nə deyüm ṭūl u dirāz
Fərz olubdur saña şeyṭān kimi lə‘nət zāhid *(Gazel 39, Mısra 22). [fərz,]*

<u>fərzānə:</u> *Âlim, bilgin, hakîm, feylesof.*

İçüb mey məst olub ‘āləm ġəmin bir ẕərrə çəkməzdük
Ḥəqīqət ‘āləmində ‘āqil ü **fərzānə** olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 6). [fərzānə,]*

Dünyā vü āḫirət işi mübhəmdi dəhrdə
Ḥəll etməyüb bu müşkili **fərzānənin** biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 6). [fərzānənin, -n, -in]*

<u>fərz-i ‘əql:</u> *Aklın yükümlülüğü/gereği.*

Māt qıldı məni fīl-i fələk-i kəc-rəftār
Fərz-i ‘əql açmaq içün beydāqını yoḫ cür`ət *(Kaside 5, Mısra 26). [fərz-i ‘əql,]*

<u>fərəḥ:</u> *Hoşa giden bir halden duyulan zevk, gönül açıklığı, sevinç, sevinme.*

Gərək fərmāyişātun qənd olaydı
Fərəḥdən cān u dil pür-ḫənd olaydı *(Mesnevi 3, Mısra 10). [fərəḥdən, -dən]*

Sən edən fısqlərün nəş`əsi yoḫ ləzzəti yoḫ
Meydə var ẕövq ü **fərəḥ** ‘işrət ü ləzzət zāhid *(Gazel 39, Mısra 18). [fərəḥ,]*

Cānə **fərəḥ** idi mey ilə ṣūrət-i zībā
Ṣūrət pozulub rūḥ itüb cān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 19). [fərəḥ,]*

Ṣəd-ḥeyf ki bu çərḫ-i müḫālif-i sitəmdən
‘Eyş ü **fərəḥim** möḥnət-i ḥirmānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 14). [fərəḥim, -im]*

<u>fərəḥ-bəḫş:</u> *Ferah veren, iç açıcı.*

Ṭəvāf-ı küyı **fərəḥ-bəḫşdir** o məh-rūyun
Mən isteṭā‘də fərmānı ḫəlqə yəzdānun *(Gazel 155, Mısra 7). [fərəḥ-bəḫşdir, -dir]*

<u>fərəḥ-fəzā:</u> *Sevinç arttıran.*

Hər ləfẓi qönçə mə‘nīsi gül tək **fərəḥ-fəzā**
Oḫşatsam ‘eyb yoḫdı gülüstānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 5). [fərəḥ-fəzā,]*

<u>fərək:</u> *Düşman.*

Fərək əḥvāl-i mən-i müẓṭəri bīmār elədi
O cəfānı ki bana eylədi əğyār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 13). [fərək,]*

<u>fəṣāḥət:</u> *İfâdede, kelimelerden her birinin ve bu kelimelerden meydana gelen cümlelerin lafız, mânâ, âhenk ve kurallara uygunluk bakımından yerinde, düzgün ve doğru olması durumu; dilin söylenmesi güç, âhenksiz, alışılmamış kelimelere, yadırganacak yabancı sözlere, kusurlu cümle, mecaz ve terkiplere yer verilmemesi sûretiyle açık, duru ve doğru kullanılması.*

Şucā‘ətdə Rüstəm-i Zālī kimi
Fəṣāḥətdə ləhcəsi bülbül kimi *(Mesnevi 4, Mısra 52). [fəṣāḥətdə, -də]*

<u>fəsāne-i məcnūn:</u> *Mecnun efsanesi.*

Köñül **fəsāne-i Məcnūn** ḥekāyətindi sənün
Məẕāq-ı Ḫosrovə Şīrīn rəvāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 1). [fəsāne-i məcnūn,]*

<u>fəsānə:</u> *Efsâne sözünün eski metinlerde rastlanan bir şekli. Aslı olmayan hikaye.*

Firdövs ümīdinə köñül aldanmə vā‘iẓə
Firdövs vəṣl-i yārdı bāqī **fəsānədür** *(Gazel 89, Mısra 8). [fəsānədür, -dür]*

<u>fəṣl:</u> *Mevsim.*

Həmī ‘ömrün qışı çatmış mənə həm qış **fəṣli**
Belə əḥvālə necə ṣəbr eləsin pəs bīmār *(Kaside 6, Mısra 5). [fəṣli, -i]*

Gər ḫəzān **fəṣlidi** lākin qədəmündən biz içün
Növ-bəhār oldı cəhān mövsüm-i büstān oldı *(Kaside 17, Mısra 25). [fəṣlidi, -i, -di]*

‘Ömr ilə dünyāyə çü yoḫ ‘etibār
Qoymə keçə **fəṣl** ü gül ü lāləzār *(Mesnevi 5, Mısra 32). [fəṣl,]*

<u>fəṣl-i bəhār:</u> *Bahar mevsimi.*

Şīrīn kəlāmı ḫāṭir-i fərmādə dāğ idi
Fəṣl-i bəhār məskənimiz ṭərf-i bāğ idi *(Müseddes 1, Mısra 4). [fəṣl-i bəhār,]*

Be-ḥəmdu`llāh cəhāndə tāzədən **fəṣl-i bəhār** olmuş
Sitəbrəq-pūş u sündüs-i cāmə dəşt ü kūhsār *(Gazel 101, Mısra 1). [fəṣl-i bəhār,]*

Keçürdə **fəṣl-i bəhārı** riyāż-ı riżvān tək
Behişt-i ʻədni mühəyyā edə bu dünyādə *(Kaside 18, Mısra 5). [fəṣl-i bəhārı, -ı]*

fəṣl-i dey: *Kış mevsimi.*

Çəkməyübdir **fəṣl-i dey** bülbül gül-i rəʻnā ġəmin
Eylə kim hicrində mən çəkdim o bī-pərvā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 1). [fəṣl-i dey,]*

fəṣl-i gül: *Gül mevsimi.*

Demün kim **fəṣl-i gül** vardur ṣəfāsı bāğ u bustānun
Nə ẕövqi bir gül üzlü yārsız seyr-i gülüstānun *(Gazel 149, Mısra 1). [fəṣl-i gül,]*

Ṣəd-ḥeyf keçdi **fəṣl-i gül** ü mövsüm-i bəhār
Bir dil bilən müṣāḥib ü bir məḥrəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 11). [fəṣl-i gül,]*

fəṣl-i gülüstān: *Gül bahçesi mevsimi.*

Ḫ˘oşdı ʻuşşāqə təmāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz min ay u il keçüb **fəṣl-i gülüstān** olmasa *(Gazel 13, Mısra 6). [fəṣl-i gülüstān,]*

Ḫ˘oşdı ʻuşşāqə tamāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz min ay u il keçüb **fəṣl-i gülüstān** olmasə *(Gazel 197, Mısra 6). [fəṣl-i gülüstān,]*

fəṣl-i ḫəzān: *Sonbahar mevsimi.*

Fəṣl-i ḫəzān Olubdı bizim növ-bəhārımız
Bülbüllərün fəğānı idi çəng ü tārımız *(Müseddes 1, Mısra 15). [fəṣl-i ḫəzān,]*

Bāğ-ı ḥüsnündən ʻināyət eylə bir gəl ʻāşiqə
Olməmiş **fəṣl-i ḫəzān** gül-gəşt-i gülzārun sənün *(Gazel 179, Mısra 8). [fəṣl-i ḫəzān,]*

fəṣl-i şitā: *Kış mevsimi.*

Fəṣl-i şitā otaqdə ṭənbūr u tār ilə
Olcaq bəhār mənzilimiz gülsitān idi *(Gazel 242, Mısra 5). [fəṣl-i şitā,]*

fəṣl-i zimistān: *Kış mevsimi.*

Ṣəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān belə qalmaz
Nov-rūz olı bu **fəṣl-i zimistān** belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 2). [fəṣl-i zimistān,]*

fətiḥ: *Fethetmek.*

Rüstəm-i ṭəbʻīm olə tā məst-i cām
Fətḥ edə ʻəqlim cəhānı təmām *(Mesnevi 5, Mısra 4). [fətiḥ,]*

fəvərān: *Kaynayıp fışkırma.*

Gəlmişdi bəḥr-i nəẓmün **fəvərānə** ey Ġərīb
Saçmışdı hər ṭərəf neçə dürdānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 1). [fəvərānə, -ə]*

fəżā-yı vəṣl: *Kavuşma gökyüzü.*

Diyār-ı hicrdə seyl-i sitəmdən oldı ḫarāb
Fəżā-yı vəṣldə ābād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 10). [fəżā-yı vəṣldə, -də]*

fəżīlət: *Dürüstlük, iffet, nâmus, merhamet, alçak gönüllülük, yiğitlik, sadâkat, adâlet, kerem ve ihsan gibi ahlâkî meziyetlerin hepsine birden verilen isim, erdem.*

Açar hər bir ḫəsīs ədnāyə imdi
Fəżīlət ṣāḥibi dəst-i gədālıq *(Gazel 112, Mısra 4). [fəżīlət,]*

fəżl: *Âlîcenaplık ve cömertlik, iyilik, lutuf, kerem.*

Nāyāb olubdı dəhrdə ərbāb-ı məʻrifət
Düşmüş o qədər **fəżl** ü hünər eʻtibārdan *(Gazel 176, Mısra 4). [fəżl,]*

Çün yoḫdı **fəżl** ü məʻrifət ü şeʻrə müştərī
Bī-qədr ü nā-rəvāc olub zəhr-i mārdan *(Gazel 176, Mısra 11). [fəżl,]*

Kāfī olur mı şānuvə gər gəlsə Ḥəqqdən
Fəżlün ẓuhūrə qılmaqə yüz qul fekā Əlī *(Kaside 1, Mısra 30). [fəżlün, -ün]*

ʻƏrż qıl ḥālıvı ol ḫān-i ʻəẓīmü`ş-şānə
Ki ʻulūm u hünər ü **fəżlədi** ṣāḥib-miknət *(Kaside 5, Mısra 34). [fəżlədi, -ə, -di]*

Dedi gūyā ki aqadan ḫəbərsizsən o aqa kim
Mütəvvəl **fəżl** məʻnāsını kövn ẕərrə bəyān qılmış *(Kaside 11, Mısra 18). [fəżl,]*

Sipihr-i ʻizzət ü Ḫ˘urşīd **fəżl** ü cūd Mīr Mehdī
Ki ḥəsən ḫəlqəni Ḥəq rəşk-i firdövs-i cənān qılmış *(Kaside 11, Mısra 21). [fəżl,]*

Ḫudāvənd-i cəhān ol bāğə ẕātın bāğbān qılmış
Kəmāl ü ʻelm ü **fəżl** ü cūd bir bāğ-ı dil-ārādur *(Kaside 11, Mısra 23). [fəżl,]*

Ey gülüstān-ı fəżīlətdə Birāhīm-i zəmān
Fəżldə şāhid-i ʻādildi təmām-ı cəhān *(Kaside 14, Mısra 2). [fəżldə, -də]*

Rə`īs-i şəhr-i səḫāvət əmīr-i mülk-i ʻəṭā
Ki **fəżldə** dögi həmtā-yı Ḥātəm-i Ṭā də *(Kaside 18, Mısra 22). [fəżldə, -də]*

Var vücūdundə çün ḫudā-dādə
Cümlə **fəżl** ü kəmāl āmādə *(Mesnevi 2, Mısra 42). [fəżl,]*

Gər hünər kəsbi içün əlli il dil-ḫūn oləsən
Arturub **fəżl** ü hünər ʻelmdə ceyḥūn oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 14). [fəżl,]*

fəżl-i cūd: *Cömertlik lütfu.*

O nəcību`l-nücəbā cūd Səttār Bəg kim
Fəżl-i cūd ilə adı şöhrət-i Şīrvān oldı *(Kaside 17, Mısra 22). [fəżl-i cūd,]*

fəżl-i dāniş-i rəh-bər: *İrfan faziletinin yol göstereni.*

Səlām olə saña ey **fəżl-i dāniş-i rəh-bər**
Səlām olə saña ey müqtədir -i əhl-i hünər *(Mesnevi 14, Mısra 3). [fəżl-i dāniş-i rəh-bər,]*

fəżl-i məʻrifət kānı: *Hüner, marifet fazileti madeni.*

Səlām olə saña ey **fəżl-i məʻrifət kānı**
Səlām olə saña ey Żū`ī-i ḫərin cānı *(Mesnevi 13, Mısra 5). [fəżl-i məʻrifət kānı, -ı]*

Səlām olə saña ey **fəżl-i məʻrifət kānı**
Səlām olə saña ey Żū`ī-i ḫərin cānı *(Mesnevi 14, Mısra 5). [fəżl-i məʻrifət kānı,]*

G/Ġ

ġāfil: *Çevresinden ve gerçeklerden habersiz olan, yapacağını ve bundan dolayı başına geleceğini önceden düşünmeyip ihmal eden, gaflette bulunan, dalgın, dikkatsiz ve düşüncesiz (kimse), basîretsiz, aymaz.*

Özi **ġāfildi** məğər āyə-i lā yəğtəbdən
Kim edir gündə həzār ādəmə ġiybət zāhid *(Gazel 39, Mısra 3). [ġāfildi, -di]*

Yəqīn eyləmişəm imdi **ġāfil** olduqunı
Fənāyə verdi firāqunlə ḥāṣil olduqunı *(Tahmis 2, Mısra 17). [ġāfil,]*

Sənünçün dānədür dünyādəki ləẕẕətlər ey **ġāfil**
Dürüst etsön nəẓər żımnində yoḫdur dāmdən başqa *(Gazel 8, Mısra 3). [ġāfil,]*

Ṣəbā sölə özün ol ġāfil-i dil āgāhə
Ki **ġāfil** olmə əḥibbādan ey rəfīq-i müdām *(Gazel 129, Mısra 22). [ġāfil,]*

Ġāfil qəżādan āḫırı günlərdə qismətim
Nār-ı səqər nişānı ḫarābə muğān idi *(Gazel 242, Mısra 13). [ġāfil,]*

Yəqīn budur āḫır dūr olub mehr ü vəfā zā`il
Bu həm bir ẓülmdür kim yār olur ʻuşşāqdan **ġāfil** *(Tahmis 1, Mısra 22). [ġāfil,]*

Bilmən ki baña nāz eləyür yā ki sitəmdür
Ġāfil ki ötər yār mən-i müżṭəri görcək *(Gazel 117, Mısra 4). [ġāfil,]*

ġāfil-i dil āgāh: *Gönül bilen gafil.*

Ṣəbā sölə özün ol **ġāfil-i dil āgāhə**
Ki ġāfil olmə əḥibbādan ey rəfīq-i müdām *(Gazel 129, Mısra 21). [ġāfil-i dil āgāhə, -ə]*

gāh: *"Gâh ... gâh ..." bağlacı. Bazen, ara sıra.*

Gāh eʻcāz-ı Məsīḥānı ləb-i ləʻlündə gāh
Möʻcüz-i Mūsānı ruḫsārundə iẓhār eylədün *(Gazel 181, Mısra 5). [gāh,]*

Gāh eʻcāz-ı Məsīḥānı ləb-i ləʻlündə **gāh**
Möʻcüz-i Mūsānı ruḫsārundə iẓhār eylədün *(Gazel 181, Mısra 5). [gāh,]*

Gəh dolanub başınə ol kākül-i müşkīni tək
Gāh qurb-ı vəṣldə būs u kənārım var idi *(Gazel 225, Mısra 4). [gāh,]*

gāhī: *"Geh ... gehî/gâhî ..." bağlacı. Bazen de, kimi zaman da.*

Gəh dutar ḫurşīd-rūyın seḥr ilə **gāhī** açar
Necə cādūdur nigārım zülf-i müşkīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 5). [gāhī,]*

Gāhī ḫəyāl-i ṭürrə-i mərğūl-i yār ilə
Pīcān berəm çü mār ke başəd dərūn-e nār *(Kaside 9, Mısra 11). [gāhī,]*

gâlibâ: *Herhalde, sanırım, ihtimal ki, zannıma göre.*

Ey Füżūlī müttəṣil dövrān müḫālifdür baña
Ġalibā ərbāb-ı isteʻdādı dövrān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 20). [ġalibā,]*

ġārət: *Yağma, çalıp alma, talan.*

Baḫandə nāz ilə çeşmün qılur ʻəcəb **ġārət**
Gələn zəmāndə qiyāmə qədün qiyāmət edər *(Gazel 60, Mısra 3). [ġārət,]*

Dutub sipəh müjə-i Türkmān-i qātildən
Açubdı **ġārət** içün rūzgārə dəst gözün *(Gazel 158, Mısra 6). [ġārət,]*

Nədəndi mūẕi-i ḥeyvān tək tökürsən qan
Saña nə ḥāṣil olur belə qətl ü **ʻġārətdən** *(Kaside 15, Mısra 18). [ʻġārətdən, -dən]*

ġārət ol-: *Yağmalanmak; Ölmek.*

Dünyā köçübdi āḫirətə bir ẕəḫīrə qoy
Cān nəqdi Żū`iyā nə qədər **ġārət olmamış** *(Gazel 105, Mısra 14). [ġārət olmamış, -ma, -mış]*

ġavġā: *Döğüşme, gürültü.*

Sölə ey Bād-ı ṣəbā ol büt-i məh-sīmāyə
Ki salubdur məni məstānə gözün **ġavġāyə** *(Gazel 194, Mısra 2). [ġavġāyə, -y, -ə]*

Bir ṭərəf ṣavt-ı bəlābil bir ṭərəf āvāz-ı tār

Ġülġül-i mīnā salur baḫ gör nə **ġavġālar** genə *(Gazel 217, Mısra 8). [ġavġālar, -lar]*

ġayd: *Zincir, bağ.*

Rūz u şəb birdi baña **ġayd** u səlāsil içərə
Mürğ-i dil tā hamısı zülf ü ruḫ-i yāra düşüb *(Gazel 17, Mısra 7). [ġayd,]*

ġāyət-i dərd: *Derdin çokluğu.*

Kimə iẓhār eləyim **ġāyət-i dərdim** bilsün
ʻārif anlar nədi bu nüktə ki yārım getdi *(Gazel 248, Mısra 9). [ġāyət-i dərdim, -im]*

ġazet: *Gazete.*

Bir Żū`ī-i fəqīr dögüldür **ġazetçilər**
Hər gün deyür cəmāʻətə belə nəṣīḥəti *(Kaside 2, Mısra 35). [ġazetçilər, -çi, -lər]*

O söz ki sən onı bir ildə hīç bilməzdün
Ġazet verür ḫəbərin gündə yüz ḥekāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 14). [ġazet,]*

Budur bir qaʻəmiz ey ḥəyāt-ı cān-pərvər
Ġazetdə dərc elə bu şeʻri bir kināyət ilə *(Kaside 20, Mısra 48). [ġazetdə, -də]*

gecə: *Güneş battıktan sonra başlayan ve gün ağarıncaya kadar süren karanlık zaman.*

Mihr-i ruḫun həvāsi ilə Żū`ī-i fikār
Gündüz günə qılur **gecə** meh-tābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 10). [gecə,]*

Gecə gündüz ġəm-i hicrānını çəksəm ḫ˘oşam zīrā
Məqām-ı vəṣldə ṣəd şükr kim būs u kənārım var *(Gazel 45, Mısra 3). [gecə,]*

Zülfi həvāsı ilə basır qara **gecələr**
Ḫālı ḫəyālı ilə günüm həm qara keçər *(Gazel 51, Mısra 5). [gecələr, -lər]*

O məh bənimlə olan **gecə** bəzmdə deyürəm
Ki āftāb meyimdür hilāl cāmımdur *(Gazel 55, Mısra 7). [gecə,]*

Firqətündə āh-ı cānsūz u fəğānımdan mənim
Gecələr ey məh-liqā gərdūn-ı gərdān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 6). [gecələr, -lər]*

Gecə günüz keçinürdi nəşāṭ ilə ḥālım
Nə fikr-i rövżə nə bīm-i ʻəzāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 11). [gecə,]*

Ḫ˘oşā o māhlə həm-bistər olduqum **gecələr**
Cəmālı şamʻınə ḫākistər olduqum **gecələr**

Gəhī cəmālınə gəh küfr-i zülfə səcdim idi
Gəhī müsəlmān gəh kāfir olduqum **gecələr**

Gecəm günüz tək olurdı şuʻāʻ rūyundan
O māh-rūy ilə həm-sāğər olduqum **gecələr**

Əlimdə şīşə-i mey ol pərī baña təsḫīr
Hanı o dəm bu ṣifət sāḥir olduqum **gecələr**

Dilimdə ẕikr-i ləbi əldə əfʻī zülfü
Şikəstə Żū`ī tək əfsūngər olduqum **gecələr** *(Gazel 64, Mısra 1-10). [gecəm, -m]*
Gecə günüz keçinürdi nəşāṭ ilə ḥālım
Nə fikr-i rövżə nə bīm-i ʻəzāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 11). [gecə,]*

Yandurur bəs ki məni hicr-i nigārım **gecələr**
Mənim olmuş deyəsən rūz-şümārım **gecələr**

Ḥüsn şərṭini yekūn etmisən ey māh təmām
Çıqmə nöqṣān gətürür ḥüsnüvə yārım **gecələr**

Bəs ki zülf ü ruḫı fikrindədi köñlüm yoḫdur
Nə günüz ṣəbr ü ṣəbātım nə qərārım **gecələr**

Dāğ-bər-dāğ qoyur ḫāl-i ruḫı sīnəm ara
Düşcəgin ḫāṭirə ol lālə-ʻizārım **gecələr**

Dögi pərvānə kimi vəṣl müyəssər Żū`ī
Yansə də şamʻ kimi cān-figārım **gecələr** *(Gazel 72, Mısra 1-10). [gecələr, -lər]*

Hicründə hər **gecə** baña yəvmü`l-ḥesābdur
Hər gün qədün firāqı qiyāmət qiyām olur *(Gazel 77, Mısra 9). [gecə,]*

Hər ildə gərçi dəhrdə bir lāləzār olur
Tiflīs içində hər **gecə** yüz növ-bəhār olur *(Gazel 82, Mısra 2). [gecə,]*

Gəlməyür çeşminə ḫəlqün **gecələr** ẕərrə yuqu
Bes ki ey məh qıluram nālə vü əfğān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 7). [gecələr, -lər]*

Ruḫ u gīsū-yı dil-bər görməyən gün gün ḥesāb etmə
Qaqanqusiz **gecə** Ḫ˘urşīdsiz Żū`ī bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 10). [gecə,]*

İlāhī var mı Żū`ī tək cəhān bağında ġəm çəkmiş
Gecə gündüz melek-i dərd ü ġəm qüṣṣə-i ḫūn dutmuş *(Gazel 103, Mısra 10). [gecə,]*

Ṣəd-ḥeyf saldı firqətə dövrān-ı kəc-mədār
Ol məh bənimlə bir **gecə** həm-ṣöḥbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 4). [gecə,]*

O məhə çadrə salun **gecələr** yanmaq içün
Şəmʻ-i ruḫsārınə pərvānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 9). [gecələr, -lər]*

Sən təki bir gözəl olmaqlıqə nəqqāş-i əzəl
Gecə gündüz məh ü Ḫ˘urşīdə verür yüz ṣayqəl *(Gazel 126, Mısra 2). [gecə,]*

Məndən artuq eyləyür səndən şikāyət āşkār
Cövr ü bī-dādundan ey məh hər **gecə** dād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 12). [gecə,]*

Gecələr kim qayd-i zülfüñ ey pərī yād eylərəm
Tā səḥər dīvānələr tək ay u fəryād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 1). [gecələr, -lər]*

Pərvīn saçub ey māh gözimdən **gecə** dā`im
Hicrində s̱ürəyyā kimi bī-dār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 3). [gecə,]*

Ay u gün söyləməyüb məṭləbi muğləqdi ki mən
Gecə gündüz ġəm-i hicrān ilə āh vāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 4). [gecə,]*

Hər **gecə** yanur şəm' kimi hicrdə Żū`ī
Tā ki salə bir gün başınə sāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 9). [gecə,]*

Bəs ki sūzişin qılur hicründə nālə ey ṣənəm
Yandurur hər **gecə** āhım āsmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 12). [gecə,]*

Qaranqu **gecələrə** ṣəbr eylə Żū`ī tək
Dilərsən āḫırı Ḫ˘urşīd tək munīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 9). [gecələrə, -lər, -ə]*

Ġəm dəf'i ḥāṣil olmadı cām u şərābdan
Rövşən olur mı ḫānə **gecə** āftābdan *(Gazel 178, Mısra 2). [gecə,]*

Ol māh ruḫı görməməgim yaḫşıdı bi`llāh
Görcək görürəm hər **gecə** əğyār yanında *(Gazel 186, Mısra 10). [gecə,]*

Ẓū`ī yanuram şam' ṣifət ol məhi görcək
Hər **gecə** gəzən nāz ilə əğyār yanında *(Gazel 186, Mısra 14). [gecə,]*

Olan dəmdə pərīşān **gecələr** sevdā-yı zülfünlə
Çəkən Leylā ġəmin Məcnūn-ı sər-gərdān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 5). [gecələr, -lər]*

Gecə günüz çəkürəm intiẓārun ey məh-rū
Nə gün təmām olacaq intiẓārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 5). [gecə,]*

Görmüşəm dün **gecə** ḫurşīd-i dirəḫşān yuḫudə
Yetüşür vüṣlətə kim görsə bu 'ünvān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 1). [gecə,]*

Ləb-i şīrīn şəkərbārıvə verdim köñlüm
Sanki oldım o **gecə** ḫosrov-ı dövrān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 6). [gecə,]*

Qışun uzun **gecəsi** getdi dāğlən Żū`ī
Bəhār ilə belə ol sərv-i gül-'iẕār gələydi *(Gazel 235, Mısra 9). [gecəsi, -si]*

Nədən artub bu **gecə** köñlümün fəryād u fəğānı
Məgər şānə dağıtmış yā ṣəbā zülf-i pərīşānı *(Gazel 252, Mısra 3). [gecə,]*

Gecə meh-tābda həm-ḫ˅ābə-i cānānə idim
Vəṣl-i yār u mey-i ṣəhbāyə var idi 'ādət *(Kaside 5, Mısra 5). [gecə,]*

Mən etmişəm bunı yā kim bu iş müqəddər imiş
Bu fikr ilə **gecə** gündüz dəḫi fikār oldım *(Kaside 12, Mısra 6). [gecə,]*

Çün cüyūş-ı şəhü`l-leyl nümāyān oldı
Gecə gəldükdə yəqīn ḥəşr-i ġərībān oldı *(Kaside 17, Mısra 2). [gecə,]*

Yoḫsə həm ṣöḥbətüvi müṭrib ilə tār edəsən
Gecələr qāim olub gündüz oləsən ṣāim *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 5). [gecələr, -lər]*

Dün **gecə** əndūh-ı ġəm u ġüṣṣədən
Danışurdum başə gələn qiṣṣədən *(Mesnevi 4, Mısra 31). [gecə,]*

Ḥəqqə edirdüm **gecə** mən bir du'ā
Oturmuşkən ḫəstə-bəstə mübtəlā *(Mesnevi 4, Mısra 39). [gecə,]*

Gecə günüz ġəm ü əndūh-ı bī-şümār içrə
Neçə sipənd yanar şiddət ilə nār içrə *(Mesnevi 14, Mısra 13). [gecə,]*

Yād ol zəmān ki qara **gecəm** gün tək ağ idi
Günlər o günlər idi damāğ ol damāğ idi *(Müseddes 1, Mısra 23). [gecəm, -m]*

Gecə ṣübḥ oldı dur az zülf-i pərīşānuvı aç
Ṣübḥ-i şərməndə ilə çāk-ı giriyānuvı aç (Gazel 255, *Mısra 1). [gecə,]*

Günüm **gecə** gözümə ḫār gülsitān sənsiz
Bəhārım ey gül-i növḫīz kədər ḫəzānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 7). [gecə,]*

<u>**get-:**</u> *Gitmek, uzaklaşmak.*

Əvvəlki ḥüsn cəzbəsi cānānədən **gedüb**
'Eyş ü nəşāṭ güşə-i mey-ḫānədən **gedüb** *(Gazel 28, Mısra 1). [gedüb, -üb]*

Żū`ī-i bīmār-ı 'eşq oldun ölimdir çārəsi
Hər **gedən** ġeyri ḫəyāl etmə ki bir dərmānı var *(Gazel 54, Mısra 10). [gedən, -ən]*

Gər cənnətə də imdiki ādəm **gedəcəksə**
Bi`llāh elə olsə mənə cənnət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 25). [gedəcəksə, -əcək, -sə]*

Hər kəsün adını sulṭān qoyəsən ḫān deyəsən
Bir ad ilə o **gedüb** Rūşdə sulṭān olmaz *(Gazel 90, Mısra 6). [gedüb, -üb]*

Gedər bu ẕövq ṣəfā gülşən-i cəmālundan
Olursan āḫırı pəjmürdə mübtəlā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 13). [gedər, -ər]*

Olu yā Rəb bu ki mən rövże-i riżvānə **gedəm**
Rāhət-i cānım içün ḫidmət-i cānānə **gedəm**

Qutarub məḥbəs-i ṣəḥrā-yı Muğān cövrindən
Rəşk-i firdövs-i bərīn sāḥət-i Şirvānə **gedəm**

Ḫār ü ḫāşāk u qarağan-ı Muğāndan qutarub
Gül-i gülzār-ı Şamāḫīdə gülüstānə **gedəm**

Qutarub sübḥə şümār olmaqdan məsciddə
Ṣəhn-i mey-ḫānədə nūş etməgə peymānə **gedəm**

Təngə gəldim bu riyā məslək olan zāhiddən
Ey ḫoş ol bəzm-i ṣəfā məşrəb-i rindānə **gedəm**

Məscid əhlində ki yoḫ ẕövq Ḫudāyā n`olı bir
Güşə-i meykədədə məclis-i ʻürfānə **gedəm**

Żū`ī tək bang-ı mü`əẕẕindən olub āsūdə
Nəğmə-ı tār u dəf ü bərbəṭ-i ḫoş-ḫ∨anə **gedəm** *(Gazel 140, Mısra 1-14). [gedəm, -əm]*
ʻƏvām ḫəlq kimi şöhrət içün ey Seyyid
Atub Ḫudānı **gedüb** nāqiṣ etmə īmānun *(Gazel 155, Mısra 10). [gedüb, -üb]*

Gedəndə görmədim ol āftāb ruḫsārun
Qoyub köñüldə kədər çeşmim içrə nəm getdün *(Gazel 163, Mısra 11). [gedəndə, -əndə]*

Həzār ḥeyf ki getdi o günlərim əldən
Ne`dim bu çərḫün əlindən kimə **gedim** dādə *(Gazel 206, Mısra 8). [gedim, -im]*

Bu ʻərşə qalmıyə ḫālī ḥərīfdən yā Rəb
Gəlüb **gedübsə** də ol şəh-süvār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 8). [gedübsə, -üb, -sə]*

Ġərəż bu dərd ü bəlā cümləsi **gedər** Żū`ī
Tərəḥḥüm eyləyübən gər o yār yārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 13). [gedər, -ər]*

Tapson səbəb bu cəhl **gedüb** ʻelm gəlməyə
Hansı ṭərīqdür bu ʻulūmun ṭərīqəti *(Kaside 2, Mısra 5). [gedüb, -üb]*

Özi behiştə **gedib** var özi kimi ḫələfi
Eşitcəgin bunı ḫˇoş-hāl-ı rūzgār oldım *(Kaside 12, Mısra 15). [gedib, -ib]*

Gedüb iẓhār elə ol sərvərə ḥāl-i zārun
Tā kifāyət edə hər nəḥv saña olsə mərām *(Kaside 13, Mısra 27). [gedüb, -üb]*

Gəlmişəm getməgimə yoḫdı kərāīm ki **gedim**
Bu də bir məs`ələ-i ṣaʻb idi ey rūḥ-i rəvān *(Kaside 14, Mısra 17). [gedim, -im]*

Tərk qıldun Şəmāḫı gülşənini
Gedüb āḫır Muğānda ḫār oldun *(Kaside 16, Mısra 6). [gedüb, -üb]*

Sölə ki hansı zəmānda var idi bir telefon
Yā teleġram vaġon kim **gedir** bu sürʻət ilə *(Kaside 20, Mısra 4). [gedir, -ir]*

Semend surʻət ilə on günə gedən rāhı
Vaġon **gedir** onı bir gündə istirāḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 6). [gedir, -ir]*

Eşitmisən ki Süleymān **gedirdi** bād üzərə
Olurdı kölgəligi quş qanadı zəḥmət ilə *(Kaside 20, Mısra 9). [gedirdi, -ir, -di]*

Semend surʻət ilə on günə **gedən** rāhı
Vaġon gedir onı bir gündə istirāḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 5). [gedən, -ən]*

Odur ki millət-i İslām Olubdı yüz firqə
Gedüb o qüvvə qalub ḥāl-i nəzʻədə cānı *(Kaside 23, Mısra 86). [gedüb, -üb]*

Gözətlə Zū`i bu ẓülmāt-ı şām-ı cəhl **gedər**
Qılur zəmānəni Ḫˇurşīd ʻelm-i nūrānī *(Kaside 23, Mısra 93). [gedər, -ər]*

Bir cām ilə ġuṣṣə **gedə** məndən
Ġəm jəngini tā silüb köñüldən *(Mesnevi 8, Mısra 9). [gedə, -ə]*

Bilmürəm kim nə edək tā bu cünūn-ı cəhli
Gedübən biz də olaq ʻelm ilə ʻürfān əhli *(Mesnevi 9, Mısra 64). [gedübən, -übən]*

Hər nə olsun **gedəcəksən** bu fənā dünyādən
Bārī bir ʻişrət elə çəkmə ġəm-i bī-cādən *(Mesnevi 15, Mısra 21). [gedəcəksən, -əcək, -sən]*

Hīç kimsə görməsün belə sin-i kuhūləti
Çün cismdən **gedübdi** o sükkər şəbābəti *(Muhammes 1, Mısra 4). [gedübdi, -üb, -di]*

Dünyānı fikr edəndə **gedir** məgər ẕü`l-cəlāl
Tər eyləsön ḥərāmı tapulmır dəḫi ḥəlāl *(Muhammes 3, Mısra 35). [gedir, -ir]*

Fānī dünyādan əgərçi belə nālān **gedürəm**
Bī-vəfā ümmət əlindən cigəri qan **gedürəm** *(Müseddes 2, Mısra 17). [gedürəm, -ür, -əm]*

Fānī dünyādan əgərçi belə nālān **gedürəm**
Bī-vəfā ümmət əlindən cigəri qan **gedürəm** *(Müseddes 2, Mısra 18). [gedürəm, -ür, -əm]*

Çəkdigüm cövr ü cəfādan nə pərīşān **gedürəm**
Līk bir tāzə bəlā var görübən zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 19). [gedürəm, -ür, -əm]*

Līk ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtə ḫəbərdāram mən
Qocalub ʻömr **gedüb** żəʻf tapub quvvət-i tən *(Terci-bend 1, Mısra 22). [gedüb, -üb]*

Əvvəlki ḥüsn cəzbəsi cānānədən **gedüb**
ʻEyş ü nəşāṭ güşə-i mey-ḫānədən **gedüb**

Nə güldə var sürūr nə gülşəndə rəng bū
Ẕövq ü sürūr sāġər ü peymānədən **gedüb**

Qalmub cəhāndə ẕərrə qədər ẕövq ilə ṣəfā
Yā Rəb təmām ləẕẕət-i dünyā nədən **gedüb**

Bülbüldə var nə nəğmə-sərālıq nə güldə rəng
ʻeşq ātəşinə yanmaqı pərvānədən **gedüb**

Cūd u səḫā vü məʻrifət āṡārı dəhrdən
Nə vəchdəndi bilmürəm āyā nədən **gedüb**

Getmiş niẓām-ı ʻəql də həm ṣāḥib-ʻəqldən

Dīvānəliq şü'ārı də dīvānədən **gedüb**

Pozğundı Żū`i vəż'-i zəmānə qədīmdən
Gūyā ki ḫānə ṣāhibi bu ḫānədən **gedüb** *(Gazel 28, Mısra 1-14). [gedüb, -üb]*

O günlərün biri yüz min ilə bərabər idi
Gedüb qayıtmayacaq ḥeyf ol keçən günlər *(Gazel 67, Mısra 10). [gedüb, -üb]*

Ḫ˘oşā o möḥnət-i hicrānə tāb olan günlər
Gedübdi tāb u təvān cism-i nā-təvānımdan *(Gazel 65, Mısra 7). [gedübdi, -üb, -di]*

geh: *"Gâh ... gâh/geh ..." bağlacı. Bazen de, ara sıra da.*

Geh dolanub başınə ol kākül-i müşkīni tək
Gāh qurb-ı vəṣldə būs u kənārım var idi *(Gazel 225, Mısra 3). [geh,]*

gənc-i nihān: *Saklı hazine.*

Əgərçi təngə gəldim getdim ol vīrānə qalmışdan
Genə fikr eylərəm kim andə yüz **gənc-i nihānım** var *(Kaside 7, Mısra 16). [gənc-i nihānım, -ım]*

gənc-i şāygān: *Hüsrev Perviz`in hazinesi.*

Żū`iyā devr-i məh-i ruḫsārına gīsūləri
Sanki **gənc-i şāygān** üstünə bir əjdər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 10). [gənc-i şāygān,]*

genə: *Yeniden, bir daha, tekrar, gene, yine; Ne de olsa.*

Ḫāqānilər gəlür **genə** dövrānə ey Ġərīb
Olaydı iḥtisān ilə Toğrul Tigin əgər *(Kaside 3, Mısra 30). [genə,]*

Əgərçi təngə gəldim getdim ol vīrānə qalmışdan
Genə fikr eylərəm kim andə yüz gənc-i nihānım var *(Kaside 7, Mısra 16). [genə,]*

Görmədim ẕərrə qədər məşrəb-i zāhiddə ṣəfā
Ẕövq ü behcət **genə** mey-ḫānədəki pīrdədür *(Gazel 75, Mısra 14). [genə,]*

Vəzīr-i 'əqlə qıldım məşvərət bir at fikrində
Dedim ey 'əql bir fikr et sənün tək **genə** dānım var *(Kaside 7, Mısra 26). [genə,]*

Bəhār olubdı cavānlıq düşüb **genə** yādə
Köñül dilər olə bəzmində sāğər-i bādə *(Kaside 18, Mısra 1). [genə,]*

Mürüvvətün əs̱əri yoḫdı hīç kimsənədə
Genə səḫā tapulur rind-i bādə-peymādə *(Kaside 18, Mısra 10). [genə,]*

Ondan olur 'əlāc **genə** dərd-i Żū`iyə
Yoḫdur səḫā rəviyyəsi gūşə kənārdə *(Kaside 19, Mısra 35). [genə,]*

Gözlərün ṣədqəsi cān sāqī ayağun ələ al
Dön pey-ā-pey **genə** bir şūr-ı cünun başımə sal *(Mesnevi 1, Mısra 8). [genə,]*

Rum-i ruḫsāruvun əṭrāfın alub hindū-yı zülf
Āh ṣəd-āh ki nüṣrət **genə** küffāra düşüb *(Gazel 17, Mısra 4). [genə,]*

Şəhr-i Şirvānə **genə** bir sərv-i qədd dil-bər gəlüb
Vah nə dil-bər bir yüzi gül ləbləri şəkkər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 1). [genə,]*

Şirvānə tāzədən **genə** bir məh-liqā gəlüb
Vəh vəh nə məh-liqā dil-i zārə dəvā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 1). [genə,]*

Gūşə-i çeşmün ilə zülfün edər sər-kūşi
Görünür kim **genə** bir tāzəcə sevdāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 4). [genə,]*

Pīrānəsər köñül **genə** bir şūḫə bənd olub
Kim tār-ı zülf-i gərdəni cānə kəmənd olub *(Gazel 24, Mısra 1). [genə,]*

Lə'lündə mey tərəşşüḥi qan qan deyür **genə**
Göstərmə görməsün dəḫi çeşmim də qan çəkər *(Gazel 61, Mısra 3). [genə,]*

'Eşq-i zülfünlə köñül nālə-i şəb-gīrdədür
Gərdən-i cān deyəsən kim **genə** zəncīrdədür *(Gazel 75, Mısra 2). [genə,]*

Sitəm ḥəqīqəti mə'şūqədən təğāfüldür
Cəfā gər eyləsə Żū`ī **genə** vəfādandur *(Gazel 83, Mısra 14). [genə,]*

Altmış yaş olandə **genə** bir növ' səḫā var
Bu tāzə cavānlardə ki dərmānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 11). [genə,]*

Genə pīrānəsər dil mürği bir şūḫə nigār olmuş
Pərīşān zülfi tək hicrində dā`im bī-qərār olmuş *(Gazel 102, Mısra 1). [genə,]*

Növ-bəhār oldı **genə** seyr-i ṣəfā istər köñül
Səbzələr tək bādədən nəşv ü nəmā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 1). [genə,]*

Vəṣl-i dildār aḫtarur hicrānə ṣəbr etmüb **genə**
Anlamub təqdīr-i təğayyür qəżā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 11). [genə,]*

Məgər **genə** səni bir müşk-būy āhūnuñ
Qara gözi həvəsilə basubdı jəng ü ẓalām *(Gazel 129, Mısra 17). [genə,]*

Məgər ki bir büt-i gül-çöhrənün qara zülfi
Yolundə tāzə **genə** Seyyidā qurubdur dām *(Gazel 129, Mısra 20). [genə,]*

Yār kəsdi āşnālıq rəsmini Żū`ī **genə**
Ẓāhir oldı şan oña dərd-i nihānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 17). [genə,]*

Gördüm o māhı oldı köñül mübtəlā **genə**
Düşdi bəlālarə bu dil-i pür-bəlā **genə**

Ṣayd etdi tāzədən dil-i əndūhuna kimi
Peykān-ı ġəmzədən o büt-i bī-vəfā **genə**

Saldun həzār möhnətə ey çərḫ-i dūn məni
Sölə görim nə eylədim āyā saña **genə**

Başın kəsüb ayağə sal ol zülf-i pür-ḫəmi
Çün baş olur o yüzi qaradan ḫəṭā **genə**

Bī-ʻārlıq görün nə qədərdür bu Żū`īdə
Ol bī-vəfāyə cānını eylər fədā **genə** *(Gazel 202, Mısra 1-10). [genə,]*

Düşdi güẕārımız **genə** bir dil-rübā ilə
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā ilə *(Gazel 213, Mısra 1). [genə,]*

Bənd oldı çīn-i zülfünə dil mürği nā-gəhān
Düşdim bu dām-ı ʻeşqə **genə** mən ḫəṭā ilə *(Gazel 213, Mısra 4). [genə,]*

Növ-bəhār oldı çəmən-pūş oldı ṣəḥrālar **genə**
Səbzələr tək qaynaşur başlarda sevdālar **genə**

Nəqd-i firdövs-i bərīn ḥāṣil qılub yüz sūr ilə
Əyləşürlər rövżələrdə bādə-peymālar **genə**

Cənnət-i əʻlādan artuq ẕövq var hər gūşədə
Bağlar-ı firdövs ḥūrī māh-sīmālar **genə**

Bir ṭərəf ṣavt-ı bəlābil bir ṭərəf āvāz-ı tār
Ġulġul-i mīnā salur baḫ gör nə ġavġālar **genə**

Lālələr çün doldurub ṣəhbā-yı jālə cāmınə
Biz də cāmə dolduraq lāzımdı ṣəhbālar **genə**

Kīsə ḫālīdür bəhār əyyāmı artar möḥnətim
Mövc urar dəryā-yı dildə min təmənnālar **genə**

Növ-bəhārun yoḫdı ẕövqi cām u cībi ḫālīyə
Rəhn-i cām-ı mey olub çoḫ cübbə çuḫalar **genə** *(Gazel 217, Mısra 1-14). [genə,]*
Ey şūḫ urmusan kimi bilməm qanaryə
Var dāmənündə tāzə **genə** qan nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 8). [genə,]*

Təʻẓīm ilə dutub yüzüvi qarə tellərün
Kāfirdə var görün **genə** īmān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 10). [genə,]*

Yā Rəb **genə** vüṣlət dəmi hicrānə dəgişdi
Gül-nār-ı şərābım dönübən qanə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 1). [genə,]*

Etdi ḫiṭāb bəndiyə Żū`ī nə var **genə**
Çoḫ də ḫəyālə getmə dil-i dāğdār ilə *(Kaside 21, Mısra 23). [genə,]*

Genə təṣəvvür edür ʻəql-i nüktə-dān ki Ḫudā
Ziyādə qüvvədə ḫəlq eyləyübdi insānı *(Kaside 23, Mısra 25). [genə,]*

Əgərçi ismdə şeʻrimdə səktə vāqeʻdür
Ləṭīfədür **genə** əşʻārdə o səktə ʻəyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 20). [genə,]*

O sözün də **genə** bir yaḫşısını əḫẕ etmüb
Hər nə pöhrəsi vardur oları əzbər edüb *(Mesnevi 9, Mısra 61). [genə,]*

Düşdi güẕārımız **genə** bir dil-rübā ilə
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā ilə (Gazel 213, *Mısra 1). [genə,]*

gerü: *Geri, arka; Cahil.*

Nöçün ʻulūmə deyüb pis yazıq müsəlmānı
Gerüdə saḫlamısan indi saʻīr ümmətdən *(Kaside 15, Mısra 58). [gerüdə, -də]*

get-: *Gitmek, uzaklaşmak, ayrılmak.*

Səniñlə **getdi** təmām ʻeyş ü nūş u ləẕẕət-i ẕövq
Qoyub yerində baña hər nə var ġəm getdün *(Gazel 163, Mısra 5). [getdi, -di]*

Cəhānı belə görüb əhl-i məʻrifət **getdi**
Bu ʻəṣrdə sölə Żū`ī nə var bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 9). [getdi, -di]*

Getdi ol günlər ki zülf ü ʻāriżindən ol gülün
Sünbülüm müşküm gülüm bāğım bəhārım var idi *(Gazel 225, Mısra 5). [getdi, -di]*

Getdi bana bir oḫ urub o şūḫ-ı tünd-ḫū
Tapşurdı yaḫşı saḫlə mənim yādigārımı *(Gazel 228, Mısra 3). [getdi, -di]*

Qışun uzun gecəsi **getdi** dāğlən Żū`ī
Bəhār ilə belə ol sərv-i gül-ʻiẕār gələydi *(Gazel 235, Mısra 9). [getdi, -di]*

Çünki bəzmimdən ayaġ çəkdi nigārım **getdi**
Ləẕẕət ü ʻeyş ü ṭarab yoḫ ilə vārım **getdi**

Getdi ol zülf-i siyəh qoydı qara gündə məni
Qalmışam imdi pərīşān u qərārım **getdi**

Zülf ü ruḫsārı həvāsı ilə ḫ˘oşdı ḫālım
Getcəgin rūz u şəbim leyl ü nəhārım **getdi**

Lāləzār idi cəhān çeşmimə ruḫsārı ilə
Oldı pəjmürdə gülim bāğ u bəhārım **getdi**

Kimə iẓhār eləyim ġāyət-i dərdim bilsün
ʻārif anlar nədi bu nüktə ki yārım **getdi**

Dəhr bāğındə qurı nəḫlə dönübdür cismim
Köñlümün meyvəsi çün bərg ilə bārım **getdi**

Gūy tək Żū`īdi çövgān-ı bəlā sər-kūbı
Çünki bu ʻərṣədən ol şāh-süvārım **getdi** *(Gazel 248, Mısra 4). [getdi, -di]*
Çəkdigün qürbət-i ẕillət ü möḥünət **getdi**
Ġəm zimistānı saña bāğ-ı gülüstān oldı *(Kaside 17, Mısra 13). [getdi, -di]*

Şāhlığından görmədi bir ʻişrəti
Qoydu **getdi** özi içün ləʻnəti *(Mesnevi 5, Mısra 14). [getdi, -di]*

Getmiş niẓām-ı ʻəql də həm ṣāḥib-ʻəqldən
Dīvānəliq şüʻārı də dīvānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 11). [getmiş, -miş]*

Əgər baña verələr ḥūr u rövżə-i riżvān
Behiştə **getmənəm** ey yār-ı mehribān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 12). [getmənəm, -mən, -əm]*

Getdi ol qaşı hilālım dedi bir āyə gəlim
Hansı aydur nə bilim tā ki tamāşāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 1). [getdi, -di]*

Nə gəldigim məqāmımı nə **getdiyim** yerim
Gəlmək bu getməgə nə var ortadə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 9). [getdiyim, -di, -y, -im]*

Əgərçi ayrıluban məndən ey ṣənəm **getdün**
Firāqun ilə baña eyləyüb sitəm **getdün**

Ḫumār-ı hicr ilə qoydun bu ʿeşq-i bīmārın
Gözimdən ey büt-i məh-rūy u cām-ı Cəm **getdün**

Səniñlə getdi təmām ʿeyş ü nūş u ləẕẕət-i ẕövq
Qoyub yerində baña hər nə var ġəm **getdün**

Töküldi üstümə ġəm ləşkəri firāqundə
Nəẓərdən ey məh-i bī-mehr kim o dəm **getdün**

Qoyub ẕəlīl ü zəbūn ġürbət içrə ʿuşşāqı
Üzün vətən sarı çoḫ şād u möḥtərəm **getdün**

Gedəndə görmədim ol āftāb-ruḫsārun
Qoyub köñüldə kədər çeşmim içrə nəm **getdün**

Günümi Żū`ī kimi qara eylədün ġəmdən
Qaşun ġəmilə qılub qāmətimi ḫəm **getdün** *(Gazel 163, Mısra 14). [getdün, -dü, -n]*

Getməzdi Ḫiżr çeşme-i āb-ı ḥəyātə hīç
Müḫbir olaydı gər bu ləb-i ləʿl-fāmdan *(Gazel 177, Mısra 5). [getməzdi, -məz, -di]*

Həzār ḥeyf ki **getdi** o günlərim əldən
Ne`dim bu çərḫün əlindən kimə gedim dādə *(Gazel 206, Mısra 7). [getdi, -di]*

Ḥaq əhli ilə olmaqa ḫ̌oşdur baña cəhīm
Getməm bularlə rövże-i riżvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 20). [getməm, -mə, -m]*

Əgərçi təngə gəldim **getdim** ol vīrānə qalmışdan
Genə fikr eylərəm kim andə yüz gənc-i nihānım var *(Kaside 7, Mısra 15). [getdim, -di, -m]*

Bizimki **getdigi təḥṣīl ʿəbādı** ʿəmmāmə
Biri təʿəṣṣüb-i məzhəb ki yıḫdı dünyānı *(Kaside 23, Mısra 61). [getdigi, -di, -g, -i]*

Getmiş qədīmdə olan ʿəhd ü vəfā dəḫi
İnṣāf ilə ṣədāqət cūd [u] səḫā dəḫi *(Muhammes 1, Mısra 23). [getmiş, -miş]*

Olmasə pūlı əgər olsə də ʿelmulāhı
Ḫəlq sölər ki qovun **getsün** elə kəm-rāhı *(Terci-bend 1, Mısra 20). [getsün, -s, -ün]*

Getməz ṭəvāf-ı Kəʿbəyə rindān-i meykədə
Eḥrām-ı ḥəcci pənbə-i mīnādan olmasə *(Gazel 4, Mısra 7). [getməz, -məz]*

ʿEşqün yolundə verməyin īmānı Żū`ī tək
Getməz behiştə yüz il olə gər ʿibādəti *(Gazel 229, Mısra 10). [getməz, -məz]*

Ey ṣəbā **get** cānib-i Miṣrə Züleyḫāyə sölə
Kim Şəmāḫı miṣrinə bir Yūsif-i digər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 5). [get,]*

Var yeri cəmʿiyyətün zülfündə bər-həm olsə gər
Kim dedi ey dil sən ol mənzildə **get** kāşānə dut *(Gazel 33, Mısra 4). [get,]*

Ləẕẕət-i āb-ı bəqānı mey-i əḥmərdən sor
Yəʿnī ey təşnə köñül **get** ləb-i dil-bərdən sor *(Gazel 63, Mısra 2). [get,]*

Zāhid baña satmə bu riyānı **get** özün sən
Żū`ī kimiyə ḥilə vü təzvīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 13). [get,]*

Get sat ʿəvāmə qəlb ʿəməl ʿārif istəməz
Vəhm eylə leyl-i ʿasʿas-i yəvmü`l ḥesābdan *(Gazel 178, Mısra 11). [get,]*

Nə gəldigim məqāmımı nə getdiyim yerim
Gəlmək bu **getməgə** nə var ortadə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 10). [getməgə, -ə]*

Gəlmişəm **getməgimə** yoḫdı kərāīm ki gedim
Bu də bir məs`ələ-i ṣaʿb idi ey rūḥ-i rəvān *(Kaside 14, Mısra 17). [getməgimə, -im, -ə]*

Yazubən bu sözi məḫfī saña iẓhār elədim
Öz ḫərābə evimə **getməgə** qıl bir sāmān *(Kaside 14, Mısra 24). [getməgə, -ə]*

Vəlīkən hər üç aydan bir gəlüb Şīrvānə **getməkdən**
Əzildi riştə-i cānım fələkdən əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 19). [getməkdən, -dən]*

Ayaġ yalın dəḫi **getməkdə** bī-qərār oldım
ʿƏcəbdi pīr zəmānımdə pāy piyādə qalub *(Kaside 12, Mısra 10). [getməkdə, -də]*

Ḥəq səlāmət eləsün cümlə bəlādan cānun
Bu gəlüb **getməkidən** mən özim bīmār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 6). [getməkidən, -idən]*

ʿāriflərə ḥəqīqəti dūzəḫ ʿəẕābıdur
Getmək behiştə zāhid-i bəd eʿtiqād ilə *(Gazel 193, Mısra 10). [getmək,]*

Olə da bir sözi təşḫīṣ-i təmīz etməzlər
Ḥəq sözün cānınə diqqət edübən **getməzlər** *(Mesnevi 9, Mısra 44). [getməzlər, -məz, -lər]*

Hīç millət qəbūl etməzlər
Belə rāh-ı ḫəṭāyə **getməzlər** *(Mesnevi 11, Mısra 70). [getməzlər, -məz, -lər]*

Getsə bircə ʿəvām-ı kəl-ənʿām
Ki dutub gözlərini zində ẓəlām *(Mesnevi 11, Mısra 71). [getsə, -sə]*

get-: *Para etmez, değersiz kalır anlamında.*

Pūlsız olsə kimsə meyl etməz
Bir ġuruşə o ḥikməti **getməz** *(Mesnevi 11, Mısra 36). [getməz, -məz]*

get: *Rahmetli olma, ahirete göçüp gitme.*

Ḫ˘oş ol kəs ḥālınə kim ḫeyrdə ḫərc eyləyüb **getdi**
Cəhāndə qoymadı Nūşīrəvān tək nāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 7). [getdi, -di]*

Getdükcə: *Her gün biraz daha, zaman ilerledikçe.*

Getdükcə ʻömr-i ḫāşiyətün dād imiş sənün
İqbālıvun əvāḫiri idbār imiş sənün *(Muhammes 2, Mısra 15). [getdükcə, -dükcə]*

gey-: *Giymek, giyinmek.*

Olmaz belə ʻüryān dəḫi əṭfāl-i şükūfə
Cümlə **geyünür** ḫəlʻət-i əlvān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 4). [geyünür, -ün, -ür]*

Geyüblər ḫilʻət-i ḫəżrā cəvānān-ı çəmən Żū`ī
Dür-i jālə gülüstān içrə gül üzrə niṡār olmuş *(Gazel 101, Mısra 9). [geyüblər, -üb, -lər]*

Ḥikmətullāhə nəẓər qıl məẓhər-i əsrārə baḫ
Ḫilʻət-i gülgūn **geyüb** aʻżāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 20). [geyüb, -üb]*

Səbzlər güllər çəmənlər **geyünübdür** tāzədən
Zīb-i zīnətlər verüb ruḫsārə rəng-i qönçədən *(Murabba 1, Mısra 5). [geyünübdür, -ün, -üb, -dür]*

Cümlə **geyüb** ḫilʻət-i istəbrəqin
Cümlə tapub ḫüld-i bərīn rövnəqin *(Mesnevi 10, Mısra 3). [geyüb, -üb]*

Dəm-bə-dəm Fərhād Şīrīn-ləblərindən qan yeyüb
Qeys Leylā ṭürrəsi yādilə bəs qara **geyüb** *(Tahmis 3, Mısra 12). [geyüb, -üb]*

ġeyb: *Gayb, göz önünde olmayan, gözle görülemeyen, gizli olan şey, hal ve keyfiyet.*

İlhām olundu köñlümə nā-gāh **ġeybdən**
K`ey Żū`i-e sitəmzədə bəs kon to āh o zār *(Kaside 9, Mısra 23). [ġeybdən, -dən]*

ʻārifə māżi vü müstəqbəli ilhām eylər
Ġeybdə məḫfī olan ḥāləti iʻlām eylər *(Mesnevi 9, Mısra 8). [ġeybdə, -də]*

ġeyr: *Başka.*

Eşitdim ol büt-i nā-mehribānım bādə-ḫ˅ār olmuş
Mey içmiş **ġeyrlərlə** məst-i cām-ı ḫ˘oş-güvār olmuş *(Gazel 108, Mısra 2). [ġeyrlərlə, -lər, -lə]*

Zū`ī rıżā-yı Ḥəqqə olur ṣāf bəndəlik
Olmaz qəbūl **ġeyrə** təbərrādan olmasə *(Gazel 4, Mısra 14). [ġeyrə, -ə]*

Żū`iyā hər gün ʻəẕāb içrə əsīrəm neyləyüm
Görməmək yārı ʻəẕāb u **ġeyr** ilə görmək ʻəẕāb *(Gazel 16, Mısra 14). [ġeyr,]*

Bu bəḫti qarəliqə **ġeyrdən** səbəb sanmə
Əzəl günündə yazan kātib-i qəżādandur *(Gazel 83, Mısra 5). [ġeyrdən, -dən]*

Məcmūʻ-ı yār olmuşam əğyārə ey pərī
İnṣāfdur sən eyləyəsən **ġeyrə** yārlıq *(Gazel 111, Mısra 14). [ġeyrə, -ə]*

Cām-ı ʻeyşim olacaqmış belə meydən ḫālī
Sāğər-i ʻişrəti **ġeyrün** dolacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 6). [ġeyrün, -ü, -n]*

Olub ol şəmʻ **ġeyrə** mən onun rū-yı firāqındə
Dəm-ā-dəm yandım āhım ātəşindən nārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 3). [ġeyrə, -ə]*

Köñlim ḫ˘oş idi lālə kimi ʻāriżin görüb
Ḥəsrətlə **ġeyrlər** yüregi dāğdār idi *(Gazel 222, Mısra 4). [ġeyrlər, -lər]*

Qılandə **ġeyrə** cəfā öldürür məni qiryət
Yerindədür saña mən gərçi bī-vəfā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 1). [ġeyrə, -ə]*

Nədən həm-cinsivə yā **ġeyr** cinsə yoḫdur əlṭāfun
Yəqinimdür ki yoḫdur səndə şāhīndən nişān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 15). [ġeyr,]*

ġeyri: *Başkası.*

Ġeyri ḫānlar bizə ʻəṭā etməsə
Ḫilʻət-i dīnār ʻəṭā etməsə *(Mesnevi 5, Mısra 87). [ġeyri,]*

Nə var künc-i qəfəsdə āb u dānəm əşkdən **ġeyri**
Nə şāḫ-i vüsləte uçmaq içün bāl u pərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 5). [ġeyri,]*

Ġeyriyə yār olmaqındur Żū`ī-i sər-gəştəyə
Çəkdürən fəryād-ı cān-sūz u fəğān u nālələr *(Gazel 48, Mısra 9). [ġeyriyə, -y, -ə]*

Żū`ī-i bīmār-ı ʻeşq oldun ölimdir çārəsi
Hər gedən **ġeyri** ḫəyāl etmə ki bir dərmānı var *(Gazel 54, Mısra 10). [ġeyri,]*

Nə var ol məhvəşə āhımdan özgə qāṣidim hər şəb
Ḥərīm-i kūyunə bād-ı ṣəbādan **ġeyri** məḥrəm var *(Gazel 70, Mısra 12). [ġeyri,]*

Zəncīr-i zülfünə eləyə **ġeyrilər** həvəs
N`etsünfəğānə bu dil-i dīvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 11). [ġeyrilər, -lər]*

Çəkməzəm əl səndən ey gül **ġeyrilər** cövrilə kim
ʻƏndəlīb eylər mi gül tərkin cəfā-yı ḫār içün *(Gazel 153, Mısra 3). [ġeyrilər, -lər]*

Nədür tədbīr bilmən cānə yetdim bī-vəfālardan
Köñül mülkündə bundan sora ondan **ġeyri** şāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 26). [ġeyri,]*

Demə məẖlūq yanındə qoyulub tāzə niẓām
Pūldan **ġeyri** nə iş var isə məcmū'-ı ḥarām *(Terci-bend 1, Mısra 12). [ġeyri,]*

ġeyr-i kərāmət: *Kerametsizlik.*

Kūdək ādəm elə bu ṣūrət-i şəẖṣiyyə olur
Yā vücūdındə onun **ġeyr-i kərāmət** tapulur *(Mesnevi 9, Mısra 12). [ġeyr-i kərāmət,]*

ġeyr-i mümkün: *Mümkün olmayan.*

Əgərçi ṣūrətə təğyīr **ġeyr-i mümkündür**
Vəlī təğayyüri mümkündi ḥāl-i mə'nānı *(Kaside 23, Mısra 31). [ġeyr-i mümkündür, -dür]*

ġeyrət: *Şeref, haysiyet.*

Ḫəlqün dəẖi yoẖ məṭləbi bir pūldan özgə
Nāmūs ḥəyā 'ār ilə **ġeyrət** nə içündür *(Gazel 68, Mısra 20). [ġeyrət,]*

İslām də tə'əṣṣüb-i dīndən ḥesāb olur
Bu 'əṣrdə nə 'ār u nə **ġeyrət** görünməyür *(Gazel 71, Mısra 6). [ġeyrət,]*

Ġeyrət odı bir dəmdə vücūdım 'ədəm etdi
Tā düşdi ləbün vəṣfi dəhəndən dəhən içrə *(Gazel 187, Mısra 9). [ġeyrət,]*

ġeyẓ: *Öç alma arzusu ile bilenmiş öfke, kızgınlık, hiddet, hınç, gazap.*

Ġeyẓ ilə baña qaş əgüb etmə belə baẖmə
Bu küştə-i hicrānıvə şəmşīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 7). [ġeyẓ,]*

gider-: *Ortadan kaldırmak, yok etmek, izâle etmek.*

Bī-'elmliqdi bizləri nā-būd məḥv edən
Bir vəcẖ ilə **gidərsün** bizdən cəhāləti *(Kaside 2, Mısra 4). [gidərsün, -sün]*

Sāqiyā dur gəti ol zādə-i Cəmşīd-i Cəmi
Ki **gidərsün** dil-i ṣəd-pārədən əndūh-ı ġəmi *(Mesnevi 1, Mısra 2). [gidərsün, -sün]*

ġılmān: *Cennette hizmet gördüğüne inanılan delikanlılar.*

Dutə gər ḥūr u **ġılmān** 'āləmi Bi`llāh nigāh etmən
Cəhānı çeşmimə Żū`ī ṣifət hər gün siyāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 27). [ġılmān,]*

'ārif ü 'āşiqdən özgə Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi 'ibādət ḥūr u **ġılmān** olmasə *(Gazel 197, Mısra 14). [ġılmān,]*

Şām u səḥər olgilən dərgəhinə cəbhə-sā
Ārzū-yı vüṣāl qıl nə ḥūr u **ġılmānını** *(Gazel 245, Mısra 18). [ġılmānını, -ı, -n, -ı]*

Mən kāfirəm ār edə **ġılmāna** 'Əleykān
Ey dil-bər-i məh-rūy u büt-i ẖ˘oş ḫəṭṭ ü ẖālım *(Muhammes 4, Mısra 7). [ġılmāna, -a]*

Zāhidün səcdəsi Allāhımə dögül vallāh
Nəfs-i əmmārəsinə ḥūrī vü **ġılmānə** imiş *(Gazel 107, Mısra 6). [ġılmānə, -ə]*

'ārif ü 'āşiqdən özgə Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi 'ibādət ḥūr u **ġılmān** olmasa *(Gazel 13, Mısra 14). [ġılmān,]*

Żū`iyā dünyādə gər ol māh olsə həm-dəmim
Kāfirəm ümmīd dutsam ḥūrī vü **ġılmān** içün *(Gazel 152, Mısra 10). [ġılmān,]*

Nə vəṣl olaydı İlāhī nə hicr-i pür-ġəm olaydı
Nə ḥūr u cənnət ü **ġılmān** nə nəsl-i ādəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 2). [ġılmān,]*

ġınā: *Varlık, zenginlik.*

Bī-mə'rifət ġənīdi fəqīr əhl-i mə'rifət
Fəqr ü **ġınā** nədəndi bu dünyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 6). [ġınā,]*

gir-: *Girmek, yer tutmak; Atılmak.*

Qəbūl-i qəvllə **girmə** bu dām-ı təqlīdə
Uṣūl-i dīndə də bir ictihādə at cānı *(Kaside 23, Mısra 77). [girmə, -mə]*

Məst olub tevsen-i təb'im götürüb cövlānə
Şe'r-i şəmşīr ilə tā ki **girüb** meydānə *(Mesnevi 6, Mısra 4). [girüb, -üb]*

gird-āb: *Denizlerde, nehirlerde suların döndüğü tehlikeli yer, anafor, su çevrintisi.*

Nūḥi keştīsi ilə ġərqə edər **gird-ābə**
Ağlamaqdan şəb-i hicrān gözimün ṭūfānī *(Gazel 250, Mısra 13). [gird-ābə, -ə]*

giriftār: *Tutulmuş, yakalanmış, müptela.*

Cəhālət əhlinün Yə`cūcunə Żū`ī **giriftārəm**
Bu dərdi çəkməgə səd heyf kim İskəndərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 13). [giriftārəm, -əm]*

Ey şūẖ lüṭf qıl ki əzəl yārıñam sənün
Zəncīr-i zülfün içrə **giriftārıñam** sənün *(Gazel 165, Mısra 2). [giriftārıñam, -ıñ, -am]*

Ey şūẖ saña rūz-ı əzəl yār mən oldım
Dām-ı sər-i zülfündə **giriftār** mən oldım *(Gazel 132, Mısra 2). [giriftār,]*

Zülfñə nə lā`iq söləsəm nāfə-i Tātār
Żū`ī kimi oldum ġəm-i ʻeşqində **giriftār** *(Muhammes 4, Mısra 34). [giriftār,]*

Yanındə demə zülf sözin bu dil-i zārun
Zəncīr adını çəkmə **giriftār** yanında *(Gazel 186, Mısra 8). [giriftār,]*

giriftār-ı bəlā: *Belaya uğramış.*

Mülhim-i ġeybī bana eylədi nā-gəh ilhām
Ey **giriftār-ı bəlā** Żū`ī-i zār u nā-kām *(Mesnevi 1, Mısra 24). [giriftār-ı bəlā,]*

girişmə: *Naz, işve, kaş ve gözle yapılan işâret.*

Gəh nāz u gəh **girişmə** gəhī lüṭf ü gəh ʻitāb
Vəṣlində Żū`ī gör ki nə həngāmə var idi *(Gazel 222, Mısra 13). [girişmə,]*

giryān: *Gözyaşı döken, ağlayan.*

O çeşm-i məstüvə cānım o növʻ ḥeyrāndur
Ki rūz [u] şəb ġəm-i ʻeşqində dīdə **giryāndur** *(Gazel 81, Mısra 2). [giryāndur, -dur]*

giryə: *Ağlamak, gözyaşı.*

Mən də bülbül də gül ʻeşqində şərīküz līkən
Żū`iyə **giryə** fəğān bülbül-i şeydāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 14). [giryə,]*

Nə ġəm sənsiz gözim gər **giryədən** ey māh kūr olsun
Rəqībimdir yüzün nəẓẓārəsindən qoy ki dūr olsun *(Gazel 150, Mısra 1). [giryədən, -dən]*

giryəzār: *Ağlanan yer.*

Bir şey` bu **giryəzārdən** olmaz kəm ü ziyād
Bī-hūdə olmə gəl belə dīvānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 9). [giryəzārdən, -dən]*

gīsū: *Omuz üstüne dökülen saç.*

Żū`iyā devr-i məh-i ruḫsārına **gīsūləri**
Sanki gənc-i şāygān üstünə bir əjdər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 9). [gīsūləri, -lər, -i]*

Ey köñül ʻāriż-i dildārdə **gīsūlərə** baḫ
Ṣəfḥə-i gülşən-i Firdövsdə hindūlərə baḫ *(Gazel 35, Mısra 1). [gīsūlərə, -lər, -ə]*

Düşübdür ərğüvānī rūyuvə ol qarə **gīsūlər**
Dutubdur cənnətü`l-mə`vādə mə`vā sanki hindūlər *(Gazel 57, Mısra 1). [gīsūlər, -lər]*

Ḥəmā`il eyləmək bir ağ cəmālun qara **gīsūsın**
Keçən möḥnətlə qarə günləri ʻişrətlə ağ etmək *(Gazel 120, Mısra 9). [gīsūsin, -s, -i, -n]*

Olmasun bir növ-gülün **gīsūsı** sevdāsıylə ḫār
Cəmʻ edün āḫır pərīşān bī-qərār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 5). [gīsūsi, -s, -i]*

Ḫurşīd cəmālundı mı **gīsūlər** içində
Yā ātəş-i sūzəndədi hindūlər içində *(Gazel 190, Mısra 1). [gīsūlər, -lər]*

Əs-sāʻət ātiyət ḫəbəri qāmətündədür
Gīsūləründədür dəḫi Mūsā kərāməti *(Gazel 229, Mısra 6). [gīsūləründədür, -lər, -ün, -də, -dür]*

Gīsūlərün ġəmində pərīşānam eylə kim
Bir əjdəhā alubdı mənim iki yanımı *(Gazel 234, Mısra 7). [gīsūlərün, -lər, -ün]*

gīsū-yı pīç ü tāb: *Karışık, büklüm saç.*

Sanasan āftāb-ı āləm-ārādur səḥāb içrə
Yüzün ey məh-i liqā ol **gīsū-yı pīç ü tāb** içrə *(Gazel 188, Mısra 1). [gīsū-yı pīç ü tāb,]*

gīsū-yı ʻanbər-fəşān: *Çok güzel kokulu, amber kokulu saç.*

Bah gör nə növ' saldı qara günlərə köñül
Ḥāl-i siyāh u **gīsū-yı ʻanbər-fəşān** məni *(Gazel 227, Mısra 8). [gīsū-yı 'anbər-fəşān,]*

ġiybət: *Bir kimsenin arkasından aleyhinde bulunma, duyacağı zaman üzüleceği bir sözü arkasından söyleme, çekiştirme, koğuculuk.*

Özi ġāfildi məğər āyə-i lā yəğtəbdən
Kim edir gündə həzār ādəmə **ġiybət** zāhid *(Gazel 39, Mısra 4). [ġiybət,]*

Kibr ü **ġiybət** ġəżəb ü zərq ü riyā vü sālūs
Eləmək görmədügi əmrə şəhādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 11). [ġiybət,]*

Bādəyə **ġiybət** ü məğrūrluqı tay dutaq
Ġiybətün nəhyinə var çün neçə ʻāyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 13). [ġiybət,]*

Bādəyə **ġiybət** ü məğrūrluqı tay dutaq
Ġiybətün nəhyinə var çün neçə ʻāyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 14). [ġiybətün, -ün]*

ġıẕā: *Gıda, yiyecek.*

Yoḫ ʻeybi ḫiżr-i ḫəṭ dutə ləʻlün kənārını
Ṭūṭī **ġıẕāsı** rəsmdür ʻāləmdə qənd olub *(Gazel 24, Mısra 10). [ġıẕāsı, -s, -ı]*

gök: *Gökyüzü, sema, asuman.*

Yer **gök** elə onlardı cəhān ilə o dünyā
Keçmişdəki inṣāf u mürüvvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 15). [gök,]*

Tāb-ı meydən ruḫ-i alındə ərəq dānəsi san
'Iqd-i pərvīn qırılub **gökdə** ruḫ-i ayə düşüb *(Gazel 23, Mısra 8). [gökdə, -də]*

Dögi ḫ̮urşīd ü məh ey lālə 'izārım **gökdə**
'Əks-i rūyundi sənün çərḫ-i mü'əllāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 11). [gökdə, -də]*

Bənd olub ḫ̮urşīdə 'Īsā **gökdə** dutmazdı qərār
Żū`iyā görsəydi bu māh-ı mələk-sīmā yüzin *(Gazel 148, Mısra 13). [gökdə, -də]*

Bənd olub ḫ̮urşīdə 'Īsā **gökdə** dutmazdı qərār
Żū`iyā görsəydi bu māh-ı mələk-sīmā yüzin *(Gazel 170, Mısra 13). [gökdə, -də]*

Dəhənün mö'cüzini gördi cəhān içrə Məsīḥ
Qaçuban **gökdə** özin 'əcz ilə pünhān etdi *(Gazel 233, Mısra 10). [gökdə, -də]*

Nə yer olaydı nə **göklər** nə sābit ü səyyār
Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn nə belə 'āləm olaydı *(Gazel 244, Mısra 3). [göklər, -lər]*

Dögi pāyəndə nə 'ömr ü nə ḥökūmət Żū`ī
Yer ü **gök** küllüsi āḫırdə ki min qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 22). [gök,]*

Bir dəm olmaz kim köñül əndūhdən āzād olə
Eylə san **gökdən** yaqır möḥnət mən-i nālān içün *(Gazel 152, Mısra 4). [gökdən, -dən]*

Bāvər etməm sənə həmtā olə dünyādə bu gün
Enə **gökdən** yerə bir vəchdə yüz min āyə *(Gazel 209, Mısra 4). [gökdən, -dən]*

ġönçə: *Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk; Sevgili ve sevgilinin ağzı.*

Ġönçəsi dövrində kim zülf-i pərīşān titrəşür
Eylə kim cādū görüb möhr-i Süleymān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 1). [ġönçəsi, -s, -i]*

Dəhānın eyləmişəm **ġönçə** ġönçəyə təşbīh
Görün ki cövhər-i fərdə nə iftirā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 3). [ġönçə,]*

Qismət-i cövhər-i fərdə qəṭ'i münkirdi ḥöküm
Onı lālə ilə gülüm **ġönçə** ḫəndānuvi aç *(Gazel 255, Mısra 4). [ġönçə,]*

Oldı sünbüllər ḫəcəl zülf-i pərīşānun görüb
Ġönçələr qan utdılər lə'l-i dür-əfşānun görüb *(Gazel 19, Mısra 2). [ġönçələr, -lər]*

Zəhr-i ġəmünlə Żū`ī-i ciyər-ḫūndi **ġönçə** tək
Tā 'āşiq o lə'l-i ləb-i nūş-ḫəndə bənd olub *(Gazel 24, Mısra 13). [ġönçə,]*

Oldı sünbüllər ḫəcil zülf-i pərīşānun görüb
Ġönçələr qan utdılər lə'l-i dür-əfşānun görüb *(Gazel 31, Mısra 2). [ġönçələr, -lər]*

Hanı qədün kimi gülbündə istiqāmət ü nāz
Ləbün təki sölə bir **ġönçənün** ṭərāvəti var *(Gazel 78, Mısra 4). [ġönçənün, -n, -ün]*

Ləbün təki hanı bir **ġönçədə** ṭərāvət ü lüṭf
Qədün tək hansı səhī-sərvlər ḫurāmāndur *(Gazel 81, Mısra 7). [ġönçədə, -də]*

Dönsün yeridi **ġönçə** kimi qanə ey köñül
Kim ṣəbr edər bu növ'lə hicrānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 1). [ġönçə,]*

Ağzıvı **ġönçə** bilüb ḫəlqə bəyān eylər idim
'Əqli yoḫluqdan baḫ gör nə gümān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 1). [ġönçə,]*

Bülbül kimi fəğān ilə qan oldı köñlümüz
Ol növ-şüküftə **ġönçə** bu gülzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 6). [ġönçə,]*

Ġönçə tək köñlümi lə'lün həvəsi qan etdi
Mehr-i ruḫsārun onı lə'l-i Bədəḫşān etdi *(Gazel 233, Mısra 1). [ġönçə,]*

Təkəllümi şükürim lə'li bādə-i nābım
Dəhānı **ġönçə** yüzi bāğ u būstānım idi *(Gazel 249, Mısra 4). [ġönçə,]*

'āriżün güldi ləbün **ġönçə** vüṣālun cənnət
Neylərəm mən sən olan yerdə güli reyḫānı *(Gazel 250, Mısra 15). [ġönçə,]*

Sölə o **ġönçə** ləb ü növ-gülə vərəq-bə-vərəq
O sirrlər ki ġəmindən saña ṣəbā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 7). [ġönçə,]*

Dəhānın eyləmişəm ġönçə **ġönçəyə** təşbīh
Görün ki cövhər-i fərdə nə iftirā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 3). [ġönçəyə, -y, -ə]*

göndər-: *Göndermek.*

Ey firāq ol yār **göndərdi** səni tök qanımı
Ḥaqqıdır kim məndə 'eşq-i ləblərindən qanı var *(Gazel 54, Mısra 3). [göndərdi, -di]*

gör-: *Görmek; İdrak etmek, düşünmek; Yaşamak.*

Görüb ḥəyat u məmātındə ləẕẕət-i dünyā
Ḫ̮oşā o kimsələrə adı yaḫşılıqlə qalub *(Gazel 7, Mısra 12). [görüb, -üb]*

Gördükdə ilticā edərəm kūyun itlərin
Əḥbāblər bəlī edər əḥbābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 7). [gördükdə, -dük, -də]*

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün **görmədim** ruḫsārıvı
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān olmasa *(Gazel 13, Mısra 3). [görmədim, -mə, -di, -m]*

Hər dəm **görim** səni dönəsən qanə ey şərāb
Gətdün bu təlḫ-kāmi dəḫi cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 1). [görim, -im]*

Zülf-i ruḫsārun mıdır **gördükdə** qıldım iştibāh
Yā ki mīzān bürcini məskən qılubdur āftāb *(Gazel 16, Mısra 7). [gördükdə, -dük, -də]*

Żū`iyā hər gün ʻəẕāb içrə əsīrəm neyləyüm
Görməmək yārı ʻəẕāb u ġeyr ilə görmək ʻəẕāb *(Gazel 16, Mısra 14). [görməmək, -mə, -mək]*

Pərtöv-i rūyun **görüb** nālān olur ʻāşiqlərün
Rəsmidür eylər fəġān itlər göründə māh-tāb *(Gazel 16, Mısra 9). [görüb, -üb]*

Pərtöv-i rūyun görüb nālān olur ʻāşiqlərün
Rəsmidür eylər fəġān itlər **göründə** māh-tāb *(Gazel 16, Mısra 10). [göründə, -ən, -də]*

Gər səni **gördükdə** Żū`ī nālə eylər incimə
Rəsmdür fəryād edər **gördükdə** gülşən ʻəndəlīb *(Gazel 18, Mısra 9). [gördükdə, -dük, -də]*

Gər səni **gördükdə** Żū`ī nālə eylər incimə
Rəsmdür fəryād edər **gördükdə** gülşən ʻəndəlīb *(Gazel 18, Mısra 10). [gördükdə, -dük, -də]*

Oldı sünbüllər ḫəcil zülf-i pərīşānun **görüb**
Ġönçələr qan utdılər ləʻl-i dür-əfşānun **görüb**

Nəḫl-i ṭūbā vəṣfin eylər ḫəlqə vāʻiẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ḫurāmānun **görüb**

Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ ilə
ʻƏrṣə-i ḥüsn içrə ey şāhım bu cövlānun **görüb**

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūş-dārū şərbətin
Kim ki ey əbrū-kəmānım zəḫm-i peykānun **görüb**

Təḫt-i ʻizzətdə olur Yūsif ṣifət āḫır ʻəzīz
Ey Züleyḫā ṣifətim kim bənd-i zindānun **görüb**

Rəşkdən ölləm qılandə sən baña bī-dādlər
Kim olur ʻāləm saña ʻāşiq bu eḥsānun **görüb**

Təḫt-i ʻizzətdən gəlür ḫ˘oş bənd-i zindānun baña
Hər kim ey Yūsifvəşim çāh-ı zənəḫdānun **görüb**

Şükrlər kim Żū`iyā ʻeşqindən ol məh-pārənün
Döndülər əhl-i cəhān çāk-ı girībānun **görüb** *(Gazel 19, Mısra 1). [görüb, -üb]*

Oldı sünbüllər ḫəcil zülf-i pərīşānun **görüb**
Ġönçələr qan utdılər ləʻl-i dür-əfşānun **görüb**

Nəḫl-i ṭūbā vəṣfin eylər ḫəlqə vāʻiẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ḫurāmānun **görüb**

Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ ilə
ʻƏrṣə-i ḥüsn içrə ey şāhım bu cövlānun **görüb**

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūş-dārū şərbətin
Kim ki ey əbrū-kəmānım zəḫm-i peykānun **görüb**

Oldı bu ʻāləmdə Żū`ī həm-çū məcnūn ʻeşq ilə
Çün sənün ey māh-rū ʻāləmdə ḫeyrānun **görüb** *(Gazel 31, Mısra 10). [görüb, -üb]*

Kibr ü ġiybət ġəżəb ü zərq ü riyā vü sālūs
Eləmək **görmədügi** əmrə şəhādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 12). [görmədügi, -mə, -düg, -i]*

Ġönçəsi dövrində kim zülf-i pərīşān titrəşür
Eylə kim cādū **görüb** möhr-i Süleymān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 2). [görüb, -üb]*

Gözim yaşın **görübən** ṭəʻnə daşın atsa n`olə
Köñül sarāyını bu ṭərḥlə ʻimārət edər *(Gazel 60, Mısra 7). [görübən, -übən]*

Dil ü cān **görcəgin** ol zülf-i siyāhın yüzdə
Bir birinə budı ol rəhzen-i īmān dedilər *(Gazel 62, Mısra 5). [görcəgin, -cəgin]*

Göründə bādəni ol şūḫ mey həvāsı ilə
Vücūdı bərg-i gül-i sūrī tək əsən günlər *(Gazel 67, Mısra 3). [göründə, -ən, -də]*

Bilməm nöçün bu ʻəşrdə rāḥət **görünməyür**
İslām içində hīç səlāmət **görünməyür**

Ədyān müḫtəlif hamı əhl-i savāddur
Yüzdən birində bizdə kitābət **görünməyür**

İslām də təʻəṣṣüb-i dīndən ḥesāb olur
Bu ʻəşrdə nə ʻār u nə ġeyrət **görünməyür**

ʻƏnqā kimi nişānəsi yoḫ nāmı ẕikr olur
Bəẕl ü ʻəṭā vü lüṭf ü ḥimāyət **görünməyür**

Ḫəlq-i cəhān səḫânı səfīh eʻtibār edir
Bāʻiṣ budur bir əhl-i səḫāvət **görünməyür**

Keçmiş zəmāndə var idi əsbāb-ı fəżl ü cūd
Bir kimsədə bu vəqt kərāmət **görünməyür**

Şöhrət tapubdı bidʻət Żū`ī zəmānədə
Pā-māl-i ḫəlq olubdı şərīʻət **görünməyür** *(Gazel 71, Mısra 1-14). [görünməyür, -ün, -mə, -y, -ür]*

Görmədim ẕərrə qədər məşrəb-i zāhiddə ṣəfā
Ẕövq ü behcət genə mey-ḫānədəki pīrdədür *(Gazel 75, Mısra 13). [görmədim, -mə, -di, -m]*

ʻĀr etmə kūy-ı yārdə Żū`ī gədālıqı
ʻĀşiqdə kim **görübdi** ki nəng ilə nām olur *(Gazel 77, Mısra 14). [görübdi, -üb, -di]*

Āyīnə-i qəlbi silüb Ḥəq cilvəsin ondə **görüb**
ʻƏql-i maʻāşı tərk edüb dīvānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 7). [görüb, -üb]*

Görünürlərsə tikanlar gözə gər səbz ü çəmən
Līkən ondan gül-i gülzār-ı gülistan olmaz *(Gazel 90, Mısra 7). [görünürlərsə, -ün, -ür, -lər, -sə]*

Ruḫ u gīsū-yı dil-bər **görməyən** gün gün ḥesāb etmə
Qaqanqusiz gecə Ḫ˘urşīdsiz Żū`ī bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 9). [görməyən, -mə, -y, -ən]*

Yüzüni zülfi içrə elə ol sīmīn-bədən dutmuş
Görən sölər ki məhdür bürc-i əqrəbdə vəṭən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 2). [görən, -ən]*

Ruḫ-i rəḫşān u çeşm-i fitnə-əngīzün **görən** sölər
Ki rūy-ı ṣəfḥəsində məskən āhū-yı ḫotən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 5). [görən, -ən]*

O kəs kim ʻārif ü fāżildi **görməz**
Ġəm ü fəqrün əlindən bir rəhālıq *(Gazel 112, Mısra 5). [görməz, -məz]*

Görüb yüz dāğ bir Ḫˇurşīd içün min daşə baş urmaq
Olub rəngīn cigər qan ilə bir ləʻl-i ḫˇoş-āb olmaq *(Gazel 115, Mısra 7). [görüb, -üb]*

Hər ləḥẓə ki **görsəm** dilərəm ləʻlüvi öpmək
Ṭūṭī nə təḥəmmül eləsün şəkkəri görcək *(Gazel 117, Mısra 5). [görsəm, -sə, -m]*

Qovruldı köñül zülfüvi rūyundə **görən** dəm
Müslim necə beytu`llāh ara kāfiri görcək *(Gazel 117, Mısra 7). [görən, -əñ]*

Həzārān lālə-ruḫ hər gūşəsində yüz qəmər ṭəlʻət
Görüb bu ḥālı ḥəsrətdən dil-i pür-ḫūnı dāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 6). [görüb, -üb]*

Ol gün ki gözim Yūsifimün **görmədi** rūyın
Yəʻqūb-i ḥəzīn nāləsin ʻāləmdə pəs etdim *(Gazel 130, Mısra 3). [görmədi, -mə, -di]*

Sənsiz nə ləẕẕəti mey ü çəng ü çəġānənün
Yādunlə ağlamaqdə **görüb** ləẕẕət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 12). [görüb, -üb]*

Görüb cəmālıvı ʻeşqün köñüldə dutdı qərār
Gətürdi hicr-i ruḫun başımə bəlā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 21). [görüb, -üb]*

Dərdim budur ki **görməyüb** ey məh cəmālıvı
Hicründə cān verim qalə köñlümdə ḥəsrətim *(Gazel 138, Mısra 7). [görməyüb, -mə, -y, -üb]*

Göz **görməyən** cəvāhiri mən necə dərk edim
Ẓāhirdə çün nə var bu mərāyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 15). [görməyən, -mə, -y, -ən]*

Ḫ∨ab içrə hər nə **görsə** yəqīndür oyanməmiş
Nə sirr var bu ʻāləm-i rū`yādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 7). [görsə, -sə]*

Baña hər nə bəlā gəlsə gəlür köñlümdən ey Ḫāliq
Gözəllər hicrinə yansun **görim** bundan betər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 4). [görim, -im]*

Əgərçi ḥəsrət-i zülfünlə bir sevdā-yı məcnūndur
Görəndə ʻārızün ey məh olur dīvānətər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 6). [görəndə, -ən, -də]*

Dəhānun dedilər mən **görmədim** ondan əs̱ər līkən
Təṣəvvürlə onı həm çeşme-i ḥeyvānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 3). [görmədim, -mə, -di, -m]*

Ləb-i ləʻlün **görüb** ḥeyrətdən ey gül cānə bəñzətdim
Sora sordum yəqīn bildim ki bī-cā anə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 1). [görüb, -üb]*

Şām-ı hicrün rūz-ı vəṣlə oldı təbdīl ey köñül
Gördüyüncə bārī ol mehr-i cəhān-ārā yüzin *(Gazel 148, Mısra 10). [gördüyüncə, -dü, -y, -üncə]*

ʻƏks-i ḫəṭṭün **görmədim** bir çeşm-i nəm-nākımdə mən
Bəs nöçün derlər gəzər dāīm Ḫiżr dəryā yüzin *(Gazel 148, Mısra 5). [görmədim, -mə, -di, -m]*

Bütləri tərk Yūsif eylərdi ḫəcālətdən nihān
Görsə idi gər Züleyḫā bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 148, Mısra 4). [görsə, -sə]*

Bənd olub Ḫˇurşīdə ʻĪsā gökdə dutmazdı qərār
Żū`iyā **görsəydi** bu māh-ı mələk-sīmā yüzin *(Gazel 148, Mısra 14). [görsəydi, -sə, -y, -di]*

Bəzm-i ġeyr içrə **görən** dəm ol gül-i rəʻnā yüzin
Ātəşīn meydən yaḫar āhım odı dünyā yüzin *(Gazel 148, Mısra 1). [görən, -əñ]*

Köñül hicrində vəṣlindən ümīdün kəsmə kim bülbül
Ṣəfā-yı gül **görər** mi çəkməsə cövrin zimistānun *(Gazel 149, Mısra 8). [görər, -ər]*

Əgər **görməz** gözim ruḫsāruvi ʻeyb etmə ey gül-ruḫ
Yüzündən dūr olan gözdə nə mümkündür ki nūr olsun *(Gazel 150, Mısra 3). [görməz, -məz]*

Möḥnət-i ʻeşqün nə ḫˇoş dārū imiş kim **görcəgin**
Çəkmənəm bi`llāh dəḫi dünyā vü mā-fī-hā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 7). [görcəgin, -cəgin]*

O gündən kim **görübdür** bāğbān sərv-i ḫurāmānun
Ḥəsəddən sudə tikmiş sərvini tā kim rəvān olsun *(Gazel 160, Mısra 12). [görübdür, -üb, -dür]*

O gündən kim **görüb** ruḫsārıvı bī-pərdə ey məh-rū
Salur topraqlarə hər gün fələk ḫurşīd-i ʻəẕrāsın *(Gazel 162, Mısra 3). [görüb, -üb]*

Bu pīç ü tāb ilə ol gül-ruḫun zülf-i mutarrāsın
Əgər tərsā **görə** bi`llāh salur gözdən çəlīpāsın *(Gazel 162, Mısra 2). [görə, -ə]*

Olur Żū`ī kimi Mūsā ġəm-i ʻeşqünlə ḫākistər
Əgər Sīnā-yı kūyundə **görə** rūyun təcəllāsın *(Gazel 162, Mısra 10). [görə, -ə]*

Gedəndə **görmədim** ol āftāb ruḫsārun
Qoyub köñüldə kədər çeşmim içrə nəm getdün *(Gazel 163, Mısra 11). [görmədim, -mə, -di, -m]*

Cəfā qılmə kərəm qıl Ẓū`iyə ey şūḫ lüṭf eylə
Əgərçi yoḫ gözəllərdə n`olur **görsəm** vəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 18). [görsəm, -sə, -m]*

Şām-ı hicrün rūz-ı vəṣlə oldı təbdīl ey köñül
Gördüyüncə bārī ol mehr-i cəhān ārā yüzin *(Gazel 170, Mısra 10). [gördüyüncə, -dü, -y, -üncə]*

Bütləri tək Yūsifin eylərdi ḫəclətdən nihān
Görsə idi gər Züleyḫā bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 170, Mısra 4). [görsə, -sə]*

Bənd olub Ḫˇurşīdə ʻĪsā gökdə dutmazdı qərār
Żū`iyā **görsəydi** bu māh-ı mələk-sīmā yüzin *(Gazel 170, Mısra 14). [görsəydi, -sə, -y, -di]*

Ātəşīn meydən yaḫar āhım odı dünya yüzin
Bəzm-i ġeyr içrə **görən** dəm o gül-i rə'nā yüzin *(Gazel 170, Mısra 1). [görən, -əñ]*

Gər **görsə** idi 'āriż-i lə'lin çəkərdi əl
Āynədən Sikəndər ü Cəmşīd cāmdan *(Gazel 177, Mısra 9). [görsə, -sə]*

Ol māh ruḫı **görməməgim** yaḫşıdı bi`llāh
Görcək görürəm hər gecə əğyār yanında *(Gazel 186, Mısra 9). [görməməgim, -mə, -məg, -im]*

Ol māh ruḫı görməməgim yaḫşıdı bi`llāh
Görcək **görürəm** hər gecə əğyār yanında *(Gazel 186, Mısra 10). [görürəm, -ür, -əm]*

Pərvānə olə köñlüm əgər sən təki bir şəm'
Görməz gözəlim gər gəzə yüz əncümən içrə *(Gazel 187, Mısra 8). [görməz, -məz]*

Ruḫ u zülfün ḫəyālını köñüldə tā **görüb** etdim
Yəqīn bu sirri kim gənc ilə mār olı ḫarāb içrə *(Gazel 188, Mısra 7). [görüb, -üb]*

Görəndə şərḥə şərḥə köñlümi eylə təkəllüm kim
Bu 'ādətdür nəmək pāşīdə eylərlər kəbāb içrə *(Gazel 188, Mısra 5). [görəndə, -ən, -də]*

Nāṣiḥ baña 'eyb eyləmə dīvānə **görüb** kim
Olmum necə məcnūn bu pərī-rūlər içində *(Gazel 190, Mısra 5). [görüb, -üb]*

Görüb əndūh-ı hicrānı olur kim lüṭf edə ol məh
Görim düşsün onı yā Rəb mənim tək dərd-i hicrānə *(Gazel 192, Mısra 6). [görim, -im]*

Görüb əndūh-ı hicrānı olur kim lüṭf edə ol məh
Görim düşsün onı yā Rəb mənim tək dərd-i hicrānə *(Gazel 192, Mısra 5). [görüb, -üb]*

Mey nəş`əsini **görməmiş** 'eşqün məzāqını
Zāhid sölər ki mə'rifətim var bu ād ilə *(Gazel 193, Mısra 3). [görməmiş, -mə, -miş]*

Ləb ü ruḫsārıvı **gördükdə** yəqīn eyləmişəm
Kim olub məskən-i Ḫ˘urşīd məqām 'Īsāyə *(Gazel 194, Mısra 5). [gördükdə, -dük, -də]*

Demə Żū`ī ki əfğān eylərəm görcək firāqından
Görəndə ol məhi cān düşməyür əfğān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 10). [görəndə, -ən, -də]*

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün **görmədim** ruḫsārıvı
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān olmasə *(Gazel 197, Mısra 3). [görmədim, -mə, -di, -m]*

Əgər ol büt əlində Żū`iyā mey cāmını **görsön**
Dil ü dünyā vü dīn ü cān ayağınə niṡār eylə *(Gazel 199, Mısra 9). [görsön, -sön]*

Bī-'ārlıq **görün** nə qədərdür bu Żū`īdə
Ol bī-vəfāyə cānını eylər fədā genə *(Gazel 202, Mısra 9). [görün, -ün]*

Sanmə bī-hūşluqım bī-hūdə **gördükdə** yüzin
Alur ārāmımı bir ġəmzə-i pünhānı ilə *(Gazel 204, Mısra 11). [gördükdə, -dük, -də]*

Necə əğyārı **görim** mən ki ölürdüm ġəmdən
Gər görirdim ki düşüb sāyə gəzir yanı ilə *(Gazel 204, Mısra 5). [görim, -im]*

Necə əğyārı görim mən ki ölürdüm ġəmdən
Gər **görirdim** ki düşüb sāyə gəzir yanı ilə *(Gazel 204, Mısra 6). [görirdim, -ir, -di, -m]*

Nə fā`idə elə gündən ki fövt olub Żū`ī
Baña gəlür elə kim **gördügümdi** rö`yādə *(Gazel 206, Mısra 14). [gördügümdi, -düg, -üm, -di]*

Ṣübḥ qıldı yüzüvə Żū`ī irādətlə nəẓər
Çünki mən **görmiş** idim bāğ-i gülüstān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 10). [görmiş, -miş]*

Görmüşəm dün gecə ḫurşīd-i dirəḫşān yuḫudə
Yetüşür vüṣlətə kim görsə bu 'ünvān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 1). [görmüşəm, -müş, -əm]*

Görmüşəm dün gecə ḫurşīd-i dirəḫşān yuḫudə
Yetüşür vüṣlətə kim **görsə** bu 'ünvān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 2). [görsə, -sə]*

O lālə-ruḫ gözəlim lüṭf ilə şükuftələnüb
Məni bu növ' **görüb** dāğdār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 4). [görüb, -üb]*

Cəhānı belə **görüb** əhl-i mə'rifət getdi
Bu 'əṣrdə sölə Żū`ī nə var bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 9). [görüb, -üb]*

Kəc tərāzū olmə çoḫ **gördükdə** māhım müşṭərī
Yūsifə olmaz Züleyḫā yüz ḫərīdār olsə də *(Gazel 218, Mısra 3). [gördükdə, -dük, -də]*

Köñlim ḫ˘oş idi lālə kimi 'āriżin **görüb**
Ḥəsrətlə ġeyrlər yüregi dāğdār idi *(Gazel 222, Mısra 3). [görüb, -üb]*

Yār küyundan o kəs kim edüb āvārə məni
Bār`İlāhī **görim** olsun belə mən tək nālān *(Gazel 224, Mısra 7). [görim, -im]*

Eləməzdi bu ṣifət ləşkər-i dərd ü ġəm əsīr
Görməsəydi belə bī-ṭāqət ü bī-çārə məni *(Gazel 224, Mısra 6). [görməsəydi, -mə, -sə, -y, -di]*

Kim vüṣāl-i yārdən ḫ˘oş rūzgārım var idi
Bar`İlāhī bir də mən **görrəm** olə ol günləri *(Gazel 225, Mısra 11). [görrəm, -r, -əm]*

Żū`iyā bir də **görüb** ölsəm əgər olmaz ġəmim
Ol nihānı kim vüṣāl-ı gül-'iẕārım var idi *(Gazel 225, Mısra 13). [görüb, -üb]*

Żū`ī ġəm-i dəhānı ilə ol sitəmgərin
Görsön vücūdımı yoh edərsən gümān məni *(Gazel 227, Mısra 10). [görsön, -sön]*

Tā māh rūyun ʻəqrəb-i zülfündə **görmüşəm**
Bildim yəqīn budur qəmərdə Qur`ānımı *(Gazel 234, Mısra 9). [görmüşəm, -müş, -əm]*

Firāq zəhrini **görmüb** damağımız şīrīn
Məzāqə təlẖ-i kəlāmun miṡāl-i şəkkər idi *(Gazel 240, Mısra 5). [görmüb, -m, -üb]*

ʻāriżün Żū`īni gər **görməsə** zāhir nə ʻəcəb
Gün ẖüṣūṣundə nə ḥācət qınəmaq ẖuffāşı *(Gazel 247, Mısra 13). [görməsə, -mə, -sə]*

Çeşm-i məstün **görübən** ẖəstə vü bīmār oldım
Şərbət-i ləʻl-i ləbündür bu ġəmün dərmānı *(Gazel 250, Mısra 3). [görübən, -übən]*

Yā Rəb n`olı bu Żū`ī-i şeydā **görə** bir də
Kim beyt-i ḥüzün bāğ u gülüstānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 17). [görə, -ə]*

Bir **gör** müʻəllimi necə ṣāḥib-i ʻelmdür
Yā məktəbə nə növʻ qılurlar ḥimāyəti *(Kaside 2, Mısra 17). [gör,]*

Hər gürūhun nə qədər var isə əhl-i ʻelmi
Görmədim hīç birinün qolu içün bir qüvvət *(Kaside 5, Mısra 24). [görmədim, -mə, -di, -m]*

Fövc-i sərmā ki əḥāṭə eləyüb ṣəḥrānı
Görməyürsən ki təmām dağları dutmışdur qar *(Kaside 6, Mısra 24). [görməyürsən, -mə, -y, -ür, -sən]*

Görənlər ḥālımı çərẖün əlindən əl-əmān qılmış
O növʻ ilə qılub Pā-māl-i dərd ü ġəm məni gərdūn *(Kaside 11, Mısra 12). [görənlər, -ən, -lər]*

Mən kimi şāʻir ü māhir ki ġəzāl-i ġəzəlim
Görsələr vāleh ü şeydā olə Səʻd ü Səlmān *(Kaside 14, Mısra 12). [görsələr, -sə, -lər]*

Nəẓārə eylə təvārīẖə **gör** bənī ādəm
Necə tərəqqi edüb imdi bəd u ẖilqətdən *(Kaside 15, Mısra 29). [gör,]*

Cəvāb verdi ki ey Żū`ī-i ġəm ālūdə
Məgər ki **görməmisən** ol Əmīrẖān-zādə *(Kaside 18, Mısra 18). [görməmisən, -mə, -mi, -sən]*

Evində **görmədigün** hər ṭəʻām levn-be-levn
Gəlür ḥużūruvə hər mənzilündə ʻişrət ilə *(Kaside 20, Mısra 7). [görmədigün, -mə, -di, -g, -ün]*

Qədəm bas gülüstānə bāğ ara **gör** kim nə şūr ilə
Nəvālar sāz edüb ʻuşşāq içün qumrī-i dīvānə *(Kaside 22, Mısra 7). [gör,]*

Görüb bu ʻişrət-i pünhānı sordum bāğ-bānlardan
Nədür bu ʻeyş [ü] ʻişrət vāqif et bir sirr-i pünhānə *(Kaside 22, Mısra 15). [görüb, -üb]*

Görəñ olur mu dəvə çevrilüb olə ādəm
Vəyā ğəzāl edəsən qurdı yā ki aṣlani *(Kaside 23, Mısra 23). [görəñ, -əñ]*

H̱˘oşā o şəẖṣə ki min dört yüz ildə dünyāyə
Gələ **görər** ki behişt-i bərīndi dünyānı *(Kaside 23, Mısra 96). [görər, -ər]*

Nə cəşn kim miṡilin görməyübdi dīdə-i çərẖ
Nə sūr **görmiyəcək** bir də eylə ẖəlq-i cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 22). [görmiyəcək, -mi, -y, -əcək]*

Nə cəşn kim miṡilin **görməyübdi** dīdə-i çərẖ
Nə sūr görmiyəcək bir də eylə ẖəlq-i cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 21). [görməyübdi, -mə, -y, -üb, -di]*

Görmədim ṣöḥbət-i dīdārıvı hərçənd ki mən
Feyz-i dīdārıvə cān ilə ṭələbkār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 3). [görmədim, -mə, -di, -m]*

Kīsə ẖālī olanda dirhəmdən
Görməz idük nə ġüşşə nə ġəmdən *(Mesnevi 2, Mısra 18). [görməz, -məz]*

Açub **gördüm** bir nāmə-i dil-güşā
Kāẖ-i gülşən sīni sünbül cān-fəzā *(Mesnevi 4, Mısra 45). [gördüm, -dü, -m]*

Görməyübən hīç kimsədən bir nicāt
Rūzīmiz āẖır oləcaq həm zəkāt *(Mesnevi 4, Mısra 29). [görməyübən, -mə, -y, -übən]*

Ġəraż **görüb** nāmədə bu müjdəni
Sanki ʻĪsā diriltdi bu mürdəni *(Mesnevi 4, Mısra 63). [görüb, -üb]*

Şāhlığından **görmədi** bir ʻişrəti
Qoydu getdi özi içün ləʻnəti *(Mesnevi 5, Mısra 13). [görmədi, -mə, -di]*

Tutmazam mən onlarə hīç diqqəti
Görməyüblər bəẖşişi səẖāvəti *(Mesnevi 5, Mısra 90). [görməyüblər, -mə, -y, -üb, -lər]*

Bī-nəvā **görəcəyin** ʻəmmāməni başdan gedəcək
Nə desə ṣāḥib-i ʻəmmāmə bu təṣdīq edəcək *(Mesnevi 9, Mısra 37). [görəcəyin, -əcəyin]*

ʻElm ü ʻürfān **görəñ** āyā yekə ʻəmmāmədür
Enni qurşaq u uzun saqqal uzun cāmədür *(Mesnevi 9, Mısra 21). [görəñ, -əñ]*

Görməyüm tā zəmānədən bir cövr
Tökgilən ṭāsə bādə tā ẖəṭ-i cövr *(Mesnevi 11, Mısra 4). [görməyüm, -mə, -y, -üm]*

Vəlī sənsiz köñül ārāmı yoẖdur
Cəmālun **görməmiş** dil-kāmı yoẖdur *(Mesnevi 12, Mısra 18). [görməmiş, -mə, -miş]*

İlāhī bir səbəb qılsun kərəmdən
Görüb vəṣlün olum āzād ġəmdən *(Mesnevi 12, Mısra 22). [görüb, -üb]*

Oləsən Rüstəm-i dəstān vəyā Rūyīntən
Zāl-i gərdūndan ölüm zəẖmini āẖır **görəsən** *(Mesnevi 15, Mısra 24). [görəsən, -ə, -sən]*

Belə ki səni ḫəlq eləyib Ḫāliq-i dāvər
Gər **görsə** yüzün min yüz zāhid müżtər *(Muhammes 4, Mısra 6). [görsə, -sə]*

Yā Rəb olur mu bir də **görəm** ol zəmānəni
'Eyş ü nəşāṭ u ṣöḥbət-i çəng ü çəġānəni *(Müseddes 1, Mısra 25). [görəm, -əm]*

Dögül 'əbəs ġəm-i hicründə olduqum sər-məst
Nə **gördi** bādədə bilmən ki oldı bādə-pərəst *(Tahmis 2, Mısra 24). [gördi, -di]*

Gətürdi 'əcz **görüb** 'eşq-i müşkil olduqunı
Qamu hünərlərə ustād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 19). [görüb, -üb]*

O bəlālar ki **görməyüb** hīç kəs
Özün āḫır onə dūçār oldun *(Kaside 16, Mısra 3). [görməyüb, -mə, -y, -üb]*

Üç ildə **gör** necə kāmil 'Ərəb dilini bilür
Ki Rusə tərcümə eylir ḥədīs̱i Qur`ānı *(Kaside 23, Mısra 57). [gör,]*

Eyləyüb çünki fərāmūş məni pīr-i muğān
Gör necə olmuşam āvārə-i ṣəḥrā-yı Muğān *(Mesnevi 1, Mısra 10). [gör,]*

Baḫ o söz **gör** ki kimlərə yaraşur
Tā pərī yā peyəmbərə yaraşur *(Mesnevi 11, Mısra 77). [gör,]*

Çəkdigüm cövr ü cəfādan nə pərīşān gedürəm
Līk bir tāzə bəlā var **görübən** zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 20). [görübən, -übən]*

Gördükdə şe'rivi köñül ol növ' ṣād olub
'Āşiq yetəndə ṣād olı cānānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 3). [gördükdə, -dük, -də]*

Ḥəbībā bir özün fikr eylə gör āyā rəvādur mı
Çəkə bīgānələr ləẕẕət **görəm** mən min bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 6). [görəm, -əm]*

Be-ġeyr-əz başıña dönmək dolanmaq
Nə **gördün** kəsdün ülfət məndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 4). [gördün, -dü, -ñ]*

Nə āvāzun səmā' etdim nə ẕövq-i vəṣlüvi **gördüm**
Təmām-ı 'ömrdə ey māh mən bəḫti qara səndən *(Gazel 168, Mısra 9). [gördüm, -dü, -m]*

Həvā-yı lə'l-i ruḫsārından ey ḫun-gəştə köñlüm keç
Nə sūz-ı ātəş-i pünhānı **gör** nə rənc-i beydā çək *(Gazel 116, Mısra 4). [gör,]*

Dərd-i şərāb-ı ḫumda Fəlāṭūn ġubārıdur
Dövrān nə ḫāk **gör** gətürüb rūzgārınə *(Gazel 207, Mısra 12). [gör,]*

'Əmmāmə vü 'əbā ilə minbərdə və'ẓə baḫ
Gəl ḫəlvət içrə **gör** nə 'əlāmət ẓuhūrdur *(Gazel 74, Mısra 8). [gör,]*

Ağzıvı ġönçə bilüb ḫəlqə bəyān eylər idim
'Əqli yoḫluqdan baḫ **gör** nə gümān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 2). [gör,]*

Gör bölüblər neçə yüz firqələrə bir dīni
Mużməḥil żāy' edüblər bu gözəl āyəni *(Mesnevi 9, Mısra 47). [gör,]*

Bir ḥədīs̱ etsə rəvāyət sənə bir fikr elə
Gör yaraşur mi desün ḥaq peyəm-bər belə *(Mesnevi 9, Mısra 54). [gör,]*

Vəzīr idi Nəvā`ī-i nüktə-dān
Gör necə Ḫəyyāmə olub pāsbān *(Mesnevi 10, Mısra 24). [gör,]*

Yüzün nəẓẓārəsindən mən' edübdür Żū`īni zülfün
Bu kāfir əldən almış dīnini **gör** kim müsəlmānun *(Gazel 160, Mısra 14). [gör,]*

Dəhānın eyləmişəm ġonçə ġonçəyə təşbīh
Görün ki cövhər-i fərdə nə iftirā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 4). [görün, -üñ]*

Cəfā vü cövrüni ol bī-mürüvvət bī-vəfā yārun
'Əbəs bī-hūdə **gör** kim Żū`iyā dā`im çəkər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 10). [gör,]*

Bu nə inṣāfdur kim mən çəkəm əndūh-ı hicrānun
Görə əğyārlər vəṣlünlə yüz ẕövq ü ṣəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 4). [görə, -ə]*

Sərvərā Zū`i-i bī-çārə gəlübdir kəhvə
Qoyma mundan sora dünyāda **görə** bir ẕillət *(Kaside 5, Mısra 50). [görə, -ə]*

Ḥūr u cənnətdi sənün ṣavm u ṣəlātun də ġərəż
Fikr qıl nəfsüvədür **gör** bu ʿibādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 20). [gör,]*

Cəm' edüb zülfün bəlā ḫeylin gəlüb cān üstünə
Gör nə cəm'iyyət qılublar bir pərīşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 2). [gör,]*

Gör 'āqibət nə eylədi bu zārə kūj-püşt
Beş gün içində Rüstəm ü İsfəndiyārınə *(Gazel 207, Mısra 3). [gör,]*

'Uryān edübdi nərgis-i bīmārı sərnigūn
Həm-dəm qılubdı **gör** gül-i ḥəmrānı ḫār ilə *(Kaside 21, Mısra 6). [gör,]*

Kemer-i sīm belini qucmaq içün ḥəlqələnüb
Ṭama'-i ḫāmını **gör** kim nə təmənnāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 6). [gör,]*

Gül ḫārə ənīs oldı vü ḫəslər baña həm-dəm
Āḫırdə gözəl 'ömrimi **gör** ḫār u ḫəs etdim *(Gazel 130, Mısra 8). [gör,]*

Əsīr-i hicr-i nigār u ġərīb-i şəḥr ü diyār
Mənimçün āḫırı **gör** kim nə mā-cərā qıldun *(Gazel 167, Mısra 6). [gör,]*

Qurudı nəẖl-i ṣəfā ṣarṣar-ı ḥəvādiṡ ilə
Töküldi **gör** nə ṣifət bərg ü bārım āẖırdə *(Gazel 198, Mısra 8). [gör,]*

Təcəllā-yı cəmālın **gör** o ṣūẖ-ı māh sīmānun
Ki döndürmüş şü'ā'-i vādī-i sīnāyə Şirvānı *(Gazel 220, Mısra 3). [gör,]*

Gəh nāz u gəh girişmə gəhī lüṭf ü gəh 'itāb
Vəṣlində Żū`ī **gör** ki nə həngāmə var idi *(Gazel 222, Mısra 14). [gör,]*

Əğyāra ilticā edərəm imdi hicrdə
Salmış nə gūnə günlərə **gör** āsmān məni *(Gazel 227, Mısra 4). [gör,]*

Yol tapə bilməz kişi bədrəqəsiz məṭləbə
Gör nə san qəṭ' edər Kə'bə biyābānını *(Gazel 245, Mısra 4). [gör,]*

Hardə çatar məqṣədə vādī-i ḥeyrətdə **gör**
Ṣidq ilə tā mürşidün dutmasə dāmānını *(Gazel 245, Mısra 13). [gör,]*

'Elm ilə oldı **gör** ki şəhənşāh İngilis
Kəmdür əgərçi cümlə miləldən cəmā'əti *(Kaside 2, Mısra 23). [gör,]*

İstəyürsən hər iki dünyādə rāḥətliq əgər
Ḥəqqinə bəẖş eylə mey key **gör** ki rāḥət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 18). [gör,]*

Hanı Bəhrām ü Sifəndār u Nərīmān ilə Sām
Əsüb onlar ṭərəfə **gör** nə ṣifət ṣarṣar-i sām *(Mesnevi 15, Mısra 20). [gör,]*

Atam rəsûl-i Ḫudādən ṣora nifāq əhli
Nə növ' eylədilər **gör** ki tārmār məni *(Müseddes 2, Mısra 16). [gör,]*

Necə ki ṣūrət ilən müttəhiddi cümlə bəşər
Muğāyərət nə qədərdür **gör** əhl-i 'ürfānī *(Kaside 23, Mısra 36). [gör,]*

Kasıblarə qərz ver dəẖi māl
Gör necə sora olur bu əḥvāl *(Mesnevi 8, Mısra 56). [gör,]*

Lə'lündə mey tərəşşüḥi qan qan deyür genə
Göstərmə **görməsün** dəẖi çeşmim də qan çəkər *(Gazel 61, Mısra 4). [görməsün, -mə, -sün]*

Hīç kimsə **görməsün** belə sin-i kuhūləti
Çün cismdən gedübdi o sükkər şəbābəti *(Muhammes 1, Mısra 3). [görməsün, -mə, -sün]*

O māh vəṣlinə bir gün yetüşmədim āẖır
Mənim bu ṭāle'imün **gör** nə bəd sitārəsi var *(Gazel 87, Mısra 4). [gör,]*

Gər ṣūrəti insān **görünən** çoẖdı vəlī
Ḫāṣiyyəti insān olan ādem kəmdür *(Rübai 4, Mısra 3). [görünən, -ün, -ən]*

Ey baña ṭa'nə edən bir düşəsən hicrānə
Görəsən tā ki nələr Żū`iyə hicrān etmiş *(Gazel 104, Mısra 10). [görəsən, -ə, -sən]*

Verdi cān Fərhād Şīrīnün vəfāsın **görmədi**
'Əqlə baẖ gör māh-rūlərdən vəfā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 9). [görmədi, -mə, -di]*

Nə gūnə gör ṡəmər **gördüm** nihāl-ı āşnālıqdan
Məni bīgānələr səndən cüdā etmək nə mümkündür *(Gazel 151, Mısra 7). [gördüm, -dü, -m]*

Köñül şükr eylə kim vəṣl-i ruẖ-i dildārə yetdün sən
Ḫəzān-ı hicr-i cövrün çoẖ **görüb** gülzāra yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 2). [görüb, -üb]*

Beş gün içində bər-həm olur gülşəni güli
Çoẖ **görmişəm** bəhār u ẖəzānın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 4). [görmişəm, -miş, -əm]*

Żū`īdə meyl zāhidə **gördüm** məgər olub
Həm-dəm ẖudānəkərdə o bəd e'tiqād ilə *(Gazel 193, Mısra 11). [gördüm, -dü, -m]*

Görünməz söyləyürlər çeşmə hərgiz çeşme-i ḥeyvān
Təkəllümlə bu pünhān sirri bir aç āşkār eylə *(Gazel 199, Mısra 7). [görünməz, -ün, -məz]*

Gördüm o māhı oldı köñül mübtəlā genə
Düşdi bəlālərə bu dil-i pür-bəlā genə *(Gazel 202, Mısra 1). [gördüm, -dü, -m]*

Dəhənün mö'cüzini **gördi** cəhān içrə Məsīḥ
Qaçuban gökdə özin 'əcz ilə pünhān etdi *(Gazel 233, Mısra 9). [gördi, -di]*

Maña əğyār oldı ḥərf-i əğyār ilə yār āẖır
Görün əğyārə muncə yār olan bir gül-'izārım var *(Gazel 50, Mısra 8). [görün, -üñ]*

Yaẖşı təṣəvvür eyləmə vārın zəmānənün
Ey dil çü **gördüm** āẖırı kārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 2). [gördüm, -dü, -m]*

Gör nəfs içün 'ibādətini zāhidün haçan
Başın əgərdi səcdəyə gər cənnət olmamış *(Gazel 105, Mısra 9). [gör,]*

Nə gūnə **gör** ṡəmər gördüm nihāl-ı āşnālıqdan
Məni bīgānələr səndən cüdā etmək nə mümkündür *(Gazel 151, Mısra 7). [gör,]*

Ey Yūsif-i zəmānə Züleyẖā ṣifət bugün
Cān nəqdi əldə **gör** ki ẖərīdārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 4). [gör,]*

Gör kimdədür qüşūr əgər yoẖdı meyvəsi
Ummaq olur mı bu sözi bīd ü çinārdan *(Gazel 176, Mısra 15). [gör,]*

Belədür çün dəẖl ü ẖərcün gözlə iṣrāf eyləmə
Ḫərc qıl vācib yerə **gör** 'eyş [ü] 'işrət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 10). [gör,]*

Otuz üç il elədi 'āləm içrə sulṭānluq
Gör āẖır eylədilər ḥəbs o növ' sulṭānı *(Kaside 23, Mısra 10). [gör,]*

Görməgə cām-ı ləb ü āyīnə-i rüḫsārını
Qalḫızub baş qəbrdən Cəmşīd ü İskəndər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 7). [görməgə, -ə]*

Tā **görməgə** ruḫsārun o kūyə həvəs etdim
Mūsā kimi ol kūydan əḫẕ-i qəbəs etdim *(Gazel 130, Mısra 1). [görməgə, -ə]*

Yüz min cəfāyə tāb u təvānım var ey nigār
Yoḫ **görməgə** rəqīb ilə sən māhı tāqətim *(Gazel 138, Mısra 6). [görməgə, -ə]*

Żū`iyā hər gün ʻəẕāb içrə əsīrəm neyləyüm
Görməmək yārı ʻəẕāb u ġeyr ilə **görmək** ʻəẕāb *(Gazel 16, Mısra 14). [görmək,]*

İlāhī bir də mümkündür mi **görmək** eylə əyyāmı
Ki bilmirdük ġəm ādın Żū`ī tək dīvānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 9). [görmək,]*

Ṣūrətdə bənī növʻ-i bəşər çoḫ **görnür**
Bāṭində vəlī dil anlayan ādəm yoḫ *(Rübai 5, Mısra 3). [görnür, -ür]*

gör-: *Sanmak, zannetmek, öyle olabileceğini düşünmek.*

Həmīşə vüṣlətə muʻtād **gördügün** köñlüm
Tutuşdi ġəm odinə şād **gördügün** köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 3). [gördügün, -düg, -ün]*

gör ki: *Bak gör ki.*

Bu bilməmək bizə tə`s̱īr **gör ki** kimdən edüb
Uzun ətək yekə qurşaq böyük ʻimāmətdən *(Kaside 15, Mısra 7). [gör ki,]*

gör kim: *Bak gör ki.*

Səbzlər ṣəḥrādə **gör kim** necə sündüs-pūş olub
Hər ṭərəfdə ʻāşiq ü məʻşūq həm-āğūş olub *(Murabba 1, Mısra 9). [gör kim,]*

Şəmʻ-i ruḫsārıña meyl eylədi dīvānə köñül
Saldı **gör kim** özini ātəş-i sūzānə köñül *(Gazel 124, Mısra 2). [gör kim,]*

görcək: *Görünce, görür görmez.*

Dil-i sūzənimi ġəm ləşkəri **görcək** dayanub
Dedi hər yerdə yanar od olə mənzil yeridür *(Gazel 49, Mısra 3). [görcək,]*

Żū`iyā **görcək** mənim bu ābdār əşʻārımı
Bīḫūd u Seyyid Bəhār bəḥr-i ʻürfān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 9). [görcək,]*

Məcnūn oluram ol büt-i məh-peykəri **görcək**
Əlbəttə ki məcnūn olu mərdüm pərī **görcək**

Bilmən ki baña nāz eləyür yā ki sitəmdür
Ġāfil ki ötər yār mən-i müżṭəri **görcək**

Hər ləḥẓə ki görsəm diləram ləʻlüvi öpmək
Ṭūṭī nə təḥəmmül eləsün şəkkəri **görcək**

Qovruldı köñül zülfüvi rūyundə görən dəm
Müslim necə beytu`llāh ara kāfiri **görcək**

Qurbānun olum gəl bu qədər etmə təġāfül
Qurbānun olan Żū`ī-i ġəm-pərvəri **görcək** *(Gazel 117, Mısra 10). [görcək,]*

Ol māh ruḫı görməməgim yaḫşıdı bi`llāh
Görcək görürəm hər gecə əğyār yanında *(Gazel 186, Mısra 10). [görcək,]*

Żū`ī yanuram şamʻ ṣifət ol məhi **görcək**
Hər gecə gəzən nāz ilə əğyār yanında *(Gazel 186, Mısra 13). [görcək,]*

Demə Żū`ī ki əfğān eylərəm **görcək** firāqından
Görəndə ol məhi cān düşməyür əfğān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 9). [görcək,]*

Görcəyin ruḫsāruvi ol çīn-i zülfündə dedim
Ey köñül vəhm ilə kim māh ʻəqrəbə olmuş ġərīb *(Gazel 18, Mısra 7). [görcəyin,]*

görim olsun: *Dilerim, temenni ederim .... olsun.*

Məni bəd-gülər etdi kūy-ı dildārımdan āvārə
Görim olsun İlāhī mən kimi āvārə bəd-gülər *(Gazel 57, Mısra 8). [görim olsun,]*

görkəm: *Görünüş; Gösterişli olma durumu, ihtişam, tantana, şâşaa.*

Meḥrāb qaşınə köñül aldanma əgmə baş
Baḫ **görkəmində** nərgis-i mərdüm firībi var *(Gazel 44, Mısra 8). [görkəmində, -i, -n, -də]*

ġörün-: *Anlaşılmak, hissedilmek, sezilmek, galiba.*

Gūşə-i çeşmün ilə zülfün edər sər-kūşi
Görünür kim genə bir tāzəcə sevdāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 4). [görünür, -ür]*

görün: *Bakın! Görün!.*

Təʻẓīm ilə dutub yüzüvi qarə tellərün
Kāfirdə var **görün** genə īmān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 10). [görün,]*

görünməz gözə: *Göze görünmez.*

Dövr-i gərdūn məni bir növʻ ayağə saldı
Āy u gün keçdi **görünməz gözə** bir bādə vü cām *(Kaside 13, Mısra 14). [görünməz gözə,]*

<u>görək:</u> *(Söyle) Bakalım.*

Nədən sölə **görək** ey bī-nəvā ümmīd olur ḥāṣil
Fələkdür mehr-i zā`il yār-ı ġāfil ʻömr müstəʻməl *(Tahmis 1, Mısra 23). [görək,]*

Dil-i sūr eyləmək ülfət ləb-i ḫəndānı ilə
Görək āḫır nə edir çərḫ çalışur cānı ilə *(Gazel 204, Mısra 2). [görək,]*

Qiymət qoyurlar imdi onə nıṣf-i ḫərçimi
İnṣāf-ı ḫərc ilə **görək** bundə nəfʻ var *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 10). [görək,]*

<u>göstər:</u> *Göstermek.*

Ṣəfrā-yı ġüṣṣəni sər ü sīmāsı **göstərür**
Cāmındə ʻārifün ki mey-i əḥmər olmasa *(Gazel 6, Mısra 7). [göstərür, -ür]*

Ḥəşrə dək gər söləyim hīç tükənməz vəṣfün
Dəḫi bundan belə **göstərmə** kərāmət zāhid *(Gazel 39, Mısra 28). [göstərmə, -mə]*

Mövtālarun ʻāmilləridür indiki mollā
ʻāriflərə mollā olanı **göstər** əgər var *(Gazel 42, Mısra 10). [göstər,]*

Göstərür ṣunʻ-i Ḫudāvəndi yüzün ʻāşiqlərə
Ṣəfḥə-i ruḫsār pür ənvār yā güzgü müdür *(Gazel 52, Mısra 5). [göstərür, -ür]*

Ləʻlündə mey tərəşşüḥi qan qan deyür genə
Göstərmə görməsün dəḫi çeşmim də qan çəkər *(Gazel 61, Mısra 4). [göstərmə, -mə]*

Gər ağacdan yonasan **göstərəsən** Sām-süvār
Zū`i vəqtində gəlüb Fārs-ı meydān olmaz *(Gazel 90, Mısra 11). [göstərəsən, -ə, -sən]*

ʻĀşiqi müstəğnī etmişdür ḫəyālun vəṣldən
N`olə sən hər ləḥẓə **göstərsön** bu istiğnā yüzin *(Gazel 148, Mısra 12). [göstərsön, -sön]*

ʻĀşiqi müstəğnī etmişdür ḫəyālun vəṣldən
N`olə sən hər ləḥẓə **göstərsön** bu istiğnā yüzin *(Gazel 170, Mısra 12). [göstərsön, -sön]*

Qızarmış ləʻl tək lālə qılur mənlik fəḫārətlə
Ruḫ-i rəḫşānıvı **göstər** onı həm dāğdār eylə *(Gazel 199, Mısra 6). [göstər,]*

Ḥəq səni məẓhər qılub āynə-i ẕātınə
Āynəsi ṣāf olan **göstəri** cānānını *(Gazel 245, Mısra 8). [göstəri, -i]*

Āvārə idi ḫəlq biyābān cəhldə
Göstərdi rāh mənbəʻ-i ʻürfānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 8). [göstərdi, -di]*

Göstərmədi kimsə bir səḫāvət
Əvvəl məni nişə istədüz siz *(Mesnevi 7, Mısra 49). [göstərmədi, -mə, -di]*

Ayəni kəyfə təcrī əl-mövtā
Yəʻnī **göstər** məña ḫudāvəndā *(Mesnevi 11, Mısra 84). [göstər,]*

Elə əşḫāṣ istəyəndə dəlīl
Onə **göstərdi** dəḫi Rəb -i cəlīl *(Mesnevi 11, Mısra 88). [göstərdi, -di]*

Bülbül [ü] qumrī açub şövq ilə hər yan pər ü bāl
Göstərübdür gül-i həmrā nə nəzākətlə cəmāl *(Mesnevi 15, Mısra 6). [göstərübdür, -üb, -dür]*

Żū`ī-i dil-ḫəstəyə **göstərmədi** ẕərrə vəfā
ʻĀdəti əhl-i kəmālə dā`im etməkdür cəfā *(Tahmis 3, Mısra 17). [göstərmədi, -mə, -di]*

Kimdi hər ʻelmdə **göstər** baña olsun fā`īq
Tərk edüb məʻrifəti pūlə olublar şāiq *(Terci-bend 1, Mısra 27). [göstər,]*

<u>götür-:</u> *Açmak, kaldırmak.*

Götürmişdüq köñüldən nəng ü nām u ʻār sevdāsın
Diyār-ı ʻeşqdə Məcnūn ilə həm-ḫānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 7). [götürmişdüq, -miş, -düq]*

<u>götür-:</u> *Birden yerinden (kalkarak) hareket etmek, koşmak; Aniden.*

Məst olub tevsen-i təbʻim **götürüb** cövlānə
Şeʻr-i şəmşīr ilə tā ki girüb meydānə *(Mesnevi 6, Mısra 3). [götürüb, -üb]*

<u>götür-:</u> *Kaldırmak, yok etmek.*

Götürmüş ḫāṭirimdən ʻāriż ü ləʻlün təmāşāsı
Behişt-i ʻədn pərvāsın mey-i Kövsər təmənnāsın *(Gazel 162, Mısra 5). [götürmüş, -müş]*

<u>gövhər:</u> *Bir şeyin özü, esâsı, varlığındaki değişmeyen aslî maya, cevher.*

Şərāb-ı nāb ey sāqī cəhān içrə o cövhərdür
Ki ondan ẓāhir eylər hər kəsün ẕāti nə **gövhərdür** *(Gazel 88, Mısra 2). [gövhərdür, -dür]*

<u>gövhər-i ʻelm ü fəżilət:</u> *Fazilet ve ilim cevheri.*

Tapupdur **gövhər-i ʻelm ü fəżilət**
Bu günlərdə ʻəcā`ib bī-bəhālıq *(Gazel 112, Mısra 13). [gövhər-i ʻelm ü fəżilət,]*

<u>gövhər-i nā-süftə:</u> *Delinmemiş gevher.*

Ḥəẕər et **gövhər-i nā-süftəsən** ey gül mey-i nāb
Çəkməsün meykədələr gəncinə əfsānə səni *(Gazel 226, Mısra 7). [gövhər-i nā-süftəsən, -sən]*

<u>gövhər-i nəẓm:</u> *Şiirin özü.*

Bəhār ilə Seyyid-i şīrīn kəlām
Tāzə verən **gövhər-i nəẓmə** niẓām *(Mesnevi 4, Mısra 12). [gövhər-i nəẓmə, -ə]*

<u>gövhər-i əsrār:</u> *Gizli cevher.*

Yoẖdur bu ḥālə vāqif olan Żū`ī hīç kəs
Gəlməz bu növ‘ **gövhər-i əsrār** kārınə *(Gazel 207, Mısra 20). [gövhər-i əsrār,]*

<u>göz:</u> *Görme organı.*

‘Āşiqlərün **gözinə** o ṣūẖ-i sitəm şi‘ār
H̱āk-ı rəh ilə çəkmək içün tūtiyā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 7). [gözinə, -i, -n, -ə]*

Gözim peymānəsin doldurdı hər dəm bağrımun qanı
Nöçün kim ẖəlq sölərlər filānı mey-güsār olmuş *(Gazel 108, Mısra 3). [gözüm, -üm]*

Ancaq o məhün zülfi nə īmān alur əldən
Āhū baẖışı qara **gözi** cān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 2). [gözi, -i]*

Olsun nəṣībi dostuvun şīr ü şəhd ü nūş
Batsun **gözinə** düşmənivün tīr ü nīş ü ẖār *(Kaside 9, Mısra 36). [gözinə, -i, -n, -ə]*

Nəyi artuqdı vücūdındə Firəngün səndən
Əl ayaġ qaş u **göz** ilə hamı şeydə tənsən *(Mesnevi 9, Mısra 70). [göz,]*

Bir şānə çək ol zülf-i pərīşānə ‘Əleykān
Desəm nə rəvā **gözlərin** nərgis-i bīmār *(Muhammes 4, Mısra 32). [gözlərin, -lər, -in]*

Ruẖsārıva ol gün ki **gözim** qıldı nəẓārā
Lə‘lin həvəsi saldı dil ü cānə şərārā *(Muhammes 4, Mısra 27). [gözüm, -üm]*

Ki qoymayub tən ü cāndə ẖumār-ı hicrān tāb
Ze-bəs aẖıtdı **gözimdən** bəlālarun seyl-āb *(Tahmis 2, Mısra 8). [gözimdən, -im, -dən]*

Köñlümi ṣayd eylədi bir göz açıncə **gözlərün**
Eylə kim bir ṣayd lāġərini iki tərlān alur *(Gazel 59, Mısra 5). [gözlərün, -lər, -ün]*

Gözim yaşın görübən ṭə‘nə daşın atsa n`olə
Köñül sarāyını bu ṭərḥlə ‘imārət edər *(Gazel 60, Mısra 7). [gözim, -im]*

Əlimdə sāġər-i bādə başımdə nəşə`-i cām
Gözimdə ‘āriż-i cānānə olduğım günlər *(Gazel 66, Mısra 8). [gözimdə, -im, -də]*

Görünürlərsə tikanlar **gözə** gər səbz ü çəmən
Līkən ondan gül-i gülzār-ı gülistan olmaz *(Gazel 90, Mısra 7). [gözə, -ə]*

Gözimə cümlə nə‘īm-i cəhān cəhīm gəlür
Nə növ‘lən keçəcək bilmürəm zəmān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 5). [gözimə, -im, -ə]*

Sən nə səḥḥārsan ey məh ləb-i lə‘lün ‘eşqi
Gözlərimdən tökülən lü`lüyi mərcān etmiş *(Gazel 104, Mısra 8). [gözlərimdən, -lər, -im, -dən]*

Gözim sitārə-fəşāndur bu ġüṣṣədən hər şəb
Ki hansı bürci edüb ol məhə məqām fələk *(Gazel 118, Mısra 5). [gözim, -im]*

Ol gün ki **gözim** Yūsifimün görmədi rūyın
Yə‘qūb-i ḥəzīn nāləsin ‘āləmdə pəs etdim *(Gazel 130, Mısra 3). [gözim, -im]*

Pərvīn saçub ey māh **gözimdən** gecə dā`im
Hicrində s̱ürəyyā kimi bī-dār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 3). [gözimdən, -im, -dən]*

Ləbün firāqı ilə qanə dönməgün cigərün
Vəyā **gözimdən** aqan qəṭrə qəṭrə qani yazım *(Gazel 141, Mısra 8). [gözimdən, -im, -dən]*

Əgər görməz gözim ruẖsāruvi ‘eyb etmə ey gül-ruẖ
Yüzündən dūr olan **gözdə** nə mümkündür ki nūr olsun *(Gazel 150, Mısra 4). [gözdə, -də]*

Əgər görməz **gözim** ruẖsāruvi ‘eyb etmə ey gül-ruẖ
Yüzündən dūr olan gözdə nə mümkündür ki nūr olsun *(Gazel 150, Mısra 3). [gözim, -im]*

Baẖandə nāz ilə hər güşədən o məst **gözün**
Qılur həzār köñül şīşəsin şikəst **gözün** *(Gazel 158, Mısra 1). [gözün, -üñ]*

H̱umār-ı hicr ilə qoydun bu ‘eşq-i bīmārın
Gözimdən ey büt-i məh-rūy u cām-ı Cəm getdün *(Gazel 163, Mısra 4). [gözimdən, -im, -dən]*

Gözimdə ‘əks-i rūyun cilvə eylər çoẖ tə‘əccübdür
Necə sākin olubdur ātəş-i sūzəndə āb içrə *(Gazel 188, Mısra 3). [gözimdə, -im, -də]*

Hər ləḥẓə **gözimdən** həvəs-i tīr-i müjünlə
Ġərqəm mən-i dil-ẖūn gözəlim cūlər içində *(Gazel 190, Mısra 3). [gözimdən, -im, -dən]*

Dəhānı sirrini ṣandūq-ı dildə məẖfī qılmışdım
Gözim fāş etdi āgəh olcaqın bu rāz-ı pünhānə *(Gazel 192, Mısra 4). [gözim, -im]*

Dögi müjgān ṣafı çeşmimdəki peykānlarıdur
Ki çıqub dişrə **gözimdən** cigərim qanı ilə *(Gazel 204, Mısra 4). [gözimdən, -im, -dən]*

H̱ˇoş ol ki var idi başımdə nəş`ə-i bādə
Gözimdə ‘āriż-i gül-gūn-ı dil-bər-i sādə *(Gazel 206, Mısra 2). [gözimdə, -im, -də]*

Dutmə ṭuğyān edüb ey əşk **gözim** revzənini
Səni Tarı qoy edim oñlə nəẓāra məni *(Gazel 224, Mısra 3). [gözim, -im]*

Hicründə **gözlərimdən** aẖan qəṭrə qəṭrə qan
Döndürdi lāləzāra nigārım kənārımı *(Gazel 228, Mısra 5). [gözlərimdən, -lər, -im, -dən]*

Ḫudā bilür ki o günlər nə ẕövq eylər idük
Gözimdə ʻāriż-i sāqī əlimdə sāğər idi *(Gazel 240, Mısra 10). [gözimdə, -im, -də]*

Gözdə cəmāl-i yār qulağımdə ṣavtını
Əldə müdām cām-ı mey-i ərğüvān idi *(Gazel 242, Mısra 9). [gözdə, -də]*

Olmə āzərdə **gözim** nūrı ġəmim şərḥində
ʻƏqlimi əldən alub dərd ü ġəmün ṭuğyānı *(Gazel 250, Mısra 21). [gözim, -im]*

Gözlərün ṣədqəsi cān sāqī ayağun ələ al
Dön pey-ā-pey genə bir şūr-ı cünun başımə sal *(Mesnevi 1, Mısra 7). [gözlərün, -lər, -ün]*

Qalmub ağızdə **gözdə** dəẖi dizdə ṭāqəti
Bī-ẕövq cism ü cān diri qalmaq nə ləẕẕəti *(Muhammes 1, Mısra 5). [gözdə, -də]*

Ḫˇoş ol zəmān ki ʻişrət ü ʻeyşim təmām idi
Baş şūr-ı ʻeşq **gözdə** o māh əldə cām idi *(Muhammes 2, Mısra 2). [gözdə, -də]*

Ḫˇoş ol zəmān ki yār baña həm ayāğ idi
Ruẖsārı **gözlərimə** münəvvər çırāğ idi *(Müseddes 1, Mısra 2). [gözlərimə, -lər, -im, -ə]*

Gözlərün bīmārı ey məh ṣəḥḥət-i cān istəməz
Təşnə-i cām-ı vüṣālun āb-ı ḥeyvān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 3). [gözlərün, -lər, -ün]*

Nūḥi keştīsi ilə ġərqə edər gird-ābə
Ağlamaqdan şəb-i hicrān **gözimün** ṭūfānī *(Gazel 250, Mısra 14). [gözimün, -im, -ün]*

Gözim yaşıdurur çevrəmdə yā kim şəhrün əṭfāli
Tamāşā etməgə gəlmiş mən-i məcnūn-ı ʻüryānı *(Gazel 252, Mısra 5). [gözüm, -üm]*

Ṣəḥrā vü bāğ versə də firdövsdən nişān
Göz açmağə nəẓārəyə məndə dimāğ yoẖ *(Gazel 37, Mısra 6). [göz,]*

Qoy ʻeşqinün həlākı olum ey **göz** ağlama
Yoẖ ḥācəti şəhīd olanun şüst ü şū ilə *(Gazel 214, Mısra 11). [göz,]*

Əl ayaġ **göz** düşüb əldən dəẖi dişsizdi dəhən
Qorẖuram kim dəm-i āẖırdə tapulmayə kəfən *(Terci-bend 1, Mısra 23). [göz,]*

Ṣəd-ḥeyf Żūʻī yoẖdı bu təzvīri anlayan
Ẓāhirdə var **gözi** vəlī bāṭində kūrdur *(Gazel 74, Mısra 14). [gözi, -i]*

Göz ü qaş u əl ayaġ pūlilə dögül insān
Əgər məlik olə bī-məʻrifət nə ādəmdür *(Gazel 80, Mısra 11). [göz,]*

Ləbi şövqilə **göz** peymānəsin qan ilə doldurmaq
Cəmāl-ātəşīn ʻeşqilə hər dəmdə kabāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 3). [göz,]*

Məgər genə səni bir müşk-būy āhūnuñ
Qara **gözi** həvəsilə basubdı cəng ü ẓalām *(Gazel 129, Mısra 18). [gözi, -i]*

Göz görməyən cəvāhiri mən necə dərk edim
Ẓāhirdə çün nə var bu mərāyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 15). [göz,]*

O qədri iştiyāqım var sər-i kūyındə āzārə
Göz açmam məskənim cənnət ənīsim gərçi ḥūr olsun *(Gazel 150, Mısra 6). [göz,]*

Gər var isə **gözi** vəlī əʻmādı bāṭini
Bir fərq verməyür gül-i ḥəmrāyə ẖārdan *(Gazel 176, Mısra 7). [gözi, -i]*

Göz ʻāriżində ləb ləbi üstündə başdə şūr
Dil şād-kām u əldə mey-i ḫˇoş-güvār idi *(Gazel 222, Mısra 11). [göz,]*

Almısan ey **gözi** məẖmūr ələ peymānə
Yoẖsə təngə gətürüb sübḥə-i ṣəd dānə səni *(Gazel 226, Mısra 3). [gözi, -i]*

Nə dildə ṣəbr qoyubdur nə əldə cām fələk
Gözün qarasunı dutsun yüzün ẓəlām fələk *(Gazel 118, Mısra 2). [gözün, -üñ]*

Sölə ey Bād-ı ṣəbā ol büt-i məh-sīmāyə
Ki salubdur məni məstānə **gözün** ġavġāyə *(Gazel 194, Mısra 2). [gözün, -üñ]*

Məst ü məẖmūr **gözün** ġəmzə-i ẖadənglə nədür
Ṭuruqu`l-ʻeyndə dünyāyə salur pərẖāşı *(Gazel 247, Mısra 9). [gözün, -üñ]*

Etdi ṣəyyād **gözi** ṣayd dil-i ʻuşşāqı
Ḥəbbəẕā şīr şikār eyləyən āhūlərə baẖ *(Gazel 35, Mısra 5). [gözi, -i]*

Nə ġəm sənsiz **gözim** gər giryədən ey māh kūr olsun
Rəqībimdir yüzün nəẓẓārəsindən qoy ki dūr olsun *(Gazel 150, Mısra 1). [gözüm, -üm]*

Baẖandə nāz ilə hər gūşədən o məst **gözün**
Qılur həzār köñül şīşəsin şikəst **gözün**

Nə seḥr edüb ki müjün kimi mərdümı ey gül
Edübdi dūdə-i çeşmündə pāy-bəst **gözün**

Dutub sipəh müjə-i Türkmān-ı qātildən
Açubdı ġārət içün rūzgārə dəst **gözün**

Deyürlər ātəş ara məskən eyləməz āhū
Nədəndi köñlüm ara bəs qılub nişəst **gözün**

Götürməz āynədə ʻəks-i ṣūrətündən göz
Olubdı Żūʻī kimi yoẖsə büt-pərəst **gözün** *(Gazel 158, Mısra 1-10). [gözün, -ün]*

<u>göz açıncə:</u> *Gözü açıp kapatmak arasındaki kısa zaman dilimi.*

Köñlümi ṣayd eylədi bir **göz açıncə** gözlərün
Eylə kim bir ṣayd lāğərini iki tərlān alur *(Gazel 59, Mısra 5). [göz açıncə,]*

göz tik-: *Bir şeyi ele geçirmek arzusunda olmak, çok istemek, almaya niyetli olmak, meyilli olmak.*

Bu qədri cürm ilə zāhid behiştə **göz tikmə**
Utangilən Bārī ey bī-ḥəyā günāhundan *(Gazel 185, Mısra 7). [göz tikmə, -mə]*

Bənd olmə māl u dövlətə **göz tikmə** şān u şöhrətə
Bu ərsə-i ṭərīqətə mərdānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 5). [göz tikmə, -mə]*

gözyaşı: *Gözyaşı.*

O məhün gəlsə ʻitābə ləb-i gövhər-pāşı
Dönəcək ləʻlə cigər qanı ilə **göz yaşı** *(Gazel 247, Mısra 2). [göz yaşı,]*

Göz yaşım bəs ki tökür ʻāləm ara qan sənsiz
Qandan āhır salacaq ʻāləmə ṭūfān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 1). [göz yaşım, -ım]*

Çün səndə yoḫdı Nūḥdan artuq bəlāyə ṣəbr
Ver **göz yaşunlə** ʻāləmi ṭūfānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 6). [göz yaşunlə, -n, -lə]*

Gözim yaşından olur bir də nūḥ ṭūfānı
Bu qədri hicrün ilə əşkbār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 5). [gözim yaşından, -n, -dan]*

gözdən sal-: *Kendinden uzaklaştırmak, kenar etmek; Değerini düşürmek.*

Bizi sūzən təki **gözdən salubdur** riştə-i zülfin
N`olə zəncīr edüb qeyd etsə bu məcnūn-ı ʻuryānı *(Gazel 220, Mısra 5). [gözdən salubdur, -ub, -dur]*

Bu pīç ü tāb ilə ol gül-ruḫun zülf-i mutarrāsın
Əgər tərsā görə bi`llāh **salur gözdən** çəlīpāsın *(Gazel 162, Mısra 2). [gözdən salur, -ur]*

göz nūrı: *Göz nuru, değerli (kimse).*

Pəs **gözim nūrı** gəlüb məktəbə ʻelm et ḥāsil
Oləsən məclis-i ʻürfān ʻəzīzim vāṣil *(Mesnevi 9, Mısra 75). [gözim nūrı,]*

Təṣəvvür eyləmə kim tərk edim sāğər təmənnāsın
Gözimdən salmışam bi`llāh bāğ-ı ḫüld-i ḥavrāsın *(Tahmis 1, Mısra 18). [gözimdən salmışam, -mış, -am]*

gözdən düş-: *Gözden düşmek, eski itibarını, değerini, nüfuzunu kaybetmek.*

Dīdə`-i ʻāləmdə gərçi ḫvār oldım yār içün
ʻĀqibət **düşdim gözindən** ḫāṭir-i əğyār içün *(Gazel 153, Mısra 2). [gözindən düşdim, -di, -m]*

gözlə-: *Dikkat et! İhtiyatlı ol!; Korumak, dikkat etmek; Beklemek.*

Belədür çün dəḫl ü ḫərcün **gözlə** iṣrāf eyləmə
Ḫərc qıl vācib yerə gör ʻeyş [ü] ʻişrət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 9). [gözlə,]*

Yoḫdur bizim bu ʻəṣrimizün əhl-i himməti
Tā **gözləsün** təʻəṣṣüb ilə dīn ü milləti *(Kaside 2, Mısra 2). [gözləsün, -sen]*

Gözlərdi təmām əhl-i cəhān ḥəqq-i səlāmi
N`oldı o ṣədāqət o məḥəbbət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 7). [gözlərdi, -r, -di]*

Səlsəbīl-i bādədür rində təsəlsül **gözləyüb**
Dəm-bə-dəm sāʻət-bə-sāʻət ṣübḥ şām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 5). [gözləyüb, -y, -üb]*

İstəmə dövləti çoḫ Żū`ī maʻāşun **gözlə**
Yüngül elə yüküvi keçməyə bu dəryādən *(Gazel 173, Mısra 17). [gözlə,]*

gözlərini ẓəlām dut-: *Gözleri doğruları, hakkı görmüyor. Gözlerini karanlık kaplamış.*

Getsə bircə ʻəvām-ı kəl-ən`ām
Ki **dutub gözlərini** zində **ẓəlām** *(Mesnevi 11, Mısra 72). [gözlərini ẓəlām dutub, -ub]*

gözlərün aç-: *Gözlerini açmak, farkında olmak.*

Żū`iyā **aç gözlərün** bir ṣəfḥə-i gülzārə baḫ
Āyə-i cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārə baḫ *(Murabba 1, Mısra 17). [gözlərün aç,]*

gözim nūrı: *Birine sevgiyle seslenme şekli, gözün ışığı anlamında.*

Adındı ins dögül vəḥş ey **gözim nūrı**
Dəḫi müsəlmān ʻibārətdurur səlāmətdən *(Kaside 15, Mısra 15). [gözim nūrı,]*

Vüṣlət dəmidür sāqī gətür cām pey-ā-pey
Ḫeyr işdə **gözim nūrı** bu tə`ḫir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 10). [gözim nūrı,]*

gözün fədāsı: *Birine sevgiyle seslenme şekli, gözüne kurban olmak, gözü uğruna kendini feda etmek.*

Müqəyyəd oldı ol āzād gördügün köñlüm
Gözün fədāsı gətür sāqī cām-ı bādə-i nāb *(Tahmis 2, Mısra 6). [gözün fədāsı, -sı]*

Fərāğət-i tən ü cān məstliqdədür sāqī
Gözün fədāsı olum hūş-yār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 10). [gözün fədāsı,]*

gözün nidāsı: *Gözün hakkı anlamında.*

Sāqī **gözün nidāsı** o cān cövhərin gətür
Lüṭf et vücūdum etdi ġəm-i rūzgār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 11). [gözün nidāsı, -s, -ı]*

gözün qurbānı: *Doğruluk ve teslimiyet içinde gönülden bağlanmak, bağlılığın gerektirdiği fedakârlığı yapmaya hazır olmak anlamına gelen deyim. Gözüne canım feda!.*

Sāqiyā bir kərəm et durma **gözün qurbānı**
Bir iki cām ilə sərşār elə mən nālānı *(Mesnevi 6, Mısra 1). [gözün qurbānı,]*

Dur **gözün qurbānı** sāqī bir də mey-ẖānə dut
Ġəm ẖumārı Pāy-māl etdi məni peymānə dut *(Gazel 33, Mısra 1). [gözün qurbānı,]*

gözəl: *Güzel.*

Nə ẖˇoşdur bir **gözəl** dil-bərlə həm-bəzm-i şərāb olmaq
Ḫarāb ābād-ı dünyādə içüb məst ü ẖarāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 1). [gözəl,]*

Sən təki bir **gözəl** olmaqlıqə nəqqāş-i əzəl
Gecə gündüz məh ü Ḫˇurşīdə verür yüz şayqəl *(Gazel 126, Mısra 1). [gözəl,]*

Gül ẖārə ənīs oldı vü ẖəslər baña həm-dəm
Āẖırdə **gözəl** ʻömrimi gör ẖār u ẖəs etdim *(Gazel 130, Mısra 8). [gözəl,]*

Baña hər nə bəlā gəlsə gəlür köñlümdən ey Ḫāliq
Gözəllər hicrinə yansun görim bundan betər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 4). [gözəllər, -lər]*

Gözəllər ẖəncər-i nāz ilə ey məcrūḥ olan Żū`ī
Bu meydān-ı məḥəbbət içrə sən Söhrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 9). [gözəllər, -lər]*

Cəfā qılmə kərəm qıl Żū`iyə ey şūẖ lüṭf eylə
Əgərçi yoẖ **gözəllərdə** n`olur görsəm vəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 18). [gözəllərdə, -lər, -də]*

Pərvānə olə köñlüm əgər sən təki bir şəmʻ
Görməz **gözəlim** gər gəzə yüz əncümən içrə *(Gazel 187, Mısra 8). [gözəlim, -im]*

Hər ləḥẓə gözimdən həvəs-i tīr-i müjünlə
Ġərqəm mən-i dil-ẖūn **gözəlim** cülər içində *(Gazel 190, Mısra 4). [gözəlim, -im]*

O lālə-ruẖ **gözəlim** lüṭf ilə şükuftələnüb
Məni bu növʻ görüb dāġdār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 3). [gözəlim, -im]*

Gəl ey **gözəl** ġəm-i ʻeşqünlə zār qoymə məni
Firāq-ı zülfün ilə bī-qərār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 1). [gözəl,]*

Çoẖdı dünyādə əgər ṣāḥib-i dövlət nə gərək
Ḥāl bilməz **gözəli** istəməz əhl-i ʻişrət *(Kaside 5, Mısra 52). [gözəli, -i]*

Bu beş gün ʻömr içün incitmə çoẖ **gözəl** cānı
Köñül bir ʻibrət ilə qıl nəẓārə dünyānı *(Kaside 23, Mısra 2). [gözəl,]*

Gör bölüblər neçə yüz firqələrə bir dīni
Mużməḥil żāyʻ edüblər bu **gözəl** āyəni *(Mesnevi 9, Mısra 48). [gözəl,]*

Bu **gözəl** məzhəb olmayə fānī
Dutmayə cəhl ü fitnə dünyānı *(Mesnevi 11, Mısra 99). [gözəl,]*

Zülfündədi məd ġəm **gözəlim** möʻcüz-i Mūsā
Mużmərdi ləbində dəẖi eʻcāz-ı Məsīḥā *(Muhammes 4, Mısra 13). [gözəlim, -im]*

gözəllik: *Güzellik.*

Āləmün rūyə tərəqqīliqi bundan tani
Saña Yūsifdi **gözəlliqdə** ḥəbībim s̱ānī *(Gazel 250, Mısra 2). [gözəlliqdə, -də]*

gözət: *Merak etme!.*

Gözətlə Żū`ī cəhān nūr-ı ʻelm ilən parlar
O vəqtdə olubsan çün sən nihān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 13). [gözətlə, -lə]*

gözətlə-: *Beklemek, ümid etmek; Dikkat etmek, sakınmak.*

Gözətlə Zū`i bu ẓülmāt-ı şām-ı cəhl gedər
Qılur zəmānəni Ḫˇurşīd ʻelm-i nūrānī *(Kaside 23, Mısra 93). [gözətlə,]*

Gözətlə āẖirətün Żū`ī etməsün məğbūn
Səni bu bādə vü sādə bu neʻmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 17). [gözətlə,]*

ġubār: *Toz? toprak; Kötü düşünce, fikir.*

Dərd-i şərāb-ı ẖumda Fəlāṭūn **ġubārıdur**
Dövrān nə ẖāk gör gətürüb rūzgārınə *(Gazel 207, Mısra 11). [ġubārıdur, -ı, -dur]*

Əgər cāndur təmənnā ẖāk-ı pāyun ṣədqəsi başım
Nə yüzdəndür bəyān et ẖāṭirində nə **ġubārun** var *(Gazel 46, Mısra 4). [ġubārun, -un]*

Əczā-yı ẖāk cümlə şəhənşəh vücūdıdur
Ol baş qarışmış imdi bu başmaq **ġubārınə** *(Gazel 207, Mısra 8). [ġubārınə, -i, -n, -ə]*

ġubernat bāğı: *Bakü`nün merkezinde bulunan park.*

Vücūdun kəm qılub hər ḥūrdan yārın soraġ etmək
Ġubernat bāğı içrə kəs̱rət-i ġılmān [u] ḥūrādan *(Gazel 120, Mısra 3). [ġubernat bāğı,]*

<u>güc:</u> *Güç, iktidar.*

Ziyādə fikrlərə düşmə anla bu rəmzi
Nə **gücdə** ẖəlq eləyüb Ḫəq əzəldən insānı *(Kaside 23, Mısra 16). [gücdə, -də]*

O qüvvələr ki bənī ādəmə verib Ḫāliq
O **gücdə** eyləməyüb ẖəlq hīç bir cānı *(Kaside 23, Mısra 28). [gücdə, -də]*

Gücündən artıqə ümmīd dutmə ġəm çəkmə
Nə gəlsə şād qıl āẖır dil-i ġəm-əfzānı *(Kaside 23, Mısra 17). [gücündən, -ün, -dən]*

<u>güftār:</u> *Söz, kelam, konuşma.*

Məni öldürdi ey məh nāz u ġəmzün təlẖ **güftārun**
'Əcəb bī-mehrsən ey bī-mürüvvət bu nə āyīndür *(Gazel 56, Mısra 7). [güftārun, -uñ]*

Żū`ī dəẖi bəsdür nə gərək sirrdə **güftār**
Bīhūdə özün dāẖil-i ḥikmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 37). [güftār,]*

Żū`iyā açma çoẖ da əsrārı
Mollālar küfr oẖur bu **güftārı** *(Mesnevi 11, Mısra 102). [güftārı, -ı]*

Dil-cūy dil-āvīz u ġəzəl-gūy u ġəzəl-ẖan
'İsā kimi i'cāz edə **güftārı** Səməndər *(Gazel 43, Mısra 10). [güftārı, -ı]*

Şəkkər ləbim məzāqını təlẖ etdi Żū`īnün
Bu bəzmdə ki lüṭf ilə **güftārə** gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 14). [güftārə, -ə]*

Belə əṭvārı belə kirdārı
Bu ṣifət nā-qəbūl **güftārı** *(Mesnevi 11, Mısra 68). [güftārı, -ı]*

<u>Gül-:</u> *Gülmek.*

Dil istər idi qədün sərvini yüzün **güləni**
Nə ẕövqi ẖāṭirə yüz bāğ u būstān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 7). [güləni, -ən, -i]*

<u>gül:</u> *Çok sevilen ve beğenilen, katmerli ve kokulu olan çiçek, gül. Şairler arasında bülbülün maşuku olarak bilinir; Sevgili.*

Sünbül-i zülfi tökülmüş rūyınə ol **güllər** ẖūn
Eylə kim əbr-i bəhārı mehr-i rəẖşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 3). [güllər, -lər]*

Təki bir **gül-bədən**ün vəṣli müyəssər olsun
Ḫ˘oş keçər 'āşiq içün güşe-i bāğ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 5). [gül,]*

Mə'īşət būstānındə cəhān əhlinə **gül** yetdi
Mənim bu qara bəẖtimdən piyāz u kəndənə çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 5). [gül,]*

Gəl imdi vəqtidür ey ṣāḥibü`z-zəmān gəl **gül**
Fədā qədəmlərivə ey 'ədālətün kānı *(Kaside 23, Mısra 89). [gül,]*

'Ömr ilə dünyāyə çü yoẖ 'etibār
Qoymə keçə fəṣl-i **gül** ü lāləzār *(Mesnevi 5, Mısra 32). [gül,]*

Səbzə ṣalub fərş-i zümürrüd yerə
Təẖt qurub **gül** qoyub əfsər sərə *(Mesnevi 5, Mısra 34). [gül,]*

Sünbül [ü] **gül** lālə vü nəsrīn ü bāğ
Sīnə-i firdövsə qoyub tāzə dāğ *(Mesnevi 5, Mısra 39). [gül,]*

Səbzlər **güllər** çəmənlər geyünübdür tāzədən
Zīb-i zīnətlər verüb ruẖsārə rəng-i ġönçədən *(Murabba 1, Mısra 5). [güllər, -lər]*

Ḫālından əẖz edirdi köñül mürği dānəni
Ol **gül** üzündə ṭürrə-i ṭərrārə ṣānəni *(Müseddes 1, Mısra 28). [gül,]*

Desəm **gülün** ki ruẖ-ı alıña şəbāhəti var
Ġələṭ süẖəndi **gülün** rūyıña nə nisbəti var *(Gazel 78, Mısra 2). [gülün, -ün]*

Çəküb hicrān ẖəzānın bülbül-i şeydā tək ey Żū`ī
Bəhār əyyāmı **gül** vəṣlinə ey bī-çārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 14). [gül,]*

Getdi ol günlər ki zülf ü 'āriżindən ol **gülün**
Sünbülüm müşküm **gülüm** bāğım bəhārım var idi *(Gazel 225, Mısra 5). [gülün, -ün]*

Nə kül tököm başıma Żū`ī yādə düşdükdə
O **gül** əlilə ayağımə mey tökən günlər *(Gazel 67, Mısra 12). [gül,]*

'Āriżün **güldi** ləbün ġönçə vüṣālun cənnət
Neylərəm mən sən olan yerdə güli reyḥānı *(Gazel 250, Mısra 15). [güldi, -di]*

Sərbārdur təmām mey ü bəzm ü yār u **gül**
Gər olmasə bəğəldə zər-i sikkədārdə *(Kaside 19, Mısra 19). [gül,]*

Nə **gül** nə bülbül olaydı nə gülsitān gülşən
Nə növ-bəhār nə gülzār nə ẖəzān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 5). [gül,]*

Ey dil nəẓārə eylə cəhān kār u bārınə
Aldanmə gülşən ü **gülünə** növ-bəhārınə *(Gazel 207, Mısra 2). [gülünə, -ü, -n, -ə]*

Getdi ol günlər ki zülf ü 'āriżindən ol gülün
Sünbülüm müşküm **gülüm** bāğım bəhārım var idi *(Gazel 225, Mısra 6). [gülüm, -üm]*

Ḥəẕər et gövhər-i nā-süftəsən ey **gül** mey-i nāb
Çəkməsün meykədələr gəncinə əfsānə səni *(Gazel 226, Mısra 7). [gül,]*

Toprağə döndürüb neçə yüz min pərīvəşi
Ḫākından imdi **gül** bitüb oẖşar 'izārınə *(Gazel 207, Mısra 10). [gül,]*

Hər ləfẓi ġönçə mə'nīsi **gül** tək fərəẖ-fəzā
Oẖşatsam 'eyb yoẖdı gülüstānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 5). [gül,]*

Desəm **gülün** ki ruẖ-ı alıña şəbāhəti var
Ġələṭ süẖəndi **gülün** rūyıña nə nisbəti var *(Gazel 78, Mısra 1). [gülün, -üñ]*

Mən də bülbül də **gül** 'eşqində şərīküz līkən
Żū`iyə giryə fəğān bülbül-i şeydāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 13). [gül,]*

Ze-bəs ki lə'l-i ləbün fikrin eylərəm ey **gül**
Əlimdə cām-ı meyim ḥəsrət ilə qanə dönüb *(Gazel 25, Mısra 3). [gül,]*

Bülbül ṣifət tərānə çəküb ṣūrə gəl köñül
Gül müjdəsi yəqīn saña gülzārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 10). [gül,]*

Şəhr-i Şirvānə genə bir sərv-qədd dil-bər gəlüb
Vah nə dil-bər bir yüzi **gül** ləbləri şəkkər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 2). [gül,]*

Geyüblər ẖəl'ət-i ẖəżrā cavānān-ı çəmən Żū`ī
Dür-i jālə gülüstān içrə **gül** üzrə niṣār olmuş *(Gazel 101, Mısra 10). [gül,]*

Bülbül **gül** üzrə şövqlə āhəng-i şūrdə
Ṣolṣol be-vəcd o ẕövq-e zənd ərġanūn o tār *(Kaside 9, Mısra 17). [gül,]*

Qismət-i cövhər-i fərdə qəṭ'i münkirdi ḥöküm
Onı lālə ilə **gülüm** ġönçə ẖəndānuvi aç (*Gazel 255, Mısra 4). [gülüm, -üm]*

Hər növ' cövr gər gələ ṣəbr eylə Żū`iyā
H̱˘oşdur o **gül** yolundə nə qədr olsa ẖārlıq *(Gazel 111, Mısra 18). [gül,]*

Nə **güldə** var sürūr nə gülşəndə rəng bū
Ẕövq ü sürūr sāġər ü peymānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 3). [güldə, -də]*

Bülbüldə var nə nəğmə-sərālıq nə **güldə** rəng
'eşq ātəşinə yanmaqı pərvānədən gedüb (*Gazel 28, Mısra 7). [güldə, -də]*

Qalub nə **güldə** nə gülşəndə bir nəşāṭ-əṣəri
Olub təmām cəhān içrə hər nə var ẖarāb *(Gazel 29, Mısra 11). [güldə, -də]*

Nə güldə ṣəfā nə mey-i **gül**-gūndə əṣər var
Bilməm nədi bā'iṣ hamı əşyādə kədər var *(Gazel 42, Mısra 1). [güldə, -də]*

Nə güldə ṣəfā var nə bülbüldə tərənnüm
Seyr-i **gül** ü gülzār u gülüstān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 17). [güldə, -də]*

Nə **güldə** 'əṭr var nə bülbüldə bir nəvā
Nə ẕövq-i sāyə 'ər'ər ü sərv çinārdə *(Kaside 19, Mısra 3). [güldə, -də]*

Bəhār əyyāmıdur baẖ gör gülüstān içrə bülbüllər
Gəlübdür **gül** həvāsıylə necə fəryād [u] əfġānə *(Kaside 22, Mısra 4). [gül,]*

Açılmış gülşən içrə yüz **gül** ü rə'nā nəzākətlə
Verübdür nāmiyə min zīb-i zīnətlər gülüstānə *(Kaside 22, Mısra 5). [gül,]*

Küfr-i zülfün 'āşiqə ey şūẖ īmān istəməz
'Āriżun müştāqı ey **gül** bāğ-ı riżvān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 2). [gül,]*

Min müşk-i H̱ıṭā kākül-i müşkīniñə sədqə
Cānım dəẖi ey **gül** ləb-i şīrīniñə sədqə *(Muhammes 4, Mısra 20). [gül,]*

Təfāẖur eylə ki bāğ-ı cəmālun ey **gül**
Cəhāndə Żū`ī-i nālān kimi həzārəsi var *(Gazel 87, Mısra 7). [gül,]*

Ġəmündür mūnisim ey **gül** ayırmə
Məni ondan onı həm məndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 5). [gül,]*

Məni etmə cüdā kūyundən ey **gül**
Ayırmə bülbüli gülşəndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 7). [gül,]*

Əşk-i çeşmim ḥörməti bī-cā dögül ey **gül**-'iẕār

Bāğbān-ı dil **gül**-i rūyundan etmişdür gül-āb *(Gazel 16, Mısra 11). [gül,]*

H̱ārlə həm-dəm eləmişdür **gül** ü gülzārı məgər
Gül-i pəjmürdə qılub pərvəriş-i ẖārı olub *(Gazel 32, Mısra 3). [gül,]*

Anlar bəhār u lālə vü **gül** ẕövqini o kəs
Kim ẖāṭirində ẕərrə qədər dərd-i dāğ yoẖ *(Gazel 37, Mısra 7). [gül,]*

Nə ġəm ey gül sənün tək bir nigār-ı **gül**-'izārım var
Süẖən-dān u ənīs u mūnis u ġəm-ẖ˅ār yārım var *(Gazel 45, Mısra 1). [gül,]*

Gəlməsün zāğ u zəġan gülşənə kim **gül** yeridür
Gül olan yer dəẖi bu rəsmidi bülbül yeridür *(Gazel 49, Mısra 1). [gül,]*

Gəlməsün zāğ u zəġan gülşənə kim **gül** yeridür
Gül olan yer dəẖi bu rəsmidi bülbül yeridür *(Gazel 49, Mısra 2). [gül,]*

Əlbəttə mən təki o də bir **gül**-əsīridür
Bī-cā dögül bu qədri ki bülbül fəğān çəkər *(Gazel 61, Mısra 7). [gül,]*

Müdām olmaq gərək nə sūd içüb mey bir dəm oldun şād
Cəhāndə bu məşəldür bir **gül** ilə növ-bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 6). [gül,]*

Cəfādan incinüb ey dil fəğānə gəlmə bülbül tək
O hansı **güldi** kim pīrāmənində ẖüşk-i ẖār olmaz *(Gazel 99, Mısra 8). [güldü, -dü]*

Nə mən nə bülbül-i şūrīdə nə pərvānə 'āşiqdür
Neçə yüz lālə ruẖ ol **gül** ġəmində dāğdār olmuş *(Gazel 102, Mısra 6). [gül,]*

Yüzün dövrində müşkīn-ẖəṭ midir ey **gül** sənün yā kim
Kənār-ı mülk-i dīni ẖayl-ı rəng-i Əhrimən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 7). [gül,]*

O **gülün** öpmek içün cām-ı ləb-i mey-gūnın
Sākin-i gūşə-i mey-ẖānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 3). [gülün, -ün]*

Çoẖ ayağə salmə ey **gül** al ələ bir lüṭf qıl
Żū`īnün köñlin ḥəqīqət cām-ı meydən kəm dögül *(Gazel 125, Mısra 9). [gül,]*

Gül ẖārə ənīs oldı vü ẖəslər baña həm-dəm
Āẖırdə gözəl 'ömrimi gör ẖār u ẖəs etdim *(Gazel 130, Mısra 7). [gül,]*

'Ərəqlədüb vərəq-i 'āriżün 'ərəq tāyı
Bu qədri Żū`ī **gül** üstündə şəbnəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 10). [gül,]*

Ləb-i lə'lün görüb ḥeyrətdən ey **gül** cānə bəñzətdim
Sora sordum yəqīn bildim ki bī-cā anə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 1). [gül,]*

,Fitrətdə təmām oldı çü yüz ayə cəmālun
Təfsīr edə bilməz **gülə** yüz āyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 2). [gülə, -ə]*

Ḫəzānun āfəti yetmək **gülə** odur bā'iṡ
Ki ḥəddini tanımub etdi bəḥṡ 'izārun ilə *(Gazel 205, Mısra 5). [gülə, -ə]*

Demün kim fəṣl-i **gül** vardur ṣəfāsı bāğ u bustānun
Nə ẕövqi bir gül-üzlü yārsız seyr-i gülüstānun *(Gazel 149, Mısra 2). [gül,]*

Çəkməzəm əl səndən ey **gül** ġeyrilər cövrilə kim
'Əndəlīb eylər mi **gül** tərkin cəfā-yı ḫār içün *(Gazel 153, Mısra 3). [gül,]*

Nə seḥr edüb ki müjün kimi mərdümı ey **gül**
Edübdi dūdə-i çeşmündə pāy-bəst gözün *(Gazel 158, Mısra 3). [gül,]*

Cəmālun ṣəfḥəsindən almamiş dərs ḫəṭṭün ey **gül** [kim]
Müfəssir muṣḥaf-ı Ḥəqqün bilür mi hīç mə'nāsın *(Gazel 162, Mısra 7). [gül,]*

Ey **gül** ruḫunlə məclisimiz gülşən eylədün
Nūr-ı cəmālun ilə 'əcəb rövşən eylədün *(Gazel 164, Mısra 1). [gül,]*

Beş gün içində bərhəm olur gülşəni **güli**
Çoḫ görmişəm bəhār u ḫəzānın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 3). [güli, -i]*

İstəməm ləẕẕət-i vəṣlin o sitəm-kārə **gülün**
Ḫū dutub bəs ki köñül möḥnət-i hicrānı ilə *(Gazel 204, Mısra 7). [gülün, -ün]*

Özün təşbīh edübdür lālə çün ruḫsārıña ey **gül**
Budur vəchi ki qalmışdur biyābānlardə dāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 3). [gül,]*

Şimşād u sərvini qoparun **güllərin** pozun
Hər bāğdə o sərv ki rəftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 11). [güllərin, -lər, -in]*

Cān ilə dutsun gərək **gül** kimi bi`llāh 'əzīz
Kə'bə-i vəṣl istəyən ḫār-ı muğeylānını *(Gazel 245, Mısra 9). [gül,]*

Āb u ātəşdi ləbün mey kimi **gül** bərgi üzi
Necə ustāddı yā Rəb bu ṣuvər-nəqqāşı *(Gazel 247, Mısra 11). [gül,]*

Lāləzār idi cəhān çeşmimə ruḫsārı ilə
Oldı pəjmürdə **gülim** bāğ u bəhārım getdi *(Gazel 248, Mısra 8). [gülim, -im]*

'Āriżün güldi ləbün ġönçə vüṣālun cənnət
Neylərəm mən sən olan yerdə **güli** reyḥānı *(Gazel 250, Mısra 16). [güli, -i]*

Nəẓẓārə-i gülzār u **gül-i sūrī** vü sünbül
Əfsūs ki yolqun u firāq anə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 7). [gül,]*

Bülbül ṣifət tərānə çəküb şūrə gəl köñül
Gül müjdəsi yəqīn saña gülzārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 4). [gül müjdəsi gülzārdən gəlüb, -üb]*

<u>gül ü gülzār-ı cəhān:</u> *Dünyanın gül ve gül bahçesi.*

Ṣavt-ı bülbül dönəcək belə nəfīr-i zāğə
Gül ü gülzār-ı cəhān ḫār-ı muğīlān oləcaq *(Gazel 113, Mısra 14). [gül ü gülzār-ı cəhān,]*

<u>gül üzlü dil-bər:</u> *Gül yüzlü gönlü kendine çeken sevgili.*

Nə sūd ondan bəhār oldı əlimdə sāğərim yoḫdur
Əgər gülşəndi bəzmim bir **gül üzlü dil-bərim** yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 2). [gül üzlü dil-bərim, -im]*

<u>gül-āb:</u> *Gül suyu.*

Əşk-i çeşmim ḥörməti bī-cā dögül ey **gül**-'iẕār
Bāğbān-ı dil **gül**-i rūyundan etmişdür **gül-āb** *(Gazel 16, Mısra 12). [gülāb,]*

<u>ġulām:</u> *Kul, köle, esir, bende.*

Żū`ī-i bī-çārə kim cāndan **ġulāmındur** sənün
Sər-büländ eylə şəfā'ətlə onı rūz-ı cəzā *(Gazel 1, Mısra 7). [ġulāmındur, -ın , -dur]*

Kirām-ı ḫülqi ki vermiş saña bu növ' Ḫudā
Ġulāmdur sənə hər yerdə var isə 'ürəfā *(Mesnevi 13, Mısra 10). [ġulāmdur, -dur]*

<u>ġulām-ı ḫāk-ı dər:</u> *Ayağın toprağının kölesi.*

Ġulām-ı ḫāk-ı dərün oldı Żū`ī-i müżṭər
Bu e'tibār ilə 'āləmlərə fəḫārət edər *(Gazel 60, Mısra 9). [ġulām-ı ḫāk-ı dərün, -ün]*

<u>ġulām-ı rū-siyəh:</u> *Yüzü kara, aciz köle.*

Qıl şəfā'ət Żū`ī-i miskīnə şāhım ḥəşrdə
Bir **ġulām-ı rū-siyəhdür** ṣidq-dildən çün saña *(Gazel 2, Mısra 10). [ġulām-ı rūsiyəhdür, -dür]*

<u>ġulām-ı zülf:</u> *Saçın kölesi.*

Bu gün yüz min 'Əzīz olmuş **ġulām-ı zülfi** Żū`ī tək
Budur vəchi cəmālın Yūsif-i Kən'ānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 9). [ġulām-ı zülfi, -i]*

<u>gülbün:</u> *Gül fidanı.*

Hanı qədün kimi **gülbündə** istiqāmət ü nāz
Ləbün təki sölə bir ġönçənün ṭərāvəti var *(Gazel 78, Mısra 3). [gülbündə, -də]*

<u>gül-bərg-i ḫəndān:</u> *Sevgilinin yüzünün gül yaprağı, yanağı.*

Ləbün rəşkilə ancaq lə'l-i bağrı dönməmiş qanə
Ḥəd-i qan eyləyübdür köñlüni **gül-bərg-i ḫəndānun** *(Gazel 160, Mısra 8). [gül-bərg-i ḫəndānun, -un]*

<u>ġülġül-ı mey:</u> *Şarap içme sesi.*

Ḫ˘oş ol ki meykədədə āşiyānəmiz var idi
Müdām **ġülġül-ı meydən** tərānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 2). [ġülġül-ı meydən, -dən]*

<u>ġülġül-i mīnā:</u> *Şarap şişesi sesi.*

Bir tərəf ṣavt-ı bəlābil bir tərəf āvāz-ı tār
Ġülġül-i mīnā salur baḫ gör nə ġavġālar genə *(Gazel 217, Mısra 8). [ġülġül-i mīnā,]*

<u>gül-gəşt-i bāğ:</u> *Bağda gül seyrine çıkmak.*

Nə ḫ˘oşdur bir müvāfiq yār ilə **gül-gəşt-i bāğ** etmək
Gəzüb seyr eyləyüb hər yanə təfrīḥ-i dimāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 1). [gül-gəşt-i bāğ,]*

<u>gül-gəşt-i gülsitān:</u> *Gül bahçesinde gül fidanları ve çiçeklerle süslü olan gezinti yerine gitme, gül seyrine çıkma.*

Neylüm bəhār olubdı köñüldə fərāğ yoḫ
Gül-gəşt-i gülsitān təmāşā-yı bāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 2). [gül-gəşt-i gülsitān,]*

gül-gəşt-i gülzār: *Gül bahçesinin gül fidanları ve çiçeklerle süslü olan gezinti yerine gitme, gül seyrine çıkma.*

Bāğ-ı ḥüsnündən ʻināyət eylə bir gəl ʻāşiqə
Olməmiş fəṣl-i ḫəzān **gül-gəşt-i gülzārun** sənün *(Gazel 179, Mısra 8). [gül-gəşt-i gülzārun, -un]*

gül-i gülzār -ı ʻāləm: *Dünyanın gül bahçesinin gülü.*

Çoḫ olmə şīftə **gül-i gülzār -ı** ʻāləmə
Hər bir nigār-ı bī-sər ü pādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 9). [gül-i gülzār -ı ʻāləmə, -ə]*

gül-i gülzār: *Gül bahçesinin gülü.*

Batdı yüz min ḫār-ı möhnət-i nāḫun ümmīdimə
Gərçi yüz min cövr çəkdim ol **gül-i gülzār** içün *(Gazel 153, Mısra 6). [gül-i gülzār,]*

gül-i gülzār-ı gülüstan: *Gül bahçesinin gülü.*

Görünürlərsə tikanlar gözə gər səbz ü çəmən
Līkən ondan **gül-i gülzār-ı gülüstan** olmaz *(Gazel 90, Mısra 8). [gül-i gülzār-i gülistan,]*

gül-i gülzar-ı Şəmāḫı: *Şamahı`nın gül bahçesinin gülü.*

Ḫār ü ḫāşāk u qarağan-ı Muğāndan qutarub
Gül-i gülzar-ı Şəmāḫıdə gülüstānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 6). [gül-i gülzar-ı Şəmāḫıdə, -də]*

gül-i ḫᵛoş-bū: *Güzel kokulu gül.*

Səlām olsun saña ey nūr-ı dīdə
Gül-i ḫᵛoş-bū olan bāğ-ı ümīdə *(Mesnevi 12, Mısra 8). [gül-i ḫᵛoş-bū,]*

Səlām olsun saña ey nūr-ı dīdə
Gül-i ḫᵛoş-bū olan bāğ-ı ümīdə *(Mesnevi 12, Mısra 8). [gül-i ḫᵛoş-bū,]*

gül-i həmrā: *Kırmızı gül.*

Bülbül [ü] qumrī açub şövq ilə hər yan pər ü bāl
Göstərübdür **gül-i həmrā** nə nəzākətlə cəmāl *(Mesnevi 15, Mısra 6). [gül-i həmrā,]*

Zülfün təki yoḫ sünbülə firdövs-i bərīndə
Rūyun kimi yoḫ bir **gül-i ḥəmrā** çəmən içrə *(Gazel 187, Mısra 6). [gül-i ḥəmrā,]*

Uryān edübdi nərgis-i bīmārı sərnigūn
Həm-dəm qılubdı gör **gül-i ḥəmrānı** ḫār ilə *(Kaside 21, Mısra 6). [gül-i ḥəmrānı, -n, -ı]*

Gər var isə gözi vəlī əʻmādı bāṭini
Bir fərq verməyür **gül-i ḥəmrāyə** ḫārdan *(Gazel 176, Mısra 8). [gül-i ḥəmrāyə, -y, -ə]*

gül-i növ-ḫīz ʻeşqi: *Yeni yetişmiş, tâze gül (gibi sevgilinin) aşkı.*

Ey dil-i bī-çārə bülbül kimi zār olmaqdəsən
Bir **gül-i növ-ḫīz ʻeşqi** ilə zār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 2). [gül-i növ-ḫīz ʻeşqi, -i]*

gül-i növ-ḫīz: *Yeni tomurcuklanmış gül.*

Günüm gecə gözümə ḫār gülsitān sənsiz
Bəhārım ey **gül-i növ-ḫīz** kədər-ḫəzānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 8). [gül-i növḫīz,]*

Gülüstān içrə olmuş hər **gül-i növḫīz** bir Ḫosrov
ʻAnādil Bārbəd bu bəzmə bülbüllər Nəkīsādur *(Gazel 40, Mısra 3). [gül-i növḫīz,]*

gül-i növ-rəstə: *Genç, yeni yetişmiş gül.*

Dil oldı qönçə kimi ḥəsrətünlə qan sənsiz
Bəhārım ey **gül-i növ-rəstə** çün ḫarāb sənsiz *(Gazel 92, Mısra 2). [gül-i növ-rəstə,]*

gül-i pəjmürdə: *Solmuş gül, gülü soldurmuş.*

Ḫārlə həm-dəm eləmişdür **gül ü gülzārı** məgər
Gül-i pəjmürdə qılub pərvəriş-i ḫārı olub *(Gazel 32, Mısra 4). [gül-i pəjmürdə,]*

gül-i ruḫsār: *Gül yüz.*

Hər dəm qılurdum ol **gül-i ruḫsārınə** nəẓər
Qış mövsümi yəqīn baña bir növ-bəhār idi *(Gazel 222, Mısra 5). [gül-i ruḫsārınə, -i, -n, -ə]*

gül-i rūy: *Gül yüz.*

Edər məqām **gül-i rūyun** üzrə zāğ-ı ḫəṭün
Kim eyliyər o pozuğ bāğə eʻtinā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 11). [gül-i rūyun,]*

Əşk-i çeşmim ḥörməti bī-cā dögül ey gül-ʻiẕār
Bāğbān-ı dil **gül-i rūyundan** etmişdür gül-āb *(Gazel 16, Mısra 12). [gül-i rūyundan, -un, -dan]*

gül-i rəʻnā: *İçi kırmızı, dışı sarı makbul bir gül çeşidi.*

Bəzm-i ġeyr içrə görən dəm ol **gül-i rəʻnā** yüzin
Ātəşīn-meydən yaḫar āhım odı dünyā yüzin *(Gazel 148, Mısra 1). [gül-i rəʻnā,]*

Çəkməyübdir fəṣl-i dey bülbül **gül-i rəʻnā** ġəmin
Eylə kim hicrində mən çəkdim o bī-pərvā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 1). [gül-i rəʻnā,]*

Bəzm-i ġeyr içrə görən dəm ol **gül-i rəʻnā** yüzin
Ātəşīn-meydən yaḫar āhım odı dünyā yüzin *(Gazel 170, Mısra 1). [gül-i rəʻnā yüzin, -i, -n]*

gül-i səhā: *Cömertlik gülü.*

Olubdı bāğ-ı cəhāndən **gül-i səḫā** məfqūd
Odur ki mən kimi şāʻir bu növʻ ḫār oldım *(Kaside 12, Mısra 7). [gül-i səḫā,]*

gül-ʻizār: *Gül yanaklı.*

Maña əğyār oldı ḥərf-i əğyār ilə yār āḫır
Görün əğyārə muncə yār olan bir **gül-ʻizārım** var *(Gazel 50, Mısra 8). [gül-ʻizārım, -ım]*

Neçə rəfīq-i müvāfiqlə əldə bādə-i gül-gūn
O **gül-ʻiẕār** cəfā-cūy-ı bādə-ḫᵛār gələydi *(Gazel 235, Mısra 4). [gül-ʻiẕār,]*

Əşk-i çeşmim ḥörməti bī-cā dögül ey **gül-ʻiẕār**
Bāğbān-ı dil gül-i rūyundan etmişdür gül-āb *(Gazel 16, Mısra 11). [gülʻiẕār,]*

gül-nār-ı şərāb: *Nar çiçeği (gibi) şarap.*

Yā Rəb genə vüṣlət dəmi hicrānə dəgişdi
Gül-nār-ı şərābım dönübən qanə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 2). [gül-nār-ı şərābım, -ım]*

gül-rū: *Gül yüzlü.*

Bāğ seyrin istəmün məndən firāqındə onun

Çünki ol **gül-rūdı** bāğ u būstānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 4). [gül-rūdi, -di]*

Lālə pəjmürdə şənūbər ẖəm olur ey **gül-rū**
Qədəm-i lütfün əgər tərf-i gülüstānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 5). [gül-rū,]*

gül-ruẖ: *Gül çiçeği gibi hoş kokulu ve al renkli yanaklı sevgili.*

Əgər görməz gözim ruẖsāruvı 'eyb etmə ey **gül-ruẖ**
Yüzündən dūr olan gözdə nə mümkündür ki nūr olsun *(Gazel 150, Mısra 3). [gül-ruẖ,]*

Bu pīç ü tāb ilə ol **gül-ruẖun** zülf-i mutarrāsın
Əgər tərsā görə bi`llāh salur gözdən çəlīpāsın *(Gazel 162, Mısra 1). [gül-ruẖun, -un]*

gülsitān: *Gül bahçesi; Sevgili, sevgilinin yüzü/oturduğu, yaşadığı yer.*

Çeşm-i bīmārınun əẖvālını sorson ey dil
Gülsitānə güẕər et bu sözi 'əbhərdən sor *(Gazel 63, Mısra 4). [gülsitānə, -ə]*

Fəṣl-i şitā otaqdə ṭənbūr u tār ilə
Olcaq bəhār mənzīlimiz **gülsitān** idi *(Gazel 242, Mısra 6). [gülsitān,]*

Nə gül nə bülbül olaydı nə **gülsitān** gülşən
Nə növ-bəhār nə gülzār nə ẖəzān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 5). [gülsitān,]*

Günüm gecə gözümə ẖār **gülsitān** sənsiz
Bəhārım ey gül-i növ-ẖīz kədər-ẖəzānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 7). [gülsitān,]*

Ze-bəs ki fikr-i ruẖundur köñüldə Żū`ī tək
Köñül sərāçəsi ey māh **gülsitānə** dönüb *(Gazel 25, Mısra 14). [gülsitānə, -ə]*

Ḫəlīl idi baña çün yār nār-ı Nəmrūdun
Nə qədr olsə də gülzār u **gülsitānım** idi *(Gazel 249, Mısra 6). [gülsitānım, -ım]*

Nə yaẖşı dəmlər idi sākin-i şərh olduqım günlər
Ḫəyālımdə sanurdum şəhri kim bir **gülsitānım** var *(Kaside 7, Mısra 8). [gülsitānım, -ım]*

Mürüvvət nükhəti sizdəndi dā`im əhl-i 'ürfānə
Kul-i cūd u səẖāyə ẕātıvı Ḥəq **gülsitān** qılmış *(Kaside 11, Mısra 28). [gülsitān,]*

Nə 'eybi vardur kim muṣliḥi`d-dīn
Verübdür **gülsitānə** belə təẕyīl *(Mesnevi 3, Mısra 16). [gülsitānə, -ə]*

Gülsitānlar içrə hər yan bāng-ı nūş-ā-nūş olub
'Eyş edən 'uşşāq içün bir ġāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 11). [gülsitānlar, -lar]*

gülsitān: *Sadi Şirazi`nin eseri.*

Bir yaẖşı məẕəl bu dāstāndə
Sə'dī buyurubdı **Gülsitāndə** *(Mesnevi 8, Mısra 38). [gülsitāndə, -də]*

gülşən: *Gül bahçesi; Sevgili, sevgilinin yüzü/oturduğu, yaşadığı yer.*

Nə meydə żövq nə **gülşəndə** var şəfā Żū`iyā
O lālə-rūsız inānmam ki bir şəfāsı olə *(Gazel 10, Mısra 9). [gülşəndə, -də]*

Gər səni gördükdə Żū`ī nālə eylər incimə
Rəsmdür fəryād edər gördükdə **gülşən** 'əndəlīb *(Gazel 18, Mısra 10). [gülşən,]*

Nə güldə var sürūr nə **gülşəndə** rəng bū
Żövq ü sürūr sāğər ü peymānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 3). [gülşəndə, -də]*

Qalub nə güldə nə **gülşəndə** bir nəşāṭ-əẕəri
Olub təmām cəhān içrə hər nə var ẖarāb *(Gazel 29, Mısra 11). [gülşəndə, -də]*

Məni etmə cüdā kūyundən ey gül
Ayırmə bülbüli **gülşəndən** ey dost *(Gazel 34, Mısra 8). [gülşəndən, -dən]*

Żū`ī sañadı Leyliyə Məcnūn ġəzəl-sərā
Hər **gülşənün** bir özgətəhər 'əndəlībi var *(Gazel 44, Mısra 12). [gülşənün, -ün]*

Nə sūd ondan bəhār oldı əlimdə sāğərim yoẖdur
Əgər **gülşəndi** bəzmim bir gül üzlü dil-bərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 2). [gülşəndi, -di]*

Gəlməsün zāğ u zəġan **gülşənə** kim gül yeridür
Gül olan yer dəẖi bu rəsmidi bülbül yeridür *(Gazel 49, Mısra 1). [gülşənə, -ə]*

Nə gül nə bülbül olaydı nə gülsitān **gülşən**
Nə növ-bəhār nə gülzār nə ẖəzān ey kāş (*Gazel 106, Mısra 5). [gülşən,]*

Baẖmamaq zāhid sözinə mey ayağın sāqīdən
Gülşən içrə gər ḥalāl u gər ḥarām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 4). [gülşən,]*

Növ-bəhār oldı ələ **gülşəndə** cām almaq gərək
Cām dövrində fələkdən intiqām almaq gərək (*Gazel 119, Mısra 1). [gülşəndə, -də]*

Dəm-bə-dəm **gülşənlər** içrə bülbül-i şūrīdə tək
Ərganūn u tārdən şūr u nəvā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 3). [gülşənlər, -lər]*

Bāğ u **gülşən** güşə-i mey-ẖānə tək ẖürrəm dögül
Cām-ı mey tək hīç şey` dil-zəẖminə mərhəm dögül *(Gazel 125, Mısra 1). [gülşən,]*

Ey gül ruẖunlə məclisimiz **gülşən** eylədün
Nūr-ı cəmālun ilə 'əcəb rövşən eylədün *(Gazel 164, Mısra 1). [gülşən,]*

Beş gün içində bərhəm olur **gülşəni** güli
Çoẖ görmişəm bəhār u ẖəzānın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 3). [gülşəni, -i]*

Ey dil nəẓārə eylə cəhān kār u bārınə
Aldanmə **gülşən** ü gülünə növ-bəhārınə *(Gazel 207, Mısra 2). [gülşən,]*

Ümīd var bu bəzmə o yār bir də gələ
Füsürdə **gülşənə** ol növ-bəhār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 2). [gülşənə, -ə]*

Zāhid dilər ki ḥūr ilə olsun behiştdə
Mən **gülşən** içrə bir neçə həm-dəm səbū ilə *(Gazel 214, Mısra 14). [gülşən,]*

Nə yerdə olsə 'āşiq yār ilən **gülşəndən** əfżəldür
Açılmaz köñli bi`llāh yārsız yüz seyr-i bāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 9). [gülşəndən, -dən]*

Müdām **gülşən** ü gülzār-ı 'eyş ü 'işrətimə
Şərāb-ı nāb ilə hər şəbdə şəbnəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 11). [gülşən,]*

Bəlī çıqsun nə günə sāḫət-i Şīrvān ḫəyālımdan
Kim ol **gülşəndə** bir Seyyid kimi şīrīn-zəbānım var *(Kaside 7, Mısra 18). [gülşəndə, -də]*

Tərk qıldun Şəmāḫı **gülşənini**
Gedüb āḫır Muğānda ḫār oldun *(Kaside 16, Mısra 5). [gülşənini, -i, -n, -i]*

Açılmış **gülşən** içrə yüz gül ü rə'nā nəzākətlə
Verübdür nāmiyə min zīb-i zīnətlər gülüstānə *(Kaside 22, Mısra 5). [gülşən,]*

Açub hər gūşəsində **gülşənün** yüz məclis-i 'işrət
Bəlābil ləḫn-i mūsīqār ilə gəlmiş nə əlḫānə *(Kaside 22, Mısra 9). [gülşənün, -ün]*

Dur ayağə **gülşən** içrə cām dut
Şūr ilə mey nūş edib ārām dut *(Mesnevi 5, Mısra 49). [gülşən,]*

Ḫüld-i bərīn cənnət-i mev'ūd-ı Ḫəq
İmdiki **gülşəndən** ötür bir vərəq *(Mesnevi 5, Mısra 38). [gülşəndən, -dən]*

Zülf-i siyəhündür mi sənün dövr-i ruḫundə
Ya zağ u zəğan **gülşən** ü gülzār yanındə *(Gazel 186, Mısra 4). [gülşən,]*

gülşən-i cəmāl: *Gülbahçesi gibi güzellik.*

Gedər bu ẕövq-i şəfā **gülşən-i cəmālundan**
Olursan āḫırı pəjmürdə mübtəlā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 13). [gülşən-i cəmālundan, -un, -dan]*

gülşən-i çəmən: *Çimen gülbahçesi.*

Çeşmimdə ḫārə dönmüş idi **gülşən-i çəmən**
Bī-mə'rīfət cəmā'ət əlində bī-tən-i mən *(Muhammes 3, Mısra 17). [gülşən-i çəmən,]*

gülşən-i gülzār: *Gül bahçesinin gülleri.*

Neylərəm gülşən [ü] gülzārı ki seyr etdükdə
Hər tərəf zāğ [u] zəğan bang-ı nümāyān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 11). [gülşən-i gülzārı, -ı]*

gülşən-i rūy: *Yüz gülü/gül bahçesi.*

Vəlīk ḫovf elə ondan ki **gülşən-i rūyun**
Dönər ḫəzānə tapılmaz bir āşnā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 9). [gülşən-i rūyun, -un]*

gülşən-i şövq: *Şiddetli arzu, istek gül bahçesi.*

Qoymə ḫəzān-ı həvā **gülşən-i şövqün** pozub
Lāl eləyə ẕikrdən bülbül-i ḫ˘oş-ḫ∨ānını *(Gazel 245, Mısra 11). [gülşən-i şövqün, -ü, -n]*

gülüstān: *Gül bahçesi, gülü çok olan yer, gülşen, gülzar; Sevgili, sevgilinin yüzü/oturduğu, yaşadığı yer.*

Açılmış gülşən içrə yüz gül ü rə'nā nəzākətlə
Verübdür nāmiyə min zīb-i zīnətlər **gülüstānə** *(Kaside 22, Mısra 6). [gülüstānə, -ə]*

Qədəm bas **gülüstānə** bāğ ara gör kim nə şūr ilə
Nəvālar sāz edüb 'uşşāq içün qumrī-i dīvānə *(Kaside 22, Mısra 7). [gülüstānə, -ə]*

Şəd şükr 'āqibət ki **gülüstānə** gəlmişəm
Gərçi əzəldə żağəm-i dövrān-ı şīr idim *(Muhammes 3, Mısra 9). [gülüstānə, -ə]*

Geyüblər ḫəl'ət-i ḫəżrā cavānān-ı çəmən Żū`ī
Dür-i jālə **gülüstān** içrə gül üzrə nişār olmuş *(Gazel 101, Mısra 10). [gülüstān,]*

Əğyārlar nişīmən-i cānānə gəlməsün
Bīgānə mürğlar bu **gülüstānə** gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 2). [gülüstānə, -ə]*

Ey ḫəstə köñül sāḫət-i Şīrvānə yolun yoḫ
Ey bülbül-i bī-çārə **gülüstānə** yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 2). [gülüstānə, -ə]*

Gülüstān içrə olmuş hər gül-i növḫīz bir Ḫosrov
'Anādil Bārbəd bu bəzmə bülbüllər Nəkīsādur *(Gazel 40, Mısra 3). [gülüstān,]*

Odlarə əgər saldısə Nəmrūd vəlīkən
Nār oldı Birāhīmə **gülüstān** belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 10). [gülüstān,]*

Ḫār ü ḫāşāk u qarağan-ı Muğāndan qutarub
Gül-i gülzār-ı Şamāḫīdə **gülüstānə** gedəm *(Gazel 140, Mısra 6). [gülüstānə, -ə]*

Bu ḫəṭṭ ü zülf ü qəddinlə **gülüstānə** qədəm bas bir
Bənəfşə sünbüli pəjmürdə sərvi sər-mişār eylə *(Gazel 199, Mısra 3). [gülüstānə, -ə]*

Mey bəzmi yār vəşli **gülüstāndə** ḫ˘oşdu līk
Bī-həm-dəm ilə bəzm-i şəfādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 3). [gülüstāndə, -də]*

Çəkmənəm ol kūdən əl gər cövr-i əğyār olsə də
Bülbül eylər mi **gülüstān** tərkini ḫ∨ār olsə də *(Gazel 218, Mısra 2). [gülüstān,]*

Yā Rəb n`olı bu Żū`ī-i şeydā görə bir də
Kim beyt-i ḫüzün bāğ u **gülüstānə** dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 18). [gülüstānə, -ə]*

Hər ləfẓi ġönçə mə'nīsi gül tək fərəḫ-fəzā
Oḫşatsam 'eyb yoḫdı **gülüstānə** ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 6). [gülüstānə, -ə]*

Ādāb-ı mə'rifət güli ilən bu 'əşrdə
Hər bəzmi döndərübdi **gülüstānə** Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 4). [gülüstānə, -ə]*

Bəhār əyyāmıdur baḫ gör **gülüstān** içrə bülbüllər
Gəlübdür gül həvāsıylə necə fəryād [u] əfğānə *(Kaside 22, Mısra 3). [gülüstān,]*

Bu 'anādil bu bəlābil bu **gülüstān** bu çəmən
'Eyni cənnətdi nəşāṭ eylə əgər ādəmsən *(Mesnevi 15, Mısra 9). [gülüstān,]*

gülüstān-ı fəżīlət: *Meziyet gül bahçesi.*

Ey gülüstān-ı fəżīlətdə Birāhīm-i zəmān
Fəżldə şāhid-i 'ādildi təmām-ı cəhān *(Kaside 14, Mısra 1). [gülüstān-ı fəżīlətdə, -də]*

gülzār: *Gül bahçesi; Sevgilinin oturduğu, yaşadığı yer; Sevgili, sevgilinin yüzü/oturduğu, yaşadığı yer.*

Ey büt ol ruḫsārun üzrə müşk-bū gīsū mıdır
Yā ki **gülzār** içrə məskən eyləmiş Hindū mıdır *(Gazel 52, Mısra 2). [gülzār,]*

Ḫəlīl idi baña çün yār nār-ı Nəmrūdun
Nə qədr olsə də **gülzār** u gülsitānım idi *(Gazel 249, Mısra 6). [gülzār,]*

Bülbül şifət tərānə çəkib şūrə gəl köñül
Gül müjdəsi yəqīn saña **gülzārdan** gəlüb *(Gazel 27, Mısra 10). [gülzārdan, -dan]*

Köñül şükr eylə kim vəṣl-i ruḫ-ı dildārə yetdün sən
Ḫəzān-ı hicr-i cövrün çoḫ görüb **gülzārə** yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 2). [gülzāra, -a]*

Ġəm-i ruḫsārı bəsdir gūşə-i möḫnətdə mən zārə
Aparmun dostlar bi`llāh məni **gülzāra** bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 8). [gülzāra, -a]*

Ḫārlə həm-dəm eləmişdür gül ü **gülzārı** məgər
Gül-i pəjmürdə qılub pərvəriş-i ḫārı olub *(Gazel 32, Mısra 3). [gülzārı, -ı]*

Nə gül nə bülbül olaydı nə gülsitān gülşən
Nə növ-bəhār nə **gülzār** nə ḫəzān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 6). [gülzār,]*

Bülbül kimi fəğān ilə qan oldı köñlümüz
Ol növ-şüküftə ġönçə bu **gülzārə** gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 6). [gülzārə, -ə]*

Şükr eylə ey köñül ki ḫəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə ʻbülbülə **gülzārdən** gəlüb *(Gazel 27, Mısra 2). [gülzārdən, -dən]*

Zülf-i siyəhündür mi sənün dövr-i ruḫundə
Ya zağ u zəġan gülşən ü **gülzār** yanındə *(Gazel 186, Mısra 4). [gülzār,]*

gülzār-ı ʻeyş ü ʻişrət: *Eğlence ve içki gül bahçesi.*

Müdām gülşən ü **gülzār-ı** ʻeyş ü ʻişrətimə
Şərāb-ı nāb ilə hər şəbdə şəbnəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 11). [gülzār-ı ʻeyş ü ʻişrətimə, -im, -ə]*

gümān: *Şüphe, sanma, sezme, kuşku, ihtimal; Ümit (etmek); Beklenti*

Żū`ī ġəm-i dəhānı ilə ol sitəmgərin
Görsön vücūdımı yoh edərsən **gümān** məni *(Gazel 227, Mısra 10). [gümān,]*

Qalub bir ḫeyli müddət māt-ı ḫeyrān sölədi nā-gəh
Bu müşkil əmri ḥəll etməkdə bir şəḫsə **gümānım** var *(Kaside 7, Mısra 28). [gümānım, -ım]*

Ağzıvı ġönçə bilüb ḫəlqə bəyān eylər idim
ʻƏqli yoḫluqdan baḫ gör nə **gümān** eylər idim *(Gazel 144, Mısra 2). [gümān,]*

Qət'-i ülfət eylədün dutdun ṭərīq-i ẓülm-i kin
Bu dögüldi ʻāqibət səndən **gümānı** köñlümün *(Gazel 161, Mısra 16). [gümānı, -ı]*

gün: *Yirmi dört saatlik zaman dilimi; Zaman, vakit; Ömür.*

Żū`iyā hər **gün** ʻəẕāb içrə əsīrəm neyləyüm
Görməmək yārı ʻəẕāb u ġeyr ilə görmək ʻəẕāb *(Gazel 16, Mısra 13). [gün,]*

Özi ġāfildi məgər āyə-i lā yəğtəb dən
Kim edir **gündə** həzār ādəmə ġiybət zāhid *(Gazel 39, Mısra 4). [gündə, -də]*

Qoyubdur sīnəmə hər **gündə** yüz min dāğ-ı pünhānı
Onunçün ʻāriżin mən lālə-i nuʻmānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 7). [gündə, -də]*

Günümi Żū`ī kimi qara eylədün ġəmdən
Qaşun ġəmilə qılub qāmətimi ḫəm getdün *(Gazel 163, Mısra 13). [günümi, -üm, -i]*

Günəş miṣāl yüzin eylədün nihān məndən
Ḫəyāl-i zülfi ilə **günlərim** qara qıldun *(Gazel 167, Mısra 4). [günlərim, -lər, -im]*

Yā Rəb məni bu ḥāl ilə ḫilqət nöçün etdün
Hər **gündə** nəṣībim ġəm ü möḫnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 2). [gündə, -də]*

Həzār ḥeyf ki getdi o **günlərim** əldən
N`edim bu çərḫün əlindən kimə gedim dādə *(Gazel 206, Mısra 7). [günlərim, -lər, -im]*

Yüz qərīnə keçsə sən tək māh bulmaz gər fələk
Gündə min kəz kürrə(?)-i ərż üzrə səyyār olsə də *(Gazel 218, Mısra 6). [gündə, -də]*

Żū`iyā möḫnət-i hicrində dil-i ḫūnīndür
Belə möḥtāc qılan **gündə** yüz əğyārə məni *(Gazel 224, Mısra 10). [gündə, -də]*

Żū`iyā məḫrəm edib zülfünə rūyun hər **gün**
Kāfiri ḫāzin-i gəncīnə-i īmān etdi *(Gazel 233, Mısra 11). [gün,]*

Bəlā-yı hicrə dūçār oldım ʻāqibət Żū`ī
O vəṣldən ki **güni** bir ilə bərābər idi *(Gazel 240, Mısra 14). [güni, -i]*

Nə yaḫşı dəmlər idi sākin-i şərh olduqım **günlər**
Ḫəyālımdə sanurdum şəhri kim bir gülsitānım var *(Kaside 7, Mısra 7). [günlər, -lər]*

ʻİzzət-i dövlətivi dā`imī qılsun Ḫāliq
Çünki ʻāləm sənə hər **gündə** s̱ənā-ḫ̆ān oldı *(Kaside 17, Mısra 30). [gündə, -də]*

Dünən təżərruʻ ilə belə ʻəqldən sordum
Cəhāndə kimdi çatan belə **gündə** fəryādə *(Kaside 18, Mısra 16). [gündə, -də]*

Fəqīr ü mün'im-i əhl-i zəmānənün birisi
Tapulmayur çatə ġəm **günlərində** imdādə *(Kaside 18, Mısra 12). [günlərində, -lər, -i, -n, -də]*

Yoḫdur bu **gündə** məʻrifət ü şeʻrə müştərī
Hərçənd cüst [ü] cū elədim hər diyārdə *(Kaside 19, Mısra 29). [gündə, -də]*

Səmənd sür'ət ilə on günə gedən rāhı
Vaġon gedir onı bir **gündə** istirāḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 6). [gündə, -də]*

O söz ki sən onı bir ildə hīç bilməzdün
Ġazet verür ḫəbərin **gündə** yüz ḥekāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 14). [gündə, -də]*

Səmənd sür'ət ilə on **günə** gedən rāhı
Vaġon gedir onı bir gündə istirāḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 5). [günə, -ə]*

Yoḫdur bir ağ **gün** mən-i bəḫti qara içün
ʻÖmrüm keçir ʻəbəs̱ belə leyl ü nəhār ilə *(Kaside 21, Mısra 11). [gün,]*

Sizə hər **gündə** deyür məktəb [ü] məktəb İrşād
Mollā Nəṣrəddīn edir ḥikmət ilə yüz fəryād (*Mesnevi 9, Mısra 81). [gündə, -də]*

Vəʻdəsinə yā ki vəfā etməyə
Ġəm **günündə** imdādınə yetməyə *(Mesnevi 10, Mısra 56). [günündə, -ü, -n, -də]*

Tikdirir məscid ilə yüz eḥsān
Alı bir **gündə** rövże-i riżvān *(Mesnevi 11, Mısra 24). [gündə, -də]*

Bir **gün** ḫəyāt istəmürəm Zū`iyā dəḫi

Çün yoẖ bədəndə ẕərrəcə ẕövq ü ṣəfā dəẖi *(Muhammes 1, Mısra 25). [gün,]*

Ḥikmət sözin bürūz eləsən yoẖ onə cəvāb
Bir ṣərf anlamaz deyəsən **gündə** yüz kitāb *(Muhammes 3, Mısra 28). [gündə, -də]*

Nə yaẖşı **günlər** idi ol nə yaẖşı müddət idi
Ki şuğlimiz o pərī-rūy ilə məḥəbbət idi *(Tahmis 2, Mısra 11). [günlər, -lər]*

Vüṣālun ilə **keçən günləri** ẖəyālə salub
Fələk əlindən işim imdi əl-əmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 5). [günləri, -lər, -i]*

Hər ʻāşiqün keçür mi belə qara **günləri**
Yoẖsə qara gün ʻeşqdə ancaq baña keçər *(Gazel 51, Mısra 7). [günləri, -lər, -i]*

Ki ey həmīşə bəlā-**günlərində** ġəm-ẖ∨ārım
Verən iyāric-i güftārı köñlümə ārām *(Gazel 129, Mısra 7). [günlərində, -lər, -i, -n, -də]*

Dövr-i gərdūn məni bir növʻ ayağə saldı
Ay u **gün** keçdi görünməz gözə bir bādə vü cām *(Kaside 13, Mısra 14). [gün,]*

Gər ʻədālətlə olur ḥəşr **günündə** dīvān
Sən də mən də çəkərük ondə əẕiyyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 7). [günündə, -ü, -n, -də]*

Hər bir kəsün ki sən kimi ey məh ḥəbībi var
Bəh bəh əzəl **günündə** səʻādət nəṣībi var *(Gazel 44, Mısra 2). [günündə, -ü, -n, -də]*

O **günlərün** biri yüz min ilə bərabər idi
Gedüb qayıtmayacaq ḥeyf ol keçən günlər *(Gazel 67, Mısra 9). [günlərün, -lər, -ün]*

Bu bəẖti qarəliqə ġeyrdən səbəb sanmə
Əzəl **günündə** yazan kātib-i qəżādandur *(Gazel 83, Mısra 6). [günündə, -ü, -n, -də]*

Tapupdur gövhər-i ʻelm ü fəżīlət
Bu **günlərdə** ʻəcā`ib bī-bəhālıq *(Gazel 112, Mısra 14). [günlərdə, -lər, -də]*

Düşəndə yādımə cism içrə titrəşür cānım
O **günləri** ki keçərdi ẖˇoş ittifāqundə *(Gazel 196, Mısra 8). [günləri, -lər, -i]*

Zülfi tək oldı mı necə sin qara **günlərün**
Mehr etmə deməmdim saña hər məh-liqā ilə *(Gazel 213, Mısra 13). [günlərün, -lər, -ün]*

Bar`İlāhī bir də mən görrəm olə ol **günləri**
Kim vüṣāl-i yārdən ẖˇoş-rūzgārım var idi *(Gazel 225, Mısra 11). [günləri, -lər, -i]*

Əğyāra ilticā edərəm imdi hicrdə
Salmış nə gūnə **günlərə** gör āsmān məni *(Gazel 227, Mısra 4). [günlərə, -lər, -ə]*

Ḫˇoş ol zəmān o **günki** bu sinnim cavān idi
Şām u səḥər vəṭəndə köñül şādmān idi *(Gazel 242, Mısra 1). [günki, -ki]*

Ġāfil qəżādan āẖırı **günlərdə** qismətim
Nār-ı səqər nişānı ẖarābə muğān idi *(Gazel 242, Mısra 13). [günlərdə, -lər, -də]*

Hanı o **gün** ki o məh-rūy mehrbānım idi
Ənīs-i məclis ü həm-bəzm-i həm-zəbānım idi *(Gazel 249, Mısra 1). [gün,]*

Ol pādşəhim bādəyə meyl etdügi **gündən**
Cān nəqdini hər şāmdə nəẕr-i asəs etdim *(Gazel 130, Mısra 5). [gündən, -dən]*

O kimsələr ki saña cān fədā edər imdi
O **gündə** bircəsi qılmaz nəẓər saña Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 16). [gündə, -də]*

Ḥəsəddən sudə tikmiş sərvini tā kim rəvān olsun
O **gündən** kim görübdür bāğbān sərv-i *(Gazel 160, Mısra 12). [gündən, -dən]*

O **gündən** kim görüb ruẖsārıvı bī-pərdə ey məh-rū
Salur topraqlarə hər gün fələk ẖ∨urşīd-i ʻəẕrāsın *(Gazel 162, Mısra 3). [gündən, -dən]*

Əgər şāhīnə hər gün eyləmək bir qan olub rūzī
Təğāfül birlə min min eyləmə hər **gündə** qan Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 6). [gündə, -də]*

Nə fā`idə elə **gündən** ki fövt olub Żū`ī
Baña gəlür elə kim gördügümdi rö`yādə *(Gazel 206, Mısra 13). [gündən, -dən]*

Getdi ol zülf-i siyəh qoydı qara **gündə** məni
Qalmışam imdi pərīşān u qərārım getdi *(Gazel 248, Mısra 3). [gündə, -də]*

Zülfi həvāsı ilə basır qara gecələr
Ḫālı ẖəyālı ilə **günüm** həm qara keçər *(Gazel 51, Mısra 6). [günüm, -üm]*

Bu günki **günlərimi** fikr edəndə ẓāhirdür
Behişt imiş mənim ol ʻişrət eyləyən günlər *(Gazel 67, Mısra 7). [günlərimi, -lər, -im, -i]*

Ayağə düşmək ilə qarə **günüm** ey Żū`ī
Cibillī ẖāşiyətidir baña sirāyəti var *(Gazel 78, Mısra 9). [günüm, -üm]*

Bir **gün** olı kim Mişr-i ḥökūmətdə olur şāh
Çāh-ı ġəm ara Yūsif-i Kənʻān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 5). [gün,]*

Ey māh bu **gün** sən kimi meh-pārə tapulmaz
Nə mən kimi dünyādə güni qarə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 1). [gün,]*

Āzād o **gün** olur ġəm ü əndūhdən köñül
Kim ṣayd-ı tīz ol büt-i nā-meḥrbān olam *(Gazel 128, Mısra 7). [gün,]*

Ol **gün** ki gözim Yūsifimün görmədi rūyın
Yəʻqūb-ı ḥəzīn-nāləsin ʻāləmdə pəs etdim *(Gazel 130, Mısra 3). [gün,]*

Ay u **gün** söyləməyüb məṭləbi muğləqdi ki mən
Gecə gündüz ġəm-i hicrān ilə āh vāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 3). [gün,]*

Bilsə idim dəhənün vüṣləti nā-mümkündür
Mən əzəl **gün** anı cān içrə nihān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 4). [gün,]*

Bu qədri tökmə qanın ẖəncər-i müjgānlə ʻuşşāqun
Dilərlər qanını məḥşər **güni** hər mübtəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 8). [güni, -i]*

Əgər şāhīnə hər **gün** eyləmək bir qan olub rūzī
Təğāfül birlə min min eyləmə hər gündə qan Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 5). [gün,]*

Bir **gün** mənim murādım ilə dövr qılmadı
Dövr-i sipihr ü çərẖ-i dəğādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 5). [gün,]*

Bāvər etməm sənə həmtā olə dünyādə bu **gün**
Enə gökdən yerə bir vəchdə yüz min āyə *(Gazel 209, Mısra 3). [gün,]*

İki ay var hilālə döndürübdür cismimi bu ġəm
Kim ol ẖ∨urşīd ilə yā Rəb nə **gündür** vüṣlət-imkānı *(Gazel 220, Mısra 10). [gündür, -dür]*

Yoẖ idi dildə ġəm-i hicr şād vəṣlün ilə
O **gün** bir özgə gün idi o vəqt dīgər idi *(Gazel 240, Mısra 4). [gün,]*

Məlāḥət Mişrdə bāzār qurmuş Yūsif-i s̱ānī
Züleyẖāvəş bu **gün** ʻeşq ilə bu bāzārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 6). [gün,]*

Günüm gecə gözümə ẖār gülsitān sənsiz
Bəhārım ey gül-i növ-ẖīz kədər-ẖəzānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 7). [günüm, -üm]*

Hicründə hər gecə baña yəvmü`l-ḥesābdur
Hər **gün** qədün firāqı qiyāmət-qiyām olur *(Gazel 77, Mısra 10). [gün,]*

Gecə günüz çəkürəm intiẓārun ey məh-rū
Nə **gün** təmām olacaq intiẓārım āẖırdə *(Gazel 198, Mısra 6). [gün,]*

Əzəl **gün** bār`ilāha məndən āyā nə ẖəṭā çıẖdı
Ki bu dünyādə belə kövkəb-i bəẖtim qara çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 1). [gün,]*

Biri birinün ətin qurd kimi didir hər **gün**
Haçan bular çıqacaqdur bu növʻ bidʻətdən *(Kaside 15, Mısra 37). [gün,]*

Hər ʻāşiqün keçür mi belə qara günləri
Yoẖsə qara **gün** ʻeşqdə ancaq baña keçər *(Gazel 51, Mısra 8). [gün,]*

Şīrvān içrə bu **gün** Ḫāqānī-i s̱ānī mənəm
Seḥr-i şeʻrimdən təmām Īrān u Tūrān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 7). [gün,]*

O māh vəṣlinə bir **gün** yetüşmədim āẖır
Mənim bu ṭāleʻimün gör nə bəd sitārəsi var *(Gazel 87, Mısra 3). [gün,]*

Ruẖ u gīsū-yı dil-bər görməyən **gün** gün ḥesāb etmə
Qaqanqusız gecə ẖ∨urşīdsiz Żū`ī bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 9). [gün,]*

Ruẖ u gīsū-yı dil-bər görməyən **gün** gün ḥesāb etmə
Qaqanqusız gecə ẖ∨urşīdsiz Żū`ī bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 9). [gün,]*

Bu **gün** yüz min ʻƏzīz olmuş ġulām-ı zülfi Żū`ī tək
Budur vəchi cəmālın Yūsif-i Kənʻānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 9). [gün,]*

Ləʻl-i ləbi həvāsı ilə məh-cəbīnün
Döndərməsin bu **gün** cigərin qanə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 10). [gün,]*

O gündən kim görüb ruẖsārıvı bī-pərdə ey məh-rū
Salur topraqlarə hər **gün** fələk ẖ∨urşīd-i ʻəẕrāsın *(Gazel 162, Mısra 4). [gün,]*

O **gün** kim ey pərī-rū dil-bərim oldım cüdā səndən
Töküldi üstümə fövc-i ġəm ü dərd ü bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 1). [gün,]*

Bir Żū`ī-i fəqīr dögüldür ġazetçilər
Hər **gün** deyür cəmāʻətə belə nəṣīḥəti *(Kaside 2, Mısra 36). [gün,]*

Fələkdən ġüṣṣə dövrāndan bəlādur ḥāṣilim hər **gün**
Məgər Ḥəq şādlıq-ẖ∨urşīdini məndən nihān qılmış *(Kaside 11, Mısra 9). [gün,]*

Köñül bir ʻibrət ilə qıl nəẓārə dünyānı
Bu beş **gün** ʻömr içün incitmə çoẖ gözəl cānı *(Kaside 23, Mısra 2). [gün,]*

Gəlmişəm tīz Dəvəçi bāzārınə
Beş **gün** olub [ki] vəʻdən dəẖi ötüb *(Mesnevi 4, Mısra 70). [gün,]*

Yoẖdı bir kimsə əṣldən āgāh
Pūlə derlər bugünki **gün** Allāh *(Mesnevi 11, Mısra 44). [gün,]*

Ruẖsārıvə ol **gün** ki gözim qıldı nəẓārə
Ləʻlün həvəsi saldı dil ü cānə şərārə *(Muhammes 4, Mısra 27). [gün,]*

Hər **gün** keçirdi ʻişrət ilə rūzgārımız
Dil şād-kām u əldə mey-i ẖˇoş-güvārımız *(Müseddes 1, Mısra 13). [gün,]*

Yād ol zəmān ki qara gecəm **gün** tək ağ idi
Günlər o günlər idi damāġ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 23). [gün,]*

Dutə gər ḥūr u ġılmān ʻāləmi bi`llāh nigāh etmən
Cəhānı çeşmimə Żū`ī şifət hər **gün** siyāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 28). [gün,]*

Yoẖ idi dildə ġəm-i hicr şād vəṣlün ilə
O **gün** bir özgə gün idi o vəqt dīgər idi *(Gazel 240, Mısra 4). [gün,]*

Ey ẖˇoş ol **gün** ki köñüldə yoẖ idi bir möḥnət
Ḫˇoşcə ḥālāt ilə āsūdəvār idim rāḥət *(Kaside 5, Mısra 1). [gün,]*

ʻĀqibət mənzili çün təẖt-i s̱ərādur bī-şək
Gər bu **gün** məsnədini evc-i s̱ürəyyādə qılə *(Gazel 215, Mısra 4). [gün,]*

ʻĀqibət mənzili çün təẖt-i s̱ərādur bī-şək
Gər bu **gün** məsnədini övc-i s̱ürəyyādə qılə *(Gazel 228, Mısra 12). [gün,]*

Nəẖl-i ṭūbāyə verür riżvān həmīşə pərvərīş
Tā ki bir **gün** eyləsün sürūr u əlvān ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 8). [gün,]*

Gör ʻāqibət nə eylədi bu zārə kūj-püşt
Beş **gün** içində Rüstəm ü İsfəndiyārınə *(Gazel 207, Mısra 4). [gün,]*

Ləẕẕət-i qaydun ḥarām oldı baña ey sərv kim
Söləmişdün ol əsīri bir **gün** āzād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 10). [gün,]*

Hər gecə yanur şamʻ kimi hicrdə Żū`ī
Tā ki salə bir **gün** başınə sāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 10). [gün,]*

Dəmlər ki ol zəmān keçinüb yāẖşı ẖ∨ābdur
Ey cān bu **günlərün** nəyə sölə hesābdur *(Müseddes 1, Mısra 22). [günlərün, -lər, -ün]*

Cövr-i rəqīb söhbətimizdən irağ idi
Günlər o **günlər** idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 6). [günlər, -lər]*

Cövr-i rəqīb ṣöhbətimizdən irağ idi
Günlər o **günlər** idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 6). [günlər, -lər]*

Məndən bəlā vü möḥnət-i hicrān uzaġ idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 12). [günlər, -lər]*

Məndən bəlā vü möḥnət-i hicrān uzaġ idi
Günlər o **günlər** idi damāğ ol damāğ idi *(Müseddes 1, Mısra 12). [günlər, -lər]*

Nə gūşımə kədər gətürən ṣavt-ı zāğ idi
Günlər o **günlər** idi dimağ ol dimağ *(Müseddes 1, Mısra 18). [günlər, -lər]*

Nə gūşımə kədər gətürən ṣavt-ı zāğ idi
Günlər o **günlər** idi dimağ ol dimağ *(Müseddes 1, Mısra 18). [günlər, -lər]*

Yād ol zəmān ki qara gecəm gün tək ağ idi
Günlər o **günlər** idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 24). [günlər, -lər]*

Yād ol zəmān ki qara gecəm gün tək ağ idi
Günlər o **günlər** idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 24). [günlər, -lər]*

Żū`ī bilür ki ḥāl o dəm nə səyāğ idi
Günlər o **günlər** idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 30). [günlər, -lər]*

Żū`ī bilür ki ḥāl o dəm nə səyāğ idi
Günlər o **günlər** idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 30). [günlər, -lər]*

İşrətlə keçən **günlərivi** yādə sal imdi
Ādəm ṣifət ol rövże-i riżvānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 3). [günlərivi, -lər, -iv, -i]*

Gəl etmə muncə cəfā yādə ṣal o **günlərivi**
Ki hīç kəs deməz āḫırdə gəl baña Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 7). [günlərivi, -lər, -iv, -i]*

Hanı o şūḫlə məst-i şərāb olan **günlər**
Məhim piyālə meyim āftāb olan **günlər**

Nəẓārə-i gül-i ruḫsārınun həvāsı ilə
Nə dildə fikr nə çeşmimdə ḫ∨āb olan **günlər**

ʻİmārət-i tənimi seyl-ābə vermişdi
Diyār-ı ʻeşqdə yek-sər ḫarāb olan **günlər**

Gedübdi tāb [u] təvān cism-i nā-təvānımdan
Ḫˇoşā o möḥnət-i hicrānə tāb olan **günlər**

Qədəḥlər edi baña şāmlar du‘ā-yı qədəḥ
Kitābī şīşələr əldə kitāb olan **günlər**

Gecə günüz keçinürdi nəşāṭ ilə ḥālım
Nə fikr-i rövżə nə bīm-i ʻəzāb olan **günlər**

Olubdı bang-ı mü`əẕẕin tərānəmiz imdi
Ḫˇoşā sürūrım o çəng ü rübāb olan **günlər**

Ḫarāb olaydı cəhān kāş bu fələk-i bər-bād
Mənim bu mollālıqə intiḫāb olan **günlər**

Nə sūd Żū`ī bu məscid imāmı olmaqdan
Ḫˇoşā o meykədə rindi ḥesāb olan **günlər** *(Gazel 65, Mısra 19). [günlər, -lər]*

Ḫˇoşā o sākin-i mey-ḫānə olduğum **günlər**
Əlimdə sāğər ü peymānə olduğum **günlər**

Təmām dā`irə-i ʻəql möḥnət ü ġəmdür
Ḫˇoşā o cāhil ü dīvānə olduğum **günlər**

Yanub tə‘əşşuq ilə nārluqa (?) vəṣl içrə
Cəmālı şam‘ınə pərvānə olduğum **günlər**

Əlimdə sāğər-i bādə başımdə nəş`ə`-i cām
Gözimdə ʻāriż-i cānānə olduğum **günlər**

Düşübdü Żū`ī biyābānə imdi məcnūn tək
Ḫˇoşā o məhvəşə həm-ḫ∨ānə olduğum **günlər** *(Gazel 66, Mısra 10). [günlər, -lər]*

Ḫˇoşā Şəmāḫıdə dildār ilə keçən **günlər**
Müdām māh-liqālarlə mey içən **günlər**

Göründə bādəni ol şūḫ mey həvāsı ilə
Vücūdı bərg-i gül-i sūrī tək əsən **günlər**

Müṣāḥibimdi Bəhār ilə Seyyid ü Bīḫūd
Rumūz-ı ʻeşqdə hər ləḥẓə bəḥs̱ edən **günlər**

Bu günki günlərimi fikr edəndə ẓāhirdür
Behişt imiş mənim ol ʻişrət eyləyən **günlər**

O günlərün biri yüz min ilə bərabər idi
Gedüb qayıtmayacaq ḥeyf ol keçən **günlər**

Nə kül töküm başıma Żū`ī yādə düşdükdə
O gül əlilə ayağımə mey tökən **günlər** *(Gazel 67, Mısra 10). [günlər, -lər]*

Nə kül töküm başıma Żū`ī yādə düşdükdə
O gül əlilə ayağımə mey tökən **günlər** *(Gazel 67, Mısra 12). [günlər, -lər]*

Ḫˇoş ol **günlər** ki biz məḫluqdan bīgānə olmuşduq
Qələndərvār dā`im sākin-i mey-ḫānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 1). [günlər, -lər]*

ʻƏcəb āzādə idim yād ol **günlər** ki nā-gəhdən
Əsīr etdi məni zəncīr-i zülf ü çeşm-fəttānun *(Gazel 149, Mısra 3). [günlər, -lər]*

Ey ḫˇoş ol **günlər** ki bəzmimdə nigārım var idi
Ẕövq-i dīdārıylə köñlümdə qərārım var idi *(Gazel 225, Mısra 1). [günlər, -lər]*

Getdi ol **günlər** ki zülf ü ʻāriżindən ol gülün
Sünbülüm müşküm gülüm bāğım bəhārım var idi *(Gazel 225, Mısra 5). [günlər, -lər]*

İçüb şərāb olub məst künc-i meykədədə
Ḫudā bilür ki o **günlər** nə ʻāləmim var idi *(Gazel 237, Mısra 4). [günlər, -lər]*

Ḫudā bilür ki o **günlər** nə ẕövq eylər idük
Gözimdə ʻāriż-i sāqī əlimdə sāğər idi *(Gazel 240, Mısra 9). [günlər, -lər]*

Aldanməgilən Żū`ī cəhānə nədi dünyā
Beş **günlüq** olan ʻişrət ü behcət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 28). [günlüq, -lüq]*

Şādmān idi köñül ṣübḥ-i vüṣālə Żū`ī
Bu **günün** ʻāqibətində nə olacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 12). [günün, -ün]*

Əgər behiştdə min ḥūr versə Tarı baña
Dögül ʻəvəż birinə ol **günün** bu dünyādə *(Gazel 206, Mısra 10). [günün, -ün]*

gün: *Gezegenlere ve yer yuvarlağına ışık ve ısı veren büyük gök cismi güneş; Aydınlık.*

Mihr-i ruẖun həvāsı ilə Żū`ī-i fikār
Gündüz **günə** qılur gecə meh-tābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 10). [günə, -ə]*

Tā yüzün şa'şa'a-ı sāğər ü şəhbāyə düşüb
Rəşkdən ay ilə **gün** kūh ilə şəhrāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 2). [gün,]*

Gün səḥāb içrə qalandə ẖˇoşdu gəl ey məh-liqā
Zülfüvi çək 'āriżindən ḥüsnüñə nöqṣānı var *(Gazel 54, Mısra 5). [gün,]*

'Uşşāqun almaz āynə-qəlbini jəng-kədər
Hər yerdə olsə **gün** o yerə yoẖdı tārlıq *(Gazel 111, Mısra 4). [gün,]*

Ḫāqānī-i zəmānədi hər növ' şe'rdə
Feyz-i cəhānə **gün** kimidür iştihār ilə *(Kaside 21, Mısra 22). [gün,]*

Ġəmzə peykānın dilər şövq-i ruẖundan cān u dil
Eylə kim **gün** tābişindən təşnələr istərlər āb *(Gazel 16, Mısra 6). [gün,]*

__**gün:**__ *Yaşayış, geçim.*

Əlimdən aldun o ẖ∨urşīd-i 'āləm-ārānı
İşıq **günim** dəẖi çoẖ etmə tīrə-şām fələk *(Gazel 118, Mısra 10). [günim, -im]*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā ilə
Yā Rəb **günim** necə keçəcək bu həvā ilə *(Gazel 213, Mısra 2). [günim, -im]*

İmdi mənim də yaẖşı **günim** müstədām idi
Vafirqətā bu əṣrdə yoẖ bir rəfīq olan *(Muhammes 2, Mısra 23). [günim, -im]*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā ilə
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā ilə (Gazel 213, *Mısra 2). [günim, -im]*

'Āriżün Żū`īni gər görməsə zāhir nə 'əcəb
Gün ẖüṣūṣundə nə ḥācət qınəmaq ẖuffāşı *(Gazel 247, Mısra 14). [gün,]*

__**günāh:**__ *Allah'ın emirlerine aykırı olan davranış, mâsiyet. Suç, kusur.*

Əgərçi mey **günāh** olmaq bizə naṣṣ ilə ṡābitdür
Vəlī yār ilə mey-nūş eləyüb əhl-i ṡavāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 9). [günāh,]*

Dīvānə olmaduqsə də bir məst olaq bārī
Tā kim mu'āf olaq bu **günāh** u ṡavābdan *(Gazel 178, Mısra 6). [günāh,]*

Ol ātəşīn-şərābı gətür sāqī Żū`iyə
Bəlkə **günāh** dəftəri bu sulə yuilə *(Gazel 214, Mısra 18). [günāh,]*

Bir yerdəəm təfāvüti yoẖ ṭūṭī vü ġurāb
Bilməz nədür cəhāndə **günāh** ilə yā ṡavāb *(Muhammes 3, Mısra 26). [günāh,]*

Nə qədri olsə **günāhım** onun ḥużūrındə
Ġəm etmə Żū`ī ki əlṭāf-ı 'üzr-ẖ∨āhımdur *(Gazel 53, Mısra 9). [günāhım, -ım]*

Yeridi tīğ ilə gər etsə pārə pārə məni
Onun məḥəbbəti əlbəttə kim **günāhımdur** *(Gazel 53, Mısra 4). [günāhımdur, -ım, -dur]*

Bu qədri cürm ilə zāhid behiştə göz tikmə
Utangilən bārī ey bī-ḥəyā **günāhundan** *(Gazel 185, Mısra 8). [günāhundan, -un, -dan]*

Əgərçi Rus dilini bilməgi **günāh** desön
Qamu dili niyə dersən bilən Süleymānı *(Kaside 23, Mısra 71). [günāh,]*

Kim mərhəmət elə pādşāhım
Bildür baña kim nədür **günāhım** *(Mesnevi 8, Mısra 28). [günāhım, -ım]*

Hər nə söz kim eşitmisən ey cān
Əṣl ü **günahın** əvvəl eylə bəyān *(Mesnevi 11, Mısra 76). [günahın, -ı, -n]*

Ver sāqī bādə tā içək ol māh-rū ilə
Bəlkə **günāh** ẖəṭṭi pozulsun bu su ilə *(Gazel 214, Mısra 2). [günāh,]*

__**gün-bə-gün:**__ *Günden güne. Her gün biraz daha.*

Bārī Ḫudā 'ömri ilə dövlətin
Arturgilən **gün-bə-gündən** şövkətin *(Mesnevi 5, Mısra 102). [gün-bə-gündən, -dən]*

Gün-bə-gündən eləsün Bārī Ḫudā 'ömrin uzun
Kərəmindən eləyüb cümlə fəqīri məmnūn *(Mesnevi 6, Mısra 31). [gün-bə-gündən, -dən]*

Olsun ziyādə **gün-bə-gün** 'āləmdə dövlətün
'Ömrün bu növ' 'izzət ü cūd ilə pāydār *(Kaside 9, Mısra 33). [günbəgün,]*

__**gündüz:**__ *Güneşin doğuşu ile batışı arasındaki aydınlık zaman, gün.*

Mən etmişəm bunı yā kim bu iş müqəddər imiş
Bu fikr ilə gecə **gündüz** dəẖi fikār oldım *(Kaside 12, Mısra 6). [gündüz,]*

Mihr-i ruẖun həvāsı ilə Żū`ī-i fikār
Gündüz günə qılur gecə meh-tābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 10). [gündüz,]*

Gecə **gündüz** ġəm-i hicrānını çəksəm ẖˇoşam zīrā
Məqām-ı vəṣldə ṣəd şükr kim būs u kənārım var *(Gazel 45, Mısra 3). [gündüz,]*

İlāhi var mı Żū`ī tək cəhān bağındə ġəm çəkmiş
Gecə gündüz melek-i dərd ü ġəm qüṣṣə-i ẖūn dutmuş *(Gazel 103, Mısra 10). [gündüz,]*

Sən təki bir gözəl olmaqlıqə nəqqāş-ı əzəl
Gecə **gündüz** məh ü ẖ∨urşīdə verür yüz ṣayqəl *(Gazel 126, Mısra 2). [gündüz,]*

Ay u gün söyləməyüb məṭləbi muğləqdi ki mən
Gecə **gündüz** ġəm-i hicrān ilə āh vāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 4). [gündüz,]*

Gecələr qā`im olub **gündüz** oləsən ṣā`im
Yoẖsə həm-ṣöḥbətüvi müṭrib ilə tār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 5). [gündüz,]*

__**gündə:**__ *Şekilde, tarzda.*

Məni ki şəhrdən ey māh saldı āvārə
Bu **gündə** eylədi kəc-rov yəqīn təmām fələk *(Gazel 118, Mısra 4). [gündə,]*

__**gün gündən:**__ *Her gün biraz daha.*

İlāhī eylə **gün gündən** füzūn 'ömrün cəlālın kim
Səḥāb-ı şəfqətin fərq-i cəhānə sāybān qılmış *(Kaside 11, Mısra 31). [gün-gündən,]*

güni qarə ol-: *Hayatı zindan olmak, yaşamı zorlaşmak Bahtsız, talihsiz, eziyet içinde olan..*

Çərẖün əlində ʻâciz ü bī-çārə olmuşam
Āẖır nəfəsdə baẖ nə **güni qarə olmuşam** *(Muhammes 3, Mısra 22). [güni qara olmuşam, -muş, -am]*

Ey māh bu gün sən kimi meh-pārə tapulmaz
Nə mən kimi dünyādə **güni qarə** tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 2). [güni qarə,]*

N`oldı bugün bu bəzmə o məh-pārə gəlmədi
Qoydı bizi bu növʻ **güni qarə** gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 2). [güni qarə,]*

Zülfün kimi olubdı **günim qarə** hicrdən
Qaşun kimi olubdı bəlī qədd ü qāmətim *(Gazel 138, Mısra 3). [günim qarə olubdı,]*

Salmış ʻiẕār-ı alınə zülf-i siyāhını
ʻĀşiq **günini etməgə** güyā **qara** gəlüb *(Gazel 22, Mısra 4). [günini qara etməgə, -ə]*

Zülfin dağıtmə **günüm** [**olu**] **qarə** ey şəbā
Kim zār-ı köñlümün quşunə āşyānədür *(Gazel 89, Mısra 5). [günüm [olu] qarə,]*

Nigārım **oldı günüm qara** hicrdə bi`llāh
Ḫəyāl-i ḥəlqə-i gīsū-yı tābdārun ilə *(Gazel 205, Mısra 7). [günüm qara oldi, -di-üm]*

Vəṣlünlə elə gəl mən-i dil-ẖəstəyə çārə
Etmək diləsön gər **günimi** cövrlə qarə *(Muhammes 4, Mısra 30). [günümü qara etmək,]*

günüz: *Gündüz.*

Gecə **günüz** keçinürdi nəşāṭ ilə ḥālım
Nə fikr-i rövżə nə bīm-i ʻəzāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 11). [günüz,]*

Gecəm **günüz** tək olurdı şuʻāʻ rūyundan
O māh-rūy ilə həm-sāğər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 5). [günüz,]*

Gecə **günüz** keçinürdi nəşāṭ ilə ḥālım
Nə fikr-i rövżə nə bīm-i ʻəzāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 11). [günüz,]*

Bəs ki zülf ü ruẖı fikrindədi köñlüm yoẖdur
Nə **günüz** ṣəbr ü s̱əbātım nə qərārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 6). [günüz,]*

Gecə **günüz** çəkürəm intiẕārun ey məh-rū
Nə gün təmām olacaq intiẕārım āẖırdə *(Gazel 198, Mısra 5). [günüz,]*

Gecə **günüz** ġəm ü əndūh-ı bī-şümār içrə
Neçə sipənd yanar şiddət ilə nār içrə *(Mesnevi 14, Mısra 13). [günüz,]*

gūnə: *Tür, nevi, çeşit, tarz.*

Onun yanındə oldım ʻāqibət bīgānədən kəmtər
Nə **gūnə** gör s̱əmər gördüm nihāl-i āşnālıqdan *(Gazel 151, Mısra 7). [gūnə,]*

günəh: *Günah.*

Fikr qıl ʻəqlivi yıq başuña ey bī-çārə
Sən özün **günəhinə** baẖ ki yazılub dīvārə *(Mesnevi 9, Mısra 58). [günəhinə, -in, -ə]*

günəş: *Güneş.*

Günəş mis̱āl yüzin eylədün nihān məndən
Ḫəyāl-i zülfi ilə günlərim qara qıldun *(Gazel 167, Mısra 3). [günəş,]*

ġurāb: *Karga.*

Bir yerdəəm təfāvüti yoẖ ṭūṭī vü **ġurāb**
Bilməz nədür cəhāndə günāh ilə yā s̱avāb *(Muhammes 3, Mısra 25). [ġurāb,]*

Ləb təşnə vəqtlər keçürürdük şərāb ilə
Bī-cinslərlə həm-dəm ü ṭūṭī **ġurāb** ilə *(Muhammes 3, Mısra 42). [ġurāb,]*

ġurbət: *Yabancı memleket, yad el.*

Qoyub ẕəlīl ü zəbūn **ġürbət** içrə ʻuşşāqı
Üzün vətən sarı çoẖ şād u möḥtərəm getdün *(Gazel 163, Mısra 9). [ġürbət,]*

Qoyub belə ġəm-i hicrānun ilə **ġürbət** ara
Əsīr-i dərd-i qədər möhnət-i qəżā qıldun *(Gazel 167, Mısra 7). [ġürbət,]*

Firāq-ı möḥnəti **ġürbət**-bəlāsı çərẖ-ələmi
Nolurdı muncə ġəmə bircə ġəm-küsārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 7). [ġürbət,]*

Ẕillət ilə āẖır salur ġurbətə
Ġurbət içrə yüz min ġəm u möḥnətə *(Mesnevi 4, Mısra 28). [ġurbət,]*

Ẕillət ilə āẖır salur **ġurbətə**
Ġurbət içrə yüz min ġəm u möḥnətə *(Mesnevi 4, Mısra 27). [ġurbətə, -ə]*

Əgərçi ẖ˘oşdu hālım **ġürbət** içrə
Vücūdımdur səlāmət ṣəḥḥət içrə *(Mesnevi 12, Mısra 15). [ġurbət,]*

ġürubət: *Gurbet, yabancı memleket, yad el.*

Çoẖ çəkdim [o] **ġürbət** içrə ẕillət
Çün olmadı bir rəfīq-i ṣādiq *(Mesnevi 7, Mısra 55). [ġürubət,]*

gürūh: *Topluluk, cemâat, bölük.*

Hər **gürūhun** nə qədər var isə əhl-i ʻelmi
Görmədim hīç birinün qolı içün bir qüvvət *(Kaside 5, Mısra 23). [gürūhun, -un]*

ġuruş: *Kuruş, küçük para.*

Pūlsız olsə kimsə meyl etməz
Bir **ġuruşə** o ḥikməti getməz *(Mesnevi 11, Mısra 36). [ġuruşə, -ə]*

gūş et-: *Dinlemek, kulak vermek.*

Bu ʻərẕimə şəfqət ilə **gūş et**
Dərdim eləyüm bəyān Əmīrẖān *(Mesnevi 7, Mısra 21). [gūş,]*

Ey kərəm kānı böyük ẖān mən-i sər-gərdānun
ʻƏrżinə **gūş elə** əlṭāflə bu nālānun *(Terci-bend 1, Mısra 2). [gūş elə,]*

Bu ʻərẕimə şəfqət ilə **gūş et**
Dərdim eləyüm bəyān Əmīrẖān *(Gazel 136, Mısra 11). [gūş et,]*

gūş: *Kulak.*

Dügāh-ı ṣübḥ ü ṣām içrə māni oldum ki ṣūr ilə
Səmā‘ eylərdi **gūşum** gəh segāh u gəh nəvā səndən *(Gazel 168, Mısra 14). [gūşum, -um]*

İşārətlə rəmz ilə yazmış baña
Məgər bu söz yetməyübdi **gūşuña** *(Mesnevi 4, Mısra 60). [gūşuña, -uñ, -a]*

Nə **gūşımə** kədər gətürən ṣavt-ı zāğ idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 17). [gūşimə, -im, -ə]*

<u>gūş qıl-:</u> *Dinlemek, kulak vermek.*

Lüṭf edüb **gūş qıl** mən-i zārə
Gətürim ‘ərż-i ḥālım iẓhārə *(Mesnevi 2, Mısra 5). [gūş qıl,]*

<u>güşād:</u> *Açma, açılma, açılış.*

Əmr-i ḥökūmətdə qılur ‘ədl ü dād
Süfrə-i əlṭāfı həmīşə **güşād** *(Mesnevi 5, Mısra 70). [güşād,]*

<u>gūşe-i bāğ:</u> *Bahçe köşesi.*

Təki bir gül-bədənün vəṣli müyəssər olsun
Ḫ˘oş keçər ‘āşiq içün **gūşe-i bāğ** olmasə də *(Gazel 219, Mısra 6). [gūşe-i bāğ,]*

<u>gūsfənd:</u> *Koyun.*

Lüṭf etməsün baña nə ‘əcəb rəḥm eyləməz
Yüz **gūsfənd** əgər edə qəṣṣabə ilticā *(Gazel 11, Mısra 6). [gūsfənd,]*

<u>gūş-ı cān:</u> *Can kulağı.*

Mā-ḫaləqtu`l-cinnə və`l insə lə-yə‘rif āyətin
Gūş-ı cānə ṣübḥ ü ṣām eylər münādīlər nidā *(Gazel 3, Mısra 6). [gūş-ı cānə, -ə]*

<u>gūşiş:</u> *Çalışma, uğraşma, çabalama.*

Düşdim yolə sə‘y ü **gūşiş** ilə
Bī-rāḥ ilə zār u pūşiş ilə *(Mesnevi 7, Mısra 41). [gūşiş,]*

<u>ġüṣṣə:</u> *Gam, keder, hüzün, tasa.*

Ənbiyāya ‘ürəfā silkinə inṣāf ilə baḫ
Ẕillət ü **ġüṣṣədən** özgə sölə āyā nə verüb *(Gazel 20, Mısra 14). [ġüṣṣədən, -dən]*

Gözim sitārə-fəşāndur bu **ġüṣṣədən** hər şəb
Ki hansı bürci edüb ol məhə məqām fələk *(Gazel 118, Mısra 5). [ġüṣṣədən, -dən]*

‘ārifləri fəqr içrə ġəm ü **ġüṣṣədə** qoydun
Bī-mə‘rifəti ṣāḥib-i qüdrət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 15). [ġüṣṣədə, -də]*

Hər kim istər özini **ġüṣṣədən** āzādə qılə
Olmasun kim ṭələb-i rūzī nihādə qılə *(Gazel 215, Mısra 1). [ġüṣṣədən, -dən]*

Bu müjdə ilə dil tapub ārām **ġüṣṣədən**
Bir tāzə məṭlə‘ etdi mədīḥində āşkār *(Kaside 9, Mısra 29). [ġüṣṣədən, -dən]*

Fələkdən **ġüṣṣə** dövrāndan bəlādur ḥāṣilim hər gün
Məgər Ḥəq ṣādlıq-ḫ˅urṣīdini məndən nihān qılmış *(Kaside 11, Mısra 9). [ġüṣṣə,]*

Qoyub Şəmāḫı kimi rəşk-i bāğ-ı firdövsi
Muğāndə **ġüssə** muğīlānınə dūçār oldım *(Kaside 12, Mısra 4). [ġüssə,]*

Bunun ‘əlācını dün pīr-i ‘əqldən ṣordum
Cəvābı ilə ġəm ü **ġüṣṣədən** kənār oldım *(Kaside 12, Mısra 12). [ġüṣṣədən, -dən]*

Beytü`l-əḥzānım ara əgləşübən (?) ḥəsrət ilə
Köñlümə dərd ü ġəm ü **ġüṣṣə** firāvān oldı *(Kaside 17, Mısra 4). [ġüṣṣə,]*

Çərḫ-i ġəddār rūzgār-ı dənī
Eyləyüb Pāy-māl **ġüṣṣə** məni *(Mesnevi 2, Mısra 8). [ġüṣṣə,]*

Kīsə ḫālī olanda dirhəmdən
Görməz idük nə **ġüṣṣə** nə ġəmdən *(Mesnevi 2, Mısra 18). [ġüṣṣə,]*

Verdi baña **ġüṣṣə** vü ġəmdən nicāt
İskəndərə yetüşdi āb u ḥəyāt *(Mesnevi 4, Mısra 43). [ġüṣṣə,]*

Dün gecə əndūh-ı ġəm u **ġüṣṣədən**
Danışurdum başə gələn qiṣṣədən *(Mesnevi 4, Mısra 31). [ġüṣṣədən, -dən]*

Ver cām ləb-ā-ləb ü pey-ā-pey
Kim **ġüṣṣə** vü ġəm ‘əlācıdur mey*(Mesnevi 7, Mısra 6). [ġüṣṣə,]*

Ġüṣṣə baña çoḫ edüb sirāyət
İmdi saña eyləyim şikāyət *(Mesnevi 7, Mısra 71). [ġüṣṣə,]*

Ver cām-ı ləb-ā-ləbi pey-ā-pey
Kim **ġüssə** vü ġəm əlācıdur mey *(Mesnevi 8, Mısra 8). [ġüssə,]*

Bir cām ilə **ġüṣṣə** gedə məndən
Ġəm jəngini tā silüb köñüldən *(Mesnevi 8, Mısra 9). [ġüṣṣə,]*

Hāl-i dilimi çəkūb bəyānə
Çün **ġüṣṣə** sirāyət etdi cānə *(Mesnevi 8, Mısra 12). [ġüṣṣə,]*

Fikrim həmīşə ol büt-i ṭūbā məqām idi
Bilməzdim hīç **ġüṣṣə** vü dərd ü kədər nədür *(Muhammes 2, Mısra 8). [ġüṣṣə,]*

Babam firāqını düşmən cəfāsını çəkdim
Bir özgə **ġüṣṣə** var oldur qılan fikār məni *(Müseddes 2, Mısra 22). [ġüṣṣə,]*

<u>ġüṣṣə vü ġəmi çək-:</u> *Dert ve keder çekmek, hüzünlenmek, üzülmek.*

Ey cān bu qədri möḥnət-i hicrānə ağlama
Çəkmə bu **ġüṣṣə vü ġəmi** bī-cānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 2). [ġüṣṣə vü ġəmi çəkmə, -mə]*

<u>gūşunə al-:</u> *Dinlemek, nasihat almak.*

Yüz āyəni təfsīr edəsən **gūşunə almaz**
Yoḫ bāvər edən ḥörmət-i Qur`ān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 9). [gūşunə almaz, -maz]*

<u>gūşə:</u> *Köşe.*

Həzārān lālə-ruḫ hər **gūşəsində** yüz qəmər-ṭəl‘ət
Görüb bu ḥālı ḥəsrətdən dil-i pür-ḫūnı dāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 5). [gūşəsində, -si, -n, -də]*

Almış çəhār **gūşədən** əṭrāfımı ġəmün
‘Eşqün əgər baña verə bir fürṣət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 15). [gūşədən, -dən]*

Baḫandə nāz ilə hər **gūşədən** o məst gözün
Qılur həzār köñül şīşəsin şikəst gözün *(Gazel 158, Mısra 1). [gūşədən, -dən]*

Cənnət-i ə'lādan artuq z̲övq var hər **gūşədə**
Bağlar-ı firdövs ḥūrī māh-sīmālar genə *(Gazel 217, Mısra 5). [gūşədə, -də]*

Çü yār yār idi hər **gūşə** vādī-i Eymən
Nihāl qəddi inə`l-llāhə tərcümānım idi *(Gazel 249, Mısra 7). [gūşə,]*

Hər **gūşədə** var idi təmām əhl-i ma'ārif
İmdi olarun cümləsi nā-dānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 5). [gūşədə, -də]*

Yoẖdı bir kəs ṣöḥibətdən rūḥ u cān ləz̲z̲ət tapə
Arədim gəzdim dəẖi hər **gūşə** hər yan qalmayub *(Kaside 4, Mısra 14). [gūşə,]*

Ondan olur 'əlāc genə dərd-i Żū`iyə
Yoẖdur səẖā rəviyyəsi **gūşə** kənārdə *(Kaside 19, Mısra 36). [gūşə,]*

Oẖur vəṣf-i behişt-i 'ədn hər bir **gūşədə** ṣulṣul
Dügāh ṣübḥ ü şām içrə neçə 'uşşāq-ı dīvānə *(Kaside 22, Mısra 13). [gūşədə, -də]*

Açub hər **gūşəsində** gülşənün yüz məclis-i 'işrət
Bəlābil ləḥn-i mūsīqār ilə gəlmiş nə əlḥānə *(Kaside 22, Mısra 9). [gūşəsində, -si, -n, -də]*

<u>gūşə-bə-gūşə:</u> *Köşe köşe, her taraf, her köşe.*

Gəzsön o yerün hər ṭərəfin **gūşə-bə-gūşə**
Nə cām nə bādə nə də peymānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 3). [gūşə-bə-gūşə,]*

<u>gūşə-i çeşm:</u> *Gözün ucu, bakış.*

Gūşə-i çeşmün ilə zülfün edər sər-kūşi
Görünür kim genə bir tāzəcə sevdāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 3). [gūşə-i çeşmün, -ün]*

Gūşə-i çeşmün ilə zülfün edər sər-kūşī
Məstə baẖ necə tapub qəlbi qara yoldaşı *(Gazel 247, Mısra 7). [gūşə-i çeşmün, -ün]*

<u>gūşə-i gülşən:</u> *Gül bahçesi köşesi.*

Nə qədr **gūşə-i gülşəndə** nəğmə-sāz edəsən
Gəlür qulağə müẖālif nəvā-yı tār ẖarāb *(Gazel 29, Mısra 7). [gūşə-i gülşəndə, -də]*

<u>gūşə-i meḥrāb:</u> *Mihrap köşesi.*

Zāhidā bircə götür **gūşə-i meḥrābdən** əl
Elə bu māhə nəẓər ol ẖəm-i əbrūlarə baẖ *(Gazel 35, Mısra 7). [gūşə-i meḥrābdən, -dən]*

<u>gūşə-i mey-ẖānə:</u> *Meyhane köşesi.*

Cəhāndə **gūşə-i mey-ẖānə** tək nə cāy-ı ẖürrəm var
Nə cām-ı bādə-i gül-gūnə bənzər yār-ı həm-dəm var *(Gazel 70, Mısra 1). [gūşə-i mey-ẖānə,]*

Bāğ u gülşən **gūşə-i mey-ẖānə** tək ẖürrəm dögül
Cām-ı mey tək hīç şey` dil-zəẖminə mərhəm dögül *(Gazel 125, Mısra 1). [gūşə-i mey-ẖānə,]*

Əvvəlki ḥüsn cəzbəsi cānānədən gedüb
'Eyş ü nəşāṭ **gūşə-i mey-ẖānədən** gedüb *(Gazel 28, Mısra 2). [gūşə-i mey-ẖānədən, -dən]*

Çəkməsin **gūşə-i mey-ẖānəyə** peymānə səni
Nə rəvādur deyələr zā`ir-i mey-ẖānə səni *(Gazel 226, Mısra 1). [gūşə-i mey-ẖānəyə, -y, -ə]*

Olmuş idim dəẖi āsūdə ġəm-i 'āləmdən
Mə`mənim **gūşə`-i mey-ẖānə** idi hər ġəmdən *(Mesnevi 1, Mısra 18). [gūşə`-i meyẖanə,]*

<u>gūşə-i meykədə:</u> *Meyhane köşesi.*

Məscid əhlində ki yoẖ z̲övq Ḫudāyā n`olı bir
Gūşə-i meykədədə məclis-i 'ürfānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 12). [gūşə-i meykədədə, -də]*

<u>gūşə-i möḥnət:</u> *Keder köşesi.*

Ġəm-i ruḫsārı bəsdir **gūşə-i möḥnətdə** mən zārə
Aparmun dostlar bi`llāh məni gülzāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 7). [gūşə-i möḥnətdə, -də]*

<u>gūşə-nişīn:</u> *Köşede oturan.*

Sən nə içün olmusan zār u ḥəzīn
Qaryələrdə ẖəstə vü **gūşə-nişīn** *(Mesnevi 5, Mısra 46). [gūşə-nişīn,]*

<u>güvāh:</u> *Şāhit, tanık; Delil.*

Sitārə ṣanmə fələkdə şərār-ı āhımdur
Bu əmrə ātəş-i dil bir qəvī **güvāhımdur** *(Gazel 53, Mısra 2). [güvāhımdur, -ım, -dur]*

<u>gūy:</u> *Çevgan oyununda oynanan top.*

Gūy tək Żū`īdi çövgān-ı bəlā sər-kūbı
Çünki bu 'ərṣədən ol şāh-süvārım getdi *(Gazel 248, Mısra 13). [gūy,]*

<u>gūyā:</u> *Sanki, faraza, sözde, galiba, adeta, diyelim ki.*

Behişt-i 'ədn ḥāṣil oldı **gūyā**
Dəẖi qılmaz könül firdövsə pərvā *(Mesnevi 3, Mısra 23). [gūyā,]*

Salmış 'iz̲ār-ı alınə zülf-i siyāhını
'Āşiq günini etməgə **gūyā** qara gəlüb *(Gazel 22, Mısra 4). [gūyā,]*

Pozğundı Żū`i vəż'-i zəmānə qədīmdən
Gūyā ki ẖānə ṣāhibi bu ẖānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 14). [gūyā,]*

Dedi ey bī-ẖəbər **gūyā** ẖəbərsizsən bu 'işrətdən
Ki 'āləm sər-bə-sər dönmüş behişt-i 'ədn-i riżvānə *(Kaside 22, Mısra 17). [gūyā,]*

Məẖlūq içün cəhāndə qəżā vü qədər nədür
Gūyā ki məskənim baña dārü`s-səlām idi *(Muhammes 2, Mısra 12). [gūyā,]*

Nəqşbənd-i kārgāh-ı dəhr **gūyā** çəkməyüb
Şadlıq-nəqşin mən-i dil-ẖəstə vü ḥeyrān içün *(Gazel 152, Mısra 7). [gūyā,]*

Vādī-i Eymənə döndürdi təcəllā-yı ruẖı
Beytü`l-əẖzānımı **gūyā** cəbəl-i Ṭūr elədi *(Gazel 241, Mısra 6). [gūyā,]*

Əl-ḥəq Məsīḥvār qılur zində mürdəni
Gūyā ki cān verür öli əbdānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 14). [gūyā ki,]*

Dedi **gūyā** ki aqadan ẖəbərsizsən o aqa kim
Mütəvvəl fəżl mə'nāsını kövn z̲ərrə bəyān qılmış *(Kaside 11, Mısra 17). [gūyā ki,]*

<u>gūyıyā:</u> *Adeta.*

Bir zəmān ẖˇoş keçməyür hicrān əlindən cān içün

Gūyiyā Ḫāliq yaratmışdur məni hicrān içün *(Gazel 152, Mısra 2). [gūyıyā,]*

ʻĀriż-i gül-gūnun üzrə ol iki ḫāl-i siyāh
Gūyiyā ol nöqṭədür kim yazılur qāl üstünə *(Gazel 203, Mısra 8). [gūyıyā,]*

güẕār: *Geçme, geçiş, yol, istikamet; Geçici, geçiren; İcra, ifa, eda.*

İmdidən titrəməgə durdı vücūdım yek-sər
Nā-gəhān bir nəfər əḥbāb baña etdi güẕər *(Kaside 6, Mısra 20). [güẕār,]*

Düşdi **güẕārımız** genə bir dil-rübā ilə
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā ilə *(Gazel 213, Mısra 1). [güẕārımız, -ımız]*

Nigārā bir zəmān āḫır bizim sarı **güẕār** eylə
Ḫəzān-ı hicrimi vəṣl-i ruḫunlə növ-bəhār eylə *(Gazel 199, Mısra 1). [güẕār,]*

güẕārış: *Geçme, geçiş; Geçim; Ruh hali.*

Güẕārişim tā olə ḫəlqə ʻəyān
Eyləyüm əḥvālımı şərḥ ü bəyān *(Mesnevi 4, Mısra 3). [güẕārışim, -im]*

güẕāru düş-: *Yolu düşmek, tesadüfen bir yere gitmek, denk gelmek.*

Düşsə ṣəbā **güẕārun** əgər kūy-ı yārə bir
Sölə bu möḥnət ü ġəmimi āh [u] zārımı *(Gazel 228, Mısra 7). [güẕārun düşsə, -sə]*

güzgü: *Ayna.*

Göstərür ṣunʻ-ı Ḫudāvəndi yüzün ʻāşiqlərə
Ṣəfḥə-i ruḫsār pür-ənvār yā **güzgü** midir *(Gazel 52, Mısra 6). [güzgü,]*

Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər
Kim inanur bu sözə **güzgüdə** böhtān dedilər *(Gazel 62, Mısra 2). [güzgüdə, -də]*

Ṭəʻn eyləmə ḥeyrānlıqınə Żū`ī-i zārun
Ṭūṭī bəlī ḥeyrān olı **güzgülər** içində *(Gazel 190, Mısra 10). [güzgülər, -lər]*

güzīn-i nəsl-i ādəm: *İnsan neslinin seçkini.*

Ey sərvər-i əhl-i fəżl-i āləm
Mümtāz u **güzīn-i nəsl-i ādəm** *(Mesnevi 8, Mısra 16). [güzīn-i nəsl-i ādəm,]*

güẕər: *Geçme, gitme.*

Çeşm-i bīmārınun əḥvālını sorson ey dil
Gülsitānə **güẕər** et bu sözi ʻəbhərdən sor *(Gazel 63, Mısra 4). [güẕər,]*

Bād-ı Kūbə şəhrinə elə **güẕər**
Ḥəq onə lüṭf ilə edübdür nəẓər *(Mesnevi 5, Mısra 51). [güẕər,]*

güẕərgāh-ı fənā: *Gelip geçici yol, geçici dünya.*

Ey ḥərīṣ-i sīm u zər fikr eylə dövlət kimdədür
Bu **güẕərgāh-ı fənādə** ẕövq ü ləẕẕət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 2). [güẕər-gāh-ı fənādə, -də]*

gədā: *Dilenci, yoksul, fakir.*

Fəqīr ü əğniyā şāh u **gədā** olmaqə bāʻiṡ nə
Bilən yoḫdur bu əmri līk mundə sirr-i mübhəm var *(Gazel 70, Mısra 7). [gədā,]*

ʻĀr etmə kūy-ı yārdə Żū`ī **gədālıqı**
ʻĀşiqdə kim görübdi ki nəng ilə nām olur *(Gazel 77, Mısra 13). [gədālıqı, -lıq, -ı]*

Hər **gədā**-ṭīnət bir isim ilə sulṭān olmaz
Qurı əngüştər ilə dīv-i Süleymān olmaz *(Gazel 90, Mısra 1). [gədā,]*

Olub bir ʻəks-i övżāʻ-ı zəmānə
Gədā şəhliq qılur şəhlər gədālıq *(Gazel 112, Mısra 12). [gədā,]*

Olub bir ʻəks-i övżāʻ-ı zəmānə
Gədā şəhliq qılur şəhlər **gədālıq** *(Gazel 112, Mısra 12). [gədālıq, -lıq]*

Şāhı olə sənün təki ey māh bir kəsün
İnṣāfdur kim olə yüvünci **gədālarə** *(Gazel 201, Mısra 8). [gədālarə, -lar, -ə]*

Sor ḥālımı tərəḥḥüm ilə kim əsīriñəm
Nə ʻeybi gər təkəllüm edə şəh **gədā** ilə *(Gazel 213, Mısra 16). [gədā,]*

Dürüst diqqət elə bir umūr-ı dünyāyə
Təmām şāh u **gədā** cümləsi olur fānī *(Kaside 23, Mısra 6). [gədā,]*

Ḥātəm-i ʻəṣrdən agāh dögülsən əṣlā
Ki onun süfrəsinə ḥāżırdur şāh u **gədā** *(Mesnevi 1, Mısra 26). [gədā,]*

Ol ḥālətün **gədālıqı** bir şəhriyār idi
Bu ḥāl ilə nə ẕövqi əgər ḥökm-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 11). [gədālıqı, -lıq, -ı]*

Əlündən gəldügi ḥeyri dirīğ etmə **gədālardan**
Nə bəzm-i ʻişrət içrə dil-bər-i ḥūrī-liqāmız yoḫ *(Tahmis 1, Mısra 5). [gədālardan, -lar, -dan]*

gədā-yı kūy: *Sevgilinin sokağının dilencisi.*

Baña ḫˇoşdur **gədā-yı kūyı** olmaq pādşāhlıqdan
Bu qədri cövrlər kim Żū`iyə eylər firāq ilə *(Gazel 151, Mısra 13). [gədā-yı kūyı, -i]*

gədā-zādə: *Dilenci çocuğu.*

Dövləti ḥörməti ʻelm ilə tapubdur insān
Çoḫ **gədā-zādə** gəlüb ʻelm ilə olmuş sulṭān *(Muhammes 5, Mısra 14). [gədā-zādə,]*

ġəflət: *Çevresinde olanları farkedememe, açık gerçeği görememe, dalgınlık, dikkatsizlik, basîretsizlik, aymazlık, gâfillik.*

Nə **ġəflətdür** bu səndə ey təġāfül-pīşə ṣəyyādım
Deməzsən kim mənim dāmımdə āḫır bir şikārım var *(Gazel 50, Mısra 5). [ġəflətdür, -dür]*

Nə bir zāhiddür ancaq rāh-ı rəsm-i şərʻdən ḫāric
Təmāmən **ġərqdür** bu ġəflət ü cəhl ilə dəryāyə *(Gazel 212, Mısra 6). [ġəflət,]*

Ġəflət mərīżinə dəfʻ-i dārū-yı vəʻż elə
Ṣəḥḥət verür həmīşə ṭəbībānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 9). [ġəflət,]*

Nə ḥāṣil eyləmək **ġəflət** mənim tək mübtəlālardan
Kərəm qıl kəsmə sāqī iltifātun bī-nəvālardan *(Tahmis 1, Mısra 3). [ġəflət,]*

gəh: *"Geh ... gehî/gâhî ..." bağlacı. Bazen de, kimi zaman da.*

Gəhī cəmālınə **gəh** küfr-i zülfə səcdim idi
Gəhī müsəlmān **gəh** kāfir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 3). [gəh,]*

Gəhī cəmālınə **gəh** küfr-i zülfə səcdim idi
Gəhī müsəlmān **gəh** kāfir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 4). [gəh,]*

Gəh Bākıdan eylədim sifāriş **Gəh** Aqcaqabūldan nigāriş *(Mesnevi 7, Mısra 47). [gəh,]*
Bir kimsədən olmadı ḥimāyət

Gəh Bākıdan eylədim sifāriş **Gəh** Aqcaqabūldan nigāriş *(Mesnevi 7, Mısra 47). [gəh,]*
Bir kimsədən olmadı ḥimāyət

Gəh dutar ẖᵛurşīd-rūyın seḥr ilə gāhī açar
Necə cādūdur nigārım zülf-i müşkīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 5). [gəh,]*

Dügāh-ı ṣübḥ ü şām içrə māni oldum ki şūr ilə
Səmā' eylərdi gūşum **gəh** segāh u gəh nəvā səndən *(Gazel 168, Mısra 14). [gəh,]*

Dügāh-ı ṣübḥ ü şām içrə māni oldum ki şūr ilə
Səmā' eylərdi gūşum **gəh** segāh u **gəh** nəvā səndən *(Gazel 168, Mısra 14). [gəh,]*

Gəhī əndūh-ı rəşk-i ġeyr ü **gəh** cövr ü cəfā-yı yār
Kim olmaz sölə Żū`ī muncə əndūh ilə dīvānə*(Gazel 192, Mısra 9). [gəh,]*

Gəh nāz u gəh girişmə gəhī lüṭf ü **gəh** 'itāb
Vəṣlində Żū`ī gör ki nə həngāmə var idi *(Gazel 222, Mısra 13). [gəh,]*

Gəh nāz u **gəh** girişmə gəhī lüṭf ü **gəh** 'itāb
Vəṣlində Żū`ī gör ki nə həngāmə var idi *(Gazel 222, Mısra 13). [gəh,]*

Gəh nāz u **gəh** girişmə gəhī lüṭf ü **gəh** 'itāb
Vəṣlində Żū`ī gör ki nə həngāmə var idi *(Gazel 222, Mısra 13). [gəh,]*

Gəh bādə gāh sādə gəhī nəğmədən 'əlāc
Etdim vəlī köñüldən dəf'-i ġəmim olmadı *(Gazel 238, Mısra 7). [gəh,]*

gəhī: *"Geh ... gehî/gâhî ..." bağlacı. Bazen de, kimi zaman da.*

Gəhī cəmālınə gəh küfr-i zülfə səcdim idi
Gəhī müsəlmān gəh kāfir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 3). [gəhī,]*

Gəhī cəmālınə gəh küfr-i zülfə səcdim idi
Gəhī müsəlmān gəh kāfir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 4). [gəhī,]*

Gəhī əndūh-ı rəşk-i ġeyr ü gəh cövr ü cəfā-yı yār
Kim olmaz sölə Żū`ī muncə əndūh ilə dīvānə *(Gazel 192, Mısra 9). [gəhi,]*

Gəh nāz u gəh girişmə **gəhī** lüṭf ü gəh 'itāb
Vəṣlində Żū`ī gör ki nə həngāmə var idi *(Gazel 222, Mısra 13). [gəhi,]*

Gəh bādə gāh sādə **gəhī** nəğmədən 'əlāc
Etdim vəlī köñüldən dəf'-i ġəmim olmadı *(Gazel 238, Mısra 7). [gəhi,]*

gəl-: *Ulaşmak, varmak, gelmek.*

Ġərəż ki ṣəbr elə Żū`ī nə **gəlsə** dərd ü bəlā
Bu əmr-i Ḥəqqdi ḥökm-i Ḫudānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 13). [gəlsə, -sə]*

Təḫt-i 'izzətdən **gəlür** **ẖᵛ**oş bənd-i zindānun baña
Hər kim ey Yūsifvəşim çāh-ı zənəḫdānun görüb *(Gazel 19, Mısra 13). [gəlür, -ür]*

Şəhr-i Şirvānə genə bir sərv-qədd dil-bər **gəlüb**
Vah nə dil-bər bir yüzi gül ləbləri şəkkər **gəlüb** *(Gazel 21, Mısra 1). [gəlüb, -üb]*

Şəhr-i Şirvānə genə bir sərv-qədd dil-bər **gəlüb**
Vah nə dil-bər bir yüzi gül ləbləri şəkkər **gəlüb** *(Gazel 21, Mısra 2). [gəlüb, -üb]*

'Əzm-i Şirvān eyləyüb bir dil-bər-i şīrīn-süḫən
Dāğ-ı qəlb-i ḫəstə-i Fərhād içün şəkkər **gəlüb** *(Gazel 21, Mısra 4). [gəlüb, -üb]*

Ey ṣəbā get cānib-i Miṣrə Züleyḫāyə sölə
Kim Şəmāḫı miṣrinə bir Yūsif-i dīgər **gəlüb** *(Gazel 21, Mısra 6). [gəlüb, -üb]*

Görməgə cām-ı ləb ü āyīnə-i rüḫsārını
Qalḫızub baş qəbrdən Cəmşīd ü İskəndər **gəlüb** *(Gazel 21, Mısra 8). [gəlüb, -üb]*

Żū`iyā dövr-i məh-i ruḫsārına gīsūləri
Sanki gənc-i şāygān üstünə bir əjdər **gəlüb** *(Gazel 21, Mısra 10). [gəlüb, -üb]*

Şirvānə tāzədən genə bir məh-liqā **gəlüb**
Vəh vəh nə məh-liqā dil-i zārə dəvā **gəlüb** *(Gazel 22, Mısra 1). [gəlüb, -üb]*

Şirvānə tāzədən genə bir məh-liqā **gəlüb**
Vəh vəh nə məh-liqā dil-i zārə dəvā **gəlüb** *(Gazel 22, Mısra 2). [gəlüb, -üb]*

Salmış 'iẕār-ı alınə zülf-i siyāhını
'Āşiq günini etməgə gūyā qara **gəlüb** *(Gazel 22, Mısra 4). [gəlüb, -üb]*

Lāzımdı kim Şəmāḫıyə el Tūr söləsün
Ondə ẓuhūrə müncə ki nūr-ı Ḫudā **gəlüb** *(Gazel 22, Mısra 6). [gəlüb, -üb]*

'Āşiqlərün gözinə o şūḫ-ı sitəm-şi'ār
Ḫāk-i rəh ilə çəkmək içün tūtiyā **gəlüb** *(Gazel 22, Mısra 8). [gəlüb, -üb]*

Rūyun ṭəvāfınə gələcək Kə'bə vü Ṣəfā
Kūyun ziyārətinə məqām u Minā **gəlüb** *(Gazel 22, Mısra 10). [gəlüb, -üb]*

Sordum ləbi bəhāsını cāndur dedi baña
Ārī cəhāndə cānə bəhā dəḫī cān **gəlüb** *(Gazel 22, Mısra 12). [gəlüb, -üb]*

Məḥrəm gəl eylə lüṭf ilə kūyun Mināsınə
Kim cānın etməgə saña Żū`ī fədā **gəlüb** *(Gazel 22, Mısra 14). [gəlüb, -üb]*

Rūyun ṭəvāfınə gələcək Kə'bə vü Ṣəfā
Kūyun ziyārətinə məqām u Minā **gəlüb** *(Gazel 22, Mısra 9). [gələcək, -əcək]*

Şükr eylə ey köñül ki ḫəbər yārdən **gəlüb**
Hicrān-keşīdə 'āşiqə dildārdən **gəlüb** *(Gazel 26, Mısra 1). [gəlüb, -üb]*

Şükr eylə ey köñül ki ẖəbər yārdən **gəlüb**
Hicrān-keşīdə ʻāşiqə dildārdən **gəlüb** *(Gazel 26, Mısra 2). [gəlüb, -üb]*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim [ol] bəlā-keşə
Bir cüz`də san nihān pür-ənvārdən **gəlüb** *(Gazel 26, Mısra 6). [gəlüb, -üb]*

Ẓāhirdə nāmədür vəlī bāṭin məşāmımə
Ṣan ṭəblə ṭəblə müşkdi Tātārdən **gəlüb** *(Gazel 26, Mısra 8). [gəlüb, -üb]*

Zəhr-i firāq ilə dəhən təlẖ ʻāşiqə
Şəhd-i vüṣāl ləʻl-i şəkərbārdən **gəlüb** *(Gazel 26, Mısra 10). [gəlüb, -üb]*

Dūzəẖ cəfāsını çəkənə ṣanki bir ẖəbər
Cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārdən **gəlüb** *(Gazel 26, Mısra 12). [gəlüb, -üb]*

Bir sirr var bu nāmə-i əlṭāf-ı fəżldə
Żū`ī bilür ki məḥrəm-i əsrārdən **gəlüb** *(Gazel 26, Mısra 14). [gəlüb, -üb]*

Nə qədr gūşə-i gülşəndə nəğmə-sāz edəsən
Gəlür qulağə müẖālif nəvā-yı tār ẖarāb *(Gazel 29, Mısra 8). [gəlür, -ür]*

Bādənün nəhyinə bir fāctənibū ləfzi **gəlüb**
İmdi çək eylədiyün feʻlə həcālət zāhid *(Gazel 39, Mısra 15). [gəlüb, -üb]*

ʻUmmāl-i təmām cismə **gəlür** yaẖşı yamandan
Bəʻżilərə firdövs-i bərīn bəʻżə saqar var *(Gazel 42, Mısra 17). [gəlür, -ür]*

Vāʻiẓ **gəlür** mi məscidə gər pūl olmasə
Anlar bu rəmzi kimsə ki ṣāḥib-şüʻūrdur *(Gazel 74, Mısra 9). [gəlür, -ür]*

Şikāyət eyləmirəm hīç kimsədən bi`llāh
Nə **gəlsə** dərd ü bəlā cümləsi H̱udādandur *(Gazel 83, Mısra 4). [gəlsə, -sə]*

Bənzəyürsə n`olə nā-şünās əgər insānə
Vəlī nā-şünās **gəlüb** ʻelmdə insān olmaz *(Gazel 90, Mısra 10). [gəlüb, -üb]*

Gər ağacdan yonasan göstərəsən Sām-süvār
Zū`ī vəqtində **gəlüb** Fārs-ı meydān olmaz *(Gazel 90, Mısra 12). [gəlüb, -üb]*

Hər ləbdə bulunmaz dəẖi eʻcāz-ı Məsīḥā
Hər bəndə **gəlüb** Yūsif-i gül-pīrəhən olmaz *(Gazel 94, Mısra 6). [gəlüb, -üb]*

Hər ʻelmdən āgah gərək olsun ki desün şeʻr
Żū`ī kimi şāʻir **gəlübən** hər yetən olmaz *(Gazel 94, Mısra 12). [gəlübən, -übən]*

Məni mənʻ etmə zāhid ṭāq-ı əbrūsı sücūdından
Kərāmətlər ki qaşından **gəlür** meḥrābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 6). [gəlür, -ür]*

Edəcək ẖānə-nişīn ṭāliʻ-i bəd Bəhrāmı
Bī-hünər Zāl **gəlüb** Rüstəm-i dəstān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 12). [gəlüb, -üb]*

Söləyüblər ki cəhānə **gələcək** bir Dəccāl
Bilməyüblər ki mülḥid (?) nədən firāvān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 9). [gələcək, -əcək]*

Baña hər nə bəlā **gəlsə** gəlür köñlümdən ey H̱āliq
Gözəllər hicrinə yansun görim bundan bətər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 3). [gəlsə, -sə]*

Baña hər nə bəlā **gəlsə** gəlür köñlümdən ey H̱āliq
Gözəllər hicrinə yansun görim bundan bətər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 3). [gəlür, -ür]*

Mūsā kimi bilməm niyə məḥv olmayur ʻāşiq
Gəldükdə bu Ṭūrınə təcəllāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 6). [gəldükdə, -dük, -də]*

Əbrūlərün müʻəyyənidür nūn sūrəsi
Gəlmiş bəyān-ı ʻāriżüvə və`ḍ-ḍuḥā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 8). [gəlmiş, -diş]*

Kāfī olur mı şānuvə gər **gəlsə** Ḥəqqdən
Fəżlün ẓuhūrə qılmaqə yüz qul fəkā Əlī *(Kaside 1, Mısra 29). [gəlsə, -sə]*

Gəlmişdi bəḥr-i nəẓmün fəvərānə ey Ġərīb
Saçmışdı hər ṭərəf neçə dür-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 1). [gəlmişdi, -miş, -di]*

Olaydı iḥtisān ilə Toğrul Tigin əgər
Ḫāqānilər **gəlür** genə dövrānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 30). [gəlür, -ür]*

Sərvərā Zū`ī-i bī-çārə **gəlübdir** kəhvə
Qoymə mundan sora dünyādə görə bir ẕillət *(Kaside 5, Mısra 49). [gəlübdir, -üb, -dir]*

Şəb düşin[i] eləyirdüm neçə yüz min əfkār
Ki ṣabāḥ qış **gələcək** necə keçər leyl [ü] nəhār *(Kaside 6, Mısra 2). [gələcək, -əcək]*

Piyādə rəḥ dönüb bu dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər fīl olsə ġəm yoẖ sən təki şāh-ı cəhānım var *(Kaside 7, Mısra 33). [gəldim, -di, -m]*

Vəlīkən hər üç aydan bir **gəlüb** Şīrvānə getməkdən
Əzildi riştə-i cānım fələkdən əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 19). [gəlüb, -üb]*

Var idi bir yabum kətdən **gələndə** şəhrə bu dəfʻə
Yoruldı yolda qaldı şattım onda bir pālānım var *(Kaside 7, Mısra 21). [gələndə, -ən, -də]*

Çoẖdan **gəleydi** kāş bu dövrānə Şərq-i Rus
Tā żəʻf-i milləti gətürə cānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 1). [gəleydi, -e, -y, -di]*

Gəlmişəm getməgimə yoẖdı kərāīm ki gedim
Bu də bir məs`ələ-i ṣaʻb idi ey rūḥ-ı rəvān *(Kaside 14, Mısra 17). [gəlmişəm, -miş, -əm]*

Līk ṣəd-ḥeyf ki müddətdi **gəlüb** Qudyālə
Qalmışam kīsə təhī ẖəstə vü zār u ḥeyrān *(Kaside 14, Mısra 13). [gəlüb, -üb]*

Ḥədīs̱ ilən yetüşübdür bu söz ki əṣḥābə
Soruşdılər **gəlübən** ẖātəm-i risālətdən *(Kaside 15, Mısra 50). [gəlübən, -übən]*

Çün cüyūş-ı şəhü`l-leyl nümāyān oldı
Gecə **gəldükdə** yəqīn ḥəşr-i ġərībān oldı *(Kaside 17, Mısra 2). [gəldükdə, -dük, -də]*

İmdi ṣəd şükr ki öz şövkət-i şānıyla bugün
Gəlüb öz təẖt-i humāyūnunə sulṭān oldı *(Kaside 17, Mısra 20). [gəlüb, -üb]*

Evində görmədigün hər ṭəʻām lövn-bə-lövn
Gəlür ḥużūruvə hər mənzilündə ʻişrət ilə *(Kaside 20, Mısra 8). [gəlür, -ür]*

Açub hər gūşəsində gülşənün yüz məclis-i ʻişrət

Bəlābil ləḥn-i mūsīqār ilə **gəlmiş** nə əlḥānə *(Kaside 22, Mısra 10). [gəlmiş, -miş]*

Gücündən artıqə ümmīd dutmə ġəm çəkmə
Nə **gəlsə** şād qıl āḫır dil-i ġəm-əfzānı *(Kaside 23, Mısra 18). [gəlsə, -sə]*

Qalmışam pāy-ı piyādə **gəlübən** dərgəhiñə
ʻƏcz ilə mərhəmətündən bir ayaq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 11). [gəlübən, -übən]*

Ḥəq səlāmət eləsün cümlə bəlādan cānun
Bu **gəlüb** getməkidən mən özim bīmār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 6). [gəlüb, -üb]*

Olı bir müddət-i bəʻīd ki mən
Gəlmişəm Qübbəyə Şamāḫīdən *(Mesnevi 2, Mısra 30). [gəlmişəm, -miş, -əm]*

Gəlmişəm tīz Dəvəçi bāzārınə
Beş gün olub [ki] vəʻdən dəḫi ötüb *(Mesnevi 4, Mısra 69). [gəlmişəm, -miş, -əm]*

Qurı ad ilə dögül ḫān u bəg ü mollālıq
Ləfẓ içün məʻni gərək yoḫsə **gəlür** rüsvālıq *(Mesnevi 6, Mısra 44). [gəlür, -ür]*

Üç ay olı **gəlmişəm** mən-i zār
Ḫərc etməgimə nə sīm ü zər var *(Mesnevi 7, Mısra 45). [gəlmişəm, -miş, -əm]*

Müddətdi ki **gəlmişəm** burayə
Yoḫdur yetən çatan ḥarayə *(Mesnevi 7, Mısra 69). [gəlmişəm, -miş, -əm]*

Pəs gözim nūrı **gəlüb** məktəbə ʻelm et ḥāsil
Oləsən məclis-i ʻürfān əzīzim vāṣil *(Mesnevi 9, Mısra 75). [gəlüb, -üb]*

Buyurub şəḫṣ libās ilə hünərmənd olmaz
Rəngi ağ olmaq ilə duz **gəlübən** qənd olmaz *(Mesnevi 9, Mısra 30). [gəlübən, -übən]*

Sāqī dayanmə ki **gəlüb** növ-bəhār
Cənnət-i mevʻūdı qılub āşkār *(Mesnevi 10, Mısra 1). [gəlüb, -üb]*

Ey sərvər-i bülənd məqām ki ṣidiq ilə
Dərgāhıvə dəḫīl ü ḥəqīrānə **gəlmişəm** *(Muhammes 3, Mısra 2). [gəlmişəm, -miş, -əm]*

Bir mūr-ı bī-nəvā təki sər-gəştə dövr edüb
Āḫırdə bārgāh-ı Süleymānə **gəlmişəm** *(Muhammes 3, Mısra 4). [gəlmişəm, -miş, -əm]*

Şəd şükr ʻāqibət ki gülüstānə **gəlmişəm**
Gərçi əzəldə żağəm-i dövrān-ı şīr idim *(Muhammes 3, Mısra 9). [gəlmişəm, -miş, -əm]*

Yəʻqūbvəş ki beyt-i ḥəzīndə əsīr idim
Āḫır ḥużūr-ı Yūsif-i Kənʻānə **gəlmişəm** *(Muhammes 3, Mısra 14). [gəlmişəm, -miş, -əm]*

San kāfir idim imdicə imānə **gəlmişəm**
Yār-ı diyārdan keçüb āvārə olmuşam *(Muhammes 3, Mısra 19). [gəlmişəm, -miş, -əm]*

İmdi qaçub bu mənbəʻ-i ʻürfānə **gəlmişəm**
Ölməkdən özgə yoḫdı bu dərdün ṭəbābəti *(Muhammes 3, Mısra 29). [gəlmişəm, -miş, -əm]*

Belə ḥəyātə var ölümün çoḫ şərāqəti
Pəs nişə mən bu ʻāləm ü imkānə **gəlmişəm** *(Muhammes 3, Mısra 34). [gəlmişəm, -miş, -əm]*

Yoḫ fikr edən ki nişə bu dövrānə **gəlmişəm**
Tər olmamışdı ḫüşk-ləbim bir şərāb ilə *(Muhammes 3, Mısra 39). [gəlmişəm, -miş, -əm]*

Dūzəḫ içində qalmış idim yüz ʻəz[ā]b ilə
Ḥālā behiştə rövże-i riżvānə **gəlmişəm** *(Muhammes 3, Mısra 44). [gəlmişəm, -miş, -əm]*

Āḫır nəfəsdə mənbəʻ-i ʻürfānə **gəlmişəm** *(Muhammes 3, Mısra 49). [gəlmişəm, -miş, -əm]*

Dövləti ḥörməti ʻelm ilə tapubdur insān
Çoḫ gədā-zādə **gəlüb** ʻelm ilə olmuş sulṭān *(Muhammes 5, Mısra 14). [gəlüb, -üb]*

Müjdə olsun kim **gəlüb** dünyāyə Nov-rūz bayramı
Fərş-i istəbrəq salub ṣəḥrāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 1). [gəlüb, -üb]*

Ənbiyā firqəsinə hər nə **gəlüb** dərd ü bəlā
Bu müşəḫḫəsdi Ḥüseynə dögi kimsə həmtā *(Müseddes 2, Mısra 29). [gəlüb, -üb]*

Firāqə rāżıyam ey māh bu ümīd ilə
Ki `āqibət bunə āḫırdə bir vüṣāl **gəlür** *(Kıt'a 7, Mısra 2). [gəlür, -ür]*

Vüṣāl olanda köñül titrəşüb hərās elər
Ki hər kəmālə yəqīn `āqibət zəvāl **gəlür** *(Kıt'a 7, Mısra 4). [gəlür, -ür]*

Ṣəbr eylə hər nə cövr **gələ** rūzgārdən
Vəqtün cəhənnəm etmə yanə yanə ağlama *(Gazel 5, Mısra 3). [gələ, -ə]*

Lüṭf edüb bir tīr-i ġəmzə birlə al **gəl** cānımı
Pāyə dönmüş qāmətim ol ṭāq-ı əbrūndan cüdā *(Gazel 12, Mısra 7). [gəl,]*

Şə`nündə nāzil oldı sənün ḥörmət āyəsi
Səndəndi hər bəlā **gələ** insānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 4). [gələ, -ə]*

Tā ḫod-pəsənd idi yoḫ idi müştərī o məh
Ḫəṭṭi **gəlübdi** imdicə ʻāşiq-pəsənd olub *(Gazel 24, Mısra 8). [gəlübdi, -üb, -di]*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə **gəlim** [ol] bəlā-keşə
Bir cüz`də san nihān pür-ənvārdən **gəlüb** *(Gazel 26, Mısra 5). [gəlim, -im]*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə **gəlim** [ol] müsāfirə
Sān bir qabəs o nəḫl-i pür ənvārdan **gəlüb** *(Gazel 27, Mısra 7). [gəlim, -im]*

Şükr eylə ey köñül ki ḫəbər yārdən **gəlüb**
Hicrān-keşīdə ʻbülbülə gülzārdən **gəlüb** *(Gazel 27, Mısra 1). [gəlüb, -üb]*

Şükr eylə ey köñül ki ḫəbər yārdən **gəlüb**
Hicrān-keşīdə ʻbülbülə gülzārdən **gəlüb** *(Gazel 27, Mısra 2). [gəlüb, -üb]*

Dūzəḫ cəfāsını çəkənə şanki bir ḫəbər
*Cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhār*dən **gəlüb** *(Gazel 27, Mısra 4). [gəlüb, -üb]*

Zəhr-i firāqdan dəhən-i təlḫ ʻāşiqə
Şəhd-i luʻāb ləʻl-i şəkərbārdən **gəlüb** *(Gazel 27, Mısra 6). [gəlüb, -üb]*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim [ol] müsāfirə
Sān bir qabəs o nəḫl-i pür ənvārdan **gəlüb** *(Gazel 27, Mısra 8). [gəlüb, -üb]*

Bülbül ṣifət tərānə çəkib ṣūrə gəl köñül
Gül müjdəsi yəqīn saña gülzārdan **gəlüb** *(Gazel 27, Mısra 10). [gəlüb, -üb]*

Bir sirr var bu nāmə-i əlṭāf ü fəżldə
'ārif bilür ki məḥrəm-i əsrārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 12). [gəlüb, -üb]*

Ẓāhirdə nāmədür vəlī bāṭin Żū`iyə
Bir nāfə-i müşk-i nābdı Tātārdan **gəlüb** *(Gazel 27, Mısra 14). [gəlüb, -üb]*

Gəlməsün zāğ u zəġan gülşənə kim gül yeridür
Gül olan yer dəḫi bu rəsmidi bülbül yeridür *(Gazel 49, Mısra 1). [gəlməsün, -mə, -sün]*

Gün səḥāb içrə qalandə ḫˇoşdu **gəl** ey məh-liqā
Zülfüvi çək 'āriżindən ḥüsnüñə nöqṣānı var *(Gazel 54, Mısra 5). [gəl,]*

'Əmmāmə vü 'əbā ilə minbərdə və'ẓə baḫ
Gəl ḫəlvət içrə gör nə 'əlāmət ẓuhūrdur *(Gazel 74, Mısra 8). [gəl,]*

Baña ol māh-ı bī-mehrim iki ay var ki rām olmaz
Bu nöqṣānım de bir **gəlməz** əcəl 'ömrim təmām olmaz *(Gazel 93, Mısra 2). [gəlməz, -məz]*

Gəlməyür çeşminə ḫəlqün gecələr ẕərrə yuqu
Bes ki ey məh qıluram nālə vü əfğān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 7). [gəlməyür, -mə, -y, -ür]*

Ləbün ẕövqi əgər mey-nəş`əsindən **gəlməsə** yoḫ 'eyb
Ki nūr-ı āftāb əlbəttə kim meh-tābdan **gəlməz** *(Gazel 96, Mısra 7). [gəlməsə, -mə, -sə]*

Nə tökməkdür cəfā tīğilə hər dəm qanın 'uşşāqun
Bu ẓülm ey dil-bər-i āhū-nigəh qəṣṣābdan **gəlməz** *(Gazel 96, Mısra 4). [gəlməz, -məz]*

Məni mən' etmə zāhid ṭāq-ı əbrūsı sücūdından
Kərāmətlər ki qaşından gəlür meḥrābdan **gəlməz** *(Gazel 96, Mısra 6). [gəlməz, -məz]*

Ləbün ẕövqi əgər mey-nəş`əsindən gəlməsə yoḫ 'eyb
Ki nūr-ı āftāb əlbəttə kim meh-tābdan **gəlməz** *(Gazel 96, Mısra 8). [gəlməz, -məz]*

Cəfā peykānlarılə ġərqədür cismim fəğān etmin
Müşəḫḫəṣdür bu Żū`ī kim fəğān ġərq-ābdan **gəlməz** *(Gazel 96, Mısra 10). [gəlməz, -məz]*

Hər növ' cövr gər **gələ** ṣəbr eylə Żū`iyā
Ḫˇoşdur o gül yolundə nə qədr olsa ḫārlıq *(Gazel 111, Mısra 17). [gələ, -ə]*

Gəldi ādəm bu yerə dözmədi bir şeyṭānə
Bilmədi burda təmām ādəm-i şeyṭān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 7). [gəldi, -di]*

Getdi ol qaşı hilālım dedi bir āyə **gəlim**
Hansı aydur nə bilim tā ki tamāşāyə **gəlim** *(Gazel 134, Mısra 1). [gəlim, -im]*

Getdi ol qaşı hilālım dedi bir āyə gəlim
Hansı aydur nə bilim tā ki tamāşāyə **gəlim** *(Gazel 134, Mısra 2). [gəlim, -im]*

Ay u gün söyləməyüb məṭləbi muğləqdi ki mən
Gecə gündüz ġəm-i hicrān ilə āh vāyə **gəlim** *(Gazel 134, Mısra 4). [gəlim, -im]*

İstəyürsən sölə tərsā balası nāz eləmə
Buraḫub məzhəbimi dīn-i Məsīḥāyə **gəlim** *(Gazel 134, Mısra 6). [gəlim, -im]*

Ṭaylasān ilə rəvānı buraḫıb burnus alım
Atuban səccəni zünnār u çəlīpāyə **gəlim** *(Gazel 134, Mısra 8). [gəlim, -im]*

Bilmürəm məskənüvi hardədi tā var u yoḫım
Ṣərf edüb kūyun əṭrāfınə həm-sāyə **gəlim** *(Gazel 134, Mısra 10). [gəlim, -im]*

Mö'cüz-i 'Īsəvī tək cān verür əmvātə ləbün
Nədi 'eybi dönübən məzhəb-i 'Īsāyə **gəlim** *(Gazel 134, Mısra 12). [gəlim, -im]*

Ey ṣənəm ẓāhir elə Żū`ī-i şeydāyə yerün
Məscidə deyə ḫarābātə kilīsāyə **gəlim** *(Gazel 134, Mısra 14). [gəlim, -im]*

Gəl etmə muncə cəfā yādə ṣal o günlərivi
Ki hīç kəs deməz āḫırdə **gəl** baña Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 8). [gəl,]*

Nə **gəldigim** məqāmımı nə getdiyim yerim
Gəlmək bu getməgə nə var ortadə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 9). [gəldigim, -dig, -im]*

Əğyārlar nişīmən-i cānānə **gəlməsün**
Bīgānə mürğlar bu gülüstānə **gəlməsün** *(Gazel 146, Mısra 1). [gəlməsün, -mə, -sün]*

Əğyārlar nişīmən-i cānānə **gəlməsün**
Bīgānə mürğlar bu gülüstānə **gəlməsün** *(Gazel 146, Mısra 2). [gəlməsün, -mə, -sün]*

Şövq-i ləbilə kūyunə bir kəs dolanmasun
Lə'l-arzūsı ilə Bədəḫşānə **gəlməsün** *(Gazel 146, Mısra 4). [gəlməsün, -mə, -sün]*

Hər bir Sikəndərə dögül āb-ı bəqā nəṣīb
Ḫiżr olmayan bu çeşme-i ḥeyvānə **gəlməsün** *(Gazel 146, Mısra 6). [gəlməsün, -mə, -sün]*

'Eşq 'āləmində zūr-ı zırıh yoḫdur eḥtiyāc
Tərk-i sər etməsin belə meydānə **gəlməsün** *(Gazel 146, Mısra 8). [gəlməsün, -mə, -sün]*

Lə'l-i ləbi həvāsı ilə məh-cəbīnün
Döndərməsin bu gün cigərin qanə **gəlməsün** *(Gazel 146, Mısra 10). [gəlməsün, -mə, -sün]*
Zəncīr-i zülfünə eləyə ġeyrilər həvəs
N`etsünfəğānə bu dil-i dīvānə **gəlməsün** *(Gazel 146, Mısra 12). [gəlməsün, -mə, -sün]*

Żū`ī əgərçi mən' edürəm ḫəlqi yārdan
Mümkün mi şam'-dövrinə pərvānə **gəlməsün** *(Gazel 146, Mısra 14). [gəlməsün, -mə, -sün]*

Żū`ī-i məhcūr u mən 'əcz ilə **gəldük** lüṭf qıl
Ey pərī-rū dil-bərim dərgāhıña zinhār içün *(Gazel 153, Mısra 9). [gəldük, -dü, -k]*

Bārī o **gəlmədisə** ġəmim dəf' etməgə
Sən nīşə ey nəşāṭım olan bādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 5). [gəlmədisə, -mə, -di, -sə]*

N`oldı saña ki və'de-i mu'tādə **gəlmədün**
Qoydun bizi ḫarāb bu bər-bādə **gəlmədün** *(Gazel 166, Mısra 1). [gəlmədün, -mə, -dü, -n]*

N`oldı saña ki və'de-i mu'tādə **gəlmədün**
Qoydun bizi ḫarāb bu bər-bādə **gəlmədün** *(Gazel 166, Mısra 2). [gəlmədün, -mə, -dü, -n]*

Əl-intiẓār əşəddə min-əl-mövtdür nöçün
Qoydun firāq əlində bizi dādə **gəlmədün** *(Gazel 166, Mısra 4). [gəlmədün, -mə, -dü, -n]*

Bārī o gəlmədisə ġəmim dəf‘ etməgə
Sən nīşə ey nəşāṭım olan bādə **gəlmədün** *(Gazel 166, Mısra 6). [gəlmədün, -mə, -dü, -n]*

Hər ṭavr eylədim bu ġəmə çārə tapmadım
Ẓāhirdə **gəlmədün** dəẖi rü`yādə **gəlmədün** *(Gazel 166, Mısra 8). [gəlmədün, -mə, -dü, -n]*

Hər ṭavr eylədim bu ġəmə çārə tapmadım
Ẓāhirdə **gəlmədün** dəẖi rü`yādə **gəlmədün** *(Gazel 166, Mısra 8). [gəlmədün, -mə, -dü, -n]*

Bād-ı ṣəbā yetürmədi Żū`ī fəġānını
İnṣāf edüb bu növ‘ ilə fəryādə **gəlmədün** *(Gazel 166, Mısra 10). [gəlmədün, -mə, -dü, -n]*

Gəlir o pādşəh-i mülk ḥüsn-i şövkət ilə
Qıl ‘ərż-i ḥāl-i məqām şikāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 3). [gəlir, -ir]*

Bāğ-ı ḥüsnündən ‘ināyət eylə bir **gəl** ‘āşiqə
Olməmiş fəṣl-i ẖəzān gül-gəşt-i gülzārun sənün *(Gazel 179, Mısra 7). [gəl,]*

Nəsl-i ādəmdə sənün tək məh-i ẖᵛurşīd-liqā
Gər mələk **gəlsə** inanmam gələcək dünyāyə *(Gazel 194, Mısra 4). [gəlsə, -sə]*

Nəsl-i ādəmdə sənün tək məh-i ẖᵛurşīd-liqā
Gər mələk gəlsə inanmam **gələcək** dünyāyə *(Gazel 194, Mısra 4). [gələcək, -əcək]*

Cəm‘ edüb zülfün bəlā ẖeylin **gəlüb** cān üstünə
Gör nə cəm‘iyyət qılublar bir pərīşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 1). [gəlüb, -üb]*

Yoẖdur bu ḥālə vāqif olan Żū`ī hīç kəs
Gəlməz bu növ‘ gövhər-i əsrār kārınə *(Gazel 207, Mısra 20). [gəlməz, -məz]*

Bu ‘ərṣə qalmıyə ẖālī ḥərīfdən yā Rəb
Gəlüb gedübsə də ol şəh-süvār bir də **gələ** *(Gazel 211, Mısra 8). [gəlüb, -üb]*

Ümīd kəsmə köñül tīr-i ġəmzəsindən kim
Su arẖə bir gəlüb ümmīd var bir də **gələ** *(Gazel 211, Mısra 1). [gələ, -ə]*

Ümīd var bu bəzmə o yār bir də **gələ**
Füsürdə gülşənə ol növ-bəhār bir də **gələ** *(Gazel 211, Mısra 2). [gələ, -ə]*

O lālə-ruẖ gözəlim lüṭf ilə şükuftələnüb
Məni bu növ‘ görüb dāğdār bir də **gələ** *(Gazel 211, Mısra 4). [gələ, -ə]*

Bu ‘ərṣə qalmıyə ẖālī ḥərīfdən yā Rəb
Gəlüb gedübsə də ol şəh-süvār bir də **gələ** *(Gazel 211, Mısra 8). [gələ, -ə]*

Cəhānı belə görüb əhl-i mə‘rifət getdi
Bu ‘əṣrdə sölə Żū`ī nə var bir də **gələ** *(Gazel 211, Mısra 10). [gələ, -ə]*

N`oldı bugün bu bəzmə o məh-pārə **gəlmədi**
Qoydı bizi bu növ‘ güni qarə **gəlmədi** *(Gazel 221, Mısra 1). [gəlmədi, -mə, -di]*

N`oldı bugün bu bəzmə o məh-pārə **gəlmədi**
Qoydı bizi bu növ‘ güni qarə **gəlmədi** *(Gazel 221, Mısra 2). [gəlmədi, -mə, -di]*

Ya tərk edün bu bəzmi yıqun bu büsāṭı ya
Ol bī-vəfā nigārə edün çārə **gəlmədi** *(Gazel 221, Mısra 4). [gəlmədi, -mə, -di]*

Bülbül kimi fəğān ilə qan oldı köñlümüz
Ol növ-şüküftə ġönçə bu gülzārə **gəlmədi** *(Gazel 221, Mısra 6). [gəlmədi, -mə, -di]*

Cəm‘ oldı müştərī dutubən əldə nəqd-i cān
N`oldı ki Yūsifim belə bāzārə **gəlmədi** *(Gazel 221, Mısra 8). [gəlmədi, -mə, -di]*

Ol āhū-yı rəmīdə-i ṣəḥrā-yı ülfəti
Kim eylədi bu bəzmdən āvārə **gəlmədi** *(Gazel 221, Mısra 10). [gəlmədi, -mə, -di]*

Şimşād u sərvini qoparun güllərin pozun
Hər bāğdə o sərv ki rəftārə **gəlmədi** *(Gazel 221, Mısra 12). [gəlmədi, -mə, -di]*

Şəkkər-ləbim məzāqını təlẖ etdi Żū`īnün
Bu bəzmdə ki lüṭf ilə güftārə **gəlmədi** *(Gazel 221, Mısra 14). [gəlmədi, -mə, -di]*

Keçən bəhār kimi n`olə bu bəhār **gələydi**
O lālə-ruẖlə edək gəşt-i lāləzār **gələydi** *(Gazel 235, Mısra 1). [gələydi, -ə, -y, -di]*

Keçən bəhār kimi n`olə bu bəhār **gələydi**
O lālə-ruẖlə edək gəşt-i lāləzār **gələydi** *(Gazel 235, Mısra 2). [gələydi, -ə, -y, -di]*

Neçə rəfīq-i müvāfiqlə əldə bādə-i gül-gūn
O gül-‘iẕār cəfā-cūy-ı bādə-ẖᵛār **gələydi** *(Gazel 235, Mısra 4). [gələydi, -ə, -y, -di]*

Edeydük hər ṭərəfə seyr dəst dər-gərdən
Nəẓārəyə bizə rəşk ilə hər nigār **gələydi** *(Gazel 235, Mısra 6). [gələydi, -ə, -y, -di]*

Bəhār odur ki olub cīb ü cām mālāmāl
Bizimlə ṣöḥbətə ḥāl əhli hər nə var **gələydi** *(Gazel 235, Mısra 8). [gələydi, -ə, -y, -di]*

Qışun uzun gecəsi getdi dāğlən Żū`ī
Bəhār ilə belə ol sərv-i gül-‘iẕār **gələydi** *(Gazel 235, Mısra 10). [gələydi, -ə, -y, -di]*

Ṣəbr eylə **gəl** li-yəbluvəkum āyəsin oẖı
Żū`ī bu dərd bəlkə saña imtaḥān idi *(Gazel 242, Mısra 17). [gəl,]*

N`etsünfəğānə Żū`ī-i bī-çārə **gəlməsün**
Yoẖ bu ẖarābə mülkdə bir yār u həm-dəmi *(Gazel 243, Mısra 9). [gəlməsün, -mə, -sün]*

O məhün **gəlsə** ‘itābə ləb-i gövhər-pāşı
Dönəcək lə‘lə cigər qanı ilə göz yaşı *(Gazel 247, Mısra 1). [gəlsə, -sə]*

H̱əṭ-i zülfi içindən **gəldi** basdı lə‘l-i cānānı
Nə san kim ẓülmət içrə H̱iżr tapdı āb-ı ḥeyvānı *(Gazel 252, Mısra 1). [gəldi, -di]*

Gözüm yaşı durur çevrəmdə yā kim şəhrün əṭfālı
Tamāşā etməgə **gəlmiş** mən-i məcnūn-ı ‘üryānı*(Gazel 252, Mısra 6). [gəlmiş, -miş]*

Żū`īnün qış sitəmündən qurıyub cān [u] təni
Kürk ilqā`sıyılə eylə **gələr** tāzə bəhār *(Kaside 6, Mısra 40). [gələr, -ər]*

Mü‘əllim ādəmə tapşur **gəl** oğluvı yoẖsə
Hər adı mollā dögül ṣāḥib-i fəżīlətdən *(Kaside 15, Mısra 65). [gəl,]*

Bəhār əyyāmıdur baẖ gör gülüstān içrə bülbüllər
Gəlübdür gül həvāsıylə necə fəryād [u] əfğānə *(Kaside 22, Mısra 4). [gəlübdür, -üb, -dür]*

Gəl imdi vəqtidür ey ṣāḥibü`z-zəmān **gəl** gül
Dutubdı ʿāləmi Yə`cūc-tıynət ü Dəccāl *(Kaside 23, Mısra 89). [gəl,]*

Gəl imdi vəqtidür ey ṣāḥibü`z-zəmān **gəl** gül
Dutubdı ʿāləmi Yə`cūc-tıynət ü Dəccāl *(Kaside 23, Mısra 89). [gəl,]*

Yavaş yavaş bularə **gəldi** kāmil ādəmlər
Yetürdi tā bu məqāmə ki dutdı dünyānı *(Kaside 23, Mısra 41). [gəldi, -di]*

Bārī Ḫudāyā səncə olur bu iş
Dağ yerində **gəldi** souq çatdı qış *(Mesnevi 4, Mısra 36). [gəldi, -di]*

Kān-ı ʿəṭā ʿayn-ı səḫā bəḥr-i cūd
Gəlməyüb hīç ʿāləmə belə vücūd *(Mesnevi 4, Mısra 50). [gəlməyüb, -mə, -y, -üb]*

Ondan sora **gəldi** Firidūn şāh
Şəh demə çərḫ üzrə yəqīn çıḫdı māh *(Mesnevi 5, Mısra 15). [gəldi, -di]*

Nərrād-ı qəżā çəküb baña dav
Gəldi o məqāmə bir piristav *(Mesnevi 7, Mısra 30). [gəldi, -di]*

Gəlün bu məqāmə sölədüz siz
Ḫāṭirdən edüb ṣora fərāmūş *(Mesnevi 7, Mısra 51). [gəlün, -ün]*

Vəṣlünlə elə **gəl** mən-i dil-ḫəstəyə çārə
Etmək diləsön gər günimi cövrlə qarə *(Muhammes 4, Mısra 29). [gəl,]*

Mānənd olə bilməz saña ey şūḫ-ı dil-ārā
Heyhāt sənün tək **gələ** dövrānə ʿƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 26). [gələ, -ə]*

Ḫəṭ-i zülfi içindən **gəldi** basdı ləʿl-i cānānı
Nə san kim ẓülmət içrə Ḫiżr tapdı āb-ı ḥeyvānı (Gazel 252, *Mısra 1). [gəldi, -di]*

Bizim yerdən **gəlürsən** bir ḫəbər ver āşnālardan
Mürūr-ı dəhr ilə sındırmasə tā çərḫ mīnāsın *(Tahmis 1, Mısra 15). [gəlürsən, -ür, -sən]*

Münkirliqün yoḫ fā`idəsi īmānə **gəlmək** yaḫşıdur
Nār-ı cəhənnəmdən qaçub riżvānə **gəlmək** yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 2). [gəlmək,]*

ʿĀləmlərə rüsvālanub Ḥəqq şūrından sevdālanub
Bülbül kimi şeydālanub bustānə **gəlmək** yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 4). [gəlmək,]*

Bənd olmə māl u dövlətə göz tikmə şān u şöhrətə
Bu ərsə-i ṭərīqətə mərdānə **gəlmək** yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 6). [gəlmək,]*

Āyīnə-i qəlbi silüb Ḥəqq-cilvəsin ondə görüb
ʿƏql-i maʿāşı tərk edüb dīvānə **gəlmək** yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 8). [gəlmək,]*

Aldanmə dünyā-malınə həm cāhınə cəlālınə
Düş bir Ḥəqün ḫəyālınə rəḥmānə **gəlmək** yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 10). [gəlmək,]*

Usan ʿəql-i maʿāşdan dünyā içün təlāşdan
Keçüb cān ilə başdan meydānə **gəlmək** yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 12). [gəlmək,]*

Tərk eylə ḫāb-ı ġəfləti bu zülmət-i cəhāləti
Tapub rāh-ı ḥəqīqəti ʿürfānə **gəlmək** yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 14). [gəlmək,]*

Düşüb ʿeşqün həvāsınə səʿy eyləyüb ṣəfāsınə
Bu ḥəqīqət mināsınə qurbānə **gəlmək** yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 16). [gəlmək,]*

Çıq kəs̱rətdən düş vəḥdətə ġərq ol mey-i məḥəbbətə
Żū`ī tək bəzm-i ʿişrətə məstānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 18). [gəlmək,]*

Ḫəṭṭüñ nə rəvā musḥaf-ı ruḫsārıña **gəlmək**
Bu rövşən olan āyətə təfs̱īr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 5). [gəlmək,]*

Nə gəldigim məqāmımı nə getdiyim yerim
Gəlmək bu getməgə nə var ortadə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 10). [gəlmək,]*

Tapson səbəb bu cəhl gedüb ʿelm **gəlməyə**
Hansı ṭərīqdür bu ʿulūmun ṭərīqəti *(Kaside 2, Mısra 5). [gəlməyə, -ə]*

Gər istəsön ey ʿəzīẕ-i ʿāləm
Kim **gəlməyə** yanıña bir ādəm *(Mesnevi 8, Mısra 52). [gəlməyə, -ə]*

Baḫandə nāz ilə çeşmün qılur ʿəcəb ġārət
Gələn zəmāndə qiyāmə-qədün qiyāmət edər *(Gazel 60, Mısra 4). [gələn,]*

Ġərəz sizdən təvəqqeʿ eylərəm kim bu **gələn** həftə
Ḫəvāṣun bizlərə mərqūm edüb eylə bəyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 19). [gələn,]*

Yā Rəb **gələn** bəhār ṣəfā-yı vüṣāl ver
Çün yetmişük kərəvət-i hicr ilə bu ilə *(Gazel 214, Mısra 15). [gələn,]*

gəl: *Biriktirilen, toplanan, ele geçen.*

Bir cigər də aydə almə əkl qıl ḫūn-ı cigər
Yıq **gələn** qoy qalsun āḫırdə nədāmət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 12). [gələn, -ən]*

Dün gecə əndūh-ı ġəm u ġüṣṣədən
Danışurdum başə **gələn** qiṣṣədən *(Mesnevi 4, Mısra 32). [gələn, -ən]*

gəl: *Hadi!*

Bir şey` bu giryəzārdən olmaz kəm ü ziyād
Bī-hūdə olmə **gəl** belə dīvānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 10). [gəl,]*

Məḥrəm **gəl** eylə lütf ilə kūyun Mināsınə
Kim cānın etməgə saña Żū`ī fədā **gəlüb** *(Gazel 22, Mısra 13). [gəl,]*

Zāhid inkār-ı mey-i nāb qılursə nə bilür
Gəl onun ẕövqüni bu Żū`ī-i müżṭərdən sor *(Gazel 63, Mısra 10). [gəl,]*

Qurbānun olum **gəl** bu qədər etmə təġāfül
Qurbānun olan Żū`ī-i ġəm-pərvəri görcək *(Gazel 117, Mısra 9). [gəl,]*

Gəl etmə muncə cəfā yādə ṣal o günlərivi
Ki hīç kəs deməz āḫırdə **gəl** baña Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 7). [gəl,]*

Baña bi`llāh yegdür belə ẕillət pādşāhlıqdan
Məni ʻeşqindən anun çoẖ də **gəl** mən' etmə ey nāṣiḥ *(Gazel 151, Mısra 12). [gəl,]*

İnṣāfə gəlüb qoymə **gəl** ey məh səni Tarı
Hicründə bu möḥnət-keşi qayqulər içində *(Gazel 190, Mısra 7). [gəl,]*

Gəl ey gözəl ġəm-i ʻeşqünlə zār qoymə məni
Firāq-ı zülfün ilə bī-qərār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 1). [gəl,]*

İndi iẓhār eləyüm **gəl** nücəbā silsiləsin
Bəg ü ẖān-zādə vü cümlə ümərā silsiləsin *(Mesnevi 6, Mısra 33). [gəl,]*

Ḥāżırdı yanımdə pirġavāri
Gəl olmə bu işdə sən firārī *(Mesnevi 7, Mısra 36). [gəl,]*

Dəm-i vədāʻdı **gəl** qoymə intiẓār məni
Vədāʻ-ı bāz-pəsīn qoymə aşkbār məni *(Müseddes 2, Mısra 3). [gəl,]*

gəl: *Doğmak; Dünyaya elmek.*

Ṣəd-ḥeyf cəhān bāğınə bəd vəqtdə **gəldük**
Ḫˇoşgīdə olub nəḫl nə şāẖ u nə s̱əmər var *(Gazel 42, Mısra 3). [gəldük, -dü, -k]*

Ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtdə **gəldük** bu cəhānə
Çün müştərī yoẖdur bu biżāʻət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 17). [gəldük, -dü, -k]*

gəl: *Görünmek, görünür.*

Gözimə cümlə nəʻīm-i cəhān cəhīm **gəlür**
Nə növʻlən keçəcək bilmürəm zəmān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 5). [gəlür, -ür]*

Cövr ü cəfā-yı yārdur ʻeşqə məḥək əgər
Ṣəbr etməsə ẓuhūrə **gəlür** kəm ʻəyārlıq *(Gazel 111, Mısra 8). [gəlür, -ür]*

gəl: *Gelmek, tatmak.*

Ləbün ẕövqi pərī-rūyım şərāb-ı nābdan **gəlməz**
Bu rövşən əmrdür kim nəş`ə-i mey ābdan **gəlməz** *(Gazel 96, Mısra 1). [gəlməz, -məz]*

Ləbün ẕövqi pərī-rūyım şərāb-ı nābdan **gəlməz**
Bu rövşən əmrdür kim nəş`ə-i mey ābdan **gəlməz** *(Gazel 96, Mısra 2). [gəlməz, -məz]*

gəl: *Etmek, eylemek.*

Cəfādan incinüb ey dil fəğānə **gəlmə** bülbül tək
O hansı güldi kim pīrāmənində ẖüşk-i ẖār olmaz *(Gazel 99, Mısra 7). [gəlmə, -mə]*

İnṣāfə gəlüb qoymə **gəl** ey məh səni Tarı
Hicründə bu möḥnət-keşi qayqulər içində *(Gazel 190, Mısra 7). [gəlüb, -üb]*

gəl ey: *Seslenme sözü!*

Gəl ey edən sər-i küyını tərk cānānun
Düşən həvāsınə beyt-i Ḫəlīl-i rəḥmānun *(Gazel 155, Mısra 1). [gəl ey,]*

gəl gör: *Gel gör ki, ne yazık ki.*

Dilərdi cān ki bulə feyż-i məqdəmün **gəl gör**
Ki az qalubdı o həm çıqsun intiẓārun ilə *(Gazel 205, Mısra 3). [gəl gör,]*

ġələṭ: *Yanlış, hatâ, sehiv.*

Desəm gülün ki ruẖ-ı alıña şəbāhəti var
Ġələṭ sühəndi gülün rūyiña nə nisbəti var *(Gazel 78, Mısra 2). [ġələṭ,]*

Dəhən-i yār demək çeşme-i ḥeyvānı **ġələṭ**
Varə təşbīh yoẖ etmək olur əʻyānī **ġələṭ**

Ṣūrət-i vāqeʻəmə nār-ı cəhənnəm söləyür
Kūrdu zāhid oḫur āyə-sūrə-rəḥmānı **ġələṭ**

Ayə təşbīh eləyən ḥüsn-i ruẖ-ı cānānı
Oḫudı ṣanki ʻəbəs̱ āyə-i Qur`ānı **ġələṭ**

Məryəm ü rūḥ-ı Qüdüs ʻĪsā üçi bir sözdür
Üç deyən səhv eləyübdür oḫuyur sānı **ġələṭ**

İctihād ilə gərək Żū`ī kişi ʻāləmdə
Bağlanan riştə-i təqlīdədi īmānı **ġələṭ** *(Gazel 109, Mısra 1-10). [ġələṭ,]*

Rəqībi məḥrəm-i bəzm etmisən məni məḥrūm
Ġələṭ sənün kimi bī-mehrə āşnā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 6). [ġələṭ,]*

ġəm: *Gam, kaygı, tasa, keder, iç darlığı.*

Təmām ʻəqldədür hər nə var möhnət ü **ġəm**
Nə qədr çoẖ olə çoẖ olı ẕillət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 7). [ġəm,]*

Nə şey`də var cəhāndə ʻişrət ey dil cāmdan başqa
Təmām əşyādə var **ġəm** bir mey-i gül-fāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 2). [ġəm,]*

Bəs ki Żū`ī ẖū dutub köñlüm ġəm-i hicrān ilə
Olmayur bir ləḥẓə **ġəmdən** ayru qaygudan cüdā *(Gazel 12, Mısra 10). [ġəmdən, -dən]*

Żū`iyā qurʻa-ı qəssām əzəldən deyəsən
Dərd ü **ġəm** cövr ü cəfā cümlə mən-i zārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 12). [ġəm,]*

Ḥəq nədəndür bu qədər dərd ü **ġəm** insānə verüb
Hər nə var dərd ü bəlā məcməʻ-i ʻürfānə verüb *(Gazel 20, Mısra 1). [ġəm,]*

Dur gözün qurbānı sāqī bir də mey-ẖānə dut
Ġəm ẖumārı Pāy-māl etdi məni peymānə dut *(Gazel 33, Mısra 2). [ġəm,]*

Ġəmündür mūnisim ey gül ayırmə
Məni ondan onı həm məndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 5). [ġəmündür, -ün, -dür]*

Gər var bəhār līk büt-i gül-ʻiẕār yoẖ
Hicrān **ġəmilə** meyl-i gül-i lāləzār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 2). [ġəmiylə, -i, -y, -lə]*

Gətür sāqī qədəḥ tā bilməyüm ʻāləm nə ʻāləmdür
Ki ləẕẕət bilməməkdür māvərāsı möḥnət ü **ġəmdür** *(Gazel 41, Mısra 2). [ġəmdür, -dür]*

Nə **ġəm** ey gül sənün tək bir nigār-ı gül-ʻizārım var
Süẖən-dān u ənīs u mūnis u ġəm-ẖ٧ār yārım var *(Gazel 45, Mısra 1). [ġəm,]*

Dil-i sūzənimi **ġəm** ləşkəri görcək dayanub
Dedi hər yerdə yanar od olə mənzil yeridür *(Gazel 49, Mısra 3). [ġəm,]*

Sağınmə bī-kəsəm ey şūẖ yoẖdı bir kimsəm

Bəlā vü möḥnət ü əndūh u **ġəm** sipāhımdur *(Gazel 53, Mısra 8). [ġəm,]*

Nə qədri olsə günāhım onun ḥużūrındə
Ġəm etmə Żū`ī ki əlṭāf-ı ʻüzr-ḫᵛāhımdur *(Gazel 53, Mısra 10). [ġəm,]*

Ləʻlün **ġəmində** Żū`ī-i ḫūnīn-cigər sənün
Hər dəm əlündən āh qılub əl-əmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 13). [ġəmində, -i, -n, -də]*

Təmām dā`irə-i ʻəql möḥnət ü **ġəmdür**
Ḫᵛoşā o cāhil ü dīvānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 3). [ġəmdür, -dür]*

Ġəm oldur Żū`iyā kim olmayə mey cāmına qüdrət
Mey-i Dərġəm gər olsə fikr qılə dəhrdə ġəm var *(Gazel 70, Mısra 13). [ġəm,]*

Ġəm oldur Żū`iyā kim olmayə mey-cāmınə qüdrət
Mey-i Dərġəm gər olsə fikr qılə dəhrdə **ġəm** var *(Gazel 70, Mısra 14). [ġəm,]*

Nədür ḫəzā`inə yā təḫt ü tāc mülk ü ḥaşəm
Təṣəvvür eylə bular cümlə möḥnət ü **ġəmdür** *(Gazel 73, Mısra 4). [ġəmdür, -dür]*

Tīğ-i əbrūlərün eylər məni **ġəmdən** āzād
Ṣayd-ı pür-bəstə ʻəlācı dəm-i şəmşīrdədür *(Gazel 75, Mısra 3). [ġəmdən, -dən]*

Ġəm etmə Żū`ī cəhān yā ḫəyāldur yā ḫᵛāb
O şey` ki ḫᵛāb u ḫəyāl oldı sölə nə **ġəmdür** *(Gazel 80, Mısra 17). [ġəm,]*

Ġəm etmə Żū`ī cəhān yā ḫəyāldur yā ḫᵛāb
O şey` ki ḫᵛāb u ḫəyāl oldı sölə nə **ġəmdür** *(Gazel 80, Mısra 18). [ġəmdür, -dür]*

Dəm yoḫdı o bī-çārə içün kim **ġəmi** yoḫdur
Hər kimsə ki dərd ü ġəminə həm-dəmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 1). [ġəmi, -i]*

Dəm yoḫdı o bī-çārə içün kim ġəmi yoḫdur
Hər kimsə ki dərd ü **ġəminə** həm-dəmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 2). [ġəminə, -i, -n, -ə]*

Ġəm çəkmə biyābān isə məskən sənə Żū`ī
Məcnūn olanə qāʻidədür ḫānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 13). [ġəm,]*

Köñül tərk eyləmə cām-ı şərāb-ı ʻeşqi tā məḥşər
Ki bu mey-məsti **ġəm** bilməz cəhāndə hūş-yār olmuş *(Gazel 102, Mısra 10). [ġəm,]*

Nə mən nə bülbül-i şūrīdə nə pərvānə ʻāşiqdür
Neçə yüz lālə-ruḫ ol gül-**ġəmində** dāğdār olmuş *(Gazel 102, Mısra 6). [ġəmində, -i, -n, -də]*

İlāhi var mı Żū`ī tək cəhān bağında ġəm çəkmiş
Gecə gündüz melek-i dərd ü **ġəm** qüṣṣə-i ḫūn dutmuş *(Gazel 103, Mısra 9). [ġəm,]*

İlāhī bir də mümkündür mi görmək eylə əyyāmı
Ki bilmirdük **ġəm** adın Żū`ī tək dīvānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 10). [ġəm,]*

İçüb mey məst olub ʻāləm-**ġəmin** bir źərrə çəkməzdük
Ḥəqīqət ʻāləmində ʻāqil ü fərzānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 5). [ġəmin, -i, -n]*

O kəs kim ʻārif ü fāżildi görməz
Ġəm ü fəqrün əlindən bir rəhālıq *(Gazel 112, Mısra 6). [ġəm,]*

Lüṭf edüb eylədi əfzūn baña ol məh sitəmin
Demisən yoḫsə **ġəm** ü dərdüvi cānānə köñül *(Gazel 124, Mısra 6). [ġəm,]*

Ġəm odur ki olmuyə cām-ı şərābə nəqdimiz
Bādə olsun tək nə qədri möḥnət olsə ġəm dögül *(Gazel 125, Mısra 3). [ġəm,]*

Ġəm odur ki olmuyə cām-ı şərābə nəqdimiz
Bādə olsun tək nə qədri möḥnət olsə ġəm dögül *(Gazel 125, Mısra 4). [ġəm,]*

Āzād o gün olur **ġəm** ü əndūhdən köñül
Kim ṣayd-ı tīz ol büt-i nā-meḥrbān olam *(Gazel 128, Mısra 7). [ġəm,]*

Almış çəhār güşədən əṭrāfımı **ġəmün**
ʻEşqün əgər baña verə bir fürṣət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 15). [ġəmün, -ün]*

Aḫtarub **ġəm** məni āḫır bulacaqmış nə bilim
Küll-i ümmīdimiz āḫır solacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 1). [ġəm,]*

Məbāda olmaya əğyārə fāş dərd-i dilim
Köñül dilər ki **ġəm** ü dərdimi nihānī yazım *(Gazel 141, Mısra 6). [ġəm,]*

Nə **ġəm** sənsiz gözüm gər giryədən ey māh kūr olsun
Rəqībimdir yüzün nəẓẓārəsindən qoy ki dūr olsun *(Gazel 150, Mısra 1). [ġəm,]*

Baña təklīf-i gülşən qılmayun bu **ġəmlü** köñlümdə
Dil-i ʻāşiqdə mümkündür mi dil-bərsiz sürūr olsun *(Gazel 150, Mısra 9). [ġəmlü, -lü]*

Gər **ġəmim** var ārzū-yı vaṣl-i yārə zāhidā
ʻEyb dutmə kim çəkərsən sən dəḫi ḥavrā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 5). [ġəmim, -im]*

Çəkməyübdir fəṣl-i dey bülbül gül-i rəʻnā **ġəmin**
Eylə kim hicrində mən çəkdim o bī-pərvā **ġəmin** *(Gazel 156, Mısra 1). [ġəmin, -i, -n]*

Çəkməyübdir fəṣl-i dey bülbül gül-i rəʻnā **ġəmin**
Eylə kim hicrində mən çəkdim o bī-pərvā **ġəmin** *(Gazel 156, Mısra 2). [ġəmin, -i, -n]*

Əşk-i ḫūnīn içrə gərqəm zülfüni dutmaq içün
Necə kim sevdā içün tācir çəkər dəryā **ġəmin** *(Gazel 156, Mısra 4). [ġəmin, -i, -n]*

Gər ġəmim var ārzū-yı vaṣl-i yārə zāhidā
ʻEyb dutmə kim çəkərsən sən dəḫi ḥavrā **ġəmin** *(Gazel 156, Mısra 6). [ġəmin, -i, -n]*

Möḥnət-i ʻeşqün nə ḫᵛoş dārū imiş kim görcəgin
Çəkmənəm bi`llāh dəḫi dünyā vü mā-fī-hā **ġəmin** *(Gazel 156, Mısra 8). [ġəmin, -i, -n]*

Żū`iyā ʻeşqün nə olsə ḥāṣili vācibdi çək
Ya sürūrın yā nəşāṭın yā bəlāsın yā **ġəmin** *(Gazel 156, Mısra 10). [ġəmin, -i, -n]*

Ol māh firāqı mənə yüz min **ġəm** olubdur
Sāqī hanı **ġəm** dəfʻinə peymānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 7). [ġəm,]*

Ol māh firāqı mənə yüz min **ġəm** olubdur
Sāqī hanı **ġəm** dəfʻinə peymānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 8). [ġəm,]*

Səniñlə getdi təmām ʻeyş ü nūş u ləźźət-i źövq
Qoyub yerində baña hər nə var **ġəm** getdün *(Gazel 163, Mısra 6). [ġəm,]*

Töküldi üstümə **ġəm ləşkəri** firāqundə
Nəẓərdən ey məh-i bī-mehr kim o dəm getdün *(Gazel 163, Mısra 7). [ġəm,]*

Günümi Żū`ī kimi qara eylədün **ġəmdən**
Qaşun ġəmilə qılub qāmətimi ẖəm getdün *(Gazel 163, Mısra 13). [ġəmdən, -dən]*

Günümi Żū`ī kimi qara eylədün ġəmdən
Qaşun **ġəmilə** qılub qāmətimi ẖəm getdün *(Gazel 163, Mısra 14). [ġəmiylə, -i, -y, -lə]*

Bārī o gəlmədisə **ġəmim** dəf' etməgə
Sən nīşə ey nəşāṭım olan bādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 5). [ġəmim, -im]*

Hər ṭavr eylədim bu **ġəmə** çārə tapmadım
Ẓāhirdə gəlmədün dəẖi rü`yādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 7). [ġəmə, -ə]*

Nə sūd möẖnət-i dünyāyə dəst-gīr oləsən
Şəbāb-ı 'ömrdə **ġəmdən** ẖəmīdə-pīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 2). [ġəmdən, -dən]*

Yā Rəb məni bu ḥāl ilə ẖilqət nöçün etdün
Hər gündə nəṣībim **ġəm** ü möẖnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 2). [ġəm,]*

Əbləh gər olaydım nə ġəm ü dərdim olurdı
Sən məndə bu **ġəm** çəkməgi ẖiṣlət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 5). [ġəm,]*

'ārifləri fəqr içrə **ġəm** ü ġüṣṣədə qoydun
Bī-mə'rifəti ṣāẖib-i qüdrət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 15). [ġəm,]*

Bilməkdə imiş hər nə **ġəm** ü dərd-i müṣībət
Bilməkliqi sən bizdə ṭəb'īət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 23). [ġəm,]*

Var isə 'əqlün əgər ẖ^vāb-ı ẖəyālun ẖ˘oş dut
Nə çıẖar muncə **ġəm** ü möhnət-i cān-fərsādən *(Gazel 173, Mısra 16). [ġəm,]*

Ġəm dəf'i ḥāṣil olmadı cām u şərābdan
Rövşən olur mı ẖānə gecə āftābdan *(Gazel 178, Mısra 1). [ġəm,]*

Ḫ˘oş-bəẖt odur kim içübən bādə-i vəḥdət
Nə möẖnət-i dünyānı nə dərd ü **ġəmi** bilsün *(Gazel 180, Mısra 6). [ġəmi, -i]*

'Əcəbdi çərh yanub həm kəvākib odlanmaz
Yüzün **ġəmində** mənim āh-ı pür-şərārım ilə *(Gazel 191, Mısra 6). [ġəmində, -i, -n, -də]*

Ruẖ u zülfün ẖəyālilə köñül hər rūz u şəb **ġəmdən**
Olubdur zār u sər-gərdān gəzər āvāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 5). [ġəmdən, -dən]*

Əğyāra vermə dərd ü **ġəmin** ol pərīvəşün
Yā Rəb nəsīb-i dərdini qıl āşnālarə *(Gazel 201, Mısra 5). [ġəmin, -i, -n]*

Necə əğyārı görim mən ki ölürdüm **ġəmdən**
Gər görirdim ki düşüb sāyə gəzir yanı ilə *(Gazel 204, Mısra 5). [ġəmdən, -dən]*

İki ay var hilālə döndürübdür cismimi bu **ġəm**
Kim ol ẖ^vurşīd ilə yā Rəb nə gündür vüṣlət-imkānı *(Gazel 220, Mısra 9). [ġəm,]*

Firāq-ı möẖnəti ġürbət-bəlāsı çərẖ-ələmi
Nolurdı muncə **ġəmə** bircə ġəm-küsārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 8). [ġəmə, -ə]*

Ya ol nigārdə yā Rəb olaydı mehr ü vəfā
Ya məndə muncə **ġəmə** ṭāqət ü qərārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 12). [ġəmə, -ə]*

Rəşk edüb dövr-i fələk məndən ayırdı 'āqibət
Dərd [ü] **ġəm** dəf'inə kim bir ġəm-küsārım var idi *(Gazel 225, Mısra 10). [ġəm,]*

Żū`iyā bir də görüb ölsəm əgər olmaz **ġəmim**
Ol nihānı kim vüṣāl-ı gül-'iẕārım var idi *(Gazel 225, Mısra 13). [ġəmim, -im]*

Düşsə ṣəbā güẕārun əgər kūy-ı yārə bir
Sölə bu möẖnət ü **ġəmimi** āh [u] zārımı *(Gazel 228, Mısra 8). [ġəmimi, -im, -i]*

Ölsəm **ġəmilə** kūy-ı nigārımdə dəfn edün
Şāyəd o kūy iti basə bir gün məzārımı *(Gazel 228, Mısra 11). [ġəmiylə, -i, -y, -lə]*

Ġəmdən incimiş tənim mūy-ı meyānun ṣədqəsi
Çeşm-i pür-ẖūnum ləb-i gövhər-fəşānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 1). [ġəmdən, -dən]*

Gīsūlərün **ġəmində** pərīşānam eylə kim
Bir əjdəhā alubdı mənim iki yanımı *(Gazel 234, Mısra 7). [ġəmində, -i, -n, -də]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki mey-i ṣāf u Dərġəmim var idi
Nə dərd ü möẖnət-i dünyā vü nə **ġəmim** var idi *(Gazel 237, Mısra 2). [ġəmim, -im]*

Hər şey` kəm ü ziyād olur 'āləmdə rəsmdür
Żū`ī nədən mənim də **ġəmim** bir kəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 14). [ġəmim, -im]*

Möẖnət nə şey`di bilməz idim yā ki **ġəm** nədür
Köñlim həzār 'işrət ilə kām-rān idi *(Gazel 242, Mısra 11). [ġəm,]*

Olmə āzərdə gözim nūrı **ġəmim** şərẖində
'Əqlimi əldən alub dərd ü ġəmün ṭuğyānı*(Gazel 250, Mısra 21). [ġəmim, -im]*

Çeşm-i məstün görübən ẖəstə vü bīmār oldım
Şərbət-i lə'l-i ləbündür bu **ġəmün** dərmānı *(Gazel 250, Mısra 4). [ġəmün, -ün]*

Olmə āzərdə gözim nūrı ġəmim şərẖində
'Əqlimi əldən alub dərd ü **ġəmün** ṭuğyānı *(Gazel 250, Mısra 22). [ġəmün, -ün]*

Liyāġ-ı mey gətür sāqī məni **ġəm** pāy-māl etdi
Mənim şərẖ-i ġəm etməkçün zəbān-ı tərcümānım var *(Kaside 7, Mısra 3). [ġəm,]*

Piyādə rəẖ dönüb bu dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər fīl olsə **ġəm** yoẖ sən təki şāẖ-ı cəhānım var *(Kaside 7, Mısra 34). [ġəm,]*

Şikāyət eyləyürdüm bir rəfīqə çərẖ-i kəc-rovdan
Məni nīşə fələk dərd ü **ġəm** ilə tev`əmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 14). [ġəm,]*

Mənim tək hansı 'āşiqdür de tāq-ı əbrū-yı cānān
Hilālə döndürübdür qāmətin **ġəmdən** kəmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 8). [ġəmdən, -dən]*

Bunun 'əlācını dün pīr-i 'əqldən ṣordum
Cəvābı ilə **ġəm** ü ġüṣṣədən kənār oldım *(Kaside 12, Mısra 12). [ġəm,]*

Beytü`l-əḥzānım ara əgləşübən (?) ḥəsrət ilə
Köñlümə dərd ü **ġəm** ü ġüṣṣə firāvān oldı *(Kaside 17, Mısra 4). [ġəm,]*

Çəkdigün qürbət-i ẕillət ü möḥünət getdi
Ġəm zimistānı saña bāġ-ı gülüstān oldı *(Kaside 17, Mısra 14). [ġəm,]*

Fəqīr ü mün'im-i əhl-i zəmānənün birisi
Tapulmayur çatə **ġəm** günlərində imdādə *(Kaside 18, Mısra 12). [ġəm,]*

Vəqtün ḫ˘oş eylə **ġəmimə dövr** növ-bəhārdur
Tər eylə bir damağı mey-i ḫ˘oş-güvār ilə *(Kaside 21, Mısra 25). [ġəmimə, -im, -ə]*

'āri̇fləri bəlā vü **ġəmə** həm-dəm eyləyüb
Nā-dān olanı sīm u zər-i bī-şümār ilə *(Kaside 21, Mısra 9). [ġəmə, -ə]*

Sölə o ġönçə ləb ü növ-gülə vərəq-bə-vərəq
O sirrlər ki **ġəmindən** saña ṣəbā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 8). [ġəmindən, -in, -dən]*

Dögi çārə **ġəmə** nə dövlət ü nə taḫt nə tāc
Ondan özgə nədi 'āləmdə ġəm ü dərdə 'əlāc *(Mesnevi 1, Mısra 4). [ġəm,]*

Olmuş idim dəḫi āsūdə ġəm-i 'āləmdən
Mə`mənim gūşə`-i mey-ḫānə idi hər **ġəmdən** *(Mesnevi 1, Mısra 18). [ġəmdən, -dən]*

Dögi çārə ġəmə nə dövlət ü nə taḫt nə tāc
Ondan özgə nədi 'āləmdə **ġəm** ü dərdə 'əlāc *(Mesnevi 1, Mısra 3). [ġəmə, -ə]*

Kīsə ḫālī olanda dirhəmdən
Görməz idük nə ġüṣṣə nə **ġəmdən** *(Mesnevi 2, Mısra 18). [ġəmdən, -dən]*

Ẕillət ilə āḫır salur ġurbətə
Ġurbət içrə yüz min **ġəm** u möḥnətə *(Mesnevi 4, Mısra 28). [ġəm,]*

Verdi baña ġüṣṣə vü **ġəmdən** nicāt
İskəndərə yetüşdi āb u ḥəyāt *(Mesnevi 4, Mısra 43). [ġəmdən, -dən]*

Çəkməyürdük pūl ilə mālun **ġəmin**
Ḫān u māl u əhl-i 'əyānun **ġəmin** *(Mesnevi 4, Mısra 17). [ġəmin, -i, -n]*

Çəkməyürdük pūl ilə mālun **ġəmin**
Ḫān u māl u əhl-i 'əyānun **ġəmin** *(Mesnevi 4, Mısra 18). [ġəmin, -i, -n]*

'Ədālətlə zində qıldı 'āləmi
Köñüllərdən silübən jəng ü **ġəmi** *(Mesnevi 5, Mısra 18). [ġəmi, -i]*

Tā deyübən qəṣīdə bəḫşiş alam
Ḫırmən ü dərd ü **ġəmə** bir od salam *(Mesnevi 5, Mısra 62). [ġəmə, -ə]*

Sāqī gətür ol şərāb-ı nābı
Kim yetdi niṣābə **ġəm** ḥesābı *(Mesnevi 7, Mısra 2). [ġəm,]*

Ver cām ləb-ā-ləb ü pey-ā-pey
Kim ġüṣṣə vü **ġəm** 'əlācıdur mey *(Mesnevi 7, Mısra 6). [ġəm,]*

Ver cām ləb-ā-ləb ü pey-ā-pey
Kim ġüṣṣə vü **ġəm** 'əlācıdur mey *(Mesnevi 8, Mısra 8). [ġəm,]*

Bir cām ilə ġüṣṣə gedə məndən
Ġəm jəngini tā silüb köñüldən *(Mesnevi 8, Mısra 10). [ġəm,]*

Və'dəsinə yā ki vəfā etməyə
Ġəm günündə imdādınə yetməyə *(Mesnevi 10, Mısra 56). [ġəm,]*

Salmamısan yādə qalub bī-nəvā
Hər cəhətdən dərd ü **ġəmə** mübtəlā *(Mesnevi 10, Mısra 52). [ġəmə, -ə]*

İlāhī bir səbəb qılsun kərəmdən
Görüb vəṣlün olum āzād **ġəmdən** *(Mesnevi 12, Mısra 22). [ġəmdən, -dən]*

Gecə günüz **ġəm** ü əndūh-ı bī-şümār içrə
Neçə sipənd yanar şiddət ilə nār içrə *(Mesnevi 14, Mısra 13). [ġəm,]*

Biləsən ḫālət-i İskəndər ü Cəmşīd ü Cəmi
Dövlət-i fānī içün çəkməyəsən dərd ü **ġəmi** *(Mesnevi 15, Mısra 18). [ġəmi, -i]*

Āḫırdə çərḫ əlində çe rūbāh-ı pīr idim
Fövc-i bəlā vü dərd **ġəmə** dəst-gīr idim *(Muhammes 3, Mısra 12). [ġəmə, -ə]*

Qoyma keçə hicrində **ġəm** ü dərd ilə ḫālım
Öldür məni məḥsūb elə qurbānə 'Əleykān *(Muhammes 4, Mısra 11). [ġəm,]*

Zülfündədi məd-**ġəm** gözəlim mö'cüz-i Mūsā
Mużmərdi ləbündə dəḫi e'cāz-ı Məsīḥā *(Muhammes 4, Mısra 13). [ġəm,]*

Nə var idi köñüldə **ġəm** ü dərd-i rūzgār
Nə var u yoḫ küdūrəti olmazdı āşikār *(Müseddes 1, Mısra 7). [ġəm,]*

Hər kimsə ki bu cəhāndə pis 'avrət alur
Öz cānı içün dərd ü **ġəm** ü möḥnət alur *(Rübai 7, Mısra 2). [ġəm,]*

Həmīşə vüṣlətə mu'tād gördügün köñlüm
Tutuşdı **ġəm** odınə şād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 4). [ġəm,]*

<u>**ġəm çək-:**</u> *Gamlanmak, kederlenmek. dert etmek, üzülmek.*

Dedi ey Żū`ī-i dil-ḫəstə dəḫi **ġəm çəkmə**
Dərd-i möḥnətlərüvə müjdə ki dərmān oldı *(Kaside 17, Mısra 11). [ġəm çəkmə, -mə]*

Gücündən artıqə ümmīd dutmə **ġəm çəkmə**
Nə gəlsə şād qıl āḫır dil-i ġəm-əfzānı *(Kaside 23, Mısra 17). [ġəm çəkmə, -mə]*

Köñül çü yoḫdı bəqā 'ömrə **çəkmə ġəm** bī-cā
Demün ġənīmət bil cümləsi fənādandur*(Gazel 83, Mısra 11). [ġəm çəkmə, -mə]*

Əbləh gər olaydım nə ġəm ü dərdim olurdı
Sən məndə bu **ġəm çəkməgi** ḫişlət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 6). [ġəm çəkməgi, -i]*

Dil sirr-i ġönçə-i dəhənün bilmək istəyür
Yüz **ġəm** bu işdə ḫeyli zəmāndur nihān çəkər *(Gazel 61, Mısra 12). [ġəm çəkər, -ər]*

<u>**ġəm ü möḥnəti çək-:**</u> *Üzüntü ve eziyet çekmek. Kederlenmek, sıkıntı içinde olmak.*

Çəkmişəm hər nə **ġəm** ü möḥnəti var 'āləmdə

Qalmışam şām u səḥər şīvən ilə mātəmdə *(Müseddes 2, Mısra 5). [ġəm ü möḥnəti çəkmişəm, -miş, -əm]*

<u>ġəmāmü`l-iḫtifā:</u> *Saklanmış bulut.*

Qəd iżā'ət şəms-i vəḥdət min **ġəmāmü`l-iḫtifā**
Kənz-i məḫfī nūr-ı 'ürfān ilə tapdı incilā *(Gazel 3, Mısra 1). [ġəmāmü`l-iḫtifā,]*

<u>ġəm-ḫˇānə:</u> *Keder sofrası.*

Eyş ü 'işrət ilə çoḫ vəqt keçürdüm ammā
İmdi bildim bu ḫarābə necə **ġəm-ḫˇānə** imiş *(Gazel 107, Mısra 4). [ġəm-ḫˇānə,]*

<u>ġəm-ḫˇār:</u> *Gam yiyen, kedere ortak olan, kederlenen, tasalanan, üzülen.*

Nə yārunə həm-zəbān nə **ġəm-ḫˇār**
Nə mūnis ü dost nə pərəstār *(Mesnevi 8, Mısra 5). [ġəm-ḫˇār,]*

Sən olmason ər bənimlə **ġəm-ḫˇār**
Qallam belə bī-nəvā vü əfkār *(Mesnevi 8, Mısra 31). [ġəm-ḫˇār,]*

Nə ġəm ey gül sənün tək bir nigār-ı gül-'izārım var
Süḫən-dān u ənīs u mūnis u **ġəm-ḫ∨ār** yārım var *(Gazel 45, Mısra 2). [ġəm-ḫ∨ār,]*

Ki ey həmīşə bəlā-günlərində **ġəm-ḫ∨ārım**
Verən iyāric-i güftārı köñlümə ārām *(Gazel 129, Mısra 7). [ġəm-ḫ∨ārım, -im]*

<u>ġəm-i 'āləm:</u> *Dünyanı tasası/kederi.*

Olmuş idim dəḫi āsūdə **ġəm-i 'āləmdən**
Mə`mənim gūşə`-i mey-ḫānə idi hər ġəmdən *(Mesnevi 1, Mısra 17). [ġəm-i 'āləmdən, -dən]*

<u>ġəm-i bī-cā:</u> *Boşuna kederlenme, yersiz tasa.*

Deyülübdür bizə bir rəmz-i *'izā qālūdə*
Belə olduğdə nə ḥāṣil bu **ġəm-i bī-cādən** *(Gazel 173, Mısra 14). [ġəm-i bī-cādən, -dən]*

<u>ġəm-i bī-cādən çək-:</u> *Boş yere kederlenme!.*

Hər nə olsun gedəcəksən bu fənā dünyādən
Bārī bir 'işrət elə çəkmə **ġəm-i bī-cādən** *(Mesnevi 15, Mısra 22). [ġəm-i bī-cādən çəkmə,]*

<u>ġəm-i bir lālə ruḥ:</u> *Bir lale yüzlünün kederi.*

Yanmaqə pərvānə tək bir şam'-ı ruḫsār 'eşqinə
Yā **ġəm-i bir lālə-ruḫlə** dāğdār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 4). [ġəm-i bir lālə ruḫlə, -lə]*

<u>ġəm-i bī-şümār:</u> *Sayısız keder.*

Çərḫün nədür 'ədāvəti mən dil-fikār ilə
Qoymuş məni bu dərd ü **ġəm-i bī-şümār** ilə *(Kaside 21, Mısra 2). [ġəm-i bī-şümār,]*

<u>ġəm-i dövrān:</u> *Devranın, talihin kederi.*

Təğyir-i iḫtiyārı çü yoḫdur qəżā içün
Təqdīrə rāżı ol **ġəm-i dövrānə** ağlama *(Gazel 5, Mısra 6). [ġəm-i dövrānə, -ə]*

Əlbəttə hər ḫəzān olanun bir bəhārı var
Ṣəbr eylə ey köñül **ġəm-i dövrānə** ağlama *Gazel 5, Mısra 12). [ġəm-i dövrānə, -ə]*

<u>ġəm-i dünyā:</u> *Dünyanın kederi.*

Zəhr-i qātil baña ver sāqī demim şəhbādən
Qutarub rāḥət olum tā ki **ġəm-i dünyādən** *(Gazel 173, Mısra 2). [ġəm-i dünyādən, -dən]*

<u>ġəm-i dəhān:</u> *Ağız kederi.*

Żū`ī **ġəm-i dəhānı** ilə ol sitəmgərin
Görsön vücūdımı yoh edərsən gümān məni *(Gazel 227, Mısra 9). [ġəm-i dəhānı, -ı]*

<u>ġəm-i dərd:</u> *Derdin kederi.*

Qəżā kātibləri hər şəḫs içün bir iş yazub lövḥə
Mənim lövḥimdəki cümlə **ġəm-i dərd** ü bəlā çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 4). [ġəm-i dərd,]*

<u>ġəm-i 'eşq:</u> *Aşk kederi.*

Məni öldürdilər dərd ü **ġəm-i 'eşq** ilə āḫırdə
Səmən-sīmā vü sünbül-mūy u sūsən-ləb [ü] gül-rūlər *(Gazel 57, Mısra 5). [ġəm-i 'eşq,]*

Zülfñə nə lā`iq söləsəm nāfə-i Tātār
Żū`ī kimi oldum **ġəm-i 'eşqündə** giriftār *(Muhammes 4, Mısra 34). [ġəm-i 'eşqində, -in, -də]*

O çeşm-i məstüvə cānım o növ' ḥeyrāndur
Ki rūz [u] şəb **ġəm-i 'eşqində** dīdə giryāndur *(Gazel 81, Mısra 2). [ġəm-i 'eşqində, -i, -n, -də]*

Olur Żū`ī kimi Mūsā **ġəm-i 'eşqünlə** ḫākistər
Əgər Sīnā-yı kūyundə görə rūyun təcəllāsın *(Gazel 162, Mısra 9). [ġəm-i 'eşqünlə, -ün, -lə]*

Gəl ey gözəl **ġəm-i 'eşqünlə** zār qoymə məni
Firāq-ı zülfün ilə bī-qərār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 1). [ġəm-i 'eşqünlə, -ün, -lər]*

<u>ġəm-i firāq:</u> *Ayrılık kederi.*

Ġəm-i firāq ilən imdi belə olmazdım
Qoyaydı gər məni köñlüm öz ihtiyārım ilə *(Gazel 191, Mısra 7). [ġəm-i firāq,]*

Həmīşə istər idim cān verim qabaqundə
Vəlī nə sūd ki verdim **ġəm-i firāqundə** *(Gazel 196, Mısra 2). [ġəm-i firāqundə, -un, -də]*

<u>ġəm-i ġovqā:</u> *Savaş, mücadele kederi.*

Kāş 'āşiq saña olmaydım əzəldən ey māh
Salmayaydım başımı muncə **ġəm-i ġovqāyə** *(Gazel 209, Mısra 12). [ġəm-i ġovqāyə, -y, -ə]*

<u>ġəm-i hicr:</u> *Ayrılık kederi.*

Yoḫ idi dildə **ġəm-i hicr** şād vəṣlün ilə
O gün bir özgə gün idi o vəqt dīgər idi *(Gazel 240, Mısra 3). [ġəm-i hicr,]*

Keçür həmīşə **ġəm-i hicr** ü dərd-i ġürbət ilə
N`olurdı belə keçən 'ömr hamudan kəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 11). [ġəm-i hicr,]*

<u>ġəm-i hicrān:</u> *Ayrılık kederi.*

Nə dildə bir **ġəm-i hicrān** nə küdūrət idi
Dögüldi belə dəmən də bir əhl-i 'işrət idi *(Tahmis 2, Mısra 13). [ġəm-i hicrān,]*

Bəs ki Żū`ī ḫū dutub köñlüm **ġəm-i hicrān** ilə
Olmayur bir ləḫẓə ġəmdən ayru qaygudan cüdā *(Gazel 12, Mısra 9). [ġəm-i hicrān,]*

Ay u gün söyləməyüb məṭləbi muğləqdi ki mən
Gecə gündüz **ġəm-i hicrān** ilə āh vāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 4). [ġəm-i hicrān,]*

Çək imdi ey köñül **ġəm-i hicrān** bəlāsını
Sən nīşə ülfət eylədün hər bī-vəfā ilə *(Gazel 213, Mısra 11). [ġəm-i hicrān bəlāsını, -sı, -n, -ı]*

Gecə gündüz **ġəm-i hicrānını** çəksəm ḫˇoşam zīrā
Məqām-ı vəṣldə ṣəd şükr kim būs u kənārım var *(Gazel 45, Mısra 3). [ġəm-i hicrānını, -ın , -ı]*

Qoyub belə **ġəm-i hicrānun** ilə ġürbət ara
Əsīr-i dərd-i qədər möhnət-i qəżā qıldun *(Gazel 167, Mısra 7). [ġəm-i hicrānun, -un]*

__**ġəm-i hicr-i cān-sitān :**__ *Kalp ülkesinin ayrılık acısı.*

Dedim o yārə **ġəm-i hicr-i cān-sitān ı** yazım
Firāq-ı möḥnətini yā ġəm-i zəmānı yazım *(Gazel 141, Mısra 1). [ġəm-i hicr-i cān-sitān ı, -i]*

__**ġəm-i hicr-i ləb-i dildār:**__ *Gönlü kendine bağlamış olan sevgilinin dudağının ayrılık kederi.*

Ġəm-i hicr-i ləb-i dildārə nāfi‘-bādədür Żū`ī
Ayağın sāqīnün öp bī-təvəqquf başə ṣəhbā çək *(Gazel 116, Mısra 11). [ġəm-i hicr-i ləb-i dildārə, -ə]*

__**ġəm-i hicr:**__ *Ayrılık kederi.*

Dögül ‘əbəs **ġəm-i hicründə** olduqum sər-məst
Nə gördi bādədə bilmən ki oldı bādə-pərəst *(Tahmis 2, Mısra 23). [ġəm-i hicründə, -ün, -də]*

__**ġəm-i ruḫsār:**__ *Yanağının kederi.*

Ġəm-i ruḫsārı bəsdir gūşə-i möḥnətdə mən zārə
Aparmun dostlar bi`llāh məni gülzārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 7). [ġəm-i ruḫsārı, -ı]*

__**ġəm-i rūzgār:**__ *Zamanın, talihin kederi.*

Sāqī gözün nidāsı o cān-cövhərin gətür
Lüṭf et vücūdum etdi **ġəm-i rūzgār** yoḫ *(Gazel 38, Mısra 12). [ġəm-i rūzgār,]*

__**ġəm-i ‘innāb-ı ləbin:**__ *Ünnap dudağın kederi.*

Bīmār qaluban **ġəm-i ‘innāb-ı ləbindən**
Ey cān yıḫıl ol dərgəh -i Loqmānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 11). [ġəm-i ‘innāb-ı ləbindən, -in, -dən]*

__**ġəm-i zəmān:**__ *Keder zamanı.*

Dedim o yārə ġəm-i hicr-i cān-sitān ı yazım
Firāq-ı möḥnətini yā **ġəm-i zəmānı** yazım *(Gazel 141, Mısra 2). [ġəm-i zəmānı, -i]*

__**ġəm-i əndūh:**__ *Keder tasası.*

Ey köñül bəsdi bī-qərār oldun
Ġəm-i əndūhlə fikār oldun *(Kaside 16, Mısra 2). [ġəm-i əndūhlə, -lə]*

__**ġəm çək-:**__ *Kederlenmek.*

Olan dəmdə pərīşān gecələr sevdā-yı zülfünlə
Çəkən Leylā **ġəmin** Məcnūn-ı sər-gərdān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 6). [ġəmin çəkən, -ən]*

__**ġəm-küsār:**__ *Derde ortak olan, teselli eden.*

Firāq-ı möḥnəti ġürbət-bəlāsı çərḫ-ələmi
Nolurdı muncə ġəmə bircə **ġəm-küsārım** olaydı *(Gazel 223, Mısra 8). [ġəm-küsārım, -ım]*

Rəşk edüb dövr-i fələk məndən ayırdı ‘āqibət
Dərd [ü] ġəm dəf‘inə kim bir **ġəm-küsārım** var idi *(Gazel 225, Mısra 10). [ġəm-küsārım, -ım]*

__**ġəmz:**__ *Gözle, kaşla işâret etme, göz kırpma.*

Neyləsün ‘āşiq saña dil verməsün ey məh-liqā
Hər nigāhun cān-sitān hər nāz u **ġəmzün** dil-firīb *(Gazel 18, Mısra 4). [ġəmzün, -ün]*

Məni öldürdi ey məh nāz u **ġəmzün** təlḫ-güftārun
‘Əcəb bī-mehrsən ey bī-mürüvvət bu nə āyīndür *(Gazel 56, Mısra 7). [ġəmzün, -ün]*

Āşikārə qanımı hər dəm tökər **ġəmzün** oḫı
Bir təbəssüm ilə lə‘lün cānımı pünhān alur *(Gazel 59, Mısra 3). [ġəmzün, -ün]*

Cəllād-**ġəmzün** ey pərī müjgān u qaşun
Ki tīr alur əlinə baña ki kəmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 5). [ġəmzün, -ün]*

Gər ẓāhir alur cānımı **ġəmzün** oḫı līkən
Ağzun həvəsi köñlümi pünhān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 5). [ġəmzün, -ün]*

__**ġəmzə:**__ *Göz süzerek göz ucu ile bakma, göz kuyruğunda görülen gönül çekici hareket, göz kırpma.*

Ġəmzə peykānın dilər şövq-i ruḫundan cān u dil
Eylə kim gün tābişindən təşnələr istərlər āb *(Gazel 16, Mısra 5). [ġəmzə,]*

__**ġəmzə-i ḫadəng:**__ *Göz süzerek göz ucu ile bakma oku.*

Məst ü məḫmūr gözün **ġəmzə-i ḫadənglə** nədür
Ṭuruqu`l-‘eyndə dünyāyə salur pərḫāşı *(Gazel 247, Mısra 9). [ġəmzə-i ḫadənglə, -lə]*

__**ġəmzə-i pünhān:**__ *Gizli gamze, çene çukuru.*

Sanmə bī-hūşluqım bī-hūdə gördükdə yüzin
Alur ārāmımı bir **ġəmzə-i pünhānı** ilə *(Gazel 204, Mısra 12). [ġəmzə-i pünhānı, -ı]*

__**ġəmə sal-:**__ *Kederlendirmek.*

Təġāfül eyləyübən salmə əhl-i ‘eşqi **ġəmə**
Bu qədri cövrə dəḫi olmə çoḫ rıżā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 19). [ġəmə salmə, -mə]*

__**gənc:**__ *Hazîne.*

Ruḫ u zülfün ḫəyālını köñüldə tā görüb etdim
Yəqīn bu sirri kim **gənc** ilə mār olı ḫarāb içrə *(Gazel 188, Mısra 8). [gənc,]*

Ḥəẕər et gövhər-i nā-süftəsən ey gül mey-i nāb
Çəkməsün meykədələr **gəncinə** əfsānə səni *(Gazel 226, Mısra 8). [gəncinə, -i, -n, -ə]*

__**gənc-i mə‘rifət:**__ *Hüner hazinesi, marifet, ilim hazinesi..*

Mülk ü māl [u] təḫt [ü] tāc-ı ‘āləmə meyl eyləməz
Żū`ī **gənc-i mə‘rifət** künc-i qənā‘ət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 20). [gənc-i mə‘rifət,]*

Kimün ki künc-i qənā‘ətlə **gənc-i mə‘rifəti**
Müyəssər oldı rumūz-ı dəqīqə məḥrəmdür *(Gazel 73, Mısra 5). [gənc-i mə‘rifəti, -i]*

__**gənc-i şāygān:**__ *Bol hazine.*

Aqabəg əvvəl-i dəryā-yı ʻizzət məʻdən-i himmət
Ki bəẕlindən anun ʻāləmdə **gənc-i şāygānım** var *(Kaside 7, Mısra 30). [gənc-i şāyegānım, -ım]*

ġənī: *Bol, çok fazla.*

Bī-məʻrifət **ġənīdi** fəqīr əhl-i məʻrifət
Fəqr ü ġınā nədəndi bu dünyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 5). [ġənīdi, -di]*

ġənīmət: *Beklenmedik zamanda ve şekilde ele geçen şey veya fırsat, emeksiz ve bedâvadan elde edilen menfaat.*

Köñül çü yoẖdı bəqā ʻömrə çəkmə ġəm bī-cā
Demün **ġənīmət** bil cümləsi fənādandur *(Gazel 83, Mısra 12). [ġənīmət,]*

gər: *Eğer edatının nazımda kullanılan şekli.*

Köñül **gər** istər isön istirāḥət-i dünyā
Şərāb-ı nābdədür cümlə rāḥət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 1). [gər,]*

Qaşun ẖəyālı zāhidi **gər** etməyüb cünūn
Dutmuş yüzin edər niyə meḥrābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 3). [gər,]*

Oldı pəjmürdə köñül tā düşdi ol rūdan cüdā
Adı māhir-Fövt olur **gər** kim düşə sūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 2). [gər,]*

Ləʻlün ʻeşqi olmasaydı məndə etməzdün cəfā
Çün küdūrət məḥv olur **gər** aradə qan olmasa *(Gazel 13, Mısra 10). [gər,]*

Nə nəşāṭı məclisün gər ondə cānān olmasa
Sā`ir əʻżānun nə sūdı təndə **gər** cān olmasa *(Gazel 14, Mısra 1). [gər,]*

Nə nəşāṭı məclisün **gər** ondə cānān olmasa
Sā`ir əʻżānun nə sūdı təndə **gər** cān olmasa *(Gazel 14, Mısra 2). [gər,]*

Vüṣlətün ẕövqin ziyād eylər cəfā-yı hicr-i yār
Növ-bəhārun ẕövqi olmaz **gər** zimistān olmasa *(Gazel 14, Mısra 4). [gər,]*

Çeşmün etsə **gər** baña min cövr köñlüm inciməz
Rəsmdür bīmār edər əḥbābınə dā`im ʻətīb *(Gazel 18, Mısra 5). [gər,]*

Gər səni gördükdə Żū`ī nālə eylər incimə
Rəsmdür fəryād edər gördükdə gülşən ʻəndəlīb *(Gazel 18, Mısra 9). [gər,]*

Var yeri cəmʻiyyətün zülfündə bər-həm olsə **gər**
Kim dedi ey dil sən ol mənzildə get kāşānə dut *(Gazel 33, Mısra 3). [gər,]*

Bilmək istərsən köñül **gər** ḥikmət Əflāṭūn kimi
Çək ayağun bādəvəş ẖum içrə sən də ẖānə dut *(Gazel 33, Mısra 7). [gər,]*

Gər var bəhār līk büt-i gül-ʻiẕār yoẖ
Hicrān ġəmilə meyl-i gül-i lāləzār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 1). [gər,]*

Gər ʻədālətlə olur ḥəşr günündə dīvān
Sən də mən də çəkərük ondə əẕiyyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 7). [gər,]*

Ḥəşrədək **gər** söləyim hīç tükənməz vəṣfün
Dəẖi bundan belə göstərmə kərāmət zāhid *(Gazel 39, Mısra 27). [gər,]*

Yeridi tīğ ilə **gər** etsə pārə pārə məni
Onun məḥəbbəti əlbəttə kim *(Gazel 53, Mısra 3). [gər,]*

Elə ẖəyāl edərəm şāh-ı ḥökmürānam **gər**
Desə filānı mənim bir kəmīn qulāmımdur *(Gazel 55, Mısra 3). [gər,]*

Gər bağludı təqdīr-i qəżāyə hamu işlər
Bī-cā yerə bu səʻy bu ẕillət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 3). [gər,]*

Gər səʻy ilədür dövlət ü şövkət bu cəhāndə
Çoẖ kimsədə bī-səʻy bu şövkət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 5). [gər,]*

Ṭāʻətdədi **gər** vüsʻət-i əndāzə-i dünyā
Pəs əhl-i ʻibādətdə fuqārət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 7). [gər,]*

Gər maʻṣiyət əhlində olur dövlət-i bī-ḥəd
Fısq əhli içün pəs belə ẕillət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 9). [gər,]*

Gər cənnətə də imdiki ādəm gedəcəksə
Bi`llāh elə olsə mənə cənnət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 25). [gər,]*

Ġəm oldur Żū`iyā kim olmayə mey-cāmınə qüdrət
Mey-i Dərġəm **gər** olsə fikr qılə dəhrdə ġəm var *(Gazel 70, Mısra 14). [gər,]*

Vāʻiẓ gəlür mi məscidə **gər** pūl olmasə
Anlar bu rəmzi kimsə ki ṣāḥib-şüʻūrdur *(Gazel 74, Mısra 9). [gər,]*

Nə dəm ki məʻrifət əhlilə ẖ˘oş keçər bi`llāh
Yüz il **gər** ʻömrün olə ḥāṣili həmān dəmdür *(Gazel 80, Mısra 4). [gər,]*

Sitəm-ḥəqīqəti məʻşūqədən təğāfüldür
Cəfā **gər** eyləsə Żū`ī genə vəfādandur *(Gazel 83, Mısra 14). [gər,]*

Gər cənnət ü firdövsdür ʻāləm bu zəmāndə
Ṣəd-ḥeyf ki bir rəmz bilən ādəmi yoẖdur *(Gazel 86, Mısra 5). [gər,]*

Qılur əḥvāl-ı bāṭin ẓāhir ʻāləm içrə bir dəmdə
Desəm mən küfr olur mu cām-ı bādə **gər** peyəm-bərdür *(Gazel 88, Mısra 4). [gər,]*

Ey dövlət-i ẖūn ʻāşiq içün ẖūn-bəhā nədür
Səndən **gər** ʻāşiq istər isə ẖūn bəhānədür *(Gazel 89, Mısra 2). [gər,]*

Görünürlərsə tikanlar gözə **gər** səbz ü çəmən
Līkən ondan gül-i gülzār-ı gülüstan olmaz *(Gazel 90, Mısra 7). [gər,]*

Gər ağacdan yonasan göstərəsən Sām-süvār
Zū`ī vəqtində gəlüb Fārs-ı meydān olmaz *(Gazel 90, Mısra 11). [gər,]*

Ləb-i dildār tək var bādə-i gül-gündə **gər** nəş`ə
Nə sūd ondan ki tīz başə çıẖar qalmaz müdām olmaz *(Gazel 93, Mısra 7). [gər,]*

Gər yolun düşsə ṣəbā Ağdaşə məndən sölə kim
Verdi cān ḥəsrət ilə Żū`ī-i nālān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 9). [gər,]*

Çün dərc-i dəhānundı ʻəlācım **gər** əṭibbā
Yoẖdur dedilər çārə bu bī-çārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 11). [gər,]*

Gör nəfs içün ʻibādətini zāhidün haçan
Başın əgərdi səcdəyə **gər** cənnət olmamış *(Gazel 105, Mısra 10). [gər,]*

Hər dəm baẖub cəmālıvə **gər** ağlasam nola
Ḫᵛurşīdə baẖsə kimsə edər əşkbārlıq *(Gazel 111, Mısra 11). [gər,]*

Gər rūzgārdan eləsöñ şəkvə ʻāqibət
Rəsmin pozub edər mi bizə sāzkārlıq *(Gazel 111, Mısra 15). [gər,]*

Hər növʻ cövr **gər** gələ şəbr eylə Żū`iyā
Ḫˇoşdur o gül yolundə nə qədr olsa ẖārlıq *(Gazel 111, Mısra 17). [gər,]*

Nūḥ-ṭūfānını saẖlardı bugünçün Żū`ī
Gər bilirdi ki cəhāndə belə tūğyān oləcaq *(Gazel 114, Mısra 14). [gər,]*

Dāğ-ı hicrān ilə ol şīrīn-ləbün **gər** cān verəm
Kūh-kən tək Żū`iyā mən daẖı bir ad eylərəm *(Gazel 127, Mısra 13). [gər,]*

Dərk eyləmədim hīç təcəllā-yı cəmālun
Mūsā kimi **gər** ṭālib-i dīdār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 20). [gər,]*

Rāḥət məqām yoẖdı cəhān içrə Żū`iyā
Gər bir məqām tapsə idim rāḥət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 18). [gər,]*

Gər biləydim ki edər ol büt-i bī-mehrə əs̱ər
Dəm-bə-dəm nālə vü fəryād u fəğān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 5). [gər,]*

Cānə meyl etsə idi Żū`ī **gər** ol ʻĪsā dəm
Şədqə hər dəmdə dil ü cānı rəvān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 9). [gər,]*

Əldən yerə qoymazdı dəẖi zāhid ayağı
Gər ʻəks şalə sāğər-i şəhbāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 8). [gər,]*

Bütləri tərk Yūsif eylərdi ẖəcālətdən nihān
Görsə idi **gər** Züleyẖā bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 148, Mısra 4). [gər,]*

Nigārım ʻeyb dutmə sirr-i ʻeşqün fāş qılsam **gər**
Pərīşān eyləyüb bəs kim məni zülf-i pərīşānun *(Gazel 149, Mısra 5). [gər,]*

Nə ġəm sənsiz gözüm **gər** giryədən ey māh kūr olsun
Rəqībimdir yüzün nəẓẓārəsindən qoy ki dūr olsun *(Gazel 150, Mısra 1). [gər,]*

Żū`iyā dünyādə **gər** ol māh olsə həm-dəmim
Kāfirəm ümmīd dutsam ḥūrī vü ġılmān içün *(Gazel 152, Mısra 9). [gər,]*

Olsə mehrim qədri **gər** ey bī-vəfā kīnün sənün
Qanımı tökməkdən özgə olmaz āyīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 1). [gər,]*

Gər ġəmim var ārzū-yı vaṣl-i yārə zāhidā
ʻEyb dutmə kim çəkərsən sən dəẖi ḥavrā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 5). [gər,]*

Olsun qəsəm o tār-ı sər-i zülfə ey şənəm
Qıllam sücūd **gər** söləsön Tarıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 12). [gər,]*

Bütləri tərk Yūsif eylərdi ẖəcālətdən nihān
Görsə idi **gər** Züleyẖā bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 170, Mısra 4). [gər,]*

Əbləh **gər** olaydım nə ġəm ü dərdim olurdı
Sən məndə bu ġəm çəkməgi ẖişlət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 5). [gər,]*

Gər var isə gözi vəlī əʻmādı bāṭini
Bir fərq verməyür gül-i ḥəmrāyə ẖārdan *(Gazel 176, Mısra 7). [gər,]*

Getməzdi Ḫiżr çeşme-i āb-ı ḥəyātə hīç
Müẖbir olaydı **gər** bu ləb-i ləʻl-fāmdan *(Gazel 177, Mısra 6). [gər,]*

Gər görsə idi ʻāriż-i ləʻlin çəkərdi əl
Āyīnədən Sikəndər ü Cəmşīd cāmdan *(Gazel 177, Mısra 9). [gər,]*

Gər cānımı ləʻlün həvəsi alsə ʻəcəb yoẖ
Kim nəqdləri bādə-i reyḥān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 3). [gər,]*

Gər ẓāhir alur cānımı ġəmzün oẖı līkən
Ağzun həvəsi köñlümi pünhān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 5). [gər,]*

Pərvānə olə köñlüm əgər sən təki bir şamʻ
Görməz gözəlim **gər** gəzə yüz əncümən içrə *(Gazel 187, Mısra 8). [gər,]*

Açılur şānə şifət zār-ı tənimdən min ağız
Ey pərī şānə **gər** ol zülf-i pərīşānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 4). [gər,]*

Ġəm-i firāq ilən imdi belə olmazdım
Qoyaydı **gər** məni köñlüm öz ihtiyārım ilə *(Gazel 191, Mısra 8). [gər,]*

Olsun ḥarām bādə-i firdövs zāhidə
Mey içməgi ḥarām deyə **gər** cavād ilə *(Gazel 193, Mısra 6). [gər,]*

Nəsl-i ādəmdə sənün tək məh-i ẖᵛurşīd-liqā
Gər mələk gəlsə inanmam gələcək dünyāyə *(Gazel 194, Mısra 4). [gər,]*

Necə əğyārı görim mən ki ölürdüm ġəmdən
Gər görirdim ki düşüb sāyə gəzir yanı ilə *(Gazel 204, Mısra 6). [gər,]*

Hīç kimsə mülk-i dövlətə məğrūr olmasun
Cəmşīdü **gər** peşīn nə apardı məzārınə *(Gazel 207, Mısra 6). [gər,]*

Sor ḥālımı tərəḥḥüm ilə kim əsīriñəm
Nə ʻeybi **gər** təkəllüm edə şəh gədā ilə *(Gazel 213, Mısra 16). [gər,]*

Bi`llāh behiştdür baña hər yerdə **gər** olam
Ol müşk-i mū-nigār u mey-i müşk-bū ilə *(Gazel 214, Mısra 3). [gər,]*

ʻĀqibət mənzili çün təḥt-i s̱ərādur bī-şək
Gər bu gün məsnədini övc-i s̱üreyyādə qılə *(Gazel 215, Mısra 4). [gər,]*

Gərək məʻşūq özi cəzb eyləsün ʻuşşāqını vəşlə
Yetüşməz vüşlətə **gər** gəzsə yüz min il sorağ ilə *(Gazel 216, Mısra 8). [gər,]*

Çəkmənəm ol kūdən əl **gər** cövr-i əğyār olsə də
Bülbül eylər mi gülüstān tərkini ẖᵛār olsə də *(Gazel 218, Mısra 1). [gər,]*

Yüz qərīnə keçsə sən tək māh bulmaz **gər** fələk
Gündə min kəz kürrə(?)-i ərż üzrə səyyār olsə də *(Gazel 218, Mısra 5). [gər,]*

Kūy-ı yārə yüriyür ʻāşiq-i sādiq bi`llāh
Mār tək **gər** əzilüb kəlləsi sağ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 4). [gər,]*

Ġərəż bu dərd ü bəlā cümləsi gedər Żū`ī
Tərəḥḥüm eyləyübən **gər** o yār yārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 14). [gər,]*

ʻEşqün yolundə verməyin īmānı Żū`ī tək
Getməz behiştə yüz il olə **gər** ʻibādəti *(Gazel 229, Mısra 10). [gər,]*

Gər ləb-i ləʻlüñə verdi Żū`ī cān ʻeyb eyləmə
Rəsmidür bu kim qılurlar cānı cānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 9). [gər,]*

Lāzım dögi bu ʻəṣrdə nə nām nə nāmūs
Pūl olsun təki ʻeyb eləməz hər nə **gər** oldı *(Gazel 239, Mısra 8). [gər,]*

ʻĀriżün Żū`īni **gər** görməsə zāhir nə ʻəcəb
Gün ḫüşūşundə nə ḥācət qınəmaq ḫuffāşı *(Gazel 247, Mısra 13). [gər,]*

Bir nəfəs vəṣlüvə ey şūḫ dəyişməm bi`llāh
Versələr Tarı bilür **gər** baña bu dünyānı *(Gazel 250, Mısra 6). [gər,]*

Āvārə çöllər içrə qalur idi ḥəşrə tək
Olmaydı Ḫiżrə lüṭflə **gər** rəh-nümā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 10). [gər,]*

Gər etməsəydi cān ilə ḫidmət saña Məsīḥ
Qoymaz āsmān-ı çəhārumdə pā [ʻƏlī] *(Kaside 1, Mısra 15). [gər,]*

Gər dutmayaydı ṣidq ilə Mūsā səni şəfīʻ
Olmazdı hīç əsāsı onun əjdəhā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 17). [gər,]*

Firʻovnı rūd-ı Nīldə qoymazdı qərq olə
Gər ṣidq ilə çağırsa idi bircə yā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 28). [gər,]*

Kāfī olur mı şānuvə **gər** gəlsə Ḥəqqdən
Fəżlün ẓuhūrə qılmaqə yüz qul fəkā Əlī *(Kaside 1, Mısra 29). [gər,]*

Hər nihān ilə ġərīb ʻelmlərə āgəhdür
Gər Fəlāṭūn olə təʻlīm alı ondan ḥikmət *(Kaside 5, Mısra 42). [gər,]*

Gər şövq-i qönçə [ləb] dəhəni ol pərīvəşün
Təngəm ze çəşm-e mūr nemūdə əst rūzgār *(Kaside 9, Mısra 9). [gər,]*

Gər ḫəzān fəṣlidi lākin qədəmündən biz içün
Növ-bəhār oldı cəhān mövsüm-i būstān oldı *(Kaside 17, Mısra 25). [gər,]*

Sərbārdur təmām mey ü bəzm ü yār u gül
Gər olmasə bəğəldə zər-i sikkədārdə *(Kaside 19, Mısra 20). [gər,]*

Rāḥil təḫəllüṣ ol ki qılur kūr dīdəsi
Gər olsə həm-nəbərd yüz İsfəndiyār ilə *(Kaside 21, Mısra 20). [gər,]*

Bəʻżə verübdi ʻəql ziyādə nə sīm ü zər
ʻƏqlilə ḫ`oşdı olmasə **gər** bərg ü bār ilə *(Kaside 21, Mısra 40). [gər,]*

Ātəş-i ḫarman-ı ġəmdür özi ki āb isə də
Ḫeyrdür cān u tənə **gər** adı şərāb isə də *(Mesnevi 1, Mısra 6). [gər,]*

Ḥuṣūl olsə əgər feyz-i vüṣūlun
Yetüşsə şəmme **gər** ẕövq-i məqālun *(Mesnevi 3, Mısra 22). [gər,]*

Eyləsön inṣāf ilə **gər** bir nəẓər
Demək olmaz bu sözlərdən bir ḫəbər *(Mesnevi 5, Mısra 77). [gər,]*

Olsə hər kəsdə səḫāvət özi ol ḥālətdür
Olmasa **gər** hünəri neylüm adı Rüstəmdür *(Mesnevi 6, Mısra 40). [gər,]*

Gər əsbdən olmusan pərīşān
Qurbān saña at bəlkə həm cān *(Mesnevi 8, Mısra 35). [gər,]*

Gər istəsön ey ʻəzīẕ-i ʻāləm
Kim gəlməyə yanıña bir ādəm *(Mesnevi 8, Mısra 51). [gər,]*

Pəs olə **gər** əhl-i maʼārifdə zər
Həm-cinsinə nə yerdə olsə verər *(Mesnevi 10, Mısra 31). [gər,]*

Olmasa pūlı **gər** Fəlāṭūndur
Ḫəlq sölər oña ki məcnūndur *(Mesnevi 11, Mısra 39). [gər,]*

Gər mənə bāvər etməsön əṣlən
ʻƏməlündür həbā` mənẟūrən *(Mesnevi 11, Mısra 65). [gər,]*

Olsa **gər** ʻeyb istəyəndə dəlīl
Pəs nöçün Ḥəqdən istəyübdi Ḫəlīl *(Mesnevi 11, Mısra 81). [gər,]*

Dünyādə indi istəmürəm bir zəmān olam
Altmış yaşındə isə [o] bir kimsə **gər** vəfāt *(Muhammes 1, Mısra 18). [gər,]*

Belə ki səni ḫəlq eləyüb Ḫāliq-i dāvər
Gər görsə yüzün min yüz zāhid-müżtər *(Muhammes 4, Mısra 6). [gər,]*

Dil-cūy-ı pərī-rūy mələk-ṭəlʻət ü rəʻnā
Gər kim enə firdövs-i bərīndən yerə ḥavrā *(Muhammes 4, Mısra 24). [gər,]*

Vəṣlünlə elə gəl mən-i dil-ḫəstəyə çārə
Etmək diləsön **gər** günimi cövrlə qarə *(Muhammes 4, Mısra 30). [gər,]*

Əlḥəq insān olanə niṭq ü bəyāndur məktəb
Hər kəsün olmasə **gər** ʻelmi yəqīn əʻmādur *(Muhammes 5, Mısra 6). [gər,]*

Olsə şəh-zādə kişi bilməsə **gər** ʻelm ü bəyān
Ḫəlq sölər ki filānkəsdi nə kevdən nā-dān *(Muhammes 5, Mısra 11). [gər,]*

Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü şāndur məktəb
Kişi beş dil bilə **gər** ondə təmām ādəmdür *(Muhammes 5, Mısra 16). [gər,]*

Dünyādə yüz il ʻömr olə **gər** bir dəmdür
Hər kəs ki bunı bilsə bənī ādəmdür *(Rübai 4, Mısra 1). [gər,]*

Gər ṣūrəti insān görünən çoḫdı vəlī
Ḫāṣiyyəti insān olan ādəm kəmdür *(Rübai 4, Mısra 3). [gər,]*

Dutə **gər** ḥūr u ġılmān ʻāləmi bi`llāh nigāh etmən

Cəhānı çeşmimə Żū`ī ṣifət hər gün siyāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 27). [gər,]*

Gər hünər kəsbi içün əlli il dil-ḫūn oləsən
Arturub fəżl ü hünər ʻelmdə ceyḥūn oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 13). [gər,]*

Gər pirisajni vəkillər böyügü şovn (?) oləsən
Kimsə qədr etməyəcək gərçi Fəlāṭūn oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 15). [gər,]*

Gər deyəm dərdimi dövlətlü olan bī-ḫəbərə
Bāb-ı ḥikmət açuban şərḥ eləyim min fiqrə *(Terci-bend 1, Mısra 31). [gər,]*

gər: *İster...ister.*

Baḫmamaq zāhid sözinə mey ayağın sāqīdən
Gülşən içrə **gər** ḥalāl u **gər** ḥarām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 4). [gər,]*

Baḫmamaq zāhid sözinə mey ayağın sāqīdən
Gülşən içrə **gər** ḥalāl u **gər** ḥarām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 4). [gər,]*

Süvār-ı əsb-i nəşāṭ ol köñül nə māt ki dəhr
Məqām-ı ġüṣṣədi **gər** şāh **gər** vəzir oləsən *(Gazel 170, Mısra 4). [gər,]*

Süvār-ı əsb-i nəşāṭ ol köñül nə māt ki dəhr
Məqām-ı ġüṣṣədi **gər** şāh **gər** vəzir oləsən *(Gazel 170, Mısra 4). [gər,]*

gərçi: *Aslına bakılırsa, aslında, filvâki.*

Beytü`l-ḥəcər ṭəvāfın edər **gərçi** ḥācılar
Dil ḫālidün ziyārətinə müstəmənd olub *(Gazel 24, Mısra 11). [gərçe,]*

Bādə-h˅ārə eləyür **gərçi** məzəmmət zāhid
Çəkər āhır özi bu işdə nədāmət zāhid *(Gazel 39, Mısra 1). [gərçe,]*

Hər ildə **gərçi** dəhrdə bir lāləzār olur
Tiflīs içində hər gecə yüz növ-bəhār olur *(Gazel 82, Mısra 1). [gərçe,]*

Mey-cāmı **gərçi** ḫəlqə verür şādlıq vəlī
Cām əldə sənsiz ey büt-i məh ẓülmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 9). [gərçe,]*

Behiştə **gərçi** məni dəʻvət etsələr sənsiz
Özimə rövżə`-i ḫüld-i cəhənnəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 3). [gərçe,]*

O qədri iştiyāqım var sər-i kūyində āzārə
Göz açmam məskənim cənnət ənīsim **gərçi** ḥūr olsun *(Gazel 150, Mısra 6). [gərçe,]*

Dīdə`-i ʻāləmdə **gərçi** ḫ˅ār oldım yār içün
ʻĀqibət düşdim gözindən ḫāṭir-i əğyār içün *(Gazel 153, Mısra 1). [gərçe,]*

Batdı yüz min ḫār-ı möhnət-i nāḫun ümmīdimə
Gərçi yüz min cövr çəkdim ol gül-i gülzār içün *(Gazel 153, Mısra 6). [gərçe,]*

Bād-ı bəhār cənnət edüb **gərçi** ʻāləmi
Ṣəd-ḥeyf yoḫdı belə behiştün bir ādəmi *(Gazel 243, Mısra 1). [gərçe,]*

Qılandə ġeyrə cəfā öldürür məni qiryət
Yerindədür saña mən **gərçi** bī-vəfā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 2). [gərçe,]*

Ṣəd şükr ʻāqibət ki gülüstānə gəlmişəm
Gərçi əzəldə żağəm-i dövrān-ı şīr idim *(Muhammes 3, Mısra 10). [gərçe,]*

Bīmār tənim nərgis-i məstānə ʻƏleykān
Bu şəhrdə var **gərçi** həzārān büt-i zībā *(Muhammes 4, Mısra 22). [gərçe,]*

Atamun firqəti **gərçi** məni əfkār elədi
Ẓülm-i ʻudvān mən-i möḥnətzədəni zār elədi *(Müseddes 2, Mısra 11). [gərçe,]*

Gər pirisajni vəkillər böyügü şovn (?) oləsən
Kimsə qədr etməyəcək **gərçi** Fəlāṭūn oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 16). [gərçe,]*

İndi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Çünki lāzımdı dedim **gərçi** dögüldür lā`īq *(Terci-bend 1, Mısra 26). [gərçe,]*

gərdiş-i dövrān: *Feleğin, talihin dönüşü.*

Həmīşə ʻeyş [ü] nəşāṭ ilə ḫ˘oş keçə ʻömrün
Nə qədri var cəhān içrə **gərdiş-i dövrān** *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 38). [gərdiş-i dövrān,]*

gərdiş-i dövrān: *Devranın dönüşü.*

Bir ḥāl ilə qalmaz bu ṣifət dövr-i zəmānə
Āḫır dəgişər **gərdiş-i dövrān** belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 14). [gərdiş-i dövrān,]*

gərdiş-i peymānə: *İçki kadehi döngüsü, devri.*

Döndürən səcdə içün pāy-ı ḫamı meḥrābə
Səccəsi **gərdiş-i peymānə** ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 6). [gərdiş-i peymānə,]*

gərdūn: *Dünya, semâ, felek.*

Belə ẓənnim yoḫ idi kim bizi **gərdūn** ayırə
Bī-vəfālıq eləyüb ayrulacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 9). [gərdūn,]*

O növʻ ilə qılub pā-māl-i dərd ü ġəm məni **gərdūn**
Görənlər ḥālımı çərḫün əlindən əl-əmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 11). [gərdūn,]*

Dün şikāyət eləyürdüm fələk-i bəd-ḫūdan
Ki nöçün bağladı **gərdūn** yolumı hər sūdən *(Mesnevi 1, Mısra 22). [gərdūn,]*

gərdūn-ı gərdān: *Çene altındaki etli kısmın devri.*

Firqətündə āh-ı cān-sūz u fəğānımdan mənim
Gecələr ey məh-liqā **gərdūn-ı gərdān** titrəşür *(Gazel 58, Mısra 6). [gərdūn-ı gərdān,]*

ġərīb: *XIX. yüzyılda yaşamış Molla Maḥmûd Żû`î`nin çağdaşı şair.*

Gəlmişdi bəḥr-i nəẓmün fəvərānə ey **Ġərīb**
Saçmışdı hər ṭərəf neçə dür-dānə ey **Ġərīb** *(Kaside 3, Mısra 1). [ġərīb,]*

Gəlmişdi bəḥr-i nəẓmün fəvərānə ey **Ġərīb**
Saçmışdı hər ṭərəf neçə dür-dānə ey **Ġərīb** *(Kaside 3, Mısra 2). [ġərīb,]*

Gördükdə şeʻrivi köñül ol növʻ şād olub
ʻĀşiq yetəndə şād olı cānānə ey **Ġərīb** *(Kaside 3, Mısra 4). [ġərīb,]*

Hər ləfẓi ġönçə məʻnīsi gül tək fərəḥ-fəzā

Oḫşatsam ‘eyb yoḫdı gülüstānə ey **Ġərīb** *(Kaside 3, Mısra 6). [ġərīb,]*

Hər kəlməsində dərc idi çün kəlmə-i Məsīḥ
Oḫşatmanam o çeşme-i ḥeyvānə ey **Ġərīb** *(Kaside 3, Mısra 8). [ġərīb,]*

Ṣəd-ḥeyf ḥörmət eyləməyür ḫəlq mūrcan
Qürbət vilāyət içrə Süleymānə ey **Ġərīb** *(Kaside 3, Mısra 10). [ġərīb,]*

Şā‘ir nə növ‘ [ilə] desün ḥüsn-i qönçəni
Yoḫ bir nəfər [ki] tā oḫuyub qanə ey **Ġərīb** *(Kaside 3, Mısra 12). [ġərīb,]*

Bi`llāh qədīm vəqtdərə var idi mə‘rifət
Bilməm nolubdı mərdüm-i Şīrvānə ey **Ġərīb** *(Kaside 3, Mısra 14). [ġərīb,]*

Etməz qəbūl qılmə nəṣīḥət ki ḥəqq-i yüz
Tə`s̱īr eyləməz dəḫi şeyṭānə ey **Ġərīb** *(Kaside 3, Mısra 16). [ġərīb,]*

Ḥeyvāndılar ḥəqīqəti insān dögül təmām
Bənzər Əgərçi ẓāhiri insānə ey **Ġərīb** *(Kaside 3, Mısra 18). [ġərīb,]*

Ḫāk əhli ilə olmaqə ḫ̌oşdur baña cəhīm
Getməm bularlə rövże-i riżvānə ey **Ġərīb** *(Kaside 3, Mısra 20). [ġərīb,]*

Dünyādə ‘elm ü mə‘rifət-i fəżl tərk olub
Dövrān dutubdı mərdüm-i nā-dānə ey **Ġərīb** *(Kaside 3, Mısra 22). [ġərīb,]*

Bir beytinə bir əşrəfī bəḫşāyiş etdilər
Firdovsī-i ḥəkīm-i süḫən-dānə ey **Ġərīb** *(Kaside 3, Mısra 24). [ġərīb,]*

Bir beytə bir qəpik verələr mən də tā çəküm
Rūyintən ü Təhəmtəni meydānə ey **Ġərīb** *(Kaside 3, Mısra 26). [ġərīb,]*

Sən bu ticārətünlə sənə belə təng olur
Baḫ gör nolur bu Żū`ī-i nā-dānə ey **Ġərīb** *(Kaside 3, Mısra 28). [ġərīb,]*

Olaydı iḥtisān ilə Toğrul Tigin əgər
Ḫāqānilər gəlür genə dövrānə ey **Ġərīb** *(Kaside 3, Mısra 30). [ġərīb,]*

__ġərīb:__ *Kimsesiz, zavallı, bîçâre (kimse).*

Görcəyin ruḫsāruvı ol çīn-i zülfündə dedim
Ey köñül vəhm elə kim māh ‘əqrəbə olmuş **ġərīb** *(Gazel 18, Mısra 8). [ġərīb,]*

Ġərīb ü ‘āciz ü müżṭər bəlā vü möḥnət-i hicr
Bu qədr dərdimə ey kāş bircə həm-dəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 9). [ġərīb,]*

Ġərīb ü bī-nəvā kəslər pənāhı
Bu Żū`īnün ḥəqīqət qiblə-gāhı *(Mesnevi 3, Mısra 3). [ġərīb,]*

__ġərīb ‘elm:__ *Kolay anlaşılamayan, gizli tarafları bulunan, sırlı ilimler.*

Hər nihān ilə **ġərīb** ‘elmlərə āgəhdür
Gər Fəlāṭūn olə tə‘līm alı ondan ḥikmət *(Kaside 5, Mısra 41). [ġərīb ‘elmlərə,]*

__ġərīb-i şəḫr ü diyār:__ *Memleket ve şehirden uzak, memleket ve şehir garibi.*

Əsīr-i hicr-i nigār u **ġərīb-i şəḫr ü diyār**
Mənimçün āḫırı gör kim nə mā-cərā qıldun *(Gazel 167, Mısra 5). [ġərīb-i şəḫr ü diyār,]*

__ġərībə:__ *İçe dokunan, dokunaklı, müessi, garip.*

Gətür sāqī qədəḥ kim bir **ġərībə** dāstānım var
Bu çərḫ-i kīnə-pərdāzın əlindən əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 1). [ġərībə,]*

__ġərīq:__ *Bir şeyle aşırı derecede dolmuş olma, bir şeye batmış, boğulmuş halde bulunma, müstağrak.*

Gəlib məsīḥ-i köñül zāra āh u zārun ilə
Olub **ġərīq** cəhān çeşm-i əşkbārun ilə *(Gazel 205, Mısra 2). [ġərīq,]*

__ġərq:__ *Bir şeyle aşırı derecede dolmuş olma, bir şeye batmış, boğulmuş halde bulunma, müstağrak.*

Düşən bu qulzüm-i ‘eşq içrə **ġərq** olur bi`llāh
Bu bəd müḥīṭdi kim sanmayun kənārəsi var *(Gazel 87, Mısra 5). [ġərq,]*

Dərūndə ağlamaqdan qanə **ġərq** oldım nigārā ḥər
Deməzsən kim məgər bu Żū`ī-i məhcūr u miskīndür *(Gazel 56, Mısra 9). [ġərq,]*

Cəfā peykānlarılə **ġərqədür** cismim fəğān etmin
Müşəḫḫəşdür bu Żū`ī kim fəğān ġərq-ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 9). [ġərqədür, -ə, -dür]*

Əşk-i ḫūnīn içrə **ġərqəm** zülfüni dutmaq içün
Necə kim sevdā içün tācir çəkər dəryā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 3). [ġərqəm, -əm]*

Hər ləḥẓə gözimdən həvəs-i tīr-i müjünlə
Ġərqəm mən-i dil-ḫūn gözəlim cūlər içində *(Gazel 190, Mısra 4). [ġərqəm, -əm]*

Nə bir zāhiddür ancaq rāh-ı rəsm-i şər‘dən ḫāric
Təmāmən **ġərqdür** bu ġəflət ü cəhl ilə dəryāyə *(Gazel 212, Mısra 6). [ġərqdür, -dür]*

Nūḥı keştisi ilə **ġərqə** edər gird-ābə
Ağlamaqdan şəb-i hicrān gözimün ṭūfānı *(Gazel 250, Mısra 13). [ġərqə, -ə]*

__ġərq ol-:__ *Batma, vahdete gark olma.*

Çıq kəs̱rətdən düş vəḥdətə **ġərq ol** mey-i məḥəbbətə
Żū`ī tək bəzm-i ‘işrətə məstānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 17). [ġərq ol,]*

__ġərq-āb:__ *Suya batmak, suya gark olmak.*

Cəfā peykānlarılə ġərqədür cismim fəğān etmin
Müşəḫḫəşdür bu Żū`ī kim fəğān **ġərq-ābdan** gəlməz *(Gazel 96, Mısra 10). [ġərq-ābdan, -dan]*

__gərək:__ *Herhangi bir şeyin yapılabilmesi veya olabilmesi için şart olan (şey), lâzım.*

‘Ālim **gərək** olsun dəḫi mə‘qūldə kāmil
Tā ḫəlq desün bundə nə söz istəsələr var *(Gazel 42, Mısra 7). [gərək,]*

Şā‘ir **gərək** ‘āşiq olə bir māh-cəmālə
Cān tāzəliyə lə‘l-i şəkərbārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 5). [gərək,]*

Qurbān saña şā‘ir **gərək** içsün mey-i gül-gūn
Sevsün dəḫi bir dil-bər ü dildārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 11). [gərək,]*

Gərəkdür mən yudam qan eyləyəm yüz fikr-i ṭūlānī
Sənün kim ʻāriż-i gül-gūn u zülf-i tābdārun var *(Gazel 46, Mısra 5). [gərəkdür, -dür]*

Ḥəl-i dərd etməyə ḥāl əhli **gərək** ʻārif-i vəqt
Əmr-i müşkil keçər ol yerdə ki cāhil yeridür *(Gazel 49, Mısra 5). [gərək,]*

Hər ʻelmdən āgah **gərək** olsun ki desün şeʻr
Żū`ī kimi şāʻir gəlübən hər yetən olmaz *(Gazel 94, Mısra 11). [gərək,]*

Müdām olmaq **gərək** nə sūd içüb mey bir dəm oldun şād
Cəhāndə bu məs̱əldür bir gül ilə növ-bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 5). [gərək,]*

İctihād ilə **gərək** Żū`ī kişi ʻāləmdə
Bağlanan riştə-i təqlīdədi īmānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 9). [gərək,]*

Növ-bəhār oldı ələ gülşəndə cām almaq **gərək**
Cām dövrində fələkdən intiqām almaq **gərək** *(Gazel 119, Mısra 1). [gərək,]*

Növ-bəhār oldı ələ gülşəndə cām almaq **gərək**
Cām dövrində fələkdən intiqām almaq **gərək** *(Gazel 119, Mısra 2). [gərək,]*

Baḫmamaq zāhid sözinə mey ayağın sāqīdən
Gülşən içrə gər ḥalāl u gər ḥarām almaq **gərək** *(Gazel 119, Mısra 4). [gərək,]*

Səlsəbīl-i bādədür rində təsəlsül gözləyüb
Dəm-bə-dəm sāʻət-bə-sāʻət ṣübḥ [ü] şām almaq **gərək** *(Gazel 119, Mısra 6). [gərək,]*

Sanmə zāhid yetüşürsən bu ʻəməllə ḫüldə
ʻEşqdür ṣidq **gərək** mundə itər məkr ü ḥiyəl *(Gazel 126, Mısra 10). [gərək,]*

Sər-i kūyundan etmə Żū`īni məḥrūm ey bī-mehr
Süleymān bārgāhındə **gərəkdür** çünki mūr olsun *(Gazel 150, Mısra 12). [gərəkdür, -dür]*

Dilərsən ər olasan bənd-i ġüṣṣədən āzād
Gərək kəmənd-i sər-i zülfdə əsīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 6). [gərək,]*

Żū`ī dəḫi bəsdür nə **gərək** sirrdə güftār
Bī-hūdə özün dāḫil-i ḥikmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 37). [gərək,]*

Şuʻāʻ-ı mey **gərəkdür** bəzm içün ḫᵛurşīd nə lāzım
Saña ḫᵛurşīd-i rövşən var ikən meh-tābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 7). [gərəkdür, -dür]*

Gərək məʻşūq özi cəzb eyləsün ʻuşşāqını vəṣlə
Yetüşməz vüṣlətə gər gəzsə yüz min il sorağ ilə *(Gazel 216, Mısra 7). [gərək,]*

Cān ilə dutsun **gərək** gül kimi bi`llāh ʻəzīz
Kəʻbə-i vəṣl istəyən ḫār-ı muğeylānını *(Gazel 245, Mısra 9). [gərək,]*

Təḥṣīl-i ʻelmə mədrəsə məktəb **gərəkdi** tā
Övlād ḥāṣil eyləyə ʻelm ilə ḥikməti *(Kaside 2, Mısra 9). [gərəkdi, -di]*

Kürk-i ḫəftānı **gərək** rədd edə sərmātərin
Yoḫdı yolım ki edəm mən onə tā istiḥżār *(Kaside 6, Mısra 25). [gərək,]*

Gərək müʻəllim-i qābil olə o məktəbdə
Cəvāb söliyə hər bir su`ālə diqqət ilə *(Kaside 20, Mısra 23). [gərək,]*

Dögül bu növʻlə cānım ʻulūm əhli **gərək**
Verə cəvāb mətīn sā`ilə ləyāqət ilə *(Kaside 20, Mısra 29). [gərək,]*

Gərəkdi bizdə də olsun mədāris ü məktəb
ʻUlūm-ı fəżlə çataq məktəb içrə zəḥmət ilə *(Kaside 20, Mısra 21). [gərəkdi, -di]*

Bu ʻelm mədrəsə məktəblər içrə ḥāṣīl olur
Müʻəllimi də **gərək** olsun ʻelm-i ʻummānī *(Kaside 23, Mısra 50). [gərək,]*

Zəbān-ı Fārsə çün yoḫdı cümlənün ʻelmi
Bu cəşn Türk dilində **gərəkdür** olə bəyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 16). [gərəkdür, -dür]*

Ey mənim tāc-ı sərim ḫān-ı ʻəẓīmu`ş-şānım
Ramażāndur bu **gərək** bundə sən əẕkār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 2). [gərək,]*

Demürəm asma qulaq ṣavt-ı müğənnī tārə
Līk vəqtində **gərək** hər şey`i iẓhār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 8). [gərək,]*

Mərīż-i ʻeşqdi Żū`ī ʻəlācı ləʻl-i ləbün
Gərək şükür edim ʻinnābdən dəvā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 12). [gərək,]*

Gərək fərmāyişātun qənd olaydı
Fərəḥdən cān u dil pür-ḫənd olaydı *(Mesnevi 3, Mısra 9). [gərək,]*

Əgər təlḫ olsə də şīrīn olur kām
Ki şīrīnliq **gərək** olsun sər-əncām *(Mesnevi 3, Mısra 12). [gərək,]*

Qurı ad ilə dögül ḫān u bəg ü mollālıq
Ləfẓ içün məʻni **gərək** yoḫsə gəlür rüsvālıq *(Mesnevi 6, Mısra 44). [gərək,]*

Nə söz olsə **gərək** əzəldə qanam
Ṣədrdə çoḫ diqqət eyləyüb inanam *(Mesnevi 11, Mısra 79). [gərək,]*

Nə **gərəkdür** ḥədīs̱ ü āyə
Māl [u] dövlət gərəkdi mollāyə *(Mesnevi 11, Mısra 104). [gərəkdi, -di]*

Nə gərəkdür ḥədīs̱ ü āyə
Māl [u] dövlət **gərəkdi** mollāyə *(Mesnevi 11, Mısra 103). [gərəkdür, -dür]*

Tərk edüb məʻrifəti pūlə olublar şā`iq
Nə **gərək** ʻelm ḫəlā`iq pūlə sölər Ḫāliq *(Terci-bend 1, Mısra 29). [gərək,]*

gərəyin: *Varlığına ihtiyaç duyulan, yapılması, edinilmesi îcap eden (şey).*

Dindirsön əgər adını bilməz kəsə ḥədsiz
Verdün **gərəyin** ṣāḥib-i dövlət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 10). [gərəyin,]*

ġərəż: *Hulasa, sözün kısası, kısacası.*

Ġərəż ki ṣəbr elə Żū`ī nə gəlsə dərd ü bəlā
Bu əmr-i Ḥəqqdi ḥökm-i Ḫudānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 13). [ġərəż,]*

Ḥūr u cənnətdi sənün ṣavm u səlātun də **ġərəz**
Fikr qıl nəfsüvədür gör bu ʻibādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 19). [ġərəz,]*

Ġərəz nə ẓülmülər etsön qəbūl-i ʻāşiqdür

Həmīşə sağ eləsün cānıvı Ḫudā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 5). [ġərəz,]*

Ġərəz ki Żū`ī kimi anlə olmə çoḫ bī-ḫ˘od
Kəmāl-i ʻeşqdi ancaq vücūdı insānun *(Gazel 155, Mısra 13). [ġərəz,]*

Ġərəz sizdən təvəqqeʻ eylərəm kim bu gələn həftə
Ḥəvāşun bizlərə mərqūm edüb eylə bəyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 19). [ġərəz,]*

Ġərəż bu dərd ü bəlā cümləsi gedər Żū`ī
Tərəḥḥüm eyləyübən gər o yār yārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 13). [ġərəż,]*

Nə Qudyāl əhlim imdi nə Şīrvān əhli ey sərvər
Ġərəż kim dār-ı dünyādə pərīşān ḫānmānım var *(Kaside 7, Mısra 12). [ġərəż,]*

Ġərəż bir atdurur mənẓūr-ı Żū`ī sərvərā səndən
Ki fəḫr ilə desün ol sərvərimdən bir nişānım [var] *(Kaside 7, Mısra 37). [ġərəż,]*

Ġərəz nə ḫ˅āhiş edirdisə əhl-i məclisdən
Olurdı ḥāżır o dəm miṣl-i rövże-i riżvān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 31). [ġərəz,]*

Ġərəż görüb nāmədə bu müjdəni
Sanki ʻĪsā diriltdi bu mürdəni *(Mesnevi 4, Mısra 63). [ġərəż,]*

Ḫəṭ-i bəndli yā ki cövr ilə
Ġərəż ortadə ḫeyli dövr ilə *(Mesnevi 11, Mısra 6). [ġərəż,]*

<u>gəşt-i gül:</u> *Gül gezmesi, seyri.*

Hār u mātəmkədədür çeşmimə bi`llāh əgər
Eləsəm **gəşt-i gül** ü seyr-i gülüstān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 4). [gəşt-i gül,]*

<u>gəşt-i lāləzār:</u> *Lale bahçesi gezmesi.*

Keçən bəhār kimi n`olə bu bəhār gələydi
O lālə-ruḫlə edək **gəşt-i lāləzār** gələydi *(Gazel 235, Mısra 2). [gəşt-i lāləzār,]*

<u>gət-:</u> *Getirmek, canlandırmak.*

Deyəcəkdür haradan **gətdi** bu qīl ü qālı
ʻĀlim u ʻārif ü şāʻir qurı söz timṡālı *(Terci-bend 1, Mısra 37). [gətdi, -di]*

<u>gəti:</u> *Getirmek fiilinin Emir Kipi. Gelmesini sağla, ilet.*

Sāqiyā dur **gəti** ol zādə-i Cəmşīd-i Cəmi
Ki gidərsün dil-i ṣəd-pārədən əndūh-ı ġəmi *(Mesnevi 1, Mısra 1). [gəti,]*

Dur saña qurbān **gəti** sāqī şərāb
ʻÖmr keçir qoymə şitāb et şitāb *(Mesnevi 5, Mısra 27). [gəti,]*

Liyāġ-ı mey **gətür** sāqī məni ġəm pāy-māl etdi
Mənim şərḥ-i ġəm etməkçün zəbān-ı tərcümānım var *(Kaside 7, Mısra 3). [gətir,]*

Ḥüsn şərṭini yekūn etmisən ey māh təmām
Çıqmə nöqṣān **gətürür** ḥüsnüvə yārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 4). [gətürür, -ür]*

Çoḫdan gələydi kāş bu dövrānə Şərq-i Rus
Tā żəʻf-i milləti **gətürə** cānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 2). [gətürə, -ə]*

Mümkün olduqcə fərāhim elə əsbāb-ı sürūr
Mey ayağın ələ al tā **gətürə** başıña şūr *(Mesnevi 15, Mısra 16). [gətürə,]*

Dərd-i şərāb-ı ḫumda Fəlāṭūn ġubārıdur
Dövrān nə ḫāk gör **gətürüb** rūzgārınə *(Gazel 207, Mısra 12). [gətürüb, -üb]*

Nə gūşımə kədər **gətürən** ṣavt-ı zāğ idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 17). [gətürən, -ən]*

<u>gətür:</u> *Getirmek fiilinin Emir Kipi. Gelmesini sağla. İlet.*

Sāqī gözün nidāsı o cān-cövhərin **gətür**
Lüṭf et vücūdum etdi ġəm-i rūzgār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 11). [gətür,]*

Gətür sāqī qədəḥ tā bilməyüm ʻāləm nə ʻāləmdür
Ki ləẕẕət bilməməkdür māvərāsı möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 41, Mısra 1). [gətür,]*

Vüṣlət dəmidür sāqī **gətür** cām pey-ā-pey
Ḫeyr işdə gözim nūrı bu tə`ḫir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 9). [gətür,]*

Gətür sāqī qədəḥ kim yandı cān bu zəhr-i bī-cāyə
Fədā cān u tənimdür doğrı rind-i bādə-peymāyə *(Gazel 212, Mısra 1). [gətür,]*

Ol ātəşīn-şərābı **gətür** sāqī Żū`iyə
Bəlkə günāh dəftəri bu sulə yuilə *(Gazel 214, Mısra 17). [gətür,]*

Gətür sāqī qədəḥ kim bir ġərībə dāstānım var
Bu çərḫ-i kīnə-pərdāzın əlindən əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 1). [gətür,]*

Mənim ʻömrimsən ey sāqī yetüşdim bəs ki mən cānə
Nədür fövt eyləmək vəqti **gətür** sən cām-ı peymānə *(Kaside 22, Mısra 2). [gətür,]*

Sāqī **gətür** cām-ı mey-i ḫ˘oş-güvār
ʻƏrż qılum dərd-i dilim hər nə var *(Mesnevi 4, Mısra 1). [gətür,]*

Sāqī **gətür** cām-ı mey-i ḫ˘oş-güvār
ʻƏrż qılum dərd-i dilim hər nə var *(Mesnevi 5, Mısra 1). [gətür,]*

Sāqī **gətür** ol şərāb-ı nābı
Kim yetdi niṣābə ġəm ḥesābı *(Mesnevi 7, Mısra 1). [gətür,]*

Sāqī **gətür** bəzmə mey-i Dərġəmi
Tā ki silə köñüldən rəng-i ġəmi *(Mesnevi 10, Mısra 9). [gətür,]*

Sāqiyā dövrə **gətür** cām-ı mey-i gül-nārı
Gəti bir ḥālmə şərāb ilə dil-i bīmārı *(Mesnevi 15, Mısra 1). [gətür,]*

Müqəyyəd oldı ol āzād gördügün köñlüm
Gözün fədāsı **gətür** sāqī cām-ı bādə-i nāb *(Tahmis 2, Mısra 6). [gətür,]*

Mū sölədim meyānınə yoḫdur sözün dedi
Żū`ī **gətürmə** ortalıqə mūmiyānımı *(Gazel 234, Mısra 12). [gətürmə, -mə]*

<u>gətür:</u> *Göstermek, davranmak, canlandırmak; Değer etmek.*

Gətürdi ʻəcz görüb ʻeşq-i müşkil olduqunı
Qamu hünərlərə ustād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 19). [gətürdi, -di]*

Qutarub ʻömr-i həvā çıḫmış idi başımdan

Gətürdi tāzə məni ʻeşqivə qəẓā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 18). [gətürdi, -di]*

Yüz qəṣīdə deyübən vāqif edim nüktələrə
Bir qəpik qədri o əşʻārı **gətürməz** nəẓərə *(Terci-bend 1, Mısra 34). [gətürməz, -məz]*

ġəvvāṣ: *Dalgıç.*

Neyl-i ṭərīqət ara ṣidq ilə **ġəvvāṣ** olan
Məʻrifətün əẖz edər lü`lü`-i qəlṭānını *(Gazel 245, Mısra 15). [ġəvvāṣ,]*

gəz-: *Gezmek; Aramak, seçici olmak.*

Cəhānı hər ṭərəfdən diqqət ilə **gəzdim** aẖtardum
Tapulmaz Zū`ī bir kəs ʻām-ı kə`l-ʻāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 9). [gəzdim, -di, -m]*

Bu ẖākī-rəh ki üstündə **gəzərsən** çoẖ fəẖārətlə
Təṣəvvür eylə hər bir məsti bir Kāvūs bir Cəmdür *(Gazel 41, Mısra 9). [gəzərsən, -ər, -sən]*

Gəzsön o yerün hər ṭərəfin gūşə-bə-gūşə
Nə cām nə bādə nə də peymānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 3). [gəzsön, -sö, -n]*

Ṣəḥrā-yı ġəm ü möḥnəti başdan başə **gəzsön**
Bir mən kimi möḥnət-zədə-āvārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 9). [gəzsön, -sö, -n]*

Nə ẖ˘oşdur bir müvāfiq yār ilə gül-gəşt-i bāğ etmək
Gəzüb seyr eyləyüb hər yanə təfrīḥ-i dimāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 2). [gəzüb, -üb]*

ʻƏks-i ẖəṭṭün görmədim bir çeşm-i nəmnākımdə mən
Bəs neçün derlər **gəzər** dā`im Ḫiżr dəryā yüzin *(Gazel 148, Mısra 6). [gəzər, -ər]*

ʻƏks-i ẖəṭṭün görmədim bir çeşm-i nəmnākımdə mən
Bəs neçün derlər **gəzər** dā`im Ḫiżr dəryā yüzin *(Gazel 170, Mısra 6). [gəzər, -ər]*

Ẓū`ī yanuram şamʻ ṣifət ol məhi görcək
Hər gecə **gəzən** nāz ilə əğyār yanındə *(Gazel 186, Mısra 14). [gəzən, -ən]*

Ruẖ u zülfün ẖəyālilə köñül hər rūz u şəb ġəmdən
Olubdur zār u sər-gərdān **gəzər** āvāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 6). [gəzər, -ər]*

Gərək məʻşūq özi cəzb eyləsün ʻuşşāqını vəṣlə
Yetüşməz vüṣlətə gər **gəzsə** yüz min il sorağ ilə *(Gazel 216, Mısra 8). [gəzsə, -sə]*

Yoẖdı bir kəs ṣöḥibətdən rūḥ u cān ləẕẕət tapə
Arədim gəzdim dəẖi hər **gūşə** hər yan qalmayub *(Kaside 4, Mısra 14). [gəzdim, -di, -m]*

Ḫüsūṣi hər dili hər məzhəbi **gəzüb** bilmək
Tətəbbuʻ ilə qəbūl eylə şərʻ-i ġərrānı *(Kaside 23, Mısra 75). [gəzüb, -üb]*

Çoẖ **gəzmə** bəẖtün ağ u qara olmaqındə sən
Bī-cā ötürmə leyl ü nəhārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 7). [gəzmə, -mə]*

Pərvānə olə köñlüm əgər sən təki bir şamʻ
Görməz gözəlim gər **gəzə** yüz əncümən içrə *(Gazel 187, Mısra 8). [gəzə, -ə]*

Necə əğyārı görim mən ki ölürdüm ġəmdən
Gər görirdim ki düşüb sāyə **gəzir** yanı ilə *(Gazel 204, Mısra 6). [gəzir, -ir]*

Qarə zülfün belə rūyundə **gəzir** āsūdə
Ḫülddən bəs deyülür Tarı qovub şeyṭānı *(Gazel 250, Mısra 7). [gəzir, -ir]*

ġəzāl: *Geyik yavrusu, âhû, ceylân; (Ahu gibi güzel) Sevgili.*

Görəñ olur mu dəvə çevrilüb olə ādəm
Vəyā **ğəzāl** edəsən qurdı yā ki aṣlanı *(Kaside 23, Mısra 24). [ğəzāl,]*

Ṣəd-ḥeyf düşdim ayrı o növ-rəs **ġəzāldan**
Kim çīn-zülfi ḥəsrət-i müşk-i Tatār idi *(Gazel 222, Mısra 7). [ġəzāldan, -dan]*

Şimşād-qədd ü lālə-ẖad u māh-cəmālım
Çoẖ etmə mən-i zārə sitəm ṭürfə-**ġəzālım** *(Muhammes 4, Mısra 10). [ġəzālım, -ım]*

ġəzāl-i ġəzəl: *Gazel/şiir ceylanı.*

Mən kimi şāʻir ü māhir ki **ġəzāl-i ġəzəlim**
Görsələr vāleh ü şeydā olə Səʻd ü Səlmān *(Kaside 14, Mısra 11). [ġəzāl-i ġəzəlim, -im]*

ġəżəb: *Aşırı hiddet, intikam alma duygusu ile karışık öfke, kızgınlık, hışım.*

Kibr ü ġiybət **ġəżəb** ü zərq ü riyā vü sālūs
Eləmək görmədügi əmrə şəhādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 11). [ġəżəb,]*

ġəẓəbnāk: *Öfkeli, kızgın.*

Su`āl edəndə **ġəẓəbnāk** olub der dinmə
Ki kāfir oldun bir də demə bu kəlmət ilə *(Kaside 20, Mısra 27). [ġəẓəb-nāk,]*

ġəzəl-gūy: *Gazel söyleyen.*

Dil-cūy dil-āvīz u **ġəzəl-gūy** u ġəzəl-ẖān
ʻİsā kimi iʻcāz edə güftārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 9). [ġəzəl-gūy,]*

ġəzəl-ẖān: *Gazel okuyan.*

Dil-cūy dil-āvīz u ġəzəl-gūy u **ġəzəl-ẖān**
ʻİsā kimi iʻcāz edə güftārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 9). [ġəzəl-ẖan,]*

ġəzəl-sərā: *Gazel tarzında eser veren, gazel yazan (kimse).*

Żū`ī sañadı Leyliyə Məcnūn **ġəzəl-sərā**
Hər gülşənün bir özgətəhər ʻəndəlībi var *(Gazel 44, Mısra 11). [ġəzəl-sərā,]*

Ğ

ğalā: *Pahalılık.*

Żū`ī ḥəẕər et zād-ı rəhün eylə mühəyyā
Bir qəḥṭ **ğalā** buqʻəyə āẖır səfərün var *(Gazel 42, Mısra 20). [ğalā,]*

H

hāb-i ġəflət: *Çevresinde olanları farkedememe, açık gerçeği görememe, dalgınlık, dikkatsizlik, basîretsizlik, aymazlık, gâfillik uykusu.*

Tərk eylə **ẖāb-ı ġəfləti** bu zülmət-i cəhāləti
Tapub rāh-ı ḥəqīqəti ʻürfānə gəlmək yaẖşıdur *(Gazel 85, Mısra 13). [ẖāb-i ġəfləti, -i]*

haçan: *Ne zaman?*

Şūr-ı cünūn-ı ‘eşq **haçan** başdə cūş edər
Cām-ı şərābdan ləb-i `āşiqə tər olmasa *(Gazel 6, Mısra 5). [haçan,]*

Ādāb-ı ḫidmət-i Ḥəqi zāhid **haçan** bilər
Dünyādə çünki ḫidmət-i insānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 9). [haçan,]*

Gör nəfs içün ‘ibādətini zāhidün **haçan**
Başın əgərdi secdəyə gər cənnət olmamış *(Gazel 105, Mısra 9). [haçan,]*

Bu cəhān yā Rəb **haçan** rövże-i riżvān oləcəq
Cəhl-i ẓülmət qutarub mə‘dən-i ürfān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 1). [haçan,]*

Olur dīvānə tək zəncīrə lā`iq mübtəlā köñlüm
Haçan kim ḥəlqə-i ol zülf-i müşk-əfşān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 4). [haçan,]*

Biri birinün ətin qurd kimi didir hər gün
Haçan bular çıqacaqdur bu növ‘ bid‘ətdən *(Kaside 15, Mısra 38). [haçan,]*

ḥācı: *Hac farîzasını yerine getiren, hacca giden kimse.*

Beytü`l-ḥəcər ṭəvāfın edər gərçi **ḥācılar**
Dil ḫālidün ziyārətinə müstəmənd olub *(Gazel 24, Mısra 11). [ḥācılar, -lar]*

ḥacı məcīd əfəndi: *Özel isim.*

Əvvəlimci biridür **Ḥacı Məcīd Əfəndi**
Ki olub ‘āləm onun mev‘iẓəsi ḫursəndi *(Mesnevi 6, Mısra 27). [ḥacı məcīd əfəndi,]*

ḥācət: *Gerek duyulan, muhtaç olunan şey, ihtiyaç.*

Çünki hər şəḫsə deyürsən ənə ḥeyrən minhə
Bu sənün şə`niñə sıqmaz bu nə **hācət** zāhid *(Gazel 39, Mısra 24). [hācət,]*

Qoy ‘eşqinün həlākı olum ey göz ağlama
Yoḫ **ḥācəti** şəhīd olanun şüst [ü] şū ilə *(Gazel 214, Mısra 12). [ḥācəti, -i]*

‘Āriżün Żū`īni gər görməsə zāhir nə ‘əcəb
Gün ḫüşūşundə nə **ḥācət** qınəmaq ḫuffāşı *(Gazel 247, Mısra 14). [ḥācət,]*

Mührə-i ‘əql düşüb şeş-dərə bağlandı qapı
Kə‘bəteyn-i hünər ü fəżlə dəḫi yoḫ **ḥācət** *(Kaside 5, Mısra 28). [ḥācət,]*

ḫad: *Yanak.*

Şimşād-qədd ü lālə-**ḫad** u māh-cəmālım
Çoḫ etmə mən-i zārə sitəm ṭürfə-ġəzālım *(Muhammes 4, Mısra 9). [ḫad,]*

ḫādim: *Hizmetçi.*

Hīç ṭərīq içrə dögül mö‘təbər
Soruşmuyə **ḫādimini** məḫdūmlar *(Mesnevi 10, Mısra 54). [ḫādimini, -i, -n, -i]*

ḫˇâh: *İster....ister anlamında bağlaç.*

Mən özim billəm nəyəm sən Żū`īni ey şeyḫ-i şəhr
Ḫˇâh bir ‘āqil ḫəyāl et **ḫˇâh** bir dīvānə dut *(Gazel 33, Mısra 10). [ḫˇâh,]*

Mən özim billəm nəyəm sən Żū`īni ey şeyḫ-i şəhr
Ḫˇâh bir ‘āqil ḫəyāl et **ḫˇâh** bir dīvānə dut *(Gazel 33, Mısra 10). [ḫˇâh,]*

ḫāk: *Toprak.*

Təmām ‘ömür ḫəṭ ü **ḫāk** u zülüfədür həvəsün
Köñül ḫəyā elə bu nāmə-i siyāhundan *(Gazel 185, Mısra 3). [ḫāk,]*

Dərd-i şərāb-ı ḫumda Fəlāṭūn ġubārıdur
Dövrān nə **ḫāk** gör gətürüb rūzgārınə *(Gazel 207, Mısra 12). [ḫāk,]*

Hər ẕərrə **ḫāk** bir şənəmün al yuvaqıdur
Fərş-i rəh olmuş imdikinün rəh-kənārınə *(Gazel 207, Mısra 15). [ḫāk,]*

Toprağə döndürüb neçə yüz min pərīvəşi
Ḫākından imdi gül bitüb oḫşar ‘izārınə *(Gazel 207, Mısra 10). [ḫākından, -ı, -n, -dan]*

Āḫır çürir **ḫākdə** pāy-māl-i ḫəlq olur
Bu ṭəmṭərāq rüf‘ət-i cādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 15). [ḫākdə, -də]*

‘Āriżündən nūr oğurlar mərdüm-i çeşmim onı
Ḫāk tək ol ḥəlqə-i zülf içrə sal zindānə dut *(Gazel 33, Mısra 6). [ḫāk,]*

ḥaqq əhli: *Ehl-i Hak. Gerçeğe uygun inanç, hüküm ve düşünceleri benimseyenler. İman, İslamiyet ve Hak yolunda olan. Hak mezhebde olan. Hakka, hakikata vasıl olmuş olan.*

Ḥāk əhli ilə olmaqə ḫˇoşdur baña cəhīm
Getməm bularlə rövże-i riżvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 19). [ḥaqq əhli,]*

ḫākī: *Toprak.*

Bu **ḫākī**-rəh ki üstündə gəzərsən çoḫ fəḫārətlə
Təşəvvür eylə hər bir məsti bir Kāvūs bir Cəmdür *(Gazel 41, Mısra 9). [ḫākī,]*

ḫāk-i dər *Ayağının, kapının tozu.*

Ṣəbā yetür mən-i dil-ḫəstədən dürūd u səlām
Ədəblə **ḫāk-ı dərindən** öpüb qılım ikrām *(Gazel 129, Mısra 2). [ḫāk-i dərindən, -i, -n, -dən]*

Eyləməz meyl-i behişt üftādə-i **ḫāk-i dərün**
Sākin-i künc-i ġəmün seyr-i gülüstān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 9). [ḫāk-ı dərün, -ün]*

ḫāk-ı pāyun şədqəsi başım: *Başım ayağının tozuna feda/sadaka.*

Əgər cāndur təmənnā **ḫāk-ı pāyun şədqəsi başım**
Nə yüzdəndür bəyān et ḫāṭiründə nə ġubārun var *(Gazel 46, Mısra 3). [ḫāk-ı pāyun şədqəsi başım, -ım]*

ḫāk-ı pāy: *Ayağının tozu.*

Bu idi doğrı söz kim ‘ərż olundu **ḫāk-i pāyundə**
Əgərçi şā‘irəm mən dəhrdə yüz min yalanım [var] *(Kaside 7, Mısra 35). [ḫāk-ı pāyundə, -un, -də]*

ḫāk-ı rəh: *Yolunun, ayağının toprağı.*

‘Āşiqlərün gözinə o şūḫ-ı sitəm-şi‘ār
Ḫāk-i rəh ilə çəkmək içün tūtiyā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 8). [ḫāk-ı rəh,]*

ḥākim: *Hükmeden, buyruğunu yürüten, hâkimiyet kurmuş olan, egemen.*

Ḫākim olubdı mülk-i Süleymānə dīvlər
Bər-bād olubdı təḫt-i Süleymān u Ḫātəmī *(Gazel 243, Mısra 7). [ḫākim,]*

ḫakīm-i nüktədān: *Söz/şiir üstadları/yargıçları.*

Şərīṭə rəsmdür əş'ārdə Żū`ī ədā qılmaq
Ki bu qānūnı əvvəldə **ḫakīm-i nüktə-dān** qılmış *(Kaside 11, Mısra 30). [ḫakīm-i nüktədān,]*

ḫākistər: *Kül.*

Ḫᵛoşāo māhlə həm-bistər olduqum gecələr
Cəmālı şam'ınə **ḫākistər** olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 2). [ḫākistər,]*

Olur Żū`ī kimi Mūsā ġəm-i 'eşqünlə **ḫākistər**
Əgər Sīnā-yı kūyundə görə rūyun təcəllāsın *(Gazel 162, Mısra 9). [ḫākistər,]*

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Mə'rifət əhli cəhān çeşminə **ḫākistər** imiş *(Terci-bend 1, Mısra 6). [ḫākistər,]*

ḫāl: *Ben.*

Ḫəṭṭ ü **ḫālun** rūy-ı alundə durubdur vəcḫi var
Tā ki dīn-i 'āşiqə hər ləḥẓə rəḫnə ṣalələr *(Gazel 48, Mısra 5). [ḫālun, -üñ]*

Çeşm ü zülf ü ḫəṭṭ ü **ḫāl** u rūy-ı alun ey həbīb
Aldı bəndən 'əql ü hūş u ṣəbr ü ārām u şəkīb *(Gazel 18, Mısra 1). [ḫāl,]*

Nə **ḫālə** yetdi ləbim nə əlim qara zülfə
Nə sūd bəḫtimizün qarəliqdə qisməti var *(Gazel 78, Mısra 5). [ḫālə, -ə]*

ḥāl: *Oluş, buluş, suret, keyfiyet. Durum, vaziyyet.*

Yoḫdur bu **ḥālə** vāqif olan Żū`ī hīç kəs
Gəlməz bu növ' gövhər-i əsrār kārınə *(Gazel 207, Mısra 19). [ḥālə, -ə]*

Dün 'əcz ilə soruşdım mən pīr-i 'əqldən
Bā'iṣ nədür bu **ḥālə** bugün rūzgārdə *(Kaside 19, Mısra 14). [ḥālə, -ə]*

Ol ḥālətün gədālıqı bir şəhriyār idi
Bu **ḥāl** ilə nə ẕövqi əgər ḥökm-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 12). [ḥāl,]*

Żū`ī bilür ki **ḥāl** o dəm nə səyāğ idi
Günlər o günlər idi dimaġ ol dimaġ idi *(Müseddes 1, Mısra 29). [ḥāl,]*

Şəbr qıl Żū`ī pərīşān **ḥālıvə** şükr eylə kim
Hīç iş sāmān tapar mı tā pərīşān olmasa *(Gazel 14, Mısra 9). [ḥālivə, -iv, -ə]*

Fikr qılmə tapə tədbīr ilə **ḥālun** təğyīr
Dögi tədbīr ilə iş ḫāmə-i təqdīrdədür *(Gazel 75, Mısra 11). [ḥālun, -un]*

Ol çeşm yanındə demə dil-**ḥālını** ey zülf
Bīmār sözin söləmə bīmār yanındə *(Gazel 186, Mısra 11). [ḥālını, -ı, -n, -ı]*

Sor **ḥālımı** tərəḥḥüm ilə kim əsīriñəm
Nə 'eybi gər təkəllüm edə şəh gədā ilə *(Gazel 213, Mısra 15). [ḥālımı, -ım, -ı]*

Pəyām-ı yārə sən Tarı dəḫi az eylə ihmālı
Ṣəbā kūyundə dildārun nədür üftādələr **ḥālı** *(Tahmis 1, Mısra 14). [ḥālı, -ı]*

Həzārān lālə-ruḫ hər gūşəsində yüz qəmər-ṭəl'ət
Görüb bu **ḥālı** ḥəsrətdən dil-i pür-ḫūnı dāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 6). [ḥālı, -ı]*

Yā Rəb məni bu **ḥāl** ilə ḫilqət nöçün etdün
Hər gündə nəṣībim ġəm ü möḥnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 1). [ḥāl,]*

Çoḫdı dünyādə əgər ṣāḥib-i dövlət nə gərək
Ḥāl bilməz gözəli istəməz əhl-i 'işrət *(Kaside 5, Mısra 52). [ḥāl,]*

Bu ḥālı fikr edəndə başımdan tütün çıḫar
Pūsīdə-pūstə salur āhım odı şərār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 11). [ḥāli, -i]*

Bir **ḥāl** ilə qalmaz bu ṣifət dövr-i zəmānə
Āḫır dəgişər gərdiş-i dövrān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 13). [ḥāl,]*

Bu **ḥāl** ilə nə fā`idə şāh-ı cəhān olam *(Muhammes 1, Mısra 27). [ḥāl,]*

Āsūdə **ḥāl** u şūr u həzārān sürūr ilə
Qılsun rəvānə məskənüvə ol kərəm-şü'ār *(Kaside 9, Mısra 27). [ḥāl,]*

'Ərż qıl **ḥālıvı** ol ḫān-ı 'əẓīmü`ş-şānə
Ki 'ulūm u hünər ü fəżlədi ṣāḥib-miknət *(Kaside 5, Mısra 33). [ḥālıvı, -ıv, -ı]*

O növ' ilə qılub pā-māl-i dərd ü ġəm məni gərdūn
Görənlər **ḥālımı** çərḫün əlindən əl-əmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 12). [ḥālımı, -ım, -ı]*

Keçür bəhār ilə 'ömrim 'əbəṣ yerə bī-cā
Bu **ḥāldə** bizi qoyma İlāhi yet dādə *(Kaside 18, Mısra 14). [ḥāldə, -də]*

Kim qalubdur Żū`ī-i bī-ḫānmān
Ḫānlar arasındədi **ḥālı** yaman *(Mesnevi 5, Mısra 80). [ḥālı, -ı]*

Şərḥ etməgə **ḥālımə** müvāfiq
Baḫ dərdimə nə məqāmə çatdım *(Mesnevi 7, Mısra 57). [ḥālimə, -im, -ə]*

Var yoqum u yoḫluqum kim anlar
Kim **ḥālımdan** olur ḫəbərdār *(Mesnevi 8, Mısra 34). [ḥālımdan, -ım, -dan]*

Gecə günüz keçinürdi nəşāṭ ilə **ḥālım**
Nə fikr-i rövżə nə bīm-i 'əzāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 11). [ḥālım, -ım]*

Gecə günüz keçinürdi nəşāṭ ilə **ḥālım**
Nə fikr-i rövżə nə bīm-i 'əzāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 11). [ḥālım, -ım]*

Zülf ü ruḫsārı həvāsı ilə ḫᵛoşdı **ḥālım**
Getcəgin rūz u şəbim leyl ü nəhārım getdi *(Gazel 248, Mısra 5). [ḥālım, -ım]*

Əgərçi ḫᵛoşdu **ḥālım** ġürbət içrə
Vücūdımdur sələmət ṣəḥḥət içrə *(Mesnevi 12, Mısra 15). [ḥālım, -ım]*

Qoyma keçə hicrində ġəm ü dərd ilə **ḥālım**
Öldür məni məḥsūb elə qurbānə 'Əleykān *(Muhammes 4, Mısra 11). [ḥālım, -ım]*

Verməzdim 'elmə māżī vü müstəqbəl **ḥālımı**
Mən də zər ilə doldurur idim çuvālımı *(Muhammes 2, Mısra 21). [ḥālımi, -ım, -i]*

Ḫālından əẖz edirdi köñül mürği dānəni
Ol gül üzündə ṭürrə-i ṭərrārə şānəni *(Müseddes 1, Mısra 27). [ḫālından, -ın , -dan]*

Ḫˇoş ol kəs **ḫālınə** kim ẖeyrdə ẖərc eyləyüb getdi
Cəhāndə qoymadı Nūşīrəvān tək nāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 7). [ḫālinə, -i, -n, -ə]*

Eləyürsən hamunun **ḥālinə** lüṭf ilə nəẓər
Bir mənim də dəẖi bu ʻərżimə baq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 5). [ḥālinə, -i, -n, -ə]*

Bu **ḥāləcən** qəṣīdəmizə çatmayub ṣılə
Qoymaq nədəndi Żū`īni sən muncə intiẓār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 15). [ḥāləcən, -əcən]*

ḥāl əhli: *Bir mânevî derecenin tecellîsini ve zevkini rûhunda hisseden(ler), sözde kalmayıp mâneviyat zevkini, ilâhî tecellîleri ve vahdet neşesini bizzat yaşayan(lar), vecd sâhipleri, hakîkat ehli. Seyr-i sülûk yolunda olan, amelleri ve bilgiyi geliştirme, güzelleştirme çabasında olanlar..*

Cān fədādur olə hər buqʻədə **ḥāl əhli** əgər
Qīl ü qāl əhlinə lāzım açə bār-ı nəẖvət *(Kaside 5, Mısra 47). [ḥāl əhli,]*

Ḥəl-i dərd etməyə **ḥāl əhli** gərək ʻārif-i vəqt
Əmr-i müşkil keçər ol yerdə ki cāhil yeridür *(Gazel 49, Mısra 5). [ḥāl əhli,]*

Nə ẕövqi ẖāṭirə **ḥāl əhli** olmasə yārun
Əgərçi ẖəndə-i Yūsif hünərdə Rüstəmdür *(Gazel 80, Mısra 9). [ḥāl əhli,]*

Bəhār odur ki olub cīb ü cām mālāmāl
Bizimlə ṣöḥbətə **ḥāl əhli** hər nə var gələydi *(Gazel 235, Mısra 8). [ḥāl əhli,]*

ḥālā: *Bu zamâna kadar, daha, henüz, şimdi bile, hâlen.*

Dūzəẖ içində qalmış idim yüz ʻəz[ā]b ilə
Ḥālā behiştə rövże-i riżvānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 44). [ḥālā,]*

Əzəldə istər idim vəṣlini vəlī **ḥālā**
Nüvīd-i qətl veren bir pəyāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 7). [ḥālā,]*

ḥalāl: *Helal, sakıncası olmayan.*

Ḥalāl etmiş bizə cām-ı şərābı pīr-i mey-ẖānə
Ḥəbībim vāʻiẓ-i ẖud-bīn-kəlām ilə ḥarām olmaz *(Gazel 93, Mısra 9). [ḥalāl,]*

Baẖmamaq zāhid sözinə mey ayağın sāqīdən
Gülşən içrə gər **ḥalāl** u gər ḥarām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 4). [ḥalāl,]*

Bu rövşən əmrdə zāhid **ḥalāl** edüb qanım
Nöçün ki ʻāriżivə āyət-i Ḫudā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 9). [ḥalāl,]*

ḥālāt: *Hâller, durumlar.*

Ey ẖˇoş ol gün ki köñüldə yoẖ idi bir möḥnət
Ḫˇoşcə **ḥālāt** ilə āsūdəvār idim rāḥət *(Kaside 5, Mısra 2). [ḥālāt,]*

ẖālī: *Boş, her şeyden arınmış.*

Cām u cīb ü kīsə **ẖālī** Żū`ī-i bī-çārə tək
Cām-ı bādə vəṣl-i sādə bī-bəhā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 13). [ẖālī,]*

Kīsə **ẖālīdür** bəhār əyyāmı artar möḥnətim
Mövc urar dəryā-yı dildə min təmənnālar genə *(Gazel 217, Mısra 11). [ẖālidür, -dür]*

Növ-bəhārun yoẖdı ẕövqi cām u cībi **ẖālīyə**
Rəhn-i cām-ı mey olub çoẖ cübbə çuẖalar genə *(Gazel 217, Mısra 13). [ẖālīyə, -y, -ə]*

Cām-ı ʻeyşim olacaqmış belə meydən **ẖālī**
Sāğər-i ʻişrəti ġeyrün dolacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 5). [ẖālī,]*

Bu ʻərṣə qalmıyə **ẖālī** ḥərīfdən yā Rəb
Gəlüb gedübsə də ol şəh-süvār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 7). [ẖālī,]*

ʻĀlim u ʻārif ü şāʻir qurı söz tims̱ālı
Vāy o şəẖṣə ki cibi pūldan olsun **ẖālī** *(Terci-bend 1, Mısra 39). [ẖāli,]*

Kīsə **ẖālī** olanda dirhəmdən
Görməz idük nə ġüṣṣə nə ġəmdən *(Mesnevi 2, Mısra 17). [ẖālī,]*

Meydān-ı ʻeşq **ẖālīdi** yoẖ bir nəfər ḥərīf
Nə bir dil-āvərə sər ü sərdār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 5). [ẖālīdi, -di]*

Ḫālīdi kīsəm zər ilə sīmdən
Ḥāṣil olmaz bir qəpik hīç kimdən *(Mesnevi 5, Mısra 81). [ẖālidi, -di]*

Kimün yā Rəb dönübdür mən kimi ʻāləmdə iqbālı
Olubdur ārzū cāmı şərāb-ı vəṣldən **ẖālī** *(Tahmis 1, Mısra 12). [ẖālı,]*

ḥāl-ı dil-i dīvānə: *Deli gönlün vaziyeti/durumu.*

Yoẖdı bir kimsədə **ḥāl-i dil-i dīvānəmizə**
Bir ʻəlāc eyləyübən kārımə versün əncām *(Kaside 13, Mısra 21). [ḥāl-ı dil-i dīvānəmizə, -ə]*

ḥāl-i dil: *Gönül hali, durumu.*

Nə lāzımdır şəb-i hicrān ara **ḥāl-i** dilim sormaq
Bilürsən rövşən olmaz ʻāşiqün bəzmi çırāġ ilə *(Gazel 216, Mısra 5). [ḥāl-i dilim, -im]*

Ḥāl-i dilimi çəkūb bəyānə
Çün ġüṣṣə sirāyət etdi cānə *(Mesnevi 8, Mısra 11). [ḥāl-ı dilimi, -im, -i]*

ẖālı həyāl: *(Sevgilinin) Beninin hayali.*

Zülfi həvāsı ilə basır qara gecələr
Ḫālı ẖəyālı ilə günüm həm qara keçər *(Gazel 51, Mısra 6). [ẖālı ẖəyālı,]*

ẖāl -i mehr: *Güneş beni.*

Qaldım o **ẖāl-i mehri** ilə küfrdə əsīr
Düşdim o çīn-zülfün ucundan ẖəṭālarə *(Gazel 201, Mısra 3). [ẖāl-i mehri, -i]*

ḥāl-i məʻnā: *Batıni tutum, ruhsal davranış.*

Əgərçi ṣūrətə təğyīr ġeyr-i mümkündür
Vəlī təğayyüri mümkündi **ḥāl-i məʻnānı** *(Kaside 23, Mısra 32). [ḥāl-i məʻnānı, -n, -i]*

ḥāl-i nəzʻə: *Can çekişir halde.*

Odur ki millət-i İslām olubdı yüz firqə
Gedüb o qüvvə qalub **ḥāl-i nəzʻədə** cānı *(Kaside 23, Mısra 86). [ḥāl-i nəzʻədə, -ə, -də]*

hāl-i ruh: *Yüzdeki ben.*

Dāğ-bər-dāğ qoyur **ẖāl-i ruẖı** sīnəm ara
Düşcəgin ẖāṭirə ol lālə-ʻizārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 7). [ẖāl-i ruẖı, -i]*

hāl-i siyāh: *Siyah ben.*

Sölədim ey sərv dut çeşm-i üzə mənzil dedi
Məskən etmək mümkün olmaz bəḥr-i ʻümmān üstünə *(Gazel 203, Mısra 6). [ẖāl-i siyāh,]*

Bah gör nə növ' saldı qara günlərə köñül
H̱āl-i siyāh u gīsū-yı ʻanbər-fəşān məni *(Gazel 227, Mısra 8). [ẖāl-i siyāh,]*

Kənār-ı Zəmzəm-i ləʻl-i ləbündə **ẖāl-i siyəh**
Durubdı Kəʻbə-i ruẖsārıvı ziyārət edər *(Gazel 60, Mısra 5). [ẖāl-i siyəh,]*

H̱āl-i siyəhün ṭürrə-i ṭarrār yanındə
Əfsüngər-i Hindūdı yəqīn mār yanındə *(Gazel 186, Mısra 1). [ẖāl-ı siyəhün, -ün]*

hāl-i sulṭān: *İlim, sanat vb. bir alanın en büyüğünün, en yücesinin durumu.*

Necə Firdovsī-i ḥəkīm-i cəhān
Ḥāl-i sulṭānı eyləyübdi ʻəyān *(Mesnevi 2, Mısra 26). [ḥāl-i sulṭānı, -i]*

ḥāl-i ṭəbīʻət: *Yaratılış hali, huy, tabiat.*

Sən qoymısən hər kimsədə bir **ḥāl-i ṭəbīʻət**
Nārə necə sölərsən [o] ḥurqət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 35). [ḥāl-i ṭəbīʻət,]*

ḥāl-i zār: *İnleyen durum/vaziyet.*

Gedüb iẓhār elə ol sərvərə **ḥāl-i zārun**
Tā kifāyət edə hər nəḥv saña olsə mərām *(Kaside 13, Mısra 27). [ḥāl-i zārun, -un]*

ẖālid: *Bâki, dâim. hâliden: Hâlid olarak, olduğu hâlde. Cem'i: hâlidûn, hâlidîn.*

Beytü`l-ḥəcər ṭəvāfın edər gərçi ḥācılar
Dil **ẖālidün** ziyārətinə müstəmənd olub *(Gazel 24, Mısra 12). [ẖālidün, -ün]*

ẖāliq: *Allah, Yaratan.*

Çü kimsə bilmədi **H̱āliq** irādəsin hərgiz
Sən imdi bī-hūdə çün ü çerānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 11). [ẖāliq,]*

H̱āliq çü bir şey`ə dögi möhtāc ẖəlqdən
Nə sirr var bu ẖilqət-i əşyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 3). [ẖāliq,]*

Baña hər nə bəlā gəlsə gəlür köñlümdən ey **H̱āliq**
Gözəllər hicrinə yansun görim bundan bətər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 3). [ẖāliq,]*

Bir zəmān ẖˇoş keçməyür hicrān əlindən cān içün
Güyiyā **H̱āliq** yaratmışdur məni hicrān içün *(Gazel 152, Mısra 2). [ẖāliq,]*

Sənsən bu cəhān H̱āliqi məẖlūq təmāmı
Hər şəẖsdə bir rəng ilə ṭīnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 31). [ẖāliqi, -i]*

H̱əlqün nə növʻ qüdrəti təʻrīfün eyləsün
H̱āliq deyübdi mədḥüvə çün həl ətā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 36). [ẖāliq,]*

ʻİzzət-i dövlətivi dā`imī qılsun **H̱āliq**
Çünki ʻāləm sənə hər gündə s̱enā-ẖˇān oldı *(Kaside 17, Mısra 29). [ẖāliq,]*

O qüvvələr ki bənī ādəmə verib **H̱āliq**
O gücdə eyləməyüb ẖəlq hīç bir cānı *(Kaside 23, Mısra 27). [ẖāliq,]*

Ṣıdq ü iẖlāṣ ilə hər ṣübḥ ü məsā **H̱āliqdən**
Rūz u şəb ʻişrət ilə cānıvı saq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 3). [ẖāliqdən, -dən]*

H̱āliqi dəẖi rəsūlu`llāhı inṣāfdı kim
Nəfsdən ötri özündən belə bīzār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 17). [ẖāliqi, -i]*

Həmīşə ẖāṭirivi **H̱āliq** eyləsün məmnūn
Cəlāl u dövləti ʻömrüvi həm dəẖi əfzūn *(Mesnevi 14, Mısra 17). [ẖāliq,]*

Tərk edüb məʻrifəti pūlə olublar şā`iq
Nə gərək ʻelm ẖəlā`iq pūlə sölər **H̱āliq** *(Terci-bend 1, Mısra 29). [ẖāliq,]*

Zərə **H̱āliq** deyürlər saẖlayurlar çoẖ ʻəzīz anı
Verüblər dīn evin bu küfr ilə tārāc-ı nəʻmāyə *(Gazel 212, Mısra 9). [ẖāliq,]*

ẖāliq-i dāvər: *Adil Allah.*

Belə ki səni ẖəlq eləyüb H̱āliq-i dāvər
Gər görsə yüzün min yüz zāhid-müżtər *(Muhammes 4, Mısra 5). [ẖāliq-i dāvər,]*

ẖāliqü`l-əşya`: *Yaratılmış eşyalar.*

Nə növʻ ẖilqət edübdürsə **ẖāliqü`l-əşya`**
Muḥāldur onə ey dil təğayyür imkānı *(Kaside 23, Mısra 21). [ẖāliqü`l-əşya`,]*

ḥalvā: *Helva tatlısı. Günümüzde Azerbaycan`da genellikle ölülerin arkasından taziyede yapılır..*

Bular təmām öli mollāsıdı yeyə **ḥalvā**
Nəinki dərs deyə ḥikmət ü ṭəbābətdən *(Kaside 15, Mısra 74). [ḥalvā,]*

ḥālət: *Hal, nitelik, keyfiyet.*

Hər şey`ün öz żiddi ilə **ḥāləti** təşẖīṣ olur
Ləẕẕət-i vüṣlət olur mu dərd-i hicrān olmasa *(Gazel 14, Mısra 5). [ḥāləti, -i]*

Bu məs`ələdə yüz min ʻārifdi məʻəṭṭəl
Bir kimsənə bilməz ki bu **ḥālət** nə içündür *(Gazel 68, Mısra 12). [ḥālət,]*

Nə şāhīnsən nə bülbül nə həzār-āhəng nə ṣulṣul
Ṭuyūrun **ḥālətindən** səndə yoẖ bir şey` ʻəyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 18). [ḥālətindən, -i, -n, -dən]*

Yā Rəb niyə dövrān belə bī-pā vü sər oldı
Vəżʻi dolanub **ḥāləti** bəddən bətər oldı *(Gazel 239, Mısra 2). [ḥāləti, -i]*

Mütəfəkkir belə ḥeyrətdə idim kim nā-gəh
Mülhəm-i ġeybī nidā etdi nədür bu **ḥālət** *(Kaside 5, Mısra 30). [ḥālət,]*

Dedi ey Żū`ī-i bī-çārə nədür bu **ḥālət**
ʻƏrż qıldım ki soyuqdan yetüşüb bir āzār *(Kaside 6, Mısra 21). [ḥālət,]*

Durub ayağə qocə **ḥālət** ilə səʻy qılub
Ümīd Kəʻbəsinə cānlə rəh-sipār oldım *(Kaside 12, Mısra 19). [ḥālət,]*

Ḥədīs̱u mən sələmə`l-müslimūn min yədihi
ʻƏyān edübdi müsəlmānlıqı bu **ḥālətdən** *(Kaside 15, Mısra 40). [ḥālətdən, -dən]*

Nə qədri vəṣf eləsəm **ḥālətin** bu bəzmün mən
Bürūz-ı ʻəcz edər āḫırdə qüvvə-i əzmān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 33). [ḥālətin, -i, -n]*

Olsə hər kəsdə səḫāvət özi ol **ḥālətdür**
Olmasa gər hünəri neylüm adı Rüstəmdür *(Mesnevi 6, Mısra 39). [ḥālətdür, -dür]*

ʻārifə māżi vü müstəqbəli ilhām eylər
Ġeybdə məḫfī olan **ḥāləti** iʻlām eylər *(Mesnevi 9, Mısra 8). [ḥāləti, -i]*

Pīrānəliqdə çün kişinün yoḫ o **ḥāləti**
Çoḫ məclisə oturmaqə olmaz ləyāqəti *(Muhammes 1, Mısra 13). [ḥāləti, -i]*

Fikr edirdim ki nə növʻ ilə sər-əncām qılaq
Tā ki tapsun bu pozuġ **ḥālətim** ol işdə niẓām *(Kaside 13, Mısra 18). [ḥālətim, -im]*

ḥālət-i cəmşīd ilə hūşəngün: *Huşeng ve Cemşid`in nitelikleri.*

Ḥālət-i Cəmşīd ilə Hūşəngün
Tūr-ı Firidūn ilə Pəşəngün *(Mesnevi 5, Mısra 5). [ḥālət-i cəmşīd ilə hūşəngün,]*

ḥālət-i ḥəyāt: *Canlılık halinde, yaşarken.*

Həm **ḥālət-i ḥəyātdə** həm vəqt-i mərkdə
Lāzımdı bu cəhāndə olan cümlə kārdə *(Kaside 19, Mısra 25). [ḥālət-i ḥəyātdə, -də]*

ḥālət-i iskəndər ü cəmşīd ü cəm: *Cem, Cemşit ve İskender`in hali, durumu.*

Biləsən **ḥālət-i İskəndər ü Cəmşīd ü Cəmi**
Dövlət-i fānī içün çəkməyəsən dərd ü ġəmi *(Mesnevi 15, Mısra 17). [ḥālət-i iskəndər ü cəmşīd ü cəmi, -i]*

ḥālət-i żəḥḥāk: *Dahhak`ın nitelikleri.*

Əvvəl edim **ḥālət-i Żəḥḥākı** yād
Sitməgər ü ẓālim ü bī-bākı yād *(Mesnevi 5, Mısra 9). [ḥālət-i żəḥḥākı, -ı]*

ḥālət-i əḥbāb: *Arkadaşların hali, durumu.*

Məqām-ı mehr ü məḥəbbətdə rəsm-i dīrīndür
Həmīşə **ḥālət-i əḥbābı** qılmaq istifhām *(Gazel 129, Mısra 24). [ḥālət-i əḥbābı, -ı]*

ḫam: *Eğri, bükülmüş.*

Lālə pəjmürdə ṣənūbər **ḫəm** olur ey gül-rū
Qədəm-i lüṭfün əgər ṭərf-i gülüstānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 5). [ḫam,]*

Ləʻlün həvəsində **hamı** cān verməgə qaçdı
Bu ʻərṣədə ey yār vəfādār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 13). [hamı, -ı]*

ḫam: *Eğri, bükülmüş, yay biçiminde, kemerli.*

Firāq-ı möḥnəti **Ḫəm** qılsə qāmətin nə ʻəcəb
Əlində ṭürrə-i dildārdan ʻəṣāsı olə *(Gazel 10, Mısra 3). [ḫam,]*

Ḫəm-qədīm bir çəng olub cān-riştəsi ol çəngə tār
Tā ki oldım mən żəʻīf ol tār-ı gīsūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 3). [ḫam,]*

Fələgün qāmətini yā ki hilālun qəddin
Ḫəm edən zülfidi ol māhvəşün yā qaşı *(Gazel 247, Mısra 4). [ḫam,]*

ḫam ḫam: *Büklüm büklüm.*

Qurban olum ol nərgis-i fəttānə ʻƏleykān
Ḫəm ḫəm tökülən zülf-i pərīşānə ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 2). [ḫam ḫam,]*

hamān: *Derhal, hemen, her zaman; Göz önünde olmayan ve yā uzakta olan bir şeyi ve yā kişiyi göstermek için kullanılan kelimedir.*

Yoḫ Żū`ī tək baḥār-ı bəlāyə ġərīq olan
Əfsūs o dəm ki çərḫ baña **ḥamān** qulām idi *(Muhammes 2, Mısra 28). [ḥamān,]*

hamı: *Hep, hepsi, her, hem, herkes.*

Qalusən mən kimi āvārə cəhān kārındə
Ey deyən kimsə ki işlər **hamı** tədbīrdədür *(Gazel 75, Mısra 10). [hamı,]*

Nə güldə ṣəfā nə mey-i gül-gūndə əs̱ər var
Bilməm nədi bāʻis̱ **hamı** əşyādə kədər var *(Gazel 42, Mısra 2). [hamı,]*

Yā Rəb nə olubdur səbəbi kim bu zəmāndə
İnsān arasındə **hamı** millətdə ḫəṭər var *(Gazel 42, Mısra 16). [hamı,]*

Ədyān müḫtəlif **hamı** əhl-i savāddur
Yüzdən birində bizdə kitābət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 3). [hamı,]*

Daḫmədür çün yerün āḫırdə yoḫə ṣəbr elə
Ṭāq-ı Kisrā hanı ʻāləm **hamı** vīrān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 18). [hamı,]*

Nəyi artuqdı vücūdındə Firəngün səndən
Əl ayaġ qaş u göz ilə **hamı** şeydə tənsən *(Mesnevi 9, Mısra 70). [hamı,]*

Bī-dəlīl etməsün sözim bāvər
Hamı əʻmāl-i ḫeyrün oldı hədər *(Mesnevi 11, Mısra 58). [hamı,]*

Ġəm ləkəd kūbi cəfā tāpdaqı bu Zū`i-i zār
Ehtiyāc anləsalar nifrət edüb **hamı** qaçar *(Terci-bend 1, Mısra 44). [hamı,]*

həm-ı zülf: *Saç kıvrımı.*

ʻƏql ü cān pīç ü **ḫəm-ı zülfdə** sər-gərdāndur
Yüz ağız açsə də şānə belə müşkil olı ḥəll *(Gazel 126, Mısra 13). [ḫəm-ı zülfdə, -də]*

həm-i əbrū: *Eğri, kavisli kaş.*

Zāhidā bircə götür gūşə-i meḥrābdən əl
Elə bu māhə nəẓər ol **ḫəm-i əbrūlərə** baḫ *(Gazel 35, Mısra 8). [ḫəm-i əbrūlərə, -lər, -ə]*

hamısı: *Hepsi.*

Rūz u şəb birdi baña ġayd u səlāsil içərə

Mürğ-ı dil tā **hamısı** zülf ü ruẖ-ı yārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 8). [hamısı,]*

hamu: *Kamu, bütün, herkes.*

Eləsün bāqī H̱udā şövkət-i şān ilə səni
Çünki səndən **hamuyə** şövkət ilə şān oldı *(Kaside 17, Mısra 28). [hamuyə, -y, -ə]*

Gər bağludı təqdīr-i qəżāyə hamu işlər
Bī-cā yerə bu səʻy bu ẕillət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 3). [hamu,]*

Hər kiməsnənün kim olə cāmı Cəmi neylər
ʻĀləm **hamusı** cāmdədür ʻāləmi neylər *(Gazel 69, Mısra 2). [hamusı, -s, -ı]*

Keçür həmīşə ġəm-i hicr ü dərd-i ġürbət ilə
N`olurdı belə keçən ʻömr **hamudan** kəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 12). [hamudan, -dan]*

Eləyürsən **hamunun** ḥālinə lütf ilə nəẓər
Bir mənim də dəẖi bu ʻərżimə baq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 5). [hamunun, -n, -un]*

Təṣəvvür eyləməyürlər ki muncə əşyānı
Tapubdılar **hamusın** dərs-i bəḥs̱-i ḥikmət ilə *(Kaside 20, Mısra 20). [hamusın, -n]*

ẖāmə-i təqdīr: *Kalemin (kader kaleminin) idare etmesi.*

Fikr qılmə tapə tədbīr ilə ḥālun təğyīr
Dögi tədbīr ilə iş **ẖāmə-i təqdīrdədür** *(Gazel 75, Mısra 12). [ẖāmə-i təqdīrdədür, -də, -dür]*

ẖān: *Eski Türklerde Hakan da denen devlet reisi.*

Çəkməyürdük pūl ilə mālun ġəmin
H̱ān u māl u əhl-i ʻəyānun ġəmin *(Mesnevi 4, Mısra 18). [ẖan,]*

H̱ān o kəsdür ki ḥəqīqətdə səẖāvətlə olə
Məʻrifət ṣāḥibi vəqtində şücāʻətlə olə *(Mesnevi 6, Mısra 49). [ẖan,]*

Bī-rūh cismdir o müqəvvādı bī-səbāt
Nə behcəti o ʻömr ki ʻāləmdə **ẖān** olam *(Muhammes 1, Mısra 22). [ẖan,]*

Qoymə çıqə çərẖə dūd-ı āhım
H̱ānım şəhim ümīdgāhım *(Mesnevi 7, Mısra 74). [ẖanım, -ım]*

Kim qalubdur Żū`ī-i bī-ẖānmān
H̱ānlar arasındədi ḥālı yaman *(Mesnevi 5, Mısra 80). [ẖanlar, -lar]*

Ġeyri **ẖānlar** bizə ʻəṭā etməsə
H̱əlʻət-i dīnār ʻəṭā etməsə *(Mesnevi 5, Mısra 87). [ẖanlar, -lar]*

Hər kəsün adını sulṭān qoyəsən **ẖān** deyəsən
Bir ad ilə o gedüb Rūşdə sulṭān olmaz *(Gazel 90, Mısra 5). [ẖan,]*

H̱ān u bəg at kənd pūl bəẖş eylər idi şāʻirə
Şāhsevən tək imdi çoẖdı adı ẖān ẖān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 15). [ẖān,]*

H̱ān u bəg at kənd pūl bəẖş eylər idi şāʻirə
Şāhsevən tək imdi çoẖdı adı ẖān ẖān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 16). [ẖān,]*

H̱ān u bəg at kənd pūl bəẖş eylər idi şāʻirə
Şāhsevən tək imdi çoẖdı adı **ẖān** ẖān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 16). [ẖān,]*

Cümlə əẖlāqı ḥəsən ismi Ḥüseyn **ẖān** ki H̱udā
Eyləyüb əḥsən-i təqvīmdə ẕātın ẖilqət *(Kaside 5, Mısra 35). [ẖān,]*

Nə ʻāləm ü nə ʻārif u nə **ẖān** u nə bəg var
N`oldı bularə muncə cəmāʻət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 13). [ẖan,]*

Qurı ad ilə dögül **ẖān** u bəg ü mollālıq
Ləfẓ içün məʻni gərək yoẖsə gəlür rüsvālıq *(Mesnevi 6, Mısra 43). [ẖan,]*

Məʻrifət əhli səẖā əhlinə **ẖān** sölərlər
Kimə hər nəḥv-i ẖiṭāb eyləsə cān sölərlər *(Mesnevi 6, Mısra 51). [ẖan,]*

Ey kərəm kānı böyük **ẖān** mən-i sər-gərdānun
ʻƏrżinə gūş elə əlṭāflə bu nālānun *(Terci-bend 1, Mısra 1). [ẖan,]*

Yoẖdı Şəmāẖı buradə var vəlī
Şəmāẖının **ẖānlarının** əfżəli *(Mesnevi 5, Mısra 66). [ẖanlarının, -lar, -ı, -n, -un]*

Bī-ẖəbərsən dedi yoẖsə nədi çārun söləyüm
Yaz Ḥüseyn **ẖānə** elə məṭləbüvi sən iẓhār *(Kaside 6, Mısra 28). [ẖanə, -ə]*

H̱ānlar səni istəyübdi mollā
Rūẖānī umūr içrə dārā *(Mesnevi 7, Mısra 33). [ẖanlar, -lar]*

H̱ānlar adını eşitcək ol dəm
Şövq ilə dedim ki ẖeyr məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 37). [ẖanlar, -lar]*

Ey ẖān-ı ʻƏẓīm-i şān Əmīrẖān
H̱ānlar arasındə cān Əmīrẖān *(Mesnevi 7, Mısra 12). [ẖānlar, -lar]*

hanı: *Nerede?*

Hanı Sikəndər ü Cəm hanı dövlət-i Qārūn
Təṣəvvür eyle nədür baẖ bu şövkət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 9). [hanı,]*

Hanı Şəmāẖı ki yazam şeʻrlər
Hər birinə bəẕl edələr sīm ü zər *(Mesnevi 5, Mısra 59). [hanı,]*

Sölə **hanı** Ḥātəmün vücūdı
Bāqīdi vəlīk adı cūdı *(Mesnevi 8, Mısra 63). [hanı,]*

Hanı Sikəndər ü Cəm hanı dövlət-i Qārūn
Təṣəvvür eyle nədür baẖ bu şövkət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 9). [hanı,]*

Hanı o mehr-i məḥəbbət ki var idi səndə
Sitəmgər olmısən imdi məgər zəmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 9). [hanı,]*

Hanı o şūẖlə məst-i şərāb olan günlər
Məhim piyālə meyim āftāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 1). [hanı,]*

Əlimdə şīşə-i mey ol pərī baña təsẖīr
Hanı o dəm bu ṣifət sāḥir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 8). [hanı,]*

Hanı qədün kimi gülbündə istiqāmət ü nāz
Ləbün təki sölə bir ġönçənün ṭərāvəti var *(Gazel 78, Mısra 3). [hanı,]*

Ləbün təki hanı bir ġönçədə ṭərāvət ü lüṭf
Qədün tək **hansı** səhī-sərvlər ḫurāmāndur *(Gazel 81, Mısra 7). [hanı,]*

Daḫmədür çün yerün āḫırdə yoḫə şəbr elə
Ṭāq-ı Kisrā **hanı** ʻāləm hamı vīrān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 18). [hanı,]*

Hanı Cəm n`oldı Sikəndər fürṣəti fövt eyləmə
Ey dil-i dīvānə bunlardan niẓām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 7). [hanı,]*

Ol māh firāqı mənə yüz min ġəm olubdur
Sāqī **hanı** ġəm dəfʻinə peymānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 8). [hanı,]*

Dutalum dəhrdə Cəmşīd ü Firīdūn oldun
Ḥanı sölə nədi təʻbīr belə bir rö`yādən *(Gazel 173, Mısra 10). [ḥanı,]*

Hanı behiştdə ol şūḫ tək rəfīq-i şəfīq
Ki mūmiyā-yı fərəḥdür qulūb-ı nā-şādə *(Gazel 206, Mısra 11). [hanı,]*

Hanı o gün ki o məh-rūy mehrbānım idi
Ənīs-i məclis ü həm-bəzm-i həm-zəbānım idi *(Gazel 249, Mısra 1). [hanı,]*

Dövlət-i dünyānı cəmʻ etdün deyək āḫır nədür
Hanı İskəndər cəhāndə bāqī ʻizzət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 4). [hanı,]*

Var idi çoḫ üftādələrə əl dutan imdi
Hanı o ṣifət əhl-i mürüvvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 18). [hanı,]*

Hanı Bəhrām ü Sifəndār u Nərīmān ilə Sām
Əsüb onlar ṭərəfə gör nə ṣifət ṣarṣar-ı Sām *(Mesnevi 15, Mısra 19). [hanı,]*

Hanı Sikəndər ü Cəmşīd ü Bəhmən ü Dārā
Ki imdi topraqə dönmüş o nāzlu əbdānı *(Kaside 23, Mısra 3). [hanı,]*

Hanı o şūḫlə məst-i şərāb olan günlər
Məhim piyālə meyim āftāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 1). [hanı,]*

<u>**ḫān-ı qədīm:**</u> *Eski han.*

Var idi mənim bircə nəfər **ḫān-ı qədīmim**
Bilməm nə olubdur o da əl-ān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 21). [ḫān-ı qədīmim, -im]*

<u>**han-ı şīrvān:**</u> *Şirvan`ın hanı.*

Gəlün bu məqāmə sölədüz siz
Ḫāṭirdən edüb ṣora fərāmūş *(Mesnevi 7, Mısra 51). [ḫan-ı şīrvān,]*

<u>**ḫān-ı ʻəẓīm-i şān:**</u> *Şanı yüce han.*

Ey **ḫān-ı ʻƏẓīm-i şān** Əmīrḫān
Ḫānlar arasındə cān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 1). [ḫan-ı ʻəẓīm-i şān,]*

Ey **ḫān-ı ʻƏẓīm-i şān** Əmīrḫān
Ḫānlar arasındə cān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 11). [ḫān-ı ʻəẓīm-i şān,]*

Ey mənim tāc-ı sərim **ḫān-ı ʻəẓīmu`ş-şānım**
Ramażāndur bu gərək bundə sən əẕkār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 1). [ḫan-ı ʻəẓīmu`ş-şānım, -ım]*

ʻƏrż qıl ḥālıvı ol **ḫān-ı ʻəẓīmü`ş-şānə**
Ki ʻulūm u hünər ü fəżlədi ṣāḥib-miknət *(Kaside 5, Mısra 33). [ḫān-i ʻəẓīmü`ş-şānə, -ə]*

<u>**hansı:**</u> *Hangi?*

Hansı sāḥətdə eşitdim ki var ondə fāżil
Müşkilim ḥəllinə dər-ḥāl çoḫ etdim sürʻət *(Kaside 5, Mısra 17). [hansı,]*

Tənhā nə mən bəlā vü ġəm-i dərdəəm əsīr
Hansı köñüldi lālə kimi dāğdār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 16). [hansı,]*

Zāhidün kibr ü riyādur ʻəməli bir nəẓər et
Hansı āyətdədi bu söz necə təğyīrdədür *(Gazel 75, Mısra 8). [hansı,]*

Ləbün təki hanı bir ġönçədə ṭərāvət ü lüṭf
Qədün tək **hansı** səhī-sərvlər ḫurāmāndur *(Gazel 81, Mısra 8). [hansı,]*

Cəfādan incinüb ey dil fəğānə gəlmə bülbül tək
O **hansı** güldi kim pīrāmənində ḫüşk-i ḫār olmaz *(Gazel 99, Mısra 8). [hansı,]*

Gözim sitārə-fəşāndur bu ġüṣṣədən hər şəb
Ki **hansı** bürci edüb ol məhə məqām fələk *(Gazel 118, Mısra 6). [hansı,]*

Żū`iyā zülf-i ʻarūs-ı süḫənin zīvərinə
Hansı şāʻir sözidür şānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 12). [hansı,]*

Getdi ol qaşı hilālım dedi bir āyə gəlim
Hansı aydur nə bilim tā ki tamāşāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 2). [hansı,]*

Cān özgə cism özgədi yā müttəḥiddülər
Cān **hansı** cüzvdür tən ü əʻżādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 14). [hansı,]*

Saġġal uzun qurşaqını enni eyləmək
Hansındə ḥökm ṣādir olub dört kitābdan *(Gazel 178, Mısra 10). [hansındə, -n, -də]*

Köñlüm aldı bilməyürəm **hansı** rəftārun sənün
Çeşm-i məḫmūrun sənün yā zülf-i ṭərrārun sənün *(Gazel 179, Mısra 1). [hansı,]*

Hansı şīrün bənd edüb dil-mürğini ey ḫūr-liqā
Ya dəf [ü] ṭənbūr yā kim nəğmə-i tārun sənün *(Gazel 179, Mısra 5). [hansı,]*

Küfr-i zülfilədi īmānun ilən zāhid kim
Hansı zāhiddi qalan şəhrdə īmānı ilə *(Gazel 204, Mısra 10). [hansı,]*

Nə dīndür **hansı** məẕhəbindü yā Rəb kim səḫā əhlin
Səfāhət əhli derlər ṣāḥib-i eḥsān-ı əʻṭāyə *(Gazel 212, Mısra 13). [hansı,]*

Bilmürəm **hansı** zəbānlə saña şərḥ eyləyüm
O sitəmlər ki baña etdi yüzün hicrānı *(Gazel 250, Mısra 11). [hansı,]*

Tapson səbəb bu cəhl gedüb ʻelm gəlməyə
Hansı ṭərīqdür bu ʻulūmun ṭərīqəti *(Kaside 2, Mısra 6). [hansı,]*

Mənim tək **hansı** kəsdür kim düşüb əḥbābdən ayru
Mənim tək **hansı** bülbül tərk-i bāğ u būstān qılmış *(Kaside 11, Mısra 5). [hansı,]*

Mənim tək **hansı** kəsdür kim düşüb əḥbābdən ayru

Mənim tək **hansı** bülbül tərk-i bāğ u būstān qılmış *(Kaside 11, Mısra 6). [hansı,]*

Mənim tək **hansı** ʻāşiqdür de tāq-ı əbrū-yı cānān
Hilālə döndürübdür qāmətin ġəmdən kəmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 7). [hansı,]*

Sölə ki **hansı** kəs ʻāləmdə tapdı rāḥətlüq
Belə şərārət ilə yā bu qətl ü sirqətdən *(Kaside 15, Mısra 21). [hansı,]*

Cəhāndə əfżəl-i əʻmāl **hansıdur** sölə
Buyurdı ʻelmdür əfżəl təmām-ı ḫidmətdən *(Kaside 15, Mısra 51). [hansıdur, -dur]*

Sölə ki **hansı** zəmāndə var idi bir telefon
Yā teleġram vaġon kim gedir bu sürʻət ilə *(Kaside 20, Mısra 3). [hansı,]*

ʻĀlim-i şāʻirəm dərvīş ü fəqīr ü müżṭər
Hansı vəch ilə desön mən o sayāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 14). [hansı,]*

Hansı dil-bərdür ki öz ʻuşşāqınə cövr etməyüb
Cövrdən āh etmə ey ʻāşiq yaḫar köñlüm deyüb *(Tahmis 3, Mısra 13). [hansı,]*

ḫānmān: *Ev bark, ocak. Vücut, beden. Gönül.*

Nə Qudyāl əhlim imdi nə Şīrvān əhli ey sərvər
Ġərəż kim dār-ı dünyādə pərīşān **ḫānmānım** var *(Kaside 7, Mısra 12). [ḫānmānım, -ım]*

ḫan-zādə: *Han soyundan gelen.*

İndi iẓhār eləyüm gəl nücəbā silsiləsin
Bəg ü **ḫān-zādə** vü cümlə ümərā silsiləsin *(Mesnevi 6, Mısra 34). [ḫan-zādə,]*

Çoḫı fəḫr ilə deyürlər ki mənəm **ḫān-zādə**
Fikr qılmır ʻurəfā bənd dögüldür adə *(Mesnevi 6, Mısra 35). [ḫan-zādə,]*

ḫānə: *Ev.*

Yüz min vücūdın eləmiş **ḫānəsin** ḫarāb
Āḫırdə qılmısan onı dīvānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 15). [ḫānəsin, -si, -n]*

Pozğundı Żūʾi vəżʻ-i zəmānə qədīmdən
Gūyā ki **ḫānə** ṣāhibi bu ḫānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 14). [ḫānə,]*

Pozğundı Żūʾi vəżʻ-i zəmānə qədīmdən
Gūyā ki ḫānə ṣāhibi bu **ḫānədən** gedüb *(Gazel 28, Mısra 14). [ḫānədən, -dən]*

Bilmək istərsən köñül gər ḥikmət Əflāṭūn kimi
Çək ayağun bādəvəş ḫum içrə sən də **ḫānə** dut *(Gazel 33, Mısra 8). [ḫānə,]*

Ġəm çəkmə biyābān isə məskən sənə Żūʾī
Məcnūn olanə qāʻidədür **ḫānə** tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 14). [ḫānə,]*

Ġəm dəfʻi ḥāṣil olmadı cām u şərābdən
Rövşən olur mı **ḫānə** gecə āftābdan *(Gazel 178, Mısra 2). [ḫānə,]*

Əgərçi Żūʾī kimi imdi **ḫānə** bərdūşam
Ḫoş ol ki meykədələr içrə ḫānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 9). [ḫānə,]*

Əgərçi Żūʾī kimi imdi ḫānə bərdūşam
Ḫoş ol ki meykədələr içrə **ḫānəmiz** var idi *(Gazel 236, Mısra 10). [ḫānəmiz, -miz]*

Dünyādə **ḫānə** məscid ü mey-ḫānədür vəlī
Olmub bizə nəṣīb iki ḫānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 3). [ḫanə,]*

Dünyādə ḫānə məscid ü mey-ḫānədür vəlī
Olmub bizə nəṣīb iki **ḫānənün** biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 4). [ḫanənün, -n, -ün]*

ḫānə -i ṣəbr: *Sabır evi.*

Aldı o Türk-i məst mənim iḫtiyārımı
Tārāc qıldı **ḫānə-i ṣəbr** ü qərārımı *(Gazel 228, Mısra 2). [ḫanə-i ṣəbr,]*

ḫānə-i ʻuşşāq: *Aşıkların evi, kalbi.*

İstəsön eyləyəsən **ḫānə-i ʻuşşāqı** ḫarāb
Al ələ şānə çək ol zülf-i ʻəbirāsāyə *(Gazel 194, Mısra 7). [ḫānə-i ʻuşşāqı, -ı]*

ḫānə-nişīn ṭāliʻ-i bəd bəhrām: *Kötü kader merih yıldızını ev yapacak.*

Edəcək **ḫānə-nişīn ṭāliʻ-i bəd Bəhrāmı**
Bī-hünər Zāl gəlüb Rüstəm-i dəstān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 11). [ḫanə-nişīn ṭāliʻ-i bəd bəhrāmı, -ı]*

ḫāqāni: *Azerbaycanlı şair Hakani-i Şirvani (ö. 1199).*

Olaydı iḥtisān ilə Toğrul Tigin əgər
Ḫāqānilər gəlür genə dövrānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 30). [ḫāqānılər, -lər]*

ḫāqānī-i s̱ānī: *İkinci Hakani (Şirvani).*

Şīrvān içrə bu gün **Ḫāqānī-i s̱ānī** mənəm
Seḥr-i şeʻrimdən təmām Īrān u Tūrān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 7). [ḫāqānī-i s̱ānī,]*

ḫāqānī-i zəmānə: *Devrin Hakani`si.*

Ḫāqānī-i zəmānədi hər növʻ şeʻrdə
Feyz-i cəhānə gün kimidür iştihār ilə *(Kaside 21, Mısra 21). [ḫāqānī-i zəmānədi, -di]*

ḫaqq: *Hisse, pay, hak.*

Ey firāq ol yār göndərdi səni tök qanımı
Ḫaqqıdır kim məndə ʻeşq-i ləblərindən qanı var *(Gazel 54, Mısra 4). [ḫaqqıdır, -dı, -r]*

ḫār: *Hor, hakir, aşağı; Diken, çalı.*

Hər növʻ cövr gər gələ ṣəbr eylə Żūʾiyā
Ḫ˘oşdur o gül yolundə nə qədr olsa **ḫārlıq** *(Gazel 111, Mısra 18). [ḫārlıq, -lıq]*

Olmasun bir növ-gülün gīsūsı sevdāsıylə **ḫār**
Cəmʻ edün āḫır pərīşān bī-qərār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 5). [ḫār,]*

Gər var isə gözi vəlī əʻmādı bāṭini
Bir fərq verməyür gül-i ḥəmrāyə **ḫārdan** *(Gazel 176, Mısra 8). [ḫārdan, -dan]*

Gül **ḫārə** ənīs oldı vü ḫəslər baña həm-dəm
Āḫırdə gözəl ʻömrimi gör ḫār u ḫəs etdim *(Gazel 130, Mısra 7). [ḫārə, -ə]*

Ey çərḫ bilmədim bu işün var imiş sənün
Sifründə şəhd lāʾiqinə **ḫār** imiş sənün *(Muhammes 2, Mısra 14). [ḫār,]*

Çeşmimdə **ḫārə** dönmüş idi gülşən-i çəmən
Bī-mə'rīfət cəmā'ət əlində bī-tən-i mən *(Muhammes 3, Mısra 17). [ḫārə, -ə]*

Hār u mātəmkədədür çeşmimə bi`llāh əgər
Eləsəm gəşt-i gül ü seyr-i gülüstān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 3). [hār,]*

Cəfādan incinüb ey dil fəğānə gəlmə bülbül tək
O hansı güldi kim pīrāmənində ḫüşk-i **ḫār** olmaz *(Gazel 99, Mısra 8). [ḫār,]*

Olsun nəṣībi dostuvun şīr ü şəhd ü nūş
Batsun gözinə düşmənivün tīr ü nīş ü **ḫār** *(Kaside 9, Mısra 36). [ḫār,]*

'Uryān edübdi nərgis-i bīmārı sər-nigūn
Həm-dəm qılubdı gör gül-i ḥəmrānı **ḫār** ilə *(Kaside 21, Mısra 6). [ḫār,]*

Ver sāqī baña şərāb-ı gül-nār
Kim dövr-i fələk edüb məni **ḫār** *(Mesnevi 8, Mısra 2). [ḫār,]*

Günüm gecə gözümə **ḫār** gülsitān sənsiz
Bəhārım ey gül-i növ-ḫīz kədər-ḫəzānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 7). [ḫār,]*

Ḫārlə həm-dəm eləmişdür gül ü gülzārı məgər
Gül-i pəjmürdə qılub pərvəriş-i **ḫārı** olub *(Gazel 32, Mısra 3). [ḫārlə, -lə]*

<u>**ḫār ilə ḫas:**</u> *Çalı çırpı, çerçöp.*

Çoḫ etmə həvəs rūyınə ey cān u dil āḫır
Sāziş eləməz **ḫār ilə ḫas** nār yanındə *(Gazel 186, Mısra 6). [ḫār ilə ḫas,]*

<u>**ḫār ol-:**</u> *Rezil olmak.*

Olubdı bāğ-ı cəhāndən gül-i səḫā məfqūd
Odur ki mən kimi şā'ir bu növ' **ḫār oldım** *(Kaside 12, Mısra 8). [ḫār oldım, -dı, -m]*

Tərk qıldun Şəmāḫı gülşənini
Gedüb āḫır Muğānda **ḫār oldun** *(Kaside 16, Mısra 6). [ḫār oldun, -du, -n]*

<u>**ḫ˘ār qıl-:**</u> *Aşağılık, adi etmek, hor düşürmek.*

Kim lüṭflüqi şü'ār qılmə
Żū`īni nəzərdə **ḫ˘ār qılmə** *(Mesnevi 8, Mısra 26). [ḫ˘ār qılmə, -mə]*

<u>**ḫār ü ḫāşāk:**</u> *Diken ve çöp, çerçöp.*

Ḫār ü ḫāşāk u qarağan-ı Muğāndan qutarub
Gül-i gülzār-ı Şamāḫīdə gülüstānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 5). [ḫār ü ḫāşāk,]*

<u>**ḫār u ḫəs:**</u> *Çalı çırpı.*

Gül ḫārə ənīs oldı vü ḫəslər baña həm-dəm
Āḫırdə gözəl 'ömrimi gör **ḫār u ḫəs** etdim *(Gazel 130, Mısra 8). [ḫār u ḫəs,]*

<u>**hara:**</u> *Nere?*

Deyəcəkdür **haradan** gətdi bu qīl ü qālı
'Ālim u 'ārif ü şā'ir qurı söz timşālı *(Terci-bend 1, Mısra 37). [haradan, -dan]*

<u>**hara getdi:**</u> *Nerede? Noldu?*

Ḫəlq eylər idi birbirinə mehr ü vəfālar
Ol mehr ü vəfā ilə ṣədāqət **hara getdi** *(Kaside 24, Mısra 6). [hara getdi, -di]*

Var idi çoḫ üftādələrə əl dutan imdi
Hanı o ṣifət əhl-i mürüvvət **hara getdi** *(Kaside 24, Mısra 18). [hara getdi,]*

Yā Rəb o qədīm 'əṣr o ləẕẕət **hara getdi**
Ḫəlq içrə olan 'eyş ilə 'işrət **hara getdi** *(Kaside 24, Mısra 1). [hara getdi,]*

Yā Rəb o qədīm 'əṣr o ləẕẕət **hara getdi**
Ḫəlq içrə olan 'eyş ilə 'işrət **hara getdi** *(Kaside 24, Mısra 2). [hara getdi,]*

Var idi mey-i nābdə çoḫ ẕövq ü ṣəfālar
Pəs ondə olan nəş`ə-i behcət **hara getdi** *(Kaside 24, Mısra 4). [hara getdi,]*

Gözlərdi təmām əhl-i cəhān ḥəqq-i səlāmı
N`oldı o ṣədāqət o məḥəbbət **hara getdi** *(Kaside 24, Mısra 8). [hara getdi,]*

Eylərlər idi cümlə 'ulūm əhlinə ḥörmət
Cövr etdi 'əṭā batdı səḫāvət **hara getdi** *(Kaside 24, Mısra 10). [hara getdi,]*

Yüzdən birinün yoḫdı bu ovqātdə fəhmi
'Elm ü ədəb ü fəhm ü fərāsət **hara getdi** *(Kaside 24, Mısra 12). [hara getdi,]*

Nə 'āləm ü nə 'ārif u nə ḫān u nə bəg var
N`oldı bulərə muncə cəmā'ət **hara getdi** *(Kaside 24, Mısra 14). [hara getdi,]*

Yer gök elə onlardı cəhān ilə o dünyā
Keçmişdəki inṣāf u mürüvvət **hara getdi** *(Kaside 24, Mısra 16). [hara getdi,]*

Zərdür bu cəhān əhlinə mə'būd-ı ḥəqīqī
Allāh peyəm-bər o 'ibādət **hara getdi** *(Kaside 24, Mısra 20). [hara getdi,]*

Dünyā dolanub Żū`ī dönüb çərḫ-i cəfā-cū
Çoḫ sölımə ol köhnə şərī'ət **hara getdi** *(Kaside 24, Mısra 22). [hara getdi,]*

Var idi çoḫ üftādələrə əl dutan imdi
Hanı o ṣifət əhl-i mürüvvət **hara getdi** *(Kaside 24, Mısra 18). [hara getdi,]*

<u>**ḫarāb:**</u> *Harap olmuş, yıkılmış. Harabe, viran; Perişan, hüzünlü, kederli, gamlı.*

Yüz min vücūdın eləmiş ḫānəsin **ḫarāb**
Āḫırdə qılmısan onı dīvānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 15). [ḫarāb,]*

Nədəndi yā Rəb olub çərḫ-i kəc-mədār **ḫarāb**
Düşüb ṣəfādan olub bāğ u lālə-zār **ḫarāb** *(Gazel 29, Mısra 1). [ḫarāb,]*

Nədəndi yā Rəb olub çərḫ-i kəc-mədār **ḫarāb**
Düşüb ṣəfādan olub bāğ u lālə-zār **ḫarāb** *(Gazel 29, Mısra 2). [ḫarāb,]*

Nə bāğlardə ṣəfā var nə meydə 'eyş ü nəşāṭ
Dönüb zəmānə olub dövr-i rūzgār **ḫarāb** *(Gazel 29, Mısra 4). [ḫarāb,]*

Keçən zəmāndə əgər var idi bəhārdə ẕövq
Olubdı mövsim-i qışdan betər bəhār **ḫarāb** *(Gazel 29, Mısra 6). [ḫarāb,]*

Nə qədr gūşə-i gülşəndə nəğmə-sāz edəsən

Gəlür qulağə müḫālif nəvā-yı tār **ḫarāb** *(Gazel 29, Mısra 8). [ḫarāb,]*

Segāh-ı ʿişrətivi pəncgāh elə şəb ü rūz
Ḥişār çəksön olur cümlə tārmār **ḫarāb** *(Gazel 29, Mısra 10). [ḫarāb,]*

Qalub nə güldə nə gülşəndə bir nəşāṭ-əs̱əri
Olub təmām cəhān içrə hər nə var **ḫarāb** *(Gazel 29, Mısra 12). [ḫarāb,]*

Ya bu zəmānədə məʿdūm olubdı ẕövq-i ṣəfā
Ya Żū`ī səndə olub ẕövq-i ʿeşq-i yār **ḫarāb** *(Gazel 29, Mısra 14). [ḫarāb,]*

ʿİmārət-i tənimi seyl-ābə vermişdi
Diyār-ı ʿeşqdə yek-sər **ḫarāb** olan günlər *(Gazel 62, Mısra 6). [ḫarāb,]*

Ḫarāb olaydı cəhān kāş bu fələk-i bər-bād
Mənim bu mollālıqə intiḫāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 15). [ḫarāb,]*

Dil oldı qönçə kimi ḥəsrətünlə qan sənsiz
Bəhārım ey gül-i növ-rəstə çün **ḫarāb** sənsiz *(Gazel 92, Mısra 2). [ḫarāb,]*

N`oldı saña ki vəʿde-i muʿtādə gəlmədün
Qoydun bizi **ḫarāb** bu bər-bādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 2). [ḫarāb,]*

Binā-yı dostluqım dutmamış nigārım ilə
Pozub **harāb** elədim çeşm-i əşkbārım ilə *(Gazel 191, Mısra 2). [harāb,]*

Diyār-ı hicrdə seyl-i sitəmdən oldı **ḫarāb**
Fəżā-yı vəṣldə ābād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 9). [ḫarāb,]*

Nə ḫˇoşdur bir gözəl dil-bərlə həm-bəzm-i şərāb olmaq
Ḫarāb-ābād-ı dünyādə içüb məst ü **ḫarāb** olmaq *(Gazel 115, Mısra 2). [ḫarāb,]*

ʿİmārət-i tənimi seyl-ābə vermişdi
Diyār-ı ʿeşqdə yek-sər **ḫarāb** olan günlər *(Gazel 65, Mısra 6). [ḫarāb,]*

Ḫarāb olaydı cəhān kāş bu fələk-i bər-bād
Mənim bu mollālıqə intiḫāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 15). [ḫarāb,]*

Ruḫ u zülfün ḫəyālını köñüldə tā görüb etdim
Yəqīn bu sirri kim gənc ilə mār olı **ḫarāb** içrə *(Gazel 188, Mısra 8). [ḫarāb,]*

İstəsön eyləyəsən ḫānə-i ʿuşşāqı **ḫarāb**
Al ələ şānə çək ol zülf-i ʿəbirāsāyə *(Gazel 194, Mısra 7). [ḫarāb,]*

ʿEyş ü ʿişrət ilə çoḫ vəqt keçürdüm ammā
İmdi bildim bu **ḫarābə** necə ġəm-ḫˇānə imiş *(Gazel 107, Mısra 4). [ḫarābə,]*

Şikəstə köñlümi cövrüylə eyləyür vīrān
Demir ki bir bu **ḫarābə** mənim məqāmımdur *(Gazel 55, Mısra 6). [ḫarābə,]*

Təlaṭṭuf eylə köñül şəhrin etgilən məʿmūr
Ḫarābə qoymə kərəm qıl vilāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 10). [ḫarābə,]*

Bu necə şamʿdı kim bəzmi pür-nūr elədi
Bu **ḫarābə** köñül eyvānını məʿmūr elədi *(Gazel 241, Mısra 2). [ḫarābə,]*

Ġāfil qəżādan āḫırı günlərdə qismətim
Nār-ı səqər nişānı **ḫarābə muğān** idi *(Gazel 242, Mısra 14). [ḫarābə,]*

N`etsünfəğānə Żū`ī-i bī-çārə gəlməsün
Yoḫ bu **ḫarābə** mülkdə bir yār u həm-dəmi *(Gazel 243, Mısra 10). [ḫarābə,]*

<u>**ḫarāb ābād-ı dünyā:**</u> *Harabiyetle dolu olan, yıkılmış dünya.*

Nə ḫˇoşdur bir gözəl dil-bərlə həm-bəzm-i şərāb olmaq
Ḫarāb-ābād-ı dünyādə içüb məst ü ḫarāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 2). [ḫarāb ābād-ı dünyādə, -də]*

<u>**ḫarābāt:**</u> *Meyhane, içki içilen yer.*

Nə rind-i lāubālī tək **ḫarābāt** içrə ẕövqüm var
Nə zāhid tək ümīd-i ḫüld ü ḥūr u kövs̱ərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 9). [ḫarābāt,]*

Ey şənəm ẓāhir elə Żū`ī-i şeydāyə yerün
Məscidə deyə **ḫarābātə** kilīsāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 14). [ḫarābātə, -ə]*

<u>**ḫarābāt-ı dəhrdə:**</u> *Cihan meyhanesi.*

Ḫüm-ḫānə-i cəhāndə **ḫarābāt-ı dəhrdə**
Sər-məst-i ʿeşq olandədi çün hūş-yārlıq *(Gazel 111, Mısra 9). [ḫarābāt-ı dəhrdə, -də]*

<u>**ḥarām:**</u> *Din kurallarına aykırı olan, dinî bakımdan yasak olan, helal karşıtı; yasak.*

Sənsiz behişt-i ʿədni baña versələr məqām
Təsnīm ü Səlsəbīl ilə Kövs̱ər **ḥarām** olur *(Gazel 77, Mısra 4). [ḥarām,]*

Ləẕẕət-i qaydun **ḥarām** oldı baña ey sərv kim
Söləmişdün ol əsīri bir gün āzād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 9). [ḥarām,]*

Dünyānı fikr edəndə gedir məgər ẕü`l-cəlāl
Tər eyləsön **ḥarāmı** tapulmır dəḫi ḥəlāl *(Muhammes 3, Mısra 36). [ḥarāmı, -ı]*

<u>**ḥarām:**</u> *Din kurallarına aykırı olan, dini bakımdan yasak olan.*

Zāhid şərābı çoḫ də **ḥarām** etmə küfrdür
Çün bu sözünlə meykədə beytü`l-ḥarām olur *(Gazel 77, Mısra 7). [ḥarām,]*

Ḥalāl etmiş bizə cām-ı şərābı pīr-i mey-ḫānə
Ḥəbībim vāʿiẓ-i ḫud-bīn-kəlām ilə **ḥarām** olmaz *(Gazel 93, Mısra 10). [ḥarām,]*

Baḫmamaq zāhid sözinə mey ayağın sāqīdən
Gülşən içrə gər ḥalāl u gər **ḥarām** almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 4). [ḥarām,]*

O bādələr ki içürsiz bu Żū`īdən ayru
Edə behişt şərābı kimi İlāhi **ḥarām** *(Gazel 129, Mısra 26). [ḥarām,]*

İçüb mey məst olub nāz ilə bir sər-ḫˇoş-ḫırām ilə
Ki tā ṣəd sālə zāhid əl götürsün pārsālıqdan *(Gazel 151, Mısra 3). [ḥarām,]*

Olsun **ḥarām** bādə-i firdövs zāhidə
Mey içməgi ḥarām deyə gər cavād ilə *(Gazel 193, Mısra 5). [ḥarām,]*

Olsun **ḥarām** bādə-i firdövs zāhidə
Mey içməgi ḥarām deyə gər cavād ilə *(Gazel 193, Mısra 6).*

[ḥarām,]

Cāşəliq olmaqı istər məni çərḫ-i kəc-rov
Ki qılub ləẕẕət-i dünyānı baña cümlə **ḥarām** *(Kaside 13, Mısra 16). [ḥarām,]*

hardə: *Nerede?*

Bilmürəm məskənüvi **hardədi** tā var u yoḫım
Şərf edüb kūyun əṭrāfınə həm-sāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 9). [hardədi, -di]*

Hardə çatar məqsədə vādī-i ḥeyrətdə gör
Ṣidq ilə tā mürşidün dutmasə dāmānını *(Gazel 245, Mısra 13). [hardə,]*

Hardə olə ʻārif-i zü`l-ehtidā
Çərḫ-i fələk fəqrə qılur mübtəlā *(Mesnevi 10, Mısra 19). [hardə,]*

ḫāric: *Dış, dışarı.*

Nə bir zāhiddür ancaq rāh-ı rəsm-i şərʻdən **ḫāric**
Təmāmən ġərqdür bu ġəflət ü cəhl ilə dəryāyə *(Gazel 212, Mısra 5). [ḫārıc,]*

ḫarūf: *Kuzu, koyun yavrusu.*

Ḫarābə mülki **ḫarūf** u fürūş əbā vü qəbā
Şərābə şərf elədük hər təvānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 5). [ḫarūf,]*

ḫāṣ ilə ʻāmm: *Seçkin kimseler ve halk, herkes.*

Dedi ey Żū`ī-i ġəm-dīdə ḫəbərsizsənmiş
Ol hünər kānı səḫā məʻdəni kim **ḫāṣ ilə ʻām** *(Kaside 13, Mısra 24). [ḫāṣ ilə ʻāmm,]*

ḥaṣār: *Taştan, tuğladan vb. örülen duvar, sedd.*

Bir vəqt olur ki imdikinün qədd ü qāmətin
Kərpic kəsüb qoyarlar o vəqtə **ḥaṣārınə** *(Gazel 207, Mısra 18). [ḥaṣārınə, -i, -n, -ə]*

ḥāṣil: *Ortaya çıkan, türeyen, kar, kazanç.*

Nə dəm ki məʻrifət əhlilə ḫ˘oş keçər bi`llāh
Yüz il gər ʻömrün olə **ḥāṣili** həmān dəmdür *(Gazel 80, Mısra 4). [ḥāṣili, -i]*

Żū`iyā ʻeşqün nə olsə **ḥāṣili** vācibdi çək
Ya sürūrın yā nəşāṭın yā bəlāsın yā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 9). [ḥāṣili, -i]*

Fikr eylə dərssiz olu mı **ḥāṣil** ʻelmlər
Təʻlīmsiz cəhāndə tapan yoḫ fərāsəti *(Kaside 2, Mısra 7). [ḥāṣil,]*

Təḥṣīl-i ʻelmə mədrəsə məktəb gərəkdi tā
Övlād **ḥāṣil** eyləyə ʻelm ilə ḥikməti *(Kaside 2, Mısra 10). [ḥāṣil,]*

Fələkdən ġüṣṣə dövrāndan bəlādur **ḥāṣilim** hər gün
Məgər Ḥəq şādlıq-ḫ^vurşīdini məndən nihān qılmış *(Kaside 11, Mısra 9). [ḥāṣilim, -im]*

Nədəndi mūẕī-i ḥeyvān tək tökürsən qan
Saña nə **ḥāṣil** olur belə qətl ü ʻġārətdən *(Kaside 15, Mısra 18). [ḥāṣil,]*

Ayaġ yalın baş açuq mündəris məkānlardə
Olur mu **ḥāṣil** öyrədə fünūn ḥikmətdən *(Kaside 15, Mısra 68). [ḥāṣil,]*

Əhl-i ʻürfān müṣāḥibim var idi
Ḥāṣil idi nə məṭləbim var idi *(Mesnevi 2, Mısra 14). [ḥāṣil,]*

Pəs gözim nūrı gəlüb məktəbə ʻelm et **ḥāsil**
Oləsən məclis-i ʻürfān əzīzim vāṣil *(Mesnevi 9, Mısra 75). [ḥāsil,]*

Şūrəti insān olandan umma ey dil məʻrifət
Məʻrifət **ḥāṣil** olur mu ẕātı insān olmasa *(Gazel 14, Mısra 8). [ḥāṣil,]*

Nə **ḥāṣil** şeʻrdən Żū`ī nə nəfʻi ḥikmət-i ʻelmün
Bu sāʻət ṣāḥib-i zər hər hünər əhlindən əʻlādur *(Gazel 40, Mısra 13). [ḥāṣil,]*

Hər ʻāşiqə kim ləʻl-i ləbün vəṣlidi **ḥāṣil**
Övrəng-i Süleymānı dəḫi ḫātəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 3). [ḥāṣil,]*

Vüṣālı təşnəsidim eylədi sīrāb tīġindən
Demün kim yārdan ʻuşşāqə **ḥāṣil** hīç kām olmaz *(Gazel 93, Mısra 4). [ḥāṣil,]*

Deyülübdür bizə bir rəmz-i ʻizā qālūdə
Belə olduğdə nə **ḥāṣil** bu ġəm-i bī-cādən *(Gazel 173, Mısra 14). [ḥāṣil,]*

Ġəm dəfʻi **ḥāṣil** olmadı cām u şərābdan
Rövşən olur mı ḫānə gecə āftābdan *(Gazel 178, Mısra 1). [ḥāṣil,]*

Nəqd-i firdövs-i bərīn **ḥāṣil** qılub yüz sūr ilə
Əyləşürlər rövżələrdə bādə-peymālar genə *(Gazel 217, Mısra 3). [ḥāṣil,]*

Behişt-i ʻədn **ḥāṣil** oldı gūyā
Dəḫi qılmaz köñül firdövsə pərvā *(Mesnevi 3, Mısra 23). [ḥāṣil,]*

Anlayubdur çü ʻəqldür kāmil
Pūl ilən hər bir iş olur **ḥāṣil** *(Mesnevi 11, Mısra 16). [ḥāṣil,]*

Çün bilübdür bu zəhr-i mār dövlət
Şeyṭānə **ḥāṣil** eyləyür cənnət *(Mesnevi 11, Mısra 22). [ḥāṣil,]*

İmdi ki **ḥāṣil** olubdur saña bu ḫüld-i bərīn
Qoymə ey nā-ḫələf əldən çıḫə bu mā`-i maʻīn *(Mesnevi 15, Mısra 13). [ḥāṣil,]*

Nə **ḥāṣil** eyləmək ġəflət mənim tək mübtəlālardan
Kərəm qıl kəsmə sāqī iltifātun bī-nəvālardan *(Tahmis 1, Mısra 3). [ḥāṣil,]*

Nədən sölə görək ey bī-nəvā ümmīd olur **ḥāṣil**
Fələk dūr mehri zā`il yār ġāfil ʻömr müstəʻcil *(Tahmis 1, Mısra 23). [ḥāṣil,]*

Yəqīn eyləmişəm imdi ğāfil olduqunı
Fənāyə verdi firāqunlə **ḥāṣil** olduqunı *(Tahmis 2, Mısra 18). [ḥāṣil,]*

Belə olandə nöçün qoymayursən İslāmı
Ki **ḥāṣil** eyləyə ʻelm-i nücūm u hey`ātdən *(Kaside 15, Mısra 56). [ḥāṣil eyləyə, -y, -ə]*

Ḫālīdi kīsəm zər ilə sīmdən
Ḥāṣil olmaz bir qəpik hīç kimdən *(Mesnevi 5, Mısra 82). [ḥāṣil olmaz, -maz]*

Sölə bu ʻelm nə tərz ilə pəs olur **ḥāṣīl**
Ki kāmil ādəm edə bir o növʻ ḥeyvānı*(Kaside 23, Mısra 47). [ḥāṣīl olur, -ur]*

Bu ʻelm mədrəsə məktəblər içrə **ḥāṣīl** olur

Mü'əllimi də gərək olsun 'elm-i 'ummānī *(Kaside 23, Mısra 49). [ḥāṣīl olur, -ur]*

Dögi bir ṣūrət-i şəḫṣiyyə ilə insānlıq
'Elmlən **ḥāṣil olur** mərtəbə vü 'ürfānlıq *(Mesnevi 9, Mısra 20). [ḥāṣil olur, -ur]*

ḫāṣiyyət: *Bir şeye has nitelik, o nesnede bulunan meziyet, kuvvet, tesir, hassa. Karakter, huy.*

Üftādələr əlin dutuban bir şəfīq olan
Ḫāṣiyyəti ḥəlīm kəlāmı rəfīq olan *(Muhammes 2, Mısra 26). [ḫāṣiyyəti, -i]*

Gər ṣūrəti insān görünən çoḫdı vəlī
Ḫāṣiyyəti insān olan ādem kəmdür *(Rübai 4, Mısra 4). [ḫāṣiyyəti, -i]*

Ayağə düşmək ilə qarə günüm ey Żū`ī
Cibillī **ḫāṣiyətidir** baña sirāyəti var *(Gazel 78, Mısra 10). [ḫāṣiyətidir, -i, -dir]*

Dögüldür **ḫāṣiyət** şəh-bāzə vəḥşət rūz-ı əvvəldən
Olub insān ilə ülfətdə dā`im tev`əmān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 13). [ḫāṣiyət,]*

ḫaṣlət: *Yaratılıştan gelen özellik, huy, tabiat.*

Bəḫşiş ü cūd u səḫāvət sizə ẕātī **ḫiṣlət**
'Elm ü ādāb u hünər sizdə firāvān oldı *(Kaside 17, Mısra 23). [ḫaṣlət,]*

ḫāṣṣ u 'āmm: *Herkes, seçkinler ve halktan kimseler.*

Qoydı cəhān içrə neçə bəd-niẓām
Ondan oldu rənce təmām **ḫāṣṣ u 'ām** *(Mesnevi 5, Mısra 12). [ḫāṣṣ u 'āmm,]*

ḫāṣə: *Hasse: duyu.*

Qoymə bī-hūdə keçə 'ömr-i 'əzīz ey nā-dān
Ḫāṣə bu vəqt-i gül ü mövsüm-i bāğ u bustān *(Mesnevi 15, Mısra 28). [ḫāṣə,]*

ḥasəb: *Kişinin kendine mahsus olan ve kendi hasletlerinden doğan değeri, asâlet.*

Ḥasəblə 'āləm-i ḫilqətdə çünki ə'lāsan
Odur səbəb ki 'Əlī isminə müsəmmāsan *(Mesnevi 13, Mısra 7). [ḥasəblə, -lə]*

ḥaşəm: *Bir kimsenin yanında bulunan adamları, maiyet.*

Nədür ḫəzā`inə yā təḫt ü tāc mülk ü **ḥaşəm**
Təṣəvvür eylə bular cümlə möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 73, Mısra 3). [ḥaşəm,]*

hātif-i ġeybī: *Gaybdan seslenir gibi haber veren melek. Gaipten seslenen.*

Nā-gəhān **hātif-i ġeybī** kimi bir yār-ı 'əzīz
Müjdə-i şövq kimi ḫürrəm ü ḫəndān oldı *(Kaside 17, Mısra 9). [hātif-i ġeybī,]*

ḫāṭir: *Gönül, gönülde olan his; Akıl, zihin, hâfıza.*

Żū`iyā ṭūl ilə şəkkər olə ṭūl-i kəlām
Müstəmi' **ḫāṭiri** ondan edər āḫır nifrət *(Kaside 5, Mısra 46). [ḫāṭiri, -i]*

Anlar bəhār u lālə vü gül ẕövqini o kəs
Kim **ḫāṭirində** ẕərrə qədər dərd-i dāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 8). [ḫāṭirində, -i, -n, -də]*

Bəhār etmək səmən-bərlər vüṣālı ilə bāğ içrə
Ḫəzān-ı möḥnət-i hicrānı **ḫāṭirdən** uzaġ etmək *(Gazel 120, Mısra 12). [ḫāṭirdən, -dən]*

Nolubdı kim bu ṣifət məḥv olubdı **ḫāṭirdən**
Sənün rəfīq-i qədīmün bu Żū`ī-i kəm-nām *(Gazel 129, Mısra 9). [ḫāṭirdən, -dən]*

Bu mülkə vārid olduqdə mən-i məhcūr u nā-kāmı
Nöçün məḥv eylədün **ḫāṭirdən** ey ārām-ı cān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 12). [ḫāṭirdən, -dən]*

Şikəstə-**ḫāṭirimin** ẕövqi Seyyid-i qāżī
Bu dərd-i ġüṣṣə-i dil şövqi Seyyid-i qāżī *(Mesnevi 14, Mısra 7). [ḫāṭirimin, -im, -in]*

Qəsəm deməkliqə mollāsını edüb tə'yīn
Şikəstə **ḫāṭirimə** nəṣb ilə verüb tərīn *(Mesnevi 14, Mısra 22). [ḫāṭirimə, -im, -ə]*

Həmīşə **ḫāṭirivi** Ḫāliq eyləsün məmnūn
Cəlāl u dövləti 'ömrüvi həm dəḫi əfzūn *(Mesnevi 14, Mısra 17). [ḫāṭirivi, -i, -v, -i]*

Nə ẕövqi **ḫāṭirə** ḫāl əhli olmasə yārun
Əgərçi ḫəndə-i Yūsif hünərdə Rüstəmdür *(Gazel 80, Mısra 9). [ḫāṭirə, -ə]*

Dil istər idi qədün sərvini yüzün güləni
Nə ẕövqi **ḫāṭirə** yüz bāğ u būstān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 8). [ḫāṭirə, -ə]*

Vermir nəşātı **ḫāṭirə** nə şūḫ-ı şāh-nāz
Nə ẕərrə qədri şūr u humāyūn ḥiṣārdə *(Kaside 19, Mısra 7). [ḫāṭirə, -ə]*

Oḫuyub yazmasə hər şey`dən o kimsə kəmdür
'Elm ṣāḥiblərinün **ḫāṭiri** cām-ı Cəmdür *(Muhammes 5, Mısra 18). [ḫāṭiri, -i]*

Nə yerdən ey pərī-rūyum köñüldə intiẓārun var
Ki pozdun əhl-i bəzmün **ḫāṭirin** sölə nə kārun var *(Gazel 46, Mısra 2). [ḫāṭirin, -i, -n]*

Əgər cāndur təmənnā ḫāk-ı pāyun ṣədqəsi başım
Nə yüzdəndür bəyān et **ḫāṭiründə** nə ġubārun var *(Gazel 46, Mısra 4). [ḫāṭiründə, -ün, -də]*

Ḫāṭirim cəm' dögül tā şaña dərdim söləyüm
Bu pərīşān yüzi ol zülf-i mü'ənbərdən sor *(Gazel 63, Mısra 7). [ḫāṭirim, -im]*

Götürmüş **ḫāṭirimdən** 'āriż ü lə'lün təmāşāsı
Behişt-i 'ədn pərvāsın mey-i Kövẕər təmənnāsın *(Gazel 162, Mısra 5). [ḫāṭirimdən, -im, -dən]*

ḫāṭirdən fərāmūş et-: *Aklından çıkarmak, unutmak.*

Düşdim yolə sə'y ü gūşiş ilə
Bī-rāḫ ilə zār u pūşiş ilə *(Mesnevi 7, Mısra 41). [ḫāṭirdən fərāmūş edüb, -üb]*

ḫāṭir-i fərmā: *Hatır; Gönül.*

Şīrīn kəlāmı **ḫāṭir-i fərmādə** dāğ idi
Fəṣl-i bəhār məskənimiz ṭərf-i bāğ idi *(Müseddes 1, Mısra 3). [ḫāṭir-i fərmādə, -də]*

ḫāṭir-i ḥəvvā içün: *Havva hatırı için.*

Ḫāṭir-i Ḥəvvā içün Ādəm buraḫdı cənnəti
Ḫvāhiş-i yārı sər-əncām etməyən ādəm dögül *(Gazel 125, Mısra 5). [ḫāṭir-i ḥəvvā içün,]*

ḫāṭir-i pərīşān: *Perişan gönül.*

Çü yoḫdı kimsədə qüdrət qəżāyə təğyīrə
Rıżā ilən elə ḫ˘oş **ḫāṭir-i pərīşānı** *(Kaside 23, Mısra 14). [ḫāṭir-i pərīşānı, -i]*

ḫāṭir-i vīrān: *Harap/kederli zihin.*

Ləşkər-i həmm ü ġəm etdi dil-i məḥzūnə hücūm
Żīğəm-i möhnət edüb **ḫāṭir-i** vīrānı konām *(Kaside 13, Mısra 4). [ḫāṭir-i vīrānı, -ı]*

ḫāṭir-i zār: *İnleyen gönül.*

Möḥnət-i hicr ilə məğmūm idi bu **ḫāṭir-i** zār
Ləẕẕət-i vüṣləti bir ləḥẓə-i məsrūr elədi *(Gazel 241, Mısra 3). [ḫāṭir-i zār,]*

Əlā ey **ḫāṭir-i zārım** sürūrı
Əlā ey dīdə`-i ġəm-dīdə nūrı *(Mesnevi 12, Mısra 1). [ḫāṭir-i zārım, -ım]*

ḫāṭir-i əğyār: *Başkası için, yabancı uğruna.*

Dīdə`-i ʻāləmdə gərçi ḫ˅ār oldım yār içün
ʻĀqibət düşdim gözindən **ḫāṭir-i əğyār** içün *(Gazel 153, Mısra 2). [ḫāṭir-i əğyār,]*

ḫāṭirə gəl-: *Aklına gelmek.*

Gəlməzdi hīç **ḫāṭirə** əndūh-ı hicr-i yār
Bilməzdi dil bu növʻ ilə dərd-i firāq var *(Müseddes 1, Mısra 9). [ḫāṭirə gəlməzdi, -məz, -di]*

ḫaṭṭu`l-bəqā: *Ebedilik çizgisi. Sonsuzluk yazısı.*

Pərgār-ı rūḥ dā`irə-i çərḫ mərkəzi
Cəffə`l-qələm kətībəsi **ḫəṭṭü`l-bəqā** ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 6). [ḫaṭṭu`l-bəqā,]*

ḥātəm: *Hatem-i Tai; Hz. Süleymān`ın yüzüğü, mühür.*

Hər ʻāşiqə kim ləʻl-i ləbün vəṣlidi ḥāṣil
Övrəng-i Süleymānı dəḫi **ḥātəmi** neylər *(Gazel 69, Mısra 4). [ḥātəmi, -i]*

Olub bu ʻəṣrdə bā-redaña ilə hamı bir Rüstəm
Nə sūd ondan ki nə bir āl-i Bərmək var nə **Ḥātəm** var *(Gazel 70, Mısra 10). [ḥātəm,]*

Rəsm-i səḫā vücūd-ı cəhāndən olubdı ṭeyy
Yoḫ bir nəfər bu ḫəlqün arasındə **Ḥātəmī** *(Gazel 243, Mısra 4). [ḥātəmī, -i]*

Ḥākim olubdı mülk-i Süleymānə dīvlər
Bər-bād olubdı təḫt-i Süleymān u **ḥātəmi** *(Gazel 243, Mısra 8). [ḥātəmī, -i]*

Sölə hanı **Ḥātəmün** vücūdı
Bāqīdi vəlīk adı cūdı *(Mesnevi 8, Mısra 63). [ḥātəmün, -ün]*

Ḥātəm ü ḥökmdən āvārə Süleymān düşübən
Ṣaḫr təḫt-i şərəfə ṣāḥib-i dīvān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 9). [ḥātəm,]*

ḥātəm-i risālət: *Peygamberliğin sonuncusu. Peygamberlik/elçilik mührü.*

Ḥədīs̱ ilən yetüşübdür bu söz ki əṣḥābə
Soruşdılər gəlübən **ḥātəm-i risālətdən** *(Kaside 15, Mısra 50). [ḥātəm-i risālətdən, -dən]*

ḥātəm-i zəmānə: *Dönemin Ḥātəmi.*

Ancaq əmīr-i məmləkət-i cūd Əmīrḫān
Kim **Ḥātəm-i zəmānədi** bu rūzgārdə *(Kaside 19, Mısra 32). [ḥātəm-i zəmānədi, -di]*

ḥātəm-i ʻəṣr: *Asrın Hatem`i.*

Ḥātəm-i ʻəṣrdən agāh dögülsən əṣlā
Ki onun süfrəsinə ḥāżırdur şāh u gədā *(Mesnevi 1, Mısra 25). [ḥātəm-i ʻəṣrdən, -dən]*

havā üzrə: *Havada.*

Dögül bu dəhrdə şəyyādlıq qanūnī bi`llāhi
Ki şaydın tərk edüb dönsün **havā üzrə** məkān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 10). [havā üzrə,]*

ḥavrā: *Ahu gözlü kadın, kız. Cennetteki Huri adı verilen kızlar.*

Nəş`ə-i ləʻl-i ləbün ẕövqüni zāhid bilsə
Kāfirəm meyl eləyə Kövsər ilə **ḥavrāyə** *(Gazel 209, Mısra 8). [ḥavrāyə, -y, -ə]*

Gər ġəmim var ārzū-yı vaṣl-i yārə zāhidā
ʻEyb dutmə kim çəkərsən sən dəḫi **ḥavrā** ġəmin *(Gazel 156, Mısra 6). [ḥavrā,]*

Dil-cūy-ı pərī-rūy mələk-ṭəlʻət ü rəʻnā
Gər kim enə firdövs-i bərīndən yerə **ḥavrā** *(Muhammes 4, Mısra 24). [ḥavrā,]*

hāy u hū: *Kuru gürültü, şamata, kalabalığın yaptığı gürültü.*

ʻÜrəfā zümrəsinə cām-ı cəhān bīn meydür
Cühəlā firqəsinə bir qurı **hāy u huydur** *(Mesnevi 9, Mısra 4). [hay,]*

Yüz āh-ı sūznāk ilə vəṣlə yetüşmədim
Zāhid necə tapar sölə bu **hāy u hū** ilə *(Gazel 214, Mısra 10). [hāy u hū,]*

Çoḫ baḫmə **hāy [u] hūyunə** ẓāhirdə zāhidün
Diqqətlə baḫ ki bāṭini əhl-i kəfūrdur *(Gazel 74, Mısra 5). [hāy-ı hūyunə, -u, -n, -ə]*

ḫayl-ı bəlā: *Bela atları.*

Qılub o māh vüṣālından ʻāqibət məḥrūm
Ze-bəs ki **ḫayl-ı bəlā** qıldı Żū`ī üstə hücūm *(Tahmis 2, Mısra 28). [ḫayl-ı bəlā,]*

ḫayl-ı rəng-i əhrimən: *Karanlık (şer Allahı`nın) renginin at sürüsü.*

Yüzün dövrində müşkīn-ḫəṭ midir ey gül sənün yā kim
Kənār-ı mülk-i dīni **ḫayl-ı rəng-i Əhrimən** dutmuş *(Gazel 103, Mısra 8). [ḫayl-i rəng-i əhrimən,]*

ḫāzin-i gəncīnə-i īmān: *İman hazinesinin bekçisi.*

Żū`iyā məḥrəm edib zülfünə rūyun hər gün
Kāfiri **ḫāzin-i gəncīnə-i īmān** etdi *(Gazel 233, Mısra 12). [ḫāzin-i gəncīnə-i īmān,]*

ḥāzır: *Her duruma karşı hazırlıklı, uygun vaziyette olmak, hazır.*

Ḥāżırdı yanımdə pirġavāri
Gəl olmə bu işdə sən firārī *(Mesnevi 7, Mısra 35). [ḥāżırdı, -dı]*

Tār-zən-i ḫādim ü sāqī nə var
Ḥāżır idi bəzminə leyl ü nahār *(Mesnevi 10, Mısra 28). [ḥāżır,]*

O bəzmə cəmʻdi ərbāb-ı s̱ərvət ü dövlət

O bəzmə **ḥāẓır** idi cümlə ṣāḥib-i ʻürfān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 26). [ḥāẓır,]*

Ḥātəm-i ʻəṣrdən agāh dögülsən əṣlā
Ki onun süfrəsinə **ḥāżırdur** şāh u gədā *(Mesnevi 1, Mısra 26). [ḥāżırdur, -dur]*

Ṣürāḥi vü mey ü mīnā ḥesābınız **ḥāżır**
Piyāləhā-yı mürəṣṣəʻ qinīnə-i əlvān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 29). [ḥāżır,]*

Ġərəz nə ḫᵛāhiş edirdisə əhl-i məclisdən
Olurdı **ḥāżır** o dəm miṣl-i rövże-i riżvān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 32). [ḥāżır,]*

ḫāzən-i gəncīnə-i īmān: *İman hazinesinin hazinedarı.*

Baḫun ol büt işinə rūyınə qoymuş zülfi
Kāfiri **ḫāzən-i gəncīnə-i īmān** etmiş *(Gazel 104, Mısra 4). [ḫāzən-i gəncīnə-i īmān,]*

ḥekayāt: *Hikâyeler.*

Sər-be-sər əḥvālını təqrīr edim
Cümlə **ḥekayātını** təḥrīr edim *(Mesnevi 5, Mısra 8). [ḥekayātını, -ı, -n, -ı]*

ḥekāyət: *Hikâye, mesnevi.*

Köñül fəsāne-i Məcnūn **ḥekāyətündi** sənün
Məẕāq-ı Ḫosrovə şīrīn-rəvāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 1). [ḥekāyətindi, -in, -di]*

O söz ki sən onı bir ildə hīç bilməzdün
Ġazet verür ḫəbərin gündə yüz **ḥekāyət** ilə *(Kaside 20, Mısra 14). [ḥekāyət,]*

Və`n-nəcm qəṭrə-i ʻərəq-i ʻāriżivə şərḥ
Və`l-leyl çīn-i zülf-i siyāhun **ḥekāyəti** *(Gazel 229, Mısra 4). [ḥekāyəti, -i]*

Derdim müdām Ḫosrov [u]
Şīrīn **ḥekāyəti** Bir ẕərrə qədri bilməz idim dərd ü möḥnəti *(Muhammes 2, Mısra 3). [ḥekāyəti, -i]*

hər: *"Bütün, her bir" anlamlarında belgesiz sıfat.*

Əlbəttə **hər** ḫəzān olanun bir bəhārı var
Ṣəbr eylə ey köñül ġəm-i dövrānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 11). [her,]*

herod: *Kral Herod kardeşinin karısı olan Hirodias ile evlenme arzusunu açığa vurduğunda, Yahya Peygamber, buna şiddetle karşı çıkar. Çünkü bu evlilik hukuka (Hz. Musa"nın şeriatına) uygun düşmemektedir. Ne ki, Hirodias muhteris bir kadındır ve illa da bir kral karısı olmaya azimlidir. Herod"un kendine mahsus tereddütleri olmakla birlikte kadının ihtirasına ram olur ve onunla evlenir. Kadının kışkırtmasıyla da Hz. Yahya"yı hapse attırır. Herod, doğum gününde yakın adamlarına ve Galile"nin ileri gelenlerine bir ziyafet verir. Bu ziyafette Hirodias"ın kızı Salome bir karakter dansı yapar. Kral, rakkasenin performansından fevkalade etkilenir ve ona ne dilerse vermeyi vaat eder, isterse, ona ülkesinin yarısını verebileceğini söyler. Salome annesine danışınca, o da: "Vaftizci Yahya"nın başını iste" der. Böylece, evliliğini gayrımeşru bulan Hz. Yahya"dan intikamını almak ister. Kız, talebi krala bildirir ve: "Yahya"nın başını hemen şimdi bir tepsi içinde bana vermeni istiyorum" der. Kral, bu taleple sarsılır. Ancak verdiği sözden dönemez. Adamlarına gerekli talimatı verir, zindanda bulunan Hz. Yahya"nın başı tepsi içinde kıza sunulur, o da aynı hediyeyi annesine sunar.*

Kəsdirüb ẓülm ilə Yəḥyā başını zindānda
Qüdrət ü şövkəti bir baḫ ki **Herodna** nə verüb *(Gazel 20, Mısra 12). [herodna, -n, -a]*

ḥesāb: *Sayı, adet, hesap, ölçme, para, harçlık; Alacaklı veya verecekli olma durumu, sorgu, hesap verme, mesele.*

Sāqī gətür ol şərāb-ı nābı
Kim yetdi niṣābə ġəm **ḥesābı** *(Mesnevi 7, Mısra 2). [ḥesābi, -i]*

Bəʻżün alubdı ʻəqlini mālın verüb füzūn
ʻÖmri keçür **ḥesāb** ilə āh u zār ilə *(Kaside 21, Mısra 38). [ḥesāb,]*

Ṣürāḥi vü mey ü mīnā **ḥesābınız** ḥāżır
Piyāləhā-yı mürəṣṣəʻ qinīnə-i əlvān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 29). [ḥesābınız, -ı, -nız]*

Hər nə ki bəglərdən alurduq **ḥesāb**
Əlimizdən alırdı cām u şərāb *(Mesnevi 4, Mısra 21). [ḥesāb,]*

Əvvəlki **hesābdə** dögülsən
Ol āb ilə ṭābdə dögülsən *(Mesnevi 8, Mısra 23). [hesābdə, -də]*

Yandurursan bī-muḥābā hər zəmān ʻāşiqləri
Vāy əgər kim bu **ḥesābı** səndən ay məh alələr *(Gazel 48, Mısra 8). [ḥesābı, -ı]*

Nə süd Żū`ī bu məscid imāmı olmaqdan
Ḫ̆oşā o meykədə rindi **ḥesāb** olan günlər *(Gazel 65, Mısra 19). [ḥesāb,]*

ḥesāb etmə: *Hesap etmek, öyle düşünmek, saymak.*

Ruḫ u gīsū-yı dil-bər görməyən gün gün **ḥesāb etmə**
Qaqanqusız gecə ḫᵛurşīdsiz Żū`ī bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 9). [ḥesāb etmə, -mə]*

Nə süd Żū`ī bu məscid imāmı olmaqdan
Ḫ̆oşā o meykədə rindi **ḥesāb olan** günlər *(Gazel 62, Mısra 18). [ḥesāb olan, -an]*

ḥesāb ol-: *Düşünmek, zannetmek, (öyle) saymak.*

İslām də təʻəṣṣüb-i dīndən **ḥesāb olur**
Bu ʻəṣrdə nə ʻār u nə ġeyrət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 5). [ḥesāb olur, -ur]*

ḥeydər: *Hz. Ali`nin lakaplarından biri.*

Hīç kəs ism-i Məḥəmmədlə peyğən-bər olmaz
ʻƏli olmaqla adı **Ḥeydər** ü Ṣəfdər olmaz *(Mesnevi 6, Mısra 42). [ḥeydər,]*

ḥeyivān: *Akılsız, idraksiz, kaba kimse.*

İnsān arasındə var idi rəsm-i məḥəbbət
Müẕī-**ḥeyivānə** dönüb insān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 4). [ḥeyivānə, -ə]*

Dil bilən kimsə ilə bilməyənə eylə nəẓər
Ṣūrəti olsə də ādəm **ḥeyivāndan** bədtər *(Muhammes 5, Mısra 22). [ḥeyevāndan, -dan]*

Hər kəsün məʻrifəti olsə təmām ādəmdür
Olmasa ādəmə oḫşar **ḥeyivāndan** kəmdür *(Mesnevi 9, Mısra 16). [ḥeyivāndan, -dan]*

ʻElmsiz ādəmə Qur`āndə Ḫudā-yı ʻəllām
Ḥeyivāndan də deyüb əksük əḍallu`l-ənʻām *(Mesnevi 9, Mısra 74). [ḥeyivāndan, -dan]*

ḥeyf: *Yazık! Eyvah, yazık, heyhat.*

Çəkdi ẖəncər nāz ilə öldürmədi ṣəd-ḥeyf kim
Qıymadı bir qəṭrə ābı bu dil-əfkār içün *(Gazel 153, Mısra 7). [ḥeyf,]*

Ṣəd-ḥeyf düşdim ayrı o növ-rəs ġəzāldan
Kim çīn-zülfi ḥəsrət-i müşk-i Tatār idi *(Gazel 222, Mısra 7). [ḥeyf,]*

Ḥeyf keçdi rūzgārım hicr ilə yād ol zəmān
Kim ənīsim mūnisim yārım nigārım var idi *(Gazel 225, Mısra 7). [ḥeyf,]*

Bād-ı bəhār cənnət edüb gərçi ʻāləmi
Ṣəd-ḥeyf yoẖdı belə behiştün bir ādəmi *(Gazel 243, Mısra 2). [ḥeyf,]*

Līk ṣəd-ḥeyf ki müddətdi gəlüb Qudyālə
Qalmışam kīsə təhī ḫəstə vü zār u ḥeyrān *(Kaside 14, Mısra 13). [ḥeyf,]*

Līk ṣəd-ḥeyf ki bu ʻəṣrdə məẖlūq təmām
Dutub ol köhnə sözi kim belə sölübdi babam *(Mesnevi 9, Mısra 59). [ḥeyf,]*

Ḥeyf olə kim dəhrdə bir ẕāt-ı əkrəm qalmayub
Qalmayandə eylə ādəm ṣanki ʻāləm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 1). [ḥeyf,]*

Ṣəd-ḥeyf cəhān bāğınə bəd vəqtdə gəldük
Ḫˇoşgīdə olub nəẖl nə şāẖ u nə s̱əmər var *(Gazel 42, Mısra 3). [ḥeyf,]*

Cəhālət əhlinün Yəʼcūcunə Żūʼī giriftārəm
Bu dərdi çəkməgə səd **ḥeyf** kim İskəndərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 14). [ḥeyf,]*

O günlərün biri yüz min ilə bərabər idi
Gedüb qayıtmayacaq **ḥeyf** ol keçən günlər *(Gazel 67, Mısra 10). [ḥeyf,]*

Ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtdə gəldük bu cəhānə
Çün müştərī yoẖdur bu biżāʻət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 17). [ḥeyf,]*

Ṣəd-ḥeyf Żūʼī yoẖdı bu təzvīri anlayan
Ẓāhirdə var gözi vəlī bāṭində kūrdur *(Gazel 74, Mısra 13). [ḥeyf,]*

Gər cənnət ü firdövsdür ʻāləm bu zəmāndə
Ṣəd-ḥeyf ki bir rəmz bilən ādəmi yoẖdur *(Gazel 86, Mısra 6). [ḥeyf,]*

Zülf-i sühəni şānələyüb etməgə zīnət
Ṣəd-ḥeyf nə məşşāṭə nə bir şānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 8). [ḥeyf,]*

Bəhār-ı ömrim ey növ-gülbün-i bāğ-ı məlāḥət **ḥeyf**
Ḫəzān oldı nə sūd ondan cəhān tāzə bəhār olmuş *(Gazel 102, Mısra 7). [ḥeyf,]*

Ṣəd-ḥeyf saldı firqətə dövrān-ı kəc-mədār
Ol məh bənimlə bir gecə həm-ṣöḥbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 3). [ḥeyf,]*

Həzār **ḥeyf** ki getdi o günlərim əldən
Nʼedim bu çərẖün əlindən kimə gedim dādə *(Gazel 206, Mısra 7). [ḥeyf,]*

Ṣəd-ḥeyf keçdi fəṣl-i gül ü mövsüm-i bəhār
Bir dil bilən müṣāḥib ü bir məḥrəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 11). [ḥeyf,]*

Ṣəd-ḥeyf ki bu çərẖ-i müẖālif-i sitəmdən
ʻEyş ü fərəḥim möḥnət-i ḥirmānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 13). [ḥeyf,]*

Ṣəd-ḥeyf ḥörmət eyləməyür ẖəlq mūrcan
Qürbət vilāyət içrə Süleymānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 9). [ḥeyf,]*

Ḫˇoş ol zəmān ki ʻişrət ü eyşim təmām idi
Ḥeyf ol qərīnə kim baña dövrān be-kām idi *(Muhammes 2, Mısra 18). [ḥeyf,]*

Ṣəd-ḥeyf həft uduzdım [o] həftād sālımı
Bir fikr qılsa idim əgər mən [ki] mālımı *(Muhammes 2, Mısra 19). [ḥeyf,]*

Līk ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtə ẖəbərdāram mən
Qocalub ʻömr gedüb żəʻf tapub quvvət-i tən *(Terci-bend 1, Mısra 21). [ḥeyf,]*

<u>**heyhāt:**</u> *"Yazık, ne yazık" anlamında kullanılan bir söz.*

Mānənd olə bilməz saña ey şūẖ-ı dil-ārā
Heyhāt sənün tək gələ dövrānə ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 26). [heyhāt,]*

<u>**heyl:**</u> *At, at sürüsü, yılkı.*

Cəmʻ edüb zülfün bəlā **ẖeylin** gəlüb cān üstünə
Gör nə cəmʻiyyət qılublar bir pərīşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 1). [ẖeylin, -i, -n]*

<u>**heyli:**</u> *Hayli.*

Dil sirr-i ġönçə-i dəhənün bilmək istəyür
Yüz ġəm bu işdə **ẖeyli** zəmāndur nihān çəkər *(Gazel 61, Mısra 12). [ẖeyli,]*

Ḫeyli zəmāndur məni yād etmədün
Dirhəm ü dīnār ilə şād etmədün *(Mesnevi 5, Mısra 97). [ẖeyli,]*

Ḫəṭ-i bəndli yā ki cövr ilə
Ġərəż ortadə **ẖeyli** dövr ilə *(Mesnevi 11, Mısra 6). [ẖeyli,]*

<u>**heyr:**</u> *İyi, faydalı, hayırlı, uğurlu, yararlı.*

Ātəş-i ẖarman-ı ġəmdür özi ki āb isə də
Ḫeyrdür cān u tənə gər adı şərāb isə də *(Mesnevi 1, Mısra 6). [ẖeyrdür, -dür]*

Ḫˇoş ol kəs ḥālınə kim **ẖeyrdə** ẖərc eyləyüb getdi
Cəhāndə qoymadı Nūşīrəvān tək nāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 7). [ẖeyrdə, -də]*

ʻƏmmāməsinə baẖmagilən məsʼələ şorma
Mollā özi çoẖ **ẖeyr** edi yalnız nə qədər var *(Gazel 42, Mısra 14). [ẖeyr,]*

Qāniʻdi köñül bir qurı nəẕẕārəyə **ẖeyrçün**
Cövr-i sitəmindən rəh-i nəẕẕārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 5). [ẖeyrçün, -çün]*

Vüṣlət dəmidür sāqī gətür cām pey-ā-pey
Ḫeyr işdə gözim nūrı bu təʼẖir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 10). [ẖeyr,]*

Tā inki üç ay bundan əqdəm
Bir yaẖşı zəmāndə **ẖeyr** məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 28). [ẖeyr,]*

Ḫānlar adını eşitcək ol dəm
Şövq ilə dedim ki **ẖeyr** məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 38). [ẖeyr,]*

ʻərż eyləyüm ol büzürgvārə

Tā **ẖeyr** nədür bu kār-ı zārə *(Mesnevi 8, Mısra 14). [ẖeyr,]*

Çəkər bār-ı ẖər **ẖeyr** edər ẖəlq içün
O ẖər mərdüm-āzār bəddəndi ẖūb *(Rübai 1, Mısra 3). [ẖeyr,]*

ẖeyr: *Yok, hayır!.*

Biri der **ẖeyr** Bəhbəhānīdür
Biri der mīr-İṣfəhānīdir *(Mesnevi 11, Mısra 49). [ẖeyr,]*

ḥeyrān: *Çok tutkun olmak; Şaşkın, hayran.*

Oldı bu ʻāləmdə Żū`ī həm-çū məcnūn ʻeşq ilə
Çün sənün ey māh-rū ʻāləmdə **ḥeyrānun** görüb *(Gazel 31, Mısra 10). [ḥeyrānun, -un]*

O çeşm-i məstüvə cānım o növʻ **ḥeyrāndur**
Ki rūz [u] şəb ġəm-i ʻeşqində dīdə giryāndur *(Gazel 81, Mısra 1). [ḥeyrāndur, -dur]*

Sikəndər tək bəlā ẕülmātı içrə qalmışam **ḥeyrān**
Vüṣāl-i çeşme-i ḥeyvānə Hiżrim rəh-bərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 7). [ḥeyrān,]*

Nəqşbənd-i kārgāh-ı dəhr gūyā çəkməyüb
Şadlıq-nəqşin mən-i dil-ẖəstə vü **ḥeyrān** içün *(Gazel 152, Mısra 8). [ḥeyrān,]*

Nədi ẕülmāt-ı ġəm içrə belə **ḥeyrān** qalmaq
Oẖı Şəh-nāmədə İskəndər ilə Dārādən *(Gazel 173, Mısra 7). [ḥeyrān,]*

Ṭəʻn eyləmə ḥeyrānlıqınə Żū`ī-i zārun
Ṭūṭī bəlī **ḥeyrān** olı güzgülər içində *(Gazel 190, Mısra 10). [ḥeyrān,]*

Ṭəʻn eyləmə **ḥeyrānlıqınə** Żū`ī-i zārun
Ṭūṭī bəlī ḥeyrān olı güzgülər içində *(Gazel 190, Mısra 9). [ḥeyrānlıqınə, -lıq, -ı, -n, -ə]*

Līk şəd-ḥeyf ki müddətdi gəlüb Qudyālə
Qalmışam kīsə təhī ẖəstə vü zār u **ḥeyrān** *(Kaside 14, Mısra 14). [ḥeyrān,]*

Niyə yā Rəb belə bī-çārə vü **ḥeyrān** oldım
Bilmirəm çārəmi ḥeyrətlə pərīşān oldım *(Mesnevi 1, Mısra 11). [ḥeyrān,]*

Nə biləcək qədrüvi əhl-i davāt
Qalmısan bu növʻ ilə **ḥeyrān** māt *(Mesnevi 5, Mısra 48). [ḥeyrān,]*

Bir buqʻədəəm əsīr ü **ḥeyrān**
Salmış məni min bəlāyə dövrān *(Mesnevi 8, Mısra 3). [ḥeyrān,]*

Olubdur tāzədən dilim pərī-ruẖsār **ḥeyrānı**
Ki vardur zülf-i sevdāsılə yüz mən tək pərīşānı *(Gazel 220, Mısra 1). [ḥeyrānı, -ı]*

Ləb-i ləʻlün görüb **ḥeyrətdən** ey gül cānə bəñzətdim
Sora sordum yəqīn bildim ki bī-cā anə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 1). [ḥeyrətdən, -dən]*

Məʻlūm edər idün bizə də sirr-i cəhānı
Əsrārıvı bilməkliyə **ḥeyrət** nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 18). [ḥeyrət,]*

Mütəfəkkir belə **ḥeyrətdə** idim kim nā-gəh
Mülhəm-i ġeybī nidā etdi nədür bu ḥālət *(Kaside 5, Mısra 29). [ḥeyrətdə, -də]*

Niyə yā Rəb belə bī-çārə vü ḥeyrān oldım
Bilmirəm çārəmi **ḥeyrətlə** pərīşān oldım *(Mesnevi 1, Mısra 12). [ḥeyrətlə, -lə]*

ḥeyvān: *Hissetme yeteneği olan canlı yaratık; Akılsız, idraksız, kaba kimse.*

Qoyubdı başıña lüṭf ilə tāc kərrəmnā
Vücūdun eyləmə **ḥeyvān** belə şərārətdən *(Kaside 15, Mısra 14). [ḥeyvān,]*

Bī-ʻelm olan vücūdlərə Ḥəq deyübdi kim
Ḥeyvāndan də bəl hum əżallū kināyəti *(Kaside 2, Mısra 30). [ḥeyvāndan, -dan]*

Ḥeyvāndılar ḥəqīqəti insān dögül təmām
Bənzər Əgərçi ẓāhiri insānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 17). [ḥeyvāndılar, -dı, -lar]*

Dərs-i ʻelm ilə o ādəmdi mən oldım **ḥeyvān**
İstəsə hər cürə noẖtə urə ḥəqdür āsān *(Mesnevi 9, Mısra 71). [ḥeyvān,]*

Sölə bu ʻelm nə ṭərz ilə pəs olur ḥāṣīl
Ki kāmil ādəm edə bir o növʻ **ḥeyvānı** *(Kaside 23, Mısra 48). [ḥeyvānı, -i]*

hīç: *Olumsuz cümlelerde ve soru cümlelerinde anlamı kuvvetlendirir; Asla, hīçbir zaman, hīçbir.*

Hər gürūhun nə qədər var isə əhl-i ʻelmi
Görmədim **hīç** birinün qolı içün bir qüvvət *(Kaside 5, Mısra 24). [hīç,]*

Gər dutmayaydı ṣidq ilə Mūsā səni şəfīʻ
Olmazdı **hīç** əsāsı onun əjdəhā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 18). [hīç,]*

ʻĀləmə məʻlūm olubdur qoydıqun ədəb-i dīn
Hīç bir mürsəl nəbīdə yoẖdı belə ihtidā *(Gazel 2, Mısra 8). [hīç,]*

Təqdīr iləndi ʻizzət ü ẕillət zəmānədə
Təġyīrə **hīç** kimsənədə iẖtiyār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 8). [hīç,]*

Sāqiyā mey ver ki yārə dərd-i dil iẓhār edim
Meydən özgə **hīç** kəs dil-sirrinə mərḥəm dögül *(Gazel 125, Mısra 8). [hīç,]*

Bir mūr qədri **hīç** Süleymānı bilmənəm
Kūyındə itlərinə əgər pāsbān olam *(Gazel 128, Mısra 5). [hīç,]*

Mənim bu növʻ dögüldi ümīdim ey Seyyid
Ki **hīç** aparmıyasan Żū`ī-i ḥəzīndən nām *(Gazel 129, Mısra 16). [hīç,]*

Gəl etmə muncə cəfā yādə ṣal o günlərivi
Ki **hīç** kəs deməz āẖırdə gəl baña Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 8). [hīç,]*

Kāfiri bütdən ayırdun zāhidi meḥrābdan
Bilmirəm bir **hīç** ey ẓālim nədür dīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 4). [hīç,]*

Getməzdi Ḫiżr çeşme-i āb-ı ḥəyātə **hīç**
Müẖbir olaydı gər bu ləb-i ləʻl-fāmdan *(Gazel 177, Mısra 5). [hīç,]*

Mürüvvətün əṡəri yoẖdı **hīç** kimsənədə
Genə səẖā tapulur rind-i bādə-peymādə *(Kaside 18, Mısra 9). [hīç,]*

O söz ki sən onı bir ildə **hīç** bilməzdün

Ġazet verür ḫəbərin gündə yüz ḥekāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 13). [hīç,]*

Görməyübən **hīç** kimsədən bir nicāt
Rūzīmiz āḫır oləcəq həm zəkāt *(Mesnevi 4, Mısra 29). [hīç,]*

Hīç kəs ism-i Məḥəmmədlə peyğən-bər olmaz
'Əli olmaqla adı Ḥeydər ü Ṣəfdər olmaz *(Mesnevi 6, Mısra 41). [hīç,]*

Hīç millət qəbūl etməzlər
Belə rāh-ı ḫəṭāyə getməzlər *(Mesnevi 11, Mısra 69). [hīç,]*

Hīç kimsə görməsün belə sin-i kuhūləti
Çün cismdən gedübdi o sükkər şəbābəti *(Muhammes 1, Mısra 3). [hīç,]*

Olsə Buqrāṭ 'elmdən bī-pūl
Hīç kim eyləməz sözün də qəbūl *(Mesnevi 11, Mısra 32). [hīç,]*

Ḥəqqün 'ibādəti o iṭā'ət olur ki **ḥīç**
Mənẓūr evində cənnət-i ḥavrādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 11). [ḥīç,]*

Nəḫl-i ṭūbā vəṣfin eylər ḫəlqə vā'iẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ḫurāmānun görüb *(Gazel 19, Mısra 4). [hīç,]*

Nəḫl-i ṭūbā vəṣfin eylər ḫəlqə vā'iẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ḫurāmānun görüb *(Gazel 31, Mısra 4). [hīç,]*

Ḥəşrədək gər söləyim **hīç** tükənməz vəṣfün
Dəḫi bundan belə göstərmə kərāmət zāhid *(Gazel 39, Mısra 27). [hīç,]*

Bilməm nöçün bu 'əṣrdə rāḥət görünməyür
İslām içində **hīç** səlāmət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 2). [hīç,]*

Şikāyət eyləmirəm **hīç** kimsədən bi`llāh
Nə gəlsə dərd ü bəlā cümləsi Ḫudādandur *(Gazel 83, Mısra 3). [hīç,]*

Vüṣālı təşnəsidim eylədi sīrāb tīğindən
Demün kim yārdan 'uşşāqə ḥāṣil **hīç** kām olmaz *(Gazel 93, Mısra 4). [hīç,]*

Cəhāndə **hīç** cövhər-bādə kimi ḫ˘oş-güvār olmaz
Ki hər bir şəḫsi təşḫīṣ etməgə kâmil-'əyār olmaz *(Gazel 99, Mısra 1). [hīç,]*

Dərk eyləmədim **hīç** təcəllā-yı cəmālun
Mūsā kimi gər ṭālib-i dīdār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 19). [hīç,]*

Hīç kimsə mülk-i dövlətə məğrūr olmasun
Cəmşīdü ki peşīn nə apardı məzārınə *(Gazel 207, Mısra 5). [hīç,]*

Tapmazdı **hīç** Nūḥ o ṭūfāndan nicāt
Nūḥ içün olmasaydı əgər nāḫudā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 25). [hīç,]*

Nə bu libās var idi nə bu ṭə'ām nə ev
Dögüldi ādəmə təşbīh **hīç** bābətdən *(Kaside 15, Mısra 32). [hīç,]*

Żū`īnün pəndin eşit çıqmə şərī'ətdən **hīç**
Tā ki 'uqbādə yerün rövżətü`l-əbrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 29). [hīç,]*

Kān-ı 'əṭā 'ayn-ı səḫā bəḥr-i cūd
Gəlməyüb **hīç** 'āləmə belə vücūd *(Mesnevi 4, Mısra 50). [hīç,]*

Tutmazam mən onlarə **hīç** diqqəti
Görməyüblər bəḫşişi səḫāvəti *(Mesnevi 5, Mısra 89). [hīç,]*

İndi lāzımdı ki iẓhār eləyüm əḥvālı
Qalmasun **hīç** kəsün bī-hūdə qīl ü qālı *(Mesnevi 6, Mısra 10). [hīç,]*

Etməmiş **hīç** uṣūl-i dīni ḥəll
Başlayublar furū'd-dīndə cədəl *(Mesnevi 11, Mısra 45). [hīç,]*

Fikrim həmīşə ol büt-i ṭūbā məqām idi
Bilməzdim **hīç** ġüṣṣə vü dərd ü kədər nədür *(Muhammes 2, Mısra 8). [hīç,]*

Gəlməzdi **hīç** ḫāṭirə əndūh-ı hicr-i yār
Bilməzdi dil bu növ' ilə dərd-i firāq var *(Müseddes 1, Mısra 9). [hīç,]*

Təqdīr-i qəżā vü qədərün məs`ələsin
Sordum demədi **hīç** biri birdür 'izzī kəlām *(Rübai 3, Mısra 4). [hīç,]*

Hīç sulṭānım deyən mülkini vīrān istəməz
Mehr ilə dövr etmədi hərgīz bu çərḫ-i bī-ḥəyā *(Tahmis 3, Mısra 15). [hīç,]*

Bāğ u gülşən gūşə-i mey-ḫānə tək ḫürrəm dögül
Cām-ı mey tək **hīç** şey` dil-zəḫminə mərhəm dögül *(Gazel 125, Mısra 2). [hīç,]*

Məst olub tā ki hər kəlāmı deyüm
Qalmasun **hīç** söz təmāmı deyüm *(Mesnevi 11, Mısra 12). [hīç,]*

Hīç bir 'əlāc möḥnət-i hicrānə tapmuram
Fikr eylərəm nə qədr ilə hər yanə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 11). [hīç,]*

Hīç inṣāf idi şā'ir qədəḥ-i meysiz olə
Qalə bī-bādə vü bī-sādə ḥəzīn ü nā-kām *(Kaside 13, Mısra 19). [hīç,]*

O bəlālar ki görməyüb **hīç** kəs
Özün āḫır onə dūçār oldun *(Kaside 16, Mısra 3). [hīç,]*

Hīç ṭərīq içrə dögül mö'təbər
Soruşmuyə ḫādimini məḫdūmlar *(Mesnevi 10, Mısra 53). [hīç,]*

Ṣəbr qıl Żū`ī pərīşān ḥālıvə şükr eylə kim
Hīç iş sāmān tapar mı tā pərīşān olmasa *(Gazel 14, Mısra 10). [hīç,]*

Yüz ay olur müṣəvvər-i nəqş-i dəhān çəkər
Yoḫdur aradə **hīç** niṣān yoḫsə cān çəkər *(Gazel 61, Mısra 2). [hīç,]*

Cəmālun ṣəfḥəsindən alməmiş dərs ḫəṭṭün ey gül [kim]
Müfəssir muṣḥaf-ı Ḥəqqün bilür mi **hīç** mə'nāsın *(Gazel 162, Mısra 8). [hīç,]*

hīç bir: *Hīçbir. Bir addan önce getirilerek o adın bildirdiği varlıktan bir tanesinin bile olmadığını anlatan bir söz.*

O qüvvələr ki bənī ādəmə verib Ḫāliq
O gücdə eyləməyüb ḫəlq **hīç bir** cānı *(Kaside 23, Mısra 28). [hīç bir,]*

hīç kim: *Herhangi biri anlamında belgisiz zamir (hīçkimse).*

Ḫālīdi kīsəm zər ilə sīmdən

Ḥāṣil olmaz bir qəpik **hīç kimdən** *(Mesnevi 5, Mısra 82). [hīç kimdən, -dən]*

Çoẖ çəkmə rūzgār ġəmin yoẖ var içün
Hīç kimsə çün bacarmadı bu rūzgār ilə *(Kaside 21, Mısra 28). [hīç kimsə,]*

hīç kəs: *Kimse.*

Yoẖdur bu ḥālə vāqif olan Żū`ī **hīç kəs**
Gəlməz bu növ‘ gövhər-i əsrār kārınə *(Gazel 207, Mısra 19). [hīç kəs,]*

hīç nə: *Hīçbir şey.*

Bā‘iṡ budur ki hīç nə ‘ömrimdə bilmədim
Çoẖdur deyən ki mən bilürəm hər kənārdan *(Gazel 176, Mısra 19). [hīç nə,]*

hicl ət: *Utanma, mahçup olma, utanç.*

Dedim ki Żū`iyə lütf et dedi zihī **hiclət**
Hənūz zindədür ol hicr-i cān-şikārım ilə *(Gazel 191, Mısra 9). [hiclət,]*

hicr: *Ayrılık.*

Nālə qılmə **hicrdən** ey dil ki ne‘mətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl ẕövqin dərd-i hicrān olmasə *(Gazel 13, Mısra 11). [hicrdən, -dən]*

Nə yetsəm vəṣlə ārāmım nə **hicrində** qərārım var
Ḫudāvəndā nə bəd-ovqāt u müşkil rūzgārım var *(Gazel 50, Mısra 1). [hicrində, -in, -də]*

Hicründə hər gecə baña yəvmü`l-ḥesābdur
Hər gün qədün firāqı qiyāmət-qiyām olur *(Gazel 77, Mısra 9). [hicründə, -ün, -də]*

Genə pīrānəsər dil-mürği bir şūḫə nigār olmuş
Pərīşān zülfi tək **hicrində** dā`im bī-qərār olmuş *(Gazel 102, Mısra 2). [hicrində, -in, -də]*

Nə vəṣldə nə **hicrdə** ‘āşiq qərār edər
Zülf-i nigār tək eləyər bī-qərārlıq *(Gazel 111, Mısra 5). [hicrdə, -də]*

Ṣanmə kim ol bādə`-i gül-fāmə vardur rəğbətim
Köñlümi qan içməgə **hicründə** mu‘tād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 4). [hicründə, -ün, -də]*

Pərvīn saçub ey māh gözimdən gecə dā`im
Hicrində ṡürəyyā kimi bī-dār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 4). [hicrində, -in, -də]*

Şād oldılar əğyār vüṣālunlə həmīşə
Hicründə şəb ü rūz dil-əfkār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 6). [hicründə, -ün, -də]*

Belə fikr eylər idim ḥəşrə kimi **hicr** olmaz
Bu qəżā kārıdı belə olacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 3). [hicr,]*

Zülfün kimi olubdı günim qarə **hicrdən**
Qaşun kimi olubdı bəlī qədd ü qāmətim *(Gazel 138, Mısra 3). [hicrdən, -dən]*

Dərdim budur ki görməyüb ey məh cəmālıvı
Hicründə cān verim qalə köñlümdə ḥəsrətim *(Gazel 138, Mısra 8). [hicründə, -ün, -də]*

Baña hər nə bəlā gəlsə gəlür köñlümdən ey Ḫāliq
Gözəllər **hicrinə** yansun görim bundan bətər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 4). [hicrinə, -i, -n, -ə]*

Hər gecə yanur şam‘ kimi **hicrdə** Żū`ī
Tā ki salə bir gün başınə sāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 9). [hicrdə, -də]*

Köñül **hicrində** vəṣlindən ümīdün kəsmə kim bülbül
Ṣəfā-yı gül görər mi çəkməsə cövrin zimistānun *(Gazel 149, Mısra 7). [hicrində, -in, -də]*

Çəkməyübdir fəṣl-i dey bülbül gül-i rə‘nā ġəmin
Eylə kim **hicrində** mən çəkdim o bī-pərvā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 2). [hicrində, -i, -n, -də]*

Bəs ki sūzişin qılur **hicründə** nālə ey ṣənəm
Yandurur hər gecə āhım āsmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 11). [hicründə, -ün, -də]*

Cəhənnəm möhnətin **hicrində** ol ḥūrīvəşün çəkdün
Bu dəm cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 3). [hicrində, -i, -n, -də]*

Żū`ī yanuram şam‘ kimi **hicrdə** çünkim
Salmış yüzinün şövqi bir ātəş bədən içrə *(Gazel 187, Mısra 13). [hicrdə, -də]*

İnṣāfə gəlüb qoymə gəl ey məh səni Tarı
Hicründə bu möḥnət-keşi qayqulər içində *(Gazel 190, Mısra 8). [hicründə, -ün, -də]*

Nālə qılmə **hicrdən** ey dil ki ne‘mətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl ẕövqin dərd-i hicrān olmasə *(Gazel 197, Mısra 11). [hicrdən, -dən]*

Pozuldı rövnəq-i ürdībehişt **hicrünlə**
Ḫəzānə döndi ‘əcəb növ-bəhārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 3). [hicrünlə, -ün, -lə]*

Nigārım oldı günüm qara **hicrdə** bi`llāh
Ḫəyāl-i ḥəlqə-i gīsū-yı tābdārun ilə *(Gazel 205, Mısra 7). [hicrdə, -də]*

Ḥeyf keçdi rūzgārım **hicr** ilə yād ol zəmān
Kim ənīsim mūnisim yārım nigārım var idi *(Gazel 225, Mısra 7). [hicr,]*

Əğyāra ilticā edərəm imdi **hicrdə**
Salmış nə günə günlərə gör āsmān məni *(Gazel 227, Mısra 3). [hicrdə, -də]*

Hicründə gözlərimdən aḫan qəṭrə qəṭrə qan
Döndürdi lāləzārə nigārım kənārımı *(Gazel 228, Mısra 5). [hicründə, -ün, -də]*

Qoyma keçə **hicrində** ġəm ü dərd ilə ḥālım
Öldür məni məḥsūb elə qurbānə ‘Əleykān *(Muhammes 4, Mısra 11). [hicrində, -in, -də]*

Gözim yaşından olur bir də Nūḥ ṭūfānı
Bu qədri **hicrün** ilə əşkbār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 6). [hicrün, -üñ]*

Vəṣlində **hicr** ātəşini yādə salmadun
Qal Żū`ī tək bu gündə yanə yanə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 13). [hicr,]*

hicrān: *Ayrılık, ayrılık acısı.*

Qalub **hicrān** zimistānındə Żū`ī nālə qoy etsün
Sən etmə nālə ey bülbül sənün hər il bəhārun var *(Gazel 46, Mısra 9). [hicrān,]*

Ey baña ṭə‘nə edən bir düşəsən hicrānə
Görəsən tā ki nələr Żū`iyə **hicrān** etmiş *(Gazel 104, Mısra 10). [hicrān,]*

Ey baña ṭə‘nə edən bir düşəsən hicrānə

Görəsən tā ki nələr Żū`iyə **hicrān** etmiş *(Gazel 104, Mısra 9). [hicrānə, -ə]*

Nə ḥüsn olaydı nə ʻāşiq nə vəṣl nə **hicrān**
Nə şūr-ı ʻeşq ü məḥəbbət nə imtaḥān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 7). [hicrān,]*

Vəṣl-i dildār aḫtarur **hicrānə** ṣəbr etmüb genə
Anlamub təqdīr-i təğayyür qəżā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 11). [hicrānə, -ə]*

Dönsün yeridi ġönçə kimi qanə ey köñül
Kim ṣəbr edər bu növʻlə **hicrānə** ey köñül *(Gazel 123, Mısra 2). [hicrānə, -ə]*

Dedi vāʻiẓ ki var belə qiyāmət belə dūzəḫ mən
Onı qəddinə oḫşatdım munı **hicrānə** bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 6). [hicrānə, -ə]*

Bir zəmān ḫ˘oş keçməyür **hicrān** əlindən cān içün
Gūyiyā Ḫāliq yaratmışdur məni **hicrān** içün *(Gazel 152, Mısra 1). [hicrān,]*

Bir zəmān ḫ˘oş keçməyür **hicrān** əlindən cān içün
Gūyiyā Ḫāliq yaratmışdur məni **hicrān** içün *(Gazel 152, Mısra 2). [hicrān,]*

ʻĀqibət qıldı məni rüsvā fəğānı köñlümün
Qalmayub **hicrānə** çün tāb u təvānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 2). [hicrānə, -ə]*

Çəküb **hicrān** ḫəzānın bülbül-i şeydā tək ey Żū`ī
Bəhār əyyāmı gül vəṣlinə ey bī-çārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 13). [hicrān,]*

Żū`iyā yoḫ elə dil-dūn-ı ġəm **hicrānında**
İstəsön vüṣlət əgər ġönçə-i ḫəndānı ilə *(Gazel 204, Mısra 13). [hicrānında, -i, -n, -də]*

Bilmürəm hansı zəbānlə saña şərḥ eyləyüm
O sitəmlər ki baña etdi yüzün **hicrānı** *(Gazel 250, Mısra 12). [hicrānı, -i]*

Yā Rəb genə vüṣlət dəmi **hicrānə** dəgişdi
Gül-nār-ı şərābım dönübən qanə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 1). [hicrānə, -ə]*

Ḫ˘oşā o ʻāşiqə kim yārınun vəfāsı ola
Nə rəşk-əsīri nə **hicrān**-mübtəlāsı olə *(Gazel 10, Mısra 2). [hicrān,]*

Gər var bəhār līk büt-i gül-ʻiẕār yoḫ
Hicrān ġəmilə meyl-i gül-i lāləzār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 2). [hicrān,]*

hicrān-keşīdə: *Ayrılık çeken.*

Şükr eylə ey köñül ki ḫəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə ʻbülbülə gülzārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 2). [hicrān-keşīdə,]*

Şükr eylə ey köñül ki ḫəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə ʻbülbülə gülzārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 2). [hicrān-keşīdə,]*

hicrān-ı həlāk: *Ayrılık ölümü.*

Hicrān-ı həlākım məni lütfünlə zində qıl
Müdġəmdi ləbləründə çü ʻĪsā ʻəlāməti *(Gazel 229, Mısra 7). [hicrān-ı həlākım, -ım]*

hicr-i cān-şikār *Can avlayan, paralayan ayrılık.*

Dedim ki Żū`iyə lütf et dedi zihī hiclət
Hənūz zindədür ol **hicr-i cān-şikārım** ilə *(Gazel 191, Mısra 10). [hicr-i cān-şikārım, -ım]*

hicr-i nigār: *Sevgilinin ayrılığı.*

Yandurur bəs ki məni **hicr-i nigārım** gecələr
Mənim olmuş deyəsən rūz-şümārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 1). [hicr-i nigārım, -ım]*

hicr-i pür-ġəm: *Keder dolu ayrılık.*

Nə vəṣl olaydı İlāhī nə **hicr-i pür-ġəm** olaydı
Nə ḥūr u cənnət ü ġılmān nə nəsl-i ādəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 1). [hicr-i pür-ġəm,]*

hicr-i ruḫ: *Yüzün ayrılığı, sevgiliden ayrı olma.*

Görüb cəmālıvı ʻeşqün köñüldə dutdı qərār
Gətürdi **hicr-i ruḫun** başımə bəlā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 22). [hicr-i ruḫun, -un]*

hicr-i yār: *Sevgilinin ayrılığı.*

Əgərçi olmuş idün mürdə **hicr-i yār** ilən āḫır
Məsīḥi vəqt olan ol ləʻl-i gövhərbārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 9). [hicr-i yār,]*

ḫidmət: *Bir işin yapılması için beden veya kafa gücü sarfederek yardımda bulunma, yardım, katkı.*

ʻEşq içrə **ḫidmət** eylə vüṣāl istəsön əgər
Tarı verür mi cənnətini ṭāʻət olmamış *(Gazel 105, Mısra 7). [ḫidmət,]*

Əzəldə ṣidq ilə **ḫidmət** qıl istəyürsən əgər
Məqām-ı qurb tapub ʻāqibət əmīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 7). [ḫidmət,]*

Gər etməseydi cān ilə **ḫidmət** saña Məsīḥ
Qoymaz āsmān-ı çəhārumdə pā [ʻƏlī] *(Kaside 1, Mısra 15). [ḫidmət,]*

Dərd [ü] ġəmdən cānım boğāzə yetüb
Ṣəd şükürlə ki yetişdim **ḫidmətə** *(Mesnevi 4, Mısra 72). [ḫidmətə, -ə]*

Hər nəḥv olə Żū`ī saña bəndədür
Duʻā-gūdur **ḫidmətə pā**yəndədür *(Mesnevi 10, Mısra 58). [ḫidmətdə, -də]*

Çārə qıl məṭləbinə bu cigəri sūzānun
ʻƏrż edim **ḫidmətivə** tā rəvişin dünyānun *(Terci-bend 1, Mısra 4). [ḫidmətivə, -iv, -ə]*

Cümlə ḫəlq ilə vücūd əhlinə eylər ḥörmət
Elə bəg-zādələrün **ḫidməti** ʻayn-ı dövlət *(Mesnevi 6, Mısra 54). [ḫidməti, -i]*

ḫidmət-i cānānə: *Sevgiliye hizmet.*

Olu yā Rəb bu ki mən rövże-i riżvānə gedəm
Rāḥət-i cānım içün **ḫidmət-i cānānə** gedəm *(Gazel 140, Mısra 2). [ḫidmət-i cānānə, -ə]*

ḫidmət-i insān: *İnsana hizmet.*

Ādāb-ı ḫidmət-i Ḥəqi zāhid haçan bilər
Dünyādə çünki **ḫidmət-i insānı** anlamaz *(Gazel 100, Mısra 10). [ḫidmət-i insānı, -ı]*

ḥifẓ edə: *Koruya, muhafaza edə!*

Bu verdiyim mənim duʻālardan
Ḥəq səni **ḥifẓ edə** bəlālardan *(Mesnevi 2, Mısra 52). [ḥifẓ edə, -ə]*

Var bu ‘əṣrdə də bir neçə mümtāz ‘üləmā
Oları **ḥifẓ eləsün** ẓıll-ı pənāhındə Ḫudā *(Mesnevi 6, Mısra 26). [ḥifẓ eləsün, -sün]*

Belə mollā olanun kəsdigi kābindi zinā
Dəḫi bundan bətərindən bizi **ḥifẓ eylə** Ḫudā *(Mesnevi 6, Mısra 20). [ḥifẓ eylə,]*

ḥifẓ eyləsün: *(Allah) Koru(sun). Muhafaza eyle(sin)!*

Tarı **ḥifẓ eyləsün** övlādıvı hər bəlādan
Ol səḫā-ṭəb‘ Nəcəf Bəg odı kān-ı eḥsān *(Kaside 14, Mısra 19). [ḥifẓ eyləsün, -sün]*

Səni **ḥifẓ eyləsün** cümlə bəlādan
Budur dā`im təmənnāmız Ḫudādan *(Mesnevi 12, Mısra 13). [ḥifẓ eyləsün, -sün]*

ḥikmət: *Hakîmlik, bilgelik.*

Bilmək istərsən köñül gər **ḥikmət** Əflāṭūn kimi
Çək ayağun bādəvəş ḫum içrə sən də ḫānə dut *(Gazel 33, Mısra 7). [ḥikmət,]*

Təḥṣīl-i ‘elmə mədrəsə məktəb gərəkdi tā
Övlād ḥāṣil eyləyə ‘elm ilə **ḥikməti** *(Kaside 2, Mısra 10). [ḥikməti, -i]*

Hər nihān ilə ġərīb ‘elmlərə āgəhdür
Gər Fəlāṭūn olə tə‘līm alı ondan **ḥikmət** *(Kaside 5, Mısra 42). [ḥikmət,]*

Dutubdı ‘ərṣə-i āfāqı cümlə **ḥikmət** ü ‘elm
Çıḫur səmāyə ḫəlā`iq bugün fərāsətdən *(Kaside 15, Mısra 3). [ḥikmət,]*

Nəinki dərs deyə **ḥikmət** ü ṭəbābətdən
Nə qədri söyləyəsən Zū`ī kimsə pənd almaz *(Kaside 15, Mısra 75). [ḥikmət,]*

Qalubdı bircə bu İslām milləti məḥrūm
Təmām millət-i ‘āləm dolubdı **ḥikmətdən** *(Kaside 15, Mısra 6). [ḥikmətdən, -dən]*

Ayaġ yalın baş açuq mündəris məkānlardə
Olur mu ḥāṣil öyrədə fünūn **ḥikmətdən** *(Kaside 15, Mısra 68). [ḥikmətdən, -dən]*

‘Elm ü ədəb ilə rəşk-i Buqrāt
Ḥikmətdə təlāmiẕündi Soqrāt *(Mesnevi 8, Mısra 20). [ḥikmətdə, -də]*

Sizə hər gündə deyür məktəb [ü] məktəb İrşād
Mollā Nəṣrəddīn edir **ḥikmət** ilə yüz fəryād *(Mesnevi 9, Mısra 82). [ḥikmət,]*

Bu miṣālı söləyüb ṣāḥib-i ‘elm ü ‘ürfān
Sə‘dī ol kim onə **ḥikmətdə** yetüşməz Loqmān *(Mesnevi 9, Mısra 28). [ḥikmətdə, -də]*

Olsə **ḥikmətdə** bir kişi Loqmān
‘Elm ilə mürdəyə əgər verə cān *(Mesnevi 11, Mısra 33). [ḥikmətdə, -də]*

Pūlsız olsə kimsə meyl etməz
Bir ġuruşə o **ḥikməti** getməz *(Mesnevi 11, Mısra 36). [ḥikməti, -i]*

Ḥikmət sözin bürūz eləsən yoḫ onə cəvāb
Bir ṣərf anlamaz deyəsən gündə yüz kitāb *(Muhammes 3, Mısra 27). [ḥikmət,]*

ḥikmət-i elm: *İlim hikmeti/bilgeliği.*

Vəlī çe fā`idə ādəmlərinə **ḥikmət-i ‘elm**
Dögül mü`əṣṣir bir zərrəcə sirāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 17). [ḥikmət-i elm,]*

ḥikmət-i ‘elm-i zəmīn-i yūnān: *Yunan toprağının ilminin sebebi.*

Cəmī‘-i ḥikmət-i ‘elm-i zəmīn[i] **Yūnānun**
Bu yerdə ẓāhir olubdur əgər sühūlət ilə *(Kaside 20, Mısra 15). [ḥikmət-i ‘elm-i zəmīn-i yūnānun, -un]*

ḥikmətu`llāh: *Allah'ın hikmeti.*

Ḥikmətu`llāhə nəẓər qıl məẓhər-i əsrārə baḫ
Ḫəl‘ət-i gül-gūn geyüb ə‘żāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 19). [ḥikmətullāhə, -ə]*

ḥikəmī: *Hikmet ve felsefeyle ilgilenenler.*

Mūsəvī ‘Īsəvī Dəhrī **Ḥikəmī** Dövriyyə
Nūrī vü nārī vü ḫurşīdī vü əhl-i bid‘ət *(Kaside 5, Mısra 21). [ḥikəmī,]*

hilāl: *Yeni ay.*

Getdi ol qaşı **hilālım** dedi bir āyə gəlim
Hansı aydur nə bilim tā ki tamāşāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 1). [hilālım, -ım]*

İki ay var **hilālə** döndürübdür cismimi bu ġəm
Kim ol ḫᵛurşīd ilə yā Rəb nə gündür vüṣlət-imkānı *(Gazel 220, Mısra 9). [hilālə, -ə]*

Mənim tək hansı ‘āşiqdür de tāq-ı əbrū-yı cānān
Hilālə döndürübdür qāmətin ġəmdən kəmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 8). [hilālə, -ə]*

Fələgün qāmətini yā ki **hilālun** qəddin
Ḫəm edən zülfidi ol māhvəşün yā qaşı *(Gazel 247, Mısra 3). [hilālun, -ūñ]*

Qaşun **hilāl** ‘izārun məh-i təmāmımdur
Du‘ā-yı zülf ü ruḫun vird-i ṣübḥ ü şāmımdur *(Gazel 55, Mısra 1). [hilāl,]*

O məh bənimlə olan gecə bəzmdə deyürəm
Ki āftāb meyimdür **hilāl** cāmımdur *(Gazel 55, Mısra 8). [hilāl,]*

Çərḫ oḫşatmaq içün qaşınə bir yengi **hilāl**
Çəkdi nāqiṣdi təmām olmadı hər āy başı *(Gazel 247, Mısra 5). [hilāl,]*

ḫilāṣ: *Kurtulma.*

Kāvūsvār dīv-i ġəmə olmuşam əsīr
Bu ḥəbsdən **ḫilāṣımə** bir Rüstəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 6). [ḫilāṣımə, -ım, -ə]*

ḫilqət: *Yaratma, yaratılma, yaratılış.*

Nə qədri diqqət etdim **ḫilqətimdən** qanmadım ẕərrə
Bilür bu rəmzi Żū`ī ol ki sirr`ullāh-ı məḥrəmdür *(Gazel 41, Mısra 13). [ḫilqətimdən, -im, -dən]*

Yā Rəb məni bu ḥāl ilə **ḫilqət** nöçün etdün
Hər gündə nəṣībim ġəm ü möḥnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 1). [ḫilqət,]*

Cümlə əḫlāqı ḥəsən ismi Ḥüseyn ḫān ki Ḫudā
Eyləyüb əḥsən-i təqvīmdə ẕātın **ḫilqət** *(Kaside 5, Mısra 36). [ḫilqət,]*

Nə növ‘ **ḫilqət** edübdürsə ḫāliqü`l-əşya`
Muḥāldur onə ey dil təġayyür imkānı *(Kaside 23, Mısra 21). [ḫilqət,]*

Nəẓārə eylə təvārīḫə gör bənī ādəm
Necə tərəqqi edüb imdi bəd-i **ḫilqətdən** *(Kaside 15, Mısra 30). [ḫilqətdən, -dən]*

hilqət-i bu ‘āləm: *Bu alemin yaratılışı.*

Kim istər isə **ḫilqət-i** bu ‘āləmi bilsün
‘Āləmdəki əsrār-ı ḫəfī mübhəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 1). [ḫilqət-i bu ‘āləmi, -i]*

hilqət-i cəhān: *Dünyanın yaratılmışları.*

Əzəldə olmə idi **ḫilqət-i cəhān** ey kāş
Cəhān içində dəḫi bu bəlā-yı cān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 1). [ḫilqət-i cəhān,]*

hilqət-i əşyā: *Eşyanın yaratılışı.*

Ḫāliq çü bir şey`ə dögi möhtāc ḫəlqdən
Nə sirr var bu **ḫilqət-i əşyādə** bilmədim *(Gazel 139, Mısra 4). [ḫilqət-i əşyādə, -də]*

Feyż-i əḥbəbtə lə-yə‘rif bā‘iṡ-i īcād olub
Dəst-i qüdrət **ḫilqət-i əşyāyə** qıldı ibtidā *(Gazel 3, Mısra 4). [ḫilqət-i əşyāyə, -y, -ə]*

ḥīlə: *Bir kimseyi aldatmak, kandırmak ve yanıltmak amacıyle yapılan tertip, düzen.*

Bilməm nöçün bu **ḥīləni** məḫlūq bilməyür
Kūr də bilir ki balıqı ‘āləmdə şūrdur *(Gazel 74, Mısra 11). [ḥīləni, -n, -i]*

ḥīlə-i şeyṭān: *Şeytanın hilesi.*

Nə ḫüld olaydı nə ādəm nə **ḥīlə-i şeyṭān**
Nə əmr ü nəhy nə təqdīr-i kun fəkān (?) ey kāş *(Gazel 106, Mısra 9). [ḥīlə-i şeyṭān,]*

həl‘ət-i dīnār: *Dinar (Altın liranın dörtte biri değerinde olan eski bir para) hediyesi, bahşişi.*

Ġeyri ḫānlar bizə ‘əṭā etməsə
Ḫəl‘ət-i dīnār ‘əṭā etməsə *(Mesnevi 5, Mısra 88). [ḫil‘ət-i dīnār,]*

həl‘ət-i gülgūn: *Gül renkli, pembe kaftan.*

Ḥikmətu`llāhə nəẓər qıl məẓhər-i əsrārə baḫ
Ḫəl‘ət-i gül-gūn geyüb ə‘żāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 20). [ḫil‘ət-i gülgūn,]*

həl‘ət-i ḫəżrā: *Yeşil kaftan.*

Geyüblər ḫəl‘ət-i ḫəżrā cavānān-ı çəmən Żū`ī
Dür-i jālə **gülüstān** içrə gül üzrə niṡār olmuş *(Gazel 101, Mısra 9). [ḫil‘ət-i ḫəżrā,]*

həl‘ət-i istəbrəq: *İstebrak (kumaşından) kaftan.*

Cümlə geyüb **ḫəl‘ət-i istəbrəqin**
Cümlə tapub ḫüld-i bərīn rövnəqin *(Mesnevi 10, Mısra 3). [ḫil‘ət-i istəbrəqin, -i, -n]*

həl‘ət-i zər: *Altın kaftan, ödül.*

Əhl-i ‘ürfānı qoyub dəhrdə dā`im ‘üryān
Cühəlā firqəsinə **ḫəl‘ət-i zər** Tarı olub *(Gazel 32, Mısra 6). [ḫil‘ət-i zər,]*

ḥımār: *Eşek, har.*

‘Īsā kimi vücūd-ı piyādə ḥımārı yoḫ
Nāqə verüb **ḥımār** olanə yüz qaṭār ilə *(Kaside 21, Mısra 8). [ḥımār,]*

‘Īsā kimi vücūd-ı piyādə **ḥımārı** yoḫ
Nāqə verüb ḥımār olanə yüz qaṭār ilə *(Kaside 21, Mısra 7). [ḥımārı, -ı]*

ḥimāyət: *Himâye.*

‘Ənqā kimi nişānəsi yoḫ nāmı ẕikr olur
Bəẕl ü ‘əṭā vü lüṭf ü **ḥimāyət** görünməyür *(Gazel 71, Mısra 8). [ḥimāyət,]*

Gəh Bākıdan eylədim sifāriş Gəh Aqcaqabūldan nigāriş
Bir kimsədən olmadı **ḥimāyət** *(Mesnevi 7, Mısra 48). [ḥimāyət,]*

ḥimāyəti qıl: *Korumak, esirgemek, sâhip çıkmak.*

Bir gör mü‘əllimi necə ṣāḥib-i ‘elmdür
Yā məktəbə nə növ‘ **qılurlar ḥimāyəti** *(Kaside 2, Mısra 18). [ḥimāyəti qıl, -ur, -lar]*

hindī: *Hint menşeli, Hintli; Sevgilinin beni ve yā saçı.*

Żū`iyā məcnūn edən sən bī-dili nāz ilə ol
Qəndəhārī-çeşm ü **Hindī**-zülf ü Rūmī-rū mıdır *(Gazel 52, Mısra 10). [hindī,]*

hindū: *Hint menşeli, Hintli; Sevgilinin beni ve yā saçı.*

Ey köñül ‘āriż-i dildārdə gīsūlarə baḫ
Ṣəfḥə-i gülşən-i firdövsdə **hindūlarə** baḫ *(Gazel 35, Mısra 2). [hindūlərə, -lər, -ə]*

Ey büt ol ruḫsārun üzrə müşk-bū gīsū mıdır
Yā ki gülzār içrə məskən eyləmiş **Hindū** mıdır *(Gazel 52, Mısra 2). [hindū,]*

Düşübdür ərġüvānī rūyuvə ol qarə gīsūlər
Dutubdur cənnətü`l-mə`vādə mə`vā sanki **Hindūlər** *(Gazel 57, Mısra 2). [hindūlər, -lər]*

Ḫᵛurşīd-cəmālundı mı gīsūlər içində
Yā ātəş-i sūzəndədi **Hindūlər** içində *(Gazel 190, Mısra 2). [hindūlər, -lər]*

hindū-yı zülf: *Siyah saç.*

Rūm-ı ruḫsāruvun əṭrāfın alub **hindū-yı zülf**
Āh şəd-āh ki nüşrət genə küffārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 3). [hindū-yı zülf,]*

hırmən: *Nasipsizlik, mahrûmiyet.*

Tā deyübən qəṣīdə bəḫşiş alam
Ḫırmən ü dərd ü ġəmə bir od salam *(Mesnevi 5, Mısra 62). [ḫırmən,]*

hirqə: *Takım, cemaat.*

Bir sınıq cāmə verin zühd ü riyā **ḫirqəsinə**
Yol tapan məḥfəl-i ‘ürfānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 7). [ḫirqəsinə, -si, -n, -ə]*

ḥiṣār: *Klâsik Türk müziğinde tiz sekizlideki küçük mücenneb diyezi almış re veya bakiye bemolü almış mi sesi. Klâsik Türk müziğinde kullanılan birleşik makam. Sûz-i Dil makamının temel dizisine Hüseynî beşlisinin veya Hüseynî makamının temel dizisinin eklenmesiyle meydana getirilmiştir. İnici-çıkıcı bir seyir özelliğine sahiptir. Karar sesi dügâh (la), güçlü sesi hüseynî (mi)'dir. Asma kararları, hüseynî (mi) sesi üzerine aktarılmış Uşşak ve Kürdî, nevâ (re) sesi üzerine aktarılmış Rast ve Bûselik, çârgâh (do) sesi üzerinde (yerinde) Çârgâh, çârgâh sesi üzerine aktarılmış Pençgâh,*

segâh (koma bemolü almış si) sesi üzerinde (yerinde) Segâh, segâh sesi üzerine aktarılmış Eksik ve Tam Ferahnâk çeşnileri ile Segâh üçlüsüdür.

Vermir nəşātı ḫāṭirə nə şūḫ-ı şāh-nāz
Nə ẕərrə qədri şūr u humāyūn **ḥişārdə** *(Kaside 19, Mısra 8). [ḥişār,]*

ḥişār: *Mûsikîmizde beş buçuk asırlık bir birleşik makam.*

Segāh-ı ʻişrətivi pəncgāh elə şəb ü rūz
Ḥişār çəksön olur cümlə tārmār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 10). [ḥişār,]*

Ṣulṣul ü dürrāc tezerv [ü] həzār
Ləḥn-i mü`əllifdə oḫurlar **ḥişār** *(Mesnevi 10, Mısra 8). [ḥişār,]*

ḫişlət: *Tabiat, yaratılıştan gelen huy.*

Belə inṣāf olur əḥbābını yād eyləməz əḥbāb
Saña āḫır bu **ḫişlətdən** yetər çoḫ çoḫ ziyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 8). [ḫişlətdən, -dən]*

Əbləh gər olaydım nə ġəm ü dərdim olurdı
Sən məndə bu ġəm çəkməgi **ḫişlət** nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 6). [ḫişlət,]*

Vəlī nədür ki ādəm çoḫı əzəlki tək
Qalubdı vəḥşət ilə çıḫmayub o **ḫişlətdən** *(Kaside 15, Mısra 36). [ḫişlətdən, -dən]*

ḫiṭāb: *Seslenme.*

Etdi **ḫiṭāb** bəndiyə Żū`ī nə var genə
Çoḫ də ḫəyālə getmə dil-i dāġdār ilə *(Kaside 21, Mısra 23). [ḫiṭāb,]*

ḫiṭāb-ı qəhr: *İnsanın içine işleyen derin üzüntü veren seslenme.*

ʻİtāb u nāzun olur əhl-i ʻeşq içün ʻişrət
Ḫiṭāb-ı qəhrün ʻuşşāqə tāzədən cāndur *(Gazel 81, Mısra 10). [ḫiṭāb-ı qəhrün, -ün]*

ḫitām: *İz.*

Yetüşdi nāmə-i müşkīn **ḫitāmun**
Yəqīn mə'lūm olundı həm mərāmun *(Mesnevi 3, Mısra 7). [ḫitāmun, -un]*

ḫıṭṭə-i şīrvāndə: *Şirvan memleketi.*

Müddət ilə **ḫıṭṭə-i Şīrvāndə**
Şamāḫī-ı rəşk-i gülüstāndə *(Mesnevi 4, Mısra 5). [ḫıṭṭə-i şīrvāndə, -də]*

ḥīlə: *Bir kimseyi aldatmak, kandırmak ve yanıltmak amacıyle yapılan tertip, düzen.*

Zāhid baña satmə bu riyānı get özün sən
Żū`ī kimiyə **ḥīlə** vü təzvīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 14). [ḥiylə,]*

ḥiyəl: *Hîleler, aldatmacalar, dalavereler.*

Sanmə zāhid yetüşürsən bu ʻəməllə ḫüldə
ʻEşqdür ṣidq gərək mundə itər məkr ü **ḥiyəl** *(Gazel 126, Mısra 10). [ḥiyəl,]*

ḫiżir: *Âbıhayat içtiği için ölümsüzlüğe erdiğine, bereketi temsil ettiğine ve kul sıkıştığında imdâdına yetiştiğine inanılan, bir görüşe göre peygamber, bir görüşe göre velî olan zat.*

ʻƏks-i ḫəṭṭün görmədim bir çeşm-i nəmnākımdə mən
Bəs neçün derlər gəzər dā`im **Ḫiżr** dəryā yüzin *(Gazel 170, Mısra 6). [ḫiżir,]*

Sikəndər tək bəlā ẓülmātı içrə qalmışam ḥeyrān
Vüṣāl-i çeşme-i ḥeyvānə **Hiżrim** rəh-bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 8). [hiżrim, -im]*

Āvārə çöllər içrə qalur idi ḥəşrə tək
Olmaydı **Ḫiżrə** lüṭflə gər rəh-nümā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 10). [ḫiżrə, -ə]*

Ẓülmāt dutub ʻāləmi yoḫ **Ḫiżr** ilə İlyās
İskəndər ilə çeşme-i ḥeyvān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 5). [ḫiżr,]*

Hər bir Sikəndərə dögül āb-ı bəqā nəṣīb
Ḫiżr olmayan bu çeşme-i ḥeyvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 6). [ḫiżr,]*

ʻƏks-i ḫəṭṭün görmədim bir çeşm-i nəmnākımdə mən
Bəs neçün derlər gəzər dā`im **Ḫiżr** dəryā yüzin *(Gazel 148, Mısra 6). [ḫiżr,]*

Getməzdi **Ḫiżr** çeşme-i āb-ı ḥəyātə hīç
Müḫbir olaydı gər bu ləb-i lə'l-fāmdan *(Gazel 177, Mısra 5). [ḫiżr,]*

Dəhənün sirrinə vāqif olan əlbəttə bilür
Ḫiżr bī-cā ṭələb-i çeşme-i ḥeyvān etdi *(Gazel 233, Mısra 4). [ḫiżr,]*

Ḫəṭ-i zülfi içindən gəldi basdı lə'l-i cānānı
Nə san kim ẓülmət içrə **Ḫiżr** tapdı āb-ı ḥeyvānı *(Gazel 252, Mısra 2). [ḫiżr,]*

Ẓülmāt-ı ġəflət içrə idi ḫəlq nā-gəhān
Ḫiżrə rəh oldı çeşme-i ḥeyvānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 6). [ḫiżrə, -ə]*
Ḫəṭṭündən olub ʻāləm ara **Ḫıżr** hüveydā
İncīlə qəsəm etdi məni āḫırı rüsvā *(Muhammes 4, Mısra 15). [ḫıżr,]*

ḫizr-ı həṭ: *Sevgilinin Hızır gibi ayva tüyleri.*

ʻEşq-ḫəṭṭün ilə cümlə bəlādan əmīn edüb
Tīr-i qəżāyə **Ḫizr-i ḫəṭün** cövşən eylədün *(Gazel 164, Mısra 14). [Ḫizr-ı ḫəṭün, -ün]*

ḫiżr-i həṭ: *Sevgilinin dudağının üzerindeki ayva tüyler.*

Yoḫ ʻeybi **Ḫiżr-i ḫəṭ** dutə lə'lün kənārını
Ṭūṭī ġıżāsı rəsmdür ʻāləmdə qənd olub *(Gazel 24, Mısra 9). [ḫiżr-i ḫəṭ,]*

Ey rūy-ı alı rövże-i riżvān nişānəsi
Ḫiżr-i ḫəṭündi çeşme-i ḥeyvān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 2). [ḫiżr-i ḫəṭündi, -ün, -di]*

ḥī`lə-i məkr: *Hile düzeni.*

Məḥv olub ləfż-i ədüvvāt qutarə **ḥīlə-i məkr**
Şeyṭānət rəsmin atub cümləsi insān olacəq *(Gazel 114, Mısra 3). [ḥī`lə-i məkr,]*

ḫod-pəsənd: *Kendini beğenmiş (kimse), mağrur.*

Tā **ḫod-pəsənd** idi yoḫ idi müştərī o məh
Ḫəṭṭi gəlübdi imdicə ʻāşiq-pəsənd olub *(Gazel 24, Mısra 7). [ḫod-pəsənd,]*

ḥökm: *Hüküm, karar, emir, yargı.*

Nə qədri çoḫ olə çoḫdur yəqīn bil āzārı
Riyāsət ü ʻəməl ü **ḥökm** ü dövlət ü dünyā *(Gazel 7, Mısra 4).*

[ḥökm,]

Ḥātəm ü **ḥökmdən** āvārə Süleymān düşübən
Ṣaḫr təḫt-i şərəfə ṣāḥib-i dīvān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 9). [ḥökmdən, -dən]*

Saġġal uzun qurşaqını enni eyləmək
Hansında **ḥökm** ṣādir olub dört kitābdan *(Gazel 178, Mısra 10). [ḥökm,]*

Bər-bād oldı āḫırı bād üzrə **ḥökm** edən
Bilqeys-i təḫt-i mülk-i səbādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 13). [ḥökm,]*

Pəndinə bī-dəlīl eylə qəbūl
Ḥökm edər pənd qəbūl elə tez ol *(Mesnevi 11, Mısra 90). [ḥökm,]*

ḥökm-i ḫudā: *Allah`ın hükümleri.*

Ġərəż ki ṣəbr elə Żū`ī nə gəlsə dərd ü bəlā
Bu əmr-i Ḥəqqdi **ḥökm-i Ḫudānı** aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 14). [ḥökm-i ḫudānı, -n, -ı]*

ḥökm-i ḫudāvəndigār: *Allah`ın emri.*

Ömrün keçürtmə dərd ilə ʻeyş ü nəşāt qıl
Az cəng eylə **ḥökm-i Ḫudāvəndgār** ilə *(Kaside 21, Mısra 32). [ḥökm-i ḫudāvəndigār,]*

ḥökm-i mətīn: *Yazılı yargı.*

Bizə buyurmış əzəldən ki uṭlubū`l-ʻilmə
Çatub bu **ḥökm-i mətīn** mənbə`-i nübüvvətdən *(Kaside 15, Mısra 42). [ḥökm-i mətīn,]*

ḥökm-i qəżā: *Kader hükmü.*

Nāṣiḥ məẕəmmət etmə məni dərd-i ʻeşqdə
Nə çārə rūzgārdə **ḥökm-i qəżā** ilə *(Gazel 213, Mısra 6). [ḥökm-i qəżā,]*

ḥökm-rān: *Emir veren, hüküm süren, hakim olan.*

Ol ḥālətün gədālıqı bir şəhriyār idi
Bu ḥāl ilə nə ẕövqi əgər **ḥökm-rān** olam *(Muhammes 1, Mısra 12). [ḥökm-rān,]*

ḥöküm: *Karar, emir.*

Qismət-i cövhər-i fərdə qəṭʻi münkirdi **ḥöküm**
Onı lālə ilə gülüm ġönçə ḫəndānuvi aç (*Gazel 255, Mısra 3). [ḥöküm,]*

ḥökūmət: *Devlet, idâre etme, yönetme.*

Dögi pāyəndə nə ʻömr ü nə **ḥökūmət** Żū`ī
Yer ü gök küllüsi āḫırdə ki min qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 21). [ḥökūmət,]*

Yā məhbəs içrə qalursan nə qədri ʻömrün var
Həlāk olursan u yā əmr olur **ḥökūmətdən** *(Kaside 15, Mısra 20). [ḥökūmətdən, -dən]*

ḥökūmət-i dünyā: *Dünyanın yürütme organı, yönetme.*

Yezīd tək adı məlʻūn özi cəhənnəmdə
Nə fā`idə elə olsə **ḥökūmət-i dünyā** *(Gazel 7, Mısra 14). [ḥökūmət-i dünyā,]*

ḥökūmət-i dünyā: *Dünyanın yürütme organı, yönetme.*

Yezīd tək adı məlʻūn özi cəhənnəmdə
Nə fā`idə elə olsə **ḥökūmət-i dünyā** *(Gazel 7, Mısra 14). [ḥökūmət-i dünyā,]*

hör-: *Örmek.*

Zülf-i siyəhin **hörməgə** ol zülf-i pərīşān
Ḥūr āynə dutsun u pərī şānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 3). [hörməgə, -ə]*

ḥörmət: *Bir şeye veya bir kimseye değer vermekten ileri gelen ölçülü davranma hissi, çekinme ile karışık bir sevginin verdiği dikkat ve îtinâ gösterme duygusu, saygı.*

Şə`nündə nāzil oldı sənün **ḥörmət** āyəsi
Səndəndi hər bəlā gələ insānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 3). [ḥörmət,]*

Əşk-i çeşmim **ḥörməti** bī-cā dögül ey gül-ʻiẕār
Bāğbān-ı dil gül-i rūyundan etmişdür gül-āb *(Gazel 16, Mısra 11). [ḥörməti, -i]*

ʻārif ü fāżil ü kāmilləri ẕillətdə qoyub
Ḥörmət ü rāḥəti hər cāhil ü nā-dānə verüb *(Gazel 20, Mısra 10). [ḥörmət,]*

Mənim yoḫ **ḥörmətim** mey-ḫānələrdə deyr ü məsciddə
Sənün hər yerdə olsun ʻizzətün həm ʻetibārun var *(Gazel 46, Mısra 7). [ḥörmətim, -im]*

Ṣəd-ḥeyf **ḥörmət** eyləməyür ḫəlq mūrcan
Qürbət vilāyət içrə Süleymānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 9). [ḥörmət,]*

Eylərlər idi cümlə ʻulūm əhlinə **ḥörmət**
Cövr etdi ʻəṭā batdı səḫāvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 9). [ḥörmət,]*

Şāʻirə **ḥörmət** olunur hər zəmān
Şeʻr ilə bāqī qala yaḫşı yaman *(Mesnevi 5, Mısra 93). [ḥörmət,]*

Sənsən mənim ṣāḥib-vəlī-neʻmətim
Ḫəlq içində ʻizzət dövlət **ḥörmətim** *(Mesnevi 5, Mısra 86). [ḥörmətim, -im]*

Cümlə ḫəlq ilə vücūd əhlinə eylər ḥörmət
Elə bəg-zādələrün **ḫidməti** ʻayn-ı dövlət *(Mesnevi 6, Mısra 53). [ḥörmət,]*

Nə **hörmətim** olsə hörmətündür
Nə dövlətim olsə dövlətündür *(Mesnevi 8, Mısra 29). [hörmətim, -im]*

Nə hörmətim olsə **hörmətündür**
Nə dövlətim olsə dövlətündür *(Mesnevi 8, Mısra 29). [hörmətündür, -ün, -dür]*

ʻElm ü ʻürfān olubdı bī-ʻizzət
İmdi pūl ṣāḥibinədür **ḥörmət** *(Mesnevi 11, Mısra 30). [ḥörmət,]*

Dövləti **ḥörməti** ʻelm ilə tapubdur insān
Çoḫ gədā-zādə gəlüb ʻelm ilə olmuş sulṭān *(Muhammes 5, Mısra 13). [ḥörməti, -i]*

**ḥörmət-i Qur`ān:** *Kur`an-ı Kerim`e saygı.*

Yüz āyəni təfsīr edəsən gūşunə almaz
Yoḫ bāvər edən **ḥörmət-i Qur`ān** qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 10). [ḥörmət-i qur`ān,]*

ḫˇoş: *Duyguları okşayan, zevk veren, beğenilen, güzel, iyi, latif.*

Nə **ḫˇoşdur** bir gözəl dil-bərlə həm-bəzm-i şərāb olmaq
Ḫarāb-ābād-ı dünyādə içüb məst ü ḫarāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 1). [ḫˇoşdur, -dur]*

Məktəb nə növ‘ **ḫ˅oş** olı cındır ḥəṣīrdə
Ətfāl ayaġ yalın çəkə palçıqdə zəḥməti *(Kaside 2, Mısra 11). [ḫ˅oş,]*

Ḫāk əhli ilə olmaqə **ḫ˅oşdur** baña cəhīm
Getməm bularlə rövże-i riżvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 19). [ḫ˅oşdur, -dur]*

Ey **ḫ˅oş** ol gün ki köñüldə yoḫ idi bir möḥnət
Ḫ˅oşcə ḥālāt ilə āsūdəvār idim rāḥət *(Kaside 5, Mısra 2). [ḫ˅oşcə, -cə]*

Nə qədri qışdı mülk-i Qübbədə **ḫ˅oşdur** mənə ammā
Bəhār olcaq düşər yādımə Şīrvān yüz fəğānım var *(Kaside 7, Mısra 13). [ḫ˅oşdur, -dur]*

Bə‘żə verübdi ‘əql ziyādə nə sīm ü zər
‘Əqlilə **ḫ˅oşdı** olmasə gər bərg ü bār ilə *(Kaside 21, Mısra 40). [ḫ˅oşdi, -di]*

Dā`imā **ḫ˅oş** keçürdi əḥvālım
Çoḫ idi mülk ü dövlət ü mālım *(Mesnevi 2, Mısra 11). [ḫ˅oş,]*

Əgərçi **ḫ˅oşdu** hālım ġürbət içrə
Vücūdımdur sələmət ṣəḥḥət içrə *(Mesnevi 12, Mısra 15). [ḫ˅oşdu, -du]*

Yaḫşı odur ki topraq içində nihān olam
Ḫ˅oş ol zəmān ki qış baña bir növ-bəhār idi *(Muhammes 1, Mısra 8). [ḫ˅oş,]*

Ḫ˅oş ol kəs ḥālınə kim ḫeyrdə ḫərc eyləyüb getdi
Cəhāndə qoymadı Nūşīrəvān tək nāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 7). [ḫ˅oş,]*

Ḫ˅oşdı ‘uşşāqə təmāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz min ay u il keçüb fəṣl-i gülüstān olmasa *(Gazel 13, Mısra 5). [ḫ˅oşdi, -di]*

Təḫt-i ‘izzətdən gəlür **ḫ˅oş** bənd-i zindānun baña
Hər kim ey Yūsifvəşim çāh-ı zənəḫdānun görüb *(Gazel 19, Mısra 13). [ḫ˅oş,]*

Gün səḥāb içrə qalandə **ḫ˅oşdu** gəl ey məh-liqā
Zülfüvi çək ‘āriżindən ḥüsnüñə nöqṣānı var *(Gazel 54, Mısra 5). [ḫ˅oşdu, -du]*

Ḫ˅oş ol günlər ki biz məḫluqdan bīgānə olmuşduq
Qələndərvār dā`im sākin-i mey-ḫānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 1). [ḫ˅oş,]*

‘Āşiq olan əgərçi edər āh [u] zārlıq
‘Āşiqə **ḫ˅oşdı** yār yolundə nizārlıq *(Gazel 111, Mısra 2). [ḫ˅oşdi, -di]*

Ḫ˅oş ol zəmān ki ol məh ilə həm-zəbān olam
Hər sözdə bir dilim dutulub nā-təvān olam *(Gazel 128, Mısra 1). [ḫ˅oş,]*

Möḥnət-i ‘eşqün nə **ḫ˅oş** dārū imiş kim görcəgin
Çəkmənəm bi`llāh dəḫi dünyā vü mā-fī-hā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 7). [ḫ˅oş,]*

Var isə ‘əqlün əgər ḫ˅āb-ı ḫəyālun **ḫ˅oş** dut
Nə çıḫar muncə ġəm ü möhnət-i cān-fərsādən *(Gazel 173, Mısra 15). [ḫ˅oş,]*

Ḫ˅oşdı yüz ḫəncər-i bərrəndə dil ü cānə dəgə
İstəməm zülf-i pərīşānuvə kim şānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 1). [ḫ˅oşdi, -di]*

Düşəndə yādımə cism içrə titrəşür cānım
O günləri ki keçərdi **ḫ˅oş** ittifāqundə *(Gazel 196, Mısra 8). [ḫ˅oş,]*

Ḫ˅oşdı ‘uşşāqə tamāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz min ay u il keçüb fəṣl-i gülüstān olmasə *(Gazel 197, Mısra 5). [ḫ˅oşdi, -di]*

Ümīd **ḫ˅oşdı** firāq içrə vəṣldən Żū`ī
Ki şād olur dil-i ümmīdvārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 9). [ḫ˅oşdi, -di]*

Ḫ˅oş ol ki var idi başımdə nəş`ə-i bādə
Gözimdə ‘āriż-i gül-gūn-ı dil-bər-i sādə *(Gazel 206, Mısra 1). [ḫ˅oş,]*

Mey bəzmi yār vəṣli gülüstāndə **ḫ˅oşdu** līk
Bī-həm-dəm ilə bəzm-i ṣəfādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 3). [ḫ˅oşdu, -du]*

Ḫ˅oş ol zəmān ki yār mən-i zārə yār idi
Çeşmim cəmālı ‘əksi ilə lāləzār idi *(Gazel 222, Mısra 1). [ḫ˅oş,]*

Köñlim **ḫ˅oş** idi lālə kimi ‘āriżin görüb
Ḥəsrətlə ġeyrlər yürəgi dāğdār idi *(Gazel 222, Mısra 3). [ḫ˅oş,]*

Ey **ḫ˅oş** ol günlər ki bəzmimdə nigārım var idi
Żövq-i dīdārıylə köñlümdə qərārım var idi *(Gazel 225, Mısra 1). [ḫ˅oş,]*

Bar`İlāhī bir də mən görrəm olə ol günləri
Kim vüṣāl-i yārdən **ḫ˅oş**-rūzgārım var idi *(Gazel 225, Mısra 12). [ḫ˅oş,]*

Əgərçi Żū`ī kimi imdi ḫānə bərdūşam
Ḫoş ol ki meykədələr içrə ḫānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 10). [ḫ˅oş,]*

Ḫ˅oş ol zəmān ki mey-i ṣāf u Dərġəmim var idi
Nə dərd ü möḥnət-i dünyā vü nə ġəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 1). [ḫ˅oş,]*

Zülf ü ruḫsārı həvāsı ilə **ḫ˅oşdı** ḥālım
Getcəgin rūz u şəbim leyl ü nəhārım getdi *(Gazel 248, Mısra 5). [ḫ˅oşdi, -di]*

Çü yoḫdı kimsədə qüdrət qəżāyə təğyīrə
Rıżā ilən elə **ḫ˅oş** ḫāṭir-i pərīşānı *(Kaside 23, Mısra 14). [ḫ˅oş,]*

Ey vəfā kānı Əmīrḫān ki dəm-ā-dəm Ḥəqdən
Ṣıdq ilə vəqtivi **ḫ˅oş** keyfivi çaq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 2). [ḫ˅oş,]*

Ey **ḫ˅oş** ol vəqt ki mən sākin-i mey-ḫānə idim
Başdə mey nəş`əsi həm məşrəb-i cānānə idim *(Mesnevi 1, Mısra 13). [ḫ˅oş,]*

Ḫ˅oş ol zəmān ki ‘işrət ü ‘eyşim təmām idi
Baş şūr-ı ‘eşq gözdə o māh əldə cām idi *(Muhammes 2, Mısra 1). [ḫ˅oş,]*

Ḫ˅oş ol zəmān ki ‘işrət ü eyşim təmām idi
Ḥeyf ol qərīnə kim baña dövrān be-kām idi *(Muhammes 2, Mısra 17). [ḫ˅oş,]*

‘Ālimün ‘izzətinə baḫ ki nə **ḫ˅oş** ‘āləmdür
Yāḫşı diqqət eləsön bāğ-ı cināndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 19). [ḫ˅oş,]*

Ḫ˅oş ol zəmān ki yār baña həm-ayaġ idi
Ruḫsārı gözlərimə münəvvər çırāġ idi *(Müseddes 1, Mısra 1). [ḫ˅oş,]*

Gecə gündüz ġəm-i hicrānını çəksəm **ḫ˅oşam** zīrā

Məqām-ı vəṣldə ṣəd şükr kim būs u kənārım var *(Gazel 45, Mısra 3). [ḫ˘oşam, -am]*

Köñül cərāḥəti çün zəḫm-i tīğ-i əbrūdur
Əgər öləm də **ḫ˘oşam** dəḫi mərḥəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 6). [ḫ˘oşam, -am]*

Mənim tək ʻāşiqə inṣāfdur mı cövr etmək
Ḫ˘oşam nə qədr edəsən Żū`iyə cəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 24). [ḫ˘oşam, -am]*

Dā`im firāqdə budur övrādı Żū`īnün
Ḫ˘oş ol zəmān ki ol məh ilə həm-zəbān olam *(Gazel 128, Mısra 10). [ḫ˘oş,]*

Ḫ˘oş ol ki meykədədə āşiyānəmiz var idi
Müdām ġülġül-ı meydən tərānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 1). [ḫ˘oş,]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki vüṣālun baña ʻeyid idi
Behişt-i ʻədn məqāmım mīm də Kövs̱ər idi *(Gazel 240, Mısra 1). [ḫ˘oş,]*

Ḫ˘oş ol zəmān o günki bu sinnim cavān idi
Şām u səḥər vəṭəndə köñül şādmān idi *(Gazel 242, Mısra 1). [ḫ˘oş,]*

Vəqtün **ḫ˘oş** eylə ġəmimə dövr növ-bəhārdur
Tər eylə bir damağı mey-i ḫ˘oş-güvār ilə *(Kaside 21, Mısra 25). [ḫ˘oş,]*

Müğənniyān **ḫ˘oş**-āvāz Bārbəd-i āhəng
Dolubdı nəğmə-i şīrīni ilə mülk-i cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 23). [ḫ˘oş,]*

Nə dəm ki məʻrifət əhlilə **ḫ˘oş** keçər bi`llāh
Yüz il gər ʻömrün olə ḥāṣili həmān dəmdür *(Gazel 80, Mısra 3). [ḫ˘oş,]*

Təngə gəldim bu riyā məslək olan zāhiddən
Ey **ḫoş** ol bəzm-i ṣəfā məşrəb-i rindānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 10). [ḫ˘oş,]*

Bir zəmān **ḫ˘oş** keçməyür hicrān əlindən cān içün
Güyiyā Ḫāliq yaratmışdur məni hicrān içün*(Gazel 152, Mısra 1). [ḫ˘oş,]*

Ey **ḫ˘oş** ol gün ki köñüldə yoḫ idi bir möḥnət
Ḫ˘oşcə ḥālāt ilə āsūdəvār idim rāḥət *(Kaside 5, Mısra 1). [ḫ˘oş,]*

Həmīşə ʻeyş [ü] nəşāṭ ilə **ḫ˘oş** keçə ʻömrün
Nə qədri var cəhān içrə gərdiş-i dövrān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 37). [ḫ˘oş,]*

Başda var şūr əgər əldə ayaġ olmasə də
Ḫ˘oş keçir yār ilə bəzm içrə çırāġ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 2). [ḫ˘oş,]*

Baña **ḫ˘oşdur** gədā-yı kūyı olmaq pādşāhlıqdan
Bu qədri cövrlər kim Żū`iyə eylər firāq ilə *(Gazel 151, Mısra 13). [ḫ˘oşdur, -dur]*

Bir ʻibrət al Sikəndər ü Cəmşīddən köñül
Vəqtün **ḫ˘oş** eylə anlə mədārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 6). [ḫ˘oş,]*

Təki bir gül-bədənün vəṣli müyəssər olsun
Ḫ˘oş keçər ʻāşiq içün gūşe-i bāğ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 6). [ḫ˘oş,]*

Hər növʻ cövr gər gələ ṣəbr eylə Żū`iyā
Ḫ˘oşdur o gül yolundə nə qədr olsa ḫārlıq *(Gazel 111, Mısra 18). [ḫ˘oşdur,]*

Nə **ḫ˘oşdur** bir müvāfiq yār ilə gül-gəşt-i bāğ etmək
Gəzüb seyr eyləyüb hər yanə təfrīḥ-i dimāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 1). [ḫ˘oşdur,]*

Ḫ˘oşdur əgərçi əhl-i cəhānə behişt-i ḥūr
Sənsiz əgər məqāmım olə cənnət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 7). [ḫ˘oşdur,]*

Żū`ī çü şəhr məhlərinün vəṣfin eylədün
Ḫ˘oşdur baña həmīşə desön bu kəlāmdan *(Gazel 177, Mısra 12). [ḫ˘oşdur,]*

__ḫ˘oşā:__ *Ne hoş!*

Ḫ˘oşā o kimsələrə adı yaḫşılıqlə qalub
Görüb ḥəyat u məmātındə ləẕẕət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 11). [ḫ˘oşā,]*

Ḫ˘oşā o şəḫṣə ki Nūşirəvān-ı ʻādil tək
Həmīşə rəḥmət oḫuyə təmāmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 15). [ḫ˘oşā,]*

Ḫ˘oşā o ʻāşiqə kim yārınun vəfāsı ola
Nə rəşk-əsīri nə hicrān-mübtəlāsı olə *(Gazel 10, Mısra 1). [ḫ˘oşā,]*

Gedübdi tāb [u] təvān cism-i nā-təvānımdan
Ḫ˘oşā o möḥnət-i hicrānə tāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 8). [ḫ˘oşā,]*

Olubdı bang-ı mü`əẕẕin tərānəmiz imdi
Ḫ˘oşā sürūrım o çəng ü rübāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 14). [ḫ˘oşā,]*

Nə sūd Żū`ī bu məscid imāmı olmaqdan
Ḫ˘oşā o meykədə rindi ḥesāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 18). [ḫ˘oşā,]*

Ḫ˘oşāo māhlə həm-bistər olduqum gecələr
Cəmālı şamʻınə ḫākistər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 1). [ḫ˘oşa,]*

Gedübdi tāb [u] təvān cism-i nā-təvānımdan
Ḫ˘oşā o möḥnət-i hicrānə tāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 8). [ḫ˘oşā,]*

Olubdı bang-ı mü`əẕẕin tərānəmiz imdi
Ḫ˘oşā sürūrım o çəng ü rübāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 14). [ḫ˘oşā,]*

Nə sūd Żū`ī bu məscid imāmı olmaqdan
Ḫ˘oşā o meykədə rindi ḥesāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 19). [ḫ˘oşā,]*

Ḫ˘oşā o sākin-i mey-ḫānə olduğum günlər
Əlimdə sāğər ü peymānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 1). [ḫ˘oşā,]*

Təmām dā`irə-i ʻəql möḥnət ü ġəmdür
Ḫ˘oşā o cāhil ü dīvānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 4). [ḫ˘oşā,]*

Düşübdü Żū`ī biyābānə imdi məcnūn tək
Ḫ˘oşā o məhvəşə həm-ḫ˅ānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 10). [ḫ˘oşā,]*

Ḫ˘oşā Şəmāḫıdə dildār ilə keçən günlər
Müdām māh-liqālarlə mey içən günlər *(Gazel 67, Mısra 1). [ḫ˘oşā,]*

Ḫ˘oşā o şəḫṣə ki min dört yüz ildə dünyāyə
Gələ görər ki behişt-i bərīndi dünyānı *(Kaside 23, Mısra 95). [ḫ˘oşā,]*

__ḫ˘oşbəht:__ *Talihli; Sevinçli, mutlu.*

Ḫ˘oş-bəḫt odur kim içübən bādə-i vəḥdət
Nə möḥnət-i dünyānı nə dərd ü ġəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 5). [ḫ˘oşbəḫt,]*

h˘oş-gīdə: *Kuru.*

Şəd-ḥeyf cəhān bāğınə bəd vəqtdə gəldük
Ḫ˘oşgīdə olub nəḫl nə şāḫ u nə s̱əmər var *(Gazel 42, Mısra 4). [ḫ˘oşgīdə,]*

Cəhān bāğındə bir **ḫ˘oşgīdə** nəḫlə bənzərəm mən kim
Nə bir şāḫım nə sāyəm nə şükūfə nə bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 11). [ḫ˘oşgīdə,]*

h˘oş-güvār: *Hoş içimli lezzetli, tatlı, leziz.*

Cəhāndə hīç cövhər-bādə kimi **ḫ˘oş-güvār** olmaz
Ki hər bir şəḫsi təşḫīṣ etməgə kâmil-ʻəyār olmaz *(Gazel 99, Mısra 1). [ḫ˘oş-güvār,]*

h˘oş-hāl-ı rūzgār: *Zamanın/dünyanın bahtiyarı.*

Özi behiştə gedib var özi kimi ḫələfi
Eşitcəgin bunı **ḫ˘oş-ḥāl-i rūzgār** oldım *(Kaside 12, Mısra 15). [ḫ˘oş-hāl-ı rūzgār,]*

hosrov: *Hükümdar, padişāh; Hüsrev şāh.*

Gülüstān içrə olmuş hər gül-i növḫīz bir **Ḫosrov**
ʻAnādil Bārbəd bu bəzmə bülbüllər Nəkīsādur *(Gazel 40, Mısra 3). [ḫosrov,]*

Fələk ki **ḫosrovı** çəkmiş kəmān-ı Rüstəm-i çərḫə
Cünūd-ı bəhmən ü isfənd ü dey māhı firār *(Gazel 101, Mısra 7). [ḫosrovi, -i]*

Olə **Ḫosrov** edə Şīrīn ü şəkərlə ʻişrət
Ṭəʻnə bir ṣūrətə bənd olmaqə Fərhādə qılə *(Gazel 215, Mısra 9). [ḫosrov,]*

hosrov [u] şīrīn: *Hüsrev ve Şirin (hikayesi).*

Bir ẕərrə qədri bilməz idim dərd ü möḥnəti
Derdim müdām **Ḫosrov [u] Şīrīn** ḥekāyəti *(Muhammes 2, Mısra 3). [ḫosrov [u] şīrīn,]*

hosrovā: *Ey padişāh sevgili!.*

Ḫosrovā şəkkər-dəhənlər köñlüni Fərhād tək
Dağlayubdur rəşk ilə ol ləʻl-i şīrīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 7). [ḫosrovā,]*

hosrov-ı dövrān: *Dönemin padişāhı.*

Ləb-i şīrīn şəkərbārıvə verdim köñlüm
Sanki oldım o gecə **ḫosrov-ı dövrān** yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 5). [ḫosrov-ı dövrān,]*

hosrov-i ḫūbān: *Güzeller padişāhı.*

Yā Rəb kim olur ʻərżimi cānānə yetürsün
Dərd-i dilim ol **ḫosrov-i ḫūbānə** yetürsün *(Gazel 157, Mısra 2). [ḫosrov-i ḫūbānə, -ə]*

hovf el-: *Korkmak.*

Vəlīk **ḫovf elə** ondan ki gülşən-i rūyun
Dönər ḫəzānə tapılmaz bir āşnā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 9). [ḫovf elə,]*

hovf-ı ātəş-i dūzəh: *Cehennem ateşinin korkusu.*

Nə **ḫovf-ı ātəş-i dūzəḫ** nə meyl-i rövże-i ḫüld
Nə ḥūr u cənnət-i ġılmān düşərdi mi yādə *(Gazel 206, Mısra 5). [ḫovf-ı ātəş-i dūzəḫ,]*

hovf-i cəhīm: *Cehennem korkusu.*

Ḫovf-ı cəhīm ü Kövs̱ər ü Təsnīm istəyür
Ḥəqqdən belə ʻibādət əlbəttə dūrdur *(Gazel 74, Mısra 3). [ḫovf-i cəhīm,]*

hū dut-: *Alışmak, huy edinmek.*

Bəs ki Żū`ī **ḫū dutub** köñlüm ġəm-i hicrān ilə
Olmayur bir ləḥẓə ġəmdən ayru qaygudan cüdā *(Gazel 12, Mısra 9). [ḫū dutub, -ub]*

hū tutub: *Huy tutmak, alışkanlık haline getirmek, huy edinmek.*

İstəməm ləẕẕət-i vəṣlin o sitəm-kārə gülün
Ḫū dutub bəs ki köñül möḥnət-i hicrānı ilə *(Gazel 204, Mısra 8). [ḫū dutub, -ub]*

hūb: *İyi, güzel, hoş.*

Ey şəh-i iqlīm fünūn-ı ədəb
Cəmʻdi ẕātundə **ḫub** həmi nəsəb *(Mesnevi 5, Mısra 74). [ḫub,]*

Nə hər ādəm-i zādə dəddəndi **ḫūb**
Ki dər-ādəm-i şūm u bəddəndi **ḫūb** *(Gazel 256, Mısra 2). [ḫūb,]*

Çəkər bār-ı ḫər ḫeyr edər ḫəlq içün
O ḫər mərdüm-āzār bəddəndi **ḫūb** *(Gazel 256, Mısra 4). [ḫūb,]*

ḫüccāc: *Hacılar.*

Ol Kə`bə-i cəmālıvə **ḫüccāclər** kimi
Sər pā bərəhnə ṣidq ilə züvvārıñam sənü *(Gazel 165, Mısra 5). [ḫüccāclər,]*

hücum: *Saldırış, saldırma.*

Ləşkər-i həmm ü ġəm etdi dil-i məḥzūnə **hücūm**
Żīġəm-i möhnət edüb ḫāṭir-i vīrānı konām *(Kaside 13, Mısra 3). [hücūm,]*

Qılub o māh vüṣālından ʻāqibət məḥrūm
Ze-bəs ki ḫayl-ı bəlā qıldı Żū`ī üstə **hücūm** *(Tahmis 2, Mısra 28). [hücūm,]*

hücūm-ı dərd ü bəlā: *Dert ve bela saldırısı.*

Hücūm-ı dərd ü bəlā keştī-i ḥəyātımdan
Bu bəḥr-i möḥnət ü ġəmdən qılur kənārə məni *(Müseddes 2, Mısra 9). [hücūm-i dərd ü bəlā,]*

hudā: *Allah, Tanrı, Rabb.*

Żū`ī təmām qıl sözüvi ḫəlq təmr urur (?)
Bilməz kəlām rəmzini sölər **Ḫudā** ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 42). [ḫudā,]*

Şikāyət eyləmirəm hīç kimsədən bi`llāh
Nə gəlsə dərd ü bəlā cümləsi **Ḫudādandur** *(Gazel 83, Mısra 4). [ḫudādandur, -dan, -dur]*

ʻƏvām ḫəlq kimi şöhrət içün ey Seyyid
Atub **Ḫudānı** gedüb nāqiş etmə īmānun *(Gazel 155, Mısra 10). [ḫudānı, -n, -ı]*

Dedim ey dost nədür bir belə beḥcət ḫəbəri
Dedi şeʻr ol ki **Ḫudādan** saña eḥsān oldı *(Kaside 17, Mısra 16). [ḫudādan, -dan]*

Səni ḥifẓ eyləsün cümlə bəlādan
Budur dā`im təmənnāmız **Ḫudādan** *(Mesnevi 12, Mısra 14). [ḫudādan, -dan]*

Ḫəlq söylər yaradub cənnəti Ḥəq ādəm içün
Bu ʻəbəs̱ sözdi **Ḫudā** cənnəti şeyṭānə verüb *(Gazel 20, Mısra 4). [ḫudā,]*

Baḫıram dəhrdə hər yerdə ki var müfsid ü şər
Neʻmət ü dövlət-i dünyānı **Ḫudā** anə verüb *(Gazel 20, Mısra 6). [ḫudā,]*

Küfrdür Żū`ī bu söz çoḫ də darıḫma nəẓər et
Hər nə var isə **Ḫudā** kāmil-i insānə verüb *(Gazel 20, Mısra 16). [ḫudā,]*

Bu bidʻətlər ki var ḫəlqün içində
Ḫudā verməz belə əmrə rıżālıq *(Gazel 112, Mısra 16). [ḫudā,]*

Ġərəz nə ẓülmülər etsön qəbūl-i ʻāşiqdür
Həmīşə sağ eləsün cānıvı **Ḫudā** Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 6). [ḫudā,]*

Qiyām-ı qāmətün hicrānı ilə etdigün ẓülmi
Budur vəhmim qiyāmətdə sū`āl edə **Ḫudā** səndən *(Gazel 168, Mısra 12). [ḫudā,]*

Nə məndən et şikāyəti nə yārdan köñül
Hər nə ʻədāvətün olə eylə **Ḫudā** ilə *(Gazel 213, Mısra 8). [ḫudā,]*

İçüb şərāb olub məst künc-i meykədədə
Ḫudā bilür ki o günlər nə ʻāləmim var idi *(Gazel 237, Mısra 4). [ḫudā,]*

Ḫudā bilür ki o günlər nə ẕövq eylər idük
Gözimdə ʻāriż-i sāqī əlimdə sāġər idi *(Gazel 240, Mısra 9). [ḫudā,]*

Cümlə əḫlāqı ḥəsən ismi Ḥüseyn ḫān ki **Ḫudā**
Eyləyüb əḥsən-i təqvīmdə ẕātın ḫilqət *(Kaside 5, Mısra 35). [ḫudā,]*

Dövlət ü ʻömrüvi əfzūn eləsün bārī **Ḫudā**
Nə qədər var cəhān içrə şühūr u aʻvām *(Kaside 13, Mısra 35). [ḫudā,]*

Ḫudā yaratduqı əşyādan eyləyüb mümtāz
Mələkdən artuq edübdür səḫā kərāmətdən *(Kaside 15, Mısra 11). [ḫudā,]*

Bir də gördün ʻināyət etdi **Ḫudā**
Hər murād üzrə kām-kār oldun *(Kaside 16, Mısra 13). [ḫudā,]*

Eləsün bāqī **Ḫudā** şövkət-i şān ilə səni
Çünki səndən hamuyə şövkət ilə şān oldı *(Kaside 17, Mısra 27). [ḫudā,]*

Genə təṣəvvür edür ʻəql-i nüktə-dān ki **Ḫudā**
Ziyādə qüvvədə ḫəlq eyləyübdi insānı *(Kaside 23, Mısra 25). [ḫudā,]*

Ḫudā vü Marrat u Kristos u Tarı bir sözdür
Bu küfr olur mu kişi bilsə bu müʻəmmānı *(Kaside 23, Mısra 69). [ḫudā,]*

Belə mollā olanun kəsdigi kābindi zinā
Dəḫi bundan bətərindən bizi ḥifẓ eylə **Ḫudā** *(Mesnevi 6, Mısra 20). [ḫudā,]*

Var bu ʻəṣrdə də bir neçə mümtāz ʻüləmā
Oları ḥifẓ eləsün ẓıll-ı pənāhındə **Ḫudā** *(Mesnevi 6, Mısra 26). [ḫudā,]*

ʻƏlībaba Bəg ki **Ḫuda** ṭīnətin
Ẕehn-i ẕəkāvətlə qılub fıṭrətin *(Mesnevi 10, Mısra 43). [ḫuda,]*

Kirām-ı ḫülqi ki vermiş saña bu növʻ **Ḫudā**
Ġulāmdur sənə hər yerdə var isə ʻürəfā *(Mesnevi 13, Mısra 9). [ḫudā,]*

Fikr edirdüm ki **Ḫudāyā** baña qıl bir çārə
Nə təvānım nə cībim içrədə bir dirhəm var *(Kaside 6, Mısra 17). [ḫudāyā, -yā]*

ḫudā-dād: *Allah vergisi.*

Vəlī nə sūd ki mümkün dögül ziyād etmək
Nə şey` ki rūz-i əzəldə olub **Ḫudā-dādə** *(Kaside 18, Mısra 8). [ḫudā-dādə, -ə]*

Var vücūdundə çün **Ḫudā-dādə**
Cümlə fəżl ü kəmāl āmādə *(Mesnevi 2, Mısra 41). [ḫudā-dādə, -ə]*

Şəmāḫınun qədīm bəg-zādəsi
ʻElm ü hünər ṭəbʻ u **Ḫudā-dādəsi** *(Mesnevi 10, Mısra 46). [ḫudā-dādəsi, -s, -i]*

ḫudānəkərdə: *Allah korusun!.*

Żū`īdə meyl zāhidə gördüm məgər olub
Həm-dəm **Ḫudā-nəkərdə** o bəd-eʻtiqād ilə *(Gazel 193, Mısra 12). [ḫudānəkərdə,]*

ḫudāvənd: *Allah.*

Ḫudāvənd eyləsün əḥbābıvə lüṭfün ziyād ʻömrün
Nə qədri dövr edər əflāk bāqīdür cəhān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 23). [ḫudāvənd,]*

Nədi bāʻis ki **Ḫudāvənd** ü kərīm ü ʻādil
Eləyüb ʻārif-i dānānı əsīr-i nā-dān *(Kaside 14, Mısra 5). [ḫudāvənd,]*

Əmīrḫān ki **Ḫudāvənd** ẕātını eləyüb
Əmīr-i məmləkət-i fəżl ü cūd məʻnādə *(Kaside 18, Mısra 19). [ḫudāvənd,]*

O behişti ki **Ḫudāvənd** qılub ẕikr ü bəyān
Eləyüb imdi bizə sāḥət-i dünyādə ʻəyān *(Mesnevi 15, Mısra 7). [ḫudāvənd,]*

ḫudāvəndā: *Ey Allah!.*

Nə yetsəm vəṣlə ārāmım nə hicrində qərārım var
Ḫudāvəndā nə bəd-ovqāt u müşkil rūzgārım var *(Gazel 50, Mısra 2). [ḫudāvəndā,]*

Ḫudāvəndā nə bəd-sāʻətdə məḫlūq olmuşuq biz kim
Ḫəlā`iqlər yanındə ẕərrəcə miqdārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 9). [ḫudāvəndā,]*

Ayəni keyfə təcrī əl-mövtā
Yəʻnī göstər məña **Ḫudāvəndā** *(Mesnevi 11, Mısra 84). [ḫudāvəndā,]*

ḫudāvənd-i ʻalīm ü dānā: *Bilen ve alim Allah.*

Bunı bilmür ki **Ḫudāvənd-i ʻalīm ü dānā**
Buyurubdur ki ḫələqnā ẕəkərun vəl-uns̱ā *(Mesnevi 6, Mısra 57). [ḫudāvənd-i ʻalīm ü dānā,]*

ḫudāvənd-i cəhān: *Alemin Rabbi.*

Kəmāl u ʻelm ü fəżl ü cūd bir bāğ-ı dil-ārādur
Ḫudāvənd-i cəhān ol bāğə ẕātın bāğbān qılmış *(Kaside 11, Mısra 24). [ḫudāvənd-i cəhān,]*

hudāvənd-i ẕü`l-minen: *Minnet sahibi, iyilikler sahibi Allah.*

Bir sirr var bu işdə **Ḫudāvənd-i ẕü`l-minən**
Ḫəlq eyləyübdi hər birini bir qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 35). [ḫudāvənd-i ẕü`l-minen,]*

hudāyā: *Ey Allah'ım!.*

Bir çārə **Ḫudāyā** ki nöçün Yūsif-i zārdan
ʻİzzətdəki kāşānəsi zindānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 9). [ḫudāyā,]*

hudā-yı cəhān: *Kainatın Allah`ı.*

Bilmürəm neçə ʻəṣrdür bu zəmān
Ḫəlq pūlə deyür **Ḫudā-yı cəhān** *(Mesnevi 11, Mısra 42). [ḫudā-yı cəhān,]*

hudā-yı kərīm: *Kerim Allah.*

Səni övlādıvı **Ḫudā-yı kərīm**
Kərəmilə bəlādan edə səlīm *(Mesnevi 2, Mısra 53). [ḫudā-yı kərīm,]*

hudā-yı mənnān: *Kullarına hadsiz hesapsız nîmetler veren, sınırsız iyilik ve ihsanda bulunan Allah.*

Bəḥr-i ʻürfān Əmīrḫān ki **Ḫudā-yı mənnān**
Eyləyüb ẕātını dərd əhllər içün dərmān *(Mesnevi 1, Mısra 27). [ḫudā-yı mənnān,]*

hudā-yı ʻəllām: *Her şeyi bilen Allah.*

ʻElmsiz ādəmə Qur`āndə **Ḫudā-yı ʻəllām**
Ḥeyivāndan də deyüb əksük əḍallu`l-ənʻām *(Mesnevi 9, Mısra 73). [ḫudā-yı ʻəllām,]*

huddām-ı bəzm-i hāṣ: *Has meclis hizmetçileri.*

Fərş ü fürūş zīnəti istəbrəq ü ḥərīr
Ḫuddām-ı bəzm-i ḫāṣ ḥəqīqətdə ḥūr idi *(Gazel 246, Mısra 10). [ḫuddām-ı bəzm-i ḫāṣ,]*

huffāş: *Yarasa.*

ʻĀriżün Żū`īni gər görməsə zāhir nə ʻəcəb
Gün ḫüşūşundə nə ḥācət qınəmaq **ḫuffāşı** *(Gazel 247, Mısra 14). [ḫuffāşı, -ı]*

ḥükəmā: *Hakîmler, filozoflar, ilim adamları.*

Ātəş-i ʻeşq-i ruḫ-ı yār ʻəlācın **ḥükəmā**
İstədim āb-ı dəm-i ḫəncər-i cānān dedilər *(Gazel 62, Mısra 3). [ḥükəmā,]*

hüld: *Cennet.*

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruḫsārıvı
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān olmasa *(Gazel 13, Mısra 4). [ḫulddən, -dən]*

Nə **ḫüld** olaydı nə ādəm nə ḥīlə-i şeyṭān
Nə əmr ü nəhy nə təqdīr-i kun fəkān (?) ey kāş *(Gazel 106, Mısra 9). [ḫüld,]*

Sanmə zāhid yetüşürsən bu ʻəməllə **ḫüldə**
ʻEşqdür ṣidq gərək mundə itər məkr ü ḥiyəl *(Gazel 126, Mısra 9). [ḫüldə, -ə]*

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruḫsārıvı
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān olmasə *(Gazel 197, Mısra 4). [ḫülddən, -dən]*

Qarə zülfün belə rūyundə gəzir āsūdə
Ḫülddən bəs deyülür Tarı qovub şeyṭānı *(Gazel 250, Mısra 8). [ḫülddən, -dən]*

Əḥsən-i təqvīm ilə olmuş mürəkkəb peykərün
Qədəmin ṭūbādı kūyun **ḫüld** kövs̱ər ləblərün *(Tahmis 3, Mısra 8). [ḫuld,]*

hüld-i bərīn: *En yüksek, en yüce cennet.*

Ḫüld-i bərīn cənnət-i mevʻūd-ı Ḥəq
İmdiki gülşəndən ötür bir vərəq *(Mesnevi 5, Mısra 37). [ḫuld-i bərīn,]*

İmdi ki ḥāṣil olubdur saña bu **ḫüld-i bərīn**
Qoymə ey nā-ḫələf əldən çıḫə bu mā`-i maʻīn *(Mesnevi 15, Mısra 13). [ḫuld-i bərīn,]*

hüld-i bərīn rövnəqin: *Göz alıcı güzellikteki en yüksek cennet.*

Cümlə geyüb ḫəlʻət-i istəbrəqin
Cümlə tapub **ḫüld-i bərīn rövnəqin** *(Mesnevi 10, Mısra 4). [ḫuld-i bərīn rövnəqin, -i, -n]*

hulūş: *Hâlis ve saf olma, kalp temizliği.*

Ey mūşikāf-ı dəhr ki Żū`īni **ḫulūşlə**
Bir şeʻr-i nāzik eylədi mədḥündə āşkār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 1). [ḫulūşlə, -lə]*

humār: *İçkiden sonra gelen baş ağrısı, mahmurluk.*

Ayağun ṣədqəsi başım əlim dut sāqiyā mey ver
Məḥəbbət bādəsindən Żū`ī tək başdə **ḫumārım** var *(Gazel 45, Mısra 10). [ḫumārım, -ım]*

Ḫumārə dəgməyür sāqī ṣəfāsı verdigün cāmun
Əlim dut ol ayaġ ilə ki başındə **ḫumār** olmaz *(Gazel 99, Mısra 4). [ḫumār,]*

Ḫumārə dəgməyür sāqī ṣəfāsı verdigün cāmun
Əlim dut ol ayaġ ilə ki başındə ḫumār olmaz *(Gazel 99, Mısra 3). [ḫumārə, -ə]*

Ləbi şövqi mey-i gül-nār tək məst eylər ʻuşşāqı
Bu məʻnīdən mənim tək çoḫları məst ü **ḫumār** olmuş *(Gazel 102, Mısra 4). [ḫumār,]*

Şəb-i firāqdə yārun ḫəyāl-ı çeşmi ilə
Həlāk eylədi sāqī **humār** qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 8). [humār,]*

Dur gözün qurbānı sāqī bir də mey-ḫānə dut
Ġəm **ḫumārı** Pāy-māl etdi məni peymānə dut *(Gazel 33, Mısra 2). [ḫumārı, -ı]*

humār-ı hicr: *Ayrılık sersemi.*

Ḫumār-ı hicr ilə qoydun bu ʻeşq-i bīmārın
Gözimdən ey büt-i məh-rūy u cām-ı Cəm getdün *(Gazel 163, Mısra 3). [ḫumār-ı hicr,]*

ḫumār-i hicrān: *Ayrılık sersemliği.*

Ki qoymayub tən ü cāndə **ḫumār-ı hicrān** tāb
Ze-bəs aḫıtdı gözimdən bəlālarun seyl-āb *(Tahmis 2, Mısra 7). [ḫumār-i hicrān,]*

humāyūn: *Musiki makamı. Azerbaycan klasik muğamlarından birinin adı. "Rast", "Şur", "Segah", "Şüştər", "Çargah", "Bayatı-Şiraz" və "Humayun".*

Vermir nəşātı ḫāṭirə nə şūḫ-ı şāh-nāz
Nə ẕərrə qədri şūr u **humāyūn** ḥiṣārdə *(Kaside 19, Mısra 8). [humāyūn,]*

hüm-hanə-i cəhāndə: *Meyhane, dünyanın şarap küpü evi.*

Ḫüm-ḫānə-i cəhāndə ḫarābāt-ı dəhrdə
Sər-məst-i ʻeşq olandədi çün hūş-yārlıq *(Gazel 111, Mısra 9). [ḫüm-ḫanə-i cəhāndə, -də]*

hüm: *Küp, şarap küpü.*

Bilmək istərsən köñül gər ḥikmət Əflāṭūn kimi
Çək ayağun bādəvəş **ḫüm** içrə sən də ḫānə dut *(Gazel 33, Mısra 8). [ḫüm,]*

Ḫüm sāyəsində meykədədə məst yatmayan
Ḥūr u qüṣūr-ı rövẑe-i riẑvānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 7). [ḫüm,]*

hüm-hüm: *Küp küp.*

Ey sāqī əl-əlmān bana **ḫüm-ḫüm** şərāb ver
Tə`s̱īr eyləməz bizə peymānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 1). [ḫum,]*

Ey sāqī əl-əlmān bana **ḫüm-ḫüm** şərāb ver
Tə`s̱īr eyləməz bizə peymānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 1). [ḫum,]*

Ḫüm-ḫüm baña ver bādəni ey sāqī piyālə
Bu köhnə ḥərīfə belə bir bir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 11). [ḫüm-ḫüm,]*

hūn: *Kan, kanlı.*

Ey dövlət-i **ḫūn** ʻāşiq içün **ḫūn**-bəhā nədür
Səndən gər ʻāşiq istər isə **ḫūn** bəhānədür *(Gazel 89, Mısra 2). [ḫūn,]*

Sünbül-i zülfi tökülmüş rūyınə ol güllər **ḫūn**
Eylə kim əbr-i bəhārı mehr-i rəḫşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 3). [ḫūn,]*

hūn-āb: *Kanlı su/gözyaşı.*

Əgərçi ey mey-i gül-fām lə'l-i nābə bənzərsən
Ləb-i yārım yanındə līk sən **ḫūn-ābə** bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 2). [ḫūn-ābə, -ə]*

hūn-bəhā: *Kan bedeli.*

Ey dövlət-i ḫūn ʻāşiq içün **ḫūn-bəhā** nədür
Səndən gər ʻāşiq istər isə ḫūn bəhānədür *(Gazel 89, Mısra 1). [ḫūn-bəhā,]*

hun-gəştə köñül: *Kan olmuş gönül.*

Həvā-yı lə'l-i ruḫsārından ey **ḫun-gəştə köñlüm** keç
Nə sūz-ı ātəş-i pünhānı gör nə rənc-i beydā çək *(Gazel 116, Mısra 3). [ḫun-gəştə köñlüm,]*

hūn-hᵛārə: *Kana susamış, kan dökücü, zâlim, gaddar, câni (sevgili).*

Cəllād-ı siyəh məst gözün tək bu cəhāndə
Bir āhū-yı şīr-əfkən ü **ḫūn-ḫᵛārə** tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 4). [ḫūn-ḫᵛārə,]*

Köñül verdim vəfālı sanubən bir yārə bī-hūdə
Cəfā eylən o bəd-ḫū bī-vəfā **ḫūn-ḫᵛārə** bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 2). [ḫūn-ḫᵛārə,]*

hūn-ı cigər: *Ciğeri kanla dolu.*

Bir cigər də aydə alma əkl qıl **ḫūn-ı cigər**
Yıq gələn qoy qalsun āḫırdə nədāmət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 11). [ḫūn-ı cigər,]*

Yeyürəm **ḫūn-ı cigər** ḥəsrət-i lə'lüñə məgər
Ki qəẑādan baña rūzī dil-i ṣəd pārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 9). [ḫūn-ı cigər,]*

Bizə qismət eləyüb şām u səḥər **ḫūn-ı cigər**
Cāhilün şərbət-i līmū mey-i gül-nārı olub *(Gazel 32, Mısra 9). [ḫūn-ı cigər,]*

hūnīn: *Kanlı.*

Lālə-rūlar döndürüblər qanə **ḫūnīn** köñlümi
İmdi çeşmimdən düşər hər dəmdə qanı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 9). [ḫūnīn,]*

Lālə-rūlar döndürüblər qanə **ḫūnīn** köñlümi
İmdi çeşmimdən düşər hər dəmdə qanı köñlümün *(Gazel 187, Mısra 12). [ḫūnīn,]*

hūnīn əşk-rīz: *Kanlı göz yaşı döken, ağlayan.*

Nə yād et ʻāriẑ-i gül-fām nə zülf-i pərīşānın
Nə **ḫūnīn-əşk-rīz** ol nə bəlā vü rənc-i sevdā çək *(Gazel 116, Mısra 6). [ḫūnīn əşk-rīz,]*

hünər: *Bir işte gösterilen ustalık, beceriklilik, mahâret. Bir şeyi iyi bilmekten, iyi yapabilmekten gelen üstün hal, mârifet.*

Nə ḥāṣil şe'rdən Żū`ī nə nəf'i ḥikmət-i ʻelmün
Bu sā'ət ṣāḥib-i zər hər **hünər** əhlindən ə'lādur *(Gazel 40, Mısra 14). [hünər,]*

Nə ẕövqi ḫāṭirə ḥāl əhli olmasə yārun
Əgərçi ḫəndə-i Yūsif **hünərdə** Rüstəmdür *(Gazel 80, Mısra 10). [hünərdə, -də]*

Nāyāb olubdı dəhrdə ərbāb-ı mə'rifət
Düşmüş o qədər fəẑl ü **hünər** e'tibārdan *(Gazel 176, Mısra 4). [hünər,]*

ʻƏrẑ qıl ḥālıvı ol ḫān-ı ʻəẓīmü`ş-şānə
Ki ʻulūm u **hünər** ü fəẑlədi ṣāḥib-miknət *(Kaside 5, Mısra 34). [hünər,]*

Dedi ey Żū`ī-i ġəm-dīdə ḫəbərsizsənmiş
Ol **hünər** kānı səḫā mə'dəni kim ḫāṣ ilə ʻām *(Kaside 13, Mısra 24). [hünər,]*

Bəḫşiş ü cūd u səḫāvət sizə ẕātī ḫiṣlət
ʻElm ü ādāb u **hünər** sizdə firāvān oldı *(Kaside 17, Mısra 24). [hünər,]*

Olsə hər kəsdə səḫāvət özi ol ḥālətdür
Olmasa gər **hünəri** neylüm adı Rüstəmdür *(Mesnevi 6, Mısra 40). [hünəri, -i]*

Hər lisānə ʻālim-i kāmildurur
Hər nə **hünər** ẕātınə şāmildurur *(Mesnevi 10, Mısra 38). [hünər,]*

Şəmāḫınun qədīm bəg-zādəsi
ʻElm ü **hünər** ṭəb' u Ḫudā-dādəsi *(Mesnevi 10, Mısra 46). [hünər,]*

Çünki bilməz nə təvārīḫ nə āyāt u ḫəbər
Kişiyə dərsdi Żū`ī bu cəhān içrə **hünər** *(Muhammes 5, Mısra 24). [hünər,]*

Gətürdi ʻəcz görüb ʻeşq-i müşkil olduqunı

Qamu **hünərlərə** ustād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 20). [hünərlərə, -lər, -ə]*

İmdi bildim ki **hünər** dəhrdə ancaq zər imiş
Mə‘rifət əhli cəhān çeşminə ḫākistər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 5). [hünər,]*

Gər **hünər** kəsbi içün əlli il dil-ḫūn oləsən
Arturub fəżl ü **hünər** ‘elmdə ceyḥūn oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 13). [hünər,]*

Gər **hünər** kəsbi içün əlli il dil-ḫūn oləsən
Arturub fəżl ü **hünər** ‘elmdə ceyḥūn oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 14). [hünər,]*

İmdi bildim ki **hünər** dəhrdə ancaq zər imiş
Çünkü lāzımdı dedim gərçi dögüldür lā`iq *(Terci-bend 1, Mısra 25). [hünər,]*

Nə gərək ‘elm ḫəlā`iq pūlə sölər Ḫāliq
İmdi bildim ki **hünər** dəhrdə ancaq zər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 30). [hünər,]*

İmdi bildim ki **hünər** dəhrdə ancaq zər imiş
Səndən özgə kimə mən şərḥ eləsəm əḥvālı *(Terci-bend 1, Mısra 35). [hünər,]*

Vāy o şəḫṣə ki cibi pūldan olsun ḫālī
İmdi bildim ki **hünər** dəhrdə ancaq zər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 40). [hünər,]*

İmdi bildim ki **hünər** dəhrdə ancaq zər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 45). [hünər,]*

Əlli il kəsb-i ‘ulūm etməgə qıldım iqdām
Şād olurdım ki ‘əcəb yaḫşı **hünərdür** bu məqām *(Terci-bend 1, Mısra 10). [hünərdür, -dür]*

<u>hünərmənd:</u> *Hünerli.*

Buyurub şəḫṣ libās ilə **hünərmənd** olmaz
Rəngi ağ olmaq ilə duz gəlübən qənd olmaz *(Mesnevi 9, Mısra 29). [hünər-mənd,]*

<u>ḥūr:</u> *Cennet kızı, çok güzel kız veya kadın, huri.*

Ġubernat bāğı içrə kəs̱rət-i ġılmān [u] ḥūrādan
Vücūdun kəm qılub hər **ḥūrdan** yārın soraġ etmək *(Gazel 120, Mısra 4). [ḥūrdan, -dan]*

Mā`il-i mūr-ı ḫəṭün mülk-i Süleymān istəməz
Nəqş edübdür **ḥūrdən** ə‘lā səni ṣūrətgərün *(Tahmis 3, Mısra 6). [ḥūrdən, -dən]*

Niyə **ḥūr** u Kövs̱ər istər zāhid-i ḫūd-bīn vəlī
Cām-ı Kövs̱ərvəş büt-i ḥūrī-liqā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 7). [ḥūr,]*

‘ārif ü ‘āşiqdən özgə Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi ‘ibādət **ḥūr** u ġılmān olmasə *(Gazel 13, Mısra 14). [ḥūr,]*

Ḥūr u cənnətdi sənün ṣavm u səlātun də ġərəz
Fikr qıl nəfsüvədür gör bu ʿibādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 19). [hūr,]*

Zāhidlərün ‘ibādəti **ḥūr** u qüṣūrdur
Həqqā belə iṭā‘əti ‘eyni qüṣūrdur *(Gazel 74, Mısra 1). [ḥūr,]*

Ḥūr u qüṣūr u cənnət-i riżvān təmāmdur
Hər bəzmdə ki cām-ı mey-i ḫ˘oş-güvār olur *(Gazel 82, Mısra 5). [ḥūr,]*

Əgər baña verələr **ḥūr** u rövże-i riżvān
Behiştə getmənəm ey yār-ı mehrbān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 11). [ḥūr,]*

Ḫum sāyəsində meykədədə məst yatmayan
Ḥūr u qüṣūr-ı rövże-i riżvānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 8). [ḥūr,]*

O qədri iştiyāqım var sər-i kūyında āzārə
Göz açmam məskənim cənnət ənīsim gərçi **ḥūr** olsun*(Gazel 150, Mısra 6). [ḥūr,]*

Zülf-i siyəhin hörməgə ol zülf-i pərīşān
Ḥūr āynə dutsun u pərī şānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 4). [ḥūr,]*

‘ārif ü ‘āşiqdən özgə Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi ‘ibādət **ḥūr** u ġılmān olmasə *(Gazel 197, Mısra 14). [ḥūr,]*

Nə ḫovf-ı ātəş-i dūzəḫ nə meyl-i rövże-i ḫüld
Nə **ḥūr** u cənnət-i ġılmān düşərdi mi yādə *(Gazel 206, Mısra 6). [ḥūr,]*

Əgər behiştdə min **ḥūr** versə Tarı baña
Dögül ‘əvəż birinə ol günün bu dünyādə *(Gazel 206, Mısra 9). [ḥūr,]*

Zāhid dilər ki **ḥūr** ilə olsun behiştdə
Mən gülşən içrə bir neçə həm-dəm səbū ilə *(Gazel 214, Mısra 13). [ḥūr,]*

Nə vəṣl olaydı İlāhī nə hicr-i pür-ġəm olaydı
Nə **ḥūr** u cənnət ü ġılmān nə nəsl-i ādəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 2). [ḥūr,]*

Şām u səḥər olgilən dərgəhinə cəbhə-sā
Ārzū-yı vüṣāl qıl nə **ḥūr** u ġılmānını *(Gazel 245, Mısra 18). [ḥūr,]*

Bir məclisə yetüşdim [o] ḥūr u qüṣūr idi
Çeşm-i rəqīb ü ḥāsid o məclisdə dövr idi *(Gazel 246, Mısra 1). [ḥūr,]*

Fərş ü fürūş zīnəti istəbrəq ü hərīr
Ḫuddām-ı bəzm-i ḫāṣ ḥəqīqətdə **ḥūr** idi *(Gazel 246, Mısra 10). [ḥūr,]*

Dutə gər **ḥūr** u ġılmān ‘āləmi bi`llāh nigāh etmən
Cəhānı çeşmimə Żū`ī ṣifət hər gün siyāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 27). [ḥūr,]*

<u>ḥūrā:</u> *Ahu gözlüler, cennet kızları.*

Ġubernat bāğı içrə kəs̱rət-i ġılmān [u] ḥūrādan
Vücūdun kəm qılub hər **ḥūrdan** yārın soraġ etmək *(Gazel 120, Mısra 3). [ḥūrādan, -dan]*

<u>ḫurāmān:</u> *Salınarak yürüyen.*

Ləbün təki hanı bir ġönçədə ṭərāvət ü lütf
Qədün tək hansı səhī-sərvlər **ḫurāmāndur** *(Gazel 81, Mısra 8). [ḫurāmāndur, -dur]*

<u>ḥūrī:</u> *Cennet kızı, hurî.*

Zāhidün səcdəsi Allāhımə dögül vallāh
Nəfs-i əmmārəsinə **ḥūrī** vü ġılmānə imiş *(Gazel 107, Mısra 6). [ḥūrī,]*

Ḥūrī tək məhbūbı Kövs̱ər tək şərābı bāğda
Həzihi cənnāt təcrī təḥtihā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 5). [ḥūrī,]*

Żū`iyā dünyādə gər ol māh olsə həm-dəmim

Kāfirəm ümmīd dutsam **ḥūrī** vü ġılmān içün *(Gazel 152, Mısra 10). [ḥūrī,]*

Şīrvān köçübdi lüṭf ilə dārü`s-səlāmdan
Yüz **ḥūrī** istəsön tapulur hər məqāmdan *(Gazel 177, Mısra 2). [ḥūrī,]*

Hər kūçəsində **ḥūrī** pərī ṣəf ṣəf əyləşüb
İẓhār-ı yüz qiyāmət olur hər məqāmdan *(Gazel 177, Mısra 3). [ḥūrī,]*

Cənnət-i ə'lādan artuq ẕövq var hər gūşədə
Bağlar-ı firdövs **ḥūrī** māh-sīmālar genə *(Gazel 217, Mısra 6). [ḥūrī,]*

Zāhidün səcdəsi Allāhımə dögül vallāh
Nəfs-i əmmārəsinə **ḥūrī** vü ġılmānə imiş (Gazel 107, *Mısra 2). [ḥūrī,]*

Hər kimsə cəhāndə bir nəcīb 'avrət alur
Dünyādə behişt ü **ḥūr** ilə cənnət alur *(Rübai 6, Mısra 2). [ḥūrī,]*

ḥūr-ı behişt: *Cennet hurisi.*

Zāhid nə ẕövq-yāb olı **ḥūr-ı behiştdən**
Bir şūḫə mən tək 'āşiq-i şeydādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 5). [ḥūr-ı behiştdən, -dən]*

Ḥūr-ı behiştə verməz idim hər pərīvəşin
Şīrvān demə ḥəqīqət-i rəşk-i cinān idi *(Gazel 242, Mısra 3). [ḥūr-ı behiştə, -ə]*

ḥūrīvəş: *Huri gibi olan.*

Cəhənnəm möhnətin hicrində ol **ḥūrīvəşün** çəkdün
Bu dəm cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 3). [ḥūrīvəşün, -ün]*

ḥūr-liqā: *Huri yüzlü.*

Hansı şīrün bənd edüb dil-mürğini ey **ḥūr-liqā**
Ya dəf [ü] ṭənbūr yā kim nəğmə-i tārun sənün *(Gazel 179, Mısra 5). [ḥūr-liqā,]*

ḫurma: *Hurma meyvesi.*

Ümīd dutmə ki **ḫurmā** verə dirəḫt-i çinār
Olur mu dərmək 'əzīzim tikandan almanı *(Kaside 23, Mısra 19). [ḫurmā,]*

ḫurqət: *Yanık, yanıklık, yanma.*

Sən qoymısən hər kimsədə bir ḥāl-i ṭəbī'ət
Nārə necə sölərsən [o] **ḫurqət** nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 36). [ḫurqət,]*

ḫürrəm: *Sevinçli, şen, gönül açıcı.*

Bāğ u gülşən gūşə-i mey-ḫānə tək **ḫürrəm** dögül
Cām-ı mey tək hīç şey` dil-zəḫminə mərhəm dögül *(Gazel 125, Mısra 1). [ḫürrəm,]*

Tükəndi 'ömr-i kirāmī fəğān u āh ilə Żū`ī
N`olaydı 'āqibət ālām şād u **ḫürrəm** olaydı *(Gazel 244, Mısra 14). [ḫürrəm,]*

Nā-gəhān hātif-i ġeybī kimi bir yār-ı 'əzīz
Müjdə-i şövq kimi **ḫürrəm** ü ḫəndān oldı *(Kaside 17, Mısra 10). [ḫürrəm,]*

hurşīd: *Güneş; Sevgili.*

Zülf-i müşkīn dögi ruḫsārınə həm-sāyə olan
Bāl-ı Cibrīldi **ḫ∨urşīd** üzinə sāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 10). [ḫurşīd,]*

Dögi **ḫ∨urşīd** ü məh ey lālə-'izārım gökdə
'Əks-i rūyundı sənün çərḫ-i mü'əllāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 11). [Ḫˇurşīd,]*

Ruḫ u gīsū-yı dil-bər görməyən gün gün ḥesāb etmə
Qaqanqusız gecə **ḫ∨urşīdsiz** Żū`ī bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 10). [Ḫˇurşīdsiz, -siz]*

Hər dəm baḫub cəmālıvə gər ağlasam nola
Ḫ∨urşīdə baḫsə kimsə edər əşkbārlıq *(Gazel 111, Mısra 12). [Ḫˇurşīdə, -ə]*

Sən təki bir gözəl olmaqlıqə nəqqāş-ı əzəl
Gecə gündüz məh ü **ḫ∨urşīdə** verür yüz ṣayqəl *(Gazel 126, Mısra 2). [Ḫˇurşīdə, -ə]*

Ḫ∨urşīd dutub etməz idi köñüldə məqāmın
Olsaydı 'əyān pərdə Məsīḥāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 3). [Ḫˇurşīd,]*

Bənd olub **ḫ∨urşīdə** 'Īsā gökdə dutmazdı qərār
Żū`iyā görsəydi bu māh-ı mələk-sīma yüzin *(Gazel 148, Mısra 13). [Ḫˇurşīdə, -ə]*

Qaranqu gecələrə ṣəbr eylə Żū`ī tək
Dilərsən āḫırı **ḫ∨urşīd** tək munīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 10). [Ḫˇurşīd,]*

Bənd olub **ḫ∨urşīdə** 'Īsā gökdə dutmazdı qərār
Żū`iyā görsəydi bu māh-ı mələk-sīma yüzin *(Gazel 170, Mısra 13). [Ḫˇurşīdə, -ə]*

Şu'ā'-ı mey gərəkdür bəzm içün ḫ∨urşīd nə lāzım
Saña **ḫ∨urşīd**-i rövşən var ikən meh-tābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 7). [Ḫˇurşīd,]*

Ḫ∨urşīd-cəmālundı mı gīsūlər içində
Yā ātəş-i sūzəndədi Hindūlər içində *(Gazel 190, Mısra 1). [ḫurşīd,]*

İki ay var hilālə döndürübdür cismimi bu ġəm
Kim ol **ḫ∨urşīd** ilə yā Rəb nə gündür vüṣlət-imkānı *(Gazel 220, Mısra 10). [Ḫˇurşīd,]*

Ḫ∨urşīd tək cəmālıvə mən şam' sölədim
Vācibdi yandırub məni kəssün zəbānımı *(Gazel 234, Mısra 5). [ḫurşīd,]*

Fələkdən ġüṣṣə dövrāndan bəlādur ḥāṣilim hər gün
Məgər Ḥaq şādlıq-**ḫ∨urşīdini** məndən nihān qılmış *(Kaside 11, Mısra 10). [Ḫˇurşīdini, -i, -ni]*

Gözətlə Żū`ī bu ẓülmāt-ı şām-ı cəhl gedər
Qılur zəmānəni **ḫ∨urşīd**-i 'elm nūrānī *(Kaside 23, Mısra 94). [Ḫˇurşīd,]*

Görüb yüz dāğ bir **ḫ∨urşīd** içün min daşə baş urmaq
Olub rəngīn-cigər qan ilə bir lə'l-i ḫˇoş-āb olmaq *(Gazel 115, Mısra 7). [Ḫˇurşīd,]*

hurşīdī: *Güneşe tapan.*

Mūsəvī 'Īsəvī dəhrī ḥikəmī dövriyyə
Nūrī vü nārī vü **ḫ∨urşīdī** vü əhl-i bid'ət *(Kaside 5, Mısra 22). [ḫurşīdī,]*

Ḫˇurşīd-i 'āləm-ārā: *Dünyayı süsleyen güneş (gibi sevgili).*

Əlimdən aldun o **Ḫˇurşīd-i 'āləm-ārānı**
İşıq günim dəḫi çoḫ etmə tīrə şām fələk *(Gazel 118, Mısra 9). [Ḫˇurşīd-i 'āləm-ārānı, -n, -ı]*

<u>hurşīd-i dirəhşān:</u> *Parlayan güneş (sevgili).*

Görmüşəm dün gecə **ḫ٧urşīd-i dirəḫşān** yuḫudə
Yetüşür vüṣlətə kim görsə bu ʻünvān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 1). [ḫurşīd-i dirəḫşān,]*

<u>hurşīd-i rövşən:</u> *Güneşin parlaklığı, parlak güneş.*

Şuʻāʻ-ı mey gərəkdür bəzm içün ḫ٧urşīd nə lāzım
Saña **ḫ٧urşīd-i rövşən** var ikən meh-tābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 8). [ḫurşīd-i rövşən,]*

<u>hurşīd-i ʻəẕrā:</u> *Bakire; maşuka güneş.*

O gündən kim görüb ruḫsārıvı bī-pərdə ey məh-rū
Salur topraqlarə hər gün fələk **ḫ٧urşīd-i ʻəẕrāsın** *(Gazel 162, Mısra 4). [ḫurşīd-i ʻəẕrāsın, -sı, -n]*

<u>ḫˇurşīd-rū dil-bər:</u> *Güneş yüzlü gönlü kendine çeken sevgili.*

Ḫərīdār-ı mətāʻ-ı ḥüsnün ey **ḫ٧urşīd-rū dil-bər**
Bir əldə dīn-i dünyānı bir əldə cān-ı tən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 3). [Ḫˇurşīd-rū dil-bər,]*

<u>hurşīd-rūy:</u> *Güneş gibi parlak yüz.*

Gəh dutar **ḫ٧urşīd-rūyın** seḥr ilə gāhī açar
Necə cādūdur nigārım zülf-i müşkīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 5). [ḫurşīd-rūyın, -i, -n]*

<u>hūrsənd:</u> *Kanaatkâr, tok gözlü, kısmetine râzı olan (kimse), mütevekkil.*

Əvvəlimci biridür Ḥacı Məcīd Əfəndi
Ki olub ʻāləm onun mevʻiẓəsi **ḫursəndi** *(Mesnevi 6, Mısra 28). [ḫūrsəndi, -i]*

<u>hūş:</u> *Akıl, fikir, us.*

Çeşm ü zülf ü ḫəṭṭ ü ḫāl u rūy-ı alun ey ḥəbīb
Aldı bəndən ʻəql ü **hūş** u ṣəbr ü ārām u şəkīb *(Gazel 18, Mısra 2). [hūş,]*

<u>ḥüseyn:</u> *Özel isim.*

Cümlə əḫlāqı ḥəsən ismi **Ḥüseyn** ḫān ki Ḫudā
Eyləyüb əḥsən-i təqvīmdə ẕātın ḫilqət *(Kaside 5, Mısra 35). [ḥüseyn,]*

Bī-ḫəbərsən dedi yoḫsə nədi çārun söləyüm
Yaz **Ḥüseyn** ḫānə elə məṭləbüvi sən iẓhār *(Kaside 6, Mısra 28). [ḥüseyn,]*

<u>ḥüseyn:</u> *Hz. Peygamber'in torunu Hz. Hüseyin.*

Bu **Ḥüseynə** eləyən ẓülmi o qövm-i əşrār
Bir onə eyləməyüb tāb mən-i zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 25). [ḥüseynə, -ə]*

Ənbiyā firqəsinə hər nə gəlüb dərd ü bəlā
Bu müşəḫḫəsdi **Ḥüseynə** dögi kimsə həmtā *(Müseddes 2, Mısra 30). [ḥüseynə, -ə]*

Yetüşdi hər nə bəlā vü müṣībət etdim ṣəbr
Vəlīk qıldı **Ḥüseyn** dərdi dāğdār məni *(Müseddes 2, Mısra 28). [ḥüseyn,]*

<u>hüşk:</u> *Kuru.*

Cəfādan incinüb ey dil fəğānə gəlmə bülbül tək
O hansı güldi kim pīrāmənində **ḫüşk**-i ḫār olmaz *(Gazel 99, Mısra 8). [ḫüşk,]*

Yoḫ fikr edən ki nişə bu dövrānə gəlmişəm
Tər olmamışdı **ḫüşk**-ləbim bir şərāb ilə *(Muhammes 3, Mısra 40). [ḫuşk,]*

Ḫüşk oldı nəḫl-i ʻeyş ü nihāl-i ümīdimiz
ʻÖmrimdə bir ḥədīqə-i ʻeyşim nəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 3). [ḫüşk,]*

<u>hüşk-i ḫāk-ı cəhl:</u> *Cehalet toprağının feyizsizliği.*

Çeşme-i ʻürfān olubdur **ḫüşk-i ḫāk-ı cəhl** ilə
Məʻrifət dəryāsı içrə qəṭrə-i nəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 5). [ḫüşk-i ḫāk-ı cəhl,]*

<u>ḥüsn:</u> *Güzellik, çekicilik.*

Gün səḥāb içrə qalandə ḫˇoşdu gəl ey məh-liqā
Zülfüvi çək ʻāriżindən **ḥüsnüñə** nöqṣānı var *(Gazel 54, Mısra 6). [ḥüsnüñə, -ü, -ñ, -ə]*

Ḥüsn şərṭini yekūn etmisən ey māh təmām
Çıqmə nöqṣān gətürür **ḥüsnüvə** yārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 4). [ḥüsnüvə, -üv, -ə]*

Nə **ḥüsn** olaydı nə ʻāşiq nə vəṣl nə hicrān
Nə şūr-ı ʻeşq ü məḥəbbət nə imtaḥān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 7). [ḥüsn,]*

Ey Yəhūdā nəsl-i Yəʻqūb ism-i Yūsif **ḥüsn** kim
Ḥüsnüvə min müştərī yüz məh ḫərīdār eylədün *(Gazel 181, Mısra 4). [ḥüsnüvə, -üv, -ə]*

Yoḫdur əzəlki qāʻidədə cəzbə **ḥüsndə**
Dil-bər dögül o ṭavr ilə ruḫsār-ı yār də *(Kaside 19, Mısra 5). [ḥüsndə, -də]*

Əvvəlki **ḥüsn** cəzbəsi cānānədən gedüb
ʻEyş ü nəşāṭ güşə-i mey-ḫānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 1). [ḥüsn,]*

Ḥüsn şərṭini yekūn etmisən ey māh təmām
Çıqmə nöqṣān gətürür ḥüsnüvə yārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 3). [ḥüsn,]*

Öz kəsbidür mi Żūʼī cəhān içrə **ḥüsn** ü qübḥ
Yā Ḥəq verübdi ʻāləm-i məʻnāda bilmədim *(Gazel 139, Mısra 17). [ḥüsn,]*

Ey Yəhūdā nəsl-i Yəʻqūb ism-i Yūsif **ḥüsn** kim
Ḥüsnüvə min müştərī yüz məh ḫərīdār eylədün *(Gazel 181, Mısra 3). [ḥüsn,]*

<u>ḥüsn-i dil-ārā:</u> *Gönlü süsleyen güzellik.*

Cəzbə nədəndi **ḥüsn-i dil-ārādə** bilmədim
Nəşʼə nədəndi bāde-i həmrādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 1). [ḥüsn-i dil-ārādə, -də]*

<u>ḥüsn-i qönçə:</u> *Gül güzelliği. Sevgili ve sevgilinin ağzının güzelliği.*

Şāʻir nə növʻ [ilə] desün **ḥüsn-i qönçəni**
Yoḫ bir nəfər [ki] tā oḫuyub qanə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 11). [ḥüsn-i qönçəni, -n, -i]*

<u>ḥüsn-i ruḫ-ı cānān:</u> *Sevgilinin yanağının güzelliği.*

Ayə təşbīh eləyən **ḥüsn-i ruḫ-ı cānānı**
Oḫudı şanki ʻəbəş āyə-i Qurʼānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 5). [ḥüsn-i ruḫ-i cānānı, -ı]*

<u>ḥüsn-i şövkət:</u> *Büyük güzellik.*

Gəlir o pādşəh-i mülk **ḥüsn-i şövkət** ilə

Qıl ʻərż-i ḥāl-i məqām şikāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 3). [ḥüsn-i şövkət,]*

ḥuṣūl: *Hâsıl olmuş, meydana gelmiş.*

Ḥuṣūl olsə əgər feyz-i vüṣūlun
Yetüşsə şəmme gər ẕövq-i məqālun *(Mesnevi 3, Mısra 21). [ḥuṣūl,]*

Müşkilün ḥəllinə seyr eylə kənār-ı ərsə
Məṭləbün ondə **ḥuṣūlə** yetişür hər bābət *(Kaside 5, Mısra 32). [ḥuṣūlə, -ə]*

Ki bəlkə Żū`ī-i kəm-nām künc-i ʻüzlətdə
Edən duʻāsı **ḥuṣūlə** yetə icābət ilə *(Kaside 20, Mısra 50). [ḥuṣūlə, -ə]*

ḫuṣūmət: *Hasımlık, düşmanlık, adâvet.*

Nə var firāqə tāb nə dildārə dəst-rəs
Çərḫün nədür **ḫüṣūməti** mən bī-nəvā ilə *(Gazel 213, Mısra 10). [ḫuṣūməti, -i]*

Mollāyə ṣāḥibi deyə hər həftə bir şāhı
Vermüb o şāhını dutə āḫır **ḫüṣüməti** *(Kaside 2, Mısra 14). [ḫuṣūməti, -i]*

ḫüṣūs: *Şekil, yol, konu.*

Sənüñ nā-mehrbān olmaqlıqun Rāḥil **ḫüṣūsundə**
Nədür bāʻis̱ yazub bu şeʻri qıldım imtiḥān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 21). [ḫüṣūsundə, -u, -n, -də]*

ʻĀrižün Żū`īni gər görməsə zāhir nə ʻəcəb
Gün **ḫüṣūṣundə** nə ḥācət qınəmaq ḫuffāşı *(Gazel 247, Mısra 14). [ḫüṣūṣundə, -u, -n, -də]*

ḫüsūṣi: *Kısacası.*

Ḫüsūṣi hər dili hər məzhəbi gəzüb bilmək
Tətəbbuʻ ilə qəbūl eylə şərʻ-i ġərrānı *(Kaside 23, Mısra 75). [ḫüsūṣi,]*

hūş-yār: *Aklı kendisine yar olan, yarayan, akıllı.*

Ḫüm-ḫānə-i cəhāndə ḫarābāt-ı dəhrdə
Sər-məst-i ʻeşq olandədi çün **hūş-yārlıq** *(Gazel 111, Mısra 10). [hūş-yārlıq, -lıq]*

Köñül tərk eyləmə cām-ı şərāb-ı ʻeşqi tā məḥşər
Ki bu mey-məsti ġəm bilməz cəhāndə **hūş-yār** olmuş *(Gazel 102, Mısra 10). [hūş-yār,]*

Fərāġət-i tən ü cān məstliqdədür sāqī
Gözün fədāsı olum **hūşyār** qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 10). [hūş-yār,]*

hüveydā: *Belli, apaçık, âşkâr, zâhir.*

Səbā rūḥu`l-Qüdüsdür Məryəm-i İsādan çün kūha
Ki hər bir nəfḫəsində yüz Məsīhāvəş **hüveydādur** *(Gazel 40, Mısra 6). [hüveydādur, -dur]*

Ḫəṭṭündən olub ʻāləm ara Ḫıżr **hüveydā**
İncīlə qəsəm etdi məni āḫırı rüsvā *(Muhammes 4, Mısra 15). [hüveydā,]*

ḥużūr: *Önemli bir makāmın veya kişinin var olduğu, bulunduğu yer, o makam veya şâhsın önü, katı, yanı; İç rahatlığı, hâlinden memnun olup gönlünde rahatlık duyma, kendini rahat ve memnun hissetme durumu.*

Evində görmədigün hər ṭəʻām lövn-bə-lövn
Gəlür **ḥużūruvə** hər mənzilündə ʻişrət ilə *(Kaside 20, Mısra 8). [ḥużūruvə, -uv, -ə]*

Nə qədri olsə günāhım onun **ḥużūrındə**
Ġəm etmə Żū`ī ki əlṭāf-ı ʻüzr-ḫᵛāhımdur *(Gazel 53, Mısra 9). [ḥużūrində, -i, -n, -də]*

Ḥużūrunlə həmīşə şər olə ḥəl
Bəlā vü dərddən āzād olə dil *(Mesnevi 12, Mısra 23). [ḥużūrunla, -un, -la]*

Ḥəq **ḥużūrundə** bəlī kəlməsi məqbūl olub
Bu nə inṣāfdı iqbālıvı idbār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 21). [ḥużūrundə, -un, -də]*

Zāhid qəbūl olur o itāʻət **ḥużūrdə**
Żimnində ẕərrə qədri təmənnādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 9). [ḥużūrdə, -də]*

ḥużūr-ı yūsif-i kənʻān: *Hz. Yusuf`un huzuru, makamı.*

Yəʻqūbvəş ki beyt-i ḥəzīndə əsīr idim
Āḫır **ḥużūr-ı Yūsif-i Kənʻānə** gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 14). [ḥużūr-ı yūsif-i kənʻānə, -ə]*

həbā`: *Boşa gitme, ziyan olma.*

Gər mənə bāvər etməsön əṣlən
ʻƏməlündür **həbā`** mənṣūrən *(Mesnevi 11, Mısra 66). [həbā`,]*

ḥəbbə: *Küçük tâne, buğday, arpa vb. tahıl tânesi.*

Bir **ḥəbbə** içün birbirini öldüri nā-ḥəq
Derlər nədi inṣāf-ı mürüvvət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 21). [ḥəbbə,]*

Cānın veri bir **ḥəbbəni** verməz bu ḫəlā`iq
Pəs bu ṣifət insān ilə ṣöhbət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 23). [ḥəbbəni, -n, -i]*

Bir **ḥəbbəyə** firdövs ü behişti satun almaz
Çün müştərī-i rövże-i riżvān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 7). [ḥəbbəyə, -y, -ə]*

Sən yıqub ḫərc etmədün bir **ḥəbbə** Ḥəqqə cānuvə
ʻĀləm-i ʻuqbādə baḫ gör kim ʻuqūbət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 5). [ḥəbbə,]*

ḥəbbəzā: *Ne güzel, ne hoş!*

Etdi ṣəyyād-gözi ṣayd dil-i ʻuşşāqı
Ḥəbbəẕā şīr-şikār eyləyən āhūlərə baḫ *(Gazel 35, Mısra 6). [ḥəbbəẕā,]*

ḥəbīb: *Sevilen kimse, sevgili, dost.*

Çeşm ü zülf ü ḫəṭṭ ü ḫāl u rūy-ı alun ey **ḥəbīb**
Aldı bəndən ʻəql ü hūş u ṣəbr ü ārām u şəkīb *(Gazel 18, Mısra 1). [ḥəbīb,]*

Hər bir kəsün ki sən kimi ey məh **ḥəbībi** var
Bəh bəh əzəl günündə səʻādət nəṣībi var *(Gazel 44, Mısra 1). [ḥəbībi, -i]*

Ḥalāl etmiş bizə cām-ı şərābı pīr-i mey-ḫānə
Ḥəbībim vāʻiẓ-i ḫud-bīn-kəlām ilə ḥarām olmaz *(Gazel 93, Mısra 10). [ḥəbībim, -im]*

Çəkürsən ḫəncər-i müjgān tökürsən qan alursan cān
Ḥəbībim səndə bu ʻādət nədür qəṣṣābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 8). [ḥəbībim, -im]*

Rəh-i ʻeşqində nə cürm eyləmişdim kim məni saldun
Ḥəbībim muncə dərd ü möḥnət-i rənc-i firāvānə *(Gazel 192, Mısra 8). [ḥəbībim, -im]*

Āləmün rūyə tərəqqīliqi bundan tanı
Saña Yūsifdi gözəlliqdə **ḫəbībim** s̱ānī *(Gazel 250, Mısra 2). [ḫəbībim, -im]*

ḫəbībā: *Ey sevilen!*

Ḫəbībā bir özün fikr eylə gör āyā rəvādur mı
Çəkə bīgānələr ləẕẕət görəm mən min bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 5). [ḫəbībā,]*

ḫəbību`llah: *Allah'ın çok sevdiği kulu (Hz. Muhammed).*

Beytü`l-əḫzānə qədəm basdı kərəmdən nā-gəh
Bir rəfīqim ki **ḫəbību`llāhə** olmuş həm-nām *(Kaside 13, Mısra 8). [ḫəbībullahə, -ə]*

ḫəbs: *Suçluların kapatıldığı yer, hapishâne. Dışarı çıkmasına izin vermemek üzere bir yere kapatma.*

Kāvūsvār dīv-i ġəmə olmuşam əsīr
Bu **ḫəbsdən** ḫilāṣımə bir Rüstəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 6). [ḫəbsdən, -dən]*

Dün **ḫəbsdə** çü Yūsif-i çərḫ eylədi qərār
Gərdūn goşūd əz-ġəm-**ı** ū zülf-i tābdār *(Kaside 9, Mısra 1). [ḫəbsdə, -də]*

Otuz üç il elədi ʻāləm içrə sulṭānluq
Gör āḫır eylədilər **ḫəbs** o növʻ sulṭānı *(Kaside 23, Mısra 10). [ḫəbs,]*

ḫəbs-i nəfəs: *Nefesini tutmak.*

Tā etməyə āyīnə-i ruḫsārıvı petrə
Āḫır nəfəs-i ʻömrdə **ḫəbs-i nəfəs** etdim *(Gazel 130, Mısra 10). [ḫəbs-i nəfəs,]*

ḫəbər: *Olmuş veya olmakta bulunan bir şeye dâir orada olmayanlara erişen bilgi, ondan ona nakledilen söz.*

Dedi gūyā ki aqadan **ḫəbərsizsən** o aqa kim
Mütəvvəl fəżl məʻnāsını kövn ẕərrə bəyān qılmış *(Kaside 11, Mısra 17). [ḫəbərsizsən, -siz, -sən]*

Dedi ey bī-ḫəbər gūyā **ḫəbərsizsən** bu ʻişrətdən
Ki ʻāləm sər-bə-sər dönmüş behiṣt-i ʻədn-i riżvānə *(Kaside 13, Mısra 23). [ḫəbərsizsənmiş, -siz, -sən, -miş]*

Dedi ey bī-ḫəbər gūyā **ḫəbərsizsən** bu ʻişrətdən
Ki ʻāləm sər-bə-sər dönmüş behiṣt-i ʻədn-i riżvānə *(Kaside 22, Mısra 17). [ḫəbərsizsən, -siz, -sən]*

Şükr eylə ey köñül ki **ḫəbər** yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə ʻāşiqə dildārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 1). [ḫəbər,]*

Dūzəḫ cəfāsını çəkənə şanki bir **ḫəbər**
Cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 11). [ḫəbər,]*

Şükr eylə ey köñül ki **ḫəbər** yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə ʻbülbülə gülzārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 1). [ḫəbər,]*

Dūzəḫ cəfāsını çəkənə şanki bir **ḫəbər**
Cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 3). [ḫəbər,]*

Əs-sāʻət ātiyət **ḫəbəri** qāmətündədür
Gīsülərindədür dəḫi Mūsā kərāməti *(Gazel 229, Mısra 5). [ḫəbəri, -i]*

Dedim ey dost nədür bir belə beḥcət **ḫəbəri**
Dedi şeʻr ol ki Ḫudādan saña eḥsān oldı *(Kaside 17, Mısra 15). [ḫəbəri, -i]*

Eyləsön inṣāf ilə gər bir nəẓər
Deməк olmaz bu sözlərdən bir **ḫəbər** *(Mesnevi 5, Mısra 78). [ḫəbər,]*

Çünki bilməz nə təvārīḫ nə āyāt u **ḫəbər**
Kişiyə dərsdi Żū`ī bu cəhān içrə hünər *(Muhammes 5, Mısra 23). [ḫəbər,]*

Bizim yerdən gəlürsən bir **ḫəbər** ver āşnālardan
Mürūr-ı dəhr ilə sındırmasə tā çərḫ mīnāsın *(Tahmis 1, Mısra 15). [ḫəbər,]*

ḫəbər bil-: *Haberdar olmak.*

ʻUlūmə səʻy qılub eylə məʻrifət kəsbin
Ki tā **ḫəbər biləsən** ʻāləm-i ḥəqīqətdən *(Kaside 15, Mısra 28). [ḫəbər biləsən, -ə, -sən]*

ḫəbərdār: *Haberi olan, haberli, vâkıf.*

Līk ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtə **ḫəbərdāram** mən
Qocalub ʻömr gedüb żəʻf tapub quvvət-i tən *(Terci-bend 1, Mısra 21). [ḫəbərdāram, -am]*

ḫəbərdār ol-: *Haberi olan, haberli, vâkıf olmak.*

Var yoqum u yoḫluqum kim anlar
Kim ḥālımdan olur **ḫəbərdār** *(Mesnevi 8, Mısra 34). [ḫəbərdār olur, -ur]*

ḫəbər ver-: *Haber vermek.*

O söz ki sən onı bir ildə hīç bilməzdün
Ġazet **verür ḫəbərin** gündə yüz ḥekāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 14). [ḫəbərin verür, -ür]*

ḫəcālət: *Utanma, utanmaya sebep olan şey.*

Bütləri tərk Yūsif eylərdi **ḫəcālətdən** nihān
Görsə idi gər Züleyḫā bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 148, Mısra 3). [ḫəcālətdən, -lət, -dən]*

Nə var yoḫ ġəmi nə ʻəyālun **ḫəcāləti**
Nə cənnət ārzūsı nə dūzəḫ məhābəti *(Muhammes 2, Mısra 5). [ḫəcāləti, -i]*

Bütləri tərk Yūsif eylərdi **ḫəcālətdən** nihān
Görsə idi gər Züleyḫā bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 170, Mısra 3). [ḫəclətdən, -dən]*

həcālət çək-: *Çok utanmak, çok sıkılmak, utancından yüzü kızarmak.*

Bādənün nəhyinə bir fāctənibū ləfzi gəlüb
İmdi çək eylədiyün feʻlə **həcālət** zāhid *(Gazel 39, Mısra 16). [həcālət çək,]*

ḫəcil: *Utancından kimsenin yüzüne bakamayacak duruma düşmüş olan, küçük düşüp utanmış, mahçup olmuş (kimse).*

Oldı sünbüllər **ḫəcil** zülf-i pərīşānun görüb
Ġönçələr qan utdılər ləʻl-i dür-əfşānun görüb *(Gazel 31, Mısra 1). [ḫəcil,]*

ḫədd: *Sınır; Derece.*

Bəlkə bu dərd-i möhnət ü ġəmdən kənār olaq
Hərçənd dərd ü möḫnətə **ḫədd** ü kənār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 14). [ḫədd,]*

ḫəddini tanıma-: *Haddini bilmemek, haddini aşmak.*

Ḫəzānun āfəti yetmək gülə odur bāʻis̱

Ki **ḥəddini tanımub** etdi bəḥs̱ ʻizārun ilə *(Gazel 205, Mısra 6). [ḥəddini tanımub, -m, -ub]*

ḫəd-i qan: *Kanla dolu.*

Ləbün rəşkilə ancaq ləʻl-i bağrı dönməmiş qanə
Ḫəd-i qan eyləyübdür köñlüni gül-bərg-i ḫəndānun *(Gazel 160, Mısra 8). [ḫəd-i qan,]*

ḥədīqə-i ʻeyşim: *Eğlence, içki bahçesi.*

Ḫüşk oldı nəḫl-i ʻeyş ü nihāl-i ümīdimiz
ʻÖmrimdə bir **ḥədīqə-i ʻeyşim** nəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 4). [ḥədīqə-i ʻeyşim, -im]*

ḥədīs̱: *Hadis.*

Ḥədīs̱ ilən yetüşübdür bu söz ki əṣḥābə
Soruşdılər gəlübən ḫātəm-i risālətdən *(Kaside 15, Mısra 49). [ḥədīs̱,]*

Nə növ‘ söz söləsə bənd edər **ḥədīs̱ə** anı
Deyər bəlī bunı Qur`ān deyübdi āyət ilə *(Kaside 20, Mısra 31). [ḥədīs̱ə, -ə]*

Üç ildə gör necə kāmil ʻƏrəb dilini bilür
Ki Rusə tərcümə eylir **ḥədīs̱i** Qur`ānı *(Kaside 23, Mısra 58). [ḥədīs̱i, -i]*

Bir **ḥədīs̱** etsə rəvāyət sənə bir fikr elə
Gör yaraşur mı desün ḥəqq-i peyəm-bər belə *(Mesnevi 9, Mısra 53). [ḥədīs̱,]*

Diqqət etmir ki bu söz oḫşarı var Qur`ānə
Ya **ḥədīs̱ə** yā bu söz oḫşarı var hər yanə *(Mesnevi 9, Mısra 42). [ḥədīs̱ə, -ə]*

Nə gərəkdür **ḥədīs̱** ü āyə
Māl [u] dövlət gərəkdi mollāyə *(Mesnevi 11, Mısra 103). [ḥədīs̱,]*

ḥədsiz: *Sınırsız.*

Dindirsön əgər adını bilməz kəsə **ḥədsiz**
Verdün gərəyin ṣāḥib-i dövlət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 9). [ḥədsiz,]*

ḫədəng-i ġəmz: *Göz kırpma oku.*

Ḫədəng-i ġəmzün ey məh səpməsəydi dəm-bə-dəm sulər
Dil-i pür-ḫūnı çoḫdan yaḫmış idi nār-ı hicrānun *(Gazel 160, Mısra 9). [ḫədəng-i ġəmzün, -ün]*

hədər: *Boşa gitme, yok yere harcanma, ziyan olma.*

Bī-dəlīl etməsün sözim bāvər
Hamı əʻmāl-i ḫeyrün oldı **hədər** *(Mesnevi 11, Mısra 58). [hədər,]*

həft: *Yedi sayısı.*

Ṣəd-ḥeyf **həft** uduzdım [o] həftād sālımı
Bir fikr qılsa idim əgər mən [ki] mālımı *(Muhammes 2, Mısra 19). [həft,]*

həftād: *Yetmiş sayısı.*

Ṣəd-ḥeyf həft uduzdım [o] **həftād** sālımı
Bir fikr qılsa idim əgər mən [ki] mālımı *(Muhammes 2, Mısra 19). [həftād,]*

ḫəftān: *Kaftan.*

Elə **ḫəftān** ki anı sāz edər ustād-ı Qūçān
Ərdəbil içrə o ḫəftānə dəḫi māhir var *(Kaside 6, Mısra 15). [ḫəftān,]*

Fövc-i sərmā atəcaq tīr-i həlāk u bərfi
Hər kəsün olmasə **ḫəftānı** qalur zār [u] nizār *(Kaside 6, Mısra 12). [ḫəftānı, -ı]*

Rüstəm-i Zābilī **ḫəftānı** olur Kābildə
Hər kəsün dəst-rəsi olsə olur Sām-süvār *(Kaside 6, Mısra 13). [ḫəftānı, -ı]*

Elə **ḫəftān** ki anı sāz edər ustād-ı Qūçān
Ərdəbil içrə o ḫəftānə dəḫi māhir var *(Kaside 6, Mısra 16). [ḫəftānə, -ər]*

həftə: *Birbiri arkasına gelen yedi günden ibâret zaman bölümü.*

Ġərəz sizdən təvəqqeʻ eylərəm kim bu gələn **həftə**
Ḫəvāṣun bizlərə mərqūm edüb eylə bəyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 19). [həftə,]*

Mollāyə ṣāḥibi deyə hər **həftə** bir şāhı
Vermüb o şāhını dutə āḫır ḫüṣūməti *(Kaside 2, Mısra 13). [həftə,]*

Hər **həftədə** sorardı əḥvālını
Ḫvāhişinə ṣərf edərdi mālını *(Mesnevi 10, Mısra 29). [həftədə, -də]*

həlāk: *Ölme, mahvolma, yok olma.*

Żū`lni rəşk həlāk etdi yenə anlamayub
Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər *(Gazel 62, Mısra 9). [həlāk,]*

Qoy ʻeşqinün **həlākı** olum ey göz ağlama
Yoḫ ḥācəti şəhīd olanun şüst [ü] şū ilə *(Gazel 214, Mısra 11). [həlākı, -ı]*

Şəb-i firāqdə yārun ḫəyāl-ı çeşmi ilə
Həlāk eylədi sāqī humār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 8). [həlāk,]*

həlāk ol-: *Yok olmak, ölmek.*

Yā məhbəs içrə qalursan nə qədri ʻömrün var
Həlāk olursan u yā əmr olur ḥökūmətdən *(Kaside 15, Mısra 20). [həlāk olursan, -ur, -san]*

ḥəlāl: *Dînin yasaklamadığı (şey, hareket ve davranış).*

Dünyānı fikr edəndə gedir məgər ẕü`l-cəlāl
Tər eyləsön ḥarāmı tapulmır dəḫi **ḥəlāl** *(Muhammes 3, Mısra 36). [ḥəlāl,]*

ḫəlā`iq: *Yaratılmış olanlar, mahlûkat, insanlar.*

Cānın veri bir ḥəbbəni verməz bu **ḫəlā`iq**
Pəs bu ṣifət insān ilə ṣöhbət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 23). [ḫəlā`iq,]*

Ḫudāvəndā nə bəd-sāʻətdə məḫlūq olmuşuq biz kim
**Ḫəlā`iqlər** yanındə ẕərrəcə miqdārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 10). [ḫəlā`iqlar, -lar]*

Məʻrifət ʻelm **ḫəlā`iq** nəẓərindən düşübən
Dīdə-i ḫəlqdən ʻənqā kimi pünhān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 3). [ḫəlā`iq,]*

Dutubdı ʻərṣə-i āfāqı cümlə ḥikmət ü ʻelm
Çıḫur səmāyə **ḫəlā`iq** bugün fərāsətdən *(Kaside 15, Mısra 4). [ḫəlā`iq,]*

Bir cövhər-i nəfīsdi bu pūl ki cənnəti

Pūlla verür **ẖəlā`iqə** fikr elə tārdə *(Kaside 19, Mısra 24). [ẖəlā`iqə, -ə]*

Bu daş baqırlu **ẖəlā`iq** qəbūl etmədilər
Niẓām-ı mə'rifəti qaldılar żəlālət ilə *(Kaside 20, Mısra 45). [ẖəlā`iq,]*

Mərd nā-mərdi qılub cümlə cəhān içrə 'əyān
Zişt [ü] zībānı **ẖəlā`iqlərə** iẓhār u bəyān *(Mesnevi 6, Mısra 6). [ẖəlā`iqlərə, -lər, -ə]*

Cəm' oldı **ẖəlā`iq** üstümə çoq
Da hər nə 'ibādətə yolım yoq *(Mesnevi 8, Mısra 45). [ẖəlā`iq,]*

Tərk edüb mə'rifəti pūlə olublar şā`iq
Nə gərək 'elm **ẖəlā`iq** pūlə sölər Ḫāliq *(Terci-bend 1, Mısra 29). [ẖəlā`iq,]*

<u>ḥəl-i dərd et-:</u> *Derdi gidermek, çözmek.*

Ḥəl-i dərd etməyə ḥāl əhli gərək 'ārif-i vəqt
Əmr-i müşkil keçər ol yerdə ki cāhil yeridür *(Gazel 49, Mısra 5). [ḥəl-i dərd etməyə, -ə]*

<u>ẖəlīl:</u> *"Allah'ın dostu", Hz. İbrâhim.*

Olsa gər 'eyb istəyəndə dəlīl
Pəs nöçün Ḥəqdən istəyübdi **Ḫəlīl** *(Mesnevi 11, Mısra 82). [ẖəlīl,]*

Kim ki Birāhīm təki istəsə olmaq **ẖəlīl**
'Eşq mināsındə ẕəbḥ eyləyə qurbānını *(Gazel 245, Mısra 5). [ẖəlīl,]*

Ḫəlīl idi baña çün yār nār-ı Nəmrūdun
Nə qədr olsə də gülzār u gülsitānım idi *(Gazel 249, Mısra 5). [ẖəlīl,]*

<u>ẖəlīl bəg-i pür-şü'ūr:</u> *Şuur dolu, anlayışlı Halil Bey.*

Bu bəzm-i ẖās qaryə-i Sābunçıdə olub
Ev ṣāḥibi **Ḫəlīl Bəg-i pür-şü'ūr** idi *(Gazel 246, Mısra 14). [ẖəlīl bəg-i pür-şü'ūr,]*

**<u>ẖəlīl-i kə`bə-i ḥüsn:</u>** *Güzellikte Kabe`nin sevgilisi.*

Minā-yı küyun ara ey **Ḫəlīl-i Kə`bə-i ḥüsn**
Qəbūl qıl kəsübən Żū`īni ki qurbāndur *(Gazel 81, Mısra 13). [ẖəlīl-i kə`bə-i ḥüsn,]*

<u>ḥəlīm:</u> *Yumuşak huylu, yumuşak.*

Üftādələr əlin dutuban bir şəfīq olan
Ḥāşiyyəti **ḥəlīm** kəlāmı rəfīq olan *(Muhammes 2, Mısra 26). [ḥəlīm,]*

<u>ḥəll:</u> *Bağlı bir şeyi, bir düğümü açma. Bir işin zor ve karanlık taraflarını çözme, çözümleme.*

Ḥużūrunlə həmīşə şər olə **ḥəl**
Bəlā vü dərddən āzād olə dil *(Mesnevi 12, Mısra 23). [ḥəl,]*

'Əql ü cān pīç ü ẖəm-ı zülfdə sər-gərdāndur
Yüz ağız açsə də şānə belə müşkil olı **ḥəll** *(Gazel 126, Mısra 14). [ḥəll,]*

Hansı sāḥətdə eşitdim ki var ondə fāżil
Müşkilim **ḥəllinə** dər-ḥāl çoẖ etdim sür'ət *(Kaside 5, Mısra 18). [ḥəllinə, -i, -n, -ə]*

Müşkilün **ḥəllinə** seyr eylə kənār-ı ərsə
Məṭləbün ondə ḥuṣūlə yetişür hər bābət *(Kaside 5, Mısra 31). [ḥəllinə, -i, -n, -ə]*

Etməmiş hīç uṣūl-i dīni **ḥəll**
Başlayublar furū'd-dīndə cədəl *(Mesnevi 11, Mısra 45). [ḥəll,]*

<u>ḥəll et-:</u> *Çözüm yolu bulup sonuca bağlamak, çözmek.*

Qalub bir ẖeyli müddət māt-ı ḥeyrān sölədi nā-gəh
Bu müşkil əmri **ḥəll etməkdə** bir şəẖsə gümānım var *(Kaside 7, Mısra 28). [ḥəll etməkdə, -də]*

Dünyā vü āẖirət işi mübhəmdi dəhrdə
Ḥəll etməyüb bu müşkili fərzānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 6). [ḥəll etməyüb, -mə, -y, -üb]*

Var bir məs`ələ-i müşkilim **ḥəll eylə** onı
Sañadur çünki həmīşə dil ü cānım qurbān *(Kaside 14, Mısra 3). [ḥəll eylə,]*

<u>ḥəllāl-i müşkilāt:</u> *Müşkilleri, zorlukları çözen.*

Zū`īdən eyləmə ṭələb əş'ār-ı dil-nişīn
Ḥəllāl-i müşkilāt olan zərgər olmasa *(Gazel 6, Mısra 10). [ḥəllāl-i müşkilāt,]*

<u>ẖəllāq-ı 'āləm:</u> *Alemin yaratanı!.*

Əlā ey mə'dən-i eḥsān əlā ey mənbə'-i 'ürfān
Səni **Ḫəllāq-ı 'āləm** bəẕl ü lüṭf ü cūdə kān qılmış *(Kaside 11, Mısra 26). [ẖəllāq-i 'āləm,]*

<u>ẖəllāq-i cəhān:</u> *Dünyanın yaratıcısı, Allah.*

Ḫəllāq-ı cəhān lüṭf eləyüb Żū`ī-i zārə
Bu aydə o məh-pārəni Şīrvānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 9). [ẖəllāq-i cəhān,]*

<u>ẖəlq:</u> *Bir milleti meydana getiren insan topluluğu, halk; Yaratma eylemi.*

Nəẖl-i ṭūbā vəṣfin eylər **ẖəlqə** vā'iẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ẖurāmānun görüb *(Gazel 19, Mısra 3). [ẖəlqə, -ə]*

Ḫəlq söylər yaradub cənnəti Ḥəq ādəm içün
Bu 'əbəṣ sözdi Ḫudā cənnəti şeyṭānə verüb *(Gazel 20, Mısra 3). [ẖəlq,]*

Nəẖl-i ṭūbā vəṣfin eylər **ẖəlqə** vā'iẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ẖurāmānun görüb *(Gazel 31, Mısra 3). [ẖəlqə, -ə]*

'Ālim gərək olsun dəẖi mə'qūldə kāmil
Tā **ẖəlq** desün bundə nə söz istəsələr var *(Gazel 42, Mısra 8). [ẖəlq,]*

Ḫəlqün dəẖi yoẖ məṭləbi bir pūldan özgə
Nāmūs ḥəyā 'ār ilə ġeyrət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 19). [ẖəlqün, -ün]*

Hər mübhəm iş ki anlamayur **ẖəlq** sirrini
Cām-ı cəhān-nümādə bizə āşkār olur *(Gazel 82, Mısra 7). [ẖəlq,]*

Gəlməyür çeşminə **ẖəlqün** gecələr ẕərrə yuqu
Bes ki ey məh qıluram nālə vü əfġān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 7). [ẖəlqün, -ün]*

'Anādil ẓāhir etmiş **ẖəlqə** āhəng-i Nəkīsānı
Həzārān ləḥn kūya Bārbəddən yādgār olmuş *(Gazel 101, Mısra 3). [ẖəlqə, -ə]*

Nə eyləyəydi pərəstiş bu **ẖəlq** sīm ü zərə
Olaydı pūl bu məẖlūqdan nihān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 11). [ẖəlq,]*

Gözüm peymānəsin doldurdı hər dəm bağrımun qanı
Nöçün kim **ẖəlq** sölərlər filānı mey-güsār olmuş *(Gazel 108, Mısra 4). [ẖəlq,]*

Bu bid'ətlər ki var **ẖəlqün** içində
Ḫudā verməz belə əmrə rıżālıq *(Gazel 112, Mısra 15). [ẖəlqün, -ün]*

Mən ağlaram əgərçi baña 'eyb edərsə **ẖəlq**
Bi`llāh firāqə yoẖdı belə ṭāqət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 3). [ẖəlq,]*

Sünbül təki bəlālarımı rəḥm qıl baña
Qoy **ẖəlq** eyləsün baña yüz töhmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 6). [ẖəlq,]*

Mey-cāmı gərçi **ẖəlqə** verür şādlıq vəlī
Cām əldə sənsiz ey büt-i məh ẓülmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 9). [ẖəlqə, -ə]*

Ağzıvı ġönçə bilüb **ẖəlqə** bəyān eylər idim
'Əqli yoẖluqdan baẖ gör nə gümān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 1). [ẖəlqə, -ə]*

Żū`ī əgərçi mən' edürəm **ẖəlqi** yārdan
Mümkün mi şam'-dövrinə pərvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 13). [ẖəlqi, -i]*

'Əvām **ẖəlq** kimi şöhrət içün ey Seyyid
Atub Ḫudānı gedüb nāqiṣ etmə īmānun *(Gazel 155, Mısra 9). [ẖəlq,]*

Ṭəvāf-ı kūyı fərəḥ-bəẖşdir o məh-rūyun
Mən isteṭā'də fərmānı **ẖəlqə** Yəzdānun *(Gazel 155, Mısra 8). [ẖəlqə, -ə]*

Riyādan **ẖəlq** içün qurmış neçə yüz dām-ı təzvīrin
Aparur cənnətə ṣāḥib olub firdövs-i ə'lāyə *(Gazel 212, Mısra 3). [ẖəlq,]*

Cəhāndən olub tərk insāniyət üslūb-ı qānūnī
Dönübdür Leyliyə zər **ẖəlq** də Məcnūn-ı şeydāyə *(Gazel 212, Mısra 8). [ẖəlq,]*

Bir kimsədə yoẖ şīvə-i inṣāf u mürüvvət
Dəccālə dönüb **ẖəlq** qiyāmət məgər oldı *(Gazel 239, Mısra 4). [ẖəlq,]*

Rəsm-i səẖā vücūd-ı cəhāndən olubdı ṭeyy
Yoẖ bir nəfər bu **ẖəlqün** arasında Ḥātəmī *(Gazel 243, Mısra 4). [ẖəlqün, -ün]*

Żū`ī təmām qıl sözüvi **ẖəlq** təmr urur (?)
Bilməz kəlām rəmzini sölər Ḫudā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 41). [ẖəlq,]*

Ḫəlqün nə növ' qüdrəti tə'rīfün eyləsün
Ḫāliq deyübdi mədḥüvə çün həl ətā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 35). [ẖəlqün, -ün]*

Ṣəd-ḥeyf ḥörmət eyləməyür **ẖəlq** mūrcan
Qürbət vilāyət içrə Süleymānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 9). [ẖəlq,]*

Cān-ı 'āləmdür ḥəqīqət əhl-i 'ürfān dəhrdə
Ḫəlq imdi ṣūrət-i dīvārdur cān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 10). [ẖəlq,]*

Ẓülmāt-ı ġəflət içrə idi **ẖəlq** nā-gəhān
Ḫiżrə rəh oldı çeşme-i ḥeyvānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 5). [ẖəlq,]*

Āvārə idi **ẖəlq** biyābān-ı cəhldə
Göstərdi rāh mənbə'-i 'ürfānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 7). [ẖəlq,]*

Nə qədri saq olı **ẖəlq** içrə eḥtirām tapar
Öləndə qəbri olur mövqe'-i ziyārətdən *(Kaside 15, Mısra 25). [ẖəlq,]*

Nöçün qoyursan u **ẖəlqi** 'əvām-ı kə`l-əğnām
Utangilən kişi vəhm eylə bir qiyāmətdən *(Kaside 15, Mısra 59). [ẖəlqi, -i]*

Bāb-ı 'ədl oldı qapun **ẖəlqə** dəẖi Żū`ī-i zār
Ṣidqlə dərgəhüvə bəndə-i fərmān oldı *(Kaside 17, Mısra 31). [ẖəlqə, -ə]*

Pūl eyləyür təmām köñül ārzūların
Bī-pūl cümlə **ẖəlq** qalur iżṭirārdə *(Kaside 19, Mısra 28). [ẖəlq,]*

Cəhān köçübdi behiştdən əgərçi ləẕẕət ilə
Nə sūd **ẖəlq** qalub ẓülmət-i cəhālət ilə *(Kaside 20, Mısra 2). [ẖəlq,]*

Sözim bu dāşə dönən **ẖəlqə** etməyür tə`s̱īr
Nə`dim nə çārə deyüm bu sözi nə ṣūrət ilə *(Kaside 20, Mısra 41). [ẖəlqə, -ə]*

Bir sirr var bu işdə Ḫudāvənd-i ẕü`l-minən
Ḫəlq eyləyübdi hər birini bir qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 36). [ẖəlq,]*

Ziyādə fikrlərə düşmə anla bu rəmzi
Nə gücdə **ẖəlq** eləyüb Ḥəq əzəldən insānı *(Kaside 23, Mısra 16). [ẖəlq,]*

Yā Rəb o qədīm 'əṣr o ləẕẕət hara getdi
Ḫəlq içrə olan 'eyş ilə 'işrət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 2). [ẖəlq,]*

Ḫəlq eylər idi birbirinə mehr ü vəfālar
Ol mehr ü vəfā ilə ṣədāqət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 5). [ẖəlq,]*

Yüzi qarə gələsən məḥşərə 'āṣī mücrim
Ḫəlq içində özüvi bir belə bī-'ār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 28). [ẖəlq,]*

Güẕārişim tā olə **ẖəlqə** 'əyān
Eyləyüm əḥvālımı şərḥ ü bəyān *(Mesnevi 4, Mısra 3). [ẖəlqə, -ə]*

Sənsən mənim ṣāḥib-vəlī-ne'mətim
Ḫəlq içində 'izzət dövlət ḥörmətim *(Mesnevi 5, Mısra 86). [ẖəlq,]*

Cümlə **ẖəlq** ilə vücūd əhlinə eylər ḥörmət
Elə bəg-zādələrün ẖidməti 'ayn-ı dövlət *(Mesnevi 6, Mısra 53). [ẖəlq,]*

Ḫəlq eylədi izdiḥām-ı kəsrət
Qalmadı mürīdə ẕövq-i vəḥdət *(Mesnevi 8, Mısra 41). [ẖəlq,]*

Lüṭf eylə bu **ẖəlqi** qıl kənārə
Sən bārī bu dərdə eylə çārə *(Mesnevi 8, Mısra 47). [ẖəlqi, -i]*

'Elm az pūl çoẖ olan ādəm
Ḫəlq içində olur imām- ā'ẓam *(Mesnevi 11, Mısra 38). [ẖəlq,]*

Olmasa pūlı gər Fəlāṭūndur
Ḫəlq sölər oña ki məcnūndur *(Mesnevi 11, Mısra 40). [ẖəlq,]*

Bilmürəm neçə 'əṣrdür bu zəmān

Ḫəlq pūlə deyür Ḫudā-yı cəhān *(Mesnevi 11, Mısra 42). [ḫəlq,]*

Tə`sīr-i məst olub bu pīr-i kühən
Ḫəlqə mə'lūm edim nə varsə süḫən *(Mesnevi 11, Mısra 10). [ḫəlqə, -ə]*

Olsə şəh-zādə kişi bilməsə gər 'elm ü bəyān
Ḫəlq sölər ki filānkəsdi nə kevdən nā-dān *(Muhammes 5, Mısra 12). [ḫəlq,]*

Çəkər bār-ı ḫər ḫeyr edər **ḫəlq** içün
O ḫər mərdüm-āzār bəddəndi ḫūb *(Rübai 1, Mısra 3). [ḫəlq,]*

Olmasə pūlı əgər olsə də 'elmu`llāhı
Ḫəlq sölər ki qovun getsün elə kəm-rāhı *(Terci-bend 1, Mısra 20). [ḫəlq,]*

Ḥəq səni **ḫəlq** eyləyübdür rəsm-na'mā li`l-'āləmīn
Şāfī'-i 'üṣyān əhl-i mə'ṣiyət rūz-ı cəzā *(Gazel 2, Mısra 5). [ḫəlq,]*

O qüvvələr ki bənī ādəmə verib Ḫāliq
O gücdə eyləməyüb **ḫəlq** hīç bir cānı *(Kaside 23, Mısra 28). [ḫəlq,]*

Belə ki səni **ḫəlq** eləyüb Ḫāliq-i dāvər
Gər görsə yüzün min yüz zāhid-müżtər *(Muhammes 4, Mısra 5). [ḫəlq,]*

Ḫāliq çü bir şey`ə dögi möhtāc **ḫəlqdən**
Nə sirr var bu ḫilqət-i əşyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 3). [ḫəlqdən, -dən]*

__**ḫəlq ara:**__ *Halk arasında.*

Üz görədür hər söz olsə **ḫəlq ara** kiẕb ü riyā
Doğrı söz ṣidq-i diyānət 'əhd [ü] peymān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 7). [ḫəlq ara,]*

__**ḫəlq eylə-**__ *Yaratmak.*

Genə təṣəvvür edür 'əql-i nüktə-dān ki Ḫudā
Ziyādə qüvvədə **ḫəlq eyləyübdi** insānı *(Kaside 23, Mısra 26). [ḫəlq eyləyübdi, -y, -üb, -di]*

__**ḫəlq-i cəhān:**__ *Dünya insanları, toplulukları.*

Nə cəşn kim miṣilin görməyübdi dīdə-i çərḫ
Nə sūr görmiyəcək bir də eylə **ḫəlq-i cəhān** *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 22). [ḫəlq-i cəhān,]*

Ḫəlq-i cəhān səḫânı səfīh e'tibār edir
Bā'iṣ budur bir əhl-i səḫāvət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 9). [ḫəlq-i cəhān,]*

Əgərçi **ḫəlq-i cəhān** 'eyş ü 'işrəti istər
Cəhīmdür baña ey dost bu cəhān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 3). [ḫəlq-i cəhān,]*

__**ḫəlq-i mā-sivā:**__ *Allah'ın zâtı dışındaki bütün varlıklar topluluğu.*

Sənsən ol sərvər ki ẕāt-ı pākun olmuşdur əzəl
'İllət-i gā`iyyə mövcūdāt u **ḫəlq-i mā-sivā** *(Gazel 1, Mısra 4). [ḫəlq-i mā-sivā,]*

__**ḫəlq-i zəmān:**__ *Zaman halkı.*

Əḥkām-ı Ḫudā şər'-i peyəm-bər unuduldı
Bu **ḫəlq-i zəmānun** Tarısı sīm ü zər oldı *(Gazel 239, Mısra 6). [ḫəlq-i zəmānun, -un]*

__**ḫəlqə:**__ *Bir yere tutunmak veya bir şeyi bir yere tutturmak için kullanılan mâden, tahta veya plastikten çember.*

Kəmər-i sīm belini qucmaq içün **ḫəlqələnüb**
Ṭama'-ı ḫāmını gör kim nə təmənnāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 5). [ḫəlqələnüb, -lən, -üb]*

__**ḫəlqə-i ol zülf-i müşk-əfşān:**__ *O misk saçan sevgilinin saçının büklümü, kıvrımı.*

Olur dīvānə tək zəncīrə lā`iq mübtəlā köñlüm
Haçan kim **ḫəlqə-i ol zülf-i müşk-əfşān** düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 4). [ḫəlqə-i ol zülf-i müşk-əfşān,]*

__**ḫəlqə-i zülf:**__ *Saçın halkası, çemberi.*

'Āriżündən nūr oğurlar mərdüm-i çeşmim onı
Ḫāk tək ol **ḫəlqə-i zülf** içrə sal zindānə dut *(Gazel 33, Mısra 6). [ḫəlqə-i zülf,]*

__**ḫəlqə-i zülf-i siyəh:**__ *Siyah saçın halkası.*

Ḫəlqə-i zülf-i siyəh 'āriż-i gül-nārə düşüb
Lə'ldür şanki dil-ihżārı içün nārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 1). [ḫəlqə-i zülf-i siyəh,]*

__**ḫəlvət:**__ *Çevre ile her türlü ilişkiyi kesip yalnız kalma, tenhâya çekilme.*

'Əmmāmə vü 'əbā ilə minbərdə və'ẓə baḫ
Gəl **ḫəlvət** içrə gör nə 'əlāmət ẓuhūrdur *(Gazel 74, Mısra 8). [ḫəlvət,]*

Vüṣāl-i yārdə istər köñül ki **ḫəlvət** olə
Behişt-i 'ədn idi çün ondə ādəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 7). [ḫəlvət,]*

Żū`ī məh-i cəmāluvə nəẓẓārə qılmaqə
Dil **ḫəlvətinə** dīdələrim rövzən eylədün *(Gazel 164, Mısra 18). [ḫəlvətinə, -i, -n, -ə]*

__**hələ:**__ *Daha.*

Qədīm 'əṣrdə insān ki vəḥşī idi təmām
Bular **hələ** deyəsən çıḫmayubdı vəḥşətdən *(Kaside 15, Mısra 10). [hələ,]*

__**ḫələf:**__ *Sonradan gelen ve birinin yerine geçen kimse. Evlât, zürriyet.*

Özi behiştə gedib var özi kimi **ḫələfi**
Eşitcəgin bunı ḫ˘oş-ḥāl-i rūzgār oldım *(Kaside 12, Mısra 15). [ḫələfi, -i]*

__**ḫələf-i ẕī-i ḥib-i muṣṭafa ḫān-ı şīrvān:**__ *Şirvan`ın hanı sevgili Mustafa (gibi) evlat sahibi (sahip olan).*

Ḫələf-i ẕī-i ḥib-i Muṣṭafā ḫān-ı Şīrvān
Ki müsəlləmdi əzəldən onə dövlət-şövkət *(Kaside 5, Mısra 37). [ḫələf-i ẕī-i ḥib-i muṣṭafa ḫān-ı şīrvān,]*

__**ḫələl:**__ *Bozukluk, eksiklik, fesat, noksan.*

Küfr-i sər-i zülfi o büt-i lālə-'iẕārun
Az qaldı **ḫələl** dīn ilə īmānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 6). [ḫələl,]*

__**ḫəl'ət-i əlvān:**__ *Renkli elbiseler, baharın gelişi ile renklenen doğa kastedilmiştir.*

Olmaz belə 'üryān dəḫi əṭfāl-i şükūfə
Cümlə geyünür **ḫəl'ət-i əlvān** belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 4). [ḫəl'ət-i əlvān,]*

<u>**həm:**</u> *Kullanıldığı cümleye "üstelik, bir de, şu da var ki, zâten" mânâları katarak anlamı kuvvetlendirir. Birden fazla şeyin birlikte bulunduğunu veya birden fazla işin birlikte yapıldığını gösterir.*

Əṣl-i vücūd ʻillət-i ġā`iyyə-kā`ināt
Həm ibtidā vücūd ilə **həm** intəhā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 4). [həm,]*

Əṣl-i vücūd ʻillət-i ġā`iyyə-kā`ināt
Həm ibtidā vücūd ilə həm intəhā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 4). [həm,]*

Həmī ʻömrün qışı çatmış mənə **həm** qış fəṣli
Belə əḥvālə necə ṣəbr eləsün pəs bīmār *(Kaside 6, Mısra 5). [həmī, -ī]*

Ey şəh-i iqlīm fünūn-ı ədəb
Ẕātıña mużmər ḥəsəb u **həm** nəsəb *(Mesnevi 5, Mısra 74). [həmi, -ī]*

Nālə qılmə hicrdən ey dil ki neʻmətdür bu **həm**
Kim bilürdi vəṣl-ẕövqin dərd-i hicrān olmasa *(Gazel 13, Mısra 11). [həm,]*

Getmiş niẓām-ı ʻəql də **həm** ṣāḥib-ʻəqldən
Dīvānəliq şüʻārı də dīvānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 11). [həm,]*

Ġəmündür mūnisim ey gül ayırmə
Məni ondan onı **həm** məndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 6). [həm,]*

Mənim yoḫ ḥörmətim mey-ḫānələrdə deyr ü məsciddə
Sənün hər yerdə olsun ʻizzətün **həm** ʻetibārun var *(Gazel 46, Mısra 8). [həm,]*

Zülfi həvāsı ilə basır qara gecələr
Ḫālı ḫəyālı ilə günüm **həm** qara keçər *(Gazel 51, Mısra 6). [həm,]*

Ləbün ẕikri baña şəhd ü şəkərdən dəḫi şīrīndür
Ruḫ u zülfün ḫəyālı **həm** fərāġ-ı bāğ u nəsrīndür *(Gazel 56, Mısra 2). [həm,]*

Nə küll-i cəbr ilədür **həm** nə iḫtiyār ilə
Bu sirri anlamuram mən nə mācerādandur *(Gazel 83, Mısra 9). [həm,]*

Nā-būd olub məʻrifət-əhli bu zəmāndə
Həm ʻəhdə vəfā ʻəhd ilə peymān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 4). [həm,]*

Aldanmə dünyā-malınə **həm** cāhınə cəlālınə
Düş bir Ḥəqün ḫəyālınə rəḥmānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 9). [həm,]*

Hər büt dəḫi Şīrīn təki şəkkər-şikən olmaz
Hər āşiq-i Ḫosrovvəşi **həm** kūh-kən olmaz *(Gazel 94, Mısra 4). [həm,]*

Dəhānun dedilər mən görmədim ondan əṣər līkən
Təṣəvvürlə onı **həm** çeşme-i ḥeyvānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 4). [həm,]*

Vəfādandur bu **həm** ṣanmun kim eylər bī-vəfālıqdan *(Gazel 151, Mısra 15). [həm,]*

ʻƏcəbdi çərh yanub **həm** kəvākib odlanmaz
Yüzün ġəmində mənim āh-ı pür-şərārım ilə *(Gazel 191, Mısra 5). [həm,]*

Nālə qılmə hicrdən ey dil ki neʻmətdür bu **həm**
Kim bilürdi vəṣl ẕövqin dərd-i hicrān olmasə *(Gazel 197, Mısra 11). [həm,]*

Qızarmış ləʻl tək lālə qılur mənlik fəḫārətlə
Ruḫ-ı rəḫşānıvı göstər onı **həm** dāğdār eylə *(Gazel 199, Mısra 6). [həm,]*

Dilərdi cān ki bulə feyż-i məqdəmün gəl gör
Ki az qalubdı o **həm** çıqsun intiẓārun ilə *(Gazel 205, Mısra 4). [həm,]*

Mā təştəhi`n-nüfūs u tələẕẕu`l-ʻuyūn **həm**
Bu bəzm içində bi`llāhi yüz min kurūr idi *(Gazel 246, Mısra 7). [həm,]*

Bilsə idim nədi mənẓūr saña vəṣlün içün
Nəzr edərdim yoluzə dīn ilə **həm** īmānı *(Gazel 250, Mısra 10). [həm,]*

İbrāz-ı şövkətündədi əkməltu āyəsi
İẓhār-ı dövlətündədi **həm** innəmā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 32). [həm,]*

Həmī ʻömrün qışı çatmış mənə **həm** qış fəṣli
Belə əḥvālə necə ṣəbr eləsün pəs bīmār *(Kaside 6, Mısra 5). [həm,]*

Üç il içində nədən Rus məktəbdə ṭāliblər
Bilürlər üç dili **həm** oḫumaqlə yazmanı *(Kaside 23, Mısra 56). [həm,]*

Nədür səbəb bunə pəs bī-niẓāmlıqdur **həm**
Nə yoḫdı yaḫşı müʻəllim də öyrədə anı *(Kaside 23, Mısra 59). [həm,]*

Ey ḫ̌oş ol vəqt ki mən sākin-i mey-ḫānə idim
Başdə mey nəş`əsi **həm** məşrəb-i cānānə idim *(Mesnevi 1, Mısra 14). [həm,]*

Həm ḥəsəb həm nəsəbdə bī-həmtā
İsmi tək **həm** özi böyük aqa *(Mesnevi 2, Mısra 4). [həm,]*

Yetüşdi nāmə-i müşkīn ḫitāmun
Yəqīn məʻlūm olundı **həm** mərāmun *(Mesnevi 3, Mısra 8). [həm,]*

Dəḫi īhām ilə qılmışdun inşā
Ki ṣāḥib əz-kələm **həm** qaḫ u alma *(Mesnevi 3, Mısra 26). [həm,]*

Görməyübən hīç kimsədən bir nicāt
Rūzīmiz āḫır oləcəq **həm** zəkāt *(Mesnevi 4, Mısra 30). [həm,]*

Gər əsbdən olmusan pərīşān
Qurbān saña at bəlkə **həm** cān *(Mesnevi 8, Mısra 36). [həm,]*

Ey şəh-i iqlīm fünūn-ı ədəb
Ẕātıña mużmər ḥəsəb u **həm** nəsəb *(Mesnevi 10, Mısra 48). [həm,]*

Həmīşə ḫāṭirivi Ḫāliq eyləsün məmnūn
Cəlāl u dövləti ʻömrüvi **həm** dəḫi əfzūn *(Mesnevi 14, Mısra 18). [həm,]*

Bu şəfqət ilə mən-i zārı sər-firāz edəsən
Təmām dost dəḫi **həm** saña edə [bir] əḥsən *(Mesnevi 14, Mısra 20). [həm,]*

Dünyā dutanda arturu rəzīlə **həm** vəbāl
Ḥəqqi ḫəyālə salmaqə qalmır dəḫi məcāl *(Muhammes 3, Mısra 37). [həm,]*

Yəqīn budur āḫır dūr olub mehr ü vəfā zā`il

Bu **həm** bir ẓülmdür kim yār olur ʿuşşāqdan ġāfil *(Tahmis 1, Mısra 22). [həm,]*

Hər kəsün cüz`ī savādı olə **həm** tən-ḫ∨āhı
Mülk-i ʿelmün sölənür kim odı şāhənşāhı *(Terci-bend 1, Mısra 17). [həm,]*

həm: *Hem...hem tekrarlı bağlaç.*

Həm ḥālət-i ḥəyātdə **həm** vəqt-i mərkdə
Lāzımdı bu cəhāndə olan cümlə kārdə *(Kaside 19, Mısra 25). [həm,]*

Həm ḥālət-i ḥəyātdə **həm** vəqt-i mərkdə
Lāzımdı bu cəhāndə olan cümlə kārdə *(Kaside 19, Mısra 25). [həm,]*

Həm ḥəsəb **həm** nəsəbdə bī-həmtā
İsmi tək **həm** özi böyük aqa *(Mesnevi 2, Mısra 3). [həm,]*

Həm ḥəsəb **həm** nəsəbdə bī-həmtā
İsmi tək **həm** özi böyük aqa *(Mesnevi 2, Mısra 3). [həm,]*

Məğmūm dil-şikəstə ḥəzīn bī-nəvā ikən
Həm zār-ı dərd ü **həm** dəm-i cövr-i cəfā ikən *(Muhammes 3, Mısra 6). [həm,]*

Məğmūm dil-şikəstə ḥəzīn bī-nəvā ikən
Həm zār-ı dərd ü **həm** dəm-i cövr-i cəfā ikən *(Muhammes 3, Mısra 6). [həm,]*

ḫəm: *Eğri, bükük.*

Günümi Żū`ī kimi qara eylədün ġəmdən
Qaşun ġəmilə qılub qāmətimi **ḫəm** getdün *(Gazel 163, Mısra 14). [ḫəm,]*

həm ayāğ: *Kadeh arkadaşı, kadehtaş.*

Ḫˇoş ol zəmān ki yār baña **həm-ayaġ** idi
Ruḫsārı gözlərimə münəvvər çırāġ idi *(Müseddes 1, Mısra 1). [həm ayāğ,]*

həm-bəzm-i şərāb: *Şarap meclisinde beraber.*

Nə ḫˇoşdur bir gözəl dil-bərlə **həm-bəzm-i şərāb** olmaq
Ḫarāb-ābād-ı dünyādə içüb məst ü ḫarāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 1). [həm-bəzm-i şərāb,]*

həm şöḥbət: *Birbiriyle sohbet ve arkadaşlık eden kimse, arkadaş.*

Gecələr qā`im olub gündüz oləsən ṣā`im
Yoḫsə **həm-şöḥbətüvi** müṭrib ilə tār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 6). [həm şöḥbətüvi, -üv, -i]*

həm-āğūş: *Kucak kucağa, sarmaş dolaş.*

Səbzlər ṣəḥrādə gör kim necə sündüs-pūş olub
Hər ṭərəfdə ʿāşiq ü məʿşūq **həm-āğūş** olub *(Murabba 1, Mısra 10). [həm-āğūş,]*

həmān: *O, aynı.*

Nə dəm ki məʿrifət əhlilə ḫˇoş keçər bi`llāh
Yüz il gər ʿömrün olə ḥāṣili **həmān** dəmdür *(Gazel 80, Mısra 4). [həmān,]*

ḥəmā`il: *Muska, tılsım.*

Ḥəmā`il eyləmək bir ağ cəmālun qara gīsūsın
Keçən möḥnətlə qarə günləri ʿişrətlə ağ etmək *(Gazel 120, Mısra 9). [ḥəmā`il,]*

həm-bistər: *Aynı yatakta, aynı döşekte.*

Ḫˇoşāo māhlə **həm-bistər** olduqum gecələr
Cəmālı şamʿınə ḫākistər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 1). [həm-bistər,]*

həm-bəzm: *Aynı mecliste.*

Həm-bəzm idi bu məclisə Səttār Bəg kim ol
ʿİrfāniyyət kitābınə əvvəl süṭūr idi *(Gazel 246, Mısra 15). [həm-bəzm,]*

həm-bəzm-i həm-zəbān: *Aynı mecliste aynı dili konuşan.*

Hanı o gün ki o məh-rūy mehrbānım idi
Ənīs-i məclis ü **həm-bəzm-i həm-zəbānım** idi *(Gazel 249, Mısra 2). [həm-bəzm-i həm-zəbānım, -ım]*

həm-cins: *Aynı cinsten olan (şey veya kimse).*

Nədən **həm-cinsivə** yā ġeyr cinsə yoḫdur əlṭāfun
Yəqinimdür ki yoḫdur səndə şāhīndən nişān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 15). [həm-cinsivə, -iv, -ə]*

Pəs olə gər əhl-i maʾārifdə zər
Həm-cinsinə nə yerdə olsə verər *(Mesnevi 10, Mısra 32). [həmcinsinə, -i, -n, -ər]*

həm-çū: *Gibi, benzer.*

Oldı bu ʿāləmdə Żū`ī **həm-çū** məcnūn ʿeşq ilə
Çün sənün ey māh-rū ʿāləmdə ḫeyrānun görüb *(Gazel 31, Mısra 9). [həm-çū,]*

həm-dəm: *Birlikte bulunan, samîmî, canciğer arkadaş, dost.*

Ḫārlə **həm-dəm** eləmişdür gül ü gülzārı məgər
Gül-i pəjmürdə qılub pərvəriş-i ḫārı olub *(Gazel 32, Mısra 3). [həm-dəm,]*

Dəm yoḫdı o bī-çārə içün kim ġəmi yoḫdur
Hər kimsə ki dərd ü ġəminə **həm-dəmi** yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 2). [həm-dəmi, -i]*

Gül ḫārə ənīs oldı vü ḫəslər baña **həm-dəm**
Āḫırdə gözəl ʿömrimi gör ḫār u ḫəs etdim *(Gazel 130, Mısra 7). [həm-dəm,]*

Żū`iyā dünyādə gər ol māh olsə **həm-dəmim**
Kāfirəm ümmīd dutsam ḥūrī vü ġılmān içün *(Gazel 152, Mısra 9). [həm-dəmim, -im]*

Żū`īdə meyl zāhidə gördüm məgər olub
Həm-dəm Ḫudā-nəkərdə o bəd-eʿtiqād ilə *(Gazel 193, Mısra 12). [həm-dəm,]*

Zāhid dilər ki ḥūr ilə olsun behiştdə
Mən gülşən içrə bir neçə **həm-dəm** səbū ilə *(Gazel 214, Mısra 14). [həm-dəm,]*

ʿĀqil ādəm odı kim olməyə dīvānə-i māl
Həm-dəmin cām-ı mey ü yār-ı pərī-zādə qılə *(Gazel 215, Mısra 8). [həm-dəmin, -i, -n]*

Hər bəzmdə ki ʿāşiqə bir **həm-dəm** olmadı
Yüz bādə-sādə olsə o dəm bir dəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 1). [həm-dəm,]*

Bīḫūdlə Rāġib idi həmīşə müṣāḥibim
Həm-dəm müdām Seyyīd-i şīrīn-zəbān idi *(Gazel 242, Mısra 8). [həm-dəm,]*

N`etsünfəġānə Żū`ī-i bī-çārə gəlməsün
Yoḫ bu ḫarābə mülkdə bir yār u **həm-dəmi** *(Gazel 243, Mısra 10). [həm-dəmi, -i]*

Ġərīb ü ʻāciz ü müżṭər bəlā vü möḥnət-i hicr
Bu qədr dərdimə ey kāş bircə **həm-dəm** olaydı *(Gazel 244, Mısra 10). [həm-dəm,]*

Həm-dəmün idi ṭūṭī vü bülbül
İmdi həm-rāz-ı mūr u mār oldun *(Kaside 16, Mısra 9). [həm-dəmün, -ün]*

Fikr edirdim nədi cürmim ki bu qürbətdə mənim
Həm-dəmim şām [u] səḥər nālə vü əfğān oldı *(Kaside 17, Mısra 8). [həm-dəmim, -im]*

Həm-dəmim şām [u] səḥər hər dəm ṣāḥib-i fıṭnət
Bilməyürdüm nədi dünyādə bəlā vü möḥnət *(Mesnevi 1, Mısra 15). [həm-dəmim, -im]*

Ləb təşnə vəqtlər keçürürdük şərāb ilə
Bī-cinslərlə **həm-dəm** ü ṭūṭī ġurāb ilə *(Muhammes 3, Mısra 42). [həm-dəm,]*

Dərdā ki cəhāndə dil bilən **həm-dəm** yoḫ
ʻÖmrün yüz olə da şād keçən bir dəm yoḫ *(Rübai 5, Mısra 1). [həm-dəm,]*

ʻUryān edübdi nərgis-i bīmārı sər-nigūn
Həm-dəm qılubdı gör gül-i ḥəmrānı ḫār ilə *(Kaside 21, Mısra 6). [həmdəm,]*

ʻārifləri bəlā vü ġəmə **həm-dəm** eyləyüb
Nā-dān olanı sīm u zər-i bī-şümār ilə *(Kaside 21, Mısra 9). [həmdəm,]*

<u>həm-ḫānə:</u> *Aynı evi paylaşan.*

Götürmişdüq köñüldən nəng [ü] nām u ʻār sevdāsın
Diyār-ı ʻeşqdə Məcnūn ilə **həm-ḫānə** olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 8). [həm-ḫānə,]*

<u>həm-ḫ∨ābə-i cānānə:</u> *Sevgiliyle aynı rüyada/uykuda olmak.*

Gecə meh-tābdə **həm-ḫ∨ābə-i cānānə** idim
Vəṣl-i yār u mey-i ṣəhbāyə var idi ʻādət *(Kaside 5, Mısra 5). [həm-ḫ∨ābə-i cānānə, -ə]*

<u>həm-ḫ∨ānə:</u> *Aynı sofrayı paylaşan.*

Düşübdü Żū`ī biyābānə imdi məcnūn tək
Ḫ˘oşā o məhvəşə **həm-ḫ∨ānə** olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 10). [həm-ḫ∨ānə,]*

<u>həmīdə:</u> *Eğik, eğri.*

Nə sūd möḥnət-i dünyāyə dəst-gīr oləsən
Şəbāb-ı ʻömrdə ġəmdən **ḫəmīdə**-pīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 2). [ḫəmīdə,]*

<u>ḥəmīm:</u> *Çok sıcak, çok kızgın.*

Bu gūnə zəhr-i firāqı ki içmisən Żū`ī
Ḥəmīm-i dūzəḫ olur şəhd tək məzāqundə *(Gazel 196, Mısra 10). [ḥəmīm,]*

<u>həmīn:</u> *"Yerine göre, ancak, hemen, her zaman, aynı, o" vb. anlamlar ifāde eden bir çeşit doldurma kelime.*

Adı Rüstəm olə həm-şəhrīdə Zābil bi`llāh
Bu səbəblərlə **həmīn** Rüstəm-i dəstān olmaz *(Gazel 90, Mısra 4). [həmīn,]*

<u>həmīşə:</u> *Her zaman, daima.*

Ḫ˘oşā o şəḫṣə ki Nūşirəvān-ı ʻādil tək
Həmīşə rəḥmət oḫuyə təmāmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 16). [həmīşə,]*

Ki ey **həmīşə** bəlā-günlərində ġəm-ḫ∨ārım
Verən iyāric-i güftārı köñlümə ārām *(Gazel 129, Mısra 7). [həmīşə,]*

Məqām-ı mehr ü məḥəbbətdə rəsm-i dīrīndür
Həmīşə ḥālət-i əḥbābı qılmaq istifhām *(Gazel 129, Mısra 24). [həmīşə,]*

Şād oldılar əğyār vüṣālunlə **həmīşə**
Hicründə şəb ü rūz dil-əfkār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 5). [həmīşə,]*

Səlām olə saña ey şūḫ-ı dil-rübā Kāẓım
Həmīşə ʻāşiqinə eyləyən cəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 2). [həmīşə,]*

Ġərəz nə ẓülmülər etsön qəbūl-i ʻāşiqdür
Həmīşə sağ eləsün cānıvı Ḫudā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 6). [həmīşə,]*

Ġəflət mərīżinə dəf`-i dārū-yı vəʻż elə
Ṣəḥḥət verür **həmīşə** ṭəbībānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 10). [həmīşə,]*

Dedi məgər ki çıḫub ḫāṭirindən ol Atabəg
Həmīşə mərhəmət ilə şərəf-şiʻār oldım *(Kaside 12, Mısra 14). [həmīşə,]*

Həmīşə çün mənə sizdən yetübdi cūd u səḫā
Genə bu dərgəhə gəldim ümīdvār oldım *(Kaside 12, Mısra 22). [həmīşə,]*

Var bir məs`ələ-i müşkilim ḥəll eylə onı
Saña dur çünki **həmīşə** dil ü cānım qurbān *(Kaside 14, Mısra 4). [həmīşə,]*

Kişi tapar iki dünyādə ʻizzət-i ʻuẓəmā
Həmīşə etdügi inṣāflən mürüvvətdən *(Kaside 15, Mısra 23). [həmīşə,]*

Yā Rəb **həmīşə** belə olubdur mı rūzgār
Yā rūzgār imdi olub bu qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 13). [həmīşə,]*

Həmīşə ʻeyş [ü] nəşāṭ ilə ḫ˘oş keçə ʻömrün
Nə qədri var cəhān içrə gərdiş-i dövrān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 37). [həmişə,]*

Sənsən **həmīşə** şād qılan ḫəstə köñlümi
Məḥzūn edəndə cövr ilə bu çərḫ-i kəc-mədār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 13). [həmīşə,]*

Əmr-i ḥökūmətdə qılur ʻədl ü dād
Süfrə-i əlṭāfı **həmīşə** güşād *(Mesnevi 5, Mısra 70). [həmīşə,]*

Ḥużūrunlə **həmīşə** şər olə ḥəl
Bəlā vü dərddən āzād olə dil *(Mesnevi 12, Mısra 23). [həmīşə,]*

Olan müṣāḥibətində **həmīşə** ẕövq-i ṣəfā
Salan təkəllümi tār təki köñlüm içrə żiyā *(Mesnevi 14, Mısra 9). [həmīşə,]*

Həmīşə ḫāṭirivi Ḫāliq eyləsün məmnūn
Cəlāl u dövləti ʻömrüvi həm dəḫi əfzūn *(Mesnevi 14, Mısra 17). [həmīşə,]*

Fikrim **həmīşə** ol büt-i ṭūbā məqām idi
Bilməzdim hīç ġüṣṣə vü dərd ü kədər nədür *(Muhammes 2, Mısra 7). [həmīşə,]*

Həmīşə eyləgilən Żū`ī ẕikr-i āl-i ʻəbā
Cəzādə qoyməyələr tā ki şərm-sār məni *(Müseddes 2, Mısra 33). [həmīşə,]*

Həmīşə vüṣlətə mu'tād gördügün köñlüm
Tutuşdı ġəm odınə şād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 3). [həmīşə,]*

Żū`ī çü şəhr məhlərinün vəṣfin eylədün
Ḫ˘oşdur baña **həmīşə** desön bu *(Gazel 177, Mısra 12). [həmīşə,]*

Həmīşə istər idim cān verim qabaqundə
Vəlī nə sūd ki verdim ġəm-i firāqundə *(Gazel 196, Mısra 1). [həmīşə,]*

Nəḫl-i ṭūbāyə verür riżvān **həmīşə** pərvərīş
Tā ki bir gün eyləsün sürūr u əlvān ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 7). [həmīşə,]*

Bīḫūdlə Rāġib idi **həmīşə** müṣāḥibim
Həm-dəm müdām Seyyīd-i şīrīn-zəbān idi *(Gazel 242, Mısra 7). [həmīşə,]*

Bəlā-yı hicr cəfā-yı rəqīb olmaydı
Şərāb u şāhid ü sāqī **həmīşə** bāhəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 8). [həmīşə,]*

Keçür **həmīşə** ġəm-i hicr ü dərd-i ġürbət ilə
N`olurdı belə keçən 'ömr hamudan kəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 11). [həmīşə,]*

__**həm-nām:**__ *Adaş.*

Beytü`l-əḫzānə qədəm basdı kərəmdən nā-gəh
Bir rəfīqim ki ḥəbību`llāhə olmuş **həm-nām** *(Kaside 13, Mısra 8). [həmnām,]*

Oldı dūçār baña ədīb-i zəmānə kim
Həm-nāmdur birisinə ol həşt ü çār ilə *(Kaside 21, Mısra 18). [həm-nāmdur, -dur]*

__**həm-nəbərd:**__ *Aynı mücadelede.*

Rāḥil təḫəllüṣ ol ki qılur kūr dīdəsi
Gər olsə **həm-nəbərd** yüz İsfəndiyār ilə *(Kaside 21, Mısra 20). [həm-nəbərd,]*

__**həm-rāz-ı mūr u mār:**__ *Karınca ve yılanın dostu.*

Həm-dəmün idi ṭūṭī vü bülbül
İmdi **həm-rāz-ı mūr u mār** oldun *(Kaside 16, Mısra 10). [həm-rāz-ı mūr u mār,]*

__**həm-rəng:**__ *Aynı renk.*

Urub çün bərg-i gül **həm-rəngliq** lāfın dodaġ ilə
Ṣəbā toprağə salmış hər yetən tapdar ayaġ ilə *(Gazel 216, Mısra 1). [həm-rəngliq, -liq]*

__**həm-sāğər:**__ *Aynı kadehi paylaşan.*

Gecəm günüz tək olurdı şu'ā' rūyundan
O māh-rūy ilə **həm-sāğər** olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 6). [həm-sāğər,]*

__**həm-sāyə:**__ *Komşu, denk; Gölge.*

Zülf-i müşkīn dögi ruḫsārınə **həm-sāyə** olan
Bāl-ı Cibrīldi ḫᵛurşīd üzinə sāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 9). [həm-sāyə,]*

Çeşmün nə vəchdəndi ki bīmārdur müdām
Həm-sāyəsində 'Īsā-yı ləb tək ṭəbībi var *(Gazel 44, Mısra 4). [həm-sāyəsində, -s, -i, -n, -də]*

Bilmürəm məskənüvi hardədi tā var u yoḫım
Şərf edüb kūyun əṭrāfınə **həm-sāyə** gəlim *(Gazel 134, Mısra 10). [həm-sāyə,]*

Salmasun nərgis-i məḫmūruva zülfün sāyə
Qoymə şāh-bāzə olə zāğ [u] zəġanın **həm-sāyə** *(Gazel 209, Mısra 2). [həm-sāyə,]*

__**həm-şöḥbət:**__ *Sohbettaş, sohbet edilebilecek biri.*

Şəd-ḥeyf saldı firqətə dövrān-ı kəc-mədār
Ol məh bənimlə bir gecə **həm-şöḥbət** olmamış *(Gazel 105, Mısra 4). [həm-şöḥbət,]*

İmdi āvārə vü bī-çārə vü əsīr-ġürbət
Nə pərəstār nə bir mūnis nə [bir] **həm-şöḥbət** *(Mesnevi 1, Mısra 20). [həm-şöḥbət,]*

__**həm-şəhrī:**__ *Aynı şehir ve memleketten olan kişilerden her biri.*

Adı Rüstəm olə **həm-şəhrīdə** Zābil bi`llāh
Bu səbəblərlə həmīn Rüstəm-i dəstān olmaz *(Gazel 90, Mısra 3). [həm-şəhrīdə, -də]*

__**həmtā:**__ *Benzer, eşit, gibi.*

Bāvər etməm sənə **həmtā** olə dünyādə bu gün
Enə gökdən yerə bir vəchdə yüz min āyə *(Gazel 209, Mısra 3). [həmtā,]*

Ənbiyā firqəsinə hər nə gəlüb dərd ü bəlā
Bu müşəḫḫəsdi Ḥüseynə dögi kimsə **həmtā** *(Müseddes 2, Mısra 30). [həmtā,]*

__**həmtā-yı ḥātəm-i ṭā:**__ *Ḥātəm-i Ṭā gibi. Ḥātəm-i Ṭā benzeri.*

Rə`īs-i şəhr-i səḫāvət əmīr-i mülk-i 'əṭā
Ki fəżldə dögi **həmtā-yı Ḥātəm-i Ṭā** də *(Kaside 18, Mısra 22). [həmtā-yı ḥātəm-i ṭā,]*

__**həm-zəbān:**__ *Aynı dili konuşan.*

Ḫ˘oş ol zəmān ki ol məh ilə **həm-zəbān** olam
Hər sözdə bir dilim dutulub nā-təvān olam *(Gazel 128, Mısra 1). [həm-zəbān,]*

Dā`im firāqdə budur övrādı Żū`īnün
Ḫ˘oş ol zəmān ki ol məh ilə **həm-zəbān** olam *(Gazel 128, Mısra 10). [həm-zəbān,]*

Nə yārunə **həm-zəbān** nə ġəm-ḫ˘ār
Nə mūnis ü dost nə pərəstā *(Mesnevi 8, Mısra 5). [həm-zəbān,]*

__**ḥəməl:**__ *Koç, koç burcu.*

Budur vəchi Məḥəmməd Bəg büsāṭ-ı toy binā etmiş
Fələk cedy ü **ḥəməldən** bəzmə vermiş bərrə büryān *(Kaside 22, Mısra 20). [ḥəməldən, -dən]*

__**ḫəncər çək-:**__ *Hançerini çıkarmak.*

Çəkdi ḫəncər nāz ilə öldürmədi şəd-ḥeyf kim
Qıymadı bir qəṭrə ābı bu dil-əfkār içün *(Gazel 153, Mısra 7). [ḫəncər çəkdi, -di]*

__**ḫəncər-i bī-dād:**__ *Adâletsiz hançer.*

Ya edün **ḫəncər-i bī-dād** ilə şəd pārə məni
Qana döndi cigərim yā yetirün yārə məni *(Gazel 224, Mısra 1). [ḫəncər-i bī-dād,]*

__**ḫəncər-i bərrəndə:**__ *Keskin hançer.*

Ḫ˘oşdı yüz **ḫəncər-i bərrəndə** dil ü cānə dəgə
İstəməm zülf-i pərīşānuvə kim şānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 1). [ḫəncər-i bərrəndə,]*

həncər-i cānān: *Sevgilinin hançeri.*

Ātəş-i ʻeşq-i ruḫ-ı yār ʻəlācın ḥükəmā
İstədim āb-ı dəm-i **ḫəncər-i cānān** dedilər *(Gazel 62, Mısra 4). [ḫəncər-i cānān,]*

həncər-i müjgān çək-: *Kirpik hançeri çıkarmak, sevgilinin bakması.*

Çəkürsən **ḫəncər-i müjgān tökürsən** qan alursan cān
Ḥəbībim səndə bu ʻādət nədür qəṣṣābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 7). [ḫəncər-i müjgān çəkürsən, -ür, -sən]*

həncər-i müjgānlə: *Kirpik hançeri.*

Bu qədri tökmə qanın **ḫəncər-i müjgānlə** ʻuşşāqun
Dilərlər qanını məḥşər güni hər mübtəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 7). [ḫəncər-i müjgānlə, -lə]*

həncər-i nāz: *İşve, cilve hançeri.*

Gözəllər **ḫəncər-i nāz** ilə ey məcrūḥ olan Żū`ī
Bu meydān-ı məḥəbbət içrə sən Söhrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 9). [ḫəncər-i nāz,]*

həncər-i tīz: *Keskin hançer.*

ʻĀşiq öldürməyə müjgānın edüb **ḫəncər-i tīz**
Qəṣd eyləyənə ol nərgis-i cādūlarə baḫ *(Gazel 35, Mısra 3). [ḫəncər-i tīz,]*

həndān: *Gülen, şen, neşeli.*

ʻÜrəfā zār [u] zəbūn kīsə-i āmālı təhī
Cühəlā dövlət ü neʻmətlə dəm-ā-dəm **ḫəndān** *(Kaside 14, Mısra 10). [ḫəndān,]*

Nā-gəhān hātif-i ġeybī kimi bir yār-ı ʻəzīz
Müjdə-i şövq kimi ḫürrəm ü **ḫəndān** oldı *(Kaside 17, Mısra 10). [ḫəndān,]*

Qismət-i cövhər-i fərdə qəṭʻi münkirdi ḥöküm
Onı lālə ilə gülüm ġönçə **ḫəndānuvi aç** *(Gazel 255, Mısra 4). [ḫəndānuvi, -uv, -i]*

həndə-i yūsif: *Hz. Yusuf'un gülüşü.*

Nə ẕövqi ḫāṭirə ḥāl əhli olmasə yārun
Əgərçi **ḫəndə-i Yūsif** hünərdə Rüstəmdür *(Gazel 80, Mısra 10). [ḫəndə-i yūsif,]*

həngām: *Vakit, zaman, mevsim.*

Bəzm **həngāmı** səḫāvətdədi qaān-ḫişlət
Rəzm əyyāmı şücāʻətdə Sikəndər-ḥəşmət *(Kaside 5, Mısra 39). [həngāmı, -ı]*

həngāmə: *Gürültü, patırtı, kavga.*

Gəh nāz u gəh girişmə gəhī lüṭf ü gəh ʻitāb
Vəṣlində Żū`ī gör ki nə **həngāmə** var idi *(Gazel 222, Mısra 14). [həngāmə,]*

hənüz: *Daha.*

Dedim ki Żū`iyə lütf et dedi zihī hiclət
Hənūz zindədür ol hicr-i cān-şikārım ilə *(Gazel 191, Mısra 10). [hənüz,]*

həqq: *Allah.*

Ḥəqq qəsəmlə sūrə-i yāsīndə iżhār eyləyüb
Şānuvı ey məḥrəm-i əsrār-ı sirr-i yā vü sā *(Gazel 1, Mısra 5). [ḥəq,]*

Ḥəqq səni ḫəlq eyləyübdür rəsm-naʻmā li`l-ʻāləmīn
Şāfiʻ-i ʻüṣyān əhl-i məʻṣiyət rūz-ı cəzā *(Gazel 2, Mısra 5). [ḥəq,]*

Ḥəqq nədəndür bu qədər dərd ü ġəm insānə verüb
Hər nə var dərd ü bəlā məcməʻ-i ʻürfānə verüb *(Gazel 20, Mısra 1). [ḥəq,]*

Ḫəlq söylər yaradub cənnəti **Ḥəqq** ādəm içün
Bu ʻəbəs sözdi Ḫudā cənnəti şeyṭānə verüb *(Gazel 20, Mısra 3). [ḥəq,]*

Aldanmə dünyā-malınə həm cāhınə cəlālınə
Düş bir **Ḥəqqün** ḫəyālınə rəḥmānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 10). [ḥəqün, -ün]*

Öz kəsbidür mi Żū`ī cəhān içrə ḥüsn ü qübḥ
Yā **Ḥəqq** verübdi ʻāləm-i məʻnāda bilmədim *(Gazel 139, Mısra 18). [ḥəq,]*

Özgədür şīvəsi Żū`ī bu pərī ruḫsārun
Verməyüb **Ḥəqq** bunı hər māh-ı mələk sīmāyə *(Gazel 209, Mısra 14). [ḥəq,]*

Ḥəqq səni məẓhər qılub āynə-i ẕātınə
Āynəsi ṣāf olan göstəri cānānını *(Gazel 245, Mısra 7). [ḥəq,]*

Ḥəqq səni dövlət ü ʻişrətdə səlāmət eləsün
Kurrətü`l-`ərżi və mā-fīhi mətā mā-dāmət *(Kaside 5, Mısra 53). [ḥəq,]*

Fələkdən ġüṣṣə dövrāndan bəlādur ḥāṣilim hər gün
Məgər **Ḥəqq** şādlıq-ḫᵛurşīdini məndən nihān qılmış *(Kaside 11, Mısra 10). [ḥəq,]*

Səlīl bir əḥsən-i səbṭ-i peyəm-bər vāriṡ-i Əḥməd
Ki cədd-i pākını **Ḥəqq** bāʻiṡ-i kövn ü məkān qılmış *(Kaside 11, Mısra 20). [ḥəq,]*

Sipihr-i ʻizzət ü ḫᵛurşīd fəżl ü cūd Mīr Mehdī
Ki ḥəsən ḫəlqəni **Ḥəqq** rəşk-i firdövs-i cənān qılmış *(Kaside 11, Mısra 22). [ḥəq,]*

Mürüvvət nükhəti sizdəndi dā`im əhl-i ʻürfānə
Kul-i cūd u səḫāyə ẕātıvı **Ḥəqq** gülsitān qılmış *(Kaside 11, Mısra 28). [ḥəq,]*

Ziyādə fikrlərə düşmə anla bu rəmzi
Nə gücdə ḫəlq eləyüb **Ḥəqq** əzəldən insānı *(Kaside 23, Mısra 16). [ḥəq,]*

Ey vəfā kānı Əmīrḫān ki dəm-ā-dəm **Ḥəqqdən**
Ṣıdq ilə vəqtivi ḫᵛoş keyfivi çaq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 1). [ḥəqdən, -dən]*

Ḥəqq ḥużūrundə bəlī kəlməsi məqbūl olub
Bu nə inṣāfdı iqbālıvı idbār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 21). [ḥəq,]*

Ḥəqq səlāmət eləsün cümlə bəlādan cānun
Bu gəlüb getməkidən mən özim bīmār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 5). [ḥəq,]*

Bir vücūdı ki **Ḥəqq** edə mümtāz
Nə desön vəṣfinə olur çoḫ āz *(Mesnevi 2, Mısra 43). [ḥəq,]*

Bu verdiyim mənim duʻālardan
Ḥəqq səni ḥifẓ edə bəlālardan *(Mesnevi 2, Mısra 52). [ḥəq,]*

Bād-ı Kūbə şəhrinə elə güẕər
Ḥəqq onə lüṭf ilə edübdür nəẓər *(Mesnevi 5, Mısra 52). [ḥəq,]*

Olə də bir sözi təşḫīṣ-i təmīz etməzlər
Ḥəqq sözün cānınə diqqət edübən getməzlər *(Mesnevi 9, Mısra 44). [ḥəq,]*

Ḥəqq saña ʻəql verübdür budur əqdi sənün
Ki bununlə verəsən fərqini hər nīk ü bədün *(Mesnevi 9, Mısra 55). [ḥəq,]*

Olsa gər ʻeyb istəyəndə dəlīl
Pəs nöçün **Ḥəqqdən** istəyübdi Ḫəlīl *(Mesnevi 11, Mısra 82). [ḥəqdən, -dən]*

Nə olubdur sizə bi`llāh ki təʻəṣṣüb-dīndür
Qulaq asmaz bu sözə kim ki **Ḥəqqə** kəc-bīndür *(Mesnevi 9, Mısra 80). [ḥəqə, -ə]*

Ḥəqqün ʻibādəti o iṭāʻət olur ki ḥīç
Mənẓūr evində cənnət-i ḥavrādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 11). [ḥəqqün, -ün]*

Ḫovf-ı cəḥīm ü Kövsər ü Təsnīm istəyür
Ḥəqqdən belə ʻibādət əlbəttə dūrdur *(Gazel 74, Mısra 4). [ḥəqqdən, -dən]*

ʻĀləmlərə rüsvālanub **Ḥəqq** şūrından sevdālanub
Bülbül kimi şeydālanub bustānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 3). [ḥəqq,]*

Āyīnə-i qəlbi silüb **Ḥəqq**-cilvəsin ondə görüb
ʻƏql-i maʻāşı tərk edüb dīvānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 7). [ḥəqq,]*

Kim ki ṭāʻətinə məğrūr olə Żū`ī bi`llāh
Bil yəqīndir ki [o] **Ḥəqqdən** özini dūr elədi *(Gazel 241, Mısra 10). [ḥəqqdən, -dən]*

Kāfī olur mı şānuvə gər gəlsə **Ḥəqqdən**
Fəżlün ẓuhūrə qılmaqə yüz qul fəkā Əlī *(Kaside 1, Mısra 29). [ḥəqqdən, -dən]*

Bī-ʻelm olan vücūdlərə **Ḥəqq** deyübdi kim
Ḥeyvāndan də bəl hum əżallū kināyəti *(Kaside 2, Mısra 29). [ḥəqq,]*

Çünki ādəm yā səḫā eylər yā eḥsān **Ḥəqq** içün
Nə səḫāvət var nə rāh-ı Ḥəqdə eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 5). [ḥəqq,]*

Sən yıqub ḫərc etmədün bir ḥəbbə **Ḥəqqə** cānuvə
ʻĀləm-i ʻuqbādə baḫ gör kim ʻuqūbət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 5). [ḥəqqə, -ə]*

Kān-ı fəżl ü hünər ü cūd
Ki qılubdur onə **Ḥəqq** öz kərəmindən ikrām *(Kaside 13, Mısra 30). [ḥəqq,]*

Ḥəqqə edirdüm gecə mən bir duʻā
Oturmuşkən ḫəstə bəstə mübtəlā *(Mesnevi 4, Mısra 39). [ḥəqqə, -ə]*

ḥəqq: *Doğrusu, gerçekten, hakîkaten. Hakiki, gerçek.*

ʻƏrż qıldım **ḥəqqdi** kəlāmun təmām
Līk bu ovqāt alınmur kəlām *(Mesnevi 5, Mısra 53). [ḥəqdi, -di]*

Dərs-i ʻelm ilə o ādəmdi mən oldım ḥeyvān
İstəsə hər cürə noḫtə urə **ḥəqqdür** āsān *(Mesnevi 9, Mısra 72). [ḥədür, -dür]*

ḥəq-i nān u nəmək: *Tuz ve ekmek hakkı.*

Nə **ḥəq-i nān u nəmək** var nə şüʻār-ı bəẕl ü cūd
ʻƏrṣədə zən-ṭəbʻlərdür mərd-i meydān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 3). [ḥəq-i nān u nəmək,]*

ḥəqiqiyyət-i əqvāl: *Sözlerin gerçekliği.*

Sən ki ādəmsən **ḥəqiqiyyət-i əqvāl** ilə
Māżī müstəqbələ baḫ diqqət-i əḥvāl ilə *(Mesnevi 9, Mısra 51). [ḥəqiqiyyət-i əqvāl,]*

ḥəqīqət: *Asıl olan durum ve şekil, gerçek, asıl, künh. Var olan, gerçekleşmiş bulunan, fikir, tasavvur veya hayal olmayıp fiilî olarak var olan şey, vâkıa.*

Behişt ṣöhbət-i yār-ı şəfīq-i həm-dəmdür
Ḥəqīqət ādəm-i bī-məʻrifət cəhənnəmdür *(Gazel 80, Mısra 2). [ḥəqīqət,]*

Sitəm-**ḥəqīqəti** məʻşūqədən təğāfüldür
Cəfā gər eyləsə Żū`ī genə vəfādandur *(Gazel 83, Mısra 13). [ḥəqīqəti, -i]*

Düşüb ʻeşqün həvāsınə səʻy eyləyüb şəfāsınə
Bu **ḥəqīqət** mināsınə qurbānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 16). [ḥəqīqət,]*

İçüb mey məst olub ʻāləm-ġəmin bir ẕərrə çəkməzdük
Ḥəqīqət ʻāləmində ʻāqil ü fərzānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 6). [ḥəqīqət,]*

Çoḫ ayağə salmə ey gül al ələ bir lüṭf qıl
Żū`īnün köñlin **ḥəqīqət** cām-ı meydən kəm dögül *(Gazel 125, Mısra 10). [ḥəqīqət,]*

ʻāriflərə **ḥəqīqəti** dūzəḫ ʻəẕābıdur
Getmək behiştə zāhid-i bəd-eʻtiqād ilə *(Gazel 193, Mısra 9). [ḥəqīqəti, -i]*

Ḥəqīqət ʻāləmində yoḫ təfāvüt ẕərrə miqdārı
Nə fərqi yā Menātə qulluq et yā Lāt u ʻUzzāyə *(Gazel 212, Mısra 11). [ḥəqīqət,]*

Vādī-i Qüds ü Ṭūrə **ḥəqīqət** dögül şüpə
Firdövsvār āyət-i rəḥmān ẓuhūr idi *(Gazel 246, Mısra 5). [ḥəqīqət,]*

Fərş ü fürūş zīnəti istəbrəq ü hərīr
Ḫuddām-ı bəzm-i ḫāṣ **ḥəqīqətdə** ḥūr idi *(Gazel 246, Mısra 10). [ḥəqīqətdə, -də]*

Ḥeyvāndılar **ḥəqīqəti** insān dögül təmām
Bənzər Əgərçi ẓāhiri insānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 17). [ḥəqīqəti, -i]*

Cān-ı ʻāləmdür **ḥəqīqət** əhl-i ʻürfān dəhrdə
Ḫəlq imdi ṣūrət-i dīvārdur cān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 9). [ḥəqīqət,]*

Ġərīb ü bī-nəvā kəslər pənāhı
Bu Żū`īnün **ḥəqīqət** qibləgāhı *(Mesnevi 3, Mısra 4). [ḥəqīqət,]*

Ḫān o kəsdür ki **ḥəqīqətdə** səḫāvətlə olə
Məʻrifət ṣāḥibi vəqtində şücāʻətlə olə *(Mesnevi 6, Mısra 49). [ḥəqīqətdə, -də]*

Sən dəḫi bil ʻulūmı diqqət ilə
Bizə təfsīr qıl **ḥəqīqət** ilə *(Mesnevi 11, Mısra 62). [ḥəqīqət,]*

Ḥəqīqət ʻāləmi içrə bərādər-i cānı
Ṣədāqət ʻāləmi içrə rəfīq-i rūḥānī *(Mesnevi 13, Mısra 3). [ḥəqīqət,]*

ḥəqīqət-i rəşk-i cinān: *Cennetlerin kıskanma durumu, olayı.*

Ḥūr-ı behiştə verməz idim hər pərīvəşin

Şīrvān demə **ḥəqīqət-i rəşk-i cinān** idi *(Gazel 242, Mısra 4). [ḥəqīqət-i rəşk-i cinān,]*

ḥəqīqətən: *Hakîkat bu ki, gerçekten, doğrusu.*

O kəs ki mülk-i ma'ārif onə müsəlləmdür
Ḥəqīqətən nəẓər et pādşāh-ı 'āləmdür *(Gazel 73, Mısra 2). [ḥəqīqətən,]*

ḥəqīr: *Değersiz, îtibarsız, küçük.*

Diyār-ı mə'rifət ol mülkdür kim ol yerdə
Ḥəqīr Zāl idi Rüstəm fəqīr-i Ḥātəmdür *(Gazel 73, Mısra 12). [ḥəqīr,]*

Təvəqqe'm budı əḥvālıvı bəyān edəsən
Ḥəqīr Żū`īni bir sözlə şādmān edəsən *(Mesnevi 14, Mısra 16). [ḥəqīr,]*

ḥəqīrānə: *İtibarsızca; Korkarak, çekinerek.*

Ey sərvər-i bülənd məqām ki şidiq ilə
Dərgāhıvə dəḫīl ü **ḥəqīrānə** gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 2). [ḥəqīrānə,]*

ḥəqīr-i zāl: *İtibarsız Zal (Rüstem`in babası).*

Diyār-ı mə'rifət ol mülkdür kim ol yerdə
Ḥəqīr Zāl idi Rüstəm fəqīr-i Ḥātəmdür *(Gazel 73, Mısra 11). [ḥəqīr-i zāl,]*

ḥəqq peyəmbər: *Allah`ın peygamberi; Hakiki peygamber.*

Bir ḥədīs̱ etsə rəvāyət sənə bir fikr elə
Gör yaraşur mı desün **ḥəqq-i peyəm-bər** belə *(Mesnevi 9, Mısra 54). [ḥəqq peyəmbər,]*

ḥəqqā: *Gerçekten, doğrusu, elhak.*

Zāhidlərün 'ibādəti ḥūr u quşūrdur
Ḥəqqā belə iṭā'əti 'eyni qüşūrdur *(Gazel 74, Mısra 2). [ḥəqqā,]*

Hər kəs ki lālə-i ruḫ-ı dildārə meyli yoḫ
Ḥəqqā şəfā-yı bāğ u gülüstānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 4). [ḥəqqā,]*

ḥəqqi: *Hakiki, gerçek.*

Dinc ü rāḥət olə hər kimsə müsəlmān odı kim
Dinc ü rāḥətliği çün **ḥəqqi** müsəlmānə verüb *(Gazel 20, Mısra 8). [ḥəqqi,]*

Ḥəqqi mollā odı kim hər sözi yazub oḫuyə
Yoḫsə ki bilməyə bir ḥərfi yalandan toḫuyə *(Mesnevi 6, Mısra 45). [ḥəqqi,]*

Dünyā dutanda arturu rəzīlə həm vəbāl
Ḥəqqi ḫəyālə salmaqə qalmır dəḫi məcāl *(Muhammes 3, Mısra 38). [ḥəqqi,]*

ḥəqq-i nəmək [ü] nān: *Ekmek ve tuz hakkı.*

Əvvəlki şədāqətlər olub indi ḫəyānət
Qalmub dəḫi **ḥəqq-i nəmək [ü] nān** dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 8). [ḥəqq-i nəmək [ü] nān,]*

ḥəqq-i səlām: *Selam hakkı.*

Gözlərdi təmām əhl-i cəhān **ḥəqq-i səlāmı**
N`oldı o şədāqət o məḥəbbət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 7). [ḥəqq-i səlāmi, -i]*

ḥəqq-i yüz: *Yüz doğru.*

Etməz qəbūl qılmə nəṣīḥət ki **ḥəqq-i yüz**
Tə`s̱īr eyləməz dəḫi şeyṭānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 15). [ḥəqq-i yüz,]*

hər: *Bütün, cümle, her, herhangi (kimse).*

Hər bəzmdə ki bādə-i ḥəmrādan olmasa
Nəql ü məzə o lə'l-i şəkər-ḫādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 1). [hər,]*

Şəbr eylə **hər** nə cövr gələ rūzgārdən
Vəqtün cəhənnəm etmə yanə yanə ağlama *(Gazel 5, Mısra 3). [hər,]*

Təmām 'əqldədür **hər** nə var möhnət ü ġəm
Nə qədr çoḫ olə çoḫ olı ẕillət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 7). [hər,]*

Cəhānı **hər** ṭərəfdən diqqət ilə gəzdim aḫtardum
Tapulmaz Żū`ī bir kəs 'ām-ı kə`l-'āmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 9). [hər,]*

Yoḫdı cānı **hər** kimün köñlündə cānān olmasə
Çün cəmādə bənzəyir **hər** yerdə kim cān olmasə *(Gazel 13, Mısra 1). [hər,]*

Yoḫdı cānı **hər** kimün köñlündə cānān olmasə
Çün cəmādə bənzəyir **hər** yerdə kim cān olmasə *(Gazel 13, Mısra 2). [hər,]*

Mürdə cismin 'āşiqün qılmazdun əḥyā **hər** nəfəs
Mö'cüz-i 'Īsā əgər lə'lündə pünhān olmasə *(Gazel 13, Mısra 7). [hər,]*

Hər şey`ün öz żiddi ilə ḥāləti təşḫīş olur
Ləẕẕət-i vüṣlət olur mu dərd-i hicrān olmasə *(Gazel 14, Mısra 5). [hər,]*

Hər dəm görim səni dönəsən qanə ey şərāb
Gətdün bu təlḫ-kāmı dəḫi cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 1). [hər,]*

Şə`nündə nāzil oldı sənün ḥörmət āyəsi
Səndəndi **hər** bəlā gələ insānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 4). [hər,]*

Hər qüvvə təndə nāqiş olur içələr səni
Bilməm nədəndi vəsf bu nöqşānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 11). [hər,]*

Hər bir məqāmə dəgə ayağun ḫarāb edir
Vāy ol kəsə ala ələ peymānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 13). [hər,]*

Żū`iyā **hər** gün 'əẕāb içrə əsīrəm neyləyüm
Görməmək yārı 'əẕāb u ġeyr ilə görmək 'əẕāb *(Gazel 16, Mısra 13). [hər,]*

Neyləsün 'āşiq saña dil verməsün ey məh-liqā
Hər nigāhun cān-sitān hər nāz u ġəmzün dil-firīb *(Gazel 18, Mısra 4). [hər,]*

Neyləsün 'āşiq saña dil verməsün ey məh-liqā
Hər nigāhun cān-sitān hər nāz u ġəmzün dil-firīb *(Gazel 18, Mısra 4). [hər,]*

Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ ilə
'Ərṣə-i ḥüsn içrə ey şāhım bu cövlānun görüb *(Gazel 19, Mısra 5). [hər,]*

Təḫt-i 'izzətdən gəlür ḫ`oş bənd-i zindānun baña
Hər kim ey Yūsifvəşim çāh-ı zənəḫdānun görüb *(Gazel 19, Mısra 14). [hər,]*

Ḥəq nədəndür bu qədər dərd ü ġəm insānə verüb

Hər nə var dərd ü bəlā məcmə'-i 'ürfānə verüb *(Gazel 20, Mısra 2). [hər,]*

Baḫıram dəhrdə **hər** yerdə ki var müfsid ü şər
Ne'mət ü dövlət-i dünyānı Ḫudā anə verüb *(Gazel 20, Mısra 5). [hər,]*

Dinc ü rāḥət olə **hər** kimsə müsəlmān odı kim
Dinc ü rāḥətliği çün ḥəqqi müsəlmānə verüb *(Gazel 20, Mısra 7). [hər,]*

'ārif ü fāżil ü kāmilləri ẕillətdə qoyub
Ḥörmət ü rāḥətı **hər** cāhil ü nā-dānə verüb *(Gazel 20, Mısra 10). [hər,]*

Küfrdür Żū`ī bu söz çoḫ də darıḫma nəżər et
Hər nə var isə Ḫudā kāmil-i insānə verüb *(Gazel 20, Mısra 16). [hər,]*

Qalub nə güldə nə gülşəndə bir nəşāṭ-əs̱əri
Olub təmām cəhān içrə **hər** nə var ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 12). [hər,]*

Hər cəhətdən 'āləm olmuş cənnətü`l-mə`vā vəlī
Neylərəm mən cənnəti çün onda ādəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 3). [hər,]*

Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ ilə
'Ərṣə-i ḥüsn içrə ey şāhım bu cövlānun görüb *(Gazel 31, Mısra 5). [hər,]*

Çünki **hər** şəḫsə deyürsən ənə ḫeyrən minhə
Bu sənün şə`niñə sıqmaz bu nə hācət zāhid *(Gazel 39, Mısra 23). [hər,]*

Gülüstān içrə olmuş **hər** gül-i növḫīz bir Ḫosrov
'Anādil Bārbəd bu bəzmə bülbüllər Nəkīsādur *(Gazel 40, Mısra 3). [hər,]*

Səbā rūḥu`l-Qüdüsdür Məryəm-i İsādan çün kūha
Ki **hər** bir nəfḫəsində yüz Məsīhāvəş hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 6). [hər,]*

Nə ḥāṣil şe'rdən Żū`ī nə nəf'i ḥikmət-i 'elmün
Bu sā'ət ṣāḥib-i zər **hər** hünər əhlindən ə'lādur *(Gazel 40, Mısra 14). [hər,]*

Nə qədri cüst ü cū etdim cəhāndə tapmadım bir kəs
Ki zəḫm-i möḫnət ü dərdə onun **hər** ləfżi mərhəmdür *(Gazel 41, Mısra 6). [hər,]*

Bu ḫākī-rəh ki üstündə gəzərsən çoḫ fəḫārətlə
Təṣəvvür eylə **hər** bir məsti bir Kāvūs bir Cəmdür *(Gazel 41, Mısra 10). [hər,]*

Zāhidliq işi şā'irə 'āləmdə nə lāzım
Hər şəḫsün olur dəhrdə bir kārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 4). [hər,]*

Hər bir kəsün ki sən kimi ey məh ḥəbībi var
Bəh bəh əzəl günündə sə'ādət nəṣībi var *(Gazel 44, Mısra 1). [hər,]*

Yağmalayubdı ṭürrələrün Çīn məmālikin
Hər çīni içrə müşk-i Ḫıṭādan kəsībi var *(Gazel 44, Mısra 6). [hər,]*

Żū`ī sañadı Leyliyə Məcnūn ġəzəl-sərā
Hər gülşənün bir özgətəhər 'əndəlībi var *(Gazel 44, Mısra 12). [hər,]*

Mənim yoḫ ḥörmətim mey-ḫānələrdə deyr ü məsciddə
Sənün **hər** yerdə olsun 'izzətün həm 'etibārun var *(Gazel 46, Mısra 8). [hər,]*

Qalub hicrān zimistānında Żū`ī nālə qoy etsün
Sən etmə nālə ey bülbül sənün **hər** il bəhārun var *(Gazel 46, Mısra 10). [hər,]*

'Āriżün kim bādə tābından açubdur lālələr
Hər ṭərəf tər qəṭrəsi ol lālə üzrə jālələr *(Gazel 48, Mısra 2). [hər,]*

İçmisən min 'āşiqün qanın şəhādət eyləyür
Ləblərindən qan kimi **hər** dəm çıḫan təbḫālələr *(Gazel 48, Mısra 4). [hər,]*

Ḫəṭṭ ü ḫālun rūy-ı alundə durubdur vəcḥi var
Tā ki dīn-i 'āşiqə **hər** ləḥẓə rəḫnə ṣalələr *(Gazel 48, Mısra 6). [hər,]*

Yandurursan bī-muḥābā **hər** zəmān 'āşiqləri
Vāy əgər kim bu ḥesābı səndən ay məh alələr *(Gazel 48, Mısra 7). [hər,]*

Dil-i sūzənimi ġəm ləşkəri görcək dayanub
Dedi **hər** yerdə yanar od olə mənzil yeridür *(Gazel 49, Mısra 4). [hər,]*

Olub 'āşiq cəhāndə hərkəs öz mə'şūqəsin tapdı
Mənim kim **hər** zəmān firqətdə min min āh u zārım var *(Gazel 50, Mısra 3). [hər,]*

Olub 'āşiq cəhāndə hərkəs öz mə'şūqəsin tapdı
Mənim kim **hər** zəmān firqətdə min min āh u zārım var *(Gazel 50, Mısra 4). [hər,]*

Hər 'āşiqün keçür mi belə qara günləri
Yoḫsə qara gün 'eşqdə ancaq baña keçər *(Gazel 51, Mısra 7). [hər,]*

Şirvān Kürün ki vādī-ələmindən arturub
Qılson nəẓārə **hər** yaña nūr-ı Ḫudā keçər *(Gazel 51, Mısra 4). [hər,]*

'Āləm içrə **hər** kimün bir bī-vəfā cānānı var
Söləmün bir də onə dünyā vü dīn ü cānı var *(Gazel 54, Mısra 1). [hər,]*

Żū`ī-i bīmār-ı 'eşq oldun ölimdir çārəsi
Hər gedən ġeyri ḫəyāl etmə ki bir dərmānı var *(Gazel 54, Mısra 10). [hər,]*

Muṣəvvər eyləyübdir mərdüm-i çeşmim qədün sərvin
Dögül bī-hūdə cārī eyləmək **hər** ləḥẓə bu cūlər *(Gazel 57, Mısra 4). [hər,]*

Āşikārə qanımı **hər** dəm tökər ġəmzün oḫı
Bir təbəssüm ilə lə'lün cānımı pünhān alur *(Gazel 59, Mısra 3). [hər,]*

Ey dil yüzündə zülfünə çoḫ meyl eyləmə
Hər kəs bu günə eyləsə sevdā ziyān çəkər *(Gazel 61, Mısra 10). [hər,]*

Lə'lün ġəmində Żū`ī-i ḫūnīn-cigər sənün
Hər dəm əlündən āh qılub əl-əmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 14). [hər,]*

Müṣāḥibimdi Bəhār ilə Seyyid ü Bīḫūd
Rumūz-ı 'eşqdə **hər** ləḥẓə bəḥs̱ edən günlər *(Gazel 67, Mısra 6). [hər,]*

Hər kiməsnənün kim olə cāmı Cəmi neylər
'Āləm hamusı cāmdədür 'āləmi neylər *(Gazel 69, Mısra 1). [hər,]*

Hər 'āşiqə kim lə'l-i ləbün vəṣlidi ḥāṣil
Övrəng-i Süleymānı dəḫi ḫātəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 3). [hər,]*

Nə var ol məhvəşə āhımdan özgə qāṣidim **hər** şəb
Ḥərīm-i kūyunə bād-ı ṣəbādan ġeyri məḥrəm var *(Gazel 70, Mısra 11). [hər,]*

‘Āləmdə nə var isə tapub cümləsi təğyīr
Hər şeydə qədīmī sər ü sāmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 16). [hər,]*

Hər şəb ki bəzmim içrə o māh ilə cām olur
‘Eyş ü nəşāṭ ləẕẕət-i dünyā təmām olur *(Gazel 77, Mısra 1). [hər,]*

Hicründə hər gecə baña yəvmü`l-ḥesābdur
Hər gün qədün firāqı qiyāmət-qiyām olur *(Gazel 77, Mısra 9). [hər,]*

Hicründə hər gecə baña yəvmü`l-ḥesābdur
Hər gün qədün firāqı qiyāmət-qiyām olur *(Gazel 77, Mısra 10). [hər,]*

Īmānı yoẖdı bādəyə zāhid inanmasə
Hər dəmdə meydə mö‘cüz-i yuḥyi`l-‘iẓām olur *(Gazel 77, Mısra 12). [hər,]*

Hər ildə gərçi dəhrdə bir lāləzār olur
Tiflīs içində **hər** gecə yüz növ-bəhār olur *(Gazel 82, Mısra 1). [hər,]*

Hər ildə gərçi dəhrdə bir lāləzār olur
Tiflīs içində hər gecə yüz növ-bəhār olur *(Gazel 82, Mısra 2). [hər,]*

Zāhid deyən behişt ki ‘uqbādə sölənür
Hər bir zəmāndə ‘āşiq içün dər-kənār olur *(Gazel 82, Mısra 4). [hər,]*

Ḥūr u qüṣūr u cənnət-i riżvān təmāmdur
Hər bəzmdə ki cām-ı mey-i ẖˇoş-güvār olur *(Gazel 82, Mısra 6). [hər,]*

Hər mübhəm iş ki anlamayur ẖəlq sirrini
Cām-ı cəhān-nümādə bizə āşkār olur *(Gazel 82, Mısra 7). [hər,]*

Dəm yoẖdı o bī-çārə içün kim ġəmi yoẖdur
Hər kimsə ki dərd ü ġəminə həm-dəmi yoẖdur *(Gazel 86, Mısra 2). [hər,]*

Şərāb-ı nāb ey sāqī cəhān içrə o cövhərdür
Ki ondan ẓāhir eylər **hər** kəsün ẕātı nə gövhərdür *(Gazel 88, Mısra 2). [hər,]*

Hər gədā-ṭīnət bir isim ilə sulṭān olmaz
Qurı əngüştər ilə dīv-i Süleymān olmaz *(Gazel 90, Mısra 1). [hər,]*

Hər kəsün adını sulṭān qoyəsən ẖān deyəsən
Bir ad ilə o gedüb Rūşdə sulṭān olmaz *(Gazel 90, Mısra 5). [hər,]*

Hər buq‘ədə kim ‘ārif-i fərzānə tapulmaz
Əlbəttə o vīrānədə mey-ẖānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 1). [hər,]*

Gəzsön o yerün **hər** ṭərəfin gūşə-bə-gūşə
Nə cām nə bādə nə də peymānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 3). [hər,]*

Məfqūd olub ‘ənqā kimi əhbāb-ı mürüvvət
Seyir eləsən ‘āləmi **hər yan**ə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 10). [hər,]*

Hər sādə-ruẖ ey dil o büt-i sīm-tən olmaz
Hər səbz-i nümāyəndə bisāṭ-ı çəmən olmaz *(Gazel 94, Mısra 1). [hər,]*

Hər sādə-ruẖ ey dil o büt-i sīm-tən olmaz
Hər səbz-i nümāyəndə bisāṭ-ı çəmən olmaz *(Gazel 94, Mısra 2). [hər,]*

Hər büt dəẖi Şīrīn təki şəkkər-şikən olmaz
Hər āşiq-i Ḫosrovvəşi həm kūh-kən olmaz *(Gazel 94, Mısra 3). [hər,]*

Hər büt dəẖi Şīrīn təki şəkkər-şikən olmaz
Hər āşiq-i Ḫosrovvəşi həm kūh-kən olmaz *(Gazel 94, Mısra 4). [hər,]*

Hər ləbdə bulunmaz dəẖi e‘cāz-ı Məsīḥā
Hər bəndə gəlüb Yūsif-i gül-pīrəhən olmaz *(Gazel 94, Mısra 5). [hər,]*

Hər ləbdə bulunmaz dəẖi e‘cāz-ı Məsīḥā
Hər bəndə gəlüb Yūsif-i gül-pīrəhən olmaz *(Gazel 94, Mısra 6). [hər,]*

Hər zülf olamaz rūḥ-fəzā zülfi tək anun
Hər rəngi siyəh nāfə-i müşk-i ẖotən olmaz *(Gazel 94, Mısra 7). [hər,]*

Hər zülf olamaz rūḥ-fəzā zülfi tək anun
Hər rəngi siyəh nāfə-i müşk-i ẖotən olmaz *(Gazel 94, Mısra 8). [hər,]*

Ço qədr baña ‘āşiq deyüb ey məh sitəm etmə
Hər tīrə-nəẓər Żū`ī-i ẖūnīn-kəfən olmaz *(Gazel 94, Mısra 10). [hər,]*

Hər ‘elmdən āgah gərək olsun ki desün şe‘r
Żū`ī kimi şā‘ir gəlübən hər yetən olmaz *(Gazel 94, Mısra 11). [hər,]*

Nə tökməkdür cəfā tīğilə **hər** dəm qanın ‘uşşāqun
Bu ẓülm ey dil-bər-i āhū-nigəh qəṣṣābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 3). [hər,]*

Cəhāndə hīç cövhər-bādə kimi ẖˇoş-güvār olmaz
Ki **hər** bir şəẖsi təşẖīṣ etməgə kâmil-‘əyār olmaz *(Gazel 99, Mısra 2). [hər,]*

Hər kim ki nəş`ə-i mey-i şəhbānı anlamaz
Bi`llāh ki ẕövq-i Kövsər ü ḥūrānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 1). [hər,]*

Hər kəs ki lālə-i ruẖ-ı dildārə meyli yoẖ
Ḥəqqā ṣəfā-yı bāğ u gülüstānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 3). [hər,]*

‘Uqbādə Żū`iyā nə bilür ẕövq-i cənnəti
Hər kəs cəhāndə ləẕẕət-i dünyānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 12). [hər,]*

İmdi bildim ki cəhān mülki nə vīrānə imiş
Hər nə ‘eyş ü ṭarabı var isə əfsānə imiş *(Gazel 107, Mısra 2). [hər,]*

Gözüm peymānəsin doldurdı **hər** dəm bağrımun qanı
Nöçün kim ẖəlq sölərlər filānı mey-güsār olmuş *(Gazel 108, Mısra 3). [hər,]*

‘Uşşāqun almaz āynə-qəlbini jəng-kədər
Hər yerdə olsə gün o yerə yoẖdı tārlıq *(Gazel 111, Mısra 4). [hər,]*

Hər dəm baẖub cəmālıvə gər ağlasam nola
Ḫᵛurşīdə baẖsə kimsə edər əşkbārlıq *(Gazel 111, Mısra 11). [hər,]*

Hər növ‘ cövr gər gələ şəbr eylə Żū`iyā
Ḫ̌oşdur o gül yolundə nə qədr olsa ḫārlıq *(Gazel 111, Mısra 17). [hər,]*

Açar **hər** bir ḫəsīs-ədnāyə imdi
Fəżīlət ṣāḥibi dəst-i gədālıq *(Gazel 112, Mısra 3). [hər,]*

Hər dənī-ṭəb‘ələr ‘āləmdə olub dövlətmənd
Ṣāḥib-i ‘izz ü şəref bī-sər ü sāmān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 7). [hər,]*

Neylərəm gülşən [ü] gülzārı ki seyr etdükdə
Hər tərəf zāğ [u] zəğan bang-ı nümāyān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 12). [hər,]*

Ləbi şövqilə göz-peymānəsin qan ilə doldurmaq
Cəmāl-ātəşīn ‘eşqilə **hər** dəmdə kabāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 4). [hər,]*

Nədür bir bī-vəfā ‘eşqinə ey qanə dönən köñlüm
Yetən **hər** nā-kəs ü bī-fəhmdən ṭə‘n ü tə‘əddā çək *(Gazel 116, Mısra 10). [hər,]*

Hər ləḥẓə ki görsəm dilərəm lə‘lüvi öpmək
Ṭūṭī nə təḥəmmül eləsün şəkkəri görcək *(Gazel 117, Mısra 5). [hər,]*

Gözim sitārə-fəşāndur bu ġüṣṣədən **hər** şəb
Ki hansı bürci edüb ol məhə məqām fələk *(Gazel 118, Mısra 5). [hər,]*

Nə ḫ̌oşdur bir müvāfiq yār ilə gül-gəşt-i bāğ etmək
Gəzüb seyr eyləyüb **hər** yanə təfrīḥ-i dimāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 2). [hər,]*

Ġubernat bāğı içrə kəs̱rət-i ġılmān [u] ḥūrādan
Vücūdun kəm qılub **hər** ḥūrdan yārın soraġ etmək *(Gazel 120, Mısra 4). [hər,]*

Həzārān lālə-ruḫ **hər** gūşəsində yüz qəmər-ṭəl‘ət
Görüb bu ḥālı ḥəsrətdən dil-i pür-ḫūnı dāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 5). [hər,]*

Hīç bir ‘əlāc möḥnət-i hicrānə tapmuram
Fikr eylərəm nə qədr ilə **hər yan**ə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 12). [hər,]*

Məndən artuq eyləyür səndən şikāyət āşikār
Cövr ü bī-dādundan ey məh **hər** gecə dād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 12). [hər,]*

Ḫ̌oş ol zəmān ki ol məh ilə həm-zəbān olam
Hər sözdə bir dilim dutulub nā-təvān olam *(Gazel 128, Mısra 2). [hər,]*

Ol pādşəhim bādəyə meyl etdügi gündən
Cān nəqdini **hər** şāmdə nəẕr-i asəs etdim *(Gazel 130, Mısra 6). [hər,]*

Bādām-ı siyəh-çeşm ilə ‘innāb-ı ləbünçün
Hər ləḥẓədə cān verdim o bīmār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 10). [hər,]*

Bəḫşiş dəmi sīm ü zər əlündən
Hər dəm çəkür əl-əmān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 8). [hər,]*

Hər bəzmdə səndən özgə kimdür
Tā kim olə zər-fəşān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 9). [hər,]*

Ḫ̌ab içrə **hər** nə görsə yəqīndür oyanməmiş
Nə sirr var bu ‘āləm-i rū`yādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 7). [hər,]*

Sevübdir bir cavān-ı nāzənin pīrānəsər köñlüm
Yanar şövq-i ruḫuylə nārə **hər** şām ü səḥər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 2). [hər,]*

Baña **hər** nə bəlā gəlsə gəlür köñlümdən ey Ḫāliq
Gözəllər hicrinə yansun görim bundan bətər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 3). [hər,]*

Cānə meyl etsə idi Żū`ī gər ol ‘Īsā dəm
Ṣədqə **hər** dəmdə dil ü cānı rəvān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 10). [hər,]*

Qoyubdur sīnəmə **hər** gündə yüz min dāğ-ı pünhānı
Onunçün ‘āriżin mən lālə-i nu‘mānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 7). [hər,]*

Hər bir Sikəndərə dögül āb-ı bəqā nəṣīb
Ḫiżr olmayan bu çeşme-i ḥeyvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 5). [hər,]*

Hər gecə yanur şəm‘ kimi hicrdə Żū`ī
Tā ki salə bir gün başınə sāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 9). [hər,]*

‘Āşiqi müstəğnī etmişdür ḫəyālun vəṣldən
N`olə sən **hər** ləḥẓə göstərsön bu istiğnā yüzin *(Gazel 148, Mısra 12). [hər,]*

Nə ḫānə ṣāḥib-i ḫānə gərəkdi ‘āləmdə
Bu nüktədür sözi **hər** yerdə əhl-i ‘ürfānun *(Gazel 155, Mısra 12). [hər,]*

Baḫandə nāz ilə **hər** gūşədən o məst gözün
Qılur həzār köñül şīşəsin şikəst gözün *(Gazel 158, Mısra 1). [hər,]*

Lālə-rūlar döndürüblər qanə ḫūnīn köñlümi
İmdi çeşmimdən düşər **hər** dəmdə qanı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 10). [hər,]*

Bəs ki sūzişin qılur hicründə nālə ey ṣənəm
Yandurur **hər** gecə āhım āsmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 12). [hər,]*

O gündən kim görüb ruḫsārıvı bī-pərdə ey məh-rū
Salur topraqlarə **hər** gün fələk ḫ̌urşīd-i ‘əẕrāsın *(Gazel 162, Mısra 4). [hər,]*

Səniñlə getdi təmām ‘eyş ü nūş u ləẕẕət-i ẕövq
Qoyub yerində baña **hər** nə var ġəm getdün *(Gazel 163, Mısra 6). [hər,]*

Hər yerdə qıldı çünki təcəllā baña ruḫun
Hər bir məqāmı Mūsā içün Eymən eylədün *(Gazel 164, Mısra 3). [hər,]*

Hər ṭavr eylədim bu ġəmə çārə tapmadım
Ẓāhirdə gəlmədün dəḫi rü`yādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 7). [hər,]*

Bu qədri tökmə qanın ḫəncər-i müjgānlə ‘uşşāqun
Dilərlər qanını məḥşər güni **hər** mübtəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 8). [hər,]*

‘Āşiqi müstəğnī etmişdür ḫəyālun vəṣldən
N`olə sən **hər** ləḥẓə göstərsön bu istiğnā yüzin *(Gazel 170, Mısra 12). [hər,]*

Əgər şāhīnə **hər** gün eyləmək bir qan olub rūzī
Təğāfül birlə min min eyləmə **hər** gündə qan Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 5). [hər,]*

Əgər şāhīnə **hər** gün eyləmək bir qan olub rūzī
Təğāfül birlə min min eyləmə **hər** gündə qan Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 6). [hər,]*

Yā Rəb məni bu ḥāl ilə ḫilqət nöçün etdün
Hər gündə nəṣībim ġəm ü möḥnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 2). [hər,]*

Əvvəldə məni əbləh ü nā-dān yaradaydun
Məndə belə bu **hər** şey`ə diqqət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 4). [hər,]*

Bilməkdə imiş **hər** nə ġəm ü dərd-i müṣībət
Bilməkliqi sən bizdə ṭəb'īət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 23). [hər,]*

Sənsən bu cəhān Ḫāliqi məḫlūq təmāmı
Hər şəḫsdə bir rəng ilə ṭīnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 32). [hər,]*

Sən qoymısən **hər** kimsədə bir ḥāl-i ṭəbī'ət
Nārə necə sölərsən [o] ḥurqət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 35). [hər,]*

O Süleymān ki yel əmrində idi şām u səḥər
İmdi topraqı yel ağzındədi **hər** ṣəḥrādən *(Gazel 173, Mısra 6). [hər,]*

Pəs **hər** vücūdə mūcid-i əṣli verüb ṣifət
Əşyādə yoḫdı ẕərrə qədər iḫtiyārdan *(Gazel 176, Mısra 17). [hər,]*

Bā'iṣ budur ki hīç nə 'ömrimdə bilmədim
Çoḫdur deyən ki mən bilürəm **hər** kənārdan *(Gazel 176, Mısra 20). [hər,]*

Cəbr ilə iḫtiyārdə yoḫ bir qədər dəlīl
Hər nə kəlām var 'uləmā-yı kibārdan *(Gazel 176, Mısra 22). [hər,]*

Şīrvān köçübdi lüṭf ilə dārü`s-səlāmdan
Yüz ḥūrī istəsön tapulur **hər** məqāmdan *(Gazel 177, Mısra 2). [hər,]*

Hər kūçəsində ḥūrī pərī ṣəf ṣəf əyləşüb
İẓhār-ı yüz qiyāmət olur hər məqāmdan *(Gazel 177, Mısra 3). [hər,]*

Hər kūçəsində ḥūrī pərī ṣəf ṣəf əyləşüb
İẓhār-ı yüz qiyāmət olur **hər** məqāmdan *(Gazel 177, Mısra 4). [hər,]*

Hər səḥər kim ey pərī-rū 'ərż-i ruḫsār eylədün
Kūçə vü bāzārı rəşk-i bāğ u gülzār eylədün *(Gazel 181, Mısra 1). [hər,]*

Sücūd-ı ṭāq-ı əbrūsun qıl iḫlāṣ ilə **hər** dəmdə
Riyā-yı zāhid-i ḫ˘od-bīn kimi meḥrābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 3). [hər,]*

Ol māh-ruḫı görməməgim yaḫşıdı bi`llāh
Görcək görürəm **hər** gecə əğyār yanındə *(Gazel 186, Mısra 10). [hər,]*

Ẓū`ī yanuram şam' ṣifət ol məhi görcək
Hər gecə gəzən nāz ilə əğyār yanındə *(Gazel 186, Mısra 14). [hər,]*

Hər ləḥẓə gözimdən həvəs-i tīr-i müjünlə
Ġərqəm mən-i dil-ḫūn gözəlim cülər içində *(Gazel 190, Mısra 3). [hər,]*

Yoḫdı cānı **hər** kimün köñlündə cānān olmasə
Çün cəmādə bənzəyir **hər** yerdə kim cān olmasə *(Gazel 197, Mısra 1). [hər,]*

Yoḫdı cānı **hər** kimün köñlündə cānān olmasə
Çün cəmādə bənzəyir **hər** yerdə kim cān olmasə *(Gazel 197, Mısra 2). [hər,]*

Mürdə cismin 'āşiqün qılmazdun əḥyā **hər** nəfəs
Mö'cüz-i 'Īsā əgər lə'lündə pünhān olmasə *(Gazel 197, Mısra 7). [hər,]*

Ruḫ u zülfün ḫəyālilə köñül **hər** rūz u şəb ġəmdən
Olubdur zār u sər-gərdān gəzər āvāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 5). [hər,]*

Hər ẕərrə ḫāk bir ṣənəmün al yuvaqıdur
Fərş-i rəh olmuş imdikinün rəh-kənārınə *(Gazel 207, Mısra 15). [hər,]*

Çoḫ olmə şīftə gül-i gülzār -ı 'āləmə
Hər bir nigār-ı bī-sər ü pādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 10). [hər,]*

Nə məndən et şikāyəti nə yārdan köñül
Hər nə 'ədāvətün olə eylə Ḫudā ilə *(Gazel 213, Mısra 8). [hər,]*

Çək imdi ey köñül ġəm-i hicrān bəlāsını
Sən nīşə ülfət eylədün **hər** bī-vəfā ilə *(Gazel 213, Mısra 12). [hər,]*

Zülfi tək oldı mı necə sin qara günlərün
Mehr etmə demədim saña **hər** məh-liqā ilə *(Gazel 213, Mısra 14). [hər,]*

Bi`llāh behiştdür baña **hər** yerdə gər olam
Ol müşk-i mū-nigār u mey-i müşk-bū ilə *(Gazel 214, Mısra 3). [hər,]*

Urub çün bərg-i gül həm-rəngliq lāfın dodaġ ilə
Ṣəbā toprağə salmış **hər** yetən tapdar ayaġ ilə *(Gazel 216, Mısra 2). [hər,]*

Cənnət-i ə'lādan artuq ẕövq var **hər** güşədə
Bağlar-ı firdövs ḥūrī māh-sīmālar genə *(Gazel 217, Mısra 5). [hər,]*

Şimşād u sərvini qoparun güllərin pozun
Hər bāğdə o sərv ki rəftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 12). [hər,]*

Hər dəm qılurdum ol gül-i ruḫsārınə nəẓər
Qış mövsümi yəqīn baña bir növ-bəhār idi *(Gazel 222, Mısra 5). [hər,]*

Żū`ī nə eyləyübdi saña bilməzəm ki var
Hər baḫışundə qətlinə fərmān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 12). [hər,]*

Żū`iyā məḥrəm edib zülfünə rūyun **hər** gün
Kāfiri ḫāzin-i gəncīnə-i īmān etdi *(Gazel 233, Mısra 11). [hər,]*

Edeydük **hər** ṭərəfə seyr dəst dər-gərdən
Nəẓārəyə bizə rəşk ilə hər nigār gələydi *(Gazel 235, Mısra 5). [hər,]*

Edeydük hər ṭərəfə seyr dəst dər-gərdən
Nəẓārəyə bizə rəşk ilə **hər** nigār gələydi *(Gazel 235, Mısra 6). [hər,]*

Bəhār odur ki olub cīb ü cām mālāmāl
Bizimlə ṣöḥbətə ḥāl əhli **hər** nə var gələydi *(Gazel 235, Mısra 8). [hər,]*

Ḫarābə mülki ḫarūf u fürūş əbā vü qəbā
Şərābə ṣərf elədük **hər** təvānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 6). [hər,]*

Müdām gülşən ü gülzār-ı 'eyş ü 'işrətimə

Şərāb-ı nāb ilə **hər** şəbdə şəbnəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 12). [hər,]*

Hər bəzmdə ki ‘āşiqə bir həm-dəm olmadı
Yüz bādə-sādə olsə o dəm bir dəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 1). [hər,]*

Hər şey` kəm ü ziyād olur ‘āləmdə rəsmdür
Żū`ī nədən mənim də ġəmim bir kəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 13). [hər,]*

Lāzım dögi bu ‘əṣrdə nə nām nə nāmūs
Pūl olsun təki ‘eyb eləməz **hər** nə gər oldı *(Gazel 239, Mısra 8). [hər,]*

Hər şām u səḥər Żū`ī münācāt elədim çoḫ
Bilməm nə içün muncə du‘ā bī-əs̱ər oldı *(Gazel 239, Mısra 9). [hər,]*

Hər bir ṭərəfdə vardı təcəllā-yı nūr u nār
Vādü`l-müqəddəs ondə ‘əyān kūh-ı Ṭūr idi *(Gazel 246, Mısra 3). [hər,]*

Hər yanə eyləsön nəẓər āynə-i ṣuvər
Hər cānibə yüzün dutasan yüz sürūr idi *(Gazel 246, Mısra 11). [hər,]*

Hər yanə eyləsön nəẓər āynə-i ṣuvər
Hər cānibə yüzün dutasan yüz sürūr idi *(Gazel 246, Mısra 12). [hər,]*

Çərḫ oḫşatmaq içün qaşınə bir yengi hilāl
Çəkdi nāqiṣdi təmām olmadı **hər** āy başı *(Gazel 247, Mısra 6). [hər,]*

Çü yār yār idi **hər** gūşə vādī-i Eymən
Nihāl qəddi inə`l-llāhə tərcümānım idi *(Gazel 249, Mısra 7). [hər,]*

Bu kühən ‘āşiqi qurbānə qəbūl eyləmədün
Bəs Minā içrə kəsillər niyə **hər** qurbānı *(Gazel 250, Mısra 18). [hər,]*

Hər gūşədə var idi təmām əhl-i ma’ārif
İmdi olarun cümləsi nā-dānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 5). [hər,]*

Qəżā kātibləri **hər** şəḫṣ içün bir iş yazub lövḥə
Mənim lövḥimdəki cümlə ġəm-i dərd ü bəlā çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 3). [hər,]*

Ey nūr-ı ẕātı əvvəl **hər** mā-sivā ‘Əlī
Mā təḥtə Rəb u Rəb inə ṭā‘ət-nümā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 1). [hər,]*

Mollāyə ṣāḥibi deyə **hər** həftə bir ṣāhı
Vermüb o ṣāhını dutə āḫır ḫüṣūməti *(Kaside 2, Mısra 13). [hər,]*

Bir Żū`ī-i fəqīr dögüldür ġazetçilər
Hər gün deyür cəmā‘ətə belə nəṣīḥəti *(Kaside 2, Mısra 36). [hər,]*

Gəlmişdi bəḥr-i nəẓmün fəvərānə ey Ġərīb
Saçmışdı **hər** ṭərəf neçə dür-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 2). [hər,]*

Hər ləfẓi ġönçə mə‘nīsi gül tək fərəḥ-fəzā
Oḫşatsam ‘eyb yoḫdı gülüstānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 5). [hər,]*

Hər kəlməsində dərc idi çün kəlmə-i Məsīḥ
Oḫşatmanam o çeşme-i ḥeyvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 7). [hər,]*

Üz görədür **hər** söz olsə ḫəlq ara kiẕb ü riyā
Doğrı söz ṣidq-i diyānət ‘əhd [ü] peymān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 7). [hər,]*

Yoḫdı bir kəs ṣöḥibətdən rūḥ u cān ləẕẕət tapə
Arədim gəzdim dəḫi **hər** gūşə **hər** yan qalmayub *(Kaside 4, Mısra 14). [hər,]*

Yoḫdı bir kəs ṣöḥibətdən rūḥ u cān ləẕẕət tapə
Arədim gəzdim dəḫi **hər** gūşə **hər** yan qalmayub *(Kaside 4, Mısra 14). [hər,]*

Hər gürūhun nə qədər var isə əhl-i ‘elmi
Görmədim hīç birinün qolı içün bir qüvvət *(Kaside 5, Mısra 23). [hər,]*

Müşkilün ḥəllinə seyr eylə kənār-ı ərsə
Məṭləbün ondə ḥuṣūlə yetişür **hər** bābət *(Kaside 5, Mısra 32). [hər,]*

Hər nihān ilə ġərīb ‘elmlərə āgəhdür
Gər Fəlāṭūn olə tə‘līm alı ondan ḥikmət *(Kaside 5, Mısra 41). [hər,]*

‘Ācizəm mədḥivə **hər** nəḥv ilə tövṣīf eləsəm
Āftābə verürəm ṣö‘lə-i ṣu‘ā‘nı ṣifət *(Kaside 5, Mısra 43). [hər,]*

Cān fədādur olə **hər** buq‘ədə ḥāl əhli əgər
Qīl ü qāl əhlinə lāzım açə bār-ı nəḫvət *(Kaside 5, Mısra 47). [hər,]*

Tapsə **hər** yerdə mənim kimi ẕəlīl-i müżṭər
Dodurub öldürəcək zār [u] ẕəlīl bīmār *(Kaside 6, Mısra 9). [hər,]*

Fövc-i sərmā atəcaq tīr-i həlāk u bərfi
Hər kəsün olmasə ḫəftānı qalur zār [u] nizār *(Kaside 6, Mısra 12). [hər,]*

Rüstəm-i Zābilī ḫəftānı olur Kābildə
Hər kəsün dəst-rəsi olsə olur Sām-süvār *(Kaside 6, Mısra 14). [hər,]*

Vəlīkən **hər** üç aydan bir gəlüb Şīrvānə getməkdən
Əzildi riştə-i cānım fələkdən əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 19). [hər,]*

İstəyürsən **hər** iki dünyādə rāḥətliq əgər
Ḥəqqinə bəḥs eylə mey key gör ki rāḥət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 17). [hər,]*

Ādāb-ı mə‘rifət güli ilən bu ‘əṣrdə
Hər bəzmi döndərübdi gülüstānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 4). [hər,]*

Düşəndə yādımə əḥbāblar bəzmindəki dəmlər
Bu ḥəsrət köñlümi dāğ eyləyüb **hər** ləḥẓə qan qılmış *(Kaside 11, Mısra 4). [hər,]*

Fələkdən ġüṣṣə dövrāndan bəlādur ḥāṣilim **hər** gün
Məgər Ḥəq ṣādlıq-ḫᵛurṣīdini məndən nihān qılmış *(Kaside 11, Mısra 9). [hər,]*

İlāhi saḫla bəlādan özini övlādın
Bu dərd ẕikrinə **hər** leyl **hər** nəhār oldım *(Kaside 12, Mısra 28). [hər,]*

İlāhi saḫla bəlādan özini övlādın
Bu dərd ẕikrinə **hər** leyl **hər** nəhār oldım *(Kaside 12, Mısra 28). [hər,]*

Şəkvə-āğāz qılub dərd ü ġəm-i ‘āləmdən
Āh u əfğān ilə **hər** dəm keçürürdüm əyyām *(Kaside 13, Mısra 6). [hər,]*

Gedüb iẓhār elə ol sərvərə ḥāl-i zārun
Tā kifāyət edə **hər** nəḥv saña olsə mərām *(Kaside 13, Mısra 28). [hər,]*

Tarı ḥifẓ eyləsün övlādıvı **hər** bəlādan
Ol səḫā-ṭəb' Nəcəf Bəg odı kān-ı eḥsān *(Kaside 14, Mısra 19). [hər,]*

Biri birinün ətin qurd kimi didir **hər** gün
Haçan bular çıqacaqdur bu növ' bid'ətdən *(Kaside 15, Mısra 37). [hər,]*

Mü'əllim ādəmə tapşur gəl oğluvı yoḫsə
Hər adı mollā dögül ṣāḥib-i fəżīlətdən *(Kaside 15, Mısra 66). [hər,]*

Hər adı mollā olur mu 'əzīz-i mən mollā
Nə fā`idə qurı ad bilməsə kitābətdən *(Kaside 15, Mısra 69). [hər,]*

Bir də gördün 'ināyət etdi Ḫudā
Hər murād üzrə kām-kār oldun *(Kaside 16, Mısra 14). [hər,]*

O kərəm kānı kim müdām ondan
Hər zəmāndə nəvālə-ḫvār oldun *(Kaside 16, Mısra 18). [hər,]*

'İzzət-i dövlətivi dā`imī qılsun Ḫāliq
Çünki 'āləm sənə **hər** gündə s̱ənā-ḫ˘ān oldı *(Kaside 17, Mısra 30). [hər,]*

Yoḫdur bu gündə mə'rifət ü şe'rə müştərī
Hərçənd cüst [ü] cū elədim **hər** diyārdə *(Kaside 19, Mısra 30). [hər,]*

Evində görmədigün **hər** ṭə'ām lövn-bə-lövn
Gəlür ḥużūruvə **hər** mənzilündə 'işrət ilə *(Kaside 20, Mısra 7). [hər,]*

Evində görmədigün **hər** ṭə'ām lövn-bə-lövn
Gəlür ḥużūruvə **hər** mənzilündə 'işrət ilə *(Kaside 20, Mısra 8). [hər,]*

Gərək mü'əllim-i qābil olə o məktəbdə
Cəvāb söliyə **hər** bir su`ālə diqqət ilə *(Kaside 20, Mısra 24). [hər,]*

Ḫāqānī-i zəmānədi **hər** növ' şe'rdə
Feyz-i cəhānə gün kimidür iştihār ilə *(Kaside 21, Mısra 21). [hər,]*

Bir sirr var bu işdə Ḫudāvənd-i ẕü`l-minən
Ḫəlq eyləyübdi **hər** birini bir qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 36). [hər,]*

Açub **hər** gūşəsində gülşənün yüz məclis-i 'işrət
Bəlābil ləḥn-i mūsīqār ilə gəlmiş nə əlḥānə *(Kaside 22, Mısra 9). [hər,]*

Oḫur vəṣf-i behişt-i 'ədn **hər** bir gūşədə ṣulṣul
Dügāh ṣübḥ ü şām içrə neçə 'uşşāq-ı dīvānə *(Kaside 22, Mısra 13). [hər,]*

Ḫüsūṣi **hər** dili **hər** məzhəbi gəzüb bilmək
Tətəbbu' ilə qəbūl eylə şər'-i ġərrānı *(Kaside 23, Mısra 75). [hər,]*

Ḫüsūṣi **hər** dili **hər** məzhəbi gəzüb bilmək
Tətəbbu' ilə qəbūl eylə şər'-i ġərrānı *(Kaside 23, Mısra 75). [hər,]*

Bu iddi'ā də bir olsə nə eybi **hər** mollā
Beş on 'əvām yıqub qalḫızır buğāğunı *(Kaside 23, Mısra 83). [hər,]*

Ṣıdq ü iḫlāṣ ilə **hər** ṣübḥ ü məsā Ḫāliqdən
Rūz u şəb 'işrət ilə cānıvı saq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 3). [hər,]*

Çün fəqīrün yüzidür **hər** iki dünyādə qara
Kərəminlə bu qara yüzimi aq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 9). [hər,]*

Özünlə dəḫi bərādərlərünlə övlādun
Olə təna'um ilə **hər** nə qədri var cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 40). [hər,]*

Demürəm asma qulaq ṣavt-ı müğənnī tārə
Līk vəqtində gərək **hər** şey`i iẓhār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 8). [hər,]*

Ramażān ayıdı bu mundə olur ṣavm u ṣəlāt
'Əməl-i ṣāleḥi **hər** ləḥẓədə təkrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 14). [hər,]*

Əmrdən çıqmaq **hər** məẕhəb arasındədi 'eyib
Öz vücūdun niyə mə'yūb edəsən ḫvār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 25). [hər,]*

Həm-dəmim şām [u] səḥər **hər** dəm ṣāhib-i fıṭnət
Bilməyürdüm nədi dünyādə bəlā vü möḥnət *(Mesnevi 1, Mısra 15). [hər,]*

Olmuş idim dəḫi āsūdə ġəm-i 'āləmdən
Mə`mənim gūşə`-i mey-ḫānə idi **hər** ġəmdən *(Mesnevi 1, Mısra 18). [hər,]*

Dün şikāyət eləyürdüm fələk-i bəd-ḫūdan
Ki nöçün bağladı gərdūn yolumı **hər** sūdən *(Mesnevi 1, Mısra 22). [hər,]*

Bir neçə şā'ir ü qələndər idük
Hər ṭərīq ü sānə māhir idük *(Mesnevi 2, Mısra 16). [hər,]*

Edə mədḥində Żū`ī-i şeyda
Hər zəmāndə qəṣīdələr inşā *(Mesnevi 2, Mısra 34). [hər,]*

Olsə **hər** yerdə Żū`ī-i müżṭər
Saña məddāḥdur kəmīn çākər *(Mesnevi 2, Mısra 49). [hər,]*

Sāqī gətür cām-ı mey-i ḫ˘oş-güvār
'Ərż qılum dərd-i dilim **hər** nə var *(Mesnevi 4, Mısra 2). [hər,]*

'ārif u şā'ir neçə yoldaş idüq
Hər bir işdə birbirə sīr-dāş idüq *(Mesnevi 4, Mısra 10). [hər,]*

Eyləyürdük dəm-bə-dəm 'eyş ü nəşāṭ
Hər çəməndə döşəyirdük bir büsāṭ *(Mesnevi 4, Mısra 14). [hər,]*

Hər nəyimiz var idi ṣərf eylədük
Ev eşik ṣatub təmāmən yedük *(Mesnevi 4, Mısra 19). [hər,]*

Hər nə ki bəglərdən alurduq ḥesāb
Əlimizdən alırdı cām u şərāb *(Mesnevi 4, Mısra 21). [hər,]*

Bülbül edüb saḥn-ı yüngüli sāni sāz
Şūr ilə **hər** dəmdə qılur şāhə nāz *(Mesnevi 5, Mısra 36). [hər,]*

Hanı Şəmāḫı ki yazam şe'rlər
Hər birinə bəẕl edələr sīm ü zər *(Mesnevi 5, Mısra 60). [hər,]*

Əmīrḫān kim zübdə-i āfāqdur

Səḫāvətdə **hər** mülükdə ṭāqdur *(Mesnevi 5, Mısra 68). [hər,]*

Şā'irə ḥörmət olunur **hər** zəmān
Şe'r ilə bāqī qala yaḫşı yaman *(Mesnevi 5, Mısra 93). [hər,]*

'Elm ü inṣāf u səḫāvət bu cəhāndən qutarub
Hər nə şey` var isə 'āləmdə qurı ad qalub *(Mesnevi 6, Mısra 12). [hər,]*

Enni qurşaqı uzun börki uzun saqqalı
Hər kəsün olsə odur məsnəd-i 'elmə vālı *(Mesnevi 6, Mısra 22). [hər,]*

Hər adı Rüstəm olanlardə şücā'ət olu mı
Hər adı Yūsif olan kəsdə məlāḥət olu mı *(Mesnevi 6, Mısra 37). [hər,]*

Hər adı Rüstəm olanlardə şücā'ət olu mı
Hər adı Yūsif olan kəsdə məlāḥət olu mı *(Mesnevi 6, Mısra 38). [hər,]*

Olsə **hər** kəsdə səḫāvət özi ol ḥālətdür
Olmasa gər hünəri neylüm adı Rüstəmdür *(Mesnevi 6, Mısra 39). [hər,]*

Ḥəqqi mollā odı kim **hər** sözi yazub oḫuyə
Yoḫsə ki bilməyə bir ḥərfi yalandan toḫuyə *(Mesnevi 6, Mısra 45). [hər,]*

Mə'rifət əhli səḫā əhlinə ḫān sölərlər
Kimə **hər** nəḫv-i ḫiṭāb eyləsə cān sölərlər *(Mesnevi 6, Mısra 52). [hər,]*

Şād idi köñül o sāḥət içrə
Hər ləḥẓədə 'eyş ü 'işrət içrə *(Mesnevi 7, Mısra 26). [hər,]*

Əlṭāf ilə sordı eḥtiyācım
Hər vəcfdən eylədi 'əlācım *(Mesnevi 7, Mısra 64). [hər,]*

Hər kəsün mə'rifəti olsə təmām ādəmdür
Olmasa ādəmə oḫşar ḥeyivāndan kəmdür *(Mesnevi 9, Mısra 15). [hər,]*

Hər nə olsə bu libās ilə müləbbəs olsə
Onə 'ālim deyülür hər cürə nā-kəs olsə *(Mesnevi 9, Mısra 23). [hər,]*

Hər nə olsə bu libās ilə müləbbəs olsə
Onə 'ālim deyülür **hər** cürə nā-kəs olsə *(Mesnevi 9, Mısra 24). [hər,]*

Diqqət etmir ki bu söz oḫşarı var Qur`ānə
Ya ḥədīs̱ə yā bu söz oḫşarı var **hər** yanə *(Mesnevi 9, Mısra 42). [hər,]*

Atuban dīnün uṣūlın eləyüb fər'ī uṣūl
Bī-dəlīl eyliyəsən **hər** nə desə anı qəbūl *(Mesnevi 9, Mısra 50). [hər,]*

Ḥəq saña 'əql verübdür budur əqdi sənün
Ki bununlə verəsən fərqini **hər** nīk ü bədün *(Mesnevi 9, Mısra 56). [hər,]*

O sözün də genə bir yaḫşısını əḫẕ etmüb
Hər nə pöhrəsi vardur oları əzbər edüb *(Mesnevi 9, Mısra 62). [hər,]*

Dərs-i 'elm ilə o ādəmdi mən oldım ḫeyvān
İstəsə **hər** cürə noḫtə urə ḥəqdür āsān *(Mesnevi 9, Mısra 72). [hər,]*

Sizə **hər** gündə deyür məktəb [ü] məktəb İrşād
Mollā Nəṣrəddīn edir ḥikmət ilə yüz fəryād *(Mesnevi 9, Mısra 81). [hər,]*

Siz də **hər** buq'ədə bir məktəb bünyād eyləyün *(Mesnevi 9, Mısra 83). [hər,]*

Var yüz söz ürəgimdə edə bilməm iẓhār
Olu yā Rəb o zəmān kim söləyəm **hər** nə ki var *(Mesnevi 9, Mısra 88). [hər,]*

Tā ki düşə başımə şūr u nəvā
Şərḥ elim **hər** nə ki var mā-cərā *(Mesnevi 10, Mısra 14). [hər,]*

Hər zəmānda olubsə bir əhl-i dil
Çərḫ eyləyübdür onı zār u ẕəlīl *(Mesnevi 10, Mısra 17). [hər,]*

Hər həftədə sorardı əḥvālını
Ḫᵛāhişinə şərf edərdi mālını *(Mesnevi 10, Mısra 29). [hər,]*

Hər lisānə 'ālim-i kāmildurur
Hər nə hünər ẕātınə şāmildurur *(Mesnevi 10, Mısra 38). [hər,]*

Salmamısan yādə qalub bī-nəvā
Hər cəhətdən dərd ü ġəmə mübtəlā *(Mesnevi 10, Mısra 52). [hər,]*

Hər nəḥv olə Żū`ī saña bəndədür
Du'ā-gūdur ḫidmətə pāyəndədür *(Mesnevi 10, Mısra 57). [hər,]*

Məst olub tā ki **hər** kəlāmı deyüm
Qalmasun hīç söz təmāmı deyüm *(Mesnevi 11, Mısra 11). [hər,]*

Hər kəsün olsə dövləti varı
Ol kəsün çoḫdı 'izzəti 'ādı *(Mesnevi 11, Mısra 13). [hər,]*

Anlayubdur çü 'əqldür kāmil
Pūl ilən **hər** bir iş olur ḥāṣil *(Mesnevi 11, Mısra 16). [hər,]*

Çün bilübdür bunı ki sīm ilə zər
Məḥv edər **hər** nə olsə 'eyb ü kədər *(Mesnevi 11, Mısra 18). [hər,]*

Hər nə söz kim eşitmisən ey cān
Əṣl ü günahın əvvəl eylə bəyān *(Mesnevi 11, Mısra 75). [hər,]*

Māl-i dünyādən ötri **hər** mollā
Raḫnələr dīndə eyləyür peydā *(Mesnevi 11, Mısra 93). [hər,]*

Kirām-ı ḫülqi ki vermiş saña bu növ' Ḫudā
Ġulāmdur sənə **hər** yerdə var isə 'ürəfā *(Mesnevi 13, Mısra 10). [hər,]*

Bülbül [ü] qumrī açub şövq ilə **hər yan** pər ü bāl
Göstərübdür gül-i həmrā nə nəzākətlə cəmāl *(Mesnevi 15, Mısra 5). [hər,]*

Hər nə olsun gedəcəksən bu fənā dünyādən
Bārī bir 'işrət elə çəkmə ġəm-i bī-cādən *(Mesnevi 15, Mısra 21). [hər,]*

Tapdı o şəḫṣ **hər** iki dünyādə bir nicāt
Hər kəs ki etdi yetmişə həştādəcən ḥəyāt *(Muhammes 1, Mısra 19). [hər,]*

Tapdı o şəḫṣ **hər** iki dünyādə bir nicāt
Hər kəs ki etdi yetmişə həştādəcən ḥəyāt *(Muhammes 1, Mısra 20). [hər,]*

Əz-bəs ki dərd ü möḥnət-i dünyā-yı pür-fitən
Cəm' etmiş idi üstümə **hər** yerdə [var] miḥən *(Muhammes 3, Mısra 16). [hər,]*

Əlḥəq insān olanə niṭq ü bəyāndur məktəb
Hər kəsün olmasə gər ʻelmi yəqīn əʻmādur *(Muhammes 5, Mısra 6). [hər,]*

Oẖuyub yazmasə **hər** şey`dən o kimsə kəmdür
ʻElm ṣāḥiblərinün ẖāṭiri cām-ı Cəmdür *(Muhammes 5, Mısra 17). [hər,]*

Səbzlər ṣəḥrādə gör kim necə sündüs-pūş olub
Hər ṭərəfdə ʻāşiq ü məʻşūq həm-āġūş olub *(Murabba 1, Mısra 10). [hər,]*

Gülsitānlar içrə **hər** yan bāng-ı nūş-ā-nūş olub
ʻEyş edən ʻuşşāq içün bir ġāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 11). [hər,]*

Hər gün keçirdi ʻişrət ilə rūzgārımız
Dil şād-kām u əldə mey-i ẖˇoş-güvārımız *(Müseddes 1, Mısra 13). [hər,]*

Çəkmişəm **hər** nə ġəm ü möḥnəti var ʻāləmdə
Qalmışam şām u səḥər şīvən ilə mātəmdə *(Müseddes 2, Mısra 5). [hər,]*

Yetüşdi **hər** nə bəlā vü müṣībət etdim ṣəbr
Vəlīk qıldı Ḥüseyn dərdi dāġdār məni *(Müseddes 2, Mısra 27). [hər,]*

Ənbiyā firqəsinə **hər** nə gəlüb dərd ü bəlā
Bu müşəẖẖəsdi Ḥüseynə dögi kimsə həmtā *(Müseddes 2, Mısra 29). [hər,]*

Qurşaq ilə saqqaldı cümlə ʻüləmā
Hər dīndə bu minvāldı cümlə ʻüləmā (Rübai 1, *Mısra 2). [hər,]*

Nə **hər** ādəm-i zādə dəddəndi ẖūb
Ki dər-ādəm-i şūm u bəddəndi ẖūb *(Gazel 256, Mısra 1). [hər,]*

Çəkər bār-ı ẖər ẖeyr edər ẖəlq içün
O **ẖər** mərdüm-āzār bəddəndi ẖūb *(Gazel 256, Mısra 4). [ẖər,]*

Vüṣāl olanda köñül titrəşüb hərās elər
Ki **hər** kəmālə yəqīn `āqibət zəvāl gəlür *(Kıtʻa 7, Mısra 4). [hər,]*

Dünyādə yüz il ʻömr olə gər bir dəmdür
Hər kəs ki bunı bilsə bənī ādəmdür *(Rübai 4, Mısra 2). [hər,]*

Dutə gər ḥūr u ġılmān ʻāləmi bi`llāh nigāh etmən
Cəhānı çeşmimə Żū`ī ṣifət **hər** gün siyāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 28). [hər,]*

Hər kəsün cüz`ī savādı olə həm tən-ẖ˅āhı
Mülk-i ʻelmün sölənür kim odı şāhənşāhı *(Terci-bend 1, Mısra 17). [hər,]*

Kimdi **hər** ʻelmdə göstər baña olsun fā`iq
Tərk edüb məʻrifəti pūlə olublar şā`iq *(Terci-bend 1, Mısra 27). [hər,]*

Hər kim istər özini ġüṣṣədən āzādə qılə
Olmasun kim ṭələb-i rūzī nihādə qılə *(Gazel 215, Mısra 1). [hər,]*

Ḥūr-ı behiştə verməz idim **hər** pərīvəşin
Şīrvān demə ḥəqīqət-i rəşk-i cinān idi *(Gazel 242, Mısra 3). [hər,]*

Hər kimsə cəhāndə bir nəcīb ʻavrət alur
Dünyādə behişt ü ḥūr ilə cənnət alur *(Rübai 6, Mısra 1). [hər,]*

Hər kimsə ki bu cəhāndə pis ʻavrət alur
Öz cānı içün dərd ü ġəm ü möḥnət alur *(Rübai 7, Mısra 1). [hər,]*

Bəẖşiş dəmi sīm ü zər əlündən
Hər dəm çəkür əl-əmān Əmīrẖān *(Mesnevi 7, Mısra 18). [hər,]*

Hər bəzmdə səndən özgə kimdür
Tā kim olə zər-fəşān Əmīrẖān *(Mesnevi 7, Mısra 19). [hər,]*

__ẖər:__ *Eşek. Merkep.*

Dəründə ağlamaqdan qanə ġərq oldım nigārā **ẖər**
Deməzsən kim məgər bu Żū`ī-i məhcūr u miskīndür *(Gazel 56, Mısra 9). [ẖər,]*

Bəẖş edübdür neçə **ẖər** ṭīnətə fərr-i Firʻovun
Eləyübdür neçə Mūsā ṣifəti çöldə şubān *(Kaside 14, Mısra 7). [ẖər,]*

Milyaner Tarıdı yüzminni də peyğən-bər imiş
Olmasə pūlı Fəlāṭūn isə derlər **ẖər** imiş *(Terci-bend 1, Mısra 8). [ẖər,]*

__hər bir:__ *Her bir, bütün.*

Fārsī vü Rūsī Firəng ʻƏrəb
Hər bir zəbān şan dilidir cəvvāb *(Mesnevi 10, Mısra 40). [hər bir,]*

Hər yerdə qıldı çünki təcəllā baña ruẖun
Hər bir məqāmı Mūsā içün Eymən eylədün *(Gazel 164, Mısra 4). [hər bir,]*

__hər bir qədər:__ *Her ne kadar.*

Hər bir qədər əgər olə də māl ü dövləti
Ağsaqqalun dutar mı cavānlarla ṣöḥbəti *(Muhammes 1, Mısra 15). [hər bir qədər,]*

__hər nə:__ *Artık.*

Cəmʻ oldı ẖəlā`iq üstümə çoq
Da **hər nə** ʻibādətə yolım yoq *(Mesnevi 8, Mısra 46). [hər nə,]*

__hər yetən:__ *Herkes, her yoldan geçen, her kişi.*

Hər ʻelmdən āgah gərək olsun ki desün şeʻr
Żū`ī kimi şāʻir gəlübən hər yetən olmaz *(Gazel 94, Mısra 12). [hər yetən,]*

__ẖərāb:__ *Harap, yıkılmaya yüz tutmuş binâ, çok harap ev.*

Hər bir məqāmə dəgə ayağun **ẖərāb** edir
Vāy ol kəsə ala ələ peymānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 13). [ẖərāb,]*

Əsās-ı mülk-i vücūdım zəlāzil-i ġəmdən
H̱arāb olub dağılub şəhr-i Şīrvānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 12). [ẖərāb,]*

__ẖərābə:__ *Harap, yıkılmaya yüz tutmuş binâ, çok harap ev.*

H̱arābə mülki ẖarūf u fürūş əbā vü qəbā
Şərābə ṣərf elədük hər təvānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 5). [ẖərābə,]*

Yazubən bu sözi məẖfī saña iẓhār elədim
Öz **ẖarābə** evimə getməgə qıl bir sāmān *(Kaside 14, Mısra 24). [ẖərābə,]*

h̲ərārət: *Hararet, sıcaklık.*

Yandursə əgər ot nədi təqṣīri fəqīrün
Bəs rūz-ı əzəl ondə **ḥərārət** nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 34). [ḥərārət,]*

hərās: *Korku, ürküntü.*

Vüṣāl olanda köñül titrəşüb hərās elər
Ki **hər** kəmālə yəqīn `āqibət zəvāl gəlür *(Kıt'a 7, Mısra 3). [hərās,]*

h̲ərc / h̲ərc et-: *Bir iş için harcanan para, masraf. Sarfetme, harcama.*

Övlādı olmayan də verür **h̲ərc** məktəbə
Ṣərf eyləyür mü'əllimə əṭfālə dövləti *(Kaside 2, Mısra 19). [h̲ərc,]*

Belədür çün dəh̲l ü h̲ərcün gözlə iṣrāf eyləmə
H̲ərc qıl vācib yerə gör 'eyş [ü] 'işrət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 9). [h̲ərcün, -ün]*

Sən yıqub **h̲ərc** etmədün bir ḥəbbə Ḥəqqə cānuvə
'Āləm-i 'uqbādə bah̲ gör kim 'uqūbət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 5). [h̲ərc etmədün, -mə, -di, -n]*

H̲anlar səni istəyübdi mollā
Rūḥānı umūr içrə dārā *(Mesnevi 7, Mısra 34). [h̲ərc etməgimə, -im, -ə]*

H̲ˇoş ol kəs ḥālınə kim h̲eyrdə **h̲ərc eyləyüb** getdi
Cəhāndə qoymadı Nūşīrəvān tək nāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 7). [h̲ərc eyləyüb, -y, -üb]*

h̲ərc qıl: *Harca! Sarfet!.*

Belədür çün dəh̲l ü h̲ərcün gözlə iṣrāf eyləmə
H̲ərc qıl vācib yerə gör 'eyş [ü] 'işrət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 10). [h̲ərc qıl,]*

Yüz h̲əzīnün də əgər olsə ölümdür āh̲ırı
H̲ərc qılmə sah̲la fikr eylə səfāhət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 14). [h̲ərc qılmə, -mə]*

h̲ərc-i təmām: *Bütün masraflar.*

İldə nə olur idi **h̲ərc-i təmām**
Bi`l-mużā'af verürdi ol nīk [ü] nām *(Mesnevi 10, Mısra 25). [h̲ərc-i təmām,]*

hərçənd: *Ama, ancak, fakat anlamında bağlaç.*

Bəlkə bu dərd-i möhnət ü ġəmdən kənār olaq
Hərçənd dərd ü möḥnətə ḥədd ü kənār yoh̲ *(Gazel 38, Mısra 14). [hərçənd,]*

Yoh̲dur bu gündə mə'rifət ü şe'rə müştərī
Hərçənd cüst [ü] cū elədim hər diyārdə *(Kaside 19, Mısra 30). [hərçənd,]*

Görmədim ṣöḥbət-i dīdārıvı **hərçənd** ki mən
Feyz-i dīdārıvə cān ilə ṭələbkār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 3). [hərçənd,]*

ḥərf: *Harf, dildeki sesleri gösteren ve alfabeyi meydana getiren işâretlerden her biri.*

Ḥəqqi mollā odı kim hər sözi yazub oh̲uyə
Yoh̲sə ki bilməyə bir **ḥərfi** yalandan toh̲uyə *(Mesnevi 6, Mısra 46). [ḥərfi, -i]*

ḥərf-i əġyār: *Rakibin sözü.*

Maña əġyār oldı **ḥərf-i əġyār** ilə yār āh̲ır
Görün əġyārə muncə yār olan bir gül-'izārım *(Gazel 50, Mısra 7). [ḥərf-i əġyār,]*

hərgiz: *Asla, kat'iyen, hīçbir vakit, hīçbir şekilde.*

Çü kimsə bilmədi H̲āliq irādəsin **hərgiz**
Sən imdi bī-hūdə çün ü çerānı ah̲tarma *(Gazel 9, Mısra 11). [hərgiz,]*

Cəfā-yı yārdan incimə **hərgiz** āh u zār etmə
Bu mülk-i 'eşqdür əlbəttə ey dil bir niẓām olmaz *(Gazel 93, Mısra 11). [hərgiz,]*

Görünməz söyləyürlər çeşmə **hərgiz** çeşme-i h̲eyvān
Təkəllümlə bu pünhān sirri bir aç āşkār eylə *(Gazel 199, Mısra 7). [hərgiz,]*

Nəsl-bā-nəsl səh̲āvət sizə irs̱ ilə çatub
Kimsə bu qiṣṣəni **hərgiz** edə bilməz inkār *(Kaside 6, Mısra 34). [hərgiz,]*

Hīç sulṭānım deyən mülkini vīrān istəməz
Mehr ilə dövr etmədi **hərgīz** bu çərh̲-i bī-ḥəyā *(Tahmis 3, Mısra 16). [hərgīz,]*

h̲ərīdār: *Alıcı, müşteri.*

Ey Yūsif-i zəmānə Züleyh̲ā ṣifət bugün
Cān nəqdi əldə gör ki **h̲ərīdārıñam** sənün *(Gazel 165, Mısra 4). [h̲ərīdārıñam, -ıñ, -am]*

Ey Yəhūdā nəsl-i Yə'qūb ism-i Yūsif ḥüsn kim
Ḥüsnüvə min müştərī yüz məh **h̲ərīdār** eylədün *(Gazel 181, Mısra 4). [h̲ərīdār,]*

Kəc-tərāzū olmə çoh̲ gördükdə māhım müştərī
Yūsifə olmaz Züleyh̲ā yüz **h̲ərīdār** olsə də *(Gazel 218, Mısra 4). [h̲ərīdār,]*

h̲ərīdār-i mətā'-ı ḥüsn: *Güzellik sermayesinin alıcısı.*

H̲ərīdār-ı mətā'-ı ḥüsnün ey h̲ᵛurşīd-rū dil-bər
Bir əldə dīn-i dünyānı bir əldə cān-ı tən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 3). [h̲ərīdār-i mətā'-ı ḥüsnün, -ün]*

ḥərīf: *Adam.*

H̲üm-h̲üm baña ver bādəni ey sāqī piyālə
Bu köhnə **ḥərīfə** belə bir bir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 12). [ḥərīfə, -ə]*

Bu 'ərṣə qalmıyə h̲ālī **ḥərīfdən** yā Rəb
Gəlüb gedübsə də ol şəh-süvār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 7). [ḥərīfdən, -dən]*

Meydān-ı 'eşq h̲ālīdi yoh̲ bir nəfər **ḥərīf**
Nə bir dil-āvərə sər ü sərdār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 5). [ḥərīf,]*

ḥərīm-i kūy: *Muhterem sokak.*

Nə var ol məhvəşə āhımdan özgə qāṣidim hər şəb
Ḥərīm-i kūyunə bād-ı şəbādən ġeyri məḥrəm var *(Gazel 70, Mısra 12). [ḥərīm-i kūyunə, -u, -n, -ə]*

ḥərīm-i Kə'bə-kūy: *Kabe gibi sokağın mahremi.*

Ḥərīm-i Kə'bə kūyundan ki olsun cān u dil məḥrūm
Minā-yı kūyun içrə etməsəm onları qurbānun *(Gazel 160, Mısra 5). [ḥərīm-i Kə'bə-kūyundan, -u, -n, -dan]*

ḥərīr: *İpek.*

Fərş ü fürūş zīnəti istəbrəq ü **ḥərīr**

Ḫuddām-ı bəzm-i ḫāṣ ḥəqīqətdə ḥūr idi *(Gazel 246, Mısra 9). [ḥərīr,]*

ḥərīṣ-i sīm u zər: *Gümüş ve altın hırslısı.*

Ey ḥərīṣ-i sīm u zər fikr eylə dövlət kimdədür
Bu güẕərgāh-ı fənādə ẕövq ü ləẕẕət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 1). [ḥərīṣ-i sīm u zər,]*

hərə: *Herkes, toplu olan insanlardan her biri.*

Hərə bir dīn gətirmiş iẓhārə
Bir olan dīn olubdı ṣəd pārə *(Mesnevi 11, Mısra 95). [hərə,]*

ḥərəm-i vəṣl: *Herkese nasip olmayan kavuşma.*

'Əql ilə dögüldür **ḥərəm-i vəṣlə** yetüşmək
Tā olmayəsən 'āşiq-i dīvānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 7). [ḥərəm-i vəṣlə, -ə]*

ẓərər: *Zarar, kötü sonuç, ziyan.*

Çün bilmür özi məs`ələ sorduqdə deyürlər
Kāfir olı sən dinmə belə sözdə **ẓərər** var *(Gazel 42, Mısra 12). [ẓərər,]*

ḫəs: *Çer çöp.*

Gül ḫārə ənīs oldı vü **ḫəslər** baña həm-dəm
Āḫırdə gözəl 'ömrimi gör ḫār u ḫəs etdim *(Gazel 130, Mısra 7). [ḫəslər, -lər]*

ḥəṣīr: *Bazı ağaçların liflerinden, kamıştan vb. dokunan mamulat. Yere sermek için kullanılır.*

Məktəb nə növ' ḫ̌oş olı cındır **ḥəṣīrdə**
Əṭfāl ayaġ yalın çəkə palçıqdə zəḥməti *(Kaside 2, Mısra 11). [ḥəṣīrdə, -də]*

ḫəsīs: *Paraya, mala aşırı düşkünlüğü yüzünden elindekini harcayamayan (kimse), cimri, pinti, bahil.*

Açar hər bir **ḫəsīs**-ədnāyə imdi
Fəżīlət ṣāḥibi dəst-i gədālıq *(Gazel 112, Mısra 3). [ḫəsīs,]*

ḥəşmət: *İnsanda büyüklük duygusu uyandıran etkili görünüş, gösterişlilik, debdebe, heybet.*

Sən indi təḫt-i rəvān üzrə ondan artuqraq
Vaġonda seyr eləyürsən həzār **ḥəşmət** ilə *(Kaside 20, Mısra 12). [ḥəşmət,]*

ḥəşmət-i cəm: *Cem heybeti.*

Cəmāl-āynəsilə Sikəndər ilə köñül
Şərāb u cāmlə yüz **ḥəşmət-i Cəmim** var idi *(Gazel 237, Mısra 8). [ḥəşmət-i cəmim, -im]*

ḥəşr: *Ölülerin diriltilip bir araya toplandığı zaman, kıyâmet.*

Qıl şəfā'ət Żū`ī-i miskīnə şāhım **ḥəşrdə**
Bir ġulām-ı rū-siyəhdür ṣidq-dildən çün saña *(Gazel 2, Mısra 9). [ḥəşrdə, -də]*

Gər 'ədālətlə olur **ḥəşr** günündə dīvān
Sən də mən də çəkərük ondə əẕiyyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 7). [ḥəşr,]*

Ḥəşrədək gər söləyim hīç tükənməz vəṣfün
Dəḫi bundan belə göstərmə kərāmət zāhid *(Gazel 39, Mısra 27). [ḥəşrə, -a]*

Belə fikr eylər idim **ḥəşrə** kimi hicr olmaz
Bu qəżā kārıdı belə olacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 3). [ḥəşrə, -a]*

Āvārə çöllər içrə qalur idi **ḥəşrə tək**
Olmaydı Ḫiżrə lütflə gər rəh-nümā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 9). [ḥəşrə, -a]*

ḥəşr-i ġərībān: *Zavallıların kıyameti.*

Çün cüyūş-ı şəhü`l-leyl nümāyān oldı
Gecə gəldükdə yəqīn **ḥəşr-i ġərībān** oldı *(Kaside 17, Mısra 2). [ḥəşr-i ġərībān,]*

ḥəsrət: *Ayrı kalınan veya elden kaçırılan bir şeye karşı duyulan istek, tekrar görme ve kavuşma arzusu, özleyiş, özlem.*

Ze-bəs ki lə'l-i ləbün fikrin eylərəm ey gül
Əlimdə cām-ı meyim **ḥəsrət** ilə qanə dönüb *(Gazel 25, Mısra 4). [ḥəsrət,]*

Dil oldı qönçə kimi **ḥəsrətünlə** qan sənsiz
Bəhārım ey gül-i növ-rəstə çün ḫarāb sənsiz *(Gazel 92, Mısra 1). [ḥəsrətünlə, -ün, -lə]*

Gər yolun düşsə ṣəbā Ağdaşə məndən sölə kim
Verdi cān **ḥəsrət** ilə Żū`ī-i nālān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 10). [ḥəsrət,]*

Qara pūl **ḥəsrəti** ilə ağarub çeşm-i ümīd
Ārzū-yı mey-i gül-günlə cigər qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 15). [ḥəsrəti, -i]*

Həzārān lālə-ruḫ hər gūşəsində yüz qəmər-ṭəl'ət
Görüb bu ḥālı **ḥəsrətdən** dil-i pür-ḫūnı dāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 6). [ḥəsrətdən, -dən]*

Ey məh vüṣālıña çəkübən **ḥəsrət** ağlaram
Yandurdı cism-i cānımı bu firqət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 1). [ḥəsrət,]*

Dərdim budur ki görməyüb ey məh cəmālıvı
Hicründə cān verim qalə köñlümdə **ḥəsrətim** *(Gazel 138, Mısra 8). [ḥəsrətim, -im]*

Cəhāndə kimsə belə **ḥəsrət** olmasun yā Rəb
Bu **ḥəsrət** ilə ki mən oldum iştiyāqundə *(Gazel 196, Mısra 3). [ḥəsrət,]*

Cəhāndə kimsə belə **ḥəsrət** olmasun yā Rəb
Bu **ḥəsrət** ilə ki mən oldum iştiyāqundə *(Gazel 196, Mısra 4). [ḥəsrət,]*

Köñlim ḫ̌oş idi lālə kimi 'āriżin görüb
Ḥəsrətlə ġeyrlər yüregi dāğdār idi *(Gazel 222, Mısra 4). [ḥəsrətlə, -lə]*

Yüz **ḥəsrət** ilə āh çəküb qanlar ağlaram
Zīn ġəm be mövsem-e gül o əyyām növ-bəhār *(Kaside 9, Mısra 13). [ḥəsrət,]*

Düşəndə yādımə əḥbāblar bəzmindəki dəmlər
Bu **ḥəsrət** köñlümi dāğ eyləyüb hər ləḥẓə qan qılmış *(Kaside 11, Mısra 4). [ḥəsrət,]*

Beytü`l-əḥzānım ara əgləşübən (?) **ḥəsrət** ilə
Köñlümə dərd ü ġəm ü ġüṣṣə firāvān oldı *(Kaside 17, Mısra 3). [ḥəsrət,]*

Nə sūd o vəqtə bizim 'ömrimiz vəfā etməz
Tükəndi əhl-i cəhālət içində ḥəsrət ilə *(Kaside 20, Mısra 38). [ḥəsrət,]*

ḥəsrət-i dīdārı: *Yüzün hasreti, tecelli özlemi.*

Żū`ī saña müştāqdı ṣidq ilə köñüldən
Qurtar dəẖi bu **ḥəsrət-i dīdārı** Səməndər *(Gazel 43, Mısra 18). [ḥəsrət-i dīdārı, -ı]*

ḥəsrət-i lə'l: *Parlak kırmızı renkli dudağın hasreti.*

Yeyürəm ẖūn-ı cigər **ḥəsrət-i lə'lüñə** məgər
Ki qəżādan baña rūzī dil-i ṣəd pārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 9). [ḥəsrət-i lə'lün, -ün]*

ḥəsrət-i müşk-i tatār: *Tatar miskinin özlemi.*

Ṣəd-ḥeyf düşdim ayrı o növ-rəs ġəzāldan
Kim çīn-zülfi **ḥəsrət-i müşk-i Tatār** idi *(Gazel 222, Mısra 8). [ḥəsrət-i müşk-i tatār,]*

ḥəsrət-i zülf: *Saçın özlemi.*

Əgərçi **ḥəsrət-i zülfünlə** bir sevdā-yı məcnūndur
Görəndə 'ārizün ey məh olur dīvānətər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 5). [ḥəsrət-i zülfünlə, -ün, -lə]*

həşt: *Sekiz sayısı.*

Oldı dūçār baña ədīb-i zəmānə kim
Həm-nāmdur birisinə ol **həşt** ü çār ilə *(Kaside 21, Mısra 18). [həşt,]*

həştād: *Seksen sayısı.*

Tapdı o şəẖṣ hər iki dünyādə bir nicāt
Hər kəs ki etdi yetmişə **həştādəcən** ḥəyāt *(Muhammes 1, Mısra 20). [həştādəcən, -ə, -cən]*

ẖəstə: *Sıhhati yerinde/iyi olmayan.*

Ey **ẖəstə** köñül sāḥət-i Şīrvānə yolun yoẖ
Ey bülbül-i bī-çārə gülüstānə yolun yoẖ *(Gazel 36, Mısra 1). [ẖəstə,]*

Ḫəstə cānım sənsiz ey məh möḥnət-i hicrān alur
Bu müşəẖẖəṣdir əcəl əlbəttə āẖır cān alur *(Gazel 59, Mısra 1). [ẖəstə,]*

Bīsütūn-ı cismimə yüz tīşə-i möḥnət uran
Ḫəstə cān Fərhādvəş Şīrīn-zəbānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 4). [ẖəstə,]*

Çeşm-i məstün görübən **ẖəstə** vü bīmār oldım
Şərbət-i lə'l-i ləbündür bu ġəmün dərmānı *(Gazel 250, Mısra 3). [ẖəstə,]*

Līk ṣəd-ḥeyf ki müddətdi gəlüb Qudyālə
Qalmışam kīsə təhī **ẖəstə** vü zār u ḥeyrān *(Kaside 14, Mısra 14). [ẖəstə,]*

Ṣəbr qıl etmə çoẖ də āh u fəġān
Nə qədər **ẖəstə** vü nizār oldun *(Kaside 16, Mısra 12). [ẖəstə,]*

Sənsən həmīşə şād qılan **ẖəstə** köñlümi
Məḥzūn edəndə cövr ilə bu çərẖ-i kəc-mədār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 13). [ẖəstə,]*

Sən nə içün olmusan zār u ḥəzīn
Qaryələrdə ẖəstə vü gūşə-nişīn *(Mesnevi 5, Mısra 46). [ẖəstə,]*

ẖəstə-bəstə: *Sağlığı bozuk, çaresiz.*

Ḥəqqə edirdüm gecə mən bir du'ā
Oturmuşkən **ẖəstə bəstə** mübtəlā *(Mesnevi 4, Mısra 40). [ẖəstə-bəstə,]*

ḥəsəb: *Kişinin kendine mahsus olan ve kendi hasletlerinden doğan değeri, asâlet [Daha çok nesep kelimesiyle birlikte hasep ve nesep şeklinde kullanılması, hasep kelimesine de nesep mânâsı verilmesine sebep olmuştur].*

Həm **ḥəsəb** həm nəsəbdə bī-həmtā
İsmi tək həm özi böyük aqa *(Mesnevi 2, Mısra 3). [ḥəsəb,]*

Ey şəh-i iqlīm fünūn-ı ədəb
Ẕātıña mużmər **ḥəsəb** u həm nəsəb *(Mesnevi 10, Mısra 48). [ḥəsəb,]*

ḥəsəd: *Başkasında olan bir nîmeti çekememe, kendisine faydası olmadığı halde kıskançlık sebebiyle karşısındakinin sâhip olduğu nîmetten mahrum kalmasını isteme, çekememe, günüleme.*

Ḥəsəddən sudə tikmiş sərvini tā kim rəvān olsun
O gündən kim görübdür bāğbān sərv-i ẖurāmānun *(Gazel 160, Mısra 11). [ḥəsəddən, -dən]*

ḥəsən ḥəlqəni: *Güzellik çemberi.*

Sipihr-i 'izzət ü ẖᵛurşīd fəżl ü cūd Mīr Mehdī
Ki **ḥəsən ḥəlqəni** Ḥəq rəşk-i firdövs-i cənān qılmış *(Kaside 11, Mısra 22). [ḥəsən ḥəlqəni, -n, -i]*

ḥəsən-i ẖülq: *Huyu, yaratılışı, tabiatı güzel.*

Ey nəcībü`n-nücəbā zādə-i ẖān-ı Şīrvān
Ki adun tək **ḥəsən-i ẖülq** ẕātundə şi'ār *(Kaside 6, Mısra 32). [ḥəsən-i ẖülq,]*

ẖəṭ: *Sevgilinin ayva tüyleri.*

Yüzün dövrində müşkīn-**ẖəṭ** midir ey gül sənün yā kim
Kənār-ı mülk-i dīni ẖayl-ı rəng-i Əhrimən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 7). [ẖəṭ,]*

Təmām 'ömür **ẖəṭ** ü ẖāk u zülüfədür həvəsün
Köñül ḥəyā elə bu nāmə-i siyāhundan *(Gazel 185, Mısra 3). [ẖəṭ,]*

ẖəṭā: *Makbul olmayan iş, kusurlu davranış, kabahat.*

Demün **ẖəṭāludur** ol çīn-i zülfə çīnlüyün
Ki muncə üz verilür mi əgər ẖəṭāsı olə *(Gazel 10, Mısra 7). [ẖəṭāludur, -lu, -dur]*

Demün ẖəṭāludur ol çīn-i zülfə çīnlüyün
Ki muncə üz verilür mi əgər **ẖəṭāsı olə** *(Gazel 10, Mısra 8). [ẖəṭāsı, -sı]*

Əgər bir əhl-i ḥāl olsə mey iç 'eyş eylə Żū`ī tək
Ḫəṭādur bī-sər ü pālə içüb əhl-i 'əẕāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 14). [ẖəṭādur, -dur]*

Rəmīdə etdün əgərçi **ẖəṭā** ilə məndən
Rəqībə bārī ol āhūnı etmə rām fələk *(Gazel 118, Mısra 7). [ẖəṭā,]*

Başın kəsüb ayağə sal ol zülf-i pür-ẖəmi
Çün baş olur o yüzi qaradan **ẖəṭā** genə *(Gazel 202, Mısra 8). [ẖəṭā,]*

Bənd oldı çīn-zülfünə dil-mürği nā-gəhān
Düşdim bu dām-ı 'eşqə genə mən **ẖəṭā** ilə *(Gazel 213, Mısra 4). [ẖəṭā,]*

Əzəl gün bār`ilāha məndən āyā nə **ẖəṭā** çıẖdı
Ki bu dünyādə belə kövkəb-i bəẖtim qara çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 1). [ẖəṭā,]*

ẖəṭālarə düş-: *Belaya, hataya uğramak, yakalanmak.*

Qaldım o ḥāl-i mehri ilə küfrdə əsīr

Düşdim o çīn-zülfün ucundan **ḫətālarə** *(Gazel 201, Mısra 4). [ḫətālarə düşdim, -di, -m]*

<u>hət-i cövr:</u> *Cefa hattı.*

Tökgilən ṭāsə bādə tā **ḫəṭ-i cövr**
Görməyüm tā zəmānədən bir cövr *(Mesnevi 11, Mısra 3). [ḫəṭ-i cövr,]*

<u>həṭ-i dildār:</u> *Gönlü kendine bağlamış olan sevgilinin ayva tüyleri.*

Ḫəṭ-i dildārdan dā`im alub dərs-i kəlāmu`llāh
Cəmālı muṣhafın vird eyləyüb əhl-i kitāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 5). [ḫəṭ-i dildārdan, -dan]*

<u>həṭ-i zülf:</u> *Saçların telleri.*

Ḫəṭ-i zülfi içindən gəldi basdı lə'l-i cānānı
Nə san kim ẓülmət içrə Ḫiżr tapdı āb-ı ḥeyvānı (Gazel 252, *Mısra 1). [ḫəṭ-i zülfi, -i]*

Ḫəṭ-i zülfi içindən gəldi basdı lə'l-i cānānı
Nə san kim ẓülmət içrə Ḫiżr tapdı āb-ı ḥeyvānı *(Gazel 252, Mısra 1). [ḫəṭ-i zülfi, -i]*

<u>həṭṭ:</u> *Sevgilinin ayva tüyleri.*

Çeşm ü zülf ü **ḫəṭṭ** ü ḫāl u rūy-ı alun ey ḥəbīb
Aldı bəndən 'əql ü hūş u ṣəbr ü ārām u şəkīb *(Gazel 18, Mısra 1). [ḫəṭṭ,]*

Ḫəṭṭ ü ḫālun rūy-ı alundə durubdur vəcḫi var
Tā ki dīn-i 'āşiqə hər ləḥẓə rəḫnə ṣalələr *(Gazel 48, Mısra 5). [ḫəṭṭ,]*

Ḫəṭṭüñ nə rəvā muṣḥaf-ı ruḫsārıña gəlmək
Bu rövşən olan āyətə təfsīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 5). [ḫəṭṭüñ, -üñ]*

Cəmālun ṣəfḥəsindən alməmiş dərs **ḫəṭṭün** ey gül [kim]
Müfəssir muṣḥaf-ı Ḥəqqün bilür mi hīç mə'nāsın *(Gazel 162, Mısra 7). [ḫəṭṭün, -üñ]*

Bu **ḫəṭṭ** ü zülf ü qəddinlə gülüstānə qədəm bas bir
Bənəfşə sünbüli pəjmürdə sərvi sər-mişār eylə *(Gazel 199, Mısra 3). [ḫəṭṭ,]*

Rūyun bəyāżı məṭlə'-i ḫurşīd-i āsmān
Ḫəṭṭün səvādı āyə-i Qur`ān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 6). [ḫəṭṭün, -ün]*

Ḫəṭṭündən olub 'āləm ara Ḫıżr hüveydā
İncīlə qəsəm etdi məni āḫırı rüsvā *(Muhammes 4, Mısra 15). [ḫəṭṭindən, -in, -dən]*

<u>hətt:</u> *Mektup, yazı.*

Tā ḫod-pəsənd idi yoḫ idi müştərī o məh
Ḫəṭṭi gəlübdi imdicə 'āşiq-pəsənd olub *(Gazel 24, Mısra 8). [ḫəṭṭi, -i]*

<u>hətt:</u> *Sevgilinin ayva tüyleri; Sınır.*

Ver sāqī bādə tā içək ol māh-rū ilə
Bəlkə günāh **ḫəṭṭi** pozulsun bu su ilə *(Gazel 214, Mısra 2). [ḫəṭṭi, -i]*

<u>həṭṭ-i hiżr:</u> *Sevgilinin dudağı âb-ı hayat, hattı/ayva tüyleri de Hızır`a benzetilmiştir.*

Dişləründür mi dəhānundə sənün ey **ḫəṭṭ-i Ḫiżr**
Çeşme-i ḥeyvān ara yā şəddə-i lü`lü midir *(Gazel 52, Mısra 7). [ḫəṭṭ-i ḫiżr,]*

<u>hətər:</u> *Tehlike, güvensizlik.*

Yā Rəb nə olubdur səbəbi kim bu zəmāndə
İnsān arasındə hamı millətdə **ḫəṭər** var *(Gazel 42, Mısra 16). [ḫəṭər,]*

<u>həvā:</u> *Meyil, istek. (Nefisten gelen) Arzu, iptilâ; İklim, hava.*

Mihr-i ruḫun **həvāsı** ilə Żū`ī-i fikār
Gündüz günə qılur gecə meh-tābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 9). [həvāsi, -si]*

Zülfi **həvāsı** ilə basır qara gecələr
Ḫālı ḫəyālı ilə günüm həm qara keçər *(Gazel 51, Mısra 5). [həvāsı, -s, -ım]*

Görəndə bādəni ol ṣūḫ mey **həvāsı** ilə
Vücūdı bərg-i gül-i sūrī tək əsən günlər *(Gazel 67, Mısra 3). [həvāsı, -s, -ı]*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā ilə
Yā Rəb günim necə keçəcək bu **həvā** ilə *(Gazel 213, Mısra 2). [həvā,]*

Zülf ü ruḫsārı **həvāsı** ilə ḫ˘oşdı ḫālım
Getcəgin rūz u şəbim leyl ü nəhārım getdi *(Gazel 248, Mısra 5). [həvāsı, -s, -ım]*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā ilə
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā ilə (Gazel 213, *Mısra 2). [həvā,]*

Nə yazdı kātib-i təqdīr yoḫ onə təğyīr
Həvāyə düşmə belə mā-cərānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 8). [həvāyə, -y, -ə]*

Bu şūr-ı tāzə sərim üzrə nə **həvādandur**
Yəqīn ki tār-ı sər-i zülf ilə ṣəbādandur *(Gazel 83, Mısra 1). [həvādandur, -dan, -dur]*

<u>həvās:</u> *Meyil, istek.*

Nəẓārə-i gül-i ruḫsārınun **həvāsı** ilə
Nə dildə fikr nə çeşmimdə ḫ˅āb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 3). [həvāsiylə, -ilə]*

Düşüb 'eşqün **həvāsınə** sə'y eyləyüb ṣəfāsınə
Bu ḥəqīqət mināsınə qurbānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 15). [həvāsınə, -i, -n, -ə]*

Bəhār əyyāmıdur baḫ gör gülüstān içrə bülbüllər
Gəlübdür gül **həvāsıylə** necə fəryād [u] əfğānə *(Kaside 22, Mısra 4). [həvāsiylə, -ilə]*

<u>həvās:</u> *Nitelikler, keyfiyetler, hassalar.*

Ġərəz sizdən təvəqqe' eylərəm kim bu gələn həftə
Ḫəvāṣun bizlərə mərqūm edüb eylə bəyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 20). [ḫəvāṣun, -un]*

<u>həvāsınə düş-:</u> *Hevesine düşmek, arzusunda olmak.*

Gəl ey edən sər-i kūyını tərk cānānun
Düşən **həvāsınə** beyt-i Ḫəlīl-i rəḥmānun *(Gazel 155, Mısra 2). [həvāsınə düşən,]*

<u>həvā-yı lə'l-i ruḫsār:</u> *Al yanağının isteği.*

Həvā-yı lə'l-i ruḫsārından ey ḫun-gəştə köñlüm keç
Nə sūz-ı ātəş-i pünhānı gör nə rənc-i beydā çək *(Gazel 116, Mısra 3). [həvā-yı lə'l-i ruḫsārından, -ın , -dan]*

<u>ḫəvvā:</u> *Hz. Adem`in eşi.*

Nədi dünyā özi bir fikr elə ey məst-i ġürūr
Bārī ʻibrət elə bir Ādəm ilə **Ḥəvvādən** *(Gazel 173, Mısra 4). [ḥəvvādən, -dən]*

havəs: *İstek, arzu, meyil.*

Allāh peyəm-bər sözinə kim **həvəs** eylər
Bir adı qalub dīn ilə īmān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 11). [həvəs,]*

Zāhid ki etməyüb **həvəs** sər ü qāmətün
Firdövs içində sidrə vü ṭūbānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 5). [həvəs,]*

Məgər genə səni bir müşk-būy-āhūnuñ
Qara gözi **həvəsilə** basubdı jəng ü ẓəlām *(Gazel 129, Mısra 18). [həvəsiylə, -ilə]*

Tā görməgə ruḫsārun o kūyə **həvəs** etdim
Mūsā kimi ol kūydan əḫẕ-i qəbəs etdim *(Gazel 130, Mısra 1). [həvəs,]*

Ləʻlün **həvəsində** hamı cān verməgə qaçdı
Bu ʻərṣədə ey yār vəfādār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 13). [həvəsində, -i, -n, -dən]*

Anləsaydım baña vəṣl-i ləb-i məqdūr olmaz
Həvəsilə dil-i ṣəd pārəmi qan eylər idim *(Gazel 144, Mısra 8). [həvəsiylə, -ilə]*

Zəncīr-i zülfünə eləyə ġeyrilər **həvəs**
N`etsünfəġānə bu dil-i dīvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 11). [həvəs,]*

Gər cānımı ləʻlün **həvəsi** alsə ʻəcəb yoḫ
Kim nəqdləri bādə-i reyḥān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 3). [həvəsi, -i]*

Gər ẓāhir alur cānımı ġəmzün oḫı līkən
Ağzun **həvəsi** köñlümi pünhān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 6). [həvəsi, -i]*

Təmām ʻömür ḫəṭ ü ḫāk u zülüfədür **həvəsün**
Köñül ḥəyā elə bu nāmə-i siyāhundan *(Gazel 185, Mısra 3). [həvəsün, -ün]*

Çoḫ etmə **həvəs** rūyınə ey cān u dil āḫır
Sāziş eləməz ḫār ilə ḫas nār yanındə *(Gazel 186, Mısra 5). [həvəs,]*

Ġönçə tək köñlümi ləʻlün **həvəsi** qan etdi
Mehr-i ruḫsārun onı ləʻl-i Bədəḫşān etdi *(Gazel 233, Mısra 1). [həvəsi, -i]*

Ruḫsārıvə ol gün ki gözim qıldı nəẓārə
Ləʻlün **həvəsi** saldı dil ü cānə şərārə *(Muhammes 4, Mısra 28). [həvəsi, -i]*

Zülfün **həvəsi** eylədi təsbīhimi zünnār
Döndürdi məni āḫırı şıʻānə ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 35). [həvəsi, -i]*

həvəs-i tīr-i müj: *Kirpik okunun arzusu.*

Hər ləḥẓə gözimdən **həvəs-i tīr-i müjünlə**
Ġərqəm mən-i dil-ḫūn gözəlim cūlər içində *(Gazel 190, Mısra 3). [həvəs-i tīr-i müjünlə, -lə]*

ḥəyā: *Utanma, sıkılma; Ar, nâmus, edep.*

Ḫəlqün dəḫi yoḫ məṭləbi bir pūldan özgə
Nāmūs **ḥəyā** ʻār ilə ġeyrət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 20). [ḥəyā,]*

Təmām ʻömür ḫəṭ ü ḫāk u zülüfədür həvəsün
Köñül **ḥəyā** elə bu nāmə-i siyāhundan *(Gazel 185, Mısra 4). [ḥəyā,]*

ḫəyāl: *Bir kişi, olay veya nesnenin zihinde canlanan, biçimlenen sûreti.*

Mən özim billəm nəyəm sən Żū`īni ey şeyḫ-i şəhr
Ḫˇâh bir ʻāqil **ḫəyāl** et ḫˇâh bir dīvānə dut *(Gazel 33, Mısra 10). [ḫəyāl,]*

Żū`ī-i bīmār-ı ʻeşq oldun ölimdir çārəsi
Hər gedən ġeyri **ḫəyāl** etmə ki bir dərmānı var *(Gazel 54, Mısra 10). [ḫəyāl,]*

Elə **ḫəyāl** edərəm şāh-ı ḥökmürānam gər
Desə filānı mənim bir kəmīn qulāmımdur *(Gazel 55, Mısra 3). [ḫəyāl,]*

Ġəm etmə Żū`ī cəhān yā ḫəyāldur yā ḫ˅āb
O şey` ki ḫ˅āb u **ḫəyāl** oldı sölə nə ġəmdür *(Gazel 80, Mısra 18). [ḫəyāl,]*

Bəs ki ruḫsārı **ḫəyālıylə** keçür ovqātım
Odı Żū`ī səbəbi dönməginün qanə köñül *(Gazel 124, Mısra 9). [ḫəyālıylə, -ı, -y, -lə]*

Köñül əgərçi sən-i zārı pür-ġəm istəmənəm
Vəlī **ḫəyālın** o məh-pārənün kəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 2). [ḫəyālın, -ı, -n]*

ʻĀşiqi müstəğnī etmişdür **ḫəyālun** vəṣldən
N`olə sən hər ləḥẓə göstərsön bu istiğnā yüzin *(Gazel 148, Mısra 11). [ḫəyālun, -un]*

ʻĀşiqi müstəğnī etmişdür **ḫəyālun** vəṣldən
N`olə sən hər ləḥẓə göstərsön bu istiğnā yüzin *(Gazel 170, Mısra 11). [ḫəyālun, -un]*

Nə yaḫşı dəmlər idi sākin-i şərh olduqım günlər
Ḫəyālımdə sanurdum şəhri kim bir gülsitānım var *(Kaside 7, Mısra 8). [ḫəyālımda, -ım, -da]*

Əl-qiṣṣə min **ḫəyāllarə** məbhūt u dərdnāk
Əfsurdə vo şikəstə pərīşān o bī-qərār *(Kaside 9, Mısra 21). [ḫəyāllara, -lar, -a]*

Qaşun **ḫəyālı** zāhidi gər etməyüb cünūn
Dutmuş yüzin edər niyə meḥrābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 3). [ḫəyālı, -ı]*

Qaşun **ḫəyālı** ilə qāmətim kəmānə dönüb
Tərənnümüm dəḫi fəryād ilə fəğānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 1). [ḫəyālı, -ı]*

Zülf ü ruḫı **ḫəyālı** ilə eyləyim baña
Müddətdi kim təfāvüt-i leyl ü nəhār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 3). [ḫəyālı, -ı]*

Ləbün ẕikri baña şəhd ü şəkərdən dəḫi şīrīndür
Ruḫ u zülfün **ḫəyālı** həm fərāġ-ı bāğ u nəsrīndür *(Gazel 56, Mısra 2). [ḫəyālı, -ı]*

Ġəm etmə Żū`ī cəhān yā ḫəyāldur yā ḫ˅āb
O şey` ki ḫ˅āb u **ḫəyāl** oldı sölə nə ġəmdür *(Gazel 80, Mısra 17). [ḫəyāldur, -dur]*

Ruḫ u zülfün **ḫəyālını** köñüldə tā görüb etdim
Yəqīn bu sirri kim gənc ilə mār olı ḫarāb içrə *(Gazel 188, Mısra 7). [ḫəyālını, -ı, -n, -ı]*

Ruḫ u zülfün **ḫəyālilə** köñül hər rūz u şəb ġəmdən
Olubdur zār u sər-gərdān gəzər āvāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 5). [ḫəyāliylə, -i, -y, -lə]*

<u>həyālāt:</u> *Hayaller, tasarlanan ve zihinde canlandırılan şeyler.*

Məgər cānsız bədəndə tāb olur mu
Ḫəyālāt eyləyəndə ḫᵛāb olur mu *(Mesnevi 12, Mısra 20). [ḫəyālāt,]*

<u>həyāl-i ʻāriż:</u> *Sevgilinin yanağının hayali.*

Titrəşür köñlüm **ḫəyāl-i ʻāriżindən** eylə kim
Ātəş-i sūzəndə üzrə qəṭrə-i qan titrəşür *(Gazel 58, Mısra 3). [ḫəyāl-i ʻāriżindən, -in, -dən]*

<u>həyāl-ı çeşm:</u> *Gözün hayali.*

Şəb-i firāqdə yārun **ḫəyāl-ı çeşmi** ilə
Həlāk eylədi sāqī humār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 7). [ḫəyāl-ı çeşmi, -i]*

<u>həyāl-i ḫəlqə-i gīsū-yı tābdār:</u> *Parlak saçının halkasının, kıvrımının hayali.*

Nigārım oldı günüm qara hicrdə bi`llāh
Ḫəyāl-i ḫəlqə-i gīsū-yı tābdārun ilə *(Gazel 205, Mısra 8). [ḫəyāl-i ḫəlqə-i gīsū-yı tābdārun, -un]*

<u>həyāl-i ləb:</u> *Dudağın hayali.*

Şīrīn olur **ḫəyāl-i ləbünlə** məzāq-ı cān
Zülfün təfəkkürüylə müʻəṭṭər məşāmm olur *(Gazel 77, Mısra 5). [ḫəyāl-i ləbinlə, -in, -lə]*

<u>həyāl-i tār-ı zülf:</u> *Saçın telinin hayali.*

Köñül āhəng-i gülzār et **ḫəyāl-i tār-ı zülf ilə**
Ki şūr-ı ʻeşqçün ey bī-nəvā belə məqām olmaz *(Gazel 93, Mısra 5). [ḫəyāl-i tār-ı zülfiylə, -ilə]*

<u>həyāl-i ṭürrə-i mərğūl-i yār:</u> *Sevgilinin kıvrık saç lülesinin düşüncesi.*

Gāhī **ḫəyāl-i ṭürrə-i mərğūl-i yār** ilə
Pīcān berəm çü mār ke başəd dərūn-e nār *(Kaside 9, Mısra 11). [ḫəyāl-i ṭürrə-i mərğūl-i yār,]*

<u>həyāl-i zülf:</u> *Saçın hayali.*

Günəş miṣāl yüzin eylədün nihān məndən
Ḫəyāl-i zülfi ilə günlərim qara qıldun *(Gazel 167, Mısra 4). [ḫəyāl-i zülfi, -i]*

<u>həyālınə düş-:</u> *Aklına gelmek.*

Aldanmə dünyā-malınə həm cāhınə cəlālınə
Düş bir Ḥəqün **ḫəyālınə** rəḥmānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 10). [ḫəyālinə düş,]*

<u>həyālə get-:</u> *Düşünmek.*

Etdi ḫiṭāb bəndiyə Żū`ī nə var genə
Çoḫ də **ḫəyālə getmə** dil-i dāğdār ilə *(Kaside 21, Mısra 24). [ḫəyālə getmə, -mə]*

<u>həyālə salmaqə:</u> *Yadına salmak, aklına getirmek.*

Dünyā dutanda arturu rəzīlə həm vəbāl
Ḥəqqi **ḫəyālə salmaqə** qalmır dəḫi məcāl *(Muhammes 3, Mısra 38). [ḫəyālə salmaqə, -ə]*

<u>həyālə salub:</u> *Aklına getirmek, düşünmek.*

Vüṣālun ilə keçən günləri **ḫəyālə salub**
Fələk əlindən işim imdi əl-əmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 5). [ḫəyālə salub, -ub]*

<u>həyānət:</u> *Sonuna kadar bağlı olması gereken bir şeye karşı kendisinden beklenen sadâkati göstermeme, güveni kötüye kullanma, ihmal ve hîlekârlık göstererek sözünü ve ahdini tutmama, ihânet etme.*

Əvvəlki ṣədāqətlər olub indi **ḫəyānət**
Qalmub dəḫi ḥəqq-i nəmək [ü] nān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 7). [ḫəyānət,]*

<u>həyāt:</u> *Ömür, yaşam.*

Ḫᵛoşā o kimsələrə adı yaḫşılıqlə qalub
Görüb **ḥəyat** u məmātındə ləẕẕət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 12). [ḥəyat,]*

Sīmyā tək bu cəhān içrə **ḥəyātun** yoḫdur
Ayulandə bilüsən ṣūrəti ol məʻnādən *(Gazel 173, Mısra 11). [ḥəyātun, -un]*

Tapdı o şəḫṣ hər iki dünyādə bir nicāt
Hər kəs ki etdi yetmişə həştādəcən **ḥəyāt** *(Muhammes 1, Mısra 20). [ḥəyāt,]*

Bir gün **ḥəyāt** istəmürəm Żū`iyā dəḫi
Çün yoḫ bədəndə ẕərrəcə ẕövq ü ṣəfā dəḫi *(Muhammes 1, Mısra 25). [ḥəyāt,]*

Belə **ḥəyātə** var ölümün çoḫ şərāqəti
Pəs nişə mən bu ʻāləm ü imkānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 33). [ḥəyātə, -ə]*

<u>həyāt-ı cāvidān:</u> *Ebedî hayat.*

Baḫmə dünyā mālınə kəsb et **ḥəyāt-ı cāvidān**
Cəhl ü ʻürfāndur ḥəyāt-ı mövtün əṣli Żū`iyā *(Gazel 3, Mısra 13). [ḥəyāt-ı cāvidān,]*

<u>həyāt-ı mövt:</u> *Ölüm hayatı.*

Baḫmə dünyā mālınə kəsb et ḥəyāt-ı cāvidān
Cəhl ü ʻürfāndur **ḥəyāt-ı mövtün** əṣli Żū`iyā *(Gazel 3, Mısra 14). [ḥəyāt-ı mövtün, -ün]*

<u>həyyām:</u> *İranlı astronom, bilim adamı, şair, bilgin ve filozoftur. Asıl adı Giyaseddin Ebu'l Feth Bin İbrahim El Hayyam'dır. Ömer Hayyam, İran ve doğu edebiyatında rubai türünün kurucusudur.*

Vəzīr idi Nəvā`ī-i nüktə-dān
Gör necə **Ḫəyyāmə** olub pāsbān *(Mesnevi 10, Mısra 24). [ḫəyyāmə, -ə]*

<u>həzān:</u> *Güz, sonbahar; Yaşlılık, kocamak; Kötü gün.*

Bülbül ṣifət **ḫəzān**-ı ġəmə mübtəlā ikən
Ṣəd şükr ʻāqibət ki gülüstānə gəlmişəm *(Gazel 5, Mısra 11). [ḫəzān,]*

Günüm gecə gözümə ḫār gülsitān sənsiz
Bəhārım ey gül-i növ-ḫīz kədər-**ḫəzānə** dönüb *(Gazel 25, Mısra 8). [ḫəzānə, -ə]*

Nə gül nə bülbül olaydı nə gülsitān gülşən
Nə növ-bəhār nə gülzār nə **ḫəzān** ey kāş *(Gazel 106, Mısra 6). [ḫəzān,]*

Vəlīk ḫovf elə ondan ki gülşən-i rūyun
Dönər **ḫəzānə** tapılmaz bir āşnā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 10). [ḫəzānə, -ə]*

Çəküb hicrān **ḫəzānın** bülbül-i şeydā tək ey Żū`ī
Bəhār əyyāmı gül vəṣlinə ey bī-çārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 13). [ḫəzānın, -ı, -n]*

Pozuldı rövnəq-i ürdībehişt hicrünlə
Ḫəzānə döndi ʻəcəb növ-bəhārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 4). [ḫəzānə, -ə]*

Ḫəzānun āfəti yetmək gülə odur bāʻiṡ
Ki ḥəddini tanımub etdi bəḥṡ ʻizārun ilə *(Gazel 205, Mısra 5). [ḫəzānun, -un]*

Gər **ḫəzān** fəṣlidi lākin qədəmündən biz içün
Növ-bəhār oldı cəhān mövsüm-i būstān oldı *(Kaside 17, Mısra 25). [ḫəzān,]*

Bəhār-ı ömrim ey növ-gülbün-i bāğ-ı məlāḥət ḥeyf
Ḫəzān oldı nə sūd ondan cəhān tāzə bəhār olmuş *(Gazel 102, Mısra 8). [ḫəzān,]*

Beş gün içində bərhəm olur gülşəni güli
Çoḫ görmişəm bəhār u **ḫəzānın** zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 4). [ḫəzānın, -ı, -n]*

ḫəzān-ı ġəm: *Kederin son baharı.*

Dövrān ʻədū vü yār baña bī-vəfā ikən
Bülbül ṣifət **ḫəzān-ı ġəmə** mübtəlā ikən *(Muhammes 3, Mısra 8). [ḫəzān-ı ġəmə, -ə]*

ḫəzān-ı hicr: *Ayrılık sonbaharı.*

Ḫəzān-ı hicrdə ʻömrim tükəndi ṣəd əfsūs
N`olurdı yā Rəb vəṣli ilə növ-bəhārım olayd *(Gazel 223, Mısra 9). [ḫəzān-ı hicrdə, -də]*

Nigārā bir zəmān āḫır bizim sarı güẕār eylə
Ḫəzān-ı hicrimi vəṣl-i ruḫunlə növ-bəhār eylə *(Gazel 199, Mısra 2). [ḫəzān-ı hicrimi,]*

ḫəzān-ı hicr-i cövr: *Ayrılık kederinin güzü.*

Köñül şükr eylə kim vəṣl-i ruḫ-ı dildārə yetdün sən
Ḫəzān-ı hicr-i cövrün çoḫ görüb gülzārə yetdün sə *(Gazel 169, Mısra 2). [ḫəzān-ı hicr-i cövrün, -ün]*

ḫəzān-ı həvā: *İstek, meyil sonbaharı.*

Qoymə **ḫəzān-ı həvā** gülşən-i şövqün pozub
Lāl eləyə ẕikrdən bülbül-i ḫ˘oş-ḫ˅ānını *(Gazel 245, Mısra 11). [ḫəzān-ı həvā,]*

ḫəzān-ı möḥnət-i hicrān: *Ayrılık eziyetinin son baharı.*

Bəhār etmək səmən-bərlər vüṣālı ilə bāğ içrə
Ḫəzān-ı möḥnət-i hicrānı ḫāṭirdən uzaġ etmə *(Gazel 120, Mısra 12). [ḫəzān-ı möḥnət-i hicrānı, -ı]*

həzār: *Binlerce.*

Özi ġāfildi məgər āyə-i lā yəğtəbdən
Kim edir gündə **həzār** ādəmə ġiybət zāhid *(Gazel 39, Mısra 4). [həzār,]*

Baḫandə nāz ilə hər gūşədən o məst gözün
Qılur **həzār** köñül şīşəsin şikəst gözü *(Gazel 158, Mısra 2). [həzār,]*

Saldun **həzār** möhnətə ey çərḫ-i dūn məni
Sölə görim nə eylədim āyā saña genə *(Gazel 202, Mısra 5). [həzār,]*

Həzār ḥeyf ki getdi o günlərim əldən
N`edim bu çərḫün əlindən kimə gedim dādə *(Gazel 206, Mısra 7). [həzār,]*

Möḥnət nə şey`di bilməz idim yā ki ġəm nədür
Köñlim **həzār** ʻişrət ilə kām-rān idi *(Gazel 242, Mısra 12). [həzār,]*

Sən indi təḫt-i rəvān üzrə ondan artuqraq
Vaġonda seyr eləyürsən **həzār** ḥəşmət ilə *(Kaside 20, Mısra 12). [həzār,]*

həzār: *Bülbül.*

Təfāḫur eylə ki bāğ-ı cəmālun ey gül
Cəhāndə Žū`ī-i nālān kimi **həzārəsi** var *(Gazel 87, Mısra 8). [həzārası, -a, -s, -ı]*

Olmuş cəhālət ol qədər āfāqə mündəric
Qılmaz təməyyüz bang-ı ġurābı **həzārdan** *(Gazel 176, Mısra 6). [həzārdan, -dan]*

Şulṣul ü dürrāc tezerv [ü] **həzār**
Ləḥn-i mü`əllifdə oḫurlar ḥiṣār *(Mesnevi 10, Mısra 7). [həzār,]*

həzār-āhəng: *Bülbül sesi, ahengi.*

Nə şāhīnsən nə bülbül nə **həzār-āhəng** nə şulṣul
Ṭuyūrun ḥālətindən səndə yoḫ bir şey` ʻəyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 17). [həzār āhəng,]*

həzārān: *Binlerce.*

Əsīr-i āhū-yı çeşmün sənün yüz āhū-yı Tātār
Fədā-yı çīn-zülfün ṣəd **həzārān** nāfe-i Çīndür *(Gazel 56, Mısra 6). [həzārān,]*

ʻAnādil ẓāhir etmiş ḫəlqə āhəng-i Nəkīsānı
Həzārān ləḥn kūya Bārbəddən yādgār olmuş *(Gazel 101, Mısra 4). [həzārān,]*

Həzārān lālə-ruḫ hər gūşəsində yüz qəmər-ṭəlʻət
Görüb bu ḥālı ḥəsrətdən dil-i pür-ḫūnı dāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 5). [həzārān,]*

Āsūdə ḥāl u şūr u **həzārān** sürūr ilə
Qılsun rəvānə məskənüvə ol kərəm-şüʻār *(Kaside 9, Mısra 27). [həzārān,]*

Bīmār tənim nərgis-i məstānə ʻƏleykān
Bu şəhrdə var gərçi **həzārān** büt-i zībā *(Muhammes 4, Mısra 22). [həzārān,]*

ḫəzā`in: *Hazineler.*

Nədür **ḫəzā`inə** yā təḫt ü tāc mülk ü ḥaşəm
Təṣəvvür eylə bular cümlə möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 73, Mısra 3). [ḫəzā`inə, -ə]*

ḫəzīn: *Hazine.*

Yüz **ḫəzīnün** də əgər olsə ölümdür āḫırı
Ḫərc qılmə saḫla fikr eylə səfāhət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 13). [ḫəzīnün, -ün]*

ḥəzīn: *Hüzünlü.*

Hīç inṣāf idi şāʻir qədəḥ-i meysiz olə
Qalə bī-bādə vü bī-sādə **ḥəzīn** ü nā-kām *(Kaside 13, Mısra 20). [ḥəzīn,]*

Sən nə içün olmusan zār u **ḥəzīn**
Qaryələrdə ḫəstə vü gūşə-nişīn *(Mesnevi 5, Mısra 45). [ḥəzīn,]*

Məğmūm dil-şikəstə **ḥəzīn** bī-nəvā ikən
Həm zār-ı dərd ü həm dəm-i cövr-i cəfā ikən *(Muhammes 3, Mısra 5). [ḥəzīn,]*

ḥəẕər et: *Sakınmak, ihtiyatlı olmak, çekinmek, uzak olmak.*

Żū`ī **ḥaẕər et** zād-ı rəhün eylə mühəyyā
Bir qəḥṭ ğalā buq‘əyə āḫır səfərün var *(Gazel 42, Mısra 19). [ḥaẕər et,]*

Ḥaẕər et gövhər-i nā-süftəsən ey gül mey-i nāb
Çəkməsün meykədələr gəncinə əfsānə səni *(Gazel 226, Mısra 7). [ḥaẕər et,]*

ḫ∨āb: *Uyku, rüya.*

Nəẓārə-i gül-i ruḫsārınun həvāsı ilə
Nə dildə fikr nə çeşmimdə **ḫ∨āb** olan günlər *(Gazel 65, Mısra 4). [ḫ∨āb,]*

Məgər cānsız bədəndə tāb olur mu
Ḫəyālāt eyləyəndə **ḫ∨āb** olur mu *(Mesnevi 12, Mısra 20). [ḫ∨āb,]*

Nəẓārə-i gül-i ruḫsārınun həvāsı ilə
Nə dildə fikr nə çeşmimdə **ḫ∨āb** olan günlər *(Gazel 62, Mısra 4). [ḫ∨āb,]*

Ġəm etmə Żū`ī cəhān yā ḫəyāldur yā **ḫ∨āb**
O şey` ki **ḫ∨āb** u ḫəyāl oldı sölə nə ġəmdür *(Gazel 80, Mısra 17). [ḫ∨āb,]*

Ġəm etmə Żū`ī cəhān yā ḫəyāldur yā **ḫ∨āb**
O şey` ki **ḫ∨āb** u ḫəyāl oldı sölə nə ġəmdür *(Gazel 80, Mısra 18). [ḫ∨āb,]*

Ḫ∨ab içrə hər nə görsə yəqīndür oyanməmiş
Nə sirr var bu ‘āləm-i rū`yādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 7). [ḫ∨ab,]*

Köñül nə vəṣlinə şükr eylə nə şəkvə firāqından
Təmām övżā‘ı yek-sər **ḫ∨ābdur** məkkārə dünyānun *(Gazel 149, Mısra 10). [ḫ∨ābdur, -dur]*

Dəmlər ki ol zəmān keçinüb yāḫşı ḫ∨ābdur
Ey cān bu günlərün nəyə sölə hesābdur *(Müseddes 1, Mısra 21). [ḫ∨ābdur, -dur]*

ḫ∨āb-ı ḫəyāl: *Hayal düzeni.*

Var isə ‘əqlün əgər **ḫ∨āb-ı ḫəyālun** ḫ˘oş dut
Nə çıḫar muncə ġəm ü möhnət-i cān-fərsādən *(Gazel 173, Mısra 15). [ḫ∨āb-i ḫəyālun, -u, -n]*

ḫ∨āb-ı qəflət: *Gaflet uykusu, basiretsizlik.*

Nə qədri dād elədim məktəb eyləyün bün[y] ād
Oḫı oyan yuḫudan qalma **ḫ∨āb-ı qəflət** ilə *(Kaside 20, Mısra 40). [ḫ∨āb-ı qəflət,]*

Dolubdı millətimiz ẓülmət-i cəhālətdən
Oyanmayur nədi bā‘iṣ bu **ḫ∨āb-ı qəflətdən** *(Kaside 15, Mısra 2). [ḫ∨āb-ı qəflətdən, -dən]*

ḫ∨āhiş: *İstek, arzu.*

Nə **ḫ∨āhiş** eylər idim məṭləbim olurdı rəvā
Ze-bəs ki kīsədə dīnār u dirhəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 9). [ḫ∨āhiş,]*

Ġərəz nə **ḫ∨āhiş** edirdisə əhl-i məclisdən
Olurdı ḥāżır o dəm miṣl-i rövże-i rıżvān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 31). [ḫ∨āhiş,]*

Hər həftədə sorardı əḥvālını
Ḫ∨āhişinə ṣərf edərdi mālını *(Mesnevi 10, Mısra 30). [ḫ∨āhişinə, -i, -n, -ə]*

ḫ∨āhiş-i yār: *Sevgilinin isteği, arzusu.*

Ḫāṭir-i Ḥəvvā içün Ādəm buraḫdı cənnəti
Ḫ∨āhiş-i yārı sər-əncām etməyən ādəm dögül *(Gazel 125, Mısra 6). [ḫ∨āhiş-i yārı, -ı]*

ḫ∨ar: *Değersiz, itibarsız, hakir.*

Əmrdən çıqmaq hər məẕhəb arasındədi ‘eyib
Öz vücūdun niyə mə‘yūb edəsən **ḫ∨ār** edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 26). [ḫ∨ār,]*

Nədür səbəb çərḫ olub kəc-mədār
Mə‘rifət əhlin eləyür **ḫ∨ār** u zār *(Mesnevi 10, Mısra 16). [ḫ∨ār,]*

Çəkmənəm ol kūdən əl gər cövr-i əğyār olsə də
Bülbül eylər mi gülüstān tərkini **ḫ∨ār** olsə də *(Gazel 218, Mısra 2). [ḫ∨ār,]*

Dīdə`-i ‘āləmdə gərçi **ḫ∨ār** oldım yār içün
‘Āqibət düşdim gözindən ḫāṭir-i əğyār içün *(Gazel 153, Mısra 1). [ḫ∨ār,]*

ḫ∨ar: *Yiyen.*

O kərəm kānı kim müdām ondan
Hər zəmāndə nəvālə-**ḫ∨ār** oldun *(Kaside 16, Mısra 18). [ḫ∨ār,]*

ḫudāyā: *Ey Allâh!.*

Məscid əhlində ki yoḫ ẕövq **Ḫudāyā** n`olı bir
Gūşə-i meykədədə məclis-i ‘ürfānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 11). [ḫudāyā,]*

Bizdən saña nə fā`idə var bārī **Ḫudāyā**

Sən bizlərə yüz lüṭf-i kərāmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 27). [ḫudāyā,]*

İ

i: *I- ek fiili.*

Sən **idin** ey büt-i məh-rūy cismimün cānı
Nə ẕövq edər dəḫi bu mürdə cism ü cān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 9). [idin, -y, -di, -n]*

Ləẕẕət-i qaydun ḥarām oldı baña ey sərv kim
Söləmiş**dün** ol əsīri bir gün āzād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 10). [idün, -dü, -ñ]*

Mə‘lūm edər **idün** bizə də sirr-i cəhānı
Əsrārıvı bilməkliyə ḥeyrət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 17). [idün, -y, -di, -n]*

Həmīşə istər **idim** cān verim qabaqundə
Vəlī nə sūd ki verdim ġəm-i firāqundə *(Gazel 196, Mısra 1). [idim, -di, -m]*

Bir pūst lüṭf qılmış **idin** şe‘rdən qabaq
Əş‘ār-ı nəṣr vāqe‘ olub nəẓmdən kənār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 3). [idin, -di, -ñ]*

Mülk-i mə‘mūrə-i cismim ‘əcəb ābādə **idi**
Ləşkər-i ḫayl-ı ḫəyāl eyləməmişdi qārət *(Kaside 5, Mısra 3). [idi, -di]*

Ẓülmāt-ı ġəflət içrə **idi** ḫəlq nā-gəhān
Ḫiżrə rəh oldı çeşme-i ḥeyvānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 5). [idi, -di]*

Hīç inṣāf **idi** şā‘ir qədəḥ-i meysiz olə
Qalə bī-bādə vü bī-sādə ḥəzīn ü nā-kām *(Kaside 13, Mısra 19). [idi, -di]*

Ey çərḫ bilmədim bu işün var **imiş** sənün

Sifründə şəhd lā`iqinə ḫār **imiş** sənün *(Muhammes 2, Mısra 13). [imiş, -miş]*

Tā ḫod-pəsənd **idi** yoḫ **idi** müştərī o məh
Ḥəṭṭi gəlübdi imdicə ‘āşiq-pəsənd olub *(Gazel 24, Mısra 7). [idi, -di]*

Tā ḫod-pəsənd **idi** yoḫ **idi** müştərī o məh
Ḥəṭṭi gəlübdi imdicə ‘āşiq-pəsənd olub *(Gazel 24, Mısra 7). [idi, -di]*

Hanı o mehr-i məḥəbbət ki var **idi** səndə
Sitəmgər olmısən imdi məgər zəmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 9). [idi, -di]*

Keçən zəmāndə əgər var **idi** bəhārdə ẕövq
Olubdı mövsim-i qışdan betər bəhār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 5). [idi, -di]*

Çoḫdandı köñül istər **idi** feyz-i ḥużūrun
Qorḫutdı bu söz līk bu əfkārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 13). [idi, -di]*

Gəhī cəmālınə gəh küfr-i zülfə səcdim **idi**
Gəhī müsəlmān gəh kāfir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 3). [idi, -di]*

O günlərün biri yüz min ilə bərabər **idi**
Gedüb qayıtmayacaq ḥeyf ol keçən günlər *(Gazel 67, Mısra 9). [idi, -di]*

Keçmiş zəmāndə var **idi** əsbāb-ı fəżl ü cūd
Bir kimsədə bu vəqt kərāmət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 11). [idi, -di]*

Diyār-ı mə‘rifət ol mülkdür kim ol yerdə
Ḥəqīr Zāl **idi** Rüstəm fəqīr-i Ḥātəmdür *(Gazel 73, Mısra 12). [idi, -di]*

İnsān arasında var **idi** rəsm-i məḥəbbət
Mūẕī-ḥeyivānə dönüb insān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 3). [idi, -di]*

Allāhə inanmaq **idi** īmān ‘əməl etmək
Sīm ü zər olub Tarı də īmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 11). [idi, -di]*

Əzəldə olmə **idi** ḫilqət-i cəhān ey kāş
Cəhān içində dəḫi bu bəlā-yı cān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 1). [idi, -di]*

Vüṣāl-i yārdə istər köñül ki ḫəlvət olə
Behişt-i ‘ədn **idi** çün ondə ādəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 8). [idi, -di]*

Belə ẓənnim yoḫ **idi** kim bizi gərdūn ayırə
Bī-vəfālıq eləyüb ayrulacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 9). [idi, -di]*

Belə fikr eylər **idim** ḥəşrə kimi hicr olmaz
Bu qəżā kārıdı belə olacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 3). [idim, -di, -m]*

Əzəldə istər **idim** vəṣlini vəlī ḥālā
Nüvīd-i qətl veren bir pəyāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 7). [idim, -di, -m]*

Cānə meyl etsə idi Żū`ī gər ol ‘Īsā dəm
Ṣədqə hər dəmdə dil ü cānı rəvān eylər **idim** *(Gazel 144, Mısra 9). [idi, -di]*

Ağzıvı ġönçə bilüb ḫəlqə bəyān eylər **idim**
‘Əqli yoḫluqdan baḫ gör nə gümān eylər **idim**

Bilsə idim dəhənün vüṣləti nā-mümkündür

Mən əzəl gün anı cān içrə nihān eylər **idim**

Gər biləydim ki edər ol büt-i bī-mehrə əẟər
Dəm-bə-dəm nālə vü fəryād u fəğān eylər **idim**

Anləsaydım baña vəṣl-i ləb-i məqdūr olmaz
Həvəsilə dil-i ṣəd pārəmi qan eylər **idim**

Cānə meyl etsə idi Żū`ī gər ol ‘Īsā dəm
Ṣədqə hər dəmdə dil ü cānı rəvān eylər **idim** *(Gazel 144, Mısra 10). [idim, -di, -m]*

Ḫ∨urşīd dutub etməz **idi** köñüldə məqāmın
Olsaydı ‘əyān pərdə Məsīḥāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 3). [idi, -di]*

O Süleymān ki yel əmrində **idi** şām u səḥər
İmdi topraqı yel ağzındədi hər ṣəḥrādən *(Gazel 173, Mısra 5). [idi, -di]*

Gər görsə **idi** ‘āriż-i lə‘lin çəkərdi əl
Āyīnədən Sikəndər ü Cəmşīd cāmdan *(Gazel 177, Mısra 9). [idi, -di]*

Əlündən alcaqın ey sāqī başdə şūr artdı
Nə var **idi** sənə qurbān sənün ayağundə *(Gazel 196, Mısra 6). [idi, -di]*

Ḫˇoş ol ki var **idi** başımdə nəş`ə-i bādə
Gözimdə ‘āriż-i gül-gūn-ı dil-bər-i sādə *(Gazel 206, Mısra 1). [idi, -di]*

Vəṣldə yetmiş idim ẕövq-i ṣəfā eylər **idim**
O ṣifət kim olə bir kimsənə sulṭān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 3). [idim, -di, -m]*

Vəṣldə yetmiş **idim** ẕövq-i ṣəfā eylər **idim**
O ṣifət kim olə bir kimsənə sulṭān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 3). [idim, -di, -m]*

Ṣübḥ qıldı yüzüvə Żū`ī irādətlə nəẓər
Çünki mən görmiş **idim** bāğ-ı gülüstān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 10). [idim, -di, -m]*

Ḫˇoş ol zəmān ki yār mən-i zārə yār **idi**
Çeşmim cəmālı ‘əksi ilə lāləzār **idi**

Köñlim ḫˇoş idi lālə kimi ‘āriżin görüb
Ḥəsrətlə ġeyrlər yürəgi dāğdār **idi**

Hər dəm qılurdum ol gül-i ruḫsārınə nəẓər
Qış mövsümi yəqīn baña bir növ-bəhār **idi**

Ṣəd-ḥeyf düşdim ayrı o növ-rəs ġəzāldan
Kim çīn-zülfi ḥəsrət-i müşk-i Tatār **idi**

Əfsūs yandım ātəş-i hicrānə ‘āqibət
Yād ol ki vəṣli ilə köñül kām-kār **idi**

Göz ‘āriżində ləb ləbi üstündə başdə şūr
Dil şād-kām u əldə mey-i ḫˇoş-güvār **idi**

Gəh nāz u gəh girişmə gəhī lüṭf ü gəh ‘itāb
Vəṣlində Żū`ī gör ki nə həngāmə var **idi** *(Gazel 222, Mısra 1-14). [idi, -di]*

Ey ḫˇoş ol günlər ki bəzmimdə nigārım var **idi**
Ẕövq-i dīdārıylə köñlümdə qərārım var **idi** *(Gazel 225, Mısra 1). [idi, -di]*

Ey ḫˇoş ol günlər ki bəzmimdə nigārım var **idi**
Ẕövq-i dīdārıylə köñlümdə qərārım var **idi** *(Gazel 225, Mısra 2). [idi, -di]*

Gəh dolanub başınə ol kākül-i müşkīni tək

Gāh qurb-ı vəṣldə būs u kənārım var **idi** *(Gazel 225, Mısra 4). [idi, -di]*

Getdi ol günlər ki zülf ü ʻāriżindən ol gülün
Sünbülüm müşküm gülüm bāğım bəhārım var **idi** *(Gazel 225, Mısra 6). [idi, -di]*

Ḥeyf keçdi rūzgārım hicr ilə yād ol zəmān
Kim ənīsim mūnisim yārım nigārım var **idi** *(Gazel 225, Mısra 8). [idi, -di]*

Rəşk edüb dövr-i fələk məndən ayırdı ʻāqibət
Dərd [ü] ġəm dəfʻinə kim bir ġəm-küsārım var **idi** *(Gazel 225, Mısra 10). [idi, -di]*

Bar`İlāhī bir də mən görrəm olə ol günləri
Kim vüṣāl-i yārdən ẖ˘oş-rūzgārım var **idi** *(Gazel 225, Mısra 12). [idi, -di]*

Żū`iyā bir də görüb ölsəm əgər olmaz ġəmim
Ol nihānı kim vüṣāl-ı gül-ʻiẕārım var **idi** *(Gazel 225, Mısra 14). [idi, -di]*

Ḫ˘oş ol ki meykədədə āşiyānəmiz var **idi**
Müdām ġülġül-ı meydən tərānəmiz var **idi** *(Gazel 236, Mısra 1). [idi, -di]*

Ḫ˘oş ol ki meykədədə āşiyānəmiz var **idi**
Müdām ġülġül-ı meydən tərānəmiz var **idi** *(Gazel 236, Mısra 2). [idi, -di]*

Edəndə məscidə dəʻvət bizi mü`əẕẕinlər
Su`ālı rəddinə yüz min bahānəmiz var **idi** *(Gazel 236, Mısra 4). [idi, -di]*

Ḫarābə mülki ẖarūf u fürūş əbā vü qəbā
Şərābə ṣərf elədük hər təvānəmiz var **idi** *(Gazel 236, Mısra 6). [idi, -di]*

Əgərçi olmuşuq imdi əsīr-i qayd-ı ʻəyāl
Dögüldi belə bizim də zəmānəmiz var **idi** *(Gazel 236, Mısra 8). [idi, -di]*

Əgərçi Żū`ī kimi imdi ẖānə bərdūşam
Ḫoş ol ki meykədələr içrə ẖānəmiz var **idi** *(Gazel 236, Mısra 10). [idi, -di]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki mey-i ṣāf u Dərġəmim var **idi**
Nə dərd ü möẖnət-i dünyā vü nə ġəmim var **idi** *(Gazel 237, Mısra 1). [idi, -di]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki mey-i ṣāf u Dərġəmim var **idi**
Nə dərd ü möẖnət-i dünyā vü nə ġəmim var **idi** *(Gazel 237, Mısra 2). [idi, -di]*

İçüb şərāb olub məst künc-i meykədədə
Ḫudā bilür ki o günlər nə ʻāləmim var **idi** *(Gazel 237, Mısra 4). [idi, -di]*

Rəfīq-i həm-dəm ü sāqī vü sādə vü bādə
Dəm ol dəm idi o dəmlər ʻəcəb dəmim var **idi** *(Gazel 237, Mısra 6). [idi, -di]*

Cəmāl-āynəsilə Sikəndər ilə köñül
Şərāb u cāmlə yüz ḥəşmət-i Cəmim var **idi** *(Gazel 237, Mısra 8). [idi, -di]*

Nə ẖ∨āhiş eylər idim məṭləbim olurdı rəvā
Ze-bəs ki kīsədə dīnār u dirhəmim var **idi** *(Gazel 237, Mısra 10). [idi, -di]*

Müdām gülşən ü gülzār-ı ʻeyş ü ʻişrətimə
Şərāb-ı nāb ilə hər şəbdə şəbnəmim var **idi** *(Gazel 237, Mısra 12). [idi, -di]*

Nə növʻ zəẖmlərim olsə dildə Żū`ī tək
Əmīrẖān səẖāsıylə mərhəmim var **idi** *(Gazel 237, Mısra 14). [idi, -di]*

Nə ẖ∨āhiş eylər idim məṭləbim olurdı rəvā
Ze-bəs ki kīsədə dīnār u dirhəmim var **idi** *(Gazel 237, Mısra 9). [idim, -di, -m]*

Nəẓərdə āynə-i rūyun əldə cām-ı meyim
Qulām idi baña Cəm çākərim Sikəndər **idi** *(Gazel 240, Mısra 8). [idi, -di]*

Ḫudā bilür ki o günlər nə ẕövq eylər idük
Gözimdə ʻāriż-i sāqī əlimdə sāġər **idi** *(Gazel 240, Mısra 10). [idi, -di]*

Dəẖi sərāçə-i köñlüm o māhdan rövşən
Məşām-ı cān o qara ṭürrədən müʻəṭṭər **idi** *(Gazel 240, Mısra 12). [idi, -di]*

Bəlā-yı hicrə dūçār oldım ʻāqibət Żū`ī
O vəṣldən ki güni bir ilə bərābər **idi** *(Gazel 240, Mısra 14). [idi, -di]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki vüṣālun baña ʻeyid idi
Behişt-i ʻədn məqāmım mīm də Kövs̱ər **idi** *(Gazel 240, Mısra 1). [idi, -di]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki vüṣālun baña ʻeyid **idi**
Behişt-i ʻədn məqāmım mīm də Kövs̱ər **idi** *(Gazel 240, Mısra 2). [idi, -di]*

Yoẖ **idi** dildə ġəm-i hicr şād vəṣlün ilə
O gün bir özgə gün **idi** o vəqt dīgər **idi** *(Gazel 240, Mısra 3). [idi, -di]*

Yoẖ **idi** dildə ġəm-i hicr şād vəṣlün ilə
O gün bir özgə gün **idi** o vəqt dīgər **idi** *(Gazel 240, Mısra 4). [idi, -di]*

Yoẖ **idi** dildə ġəm-i hicr şād vəṣlün ilə
O gün bir özgə gün **idi** o vəqt dīgər **idi** *(Gazel 240, Mısra 4). [idi, -di]*

Firāq zəhrini görmüb damağımız şīrīn
Məzāqə təlẖ-i kəlāmun mis̱āl-i şəkkər **idi** *(Gazel 240, Mısra 6). [idi, -di]*

Nəẓərdə āynə-i rūyun əldə cām-ı meyim
Qulām idi baña Cəm çākərim Sikəndər **idi** *(Gazel 240, Mısra 8). [idi, -di]*

Möẖnət-i hicr ilə məğmūm **idi** bu ẖāṭir-i zār
Ləẕẕət-i vüşləti bir ləẖẓə-i məsrūr elədi *(Gazel 241, Mısra 3). [idi, -di]*

Ḫ˘oş ol zəmān o günki bu sinnim cavān **idi**
Şām u səẖər vəṭəndə köñül şādmān **idi** *(Gazel 242, Mısra 1). [idi, -di]*

Ḫ˘oş ol zəmān o günki bu sinnim cavān **idi**
Şām u səẖər vəṭəndə köñül şādmān **idi** *(Gazel 242, Mısra 2). [idi, -di]*

Ḥūr-ı behiştə verməz idim hər pərīvəşin
Şīrvān demə ḥəqīqət-i rəşk-i cinān **idi** *(Gazel 242, Mısra 4). [idi, -di]*

Fəṣl-i şitā otaqdə ṭənbūr u tār ilə
Olcaq bəhār mənzīlimiz gülsitān **idi** *(Gazel 242, Mısra 6). [idi, -di]*

Bīẖūdlə Rāġib idi həmīşə müṣāḥibim
Həm-dəm müdām Seyyīd-i şīrīn-zəbān **idi** *(Gazel 242, Mısra 8). [idi, -di]*

Gözdə cəmāl-i yār qulağımdə ṣavtını
Əldə müdām cām-ı mey-i ərğüvān **idi** *(Gazel 242, Mısra 10). [idi, -di]*

Möḥnət nə şey`di bilməz idim yā ki ġəm nədür
Köñlim həzār ʻişrət ilə kām-rān **idi** *(Gazel 242, Mısra 12). [idi, -di]*

Ġāfil qəżādan āḫırı günlərdə qismətim
Nār-ı səqər nişānı ḫarābə muğān **idi** *(Gazel 242, Mısra 14). [idi, -di]*

Ṣavt-ı bəlābilə bədəl oldı nəfīr-i zāğ
Təqdīrdən baña bu bəlā ərməğan **idi** *(Gazel 242, Mısra 16). [idi, -di]*

Ṣəbr eylə gəl li-yəbluvəkum āyəsin oḫı
Żū`ī bu dərd bəlkə saña imtaḥān **idi** *(Gazel 242, Mısra 18). [idi, -di]*

Ḥūr-ı behiştə verməz idim hər pərīvəşin
Şīrvān demə ḥəqīqət-i rəşk-i cinān **idi** *(Gazel 242, Mısra 3). [idim, -di, -m]*

Möḥnət nə şey`di bilməz idim yā ki ġəm nədür
Köñlim həzār ʻişrət ilə kām-rān **idi** *(Gazel 242, Mısra 11). [idim, -di, -m]*

Bir məclisə yetüşdim [o] ḥūr u qüṣūr **idi**
Çeşm-i rəqīb ü ḥāsid o məclisdə dövr **idi** *(Gazel 246, Mısra 1). [idi, -di]*

Bir məclisə yetüşdim [o] ḥūr u qüṣūr **idi**
Çeşm-i rəqīb ü ḥāsid o məclisdə dövr **idi** *(Gazel 246, Mısra 2). [idi, -di]*

Hər bir ṭərəfdə vardı təcəllā-yı nūr u nār
Vādü`l-müqəddəs ondə ʻəyān kūh-ı Ṭūr **idi** *(Gazel 246, Mısra 4). [idi, -di]*

Vādī-i Qüds ü Ṭūrə ḥəqīqət dögül şüpə
Firdövsvār āyət-i rəḥmān ẓuhūr **idi** *(Gazel 246, Mısra 6). [idi, -di]*

Mā təştəhi`n-nüfūs u tələẕẕu`l-ʻuyūn həm
Bu bəzm içində bi`llāhi yüz min kurūr **idi** *(Gazel 246, Mısra 8). [idi, -di]*

Fərş ü fürūş zīnəti istəbrəq ü ḥərīr
Ḫuddām-ı bəzm-i ḫāṣ ḥəqīqətdə ḥūr **idi** *(Gazel 246, Mısra 10). [idi, -di]*

Hər yanə eyləsön nəẓər āynə-i ṣuvər
Hər cānibə yüzün dutasan yüz sürür **idi** *(Gazel 246, Mısra 12). [idi, -di]*

Bu bəzm-i ḫās qaryə-i Sābunçidə olub
Ev ṣāḥibi Ḫəlīl Bəg-i pür-şü`ūr **idi** *(Gazel 246, Mısra 14). [idi, -di]*

Həm-bəzm idi bu məclisə Səttār Bəg kim ol
ʻİrfāniyyət kitābınə əvvəl süṭūr **idi** *(Gazel 246, Mısra 15). [idi, -di]*

Həm-bəzm **idi** bu məclisə Səttār Bəg kim ol
ʻİrfāniyyət kitābınə əvvəl süṭūr **idi** *(Gazel 246, Mısra 16). [idi, -di]*

Ẓülmāt-ı ġəmdə dīdə-i əʻmā-yı Żū`iyə
Kuḥlu`l-cəvāhir-i kərəm ü lüṭf-i nūr **idi** *(Gazel 246, Mısra 18). [idi, -di]*

Hanı o gün ki o məh-rūy mehrbānım idi
Ənīs-i məclis ü həm-bəzm-i həm-zəbānım **idi** *(Gazel 249, Mısra 1). [idi, -di]*

Hanı o gün ki o məh-rūy mehrbānım **idi**
Ənīs-i məclis ü həm-bəzm-i həm-zəbānım **idi** *(Gazel 249, Mısra 2). [idi, -di]*

Təkəllümi şükürim ləʻli bādə-i nābım
Dəhānı ġönçə yüzi bāğ u būstānım **idi** *(Gazel 249, Mısra 4). [idi, -di]*

Ḫəlīl idi baña çün yār nār-ı Nəmrūdun
Nə qədr olsə də gülzār u gülsitānım **idi** *(Gazel 249, Mısra 5). [idi, -di]*

Ḫəlīl idi baña çün yār nār-ı Nəmrūdun
Nə qədr olsə də gülzār u gülsitānım **idi** *(Gazel 249, Mısra 6). [idi, -di]*

Çü yār yār idi hər gūşə vādī-i Eymən
Nihāl qəddi inə`l-llāhə tərcümānım **idi** *(Gazel 249, Mısra 7). [idi, -di]*

Çü yār yār **idi** hər gūşə vādī-i Eymən
Nihāl qəddi inə`l-llāhə tərcümānım **idi** *(Gazel 249, Mısra 8). [idi, -di]*

Dəlīl idi baña Żū`ī cəmālı və`ş-şəmsi
Siyāh ṭürrələri sūrə-i duḫānım **idi** *(Gazel 249, Mısra 9). [idi, -di]*

Dəlīl **idi** baña Żū`ī cəmālı və`ş-şəmsi
Siyāh ṭürrələri sūrə-i duḫānım **idi** *(Gazel 249, Mısra 10). [idi, -di]*

Ḫəlq eylər **idi** birbirinə mehr ü vəfālar
Ol mehr ü vəfā ilə ṣədāqət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 5). [idi, -di]*

Eylərlər **idi** cümlə ʻulūm əhlinə ḥörmət
Cövr etdi ʻəṭā batdı səḫāvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 9). [idi, -di]*

O bəzmə cəmʻdi ərbāb-ı s̱ərvət ü dövlət
O bəzmə ḥāẓır **idi** cümlə ṣāḥib-i ʻürfān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 26). [idi, -di]*

Rəngi qara **idi** şəb-i yeldā təki vəlī
Yüz min sitārə ẓāhir idi ondə āşikār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 5). [idi, -di]*

Rəngi qara **idi** şəb-i yeldā təki vəlī
Yüz min sitārə ẓāhir **idi** ondə āşikār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 6). [idi, -di]*

Olmuş **idim** dəḫi āsūdə ġəm-i ʻāləmdən
Mə`mənim gūşə`-i mey-ḫānə idi hər *(Mesnevi 1, Mısra 18). [idi, -di]*

Ey ḫ̌oş ol vəqt ki mən sākin-i mey-ḫānə **idim**
Başdə mey nəş`əsi həm məşrəb-i cānānə **idim** *(Mesnevi 1, Mısra 14). [idim, -di, -m]*

Dā`imā ḫ̌oş keçürdi əḥvālım
Çoḫ **idi** mülk ü dövlət ü mālım *(Mesnevi 2, Mısra 12). [idi, -di]*

Əhl-i ʻürfān müṣāḥibim var **idi**
Ḥāṣil idi nə məṭləbim var **idi** *(Mesnevi 2, Mısra 13). [idi, -di]*

Əhl-i ʻürfān müṣāḥibim var **idi**
Ḥāṣil idi nə məṭləbim var **idi** *(Mesnevi 2, Mısra 14). [idi, -di]*

Hər nəyimiz var **idi** ṣərf eylədük
Ev eşik ṣatub təmāmən yedük *(Mesnevi 4, Mısra 19). [idi, -di]*

Bundan əqdəm əhl-i səḫā var **idi**
Kān-ı ʻəṭṭār bəḥr-i səḫā var **idi** *(Mesnevi 5, Mısra 55). [idi, -di]*

Bundan əqdəm əhl-i səḫā var **idi**
Kān-ı ʻəṭṭār bəḥr-i səḫā var **idi** *(Mesnevi 5, Mısra 56). [idi, -di]*

Şīrāzdə bir mürīd-i kāmil
Mürşidliqə olmuş **idi** qābil *(Mesnevi 8, Mısra 40). [idi, -di]*

Vəzīr **idi** Nəvā`ī-i nüktə-dān
Gör necə Ḫəyyāmə olub pāsbān *(Mesnevi 10, Mısra 23). [idi, -di]*

İldə nə olur **idi** ḫərc-i təmām
Bi`l-mużāʻaf verürdi ol nīk [ü] nām *(Mesnevi 10, Mısra 25). [idi, -di]*

Tār-zən-i ḫādim ü sāqī nə var
Ḥāżır **idi** bəzminə leyl ü nahār *(Mesnevi 10, Mısra 28). [idi, -di]*

Yaḫşı odur ki topraq içində nihān olam
Ḫ˘oş ol zəmān ki qış baña bir növ-bəhār **idi** *(Muhammes 1, Mısra 8). [idi, -di]*

Manqal kənārı yār ilə bir lālə-zār **idi**
Ruḫsārəsində cənnət-i ḥūr āşkār **idi** *(Muhammes 1, Mısra 9). [idi, -di]*

Manqal kənārı yār ilə bir lālə-zār **idi**
Ruḫsārəsində cənnət-i ḥūr āşkār **idi** *(Muhammes 1, Mısra 10). [idi, -di]*

Ol ḥālətün gədālıqı bir şəhriyār **idi**
Bu ḥāl ilə nə ẕövqi əgər ḥökm-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 11). [idi, -di]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki ʻişrət ü ʻeyşim təmām **idi**
Baş şūr-ı ʻeşq gözdə o māh əldə cām **idi** *(Muhammes 2, Mısra 1). [idi, -di]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki ʻişrət ü ʻeyşim təmām **idi**
Baş şūr-ı ʻeşq gözdə o māh əldə cām **idi** *(Muhammes 2, Mısra 2). [idi, -di]*

Fikrim həmīşə ol büt-i ṭūbā məqām **idi**
Bilməzdim hīç ġüṣṣə vü dərd ü kədər nədür *(Muhammes 2, Mısra 7). [idi, -di]*

Məḫlūq içün cəhāndə qəżā vü qədər nədür
Gūyā ki məskənim baña dārü`s-səlām **idi** *(Muhammes 2, Mısra 12). [idi, -di]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki ʻişrət ü eyşim təmām **idi**
Ḥeyf ol qərīnə kim baña dövrān be-kām **idi** *(Muhammes 2, Mısra 17). [idi, -di]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki ʻişrət ü eyşim təmām **idi**
Ḥeyf ol qərīnə kim baña dövrān be-kām **idi** *(Muhammes 2, Mısra 18). [idi, -di]*

İmdi mənim də yaḫşı günim müstədām **idi**
Vafirqətā bu əṣrdə yoḫ bir rəfīq olan *(Muhammes 2, Mısra 23). [idi, -di]*

Yoḫ Żū`ī tək baḥār-ı bəlāyə ġərīq olan
Əfsūs o dəm ki çərḫ baña ḥamān qulām **idi** *(Muhammes 2, Mısra 28). [idi, -di]*

Bir ẕərrə qədri bilməz **idim** dərd ü möḥnəti
Derdim müdām Ḫosrov [u] Şīrīn ḥekāyəti *(Muhammes 2, Mısra 4). [idim, -di, -m]*

Çeşmimdə ḫārə dönmüş **idi** gülşən-i çəmən
Bī-məʻrīfət cəmāʻət əlində bī-tən-i mən *(Muhammes 3, Mısra 17). [idi, -di]*

Ṣəd şükr ʻāqibət ki gülüstānə gəlmişəm
Gərçi əzəldə żağəm-i dövrān-ı şīr **idim** *(Muhammes 3, Mısra 10). [idim, -di, -m]*

Āḫırdə çərḫ əlində çe rūbāh-ı pīr **idim**
Fövc-i bəlā vü dərd ġəmə dəst-gīr **idim** *(Muhammes 3, Mısra 11). [idim, -di, -m]*

Āḫırdə çərḫ əlində çe rūbāh-ı pīr idim
Fövc-i bəlā vü dərd ġəmə dəst-gīr idim *(Muhammes 3, Mısra 12). [idim, -di, -m]*

Yəʻqūbvəş ki beyt-i ḥəzīndə əsīr **idim**
Āḫır ḥużūr-ı Yūsif-i Kənʻānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 13). [idim, -di, -m]*

Dūzəḫ içində qalmış **idim** yüz ʻəz[ā]b ilə
Ḥālā behiştə rövże-i riżvānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 43). [idim, -di, -m]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki yār baña həm-ayaġ **idi**
Ruḫsārı gözlərimə münəvvər çırāġ **idi** *(Müseddes 1, Mısra 1). [idi, -di]*

Nə yaḫşı günlər idi ol nə yaḫşı müddət **idi**
Ki şuğlimiz o pərī-rūy ilə məḥəbbət **idi** *(Tahmis 2, Mısra 11). [idi, -di]*

Nə dildə bir ġəm-i hicrān nə küdūrət **idi**
Dögüldi belə dəmən də bir əhl-i ʻişrət **idi** *(Tahmis 2, Mısra 13). [idi, -di]*

Bu qanlar içməgə muʻtād gördügün köñlüm
Köñül ki eylər **idi** lāf ʻāqil olduqunı *(Tahmis 2, Mısra 16). [idi, -di]*

Bu günki günlərimi fikr edəndə ẓāhirdür
Behişt imiş mənim ol ʻişrət eyləyən günlər *(Gazel 67, Mısra 8). [imiş, -miş]*

İmdi bildim ki cəhān mülki nə vīrānə imiş
Hər nə ʻeyş ü ṭarabı var isə əfsānə imiş *(Gazel 107, Mısra 1). [imiş, -miş]*

Möḥnət-i ʻeşqün nə ḫ˘oş dārū **imiş** kim görcəgin
Çəkmənəm bi`llāh dəḫi dünyā vü mā-fī-hā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 7). [imiş, -miş]*

Bilməkdə **imiş** hər nə ġəm ü dərd-i müṣībət
Bilməkliqi sən bizdə ṭəbʻīət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 23). [imiş, -miş]*

Ey çərḫ bilmədim bu işün var **imiş** sənün
Sifründə şəhd lā`iqinə ḫār **imiş** sənün *(Muhammes 2, Mısra 14). [imiş, -miş]*

Getdükcə ʻömr-i ḫāṣiyətün dād imiş sənün
İqbālıvun əvāḫiri idbār imiş sənün *(Muhammes 2, Mısra 15). [imiş, -miş]*

Getdükcə ʻömr-i ḫāṣiyətün dād imiş sənün
İqbālıvun əvāḫiri idbār **imiş** sənün *(Muhammes 2, Mısra 16). [imiş, -miş]*

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər **imiş**

Mə‘rifət əhli cəhān çeşminə ẖākistər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 5). [imiş, -miş]*

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər **imiş**
Mə‘rifət əhli cəhān çeşminə ẖākistər **imiş** *(Terci-bend 1, Mısra 6). [imiş, -miş]*

Milyaner Tarıdı yüzminni də peyğən-bər **imiş**
Olmasə pūlı Fəlāṭūn isə derlər ẖər **imiş** *(Terci-bend 1, Mısra 7). [imiş, -miş]*

Milyaner Tarıdı yüzminni də peyğən-bər **imiş**
Olmasə pūlı Fəlāṭūn isə derlər ẖər **imiş** *(Terci-bend 1, Mısra 8). [imiş, -miş]*

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər **imiş**
Mə‘rifət əhli cəhān çeşminə ẖākistər **imiş** *(Terci-bend 1, Mısra 25). [imiş, -miş]*

Nə gərək ‘elm ẖəlā`iq pūlə sölər Ḫāliq
İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər **imiş** *(Terci-bend 1, Mısra 30). [imiş, -miş]*

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər **imiş**
Səndən özgə kimə mən şərḥ eləsəm əḥvālı *(Terci-bend 1, Mısra 35). [imiş, -miş]*

Vāy o şəẖṣə ki cibi pūldan olsun ẖālī
İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər **imiş** *(Terci-bend 1, Mısra 40). [imiş, -miş]*

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər **imiş** *(Terci-bend 1, Mısra 45). [imiş, -miş]*

Ey ẖˇoş ol gün ki köñüldə yoẖ idi bir möẖnət
Ḫˇoşcə ḥālāt ilə āsūdəvār **idim** rāḥət *(Kaside 5, Mısra 1). [idi, -di]*

Gecə meh-tābdə həm-ẖ∨ābə-i cānānə **idim**
Vəṣl-i yār u mey-i ṣəhbāyə var idi ‘ādət *(Kaside 5, Mısra 6). [idi, -di]*

Gecə meh-tābdə həm-ẖ∨ābə-i cānānə **idim**
Vəṣl-i yār u mey-i ṣəhbāyə var idi ‘ādət *(Kaside 5, Mısra 5). [idim, -di, -m]*

Ḫudā bilür ki o günlər nə ẕövq eylər **idük**
Gözimdə ‘āriż-i sāqī əlimdə sāğər idi *(Gazel 240, Mısra 9). [idük, -dü, -k]*

Bir neçə şā‘ir ü qələndər **idük**
Hər ṭərīq ü sānə māhir **idük** *(Mesnevi 2, Mısra 15). [idük, -dü, -k]*

Bir neçə şā‘ir ü qələndər **idük**
Hər ṭərīq ü sānə māhir **idük** *(Mesnevi 2, Mısra 16). [idük, -dü, -k]*

Bilsə idim dəhənün vüṣləti nā-mümkündür
Mən əzəl gün anı cān içrə nihān eylər **idim** *(Gazel 144, Mısra 3). [idim, -y, -di, -m]*

‘Əcəb āzādə **idim** yād ol günlər ki nā-gəhdən
Əsīr etdi məni zəncīr-i zülf ü çeşm-fəttānun *(Gazel 149, Mısra 3). [idim, -y, -di, -m]*

Bilsə **idim** nədi mənẓūr saña vəṣlün içün
Nəzr edərdim yoluzə dīn ilə həm īmānı *(Gazel 250, Mısra 9). [idim, -y, -di, -m]*

Bütləri tərk Yūsif eylərdi ẖəcālətdən nihān
Görsə **idi** gər Züleyẖā bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 148, Mısra 4). [idi, -y, -di]*

Ḫədəng-i ġəmzün ey məh səpməsəydi dəm-bə-dəm sulər
Dil-i pür-ẖūnı çoẖdan yaẖmış **idi** nār-ı hicrānun *(Gazel 160, Mısra 10). [idi, -y, -di]*

Bütləri tərk Yūsif eylərdi ẖəcālətdən nihān
Görsə idi gər Züleyẖā bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 170, Mısra 4). [idi, -y, -di]*

Köñlim ẖˇoş **idi** lālə kimi ‘āriżin görüb
Ḥəsrətlə ġeyrlər yürəgi dāğdār idi *(Gazel 222, Mısra 3). [idi, -y, -di]*

Cəmāl-āynəsilə Sikəndər ilə köñül
Şərāb u cāmlə yüz ḥəşmət-i Cəmim var **idi** *(Gazel 237, Mısra 7). [idi, -y, -di]*

Bīẖūdlə Rāğib idi həmīşə müṣāḥibim
Həm-dəm müdām Seyyīd-i şīrīn-zəbān **idi** *(Gazel 242, Mısra 7). [idi, -y, -di]*

Lāləzār **idi** cəhān çeşmimə ruẖsārı ilə
Oldı pəjmürdə gülim bāğ u bəhārım getdi *(Gazel 248, Mısra 7). [idi, -y, -di]*

Hər gūşədə var **idi** təmām əhl-i ma’ārif
İmdi olarun cümləsi nā-dānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 5). [idi, -y, -di]*

Ṣāf idi ‘əməl meykədədə **imdi** riyādan
Təsbīḥə qədəḥ məscidə mey-ẖānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 15). [idi, -y, -di]*

Əgərçi olmuş **idün** mürdə hicr-i yār ilən āẖır
Məsīḥi vəqt olan ol lə‘l-i gövhərbārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 9). [iydün, -y, -dü, -n]*

Āvārə çöllər içrə qalur **idi** ḥəşrə tək
Olmaydı Ḫıżrə lütfīə gər rəh-nümā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 9). [idi, -di]*

Hər kəlməsində dərc **idi** çün kəlmə-i Məsīḥ
Oẖşatmanam o çeşme-i ḥeyvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 7). [idi,]*

Fir‘ovnı rūd-ı Nīldə qoymazdı qərq olə
Gər ṣidq ilə çağırsa **idi** bircə yā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 28). [idi,]*

Düşdi nā-gāh ẖəyālātə üṣūlü`l-`īmān
Mūcid-i əvvəl-i əşyādə **idim** bər-ṣöḥbət *(Kaside 5, Mısra 12). [idim, -m]*

Mütəfəkkir belə ḥeyrətdə **idim** kim nā-gəh
Mülhəm-i ġeybī nidā etdi nədür bu ḥālət *(Kaside 5, Mısra 29). [idim, -m]*

Əzəl zəmāndə də inṣandə var **idi** çıplaq
Nə düşsə əhl qılurdı keçirdi sāmānı *(Kaside 23, Mısra 37). [idi,]*

Bular də bīşədə cəngəllər içrə qalmışdı
Məqām dutmuş **idi** özlərinə ṣəḥrānı *(Kaside 23, Mısra 40). [idi,]*

Ey ẖˇoş ol vəqt ki mən sākin-i mey-ẖānə **idim**
Başdə mey nəş`əsi həm məşrəb-i cānānə **idim** *(Mesnevi 1, Mısra 13). [idim, -m]*

Gəlmişəm getməgimə yoẖdı kərāīm ki gedim
Bu də bir məs`ələ-i ṣa‘b **idi** ey rūḥ-ı rəvān *(Kaside 14, Mısra 18). [idi,]*

Rāḥət məqām yoẖdı cəhān içrə Żū`iyā
Gər bir məqām tapsə **idim** rāḥət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 18). [idim, -m]*

‘ārif u şā‘ir neçə yoldaş **idüq**
Hər bir işdə birbirə sīr-dāş **idüq** *(Mesnevi 4, Mısra 9). [iduq, -q]*

‘ārif u şā‘ir neçə yoldaş **idüq**
Hər bir işdə birbirə sīr-dāş **idüq** *(Mesnevi 4, Mısra 10). [iduq, -q]*

Mən etmişəm bunı yā kim bu iş müqəddər **imiş**
Bu fikr ilə gecə gündüz dəẖi fikār oldım *(Kaside 12, Mısra 5). [imiş,]*

Var **imiş** yüz bu növ‘ ādəmlər
Ki özindən səvānı bāṭil elər *(Mesnevi 11, Mısra 51). [imiş,]*

Var **idi** keçən ‘aṣrdə ‘elm ilə səẖāvət
Derlər bu zəmān əhl-i səẖāvət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 13). [idi,]*

Cānə fərəẖ **idi** mey ilə ṣūrət-i zībā
Ṣūrət pozulub rūḥ itüb cān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 19). [idi,]*

Var **idi** mənim bircə nəfər ẖān-ı qədīmim
Bilməm nə olubdur o da əl-ān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 21). [idi,]*

Dil istər **idi** qədün sərvini yüzün güləni
Nə ẕövqi ẖāṭirə yüz bāğ u būstān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 7). [idi,]*

Şādmān **idi** köñül şübḥ-i vüṣālə Żū`ī
Bu günün ‘āqibətində nə olacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 11). [idi,]*

Qutarub ‘ömr-i həvā çıẖmış **idi** başımdan
Gətürdi tāzə məni ‘eşqivə qəżā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 17). [idi,]*

Rəfīq-i həm-dəm ü sāqī vü sādə vü bādə
Dəm ol dəm idi o dəmlər ‘əcəb dəmim var **idi** *(Gazel 237, Mısra 6). [idi,]*

Bi`llāh qədīm vəqtdərə var **idi** mə‘rifət
Bilməm nolubdı mərdüm-i Şīrvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 13). [idi,]*

Ḫān u bəg at kənd pūl bəẖş eylər **idi** şā‘irə
Şāhsevən tək imdi çoẖdı adı ẖān ẖān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 15). [idi,]*

Qaldım āvārə vü sər-gəştə cəhān kārındə
Məndə bu ‘uqdəni açmaqə yoẖ **idi** ṭāqət *(Kaside 5, Mısra 16). [idi,]*

Nə yaẖşı dəmlər **idi** sākin-i şərh olduqım günlər
Ḫəyālımdə sanurdum şəhri kim bir gülsitānım var *(Kaside 7, Mısra 7). [idi,]*

Var **idi** bir yabum kətdən gələndə şəhrə bu dəf‘ə
Yoruldı yolda qaldı şattım onda bir pālānım var *(Kaside 7, Mısra 21). [idi,]*

Bu **idi** doğrı söz kim ‘ərż olundu ẖāk-i pāyundə
Əgərçi şā‘irəm mən dəhrdə yüz min yalanım [var] *(Kaside 7, Mısra 35). [idi,]*

Āvārə **idi** ẖəlq biyābān-ı cəhldə
Göstərdi rāh mənbə‘-i ‘ürfānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 7). [idi,]*

Qədīm ‘əṣrdə insān ki vəḥşī **idi** təmām
Bular hələ deyəsən çıẖmayubdı vəḥşətdən *(Kaside 15, Mısra 9). [idi,]*

Nə bu libās var **idi** nə bu ṭə‘ām nə ev
Dögüldi ādəmə təşbīh hīç bābətdən *(Kaside 15, Mısra 31). [idi,]*

Nə bir niẓām var **idi** nə dərs-i bəḥs-i ‘ulūm
Behişt olubdı cəhān indi nāz u ne‘mətdən *(Kaside 15, Mısra 33). [idi,]*

Həm-dəmün **idi** ṭūṭī vü bülbül
İmdi həm-rāz-ı mūr u mār oldun *(Kaside 16, Mısra 9). [idi,]*

Sölə ki hansı zəmāndə var **idi** bir telefon
Yā teleġram vaġon kim gedir bu sür‘ət ilə *(Kaside 20, Mısra 3). [idi,]*

Var **idi** mey-i nābdə çoẖ ẕövq ü ṣəfālar
Pəs ondə olan nəş`ə-i behcət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 3). [idi,]*

Var **idi** çoẖ üftādələrə əl dutan imdi
Hanı o ṣifət əhl-i mürüvvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 17). [idi,]*

Əhl-i ‘ürfān müṣāḥibim var **idi**
Ḥāṣil idi nə məṭləbim var **idi** *(Mesnevi 2, Mısra 14). [idi,]*

Eləyən dəmdə kīsəmiz dər-ḥāl
Olur **idi** pūlilə mālāmāl *(Mesnevi 2, Mısra 22). [idi,]*

Şād **idi** köñül o sāḥət içrə
Hər ləḥẓədə ‘eyş ü ‘işrət içrə *(Mesnevi 7, Mısra 25). [idi,]*

Əz-bəs ki dərd ü möḥnət-i dünyā-yı pür-fitən
Cəm‘ etmiş **idi** üstümə hər yerdə [var] miḥən *(Muhammes 3, Mısra 16). [idi,]*

Çıẖmış **idi** möḥnət-i fəṣl-i şitā əndāzədən
Şükrlər kim saldı başə sāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 7). [idi,]*

Cövr-i rəqīb şöhbətimizdən irağ **idi**
Günlər o günlər **idi** dimağ ol dimağ **idi** *(Müseddes 1, Mısra 6). [idi,]*

Məndən bəlā vü möḥnət-i hicrān uzaġ **idi**
Günlər o günlər **idi** dimağ ol dimağ **idi** *(Müseddes 1, Mısra 12). [idi,]*

Nə gūşımə kədər gətürən ṣavt-ı zāğ **idi**
Günlər o günlər **idi** dimağ ol dimağ **idi** *(Müseddes 1, Mısra 18). [idi,]*

Yād ol zəmān ki qara gecəm gün tək ağ **idi**
Günlər o günlər **idi** dimağ ol dimağ **idi** *(Müseddes 1, Mısra 24). [idi,]*

Żū`ī bilür ki ḥāl o dəm nə səyāğ **idi**
Günlər o günlər **idi** dimağ ol dimağ **idi** *(Müseddes 1, Mısra 30). [idi,]*

Ey ẖ˘oş ol gün ki köñüldə yoẖ idi bir möḥnət
Ḫ˘oşcə ḥālāt ilə āsūdəvār **idim** rāḥət *(Kaside 5, Mısra 2). [idim, -m]*

Olmuş **idim** dəẖi āsūdə ġəm-i ‘āləmdən
Mə`mənim gūşə`-i mey-ẖānə idi hər ġəmdən *(Mesnevi 1, Mısra 17). [idim, -m]*

Verməzdim ‘elmə māżī vü müstəqbəl ḥālımı
Mən də zər ilə doldurur **idim** çuvālımı *(Muhammes 2, Mısra 22). [idim, -m]*

San kāfir **idim** imdicə imānə gəlmişəm
Yār-ı diyārdan keçüb āvārə olmuşam *(Muhammes 3, Mısra 19). [idim, -m]*

Kīsə ḫālī olanda dirhəmdən
Görməz **idük** nə ġüṣṣə nə ġəmdən *(Mesnevi 2, Mısra 18). [iydük, -k]*

Bilməz **idük** kim fələk-i bī-vəfā
Bizlərə āḫır edəcək yüz cəfā *(Mesnevi 4, Mısra 23). [iydük, -k]*

‘ibādət: *İbadet, İnsanın tek Tanrılı dinlerde Allah'a, diğer din ve inanışlarda ise inanıp bağlandığı kudrete kulluğunu göstermek üzere yaptığı hareketler, tapma, tapınma.*

Ḥəqqün ‘**ibādəti** o iṭā‘ət olur ki ḥīç
Mənẓūr evində cənnət-i ḥavrādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 11). [‘ibādəti, -i]*

‘ārif ü ‘āşiqdən özgə Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi ‘**ibādət** ḥūr u ġılmān olmasa *(Gazel 13, Mısra 14). [‘ibādət,]*

Fəqīh-i mədrəsə yā şeyḫ-i ḫānqāh yüz il
‘**İbādət** etsə dili ẕikr-i Ḥəqqə əgmədür *(Gazel 73, Mısra 8). [‘ibādət,]*

Ḫovf-ı cəhīm ü Kövs̱ər ü Təsnīm istəyür
Ḥəqqdən belə ‘**ibādət** əlbəttə dūrdur *(Gazel 74, Mısra 4). [‘ibādət,]*

Zāhidlərün ‘**ibādəti** ḥūr u qüṣūrdur
Ḥəqqā belə iṭā‘əti ‘eyni qüṣūrdur *(Gazel 74, Mısra 1). [‘ibādəti, -i]*

Gör nəfs içün ‘**ibādətini** zāhidün haçan
Başın əgərdi səcdəyə gər cənnət olmamış *(Gazel 105, Mısra 9). [‘ibādətini, -i, -n, -i]*

Sən cümlə bizə verdiyüvi bī-‘əvəż etdün
Firdövsə ‘əvəż ṭā‘ət ‘**ibādət** nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 30). [‘ibādət,]*

‘ārif ü ‘āşiqdən özgə Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi ‘**ibādət** ḥūr u ġılmān olmasə *(Gazel 197, Mısra 14). [‘ibādət,]*

‘Eşqün yolunda verməyin īmānı Żū`ī tək
Getməz behiştə yüz il olə gər ‘**ibādəti** *(Gazel 229, Mısra 10). [‘ibādəti, -i]*

Zərdür bu cəhān əhlinə mə‘būd-ı ḥəqīqī
Allāh peyəm-bər o ‘**ibādət** hara getdi *(Kaside 24, Mısra 20). [‘ibādət,]*

Cəm‘ oldı ḫəlā`iq üstümə çoq
Da hər nə ‘**ibādətə** yolım yoq *(Mesnevi 8, Mısra 46). [‘ibādətə, -ə]*

‘ibārət: *Müteşekkil, tertip edilmiş. Şekil ve sûret kazanan, şekillenen, teşekkül eden.*

Adındı ins dögül vəḥş ey gözüm nūrı
Dəḫi müsəlmān ‘**ibārətdurur** səlāmətdən *(Kaside 15, Mısra 16). [‘ibārət,]*

ibrāz-ı şövkət: *Ululuğun göstergesi, büyüklüğünü ortaya koyan.*

Fir‘ovnı rūd-ı Nīldə qoymazdı qərq olə
Gər ṣidq ilə çağırsa **idi** bircə yā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 28). [ibrāz-ı şövkətündədi,]*

‘ibrət: *Bir olaydan çıkarılan göz açıcı, uyarıcı ders.*

Nədi dünyā özi bir fikr elə ey məst-i ġürūr
Bārī ‘**ibrət** elə bir Ādəm ilə Ḥəvvādən *(Gazel 173, Mısra 4). [‘ibrət,]*

Köñül bir ‘**ibrət** ilə qıl nəẓārə dünyānı
Bu beş gün ‘ömr içün incitmə çoḫ gözəl cānı *(Kaside 23, Mısra 1). [‘ibrət,]*

‘ibrət al-: *Bir olaydan göz açıcı, uyarıcı ders çıkarmak.*

Bir ‘**ibrət** al Sikəndər ü Cəmşīddən köñül
Vəqtün ḫ˘oş eylə anlə mədārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 5). [‘ibrət al,]*

Məġrūr olmə ey dil-i dīvānə ‘**ibrət** al
Bāḫ diqqət ilə bu fələkün bir mədārınə *(Gazel 207, Mısra 13). [‘ibrət al,]*

ibtidā: *İlkin, en önce, başta.*

Ey şīr-i Kirdgār ki məcmū‘-ı ənbiyā
Məḥşər güni saña edəcək **ībtidā** ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 34). [ībtidā,]*

Feyż-i əḥbəbtə lə-yə‘rif bā‘is̱-i īcād olub
Dəst-i qüdrət ḫilqət-i əşyāyə qıldı **ibtidā** *(Gazel 3, Mısra 4). [ibtidā,]*

ibtidā vücūd: *Varlığın başlangıcı.*

Əṣl-i vücūd ‘illət-i ġā`iyyə-kā`ināt
Həm ibtidā vücūd ilə həm intəhā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 4). [ibtidā vücūd,]*

iç-: *Bir sıvıyı ağza alıp yudumlamak.*

İçdükcə ‘əql-i zāīl olur Żū`ī anlamaz
Mundan nə ẕövq var sölə bu cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 17). [içdükcə, -dükcə]*

Hər qüvvə təndə nāqiṣ olur **içələr** səni
Bilməm nədəndi vəsf bu nöqṣānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 11). [içələr, -ə, -lər]*

Dəm-bə-dəm Żū`ī-i nālānun **içərlər** qanını
Bir bu bī-rəḥm ü büt ü kāfir ü bəd-ḫūlarə baḫ *(Gazel 35, Mısra 9). [içərlər, -ər, -lər]*

Qurbān saña şā‘ir gərək **içsün** mey-i gül-gūn
Sevsün dəḫi bir dil-bər ü dildārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 11). [içsün, -sün]*

İçmisən min ‘āşiqün qanın şəhādət eyləyür
Ləbləründən qan kimi hər dəm çıḫan təbḫālələr *(Gazel 48, Mısra 3). [içmisən, -mi, -sən]*

Ḫ˘oşā Şəmāḫıdə dildār ilə keçən günlər
Müdām māh-liqālarlə mey **içən** günlər *(Gazel 67, Mısra 2). [içən, -ən]*

Dəf‘-i ġəm-i hicr **içün** içər Żū`ī bu zəhri
Şəhd-i ləb-i yār olsa mey-i Dərġəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 9). [içər, -ər]*

Əgərçi āb-ı ḥəyāt olsə **içmə** nā-dānlə
Ki ‘āqibət əs̱əri cānə zəhrdür rəsmdür *(Gazel 80, Mısra 5). [içmə, -mə]*

Müdām olmaq gərək nə sūd **içüb** mey bir dəm oldun şād
Cəhāndə bu məs̱əldür bir gül ilə növ-bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 5). [içüb, -üb]*

İçüb mey məst olub ‘āləm-ġəmin bir ẕərrə çəkməzdük
Ḥəqīqət ‘āləmində ‘āqil ü fərzānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 5). [içüb, -üb]*

Nə ḫˇoşdur bir gözəl dil-bərlə həm-bəzm-i şərāb olmaq
Ḫarāb-ābād-ı dünyādə **içüb** məst ü ḫarāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 2). [içüb, -üb]*

İçüb pīrānəsər bir sāqī-i ḥūrīvəşün cāmın
Olub daḫil behiştə tāzəlikdən şeyḫ [ü] şāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 11). [içüb, -üb]*

Əgər bir əhl-i ḥāl olsə mey iç ʻeyş eylə Żū`ī tək
Ḫəṭādur bī-sər ü pālə **içüb** əhl-i ʻəẕāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 14). [içüb, -üb]*

O bādələr ki **içürsiz** bu Żū`īdən ayru
Edə behişt şərābı kimi İlāhi ḥarām *(Gazel 129, Mısra 25). [içürsiz, -ür, -siz]*

İçüb mey məst olub nāz ilə bir sər-ḫˇoş-ḫırām ilə
Ki tā şəd sālə zāhid əl götürsün pārsālıqdan *(Gazel 151, Mısra 3). [içüb, -üb]*

Əgər Fərhād tək zəhr **içdün** isə yār-ı Şīrīnlə
Vəlīkən şükr qıl āḫır nəfəs dildārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 11). [içdün, -dü, -n]*

Ḫˇoş-bəḫt odur kim **içübən** bādə-i vəḥdət
Nə möḥnət-i dünyānı nə dərd ü ġəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 5). [içübən, -übən]*

Bu gūnə zəhr-i firāqı ki **içmisən** Żū`ī
Ḥəmīm-i dūzəḫ olur şəhd tək məzāqundə *(Gazel 196, Mısra 9). [içmisən, -mi, -sən]*

Ver sāqī bādə tā **içək** ol māh-rū ilə
Bəlkə günāh ḫəṭṭi pozulsun bu su ilə *(Gazel 214, Mısra 1). [içək, -ək]*

İçüb şərāb olub məst künc-i meykədədə
Ḫudā bilür ki o günlər nə ʻāləmim var idi *(Gazel 237, Mısra 3). [içüb, -üb]*

Vücūdım ney kimi sūrāḫ sūrāḫ olsə āh etmən
Məḥəbbətdən dəm urduq **içməmək** olmaz bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 30). [içməmək, -mə, -mək]*

Zāhid ki etməyüb həvəs sər ü qāmətün
Firdövs **içində** sidrə vü ṭūbānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 6). [içində, -in, -də]*

Əzəldə olmə idi ḫilqət-i cəhān ey kāş
Cəhān **içində** dəḫi bu bəlā-yı cān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 2). [içində, -i, -n, -də]*

Bu bid'ətlər ki var ḫəlqün **içində**
Ḫudā verməz belə əmrə rıżālıq *(Gazel 112, Mısra 15). [içində, -i, -n, -də]*

Nə sūd o vəqtə bizim ʻömrimiz vəfā etməz
Tükəndi əhl-i cəḥālət **içində** ḥəsrət ilə *(Kaside 20, Mısra 38). [içində, -in, -də]*

Üç il **içində** nədən Rus məktəbdə ṭāliblər
Bilürlər üç dili həm oḫumaqlə yazmanı *(Kaside 23, Mısra 55). [içində, -i, -n, -də]*

Sənsən mənim ṣāḥib-vəlī-neʻmətim
Ḫəlq **içində** ʻizzət dövlət ḥörmətim *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 28). [içində, -in, -də]*

Sənsən mənim ṣāḥib-vəlī-neʻmətim
Ḫəlq **içində** ʻizzət dövlət ḥörmətim *(Mesnevi 5, Mısra 86). [içində, -i, -n, -də]*

Qoymə məni intiẓār **içində**
Şām u səḥər āh u zār **içində** *(Mesnevi 8, Mısra 67). [içində, -in, -də]*

Qoymə məni intiẓār **içində**
Şām u səḥər āh u zār **içində** *(Mesnevi 8, Mısra 68). [içində, -in, -də]*

ʻElm az pūl çoḫ olan ādəm
Ḫəlq **içində** olur imām- āʻẓam *(Mesnevi 11, Mısra 38). [içində, -in, -də]*

Dühāt **içində** nə müddətdi qalmışam məğmūm
Ləzīz ṣöḥbət-i cān-bəḫşdən olub məhrūm *(Mesnevi 14, Mısra 11). [içində, -in, -də]*

Yaḫşı odur ki topraq **içində** nihān olam
Ḫˇoş ol zəmān ki qış baña bir növ-bəhār idi *(Muhammes 1, Mısra 7). [içində, -in, -də]*

Dūzəḫ **içində** qalmış idim yüz ʻəz[ā]b ilə
Ḥālā behiştə rövże-i riżvānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 43). [içində, -in, -də]*

Əgər bir əhl-i ḥāl olsə mey **iç** ʻeyş eylə Żū`ī tək
Ḫəṭādur bī-sər ü pālə içüb əhl-i ʻəẕāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 13). [iç,]*

Eşitdim ol büt-i nā-mehrbānım bādə-ḫᵛār olmuş
Mey **içmiş** ġeyrlərlə məst-i cām-ı ḫˇoş-güvār olmuş *(Gazel 108, Mısra 2). [içmiş, -miş]*

iç: *İçinde, arasında, -da/-de.*

Żū`iyā hər gün ʻəẕāb **içrə** əsīrəm neyləyüm
Görməmək yārı ʻəẕāb u ġeyr ilə görmək ʻəẕāb *(Gazel 16, Mısra 13). [içrə, -re]*

Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ ilə
ʻƏrṣə-i ḥüsn **içrə** ey şāhım bu cövlānun görüb *(Gazel 19, Mısra 6). [içrə, -re]*

Ṭūr-ı məḥəbbət **içrə** gəlim [ol] bəlā-keşə
Bir cüz`də san nihān pür-ənvārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 5). [içrə, -re]*

Ṭūr-ı məḥəbbət **içrə** gəlim [ol] müsāfirə
Sān bir qabəs o nəḫl-i pür ənvārdan gəlüb *(Gazel 27, Mısra 7). [içrə, -re]*

Qalub nə güldə nə gülşəndə bir nəşāṭ-əs̱əri
Olub təmām cəhān **içrə** hər nə var ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 12). [içrə, -re]*

Çeşme-i ʻürfān olubdur ḫüşk-i ḫāk-ı cəhl ilə
Məʻrifət dəryāsı **içrə** qəṭrə-i nəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 6). [içrə, -re]*

Zəḫm-i dil behbūdını Żū`ī fələkdən umma kim
ʻĀləmün dārü`ş-şəfāsı **içrə** mərhəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 10). [içrə, -re]*

Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ ilə
ʻƏrṣə-i ḥüsn **içrə** ey şāhım bu cövlānun görüb *(Gazel 31, Mısra 6). [içrə, -re]*

ʻĀrıżından nūr oğurlar mərdüm-i çeşmim onı
Ḫāk tək ol ḥəlqə-i zülf **içrə** sal zindānə dut *(Gazel 33, Mısra 6). [içrə, -re]*

Bilmək istərsən köñül gər ḥikmət Əflāṭūn kimi
Çək ayağun bādəvəş ḫum **içrə** sən də ḫānə dut *(Gazel 33, Mısra 8). [içrə, -re]*

Əgərçi ʻāləm **içrə** növ-bəhār diraḫt-əfzādur
Behişt-i ʻədn əsāsı kūh şəḥrālardə bərpādur *(Gazel 40, Mısra 1). [içrə, -re]*

Gülüstān **içrə** olmuş hər gül-i növẖīz bir Ḫosrov
'Anādil Bārbəd bu bəzmə bülbüllər Nəkīsādur *(Gazel 40, Mısra 3). [içrə, -re]*

Qurubdur Yūsif-i gül Mişr-i gülşən **içrə** bāzārın
Dutub cān nəqdin əldə şanki bülbüllər Züleyẖādur *(Gazel 40, Mısra 7). [içrə, -re]*

Yağmalayubdı ṭürrələrün Çīn məmālikin
Hər çīni **içrə** müşk-i Ḫıṭādan kəsībi var *(Gazel 44, Mısra 6). [içrə, -re]*

Sikəndər tək bəlā ẓülmātı **içrə** qalmışam ḥeyrān
Vüṣāl-i çeşme-i ḥeyvānə Hiżrim rəh-bərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 7). [içrə, -re]*

Nə rind-i lāubālī tək ẖarābāt **içrə** ẕövqüm var
Nə zāhid tək ümīd-i ẖüld ü ḥūr u kövs̱ərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 9). [içrə, -re]*

Ey büt ol ruẖsārun üzrə müşk-bū gīsū mıdır
Yā ki gülzār **içrə** məskən eyləmiş Hindū mıdır *(Gazel 52, Mısra 2). [içrə, -re]*

Māh-ruẖsārıñ mıdır zülfün arası sərv-qəd
Yā ki reyḥān **içrə** bitmiş lālə-i ẖədd rū mıdır *(Gazel 52, Mısra 4). [içrə, -re]*

'Āləm **içrə** hər kimün bir bī-vəfā cānānı var
Söləmün bir də onə dünyā vü dīn ü cānı var *(Gazel 54, Mısra 1). [içrə, -re]*

Gün səḥāb **içrə** qalandə ẖ˘oşdu gəl ey məh-liqā
Zülfüvi çək 'āriżindən ḥüsnüñə nöqṣānı var *(Gazel 54, Mısra 5). [içrə, -re]*

Şīrvān **içrə** bu gün Ḫāqānī-i s̱ānī mənəm
Seḥr-i şe'rimdən təmām Īrān u Tūrān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 7). [içrə, -re]*

Yanub tə'əşşuq ilə nārluqa (?) vəṣl **içrə**
Cəmālı şam'ınə pərvānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 5). [içrə, -re]*

'Āşiq ki fənā bəzminə 'eşq **içrə** yetişdi
Ol məs`ələdə şāfi' yā ə'ẓəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 7). [içrə, -re]*

Behişt olmuş cəhān līkən dutub şeyṭān ilə 'āləm
'Əbəs̱ sözdür ki söylərlərdi cənnət **içrə** ādəm var *(Gazel 70, Mısra 6). [içrə, -re]*

'Əmmāmə vü 'əbā ilə minbərdə və'ẓə baẖ
Gəl ẖəlvət **içrə** gör nə 'əlāmət ẓuhūrdur *(Gazel 74, Mısra 8). [içrə, -re]*

Hər şəb ki bəzmim **içrə** o māh ilə cām olur
'Eyş ü nəşāṭ ləẕẕət-i dünyā təmām olur *(Gazel 77, Mısra 1). [içrə, -re]*

Düşən bu qulzüm-i 'eşq **içrə** ġərq olur bi`llāh
Bu bəd müḥīṭdi kim sanmayun kənārəsi var *(Gazel 87, Mısra 5). [içrə, -re]*

Şərāb-ı nāb ey sāqī cəhān **içrə** o cövhərdür
Ki ondan ẓāhir eylər hər kəsün ẕātı nə gövhərdür *(Gazel 88, Mısra 1). [içrə, -re]*

Qılur əḥvāl-ı bāṭin ẓāhir 'āləm **içrə** bir dəmdə
Desəm mən küfr olur mu cām-ı bādə gər peyəm-bərdür *(Gazel 88, Mısra 3). [içrə, -re]*

Geyüblər ẖəl'ət-i ẖəżrā cavānān-ı çəmən Żū`ī
Dür-i jālə gülüstān **içrə** gül üzrə nis̱ār olmuş *(Gazel 101, Mısra 10). [içrə, -re]*

Cəmāl-i yārdur Żū`ī təməttu'dār dünyādə
Ki əhl-i mə'nā **içrə** bu mətā'ə e'tibār olmuş *(Gazel 102, Mısra 12). [içrə, -re]*

Yüzüni zülfi **içrə** elə ol sīmīn-bədən dutmuş
Görən sölər ki məhdür bürc-i əqrəbdə vəṭən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 1). [içrə, -re]*

Bəzm **içrə** ẕövq olur mı o məh-ṭəl'ət olmamış
Şəhd-i ləbindən 'āşiq içün şərbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 1). [içrə, -re]*

'Eşq **içrə** ẖidmət eylə vüṣāl istəsön əgər
Tarı verür mi cənnətini ṭā'ət olmamış *(Gazel 105, Mısra 7). [içrə, -re]*

O kəs kim cāhil ü əbləhdi eylər
Büsāṭ-ı dövlət **içrə** pādşāhlıq *(Gazel 112, Mısra 8). [içrə, -re]*

Baẖmamaq zāhid sözinə mey ayağın sāqīdən
Gülşən **içrə** gər ḥalāl u gər ḥarām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 4). [içrə, -re]*

Ġubernat bāğı **içrə** kes̱rət-i ġılmān [u] ḥūrādan
Vücūdun kəm qılub hər ḥūrdan yārın soraġ etmək *(Gazel 120, Mısra 3). [içrə, -re]*

Dəm-bə-dəm gülşənlər **içrə** bülbül-i şūrīdə tək
Ərganūn u tārdən şūr u nəvā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 3). [içrə, -re]*

Əcəlün əvvəli cān **içrə** əgər olmayaydı
Necə səndən məni ey cān aralar tīğ-i əcəl *(Gazel 126, Mısra 3). [içrə, -re]*

Əz-bəs ki ləbün ẕikri dilim əzbəri oldı
Cümlə şü'ərā **içrə** şəkərbār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 18). [içrə, -re]*

Yalquz dögül bu nālə vü fəryādım ey pərī
Öz könlim **içrə** sənlə qılub ṣöḥbət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 14). [içrə, -re]*

Rāḥət məqām yoẖdı cəhān **içrə** Żū`iyā
Gər bir məqām tapsə idim rāḥət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 17). [içrə, -re]*

Ḫᵛab **içrə** hər nə görsə yəqīndür oyanməmiş
Nə sirr var bu 'āləm-i rū`yādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 7). [içrə, -re]*

Öz kəsbidür mi Żū`ī cəhān **içrə** ḥüsn ü qübḥ
Yā Ḥəq verübdi 'āləm-i mə'nāda bilmədim *(Gazel 139, Mısra 17). [içrə, -re]*

Bilsə idim dəhənün vüṣləti nā-mümkündür
Mən əzəl gün anı cān **içrə** nihān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 4). [içrə, -re]*

Bəzm-i ġeyr **içrə** görən dəm ol gül-i rə'nā yüzin
Ātəşīn-meydən yaẖar āhım odı dünyā yüzin *(Gazel 148, Mısra 1). [içrə, -re]*

Əşk-i ẖūnīn **içrə** ġərqəm zülfüni dutmaq içün
Necə kim sevdā içün tācir çəkər dəryā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 3). [içrə, -re]*

Gözəllər ẖəncər-i nāz ilə ey məcrūḥ olan Żū`ī
Bu meydān-ı məḥəbbət **içrə** sən Söhrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 10). [içrə, -re]*

Əgər dəşt-i cünun **içrə** mənim tək olsə Məcnūnı

Nə mümkün sən tək olsun ey pərī Leylāsı dövrānun *(Gazel 160, Mısra 3). [içrə, -re]*

Ḥərīm-i Kəʻbə kūyundan ki olsun cān u dil məḥrūm
Minā-yı kūyun **içrə** etməsəm onları qurbānun *(Gazel 160, Mısra 6). [içrə, -re]*

Qoyub ẕəlīl ü zəbūn ġürbət **içrə** ʻuşşāqı
Üzün vətən sarı çoẖ şād u möḥtərəm getdün *(Gazel 163, Mısra 9). [içrə, -re]*

Gedəndə görmədim ol āftāb-ruẖsārun
Qoyub köñüldə kədər çeşmim **içrə** nəm getdün *(Gazel 163, Mısra 12). [içrə, -re]*

Ey şūẖ lütf qıl ki əzəl yārıñam sənün
Zəncīr-i zülfün **içrə** giriftārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 2). [içrə, -re]*

Nə etməmiş bunı Məcnūnə yā ki Fərhādə
O cövr ü ẓülm ki ʻeşq **içrə** sən baña qıldun *(Gazel 167, Mısra 10). [içrə, -re]*

Dügāh-ı şübḥ ü şām **içrə** mānī oldum ki şūr ilə
Səmāʻ eylərdi gūşum gəh segāh u gəh nəvā səndən *(Gazel 168, Mısra 13). [içrə, -re]*

Bəzm-i ġeyr **içrə** görən dəm ol gül-i rəʻnā yüzin
Ātəşīn-meydən yaẖar āhım odı dünyā yüzin *(Gazel 170, Mısra 1). [içrə, -re]*

ʻārifləri fəqr **içrə** ġəm ü ġüṣṣədə qoydun
Bī-məʻrifəti ṣāḥib-i qüdrət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 15). [içrə, -re]*

Nədi ẓülmāt-ı ġəm **içrə** belə ḥeyrān qalmaq
Oẖı Şəh-nāmədə İskəndər ilə Dārādən *(Gazel 173, Mısra 7). [içrə, -re]*

Sīmyā tək bu cəhān **içrə** ḥəyātun yoẖdur
Ayuləndə bilüsən ṣūrəti ol məʻnādən *(Gazel 173, Mısra 11). [içrə, -re]*

Rūyun mıdur ol zülf-i şikən-dər-şikən **içrə**
Yā lālə-i ẖədd-rūydı müşk-i ẖotən içrə

Çeşmün midi çīn ü şikən-i zülfə müqārın
Yā āhū-yı Çīndür belə dām-ı rəsən **içrə**

Zülfün təki yoẖ sünbülə firdövs-i bərīndə
Rūyun kimi yoẖ bir gül-i ḥəmrā çəmən **içrə**

Pərvānə olə köñlüm əgər sən təki bir şamʻ
Görməz gözəlim gər gəzə yüz əncümən **içrə**

Ġeyrət odı bir dəmdə vücūdım ʻədəm etdi
Tā düşdi ləbün vəṣfi dəhəndən dəhən **içrə**

Lālə dögi dāğ üzərə bin dāğ ilə yanmış
ʻUşşāqa ruẖundur belə ẖūnīn-kəfən **içrə**

Żū`ī yanuram şamʻ kimi hicrdə çünkim
Salmış yüzinün şövqi bir ātəş bədən **içrə** *(Gazel 187, Mısra 1-14). [içrə, -rə]*

Gözimdə ʻəks-i rūyun cilvə eylər çoẖ təʻəccübdür
Necə sākin olubdur ātəş-i sūzəndə āb **içrə**

Görəndə şərḥə şərḥə köñlümi eylə təkəllüm kim
Bu ʻādətdür nəmək pāşīdə eylərlər kabāb **içrə**

Ruẖ u zülfün ẖəyālını köñüldə tā görüb etdim
Yəqīn bu sirri kim gənc ilə mār olı ẖarāb **içrə** *(Gazel 188, Mısra 4-8). [içrə, -re]*

Düşəndə yādımə cism **içrə** titrəşür cānım
O günləri ki keçərdi ẖ˘oş ittifāqundə *(Gazel 196, Mısra 7). [içrə, -re]*

Ümīd ẖ˘oşdı firāq **içrə** vəṣldən Żū`ī
Ki şād olur dil-i ümmīdvārım āẖırdə *(Gazel 198, Mısra 9). [içrə, -re]*

Zāhid dilər ki ḥūr ilə olsun behiştdə
Mən gülşən **içrə** bir neçə həm-dəm səbū ilə *(Gazel 214, Mısra 14). [içrə, -re]*

Başda var şūr əgər əldə ayaġ olmasə də
H̱˘oş keçir yār ilə bəzm **içrə** çırāġ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 2). [içrə, -re]*

Dəhənün möʻcüzini gördi cəhān **içrə** Məsīḥ
Qaçuban gökdə özin ʻəcz ilə pünhān etdi *(Gazel 233, Mısra 9). [içrə, -re]*

Əgərçi Żū`ī kimi imdi ẖānə bərdūşam
H̱oş ol ki meykədələr **içrə** ẖānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 10). [içrə, -re]*

Bu kühən ʻāşiqi qurbānə qəbūl eyləmədün
Bəs Minā **içrə** kəsillər niyə hər qurbānı *(Gazel 250, Mısra 18). [içrə, -re]*

H̱əṭ-i zülfi içindən gəldi basdı ləʻl-i cānānı
Nə san kim ẓülmət **içrə** H̱iżr tapdı āb-ı ḥeyvānı *(Gazel 252, Mısra 2). [içrə, -re]*

Ṣəd-ḥeyf ḥörmət eyləməyür ẖəlq mūrcan
Qürbət vilāyət **içrə** Süleymānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 10). [içrə, -re]*

Birisi ʻizzət ilə neʻmət-i nāz **içrə** ġərīq
Birinə ẕillət ilə möḥnət-i dünyā qismət *(Kaside 5, Mısra 9). [içrə, -re]*

Elə ẖəftān ki anı sāz edər ustād-ı Qūçān
Ərdəbil **içrə** o ẖəftānə dəẖi māhir var *(Kaside 6, Mısra 16). [içrə, -re]*

Fikr edirdüm ki H̱udāyā baña qıl bir çārə
Nə təvānım nə cībim **içrədə** bir dirhəm var *(Kaside 6, Mısra 18). [içrə, -re]*

Vəlīkən düşmüşəm āvārə müddətdür Şəmāẖıdan
Diyār-ı Qübbə **içrə** bir nişīməndə məkānım var *(Kaside 7, Mısra 10). [içrə, -re]*

Əlā ey sərvər-i vālā-nəsəb kim bu cəhān **içrə**
Dil [ü] dəst-i göhər-məşḥūnlə min dəryā vü kānım var *(Kaside 7, Mısra 31). [içrə, -re]*

Ẓülmāt-ı ġəflət **içrə** idi ẖəlq nā-gəhān
H̱iżrə rəh oldı çeşme-i ḥeyvānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 5). [içrə, -re]*

Yā məhbəs **içrə** qalursan nə qədri ʻömrün var
Həlāk olursan u yā əmr olur ḥökūmətdən *(Kaside 15, Mısra 19). [içrə, -re]*

Nə qədri saq olı ẖəlq **içrə** eḥtirām tapar
Öləndə qəbri olur mövqeʻ-i ziyārətdən *(Kaside 15, Mısra 25). [içrə, -re]*

Gərəkdi bizdə də olsun mədāris ü məktəb
ʻUlūm-ı fəżlə çataq məktəb **içrə** zəḥmət ilə *(Kaside 20, Mısra 22). [içrə, -re]*

Mən belə fikrlərdə köñül **içrə** müżṭərib
Cəng ü cidāldə fələk-i kəc-mədār ilə *(Kaside 21, Mısra 15). [içrə, -re]*

Bəhār əyyāmıdur baḫ gör gülüstān **içrə** bülbüllər
Gəlübdür gül həvāsıylə necə fəryād [u] əfğānə *(Kaside 22, Mısra 3). [içrə, -re]*

Açılmış gülşən **içrə** yüz gül ü rə'nā nəzākətlə
Verübdür nāmiyə min zīb-i zīnətlər gülüstānə *(Kaside 22, Mısra 5). [içrə, -re]*

Oḫur vəṣf-i behişt-i 'ədn hər bir gūşədə ṣulṣul
Dügāh ṣübḥ ü şām **içrə** neçə 'uşşāq-ı dīvānə *(Kaside 22, Mısra 14). [içrə, -re]*

Otuz üç il elədi 'āləm **içrə** sulṭānluq
Gör āḫır eylədilər ḥəbs o növ' sulṭānı *(Kaside 23, Mısra 9). [içrə, -re]*

Bular də bīşədə cəngəllər **içrə** qalmışdı
Məqām dutmuş idi özlərinə ṣəḥrānı *(Kaside 23, Mısra 39). [içrə, -re]*

Bu 'elm mədrəsə məktəblər **içrə** ḥāṣīl olur
Mü'əllimi də gərək olsun 'elm-i 'ummānī *(Kaside 23, Mısra 49). [içrə, -re]*

Nə çārə belə bu 'āləm təmāmı cühhālə
Ki saldı ẓülmət-i cəhl **içrə** əhl-i īmānı *(Kaside 23, Mısra 68). [içrə, -re]*

Yā Rəb o qədīm 'əṣr o ləẕẕət hara getdi
Ḫəlq **içrə** olan 'eyş ilə 'işrət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 2). [içrə, -re]*

Həmīşə 'eyş [ü] nəşāṭ ilə ḫ˘oş keçə 'ömrün
Nə qədri var cəhān **içrə** gərdiş-i dövrān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 38). [içrə, -re]*

Bir zəmān şəhr-i Şīrvān **içrə**
Var idim bāğ u būstān **içrə** *(Mesnevi 2, Mısra 9). [içrə, -re]*

Bir zəmān şəhr-i Şīrvān **içrə**
Var idim bāğ u būstān **içrə** *(Mesnevi 2, Mısra 10). [içrə, -re]*

Ẕillət ilə āḫır salur ġurbətə
Ġurbət **içrə** yüz min ġəm u möḥnətə *(Mesnevi 4, Mısra 28). [içrə, -re]*

Qoydı cəhān **içrə** neçə bəd-niẓām
Ondan oldu rənce təmām ḫāṣṣ u 'ām *(Mesnevi 5, Mısra 11). [içrə, -re]*

Yeddi yüz il pādşāhlıq eylədi
Çərḫ-i caḫān **içrə** məhliq eylədi *(Mesnevi 5, Mısra 20). [içrə, -re]*

Dur ayağə gülşən **içrə** cām dut
Şūr ilə mey nūş edib ārām dut *(Mesnevi 5, Mısra 49). [içrə, -re]*

Mərd nā-mərdi qılub cümlə cəhān **içrə** 'əyān
Zişt [ü] zībānı ḫəlā`iqlərə iẓhār u bəyān *(Mesnevi 6, Mısra 5). [içrə, -re]*

Yə'nī məcmū'-ı cəhān **içrə** bənī növ'-i bəşər
Yaranub bir kişi bir 'övrətidən sər-tā-sər *(Mesnevi 6, Mısra 59). [içrə, -re]*

Şād idi köñül o sāḥət **içrə**
Hər ləḥẓədə 'eyş ü 'işrət içrə *(Mesnevi 7, Mısra 25). [içrə, -re]*

Şād idi köñül o sāḥət **içrə**
Hər ləḥẓədə 'eyş ü 'işrət **içrə** *(Mesnevi 7, Mısra 26). [içrə, -re]*

Ḫānlar səni istəyübdi mollā
Rūḥānī umūr **içrə** dārā *(Mesnevi 7, Mısra 34). [içrə, -re]*

Çoḫ çəkdim [o] ġürbət **içrə** ẕillət
Çün olmadı bir rəfīq-i ṣādiq *(Mesnevi 7, Mısra 55). [içrə, -re]*

Ustādınə 'ərẓ qıldı āḫır
K`ey rāh-ı ṭərīqət **içrə** māhir *(Mesnevi 8, Mısra 44). [içrə, -re]*

Hīç ṭərīq **içrə** dögül mö'təbər
Soruşmuyə ḫādimini məḫdūmlar *(Mesnevi 10, Mısra 53). [içrə, -re]*

Ey mənim məzhəb **içrə** qardaşım
Ṣūrət-i ādəmiyyə yoldaşım *(Mesnevi 11, Mısra 73). [içrə, -re]*

Əgərçi ḫ˘oşdu hālım ġürbət **içrə**
Vücūdımdur səlāmət ṣəḥḥət **içrə** *(Mesnevi 12, Mısra 15). [içrə, -re]*

Əgərçi ḫ˘oşdu hālım ġürbət **içrə**
Vücūdımdur səlāmət ṣəḥḥət **içrə** *(Mesnevi 12, Mısra 16). [içrə, -re]*

Ḥəqīqət 'āləmi **içrə** bərādər-i cānı
Ṣədāqət 'āləmi **içrə** rəfīq-i rūḥānī *(Mesnevi 13, Mısra 3). [içrə, -re]*

Ḥəqīqət 'āləmi **içrə** bərādər-i cānı
Ṣədāqət 'āləmi **içrə** rəfīq-i rūḥānī *(Mesnevi 13, Mısra 4). [içrə, -re]*

Olan müṣāḥibətində həmīşə ẕövq-i ṣəfā
Salan təkəllümi tār təki köñlüm **içrə** żiyā *(Mesnevi 14, Mısra 10). [içrə, -re]*

Gecə günüz ġəm ü əndūh-ı bī-şümār **içrə**
Neçə sipənd yanar şiddət ilə nār **içrə** *(Mesnevi 14, Mısra 13). [içrə, -re]*

Gecə günüz ġəm ü əndūh-ı bī-şümār **içrə**
Neçə sipənd yanar şiddət ilə nār **içrə** *(Mesnevi 14, Mısra 14). [içrə, -re]*

Çünki bilməz nə təvārīḫ nə āyāt u ḫəbər
Kişiyə dərsdi Żū`ī bu cəhān **içrə** hünər *(Muhammes 5, Mısra 24). [içrə, -re]*

Gülsitānlar **içrə** hər yan bāng-ı nūş-ā-nūş olub
'Eyş edən 'uşşāq içün bir ġāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 11). [içrə, -re]*

Əlündən gəldügi ḫeyri dirīğ etmə gədālardan
Nə bəzm-i 'işrət **içrə** dil-bər-i ḥūrī-liqāmız yoḫ *(Tahmis 1, Mısra 6). [içrə, -re]*

Nə mülk-i ġürbət **içrə** bir ənīs-i dil-güşāmız yoḫ
Ṣəbā səndən səvā bir kimsəyə bi`llāh ricāmız yoḫ *(Tahmis 1, Mısra 7). [içrə, -re]*

Ḫəṭ-i zülfi içindən gəldi basdı lə'l-i cānānı
Nə san kim ẓülmət **içrə** Ḫiżr tapdı āb-ı ḥeyvānı *(Gazel 252, Mısra 1). [içindən, -i, -n, -dən]*

Ḫəṭ-i zülfi içindən gəldi basdı lə'l-i cānānı
Nə san kim ẓülmət içrə Ḫiżr tapdı āb-ı ḥeyvānı (Gazel 252, *Mısra 1). [içindən, -i, -n, -dən]*

Rūz u şəb birdi baña ġayd u səlāsil **içərə**
Mürğ-ı dil tā hamısı zülf ü ruḫ-ı yārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 7). [içərə, -ə, -rə]*

Bilməm nöçün bu ʻəṣrdə rāḥət görünməyür
İslām **içində** hīç səlāmət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 2). [içində, -i, -n, -də]*

Hər ildə gərçi dəhrdə bir lāləzār olur
Tiflīs **içində** hər gecə yüz növ-bəhār olur *(Gazel 82, Mısra 2). [içində, -i, -n, -də]*

Ḫᵛurşīd-cəmālundı mı gīsūlər içində
Yā ātəş-i sūzəndədi Hindūlər içində

Hər ləḥẓə gözimdən həvəs-i tīr-i müjünlə
Ġərqəm mən-i dil-ḫūn gözəlim cūlər içində

Nāṣiḥ baña ʻeyb eyləmə dīvānə görüb kim
Olmum necə məcnūn bu pərī-rūlər içində

İnṣāfə gəlüb qoymə gəl ey məh səni Tarı
Hicründə bu möḥnət-keşi qayqulər içində

Ṭəʻn eyləmə ḥeyrānlıqınə Żū`ī-i zārun
Ṭūṭī bəlī ḥeyrān olı güzgülər içində *(Gazel 190, Mısra 1-10). [içində, -i, -n, -də]*

__īcād:__ *Yeni bir şey bulma, ortaya koyma, varlığı bilinmeyen bir şeyi meydana getirme.*
Mümkināt **īcād** olub ʻārif-i be-ḥəq olmaqə
Məʻrifətdür bāʻis̱-i īcād-ı küll-i mā-sivā *(Gazel 3, Mısra 9). [īcād,]*

__iʻcāz:__ *Mûcize sayılacak kadar düzgün söz söyleme, mûcize derecesinde yüksek eser meydana getirme, belâgatin son mertebesi.*

Dil-cūy dil-āvīz u ġəzəl-gūy u ġəzəl-ḫān
ʻĪsā kimi **iʻcāz** edə güftārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 10). [iʻcāz,]*

__iʻcāz-ı ʻĪsəvī:__ *İsa`nın mucizesi.*

İʻcāz-ı ʻĪsəvī ləb-i ləʻlündədür nolur
Versön şəfā vü şəhd ki bīmārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 7). [iʻcāz-ı ʻīsəvī,]*

__iç-:__ *İçmek.*

Ṣanmə kim ol bādə`-i gül-fāmə vardur rəġbətim
Köñlümi qan **içməgə** hicründə muʻtād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 4). [içməgə, -ə]*

Olsun ḥarām bādə-i firdövs zāhidə
Mey **içməgi** ḥarām deyə gər cavād ilə *(Gazel 193, Mısra 6). [içməgi, -i]*

Bu qanlar **içməgə** muʻtād gördügün köñlüm
Köñül ki eylər idi lāf ʻāqil olduqunı *(Tahmis 2, Mısra 15). [içməgə, -ə]*

Məndə vardur əgər ʻāşiq oluban mey **içmək**
Səndə var bir qulaġ as gör neçə ʻādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 9). [içmək,]*

__içrə:__ *İçinde, arasında, -da/-de.*

Dövlət ü ʻömrüvi əfzūn eləsün bārī Ḫudā
Nə qədər var cəḫān **içrə** şühūr u aʻvām *(Kaside 13, Mısra 36). [içrə,]*

__ictihād:__ *Gücü kuvveti yerinde; Din bilginlerinin, ayet, hadis ve kıyasa uyarak ve onlardan hareket ederek dinî konuları açıklamak için çalışmaları.*

İctihād ilə gərək Żū`ī kişi ʻāləmdə
Bağlanan riştə-i təqlīdədi īmānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 9). [ictihād,]*

Qəbūl-i qəvllə girmə bu dām-ı təqlīdə
Uṣūl-i dīndə də bir **ictihādə** at cānı *(Kaside 23, Mısra 78). [ictihādə, -ə]*

__içün:__ *İçin.*

Zāhid deyən behişt ki ʻuqbādə sölənür
Hər bir zəmāndə ʻāşiq **içün** dər-kənār olur *(Gazel 82, Mısra 4). [içün,]*

Bir nəfəs keçməz firāqındə o bəd-ḫū dil-bərün
Kim tapulmaz min bəlā mən zār u sər-gərdān **içün** *(Gazel 152, Mısra 6). [içün,]*

Nəqşbənd-i kārgāh-ı dəhr gūyā çəkməyüb
Şadlıq-nəqşin mən-i dil-ḫəstə vü ḥeyrān **içün** *(Gazel 152, Mısra 8). [içün,]*

Nə var künc-i qəfəsdə āb u dānəm əşkdən ġeyri
Nə şāḫ-ı vüṣlətə uçmaq **içün** bāl u pərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 6). [içün,]*

Çün yoḫdı vəfā ʻömrdə dövlət nə **içündür**
Cəmʻ etmək içün dövləti zəḥmət nə **içündür**

Gər bağludı təqdīr-i qəżāyə hamu işlər
Bī-cā yerə bu səʻy bu ẕillət nə **içündür**

Gər səʻy ilədür dövlət ü şövkət bu cəhāndə
Çoḫ kimsədə bī-səʻy bu şövkət nə **içündür**

Ṭāʻətdədi gər vüsʻət-i əndāzə-i dünyā
Pəs əhl-i ʻibādətdə fuqārət nə **içündür**

Gər maʻṣiyət əhlində olur dövlət-i bī-ḥəd
Fısq əhli içün pəs belə ẕillət nə **içündür**

Bu məs`ələdə yüz min ʻārifdi məʻəṭṭəl
Bir kimsənə bilməz ki bu ḥālət nə **içündür**

Var idi keçən ʻəṣrdə ʻelm ilə səḫāvət
Derlər bu zəmān əhl-i səḫāvət nə **içündür**

Bu ʻəsrdə çün məʻrifəti ʻeyb sanurlar
Çün belədi iş fəhm ü fərāsət nə **içündür**

Ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtdə gəldük bu cəhānə
Çün müştərī yoḫdur bu bıżāʻət nə **içündür**

Ḫəlqün dəḫi yoḫ məṭləbi bir pūldan özgə
Nāmūs ḥəyā ʻār ilə ġeyrət nə **içündür**

Bir ḥəbbə içün birbirini öldüri nā-ḥəq
Derlər nədi inṣāf-ı mürüvvət nə **içündür**

Cānın veri bir ḥəbbəni verməz bu ḫəlā`iq
Pəs bu ṣifət insān ilə ṣöḥbət nə **içündür**

Gər cənnətə də imdiki ādəm gedəcəksə
Bi`llāh elə olsə mənə cənnət nə **içündür**

Aldanməgilən Żū`ī cəhānə nədi dünyā
Beş günlüq olan ʻişrət ü behcət nə **içündür** *(Gazel 68, Mısra 1-28). [içündür, -dür]*

Olu yā Rəb bu ki mən rövże-i riżvānə gedəm
Rāhət-i cānım **içün** ḫidmət-i cānānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 2). [içün,]*

Şuʻāʻ-ı mey gərəkdür bəzm **içün** ḫᵛurşīd nə lāzım
Saña ḫᵛurşīd-i rövşən var ikən meh-tābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 7). [içün,]*

Çün vücūdun ʻillət-i gā`iyyə-mövcūdātdur
Cövhər-i ẕātu **içün** olmuşdur ʻərż-i ərż səmā *(Gazel 2, Mısra 4). [içün,]*

Āynə-i dünyānı dutmuş yoẖdur İskəndər şifət
Cām çoẖdur līk bəzm-i ʻeyş **içün** Cəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 8). [içün,]*

Nə ẕövqi Żū`ī pərtöv-i şəms ü bəhārdan
Ol şəẖs **içün** ki yanmaqə neftin çırāġ yoẖ *(Gazel 37, Mısra 10). [içün,]*

Əgərçi ṭurrələrün kāfir-i siyəh-dildür
Mənim tək ʻāşiq **içün** līk dīn ü īmāndur *(Gazel 81, Mısra 6). [içün,]*

ʻİtāb u nāzun olur əhl-i ʻeşq **içün** ʻişrət
Ḫiṭāb-ı qəhrün ʻuşşāqə tāzədən cāndur *(Gazel 81, Mısra 9). [içün,]*

Görüb yüz dāğ bir ẖ˅urşīd **içün** min daşə baş urmaq
Olub rəngīn-cigər qan ilə bir ləʻl-i ẖ˘oş-āb olmaq *(Gazel 115, Mısra 7). [içün,]*

ʻĀşiqlər **içün** vüslətə tədbīr nə lāzım
Təqdīr-i qəzā kārınə təğyīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 1). [içün,]*

Dīdə`-i ʻāləmdə gərçi ẖ˅ār oldım yār **içün**
ʻĀqibət düşdim gözindən ẖāṭir-i əğyār **içün**

Çəkməzəm əl səndən ey gül ġeyrilər cövrilə kim
ʻƏndəlīb eylər mi gül tərkin cəfā-yı ẖār **içün**

Batdı yüz min ẖār-ı möhnət-i nāẖun ümmīdimə
Gərçi yüz min cövr çəkdim ol gül-i gülzār **içün**

Çəkdi ẖəncər nāz ilə öldürmədi ṣəd-ḥeyf kim
Qıymadı bir qəṭrə ābı bu dil-əfkār **içün**

Żū`ī-i məhcūr u mən ʻəcz ilə gəldük lüṭf qıl
Ey pərī-rū dil-bərim dərgāhıña zinhār **içün** *(Gazel 153, Mısra 1-10). [içün,]*

ʻƏvām ẖəlq kimi şöhrət **içün** ey Seyyid
Atub Ḫudānı gedüb nāqiṣ etmə īmānun *(Gazel 155, Mısra 9). [içün,]*

Hər yerdə qıldı çünki təcəllā baña ruẖun
Hər bir məqāmı Mūsā **içün** Eymən eylədün *(Gazel 164, Mısra 4). [içün,]*

Żū`ī mənəm ki (?) āyət-i lā təqnəṭū de bəs
Təʻrīf-i ẖülq-i zāhid içün şeyẖ [ü] şābdan *(Gazel 178, Mısra 14). [içün,]*

Təki bir gül-bədənün vəṣli müyəssər olsun
Ḫ˘oş keçər ʻāşiq **içün** güşe-i bāğ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 6). [içün,]*

Vüṣlət-i yār olmasə Żū`ī-i şeydā **içün**
Tarı bilür istəməm rövże-i riżvānını *(Gazel 245, Mısra 19). [içün,]*

Gər ẖəzān fəṣlidi lākin qədəmündən biz **içün**
Növ-bəhār oldı cəhān mövsüm-i būstān oldı *(Kaside 17, Mısra 25). [içün,]*

Edübdi oğlı **içün** cəşn-i ẖətnə āmādə
Rə`īs-i ẖıṭṭə-i Şīrvān Əsʻədullah ẖān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 17). [içün,]*

Sən nə **içün** olmusan zār u ḥəzīn
Qaryələrdə ẖəstə vü güşə-nişīn *(Mesnevi 5, Mısra 45). [içün,]*

Dövrə gəl dövrüvə qurbān tən u cān ey sāqī
Bədən-i mürdə **içün** rūh-ı rəvān ey sāqī *(Mesnevi 9, Mısra 2). [içün,]*

Biləsən ẖālət-i İskəndər ü Cəmşīd ü Cəmi
Dövlət-i fānī **içün** çəkməyəsən dərd ü ġəmi *(Mesnevi 15, Mısra 18). [içün,]*

Məẖlūq **içün** cəhāndə qəżā vü qədər nədür
Gūyā ki məskənim baña dārü`s-səlām idi *(Muhammes 2, Mısra 11). [içün,]*

Gülsitānlar içrə hər yan bāng-ı nūş-ā-nūş olub
ʻEyş edən ʻuşşāq **içün** bir ġāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 12). [içün,]*

Çəkər bār-ı ẖər ḥeyr edər ẖəlq **içün**
O ẖər mərdüm-āzār bəddəndi ẖūb *(Gazel 256, Mısra 3). [içün,]*

ʻĀşiqlərün gözinə o şūẖ-ı sitəm-şiʻār
Ḫāk-i rəh ilə çəkmək **içün** tūtiyā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 8). [içün,]*

Kəmər-i sīm belini qucmaq **içün** ḥəlqələnüb
Ṭamaʻ-ı ẖāmını gör kim nə təmənnāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 5). [içün,]*

Bir ḥəbbə **içün** birbirini öldüri nā-ḥəq
Derlər nədi inṣāf-ı mürüvvət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 21). [içün,]*

Bir dəm olmaz kim köñül əndūhdən āzād olə
Eylə sān gökdən yaqır möḥnət mən-i nālān **içün** *(Gazel 152, Mısra 4). [içün,]*

Żū`iyā dünyādə gər ol māh olsə həm-dəmim
Kāfirəm ümmīd dutsam ẖūrī vü ġılmān **içün** *(Gazel 152, Mısra 10). [içün,]*

Əşk-i ẖūnīn içrə ġərqəm zülfüni dutmaq içün
Necə kim sevdā **içün** tācir çəkər dəryā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 4). [içün,]*

Dutub sipəh müjə-i Türkmān-ı qātildən
Açubdı ġārət **içün** rūzgārə dəst gözün *(Gazel 158, Mısra 6). [içün,]*

İnṣāfla təʻəṣṣüb edün ʻelmə ʻelm **içün**
Həl yəstəvīləżīnə də Qur`āndə āyəti *(Kaside 2, Mısra 27). [içün,]*

Qədəm bas gülüstānə bāğ ara gör kim nə şūr ilə
Nəvālar sāz edüb ʻuşşāq **içün** qumrī-i dīvān *(Kaside 22, Mısra 8). [içün,]*

Ey dövlət-i ẖūn ʻāşiq **içün** ẖūn-bəhā nədür
Səndən gər ʻāşiq istər isə ẖūn bəhānədür *(Gazel 89, Mısra 1). [içün,]*

Qəżā kātibləri hər şəẖs **içün** bir iş yazub lövḥə
Mənim lövḥimdəki cümlə ġəm-i dərd ü bəlā çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 3). [içün,]*

Ölüdür bāṭini ẓāhirdə əgər əḥyādur
Bədən-i mürdə **içün** rūḥ-ı rəvāndur məktə *(Muhammes 5, Mısra 10). [içün,]*

Tapmazdı hīç Nūḥ o ṭūfāndan nicāt
Nūḥ **içün** olmasaydı əgər nāẖudā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 26). [içün,]*

Ey ‘əzīzān-ı cəhān mə‘dən-i cāndur məktəb
Bədən-i mürdə **içün** rūḥ-ı rəvāndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 2). [içün,]*

Şāhlığından görmədi bir ‘işrəti
Qoydı getdi özi **içün** lə‘nəti *(Mesnevi 5, Mısra 14). [içün,]*

Ḥəlqə-i zülf-i siyəh ‘āriż-i gül-nārə düşüb
Lə‘ldür şanki dil-ihżārı **içün** nārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 2). [içün,]*

Ḫəlq söylər yaradub cənnəti Ḥəq ādəm **içün**
Bu ‘əbəs̱ sözdi Ḫudā cənnəti şeyṭānə verüb *(Gazel 20, Mısra 3). [içün,]*

‘Əzm-i Şirvān eyləyüb bir dil-bər-i şīrīn-süḫən
Dāğ-ı qəlb-i ḫəstə-i Fərhād **içün** şəkkər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 4). [içün,]*

Żū`ī bu şeş-dər-i ġəm **içün** tasun atmadı
Bu ‘ərṣədə sənün təki bir bəd qumār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 17). [içün,]*

Çün yoḫdı vəfā ‘ömrdə dövlət nə **içündür**
Cəm‘ etmək içün dövləti zəḥmət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 2). [içün,]*

Gər ma‘ṣiyət əhlində olur dövlət-i bī-ḥəd
Fısq əhli içün pəs belə ẕillət nə **içündür** *(Gazel 68, Mısra 10). [içün,]*

Dəf‘-i ġəm-i hicr **içün** içər Żū`ī bu zəhri
Şəhd-i ləb-i yār olsa mey-i Dərġəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 9). [içün,]*

Usan ‘əql-i ma‘āşdan dünyā **içün** təlāşdan
Keçüb cān ilə başdan meydānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 11). [içün,]*

Bəzm **içrə** ẕövq olur mı o məh-ṭəl‘ət olmamış
Şəhd-i ləbindən ‘āşiq içün şərbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 2). [içün,]*

Gör nəfs **içün ‘**ibādətini zāhidün haçan
Başın əgərdi səcdəyə gər cənnət olmamış*(Gazel 105, Mısra 9). [içün,]*

O gülün öpmek **içün** cām-ı ləb-i mey-gūnın
Sākin-i gūşə-i mey-ḫānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 3). [içün,]*

Döndürən səcdə **içün** pāy-ı ḫamı meḥrābə
Səccəsi gərdiş-i peymānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 5). [içün,]*

O məhə çadrə salun gecələr yanmaq **içün**
Şam‘-ı ruḫsārınə pərvānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 9). [içün,]*

Nə **içün** yoḫ sözi təşbīh qılublar varə
Ləb-i mey-gūnuvı cān verməgə ‘Īsāyə məs̱əl *(Gazel 126, Mısra 7). [içün,]*

Bir zəmān ḫ˘oş keçməyür hicrān əlindən cān **içün**
Güyiyā Ḫāliq yaratmışdur məni hicrān içün *(Gazel 152, Mısra 2). [içün,]*

Əşk-i ḫūnīn içrə ġərqəm zülfüni dutmaq **içün**
Necə kim sevdā içün tācir çəkər dəryā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 3). [içün,]*

Riyādan ḫəlq **içün** qurmış neçə yüz dām-ı təzvīrin
Aparur cənnətə ṣāḥib olub firdövs-i ə‘lāyə *(Gazel 212, Mısra 3). [içün,]*

Hər şām u səḥər Żū`ī münācāt elədim çoḫ
Bilməm nə **içün** muncə du‘ā bī-əs̱ər oldı *(Gazel 239, Mısra 10). [içün,]*

Çərḫ oḫşatmaq **içün** qaşınə bir yengi hilāl
Çəkdi nāqişdi təmām olmadı hər āy başı *(Gazel 247, Mısra 5). [içün,]*

Hər gürūhun nə qədər var isə əhl-i ‘elmi
Görmədim hīç birinün qolı **içün** bir qüvvət *(Kaside 5, Mısra 24). [içün,]*

Māt qıldı məni fīl-i fələk-i kəc-rəftār
Fərz-i ‘əql açmaq **içün** beydāqını yoḫ cür`ət *(Kaside 5, Mısra 26). [içün,]*

Köñül bir ‘ibrət ilə qıl nəẓārə dünyānı
Bu beş gün ‘ömr **içün** incitmə çoḫ gözəl cānı *(Kaside 23, Mısra 2). [içün,]*

Bəḥr-i ‘ürfān Əmīrḫān ki Ḫudā-yı mənnān
Eyləyüb ẕātını dərd əhllər **içün** dərmān *(Mesnevi 1, Mısra 28). [içün,]*

Çoḫ fikr eylədim qəżā ilən təqdīrə
Dünyādə olan umūr **içün** tədbīrə *(Rübai 2, Mısra 2). [içün,]*

Dəm yoḫdı o bī-çārə **içün** kim ġəmi yoḫdur
Hər kimsə ki dərd ü ġəminə həm-dəmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 1). [içün,]*

Gər hünər kəsbi **içün** əlli il dil-ḫūn oləsən
Arturub fəżl ü hünər ‘elmdə ceyḥūn oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 13). [içün,]*

Çoḫ çəkmə rūzgār ġəmin yoḫ var **içün**
Hīç kimsə çün bacarmadı bu rūzgār ilə *(Kaside 21, Mısra 27). [içün,]*

Çünki ādəm yā səḫā eylər yā eḥsān Ḥəqq **içün**
Nə səḫāvət var nə rāh-ı Ḥəqdə eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 5). [içün,]*

Yoḫdur bir ağ gün mən-i bəḫti qara **içün**
‘Ömrüm keçir ‘əbəs̱ belə leyl ü nəhār ilə *(Kaside 21, Mısra 11). [içün,]*

Qurı ad ilə dögül ḫān u bəg ü mollālıq
Ləfẓ **içün** mə‘ni gərək yoḫsə gəlür rüsvālıq *(Mesnevi 6, Mısra 44). [içün,]*

Təğyir-i iḫtiyārı çü yoḫdur qəżā **içün**
Təqdīrə rāżı ol ġəm-i dövrānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 5). [içün,]*

Bir zəmān ḫ˘oş keçməyür hicrān əlindən cān **içün**
Güyiyā Ḫāliq yaratmışdur məni hicrān içün *(Gazel 152, Mısra 1). [içün,]*

Bilsə idim nədi mənẓūr saña vəṣlün **içün**
Nəzr edərdim yoluzə dīn ilə həm īmānı *(Gazel 250, Mısra 9). [içün,]*

Çəkməzəm əl səndən ey gül ġeyrilər cövrilə kim
‘Əndəlīb eylər mi gül tərkin cəfā-yı ḫār **içün** *(Gazel 153, Mısra 4). [içün,]*

Hər kimsə ki bu cəhāndə pis ‘avrət alur
Öz cānı **içün** dərd ü ġəm ü möḥnət alur *(Rübai 7, Mısra 2). [içün,]*

Ḥəq ḥużūrundə bəlī kəlməsi məqbūl olub
Bu nə inṣāfdı iqbālıvı **idbār** edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 22). [idbār,]*

Getdükcə ʻömr-i ḫāṣiyətün dād imiş sənün
İqbālıvun əvāḫiri **idbār** imiş sənün *(Muhammes 2, Mısra 16). [idbār,]*

<u>iddi'ā:</u> *İleri sürülen ve savunulan düşünce.*

Keçən ovqātımun sənsiz cəzāsın ey pərī-peykər
Yəqīn bil eylərəm dərgāh-ı Ḥəqdə **iddi'ā** səndən *(Gazel 168, Mısra 16). [iddi'ā,]*

Bu **iddi'ā** də bir olsə nə eybi hər mollā
Beş on ʻəvām yıqub qalḫızır buğāğunı *(Kaside 23, Mısra 83). [iddi'ā,]*

Öz adın yazmaqı bilməz nə bilür kāf ilə nūn
İddi'āsı budı līkən ki mənəm Əflāṭūn *(Mesnevi 6, Mısra 16). [iddi'āsı, -sı]*

<u>iftirā:</u> *Bir kimsenin yapmadığı bir kötülüğü kendisine isnat etmek.*

Dəhānın eyləmişəm ġönçə ġönçəyə təşbīh
Görün ki cövhər-i fərdə nə **iftirā** demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 4). [iftirā,]*

<u>igid:</u> *Yiğit, yürekli, gözü pek, kahraman (kimse).*

Bir Əmīrḫān Şīrvān **igiddən** səvāyı dəhrdə
Bir nəfər şəḫs-i səḫāvət-pīşə əlān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 17). [igiddən,]*

<u>īhām:</u> *İki anlamlı kelimelerden en az kullanılanı bilerek kullanma; Şüphe, vehim ve tereddüde düşürme.*

Dəḫi **īhām** ilə qılmışdun inşā
Ki ṣāḥib əz-kələm həm qaḫ u alma *(Mesnevi 3, Mısra 25). [īhām,]*

<u>ihlāṣ:</u> *Doğruluk, samimiyet.*

Sücūd-ı ṭāq-ı əbrūsun qıl **iḫlāṣ** ilə hər dəmdə
Riyā-yı zāhid-i ḫᵛod-bīn kimi meḥrābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 3). [iḫlāṣ,]*

Ṣıdq ü **iḫlāṣ** ilə hər ṣübḥ ü məsā Ḫāliqdən
Rūz u şəb ʻişrət ilə cānıvı saq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 3). [iḫlāṣ,]*

<u>ihlāṣ:</u> *Gönülden gelen dostluk, samimiyet, doğruluk, bağlılık.*

Nə mümkündür saña bu Ẓū`ī-i zār
Qılə **iḫlāṣını** kāğızlə iẓhār *(Mesnevi 3, Mısra 20). [iḫlāṣını, -ı, -n, -ı]*

<u>ihlāṣ edən:</u> *İhlasın kelime manası; arıtma, saflaştırma, ayırma, katışığını giderme manasına gelmektedir. Ferdin, ibadet ve taatinde Cenab-ı Hakk'ı emir, istek ve ihsanlarının dışında her şeye karşı kapanması.*

Bir il olur mənim kimi muẓṭəri
Cān u dildən **iḫlāṣ edən** çākəri *(Mesnevi 10, Mısra 50). [iḫlāṣ edən, -ən]*

<u>ihmāl:</u> *Üstüne düşeni zamânında yapmama, gereken ilgiyi göstermeme, önem vermeyip kendi hâline bırakma.*

Pəyām-ı yārə sən Tarı dəḫi az eylə **ihmālı**
Ṣəbā küyundə dildārun nədür üftādələr ḥālı *(Tahmis 1, Mısra 13). [ihmālı, -ı]*

<u>ihtidā:</u> *Doğru yola girme, hidâyete erme.*

ʻĀləmə məʻlūm olubdur qoydıqun ədəb-i dīn
Hīç bir mürsəl nəbīdə yoḫdı belə **ihtidā** *(Gazel 2, Mısra 8). [ihtidā,]*

<u>iḥtisān:</u> *İyilik, iyilik eden, eli açık olan.*

Olaydı **iḥtisān** ilə Toğrul Tigin əgər
Ḫāqānilər gəlür genə dövrānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 29). [iḥtisān,]*

<u>iḫtiyār:</u> *Seçme, tercih etme, irade.*

Təqdīr iləndi ʻizzət ü ẕillət zəmānədə
Təğyīrə hīç kimsənədə **iḫtiyār** yoḫ *(Gazel 38, Mısra 8). [iḫtiyār,]*

Nə küll-i cəbr ilədür həm nə **iḫtiyār** ilə
Bu sirri anlamuram mən nə mācerādandur *(Gazel 83, Mısra 9). [iḫtiyār,]*

Demə nāṣiḥ ki ʻeşq-i māh-rūlərdən çək əl Żū`ī
Ki ondan çəkməzəm əl tā əlimdə **iḫtiyārım** var *(Gazel 50, Mısra 10). [iḫtiyārım, -ım]*

Ġəm-i firāq ilən imdi belə olmazdım
Qoyaydı gər məni köñlüm öz **ihtiyārım** ilə *(Gazel 191, Mısra 8). [ihtiyārım, -ım]*

Aldı o Türk-i məst mənim **iḫtiyārımı**
Tārāc qıldı ḫānə-i ṣəbr ü qərārımı *(Gazel 228, Mısra 1). [iḫtiyārımı, -ım, -ı]*

Pəs hər vücūdə mūcid-i əṣli verüb ṣifət
Əşyādə yoḫdı ẕərrə qədər **iḫtiyārdan** *(Gazel 176, Mısra 18). [iḫtiyārdan, -dan]*

Cəbr ilə **iḫtiyārdə** yoḫ bir qədər dəlīl
Hər nə kəlām var ʻuləmā-yı kibārdan *(Gazel 176, Mısra 21). [iḫtiyārdə, -də]*

<u>iḥżār:</u> *Hazırlama, hazırlanma, hazır etme, hazır edilme.*

Ḥəlqə-i zülf-i siyəh ʻāriż-i gül-nārə düşüb
Ləʻldür ṣanki dil-**iḥżārı** içün nārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 2). [iḥżārı, -ı]*

<u>iki:</u> *Birden sonra gelen sayı, sayı sıfatı.*

Çərḫ-i kəc-rov ki bizimlə belə rəftārı olub
Bundan əqdəm **iki** ildi nə ṣifət kārı olub *(Gazel 32, Mısra 2). [iki,]*

Köñlümi ṣayd eylədi bir göz açıncə gözlərün
Eylə kim bir ṣayd-lāğərini **iki** tərlān alur *(Gazel 59, Mısra 6). [iki,]*

Ələ almaq ayağımı o yerdə bir pərī-rūlə
Verüb baş başə Żū`ī tək **iki** baş dörd ayaġ etmək *(Gazel 120, Mısra 14). [iki,]*

ʻĀriż-i gül-gūnun üzrə ol **iki** ḫāl-i siyāh
Gūyiyā ol nöqṭədür kim yazılur qāl üstünə *(Gazel 203, Mısra 7). [iki,]*

İki ay var hilālə döndürübdür cismimi bu ġəm
Kim ol ḫᵛurşīd ilə yā Rəb nə gündür vüṣlət-imkānı *(Gazel 220, Mısra 9). [iki,]*

Gīsūlərün ġəmində pərīşānam eylə kim
Bir əjdəhā alubdı mənim **iki** yanımı *(Gazel 234, Mısra 8). [iki,]*

Bir **iki** ləḥẓə behişt-i vüṣāl ṣora dūzəḫ-i hicr
Çü āḫırı budur ol vəṣl də cəhənnəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 5). [iki,]*

İstəyürsən hər **iki** dünyādə rāḥətliq əgər
Ḥəqqinə bəḫş eylə mey key gör ki rāḥət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 17). [iki,]*

Kişi tapar **iki** dünyādə ʻizzət-i ʻuẓəmā
Həmīşə etdügi inṣāflən mürüvvətdən *(Kaside 15, Mısra 24). [iki,]*

Eşitdün imdi qoy övlādun eyləsün təḥṣīl
Saña çatə **iki** dünyādə bāğ-ı cənnətdən *(Kaside 15, Mısra 64). [iki,]*

Çün fəqīrün yüzidür hər **iki** dünyādə qara
Kəreminlə bu qara yüzimi aq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 9). [iki,]*

Dünyādə ḫānə məscid ü mey-ḫānədür vəlī
Olmub bizə nəṣīb **iki** ḫānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 4). [iki,]*

Sāqiyā bir kərəm et durma gözün qurbānı
Bir **iki** cām ilə sərşār elə mən nālānı *(Mesnevi 6, Mısra 2). [iki,]*

Tapdı o şəḫṣ hər **iki** dünyādə bir nicāt
Hər kəs ki etdi yetmişə həştādəcən ḥəyāt *(Muhammes 1, Mısra 19). [iki,]*

Dünyāsı olur behişt tək āḫırı də
Bir ʻavrət alub əgər **iki** dövlət alur *(Rübai 6, Mısra 4). [iki,]*

Şīrān-ı cəhān bir ʻavrətə ʻācizdurur
Vāy ol kəsə olsun ki **iki** ʻavrət alur *(Rübai 7, Mısra 4). [iki,]*

Bir **iki** cām-ı ḥəkīmānə əhl-i ḥāl ilə
Əgərçi nūş edəsən zəḫm-i cānə mərhəmdür *(Gazel 80, Mısra 7). [iki,]*

Baña ol māh-ı bī-mehrim **iki** ay var ki rām olmaz
Bu nöqṣānım de bir gəlməz əcəl ʻömrim təmām olmaz *(Gazel 93, Mısra 1). [iki,]*

İki səḫā əhlinə mümtāzsan
Səḫāvətdə zübdə-i Qafqāzsan *(Mesnevi 5, Mısra 75). [iki,]*

__**ikrām:**__ *Ağırlamak, hürmet etmek saygı göstermek; Allah'ın lütfu ve ihsanı. İhsan, lütuf, iyilik, yardım.*

Şəbā yetür mən-i dil-ḫəstədən dürūd u səlām
Ədəblə ḫāk-ı dərindən öpüb qılım **ikrām** *(Gazel 129, Mısra 2). [ikrām,]*

Kān-ı fəżl ü hünər ü cūd
Ki qılubdur onə Ḥəqq öz kəremindən **ikrām** *(Kaside 13, Mısra 30). [ikrām,]*

__**ikrām:**__ *İhsan, lütuf, iyilik, yardım.*

İẓhār elədi dövr elə iqdām
Dövrān saña eyləyübdi **ikrām** *(Mesnevi 7, Mısra 32). [ikrām,]*

__**ikən:**__ *Kendinden önceki sözcüğe durum ve zaman kavramı yükler, istendiğinde kendinden önceki sözcükle bitiştirilebilir ve o zaman –ken biçimine girer, ekleştiği zaman da büyük ses uyumuna uymaz.*

Şuʻāʻ-ı mey gərəkdür bəzm içün ḫᵛurşīd nə lāzım
Saña ḫᵛurşīd-i rövşən var **ikən** meh-tābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 8). [ikən,]*

Fikr elə ey sərvər-i vālā-təbār
Sən var **ikən** mən qalam bī-çīz-i ḫār *(Mesnevi 5, Mısra 84). [ikən,]*

Məğmūm dil-şikəstə ḥəzīn bī-nəvā ikən
Həm zār-ı dərd ü həm dəm-i cövr-i cəfā **ikən** *(Muhammes 3, Mısra 5). [ikən,]*

Məğmūm dil-şikəstə ḥəzīn bī-nəvā **ikən**
Həm zār-ı dərd ü həm dəm-i cövr-i cəfā **ikən** *(Muhammes 3, Mısra 6). [ikən,]*

Dövrān ʻədū vü yār baña bī-vəfā **ikən**
Bülbül ṣifət ḫəzān-ı ġəmə mübtəlā **ikən** *(Muhammes 3, Mısra 7). [ikən,]*

Dövrān ʻədū vü yār baña bī-vəfā **ikən**
Bülbül ṣifət ḫəzān-ı ġəmə mübtəlā **ikən** *(Muhammes 3, Mısra 8). [ikən,]*

__**ʻiqd-ı pərvīndür:**__ *Ülker takım yıldızı gerdanlığı, dizisi.*

Yüzündə tərdurur yā lālə üzrə jālədür yā kim
Məh-i ənvər kənārında düzülmiş **ʻiqd-ı pərvīndür** *(Gazel 56, Mısra 4). [ʻiqd-ı pərvīndür, -dür]*

__**il:**__ *Yıl.*

Çərḫ-i kəc-rov ki bizimlə belə rəftārı olub
Bundan əqdəm iki **ildi** nə ṣifət kārı olub *(Gazel 32, Mısra 2). [ildi, -di]*

Qalub hicrān zimistānındə Żūʾī nālə qoy etsün
Sən etmə nālə ey bülbül sənün hər **il** bəhārun var *(Gazel 46, Mısra 10). [il,]*

Bir **il** olur mənim kimi mużṭəri
Cān u dildən iḫlāṣ edən çākəri *(Mesnevi 10, Mısra 49). [il,]*

Ḫᵛoşdı ʻuşşāqə tamāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz min ay u **il** keçüb fəṣl-i gülüstān olmasə *(Gazel 13, Mısra 6). [il,]*

Yüz min **il** ʻömrün olə çün bir nəfəsdür ʻāqibət
ʻÖmr-i bāqīlə cəhāndə şān u şövkət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 15). [il,]*

On on beş **il** bizim ādəmlər eyləyür təḥṣīl
Nə dil bilür ʻƏrəbīcən nə yaḫşı imlānı *(Kaside 23, Mısra 53). [il,]*

Üç **il** içində nədən Rus məktəbdə ṭāliblər
Bilürlər üç dili həm oḫumaqlə yazmanı *(Kaside 23, Mısra 55). [il,]*

Yeddi yüz **il** pādşāhlıq eylədi
Çərḫ-i caḫān içrə məhliq eylədi *(Mesnevi 5, Mısra 19). [il,]*

Yeddi yüz **il** ʻömr ilə olan fənā
Bizlərə nə eyləyəcəkdür vəfā *(Mesnevi 5, Mısra 25). [il,]*

Dünyādə yüz **il** ʻömr olə gər bir dəmdür
Hər kəs ki bunı bilsə bənī ādəmdür *(Rübai 4, Mısra 1). [il,]*

Əlli **il** kəsb-i ʻulūm etməgə qıldım iqdām
Şād olurdım ki ʻəcəb yaḫşı hünərdür bu məqām *(Terci-bend 1, Mısra 9). [il,]*

Gər hünər kəsbi içün əlli **il** dil-ḫūn oləsən
Arturub fəżl ü hünər ʻelmdə ceyḥūn oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 13). [il,]*

Ey kāş olaydı əlli **il** əqdəm bu ʻəṣrdən
Tā döndürəydi ʻāləmi Loqmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 11). [il,]*

Hər **ildə** gərçi dəhrdə bir lāləzār olur

Tiflīs içində hər gecə yüz növ-bəhār olur *(Gazel 82, Mısra 1). [ildə, -də]*

O söz ki sən onı bir **ildə** hīç bilməzdün
Ġazet verür ḫəbərin gündə yüz ḥekāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 13). [ildə, -də]*

Üç **ildə** gör necə kāmil ʻƏrəb dilini bilür
Ki Rusə tərcümə eylir ḥədīs̱i Qur`ānı *(Kaside 23, Mısra 57). [ildə, -də]*

Ḫ̌oşā o şəḫṣə ki min dört yüz **ildə** dünyāyə
Gələ görər ki behişt-i bərīndi dünyānı *(Kaside 23, Mısra 95). [ildə, -də]*

İldə nə olur idi ḫərc-i təmām
Bi`l-muż̄āʻaf verürdi ol nīk [ü] nām *(Mesnevi 10, Mısra 25). [ildə, -də]*

Otuz üç **il** elədi ʻāləm içrə sulṭānluq
Gör āḫır eylədilər ḥabs o növʻ sulṭānı *(Kaside 23, Mısra 9). [il,]*

O günlərün biri yüz min **ilə** bərabər idi
Gedüb qayıtmayacaq ḥeyf ol keçən günlər *(Gazel 67, Mısra 9). [ilə, -ə]*

Bəlā-yı hicrə dūçār oldım ʻāqibət Żū`ī
O vəṣldən ki güni bir **ilə** bərābər idi *(Gazel 240, Mısra 14). [ilə, -ə]*

Fəqīh-i mədrəsə yā şeyḫ-i ḫānqāh yüz **il**
ʻİbādət etsə dili ẕikr-i Ḥəqqə əgmədür *(Gazel 73, Mısra 7). [il,]*

Yüz **il** ʻulūm-ı ḥikməti cəmʻ eyləsön əgər
ʻĀləm saña səfeh der [əgər] dövlət olmamış *(Gazel 105, Mısra 11). [il,]*

Gərək məʻşūq özi cəzb eyləsün ʻuşşāqını vəṣlə
Yetüşməz vüṣlətə gər gəzsə yüz min **il** sorağ ilə *(Gazel 216, Mısra 8). [il,]*

ʻEşqün yolundə verməyin īmānı Żū`ī tək
Getməz behiştə yüz **il** olə gər ʻibādəti *(Gazel 229, Mısra 10). [il,]*

Nə dəm ki məʻrifət əhlilə ḫ̌oş keçər bi`llāh
Yüz **il** gər ʻömrün olə ḥāṣili həmān dəmdür *(Gazel 80, Mısra 4). [il,]*

Ḫ̌oşdı ʻuşşāqə tamāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz min ay u **il** keçüb fəṣl-i gülüstān olmasə *(Gazel 197, Mısra 6). [il,]*

il: *El, oba, memleket, yer.*

Yā Rəb gələn bəhār şəfā-yı vüṣāl ver
Çün yetmişük kərəvət-i hicr ilə bu **ilə** *(Gazel 214, Mısra 16). [ilə, -ə]*

ilāh: *Yaratıcı, Allah.*

Nə muṣḥaf-ı ruḫə nə küfr-i zülfə meyl etdün
Nədəndi döndü o zāhid belə **İlāhundan** *(Gazel 185, Mısra 6). [ilāhundan, -un, -dan]*

ilāhī: *Allah, Rab.*

İlāhī eylə gün gündən füzūn ʻömrün cəlālın kim
Səḥāb-ı şəfqətin fərq-i cəhānə sāybān qılmış *(Kaside 11, Mısra 31). [ilāhī,]*

İlāhi saḫla bəlādan özini övlādın
Bu dərd ẕikrinə hər leyl hər nəhār oldım *(Kaside 12, Mısra 27). [ilāhi,]*

Keçür bəhār ilə ʻömrim ʻəbəs̱ yerə bī-cā
Bu ḥāldə bizi qoyma **İlāhi** yet dādə *(Kaside 18, Mısra 14). [ilāhi,]*

İlāhi var mı Żū`ī tək cəhān bağındə ġəm çəkmiş
Gecə gündüz melek-i dərd ü ġəm qüṣṣə-i ḫūn dutmuş *(Gazel 103, Mısra 9). [ilāhi,]*

İlāhī bir də mümkündür mi görmək eylə əyyāmı
Ki bilmirdük ġəm adın Żū`ī tək dīvānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 9). [ilahi,]*

O bādələr ki içürsiz bu Żū`īdən ayru
Edə behişt şərābı kimi **İlāhi** ḥarām *(Gazel 129, Mısra 26). [ilāhi,]*

Nə vəṣl olaydı **İlāhī** nə hicr-i pür-ġəm olaydı
Nə ḥūr u cənnət ü ġılmān nə nəsl-i ādəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 1). [ilāhī,]*

İlāhī mərhəmətündən özün yetüş dādə
Gətür üṣūlə bu cühhāl adı mollānı *(Kaside 23, Mısra 87). [ilahi,]*

İlāhī bir səbəb qılsun kərəmdən
Görüb vəṣlün olum āzād ġəmdən *(Mesnevi 12, Mısra 21). [ilāhī,]*

Məni bəd-gūlər etdi kūy-ı dildārımdan āvārə
Görim olsun **İlāhī** mən kimi āvārə bəd-gūlər *(Gazel 57, Mısra 8). [ilāhī,]*

iʻlām: *Bildirmek, belli etmek, anlatmak.*

Mən də bir Türkī qəṣīdə deyübən əḥvālım
Etdim ol mənbəʻ-i əlṭāf u səḫāyə **iʻlām** *(Kaside 13, Mısra 32). [iʻlām,]*

ʻārifə māżi vü müstəqbəli ilhām eylər
Ġeybdə məḫfī olan ḥāləti **iʻlām** eylər *(Mesnevi 9, Mısra 8). [iʻlām,]*

ilhām: *Allah tarafından kulun gönlünde doğan bilgi, sezgi.*

İlhām olundı köñlümə nā-gāh ġeybdən
Key Żū`ī-e sitəm-zədə bəs kon to āh o zār *(Kaside 9, Mısra 23). [ilhām,]*

ʻārifə māżi vü müstəqbəli **ilhām** eylər
Ġeybdə məḫfī olan ḥāləti iʻlām eylər *(Mesnevi 9, Mısra 7). [ilhām,]*

Mülhim-i ġeybī bana eylədi nā-gəh **ilhām**
Ey giriftār-ı bəlā Żū`ī-i zār u nā-kām *(Mesnevi 1, Mısra 23). [ilhām,]*

ʻillət: *Hastalık.*

Bāʻis̱ odur olardan olur ẕī-fünūnlar
Bizlərdə olmayur budı vallāhi **ʻilləti** *(Kaside 2, Mısra 22). [ʻilləti, -i]*

ʻillət-i ġāyə-i kāināt: *Dünyanın asıl amacı.*

Əṣl-i vücūd ʻillət-i ġā`iyyə-kā`ināt
Həm ibtidā vücūd ilə həm intəhā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 3). [ʻillət-i ġāyə-i kāināt,]*

ʻillət-i ʻġā`iyye: *Asıl gaye, amaç.*

ʻİllət-i ʻġā`iyyə-ʻālim nədi bu ʻāləmdə

Bu kərāmətlə olan kimdi bənī ādəmdə *(Mesnevi 9, Mısra 9). [ʻillət-i ʻġā`iyye,]*

Sənsən ol sərvər ki ẕāt-ı pākun olmuşdur əzəl
**ʻİllət-i gā`iyyə** mövcūdāt u ḫəlq-i mā-sivā *(Gazel 1, Mısra 4). [ʻillət-i gā`iyyə,]*

Çün vücūdun **ʻillət-i gā`iyyə**-mövcūdātdur
Cövhər-i ẕātu içün olmuşdur ʻərż-i ərż səmā *(Gazel 2, Mısra 3). [ʻillət-i gā`iyyə,]*

ilqā`: *Atma; Bırakma.*

Żū`īnün qış sitəmündən qurıyub cān [u] təni
Kürk **ilqā**`sıyılə eylə gələr tāzə bəhār *(Kaside 6, Mısra 40). [ilqā`sıyılə, -sı, -y, -ılə]*

ilticā: *Himayesine girmek, sığınma, dayanma, dayanak edinme, güvenme.*

Mihr-i ruḫun həvāsı ilə Żū`ī-i fikār
Gündüz günə qılur gecə meh-tābə **ilticā** *(Gazel 11, Mısra 10). [ilticā,]*

Qaşun ḫəyālı zāhidi gər etməyüb cünūn
Dutmuş yüzin edər niyə meḥrābə **ilticā** *(Gazel 11, Mısra 4). [ilticā,]*

Lüṭf etməsün baña nə ʻəcəb rəḥm eyləməz
Yüz gūsfənd əgər edə qəṣṣabə **ilticā** *(Gazel 11, Mısra 6). [ilticā,]*

Gördükdə ilticā edərəm kūyun itlərin
Əḥbāblər bəlī edər əḥbābə **ilticā** *(Gazel 11, Mısra 7). [ilticā,]*

Gördükdə **ilticā** edərəm kūyun itlərin
Əḥbāblər bəlī edər əḥbābə **ilticā** *(Gazel 11, Mısra 8). [ilticā,]*

Əğyāra **ilticā** edərəm imdi hicrdə
Salmış nə günə günlərə gör āsmān məni *(Gazel 227, Mısra 3). [ilticā,]*

Lʻəl-i ġəmində ṭürrə-i pərtābə **ilticā**
Etmək nə sūd elə mey-i ol nābə **ilticā** *(Gazel 11, Mısra 1). [ilticā,]*

Lʻəl-i ġəmində ṭürrə-i pərtābə **ilticā**
Etmək nə sūd elə mey-i ol nābə **ilticā** *(Gazel 11, Mısra 2). [ilticā,]*

iltifāt: *Teveccüh, ilgi, güler yüz.*

Nə ḥāṣil eyləmək ġəflət mənim tək mübtəlālardan
Kərəm qıl kəsmə sāqī **iltifātun** bī-nəvālardan *(Tahmis 1, Mısra 4). [iltifātun, -uñ]*

ilyās: *Hızır ile birlikte abıhayatı bulan ve ölümsüz olup denizde zor durumda kalan insanlara yardım eden İlyas peygamber.*

Ẓülmāt dutub ʻāləmi yoḫ Ḫiżr ilə **İlyās**
İskəndər ilə çeşme-i ḥeyvān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 5). [ilyās,]*

ilə: *İki kelimeyi, iki öbeği birbirine bağlayan söz/bağlaç; İle edatı.*

Gər səʻy **ilədür** dövlət ü şövkət bu cəhāndə
Çoḫ kimsədə bī-səʻy bu şövkət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 5). [ilədür, -dür]*

Nə küll-i cəbr ilədür həm nə iḫtiyār **ilə**
Bu sirri anlamuram mən nə mācerādandur *(Gazel 83, Mısra 9). [ilədür, -dür]*

Əṣl-i vücūd ʻillət-i ġā`iyyə-kā`ināt
Həm ibtidā vücūd **ilə** həm intəhā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 4). [ilə,]*

Bəḥrü`l (?)-elmdə ṭā`ifə-i cinn cümləsi
Övṣāfun **ilə** oldıla midḥət-sərā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 12). [ilə,]*

ʻĀcizəm mədḥivə hər nəḥv **ilə** tövṣīf eləsəm
Āftābə verürəm şöʻlə-i şuʻāʻnı ṣifət *(Kaside 5, Mısra 43). [ilə,]*

Eləsün bāqī Ḫudā şövkət-i şān **ilə** səni
Çünki səndən hamuyə şövkət ilə şān oldı *(Kaside 17, Mısra 28). [ilə,]*

Beytü`l-əḥzānım ara əgləşübən (?) ḥəsrət **ilə**
Köñlümə dərd ü ġəm ü ġüṣṣə firāvān oldı *(Kaside 17, Mısra 3). [ilə,]*

Keçür bəhār **ilə** ʻömrim ʻəbəṣ yerə bī-cā
Bu ḥāldə bizi qoyma İlāhi yet dādə *(Kaside 18, Mısra 13). [ilə,]*

Dünən təżərruʻ **ilə** belə ʻəqldən sordum
Cəhāndə kimdi çatan belə gündə fəryādə *(Kaside 18, Mısra 15). [ilə,]*

Dün ʻəcz **ilə** soruşdım mən pīr-i ʻəqldən
Bāʻiş nədür bu ḥālə bugün rūzgārdə *(Kaside 19, Mısra 13). [ilə,]*

Tā yüzün ṣaʻṣaʻa-ı sāğər ü ṣəhbāyə düşüb
Rəşkdən ay ilə gün kūh **ilə** ṣəhrāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 2). [ilə,]*

Tā yüzün ṣaʻṣaʻa-ı sāğər ü ṣəhbāyə düşüb
Rəşkdən ay ilə gün kūh **ilə** ṣəhrāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 2). [ilə,]*

Gūşə-i çeşmün **ilə** zülfün edər sər-kūşi
Görünür kim genə bir tāzəcə sevdāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 3). [ilə,]*

Qaşun ḫəyālı **ilə** qāmətim kəmānə dönüb
Tərənnümüm dəḫi fəryād **ilə** fəğānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 2). [ilə,]*

Qalmub cəhāndə ẕərrə qədər ẕövq **ilə** ṣəfā
Yā Rəb təmām ləẕẕət-i dünyā nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 5). [ilə,]*

Żū`iyā ṣəbr qıl āḫırdə verir Bārī Ḫudā
Bu cəhāndə nə ki əʻmāl **ilə** pərgārı olub *(Gazel 32, Mısra 14). [ilə,]*

Təsbīḥ ü ʻəṣā təḥt-i ḥənəkdən şey` açılmaz
ʻƏmmāmə **ilə** məclis-i ʻürfānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 6). [ilə,]*

Nə sūdı ādəmə belə bəhārvəş-i firdövsdən
Əgər kim kīsəsində sīm **ilə** zər nā-hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 10). [ilə,]*

Zimistānı bəhār eylər nəşāṭ-əsbābın āmādə
Kimün kim sīm **ilə** zər kīsəsində ləḥẓə peydādur *(Gazel 40, Mısra 12). [ilə,]*

Dəhənin sordum āb-ı rūsı **ilə** çeşmindən
Baña bu nüktəni bir rəmz ilə pünhān dedilər *(Gazel 62, Mısra 7). [ilə,]*

Nā-būd olub mə‘rifət-əhli bu zəmāndə
Həm ‘əhdə vəfā ‘əhd **ilə** peymān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 4). [ilə,]*

Ẓülmāt dutub ‘āləmi yoḫ Ḫiżr **ilə** İlyās
İskəndər ilə çeşme-i ḥeyvān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 5). [ilə,]*

Ẓülmāt dutub ‘āləmi yoḫ Ḫiżr **ilə** İlyās
İskəndər ilə çeşme-i ḥeyvān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 6). [ilə,]*

Allāh peyəm-bər sözinə kim həvəs eylər
Bir adı qalub dīn **ilə** īmān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 12). [ilə,]*

Bu cism **ilə** cāndan ötəri çəkmə çoḫ əfsūs
Topraq olacaq cism dəḫi cān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 11). [ilə,]*

Fərhād **ilə** Məcnūn qaçubən çöllərə düşdi
Żū`ī kimi bu ‘ərṣədə mən tā ki səs etdim *(Gazel 130, Mısra 11). [ilə,]*

Gər etməseydi cān **ilə** ḫidmət saña Məsīḥ
Qoymaz āsmān-ı çəhārumdə pā [‘Əlī] *(Kaside 1, Mısra 15). [ilə,]*

Gər dutmayaydı ṣidq **ilə** Mūsā səni şəfī‘
Olmazdı hīç əsāsı onun əjdəhā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 17). [ilə,]*

Fir‘ovnı rūd-ı Nīldə qoymazdı qərq olə
Gər ṣidq **ilə** çağırsa idi bircə yā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 28). [ilə,]*

Təḥṣīl-i ‘elmə mədrəsə məktəb gərəkdi tā
Övlād ḥāṣil eyləyə ‘elm **ilə** ḥikməti *(Kaside 2, Mısra 10). [ilə,]*

Ey ḫ˘oş ol gün ki köñüldə yoḫ idi bir möḥnət
Ḫ˘oşcə ḥālət **ilə** āsūdəvār idim rāḥət *(Kaside 5, Mısra 2). [ilə,]*

Birisi ‘izzət **ilə** ne‘mət-i nāz içrə ġərīq
Birinə ẕillət **ilə** möḥnət-i dünyā qismət *(Kaside 5, Mısra 9). [ilə,]*

Birisi ‘izzət **ilə** ne‘mət-i nāz içrə ġərīq
Birinə ẕillət **ilə** möḥnət-i dünyā qismət *(Kaside 5, Mısra 10). [ilə,]*

Żū`iyā ṭūl **ilə** şəkkər olə ṭūl-i kəlām
Müstəmi‘ ḫāṭiri ondan edər āḫır nifrət *(Kaside 5, Mısra 45). [ilə,]*

Nīş-i kəmāndār elə oḫlar atur sərmādan
Ki onə tāb eləməz Rüstəm **ilə** İsfəndār *(Kaside 6, Mısra 4). [ilə,]*

Yā Rəb o qədīm ‘əṣr o ləẕẕət hara getdi
Ḫəlq içrə olan ‘eyş **ilə** ‘işrət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 2). [ilə,]*

Çəkməyürdük pūl **ilə** mālun ġəmin
Ḫān u māl u əhl-i ‘əyānun ġəmin *(Mesnevi 4, Mısra 17). [ilə,]*

Ḥālət-i Cəmşīd **ilə** Hūşəngün
Tūr-ı Firidūn ilə Pəşəngün *(Mesnevi 5, Mısra 6). [ilə,]*

‘Ömr **ilə** dünyāyə çü yoḫ ‘etibār
Qoymə keçə fəṣl-i gül ü lāləzār *(Mesnevi 5, Mısra 31). [ilə,]*

Öz adın yazmaqı bilməz nə bilür kāf **ilə** nūn
İddi‘āsı budı līkən ki mənəm Əflāṭūn *(Mesnevi 6, Mısra 15). [ilə,]*

Bəlī insān odı kim ‘elm **ilə** ‘ürfānı olə
Yoḫsə ẓāhirdə elə ṣūrət-i insānı olə *(Mesnevi 9, Mısra 13). [ilə,]*

Bilmürəm kim nə edək tā bu cünūn-ı cəhli
Gedübən biz də olaq ‘elm **ilə** ‘ürfān əhli *(Mesnevi 9, Mısra 64). [ilə,]*

Çün bilübdür bunı ki sīm **ilə** zər
Məḥv edər hər nə olsə ‘eyb ü kədər *(Mesnevi 11, Mısra 17). [ilə,]*

Hanı Bəhrām ü Sifəndār u Nərīmān **ilə** Sām
Əsüb onlar ṭərəfə gör nə ṣifət ṣarṣar-ı Sām *(Mesnevi 15, Mısra 19). [ilə,]*

Getmiş qədīmdə olan ‘əhd ü vəfā dəḫi
İnṣāf **ilə** ṣədāqət cūd [u] səḫā dəḫi *(Muhammes 1, Mısra 24). [ilə,]*

Ləb təşnə vəqtlər keçürürdük şərāb **ilə**
Bī-cinslərlə həm-dəm ü ṭūṭī ġurāb ilə *(Muhammes 3, Mısra 41). [ilə,]*

Yā şūr-ı ‘eşq **ilə** dīvānə ol ələm çəkmə
Yā məst-i bādə olub bilmə möhnət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 5). [ilə,]*

Mənim tək olmayə ṣəd pārə tīğ-i ḥəsrət **ilə**
Cirāhət-i dilinə yārdan dəvāsı olə *(Gazel 10, Mısra 5). [ilə,]*

Mihr-i ruḫun həvāsı **ilə** Żū`ī-i fikār
Gündüz günə qılur gecə meh-tābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 9). [ilə,]*

Bəs ki Żū`ī ḫū dutub köñlüm ġəm-i hicrān **ilə**
Olmayur bir ləḥẓə ġəmdən ayru qaygudan cüdā *(Gazel 12, Mısra 9). [ilə,]*

Zünnār **ilə** salībi qəbūl etdi zühdi tərk
Sən eylədün bu işləri Ṣən‘ānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 7). [ilə,]*

Żū`iyā hər gün ‘əẕāb içrə əsīrəm neyləyüm
Görməmək yārı ‘əẕāb u ġeyr **ilə** görmək ‘əẕāb *(Gazel 16, Mısra 14). [ilə,]*

Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ **ilə**
‘Ərṣə-i ḥüsn içrə ey şāhım bu cövlānun görüb *(Gazel 19, Mısra 5). [ilə,]*

Kəsdirüb ẓülm **ilə** Yəḥyā başını zindānda
Qüdrət ü şövkəti bir baḫ ki Herodna nə verüb *(Gazel 20, Mısra 11). [ilə,]*

Ənbiyāya ‘ürəfā silkinə inṣāf **ilə** baḫ
Ẕillət ü ġüṣṣədən özgə sölə āyā nə verüb *(Gazel 20, Mısra 13). [ilə,]*

Məḥrəm gəl eylə lüṭf **ilə** kūyun Mināsınə
Kim cānın etməgə saña Żū`ī fədā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 13). [ilə,]*

Qaşun ḫəyālı **ilə** qāmətim kəmānə dönüb
Tərənnümüm dəḫi fəryād ilə fəğānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 1). [ilə,]*

Zəhr-i firāq **ilə** dəhən təlḫ ‘āşiqə
Şəhd-i vüṣāl lə‘l-i şəkərbārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 9). [ilə,]*

Çeşme-i ʻürfān olubdur ẖüşk-i ẖāk-ı cəhl **ilə**
Məʻrifət dəryāsı içrə qəṭrə-i nəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 5). [ilə,]*

Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ **ilə**
ʻƏrṣə-i ḥüsn içrə ey şāhım bu cövlānun görüb *(Gazel 31, Mısra 5). [ilə,]*

Oldı bu ʻāləmdə Żū`ī həm-çū məcnūn ʻeşq **ilə**
Çün sənün ey māh-rū ʻāləmdə ḥeyrānun görüb *(Gazel 31, Mısra 9). [ilə,]*

Zülf ü ruẖı ẖəyālı **ilə** eyləyim baña
Müddətdi kim təfāvüt-i leyl ü nəhār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 3). [ilə,]*

Təqdīr **iləndi** ʻizzət ü ẕillət zəmānədə
Təğyīrə hīç kimsənədə iẖtiyār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 7). [iləndi, -n, -di]*

Ey dil nəẓārə eylə kim ol dil-rübā keçər
ʻUşşāqə nāz **ilə** eləyüb yüz cəfā keçər *(Gazel 51, Mısra 2). [ilə,]*

Yeridi tīğ **ilə** gər etsə pārə pārə məni
Onun məḥəbbəti əlbəttə kim günāhımdur *(Gazel 53, Mısra 3). [ilə,]*

Baẖandə nāz **ilə** çeşmün qılur ʻəcəb ġārət
Gələn zəmāndə qiyāmə-qədün qiyāmət edər *(Gazel 60, Mısra 3). [ilə,]*

Ġulām-ı ẖāk-ı dərün oldı Żū`ī-i müżṭər
Bu eʻtibār **ilə** ʻāləmlərə fəẖārət edər *(Gazel 60, Mısra 10). [ilə,]*

Dəhənin sordum āb-ı rūsı **ilə** çeşmindən
Baña bu nüktəni bir rəmz ilə pünhān dedilər *(Gazel 62, Mısra 8). [ilə,]*

Gecə günüz keçinürdi nəşāṭ **ilə** ḥālım
Nə fikr-i rövżə nə bīm-i ʻəzāb olan günlər*(Gazel 62, Mısra 11). [ilə,]*

Gecəm günüz tək olurdı şuʻāʻ rūyundan
O māh-rūy **ilə** həm-sāğər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 6). [ilə,]*

Gecə günüz keçinürdi nəşāṭ **ilə** ḥālım
Nə fikr-i rövżə nə bīm-i ʻəzāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 11). [ilə,]*

Yanub təʻəşşuq **ilə** nārluqa (?) vəṣl içrə
Cəmālı şamʻınə pərvānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 5). [ilə,]*

H̱ˇoşā Şəmāẖıdə dildār **ilə** keçən günlər
Müdām māh-liqālarlə mey içən günlər *(Gazel 67, Mısra 1). [ilə,]*

Görəndə bādəni ol şūẖ mey həvāsı **ilə**
Vücūdı bərg-i gül-i sūrī tək əsən günlər *(Gazel 67, Mısra 3). [ilə,]*

H̱əlqün dəẖi yoẖ məṭləbi bir pūldan özgə
Nāmūs ḥəyā ʻār **ilə** ġeyrət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 20). [ilə,]*

Cānın veri bir ḥəbbəni verməz bu ẖəlā`iq
Pəs bu ṣifət insān **ilə** ṣöhbət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 24). [ilə,]*

Behişt olmuş cəhān līkən dutub şeyṭān **ilə** ʻāləm
ʻƏbəs sözdür ki söylərlərdi cənnət içrə ādəm var *(Gazel 70, Mısra 5). [ilə,]*

ʻƏmmāmə vü ʻəbā **ilə** minbərdə vəʻẓə baẖ
Gəl ẖəlvət içrə gör nə ʻəlāmət ẓuhūrdur *(Gazel 74, Mısra 7). [ilə,]*

Fikr qılmə tapə tədbīr **ilə** ḥālun təğyīr
Dögi tədbīr ilə iş ẖāmə-i təqdīrdədür *(Gazel 75, Mısra 11). [ilə,]*

Fikr qılmə tapə tədbīr **ilə** ḥālun təğyīr
Dögi tədbīr ilə iş ẖāmə-i təqdīrdədür *(Gazel 75, Mısra 12). [ilə,]*

Cānə fərəḥ idi mey **ilə** ṣūrət-i zībā
Ṣūrət pozulub rūḥ itüb cān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 19). [ilə,]*

Sənsiz behişt-i ʻədni baña versələr məqām
Təsnīm ü Səlsəbīl **ilə** Kövs̱ər ḥarām olur *(Gazel 77, Mısra 4). [ilə,]*

Bir iki cām-ı ḥəkīmānə əhl-i ḥāl **ilə**
Əgərçi nūş edəsən zəẖm-i cānə mərhəmdür *(Gazel 80, Mısra 7). [ilə,]*

Zülf ü ruẖun firāqı **ilə** ey pərī-liqā
Fikr eylə Żū`iyə necə leyl ü nəhār olur *(Gazel 82, Mısra 9). [ilə,]*

Bu şūr-ı tāzə sərim üzrə nə həvādandur
Yəqīn ki tār-ı sər-i zülf **ilə** ṣəbādandur *(Gazel 83, Mısra 2). [ilə,]*

Nə küll-i cəbr ilədür həm nə iẖtiyār **ilə**
Bu sirri anlamuram mən nə mācerādandur *(Gazel 83, Mısra 9). [ilə,]*

Hər gədā-ṭīnət bir isim **ilə** sulṭān olmaz
Qurı əngüştər ilə dīv-i Süleymān olmaz *(Gazel 90, Mısra 1). [ilə,]*

Hər gədā-ṭīnət bir isim **ilə** sulṭān olmaz
Qurı əngüştər ilə dīv-i Süleymān olmaz *(Gazel 90, Mısra 2). [ilə,]*

Qıl tərəḥḥüm elə bir tīğ **ilə** səd-pārə məni
Nəyə lāzımdı sər ü cism ü dil [ü] cān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 5). [ilə,]*

Gər yolun düşsə ṣəbā Ağdaşə məndən sölə kim
Verdi cān ḥəsrət **ilə** Żū`ī-i nālān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 10). [ilə,]*

Bir ḥāl **ilə** qalmaz bu ṣifət dövr-i zəmānə
Āẖır dəgişər gərdiş-i dövrān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 13). [ilə,]*

ʻEyş ü ʻişrət **ilə** çoẖ vəqt keçürdüm ammā
İmdi bildim bu ẖarābə necə ġəm-ẖˇānə imiş *(Gazel 107, Mısra 3). [ilə,]*

Götürmişdüq köñüldən nəng [ü] nām u ʻār sevdāsın
Diyār-ı ʻeşqdə Məcnūn **ilə** həm-ẖānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 8). [ilə,]*

Rəmīdə etdün əgərçi ẖəṭā **ilə** məndən
Rəqībə bārī ol āhünı etmə rām fələk *(Gazel 118, Mısra 7). [ilə,]*

Nə ẖˇoşdur bir müvāfiq yār **ilə** gül-gəşt-i bāğ etmək
Gəzüb seyr eyləyüb hər yanə təfrīḥ-i dimāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 1). [ilə,]*

Hīç bir ʻəlāc möḥnət-i hicrānə tapmuram

Fikr eylərəm nə qədr **ilə** hər yanə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 12). [ilə,]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki ol məh **ilə** həm-zəbān olam
Hər sözdə bir dilim dutulub nā-təvān olam *(Gazel 128, Mısra 1). [ilə,]*

Dā`im firāqdə budur övrādı Żū`īnün
Ḫ˘oş ol zəmān ki ol məh **ilə** həm-zəbān olam *(Gazel 128, Mısra 10). [ilə,]*

Bādām-ı siyəh-çeşm **ilə** ʻinnāb-ı ləbünçün
Hər ləḥẓədə cān verdim o bīmār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 9). [ilə,]*

Ay u gün söyləməyüb məṭləbi muğləqdi ki mən
Gecə gündüz ġəm-i hicrān **ilə** āh vāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 4). [ilə,]*

Yüz min cəfāyə tāb u təvānım var ey nigār
Yoḫ görməgə rəqīb **ilə** sən māhı tāqətim *(Gazel 138, Mısra 6). [ilə,]*

Ləbün firāqı **ilə** qanə dönməgün cigərün
Vəyā gözimdən aqan qaṭrə qaṭrə qanı yazım *(Gazel 141, Mısra 7). [ilə,]*

Nə nāməyə sıqışur nə zəbān-ı təqrīrə
Nə ṣūrət **ilə** sölə belə mā-cərānı yazım *(Gazel 141, Mısra 12). [ilə,]*

Ləʻl-i ləbi həvāsı **ilə** məh-cəbīnün
Döndərməsin bu gün cigərin qanə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 9). [ilə,]*

Çəkdi ḫəncər nāz **ilə** öldürmədi ṣəd-ḥeyf kim
Qıymadı bir qaṭrə ābı bu dil-əfkār içün *(Gazel 153, Mısra 7). [ilə,]*

Gəh dutar ḫ˅urşīd-rūyın seḥr **ilə** gāhī açar
Necə cādūdur nigārım zülf-i müşkīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 5). [ilə,]*

Ḫosrovā şəkkər-dəhənlər köñlüni Fərhād tək
Dağlayubdur rəşk **ilə** ol ləʻl-i şīrīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 8). [ilə,]*

Küfr-i sər-i zülfi o büt-i lālə-ʻiẕārun
Az qaldı ḫələl dīn **ilə** īmānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 6). [ilə,]*

Baḫandə nāz **ilə** hər gūşədən o məst gözün
Qılur həzār köñül şīşəsin şikəst gözün *(Gazel 158, Mısra 1). [ilə,]*

Bu pīç ü tāb **ilə** ol gül-ruḫun zülf-i mutarrāsın
Əgər tərsā görə bi`llāh salur gözdən çəlīpāsın *(Gazel 162, Mısra 1). [ilə,]*

Ḫumār-ı hicr **ilə** qoydun bu ʻeşq-i bīmārın
Gözimdən ey büt-i məh-rūy u cām-ı Cəm getdün *(Gazel 163, Mısra 3). [ilə,]*

Etdün siyāh çeşmün **ilə** ṣayd əhl-i dil
Āhūları nə seḥr **ilə** şīr-əfgən eylədün *(Gazel 164, Mısra 11). [ilə,]*

Etdün siyāh çeşmün **ilə** ṣayd əhl-i dil
Āhūları nə seḥr **ilə** şīr-əfgən eylədün *(Gazel 164, Mısra 12). [ilə,]*

Ol Kə`bə-i cəmālıvə ḥüccāclər kimi
Sər pā bərəhnə ṣidq **ilə** züvvārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 6). [ilə,]*

Bād-ı ṣəbā yetürmədi Żū`ī fəğānını
İnṣāf edüb bu növʻ **ilə** fəryādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 10). [ilə,]*

Günəş miẟāl yüzin eylədün nihān məndən
Ḫəyāl-i zülfi **ilə** günlərim qara qıldun *(Gazel 167, Mısra 4). [ilə,]*

Məlāḥət Miṣrdə bāzār qurmuş Yūsif-i ẟānī
Züleyḫāvəş bu gün ʻeşq **ilə** bu bāzārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 6). [ilə,]*

Əzəldə ṣidq **ilə** ḫidmət qıl istəyürsən əgər
Məqām-ı qurb tapub ʻāqibət əmīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 7). [ilə,]*

Dögüldür ḫāṣiyət şəh-bāzə vəḥşət rūz-ı əvvəldən
Olub insān **ilə** ülfətdə dā`im tev`əmān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 14). [ilə,]*

Yā Rəb məni bu ḥāl **ilə** ḫilqət nöçün etdün
Hər gündə nəṣībim ġəm ü möḥnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 1). [ilə,]*

Nə vəḥdəti bildük nədi nə kəẟrəti qanduq
Sən vəḥdəti bu qədr **ilə** kəẟrət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 26). [ilə,]*

Sənsən bu cəhān Ḫāliqi məḫlūq təmāmı
Hər şəḫsdə bir rəng **ilə** ṭīnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 32). [ilə,]*

Nədi dünyā özi bir fikr elə ey məst-i ġürūr
Bārī ʻibrət elə bir Ādəm **ilə** Ḥəvvādən *(Gazel 173, Mısra 4). [ilə,]*

Nədi ẓülmāt-ı ġəm içrə belə ḥeyrān qalmaq
Oḫı Şəh-nāmədə İskəndər **ilə** Dārādən *(Gazel 173, Mısra 8). [ilə,]*

Gəlir o pādşəh-i mülk ḥüsn-i şövkət **ilə**
Qıl ʻərż-i ḥāl-i məqām şikāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 3). [ilə,]*

Məni bu növʻ **ilə** vallāhi də nöçün qoydun
Kəlām-ı Ḥaqqdə və`ş-şəms āyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 5). [ilə,]*

Ayağə düşmək **ilə** qarə köñlim ey Żū`ī
Baña əzəldə bu işlər sirāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 11). [ilə,]*

Şīrvān köçübdi lüṭf **ilə** dārü`s-səlāmdan
Yüz ḥūrī istəsön tapulur hər məqāmdan *(Gazel 177, Mısra 1). [ilə,]*

Sücūd-ı ṭāq-ı əbrūsun qıl iḫlāṣ **ilə** hər dəmdə
Riyā-yı zāhid-i ḫ˘od-bīn kimi meḥrābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 3). [ilə,]*

Ey dil-i bī-çārə bülbül kimi zār olmaqdəsən
Bir gül-i növ-ḫīz ʻeşqi **ilə** zār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 2). [ilə,]*

Bu qədri cürm **ilə** zāhid behiştə göz tikmə
Utangilən bārī ey bī-ḥəyā günāhundan *(Gazel 185, Mısra 7). [ilə,]*

Żū`ī yanuram şamʻ ṣifət ol məhi görcək
Hər gecə gəzən nāz **ilə** əğyār yanındə *(Gazel 186, Mısra 14). [ilə,]*

Lālə dögi dāğ üzərə bin dāğ ilə yanmış
ʻUşşāqa ruḫundur belə ḫūnīn-kəfən içrə *(Gazel 187, Mısra 11). [ilə,]*

Binā-yı dostluqım dutmamış nigārım **ilə**
Pozub harāb elədim çeşm-i əşkbārım **ilə** *(Gazel 191, Mısra 1). [ilə,]*

Binā-yı dostluqım dutmamış nigārım **ilə**
Pozub harāb elədim çeşm-i əşkbārım **ilə** *(Gazel 191, Mısra 2). [ilə,]*

Ne vəṣlə təşnəsən ey dil usan dögül mümkün
Onun vüṣālı bu bəẖt-i siyāh-kārım **ilə** *(Gazel 191, Mısra 4). [ilə,]*

'Əcəbdi çərh yanub həm kəvākib odlanmaz
Yüzün ġəmində mənim āh-ı pür-şərārım **ilə** *(Gazel 191, Mısra 6). [ilə,]*

Ġəm-i firāq ilən imdi belə olmazdım
Qoyaydı gər məni köñlüm öz ihtiyārım **ilə** *(Gazel 191, Mısra 8). [ilə,]*

Qorẖuzmə zāhidā məni bi`səlmihār **ilə**
Āsūdəəm mən āyə-i qul yā 'ibād **ilə** *(Gazel 193, Mısra 1). [ilə,]*

Qorẖuzmə zāhidā məni bi`səlmihār **ilə**
Āsūdəəm mən āyə-i qul yā 'ibād **ilə** *(Gazel 193, Mısra 2). [ilə,]*

Olsun ḥarām bādə-i firdövs zāhidə
Mey içməgi ḥarām deyə gər cavād **ilə** *(Gazel 193, Mısra 4). [ilə,]*

Olsun ḥarām bādə-i firdövs zāhidə
Mey içməgi ḥarām deyə gər cavād **ilə** *(Gazel 193, Mısra 6). [ilə,]*

Pərhīz bādədən eləmə kim bu cövhərün
Āmīzişi olubdı Cəm ü Keyqubād **ilə** *(Gazel 193, Mısra 8). [ilə,]*

'āriflərə ḥəqīqəti dūzəẖ 'əẕābıdur
Getmək behiştə zāhid-i bəd-e'tiqād **ilə** *(Gazel 193, Mısra 10). [ilə,]*

'āriflərə ḥəqīqəti dūzəẖ 'əẕābıdur
Getmək behiştə zāhid-i bəd-e'tiqād **ilə** *(Gazel 193, Mısra 12). [ilə,]*

Qurudı nəẖl-i ṣəfā ṣarṣar-ı ḥəvādiṯ **ilə**
Töküldi gör nə ṣifət bərg ü bārım āẖırdə *(Gazel 198, Mısra 7). [ilə,]*

Qaldım o ẖāl-i mehri **ilə** küfrdə əsīr
Düşdim o çīn-zülfün ucundan ẖətālarə *(Gazel 201, Mısra 3). [ilə,]*

Dil-i sūr eyləmək ülfət ləb-i ẖəndānı **ilə**
Görək āẖır nə edir çərẖ çalışur cānı **ilə** *(Gazel 204, Mısra 1). [ilə,]*

Dil-i sūr eyləmək ülfət ləb-i ẖəndānı **ilə**
Görək āẖır nə edir çərẖ çalışur cānı **ilə** *(Gazel 204, Mısra 2). [ilə,]*

Dögi müjgān-ṣafı çeşmimdəki peykānlarıdur
Ki çıqub dişrə gözimdən cigərim qanı **ilə** *(Gazel 204, Mısra 4). [ilə,]*

Necə əġyārı görim mən ki ölürdüm ġəmdən
Gər görirdim ki düşüb sāyə gəzir yanı ilə *(Gazel 204, Mısra 6). [ilə,]*

İstəməm ləẕẕət-i vəṣlin o sitəm-kārə gülün
Ḫū dutub bəs ki köñül möḥnət-i hicrānı **ilə** *(Gazel 204, Mısra 8). [ilə,]*

Küfr-i zülfilədi īmānun ilən zāhid kim
Hansı zāhiddi qalan şəhrdə īmānı **ilə** *(Gazel 204, Mısra 10). [ilə,]*

Sanmə bī-hūşluqım bī-hūdə gördükdə yüzin
Alur ārāmımı bir ġəmzə-i pünhānı **ilə** *(Gazel 204, Mısra 12). [ilə,]*

Żū`iyā yoẖ elə dil-dūn-ı ġəm hicrānındə
İstəsön vüṣlət əgər ġönçə-i ẖəndānı **ilə** *(Gazel 204, Mısra 14). [ilə,]*

Gəlib məsīḥ-i köñül zāra āh u zārun **ilə**
Olub ġərīq cəhān çeşm-i əşkbārun **ilə** *(Gazel 205, Mısra 1). [ilə,]*

Gəlib məsīḥ-i köñül zāra āh u zārun **ilə**
Olub ġərīq cəhān çeşm-i əşkbārun **ilə** *(Gazel 205, Mısra 2). [ilə,]*

Dilərdi cān ki bulə feyż-i məqdəmün gəl gör
Ki az qalubdı o həm çıqsun intiẓārun **ilə** *(Gazel 205, Mısra 4). [ilə,]*

Ḫəzānun āfəti yetmək gülə odur bā'iṯ
Ki ḥəddini tanımub etdi bəḥṯ 'izārun **ilə** *(Gazel 205, Mısra 6). [ilə,]*

Nigārım oldı günüm qara hicrdə bi`llāh
Ḫəyāl-i ḥəlqə-i gīsū-yı tābdārun **ilə** *(Gazel 205, Mısra 8). [ilə,]*

Budur cəhāndə təmənnāsı Żū`ī-i zārun
Olə şəhīd sənün tīġ-i ābdārun **ilə** *(Gazel 205, Mısra 10). [ilə,]*

Bir gün mənim murādım **ilə** dövr qılmadı
Dövr-i sipihr ü çərẖ-i dəğādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 5). [ilə,]*

Nəş`ə-i lə'l-i ləbün ẕövqüni zāhid bilsə
Kāfirəm meyl eləyə Kövsər **ilə** ḥavrāyə *(Gazel 209, Mısra 8). [ilə,]*

O lālə-ruẖ gözəlim lüṭf **ilə** şükuftələnüb
Məni bu növ' görüb dāğdār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 3). [ilə,]*

Zərə Ḫāliq deyürlər saẖlayurlar çoẖ 'əzīz anı
Verüblər dīn evin bu küfr **ilə** tārāc-ı nə'māyə *(Gazel 212, Mısra 10). [ilə,]*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā **ilə**
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā **ilə** *(Gazel 213, Mısra 1). [ilə,]*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā **ilə**
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā **ilə** *(Gazel 213, Mısra 2). [ilə,]*

Bənd oldı çīn-zülfünə dil-mürği nā-gəhān
Düşdim bu dām-ı 'eşqə genə mən ẖəṭā **ilə** *(Gazel 213, Mısra 4). [ilə,]*

Nāṣiḥ məẕəmmət etmə məni dərd-i 'eşqdə
Nə çārə rūzgārdə ḥökm-i qəżā **ilə** *(Gazel 213, Mısra 6). [ilə,]*

Nə məndən et şikāyəti nə yārdan köñül
Hər nə 'ədāvətün olə eylə Ḫudā **ilə** *(Gazel 213, Mısra 8). [ilə,]*

Nə var firāqə tāb nə dildārə dəst-rəs
Çərẖün nədür ẖüṣūməti mən bī-nəvā **ilə** *(Gazel 213, Mısra 10). [ilə,]*

Çək imdi ey köñül ġəm-i hicrān bəlāsını
Sən nīşə ülfət eylədün hər bī-vəfā **ilə** *(Gazel 213, Mısra 12). [ilə,]*

Zülfi tək oldı mı necə sin qara günlərün
Mehr etmə demədim saña hər məh-liqā **ilə** *(Gazel 213, Mısra 14). [ilə,]*

Sor ẖālımı tərəẖẖüm ilə kim əsīriñəm
Nə ʻeybi gər təkəllüm edə şəh gədā **ilə** *(Gazel 213, Mısra 15). [ilə,]*

Sor ẖālımı tərəẖẖüm ilə kim əsīriñəm
Nə ʻeybi gər təkəllüm edə şəh gədā **ilə** *(Gazel 213, Mısra 16). [ilə,]*

Nūş-ı ləbündi dərd-i dil-i Żū`iyə dəvā
Loqman ʻəlāc bilməz onə yüz dəvā **ilə** *(Gazel 213, Mısra 18). [ilə,]*

Ver sāqī bādə tā içək ol māh-rū **ilə**
Bəlkə günāh ẖəṭṭi pozulsun bu su **ilə** *(Gazel 214, Mısra 1). [ilə,]*

Ver sāqī bādə tā içək ol māh-rū **ilə**
Bəlkə günāh ẖəṭṭi pozulsun bu su **ilə** *(Gazel 214, Mısra 2). [ilə,]*

Bi`llāh behiştdür baña hər yerdə gər olam
Ol müşk-i mū-nigār u mey-i müşk-bū **ilə** *(Gazel 214, Mısra 4). [ilə,]*

Az cəhd qıl vüṣālə köñül ṣəbr qıl dayan
Kim tapdı ārzūsunı bu cüst [ü] cū **ilə** *(Gazel 214, Mısra 6). [ilə,]*

Ey cān çoẖ etmə ləʻl-i ləbi ārzūsunı
İskəndər öldi dəhrdə bu ārzū **ilə** *(Gazel 214, Mısra 8). [ilə,]*

Yüz āh-ı sūznāk ilə vəṣlə yetüşmədim
Zāhid necə tapar sölə bu hāy u hū **ilə** *(Gazel 214, Mısra 9). [ilə,]*

Qoy ʻeşqinün həlākı olum ey göz ağlama
Yoẖ ẖācəti şəhīd olanun şüst [ü] şū **ilə** *(Gazel 214, Mısra 10). [ilə,]*

Qoy ʻeşqinün həlākı olum ey göz ağlama
Yoẖ ẖācəti şəhīd olanun şüst [ü] şū **ilə** *(Gazel 214, Mısra 12). [ilə,]*

Qoy ʻeşqinün həlākı olum ey göz ağlama
Yoẖ ẖācəti şəhīd olanun şüst [ü] şū **ilə** *(Gazel 214, Mısra 13). [ilə,]*

Qoy ʻeşqinün həlākı olum ey göz ağlama
Yoẖ ẖācəti şəhīd olanun şüst [ü] şū **ilə** *(Gazel 214, Mısra 14). [ilə,]*

Nəqd-i firdövs-i bərīn ẖāṣil qılub yüz sūr **ilə**
Əyləşürlər rövżələrdə bādə-peymālar genə *(Gazel 217, Mısra 3). [ilə,]*

Başda var şūr əgər əldə ayaġ olmasə də
H̱˘oş keçir yār **ilə** bəzm içrə çırāġ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 2). [ilə,]*

İki ay var hilālə döndürübdür cismimi bu ġəm
Kim ol ẖ˅urşīd **ilə** yā Rəb nə gündür vüṣlət-imkānı *(Gazel 220, Mısra 10). [ilə,]*

Bülbül kimi fəġān **ilə** qan oldı köñlümüz
Ol növ-şüküftə ġönçə bu gülzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 5). [ilə,]*

Şəkkər-ləbim məzāqını təlẖ etdi Żū`īnün
Bu bəzmdə ki lüṭf **ilə** güftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 14). [ilə,]*

H̱˘oş ol zəmān ki yār mən-i zārə yār idi
Çeşmim cəmālı ʻəksi **ilə** lāləzār idi *(Gazel 222, Mısra 2). [ilə,]*

Mənim də istəyürəm mehrbān nigārım olaydı
Ki ẕövq-i vəṣli **ilə** yaẖşı rūzgārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 2). [ilə,]*

Ya edün ẖəncər-i bī-dād **ilə** ṣəd pārə məni
Qana döndi cigərim yā yetirün yārə məni *(Gazel 224, Mısra 1). [ilə,]*

Ḥeyf keçdi rūzgārım hicr **ilə** yād ol zəmān
Kim ənīsim mūnisim yārım nigārım var idi *(Gazel 225, Mısra 7). [ilə,]*

Żū`ī ġəm-i dəhānı **ilə** ol sitəmgərin
Görsön vücūdımı yoh edərsən gümān mən *(Gazel 227, Mısra 9). [ilə,]*

Yūsifdən irs̱ **ilə** bu vəcāhət yetüb saña
Sənsən zəmānədə məh-i Kənʻān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 3). [ilə,]*

Təʻẓīm **ilə** dutub yüzüvi qarə tellərün
Kāfirdə var görün genə īmān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 9). [ilə,]*

Gəl ey gözəl ġəm-i ʻeşqünlə zār qoymə məni
Firāq-ı zülfün **ilə** bī-qərār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 2). [ilə,]*

Gözim yaşından olur bir də Nūḥ ṭūfānı
Bu qədri hicrün **ilə** əşkbār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 6). [ilə,]*

Şəb-i firāqdə yārun ẖəyāl-ı çeşmi **ilə**
Həlāk eylədi sāqī humār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 7). [ilə,]*

Zülf-i ṭərrārə nəẓər eylə ki cādūluq **ilə**
Daʻvā-yı möʻcüzə-i Mūsī-i ʻümrān etdi *(Gazel 233, Mısra 5). [ilə,]*

Zülf-i ṭərrārə nəẓər eylə ki cādūluq **ilə**
Daʻvā-yı möʻcüzə-i Mūsī-i ʻümrān etdi *(Gazel 233, Mısra 10). [ilə,]*

Edeydük hər ṭərəfə seyr dəst dər-gərdən
Nəẓārəyə bizə rəşk **ilə** hər nigār gələydi *(Gazel 235, Mısra 6). [ilə,]*

Qışun uzun gecəsi getdi dāğlən Żū`ī
Bəhār **ilə** belə ol sərv-i gül-ʻiẕār gələydi *(Gazel 235, Mısra 10). [ilə,]*

Müdām gülşən ü gülzār-ı ʻeyş ü ʻişrətimə
Şərāb-ı nāb **ilə** hər şəbdə şəbnəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 12). [ilə,]*

Yoẖ idi dildə ġəm-i hicr şād vəṣlün **ilə**
O gün bir özgə gün idi o vəqt dīgər idi *(Gazel 240, Mısra 3). [ilə,]*

Möhnət-i hicr **ilə** məġmūm idi bu ẖāṭir-i zār
Ləẕẕət-i vüṣləti bir ləḥẓə-i məsrūr elədi

Möhnət-i hicr **ilə** məğmūm idi bu ḫāṭir-i zār
Ləẕẕət-i vüṣləti bir ləḥẓə-i məsrūr elədi *(Gazel 241, Mısra 3). [ilə,]*

Fəṣl-i şitā otaqdə ṭənbūr u tār **ilə**
Olcaq bəhār mənzīlimiz gülsitān idi *(Gazel 242, Mısra 5). [ilə,]*

Möḥnət nə şey`di bilməz idim yā ki ġəm nədür
Köñlim həzār ʻişrət **ilə** kām-rān idi *(Gazel 242, Mısra 12). [ilə,]*

Keçür həmīşə ġəm-i hicr ü dərd-i ġürbət **ilə**
N`olurdı belə keçən ʻömr hamudan kəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 11). [ilə,]*

Tükəndi ʻömr-i kirāmī fəğān u āh **ilə** Żū`ī
N`olaydı ʻāqibət ālām şād u ḫürrəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 13). [ilə,]*

Cān **ilə** dutsun gərək gül kimi bi`llāh ʻəzīz
Kəʻbə-i vəṣl istəyən ḫār-ı muğeylānını *(Gazel 245, Mısra 9). [ilə,]*

Hardə çatar məqṣədə vādī-i ḥeyrətdə gör
Ṣidq **ilə** tā mürşidün dutmasə dāmānını *(Gazel 245, Mısra 14). [ilə,]*

Neyl-i ṭərīqət ara ṣidq **ilə** ġəvvāṣ olan
Məʻrifətün əḫz edər lü`lü`-i qəlṭānını *(Gazel 245, Mısra 15). [ilə,]*

O məhün gəlsə ʻitābə ləb-i gövhər-pāşı
Dönəcək ləʻlə cigər qanı **ilə** göz yaşı *(Gazel 247, Mısra 2). [ilə,]*

Güşə-i çeşmün **ilə** zülfün edər sər-küşī
Məstə baḫ necə tapub qəlbi qara yoldaşı *(Gazel 247, Mısra 7). [ilə,]*

Çünki bəzmimdən ayaġ çəkdi nigārım getdi
Ləẕẕət ü ʻeyş ü ṭarab yoḫ **ilə** vārım getdi *(Gazel 248, Mısra 2). [ilə,]*

Zülf ü ruḫsārı həvāsı **ilə** ḫ˘oşdı ḥālım
Getcəgin rūz u şəbim leyl ü nəhārım getdi *(Gazel 248, Mısra 5). [ilə,]*

Lāləzār idi cəhān çeşmimə ruḫsārı **ilə**
Oldı pəjmürdə gülim bāğ u bəhārım getdi *(Gazel 248, Mısra 7). [ilə,]*

Dəhr bāğındə qurı nəḫlə dönübdür cismim
Köñlümün meyvəsi çün bərk **ilə** bārım getdi *(Gazel 248, Mısra 12). [ilə,]*

Bilsə idim nədi mənẓūr saña vəṣlün içün
Nəzr edərdim yoluzə dīn **ilə** həm īmānı *(Gazel 250, Mısra 10). [ilə,]*

Nūḥı keştīsi **ilə** ġərqə edər gird-ābə
Ağlamaqdan şəb-i hicrān gözimün ṭūfānı *(Gazel 250, Mısra 13). [ilə,]*

Ṣəbr eyləmək əfżəldi ki Əyyūb-fikārun
Dərd ü ələmi şövkət **ilə** şānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 12). [ilə,]*

Yoḫdur bizim bu ʻəṣrimizün əhl-i himməti
Tā gözləsün təʻəṣṣüb **ilə** dīn ü milləti *(Kaside 2, Mısra 2). [ilə,]*

Bī-ʻelmliqdi bizləri nā-būd məḥv edən
Bir vəcḥ **ilə** gidərsün bizdən cəhāləti *(Kaside 2, Mısra 4). [ilə,]*

Olaydı iḥtisān **ilə** Toğrul Tigin əgər
Ḫāqānilər gəlür genə dövrānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 29). [ilə,]*

Salınub ʻişrət **ilə** mən də duʻālar eləyüb
ʻÖmrüvə dövlətüvə tā nə qədər cānım var *(Kaside 6, Mısra 37). [ilə,]*

Gāhī ḫəyāl-i ṭürrə-i mərğūl-i yār **ilə**
Pīcān berəm çü mār ke başəd dərūn-e nār *(Kaside 9, Mısra 11). [ilə,]*

Āsūdə ḥāl u şūr u həzārān sürūr **ilə**
Qılsun rəvānə məskənüvə ol kərəm-şüʻār *(Kaside 9, Mısra 27). [ilə,]*

Mən etmişəm bunı yā kim bu iş müqəddər imiş
Bu fikr **ilə** gecə gündüz dəḫi fikār oldım *(Kaside 12, Mısra 6). [ilə,]*

Żū`iyā qāʻidədür şeʻrdə āḫırdə duʻā
Ṭūl vermə elə bu ṭərz **ilə** sən də itmām *(Kaside 13, Mısra 34). [ilə,]*

Sölə ki hansı kəs ʻāləmdə tapdı rāḥətlüq
Belə şərārət **ilə** yā bu qətl ü sirqətdən

Belə şərārət **ilə** yā bu qətl ü sirqətdən *(Kaside 15, Mısra 22). [ilə,]*
Vəlī nədür ki ādəm çoḫı əzəlki tək

Qalubdı vəḥşət **ilə** çıḫmayub o ḫiṣlətdən *(Kaside 15, Mısra 36). [ilə,]*

Neçə miṡāl **ilə** Pərvərdgār Qur`āndə
Bəyān edüb bizə lā-yəstəvī bu bābətdən *(Kaside 15, Mısra 43). [ilə,]*

Neçə rəfīq-i müvāfiqlə ṣəḥn-i gülşəndə
Sürūd-ı rūd **ilə** cām-ı şərābı āmādə *(Kaside 18, Mısra 3). [ilə,]*

Yoḫdur əzəlki qāʻidədə cəzbə ḥüsndə
Dil-bər dögül o ṭavr **ilə** ruḫsār-ı yār də *(Kaside 19, Mısra 6). [ilə,]*

Cəhān köçübdi behiştdən əgərçi ləẕẕət **ilə**
Nə sūd ḫəlq qalub ẓülmət-i cəhālət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 1). [ilə,]*

Cəhān köçübdi behiştdən əgərçi ləẕẕət **ilə**
Nə sūd ḫəlq qalub ẓülmət-i cəhālət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 2). [ilə,]*

Sölə ki hansı zəmāndə var idi bir telefon
Yā teleġram vaġon kim gedir bu sürʻət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 4). [ilə,]*

Səmənd sürʻət ilə on günə gedən rāhı
Vaġon gedir onı bir gündə istirāḥət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 5). [ilə,]*

Səmənd sürʻət ilə on günə gedən rāhı
Vaġon gedir onı bir gündə istirāḥət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 6). [ilə,]*

Evində görmədigün hər ṭəʻām lövn-bə-lövn
Gəlür ḥużūruvə hər mənzilündə ʻişrət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 8). [ilə,]*

Eşitmisən ki Süleymān gedirdi bād üzərə
Olurdı kölgəligi quş qanadı zəḥmət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 10). [ilə,]*

Sən indi təḫt-i rəvān üzrə ondan artuqraq
Vaġonda seyr eləyürsən həzār ḥəşmət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 12). [ilə,]*

O söz ki sən onı bir ildə hīç bilməzdün
Ġazet verür ḫəbərin gündə yüz ḥekāyət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 14). [ilə,]*

Cəmī'-i ḥikmət-i 'elm-i zəmīn[i] Yūnānun
Bu yerdə ẓāhir olubdur əgər sühūlət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 16). [ilə,]*

Vəlī çe fā`idə ādəmlərinə ḥikmət-i 'elm
Dögül mü`əs̱s̱ir bir zərrəcə sirāyət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 18). [ilə,]*

Təṣəvvür eyləməyürlər ki muncə əşyānı
Tapubdılar hamusın dərs-i bəḥs̱-i ḥikmət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 20). [ilə,]*

Gərəkdi bizdə də olsun mədāris ü məktəb
'Ulūm-ı fəżlə çataq məktəb içrə zəḥmət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 22). [ilə,]*

Gərək mü'əllim-i qābil olə o məktəbdə
Cəvāb söliyə hər bir su`ālə diqqət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 24). [ilə,]*

Nəīnki bizdəki tək ẓāhirīn edə bər-bād
'Əbā qəbā uzun arḫaluq u 'imāmət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 26). [ilə,]*

Su`āl edəndə ġəżəbnāk olub der dinmə
Ki kāfir oldun bir də demə bu kəlmət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 28). [ilə,]*

Dögül bu növ'lə cānım 'ulūm əhli gərək
Verə cəvāb mətīn sā`ilə ləyāqət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 30). [ilə,]*

Nə növ' söz söləsə bənd edər ḥədīs̱ə anı
Deyər bəlī bunı Qur`ān deyübdi āyət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 32). [ilə,]*

Dürüst baḫson əgər bilməz öz adın yazmaq
Bu qism ādəm-i mollādı nə dəlālət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 34). [ilə,]*

Bizim bu mülkdə bī-mə'rifət belə qalmaz
Dolar mürūr ilə yüz 'elm ü min fərāsət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 36). [ilə,]*

Bizim bu mülkdə bī-mə'rifət belə qalmaz
Dolar mürūr ilə yüz 'elm ü min fərāsət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 36). [ilə,]*

Nə sūd o vəqtə bizim 'ömrimiz vəfā etməz
Tükəndi əhl-i cəhālət içində ḥəsrət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 38). [ilə,]*

Nə qədri dād elədim məktəb eyləyün bün[y] ād
Oḫı oyan yuḫudan qalma ḫᵛāb-ı qəflət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 40). [ilə,]*

Sözim bu dāşə dönən ḫəlqə etməyür tə`s̱īr
Nə`dim nə çārə deyüm bu sözi nə ṣūrət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 42). [ilə,]*

Nə qədri söylədi İrşād Mollā Nəṣrə`d-dīn
Bu yaḫşı sözləri yüz və'ẓ min nəṣīḥət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 44). [ilə,]*

Bu daş baqırlu ḫəlā`iq qəbūl etmədilər
Niẓām-ı mə'rifəti qaldılar żəlālət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 46). [ilə,]*

Budur bu ... ey ḥəyāt-ı cān-pərvər
Ġazetdə dərc elə bu şe'ri bir kināyət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 48). [ilə,]*

Ki bəlkə Zū`ī-i kəm-nām künc-i 'üzlətdə
Edən du'āsı ḥuṣūlə yetə icābət **ilə** *(Kaside 20, Mısra 50). [ilə,]*

Çərḫün nədür 'ədāvəti mən dil-fikār ilə
Qoymuş məni bu dərd ü ġəm-i bī-şümār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 1). [ilə,]*

Çərḫün nədür 'ədāvəti mən dil-fikār ilə
Qoymuş məni bu dərd ü ġəm-i bī-şümār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 2). [ilə,]*

'Uryān edübdi nərgis-i bīmārı sər-nigūn
Həm-dəm qılubdı gör gül-i ḥəmrānı ḫār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 4). [ilə,]*

'Uryān edübdi nərgis-i bīmārı sər-nigūn
Həm-dəm qılubdı gör gül-i ḥəmrānı ḫār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 6). [ilə,]*

'Īsā kimi vücūd-ı piyādə ḥımārı yoḫ
Nāqə verüb ḥımār olanə yüz qaṭār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 8). [ilə,]*

Yoḫdur bir ağ gün mən-i bəḫti qara içün
'Ömrüm keçir 'əbəs̱ belə leyl ü nəhār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 12). [ilə,]*

Yā Rəb həmīşə belə olubdur mı rūzgār
Yā rūzgār imdi olub bu qərār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 14). [ilə,]*

Mən belə fikrlərdə könül içrə müżṭərib
Cəng ü cidāldə fələk-i kəc-mədār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 16). [ilə,]*

Oldı dūçār baña ədīb-i zəmānə kim
Həm-nāmdur birisinə ol həşt ü çār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 18). [ilə,]*

Rāḥil təḫəllüṣ ol ki qılur kūr dīdəsi
Gər olsə həm-nəbərd yüz İsfəndiyār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 20). [ilə,]*

Ḫāqānī-i zəmānədi hər növ' şe'rdə
Feyz-i cəhānə gün kimidür iştihār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 22). [ilə,]*

Etdi ḫiṭāb bəndiyə Żū`ī nə var genə
Çoḫ də ḫəyālə getmə dil-i dāğdār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 24). [ilə,]*

Vəqtün ḫˇoş eylə ġəmimə dövr növ-bəhārdur
Tər eylə bir damağı mey-i ḫˇoş-güvār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 26). [ilə,]*

Çoḫ çəkmə rūzgār ġəmin yoḫ var içün
Hīç kimsə çün bacarmadı bu rūzgār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 28). [ilə,]*

Şād ol cəhāndə çəkmə dəḫi var yoḫ ġəmin
Yoḫdur təfāvüti əcəlün yoḫ var **ilə** *(Kaside 21, Mısra 30). [ilə,]*

'Ömrün keçürtmə dərd ilə 'eyş ü nəşāt qıl
Az cəng eylə ḥökm-i Ḫudāvəndgār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 31). [ilə,]*

'Ömrün keçürtmə dərd ilə 'eyş ü nəşāt qıl
Az cəng eylə ḥökm-i Ḫudāvəndgār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 32). [ilə,]*

Bu nüktəni əzəldən əbəd kimsə açmayub
Sən bundə bəẖs eyləmə çoẖ Kirdgār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 34). [ilə,]*

Bir sirr var bu işdə Ḫudāvənd-i ẕü`l-minən
Ḫəlq eyləyübdi hər birini bir qərār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 36). [ilə,]*

Bəʻżün alubdı ʻəqlini mālın verüb füzūn
ʻÖmri keçür ḥesāb ilə āh u zār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 38). [ilə,]*

Bəʻżün alubdı ʻəqlini mālın verüb füzūn
ʻÖmri keçür ḥesāb ilə āh u zār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 38). [ilə,]*

Bəʻżə verübdi ʻəql ziyādə nə sīm ü zər
ʻƏqlilə ẖ˘oşdı olmasə gər bərg ü bār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 40). [ilə,]*

Ṭūl etmə Żū`ī ʻārı buraẖ dövlətün olə
Dövlət olur mu dəhrdə nāmūs u ʻār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 42). [ilə,]*

Açub hər gūşəsində gülşənün yüz məclis-i ʻişrət
Bəlābil ləḥn-i mūsīqār **ilə** gəlmiş nə əlḥānə *(Kaside 22, Mısra 10). [ilə,]*

Köñül bir ʻibrət **ilə** qıl nəẓārə dünyānı
Bu beş gün ʻömr içün incitmə çoẖ gözəl cānı *(Kaside 23, Mısra 1). [ilə,]*

Ey vəfā kānı Əmīrẖān ki dəm-ā-dəm Ḥəqdən
Ṣıdq **ilə** vəqtivi ẖ˘oş keyfivi çaq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 2). [ilə,]*

Ṣıdq ü iẖlāṣ **ilə** hər ṣübḥ ü məsā Ḫāliqdən
Rūz u şəb ʻişrət ilə cānıvı saq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 3). [ilə,]*

Ṣıdq ü iẖlāṣ **ilə** hər ṣübḥ ü məsā Ḫāliqdən
Rūz u şəb ʻişrət ilə cānıvı saq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 4). [ilə,]*

Qalmışam pāy-ı piyādə gəlübən dərgəhiñə
ʻƏcz **ilə** mərhəmətündən bir ayaq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 12). [ilə,]*

Özünlə dəẖi bərādərlərünlə övlādun
Olə tənaʻum **ilə** hər nə qədri var cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 40). [ilə,]*

Sənsən həmīşə şād qılan ẖəstə köñlümi
Məẖzūn edəndə cövr **ilə** bu çərẖ-i kəc-mədār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 14). [ilə,]*

Gecələr qā`im olub gündüz oləsən ṣā`im
Yoẖsə həm-ṣöḥbətüvi müṭrib **ilə** tār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 6). [ilə,]*

Sərvərā feyz-i ziyārət ṭələbiyçün neçə yol
Kə`bə-i vüṣlətivə ṣidq **ilə** züvvār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 2). [ilə,]*

Vəṣfivə ʻācizəm mən-i nā-kām
ʻƏcz **ilə** eylədim sözim itmām *(Mesnevi 2, Mısra 48). [ilə,]*

Dəẖi īhām **ilə** qılmışdun inşā
Ki ṣāḥib əz-kələm həm qaẖ u alma *(Mesnevi 3, Mısra 25). [ilə,]*

Şām [u] səḥər bāğlardə yār **ilə**
Ərġan u ṭənbūr dəf [u] tār **ilə** *(Mesnevi 4, Mısra 7). [ilə,]*

Şām [u] səḥər bāğlardə yār **ilə**
Ərġan u ṭənbūr dəf [u] tār **ilə** *(Mesnevi 4, Mısra 8). [ilə,]*

Ẕillət ilə āẖır salur ġurbətə
Ġurbət içrə yüz min ġəm u möḥnətə *(Mesnevi 4, Mısra 27). [ilə,]*

İşārətlə rəmz **ilə** yazmış baña
Məgər bu söz yetməyübdi gūşuña *(Mesnevi 4, Mısra 59). [ilə,]*

Yeddi yüz il ʻömr **ilə** olan fənā
Bizlərə nə eyləyəcəkdür vəfā *(Mesnevi 5, Mısra 25). [ilə,]*

Bülbül edüb saḥn-ı yüngüli sāni sāz
Şūr **ilə** hər dəmdə qılur şāhə nāz *(Mesnevi 5, Mısra 36). [ilə,]*

Bir belə əyyāmdə ʻāləm təmām
ʻEyş **ilə** ʻişrətdədi yek-sər müdām *(Mesnevi 5, Mısra 44). [ilə,]*

Nə biləcək qədrüvi əhl-i davāt
Qalmısan bu növʻ **ilə** ḥeyrān māt *(Mesnevi 5, Mısra 48). [ilə,]*

Dur ayağə gülşən içrə cām dut
Şūr **ilə** mey nūş edib ārām dut *(Mesnevi 5, Mısra 50). [ilə,]*

Bād-ı Kūbə şəhrinə elə güẕər
Ḥəq onə lüṭf **ilə** edübdür nəẓər *(Mesnevi 5, Mısra 52). [ilə,]*

Eyləsön inṣāf **ilə** gər bir nəẓər
Deməк olmaz bu sözlərdən bir ẖəbər *(Mesnevi 5, Mısra 77). [ilə,]*

Ḫālīdi kīsəm zər **ilə** sīmdən
Ḥāṣil olmaz bir qəpik hīç kimdən *(Mesnevi 5, Mısra 81). [ilə,]*

Şāʻirə ḥörmət olunur hər zəmān
Şeʻr **ilə** bāqī qala yaẖşı yaman *(Mesnevi 5, Mısra 94). [ilə,]*

Ḫeyli zəmāndur məni yād etmədün
Dirhəm ü dīnār **ilə** şād etmədün *(Mesnevi 5, Mısra 98). [ilə,]*

Sāqiyā bir kərəm et durma gözün qurbānı
Bir iki cām **ilə** sərşār elə mən-nālānı *(Mesnevi 6, Mısra 2). [ilə,]*

Məst olub tövsən-i təbʻim götürüb cövlānə
Şeʻr-i şəmşīr **ilə** tā ki girüb meydānə *(Mesnevi 6, Mısra 4). [ilə,]*

Bir cām **ilə** dəf`-i dərd ü ġəm qıl
Tədbīr-i ẖumārım et kərəm qıl *(Mesnevi 7, Mısra 3). [ilə,]*

Bu ʻərẓimə şəfqət **ilə** gūş et
Dərdim eləyüm bəyān Əmīrẖān *(Mesnevi 7, Mısra 21). [ilə,]*

Düşdim yolə səʻy ü gūşiş **ilə**
Bī-rāḥ ilə zār u pūşiş **ilə** *(Mesnevi 7, Mısra 42). [ilə,]*

Əlṭāf **ilə** sordı eḥtiyācım
Hər vəcfdən eylədi ʻəlācım *(Mesnevi 7, Mısra 63). [ilə,]*

Bir cām **ilə** ġüṣṣə gedə məndən
Ġəm jəngini tā silüb köñüldən *(Mesnevi 8, Mısra 9). [ilə,]*

Dögi bir ṣūrət-i şəẖṣiyyə **ilə** insānlıq
ʻElmlən ḥāṣil olur mərtəbə vü ʻürfānlıq *(Mesnevi 9, Mısra 19). [ilə,]*

Buyurub şaẖṣ libās **ilə** hünərmənd olmaz
Rəngi ağ olmaq **ilə** duz gəlübən qənd olmaz *(Mesnevi 9, Mısra 30). [ilə,]*

Fikr qılmır danışan bu sözi ʻəmmāmə dögül
Ya uzun saqqal **ilə** yā ki uzun cāmə dögül *(Mesnevi 9, Mısra 40). [ilə,]*

Nə qədər fikr elədim diqqət **ilə** bu kārə
Məktəb ü dərsdən özgə bunə yoẖdur çārə *(Mesnevi 9, Mısra 65). [ilə,]*

Dərs ü məktəbdi təṣəvvür elə bu dərdə dəvā
Oẖuyub ʻelm **ilə** tapmış nəẓər et telġrama *(Mesnevi 9, Mısra 68). [ilə,]*

Sizə hər gündə deyür məktəb [ü] məktəb İrşād
Mollā Nəṣrəddīn edir ḥikmət **ilə** yüz fəryād *(Mesnevi 9, Mısra 82). [ilə,]*

Olsə ḥikmətdə bir kişi Loqmān
ʻElm **ilə** mürdəyə əgər verə cān *(Mesnevi 11, Mısra 34). [ilə,]*

Sən dəẖi bil ʻulūmı diqqət **ilə**
Bizə təfsīr qıl ḥaqīqət **ilə** *(Mesnevi 11, Mısra 61). [ilə,]*

Sən dəẖi bil ʻulūmı diqqət **ilə**
Bizə təfsīr qıl ḥaqīqət **ilə** *(Mesnevi 11, Mısra 62). [ilə,]*

Qəsəm deməkliqə mollāsını edüb təʻyīn
Şikəstə ẖāṭirimə nəṣb **ilə** verüb tərīn *(Mesnevi 14, Mısra 22). [ilə,]*

Bülbül [ü] qumrī açub şövq **ilə** hər yan pər ü bāl
Göstərübdür gül-i həmrā nə nəzākətlə cəmāl *(Mesnevi 15, Mısra 5). [ilə,]*

Yā Rəb olur mu bir də dönüb növ-cavān olam
Eyş [ü] nəşāt-ı ləẕẕət **ilə** kām-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 2). [ilə,]*

Manqal kənārı yār **ilə** bir lālə-zār idi
Ruẖsārəsində cənnət-i ḥūr āşkār idi *(Muhammes 1, Mısra 9). [ilə,]*

Ol ḥālətün gədālıqı bir şəhriyār idi
Bu ḥāl **ilə** nə ẕövqi əgər ḥökm-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 12). [ilə,]*

Bu ḥāl **ilə** nə ẕövqi əgər ḥökm-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 27). [ilə,]*

Ey sərvər-i bülənd məqām ki ṣidiq **ilə**
Dərgāhıvə dəẖīl ü ḥaqīrānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 1). [ilə,]*

Yoẖ fikr edən ki nişə bu dövrānə gəlmişəm
Tər olmamışdı ẖüşk-ləbim bir şərāb **ilə** *(Muhammes 3, Mısra 40). [ilə,]*

Ləb təşnə vəqtlər keçürürdük şərāb **ilə**
Bī-cinslərlə həm-dəm ü ṭūṭī ġurāb **ilə** *(Muhammes 3, Mısra 42). [ilə,]*

Dūzəẖ içində qalmış idim yüz ʻəz[ā]b **ilə**
Ḥālā behiştə rövżə-i riżvānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 43). [ilə,]*

Ey ʻāriżi məh zülfi siyəh qāməti ʻərʻər
Təlẖ oldı ləbün rəşki **ilə** bādə-i əḥmər *(Muhammes 4, Mısra 4). [ilə,]*

Qoyma keçə hicrində ġəm ü dərd **ilə** ḥālım
Öldür məni məḥsūb elə qurbānə ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 11). [ilə,]*

Dövləti ḥörməti ʻelm **ilə** tapubdur insān
Çoẖ gədā-zādə gəlüb ʻelm ilə olmuş sulṭān *(Muhammes 5, Mısra 14). [ilə,]*

Dil bilən kimsə **ilə** bilməyənə eylə nəẓər
Ṣūrəti olsə də ādəm ḥeyivāndan bədtər *(Muhammes 5, Mısra 21). [ilə,]*

Gəlməzdi hīç ẖāṭirə əndūh-ı hicr-i yār
Bilməzdi dil bu növʻ **ilə** dərd-i firāq var *(Müseddes 1, Mısra 10). [ilə,]*

Hər gün keçirdi ʻişrət **ilə** rūzgārımız
Dil şād-kām u əldə mey-i ẖᵛoş-güvārımız *(Müseddes 1, Mısra 13). [ilə,]*

Çəkmişəm hər nə ġəm ü möḥnəti var ʻāləmdə
Qalmışam şām u səḥər şīvən **ilə** mātəmdə *(Müseddes 2, Mısra 6). [ilə,]*

Gecə ṣübḥ oldı dur az zülf-i pərīşānuvı aç
Ṣübḥ-i şərməndə **ilə** çāk-ı giribānuvı aç *(Gazel 255, Mısra 2). [ilə,]*

Qismət-i cövhər-i fərdə qəṭʻi münkirdi ḥöküm
Onı lālə **ilə** gülüm ġonçə ẖəndānuvi aç *(Gazel 255, Mısra 4). [ilə,]*

Qurşaq **ilə** saqqaldı cümlə ʻüləmā
Hər dīndə bu minvāldı cümlə ʻüləmā (Rübai 1, *Mısra 1). [ilə,]*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā **ilə**
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā ilə (Gazel 213, *Mısra 1). [ilə,]*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā **ilə**
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā ilə (Gazel 213, *Mısra 2). [ilə,]*

Firāqə rāżıyam ey māh bu ümīd **ilə**
Ki `āqibət bunə āẖırdə bir vüṣāl gəlür *(Kıtʻa 7, Mısra 1). [ilə,]*

Bir ẕərrə söz olmadı qəżādan məʻlūm
Çoẖ baẖdım əgər diqqət **ilə** təfsīrə *(Rübai 2, Mısra 4). [ilə,]*

Bizim yerdən gəlürsən bir ẖəbər ver āşnālardan
Mürūr-ı dəhr **ilə** sındırmasə tā çərẖ mīnāsın *(Tahmis 1, Mısra 16). [ilə,]*

Nə yaẖşı günlər idi ol nə yaẖşı müddət idi
Ki şuğlimiz o pərī-rūy **ilə** məḥəbbət idi *(Tahmis 2, Mısra 12). [ilə,]*

Hīç sulṭānım deyən mülkini vīrān istəməz
Mehr **ilə** dövr etmədi hərgīz bu çərẖ-i bī-ḥəyā *(Tahmis 3, Mısra 16). [ilə,]*

Ayağə düşmək **ilə** qarə günüm ey Żū`ī
Cibillī ḥāşiyətidir baña sirāyəti var *(Gazel 78, Mısra 9). [ilə,]*

Şəkvə-āğāz qılub dərd ü ġəm-i ʻāləmdən
Āh u əfġān **ilə** hər dəm keçürürdüm əyyām *(Kaside 13, Mısra 6). [ilə,]*

ʻārifləri bəlā vü ġəmə həm-dəm eyləyüb
Nā-dān olanı sīm u zər-i bī-şümār **ilə** *(Kaside 21, Mısra 10). [ilə,]*

Gözətlə Żū`ī cəhān nūr-ı ʻelm **ilən** parlar

O vəqtdə olubsan çün sən nihān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 13). [ilən,]*

Əgərçi olmuş idün mürdə hicr-i yār **ilən** āḫır
Məsīḫi vəqt olan ol lə'l-i gövhərbārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 9). [ilən,]*

Ġəm-i firāq ilən imdi belə olmazdım
Qoyaydı gər məni köñlüm öz ihtiyārım **ilə** *(Gazel 191, Mısra 7). [ilən,]*

Küfr-i zülfilədi īmānun ilən zāhid kim
Hansı zāhiddi qalan şəhrdə īmānı **ilə** *(Gazel 204, Mısra 9). [ilən,]*

Nə yerdə olsə 'āşiq yār ilən gülşəndən əfżəldür
Açılmaz köñli bi`llāh yārsız yüz seyr-i bāğ **ilə** *(Gazel 216, Mısra 9). [ilən,]*

Du'ā **ilən** elə Żū`ī təmām əş'ārun
Murād-ı məṭləbimə mən də kām-kār oldım *(Kaside 12, Mısra 25). [ilən,]*

Ḥədīs̱ **ilən** yetüşübdür bu söz ki əṣḥābə
Soruşdılər gəlübən ḫātəm-i risālətdən *(Kaside 15, Mısra 49). [ilən,]*

Çü yoḫdı kimsədə qüdrət qəżāyə təğyīrə
Rıżā **ilən** elə ḫ˘oş ḫāṭir-i pərīşānı *(Kaside 23, Mısra 14). [ilən,]*

Necə ki ṣūrət ilən müttəhiddi cümlə bəşər
Muğāyərət nə qədərdür gör əhl-i 'ürfānı *(Kaside 23, Mısra 35). [ilən,]*

O rütbədən bu məqāmə nədən çatub sölə
'Ulūm **ilən** bəlī 'elm eyləyüb belə anı *(Kaside 23, Mısra 46). [ilən,]*

Anlayubdur çü 'əqldür kāmil
Pūl **ilən** hər bir iş olur ḥāṣil *(Mesnevi 11, Mısra 16). [ilən,]*

Çoḫ fikr eylədim qəżā **ilən** təqdīrə
Dünyādə olan umūr içün tədbīrə *(Rübai 2, Mısra 1). [ilən,]*

Dedim ki Żū`iyə lütf et dedi zihī hiclət
Hənūz zindədür ol hicr-i cān-şikārım **ilə** *(Gazel 191, Mısra 10). [ilə]*

Qəd iżā'ət şəms-i vəḥdət min ġəmāmü`l-iḫtifā
Kənz-i məḫfī nūr-ı 'ürfān **ilə** tapdı incilā *(Gazel 3, Mısra 2). [ilə,]*

Bārgāh-ı 'izzətə feyz-i təqərrüb tapdılar
Mā-sivādan nūr-ı 'ürfān **ilə** fövc-i ənbiyā *(Gazel 3, Mısra 12). [ilə,]*

Cəhānı hər ṭərəfdən diqqət **ilə** gəzdim aḫtardum
Tapulmaz Zū`ī bir kəs 'ām-ı kə`l-'āmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 9). [ilə,]*

Köñül bu 'əṣrdə 'əhd ü vəfānı aḫtarma
Ṣədāqət **ilə** olan āşnānı aḫtarma

Köñül bu 'əṣrdə 'əhd ü vəfānı aḫtarma
Ṣədāqət **ilə** olan āşnānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 2). [ilə,]*

Hər şey`ün öz żiddi **ilə** ḫāləti təşḫīṣ olur
Ləẕẕət-i vüṣlət olur mu dərd-i hicrān olmasa *(Gazel 14, Mısra 5). [ilə,]*

'Āşiqlərün gözinə o şūḫ-ı sitəm-şi'ār
Ḫāk-i rəh **ilə** çəkmək içün tūtiyā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 8). [ilə,]*

Ze-bəs ki lə'l-i ləbün fikrin eylərəm ey gül
Əlimdə cām-ı meyim ḥəsrət **ilə** qanə dönüb *(Gazel 25, Mısra 4). [ilə,]*

Vüṣālun **ilə** keçən günləri ḫəyālə salub
Fələk əlindən işim imdi əl-əmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 5). [ilə,]*

'Əql **ilə** dögüldür ḥərəm-i vəṣlə yetüşmək
Tā olmayəsən 'āşiq-i dīvānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 7). [ilə,]*

Żū`ī saña müştāqdı ṣidq **ilə** köñüldən
Qurtar dəḫi bu ḥəsrət-i dīdārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 17). [ilə,]*

Maña əğyār oldı ḥərf-i əğyār **ilə** yār āḫır
Görün əğyārə muncə yār olan bir gül-'izārım var *(Gazel 50, Mısra 7). [ilə,]*

Zülfi həvāsı **ilə** basır qara gecələr
Ḫālı ḫəyālı **ilə** günüm həm qara keçər *(Gazel 51, Mısra 5). [ilə,]*

Zülfi həvāsı **ilə** basır qara gecələr
Ḫālı ḫəyālı **ilə** günüm həm qara keçər *(Gazel 51, Mısra 6). [ilə,]*

'Āləm dolubdı nükhət-i müşk **ilə** Żū`iyā
Ol qara tellər üzrə məgər kim ṣəbā keçər *(Gazel 51, Mısra 9). [ilə,]*

Żū`iyā məcnūn edən sən bī-dili nāz **ilə** ol
Qəndəhārī-çeşm ü Hindī-zülf ü Rūmī-rū mıdır *(Gazel 52, Mısra 9). [ilə,]*

Məni öldürdilər dərd ü ġəm-i 'eşq **ilə** āḫırdə
Səmən-sīmā vü sünbül-mūy u süsən-ləb [ü] gül-rūlər *(Gazel 57, Mısra 5). [ilə,]*

Qılublar Żū`īni min 'işvə vü nāz **ilə** sər-gərdān
Bu kāfir-dīn ü cövr-āyīn ü məh-ruḫsār u bəd-ḫūlər *(Gazel 57, Mısra 9). [ilə,]*

Āşikārə qanımı hər dəm tökər ġəmzün oḫı
Bir təbəssüm **ilə** lə'lün cānımı pünhān alur *(Gazel 59, Mısra 4). [ilə,]*

Müṣāḥibimdi Bəhār **ilə** Seyyid ü Bīḫūd
Rumūz-ı 'eşqdə hər ləḥẓə bəḥs̱ edən günlər *(Gazel 67, Mısra 5). [ilə,]*

Var idi keçən 'əṣrdə 'elm **ilə** səḫāvət
Derlər bu zəmān əhl-i səḫāvət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 13). [ilə,]*

Hər şəb ki bəzmim içrə o māh **ilə** cām olur
'Eyş ü nəşāṭ ləẕẕət-i dünyā təmām olur *(Gazel 77, Mısra 1). [ilə,]*

'Ār etmə kūy-ı yārdə Żū`ī gədālıqı
'Āşiqdə kim görübdi ki nəng **ilə** nām olur *(Gazel 77, Mısra 14). [ilə,]*

Usan 'əql-i ma'āşdan dünyā içün təlāşdan
Keçüb cān **ilə** başdan meydānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 12). [ilə,]*

Hər kəsün adını sulṭān qoyəsən ḫān deyəsən
Bir ad **ilə** o gedüb Rūşdə sulṭān olmaz *(Gazel 90, Mısra 6). [ilə,]*

Ḫumārə dəgməyür sāqī ṣəfāsı verdigün cāmun
Əlim dut ol ayaġ **ilə** ki başındə ḫumār olmaz *(Gazel 99, Mısra 4). [ilə,]*

Müdām olmaq gərək nə sūd içüb mey bir dəm oldun şād
Cəhāndə bu məs̱əldür bir gül **ilə** növ-bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 6). [ilə,]*

İctihād **ilə** gərək Żū`ī kişi ʻāləmdə
Bağlanan riştə-i təqlīdədi īmānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 9). [ilə,]*

Qara pūl ḥəsrəti **ilə** ağarub çeşm-i ümīd
Ārzū-yı mey-i gül-gūnlə cigər qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 15). [ilə,]*

Ləbi şövqilə göz-peymānəsin qan **ilə** doldurmaq
Cəmāl-ātəşīn ʻeşqilə hər dəmdə kabāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 3). [ilə,]*

Görüb yüz dāğ bir ḫ∨urşīd içün min daşə baş urmaq
Olub rəngīn-cigər qan **ilə** bir ləʻl-i ḫˇoş-āb olmaq *(Gazel 115, Mısra 8). [ilə,]*

Əgərçi mey günāh olmaq bizə naṣṣ **ilə** s̱ābitdür
Vəlī yār **ilə** mey-nūş eləyüb əhl-i s̱avāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 9). [ilə,]*

Əgərçi mey günāh olmaq bizə naṣṣ **ilə** s̱ābitdür
Vəlī yār **ilə** mey-nūş eləyüb əhl-i s̱avāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 10). [ilə,]*

Bu müşkīn-mūy u nəsrīn-rūy tərsā-bəççelər bi`llāh
Alurlar dīni əldən bunlar **ilə** nə səyāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 8). [ilə,]*

Bəhār etmək səmən-bərlər vüṣālı **ilə** bāğ içrə
Ḫəzān-ı möḥnət-i hicrānı ḫāṭirdən uzaġ etmək *(Gazel 120, Mısra 11). [ilə,]*

Vəʻdə-i vəṣlün şəb-i hicrāndə təkrār eyləyüb
Bu firīb **ilə** dil-i məḥzūnumı şād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 8). [ilə,]*

Dāğ-ı hicrān **ilə** ol şīrīn-ləbün gər cān verəm
Kūh-kən tək Żū`iyā mən daḫı bir ad eylərəm *(Gazel 127, Mısra 13). [ilə,]*

Ġeyẓ **ilə** baña qaş əgüb etmə belə baḫmə
Bu küştə-i hicrānıvə şəmşīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 7). [ilə,]*

Ṭaylasān **ilə** rəvānı buraḫıb burnus alım
Atuban səccəni zünnār u çəlīpāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 7). [ilə,]*

Bu ʻərẓimə şəfqət **ilə** gūş et
Dərdim eləyüm bəyān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 11). [ilə,]*

Şövq-i ləbilə kūyunə bir kəs dolanmasun
Ləʻl-arzūsı **ilə** Bədəḫşānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 4). [ilə,]*

Tā o yār-ı növ-ḫəṭ ü āhūvəşim səbr eyləsün
Səbzələr istəbrəq **ilə** fərş edüb ṣəḥrā yüzin *(Gazel 148, Mısra 8). [ilə,]*

İçüb mey məst olub nāz **ilə** bir sər-ḫˇoş-ḫırām ilə
Ki tā ṣəd sālə zāhid əl götürsün pārsālıqdan *(Gazel 151, Mısra 3). [ilə,]*

İçüb mey məst olub nāz **ilə** bir sər-ḫˇoş-ḫırām ilə
Ki tā ṣəd sālə zāhid əl götürsün pārsālıqdan *(Gazel 151, Mısra 3). [ilə,]*

Baña ḫˇoşdur gədā-yı kūyı olmaq pādşāhlıqdan
Bu qədri cövrlər kim Żū`iyə eylər firāq **ilə** *(Gazel 151, Mısra 14). [ilə,]*

Żū`ī-i məhcūr u mən ʻəcz **ilə** gəldük lüṭf qıl
Ey pərī-rū dil-bərim dərgāhıña zinhār içün *(Gazel 153, Mısra 9). [ilə,]*

Gözəllər ḫəncər-i nāz **ilə** ey məcrūḥ olan Żū`ī
Bu meydān-ı məḥəbbət içrə sən Söhrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 9). [ilə,]*

Əgərçi ayrıluban məndən ey şənəm getdün
Firāqun **ilə** baña eyləyüb sitəm getdün *(Gazel 163, Mısra 2). [ilə,]*

Ey gül ruḫunlə məclisimiz gülşən eylədün
Nūr-ı cəmālun **ilə** ʻəcəb rövşən eylədün *(Gazel 164, Mısra 2). [ilə,]*

ʻEşq-ḫəṭṭün **ilə** cümlə bəlādan əmīn edüb
Tīr-i qəżāyə Ḫizr-i ḫəṭün cövşən eylədün *(Gazel 164, Mısra 13). [ilə,]*

Qoyub belə ġəm-i hicrānun **ilə** ġürbət ara
Əsīr-i dərd-i qədər möhnət-i qəżā qıldun *(Gazel 167, Mısra 7). [ilə,]*

Qiyām-ı qāmətün hicrānı **ilə** etdigün ẓülmi
Budur vəhmim qiyāmətdə sū`āl edə Ḫudā səndən *(Gazel 168, Mısra 11). [ilə,]*

Tā o yār-ı növ-ḫəṭ ü āhūvəşim səbr eyləsün
Səbzələr istəbrəq **ilə** fərş edüb ṣəḥrā yüzin *(Gazel 170, Mısra 8). [ilə,]*

Cəbr **ilə** iḫtiyārdə yoḫ bir qədər dəlīl
Hər nə kəlām var ʻuləmā-yı kibārdan *(Gazel 176, Mısra 21). [ilə,]*

Żū`īni qurbān qəbūl et çün əzəldən olmuşam
Kəʻbə-i ruḫsārıvə ṣıdq **ilə** züvvārun sənün *(Gazel 179, Mısra 10). [ilə,]*

Ruḫ u zülfün ḫəyālını köñüldə tā görüb etdim
Yəqīn bu sirri kim gənc **ilə** mār olı ḫarāb içrə *(Gazel 188, Mısra 8). [ilə,]*

Gəhī əndūh-ı rəşk-i ġeyr ü gəh cövr ü cəfā-yı yār
Kim olmaz sölə Żū`ī muncə əndūh **ilə** dīvānə *(Gazel 192, Mısra 10). [ilə,]*

Cəhāndə kimsə belə ḥəsrət olmasun yā Rəb
Bu ḥəsrət **ilə** ki mən oldum iştiyāqundə *(Gazel 196, Mısra 4). [ilə,]*

Məğrūr olmə ey dil-i dīvānə ʻibrət al
Bāḫ diqqət **ilə** bu fələkün bir mədārınə *(Gazel 207, Mısra 14). [ilə,]*

Mey bəzmi yār vəṣli gülüstāndə ḫˇoşdu līk
Bī-həm-dəm **ilə** bəzm-i ṣəfādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 4). [ilə,]*

Nə bir zāhiddür ancaq rāh-ı rəsm-i şərʻdən ḫāric
Təmāmən ġərqdür bu ġəflət ü cəhl **ilə** dəryāyə *(Gazel 212, Mısra 6). [ilə,]*

Yā Rəb gələn bəhār ṣəfā-yı vüṣāl ver
Çün yetmişük kərəvət-i hicr ilə bu **ilə** *(Gazel 214, Mısra 16). [ilə,]*

Urub çün bərg-i gül həm-rəngliq lāfın dodaġ **ilə**
Ṣəbā toprağə salmış hər yetən tapdar ayaġ **ilə** *(Gazel 216, Mısra 1). [ilə,]*

Urub çün bərg-i gül həm-rəngliq lāfın dodaġ **ilə**
Ṣəbā toprağə salmış hər yetən tapdar ayaġ **ilə** *(Gazel 216, Mısra 2). [ilə,]*

Özün təşbīh edübdür lālə çün ruḫsārıña ey gül
Budur vəchi ki qalmışdur biyābānlardə dāğ **ilə** *(Gazel 216, Mısra 4). [ilə,]*

Nə lāzımdır şəb-i hicrān ara ḥāl-i dilim sormaq
Bilürsən rövşən olmaz ʻāşiqün bəzmi çırāġ **ilə** *(Gazel 216, Mısra 6). [ilə,]*

Gərək məʻşūq özi cəzb eyləsün ʻuşşāqını vəṣlə
Yetüşməz vüṣlətə gər gəzsə yüz min il sorağ **ilə** *(Gazel 216, Mısra 8). [ilə,]*

Nə yerdə olsə ʻāşiq yār ilən gülşəndən əfżəldür
Açılmaz köñli bi`llāh yārsız yüz seyr-i bāğ **ilə** *(Gazel 216, Mısra 10). [ilə,]*

Mənəm Maḥmūd-ı zārī ol Ayāz-ı s̱ānīnün Żū`ī
Ki çāruq **ilə** olmuş şəhrdə məşhūr dükkānı *(Gazel 220, Mısra 12). [ilə,]*

Əfsūs yandım ātəş-i hicrānə ʻāqibət
Yād ol ki vəṣli **ilə** köñül kām-kār idi *(Gazel 222, Mısra 10). [ilə,]*

Ḫəzān-ı hicrdə ʻömrim tükəndi ṣəd əfsūs
N`olurdı yā Rəb vəṣli **ilə** növ-bəhārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 10). [ilə,]*

ʻElm **ilə** oldı gör ki şəhənşāh İngilis Kəmdür
Əgərçi cümlə miləldən cəmāʻəti *(Kaside 2, Mısra 23). [ilə,]*

Ḫāk əhli ilə olmaqə ḫ˘oşdur baña cəḥīm
Getməm bularlə rövże-i rıżvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 19). [ilə,]*

Hər nihān **ilə** ġərīb ʻelmlərə āgəhdür
Gər Fəlāṭūn olə təʻlīm alı ondan ḥikmət *(Kaside 5, Mısra 41). [ilə,]*

Nəsl-bā-nəsl səḫāvət sizə irs̱ **ilə** çatub
Kimsə bu qiṣṣəni hərgiz edə bilməz inkār *(Kaside 6, Mısra 33). [ilə,]*

Yüz ḥəsrət **ilə** āh çəküb qanlar ağlaram
Zīn ġəm be mövsem-e gül o əyyām növ-bəhār *(Kaside 9, Mısra 13). [ilə,]*

Bu müjdə **ilə** dil tapub ārām ġüṣṣədən
Bir tāzə məṭləʻ etdi mədīḥində āşkār *(Kaside 9, Mısra 29). [ilə,]*

Ey ṣāḥib-i güzīn Ḥəmid ağa ki Kirdgār
Lüṭf **ilə** eyləmiş səni ʻāləmdə kām-kār *(Kaside 9, Mısra 32). [ilə,]*

Olsun ziyādə gün-bə-gün ʻāləmdə dövlətün
ʻÖmrün bu növʻ ʻizzət ü cūd **ilə** pāydār *(Kaside 9, Mısra 34). [ilə,]*

O növʻ **ilə** qılub pā-māl-i dərd ü ġəm məni gərdūn
Görənlər ḥālımı çərḫün əlindən əl-əmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 11). [ilə,]*

Şikāyət eyləyürdüm bir rəfīqə çərḫ-i kəc-rovdan
Məni nīşə fələk dərd ü ġəm **ilə** tev`əmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 14). [ilə,]*

Nədəndi ey dil-i ġəm-dīdə belə zār oldım
Bəlā vü dərd [ü] ġəm [ü] möḥnət **ilə** yār oldım *(Kaside 12, Mısra 2). [ilə,]*

Bunun ʻəlācını dün pīr-i ʻəqldən ṣordum
Cəvābı **ilə** ġəm ü ġüṣṣədən kənār oldım *(Kaside 12, Mısra 12). [ilə,]*

Dedi məgər ki çıḫub ḫāṭirindən ol Atabəg
Həmīşə mərhəmət **ilə** şərəf-şiʻār oldım *(Kaside 12, Mısra 14). [ilə,]*

Baḫış bəg ol ki səḫāsı ʻəyāndı Qafqāzə
Bu müjdə **ilə** ümīdimdə üstvār oldım *(Kaside 12, Mısra 18). [ilə,]*

Durub ayağə qocə ḥālət **ilə** səʻy qılub
Ümīd Kəʻbəsinə cānlə rəh-sipār oldım *(Kaside 12, Mısra 19). [ilə,]*

Fikr edirdim ki nə növʻ **ilə** sər-əncām qılaq
Tā ki tapsun bu pozuġ ḥālətim ol işdə niẓām *(Kaside 13, Mısra 17). [ilə,]*

Dər-i eḥsān u ʻəṭā səndədi cümlə çākər
Bāb-ı əlṭāf u səḫā səndədi ṣidq **ilə** qulām *(Kaside 13, Mısra 26). [ilə,]*

Qoyubdı başıña lüṭf **ilə** tāc kərrəmnā
Vücūdun eyləmə ḥeyvān belə şərārətdən *(Kaside 15, Mısra 13). [ilə,]*

O nəcībü`l-nücəbā cūd Səttār Bəg kim
Fəżl-i cūd **ilə** adı şöhrət-i Şīrvān oldı *(Kaside 17, Mısra 22). [ilə,]*

Eləsün bāqī Ḫudā şövkət-i şān **ilə** səni
Çünki səndən hamuyə şövkət ilə şān oldı *(Kaside 17, Mısra 27). [ilə,]*

Lüṭf **ilə** gəldi niṭqə dedi ey fəqīr-i sən
Qıl bir nəẓər cəhānə nihān āşkārdə *(Kaside 19, Mısra 15). [ilə,]*

Bir cövhər-i nəfīsdi bu pūl ki cənnəti
Pūlla verür ḫəlā`iqə fikr elə tārdə *(Kaside 19, Mısra 24). [ilə,]*

Qədəm bas gülüstānə bāğ ara gör kim nə şūr **ilə**
Nəvālar sāz edüb ʻuşşāq içün qumrī-i dīvānə *(Kaside 22, Mısra 7). [ilə,]*

Müsəḫḫər etdi ʻulūm **ilə** fīl ü bəbr ü pələng
Əsīr qıldı fərāsət nəhəng dəryānı *(Kaside 23, Mısra 43). [ilə,]*

Sölə bu ʻelm nə ṭərz **ilə** pəs olur ḥāṣīl
Ki kāmil ādəm edə bir o növʻ ḥeyvānı *(Kaside 23, Mısra 47). [ilə,]*

Ḫüsūṣi hər dili hər məzhəbi gəzüb bilmək
Tətəbbuʻ **ilə** qəbūl eylə şərʻ-i ġərrānı *(Kaside 23, Mısra 76). [ilə,]*

Ḫəlq eylər idi birbirinə mehr ü vəfālar
Ol mehr ü vəfā **ilə** ṣədāqət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 6). [ilə,]*

Yer gök elə onlardı cəhān **ilə** o dünyā
Keçmişdəki inṣāf u mürüvvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 15). [ilə,]*

Eləyürsən hamunun ḥālinə lüṭf **ilə** nəẓər
Bir mənim də dəḫi bu ʻərżimə baq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 5). [ilə,]*

ʻĀlim-i şāʻirəm dərvīş ü fəqīr ü müżṭər
Hansı vəch **ilə** desön mən o sayāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 14). [ilə,]*

Müğənniyān ḫᵛoş-āvāz Bārbəd-i āhəng
Dolubdı nəğmə-i şīrīni **ilə** mülk-i cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 24). [ilə,]*

Həmīşə ʻeyş [ü] nəşāṭ **ilə** ḫᵛoş keçə ʻömrün
Nə qədri var cəhān içrə gərdiş-i dövrān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 37). [ilə,]*

Qiymət qoyurlar imdi onə nıṣf-ı ḫərçimi
İnṣāf-ı ḫərc **ilə** görək bundə nəfʻ var *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 10). [ilə,]*

On bir ay ʻişrət ü ʻeyş **ilə** keçür ovqātun
Bārī bir ay keçən əḥvālə sitiğfār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 9). [ilə,]*

Müddət **ilə** ḫıṭṭə-i Şīrvāndə
Şamāḫī-ı rəşk-i gülüstāndə *(Mesnevi 4, Mısra 5). [ilə,]*

Bəhār **ilə** Seyyid-i şīrīn-kəlām
Tāzə verən gövhər-i nəẓmə niẓām *(Mesnevi 4, Mısra 11). [ilə,]*

Āh [u] fəğān **ilə** köñül darıḫub
Öz işimün āḫırınə bəd baḫub *(Mesnevi 4, Mısra 33). [ilə,]*

Bārī Ḫudā ʻömri **ilə** dövlətin
Arturgilən gün-bə-gündən şövkətin *(Mesnevi 5, Mısra 101). [ilə,]*

Çoḫı fəḫr **ilə** deyürlər ki mənəm ḫān-zādə
Fikr qılmır ʻurəfā bənd dögüldür adə *(Mesnevi 6, Mısra 35). [ilə,]*

Qurı ad **ilə** dögül ḫān u bəg ü mollālıq
Ləfẓ içün məʻni gərək yoḫsə gəlür rüsvālıq *(Mesnevi 6, Mısra 43). [ilə,]*

Cümlə ḫəlq **ilə** vücūd əhlinə eylər ḥörmət
Elə bəg-zādələrün ḫidməti ʻayn-ı dövlət *(Mesnevi 6, Mısra 53). [ilə,]*

Ḫānlar adını eşitcək ol dəm
Şövq **ilə** dedim ki ḫeyr məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 38). [ilə,]*

Düşdim yolə səʻy ü gūşiş **ilə**
Bī-rāḥ ilə zār u pūşiş **ilə** *(Mesnevi 7, Mısra 41). [ilə,]*

Düşdim yolə səʻy ü gūşiş **ilə**
Bī-rāḥ ilə zār u pūşiş **ilə** *(Mesnevi 7, Mısra 42). [ilə,]*

ʻElm ü ədəb **ilə** rəşk-i Buqrāt
Ḥikmətdə təlāmiẕündi Soqrāt *(Mesnevi 8, Mısra 19). [ilə,]*

Hər nə olsə bu libās **ilə** müləbbəs olsə
Onə ʻālim deyülür hər cürə nā-kəs olsə *(Mesnevi 9, Mısra 23). [ilə,]*

Buyurub şəḫṣ libās **ilə** hünərmənd olmaz
Rəngi ağ olmaq **ilə** duz gəlübən qənd olmaz *(Mesnevi 9, Mısra 29). [ilə,]*

Sən ki ādəmsən ḥəqiqiyyət-i əqvāl **ilə**
Māżī müstəqbələ baḫ diqqət-i əḥvāl **ilə** *(Mesnevi 9, Mısra 51). [ilə,]*

Sən ki ādəmsən ḥəqiqiyyət-i əqvāl **ilə**
Māżī müstəqbələ baḫ diqqət-i əḥvāl **ilə** *(Mesnevi 9, Mısra 52). [ilə,]*

Nəyi artuqdı vücūdındə Firəngün səndən
Əl ayaġ qaş u göz **ilə** hamı şeydə tənsən *(Mesnevi 9, Mısra 70). [ilə,]*

Dərs-i ʻelm **ilə** o ādəmdi mən oldım ḫeyvān *(Mesnevi 9, Mısra 71). [ilə,]*

Tikdirir məscid **ilə** yüz eḥsān
Alı bir gündə rövże-i riżvān *(Mesnevi 11, Mısra 23). [ilə,]*

Gecə günüz ġəm ü əndūh-ı bī-şümār içrə
Neçə sipənd yanar şiddət **ilə** nār içrə *(Mesnevi 14, Mısra 14). [ilə,]*

Bu şəfqət **ilə** mən-i zārı sər-firāz edəsən
Təmām dost dəḫi həm saña edə [bir] əḥsən *(Mesnevi 14, Mısra 19). [ilə,]*

Sāqiyā dövrə gətür cām-ı mey-i gül-nārı
Gəti bir ḥālmə şərāb **ilə** dil-i bīmārı *(Mesnevi 15, Mısra 2). [ilə,]*

Verməzdim ʻelmə māżī vü müstəqbəl ḥālımı
Mən də zər **ilə** doldurur idim çuvālımı *(Muhammes 2, Mısra 22). [ilə,]*

Bir yerdəəm təfāvüti yoḫ ṭūṭī vü ġurāb
Bilməz nədür cəhāndə günāh **ilə** yā ṡavāb *(Muhammes 3, Mısra 26). [ilə,]*

Dövləti ḥörməti ʻelm **ilə** tapubdur insān
Çoḫ gədā-zādə gəlüb ʻelm ilə olmuş sulṭān *(Muhammes 5, Mısra 13). [ilə,]*

Kibr **ilə** Naṣārā vü Yəhūd u İṣlām *(Rübai 3, Mısra 2). [ilə,]*

Hər kimsə cəhāndə bir nəcīb ʻavrət alur
Dünyādə behişt ü ḥūr **ilə** cənnət alur *(Rübai 6, Mısra 2). [ilə,]*

Edübdi dām-ı bəlādə fələk məni pā-bəst
Olubdı şīşə-i dil səng-i möḥnət **ilə** şikəst *(Tahmis 2, Mısra 22). [ilə,]*

Bəḫşiş **ilən** əhl-i dövlət şān u şövkət arturur
Yoḫdı bəḫşiş bāʻiṡ oldur şövkət-i şān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 11). [iylən,]*

Ādāb-ı məʻrifət güli ilən bu ʻəṣrdə
Hər bəzmi döndərübdi gülüstānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 3). [iylən,]*

__imām:__ *İmam, önder kişi; Cemâatle kılınan namazlarda en önde duran ve namaz kılınırken kendisine uyulan kimse.*

ʻElm az pūl çoḫ olan ādəm
Ḫəlq içində olur **imām**- āʻẓam *(Mesnevi 11, Mısra 38). [imām,]*

Nə süd Żūʻī bu məscid imāmı olmaqdan *(Gazel 65, Mısra 17). [imāmı, -ı]*

__ʻimāmət:__ *İmam olma durumu. Din ve mâneviyat önderliği.*

Bu bilməmək bizə təʻṡīr gör ki kimdən edüb
Uzun ətək yekə qurşaq böyük ʻ**imāmətdən** *(Kaside 15, Mısra 8). [ʻimāmətdən, -dən]*

Nəīnki bizdəki tək ẓāhirīn edə bər-bād
ʻƏbā qəbā uzun arḫaluq u ʻ**imāmət** ilə *(Kaside 20, Mısra 26). [ʻimāmət,]*

__imān:__ *Allah'a inanma, dînî inanç.*

Allāhə inanmaq idi **īmān** ʻəməl etmək
Sīm ü zər olub Tarı də īmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 11). [īmān,]*

Allāhə inanmaq idi **īmān** ‘əməl etmək
Sīm ü zər olub Tarı də īmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 12). [īmān,]*

Əgərçi ṭürrələrün kāfir-i siyəh-dildür
Mənim tək ‘āşiq içün līk dīn ü **īmāndur** *(Gazel 81, Mısra 6). [īmāndur, -dur]*

‘Əvām ẖəlq kimi şöhrət içün ey Seyyid
Atub Ḫudānı gedüb nāqiş etmə **īmānun** *(Gazel 155, Mısra 10). [īmānun, -u, -n]*

Küfr-i sər-i zülfi o büt-i lālə-‘iẕārun
Az qaldı ẖələl dīn ilə **īmānə** yetürsün *(Gazel 157, Mısra 6). [īmānə, -ə]*

Ancaq o məhün zülfi nə **īmān** alur əldən
Āhū baẖışı qara gözi cān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 1). [īmān,]*

Küfr-i zülfilədi īmānun ilən zāhid kim
Hansı zāhiddi qalan şəhrdə **īmānı** ilə *(Gazel 204, Mısra 9). [īmānun, -un]*

Tə‘ẓīm ilə dutub yüzüvi qarə tellərün
Kāfirdə var görün genə **īmān** nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 10). [īmān,]*

Bilsə idim nədi mənẓūr saña vəṣlün içün
Nəzr edərdim yoluzə dīn ilə həm **īmānı** *(Gazel 250, Mısra 10). [īmānı, -i]*

Tək tək ādəmdə qalub ‘elm ü səẖā vü **īmān**
Yoẖdı onları də bu əhl-i cəhāndən tanıyan *(Mesnevi 6, Mısra 7). [īmān,]*

San kāfir idim imdicə **imānə** gəlmişəm
Yār-ı diyārdan keçüb āvārə olmuşam *(Muhammes 3, Mısra 19). [imānə, -ə]*

Zülfün saluban rəẖnələr **īmānə**
‘Əleykān Kīn eyləmə ey şūẖ olum kīniñə sədqə *(Muhammes 4, Mısra 17). [īmānə, -ə]*

Çünki həl yəstəvī Qur`āndə bunə **īmāndur**
Ṣūrəti olsə də insān özi līk ədnādur *(Muhammes 5, Mısra 7). [īmāndur, -dur]*

Küfr-i zülfün ‘āşiqə ey şūẖ **īmān** istəməz
‘Āriżun müştāqı ey gül bāğ-ı riżvān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 1). [īmān,]*

Allāh peyəm-bər sözinə kim həvəs eylər
Bir adı qalub dīn ilə **īmān** qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 12). [īmān,]*

Dostlar baẖmun namāz-ı bāṭilinə zāhidün
‘Eşqini inkār edüb kāfir demün **īmānı** var *(Gazel 54, Mısra 8). [īmānı, -ı]*

Īmānı yoẖdı bādəyə zāhid inanmasə
Hər dəmdə meydə mö‘cüz-i yuḥyi`l-‘iẓām olur *(Gazel 77, Mısra 11). [īmānı, -ı]*

Küfr-i zülfilədi īmānun ilən zāhid kim
Hansı zāhiddi qalan şəhrdə **īmānı** ilə *(Gazel 204, Mısra 10). [īmānı, -ı]*

‘Eşqün yolundə verməyin **īmānı** Żū`ī tək
Getməz behiştə yüz il olə gər ‘ibādəti *(Gazel 229, Mısra 9). [īmānı, -ı]*

İctihād ilə gərək Żū`ī kişi ‘āləmdə
Bağlanan riştə-i təqlīdədi **īmānı** ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 10). [īmānı, -ı]*

īmān gətür-: *İnanmak.*

E‘tibārı yuẖunun yoẖdı əgər ‘āləmdə
Ṣidqlə çünki gətürdim saña **īmān** yuẖudə *(Gazel 210, Mısra 7). [īmān gətürdim, -di, -m]*

īmānə gəl-: *Allah'a inama gelmek, dînî inanç yoluna girmek.*

Münkirliqün yoẖ fā`idəsi **īmānə gəlmək** yaẖşıdur
Nār-ı cəhənnəmdən qaçub riżvānə gəlmək yaẖşıdur *(Gazel 85, Mısra 1). [īmānə gəlmək,]*

‘imārət: *Bir yeri bayındır ve mâmur etme, bayındırlık.*

Gözim yaşın görübən ṭə‘nə-daşın atsa n`olə
Köñül sarāyını bu ṭərẖlə ‘**imārət** edər *(Gazel 60, Mısra 8). [‘imārət,]*

‘imārət-i tən: *Vücut mülkü, bayındır vücut (evi).*

‘**İmārət-i tənimi** seyl-ābə vermişdi
Diyār-ı ‘eşqdə yek-sər ẖarāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 5). [‘imārət-i təni, -i]*

‘**İmārət-i tənimi** seyl-ābə vermişdi
Diyār-ı ‘eşqdə yek-sər ẖarāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 5). [‘imārət-i təni,]*

‘**İmārət-i tənimi** seyl-ābə vermişdi
Diyār-ı ‘eşqdə yek-sər ẖarāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 5). [‘imārət-i tənimi, -im, -i]*

imdād eylə-: *Yardım etmek.*

Rūz-ı vəṣl ol şūẖə qurbān olmadun ey cān dəẖi
Şām-ı hicrān mən saña sanmə ki **imdād eylərəm** *(Gazel 127, Mısra 6). [imdād eylərəm, -r, -əm]*

imdādınə yet-: *Yardımına yetişmek.*

Və‘dəsinə yā ki vəfā etməyə
Ġəm günündə **imdādınə yetməyə** *(Mesnevi 10, Mısra 56). [imdādınə yetməyə, -ə, -]*

imdi: *Bunun için, bu sebepten, bundan dolayı, o halde, öyle ise, binâenaleyh, şimdi.*

Vüṣālun ilə keçən günləri ẖəyālə salub
Fələk əlindən işim **imdi** əl-əmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 6). [imdi,]*

Ġüṣṣə baña çoẖ edüb sirāyət
İmdi saña eyləyim şikāyət *(Mesnevi 7, Mısra 72). [imdi,]*

İmdidən titrəməgə durdı vücūdım yek-sər
Nā-gəhān bir nəfər əẖbāb baña etdi güẕər *(Kaside 6, Mısra 19). [imdidən, -dən]*

Yā Rəb həmīşə belə olubdur mı rūzgār
Yā rūzgār **imdi** olub bu qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 14). [imdi,]*

Hanı o mehr-i məḥəbbət ki var idi səndə
Sitəmgər olmısən **imdi** məgər zəmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 10). [imdi,]*

‘İşrətlə keçən günlərivi yādə sal **imdi**
Ādəm ṣifət ol rövżə-i riżvānə yolun yoẖ *(Gazel 36, Mısra 3). [imdi,]*

Zāhid ṣifət-i Żū`ī riyā əhlisən **imdi**

Nə məscidə nə məşrəb-i rindānə yolun yoẖ *(Gazel 36, Mısra 13). [imdi,]*

Bādənün nəhyinə bir fāctənibū ləfzi gəlüb
İmdi çək eylədiyün feʿlə həcālət zāhid *(Gazel 39, Mısra 16). [imdi,]*

İmdi bildim ki cəhān mülki nə vīrānə imiş
Hər nə ʻeyş ü ṭarabı var isə əfsānə imiş *(Gazel 107, Mısra 1). [imdi,]*

ʻEyş ü ʻişrət ilə çoẖ vəqt keçürdüm ammā
İmdi bildim bu ẖarābə necə ġəm-ẖˇānə imiş *(Gazel 107, Mısra 4). [imdi,]*

Açar hər bir ẖəsīs-ədnāyə **imdi**
Fəżīlət ṣāḥibi dəst-i gədālıq *(Gazel 112, Mısra 3). [imdi,]*

Rəḥm et ey məh Żū`iyə möḥnət-i hicrün bugün
Qəṣd edübdir **imdi** cān-ı zār u nālān üstünə *(Gazel 203, Mısra 10). [imdi,]*

Əczā-yı ẖāk cümlə şəhənşəh vücūdıdur
Ol baş qarışmış **imdi** bu başmaq ġubārınə *(Gazel 207, Mısra 8). [imdi,]*

Toprağə döndürüb neçə yüz min pərīvəşi
Ḫākından **imdi** gül bitüb oẖşar ʻizārınə *(Gazel 207, Mısra 10). [imdi,]*

Əğyāra ilticā edərəm **imdi** hicrdə
Salmış nə gūnə günlərə gör āsmān məni *(Gazel 227, Mısra 3). [imdi,]*

Əgərçi olmuşuq **imdi** əsīr-i qayd-ı ʻəyāl
Dögüldi belə bizim də zəmānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 7). [imdi,]*

Əgərçi Żū`ī kimi **imdi** ẖānə bərdūşam
Ḫoş ol ki meykədələr içrə ẖānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 9). [imdi,]*

Getdi ol zülf-i siyəh qoydı qara gündə məni
Qalmışam **imdi** pərīşān u qərārım getdi *(Gazel 248, Mısra 4). [imdi,]*

Hər gūşədə var idi təmām əhl-i ma'ārif
İmdi olarun cümləsi nā-dānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 6). [imdi,]*

Ṣāf idi ʻəməl meykədədə **imdi** riyādan
Təsbīḥə qədəḥ məscidə mey-ẖānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 15). [imdi,]*

Ḫān u bəg at kənd pūl bəẖş eylər idi şāʻirə
Şāhsevən tək **imdi** çoẖdı adı ẖān ẖān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 16). [imdi,]*

İmdi şəd şükr ki öz şövkət-i şānıyla bugün
Gəlüb öz təẖt-i humāyūnunə sulṭān oldı *(Kaside 17, Mısra 19). [imdi,]*

Hanı Sikəndər ü Cəmşīd ü Bəhmən ü Dārā
Ki **imdi** topraqə dönmüş o nāzlu əbdānı *(Kaside 23, Mısra 4). [imdi,]*

Gəl **imdi** vəqtidür ey ṣāḥibü`z-zəmān gəl gül
Dutubdı ʻāləmi Yə`cūc-tıynət ü Dəccāl *(Kaside 23, Mısra 89). [imdi,]*

Var idi çoẖ üftādələrə əl dutan **imdi**
Hanı o ṣifət əhl-i mürüvvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 17). [imdi,]*

Qiymət qoyurlar **imdi** onə nıṣf-ı ẖərçimi
İnṣāf-ı ẖərc ilə görək bundə nəfʻ var *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 9). [imdi,]*

İmdi āvārə vü bī-çārə vü əsīr-ġürbət
Nə pərəstār nə bir mūnis nə [bir] həm-ṣöḥbət *(Mesnevi 1, Mısra 19). [imdi,]*

Līk çü yoẖ **imdi** bir əhl-i səẖā
Qəsīdə vü şeʻrə desün mərḥəbā *(Mesnevi 5, Mısra 57). [imdi,]*

At istəməgimdən **imdi** sən də
Kim mərhəmət olma durma kəndə *(Mesnevi 8, Mısra 59). [imdi,]*

O behişti ki Ḫudāvənd qılub ẕikr ü bəyān
Eləyüb **imdi** bizə sāḥət-i dünyādə ʻəyān *(Mesnevi 15, Mısra 8). [imdi,]*

İmdi ki ḥāṣil olubdur saña bu ẖüld-i bərīn
Qoymə ey nā-ẖələf əldən çıẖə bu mā`-i maʻīn *(Mesnevi 15, Mısra 13). [imdi,]*

İmdi mənim də yaẖşı günim müstədām idi
Vafirqətā bu əṣrdə yoẖ bir rəfīq olan *(Muhammes 2, Mısra 23). [imdi,]*

Yəqīn eyləmişəm **imdi** ğāfil olduqunı
Fənāyə verdi firāqunlə ḥāṣil olduqunı *(Tahmis 2, Mısra 17). [imdi,]*

Olubdı bang-ı mü`əẕẕin tərānəmiz **imdi**
Ḫˇoşā sürūrım o çəng ü rübāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 13). [imdi,]*

Olubdı bang-ı mü`əẕẕin tərānəmiz **imdi**
Ḫˇoşā sürūrım o çəng ü rübāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 13). [imdi,]*

Düşübdü Żū`ī biyābānə **imdi** məcnūn tək
Ḫˇoşā o məhvəşə həm-ẖᵛānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 9). [imdi,]*

O kimsələr ki saña cān fədā edər **imdi**
O gündə bircəsi qılmaz nəẓər saña Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 15). [imdi,]*

Lālə-rūlar döndürüblər qanə ẖūnīn köñlümi
İmdi çeşmimdən düşər hər dəmdə qanı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 10). [imdi,]*

O Süleymān ki yel əmrində idi şām u səḥər
İmdi topraqı yel ağzındədi hər şəḥrādən *(Gazel 173, Mısra 6). [imdi,]*

Ġəm-i firāq ilən **imdi** belə olmazdım
Qoyaydı gər məni köñlüm öz ihtiyārım ilə *(Gazel 191, Mısra 7). [imdi,]*

Cān-ı ʻāləmdür ḥəqīqət əhl-i ʻürfān dəhrdə
Ḫəlq **imdi** şūrət-i dīvārdur cān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 10). [imdi,]*

Nə Qudyāl əhlim **imdi** nə Şīrvān əhli ey sərvər
Ġərəż kim dār-ı dünyādə pərīşān ẖānmānım var *(Kaside 7, Mısra 11). [imdi,]*

Nəẓārə eylə təvārīẖə gör bənī ādəm
Necə tərəqqi edüb **imdi** bəd-i ẖilqətdən *(Kaside 15, Mısra 30). [imdi,]*

Eşitdün **imdi** qoy övlādun eyləsün təḥṣīl
Saña çatə iki dünyādə bāğ-ı cənnətdən *(Kaside 15, Mısra 63). [imdi,]*

İmdi qaçub bu mənbə‘-i ‘ürfānə gəlmişəm
Ölməkdən özgə yoẖdı bu dərdün ṭəbābəti *(Muhammes 3, Mısra 29). [imdi,]*

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Mə‘rifət əhli cəhān çeşminə ẖākistər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 5). [imdi,]*

Həm-dəmün idi ṭūṭī vü bülbül
İmdi həm-rāz-ı mūr u mār oldun *(Kaside 16, Mısra 10). [imdi,]*

Çü kimsə bilmədi Ḫāliq irādəsin hərgiz
Sən **imdi** bī-hūdə çün ü çerānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 12). [imdi,]*

‘Āləm-i ẕərrədə təklīfi qəbūl eyləmisən
İmdi lā`iqdi ki iqrārıvı inkār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 20). [imdi,]*

Żū`ī du‘ā eylə sözə vermə ṭūl
İmdi olur çünki du‘ālar qəbūl *(Mesnevi 5, Mısra 100). [imdi,]*

‘Elm ü ‘ürfān Olubdı bī-‘izzət
İmdi pūl ṣāḥibinədür ḥörmət *(Mesnevi 11, Mısra 30). [imdi,]*

İmdi ki oldu [‘əyān] qā‘idə-i dəhr sənə
Fürṣəti fövt eləmə seyr elə ṭərəf çəmənə *(Mesnevi 15, Mısra 25). [imdi,]*

imdi: *O halde, öyleyse.*

Çək **imdi** ey köñül ġəm-i hicrān bəlāsını
Sən nīşə ülfət eylədün hər bī-vəfā ilə *(Gazel 213, Mısra 11). [imdi,]*

Çün yəqīndür ki kil-i kūzəgər āḫır oləcaq
İmdi lāzımdı səbūlərdə mey āmādə qılə *(Gazel 215, Mısra 6). [imdi,]*

imdicə: *Yeni, şimdi.*

Tā ẖod-pəsənd idi yoẖ idi müştərī o məh
Ḫəṭṭi gəlübdi **imdicə** ‘āşiq-pəsənd olub *(Gazel 24, Mısra 8). [imdicə,]*

San kāfir idim **imdicə** īmānə gəlmişəm
Yār-ı diyārdan keçüb āvārə olmuşam *(Muhammes 3, Mısra 19). [imdicə,]*

imdiki: *Şimdiki.*

Gər cənnətə də **imdiki** ādəm gedəcəksə
Bi`llāh elə olsə mənə cənnət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 25). [imdiki,]*

Hər ẕərrə ẖāk bir ṣənəmün al yuvaqıdur
Fərş-i rəh olmuş **imdikinün** rəh-kənārınə *(Gazel 207, Mısra 16). [imdikinün, -n, -ün]*

Bir vəqt olur ki **imdikinün** qədd ü qāmətin
Kərpic kəsüb qoyarlar o vəqtə ḥəṣārınə *(Gazel 207, Mısra 17). [imdikinün, -n, -ün]*

Ḫüld-i bərīn cənnət-i mev‘ūd-ı Ḥəq
İmdiki gülşəndən ötür bir vərəq *(Mesnevi 5, Mısra 38). [imdiki,]*

imkān: *Olanak.*

İki ay var hilālə döndürübdür cismimi bu ġəm
Kim ol ẖᵛurşīd ilə yā Rəb nə gündür vüṣlət-**imkānı** *(Gazel 220, Mısra 10). [imkānı, -ı]*

Nə növ‘ ẖilqət edübdürsə ẖāliqü`l-əşya`
Muḥāldur onə ey dil təġayyür **imkānı** *(Kaside 23, Mısra 22). [imkānı, -i]*

Belə ḥəyātə var ölümün çoẖ şərāqəti
Pəs nişə mən bu ‘āləm ü **imkānə** gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 34). [imkānə, -ə]*

imlā: *Bir lisanın kelimelerini doğru yazmak fenni.*

Nəīnki bir qurı ‘əmmāmə vü ‘əyālı olə
Vəlīk bilməyə **imlānı** yā ki inşānı *(Kaside 23, Mısra 52). [imlānı, -n, -ı]*

On on beş il bizim ādəmlər eyləyür təḥṣīl
Nə dil bilür ‘Ərəbīcən nə yaẖşı **imlānı** *(Kaside 23, Mısra 54). [imlānı, -n, -i]*

imtaḥān: *Tecrübe etme, tecrübeden geçirme, sınama, deneme.*

Nə ḥüsn olaydı nə ‘āşiq nə vəṣl nə hicrān
Nə şūr-ı ‘eşq ü məḥəbbət nə **imtaḥān** ey kāş *(Gazel 106, Mısra 8). [imtaḥān,]*

Ṣəbr eylə gəl li-yəbluvəkum āyəsin oẖı
Żū`ī bu dərd bəlkə saña **imtaḥān** idi *(Gazel 242, Mısra 18). [imtaḥān,]*

Sənüñ nā-mehrbān olmaqlıqun Rāḥil ẖüṣūsundə
Nədür bā‘iş yazub bu şe‘ri qıldım **imtiḥān** Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 22). [imtiḥān,]*

inan-: *İnanmak, inanma işi.*

Īmānı yoẖdı bādəyə zāhid **inanmasə**
Hər dəmdə meydə mö‘cüz-i yuḥyi`l-‘iẓām olur *(Gazel 77, Mısra 11). [inanmasə, -ma, -sə]*

Nəsl-i ādəmdə sənün tək məh-i ẖᵛurşīd-liqā
Gər mələk gəlsə **inanmam** gələcək dünyāyə *(Gazel 194, Mısra 4). [inanmam, -m, -am]*

İnanmayandə nöçün bāṭil oldı çīn bilürəm
Təmām əvāmir-i şər‘-i şərīf-i beyżānı *(Kaside 23, Mısra 79). [inanmayandə, -ma, -y, -an, -də]*

Nə söz olsə gərək əzəldə qanam
Ṣədrdə çoẖ diqqət eyləyüb **inanam** *(Mesnevi 11, Mısra 80). [inanam, -am]*

Nə meydə żövq nə gülşəndə var ṣəfā Żū`iyā
O lālə-rūsız **inānmam** ki bir ṣəfāsı olə *(Gazel 10, Mısra 10). [inānmam, -ma, -m]*

Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər
Kim **inanur** bu sözə güzgüdə böhtān dedilər *(Gazel 62, Mısra 2). [inanur, -ur]*

Allāhə **inanmaq** idi īmān ‘əməl etmək
Sīm ü zər olub Tarı də īmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 11). [inanmaq,]*

‘ināyət: *Lutuf, ihsan, iyilik.*

Bāğ-ı ḥüsnündən **‘ināyət** eylə bir gəl ‘āşiqə
Olməmiş fəṣl-i ẖəzān gül-gəşt-i gülzārun sənün *(Gazel 179, Mısra 7). [‘ināyət,]*

Bir də gördün **‘ināyət** etdi Ḫudā
Hər murād üzrə kām-kār oldun *(Kaside 16, Mısra 13). [‘ināyət,]*

__inci-:__ *Gücenmek, incinmek, darılmak, küsmek, kalbi kırılmak.*

Ġəmdən **incimiş** tənim mūy-ı meyānun ṣədqəsi
Çeşm-i pür-ẖūnum ləb-i gövhər-fəşānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 1). [incimiş, -miş]*

Gər səni gördükdə Żū`ī nālə eylər **incimə**
Rəsmdür fəryād edər gördükdə gülşən ʻəndəlīb *(Gazel 18, Mısra 9). [incimə, -mə]*

Çeşmün etsə gər baña min cövr köñlüm **inciməz**
Rəsmdür bīmār edər əḥbābınə dā`im ʻətīb *(Gazel 18, Mısra 5). [inciməz, -məz]*

Cəfā-yı yārdan **incimə** hərgiz āh u zār etmə
Bu mülk-i ʻeşqdür əlbəttə ey dil bir niẓām olmaz *(Gazel 93, Mısra 11). [incimə, -mə]*

__incīl:__ *Dört kutsal kitaptan Hz. Îsâ'ya indirileni.*

Ḩəṭṭündən olub ʻāləm ara Ḩıżr hüveydā
İncīlə qəsəm etdi məni āẖırı rüsvā *(Muhammes 4, Mısra 16). [incīlə, -ə]*

__incilā:__ *Cilâlanma, parlama, görünme, belli olmak, açılma.*

Qəd iżāʻət şəms-i vəḥdət min ġəmāmü`l-iḥtifā
Kənz-i məẖfī nūr-ı ʻürfān ilə tapdı **incilā** *(Gazel 3, Mısra 2). [incilā,]*

Etmişdi mehr-i dīn bəni küfrdən küsūf
Verdi bu tāzə möʻcüz oda **incilā** ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 38). [incilā,]*

__incin-:__ *Gücenmek, gönül koymak, gücüne gitmek.*

Cəfādan **incinüb** ey dil fəğānə gəlmə bülbül tək
O hansı güldi kim pīrāmənində ẖüşk-i ẖār olmaz *(Gazel 99, Mısra 7). [incinüb, -üb]*

__incit-:__ *Kırmak, zarar vermek, üzmek.*

Köñül bir ʻibrət ilə qıl nəẓārə dünyānı
Bu beş gün ʻömr içün **incitmə** çoẖ gözəl cānı *(Kaside 23, Mısra 2). [incitmə, -mə]*

__indi:__ *İmdi, şimdi.*

Mövtālarun ʻāmilləridür **indiki** mollā
ʻāriflərə mollā olanı göstər əgər var *(Gazel 42, Mısra 9). [indiki, -ki]*

Əvvəlki ṣədāqətlər olub **indi** ẖəyānət
Qalmub dəẖi ḥəqq-i nəmək [ü] nān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 7). [indi,]*

Nə bir niẓām var idi nə dərs-i bəḥṣ-i ʻulūm
Behişt olubdı cəhān **indi** nāz u neʻmətdən *(Kaside 15, Mısra 34). [indi,]*

Nöçün ʻulūmə deyüb pis yazıq müsəlmānı
Gerüdə saẖlamısan **indi** sā`ir ümmətdən *(Kaside 15, Mısra 58). [indi,]*

Sən **indi** təẖt-i rəvān üzrə ondan artuqraq
Vaġonda seyr eləyürsən həzār ḥəşmət ilə *(Kaside 20, Mısra 11). [indi,]*

İndi iẓhār eləyüm gəl nücəbā silsiləsin
Bəg ü ẖān-zādə vü cümlə ümərā silsiləsin *(Mesnevi 6, Mısra 33). [indi,]*

Dünyādə **indi** istəmürəm bir zəmān olam
Altmış yaşındə isə [o] bir kimsə gər vəfāt *(Muhammes 1, Mısra 17). [indi,]*

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Məʻrifət əhli cəhān çeşminə ẖākistər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 25). [indi,]*

Nə gərək ʻelm ẖəlā`iq pūlə sölər Ḩāliq
İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 30). [indi,]*

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Səndən özgə kimə mən şərḥ eləsəm əḥvālı *(Terci-bend 1, Mısra 35). [indi,]*

Vāy o şəẖṣə ki cībi pūldan olsun ẖālī
İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 40). [indi,]*

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 45). [indi,]*

İndi lāzımdı ki iẓhār eləyüm əḥvālı
Qalmasun hīç kəsün bī-hūdə qīl ü qālı *(Mesnevi 6, Mısra 9). [indi,]*

__ingilis:__ *İngiliz.*

ʻElm ilə oldı gör ki şəhənşāh **İngilis**
Kəmdür Əgərçi cümlə miləldən cəmāʻəti *(Kaside 2, Mısra 23). [ingilis,]*

__inkār:__ *İnkâr, kabul ve tasdik etmeme, tanımama.*

Dostlar baẖmun namāz-ı bāṭilinə zāhidün
ʻEşqini **inkār** edüb kāfir demün īmānı var *(Gazel 54, Mısra 8). [inkār,]*

ʻĀləm-i ẕərrədə təklīfi qəbūl eyləmisən
İmdi lā`iqdi ki iqrārıvı **inkār** edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 20). [inkār,]*

__inkār-ı mey-i nāb:__ *Halis şarabın inkarı.*

Zāhid **inkār-ı mey-i nāb** qılursə nə bilür
Gəl onun ẕövqüni bu Żū`ī-i müżṭərdən sor *(Gazel 63, Mısra 9). [inkār-ı mey-i nāb,]*

__inki:__ *-da/-de anlamında iştirak bağlacı.*

Tā **inki** üç ay bundan əqdəm
Bir yaẖşı zəmāndə ẖeyr məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 27). [inke,]*

Yā at bəḥāsını bərāt et
Yā **inki** bərātımı bir at et *(Mesnevi 8, Mısra 70). [inke,]*

__ʻinnāb-ı ləbünçün:__ *Hünnap gibi kırmızı dudağın için.*

Bādām-ı siyəh-çeşm ilə **ʻinnāb-ı ləbünçün**
Hər ləḥẓədə cān verdim o bīmār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 9). [ʻinnāb-ı ləbünçün,]*

__ʻinqād-ı fəżl:__ *Fazilet kümesi.*

Özi yoẖ adı var **ʻinqād-ı fəżl** vücūd-ı səẖā
ʻƏbəs yerə dolanub kīmyānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 3). [ʻinqād-ı fəżl,]*

__ins:__ *İnsan, beşer.*

Adındı **ins** dögül vəḥş ey gözüm nūrı
Dəẖi müsəlmān ʻibārətdurur səlāmətdən *(Kaside 15, Mısra 15). [ins,]*

<u>inşā:</u> *Dîvan edebiyâtı sanatlarına çok fazla yer veren, Arapça, Farsça kelimelerle yüklü, süslü, secîli nesir; Yazma, kaleme alma.*

Nəīnki bir qurı ʻəmmāmə vü ʻəyālı olə
Vəlīk bilməyə imlānı yā ki **inşānı** *(Kaside 23, Mısra 52). [inşānı, -n, -i]*

O zəmān bir qəṣīdə-i qərrā
Midḥət-i bir əmīrdə **inşā** *(Mesnevi 2, Mısra 20). [inşā,]*

Edə mədḥində Żū`ī-i şeyda
Hər zəmāndə qəṣīdələr **inşā** *(Mesnevi 2, Mısra 34). [inşā,]*

Dəẖi īhām ilə qılmışdun **inşā**
Ki ṣāḥib əz-kələm həm qaẖ u alma *(Mesnevi 3, Mısra 25). [inşā,]*

<u>inṣāf:</u> *Acıma duygusuna, merhamete ve vicdana dayalı adalet.*

Ənbiyāya ʻürəfā silkinə **inṣāf** ilə baẖ
Ẕillət ü ġüṣṣədən özgə sölə āyā nə verüb *(Gazel 20, Mısra 13). [inṣāf,]*

Bād-ı ṣəbā yetürmədi Żū`ī fəğānını
İnṣāf edüb bu növʻ ilə fəryādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 10). [inṣāf,]*

İnṣāfə gəlüb qoymə gəl ey məh səni Tarı
Hicründə bu möḥnət-keşi qayqulər içində *(Gazel 190, Mısra 7). [inṣāfə, -ə]*

Özün **inṣāf** elə ey şūẖ sitəmdür bəddür
Eləməzlər bu qədər ẓülm-i sitəm tərsāyə *(Gazel 209, Mısra 9). [inṣāf,]*

İnṣāfla təʻəṣṣüb edün ʻelmə ʻelm içün
Həl yəstəvīlləẕīnə də Qur`āndə āyəti *(Kaside 2, Mısra 27). [inṣāfla, -la]*

Kişi tapar iki dünyādə ʻizzət-i ʻuẓəmā
Həmīşə etdügi **inṣāflən** mürüvvətdən *(Kaside 15, Mısra 23). [inṣāflən, -lən]*

Ḫāliqi dəẖi rəsūlu`llāhı **inṣāfdı** kim
Nəfsdən ötri özündən belə bīzār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 17). [inṣāfdı, -dı]*

Ḥəq ḥużūrundə bəlī kəlməsi məqbūl olub
Bu nə **inṣāfdı** iqbālıvı idbār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 22). [inṣāfdı, -dı]*

ʻElm ü ʻürfān nədür ʻāləmdə dəẖi vāżeḥ edək
Sora **inṣāfı** olan şəẖṣlərə şərḥ eliyək *(Mesnevi 9, Mısra 18). [inṣāfı, -ı]*

Bu nə **inṣāfdı** kim bir belə əyyām-ı bəhār
Keçə bī-bādə vü bī-sādə vü bī-bərbəṭ ü tār *(Mesnevi 15, Mısra 11). [inṣāfdı, -dı]*

Getmiş qədīmdə olan ʻəhd ü vəfā dəẖi
İnṣāf ilə ṣədāqət cūd [u] səẖā dəẖi *(Muhammes 1, Mısra 24). [inṣāf,]*

Hīç **inṣāf** idi şāʻir qədəḥ-i meysiz olə
Qalə bī-bādə vü bī-sādə həzīn ü nā-kām *(Kaside 13, Mısra 19). [inṣāf,]*

Yer gök elə onlardı cəhān ilə o dünyā
Keçmişdəki **inṣāf** u mürüvvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 16). [inṣāf,]*

Eyləsön **inṣāf** ilə gər bir nəẓər
Demək olmaz bu sözlərdən bir ẖəbər *(Mesnevi 5, Mısra 77). [inṣāf,]*

ʻElm ü **inṣāf** u səẖāvət bu cəhāndən qutarub
Hər nə şey` var isə ʻāləmdə qurı ad qalub *(Mesnevi 6, Mısra 11). [inṣāf,]*

Məcmūʻ-ı yār olmuşam əğyārə ey pərī
İnṣāfdur sən eyləyəsən ġeyrə yārlıq *(Gazel 111, Mısra 14). [inṣāfdur, -dur]*

Mənim tək ʻāşiqə **inṣāfdur** mı cövr etmək
Ḫ˘oşam nə qədr edəsən Żū`iyə cəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 23). [inṣāfdur, -dur]*

Bu nə **inṣāfdur** kim mən çəkəm əndūh-ı hicrānun
Görə əğyārlər vəṣlünlə yüz ẕövq ü ṣəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 3). [inṣāfdur, -dur]*

Şāhı olə sənün təki ey māh bir kəsün
İnṣāfdur kim olə yüvünci gədālarə *(Gazel 201, Mısra 8). [inṣāfdur, -dur]*

Belə **inṣāf** olur əḥbābını yād eyləməz əḥbāb
Saña āẖır bu ẖiṣlətdən yetər çoẖ çoẖ ziyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 7). [inṣāf,]*

<u>inṣāf-ı ẖərc:</u> *İnsaflı harcama.*

Qiymət qoyurlar imdi onə nıṣf-ı ẖərçimi
İnṣāf-ı ẖərc ilə görək bundə nəfʻ var *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 10). [İnṣāf-ı ẖərc,]*

<u>inṣāf-ı mürüvvət:</u> *İnsanlık insafı.*

Bir ḥəbbə içün birbirini öldüri nā-ḥəq
Derlər nədi **inṣāf-ı mürüvvət** nə içündür *(Gazel 68, Mısra 21). [inṣāf-ı mürüvvət,]*

<u>inṣāf-ı ulūhiyyətə sıqmaz:</u> *Tanrılık davranışına sığmaz/yakışmaz.*

Nədən olmuş belə āyā bu mədār-ı gərdūn
ʻƏdl ü **inṣāf-ı ulūhiyyətə sıqmaz** bu ṣifət *(Kaside 5, Mısra 14). [inṣāf-ı ulūhiyyətə sıqmaz,]*

<u>insān:</u> *İnsan, şahıs, adam, beni âdem, beni âdemden her fert.*

Qədīm ʻəṣrdə **insān** ki vəḥşī idi təmām
Bular hələ deyəsən çıẖmayubdı vəḥşətdən *(Kaside 15, Mısra 9). [insān,]*

Ziyādə fikrlərə düşmə anla bu rəmzi
Nə gücdə ẖəlq eləyüb Ḫəq əzəldən **insānı** *(Kaside 23, Mısra 16). [insānı, -i]*

Genə təṣəvvür edür ʻəql-i nüktə-dān ki Ḫudā
Ziyādə qüvvədə ẖəlq eyləyübdi **insānı** *(Kaside 23, Mısra 26). [insānı, -i]*

Bəlī insān odı kim ʻelm ilə ʻürfānı olə
Yoẖsə ẓāhirdə elə ṣūrət-i **insānı** olə *(Mesnevi 9, Mısra 13). [insān,]*

Yā Rəb nə olubdur səbəbi kim bu zəmāndə
İnsān arasındə hamı millətdə ẖəṭər var *(Gazel 42, Mısra 16). [insān,]*

İnsān arasındə var idi rəsm-i məḥəbbət
Müẕī-ḥeyivānə dönüb **insān** dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 3). [insān,]*

İnsān arasındə var idi rəsm-i məḥəbbət

Mūẕī-ḥeyivānə dönüb **insān** dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 4). [insān,]*

Göz ü qaş u əl ayaġ pūlilə dögül **insān**
Əgər məlik olə bī-mə'rifət nə ādəmdür *(Gazel 80, Mısra 11). [insān,]*

Bənzəyürsə n`olə nā-şünās əgər insānə
Vəlī nā-şünās gəlüb 'elmdə **insān** olmaz *(Gazel 90, Mısra 10). [insān,]*

Ġərəz ki Żū`ī kimi anlə olmə çoḫ bī-ḫ˘od
Kəmāl-i 'eşqdi ancaq vücūdı **insānun** *(Gazel 155, Mısra 14). [insānun, -uñ]*

Dögüldür ḫāṣiyət şəh-bāzə vəḥşət rūz-ı əvvəldən
Olub **insān** ilə ülfətdə dā`im tev`əmān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 14). [insān,]*

Əzəl zəmāndə də **inşandə** var idi çıplaq
Nə düşsə əhl qılurdı keçirdi sāmānı *(Kaside 23, Mısra 37). [inşandə, -də]*

Əlḥəq **insān** olanə niṭq ü bəyāndur məktəb
Hər kəsün olmasə gər 'elmi yəqīn ə'mādur *(Muhammes 5, Mısra 5). [insān,]*

Dövləti ḥörməti 'elm ilə tapubdur **insān**
Çoḫ gədā-zādə gəlüb 'elm ilə olmuş sulṭān *(Muhammes 5, Mısra 13). [insān,]*

Əlḥəq **insān** olanə niṭq ü bəyāndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 25). [insān,]*

Gər ṣūrəti **insān** görünən çoḫdı vəlī
Ḫāṣiyyəti **insān** olan ādəm kəmdür *(Rübai 4, Mısra 3). [insān,]*

Gər ṣūrəti **insān** görünən çoḫdı vəlī
Ḫāṣiyyəti **insān** olan ādəm kəmdür *(Rübai 4, Mısra 4). [insān,]*

Cānın veri bir ḥəbbəni verməz bu ḫəlā`iq
Pəs bu ṣifət **insān** ilə ṣöhbət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 24). [insān,]*

Ṣūrəti **insān** olandan umma ey dil mə'rifət
Mə'rifət ḥāṣil olur mu ẕātı **insān** olmasa *(Gazel 14, Mısra 7). [insān,]*

Ṣūrəti **insān** olandan umma ey dil mə'rifət
Mə'rifət ḥāṣil olur mu ẕātı **insān** olmasa *(Gazel 14, Mısra 8). [insān,]*

Məḥv olub ləfż-i ədüvvāt qutarə ḥīlə-i məkr
Şeyṭānət rəsmin atub cümləsi **insān** oləcəq *(Gazel 114, Mısra 4). [insān,]*

Ḥeyvāndılar ḥəqīqəti **insān** dögül təmām
Bənzər Əgərçi ẓāhiri **insānə** ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 17). [insān,]*

Şə`nündə nāzil oldı sənün ḥörmət āyəsi
Səndəndi hər bəlā gələ **insānə** ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 4). [insānə, -ə]*

Ḥəq nədəndür bu qədər dərd ü ġəm **insānə** verüb
Hər nə var dərd ü bəlā məcmə'-i 'ürfānə verüb *(Gazel 20, Mısra 1). [insānə, -ə]*

Bənzəyürsə n`olə nā-şünās əgər **insānə**
Vəlī nā-şünās gəlüb 'elmdə insān olmaz *(Gazel 90, Mısra 9). [insānə, -ə]*

Ḥeyvāndılar ḥəqīqəti insān dögül təmām
Bənzər Əgərçi ẓāhiri **insānə** ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 18). [insānə, -ə]*

Çünki həl yəstəvī Qur`āndə bunə īmāndur
Ṣūrəti olsə də **insān** özi līk ədnādur *(Muhammes 5, Mısra 8). [insān,]*

Dögi bir ṣūrət-i şəḫṣiyyə ilə **insānlıq**
'Elmlən ḥāṣil olur mərtəbə vü 'ürfānlıq *(Mesnevi 9, Mısra 19). [insānlıq, -lıq]*

insāniyət: *İnsanlık.*

Cəhāndən olub tərk **insāniyət** üslūb-ı qānūnī
Dönübdür Leyliyə zər ḫəlq də Məcnūn-ı şeydāyə *(Gazel 212, Mısra 7). [insānıyət,]*

insānlıq: *İnsan olma durumu.*

Bī-'elm vəḥşiyānə qırır birbirin təmām
İnsānlıqı kənār edüb əḫẕ etmə vəḥşəti*(Kaside 2, Mısra 34). [insānlıqı, -ı]*

intiḫāb: *Seçme, seçilme.*

Ḫarāb olaydı cəhān kāş bu fələk-i bər-bād
Mənim bu mollālıqə **intiḫāb** olan günlər *(Gazel 62, Mısra 16). [intiḫāb,]*

Ḫarāb olaydı cəhān kāş bu fələk-i bər-bād
Mənim bu mollālıqə **intiḫāb** olan günlər *(Gazel 65, Mısra 16). [intiḫāb,]*

intiqām al-: *Öç almak, yapılan bir kötülüğe gereken karşılığı verip acısını çıkarmak.*

Növ-bəhār oldı ələ gülşəndə cām almaq gərək
Cām dövrində fələkdən **intiqām almaq** gərək *(Gazel 119, Mısra 2). [intiqām almaq,]*

intiẓār: *Bekleme, bekleyiş, gözleme.*

Qoymə məni **intiẓār** içində
Şām u səḥər āh u zār içində *(Mesnevi 8, Mısra 67). [intiẓār,]*

Dəm-i vədā'dı gəl qoymə **intiẓār** məni
Vədā'-ı bāz-pəsīn qoymə əşkbār məni *(Müseddes 2, Mısra 3). [intiẓār,]*

Gecə günüz çəkürəm **intiẓārun** ey məh-rū
Nə gün təmām olacaq **intiẓārım** āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 5). [intiẓārun, -uñ]*

Dilərdi cān ki bulə feyż-i məqdəmün gəl gör
Ki az qalubdı o həm çıqsun **intiẓārun** ilə *(Gazel 205, Mısra 4). [intiẓārun, -uñ]*

Ümīd-i və'de-i vəṣlünlə qanə döndi cigər
Amāndı qanımı tök **intizār** qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 4). [intizār,]*

Nə yerdən ey pərī-rūyum köñüldə **intiẓārun** var
Ki pozdun əhl-i bəzmün ḫāṭirin sölə nə kārun var *(Gazel 46, Mısra 1). [intiẓārun, -un]*

Gecə günüz çəkürəm intiẓārun ey məh-rū
Nə gün təmām olacaq **intiẓārım** āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 6). [intiẓārım, -ım]*

intiẓār qoy-: *Bekleyişte bırakmak.*

Bu ḥāləcən qəṣīdəmizə çatmayub ṣılə
Qoymaq nədəndi Żū`īni sən muncə **intiẓār** *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 16). [intiẓār qoymaq,]*

Əṣl-i vücūd ʻillət-i ġā`iyyə-kā`ināt
Həm ibtidā vücūd ilə həm **intəhā** ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 4). [intəhā,]*

inə`l-llāhə: *Muhakkak ki Allah.*

Çü yār yār idi hər gūşə vādī-i Eymən
Nihāl qəddi **inə`l-llāhə** tercümānım idi *(Gazel 249, Mısra 8). [inə`l-llāhə,]*

iqbāl: *Tâlih ve baht açıklığı, mutluluk, saâdet.*

Ḥəq ḥużūrundə bəlī kəlməsi məqbūl olub
Bu nə inṣāfdı **iqbālıvı** idbār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 22). [iqbālıvı, -ıv, -ı]*

Getdükcə ʻömr-i ẖāṣiyətün dād imiş sənün
İqbālıvun əvāẖiri idbār imiş sənün *(Muhammes 2, Mısra 16). [iqbālıvun, -ıv, -un, -]*

Kimün yā Rəb dönübdür mən kimi ʻāləmdə **iqbālı**
Olubdur ārzū cāmı şərāb-ı vəṣldən ẖālī *(Tahmis 1, Mısra 11). [iqbālı, -ı]*

iqdām: *Bir şeyi elde etmek için sebatla ve gayretle çalışma, sürekli çaba gösterme.*

İẓhār elədi dövr elə **iqdām**
Dövrān saña eyləyübdi ikrām *(Mesnevi 7, Mısra 31). [iqdām,]*

iqdām qıl-: *Çaba göstermek.*

Əlli il kəsb-i ʻulūm etməgə **qıldım iqdām**
Şād olurdım ki ʻəcəb yaẖşı hünərdür bu məqām *(Terci-bend 1, Mısra 9). [iqdām qıldım, -dı, -m]*

ʻiqd-i pərvīn: *Ülker takım yıldızı, Süreyyâ gerdanlığı, dizisi.*

Tāb-ı meydən ruẖ-ı alındə ərəq dānəsi san
ʻİqd-i pərvīn qırılub gökdə ruẖ-ı ayə düşüb *(Gazel 23, Mısra 8). [ʻiqd-i pərvīn,]*

iqrār: *Kabul etme, tasdik etme. Gizlemeyip açıklama, îtiraf etme.*

Cümlə şāhiddi sənün cūd-ı səẖā etməginə
Müddəʻī əvvəldə əlṭāfuvə eylər **iqrār** *(Kaside 6, Mısra 36). [iqrār,]*

ʻĀləm-i ẕərrədə təklīfi qəbūl eyləmisən
İmdi lā`iqdi ki **iqrārıvı** inkār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 20). [iqrārıvı, -ıv, -ı]*

irādə: *Bir şeyi yapıp yapmama husûsunda karar verebilme ve bunı uygulama gücü.*

Çü kimsə bilmədi Ḫāliq **irādəsin** hərgiz
Sən imdi bī-hūdə çün ü çerānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 11). [irādəsin, -si, -n]*

irādət: *Gönle hâkim olan istek, arzu.*

Şübḥ qıldı yüzüvə Żū`ī **irādətlə** nəẓər
Çünki mən görmiş idim bāğ-ı gülüstān yuẖudə *(Gazel 210, Mısra 9). [irādətlə, -lə]*

irağ: *Uzak.*

Cövr-i rəqīb ṣöhbətimizdən **irağ** idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 5). [irağ,]*

irān: *Günümüzde Türkiye'ye komşu olan İran ülkesi.*

Şīrvān içrə bu gün Ḫāqānī-i s̱ānī mənəm
Seḥr-i şeʻrimdən təmām **Īrān** u Tūrān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 8). [īrān,]*

ʻirfāniyyət: *Biliş.*

Həm-bəzm idi bu məclisə Səttār Bəg kim ol
ʻİrfāniyyət kitābınə əvvəl sütūr idi *(Gazel 246, Mısra 16). [ʻirfān-iyyət,]*

irs: *Kalıtım, soya çekim.*

Yūsifdən **irs̱** ilə bu vəcāhət yetüb saña
Sənsən zəmānədə məh-i Kənʻān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 3). [irs̱,]*

Nəsl-bā-nəsl səẖāvət sizə **irs̱** ilə çatub
Kimsə bu qiṣṣəni hərgiz edə bilməz inkār *(Kaside 6, Mısra 33). [irs̱,]*

irşād: *1905—1908`li yıllarda Bakü`de çıkmış gazete.*

Nə qədri söylədi **İrşād** Mollā Nəṣrə`d-dīn
Bu yaẖşı sözləri yüz vəʻẓ min nəṣīḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 43). [irşād,]*

Sizə hər gündə deyür məktəb [ü] məktəb **İrşād**
Mollā Nəṣrəddīn edir ḥikmət ilə yüz fəryād *(Mesnevi 9, Mısra 81). [irşād,]*

iş: *Yapılan şey, davranış, eylem, uğraş, meşguliyet.*

Bādə-h˅ārə eləyür gərçi məzəmmət zāhid
Çəkər āhır özi bu **işdə** nədāmət zāhid *(Gazel 39, Mısra 2). [işdə, -də]*

Dil sirr-i ġönçə-i dəhənün bilmək istəyür
Yüz ġəm bu **işdə** ẖeyli zəmāndur nihān çəkər *(Gazel 61, Mısra 12). [işdə, -də]*

Baẖun ol büt **işinə** rūyınə qoymuş zülfi
Kāfiri ẖāzən-i gəncīnə-i īmān etmiş *(Gazel 104, Mısra 3). [işinə, -i, -n, -ə]*

Vüṣlət dəmidür sāqī gətür cām pey-ā-pey
Ḫeyr **işdə** gözim nūrı bu tə`ẖir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 10). [işdə, -də]*

Firʻovn–ı cəhldən qutarub millətini çün
Oẖşar bu işdə Mūsī-i ʻİmrānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 20). [işdə, -də]*

Fikr edirdim ki nə növʻ ilə sər-əncām qılaq
Tā ki tapsun bu pozuġ ḥālətim ol **işdə** niẓām *(Kaside 13, Mısra 18). [işdə, -də]*

Bir sirr var bu **işdə** Ḫudāvənd-i ẕü`l-minən
Ḫəlq eyləyübdi hər birini bir qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 35). [işdə, -də]*

Dünyā vü āẖirət **işi** mübhəmdi dəhrdə
Ḥəll etməyüb bu müşkili fərzānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 5). [işi, -i]*

ʻārif u şāʻir neçə yoldaş idüq
Hər bir **işdə** birbirə sīr-dāş idüq *(Mesnevi 4, Mısra 10). [işdə, -də]*

Ḥāżırdı yanımdə pirġavāri
Gəl olmə bu **işdə** sən firārī *(Mesnevi 7, Mısra 36). [işdə, -də]*

Bilməm nədi bāʻiṣ ey nīk ü nām

Kim bu **işə** verməyürsən əncām *(Mesnevi 8, Mısra 22). [işə, -ə]*

Zünnār ilə salībi qəbūl etdi zühdi tərk
Sən eylədün bu **işləri** Şən'ānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 8). [işləri, -lər, -i]*

'Əcəb bī-kārə vü āvārə vü bī-çārə olduq kim
Nə dünyā vü nə 'uqbā **işlərindən** kārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 6). [işlərindən, -lər, -i, -n, -dən]*

Təṣəvvür eyləmə kim sənsiz 'eyş edir Żū`ī
İşimdi şām u səḥər nālə vü fəğān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 14). [işimdi, -im, -di]*

Āh [u] fəğān ilə köñül darıḫub
Öz **işimün** āḫırınə bəd baḫub *(Mesnevi 4, Mısra 34). [işimün, -im, -ün]*

Anlayubdur çü 'əqldür kāmil
Pūl ilən hər bir **iş** olur ḥāṣil *(Mesnevi 11, Mısra 16). [iş,]*

Ṣəbr qıl Żū`ī pərīşān ḥālıvə şükr eylə kim
Hīç **iş** sāmān tapar mı tā pərīşān olmasa *(Gazel 14, Mısra 10). [iş,]*

Vüṣālun ilə keçən günləri ḫəyālə salub
Fələk əlindən **işim** imdi əl-əmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 6). [işim, -im]*

Zāhidliq **işi** şā'irə 'āləmdə nə lāzım
Hər şəḫṣün olur dəhrdə bir kārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 3). [işi, -i]*

Gər bağludı təqdīr-i qəżāyə hamu **işlər**
Bī-cā yerə bu sə'y bu ẕillət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 3). [işlər, -lər]*

Fikr qılmə tapə tədbīr ilə ḥālun təğyīr
Dögi tədbīr ilə **iş** ḫāmə-i təqdīrdədür *(Gazel 75, Mısra 12). [iş,]*

Qalusən mən kimi āvārə cəhān kārındə
Ey deyən kimsə ki **işlər** hamı tədbīrdədür *(Gazel 75, Mısra 10). [işlər, -lər]*

Olubdı zülf-i pərīşānıvə köñül mā`il
O vəchdəndi **işim** dā`imā pərīşāndur *(Gazel 81, Mısra 4). [işim, -im]*

Təḥəmmül eylə Żū`ī yoḫdı təğyīr
Təmām **işlərdi** təqdīr-i qəżālıq *(Gazel 112, Mısra 18). [işlərdi, -lər, -di]*

Ayağə düşmək ilə qarə köñlim ey Żū`ī
Baña əzəldə bu **işlər** sirāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 12). [işlər, -lər]*

Çünki dövlət o şey`di kim ondan
Nə çətin **iş** olə olur āsān *(Mesnevi 11, Mısra 26). [iş,]*

Ey çərḫ bilmədim bu **işün** var imiş sənün
Sifründə şəhd lā`iqinə ḫār imiş sənün *(Muhammes 2, Mısra 13). [işün, -üñ]*

Demə məḫlūq yanındə qoyulub tāzə niẓām
Pūldan ġeyri nə **iş** var isə məcmū'-ı ḥarām *(Terci-bend 1, Mısra 12). [iş,]*

Bārī Ḫudāyā səncə olur bu **iş**
Dağ yerində gəldi souq çatdı qış *(Mesnevi 4, Mısra 35). [iş,]*

Mən etmişəm bunı yā kim bu **iş** müqəddər imiş
Bu fikr ilə gecə gündüz dəḫi fikār oldım *(Kaside 12, Mısra 5). [iş,]*

Bu 'əsrdə çün mə'rifəti 'eyb sanurlar
Çün belədi **iş** fəhm ü fərāsət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 16). [iş,]*

Hər mübhəm **iş** ki anlamayur ḫəlq sirrini
Cām-ı cəhān-nümādə bizə āşkār olur *(Gazel 82, Mısra 7). [iş,]*

iş: *Yazı; Kader.*

Qəżā kātibləri hər şəḫs içün bir **iş** yazub lövḥə
Mənim lövḥimdəki cümlə ġəm-i dərd ü bəlā çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 3). [iş,]*

'Īsā: *Hz. İsa.*

Dil-cūy dil-āvīz u ġəzəl-gūy u ġəzəl-ḫān
'Īsā kimi i'cāz edə güftārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 10). ['isā,]*

Məryəm ü rūḥ-ı Qüdüs **'Īsā** üçi bir sözdür
Üç deyən səhv eləyübdür oḫuyur sānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 7). ['īsā,]*

Cānə meyl etsə idi Żū`ī gər ol **'Īsā** dəm
Ṣədqə hər dəmdə dil ü cānı rəvān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 9). ['īsā,]*

Bənd olub ḫ^v urşīdə **'Īsā** gökdə dutmazdı qərār
Żū`iyā görsəydi bu māh-ı mələk-sīma yüzin *(Gazel 148, Mısra 13). ['īsā,]*

Bənd olub ḫ^v urşīdə **'Īsā** gökdə dutmazdı qərār
Żū`iyā görsəydi bu māh-ı mələk-sīma yüzin *(Gazel 170, Mısra 13). ['īsā,]*

Hicrān-ı həlākım məni lütfünlə zində qıl
Müdġəmdi ləblərində çü **'Īsā** 'əlāməti *(Gazel 229, Mısra 8). ['īsā,]*

'Īsā-ləb āhū-çeşm ṭəbī`ət mərīż-i 'eşq
Çoḫdur vəlī bu 'əṣrdə bīmār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 3). ['īsā,]*

'Īsā kimi vücūd-ı piyādə ḥımārı yoḫ
Nāqə verüb ḥımār olanə yüz qaṭār ilə *(Kaside 21, Mısra 7). ['īsā,]*

Ġərəż görüb nāmədə bu müjdəni
Sanki **'Īsā** diriltdi bu mürdəni *(Mesnevi 4, Mısra 64). ['īsā,]*

Nə içün yoḫ sözi təşbīh qılublar varə
Ləb-i mey-gūnuvı cān verməgə **'Īsāyə** məṡəl *(Gazel 126, Mısra 8). ['īsāyə, -y, -ə]*

'Īsānı biyābānlarə saldun tək ü tənhā
Şam'undə belə təḫt-i ḥökūmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 21). ['īsānı, -n, -ı]*

Ləb ü ruḫsārıvı gördükdə yəqīn eyləmişəm
Kim olub məskən-i ḫ^v urşīd məqām **'Īsāyə** *(Gazel 194, Mısra 6). ['īsāyə, -y, -ə]*

'Īsā-yı məryəm: *Meryem`in oğlu İsa.*

'Īsā-yı Məryəm desəm küfr olmaz ey tərsā-pərī
Cān verür 'uşşāqə çün lə'l-i şəkərbārun sənün *(Gazel 179, Mısra 3). ['īsā-i məryəm,]*

işārədan: *İşaret bilenler.*

İşārə-dān neçə yüz sāqiyān bəẕlə-sərā

Kināyə-dān neçə yüz mütribān-ı ḫ˘oş əlhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 27). [işārədan,]*

işārət: *Bir şeyin var olduğunu, meydana çıktığını gösteren belirti, alâmet, emâre.*

İşārətlə rəmz ilə yazmış baña
Məgər bu söz yetməyübdi gūşuña *(Mesnevi 4, Mısra 59). [işārətlə, -lə]*

Gər **işārət** edə şəmşīr-i kəc-əbrūvun *(Gazel 250, Mısra 25). [işārət,]*

'Īsā-yı ləb: *Hz. İsa`nın mucize yapan dudakları gibi.*

Çeşmün nə vəchdəndi ki bīmārdur müdām
Həm-sāyəsində **'Īsā-yı ləb** tək ṭəbībi var *(Gazel 44, Mısra 4). ['īsā-yı ləb,]*

isbāt: *Kanıt, delil.*

Təqsīrimün **isbātınə** şāhid tələb etmə
Bir şāh ki zālim olə təqsīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 3). [isbātınə, -ı, -n, -ə]*

işfəhānī: *Şâfiî mezhebinden olan Ebu Nuaym İsfehani`nin taraftarları.*

Biri der ḫeyr Bəhbəhānīdür
Biri der mīr-**İşfəhānīdir** *(Mesnevi 11, Mısra 50). [işfəhānīdir, -dir]*

isfəndār: *İsfendiyar. Keyaniyan`dan Küştasb`ın oğludur. İranlılarca büyük kahramandır. Milattan 549 yıl önce Rüstem`le ettiği savaşta vefat etmiştir. Lakabı Ruyinten`dir (Tunç bedenli).*

Nīş-i kəmāndār elə oḫlar atur sərmādan
Ki onə tāb eləməz Rüstəm ilə **İsfəndār** *(Kaside 6, Mısra 4). [isfəndār,]*

isfəndiyār: *İsfendiyar. Keyaniyan`dan Küştasb`ın oğludur. İranlılarca büyük kahramandır. Milattan 549 yıl önce Rüstem`le ettiği savaşta vefat etmiştir. Lakabı Ruyinten`dir (Tunç bedenli).*

Gör 'āqibət nə eylədi bu zārə kūj-püşt
Beş gün içində Rüstəm ü **İsfəndiyārınə** *(Gazel 207, Mısra 4). [isfəndiyārınə, -i, -n, -ə]*

Rāḥil təḫəllüş ol ki qılur kūr dīdəsi
Gər olsə həm-nəbərd yüz **İsfəndiyār** ilə *(Kaside 21, Mısra 20). [isfəndiyār,]*

isim: *Ad.*

Hər gədā-ṭīnət bir **isim** ilə sulṭān olmaz
Qurı əngüştər ilə dīv-i Süleymān olmaz *(Gazel 90, Mısra 1). [isim,]*

işıq: *Işık, aydın.*

Əlimdən aldun o ḫ˅urşīd-i 'āləm-ārānı
İşıq günim dəḫi çoḫ etmə tīrə-şām fələk *(Gazel 118, Mısra 10). [işıq,]*

iskəndər: *Büyük İskender olarak bilinen III. Aleksandros, Makedonyalı hükümdar.*

Görməgə cām-ı ləb ü āyīnə-i rüḫsārını
Qalḫızub baş qəbrdən Cəmşīd ü **İskəndər** gəlüb *(Gazel 21, Mısra 8). [iskəndər,]*

Āynə-i dünyānı dutmuş yoḫdur **İskəndər** ṣifət
Cām çoḫdur līk bəzm-i 'eyş içün Cəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 7). [iskəndər,]*

Cəhālət əhlinün Yə`cūcunə Żū`ī giriftārəm
Bu dərdi çəkməgə səd ḫeyf kim **İskəndərim** yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 14). [iskəndərim, -im]*

Dutub āyīnə-rū dünyānı cām 'āləmdə çoḫ çoḫdur
Vəlīkən yoḫdur **İskəndər** nə bir Cəmşīd nə Cəm var *(Gazel 70, Mısra 4). [iskəndər,]*

Ẓulmāt dutub 'āləmi yoḫ Ḫiżr ilə İlyās
İskəndər ilə çeşme-i ḥeyvān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 6). [iskəndər,]*

Nədi ẓulmāt-ı ġəm içrə belə ḥeyrān qalmaq
Oḫı Şəh-nāmədə **İskəndər** ilə Dārādən *(Gazel 173, Mısra 8). [iskəndər,]*

Ey cān çoḫ etmə lə'l-i ləbi ārzūsunı
İskəndər öldi dəhrdə bu ārzū ilə *(Gazel 214, Mısra 8). [iskəndər,]*

Dövlət-i dünyānı cəm' etdün deyək āḫır nədür
Hanı **İskəndər** cəhāndə bāqī 'izzət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 4). [iskəndər,]*

Verdi baña ġüşşə vü ġəmdən nicāt
İskəndərə yetüşdi āb u ḥəyāt *(Mesnevi 4, Mısra 44). [iskəndərə, -ə]*

iskəndərün āynəsi: *İskender'in aynası. "Ayîne-i âlem-nümâ (Cihanı gösteren ayna)" olarak da bilinen bu ayna hakkında çeşitli rivayetler mevcut olup bunların birçoğu efsane niteliği arz eder. İskender İskenderiye şehrini kurduğu zaman orada bulunan hekimlerden Belinas, Hermis ve Valines bir ayna yapmışlar ve yüksek bir yere koymuşlardı. Güya bu aynada oraya gelmekte olan gemiler daha bir aylık yolda iken görülebilirmiş. Eğer gelen düşman gemisi ise bu aynadan güneş ışığı yansıtılarak daha uzaktayken yakılabilirmiş. İskender tarafından hocası Aristo'ya yaptırıldığı da rivayet edilen bu aynanın bir gece, bekçileri uyurken çalınıp denize atıldığı yine efsâneler arasındadır. Bazı kaynaklarda bu aynanın Hind hükümdarı Kayd tarafından İskender'e hediye edilen dört kıymetli eşyadan biri olduğu söylenir. Yuvarlak (top ayna) ve düz olduğu hakkında ihtilâf bulunan bu aynanın iki tarafı da gösterirmiş. Arka yüzüne yalancılar baktığı zaman görüntü vermezmiş ve İskender de kimin yalan söylediğini bu ayna vasıtasıyla anlarmış. Çünkü aynanın arka yüzü yalancıların görüntüsünü kabul etmezmiş.*

Cām-ı cəmdür dəḫi **İskəndərün** āynəsidür
Məst olandə bilisən 'āləmün ādəm nəsidür *(Mesnevi 9, Mısra 5). [iskəndərün āynəsidür, -dür]*

islām: *Allah'ın Kur'an ile vahyettiği ve esasları Hz. Muhammed tarafından bildirilen din, müslümanlık.*

Bilməm nöçün bu 'əṣrdə rāḥət görünməyür
İslām içində hīç səlāmət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 2). [islām,]*

İslām də tə'əṣṣüb-i dīndən ḥesāb olur
Bu 'əṣrdə nə 'ār u nə ġeyrət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 5). [islām,]*

İslām deyən sözlərə kimsə qulaq asmaz
Qurānə qəsəm doğrı müsəlmān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 13). [islām,]*

Qalubdı bircə bu **İslām** milləti məḥrūm
Təmām millət-i 'āləm dolubdı ḥikmətdən *(Kaside 15, Mısra 5). [islām,]*

Żū`īni şād edüb **İslāmdə** bir ād eyləyün *(Mesnevi 9, Mısra 86). [islāmdə, -də]*

Kibr ilə Naṣārā vü Yəhūd u **İşlām** *(Rübai 3, Mısra 2). [işlām,]*

Belə olandə nöçün qoymayursən **İslāmı**
Ki ḥāṣil eyləyə ‘elm-i nücūm u hey`ātdən *(Kaside 15, Mısra 55). [islāmı, -ı]*

Bār`ilāhī özün ‘əlāc elə
Qoymə **İslāmı** tərk olə belə *(Mesnevi 11, Mısra 98). [islāmı, -ı]*

<u>**ism:**</u> *Ad, nam.*

Əgərçi **ismdə** şe‘rimdə səktə vāqe‘dür
Ləṭīfədür genə əş‘ārdə o səktə ‘əyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 19). [ismdə, -də]*

Həm ḥəsəb həm nəsəbdə bī-həmtā
İsmi tək həm özi böyük aqa *(Mesnevi 2, Mısra 4). [ismi, -i]*

Çünki şərīf **ismidi** ‘Əlībaba
Ol səbəbdən tapubdı ‘izz ü ‘əlā *(Mesnevi 10, Mısra 41). [ismidi, -i, -di]*

Ḥasəblə ‘āləm-i ḫilqətdə çünki ə‘lāsan
Odur səbəb ki ‘Əlī **isminə** müsəmmāsan *(Mesnevi 13, Mısra 8). [isminə, -i, -n, -ə]*

Cümlə əḫlāqı ḥəsən **ismi** Ḥüseyn ḫān ki Ḫudā
Eyləyüb əḥsən-i təqvīmdə ẕātın ḫilqət *(Kaside 5, Mısra 35). [ismi, -i]*

İşmün ziyādə mənfə‘ətün yoḫdı olsə də
Məḫlūq tābe‘āyə-i Qur`ānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 9). [işmün, -ün]*

<u>**ism-i bəg:**</u> *Bey ismi.*

Yoḫsə çoḫ dünbülü-bāz **ism-i bəg** əḫz eyləyüb
Özini bir adı bəgliklə nəcābətli bilüb *(Mesnevi 6, Mısra 55). [ism-i bəg,]*

<u>**ism-i müsəmmā:**</u> *İsimlendirilmiş kişi.*

İsm-i müsəmmā tək Aqabəg olub
Belə aqa dəhrdə tək tək olub *(Mesnevi 4, Mısra 55). [ism-i müsəmmā,]*

<u>**ism-i məḥəmmədlə:**</u> *Muhammed ismiyle, ismi Muhammet olmakla.*

Hīç kəs **ism-i Məḥəmmədlə** peyğən-bər olmaz
‘Əli olmaqla adı Ḥeydər ü Ṣəfdər olmaz *(Mesnevi 6, Mısra 41). [ism-i məḥəmmədlə,]*

<u>**ism-i pāk:**</u> *Temiz isim.*

Ẓāhirdə Mürtəżā deyülür **ism-i pākuvə**
Bāṭində nəfs-i nāṭiqə-i Muṣṭafā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 13). [ism-i pāküvə, -ü, -və]*

<u>**ism-i yūsif:**</u> *Hz. Yusuf`un adı.*

Ey Yəhūdā nəsl-i Yə‘qūb **ism-i Yūsif** ḥüsn kim
Ḥüsnüvə min müştərī yüz məh ḫərīdār eylədün *(Gazel 181, Mısra 3). [ism-i yūsif,]*

<u>**isön:**</u> *İsen.*

Köñül gər istər **isön** istirāḥət-i dünyā
Şərāb-ı nābdədür cümlə rāḥət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 1). [isön,]*

Deyür ki müctəhidə bağlamaz **isön** boynun
Təmām ‘əməllərün olur qətrə olur fānī *(Kaside 23, Mısra 81). [isön,]*

<u>**işrāf eylə-:**</u> *Gereksiz yere harcamak, boşuna sarfetmek.*

Belədür çün dəḫl ü ḫərcün gözlə **işrāf eyləmə**
Ḫərc qıl vācib yerə gör ‘eyş [ü] ‘işrət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 9). [işrāf eyləmə, -mə]*

<u>**‘işrət:**</u> *İçki içme, içki, eğlence.*

‘İşrətlə keçən günlərivi yādə sal imdi
Ādəm şifət ol rövże-i riżvānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 3). [‘işrətlə, -lə]*

Bu günki günlərimi fikr edəndə ẓāhirdür
Behişt imiş mənim ol **‘işrət** eyləyən günlər *(Gazel 67, Mısra 8). [‘işrət,]*

Aldanməgilən Żū`ī cəhānə nədi dünyā
Beş günlüq olan **‘işrət** ü behcət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 28). [‘işrət,]*

‘Eyş ü **‘işrət** azalur ‘ömr çoḫalduqcə bəlī
Ləẕẕət ol ṭıfl dəmində əmilən şīrdədür *(Gazel 75, Mısra 5). [‘işrət,]*

‘İtāb u nāzun olur əhl-i ‘eşq içün **‘işrət**
Ḫiṭāb-ı qəhrün ‘uşşāqə tāzədən cāndur *(Gazel 81, Mısra 9). [‘işrət,]*

Əgərçi ḫəlq-i cəhān ‘eyş ü **‘işrəti** istər
Cəhīmdür baña ey dost bu cəhān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 3). [‘işrəti, -i]*

Ḥəmā`il eyləmək bir ağ cəmālun qara gīsūsın
Keçən möḥnətlə qarə günləri **‘işrətlə** ağ etmək *(Gazel 120, Mısra 10). [‘işrətlə, -lə]*

Möḥnət nə şey`di bilməz idim yā ki ġəm nədür
Köñlim həzār **‘işrət** ilə kām-rān idi *(Gazel 242, Mısra 12). [‘işrət,]*

Ḥəq səni dövlət ü **‘işrətdə** səlāmət eləsün *(Kaside 5, Mısra 53). [‘işrətdə, -də]*

Bir belə əyyāmdə ‘āləm təmām
‘Eyş ilə **‘işrətdədi** yek-sər müdām *(Mesnevi 5, Mısra 44). [‘işrətdədi, -də, -di]*

Şāhlığından görmədi bir **‘işrəti**
Qoydı getdi özi içün lə‘nəti *(Mesnevi 5, Mısra 13). [‘işrəti, -i]*

Nə şey`də var cəhāndə **‘işrət** ey dil cāmdan başqa
Təmām əşyādə var ġəm bir mey-i gül-fāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 1). [‘işrət,]*

‘Eyş ü **‘işrət** ilə çoḫ vəqt keçürdüm ammā
İmdi bildim bu ḫarābə necə ġəm-ḫˇānə imiş *(Gazel 107, Mısra 3). [‘işrət,]*

Olə Ḫosrov edə Şīrīn ü şəkərlə **‘işrət**
Ṭə‘nə bir ṣūrətə bənd olmaqə Fərhādə qılə *(Gazel 215, Mısra 9). [‘işrət,]*

Salınub **‘işrət** ilə mən də du‘ālar eləyüb
‘Ömrüvə dövlətüvə tā nə qədər cānım var *(Kaside 6, Mısra 37). [‘işrət,]*

Evində görmədigün hər ṭə‘ām lövn-bə-lövn
Gəlür ḥużūruvə hər mənzilündə **‘işrət** ilə *(Kaside 20, Mısra 8). [‘işrət,]*

Dedi ey bī-ḫəbər gūyā ḫəbərsizsən bu **‘işrətdən**
Ki ‘āləm sər-bə-sər dönmüş behişt-i ‘ədn-i riżvānə *(Kaside 22, Mısra 17). [‘işrətdən, -dən]*

Yā Rəb o qədīm ‘əṣr o ləẕẕət hara getdi
Ḫəlq içrə olan ‘eyş ilə **‘işrət** hara getdi *(Kaside 24, Mısra 2). [‘işrət,]*

Ṣıdq ü iḫlāṣ ilə hər ṣübḥ ü məsā Ḫāliqdən
Rūz u şəb **‘işrət** ilə cānıvı saq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 4). [‘işrət,]*

On bir ay **‘işrət** ü ‘eyş ilə keçür ovqātun
Bārī bir ay keçən əḥvālə sitiğfār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 9). [‘işrət,]*

Şād idi köñül o sāḥət içrə
Hər ləḥẓədə ‘eyş ü **‘işrət** içrə *(Mesnevi 7, Mısra 26). [‘işrət,]*

Hər nə olsun gedəcəksən bu fənā dünyādən
Bārī bir **‘işrət** elə çəkmə ġəm-i bī-cādən *(Mesnevi 15, Mısra 22). [‘işrət,]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki **‘işrət** ü ‘eyşim təmām idi
Baş şūr-ı ‘eşq gözdə o māh əldə cām idi *(Muhammes 2, Mısra 1). [‘işrət,]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki **‘işrət** ü eyşim təmām idi
Ḥeyf ol qərīnə kim baña dövrān be-kām idi *(Muhammes 2, Mısra 17). [‘işrət,]*

Hər gün keçirdi **‘işrət** ilə rūzgārımız
Dil şād-kām u əldə mey-i ḫ˘oş-güvārımız *(Müseddes 1, Mısra 13). [‘işrət,]*

<u>‘işrət-i pünhān:</u> *Gizli içki (meclisi).*

Görüb bu **‘işrət-i pünhānı** sordum bāğbānlardan
Nədür bu ‘Eyş [ü] ‘işrət vāqif et bir sirr-i pünhānə *(Kaside 22, Mısra 15). [‘işrət-i pünhānı, -ı]*

<u>iştibāh:</u> *Şüphe, şüphelenme.*

Zülf-i ruḫsārun mıdır gördükdə qıldım **iştibāh**
Yā ki mīzān bürcini məskən qılubdur āftāb *(Gazel 16, Mısra 7). [iştibāh,]*

<u>istifhām:</u> *Sormak.*

Məqām-ı mehr ü məḥəbbətdə rəsm-i dīrīndür
Həmīşə ḥālət-i əḥbābı qılmaq **istifhām** *(Gazel 129, Mısra 24). [istifhām,]*

<u>istiġnā:</u> *Çekinmek, geri durmak.*

‘Āşiqi müstəğnī etmişdür ḫəyālun vəṣldən
N`olə sən hər ləḥẓə göstərsön bu istiğnā yüzin *(Gazel 148, Mısra 12). [istiğnā,]*

<u>istiġnā:</u> *Bir şeye karşı nazlı davranma, tenezzül etmeme.*

‘Āşiqi müstəğnī etmişdür ḫəyālun vəṣldən
N`olə sən hər ləḥẓə göstərsön bu **istiğnā** yüzin *(Gazel 170, Mısra 12). [istiğnā,]*

<u>iştihār:</u> *Meşhur olma, ünü yayılma, nam kazanma, şöhret, nam.*

Ḫāqānī-i zəmānədi hər növ‘ şe‘rdə
Feyz-i cəhānə gün kimidür **iştihār** ilə *(Kaside 21, Mısra 22). [iştihār,]*

<u>istiḥżār:</u> *Hazırlama, hazırlanma, hazır etme, hazır edilme.*

Kürk-i ḥəftānı gərək rədd edə sərmātərin
Yoḫdı yolım ki edəm mən onə tā **istiḥżār** *(Kaside 6, Mısra 26). [istiḥżār,]*

<u>istiqāmət:</u> *Bir şeyin belli tarafa uzanması.*

Hanı qədün kimi gülbündə **istiqāmət** ü nāz
Ləbün təki sölə bir ġönçənün ṭərāvəti var *(Gazel 78, Mısra 3). [istiqāmət,]*

Mən bī-nəvāyə rəḥm elə ey sərv-qāmətim
Kim qalmayub firāqə dəḫi **istiqāmətim** *(Gazel 138, Mısra 2). [istiqāmətim, -im]*

<u>istirāḥət:</u> *Dinlenme.*

Səmənd sür‘ət ilə on günə gedən rāhı
Vaġon gedir onı bir gündə **istirāḥət** ilə *(Kaside 20, Mısra 6). [istirāḥət,]*

<u>istirāḥət-i dünyā:</u> *Dünyanın rahatlığı.*

Köñül gər istər isön istirāḥət-i dünyā
Şərāb-ı nābdədür cümlə **rāḥət-i dünyā** *(Gazel 7, Mısra 1). [istirāḥət-i dünyā,]*

<u>iştiyāq:</u> *Büyük arzu duyma, özleme, özleyiş.*

O qədri **iştiyāqım** var sər-i kūyındə āzārə
Göz açmam məskənim cənnət ənīsim gərçi ḥūr olsun *(Gazel 150, Mısra 5). [iştiyāqım, -ım]*

Cəhāndə kimsə belə ḥəsrət olmasun yā Rəb
Bu ḥəsrət ilə ki mən oldum iştiyāqundə *(Gazel 196, Mısra 4). [iştiyāqundə, -un, -də]*

<u>istə-:</u> *İstemek, arzu etmek.*

Köñül gər **istər** isön istirāḥət-i dünyā
Şərāb-ı nābdədür cümlə rāḥət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 1). [istər, -r]*

Ġəmzə peykānın dilər şövq-i ruḫundan cān u dil
Eylə kim gün tābişindən təşnələr **istərlər** āb *(Gazel 16, Mısra 6). [istərlər, -r, -lər]*

Ol şam‘-ı şəb-əfrūzə vüṣāl **istəsön** ey cān
Tā olmayasən ‘eşqdə pərvānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 9). [istəsön, -sön]*

Cəhānun dövlətin çoḫ **istəyən** əşḫāṣlar bi`llāh
Fənādur çün bunun ṭālibləri dīvānə sərsəmdür *(Gazel 41, Mısra 7). [istəyən, -y, -ən]*

Çoḫdandı köñül **istər** idi feyz-i ḥużūrun
Qorḫutdı bu söz līk bu əfkārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 13). [istər, -r]*

Ātəş-i ‘eşq-i ruḫ-ı yār ‘əlācın ḥükəmā
İstədim āb-ı dəm-i ḫəncər-i cānān dedilər *(Gazel 62, Mısra 4). [istədim, -di, -m]*

Ey dövlət-i ḫūn ‘āşiq içün ḫūn-bəhā nədür
Səndən gər **‘āşiq istər** isə ḫūn bəhānədür *(Gazel 89, Mısra 2). [istər, -r]*

Əgərçi ḫəlq-i cəhān ‘eyş ü ‘işrəti istər
Cəhīmdür baña ey dost bu cəhān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 3). [istər, -r]*

Dil **istər** idi qədün sərvini yüzün güləni
Nə ẕövqi ḫāṭirə yüz bāğ u būstān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 7). [istər, -r]*

‘Eşq içrə ẖidmət eylə vüṣāl **istəsön** əgər
Tarı verür mi cənnətini ṭā‘ət olmamış *(Gazel 105, Mısra 7). [istəsön, -sön]*

Növ-bəhār oldı genə seyr-i ṣəfā istər köñül
Səbzələr tək bādədən nəşv ü nəmā **istər** köñül *(Gazel 122, Mısra 1). [istər, -r]*

Növ-bəhār oldı genə seyr-i ṣəfā **istər** köñül
Səbzələr tək bādədən nəşv ü nəmā **istər** köñül *(Gazel 122, Mısra 2). [istər, -r]*

Dəm-bə-dəm gülşənlər içrə bülbül-i şūrīdə tək
Ərganūn u tārdən şūr u nəvā **istər** köñül *(Gazel 122, Mısra 4). [istər, -r]*

Ḥūrī tək məhbūbı Kövs̱ər tək şərābı bāğda
Həẕihi cənnāt təcrī təḥtihā **istər** köñül *(Gazel 122, Mısra 6). [istər, -r]*

Niyə ḥūr u Kövs̱ər **istər** zāhid-i ẖūd-bīn vəlī
Cām-ı Kövs̱ərvəş büt-i ḥūrī-liqā **istər** köñül *(Gazel 122, Mısra 7). [istər, -r]*

Niyə ḥūr u Kövs̱ər **istər** zāhid-i ẖūd-bīn vəlī
Cām-ı Kövs̱ərvəş büt-i ḥūrī-liqā **istər** köñül *(Gazel 122, Mısra 8). [istər, -r]*

Verdi cān Fərhād Şīrīnün vəfāsın görmədi
‘Əqlə baẖ gör māh-rūlərdən vəfā **istər** köñül *(Gazel 122, Mısra 10). [istər, -r]*

Vəṣl-i dildār aẖtarur hicrānə ṣəbr etmüb genə
Anlamub təqdīr-i təğayyür qəżā **istər** köñül *(Gazel 122, Mısra 12). [istər, -r]*

Cām u cīb ü kīsə ẖālī Żū`ī-i bī-çārə tək
Cām-ı bādə vəṣl-i sādə bī-bəhā **istər** köñül *(Gazel 122, Mısra 14). [istər, -r]*

İstəyürsən sölə tərsā balası nāz eləmə
Buraẖub məzhəbimi dīn-i Məsīḥāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 5). [istəyürsən, -y, -ür, -sən]*

Köñül əgərçi sən-i zārı pür-ġəm **istəmənəm**
Vəlī ẖəyālın o məh-pārənün kəm **istəmənəm** *(Gazel 135, Mısra 1). [istəmənəm, -mə, -n, -əm]*

Köñül əgərçi sən-i zārı pür-ġəm **istəmənəm**
Vəlī ẖəyālın o məh-pārənün kəm **istəmənəm** *(Gazel 135, Mısra 2). [istəmənəm, -mə, -n, -əm]*

Behiştə gərçi məni də‘vət etsələr sənsiz
Özimə rövżə`-i ẖüld-i cəhənnəm **istəmənəm** *(Gazel 135, Mısra 4). [istəmənəm, -mə, -n, -əm]*

Köñül cərāḥəti çün zəẖm-i tīğ-i əbrūdur
Əgər öləm də ẖ̆oşam dəẖi mərḥəm **istəmənəm** *(Gazel 135, Mısra 6). [istəmənəm, -mə, -n, -əm]*

Vüṣāl-i yārdə istər köñül ki ẖəlvət olə
Behişt-i ‘ədn idi çün ondə ādəm **istəmənəm** *(Gazel 135, Mısra 8). [istəmənəm, -mə, -n, -əm]*

‘Ərəqlədüb vərəq-i ‘āriżün ‘ərəq tāyı
Bu qədri Żū`ī gül üstündə şəbnəm **istəmənəm** *(Gazel 135, Mısra 10). [istəmənəm, -mə, -n, -əm]*

Vüṣāl-i yārdə istər köñül ki ẖəlvət olə
Behişt-i ‘ədn idi çün ondə ādəm **istəmənəm** *(Gazel 135, Mısra 7). [istər, -r]*

Əzəldə **istər** idim vəṣlini vəlī ḥālā
Nüvīd-i qətl veren bir pəyāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 7). [istər, -r]*

Əzəldə ṣidq ilə ẖidmət qıl **istəyürsən** əgər
Məqām-ı qurb tapub ‘āqibət əmīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 7). [istəyürsən, -y, -ür, -sən]*

Kim **istər** isə ẖilqət-i bu ‘āləmi bilsün
‘Āləmdəki əsrār-ı ẖəfī mübhəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 1). [istər, -r]*

Həmīşə **istər** idim cān verim qabaqundə
Vəlī nə sūd ki verdim ġəm-i firāqundə *(Gazel 196, Mısra 1). [istər, -r]*

Mənim də **istəyürəm** mehrbān nigārım olaydı
Ki ẕövq-i vəṣli ilə yaẖşı rūzgārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 1). [istəyürəm, -y, -ür, -əm]*

Çoẖdı dünyādə əgər ṣāḥib-i dövlət nə gərək
Ḥāl bilməz gözəli **istəməz** əhl-i ‘işrət *(Kaside 5, Mısra 52). [istəməz, -məz]*

İstəyürsən hər iki dünyādə rāḥətliq əgər
Ḥəqqinə bəẖş eylə mey key gör ki rāḥət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 17). [istəyürsən, -y, -ür, -sən]*

Cāşəliq olmaqı **istər** məni çərẖ-i kəc-rov
Ki qılub ləẕẕət-i dünyānı baña cümlə ḥarām *(Kaside 13, Mısra 15). [istər, -r]*

Ey vəfā kānı Əmīrẖān ki dəm-ā-dəm Ḥəqdən
Ṣıdq ilə vəqtivi ẖ̆oş keyfivi çaq **istəyürəm** *(Kıt'a 2, Mısra 2). [istəyürəm, -y, -ür, -əm]*

Ṣıdq ü iẖlāṣ ilə hər ṣübḥ ü məsā Ḫāliqdən
Rūz u şəb ‘işrət ilə cānıvı saq **istəyürəm** *(Kıt'a 2, Mısra 4). [istəyürəm, -y, -ür, -əm]*

Eləyürsən hamunun ḥālinə lüṭf ilə nəẓər
Bir mənim də dəẖi bu ‘ərżimə baq **istəyürəm** *(Kıt'a 2, Mısra 6). [istəyürəm, -y, -ür, -əm]*

Söndürüb bād-ı fələk şam‘ımı qılmış tīrə
Ẓülmət-i leylim ‘əlācınə çırāq **istəyürəm** *(Kıt'a 2, Mısra 8). [istəyürəm, -y, -ür, -əm]*

Qalmışam pāy-ı piyādə gəlübən dərgəhiñə
‘Əcz ilə mərhəmətündən bir ayaq **istəyürəm** *(Kıt'a 2, Mısra 12). [istəyürəm, -y, -ür, -əm]*

‘Ālim-i şā‘irəm dərvīş ü fəqīr ü müżṭər
Hansı vəch ilə desön mən o sayāq **istəyürəm** *(Kıt'a 2, Mısra 14). [istəyürəm, -y, -ür, -əm]*

Żū`iyəm mən də Şamāẖīdə sənün məddāḥun
Düşmənün dīdəsinə çəkməgə dāq **istəyürəm** *(Kıt'a 2, Mısra 16). [istəyürəm, -y, -ür, -əm]*

Bilməyürdük zəmānənin möhnətin
İstəməyürdük Tarının cənnətin *(Mesnevi 4, Mısra 16). [istəməyürdük, -mə, -y, -ür, -dü, -k]*

Göstərmədi kimsə bir səẖāvət
Əvvəl məni nişə **istədüz** siz *(Mesnevi 7, Mısra 50). [istədüz, -dü, -z]*

Ḫānlar səni **istəyübdi** mollā
Rūḥānī umūr içrə dārā *(Mesnevi 7, Mısra 33). [istəyübdi, -y, -üb, -di]*

Dövlətlü olan mürīdlərdən
Qərz **istə** ‘əzīz-i sīm ü zərdən *(Mesnevi 8, Mısra 54). [istə,]*

Gər **istəsön** ey ‘əzīẕ-i ‘āləm
Kim gəlməyə yanıña bir ādəm *(Mesnevi 8, Mısra 51). [istəsön, -sön]*

Dərs-i ʻelm ilə o ādəmdi mən oldım ẖeyvān
İstəsə hər cürə noẖtə urə ḥəqdür āsān *(Mesnevi 9, Mısra 72). [istəsə, -sə]*

Olsa gər ʻeyb istəyəndə dəlīl
Pəs nöçün Ḥəqdən **istəyübdi** Ḫəlīl *(Mesnevi 11, Mısra 82). [istəyübdi, -y, -üb, -di]*

Ātəş-i ʻeşq-i ruẖ-ı yār ʻəlācın ḥükəmā
İstədim āb-ı dəm-i ẖəncər-i cānān dedilər *(Gazel 62, Mısra 4). [istədim, -di, -m]*

Küfr-i zülfün ʻāşiqə ey şūẖ īmān **istəməz**
ʻĀriżun müştāqı ey gül bāğ-ı riżvān **istəməz** *(Tahmis 3, Mısra 1). [istəməz, -məz]*

Küfr-i zülfün ʻāşiqə ey şūẖ īmān **istəməz**
ʻĀriżun müştāqı ey gül bāğ-ı riżvān **istəməz** *(Tahmis 3, Mısra 2). [istəməz, -məz]*

Gözlərün bīmārı ey məh ṣəḥḥət-i cān **istəməz**
Təşnə-i cām-ı vüṣālun āb-ı ḥeyvān **istəməz** *(Tahmis 3, Mısra 3). [istəməz, -məz]*

Gözlərün bīmārı ey məh ṣəḥḥət-i cān **istəməz**
Təşnə-i cām-ı vüṣālun āb-ı ḥeyvān **istəməz** *(Tahmis 3, Mısra 4). [istəməz, -məz]*

Mā`il-i mūr-ı ẖaṭün mülk-i Süleymān **istəməz**
Nəqş edübdür ḥūrdən əʻlā səni ṣūrətgərün *(Tahmis 3, Mısra 5). [istəməz, -məz]*

Eyləməz meyl-i behişt üftādə-i ẖāk-i dərün
Sākin-i künc-i ġəmün seyr-i gülüstān **istəməz** *(Tahmis 3, Mısra 10). [istəməz, -məz]*

Hīç sulṭānım deyən mülkini vīrān **istəməz**
Mehr ilə dövr etmədi hərgīz bu çərẖ-i bī-ḥəyā *(Tahmis 3, Mısra 15). [istəməz, -məz]*

Ey Füżūlī müttəṣil dövrān müẖālifdür baña
Ġalibā ərbāb-ı isteʻdādı dövrān **istəməz** *(Tahmis 3, Mısra 20). [istəməz, -məz]*

Bilmək **istərsən** köñül gər ḥikmət Əflāṭūn kimi
Çək ayağun bādəvəş ẖum içrə sən də ẖānə dut *(Gazel 33, Mısra 7). [istərsən, -r, -sən]*

ʻĀlim gərək olsun dəẖi məʻqūldə kāmil
Tā ẖəlq desün bundə nə söz **istəsələr** var *(Gazel 42, Mısra 8). [istəsələr, -sə, -lər]*

Dil sirr-i ġönçə-i dəhənün bilmək **istəyür**
Yüz ġəm bu işdə ẖeyli zəmāndur nihān çəkər *(Gazel 61, Mısra 11). [istəyür, -y, -ür]*

Ḫovf-ı cəhīm ü Kövs̱ər ü Təsnīm **istəyür**
Ḥəqqdən belə ʻibādət əlbəttə dūrdur *(Gazel 74, Mısra 3). [istəyür, -y, -ür]*

Bāğ seyrin **istəmün** məndən firāqındə onun
Çünki ol gül-rūdı bāğ u būstānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 3). [istəmün, -m, -ün]*

İstəmə dövləti çoẖ Żū`ī maʻāşun gözlə
Yüngül elə yüküvi keçməyə bu dəryādən *(Gazel 173, Mısra 17). [istəmə, -mə]*

Ḫ˘oşdı yüz ẖəncər-i bərrəndə dil ü cānə dəgə
İstəməm zülf-i pərīşānuvə kim şānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 2). [istəməm, -m, -əm]*

İstəməm ləẕẕət-i vəṣlin o sitəm-kārə gülün
Ḫū dutub bəs ki köñül möḥnət-i hicrānı ilə *(Gazel 204, Mısra 7). [istəməm, -m, -əm]*

Hər kim **istər** özini ġüṣṣədən āzādə qılə
Olmasun kim ṭələb-i rūzī nihādə qılə *(Gazel 215, Mısra 1). [istər, -r]*

Vüṣlət-i yār olmasə Żū`ī-i şeydā içün
Tarı bilür **istəməm** rövże-i rižvānını *(Gazel 245, Mısra 20). [istəməm, -m, -əm]*

Cān ilə dutsun gərək gül kimi bi`llāh ʻəzīz
Kəʻbə-i vəṣl **istəyən** ẖār-ı muğeylānını *(Gazel 245, Mısra 10). [istəyən, -y, -ən]*

Olsa gər ʻeyb **istəyəndə** dəlīl
Pəs nöçün Ḥəqdən istəyübdi Ḫəlīl *(Mesnevi 11, Mısra 81). [istəyəndə, -y, -ən, -də]*

Elə əşẖāṣ **istəyəndə** dəlīl
Onə göstərdi dəẖi Rəb -i cəlīl *(Mesnevi 11, Mısra 87). [istəyəndə, -y, -ən, -də]*

Dünyādə indi **istəmürəm** bir zəmān olam
Altmış yaşındə isə [o] bir kimsə gər vəfāt *(Muhammes 1, Mısra 17). [istəmürəm, -m, -ür, -əm]*

Bir gün ḥəyāt **istəmürəm** Zū`iyā dəẖi
Çün yoẖ bədəndə ẕərrəcə ẕövq ü ṣəfā dəẖi *(Muhammes 1, Mısra 25). [istəmürəm, -m, -ür, -əm]*

Şīrvān köçübdi lüṭf ilə dārü`s-səlāmdan
Yüz ḥūrī **istəsön** tapulur hər məqāmdan *(Gazel 177, Mısra 2). [istəsön, -sön]*

İstəsön eyləyəsən ẖānə-i ʻuşşāqı ẖarāb
Al ələ şānə çək ol zülf-i ʻəbirāsāyə *(Gazel 194, Mısra 7). [istəsön, -sön]*

Żū`iyā yoẖ elə dil-dūn-ı ġəm hicrānındə
İstəsön vüṣlət əgər ġönçə-i ẖəndānı ilə *(Gazel 204, Mısra 14). [istəsön, -sön]*

Get sat ʻəvāmə qəlb-i ʻəməl ʻārif **istəməz**
Vəhm eylə leyl-i ʻasʻas-ı yəvmü`l ḥesābdan *(Gazel 178, Mısra 11). [istəməz, -məz]*

Kim ki Birāhīm təki **istəsə** olmaq ẖəlīl
ʻEşq mināsındə ẕəbḥ eyləyə qurbānını *(Gazel 245, Mısra 5). [istəsə, -sə]*

istəbrəq: *Sırma ile dokunmuş bir cins kalın kumaş.*

Tā o yār-ı növ-ẖəṭ ü āhūvəşim səbr eyləsün
Səbzələr **istəbrəq** ilə fərş edüb ṣəḥrā yüzin *(Gazel 170, Mısra 8). [istəbrəq,]*

Tā o yār-ı növ-ẖəṭ ü āhūvəşim səbr eyləsün
Səbzələr **istəbrəq** ilə fərş edüb ṣəḥrā yüzin *(Gazel 148, Mısra 8). [istəbrəq,]*

Fərş ü fürūş zīnəti **istəbrəq** ü ḥərīr
Ḫuddām-ı bəzm-i ẖāṣ ḥəqīqətdə ḥūr idi *(Gazel 246, Mısra 9). [istəbrəq,]*

ʻişvə: *Güzelin gönül çekici ve şuh hâli, cilvesi, naz ve edâsı.*

Qılublar Żū`īni min ʻ**işvə** vü nāz ilə sər-gərdān
Bu kāfir-dīn ü cövr-āyīn ü məh-ruẖsār u bəd-ẖūlər *(Gazel 57, Mısra 9). [ʻişvə,]*

isə: *İse bağlacı.*

Bir mən-i zār dögüldür bilə cövr ü ẓülmi

Əhl-i ḥikmət nə qədər var **isə** āzārı olub *(Gazel 32, Mısra 8). [isə,]*

ʻĀləmdə nə var **isə** tapub cümləsi təğyīr
Hər şeydə qədīmī sər ü sāmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 15). [isə,]*

Ey dövlət-i ẖūn ʻāşiq içün ẖūn-bəhā nədür
Səndən gər ʻāşiq istər **isə** ẖūn bəhānədür *(Gazel 89, Mısra 2). [isə,]*

Ġəm çəkmə biyābān **isə** məskən sənə Żū`ī
Məcnūn olanə qāʻidədür ẖānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 13). [isə,]*

İmdi bildim ki cəhān mülki nə vīrānə imiş
Hər nə ʻeyş ü ṭarabı var **isə** əfsānə imiş *(Gazel 107, Mısra 2). [isə,]*

ʻĀṣīlərə verdin nə qədər var **isə** neʻmət
Öz əmrüñə tābeʻlərə ẕillət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 13). [isə,]*

Var **isə** ʻəqlün əgər ẖᵛāb-ı ẖəyālun ẖˇoş dut
Nə çıẖar muncə ġəm ü möhnət-i cān-fərsādən *(Gazel 173, Mısra 15). [isə,]*

Gər var **isə** gözi vəlī əʻmādı bāṭini
Bir fərq verməyür gül-i ḥəmrāyə ẖārdan *(Gazel 176, Mısra 7). [isə,]*

Kim istər **isə** ẖilqət-i bu ʻāləmi bilsün
ʻĀləmdəki əsrār-ı ẖəfī mübhəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 1). [isə,]*

Hər gürūhun nə qədər var **isə** əhl-i ʻelmi
Görmədim hīç birinün qolı içün bir qüvvət *(Kaside 5, Mısra 23). [isə,]*

Ātəş-i ẖarman-ı ġəmdür özi ki āb **isə** də
Ḫeyrdür cān u tənə gər adı şərāb **isə** də *(Mesnevi 1, Mısra 5). [isə,]*

Ātəş-i ẖarman-ı ġəmdür özi ki āb **isə** də
Ḫeyrdür cān u tənə gər adı şərāb **isə** də *(Mesnevi 1, Mısra 6). [isə,]*

ʻElm ü inṣāf u səẖāvət bu cəhāndən qutarub
Hər nə şey` var **isə** ʻāləmdə qurı ad qalub *(Mesnevi 6, Mısra 12). [isə,]*

Kirām-ı ẖülqi ki vermiş saña bu növʻ Ḫudā
Ġulāmdur sənə hər yerdə var **isə** ʻürəfā *(Mesnevi 13, Mısra 10). [isə,]*

Nə müsībət var **isə** eylədi çərẖ-i ġəddār
Ṣəbr qıldım nə bəlā oldı əgər cümlə dūçār *(Müseddes 2, Mısra 23). [isə,]*

Milyaner Tarıdı yüzminni də peyğən-bər imiş
Olmasə pūlı Fəlāṭūn **isə** derlər ẖər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 8). [isə,]*

Demə məẖlūq yanındə qoyulub tāzə niẓām
Pūldan ġeyri nə iş var **isə** məcmūʻ-ı ḥarām *(Terci-bend 1, Mısra 12). [isə,]*

Küfrdür Żū`ī bu söz çoẖ də darıẖma nəẓər et
Hər nə var **isə** Ḫudā kāmil-i insānə verüb *(Gazel 20, Mısra 16). [isə,]*

Əgər Fərhād tək zəhr içdün **isə** yār-ı Şīrīnlə
Vəlīkən şükr qıl āẖır nəfəs dildārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 11). [isə,]*

Dünyādə indi istəmürəm bir zəmān olam
Altmış yaşındə **isə** [o] bir kimsə gər vəfāt *(Muhammes 1, Mısra 18). [isə,]*

ʻĪsəvī: *Îsâ peygamberin dîninden olan (kimseler), Hıristiyan.*

ʻĪsəvī Mūsəvī vü Sünni Şīʻə qutarub
Məʻrifət kəsb qılub cümlə müsəlmān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 5). [ʻīsəvī,]*

Mūsəvī **ʻĪsəvī** dəhrī ḥikəmī dövriyyə
Nūrī vü nārī vü ẖᵛurşīdī vü əhl-i bidʻət *(Kaside 5, Mısra 21). [ʻīsəvī,]*

it: *Köpek; Rakip.*

Pərtöv-i rūyun görüb nālān olur ʻāşiqlərün
Rəsmidür eylər fəğān **itlər** göründə māh-tāb *(Gazel 16, Mısra 10). [itlər, -lər]*

Bir mūr qədri hīç Süleymānı bilmənəm
Kūyındə **itlərinə** əgər pāsbān olam *(Gazel 128, Mısra 6). [itlərinə, -lər, -i, -n, -ə]*

Ölsəm ġəmilə kūy-ı nigārımdə dəfn edün
Şāyəd o kūy **iti** basə bir gün məzārımı *(Gazel 228, Mısra 12). [iti, -i]*

it: *Kaybolmak, yok olmak.*

Kəs ümīd ey dil cəhāndə əhl-i ʻürfān qalmayub
Ādəm **itmiş** dəhrdən āṣār-ı insān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 2). [itmiş, -miş]*

Gördükdə ilticā edərəm kūyun **itlərin**
Əḥbāblər bəlī edər əḥbābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 7). [itlərin, -lər, -in]*

Cānə fərəḥ idi mey ilə ṣūrət-i zībā
Ṣūrət pozulub rūḥ **itüb** cān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 20). [itüb, -üb]*

Olmur könül cərāḥətinə kimsədən ʻəlāc
Dārü`ş-şəfā-yı dəhrün **itüb** sanki mərhəmi *(Gazel 243, Mısra 6). [itüb, -üb]*

Ẓuhūr etmiş cəhāndə bī-vəfālıq
İtübdür rāh-ı rəsm-i āşnālıq *(Gazel 112, Mısra 2). [itübdür, -üb, -dür]*

Sanmə zāhid yetüşürsən bu ʻəməllə ẖüldə
ʻEşqdür ṣidq gərək mundə **itər** məkr ü ḥiyəl *(Gazel 126, Mısra 10). [itər, -ər]*

ʻiṭāb: *Azarlama, paylama.*

İtāb u nāzun olur əhl-i ʻeşq içün ʻişrət
Ḫiṭāb-ı qəhrün ʻuşşāqə tāzədən cāndur *(Gazel 81, Mısra 9). [ʻitāb,]*

Gəh nāz u gəh girişmə gəhī lüṭf ü gəh **ʻitāb**
Vəṣlində Żū`ī gör ki nə həngāmə var idi *(Gazel 222, Mısra 13). [ʻitāb,]*

O məhün gəlsə **ʻitābə** ləb-i gövhər-pāşı
Dönəcək ləʻlə cigər qanı ilə göz yaşı *(Gazel 247, Mısra 1). [ʻitābə, -ə]*

itāʻət: *Emre uyma, söz dinleme.*

Zāhid qəbūl olur o **itāʻət** ḥużūrdə
Żimnində ẕərrə qədri təmənnādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 9). [itāʻət,]*

Ḥəqqün ʻibādəti o **iṭāʻət** olur ki ḥīç
Mənẓūr evində cənnət-i ḥavrādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 11). [iṭāʻət,]*

Bircə kəlmə degilən ki ənə Rabb`ül-aʻlā
Bu ʻəvām tāyfə eylərlər **itāʻət** zāhid *(Gazel 39, Mısra 26). [itāʻət,]*

Zāhidlərün ʻibādəti ḥūr u **qüṣūrdur**
Ḥəqqā belə iṭāʻəti ʻeyni **qüṣūrdur** *(Gazel 74, Mısra 2). [iṭāʻəti, -i]*

itmām: *Tamamlama, bitirme.*

Żū`iyā qāʻidədür şeʻrdə āḫırdə duʻā
Ṭūl verme elə bu ṭərz ilə sən də **itmām** *(Kaside 13, Mısra 34). [itmām,]*

Vəsfivə ʻācizəm mən-i nā-kām
ʻƏcz ilə eylədim sözim **itmām** *(Mesnevi 2, Mısra 48). [itmām,]*

ittifāq: *Fikir birliğine varmak, uyuşmak.*

Düşəndə yādımə cism içrə titrəşür cānım
O günləri ki keçərdi ḫ˅oş **ittifāqundə** *(Gazel 196, Mısra 8). [ittifāqundə, -un, -də]*

iyāric-i güftār: *Rahatlatıcı söz, kelam.*

Ki ey həmīşə bəlā-günlərində ġəm-ḫ˅ārım
Verən **iyāric-i güftārı** köñlümə ārām *(Gazel 129, Mısra 8). [iyārıc-i güftārı, -ı]*

īẕā: *Eziyet verme, eziyet etme.*

Əl üz ey məh cəfādan rəh-güẕār-ı ẓülmdən pā çək
Nə cövr et ʻāşiq-i zārə nə fəryādından **īẕā** çək *(Gazel 116, Mısra 2). [īẕā,]*

ʻiẕār: *Yanak, yüz.*

Qaşun hilāl **ʻiẕārun** məh-i təmāmımdur
Duʻā-yı zülf ü ruḫun vird-i ṣübḥ ü şāmımdur *(Gazel 55, Mısra 1). [ʻiẕārun, -un]*

Ḫəzānun āfəti yetmək gülə odur bāʻiṣ
Ki ḥəddini tanımub etdi bəḥṣ **ʻiẕārun** ilə *(Gazel 205, Mısra 6). [ʻiẕārun, -un]*

Dögi ḫ˅urşīd ü məh ey lālə-**ʻiẕārım** gökdə
ʻƏks-i rūyundı sənün çərḫ-i müʻəllāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 11). [ʻiẕārım, -ım]*

Dāğ-bər-dāğ qoyur ḫāl-i ruḫı sīnəm ara
Düşcəgin ḫāṭirə ol lālə-**ʻiẕārım** gecələr *(Gazel 72, Mısra 8). [ʻiẕārım, -ım]*

Nə rəvādur ki qoyə sən kimi bir lālə-**ʻiẕār**
Bu qədər dāğ-ı ələm Żū`ī-i ġəm-fərsāyə *(Gazel 194, Mısra 9). [ʻiẕār,]*

Toprağə döndürüb neçə yüz min pərīvəşi
Ḫākından imdi gül bitüb oḫşar **ʻiẕārınə** *(Gazel 207, Mısra 10). [ʻiẕārınə, -i, -n, -ə]*

ʻiẕār-ı al: *Al, kırmızı yanak.*

Salmış **ʻiẕār-ı alınə** zülf-i siyāhını
ʻĀşiq günini etməgə gūyā qara gəlüb *(Gazel 22, Mısra 3). [ʻiẕār-i alınə, -ı, -n, -ə]*

iżāʻət: *Kaybetme, zâyi etme.*

Qəd iżāʻət şəms-i vəḥdət min ġəmāmü`l-iḥtifā
Kənz-i məḫfī nūr-ı ʻürfān ilə tapdı incilā *(Gazel 3, Mısra 1). [iżāʻət,]*

izdiḥām-ı kəsrət: *Çokluğun izdihamı.*

Ḫəlq eylədi **izdiḥām-ı kəsrət**
Qalmadı mürīdə ẕövq-i vəḥdət *(Mesnevi 8, Mısra 41). [izdiḥām-i kəsrət,]*

iẓhār: *Açığa vurma, meydana çıkarma, gösterme, âşikar etme.*

Ḥəq qəsəmlə sūrə-i yāsīndə **iẓhār** eyləyüb
Şānuvı ey məḥrəm-i əsrār-ı sirr-i yā vü sā *(Gazel 1, Mısra 5). [iẓhār,]*

Gāh eʻcāz-ı Məsīḥānı ləb-i ləʻlündə gāh
Möʻcüz-i Mūsānı ruḫsārundə **iẓhār** eylədün *(Gazel 181, Mısra 6). [iẓhār,]*

Kimə **iẓhār** eləyim ġāyət-i dərdim bilsün
ʻārif anlar nədi bu nüktə ki yārım getdi *(Gazel 248, Mısra 9). [iẓhār,]*

Bī-ḫəbərsən dedi yoḫsə nədi çārun söləyüm
Yaz Ḥüseyn ḫānə elə məṭləbüvi sən **iẓhār** *(Kaside 6, Mısra 28). [iẓhār,]*

Yazubən bu sözi məḫfī saña **iẓhār** elədim
Öz ḫarābə evimə getməgə qıl bir sāmān *(Kaside 14, Mısra 23). [iẓhār,]*

Demürəm asma qulaq ṣavt-ı müğənnī tārə
Līk vəqtində gərək hər şey`i **iẓhār** edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 8). [iẓhār,]*

Nə mümkündür saña bu Żū`ī-i zār
Qılə iḫlāṣını kāğızlə **iẓhār** *(Mesnevi 3, Mısra 20). [iẓhār,]*

İndi **iẓhār** eləyüm gəl nücəbā silsiləsin
Bəg ü ḫān-zādə vü cümlə ümərā silsiləsin *(Mesnevi 6, Mısra 33). [iẓhār,]*

Başdə əsər-i şərāb-ı gül-nār
Nə olsə köñüldə eylər **iẓhār** *(Mesnevi 7, Mısra 8). [iẓhār,]*

Dərdimi çəküb bəyānə [mən]
İẓhār eləyüm cənāb-ı ḫānə *(Mesnevi 7, Mısra 10). [iẓhār,]*

İẓhār elədi dövr elə iqdām
Dövrān saña eyləyübdi ikrām *(Mesnevi 7, Mısra 31). [iẓhār,]*

Var yüz söz ürəgimdə edə bilməm **iẓhār**
Olu yā Rəb o zəmān kim söləyəm hər nə ki var *(Mesnevi 9, Mısra 87). [iẓhār,]*

Sāqiyā mey ver ki yārə dərd-i dil **iẓhār** edim
Meydən özgə hīç kəs dil-sirrinə mərḥəm dögül *(Gazel 125, Mısra 7). [iẓhār,]*

Mərd nāmərdi qılub cümlə cəhān içrə ʻəyān
Zişt zībānı ḫəlā`iqlərə **iẓhār** u bəyān *(Mesnevi 6, Mısra 6). [iẓhār,]*

iẓhār elə-: *Açığa vurmak, meydana çıkarmak, göstermek.*

Gedüb **iẓhār elə** ol sərvərə ḥāl-i zārun
Tā kifāyət edə hər nəḥv saña olsə mərām *(Kaside 13, Mısra 27). [iẓhār elə,]*

İndi lāzımdı ki **iẓhār eləyüm** əḥvālı
Qalmasun hīç kəsün bī-hūdə qīl ü qālı *(Mesnevi 6, Mısra 9). [iẓhār eləyüm, -y, -üm]*

<u>iẓhār-ı yüz:</u> *Yüz göstermek.*

Hər küçəsində ḥūrī pərī ṣəf ṣəf əyləşüb
İẓhār-ı yüz qiyāmət olur hər məqāmdan *(Gazel 177, Mısra 4). [iẓhār-ı yüz,]*

<u>iẓhārə gətir-:</u> *Meydana çıkarma, âşikar etmek, söylemek.*

Hərə bir dīn gətirmiş **iẓhārə**
Bir olan dīn olubdı ṣəd pārə *(Mesnevi 11, Mısra 95). [iẓhārə gətirmiş, -miş]*

Lüṭf edüb gūş qıl mən-i zārə
Gətürim ʻərż-i ḥālım **iẓhārə** *(Mesnevi 2, Mısra 6). [iẓhārə gətürim, -im]*

<u>iżṭirār:</u> *Çâresiz kalma, çâresizlik, mecbûriyet.*

Pūl eyləyür təmām köñül ārzūların
Bī-pūl cümlə ḫəlq qalur **iżṭirārdə** *(Kaside 19, Mısra 28). [iżṭirārdə, -də]*

<u>ʻizz:</u> *Büyüklük.*

Çünki şərīf ismidi ʻƏlībaba
Ol səbəbdən tapubdı **ʻizz** ü ʻəlā *(Mesnevi 10, Mısra 42). [ʻizz,]*

<u>ʻizz-i kəlām:</u> *Yüce kelam.*

Təqdīr-i qəżā vü qədərün məs`ələsin
Sordum deмədi hīç biri birdür **ʻizzī kəlām** *(Rübai 3, Mısra 4). [ʻizz-i kəlām,]*

<u>ʻizzət:</u> *Hürmet, saygı, ikram, kıymet, îtibar, büyüklük, yücelik. Mertebe ve rütbe yüksekliği, şeref.*

Təqdīr iləndi **ʻizzət** ü ẕillət zəmānədə
Təğyīrə hīç kimsənədə iḫtiyār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 7). [ʻizzət,]*

Mənim yoḫ ḥörmətim mey-ḫānələrdə deyr ü məsciddə
Sənün hər yerdə olsun **ʻizzətün** həm ʻetibārun var *(Gazel 46, Mısra 8). [ʻizzətün, -ün]*

Bir çārə Ḫudāyā ki nöçün Yūsif-i zārdan
ʻİzzətdəki kāşānəsi zindānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 10). [ʻizzətdəki, -dəki]*

Birisi **ʻizzət** ilə neʻmət-i nāz içrə ġərīq
Birinə ẕillət ilə möḥnət-i dünyā qismət *(Kaside 5, Mısra 9). [ʻizzət,]*

Dövlət-i dünyānı cəmʻ etdün deyək āḫır nədür
Hanı İskəndər cəhāndə bāqī **ʻizzət** kimdədür *(Kaside 8, Mısra 4). [ʻizzət,]*

Olsun ziyādə gün-bə-gün ʻāləmdə dövlətün
ʻÖmrün bu növʻ **ʻizzət** ü cūd ilə pāydār *(Kaside 9, Mısra 34). [ʻizzət,]*

Sənsən mənim ṣāḥib-vəlī-neʻmətim
Ḫəlq içində **ʻizzət** dövlət ḥörmətim *(Mesnevi 5, Mısra 86). [ʻizzət,]*

Hər kəsün olsə dövləti varı
Ol kəsün çoḫdı **ʻizzəti** ʻādı *(Mesnevi 11, Mısra 14). [ʻizzəti, -i]*

ʻĀlimün **ʻizzətinə** baḫ ki nə ḫ˘oş ʻāləmdür
Yāḫşı diqqət eləsön bāğ-ı cināndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 19). [ʻizzətinə, -i, -n, -ə]*

<u>ʻizzət-fəzā-yı beyt-i şərīf-i hudā:</u> *Allah`ın şerefli evini kıymetlendiren.*

Səndən səvāyı kimdi ki oldı vilādəti
ʻİzzət-fəzā-yı beyt-i şərīf-i Ḫudā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 24). [ʻizzət-fəzā-yı beyt-i şərīf-i ḫudā,]*

<u>ʻizzət-i dövlət:</u> *Mevki saygınlığı.*

ʻİzzət-i dövlətivi dā`imī qılsun Ḫāliq
Çünki ʻāləm sənə hər gündə ṡənā-ḫ˘ān oldı *(Kaside 17, Mısra 29). [ʻizzət-i dövlətivi, -iv, -i]*

<u>ʻizzət-i ʻuẓəmā:</u> *Mevki bakımından büyük olan kimselerin yüceliği.*

Kişi tapar iki dünyādə **ʻizzət-i ʻuẓəmā**
Həmīşə etdügi inṣāflən mürüvvətdən *(Kaside 15, Mısra 24). [ʻizzət-i ʻuẓəmā,]*

J

<u>jālə:</u> *Sabahları yaprak ve çiçeklerde görülen su damlaları, çiy, şebnem [Dîvan edebiyâtında sevgilinin yanak ve dudağındaki ter için mazmun olarak kullanılmıştır].*

ʻĀriżün kim bādə tābından açubdur lālələr
Hər ṭərəf tər qəṭrəsi ol lālə üzrə **jālələr** *(Gazel 48, Mısra 2). [jālələr, -lər]*

Yüzündə tərdurur yā lālə üzrə **jālədür yā** kim
Məh-i ənvər kənārında düzülmiş ʻiqd-ı pərvīndür *(Gazel 56, Mısra 3). [jālədür, -dür]*

<u>jəng:</u> *Pas, küf, kir.*

ʻUşşāqun almaz āynə-qəlbini **jəng**-kədər
Hər yerdə olsə gün o yerə yoḫdı tārlıq *(Gazel 111, Mısra 3). [jəng,]*

Məgər genə səni bir müşk-būy-āhūnuñ
Qara gözi həvəsilə basubdı **jəng** ü ẓəlām *(Gazel 129, Mısra 18). [jəng,]*

ʻƏdālətlə zində qıldı ʻāləmi
Köñüllərdən silübən **jəng** ü ġəmi *(Mesnevi 5, Mısra 18). [jəng,]*

Bir cām ilə ġüṣṣə gedə məndən
Ġəm **jəngini** tā silüb köñüldən *(Mesnevi 8, Mısra 10). [jəngini, -i, -n, -i]*

<u>jəng-i firāq:</u> *Ayrılık pası.*

Tīrə etmişdi dil-āynəsini **jəng-i firāq**

Vəṣl-i ruḫsārun onı bir məh-i tābān etdi *(Gazel 233, Mısra 7). [jəng-i firāq,]*

K

<u>kabāb:</u> *Kavrulmak, kebap olmak.*

Ləbi şövqilə göz-peymānəsin qan ilə doldurmaq
Cəmāl-ātəşīn ʻeşqilə hər dəmdə **kabāb** olmaq *(Gazel 115, Mısra 4). [kabāb,]*

<u>kābil:</u> *Afganistan'ın başkenti ve en büyük şehri.*

Rüstəm-i Zābilī ḫəftānı olur **Kābildə**
Hər kəsün dəst-rəsi olsə olur Sām-süvār *(Kaside 6, Mısra 13). [kābildə, -də]*

<u>kābin kəs-:</u> *Nikâh yapmak, mollanın nikah kıyması.*

Belə mollā olanun **kəsdigi kābindi** zinā
Dəẖi bundan bətərindən bizi ḥifẓ eylə Ḫudā *(Mesnevi 6, Mısra 19). [kābindi kəsdigi, -di, -di, -g, -i]*

kāf: *Kaf harfi, Arapça "kul" (söyle) sözcüğünün ilk harfi.*

Öz adın yazmaqı bilməz nə bilür **kāf** ilə nūn
İddi'āsı budı līkən ki mənəm Əflāṭūn *(Mesnevi 6, Mısra 15). [kāf,]*

kāfī: *Yeten, yetişen, elveren, yeterli, kifâyet eden.*

Kāfī olur mı şānuvə gər gəlsə Ḥəqqdən
Fəżlün ẓuhūrə qılmaqə yüz qul fəkā Əlī *(Kaside 1, Mısra 29). [kāfī,]*

Mərīż-i 'eşqə **kāfīdür** köñül şəhd-i ləb-i cānān
Ṭəbīb-i nā-şinās u şərbət-i 'innābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 5). [kāfīdür, -dür]*

kāfir: *Allah'ın varlığını inkar eden; Rakip.*

Dəm-ā-dəm cənnət-i rūyundə seyr eylər qara zülfün
Tə'əccüb 'əqli kəmlər söləyürlər zülfə **kāfirdür** *(Gazel 88, Mısra 8). [kāfirdür, -dür]*

Żū`iyā dünyādə gər ol māh olsə həm-dəmim
Kāfirəm ümmīd dutsam ḥūrī vü ġılmān içün *(Gazel 152, Mısra 10). [kāfirəm, -əm]*

Kāfiri bütdən ayırdun zāhidi meḥrābdan
Bilmirəm bir hīç ey ẓālim nədür dīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 3). [kāfiri, -i]*

Nəş`ə-i lə'l-i ləbün ẕövqüni zāhid bilsə
Kāfirəm meyl eləyə Kövsər ilə ḥavrāyə *(Gazel 209, Mısra 8). [kāfirəm, -əm]*

Tə'ẓīm ilə dutub yüzüvi qarə tellərün
Kāfirdə var görün genə īmān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 10). [kāfirdə, -də]*

Su`āl edəndə ġəżəbnāk olub der dinmə
Ki **kāfir** oldun bir də demə bu kəlmət ilə *(Kaside 20, Mısra 28). [kāfir,]*

Deyür danışməgilən Rusī rūzə bāṭil olur
Yəqīn ki **kāfir** olur qoysə başə şapqanı *(Kaside 23, Mısra 64). [kāfir,]*

Mən **kāfirəm** ār edə ġılmānə 'Əleykān
Ey dil-bər-i məh-rūy u büt-i ẖ̌oş-ḫaṭṭ ü ẖālım *(Muhammes 4, Mısra 7). [kāfirəm, -əm]*

Çün bilmür özi məs`ələ sorduqdə deyürlər
Kāfir olı sən dinmə belə sözdə ẖərər var *(Gazel 42, Mısra 12). [kāfir,]*

Dostlar baẖmun namāz-ı bāṭilinə zāhidün
'Eşqini inkār edüb **kāfir** demün īmānı var *(Gazel 54, Mısra 8). [kāfir,]*

Qılublar Żū`īni min 'işvə vü nāz ilə sər-gərdān
Bu **kāfir**-dīn ü cövr-āyīn ü məh-ruẖsār u bəd-ẖūlər *(Gazel 57, Mısra 10). [kāfir,]*

Gəhī cəmālınə gəh küfr-i zülfə səcdim idi
Gəhī müsəlmān gəh **kāfir** olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 4). [kāfir,]*

Yüzün nəẓẓārəsindən mən' edübdür Żū`īni zülfün
Bu **kāfir** əldən almış dīnini gör kim müsəlmānun *(Gazel 160, Mısra 14). [kāfir,]*

Dəm-bə-dəm Żū`ī-i nālānun içərlər qanını
Bir bu bī-rəḥm ü büt ü **kāfir** ü bəd-ẖūlarə baẖ *(Gazel 35, Mısra 10). [kāfir,]*

San **kāfir** idim imdicə īmānə gəlmişəm
Yār-ı diyārdan keçüb āvārə olmuşam *(Muhammes 3, Mısra 19). [kāfir,]*

Qovruldı köñül zülfüvi rūyundə görən dəm
Müslim necə beytu`llāh ara **kāfiri** görcək *(Gazel 117, Mısra 8). [kāfiri, -i]*

Żū`iyā məḥrəm edib zülfünə rūyun hər gün
Kāfiri ẖāzin-i gəncīnə-i īmān etdi *(Gazel 233, Mısra 12). [kāfiri, -i]*

Baẖun ol büt işinə rūyınə qoymuş zülfi
Kāfiri ẖāzən-i gəncīnə-i īmān etmiş *(Gazel 104, Mısra 4). [kāfiri, -i]*

kāfir-i siyəh-dil: *gönlünü siyah kaplamış kafir.*

Əgərçi ṭürrələrün **kāfir-i siyəh-dildür**
Mənim tək 'āşiq içün līk dīn ü īmāndur *(Gazel 81, Mısra 5). [kāfir-i siyəh,]*

kāğəz: *Mektup, kağat.*

Nə mümkündür saña bu Ẓū`ī-i zār
Qılə iẖlāṣını **kāğızlə** iẓhār *(Mesnevi 3, Mısra 20). [kāğızlə, -lə]*

Mən-i şikəstəyə səndən nə vəqtlərdi ki yoẖ
Nə qāṣid ü nə pəyām u nə **kāğəẕ** ü nə səlām *(Gazel 129, Mısra 14). [kāğəẕ,]*

Səbəb nədür ki məni **kāğəẕündə** yazmamısan
Məgər bu qədri olar yār bī-vəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 3). [kāğəẕündə, -ün, -də]*

kāh-ı gülşən: *Gül bahçesi köşkü.*

Açub gördüm bir nāmə-i dil-güşā
Kāẖ-ı gülşən sīnī-sünbül cān-fəzā *(Mesnevi 4, Mısra 46). [kāẖ-i gülşən,]*

kākül-i müşkīn: *Misk kokulu saç.*

Gəh dolanub başınə ol **kākül-i müşkīni** tək
Gāh qurb-ı vəṣldə būs u kənārım var idi *(Gazel 225, Mısra 3). [kākül-i müşkīni, -i]*

Min müşk-i Ḫıṭā **kākül-i müşkīniñə** sədqə
Cānım dəẖi ey gül ləb-i şīrīniñə sədqə *(Muhammes 4, Mısra 19). [kākül-i müşkīniñə, -iñ, -ə]*

kām: *Arzu, meram, maksat.*

Vüşālı təşnəsidim eylədi sīrāb tīğindən
Demün kim yārdan 'uşşāqə ḥāṣil hīç **kām** olmaz *(Gazel 93, Mısra 4). [kām,]*

Vəlī sənsiz köñül ārāmı yoẖdur
Cəmālun görməmiş dil-**kāmı** yoẖdur *(Mesnevi 12, Mısra 18). [kāmı, -ı]*

kām: *Damak.*

Əgər təlẖ olsə də şīrīn olur **kām**
Ki şīrīnliq gərək olsun sər-əncām *(Mesnevi 3, Mısra 11). [kām,]*

kəmān: *Yay.*

Cəllād-ġəmzün ey pərī müjgān u qaşun

Ki tīr alur əlinə baña ki **kəmān** çəkər *(Gazel 61, Mısra 6). [kəmān,]*

kəmān-ı rüstəm-i çərẖə çəkmiş: *Talih Rüstem`inin yayına kurban gitmek.*

Fələk ki ẖosrovı **çəkmiş kəmān-ı Rüstəm-i çərẖə**
Cünūd-ı bəhmən ü isfənd ü dey māhı firār olmuş *(Gazel 101, Mısra 7). [kəmān-ı rüstəm-i çərẖə çəkmiş, -miş]*

kāmil: *Büsbütün, tam, noksansız. İlim, fazîlet ve hüner sâhibi, mânevî meziyetleri bakımından belli bir olgunluğa erişmiş (kimse).*

Anlayubdur çü ʻəqldür **kāmil**
Pūl ilən hər bir iş olur ḥāṣil *(Mesnevi 11, Mısra 15). [kāmil,]*

ʻārif ü fāżil ü **kāmilləri** ẕillətdə qoyub
Ḥörmət ü rāḥətı hər cāhil ü nā-dānə verüb *(Gazel 20, Mısra 9). [kāmilləri, -lər, -i]*

ʻĀlim gərək olsun dəẖi məʻqūldə **kāmil**
Tā ẖəlq desün bundə nə söz istəsələr var *(Gazel 42, Mısra 7). [kāmil,]*

Cəhāndə hīç cövhər-bādə kimi ẖˇoş-güvār olmaz
Ki hər bir şəẖsi təşẖīṣ etməgə **kâmil**-ʻəyār olmaz *(Gazel 99, Mısra 2). [kāmil,]*

Yavaş yavaş bulara gəldi **kāmil** ādəmlər
Yetürdi tā bu məqāmə ki dutdı dünyānı *(Kaside 23, Mısra 41). [kāmil,]*

Sölə bu ʻelm nə ṭərz ilə pəs olur ḥāṣīl
Ki **kāmil** ādəm edə bir o növʻ ḥeyvānı *(Kaside 23, Mısra 48). [kâmil,]*

Üç ildə gör necə **kāmil** ʻƏrəb dilini bilür
Ki Rusə tərcümə eylir ḥədīẟi Qur`ānı *(Kaside 23, Mısra 57). [kāmil,]*

Kāmil külāh-dūz u rəfūkārlar onı
Tā bir külāh tikdi çəküb rənc-i bī-şümār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 7). [kāmil,]*

kāmil-i insān: *İlim, fazîlet ve hüner sâhibi, mânevî meziyetleri bakımından belli bir olgunluğa erişmiş insan.*

Küfrdür Żū`ī bu söz çoẖ də darıẖma nəżər et
Hər nə var isə Ḫudā **kāmil-i insānə** verüb *(Gazel 20, Mısra 16). [kāmil-i insānə, -ə]*

kām-kār: *Muradına ermiş.*

Əfsūs yandım ātəş-i hicrānə ʻāqibət
Yād ol ki vəṣli ilə köñül **kām-kār** idi *(Gazel 222, Mısra 10). [kām-kār,]*

Ey ṣāḥib-i güzīn Ḥəmid ağa ki Kirdgār
Lüṭf ilə eyləmiş səni ʻāləmdə **kām-kār** *(Kaside 9, Mısra 32). [kām-kār,]*

Duʻā ilən elə Żū`ī təmām əşʻārun
Murād-ı məṭləbimə mən də **kām-kār** oldım *(Kaside 12, Mısra 26). [kām-kār,]*

Bir də gördün ʻināyət etdi Ḫudā
Hər murād üzrə **kām-kār** oldun *(Kaside 16, Mısra 14). [kām-kār,]*

kām-rān: *Arzusuna, muradına ermiş, bahtiyar.*

Şīrīn qılə məẕāqımı şəhd-i təkəllümi
Dövr-i ruẖundə zülfi təki **kām-rān** olam *(Gazel 128, Mısra 4). [kām-rān,]*

Yā Rəb olur mu bir də dönüb növ-cavān olam
Eyş [ü] nəşāt-ı ləẕẕət ilə **kām-rān** olam *(Muhammes 1, Mısra 2). [kām-rān,]*

Möḥnət nə şey`di bilməz idim yā ki ġəm nədür
Köñlim həzār ʻişrət ilə **kām-rān** idi *(Gazel 242, Mısra 12). [kām-rān,]*

kān: *Maden. Bir şeyin çok bol bulunduğu yer veya kimse, kaynak, memba.*

Qıl ḥālun ʻərż ol kərəmün **kānınə** ki tā
Sāzed to rā rəhā ze-ğəm-e çərẖ-e kəc-mədār *(Kaside 9, Mısra 25). [kānınə, -i, -n, -ə]*

Fədā qədəmlərivə ey ʻədālətün **kānı**
Nicāt ver bizə sənsən bu dərd dərmānı *(Kaside 23, Mısra 91). [kānı, -i]*

Əlüvi dutdı bir kərəm **kānı**
Ṣāḥib-i ʻizz-i eʻtibār oldun *(Kaside 16, Mısra 15). [kānı, -i]*

O kərəm **kānı** kim müdām ondan
Hər zəmāndə nəvālə-ẖᵛār oldun *(Kaside 16, Mısra 17). [kānı, -i]*

Ey vəfā **kānı** Əmīrẖān ki dəm-ā-dəm Ḥəqdən
Ṣıdq ilə vəqtivi ẖˇoş keyfivi çaq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 1). [kānı, -ı]*

Əlā ey məʻdən-i eḥsān əlā ey mənbəʻ-i ʻürfān
Səni Ḥəllāq-ı ʻāləm bəẕl ü lüṭf ü cūdə **kān** qılmış *(Kaside 11, Mısra 26). [kān,]*

Köñlündi dür-i ʻulūmə dəryā
Dəstündi səẖāyə **kān** Əmīrẖān *(Gazel 136, Mısra 6). [kān,]*

Köñlündi dür-i ʻulūmə dəryā
Dəstündi səẖāyə **kān** Əmīrẖān *(Mesnevi 7, Mısra 16). [kān,]*

Dedi ey Żū`ī-i ġəm-dīdə ẖəbərsizsənmiş
Ol hünər **kānı** səẖā məʻdəni kim ẖāṣ ilə ʻām *(Kaside 13, Mısra 24). [kānı, -ı]*

Əlā ey sərvər-i vālā-nəsəb kim bu cəhān içrə
Dil [ü] dəst-i göhər-məşẖūnlə min dəryā vü **kānım** var *(Kaside 7, Mısra 32). [kānım, -ım]*

kān-ı cūd u eḥsān: *Bağış ve ihsan madeni.*

Żū`iyā dut dāmənindən dərd [ü] ġəmdən əymən ol
Çünki ondan özgə **kān-ı cūd u eḥsān** qalmayub *(Kaside 4, Mısra 20). [kān-ı cūd u eḥsān,]*

kān-ı eḥsān: *İhsan/bağış ocağı.*

Tarı ḥifẓ eyləsün övlādıvı hər bəlādan
Ol səẖā-ṭəbʻ Nəcəf Bəg odı **kān-ı eḥsān** *(Kaside 14, Mısra 20). [kān-i eḥsān,]*

kān-ı fəṣāḥət: *Fesahat madeni. (Fesahat - İfâdede, kelimelerden her birinin ve bu kelimelerden meydana gelen cümlelerin lafız, mânâ, âhenk ve kurallara uygunluk bakımından yerinde, düzgün ve doğru olması durumu; dilin söylenmesi güç, âhenksiz, alışılmamış kelimelere, yadırganacak yabancı sözlere, kusurlu cümle, mecaz ve terkiplere yer verilmemesi sûretiyle açık, duru ve doğru kullanılması.).*

Əlā ey məʻdən-i fəżl-i bəlāğət

Sücād-ı mə'rifət **kān-ı** fəṣāḥət *(Mesnevi 3, Mısra 2). [kān-i fəṣāḥət,]*

kān-ı fəżl ü hünər ü cūd: *Cömertlik, hüner ve kerem ocağı.*

Kān-ı fəżl ü hünər ü cūd
Ki qılubdur onə Ḥəqq öz kərəmindən ikrām *(Kaside 13, Mısra 29). [kān-i fəżl ü hünər ü cūd,]*

kān-ı hünər: *Hüner, maharet madeni.*

Ẓāhir elə məṭləbüvi müḫtəṣər
Kim eləsün çārə o kān-ı hünər *(Mesnevi 10, Mısra 36). [kān-ı hünər,]*

kān-ı səḫā: *Cömertlik ocağı.*

Ümmət-i 'Īsādə bunun tək aqa
Kān-ı səḫā mə'dən-i cūd u 'əṭā *(Mesnevi 4, Mısra 58). [kān-i səḫā,]*

kān-i 'əṭā: *İhsan ocağı.*

Kān-ı 'əṭā 'ayn-ı səḫā bəḥr-i cūd
Gəlməyüb hīç 'āləmə belə vücūd *(Mesnevi 4, Mısra 49). [kān-i 'əṭā,]*

kān-ı 'əṭṭār: *Güzel koku, aktar madeni.*

Bundan əqdəm əhl-i səḫā var idi
Kān-ı 'əṭṭār bəḥr-i səḫā var idi *(Mesnevi 5, Mısra 56). [kān-ı 'əṭṭār,]*

kār: *Fayda, kazanç.*

Zāhidliq işi şā'irə 'āləmdə nə lāzım
Hər şəḫṣün olur dəhrdə bir **kārı** Səməndər *(Gazel 43, Mısra 4). [kārı, -ı]*

Nə yerdən ey pərī-rūyum köñüldə intiẓārun var
Ki pozdun əhl-i bəzmün ḫāṭirin sölə nə **kārun** var *(Gazel 46, Mısra 2). [kārun, -uñ]*

'Əcəb bī-kārə vü āvārə vü bī-çārə olduq kim
Nə dünyā vü nə 'uqbā işlərindən **kārımız** yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 6). [kārımız, -ı, -mız]*

'Āşiqlər içün vüslətə tədbīr nə lāzım
Təqdīr-i qəzā **kārınə** təğyīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 2). [kārınə, -ı, -n, -ə]*

Qaldım āvārə vü sər-gəştə cəhān **kārındə**
Məndə bu 'uqdəni açmaqə yoḫ idi ṭāqət *(Kaside 5, Mısra 15). [kārında, -ı, -n, -da]*

kār: *İş, çalışma.*

Qalusən mən kimi āvārə cəhān **kārındə**
Ey deyən kimsə ki işlər hamı tədbīrdədür *(Gazel 75, Mısra 9). [kārındə, -ı, -n, -də]*

Belə fikr eylər idim ḥəşrə kimi hicr olmaz
Bu qəżā **kārıdı** belə olacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 4). [kārıdı, -ı, -dı]*

Yaḫşı təṣəvvür eyləmə vārın zəmānənün
Ey dil çü gördüm āḫırı **kārın** zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 2). [kārın, -ı, -n]*

Yoḫdur bu ḥālə vāqif olan Żū`ī hīç kəs
Gəlməz bu növ' gövhər-i əsrār **kārınə** *(Gazel 207, Mısra 20). [kārınə, -i, -n, -ə]*

Yoḫdı bir kimsədə ḥāl-i dil-i dīvānəmizə
Bir 'əlāc eyləyübən **kārımə** versün əncām *(Kaside 13, Mısra 22). [kārımə, -ım, -ə]*

Həm ḥālət-i ḥəyātdə həm vəqt-i mərkdə
Lāzımdı bu cəhāndə olan cümlə **kārdə** *(Kaside 19, Mısra 26). [kārdə, -də]*

Nə qədər fikr elədim diqqət ilə bu **kārə**
Məktəb ü dərsdən özgə bunə yoḫdur çārə *(Mesnevi 9, Mısra 65). [kārə, -ə]*

Çərḫ-i kəc-rov ki bizimlə belə rəftārı olub
Bundan əqdəm iki ildi nə ṣifət **kārı** olub *(Gazel 32, Mısra 2). [kārı, -ı]*

Ey dil nəẓārə eylə cəhān **kār** u bārınə
Aldanmə gülşən ü gülünə növ-bəhārınə *(Gazel 207, Mısra 1). [kār,]*

Bu söz su`āl olunsə cəvābun nədür sölə
Təqṣīr kār-gərdən olur yā ki **kārdan** *(Gazel 176, Mısra 14). [kārdan, -dan]*

kār-gər: *İş yapan, çalışan.*

Bu söz su`āl olunsə cəvābun nədür sölə
Təqṣīr **kār-gərdən** olur yā ki kārdan *(Gazel 176, Mısra 14). [kār-gərdən, -dən]*

kār-ı nihān: *Gizli işler.*

Müṣəvvirün kəm ü keyfin bilür mi bir ṣūrət
Bu vāżeh əmrdi **kār-ı nihānı** aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 10). [kār-ı nihānı, -ı]*

kār-ı zār: *İnleyenin karı, çıkarı.*

'ərż eyləyüm ol büzürgvārə
Tā ḫeyr nədür bu **kār-ı zārə** *(Mesnevi 8, Mısra 14). [kār-i zārə, -ə]*

kāş: *Keşke, ne olurdu.*

Ḫarāb olaydı cəhān **kāş** bu fələk-i bər-bād
Mənim bu mollālıqə intiḫāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 15). [kāş,]*

Ḫarāb olaydı cəhān **kāş** bu fələk-i bər-bād
Mənim bu mollālıqə intiḫāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 15). [kāş,]*

Çoḫdan gəleydi **kāş** bu dövrānə Şərq-i Rus
Tā żə'f-i milləti gətürə cānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 1). [kāş,]*

Kāş 'āşiq saña olmaydım əzəldən ey māh
Salmayaydım başımı muncə ġəm-i ġovqāyə *(Gazel 209, Mısra 11). [kāş,]*

kāşānə: *Büyük, süslü köşk, mükellef ev.*

Var yeri cəm'iyyətün zülfündə bər-həm olsə gər
Kim dedi ey dil sən ol mənzildə get **kāşānə** dut *(Gazel 33, Mısra 4). [kāşānə,]*

Dutub köñlüm quşı zülfündə ey bī-mehr **kāşānə**
Dağıtmə urmə şānə lüṭf qıl bir ol pərīşānə *(Gazel 192, Mısra 1). [kāşānə,]*

Bir çārə Ḫudāyā ki nöçün Yūsif-i zārdan
'İzzətdəki **kāşānəsi** zindānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 10). [kāşānəsi, -si]*

kasıb: *Fakir.*

Kasıblarə qərz ver dəẖi māl
Gör necə sora olur bu əḥvāl *(Mesnevi 8, Mısra 55). [kasıblarə, -lar, -ə]*

kātib: *Yazan, yazıcı.*

Qəżā **kātibləri** hər şəẖṣ içün bir iş yazub lövḥə
Mənim lövḥimdəki cümlə ġəm-i dərd ü bəlā çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 3). [kātibləri, -lər, -i]*

kātib-i qəżā: *Kader katibi, yazarı.*

Bu bəẖti qarəliqə ġeyrdən səbəb sanmə
Əzəl günündə yazan **kātib-i qəżādandur** *(Gazel 83, Mısra 6). [kātib-i qəżādandur, -dan, -dur]*

kātib-i təqdīr: *Takdir yazarları.*

Nə yazdı **kātib-i təqdīr** yoẖ onə təġyīr
Həvāyə düşmə belə mā-cərānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 7). [kātib-i təqdīr,]*

kāvūs: *İran'da Keyaniyan sülalesinin ikinci hükümdarı olan Keykāvūs.*

Bu ẖākī-rəh ki üstündə gəzərsən çoẖ fəẖārətlə
Təṣəvvür eylə hər bir məsti bir **Kāvūs** bir Cəmdür *(Gazel 41, Mısra 10). [kāvūs,]*

kāvūsvār: *Şehname`de kahramanlıklarıyla bilinen Kavus gibi.*

Kāvūsvār dīv-i ġəmə olmuşam əsīr
Bu ḥəbsdən ẖilāṣımə bir Rüstəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 5). [kāvūs-vār,]*

kāẓım: *Özel isim.*

Səlām olə saña ey şūẖ-ı dil-rübā **Kāẓım**
Həmīşə ʻāşiqinə eyləyən cəfā **Kāẓım**

Səbəb nədür ki məni kāğəẕündə yazmamısan
Məgər bu qədri olar yār bī-vəfā **Kāẓım**

Ġərəz nə ẓülmülər etsön qəbūl-i ʻāşiqdür
Həmīşə sağ eləsün cānıvı Ḫudā **Kāẓım**

Gəl etmə muncə cəfā yādə ṣal o günlərivi
Ki hīç kəs deməz āẖırdə gəl baña **Kāẓım**

Vəlīk ẖovf elə ondan ki gülşən-i rūyun
Dönər ẖəzānə tapılmaz bir āşnā **Kāẓım**

Edər məqām gül-i rūyun üzrə zāğ-ı ẖətün
Kim eyliyər o pozuğ bāğə eʻtinā **Kāẓım**

Gedər bu ẕövq-i ṣəfā gülşən-i cəmālundan
Olursan āẖırı pəjmürdə mübtəlā **Kāẓım**

O kimsələr ki saña cān fədā edər imdi
O gündə bircəsi qılmaz nəẓər saña **Kāẓım**

Qutarub ʻömr-i həvā çıẖmış idi başımdan
Gətürdi tāzə məni ʻeşqivə qəẓā **Kāẓım**

Təğāfül eyləyübən salmə əhl-i ʻeşqi ġəmə
Bu qədri cövrə dəẖi olmə çoẖ rızā **Kāẓım**

Görüb cəmālıvı ʻeşqün köñüldə dutdı qərār
Gətürdi hicr-i ruẖun başımə bəlā **Kāẓım**

Mənim tək ʻāşiqə inṣāfdur mı cövr etmək
Ḫˇoşam nə qədr edəsən Żū`iyə cəfā **Kāẓım** *(Gazel 137, Mısra 1-24). [kāẓım,]*

keç-: *Ötmek, geçmek, ilerlemek; Yaşamak; Vaz geç!*

Ey dil nəẓārə eylə kim ol dil-rübā **keçər**
ʻUşşāqə nāz ilə eləyüb yüz cəfā **keçər** *(Gazel 51, Mısra 1). [keçər, -ər]*

Ey dil nəẓārə eylə kim ol dil-rübā **keçər**
ʻUşşāqə nāz ilə eləyüb yüz cəfā **keçər** *(Gazel 51, Mısra 2). [keçər, -ər]*

Zülfi həvāsı ilə basır qara gecələr
Ḥālı ẖəyālı ilə günüm həm qara **keçər** *(Gazel 51, Mısra 6). [keçər, -ər]*

ʻĀləm dolubdı nükhət-i müşk ilə Żū`iyā
Ol qara tellər üzrə məgər kim ṣəbā **keçər** *(Gazel 51, Mısra 10). [keçər, -ər]*

Nə dəm ki məʻrifət əhlilə ẖˇoş **keçər** bi`llāh
Yüz il gər ʻömrün olə ḥāṣili həmān dəmdür *(Gazel 80, Mısra 3). [keçər, -ər]*

Təki bir gül-bədənün vəṣli müyəssər olsun
Ḫˇoş **keçər** ʻāşiq içün gūşe-i bāğ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 6). [keçər, -ər]*

Ḥeyf **keçdi** rūzgārım hicr ilə yād ol zəmān
Kim ənīsim mūnisim yārım nigārım var idi *(Gazel 225, Mısra 7). [keçdi, -di]*

Ṣəd-ḥeyf **keçdi** fəṣl-i gül ü mövsüm-i bəhār
Bir dil bilən müṣāḥib ü bir məḥrəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 11). [keçdi, -di]*

Dövr-i gərdūn məni bir növʻ ayağə saldı
Ay u gün **keçdi** görünməz gözə bir bādə vü cām *(Kaside 13, Mısra 14). [keçdi, -di]*

Keçürdə fəṣl-i bəhārı riyāż-ı riżvān tək
Behişt-i ʻədni mühəyyā edə bu dünyādə *(Kaside 18, Mısra 5). [keçürdə, -ürd, -ə]*

Hər ʻāşiqün **keçür** mi belə qara günləri
Yoẖsə qara gün ʻeşqdə ancaq baña keçər *(Gazel 51, Mısra 7). [keçür, -ür]*

Bəs ki ruẖsārı ẖəyālıylə **keçür** ovqātım
Odı Żū`ī səbəbi dönməginün qanə köñül *(Gazel 124, Mısra 9). [keçür, -ür]*

Keçür bəhār ilə ʻömrim ʻəbəs̱ yerə bī-cā
Bu ḥāldə bizi qoyma İlāhi yet dādə *(Kaside 18, Mısra 13). [keçür, -ür]*

Bəʻżün alubdı ʻəqlini mālın verüb fūzūn
ʻÖmri **keçür** ḥesāb ilə āh u zār ilə *(Kaside 21, Mısra 38). [keçür, -ür]*

On bir ay ʻişrət ü ʻeyş ilə **keçür** ovqātun
Bārī bir ay keçən əḥvālə sitiğfār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 9). [keçür, -ür]*

Yoẖdur bir ağ gün mən-i bəẖti qara içün
ʻÖmrüm **keçir** ʻəbəs̱ belə leyl ü nəhār ilə *(Kaside 21, Mısra 12). [keçir, -ir]*

Həmīşə ʻeyş [ü] nəşāṭ ilə ẖˇoş **keçə** ʻömrün
Nə qədri var cəhān içrə gərdiş-i dövrān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 37). [keçə, -ə]*

Dur saña qurbān gəti sāqī şərāb
ʻÖmr **keçir** qoymə şitāb et şitāb *(Mesnevi 5, Mısra 28). [keçir, -ir]*

‘Ömr ilə dünyāyə çü yoẖ ‘etibār
Qoymə **keçə** fəṣl-i gül ü lāləzār *(Mesnevi 5, Mısra 32). [keçə, -ə]*

Bu nə inṣāfdı kim bir belə əyyām-ı bəhār
Keçə bī-bādə vü bī-sādə vü bī-bərbəṭ ü tār *(Mesnevi 15, Mısra 12). [keçə, -ə]*

Qoymə bī-hūdə **keçə** ‘ömr-i ‘əzīz ey nā-dān
Ḫāşə bu vəqt-i gül ü mövsüm-i bāğ u bustān *(Mesnevi 15, Mısra 27). [keçə, -ə]*

Qoyma **keçə** hicrində ġəm ü dərd ilə ḥālım
Öldür məni məḥsūb elə qurbānə ‘Əleykān *(Muhammes 4, Mısra 11). [keçə, -ə]*

Biri öküz təki nāqişdi ādəmiyyətdən
Biri ‘ulūm oẖuyubdur **keçübdi** Loqmānı *(Kaside 23, Mısra 34). [keçübdi, -üb, -di]*

Dā`imā ẖˇoş **keçürdi** əḥvālım
Çoẖ idi mülk ü dövlət ü mālım *(Mesnevi 2, Mısra 11). [keçürdi, -ür, -di]*

Hər gün **keçirdi** ‘işrət ilə rūzgārımız
Dil şād-kām u əldə mey-i ẖˇoş-güvārımız *(Müseddes 1, Mısra 13). [keçirdi, -ir, -di]*

Dəmlər ki ol zəmān **keçinüb** yāẖşı ẖᵛābdur
Ey cān bu günlərün nəyə sölə hesābdur *(Müseddes 1, Mısra 21). [keçinüb, -in, -üb]*

‘Eyş ü ‘işrət ilə çoẖ vəqt **keçürdüm** ammā
İmdi bildim bu ẖarābə necə ġəm-ẖˇānə imiş *(Gazel 107, Mısra 3). [keçürdüm, -ür, -dü, -mə]*

Yüz qərīnə **keçsə** sən tək māh bulmaz gər fələk
Gündə min kəz kürrə(?)-i ərż üzrə səyyār olsə də *(Gazel 218, Mısra 5). [keçsə, -sə]*

Başda var şūr əgər əldə ayaġ olmasə də
Ḫˇoş **keçir** yār ilə bəzm içrə çırāġ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 2). [keçir, -ir]*

Bilməm nə növ‘lən **keçəcək** bu bəhārımız
Nə nəqdimiz nə meykədədə ‘etibār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 5). [keçəcək, -əcək]*

Gözimə cümlə nə‘īm-i cəhān cəhīm gəlür
Nə növ‘lən **keçəcək** bilmürəm zəmān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 6). [keçəcək, -əcək]*

Firāqə döndi mənim vəṣl-i yārım āẖırdə
Nə növ‘lən **keçəcək** rūzgārım āẖırdə *(Gazel 198, Mısra 2). [keçəcək, -əcək]*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā ilə
Yā Rəb günim necə **keçəcək** bu həvā ilə *(Gazel 213, Mısra 2). [keçəcək, -əcək]*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā ilə
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā ilə (Gazel 213, *Mısra 2). [keçəcək, -əcək]*

Vüṣālun ilə **keçən** günləri ẖəyālə salub
Fələk əlindən işim imdi əl-əmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 5). [keçən, -ən]*

‘İşrətlə **keçən** günlərivi yādə sal imdi
Ādəm ṣifət ol rövże-i riżvānə yolun yoẖ *(Gazel 36, Mısra 3). [keçən, -ən]*

Ḫˇoşā Şəmāẖıdə dildār ilə **keçən** günlər
Müdām māh-liqālarlə mey içən günlər *(Gazel 67, Mısra 1). [keçən, -ən]*

Keçür həmīşə ġəm-i hicr ü dərd-i ġürbət ilə
N`olurdı belə **keçən** ‘ömr hamudan kəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 12). [keçən, -ən]*

On bir ay ‘işrət ü ‘eyş ilə keçür ovqātun
Bārī bir ay **keçən** əḥvālə sitiğfār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 10). [keçən, -ən]*

Dərdā ki cəhāndə dil bilən həm-dəm yoẖ
‘Ömrün yüz olə da şād **keçən** bir dəm yoẖ *(Rübai 5, Mısra 2). [keçən, -ən]*

Ḫˇoşdı ‘uşşāqə təmāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz min ay u il **keçüb** fəṣl-i gülüstān olmasa *(Gazel 13, Mısra 6). [keçüb, -üb]*

Usan ‘əql-i ma‘āşdan dünyā içün təlāşdan
Keçüb cān ilə başdan meydānə gəlmək yaẖşıdur *(Gazel 85, Mısra 12). [keçüb, -üb]*

Ḫˇoşdı ‘uşşāqə tamāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz min ay u il **keçüb** fəṣl-i gülüstān olmasə *(Gazel 197, Mısra 6). [keçüb, -üb]*

Ḥəl-i dərd etməyə ḥāl əhli gərək ‘ārif-i vəqt
Əmr-i müşkil **keçər** ol yerdə ki cāhil yeridür *(Gazel 49, Mısra 6). [keçər, -ər]*

Şirvān Kürün ki vādī-ələmindən arturub
Qılson nəẓārə hər yaña nūr-ı Ḫudā **keçər** *(Gazel 51, Mısra 4). [keçər, -ər]*

Hər ‘āşiqün keçür mi belə qara günləri
Yoẖsə qara gün ‘eşqdə ancaq baña **keçər** *(Gazel 51, Mısra 8). [keçər, -ər]*

Sevdā-yı sər-i zülfüñə başın verən ‘āşiq
Cāndan **keçüb** ol dəhrdə bīş ü kəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 6). [keçib, -ib]*

Həvā-yı lə‘l-i ruḫsārından ey ẖun-gəştə köñlüm **keç**
Nə sūz-ı ātəş-i pünhānı gör nə rənc-i beydā çək *(Gazel 116, Mısra 3). [keç,]*

Şəb düşin[i] eləyirdüm neçə yüz min əfkār
Ki şabāḫ qış gələcək necə **keçər** leyl [ü] nəhār *(Kaside 6, Mısra 2). [keçər, -ər]*

Bir zəmān ẖˇoş **keçməyür** hicrān əlindən cān içün
Gūyiyā Ḫāliq yaratmışdur məni hicrān içün *(Gazel 152, Mısra 1). [keçməyür, -mə, -y, -ür]*

Bir nəfəs **keçməz** firāqındə o bəd-ẖū dil-bərün
Kim tapulmaz min bəlā mən zār u sər-gərdān içün *(Gazel 152, Mısra 5). [keçməz, -məz]*

Atmayun səng-i cünūn muncə mən-i əfkārə
Qorẖum oldur **keçübən** şīşə`-i pünhānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 8). [keçübən, -übən]*

Düşəndə yādımə cism içrə titrəşür cānım
O günləri ki **keçərdi** ẖˇoş ittifāqundə *(Gazel 196, Mısra 8). [keçərdi, -ər, -di]*

Keçür həmīşə ġəm-i hicr ü dərd-i ġürbət ilə
N`olurdı belə keçən ‘ömr hamudan kəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 11). [keçür, -ür]*

Gecə günüz **keçinürdi** nəşāṭ ilə ḥālım
Nə fikr-i rövżə nə bīm-i ‘əzāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 11). [keçinürdi, -ür, -di]*

Gecə günüz **keçinürdi** nəşāṭ ilə ḥālım

Nə fikr-i rövżə nə bīm-i ʻəzāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 11). [keçinürdi, -ür, -di]*

Qūdyāl məmālikində rāḥət
Vəqtim **keçinürdi** bī-əẕiyyət *(Mesnevi 7, Mısra 24). [keçinürdi, -ür, -di]*

İstəmə dövləti çoẖ Żū`ī maʻāşun gözlə
Yüngül elə yüküvi **keçməyə** bu dəryādən *(Gazel 173, Mısra 18). [keçməyə, -ə]*

Şəkvə-āğāz qılub dərd ü ġəm-i ʻāləmdən
Āh u əfğān ilə hər dəm **keçürürdüm** əyyām *(Kaside 13, Mısra 6). [keçürürdüm, -ür, -dü, -m]*

Ləb təşnə vəqtlər **keçürürdük** şərāb ilə
Bī-cinslərlə həm-dəm ü ṭūṭī ġurāb ilə *(Muhammes 3, Mısra 41). [keçürürdük, -ür, -dük]*

__**keçmiş:**__ *Geçmiş, eski zaman.*

Keçmiş zəmāndə var idi əsbāb-ı fəżl ü cūd
Bir kimsədə bu vəqt kərāmət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 11). [keçmiş,]*

Yer gök elə onlardı cəhān ilə o dünyā
Keçmişdəki inṣāf u mürüvvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 16). [keçmişdəki, -dəki]*

Keçən zəmāndə əgər var idi bəhārdə ẕövq
Olubdı mövsim-i qışdan betər bəhār ẖarāb *(Gazel 29, Mısra 5). [keçən,]*

O günlərün biri yüz min ilə bərabər idi
Gedüb qayıtmayacaq ḥeyf ol **keçən** günlər *(Gazel 67, Mısra 10). [keçən,]*

Var idi **keçən** ʻəṣrdə ʻelm ilə səẖāvət
Derlər bu zəmān əhl-i səẖāvət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 13). [keçən,]*

Keçən ovqātımun sənsiz cəzāsın ey pərī-peykər
Yəqīn bil eylərəm dərgāh-ı Ḥəqdə iddiʻā səndən *(Gazel 168, Mısra 15). [keçən,]*

Keçən bəhār kimi n`olə bu bəhār gələydi
O lālə-ruẖlə edək gəşt-i lāləzār gələydi *(Gazel 235, Mısra 1). [keçən,]*

__**keçən gün:**__ *Geçmiş gün.*

Ḥəmā`il eyləmək bir ağ cəmālun qara gīsūsın
Keçən möḥnətlə qarə günləri ʻişrətlə ağ etmək *(Gazel 120, Mısra 10). [keçən günləri, -lər, -i]*

__**kemer-i sīm:**__ *Gümüş kemer.*

Kəmər-i sīm belini qucmaq içün ḥəlqələnüb
Ṭamaʻ-ı ẖāmını gör kim nə təmənnāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 5). [kemer-i sīm,]*

__**keştī:**__ *Gemi.*

Nūḥı keştīsi ilə ġərqə edər gird-ābə *(Gazel 250, Mısra 13). [keştīsi, -s, -i]*

__**keştī-i ḥəyāt:**__ *Hayat, yaşam gemisi.*

Hücūm-ı dərd ü bəlā **keştī-i ḥəyātımdan**
Bu bəḥr-i möḥnət ü ġəmdən qılur kənārə məni *(Müseddes 2, Mısra 9). [keştī-i ḥəyātımdan, -ım, -dan]*

__**keştī-i nūḥ:**__ *Nuh`un gemisi.*

Ṭūfān-ı cəhl cümlə cəhānı tutub vəlī
Keştī-i Nūḥdur belə ṭūfānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 18). [keştī-i nūḥdur, -dur]*

__**kev:**__ *Ahmak.*

Olsə şəh-zādə kişi bilməsə gər ʻelm ü bəyān
Ḫəlq sölər ki filānkəsdi nə **kevdən** nā-dān *(Muhammes 5, Mısra 12). [kevdən, -dən]*

__**kövkəb-i bəẖtim:**__ *Bahtın yıldızı.*

Əzəl gün bār`ilāha məndən āyā nə ẖəṭā çıẖdı
Ki bu dünyādə belə **kövkəb-i bəẖtim** qara çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 2). [kövkəb-i bəẖtim, -im]*

__**kövn:**__ *Varlık, kainat.*

Dedi gūyā ki aqadan ẖəbərsizsən o aqa kim
Müṭəvvəl fəżl məʻnāsını **kövn** ẕərrə bəyān qılmış *(Kaside 11, Mısra 18). [kövn,]*

__**key:**__ *Çok, pek, gayet, pek çok; İyi, iyice, hakkıyle.*

İstəyürsən hər iki dünyādə rāḥətliq əgər
Ḥəqqinə bəẖş eylə mey **key** gör ki rāḥət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 18). [key,]*

__**keyf:**__ *Ferahlık, rahatlık, huzur duygusu, gönül açıklığı.*

Müṣəvvirün kəm ü **keyfin** bilür mi bir ṣūrət
Bu vāżeh əmrdi kār-ı nihānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 9). [keyfin, -i, -n]*

Ey vəfā kānı Əmīrẖān ki dəm-ā-dəm Ḥəqdən
Ṣıdq ilə vəqtivi ẖ`oş **keyfivi** çaq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 2). [keyfivi, -iv, -i]*

__**keyqubād:**__ *Keykubad, padişah.*

Pərhīz bādədən eləmə kim bu cövhərün
Āmīzişi olubdı Cəm ü **Keyqubād** ilə *(Gazel 193, Mısra 8). [keyqubād,]*

__**ki:**__ *Ki bağlacı.*

Şāʻir nə növʻ [ilə] desün ḥüsn-i qönçəni
Yoẖ bir nəfər **[ki]** tā oẖuyub qanə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 12). [[ki],]*

ʻƏrż qıldım **ki** Şəmāẖıdan edüb tərk-i vəṭən
Mülk-i Qudyāldə bir vəżʻlə dil dutdı məqām *(Kaside 13, Mısra 11). [ki,]*

Cāẕəliq olmaqı istər məni çərẖ-i kəc-rov
Ki qılub ləẕẕət-i dünyānı baña cümlə ḥarām *(Kaside 13, Mısra 16). [ki,]*

Fikr edirdim **ki** nə növʻ ilə sər-əncām qılaq
Tā **ki** tapsun bu pozuġ ḥālətim ol işdə niẓām *(Kaside 13, Mısra 17). [ki,]*

Fikr edirdim ki nə növʻ ilə sər-əncām qılaq
Tā **ki** tapsun bu pozuġ ḥālətim ol işdə niẓām *(Kaside 13, Mısra 18). [ki,]*

Görəñ olur mu dəvə çevrilüb olə ādəm
Vəyā ğəzāl edəsən qurdı yā **ki** aṣlanı *(Kaside 23, Mısra 24). [ki,]*

Genə təṣəvvür edür ʻəql-i nüktə-dān **ki** Ḫudā
Ziyādə qüvvədə ẖəlq eyləyübdi insānı *(Kaside 23, Mısra 25). [ki,]*

O qüvvələr **ki** bənī ādəmə verib Ḫāliq

O gücdə eyləməyüb ḫalq hīç bir cānı *(Kaside 23, Mısra 27). [ki,]*

Gəlmişəm tīz Dəvəçi bāzārınə
Beş gün olub **[ki]** vəʿdən dəḫi ötüb *(Mesnevi 4, Mısra 70). [[ki],]*

Getsə bircə ʿəvām-ı kəl`ən'ām
Ki dutub gözlərini zində ẓəlām *(Mesnevi 11, Mısra 72). [ki,]*

Ṣəd-ḥeyf həft uduzdım [o] həftād sālımı
Bir fikr qılsa idim əgər mən **[ki]** mālımı *(Muhammes 2, Mısra 20). [[ki],]*

Qıl ḥālun ʿərż ol kərəmün kānınə **ki** tā
Sāzed to rā rəhā ze-ğəm-e çərḫ-e kəc-mədār *(Kaside 9, Mısra 25). [ki,]*

Əgər təlḫ olsə də şīrīn olur kām
Ki şīrīnliq gərək olsun sər-əncām *(Mesnevi 3, Mısra 12). [ki,]*

Əgərçi āb-ı ḥəyāt olsə içmə nā-dānlə
Ki ʿāqibət əs̱əri cānə zəhrdür rəsmdür *(Gazel 80, Mısra 6). [ki,]*

Ki qoymayub tən ü cāndə ḫumār-ı hicrān tāb
Ze-bəs aḫıtdı gözimdən bəlālarun seyl-āb *(Tahmis 2, Mısra 7). [ki,]*

Diqqət etmir **ki** bu söz oḫṣarı var Qur`ānə
Ya ḥədīs̱ə yā bu söz oḫṣarı var hər yanə *(Mesnevi 9, Mısra 41). [ki,]*

Ki fikr-i ʿāriż ü ləb-i mey-gūn-ı yārdan
Būdəm dər-ātəş əz-dəhənəm rīḫtī şərār *(Kaside 9, Mısra 7). [ki,]*

Sənsən ol sərvər ki ẕāt-ı pākun olmuşdur əzəl
ʿİllət-i gā`iyyə mövcūdāt u ḫəlq-i mā-sivā *(Gazel 1, Mısra 3). [ki,]*

Hər bəzmdə **ki** bādə-i ḥəmrādan olmasa
Nəql ü məzə o ləʿl-i şəkər-ḫādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 1). [ki,]*

Ḥəqqün ʿibādəti o iṭāʿət olur **ki** ḫīç
Mənẓūr evində cənnət-i ḥavrādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 11). [ki,]*

Ṣəfrā-yı ġüṣṣəni sər ü sīmāsı göstərür
Cāmındə ʿārifün **ki** mey-i əḥmər olmasa *(Gazel 6, Mısra 8). [ki,]*

Ḫˇoşā o şəḫṣə **ki** Nūşirəvān-ı ʿādil tək
Həmīşə rəḥmət oḫuyə təmāmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 15). [ki,]*

Ġərəż **ki** ṣəbr elə Żū`ī nə gəlsə dərd ü bəlā
Bu əmr-i Ḥəqqdi ḥökm-i Ḫudānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 13). [ki,]*

Demün ḫəṭāludur ol çīn-i zülfə çīnlüyün
Ki muncə üz verilür mi əgər ḫəṭāsı olə *(Gazel 10, Mısra 8). [ki,]*

Nə meydə żövq nə gülşəndə var ṣəfā Żū`iyā
O lālə-rūsız inānmam **ki** bir ṣəfāsı olə *(Gazel 10, Mısra 10). [ki,]*

Ḫəm-qədīm bir çəng olub cān-riştəsi ol çəngə tār
Tā **ki** oldım mən żəʿīf ol tār-ı gīsūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 4). [ki,]*

Çeşm-i pür-ḫūnum mənim ṭūfānə verdi ʿāləmi
Bəs **ki** tökdi qanlu yaş ol sərv-i dil-cūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 6). [ki,]*

Bəs **ki** Żū`ī ḫū dutub köñlüm ġəm-i hicrān ilə
Olmayur bir ləḫẓə ġəmdən ayru qaygudan cüdā *(Gazel 12, Mısra 9). [ki,]*

Nālə qılmə hicrdən ey dil **ki** neʿmətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl-ẕövqin dərd-i hicrān olmasa *(Gazel 13, Mısra 11). [ki,]*

Tā **ki** mükşin zülfñə vermişsən eləmə pīç [ü] tāb
Almısan pəjmürdə köñlümdən mənim ārām u tāb *(Gazel 16, Mısra 1). [ki,]*

Zülf-i ruḫsārun mıdır gördükdə qıldım iştibāh
Yā ki mīzān bürcini məskən qılubdur āftāb *(Gazel 16, Mısra 8). [ki,]*

Rūm-ı ruḫsāruvun əṭrāfın alub hindū-yı zülf
Āh ṣəd-āh **ki** nüṣrət genə küffārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 4). [ki,]*

Yūsifim vəṣfün ʿuṭārid eləyübdür **ki** bugün
Zöhrə dəllālə olub müştərī bāzārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 5). [ki,]*

Yeyürəm ḫūn-ı cigər ḥəsrət-i ləʿlüñə məgər
Ki qəżādan baña rūzī dil-i ṣəd pārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 9). [ki,]*

Yeyürəm ḫūn-ı cigər ḥəsrət-i ləʿlüñə məgər
Ki qəżādan baña rūzī dil-i ṣəd pārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 10). [ki,]*

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūş-dārū şərbətin
Kim **ki** ey əbrū-kəmānım zəḫm-i peykānun görüb *(Gazel 19, Mısra 8). [ki,]*

Baḫıram dəhrdə hər yerdə **ki** var müfsid ü şər
Neʿmət ü dövlət-i dünyānı Ḫudā anə verüb *(Gazel 20, Mısra 5). [ki,]*

Kəsdirüb ẓülm ilə Yəḥyā başını zindānda
Qüdrət ü şövkəti bir baḫ **ki** Herodna nə verüb *(Gazel 20, Mısra 12). [ki,]*

Lāzımdı kim Şəmāḫıyə el Tūr söləsün
Ondə ẓuhūrə müncə **ki** nūr-ı Ḫudā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 6). [ki,]*

Ze-bəs **ki** ləʿl-i ləbün fikrin eylərəm ey gül
Əlimdə cām-ı meyim ḥəsrət ilə qanə dönüb *(Gazel 25, Mısra 3). [ki,]*

Hanı o mehr-i məḥəbbət **ki** var idi səndə
Sitəmgər olmısən imdi məgər zəmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 9). [ki,]*

Şükr eylə ey köñül **ki** ḫəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə ʿāşiqə dildārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 1). [ki,]*

Bir sirr var bu nāmə-i əlṭāf-ı fəżldə
Żū`ī bilür **ki** məḥrəm-i əsrārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 14). [ki,]*

Pozğundı Żū`i vəżʿ-i zəmānə qədīmdən
Gūyā **ki** ḫānə ṣāhibi bu ḫānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 14). [ki,]*

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūş-dārū şərbətin
Kim **ki** ey əbrū-kəmānım zəḫm-i peykānun görüb *(Gazel 31, Mısra 8). [ki,]*

Çərḫ-i kəc-rov **ki** bizimlə belə rəftārı olub
Bundan əqdəm iki ildi nə ṣifət kārı olub *(Gazel 32, Mısra 1). [ki,]*

Żū`iyā ṣəbr qıl āḫırdə verir Bārī Ḫudā
Bu cəhāndə nə **ki** ə'māl ilə pərgārı olub *(Gazel 32, Mısra 14). [ki,]*

Nə ẕövqi Żū`ī pərtöv-i şəms ü bəhārdan
Ol şəḫs içün **ki** yanmaqə neftin çırāġ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 10). [ki,]*

Bu 'əməllər **ki** sənün var nə deyüm tūl u dirāz
Fərz olubdur saña şeyṭān kimi lə'nət zāhid *(Gazel 39, Mısra 21). [ki,]*

Bircə kəlmə degilən **ki** ənə Rabb`ül-a'lā
Bu 'əvām tāyfə eylərlər itā'ət zāhid *(Gazel 39, Mısra 25). [ki,]*

Səbā rūḥu`l-Qüdüsdür Məryəm-i İsādan çün kūha
Ki hər bir nəfḫəsində yüz Məsīhāvəş hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 6). [ki,]*

Gətür sāqī qədəḥ tā bilməyüm 'āləm nə 'āləmdür
Ki ləẕẕət bilməməkdür māvərāsı möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 41, Mısra 2). [ki,]*

Nə qədri cüst ü cū etdim cəhāndə tapmadım bir kəs
Ki zəḫm-i möḥnət ü dərdə onun hər ləfżi mərhəmdür *(Gazel 41, Mısra 6). [ki,]*

Bu ḫākī-rəh **ki** üstündə gəzərsən çoḫ fəḫārətlə
Təṣəvvür eylə hər bir məsti bir Kāvūs bir Cəmdür *(Gazel 41, Mısra 9). [ki,]*

Nə qədri diqqət etdim ḫilqətimdən qanmadım ẕərrə
Bilür bu rəmzi Żū`ī ol **ki** sirr`ullāh-ı məḥrəmdür *(Gazel 41, Mısra 14). [ki,]*

Əfsūs **ki** yoḫ bir nəfər 'ārif ki dəm-ā-dəm
Cān-ṭūṭīsinə şəhd-i kəlāmında şəkər var *(Gazel 42, Mısra 5). [ki,]*

Əfsūs **ki** yoḫ bir nəfər 'ārif ki dəm-ā-dəm
Cān-ṭūṭīsinə şəhd-i kəlāmında şəkər var *(Gazel 42, Mısra 5). [ki,]*

Hər bir kəsün **ki** sən kimi ey məh ḥəbībi var
Bəh bəh əzəl günündə sə'ādət nəṣībi var *(Gazel 44, Mısra 1). [ki,]*

Çeşmün nə vəchdəndi **ki** bīmārdur müdām
Həm-sāyəsində 'Īsā-yı ləb tək ṭəbībi var *(Gazel 44, Mısra 3). [ki,]*

Nə yerdən ey pərī-rūyum köñüldə intiẓārun var
Ki pozdun əhl-i bəzmün ḫāṭirin sölə nə kārun var *(Gazel 46, Mısra 2). [ki,]*

Ḫəṭṭ ü ḫālun rūy-ı alundə durubdur vəcḥi var
Tā **ki** dīn-i 'āşiqə hər ləḥẓə rəḫnə ṣalələr *(Gazel 48, Mısra 6). [ki,]*

Ḥəl-i dərd etməyə ḥāl əhli gərək 'ārif-i vəqt
Əmr-i müşkil keçər ol yerdə **ki** cāhil yeridür *(Gazel 49, Mısra 6). [ki,]*

Kim **ki** bī-nām u nişān olmasə 'ārif deməzəm
Çünki bī-nām u nişān 'ārif-i kāmil yeridür *(Gazel 49, Mısra 7). [ki,]*

Demə nāṣiḥ **ki** 'eşq-i māh-rūlərdən çək əl Żū`ī
Ki ondan çəkməzəm əl tā əlimdə iḫtiyārım var *(Gazel 50, Mısra 9). [ki,]*

Demə nāṣiḥ **ki** 'eşq-i māh-rūlərdən çək əl Żū`ī
Ki ondan çəkməzəm əl tā əlimdə iḫtiyārım var *(Gazel 50, Mısra 10). [ki,]*

Şirvān Kürün **ki** vādī-ələmindən arturub
Qılson nəẓārə hər yaña nūr-ı Ḫudā keçər *(Gazel 51, Mısra 3). [ki,]*

Ey büt ol ruḫsārun üzrə müşk-bū gīsū mıdır
Yā **ki** gülzār içrə məskən eyləmiş Hindū mıdır *(Gazel 52, Mısra 2). [ki,]*

Māh-ruḫsārıñ mıdır zülfün arası sərv-qəd
Yā **ki** reyḥān içrə bitmiş lālə-i ḫədd rū mıdır *(Gazel 52, Mısra 4). [ki,]*

Bu qədri etmə bana cövr ey büt-i bī-mehr
Ki səndən özgə mənim sölə kim pənāhımdur *(Gazel 53, Mısra 6). [ki,]*

Nə qədri olsə günāhım onun ḥużūrındə
Ġəm etmə Żū`ī **ki** əlṭāf-ı 'üzr-ḫ^vāhımdur *(Gazel 53, Mısra 10). [ki,]*

Żū`ī-i bīmār-ı 'eşq oldun ölimdir çārəsi
Hər gedən ġeyri ḫəyāl etmə **ki** bir dərmānı var *(Gazel 54, Mısra 10). [ki,]*

Şikəstə köñlümi cövrüylə eyləyür vīrān
Demir **ki** bir bu ḫarābə mənim məqāmımdur *(Gazel 55, Mısra 6). [ki,]*

O məh bənimlə olan gecə bəzmdə deyürəm
Ki āftāb meyimdür hilāl cāmımdur *(Gazel 55, Mısra 8). [ki,]*

Bir nəfəsdə lə'lün ey məh aldı Żū`ī cānını
Nīşə bəs derlər **ki** 'əqli bādə-i reyḥān alur *(Gazel 59, Mısra 10). [ki,]*

Şərābı şanmə **ki** vā'iẓ belə məẕəmmət edər
Şərābə çatmaz əli ləfẓinə qənā'ət edər *(Gazel 60, Mısra 1). [ki,]*

Cəllād-ġəmzün ey pərī müjgān u qaşun
Ki tīr alur əlinə baña ki kəmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 6). [ki,]*

Cəllād-ġəmzün ey pərī müjgān u qaşun
Ki tīr alur əlinə baña ki kəmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 6). [ki,]*

Əlbəttə mən təki o də bir gül-əsīridür
Bī-cā dögül bu qədri **ki** bülbül fəġān çəkər *(Gazel 61, Mısra 8). [ki,]*

Bu məs`ələdə yüz min 'ārifdi mə'əṭṭəl
Bir kimsənə bilməz **ki** bu ḥālət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 12). [ki,]*

Ṣəd-ḥeyf **ki** pis vəqtdə gəldük bu cəhānə
Çün müştərī yoḫdur bu biżā'ət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 17). [ki,]*

'Āşiq **ki** fənā bəzminə 'eşq içrə yetişdi
Ol məs`ələdə şāfi' yā ə'ẓəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 7). [ki,]*

Behişt olmuş cəhān līkən dutub şeyṭān ilə 'āləm
'Əbəs sözdür **ki** söylərlərdi cənnət içrə ādəm var *(Gazel 70, Mısra 6). [ki,]*

Olub bu 'əṣrdə bā-redaña ilə hamı bir Rüstəm

Nə sūd ondan **ki** nə bir āl-i Bərmək var nə Ḥātəm var *(Gazel 70, Mısra 10). [ki,]*

Yandurur bəs **ki** məni hicr-i nigārım gecələr
Mənim olmuş deyəsən rūz-şümārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 1). [ki,]*

Bəs **ki** zülf ü ruḫı fikrindədi köñlüm yoḫdur
Nə günüz ṣəbr ü s̱əbātım nə qərārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 5). [ki,]*

O kəs **ki** mülk-i ma'ārif onə müsəlləmdür
Ḥəqīqətən nəẓər et pādşāh-ı 'āləmdür *(Gazel 73, Mısra 1). [ki,]*

Kimün **ki** künc-i qənā'ətlə gənc-i mə'rifəti
Müyəssər oldı rumūz-ı dəqīqə məḥrəmdür *(Gazel 73, Mısra 5). [ki,]*

Çoḫ baḫmə hāy [u] hūyunə ẓāhirdə zāhidün
Diqqətlə baḫ **ki** bāṭini əhl-i kəfūrdur *(Gazel 74, Mısra 6). [ki,]*

Vā'iẓ gəlür mi məscidə gər pūl olmasə
Anlar bu rəmzi kimsə **ki** ṣāḥib-şü'ūrdur *(Gazel 74, Mısra 10). [ki,]*

Bilməm nöçün bu ḥīləni məḫlūq bilməyür
Kūr də bilir **ki** balıqı 'āləmdə şūrdur *(Gazel 74, Mısra 12). [ki,]*

Qalusən mən kimi āvārə cəhān kārındə
Ey deyən kimsə ki işlər hamı tədbīrdədür *(Gazel 75, Mısra 10). [ki,]*

Hər şəb **ki** bəzmim içrə o māh ilə cām olur
'Eyş ü nəşāṭ ləẕẕət-i dünyā təmām olur *(Gazel 77, Mısra 1). [ki,]*

'Ār etmə kūy-ı yārdə Żū`ī gədālıqı
'Āşiqdə kim görübdi **ki** nəng ilə nām olur *(Gazel 77, Mısra 14). [ki,]*

Desəm gülün **ki** ruḫ-ı alıña şəbāhəti var
Ġələṭ sühəndi gülün rūyıña nə nisbəti var *(Gazel 78, Mısra 1). [ki,]*

Bəhār oldı nə sūd ondan **ki** bir dildārımız yoḫdur
Mey-i gül-nārımız nə dirhəm ü dīnārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 1). [ki,]*

Nə dəm **ki** mə'rifət əhlilə ḫ̌oş keçər bi`llāh
Yüz il gər 'ömrün olə ḥāṣili həmān dəmdür *(Gazel 80, Mısra 3). [ki,]*

Nə kūşiş eyləsə çatmaz murādə āḫırdə
O kəs **ki** rūz-ı əzəl ṭāli'i onun kəmdür *(Gazel 80, Mısra 14). [ki,]*

Ġəm etmə Żū`ī cəhān yā ḫəyāldur yā ḫ∨āb
O şey` **ki** ḫ∨āb u ḫəyāl oldı sölə nə ġəmdür *(Gazel 80, Mısra 18). [ki,]*

O çeşm-i məstüvə cānım o növ' ḥeyrāndur
Ki rūz [u] şəb ġəm-i 'eşqində dīdə giryāndur *(Gazel 81, Mısra 2). [ki,]*

Minā-yı kūyun ara ey Ḫəlīl-i Kə`bə-i ḥüsn
Qəbūl qıl kəsübən Żū`īni **ki** qurbāndur *(Gazel 81, Mısra 14). [ki,]*

Zāhid deyən behişt **ki** 'uqbādə sölənür
Hər bir zəmāndə 'āşiq içün dər-kənār olur *(Gazel 82, Mısra 3). [ki,]*

Ḥūr u quşūr u cənnət-i riżvān təmāmdur
Hər bəzmdə **ki** cām-ı mey-i ḫ̌oş-güvār olur *(Gazel 82, Mısra 6). [ki,]*

Hər mübhəm iş **ki** anlamayur ḫəlq sirrini
Cām-ı cəhān-nümādə bizə āşkār olur *(Gazel 82, Mısra 7). [ki,]*

Bu şūr-ı tāzə sərim üzrə nə həvādandur
Yəqīn **ki** tār-ı sər-i zülf ilə şəbādandur *(Gazel 83, Mısra 2). [ki,]*

Dəm yoḫdı o bī-çārə içün kim ġəmi yoḫdur
Hər kimsə **ki** dərd ü ġəminə həm-dəmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 2). [ki,]*

Gər cənnət ü firdövsdür 'āləm bu zəmāndə
Ṣəd-ḥeyf **ki** bir rəmz bilən ādəmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 6). [ki,]*

Kimün **ki** 'eşq ələmindən köñüldə yārəsi var
Vüṣāl-i yārdən özgə sağınmə çārəsi var *(Gazel 87, Mısra 1). [ki,]*

Təfāḫur eylə **ki** bāğ-ı cəmālun ey gül
Cəhāndə Żū`ī-i nālān kimi həzārəsi var *(Gazel 87, Mısra 7). [ki,]*

Şərāb-ı nāb ey sāqī cəhān içrə o cövhərdür
Ki ondan ẓāhir eylər hər kəsün ẕātı nə gövhərdür *(Gazel 88, Mısra 2). [ki,]*

Altmış yaş olandə genə bir növ' səḫā var
Bu tāzə cavānlardə **ki** dərmānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 12). [ki,]*

Baña ol māh-ı bī-mehrim iki ay var **ki** rām olmaz
Bu nöqsānım de bir gəlməz əcəl 'ömrim təmām olmaz *(Gazel 93, Mısra 1). [ki,]*

Köñül āhəng-i gülzār et ḫəyāl-i tār-ı zülf ilə
Ki şūr-ı 'eşqçün ey bī-nəvā belə məqām olmaz *(Gazel 93, Mısra 6). [ki,]*

Ləb-i dildār tək var bādə-i gül-gūndə gər nəş`ə
Nə sūd ondan **ki** tīz başə çıḫar qalmaz müdām olmaz *(Gazel 93, Mısra 8). [ki,]*

Hər 'elmdən āgah gərək olsun **ki** desün şe'r
Żū`ī kimi şā'ir gəlübən hər yetən olmaz *(Gazel 94, Mısra 11). [ki,]*

Göz yaşım bəs **ki** tökür 'āləm ara qan sənsiz
Qandan āhır salacaq 'āləmə ṭūfān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 1). [ki,]*

Gəlməyür çeşminə ḫəlqün gecələr ẕərrə yuqu
Bes **ki** ey məh qıluram nālə vü əfğān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 8). [ki,]*

Məni mən' etmə zāhid ṭāq-ı əbrūsı sücūdından
Kərāmətlər **ki** qaşından gəlür meḥrābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 6). [ki,]*

Ləbün ẕövqi əgər mey-nəş`əsindən gəlməsə yoḫ 'eyb
Ki nūr-ı āftāb əlbəttə kim meh-tābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 8). [ki,]*

Fikr etmə **ki** dā`im qalı bu dövlət ü nikbət
Təğyīr tapar müşkil ü āsān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 15). [ki,]*

Ḫumārə dəgməyür sāqī ṣəfāsı verdigün cāmun
Əlim dut ol ayaġ ilə **ki** başındə ḫumār olmaz *(Gazel 99, Mısra 4). [ki,]*

Hər kim **ki** nəş`ə-i mey-i ṣəhbānı anlamaz
Bi`llāh ki ẕövq-i Kövsər ü ḥūrānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 1). [ki,]*

Hər kim **ki** nəş`ə-i mey-i ṣəhbānı anlamaz
Bi`llāh ki ẕövq-i Kövsər ü ḥūrānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 2). [ki,]*

Hər kəs **ki** lālə-i ruẖ-ı dildārə meyli yoẖ
Ḥəqqā ṣəfā-yı bāğ u gülüstānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 3). [ki,]*

Zāhid **ki** etməyüb həvəs sər ü qāmətün
Firdövs içində sidrə vü ṭūbānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 5). [ki,]*

Açub riżvān behişt-i ʻədn bā-pāy ṣəḥn-i gülzārə
Ki təcrī təhtihə`l-ənhār u cənnət āşkār olmuş *(Gazel 101, Mısra 6). [ki,]*

Fələk **ki** ẖosrovı çəkmiş kəmān-ı Rüstəm-i çərẖə
Cünūd-ı bəhmən ü isfənd ü dey māhı firār olmuş *(Gazel 101, Mısra 7). [ki,]*

Yüzüni zülfi içrə elə ol sīmīn-bədən dutmuş
Görən sölər **ki** məhdür bürc-i əqrəbdə vəṭən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 2). [ki,]*

Ruẖ-ı rəẖşān u çeşm-i fitnə-əngīzün görən sölər
Ki rūy-ı ṣəfḥəsində məskən āhū-yı ẖotən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 6). [ki,]*

Bəs **ki** ẕikr-i dəhəni düşdi ağızdan ağızə
Səbəb oldur ki nəẓərdən onı pünhān etmiş *(Gazel 104, Mısra 5). [ki,]*

Bəs **ki** ẕikr-i dəhəni düşdi ağızdan ağızə
Səbəb oldur ki nəẓərdən onı pünhān etmiş *(Gazel 104, Mısra 6). [ki,]*

Ey baña ṭəʻnə edən bir düşəsən hicrānə
Görəsən tā **ki** nələr Żū`iyə hicrān etmiş *(Gazel 104, Mısra 10). [ki,]*

İmdi bildim **ki** cəhān mülki nə vīrānə imiş
Hər nə ʻeyş ü ṭarabı var isə əfsānə imiş *(Gazel 107, Mısra 1). [ki,]*

H̬˘oş ol günlər **ki** biz məẖluqdan bīgānə olmuşduq
Qələndərvār dā`im sākin-i mey-ẖānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 1). [ki,]*

Bu bidʻətlər **ki** var ẖəlqün içində
Ḫudā verməz belə əmrə rıżālıq *(Gazel 112, Mısra 15). [ki,]*

Dögi pāyəndə nə ʻömr ü nə ḥökūmət Żū`ī
Yer ü gök küllüsi āẖırdə **ki** min qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 22). [ki,]*

Söləyüblər **ki** cəhānə gələcək bir Dəccāl
Bilməyüblər ki mülḥid (?) nədən firāvān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 9). [ki,]*

Söləyüblər ki cəhānə gələcək bir Dəccāl
Bilməyüblər **ki** mülḥid (?) nədən firāvān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 10). [ki,]*

Neylərəm gülşən [ü] gülzārı **ki** seyr etdükdə
Hər tərəf zāğ [u] zəġan bang-ı nümāyān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 11). [ki,]*

Nūḥ-ṭūfānını saẖlardı bugünçün Żū`ī
Gər bilirdi **ki** cəhāndə belə ṭūğyān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 14). [ki,]*

Məcnūn oluram ol büt-i məh-peykəri görcək
Əlbəttə **ki** məcnūn olu mərdüm pərī görcək *(Gazel 117, Mısra 2). [ki,]*

Bilmən **ki** baña nāz eləyür yā **ki** sitəmdür
Ġāfil **ki** ötər yār mən-i müżṭəri görcək *(Gazel 117, Mısra 3). [ki,]*

Bilmən **ki** baña nāz eləyür yā **ki** sitəmdür
Ġāfil **ki** ötər yār mən-i müżṭəri görcək *(Gazel 117, Mısra 3). [ki,]*

Bilmən ki baña nāz eləyür yā ki sitəmdür
Ġāfil **ki** ötər yār mən-i müżṭəri görcək *(Gazel 117, Mısra 4). [ki,]*

Hər ləḥẓə **ki** görsəm dilərəm ləʻlüvi öpmək
Ṭūṭī nə təḥəmmül eləsün şəkkəri görcək *(Gazel 117, Mısra 5). [ki,]*

Məni **ki** şəhrdən ey māh saldı āvārə
Bu gündə eylədi kəc-rov yəqīn təmām fələk *(Gazel 118, Mısra 3). [ki,]*

Gözim sitārə-fəşāndur bu ġüṣṣədən hər şəb
Ki hansı bürci edüb ol məhə məqām fələk *(Gazel 118, Mısra 6). [ki,]*

Bəstə-i ṭürrə-i cānānə **ki** derlər o bizük
Boynı zəncīrli dīvānə **ki** derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 1). [ki,]*

Bəstə-i ṭürrə-i cānānə **ki** derlər o bizük
Boynı zəncīrli dīvānə **ki** derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 2). [ki,]*

O gülün öpmek içün cām-ı ləb-i mey-gūnın
Sākin-i güşə-i mey-ẖānə **ki** derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 4). [ki,]*

Döndürən səcdə içün pāy-ı ẖamı meḥrābə
Səccəsi gərdiş-i peymānə **ki** derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 6). [ki,]*

Bir sınıq cāmə verin zühd ü riyā ẖirqəsinə
Yol tapan məḥfəl-i ʻürfānə **ki** derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 8). [ki,]*

O məhə çadrə salun gecələr yanmaq içün
Şamʻ-ı ruẖsārınə pərvānə **ki** derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 10). [ki,]*

Żū`iyā zülf-i ʻarūs-ı süẖənin zīvərinə
Hansı şāʻir sözidür şānə **ki** derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 12). [ki,]*

Sən bilmədün **ki** āẖırı bəẖti qara olur
Bənd olsə kimsə zülf-i pərīşānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 9). [ki,]*

Bəs **ki** ruẖsārı ẖəyālıylə keçür ovqātım
Odı Żū`ī səbəbi dönməginün qanə köñül *(Gazel 124, Mısra 9). [ki,]*

Ġəm odur **ki** olmuyə cām-ı şərābə nəqdimiz
Bādə olsun tək nə qədri möḥnət olsə ġəm dögül *(Gazel 125, Mısra 3). [ki,]*

Sāqiyā mey ver **ki** yārə dərd-i dil iẓhār edim
Meydən özgə hīç kəs dil-sirrinə mərḥəm dögül *(Gazel 125, Mısra 7). [ki,]*

Rūz-i vəṣl ol şūẖə qurbān olmadun ey cān dəẖi

Şām-ı hicrān mən saña sanmə **ki** imdād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 6). [ki,]*

Dā`im firāqdə budur övrādı Żū`īnün
Ḫˇoş ol zəmān **ki** ol məh ilə həm-zəbān olam *(Gazel 128, Mısra 10). [ki,]*

Ki ey həmīşə bəlā-günlərində ġəm-ḫᵛārım
Verən iyāric-i güftārı köñlümə ārām *(Gazel 129, Mısra 7). [ki,]*

Məgər **ki** belə olur rəsm-i dostlıq āḫır
Əyā şəhənşəh-i Ḫosrov rəhi vü şāh-ı qulām *(Gazel 129, Mısra 11). [ki,]*

Mən-i şikəstəyə səndən nə vəqtlərdi **ki** yoḫ
Nə qāṣid ü nə pəyām u nə kāğəẕ ü nə səlām *(Gazel 129, Mısra 13). [ki,]*

Mənim bu növ‘ dögüldi ümīdim ey Seyyid
Ki hīç aparmıyasan Żū`ī-i ḫəzīndən nām *(Gazel 129, Mısra 16). [ki,]*

Məgər **ki** bir büt-i gül-çöhrənün qara zülfi
Yolundə tāzə genə Seyyidā qurubdur dām *(Gazel 129, Mısra 19). [ki,]*

Ṣəbā sölə özün ol ġāfil-i dil-āgāhə
Ki ġāfil olmə əḥibbādan ey rəfīq-i müdām *(Gazel 129, Mısra 22). [ki,]*

O bādələr **ki** içürsiz bu Żū`īdən ayru
Edə behişt şərābı kimi İlāhi ḥarām *(Gazel 129, Mısra 25). [ki,]*

Ol gün **ki** gözim Yūsifimün görmədi rūyın
Yə‘qūb-ı ḥəzīn-nāləsin ‘āləmdə pəs etdim *(Gazel 130, Mısra 3). [ki,]*

Fərhād ilə Məcnūn qaçubən çöllərə düşdi
Żū`ī kimi bu ‘ərṣədə mən tā **ki** səs etdim *(Gazel 130, Mısra 12). [ki,]*

Təqsīrimün is̱bātınə şāhid tələb etmə
Bir şāh **ki** zālim olə təqsīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 4). [ki,]*

Āvāze-i hüsnün **ki** təmām āləmi dutdı
Ey māh bu şöhrətdə səbəb-kār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 7). [ki,]*

Getdi ol qaşı hilālım dedi bir āyə gəlim
Hansı aydur nə bilim tā **ki** tamāşāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 2). [ki,]*

Ay u gün söyləməyüb məṭləbi muğləqdi **ki** mən
Gecə gündüz ġəm-i hicrān ilə āh vāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 3). [ki,]*

Vüṣāl-i yārdə istər köñül **ki** ḫəlvət olə
Behişt-i ‘ədn idi çün ondə ādəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 7). [ki,]*

Səbəb nədür **ki** məni kāğəẕündə yazmamısan
Məgər bu qədri olar yār bī-vəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 3). [ki,]*

Gəl etmə muncə cəfā yādə ṣal o günlərivi
Ki hīç kəs deməz āḫırdə gəl baña Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 8). [ki,]*

Vəlīk ḫovf elə ondan **ki** gülşən-i rūyun
Dönər ḫəzānə tapılmaz bir āşnā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 9). [ki,]*

O kimsələr **ki** saña cān fədā edər imdi
O gündə bircəsi qılmaz nəẓər saña Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 15). [ki,]*

Dərdim budur **ki** görməyüb ey məh cəmālıvı
Hicründə cān verim qalə köñlümdə ḥəsrətim *(Gazel 138, Mısra 7). [ki,]*

Olu yā Rəb bu **ki** mən rövże-i riżvānə gedəm
Rāḥət-i cānım içün ḫidmət-i cānānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 1). [ki,]*

Məscid əhlində **ki** yoḫ ẕövq Ḫudāyā n`olı bir
Gūşə-i meykədədə məclis-i ‘ürfānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 11). [ki,]*

Məbāda olmaya əğyārə fāş dərd-i dilim
Köñül dilər **ki** ġəm ü dərdimi nihānī yazım *(Gazel 141, Mısra 6). [ki,]*

Üzüldi riştə-i cānım qutardı mənbə-i ṣəbr
Nə qaldı Żū`ī dəḫi tā **ki** bir də anı yazım *(Gazel 141, Mısra 14). [ki,]*

Be-sān-ı zəhr məzāqımdə təlḫdür şəkkər
Ze-bəs **ki** ol məh-i şīrīn-kəlāmə müştāqa *(Gazel 142, Mısra 4). [ki,]*

Gər biləydim **ki** edər ol büt-i bī-mehrə əs̱ər
Dəm-bə-dəm nālə vü fəryād u fəğān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 5). [ki,]*

Ləb-i lə‘lün görüb ḥeyrətdən ey gül cānə bəñzətdim
Sora sordum yəqīn bildim **ki** bī-cā anə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 2). [ki,]*

Dedi vā‘iẓ **ki** var belə qiyāmət belə dūzəḫ mən
Onı qəddinə oḫşatdım munı hicrānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 5). [ki,]*

Hər gecə yanur şam‘ kimi hicrdə Żū`ī
Tā **ki** salə bir gün başınə sāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 10). [ki,]*

‘Əcəb āzādə idim yād ol günlər **ki** nā-gəhdən
Əsīr etdi məni zəncīr-i zülf ü çeşm-fəttānun *(Gazel 149, Mısra 3). [ki,]*

Ümīdün kəsgilən Żū`ī **ki** sən tək rind ü rüsvāyə
Dögül mümkün vüṣālı bir onun tək pāk-ı dāmānun *(Gazel 149, Mısra 11). [ki,]*

Nə ġəm sənsiz gözüm gər giryədən ey māh kūr olsun
Rəqībimdir yüzün nəẓẓārəsindən qoy **ki** dūr olsun *(Gazel 150, Mısra 2). [ki,]*

Əgər görməz gözim ruḫsāruvı ‘eyb etmə ey gül-ruḫ
Yüzündən dūr olan gözdə nə mümkündür **ki** nūr olsun *(Gazel 150, Mısra 4). [ki,]*

İçüb mey məst olub nāz ilə bir sər-ḫˇoş-ḫırām ilə
Ki tā ṣəd sālə zāhid əl götürsün pārsālıqdan *(Gazel 151, Mısra 4). [ki,]*

Məgər **ki** eyləmədün tāb-ı nīş-i cānānə
Qəbūl eyləmisən möḥnətin muġīlānun *(Gazel 155, Mısra 5). [ki,]*

Ġərəz **ki** Żū`ī kimi anlə olmə çoḫ bī-ḫˇod
Kəmāl-i ‘eşqdi ancaq vücūdı insānun *(Gazel 155, Mısra 13). [ki,]*

Nə seḥr edüb **ki** müjün kimi mərdümı ey gül
Edübdi dūdə-i çeşmündə pāy-bəst gözün *(Gazel 158, Mısra 3). [ki,]*

Budur vəhmim **ki** zāhidlər sücūdun eyləsün vācib
Nöçün ey əbrū-yı dildār sən meḥrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 3). [ki,]*

Ḥərīm-i Kə'bə kūyundan **ki** olsun cān u dil məḥrūm
Minā-yı kūyun içrə etməsəm onları qurbānun *(Gazel 160, Mısra 5). [ki,]*

Bəs **ki** sūzişin qılur hicründə nālə ey ṣənəm
Yandurur hər gecə āhım āsmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 11). [ki,]*

Ey şūẖ lüṭf qıl **ki** əzəl yārıñam sənün
Zəncīr-i zülfün içrə giriftārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 1). [ki,]*

Ey Yūsif-i zəmānə Züleyẖā ṣifət bugün
Cān nəqdi əldə gör **ki** ẖərīdārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 4). [ki,]*

İ'cāz-ı 'Īsəvī ləb-i lə'lündədür nolur
Versön şəfā vü şəhd **ki** bīmārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 8). [ki,]*

N`oldı saña **ki** və'de-i mu'tādə gəlmədün
Qoydun bizi ẖarāb bu bər-bādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 1). [ki,]*

Nə etməmiş bunı Məcnūnə yā ki Fərhādə
O cövr ü ẓülm **ki** 'eşq içrə sən baña qıldun *(Gazel 167, Mısra 9). [ki,]*

Nə etməmiş bunı Məcnūnə yā ki Fərhādə
O cövr ü ẓülm **ki** 'eşq içrə sən baña qıldun *(Gazel 167, Mısra 10). [ki,]*

Süvār-ı əsb-i nəşāṭ ol köñül nə māt ki dəhr
Məqām-ı ġüṣṣədi gər şāh gər vəzir oləsən *(Gazel 170, Mısra 3). [ki,]*

Dögül bu dəhrdə ṣəyyādlıq qanūnī bi`llāhi
Ki ṣaydın tərk edüb dönsün havā üzrə məkān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 10). [ki,]*

Nədən həm-cinsivə yā ġeyr cinsə yoẖdur əlṭāfun
Yəqinimdür **ki** yoẖdur səndə şāhīndən nişān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 16). [ki,]*

Zəhr-i qātil baña ver sāqī demim şəhbādən
Qutarub rāḥət olum tā **ki** ġəm-i dünyādən *(Gazel 173, Mısra 2). [ki,]*

O Süleymān **ki** yel əmrində idi şām u səḥər
İmdi topraqı yel ağzındədi hər ṣəḥrādən *(Gazel 173, Mısra 5). [ki,]*

Bu söz su`āl olunsə cəvābun nədür sölə
Təqṣīr kār-gərdən olur yā **ki** kārdan *(Gazel 176, Mısra 14). [ki,]*

Bā'iṯ budur **ki** hīç nə 'ömrimdə bilmədim
Çoẖdur deyən ki mən bilürəm hər kənārdan *(Gazel 176, Mısra 19). [ki,]*

Bā'iṯ budur **ki** hīç nə 'ömrimdə bilmədim
Çoẖdur deyən ki mən bilürəm hər kənārdan *(Gazel 176, Mısra 20). [ki,]*

Żū`ī mənəm **ki** (?) āyət-i lā təqnəṭū de bəs
Tə'rīf-i ẖülq-i zāhid içün şeyẖ [ü] şābdan *(Gazel 178, Mısra 13). [ki,]*

Dedim **ki** Żū`iyə lütf et dedi zihī hiclət
Hənūz zindədür ol hicr-i cān-şikārım ilə *(Gazel 191, Mısra 9). [ki,]*

Mey nəş`əsini görməmiş 'eşqün məzāqını
Zāhid sölər **ki** mə'rifətim var bu ād ilə *(Gazel 193, Mısra 4). [ki,]*

Sölə ey bād-ı ṣəbā ol büt-i məh-sīmāyə
Ki salubdur məni məstānə gözün ġavġāyə *(Gazel 194, Mısra 2). [ki,]*

Nə rəvādur **ki** qoyə sən kimi bir lālə-'izār
Bu qədər dāğ-ı ələm Żū`ī-i ġəm-fərsāyə *(Gazel 194, Mısra 9). [ki,]*

Demə Żū`ī **ki** əfğān eylərəm görcək firāqından
Görəndə ol məhi cān düşməyür əfğān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 9). [ki,]*

Həmīşə istər idim cān verim qabaqundə
Vəlī nə süd **ki** verdim ġəm-i firāqundə *(Gazel 196, Mısra 2). [ki,]*

Cəhāndə kimsə belə ḥəsrət olmasun yā Rəb
Bu ḥəsrət ilə **ki** mən oldum iştiyāqundə *(Gazel 196, Mısra 4). [ki,]*

Düşəndə yādımə cism içrə titrəşür cānım
O günləri **ki** keçərdi ẖ˘oş ittifāqundə *(Gazel 196, Mısra 8). [ki,]*

Bu gūnə zəhr-i firāqı **ki** içmisən Żū`ī
Ḥəmīm-i dūzəẖ olur şəhd tək məzāqundə *(Gazel 196, Mısra 9). [ki,]*

Nālə qılmə hicrdən ey dil **ki** ne'mətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl ẕövqin dərd-i hicrān olməsə *(Gazel 197, Mısra 11). [ki,]*

Ümīd ẖ˘oşdı firāq içrə vəṣldən Żū`ī
Ki şād olur dil-i ümmīdvārım āẖırdə *(Gazel 198, Mısra 10). [ki,]*

Dögi müjgān-ṣafı çeşmimdəki peykānlarıdur
Ki çıqub dişrə gözimdən cigərim qanı ilə *(Gazel 204, Mısra 4). [ki,]*

Necə əğyārı görim mən **ki** ölürdüm ġəmdən
Gər görirdim **ki** düşüb sāyə gəzir yanı ilə *(Gazel 204, Mısra 5). [ki,]*

Necə əğyārı görim mən **ki** ölürdüm ġəmdən
Gər görirdim **ki** düşüb sāyə gəzir yanı ilə *(Gazel 204, Mısra 6). [ki,]*

İstəməm ləẕẕət-i vəṣlin o sitəm-kārə gülün
Ḫū dutub bəs **ki** köñül möḥnət-i hicrānı ilə *(Gazel 204, Mısra 8). [ki,]*

Dilərdi cān **ki** bulə feyż-i məqdəmün gəl gör
Ki az qalubdı o həm çıqsun intiẓārun ilə *(Gazel 205, Mısra 3). [ki,]*

Dilərdi cān **ki** bulə feyż-i məqdəmün gəl gör
Ki az qalubdı o həm çıqsun intiẓārun ilə *(Gazel 205, Mısra 4). [ki,]*

Ḫəzānun āfəti yetmək gülə odur bā'iṯ
Ki ḥəddini tanımub etdi bəḥs 'izārun ilə *(Gazel 205, Mısra 6). [ki,]*

Ḫ˘oş ol **ki** var idi başımdə nəş`ə-i bādə
Gözimdə 'āriż-i gül-gūn-ı dil-bər-i sādə *(Gazel 206, Mısra 1). [ki,]*

Həzār ḥeyf **ki** getdi o günlərim əldən

N`edim bu çərẖün əlindən kimə gedim dādə *(Gazel 206, Mısra 7). [ki,]*

Hanı behiştdə ol şūẖ tək rəfīq-i şəfīq
Ki mūmiyā-yı fərəḥdür qulūb-ı nā-şādə *(Gazel 206, Mısra 12). [ki,]*

Nə fā`idə elə gündən **ki** fövt olub Żū`ī
Baña gəlür elə kim gördügümdi rö`yādə *(Gazel 206, Mısra 13). [ki,]*

Bir vəqt olur **ki** imdikinün qədd ü qāmətin
Kərpic kəsüb qoyarlar o vəqtə ḥaṣārınə *(Gazel 207, Mısra 17). [ki,]*

Zāhid dilər **ki** ḥūr ilə olsun behiştdə
Mən gülşən içrə bir neçə həm-dəm səbū ilə *(Gazel 214, Mısra 13). [ki,]*

Çün yəqīndür **ki** kil-i kūzəgər āẖır oləcaq
İmdi lāzımdı səbūlərdə mey āmādə qılə *(Gazel 215, Mısra 5). [ki,]*

Özün təşbīh edübdür lālə çün ruẖsārıña ey gül
Budur vəchi **ki** qalmışdur biyābānlardə dāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 4). [ki,]*

Olubdur tāzədən dilim pərī-ruẖsār ḥeyrānı
Ki vardur zülf-i sevdāsılə yüz mən tək pərīşānı *(Gazel 220, Mısra 2). [ki,]*

Təcəllā-yı cəmālın gör o şūẖ-ı māh-sīmānun
Ki döndürmüş şü'ā'-ı vādī-i Sīnāyə Şirvānı *(Gazel 220, Mısra 4). [ki,]*

Mənəm Maḥmūd-ı zārī ol Ayāz-ı s̱ānīnün Żū`ī
Ki çāruq ilə olmuş şəhrdə məşhūr dükkānı *(Gazel 220, Mısra 12). [ki,]*

Cəm' oldı müştərī dutubən əldə nəqd-i cān
N`oldı **ki** Yūsifim belə bāzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 8). [ki,]*

Şimşād u sərvini qoparun güllərin pozun
Hər bāğdə o sərv **ki** rəftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 12). [ki,]*

Şəkkər-ləbim məzāqını təlẖ etdi Żū`īnün
Bu bəzmdə **ki** lüṭf ilə güftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 14). [ki,]*

H̱˘oş ol zəmān **ki** yār mən-i zārə yār idi
Çeşmim cəmālı 'əksi ilə lāləzār idi *(Gazel 222, Mısra 1). [ki,]*

Əfsūs yandım ātəş-i hicrānə 'āqibət
Yād ol **ki** vəṣli ilə köñül kām-kār idi *(Gazel 222, Mısra 10). [ki,]*

Gəh nāz u gəh girişmə gəhī lüṭf ü gəh 'itāb
Vəṣlində Żū`ī gör **ki** nə həngāmə var idi *(Gazel 222, Mısra 14). [ki,]*

Mənim də istəyürəm mehrbān nigārım olaydı
Ki ẕövq-i vəṣli ilə yaẖşı rūzgārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 2). [ki,]*

Ey ẖ˘oş ol günlər **ki** bəzmimdə nigārım var idi
Ẕövq-i dīdārıylə köñlümdə qərārım var idi *(Gazel 225, Mısra 1). [ki,]*

Getdi ol günlər **ki** zülf ü 'āriżindən ol gülün
Sünbülüm müşküm gülüm bāğım bəhārım var idi *(Gazel 225, Mısra 5). [ki,]*

Żū`īnün pəndin eşit eyləmə çoẖ bādəyə meyl
Tā **ki** el söləməsün bī-ẖ˘od-ı dīvānə səni *(Gazel 226, Mısra 10). [ki,]*

Nəẖl-i ṭūbāyə verür riżvān həmīşə pərvərīş
Tā **ki** bir gün eyləsün sürūr u əlvān ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 8). [ki,]*

Żū`ī nə eyləyübdi saña bilməzəm **ki** var
Hər baẖışundə qətlinə fərmān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 11). [ki,]*

Zülf-i ṭərrārə nəẓər eylə **ki** cādūluq ilə
Da'vā-yı mö'cüzə-i Mūsī-i 'ümrān etdi *(Gazel 233, Mısra 5). [ki,]*

Bəhār odur **ki** olub cīb ü cām mālāmāl
Bizimlə ṣöḥbətə ḥāl əhli hər nə var gələydi *(Gazel 235, Mısra 7). [ki,]*

H̱˘oş ol **ki** var idi başımdə nəş`ə-i bādə
Gözimdə 'āriż-i gül-gūn-ı dil-bər-i sādə *(Gazel 236, Mısra 1). [ki,]*

Əgərçi Żū`ī kimi imdi ẖānə bərdūşam
H̱oş ol **ki** meykədələr içrə ẖānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 10). [ki,]*

H̱˘oş ol zəmān **ki** mey-i ṣāf u Dərġəmim var idi
Nə dərd ü möḥnət-i dünyā vü nə ġəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 1). [ki,]*

İçüb şərāb olub məst künc-i meykədədə
H̱udā bilür **ki** o günlər nə 'āləmim var idi *(Gazel 237, Mısra 4). [ki,]*

Hər bəzmdə **ki** 'āşiqə bir həm-dəm olmadı
Yüz bādə-sādə olsə o dəm bir dəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 1). [ki,]*

H̱˘oş ol zəmān **ki** vüṣālun baña 'eyid idi
Behişt-i 'ədn məqāmım mīm də Kövs̱ər idi *(Gazel 240, Mısra 1). [ki,]*

H̱udā bilür **ki** o günlər nə ẕövq eylər idük
Gözimdə 'āriż-i sāqī əlimdə sāğər idi *(Gazel 240, Mısra 9). [ki,]*

Bəlā-yı hicrə dūçār oldım 'āqibət Żū`ī
O vəṣldən **ki** güni bir ilə bərābər idi *(Gazel 240, Mısra 14). [ki,]*

Bu riyādə bu riyā ilə olan ə'mālun
Nədi zāhid **ki** səni bir belə məğrūr elədi *(Gazel 241, Mısra 8). [ki,]*

Kim **ki** ṭā'ətinə məğrūr olə Żū`ī bi`llāh
Bil yəqīndir **ki** [o] Ḥəqqdən özini dūr elədi *(Gazel 241, Mısra 9). [ki,]*

Kim **ki** ṭā'ətinə məğrūr olə Żū`ī bi`llāh
Bil yəqīndir **ki** [o] Ḥəqqdən özini dūr elədi *(Gazel 241, Mısra 10). [ki,]*

Möḥnət nə şey`di bilməz idim yā **ki** ġəm nədür
Köñlim həzār 'işrət ilə kām-rān idi *(Gazel 242, Mısra 11). [ki,]*

Qıymasə cānānınə kim **ki** dil ü cānını
Ẓāhir edər 'āləmə 'eşqdə nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 1). [ki,]*

Kim **ki** Birāhīm təki istəsə olmaq ẖəlīl
'Eşq minəsində ẕəbḥ eyləyə qurbānını *(Gazel 245, Mısra 5). [ki,]*

Qıymasə cānānınə kim **ki** dil ü cānını
Ẓāhir edər ʻāləmə ʻeşqdə nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 21). [ki,]*

Fələgün qāmətini yā **ki** hilālun qəddin
Ḥəm edən zülfidi ol māhvəşün yā qaşı *(Gazel 247, Mısra 3). [ki,]*

Kimə iẓhār eləyim ġāyət-i dərdim bilsün
ʻārif anlar nədi bu nüktə **ki** yārım getdi *(Gazel 248, Mısra 10). [ki,]*

Hanı o gün **ki** o məh-rūy mehrbānım idi
Ənīs-i məclis ü həm-bəzm-i həm-zəbānım idi *(Gazel 249, Mısra 1). [ki,]*

Bilmürəm hansı zəbānlə saña şərḥ eyləyüm
O sitəmlər **ki** baña etdi yüzün hicrānı *(Gazel 250, Mısra 12). [ki,]*

Nəẓẓārə-i gülzār u gül-i sūrī vü sünbül
Əfsūs **ki** yolqun u firāq anə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 8). [ki,]*

Bir çārə Ḫudāyā **ki** nöçün Yūsif-i zārdan
ʻİzzətdəki kāşānəsi zindānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 9). [ki,]*

Şəbr eyləmək əfżəldi **ki** Əyyūb-fikārun
Dərd ü ələmi şövkət ilə şānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 11). [ki,]*

Şəd-ḥeyf **ki** bu çərḫ-i müḫālif-i sitəmdən
ʻEyş ü fərəḥim möḥnət-i ḥirmānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 13). [ki,]*

Dərdā **ki** rūzgārdə bir yār qalmadı
Şəhr ü vəfā vü ʻəşrdə diyār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 1). [ki,]*

Əzəl gün bār`ilāha məndən āyā nə ḫəṭā çıḫdı
Ki bu dünyādə belə kövkəb-i bəḫtim qara çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 2). [ki,]*

Səndən səvāyı kimdi **ki** oldı vilādəti
ʻİzzət-fəzā-yı beyt-i şərīf-i Ḫudā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 23). [ki,]*

ʻElm ilə oldı gör **ki** şəhənşāh İngilis
Kəmdür Əgərçi cümlə miləldən cəmāʻəti *(Kaside 2, Mısra 23). [ki,]*

Etməz qəbūl qılmə nəṣīḥət **ki** ḥəqq-i yüz
Tə`s̱īr eyləməz dəḫi şeyṭānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 15). [ki,]*

Ey ḫ˘oş ol gün **ki** köñüldə yoḫ idi bir möḥnət
Ḫ˘oşcə ḥālāt ilə āsūdəvār idim rāḥət *(Kaside 5, Mısra 1). [ki,]*

Şəb düşin[i] eləyirdüm neçə yüz min əfkār
Ki ṣabāḥ qış gələcək necə keçər leyl [ü] nəhār *(Kaside 6, Mısra 2). [ki,]*

Nīş-i kəmāndār elə oḫlar atur sərmādan
Ki onə tāb eləməz Rüstəm ilə İsfəndār *(Kaside 6, Mısra 4). [ki,]*

Elə ḫəftān **ki** anı sāz edər ustād-ı Qūçān
Ərdəbil içrə o ḫəftānə dəḫi māhir var *(Kaside 6, Mısra 15). [ki,]*

Dedi ey Żū`ī-i bī-çārə nədür bu ḥālət
ʻƏrż qıldım **ki** soyuqdan yetüşüb bir āzār *(Kaside 6, Mısra 22). [ki,]*

Fövc-i sərmā **ki** əḥāṭə eləyüb ṣəḥrānı
Görməyürsən **ki** təmām dağları dutmışdur qar *(Kaside 6, Mısra 23). [ki,]*

Fövc-i sərmā **ki** əḥāṭə eləyüb ṣəḥrānı
Görməyürsən ki təmām dağları dutmışdur qar *(Kaside 6, Mısra 24). [ki,]*

Kürk-i ḫəftānı gərək rədd edə sərmātərin
Yoḫdı yolım **ki** edəm mən onə tā istiḥżār *(Kaside 6, Mısra 26). [ki,]*

Ey nəcībü`n-nücəbā zādə-i ḫān-ı Şīrvān
Ki adun tək ḥəsən-i ḫülq ẕātundə şiʻār *(Kaside 6, Mısra 32). [ki,]*

Olub sər-məst tā əfsānəmi təqdīm edim bir bir
Tərəḫḫüm eylə başunçün **ki** dərd-i bī-kərānım var *(Kaside 7, Mısra 6). [ki,]*

Aqabəg əvvəl-i dəryā-yı ʻizzət məʻdən-i himmət
Ki bəẕlindən anun ʻāləmdə gənc-i şāygānım var *(Kaside 7, Mısra 30). [ki,]*

Ġərəż bir atdurur mənẓūr-ı Żū`ī sərvərā səndən
Ki fəḫr ilə desün ol sərvərimdən bir nişānım [var] *(Kaside 7, Mısra 38). [ki,]*

Ümīdim var **ki** bu əşʻār olə məqbūl-i dərgāhun
Süleymān bəzminə pāy-ı мələḫdən ərməğanım var *(Kaside 7, Mısra 39). [ki,]*

İstəyürsən hər iki dünyādə rāḥətliq əgər
Ḥəqqinə bəḫş eylə mey key gör **ki** rāḥət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 18). [ki,]*

Ey ṣāḥib-i güzīn Ḥəmid ağa **ki** Kirdgār
Lüṭf ilə eyləmiş səni ʻāləmdə kām-kār *(Kaside 9, Mısra 31). [ki,]*

Qurbān o kimsəyə **ki** təʻəṣṣüblə anlayə
Kim təqviyət verür bu müsəlmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 21). [ki,]*

Dedi məgər **ki** çıḫub ḫāṭirindən ol Atabəg
Həmīşə mərhəmət ilə şərəf-şiʻār oldım *(Kaside 12, Mısra 13). [ki,]*

Baḫış bəg ol **ki** səḫāsı ʻəyāndı Qafqāzə
Bu müjdə ilə ümīdimdə üstvār oldım *(Kaside 12, Mısra 17). [ki,]*

Dün **ki** bāz-ı fələk öz lānəsin etdi məqām
Məşʻəl-i şīdi əḥāṭə elədi zəng ü ẓəlām *(Kaside 13, Mısra 1). [ki,]*

Beytü`l-əḥzānə qədəm basdı kərəmdən nā-gəh
Bir rəfīqim **ki** ḥəbību`llāhə olmuş həm-nām *(Kaside 13, Mısra 8). [ki,]*

Nədi bāʻis **ki** Ḫudāvənd ü kərīm ü ʻādil
Eləyüb ʻārif-i dānānı əsīr-i nā-dān *(Kaside 14, Mısra 5). [ki,]*

Mən kimi şāʻir ü māhir **ki** ġəzāl-i ġəzəlim
Görsələr vāleh ü şeydā olə Səʻd ü Səlmān *(Kaside 14, Mısra 11). [ki,]*

Līk şəd-ḥeyf **ki** müddətdi gəlüb Qudyālə
Qalmışam kīsə təhī ḫəstə vü zār u ḥeyrān *(Kaside 14, Mısra 13). [ki,]*

Gəlmişəm getməgimə yoẖdı kərāīm **ki** gedim
Bu də bir məs`ələ-i ṣa'b idi ey rūḥ-ı rəvān *(Kaside 14, Mısra 17). [ki,]*

Qədīm 'əṣrdə insān **ki** vəḥşī idi təmām
Bular hələ deyəsən çıẖmayubdı vəḥşətdən *(Kaside 15, Mısra 9). [ki,]*

Sölə **ki** hansı kəs 'āləmdə tapdı rāẖətlüq
Belə şərārət ilə yā bu qətl ü sirqətdən *(Kaside 15, Mısra 21). [ki,]*

'Ulūmə sə'y qılub eylə mə'rifət kəsbin
Ki tā ẖəbər biləsən 'āləm-i ḥəqīqətdən *(Kaside 15, Mısra 28). [ki,]*

Vəlī nədür **ki** ādəm çoẖı əzəlki tək
Qalubdı vəḥşət ilə çıẖmayub o ẖiṣlətdən *(Kaside 15, Mısra 35). [ki,]*

Bizə buyurmış əzəldən **ki** uṭlubū`l-'ilmə
Çatub bu ḥökm-i mətīn mənbə'-i nübüvvətdən *(Kaside 15, Mısra 41). [ki,]*

Ḥədīs̱ ilən yetüşübdür bu söz **ki** əṣḥābə
Soruşdılər gəlübən ẖātəm-i risālətdən *(Kaside 15, Mısra 49). [ki,]*

Soruşdılar neçə kərrə **ki** ondan artuqını *(Kaside 15, Mısra 53). [ki,]*

O bəlālar **ki** görməyüb hīç kəs
Özün āẖır onə dūçār oldun *(Kaside 16, Mısra 3). [ki,]*

Fikr edirdim nədi cürmim **ki** bu qürbətdə mənim
Həm-dəmim şām [u] səḥər nālə vü əfğān oldı *(Kaside 17, Mısra 7). [ki,]*

Dedim ey dost nədür bir belə beḥcət ẖəbəri
Dedi şe'r ol **ki** Ḫudādan saña eḥsān oldı *(Kaside 17, Mısra 16). [ki,]*

O şəh-i məsnəd-i 'ürfānı **ki** beytu`llāh
'Əzm-i ṭavf eyləyübən zā`ir-i riżvān oldı *(Kaside 17, Mısra 17). [ki,]*

İmdi ṣəd şükr **ki** öz şövkət-i şānıyla bugün
Gəlüb öz təẖt-i humāyūnunə sulṭān oldı *(Kaside 17, Mısra 19). [ki,]*

Vəlī nə sūd **ki** mümkün dögül ziyād etmək
Nə şey` **ki** rūz-i əzəldə olub Ḫudā-dādə *(Kaside 18, Mısra 7). [ki,]*

Vəlī nə sūd ki mümkün dögül ziyād etmək
Nə şey` **ki** rūz-i əzəldə olub Ḫudā-dādə *(Kaside 18, Mısra 8). [ki,]*

Cəvāb verdi ki ey Żū`ī-i ġəm-ālūdə
Məgər **ki** görməmisən ol Əmīrẖān-zādə *(Kaside 18, Mısra 17). [ki,]*

Əmīrẖān **ki** Ḫudāvənd ẕātını eləyüb
Əmīr-i məmləkət-i fəżl ü cūd mə'nādə *(Kaside 18, Mısra 19). [ki,]*

Rə`īs-i şəhr-i səẖāvət əmīr-i mülk-i 'əṭā
Ki fəżldə dögi həmtā-yı Ḥātəm-i Ṭā də *(Kaside 18, Mısra 22). [ki,]*

Bir cövhər-i nəfīsdi bu pūl **ki** cənnəti
Pūlla verür ẖəlā`iqə fikr elə tārdə *(Kaside 19, Mısra 23). [ki,]*

Sölə **ki** hansı zəmāndə var idi bir telefon
Yā teleġram vaġon kim gedir bu sür'ət ilə *(Kaside 20, Mısra 3). [ki,]*

Eşitmisən **ki** Süleymān gedirdi bād üzərə
Olurdı kölgəligi quş qanadı zəẖmət ilə *(Kaside 20, Mısra 9). [ki,]*

O söz **ki** sən onı bir ildə hīç bilməzdün
Ġazet verür ẖəbərin gündə yüz ḥekāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 13). [ki,]*

Təṣəvvür eyləməyürlər **ki** muncə əşyānı
Tapubdılar hamusın dərs-i bəḥs̱-i ḥikmət ilə *(Kaside 20, Mısra 19). [ki,]*

Su`āl edəndə ġəżəbnāk olub der dinmə
Ki kāfir oldun bir də demə bu kəlmət ilə *(Kaside 20, Mısra 28). [ki,]*

Ki bəlkə Żū`ī-i kəm-nām künc-i 'üzlətdə
Edən du'āsı ḥuṣūlə yetə icābət ilə *(Kaside 20, Mısra 49). [ki,]*

Rāḥil təẖəllüṣ ol **ki** qılur kūr dīdəsi
Gər olsə həm-nəbərd yüz İsfəndiyār ilə *(Kaside 21, Mısra 19). [ki,]*

Mənim 'ömrimsən ey sāqī yetüşdim bəs **ki** mən cānə
Nədür fövt eyləmək vəqti gətür sən cām-ı peymānə *(Kaside 22, Mısra 1). [ki,]*

Hanı Sikəndər ü Cəmşīd ü Bəhmən ü Dārā
Ki imdi topraqə dönmüş o nāzlu əbdānı *(Kaside 23, Mısra 4). [ki,]*

Ümīd dutmə **ki** ẖurmā verə dirəẖt-i çinār
Olur mu dərmək 'əzīzim tikandan almanı *(Kaside 23, Mısra 19). [ki,]*

Necə **ki** ṣūrət ilən müttəhiddi cümlə bəşər
Muğāyərət nə qədərdür gör əhl-i 'ürfānı *(Kaside 23, Mısra 35). [ki,]*

Yavaş yavaş bularə gəldi kāmil ādəmlər
Yetürdi tā bu məqāmə **ki** dutdı dünyānı *(Kaside 23, Mısra 42). [ki,]*

Sölə bu 'elm nə ṭərz ilə pəs olur ḥāṣīl
Ki kāmil ādəm edə bir o növ' ḥeyvānı *(Kaside 23, Mısra 48). [ki,]*

Nəīnki bir qurı 'əmmāmə vü 'əyālı olə
Vəlīk bilməyə imlānı yā **ki** inşānı *(Kaside 23, Mısra 52). [ki,]*

Üç ildə gör necə kāmil 'Ərəb dilini bilür
Ki Rusə tərcümə eylir ḥədīs̱i Qur`ānı *(Kaside 23, Mısra 58). [ki,]*

Bizim**ki** getdigi təḥṣīl 'əbādı 'əmmāmə
Biri tə'əṣṣüb-i məzhəb ki yıẖdı dünyānı *(Kaside 23, Mısra 62). [ki,]*

Deyür danışməgilən Rusī rūzə bāṭil olur
Yəqīn **ki** kāfir olur qoysə başə şapqanı *(Kaside 23, Mısra 64). [ki,]*

Biləndə Rus dilin kimsə eyləyür təkfīr
Ki kəsb-i mə'rifətə qoymayur müsəlmānı *(Kaside 23, Mısra 66). [ki,]*

Nə çārə belə bu 'āləm təmāmı cühhālə
Ki saldı ẓülmət-i cəhl içrə əhl-i īmānı *(Kaside 23, Mısra 68). [ki,]*

Deyür danışməgilən Rusī rūzə bāṭil olur
Yəqīn **ki** kāfir olur qoysə başə şapqanı *(Kaside 23, Mısra 81). [ki,]*

Odur **ki** millət-i İslām olubdı yüz firqə
Gedüb o qüvvə qalub ḥāl-i nəz'ədə cānı *(Kaside 23, Mısra 85). [ki,]*

Ḫˇoşā o şəḫṣə **ki** min dört yüz ildə dünyāyə
Gələ görər **ki** behişt-i bərīndi dünyānı *(Kaside 23, Mısra 95). [ki,]*

Ḫˇoşā o şəḫṣə **ki** min dört yüz ildə dünyāyə
Gələ görər **ki** behişt-i bərīndi dünyānı *(Kaside 23, Mısra 96). [ki,]*

Ey vəfā kānı Əmīrḫān **ki** dəm-ā-dəm Ḥəqdən
Ṣıdq ilə vəqtivi ḫˇoş keyfivi çaq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 1). [ki,]*

Ey mūşikāf-ı dəhr **ki** Żū`īni ḫulūṣlə
Bir şe'r-i nāzik eylədi mədḥündə āşkār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 1). [ki,]*

'Āləm-i ẕərrədə təklīfi qəbūl eyləmisən
İmdi lā`iqdi **ki** iqrārıvı inkār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 20). [ki,]*

Żū`īnün pəndin eşit çıqmə şərī'ətdən hīç
Tā **ki** 'uqbādə yerün rövżətü`l-əbrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 30). [ki,]*

Dəhānın eyləmişəm ġonçə ġonçəyə təşbīh
Eyləyüb ẕātını dərd əhllər içün dərmān *(Mesnevi 1, Mısra 27). [ki,]*

Olı bir müddət-i bə'īd **ki** mən
Gəlmişəm Qübbəyə Şamāḫīdən *(Mesnevi 2, Mısra 29). [ki,]*

Bir vücūdı **ki** Ḥəq edə mümtāz
Nə desön vəṣfinə olur çoḫ āz *(Mesnevi 2, Mısra 43). [ki,]*

Dəḫi īhām ilə qılmışdun inşā
Ki ṣāḥib əz-kəlām həm qaḫ u alma *(Mesnevi 3, Mısra 26). [ki,]*

Yəqīndür bu **ki** sizdə çoḫdur alma
Vəlī āṣārı mə'lūm olmaz əṣlā *(Mesnevi 3, Mısra 27). [ki,]*

Hər nə **ki** bəglərdən alurduq ḥesāb
Əlimizdən alırdı cām u şərāb *(Mesnevi 4, Mısra 21). [ki,]*

Ki nā-gəhān bir qāṣid-i ḫˇoş-ḫəbər
Əlində bir nāmə-i fərruḫ-əṣər *(Mesnevi 4, Mısra 41). [ki,]*

Dərd [ü] ġəmdən cānım boğāzə yetüb
Ṣəd şükürlə **ki** yetişdim ḫidmətə *(Mesnevi 4, Mısra 72). [ki,]*

Pəs belə əşḫāsı **ki** bu çərḫ-i dūn
Eyləyə bir ləḥẓədə zār u zəbūn *(Mesnevi 5, Mısra 23). [ki,]*

Hanı Şəmāḫı **ki** yazam şe'rlər
Hər birinə bəẕl edələr sīm ü zər *(Mesnevi 5, Mısra 59). [ki,]*

Məst olub tövsən-i təb'im götürüb cövlānə
Şe'r-i şəmşīr ilə tā **ki** girüb meydānə *(Mesnevi 6, Mısra 4). [ki,]*

İndi lāzımdı **ki** iẓhār eləyüm əḥvālı
Qalmasun hīç kəsün bī-hūdə qīl ü qālı *(Mesnevi 6, Mısra 9). [ki,]*

Öz adın yazmaqı bilməz nə bilür kāf ilə nūn

Görün **ki** cövhər-i fərdə nə iftirā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 4). [ki,]*

Sölə o ġonçə ləb ü növ-gülə vərəq-bə-vərəq
O sirrlər **ki** ġəmindən saña ṣəbā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 8). [ki,]*

Bu rövşən əmrdə zāhid ḥalāl edüb qanım
Nöçün **ki** 'āriżivə āyət-i Ḫudā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 10). [ki,]*

Görmədim ṣöḥbət-i dīdārıvı hərçənd **ki** mən
Feyz-i dīdārıvə cān ilə ṭələbkār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 3). [ki,]*

Ātəş-i ḫarman-ı ġəmdür özi **ki** āb isə də
Ḫeyrdür cān u tənə gər adı şərāb isə də *(Mesnevi 1, Mısra 5). [ki,]*

Ey ḫˇoş ol vəqt **ki** mən sākin-i mey-ḫānə idim
Başdə mey nəş`əsi həm məşrəb-i cānānə idim *(Mesnevi 1, Mısra 13). [ki,]*

Dün şikāyət eləyürdüm fələk-i bəd-ḫūdan
Ki nöçün bağladı gərdūn yolumı hər sūdən *(Mesnevi 1, Mısra 22). [ki,]*

Ḥātəm-i 'əṣrdən agāh dögülsən əṣlā
Ki onun süfrəsinə ḥāżırdur şāh u gədā *(Mesnevi 1, Mısra 26). [ki,]*

Bəḥr-i 'ürfān Əmīrḫān **ki** Ḫudā-yı mənnān

İddi'āsı budı līkən **ki** mənəm Əflāṭūn *(Mesnevi 6, Mısra 16). [ki,]*

Əvvəlimci biridür Ḥacı Məcīd Əfəndi
Ki olub 'āləm onun mev'iẓəsi ḫursənd *(Mesnevi 6, Mısra 28). [ki,]*

Çoḫı fəḫr ilə deyürlər **ki** mənəm ḫān-zādə
Fikr qılmır 'urəfā bənd dögüldür adə *(Mesnevi 6, Mısra 35). [ki,]*

Ḥəqqi mollā odı kim hər sözi yazub oḫuyə
Yoḫsə **ki** bilməyə bir ḥərfi yalandan toḫuyə *(Mesnevi 6, Mısra 46). [ki,]*

Ḫān o kəsdür **ki** ḥəqīqətdə səḫāvətlə olə
Mə'rifət ṣāḥibi vəqtində şücā'ətlə olə *(Mesnevi 6, Mısra 49). [ki,]*

Bunı bilmür **ki** Ḫudāvənd-i 'alīm ü dānā
Buyurubdur **ki** ḫələqnā ẕəkərun vəl-unṣā *(Mesnevi 6, Mısra 57). [ki,]*

Bunı bilmür **ki** Ḫudāvənd-i 'alīm ü dānā
Buyurubdur **ki** ḫələqnā ẕəkərun vəl-unṣā *(Mesnevi 6, Mısra 58). [ki,]*

Ḫānlar adını eşitcək ol dəm
Şövq ilə dedim **ki** ḫeyr məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 38). [ki,]*

Dedim **ki** nə var cəhān mənimdür
Çün şəfqət ü lüṭf-i ḫān mənimdür *(Mesnevi 7, Mısra 43). [ki,]*

Müddətdi **ki** gəlmişəm burayə
Yoḫdur yetən çatan ḥarayə *(Mesnevi 7, Mısra 69). [ki,]*

Fikr qılmır danışan bu sözi 'əmmāmə dögül
Ya uzun saqqal ilə yā **ki** uzun cāmə dögül *(Mesnevi 9, Mısra 40). [ki,]*

Sən **ki** ādəmsən ḥəqiqiyyət-i əqvāl ilə
Māżī müstəqbələ baḫ diqqət-i əḥvāl ilə *(Mesnevi 9, Mısra 51). [ki,]*

Ḥəq saña ʻəql verübdür budur əqdi sənün
Ki bununlə verəsən fərqini hər nīk ü bədün *(Mesnevi 9, Mısra 56). [ki,]*

Fikr qıl ʻəqlivi yıq başuña ey bī-çārə
Sən özün günəhinə baḫ **ki** yazılub dīvārə *(Mesnevi 9, Mısra 58). [ki,]*

Līk ṣəd-ḥeyf **ki** bu ʻəṣrdə məḫlūq təmām
Dutub ol köhnə sözi kim belə sölübdi babam *(Mesnevi 9, Mısra 59). [ki,]*

Tā desünlər **ki** müsəlmāndə də var ʻəllāmə
Deməsünlər **ki** müsəlmāndı qurı ʻəmmāmə *(Mesnevi 9, Mısra 77). [ki,]*

Tā desünlər **ki** müsəlmāndə də var ʻəllāmə
Deməsünlər **ki** müsəlmāndı qurı ʻəmmāmə *(Mesnevi 9, Mısra 78). [ki,]*

Nə olubdur sizə bi`llāh **ki** təʻəṣṣüb-dīndür
Qulaq asmaz bu sözə kim **ki** Ḥəqə kəc-bīndür *(Mesnevi 9, Mısra 79). [ki,]*

Nə olubdur sizə bi`llāh **ki** təʻəṣṣüb-dīndür
Qulaq asmaz bu sözə kim **ki** Ḥəqə kəc-bīndür *(Mesnevi 9, Mısra 80). [ki,]*

Var yüz söz ürəgimdə edə bilməm iẓhār
Olu yā Rəb o zəmān kim söləyəm hər nə **ki** var *(Mesnevi 9, Mısra 88). [ki,]*

Sāqī dayanmə **ki** gəlüb növ-bəhār
Cənnət-i mevʻūdı qılub āşkār *(Mesnevi 10, Mısra 1). [ki,]*

Tā **ki** düşə başımə şūr u nəvā
Şərḥ elim hər nə ki var mā-cərā *(Mesnevi 10, Mısra 14). [ki,]*

ʻƏlībaba Bəg **ki** Ḫuda ṭīnətin
Ẕehn-i ẕəkāvətlə qılub fıṭrətin *(Mesnevi 10, Mısra 43). [ki,]*

Vəʻdəsinə yā **ki** vəfā etməyə
Ġəm günündə imdādınə yetməyə *(Mesnevi 10, Mısra 55). [ki,]*

Məst olub tā **ki** hər kəlāmı deyüm
Qalmasun hīç söz təmāmı deyüm *(Mesnevi 11, Mısra 11). [ki,]*

Çün bilübdür bunı **ki** sīm ilə zər
Məḥv edər hər nə olsə ʻeyb ü kədər *(Mesnevi 11, Mısra 17). [ki,]*

Olmasa pūlı gər Fəlāṭūndur
Ḫəlq sölər oña **ki** məcnūndur *(Mesnevi 11, Mısra 40). [ki,]*

Var imiş yüz bu növʻ ādəmlər
Ki özindən səvānı bāṭil elər *(Mesnevi 11, Mısra 52). [ki,]*

Baḫ o söz gör **ki** kimlərə yaraşur
Tā pərī yā peyəm-bərə yaraşur *(Mesnevi 11, Mısra 77). [ki,]*

Çürüyüb belə müżməhil mövtā
Nə qılursan **ki** tā olur əḥyā *(Mesnevi 11, Mısra 86). [ki,]*

Ḥasəblə ʻāləm-i ḫilqətdə çünki əʻlāsan
Odur səbəb **ki** ʻƏlī isminə müsəmmāsan *(Mesnevi 13, Mısra 8). [ki,]*

Kirām-ı ḫülqi **ki** vermiş saña bu növʻ Ḫudā
Ġulāmdur sənə hər yerdə var isə ʻürəfā *(Mesnevi 13, Mısra 9). [ki,]*

O behişti **ki** Ḫudāvənd qılub ẕikr ü bəyān
Eləyüb imdi bizə sāḥət-i dünyādə ʻəyān *(Mesnevi 15, Mısra 7). [ki,]*

İmdi **ki** ḥāṣil olubdur saña bu ḫüld-i bərīn
Qoymə ey nā-ḫələf əldən çıḫə bu mā`-i maʻīn *(Mesnevi 15, Mısra 13). [ki,]*

İmdi **ki** oldu [ʻəyān] qāʻidə-i dəhr sənə
Fürṣəti fövt eləmə seyr elə ṭəraf çəmənə *(Mesnevi 15, Mısra 25). [ki,]*

Yaḫşı odur ki topraq içində nihān olam
Ḫ̆oş ol zəmān **ki** qış baña bir növ-bəhār idi *(Muhammes 1, Mısra 8). [ki,]*

Tapdı o şəḫṣ hər iki dünyādə bir nicāt
Hər kəs **ki** etdi yetmişə həştādəcən ḥəyāt *(Muhammes 1, Mısra 20). [ki,]*

Bī-rūḥ cismdir o müqəvvādı bī-səbāt
Nə behcəti o ʻömr **ki** ʻāləmdə ḫān olam *(Muhammes 1, Mısra 22). [ki,]*

Ḫ̆oş ol zəmān **ki** ʻişrət ü ʻeyşim təmām idi
Baş şūr-ı ʻeşq gözdə o māh əldə cām idi *(Muhammes 2, Mısra 1). [ki,]*

Məḫlūq içün cəhāndə qəżā vü qədər nədür
Gūyā **ki** məskənim baña dārü`s-səlām idi *(Muhammes 2, Mısra 12). [ki,]*

Ḫ̆oş ol zəmān **ki** ʻişrət ü eyşim təmām idi
Ḥeyf ol qərīnə kim baña dövrān be-kām idi *(Muhammes 2, Mısra 17). [ki,]*

Yoḫ Żū`ī tək baḥār-ı bəlāyə ġərīq olan
Əfsūs o dəm **ki** çərḫ baña ḥamān qulām idi *(Muhammes 2, Mısra 28). [ki,]*

Ey sərvər-i bülənd məqām **ki** ṣidiq ilə
Dərgāhıvə dəḫīl ü ḥəqīrānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 1). [ki,]*

Ṣəd şükr ʻāqibət **ki** gülüstānə gəlmişəm
Gərçi əzəldə żağəm-i dövrān-ı şīr idim *(Muhammes 3, Mısra 9). [ki,]*

Yəʻqūbvəş **ki** beyt-i ḥəzīndə əsīr idim
Āḫır ḥużūr-ı Yūsif-i Kənʻānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 13). [ki,]*

Yoḫ fikr edən **ki** nişə bu dövrānə gəlmişəm
Tər olmamışdı ḫüşk-ləbim bir şərāb ilə *(Muhammes 3, Mısra 39). [ki,]*

Nə ʻārifi **ki** sāğərə bəẕl ü ʻəṭā verə *(Muhammes 3, Mısra 47). [ki,]*

Belə **ki** səni ḫəlq eləyüb Ḫāliq-i dāvər
Gər görsə yüzün min yüz zāhid-müżṭər *(Muhammes 4, Mısra 5). [ki,]*

Ruḫsārıvə ol gün **ki** gözim qıldı nəẓārə
Ləʻlün həvəsi saldı dil ü cānə şərārə *(Muhammes 4, Mısra 27). [ki,]*

Olsə şəh-zādə kişi bilməsə gər ʻelm ü bəyān
Ḫəlq sölər **ki** filānkəsdi nə kevdən nā-dān *(Muhammes 5, Mısra 12). [ki,]*

ʻĀlimün ʻizzətinə baḫ **ki** nə ḫ̆oş ʻāləmdür

Yāẖşı diqqət eləsön bāğ-ı cināndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 19). [ki,]*

H̱˘oş ol zəmān **ki** yār baña həm-ayaġ idi
Ruẖsārı gözlərimə münəvvər çırāġ idi *(Müseddes 1, Mısra 1). [ki,]*

Dəmlər **ki** ol zəmān keçinüb yāẖşı ẖ∨ābdur
Ey cān bu günlərün nəyə sölə hesābdur *(Müseddes 1, Mısra 21). [ki,]*

Yād ol zəmān **ki** qara gecəm gün tək ağ idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 23). [ki,]*

Żū`ī bilür **ki** ḥāl o dəm nə səyāğ idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 29). [ki,]*

Fərək əḥvāl-i mən-i müżṭəri bīmār elədi
O cəfānı **ki** bana eylədi əğyār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 14). [ki,]*

Atam rəsûl-i Ḫudādən ṣora nifāq əhli
Nə növ‘ eylədilər gör **ki** tārmār məni *(Müseddes 2, Mısra 16). [ki,]*

Həmīşə eyləgilən Żū`ī ẕikr-i āl-i ‘əbā
Cəzādə qoyməyəlar tā **ki** şərm-sār məni *(Müseddes 2, Mısra 34). [ki,]*

Firāqə rāżıyam ey māh bu ümīd ilə
Ki `āqibət bunə āẖırdə bir vüṣāl gəlür *(Kıt‘a 7, Mısra 2). [ki,]*

Vüṣāl olanda köñül titrəşüb hərās elər
Ki hər kəmālə yəqīn `āqibət zəvāl gəlür *(Kıt‘a 7, Mısra 4). [ki,]*

Dünyādə yüz il ‘ömr olə gər bir dəmdür
Hər kəs **ki** bunı bilsə bənī ādəmdür *(Rübai 4, Mısra 2). [ki,]*

Demə zāhid **ki** tərk et sīm-bər-bütlər təmāşāsın
Bəni kim qurtarur Təñri sataşdurmuş bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 19). [ki,]*

Bu qanlar içməgə mu‘tād gördügün köñlüm
Köñül **ki** eylər idi lāf ‘āqil olduqunı *(Tahmis 2, Mısra 16). [ki,]*

Dögül ‘əbəs ġəm-i hicründə olduqum sər-məst
Nə gördi bādədə bilmən **ki** oldı bādə-pərəst *(Tahmis 2, Mısra 24). [ki,]*

Hansı dil-bərdür **ki** öz ‘uşşāqınə cövr etməyüb
Cövrdən āh etmə ey ‘āşiq yaẖar köñlüm deyüb *(Tahmis 3, Mısra 13). [ki,]*

İmdi bildim **ki** hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Mə‘rifət əhli cəhān çeşminə ẖākistər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 5). [ki,]*

Əlli il kəsb-i ‘ulūm etməgə qıldım iqdām
Şād olurdım **ki** ‘əcəb yaẖşı hünərdür bu məqām *(Terci-bend 1, Mısra 10). [ki,]*

Olmasə pūlı əgər olsə də ‘elmu`llāhı
Ḫəlq sölər **ki** qovun getsün elə kəm-rāhı *(Terci-bend 1, Mısra 20). [ki,]*

Līk ṣəd-ḥeyf **ki** pis vəqtə ẖəbərdāram mən
Qocalub ‘ömr gedüb żə‘f tapub quvvət-i tən *(Terci-bend 1, Mısra 21). [ki,]*

İmdi bildim **ki** hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Mə‘rifət əhli cəhān çeşminə ẖākistər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 25). [ki,]*

İmdi bildim **ki** hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Nə gərək ‘elm ẖəlā`iq pūlə sölər Ḫāliq *(Terci-bend 1, Mısra 30). [ki,]*

İmdi bildim **ki** hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Səndən özgə kimə mən şərḥ eləsəm əḥvālı *(Terci-bend 1, Mısra 35). [ki,]*

Vāy o şəẖṣə **ki** cibi pūldan olsun ẖālī
İmdi bildim **ki** hünər dəhrdə ancaq zər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 39). [ki,]*

Vāy o şəẖṣə **ki** cibi pūldan olsun ẖālī
İmdi bildim **ki** hünər dəhrdə ancaq zər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 40). [ki,]*

İmdi bildim **ki** hünər dəhrdə ancaq zər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 45). [ki,]*

Ey şīr-i Kirdgār **ki** məcmū‘-ı ənbiyā
Məḥşər güni saña edəcək ībtidā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 33). [ki,]*

Hansı sāḥətdə eşitdim **ki** var ondə fāżil
Müşkilim ḥəllinə dər-ḥāl çoẖ etdim sür‘ət *(Kaside 5, Mısra 17). [ki,]*

‘Ərż qıl ḥālıvı ol ẖān-ı ‘əẓīmü`ş-şānə
Ki ‘ulūm u hünər ü fəżlədi ṣāḥib-miknət *(Kaside 5, Mısra 34). [ki,]*

Cümlə əẖlāqı ḥəsən ismi Ḥüseyn ẖān **ki** Ḫudā
Eyləyüb əḥsən-i təqvīmdə ẕātın ẖilqət *(Kaside 5, Mısra 35). [ki,]*

Ḫələf-i ẕī-i ḥib-i Muṣṭafā ẖān-ı Şīrvān
Ki müsəlləmdi əzəldən onə dövlət-şövkət *(Kaside 5, Mısra 38). [ki,]*

Fikr edirdüm **ki** Ḫudāyā baña qıl bir çārə
Nə təvānım nə cībim içrədə bir dirhəm var *(Kaside 6, Mısra 17). [ki,]*

Olubdı bāğ-ı cəhāndən gül-i səẖā məfqūd
Odur **ki** mən kimi şā‘ir bu növ‘ ẖār oldım *(Kaside 12, Mısra 8). [ki,]*

Səlīl bir əḥsən-i səbṭ-i peyəm-bər vāriṡ-i Əḥməd
Ki cədd-i pākını Ḥəq bā‘iṡ-i kövn ü məkān qılmış *(Kaside 11, Mısra 20). [ki,]*

Sipihr-i ‘izzət ü ẖ∨urşīd fəżl ü cūd Mīr Mehdī
Ki ḥəsən ẖəlqəni Ḥəq rəşk-i firdövs-i cənān qılmış *(Kaside 11, Mısra 22). [ki,]*

Nə hər ādəm-i zādə dəddəndi ẖūb
Ki dər-ādəm-i şūm u bəddəndi ẖūb *(Gazel 256, Mısra 2). [ki,]*

Cəhāndə hīç cövhər-bādə kimi ẖ˘oş-güvār olmaz
Ki hər bir şəẖsi təşẖīṣ etməgə kâmil-‘əyār olmaz *(Gazel 99, Mısra 2). [ki,]*

Köñül tərk eyləmə cām-ı şərāb-ı ‘eşqi tā məḥşər
Ki bu mey-məsti ġəm bilməz cəhāndə hūş-yār olmuş *(Gazel 102, Mısra 10). [ki,]*

Cəmāl-i yārdur Żū`ī təməttu‘dār dünyādə
Ki əhl-i mə‘nā içrə bu mətā‘ə e‘tibār olmuş *(Gazel 102, Mısra 12). [ki,]*

İlāhī bir də mümkündür mi görmək eylə əyyāmı

Ki bilmirdük ġəm adın Żū`ī tək dīvānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 10). [ki,]*

Kān-ı fəżl ü hünər ü cūd
Ki qılubdur onə Ḥəqq öz kərəmindən ikrām *(Kaside 13, Mısra 30). [ki,]*

Sāqiyā dur gəti ol zādə-i Cəmşīd-i Cəmi
Ki gidərsün dil-i ṣəd-pārədən əndūh-ı ġəmi *(Mesnevi 1, Mısra 2). [ki,]*

Nə yaḫşı günlər idi ol nə yaḫşı müddət idi
Ki şuğlimiz o pərī-rūy ilə məḥəbbət idi *(Tahmis 2, Mısra 12). [ki,]*

Şərīṭə rəsmdür əş'ārdə Żū`ī ədā qılmaq
Ki bu qānūnı əvvəldə ḥakīm-i nüktə-dān qılmış *(Kaside 11, Mısra 30). [ki,]*

Nə deyüm bu sözi mən çıqdı tütün başımdan
Ki tütün almaqınə olmayə ādəmdə təvān *(Kaside 14, Mısra 16). [ki,]*

Belə olandə nöçün qoymayursən İslāmı
Ki ḥāṣil eyləyə 'elm-i nücūm u hey`ātdən *(Kaside 15, Mısra 56). [ki,]*

Dedi ey Żū`ī-i dil-ḫəstə dəḫi ġəm çəkmə
Dərd-i möḥnətlərüvə müjdə **ki** dərmān oldı *(Kaside 17, Mısra 12). [ki,]*

Dərdā **ki** cəhāndə dil bilən həm-dəm yoḫ
'Ömrün yüz olə da şād keçən bir dəm yoḫ *(Rübai 5, Mısra 1). [ki,]*

Dedi ey bī-ḫəbər gūyā ḫəbərsizsən bu 'işrətdən
Ki 'āləm sər-bə-sər dönmüş behişt-i 'ədn-i riżvānə *(Kaside 22, Mısra 18). [ki,]*

Şükr eylə ey köñül **ki** ḫəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə 'āşiqə dildārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 1). [ki,]*

Bir sirr var bu nāmə-i əlṭāf-ı fəżldə
Żū`ī bilür **ki** məḥrəm-i əsrārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 12). [ki,]*

Hər kimsə **ki** bu cəhāndə pis 'avrət alur
Öz cānı içün dərd ü ġəm ü möḥnət alur *(Rübai 7, Mısra 1). [ki,]*

Şīrān-ı cəhān bir 'avrətə 'ācizdurur
Vāy ol kəsə olsun **ki** iki 'avrət alur *(Rübai 7, Mısra 4). [ki,]*

kibār: *Büyükler, ulular.*

Yoḫ Żū`iyā vəfā vü səḫānun nişānəsi
Aḫtarmışam şiğār u **kibārın** zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 10). [kibārın, -i, -n]*

kibr: *Büyüklük taslama, kendini herkesten üstün görme, burun büyüklüğü.*

Kibr ü ġiybət ġəżəb ü zərq ü riyā vü sālūs
Eləmək görmədügi əmrə şəhādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 11). [kibr,]*

Zāhidün **kibr** ü riyādur 'əməli bir nəẓər et
Hansı āyətdədi bu söz necə təğyīrdədür *(Gazel 75, Mısra 7). [kibr,]*

Dünyādə olan məzhəb-i Bābīlinü`n-nām
Kibr ilə Naṣārā vü Yəhūd u İṣlām *(Rübai 3, Mısra 2). [kibr,]*

kifāyət: *Yeter miktarda olma, yetişme, elverme, kâfi olma.*

Az eyləməklə cövri cəfā etmə Żū`iyə
Kim eyləməz bu qədri cəfālər **kifāyətim** *(Gazel 138, Mısra 10). [kifāyətim, -im]*

kifāyət et-: *Kafi gelmek. Yetmek. Razı olmak. Kifayet etmek.*

Gedüb iẓhār elə ol sərvərə ḥāl-i zārun
Tā **kifāyət edə** hər nəḥv saña olsə mərām *(Kaside 13, Mısra 28). [kifāyət edə,]*

kilīsā: *Kilise, Hristiyan mabedi.*

Ey ṣənəm ẓāhir elə Żū`ī-i şeydāyə yerün
Məscidə deyə ḫarābātə **kilīsāyə** gəlim *(Gazel 134, Mısra 14). [kilīsāyə, -y, -ə]*

kim: *"Ki" gibi kullanılan bir bağlaç.*

Cəmālun ṣəfḥəsindən alməmiş dərs ḫəṭṭün ey gül **[kim]**
Müfəssir muṣḥaf-ı Ḥəqqün bilür mi hīç mə'nāsın *(Gazel 162, Mısra 7). [[kim],]*

Sölə ki hansı zəmāndə var idi bir telefon
Yā teleġram vaġon **kim** gedir bu sür'ət ilə *(Kaside 20, Mısra 4). [kim,]*

Qədəm bas gülüstānə bāğ ara gör **kim** nə şūr ilə
Nəvālar sāz edüb 'uşşāq içün qumrī-i dīvānə *(Kaside 22, Mısra 7). [kim,]*

Ancaq əmīr-i məmləkət-i cūd Əmīrḫān
Kim Ḥātəm-i zəmānədi bu rūzgārdə *(Kaside 19, Mısra 32). [kim,]*

Gözüm peymānəsin doldurdı hər dəm bağrımun qanı
Nöçün **kim** ḫəlq sölərlər filānı mey-güsār olmuş *(Gazel 108, Mısra 4). [kim,]*

İlāhī eylə gün gündən füzūn 'ömrün cəlālın **kim**
Səḥāb-ı şəfqətin fərq-i cəhānə sāybān qılmış *(Kaside 11, Mısra 31). [kim,]*

Bilməm nədi bā'iṣ ey nīk ü nām
Kim bu işə verməyürsən əncām *(Mesnevi 8, Mısra 22). [kim,]*

Nə yaḫşı dəmlər idi sākin-i şərh olduqım günlər
Ḫəyālımdə sanurdum şəhri **kim** bir gülsitānım var *(Kaside 7, Mısra 8). [kim,]*

Pīrānəsər köñül genə bir şūḫə bənd olub
Kim tār-ı zülf-i gərdəni cānə kəmənd olub *(Gazel 24, Mısra 2). [kim,]*

Gətür sāqī qədəḥ **kim** bir ġərībə dāstānım var
Bu çərḫ-i kīnə-pərdāzın əlindən əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 1). [kim,]*

Qurbān o kimsəyə ki tə'əṣṣüblə anlayə
Kim təqviyət verür bu müsəlmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 22). [kim,]*

Rəşkdən ölləm qılandə sən baña bī-dādlər
Kim olur 'āləm saña 'āşiq bu eḥsānun görüb *(Gazel 19, Mısra 12). [kim,]*

Məḥrəm gəl eylə lüṭf ilə kūyun Mināsınə
Kim cānın etməgə saña Żū`ī fədā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 14). [kim,]*

Ḫudāvəndā nə bəd-sā'ətdə məḫlūq olmuşuq biz **kim**

Ḫəlā`iqlər yanında ẕərrəcə miqdārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 9). [kim,]*

Düşən bu qulzüm-i ʻeşq içrə ġərq olur bi`llāh
Bu bəd müḫīṭdi **kim** sanmayun kənārəsi var *(Gazel 87, Mısra 6). [kim,]*

Mən bī-nəvāyə rəḥm elə ey sərv-qāmətim
Kim qalmayub firāqə dəḫi istiqāmətim *(Gazel 138, Mısra 2). [kim,]*

Bir nəfəs keçməz firāqındə o bəd-ḫū dil-bərün
Kim tapulmaz min bəlā mən zār u sər-gərdān içün *(Gazel 152, Mısra 6). [kim,]*

Gər cānımı ləʻlün həvəsi alsə ʻəcəb yoḫ
Kim nəqdləri bādə-i reyḥān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 4). [kim,]*

Bəlī çıqsun nə günə sāḥət-i Şīrvān ḫəyālımdan
Kim ol gülşəndə bir Seyyid kimi şīrīn-zəbānım var *(Kaside 7, Mısra 18). [kim,]*

Töküldi üstümə ġəm ləşkəri firāqundə
Nəẓərdən ey məh-i bī-mehr **kim** o dəm getdün *(Gazel 163, Mısra 8). [kim,]*

O nəcībü`l-nücəbā cūd Səttār Bəg **kim**
Fəżl-i cūd ilə adı şöhrət-i Şīrvān oldı *(Kaside 17, Mısra 21). [kim,]*

Żū`ī-i bī-çārə **kim** cāndan ġulāmındur sənün
Sər-bülənd eylə şəfāʻətlə onı rūz-ı cəzā *(Gazel 1, Mısra 7). [kim,]*

Ḫˇoş ol kəs ḥālınə **kim** ḫeyrdə ḫərc eyləyüb getdi
Cəhāndə qoymadı Nūşīrəvān tək nāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 7). [kim,]*

Ḫˇoşā o ʻāşiqə **kim** yārınun vəfāsı ola
Nə rəşk-əsīri nə hicrān-mübtəlāsı olə *(Gazel 10, Mısra 1). [kim,]*

Oldı pəjmürdə köñül tā düşdi ol rūdan cüdā
Adı māhir-fövt olur gər **kim** düşə sūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 2). [kim,]*

Yoḫdı cānı hər kimün köñlündə cānān olmasə
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə **kim** cān olmasə *(Gazel 13, Mısra 2). [kim,]*

Görcəyin ruḫsāruvı ol çīn-i zülfündə dedim
Ey köñül vəhm elə **kim** māh ʻəqrəbə olmuş ġərīb *(Gazel 18, Mısra 8). [kim,]*

Təḫt-i ʻizzətdə olur Yūsif şifət āḫır ʻəzīz
Ey Züleyḫā şifətim **kim** bənd-i zindānun görüb *(Gazel 19, Mısra 10). [kim,]*

Şükrlər **kim** Żū`iyā ʻeşqindən ol məh-pārənün
Döndülər əhl-i cəhān çāk-ı girībānun görüb *(Gazel 19, Mısra 15). [kim,]*

Dinc ü rāḥət olə hər kimsə müsəlmān odı **kim**
Dinc ü rāḥətliği çün ḥaqqi müsəlmānə verüb *(Gazel 20, Mısra 7). [kim,]*

Ey ṣəbā get cānib-i Mişrə Züleyḫāyə sölə
Kim Şəmāḫı mişrinə bir Yūsif-i dīgər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 6). [kim,]*

Lāzımdı **kim** Şəmāḫıyə el Tūr söləsün
Ondə ẓuhūrə müncə ki nūr-ı Ḫudā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 5). [kim,]*

Kəmər-i sīm belini qucmaq içün ḥəlqələnüb
Ṭamaʻ-ı ḫāmını gör **kim** nə təmənnāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 6). [kim,]*

Ḥeyf olə **kim** dəhrdə bir ẕāt-ı əkrəm qalmayub
Qalmayandə eylə ādəm ṣanki ʻāləm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 1). [kim,]*

Zəḫm-i dil behbūdını Żū`ī fələkdən umma **kim**
ʻĀləmün dārü`ş-şəfāsı içrə mərhəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 9). [kim,]*

Səbəb-i fəqr ü ġınānı aradım ʻāləmdə
Olmadı ẓāhir edən **kim** nə səbəbkārı olub *(Gazel 32, Mısra 12). [kim,]*

Anlar bəhār u lālə vü gül ẕövqini o kəs
Kim ḫāṭirində ẕərrə qədər dərd-i dāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 8). [kim,]*

Zülf ü ruḫı ḫəyālı ilə eyləyim baña
Müddətdi **kim** təfāvüt-i leyl ü nəhār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 4). [kim,]*

Özi ġāfildi məgər āyə-i lā yəğtəb dən
Kim edir gündə həzār ādəmə ġiybət zāhid *(Gazel 39, Mısra 4). [kim,]*

Nə sūdı ādəmə belə bəhārvəş-i firdövsdən
Əgər **kim** kīsəsində sīm ilə zər nā-hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 10). [kim,]*

Zimistānı bəhār eylər nəşāṭ-əsbābın āmādə
Kimün **kim** sīm ilə zər kīsəsində ləḥẓə peydādur *(Gazel 40, Mısra 12). [kim,]*

Yā Rəb nə olubdur səbəbi **kim** bu zəmāndə
İnsān arasında hamı millətdə ḫəṭər var *(Gazel 42, Mısra 15). [kim,]*

Gecə gündüz ġəm-i hicrānını çəksəm ḫˇoşam zīrā
Məqām-ı vəṣldə ṣəd şükr **kim** būs u kənārım var *(Gazel 45, Mısra 4). [kim,]*

Nədür ey lālə-ruḫ yārım bu qədri bī-vəfālıq **kim**
Deməzsən **kim** mənim bir dərd çəkmiş dāğdārım var *(Gazel 45, Mısra 5). [kim,]*

Nədür ey lālə-ruḫ yārım bu qədri bī-vəfālıq **kim**
Deməzsən **kim** mənim bir dərd çəkmiş dāğdārım var *(Gazel 45, Mısra 6). [kim,]*

Gərəkdür mən yudam qan eyləyəm yüz fikr-i ṭūlānī
Sənün **kim** ʻāriż-i gül-gūn u zülf-i tābdārun var *(Gazel 46, Mısra 6). [kim,]*

Cəhān bāğında bir ḫˇoşgīdə nəḫlə bənzərəm mən **kim**
Nə bir şāḫım nə sāyəm nə şükūfə nə bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 11). [kim,]*

Cəhālət əhlinün Yə`cūcunə Żū`ī giriftārəm
Bu dərdi çəkməgə səd ḥeyf **kim** İskəndərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 14). [kim,]*

ʻĀriżün **kim** bādə tābından açubdur lālələr
Hər ṭərəf tər qəṭrəsi ol lālə üzrə jālələr *(Gazel 48, Mısra 1). [kim,]*

Yandurursan bī-muḥābā hər zəmān ʻāşiqləri
Vāy əgər **kim** bu ḥesābı səndən ay məh alələr *(Gazel 48, Mısra 8). [kim,]*

Gəlməsün zāğ u zəġan gülşənə **kim** gül yeridür
Gül olan yer dəḫi bu rəsmidi bülbül yeridür *(Gazel 49, Mısra 1). [kim,]*

Olub ʿāşiq cəhāndə hərkəs öz məʿşūqəsin tapdı
Mənim **kim** hər zəmān firqətdə min min āh u zārım var
(Gazel 50, Mısra 4). [kim,]

Nə ġəflətdür bu səndə ey təġāfül-pīşə şəyyādım
Deməzsən **kim** mənim dāmımdə āẖır bir şikārım var *(Gazel 50, Mısra 6). [kim,]*

Ey dil nəẓārə eylə **kim** ol dil-rübā keçər
ʿUşşāqə nāz ilə eləyüb yüz cəfā keçər *(Gazel 51, Mısra 1). [kim,]*

ʿĀləm dolubdı nükhət-i müşk ilə Żū`iyā
Ol qara tellər üzrə məgər **kim** ṣəbā keçər *(Gazel 51, Mısra 10). [kim,]*

Yeridi tīğ ilə gər etsə pārə pārə məni
Onun məḥəbbəti əlbəttə **kim** günāhımdur *(Gazel 53, Mısra 4). [kim,]*

Ey firāq ol yār göndərdi səni tök qanımı
Ḥaqqıdır **kim** məndə ʿeşq-i ləblərindən qanı var *(Gazel 54, Mısra 4). [kim,]*

Yüzündə tərdurur yā lālə üzrə jālədür yā **kim**
Məh-i ənvər kənārında düzülmiş ʿiqd-ı pərvīndür *(Gazel 56, Mısra 3). [kim,]*

Dərūndə ağlamaqdan qanə ġərq oldım nigārā ẖər
Deməzsən **kim** məgər bu Żū`ī-i məhcūr u miskīndür *(Gazel 56, Mısra 10). [kim,]*

Ġönçəsi dövrində **kim** zülf-i pərīşān titrəşür
Eylə **kim** cādū görüb möhr-i Süleymān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 1). [kim,]*

Ġönçəsi dövrində **kim** zülf-i pərīşān titrəşür
Eylə **kim** cādū görüb möhr-i Süleymān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 2). [kim,]*

Titrəşür köñlüm ḫəyāl-i ʿāriżindən eylə **kim**
Ātəş-i sūzəndə üzrə qəṭrə-i qan titrəşür *(Gazel 58, Mısra 3). [kim,]*

Alcaqın köñlümi ʿeşqün qıldı bī-dād u sitəm
Rəsmidür təḥdīd edər bir mülki **kim** sulṭān alur *(Gazel 59, Mısra 8). [kim,]*

Hər kiməsnənün **kim** olə cāmı Cəmi neylər
ʿĀləm hamusı cāmdədür ʿāləmi neylər *(Gazel 69, Mısra 1). [kim,]*

Hər ʿāşiqə **kim** ləʿl-i ləbün vəṣlidi ḥāṣil
Övrəng-i Süleymānı dəẖi ẖātəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 3). [kim,]*

Ġəm oldur Żū`iyā **kim** olmayə mey-cāmınə qüdrət
Mey-i Dərġəm gər olsə fikr qılə dəhrdə ġəm var *(Gazel 70, Mısra 13). [kim,]*

Sərīr-i fəqr ü qənāʿətdə pādşāh ol **kim**
O bārgəhdə Süleymān mūrdən kəmdür *(Gazel 73, Mısra 9). [kim,]*

Diyār-ı məʿrifət ol mülkdür **kim** ol yerdə
Ḥəqīr Zāl idi Rüstəm fəqīr-i Ḥātəmdür *(Gazel 73, Mısra 11). [kim,]*

ʿEşq-i zülfünlə köñül nālə-i şəb-gīrdədür
Gərdən-i cān deyəsən **kim** genə zəncīrdədür *(Gazel 75, Mısra 2). [kim,]*

ʿƏcəb bī-kārə vü āvārə vü bī-çārə olduq **kim**
Nə dünyā vü nə ʿuqbā işlərindən kārımız yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 5). [kim,]*

Dəm yoẖdı o bī-çārə içün **kim** ġəmi yoẖdur
Hər kimsə ki dərd ü ġəminə həm-dəmi yoẖdur *(Gazel 86, Mısra 1). [kim,]*

Zülfin dağıtmə günüm [olu] qarə ey ṣəbā
Kim zār-ı köñlümün quşunə āşyānədür *(Gazel 89, Mısra 6). [kim,]*

Hər buqʿədə **kim** ʿārif-i fərzānə tapulmaz
Əlbəttə o vīrānədə mey-ẖānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 1). [kim,]*

Təṣəvvür eyləmə **kim** sənsiz ʿeyş edir Żū`ī
İşimdi şām u səḥər nālə vü fəğān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 13). [kim,]*

Vüṣālı təşnəsidim eylədi sīrāb tīğindən
Demün **kim** yārdan ʿuşşāqə ḥāṣil hīç kām olmaz *(Gazel 93, Mısra 4). [kim,]*

Gər yolun düşsə ṣəbā Ağdaşə məndən sölə **kim**
Verdi cān ḥəsrət ilə Żū`ī-i nālān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 9). [kim,]*

Ləbün ẕövqi pərī-rūyım şərāb-ı nābdan gəlməz
Bu rövşən əmrdür **kim** nəş`ə-i mey ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 2). [kim,]*

Ləbün ẕövqi əgər mey-nəş`əsindən gəlməsə yoẖ ʿeyb
Ki nūr-ı āftāb əlbəttə **kim** meh-tābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 8). [kim,]*

Cəfā peykānlarılə ġərqədür cismim fəğān etmin
Müşəẖẖəṣdür bu Żū`ī **kim** fəğān ġərq-ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 10). [kim,]*

Bir gün olı **kim** Miṣr-i ḥökūmətdə olur şāh
Çāh-ı ġəm ara Yūsif-i Kənʿān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 5). [kim,]*

Cəfādan incinüb ey dil fəğānə gəlmə bülbül tək
O hansı güldi **kim** pīrāmənində ẖüşk-i ẖār olmaz *(Gazel 99, Mısra 8). [kim,]*

Yüzün dövrində müşkīn-ẖəṭ midir ey gül sənün yā **kim**
Kənār-ı mülk-i dīni ẖayl-ı rəng-i Əhrimən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 7). [kim,]*

O kəs **kim** ʿārif ü fāżildi görməz
Ġəm ü fəqrün əlindən bir rəhālıq *(Gazel 112, Mısra 5). [kim,]*

O kəs **kim** cāhil ü əbləhdi eylər
Büsāṭ-ı dövlət içrə pādşāhlıq *(Gazel 112, Mısra 7). [kim,]*

Demədim mi saña **kim** zār u pərīşān olusan
ʿĀşiq olmə o sər-i zülf-i pərīşānə köñül *(Gazel 124, Mısra 3). [kim,]*

Gecələr **kim** qayd-ı zülfüñ ey pərī yād eylərəm
Tā səḥər dīvānələr tək ay u fəryād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 1). [kim,]*

Ṣanmə **kim** ol bādə`-i gül-fāmə vardur rəğbətim
Köñlümi qan içməgə hicründə muʿtād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 3). [kim,]*

Ləẕẕət-i qaydun ḥarām oldı baña ey sərv **kim**
Söləmişdün ol əsīri bir gün āzād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 9). [kim,]*

Nolubdı **kim** bu ṣifət məḥv olubdı ẖāṭirdən

Sənün rəfīq-i qədīmün bu Żū`ī-i kəm-nām *(Gazel 129, Mısra 9). [kim,]*

Hər bəzmdə səndən özgə kimdür
Tā **kim** olə zər-fəşān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 10). [kim,]*

Belə ẓənnim yoḫ idi **kim** bizi gərdūn ayırə
Bī-vəfālıq eləyüb ayrulacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 9). [kim,]*

Edər məqām gül-i rūyun üzrə zāğ-ı ḫəṭün
Kim eyliyər o pozuğ bāğə e'tinā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 12). [kim,]*

Az eyləməklə cövri cəfā etmə Żū`iyə
Kim eyləməz bu qədri cəfālər kifāyətim *(Gazel 138, Mısra 10). [kim,]*

Nə sərvə meyl edərəm nə ṣənūbərə **kim** mən
O qədri ol büt-i ṭūbā-qiyāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 5). [kim,]*

Cəfā vü cövrüni ol bī-mürüvvət bī-vəfā yārun
'Əbəs bī-hūdə gör **kim** Żū`iyā dā`im çəkər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 10). [kim,]*

Demün **kim** fəṣl-i gül vardur ṣəfāsı bāğ u bustānun
Nə ẕövqi bir gül-üzlü yārsız seyr-i gülüstānun *(Gazel 149, Mısra 1). [kim,]*

Nigārım 'eyb dutmə sirr-i 'eşqün fāş qılsam gər
Pərīşān eyləyüb bəs **kim** məni zülf-i pərīşānun *(Gazel 149, Mısra 6). [kim,]*

Köñül hicrində vəṣlindən ümīdün kəsmə **kim** bülbül
Ṣəfā-yı gül görər mi çəkməsə cövrin zimistānun *(Gazel 149, Mısra 7). [kim,]*

Baña sölərsən ey məh nār-ı hicrə ṣəbr qıl sölə
Olur mı kimsə **kim** ātəş arasındə ṣəbūr olsun *(Gazel 150, Mısra 8). [kim,]*

Baña ḫ˘oşdur gədā-yı kūyı olmaq pādşāhlıqdan
Bu qədri cövrlər **kim** Żū`iyə eylər firāq ilə *(Gazel 151, Mısra 14). [kim,]*

Vəfādandur bu həm şanmun **kim** eylər bī-vəfālıqdan *(Gazel 151, Mısra 15). [kim,]*

Bir dəm olmaz **kim** köñül əndūhdən āzād olə
Eylə sān gökdən yaqır möḥnət mən-i nālān içün *(Gazel 152, Mısra 3). [kim,]*

Çəkdi ḫəncər nāz ilə öldürmədi ṣəd-ḥeyf **kim**
Qıymadı bir qəṭrə ābı bu dil-əfkār içün *(Gazel 153, Mısra 7). [kim,]*

Çəkməyübdir fəṣl-i dey bülbül gül-i rə'nā ġəmin
Eylə **kim** hicrində mən çəkdim o bī-pərvā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 2). [kim,]*

Əşk-i ḫūnīn içrə ġərqəm zülfüni dutmaq içün
Necə **kim** sevdā içün tācir çəkər dəryā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 4). [kim,]*

Gər ġəmim var ārzū-yı vaṣl-i yārə zāhidā
'Eyb dutmə **kim** çəkərsən sən dəḫi ḥavrā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 6). [kim,]*

Möḥnət-i 'eşqün nə ḫ˘oş dārū imiş **kim** görcəgin
Çəkmənəm bi`llāh dəḫi dünyā vü mā-fī-hā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 7). [kim,]*

Ḥəsəddən sudə tikmiş sərvini tā **kim** rəvān olsun
O gündən **kim** görübdür bāğbān sərv-i ḫurāmānun *(Gazel 160, Mısra 11). [kim,]*

Ḥəsəddən sudə tikmiş sərvini tā **kim** rəvān olsun
O gündən **kim** görübdür bāğbān sərv-i ḫurāmānun *(Gazel 160, Mısra 12). [kim,]*

Yüzün nəẓẓārəsindən mən' edübdür Żū`īni zülfün
Bu kāfir əldən almış dīnini gör **kim** müsəlmānun *(Gazel 160, Mısra 14). [kim,]*

O gündən **kim** görüb ruḫsārıvı bī-pərdə ey məh-rū
Salur topraqlarə hər gün fələk ḫ˅urşīd-i 'əẕrāsın *(Gazel 162, Mısra 3). [kim,]*

Məcnūn eyləyüb məni saldun bu çöllərə
Leylā edüb mi bu sitəmi **kim** sən eylədün *(Gazel 164, Mısra 16). [kim,]*

Əsīr-i hicr-i nigār u ġərīb-i şəhr ü diyār
Mənimçün āḫırı gör **kim** nə mā-cərā qıldun *(Gazel 167, Mısra 6). [kim,]*

O gün **kim** ey pərī-rū dil-bərim oldım cüdā səndən
Töküldi üstümə fövc-i ġəm ü dərd ü bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 1). [kim,]*

Bu nə inṣāfdur **kim** mən çəkəm əndūh-ı hicrānun
Görə əğyārlər vəṣlünlə yüz ẕövq ü ṣəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 3). [kim,]*

Köñül şükr eylə **kim** vəṣl-i ruḫ-ı dildārə yetdün sən
Ḫəzān-ı hicr-i cövrün çoḫ görüb gülzārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 1). [kim,]*

Ġərəz sizdən təvəqqe' eylərəm **kim** bu gələn həftə
Ḫəvāṣun bizlərə mərqūm edüb eylə bəyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 19). [kim,]*

Fīs̱āġores̱i **kim** odı 'əllāme-i əvvəl
Cāhillər əlilə onə zəḥmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 19). [kim,]*

Dīvānə olmaduqsə də bir məst olaq bārī
Tā **kim** mu'āf olaq bu günāh u s̱avābdan *(Gazel 178, Mısra 6). [kim,]*

Hansı şīrün bənd edüb dil-mürğini ey ḥūr-liqā
Ya dəf [ü] ṭənbūr yā **kim** nəğmə-i tārun sənün *(Gazel 179, Mısra 6). [kim,]*

Ḫ˘oş-bəḫt odur **kim** içübən bādə-i vəḥdət
Nə möḥnət-i dünyānı nə dərd ü ġəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 5). [kim,]*

Ey Yəhūdā nəsl-i Yə'qūb ism-i Yūsif ḥüsn **kim**
Ḥüsnüvə min müştərī yüz məh ḫərīdār eylədün *(Gazel 181, Mısra 3). [kim,]*

Hər səḥər **kim** ey pərī-rū 'ərż-i ruḫsār eylədün
Kūçə vü bāzārı rəşk-i bāğ u gülzār eylədün *(Gazel 181, Mısra 1). [kim,]*

Göründə şərḥə şərḥə köñlümi eylə təkəllüm **kim**
Bu 'ādətdür nəmək pāşīdə eylərlər kabāb içrə *(Gazel 188, Mısra 5). [kim,]*

Ruḫ u zülfün ḫəyālını köñüldə tā görüb etdim
Yəqīn bu sirri **kim** gənc ilə mār olı ḫarāb içrə *(Gazel 188, Mısra 8). [kim,]*

Ḫ˘oşdı yüz ḫəncər-i bərrəndə dil ü cānə dəgə
İstəməm zülf-i pərīşānuvə **kim** şānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 2). [kim,]*

Nāṣiḥ baña ʻeyb eyləmə dīvānə görüb **kim**
Olmum necə məcnūn bu pərī-rūlər içində *(Gazel 190, Mısra 5). [kim,]*

Görüb əndūh-ı hicrānı olur **kim** lüṭf edə ol məh
Görim düşsün onı yā Rəb mənim tək dərd-i hicrānə *(Gazel 192, Mısra 5). [kim,]*

Rəh-i ʻeşqündə nə cürm eyləmişdim **kim** məni saldun
Ḥəbībim muncə dərd ü möḥnət-i rənc-i firāvānə *(Gazel 192, Mısra 7). [kim,]*

Pərhīz bādədən eləmə **kim** bu cövhərün
Āmīzişi olubdı Cəm ü Keyqubād ilə *(Gazel 193, Mısra 7). [kim,]*

Ləb ü ruḫsārıvı gördükdə yəqīn eyləmişəm
Kim olub məskən-i ḫᵛurşīd məqām ʻĪsāyə *(Gazel 194, Mısra 6). [kim,]*

Bəlā-yı hicrdə ancaq ləb-i cānān düşər yādə
Nöçün **kim** rəsmidür bu qorḫuluqdə cān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 2). [kim,]*

Olur dīvānə tək zəncīrə lā`iq mübtəlā köñlüm
Haçan **kim** ḥəlqə-i ol zülf-i müşk-əfşān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 4). [kim,]*

Yoḫdı cānı hər kimün köñlündə cānān olmasə
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə **kim** cān olmasə *(Gazel 197, Mısra 2). [kim,]*

Nālə qılmə hicrdən ey dil ki neʻmətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl ẕövqin dərd-i hicrān olmasə *(Gazel 197, Mısra 12). [kim,]*

Şāhı olə sənün təki ey māh bir kəsün
İnṣāfdur **kim** olə yüvünci gədālarə *(Gazel 201, Mısra 8). [kim,]*

Lüṭf eylə Żū`iyə elə cövrün ziyādə **kim**
Dīvānə köñlüm ʻādət edübdir cəfālarə *(Gazel 201, Mısra 9). [kim,]*

Sünbül-i zülfi tökülmüş rūyınə ol güllər ḫūn
Eylə **kim** əbr-i bəhārı mehr-i rəḫşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 4). [kim,]*

ʻĀriż-i gül-gūnun üzrə ol iki ḫāl-i siyāh
Gūyiyā ol nöqṭədür **kim** yazılur qāl üstünə *(Gazel 203, Mısra 8). [kim,]*

Küfr-i zülfilədi īmānun ilən zāhid **kim**
Hansı zāhiddi qalan şəhrdə īmānı ilə *(Gazel 204, Mısra 9). [kim,]*

Görmüşəm dün gecə ḫᵛurşīd-i dirəḫşān yuḫudə
Yetüşür vüṣlətə **kim** görsə bu ʻünvān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 2). [kim,]*

Ümīd kəsmə köñül tīr-i ġəmzəsindən **kim**
Su arḫə bir gəlüb ümmīd var bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 5). [kim,]*

Gətür sāqī qədəḥ **kim** yandı cān bu zəhr-i bī-cāyə
Fədā cān u tənimdür doğrı rind-i bādə-peymāyə *(Gazel 212, Mısra 1). [kim,]*

Nə dīndür hansı məẕhəbindü yā Rəb **kim** səḫā əhlin
Səfāhət əhli derlər ṣāḥib-i eḥsān-ı əʻṭāyə *(Gazel 212, Mısra 13). [kim,]*

Sor ḫālımı tərəḫḫüm ilə **kim** əsīriñəm
Nə ʻeybi gər təkəllüm edə şəh gədā ilə *(Gazel 213, Mısra 15). [kim,]*

Hər kim istər özini ġüṣṣədən āzādə qılə
Olmasun **kim** ṭələb-i rūzī nihādə qılə *(Gazel 215, Mısra 2). [kim,]*

ʻĀqil ādəm odı **kim** olməyə dīvānə-i māl
Həm-dəmin cām-ı mey ü yār-ı pərī-zādə qılə *(Gazel 215, Mısra 7). [kim,]*

İki ay var hilālə döndürübdür cismimi bu ġəm
Kim ol ḫᵛurşīd ilə yā Rəb nə gündür vüṣlət-imkānı *(Gazel 220, Mısra 10). [kim,]*

Ṣəd-ḥeyf düşdim ayrı o növ-rəs ġəzāldan
Kim çīn-zülfi ḥəsrət-i müşk-i Tatār idi *(Gazel 222, Mısra 8). [kim,]*

Bār`İlāhī görim olsun belə mən tək nālān
Yār küyundan o kəs **kim** edüb āvārə məni *(Gazel 224, Mısra 8). [kim,]*

Ḥeyf keçdi rūzgārım hicr ilə yād ol zəmān
Kim ənīsim mūnisim yārım nigārım var idi *(Gazel 225, Mısra 8). [kim,]*

Rəşk edüb dövr-i fələk məndən ayırdı ʻāqibət
Dərd [ü] ġəm dəfʻinə **kim** bir ġəm-küsārım var idi *(Gazel 225, Mısra 10). [kim,]*

Bar`İlāhī bir də mən görrəm olə ol günləri
Kim vüṣāl-i yārdən ḫˇoş-rūzgārım var idi *(Gazel 225, Mısra 12). [kim,]*

Żū`iyā bir də görüb ölsəm əgər olmaz ġəmim
Ol nihānı **kim** vüṣāl-ı gül-ʻiẕārım var idi *(Gazel 225, Mısra 14). [kim,]*

Şöʻlə-i mey nə şərər cānıvə salmış **kim** olub
Şamʻ-ı mey-ḫānəni ṭəvf etməgə pərvānə səni *(Gazel 226, Mısra 5). [kim,]*

Gər ləb-i ləʻlüñə verdi Żū`ī cān ʻeyb eyləmə
Rəsmidür bu **kim** qılurlar cānı cānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 10). [kim,]*

Gīsūlərün ġəmində pərīşānam eylə **kim**
Bir əjdəhā alubdı mənim iki yanımı *(Gazel 234, Mısra 7). [kim,]*

Bu necə şamʻdı **kim** bəzmi pür-nūr elədi
Bu ḫarābə köñül eyvānını məʻmūr elədi *(Gazel 241, Mısra 1). [kim,]*

Həm-bəzm idi bu məclisə Səttār Bəg **kim** ol
ʻİrfāniyyət kitābınə əvvəl sütūr idi *(Gazel 246, Mısra 15). [kim,]*

Yā Rəb n`olı bu Żū`ī-i şeydā görə bir də
Kim beyt-i ḥüzün bāğ u gülüstānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 18). [kim,]*

Gözüm yaşı durur çevrəmdə yā **kim** şəhrün əṭfālı
Tamāşā etməgə gəlmiş mən-i məcnūn-ı ʻüryānı *(Gazel 252, Mısra 5). [kim,]*

Mütəfəkkir belə ḥeyrətdə idim **kim** nā-gəh
Mülhəm-i ġeybī nidā etdi nədür bu ḥālət *(Kaside 5, Mısra 29). [kim,]*

Nə Qudyāl əhlim imdi nə Şīrvān əhli ey sərvər
Ġərəż **kim** dār-ı dünyādə pərīşān ḫānmānım var *(Kaside 7, Mısra 12). [kim,]*

Əgərçi təngə gəldim getdim ol vīrānə qalmışdan

Genə fikr eylərəm **kim** andə yüz gənc-i nihānım var *(Kaside 7, Mısra 16). [kim,]*

Əlā ey sərvər-i vālā-nəsəb **kim** bu cəhān içrə
Dil [ü] dəst-i göhər-məşḫūnlə min dəryā vü kānım var *(Kaside 7, Mısra 31). [kim,]*

Bu idi doğrı söz **kim** ʻərż olundu ḫāk-i pāyundə
Əgərçi şāʻirəm mən dəhrdə yüz min yalanım [var] *(Kaside 7, Mısra 35). [kim,]*

Sən yıqub ḫərc etmədün bir ḥəbbə Ḥəqqə cānuvə
ʻĀləm-i ʻuqbādə baḫ gör **kim** ʻuqūbət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 6). [kim,]*

Nə müddətdür köñül **kim** tərk-i mülk-i Şīrvān qılmış
Diyār-ı Qübbədə yüz dərd [ü] möḥnətlə məkān qılmış *(Kaside 11, Mısra 1). [kim,]*

Mənim tək hansı kəsdür **kim** düşüb əḥbābdən ayru
Mənim tək hansı bülbül tərk-i bāğ u būstān qılmış *(Kaside 11, Mısra 5). [kim,]*

Dedi gūyā ki aqadan ḫəbərsizsən o aqa **kim**
Müṭəvvəl fəżl məʻnāsını kövn ẕərrə bəyān qılmış *(Kaside 11, Mısra 17). [kim,]*

Mən etmişəm bunı yā **kim** bu iş müqəddər imiş
Bu fikr ilə gecə gündüz dəḫi fikār oldım *(Kaside 12, Mısra 5). [kim,]*

Dedi ey Żū`ī-i ġəm-dīdə ḫəbərsizsənmiş
Ol hünər kānı səḫā məʻdəni **kim** ḫāṣ ilə ʻām *(Kaside 13, Mısra 24). [kim,]*

Olmasaydı o əgər elə yəqīn **kim** mən-i zār
Az zəmānda tən-i bīmārım olurdı bī-cān *(Kaside 14, Mısra 21). [kim,]*

Zū`i bəḥr-i səḫā Səlīm Bəg **kim**
Pāy-ı pūsinə rəh-sipār oldun *(Kaside 16, Mısra 19). [kim,]*

Nə cəşn **kim** miẟilin görməyübdi dīdə-i çərḫ
Nə sūr görmiyəcək bir də eylə ḫəlq-i cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 21). [kim,]*

Ḫāliqi dəḫi rəsūlu`llāhı inṣāfdı **kim**
Nəfsdən ötri özündən belə bīzār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 17). [kim,]*

Əmīrḫān **kim** zübdə-i āfāqdur
Səḫāvətdə hər mülükdə ṭāqdur *(Mesnevi 5, Mısra 67). [kim,]*

Sāqī gətür ol şərāb-ı nābı
Kim yetdi niṣābə ġəm ḥesābı *(Mesnevi 7, Mısra 2). [kim,]*

Kim lüṭflüqi şüʻār qılmə
Żū`īni nəzərdə ḫˇār qılmə *(Mesnevi 8, Mısra 25). [kim,]*

Kim mərhəmət elə pādşāhım
Bildür baña kim nədür günāhım *(Mesnevi 8, Mısra 27). [kim,]*

Kim mərhəmət elə pādşāhım
Bildür baña kim nədür günāhım *(Mesnevi 8, Mısra 28). [kim,]*

Gər istəsön ey ʻəzīẓ-i ʻāləm
Kim gəlməyə yanıña bir ādəm *(Mesnevi 8, Mısra 52). [kim,]*

At istəməgimdən imdi sən də
Kim mərhəmət olma durma kəndə *(Mesnevi 8, Mısra 60). [kim,]*

Dünyā üzi sər-bə-sər fənādur
Bir yaḫşılıq adı **kim** bəqādur *(Mesnevi 8, Mısra 62). [kim,]*

Cühəlā məḥż libāsə söləyürlər ʻālim
Odı **kim** ẓülmət-i ġəflətdə qalublar dā`im *(Mesnevi 9, Mısra 26). [kim,]*

Bu miẟālı söləyüb ṣāḥib-i ʻelm ü ʻürfān
Səʻdī ol **kim** onə ḥikmətdə yetüşməz Loqmān *(Mesnevi 9, Mısra 28). [kim,]*

Bu zəmān əhlidi **kim** anlamayub nīk [ü] bədi
Deyər ʻālim onə kim başınə bir ağ dolədi *(Mesnevi 9, Mısra 35). [kim,]*

Bu zəmān əhlidi **kim** anlamayub nīk [ü] bədi
Deyər ʻālim onə kim başınə bir ağ dolədi *(Mesnevi 9, Mısra 36). [kim,]*

Budı bizdəki neçə təfriqələr peydādur
Nəbīdür ümməti var söləmə **kim** mollādur *(Mesnevi 9, Mısra 46). [kim,]*

Līk şəd-ḥeyf ki bu ʻəṣrdə məḫlūq təmām
Dutub ol köhnə sözi **kim** belə sölübdi babam *(Mesnevi 9, Mısra 60). [kim,]*

Bilmürəm **kim** nə edək tā bu cünūn-ı cəhli
Gedübən biz də olaq ʻelm ilə ʻürfān əhli *(Mesnevi 9, Mısra 63). [kim,]*

Var yüz söz ürəgimdə edə bilməm iẓhār
Olu yā Rəb o zəmān **kim** söləyəm hər nə ki var *(Mesnevi 9, Mısra 88). [kim,]*

Çünki dövlət o şey`di **kim** ondan
Nə çətin iş olə olur āsān *(Mesnevi 11, Mısra 25). [kim,]*

Hər nə söz **kim** eşitmisən ey cān
Əṣl ü günahın əvvəl eylə bəyān *(Mesnevi 11, Mısra 75). [kim,]*

Bu nə inṣāfdı **kim** bir belə əyyām-ı bəhār
Keçə bī-bādə vü bī-sādə vü bī-bərbəṭ ü tār *(Mesnevi 15, Mısra 11). [kim,]*

Ḫˇoş ol zəmān ki ʻişrət ü ʻeyşim təmām idi
Ḥeyf ol qərīnə **kim** baña dövrān be-kām idi *(Muhammes 2, Mısra 18). [kim,]*

Müjdə olsun **kim** gəlüb dünyāyə Nov-rūz bayramı
Fərş-i istəbrəq salub ṣəḥrāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 1). [kim,]*

Çıḫmış idi möḥnət-i fəṣl-i şitā əndāzədən
Şükrlər **kim** saldı başə sāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 8). [kim,]*

Şükr qıl Allāhə **kim** çıḫduq bəhārə saq əsən
Çünki cənnətdür qədəḥ-peymāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 15). [kim,]*

Nə qaldı dəhrdə **kim** çəkmədiyim dərd ü bəlālardan
Yetüşdim cānə āḫır möḥnət ü cövr ü cəfālardan *(Tahmis 1, Mısra 1). [kim,]*

Təṣəvvür eyləmə **kim** tərk edim sāğər təmənnāsın
Gözimdən salmışam bi`llāh bāğ-ı ḫüld-i ḥavrāsın *(Tahmis 1, Mısra 17). [kim,]*

Demə zāhid ki tərk et sīm-bər-bütlər təmāşāsın
Bəni **kim** qurtarur Təñri sataşdurmuş bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 20). [kim,]*

Yəqīn budur āḫır dūr olub mehr ü vəfā zā`il
Bu həm bir ẓülmdür **kim** yār olur ʻuşşāqdan ġāfil *(Tahmis 1, Mısra 22). [kim,]*

Hər kəsün cüz`ī savādı olə həm tən-ḫ^vāhı
Mülk-i ʻelmün sölənür **kim** odı şāhənşāhı *(Terci-bend 1, Mısra 18). [kim,]*

Əl ayaġ göz düşüb əldən dəḫi dişsizdi dəhən
Qorḫuram **kim** dəm-i āḫırdə tapulmayə kəfən *(Terci-bend 1, Mısra 24). [kim,]*

Şəbr qıl Żū`ī pərīşān ḥālıvə şükr eylə **kim**
Hīç iş sāmān tapar mı tā pərīşān olmasa *(Gazel 14, Mısra 9). [kim,]*

Āzād o gün olur ġəm ü əndūhdən köñül
Kim ṣayd-ı tīz ol büt-i nā-meḥrbān olam *(Gazel 128, Mısra 8). [kim,]*

Bī-ʻelm olan vücūdlərə Ḥəq deyübdi **kim**
Ḥeyvāndan də bəl hum əżallū kināyəti *(Kaside 2, Mısra 29). [kim,]*

O kərəm kānı **kim** müdām ondan
Hər zəmāndə nəvālə-ḫ^vār oldun *(Kaside 16, Mısra 17). [kim,]*

Nə ʻeybi vardur **kim** muṣliḥi`d-dīn
Verübdür gülsitānə belə təẕyīl *(Mesnevi 3, Mısra 15). [kim,]*

Bilməz idük **kim** fələk-i bī-vəfā
Bizlərə āḫır edəcək yüz cəfā *(Mesnevi 4, Mısra 23). [kim,]*

Kim qalubdur Żū`ī-i bī-ḫānmān
Ḫānlar arasındədi ḥālı yaman *(Mesnevi 5, Mısra 79). [kim,]*

Ḥəqqi mollā odı **kim** hər sözi yazub oḫuyə
Yoḫsə ki bilməyə bir ḥərfi yalandan toḫuyə *(Mesnevi 6, Mısra 45). [kim,]*

Ver cām ləb-ā-ləb ü pey-ā-pey
Kim ġüṣṣə vü ġəm ʻəlācıdur mey *(Mesnevi 7, Mısra 6). [kim,]*

Ver sāqī baña şərāb-ı gül-nār
Kim dövr-i fələk edüb məni ḫār *(Mesnevi 8, Mısra 2). [kim,]*

Ver sāqī baña şərāb-ı gül-nār
Kim dövr-i fələk edüb məni ḫār *(Mesnevi 8, Mısra 8). [kim,]*

Bəlī insān odı **kim** ʻelm ilə ʻürfānı olə
Yoḫsə ẓāhirdə elə ṣūrət-i insānı olə *(Mesnevi 9, Mısra 13). [kim,]*

Oldı dūçār baña ədīb-i zəmānə **kim**
Həm-nāmdur birisinə ol həşt ü çār ilə *(Kaside 21, Mısra 17). [kim,]*

Ẓāhir elə məṭləbüvi müḫtəṣər
Kim eləsün çārə o kān-ı hünər *(Mesnevi 10, Mısra 36). [kim,]*

Məni yā öldür ey məh yā qutar dərd-i cüdālıqdan
Kim ölmək yaḫşıdır bi`llāh bu gūnə mübtəlālıqdan *(Gazel 151, Mısra 2). [kim,]*

Çəkməzəm əl səndən ey gül ġeyrilər cövrilə **kim**
ʻƏndəlīb eylər mi gül tərkin cəfā-yı ḫār içün *(Gazel 153, Mısra 3). [kim,]*

Pərvānə kimi yanmaqımə eyləməyün ʻeyb
Kim şəbrimi ol şamʻ-ı şəbistān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 8). [kim,]*

Gūşə-i çeşmün ilə zülfün edər sər-kūşi
Görünür **kim** genə bir tāzəcə sevdāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 4). [kim,]*

Hər bəzmdə səndən özgə kimdür
Tā **kim** olə zər-fəşān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 20). [kim,]*

<u>**kim:**</u> *Belgisizlik ve soru zamiri.*

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūş-dārū şərbətin
Kim ki ey əbrū-kəmānım zəḫm-i peykānun görüb *(Gazel 19, Mısra 8). [kim,]*

Dünən təżərruʻ ilə belə ʻəqldən sordum
Cəhāndə **kimdi** çatan belə gündə fəryādə *(Kaside 18, Mısra 16). [kimdi, -di]*

Dil-cūy-ı pərī-rūy mələk-ṭəlʻət ü rəʻnā
Gər **kim** enə firdövs-i bərīndən yerə ḥavrā *(Muhammes 4, Mısra 24). [kim,]*

ʻĀləm içrə hər **kimün** bir bī-vəfā cānānı var
Söləmün bir də onə dünyā vü dīn ü cānı var *(Gazel 54, Mısra 1). [kimün, -ün]*

Sən eyləsən baña bī-dādı ey cəfā-küstər
Kimə şikāyət edim yā kimə ʻəyānī yazım *(Gazel 141, Mısra 10). [kimə, -ə]*

Sən eyləsən baña bī-dādı ey cəfā-küstər
Kimə şikāyət edim yā kimə ʻəyānī yazım *(Gazel 141, Mısra 10). [kimə, -ə]*

Həzār ḥeyf ki getdi o günlərim əldən
N`edim bu çərḫün əlindən **kimə** gedim dādə *(Gazel 206, Mısra 8). [kimə, -ə]*

Kimə iẓhār eləyim ġāyət-i dərdim bilsün
ʻārif anlar nədi bu nüktə ki yārım getdi *(Gazel 248, Mısra 9). [kimə, -ə]*

İstəyürsən hər iki dünyādə rāḥətliq əgər
Ḥəqqinə bəḫş eylə mey key gör ki rāḥət **kimdədür** *(Kaside 8, Mısra 18). [kimdədür, -də, -dür]*

Nədən yeyüm bu qış nədən yandırum
Mən belə əḥvālı **kimə** qandırum *(Mesnevi 4, Mısra 38). [kimə, -ə]*

Məʻrifət əhli səḫā əhlinə ḫān sölərlər
Kimə hər nəḥv-i ḫiṭāb eyləsə cān sölərlər *(Mesnevi 6, Mısra 52). [kimə, -ə]*

Səndən özgə **kimə** mən şərḥ eləsəm əḥvālı
Deyəcəkdür haradan gətdi bu qīl ü qālı *(Terci-bend 1, Mısra 36). [kimə, -ə]*

Baḫ o söz gör ki **kimlərə** yaraşur
Tā pərī yā peyəm-bərə yaraşur *(Mesnevi 11, Mısra 77). [kimlərə, -lər, -ə]*

Yoḫdı cānı hər **kimün** köñlündə cānān olmasa
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim cān olmasa *(Gazel 13, Mısra 1). [kimün, -üñ]*

Nālə qılmə hicrdən ey dil ki neʻmətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl-ẕövqin dərd-i hicrān olmasa *(Gazel 13, Mısra 12). [kim,]*

Zimistānı bəhār eylər nəşāṭ-əsbābın āmādə

Kimün kim sīm ilə zər kīsəsində ləḥẓə peydādur *(Gazel 40, Mısra 12). [kimün, -üñ]*

Kim ki bī-nām u nişān olmasə ʿārif deməzəm
Çünki bī-nām u nişān ʿārif-i kāmil yeridür *(Gazel 49, Mısra 7). [kim,]*

Bu qədri etmə bana cövr ey büt-i bī-mehr
Ki səndən özgə mənim sölə **kim** pənāhımdur *(Gazel 53, Mısra 6). [kim,]*

Kimün ki ʿeşq ələmindən köñüldə yārəsi var
Vüṣāl-i yārdən özgə sağınmə çārəsi var *(Gazel 87, Mısra 1). [kimün, -üñ]*

Yā Rəb **kim** olur ʿərżimi cānānə yetürsün
Dərd-i dilim ol ḫosrov-i ḫūbānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 1). [kim,]*

Gəhī əndūh-ı rəşk-i ġeyr ü gəh cövr ü cəfā-yı yār
Kim olmaz sölə Żū`ī muncə əndūh ilə dīvānə *(Gazel 192, Mısra 10). [kim,]*

Kim verdi dil mənim təki bu dil-rübālarə
Kim düşdi ʿeşqdən belə mən tək bəlālarə *(Gazel 201, Mısra 2). [kim,]*

Qıymasə cānānınə **kim** ki dil ü cānını
Ẓāhir edər ʿāləmə ʿeşqdə nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 21). [kim,]*

Kimün yā Rəb dönübdür mən kimi ʿāləmdə iqbālı
Olubdur ārzū cāmı şərāb-ı vəṣldən ḫālī *(Tahmis 1, Mısra 11). [kimün, -üñ]*

Ey şūḫ urmusan **kimi** bilməm qanaryə
Var dāmənündə tāzə genə qan nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 7). [kimi, -i]*

<u>**kim:**</u> *"Hangi kişi?" anlamında soru zamiri.*

Kim ki Birāhīm təki istəsə olmaq ḫəlīl
ʿEşq mināsındə ẕəbḥ eyləyə qurbānını *(Gazel 245, Mısra 5). [kim,]*

Var yoqum u yoḫluqum **kim** anlar
Kim ḥālımdan olur ḫəbərdār *(Mesnevi 8, Mısra 33). [kim,]*

Səndən səvāyı **kimdi** ki oldı vilādəti
ʿİzzət-fəzā-yı beyt-i şərīf-i Ḫudā ʿƏlī *(Kaside 1, Mısra 23). [kimdi,]*

Kimdi hər ʿelmdə göstər baña olsun fā`iq
Tərk edüb məʿrifəti pūlə olublar şā`iq *(Terci-bend 1, Mısra 27). [kimdi,]*

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūş-dārū şərbətin
Kim ki ey əbrū-kəmānım zəḫm-i peykānun görüb *(Gazel 31, Mısra 8). [kim,]*

Var yeri cəmʿiyyətün zülfündə bər-həm olsə gər
Kim dedi ey dil sən ol mənzildə get kāşānə dut *(Gazel 33, Mısra 4). [kim,]*

Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər
Kim inanur bu sözə güzgüdə böhtān dedilər *(Gazel 62, Mısra 2). [kim,]*

ʿĀr etmə kūy-ı yārdə Żū`ī gədālıqı
ʿĀşiqdə **kim** görübdi ki nəng ilə nām olur *(Gazel 77, Mısra 14). [kim,]*

Allāh peyəm-bər sözinə **kim** həvəs eylər
Bir adı qalub dīn ilə īmān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 11). [kim,]*

Dönsün yeridi ġönçə kimi qanə ey köñül
Kim ṣəbr edər bu növʿlə hicrānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 2). [kim,]*

Kim istər isə ḫilqət-i bu ʿāləmi bilsün
ʿĀləmdəki əsrār-ı ḫəfī mübhəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 1). [kim,]*

Kim verdi dil mənim təki bu dil-rübālarə
Kim düşdi ʿeşqdən belə mən tək bəlālarə *(Gazel 201, Mısra 1). [kim,]*

Az cəhd qıl vüṣālə köñül ṣəbr qıl dayan
Kim tapdı ārzūsunı bu cüst [ü] cū ilə *(Gazel 214, Mısra 6). [kim,]*

Hər **kim** istər özini ġüṣṣədən āzādə qılə
Olmasun kim ṭələb-i rūzī nihādə qılə *(Gazel 215, Mısra 1). [kim,]*

Ol āhū-yı rəmīdə-i ṣəḥrā-yı ülfəti
Kim eylədi bu bəzmdən āvārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 10). [kim,]*

Kim ki ṭāʿətinə məğrūr olə Żū`ī bi`llāh
Bil yəqīndir ki [o] Ḥəqqdən özini dūr elədi *(Gazel 241, Mısra 9). [kim,]*

Qıymasə cānānınə **kim** ki dil ü cānını
Ẓāhir edər ʿāləmə ʿeşqdə nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 1). [kim,]*

Var yoqum u yoḫluqum kim anlar
Kim ḥālımdan olur ḫəbərdār *(Mesnevi 8, Mısra 34). [kim,]*

Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər
Kim inanur bu sözə güzgüdə böhtān dedilər *(Gazel 62, Mısra 2). [kim,]*

Cəhāndə āşnālıqdə vəfā vü ʿəhd derlər var
Baña **kim** āşnā oldısə āḫır bī-vəfā çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 8). [kim,]*

Bu bilməmək bizə tə`s̱īr gör ki **kimdən** edüb
Uzun ətək yekə qurşaq böyük ʿimāmətdən *(Kaside 15, Mısra 7). [kimdən, -dən]*

Hər bəzmdə səndən özgə kimdür
Tā **kim** olə zər-fəşān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 9). [kimdür, -dür]*

Ağzımdə söz deyüb danışan şəxṣi qanmadım
Kimdür baḫan bu dīdə-i bünyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 12). [kimdür, -dür]*

Hər bəzmdə səndən özgə **kimdür**
Tā kim olə zər-fəşān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 19). [kimdür, -dür]*

ʿİllət-i ʿġā`iyyə-ʿālim nədi bu ʿāləmdə
Bu kərāmətlə olan **kimdi** bənī ādəmdə *(Mesnevi 9, Mısra 10). [kimdi, -di]*

Nə olubdur sizə bi`llāh ki təʿəṣṣüb-dīndür
Qulaq asmaz bu sözə **kim** ki Ḥəqə kəc-bīndür *(Mesnevi 9, Mısra 80). [kim,]*

Olsə Buqrāṭ ʿelmdən bī-pūl
Hīç **kim** eyləməz sözün də qəbūl *(Mesnevi 11, Mısra 32). [kim,]*

Təḫt-i ʿizzətdən gəlür ḫ˘oş bənd-i zindānun baña
Hər **kim** ey Yūsifvəşim çāh-ı zənəḫdānun görüb *(Gazel 19, Mısra 14). [kim,]*

Kimün ki künc-i qənā'ətlə gənc-i mə'rifəti
Müyəssər oldı rumūz-ı dəqīqə məḥrəmdür *(Gazel 73, Mısra 5). [kimün, -ün]*

Hər **kim** ki nəş`ə-i mey-i şəhbānı anlamaz
Bi`llāh ki ẕövq-i Kövsər ü ḥūrānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 1). [kim,]*

Yoḫdı cānı hər **kimün** köñlündə cānān olmasə
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim cān olmasə *(Gazel 197, Mısra 1). [kimün, -ün]*

kimdədür: *Kişi, birey, şahıs, insan. Hangi kişidedir? Kimdedir? Soru zamiri.*

Gör **kimdədür** qüṣūr əgər yoḫdı meyvəsi
Ummaq olur mı bu sözi bīd ü çinārdan *(Gazel 176, Mısra 15). [kimdədür,]*

Ey ḥərīṣ-i sīm u zər fikr eylə dövlət **kimdədür**
Bu güẕərgāh-ı fənādə ẕövq ü ləẕẕət **kimdədür**

Dövlət-i dünyānı cəm' etdün deyək āḫır nədür
Hanı İskəndər cəhāndə bāqī 'izzət **kimdədür**

Sən yıqub ḫərc etmədün bir ḥəbbə Ḥəqqə cānuvə
'Āləm-i 'uqbādə baḫ gör kim 'uqūbət **kimdədür**

Mən yeyüb bəḫş eylərəm rāh-ı Ḥəqə ṣərf eylərəm
Rūz-ı məḥşərdə nəẓər qıl bāğ-ı cənnət **kimdədür**

Belədür çün dəḫl ü ḫərcün gözlə iṣrāf eyləmə
Ḫərc qıl vācib yerə gör 'eyş [ü] 'işrət **kimdədür**

Bir cigər də aydə almə əkl qıl ḫūn-ı cigər
Yıq gələn qoy qalsun āḫırdə nədāmət **kimdədür**

Yüz ḫəzīnün də əgər olsə ölümdür āḫırı
Ḫərc qılmə saḫla fikr eylə səfāhət **kimdədür**

Yüz min il 'ömrün olə çün bir nəfəsdür 'āqibət
'Ömr-i bāqīlə cəhāndə ṣān u ṣövkət **kimdədür**

İstəyürsən hər iki dünyādə rāḥətliq əgər
Ḥəqqinə bəḫş eylə mey key gör ki rāḥət **kimdədür**

Mülk ü māl [u] təḫt [ü] tāc-ı 'āləmə meyl eyləməz
Żū`ī gənc-i mə'rifət künc-i qənā'ət **kimdədür** *(Kaside 8, Mısra 1-20). [kimdədür,]*

kimi: *Belgisiz zamir.*

Nə seḥr edüb ki müjün **kimi** mərdümı ey gül
Edübdi dūdə-i çeşmündə pāy-bəst gözün *(Gazel 158, Mısra 3). [kimi,]*

kimi: *Gibi.*

Məni bəd-gülər etdi kūy-ı dildārımdan āvārə
Görim olsun İlāhī mən **kimi** āvārə bəd-gülər *(Gazel 57, Mısra 8). [kimi,]*

Təfāḫur eylə ki bāğ-ı cəmālun ey gül
Cəhāndə Żū`ī-i nālān **kimi** həzārəsi var *(Gazel 87, Mısra 8). [kimi,]*

Zāhid baña satmə bu riyānı get özün sən
Żū`ī **kimiyə** ḥīlə vü təzvīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 14). [kimiyə, -y, -ə]*

Leylā **kimi** sən pərdə-i 'ismətdə oturdun
Məcnūn-ı sər-i kūçə vü bāzār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 11). [kimi,]*

Pərvānə kimi yanmaqımə eyləməyün 'eyb
Kim ṣəbrimi ol ṣam'-ı ṣəbistān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 7). [kimi,]*

Çü var bu bəndədə doğrı ṣədāqət
Verür tənbākū ṣəkkər **kimi** ləẕẕət *(Mesnevi 3, Mısra 14). [kimi,]*

Münşī-i gərdūn kimi təḥrīrdə
Bəlīğ u ibl **kimi** təqrīrdə *(Mesnevi 4, Mısra 53). [kimi,]*

Vücūdım ney **kimi** sūrāḫ sūrāḫ olsə āh etmən
Məḥəbbətdən dəm urduq içməmək olmaz bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 29). [kimi,]*

Bilmək istərsən köñül gər ḥikmət Əflāṭūn **kimi**
Çək ayağun bādəvəş ḫum içrə sən də ḫānə dut *(Gazel 33, Mısra 7). [kimi,]*

Tənhā nə mən bəlā vü ġəm-i dərdəəm əsīr
Hansı köñüldi lālə **kimi** dāğdār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 16). [kimi,]*

Bu 'əməllər ki sənün var nə deyüm tūl u dirāz
Fərz olubdur saña ṣeyṭān **kimi** lə'nət zāhid *(Gazel 39, Mısra 22). [kimi,]*

Dil-cūy dil-āvīz u ġəzəl-gūy u ġəzəl-ḫān
'İsā **kimi** i'cāz edə güftārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 10). [kimi,]*

Hər bir kəsün ki sən **kimi** ey məh ḥəbībi var
Bəh bəh əzəl günündə sə'ādət nəṣībi var *(Gazel 44, Mısra 1). [kimi,]*

İçmisən min 'āşiqün qanın ṣəhādət eyləyür
Ləbləründən qan **kimi** hər dəm çıḫan təbḫālələr *(Gazel 48, Mısra 4). [kimi,]*

'Ənqā **kimi** niṣānəsi yoḫ nāmı ẕikr olur
Bəẕl ü 'əṭā vü lüṭf ü ḥimāyət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 7). [kimi,]*

Dögi pərvānə **kimi** vəṣl müyəssər Żū`ī
Yansə də ṣam' **kimi** cān-figārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 9). [kimi,]*

Dögi pərvānə **kimi** vəṣl müyəssər Żū`ī
Yansə də ṣam' **kimi** cān-figārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 10). [kimi,]*

Qalusən mən **kimi** āvārə cəhān kārındə
Ey deyən kimsə ki işlər hamı tədbīrdədür *(Gazel 75, Mısra 9). [kimi,]*

Hanı qədün **kimi** gülbündə istiqāmət ü nāz
Ləbün təki sölə bir ġönçənün ṭərāvəti var *(Gazel 78, Mısra 3). [kimi,]*

'Āləmlərə rüsvālanub Ḥəqq ṣūrından sevdālanub
Bülbül **kimi** ṣeydālanub bustānə gəlmək yaḫṣıdur *(Gazel 85, Mısra 4). [kimi,]*

Ey māh bugün yerdə cəmālun **kimi** āyə
Olsun qəsəm ol āyə-i Qur`ānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 5). [kimi,]*

Məfqūd olub 'ənqā **kimi** əhbāb-ı mürüvvət
Seyir eləsən 'āləmi hər yanə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 9). [kimi,]*

Dil oldı qönçə **kimi** ḥəsrətünlə qan sənsiz
Bəhārım ey gül-i növ-rəstə çün ḫarāb sənsiz *(Gazel 92, Mısra 1). [kimi,]*

Hər ʻelmdən āgah gərək olsun ki desün şeʻr
Żū`ī **kimi** şāʻir gəlübən hər yetən olmaz *(Gazel 94, Mısra 12). [kimi,]*

Żū`ī **kimi** çoẖ çəkməgilən āh u fəğānı
Ṣəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 17). [kimi,]*

Ey māh bu gün sən **kimi** meh-pārə tapulmaz
Nə mən **kimi** dünyādə güni qarə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 1). [kimi,]*

Ey māh bu gün sən **kimi** meh-pārə tapulmaz
Nə mən **kimi** dünyādə güni qarə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 2). [kimi,]*

Ṣəḥrā-yı ġəm ü möḥnəti başdan başə gəzsön
Bir mən **kimi** möḥnət-zədə-āvārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 10). [kimi,]*

Cəhāndə hīç cövhər-bādə **kimi** ẖ˘oş-güvār olmaz
Ki hər bir şəẖsi təşẖīṣ etməgə kâmil-ʻəyār olmaz *(Gazel 99, Mısra 1). [kimi,]*

Məʻrifət ʻelm ẖəlā`iq nəẓərindən düşübən
Dīdə-i ẖəlqdən ʻənqā **kimi** pünhān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 4). [kimi,]*

Bāğ-ı cənnət **kimi** ʻāləm boşalub ādəmdən
Məskən-i dīv ü dəd ü ğūl biyābān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 5). [kimi,]*

Dönsün yeridi ġönçə **kimi** qanə ey köñül
Kim ṣəbr edər bu növʻlə hicrānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 1). [kimi,]*

Zəncīr-i tār-ı zülfünə çün çatmayur əlün
Ölsün rəvādı mən **kimi** dīvānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 4). [kimi,]*

O bādələr ki içürsiz bu Żū`īdən ayru
Edə behişt şərābı **kimi** İlāhi ḥarām *(Gazel 129, Mısra 26). [kimi,]*

Tā görməgə ruẖsārun o kūyə həvəs etdim
Mūsā **kimi** ol kūydan əẖẕ-i qəbəs etdim *(Gazel 130, Mısra 2). [kimi,]*

Fərhād ilə Məcnūn qaçubən çöllərə düşdi
Żū`ī **kimi** bu ʻərṣədə mən tā ki səs etdim *(Gazel 130, Mısra 12). [kimi,]*

Pərvīn saçub ey māh gözimdən gecə dā`im
Hicrində s̱ürəyyā **kimi** bī-dār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 4). [kimi,]*

Dərk eyləmədim hīç təcəllā-yı cəmālun
Mūsā **kimi** gər ṭālib-i dīdār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 20). [kimi,]*

Żū`ī **kimi** bənd-i girih-i zülfüñə düşdim
Āşuftə-i ol ṭürrə-i ṭərrār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 21). [kimi,]*

Zülfün **kimi** olubdı günim qarə hicrdən
Qaşun **kimi** olubdı bəlī qədd ü qāmətim *(Gazel 138, Mısra 3). [kimi,]*

Zülfün **kimi** olubdı günim qarə hicrdən
Qaşun **kimi** olubdı bəlī qədd ü qāmətim *(Gazel 138, Mısra 4). [kimi,]*

Mūsā **kimi** bilməm niyə məḥv olmayur ʻāşiq
Gəldükdə bu Ṭūrınə təcəllāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 5). [kimi,]*

Hər gecə yanur şamʻ **kimi** hicrdə Żū`ī
Tā ki salə bir gün başınə sāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 9). [kimi,]*

ʻƏvām ẖəlq **kimi** şöhrət içün ey Seyyid
Atub Ḫudānı gedüb nāqiṣ etmə īmānun *(Gazel 155, Mısra 9). [kimi,]*

Ġərəz ki Żū`ī **kimi** anlə olmə çoẖ bī-ẖ˘od
Kəmāl-i ʻeşqdi ancaq vücūdı insānun *(Gazel 155, Mısra 13). [kimi,]*

Götürməz āynədə ʻəks-i ṣūrətündən göz
Olubdı Żū`ī **kimi** yoẖsə büt-pərəst gözün *(Gazel 158, Mısra 10). [kimi,]*

Olur Żū`ī **kimi** Mūsā ġəm-i ʻeşqünlə ẖākistər
Əgər Sīnā-yı kūyundə görə rūyun təcəllāsın *(Gazel 162, Mısra 9). [kimi,]*

Günümi Żū`ī **kimi** qara eylədün ġəmdən
Qaşun ġəmilə qılub qāmətimi ḥəm getdün *(Gazel 163, Mısra 13). [kimi,]*

Ol Kə`bə-i cəmālıvə ḥüccāclər **kimi**
Sər pā bərəhnə ṣidq ilə züvvārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 5). [kimi,]*

Şubān-ı vādī-i Eymən **kimi** yüz min çəküb möḥnət
Vəlī āẖırdə Ṭūr-ı vəṣldə dīdārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 7). [kimi,]*

Ey dil-i bī-çārə bülbül **kimi** zār olmaqdəsən
Bir gül-i növ-ẖīz ʻeşqi ilə zār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 1). [kimi,]*

Zülfün təki yoẖ sünbülə firdövs-i bərīndə
Rūyun **kimi** yoẖ bir gül-i ḥəmrā çəmən içrə *(Gazel 187, Mısra 6). [kimi,]*

Żū`ī yanuram şamʻ **kimi** hicrdə çünkim
Salmış yüzinün şövqi bir ātəş bədən içrə *(Gazel 187, Mısra 13). [kimi,]*

Nə rəvādur ki qoyə sən **kimi** bir lālə-ʻizār
Bu qədər dāğ-ı ələm Żū`ī-i ġəm-fərsāyə *(Gazel 194, Mısra 9). [kimi,]*

Bülbül **kimi** fəğān ilə qan oldı köñlümüz
Ol növ-şüküftə ġönçə bu gülzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 5). [kimi,]*

Köñlim ẖ˘oş idi lālə **kimi** ʻāriżin görüb
Ḥəsrətlə ġeyrlər yürəgi dāğdār idi *(Gazel 222, Mısra 3). [kimi,]*

Keçən bəhār **kimi** n`olə bu bəhār gələydi
O lālə-ruẖlə edək gəşt-i lāləzār gələydi *(Gazel 235, Mısra 1). [kimi,]*

Əgərçi Żū`ī **kimi** imdi ẖānə bərdūşam
Ḫoş ol ki meykədələr içrə ẖānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 9). [kimi,]*

Cān ilə dutsun gərək gül **kimi** bi`llāh ʻəzīz
Kəʻbə-i vəṣl istəyən ẖār-ı muğeylānını *(Gazel 245, Mısra 9). [kimi,]*

Āb u ātəşdi ləbün mey **kimi** gül bərgi üzi
Necə ustāddı yā Rəb bu ṣuvər-nəqqāşı *(Gazel 247, Mısra 11). [kimi,]*

Bəlī çıqsun nə günə sāḥət-i Şīrvān ḫəyālımdan
Kim ol gülşəndə bir Seyyid kimi şīrīn-zəbānım var *(Kaside 7, Mısra 18). [kimi,]*

Qoyub Şəmāḫı **kimi** rəşk-i bāğ-ı firdövsi
Muğāndə ġüssə muğīlānınə dūçār oldım *(Kaside 12, Mısra 3). [kimi,]*

Olubdı bāğ-ı cəhāndən gül-i səḫā məfqūd
Odur ki mən **kimi** şā'ir bu növ' ḫār oldım *(Kaside 12, Mısra 8). [kimi,]*

Özi behiştə gedib var özi **kimi** ḫələfi
Eşitcəgin bunı ḫ˘oş-ḥāl-i rūzgār oldım *(Kaside 12, Mısra 15). [kimi,]*

Mən **kimi** şā'ir ü māhir ki ġəzāl-i ġəzəlim
Görsələr vāleh ü şeydā olə Sə'd ü Səlmān *(Kaside 14, Mısra 11). [kimi,]*

Rəqībi məḥrəm-i bəzm etmisən məni məḥrūm
Ġələṭ sənün **kimi** bī-mehrə āşnā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 6). [kimi,]*

Żū`ī **kimi** oldum ġəm-i 'eşqündə giriftār
Zülfün həvəsi eylədi təsbīhimi zünnār *(Muhammes 4, Mısra 34). [kimi,]*

Kimün yā Rəb dönübdür mən **kimi** 'āləmdə iqbālı
Olubdur ārzū cāmı şərāb-ı vəṣldən ḫālī *(Tahmis 1, Mısra 11). [kimi,]*

Tapsə hər yerdə mənim **kimi** ẕəlīl-i müżṭər
Dodurub öldürəcək zār [u] ẕəlīl bīmār *(Kaside 6, Mısra 9). [kimi,]*

Nā-gəhān hātif-i ġeybī **kimi** bir yār-ı 'əzīz
Müjdə-i şövq **kimi** ḫürrəm ü ḫəndān oldı *(Kaside 17, Mısra 9). [kimi,]*

Nā-gəhān hātif-i ġeybī kimi bir yār-ı 'əzīz
Müjdə-i şövq **kimi** ḫürrəm ü ḫəndān oldı *(Kaside 17, Mısra 10). [kimi,]*

Biz **kimi** var mı bəlākeş bu bənī ādəmdə
Yetüşübdür dəm-i riḥlət mən-i bīmār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 7). [kimi,]*

Nə sūd daş **kimi** məḫlūqə bu lüğətçədən *(Kaside 15, Mısra 77). [kimi,]*

'Īsā **kimi** vücūd-ı piyādə ḥımārı yoḫ
Nāqə verüb ḥımār olanə yüz qaṭār ilə *(Kaside 21, Mısra 7). [kimi,]*

Ḫāqānī-i zəmānədi hər növ' şe'rdə
Feyz-i cəhānə gün **kimidür** iştihār ilə *(Kaside 21, Mısra 22). [kimidür, -dür]*

Şücā'ətdə Rüstəm ü Zālī **kimi**
Fəṣāḥətdə ləhcəsi bülbül **kimi** *(Mesnevi 4, Mısra 51-52). [kimi,]*

Ey mīr-i büzürgvār Əmīrḫān
Qurbān saña yüz mənim **kimi** cān *(Mesnevi 7, Mısra 66). [kimi,]*

Sücūd-ı ṭāq-ı əbrūsun qıl iḫlāṣ ilə hər dəmdə
Riyā-yı zāhid-i ḫ˘od-bīn **kimi** meḥrābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 4). [kimi,]*

Bir il olur mənim **kimi** mużṭəri
Cān u dildən iḫlāṣ edən çākəri *(Mesnevi 10, Mısra 49). [kimi,]*

<u>**kimi:**</u> *Kadar, ...değin.*

Belə fikr eylər idim ḥəşrə **kimi** hicr olmaz
Bu qəżā kārıdı belə olacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 3). [kimi,]*

Ṣayd etdi tāzədən dil-i əndūhuna **kimi**
Peykān-ı ġəmzədən o büt-i bī-vəfā genə *(Gazel 202, Mısra 3). [kimi,]*

<u>**kīmiyā:**</u> *Ender bulunan kıymetli şey; Kişinin âdî mâdenler mesâbesinde olan nefs-i emmâresini tasfiye ederek altın mesâbesindeki güzel ahlâk ve kemâle dönüştürme yolu.*

<u>**kīmyā:**</u> *Kişinin âdî mâdenler mesâbesinde olan nefs-i emmâresini tasfiye ederek altın mesâbesindeki güzel ahlâk ve kemâle dönüştürme yolu; Ender bulunan kıymetli şey, iksir.*

Özi yoḫ adı var 'inqād-ı fəżl vücūd-ı səḫā
'Əbəs yerə dolanub **kīmyānı** aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 4). [kīmyānı, -ı]*

<u>**kimsə:**</u> *Belgisiz zamir.*

Çü **kimsə** bilmədi Ḫāliq irādəsin hərgiz
Sən imdi bī-hūdə çün ü çərānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 11). [kimsə,]*

Şikāyət eyləmirəm hīç **kimsədən** bi`llāh
Nə gəlsə dərd ü bəlā cümləsi Ḫudādandur *(Gazel 83, Mısra 3). [kimsədən, -dən]*

Cəhāndə kimsə belə ḥəsrət olmasun yā Rəb
Bu ḥəsrət ilə ki mən oldum iştiyāqundə *(Gazel 196, Mısra 3). [kimsə,]*

Olmur köñül cərāḥətinə **kimsədən** 'əlāc
Dārü`ş-şəfā-yı dəhrün itüb sanki mərhəmi *(Gazel 243, Mısra 5). [kimsədən, -dən]*

Nəsl-bā-nəsl səḫāvət sizə irs̱ ilə çatub
Kimsə bu qiṣṣəni hərgiz edə bilməz inkār *(Kaside 6, Mısra 34). [kimsə,]*

Nəīnki dərs deyə ḥikmət ü ṭəbābətdən
Nə qədri söyləyəsən Zū`ī **kimsə** pənd almaz *(Kaside 15, Mısra 76). [kimsə,]*

Bu nüktəni əzəldən əbəd **kimsə** açmayub
Sən bundə bəḥs̱ eyləmə çoḫ Kirdgār ilə *(Kaside 21, Mısra 33). [kimsə,]*

Biləndə Rus dilin **kimsə** eyləyür təkfīr
Ki kəsb-i mə'rifətə qoymayur müsəlmānı *(Kaside 23, Mısra 65). [kimsə,]*

Görməyübən hīç **kimsədən** bir nicāt
Rūzīmiz āḫır oləcəq həm zəkāt *(Mesnevi 4, Mısra 29). [kimsədən, -dən]*

Şīğəsin bilməyə bir **kimsə** nikāḥun əṣlā
Rüknini şərṭini məṣdərligini anlamaya *(Mesnevi 6, Mısra 17). [kimsə,]*

Göstərmədi **kimsə** bir səḫāvət
Əvvəl məni nişə istədüz siz *(Mesnevi 7, Mısra 49). [kimsə,]*

Bir **kimsədən** olmadı ḥimāyət
Göstərmədi kimsə bir səḫāvət *(Mesnevi 7, Mısra 48). [kimsədən, -dən]*

Pūlsız olsə **kimsə** meyl etməz

Bir ġuruşə o ḥikməti getməz *(Mesnevi 11, Mısra 35). [kimsə,]*

Yoḫdı bir **kimsə** əṣldən āgāh
Pūlə derlər bugünki gün Allāh *(Mesnevi 11, Mısra 43). [kimsə,]*

Hīç **kimsə** görməsün belə sin-i kuhūləti
Çün cismdən gedübdi o sükkər şəbābəti *(Muhammes 1, Mısra 3). [kimsə,]*

Dünyādə indi istəmürəm bir zəmān olam
Altmış yaşındə isə [o] bir **kimsə** gər vəfāt *(Muhammes 1, Mısra 18). [kimsə,]*

Ənbiyā firqəsinə hər nə gəlüb dərd ü bəlā
Bu müşəḫḫəsdi Ḥüseynə dögi **kimsə** həmtā *(Müseddes 2, Mısra 30). [kimsə,]*

Gər pirisajni vəkillər böyügü şovn (?) oləsən
Kimsə qədr etməyəcək gərçi Fəlāṭūn oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 16). [kimsə,]*

Qurbān o **kimsəyə** ki tə‘əṣṣüblə anlayə
Kim təqviyət verür bu müsəlmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 21). [kimsəyə, -y, -ə]*

Nə mülk-i ġürbət içrə bir ənīs-i dil-güşāmız yoḫ
Ṣəbā səndən səvā bir **kimsəyə** bi`llāh ricāmız yoḫ *(Tahmis 1, Mısra 8). [kimsəyə, -y, -ə]*

Gər sə‘y ilədür dövlət ü şövkət bu cəhāndə
Çoḫ **kimsədə** bī-sə‘y bu şövkət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 6). [kimsədə, -də]*

Keçmiş zəmāndə var idi əsbāb-ı fəżl ü cūd
Bir **kimsədə** bu vəqt kərāmət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 12). [kimsədə, -də]*

Yoḫdı bir **kimsədə** ḥāl-i dil-i dīvānəmizə
Bir ‘əlāc eyləyübən kārımə versün əncām *(Kaside 13, Mısra 21). [kimsədə, -də]*

Çü yoḫdı **kimsədə** qüdrət qəżāyə təġyīrə
Rıżā ilən elə ḫ˘oş ḫāṭir-i pərīşānı *(Kaside 23, Mısra 13). [kimsədə, -də]*

Ḫ˘oşā o **kimsələrə** adı yaḫşılıqlə qalub
Görüb ḥəyat u məmātındə ləẕẕət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 11). [kimsələrə, -lər, -ə]*

Dinc ü rāḥət olə hər **kimsə** müsəlmān odı kim
Dinc ü rāḥətliği çün ḥəqqi müsəlmānə verüb *(Gazel 20, Mısra 7). [kimsə,]*

Sağınmə bī-kəsəm ey şūḫ yoḫdı bir **kimsəm**
Bəlā vü möḥnət ü əndūh u ġəm sipāhımdur *(Gazel 53, Mısra 7). [kimsəm, -m]*

Vā‘iẓ gəlür mi məscidə gər pūl olmasə
Anlar bu rəmzi **kimsə** ki ṣāḥib-şü‘ūrdur *(Gazel 74, Mısra 10). [kimsə,]*

Qalusən mən kimi āvārə cəhān kārındə
Ey deyən **kimsə** ki işlər hamı tədbīrdədür *(Gazel 75, Mısra 10). [kimsə,]*

İslām deyən sözlərə **kimsə** qulaq asmaz
Qurānə qəsəm doğrı müsəlmān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 13). [kimsə,]*

Dəm yoḫdı o bī-çārə içün kim ġəmi yoḫdur
Hər **kimsə** ki dərd ü ġəminə həm-dəmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 2). [kimsə,]*

Hər dəm baḫub cəmālıvə gər ağlasam nola
Ḫ˅urşīdə baḫsə **kimsə** edər əşkbārlıq *(Gazel 111, Mısra 12). [kimsə,]*

Sən bilmədün ki āḫırı bəḫti qara olur
Bənd olsə **kimsə** zülf-i pərīşānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 10). [kimsə,]*

O **kimsələr** ki saña cān fədā edər imdi
O gündə bircəsi qılmaz nəẓər saña Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 15). [kimsələr, -lər]*

Baña sölərsən ey məh nār-ı hicrə ṣəbr qıl sölə
Olur mı **kimsə** kim ātəş arasındə ṣəbūr olsun *(Gazel 150, Mısra 8). [kimsə,]*

Sən qoymısən hər **kimsədə** bir ḥāl-i ṭəbī‘ət
Nārə necə sölərsən [o] ḥurqət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 35). [kimsədə, -də]*

Hīç **kimsə** mülk-i dövlətə məğrūr olmasun
Cəmşīdü ki peşīn nə apardı məzārınə *(Gazel 207, Mısra 5). [kimsə,]*

Bir **kimsədə** yoḫ şīvə-i inṣāf u mürüvvət
Dəccālə dönüb ḫəlq qiyāmət məgər oldı *(Gazel 239, Mısra 3). [kimsədə, -də]*

Oḫuyub yazmasə hər şey`dən o **kimsə** kəmdür
‘Elm ṣāḥiblərinün ḫāṭiri cām-ı Cəmdür *(Muhammes 5, Mısra 17). [kimsə,]*

Dil bilən **kimsə** ilə bilməyənə eylə nəẓər
Ṣūrəti olsə də ādəm ḥeyivāndan bədtər *(Muhammes 5, Mısra 21). [kimsə,]*

Hər **kimsə** cəhāndə bir nəcīb ‘avrət alur
Dünyādə behişt ü ḥūr ilə cənnət alur *(Rübai 6, Mısra 1). [kimsə,]*

Hər **kimsə** ki bu cəhāndə pis ‘avrət alur
Öz cānı içün dərd ü ġəm ü möḥnət alur *(Rübai 7, Mısra 1). [kimsə,]*

kimsənə: *Belgisiz zamir.*

Təqdīr iləndi ‘izzət ü ẕillət zəmānədə
Təġyīrə hīç **kimsənədə** iḫtiyār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 8). [kimsənədə, -də]*

Bu məs`ələdə yüz min ‘ārifdi mə‘əṭṭəl
Bir **kimsənə** bilməz ki bu ḥālət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 12). [kimsənə,]*

‘ārif ü ‘āşiqdən özgə Żū`iyā bir **kimsənə**
Eyləməzlərdi ‘ibādət ḥūr u ġılmān olmasa *(Gazel 197, Mısra 13). [kimsənə,]*

Vəṣldə yetmiş idim ẕövq-i ṣəfā eylər idim
O ṣifət kim olə bir **kimsənə** sulṭān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 4). [kimsənə,]*

Mürüvvətün əṣəri yoḫdı hīç **kimsənədə**
Genə səḫā tapulur rind-i bādə-peymādə *(Kaside 18, Mısra 9). [kimsənədə, -də]*

Hər **kiməsnənün** kim olə cāmı Cəmi neylər
‘Āləm hamusı cāmdədür ‘āləmi neylər *(Gazel 69, Mısra 1). [kiməsnənün, - n, -ün]*

kīn: *Düşmanlık.*

Olsə mehrim qədri gər ey bī-vəfā **kīnün** sənün
Qanımı tökməkdən özgə olmaz āyīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 1). [kīnün, -ün]*

Yüz nāfə-i Çīn gīsū-yı pür-çīniñə ṣədqə
Kīn eyləmə ey şūḫ olum **kīniñə** sədqə *(Muhammes 4, Mısra 18). [kīn,]*

Yüz nāfə-i Çīn gīsū-yı pür-çīniñə ṣədqə
Kīn eyləmə ey şūḫ olum **kīniñə** sədqə *(Muhammes 4, Mısra 18). [kīniña, -iñ, -a]*

Kināyə-dān : *Kinayeden anlayanlar.*

İşārə-dān neçə yüz sāqiyān bəẕlə-sərā
Kināyə-dān neçə yüz mütribān-ı ḫ̆oş əlhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 28). [Kināyə-dān ,]*

kināyət: *Sitemli, dokunaklı, üstü kapalı söz. Gerçek mânâsı da anlaşılabilecek bir sözü mecaz mânâsı ile kullanma.*

Əgərçi sūrə-i və`ş-şəms ü və`ḍ-ḍuḥā oḫunur
Vəlīk bāṭini ruḫsārıña **kināyəti** var *(Gazel 78, Mısra 8). [kināyəti, -i]*

Bī-ʻelm olan vücūdlərə Ḥəq deyübdi kim
Ḥeyvāndan də bəl hum əżallū **kināyəti** *(Kaside 2, Mısra 30). [kināyəti, -i]*

Budur bu ... ey ḥəyāt-ı cān-pərvər
Ġazetdə dərc elə bu şeʻri bir **kināyət** ilə *(Kaside 20, Mısra 48). [kināyət,]*

Əgərçi ẓāhiri və`ş-şəms və`ḍ-ḍuḥā oḫunur
Vəlīk bāṭini bi`llāh **kināyətündi** sənün *(Gazel 174, Mısra 8). [kināyətündi, -ün, -di]*

Ey nūn və`l-qələm qədd ü qaşun **kināyəti**
Və`ş-şəms sūrəsi dəḫi ruḫsārun āyəti *(Gazel 229, Mısra 1). [kināyəti, -i]*

kirām-ı ḫülq: *Soyu temiz yaratılışlı.*

Kirām-ı ḫülqi ki vermiş saña bu növʻ Ḫudā
Ġulāmdur sənə hər yerdə var isə ʻürəfā *(Mesnevi 13, Mısra 9). [kirām-ı ḫülqi, -i]*

kirdār: *İş, amel, fiil.*
Belə əṭvārı belə **kirdārı** Belə əṭvārı belə kirdārı *(Mesnevi 11, Mısra 67). [kirdārı, -ı]*

Kirdgār: *Allah.*

Ey ṣāḥib-i güzīn Ḥəmid ağa ki **Kirdgār**
Lüṭf ilə eyləmiş səni ʻāləmdə kām-kār *(Kaside 9, Mısra 31). [Kirdgār,]*

Bu nüktəni əzəldən əbəd kimsə açmayub
Sən bundə bəḫs eyləmə çoḫ **Kirdgār** ilə *(Kaside 21, Mısra 34). [Kirdgār,]*

Kirdgār-ı ʻalīm: *İlmi ezelî ve ebedî olan Allah.*

Bədv-i ḫilqətdə **Kirdgār-ı ʻalīm**
Sizi eylübdi əḥsən-i təqvīm *(Mesnevi 2, Mısra 37). [Kirdgār-ı ʻalīm,]*

kişi: *Adam; İnsan, kimse, şahıs.*

Çünki bilməz nə təvārīḫ nə āyāt u ḫəbər
Kişiyə dərsdi Żū`ī bu cəhān içrə hünər *(Muhammes 5, Mısra 24). [kişiyə, -y, -ə]*

Yol tapə bilməz **kişi** bədrəqəsiz məṭləbə
Gör nə san qəṭʻ edər Kəʻbə biyābānını *(Gazel 245, Mısra 3). [kişi,]*

Kişi tapar iki dünyādə ʻizzət-i ʻuẓəmā
Həmīşə etdügi inṣāflən mürüvvətdən *(Kaside 15, Mısra 24). [kişi,]*

Nöçün qoyursan u ḫəlqi ʻəvām-ı kə`l-əğnām
Utangilən **kişi** vəhm eylə bir qiyāmətdən *(Kaside 15, Mısra 60). [kişi,]*

Ḫudā vü Marrat u Kristos u Tarı bir sözdür
Bu küfr olur mu **kişi** bilsə bu müʻəmmānı *(Kaside 23, Mısra 70). [kişi,]*

Olsə ḥikmətdə bir **kişi** Loqmān
ʻElm ilə mürdəyə əgər verə cān *(Mesnevi 11, Mısra 33). [kişi,]*
Pīrānəliqdə çün **kişinün** yoḫ o ḥāləti
Çoḫ məclisə oturmaqə olmaz ləyāqəti *(Muhammes 1, Mısra 13). [kişinün, -n, -ün]*

Pīrānəsər tapandə **kişi** çün fuqārəti
Bī-ḫeyr ü bī-nəvā dəḫi durmaqə ṭāqəti *(Muhammes 3, Mısra 31). [kişi,]*

İctihād ilə gərək Żū`ī **kişi** ʻāləmdə
Bağlanan riştə-i təqlīdədi īmānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 9). [kişi,]*

Yəʻnī məcmūʻ-ı cəhān içrə bənī növʻ-i bəşər
Yaranub bir **kişi** bir ʻövrətidən sər-tā-sər *(Mesnevi 6, Mısra 60). [kişi,]*

Olsə şəh-zādə **kişi** bilməsə gər ʻelm ü bəyān
Ḫəlq sölər ki filānkəsdi nə kevdən nā-dān *(Muhammes 5, Mısra 11). [kişi,]*

Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü şāndur məktəb
Kişi beş dil bilə gər ondə təmām ādəmdür *(Muhammes 5, Mısra 16). [kişi,]*

kīsə: *Kese sözünün eski ve asıl şekli. Cep, cüzdan.*

Tərtīb-i bəzmə **kīsəmizün** yoḫdı ṭāqəti
Nə başdə ʻeşq-i yār nə əldə ayaġ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 3). [kīsəmizün, -miz, -ün]*

Nə sūdı ādəmə belə bəhārvəş-i firdövsdən
Əgər kim **kīsəsində** sīm ilə zər nā-hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 10). [kīsəsində, -s, -i, -n, -də]*

Zimistānı bəhār eylər nəşāṭ-əsbābın āmādə
Kimün kim sīm ilə zər **kīsəsində** ləḥẓə peydādur *(Gazel 40, Mısra 12). [kīsəsində, -s, -i, -n, -də]*

Cām u cīb ü **kīsə** ḫālī Żū`ī-i bī-çārə tək
Cām-ı bādə vəṣl-i sādə bī-bəhā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 13). [kīsə,]*

Kīsə ḫālīdür bəhār əyyāmı artar möḥnətim
Mövc urar dəryā-yı dildə min təmənnālar genə *(Gazel 217, Mısra 11). [kīsə,]*

Līk ṣəd-ḥeyf ki müddətdi gəlüb Qudyālə
Qalmışam **kīsə** təhī ḫəstə vü zār u ḥeyrān *(Kaside 14, Mısra 14). [kīsə,]*

Kīsə ḫālī olanda dirhəmdən
Görməz idük nə ġüṣṣə nə ġəmdən *(Mesnevi 2, Mısra 17). [kīsə,]*

Eləyən dəmdə **kīsəmiz** dər-ḥāl
Olur idi pūlilə mālāmāl *(Mesnevi 2, Mısra 21). [kīsəmiz, -miz]*

Ḫālīdi **kīsəm** zər ilə sīmdən
Ḥāṣil olmaz bir qəpik hīç kimdən *(Mesnevi 5, Mısra 81). [kīsəm, -m]*

Nə ẖᵛāhiş eylər idim maṭləbim olurdı rəvā
Ze-bəs ki **kīsədə** dīnār u dirhəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 10). [kīsədə, -də]*

kīsə-i āmāl: *Ameller kesesi.*

'Ürəfā zār [u] zəbūn **kīsə-i āmālı** təhī
Cühəlā dövlət ü ne'mətlə dəm-ā-dəm ẖəndān *(Kaside 14, Mısra 9). [kīsə-i āmālı, -ı]*

kitāb: *Yazılmış ve basılmış eser, kitap; Söz, cümle, nasihat.*

Həm-bəzm idi bu məclisə Səttār Bəg kim ol
'İrfāniyyət **kitābınə** əvvəl süṭūr idi *(Gazel 246, Mısra 16). [kitābınə, -ı, -n, -ə]*

Qədəḥlər edi baña şāmlar du'ā-yı qədəḥ
Kitābī şīşələr əldə **kitāb** olan günlər *(Gazel 62, Mısra 10). [kitāb,]*

Saġġal uzun qurşaqını enni eyləmək
Hansındə ḥökm ṣādir olub dört **kitābdan** *(Gazel 178, Mısra 10). [kitābdan, -dan]*

Ḥikmət sözin bürūz eləsən yoẖ onə cəvāb
Bir şərf anlamaz deyəsən gündə yüz **kitab** *(Muhammes 3, Mısra 28). [kitāb,]*

kitābət: *Yazı yazma. Bir şeyi düzgün ve kurallara uygun şekilde kaleme alma.*

Ədyān müẖtəlif hamı əhl-i savāddur
Yüzdən birində bizdə **kitābət** görünməyür *(Gazel 71, Mısra 4). [kitābət,]*

Yüzdən biri bizimkilərün yazı bilməyür
Onlar təmāmısı bilür 'elm ü **kitābəti** *(Kaside 2, Mısra 26). [kitābəti, -i]*

Hər adı mollā olur mu 'əzīz-i mən mollā
Nə fā`idə qurı ad bilməsə **kitābətdən** *(Kaside 15, Mısra 70). [kitābətdən, -dən]*

kiẕb: *Yalan, hilâf, dürûg.*

Üz görədür hər söz olsə ẖəlq ara **kiẕb** ü riyā
Doġrı söz ṣidq-i diyānət 'əhd [ü] peymān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 7). [kiẕb,]*

köç-: *Göçmek, taşınmak, ayrılmak.*

Cəhān **köçübdi** behiştdən əgərçi ləẕẕət ilə
Nə sūd ẖəlq qalub ẓülmət-i cəhālət ilə *(Gazel 105, Mısra 13). [köçübdi, -üb, -di]*

Cəhān **köçübdi** behiştdən əgərçi ləẕẕət ilə
Nə sūd ẖəlq qalub ẓülmət-i cəhālət ilə *(Kaside 20, Mısra 1). [köçübdi, -üb, -di]*

San kāfir idim imdicə imānə gəlmişəm
Yār-ı diyārdan **keçüb** āvārə olmuşam *(Muhammes 3, Mısra 20). [köçüb, -üb]*

Şīrvān **köçübdi** lüṭf ilə dārü`s-səlāmdan
Yüz ḥūrī istəsön tapulur hər məqāmdan *(Gazel 177, Mısra 1). [köçübdi, -üb, -di]*

köhnə: *Eski, kadim.*

Mülk-i dünyāyə nə məġrūrsan ey ṭālib olan
Bu cəhān āẖırı bir **köhnə** dəgirman oləcəq *(Gazel 113, Mısra 20). [köhnə,]*

Ḫüm-ẖüm baña ver bādəni ey sāqī piyālə
Bu **köhnə** ḥərīfə belə bir bir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 12). [köhnə,]*

Dünyā dolanub Żū`ī dönüb çərẖ-i cəfā-cū
Çoẖ söləmə ol **köhnə** şərī'ət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 22). [köhnə,]*

Līk şəd-ḥeyf ki bu 'əṣrdə məẖlūq təmām
Dutub ol **köhnə** sözi kim belə sölübdi babam *(Mesnevi 9, Mısra 60). [köhnə,]*

kölgə: *Gölge.*

Eşitmisən ki Süleymān gedirdi bād üzərə
Olurdı **kölgəligi** quş qanadı zəḥmət ilə *(Kaside 20, Mısra 10). [kölgəligi, -lig, -i]*

konām: *Ev, yurt.*

Ləşkər-i həmm ü ġəm etdi dil-i məḥzūnə hücūm
Żīğəm-i möhnət edüb ẖāṭir-i vīrānı **konām** *(Kaside 13, Mısra 4). [konām,]*

köñli açılmaz: *Gönlün kederden uzak olması, gönül rahatlığına erişme.*

Nə yerdə olsə 'āşiq yār ilən gülşəndən əfżəldür
Açılmaz **köñli** bi`llāh yārsız yüz seyr-i bāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 10). [köñli açılmaz, -i-maz]*

köñül: *Gönül, kalp.*

Əlbəttə hər ẖəzān olanun bir bəhārı var
Şəbr eylə ey **köñül** ġəm-i dövrānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 12). [köñül,]*

Köñül gər istər isön istirāḥət-i dünyā
Şərāb-ı nābdədür cümlə rāḥət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 1). [köñül,]*

Köñül bu 'əṣrdə 'əhd ü vəfānı aẖtarma
Ṣədāqət ilə olan āşnānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 1). [köñül,]*

Oldı pəjmürdə **köñül** tā düşdi ol rūdan cüdā
Adı māhir-fövt olur gər kim düşə sūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 1). [köñül,]*

Görcəyin ruẖsāruvı ol çīn-i zülfündə dedim
Ey **köñül** vəhm elə kim māh 'əqrəbə olmuş ġərīb *(Gazel 18, Mısra 8). [köñül,]*

Pīrānəsər **köñül** genə bir şūẖə bənd olub
Kim tār-ı zülf-i gərdəni cānə kəmənd olub *(Gazel 24, Mısra 1). [köñül,]*

Ze-bəs ki fikr-i ruẖundur **köñüldə** Żū`ī tək
Köñül sərāçəsi ey māh gülsitānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 14). [köñül,]*

Ze-bəs ki fikr-i ruẖundur **köñüldə** Żū`ī tək
Köñül sərāçəsi ey māh gülsitānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 13). [köñüldə, -də]*

Şükr eylə ey **köñül** ki ẖəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə 'āşiqə dildārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 1). [köñül,]*

Bülbül ṣifət tərānə çəküb şūrə gəl **köñül**
Gül müjdəsi yəqīn saña gülzārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 3). [köñül,]*

Şükr eylə ey **köñül** ki ẖəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə 'bülbülə gülzārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 1). [köñül,]*

Bülbül şifət tərānə çəküb şūrə gəl **köñül**
Gül müjdəsi yəqīn saña gülzārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 9). [köñül,]*

Bilmək istərsən **köñül** gər ḥikmət Əflāṭūn kimi
Çək ayağun bādəvəş ḫum içrə sən də ḫānə dut *(Gazel 33, Mısra 7). [köñül,]*

Ey **köñül ʻ**āriż-i dildārdə gīsūlarə baḫ
Ṣəfḥə-i gülşən-i firdövsdə hindūlarə baḫ *(Gazel 35, Mısra 1). [köñül,]*

Ey ḫəstə **köñül** sāḥət-i Şīrvānə yolun yoḫ
Ey bülbül-i bī-çārə gülüstānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 1). [köñül,]*

Neylüm bəhār olubdı **köñüldə** fərāğ yoḫ
Gül-gəşt-i gülsitān təmāşā-yı bāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 1). [köñüldə, -dən]*

Tənhā nə mən bəlā vü ġəm-i dərdəəm əsīr
Hansı **köñüldi** lālə kimi dāğdār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 16). [köñüldi, -di]*

Çoḫdandı **köñül** istər idi feyz-i ḥużūrun
Qorḫutdı bu söz līk bu əfkārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 13). [köñül,]*

Żū`ī saña müştāqdı ṣidq ilə **köñüldən**
Qurtar dəḫi bu ḥəsrət-i dīdārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 17). [köñüldən, -dən]*

Meḥrāb qaşınə **köñül** aldanma əgmə baş
Baḫ görkəmində nərgis-i mərdüm-firībi var *(Gazel 44, Mısra 7). [köñül,]*

Nə yerdən ey pərī-rūyum **köñüldə** intiẓārun var
Ki pozdun əhl-i bəzmün ḫāṭirin sölə nə kārun var *(Gazel 46, Mısra 1). [koñüldə, -dən]*

Gözim yaşın görübən ṭaʻnə-daşın atsa n`olə
Köñül sarāyını bu ṭərḥlə ʻimārət edər *(Gazel 60, Mısra 8). [köñül,]*

Ləẕẕət-i āb-ı bəqānı mey-i əḥmərdən sor
Yəʻnī ey təşnə-**köñül** get ləb-i dil-bərdən sor *(Gazel 63, Mısra 2). [köñül,]*

ʻEşq-i zülfünlə **köñül** nālə-i şəb-gīrdədür
Gərdən-i cān deyəsən kim genə zəncīrdədür *(Gazel 75, Mısra 1). [köñül,]*

Olubdı zülf-i pərīşānıvə **köñül** mā`il
O vəchdəndi işim dā`imā pərīşāndur *(Gazel 81, Mısra 3). [köñül,]*

Köñül çü yoḫdı bəqā ʻömrə çəkmə ġəm bī-cā
Demün ġənīmət bil cümləsi fənādandur *(Gazel 83, Mısra 11). [köñül,]*

Kimün ki ʻeşq ələmindən **köñüldə** yārəsi var
Vüṣāl-i yārdən özgə sağınmə çārəsi var *(Gazel 87, Mısra 1). [köñüldə, -də]*

Firdövs ümīdinə **köñül** aldanmə vāʻiẓə
Firdövs vəṣl-i yārdı bāqī fəsānədür *(Gazel 89, Mısra 7). [köñül,]*

Köñül āhəng-i gülzār et ḫəyāl-i tār-ı zülf ilə
Ki şūr-ı ʻeşqçün ey bī-nəvā belə məqām olmaz *(Gazel 93, Mısra 5). [köñül,]*

Ṣəbr eylə **köñül** möḥnət-i hicrān belə qalmaz
Nov-rūz olı bu fəṣl-i zimistān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 1). [köñül,]*

Żū`ī kimi çoḫ çəkməgilən āh u fəğānı
Ṣəbr eylə **köñül** möḥnət-i hicrān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 18). [köñül,]*

Qāniʻdi **köñül** bir qurı nəẓẓārəyə ḫeyrçün
Cövr-i sitəmindən rəh-i nəẓẓārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 5). [köñül,]*

Köñül tərk eyləmə cām-ı şərāb-ı ʻeşqi tā məḥşər
Ki bu mey-məsti ġəm bilməz cəhāndə hūş-yār olmuş *(Gazel 102, Mısra 9). [köñül,]*

Tā **köñül** meyl-i ruḫ u zülf-i pərīşān etmiş
Qayd u zəncīrə düşübdür deyəsən qan etmiş *(Gazel 104, Mısra 1). [köñül,]*

Götürmişdüq **köñüldən** nəng [ü] nām u ʻār sevdāsın
Diyār-ı ʻeşqdə Məcnūn ilə həm-ḫānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 7). [köñüldən, -dən]*

Qovruldı **köñül** zülfüvi rūyundə görən dəm
Müslim necə beytu`llāh ara kāfiri görcək *(Gazel 117, Mısra 7). [köñül,]*

Növ-bəhār oldı genə seyr-i ṣəfā istər köñül
Səbzələr tək bādədən nəşv ü nəmā istər **köñül**

Dəm-bə-dəm gülşənlər içrə bülbül-i şūrīdə tək
Ərganūn u tārdən şūr u nəvā istər **köñül**

Ḥūrī tək məhbūbı Kövs̱ər tək şərābı bāğda
Həẕihi cənnāt təcrī təḥtihā istər **köñül**

Niyə ḥūr u Kövs̱ər istər zāhid-i ḫūd-bīn vəlī
Cām-ı Kövs̱ərvəş büt-i ḥūrī-liqā istər **köñül**

Verdi cān Fərhād Şīrīnün vəfāsın görmədi
ʻƏqlə baḫ gör māh-rūlərdən vəfā istər **köñül**

Vəṣl-i dildār aḫtarur hicrānə ṣəbr etmüb genə
Anlamub təqdīr-i təğayyür qəżā istər köñül

Cām u cīb ü kīsə ḫālī Żū`ī-i bī-çārə tək
Cām-ı bādə vəṣl-i sādə bī-bəhā istər **köñül** *(Gazel 122, Mısra 1-14). [köñül,]*

Dönsün yeridi ġönçə kimi qanə ey **köñül**
Kim ṣəbr edər bu növʻlə hicrānə ey **köñül**

Zəncīr-i tār-ı zülfünə çün çatmayur əlün
Ölsün rəvādı mən kimi dīvānə ey **köñül**

Çün səndə yoḫdı Nūḥdan artuq bəlāyə ṣəbr
Ver göz yaşunlə ʻāləmi ṭūfānə ey **köñül**

Bir ləḥẓə qoymadun məni āsūdə dəhrdə
Gəldim əlündən āḫırı mən cānə ey **köñül**

Sən bilmədün ki āḫırı bəḫti qara olur
Bənd olsə kimsə zülf-i pərīşānə ey **köñül**

Hīç bir ʻəlāc möḥnət-i hicrānə tapmuram
Fikr eylərəm nə qədr ilə hər yanə ey **köñül**

Vəṣlində hicr ātəşini yādə salmadun
Qal Żū`ī tək bu gündə yanə yanə ey **köñül** *(Gazel 123, Mısra 1-14). [köñül,]*

Şamʻ-ı ruḫsārıña meyl eylədi dīvānə **köñül**
Saldı gör kim özini ātəş-i sūzānə **köñül**

Dəmədim mi saña kim zār u pərīşān olusan

ʻĀşiq olmə o sər-i zülf-i pərīşānə **köñül**

Lütf edüb eylədi əfzūn baña ol məh sitəmin
Demisən yoẖsə ġəm ü dərdüvi cānānə **köñül**

Şəb-i hicrān elədün mərg-təmənnāsını sən
Etmədün tāb məgər ātəş-i hicrānə **köñül**

Bəs ki ruẖsārı ẖəyālıylə keçür ovqātım
Odı Żū`ī səbəbi dönməginün qanə **köñül** *(Gazel 128, Mısra 1-10). [köñül,]*

Köñül əgərçi sən-i zārı pür-ġəm istəmənəm
Vəlī ẖəyālın o məh-pārənün kəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 1). [köñül,]*

Köñül cərāḥəti çün zəẖm-i tīğ-i əbrūdur
Əgər öləm də ẖˇoşam dəẖi mərḥəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 5). [köñül,]*

Vüṣāl-i yārdə istər **köñül** ki ẖəlvət olə
Behişt-i ʻədn idi çün ondə ādəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 7). [köñül,]*

Şādmān idi **köñül** şübḥ-i vüṣālə Żū`ī
Bu günün ʻāqibətində nə olacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 11). [köñül,]*

Görüb cəmālıvı ʻeşqün **köñüldə** dutdı qərār
Gətürdi hicr-i ruẖun başımə bəlā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 21). [köñüldə, -dən]*

Məbāda olmaya əğyārə fāş dərd-i dilim
Köñül dilər ki ġəm ü dərdimi nihānī yazım *(Gazel 141, Mısra 6). [köñül,]*

Ḫ˅urşīd dutub etməz idi **köñüldə** məqāmın
Olsaydı ʻəyān pərdə Məsīḥāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 3). [köñüldə, -dən]*

Şām-ı hicrün rūz-ı vəṣlə oldı təbdīl ey **köñül**
Gördüyüncə bārī ol mehr-i cəhān-ārā yüzin *(Gazel 148, Mısra 9). [köñül,]*

Köñül hicrində vəṣlindən ümīdün kəsmə kim bülbül
Şəfā-yı gül görər mi çəkməsə cövrin zimistānun *(Gazel 149, Mısra 7). [köñül,]*

Köñül nə vəṣlinə şükr eylə nə şəkvə firāqından
Təmām övżāʻı yek-sər ẖ˅ābdur məkkārə dünyānun *(Gazel 149, Mısra 9). [köñül,]*

Bir dəm olmaz kim **köñül** əndūhdən āzād olə
Eylə sān gökdən yaqır möḥnət mən-i nālān içün *(Gazel 152, Mısra 3). [köñül,]*

Baẖəndə nāz ilə hər gūşədən o məst gözün
Qılur həzār **köñül** şīşəsin şikəst gözün *(Gazel 158, Mısra 2). [köñül,]*

Gedəndə görmədim ol āftāb-ruẖsārun
Qoyub **köñüldə** kədər çeşmim içrə nəm getdün *(Gazel 163, Mısra 12). [köñüldə, -dən]*

Köñül şükr eylə kim vəṣl-i ruẖ-ı dildārə yetdün sən
Ḫəzān-ı hicr-i cövrün çoẖ görüb gülzārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 1). [köñül,]*

Süvār-ı əsb-i nəşāṭ ol **köñül** nə māt ki dəhr
Məqām-ı ġüṣṣədi gər şāh gər vəzir oləsən *(Gazel 170, Mısra 3). [köñül,]*

Şām-ı hicrün rūz-ı vəṣlə oldı təbdīl ey **köñül**
Gördüyüncə bārī ol mehr-i cəhān-ārā yüzin *(Gazel 170, Mısra 9). [köñül,]*

Köñül fəsāne-i Məcnūn ḥekāyətündi sənün
Məẕāq-ı Ḫosrovə şīrīn-rəvāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 1). [köñül,]*

Təlaṭṭuf eylə **köñül** şəhrin etgilən məʻmūr
Ḫarābə qoymə kərəm qıl vilāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 9). [köñül,]*

Bir ʻibrət al Sikəndər ü Cəmşīddən **köñül**
Vəqtün ẖˇoş eylə anlə mədārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 5). [köñül,]*

Köñül tā var ləb-i cānān şərāb-ı nābı neylərsən
Durarkən çeşme-i ḥeyvān sərāb u ābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 1). [köñül,]*

Mərīż-i ʻeşqə kāfīdür **köñül** şəhd-i ləb-i cānān
Ṭəbīb-i nā-şinās u şərbət-i ʻinnābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 5). [köñül,]*

Əgərçi yandı **köñül** çərẖi dūd-ı āhundan
Nə sūd rəşḥə-i əlṭāf yoẖdı māhundan *(Gazel 185, Mısra 1). [köñül,]*

Təmām ʻömür ẖəṭ ü ẖāk u zülüfədür həvəsün
Köñül ḥəyā elə bu nāmə-i siyāhundan *(Gazel 185, Mısra 4). [köñül,]*

Ruẖ u zülfün ẖəyālını **köñüldə** tā görüb etdim
Yəqīn bu sirri kim gənc ilə mār olı ẖarāb içrə *(Gazel 188, Mısra 7). [köñüldə, -də]*

Ruẖ u zülfün ẖəyālilə **köñül** hər rūz u şəb ġəmdən
Olubdur zār u sər-gərdān gəzər āvāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 5). [köñül,]*

Gördüm o māhı oldı **köñül** mübtəlā genə
Düşdi bəlālarə bu dil-i pür-bəlā genə *(Gazel 202, Mısra 1). [köñül,]*

İstəməm ləẕẕət-i vəṣlin o sitəm-kārə gülün
Ḫū dutub bəs ki **köñül** möḥnət-i hicrānı ilə *(Gazel 204, Mısra 8). [köñül,]*

Cəmşīd yā Sikəndər əgər olson ey **köñül**
Āẖır fənādı çünki fənādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 7). [köñül,]*

Çək cəzādur sənə dīvānə **köñül** mən demədim
Zülfünə bağlama dil düşmə belə sevdāyə *(Gazel 209, Mısra 5). [köñül,]*

Ümīd kəsmə **köñül** tīr-i ġəmzəsindən kim
Su arẖə bir gəlüb ümmīd var bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 5). [köñül,]*

Nə məndən et şikāyəti nə yārdan **köñül**
Hər nə ʻədāvətün olə eylə Ḫudā ilə *(Gazel 213, Mısra 7). [köñül,]*

Çək imdi ey **köñül** ġəm-i hicrān bəlāsını
Sən nīşə ülfət eylədün hər bī-vəfā ilə *(Gazel 213, Mısra 11). [köñül,]*

Az cəhd qıl vüṣālə **köñül** ṣəbr qıl dayan
Kim tapdı ārzūsunı bu cüst [ü] cū ilə *(Gazel 214, Mısra 5). [köñül,]*

Əfsūs yandım ātəş-i hicrānə ʻāqibət
Yād ol ki vəṣli ilə **köñül** kām-kār idi *(Gazel 222, Mısra 10). [köñül,]*

Bah gör nə növʼ saldı qara günlərə **köñül**
Ḫāl-i siyāh u gīsū-yı ʽanbər-fəşān məni *(Gazel 227, Mısra*

7). [köñül,]

Cəmāl-āynəsilə Sikəndər ilə **köñül**
Şərāb u cāmlə yüz ḥəşmət-i Cəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 7). [köñül,]*

Gəh bādə gāh sādə gəhī nəğmədən ʻəlāc
Etdim vəlī **köñüldən** dəf‘-i ġəmim olmadı *(Gazel 238, Mısra 8). [köñüldən, -dən]*

Bu necə şam‘dı kim bəzmi pür-nūr elədi
Bu ḫarābə **köñül** eyvānını mə‘mūr elədi *(Gazel 241, Mısra 2). [köñül,]*

Ḫˇoş ol zəmān o günki bu sinnim cavān idi
Şām u səḥər vəṭəndə **köñül** şādmān idi *(Gazel 242, Mısra 2). [köñül,]*

Olmur **köñül** cərāḥətinə kimsədən ʻəlāc
Dārü`ş-şəfā-yı dəhrün itüb sanki mərhəmi *(Gazel 243, Mısra 5). [köñül,]*

Gördükdə şe‘rivi **köñül** ol növ‘ şād olub
ʻĀşiq yetəndə şād olı cānānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 3). [köñül,]*

Ey ḫˇoş ol gün ki **köñüldə** yoḫ idi bir möḥnət
Ḫˇoşcə ḥālāt ilə āsūdəvār idim rāḥət *(Kaside 5, Mısra 1). [köñüldə, -dən]*

Nə müddətdür **köñül** kim tərk-i mülk-i Şīrvān qılmış
Diyār-ı Qübbədə yüz dərd [ü] möḥnətlə məkān qılmış *(Kaside 11, Mısra 1). [köñül,]*

Ey **köñül** bəsdi bī-qərār oldun
Ġəm-i əndūhlə fikār oldun *(Kaside 16, Mısra 1). [köñül,]*

Bəhār olubdı cavānlıq düşüb genə yādə
Köñül dilər olə bəzmində sāğər-i bādə *(Kaside 18, Mısra 2). [köñül,]*

Pūl eyləyür təmām **köñül** ārzūların
Bī-pūl cümlə ḫəlq qalur iżṭirārdə *(Kaside 19, Mısra 27). [köñül,]*

Mən belə fikrlərdə **köñül** içrə müżṭərib
Cəng ü cidāldə fələk-i kəc-mədār ilə *(Kaside 21, Mısra 15). [köñül,]*

Köñül bir ʻibrət ilə qıl nəẓārə dünyānı
Bu beş gün ʻömr içün incitmə çoḫ gözəl cānı *(Kaside 23, Mısra 1). [köñül,]*

Tapmadım bir vücūd lā`iq olə
Nəẓm-i əş‘ārə **köñli** şā`iq olə *(Mesnevi 2, Mısra 32). [köñül,]*

Behişt-i ʻədn ḥāṣil oldı gūyā
Dəḫi qılmaz **köñül** firdövsə pərvā *(Mesnevi 3, Mısra 24). [köñül,]*

Āh [u] fəğān ilə **köñül** darıḫub
Öz işimün āḫırınə bəd baḫub *(Mesnevi 4, Mısra 33). [köñül,]*

ʻƏdālətlə zində qıldı ʻāləmi
Köñüllərdən silübən jəng ü ġəmi *(Mesnevi 5, Mısra 18). [köñüllərdən, -lər, -dən]*

Şād idi **köñül** o sāḥət içrə
Hər ləḥẓədə ʻeyş ü ʻişrət içrə *(Mesnevi 7, Mısra 25). [köñül,]*

Başdə əsər-i şərāb-ı gül-nār
Nə olsə **köñüldə** eylər iẓhār *(Mesnevi 7, Mısra 8). [köñüldə, -də]*

Bir cām ilə ġüṣṣə gedə məndən
Ġəm jəngini tā silüb **köñüldən** *(Mesnevi 8, Mısra 10). [köñüldən, -dən]*

Sāqī gətür bəzmə mey-i Dərġəmi
Tā ki silə **köñüldən** rəng-i ġəmi *(Mesnevi 10, Mısra 10). [köñüldən, -dən]*

Vəlī sənsiz **köñül** ārāmı yoḫdur
Cəmālun görməmiş dil-kāmı yoḫdur *(Mesnevi 12, Mısra 17). [köñül,]*

Nə var idi **köñüldə** ġəm ü dərd-i rūzgār
Nə var u yoḫ küdūrəti olmazdı āşikār *(Müseddes 1, Mısra 7). [köñüldə, -dən]*

Vüṣāl olanda **köñül** titrəşüb hərās elər
Ki hər kəmālə yəqīn `āqibət zəvāl gəlür *(Kıt‘a 7, Mısra 3). [köñül,]*

Nədür tədbīr bilmən cānə yetdim bī-vəfālardan
Köñül mülkündə bundan sora ondan ġeyri şāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 26). [köñül,]*

Bu qanlar içməgə mu‘tād gördügün köñlüm
Köñül ki eylər idi lāf ʻāqil olduqunı *(Tahmis 2, Mısra 16). [köñül,]*

Bəs ki Żū`ī ḫū dutub **köñlüm** ġəm-i hicrān ilə
Olmayur bir ləḥẓə ġəmdən ayru qaygudan cüdā *(Gazel 12, Mısra 9). [köñlüm, -üm]*

Yoḫdı cānı hər kimün **köñlündə** cānān olmasa
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim cān olmasa *(Gazel 13, Mısra 1). [köñlündə, -ün, -də]*

Tā ki mükşin zülfñə vermişsən eləmə pīç [ü] tāb
Almısan pəjmürdə **köñlümdən** mənim ārām u tāb *(Gazel 16, Mısra 2). [köñlümdən, -üm, -dən]*

Çeşmün etsə gər baña min cövr **köñlüm** inciməz
Rəsmdür bīmār edər əḥbābınə dā`im ʻəṭīb *(Gazel 18, Mısra 5). [köñlüm, -üm]*

Bir nāzlu məlāḥətlü nigārə verə **köñlin**
Tā düzlı olə cümülə əş‘ārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 7). [köñlin, -i, -n]*

Şikəstə **köñlümi** cövrüylə eyləyür vīrān
Demir ki bir bu ḫarābə mənim məqāmımdur *(Gazel 55, Mısra 5). [köñlümi, -üm, -i]*

Titrəşür **köñlüm** ḫəyāl-i ʻāriżindən eylə kim
Ātəş-i sūzəndə üzrə qəṭrə-i qan titrəşür *(Gazel 58, Mısra 3). [köñlüm, -üm]*

Köñlümi ṣayd eylədi bir göz açıncə gözlərün
Eylə kim bir ṣayd-lāğərini iki tərlān alur *(Gazel 59, Mısra 5). [köñlümi, -üm, -i]*

Alcaqın **köñlümi** ʻeşqün qıldı bī-dād u sitəm
Rəsmidür təhdīd edər bir mülki kim sulṭān alur *(Gazel 59, Mısra 7). [köñlümi, -üm, -i]*

Köñlümi qan eləyüb mehr-i ruḫı ey nāṣeḥ
Etməsön bāvər əgər lə‘l ü ləb-i tərdən sor *(Gazel 63, Mısra 5). [köñlümi, -üm, -i]*

Bəs ki zülf ü ruḫı fikrindədi **köñlüm** yoḫdur
Nə günüz ṣəbr ü şəbātım nə qərārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 5). [köñlüm, -üm]*

Mey-i gül-nārdan derlər olubdur lālə-gūn rūyı
Bunun rəşkilə **köñlüm** lālə nisbət dāğdār olmuş *(Gazel 108, Mısra 6). [köñlüm, -üm]*

Nədür bir bī-vəfā ʻeşqinə ey qanə dönən **köñlüm**
Yetən hər nā-kəs ü bī-fəhmdən ṭəʻn ü təʻəddā çək *(Gazel 116, Mısra 9). [köñlüm, -üm]*

Çoḫ ayağə salmə ey gül al ələ bir lüṭf qıl
Żū`īnün **köñlin** ḥəqīqət cām-ı meydən kəm dögül *(Gazel 125, Mısra 10). [köñlin, -i, -n]*

Şanmə kim ol bādə`-i gül-fāmə vardur rəğbətim
Köñlümi qan içməgə hicründə muʻtād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 4). [köñlümi, -üm, -i]*

Səlāmdan sora ʻəczinlə ʻərż-i ḥāl elə
Əgərçi **köñli** olubdur mis̱āl-i səng-i ruḫām *(Gazel 129, Mısra 6). [köñli, -i]*

Ki ey həmīşə bəlā-günlərində ġəm-ḫᵛārım
Verən iyāric-i güftārı **köñlümə** ārām *(Gazel 129, Mısra 8). [köñlümə, -üm, -ə]*

Yalquz dögül bu nālə vü fəryādım ey pərī
Öz **könlim** içrə sənlə qılub ṣöḥbət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 14). [könlim, -im]*

Köñlündi dür-i ʻulūmə dəryā
Dəstündi səḫāyə kān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 5). [köñlündü, -ün, -dü]*

Dərdim budur ki görməyüb ey məh cəmālıvı
Hicründə cān verim qalə **köñlümdə** ḥəsrətim *(Gazel 138, Mısra 8). [köñlümdə, -üm, -də]*

Əgərçi ḥəsrət-i zülfünlə bir sevdā-yı məcnūndur
Görəndə ʻārizün ey məh olur dīvānətər **köñlüm** *(Gazel 143, Mısra 6). [köñlüm, -üm]*

Sevübdir bir cavān-ı nāzənin pīrānəsər **köñlüm**
Yanar şövq-i ruḫuylə nārə hər şām ü səḥər **köñlüm**

Baña hər nə bəlā gəlsə gəlür köñlümdən ey Ḫāliq
Gözəllər hicrinə yansun görim bundan bətər **köñlüm**

Əgərçi ḥəsrət-i zülfünlə bir sevdā-yı məcnūndur
Görəndə ʻārizün ey məh olur dīvānətər **köñlüm**

Sənün bu bī-vəfā olmaqlıqundan āgəh olsaydım
Köñül verməzdim ey məh düşdi bəndə bī-ḫəbər **köñlüm**

Cəfā vü cövrüni ol bī-mürüvvət bī-vəfā yārun
ʻƏbəs bī-hūdə gör kim Żū`iyā dā`im çəkər **köñlüm** *(Gazel 143, Mısra 1-10). [köñlümdən, -üm, -dən]*

Baña təklīf-i gülşən qılmayun bu ġəmlü **köñlümdə**
Dil-i ʻāşiqdə mümkündür mi dil-bərsiz sürūr olsun *(Gazel 150, Mısra 9). [köñlümdə, -üm, -də]*

Deyürlər ātəş ara məskən eyləməz āhū
Nədəndi **köñlüm** ara bəs qılub nişəst gözün *(Gazel 158, Mısra 8). [köñlüm, -üm]*

Gər ẓāhir alur cānımı ġəmzün oḫı līkən
Ağzun həvəsi **köñlümi** pünhān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 6). [köñlümi, -üm, -i]*

Nədən artub bu gecə **köñlümün** fəryād u fəğānı
Məgər şānə dağıtmış yā ṣəbā zülf-i pərīşānı *(Gazel 252, Mısra 3). [köñlümün, -üm, -ün]*

İlhām olundı **köñlümə** nā-gāh ġeybdən
Key Żū`ī-e sitəm-zədə bəs kon to āh o zār *(Kaside 9, Mısra 23). [köñlümə, -üm, -ə]*

Düşəndə yādımə əḥbāblar bəzmindəki dəmlər
Bu ḥəsrət **köñlümi** dāğ eyləyüb hər ləḥẓə qan qılmış *(Kaside 11, Mısra 4). [köñlümi, -üm, -i]*

Beytü`l-əḥzānım ara əgləşübən (?) ḥəsrət ilə
Köñlümə dərd ü ġəm ü ġüṣṣə firāvān oldı *(Kaside 17, Mısra 4). [köñlümə, -üm, -ə]*

Sənsən həmīşə şād qılan ḫəstə **köñlümi**
Məḥzūn edəndə cövr ilə bu çərḫ-i kəc-mədār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 13). [köñlümi, -üm, -i]*

Əlā ey **köñlümün** ārāmgāhı
Şikəstə Żū`īnün püşt [ü] pənāhı *(Mesnevi 12, Mısra 5). [köñlümün, -üm, -ün]*

Səlām olsun saña ey cān nihānı
Vücūdun **köñlümündür** mülk [ü] mālı *(Mesnevi 12, Mısra 10). [köñlümündür, -üm, -ün, -dür]*

Olan müṣāḥibətində həmīşə ẕövq-i ṣəfā
Salan təkəllümi tār təki **köñlüm** içrə żiyā *(Mesnevi 14, Mısra 10). [köñlüm, -üm]*

Kül başım üzrə bu dəm ey şəh-i əbrār ölürəm
Qaldı **köñlimdə** nihān cümlə-i əsrār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 2). [köñlimdə, -im, -də]*

Ənīs ol büt-i növ-şād gördügün **köñlüm**
Qərīn māh-ı pərī-zād gördügün **köñlüm**

Həmīşə vüṣlətə muʻtād gördügün **köñlüm**
Tutuşdı ġəm odınə şād gördügün **köñlüm**

Müqəyyəd oldı ol āzād gördügün **köñlüm** *(Tahmis 2, Mısra 1-5). [köñlüm, -üm]*

Ḫosrovā şəkkər-dəhənlər **köñlüni** Fərhād tək
Dağlayubdur rəşk ilə ol ləʻl-i şīrīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 7). [köñlüni, -ü, -n, -i]*

Ləbün rəşkilə ancaq ləʻl-i bağrı dönməmiş qanə
Ḥəd-i qan eyləyübdür **köñlüni** gül-bərg-i ḫəndānun *(Gazel 160, Mısra 8). [köñlüni, -ü, -n, -i]*

Lālə-rūlar döndürüblər qanə ḫūnīn köñlümi
İmdi çeşmimdən düşər hər dəmdə qanı **köñlümün** *(Gazel 161, Mısra 9). [köñlümi, -üm, -i]*

ʻĀqibət qıldı məni rüsvā fəğānı **köñlümün**
Qalmayub hicrānə çün tāb u təvānı **köñlümün**

Bāğ seyrin istəmün məndən firāqındə onun
Çünki ol gül-rūdı bāğ u būstānı **köñlümün**

Dād-ı hicrān ṭəʻnə-i yārān cəfā-yı rūzgār
Öldürür āḫır əgər min olsə cānı **köñlümün**

Ey nəṣīḥət-gū çək al āḫır məni əfkārdan
Almış əldən iḫtiyārın żidd-i fānī **köñlümün**

Lālə-rūlar döndürüblər qanə ḫūnīn köñlümi
İmdi çeşmimdən düşər hər dəmdə qanı **köñlümün**

Bəs ki sūzişin qılur hicründə nālə ey ṣənəm
Yandurur hər gecə āhım āsmānı **köñlümün**

Eyləmir ol āhənīn-dil yārə neylüm bir əs̱ər
Daşə tə`s̱īr eyləyir bu əl-əmānı **köñlümün**

Qətʻ-i ülfət eylədün dutdun ṭərīq-i ẓülm-i kin
Bu dögüldi ʻāqibət səndən gümānı **köñlümün**

Yār kəsdi āşnālıq rəsmini Żū`ī genə
Ẓāhir oldı şan oña dərd-i nihānı **köñlümün** *(Gazel 161, Mısra 1-18). [köñlümün, -üm, -ün]*

Görəndə şərḥə şərḥə **köñlümi** eylə təkəllüm kim
Bu ʻādətdür nəmək pāşīdə eylərlər kabāb içrə *(Gazel 188, Mısra 5). [köñlümi, -üm, -i]*

Ġönçə tək **köñlümi** ləʻlün həvəsi qan etdi
Mehr-i ruḫsārun onı ləʻl-i Bədəḫşān etdi *(Gazel 233, Mısra 1). [köñlümi, -üm, -i]*

Dəhr bāğındə qurı nəḫlə dönübdür cismim
Köñlümün meyvəsi çün bərk ilə bārım getdi *(Gazel 248, Mısra 12). [köñlümün, -üm, -ün]*

Ayağə düşmək ilə qarə **köñlim** ey Żū`ī
Baña əzəldə bu işlər sirāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 11). [köñlim, -im]*

Yoḫdı cānı hər kimün **köñlündə** cānān olmasə
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim cān olmasə *(Gazel 197, Mısra 1). [köñlündə, -ün, -də]*

Bülbül kimi fəğān ilə qan oldı **köñlümüz**
Ol növ-şüküftə ġönçə bu gülzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 5). [köñlümüz, -ümüz]*

Köñlim ḫ˘oş idi lālə kimi ʻāriżin görüb
Ḥəsrətlə ġeyrlər yürəgi dāğdār idi *(Gazel 222, Mısra 3). [köñlim, -im]*

Ey ḫ˘oş ol günlər ki bəzmimdə nigārım var idi
Żövq-i dīdārıylə **köñlümdə** qərārım var idi *(Gazel 225, Mısra 2). [köñlümdə, -üm, -də]*

Möḥnət nə şey`di bilməz idim yā ki ġəm nədür
Köñlim həzār ʻişrət ilə kām-rān idi *(Gazel 242, Mısra 12). [köñlim, -im]*

Köñlündi dür-i ʻulūmə dəryā
Dəstündi səḫāyə kān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 15). [köñlündi, -ün, -di]*

Köñlüm aldı bilməyürəm hansı rəftārun sənün
Çeşm-i məḫmūrun sənün yā zülf-i ṭərrārun sənün *(Gazel 179, Mısra 1). [köñlüm, -üm]*

Pərvānə olə **köñlüm** əgər sən təki bir şamʻ
Görməz gözəlim gər gəzə yüz əncümən içrə *(Gazel 187, Mısra 7). [köñlüm, -üm]*

Ġəm-i firāq ilən imdi belə olmazdım
Qoyaydı gər məni **köñlüm** öz ihtiyārım ilə *(Gazel 191, Mısra 8). [köñlüm, -üm]*

Dutub **köñlüm** quşı zülfündə ey bī-mehr kāşānə
Dağıtmə urmə şānə lüṭf qıl bir ol pərīşānə *(Gazel 192, Mısra 1). [köñlüm, -üm]*

Olur dīvānə tək zəncīrə lā`iq mübtəlā **köñlüm**
Haçan kim ḥəlqə-i ol zülf-i müşk-əfşān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 3). [köñlüm, -üm]*

Dilində vāʻiẓ-i övṣāf-ı bəlā rūz-ı məḥşərdən
Yanar nār-ı ġəmə **köñlüm** şəb-i hicrān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 8). [köñlüm, -üm]*

Lüṭf eylə Żū`iyə elə cövrün ziyādə kim
Dīvānə **köñlüm** ʻādət edübdir cəfālarə *(Gazel 201, Mısra 10). [köñlüm, -üm]*

<u>köñül mürği:</u> *Gönül kuşu.*

Ḥālından əḫz edirdi **köñül** mürği dānəni
Ol gül üzündə ṭürrə-i ṭərrārə şānəni *(Müseddes 1, Mısra 27). [köñül mürği,]*

<u>köñlü qanə dön-:</u> *Gönlü kan dolmak, dertlenmek.*

Bəs ki ruḫsārı ḫəyālıylə keçür ovqātım
Odı Żū`ī səbəbi dönməginün qanə **köñül** *(Gazel 124, Mısra 10). [köñül qanə dönməginün, -i, -n, -ün]*

<u>köñül ver-:</u> *Sevmek, aşık olmak.*

Köñül verdim vəfālı sanubən bir yārə bī-hūdə
Cəfā eylən o bəd-ḫū bī-vəfā ḫūn-ḫ˅ārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 1). [köñül verdim, -di, -m]*

Sənün bu bī-vəfā olmaqlıqundan āgəh olsaydım
Köñül verməzdim ey məh düşdi bəndə bī-ḫəbər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 8). [köñül verməzdim, -məz, -di, -m]*

<u>Kūr:</u> *Görme engelli.*

Ṣūrət-i vāqeʻəmə nār-ı cəhənnəm söləyür
Kūrdu zāhid oḫur āyə-sūrə-rəḥmānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 4). [kordu, -du]*

Bilməm nöçün bu ḫīləni məḫlūq bilməyür
Kūr də bilir ki balıqı ʻāləmdə şūrdur *(Gazel 74, Mısra 12). [kor,]*

Rāḫil təḫəllüş ol ki qılur **kūr** dīdəsi
Gər olsə həm-nəbərd yüz İsfəndiyār ilə *(Kaside 21, Mısra 19). [kūr,]*

Nə ġəm sənsiz gözüm gər giryədən ey māh **kūr** olsun
Rəqībimdir yüzün nəẓẓārəsindən qoy ki dūr olsun *(Gazel 150, Mısra 1). [kūr,]*

Ṣəd-ḥeyf Żū`ī yoḫdı bu təzvīri anlayan
Ẓāhirdə var gözi vəlī bāṭındə **kūrdur** *(Gazel 74, Mısra 14). [kūrdur, -dur]*

<u>kövsər:</u> *Cennette bir nehir veya havuz; Cana can katan, hayat veren, saf, temiz, tatlı su.*

Ḫovf-ı cəhīm ü **Kövs̱ər** ü Təsnīm istəyür
Ḥəqqdən belə ʻibādət əlbəttə dūrdur *(Gazel 74, Mısra 3). [kövs̱ər,]*

Sənsiz behişt-i ʻədni baña versələr məqām
Təsnīm ü Səlsəbīl ilə **Kövs̱ər** ḥarām olur *(Gazel 77, Mısra 4). [kövs̱ər,]*

Əḥsən-i təqvīm ilə olmuş mürəkkəb peykərün
Qədəmin ṭūbādı kūyun ḫüld **Kövs̱ər** ləblərün *(Tahmis 3, Mısra 8). [kövs̱ər,]*

Ḥūrī tək məhbūbı **Kövs̱ər** tək şərābı bāğda
Həẕihi cənnāt təcrī təḥtihā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 5). [kövs̱ər,]*

Niyə ḥūr u **Kövs̱ər** istər zāhid-i ḫūd-bīn vəlī
Cām-ı Kövs̱ərvəş büt-i ḥūrī-liqā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 7). [kövs̱ər,]*

Susuyub **Kövs̱ərə** öz nəfsivə etdün ṭāʻət
Zāhidā ādəmi cənnətdən atar sū`-i ʻəməl *(Gazel 126, Mısra 11). [kövs̱ərə, -ə]*

Nəş`ə-i ləʻl-i ləbün ẕövqüni zāhid bilsə
Kāfirəm meyl eləyə **Kövsər** ilə ḥavrāyə *(Gazel 209, Mısra 8). [kövsər,]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki vüṣālun baña ʻeyid idi

Behişt-i ‘ədn məqāmım mīm də **Kövs̱ər** idi *(Gazel 240, Mısra 2). [kövs̱ər,]*

kristos: *Hıristiyan, hıristiyanlık.*

Ḩudā vü Marrat u **Kristos** u Tarı bir sözdür
Bu küfr olur mu kişi bilsə bu mü‘əmmānı *(Kaside 23, Mısra 69). [kristos,]*

kū: *Köy, mahalle, semt; Sevgilinin bulunduğu yer.*

Çəkmənəm ol **kūdən** əl gər cövr-i əğyār olsə də
Bülbül eylər mi gülüstān tərkini ḩᵛār olsə də *(Gazel 218, Mısra 1). [kūdən, -dən]*

Şəfādan əl götürüb etməyin Minā-‘əzmin
Məgər qəbūl dögüldür o **kūdə** qurbānun *(Gazel 155, Mısra 4). [kūdə, -də]*

kūçə: *Sokak, yol.*

Hər **kūçəsində** ḩūrī pərī şəf şəf əyləşüb
İẓhār-ı yüz qiyāmət olur hər məqāmdan *(Gazel 177, Mısra 3). [kūçəsində, -s, -i, -n, -də]*

Hər səḩər kim ey pərī-rū ‘ərż-i ruḩsār eylədün
Kūçə vü bāzārı rəşk-i bāğ u gülzār eylədün *(Gazel 181, Mısra 2). [kūçə,]*

küdūrət: *Tasa, gam, kaygı, gussa.*

Lə‘lün ‘eşqi olmasaydı məndə etməzdün cəfā
Çün **küdūrət** məḩv olur gər aradə qan olmasə *(Gazel 13, Mısra 10). [küdūrət,]*

Nə var idi köñüldə ġəm ü dərd-i rūzgār
Nə var u yoḩ **küdūrəti** olmazdı āşikār *(Müseddes 1, Mısra 8). [küdūrəti, -i]*

Nə dildə bir ġəm-i hicrān nə **küdūrət** idi
Dögüldi belə dəmən də bir əhl-i ‘işrət idi *(Tahmis 2, Mısra 13). [küdūrət,]*

küdūrət məḩv olur gər aradə qan olmasə: *Kan dökülmemişse düşmanlık dağılıp gider.*

Lə‘lün ‘eşqi olmasaydı məndə etməzdün cəfā
Çün **küdūrət** məḩv olur gər aradə qan olmasa *(Gazel 197, Mısra 10). [küdūrət məḩv olur gər aradə qan olmasə, -ur]*

kūdək: *Çocuk; Küçük.*

Kūdək ādəm elə bu ṣūrət-i şəḩṣiyyə olur
Yā vücūdində onun ġeyr-i kərāmət tapulur *(Mesnevi 9, Mısra 11). [kūdək,]*

küffār: *Kâfiler, müslüman olmayanlar.*

Rūm-ı ruḩsāruvun əṭrāfın alub hindū-yı zülf
Āh şəd-āh ki nüṣrət genə **küffārə** düşüb *(Gazel 17, Mısra 4). [küffāra, -a]*

küfr: *Dinsizlik, imansızlık. Allah'ın varlığını, birliğini, peygamberlerini, vahyettiği esasları inkâr etme.*

Küfrdür Żū`ī bu söz çoḩ də darıḩma nəżər et
Hər nə var isə Ḩudā kāmil-i insānə verüb *(Gazel 20, Mısra 15). [küfrdür, -dür]*

Zāhid şərābı çoḩ də ḩarām etmə **küfrdür**
Çün bu sözünlə meykədə beytü`l-ḩarām olur *(Gazel 77, Mısra 7). [küfrdür, -dür]*

Qılur əḩvāl-ı bāṭin ẓāhir ‘āləm içrə bir dəmdə
Desəm mən **küfr** olur mu cām-ı bādə gər peyəm-bərdür *(Gazel 88, Mısra 4). [küfr,]*

Ḩudā vü Marrat u Kristos u Tarı bir sözdür
Bu **küfr** olur mu kişi bilsə bu mü‘əmmānı *(Kaside 23, Mısra 70). [küfr,]*

‘Īsā-yı Məryəm desəm **küfr** olmaz ey tərsā-pərī
Cān verür ‘uşşāqə çün lə‘l-i şəkərbārun sənün *(Gazel 179, Mısra 3). [küfr,]*

Qaldım o ḩāl-i mehri ilə **küfrdə** əsīr
Düşdim o çīn-zülfün ucundan ḩətālarə *(Gazel 201, Mısra 3). [küfrdə, -də]*

Zərə Ḩāliq deyürlər saḩlayurlar çoḩ ‘əzīz anı
Verüblər dīn evin bu **küfr** ilə tārāc-ı nə‘māyə *(Gazel 212, Mısra 10). [küfr,]*

küfr oḩu-: *Küfür olarak anlamak.*

Żū`iyā açma çoḩ da əsrārı
Mollālar **küfr oḩur** bu güftārı *(Mesnevi 11, Mısra 102). [küfr oḩur, -ur]*

küfr-i sər-i zülf: *Saçının ucunun küfrü.*

Küfr-i sər-i zülfi o büt-i lālə-‘iẕārun
Az qaldı ḩələl dīn ilə īmānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 5). [küfr-i sər-i zülfi, -i]*

küfr-i zülf: *Küfr, sevgilinin saçının rengidir. İman da beyaz yüzdür. Saç, yüzü gizlediği ve örtüğü, nuru sakladığı için küfür diye nitelenir.*

Küfr-i zülfilədi īmānun ilən zāhid kim
Hansı zāhiddi qalan şəhrdə īmānı ilə *(Gazel 204, Mısra 9). [küfr-i zülfilədi, -i, -lə, -di]*

Küfr-i zülfün ‘āşiqə ey şūḩ īmān istəməz
‘Āriżun müştāqı ey gül bāğ-ı riżvān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 1). [küfr-i zülfün, -ün]*

Nə muṣḩaf-ı ruḩə nə **küfr-i zülfə** meyl etdün
Nədəndi döndü o zāhid belə İlāhundan *(Gazel 185, Mısra 5). [küfr-i zülfə, -ə]*

Gəhī cəmālınə gəh **küfr-i zülfə** sədcim idi
Gəhī müsəlmān gəh kāfir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 3). [küfr-i zülfə, -ə]*

kūh: *Dağ, cebel, dağlık arazi.*

Tā yüzün şa‘şa‘a-ı sāğər ü şəhbāyə düşüb
Rəşkdən ay ilə gün **kūh** ilə şəhrāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 2). [kūh,]*

Səbā rūḩu`l-Qüdüsdür Məryəm-i İsādan çün **kūha**
Ki hər bir nəfḩəsində yüz Məsīhāvəş hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 5). [kūha, -a]*

Əgərçi ‘āləm içrə növ-bəhār dirəḩt-əfzādur
Behişt-i ‘ədn əsāsı **kūh** şəḩrālərdə bərpādur *(Gazel 40, Mısra 2). [kūh,]*

kūh-ı ṭūr: *Tur dağı.*

Hər bir ṭərəfdə vardı təcəllā-yı nūr u nār
Vādü`l-müqəddəs ondə ‘əyān **kūh-ı Ṭūr** idi *(Gazel 246, Mısra 4). [kūh-ı ṭūr,]*

kūh-kən: *Dağı delen, dağı kazan.*

Hər büt dəḩi Şīrīn təki şəkkər-şikən olmaz

Hər āşiq-i Ḫosrovvəşi həm **kūh-kən** olmaz *(Gazel 94, Mısra 4). [kūh-kən,]*

Dāğ-ı hicrān ilə ol şīrīn-ləbün gər cān verəm
Kūh-kən tək Żū`iyā mən daḫı bir ad eylərəm *(Gazel 127, Mısra 14). [kūh-kən,]*

kuḥlu`l-cəvāhir-i kərəm: *Kerem cevherinin göz ilacı.*

Ẓulmāt-ı ġəmdə dīdə-i ə'mā-yı Żū`iyə
**Kuḥlu`l-cəvāhir-i kərəm** ü lüṭf-i nūr idi *(Gazel 246, Mısra 18). [kuḥlu`l-cəvāhir-i kərəm,]*

kūhsār: *Dağ, dağlık.*

Be-ḥəmdu`llāh cəhāndə tāzədən fəṣl-i bəhār olmuş
Sitəbrəq-pūş u sündüs-cāmə dəşt ü **kūhsār** [olmuş] *(Gazel 101, Mısra 2). [kūhsār,]*

kühən: *Köhne, eski.*

Bu **kühən** 'āşiqi qurbānə qəbūl eyləmədün
Bəs Minā içrə kəsillər niyə hər qurbānı *(Gazel 250, Mısra 17). [kühən,]*

kūj-püşt: *Beli eğri, çarpık sırtlı, kambur.*

Gör 'āqibət nə eylədi bu zārə **kūj-püşt**
Beş gün içində Rüstəm ü İsfəndiyārınə *(Gazel 207, Mısra 3). [kūj-püşt,]*

kül başım üzrə: *Başıma küller olsun ki! Hayıflanma, içinin yanması gibi anlamlar katmaktadır.*

Kül başım üzrə bu dəm ey şəh-i əbrār ölürəm
Qaldı köñlimdə nihān cümlə-i əsrār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 1). [kül başım üzrə,]*

külāh: *Başa giyilen şapka.*

Kāmil külāh-dūz u rəfūkārlar onı
Tā bir **külāh** tikdi çəküb rənc-i bī-şümār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 8). [külāh,]*

külāh-dūz: *Şapka yapan, şapkacı.*

Kāmil **külāh-dūz** u rəfūkārlar onı
Tā bir külāh tikdi çəküb rənc-i bī-şümār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 7). [külāh-dūz,]*

kul-i cūd u səḫāyə: *Bütün cömertlik ve el açıklığı.*

Mürüvvət nükhəti sizdəndi dā`im əhl-i 'ürfānə
Kul-i cūd u səḫāyə ẕātıvı Ḥəq gülsitān qılmış *(Kaside 11, Mısra 28). [kul-i cūd u səḫāyə, -y, -ə]*

küll-i cəbr: *Tamamen zorlama, zoraki.*

Nə **küll-i cəbr** ilədür həm nə iḫtiyār ilə
Bu sirri anlamuram mən nə mācerādandur *(Gazel 83, Mısra 9). [küll-i cəbr,]*

küll-i ümmīd: *Tüm arzu edilen, beklenti, umut.*

Aḫtarub ġəm məni āḫır bulacaqmış nə bilim
Küll-i ümmīdimiz āḫır solacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 2). [küll-i ümmīdimiz, -imiz]*

kül: *Bütün, hepsi.*

Dögi pāyəndə nə 'ömr ü nə ḥökūmət Żū`ī
Yer ü gök **küllüsi** āḫırdə ki min qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 22). [küllüsi, -si]*

künc-i meykədə: *Meyhane köşesi.*

İçüb şərāb olub məst **künc-i meykədədə**
Ḫudā bilür ki o günlər nə 'āləmim var idi *(Gazel 237, Mısra 3). [künc-i meykədədə, -də]*

künc-i qəfəs: *Kafes (ev, harem) köşesi.*

Nə var **künc-i qəfəsdə** āb u dānəm əşkdən ġeyri
Nə şāḫ-ı vüṣlətə uçmaq içün bāl u pərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 5). [künc-i qəfəsdə, -də]*

künc-i qənā'ət: *Kanaat köşesi.*

Mülk ü māl [u] təḫt [ü] tāc-ı 'āləmə meyl eyləməz
Żū`ī gənc-i mə'rifət **künc-i qənā'ət** kimdədür *(Kaside 8, Mısra 20). [künc-i qənā'ət,]*

Kimün ki **künc-i qənā'ətlə** gənc-i mə'rifəti
Müyəssər oldı rumūz-ı dəqīqə məḥrəmdür *(Gazel 73, Mısra 5). [künc-i qənā'ətlə, -lə]*

künc-i 'üzlət: *Uzlet köşesi.*

Ki bəlkə Zū`ī-i kəm-nām **künc-i 'üzlətdə**
Edən du'āsı ḥuṣūlə yetə icābət ilə *(Kaside 20, Mısra 49). [künc-i 'üzlətdə, -də]*

kür: *Azerbaycan`da nehir ismi.*

Şirvān **Kürün** ki vādī-ələmindən arturub
Qılson nəẓārə hər yaña nūr-ı Ḫudā keçər *(Gazel 51, Mısra 3). [kürün, -ün]*

kürk: *Bazı hayvanların, giyecek yapmak için işlenmiş postu.*

Żū`īnün qış sitəmündən qurıyub cān [u] təni
Kürk ilqā`sıyılə eylə gələr tāzə bəhār *(Kaside 6, Mısra 40). [kürk,]*

kürk-i həftān: *Kaftan postu.*

Kürk-i ḫəftānı gərək rədd edə sərmātərin
Yoḫdı yolım ki edəm mən onə tā istiḥżār *(Kaside 6, Mısra 25). [kürk-i ḫəftānı, -ı]*

kürrə-i ərż: *Dünya.*

Yüz qərīnə keçsə sən tək māh bulmaz gər fələk
Gündə min kəz **kürrə(?)-i ərż** üzrə səyyār olsə də *(Gazel 218, Mısra 6). [kürrə-i ərż,]*

kurūr: *Gözün parlak olması.*

Mā təştəhi`n-nüfūs u taləẕẕu`l-'uyūn həm
Bu bəzm içində bi`llāhi yüz min **kurūr** idi *(Gazel 246, Mısra 8). [kurūr,]*

kūşiş: *Çalışma, çabalama, gayret sarfetme, uğraşma.*

Nə **kūşiş** eyləsə çatmaz murādə āḫırdə
O kəs ki rūz-ı əzəl ṭāli'i onun kəmdür *(Gazel 80, Mısra 13). [kūşiş,]*

küştə-i hicrān: *Ayrılığın maktulu, öldürülmüşü.*

Ġeyẓ ilə baña qaş əgüb etmə belə baḫmə
Bu **küştə-i hicrānıvə** şəmşīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 8). [küştə-i hicrānıvə, -ıv, -ə]*

küsūf: *Güneş tutulması.*

Etmişdi mehr-i dīn bəni küfrdən **küsūf**
Verdi bu tāzə mö'cüz oda incilā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 37). [kusūf,]*

<u>kūy:</u> *Sevgilinin bulunduğu yer, semt, mahalle.*

Məḥrəm gəl eylə lüṭf ilə **kūyun** Mināsınə
Kim cānın etməgə saña Żū`ī fədā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 13). [kūyun, -un]*

Bilmürəm məskənüvi hardədi tā var u yoḫım
Şərf edüb **kūyun** əṭrāfınə həm-sāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 10). [kūyun, -uñ]*

Nədür çəkmək ayaġ əl ṭə'nəsilə yār **kūyından**
Məgər bilməzsən 'āşiqlərdə Żū`ī nəng [ü] nām olmaz *(Gazel 93, Mısra 13). [kūyından, -i, -n, -dən]*

Bir mūr qədri hīç Süleymānı bilmənəm
Kūyındə itlərinə əgər pāsbān olam *(Gazel 128, Mısra 6). [kūyındə, -i, -n, -də]*

Bār`İlāhī görim olsun belə mən tək nālān
Yār **kūyundan** o kəs kim edüb āvārə məni *(Gazel 224, Mısra 8). [kūyundan, -u, -n, -dan]*

Tā görməgə ruḫsārun o kūyə həvəs etdim
Mūsā kimi ol **kūydan** əḫẕ-i qəbəs etdim *(Gazel 130, Mısra 2). [kūydan, -dan]*

Ölsəm ġəmilə kūy-ı nigārımdə dəfn edün
Şāyəd o **kūy** iti basə bir gün məzārımı *(Gazel 228, Mısra 12). [kūy,]*

Şövq-i ləbilə **kūyunə** bir kəs dolanmasun
Lə'l-arzūsı ilə Bədəḫşānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 3). [kūyuna, -u, -ñ, -a]*

Pəyām-ı yārə sən Tarı dəḫi az eylə ihmālı
Şəbā **kūyundə** dildārun nədür üftādələr ḥālı *(Tahmis 1, Mısra 14). [kūyundə, -un, -də]*

Gördükdə ilticā edərəm **kūyun** itlərin
Əḥbāblər bəlī edər əḥbābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 7). [kūyun, -un]*

Rūyun ṭəvāfınə gələcək Kə'bə vü Şəfā
Kūyun ziyārətinə məqām u Minā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 10). [kūyun, -un]*

Əḥsən-i təqvīm ilə olmuş mürəkkəb peykərün
Qədəmin ṭūbādı **kūyun** ḫüld kövṡər ləblərün *(Tahmis 3, Mısra 8). [kūyun, -un]*

Məni etmə cüdā **kūyundən** ey gül
Ayırmə bülbüli gülşəndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 7). [kūyundən, -un, -dən]*

'Anādil ẓāhir etmiş ḫəlqə āhəng-i Nəkīsānı
Həzārān ləḥn **kūya** Bārbəddən yādgār olmuş *(Gazel 101, Mısra 4). [kūya, -a]*

Tā görməgə ruḫsārun o **kūyə** həvəs etdim
Mūsā kimi ol kūydan əḫẕ-i qəbəs etdim *(Gazel 130, Mısra 1). [kūyə, -ə]*

<u>kūy-ı dildār:</u> *Gönlü kendine bağlamış olan sevgilinin semti, mahallesi.*

Məni bəd-gülər etdi **kūy-ı dildārımdan** āvārə
Görim olsun İlāhī mən kimi āvārə bəd-gülər *(Gazel 57, Mısra 7). [kūy-ı dildārımdan, -ım, -dan]*

<u>kūy-ı nigār:</u> *Sevgilinin semti, mahallesi.*

Ölsəm ġəmilə **kūy-ı nigārımdə** dəfn edün
Şāyəd o kūy iti basə bir gün məzārımı *(Gazel 228, Mısra 11). [kūy-ı nigārımdə, -ım, -də]*

<u>kūy-ı yār:</u> *Yarin semti.*

'Ār etmə **kūy-ı yārdə** Żū`ī gədālıqı
'Āşiqdə kim görübdi ki nəng ilə nām olur *(Gazel 77, Mısra 13). [kūy-ı yārdə, -də]*

Kūy-ı yārə yüriyür 'āşiq-i sādiq bi`llāh
Mār tək gər əzilüb kəlləsi sağ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 3). [kūy-ı yārə, -ə]*

Düşsə şəbā güẕārun əgər **kūy-ı yārə** bir
Sölə bu möḫnət ü ġəmimi āh [u] zārımı *(Gazel 228, Mısra 7). [kūy-ı yārə, -ə]*

<u>k`ey:</u> *Ki ey.*

Ustādınə 'ərẓ qıldı āḫır
**K`ey** rāh-ı ṭərīqət içrə māhir *(Mesnevi 8, Mısra 44). [k`ey,]*

<u>kəbāb:</u> *Kebap.*

Görəndə şərḥə şərḥə köñlümi eylə təkəllüm kim
Bu 'ādətdür nəmək pāşīdə eylərlər **kabāb** içrə *(Gazel 188, Mısra 6). [kəbāb,]*

<u>kə'bə:</u> *Ka'be.*

Rūyun ṭəvāfınə gələcək **Kə'bə** vü Şəfā
Kūyun ziyārətinə məqām u Minā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 9). [kə'bə,]*

Yol tapə bilməz kişi bədrəqəsiz məṭləbə
Gör nə san qəṭ' edər **Kə'bə** biyābānını *(Gazel 245, Mısra 4). [kə'bə,]*

Durub ayağə qocə ḥālət ilə sə'y qılub
Ümīd **Kə'bəsinə** cānlə rəh-sipār oldım *(Kaside 12, Mısra 20). [kə'bəsinə, -si, -n, -ə]*

<u>kə'bə-i ruḫsār:</u> *Kabe gibi yanak, yüz.*

Kənār-ı Zəmzəm-i lə'l-i ləbündə ḫāl-i siyəh
Durubdı **Kə'bə-i ruḫsārıvı** ziyārət edər *(Gazel 60, Mısra 6). [kə'bə-i ruḫsārıvı, -ıv, -ı]*

Żū`īni qurbān qəbūl et çün əzəldən olmuşam
Kə'bə-i ruḫsārıvə şıdq ilə züvvārun sənün *(Gazel 179, Mısra 10). [kə'bə-i ruḫsārıvə, -ıv, -ə]*

<u>kə'bə-i vəṣl:</u> *Kabe`ye kavuşma, kavuşma Kabesi (sevgiliye kavuşma).*

Cān ilə dutsun gərək gül kimi bi`llāh 'əzīz
Kə'bə-i vəṣl istəyən ḫār-ı muğeylānını *(Gazel 245, Mısra 10). [kə'bə-i vəṣl,]*

<u>kə'bəteyn-i hünər ü fəżlə:</u> *Cömertlik ve hüner Kabeleri (İki Kabe: Mekke`deki Kabe ve Kudüs`teki Mescid-i Aksa).*

Mührə-i 'əql düşüb şeş-dərə bağlandı qapı
Kə'bəteyn-i hünər ü fəżlə dəḫi yoḫ ḥācət *(Kaside 5, Mısra 28). [kə'bəteyn-i hünər ü fəżlə,]*

<u>kəc-bīn:</u> *Eğri bakan, yanlış.*

Nə olubdur sizə bi`llāh ki tə'əşşüb-dīndür
Qulaq asmaz bu sözə kim ki Ḥəqə kəc-bīndür *(Mesnevi 9, Mısra 80). [kəc-bīndür, -dür]*

<u>kəc-mədār:</u> *Uğursuzluk, istek ve arzunun aksine hareket eden felek.*

Nədür səbəb çərḫ olub **kəc-mədār**

Mə'rifət əhlin eləyür ḫᵛār u zār *(Mesnevi 10, Mısra 15). [kəc-mədār,]*

kəc-rov: *Eğri gidişli, düşüncesi ve gidişi kötü, tuttuğu yol çarpık olan.*

Məni ki şəhrdən ey māh saldı āvārə
Bu gündə eylədi **kəc-rov** yəqīn təmām fələk *(Gazel 118, Mısra 4). [kəc-rəv,]*

kədər: *Keder.*

Günüm gecə gözümə ḫār gülsitān sənsiz
Bəhārım ey gül-i növ-ḫīz **kədər**-ḫəzānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 8). [kədər,]*

Nə güldə ṣəfā nə mey-i gül-gūndə əs̱ər var
Bilməm nədi bā'iş hamı əşyādə **kədər** var *(Gazel 42, Mısra 2). [kədər,]*

'Uşşāqun almaz āynə-qəlbini jəng-**kədər**
Hər yerdə olsə gün o yerə yoḫdı tārlıq *(Gazel 111, Mısra 3). [kədər,]*

Gedəndə görmədim ol āftāb-ruḫsārun
Qoyub köñüldə **kədər** çeşmim içrə nəm getdün *(Gazel 163, Mısra 12). [kədər,]*

Çün bilübdür bunı ki sīm ilə zər
Məḥv edər hər nə olsə 'eyb ü **kədər** *(Mesnevi 11, Mısra 18). [kədər,]*

Fikrim həmīşə ol büt-i ṭūbā məqām idi
Bilməzdim hīç ġüṣṣə vü dərd ü **kədər** nədür *(Muhammes 2, Mısra 8). [kədər,]*

Nə gūşımə **kədər** gətürən ṣavt-ı zāğ idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 17). [kədər,]*

kəfən: *Kefen.*

Lālə dögi dāğ üzərə bin dāğ ilə yanmış
'Uşşāqa ruḫundur belə ḫūnīn-**kəfən** içrə *(Gazel 187, Mısra 12). [kəfən,]*

Əl ayaġ göz düşüb əldən dəḫi dişsizdi dəhən
Qorḫuram kim dəm-i āḫırdə tapulmayə **kəfən** *(Terci-bend 1, Mısra 24). [kəfən,]*

kəhvə: *At nalı; Ezilmiş, küçük; Sarhoş.*

Sərvərā Zū`ī-i bī-çārə gəlübdir **kəhvə**
Qoymə mundan sora dünyādə görə bir ẕillət *(Kaside 5, Mısra 49). [kəhvə,]*

kəlām: *Kelam, söz, ifade.*

Ḥalāl etmiş bizə cām-ı şərābı pīr-i mey-ḫānə
Ḥəbībim vā'iẓ-i ḫud-bīn-**kəlām** ilə ḥarām olmaz *(Gazel 93, Mısra 10). [kəlāmiylə, -ilə]*

Żū`ī təmām qıl sözüvi ḫəlq təmr urur (?)
Bilməz **kəlām** rəmzini sölər Ḫudā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 42). [kəlām,]*

'Ərż qıldım ḥəqdi kəlāmun təmām
Līk bu ovqāt alınmur **kəlām** *(Mesnevi 5, Mısra 54). [kəlām,]*

'Ərż qıldım ḥəqdi kəlāmun təmām
Līk bu ovqāt alınmur **kəlām** *(Mesnevi 5, Mısra 53). [kəlāmun, -un]*

Məst olub tā ki hər **kəlāmı** deyüm
Qalmasun hīç söz təmāmı deyüm *(Mesnevi 11, Mısra 11). [kəlāmı, -ı]*

Üftādələr əlin dutuban bir şəfīq olan
Ḫāşiyyəti ḥəlīm **kəlāmı** rəfīq olan *(Muhammes 2, Mısra 26). [kəlāmı, -ı]*

Şīrīn **kəlāmı** ḫāṭir-i fərmādə dāğ idi
Fəṣl-i bəhār məskənimiz ṭərf-i bāğ idi *(Müseddes 1, Mısra 3). [kəlāmı, -ı]*

Cəbr ilə iḫtiyārdə yoḫ bir qədər dəlīl
Hər nə **kəlām** var 'uləmā-yı kibārdan *(Gazel 176, Mısra 22). [kəlām,]*

Żū`ī çü şəhr məhlərinün vəṣfin eylədün
Ḫˇoşdur baña həmīşə desön bu **kəlāmdan** *(Gazel 177, Mısra 12). [kəlāmdan, -dan]*

kəlām-ı ḥəqq: *Allah`ın kelamı, sözü.*

Məni bu növ' ilə vallāhi də nöçün qoydun
Kəlām-ı Ḥəqqdə və`ş-şəms āyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 6). [kəlām-i ḥəqqdə, -də]*

kəllə: *Baş, kafa.*

Kūy-ı yārə yüriyür 'āşiq-i sādiq bi`llāh
Mār tək gər əzilüb **kəlləsi** sağ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 4). [kəlləsi, -s, -i]*

kəlmə: *Bir veya birkaç heceden meydana gelen anlamlı söz, sözcük.*

Bircə **kəlmə** degilən ki ənə Rabb`ül-a'lā
Bu 'əvām tāyfə eylərlər itā'ət zāhid *(Gazel 39, Mısra 25). [kəlmə,]*

Mə`yūs qılmə 'āşiqi lən **kəlməsilə** sən
Mūsā ṣifət çü ṭālib-i dīdārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 9). [kəlməsiylə, -si, -y, -lə]*

Hər **kəlməsində** dərc idi çün kəlmə-i Məsīḥ
Oḫşatmanam o çeşme-i ḥeyvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 7). [kəlməsində, -si, -n, -də]*

Ḥəq ḥuẕūrında bəlī **kəlməsi** məqbūl olub
Bu nə inṣāfdı iqbālıvı idbār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 21). [kəlməsi, -s, -i]*

kəlmə-i məsīḥ: *İsa`nın kelamı.*

Hər kəlməsində dərc idi çün **kəlmə-i Məsīḥ**
Oḫşatmanam o çeşme-i ḥeyvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 7). [kəlmə-i məsīḥ,]*

kəlmət: *Kelimeler, sözler.*

Su`āl edəndə ġəẓəbnāk olub der dinmə
Ki kāfir oldun bir də demə bu **kəlmət** ilə *(Kaside 20, Mısra 28). [kəlmət,]*

kəm: *Eksik, noksan, az.*

Bir şey` bu giryəzārdən olmaz **kəm** ü ziyād
Bī-hūdə olmə gəl belə dīvānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 9). [kəm,]*

Müṣəvvirün **kəm** ü keyfin bilür mi bir ṣūrət
Bu vāżeh əmrdi kār-ı nihānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 9). [kəm,]*

Sərīr-i fəqr ü qənā'ətdə pādşāh ol kim
O bārgəhdə Süleymān mūrdən **kəmdür** *(Gazel 73, Mısra 10). [kəmdür, -dür]*

Nə kūşiş eyləsə çatmaz murādə āḫırdə
O kəs ki rūz-ı əzəl ṭāli'i onun **kəmdür** *(Gazel 80, Mısra 14). [kəmdür, -dür]*

Dəm-ā-dəm cənnət-i rūyundə seyr eylər qara zülfün
Tə'əccüb 'əqli **kəmlər** söləyürlər zülfə kāfirdür *(Gazel 88, Mısra 8). [kəmlər, -lər]*

Cövr ü cəfā-yı yārdur 'eşqə məḥək əgər
Ṣəbr etməsə ẓuhūrə gəlür **kəm** 'əyārlıq *(Gazel 111, Mısra 8). [kəm,]*

Ġubernat bāğı içrə kəs̱rət-i ġılmān [u] ḥūrādan
Vücūdun **kəm** qılub hər ḥūrdan yārın soraġ etmək *(Gazel 120, Mısra 4). [kəm,]*

Çoḫ ayağə salmə ey gül al ələ bir lüṭf qıl
Żū`īnün köñlin ḥəqīqət cām-ı meydən **kəm** dögül *(Gazel 125, Mısra 10). [kəm,]*

Köñül əgərçi sən-i zārı pür-ġəm istəmənəm
Vəlī ḫəyālın o məh-pārənün **kəm** istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 2). [kəm,]*

Hər şey` **kəm** ü ziyād olur 'āləmdə rəsmdür
Żū`ī nədən mənim də ġəmim bir kəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 13). [kəm,]*

Hər şey` **kəm** ü ziyād olur 'āləmdə rəsmdür
Żū`ī nədən mənim də ġəmim bir **kəm** olmadı *(Gazel 238, Mısra 14). [kəm,]*

Keçür həmīşə ġəm-i hicr ü dərd-i ġürbət ilə
N`olurdı belə keçən 'ömr hamudan **kəm** olaydı *(Gazel 244, Mısra 12). [kəm,]*

'Elm ilə oldı gör ki şəhənşāh İngilis
Kəmdür Əgərçi cümlə miləldən cəmā'əti *(Kaside 2, Mısra 24). [kəmdür, -dür]*

Hər kəsün mə'rifəti olsə təmām ādəmdür
Olmasa ādəmə oḫşar ḥeyivāndan **kəmdür** *(Mesnevi 9, Mısra 16). [kəmdür, -dür]*

Oḫuyub yazmasə hər şey`dən o kimsə **kəmdür**
'Elm ṣāḥiblərinün ḫāṭiri cām-ı Cəmdür *(Muhammes 5, Mısra 17). [kəmdür, -dür]*

Gər ṣūrəti insān görünən çoḫdı vəlī
Ḥāṣiyyəti insān olan ādəm **kəmdür** *(Rübai 4, Mısra 4). [kəmdür, -dür]*

Sevdā-yı sər-i zülfüñə başın verən 'āşiq
Cāndan keçüb ol dəhrdə bīş ü **kəmi** neylər *(Gazel 69, Mısra 6). [kəmi, -i]*

kəmāl: *En olgun, en yetişkin döneminde olma, olgunluk.*

Kəmāl u 'elm ü fəżl ü cūd bir bāğ-ı dil-ārādur
Ḫudāvənd-i cəhān ol bāğə ẕātın bāğbān qılmış *(Kaside 11, Mısra 23). [kəmāl,]*

Var vücūdundə çün Ḫudā-dādə
Cümlə fəżl ü **kəmāl** āmādə *(Mesnevi 2, Mısra 42). [kəmāl,]*

Vüṣāl olanda köñül titrəşüb hərās elər
Ki hər **kəmālə** yəqīn `āqibət zəvāl gəlür *(Kıt'a 7, Mısra 4). [kəmālə, -ə]*

kəmāl-i 'eşq: *Kamil aşk.*

Ġərəz ki Żū`ī kimi anlə olmə çoḫ bī-ḫ˘od
Kəmāl-i 'eşqdi ancaq vücūdı insānun *(Gazel 155, Mısra 14). [kəmāl-i 'eşqdi, -di]*

kəmān: *Yay.*

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūş-dārū şərbətin
Kim ki ey əbrū-kə**mānım** zəḫm-i peykānun görüb *(Gazel 19, Mısra 8). [kəmānım, -ım]*

Qaşun ḫəyālı ilə qāmətim **kəmānə** dönüb
Tərənnümüm dəḫi fəryād ilə fəğānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 1). [kəmānə, -ə]*

Ey kəmān-əbrū müjün peykānı yüz min cān alur
Yayə dönmüş qāmətim tīr ü **kəmānun** ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 6). [kəmānun, -un]*

Mənim tək hansı 'āşiqdür de tāq-ı əbrū-yı cānān
Hilālə döndürübdür qāmətin ġəmdən **kəmān** qılmış *(Kaside 11, Mısra 8). [kəmān,]*

kəmān-əbrū: *Kaşı yay gibi düzgün olan, keman kaşlı.*

Ey **kəmān-əbrū** müjün peykānı yüz min cān alur
Yayə dönmüş qāmətim tīr ü kəmānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 5). [kəmān-əbrū,]*

kəmīn: *Çok az.*

Olsə hər yerdə Żū`ī-i müżṭər
Saña məddāḥdur **kəmīn** çākər *(Mesnevi 2, Mısra 50). [kəmīn,]*

kəm-rāh: *Yolsuz.*

Olmasə pūlı əgər olsə də 'elmu`llāhı
Ḫəlq sölər ki qovun getsün elə **kəm-rāhı** *(Terci-bend 1, Mısra 20). [kəm-rāhı, -ı]*

kəm-tər: *Aciz, yazık, miskin; Alçak, aşağı.*

Onun yanındə oldım 'āqibət bīgānədən **kəmtər**
Nə günə gör s̱əmər gördüm nihāl-i āşnālıqdan *(Gazel 151, Mısra 6). [kəm-tər,]*

kəmənd: *Uzaktaki bir kimseyi veya şeyi çekip yakına getirmek için atılan ucu ilmikli ip. Sevgilinin saçı kastetilmiştir.*

Pīrānəsər köñül genə bir şūḫə bənd olub
Kim tār-ı zülf-i gərdəni cānə **kəmənd** olub *(Gazel 24, Mısra 2). [kəmənd,]*

kəmənd-i sər-i zülf: *Saçın ucunun ilmikli ipi.*

Dilərsən ər olasan bənd-i ġüṣṣədən āzād
Gərək **kəmənd-i sər-i zülfdə** əsīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 6). [kəmənd-i sər-i zülfdə, -də]*

kənār: *Bir şeyin bitiş kısmı, bitiş yeri, uçta kalan kısmı. Merkezden uzak olan yer, uç, köşe, yan.*

Bəlkə bu dərd-i möhnət ü ġəmdən **kənār** olaq
Hərçənd dərd ü möḫnətə ḥədd ü kənār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 14). [kənār,]*

Ondan olur 'əlāc genə dərd-i Żū`iyə
Yoḫdur səḫā rəviyyəsi gūşə **kənārdə** *(Kaside 19, Mısra 36). [kənārdə, -də]*

Bir pūst lüṭf qılmış idin şe'rdən qabaq
Əş'ār-ı nəs̱r vāqe' olub nəẓmdən **kənār** *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 4). [kənār,]*

Yoḫdı **kənār** 'elminün dəryāsınə
Vəṣf çatmaz cūdınə səḫāsınə *(Mesnevi 5, Mısra 71). [kənār,]*

Yüzündə tərdurur yā lālə üzrə jālədür yā kim
Məh-i ənvər **kənārında** düzülmiş ʻiqd-ı pərvīndür *(Gazel 56, Mısra 4). [kənārında, -ı, -n, -də]*

Düşən bu qulzüm-i ʻeşq içrə ġərq olur bi`llāh
Bu bəd müḥīṭdi kim sanmayun **kənārəsi** var *(Gazel 87, Mısra 6). [kənārası, -a, -s, -ı]*

kənār: *Başı, yanı (Mangal yanı).*

Manqal **kənārı** yār ilə bir lālə-zār idi
Ruḫsārəsində cənnət-i ḥūr āşkār idi *(Muhammes 1, Mısra 9). [kənārı, -ı]*

kənār: *Uzak, ayrı.*

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruḫsārıvı
Ḫülddən Ādəm **kənār** olmazdı şeyṭān olmasə *(Gazel 13, Mısra 4). [kənār,]*

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruḫsārıvı
Ḫülddən Ādəm **kənār** olmazdı şeyṭān olmasə *(Gazel 197, Mısra 4). [kənār,]*

Bunun ʻəlācını dün pīr-i ʻəqldən ṣordum
Cəvābı ilə ġəm ü ġüṣṣədən **kənār** oldım *(Kaside 12, Mısra 12). [kənar,]*

Hər ẕərrə ḫāk bir ṣənəmün al yuvaqıdur
Fərş-i rəh olmuş imdikinün rəh-**kənārınə** *(Gazel 207, Mısra 16). [kənārınə, -i, -n, -ə]*

kənār: *Kenar, dudağın yanı ve üstü kastedilmiştir.*

Yoḫ ʻeybi Ḫiżr-i ḫəṭ dutə ləʻlün **kənārını**
Ṭūṭī ġıẕāsı rəsmdür ʻāləmdə qənd olub *(Gazel 24, Mısra 9). [kənārını, -ı, -n, -ı]*

Saldun ləbün **kənārınə** zülf-i siyāhıvı
Əngüştəri nəsībə-i Əhrīmən eylədün *(Gazel 164, Mısra 9). [kənārınə, -ı, -n, -ə]*

Hicründə gözlərimdən aḫan qəṭrə qəṭrə qan
Döndürdi lāləzārə nigārım **kənārımı** *(Gazel 228, Mısra 6). [kənārımı, -ım, -ı]*

kənār: *Her köşeden, her şeyden.*

Bāʻis̱ budur ki hīç nə ʻömrimdə bilmədim
Çoḫdur deyən ki mən bilürəm hər **kənārdan** *(Gazel 176, Mısra 20). [kənārdan, -dan]*

kənār: *Kucak, kucaklama.*

Gecə gündüz ġəm-i hicrānını çəksəm ḫˇoşam zīrā
Məqām-ı vəṣldə şəd şükr kim būs u **kənārım** var *(Gazel 45, Mısra 4). [kənārım, -ım]*

Gəh dolanub başınə ol kākül-i müşkīni tək
Gāh qurb-ı vəṣldə būs u **kənārım** var idi *(Gazel 225, Mısra 4). [kənārım, -ım]*

kənar et-: *Kenar etmek, uzaklaştırmak.*

Bī-ʻelm vəḥşiyānə qırır birbirin təmām
İnsānlıqı **kənār edüb** əḫẕ etmə vəḥşəti *(Kaside 2, Mısra 34). [kənar edüb, -üb]*

kənār ol-: *Kenar olmak, uzak olmak.*

Bəlkə bu dərd-i möhnət ü ġəmdən **kənār olaq**
Hərçənd dərd ü möhnətə ḥədd ü kənār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 13). [kənār olaq, -aq]*

kənār-ı mülk-i dīn: *Din ülkesinin kenarı, etrafı.*

Yüzün dövrində müşkīn-ḫəṭ midir ey gül sənün yā kim
Kənār-ı mülk-i dīni ḫayl-ı rəng-i Əhrimən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 8). [kənār-ı mülk-i dīni, -i]*

kənār-ı zəmzəm-i ləʻl-i ləb: *Zemzem suyu gibi olan kırmızı dudağının kenarı.*

Kənār-ı Zəmzəm-i ləʻl-i ləbündə ḫāl-i siyəh
Durubdı Kəʻbə-i ruḫsārıvı ziyārət edər *(Gazel 60, Mısra 5). [kənār-ı zəmzəm-i ləʻl-i ləbündə, -ün, -də]*

kənār-ı ərsə: *Meydanın uçta kalan kısmı/kenarı.*

Müşkilün ḥəllinə seyr eylə **kənār-ı ərsə**
Məṭləbün öndə ḥuṣūlə yetişür hər bābət *(Kaside 5, Mısra 31). [kənār-ı ərsə,]*

kənārə qıl-: *Uzaklaştırmak.*

Lüṭf eylə bu ḫəlqi **qıl kənārə**
Sən bārī bu dərdə eylə çārə *(Mesnevi 8, Mısra 47). [kənārə qıl,]*

Hücūm-ı dərd ü bəlā keştī-i ḥəyātımdan
Bu bəḥr-i möhnət ü ġəmdən **qılur kənārə** məni *(Müseddes 2, Mısra 10). [kənārə qılur, -ur]*

kənd: *Köy.*

Yoḫdur təmām şəhrdə bir belə māh-rū
Bu vəchdəndi məskənim āḫırdə **kənd** olub *(Gazel 24, Mısra 6). [kənd,]*

Ḫān u bəg at **kənd** pūl bəḫş eylər idi şāʻirə
Şāhsevən tək imdi çoḫdı adı ḫān ḫān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 15). [kənd,]*

At istəməgimdən imdi sən də
Kim mərhəmət olma durma **kəndə** *(Mesnevi 8, Mısra 60). [kəndə, -ə]*

kəndənə: *Kötü koku, ufunet.*

Məʻīşət būstānındə cəhān əhlinə gül yetdi
Mənim bu qara bəḫtimdən piyāz u **kəndənə** çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 6). [kəndənə, -n, -ə]*

kənz-i məḫfī: *Saklı hazine.*

Qəd iżāʻət şəms-i vəḥdət min ġəmāmü`l-iḫtifā
Kənz-i məḫfī nūr-ı ʻürfān ilə tapdı incilā *(Gazel 3, Mısra 2). [kənz-i məḫfī,]*

kərāīm: *Cömertlikler.*

Gəlmişəm getməgimə yoḫdı **kərāīm** ki gedim
Bu də bir məs`ələ-i ṣəʻb idi ey rūḥ-ı rəvān *(Kaside 14, Mısra 17). [kərāīm,]*

kərāmət: *Bir ermişin, Allah'ın kendisine yakın kullarına lutfettiği olağanüstü şeyler yapma gücü ile ortaya koyduğu, akıl sınırlarını aşan tabiat üstü iş, hârikulâde hal.*

Ḥəşrədək gər söləyim hīç tükənməz vəṣfün
Dəḫi bundan belə göstərmə **kərāmət** zāhid *(Gazel 39, Mısra 28). [kərāmət,]*

Keçmiş zəmāndə var idi əsbāb-ı fəżl ü cūd
Bir kimsədə bu vəqt **kərāmət** görünməyür *(Gazel 71, Mısra 12). [kərāmət,]*

Məni mənʻ etmə zāhid ṭāq-ı əbrūsı sücūdından

Kərāmətlər ki qaşından gəlür meḥrābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 6). [kərāmətlər, -lər]*

Əs-sā'ət ātiyət ḫəbəri qāmətündədür
Gīsūləründədür dəḫi Mūsā **kərāməti** *(Gazel 229, Mısra 6). [kərāməti, -i]*

Ḫudā yaratduqı əşyādan eyləyüb mümtāz
Mələkdən artuq edübdür səḫā **kərāmətdən** *(Kaside 15, Mısra 12). [kərāmətdən, -dən]*

'İllət-i 'ġā`iyyə-'ālim nədi bu 'āləmdə
Bu **kərāmətlə** olan kimdi bənī ādəmdə *(Mesnevi 9, Mısra 10). [kərāmətlə, -lə]*

kərb-i bəlā: *Kerbela musibetine dikkat çekilmiştir.*

Bu bəlā vāqe'əsin ṣābit edir **Kərb-i bəlā**
O səbəbdən çəkübən āh-ı şərərbār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 31). [kərb-i bəlā,]*

kərīm: *Kerem sâhibi (Allah), cömert.*

Nədi bā'is ki Ḫudāvənd ü **kərīm** ü 'ādil
Eləyüb 'ārif-i dānānı əsīr-i nā-dān *(Kaside 14, Mısra 5). [kərīm,]*

kərpic kəs-: *Çamurdan kerpiç tuğla yapmak.*

Bir vəqt olur ki imdikinün qədd ü qāmətin
Kərpic kəsüb qoyarlar o vəqtə ḥaṣārınə *(Gazel 207, Mısra 18). [kərpic kəsüb, -üb]*

kərrəmnā: *Biz yücelttik, şereflendirdik, kerim kıldık (İsra suresi 70. ayette geçer.).*

Qoyubdı başıña lütf ilə tāc **kərrəmnā**
Vücūdun eyləmə ḥeyvān belə şərārətdən *(Kaside 15, Mısra 13). [kərrəmnā,]*

kərəm: *Ruh asâletinin gereği olan cömertlik, âlicenaplık.*

Cəfā qılmə **kərəm** qıl Ẕū`iyə ey şūḫ lüṭf eylə
Əgərçi yoḫ gözəllərdə nolur görsəm vəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 17). [kərəm,]*

Təlaṭṭuf eylə köñül şəhrin etgilən mə'mūr
Ḫarābə qoymə **kərəm** qıl vilāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 10). [kərəm,]*

Āsūdə ḥāl u şūr u həzārān sürūr ilə
Qılsun rəvānə məskənüvə ol **kərəm**-şü'ār *(Kaside 9, Mısra 28). [kərəm,]*

Qıl ḥālun 'ərż ol **kərəmün** kānınə ki tā
Sāzed to rā rəhā ze-ğəm-e çərḫ-e kəc-mədār *(Kaside 9, Mısra 25). [kərəmün, -ün]*

Beytü`l-əḫzānə qədəm basdı **kərəmdən** nā-gəh
Bir rəfīqim ki ḥəbību`llāhə olmuş həm-nām *(Kaside 13, Mısra 7). [kərəmdən, -dən]*

Kān-ı fəżl ü hünər ü cūd
Ki qılubdur onə Ḥəqq öz **kərəmindən** ikrām *(Kaside 13, Mısra 30). [kərəmindən, -i, -n, -dən]*

Əlüvi dutdı bir **kərəm** kānı
Ṣāḥib-i 'izz-i e'tibār oldun *(Kaside 16, Mısra 15). [kərəm,]*

O **kərəm** kānı kim müdām ondan
Hər zəmāndə nəvālə-ḫᵛār oldun *(Kaside 16, Mısra 17). [kərəm,]*

Çün fəqīrün yüzidür hər iki dünyādə qara
Kərəminlə bu qara yüzimi aq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 10). [kərəminlə, -in, -lə]*

Səni övlādıvı Ḫudā-yı kərīm
Kərəmilə bəlādan edə səlīm *(Mesnevi 2, Mısra 54). [kərəmiylə, -ilə]*

Sāqiyā bir **kərəm** et durma gözün qurbānı
Bir iki cām ilə sərşār elə mən-nālānı *(Mesnevi 6, Mısra 1). [kərəm,]*

Gün-bə-gündən eləsün Bārī Ḫudā 'ömrin uzun
Kərəmindən eləyüb cümlə fəqīri məmnūn *(Mesnevi 6, Mısra 32). [kərəmindən, -in, -dən]*

İlāhī bir səbəb qılsun **kərəmdən**
Görüb vəṣlün olum āzād ġəmdən *(Mesnevi 12, Mısra 21). [kərəmdən, -dən]*

Nə ḥāṣil eyləmək ġəflət mənim tək mübtəlālardan
Kərəm qıl kəsmə sāqī iltifātun bī-nəvālardan *(Tahmis 1, Mısra 4). [kərəm,]*

kərəm kānı: *Cömertlik madeni.*

Ey **kərəm kānı** böyük ḫān mən-i sər-gərdānun
'Ərżinə gūş elə əlṭāflə bu nālānun *(Terci-bend 1, Mısra 1). [kərəm kānı,]*

kərəm qıl-: *İyilik etmek.*

Bir cām ilə dəf`-i dərd ü ġəm qıl
Tədbīr-i ḫumārım et **kərəm** qıl *(Mesnevi 7, Mısra 4). [kərəm qıl,]*

kərəvət-i hicr: *Ayrılık sediri.*

Yā Rəb gələn bəhār şəfā-yı vüṣāl ver
Çün yetmişük **kərəvət-i hicr** ilə bu ilə *(Gazel 214, Mısra 16). [kərəvət-i hicr,]*

kəs: *Belgisiz zamir.*

Ḫᵛoş ol **kəs** ḥālınə kim ḥeyrdə ḫərc eyləyüb getdi
Cəhāndə qoymadı Nūşīrəvān tək nāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 7). [kəs,]*

Cəhānı hər ṭərəfdən diqqət ilə gəzdim aḫtardum
Tapulmaz Zū`ī bir **kəs** 'ām-ı kə`l-'āmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 10). [kəs,]*

Hər bir məqāmə dəgə ayağun ḫarāb edir
Vāy ol **kəsə** ala ələ peymānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 14). [kəsə, -ə]*

Anlar bəhār u lālə vü gül ẕövqini o **kəs**
Kim ḫāṭirində ẕərrə qədər dərd-i dāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 7). [kəs,]*

Nə qədri cüst ü cū etdim cəhāndə tapmadım bir **kəs**
Ki zəḫm-i möḥnət ü dərdə onun hər ləfẓi mərhəmdür *(Gazel 41, Mısra 5). [kəs,]*

Hər bir **kəsün** ki sən kimi ey məh ḥəbībi var
Bəh bəh əzəl günündə sə'ādət nəṣībi var *(Gazel 44, Mısra 1). [kəsün, -ün]*

Olub 'āşiq cəhāndə **hərkəs** öz mə'şūqəsin tapdı
Mənim kim hər zəmān firqətdə min min āh u zārım var *(Gazel 50, Mısra 3). [kəs,]*

Ey dil yüzündə zülfünə çoḫ meyl eyləmə
Hər **kəs** bu gūnə eyləsə sevdā ziyān çəkər *(Gazel 61, Mısra 10). [kəs,]*

O **kəs** ki mülk-i ma'ārif onə müsəlləmdür
Ḥəqīqətən nəẓər et pādşāh-ı 'āləmdür *(Gazel 73, Mısra 1). [kəs,]*

Nə kūşiş eyləsə çatmaz murādə āẖırdə
O **kəs** ki rūz-ı əzəl ṭāli'i onun kəmdür *(Gazel 80, Mısra 14). [kəs,]*

Şərāb-ı nāb ey sāqī cəhān içrə o cövhərdür
Ki ondan ẓāhir eylər hər **kəsün** ẕātı nə gövhərdür *(Gazel 88, Mısra 2). [kəsün, -ün]*

Hər **kəsün** adını sulṭān qoyəsən ẖān deyəsən
Bir ad ilə o gedüb Rūṣdə sulṭān olmaz *(Gazel 90, Mısra 5). [kəsün, -ün]*

Hər **kəs** ki lālə-i ruẖ-ı dildārə meyli yoẖ
Ḥəqqā ṣəfā-yı bāğ u gülüstānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 3). [kəs,]*

'Uqbādə Żū`iyā nə bilür ẕövq-i cənnəti
Hər **kəs** cəhāndə ləẕẕət-i dünyānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 12). [kəs,]*

O **kəs** kim 'ārif ü fāżildi görməz
Ġəm ü fəqrün əlindən bir rəhālıq *(Gazel 112, Mısra 5). [kəs,]*

O **kəs** kim cāhil ü əbləhdi eylər
Büsāṭ-ı dövlət içrə pādşāhlıq *(Gazel 112, Mısra 7). [kəs,]*

Sāqiyā mey ver ki yārə dərd-i dil iẓhār edim
Meydən özgə hīç **kəs** dil-sirrinə mərḥəm dögül *(Gazel 125, Mısra 8). [kəs,]*

Gəl etmə muncə cəfā yādə ṣal o günlərivi
Ki hīç **kəs** deməz āẖırdə gəl baña Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 8). [kəs,]*

Yoẖdı bir **kəs** ṣöḥibətdən rūḥ u cān ləẕẕət tapə
Arədim gəzdim dəẖi hər gūşə hər yan qalmayub *(Kaside 4, Mısra 13). [kəs,]*

Fövc-i sərmā atəcaq tīr-i həlāk u bərfi
Hər **kəsün** olmasə ẖəftānı qalur zār [u] nizār *(Kaside 6, Mısra 12). [kəsün, -ün]*

Mənim tək hansı **kəsdür** kim düşüb əḥbābdən ayru
Mənim tək hansı bülbül tərk-i bāğ u būstān qılmış *(Kaside 11, Mısra 5). [kəsdür, -dür]*

Sölə ki hansı **kəs** 'āləmdə tapdı rāḥətlüq
Belə şərārət ilə yā bu qətl ü sirqətdən *(Kaside 15, Mısra 21). [kəs,]*

O bəlālar ki görməyüb hīç **kəs**
Özün āẖır onə dūçār oldun *(Kaside 16, Mısra 3). [kəs,]*

Ġərīb ü bī-nəvā **kəslər** pənāhı
Bu Żū`īnün ḥəqīqət qibləgāhı *(Mesnevi 3, Mısra 3). [kəslər, -lər]*

Hīç **kəs** ism-i Məḥəmmədlə peyğən-bər olmaz
'Əli olmaqla adı Ḥeydər ü Ṣəfdər olmaz *(Mesnevi 6, Mısra 41). [kəs,]*

Ḫān o **kəsdür** ki ḥəqīqətdə səẖāvətlə olə
Mə'rifət ṣāḥibi vəqtində şücā'ətlə olə *(Mesnevi 6, Mısra 49). [kəsdür, -dür]*

Hər adı Rüstəm olanlardə şücā'ət olu mı
Hər adı Yūsif olan **kəsdə** məlāḥət olu mı *(Mesnevi 6, Mısra 38). [kəsdə, -də]*

Olsə hər **kəsdə** səẖāvət özi ol ḥālətdür
Olmasa gər hünəri neylüm adı Rüstəmdür *(Mesnevi 6, Mısra 39). [kəsdə, -də]*

İndi lāzımdı ki iẓhār eləyüm əḥvālı
Qalmasun hīç **kəsün** bī-hūdə qīl ü qālı *(Mesnevi 6, Mısra 10). [kəsün, -ün]*

Enni qurşaqı uzun börki uzun saqqalı
Hər **kəsün** olsə odur məsnəd-i 'elmə vālı *(Mesnevi 6, Mısra 22). [kəsün, -ün]*

Hər **kəsün** mə'rifəti olsə təmām ādəmdür
Olmasa ādəmə oẖşar ḥeyivāndan kəmdür *(Mesnevi 9, Mısra 15). [kəsün, -ün]*

Hər **kəsün** olsə dövləti varı
Ol **kəsün** çoẖdı 'izzəti 'ādı *(Mesnevi 11, Mısra 13). [kəsün, -ün]*

Hər **kəsün** olsə dövləti varı
Ol kəsün çoẖdı 'izzəti 'ādı *(Mesnevi 11, Mısra 14). [kəsün, -ün]*

Tapdı o şəẖṣ hər iki dünyādə bir nicāt
Hər **kəs** ki etdi yetmişə həştādəcən ḥəyāt *(Muhammes 1, Mısra 20). [kəs,]*

Əlḥəq insān olanə nitq ü bəyāndur məktəb
Hər **kəsün** olmasə gər 'elmi yəqīn ə'mādur *(Muhammes 5, Mısra 6). [kəsün, -ün]*

Dünyādə yüz il 'ömr olə gər bir dəmdür
Hər **kəs** ki bunı bilsə bənī ādəmdür *(Rübai 4, Mısra 2). [kəs,]*

Hər **kəsün** cüz`ī savādı olə həm tən-ẖᵛāhı
Mülk-i 'elmün sölənür kim odı şāhənşāhı *(Terci-bend 1, Mısra 17). [kəsün, -ün]*

Dindirsön əgər adını bilməz **kəsə** ḥədsiz
Verdün gərəyin ṣāḥib-i dövlət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 9). [kəsə, -ə]*

Şāhı olə sənün təki ey māh bir **kəsün**
İnṣāfdur kim olə yüvünci gədālarə *(Gazel 201, Mısra 7). [kəsün, -ün]*

Rüstəm-i Zābilī ẖəftānı olur Kābildə
Hər **kəsün** dəst-rəsi olsə olur Sām-süvār *(Kaside 6, Mısra 14). [kəsün, -ün]*

Bār`İlāhī görim olsun belə mən tək nālān
Yār kūyundan o **kəs** kim edüb āvārə məni *(Gazel 224, Mısra 8). [kəs,]*

Şövq-i ləbilə kūyunə bir **kəs** dolanmasun
Lə'l-arzūsı ilə Bədəẖşānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 3). [kəs,]*

kəs-: *Kesmek.*

Kəsdirüb ẓülm ilə Yəḥyā başını zindānda
Qüdrət ü şövkəti bir baẖ ki Herodna nə verüb *(Gazel 20, Mısra 11). [kəsdirüb, -dir, -üb]*

Minā-yı kūyun ara ey Ḫəlīl-i Kə`bə-i ḥüsn
Qəbūl qıl **kəsübən** Żū`īni ki qurbāndur *(Gazel 81, Mısra 14). [kəsübən, -übən]*

Bu mollālar birisi bilsə Leylī Məcnūnı
Qulaqımı **kəsərəm** nəẕr edüb bu bābətdən *(Kaside 15, Mısra 72). [kəsərəm, -ər, -əm]*

Nə ḥāṣil eyləmək ġəflət mənim tək mübtəlālardan

Kərəm qıl **kəsmə** sāqī iltifātun bī-nəvālardan *(Tahmis 1, Mısra 4). [kəsmə, -mə]*

Əsīr-i ġürbətüz biz səndən özgə āşnāmız yoḫ
Ayağun **kəsmə** başunçün bizim möḥnət-sərālardan *(Tahmis 1, Mısra 10). [kəsmə, -mə]*

Yār **kəsdi** āşnālıq rəsmini Żū`ī genə
Ẓāhir oldı şan oña dərd-i nihānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 17). [kəsdi, -di]*

Başın **kəsüb** ayağə sal ol zülf-i pür-ḫəmi
Çün baş olur o yüzi qaradan ḫəṭā genə *(Gazel 202, Mısra 7). [kəsüb, -üb]*

Ḫᵛurşīd tək cəmālıvə mən şam' sölədim
Vācibdi yandırub məni **kəssün** zəbānımı *(Gazel 234, Mısra 6). [kəssün, -sün]*

Bu kühən 'āşiqi qurbānə qəbūl eyləmədün
Bəs Minā içrə **kəsillər** niyə hər qurbānı *(Gazel 250, Mısra 18). [kəsillər, -il, -lər]*

kəs ümīd: *Umudu kesmek, artık ummaz olmak, umudu kalmamak.*

Kəs ümīd ey dil cəhāndə əhl-i 'ürfān qalmayub
Ādəm itmiş dəhrdən āṡār-ı insān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 1). [kəs ümīd,]*

kəsb: *Kazanma, çalışarak kazanma, kazanç.*

'Īsəvī Müsəvī vü Sünni Şī'ə qutarub
Mə'rifət **kəsb** qılub cümlə müsəlmān oləcaq *(Gazel 114, Mısra 6). [kəsb,]*

Öz **kəsbidür** mi Żū`ī cəhān içrə ḥüsn ü qübḥ
Yā Ḥəq verübdi 'āləm-i mə'nāda bilmədim *(Gazel 139, Mısra 17). [kəsbidür, -i, -dür]*

'Ulūmə sə'y qılub eylə mə'rifət **kəsbin**
Ki tā ḫəbər biləsən 'āləm-i ḥəqīqətdən *(Kaside 15, Mısra 27). [kəsbin, -i, -n]*

Gər hünər **kəsbi** içün əlli il dil-ḫūn oləsən
Arturub fəżl ü hünər 'elmdə ceyḥūn oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 13). [kəsbi, -i]*

kəsb et-: *Kazanmak, edinmek.*

Baḫmə dünyā mālınə **kəsb et** ḥəyāt-ı cāvidān
Cəhl ü 'ürfāndur ḥəyāt-ı mövtün əṣli Żū`iyā *(Gazel 3, Mısra 13). [kəsb et,]*

kəsb-i mə'rifət: *Hüner kazanma.*

Biləndə Rus dilin kimsə eyləyür təkfīr
Ki **kəsb-i mə'rifətə** qoymayur müsəlmānı *(Kaside 23, Mısra 66). [kəsb-i mə'rifətə, -ə]*

kəsb-i 'ulūm: *İlimler kazanmak.*

Əlli il **kəsb-i 'ulūm** etməgə qıldım iqdām
Şād olurdım ki 'əcəb yaḫşı hünərdür bu məqām *(Terci-bend 1, Mısra 9). [kəsb-i 'ulūm,]*

kəsīb: *Kazanç.*

Yağmalayubdı ṭürrələrün Çīn məmālikin
Hər çīni içrə müşk-i Ḫıṭādan **kəsībi** var *(Gazel 44, Mısra 6). [kəsībi, -i]*

kəsrət: *Çokluk, mahlûkâtın çokluğu.*

Çıq **kəṡrətdən** düş vəḥdətə ġərq ol mey-i məḥəbbətə
Żū`ī tək bəzm-i 'işrətə məstānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 17). [kəṡrətdən, -dən]*

Nə vəḥdəti bildük nədi nə kəṡrəti qanduq
Sən vəḥdəti bu qədr ilə **kəṡrət** nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 26). [kəṡrət,]*

Nə vəḥdəti bildük nədi nə **kəṡrəti** qanduq
Sən vəḥdəti bu qədr ilə kəṡrət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 25). [kəṡrəti, -i]*

kəsrət-i ġılmān: *Gulâmların, gençlerin çokluğu.*

Ġubernat bāġı içrə **kəṡrət-i ġılmān** [u] ḥūrādan
Vücūdun kəm qılub hər ḥūrdan yārın soraġ etmək *(Gazel 120, Mısra 3). [kəṡrət-i ġılmān,]*

kəṡət: *Çokluk, bolluk, fazlalık, ziyâdelik.*

Dolar cəḥīmə bu 'āləm-nümā-yı fāsiq ilə
Bizə yer olamaz Allāh qoysə **kəṡətdən** *(Kaside 15, Mısra 62). [kəṡətdən, -dən]*

kət: *Kənd = köy.*

Var idi bir yabum **kətdən** gələndə şəhrə bu dəf'ə
Yoruldı yolda qaldı şattım onda bir pālānım var *(Kaside 7, Mısra 21). [kətdən, -dən]*

kəvākib: *Yıldızlar.*

'Əcəbdi çərh yanub həm **kəvākib** odlanmaz
Yüzün ġəmində mənim āh-ı pür-şərārım ilə *(Gazel 191, Mısra 5). [kəvākib,]*

kəyfə təcrī əl-mövtā: *Allah`ım bana göster.*

Ayəni **keyfə təcrī əl-mövtā**
Yə'nī göstər maña Ḫudāvəndā *(Mesnevi 11, Mısra 83). [kəyfə təcrī əl-mövtā,]*

kəz: *Defa.*

Yüz qərīnə keçsə sən tək māh bulmaz gər fələk
Gündə min **kəz** kürrə(?)-i ərż üzrə səyyār olsə də *(Gazel 218, Mısra 6). [kəz,]*

kə`bə-i cəmāl: *Kabe gibi güzellik.*

Ol **Kə`bə-i cəmālıvə** ḥüccāclər kimi
Sər pā bərəhnə ṣidq ilə züvvārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 5). [kə`bə-i cəmālıvə, -ıv, -ə]*

**kə`bə-i vüṣlət:** *Kavuşma Kabe`si.*

Sərvərā feyz-i ziyārət ṭələbiyçün neçə yol
**Kə`bə-i vüṣlətivə** ṣidq ilə züvvār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 2). [kə`bə-i vüṣlətivə, -iv, -ə]*

L

lāf: *Söz, lakırdı.*

Urub çün bərg-i gül həm-rəngliq **lāfın** dodaġ ilə
Ṣəbā toprağə salmış hər yetən tapdar ayaġ ilə *(Gazel 216, Mısra 1). [lāfın, -ı, -n]*

Bu qanlar içməgə mu'tād gördügün köñlüm
Köñül ki eylər idi **lāf** 'āqil olduqunı *(Tahmis 2, Mısra 16). [lāf,]*

lāf-ı zehn ü zəkādan: *Akıl ve zeka lafı.*

Bəd-bəḫt ü nīk-baḫtlıqun bā'iṡin bilən

Çün yoḫdı **lāf-ı ẕehn ü ẕəkādan** nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 12). [lāf-ı ẕehn ü ẕəkādan, -dan]*

lāğər: *Zayıf, etsiz, arık.*

Köñlümi ṣayd eylədi bir göz açıncə gözlərün
Eylə kim bir ṣayd-**lāğərini** iki tərlān alur*(Gazel 59, Mısra 6). [lāğərini, -i, -n, -i]*

lākin: *Ama, ancak, fakat.*

Gər ḫəzān fəṣlidi **lākin** qədəmündən biz içün
Növ-bəhār oldı cəhān mövsüm-i būstān oldı *(Kaside 17, Mısra 25). [lākin,]*

lāl: *Dilsiz.*

Qoymə ḫəzān-ı həvā gülşən-i şövqün pozub
Lāl eləyə ẕikrdən bülbül-i ḫ̆oş-ḫ̆ānını *(Gazel 245, Mısra 12). [lal,]*

Ey biḥār-ı ʻulūm-ı fəżl u kəmāl
Midḥətündə zəbān-ı nāṭiqə **lāl** *(Mesnevi 2, Mısra 46). [lāl,]*

Çoḫ sormagilən tövsən-i əşʻārıvı Żū`ī
Lāl ol nəẓər et sāḥət-i meydān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 24). [lāl,]*

lālə: *Lale çiçeği.*

Dögi ḫ̆urşīd ü məh ey **lālə**-ʻiẕārım gökdə
ʻƏks-i rūyundı sənün çərḫ-i müʻəllāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 11). [lālə,]*

Anlar bəhār u **lālə** vü gül ẕövqini o kəs
Kim ḫāṭirində ẕərrə qədər dərd-i dāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 7). [lālə,]*

Tənhā nə mən bəlā vü ġəm-i dərdəəm əsīr
Hansı köñüldi **lālə** kimi dāğdār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 16). [lālə,]*

Nədür ey **lālə**-ruḫ yārım bu qədri bī-vəfālıq kim
Deməzsən kim mənim bir dərd çəkmiş dāğdārım var *(Gazel 45, Mısra 5). [lālə,]*

ʻĀriżün kim bādə tābından açubdur **lālələr**
Hər ṭərəf tər qəṭrəsi ol lālə üzrə jālələr *(Gazel 48, Mısra 2). [lālə,]*

ʻĀriżün kim bādə tābından açubdur **lālələr**
Hər ṭərəf tər qəṭrəsi ol lālə üzrə jālələr *(Gazel 48, Mısra 1). [lālələr, -lər]*

Yüzündə tərdurur yā **lālə** üzrə jālədür yā kim
Məh-i ənvər kənārında düzülmiş ʻiqd-ı pərvīndür *(Gazel 56, Mısra 3). [lālə,]*

Dāğ-bər-dāğ qoyur ḫāl-i ruḫı sīnəm ara
Düşcəgin ḫāṭirə ol **lālə**-ʻiẕārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 8). [lālə,]*

Nə mən nə bülbül-i şūrīdə nə pərvānə ʻāşiqdür
Neçə yüz **lālə**-ruḫ ol gül-ġəmində dāğdār olmuş *(Gazel 102, Mısra 6). [lālə,]*

Mey-i gül-nārdan derlər olubdur **lālə**-gūn rūyı
Bunun rəşkilə köñlüm lālə nisbət dāğdār olmuş *(Gazel 108, Mısra 6). [lālə,]*

Lālə dögi dāğ üzərə bin dāğ ilə yanmış
ʻUşşāqa ruḫundur belə ḫūnīn-kəfən içrə *(Gazel 187, Mısra 11). [lālə,]*

Lālə pəjmürdə şənūbər ḫəm olur ey gül-rū
Qədəm-i lüṭfün əgər ṭərf-i gülüstānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 5). [lālə,]*

Bu qədər dāğ-ı ələm Żū`ī-i ġəm-fərsāyə
Nə rəvādur ki qoyə sən kimi bir **lālə**-ʻiẕār *(Gazel 194, Mısra 9). [lālə,]*

Qızarmış ləʻl tək **lālə** qılur mənlik fəḫārətlə
Ruḫ-ı rəḫşānıvı göstər onı həm dāğdār eylə *(Gazel 199, Mısra 5). [lālə,]*

O **lālə**-ruḫ gözəlim lütf ilə şükuftələnüb
Məni bu növʻ görüb dāğdār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 3). [lālə,]*

Özün təşbīh edübdür **lālə** çün ruḫsārıña ey gül
Budur vəchi ki qalmışdur biyābānlardə dāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 3). [lālə,]*

Lālələr çün doldurub ṣəhbā-yı jālə cāmınə
Biz də cāmə dolduraq lāzımdı ṣəhbālar genə *(Gazel 217, Mısra 9). [lālələr, -lər]*

Köñlim ḫ̆oş idi **lālə** kimi ʻāriżin görüb
Ḥəsrətlə ġeyrlər yürəgi dāğdār idi *(Gazel 222, Mısra 3). [lālə,]*

Sünbül [ü] gül **lālə** vü nəsrīn ü bāğ
Sīnə-i firdövsə qoyub tāzə dāğ *(Mesnevi 5, Mısra 39). [lālə,]*

Şimşād-qədd ü **lālə**-ḫad u māh-cəmālım
Çoḫ etmə mən-i zārə sitəm ṭürfə-ġəzālım *(Muhammes 4, Mısra 9). [lālə,]*

Qismət-i cövhər-i fərdə qəṭʻi münkirdi ḥöküm
Onı **lālə** ilə gülüm ġönçə ḫəndānuvi aç (*Gazel 255, Mısra 4). [lālə,]*

lālə-ruḫ: *Lale yanak.*

Həzārān **lālə-ruḫ** hər gūşəsində yüz qəmər-ṭəlʻət
Görüb bu ḥālı ḥəsrətdən dil-i pür-ḫūnı dāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 5). [lālə ruḫ,]*

lālə-rū: *Lale yanaklı.*

Lālə-rūlar döndürüblər qanə ḫūnīn köñlümi
İmdi çeşmimdən düşər hər dəmdə qanı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 9). [lālə rūlar, -lar]*

Nə meydə żövq nə gülşəndə var ṣəfā Żū`iyā
O **lālə-rūsız** inānmam ki bir ṣəfāsı olə *(Gazel 10, Mısra 10). [lālə rūsiz, -siz]*

lālə-gūn: *Lale gibi, lâle renginde, pembe.*

Mey-i gül-nārdan derlər olubdur **lālə-gūn** rūyı
Bunun rəşkilə köñlüm lālə nisbət dāğdār olmuş (Gazel 108, Mısra 5). [lālə-gūn,]

lālə-i ḫədd-rūy: *Lale yanaklı yüz.*

Rūyun mıdur ol zülf-i şikən-dər-şikən içrə
Yā **lālə-i ḫədd-rūydı** müşk-i ḫotən içrə (Gazel 187, Mısra 2). [lālə-i ḫod-rūydu,]

Māh-ruḫsārıñ mıdır zülfün arası sərv-qəd
Yā ki reyḫān içrə bitmiş **lālə-i ḫədd rū** mıdır *(Gazel 52, Mısra 4). [lālə-i ḫədd-rū,]*

lālə-i nuʻmān: *Çok kırmızı lâle ve şakāyık.*

Qoyubdur sīnəmə hər gündə yüz min dāğ-ı pünhānı

Onunçün ʻāriżin mən **lālə-i nuʻmānə** bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 8). [lālə-i nuʻmānə, -ə]*

lālə-i ruḫ-ı dildār: *Lale yanaklı gönlü kendine bağlamış olan sevgili.*

Hər kəs ki **lālə-i ruḫ-ı dildārə** meyli yoḫ
Ḥəqqā ṣəfā-yı bāğ u gülüstānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 3). [lālə-i ruḫ-i dil-dārə, -ə]*

lālə-ruḫ: *Lale yüzlü.*

Keçən bəhār kimi n`olə bu bəhār gələydi
O **lālə-ruḫlə** edək gəşt-i lāləzār gələydi *(Gazel 235, Mısra 2). [lālə-ruḫlə, -lə]*

lāləzār: *Lale bahçesi.*

ʻÖmr ilə dünyāyə çü yoḫ ʻetibār
Qoymə keçə fəṣl-i gül ü **lāləzār** *(Mesnevi 5, Mısra 32). [lāləzār,]*

Nədəndi yā Rəb olub çərḫ-i kəc-mədār ḫarāb
Düşüb ṣəfādan olub bāğ u **lāləzār** ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 2). [lālə-zār,]*

Hər ildə gərçi dəhrdə bir **lāləzār** olur
Tiflīs içində hər gecə yüz növ-bəhār olur *(Gazel 82, Mısra 1). [lālə-zār,]*

Ḫ˅oş ol zəmān ki yār mən-i zārə yār idi
Çeşmim cəmālı ʻəksi ilə **lāləzār** idi *(Gazel 222, Mısra 2). [lālə-zār,]*

Hicründə gözlərimdən aḫan qəṭrə qəṭrə qan
Döndürdi **lāləzārə** nigārım kənārımı *(Gazel 228, Mısra 6). [lālə-zāra, -a]*

Lāləzār idi cəhān çeşmimə ruḫsārı ilə
Oldı pəjmürdə gülim bāğ u bəhārım getdi *(Gazel 248, Mısra 7). [lālə-zār,]*

Bilməm nədəndi yoḫdı ṣəfā bu bəhārdə
Nə seyr-i gülşən ü gül ü nə **lāləzārdə** *(Kaside 19, Mısra 2). [lālə-zārdə, -də]*

Manqal kənārı yār ilə bir **lāləzār** idi
Ruḫsārəsində cənnət-i ḥūr āşkār idi *(Muhammes 1, Mısra 9). [lālə-zār,]*

lām: *Bakara suresi birinci ayete gönderme; Önünde üç defa baş eğmek anlamında.*

O bəḥr-i fəżl ü kəmālāt Seyyid-i zāra
Səlāmlar sölə ṭəbəqində mużmər olə sə **lām** *(Gazel 129, Mısra 4). [lām,]*

lānə: *Kuş yuvası; Yuva, ev.*

Ẓāhirdü **lānə** muṣḥaf-ı ruḫsārə zülfi līk
Bāṭin o qarə ṭürrələrün yüz ṣəlībi var *(Gazel 44, Mısra 9). [lānə,]*

Dün ki bāz-ı fələk öz **lānəsin** etdi məqām
Məşʻəl-i şīdi əḥāṭə elədi zeng ü ẓəlām *(Kaside 13, Mısra 1). [lānəsin, -s, -i, -n]*

lāt: *Araplar'ın taptığı putların en önde gelenleri Menât, Lât ve Uzzâ'dır. Sakīf kabilesinin putu olan Lât Tâif'te bulunuyordu. Dört köşe bir kaya parçasından ibaret olup saygınlığı Menât'tan sonra gelirdi. Kureyş halkı ve bütün Araplar ona saygı gösterirdi.*

Ḥəqīqət ʻāləmində yoḫ təfāvüt ẕərrə miqdārı
Nə fərqi yā Menātə qulluq et yā **Lāt** u ʻUzzāyə *(Gazel 212, Mısra 12). [lāt,]*

lāübālī: *Kayıtsız, çekinmez, hürmetsiz.*

Bürküldi qılub bu nəḥv-i ḥālı
Dağıldı təmām **lāubālī** *(Mesnevi 8, Mısra 58). [lāubālī,]*

lā`iq: *Uygun, yaraşır, münâsip.*

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Çünki lāzımdı dedim gərçi dögüldür **lā`iq** (Terci-bend 1, Mısra 26). [lāīq,]

Olur dīvānə tək zəncīrə **lā`iq** mübtəlā köñlüm
Haçan kim ḥəlqə-i ol zülf-i müşk-əfşān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 3). [lāyiq,]*

Maña Məcnūn desələr **lā`iq** olur ʻeşqündə
Nə rəvādur saña təşbīh eləyim Leylānı *(Gazel 250, Mısra 19). [lāyiq,]*

Nüqrə-i ḫām demək cismivə **lā`iq** dögi çün
Məḥz bu rūḥdı cismün bədən anun cānı *(Gazel 250, Mısra 23). [lāyiq,]*

ʻĀləm-i ẕərrədə təklīfi qəbūl eyləmisən
İmdi **lā`iqdi** ki iqrārıvı inkār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 20). [lāyiqdi, -di]*

Tapmadım bir vücūd **lā`iq** olə
Nəẓm-i əşʻārə köñli şā`iq olə *(Mesnevi 2, Mısra 31). [lāyiq,]*

Ey çərḫ bilmədim bu işün var imiş sənün
Sifründə şəhd **lā`iqinə** ḫār imiş sənün (Muhammes 2, Mısra 14). [lāyiqinə, -i, -n, -ə]

Zülfiñə nə **lā`iq** söləsəm nāfə-i Tātār
Żū`ī kimi oldum ġəm-i ʻeşqündə giriftār *(Muhammes 4, Mısra 33). [lāyiq,]*

lā`iq-i sənā gör-: *Övgüye layık görmek.*

Bir sizi **lā`iq-i ṣənā gördüm**
Mədḥ-i təvṣīfə müqtəżā gördüm *(Mesnevi 2, Mısra 35). [lāyiq-i s̱ənā gördüm, -dü, -m]*

lā-yəstəvī: *Müsavi olmaz, bir olmaz, eşit olmaz (Haşr suresi, 20. ayet/).*

Neçə miṣāl ilə Pərvərdgār Qur`āndə
Bəyān edüb bizə **lā-yəstəvī** bu bābətdən *(Kaside 15, Mısra 44). [lā-yəstəvī,]*

lāzım: *Gerekli.*

Lāzımdı kim Şəmāḫıyə el Tūr söləsün
Ondə ẓuhūrə müncə ki nūr-ı Ḫudā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 5). [lāzımdı, -dı]*

Şuʻā`-ı mey gərəkdür bəzm içün ḫ˅urşīd nə **lāzım**
Saña ḫ˅urşīd-i rövşən var ikən meh-tābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 7). [lāzim,]*

Çün yəqīndür ki kil-i küzəgər āḫır oləcaq
İmdi **lāzımdı** səbūlərdə mey āmādə qılə *(Gazel 215, Mısra 6). [lāzımdı, -dı]*

Lālələr çün doldurub ṣəhbā-yı jālə cāmınə
Biz də cāmə dolduraq **lāzımdı** ṣəhbālar genə *(Gazel 217, Mısra 10). [lāzımdı, -dı]*

İndi **lāzımdı** ki iẓhār eləyüm əḥvālı

Qalmasun hīç kəsün bī-hūdə qīl ü qālı *(Mesnevi 6, Mısra 9). [lāzımdı, -dı]*

Dərs-i bəḥs̱-i ʻelm nə **lāzımdı** bu qədəm-dūnə
Budu vallāhi dīnlər öküzə meymūnə (Mesnevi 6, Mısra 23). [lāzımdı, -dı]
İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
*Çünki **lāzımdı** dedim gərçi dögüldür lā`iq (Terci-bend 1, Mısra 26). [lāzımdı, -dı]*

Lāzım dögül bu var yoḫun fikrin eyləmək
Əlbəttə ʻāqibət olacaq cümlə var yoḫ *(Gazel 38, Mısra 9). [lāzım,]*

Zāhidliq işi şāʻirə ʻāləmdə nə **lāzım**
Hər şəḫṣün olur dəhrdə bir kārı Səməndər (Gazel 43, Mısra 3). [lāzım,]

ʻĀşiqlər içün vüslətə tədbīr nə **lāzım**
Təqdīr-i qəzā kārınə təğyīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 1). [lāzım,]*

ʻĀşiqlər içün vüslətə tədbīr nə **lāzım**
Təqdīr-i qəzā kārınə təğyīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 2). [lāzım,]*

Təqsīrimün is̱bātınə şāhid tələb etmə
Bir şāh ki zālim olə təqsīr nə **lāzım** *(Gazel 131, Mısra 4). [lāzım,]*

Ḫəṭṭüñ nə rəvā muṣḥaf-ı ruḫsārıña gəlmək
Bu rövşən olan āyətə təfs̱īr nə **lāzım** *(Gazel 131, Mısra 6). [lāzım,]*

Ġeyẓ ilə baña qaş əgüb etmə belə baḫmə
Bu küştə-i hicrānıvə şəmşīr nə **lāzım** *(Gazel 131, Mısra 8). [lāzım,]*

Vüṣlət dəmidür sāqī gətür cām pey-ā-pey
Ḫeyr işdə gözim nūrı bu tə`ḫir nə **lāzım** *(Gazel 131, Mısra 10). [lāzım,]*

Ḫüm-ḫüm baña ver bādəni ey sāqī piyālə
Bu köhnə ḥərīfə belə bir bir nə **lāzım** *(Gazel 131, Mısra 12). [lāzım,]*

Zāhid baña satmə bu riyānı get özün sən
Żū`ī kimiyə ḥīlə vü təzvīr nə **lāzım** *(Gazel 131, Mısra 14). [lāzım,]*

Lāzım dögi bu ʻəṣrdə nə nām nə nāmūs
Pūl olsun təki ʻeyb eləməz hər nə gər oldı *(Gazel 239, Mısra 7). [lāzım,]*

Cān fədādur olə hər buqʻədə ḥāl əhli əgər
Qīl ü qāl əhlinə **lāzım** açə bār-ı nəḫvət *(Kaside 5, Mısra 48). [lāzım,]*

Żū`ī nə **lāzım** belə ṭūl-i kəlām
Məṭləbivi ẓāhir elə və`s-səlām *(Mesnevi 10, Mısra 33). [lāzım,]*

Qıl tərəḥḥüm elə bir tīğ ilə səd-pārə məni
Nəyə **lāzımdı** sər ü cism ü dil [ü] cān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 6). [lāzımdı, -dı]*

Mey-ḫānədə **lāzımdı** olə çillə-nişīn tā
Āyīnə-i İskəndəri cām-ı Cəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 3). [lāzımdı, -dı]*

Həm ḥālət-i ḥəyātdə həm vəqt-i mərkdə
Lāzımdı bu cəhāndə olan cümlə kārdə *(Kaside 19, Mısra 26). [lāzımdı, -dı]*

Nə **lāzımdır** şəb-i hicrān ara ḥāl-i dilim sormaq
Bilürsən rövşən olmaz ʻāşiqün bəzmi çırāġ ilə (Gazel 216, Mısra 5). [lāzımdır, -dır]

<u>leşkər-i hemm u ġəm:</u> *Üzüntü ve keder askerleri.*

Ləşkər-i həmm ü ġəm etdi dil-i məḥzūnə hücūm
Żīğəm-i möhnət edüb ḫāṭir-i vīrānı konām *(Kaside 13, Mısra 3). [leşkər-i hemm u ġəm,]*

<u>lövn-bə-lövn:</u> *Rengarenk, çeşit çeşit.*

Evində görmədigün hər ṭəʻām **lövn-bə-lövn**
Gəlür ḥużūruvə hər mənzilündə ʻişrət ilə *(Kaside 20, Mısra 7). [lövn-bə-lövn,]*

<u>leyl:</u> *Gece, şeb.*

Çoḫ gəzmə bəḫtün ağ u qara olmaqındə sən
Bī-cā ötürmə **leyl** ü nəhārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 8). [leyl,]*

Zülf ü ruḫsārı həvāsı ilə ḫ˘oşdı ḥālım
Getcəgin rūz u şəbim **leyl** ü nəhārım getdi *(Gazel 248, Mısra 6). [leyl,]*

Şəb düşin[i] eləyirdüm neçə yüz min əfkār
Ki ṣabāḥ qış gələcək necə keçər **leyl** [ü] nəhār *(Kaside 6, Mısra 2). [leyl,]*

Yoḫdur bir ağ gün mən-i bəḫti qara içün
ʻÖmrüm keçir ʻəbəs̱ belə **leyl** ü nəhār ilə *(Kaside 21, Mısra 12). [leyl,]*

Zülf ü ruḫun fīrāqı ilə ey pərī-liqā
Fikr eylə Żū`iyə necə **leyl** ü nəhār olur *(Gazel 82, Mısra 10). [leyl,]*

Ey kāş doğmayaydı bizi mādər-i cəhān
Yā fərq verməyən qılə **leyli** nəhārdan *(Gazel 176, Mısra 10). [leyli, -i]*

İlāhi saḫla bəlādan özini övlādın
Bu dərd ẕikrinə hər **leyl** hər nəhār oldım *(Kaside 12, Mısra 28). [leyl,]*

Tār-zən-i ḫādim ü sāqī nə var
Ḥāżır idi bəzminə **leyl** ü nəhār *(Mesnevi 10, Mısra 28). [leyl,]*

<u>leylā:</u> *Leyla ile Mecnun hikayesinin kadın kahramanı.*

Əgər dəşt-i cünun içrə mənim tək olsə Məcnūnı
Nə mümkün sən tək olsun ey pərī **Leylāsı** dövrānun *(Gazel 160, Mısra 4). [leylāsı, -s, -ı]*

Maña Məcnūn desələr lā`iq olur ʻeşqündə
Nə rəvādur saña təşbīh eləyim **Leylānı** *(Gazel 250, Mısra 20). [leylāni, -n, -i]*

Leylā kimi sən pərdə-i ʻismətdə oturdun
Məcnūn-ı sər-i kūçə vü bāzār mən oldım (Gazel 132, Mısra 11). [leylā,]

Məcnūn eyləyüb məni saldun bu çöllərə
Leylā edüb mi bu sitəmi kim sən eylədün*(Gazel 164, Mısra 16). [leylā,]*

Olan dəmdə pərīşān gecələr sevdā-yı zülfünlə
Çəkən **Leylā** ġəmin Məcnūn-ı sər-gərdān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 6). [leylā,]*

Dəm-bə-dəm Fərhād Şīrīn ləblərindən qan yeyüb
Qeys **Leylā** ṭürrəsi yādilə bəs qarə geyüb *(Tahmis 3, Mısra 12). [leylā,]*

leyli: *Mecnun'un sevdiği kız. Aynı zamanda kelimenin karanlığa ait anlamı saçın rengini de çağrıştırıyor.*

Żū`ī sañadı **Leyliyə** Məcnūn ġəzəl-sərā
Hər gülşənün bir özgətəhər ʻəndəlībi var *(Gazel 44, Mısra 11). [leyliyə, -y, -ə]*

Cəhāndən olub tərk insāniyət üslūb-ı qānūnī
Dönübdür **Leyliyə** zər ḫəlq də Məcnūn-ı şeydāyə *(Gazel 212, Mısra 8). [leyliyə, -y, -ə]*

Bu mollālar birisi bilsə **Leylī** Məcnūnı
Qulaqımı kəsərəm nəẕr edüb bu bābətdən *(Kaside 15, Mısra 71). [leyli,]*

leyl-i ʻasʻas-ı yəvmü`l ḥesābdan: *Hesap gününün (Kıyamet gününün) gece bekçisi.*

Get sat ʻəvāmə qəlb-i ʻəməl ʻārif istəməz
Vəhm eylə **leyl-i ʻasʻas-ı yəvmü`l ḥesābdan** *(Gazel 178, Mısra 12). [leyl-i ʻasʻas-i yəvmü`l ḥesābdan, -dan]*

libās: *Elbise, giysi.*
Nə bu **libās** var idi nə bu ṭəʻām nə ev
Dögüldi ādəmə təşbīh hīç bābətdən *(Kaside 15, Mısra 31). [libās,]*

Hər nə olsə bu **libās** ilə müləbbəs olsə
Onə ʻālim deyülür hər cürə nā-kəs olsə *(Mesnevi 9, Mısra 23). [libās,]*

Buyurub şəḫṣ **libās** ilə hünərmənd olmaz
Rəngi ağ olmaq ilə duz gəlübən qənd olmaz *(Mesnevi 9, Mısra 29). [libās,]*

Cühəlā məḥż **libāsə** söləyürlər ʻālim
Odı kim ẓülmət-i ġəflətdə qalublar dā`im *(Mesnevi 9, Mısra 25). [libāsə, -ə]*

līk: *Ama, fakat.*

Āynə-i dünyānı dutmuş yoḫdur İskəndər şifət
Cām çoḫdur **līk** bəzm-i ʻeyş içün Cəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 8). [līk,]*

Gər var bəhār **līk** büt-i gül-ʻiẕār yoḫ
Hicrān ġəmilə meyl-i gül-i lāləzār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 1). [līk,]*

Līk şəd-ḥeyf ki müddətdi gəlüb Qudyālə
Qalmışam kīsə təhī ḫəstə vü zār u ḥeyrān *(Kaside 14, Mısra 13). [līk,]*

Əgərçi şūrət-i şəḫṣiyyə tapmayur təğyīr
Vəlīk ʻelm qılur çoḫ ziyādə nöqṣānı *(Kaside 23, Mısra 30). [līk,]*

Nəīnki bir qurı ʻəmmāmə vü ʻəyālı olə
Vəlīk bilməyə imlānı yā ki inşānı *(Kaside 23, Mısra 52). [līk,]*

Demürəm asma qulaq şavt-ı müğənnī tārə
Līk vəqtində gərək hər şey`i iẓhār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 8). [līk,]*

ʻƏrż qıldım ḥəqdi kəlāmun təmām
Līk bu ovqāt alınmur kəlām *(Mesnevi 5, Mısra 54). [līk,]*

Līk çü yoḫ imdi bir əhl-i səḫā
Qəsīdə vü şeʻrə desün mərḥəbā *(Mesnevi 5, Mısra 57). [līk,]*

Sölə hanı Ḥātəmün vücūdı
Bāqīdi **vəlīk** adı cūdı (Mesnevi 8, Mısra 64). [līk,]

Līk şəd-ḥeyf ki bu ʻaṣrdə məḫlūq təmām
Dutub ol köhnə sözi kim belə sölübdi babam *(Mesnevi 9, Mısra 59). [līk,]*

Çünki həl yəstəvī Qur`āndə bunə īmāndur
Şūrəti olsə də insān özi **līk** ədnādur *(Muhammes 5, Mısra 8). [līk,]*

Çəkdigüm cövr ü cəfādan nə pərīşān gedürəm
Līk bir tāzə bəlā var görübən zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 20). [līk,]*

Yetüşdi hər nə bəlā vü müşībət etdim şəbr
Vəlīk qıldı Ḥüseyn dərdi dāğdār məni *(Müseddes 2, Mısra 28). [līk,]*

Līk şəd-ḥeyf ki pis vəqtə ḫəbərdāram mən
Qocalub ʻömr gedüb żəʻf tapub quvvət-i tən *(Terci-bend 1, Mısra 21). [līk,]*

Çoḫdandı könül istər idi feyz-i ḥużūrun
Qorḫutdı bu söz **līk** bu əfkārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 14). [līk,]*

Ẓāhirdü lānə muṣḥaf-ı ruḫsārə zülfi **līk**
Bāṭin o qarə ṭürrələrün yüz şəlībi var *(Gazel 44, Mısra 9). [līk,]*

Fəqīr ü əğniyā şāh u gədā olmaqə bāʻiṡ nə
Bilən yoḫdur bu əmri **līk** mundə sirr-i mübhəm var *(Gazel 70, Mısra 8). [līk,]*

Əgərçi sūrə-i vəʻş-şəms ü vəʻḍ-ḍuḥā oḫunur
Vəlīk bāṭini ruḫsārıña kināyəti var *(Gazel 78, Mısra 8). [līk,]*

Əgərçi ṭürrələrün kāfir-i siyəh-dildür
Mənim tək ʻāşiq içün **līk** dīn ü īmāndur *(Gazel 81, Mısra 6). [līk,]*

Vəlīk ḫovf elə ondan ki gülşən-i rūyun
Dönər ḫəzānə tapılmaz bir āşnā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 9). [līk,]*

Əgərçi ey mey-i gül-fām ləʻl-i nābə bənzərsən
Ləb-i yārım yanındə **līk** sən ḫūn-ābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 2). [līk,]*

Əgərçi ẓāhiri vəʻş-şəms vəʻḍ-ḍuḥā oḫunur
Vəlīk bāṭini bi`llāh kināyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 8). [līk,]*

Mey bəzmi yār vəṣli gülüstāndə ḫ˘oşdu **līk**
Bī-həm-dəm ilə bəzm-i şəfādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 3). [līk,]*

līkən: *Ama, ancak, fakat.*

Mən də bülbül də gül ʻeşqində şərīküz **līkən**
Żū`iyə giryə fəğān bülbül-i şeydāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 13). [līkən,]*

Dutub āyīnə-rū dünyānı cām ʻāləmdə çoḫ çoḫdur
Vəlīkən yoḫdur İskəndər nə bir Cəmşīd nə Cəm var *(Gazel 70, Mısra 4). [līkən,]*

Behişt olmuş cəhān **līkən** dutub şeyṭān ilə ʻāləm
ʻƏbəş sözdür ki söylərlərdi cənnət içrə ādəm var *(Gazel 70, Mısra 5). [līkən,]*

Görünürlərsə tikanlar gözə gər səbz ü çəmən
Līkən ondan gül-i gülzār-ı gülüstan olmaz *(Gazel 90, Mısra 8). [līkən,]*

Görünürlərsə tikanlar gözə gər səbz ü çəmən
Līkən ondan gül-i gülzār-ı gülüstan olmaz *(Gazel 97, Mısra 9). [līkən,]*

Dəhānun dedilər mən görmədim ondan əṣər **līkən**
Təṣəvvürlə onı həm çeşme-i ḥeyvānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 3). [līkən,]*

Əgər Fərhād tək zəhr içdün isə yār-ı Şīrīnlə
Vəlīkən şükr qıl āḫır nəfəs dildārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 12). [līkən,]*

Gər ẓāhir alur cānımı ġəmzün oḫı **līkən**
Ağzun həvəsi köñlümi pünhān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 5). [līkən,]*

Vəlīkən düşmüşəm āvārə müddətdür Şəmāḫıdan
Diyār-ı Qübbə içrə bir nişīməndə məkānım var *(Kaside 7, Mısra 9). [līkən,]*

Öz adın yazmaqı bilməz nə bilür kāf ilə nūn
İddi'āsı budı **līkən** ki mənəm Əflāṭūn *(Mesnevi 6, Mısra 16). [līkən,]*

liyāġ: *Uygun, yaraşır, münâsip.*

Liyāġ-ı mey gətür sāqī məni ġəm pāy-māl etdi
Mənim şərḥ-i ġəm etməkçün zəbān-ı tərcümānım var *(Kaside 7, Mısra 3). [liyāğ,]*

li-əbluvəkum: *Mülk suresi, ikinci ayetine gönderme yapılmıştır.*

Ṣəbr eylə gəl **li-yəbluvəkum** āyəsin oḫı
Żū`ī bu dərd bəlkə saña imtaḥān idi (Gazel 242, Mısra 17). [liyəbluvəkum,]

loqmān: *Büyük bir hekim, kıymetli sözleri ve hikâyeleriyle ün salmış bir hakîm olan efsânevî şahsın ismi.*

Ey kāş olaydı əlli il əqdəm bu 'əṣrdən
Tā döndürəydi 'āləmi **Loqmānə** Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 12). [loqmānə, -ə]*

Biri öküz təki nāqişdi ādəmiyyətdən
Biri 'ulūm oḫuyubdur keçübdi **Loqmānı** *(Kaside 23, Mısra 34). [loqmāni, -i]*

Bu miṣālı söləyüb ṣāḥib-i 'elm ü 'ürfān
Sə'dī ol kim onə ḥikmətdə yetüşməz **Loqmān** *(Mesnevi 9, Mısra 28). [loqmān,]*

Olsə ḥikmətdə bir kişi **Loqmān**
'Elm ilə mürdəyə əgər verə cān *(Mesnevi 11, Mısra 33). [loqmān,]*

Nūş-ı ləbündi dərd-i dil-i Żū`iyə dəvā
Loqman 'əlāc bilməz onə yüz dəvā ilə *(Gazel 213, Mısra 18). [loqman,]*

lövḥ: *Üzerine yazı yazılabilecek ve resim yapılabilecek yassı düz nesne veya yüzey.*

Qəżā kātibləri hər şəḫṣ içün bir iş yazub lövḥə
Mənim **lövḥimdəki** cümlə ġəm-i dərd ü bəlā çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 4). [lövḥimdəki, -im, -dəki]*

Qəżā kātibləri hər şəḫṣ içün bir iş yazub **lövḥə**
Mənim lövḥimdəki cümlə ġəm-i dərd ü bəlā çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 3). [lövḥə, -ə]*

luğətçə: *Dilin bir kısım kelimelerini veya belli bir konuya âit kelimeleri içine alan küçük sözlük. Şair söylediği kelimelerden/kelamlardan bahseder.*

Nə sūd daş kimi məḫlūqə bu **lüğətçədən** *(Kaside 15, Mısra 77). [luğətçədən, -dən]*

lüṭf: *Yardım, inayet, ihsan, iyilik. Allah'ın bir şeyi ve durumu yorgunluk ve sıkıntı çektirmeden kullarına ihsan etmesi, kulun işini rast getirmesi.*

Āvārə çöllər içrə qalur idi ḥəşrə tək
Olmaydı Ḫiżrə **lüṭflə** gər rəh-nümā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 10). [lüṭflə, -lər]*

Ey ṣāḥib-i güzīn Ḥəmid ağa ki Kirdgār
Lüṭf ilə eyləmiş səni 'āləmdə kām-kār *(Kaside 9, Mısra 32). [lüṭf,]*

Əlā ey mə'dən-i eḥsān əlā ey mənbə'-i 'ürfān
Səni Ḫəllāq-ı 'āləm bəẕl ü **lüṭf ü** cūdə kān qılmış*(Kaside 11, Mısra 26). [lüṭf,]*

Qoyubdı başıña **lüṭf** ilə tāc kərrəmnā
Vücūdun eyləmə ḥeyvān belə şərārətdən *(Kaside 15, Mısra 13). [lüṭf,]*

Lüṭf edüb gūş qıl mən-i zārə
Gətürim 'ərż-i ḥālım iẓhārə *(Mesnevi 2, Mısra 5). [lüṭf,]*

Hicrān-ı həlākım məni **lüṭfünlə** zində qıl
Müdġəmdi ləblərində çü 'Īsā 'əlāməti *(Gazel 229, Mısra 7). [lüṭfünlə, -ün, -le]*

Əyyūb dedi məsənniyə əḍ-ḍurū ərḥəmī
Lüṭfünlə cism-i zārınə yetdi şəfā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 22). [lüṭfünlə, -ün, -le]*

Lüṭfünlə 'əfv eylə qüṣūrını Żū`īnün
Cür`ətlə oldı şə'nüvə midḥət-sərā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 39). [lüṭfünlə, -ün, -le]*

Eləyürsən hamunun ḥālinə **lüṭf** ilə nəẓər
Bir mənim də dəḫi bu 'ərżimə baq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 5). [lüṭf,]*

Kim **lüṭflüqi** şü'ār qılmə
Żū`īni nəzərdə ḫ̌ār qılmə *(Mesnevi 8, Mısra 25). [lüṭflüqü, -lüq, -ü]*

Ḫudāvənd eyləsün əḥbābıvə **lüṭfün** ziyād 'ömrün
Nə qədri dövr edər əflāk bāqīdür cəhān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 23). [lüṭfün,]*

Şīrvān köçübdi **lüṭf** ilə dārü`s-səlāmdan
Yüz ḥūrī istəsön tapulur hər məqāmdan *(Gazel 177, Mısra 1). [lüṭf,]*

Lüṭf etməsün baña nə 'əcəb rəḥm eyləməz
Yüz gūsfənd əgər edə qəṣṣābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 5). [lüṭf,]*

Bir pūst **lüṭf** qılmış idin şe'rdən qabaq
Əş'ār-ı nəṣr vāqe' olub nəẓmdən kənār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 3). [lüṭf,]*

Sāqī gözün nidāsı o cān-cövhərin gətür
Lüṭf et vücūdum etdi ġəm-i rūzgār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 12). [lüṭf,]*

'Ənqā kimi nişānəsi yoḫ nāmı ẕikr olur
Bəẕl ü 'əṭā vü **lüṭf ü** ḥimāyət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 8). [lüṭf,]*

Ləbün təki hanı bir ġönçədə ṭərāvət ü **lüṭf**
Qədün tək hansı səhī-sərvlər ḫurāmāndur *(Gazel 81, Mısra 7). [lüṭf,]*

Lüṭf edüb eylədi əfzūn baña ol məh sitəmin

Demisən yoẖsə ġəm ü dərdüvi cānānə köñül *(Gazel 124, Mısra 5). [lüṭf,]*

Çoẖ ayağə salmə ey gül al ələ bir **lüṭf** qıl
Żū`īnün köñlin ḥəqīqət cām-ı meydən kəm dögül *(Gazel 125, Mısra 9). [lüṭf,]*

Żū`ī-i məhcūr u mən ʻəcz ilə gəldük **lüṭf** qıl
Ey pərī-rū dil-bərim dərgāhıña zinhār içün *(Gazel 153, Mısra 9). [lüṭf,]*

Ey şūẖ **lüṭf** qıl ki əzəl yārıñam sənün
Zəncīr-i zülfün içrə giriftārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 1). [lüṭf,]*

Cəfā qılmə kərəm qıl Żū`iyə ey şūẖ **lüṭf** eylə
Əgərçi yoẖ gözəllərdə nolur görsəm vəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 17). [lüṭf,]*

Dedim ki Żū`iyə **lüṭf** et dedi zihī hiclət
Hənūz zindədür ol hicr-i cān-şikārım ilə *(Gazel 191, Mısra 9). [lüṭf,]*

Dutub köñlüm quşı zülfündə ey bī-mehr kāşānə
Dağıtmə urmə şānə **lüṭf** qıl bir ol pərīşānə *(Gazel 192, Mısra 2). [lüṭf,]*

Görüb əndūh-ı hicrānı olur kim **lüṭf** edə ol məh
Görim düşsün onı yā Rəb mənim tək dərd-i hicrānə *(Gazel 192, Mısra 5). [lüṭf,]*

Lüṭf eylə Żū`iyə elə cövrün ziyādə kim
Dīvānə köñlüm ʻādət edübdir cəfālarə *(Gazel 201, Mısra 9). [lüṭf,]*

O lālə-ruẖ gözəlim **lüṭf** ilə şükuftələnüb
Məni bu növʻ görüb dāğdār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 3). [lüṭf,]*

Şəkkər-ləbim məzāqını təlẖ etdi Żū`īnün
Bu bəzmdə ki **lüṭf** ilə güftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 14). [lüṭf,]*

Lüṭf edüb bir tīr-i ġəmzə birlə al gəl cānımı
Pāyə dönmüş qāmətim ol ṭāq-ı əbrūndan cüdā *(Gazel 12, Mısra 7). [lüṭf,]*

Məḥrəm gəl eylə **lüṭf** ilə kūyun Mināsınə
Kim cānın etməgə saña Żū`ī fədā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 13). [lüṭf,]*

Ḫəllāq-ı cəhān **lüṭf** eləyüb Żū`ī-i zārə
Bu aydə o məh-pārəni Şīrvānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 9). [lüṭf,]*

Gəh nāz u gəh girişmə gəhī **lüṭf ü** gəh ʻitāb
Vəṣlində Żū`ī gör ki nə həngāmə var idi *(Gazel 222, Mısra 13). [lüṭf,]*

Lüṭf ilə gəldi niṭqə dedi ey fəqīr-i sən
Qıl bir nəẓər cəhānə nihān āşkārdə *(Kaside 19, Mısra 15). [lüṭf,]*

Bād-ı Kūbə şəhrinə elə güẕər
Ḥəq onə **lüṭf** ilə edübdür nəẓər *(Mesnevi 5, Mısra 52). [lüṭf,]*

Lüṭf eylə bu ẖəlqi qıl kənārə
Sən bārī bu dərdə eylə çārə *(Mesnevi 8, Mısra 47). [lüṭf,]*

Əl cinsu iləl cinsi yəmīlu deyülübdür
Lüṭf eyləyübən tap mən-bīmārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 16). [lüṭf,]*

<u>lüṭf-i ẖān:</u> *Hanın inayeti, ihsanı.*

Dedim ki nə var cəhān mənimdür
Çün şəfqət ü **lüṭf-i ẖān** mənimdür *(Mesnevi 7, Mısra 32). [lüṭf-i ẖan,]*

<u>lüṭf-i kərāmət:</u> *Bir ermişin, Allah'ın kendisine yakın kullarına lutfettiği olağanüstü şeyler yapma gücü ile ortaya koyduğu, akıl sınırlarını aşan tabiat üstü iş, hârikulâde hal ihsanı.*

Bizdən saña nə fā`idə var bārī Ḫudāyā
Sən bizlərə yüz **lüṭf-i kərāmət** nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 28). [lüṭf-i kərāmət,]*

<u>lüṭf-i nūr:</u> *Nur, aydınlık yardımı.*

Ẓülmāt-ı ġəmdə dīdə-i əʻmā-yı Żū`iyə
Kuḥlu`l-cəvāhir-i kərəm ü **lüṭf-i nūr** idi *(Gazel 246, Mısra 18). [lüṭf-i nūr,]*

<u>lü`lü:</u> *İnci; Göz yaşı.*

Sən nə səḥḥārsan ey məh ləb-i ləʻlün ʻeşqi
Gözlərimdən tökülən **lü`lüyi** mərcān etmiş *(Gazel 104, Mısra 8). [lü`lüyi, -y, -i]*

<u>lü`lü`-i qəlṭān:</u> *İnci, gözyaşı yuvarlanması, akması.*

Neyl-i ṭərīqət ara ṣidq ilə ġəvvāṣ olan
Məʻrifətün əẖz edər **lü`lü`-i qəlṭānını** *(Gazel 245, Mısra 16). [lü`lü`-i qəlṭānını, -ı, -n, -ı]*

<u>ləb:</u> *Dudak.*

Āb-ı ḥəyāt olsə də tər qılmanam **ləbim**
Cāmımdə sāqiyā mey-i ṣəḥbādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 3). [ləbim, -im]*

Şəhr-i Şirvānə genə bir sərv-qədd dil-bər gəlüb
Vəh nə dil-bər bir yüzi gül **ləbləri** şəkkər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 2). [ləbləri, -lər, -i]*

Sordum **ləbi** bəhāsını cāndur dedi baña
Ārī cəhāndə cānə bəhā dəẖī cān gəlüb *(Gazel 22, Mısra 11). [ləbi, -i]*

İçmisən min ʻāşiqün qanın şəhādət eyləyür
Ləbləründən qan kimi hər dəm çıẖan təbẖālələr *(Gazel 48, Mısra 4). [ləbləründən, -lər, -ün, -dən, -]*

Ləbün ẕikri baña şəhd ü şəkərdən dəẖi şīrīndür
Ruẖ u zülfün ẖəyālı həm fərāġ-ı bāğ u nəsrīndür *(Gazel 56, Mısra 1). [ləbün, -ün]*

Nə ẖālə yetdi **ləbim** nə əlim qara zülfə
Nə süd bəẖtimizün qarəliqdə qisməti var *(Gazel 78, Mısra 5). [ləbim, -im]*

Hanı qədün kimi gülbündə istiqāmət ü nāz
Ləbün təki sölə bir ġönçənün ṭərāvəti var *(Gazel 78, Mısra 4). [ləbün, -ün]*

Ləbün təki hanı bir ġönçədə ṭərāvət ü lüṭf
Qədün tək hansı səhī-sərvlər ẖurāmāndur *(Gazel 81, Mısra 7). [ləbün, -ün]*

Ləbündi çeşme-i Kövs̱ər o qāmətün ṭūbā
Vüṣālun ey büt-i məh-rūy bāğ-ı riżvāndur *(Gazel 81, Mısra 11). [ləbündi, -ün, -di]*

Hər **ləbdə** bulunmaz dəẖi eʻcāz-ı Məsīḥā
Hər bəndə gəlüb Yūsif-i gül-pīrəhən olmaz *(Gazel 94, Mısra 5). [ləbdə, -də]*

Ləbün ẕövqi pərī-rūyım şərāb-ı nābdan gəlməz

Bu rövşən əmrdür kim nəş`ə-i mey ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 1). [ləbün, -ün]*

Ləbün ẕövqi əgər mey-nəş`əsindən gəlməsə yoḫ ʻeyb
Ki nūr-ı āftāb əlbəttə kim meh-tābdan gəlməz (Gazel 96, Mısra 7). [ləbün, -ün]

Ləbi şövqi mey-i gül-nār tək məst eylər ʻuşşāqı
Bu məʻnīdən mənim tək çoḫları məst ü ḫumār olmuş *(Gazel 102, Mısra 3). [ləbi, -i]*

Ləbi şövqilə göz-peymānəsin qan ilə doldurmaq
Cəmāl-ātəşīn ʻeşqilə hər dəmdə kabāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 3). [ləbi, -i]*

Dāğ-ı hicrān ilə ol şīrīn-**ləbün** gər cān verəm
Kūh-kən tək Żū`iyā mən daḫı bir ad eylərəm *(Gazel 127, Mısra 13). [ləbün, -ün]*

Əz-bəs ki **ləbün** ẕikri dilim əzbəri oldı
Cümlə şüʻərā içrə şəkərbār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 17). [ləbün, -ün]*

Möʻcüz-i ʻĪsəvī tək cān verür əmvātə **ləbün**
Nədi ʻeybi dönübən məzhəb-i ʻĪsāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 11). [ləbün, -ün]*

Ləbün firāqı ilə qanə dönməgün cigərün
Vəyā gözimdən aqan qəṭrə qəṭrə qanı yazım *(Gazel 141, Mısra 7). [ləbün, -ün]*

Ləbün rəşkilə ancaq ləʻl-i bağrı dönməmiş qanə
Ḥəd-i qan eyləyübdür köñlüni gül-bərg-i ḫəndānun *(Gazel 160, Mısra 7). [ləbün, -ün]*

Saldun **ləbün** kənārınə zülf-i siyāhıvı
Əngüştəri nəsībə-i Əhrīmən eylədün *(Gazel 164, Mısra 9). [ləbün, -ün]*

Şīrīn **ləbündən** eyləmə nevmīdī Żū`īni
Fərhādvār yār-ı vəfādarıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 13). [ləbündən, -ün, -dən]*

Ġeyrət odı bir dəmdə vücūdım ʻədəm etdi
Tā düşdi **ləbün** vəṣfi dəhəndən dəhən içrə *(Gazel 187, Mısra 10). [ləbün, -ün]*

Ləb ü ruḫsārıvı gördükdə yəqīn eyləmişəm
Kim olub məskən-i ḫᵛurşīd məqām ʻĪsāyə *(Gazel 194, Mısra 5). [ləb,]*

Şəkkər-**ləbim** məzāqını təlḫ etdi Żū`īnün
Bu bəzmdə ki lüṭf ilə güftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 13). [ləbim, -im]*

Göz ʻāriżində **ləb** ləbi üstündə başdə şūr
Dil şād-kām u əldə mey-i ḫˇoş-güvār idi*(Gazel 222, Mısra 11). [ləb,]*

Göz ʻāriżində ləb **ləbi** üstündə başdə şūr
Dil şād-kām u əldə mey-i ḫoş-güvār idi *(Gazel 222, Mısra 11). [ləbi, -i]*

Hicrān-ı həlākım məni lüṭfünlə zində qıl
Müdġəmdi **ləbləründə** çü ʻĪsā ʻəlāməti *(Gazel 229, Mısra 8). [ləbləründə, -lər, -ün, -də]*

Cān verməyübdi cān almış mürdədən Məsīḥ
Bir dəmdə aldı çün **ləbi** rūḥ-ı rəvānımı (Gazel 234, Mısra 4). [ləbi, -i]

Āb u ātəşdi **ləbün** mey kimi gül bərgi üzi
Necə ustāddı yā Rəb bu ṣuvər-nəqqāşıGazel 247, Mısra 11). [ləbün, -ün]

ʻĀriżün güldi **ləbün** ġonçə vüṣālun cənnət
Neylərəm mən sən olan yerdə güli reyḥānı *(Gazel 250, Mısra 15). [ləbün, -ün]*

ʻĪsā-**ləb** āhū-çeşm ṭəbī`ət mərīż-i ʻeşq
Çoḫdur vəlī bu ʻəṣrdə bīmār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 3). [ləb,]*

Sölə o ġonçə **ləb** ü növ-gülə vərəq-bə-vərəq
O sirrlər ki ġəmindən saña ṣəbā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 7). [ləb,]*

Ləb təşnə vəqtlər keçürürdük şərāb ilə
Bī-cinslərlə həm-dəm ü ṭūṭī ġurāb ilə *(Muhammes 3, Mısra 41). [ləb,]*

Tər olmamışdı ḫüşk-**ləbim** bir şərāb ilə
Yoḫ fikr edən ki nişə bu dövrānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 40). [ləbim, -im]*

Ey ʻāriżi məh zülfi siyəh qāməti ʻərʻər
Təlḫ oldı **ləbün** rəşki ilə bādə-i əḥmər *(Muhammes 4, Mısra 4). [ləbin, -in]*

Zülfündədi məd-ġəm gözəlim möʻcüz-i Mūsā
Mużmərdi **ləbündə** dəḫi eʻcāz-ı Məsīḥā *(Muhammes 4, Mısra 14). [ləbində, -in, -də]*

Dəm-bə-dəm Fərhād Şīrīn **ləblərindən** qan yeyüb
Qeys Leylā ṭürrəsi yādilə bəs qarə geyüb *(Tahmis 3, Mısra 11). [ləblərindən, -lər, -in, -dən]*

Əḥsən-i təqvīm ilə olmuş mürəkkəb peykərün
Qədəmin ṭūbādı kūyun ḫüld kövẟər **ləblərün** *(Tahmis 3, Mısra 8). [ləblərün, -lər, -ün]*

<u>ləb-ā-ləb:</u> *Ağzına kada dolu.*

Ver cām **ləb-ā-ləb** ü pey-ā-pey
Kim ġüṣṣə vü ġəm ʻəlācıdur mey *(Mesnevi 7, Mısra 5). [ləb-ā-ləb,]*

<u>ləb-i cānān:</u> *Sevgilinin dudağı.*

Köñül tā var **ləb-i cānān** şərāb-ı nābı neylərsən
Durarkən çeşme-i ḥeyvān sərāb u ābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 1). [ləb-i cānān,]*

Bəlā-yı hicrdə ancaq **ləb-i cānān** düşər yādə
Nöçün kim rəsmidür bu qorḫuluqdə cān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 1). [ləb-i cānān,]*

<u>ləb-i dil-bər:</u> *Gönlü kendine çeken sevgilinin dudağı.*

Ləẕẕət-i āb-ı bəqānı mey-i əḥmərdən sor
Yəʻnī ey təşnə-köñül get **ləb-i dil-bərdən** sor (Gazel 63, Mısra 2). [ləb-i dilbərdən, -dən]

<u>ləb-i dildār:</u> *Gönlü kendine bağlamış olan sevgilinin dudağı.*

Ləb-i dildār tək var bādə-i gül-gūndə gər nəş`ə
Nə sūd ondan ki tīz başə çıḫar qalmaz müdām olmaz *(Gazel 93, Mısra 7). [ləb-i dil-dār,]*

<u>ləb-i gövhər-fəşān:</u> *İnci saçan dudak.*

Ġəmdən incimiş tənim mūy-ı meyānun ṣədqəsi
Çeşm-i pür-ḫūnum **ləb-i gövhər -fəşānun** ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 2). [ləb-i gövhər-fəşānun, -un]*

<u>ləb-i gövhər-pāşı:</u> *Mücevher serpen dudak.*

O məhün gəlsə ʻitābə **ləb-i gövhər-pāşı**

Dönəcək lə'lə cigər qanı ilə göz yaşı *(Gazel 247, Mısra 1). [ləb-i gövhər-pāşı, -ı]*

ləb-i gül-rū: *Gül yüzlünün dudağı.*

Məni öldürdilər dərd ü ġəm-i 'eşq ilə āḫırdə
Səmən-sīmā vü sünbül-mūy u sūsən-**ləb [ü] gül-rūlər** *(Gazel 57, Mısra 6). [ləb-i gül-rūlər,]*

ləb-i ḫəndān: *Gülen dudak.*

Dil-i sūr eyləmək ülfət **ləb-i ḫəndānı** ilə
Görək āḫır nə edir çərḫ çalışur cānı ilə *(Gazel 204, Mısra 1). [ləb-i ḫəndānı, -ı]*

ləb-i lə'l-fām: *Kırmızı renkli dudak.*

Getməzdi Ḫiżr çeşme-i āb-ı ḥəyātə hīç
Müḫbir olaydı gər bu **ləb-i lə'l-fāmdan** *(Gazel 177, Mısra 6). [ləb-i lə'l-fāmdan, -dan]*

ləb-i lə'l: *Kırmızı dudak.*

Ləb-i lə'lün görüb ḥeyrətdən ey gül cānə bəñzətdim
Sora sordum yəqīn bildim ki bī-cā anə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 1). [ləb-i lə'lün, -ü, -n]*

Gāh e'cāz-ı Məsīḥānı **ləb-i lə'lündə** gāh
Mö'cüz-i Mūsānı ruḫsārundə iẓhār eylədün *(Gazel 181, Mısra 5). [ləb-i lə'lündə, -ün, -də]*

İ'cāz-ı 'Īsəvī **ləb-i lə'lündədür** nolur
Versön şəfā vü şəhd ki bīmārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 7). [ləb-i lə'lündədür, -ün, -də, -dür]*

Gər **ləb-i lə'lüñə** verdi Żū`ī cān 'eyb eyləmə
Rəsmidür bu kim qılurlar cānı cānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 9). [ləb-i lə'lüñə, -üñ, -ə]*

ləb-i lə'lün 'eşqi: *Al dudağın aşkı.*

Sən nə səḥḥārsan ey məh ləb-i **lə'lün 'eşqi**
Gözlərimdən tökülən lü`lüyi mərcān etmiş *(Gazel 104, Mısra 7). [ləb-i lə'lün 'eşqi, -i]*

ləb-i mey-gūn-ı yār: *Sevgilinin şarap renkli dudağı.*

Ki fikr-i 'āriż ü **ləb-i mey-gūn-ı yārdan**
Būdəm dər-ātəş əz-dəhənəm rīḫtī şərār *(Kaside 9, Mısra 7). [ləb-i mey-gūn-i yārdan, -dan]*

ləb-i mey-gūn: *Şarap rengi, açık kırmızı renk ve bu renkte olan dudak.*

Nə içün yoḫ sözi təşbīh qılublar varə
Ləb-i mey-gūnuvı cān verməgə 'Īsāyə məşəl *(Gazel 126, Mısra 8). [ləb-i mey-gūnuvi, -u, -v, -ı]*

ləb-i şīrīn: *Tatlı dudak.*

Vəṣldə yetmiş idim ẕövq-i ṣəfā eylər idim
O ṣifət kim olə bir kimsənə sulṭān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 4). [ləb-i şīrīn,]*

ləb-i şīrīn: *Tatlı dudak.*

Min müşk-i Ḫıṭā kākül-i müşkīniñə sədqə
Cānım dəḫi ey gül **ləb-i şīrīniñə** sədqə *(Muhammes 4, Mısra 20). [ləb-i şīrīniña, -iñ, -a]*

ləb-i tər: *Islak, taze dudak.*

Köñlümi qan eləyüb mehr-i ruḫı ey nāṣeḥ
Etməsön bāvər əgər lə'l ü **ləb-i tərdən** sor *(Gazel 63, Mısra 6). [ləb-i tərdən, -dən]*

ləb-i yār: *Sevgilinin dudağı.*

Əgərçi ey mey-i gül-fām lə'l-i nābə bənzərsən
Ləb-i yārım yanındə līk sən ḫūn-ābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 2). [ləb-i yārım, -ım]*

ləb-i `āşiq: *Sevgilinin dudağı.*

Şūr-ı cünūn-ı 'eşq haçan başdə cūş edər
Cām-ı şərābdan **ləb-i `āşiqə** tər olmasa *(Gazel 6, Mısra 6). [ləb-i `āşiqə, -ə]*

ləfẓ: *Gerek anlamlı olsun (kelime), gerek anlamı başka kelimelerle ortaya çıksın (edat) ağızdan çıkan veya yazılan söz.*

Bādənün nəhyinə bir fāctənibū **ləfzi** gəlüb
İmdi çək eylədiyün fe'lə həcālət zāhid *(Gazel 39, Mısra 15). [ləfzi, -i]*

Nə qədri cüst ü cū etdim cəhāndə tapmadım bir kəs
Ki zəḫm-i möḫnət ü dərdə onun hər **ləfżi** mərhəmdür *(Gazel 41, Mısra 6). [ləfżi, -i]*

Şərābı ṣanmə ki vā'iẓ belə məẕəmmət edər
Şərābə çatmaz əli **ləfẓinə** qənā'ət edər *(Gazel 60, Mısra 2). [ləfẓinə, -i, -n, -ə]*

Hər **ləfẓi** ġönçə mə'nīsi gül tək fərəḥ-fəzā
Oḫşatsam 'eyb yoḫdı gülüstānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 5). [ləfẓi, -i]*

Qurı ad ilə dögül ḫān u bəg ü mollālıq
Ləfẓ içün mə'ni gərək yoḫsə gəlür rüsvālıq *(Mesnevi 6, Mısra 44). [ləfẓ,]*

ləfż-i adüvvāt: *Düşmanlık kelimesi.*

Məḥv olub **ləfż-i ədüvvāt** qutarə ḫīlə-i məkr
Şeyṭānət rəsmin atub cümləsi insān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 3). [ləfż-i adüvvāt,]*

ləhcə: *Diyalekt, ağız.*

Şücā'ətdə Rüstəm ü Zālī kimi
Fəṣāḥətdə **ləhcəsi** bülbül kimi *(Mesnevi 4, Mısra 52). [ləhcəsi, -s, -i]*

ləḥn: *Belli bir kurala göre oluşmuş güzel ve düzgün ses, âhenkli ses, nağme, ezgi, melodi.*

'Anādil ẓāhir etmiş ḫəlqə āhəng-i Nəkīsānı
Həzārān **ləḥn** kūya Bārbəddən yādgār olmuş *(Gazel 101, Mısra 4). [ləḥn,]*

ləḥn-i mūsīqār: *Musikar nağmesi. (Musikar: Türk mûsikîsinde, pestten tize doğru ağız armonikası şeklinde yanyana dizilmiş birkaç kamıştan meydana gelen ve ney gibi üflenen bir çeşit nefesli saz, mıskal.).*

Açub hər gūşəsində gülşənün yüz məclis-i 'işrət
Bəlābil **ləḥn-i mūsīqār** ilə gəlmiş nə əlḥānə *(Kaside 22, Mısra 10). [ləḥn-i mūsīqār,]*

ləḥẓə: *Zamânın göz açıp kapayıncaya kadar geçen en kısa parçası, an.*

Bəs ki Żū`ī ḫū dutub köñlüm ġəm-i hicrān ilə

Olmayur bir **ləḫẓə** ġəmdən ayru qaygudan cüdā *(Gazel 12, Mısra 10). [ləḫẓə,]*

Zimistānı bəhār eylər nəşāṭ-əsbābın āmādə
Kimün kim sīm ilə zər kīsəsində **ləḫẓə** peydādur *(Gazel 40, Mısra 12). [ləḫẓə,]*

Ḫəṭṭ ü ḫālun rūy-ı alundə durubdur vəcḫi var
Tā ki dīn-i ʻāşiqə hər **ləḫẓə** rəḫnə ṣalələr *(Gazel 48, Mısra 6). [ləḫẓə,]*

Muṣəvvər eyləyübdir mərdüm-i çeşmim qədün sərvin
Dögül bī-hūdə cārī eyləmək hər **ləḫẓə** bu cūlər *(Gazel 57, Mısra 4). [ləḫẓə,]*

Müṣāḫibimdi Bəhār ilə Seyyid ü Bīḫūd
Rumūz-ı ʻeşqdə hər **ləḫẓə** bəḫs edən günlər *(Gazel 67, Mısra 6). [ləḫẓə,]*

Hər **ləḫẓə** ki görsəm dilərəm ləʻlüvi öpmək
Ṭūṭī nə təḫəmmül eləsün şəkkəri görcək *(Gazel 117, Mısra 5). [ləḫẓə,]*

Bir **ləḫẓə** qoymadun məni āsūdə dəhrdə
Gəldim əlündən āḫırı mən cānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 7). [ləḫẓə,]*

Bādām-ı siyəh-çeşm ilə ʻinnāb-ı ləbünçün
Hər lə**ḫẓədə** cān verdim o bīmār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 10). [ləḫẓədə, -də]*

ʻĀşiqi müstəġnī etmişdür ḫəyālun vəṣldən
N`olə sən hər **ləḫẓə** göstərsön bu istiġnā yüzin *(Gazel 148, Mısra 12). [ləḫẓə,]*

ʻEyş [ü] ʻişrət bəzmivi bir Türk yağma eylədi
Ey dil ü cān ləḫẓə **ləḫẓə** tārmār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 8). [ləḫẓə,]*

ʻEyş [ü] ʻişrət bəzmivi bir Türk yağma eylədi
Ey dil ü cān ləḫẓə **ləḫẓə** tārmār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 8). [ləḫẓə,]*

Hər ləḫẓə gözimdən həvəs-i tīr-i müjünlə
Ġərqəm mən-i dil-ḫūn gözəlim cūlər içində *(Gazel 190, Mısra 3). [ləḫẓə,]*

Bir iki **ləḫẓə** behişt-i vüṣāl ṣora dūzəḫ-i hicr
Çü āḫırı budur ol vəṣl də cəhənnəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 5). [ləḫẓə,]*

Düşəndə yādımə əḫbāblar bəzmindəki dəmlər
Bu ḫəsrət köñlümi dāġ eyləyüb hər **ləḫẓə** qan qılmış *(Kaside 11, Mısra 4). [ləḫẓə,]*

Ramażān ayıdı bu mundə olur ṣavm u ṣəlāt

ʻƏməl-i ṣāleḫi hər **ləḫẓədə** təkrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 14). [ləḫẓədə, -də]*
Āḫırı bu çərḫ-i qədīmü`l-bīnā
Eyləyə bir **ləḫẓədə** anı fənā *(Mesnevi 5, Mısra 22). [ləḫẓədə, -də]*

Pəs belə əşḫāsı ki bu çərḫ-i dūn
Eyləyə bir **ləḫẓədə** zār u zəbūn *(Mesnevi 5, Mısra 24). [ləḫẓədə, -də]*

Şād idi köñül o sāḫət içrə
Hər **ləḫẓədə** ʻeyş ü ʻişrət içrə *(Mesnevi 7, Mısra 26). [ləḫẓədə, -də]*

ləḫẓə-i məsrūr: *Sevinçli an.*

Möḫnət-i hicr ilə məġmūm idi bu ḫāṭir-i zār
Ləẕẕət-i vüṣləti bir **ləḫẓə-i məsrūr** elədi *(Gazel 241, Mısra 4). [ləḫẓə-i məsrūr,]*

ləʻl: *Parlak kırmızı renkli kıymetli taş; Kırmızı dudak.*

Mürdə cismin ʻāşiqün qılmazdun əḫyā hər nəfəs
Möʻcüz-i ʻĪsā əgər **ləʻlündə** pünhān olmasa *(Gazel 13, Mısra 8). [ləʻlündə, -ün, -də]*

Ləʻlündə mey-tərəşşüḫi qan qan deyür genə
Göstərmə görməsün dəḫi çeşmim də qan çəkər *(Gazel 61, Mısra 3). [ləʻlündə, -ün, -də]*

Köñlümi qan eləyüb mehr-i ruḫı ey nāṣeḫ
Etməsön bāvər əgər **ləʻl ü** ləb-i tərdən sor *(Gazel 63, Mısra 6). [ləʻl,]*

Şövq-i ləbilə kūyunə bir kəs dolanmasun
Ləʻl-arzūsı ilə Bədəḫşānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 4). [ləʻl,]*

Mürdə cismin ʻāşiqün qılmazdun əḫyā hər nəfəs
Möʻcüz-i ʻĪsā əgər **ləʻlündə** pünhān olmasə *(Gazel 197, Mısra 8). [ləʻlündə, -ün, -də]*

Təkəllümi şükürim **ləʻli** bādə-i nābım
Dəhānı ġönçə yüzi bāġ u būstānım idi *(Gazel 249, Mısra 3). [ləʻli, -i]*

Ruḫsārıvə ol gün ki gözim qıldı nəẓārə
Ləʻlün həvəsi saldı dil ü cānə şərārə *(Muhammes 4, Mısra 28). [ləʻlin, -in]*

Ləʻlün ʻeşqi olmasaydı məndə etməzdün cəfā
Çün küdūrət məḫv olur gər arədə qan olmasa *(Gazel 13, Mısra 9). [ləʻlün, -ün]*

Yoḫ ʻeybi Ḫiżr-i ḫəṭ dutə **ləʻlün** kənārını
Ṭūṭī ġıẓāsı rəsmdür ʻāləmdə qənd olub *(Gazel 24, Mısra 9). [ləʻlün, -ün]*

Āşikārə qanımı hər dəm tökər ġəmzün oḫı
Bir təbəssüm ilə **ləʻlün** cānımı pünhān alur *(Gazel 59, Mısra 4). [ləʻlün, -ün]*

Bir nəfəsdə **ləʻlün** ey məh aldı Żū`ī cānını
Nīşə bəs derlər ki ʻəqli bādə-i reyḫān alur *(Gazel 59, Mısra 9). [ləʻlün, -ün]*

Ləʻlün ġəmində Żū`ī-i ḫūnīn-cigər sənün
Hər dəm əlündən āh qılub əl-əmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 13). [ləʻlün, -ün]*

Hər ləḫẓə ki görsəm dilərəm **ləʻlüvi** öpmək
Ṭūṭī nə təḫəmmül eləsün şəkkəri görcək *(Gazel 117, Mısra 5). [ləʻlüvi, -üv, -i]*

Ləʻlün həvəsində hamı cān verməgə qaçdı
Bu ʻərṣədə ey yār vəfādār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 13). [ləʻlün, -ün]*

Götürmüş ḫāṭirimdən ʻāriż ü **ləʻlün** təmāşāsı
Behişt-i ʻədn pərvāsın mey-i Kövs̱ər təmənnāsın *(Gazel 162, Mısra 5). [ləʻlün, -ün]*

Gər cānımı **ləʻlün** həvəsi alsə ʻəcəb yoḫ
Kim nəqdləri bādə-i reyḫān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 3). [ləʻlün, -ün]*

Ləʻlün ʻeşqi olmasaydı məndə etməzdün cəfā
Çün küdūrət məḫv olur gər arədə qan olmasə *(Gazel 197, Mısra 9). [ləʻlün, -ün]*

Ġönçə tək köñlümi **ləʻlün** həvəsi qan etdi

Mehr-i ruḫsārun onı lə'l-i Bədəḫşān etdi *(Gazel 233, Mısra 1). [lə'lün, -ün]*

Ḥəlqə-i zülf-i siyəh 'āriż-i gül-nārə düşüb
Lə'ldür şanki dil-ihżārı içün nārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 2). [lə'ldür, -dür]*

O məhün gəlsə 'itābə ləb-i gövhər-pāşı
Dönəcək **lə'lə** cigər qanı ilə göz yaşı *(Gazel 247, Mısra 2). [lə'lə, -ə]*
Qızarmış **lə'l** tək lālə qılur mənlik fəḫārətlə
Ruḫ-ı rəḫşānıvı göstər onı həm dāġdār eylə *(Gazel 199, Mısra 5). [lə'l,]*

<u>lə'l-gūn:</u> *Parlak kırmızı renkli.*

Yüzün tə`s̱īrilə 'uşşāq əşkin **lə'l-gūn** etmiş
Bu yüzdən sən nigārım mehr-i 'āləm-tābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 5). [lə'l-gūn,]*

<u>lə'l-i bāġr:</u> *Kırmızı renkli kalp, göğüs; Kana dönmüş gönül, yürek.*

Ləbün rəşkilə ancaq **lə'l-i bağrı** dönməmiş qanə
Ḥəd-i qan eyləyübdür köñlüni gül-bərg-i ḫəndānun *(Gazel 160, Mısra 7). [lə'l-i bāġrı, -ı]*

<u>lə'l-i bədəḫşān:</u> *Bedahşan şehrinde işlenen çok değerli yâkut, la'l-i Bedahşan.*

Ġönçə tək köñlümi lə'lün həvəsi qan etdi
Mehr-i ruḫsārun onı **lə'l-i Bədəḫşān** etdi *(Gazel 233, Mısra 2). [lə'l-i bədəḫşān,]*

<u>lə'l-i cānān:</u> *Sevgilinin (lal gibi kırmızı) dudağı.*

Ḫəṭ-i zülfi içindən gəldi basdı **lə'l-i cānānı**
Nə san kim ẓülmət içrə Ḫiżr tapdı āb-ı ḥeyvānı *(Gazel 252, Mısra 1). [lə'l-i cānānī,]*

<u>lə'l-i dür-əfşān:</u> *İnci saçan lal gibi dudak.*

Oldı sünbüllər ḫəcil zülf-i pərīşānun görüb
Ġönçələr qan utdılər **lə'l-i dür-əfşānun** görüb *(Gazel 19, Mısra 2). [lə'l-i dür-əfşānun, -u, -n]*

Oldı sünbüllər ḫəcil zülf-i pərīşānun görüb
Ġönçələr qan utdılər **lə'l-i dür-əfşānun** görüb *(Gazel 31, Mısra 2). [lə'l-i dür-əfşānun, -u, -n]*

<u>lə'l-i gövhər-bār:</u> *Gevher yağdıran, cevher yüklü olan dudak.*

Əgərçi olmuş idün mürdə hicr-i yār ilən āḫır
Məsīḫi vəqt olan ol **lə'l-i gövhərbārə** yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 10). [lə'l-i gövhər-bāra, -a]*

<u>l'əl-i ġəm:</u> *(Sevgilinin) Dudağının kederi.*

L'əl-i ġəmində ṭürrə-i pərtābə ilticā
Etmək nə sūd elə mey-i ol nābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 1). [l'əl-i ġəmində, -i, -n, -də]*

<u>lə'l-i hoş-āb:</u> *Tatlı dudak.*

Görüb yüz dāġ bir ḫᵛurşīd içün min daşə baş urmaq
Olub rəngīn-cigər qan ilə bir **lə'l-i ḫᵛoş-āb** olmaq *(Gazel 115, Mısra 8). [lə'l-i ḫoş-āb,]*

<u>lə'l-i ləbi ārzūsu:</u> *Kırmızı dudağının arzusu.*

*Ey cān çoḫ etmə **lə'l-i ləbi ārzūsunı***
İskəndər öldi dəhrdə bu ārzū ilə (Gazel 214, Mısra 7). [lə'l-i ləbi ārzūsuni, -su, -n, -ı]

<u>lə'l-i ləbi həvāsı:</u> *Kırmızı dudağının isteği.*

Lə'l-i ləbi həvāsı ilə məh-cəbīnün
Döndərməsin bu gün cigərin qanə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 9). [lə'l-i ləbi həvāsı, -s, -ı]*

<u>lə'l-i ləb-i nūş-ḫənd:</u> *Hoş gülüşlü kırmızı dudak.*

Zəhr-i ġəmünlə Żū`ī-i ciyər-ḫūndı ġönçə tək
Tā 'āşiq o **lə'l-i ləb-i nūş-ḫənd**[ə bənd] olub *(Gazel 24, Mısra 14). [lə'l-i ləb-i nūş-ḫəndə, -ə]*

<u>lə'l-i ləb:</u> *Lal gibi dudak.*

Ze-bəs ki **lə'l-i ləbün** fikrin eylərəm ey gül
Əlimdə cām-ı meyim ḥəsrət ilə qanə dönüb *(Gazel 25, Mısra 3). [lə'l-i ləbün, -ün]*

Mərīż-i 'eşqdi Żū`ī 'əlācı **lə'l-i ləbün**
Gərək şükür edim 'innābdən dəvā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 11). [lə'l-i ləbün, -ün]*

<u>lə'l-i ləbün vəṣli:</u> *Lal gibi kırmızı dudağa kavuşma.*

Hər 'āşiqə kim **lə'l-i ləbün vəṣlidi** ḥāṣil
Övrəng-i Süleymānı dəḫi ḫātəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 3). [lə'l-i ləbün vəṣlidi, -i, -di]*

<u>lə'l-i nāb:</u> *Berrak ve katıksız kırmızı şarap.*

Əgərçi ey mey-i gül-fām **lə'l-i nābə** bənzərsən
Ləb-i yārım yanındə līk sən ḫūn-ābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 1). [lə'l-i nābə, -ə]*

<u>lə'l-i şīrīn:</u> *Tatlı dudak.*

Ḫosrovā şəkkər-dəhənlər köñlüni Fərhād tək
Dağlayubdur rəşk ilə ol **lə'l-i şīrīnün** sənün *(Gazel 154, Mısra 8). [lə'l-i şīrīnün, -ün]*

<u>lə'l-i şəkərbār:</u> *"Etrâfa şeker saçan" tatlı dudak, şeker yağdıran dudak.*

'Īsā-yı Məryəm desəm küfr olmaz ey tərsā-pərī
Cān verür 'uşşāqə çün lə'l-i şəkərbārun sənün *(Gazel 179, Mısra 4). [lə'l-i şəkər bārun, -un]*

Zəhr-i firāq ilə dəhən təlḫ 'āşiqə
Şəhd-i vüṣāl **lə'l-i şəkərbārdən** gəlüb *(Gazel 26, Mısra 10). [lə'l-i şəkər-bārdən, -dən]*

Zəhr-i firāqdan dəhən-i təlḫ 'āşiqə
Şəhd-i lu'āb **lə'l-i şəkərbārdən** gəlüb *(Gazel 27, Mısra 6). [lə'l-i şəkərbārdən, -dən]*

Şā'ir gərək 'āşiq olə bir māh-cəmālə
Cān tāzəliyə **lə'l-i şəkərbārı** Səməndər *(Gazel 43, Mısra 6). [lə'l-i şəkər-bārı, -ı]*

<u>lə'l-i şəkər-ḫā:</u> *Tatlı sözlü, tatlı söyleyen dudak.*

Hər bəzmdə ki bādə-i ḥəmrādan olmasa
Nəql ü məzə o **lə'l-i şəkər-ḫādan** olmasa *(Gazel 4, Mısra 2). [lə'l-i şəkər-ḫādan, -dan]*

<u>lən:</u> *Lanet.*

Mə`yūs qılmə 'āşiqi **lən** kəlməsilə sən
Mūsā şifət çü ṭālib-i dīdārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 9). [lən,]*

<u>lə'nət:</u> *Allah'ın rahmetinden, af ve merhametinden mahrum olma, lanet.*

Bu ‘əməllər ki sənün var nə deyüm tūl u dirāz
Fərz olubdur saña şeyṭān kimi **lə‘nət** zāhid *(Gazel 39, Mısra 22). [lə‘nət,]*

Şāhlığından görmədi bir ‘işrəti
Qoydı getdi özi içün **lə‘nəti** *(Mesnevi 5, Mısra 14). [lə‘nəti, -i]*

__**ləşkər:**__ *Asker.*

Dil-i sūzənimi ġəm **ləşkəri** görcək dayanub
Dedi hər yerdə yanar od olə mənzil yeridür *(Gazel 49, Mısra 3). [ləşkəri, -i]*

Töküldi üstümə ġəm ləşkəri firāqundə
Nəẓərdən ey məh-i bī-mehr kim o dəm getdün *(Gazel 163, Mısra 7). [ləşkəri, -i]*

__**ləşkər-i dərd u ġəm:**__ *Keder ve dert askerleri.*

Eləməzdi bu ṣifət **ləşkər-i dərd ü ġəm** əsīr
Görməsəydi belə bī-ṭāqət ü bī-çārə məni *(Gazel 224, Mısra 5). [ləşkər-i dərd u ġəm,]*

__**ləşkər-i ḫayl-ı ḫəyāl:**__ *Düşünce asker(ler)inin atları, at sürüsü.*

Mülk-i mə‘mūrə-i cismim ‘əcəb ābādə idi
Ləşkər-i ḫayl-ı ḫəyāl eyləməmişdi qārət *(Kaside 5, Mısra 4). [ləşkər-i ḫayl-i ḫəyāl,]*

__**ləşkər-i sərmā:**__ *Kış asker(ler)i.*

Şāh-ı ḫᵛurşīd-məqām eylədi bürc-i qövsī
Düşəcək **ləşkər-i sərmāyə** ‘əcəb qar-ı məqār *(Kaside 6, Mısra 8). [ləşkər-i sərmāyə, -y, -ə]*

__**ləṭīfə:**__ *İnce ve hoş mânâ, kelimelerle açıkça anlatılamayan, ancak rumuzlu olarak ehline sezdirilen ince anlam.*

Əgərçi ismdə şe‘rimdə səktə vāqe‘dür
Ləṭīfədür genə əş‘ārdə o səktə ‘əyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 20). [ləṭīfədür, -dür]*

__**ləyāqət:**__ *Lâyık olmaya sebep teşkil eden yetenek, yeterlilik, kifâyet.*

Dögül bu növ‘lə cānım ‘ulūm əhli gərək
Verə cəvāb mətīn sā`ilə **ləyāqət** ilə *(Kaside 20, Mısra 30). [ləyāqət,]*

Pīrānəliqdə çün kişinün yoḫ o ḥāləti
Çoḫ məclisə oturmaqə olmaz **ləyāqəti** *(Muhammes 1, Mısra 14). [ləyāqəti, -i]*

__**ləzīz:**__ *Zevk veren, hoşa giden.*

Dühāt içində nə müddətdi qalmışam məġmūm
Ləzīz ṣöḥbət-i cān-bəḫşdən olub məhrūm *(Mesnevi 14, Mısra 12). [ləzīz,]*

__**ləẕẕət:**__ *Zevk, haz, safâ.*

Sənünçün dānədür dünyādəki **ləẕẕətlər** ey ġāfil
Dürüst etsön nəẓər żımnində yoḫdur dāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 3). [ləẕẕətlər, -lər]*

Sən edən fısqlərün nəş`əsi yoḫ **ləzzəti** yoḫ
Meyde var ẕövq ü fəraḥ ʿişrət ü **ləzzət** zāhid *(Gazel 39, Mısra 18). [ləzzət,]*

Sən edən fısqlərün nəş`əsi yoḫ **ləzzəti** yoḫ
Meyde var ẕövq ü fəraḥ ʿişrət ü **ləzzət** zāhid *(Gazel 39, Mısra 17). [ləzzəti, -i]*

Gətür sāqī qədəḥ tā bilməyüm ‘āləm nə ‘āləmdür
Ki **ləẕẕət** bilməməkdür māvərāsı möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 41, Mısra 2). [ləẕẕət,]*

‘Eyş ü ‘işrət azalur ‘ömr çoḫalduqcə bəlī
Ləẕẕət ol ṭıfl dəmində əmilən şīrdədür *(Gazel 75, Mısra 6). [ləẕẕət,]*

Sənsiz nə ləẕẕəti mey ü çəng ü çəġānənün
Yādunlə ağlamaqdə görüb **ləẕẕət** ağlaram *(Gazel 133, Mısra 12). [ləẕẕət,]*

Sənsiz nə **ləẕẕəti** mey ü çəng ü çəġānənün
Yādunlə ağlamaqdə görüb **ləẕẕət** ağlaram *(Gazel 133, Mısra 11). [ləẕẕəti, -i]*

Ḥəbībā bir özün fikr eylə gör āyā rəvādur mı
Çəkə bīgānələr **ləẕẕət** görəm mən min bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 6). [ləẕẕət,]*

Çünki bəzmimdən ayaġ çəkdi nigārım getdi
Ləẕẕət ü ‘eyş ü ṭarab yoḫ ilə vārım getdi *(Gazel 248, Mısra 2). [ləẕẕət,]*

Yoḫdı bir kəs ṣöḥibətdən rūḥ u cān **ləẕẕət** tapə
Arədim gəzdim dəḫi hər gūşə hər yan qalmayub *(Kaside 4, Mısra 13). [ləẕẕət,]*

Ey ḥərīṣ-i sīm u zər fikr eylə dövlət kimdədür
Bu güẕərgāh-ı fənādə ẕövq ü **ləẕẕət** kimdədür *(Kaside 8, Mısra 2). [ləẕẕət,]*

Cəhān köçübdi behiştdən əgərçi **ləẕẕət** ilə
Nə sūd ḫəlq qalub ẓülmət-i cəhālət ilə *(Kaside 20, Mısra 1). [ləẕẕət,]*

Yā Rəb o qədīm ‘əṣr o **ləẕẕət** hara getdi
Ḫəlq içrə olan ‘eyş ilə ‘işrət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 1). [ləẕẕət,]*

Qalmub ağızdə gözdə dəḫi dizdə tāqəti
Bī-ẕövq cism ü cān diri qalmaq nə **ləẕẕəti** *(Muhammes 1, Mısra 6). [ləẕẕəti, -i]*

__**ləẕẕət ü ‘eyş-i cəhān:**__ *Dünyanın zevk ve safası/lezzeti.*

Fövc-i sərmānun əlindən səni fövrən qutarur
Ləẕẕət ü ‘eyş-i cəhāndən oləsən bər-ṭərrār *(Kaside 6, Mısra 30). [ləẕẕət ü ‘eyş-i cəhāndən, -dan]*

__**ləẕẕət ver-:**__ *Lezzet vermek.*

Çü var bu bəndədə doğrı ṣədāqət
Verür tənbākū şəkkər kimi **ləẕẕət** *(Mesnevi 3, Mısra 14). [ləẕẕət verür, -ür]*

__**ləẕẕət-i āb-ı bəqā:**__ *Ölmezlik suyunun lezzeti.*

Ləẕẕət-i āb-ı bəqānı mey-i əḥmərdən sor
Yə‘nī ey təşnə-köñül get ləb-i dil-bərdən sor *(Gazel 63, Mısra 1). [ləẕẕət-i āb-ı bəqānı, -n, -ı]*

__**ləẕẕət-i dünyā:**__ *Dünyanın lezzeti.*

Ḫˇoşā o kimsələrə adı yaḫşılıqlə qalub
Görüb ḥəyat u məmātındə **ləẕẕət-i dünyā** *(Gazel 7, Mısra 12). [ləẕẕət-i dünyā,]*

Qalmub cəhāndə ẕərrə qədər ẕövq ilə ṣəfā
Yā Rəb təmām **ləẕẕət-i dünyā** nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 6). [ləẕẕət-i dünyā,]*

Hər şəb ki bəzmim içrə o māh ilə cām olur
‘Eyş ü nəşāṭ **ləẕẕət-i dünyā** təmām olur *(Gazel 77, Mısra 2). [ləẕẕət-i dünyā,]*

Cāsəliq olmaqı istər məni çərḫ-i kəc-rov
Ki qılub **ləẕẕət-i dünyānı** baña cümlə ḥarām *(Kaside 13, Mısra 16). [ləẕẕət-i dünyānı, -n, -ı]*

'Uqbādə Żū`iyā nə bilür ẕövq-i cənnəti
Hər kəs cəhāndə **ləẕẕət-i dünyānı** anlamaz *(Gazel 100, Mısra 12). [ləẕẕət-i dünyānı, -ı]*

__ləẕẕət-i 'işrət:__ *İçki lezzeti.*

'Āləm təmām **ləẕẕət-i 'işrətdə** şādmān
Mən bā-hezār ġüṣṣə ḫəzīdə be-künc-e tār [51] *(Kaside 9, Mısra 19). [ləẕẕət-i 'işrətdə, -də]*

__ləẕẕət-i qayd:__ *Bağ, saçın büklümünün lezzeti, zevki.*

Ləẕẕət-i qaydun ḥarām oldı baña ey sərv kim
Söləmişdün ol əsīri bir gün āzād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 9). [ləẕẕət-i qaydun, -un]*

__ləẕẕət-i vüṣlət:__ *Kavuşma lezzeti.*

Hər şey`ün öz żiddi ilə ḥāləti təşḫīṣ olur
Ləẕẕət-i vüṣlət olur mu dərd-i hicrān olmasa *(Gazel 14, Mısra 6). [ləẕẕət-i vüṣlət,]*

Möḥnət-i hicr ilə məğmūm idi bu ḫāṭir-i zār
Ləẕẕət-i vüṣləti bir ləḥẓə-i məsrūr elədi *(Gazel 241, Mısra 4). [ləẕẕət-i vüṣləti, -i]*

__ləẕẕət-i vəṣl:__ *Kavuşma lezzeti.*

İstəməm **ləẕẕət-i vəṣlin** o sitəm-kārə gülün
Ḫū dutub bəs ki köñül möḥnət-i hicrānı ilə *(Gazel 204, Mısra 7). [ləẕẕət-i vəṣlin, -i, -n]*

__ləẕẕət-i ẕövq:__ *Zevkin tadı.*

Səniñlə getdi təmām 'eyş ü nūş u **ləẕẕət-i ẕövq**

Qoyub yerində baña hər nə var ġəm getdün *(Gazel 163, Mısra 5). [ləẕẕət-i ẕövq,]*

M

__ma'ārif:__ *Marifet, ilim, hüner.*

Āsmān-ı hünər ü cūd u **ma'ārif** māhı
Məsnəd-i məmləkət-i cūd [u] səḫāvət şāhı *(Mesnevi 1, Mısra 31). [ma'ārif,]*

__ma'āş:__ *Maaş.*

İstəmə dövləti çoḫ Żū`ī **ma'āşun** gözlə
Yüngül elə yüküvi keçməyə bu dəryādən *(Gazel 173, Mısra 17). [ma'āşun, -u, -n]*

__mācerā:__ *Sonu belirsiz tehlikeli ve heyecanlı yaşayış, sergüzeşt, serüven.*

Nə küll-i cəbr ilədür həm nə iḫtiyār ilə
Bu sirri anlamuram mən nə **mācerādandur** *(Gazel 83, Mısra 10). [mācerādandur, -dan, -dur]*

__mā-cərā:__ *Yaşanan olaylar dizisi, baştan geçen, vukū bulan hal ve olay.*

Nə yazdı kātib-i təqdīr yoḫ onə təğyīr
Həvāyə düşmə belə **mā-cərānı** aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 8). [mā-cərānı, -n, -ı]*

Nə nāməyə sıqışur nə zəbān-ı təqrīrə
Nə ṣūrət ilə sölə belə **mā-cərānı** yazım *(Gazel 141, Mısra 12). [mā-cərānı, -n, -ı]*

Əsīr-i hicr-i nigār u ġərīb-i şəhr ü diyār
Mənimçün āḫırı gör kim nə **mā-cərā** qıldun *(Gazel 167, Mısra 6). [mā-cərā,]*

Tā ki düşə başımə şūr u nəvā
Şərḥ elim hər nə ki var **mā-cərā** *(Mesnevi 10, Mısra 14). [mā-cərā,]*

__mādər-i cəhān:__ *Dünya anası, dünyanın anası.*

Ey kāş doğmayaydı bizi **mādər-i cəhān**
Yā fərq verməyən qılə leyli nəhārdan *(Gazel 176, Mısra 9). [mādər-i cəhān,]*

__məğmūm:__ *Gamlı, kederli.*

Dühāt içində nə müddətdi qalmışam **məğmūm**
Ləzīz şöḥbət-i cān-bəḫşdən olub məhrūm *(Mesnevi 14, Mısra 11). [mağmūm,]*

Məğmūm dil-şikəstə ḥəzīn bī-nəvā ikən
Həm zār-ı dərd ü həm dəm-i cövr-i cəfā ikən *(Muhammes 3, Mısra 5). [mağmūm,]*

__māh:__ *Ay (yüzlü sevgili), kamer.*

Görcəyin ruḫsāruvı ol çīn-i zülfündə dedim
Ey köñül vəhm elə kim **māh** 'əqrəbə olmuş ġərīb *(Gazel 18, Mısra 8). [māh,]*

Żū`īni etmiş pərākəndə benātu`n-nā'ş tək
Ey büt-i zöhrə-cəbīn ol **māh** u pərvīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 10). [māh,]*

Āsmān-ı hünər ü cūd u ma'ārif **māhı**
Məsnəd-i məmləkət-i cūd [u] səḫāvət şāhı *(Mesnevi 1, Mısra 31). [māhi, -ı]*

Ondan sora gəldi Firidūn şāh
Şəh demə çərḫ üzrə yəqīn çıḫdı **māh** *(Mesnevi 5, Mısra 16). [māh,]*

Ze-bəs ki fikr-i ruḫundur köñüldə Żū`ī tək
Köñül sərāçəsi ey **māh** gülsitānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 14). [māh,]*

Şā'ir gərək 'āşiq olə bir **māh**-cəmālə
Cān tāzəliyə lə'l-i şəkərbārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 5). [māh,]*

Gecəm günüz tək olurdı şu'ā' rūyundan
O **māh**-rūy ilə həm-sāğər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 6). [māh,]*

Ḫˇoşāo **māhlə** həm-bistər olduqum gecələr
Cəmālı şam'ınə ḫākistər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 1). [māhlə, -lə]*

Ḥüsn şərṭini yekūn etmisən ey **māh** təmām
Çıqmə nöqṣān gətürür ḥüsnüvə yārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 3). [māh,]*

O **māh** vəṣlinə bir gün yetüşmədim āḫır
Mənim bu ṭāle'imün gör nə bəd sitārəsi var *(Gazel 87, Mısra 3). [māh,]*

Ey **māh** bugün yerdə cəmālun kimi āyə
Olsun qəsəm ol āyə-i Qur`ānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 5). [māh,]*

Ey **māh** bu gün sən kimi meh-pārə tapulmaz
Nə mən kimi dünyādə güni qarə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 1). [māh,]*

Məni ki şəhrdən ey **māh** saldı āvārə
Bu gündə eylədi kəc-rov yəqīn təmām fələk *(Gazel 118, Mısra 3). [māh,]*

Pərvīn saçub ey **māh** gözimdən gecə dā`im
Hicrində s̱üräyyā kimi bī-dār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 3). [māh,]*

Āvāze-i hüsnün ki təmām āləmi dutdı
Ey **māh** bu şöhrətdə səbəb-kār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 8). [māh,]*

Nə ġəm sənsiz gözüm gər giryədən ey **māh** kūr olsun
Rəqībimdir yüzün nəẓẓārəsindən qoy ki dūr olsun *(Gazel 150, Mısra 1). [māh,]*

Żū`iyā dünyādə gər ol **māh** olsə həm-dəmim
Kāfirəm ümmīd dutsam ḥūrī vü ġılmān içün *(Gazel 152, Mısra 9). [māh,]*

Ol **māh** firāqı mənə yüz min ġəm olubdur
Sāqī hanı ġəm dəf'inə peymānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 7). [māh,]*

Nə āvāzun səmā' etdim nə ẕövq-i vəṣlüvi gördüm
Təmām-ı 'ömrdə ey **māh** mən bəẖti qara səndən *(Gazel 168, Mısra 10). [māh,]*

Əgərçi yandı köñül çərẖi dūd-ı āhundan
Nə sūd rəşḥə-i əlṭāf yoẖdı **māhundan** *(Gazel 185, Mısra 2). [māhundan, -un, -dan]*

Kāş 'āşiq saña olmaydım əzəldən ey māh
Salmayaydım başımı muncə ġəm-i ġovqāyə *(Gazel 209, Mısra 11). [māh,]*

Dəẖi sərāçə-i köñlüm o **māhdan** rövşən
Məşām-ı cān o qara ṭurrədən mü'əṭṭər idi *(Gazel 240, Mısra 11). [māhdan, -dan]*

Firāqə rāżıyam ey **māh** bu ümīd ilə
Ki `āqibət bunə āẖırdə bir vüṣāl gəlür *(Kıt'a 7, Mısra 1). [māh,]*

Qılub o **māh** vüṣālından 'āqibət məḥrūm
Ze-bəs ki ẖayl-ı bəlā qıldı Żū`ī üstə hücūm *(Tahmis 2, Mısra 27). [māh,]*

Yüz min cəfāyə tāb u təvānım var ey nigār
Yoẖ görməgə rəqīb ilə sən **māhı** tāqətim *(Gazel 138, Mısra 6). [māhı, -ı]*

Gördüm o **māhı** oldı köñül mübtəlā genə
Düşdi bəlālarə bu dil-i pür-bəlā genə *(Gazel 202, Mısra 1). [māhı, -ı]*

Kəc-tərāzū olmə çoẖ gördükdə **māhım** müştərī
Yūsifə olmaz Züleyẖā yüz ẖərīdār olsə də *(Gazel 218, Mısra 3). [māhım, -ım]*

Hər şəb ki bəzmim içrə o **māh** ilə cām olur
'Eyş ü nəşāṭ ləẕẕət-i dünyā təmām olur *(Gazel 77, Mısra 1). [māh,]*

O **māh**-vəṣli dögül ārzū baña Żū`ī
Dilindən ol şənəmün bir sələmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 9). [māh,]*

Ol **māh**-ruẖı görməməgim yaẖşıdı bi`llāh
Görcək görürəm hər gecə əğyār yanındə *(Gazel 186, Mısra 9). [māh,]*

Şāhı olə sənün təki ey **māh** bir kəsün
İnṣāfdur kim olə yüvünci gədālarə *(Gazel 201, Mısra 7). [māh,]*

Cənnət-i ə'lādan artuq ẕövq var hər gūşədə
Bağlar-ı firdövs ḥūrī **māh**-sīmālar genə *(Gazel 217, Mısra 6). [māh,]*

Yüz qərīnə keçsə sən tək **māh** bulmaz gər fələk
Gündə min kəz kürrə(?)-i ərż üzrə səyyār olsə də *(Gazel 218, Mısra 5). [māh,]*

Şimşād-qədd ü lālə-ẖad u **māh**-cəmālım
Çoẖ etmə mən-i zārə sitəm ṭürfə-ġəzālım *(Muhammes 4, Mısra 9). [māh,]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki 'işrət ü 'eyşim təmām idi
Baş şūr-ı 'eşq gözdə o **māh** əldə cām idi *(Muhammes 2, Mısra 2). [māh,]*

Zāhidā bircə götür gūşə-i meḥrābdən əl
Elə bu **māhə** nəẓər ol ẖəm-i əbrūlarə baẖ *(Gazel 35, Mısra 8). [māhə, -ə]*

Tā **māh**-rūyun 'əqrəb-i zülfündə görmüşəm
Bildim yəqīn budur qəmərdə Qur`ānımı *(Gazel 234, Mısra 9). [māh,]*

<u>**māh pārə:**</u> *"Ay parçası", yüzü ay gibi parlak ve güzel olan kimse.*

O **māh-pārə** bütün məqdəmində cān vermək
Cəhāndə Żū`ī mənim bircə bu mərāmımdur *(Gazel 55, Mısra 9). [māh pārə,]*

<u>**māh-ı bī-mehr:**</u> *Sevgisiz ay gibi güzel sevgili.*

Baña ol **māh-ı bī-mehrim** iki ay var ki rām olmaz
Bu nöqṣānım de bir gəlməz əcəl 'ömrim təmām olmaz *(Gazel 93, Mısra 1). [māh-ı bī-mehrim, -im]*

<u>**māh-i mələk sīmā:**</u> *Melek yüzlü ay (sevgili).*

Özgədür şīvəsi Żū`ī bu pərī ruẖsārun
Verməyüb Ḥəq bunı hər **māh-ı mələk sīmāyə** *(Gazel 209, Mısra 14). [māh-i mələk sīmāyə, -y, -ə]*

Bənd olub ẖ∨urşīdə 'Īsā gökdə dutmazdı qərār
Żū`iyā görsəydi bu **māh-ı mələk-sīma** yüzin *(Gazel 148, Mısra 14). [māh-i mələk-sīmā,]*

Bənd olub ẖ∨urşīdə 'Īsā gökdə dutmazdı qərār
Żū`iyā görsəydi bu **māh-ı mələk-sīma** yüzin *(Gazel 170, Mısra 14). [māh-i mələk-sīmā,]*

<u>**māh-ı pərīzād:**</u> *Periden doğmuş ay.*

Ənīs ol büt-i növ-şād gördügün köñlüm
Qərīn **māh-ı pərī-zād** gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 2). [māh-ı pərīzād,]*

<u>**māh-i ruhsār:**</u> *Ay (gibi) yüz.*

Māh-ruẖsārıñ mıdır zülfün arası sərv-qəd
Yā ki reyḥān içrə bitmiş lālə-i ẖədd rū mıdır *(Gazel 52, Mısra 3). [māh-i ruẖsārıñ, -ıñ]*

<u>**māh-i təmāmdan:**</u> *Bütün ay.*

Oldı dūçār dün baña bir āftāb-rū
Yüz mərtəbə vəcīḥdi **māh-ı təmāmdan** *(Gazel 177, Mısra 8). [māh-i təmāmdan, -dan]*

<u>**mâhir:**</u> *Mahir, hünerli, becerikli.*

Oldı pəjmürdə köñül tā düşdi ol rūdan cüdā
Adı **māhir**-fövt olur gər kim düşə sūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 2). [māhir,]*

Mən kimi şā'ir ü **māhir** ki ġəzāl-i ġəzəlim
Görsələr vāleh ü şeydā olə Sə'd ü Səlmān *(Kaside 14, Mısra 11). [māhir,]*

Elə ḫəftān ki anı sāz edər ustād-ı Qūçān
Ərdəbil içrə o ḫəftānə dəḫi **māhir** var *(Kaside 6, Mısra 16). [māhir,]*

Bir neçə şā'ir ü qələndər idük
Hər ṭərīq ü sānə **māhir** idük *(Mesnevi 2, Mısra 16). [māhir,]*

Ustādınə 'ərẓ qıldı āḫır
K`ey rāh-ı ṭərīqət içrə **māhir** *(Mesnevi 8, Mısra 44). [māhir,]*

māh-liqā: *Yüzü ay gibi olan, ay yüzlü güzel kadın.*

Ḫˇoşā Şəmāḫıdə dildār ilə keçən günlər
Müdām **māh-liqālarlə** mey içən günlər *(Gazel 67, Mısra 2). [māh-liqālərlə, -lər, -lə]*

Maḥmūd-ı zārī: *İnleyen Mahmud.*

Mənəm **Maḥmūd-ı zārī** ol Ayāz-ı şānīnün Żū`ī
Ki çāruq ilə olmuş şəhrdə məşhūr dükkānı *(Gazel 220, Mısra 11). [Maḥmūd-ı zārī, -ı]*

māh-rū: *Ay yüzlü, yüzü ay gibi parlak olan.*

Verdi cān Fərhād Şīrīnün vəfāsın görmədi
'Əqlə baḫ gör **māh-rūlərdən** vəfā istər könül *(Gazel 122, Mısra 10). [māh-rūlərdən, -lər, -dən]*

Yoḫdur təmām şəhrdə bir belə **māh-rū**
Bu vəchdəndi məskənim āḫırdə kənd olub *(Gazel 24, Mısra 5). [māh-rū,]*

Oldı bu 'āləmdə Żū`ī həm-çū məcnūn 'eşq ilə
Çün sənün ey **māh-rū** 'āləmdə ḥeyrānun görüb *(Gazel 31, Mısra 10). [māh-rū,]*

Ver sāqī bādə tā içək ol **māh-rū** ilə
Bəlkə günāh ḫəṭṭi pozulsun bu su ilə *(Gazel 214, Mısra 1). [māh-rū,]*

māh-tāb: *Ay ışığı, dolunay; Sevgilinin yüzü.*

Pərtöv-i rūyun görüb nālān olur 'āşiqlərün
Rəsmidür eylər fəġān itlər görəndə **māh-tāb** *(Gazel 16, Mısra 10). [māhitāb,]*

Qılur Żū`ī ruḫundə ol məhün cünbüş qara zülfi
Bəlī 'ādətdir eylər cünbüş 'əqrəb **māh-tāb** içrə *(Gazel 188, Mısra 10). [māh-tāb,]*

Bī-nūr-ı rūy-ı yār münəvvər olur mı bəzm[469]
Yüz şam' pərtəvindən ü min **māh-tābdan** *(Gazel 178, Mısra 4). [māhtābdan, -dan]*

māhvəş: *Ay yüzlü (güzel).*

Fələgün qāmətini yā ki hilālun qəddin
Ḥəm edən zülfidi ol **māhvəşün** yā qaşı *(Gazel 247, Mısra 4). [māhvəşün, -ün]*

Nəẓirün muṣḥaf-ı Ḥəqqə olə təsbīḥ müdām
Yoḫsə bir **māhvəşün** zülfüni zünnār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 4). [māhvəşün, -ün]*

mā`il: *Meyilli, istekli, hevesli.*

Olubdı zülf-i pərīşānıvə könül **mā`il**
O vəchdəndi işim dā`imā pərīşāndur *(Gazel 81, Mısra 3). [māīl,]*

māl: *Varlık, servet, mal mülk, para, nakit, gelir.*

Bə'żün alubdı 'əqlini **mālın** verüb füzūn
'Ömri keçür ḥesāb ilə āh u zār ilə *(Kaside 21, Mısra 37). [mālın, -ın]*

Dā`imā ḫˇoş keçürdi əḥvālım
Çoḫ idi mülk ü dövlət ü **mālım** *(Mesnevi 2, Mısra 12). [mālım, -ım]*

Çəkməyürdük pūl ilə **mālun** ġəmin
Ḫān u māl u əhl-i 'əyānun ġəmin *(Mesnevi 4, Mısra 18). [māl,]*

Çəkməyürdük pūl ilə **mālun** ġəmin
Ḫān u māl u əhl-i 'əyānun ġəmin *(Mesnevi 4, Mısra 17). [mālun, -un]*

Hər həftədə sorardı əḥvālını
Ḫᵛāhişinə ṣərf edərdi **mālını** *(Mesnevi 10, Mısra 30). [mālını, -ı, -n, -ı]*

Ṣəd-ḥeyf həft uduzdım [o] həftād sālımı
Bir fikr qılsa idim əgər mən [ki] **mālımı** *(Muhammes 2, Mısra 20). [mālımı, -ım, -ı]*

Səlām olsun saña ey cān nihānı
Vücūdun köñlümündür mülk [ü] **mālı** *(Mesnevi 12, Mısra 10). [māli, -i]*

Kasıblarə qərz ver dəḫi **māl**
Gör necə sora olur bu əḥvāl *(Mesnevi 8, Mısra 55). [māl,]*

Bənd olmə **māl** u dövlətə göz tikmə şān u şöhrətə
Bu ərsə-i ṭərīqətə mərdānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 5). [māl,]*

Nə gərəkdür ḥədīs̱ ü āyə
Māl [u] dövlət gərəkdi mollāyə *(Mesnevi 11, Mısra 104). [māl,]*

Hər bir qədər əgər olə də **māl** ü dövləti
Ağsaqqalun dutar mı cavānlarlə ṣöḥbəti *(Muhammes 1, Mısra 15). [māl,]*

Mülk ü **māl** [u] təḫt [ü] tāc-ı 'āləmə meyl eyləməz
Żū`ī gənc-i mə'rifət künc-i qənā'ət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 19). [māl,]*

Baḫmə dünyā **mālınə** kəsb et ḥəyāt-ı cāvidān
Cəhl ü 'ürfāndur ḥəyāt-ı mövtün əṣli Żū`iyā *(Gazel 3, Mısra 13). [mālinə, -i, -n, -ə]*

Aldanmə dünyā-**malınə** həm cāhınə cəlālınə
Düş bir Ḥəqün ḫəyālınə rəḥmānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 9). [malinə, -i, -n, -ə]*

mālāmāl: *Çok dolu, dopdolu.*

Bəhār odur ki olub cīb ü cām **mālāmāl**
Bizimlə ṣöḥbətə ḥāl əhli hər nə var gələydi *(Gazel 235, Mısra 7). [mālāmāl,]*

Eləyən dəmdə kīsəmiz dər-ḥāl
Olur idi pūlilə **mālāmāl** *(Mesnevi 2, Mısra 22). [mālāmāl,]*

māl-i dünyādən: *Dünya malı.*

Māl-i dünyādən ötri hər mollā
Raḫnələr dīndə eyləyür peydā *(Mesnevi 11, Mısra 93). [māl-i dünyādən, -dən]*

mālikī: *Maliki mezhebine mensup olanlar.*

Biri der āʻẓamīdi məẕhəb-i Ḥəq
Biri der **Mālikī**durur müṭləq *(Mesnevi 11, Mısra 48). [mālikī,]*

maña: *Birinci tekil şahıs zamiri.*

Maña əğyār oldı ḥərf-i əğyār ilə yār āḫır
Görün əğyārə muncə yār olan bir gül-ʻizārım var *(Gazel 50, Mısra 7). [maña, -a]*

Maña Məcnūn desələr lā`iq olur ʻeşqündə
Nə rəvādur saña təşbīh eləyim Leylānı *(Gazel 250, Mısra 19). [maña, -a]*

manqal: *İçinde ateş yakmak için demirden, misten ve yā gilden yapılmış çeşitli biçimlerde olan kab Azerbaycan`da genellikle kebap yapmak için kullanılır.*

Manqal kənārı yār ilə bir lālə-zār idi
Ruḫsārəsində cənnət-i ḥūr āşkār idi *(Muhammes 1, Mısra 9). [manqal,]*

mānənd: *Benzer, eş, misil, nazir, menend.*

Mānənd olə bilməz saña ey şūḫ-ı dil-ārā
Heyhāt sənün tək gələ dövrānə ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 25). [mānənd,]*

mār: *Yılan.*

Ruḫ u zülfün ḫəyālını köñüldə tā görüb etdim
Yəqīn bu sirri kim gənc ilə **mār** olı ḫarāb içrə *(Gazel 188, Mısra 8). [mār,]*

Kūy-ı yārə yüriyür ʻāşiq-i sādiq bi`llāh
Mār tək gər əzilüb kəlləsi sağ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 4). [mār,]*

mār: *Yılan (Sevgilinin saçı.).*

Ḥāl-i siyəhün ṭürrə-i ṭarrār yanındə
Əfsüngər-i Hindūdı yəqīn **mār** yanındə *(Gazel 186, Mısra 2). [mār,]*

mār-ı sər-kūftə: *Başı ezilmiş yılan.*

Bilməyüb verdim əlimdən sər-i zülfün yārun
Mār-ı sər-kūftə tək qopulacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 8). [mār-ı sər-kūftə,]*

marrat: *Andromeda takımyıldızı.*

Ḫudā vü **Marrat** u Kristos u Tarı bir sözdür
Bu küfr olur mu kişi bilsə bu müʻəmmānı *(Kaside 23, Mısra 69). [marrat,]*

mā-sivā: *Bir şeyin dışında kalan ve ondan başka olan her şey; (Mâsivallah sözünden kısaltılarak) Allah'ın zâtı dışındaki bütün varlıklar.*

Ey nūr-ı ẕātı əvvəl hər **mā-sivā** ʻƏlī
Mā təḥtə Rəb u Rəb inə ṭāʻət-nümā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 1). [mā-sivā,]*

Bārgāh-ı ʻizzətə feyz-i təqərrüb tapdılar
Mā-sivādan nūr-ı ʻürfān ilə fövc-i ənbiyā *(Gazel 3, Mısra 12). [mā-sivādan, -dan]*

maʻṣiyət: *Günah; Âsîlik, itâatsizlik.*

Gər **maʻṣiyət** əhlində olur dövlət-i bī-ḥəd
Fısq əhli içün pəs belə ẕillət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 9). [maʻṣiyət,]*

māt: *Satranç oyununda mağlûbiyet; Yenilmiş, mağlup olmuş, yetersiz kalmış.*

Süvār-ı əsb-i nəşāṭ ol köñül nə **māt ki dəhr**
Məqām-ı ġüṣṣədi gər şāh gər vəzir oləsən *(Gazel 170, Mısra 3). [mat,]*

Nə biləcək qədrüvi əhl-i davāt
Qalmısan bu növ' ilə ḥeyrān **māt** *(Mesnevi 5, Mısra 48). [māt,]*

Māt qıldı məni fīl-i fələk-i kəc-rəftār
Fərz-i ʻəql açmaq içün beydāqını yoḫ cür`ət *(Kaside 5, Mısra 25). [māt,]*

māt-ı ḥeyrān: *Şaşkın.*

Qalub bir ḫeyli müddət **māt-ı ḥeyrān** sölədi nā-gəh
Bu müşkil əmri ḥəll etməkdə bir şəḫsə gümānım var *(Kaside 7, Mısra 27). [māt-ı ḥeyrān,]*

mātəm: *Sevilen bir kimsenin ölümünden duyulan büyük acı ve bu acı sebebiyle ağlayıp inleme, zevk ve eğlenceden uzaklaşma, yas.*

Çəkmişəm hər nə ġəm ü möḥnəti var ʻāləmdə
Qalmışam şām u səḥər şīvən ilə **mātəmdə** *(Müseddes 2, Mısra 6). [mātəmdə, -də]*

mātəmkədə: *Yaslı, matemli, ümitsiz.*

Hār u **mātəmkədədür** çeşmimə bi`llāh əgər
Eləsəm gəşt-i gül ü seyr-i gülüstān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 3). [mātəm-gədədür, -dür]*

māvərā: *Bir şeyin ötesinde, arkasında, gerisinde bulunan yer, zaman vb., öte; Görülen âlemin ötesi.*

Gətür sāqī qədəḥ tā bilməyüm ʻāləm nə ʻāləmdür
Ki ləẕẕət bilməməkdür **māvərāsı** möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 41, Mısra 2). [māvərāsı, -s, -ı]*

māyil-i mūr-ı ḫəṭ: *Ayva tüylerine meyleden karınca.*

Mā`il-i mūr-ı ḫəṭün mülk-i Süleymān istəməz
Nəqş edübdür ḫūrdən əʻlā səni ṣūrətgərün *(Tahmis 3, Mısra 5). [māyil-i mūr-ı ḫəṭün, -ün]*

māżī: *Geçmiş, geride kalmış, yaşanıp bitmiş (olay).*

ʻārifə **māżi** vü müstəqbəli ilhām eylər
Ġeybdə məḫfī olan ḥāləti iʻlām eylər *(Mesnevi 9, Mısra 7). [māżi,]*

Sən ki ādəmsən ḥəqiqiyyət-i əqvāl ilə
Māżī müstəqbələ baḫ diqqət-i əḥvāl ilə *(Mesnevi 9, Mısra 52). [māżī,]*

Verməzdim ʻelmə **māżī** vü müstəqbəl ḥālımı
Mən də zər ilə doldurur idim çuvālımı *(Muhammes 2, Mısra 21). [māżī,]*

mā`-i maʻīn: *Cennet pınarının suyu.*

İmdi ki ḥāṣil olubdur saña bu ḫüld-i bərīn
Qoymə ey nā-ḫələf əldən çıḫə bu **mā`-i maʻīn** *(Mesnevi 15, Mısra 14). [mā`-i maʻīn,]*

meh-pārə: *"Ay parçası", yüzü ay gibi parlak ve güzel olan kimse.*

*Ey māh bu gün sən kimi **meh-pārə** tapulmaz*

Nə mən kimi dünyādə güni qarə tapulmaz (Gazel 98, Mısra 1). [meh-pārə,]

mehr: *Mihr, şevkat, muhabbet, sevgi.*

Olsə **mehrim** qədri gər ey bī-vəfā kīnün sənün
Qanımı tökməkdən özgə olmaz āyīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 1). [mehrim, -im]*

Ya ol nigārdə yā Rəb olaydı **mehr** ü vəfā
Ya məndə muncə ġəmə ṭāqət ü qərārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 11). [mehr,]*

Ḫəlq eylər idi birbirinə **mehr** ü vəfālar
Ol **mehr** ü vəfā ilə ṣədāqət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 5). [mehr,]*

Ḫəlq eylər idi birbirinə **mehr** ü vəfālar
Ol **mehr** ü vəfā ilə ṣədāqət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 6). [mehr,]*

Yəqīn budur āḫır dūr olub **mehr** ü vəfā zā`il
Bu həm bir ẓülmdür kim yār olur ʻuşşāqdan ġāfil *(Tahmis 1, Mısra 21). [mehr,]*

Hīç sulṭānım deyən mülkini vīrān istəməz
Mehr ilə dövr etmədi hərgīz bu çərḫ-i bī-ḥəyā *(Tahmis 3, Mısra 16). [mehr,]*

Zülfi tək oldı mı necə sin qara günlərün
Mehr etmə demədim saña hər məh-liqā ilə *(Gazel 213, Mısra 14). [mehr,]*

meḥrāb: *Camide imamın namaz kıldırdığı yer.*
Qaşun ḫəyālı zāhidi gər etməyüb cünūn
Dutmuş yüzin edər niyə **meḥrābə** ilticā *(Gazel 11, Mısra 4). [meḥrābə, -ə]*

Meḥrāb qaşınə köñül aldanma əgmə baş
Baḫ görkəmində nərgis-i mərdüm-firībi var *(Gazel 44, Mısra 7). [meḥrāb,]*

Zāhidün mənzili qoy məscid ü **meḥrāb** olsun
Żū`iyā bir elə vīrānə nə ʻāqil yeridür *(Gazel 49, Mısra 9). [meḥrāb,]*

Meḥrāb u məscid olə sənün zāhidā baña
Meḥrāb-ı qaşı səcdəgəh ol āstānədür *(Gazel 89, Mısra 3). [meḥrāb,]*

Məni mənʻ etmə zāhid ṭāq-ı əbrūsı sücūdından
Kərāmətlər ki qaşından gəlür **meḥrābdan** gəlməz *(Gazel 96, Mısra 6). [meḥrābdan, -dan]*

Döndürən səcdə içün pāy-ı ḫamı **meḥrābə**
Səccəsi gərdiş-i peymānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 5). [meḥrābə, -ə]*

Kāfiri bütdən ayırdun zāhidi **meḥrābdan**
Bilmirəm bir hīç ey ẓālim nədür dīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 3). [meḥrābdan, -dan]*

Budur vəhmim ki zāhidlər sücūdun eyləsün vācib
Nöçün ey əbrū-yi dil-dār sən **meḥrābə** bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 4). [meḥrābə, -ə]*

Sücūd-ı ṭāq-ı əbrūsun qıl iḫlāṣ ilə hər dəmdə
Riyā-yı zāhid-i ḫ˅od-bīn kimi **meḥrābı** neylərsən *(Gazel 183, Mısra 4). [meḥrābı, -ı]*

meḥrāb-ı qaş: *Sevgilinin kemer şeklindeki kaşları ve kaşların arasında kalan kısım.*

Meḥrāb u məscid olə sənün zāhidā baña
Meḥrāb-ı qaşı səcdəgəh ol āstānədür *(Gazel 89, Mısra 4). [meḥrāb-ı qaşı, -ı]*

mehr-i ʻāləm-tāb: *Dünyayı aydınlatan güneş.*

Yüzün tə`ṣīrilə ʻuşşāq əşkin ləʻl-gūn etmiş
Bu yüzdən sən nigārım **mehr-i ʻāləm-tābə** bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 6). [mehr-i ʻāləm-tābə, -ə]*

mehr-i cəhān-ārā-yüz: *Dünyayı süsleyen güneş yüz.*

mehr-i cəhān-ārā yüzin: *Dünyayı süsleyen şefkatli yüz, taraf, yön.*
Şām-ı hicrün rūz-ı vəṣlə oldı təbdīl ey köñül
Gördüyüncə bārī ol **mehr-i cəhān-ārā yüzin** *(Gazel 148, Mısra 10). [mehr-i cəhān-ārā yüzin,]*

mehr-i məḥəbbət: *Sevgi dostluğu.*

Hanı o **mehr-i məḥəbbət** ki var idi səndə
Sitəmgər olmısən imdi məgər zəmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 9). [mehr-i məḥəbbət,]*

mehr-i ruḫsār: *Yüz güneşi.*

Ġönçə tək köñlümi ləʻlün həvəsi qan etdi
Mehr-i ruḫsārun onı ləʻl-i Bədəḫşān etdi *(Gazel 233, Mısra 2). [mehr-i ruḫsārun, -un]*

mehr-i rəḫşān: *Parlak güneş.*

Sünbül-i zülfi tökülmüş rūyınə ol güllər ḫūn
Eylə kim əbr-i bəhārı **mehr-i rəḫşān** üstünə *(Gazel 203, Mısra 4). [mehr-i rəḫşān,]*

mehr-i zā`il: *Daimi olmayan sevgili, dost.*

Nədən sölə görək ey bī-nəvā ümmīd olur ḥāṣil
Fələk dūr **mehri zā`il** yār ġāfil ʻömr müstəʻcil *(Tahmis 1, Mısra 24). [mehr-i zāyil,]*

mehrbān: *Merhamet ve şefkat sahibi. Muhabbetli, sevimli, yumuşak huylu ve güleryüzlü.*

Əgərçi cins cinsə meyl qılmaq möʻtəbər sözdür
Dögülsən nīşə bəs şāʻirlərə sən **mehrbān** Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 4). [mehrbān,]*
Mənim də istəyürəm **mehrbān** nigārım olaydı
Ki ẕövq-i vəṣli ilə yaḫşı rūzgārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 1). [mehribān,]*

Hanı o gün ki o məh-rūy **mehrbānım** idi
Ənīs-i məclis ü həm-bəzm-i həm-zəbānım idi *(Gazel 249, Mısra 1). [mehribānım, -ım]*

meh-tāb: *Ay aydınlığı, ay ışığı.*

Mihr-i ruḫun həvāsı ilə Żū`ī-i fikār
Gündüz günə qılur gecə **meh-tābə** ilticā *(Gazel 11, Mısra 10). [mehtābə, -ə]*

Gecə **meh-tābdə** həm-ḫ˅ābə-i cānānə idim
Vəṣl-i yār u mey-i ṣəhbāyə var idi ʻādət *(Kaside 5, Mısra 5). [mehtābda, -dan]*

Şuʻāʻ-ı mey gərəkdür bəzm içün ḫ˅urşīd nə lāzım
Saña ḫ˅urşīd-i rövşən var ikən **meh-tābı** neylərsən *(Gazel 183, Mısra 8). [mehtābı, -ı]*

Ləbün ẕövqi əgər mey-nəş`əsindən gəlməsə yoḫ ʻeyb
Ki nūr-ı āftāb əlbəttə kim **meh-tābdan** gəlməz *(Gazel 96, Mısra 8). [mehtābdan, -dan]*

meʻmār-ı fikr: *Fikirin/düşüncenin mimarı.*

Me'mār-ı fikri tāzəçə tə'mīr eyləyüb
Qoymur qalə bu milləti vīrānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 15). [me'mār-ı fikri, -i]*

menāt: *Araplar'ın taptığı putların en önde gelenleri Menât, Lât ve Uzzâ'dır. Menât bunların en eskisi olup Mekke ile Medine arasında Müşellel yöresinde Kudeyd'e yakın bir yerdeydi. Evs ve Hazrec kabileleriyle Medine halkından onlara tâbi olanların putuydu.*

Ḥəqīqət 'āləmində yoẖ təfāvüt ẕərrə miqdārı
Nə fərqi yā **Menātə** qulluq et yā Lāt u 'Uzzāyə *(Gazel 212, Mısra 12). [menātə, -ə]*

meşām-ı cān: *Can burnu.*

Dəẖi sərāçə-i köñlüm o māhdan rövşən
Məşām-ı cān o qara ṭurrədən mü'əṭṭər idi *(Gazel 240, Mısra 12). [meşām-ı cān,]*

mevc: *Dalga.*

Kīsə ẖālīdür bəhār əyyāmı artar möḥnətim
Mövc urar dəryā-yı dildə min təmənnālar genə *(Gazel 217, Mısra 12). [mevc,]*

mev'iẓə: *Kötülüklerden uzaklaştırmak, iyiliğe ve doğruluğa yöneltmek maksadıyle verilen öğüt, nasîhat.*

Əvvəlimci biridür Ḥacı Məcīd Əfəndi
Ki olub 'āləm onun **mev'iẓəsi** ẖursəndi *(Mesnevi 6, Mısra 28). [mev'iẓəsi, -s, -i]*

mövtā: *Ölüler.*

Mövtālarun 'āmilləridür indiki mollā
'āriflərə mollā olanı göstər əgər var *(Gazel 42, Mısra 9). [mövtālarun, -lar, -un]*

Çürüyüb belə müżməhil **mövtā**
Nə qılursan ki tā olur əḥyā *(Mesnevi 11, Mısra 85). [mövtā,]*

mey: *Şarap, bâde, hamr.*

Liyāġ-ı **mey** gətür sāqī məni ġəm pāy-māl etdi
Mənim şərḥ-i ġəm etməkçün zəbān-ı tərcümānım var *(Kaside 7, Mısra 3). [mey,]*

Ey ẖ̆oş ol vəqt ki mən sākin-i mey-ẖānə idim
Başdə **mey** nəş`əsi həm məşrəb-i cānānə idim *(Mesnevi 1, Mısra 14). [mey,]*

Ver cām ləb-ā-ləb ü pey-ā-pey
Kim ġüşşə vü ġəm 'əlācıdur **mey** *(Mesnevi 7, Mısra 6). [mey,]*

'Ürəfā zümrəsinə cām-ı cəhān bīn **meydür**
Cühəlā firqəsinə bir qurı hāy u huydur *(Mesnevi 9, Mısra 3). [meydür, -dür]*

Məndə vardur əgər 'āşiq oluban **mey** içmək
Səndə var bir qulaġ as gör neçə 'ādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 9). [mey,]*

Sən edən fısqlərün nəş`əsi yoẖ ləzzəti yoẖ
Meyde var ẕövq ü fərəḥ 'işrət ü ləzzət zāhid *(Gazel 39, Mısra 18). [meyde, -de]*

Ayağun ṣədqəsi başım əlim dut sāqiyā **mey** ver
Məḥəbbət bādəsindən Żū`ī tək başdə ẖumārım var *(Gazel 45, Mısra 9). [mey,]*

Ḫ̆oşā Şəmāẖıdə dildār ilə keçən günlər
Müdām māh-liqālarlə **mey** içən günlər *(Gazel 67, Mısra 2). [mey,]*

Görəndə bādəni ol şūẖ **mey** həvāsı ilə
Vücūdı bərg-i gül-i sūrī tək əsən günlər *(Gazel 67, Mısra 3). [mey,]*

Ġəm oldur Żū`iyā kim olmayə **mey**-cāmınə qüdrət
Mey-i Dərġəm gər olsə fikr qılə dəhrdə ġəm var *(Gazel 70, Mısra 13). [mey,]*

Cānə fərəḥ idi **mey** ilə ṣūrət-i zībā
Ṣūrət pozulub rūḥ itüb cān dəgişübdür Gazel 76, Mısra 19). [mey,]

Müdām olmaq gərək nə sūd içüb **mey** bir dəm oldun şād
Cəhāndə bu məṡəldür bir gül ilə növ-bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 5). [mey,]*

İçüb **mey** məst olub 'āləm-ġəmin bir ẕərrə çəkməzdük
Ḥəqīqət 'āləmində 'āqil ü fərzānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 5). [mey,]*

Əgərçi **mey** günāh olmaq bizə naṣṣ ilə ṡābitdür
Vəlī yār ilə mey-nūş eləyüb əhl-i ṡavāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 9). [mey,]*

Əgər bir əhl-i ḥāl olsə **mey** iç 'eyş eylə Żū`ī tək
Ḫəṭādur bī-sər ü pālə içüb əhl-i 'əẕāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 13). [mey,]*

Sāqiyā mey ver ki yārə dərd-i dil iẓhār edim
Meydən özgə hīç kəs dil-sirrinə mərḥəm dögül *(Gazel 125, Mısra 7). [mey,]*

Sənsiz nə ləẕẕəti mey ü çəng ü çəġānənün
Yādunlə ağlamaqdə görüb ləẕẕət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 11). [mey,]*

İçüb **mey** məst olub nāz ilə bir sər-ẖ̆oş-ẖırām ilə
Ki tā şəd sālə zāhid əl götürsün pārsālıqdan *(Gazel 151, Mısra 3). [mey,]*

Mey nəş`əsini görməmiş 'eşqün məzāqını
Zāhid sölər ki mə'rifətim var bu ād ilə *(Gazel 193, Mısra 3). [mey,]*

Olsun ḥarām bādə-i firdövs zāhidə
Mey içməgi ḥarām deyə gər cavād ilə *(Gazel 193, Mısra 6). [mey,]*

Əgər ol büt əlində Żū`iyā **mey** cāmını görsön
Dil ü dünyā vü dīn ü cān ayağınə niṡār eylə *(Gazel 199, Mısra 9). [mey,]*

Mey bəzmi yār vəṣli gülüstāndə ẖ̆oşdu līk
Bī-həm-dəm ilə bəzm-i ṣəfādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 3). [mey,]*

Āb u ātəşdi ləbün **mey** kimi gül bərgi üzi
Necə ustāddı yā Rəb bu ṣuvər-nəqqāşı *(Gazel 247, Mısra 11). [mey,]*

İstəyürsən hər iki dünyādə rāḥətliq əgər
Ḥəqqinə bəḥş eylə **mey** key gör ki rāḥət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 18). [mey,]*

Ṣūrāḥi vü **mey** ü mīnā ḥesābınız ḥāżır
Piyāləhā-yı mürəṣṣə' qinīnə-i əlvān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 29). [mey,]*

Dur ayağə gülşən içrə cām dut
Şūr ilə **mey** nūş edib ārām dut *(Mesnevi 5, Mısra 50). [mey,]*

Nə **meydə** żövq nə gülşəndə var ṣəfā Żū`iyā
O lālə-rūsız inānmam ki bir ṣəfāsı olə *(Gazel 10, Mısra 9). [meydə, -də]*

Nə bāğlardə ṣəfā var nə **meydə** ʻeyş ü nəşāṭ
Dönüb zəmānə olub dövr-i rūzgār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 3). [meydə, -də]*

O məh bənimlə olan gecə bəzmdə deyürəm
Ki āftāb **meyimdür** hilāl cāmımdur *(Gazel 55, Mısra 8). [meyimdür, -im, -dür]*

Ləʻlündə **mey**-tərəşşüḥi qan qan deyür genə
Göstərmə görməsün dəḫi çeşmim də qan çəkər *(Gazel 61, Mısra 3). [mey,]*

Hanı o şūḫlə məst-i şərāb olan günlər
Məhim piyālə **meyim** āftāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 2). [meyim, -im]*

Īmānı yoḫdı bādəyə zāhid inanmasə
Hər dəmdə **meydə** mö'cüz-i yuḥyi`l-ʻiẓām olur *(Gazel 77, Mısra 12). [meydə, -də]*

Eşitdim ol büt-i nā-mehrbānım bādə-ḫvār olmuş
Mey içmiş ġeyrlərlə məst-i cām-ı ḫˇoş-güvār olmuş *(Gazel 108, Mısra 2). [mey,]*

Meysiz bəhār u seyr ü ṣəfādan nə fā`idə
Bī-yār cām-ı rūḥ-fəzādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 1). [meysiz, -siz]*

Sərbārdur təmām **mey** ü bəzm ü yār u gül
Gər olmasə bəğəldə zər-i sikkədārdə (Kaside 19, Mısra 19). [mey,]

Ver cām-ı ləb-ā-ləbi pey-ā-pey
Kim ġüssə vü ġəm əlācıdur **mey** *(Mesnevi 8, Mısra 8). [mey,]*

Mümkün olduqcə fərāhim elə əsbāb-ı sürūr
Mey ayağın ələ al tā gətürə başıña şūr *(Mesnevi 15, Mısra 16). [mey,]*

Sāqiyā **mey** ver ki yārə dərd-i dil iẓhār edim
Meydən özgə hīç kəs dil-sirrinə mərḥəm dögül *(Gazel 125, Mısra 8). [meydən, -dən]*

Cām-ı ʻeyşim olacaqmış belə **meydən** ḫālī
Sāğər-i ʻişrəti ġeyrün dolacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 5). [meydən, -dən]*

Bəzm-i ġeyr içrə görən dəm ol gül-i rəʻnā yüzin
Ātəşīn-**meydən** yaḫar āhım odı dünyā yüzin *(Gazel 148, Mısra 2). [meydən, -dən]*

ʻİmārət-i tənimi seyl-ābə vermişdi
Diyār-ı ʻeşqdə yek-sər ḫarāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 5). [mey,]*

Nə kül töküm başıma Żū`ī yādə düşdükdə
O gül əlilə ayağımə **mey** tökən günlər *(Gazel 67, Mısra 12). [mey,]*

Ləbün ẓövqi əgər **mey**-nəş`əsindən gəlməsə yoḫ ʻeyb
Ki nūr-ı āftāb əlbəttə kim meh-tābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 7). [mey,]*

Köñül tərk eyləmə cām-ı şərāb-ı ʻeşqi tā məḥşər
Ki bu **mey**-məsti ġəm bilməz cəhāndə hūş-yār olmuş *(Gazel 102, Mısra 10). [mey,]*

Baḫmamaq zāhid sözinə **mey** ayağın sāqīdən
Gülşən içrə gər ḥalāl u gər ḥarām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 3). [mey,]*

Çün yəqīndür ki kil-i kūzəgər āḫır oləcaq
İmdi lāzımdı səbūlərdə **mey** āmādə qılə *(Gazel 215, Mısra 6). [mey,]*

__**mey cāmı:**__ *Şarap kadehi.*

Mey-cāmı gərçi ḫəlqə verür şādlıq vəlī
Cām əldə sənsiz ey büt-i məh ẓülmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 9). [mey cāmı,]*

__**meyān:**__ *Bel.*

Mū sölədim **meyānınə** yoḫdur sözün dedi
Żū`ī gətürmə ortalıqə mūmiyānımı *(Gazel 234, Mısra 11). [meyānınə, -ı, -n, -ə]*

__**meydān:**__ *Geniş yer, açıklık, saha; Savaş alanı; Yarışma, oyun yeri.*

Bir beytə bir qəpik verələr mən də tā çəküm
Rūyintən ü Təhəmtəni **meydānə** ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 26). [meydānə, -ə]*

Usan ʻəql-i maʻāşdan dünyā içün təlāşdan
Keçüb cān ilə başdan **meydānə** gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 12). [meydānə, -ə]*

ʻEşq ʻāləmində zūr-ı zırıh yoḫdur eḥtiyāc
Tərk-i sər etməsin belə **meydānə** gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 8). [meydānə, -ə]*

Məst olub tövsən-i təbʻim götürüb cövlānə
Şeʻr-i şəmşīr ilə tā ki girüb **meydānə** *(Mesnevi 6, Mısra 4). [meydānə, -ə]*

__**meydān-ı ʻeşq:**__ *Aşk meydanı.*

Meydān-ı ʻeşq ḫālīdi yoḫ bir nəfər ḥərīf
Nə bir dil-āvərə sər ü sərdār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 5). [meydān-ı ʻeşq,]*

__**meydān-i məḥəbbət:**__ *Aşk meydanı.*

Gözəllər ḫəncər-i nāz ilə ey məcrūḥ olan Żū`ī
Bu meydān-ı məḥəbbət içrə sən Söhrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 10). [meydān-i məḥəbbət,]*

__**mey-güsār:**__ *Şarap içen.*

Gözüm peymānəsin doldurdı hər dəm bağrımun qanı
Nöçün kim ḫəlq sölərlər filānı **mey-güsār** olmuş *(Gazel 108, Mısra 4). [mey-güsār,]*

__**mey-ḫānə:**__ *İçinde şarap vb. içkiler içilen ve satılan yer.*

Dur gözün qurbānı sāqī bir də **mey-ḫānə** dut
Ġəm ḫumārı pāy-māl etdi məni peymānə dut *(Gazel 33, Mısra 1). [mey-ḫānə,]*

Mənim yoḫ ḥörmətim **mey-ḫānələrdə** deyr ü məsciddə
Sənün hər yerdə olsun ʻizzətün həm ʻetibārun var *(Gazel 46, Mısra 7). [mey-ḫānələrdə, -lər, -də]*

Görmədim ẓərrə qədər məşrəb-i zāhiddə ṣəfā
Ẓövq ü behcət genə **mey-ḫānədəki** pīrdədür *(Gazel 75, Mısra 14). [mey-ḫānədəki, -dəki]*

Nə var **mey-ḫānələrdə** eʻtibārım cürʻe-i cāmə
Nə dəhən bādəyə əcnāsdan bir vārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 7). [mey-ḫānələrdə, -lər, -də]*

Hər buqʻədə kim ʻārif-i fərzānə tapulmaz
Əlbəttə o vīrānədə **mey-ḫānə** tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 2). [mey-ḫānə,]*

Ṣāf idi ʻəməl meykədədə imdi riyādan
Təsbīḥə qədəḥ məscidə **mey-ḫānə** dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 16). [mey-ḫānə,]*

Mey-ḫānədə lāzımdı olə çillə-nişīn tā
Āyīnə-i İskəndəri cām-ı Cəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 3). [meyḫanədə, -də]*

Dünyādə ḫānə məscid ü **mey-ḫānədür** vəlī
Olmub bizə nəṣīb iki ḫānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 3). [meyḫanədür, -dür]*

mey-i Dərġam: *Dergam şarabı.*

Sāqī gətür bəzmə **mey-i Dərġəmi**
Tā ki silə köñüldən rəng-i ġəmi *(Mesnevi 10, Mısra 9). [mey-i der-ġəmi, -i]*

Ġəm oldur Żū`iyā kim olmayə mey-cāmınə qüdrət
Mey-i Dərġəm gər olsə fikr qılə dəhrdə ġəm var *(Gazel 70, Mısra 14). [mey-i dərġəm,]*

Dəf`-i ġəm-i hicr içün içər Żū`ī bu zəhri
Şəhd-i ləb-i yār olsa **mey-i Dərġəmi** neylər *(Gazel 69, Mısra 10). [mey-i dərġəmi, -i]*

mey-i gül-fām: *Gül renkli şarap.*

Əgərçi ey **mey-i gül-fām** lə'l-i nābə bənzərsən
Ləb-i yārım yanındə līk sən ḫūn-ābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 1). [mey-i gül-fām,]*

Nə şey`də var cəhāndə ʻişrət ey dil cāmdan başqa
Təmām əşyādə var ġəm bir **mey-i gül-fāmdan** başqa *(Gazel 8, Mısra 2). [mey-i gül-fāmdan, -dan]*

mey-i gül-gūn: *Gül renkli şarap, kırmızı şarap.*
Qurbān saña şāʻir gərək içsün **mey-i gül-gūn**
Sevsün dəḫi bir dil-bər ü dildārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 11). [mey-i gül-gūn,]*

Nə güldə ṣəfā nə **mey-i gül-gūndə** əs̱ər var
Bilməm nədi bāʻis̱ hamı əşyādə kədər var *(Gazel 42, Mısra 1). [mey-i gül-gūndə, -də]*

mey-i gül-nār: *Nar çiçeği şarabı.*

Ləbi şövqi **mey-i gül-nār** tək məst eylər ʻuşşāqı
Bu məʻnīdən mənim tək çoḫları məst ü ḫumār olmuş *(Gazel 102, Mısra 3). [mey-i gül-nār,]*

Mey-i gül-nārdan derlər olubdur lālə-gūn rūyı
Bunun rəşkilə köñlüm lālə nisbət dāġdār olmuş *(Gazel 108, Mısra 5). [mey-i gül-nārdan, -dan]*

Bizə qismət eləyüb şām u səḥər ḫūn-ı cigər
Cāhilün şərbət-i līmū **mey-i gül-nārı** olub *(Gazel 32, Mısra 10). [mey-i gül-nārı, -ı]*

mey-i gülnār: *Nar çiçeği renkli şarap.*

Bəhār oldı nə sūd ondan ki bir dildārımız yoḫdur
Mey-i gül-nārımız nə dirhəm ü dīnārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 2). [mey-i gülnārımız, -ımız]*

mey-i ḫˇoş -güvār: *Hoş içimli, lezzetli şarap.*

Göz ʻāriżində ləb ləbi üstündə başdə şūr
Dil şād-kām u əldə **mey-i ḫˇoş-güvār** idi *(Gazel 222, Mısra 12). [mey-i ḫoş-güvār,]*

Vəqtün ḫˇoş eylə ġəmimə dövr növ-bəhārdur
Tər eylə bir damağı **mey-i ḫˇoş-güvār** ilə *(Kaside 21, Mısra 26). [mey-i ḫoş-güvār,]*

Nə var nəşāṭ meykədə ṣəḥnində ʻārifə
Nə bir əs̱ər nə nəş`ə **mey-i ḫˇoş-güvārdə** *(Kaside 19, Mısra 10). [mey-i ḫoş-güvārdə, -də]*

Hər gün keçirdi ʻişrət ilə rūzgārımız
Dil şād-kām u əldə **mey-i ḫˇoş-güvārımız** *(Müseddes 1, Mısra 14). [mey-i ḫoş-güvārımız, -ımız]*

mey-i kövs̱ər: *Kevser gibi şarap, kevser şarabı.*

Götürmüş ḫāṭirimdən ʻāriż ü ləʻlün təmāşāsı
Behişt-i ʻədn pərvāsın **mey-i Kövs̱ər** təmənnāsın *(Gazel 162, Mısra 6). [mey-i kövs̱ər,]*

mey-i ləʻl-fām: *Kırmızı renkli şarap.*

Nə sāqī vü nə **mey-i ləʻl-fāmə** müştāqam
Nə rāh-ı rūḥ-fəzāyə nə cāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 1). [mey-i lə'l-fāmə, -ə]*

mey-i müşk-bū: *Misk kokulu şarap.*

Bi`llāh behiştdür baña hər yerdə gər olam
Ol müşk-i mū-nigār u **mey-i müşk-bū** ilə *(Gazel 214, Mısra 4). [mey-i müşk-bū,]*

mey-i məḥəbbət: *Muhabbet, aşk şarabı, ilahi aşk sevgisi.*
Çıq kəs̱rətdən düş vəḥdətə ġərq ol **mey-i məḥəbbətə**
Żū`ī tək bəzm-i ʻişrətə məstānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 17). [mey-i məḥəbbətə, -ə]*

mey-i nāb: *Halis, arı duru, saf şarap.*

Ḥəẕər et gövhər-i nā-süftəsən ey gül **mey-i nāb**
Çəkməsün meykədələr gəncinə əfsānə səni *(Gazel 226, Mısra 7). [mey-i nāb,]*

Var idi **mey-i nābdə** çoḫ ẕövq ü ṣəfālar
Pəs ondə olan nəş`ə-i behcət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 3). [mey-i nābdə, -də]*

mey-i ol nābə: *O halis şarap.*

Lʻəl-i ġəmində ṭürrə-i pərtābə ilticā
Etmək nə sūd elə **mey-i ol nābə** iltıcā *(Gazel 11, Mısra 2). [mey-i ol nābə, -ə]*

mey-i ṣāf u dərġəm: *Dergam ve halis şarap.*

Ḫˇoş ol zəmān ki **mey-i ṣāf u Dərġəmim** var idi
Nə dərd ü möḥnət-i dünyā vü nə ġəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 1). [mey-i ṣāf u dərġəmim, -im]*

mey-i ṣəḥbā: *Kırmızı şarap.*

Āb-ı ḥəyāt olsə də tər qılmanam ləbim
Cāmımdə sāqiyā **mey-i ṣəḥbādan** olmasa *(Gazel 4, Mısra 4). [mey-i ṣəḥbādan, -dan]*

Gecə meh-tābdə həm-ḫvābə-i cānānə idim
Vəṣl-i yār u **mey-i ṣəhbāyə** var idi ʻādət *(Kaside 5, Mısra 6). [mey-i ṣəhbāyə, -yə]*

mey-i əḥmər: *Kırmızı şarap.*

Ṣəfrā-yı ġüṣṣəni sər ü sīmāsı göstərür
Cāmındə ʻārifün ki **mey-i əḥmər** olmasa *(Gazel 6, Mısra 8). [mey-i əḥmər,]*

Ləẕẕət-i āb-ı bəqānı **mey-i əḥmərdən** sor
Yəʻnī ey təşnə-köñül get ləb-i dil-bərdən sor *(Gazel 63, Mısra 1). [mey-i əḥmərdən, -dən]*

meykədə: *Meyhâne.*

Bilməm nə növ'lən keçəcək bu bəhārımız
Nə nəqdimiz nə **meykədədə** 'etibār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 6). [meykədədə, -də]*

Nə sūd Żū`ī bu məscid imāmı olmaqdan
Ḫoşā o **meykədə** rindi ḥesāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 19). [meykədə,]*

Zāhid şərābı çoẖ də ḥarām etmə küfrdür
Çün bu sözünlə **meykədə** beytü`l-ḥarām olur *(Gazel 77, Mısra 8). [meykədə,]*

Ḫum sāyəsində **meykədədə** məst yatmayan
Ḥūr u quṣūr-ı rövże-i riżvānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 7). [meykədədə, -də]*

Ṣāf idi 'əməl **meykədədə** imdi riyādan
Təsbīḥə qədəḥ məscidə mey-ḫānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 15). [meykədədə, -də]*

Nə var nəşāṭ **meykədə** ṣəḥnində 'ārifə
Nə bir əṣər nə nəş`ə mey-i ẖ˘oş-güvārdə *(Kaside 19, Mısra 9). [meykədə,]*

Ḫ˘oş ol ki **meykədədə** āşiyānəmiz var idi
Müdām ġülġül-ı meydən tərānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 1). [mey-kədədə, -də]*

Əgərçi Żū`ī kimi imdi ẖānə bərdūşam
Ḫoş ol ki **meykədələr** içrə ẖānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 10). [mey-kədələr, -lər]*

meyil: *Eğilim, temayül; İlgi, gönül verme.*

Eyləməz **meyl-**i behişt üftādə-i ẖāk-i dərün
Sākin-i künc-i ġəmün seyr-i gülüstān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 9). [meyil,]*

Ey dil yüzündə zülfünə çoẖ **meyl** eyləmə
Hər kəs bu günə eyləsə sevdā ziyān çəkər *(Gazel 61, Mısra 9). [meyl,]*

Hər kəs ki lālə-i ruẖ-ı dildārə **meyli** yoẖ
Ḥəqqā ṣəfā-yı bāġ u gülüstānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 3). [meyli, -i]*

Şam'-ı ruẖsārıña **meyl** eylədi dīvānə köñül
Saldı gör kim özini ātəş-i sūzānə köñül *(Gazel 124, Mısra 1). [meyl,]*

Nə sərvə **meyl** edərəm nə ṣənūbərə kim mən
O qədri ol büt-i ṭūbā-qiyāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 5). [meyl,]*

Cānə **meyl** etsə idi Żū`ī gər ol 'Īsā dəm
Ṣədqə hər dəmdə dil ü cānı rəvān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 9). [meyl,]*

Nə muṣḥaf-ı ruẖə nə küfr-i zülfə **meyl** etdün
Nədəndi döndü o zāhid belə İlāhundan *(Gazel 185, Mısra 5). [meyl,]*

Pūlsız olsə kimsə **meyl** etməz
Bir ġuruşə o ḥikməti getməz *(Mesnevi 11, Mısra 35). [meyl,]*

Ol pādşəhim bādəyə **meyl** etdügi gündən
Cān nəqdini hər şāmdə nəẕr-i asəs etdim *(Gazel 130, Mısra 5). [meyl,]*

Nəş`ə-i lə'l-i ləbün ẕövqüni zāhid bilsə
Kāfirəm **meyl** eləyə Kövsər ilə ḥavrāyə *(Gazel 209, Mısra 8). [meyl,]*

Żū`īdə **meyl** zāhidə gördüm məgər olub
Həm-dəm Ḫudā-nəkərdə o bəd-e'tiqād ilə *(Gazel 193, Mısra 11). [meyl,]*

Żū`īnün pəndin eşit eyləmə çoẖ bādəyə **meyl**
Tā ki el söləməsün bī-ẖ˘od-ı dīvānə səni *(Gazel 226, Mısra 9). [meyl,]*

meyl eylə-: *Yönelmek, sevgi, ilgi, alâka göstermek, istek ve arzu duymak.*

Mülk ü māl [u] təẖt [ü] tāc-ı 'āləmə **meyl eyləməz**
Żū`ī gənc-i mə'rifət künc-i qənā'ət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 19). [meyl eyləməz, -məz]*

meyl-i gül-i lāləzār: *Lâle bahçesi gülünün meyli.*

Gər var bəhār līk büt-i gül-'iẕār yoẖ
Hicrān ġəmilə **meyl-i gül-i lāləzār** yoẖ *(Gazel 38, Mısra 2). [meyl-i gül-i lālə-zār,]*

meyl-i rövżə-i ẖüld: *Cennet bahçesi meyli.*

Nə ẖovf-ı ātəş-i dūzəẖ nə **meyl-i rövże-i ẖüld**
Nə ḥūr u cənnət-i ġılmān düşərdi mi yādə *(Gazel 206, Mısra 5). [meyl-i rövżə-i ẖüld,]*

meyl-i ruẖ u zülf-i pərīşān et-: *Sevgilinin yanağına ve dağınık saçına meyletmek, istekli olmak.*

Tā köñül **meyl-i ruẖ u zülf-i pərīşān etmiş**
Qayd u zəncīrə düşübdür deyəsən qan etmiş *(Gazel 104, Mısra 1). [meyl-i ruẖ u zülf-i pərīşān etmiş, -miş]*

meymūn: *Maymun; Çok çirkin ve tuhaf görünüşlü kimse.*

Dərs-i bəḥṣ-i 'elm nə lāzımdı bu qədəm-dūnə
Budu vallāhi dīnlər öküzə **meymūnə** *(Mesnevi 6, Mısra 24). [meymūnə, -ə]*

meyvə: *Meyve; Ürün, kazanç.*

Gör kimdədür quṣūr əgər yoẖdı **meyvəsi**
Ummaq olur mı bu sözi bīd ü çinārdan *(Gazel 176, Mısra 15). [meyvəsi, -s, -i]*

Dəhr bāġındə qurı nəẖlə dönübdür cismim
Köñlümün **meyvəsi** çün bərk ilə bārım getdi *(Gazel 248, Mısra 12). [meyvəsi, -s, -i]*

mı/mi/mu/mü: *Soru edatı.*

Kāfī olur **mı** şānuvə gər gəlsə Ḥəqqdən
Fəżlün ẓuhūrə qılmaqə yüz qul fəkā Əlī *(Kaside 1, Mısra 29). [mı,]*

Çeşmün **midi** çīn ü şikən-i zülfə müqārın
Yā āhū-yı Çīndür belə dām-ı rəsən içrə *(Gazel 187, Mısra 3). [midi, -di]*

Müṣəvvirün kəm ü keyfin bilür **mi** bir ṣūrət
Bu vāżeh əmrdi kār-ı nihānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 9). [mi,]*

Demün ẖəṭāludur ol çīn-i zülfə çīnlüyün
Ki muncə üz verilür **mi** əgər ẖəṭāsı olə *(Gazel 10, Mısra 8). [mi,]*

Zülf-i ruẖsārun **mıdır** gördükdə qıldım iştibāh
Yā ki mīzān bürcini məskən qılubdur āftāb *(Gazel 16, Mısra 7). [mıdır, -dır]*

Hər 'āşiqün keçür **mi** belə qara günləri
Yoẖsə qara gün 'eşqdə ancaq baña keçər *(Gazel 51, Mısra 7). [mi,]*

Dişləründür **mi** dəhānundə sənün ey ḫəṭṭ-i Ḫiżr
Çeşme-i ḥeyvān ara yā şəddə-i lü`lü midir *(Gazel 52, Mısra 7). [mi,]*

Vā'iẓ gəlür **mi** məscidə gər pūl olmasə
Anlar bu rəmzi kimsə ki ṣāḥib-şü'ūrdur *(Gazel 74, Mısra 9). [mi,]*

Yüzün dövrində müşkīn-ḫəṭ **midir** ey gül sənün yā kim
Kənār-ı mülk-i dīni ḫayl-ı rəng-i Əhrimən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 7). [mıdır, -dır]*

Bəzm içrə ẕövq olur **mı** o məh-ṭəl'ət olmamış
Şəhd-i ləbindən 'āşiq içün şərbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 1). [mi,]*

Rāh-ı ṭələbdə bār-ı cəfāyə təḥəmmül et
Rāḥət olur **mı** dəhrdə tā zəḥmət olmamış *(Gazel 105, Mısra 6). [mi,]*

'Eşq içrə ḫidmət eylə vüṣāl istəsön əgər
Tarı verür **mi** cənnətini ṭā'ət olmamış *(Gazel 105, Mısra 8). [mi,]*

İlāhī bir də mümkündür **mi** görmək eylə əyyāmı
Ki bilmirdük ġəm adın Żū`ī tək dīvānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 9). [mi,]*

Gər rūzgārdan eləsöñ şəkvə 'āqibət
Rəsmin pozub edər **mi** bizə sāzkārlıq *(Gazel 111, Mısra 16). [mi,]*

Demədim **mi** saña kim zār u pərīşān olusan
'Āşiq olmə o sər-i zülf-i pərīşānə köñül *(Gazel 124, Mısra 3). [mi,]*

Mənim tək 'āşiqə inṣāfdur **mı** cövr etmək
Ḫ˘oşam nə qədr edəsən Żū`iyə cəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 23). [mi,]*

Öz kəsbidür **mi** Żū`ī cəhān içrə ḥüsn ü qübḥ
Yā Ḥəq verübdi 'āləm-i mə'nāda bilmədim *(Gazel 139, Mısra 17). [mi,]*

Żū`ī əgərçi mən' edürəm ḫəlqi yārdan
Mümkün **mi** şam'-dövrinə pərvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 14). [mi,]*

Köñül hicrində vəṣlindən ümīdün kəsmə kim bülbül
Ṣəfā-yı gül görər **mi** çəkməsə cövrin zimistānun *(Gazel 149, Mısra 8). [mi,]*

Baña sölərsən ey məh nār-ı hicrə ṣəbr qıl sölə
Olur **mı** kimsə kim ātəş arasındə ṣəbūr olsun *(Gazel 150, Mısra 8). [mi,]*

Baña təklīf-i gülşən qılmayun bu ġəmlü köñlümdə
Dil-i 'āşiqdə mümkündür **mi** dil-bərsiz sürūr olsun *(Gazel 150, Mısra 10). [mi,]*

Çəkməzəm əl səndən ey gül ġeyrilər cövrilə kim
'Əndəlīb eylər **mi** gül tərkin cəfā-yı ḫār içün *(Gazel 153, Mısra 4). [mi,]*

Cəmālun ṣəfḥəsindən alməmiş dərs ḫəṭṭün ey gül [kim]
Müfəssir muṣḥaf-ı Ḥəqqün bilür **mi** hīç mə'nāsın *(Gazel 162, Mısra 8). [mi,]*

Məcnūn eyləyüb məni saldun bu çöllərə
Leylā edüb **mi** bu sitəmi kim sən eylədün *(Gazel 164, Mısra 16). [mi,]*

Ḥəbībā bir özün fikr eylə gör āyā rəvādur **mı**
Çəkə bīgānələr ləẕẕət görəm mən min bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 5). [mi,]*

Gör kimdədür qüşūr əgər yoḫdı meyvəsi
Ummaq olur **mı** bu sözi bīd ü çinārdan *(Gazel 176, Mısra 16). [mi,]*

Rövşən olur **mı** ḫānə gecə āftābdan
Ġəm dəf'i ḥāṣil olmadı cām u şərābdan *(Gazel 178, Mısra 2). [mi,]*

Bī-nūr-ı rūy-ı yār münəvvər olur **mı** bəzm
Yüz şam' pərtəvindən ü min māh-tābdan *(Gazel 178, Mısra 3). [mi,]*

Zülf-i siyəhündür **mi** sənün dövr-i ruḫundə
Ya zağ u zəġan gülşən ü gülzār yanındə *(Gazel 186, Mısra 3). [mi,]*

Rūyun **mıdur** ol zülf-i şikən-dər-şikən içrə
Yā lālə-i ḫədd-rūydı müşk-i ḫotən içrə *(Gazel 187, Mısra 1). [midir, -dir]*

Nə ḫovf-ı ātəş-i dūzəḫ nə meyl-i rövże-i ḫüld
Nə ḥūr u cənnət-i ġılmān düşərdi **mi** yādə *(Gazel 206, Mısra 6). [mi,]*

Zülfi tək oldı **mı** necə sin qara günlərün
Mehr etmə demədim saña hər məh-liqā ilə *(Gazel 213, Mısra 13). [mi,](Gazel 218, Mısra 2). [mi,]*

Buyurdı 'elmdən əfżəl olur **mı** ṭā'ətdən
Belə olandə nöçün qoymayursən İslāmı *(Kaside 15, Mısra 55). [mi,]*

Ayaġ yalın baş açuq mündəris məkānlardə
Olur **mu** ḥāṣil öyrədə fünūn ḥikmətdən *(Kaside 15, Mısra 68). [mi,]*

Hər adı mollā olur **mu** 'əzīz-i mən mollā
Nə fā`idə qurı ad bilməsə kitābətdən *(Kaside 15, Mısra 69). [mi,]*

Yā Rəb həmīşə belə olubdur **mı** rūzgār
Yā rūzgār imdi olub bu qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 13). [mi,]*

Bir ḥədīṡ etsə rəvāyət sənə bir fikr elə
Gör yaraşur **mı** desün ḥəqq-i peyəm-bər belə *(Mesnevi 9, Mısra 54). [mi,]*

Ṣəbr qıl Żū`ī pərīşān ḥālıvə şükr eylə kim
Hīç iş sāmān tapar **mı** tā pərīşān olmasa *(Gazel 14, Mısra 10). [mı,]*

İlāhi var **mı** Żū`ī tək cəhān bağındə ġəm çəkmiş
Gecə gündüz melek-i dərd ü ġəm qüṣṣə-i ḫūn dutmuş *(Gazel 103, Mısra 9). [mı,]*

Ḫ˅urşīd-cəmālundı **mı** gīsūlər içində
Yā ātəş-i sūzəndədi Hindūlər içində *(Gazel 190, Mısra 1). [mı,]*

Hər bir qədər əgər olə də māl ü dövləti
Ağsaqqalun dutar **mı** cavānlarlə ṣöḥbəti *(Muhammes 1, Mısra 16). [mı,]*

Biz kimi var **mı** bəlākeş bu bənī ādəmdə
Yetüşübdür dəm-i riḥlət mən-i bīmār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 7). [mı,]*

Māh-ruḫsārıñ mıdır zülfün arası sərv-qəd
Yā ki reyḥān içrə bitmiş lālə-i ḫədd rū **mıdır** *(Gazel 52, Mısra 3). [mıdur, -dur]*

Fikr eylə dərssiz olu **mı** ḥāṣil ʻelmlər
Təʻlīmsiz cəhāndə tapan yoẖ fərāsəti *(Kaside 2, Mısra 7). [mı,]*
Hər şey`ün öz żiddi ilə ḥāləti təşẖīṣ olur
Ləẕẕət-i vüṣlət olur **mu** dərd-i hicrān olmasa *(Gazel 14, Mısra 6). [mu,]*

Ṣūrəti insān olandan umma ey dil məʻrifət
Məʻrifət ḥāṣil olur **mu** ẕātı insān olmasa *(Gazel 14, Mısra 8). [mu,]*

Qılur əḥvāl-ı bāṭin ẓāhir ʻāləm içrə bir dəmdə
Desəm mən küfr olur **mu** cām-ı bādə gər peyəm-bərdür *(Gazel 88, Mısra 4). [mu,]*

Ṭūl etmə Żū`ī ʻārı buraẖ dövlətün olə
Dövlət olur **mu** dəhrdə nāmūs u ʻār ilə *(Kaside 21, Mısra 42). [mu,]*

Ümīd dutmə ki ẖurmā verə dirəẖt-i çinār
Olur **mu** dərmək ʻəzīzim tikandan almanı *(Kaside 23, Mısra 20). [mu,]*

Görəñ olur **mu** dəvə çevrilüb olə ādəm
Vəyā ğəzāl edəsən qurdı yā ki aṣlanı *(Kaside 23, Mısra 23). [mu,]*

Ḫudā vü Marrat u Kristos u Tarı bir sözdür
Bu küfr olur **mu** kişi bilsə bu müʻəmmānı *(Kaside 23, Mısra 70). [mu,]*

Hər adı Rüstəm olanlardə şücāʻət olu **mı**
Hər adı Yūsif olan kəsdə məlāḥət olu **mı** *(Mesnevi 6, Mısra 37). [mu,]*

Hər adı Rüstəm olanlardə şücāʻət olu **mı**
Hər adı Yūsif olan kəsdə məlāḥət olu **mı** *(Mesnevi 6, Mısra 38). [mu,]*

Məgər cānsız bədəndə tāb olur **mu**
Ḫəyālāt eyləyəndə ẖ^vāb olur **mu** *(Mesnevi 12, Mısra 19). [mu,]*

Məgər cānsız bədəndə tāb olur **mu**
Ḫəyālāt eyləyəndə ẖ^vāb olur **mu** *(Mesnevi 12, Mısra 20). [mu,]*

Yā Rəb olur **mu** bir də dönüb növ-cavān olam
Eyş [ü] nəşāt-ı ləẕẕət ilə kām-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 1). [mu,]*

Yā Rəb olur **mu** bir də görəm ol zəmānəni
ʻEyş ü nəşāṭ u ṣöḥbət-i çəng ü çəğānəni *(Müseddes 1, Mısra 25). [mu,]*

Ey büt ol ruẖsārun üzrə müşk-bū gīsū **mıdır**
Yā ki gülzār içrə məskən eyləmiş hindū **mıdır** *(Gazel 52, Mısra 1). [mudur, -dur]*

Ey büt ol ruẖsārun üzrə müşk-bū gīsū **mıdır**
Yā ki gülzār içrə məskən eyləmiş hindū **mıdır** *(Gazel 52, Mısra 2). [mudur, -dur]*

Māh-ruẖsārıñ mıdır zülfün arası sərv-qəd
Yā ki reyḥān içrə bitmiş lālə-i ẖadd rū **mıdır** *(Gazel 52, Mısra 4). [mudur, -dur]*

Göstərür ṣunʻ-ı Ḫudāvəndi yüzün ʻāşiqlərə
Ṣəfḥə-i ruẖsār pür-ənvār yā güzgü **midir** *(Gazel 52, Mısra 6). [müdür, -dur]*

Dişləründür mi dəhānundə sənün ey ẖəṭṭ-i Ḫiżr
Çeşme-i ḥeyvān ara yā şəddə-i lü`lü **midir** *(Gazel 52, Mısra 8). [müdür, -dur]*

Żū`iyā məcnūn edən sən bī-dili nāz ilə ol
Qəndəhārī-çeşm ü Hindī-zülf ü Rūmī-rū **mıdır** *(Gazel 52, Mısra 10). [mudur, -dur]*

midḥət: *Övme, methetme.*

Ey biḥār-ı ʻulūm-ı fəżl u kəmāl
Midḥətündə zəbān-ı nāṭiqə lāl *(Mesnevi 2, Mısra 46). [midḥətündə, -ün, -de]*

midḥət-i bir əmīr: *Bir emirin methine.*

O zəmān bir qəṣīdə-i qərrā
Midḥət-i bir əmīrdə inşā *(Mesnevi 2, Mısra 20). [midḥət-i bir əmīrdə, -də]*

midḥət-i ol əmīr-i əhl-i səẖā: *O cömertlik ehlinin emirinin övgüsü.*

Midḥət-i ol əmīr-i əhl-i səẖā
Oẖunur tā be-ḥəşr cā-yı be-cā *(Mesnevi 2, Mısra 23). [midḥət-i ol əmīr-i əhl-i səẖā,]*

midḥət-sərā: *Övgü söyleyen.*

Bəḥrü`l (?)-elmdə ṭā`ifə-i cinn cümləsi
Övṣāfun ilə oldıla **midḥət-sərā** ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 12). [midḥət-sərā,]*

Lüṭfünlə ʻəfv eylə qüṣūrını Żū`īnün
Cür`ətlə oldı şə`nüvə **midḥət-sərā** ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 40). [midḥət-sərā,]*

mihr-i ruḥ: *Güneş gibi yanak.*

Köñlümi qan eləyüb **mehr-i ruḥı** ey nāṣeḥ
Etməsən bāvər əgər ləʻl ü ləb-i tərdən sor *(Gazel 63, Mısra 5). [mihr-i ruḫi, -i]*

Mihr-i ruẖun həvāsı ilə Żū`ī-i fikār
Gündüz günə qılur gecə meh-tābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 9). [mihr-i ruẖun, -u, -n]*

miḥən: *Mihnetler, eziyetler, sıkıntılar.*

Əz-bəs ki dərd ü möḥnət-i dünyā-yı pür-fitən
Cəmʻ etmiş idi üstümə hər yerdə [var] **miḥən** *(Muhammes 3, Mısra 16). [miḥən,]*

millət: *Genellikle aynı topraklar üzerinde yaşayan, aynı soydan gelen ve aralarında dil, din, târih, sanat, töre, dünya görüşü ve ülkü birliği bulunan insanlar topluluğu, ulus.*

Yā Rəb nə olubdur səbəbi kim bu zəmāndə
İnsān arasındə hamı **millətdə** ẖəṭər var *(Gazel 42, Mısra 16). [millətdə, -də]*

Yoẖdur bizim bu ʻəṣrimizün əhl-i himməti
Tā gözləsün təʻəṣṣüb ilə dīn ü **milləti** *(Kaside 2, Mısra 2). [milləti, -i]*

Meʻmār-ı fikri tāzəçə təʻmīr eyləyüb
Qoymur qalə bu **milləti** vīrānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 16). [milləti, -i]*

Firʻovn–ı cəhldən qutarub **millətini** çün
Oẖşar bu işdə Mūsī-i ʻİmrānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 19). [millətini, -i, -n, -i]*

Qalubdı bircə bu İslām **milləti** məḥrūm
Təmām millət-i ʻāləm dolubdı ḥikmətdən *(Kaside 15, Mısra 5). [milləti, -i]*

Dolubdı **millətimiz** ẓülmət-i cəhālətdən

Oyanmayur nədi bā'iṡ bu ḫvāb-ı qəflətdən *(Kaside 15, Mısra 1). [millətimiz, -i, -miz]*

Hīç **millət** qəbūl etməzlər
Belə rāh-ı ḫəṭāyə getməzlər *(Mesnevi 11, Mısra 69). [millət,]*

Belə dögül bərādər [o] məktəb nə mədrəsə
Qeyri **miləl** məkātibinə eylə diqqəti *(Kaside 2, Mısra 16). [miləl,]*

'Elm ilə oldı gör ki şəhənşāh İngilis
Kəmdür Əgərçi cümlə **miləldən** cəmā'əti *(Kaside 2, Mısra 24). [miləldən, -dən]*

millət-i 'āləm: *Dünya ulusları/toplukları.*

Qalubdı bircə bu İslām milləti məḥrūm
Təmām **millət-i 'āləm** dolubdı ḥikmətdən *(Kaside 15, Mısra 6). [millət-i 'āləm,]*

millət-i islām: *İslam milleti.*

Odur ki **millət-i İslām** olubdı yüz firqə
Gedüb o qüvvə qalub ḥāl-i nəz'ədə cānı *(Kaside 23, Mısra 85). [millət-i islām,]*

milyaner: *Milyonları olan kişi kastedilmiş.*

Milyaner Tarıdı yüzminni də peyğən-bər imiş
Olmasə pūlı Fəlāṭūn isə derlər ḫər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 7). [milyaner,]*

mīm: *Sevgilinin mim harfi gibi küçücük olan ağzı.*

Ḫ̌oş ol zəmān ki vüṣālun baña 'eyid idi
Behişt-i 'ədn məqāmım **mīm** də Kövṡər idi *(Gazel 240, Mısra 2). [mīm,]*

min: *Bin (sayı sıfatı).*

Ḫ̌oşdı 'uşşāqə təmāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz **min** ay u il keçüb fəṣl-i gülüstān olmasa *(Gazel 13, Mısra 6). [min,]*

Yüz **min** vücūdın eləmiş ḫānəsin ḫarāb
Āḫırdə qılmısan onı dīvānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 15). [min,]*

Çeşmün etsə gər baña **min** cövr köñlüm inciməz
Rəsmdür bīmār edər əḥbābınə dā`im 'ətīb *(Gazel 18, Mısra 5). [min,]*

İçmisən **min** 'āşiqün qanın şəhādət eyləyür
Ləblərindən qan kimi hər dəm çıḫan təbḫālələr *(Gazel 48, Mısra 3). [min,]*

Qılublar Żū`īni **min** 'işvə vü nāz ilə sər-gərdān
Bu kāfir-dīn ü cövr-āyīn ü məh-ruḫsār u bəd-ḫūlər *(Gazel 57, Mısra 9). [min,]*

O günlərün biri yüz **min** ilə bərabər idi
Gedüb qayıtmayacaq ḥeyf ol keçən günlər *(Gazel 67, Mısra 9). [min,]*

Bu məs`ələdə yüz **min** 'ārifdi mə'əṭṭəl
Bir kimsənə bilməz ki bu ḥālət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 11). [min,]*

Əgər şā'ir desə bir şe'r-i şīrīn
Çəkər **min** ṭə'nə-söz yüzi qaralıq *(Gazel 112, Mısra 10). [min,]*

Görüb yüz dāğ bir ḫvurşīd içün **min** daşə baş urmaq
Olub rəngīn-cigər qan ilə bir lə'l-i ḫ̌oş-āb olmaq *(Gazel 115, Mısra 7). [min,]*

Yüz **min** cəfāyə tāb u təvānım var ey nigār
Yoḫ görməgə rəqīb ilə sən māhı tāqətim *(Gazel 138, Mısra 5). [min,]*

Qoyubdur sīnəmə hər gündə yüz **min** dāğ-ı pünhānı
Onunçün 'āriżin mən lālə-i nu'mānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 7). [min,]*

Bu gün yüz **min** 'Əzīz olmuş ġulām-ı zülfi Żū`ī tək
Budur vəchi cəmālın Yūsif-i Kən'ānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 9). [min,]*

Bir nəfəs keçməz firāqındə o bəd-ḫū dil-bərün
Kim tapulmaz **min** bəlā mən zār u sər-gərdān içün *(Gazel 152, Mısra 6). [min,]*

Batdı yüz **min** ḫār-ı möhnət-i nāḫun ümmīdimə
Gərçi yüz min cövr çəkdim ol gül-i gülzār içün *(Gazel 153, Mısra 5). [min,]*

Batdı yüz **min** ḫār-ı möhnət-i nāḫun ümmīdimə
Gərçi yüz min cövr çəkdim ol gül-i gülzār içün *(Gazel 153, Mısra 6). [min,]*
Ol māh firāqı mənə yüz **min** ġəm olubdur
Sāqī hanı ġəm dəf'inə peymānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 7). [min,]*

Dād-ı hicrān ṭə'nə-i yārān cəfā-yı rūzgār
Öldürür āḫır əgər **min** olsə cānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 6). [min,]*

Ḥəbībā bir özün fikr eylə gör āyā rəvādur mı
Çəkə bīgānələr ləẕẕət görəm mən **min** bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 6). [min,]*

Şubān-ı vādī-i Eymən kimi yüz **min** çəküb möḥnət
Vəlī āḫırdə Ṭūr-ı vəṣldə dīdārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 7). [min,]*

Bī-nūr-ı rūy-ı yār münəvvər olur mı bəzm
Yüz şam' pərtəvindən ü **min** māh-tābdan *(Gazel 178, Mısra 4). [min,]*

Ey Yəhūdā nəsl-i Yə'qūb ism-i Yūsif ḥüsn kim
Ḥüsnüvə **min** müştərī yüz məh ḫərīdār eylədün *(Gazel 181, Mısra 4). [min,]*

Ḫ̌oşdı 'uşşāqə tamāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz **min** ay u il keçüb fəṣl-i gülüstān olmasə *(Gazel 197, Mısra 6). [min,]*

Əgər behiştdə **min** ḥūr versə Tarı baña
Dögül 'əvəż birinə ol günün bu dünyādə *(Gazel 206, Mısra 9). [min,]*

Toprağə döndürüb neçə yüz **min** pərīvəşi
Ḫākından imdi gül bitüb oḫşar 'izārınə *(Gazel 207, Mısra 9). [min,]*

Bāvər etməm sənə həmtā olə dünyādə bu gün
Enə gökdən yerə bir vəchdə yüz **min** āyə *(Gazel 209, Mısra 4). [min,]*

Gərək mə'şūq özi cəzb eyləsün 'uşşāqını vəṣlə
Yetüşməz vüṣlətə gər gəzsə yüz **min** il sorağ ilə *(Gazel 216, Mısra 8). [min,]*

Kīsə ḫālīdür bəhār əyyāmı artar möḫnətim
Mövc urar dəryā-yı dildə **min** təmənnālar genə *(Gazel 217, Mısra 12). [min,]*

Yüz qərīnə keçsə sən tək māh bulmaz gər fələk

Gündə **min** kəz kürrə(?)-i ərż üzrə səyyār olsə də *(Gazel 218, Mısra 6). [min,]*

Ey kəmān-əbrū müjün peykānı yüz **min** cān alur
Yayə dönmüş qāmətim tīr ü kəmānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 5). [min,]*

Edəndə məscidə də'vət bizi mü`əẕẕinlər
Su`ālı rəddinə yüz **min** bahānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 4). [min,]*

Mā təştəhi`n-nüfūs u tələẕẕu`l-'uyūn həm
Bu bəzm içində bi`llāhi yüz **min** kurūr idi *(Gazel 246, Mısra 8). [min,]*

Şəb düşin[i] eləyirdüm neçə yüz **min** əfkār
Ki ṣabāḥ qış gələcək necə keçər leyl [ü] nəhār *(Kaside 6, Mısra 1). [min,]*

Əlā ey sərvər-i vālā-nəsəb kim bu cəhān içrə
Dil [ü] dəst-i göhər-məşḥūnlə **min** dəryā vü kānım var *(Kaside 7, Mısra 32). [min,]*

Bu idi doğrı söz kim 'ərż olundu ḫāk-i pāyundə
Əgərçi şā'irəm mən dəhrdə yüz min yalanım [var] *(Kaside 7, Mısra 36). [min,]*

Yüz **min** il 'ömrün olə çün bir nəfəsdür 'āqibət
'Ömr-i bāqīlə cəhāndə şān u şövkət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 15). [min,]*

Bizim bu mülkdə bī-mə'rifət belə qalmaz
Dolar mürūr ilə yüz 'elm ü min fərāsət ilə *(Kaside 20, Mısra 36). [min,]*

Ḫ̌oşā o şəḫṣə ki min dört yüz ildə dünyāyə
Gələ görər ki behişt-i bərīndi dünyānı *(Kaside 23, Mısra 95). [min,]*

Rəngi qara idi şəb-i yeldā təki vəlī
Yüz min sitārə ẓāhir idi ondə āşikār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 6). [min,]*

Ẕillət ilə āḫır salur ġurbətə
Ġurbət içrə yüz min ġəm u möḥnətə *(Mesnevi 4, Mısra 28). [min,]*

Bir buq'ədəəm əsīr ü ḥeyrān
Salmış məni min bəlāyə dövrān *(Mesnevi 8, Mısra 4). [min,]*

Belə ki səni ḫəlq eləyüb Ḫāliq-i dāvər
Gər görsə yüzün **min** yüz zāhid-müżtər *(Muhammes 4, Mısra 6). [min,]*

Min müşk-i Ḫıṭā kākül-i müşkīniñə sədqə
Cānım dəḫi ey gül ləb-i şīrīniñə sədqə *(Muhammes 4, Mısra 19). [min,]*

Dögi pāyəndə nə 'ömr ü nə ḥökūmət Żū`ī
Yer ü gök küllüsi āḫırdə ki **min** qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 22). [min,]*

Açılur şānə şifət zār-ı tənimdən **min** ağız
Ey pərī şānə gər ol zülf-i pərīşānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 3). [min,]*

Əl-qiṣṣə **min** ḫəyāllarə məbhūt u dərdnāk
Əfsurdə vo şikəstə pərīşān o bī-qərār *(Kaside 9, Mısra 21). [min,]*

Açılmış gülşən içrə yüz gül ü rə'nā nəzākətlə
Verübdür nāmiyə **min** zīb-i zīnətlər gülüstānə *(Kaside 22, Mısra 6). [min,]*

Gər deyəm dərdimi dövlətlü olan bī-ḫəbərə
Bāb-ı ḥikmət açuban şərḥ eləyim **min** fiqrə *(Terci-bend 1, Mısra 32). [min,]*

Nə qədri söylədi İrşād Mollā Nəṣrə`d-dīn
Bu yaḫşı sözləri yüz və'ẓ **min** nəṣīḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 44). [min,]*

<u>**min:**</u> *-dan/den eki; Bin sayı sıfatı.*

Qəd iżā'ət şəms-i vəḥdət **min** ġəmāmü`l-iḥtifā
Kənz-i məḫfī nūr-ı 'ürfān ilə tapdı incilā *(Gazel 3, Mısra 1). [min,]*

<u>**min min:**</u> *Binlerce.*

Olub 'āşiq cəhāndə hərkəs öz mə'şūqəsin tapdı
Mənim kim hər zəmān firqətdə **min min** āh u zārım var *(Gazel 50, Mısra 4). [min min,]*

Əgər şāhīnə hər gün eyləmək bir qan olub rūzī
Təğāfül birlə **min min** eyləmə hər gündə qan Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 6). [min min,]*

<u>**mīnā:**</u> *Şarap şişesi; Şişe, cam; Mine, kuyumcuların gümüş üzerine nakşettikleri lacivert veya yeşil renkli sırça.*

Ṣürāḥi vü mey ü **mīnā** ḥesābınız ḥāżır
Piyāləhā-yı mürəṣṣə' qinīnə-i əlvān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 29). [mīnā,]*

Mürūr-ı dəhr ilə sındırmasə tā çərḫ **mīnāsın**
Bizim yerdən gəlürsən bir ḫəbər ver āşnālardan *(Tahmis 1, Mısra 16). [mīnāsın, -sı, -n]*

<u>**minā:**</u> *Mekke ile Müzdelife arasında Mescid-i Harâm'ın yaklaşık 7 km. kuzeydoğusunda ve Harem sınırları içinde bulunan Mina şeytan taşlama, kurban kesme, bayram günlerinde konaklama gibi hac ibadetlerinin (menâsik) yapıldığı yer; Sevgilinin sokağı.*

Kim ki Birāhīm təki istəsə olmaq ḫəlīl
'Eşq **mināsındə** ẕəbḥ eyləyə qurbānını *(Gazel 245, Mısra 6). [mināsındə, -sı, -n, -də]*

Rūyun ṭəvāfınə gələcək Kə'bə vü Ṣəfā
Kūyun ziyārətinə məqām u **Minā** gəlüb *(Gazel 22, Mısra 10). [minā,]*

Məḥrəm gəl eylə lütf ilə kūyun **Mināsınə**
Kim cānın etməgə saña Żū`ī fədā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 13). [mināsınə, -s, -ı, -n, -ə]*

Ṣəfādan əl götürüb etməyin **Minā**-'əzmin
Məgər qəbūl dögüldür o kūdə qurbānun *(Gazel 155, Mısra 3). [minā,]*

Bu kühən 'āşiqi qurbānə qəbūl eyləmədün
Bəs **Minā** içrə kəsillər niyə hər qurbānı *(Gazel 250, Mısra 18). [minā,]*

Düşüb 'eşqün həvāsınə sə'y eyləyüb ṣəfāsınə
Bu ḥəqīqət **mināsınə** qurbānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 16). [mināsinə, -s, -i, -n, -ə]*

<u>**minā-yı kūy:**</u> *Mina, Hz. İbrahim ile oğlu İsmail'in Allah'a olan bağlılığının sınandığı yerdir. Sevgilinin sokağı Minā`ya benzetilmiştir.*

Minā-yı kūyun ara ey Ḫəlīl-i Kə`bə-i ḥüsn
Qəbūl qıl kəsübən Żū`īni ki qurbāndur *(Gazel 81, Mısra 13). [minā-yi kūyun, -un]*

Ḥərīm-i Kə'bə kūyundan ki olsun cān u dil məḥrūm

Minā-yı kūyun içrə etməsəm onları qurbānun *(Gazel 160, Mısra 6). [minā-yı kūyun, -un]*

Minā-yı kūyunə Żū`ī yetüşməmiş yārun
Ṭəvāfın eyləməmiş cānıvı fədā qıldun *(Gazel 167, Mısra 11). [minā-yi kūyunə, -u, -n, -ə]*

minbər: *Câmi içinde genellikle mihrâbın sağ tarafında bulunan, cuma namazının farzından önce hatîbin üzerine çıkıp hutbe okuduğu merdivenli kürsü.*

ʻƏmmāmə vü ʻəbā ilə **minbərdə** vəʻẓə baḫ
Gəl ḫəlvət içrə gör nə ʻələmət ẓuhūrdur *(Gazel 74, Mısra 7). [minbərdə, -də]*

minvāl: *Şekil; Yol, tarz.*

Qurşaq ilə saqqaldı cümlə ʻüləmā
Hər dīndə bu minvāldı cümlə ʻüləmā (Rübai 1, *Mısra 2). [minvāldı, -dı]*

miqdār: *Bir şeyin ölçüsü, sayısı veya ölçülebilme, sayılabilme, azalıp çoğalabilme durumu, nicelik, kemiyet.*

Ḫudāvəndā nə bəd-sāʻətdə məḫlūq olmuşuq biz kim
Ḫəlā`iqlər yanındə ẕərrəcə **miqdārımız** yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 10). [miqdārımız, -ımız]*

Ḥəqīqət ʻāləmində yoḫ təfāvüt ẕərrə **miqdārı**
Nə fərqi yā Menātə qulluq et yā Lāt u ʻUzzāyə *(Gazel 212, Mısra 11). [miqdārı, -ı]*

mīr: *Baş, başkan.*

Biri der ḫeyr Bəhbəhānīdür
Biri der **mīr**-İṣfəhānīdir *(Mesnevi 11, Mısra 50). [mīr,]*

mīr mehdī: *Özel isim.*

Sipihr-i ʻizzət ü ḫᵛurşīd fəżl ü cūd **Mīr Mehdī**
Ki ḥəsən ḫəlqəni Ḥəq rəşk-i firdövs-i cənān qılmış *(Kaside 11, Mısra 21). [mīr mehdī,]*

mīr-i büzürgvār: *Yüksek mertebelilerin başkanı.*

Ey **mīr-i büzürgvār** Əmīrḫān
Qurbān saña yüz mənim kimi cān *(Mesnevi 7, Mısra 55). [mīr-i büzürg-vār,]*

misāl: *Örnek; Gibi.*

Neçə **miṡāl** ilə Pərvərdgār Qur`āndə
Bəyān edüb bizə lā-yəstəvī bu bābətdən *(Kaside 15, Mısra 43). [miṡāl,]*

Bu **miṡālı** söləyüb ṣāḥib-i ʻelm ü ʻürfān
Səʻdī ol kim onə ḥikmətdə yetüşməz Loqmān *(Mesnevi 9, Mısra 27). [miṡālı, -ı]*

Günəş **miṡāl** yüzin eylədün nihān məndən
Ḫəyāl-i zülfi ilə günlərim qara qıldun *(Gazel 167, Mısra 3). [miṡāl,]*

misāl-i şəkkər: *Şeker gibi.*

Firāq zəhrini görmüb damağımız şīrīn
Məzāqə təlḫ-i kəlāmun **miṡāl-i şəkkər** idi *(Gazel 240, Mısra 6). [miṡāl-i şəkkər,]*

misāl-i səng-i ruḫām: *Mermer taş misali.*

Səlāmdan sora ʻəczinlə ʻərż-i ḥāl elə
Əgərçi köñli olubdur **miṡāl-i səng-i ruḫām** *(Gazel 129, Mısra 6). [miṡāl-i səng-i ruḫām,]*

miṡāl-i ẕünnūn: *Ẕünnūn (Hz. Yunus`un lakabı) misali.*

Tāʻətdə olan **miṡāl-i Ẕünnūn**
Dövlətdə şərīk-i māl-i Qārūn *(Mesnevi 8, Mısra 17). [miṡāl-i ẕünnūn,]*

misil: *Benzer, gibi.*

Nə cəşn kim **miṡilin** görməyübdi dīdə-i çərḫ
Nə sūr görmiyəcək bir də eylə ḫəlq-i cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 21). [miṡilin, -i, -n]*

misl-i rövże-i riżvān: *Cennet(deki) gibi.*

Ġərəz nə ḫᵛāhiş edirdisə əhl-i məclisdən
Olurdı ḥāżır o dəm **miṡl-i rövże-i riżvān** *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 32). [miṡl-i rövże-i riżvān,]*

miṣr: *Büyük şehir, başşehir, hükûmet merkezi; Ülke; Mısır.*

Məlāḥət **Miṣrdə** bāzār qurmuş Yūsif-i ṡānī
Züleyḫāvəş bu gün ʻeşq ilə bu bāzārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 5). [miṣrdə, -də]*

Ey ṣəbā get cānib-i **Miṣrə** Züleyḫāyə sölə
Kim Şəmāḫı miṣrinə bir Yūsif-i dīgər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 6). [miṣrinə, -i, -n, -ə]*

miṣr-i gülşən: *Mısır gül bahçesi, gül bahçesi ülkesi.*

Qurubdur Yūsif-i gül **Miṣr-i gülşən** içrə bāzārın
Dutub cān nəqdin əldə ṣanki bülbüllər Züleyḫādur *(Gazel 40, Mısra 7). [miṣr-i gülşən,]*

miṣr-i ḥökūmət: *Mısır devleti, hükumeti.*

Bir gün olı kim **Miṣr-i ḥökūmətdə** olur şāh
Çāh-ı ġəm ara Yūsif-i Kənʻān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 5). [miṣr-i ḥökūmətdə, -də]*

mīzān: *Tartı, ölçü, terazi.*

Zülf-i ruḫsārun mıdır gördükdə qıldım iştibāh
Yā ki **mīzān** bürcini məskən qılubdur āftāb *(Gazel 16, Mısra 8). [mīzān,]*

mizmār: *XVIII. yüzyıla kadar mûsikîmizde kullanılıp sonra unutulan ney, kaval, düdük türünden nefesli saz.*

Yoḫsə Qur`ānı tilāvət eləməkdən qaçuban
Virdüvi şām u səḥər bir bərbəṭ ü **mizmār** edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 16). [mizmār,]*

Sāqī-i gül-çöhrə gətür cām-ı mey
Bərbət [ü] **mizmār** u dəf [ü] rūd u ney *(Mesnevi 5, Mısra 2). [mizmār,]*

möʻcüz: *Mucize.*

Dəhənün **möʻcüzini** gördi cəhān içrə Məsīḥ
Qaçuban gökdə özin ʻəcz ilə pünhān etdi *(Gazel 233, Mısra 9). [mö'cüzini, -i, -n, -i]*

Etmişdi mehr-i dīn bəni küfrdən küsūf
Verdi bu tāzə **möʻcüz** oda incilā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 38). [mö'cüz,]*

möʻcüz-i ʻīsā: *Hz. İsa`nın mucizesi.*
Mürdə cismin ʻāşiqün qılmazdun əḥyā hər nəfəs
Möʻcüz-i ʻĪsā əgər ləʻlündə pünhān olmasa *(Gazel 13, Mısra 8). [mö'cüz-i ʻīsā,]*

Mürdə cismin ʻāşiqün qılmazdun əḥyā hər nəfəs

Mö'cüz-i 'Īsā əgər lə' lündə pünhān olmasa *(Gazel 197, Mısra 8). [mö'cüz-i 'īsā,]*

mö'cüz-i mūsā: *Hz. Musa`nın mucizesi.*

Zülfündədi məd-ġəm gözəlim **mö'cüz-i Mūsā**
Muẓmərdi ləbündə dəẖi e'cāz-ı Məsīḥā *(Muhammes 4, Mısra 13). [mö'cüz-i mūsā,]*

möḩnət: *Mihnet. Sıkıntı, zorluk, eziyet, zahmet, meşakkat.*

Təmām 'əqldədür hər nə var **möhnət** ü ġəm
Nə qədr çoẖ olə çoẖ olı ẕillət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 7). [möhnət,]*

Bəlkə bu dərd-i **möhnət** ü ġəmdən kənār olaq
Hərçənd dərd ü möḩnətə ḩədd ü kənār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 14). [möḩnətə, -ə]*

Gətür sāqī qədəḩ tā bilməyüm 'āləm nə 'āləmdür
Ki ləẕẕət bilməməkdür māvərāsı **möḩnət** ü ġəmdür *(Gazel 41, Mısra 2). [möḩnət,]*

Sağınmə bī-kəsəm ey şūẖ yoẖdı bir kimsəm
Bəlā vü **möḩnət** ü əndūh u ġəm sipāhımdur *(Gazel 53, Mısra 8). [möḩnət,]*

Təmām dā`irə-i 'əql **möḩnət** ü ġəmdür
Ḫ˅oşā o cāhil ü dīvānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 3). [möḩnət,]*

Nədür ẖəzā`inə yā təẖt ü tāc mülk ü ḩaşəm
Təṣəvvür eylə bular cümlə **möḩnət** ü ġəmdür *(Gazel 73, Mısra 4). [möḩnət,]*

Bu qədri dərd ü **möhnətlə** ölüb qurtarmadun Żū`ī
Şəmāẖı əhliyüq məşhūr sözdür 'ārımız yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 11). [möhnətlə, -lə]*

Ḥəmā`il eyləmək bir ağ cəmālun qara gīsūsın
Keçən **möḩnətlə** qarə günləri 'işrətlə ağ etmək *(Gazel 120, Mısra 10). [möḩnətlə, -lə]*

Ġəm odur ki olmuyə cām-ı şərābə nəqdimiz
Bādə olsun tək nə qədri **möḩnət** olsə ġəm dögül *(Gazel 125, Mısra 4). [möḩnət,]*

Bir dəm olmaz kim köñül əndūhdən āzād olə
Eylə sān gökdən yaqır **möḩnət** mən-i nālān içün *(Gazel 152, Mısra 4). [möḩnət,]*

Məgər ki eyləmədün tāb-ı nīş-i cānānə
Qəbūl eyləmisən **möḩnətin** muġīlānun *(Gazel 155, Mısra 6). [möḩnətin, -i, -n]*

Şubān-ı vādī-i Eymən kimi yüz min çəküb möḩnət
Vəlī āẖırdə Ṭūr-ı vəṣldə dīdārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 7). [möḩnət,]*

Cəhənnəm **möhnətin** hicrində ol ḩūrīvəşün çəkdün
Bu dəm cənnāt təcrī təḩtihə`l-ənhārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 3). [möhnətin, -i, -n]*

Yā Rəb məni bu ḩāl ilə ẖilqət nöçün etdün
Hər gündə nəṣībim ġəm ü **möḩnət** nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 2). [möḩnət,]*

Saldun həzār **möhnətə** ey çərẖ-i dūn məni
Sölə görim nə eylədim āyā saña genə *(Gazel 202, Mısra 5). [möhnətə, -ə]*

Kīsə ẖālīdür bəhār əyyāmı artar **möḩnətim**
Mövc urar dəryā-yı dildə min təmənnālar genə *(Gazel 217, Mısra 11). [möḩnətim, -im]*

Düşsə ṣəbā güẕārun əgər kūy-ı yārə bir
Sölə bu **möḩnət** ü ġəmimi āh [u] zārımı *(Gazel 228, Mısra 8). [möḩnət,]*

Möḩnət nə şey`di bilməz idim yā ki ġəm nədür
Köñlim həzār 'işrət ilə kām-rān idi *(Gazel 242, Mısra 11). [möḩnət,]*

Ey ẖ˅oş ol gün ki köñüldə yoẖ idi bir **möḩnət**
Ḫ˅oşcə ḩālāt ilə āsūdəvār idim rāḩət *(Kaside 5, Mısra 1). [möḩnət,]*

Mən də bəlā vü **möḩnət** ü əndūh [u] ġüṣṣədən
Dər-gūşə-e ẖəzīde pərīşān o del-fekār *(Kaside 9, Mısra 5). [möḩnət,]*

Həm-dəmim şām [u] səḩər hər dəm ṣāhib-i fıtnət
Bilməyürdüm nədi dünyādə bəlā vü **möḩnət** *(Mesnevi 1, Mısra 16). [möḩnət,]*

Bilməyürdük zəmānənin **möhnətin**
İstəməyürdük Tarının cənnətin *(Mesnevi 4, Mısra 15). [möhnətin, -i, -n]*

Ẕillət ilə āẖır salur ġurbətə
Ġurbət içrə yüz min ġəm u **möḩnətə** *(Mesnevi 4, Mısra 28). [möḩnətə, -ə]*

Derdim müdām Ḫosrov [u] Şīrīn ḩekāyəti
Bir ẕərrə qədri bilməz idim dərd ü **möḩnəti** *(Muhammes 2, Mısra 4). [möḩnəti, -i]*

Hər kimsə ki bu cəhāndə pis 'avrət alur
Öz cānı içün dərd ü ġəm ü **möḩnət** alur *(Rübai 7, Mısra 2). [möḩnət,]*

Nə qaldı dəhrdə kim çəkmədiyim dərd ü bəlālardan
Yetüşdim cānə āẖır **möḩnət** ü cövr ü cəfālardan *(Tahmis 1, Mısra 2). [möḩnət,]*

möḩnət-dīdə: *Zahmet görmüş.*

Dedi ey Zū`i-i bī-çārə vü **möḩnət-dīdə**
Nə dutubdur səni bu növ' səqām u ālām *(Kaside 13, Mısra 9). [möḩnət-dīdə,]*

möḩnət-i cəhān: *Dünyanın eziyeti.*

Yazım o səng-i dilə dərd-firqətin yoẖsə
Zəmānə cövrini yā **möḩnət-i cəhānı** yazım *(Gazel 141, Mısra 4). [möḩnət-i cəhāni, -i]*

möhnət-i cān-fərsādən: *Can tüketen eziyet, keder.*

Var isə 'əqlün əgər ẖ˅āb-ı ẖəyālun ẖ˅oş dut
Nə çıẖar muncə ġəm ü **möhnət-i cān-fərsādən** *(Gazel 173, Mısra 16). [möhnət-i cān-fərsādən, -dən]*

möḩnət-i dünyā: *Dünya sıkıntısı.*

Birisi 'izzət ilə ne'mət-i nāz içrə ġərīq
Birinə ẕillət ilə **möḩnət-i dünyā** qismət *(Kaside 5, Mısra 10). [möḩnət-i dünyā,]*

Yā şūr-ı 'eşq ilə dīvānə ol ələm çəkmə
Yā məst-i bādə olub bilmə **möhnət-i dünyā** *(Gazel 7, Mısra 6). [möhnət-i dünyā,]*

Ḫ˅oş ol zəmān ki mey-i ṣāf u Dərġəmim var idi
Nə dərd ü **möḩnət-i dünyā** vü nə ġəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 2). [möḩnət-i dünyā,]*

Ḫ˅oş-bəḩt odur kim içübən bādə-i vəḩdət
Nə **möḩnət-i dünyānı** nə dərd ü ġəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 6). [möḩnət-i dünyānı, -n, -ı]*

Nə sūd **möḫnət-i dünyāyə** dəst-gīr oləsən
Şəbāb-ı ‘ömrdə ġəmdən ḫəmīdə-pīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 1). [möḫnət-i dünyāyə, -y, -ə]*

möḫnət-i dünyā-yı pür-fitən: *Fitnelerle dolu dünyanın üzüntüsü, sıkıntısı.*

Əz-bəs ki dərd ü **möḫnət-i dünyā-yı pür-fitən**
Cəm‘ etmiş idi üstümə hər yerdə [var] miḫən *(Muhammes 3, Mısra 15). [möḫnət-i dünyā-yı pür-fitən,]*

möḫnət-i dərd-i firāq: *Ayrılık derdinin eziyeti.*

Möḫnət-i dərd-i firāqundə sənün ṭə‘nə-oḫı
Görmə ey şūḫ rəvā Żū`ī-i nālānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 9). [möḫnət-i dərd-i firāqundə, -un, -də]*

möḫnət-i ‘eşq: *Aşkın eziyeti.*
Möḫnət-i ‘eşqün nə ḫˇoş dārū imiş kim görcəgin
Çəkmənəm bi`llāh dəḫi dünyā vü mā-fī-hā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 7). [möḫnət-i ‘eşqün, -ün]*

möḫnət-i fəṣl-i şitā: *Kış mevsiminin ıztırabı.*

Çıḫmış idi **möḫnət-i fəṣl-i şitā** əndāzədən
Şükrlər kim saldı başə sāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 7). [möḫnət-i fəṣl-i şitā,]*

möḫnət-i ġürbət: *Gurbet sıkıntısı.*

Cövr-i zəmānə **möḫnət-i ġürbət** firāq-ı yār
Żū`ī demək cəfādı bu tuğyānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 13). [möḫnət-i ġürbət,]*

möḫnət-i hicr: *Ayrılık eziyeti.*

Möḫnət-i hicr ilə məğmūm idi bu ḫāṭir-i zār
Ləẕẕət-i vüṣləti bir ləḫẓə-i məsrūr elədi *(Gazel 241, Mısra 3). [möḫnət-i hicr,]*

Ġərīb ü ‘āciz ü müżṭər bəlā vü **möḫnət-i hicr**
Bu qədr dərdimə ey kāş bircə həm-dəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 9). [möḫnət-i hicr,]*

Məndən bəlā vü **möḫnət-i hicrān** uzaġ idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 11). [möḫnət-i hicrān,]*

Ḫəstə cānım sənsiz ey məh **möḫnət-i hicrān** alur
Bu müşəḫḫəṣdir əcəl əlbəttə āḫır cān alur *(Gazel 59, Mısra 1). [möḫnət-i hicrān,]*

Ṣəbr eylə köñül **möḫnət-i hicrān** belə qalmaz
Nov-rūz olı bu fəṣl-i zimistān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 1). [möḫnət-i hicrān,]*

Żū`ī kimi çoḫ çəkməgilən āh u fəġānı
Ṣəbr eylə köñül **möḫnət-i hicrān** belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 18). [möḫnət-i hicrān,]*

Cövr-i zəmānə **möḫnət-i hicrān** cəfā-yı yār
Żū`ī tək āḫır etdi qara rūzgārımı *(Gazel 228, Mısra 13). [möḫnət-i hicrān,]*

İstəməm ləẕẕət-i vəṣlin o sitəm-kārə gülün
Ḫū dutub bəs ki köñül **möḫnət-i hicrānı** ilə *(Gazel 204, Mısra 8). [möḫnət-i hicrānı, -ı]*

Ey cān bu qədri **möḫnət-i hicrānə** ağlama
Çəkmə bu ġüṣṣə vü ġəmi bī-cānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 1). [möḫnət-i hicrānə, -ə]*

Gedübdi tāb [u] təvān cism-i nā-təvānımdan
Ḫˇoşā o **möḫnət-i hicrānə** tāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 8). [möḫnət-i hicrānə, -ə]*

Hīç bir ‘əlāc **möḫnət-i hicrānə** tapmuram
Fikr eylərəm nə qədr ilə hər yanə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 11). [möḫnət-i hicrānə, -ə]*

Gedübdi tāb [u] təvān cism-i nā-təvānımdan
Ḫˇoşā o **möḫnət-i hicrānə** tāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 8). [möḫnət-i hicrānə, -ə]*

Żū`iyā **möḫnət-i hicrində** dil-i ḫūnīndür
Belə möḫtāc qılan gündə yüz əğyārə məni *(Gazel 224, Mısra 9). [möḫnət-i hicrində, -i, -n, -də]*

Ṣəd-ḥeyf ki bu çərḫ-i müḫālif-i sitəmdən
‘Eyş ü fərəḫim **möḫnət-i ḥirmānə** dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 14). [möḫnət-i ḥirmānə, -ə]*

Qoyub belə ġəm-i hicrānun ilə ġürbət ara
Əsīr-i dərd-i qədər **möhnət-i qəżā** qıldun *(Gazel 167, Mısra 8). [möhnət-i qəżā,]*

möḫnət-i rənc-i firāvān: *Aşırı eziyet kederi.*

Rəh-i ‘eşqündə nə cürm eyləmişdim kim məni saldun
Ḥəbībim muncə dərd ü **möḫnət-i rənc-i firāvānə** *(Gazel 192, Mısra 8). [möḫnət-i rənc-i firāvānə, -ə]*

möḫnət-keş: *Eziyet çeken.*

İnṣāfə gəlüb qoymə gəl ey məh səni Tarı
Hicründə bu **möḫnət-keşi** qayqulər içində *(Gazel 190, Mısra 8). [möḫnət-keşi, -i]*

möḫnət-sərā: *Sıkıntılı, keder söyleyen.*

Əsīr-i ġürbətüz biz səndən özgə āşnāmız yoḫ
Ayağun kəsmə başunçün bizim **möḫnət-sərālardan** *(Tahmis 1, Mısra 10). [möḫnət-sərālardan, -lar, -dan]*

möḫnət-zədə: *Musîbete uğramış, mihnet görmüş, sıkıntı çekmiş.*

Ṣəḫrā-yı ġəm ü möḫnəti başdan başə gəzsön
Bir mən kimi **möḫnət-zədə**-āvārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 10). [möḫnət-zədə,]*

möhr-i süleymān: *Rivayet edilir ki, Hz. Süleymān Peygamber bu yüzüğün gücü sayesinde insanlar dışındaki varlıklara (cinlere, hayvanlara), tabiata ve nesnelere de hükmederdi. Hatta bir rivayette bu yüzüğün bir dönem cinler tarafından çalındığı ve Hz. Süleymān Peygamber'in gücünü ve hükmünü kaybettiği ve bu dönemde yer yüzünde birçok karmaşanın yaşandığı söylenir. Sonra Hz. Süleymān Peygamber tekrar yüzüğü ele geçirir ve hem gücünü kazanır hem de yer yüzündeki karmaşaya son verir.*

Ġönçəsi dövrində kim zülf-i pərīşān titrəşür
Eylə kim cādū görüb **möhr-i Süleymān** titrəşür *(Gazel 58, Mısra 2). [möhr-i süleymān,]*

möḫtāc: *Muhtaç, gereksinimi olan.*

Ḫāliq çü bir şey`ə dögi **möhtāc** ḫəlqdən
Nə sirr var bu ḫilqət-i əşyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 3). [möḫtāc,]*

Żū`iyā möḫnət-i hicrində dil-i ḫūnīndür
Belə **möḫtāc** qılan gündə yüz əğyārə məni *(Gazel 224, Mısra 10). [möḫtāc,]*

möḫtərəm: *Saygı gösterilen, saygıya lâyık olan, saygı değer.*

Qoyub ẕəlīl ü zəbūn ġürbət içrə ‘uşşāqı
Üzün vətən sarı çoḫ şād u **möḥtərəm** getdün *(Gazel 163, Mısra 10). [möḥtərəm,]*

molla: *Müslüman ruhanisi, molla.*

Budı bizdəki neçə təfriqələr peydādur
Nəbīdür ümməti var sölənə kim **mollādur** *(Mesnevi 9, Mısra 46). [mollādur, -dur]*

Mövtālarun ‘āmilləridür indiki **mollā**
‘āriflərə mollā olanı göstər əgər var *(Gazel 42, Mısra 9). [mollā,]*

‘Əmmāməsinə baḫmagilən məs`ələ ṣorma
Mollā özi çoḫ ḫeyr edi yalnız nə qədər var *(Gazel 42, Mısra 14). [mollā,]*

Ḫarāb olaydı cəhān kāş bu fələk-i bər-bād
Mənim bu **mollālıqə** intiḫāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 16). [mollālıqə, -lıq, -ə]*

Ḫarāb olaydı cəhān kāş bu fələk-i bər-bād
Mənim bu **mollālıqə** intiḫāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 16). [mollālıqə, -lıq, -ə]*

Almaqlıq edər āyə ittifāqīdə təfsīr
Molla dəgişübdür demə Qur`ān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 10). [molla,]*

Mollāyə ṣāḥibi deyə hər həftə bir ṣāḥı
Vermüb o ṣāḥını dutə āḫır ḫüṣūməti *(Kaside 2, Mısra 13). [mollāyə, -y, -ə]*

Mü‘əllim ādəmə tapşur gəl oğluvı yoḫsə
Hər adı **mollā** dögül ṣāḥib-i fəżīlətdən *(Kaside 15, Mısra 66). [mollā,]*

Hər adı **mollā** olur mu ‘əzīz-i mən mollā
Nə fā`idə qurı ad bilməsə kitābətdən *(Kaside 15, Mısra 69). [mollā,]*

Hər adı **mollā** olur mu ‘əzīz-i mən mollā
Nə fā`idə qurı ad bilməsə kitābətdən *(Kaside 15, Mısra 69). [mollā,]*

Bu **mollālar** birisi bilsə Leylī Məcnūnı
Qulaqımı kəsərəm nəẕr edüb bu bābətdən *(Kaside 15, Mısra 71). [mollālar, -lar]*

Bu iddi‘ā də bir olsə nə eybi hər **mollā**
Beş on ‘əvām yıqub qalḫızır buğāğunı *(Kaside 23, Mısra 83). [mollā,]*

İlāhī mərhəmətündən özün yetüş dādə
Gətür üṣūlə bu cühhāl adı **mollānı** *(Kaside 23, Mısra 88). [mollāni, -n, -i]*

Belə **mollā** olanun kəsdigi kābindi zinā
Dəḫi bundan bətərindən bizi ḥifẓ eylə Ḫudā *(Mesnevi 6, Mısra 19). [mollā,]*

Ḫānlar səni istəyübdi **mollā**
Rūḥānī umūr içrə dārā *(Mesnevi 7, Mısra 33). [mollā,]*

Māl-i dünyādən ötri hər **mollā**
Raḫnələr dīndə eyləyür peydā *(Mesnevi 11, Mısra 93). [mollā,]*

Żū`iyā açma çoḫ da əsrārı
Mollālar küfr oḫur bu güftārı *(Mesnevi 11, Mısra 102). [mollālar, -lar]*

Nə gərəkdür ḥədīs̱ ü āyə
Māl [u] dövlət gərəkdi **mollāyə** *(Mesnevi 11, Mısra 104). [mollāyə, -y, -ə]*

Qəsəm deməkliqə **mollāsını** edüb tə‘yīn
Şikəstə ḫāṭirimə nəṣb ilə verüb tərīn *(Mesnevi 14, Mısra 21). [mollāsını, -sı, -n, -ı]*

Ḥəqqi **mollā** odı kim hər sözi yazub oḫuyə
Yoḫsə ki bilməyə bir ḥərfi yalandan toḫuyə *(Mesnevi 6, Mısra 45). [mollā,]*

Qurı ad ilə dögül ḫān u bəg ü **mollālıq**
Ləfẓ içün mə‘ni gərək yoḫsə gəlür rüsvālıq *(Mesnevi 6, Mısra 43). [mollālıq, -lıq]*

mollā aqa: *Özel isim.*

Olan əlfāẓı məhbūb u dil-ārā
Müsəmmāyə muṭābıq **Mollā aqa** *(Mesnevi 3, Mısra 6). [mollā aqa,]*

mollā nəṣrə`d-dīn: *20. yüzyıl başında Celil Memmedguluzade editörlüğünde Azerbaycan Türkçesi ile yayımlanan haftalık siyasi mizahi gazete.*

Sizə hər gündə deyür məktəb [ü] məktəb İrşād
Mollā Nəṣrəddīn edir ḥikmət ilə yüz fəryād *(Mesnevi 9, Mısra 82). [mollā nəṣrəddīn,]*

Nə qədri söylədi İrşād **Mollā Nəṣrə`d-dīn**
Bu yaḫşı sözləri yüz və‘ẓ min nəṣīḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 43). [mollā nəṣrə`d-dīn,]*

mö‘təbər: *Saygı gören, hatırı sayılır, saygın, itibarlı.*

Əgərçi cins cinsə meyl qılmaq **mö‘təbər** sözdür
Dögülsən nīṣə bəs ṣā‘irlərə sən mehrbān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 3). [mö‘təbər,]*

Hīç ṭərīq içrə dögül **mö‘təbər**
Soruşmuyə ḫādimini məḫdūmlar *(Mesnevi 10, Mısra 53). [mö‘təbər,]*

mövcūd: *Var olan, bulunan (şey veya kimse).*

Qəżādan olmısan ‘āləmdə sən özün **mövcūd**
Bu rəmzi bil dəḫi sirr-i qəżānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 5). [mövcūd,]*

mövcūdāt: *Var olanlar, yaratılan şeylerin tamâmı, canlı cansız bütün varlıklar, mahlûkat.*

Sənsən ol sərvər ki ẕāt-ı pākun olmuşdur əzəl
‘İllət-i gā`iyyə **mövcūdāt** u ḫəlq-i mā-sivā *(Gazel 1, Mısra 4). [mövcūdāt,]*

Çün vücūdun ‘illət-i gā`iyyə-**mövcūdātdur**
Cövhər-i ẕātu içün olmuşdur ‘ərż-i ərż səmā *(Gazel 2, Mısra 3). [mövcūdātidur, -i, -dur]*

mövqe‘-i ziyārət: *Ziyaret yeri.*

Nə qədri saq olı ḫəlq içrə eḥtirām tapar
Öləndə qəbri olur **mövqe‘-i ziyārətdən** *(Kaside 15, Mısra 26). [mövqe‘-i ziyārətdən, -dən]*

mövsim-i qış: *Kış mevsimi.*

Keçən zəmāndə əgər var idi bəhārdə ẕövq
Olubdı **mövsim-i qışdan** betər bəhār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 6). [mövsim-i qışdan, -dan]*

mövsüm: *Mevsim.*

Hər dəm qılurdum ol gül-i ruḫsārınə nəẓər

Qış **mövsümi** yəqīn baña bir növ-bəhār idi *(Gazel 222, Mısra 6). [mövsümi, -i]*

Pūl olsə növ-bəhār olı qış **mövsümi** əgər
Pūl olmasə olarsan dūzəẖdə nārdə *(Kaside 19, Mısra 21). [mövsümü, -ü]*

mövsüm-i bāğ u bostān: *Bağ ve bahçe mevsimi.*

Qoymə bī-hūdə keçə ʻömr-i ʻəzīz ey nā-dān
Ḩāşə bu vəqt-i gül ü **mövsüm-i bāğ u bustān** *(Mesnevi 15, Mısra 28). [mövsüm-i bāğ u bostān,]*

mövsüm-i bəhār: *İlkbahar mevsimi.*

Ṣəd-ḩeyf keçdi fəṣl-i gül ü **mövsüm-i bəhār**
Bir dil bilən müṣāḩib ü bir məḩrəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 11). [mövsüm-i bəhār,]*

mövsüm-i bostān: *Gül bahçesi mevsimi, yaz.*

Gər ẖəzān fəṣlidi lākin qədəmündən biz içün
Növ-bəhār oldı cəhān **mövsüm-i būstān** oldı *(Kaside 17, Mısra 26). [mövsüm-i bostān,]*

mu: *Bu, işaret zamiri.*

İçdükcə ʻəql-i zā`īl olur Żū`ī anlamaz
Mundan nə ẕövq var sölə bu cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 18). [mundan, -n, -dan]*

Sərvərā Zū`ī-i bī-çārə gəlübdir kəhvə
Qoymə **mundan** sora dünyādə görə bir ẕillət *(Kaside 5, Mısra 50). [mundan, -n, -dan]*

Cümlənün qəvli belədür bu məḩəl
Mundan özgə sözinə etsön ʻəməl *(Mesnevi 11, Mısra 54). [mundan, -n, -dan]*

Fəqīr ü əğniyā şāh u gədā olmaqə bāʻiẖ nə
Bilən yoẖdur bu əmri līk **mundə** sirr-i mübhəm var *(Gazel 70, Mısra 8). [mundə, -n, -də]*

Sanmə zāhid yetüşürsən bu ʻəməllə ẖüldə
ʻEşqdür ṣidq gərək **mundə** itər məkr ü ḩiyəl *(Gazel 126, Mısra 10). [mundə, -n, -də]*

Bu bir aydur Ramażān **mundə** özüvi dāẖil
Cənnətə təcrī min təhtihə`l-ənhār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 11). [mundə, -n, -də]*

Ramażān ayıdı bu **mundə** olur ṣavm u ṣəlāt
ʻƏməl-i ṣāleḩi hər ləḩẓədə təkrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 13). [mundə, -n, -də]*

Dedi vāʻiẓ ki var belə qiyāmət belə dūzəẖ mən
Onı qəddinə oẖṣatdım **munı** hicrānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 6). [muni, -n, -i]*

mū: *Saç teli.*

Mū sölədim meyānınə yoẖdur sözün dedi
Żū`ī gətürmə ortalıqə mūmiyānımı *(Gazel 234, Mısra 11). [mū,]*

muʻāf: *Farklı muâmeleyi gerektiren bir sebepten dolayı yükümlülük ve sorumluluğu kaldırılan, kendisine ayrıcalık tanınan (kimse), imtiyazlı.*

Dīvānə olmaduqsə də bir məst olaq bārī
Tā kim **muʻāf** olaq bu günāh u ṡavābdan *(Gazel 178, Mısra 6). [muʻāf,]*

mübhəm: *Ne olduğu açıkça anlaşılmayan, belirsiz.*

Birisi fəqr ü biri dövlət ilə olmaqlıq
Təmām əhl-i cəhānə bu sirr **mübhəmdür** *(Gazel 80, Mısra 16). [mübhəmdür, -dür]*

Hər **mübhəm** iş ki anlamayur ẖəlq sirrini
Cām-ı cəhān-nümādə bizə āşkār olur *(Gazel 82, Mısra 7). [mübhəm,]*

Kim istər isə ẖilqət-i bu ʻāləmi bilsün
ʻĀləmdəki əsrār-ı ẖəfī **mübhəmi** bilsün *(Gazel 180, Mısra 2). [mübhəmi, -i]*

Dünyā vü āẖirət işi **mübhəmdi** dəhrdə
Ḩəll etməyüb bu müşkili fərzānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 5). [mübhəmdi, -di]*

mübtəlā: *Tutulmuş.*

Ḩəqqə edirdüm gecə mən bir duʻā
Oturmuşkən ẖəstə bəstə **mübtəlā** *(Mesnevi 4, Mısra 40). [mübtəlā,]*

Ḫ˘oşā o ʻāşiqə kim yārınun vəfāsı ola
Nə rəşk-əsīri nə hicrān-**mübtəlāsı** olə *(Gazel 10, Mısra 2). [mübtəlāsı, -sı]*

Gedər bu ẕövq-i ṣəfā gülşən-i cəmālundan
Olursan āẖırı pəjmürdə **mübtəlā** Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 14). [mübtəlā,]*

Məni yā öldür ey məh yā qutar dərd-i cüdālıqdan
Kim ölmək yaẖşıdır bi`llāh bu günə **mübtəlālıqdan** *(Gazel 151, Mısra 2). [mübtəlālıqdan, -lıq, -dan]*

Nöçün fələk məni sən zār-ı bī-nəvā qıldun
Firāq-ı yārdə yüz dərdə **mübtəlā** qıldun *(Gazel 167, Mısra 2). [mübtəlā,]*

Bu qədri tökmə qanın ẖəncər-i müjgānlə ʻuşşāqun
Dilərlər qanını məḩşər güni hər **mübtəlā** səndən *(Gazel 168, Mısra 8). [mübtəlā,]*

Olur dīvānə tək zəncīrə lā`iq **mübtəlā** köñlüm
Haçan kim ḩəlqə-i ol zülf-i müşk-əfşān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 3). [mübtəlā,]*

Gördüm o māhı oldı köñül **mübtəlā** genə
Düşdi bəlālarə bu dil-i pür-bəlā genə *(Gazel 202, Mısra 1). [mübtəlā,]*

Salmamısan yādə qalub bī-nəvā
Hər cəhətdən dərd ü ġəmə **mübtəlā** *(Mesnevi 10, Mısra 52). [mübtəlā,]*

Dövrān ʻədū vü yār baña bī-vəfā ikən
Bülbül ṣifət ẖəzān-ı ġəmə **mübtəlā** ikən *(Muhammes 3, Mısra 8). [mübtəlā,]*

Nə ḩāṣil eyləmək ġəflət mənim tək **mübtəlālardan**
Kərəm qıl kəsmə sāqī iltifātun bī-nəvālardan *(Tahmis 1, Mısra 3). [mübtəlālardan, -lar, -dan]*

Hardə olə ʻārif-i zü`l-ehtidā
Çərẖ-i fələk fəqrə qılur **mübtəlā** *(Mesnevi 10, Mısra 20). [mübtəlā qılur, -ur]*

mūcid-i əṣl: *Allah, asıl mucit.*

Pəs hər vücūdə **mūcid-i əṣli** verüb ṣifət
Əşyādə yoẖdı ẕərrə qədər iẖtiyārdan *(Gazel 176, Mısra 17). [mūcid-i əṣli, -i]*

mūcid-i əvvəl-i əşyā: *Başlangıçtaki şeylerin yaratanı, Allah.*

Düşdi nā-gāh ḫəyālātə üṣūlü`l-`īmān
Mūcid-i əvvəl-i əşyādə idim bər-ṣöḥbət *(Kaside 5, Mısra 12). [mūcid-i əvvəl-i əşyāda, -da]*

mö'cüz-i 'īsəvī: *Hıristiyanlığın, İsa peygamberin mucizesi gibi.*

Mö'cüz-i 'Īsəvī tək cān verür əmvātə ləbün
Nədi 'eybi dönübən məzhəb-i 'Īsāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 11). [mö'cüz-i 'īsəvī,]*

mö'cüz-i mūsā: *Hz. Musa`nın mucizesi.*

Gāh e'cāz-ı Məsīḥānı ləb-i lə'ländə gāh
Mö'cüz-i Mūsānı ruḫsārundə iẓhār eylədün *(Gazel 181, Mısra 6). [mö'cüz-i mūsānı, -n, -ı]*

mücrim: *Günahkar, suçlu.*
Yüzi qarə gələsən məḥşərə 'āṣī **mücrim**
Ḫəlq içində özüvi bir belə bī-'ār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 27). [mücrim,]*

müctəhid: *Kur'an ve sünnette bulunmayan veya açıkça belirtilmeyen bir meselede yine Kur'an ve sünnetin özüne, rûhuna uygun olarak fikir yürütmek sûretiyle şer'î hüküm koyan büyük din âlimi.*

Deyür ki **müctəhidə** bağlamaz isön boynun
Təmām 'əməllərün olur qətrə olur fānī *(Kaside 23, Mısra 81). [müctəhidə, -ə]*

müdām: *Devam eden, süren, sürekli.*

O kərəm kānı kim **müdām** ondan
Hər zəmāndə nəvālə-ḫ᷾ār oldun *(Kaside 16, Mısra 17). [müdām,]*

Ləb-i dildār tək var bādə-i gül-gūndə gər nəş`ə
Nə sūd ondan ki tīz başə çıḫar qalmaz **müdām** olmaz *(Gazel 93, Mısra 8). [müdām,]*

Müdām olmaq gərək nə sūd içüb mey bir dəm oldun şād
Cəhāndə bu məs̱əldür bir gül ilə növ-bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 5). [müdām,]*

Çeşmün nə vəchdəndi ki bīmārdur **müdām**
Həm-sāyəsində 'Īsā-yı ləb tək ṭəbībi var *(Gazel 44, Mısra 3). [müdām,]*

Ḫ᷾oşā Şəmāḫıdə dildār ilə keçən günlər
Müdām māh-liqālarlə mey içən günlər *(Gazel 67, Mısra 2). [müdām,]*

Ḫ᷾oş ol ki meykədədə āşiyānəmiz var idi
Müdām ġülġül-ı meydən tərānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 2). [müdām,]*

Müdām gülşən ü gülzār-ı 'eyş ü 'işrətimə
Şərāb-ı nāb ilə hər şəbdə şəbnəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 11). [müdām,]*

Bīḫüdlə Rāġib idi həmīşə müṣāḥibim
Həm-dəm **müdām** Seyyīd-i şīrīn-zəbān idi *(Gazel 242, Mısra 8). [müdām,]*

Gözdə cəmāl-i yār qulağımdə ṣavtını
Əldə **müdām** cām-ı mey-i ərğüvān idi *(Gazel 242, Mısra 10). [müdām,]*

Nəẓirün muṣḥaf-ı Ḥəqqə olə təsbīḥ **müdām**
Yoḫsə bir māhvəşün zülfüni zünnār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 3). [müdām,]*

Bir belə əyyāmdə 'āləm təmām
'Eyş ilə 'işrətdədi yek-sər **müdām** *(Mesnevi 5, Mısra 44). [müdām,]*

Derdim **müdām** Ḫosrov [u] Şīrīn ḥekāyəti
Bir ẕərrə qədri bilməz idim dərd ü möḥnəti *(Muhammes 2, Mısra 3). [müdām,]*

müddət: *Bir şeyin, bir olayın başı ile sonu arasında geçen zaman bölümü, süre, zaman, vakit.*

Zülf ü ruḫı ḫəyālı ilə eyləyim baña
Müddətdi kim təfāvüt-i leyl ü nəhār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 4). [müddətdi, -di]*

Vəlīkən düşmüşəm āvārə **müddətdür** Şəmāḫıdan
Diyār-ı Qübbə içrə bir nişīməndə məkānım var *(Kaside 7, Mısra 9). [müddətdür, -dür]*

Līk ṣəd-ḥeyf ki **müddətdi** gəlüb Qudyālə
Qalmışam kīsə təhī ḫəstə vü zār u ḥeyrān *(Kaside 14, Mısra 13). [müddətdi, -di]*

Müddət ilə ḫıṭṭə-i Şīrvāndə
Şamāḫī-ı rəşk-i gülüstāndə *(Mesnevi 4, Mısra 5). [müddət,]*

Yüz dərd ü bəlāyə eylədüz tüş
Bāzār-ı Qalaqayındə **müddət** *(Mesnevi 7, Mısra 54). [müddət,]*

Müddətdi ki gəlmişəm burayə
Yoḫdur yetən çatan ḥarayə *(Mesnevi 7, Mısra 69). [müddətdi, -di]*

Dühāt içində nə **müddətdi** qalmışam məğmūm
Ləzīz ṣöḥbət-i cān-bəḫşdən olub məhrūm *(Mesnevi 14, Mısra 11). [müddətdi, -di]*

Nə yaḫşı günlər idi ol nə yaḫşı **müddət** idi
Ki şuğlimiz o pərī-rūy ilə məḥəbbət idi *(Tahmis 2, Mısra 11). [müddət,]*

müddət-i bə'īd: *Uzak zaman.*

Olı bir **müddət-i bə'īd** ki mən
Gəlmişəm Qübbəyə Şamāḫīdən *(Mesnevi 2, Mısra 29). [müddət-i bə'īd,]*

müdġəm: *Başka bir şey içine sokulmuş, ithal edilmiş.*

Hicrān-ı həlākım məni lüṭfünlə zində qıl
Müdġəmdi ləblərində çü 'Īsā 'əlāməti *(Gazel 229, Mısra 8). [müdġəmdi, -di]*

müfsid: *Fesatlık eden, ara açan.*
Baḫıram dəhrdə hər yerdə ki var **müfsid** ü şər
Ne'mət ü dövlət-i dünyānı Ḫudā anə verüb *(Gazel 20, Mısra 5). [müfsid,]*

müfəssir: *Kur'ân-ı Kerim âyetlerini tefsir usûlüne göre açıklayan, bu hususta eser yazan kimse.*

Cəmālun ṣəfḥəsindən alməmiş dərs ḫəṭṭün ey gül [kim]
Müfəssir muṣḥaf-ı Ḥəqqün bilür mi hīç mə'nāsın *(Gazel 162, Mısra 8). [müfəssir,]*

muğān: *Muğan Vadisi: Azerbaycan`ın güney-doğu sahasında geniş bir araziyi kaplamaktadır. Kuzey`de Şirvan, Batı`da Qarabağ, Güney`de ise Güney Azerbaycan`la sınırlıdır.*

Qoyub Şəmāḫı kimi rəşk-i bāğ-ı firdövsi
Muğāndə ġüssə muğīlānınə düçār oldım *(Kaside 12, Mısra 4). [muğāndə, -də]*

Nə **Muğān** bəlkə vādī-i Bərəhūt

Əhl-i təsbīhdən şümār oldun *(Kaside 16, Mısra 7). [mūğān,]*

Tərk qıldun Şəmāẖı gülşənini
Gedüb āẖır **Muğānda** ẖār oldun *(Kaside 16, Mısra 6). [muğānda, -da]*

Ġāfil qəżādan āẖırı günlərdə qismətim
Nār-ı səqər nişānı ẖarābə muğān idi *(Gazel 242, Mısra 14). [muğān,]*

muğāyərət: *Başka türlü olma durumu, farklılık, aykırılık, bağdaşmama.*

Necə ki ṣūrət ilən müttəhiddi cümlə bəşər
Muğāyərət nə qədərdür gör əhl-i ʻürfānı *(Kaside 23, Mısra 36). [muğāyərət,]*

muğīlān: *Deve dikeni.*

Məgər ki eyləmədün tāb-ı nīş-i cānānə
Qəbūl eyləmisən möḥnətin **muġīlānun** *(Gazel 155, Mısra 6). [muğīlānun, -un]*

Qoyub Şəmāẖı kimi rəşk-i bāğ-ı firdövsi
Muğāndə ġüssə **muğīlānınə** dūçār oldım *(Kaside 12, Mısra 4). [muğīlānınə, -ı, -n, -ə]*

muğləq: *Açık ve net olmayan, anlaşılmaz, karışık, çapraşık.*

Ay u gün söyləməyüb məṭləbi **muğləqdi** ki mən
Gecə gündüz ġəm-i hicrān ilə āh vāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 3). [muğləqdi, -di]*

müğənniyān: *Şarkıcılar.*

Müğənniyān ẖ˘oş-āvāz Bārbəd-i āhəng
Dolubdı nəğmə-i şīrīni ilə mülk-i cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 23). [müğənniyān,]*

muḥāl: *Olması, gerçekleşmesi, yapılması mümkün olmayan, imkânsız.*

Nə növʻ ẖilqət edübdürsə ẖāliqü`l-əşya`
Muḥāldur onə ey dil təğayyür imkānı *(Kaside 23, Mısra 22). [muḥāldur, -dur]*

muḥālif: *Ters, uygun olmayan.*

Ey Fiżūlī müttəṣil dövrān **müẖālifdür** baña
Ġalibā ərbāb-ı isteʻdādı dövrān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 19). [müẖālifdür, -dür]*

Nə qədr gūşə-i gülşəndə nəğmə-sāz edəsən
Gəlür qulağə **müẖālif** nəvā-yı tār ẖarāb *(Gazel 29, Mısra 8). [müẖālif,]*

müẖbir: *Haber veren, haber ulaştıran (kimse), haberci.*

Getməzdi Ḫiżr çeşme-i āb-ı ḥəyātə hīç
Müẖbir olaydı gər bu ləb-i ləʻl-fāmdan *(Gazel 177, Mısra 6). [müẖbir,]*

müḥīṭ: *Ortam, çevre.*

Düşən bu qulzüm-i ʻeşq içrə ġərq olur bi`llāh
Bu bəd **müḥīṭdi** kim sanmayun kənārəsi var *(Gazel 87, Mısra 6). [müḥīṭdi, -di]*

mührə-i ʻəql: *Akıl cilası.*

Mührə-i ʻəql düşüb şeş-dərə bağlandı qapı
Kəʻbəteyn-i hünər ü fəżlə dəẖi yoẖ ḥācət *(Kaside 5, Mısra 27). [mührə-i ʻəql,]*

müẖtəlif: *Farklı, çeşitli, çeşit çeşit, türlü.*

Ədyān **müẖtəlif** hamı əhl-i savāddur
Yüzdən birində bizdə kitābət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 3). [müẖtəlif,]*

Ẓāhir elə məṭləbüvi **müẖtəşər**
Kim eləsün çārə o kān-ı hünər *(Mesnevi 10, Mısra 35). [müẖtəşər,]*

müḥəyyā: *Hazır, âmâde.*

Żū`ī ḥəẕər et zād-ı rəhün eylə **müḥəyyā**
Bir qəḥṭ ğalā buqʻəyə āẖır səfərün var *(Gazel 42, Mısra 19). [müḥəyyā,]*

Keçürdə fəṣl-i bəhārı riyāż-ı riżvān tək
Behişt-i ʻədni **müḥəyyā** edə bu dünyādə *(Kaside 18, Mısra 6). [müḥəyyā,]*

müj: *Kirpikler, kirpik.*

Nə seḥr edüb ki **müjün** kimi mərdümı ey gül
Edübdi dūdə-i çeşmündə pāy-bəst gözün *(Gazel 158, Mısra 3). [müjün, -ün]*

Ey kəmān-əbrū **müjün** peykānı yüz min cān alur
Yayə dönmüş qāmətim tīr ü kəmānun şədqəsi *(Gazel 230, Mısra 5). [müjün, -ün]*

müjdə: *Sevinmeye yol açan, sevindirici haber, muştu.*

Bülbül ṣifət tərānə çəküb şūrə gəl köñül
Gül **müjdəsi** yəqīn saña gülzārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 10). [müjdəsi, -s, -i]*

Bu **müjdə** ilə dil tapub ārām ġüṣṣədən
Bir tāzə məṭləʻ etdi mədīḥində āşkār *(Kaside 9, Mısra 29). [müjdə,]*

Baẖış bəg ol ki səẖāsı ʻəyāndı Qafqāzə
Bu **müjdə** ilə ümīdimdə üstvār oldım *(Kaside 12, Mısra 18). [müjdə,]*

Dedi ey Żū`ī-i dil-ẖəstə dəẖi ġəm çəkmə
Dərd-i möḥnətlərüvə **müjdə** ki dərmān oldı *(Kaside 17, Mısra 12). [müjdə,]*

Ġərəż görüb nāmədə bu **müjdəni**
Sanki ʻĪsā diriltdi bu mürdəni *(Mesnevi 4, Mısra 63). [müjdəni, -n, -i]*

Müjdə olsun kim gəlüb dünyāyə Nov-rūz bayramı
Fərş-i istəbrəq salub şəḥrāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 1). [müjdə,]*

müjdə-i bəşīr: *Müjdecinin sevindirici haberi, muştusu.*

Əlbəttə vəqtlən çatəcaq **müjdə-i bəşīr**
Yəʻqūbvār Yūsif-i Kənʻānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 7). [müjdə-i bəşīr,]*

müjdə-i pīrāhən: *Gömlek muştusu.*

Ey Yūsifim çü vəʻde-i vəṣl eylədün baña
Yəʻqūbə şanki **müjdə**-i pīrāhən eylədün *(Gazel 164, Mısra 6). [müjdə-i pīrāhən,]*

müjdə-i şövq: *Sevinçli muştu.*

Nā-gəhān hātif-i ġeybī kimi bir yār-ı ʻəzīz
Müjdə-i şövq kimi ẖürrəm ü ẖəndān oldı *(Kaside 17, Mısra 10). [müjdə-i şövq,]*

müjgān: *Kirpikler.*

'Āşiq öldürməyə **müjgānın** edüb ḫəncər-i tīz
Qəṣd eyləyənə ol nərgis-i cādūlarə baḫ *(Gazel 35, Mısra 3). [müjgānın, -ı, -n]*

Rüstəm-i dil qəṣdinə çeşmün çəküb **müjgān** oḫın
Şanki tīr-əndāzlar cəm' eyləyüb Əfrāsiyāb *(Gazel 16, Mısra 3). [müjgān,]*

Cəllād-ġəmzün ey pərī **müjgān** u qaşun
Ki tīr alur əlinə baña ki kəmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 5). [müjgān,]*

Dögi **müjgān**-ṣafı çeşmimdəki peykānlarıdur
Ki çıqub dişrə gözimdən cigərim qanı ilə *(Gazel 204, Mısra 3). [müjgān,]*

mülḥid: *Dinsiz, Allah'ı tanımaz.*

Söləyüblər ki cəhānə gələcək bir Dəccāl
Bilməyüblər ki **mülḥid (?)** nədən firāvān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 10). [mülḥid,]*

mülhim-i ġeybī: *Gaybdan ilham edilen.*

Mülhim-i ġeybī bana eylədi nā-gəh ilhām
Ey giriftār-ı bəlā Żū`ī-i zār u nā-kām *(Mesnevi 1, Mısra 23). [mülhim-i ġeybī,]*

mülhəm-i qeybī: *Gözle görünmeyen âlemden/gaybdan ilham edilen/söylenen.*

Mütəfəkkir belə ḥeyrətdə idim kim nā-gəh
Mülhəm-i ġeybī nidā etdi nədür bu ḥālət *(Kaside 5, Mısra 30). [mülhəm-i qeybī,]*

mülk: *Varlık, mal, eşya; Memleket, ülke.*

Dā`imā ḫ˘oş keçürdi əḥvālım
Çoḫ idi **mülk** ü dövlət ü mālım *(Mesnevi 2, Mısra 12). [mülk,]*

Ey risālət **mülkünə** sulṭān ẕu`l-'izz u 'əlā
Ənbiyā-yı övliyāyə müqtədā vü pīşvā *(Gazel 1, Mısra 1). [mülkünə, -ü, -n, -ə]*

Diyār-ı mə'rifət ol **mülkdür** kim ol yerdə
Ḥəqīr Zāl idi Rüstəm fəqīr-i Ḥātəmdür *(Gazel 73, Mısra 11). [mülkdür, -dür]*

Bu **mülkə** vārid olduqdə mən-i məhcūr u nā-kāmı
Nöçün məḥv eylədün ḫāṭirdən ey ārām-ı cān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 11). [mülkə, -ə]*

N`etsünfəğānə Żū`ī-i bī-çārə gəlməsün
Yoḫ bu ḫarābə **mülkdə** bir yār u həm-dəmi *(Gazel 243, Mısra 10). [mülkdə, -də]*

Bizim bu **mülkdə** bī-mə'rifət belə qalmaz
Dolar mürūr ilə yüz 'elm ü min fərāsət ilə *(Kaside 20, Mısra 35). [mülkdə, -də]*

Səlām olsun saña ey cān nihānı
Vücūdun köñlümündür **mülk** [ü] mālı *(Mesnevi 12, Mısra 10). [mülk,]*

Nədür tədbīr bilmən cānə yetdim bī-vəfālardan
Köñül **mülkündə** bundan sora ondan ġeyri şāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 26). [mülkündə, -ü, -n, -də]*

Mülk ü māl [u] təḫt [ü] tāc-ı 'āləmə meyl eyləməz
Żū`ī gənc-i mə'rifət künc-i qənā'ət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 19). [mülk,]*

Alcaqın köñlümi 'eşqün qıldı bī-dād u sitəm
Rəsmidür təḥdīd edər bir **mülki** kim sulṭān alur *(Gazel 59, Mısra 8). [mülki, -i]*

İmdi bildim ki cəhān **mülki** nə vīrānə imiş
Hər nə 'eyş ü ṭarabı var isə əfsānə imiş *(Gazel 107, Mısra 1). [mülki, -i]*

Ḫarābə **mülki** ḫarūf u fürūş əbā vü qəbā
Şərābə ṣərf elədük hər təvānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 5). [mülki, -i]*

Nədür ḫəzā`inə yā təḫt ü tāc **mülk** ü ḥaşəm
Təṣəvvür eylə bular cümlə möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 73, Mısra 3). [mülk,]*

Ey risālət **mülkünə** sulṭān ẕu`l-'izz u 'əlā
Ənbiyā-yı övliyāyə müqtədā vü pīşvā *(Gazel 2, Mısra 1). [mülkünə, -ü, -n, -ə]*

mülk-i cəhān: *Dünya, dünyadaki memleketler.*

Müğənniyān ḫ˘oş-āvāz Bārbəd-i āhəng
Dolubdı nəğmə-i şīrīni ilə **mülk-i cəhān** *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 24). [mülk-i cəhān,]*

mülk-i dünyā: *Dünya mülkü.*

Mülk-i dünyāyə nə məğrūrsan ey ṭālib olan
Bu cəhān āḫırı bir köhnə dəgirman oləcəq *(Gazel 113, Mısra 19). [mülk-i dünyāyə, -y, -ə]*

mülk-i dərd u ġəm: *Keder ve dert ülkesi.*

İlāhi var mı Żū`ī tək cəhān bağındə ġəm çəkmiş
Gecə gündüz melek**-i dərd ü ġəm** qüṣṣə-i ḫūn dutmuş *(Gazel 103, Mısra 10). [mülk-i dərd u ġəm,]*

mülk-i 'elm: *İlim diyarı, serveti.*

Hər kəsün cüz`ī savādı olə həm tən-ḫ˅āhı
Mülk-i 'elmün sölənür kim odı şāhənşāhı *(Terci-bend 1, Mısra 18). [mülk-i 'elmün, -ün]*

mülk-i 'eşq: *Aşk ülkesi.*

Cəfā-yı yārdan incimə hərgiz āh u zār etmə
Bu **mülk-i 'eşqdür** əlbəttə ey dil bir niẓām olmaz *(Gazel 93, Mısra 12). [mülk-i 'eşqdür, -dür]*

mülk-i ma'ārif: *İlim, bilgelik mülkü, ülkesi.*

O kəs ki **mülk-i ma'ārif** onə müsəlləmdür
Ḥəqīqətən nəẓər et pādşāh-ı 'āləmdür *(Gazel 73, Mısra 1). [mülk-i ma'ārif,]*

mülk-i mə'mūrə-i cism: *Vücudun mamur olduğu yer, cismin bulunduğu diyar.*

Mülk-i mə'mūrə-i cismim 'əcəb ābādə idi
Ləşkər-i ḫayl-ı ḫəyāl eyləməmişdi qārət *(Kaside 5, Mısra 3). [mülk-i mə'mūrə-i cismim, -im]*

mülk-i qubbə: *Guba memleketi/diyarı.*

Nə qədri qışdı **mülk-i Qübbədə** ḫ˘oşdur mənə ammā
Bəhār olcaq düşər yādımə Şīrvān yüz fəğānım var *(Kaside 7, Mısra 13). [mülk-i qubbədə, -dən]*

mülk-i qudyāl: *Qudyal eli, Qudyal memleketi.*

'Ərż qıldım ki Şəmāḫıdan edüb tərk-i vəṭən
Mülk-i Qudyāldə bir vəż'lə dil dutdı məqām *(Kaside 13, Mısra 12). [mülk-i qudyāldə, -də]*

mülk-i süleymān: *Hz. Süleymān'ın hükümranlığı.*

Mā`il-i mūr-ı ḫəṭün **mülk-i Süleymān** istəməz
Nəqş edübdür ḥūrdən ə'lā səni ṣūrətgərün *(Tahmis 3, Mısra 5). [mülk-i süleymān,]*

Ḥākim olubdı **mülk-i Süleymānə** dīvlər
Bər-bād olubdı təḫt-i Süleymān u Ḥātəmī *(Gazel 243, Mısra 7). [mülk-i süleymānə, -ə]*

mülük: *Memleket.*

Əmīrḫān kim zübdə-i āfāqdur
Səḫāvətdə hər **mülükdə** ṭāqdur *(Mesnevi 5, Mısra 68). [mülükdə, -də]*

müləbbəs: *(Elbise için) Giyilmiş.*

Hər nə olsə bu libās ilə **müləbbəs** olsə
Onə 'ālim deyülür hər cürə nā-kəs olsə *(Mesnevi 9, Mısra 23). [müləbbəs,]*

mūmiyān: *İnce bel.*

Mū sölədim meyānınə yoḫdur sözün dedi
Żū`ī gətürmə ortalıqə **mūmiyānımı** *(Gazel 234, Mısra 12). [mūmiyānımı, -ım, -ı]*

mūmiyā-yı fərəḥ: *İç açan, her derde devâ olduğuna inanılan efsânevî ilâç.*

Hanı behiştdə ol şūḫ tək rəfīq-i şəfīq
Ki **mūmiyā-yı fərəḥdür** qulūb-ı nā-şādə *(Gazel 206, Mısra 12). [mūmiyā-yı fərəḥdür, -dür]*

mümkināt: *Mümkün olan, olabilir veya kabul edilebilir şeyler.*

Mümkināt īcād olub 'ārif-i be-ḥəq olmaqə
Mə'rifətdür bā'is̱-i īcād-ı küll-i mā-sivā *(Gazel 3, Mısra 9). [mümkināt,]*

mümkün: *Olması, gerçekleşmesi imkan dahilinde olan.*

İlāhī bir də **mümkündür** mi görmək eylə əyyāmı
Ki bilmirdük ġəm adın Żū`ī tək dīvānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 9). [mümkündür, -dür]*

Əgər görməz gözim ruḫsāruvı 'eyb etmə ey gül-ruḫ
Yüzündən dūr olan gözdə nə **mümkündür** ki nūr olsun *(Gazel 150, Mısra 3). [mümkündür, -dür]*

Məni bīgānələr səndən cüdā etmək nə **mümkündür**
Nə günə gör s̱əmər gördüm nihāl-i āşnālıqdan *(Gazel 151, Mısra 8). [mümkündür, -dür]*

Nə **mümkündür** saña bu Ẕū`ī-i zār
Qılə iḫlāṣını kāğızlə iẓhār *(Mesnevi 3, Mısra 19). [mümkündür, -dür]*

Żū`ī əgərçi mən' edürəm ḫəlqi yārdan
Mümkün mi şam'-dövrinə pərvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 14). [mümkün,]*

Ümīdün kəsgilən Żū`ī ki sən tək rind ü rüsvāyə
Dögül **mümkün** vüṣālı bir onun tək pāk-ı dāmānun *(Gazel 149, Mısra 12). [mümkün,]*

Əgər dəşt-i cünun içrə mənim tək olsə Məcnūnı
Nə **mümkün** sən tək olsun ey pərī Leylāsı dövrānun *(Gazel 160, Mısra 4). [mümkün,]*

Ne vəṣlə təşnəsən ey dil usan dögül **mümkün**
Onun vüṣālı bu bəḫt-i siyāh-kārım ilə *(Gazel 191, Mısra 3). [mümkün,]*

Sölədim ey sərv dut çeşm-i üzə mənzil dedi
Məskən etmək **mümkün** olmaz bəḥr-i 'ümmān üstünə *(Gazel 203, Mısra 6). [mümkün,]*

Vəlī nə sūd ki **mümkün** dögül ziyād etmək
Nə şey` ki rūz-i əzəldə olub Ḫudā-dādə *(Kaside 18, Mısra 7). [mümkün,]*

Əgərçi ṣūrətə təğyīr ġeyr-i **mümkündür**
Vəlī təğayyüri **mümkündi** ḥāl-i mə'nānı *(Kaside 23, Mısra 32). [mümkündi, -di]*

Mümkün olduqcə fərāhim elə əsbāb-ı sürūr
Mey ayağın ələ al tā gətürə başıña şūr *(Mesnevi 15, Mısra 15). [mümkün,]*

mümtāz: *Seçilmiş, seçkin, imtiyazlı.*

Ḫudā yaratduqı əşyādan eyləyüb **mümtāz**
Mələkdən artuq edübdür səḫā kərāmətdən *(Kaside 15, Mısra 11). [mümtāz,]*

Bir vücūdı ki Ḥəq edə **mümtāz**
Nə desön vəṣfinə olur çoḫ āz *(Mesnevi 2, Mısra 43). [mümtāz,]*

İki səḫā əhlinə **mümtāzsan**
Səḫāvətdə zübdə-i Qafqāzsan *(Mesnevi 5, Mısra 75). [mümtāzsan, -san]*

Var bu 'əṣrdə də bir neçə **mümtāz** 'üləmā
Oları ḥifẓ eləsün ẓıll-ı pənāhındə Ḫudā *(Mesnevi 6, Mısra 25). [mümtāz,]*

Ey sərvər-i əhl-i fəżl-i āləm
Mümtāz u güzīn-i nəsl-i ādəm *(Mesnevi 8, Mısra 16). [mümtāz,]*

münācāt: *Yakarma, Allah'a yalvarma.*

Hər şām u səḥər Żū`ī **münācāt** elədim çoḫ
Bilməm nə içün muncə du'ā bī-əs̱ər oldı *(Gazel 239, Mısra 9). [münācāt,]*

münādī: *Bir haberi yüksek sesle duyuran, ilan eden kimse, tellal.*

Mā-ḫaləqtu`l-cinnə və`l insə lə-yə'rif āyətin
Gūş-ı cānə ṣübḥ ü şām eylər **münādīlər** nidā *(Gazel 3, Mısra 6). [münādīlər, -lər]*

muncə: *Bu kadar, bunca.*

Kāş 'āşiq saña olmaydım əzəldən ey māh
Salmayaydım başımı **muncə** ġəm-i ġovqāyə *(Gazel 209, Mısra 12). [muncə,]*

Ya ol nigārdə yā Rəb olaydı mehr ü vəfā
Ya məndə **muncə** ġəmə ṭāqət ü qərārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 12). [muncə,]*

Demün ḫəṭāludur ol çīn-i zülfə çīnlüyün
Ki **muncə** üz verilür mi əgər ḫəṭāsı olə *(Gazel 10, Mısra 8). [muncə,]*

Lāzımdı kim Şəmāḫıyə el Tūr söləsün
Ondə ẓuhūrə **müncə** ki nūr-ı Ḫudā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 6). [müncə,]*

Nədür **muncə** təğāfül səndə ey ṣəyyād-ı bī-pərvā
N`öçün yād etmisən dāmımdə āḫır bir şikārim var *(Gazel 45, Mısra 7). [muncə,]*

Maña əğyār oldı ḥərf-i əğyār ilə yār āḫır
Görün əğyārə **muncə** yār olan bir gül-'izārım var *(Gazel 50, Mısra 8). [muncə,]*

Gəl etmə **muncə** cəfā yādə ṣal o günlərivi
Ki hīç kəs deməz āḫırdə gəl baña Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 7). [muncə,]*

Var isə 'əqlün əgər ḫᵛāb-ı ḫəyālun ḫˇoş dut
Nə çıḫar **muncə** ġəm ü möḥnət-i cān-fərsādən *(Gazel 173, Mısra 16). [muncə,]*

Atmayun səng-i cünūn **muncə** mən-i əfkārə
Qorḫum oldur keçübən ṣīşə`-i pünhānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 7). [muncə,]*

Rəh-i 'eşqündə nə cürm eyləmişdim kim məni saldun
Ḥəbībim **muncə** dərd ü möḥnət-i rənc-i firāvānə *(Gazel 192, Mısra 8). [muncə,]*

Gəhī əndūh-ı rəşk-i ġeyr ü gəh cövr ü cəfā-yı yār
Kim olmaz sölə Żū`ī **muncə** əndūh ilə dīvānə *(Gazel 192, Mısra 10). [muncə,]*

Firāq-ı möḥnəti ġürbət-bəlāsı çərḫ-ələmi
Nolurdı **muncə** ġəmə bircə ġəm-küsārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 8). [muncə,]*

Hər şām u səḥər Żū`ī münācāt elədim çoḫ
Bilməm nə içün **muncə** du'ā bī-əṣər oldı *(Gazel 239, Mısra 10). [muncə,]*

Təṣəvvür eyləməyürlər ki muncə əşyānı
Tapubdılar hamusın dərs-i bəḥs-i ḥikmət *(Kaside 20, Mısra 19). [muncə,]*

Nə 'āləm ü nə 'ārif u nə ḫān u nə bəg var
N`oldı bulara **muncə** cəmā'ət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 14). [muncə,]*

Bu ḥāləcən qəṣīdəmizə çatmayub ṣılə
Qoymaq nədəndi Żū`īni sən **muncə** intiẓār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 16). [muncə,]*

__**mündəric:**__ *Bir şeyin içinde yer alan, bulunan.*

Olmuş cəhālət ol qədər āfāqə **mündəric**
Qılmaz təməyyüz bang-ı ġurābı həzārdan *(Gazel 176, Mısra 5). [mündəric,]*

__**mündəris:**__ *Adı sanı, izi eseri kalmamış, tamâmen yok olmuş.*

Ayaġ yalın baş açuq **mündəris** məkānlardə
Olur mu ḥāṣil öyrədə fünūn ḥikmətdən *(Kaside 15, Mısra 67). [mündəris,]*

__**münīr:**__ *Parlak.*

Qaranqu gecələrə ṣəbr eylə Żū`ī tək
Dilərsən āḫırı ḫᵛurşīd tək **munīr** oləsən *(Gazel 170, Mısra 10). [munīr,]*

__**mūnis:**__ *Dost, can yoldaşı.*

Ġəmündür **mūnisim** ey gül ayırmə
Məni ondan onı həm məndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 5). [mūnisim, -im]*

Ḥeyf keçdi rūzgārım hicr ilə yād ol zəmān
Kim ənīsim **mūnisim** yārım nigārım var idi *(Gazel 225, Mısra 8). [mūnisim, -im]*

Nə ġəm ey gül sənün tək bir nigār-ı gül-'izārım var
Süḫən-dān u ənīs u **mūnis** u ġəm-ḫᵛār yārım var *(Gazel 45, Mısra 2). [mūnis,]*

Nə ẕiməm [ü] nə pərəstār nə **mūnis** nə rəfīq
Dəm-bə-dəm dīdələrimdən dökübən qan oldı *(Kaside 17, Mısra 5). [mūnis,]*

İmdi āvārə vü bī-çārə vü əsīr-ġürbət
Nə pərəstār nə bir **mūnis** nə [bir] həm-ṣöḥbət *(Mesnevi 1, Mısra 20). [mūnis,]*

Nə yārunə həm-zəbān nə ġəm-ḫˇār
Nə **mūnis** ü dost nə pərəstār *(Mesnevi 8, Mısra 6). [mūnis,]*

__**münkir:**__ *Tanrı'nın varlığına inanmayan, Tanrı'nın varlığını inkâr eden (kimse).*

Qismət-i cövhər-i fərdə qəṭ'i münkirdi ḥöküm
Onı lālə ilə gülüm ġönçə ḫəndānuvi aç *(Gazel 255, Mısra 3). [münkirdi, -di]*

Münkirliqün yoḫ fā`idəsi īmānə gəlmək yaḫşıdur
Nār-ı cəhənnəmdən qaçub riżvānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 1). [münkirliqün, -liq, -ün]*

__**münəvvər:**__ *Aydınlatılmış, aydınlık, ışıklı, nurlu.*

Bī-nūr-ı rūy-ı yār **münəvvər** olur mı bəzm
Yüz şam' pərtəvindən ü min māh-tābdan *(Gazel 178, Mısra 3). [münəvvər,]*

Ḫˇoş ol zəmān ki yār baña həm-ayaġ idi
Ruḫsārı gözlərimə **münəvvər** çırāġ idi *(Müseddes 1, Mısra 2). [münəvvər,]*

__**muqār:**__ *Bir yerde, bir arada bulunan, birlikte olan, bitişik, yakın.*

Çeşmün midi çīn ü şikən-i zülfə **müqārın**
Yā āhū-yı Çīndür belə dām-ı rəsən içrə *(Gazel 187, Mısra 3). [muqārın,]*

__**müqtədā:**__ *Rehber, kumandan, lider, imam vb. durumunda olup önde bulunan, uyulan, tâbi olunan kimse.*

Ey risālət mülkünə sulṭān ẕu`l-'izz u 'əlā
Ənbiyā-yı övliyāyə **müqtədā** vü pīşvā *(Gazel 1, Mısra 2). [müqtədā,]*

__**müqtəżā gördüm:**__ *Lazım görmek.*

Bir sizi lā`iq-i ṣənā gördüm
Mədḥ-i təvṣīfə **müqtəżā gördüm** *(Mesnevi 2, Mısra 36). [müqtəżā gördüm, -dü, -m]*

__**müqəddər:**__ *Allah tarafından ezelde belirlenip takdir edilen, alın yazısında bulunan (şey).*

Mən etmişəm bunı yā kim bu iş **müqəddər** imiş
Bu fikr ilə gecə gündüz dəḫi fikār oldım *(Kaside 12, Mısra 5). [müqəddər,]*

__**müqəvvā:**__ *Kuru, cansız; İçi kurutulup boşaltılmış hayvan ve yā kuş gövdesi.*

Bī-rūḥ cismdir o **müqəvvādı** bī-səbāt
Nə behcəti o 'ömr ki 'āləmdə ḫān olam *(Muhammes 1, Mısra 21). [müqəvvādı, -dı]*

__**müqəyyəd:**__ *Bir şeye veya kimseye maddî yâhut mânevî bir bağla bağlanmış olan, bağlı, kayıtlı.*

Gözün fədāsı gətür sāqī cām-ı bādə-i nāb

Müqəyyəd oldı ol āzād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 5). [müqəyyəd,]*

__mūr:__ *Karınca.*

Sərīr-i fəqr ü qənāʻətdə pādşāh ol kim
O bārgəhdə Süleymān **mūrdən** kəmdür *(Gazel 73, Mısra 10). [mūrdən, -dən]*

Bir **mūr** qədri hīç Süleymānı bilmənəm
Kūyında itlərinə əgər pāsbān olam *(Gazel 128, Mısra 5). [mūr,]*

Sər-i kūyundan etmə Żū`īni məḥrūm ey bī-mehr
Süleymān bārgāhındə gərəkdür çünki **mūr** olsun *(Gazel 150, Mısra 12). [mūr,]*

__murād:__ *Maksat, meram, niyet.*

Nə kūşiş eyləsə çatmaz **murādə** āḫırdə
O kəs ki rūz-ı əzəl ṭāliʻi onun kəmdür *(Gazel 80, Mısra 13). [murādə, -ə]*

Bir gün mənim **murādım** ilə dövr qılmadı
Dövr-i sipihr ü çarḫ-i dəğādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 5). [murādım, -ım]*

Bir də gördün ʻ ināyət etdi Ḫudā
Hər **murād** üzrə kām-kār oldun *(Kaside 16, Mısra 14). [murād,]*

__mūrcan:__ *Karınca kadar.*

Ṣəd-ḥeyf ḥörmət eyləməyür ḫəlq **mūrcan**
Qürbət vilāyət içrə Süleymānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 9). [mūrcan,]*

__mürdə:__ *Ölü, ölmüş.*
Mürdə cismin ʻāşiqün qılmazdun əḥyā hər nəfəs
Mö'cüz-i ʻĪsā əgər ləʻlündə pünhān olmasa *(Gazel 13, Mısra 7). [mürdə,]*

Sən idin ey büt-i məh-rūy cismimün cānı
Nə ẕövq edər dəḫi bu **mürdə** cism ü cān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 10). [mürdə,]*

Əgərçe olmuş iydün **mürdə** hicr-i yār ilən āḫır
Məsīḥi vəqt olan ol ləʻl-i gövhər-bāra yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 9). [mürdə,]*

Mürdə cismin ʻāşiqün qılmazdun əḥyā hər nəfəs
Mö'cüz-i ʻĪsā əgər ləʻlündə pünhān olmasə *(Gazel 197, Mısra 7). [mürdə,]*

Cān verməyübdi cān almış **mürdədən** Məsīḥ
Bir dəmdə aldı çün ləbi rūḥ-ı rəvānımı *(Gazel 234, Mısra 3). [mürdədən, -dən]*

Əl-ḥəq Məsīḥvār qılur zində **mürdəni**
Gūyā ki cān verür öli əbdānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 13). [mürdəni, -n, -i]*

Ġərəż görüb nāmədə bu müjdəni
Sanki ʻĪsā diriltdi bu **mürdəni** *(Mesnevi 4, Mısra 64). [mürdəni, -n, -i]*

Olsə ḥikmətdə bir kişi Loqmān
ʻElm ilə **mürdəyə** əgər verə cān *(Mesnevi 11, Mısra 34). [mürdəyə, -y, -ə]*

__mürğ:__ *Kuş.*

Genə pīrānəsər dil-**mürği** bir şūḫə nigār olmuş
Pərīşān zülfi tək hicrində dā`im bī-qərār olmuş *(Gazel 102, Mısra 1). [mürği, -i]*

Bənd oldı çīn-zülfünə dil-**mürği** nā-gəhān
Düşdim bu dām-ı ʻeşqə genə mən ḫəṭā ilə *(Gazel 213, Mısra 3). [mürği, -i]*

Əğyārlar nişīmən -i cānānə gəlməsün
Bīgānə **mürğlər** bu gülüstānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 2). [mürğlər, -lər]*

__mürğ-i dil:__ *Gönül kuşu.*

Rūz u şəb birdi baña ġayd u səlāsil içərə
Mürğ-i dil tā hamısı zülf ü ruḫ-ı yārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 8). [mürğ-i dil,]*

__mürğ-i rūḥ:__ *Ruh kuşu, can.*

Uçubdur **mürğ-i rūḥım** təndən ey dost
Olan sāʻət mən ayru səndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 1). [mürğ-i rūḥım, -ım]*

__mūr-ı bī-nəvā:__ *Nasipsiz karınca.*

Bir **mūr-ı bī-nəvā** təki sər-gəştə dövr edüb
Āḫırdə bārgāh-ı Süleymānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 3). [mūr-ı bī-nəvā,]*

__mürīd:__ *Tarikatte bir şeyh ve mürşide bağlanarak kendisinden usul ve tasavvuf yolunu öğrenen kimse.*

Dövlətlü olan **mürīdlərdən**
Qərz istə ʻəzīz-i sīm ü zərdən *(Mesnevi 8, Mısra 53). [mürīdlərdən, -lər, -dən]*

Ḫəlq eylədi izdiḥām-ı kəsrət
Qalmadı **mürīdə** ẕövq-i vəḥdət *(Mesnevi 8, Mısra 42). [mürīdə, -ə]*

__mürīd-i kāmil:__ *Fazilet ve hüner sahibi öğrenci.*

Şīrāzdə bir **mürīd-i kāmil**
Mürşidliqə olmuş idi qābil *(Mesnevi 8, Mısra 39). [mürīd-i kāmil,]*

__mürīd-i məşrəb-i zühhād:__ *Zahitler meşrebinin dervişi, öğrencisi.*

Mürīd-i məşrəb-i zühhād gördügün köñlüm
Nə gündi kim eləməz çarḫ-i dūn məni məğmūm *(Tahmis 2, Mısra 25). [mürīd-i məşrəb-i zühhād,]*

__mürşid:__ *İrşat eden, doğru yol gösteren.*

Hardə çatar məqṣədə vādī-i ḥeyrətdə gör
Ṣidq ilə tā **mürşidün** dutmasə dāmānını *(Gazel 245, Mısra 14). [mürşidün, -üñ]*

Şīrāzdə bir mürīd-i kāmil
Mürşidliqə olmuş idi qābil *(Mesnevi 8, Mısra 40). [mürşidliqə, -liq, -ə]*

__mürsəl:__ *Peygamber, nebî, resul.*

ʻĀləmə məʻlūm olubdur qoydıqun ədəb-i dīn
Hīç bir **mürsəl** nəbīdə yoḫdı belə ihtidā *(Gazel 2, Mısra 8). [mürsəl,]*

__mürtəżā:__ *Arapça bir kelimedir. Seçilmiş, beğenilmiş ve övülmeye layık olan kişi demektir. Hz. Ali`nin lakabıdır.*

Ẓāhirdə **Mürtəżā** deyülür ism-i pākuvə
Bāṭındə nəfs-i nāṭiqə-i Muṣṭafā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 13). [mürtəżā,]*

__mürūr:__ *Tomurcuklanma, yeşerme.*

Bizim bu mülkdə bī-mə'rifət belə qalmaz
Dolar **mürūr** ilə yüz 'elm ü min fərāsət ilə *(Kaside 20, Mısra 36). [mürūr,]*

mürūr-ı dəhr: *Dünyanın gelip geçişi, gidişatı.*

Mürūr-ı dəhr ilə sındırmasə tā çərẖ mīnāsın
Bizim yerdən gəlürsən bir ẖəbər ver āşnālardan *(Tahmis 1, Mısra 16). [mürūr-i dəhr,]*

mürüvvət: *Yiğitlik, mertlik, insanca davranma, insanlık*

Mürüvvət nükhəti sizdəndi dā`im əhl-i 'ürfānə
Kul-i cūd u səẖāyə ẕātıvı Ḥəq gülsitān qılmış *(Kaside 11, Mısra 27). [mürüvvət,]*

Kişi tapar iki dünyādə 'izzət-i 'uẓəmā
Həmīşə etdügi inṣāflən **mürüvvətdən** *(Kaside 15, Mısra 23). [mürüvvətdən, -dən]*

Yer gök elə onlardı cəhān ilə o dünyā
Keçmişdəki inṣāf u **mürüvvət** hara getdi *(Kaside 24, Mısra 16). [mürüvvət,]*

Mürüvvətün əs̱əri yoẖdı hīç kimsənədə
Genə səẖā tapulur rind-i bādə-peymādə *(Kaside 18, Mısra 9). [mürüvvətün, -ün]*

mürəkəb-i peykər: *Yüzün maddesi, terkibi.*

Əḥsən-i təqvīm ilə olmuş **mürəkkəb peykərün**
Qədəmin ṭūbādı kūyun ẖüld kövs̱ər ləblərün *(Tahmis 3, Mısra 7). [mürəkəb-i peykərün, -ün]*

mūsā: *Hz. Musa.*

Gər dutmayaydı ṣidq ilə **Mūsā** səni şəfī'
Olmazdı hīç əsāsı onun əjdəhā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 17). [mūsā,]*

Dərk eyləmədim hīç təcəllā-yı cəmālun
Mūsā kimi gər ṭālib-i dīdār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 20). [mūsā,]*

Mūsā kimi bilməm niyə məḥv olmayur 'āşiq
Gəldükdə bu Ṭūrınə təcəllāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 5). [mūsā,]*

Mə`yūs qılmə 'āşiqi lən kəlməsilə sən
Mūsā ṣifət çü ṭālib-i dīdārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 10). [mūsā,]*

Əs-sā'ət ātiyət ẖəbəri qāmətündədür
Gīsüləründədür dəẖi **Mūsā** kərāməti *(Gazel 229, Mısra 6). [mūsā,]*

Tā görməgə ruẖsārun o kūyə həvəs etdim
Mūsā kimi ol kūydan əẖẕ-i qəbəs etdim *(Gazel 130, Mısra 2). [mūsā,]*
Olur Żū`ī kimi **Mūsā** ġəm-i 'eşqünlə ẖākistər
Əgər Sīnā-yı kūyundə görə rūyun təcəllāsın *(Gazel 162, Mısra 9). [mūsā,]*

Hər yerdə qıldı çünki təcəllā baña ruẖun
Hər bir məqāmı **Mūsā** içün Eymən eylədün *(Gazel 164, Mısra 4). [mūsā,]*

Bəẖş edübdür neçə ẖər ṭīnətə fərr-i Fir'ovun
Eləyübdür neçə **Mūsā** ṣifəti çöldə şubān *(Kaside 14, Mısra 8). [mūsā,]*

mūsā ibn-i 'ümrān: *İmran oğlu Hz. Musa.*

'Əcəb yoẖ məḥv olə cismim təcəllā-yı cəmālından
Bu şölə yandurubdur dāğlə **Mūsā** İbn-i 'Ümrānı *(Gazel 220, Mısra 8). [mūsā ibn-i 'ümrānı, -ı]*

müsāfir: *Misafir, konuk.*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim [ol] müsāfirə
Sān bir qabəs o nəẖl-i pür ənvārdan gəlüb *(Gazel 27, Mısra 7). [müsāfirə, -ə]*

müṣāḥibət: *Karşılıklı konuşma, görüşme, sohbet.*

Olan **müṣāḥibətində** həmīşə ẕövq-i ṣəfā
Salan təkəllümi tār təki köñlüm içrə żiyā *(Mesnevi 14, Mısra 9). [müṣāḥabətində, -i, -n, -də]*

müṣāḥib: *Biriyle karşılıklı konuşan, sohbet arkadaşı, samimi arkadaş.*

Müṣāḥibimdi Bəhār ilə Seyyid ü Bīẖūd
Rumūz-ı 'eşqdə hər ləḥẓə bəḥs̱ edən günlər *(Gazel 67, Mısra 5). [müṣāḥibimdi, -im, -di]*

Bīẖūdlə Rāġib idi həmīşə **müṣāḥibim**
Həm-dəm müdām Seyyīd-i şīrīn-zəbān idi *(Gazel 242, Mısra 7). [müṣāḥibim, -im]*

Əhl-i 'ürfān **müṣāḥibim** var idi
Ḥāṣil idi nə məṭləbim var idi *(Mesnevi 2, Mısra 13). [müṣāḥibim, -im]*

Ṣəd-ḥeyf keçdi fəṣl-i gül ü mövsüm-i bəhār
Bir dil bilən **müṣāḥib** ü bir məḥrəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 12). [müṣāḥib,]*

Mūsī-i 'imrān: *İmran`ın (oğlu) Musa.*

Fir'ovn–ı cəhldən qutarub millətini çün
Oẖşar bu işdə Mūsī-i **'İmrānə** Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 20). [Mūsī-i 'imrānə, -ə]*

muṣḥaf: *Kur'ân-ı Kerim; sayfa hâlinde meydana getirilmiş şey, kitap; Sevgilinin yüzü ve diğer güzellik unsurları.*

Ḫəṭ-i dildārdan dā`im alub dərs-i kəlāmu`llāh
Cəmālı **muşhafın** vird eyləyüb əhl-i kitāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 6). [muşhafin, -ın]*

muṣḥaf-ı ḥəqq: *Allah`ın kitabı, Allah`ın gönderdiği Kur'ân-ı Kerim.*

Cəmālun şəfḥəsindən alməmiş dərs ẖəṭṭün ey gül [kim]
Müfəssir **muṣḥaf-ı Ḥəqqün** bilür mi hīç mə'nāsın *(Gazel 162, Mısra 8). [muṣḥaf-ı ḥəqqün, -ün]*

Nəẓirün **muṣḥaf-ı Ḥəqqə** olə təsbīḥ müdām
Yoẖsə bir māhvəşün zülfüni zünnār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 3). [müṣḥaf-ı ḥəqqə, -ə]*

muṣḥaf-ı ruẖsār: *Yüz, yanak kitabı, Kuran gibi yanak, çehre.*

Ḫəṭṭüñ nə rəvā **muṣḥaf-ı ruẖsārıña** gəlmək
Bu rövşən olan āyətə təfs̱īr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 5). [muṣḥaf-ı ruẖsārıña, -ıñ, -a]*

Ẓāhirdü lānə **muṣḥaf-ı ruẖsārə** zülfi līk
Bāṭin o qarə ṭürrələrün yüz ṣəlībi var *(Gazel 44, Mısra 9). [muṣḥaf-ı ruẖsārə, -ə]*

Nə **muṣḥaf-ı ruẖə** nə küfr-i zülfə meyl etdün
Nədəndi döndü o zāhid belə İlāhundan *(Gazel 185, Mısra 5). [muṣḥaf-ı ruẖə, -ə]*

müsībət: *İnsanın başına ansızın gelen belâ, felâket, dert, sıkıntı.*

Nə **müsībət** var isə eylədi çərẖ-i ġəddār
Ṣəbr qıldım nə bəlā oldı əgər cümlə dūçār *(Müseddes 2, Mısra 23). [müsībət,]*

Yetüşdi hər nə bəlā vü **müṣībət** etdim ṣəbr
Vəlīk qıldı Ḥüseyn dərdi dāğdār məni *(Müseddes 2, Mısra 27). [müṣībət,]*

mūşikāf-i dəhr: *Bir meseleyi kılı kırk yararcasına büyük bir dikkatle inceleyen, araştıran dünya.*

Ey **mūşikāf-ı dəhr** ki Żū`īni ẖulūṣlə
Bir şe'r-i nāzik eylədi mədḥündə āşkār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 1). [mūşikāf-i dəhr,]*

müşk: *Misk yağdıran, misk kokulu.*

Ẓāhirdə nāmədür vəlī bāṭin məşāmımə
Şan ṭəblə ṭəblə **müşkdi** Tātārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 8). [müşkdi, -di]*

Getdi ol günlər ki zülf ü 'āriżindən ol gülün
Sünbülüm **müşküm** gülüm bāğım bəhārım var idi *(Gazel 225, Mısra 6). [müşküm, -üm]*

müşk-bū-gīsū: *Misk kokulu saç.*

Ey büt ol ruẖsārun üzrə **müşk-bū gīsū** mıdır
Yā ki gülzār içrə məskən eyləmiş Hindū mıdır *(Gazel 52, Mısra 1). [müşk bū gīsū,]*

müşk-būy: *Misk kokulu.*

Məgər genə səni bir **müşk-būy**-āhūnuñ
Qara gözi həvəsilə basubdı jəng ü ẓəlām *(Gazel 129, Mısra 17). [müşk-būy,]*

müşk-i hıṭā: *Hıta miski.*

Min **müşk-i Ḫıṭā** kākül-i müşkīniñə sədqə
Cānım dəẖi ey gül ləb-i şīrīniñə sədqə *(Muhammes 4, Mısra 19). [müşk-i ẖıṭā,]*

Yağmalayubdı ṭürrələrün Çīn məmālikin
Hər çīni içrə **müşk-i Ḫıṭādan** kəsībi var *(Gazel 44, Mısra 6). [müşk-i ẖıṭādan, -dan]*

müşk-i ẖotən: *Hıta (Hoten) miski.*

Rūyun mıdur ol zülf-i şikən-dər-şikən içrə
Yā lālə-i ẖədd-rūydı **müşk-i ẖotən** içrə *(Gazel 187, Mısra 2). [müşk-i ẖotən,]*

müşkil: *Halledilmesi, çözüme kavuşturulması güç iş veya mesele, zorluk, güçlük.*

Dünyā vü āẖirət işi mübhəmdi dəhrdə
Ḥəll etməyüb bu **müşkili** fərzānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 6). [müşkili, -i]*

Nə yetsəm vəṣlə ārāmım nə hicrində qərārım var
Ḫudāvəndā nə bəd-ovqāt u **müşkil** rūzgārım var *(Gazel 50, Mısra 2). [müşkil,]*

Hansı sāḥətdə eşitdim ki var ondə fāżil
Müşkilim ḥəllinə dər-ḥāl çoẖ etdim sür'ət *(Kaside 5, Mısra 18). [müşkilim, -im]*

Fikr etmə ki dā`im qalı bu dövlət ü nikbət
Təğyīr tapar **müşkil** ü āsān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 16). [müşkil,]*

Əql ü cān pīç ü ẖəm-ı zülfdə sər-gərdāndur
Yüz ağız açsə də şānə belə **müşkil** olı ḥəll *(Gazel 126, Mısra 14). [müşkil,]*

Qalub bir ẖeyli müddət māt-ı ḥeyrān sölədi nā-gəh
Bu **müşkil** əmri ḥəll etməkdə bir şəẖsə gümānım var *(Kaside 7, Mısra 28). [müşkil,]*

Müşkilün ḥəllinə seyr eylə kənār-ı ərsə
Məṭləbün ondə ḥuṣūlə yetişür hər bābət *(Kaside 5, Mısra 31). [müşkilün, -ün]*

müşkīn: *Mis kokulu.*

Yüzün dövrində **müşkīn**-ẖəṭ midir ey gül sənün yā kim
Kənār-ı mülk-i dīni ẖayl-ı rəng-i Əhrimən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 7). [müşkīn,]*

Bu **müşkīn**-mūy u nəsrīn-rūy tərsā-bəççələr bi`llāh
Alurlar dīni əldən bunlar ilə nə səyāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 7). [müşkīn,]*

müşk-i mū: *Misk saçlı.*

Bi`llāh behiştdür baña hər yerdə gər olam
Ol **müşk-i mū**-nigār u mey-i müşk-bū ilə *(Gazel 214, Mısra 4). [müşk-i mū,]*

muṣliḥi`d-dīn: *Dinin salahı için çalışan.*

Nə 'eybi vardur kim **muṣliḥi`d-dīn**
Verübdür gülsitānə belə təẕyīl *(Mesnevi 3, Mısra 15). [muṣliḥi`d-dīn,]*

müslim: *Müslüman.*

Qovruldı köñül zülfüvi rūyundə görən dəm
Müslim necə beytu`llāh ara kāfiri görcək *(Gazel 117, Mısra 8). [müslim,]*

müştāq: *Şiddetle arzu eden, özleyen, hasretini çeken, gönülden isteyen.*

Żū`ī saña **müştāqdı** ṣidq ilə köñüldən
Qurtar dəẖi bu ḥəsrət-i dīdārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 17). [müştāqdı, -dı]*

Nə sāqī vü nə mey-i lə'l-fāmə müştāqam
Nə rāh-ı rūḥ-fəzāyə nə cāmə **müştāqam** *(Gazel 142, Mısra 1). [müştāqam, -am]*

Nə sāqī vü nə mey-i lə'l-fāmə **müştāqam**
Nə rāh-ı rūḥ-fəzāyə nə cāmə **müştāqam** *(Gazel 142, Mısra 2). [müştāqam, -am]*

Be-sān-ı zəhr məzāqımdə təlẖdür şəkkər
Ze-bəs ki ol məh-i şīrīn-kəlāmə **müştāqam** *(Gazel 142, Mısra 4). [müştāqam, -am]*

Nə sərvə meyl edərəm nə şənūbərə kim mən
O qədri ol büt-i ṭūbā-qiyāmə **müştāqam** *(Gazel 142, Mısra 6). [müştāqam, -am]*

Əzəldə istər idim vəṣlini vəlī ḥālā
Nüvīd-i qətl veren bir pəyāmə **müştāqam** *(Gazel 142, Mısra 8). [müştāqam, -am]*

O māh-vəṣli dögül ārzū baña Żū`ī
Dilindən ol ṣənəmün bir səlāmə **müştāqam** *(Gazel 142, Mısra 10). [müştāqam, -am]*

Küfr-i zülfün 'āşiqə ey şūẖ īmān istəməz
'Āriżun **müştāqı** ey gül bāğ-ı riżvān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 2). [müştāqı, -ı]*

müstədām: *Sürüp gitmesi istenilen, sürekli, devamlı, daim.*

Vafirqətā bu əṣrdə yoḫ bir rəfīq olan
İmdi mənim də yaḫşı günim **müstədām** idi *(Muhammes 2, Mısra 23). [müstədām,]*

müstəğnī: *İhtiyaç ve eksiklik duymayan, elinde olanla yetinen (kimse), tok, doygun.*

ʻĀşiqi **müstəğnī** etmişdür ḫəyālun vəṣldən
N`olə sən hər ləḥẓə göstərsön bu istiğnā yüzin *(Gazel 148, Mısra 11). [müstəğnī,]*

müstəmiʻ: *Dinleyen, kulak veren (kimse).*

Żū`iyā ṭūl ilə şəkkər olə ṭūl-i kəlām
Müstəmiʻ ḫāṭiri ondan edər āḫır nifrət *(Kaside 5, Mısra 46). [müstəmiʻ,]*

müstəʻməl: *Kullanıldığı belli olan, eskimiş, eski.*

Nədən sölə görək ey bī-nəvā ümmīd olur ḥāṣil
Fələk dūr mehri zā`il yār ġāfil ʻömr **müstəʻcil** *(Tahmis 1, Mısra 24). [müstəʻməl,]*

müstəmənd: *Gamlı, dertli, zavallı.*

Beytü`l-ḥəcər ṭəvāfın edər gərçi ḥācılar
Dil ḫālidün ziyārətinə **müstəmənd** olub *(Gazel 24, Mısra 12). [müstəmənd,]*

müstəqbəl: *Bir süre sonra, daha ileri bir târihte olması, gerçekleşmesi beklenen, ilerideki.*

ʻārifə māżi vü **müstəqbəli** ilhām eylər
Ġeybdə məḫfī olan ḥāləti iʻlām eylər *(Mesnevi 9, Mısra 7). [müstəqbəli, -i]*

Sən ki ādəmsən ḥəqiqiyyət-i əqvāl ilə
Māżī **müstəqbələ** baḫ diqqət-i əḥvāl ilə *(Mesnevi 9, Mısra 52). [müstəqbələ, -ə]*

Verməzdim ʻelmə māżī vü **müstəqbəl** ḥālımı
Mən də zər ilə doldurur idim çuvālımı *(Muhammes 2, Mısra 21). [müstəqbəl,]*

müştərī: *Müşteri. İstekli kimse, tâlip.*

Yūsifim vəṣfün ʻuṭārid eləyübdür ki bugün
Zöhrə dəllālə olub **müştərī** bāzārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 6). [müştərī,]*

Tā ḫod-pəsənd idi yoḫ idi **müştərī** o məh
Ḫəṭṭi gəlübdi imdicə ʻāşiq-pəsənd olub *(Gazel 24, Mısra 7). [müştərī,]*

Şəd-ḥeyf ki pis vəqtdə gəldük bu cəhānə
Çün **müştərī** yoḫdur bu bižāʻət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 18). [müştərī,]*

Çün yoḫdı fəżl ü məʻrifət ü şeʻrə **müştərī**
Bī-qədr ü nā-rəvāc olub zəhr-i mārdan *(Gazel 176, Mısra 11). [müştərī,]*

Ey Yəhūdā nəsl-i Yəʻqūb ism-i Yūsif ḥüsn kim
Ḥüsnüvə min **müştərī** yüz məh ḫərīdār eylədün *(Gazel 181, Mısra 4). [müştərī,]*

Kəc-tərāzū olmə çoḫ gördükdə māhım **müştərī**
Yūsifə olmaz Züleyḫā yüz ḫərīdār olsə də *(Gazel 218, Mısra 3). [müştərī,]*

Cəmʻ oldı **müştərī** dutubən əldə nəqd-i cān
N`oldı ki Yūsifim belə bāzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 7). [müştərī,]*

Yoḫdur bu gündə məʻrifət ü şeʻrə **müştərī**
Hərçənd cüst [ü] cū elədim hər diyārdə *(Kaside 19, Mısra 29). [müştərī,]*

müştərī-i rövże-i rižvān: *Rıdvan cennetinin müşterisi, alıcısı.*

Bir ḥəbbəyə firdövs ü behişti satun almaz
Çün **müştərī-i rövże-i rižvān** qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 8). [müştərī-i rövże-i rižvān,]*

müsəḫḫər: *Ele geçirilmiş, zaptedilmiş.*

Dil-kişvərini etdi **müsəḫḫər** sipāh-ı ġəm
Yā Rəb tərəḥḥüm et yetür ol şəh-süvārımı *(Gazel 228, Mısra 9). [müsəḫḫər,]*

Müsəḫḫər etdi ʻulūm ilə fīl ü bəbr ü pələng
Əsīr qıldı fərāsət nəhəng dəryānı *(Kaside 23, Mısra 43). [müsəḫḫər,]*

müşəḫḫəs: *Elle tutulur, gözle görülür durumda olan, somut.*

Ḫəstə cānım sənsiz ey məh möḥnət-i hicrān alur
Bu **müşəḫḫəşdir** əcəl əlbəttə āḫır cān alur *(Gazel 59, Mısra 2). [müşəḫḫəşdir, -dir]*

Cəfā peykānlarılə ġərqədür cismim fəġān etmin
Müşəḫḫəşdür bu Żū`ī kim fəġān ġərq-ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 10). [müşəḫḫəşdür, -dür]*

Ənbiyā firqəsinə hər nə gəlüb dərd ü bəlā
Bu **müşəḫḫəsdi** Ḥüseynə dögi kimsə həmtā *(Müseddes 2, Mısra 30). [müşəḫḫəsdi, -di]*

müsəlləm: *Verilmiş, teslim edilmiş, tevdî olunmuş.*

O kəs ki mülk-i ma'ārif onə **müsəlləmdür**
Ḥəqīqətən nəẓər et pādşāh-ı ʻāləmdür *(Gazel 73, Mısra 1). [müsəlləmdür, -dür]*

Ḫələf-i zī-i ḥib-i Muṣṭafā ḫān-ı Şīrvān
Ki **müsəlləmdi** əzəldən onə dövlət-şövkət *(Kaside 5, Mısra 38). [müsəlləmdi, -di]*

müsəlmān: *Müslüman.*

Dinc ü rāḥət olə hər kimsə **müsəlmān** odı kim
Dinc ü rāḥətliği çün ḥəqqi müsəlmānə verüb *(Gazel 20, Mısra 7). [müsəlmān,]*

Dinc ü rāḥət olə hər kimsə **müsəlmān** odı kim
Dinc ü rāḥətliği çün ḥəqqi müsəlmānə verüb *(Gazel 20, Mısra 8). [müsəlmānə, -ə]*

Gəhī cəmālınə gəh küfr-i zülfə səcdim idi
Gəhī **müsəlmān** gəh kāfir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 4). [müsəlmān,]*

İslām deyən sözlərə kimsə qulaq asmaz
Qurānə qəsəm doğrı **müsəlmān** qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 14). [müsəlmān,]*

ʻĪsəvī Mūsəvī vü Sünni Şīʻə qutarub
Məʻrifət kəsb qılub cümlə **müsəlmān** oləcəq *(Gazel 114, Mısra 6). [müsəlmān,]*

Yüzün nəẓẓārəsindən mənʻ edübdür Żū`īni zülfün
Bu kāfir əldən almış dīnini gör kim **müsəlmānun** *(Gazel 160, Mısra 14). [müsəlmānun, -un]*

Qurbān o kimsəyə ki təʻəṣṣüblə anlayə
Kim təqviyət verür bu **müsəlmānə** Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 22). [müsəlmānə, -ə]*

Adındı ins dögül vəḥş ey gözüm nūrı
Dəḫi **müsəlmān** ʻibārətdurur səlāmətdən *(Kaside 15, Mısra 16). [müsəlmān,]*

Nöçün ʻulūmə deyüb pis yazıq **müsəlmānı**
Gerüdə saḫlamısan indi sā`ir ümmətdən *(Kaside 15, Mısra 57). [müsəlmānı, -ı]*

Ḥədīs̱u mən sələmə`l-müslimūn min yədihi
ʻƏyān edübdi **müsəlmānlıqı** bu ḥālətdən *(Kaside 15, Mısra 40). [müsəlmānlıqı, -lıq, -ı]*

Biləndə Rus dilin kimsə eyləyür təkfīr
Ki kəsb-i məʻrifətə qoymayur **müsəlmānı** *(Kaside 23, Mısra 66). [müsəlmāni, -i]*

Tā desünlər ki **müsəlmāndə** də var ʻəllāmə
Deməsünlər ki müsəlmāndı qurı ʻəmmāmə *(Mesnevi 9, Mısra 78). [müsəlmāndı, -dı]*

Tā desünlər ki **müsəlmāndə** də var ʻəllāmə
Deməsünlər ki müsəlmāndı qurı ʻəmmāmə *(Mesnevi 9, Mısra 77). [müsəlmāndə, -də]*

<u>müsəmmā:</u> *İsimlendirilmiş, belli bir isimle anılmış.*

Olan əlfāẓı məhbūb u dil-ārā
Müsəmmāyə muṭābıq Mollā Aqa *(Mesnevi 3, Mısra 6). [müsəmmāyə, -y, -ə]*

Ḥasəblə ʻāləm-i ḫilqətdə çünki əʻlāsan
Odur səbəb ki ʻƏlī isminə **müsəmmāsan** *(Mesnevi 13, Mısra 8). [müsəmmāsan, -san]*

<u>mūsəvī:</u> *Hz. Mûsâ'nın getirdiği dîne mensup olan kimse, Yahûdi.*

ʻĪsəvī **Mūsəvī** vü Sünni Şīʻə qutarub
Məʻrifət kəsb qılub cümlə müsəlmān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 5). [mūsəvī,]*

Mūsəvī ʻĪsəvī dəhrī ḥikəmī dövriyyə
Nūrī vü nārī vü ḫᵛurşīdī vü əhl-i bidʻət *(Kaside 5, Mısra 21). [mūsəvī,]*

<u>müṣəvvir:</u> *Bir kimse veya bir şeyi söz yâhut yazı ile anlatıp göz önünde canlandıran, tasvir eden (kimse); Allah.*

Müṣəvvirün kəm ü keyfin bilür mi bir ṣūrət
Bu vāżeh əmrdi kār-ı nihānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 9). [müṣəvvirün, -ün]*

<u>muṣəvvər:</u> *Zihinde tasarlanmış, düşünülmüş, canlandırılmış, tasavvur edilmiş.*

Muṣəvvər eyləyübdir mərdüm-i çeşmim qədün sərvin
Dögül bī-hūdə cārī eyləmək hər ləḥẓə bu cūlər *(Gazel 57, Mısra 3). [muṣəvvər,]*

<u>müṣəvvər-i nəqş-i dəhān:</u> *Ağız nakşının sureti.*

Yüz ay olur **müṣəvvər-i nəqş-i dəhān** çəkər
Yoḫdur aradə hīç nişān yoḫsə cān çəkər *(Gazel 61, Mısra 1). [müṣəvvər-i nəqş-i dəhān,]*

<u>muṭābıq:</u> *Uygun, münâsip, muvâfık.*

Olan əlfāẓı məhbūb u dil-ārā
Müsəmmāyə **muṭābıq** Mollā Aqa *(Mesnevi 3, Mısra 6). [muṭābiq,]*

<u>muʻtād:</u> *Alışkanlık hâline gelmiş, âdet edinilmiş, alışılmış.*

Ṣanmə kim ol bādə`-i gül-fāmə vardur rəğbətim
Köñlümi qan içməgə hicründə **muʻtād** eylərəm *(Gazel 127, Mısra 4). [muʻtād,]*

Həmīşə vüṣlətə **muʻtād** gördügün köñlüm
Tutuşdı ġəm odınə şād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 3). [muʻtād,]*

Bu qanlar içməgə **muʻtād** gördügün köñlüm
Köñül ki eylər idi lāf ʻāqil olduqunı *(Tahmis 2, Mısra 15). [muʻtād,]*

<u>müṭləq:</u> *Kayıtsız şartsız.*

Biri der āʻẓamīdi məẕhəb-i Ḥəq
Biri der Mālikīdurur **müṭləq** *(Mesnevi 11, Mısra 48). [müṭləq,]*

<u>müṭrib:</u> *Bir mûsikî âleti çalan kimse, sâzende.*

Gecələr qā`im olub gündüz oləsən ṣā`im
Yoḫsə həm-ṣöḥbətüvi **müṭrib** ilə tār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 6). [müṭrib,]*

<u>mütribān-ı hoş əlhān:</u> *Hoş sesli çalgıcılar, hanendeler.*

İşārə-dān neçə yüz sāqiyān bəẕlə-sərā
Kināyə-dān neçə yüz **mütribān-ı ḫᵛoş əlhān** *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 28). [mütribān-ı ḫoş əlhān,]*

<u>müttəhid:</u> *Birleşmiş, birlik olmuş, birleşik.*

Cān özgə cism özgədi yā **müttəḥiddülər**
Cān hansı cüzvdür tən ü əʻżādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 13). [müttəḥiddülər, -dü, -lər]*

Necə ki ṣūrət ilən **müttəhiddi** cümlə bəşər
Muğāyərət nə qədərdür gör əhl-i ʻürfānı *(Kaside 23, Mısra 35). [müttəhiddi, -di]*

<u>müttəṣil:</u> *Hemişe, her zaman, daima.*

*Ey Füżūlī **müttəṣil** dövrān müḫālifdür baña*
Ġalibā ərbāb-ı isteʻdādı dövrān istəməz (Tahmis 3, Mısra 19). [müttəṣil,]

<u>mütəfəkkir:</u> *Düşünen, tefekkür eden, tefekküre dalmış.*

Mütəfəkkir belə ḥeyrətdə idim kim nā-gəh
Mülhəm-i ġeybī nidā etdi nədür bu ḥālət *(Kaside 5, Mısra 29). [mütəfəkkir,]*

<u>müṭəvvəl:</u> *Uzun uzadıya anlatılmış, uzun, mufassal.*

Dedi gūyā ki aqadan ḫəbərsizsən o aqa kim
Müṭəvvəl fəżl məʻnāsını kövn ẕərrə bəyān qılmış *(Kaside 11, Mısra 18). [müṭəvvəl,]*

<u>mütəʻəddid:</u> *Çok sayıda, birçok.*

Əhl-i İslāmdə çoḫdur **mütəʻəddid** məzhəb
Sünnī vü Şīʻə vü Şeyḫī vü Tənāsüḫ ʻüzlət *(Kaside 5, Mısra 19). [mütəʻəddid,]*

<u>müvāfiq:</u> *Uygun, münâsip.*

Nə ḫᵛoşdur bir **müvāfiq** yār ilə gül-gəşt-i bāğ etmək
Gəzüb seyr eyləyüb hər yanə təfrīḥ-i dimāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 1). [müvāfiq,]*

Baḫ dərdimə nə məqāmə çatdım
Şərḥ etməgə ḥālımə **müvāfiq** *(Mesnevi 7, Mısra 57). [müvāfiq,]*

<u>mūy:</u> *Saç, saç teli.*

Məni öldürdilər dərd ü ġəm-i ʻeşq ilə āḫırdə
Səmən-sīmā vü sünbül-**mūy** u sūsən-ləb [ü] gül-rūlər *(Gazel 57, Mısra 6). [mūy,]*

Bu müşkīn-**mūy** u nəsrīn-rūy tərsā-bəççelər bi`llāh
Alurlar dīni əldən bunlar ilə nə səyāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 7). [mūy,]*

mūy-ı meyān: *Beli kıl gibi denecek kadar ince olan, çok ince belli (güzel).*

Ġəmdən incimiş tənim **mūy-ı meyānun** ṣədqəsi
Çeşm-i pür-ḫūnum ləb-i gövhər -fəşānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 1). [mūy-i meyānun, -un]*

müyəssər: *Kolaylıkla olan, kolaylıkla yapılan, kolaylaştırılmış; Nasip olan.*

Kimün ki künc-i qənāʻətlə gənc-i məʻrifəti
Müyəssər oldı rumūz-ı dəqīqə məḥrəmdür *(Gazel 73, Mısra 6). [müyəssər,]*

Təki bir gül-bədənün vəṣli **müyəssər** olsun
Ḫ˘oş keçər ʻāşiq içün gūşe-i bāğ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 5). [müyəssər,]*

Dögi pərvānə kimi vəṣl **müyəssər** Żū`ī
Yansə də şamʻ kimi cān-figārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 9). [müyəssər,]*

mūẕī: *İnciten, eziyet veren, rahat bırakmayan, zalim.*

İnsān arasındə var idi rəsm-i məḥəbbət
Mūẕī-ḥeyivānə dönüb insān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 4). [mūẕī,]*

mūẕi-i ḥeyvān: *Eziyet veren hayvan.*

Nədəndi **mūẕī-i ḥeyvān** tək tökürsən qan
Saña nə ḥāṣil olur belə qətl ü ʻġārətdən *(Kaside 15, Mısra 17). [mūẕi-i ḥeyvān,]*

mużməḥil: *Çökmüş, yıkılmış, perîşan duruma gelmiş.*

Gör bölüblər neçə yüz firqələrə bir dīni
Mużməḥil żāyʻ edüblər bu gözəl āyəni *(Mesnevi 9, Mısra 48). [mużməḥil,]*

Çürüyüb belə **müżməhil** mövtā
Nə qılursan ki tā olur əḥyā *(Mesnevi 11, Mısra 85). [müżməhil,]*

mużmər: *Gizlenmiş, saklanmış.*

O bəḥr-i fəżl ü kəmālāt Seyyid-i zāra
Səlāmlar sölə ṭəbəqində **mużmər** olə sə lām *(Gazel 129, Mısra 4). [mużmər,]*

Ey şəh-i iqlīm fünūn-ı ədəb
Ẕātıña **mużmər** ḥəsəb u həm nəsəb *(Mesnevi 10, Mısra 48). [mużmər,]*

Zülfündədi məd-ġəm gözəlim möʻcüz-i Mūsā
Mużmərdi ləbündə dəḫi eʻcāz-ı Məsīḥā *(Muhammes 4, Mısra 14). [mużmərdi, -di]*

müżṭər: *Sıkıntı ve ıztırap içinde olma.*

Ġərīb ü ʻāciz ü **müżṭər** bəlā vü möḥnət-i hicr
Bu qədr dərdimə ey kāş bircə həm-dəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 9). [müżṭər,]*

ʻĀlim-i şāʻirəm dərvīş ü fəqīr ü **müżṭər**
Hansı vəch ilə desön mən o sayāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 13). [müżṭər,]*

Bir il olur mənim kimi **mużṭəri**
Cān u dildən iḫlāṣ edən çākəri *(Mesnevi 10, Mısra 49). [mużṭəri, -i]*

Belə ki səni ḫəlq eləyüb Ḫāliq-i dāvər
Gər görsə yüzün min yüz zāhid-**müżtər** *(Muhammes 4, Mısra 6). [müżtər,]*

müżṭərib: *Sıkıntı ve ıztırap içinde olma.*

Mən belə fikrlərdə köñül içrə **müżṭərib**
Cəng ü cidāldə fələk-i kəc-mədār ilə *(Kaside 21, Mısra 15). [müżṭərib,]*

mü`əssir: *Tesir eden, tesirli, etkili, etkileyici.*

Vəlī çe fā`idə ādəmlərinə ḥikmət-i ʻelm
Dögül **mü`əṣṣir** bir zərrəcə sirāyət ilə*(Kaside 20, Mısra 18). [mü`əṣṣir,]*

müʻəllim: *Muallim, öğreten, tâlim eden, öğretici, eğitici kimse.*

Bir gör **müʻəllimi** necə ṣāḥib-i ʻelmdür
Yā məktəbə nə növʻ qılurlar ḥimāyəti *(Kaside 2, Mısra 17). [müʻəllimi, -i]*

Övlādı olmayan də verür ḫərc məktəbə
Ṣərf eyləyür **müʻəllimə** əṭfālə dövləti *(Kaside 2, Mısra 20). [müʻəllimə, -ə]*

Müʻəllim ādəmə tapşur gəl oğluvı yoḫsə
Hər adı mollā dögül ṣāḥib-i fəżīlətdən *(Kaside 15, Mısra 65). [müʻəllim,]*

Nədür səbəb bunə pəs bī-niẓāmlıqdur həm
Nə yoḫdı yaḫşı **müʻəllim** də öyrədə anı *(Kaside 23, Mısra 60). [müʻəllim,]*

Bu ʻelm mədrəsə məktəblər içrə ḥāṣīl olur
Müʻəllimi də gərək olsun ʻelm-i ʻummānī *(Kaside 23, Mısra 50). [müʻəllimi, -i]*

müʻəllim-i qābil: *Kabiliyetli öğretmen.*

Gərək **müʻəllim-i qābil** olə o məktəbdə
Cəvāb söliyə hər bir su`ālə diqqət ilə *(Kaside 20, Mısra 23). [müʻəllim-i qābil,]*

müʻəmmā: *Muamma, anlaşılmaz, halledilmez şekilde güç, halli müşkil iş veya şey.*

Ḫudā vü Marrat u Kristos u Tarı bir sözdür
Bu küfr olur mu kişi bilsə bu **müʻəmmānı** *(Kaside 23, Mısra 70). [müʻəmmāni, -n, -i]*

müʻəṭṭər: *Güzel kokulu, ıtırlı.*

Şīrīn olur ḫəyāl-i ləbünlə məzāq-ı cān
Zülfün təfəkkürüylə **müʻəṭṭər** məşāmm olur *(Gazel 77, Mısra 6). [müʻəṭṭər,]*

Dəḫi sərāçə-i köñlüm o māhdan rövşən
Məşām-ı cān o qara ṭürrədən **müʻəṭṭər** idi *(Gazel 240, Mısra 12). [müʻəṭṭər,]*

müʻəyyən: *Belli, belirli.*

Əbrūlərün **müʻəyyənidür** nūn sūrəsi
Gəlmiş bəyān-ı ʻāriżüvə və`ḍ-ḍuḥā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 7). [müʻəyyənidür, -i, -dür]*

mü`əzzin: *Namaz vakitlerini haber vermek için ezan okumakla görevli kimse.*

Edəndə məscidə də‘vət bizi **mü`əẕẕinlər**
Su`ālı rəddinə yüz min bahānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 3). [mü`əẕẕinlər, -lər]*

<u>məbāda:</u> *Olmaya ki, olmasın, sakın, zinhar.*

Məbāda olmaya əğyārə fāş dərd-i dilim
Köñül dilər ki ġəm ü dərdimi nihānī yazım *(Gazel 141, Mısra 5). [məbāda,]*

<u>məbhūt:</u> *Şaşkın.*

Əl-qiṣṣə min ẖəyāllarə **məbhūt** u dərdnāk
Əfsurdə vo şikəstə pərīşān o bī-qərār *(Kaside 9, Mısra 21). [məbhūt,]*

<u>mə‘būd-ı ḥəqīqī:</u> *Hakiki Allah.*

Zərdür bu cəhān əhlinə **mə‘būd-ı ḥəqīqī**
Allāh peyəm-bər o ‘ibādət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 19). [mə‘būd-i ḥəqīqī,]*

<u>məcāl qalma-:</u> *Güç kalmamak, güçsüzleşmek.*

Dünyā dutanda arturu rəzīlə həm vəbāl
Ḥəqqi ẖəyālə salmaqə **qalmır** dəẖi **məcāl** *(Muhammes 3, Mısra 38). [məcāl qalmır,]*

<u>məclis:</u> *Meclis.*

Nə nəşāṭı **məclisün** gər ondə cānān olmasa
Sā`ir ə‘żānun nə sūdı təndə gər cān olmasa *(Gazel 14, Mısra 1). [məclisün, -ün]*

Ey gül ruẖunlə **məclisimiz** gülşən eylədün
Nūr-ı cəmālun ilə ‘əcəb rövşən eylədün *(Gazel 164, Mısra 1). [məclisimiz, -imiz]*

Bir **məclisə** yetüşdim [o] ḥūr u qüṣūr idi
Çeşm-i rəqīb ü ḥāsid o məclisdə dövr idi *(Gazel 246, Mısra 2). [məclisdə, -də]*

Bir **məclisə** yetüşdim [o] ḥūr u qüṣūr idi
Çeşm-i rəqīb ü ḥāsid o **məclisdə** dövr idi *(Gazel 246, Mısra 1). [məclisə, -ə]*

Həm-bəzm idi bu **məclisə** Səttār Bəg kim ol
‘İrfāniyyət kitābınə əvvəl sütūr idi *(Gazel 246, Mısra 15). [məclisə, -ə]*

Pīrānəliqdə çün kişinün yoẖ o ḥāləti
Çoẖ **məclisə** oturmaqə olmaz ləyāqəti *(Muhammes 1, Mısra 14). [məclisə, -ə]*

<u>məclis-i ‘işrət:</u> *İçki meclisi.*
Açub hər gūşəsində gülşənün yüz **məclis-i ‘işrət**
Bəlābil ləḥn-i mūsīqār ilə gəlmiş nə əlḥānə *(Kaside 22, Mısra 9). [məclis-i ‘işrət,]*

<u>məclis-i ‘ürfān:</u> *İrfan meclisi.*

Pəs gözim nūrı gəlüb məktəbə ‘elm et ḥāsil
Oləsən **məclis-i ‘ürfān** əzīzim vāṣil *(Mesnevi 9, Mısra 76). [məclis-i ‘ürfān,]*

Təsbīḥ ü ‘əṣā təḥt-i ḥənəkdən şey` açılmaz
‘Əmmāmə ilə **məclis-i ‘ürfānə** yolun yoẖ *(Gazel 36, Mısra 6). [məclis-i ‘ürfānə, -ə]*

Olub sər-məst bilmirdüq nədür nīk [ü] bəd-i dünyā
Bu məcnūnluqlə məḥrəm **məclis-i ‘ürfānə** olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 4). [məclis-i ‘ürfānə, -ə]*

Məscid əhlində ki yoẖ ẕövq Ḫudāyā n`olı bir
Gūşə-i meykədədə **məclis-i ‘ürfānə** gedəm *(Gazel 140, Mısra 12). [məclis-i ‘ürfānə, -ə]*

<u>məcmū‘-ı cəhān:</u> *Dünyanın tümü.*

Yə‘nī **məcmū‘-ı cəhān** içrə bənī növ‘-i bəşər
Yaranub bir kişi bir ‘övrətidən sər-tā-sər *(Mesnevi 6, Mısra 59). [məcmū‘-i cəhān,]*

<u>məcmū‘-i ḥarām:</u> *Haramların, yasakların toplamı.*
Demə məẖlūq yanındə qoyulub tāzə niẓām
Pūldan ġeyri nə iş var isə **məcmū‘-ı ḥarām** *(Terci-bend 1, Mısra 12). [məcmū‘-i ḥarām,]*

<u>məcmū‘-ı yār:</u> *Yardan ibaret olmak, yarla dolmak.*

Məcmū‘-ı yār olmuşam əğyārə ey pərī
İnṣāfdur sən eyləyəsən ġeyrə yārlıq *(Gazel 111, Mısra 13). [məcmū‘-i yār,]*

<u>məcmə‘-i ‘ürfān:</u> *İrfan sahiplerinin toplamı, hepsi.*

Ḥəq nədəndür bu qədər dərd ü ġəm insānə verüb
Hər nə var dərd ü bəlā **məcmə‘-i ‘ürfānə** verüb *(Gazel 20, Mısra 2). [məcmə‘-i ‘ürfānə, -ə]*

<u>məcnūn:</u> *Leyla ve Mecnun hikayesindeki erkek kahraman; Deli, divane, çılgın.*

Əgər dəşt-i cünun içrə mənim tək olsə **Məcnūnı**
Nə mümkün sən tək olsun ey pərī Leylāsı dövrānun *(Gazel 160, Mısra 3). [məcnūni, -i]*

Nə etməmiş bunı **Məcnūnə** yā ki Fərhādə
O cövr ü ẓülm ki ‘eşq içrə sən baña qıldun *(Gazel 167, Mısra 9). [məcnūnə, -ə]*

Bu mollālar birisi bilsə Leylī **Məcnūnı**
Qulaqımı kəsərəm nəẕr edüb bu bābətdən *(Kaside 15, Mısra 71). [məcnūni, -i]*

Oldı bu ‘āləmdə Żū`ī həm-çū **məcnūn** ‘eşq ilə
Çün sənün ey māh-rū ‘āləmdə ẖeyrānun görüb *(Gazel 31, Mısra 9). [məcnūn,]*

Żū`iyā **məcnūn** edən sən bī-dili nāz ilə ol
Qəndəhārī-çeşm ü Hindī-zülf ü Rūmī-rū mıdır *(Gazel 52, Mısra 9). [məcnūn,]*

Olub sər-məst bilmirdüq nədür nīk [ü] bəd-i dünyā
Bu **məcnūnluqlə** məḥrəm məclis-i ‘ürfānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 4). [məcnūnluqlə, -luq, -lə]*

Məcnūn oluram ol büt-i məh-peykəri görcək
Əlbəttə ki **məcnūn** olu mərdüm pərī görcək *(Gazel 117, Mısra 1). [məcnūn,]*

Məcnūn oluram ol büt-i məh-peykəri görcək
Əlbəttə ki **məcnūn** olu mərdüm pərī görcək *(Gazel 117, Mısra 2). [məcnūn,]*

Nāṣiḥ baña ‘eyb eyləmə dīvānə görüb kim
Olmum necə **məcnūn** bu pərī-rülər içində *(Gazel 190, Mısra 6). [məcnūn,]*

Olmasa pūlı gər Fəlāṭūndur
Ḫəlq sölər oña ki **məcnūndur** *(Mesnevi 11, Mısra 40). [məcnūndur, -dur]*

Żū`ī sañadı Leyliyə **Məcnūn** ġəzəl-sərā
Hər gülşənün bir özgətəhər ‘əndəlībi var *(Gazel 44, Mısra 11). [məcnūn,]*

Düşübdü Żū`ī biyābānə imdi **məcnūn** tək

Ḫᵛoşā o məhvəşə həm-ḫᵛānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 9). [məcnūn,]*

Ġəm çəkmə biyābān isə məskən sənə Żū`ī
Məcnūn olanə qā'idədür ḫānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 14). [məcnūn,]*

Götürmişdüq köñüldən nəng [ü] nām u 'ār sevdāsın
Diyār-ı 'eşqdə **Məcnūn** ilə həm-ḫānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 8). [məcnūn,]*

Fərhād ilə **Məcnūn** qaçubən çöllərə düşdi
Żū`ī kimi bu 'ərṣədə mən tā ki səs etdim *(Gazel 130, Mısra 11). [məcnūn,]*

Məcnūn eyləyüb məni saldun bu çöllərə
Leylā edüb mi bu sitəmi kim sən eylədün *(Gazel 164, Mısra 15). [məcnūn,]*

Maña **Məcnūn** desələr lā`iq olur 'eşqündə
Nə rəvādur saña təşbīh eləyim Leylānı *(Gazel 250, Mısra 19). [məcnūn,]*

məcnūn-ı şeydā: *Deli Mecnun.*
Cəhāndən olub tərk insāniyət üslūb-ı qānūnī
Dönübdür Leyliyə zər ḫəlq də **Məcnūn-ı şeydāyə** *(Gazel 212, Mısra 8). [məcnūn-i şeydāyə, -y, -ə]*

məcnūn-i sər-gərdān: *Şaşkın, başı dönen Mecnun.*

Olan dəmdə pərīşān gecələr sevdā-yı zülfünlə
Çəkən Leylā ġəmin **Məcnūn-ı sər-gərdān** düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 6). [məcnūn-i sər-gərdān,]*

məcnūn-ı sər-i kūçə: *Sokağın başının delisi, Mecnun`u.*

Leylā kimi sən pərdə-i 'ismətdə oturdun
Məcnūn-ı sər-i kūçə vü bāzār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 12). [məcnūn-ı sər-i kūçə,]*

məcnūn-ı 'uryān: *Çıplak mecnun.*

Bizi sūzən təki gözdən salubdur riştə-i zülfin
N`olə zəncīr edüb qeyd etsə bu **məcnūn-ı 'uryānı** *(Gazel 220, Mısra 6). [məcnūn-ı 'uryānı, -ı]*

məcrūḥ: *İncinmiş, kırgın.*

Gözəllər ḫəncər-i nāz ilə ey **məcrūḥ** olan Żū`ī
Bu meydān-ı məḥəbbət içrə sən Söhrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 9). [məcrūḥ,]*

məd: *Gelgit (meddücezir), deniz veya nehir sularının yükseldiği devre, yükselme, kabarma (Saçın dalgalanması).*

Zülfündədi **məd**-ġəm gözəlim mö'cüz-i Mūsā
Mużmərdi ləbündə dəḫi e'cāz-ı Məsīḥā *(Muhammes 4, Mısra 13). [məd,]*

mədāḫil: *Kazanç, gelir, kar.*

Yoḫ bir **mədāḫilim** belə bī-kārə olmuşam
Əl-qişşə çərḫ əlindən mən cānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 23). [mədāḫilim, -im]*

mədār: *Dönme, dönüş.*

Bir 'ibrət al Sikəndər ü Cəmşīddən köñül
Vəqtün ḫᵛoş eylə anlə **mədārın** zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 6). [mədārın, -ı, -n]*

Məġrūr olmə ey dil-i dīvānə 'ibrət al
Bāḫ diqqət ilə bu fələkün bir **mədārınə** *(Gazel 207, Mısra 14). [mədārinə, -i, -n, -ə]*

mədār-ı gərdūn: *Dünyanın dönüşü.*

Nədən olmuş belə āyā bu **mədār-ı gərdūn**
'Ədl ü inṣāf-ı ulūhiyyətə sıqmaz bu ṣifət *(Kaside 5, Mısra 13). [mədār-ı gərdūn,]*

mədāris: *Medreseler.*

Gərəkdi bizdə də olsun **mədāris** ü məktəb
'Ulūm-ı fəżlə çataq məktəb içrə zəḥmət ilə *(Kaside 20, Mısra 21). [mədāris,]*

məddāḥ: *Çok öven.*

Żū`iyəm mən də Şamāḫīdə sənün **məddāḥun**
Düşmənün dīdəsinə çəkməgə dāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 15). [məddāḥun, -un]*

Olsə hər yerdə Żū`ī-i müżṭər
Saña **məddāḥdur** kəmīn çākər *(Mesnevi 2, Mısra 50). [məddāḥdur, -dur]*

mədḥ: *Övgü.*

'Ācizəm **mədḥivə** hər nəḥv ilə tövṣīf eləsəm
Āftābə verürəm şö'lə-i şu'ā'nı ṣifət *(Kaside 5, Mısra 43). [mədḥivə, -iv, -ə]*

Ey müşikāf-ı dəhr ki Żū`īni ḫulūşlə
Bir şe'r-i nāzik eylədi **mədḥündə** āşkār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 2). [mədḥündə, -ün, -də]*

Mədḥ u ẕəm bāqīdür qiyāmətəcən
Çünki mə'lūmdur dəfātirdən *(Mesnevi 2, Mısra 27). [mədḥ,]*

Ḫəlqün nə növ' qüdrəti tə'rīfün eyləsün
Ḫāliq deyübdi **mədḥüvə** çün həl ətā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 36). [mədḥüvə, -ü, -və]*

Edə **mədḥində** Żū`ī-i şeyda
Hər zəmāndə qəṣīdələr inşā *(Mesnevi 2, Mısra 33). [mədḥində, -in, -də]*

mədḥ-i təvṣīf: *Vasıfların övgüsü.*

Bir sizi lā`iq-i ṣənā gördüm
Mədḥ-i təvṣīfə müqtəżā gördüm *(Mesnevi 2, Mısra 36). [mədḥ-i təvṣīfə, -ə]*

mədīḥ: *Bir kimse veya bir şeyin iyiliklerini, üstün niteliklerini söyleyerek değerini yüceltme, övme, övgü, senâ.*

Bu müjdə ilə dil tapub ārām ġüşşədən
Bir tāzə məṭlə' etdi **mədīḥində āşkār** *(Kaside 9, Mısra 30). [mədīḥində, -in, -də]*

mədrəsə: *Medrese. Ders okutulan, İslâm dîninin koyduğu esaslara uygun olarak eğitim öğretim yapılan yer, mektep.*

Təḥṣīl-i 'elmə **mədrəsə** məktəb gərəkdi tā
Övlād ḥāşil eyləyə 'elm ilə ḥikməti *(Kaside 2, Mısra 9). [mədrəsə,]*

Belə dögül bərādər [o] məktəb nə **mədrəsə**
Qeyri miləl məkātibinə eylə diqqəti *(Kaside 2, Mısra 15). [mədrəsə,]*

Bu 'elm **mədrəsə** məktəblər içrə ḥāṣīl olur
Mü'əllimi də gərək olsun 'elm-i 'ummānī *(Kaside 23, Mısra 49). [mədrəsə,]*

mə'dūm: *Var olmayan, mevcut olmayan, yok, nâbud.*

Ya bu zəmānədə **mə'dūm** olubdı z̤övq-i ṣəfā
Ya Żū`ī səndə olub z̤övq-i 'eşq-i yār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 13). [mə'dūm,]*

<u>mə'dən:</u> *Maden ocağı.*

Dedi ey Żū`ī-i ġəm-dīdə ḫəbərsizsənmiş
Ol hünər kānı səḫā **mə'dəni** kim ḫāṣ ilə 'ām *(Kaside 13, Mısra 24). [mə'dəni, -i]*

<u>mə'dən-i bəz̤l-i 'əṭā:</u> *Cömertçe harcayan maden.*

Mə'dən-i bəz̤l-i 'əṭā mənbə'-i fəżl-i 'ürfān
Ṣādiqü`l-qəvl səḫī-ṭīnət [ü] bəḫşāyişə-kān *(Mesnevi 1, Mısra 29). [mə'dən-i bəz̤l-i 'əṭā,]*

<u>mə'dən-i cān:</u> *Canın cevheri.*

Ey 'əzīzān-ı cəhān **mə'dən-i cāndur** məktəb
Bədən-i mürdə içün rūḥ-ı rəvāndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 1). [mə'dən-i cāndur, -dur]*

<u>mə'dən-i cūd:</u> *Cömertlik madeni.*

Ümmət-i 'Īsādə bunun tək aqa
Kān-ı səḫā **mə'dən-i cūd** u 'əṭā *(Mesnevi 4, Mısra 58). [mə'dən-i cūd,]*

<u>mə'dən-i eḥsān:</u> *Bağış madeni.*

Əlā ey **mə'dən-i eḥsān** əlā ey mənbə'-i 'ürfān
Səni Ḫəllāq-ı 'āləm bəz̤l ü lüṭf ü cūdə kān qılmış *(Kaside 11, Mısra 25). [mə'dən-i eḥsān,]*

<u>mə'dən-i fəżl-i bəlāğət:</u> *Belagat faziletinin madeni.*

Əlā ey **mə'dən-i fəżl-i bəlāğət**
Sücād-ı mə'rifət kān-ı fəṣāḥət *(Mesnevi 3, Mısra 1). [mə'dən-i fəżl-i bəlāğət,]*

<u>mə'dən-i himmət:</u> *İhsan kaynağı/madeni.*

Aqabəg əvvəl-i dərya-yı 'izzət mə'dən-i himmət
Ki bəz̤lindən anun 'āləmdə gənc-i şāygānım var *(Kaside 7, Mısra 29). [mə'dən-i himmət,]*

<u>mə'dən-i kān-ı kərəm:</u> *İyilik madeninin ocağı.*

Yazub baña bir nāmə-i möḥtərəm
Bəḥr-i səḫā **mə'dən-i kān-ı kərəm** *(Mesnevi 4, Mısra 48). [mə'dən-i kān-i kərəm,]*

<u>mə'dən-i ürfān:</u> *İrfan ocağı.*

Bu cəhān yā Rəb haçan rövże-i riżvān oləcəq
Cəhl-i z̤ülmət qutarub **mə'dən-i ürfān** oləcəq *(Gazel 114, Mısra 2). [mə'dən-i ürfān,]*

<u>məfqūd:</u> *Mevcut olmayan, bulunmayan, yok.*

Məfqūd olub 'ənqā kimi əhbāb-ı mürüvvət
Seyir eləsən 'āləmi hər yanə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 9). [məfqūd,]*

Olubdı bāğ-ı cəhāndən gül-i səḫā **məfqūd**
Odur ki mən kimi şā'ir bu növ' ḫār oldım *(Kaside 12, Mısra 7). [məfqūd,]*

<u>məğbūn:</u> *Aldanmış, kanmış olan.*

Gözətlə āḫirətün Żū`ī etməsün **məğbūn**
Səni bu bādə vü sādə bu ne'mət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 17). [məğbūn,]*

<u>məğmūm:</u> *Gamlı, kederli, hüzünlü.*

Möḥnət-i hicr ilə **məğmūm** idi bu ḫāṭir-i zār
Ləz̤z̤ət-i vüṣləti bir ləḥz̤ə-i məsrūr elədi *(Gazel 241, Mısra 3). [məğmūm,]*

Mürīd-i məşrəb-i zühhād gördügün köñlüm
Nə gündi kim eləməz çərḫ-i dūn məni **məğmūm** *(Tahmis 2, Mısra 26). [məğmūm,]*

<u>məğrūr:</u> *Kendini beğenen, böbürlenen, kibirli, gururlu, mutaazzım.*

Bādəyə ġiybət ü **məğrūrluqı** tay dutaq
Ġiybətün nəhyinə var çün neçə 'āyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 13). [məğrūrluqi, -luq, -i]*

Mülk-i dünyāyə nə **məğrūrsan** ey ṭālib olan
Bu cəhān āḫırı bir köhnə dəgirman oləcəq *(Gazel 113, Mısra 19). [məğrūrsan, -san]*

Hīç kimsə mülk-i dövlətə **məğrūr** olmasun
Cəmşīdü ki peşīn nə apardı məzārınə *(Gazel 207, Mısra 5). [məğrūr,]*

Məğrūr olmə ey dil-i dīvānə 'ibrət al
Bāḫ diqqət ilə bu fələkün bir mədārınə *(Gazel 207, Mısra 13). [məğrūr,]*

Bu riyādə bu riyā ilə olan ə'mālun
Nədi zāhid ki səni bir belə **məğrūr** elədi *(Gazel 241, Mısra 8). [məğrūr,]*

Kim ki ṭā'ətinə **məğrūr** olə Żū`ī bi`llāh
Bil yəqīndir ki [o] Ḥəqqdən özini dūr elədi *(Gazel 241, Mısra 9). [məğrūr,]*

<u>məğz-i sər:</u> *Başın içi, akıl.*

Tök ayağə şərāb-ı sər-ḫ˅oşı
Tapə anunlə **məğz-i sər** cūşı *(Mesnevi 11, Mısra 8). [məğz-i sər,]*

<u>məgər:</u> *Oysa ki, halbuki; Meğer, yoksa.*

Nəḫl-i ṭūbā vəṣfin eylər ḫəlqə vā'iẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir **məgər** sərv-i ḫurāmānun görüb *(Gazel 19, Mısra 4). [məgər,]*

Nədən artub bu gecə köñlümün fəryād u fəğānı
Məgər şānə dağıtmış yā ṣəbā zülf-i pərīşānı *(Gazel 252, Mısra 4). [məgər,]*

Fələkdən ġüṣṣə dövrāndan bəlādur ḥāṣilim hər gün
Məgər Ḥəq şādlıq-ḫ˅urşīdini məndən nihān qılmış *(Kaside 11, Mısra 10). [məgər,]*

İşārətlə rəmz ilə yazmış baña
Məgər bu söz yetməyübdi gūşuña *(Mesnevi 4, Mısra 60). [məgər,]*

Yeyürəm ḫūn-ı cigər ḥəsrət-i lə'lüñə **məgər**
Ki qəżādan baña rūzī dil-i ṣəd pārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 9). [məgər,]*

Özi ġāfildi **məgər** āyə-i lā yəğtəb dən
Kim edir gündə həzār ādəmə ġiybət zāhid *(Gazel 39, Mısra 3). [məğər,]*

Dərūndə ağlamaqdan qanə ġərq oldım nigārā ḫər
Deməzsən kim **məgər** bu Żū`ī-i məhcūr u miskīndür *(Gazel 56, Mısra 10). [məgər,]*

Şəb-i hicrān elədün mərg-təmənnāsını sən
Etmədün tāb **məgər** ātəş-i hicrānə köñül *(Gazel 124, Mısra 8). [məgər,]*

Dedi məgər ki çıḫub ḫāṭirindən ol Atabəg
Həmīşə mərhəmət ilə şərəf-şi‘ār oldım *(Kaside 12, Mısra 13). [məgər,]*

Dünyānı fikr edəndə gedir **məgər** ẕü`l-cəlāl
Tər eyləsön ḥarāmı tapulmır dəḫi ḥəlāl *(Muhammes 3, Mısra 35). [məgər,]*

Hanı o mehr-i məḥəbbət ki var idi səndə
Sitəmgər olmısən imdi **məgər** zəmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 10). [məgər,]*

Nəḫl-i ṭūbā vəṣfin eylər ḫəlqə vā‘iẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir **məgər** sərv-i ḫurāmānun görüb *(Gazel 31, Mısra 4). [məgər,]*

Ḫārlə həm-dəm eləmişdür gül ü gülzārı **məgər**
Gül-i pəjmürdə qılub pərvəriş-i ḫārı olub *(Gazel 32, Mısra 3). [məgər,]*

‘Āləm dolubdı nükhət-i müşk ilə Żū`iyā
Ol qara tellər üzrə **məgər** kim ṣəbā keçər *(Gazel 51, Mısra 10). [məgər,]*

Nədür çəkmək ayaġ əl ṭə‘nəsilə yār kūyından
Məgər bilməzsən ‘āşiqlərdə Żū`ī nəng [ü] nām olmaz *(Gazel 93, Mısra 14). [məgər,]*

Məgər ki belə olur rəsm-i dostlıq āḫır
Əyā şəhənşəh-i Ḫosrov rəhi vü şāh-ı qulām *(Gazel 129, Mısra 11). [məgər,]*

Məgər genə səni bir müşk-būy-āhūnuñ
Qara gözi həvəsilə basubdı jəng ü ẓəlām *(Gazel 129, Mısra 17). [məgər,]*

Məgər ki bir büt-i gül-çöhrənün qara zülfi
Yolundə tāzə genə Seyyidā qurubdur dām *(Gazel 129, Mısra 19). [məgər,]*

Səbəb nədür ki məni kāğəẕündə yazmamısan
Məgər bu qədri olar yār bī-vəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 4). [məgər,]*

Ṣəfādan əl götürüb etməyin Minā-‘əzmin
Məgər qəbūl dögüldür o kūdə qurbānun *(Gazel 155, Mısra 4). [məgər,]*

Məgər ki eyləmədün tāb-ı nīş-i cānānə
Qəbūl eyləmisən möḥnətin muġīlānun *(Gazel 155, Mısra 5). [məgər,]*

Żū`īdə meyl zāhidə gördüm **məgər** olub
Həm-dəm Ḫudā-nəkərdə o bəd-e‘tiqād ilə *(Gazel 193, Mısra 11). [məgər,]*

Bir kimsədə yoḫ şīvə-i inṣāf u mürüvvət
Dəccālə dönüb ḫəlq qiyāmət **məgər** oldı *(Gazel 239, Mısra 4). [məgər,]*

__**məgər ki:**__ *Oysa ki, halbuki.*

Cəvāb verdi ki ey Żū`ī-i ġəm-ālūdə
Məgər ki görməmisən ol Əmīrḫān-zādə *(Kaside 18, Mısra 18). [məgər ki,]*

__**məh:**__ *Gökteki ay, kamer: Hükümdarlık.*

Yeddi yüz il pādşāhlıq eylədi
Çərḫ-i caḥān içrə **məhliq** eylədi *(Mesnevi 5, Mısra 20). [məhliq, -liq]*

__**məh:**__ *Ay, ay gibi güzel sevgili.*

Tā ḫod-pəsənd idi yoḫ idi müştərī o **məh**
Ḫəṭṭi gəlübdi imdicə ‘āşiq-pəsənd olub *(Gazel 24, Mısra 7). [məh,]*

Hər bir kəsün ki sən kimi ey **məh** ḥəbībi var
Bəh bəh əzəl günündə sə‘ādət nəṣībi var *(Gazel 44, Mısra 1). [məh,]*

Yandurursan bī-muḥābā hər zəmān ‘āşiqləri
Vāy əgər kim bu ḥesābı səndən ay **məh** alələr *(Gazel 48, Mısra 8). [məh,]*

O **məh** bənimlə olan gecə bəzmdə deyürəm
Ki āftāb meyimdür hilāl cāmımdur *(Gazel 55, Mısra 7). [məh,]*

Məni öldürdi ey **məh** nāz u ġəmzün təlḫ-güftārun
‘Əcəb bī-mehrsən ey bī-mürüvvət bu nə āyīndür *(Gazel 56, Mısra 7). [məh,]*

Ḫəstə cānım sənsiz ey **məh** möḥnət-i hicrān alur
Bu müşəḫḫəṣdir əcəl əlbəttə āḫır cān alur *(Gazel 59, Mısra 1). [məh,]*

Bir nəfəsdə lə‘lün ey **məh** aldı Żū`ī cānını
Nīşə bəs derlər ki ‘əqli bādə-i reyḥān alur *(Gazel 59, Mısra 9). [məh,]*

Ço qədr baña ‘āşiq deyüb ey **məh** sitəm etmə
Hər tīrə-nəẓər Żū`ī-i ḫūnīn-kəfən olmaz *(Gazel 94, Mısra 9). [məh,]*

Gəlməyür çeşminə ḫəlqün gecələr ẕərrə yuqu
Bes ki ey **məh** qıluram nālə vü əfğān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 8). [məh,]*

Sən nə səḥḥārsan ey **məh** ləb-i lə‘lün ‘eşqi
Gözlərimdən tökülən lü`lüyi mərcān etmiş *(Gazel 104, Mısra 7). [məh,]*

Bəzm içrə ẕövq olur mı o **məh**-ṭəl‘ət olmamış
Şəhd-i ləbindən ‘āşiq içün şərbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 1). [məh,]*

Ṣəd-ḥeyf saldı firqətə dövrān-ı kəc-mədār
Ol **məh** bənimlə bir gecə həm-ṣöḥbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 4). [məh,]*

Əl üz ey **məh** cəfādan rəh-güẕār-ı ẓülmdən pā çək
Nə cövr et ‘āşiq-i zārə nə fəryādından īẕā çək *(Gazel 116, Mısra 1). [məh,]*

Gözim sitārə-fəşāndur bu ġüṣṣədən hər şəb
Ki hansı bürci edüb ol **məhə** məqām fələk *(Gazel 118, Mısra 6). [məhə, -ə]*

O **məhə** çadrə salun gecələr yanmaq içün
Şam‘-ı ruḫsārınə pərvānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 9). [məhə, -ə]*

Lüṭf edüb eylədi əfzūn baña ol **məh** sitəmin
Demisən yoḫsə ġəm ü dərdüvi cānānə köñül *(Gazel 124, Mısra 5). [məh,]*

Məndən artuq eyləyür səndən şikāyət āşikār
Cövr ü bī-dādundan ey **məh** hər gecə dād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 12). [məh,]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki ol **məh** ilə həm-zəbān olam
Hər sözdə bir dilim dutulub nā-təvān olam *(Gazel 128, Mısra 1). [məh,]*

Dā`im firāqdə budur övrādı Żū`īnün
Ḫ˘oş ol zəmān ki ol **məh** ilə həm-zəbān olam *(Gazel 128, Mısra 10). [məh,]*

Ey **məh** vüṣālıña çəkübən ḥəsrət ağlaram
Yandurdı cism-i cānımı bu firqət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 1). [məh,]*

Dərdim budur ki görməyüb ey **məh** cəmālıvı
Hicründə cān verim qalə köñlümdə ḥəsrətim *(Gazel 138, Mısra 7). [məh,]*

Əgərçi ḥəsrət-i zülfünlə bir sevdā-yı məcnūndur
Göməndə ʻārizün ey **məh** olur dīvānətər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 6). [məh,]*

Sənün bu bī-vəfā olmaqlıqundan āgəh olsaydım
Köñül verməzdim ey **məh** düşdi bəndə bī-ḫəbər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 8). [məh,]*

Ləʻl-i ləbi həvāsı ilə məh-cəbīnün
Döndərməsin bu gün cigərin qanə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 9). [məh,]*

Baña sölərsən ey məh nār-ı hicrə ṣəbr qıl sölə
Olur mı kimsə kim ātəş arasındə ṣəbūr olsun *(Gazel 150, Mısra 7). [məh,]*

Məni yā öldür ey **məh** yā qutar dərd-i cüdālıqdan
Kim ölmək yaḫşıdır bi`llāh bu gūnə mübtəlālıqdan *(Gazel 151, Mısra 1). [məh,]*

Ḫədəng-i ġəmzün ey **məh** səpməsəydi dəm-bə-dəm sulər
Dil-i pür-ḫūnı çoḫdan yaḫmış idi nār-ı hicrānun *(Gazel 160, Mısra 9). [məh,]*

Ancaq o **məhün** zülfi nə īmān alur əldən
Āhū baḫışı qara gözi cān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 1). [məhün, -ün]*

Ẕū`ī yanuram şamʻ ṣifət ol **məhi** görcək
Hər gecə gəzən nāz ilə əğyār yanındə *(Gazel 186, Mısra 13). [məhi, -i]*

Qılur Żū`ī ruḫundə ol **məhün** cünbüş qara zülfi
Bəlī ʻādətdir eylər cünbüş ʻəqrəb māh-tāb içrə *(Gazel 188, Mısra 9). [məhün, -ün]*

İnṣāfə gəlüb qoymə gəl ey **məh** səni Tarı
Hicründə bu möḥnət-keşi qayqulər içində *(Gazel 190, Mısra 7). [məh,]*

Görüb əndūh-ı hicrānı olur kim lütf edə ol **məh**
Görim düşsün onı yā Rəb mənim tək dərd-i hicrānə *(Gazel 192, Mısra 5). [məh,]*

Demə Żū`ī ki əfğān eylərəm görcək firāqından
Göməndə ol **məhi** cān düşməyür əfğān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 10). [məhi, -i]*

Rəḥm et ey **məh** Żū`iyə möḥnət-i hicrün bugün
Qəṣd edübdir imdi cān-ı zār u nālān üstünə *(Gazel 203, Mısra 9). [məh,]*

O **məhün** gəlsə ʻitābə ləb-i gövhər-pāşı
Dönəcək ləʻlə cigər qanı ilə göz yaşı *(Gazel 247, Mısra 1). [məhün, -ün]*

Ey ʻāriżi **məh** zülfi siyəh qāməti ʻərʻər
Təlḫ oldı ləbün rəşki ilə bādə-i əḥmər *(Muhammes 4, Mısra 3). [məh,]*

Gözlərün bīmārı ey **məh** ṣəḥḥət-i cān istəməz
Təşnə-i cām-ı vüṣālun āb-ı ḥeyvān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 3). [məh,]*

Dögi ḫ˅urşīd ü **məh** ey lālə-ʻizārım gökdə
ʻƏks-i rūyundı sənün çərḫ-i müʻəllāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 11). [məh,]*

Yüzüni zülfi içrə elə ol sīmīn-bədən dutmuş
Görən sölər ki **məhdür** bürc-i əqrəbdə vəṭən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 2). [məhdür, -dür]*

Sən təki bir gözəl olmaqlıqə nəqqāş-ı əzəl
Gecə gündüz **məh** ü ḫ˅urşīdə verür yüz ṣayqəl *(Gazel 126, Mısra 2). [məh,]*

Ey Yəhūdā nəsl-i Yəʻqūb ism-i Yūsif ḥüsn kim
Ḥüsnüvə min müştərī yüz **məh** ḫərīdār eylədün *(Gazel 181, Mısra 4). [məh,]*

Hanı o şūḫlə məst-i şərāb olan günlər
Məhim piyālə meyim āftāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 2). [məhim, -im]*

Hanı o şūḫlə məst-i şərāb olan günlər
Məhim piyālə meyim āftāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 2). [məhim, -im]*

Żū`ī çü şəhr **məhlərinün** vəṣfin eylədün
Ḫ˘oşdur baña həmīşə desön bu kəlāmdan *(Gazel 177, Mısra 11). [məhlərinün, -lər, -i, -n, -ün]*

məh-ruḫsār: *Ay gibi güzel sevgili.*

Qılublar Żū`īni min ʻişvə vü nāz ilə sər-gərdān
Bu kāfir-dīn ü cövr-āyīn ü **məh-ruḫsār** u bəd-ḫūlər *(Gazel 57, Mısra 10). [məh ruḫsār,]*

məh-rūy: *Ay yüzlü sevgili.*

Ṭəvāf-ı kūyı fərəḥ-bəḫşdir o **məh-rūyun**
Mən isteṭāʻdə fərmānı ḫəlqə Yəzdānun *(Gazel 155, Mısra 7). [məh rūyun, -un]*

məhābət: *Korku.*

Nə var yoḫ ġəmi nə ʻəyālun ḫəcāləti
Nə cənnət ārzūsı nə dūzəḫ **məhābəti** *(Muhammes 2, Mısra 6). [məhābəti, -i]*

məhbūb: *Sevilen kimse, sevgili.*

Ḥūrī tək **məhbūbı** Kövs̱ər tək şərābı bāğda
Həẕihi cənnāt təcrī təḥtihā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 5). [məhbūbi, -i]*

Olan əlfāẓı **məhbūb** u dil-ārā
Müsəmmāyə muṭābıq Mollā Aqa *(Mesnevi 3, Mısra 5). [məhbūb,]*

məhbəs: *Suçluların hapsedilip cezâlarını çektikleri yer, cezâ evi, hapishâne. Hapishâne hissini veren karanlık, sıkıntılı yer.*

Yā **məhbəs** içrə qalursan nə qədri ʻömrün var
Həlāk olursan u yā əmr olur ḥökūmətdən *(Kaside 15, Mısra 19). [məhbəs,]*

məḫdūm: *Kendisine hizmet edilen kimse, efendi.*

Hīç ṭərīq içrə dögül möʻtəbər
Soruşmuyə ḫādimini **məḫdūmlar** *(Mesnevi 10, Mısra 54). [məḫdūmlar, -lar]*

məḫfī: *Mahfi, saklı, gizli.*

Yazubən bu sözi **məḫfī** saña iẓhār elədim
Öz ḫarābə evimə getməgə qıl bir sāmān *(Kaside 14, Mısra 23). [məḫfī,]*

ʻārifə māżi vü müstəqbəli ilhām eylər
Ġeybdə **məḫfī** olan ḥāləti iʻlām eylər *(Mesnevi 9, Mısra 8). [məḫfī,]*

Dəhānı sirrini ṣandūq-ı dildə **məḫfī** qılmışdım
Gözim fāş etdi āgəh olcaqın bu rāz-ı pünhānə *(Gazel 192, Mısra 3). [məḫfī,]*

məḥfəl-i ʻürfān: *İrfan meclisi.*

Bir sınıq cāmə verin zühd ü riyā ḫirqəsinə
Yol tapan **məḥfəl-i ʻürfānə** ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 8). [məḥfəl-i ʻürfānə, -ə]*

məh-i bī-mehr: *Şefkatsiz ay sevgili.*

Töküldi üstümə ġəm ləşkəri firāqundə
Nəẓərdən ey **məh-i bī-mehr** kim o dəm getdün *(Gazel 163, Mısra 8). [məh-i bī-mehr,]*

məh-i cəmāl: *Ay gibi olan güzellik.*

Żūʾī **məh-i cəmāluvə** nəẓẓārə qılmaqə
Dil ḫəlvətinə dīdələrim revzən eylədün *(Gazel 164, Mısra 17). [məh-i cəmāluvə, -uv, -ə]*

məh-i ḫūrşīd-liqā: *Güneş yüzlü ay sevgili.*

Nəsl-i ādəmdə sənün tək **məh-i ḫᵛurşīd-liqā**
Gər mələk gəlsə inanmam gələcək dünyāyə *(Gazel 194, Mısra 3). [məh-i ḫūrşīd-liqā,]*

məh-i kənʻān: *Kenanlı Hz. Yusuf gibi ay (sevgili).*

Yūsifdən irṡ ilə bu vəcāhət yetüb saña
Sənsən zəmānədə **məh-i Kənʻān** nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 4). [məh-i kənʻān,]*

məh-i şīrīn-kəlām: *Tatlı sözlü ay (sevgili).*

Be-sān-ı zəhr məzāqımdə təlḫdür şəkkər
Ze-bəs ki ol **məh-i şīrīn-kəlāmə** müştāqam *(Gazel 142, Mısra 4). [məh-i şīrīn-kəlāmə, -ə]*

məh-i səḫā: *Cömertlik ayı.*

Sən mənbəʻ-i çeşme-i ʻəṭāsən
Əbr-i kərəm ü **məh-i səḫāsən** *(Mesnevi 8, Mısra 66). [məh-i səḫāsən, -sən]*

məh-i tābān: *Yüzü ay gibi parlayan, ay gibi parlak yüzlü.*

Yā Rəb nədi bāʻiṡ belə dövrān dəgişübdür
Təʾṡīr-i kəvākib **məh-i tābān** dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 2). [məh-i tābān,]*

Tīrə etmişdi dil-āynəsini jəng-i firāq
Vəṣl-i ruḫsārun onı bir **məh-i tābān** etdi *(Gazel 233, Mısra 8). [məh-i tābān,]*

məh-i təmām: *Bütün ay, dolun ay.*

Qaşun hilāl ʻizārun **məh-i təmāmımdur**
Duʻā-yı zülf ü ruḫun vird-i ṣübḥ ü şāmımdur *(Gazel 55, Mısra 1). [məh-i təmāmımdur, -ım, -dur]*

məh-i ənvər: *Nurlu ay.*

Yüzündə tərdurur yā lālə üzrə jālədür yā kim
Məh-i ənvər kənārındə düzülmiş ʻiqd-ı pərvīndür *(Gazel 56, Mısra 4). [məh-i ənvər,]*

məh-liqā: *Yüzü ay gibi olan, ay yüzlü güzel.*

Yüzün ey **məh-liqā** ol gīsū-yı pīç ü tāb içrə
Sanasan āftāb-ı āləm-ārādur səḥāb içrə *(Gazel 188, Mısra 1). [məh-i liqā,]*

Neyləsün ʻāşiq saña dil verməsün ey **məh-liqā**
Hər nigāhun cān-sitān hər nāz u ġəmzün dil-firīb *(Gazel 18, Mısra 3). [məh-liqā,]*

Şirvānə tāzədən genə bir **məh-liqā** gəlüb
Vəh vəh nə məh-liqā dil-i zārə dəvā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 1). [məh-liqā,]*

Şirvānə tāzədən genə bir **məh-liqā** gəlüb
Vəh vəh nə məh-liqā dil-i zārə dəvā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 2). [məh-liqā,]*

Gün səḥāb içrə qalandə ḫˇoşdu gəl ey **məh-liqā**
Zülfüvi çək ʻāriżindən ḥüsnüñə nöqṣānı var *(Gazel 54, Mısra 5). [məh-liqā,]*

Firqətündə āh-ı cān-sūz u fəġānımdan mənim
Gecələr ey **məh-liqā** gərdūn-ı gərdān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 6). [məh-liqā,]*

Zülfi tək oldı mı necə sin qara günlərün
Mehr etmə demədim saña hər **məh-liqā** ilə *(Gazel 213, Mısra 14). [məh-liqā,]*

məḫlūq: *Mahluk. Yaratılmış şey, insan, hayvan, yaratık.*

İṡmün ziyādə mənfəʻətün yoḫdı olsə də
Məḫlūq tābeʻ āyə-i Qurʾānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 10). [məḫlūq,]*

Bilməm nöçün bu ḥīləni **məḫlūq** bilməyür
Kūr də bilir ki balıqı ʻāləmdə şūrdur *(Gazel 74, Mısra 11). [məḫlūq,]*

Ḫudāvəndā nə bəd-sāʻətdə **məḫlūq** olmuşuq biz kim
Ḫəlāʾiqlər yanındə żərrəcə miqdārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 9). [məḫlūq,]*

Nə eyləyəydi pərəstiş bu ḫəlq sīm ü zərə
Olaydı pūl bu **məḫlūqdan** nihān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 12). [məḫlūqdan, -dan]*

Ḫˇoş ol günlər ki biz **məḫluqdan** bīgānə olmuşduq
Qələndərvār dāʾim sākin-i mey-ḫānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 1). [məḫluqdan, -dan]*

Sənsən bu cəhān Ḫāliqi **məḫlūq** təmāmı
Hər şəḫsdə bir rəng ilə ṭīnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 31). [məḫlūq,]*

Nə sūd daş kimi **məḫlūqə** bu luğətçədən *(Kaside 15, Mısra 77). [məḫlūqə, -ə]*

Līk ṣəd-ḥeyf ki bu ʻəṣrdə **məḫlūq** təmām
Dutub ol köhnə sözi kim belə sölübdi babam *(Mesnevi 9, Mısra 59). [məḫlūq,]*

Məḫlūq içün cəhāndə qəżā vü qədər nədür
Gūyā ki məskənim baña dārüʾs-səlām idi *(Muhammes 2, Mısra 11). [məḫlūq,]*

Demə **məḫlūq** yanındə qoyulub tāzə niẓām
Pūldan ġeyri nə iş var isə məcmūʻ-ı ḥarām *(Terci-bend 1, Mısra 11). [məḫlūq,]*

məḫmūr: *Süzülmüş, baygınlaşmış.*

Almısan ey gözi **məḫmūr** ələ peymānə
Yoḫsə təngə gətürüb sübḥə-i ṣəd dānə səni *(Gazel 226, Mısra 3). [məḫmūr,]*

Məst ü **məḫmūr** gözün ġəmzə-i ḫadənglə nədür

Ṭuruqu`l-‘eyndə dünyāyə salur pərḫāşı *(Gazel 247, Mısra 9). [məḥmūr,]*

<u>məh-pārə:</u> *"Ay parçası", yüzü ay gibi parlak ve güzel olan kimse.*

Şükrlər kim Żū`iyā ‘eşqindən ol **məh-pārənün**
Döndülər əhl-i cəhān çāk-ı girībānun görüb *(Gazel 19, Mısra 15). [məh-pārənün, -n, -ün, -]*

Köñül əgərçi sən-i zārı pür-ġəm istəmənəm
Vəlī ḫəyālın **o məh-pārənün** kəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 2). [məh-pārənün, -n, -ün, -]*

Ḥəllāq-ı cəhān lüṭf eləyüb Żū`ī-i zārə
Bu aydə o **məh-pārəni** Şīrvānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 10). [məh-pārəni, -n, -i]*

N`oldı bugün bu bəzmə o **məh-pārə** gəlmədi
Qoydı bizi bu növ‘ güni qarə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 1). [məh-pārə,]*

<u>məh-rū:</u> *Ay yüzlü.*

Ze-bəs səngīn dil ‘āşiq-keş ü bəd-ḫūdur ol **məh-rū**
Nə vəşlə dut ümīd ey dil nə āh [u] zār bī-cā çək *(Gazel 116, Mısra 7). [məh-rū,]*

O gündən kim görüb ruḫsārıvı bī-pərdə ey **məh-rū**
Salur topraqlarə hər gün fələk ḫurşīd-i ‘əẕrāsın *(Gazel 162, Mısra 3). [məh-rū,]*

Gecə günüz çəkürəm intiẓārun ey **məh-rū**
Nə gün təmām olacaq intiẓārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 5). [məh-rū,]*

<u>məḥrūm:</u> *Yoksun, nasipsiz.*

Qalubdı bircə bu İslām milləti **məḥrūm**
Təmām millət-i ‘āləm dolubdı ḥikmətdən *(Kaside 15, Mısra 5). [məḥrūm,]*

Rəqībi məḥrəm-i bəẕm etmisən məni **məḥrūm**
Ġələṭ sənün kimi bī-mehrə āşnā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 5). [məḥrūm,]*

Dühāt içində nə müddətdi qalmışam məğmūm
Ləzīz şöḥbət-i cān-bəḫşdən olub **məhrūm** *(Mesnevi 14, Mısra 12). [məhrūm,]*

Qılub o māh vüşālından ‘āqibət **məḥrūm**
Ze-bəs ki ḫayl-ı bəlā qıldı Żū`ī üstə hücūm *(Tahmis 2, Mısra 27). [məḥrūm,]*

Sər-i kūyundan etmə Żū`īni **məḥrūm** ey bī-mehr
Süleymān bārgāhındə gərəkdür çünki mūr olsun *(Gazel 150, Mısra 11). [məḥrūm,]*

Ḥərīm-i Kə‘bə kūyundan ki olsun cān u dil **məḥrūm**
Minā-yı kūyun içrə etməsəm onları qurbānun *(Gazel 160, Mısra 5). [məḥrūm,]*

<u>məh-rūy:</u> *Ay yüzlü.*

Hanı o gün ki o **məh-rūy** mehrbānım idi
Ənīs-i məclis ü həm-bəzm-i həm-zəbānım idi *(Gazel 249, Mısra 1). [məh-rūy,]*

<u>məḥrəm:</u> *Başkalarından saklanan, başkaları tarafından görülmesi, bilinmesi, duyulması istenmeyen, gizli.*

Məḥrəm gəl eylə lüṭf ilə kūyun Mināsınə
Kim cānın etməgə saña Żū`ī fədā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 13). [məḥrəm,]*

Nə var ol məhvəşə āhımdan özgə qāṣidim hər şəb
Ḥərīm-i kūyunə bād-ı şəbādan ġeyri **məḥrəm** var *(Gazel 70, Mısra 12). [məḥrəm,]*

Kimün ki künc-i qənā‘ətlə gənc-i mə‘rifəti
Müyəssər oldı rumūz-ı dəqīqə **məḥrəmdür** *(Gazel 73, Mısra 6). [məḥrəmdür, -dür]*

Olub sər-məst bilmirdüq nədür nīk [ü] bəd-i dünyā
Bu məcnūnluqlə məḥrəm məclis-i ‘ürfānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 4). [məḥrəm,]*

Żū`iyā **məḥrəm** edib zülfünə rūyun hər gün
Kāfiri ḫāzin-i gəncīnə-i īmān etdi *(Gazel 233, Mısra 11). [məḥrəm,]*

Ṣəd-ḥeyf keçdi fəṣl-i gül ü mövsüm-i bəhār
Bir dil bilən müṣāḥib ü bir **məḥrəm** olmadı *(Gazel 238, Mısra 12). [məḥrəm,]*

<u>məḥrəm-i bəẕm:</u> *Meclisin mahremi, dostu, yakını.*

Rəqībi **məḥrəm-i bəẕm** etmisən məni məḥrūm
Ġələṭ sənün kimi bī-mehrə āşnā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 5). [məḥrəm-i bəẕm,]*

<u>məḥrəm-i əsrār:</u> *Sırların gizliliği, mahremiyeti.*

Bir sirr var bu nāmə-i əlṭāf-ı fəżldə
Żū`ī bilür ki **məḥrəm-i əsrārdən** gəlüb *(Gazel 26, Mısra 14). [məḥrəm-i əsrārdən, -dən]*

Bir sirr var bu nāmə-i əlṭāf-ı fəżldə
Żū`ī bilür ki **məḥrəm-i əsrārdən** gəlüb *(Gazel 27, Mısra 12). [məḥrəm-i əsrārdən, -dən]*

<u>məḥrəm-i əsrār-ı sirr-i yā vü sā:</u> *Yasin suresindeki yā ve sin harflerinin sırrının esrarının ilacı, cevabı.*

Ḥəq qəsəmlə sūrə-i yāsīndə iżhār eyləyüb
Şānuvı ey məḥrəm-i əsrār-ı sirr-i yā vü sā *(Gazel 1, Mısra 6). [məḥrəm-i əsrār-ı sirr-i yā vü sā,]*

<u>məḥsūb:</u> *Hesaplanmış, hesâba geçirilmiş, hesâba dâhil edilmiş.*

Qoyma keçə hicrində ġəm ü dərd ilə ḥālım
Öldür məni **məḥsūb** elə qurbānə ‘Əleykān *(Muhammes 4, Mısra 12). [məḥsūb,]*

<u>məḥşər:</u> *Âhiret hayâtında bütün insanların, dünyâda yaptıklarının hesâbını Allah huzûrunda vermek üzere tekrar dirilip toplanacakları yer.*

Żū`iyā innə ġafūr āyəsinə bağlə ümīd
Etməsün qoy saña **məḥşərdə** şəfā‘ət zāhid *(Gazel 39, Mısra 30). [məḥşərdə, -də]*

Köñül tərk eyləmə cām-ı şərāb-ı ‘eşqi tā **məḥşər**
Ki bu mey-məsti ġəm bilməz cəhāndə hūş-yār olmuş *(Gazel 102, Mısra 9). [məḥşər,]*

Bu qədri tökmə qanın ḫəncər-i müjgānlə ‘uşşāqun
Dilərlər qanını **məḥşər** güni hər mübtəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 8). [məḥşər,]*

Yüzi qarə gələsən **məḥşərə** ‘āṣī mücrim
Ḫəlq içində özüvi bir belə bī-‘ār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 27). [məḥşərə, -ə]*

<u>məḥv:</u> *Yok etme, varlığına son verme.*

Lə‘lün ‘eşqi olmasaydı məndə etməzdün cəfā
Çün küdūrət **məḥv** olur gər aradə qan olmasa *(Gazel 13, Mısra 10). [məḥv,]*

Məḥv olub ləfż-i ədüvvāt qutarə ḥīlə-i məkr
Şeyṭānət rəsmin atub cümləsi insān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 3). [məhv,]*

Nolubdı kim bu ṣifət **məḥv** olubdı ḫāṭirdən
Sənün rəfīq-i qədīmün bu Żū`ī-i kəm-nām *(Gazel 129, Mısra 9). [məḥv,]*

Bu mülkə vārid olduqdə mən-i məhcūr u nā-kāmı
Nöçün **məḥv** eylədün ḫāṭirdən ey ārām-ı cān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 12). [məḥv,]*

'Əcəb yoḫ **məḥv** olə cismim təcəllā-yı cəmālından
Bu şölə yandurubdur dāğlə Mūsā İbn-i 'Ümrānı *(Gazel 220, Mısra 7). [məhv,]*

Çün bilübdür bunı ki sīm ilə zər
Məḥv edər hər nə olsə 'eyb ü kədər *(Mesnevi 11, Mısra 18). [məḥv,]*

məḥv et-: *Mahvetmek.*

Bī-'elmliqdi bizləri nā-būd **məḥv edən**
Bir vəcḥ ilə gidərsün bizdən cəhāləti *(Kaside 2, Mısra 3). [məḥv edən, -ən]*

məḥv ol-: *Yok olmak, varlığına son vermek.*

Mūsā kimi bilməm niyə **məḥv olmayur** 'āşiq
Gəldükdə bu Ṭūrınə təcəllāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 5). [məḥv olmayur, -ma, -y, -ur]*

məhvəş: *Yüzü aya benzeyen, ay gibi güzel kadın.*

Düşübdü Żū`ī biyābānə imdi məcnūn tək
Ḫ˘oşā o **məhvəşə** həm-ḫ˅ānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 10). [məhvəşə, -ə]*

Nə var ol **məhvəşə** āhımdan özgə qāṣidim hər şəb
Ḥərīm-i kūyunə bād-ı ṣəbādan ġeyri məḥrəm var *(Gazel 70, Mısra 11). [məhvəşə, -ə]*

məḥż: *Sırf.*

Nüqrə-i ḫām demək cismivə lā`iq dögi çün
Məḥz bu rūḥdı cismün bədən anun cānı *(Gazel 250, Mısra 24). [məḥz,]*

Cühəlā **məḥż** libāsə söləyürlər 'ālim
Odı kim ẓülmət-i ġəflətdə qalublar dā`im *(Mesnevi 9, Mısra 25). [məḥż,]*

məḥzūn: *Üzüntülü, gamlı, kederli, hüzünlü.*

Sənsən həmīşə şād qılan ḫəstə köñlümi
Məḥzūn edəndə cövr ilə bu çərḫ-i kəc-mədār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 14). [məḥzūn,]*

məḥəbbət: *Sevgi, muhabbet.*

Ayağun ṣədqəsi başım əlim dut sāqiyā mey ver
Məḥəbbət bādəsindən Żū`ī tək başdə ḫumārım var *(Gazel 45, Mısra 10). [məḥəbbət,]*

Yeridi tīğ ilə gər etsə pārə pārə məni
Onun **məḥəbbəti** əlbəttə kim günāhımdur *(Gazel 53, Mısra 4). [məḥəbbəti, -i]*

Nə ḥüsn olaydı nə 'āşiq nə vəṣl nə hicrān
Nə şūr-ı 'eşq ü **məḥəbbət** nə imtaḥān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 8). [məḥəbbət,]*

Gözlərdi təmām əhl-i cəhān ḥəqq-i səlāmı
N`oldı o ṣədāqət o **məḥəbbət** hara getdi *(Kaside 24, Mısra 8). [məḥəbbət,]*

Vücūdım ney kimi sūrāḫ sūrāḫ olsə āh etmən
Məḥəbbətdən dəm urduq içməmək olmaz bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 30). [məḥəbbətdən, -dən]*

Nə yaḫşı günlər idi ol nə yaḫşı müddət idi
Ki şuğlimiz o pərī-rūy ilə **məḥəbbət** idi *(Tahmis 2, Mısra 12). [məḥəbbət,]*

məḥək: *Bir kimse veya nesnenin değerini ölçmeye, anlamaya yarayan şey, ölçü, mîyar, mîzan.*

Cövr ü cəfā-yı yārdur 'eşqə **məḥək** əgər
Ṣəbr etməsə ẓuhūrə gəlür kəm 'əyārlıq *(Gazel 111, Mısra 7). [məḥək,]*

məḥəl: *Mevki.*

Cümlənün qəvli belədür bu **məḥəl**
Mundan özgə sözinə etsön 'əməl *(Mesnevi 11, Mısra 53). [məḥəl,]*

məḥəmməd bəg: *Özel isim.*

Budur vəchi **Məḥəmməd Bəg** büsāṭ-ı toy binā etmiş
Fələk cedy ü ḥəməldən bəzmə vermiş bərrə büryānə *(Kaside 22, Mısra 19). [məḥəmməd bəg,]*

mə'īşət: *Yaşamak için gerekli olan şeyler, geçim, dirlik.*

Mə'īşət būstānındə cəhān əhlinə gül yetdi
Mənim bu qara bəḫtimdən piyāz u kəndənə çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 5). [mə'īşət,]*

məkān: *Durulan, oturulan yer, ev, mesken, ikāmetgâh.*

Dögül bu dəhrdə ṣəyyādlıq qanūnī bi`llāhi
Ki ṣaydın tərk edüb dönsün havā üzrə **məkān** Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 10). [məkān,]*

Nə müddətdür köñül kim tərk-i mülk-i Şīrvān qılmış
Diyār-ı Qübbədə yüz dərd [ü] möḥnətlə **məkān** qılmış *(Kaside 11, Mısra 2). [məkān,]*

Ayaġ yalın baş açuq mündəris **məkānlardə**
Olur mu ḥāṣil öyrədə fünūn ḥikmətdən *(Kaside 15, Mısra 67). [məkānlardə, -lar, -də]*

Vəlīkən düşmüşəm āvārə müddətdür Şəmāḫıdan
Diyār-ı Qübbə içrə bir nişīməndə **məkānım** var *(Kaside 7, Mısra 10). [məkānım, -ım]*

məkātib: *Mektepler, okullar.*

Belə dögül bərādər [o] məktəb nə mədrəsə
Qeyri miləl **məkātibinə** eylə diqqəti *(Kaside 2, Mısra 16). [məkātibinə, -i, -n, -ə]*

məkkārə: *At, deve, katır gibi eşyâ taşımak için kirâlanan hayvan, yük hayvanı.*

Köñül nə vəṣlinə şükr eylə nə şəkvə firāqından
Təmām övżā'ı yek-sər ḫ˅ābdur **məkkārə** dünyānun *(Gazel 149, Mısra 10). [məkkārə,]*

məkr: *Hîle, düzen, aldatma.*

Sanmə zāhid yetüşürsən bu 'əməllə ḫüldə
'Eşqdür ṣidq gərək mundə itər **məkr** ü ḥiyəl *(Gazel 126, Mısra 10). [məkr,]*

məktəb: *Mektep, okul.*

Təḥṣīl-i ʻelmə mədrəsə **məktəb** gərəkdi tā
Övlād ḥāṣil eyləyə ʻelm ilə ḥikməti *(Kaside 2, Mısra 9). [məktəb,]*

Məktəb nə növʻ ḫ˘oş olı cındır ḥəṣīrdə
Əṭfāl ayaġ yalın çəkə palçıqdə zəḥməti *(Kaside 2, Mısra 11). [məktəb,]*

Belə dögül bərādər [o] **məktəb** nə mədrəsə
Qeyri miləl məkātibinə eylə diqqəti *(Kaside 2, Mısra 15). [məktəb,]*

Bir gör müʻəllimi necə ṣāḥib-i ʻelmdür
Yā **məktəbə** nə növʻ qılurlar ḥimāyəti *(Kaside 2, Mısra 18). [məktəbə, -ə]*

Övlādı olmayan də verür ḫərc məktəbə
Ṣərf eyləyür müʻəllimə əṭfālə dövləti *(Kaside 2, Mısra 19). [məktəbə, -ə]*

Gərəkdi bizdə də olsun mədāris ü **məktəb**
ʻUlūm-ı fəżlə çataq **məktəb** içrə zəḥmət ilə *(Kaside 20, Mısra 21). [məktəb,]*

Gərəkdi bizdə də olsun mədāris ü məktəb
ʻUlūm-ı fəżlə çataq **məktəb** içrə zəḥmət ilə *(Kaside 20, Mısra 22). [məktəb,]*

Nə qədri dād elədim **məktəb** eyləyün bün[y] ād
Oḫı oyan yuḫudan qalma ḫ∨āb-ı qəflət ilə *(Kaside 20, Mısra 39). [məktəb,]*

Gərək müʻəllim-i qābil olə o **məktəbdə**
Cəvāb söliyə hər bir su`ālə diqqət ilə *(Kaside 20, Mısra 23). [məktəbdə, -də]*

Üç il içində nədən Rus **məktəbdə** ṭāliblər
Bilürlər üç dili həm oḫumaqlə yazmanı *(Kaside 23, Mısra 55). [məktəbdə, -də]*

Bu ʻelm mədrəsə **məktəblər** içrə ḥāṣīl olur
Müʻəllimi də gərək olsun ʻelm-i ʻummānī *(Kaside 23, Mısra 49). [məktəblər, -lər]*

Nə qədər fikr elədim diqqət ilə bu kārə
Məktəb ü dərsdən özgə bunə yoḫdur çārə *(Mesnevi 9, Mısra 66). [məktəb,]*

Sizə hər gündə deyür **məktəb** [ü] məktəb İrşād
Mollā Nəṣrəddīn edir ḥikmət ilə yüz fəryād *(Mesnevi 9, Mısra 81). [məktəb,]*

Sizə hər gündə deyür **məktəb** [ü] məktəb İrşād
Mollā Nəṣrəddīn edir ḥikmət ilə yüz fəryād *(Mesnevi 9, Mısra 81). [məktəb,]*

Siz də hər buqʻədə bir **məktəb** bünyād eyləyün *(Mesnevi 9, Mısra 83). [məktəb,]*

Dərs ü məktəbdi təṣəvvür elə bu dərdə dəvā
Oḫuyub ʻelm ilə tapmış nəẓər et telġrama *(Mesnevi 9, Mısra 67). [məktəbdi, -di]*

Pəs gözim nūrı gəlüb **məktəbə** ʻelm et ḥāsil
Oləsən məclis-i ʻürfān əzīzim vāṣil *(Mesnevi 9, Mısra 75). [məktəbə, -ə]*

Ey ʻəzīzān-ı cəhān məʻdən-i cāndur **məktəb**
Bədən-i mürdə içün rūḥ-ı rəvāndur **məktəb** *(Muhammes 5, Mısra 1). [məktəb,]*

Ey ʻəzīzān-ı cəhān məʻdən-i cāndur **məktəb**
Bədən-i mürdə içün rūḥ-ı rəvāndur **məktəb** *(Muhammes 5, Mısra 2). [məktəb,]*

Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü şāndur **məktəb**
Yāḫşı diqqət eləsön bāğ-ı cināndur **məktəb** *(Muhammes 5, Mısra 3). [məktəb,]*

Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü şāndur **məktəb**
Yāḫşı diqqət eləsön bāğ-ı cināndur **məktəb** *(Muhammes 5, Mısra 4). [məktəb,]*

Əlḥəq insān olanə nitq ü bəyāndur **məktəb**
Hər kəsün olmasə gər ʻelmi yəqīn əʻmādur *(Muhammes 5, Mısra 5). [məktəb,]*

Ölüdür bāṭini ẓāhirdə əgər əḥyādur
Bədən-i mürdə içün rūḥ-ı rəvāndur **məktəb** *(Muhammes 5, Mısra 10). [məktəb,]*

Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü şāndur **məktəb**
Kişi beş dil bilə gər ondə təmām ādəmdür *(Muhammes 5, Mısra 15). [məktəb,]*

ʻĀlimün ʻizzətinə baḫ ki nə ḫ˘oş ʻāləmdür
Yāḫşı diqqət eləsön bāğ-ı cināndur **məktəb** *(Muhammes 5, Mısra 20). [məktəb,]*

Əlḥəq insān olanə nitq ü bəyāndur **məktəb** *(Muhammes 5, Mısra 25). [məktəb,]*

məlāḥət: *Güzellik.*

Bir nāzlu **məlāḥətlü** nigārə verə köñlin
Tā düzlı olə cümülə əşʻārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 7). [məlāḥətlü, -lü]*

Məlāḥət Miṣrdə bāzār qurmuş Yūsif-i s̱ānī
Züleyḫāvəş bu gün ʻeşq ilə bu bāzārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 5). [məlāḥət,]*

Hər adı Rüstəm olanlardə şücāʻət olu mı
Hər adı Yūsif olan kəsdə **məlāḥət** olu mı *(Mesnevi 6, Mısra 38). [məlāḥət,]*

məlik: *Hükümdar, pâdişah, hâkan.*

Göz ü qaş u əl ayaġ pūlilə dögül insān
Əgər məlik olə bī-məʻrifət nə ādəmdür *(Gazel 80, Mısra 12). [məlik,]*

məʻlūm: *Herkes tarafından bilinen, öğrenilmiş olan (şey).*

ʻĀləmə **məʻlūm** olubdur qoydıqun ədəb-i dīn
Hīç bir mürsəl nəbīdə yoḫdı belə ihtidā *(Gazel 2, Mısra 7). [məʻlūm,]*

Məʻlūm edər idün bizə də sirr-i cəhānı
Əsrārıvı bilməkliyə ḥeyrət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 17). [məʻlūm,]*

Mədḥ u ẕəm bāqīdür qiyāmətəcən
Çünki **məʻlūmdur** dəfātirdən *(Mesnevi 2, Mısra 28). [məʻlūmdur, -dur]*

Yetüşdi nāmə-i müşkīn ḫitāmun
Yəqīn **məʻlūm** olundı həm mərāmun *(Mesnevi 3, Mısra 8). [məʻlūm,]*

Yəqīndür bu ki sizdə çoḫdur alma
Vəlī ās̱ārı **məʻlūm** olmaz əṣlā *(Mesnevi 3, Mısra 28). [məʻlūm,]*

Təʻsīr-i məst olub bu pīr-i kühən
Ḫəlqə **məʻlūm** edim nə varsə süḫən *(Mesnevi 11, Mısra 10). [məʻlūm,]*

Bir ẕərrə söz olmadı qəżādan **məʻlūm**

Çoẖ baẖdım əgər diqqət ilə təfsīrə *(Rübai 2, Mısra 3).* *[mə'lūm,]*

məl'ūn: *Allah'ın lânetine uğramış, rahmetinden mahrum kalmış, lânetlenmiş, lânetli.*

Yezīd tək adı **məl'ūn** özi cəhənnəmdə
Nə fā`idə elə olsə ḥökūmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 13).* *[məl'ūn,]*

mələk: *Melek, gözle görülüp elle tutulmayan, yiyip içmeyen, cinsiyet farkı bulunmayan, sâdece Allah'a itâat etmek ve dâima hayra vâsıta olmak üzere yaratılmış olan sayısız nûrânî varlıklardan her biri.*

Ḫudā yaratduqı əşyādan eyləyüb mümtāz
Mələkdən artuq edübdür səẖā kərāmətdən *(Kaside 15, Mısra 12).* *[mələkdən, -dən]*

Ümmü`l-ẖəbā`is oldı adun çünki salmış
Bābildə ol **mələkləri** zindānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 6).* *[mələkləri, -lər, -i]*

Nəsl-i ādəmdə sənün tək məh-i ẖᵛurşīd-liqā
Gər **mələk** gəlsə inanmam gələcək dünyāyə *(Gazel 194, Mısra 4).* *[mələk,]*

mələk-ṭəl'ət: *Melek yüzlü.*

Dil-cūy-ı pərī-rūy **mələk-ṭəl'ət** ü rə'nā
Gər kim enə firdövs-i bərīndən yerə ḥavrā *(Muhammes 4, Mısra 23).* *[mələk ṭəl'ət,]*

məmālik: *Memleket.*

Yağmalayubdı ṭürrələrün Çīn **məmālikin**
Hər çīni içrə müşk-i Ḫıṭādan kəsībi var *(Gazel 44, Mısra 5).* *[məmālikin, -i, -n]*

Qūdyāl **məmālikində** rāḥət
Vəqtim keçinürdi bī-əẕiyyət *(Mesnevi 7, Mısra 23).* *[məmālikində, -i, -n, -də]*

məmāt: *Ölüm, mevt.*

Ḫᵛoşā o kimsələrə adı yaẖşılıqlə qalub
Görüb ḥəyat u **məmātında** ləẕẕət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 12).* *[məmātində, -ı, -n, -də]*

məmnūn: *Hoşnut olan (kimse), râzı.*

Gün-bə-gündən eləsün Bārī Ḫudā 'ömrin uzun
Kərəmindən eləyüb cümlə fəqīri **məmnūn** *(Mesnevi 6, Mısra 32).* *[məmnūn,]*

Həmīşə ẖāṭirivi Ḫāliq eyləsün **məmnūn**
Cəlāl u dövləti 'ömrüvi həm dəẖi əfzūn *(Mesnevi 14, Mısra 17).* *[məmnūn,]*

mə'mūr: *Gelişip güzelleşmiş, bayındır duruma gelmiş, şenlikli.*

Təlaṭṭuf eylə köñül şəhrin etgilən **mə'mūr**
Ḫarābə qoymə kərəm qıl vilāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 9).* *[mə'mūr,]*

Bu necə şam'dı kim bəzmi pür-nūr elədi
Bu ẖarābə köñül eyvānını **mə'mūr** elədi *(Gazel 241, Mısra 2).* *[mə'mūr,]*

mən': *Engel olmak, alı koymak.*

Məni **mən'** etmə zāhid ṭāq-ı əbrūsı sücūdından
Kərāmətlər ki qaşından gəlür meḥrābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 5).* *[mən',]*

Żū`ī əgərçi **mən'** edürəm ẖəlqi yārdan
Mümkün mi şam'-dövrinə pərvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 13).* *[mən',]*

Baña bi`llāh yegdür belə ẕillət pādşāhlıqdan
Məni 'eşqindən anun çoẖ də gəl **mən'** etmə ey nāṣiḥ *(Gazel 151, Mısra 12).* *[mən',]*

Yüzün nəẓẓārəsindən **mən'** edübdür Żū`īni zülfün
Bu kāfir əldən almış dīnini gör kim müsəlmānun *(Gazel 160, Mısra 13).* *[mən',]*

mən: *Ben, birinci şahıs tekil zamiri.*

Zāhid nə ẕövq-yāb olı ḥūr-ı behiştdən
Bir şūẖə **mən** tək 'āşiq-i şeydādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 6).* *[mən,]*

Mənim tək olmayə ṣəd pārə tīğ-i ḥəsrət ilə
Cirāhət-i dilinə yārdan dəvāsı olə *(Gazel 10, Mısra 5).* *[mənim, -im]*

Ḫəm-qədīm bir çəng olub cān-riştəsi ol çəngə tār
Tā ki oldım **mən** żə'īf ol tār-ı gīsūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 4).* *[mən,]*

Çeşm-i pür-ẖūnum **mənim** ṭūfānə verdi 'āləmi
Bəs ki tökdi qanlu yaş ol sərv-i dil-cūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 5).* *[mənim, -im]*

Lə'lün 'eşqi olmasaydı **məndə** etməzdün cəfā
Çün küdūrət məḥv olur gər aradə qan olmasa *(Gazel 13, Mısra 9).* *[məndə, -də]*

Tā ki müķşin zülfñə vermişsən eləmə pīç [ü] tāb
Almısan pəjmürdə köñlümdən **mənim** ārām u tāb *(Gazel 16, Mısra 2).* *[mənim, -im]*

Mən də bülbül də gül 'eşqində şərīküz līkən
Żū`iyə giryə fəğān bülbül-i şeydāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 13).* *[mən,]*

Hər cəhətdən 'āləm olmuş cənnətü`l-mə`vā vəlī
Neylərəm **mən** cənnəti çün onda ādəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 4).* *[mən,]*

Mən özim billəm nəyəm sən Żū`īni ey şeyẖ-i şəhr
Ḫᵛâh bir 'āqil ẖəyāl et ẖᵛâh bir dīvānə dut *(Gazel 33, Mısra 9).* *[mən,]*

Dur gözün qurbānı sāqī bir də mey-ẖānə dut
Ġəm ẖumārı pāy-māl etdi **məni** peymānə dut *(Gazel 33, Mısra 2).* *[məni, -i]*

Uçubdur mürğ-i rūḥım təndən ey dost
Olan sā'ət **mən** ayru səndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 2).* *[mən,]*

Be-ġeyr-əz başıña dönmək dolanmaq
Nə gördün kəsdün ülfət **məndən** ey dost *(Gazel 34, Mısra 4).* *[məndən, -dən]*

Ġəmündür mūnisim ey gül ayırmə
Məni ondan onı həm **məndən** ey dost *(Gazel 34, Mısra 6).* *[məndən, -dən]*

Ġəmündür mūnisim ey gül ayırmə
Məni ondan onı həm məndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 6).* *[məni, -i]*

Məni etmə cüdā kūyundən ey gül
Ayırmə bülbüli gülşəndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 7).* *[məni, -i]*

Ṣəḥrā vü bāğ versə də firdövsdən nişān
Göz açmağə nəẓārəyə **məndə** dimāğ yoẖ *(Gazel 37, Mısra 6). [məndə, -də]*

Tənhā nə **mən** bəlā vü ġəm-i dərdəəm əsīr
Hansı köñüldi lālə kimi dāğdār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 15). [mən,]*

Gər ʻədālətlə olur ḥəşr günündə dīvān
Sən də **mən** də çəkərük ondə əẕiyyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 8). [mən,]*

Məndə vardur əgər ʻāşiq oluban mey içmək
Səndə var bir qulaġ as gör neçə ʻādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 9). [məndə, -də]*

Əl cinsu iləl cinsi yəmīlu deyülübdür
Lüṭf eyləyübən tap **mən**-bīmārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 16). [mən,]*

Nədür ey lālə-ruẖ yārım bu qədri bī-vəfālıq kim
Deməzsən kim **mənim** bir dərd çəkmiş dāğdārım var *(Gazel 45, Mısra 6). [mənim, -im]*

Gərəkdür **mən** yudam qan eyləyəm yüz fikr-i ṭūlānī
Sənün kim ʻāriż-i gül-gūn u zülf-i tābdārun var *(Gazel 46, Mısra 5). [mən,]*

Mənim yoẖ ḥörmətim mey-ẖānələrdə deyr ü məsciddə
Sənün hər yerdə olsun ʻizzətün həm ʻetibārun var *(Gazel 46, Mısra 7). [mənim, -im]*

Cəhān bāğında bir ẖ̆oşgīdə nəẖlə bənzərəm **mən** kim
Nə bir şāẖım nə sāyəm nə şükūfə nə bərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 11). [mən,]*

Olub ʻāşiq cəhāndə hərkəs öz məʻşūqəsin tapdı
Mənim kim hər zəmān firqətdə min min āh u zārım var *(Gazel 50, Mısra 4). [mənim, -im]*

Nə ġəflətdür bu səndə ey təġāfül-pīşə ṣəyyādım
Deməzsən kim **mənim** dāmımdə āẖır bir şikārım var *(Gazel 50, Mısra 6). [mənim, -im]*

Yeridi tīğ ilə gər etsə pārə pārə **məni**
Onun məḥəbbəti əlbəttə kim günāhımdur *(Gazel 53, Mısra 3). [məni, -i]*

Bu qədri etmə bana cövr ey büt-i bī-mehr
Ki səndən özgə **mənim** sölə kim pənāhımdur *(Gazel 53, Mısra 6). [mənim, -im]*

Ey firāq ol yār göndərdi səni tök qanımı
Ḥaqqıdır kim **məndə** ʻeşq-i ləblərindən qanı var *(Gazel 54, Mısra 4). [məndə, -də]*

Elə ẖəyāl edərəm şāh-ı hökmürānam gər
Desə filānı **mənim** bir kəmīn qulāmımdur *(Gazel 55, Mısra 4). [mənim, -im]*

Şikəstə köñlümi cövrüylə eyləyür vīrān
Demir ki bir bu ẖarābə **mənim** məqāmımdur *(Gazel 55, Mısra 6). [mənim, -im]*

Məni öldürdi ey məh nāz u ġəmzün təlẖ-güftārun
ʻƏcəb bī-mehrsən ey bī-mürüvvət bu nə āyīndür *(Gazel 56, Mısra 7). [məni, -i]*

Məni bəd-gūlər etdi kūy-ı dildārımdan āvārə
Görim olsun İlāhī mən kimi āvārə bəd-gūlər *(Gazel 57, Mısra 8). [mən,]*

Məni öldürdilər dərd ü ġəm-i ʻeşq ilə āẖırdə
Səmən-sīmā vü sünbül-mūy u sūsən-ləb [ü] gül-rūlər *(Gazel 57, Mısra 5). [məni, -i]*

Məni bəd-gūlər etdi kūy-ı dildārımdan āvārə
Görim olsun İlāhī mən kimi āvārə bəd-gūlər *(Gazel 57, Mısra 7). [məni, -i]*

Firqətündə āh-ı cān-sūz u fəğānımdan **mənim**
Gecələr ey məh-liqā gərdūn-ı gərdān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 5). [mənim, -im]*

Żū`iyā görcək **mənim** bu ābdār əşʻārımı
Bīẖūd u Seyyid Bəhār bəḥr-i ʻürfān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 9). [mənim, -im]*

Şīrvān içrə bu gün Ḫāqānī-i s̱ānī **mənəm**
Seḥr-i şeʻrimdən təmām Īrān u Tūrān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 7). [mənəm, -əm]*

Əlbəttə **mən** təki o də bir gül-əsīridür
Bī-cā dögül bu qədri ki bülbül fəğān çəkər *(Gazel 61, Mısra 7). [mən,]*

Ḫarāb olaydı cəhān kāş bu fələk-i bər-bād
Mənim bu mollālıqə intiẖāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 16). [mənim, -im]*

Bu günki günlərimi fikr edəndə ẓāhirdür
Behişt imiş **mənim** ol ʻişrət eyləyən günlər *(Gazel 67, Mısra 8). [mənim, -im]*

Gər cənnətə də imdiki ādəm gedəcəksə
Bi`llāh elə olsə **mənə** cənnət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 26). [mənə, -ə]*

Yandurur bəs ki məni hicr-i nigārım gecələr
Mənim olmuş deyəsən rūz-şümārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 1). [məni, -i]*

Yandurur bəs ki məni hicr-i nigārım gecələr
Mənim olmuş deyəsən rūz-şümārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 2). [mənim, -im]*

Qalusən **mən** kimi āvārə cəhān kārındə
Ey deyən kimsə ki işlər hamı tədbīrdədür *(Gazel 75, Mısra 9). [mən,]*

Tīğ-i əbrūlərün eylər **məni** ġəmdən āzād
Ṣayd-ı pür-bəstə ʻəlācı dəm-i şəmşīrdədür *(Gazel 75, Mısra 3). [məni, -i]*

Var idi **mənim** bircə nəfər ẖān-ı qədīmim
Bilməm nə olubdur o da əl-ān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 21). [mənim, -im]*

Əgərçi ṭürrələrün kāfir-i siyəh-dildür
Mənim tək ʻāşiq içün līk dīn ü īmāndur *(Gazel 81, Mısra 6). [mənim, -im]*

Nə küll-i cəbr ilədür həm nə iẖtiyār ilə
Bu sirri anlamuram **mən** nə mācerādandur *(Gazel 83, Mısra 10). [mən,]*

O māh vəṣlinə bir gün yetüşmədim āẖır
Mənim bu ṭāleʻimün gör nə bəd sitārəsi var *(Gazel 87, Mısra 4). [mənim, -im]*

Qılur əḥvāl-ı bāṭin ẓāhir ʻāləm içrə bir dəmdə
Desəm **mən** küfr olur mu cām-ı bādə gər peyəm-bərdür *(Gazel 88, Mısra 4). [mən,]*

Gər yolun düşsə ṣəbā Ağdaşə **məndən** sölə kim
Verdi cān ḥəsrət ilə Żū`ī-i nālān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 9). [məndən, -dən]*

Məni mənʻ etmə zāhid ṭāq-ı əbrūsı sücūdından

Kərāmətlər ki qaşından gəlür meḥrābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 5). [məni, -i]*

Ey māh bu gün sən kimi meh-pārə tapulmaz
Nə **mən** kimi dünyādə güni qarə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 2). [mən,]*

Ṣəḥrā-yı ġəm ü möḥnəti başdan başə gəzsön
Bir **mən** kimi möḥnət-zədə-āvārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 10). [mən,]*

Nə **mən** nə bülbül-i şūrīdə nə pərvānə ʻāşiqdür
Neçə yüz lālə-ruẖ ol gül-ġəmində dāğdār olmuş *(Gazel 102, Mısra 5). [mən,]*

Ləbi şövqi mey-i gül-nār tək məst eylər ʻuşşāqı
Bu məʻnīdən **mənim** tək çoẖları məst ü ẖumār olmuş *(Gazel 102, Mısra 4). [mənim, -im]*

Rəmīdə etdün əgərçi ẖəṭā ilə **məndən**
Rəqībə bārī ol āhūnı etmə rām fələk *(Gazel 118, Mısra 7). [məndən, -dən]*

Məni ki şəhrdən ey māh saldı āvārə
Bu gündə eylədi kəc-rov yəqīn təmām fələk *(Gazel 118, Mısra 3). [məni, -i]*

Zəncīr-i tār-ı zülfünə çün çatmayur əlün
Ölsün rəvādı **mən** kimi dīvānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 4). [mən,]*

Bir ləḥẓə qoymadun məni āsūdə dəhrdə
Gəldim əlündən āẖırı **mən** cānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 8). [mən,]*

Bir ləḥẓə qoymadun məni āsūdə dəhrdə
Gəldim əlündən āẖırı **mən** cānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 7). [məni, -i]*

Cām-ı sər-şārı dönəm başıña sāqī **mənə** ver
Məndən özgə nə rəvādur bu ayağə dəgə əl *(Gazel 126, Mısra 6). [məndən, -dən]*

Əcəlün əvvəli cān içrə əgər olmayaydı
Necə səndən **məni** ey cān aralar tīğ-i əcəl *(Gazel 126, Mısra 4). [məni, -i]*

Cām-ı sər-şārı dönəm başıña sāqī mənə ver
Məndən özgə nə rəvādur bu ayağə dəgə əl *(Gazel 126, Mısra 5). [mənə, -ə]*

Rūz-i vəṣl ol şūẖə qurbān olmadun ey cān dəẖi
Şām-ı hicrān **mən** saña sanmə ki imdād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 6). [mən,]*

Dāğ-ı hicrān ilə ol şīrīn-ləbün gər cān verəm
Kūh-kən tək Żū`iyā **mən** daẖı bir ad eylərəm *(Gazel 127, Mısra 14). [mən,]*

Məndən artuq eyləyür səndən şikāyət āşikār
Cövr ü bī-dādundan ey məh hər gecə dād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 11). [məndən, -dən]*

Mənim bu növʻ dögüldi ümīdim ey Seyyid
Ki hīç aparmıyasan Żū`ī-i ḫəzīndən nām *(Gazel 129, Mısra 15). [mənim, -im]*

Fərhād ilə Məcnūn qaçubən çöllərə düşdi
Żū`ī kimi bu ʻərṣədə **mən** tā ki səs etdim *(Gazel 130, Mısra 12). [mən,]*

Ey şūẖ saña rūz-ı əzəl yār mən oldım
Dām-ı sər-i zülfündə giriftār **mən** oldım *(Gazel 132, Mısra 1). [mən,]*

Ey şūẖ saña rūz-ı əzəl yār mən oldım
Dām-ı sər-i zülfündə giriftār **mən** oldım *(Gazel 132, Mısra 2). [mən,]*

Pərvīn saçub ey māh gözimdən gecə dā`im
Hicrində s̱üreyyā kimi bī-dār **mən** oldım *(Gazel 132, Mısra 4). [mən,]*

Ṣād oldılar əğyār vüṣālunlə həmīşə
Hicründə şəb ü rūz dil-əfkār **mən** oldım *(Gazel 132, Mısra 6). [mən,]*

Āvāze-i hüsnün ki təmām āləmi dutdı
Ey māh bu şöhrətdə səbəb-kār **mən** oldım *(Gazel 132, Mısra 8). [mən,]*

Bādām-ı siyəh-çeşm ilə ʻinnāb-ı ləbünçün
Hər ləḥẓədə cān verdim o bīmār **mən** oldım *(Gazel 132, Mısra 10). [mən,]*

Leylā kimi sən pərdə-i ʻismətdə oturdun
Məcnūn-ı sər-i kūçə vü bāzār **mən** oldım *(Gazel 132, Mısra 12). [mən,]*

Ləʻlün həvəsində hamı cān verməgə qaçdı
Bu ʻərṣədə ey yār vəfādār **mən** oldım *(Gazel 132, Mısra 14). [mən,]*

Dīvānə ṣifət sən pəriyə ʻāşiq olandan
Nāmūsı buraẖdım belə bī-ʻār **mən** oldım *(Gazel 132, Mısra 16). [mən,]*

Əz-bəs ki ləbün ẕikri dilim əzbəri oldı
Cümlə şüʻərā içrə şəkərbār **mən** oldım *(Gazel 132, Mısra 18). [mən,]*

Dərk eyləmədim hīç təcəllā-yı cəmālun
Mūsā kimi gər ṭālib-i dīdār **mən** oldım *(Gazel 132, Mısra 20). [mən,]*

Żū`ī kimi bənd-i girih-i zülfüñə düşdim
Āşuftə-i ol ṭürrə-i ṭərrār **mən** oldım *(Gazel 132, Mısra 22). [mən,]*

Mən ağlaram əgərçi baña ʻeyb edərsə ẖəlq
Bi`llāh firāqə yoẖdı belə ṭāqət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 3). [mən,]*

Ay u gün söyləməyüb məṭləbi muğləqdi ki **mən**
Gecə gündüz ġəm-i hicrān ilə āh vāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 3). [mən,]*

Behiştə gərçi **məni** dəʻvət etsələr sənsiz
Özimə rövżə`-i ẖüld-i cəhənnəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 3). [məni, -i]*

Aẖtarub ġəm **məni** āẖır bulacaqmış nə bilim
Küll-i ümmīdimiz āẖır solacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 1). [məni, -i]*

Səbəb nədür ki **məni** kāğəẕündə yazmamısan
Məgər bu qədri olar yār bī-vəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 3). [məni, -i]*

Qutarub ʻömr-i həvā çıẖmış idi başımdan
Gətürdi tāzə **məni** ʻeşqivə qəżā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 18). [məni, -i]*

Mənim tək ʻāşiqə inṣāfdur mı cövr etmək
Ḫ`oşam nə qədr edəsən Żū`iyə cəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 23). [mənim, -im]*

Mən bī-nəvāyə rəḥm elə ey sərv-qāmətim
Kim qalmayub firāqə dəẖi istiqāmətim *(Gazel 138, Mısra 1). [mən,]*

Göz görməyən cəvāhiri **mən** necə dərk edim
Ẓāhirdə çün nə var bu mərāyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 15). [mən,]*

Olu yā Rəb bu ki **mən** rövże-i riżvānə gedəm
Rāhət-i cānım içün ḫidmət-i cānānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 1). [mən,]*

Nə sərvə meyl edərəm nə ṣənūbərə kim **mən**
O qədri ol büt-i ṭūbā-qiyāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 5). [mən,]*

Bilsə idim dəhənün vüṣləti nā-mümkündür
Mən əzəl gün anı cān içrə nihān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 4). [mən,]*

Dəhānun dedilər **mən** görmədim ondan əṡər līkən
Təṣəvvürlə onı həm çeşme-i ḥeyvānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 3). [mən,]*

Dedi vā'iẓ ki var belə qiyāmət belə dūzəḫ **mən**
Onı qəddinə oḫşatdım munı hicrānə bəñzətdim*(Gazel 145, Mısra 5). [mən,]*

Qoyubdur sīnəmə hər gündə yüz min dāğ-ı pünhānı
Onunçün 'āriżin **mən** lālə-i nu'mānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 8). [mən,]*

'Əks-i ḫəṭṭün görmədim bir çeşm-i nəmnākımdə **mən**
Bəs neçün derlər gəzər dā`im Ḫiżr dəryā yüzin *(Gazel 148, Mısra 5). [mən,]*

'Əcəb āzādə idim yād ol günlər ki nā-gəhdən
Əsīr etdi **məni** zəncīr-i zülf ü çeşm-fəttānun *(Gazel 149, Mısra 4). [məni, -i]*

Nigārım 'eyb dutmə sirr-i 'eşqün fāş qılsam gər
Pərīşān eyləyüb bəs kim **məni** zülf-i pərīşānun *(Gazel 149, Mısra 6). [məni, -i]*

Məni yā öldür ey məh yā qutar dərd-i cüdālıqdan
Kim ölmək yaḫşıdır bi`llāh bu günə mübtəlālıqdan *(Gazel 151, Mısra 1). [məni, -i]*

Nə günə gör ṡəmər gördüm nihāl-i āşnālıqdan
Məni bīgānələr səndən cüdā etmək nə mümkündür *(Gazel 151, Mısra 8). [məni, -i]*

Məni 'eşqindən anun çoḫ də gəl mən' etmə ey nāṣiḥ
Baña bi`llāh yegdür belə ẕillət pādşāhlıqdan *(Gazel 151, Mısra 12). [məni, -i]*

Bir nəfəs keçməz firāqındə o bəd-ḫū dil-bərün
Kim tapulmaz min bəlā **mən zār** u sər-gərdān içün *(Gazel 152, Mısra 6). [mən,]*

Bir zəmān ḫᵛoş keçməyür hicrān əlindən cān içün
Güyiyā Ḫāliq yaratmışdur **məni** hicrān içün *(Gazel 152, Mısra 2). [məni, -i]*

Żū`ī-i məhcūr u **mən** 'əcz ilə gəldük lüṭf qıl
Ey pərī-rū dil-bərim dərgāhıña zinhār içün *(Gazel 153, Mısra 9). [mən,]*

Çəkməyübdir fəṣl-i dey bülbül gül-i rə'nā ġəmin
Eylə kim hicrində **mən** çəkdim o bī-pərvā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 2). [mən,]*

Ol māh firāqı **mənə** yüz min ġəm olubdur
Sāqī hanı ġəm dəf'inə peymānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 7). [mənə, -ə]*

Ṣəbā qoymə dağıtsun tār-ı zülf-i 'ənbər-əfşānun
Pərīşān etməsün cəm'iyyətin tā **mən**-pərīşānun *(Gazel 160, Mısra 2). [mən,]*

Əgər dəşt-i cünun içrə **mənim** tək olsə Məcnūnı
Nə mümkün sən tək olsun ey pərī Leylāsı dövrānun *(Gazel 160, Mısra 3). [mənim, -im]*

Bāğ seyrin istəmün **məndən** firāqındə onun
Çünki ol gül-rūdı bāğ u būstānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 3). [məndən, -dən]*

'Āqibət qıldı **məni** rüsvā fəğānı köñlümün
Qalmayub hicrānə çün tāb u təvānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 1). [məni, -i]*

Ey nəṣīḥət-gū çək al āḫır **məni** əfkārdan
Almış əldən iḫtiyārın żidd-i fānī köñlümün *(Gazel 161, Mısra 7). [məni, -i]*

Əgərçi ayrıluban **məndən** ey ṣənəm getdün
Firāqun ilə baña eyləyüb sitəm getdün *(Gazel 163, Mısra 1). [məndən, -dən]*

Əz-bəs ki ātəşīn-ruḫə yandurmısan **məni**
Zərdüşt vəqt olub **məni** Rūyīntən eylədün *(Gazel 164, Mısra 7). [məni, -i]*

Əz-bəs ki ātəşīn-ruḫə yandurmısan məni
Zərdüşt vəqt olub **məni** Rūyīntən eylədün *(Gazel 164, Mısra 8). [məni, -i]*

Məcnūn eyləyüb **məni** saldun bu çöllərə
Leylā edüb mi bu sitəmi kim sən eylədün *(Gazel 164, Mısra 15). [məni, -i]*

Günəş miṡāl yüzin eylədün nihān **məndən**
Ḫəyāl-i zülfi ilə günlərim qara qıldun *(Gazel 167, Mısra 3). [məndən, -dən]*

Nöçün fələk **məni** sən zār-ı bī-nəvā qıldun
Firāq-ı yārdə yüz dərdə mübtəlā qıldun *(Gazel 167, Mısra 1). [məni, -i]*

Bu nə inṣāfdur kim **mən** çəkəm əndūh-ı hicrānun
Görə əğyārlər vəṣlünlə yüz ẕövq ü ṣəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 3). [mən,]*

Ḥəbībā bir özün fikr eylə gör āyā rəvādur mı
Çəkə bīgānələr ləẕẕət görəm **mən** min bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 6). [mən,]*

Nə āvāzun səmā' etdim nə ẕövq-i vəṣlüvi gördüm
Təmām-ı 'ömrdə ey māh **mən** bəḫti qara səndən *(Gazel 168, Mısra 10). [mən,]*

'Əks-i ḫəṭṭün görmədim bir çeşm-i nəmnākımdə **mən**
Bəs neçün derlər gəzər dā`im Ḫiżr dəryā yüzin *(Gazel 170, Mısra 5). [mən,]*

Əvvəldə **məni** əbləh ü nā-dān yaradaydun
Məndə belə bu hər şey`ə diqqət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 4). [məndə, -də]*

Əbləh gər olaydım nə ġəm ü dərdim olurdı
Sən **məndə** bu ġəm çəkməgi ḫiṣlət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 6). [məndə, -də]*

Yā Rəb **məni** bu ḫāl ilə ḫilqət nöçün etdün
Hər gündə nəṣībim ġəm ü möḥnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 1). [məni, -i]*

Əvvəldə **məni** əbləh ü nā-dān yaradaydun
Məndə belə bu hər şey`ə diqqət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 3). [məni, -i]*

Məni bu növ‘ ilə vallāhi də nöçün qoydun
Kəlām-ı Ḥəqqdə və`ş-şəms āyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 5). [məni, -i]*

Bā‘i̱s budur ki hīç nə ‘ömrimdə bilmədim
Çoẖdur deyən ki **mən** bilürəm hər kənārdan *(Gazel 176, Mısra 20). [mən,]*

Ż̄ū`ī **mənəm** ki (?) āyət-i lā təqnəṭū de bəs
Tə‘rīf-i ẖülq-i zāhid içün şeyẖ [ü] şābdan *(Gazel 178, Mısra 13). [mənəm, -əm]*

Ġəm-i firāq ilən imdi belə olmazdım
Qoyaydı gər **məni** köñlüm öz ihtiyārım ilə *(Gazel 191, Mısra 8). [məni, -i]*

‘Əcəbdi çərh yanub həm kəvākib odlanmaz
Yüzün ġəmində **mənim** āh-ı pür-şərārım ilə *(Gazel 191, Mısra 6). [mənim, -im]*

Rəh-i ‘eşqündə nə cürm eyləmişdim kim **məni** saldun
Ḥəbībim muncə dərd ü möḥnət-i rənc-i firāvānə *(Gazel 192, Mısra 7). [məni, -i]*

Görüb əndūh-ı hicrānı olur kim lüṭf edə ol məh
Görim düşsün onı yā Rəb **mənim** tək dərd-i hicrānə *(Gazel 192, Mısra 6). [mənim, -im]*

Qorẖuzmə zāhidā **məni** bi`səlmihār ilə
Āsūdəəm mən āyə-i qul yā ‘ibād ilə *(Gazel 193, Mısra 2). [mən,]*

Qorẖuzmə zāhidā məni bi`səlmihār ilə
Āsūdəəm **mən** āyə-i qul yā ‘ibād ilə *(Gazel 193, Mısra 1). [məni, -i]*

Sölə ey bād-ı ṣəbā ol büt-i məh-sīmāyə
Ki salubdur **məni** məstānə gözün ġavġāyə *(Gazel 194, Mısra 2). [məni, -i]*

Cəhāndə kimsə belə ḥəsrət olmasun yā Rəb
Bu ḥəsrət ilə ki **mən** oldum iştiyāqundə *(Gazel 196, Mısra 4). [mən,]*

Lə‘lün ‘eşqi olmasaydı **məndə** etməzdün cəfā
Çün küdūrət məḥv olur gər aradə qan olmasə *(Gazel 197, Mısra 9). [məndə, -də]*

Firāqə döndi **mənim** vəṣl-i yārım āẖırdə
Nə növ‘lən keçəcək rūzgārım āẖırdə *(Gazel 198, Mısra 1). [mənim, -im]*

Olub ol şam‘ ġeyrə **mən** onun rūy-ı firāqındə
Dəm-ā-dəm yandım āhım ātəşindən nārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 3). [mən,]*

Ġəm-i ruẖsārı bəsdir gūşə-i möḥnətdə **mən zārə**
Aparmun dostlar bi`llāh məni gülzāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 7). [mən,]*

Ġəm-i ruẖsārı bəsdir gūşə-i möḥnətdə **mən zārə**
Aparmun dostlar bi`llāh məni gülzāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 8). [məni, -i]*

Kim verdi dil **mənim** təki bu dil-rübālarə
Kim düşdi ‘eşqdən belə mən tək bəlālarə *(Gazel 201, Mısra 2). [mən,]*

Kim verdi dil **mənim** təki bu dil-rübālarə
Kim düşdi ‘eşqdən belə mən tək bəlālarə *(Gazel 201, Mısra 1). [mənim, -im]*

Saldun həzār möhnətə ey çərẖ-i dūn **məni**
Sölə görim nə eylədim āyā saña genə *(Gazel 202, Mısra 5). [məni, -i]*

Necə əğyārı görim **mən** ki ölürdüm ġəmdən
Gər görirdim ki düşüb sāyə gəzir yanı ilə *(Gazel 204, Mısra 5). [mən,]*

Bir gün **mənim** murādım ilə dövr qılmadı
Dövr-i sipihr ü çərẖ-i dəğādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 5). [mənim, -im]*

Çək cəzādur sənə dīvānə köñül **mən** demədim
Zülfünə bağlama dil düşmə belə sevdāyə *(Gazel 209, Mısra 5). [mən,]*

Şübḥ qıldı yüzüvə Ż̄ū`ī irādətlə nəẓər
Çünki **mən** görmiş idim bāğ-ı gülüstān yuẖudə *(Gazel 210, Mısra 10). [mən,]*

O lālə-ruẖ gözəlim lüṭf ilə şükuftələnüb
Məni bu növ‘ görüb dāğdār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 4). [məni, -i]*

Bənd oldı çīn-zülfünə dil-mürği nā-gəhān
Düşdim bu dām-ı ‘eşqə genə **mən** ẖəṭā ilə *(Gazel 213, Mısra 4). [mən,]*

Nə var firāqə tāb nə dildārə dəst-rəs
Çərẖün nədür ẖüşūməti **mən** bī-nəvā ilə *(Gazel 213, Mısra 10). [mən,]*

Nə məndən et şikāyəti nə yārdan köñül
Hər nə ‘ədāvətün olə eylə Ḫudā ilə *(Gazel 213, Mısra 7). [məndən, -dən]*

Nāṣiḥ məẕəmmət etmə **məni** dərd-i ‘eşqdə
Nə çārə rūzgārdə ḥökm-i qəżā ilə *(Gazel 213, Mısra 5). [məni, -i]*

Zāhid dilər ki ḥūr ilə olsun behiştdə
Mən gülşən içrə bir neçə həm-dəm səbū ilə *(Gazel 214, Mısra 14). [mən,]*

Olubdur tāzədən dilim pərī-ruẖsār ḥeyrānı
Ki vardur zülf-i sevdāsılə yüz **mən** tək pərīşānı *(Gazel 220, Mısra 2). [mən,]*

Mənəm Maḥmūd-ı zārī ol Ayāz-ı s̱ānīnün Ż̄ū`ī
Ki çāruq ilə olmuş şəhrdə məşhūr dükkānı *(Gazel 220, Mısra 11). [mənəm, -əm]*

Ya ol nigārdə yā Rəb olaydı mehr ü vəfā
Ya **məndə** muncə ġəmə ṭāqət ü qərārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 12). [məndə, -də]*

Mənim də istəyürəm mehrbān nigārım olaydı
Ki ẕövq-i vəṣli ilə yaẖşı rūzgārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 1). [mənim, -im]*

Bār`İlāhī görim olsun belə **mən** tək nālān
Yār küyundan o kəs kim edüb āvārə **məni** *(Gazel 224, Mısra 7). [mən,]*

Ya edün ẖəncər-i bī-dād ilə ṣəd pārə **məni**
Qana döndi cigərim yā yetirün yārə **məni** *(Gazel 224, Mısra 1). [məni, -i]*

Ya edün ẖəncər-i bī-dād ilə ṣəd pārə **məni**
Qana döndi cigərim yā yetirün yārə **məni** *(Gazel 224, Mısra 2). [məni, -i]*

Dutmə ṭüğyān edüb ey əşk gözim rövzənini
Səni Tarı qoy edim oñlə nəẓārə **məni** *(Gazel 224, Mısra 4). [məni, -i]*

Eləməzdi bu ṣifət ləşkər-i dərd ü ġəm əsīr

Görməsəydi belə bī-ṭāqət ü bī-çārə **məni** *(Gazel 224, Mısra 6). [məni, -i]*

Bār`İlāhī görim olsun belə mən tək nālān
Yār küyundan o kəs kim edüb āvārə **məni** *(Gazel 224, Mısra 8). [məni, -i]*

Żū`iyā möḥnət-i hicrində dil-i ḫūnīndür
Belə möḥtāc qılan gündə yüz əğyārə **məni** *(Gazel 224, Mısra 10). [məni, -i]*

Bar`İlāhī bir də **mən** görrəm olə ol günləri
Kim vüṣāl-i yārdən ḫ˘oş-rūzgārım var idi *(Gazel 225, Mısra 11). [mən,]*

Rəşk edüb dövr-i fələk **məndən** ayırdı ʻāqibət
Dərd [ü] ġəm dəfʻinə kim bir ġəm-küsārım var idi *(Gazel 225, Mısra 9). [məndən, -dən]*

Etsön (?) də eylə tīr-i bəlāyə nişān **məni**
Salmə nəẓərdən ey büt-i nā-mehrbān məni *(Gazel 227, Mısra 1). [məni, -i]*

Etsön (?) də eylə tīr-i bəlāyə nişān **məni**
Salmə nəẓərdən ey büt-i nā-mehrbān **məni** *(Gazel 227, Mısra 2). [məni, -i]*

Əğyāra ilticā edərəm imdi hicrdə
Salmış nə gūnə günlərə gör āsmān **məni** *(Gazel 227, Mısra 4). [məni, -i]*

Əz-bəs ki nālə qıldı firāqundə ey pərī
Rüsvā-yı ʻāləm etdi dil-i nā-təvān **məni** *(Gazel 227, Mısra 6). [məni, -i]*

Bah gör nə növ' saldı qara günlərə köñül
Ḫāl-i siyāh u gīsū-yı ʻanbər-fəşān **məni** *(Gazel 227, Mısra 8). [məni, -i]*

Żū`ī ġəm-i dəhānı ilə ol sitəmgərin
Görsön vücūdımı yoh edərsən gümān **məni** *(Gazel 227, Mısra 10). [məni, -i]*

Aldı o Türk-i məst **mənim** iḫtiyārımı
Tārāc qıldı ḫānə-i ṣəbr ü qərārımı *(Gazel 228, Mısra 1). [mənim, -im]*

Getdi baña bir oḫ urub o şūḫ-ı tünd-ḫū
Tapşurdı yaḫşı saḫlə **mənim** yādgārımı *(Gazel 228, Mısra 4). [mənim, -im]*

Hicrān-ı həlākım **məni** lüṭfünlə zində qıl
Müdġəmdi ləblərində çü ʻĪsā ʻəlāməti *(Gazel 229, Mısra 7). [məni, -i]*

Gəl ey gözəl ġəm-i ʻeşqünlə zār qoymə **məni**
Firāq-ı zülfün ilə bī-qərār qoymə **məni** *(Gazel 232, Mısra 2). [məni, -i]*

Ümīd-i vəʻde-i vəṣlünlə qanə döndi cigər
Amāndı qanımı tök intiẓār qoymə **məni** *(Gazel 232, Mısra 4). [məni, -i]*

Gözim yaşından olur bir də Nūḥ ṭūfānı
Bu qədri hicrün ilə əşkbār qoymə **məni** *(Gazel 232, Mısra 6). [məni, -i]*

Şəb-i firāqdə yārun ḫəyāl-ı çeşmi ilə
Həlāk eylədi sāqī humār qoymə **məni** *(Gazel 232, Mısra 8). [məni, -i]*

Fərāğət-i tən ü cān məstliqdədür sāqī
Gözün fədāsı olum hūşyār qoymə **məni** *(Gazel 232, Mısra 10). [məni, -i]*

Cəfādan əl göti rəḥm eylə Żū`ī-i zārə
Şikəstə-i ələm-i rūzgār qoymə **məni** *(Gazel 232, Mısra 12). [məni, -i]*

Ḫ∨urşīd tək cəmālıvə mən şamʻ sölədim
Vācibdi yandırub **məni** kəssün zəbānımı *(Gazel 234, Mısra 5). [mən,]*

Ḫ∨urşīd tək cəmālıvə mən şamʻ sölədim
Vācibdi yandırub **məni** kəssün zəbānımı *(Gazel 234, Mısra 6). [məni, -i]*

Gīsūlərün ġəmində pərīşānam eylə kim
Bir əjdəhā alubdı **mənim** iki yanımı *(Gazel 234, Mısra 8). [mənim, -im]*

Hər şey` kəm ü ziyād olur ʻāləmdə rəsmdür
Żū`ī nədən **mənim** də ġəmim bir kəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 14). [mənim, -im]*

Getdi ol zülf-i siyəh qoydı qara gündə **məni**
Qalmışam imdi pərīşān u qərārım getdi *(Gazel 248, Mısra 3). [məni, -i]*

ʻĀriżün güldi ləbün ġönçə vüṣālun cənnət
Neylərəm **mən** sən olan yerdə güli reyḥānı *(Gazel 250, Mısra 16). [mən,]*

Əzəl gün bār`ilāha **məndən** āyā nə ḫəṭā çıḫdı
Ki bu dünyādə belə kövkəb-i bəḫtim qara çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 1). [məndən, -dən]*

Qəżā kātibləri hər şəḫṣ içün bir iş yazub lövḥə
Mənim lövḥimdəki cümlə ġəm-i dərd ü bəlā çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 4). [mənim, -im]*

Məʻīşət būstānındə cəhān əhlinə gül yetdi
Mənim bu qara bəḫtimdən piyāz u kəndənə çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 6). [mənim, -im]*

Bir beytə bir qəpik verələr **mən** də tā çəküm
Rūyintən ü Təhəmtəni meydānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 25). [məndə, -də]*

Qaldım āvārə vü sər-gəştə cəhān kārındə
Məndə bu ʻuqdəni açmaqə yoḫ idi ṭāqət *(Kaside 5, Mısra 16). [məndə, -də]*

Māt qıldı **məni** fīl-i fələk-i kəc-rəftār
Fərz-i ʻəql açmaq içün beydāqını yoḫ cür`ət *(Kaside 5, Mısra 25). [məni, -i]*

Kürk-i ḫəftānı gərək rədd edə sərmātərin
Yoḫdı yolım ki edəm **mən** onə tā istiḫżār *(Kaside 6, Mısra 26). [mən,]*

Salınub ʻişrət ilə **mən** də duʻālar eləyüb
ʻÖmrüvə dövlətüvə tā nə qədər cānım var *(Kaside 6, Mısra 37). [mən,]*

Tapsə hər yerdə **mənim** kimi ẕəlīl-i müżṭər
Dodurub öldürəcək zār [u] ẕəlīl bīmār *(Kaside 6, Mısra 9). [mənim, -im]*

Həmī ʻömrün qışı çatmış **mənə** həm qış fəṣli
Belə əḥvālə necə ṣəbr eləsün pəs bīmār *(Kaside 6, Mısra 5). [mənə, -ə]*

Piyādə rəḥ dönüb bu dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər fīl olsə ġəm yoḫ sən təki şāḥ-ı cəhānım var *(Kaside 7, Mısra 33). [mən,]*

Bu idi doğrı söz kim ʻərż olundu ḫāk-i pāyundə
Əgərçi şāʻirəm mən dəhrdə yüz min yalanım [var] *(Kaside 7, Mısra 36). [mən,]*

Liyāġ-ı mey gətür sāqī **məni** ġəm pāy-māl etdi
Mənim şərḥ-i ġəm etməkçün zəbān-ı tərcümānım var
(Kaside 7, Mısra 3). [məni, -i]

Liyāġ-ı mey gətür sāqī **məni** ġəm pāy-māl etdi
Mənim şərḥ-i ġəm etməkçün zəbān-ı tərcümānım var
(Kaside 7, Mısra 4). [mənim, -im]

Nə qədri qışdı mülk-i Qübbədə ḫˇoşdur **mənə** ammā
Bəhār olcaq düşər yādımə Şīrvān yüz fəğānım var *(Kaside 7, Mısra 13). [mənə, -ə]*

Mən yeyüb bəḫş eylərəm rāh-ı Ḥəqə ṣərf eylərəm
Rūz-ı məḥşərdə nəẓər qıl bāğ-ı cənnət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 7). [mən,]*

Mən də bəlā vü möḥnət ü əndūh [u] ġüṣṣədən
Dər-gūşə-e ḫəzīde pərīşān o del-fekār *(Kaside 9, Mısra 5). [mən,]*

Fələkdən ġüṣṣə dövrāndan bəlādur ḥāṣilim hər gün
Məgər Ḥəq şādlıq-ḫ˅urşīdini **məndən** nihān qılmış *(Kaside 11, Mısra 10). [məndən, -dən]*

O növ‘ ilə qılub pā-māl-i dərd ü ġəm **məni** gərdūn
Görənlər ḥālımı çərḫün əlindən əl-əmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 11). [məni, -i]*

Şikāyət eyləyürdüm bir rəfīqə çərḫ-i kəc-rovdan
Məni nīşə fələk dərd ü ġəm ilə tev`əmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 14). [məni, -i]*

Mənim tək hansı kəsdür kim düşüb əḥbābdən ayru
Mənim tək hansı bülbül tərk-i bāğ u būstān qılmış *(Kaside 11, Mısra 5). [mənim, -im]*

Mənim tək hansı kəsdür kim düşüb əḥbābdən ayru
Mənim tək hansı bülbül tərk-i bāğ u būstān qılmış *(Kaside 11, Mısra 6). [mənim, -im]*

Mənim tək hansı ‘āşiqdür de tāq-ı əbrū-yı cānān
Hilālə döndürübdür qāmətin ġəmdən kəmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 7). [mənim, -im]*

Mən etmişəm bunı yā kim bu iş müqəddər imiş
Bu fikr ilə gecə gündüz dəḫi fikār oldım *(Kaside 12, Mısra 5). [mən,]*

Olubdı bāğ-ı cəhāndən gül-i səḫā məfqūd
Odur ki **mən** kimi şā‘ir bu növ‘ ḫār oldım *(Kaside 12, Mısra 8). [mən,]*

Du‘ā ilən elə Żū`ī təmām əş‘ārun
Murād-ı məṭləbimə **mən** də kām-kār oldım *(Kaside 12, Mısra 26). [mən,]*

Həmīşə çün **mənə** sizdən yetübdi cūd u səḫā *(Kaside 12, Mısra 22). [mənə, -ə]*

Mən də bir Türkī qəṣīdə deyübən əḥvālım
Etdim ol mənbə‘-i əlṭāf u səḫāyə i‘lām *(Kaside 13, Mısra 31). [mən,]*

Dövr-i gərdūn **məni** bir növ‘ ayağə saldı
Ay u gün keçdi görünməz gözə bir bādə vü cām *(Kaside 13, Mısra 13). [məni, -i]*

Cāẖəliq olmaqı istər **məni** çərḫ-i kəc-rov
Ki qılub ləẕẕət-i dünyānı baña cümlə ḥarām *(Kaside 13, Mısra 15). [məni, -i]*

Mən kimi şā‘ir ü māhir ki ġəzāl-i ġəzəlim
Görsələr vāleh ü şeydā olə Sə‘d ü Səlmān *(Kaside 14, Mısra 11). [mən,]*

Nə deyüm bu sözi **mən** çıqdı tütün başımdan
Ki tütün almaqınə olmayə ādəmdə təvān *(Kaside 14, Mısra 15). [mən,]*

Fikr edirdim nədi cürmim ki bu qürbətdə **mənim**
Həm-dəmim şām [u] səḥər nālə vü əfğān oldı *(Kaside 17, Mısra 7). [mənim, -im]*

Dün ‘əcz ilə soruşdım **mən** pīr-i ‘əqldən
Bā‘iş nədür bu ḥālə bugün rūzgārdə *(Kaside 19, Mısra 13). [mən,]*

Çərḫün nədür ‘ədāvəti **mən dil-fikār** ilə
Qoymuş məni bu dərd ü ġəm-i bī-şümār ilə *(Kaside 21, Mısra 1). [mən,]*

Mən belə fikrlərdə köñül içrə müẓṭərib
Cəng ü cidāldə fələk-i kəc-mədār ilə *(Kaside 21, Mısra 15). [mən,]*

Çərḫün nədür ‘ədāvəti mən dil-fikār ilə
Qoymuş **məni** bu dərd ü ġəm-i bī-şümār ilə *(Kaside 21, Mısra 2). [məni, -i]*

Yoḫ əhl-i ḥāl şərḥ eləyim tā bəlālarım
Çoḫdur şikāyətim **mənim** Pərvərdgār ilə *(Kaside 21, Mısra 4). [mənim, -im]*

Mənim ‘ömrimsən ey sāqī yetüşdim bəs ki **mən** cānə
Nədür fövt eyləmək vəqti gətür sən cām-ı peymānə *(Kaside 22, Mısra 1). [mən,]*

Mənim ‘ömrimsən ey sāqī yetüşdim bəs ki mən cānə
Nədür fövt eyləmək vəqti gətür sən cām-ı peymānə *(Kaside 22, Mısra 1). [mənim, -im]*

‘Ālim-i şā‘irəm dərvīş ü fəqīr ü müẓṭər
Hansı vəch ilə desön **mən** o sayāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 14). [mən,]*

Żū`iyəm **mən** də Şamāḫīdə sənün məddāḫun
Düşmənün dīdəsinə çəkməgə dāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 15). [mən,]*

Eləyürsən hamunun ḥālinə lüṭf ilə nəẓər
Bir **mənim** də dəḫi bu ‘ərżimə baq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 6). [mənim, -im]*

Nə qədri vəṣf eləsəm ḥālətin bu bəzmün **mən**
Bürūz-ı ‘əcz edər āḫırdə qüvvə-i əzmān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 33). [mən,]*

Ey **mənim** tāc-ı sərim ḫān-ı ‘əẓīmu`ş-şānım
Ramażāndur bu gərək bundə sən əẕkār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 1). [mənim, -im]*

Qılandə ġeyrə cəfā öldürür **məni** qiryət
Yerindədür saña mən gərçi bī-vəfā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 2). [mən,]*

Qılandə ġeyrə cəfā öldürür **məni** qiryət
Yerindədür saña mən gərçi bī-vəfā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 1). [məni, -i]*

Rəqībi məḥrəm-i bəzm etmisən **məni** məḥrūm
Ġələṭ sənün kimi bī-mehrə āşnā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 5). [məni, -i]*

Görmədim ṣöḥbət-i dīdārıvı hərçənd ki **mən**
Feyz-i dīdārıvə cān ilə ṭələbkār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 3). [mən,]*

Ḥəq sələmət eləsün cümlə bəlādan cānun

Bu gəlüb getməkidən **mən** özim bīmār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 6). [mən,]*

Ey ḫˇoş ol vəqt ki **mən** sākin-i mey-ḫānə idim
Başdə mey nəş`əsi həm məşrəb-i cānānə idim *(Mesnevi 1, Mısra 13). [mən,]*

Eyləyüb çünki fərāmūş **məni** pīr-i Muğān
Gör necə olmuşam āvārə-i ṣəḥrā-yı Muğān *(Mesnevi 1, Mısra 9). [məni, -i]*

Olı bir müddət-i bəʻīd ki **mən**
Gəlmişəm Qübbəyə Şamāḫīdən *(Mesnevi 2, Mısra 29). [mən,]*

Çərḫ-i ġəddār rūzgār-ı dənī
Eyləyüb pāy-māl ġüṣṣə **məni** *(Mesnevi 2, Mısra 8). [məni, -i]*

Bu verdiyim **mənim** duʻālardan
Ḥəq səni ḥifẓ edə bəlālardan *(Mesnevi 2, Mısra 51). [mənim, -im]*

Nədən yeyüm bu qış nədən yandırum
Mən belə əḥvālı kimə qandırum *(Mesnevi 4, Mısra 38). [mən,]*

Ḥəqqə edirdüm gecə **mən** bir duʻā
Oturmuşkən ḫəstə bəstə mübtəlā *(Mesnevi 4, Mısra 39). [mən,]*

Söndürübən şamʻ-ı büsātım **mənim**
Dağıdəcəq bəzm-i nəşāṭım **mənim** *(Mesnevi 4, Mısra 25). [mənim, -im]*

Söndürübən şamʻ-ı büsātım **mənim**
Dağıdəcəq bəzm-i nəşāṭım **mənim** *(Mesnevi 4, Mısra 26). [mənim, -im]*

Fikr elə ey sərvər-i vālā-təbār
Sən var ikən **mən** qalam bī-çīz-i ḫār *(Mesnevi 5, Mısra 84). [mən,]*

Tutmazam **mən** onlarə hīç diqqəti
Görməyüblər bəḫşişi səḫāvəti *(Mesnevi 5, Mısra 89). [mən,]*

Ḫeyli zəmāndur **məni** yād etmədün
Dirhəm ü dīnār ilə şād etmədün *(Mesnevi 5, Mısra 97). [məni, -i]*

Sənsən **mənim** ṣāḥib-vəlī-neʻmətim
Ḫəlq içində ʻizzət dövlət ḥörmətim *(Mesnevi 5, Mısra 85). [mənim, -im]*

Mənim daʻvām səninlədür sərvərā
Qolı sınıq bilür qədr-i mūmiyā *(Mesnevi 5, Mısra 95). [mənim, -im]*

Sāqiyā bir kərəm et durma gözün qurbānı
Bir iki cām ilə sərşār elə **mən**-nālānı *(Mesnevi 6, Mısra 2). [mən,]*

Öz adın yazmaqı bilməz nə bilür kāf ilə nūn
İddiʻāsı budı līkən ki **mənəm** Əflāṭūn *(Mesnevi 6, Mısra 16). [mənəm, -əm]*

Çoḫı fəḫr ilə deyürlər ki **mənəm** ḫān-zādə
Fikr qılmır ʻurəfā bənd dögüldür adə *(Mesnevi 6, Mısra 35). [mənəm, -əm]*

Göstərmədi kimsə bir səḫāvət
Əvvəl **məni** nişə istədüz siz *(Mesnevi 7, Mısra 50). [məni, -i]*

Ey mīr-i büzürgvār Əmīrḫān
Qurbān saña yüz **mənim** kimi cān *(Mesnevi 7, Mısra 66). [mənim, -im]*

Bir cām ilə ġüṣṣə gedə **məndən**
Ġəm jəngini tā silüb köñüldən *(Mesnevi 8, Mısra 9). [məndən, -dən]*

Ver sāqī baña şərāb-ı gül-nār
Kim dövr-i fələk edüb **məni** ḫār *(Mesnevi 8, Mısra 2). [məni, -i]*

Bir buqʻədəəm əsīr ü ḥeyrān
Salmış **məni** min bəlāyə dövrān *(Mesnevi 8, Mısra 4). [məni, -i]*

Qoymə **məni** intiẓār içində
Şām u səḥər āh u zār içində *(Mesnevi 8, Mısra 67). [məni, -i]*

Dərs-i ʻelm ilə o ādəmdi **mən** oldım ḫeyvān
İstəsə hər cürə noḫtə urə ḥəqdür āsān *(Mesnevi 9, Mısra 71). [mən,]*

Bir il olur **mənim** kimi muẓṭəri
Cān u dildən iḫlāṣ edən çākəri *(Mesnevi 10, Mısra 49). [mənim, -im]*

Ey **mənim** məzhəb içrə qardaşım
Ṣūrət-i ādəmiyyə yoldaşım *(Mesnevi 11, Mısra 73). [mənim, -im]*

Gər **mənə** bāvər etməsön əṣlən
ʻƏməlündür həbā` mənṣūrən *(Mesnevi 11, Mısra 65). [mənə, -ə]*

Ṣəd-ḥeyf həft uduzdım [o] həftād sālımı
Bir fikr qılsa idim əgər **mən** [ki] mālımı *(Muhammes 2, Mısra 20). [mən,]*

Verməzdim ʻelmə māžī vü müstəqbəl ḥālımı
Mən də zər ilə doldurur idim çuvālımı *(Muhammes 2, Mısra 22). [mən,]*

Vafirqətā bu əṣrdə yoḫ bir rəfīq olan
İmdi **mənim** də yaḫşı günim müstədām idi *(Muhammes 2, Mısra 23). [mənim, -im]*

Yoḫ bir mədāḫilim belə bī-kārə olmuşam
Əl-qiṣṣə çərḫ əlindən **mən** cānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 24). [mən,]*

Belə ḥəyātə var ölümün çoḫ şərāqəti
Pəs nişə **mən** bu ʻāləm ü imkānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 34). [mən,]*

Mən kāfirəm ār edə ġılmānə ʻƏleykān
Ey dil-bər-i məh-rūy u büt-i ḫˇoş-ḫəṭṭ ü ḫālım *(Muhammes 4, Mısra 7). [mən,]*

Qoyma keçə hicrində ġəm ü dərd ilə ḥālım
Öldür **məni** məḥsūb elə qurbānə ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 12). [məni, -i]*

Ḫəṭṭündən olub ʻāləm ara Ḫıżr hüveydā
İncīlə qəsəm etdi **məni** āḫırı rüsvā *(Muhammes 4, Mısra 16). [məni, -i]*

Zülfün həvəsi eylədi təsbīhimi zünnār
Döndürdi **məni** āḫırı şıʻānə ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 36). [məni, -i]*

Məndən bəlā vü möḥnət-i hicrān uzaġ idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 11). [məndən, -dən]*

Vədā‘-ı bāz-pəsīn qoymə əşkbār **məni**
Dəm-i vədā‘dı gəl qoymə intiẓār **məni** *(Müseddes 2, Mısra 3). [məni, -i]*

Vədā‘-ı bāz-pəsīn qoymə əşkbār **məni**
Dəm-i vədā‘dı gəl qoymə intiẓār **məni** *(Müseddes 2, Mısra 4). [məni, -i]*

Hücūm-ı dərd ü bəlā keştī-i ḥəyātımdan
Bu bəḥr-i möḥnət ü ġəmdən qılur kənārə **məni** *(Müseddes 2, Mısra 10). [məni, -i]*

Atamun firqəti gərçi **məni** əfkār elədi
Ẓülm-i ‘udvān mən-i möḥnətzədəni zār elədi *(Müseddes 2, Mısra 11). [məni, -i]*

Atam rəsûl-i Ḫudādən ṣora nifāq əhli
Nə növ‘ eylədilər gör ki tārmār **məni** *(Müseddes 2, Mısra 16). [məni, -i]*

Babam firāqını düşmən cəfāsını çəkdim
Bir özgə ġüṣṣə var oldur qılan fikār **məni** *(Müseddes 2, Mısra 22). [məni, -i]*

Yetüşdi hər nə bəlā vü müṣībət etdim ṣəbr
Vəlīk qıldı Ḥüseyn dərdi dāġdār **məni** *(Müseddes 2, Mısra 28). [məni, -i]*

Həmīşə eyləgilən Żū`ī ẕikr-i āl-i ‘əbā
Cəzādə qoymayəlar tā ki şərm-sār **məni** *(Müseddes 2, Mısra 34). [məni, -i]*

Kimün yā Rəb dönübdür **mən** kimi ‘āləmdə iqbālı
Olubdur ārzū cāmı şərāb-ı vəṣldən ḫālī *(Tahmis 1, Mısra 11). [mən,]*

Nə ḥāṣil eyləmək ġəflət **mənim** tək mübtəlālardan
Kərəm qıl kəsmə sāqī iltifātun bī-nəvālardan *(Tahmis 1, Mısra 3). [mənim, -im]*

Edübdi dām-ı bəlādə fələk **məni** pā-bəst
Olubdı şīşə-i dil səng-i möḥnət ilə şikəst *(Tahmis 2, Mısra 21). [məni, -i]*

Līk ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtə ḫəbərdāram **mən**
Qocalub ‘ömr gedüb żə‘f tapub quvvət-i tən *(Terci-bend 1, Mısra 21). [mən,]*

Qıl tərəḥḥüm elə bir tīġ ilə səd-pārə **məni**
Nəyə lāzımdı sər ü cism ü dil [ü] cān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 5). [məni, -i]*

Əsīr-i hicr-i nigār u ġərīb-i şəhr ü diyār
Mənimçün āḫırı gör kim nə mā-cərā qıldun *(Gazel 167, Mısra 6). [mənimçün, -im, -çün]*

Gəl ey gözəl ġəm-i ‘eşqünlə zār qoymə **məni**
Firāq-ı zülfün ilə bī-qərār qoymə **məni** *(Gazel 232, Mısra 1). [məni, -i]*

Dedim ki nə var cəhān **mənimdür**
Çün şəfqət ü lüṭf-i ḫān **mənimdür** *(Mesnevi 7, Mısra 43). [mənimdür, -im, -dür]*

Dedim ki nə var cəhān **mənimdür**
Çün şəfqət ü lüṭf-i ḫān **mənimdür** *(Mesnevi 7, Mısra 44). [mənimdür, -im, -dür]*

Ayəni keyfə təcrī əl-mövtā
Yə‘nī göstər **məña** Ḫudāvəndā *(Mesnevi 11, Mısra 84). [məña, -a]*

Mürīd-i məşrəb-i zühhād gördügün köñlüm
Nə gündi kim eləməz çərḫ-i dūn **məni** məġmūm *(Tahmis 2, Mısra 26). [məni, -i]*

<u>mən‘ elə-:</u> *Engellemek, alı koymak.*

Zāhid bizi sən **mən‘ eləmə** anlamayursan
Zühhādun o rindānə ṣifət ‘āləmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 3). [mən‘ eləmə, -mə]*

<u>mə‘nā:</u> *Kelime, söz, hareket, davranış vb.nin ifâde ettiği şey, anlatılmak istenen veya onlardan anlaşılan şey, anlam, medlûl, mefhum.*

Cəmālun ṣəfḥəsindən almamiş dərs ḫəṭṭün ey gül [kim]
Müfəssir muṣḥaf-ı Ḥəqqün bilür mi hīç **mə‘nāsın** *(Gazel 162, Mısra 8). [mə‘nāsın, -s, -ı, -n]*

Sīmyā tək bu cəhān içrə ḥəyātun yoḫdur
Ayulandə bilüsən ṣūrəti ol **mə‘nādən** *(Gazel 173, Mısra 12). [mə‘nādən, -dən]*

Dedi gūyā ki aqadan ḫəbərsizsən o aqa kim
Müṭəvvəl fəżl **mə‘nāsını** kövn ẕərrə bəyān qılmış *(Kaside 11, Mısra 18). [mə‘nāsını, -sı, -n, -ı]*

Əmīrḫān ki Ḫudāvənd ẕātını eləyüb
Əmīr-i məmləkət-i fəżl ü cūd **mə‘nādə** *(Kaside 18, Mısra 20). [mə‘nādə, -də]*

<u>mənbə‘-i çeşmə-i ‘əṭā:</u> *Bağış çeşmesinin kaynağı.*

Sən **mənbə‘-i çeşme-i ‘əṭāsən**
Əbr-i kərəm ü məh-i səḫāsən *(Mesnevi 8, Mısra 65). [mənbə‘-i çeşmə-i ‘əṭāsən, -sən]*

<u>mənbə‘-i fəżl-i ‘ürfān:</u> *İrfan meziyetinin kaynağı.*

Mə‘dən-i bəẕl-i ‘əṭā **mənbə‘-i fəżl-i ‘ürfān**
Ṣādiqü`l-qəvl səḫī-ṭīnət [ü] bəḫşāyişə-kān *(Mesnevi 1, Mısra 29). [mənbə‘-i fəżl-i ‘ürfān,]*

<u>mənbə‘-i nübüvvət:</u> *Nebilik/peygamberlik kaynağı, menşei.*

Bizə buyurmış əzəldən ki uṭlubū`l-‘ilmə
Çatub bu ḥökm-i mətīn **mənbə‘-i nübüvvətdən** *(Kaside 15, Mısra 42). [mənbə‘-i nübüvvətdən, -dən]*

<u>mənbə-i ṣəbr:</u> *Sabır, dayanmak kaynağı.*

Üzüldi riştə-i cānım qutardı **mənbə-i ṣəbr**
Nə qaldı Żū`ī dəḫi tā ki bir də anı yazım *(Gazel 141, Mısra 13). [mənbə-i ṣəbr,]*

<u>mənbə‘-i ‘ürfān:</u> *İrfan/biliş/anlayış kaynağı.*

Əlā ey mə‘dən-i eḥsān əlā ey **mənbə‘-i ‘ürfān**
Səni Ḫəllāq-ı ‘āləm bəẕl ü lüṭf ü cūdə kān qılmış *(Kaside 11, Mısra 25). [mənbə‘-i ‘ürfān,]*

Bir ‘əṣrdəəm mərd-i süḫən-dān qutarubdur
Ərbāb-ı səḫā **mənbə‘-i ‘ürfān** qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 2). [mənbə‘i ‘ürfān,]*

Āvārə idi ḫəlq biyābān-ı cəhldə
Göstərdi rāh **mənbə‘-i ‘ürfānə** Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 8). [mənbə‘-i ‘ürfānə, -ə]*

Ölməkdən özgə yoḫdı bu dərdün ṭəbābəti
İmdi qaçub bu **mənbə‘-i ‘ürfānə** gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 29). [mənbə‘-i ‘ürfānə, -ə]*

Āḫır nəfəsdə **mənbə‘-i ‘ürfānə** gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 49). [mənbə‘-i ‘ürfānə, -ə]*

<u>mənbə‘-i əlṭāf u səḫā:</u> *Cömertlik ve lütuflar kaynağı.*

Mən də bir Türkī qəṣīdə deyübən əḥvālım
Etdim ol **mənbə'-i əlṭāf u səẖāyə** i'lām *(Kaside 13, Mısra 32). [mənbə'-i əlṭāf u səẖāyə, -y, -ə]*

mənfə'ət: *Fayda, yarar, çıkar, kâr.*

İṣmün ziyādə **mənfə'ətün** yoẖdı olsə də
Məẖlūq tābe' āyə-i Qur`ānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 9). [mənfə'ətün, -ün]*

mə'nī: *Mânâ kelimesinin eski şiirlerde geçen şekli; Ebedi, kalıcı, baki, cavidan.*

Ləbi şövqi mey-i gül-nār tək məst eylər 'uşşāqı
Bu **mə'nīdən** mənim tək çoẖları məst ü ẖumār olmuş *(Gazel 102, Mısra 4). [mə'nīdən, -dən]*
Ze-bəs yoẖ ṭālib-i fəżl ü kəmāl u şe'r 'āləmdə
Bu **mə'nīdən** baña dövrān əliflərdən sinān qılmış *(Kaside 11, Mısra 16). [mə'nīdən, -dən]*

Qurı ad ilə dögül ẖān u bəg ü mollālıq
Ləfẓ içün **mə'nī** gərək yoẖsə gəlür rüsvālıq *(Mesnevi 6, Mısra 44). [mə'ni,]*

Hər ləfẓi ġönçə **mə'nīsi** gül tək fərəḥ-fəzā
Oẖşatsam 'eyb yoẖdı gülüstānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 5). [mə'nīsi,]*

mən-i bīmār: *Hasta ben.*

Biz kimi var mı bəlākeş bu bənī ādəmdə
Yetüşübdür dəm-i riḥlət **mən-i bīmār** ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 8). [mən-i bīmār,]*

mən-i bəẖti qara: *Kara talihli ben.*

Yoẖdur bir ağ gün **mən-i bəẖti qara** içün
'Ömrüm keçir 'əbəs belə leyl ü nəhār ilə *(Kaside 21, Mısra 11). [mən-i bəẖti qəra,]*

mən-i dil həstə: *Hasta gönüllü ben.*

Vəṣlünlə elə gəl **mən-i dil-ẖəstəyə** çārə
Etmək diləsön gər günimi cövrlə qarə *(Muhammes 4, Mısra 29). [mən-i dil ẖəstəyə, -y, -ə]*

Nəqşbənd-i kārgāh-ı dəhr gūyā çəkməyüb
Şadlıq-nəqşin **mən-i dil-ẖəstə** vü ḥeyrān içün *(Gazel 152, Mısra 8). [mən-i dil-ẖəstə,]*

Ṣəbā yetür **mən-i dil-ẖəstədən** dürūd u səlām
Ədəblə ẖāk-ı dərindən öpüb qılım ikrām *(Gazel 129, Mısra 1). [mən-i dil-ẖəstədən, -dən]*

mən-i dil-ẖūn: *Gönlü kanlı ben.*

Hər ləḥẓə gözimdən həvəs-i tīr-i müjünlə
Ġərqəm **mən-i dil-ẖūn** gözəlim cūlər içində *(Gazel 190, Mısra 4). [mən-i dil-ẖūn,]*

mən-i möḥnət-zədə: *Musîbete uğramış, mihnet görmüş, sıkıntı çekmiş ben.*

Atamun firqəti gərçi məni əfkār elədi
Ẓülm-i 'udvān mən-i möḥnətzədəni zār elədi *(Müseddes 2, Mısra 12). [mən-i möḥnət-zədəni, -n, -i]*

mən-i müżṭər: *İnleyen ben.*

Bilmən ki baña nāz eləyür yā ki sitəmdür
Ġāfil ki ötər yār **mən-i müżṭəri görcək** *(Gazel 117, Mısra 4). [mən-i müżṭəri, -i]*

mən-i məcnūn-i 'üryān: *Çıplak deli ben.*

Gözüm yaşı durur çevrəmdə yā kim şəhrün əṭfālı
Tamāşā etməgə gəlmiş **mən-i məcnūn-ı 'üryānı** *(Gazel 252, Mısra 6). [mən-i məcnūn-i 'üryāni, -i]*

mən-i məhcūr u nākām: *Murâdına erememiş ve hacir olan ben.*

Bu mülkə vārid olduqdə **mən-i məhcūr u nā-kāmı**
Nöçün məḥv eylədün ẖāṭirdən ey ārām-ı cān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 11). [mən-i məhcūr u nākāmi, -i]*

mən-i nā-kām: *Murâdına erememiş ben.*

Vəsfīvə 'ācizəm **mən-i nā-kām**
'Əcz ilə eylədim sözim itmām *(Mesnevi 2, Mısra 47). [mən-i nā-kām,]*

Bir dəm olmaz kim köñül əndūhdən āzād olə
Eylə sān gökdən yaqır möḥnət **mən-i nālān** içün *(Gazel 152, Mısra 4). [mən-i nālān,]*

mən-i şikəstəy: *Kalbi kırık ben.*

Mən-i şikəstəyə səndən nə vəqtlərdi ki yoẖ
Nə qāṣid ü nə pəyām u nə kāğəẕ ü nə səlām *(Gazel 129, Mısra 13). [mən-i şikəstəyə, -y, -ə]*

mən-i sər-gərdān: *Perişan, şaşırmış ben.*

Ey kərəm kānı böyük ẖān **mən-i sər-gərdānun**
'Ərżinə gūş elə əlṭāflə bu nālənun *(Terci-bend 1, Mısra 1). [mən-i sər-gərdānun, -un]*

mən-i zār: *İnleyen ben.*

Olmasaydı o əgər elə yəqīn kim **mən-i zār**
Az zəmānda tən-i bīmārım olurdı bī-cān *(Kaside 14, Mısra 21). [mən-i zār,]*

Bu Ḥüseynə eləyən ẓülmi o qövm-i əşrār
Bir onə eyləməyüb tāb **mən-i zār** ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 26). [mən-i zār,]*

Bir **mən-i zār** dögüldür bilə cövr ü ẓülmi
Əhl-i ḥikmət nə qədər var isə āzārı olub *(Gazel 32, Mısra 7). [mən-i zār,]*

Bu şəfqət ilə **mən-i zārı** sər-firāz edəsən
Təmām dost dəẖi həm saña edə [bir] əḥsən *(Mesnevi 14, Mısra 19). [mən-i zāri, -i]*

Lütf edüb gūş qıl **mən-i zārə**
Gətürim 'ərż-i ḥālım iẓhārə *(Mesnevi 2, Mısra 5). [mən-i zārə, -ə]*

Şimşād-qədd ü lālə-ẖad u māh-cəmālım
Çoẖ etmə **mən-i zārə** sitəm ṭürfə-ġəzālım *(Muhammes 4, Mısra 10). [mən-i zārə, -ə]*

Żū`iyā qur'a-ı qəssām əzəldən deyəsən
Dərd ü ġəm cövr ü cəfā cümlə **mən-i zārə** düşüb *(Gazel 17, Mısra 12). [mən-i zārə, -ə]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki yār **mən-i zārə** yār idi
Çeşmim cəmālı 'əksi ilə lāləzār idi *(Gazel 222, Mısra 1). [mən-i zārə, -ə]*

mən-i əfkār: *Kederli ben.*

Atmayun səng-i cünūn muncə **mən-i əfkārə**
Qorẖum oldur keçübən şīşə`-i pünhānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 7). [mən-i əfkārə, -ə]*

mənzil: *Yolcuların konakladıkları yer, konak yeri, konak,*

ikāmet edilen yer, ev, mesken, ikāmetgâh.; Rütbe, mevki, makam.

Dil-i sūzənimi ġəm ləşkəri görcək dayanub
Dedi hər yerdə yanar od olə **mənzil** yeridür *(Gazel 49, Mısra 4). [mənzil,]*

Zāhidün **mənzili** qoy məscid ü meḥrāb olsun
Żū`iyā bir elə vīrānə nə ‘āqil yeridür *(Gazel 49, Mısra 9). [mənzili, -i]*

‘Āqibət **mənzili** çün təḫt-i s̱ərādur bī-şək
Gər bu gün məsnədini övc-i s̱ürəyyādə qılə *(Gazel 215, Mısra 3). [mənzili, -i]*

Evində görmədigün hər ṭə‘âm lövn-bə-lövn
Gəlür ḥużūruvə hər **mənzilündə** ‘işrət ilə *(Kaside 20, Mısra 8). [mənzilündə, -ün, -də]*

Var yeri cəm‘iyyətün zülfündə bər-həm olsə gər
Kim dedi ey dil sən ol **mənzildə** get kāşānə dut *(Gazel 33, Mısra 4). [mənzildə, -də]*

Sölədim ey sərv dut çeşm-i üzə **mənzil** dedi
Məskən etmək mümkün olmaz bəḥr-i ‘ümmān üstünə *(Gazel 203, Mısra 5). [mənzil,]*

Fəṣl-i şitā otaqdə ṭənbūr u tār ilə
Olcaq bəhār **mənzīlimiz** gülsitān idi *(Gazel 242, Mısra 6). [mənzilimiz, -imiz]*

mənẓūr: *Arzu edilen.*
Ḥəqqün ‘ibādəti o iṭā‘ət olur ki ḥīç
Mənẓūr evində cənnət-i ḥavrādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 12). [mənẓūr,]*

Bilsə idim nədi **mənẓūr** saña vəṣlün içün
Nəzr edərdim yoluzə dīn ilə həm īmānı *(Gazel 250, Mısra 9). [mənẓūr,]*

**mənżūr-ı żū`ī:** *Zu`i`nin arzusu, isteği.*

Ġərəż bir atdurur mənẓūr-ı Żū`ī sərvərā səndən
Ki fəḫr ilə desün ol sərvərimdən bir nişānım [var] *(Kaside 7, Mısra 37). [mənżūr-ı żū`ī,]*

məqām: *Durulacak yer, durak, mekân, mahal.*

Hər bir **məqāmə** dəgə ayağun ḫarāb edir
Vāy ol kəsə ala elə peymānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 13). [məqāmə, -ə]*

Şikəstə köñlümi cövrüylə eyləyür vīrān
Demir ki bir bu ḫarābə mənim **məqāmımdur** *(Gazel 55, Mısra 6). [məqāmımdur, -ım, -dur]*

Sənsiz behişt-i ‘ədni baña versələr məqām
Təsnīm ü Səlsəbīl ilə Kövs̱ər ḥarām olur *(Gazel 77, Mısra 3). [məqām,]*

Köñül āhəng-i gülzār et ḫəyāl-i tār-ı zülf ilə
Ki şūr-ı ‘eşqçün ey bī-nəvā belə **məqām** olmaz *(Gazel 93, Mısra 6). [məqām,]*

Gözim sitārə-fəşāndur bu ġüṣṣədən hər şəb
Ki hansı bürci edüb ol məhə **məqām** fələk *(Gazel 118, Mısra 6). [məqām,]*

Rāḥət **məqām** yoḫdı cəhān içrə Żū`iyā
Gər bir **məqām** tapsə idim rāḥət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 17). [məqām,]*

Rāḥət **məqām** yoḫdı cəhān içrə Żū`iyā
Gər bir **məqām** tapsə idim rāḥət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 18). [məqām,]*

Ḫ˘oşdur əgərçi əhl-i cəhānə behişt-i ḥūr
Sənsiz əgər **məqāmım** olə cənnət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 8). [məqāmım, -ım]*

Edər **məqām** gül-i rūyun üzrə zāğ-ı ḫəṭün
Kim eyliyər o pozuğ bāğə e‘tinā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 11). [məqām,]*

Nə gəldigim **məqāmımı** nə getdiyim yerim
Gəlmək bu getməgə nə var ortadə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 9). [məqāmımı, -ım, -ı]*

Ḫ∨urşīd dutub etməz idi köñüldə **məqāmın**
Olsaydı ‘əyān pərdə Məsīḥāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 3). [məqāmın, -ın]*

Hər yerdə qıldı çünki təcəllā baña ruḫun
Hər bir **məqāmı** Mūsā içün Eymən eylədün *(Gazel 164, Mısra 4). [məqāmı, -ı]*

Şīrvān köçübdi lüṭf ilə dārü`s-səlāmdan
Yüz ḥūrī istəsön tapulur hər **məqāmdan** *(Gazel 177, Mısra 2). [məqāmdan, -dan]*

Ləb ü ruḫsārıvı gördükdə yəqīn eyləmişəm
Kim olub məskən-i ḫ∨urşīd **məqām** ‘Īsāyə *(Gazel 194, Mısra 6). [məqām,]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki vüṣālun baña ‘eyid idi
Behişt-i ‘ədn **məqāmım** mīm də Kövs̱ər idi *(Gazel 240, Mısra 2). [məqāmım, -ım]*

Şāh-ı ḫ∨urşīd-**məqām** eylədi bürc-i qövsī
Düşəcək ləşkər-i sərmāyə ‘əcəb qar-ı məqār *(Kaside 6, Mısra 7). [məqām,]*

Dün ki bāz-ı fələk öz lānəsin etdi **məqām**
Məş‘əl-i şīdi əḥāṭə elədi zəng ü ẓəlām*(Kaside 13, Mısra 1). [məqām,]*

Bular də bīşədə cəngəllər içrə qalmışdı
Məqām dutmuş idi özlərinə ṣəḥrānı *(Kaside 23, Mısra 40). [məqām,]*

Yavaş yavaş bularə gəldi kāmil ādəmlər
Yetürdi tā bu **məqāmə** ki dutdı dünyānı *(Kaside 23, Mısra 42). [məqāmə, -ə]*

O rütbədən bu **məqāmə** nədən çatub sölə
‘Ulūm ilən bəlī ‘elm eyləyüb belə anı *(Kaside 23, Mısra 45). [məqāmə, -ə]*

Şərḥ etməgə ḥālımə müvāfiq
Baḫ dərdimə nə **məqāmə** çatdım *(Mesnevi 7, Mısra 58). [məqāmə, -ə]*

Fikrim həmīşə ol büt-i ṭūbā **məqām** idi
Bilməzdim hīç ġüṣṣə vü dərd ü kədər nədür *(Muhammes 2, Mısra 7). [məqāmıdı, -ı, -dı]*

Əlli il kəsb-i ‘ulūm etməgə qıldım iqdām
Şād olurdım ki ‘əcəb yaḫşı hünərdür bu **məqām** *(Terci-bend 1, Mısra 10). [məqām,]*

Nərrād-ı qəżā çəküb baña dav
Gəldi o **məqāmə** bir piristav *(Mesnevi 7, Mısra 30). [məqāmə, -ə]*

Gəlün bu **məqāmə** sölədüz siz
Ḫāṭirdən edüb ṣora fərāmūş *(Mesnevi 7, Mısra 51). [məqāmə, -ə]*

məqām: *İçinde bir yatan bulunsun bulunmasın, peygamber,*

velî vb. büyük bir zat adına yaptırılmış olan türbe, mezar, ziyâretgâh.

Rūyun ṭəvāfına gələcək Kəʻbə vü Ṣəfā
Kūyun ziyārətinə **məqām** u Minā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 10). [məqām,]*

məqām: *Taraf, yön.*

Hər kūçəsində ḥūrī pərī ṣəf ṣəf əyləşüb
İẓhār-ı yüz qiyāmət olur hər **məqāmdan** *(Gazel 177, Mısra 4). [məqāmdan, -dan]*

məqām-ı ġüṣṣə: *Keder makamı.*

Süvār-ı əsb-i nəşāṭ ol könül nə māt ki dəhr
Məqām-ı ġüṣṣədi gər şāh gər vəzir oləsən *(Gazel 170, Mısra 4). [məqām-ı ġüṣṣədi, -di]*

məqām-ı mehr ü məḥəbbət: *Sevgi ve sadakat makamı.*

Məqām-ı mehr ü məḥəbbətdə rəsm-i dīrīndür
Həmīşə ḥālət-i əḥbābı qılmaq istifhām *(Gazel 129, Mısra 23). [məqām-ı mehr ü məḥəbbətdə, -də]*

məqām-ı qurb: *Yakınlık makamı, mahali.*

Əzəldə ṣidq ilə ḫidmət qıl istəyürsən əgər
Məqām-ı qurb tapub ʻāqibət əmīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 8). [məqām-ı qurb,]*

məqām-ı vəṣl: *Kavuşma makamı, kavuşma yeri.*

Gecə gündüz ġəm-i hicrānını çəksəm ḫ̆oşam zīrā
Məqām-ı vəṣldə ṣəd şükr kim būs u kənārım var *(Gazel 45, Mısra 4). [məqām-ı vəṣldə, -də]*

məqbūl: *Kabul edilen, reddedilmeyen.*

Əgərçi olmasa də nəqd-i cānımız **məqbūl**
Yanındə ẕərrə qədər bārī eʻtibārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 5). [məqbūl,]*

Ḥəq ḥużūrundə bəlī kəlməsi **məqbūl** olub
Bu nə inṣāfdı iqbālıvı idbār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 21). [məqbūl,]*

məqdəm: *Gelme, geliş, kudüm, muvâsalat.*

O māh-pārə bütün **məqdəmində** cān vermək
Cəhāndə Żū`ī mənim bircə bu mərāmımdur *(Gazel 55, Mısra 9). [məqdəmində, -i, -n, -də]*

Tā inki üç ay bundan əqdəm
Bir yaḫşı zəmāndə ḫeyr **məqdəm** *(Mesnevi 7, Mısra 28). [məqdəm,]*

Ḫanlar adını eşitcək ol dəm
Şövq ilə dedim ki ḫeyr **məqdəm** *(Mesnevi 7, Mısra 38). [məqdəm,]*

məqṣūd: *İstenilen şey, amaç, gāye, maksat.*

Budur bundan səvā yoḫdur vüṣāl-i yārə bir çarə
Ṭərīq əhlinə **məqṣūdə** yetüşməkçün bu rəh-bərdür *(Gazel 88, Mısra 6). [məqṣūda, -a]*

məqṣəd: *Maksat, amaç.*

Hardə çatar **məqṣədə** vādī-i ḥeyrətdə gör
Ṣidq ilə tā mürşidün dutmasə dāmānını *(Gazel 245, Mısra 13). [məqṣədə, -ə]*

məʻqūl: *Akla uygun, akla yatkın gelen, mantıkî.*

ʻĀlim gərək olsun dəḫi **məʻqūldə** kāmil
Tā ḫəlq desün bundə nə söz istəsələr var *(Gazel 42, Mısra 7). [məʻqūldə, -də]*

mərām: *İstek, niyet, maksat.*

O māh-pārə bütün məqdəmində cān vermək
Cəhāndə Żū`ī mənim bircə bu **mərāmımdur** *(Gazel 55, Mısra 10). [mərāmımdur, -ım, -dur]*

Gedüb iẓhār elə ol sərvərə ḥāl-i zārun
Tā kifāyət edə hər nəḥv saña olsə **mərām** *(Kaside 13, Mısra 28). [mərām,]*

Yetüşdi nāmə-i müşkīn ḫitāmun
Yəqīn məʻlūm olundı həm **mərāmun** *(Mesnevi 3, Mısra 8). [mərāmun, -un]*

mərāyā: *Aynalar.*

Göz görməyən cəvāhiri mən necə dərk edim
Ẓāhirdə çün nə var bu **mərāyādə** bilmədim *(Gazel 139, Mısra 16). [mərāyādə, -də]*

mərcān: *Ilık denizlerde yaşayan, ağaç gibi kök salarak büyüyüp gelişen, kırmızı renkli, kalker iskeletli hayvan; Göz yaşı.*

Sən nə səḥḥārsan ey məh ləb-i ləʻlün ʻeşqi
Gözlərimdən tökülən lü`lüyi **mərcān** etmiş *(Gazel 104, Mısra 8). [mərcān,]*

mərd: *Yiğit, cesur (kimse), bahadır, kahraman, şecî.*

Mərd nā-mərdi qılub cümlə cəhān içrə ʻəyān
Zişt [ü] zībānı ḫəlā`iqlərə iẓhār u bəyān *(Mesnevi 6, Mısra 5). [mərd,]*

mərdānə: *Mert bir insana yakışır tarzda, mertçe, yiğitçe.*

Bənd olmə māl u dövlətə göz tikmə şān u şöhrətə
Bu ərsə-i ṭərīqətə **mərdānə** gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 6). [mərdānə,]*

mərd-i meydān: *Meydan yiğidi. Meydanda mert (kalmamış).*

Nə ḥəq-i nān u nəmək var nə şüʻār-ı bəẕl ü cūd
ʻƏrṣədə zən-ṭəbʻlərdür **mərd-i meydān** qalmayub *(Kaside 4, Mısra 4). [mərd-i meydān,]*

mərd-i süḫəndān: *Söz söylemeyi bilen, düzgün ve güzel söz söyleyen insan.*

Bir ʻəṣrdəəm **mərd-i süḫən-dān** qutarubdur
Ərbāb-ı səḫā mənbəʻ-i ʻürfān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 1). [mərd-i süḫəndān,]*

mərdüm: *Adam, insan.*

Məcnūn oluram ol büt-i məh-peykəri görcək
Əlbəttə ki məcnūn olu **mərdüm** pərī görcək *(Gazel 117, Mısra 2). [mərdüm,]*

Nə seḥr edüb ki müjün kimi **mərdümı** ey gül
Edübdi düdə-i çeşmündə pāy-bəst gözün *(Gazel 158, Mısra 3). [mərdümi, -i]*

mərdüm-i āzār: *Konuşması ve hareketleriyle başkalarına zarar yetiren, kötülük yapan (kimse).*

Çəkər bār-ı ḫər ḫeyr edər ḫəlq içün
O ḫər **mərdüm-āzār** bəddəndi ḫūb *(Gazel 256, Mısra 4). [mərdüm-i āzār,]*

mərdüm-i çeşm: *İnsanın gözbebeği, gözün göz bebeği*

ʻĀriżündən nūr oğurlar **mərdüm-i çeşmim** onı
Ḫāk tək ol ḥəlqə-i zülf içrə sal zindānə dut *(Gazel 33, Mısra 5). [mərdüm-i çeşmim, -im]*

Muṣəvvər eyləyübdir **mərdüm-i çeşmim** qədün sərvin
Dögül bī-hūdə cārī eyləmək hər ləḥẓə bu cūlər *(Gazel 57, Mısra 3). [mərdüm-i çeşmim, -im]*

mərdüm-i nādān: *Câhil, bilmez, bilgisiz insanlar.*

Dünyādə ʻelm ü məʻrifət-i fəżl tərk olub
Dövrān dutubdı **mərdüm-i nā-dānə** ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 22). [mərdüm-i nādānə, -ə]*

mərdüm-i şīrvān: *Şīrvān halkı, Şīrvān insanı.*

Bi`llāh qədīm vəqtdərə var idi məʻrifət
Bilməm nolubdı **mərdüm-i Şīrvānə** ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 14). [mərdüm-i şīrvānə, -']*

mərg: *Ölüm, vefat, mevt.*

Şəb-i hicrān elədün **mərg**-təmənnāsını sən
Etmədün tāb məgər ātəş-i hicrānə köñül *(Gazel 124, Mısra 7). [mərg,]*

mərḥəbā: *Merhaba, selam. Gereken ilgi ve alakayı göstermek anlamında.*

Līk çü yoḫ imdi bir əhl-i səḫā
Qəsīdə vü şeʻrə desün **mərḥəbā** *(Mesnevi 5, Mısra 58). [mərḥəbā,]*

mərhəm: *İçinde gerekli etkili maddeler bulunan, yumuşak ve koyu kıvamda, yağlı veya yağsız, deri üzerine sürülerek kullanılan ilâçların ortak adı, halk ağzı. melhem.*

Zəḫm-i dil behbūdını Żū`ī fələkdən ummə kim
ʻĀləmün dārü`ş-şəfāsı içrə **mərhəm** qalmayub *(Gazel 30, Mısra 10). [mərhəm,]*

Nə qədri cüst ü cū etdim cəhāndə tapmadım bir kəs
Ki zəḫm-i möḥnət ü dərdə onun hər ləfżi **mərhəmdür** *(Gazel 41, Mısra 6). [mərhəmdür, -dür]*

Bir iki cām-ı ḥəkīmānə əhl-i ḥāl ilə
Əgərçi nūş edəsən zəḫm-i cānə **mərhəmdür** *(Gazel 80, Mısra 8). [mərhəmdür, -dür]*

Żū`ī dolə mərhəmlə şifā-ḫānə-i dünyā
Mərhəm dil-i ṣəd pārə-i mən zārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 14). [mərhəm,]*

Żū`ī dolə mərhəmlə şifā-ḫānə-i dünyā
Mərhəm dil-i ṣəd pārə-i mən zārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 13). [mərhəmlə, -lə]*

Bāğ u gülşən gūşə-i mey-ḫānə tək ḫürrəm dögül
Cām-ı mey tək hīç şey` dil-zəḫminə **mərhəm** dögül *(Gazel 125, Mısra 2). [mərhəm,]*

Sāqiyā mey ver ki yārə dərd-i dil iẓhār edim
Meydən özgə hīç kəs dil-sirrinə **marḥəm** dögül *(Gazel 125, Mısra 8). [marḥəm,]*

Köñül cərāḥəti çün zəḫm-i tīğ-i əbrūdur
Əgər öləm də ḫ˘oşam dəḫi **mərḥəm** istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 6). [mərḥəm,]*

Nə növʻ zəḫmlərim olsə dildə Żū`ī tək
Əmīrḫān səḫāsıylə **mərhəmim** var idi *(Gazel 237, Mısra 14). [mərhəmim, -im]*

Zəḫm-i ḫədəng-i dərd-i dil-i bī-qərārımə
Dāru`ş-şəfā-yı dəhrdə bir **mərhəm** olmadı *(Gazel 238, Mısra 10). [mərhəm,]*

Olmur köñül cərāḥətinə kimsədən ʻəlāc
Dārü`ş-şəfā-yı dəhrün itüb sanki **mərhəmi** *(Gazel 243, Mısra 6). [mərhəmi, -i]*

mərhəmət: *Herhangi bir canlının acısını, kederini, mutsuzluğunu yüreğinde hissedip üzüntü duyma ve ona karşı yardım hisleriyle dolma, acıma.*

Öz **mərḥəmətin** Cənāb-ı Bārī
Səndə eləyüb ʻəyān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 3). [mərḥəmətin, -in]*

Dedi məgər ki çıḫub ḫāṭirindən ol Atabəg
Həmīşə **mərhəmət** ilə şərəf-şiʻār oldım *(Kaside 12, Mısra 14). [mərhəmət,]*

İlāhī **mərhəmətündən** özün yetüş dādə
Gətür üşūlə bu cühhāl adı mollānı *(Kaside 23, Mısra 87). [mərhəmətündən, -ün, -dən]*

Qalmışam pāy-ı piyādə gəlübən dərgəhiñə
ʻƏcz ilə **mərhəmətündən** bir ayaq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 12). [mərhəmətündən, -ün, -dən]*

Öz **mərḥəmətin** Cənāb-ı Bārī
Səndə eləyüb ʻəyān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 13). [mərḥəmətin, -i, -n]*

Kim **mərhəmət** elə pādşāhım
Bildür baña kim nədür günāhım *(Mesnevi 8, Mısra 27). [mərhəmət,]*

At istəməgimdən imdi sən də
Kim **mərhəmət** olma durma kəndə *(Mesnevi 8, Mısra 60). [mərhəmət,]*

məʻrifət: *Marifet, iş yapma husûsundaki ustalık, beceriklilik, hüner, mahâret.*

Mümkināt īcād olub ʻārif-i be-ḥəq olmaqə
Məʻrifətdür bāʻiş-i īcād-ı küll-i mā-sivā *(Gazel 3, Mısra 10). [məʻrifətdür, -dür]*

ʻĀmilān-ı pādşāh-ı ḫittə-i ərż u səmā
Məʻrifətdən başqə qılmaz bir mətāʻə eʻtinā *(Gazel 3, Mısra 8). [məʻrifətdən, -dən]*

Ṣūrəti insān olandan umma ey dil məʻrifət
Məʻrifət ḥāṣil olur mu ẕātı insān olmasa *(Gazel 14, Mısra 7). [məʻrifət,]*

Ṣūrəti insān olandan umma ey dil məʻrifət
Məʻrifət ḥāṣil olur mu ẕātı insān olmasa *(Gazel 14, Mısra 8). [məʻrifət,]*

Cūd u səḫā vü **məʻrifət** āṣārı dəhrdən
Nə vəchdəndi bilmürəm āyā nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 9). [məʻrifət,]*

Çeşme-i ʻürfān olubdur ḫüşk-i ḫāk-ı cəhl ilə
Məʻrifət dəryāsı içrə qəṭrə-i nəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 6). [məʻrifət,]*

Bu ʻəsrdə çün **məʻrifəti** ʻeyb sanurlar
Çün belədi iş fəhm ü fərāsət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 15). [məʻrifəti, -i]*

Nə dəm ki **məʻrifət** əhlilə ḫ˘oş keçər bi`llāh
Yüz il gər ʻömrün olə ḥāṣili həmān dəmdür *(Gazel 80, Mısra 3). [məʻrifət,]*

Nā-būd olub **mə'rifət**-əhli bu zəmāndə
Həm 'əhdə vəfā 'əhd ilə peymān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 3). [mə'rifət,]*

Mə'rifət 'elm ḫəlā`iq nəẓərindən düşübən
Dīdə-i ḫəlqdən 'ənqā kimi pünhān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 3). [mə'rifət,]*

'Īsəvī Mūsəvī vü Sünni Şī'ə qutarub
Mə'rifət kəsb qılub cümlə müsəlmān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 6). [mə'rifət,]*

Çün yoḫdı fəżl ü **mə'rifət** ü şe'rə müştərī
Bī-qədr ü nā-rəvāc olub zəhr-i mārdan *(Gazel 176, Mısra 11). [mə'rifət,]*

Mey nəş`əsini görməmiş 'eşqün məzāqını
Zāhid sölər ki **mə'rifətim** var bu ād ilə *(Gazel 193, Mısra 4). [mə'rifətim, -im]*

Neyl-i ṭərīqət ara ṣidq ilə ġəvvāṣ olan
Mə'rifətün əḫz edər lü`lü`-i qəlṭānını *(Gazel 245, Mısra 16). [mə'rifətün, -ün]*

Yoḫdur bu gündə **mə'rifət** ü şe'rə müştərī
Hərçənd cüst [ü] cū elədim hər diyārdə *(Kaside 3, Mısra 13). [mə'rifət,]*

Yoḫdur bu gündə **mə'rifət** ü şe'rə müştərī
Hərçənd cüst [ü] cū elədim hər diyārdə *(Kaside 19, Mısra 29). [mə'rifət,]*

Ḫān o kəsdür ki ḥəqīqətdə səḫāvətlə olə
Mə'rifət ṣāḥibi vəqtində şücā'ətlə olə *(Mesnevi 6, Mısra 50). [mə'rifət,]*

Mə'rifət əhli səḫā əhlinə ḫān sölərlər
Kimə hər nəḫv-i ḫiṭāb eyləsə cān sölərlər *(Mesnevi 6, Mısra 51). [mə'rifət,]*

Hər kəsün **mə'rifəti** olsə təmām ādəmdür
Olmasa ādəmə oḫşar ḥeyivāndan kəmdür *(Mesnevi 9, Mısra 15). [mə'rifəti, -i]*

Nədür səbəb çərḫ olub kəc-mədār
Mə'rifət əhlin eləyür ḫᵛār u zār *(Mesnevi 10, Mısra 16). [mə'rifət,]*

Mə'rifət əhlində əgər olsə zər
Həm-cinsində Qoyar mı ḫavf u ḫəṭər *(Mesnevi 10, Mısra 21). [mə'rifət,]*

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Mə'rifət əhli cəhān çeşminə ḫākistər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 6). [mə'rifət,]*

<u>mə'rifət ərbāb:</u> *Hüner sahipleri.*

'Ənqāyə dönüb **mə'rifət ərbābı** cəhāndə
Yoḫ 'elm ü ədəb məşrəb-i 'ürfān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 5). [mə'rifət ərbābi, -i]*

<u>mə'rifət-i fəżl:</u> *İyilik, cömertlik hüneri.*

Dünyādə 'elm ü **mə'rifət-i fəżl tərk** olub
Dövrān dutubdı mərdüm-i nā-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 21). [mə'rifət-i fəżl,]*

<u>mərīż:</u> *Hasta, hastalıklı.*

Ġəflət **mərīżinə** dəf'-i dārū-yı və'ż elə
Ṣəḥḥət verür həmīşə ṭəbībānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 9). [mərīżinə, -i, -n, -ə]*

<u>mərīż-i 'eşq:</u> *Aşk hastası.*

'Īsā-ləb āhū-çeşm ṭəbī`ət **mərīż-i 'eşq**
Çoḫdur vəlī bu 'əsrdə bīmār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 3). [mərīż-i 'eşq,]*

Mərīż-i 'eşqdi Żū`ī 'əlācı lə'l-i ləbün
Gərək şükür edim 'innābdən dəvā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 11). [mərīż-i 'eşqdi, -di]*

Mərīż-i 'eşqə kāfīdür könül şəhd-i ləb-i cānān
Ṭəbīb-i nā-şināş u şərbət-i 'innābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 5). [mərīż-i 'eşqə, -ə]*

<u>mərqūm:</u> *Yazılmış.*

Ġərəz sizdən təvəqqe' eylərəm kim bu gələn həftə
Ḫəvāṣun bizlərə **mərqūm** edüb eylə bəyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 20). [mərqūm,]*

<u>mərtəbə:</u> *Kademe, derece, basamak, sıra.*

Oldı dūçār dün baña bir āftāb-rū
Yüz **mərtəbə** vəcīḥdi māh-ı təmāmdan *(Gazel 177, Mısra 8). [mərtəbə,]*

Dögi bir ṣūrət-i şəḫṣiyyə ilə insānlıq
'Elmlən ḥāṣil olur **mərtəbə** vü 'ürfānlıq *(Mesnevi 9, Mısra 20). [mərtəbə,]*

<u>məryəm:</u> *Hz. İsa`nın annesi.*

Məryəm ü rūḥ-ı Qüdüs 'Īsā üçi bir sözdür
Üç deyən səhv eləyübdür oḫuyur sānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 7). [məryəm,]*

<u>məryəm-i isā:</u> *Meryem`in İsa`sı.*

Səbā rūḥu`l-Qüdüsdür **Məryəm-i İsādan** çün kūha
Ki hər bir nəfḫəsində yüz Məsīḥāvəş hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 5). [məryəm-i isādan, -dan]*

<u>məşām:</u> *Koku alma organı, burun.*

Ẓāhirdə nāmədür vəlī bāṭin **məşāmımə**
Şan ṭəblə ṭəblə müşkdi Tātārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 7). [məşāmımə, -im, -ə]*

Şīrīn olur ḫəyāl-i ləbünlə məzāq-ı cān
Zülfün təfəkkürüylə mü'əṭṭər **məşām** olur *(Gazel 77, Mısra 6). [məşāmm,]*

<u>məscid:</u> *Mescit, cami.*

Zāhid ṣifət-i Żū`ī riyā əhlisən imdi
Nə **məscidə** nə məşrəb-i rindānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 14). [məscidə, -ə]*

Mənim yoḫ ḥörmətim mey-ḫānələrdə deyr ü **məsciddə**
Sənün hər yerdə olsun 'izzətün həm 'etibārun var *(Gazel 46, Mısra 7). [məsciddə, -də]*

Zāhidün mənzili qoy **məscid** ü meḥrāb olsun
Żū`iyā bir elə vīrānə nə 'āqil yeridür *(Gazel 49, Mısra 9). [məscid,]*

Nə sūd Żū`i bu **məscid** imāmı olmaqdan *(Gazel 65, Mısra 17). [məscid,]*

Vā'iẓ gəlür mi **məscidə** gər pūl olmasə
Anlar bu rəmzi kimsə ki ṣāḥib-şü'ūrdur *(Gazel 74, Mısra 9). [məscidə, -ə]*

Meḥrāb u **məscid** olə sənün zāhidā baña

Meḥrāb-ı qaşı secdəgəh ol āstānədür *(Gazel 89, Mısra 3). [məscid,]*

Ey ṣənəm ẓāhir elə Żū`ī-i şeydāyə yerün
Məscidə deyə ḫarābātə kilīsāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 14). [məscidə, -ə]*

Məscid əhlində ki yoḫ ẕövq Ḫudāyā n`olı bir
Gūşə-i meykədədə məclis-i ʻürfānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 11). [məscid,]*

Qutarub sübḫə şümār olmaqdan **məsciddə**
Ṣəhn-i mey-ḫānədə nūş etməgə peymānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 7). [məsciddə, -də]*

Edəndə **məscidə** dəʻvət bizi mü`əẕẕinlər
Su`ālı rəddinə yüz min bahānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 3). [məscidə, -ə]*

Ṣāf idi ʻəməl meykədədə imdi riyādan
Təsbīḥə qədəḥ **məscidə** mey-ḫānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 16). [məscidə, -ə]*

Dünyādə ḫānə **məscid** ü mey-ḫānədür vəlī
Olmub bizə nəṣīb iki ḫānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 3). [məscid,]*

Tikdirir **məscid** ilə yüz eḥsān
Alı bir gündə rövże-i riżvān *(Mesnevi 11, Mısra 23). [məscid,]*

__məṣdər:__ *Bir şeyin çıktığı, sudur ettiği yer, kaynak, memba.*

Şīğəsin bilməyə bir kimsə nikāḫun əṣlā
Rüknini şərṭini **məṣdərligini** anlamaya *(Mesnevi 6, Mısra 18). [məṣdərligini, -lig, -i, -n, -i]*

__məşhūr:__ *Herkesçe bilinen, adı sanı her tarafa yayılmış, ünlü, şöhretli.*

Bu qədri dərd ü möhnətlə ölüb qurtarmadun Żū`ī
Şəmāḫı əhliyüq **məşhūr** sözdür ʻārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 12). [məşhūr,]*

Mənəm Maḥmūd-ı zārī ol Ayāz-ı s̱ānīnün Żū`ī
Ki çāruq ilə olmuş şəhrdə **məşhūr** dükkānı *(Gazel 220, Mısra 12). [məşhūr,]*

__məsīḥ:__ *Hz. İsa.*

Dəhənün möʻcüzini gördi cəhān içrə **Məsīḥ**
Qaçuban gökdə özin ʻəcz ilə pünhān etdi *(Gazel 233, Mısra 9). [məsīḥ,]*

Cān verməyübdi cān almış mürdədən **Məsīḥ**
Bir dəmdə aldı çün ləbi rūḥ-ı rəvānımı *(Gazel 234, Mısra 3). [məsīḥ,]*

Gər etməsəydi cān ilə ḫidmət saña **Məsīḥ**
Qoymaz āsmān-ı çəhārumdə pā [ʻƏlī] *(Kaside 1, Mısra 15). [məsīḥ,]*

__məsīḥā:__ *Hz. İsa.*

Ḫᵛurşīd dutub etməz idi köñüldə məqāmın
Olsaydı ʻəyān pərdə **Məsīḥāyə** cəmālun *(Gazel 147, Mısra 4). [məsīḥāyə, -y, -ə]*

Səbā rūḥu`l-Qüdüsdür Məryəm-i İsādan çün kūha
Ki hər bir nəfḫəsində yüz **Məsīhāvəş** hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 6). [məsīhāvəş,]*

Əl-ḥəq **Məsīḥvār** qılur zində mürdəni
Gūyā ki cān verür öli əbdānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 13). [məsīḥ-vār,]*

Əgərçi olmuş idün mürdə hicr-i yār ilən āḫır
Məsīḥi vəqt olan ol ləʻl-i gövhərbārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 10). [məsīḥi,]*

__məsīḥ-i köñül:__ *Yağla ovulmuş, silinmiş gönül.*

Gəlib **məsīḥ-i köñül** zāra āh u zārun ilə
Olub ġərīq cəhān çeşm-i əşkbārun ilə *(Gazel 205, Mısra 1). [məsīḥ-i köñül,]*

__məskən:__ *Oturulan, ikāmet edilen yer, ev, konut, ikāmetgâh.*

Zülf-i ruḫsārun mıdır gördükdə qıldım iştibāh
Yā ki mīzān bürcini **məskən** qılubdur āftāb *(Gazel 16, Mısra 8). [məskən,]*

Yoḫdur təmām şəhrdə bir belə māh-rū
Bu vəchdəndi **məskənim** āḫırdə kənd olub *(Gazel 24, Mısra 6). [məskənim, -im]*

Ey büt ol ruḫsārun üzrə müşk-bū gīsū mıdır
Yā ki gülzār içrə **məskən** eyləmiş Hindū mıdır *(Gazel 52, Mısra 2). [məskən,]*

Ġəm çəkmə biyābān isə **məskən** sənə Żū`ī
Məcnūn olanə qāʻidədür ḫānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 13). [məskən,]*

Bilmürəm **məskənüvi** hardədi tā var u yoḫım
Ṣərf edüb kūyun əṭrāfınə həm-sāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 9). [məskənüvi, -üv, -i]*

O qədri iştiyāqım var sər-i kūyındə āzārə
Göz açmam **məskənim** cənnət ənīsim gərçi ḥūr olsun *(Gazel 150, Mısra 6). [məskənim, -im]*

Deyürlər ātəş ara **məskən** eyləməz āhū
Nədəndi köñlüm ara bəs qılub nişəst gözün *(Gazel 158, Mısra 7). [məskən,]*

Sölədim ey sərv dut çeşm-i üzə mənzil dedi
Məskən etmək mümkün olmaz bəḥr-i ʻümmān üstünə *(Gazel 203, Mısra 6). [məskən,]*

Āsūdə ḥāl u şūr u həzārān sürūr ilə
Qılsun rəvānə **məskənüvə** ol kərəm-şüʻār *(Kaside 9, Mısra 28). [məskənüvə, -üv, -ə]*

Məḫlūq içün cəhāndə qəżā vü qədər nədür
Gūyā ki **məskənim** baña dārü`s-səlām idi *(Muhammes 2, Mısra 12). [məskənim, -im]*

Şīrīn kəlāmı ḫāṭir-i fərmādə dāğ idi
Fəṣl-i bəhār **məskənimiz** ṭərf-i bāğ idi *(Müseddes 1, Mısra 4). [məskənimiz, -im, -iz]*

__məskən dut-:__ *İkametgah edinmek, mesken tutmak.*

Ruḫ-ı rəḫşān u çeşm-i fitnə-əngīzün görən sölər
Ki rūy-ı ṣəfḥəsində **məskən** āhū-yı ḫotən **dutmuş** *(Gazel 103, Mısra 6). [məskən dutmuş, -muş]*

__məskən-i dīv ü dəd ü ğūl:__ *Cin, yırtıcı hayvanlar ve devden oluşan mesken.*

Bāğ-ı cənnət kimi ʻāləm boşalub ādəmdən
Məskən-i dīv ü dəd ü ğūl biyābān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 6). [məskən-i dīv ü dəd ü ğūl,]*

__məskən-i ḫūrşīd:__ *Güneşin yeri.*

Ləb ü ruḫsārıvı gördükdə yəqīn eyləmişəm
Kim olub **məskən-i ḫᵛurşīd** məqām ʻĪsāyə *(Gazel 194, Mısra 6). [məskən-i ḫūrşīd,]*

__məslək:__ *Bir kimsenin geçimini sağlamak maksadıyla seçtiği sürekli iş veya iş dalı.*

Təngə gəldim bu riyā **məslək** olan zāhiddən
Ey ẖoş ol bəzm-i ṣəfā məşrəb-i rindānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 9). [məslək,]*

__məsnəd:__ *Büyük mevki, makam, rütbe, pâye, mansıp.*

'Āqibət mənzili çün təḫt-i s̱ərādur bī-şək
Gər bu gün məsnədini övc-i s̱ürəyyādə qılə *(Gazel 215, Mısra 4). [məsnədini, -i, -n, -i]*

__məsnəd-i 'elm:__ *İlmin gücü.*

Enni qurşaqı uzun börki uzun saqqalı
Hər kəsün olsə odur **məsnəd-i 'elmə** vālı *(Mesnevi 6, Mısra 22). [məsnəd-i 'elmə, -ə]*

__məsnəd-i məmləkət-i cūd:__ *Cömertlik memleketinin gücü/dayanağı.*

Āsmān-ı hünər ü cūd u ma'ārif māhı
Məsnəd-i məmləkət-i cūd [u] səẖāvət şāhı *(Mesnevi 1, Mısra 32). [məsnəd-i məmləkət-i cūd,]*

__məşrəb-i cānān:__ *Sevgili meyli.*

Ey ẖ̌oş ol vəqt ki mən sākin-i mey-ẖānə idim
Başdə mey nəş`əsi həm **məşrəb-i cānānə** idim *(Mesnevi 1, Mısra 14). [məşrəb-i cānānə,]*

__məşrəb-i rindānə:__ *Rint olan kimseye yakışır mizaç, karakter, rind meşrep.*

Zāhid ṣifət-i Żū`ī riyā əhlisən imdi
Nə məscidə nə **məşrəb-i rindānə** yolun yoẖ *(Gazel 36, Mısra 14). [məşrəb-i rindānə,]*

Təngə gəldim bu riyā məslək olan zāhiddən
Ey ẖoş ol bəzm-i ṣəfā **məşrəb-i rindānə** gedəm *(Gazel 140, Mısra 10). [məşrəb-i rindānə, -ə]*

__məşrəb-i 'ürfān:__ *İrfan yaratılışlı olanlar.*

'Ənqāyə dönüb mə'rifət ərbābı cəhāndə
Yoẖ 'elm ü ədəb **məşrəb-i 'ürfān** dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 6). [məşrəb-i 'ürfān,]*

__məşrəb-i zāhid:__ *Kaba sofunun karakteri.*

Görmədim ẕərrə qədər **məşrəb-i zāhiddə** ṣəfā
Ẕövq ü behcət genə mey-ẖānədəki pīrdədür *(Gazel 75, Mısra 13). [məşrəb-i zāhiddə, -də]*

__məşşāṭə:__ *Eskiden gelinleri giydirip süsleyen, gelin başı yapan, düğün evleri için süsler hazırlayan kadın, bezekçi, mâşita.*

Zülf-i süẖəni şānələyüb etməgə zīnət
Ṣəd-ḥeyf nə **məşşāṭə** nə bir şānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 8). [məşşāṭə,]*

__məst:__ *İçki vb. sarhoşluk veren bir şeyin etkisiyle şuûru zayıflamış, kendinden geçmiş (kimse), sarhoş.*

Fərāğət-i tən ü cān **məstliqdədür** sāqī
Gözün fədāsı olum hūşyār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 9). [məstliqdədür, -liq, -də, -dür]*

Bu ẖākī-rəh ki üstündə gəzərsən çoẖ fəẖārətlə
Təṣəvvür eylə hər bir **məsti** bir Kāvūs bir Cəmdür *(Gazel 41, Mısra 10). [məsti, -i]*

Ḫum sāyəsində meykədədə **məst** yatmayan
Ḥūr u qüṣūr-ı rövże-i riżvānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 7). [məst,]*

Ləbi şövqi mey-i gül-nār tək **məst** eylər 'uşşāqı
Bu mə'nīdən mənim tək çoẖları **məst** ü ẖumār olmuş *(Gazel 102, Mısra 3). [məst,]*

Ləbi şövqi mey-i gül-nār tək məst eylər 'uşşāqı
Bu mə'nīdən mənim tək çoẖları **məst** ü ẖumār olmuş *(Gazel 102, Mısra 4). [məst,]*

Köñül tərk eyləmə cām-ı şərāb-ı 'eşqi tā məḥşər
Ki bu mey-**məsti** ġəm bilməz cəhāndə hūş-yār olmuş *(Gazel 102, Mısra 10). [məsti, -i]*

İçüb mey **məst** olub 'āləm-ġəmin bir ẕərrə çəkməzdük
Ḥəqīqət 'āləmində 'āqil ü fərzānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 5). [məst,]*

Nə ẖ̌oşdur bir gözəl dil-bərlə həm-bəzm-i şərāb olmaq
Ḫarāb-ābād-ı dünyādə içüb **məst** ü ẖarāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 2). [məst,]*

İçüb mey **məst** olub nāz ilə bir sər-ẖ̌oş-ẖırām ilə
Ki tā ṣəd sālə zāhid əl götürsün pārsālıqdan *(Gazel 151, Mısra 3). [məst,]*

Baẖəndə nāz ilə hər güşədən o **məst** gözün
Qılur həzār köñül şīşəsin şikəst gözün *(Gazel 158, Mısra 1). [məst,]*

Dīvānə olmaduqsə də bir **məst** olaq bārī
Tā kim mu'āf olaq bu günāh u s̱avābdan *(Gazel 178, Mısra 5). [məst,]*

İçüb şərāb olub **məst** künc-i meykədədə
Ḫudā bilür ki o günlər nə 'āləmim var idi *(Gazel 237, Mısra 3). [məst,]*

Məst ü məḫmūr gözün ġəmzə-i ẖədənglə nədür
Ṭuruqu`l-'eyndə dünyāyə salur pərẖāşı *(Gazel 247, Mısra 9). [məst,]*

Güşə-i çeşmün ilə zülfün edər sər-kūşī
Məstə baẖ necə tapub qəlbi qara yoldaşı *(Gazel 247, Mısra 8). [məstə, -ə]*

Cām-ı cəmdür dəḫi İskəndərün āynəsidür
Məst olandə bilisən 'āləmün ādəm nəsidür *(Mesnevi 9, Mısra 6). [məst,]*

Məst olub tā ki hər kəlāmı deyüm
Qalmasun hīç söz təmāmı deyüm *(Mesnevi 11, Mısra 11). [məst,]*

__məst ol-:__ *Sarhoş olmak.*

Məst olub tövsən-i təb'im götürüb cövlānə
Şe'r-i şəmşīr ilə tā ki girüb meydānə *(Mesnevi 6, Mısra 3). [məst olub, -ub]*

__məstānə:__ *Sarhoş, kendinden geçmiş.*

Çıq kəs̱rətdən düş vəḥdətə ġərq ol mey-i məḥəbbətə
Żū`ī tək bəzm-i 'işrətə **məstānə** gəlmək yaẖşıdur *(Gazel 85, Mısra 18). [məstānə,]*

Sölə ey bād-ı ṣəbā ol büt-i məh-sīmāyə
Ki salubdur məni **məstānə** gözün ġavġāyə *(Gazel 194, Mısra 2). [məstānə,]*

__məst-i bādə:__ *Şarap sarhoşu.*

Yā şūr-ı 'eşq ilə dīvānə ol ələm çəkmə

Yā **məst-i bādə** olub bilmə möhnət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 6). [məst-i bādə,]*

məst-i cām: *İçki sarhoşu.*

Rüstəm-i ṭəb'im olə tā **məst-i cām**
Fətḥ edə 'əqlim cəhānı təmām *(Mesnevi 5, Mısra 3). [məst-i cām,]*

məst-i cām-ı hoş-güvār: *Lezzetli içki kadehinin sarhoşu.*

Eşitdim ol büt-i nā-mehrbānım bādə-ẖ∨ār olmuş
Mey içmiş ġeyrlərlə **məst-i cām-ı ẖ˘oş-güvār** olmuş *(Gazel 108, Mısra 2). [məst-i cām-ı ẖoş-güvār,]*

məst-i ġürūr: *Kibir, gurur sarhoşu.*

Nədi dünyā özi bir fikr elə ey **məst-i ġürūr**
Bārī 'ibrət elə bir Ādəm ilə Ḥəvvādən *(Gazel 173, Mısra 3). [məst-i ġürūr,]*

məst-i şərāb: *Şarap sarhoşu.*

Hanı o şūẖlə **məst-i şərāb** olan günlər
Məhim piyālə meyim āftāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 1). [məst-i şərāb,]*

Hanı o şūẖlə **məst-i şərāb** olan günlər
Məhim piyālə meyim āftāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 1). [məst-i şərāb,]*

mə'şūq: *Sevgili.*

Gərək **mə'şūq** özi cəzb eyləsün 'uşşāqını vəṣlə
Yetüşməz vüṣlətə gər gəzsə yüz min il sorağ ilə *(Gazel 216, Mısra 7). [mə'şūq,]*

Səbzlər ṣəḥrādə gör kim necə sündüs-pūş olub
Hər ṭərəfdə 'āşiq ü **mə'şūq** həm-āġūş olub *(Murabba 1, Mısra 10). [mə'şūq,]*

mə'şūqə: *Aşkla sevilen, âşık olunan kadın, sevgili.*

Olub 'āşiq cəhāndə hərkəs öz **mə'şūqəsin** tapdı
Mənim kim hər zəmān firqətdə min min āh u zārım var *(Gazel 50, Mısra 3). [mə'şūqəsin, -s, -i, -n]*

Sitəm-ḥəqīqəti **mə'şūqədən** təġāfüldür
Cəfā gər eyləsə Żū`ī genə vəfādandur *(Gazel 83, Mısra 13). [mə'şūqədən, -dən]*

məs`ələ: *Çözüme kavuşturulması, bir sonuca bağlanması gereken durum, sorun.*

Çün bilmür özi **məs`ələ** sorduqdə deyürlər
Kāfir olı sən dinmə belə sözdə ẖərər var *(Gazel 42, Mısra 11). [məs`ələ,]*

'Əmmāməsinə baẖmagilən məs`ələ ṣorma
Mollā özi çoẖ ẖeyr edi yalnız nə qədər var *(Gazel 42, Mısra 13). [məs`ələ,]*

Bu **məs`ələdə** yüz min 'ārifdi mə'əṭṭəl
Bir kimsənə bilməz ki bu ḥālət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 11). [məs`ələdə, -də]*

'Āşiq ki fənā bəzminə 'eşq içrə yetişdi
Ol **məs`ələdə** şāfi' yā ə'ẓəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 8). [məs`ələdə, -də]*

Ẓāhirən zīb verə qurşaq 'əbā saqqalə
**Məs`ələ** vəqti qaçub bərk soẖulə qanqalə *(Mesnevi 6, Mısra 48). [məs`ələ,]*

Təqdīr-i qəżā vü qədərün **məs`ələsin**
Sordum demədi hīç biri birdür 'izzī kəlām *(Rübai 3, Mısra 3). [məs`ələsin, -si, -n]*

məs`ələ-i ṣa'b: *Müşkil mesele/sorun.*

Gəlmişəm getməgimə yoẖdı kərāīm ki gedim
Bu də bir **məs`ələ-i ṣa'b** idi ey rūḥ-ı rəvān *(Kaside 14, Mısra 18). [məs`ələ-i ṣa'b,]*

məs̱əl: *Örnek.*

Müdām olmaq gərək nə sūd içüb mey bir dəm oldun şād
Cəhāndə bu **məs̱əldür** bir gül ilə növ-bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 6). [məs̱əldür, -dür]*

Nə içün yoẖ sözi təşbīh qılublar varə
Ləb-i mey-gūnuvı cān verməgə 'Īsāyə **məs̱əl** *(Gazel 126, Mısra 8). [məs̱əl,]*

Bir yaẖşı **məs̱əl** bu dāstāndə
Sə'dī buyurubdı Gülsitāndə *(Mesnevi 8, Mısra 37). [məs̱əl,]*

məş'əl-i şīd: *Güneş meşali.*

Dün ki bāz-ı fələk öz lānəsin etdi məqām
Məş'əl-i şīdi əḥāṭə elədi zəng ü ẓəlām *(Kaside 13, Mısra 2). [məş'əl-i şīdi, -i]*

məsələ-i müşkil: *Zor sorun.*

Var bir **məs`ələ-i müşkilim** ḥəll eylə onı
Sañadur çünki həmīşə dil ü cānım qurbān *(Kaside 14, Mısra 3). [məsələ-i müşkilim,]*

mətā': *Maddî mânevî sermâye, varlık, servet.*

'Āmilān-ı pādşāh-ı ẖittə-i ərż u səmā
Mə'rifətdən başqə qılmaz bir **mətā**'ə e'tinā *(Gazel 3, Mısra 8). [mətā'ə, -ə]*

Cəmāl-i yārdur Żū`ī təməttu'dār dünyādə
Ki əhl-i mə'nā içrə bu **mətā**'ə e'tibār olmuş *(Gazel 102, Mısra 12). [mətā'ə, -ə]*

mətā'-ı 'eyş ü 'işrət: *İçki ve eğlence serveti, malı.*

Mətā'-ı 'eyş ü 'işrət çoẖdı dünyānun dükānında
Bizim nə nəqdimiz var ondə nə bāzārımız yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 3). [mətā'-i 'eyş ü 'işrət,]*

mətīn: *Sağlam, dayanıklı, kuvvetli, güçlü.*

Dögül bu növ'lə cānım 'ulūm əhli gərək
Verə cəvāb **mətīn** sā`ilə ləyāqət ilə *(Kaside 20, Mısra 30). [mətīn,]*

məṭlə': *Kaside, şiir, bir kasîde veya gazelin mısrâları birbiriyle kâfiyeli olan ilk beyti.*

Bu müjdə ilə dil tapub ārām ġüṣṣədən
Bir tāzə **məṭlə**' etdi mədīḥində āşkār *(Kaside 9, Mısra 30). [məṭlə',]*

məṭləb: *İstenilen, talep edilen şey, istek, meram, matlûp.*

Ḫəlqün dəẖi yoẖ **məṭləbi** bir pūldan özgə
Nāmūs ḥəyā 'ār ilə ġeyrət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 19). [məṭləbi, -i]*

Ay u gün söyləməyüb **məṭləbi** muğləqdi ki mən
Gecə gündüz ġəm-i hicrān ilə āh vāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 3). [məṭləbi, -i]*

Nə ẖ∨āhiş eylər idim **məṭləbim** olurdı rəvā

Ze-bəs ki kīsədə dīnār u dirhəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 9). [məṭləbim, -im]*

Yol tapə bilməz kişi bədrəqəsiz **məṭləbə**
Gör nə san qəṭ' edər Kə'bə biyābānını *(Gazel 245, Mısra 3). [məṭləbə, -ə]*

Müşkilün ḥəllinə seyr eylə kənār-ı ərsə
Məṭləbün ondə ḥuṣūlə yetişür hər bābət *(Kaside 5, Mısra 32). [məṭləbün, -ün]*

Bī-ḫəbərsən dedi yoḫsə nədi çārun söləyüm
Yaz Ḥüseyn ḫānə elə **məṭləbüvi** sən iẓhār *(Kaside 6, Mısra 28). [məṭləbüvi, -üv, -i]*

Əhl-i 'ürfān müṣāḥibim var idi
Ḥāṣil idi nə **məṭləbim** var idi *(Mesnevi 2, Mısra 14). [məṭləbim, -im]*

Żū`ī nə lāzım belə ṭūl-i kəlām
Məṭləbivi ẓāhir elə və`s-səlām *(Mesnevi 10, Mısra 34). [məṭləbivi, -i, -v, -i]*

Ẓāhir elə **məṭləbüvi** müḫtəṣər
Kim eləsün çārə o kān-ı hünər *(Mesnevi 10, Mısra 35). [məṭləbüvi, -ü, -v, -i]*

Çārə qıl **məṭləbinə** bu cigəri sūzānun
'Ərż edim ḫidmətivə tā rəvişin dünyānun *(Terci-bend 1, Mısra 3). [məṭləbinə, -i, -n, -ə]*

məṭlə'-i ḫurṣīd-i āsmān: *Gökyüzü güneşinin doğuş yeri.*

Rūyun bəyāẓı **məṭlə'-i ḫ∨urṣīd-i āsmān**
Ḫəṭṭün səvādı āyə-i Qurān niṣānəsi *(Gazel 231, Mısra 5). [məṭlə'-i ḫurṣīd-i āsimān,]*

mə'yūb: *Bir eksiği, bir noksanı olan, ayıplı, kusurlu.*

Əmrdən çıqmaq hər məẕhəb arasındədi 'eyib
Öz vücūdun niyə **mə'yūb** edəsən ḫ∨ār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 26). [mə'yūb,]*

məẕāq: *Tat alma, lezzet duyma, tat, lezzet, damak.*

Şīrīn qılə **məẕāqımı** şəhd-i təkəllümi
Dövr-i ruḫundə zülfi təki kām-rān olam *(Gazel 128, Mısra 3). [məẕāqımı, -ım, -ı]*

Be-sān-ı zəhr **məzāqımdə** təlḫdür şəkkər
Ze-bəs ki ol məh-i şīrīn-kəlāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 3). [məzāqımdə, -ım, -də]*

Mey nəş`əsini görməmiş 'eşqün **məzāqını**
Zāhid sölər ki mə'rifətim var bu ād ilə *(Gazel 193, Mısra 3). [məzāqını, -ı, -n, -ı]*

Şəkkər-ləbim **məzāqını** təlḫ etdi Żū`īnün
Bu bəzmdə ki lüṭf ilə güftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 13). [məzāqını, -ı, -n, -ı]*

Firāq zəhrini görmüb damağımız şīrīn
Məzāqə təlḫ-i kəlāmun miṣāl-i şəkkər idi *(Gazel 240, Mısra 6). [məzāqə, -ə]*

Bu gūnə zəhr-i firāqı ki içmisən Żū`ī
Ḥəmīm-i dūzəḫ olur şəhd tək **məzāqundə** *(Gazel 196, Mısra 10). [məzāqundə, -un, -də]*

məzāq-ı cān: *Can ləzzəti.*

Şīrīn olur ḫəyāl-i ləbünlə **məzāq-ı cān**
Zülfün təfəkkürüylə mü'əṭṭər məşāmm olur *(Gazel 77, Mısra 5). [məzāq-i cān,]*

məẕāq-ı ḫosrov: *Hüsrev`in damağı.*

Köñül fəsāne-i Məcnūn ḥekāyətündi sənün
Məẕāq-ı Ḫosrovə şīrīn-rəvāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 2). [məẕāq-ı ḫosrovə, -ə]*

məzār: *Mezar, kabir.*

Hīç kimsə mülk-i dövlətə məğrūr olmasun
Cəmşīdü ki peşīn nə apardı **məzārınə** *(Gazel 207, Mısra 6). [məzārinə, -i, -n, -ə]*

Ölsəm ġəmilə kūy-ı nigārımdə dəfn edün
Şāyəd o kūy iti basə bir gün **məzārımı** *(Gazel 228, Mısra 12). [məzārımı, -ım, -ı]*

məzhəb: *Bir dinde belirli görüş ve anlayış farklılıklarından doğan kollardan her biri. Gidilen, benimsenen yol.*

İstəyürsən sölə tərsā balası nāz eləmə
Buraḫub **məzhəbimi** dīn-i Məsīḥāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 6). [məzhəbimi, -im, -i]*

Nə dīndür hansı **məẕhəbindü** yā Rəb kim səḫā əhlin
Səfāhət əhli derlər ṣāḥib-i eḥsān-ı ə'ṭāyə *(Gazel 212, Mısra 13). [məẕhəbindü, -in, -dü]*

Əhl-i İslāmdə çoḫdur mütə'əddid **məzhəb**
Sünnī vü Şī'ə vü Şeyḫī vü Tənāsüḫ 'üzlət *(Kaside 5, Mısra 19). [məzhəb,]*

Ḫüsūṣi hər dili hər **məzhəbi** gəzüb bilmək
Tətəbbu' ilə qəbūl eylə şər'-i ġərrānı *(Kaside 23, Mısra 75). [məzhəbi, -i]*

Əmrdən çıqmaq hər **məẕhəb** arasındədi 'eyib
Öz vücūdun niyə mə'yūb edəsən ḫ∨ār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 25). [məẕhəb,]*

Ey mənim **məzhəb** içrə qardaşım
Ṣūrət-i ādəmiyyə yoldaşım *(Mesnevi 11, Mısra 73). [məzhəb,]*

Məzhəbləri bər-həm eləyüb dīni pozan
Bu 'əṣrdə Dəccāldı cümlə 'üləmā *(Rübai 1, Mısra 3). [məzhəbləri, -lər, -i]*

məzhəb: *Din, İslam dini.*
Bu gözəl **məzhəb** olmayə fānī
Dutmayə cəhl ü fitnə dünyānı *(Mesnevi 11, Mısra 99). [məzhəb,]*

məzhəb-i bābīlinü`n-nām: *Babilli halkın mezhepleri.*

Dünyādə olan **məzhəb-i Bābīlinü`n-nām**
Kibr ilə Naṣārā vü Yəhūd u İṣlām *(Rübai 3, Mısra 1). [məzhəb-i bābilīnü`n-nām,]*

məẕhəb-i ḥəq: *Allah`ın mezhepleri (Bir dinde belirli görüş ve anlayış farklılıklarından doğan kollardan her biri).*

Biri der ā'ẓamīdi **məẕhəb-i Ḥəq**
Biri der Mālikīdurur müṭləq *(Mesnevi 11, Mısra 47). [məẕhəb-i ḥəq,]*

məzhəb-i 'īsā: *Hz. İsa`nın mezhebi, Hıristiyanlık.*

Mö'cüz-i 'Īsəvī tək cān verür əmvātə ləbün
Nədi 'eybi dönübən **məzhəb-i 'Īsāyə** gəlim *(Gazel 134, Mısra 12). [məzhəb-i 'īsāyə, -y, -ə]*

məẓhər: *Bir şeyin görünür duruma geldiği, göründüğü, açığa çıktığı, zâhir olduğu yer veya kimse, tecellî yeri.*

Ḥəq səni **məẓhər** qılub āynə-i ẕātınə
Āynəsi ṣāf olan göstəri cānānını *(Gazel 245, Mısra 7). [məẓhər,]*

<u>məẓhər-i əsrār:</u> *Sırların tecelli yeri.*

Ḥikmətu`llāhə nəẓər qıl **məẓhər-i əsrārə** baḫ
Ḫəl'ət-i gül-gūn geyüb ə'żāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 19). [məẓhər-i əsrārə, -ə]*

<u>məzrə'ə-i 'uqbā:</u> *Ahiret arazisi.*

Ey 'əzīzim bu cəhān **məzrə'ə-i 'uqbādur**
Cānıvı 'āləm-i 'uqbādə ziyānkār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 23). [məzrə'ə-i 'uqbādur, -dur]*

<u>məzə:</u> *İçki içilirken yanında yenen şeyler, çerez.*

Hər bəzmdə ki bādə-i ḥəmrādan olmasa
Nəql ü **məzə** o lə'l-i şəkər-ḫādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 2). [məzə,]*

<u>məzəmmət:</u> *Kınama, yerme, kötüleme.*

Bādə-h˅ārə eləyür gərçi **məzəmmət** zāhid
Çəkər āhır özi bu işdə nədāmət zāhid *(Gazel 39, Mısra 1). [məzəmmət,]*

Şərābı şanmə ki vā'iẓ belə **məẕəmmət** edər
Şərābə çatmaz əli ləfẓinə qənā'ət edər *(Gazel 60, Mısra 1). [məẕəmmət,]*

Nāṣiḥ **məẕəmmət** etmə məni dərd-i 'eşqdə
Nə çārə rūzgārdə ḥökm-i qəżā ilə *(Gazel 213, Mısra 5). [məẕəmmət,]*

<u>mə`mənim:</u> *Sığınak.*

Olmuş idim dəḫi āsūdə ġəm-i 'āləmdən
**Mə`mənim** gūşə`-i mey-ḫānə idi hər ġəmdən *(Mesnevi 1, Mısra 18). [mə`mənim,]*

<u>mə`vā:</u> *Sığınacak yer, makam, yurt, mesken.*

Düşübdür ərğüvānī rūyuvə ol qarə gīsūlər
Dutubdur cənnətü`l-**mə`vādə** mə`vā sanki Hindūlər *(Gazel 57, Mısra 2). [mə`vā,]*

<u>mə`yūs:</u> *Ümîdi kalmamış, ümitsizliğe düşmüş, ümitsiz, karamsar, üzgün.*

Mə`yūs qılmə 'āşiqi lən kəlməsilə sən
Mūsā ṣifət çü ṭālib-i dīdārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 9). [mə`yūs,]*

<u>mə'əṭṭəl:</u> *Şaşkın, hayret içinde.*

Bu məs`ələdə yüz min 'ārifdi **mə'əṭṭəl**

Bir kimsənə bilməz ki bu ḥālət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 11). [mə'əṭṭəl,]*

N

<u>nā-būd:</u> *Bulunmayan, yok.*

Nā-būd olub mə'rifət-əhli bu zəmāndə
Həm 'əhdə vəfā 'əhd ilə peymān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 3). [nā-būd,]*

Bī-'elmliqdi bizləri **nā-būd** məḥv edən
Bir vəcḥ ilə gidərsün bizdən cəhāləti *(Kaside 2, Mısra 3). [nā-būd,]*

<u>nâ-dân:</u> *Cahil, akılsız.*

'ārif ü fāżil ü kāmilləri ẕillətdə qoyub
Ḥörmət ü rāḥətı hər cāhil ü **nā-dānə** verüb *(Gazel 20, Mısra 10). [nādānə, -ə]*

Əvvəldə məni əbləh ü **nā-dān** yaradaydun
Məndə belə bu hər şey`ə diqqət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 3). [nādān,]*

Çoḫ əbləh ü **nā-dānları** ne'mətlə yaratdun
Çoḫ 'ārif ü fāżilləri nikbət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 11). [nādānları, -lar, -ı]*

Qoymə bī-hūdə keçə 'ömr-i 'əzīz ey **nā-dān**
Ḫāşə bu vəqt-i gül ü mövsüm-i bāğ u bustān *(Mesnevi 15, Mısra 27). [nādān,]*

Olsə şəh-zādə kişi bilməsə gər 'elm ü bəyān
Ḫəlq sölər ki filānkəsdi nə kevdən **nā-dān** *(Muhammes 5, Mısra 12). [nādān,]*

'ārifləri bəlā vü ġəmə həm-dəm eyləyüb
Nā-dān olanı sīm u zər-i bī-şümār ilə *(Kaside 21, Mısra 10). [nādān,]*

Əgərçi āb-ı ḥəyāt olsə içmə **nā-dānlə**
Ki 'āqibət əṣəri cānə zəhrdür rəsmdür *(Gazel 80, Mısra 5). [nā-dānlə, -lə]*

Hər güşədə var idi təmām əhl-i ma'ārif
İmdi olarun cümləsi **nā-dānə** dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 6). [nā-dānə, -ə]*

<u>nāfe-i çīndür:</u> *Çin miski.*

Əsīr-i āhū-yı çeşmün sənün yüz āhū-yı Tātār
Fədā-yı çīn-zülfün şəd həzārān **nāfe-i Çīndür** *(Gazel 56, Mısra 6). [nāfe-i çīndür, -dür]*

<u>nāfi':</u> *Gideren, yok eden.*

Ġəm-i hicr-i ləb-i dildārə **nāfi'**-bādədür Żū`ī
Ayağın sāqīnün öp bī-təvəqquf başə şəhbā çək *(Gazel 116, Mısra 11). [nāfi',]*

<u>nāfə-i müşk-i ḫotən:</u> *Hıta miskinin güzel koku ile dolu kesesi.*

Hər zülf olamaz rūḥ-fəzā zülfi tək anun
Hər rəngi siyəh **nāfə-i müşk-i ḫotən** olmaz *(Gazel 94, Mısra 8). [nāfə-i müşk-i ḫotən,]*

<u>nāfə-i müşk-i nāb:</u> *Halis misk kesesi.*

Ẓāhirdə nāmədür vəlī bāṭin Żū`iyə
Bir **nāfə-i müşk-i nābdı** Tātārdan gəlüb *(Gazel 27, Mısra 14). [nāfə-i müşk-i nābdı, -dı]*

<u>nāfə-i tātār:</u> *Tatar miski.*

Zülfñə nə lā`iq sölləsəm **nāfə-i Tātār**
Żū`ī kimi oldum ġəm-i 'eşqündə giriftār *(Muhammes 4, Mısra 33). [nāfə-i tātār,]*

<u>nā-gāh:</u> *Ansızın, birdenbire.*

Tā āḫırı sā'atımı satdım
Nā-gāh fələk tərəḫḫüm etdi *(Mesnevi 7, Mısra 60). [nāgāh,]*

İlhām olundı köñlümə **nā-gāh** ġeybdən
Key Żū`ī-e sitəm-zədə bəs kon to āh o zār *(Kaside 9, Mısra 23). [nāgāh,]*

<u>nā-gəh:</u> *Ansızın, birdenbire, nâgehan.*

Mülhim-i ġeybī bana eylədi **nā-gəh** ilhām
Ey giriftār-ı bəlā Żū`ī-i zār u nā-kām *(Mesnevi 1, Mısra 23). [nā-gəh,]*

ʻƏcəb āzādə idim yād ol günlər ki **nā-gəhdən**
Əsīr etdi məni zəncīr-i zülf ü çeşm-fəttānun *(Gazel 149, Mısra 3). [nāgəhdən, -dən]*

Mütəfəkkir belə ḥeyrətdə idim kim **nā-gəh**
Mülhəm-i ġeybī nidā etdi nədür bu ḥālət *(Kaside 5, Mısra 29). [nāgəh,]*

Qalub bir ḫeyli müddət māt-ı ḥeyrān sölədi **nā-gəh**
Bu müşkil əmri ḥəll etməkdə bir şəḫsə gümānım var *(Kaside 7, Mısra 27). [nāgəh,]*

Beytü`l-əḫzānə qədəm basdı kərəmdən **nā-gəh**
Bir rəfīqim ki ḥəbību`llāhə olmuş həm-nām *(Kaside 13, Mısra 7). [nāgəh,]*

nā-gəhān: *Birdenbire, ansızın.*

İmdidən titrəməgə durdı vücūdım yek-sər
Nā-gəhān bir nəfər əḥbāb baña etdi güẕər *(Kaside 6, Mısra 20). [nāgəhān,]*

Ẓülmāt-ı ġəflət içrə idi ḫəlq nā-gəhān
Ḫiżrə rəh oldı çeşme-i ḥeyvānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 5). [nāgəhan,]*

Nā-gəhān hātif-i ġeybī kimi bir yār-ı ʻəzīz
Müjdə-i şövq kimi ḫürrəm ü ḫəndān oldı *(Kaside 17, Mısra 9). [nāgəhān,]*

Ki **nā-gəhān** bir qāṣid-i ḫ˘oş-ḫəbər
Əlində bir nāmə-i fərruḫ-əẟər *(Mesnevi 4, Mısra 41). [nāgəhān,]*

Bənd oldı çīn-zülfünə dil-mürġi **nā-gəhān**
Düşdim bu dām-ı ʻeşqə genə mən ḫəṭā ilə *(Gazel 213, Mısra 3). [nā-gəhān,]*

nahār: *Gündüz.*

Çoḫ gəzmə bəḫtün ağ u qara olmaqında sən
Bī-cā ötürmə leyl ü **nəhārın** zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 8). [nahārın, -ı, -n]*

Ey kāş doğmayaydı bizi mādər-i cəhān
Yā fərq verməyən qılə leyli **nəhārdan** *(Gazel 176, Mısra 10). [nahārdan, -dan]*

Tār-zən-i ḫādim ü sāqī nə var
Ḥāżır idi bəzminə leyl ü **nahār** *(Mesnevi 10, Mısra 28). [nahār,]*

nahl: *Gelinin önünden götürülüp gelin odasına konan veya sünnet düğünleri için hazırlanan, üstü altın ve gümüş süsler, yapma çiçekler ve meyvelerle bezenmiş, demir iskelet üzerine bal mumundan yapılma süs ağacı; Hurma ağacı.*

Şəd-ḥeyf cəhān bāğınə bəd vəqtdə gəldük
Ḫ˘oşgīdə olub **nəḫl** nə şāḫ u nə s̱əmər var *(Gazel 42, Mısra 4). [naḫl,]*

nāḫudā: *Gemi kaptanı.*

Tapmazdı hīç Nūḥ o ṭūfāndan nicāt
Nūḥ içün olmasaydı əgər **nāḫudā** ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 26). [nāḫudā,]*

nā-hüveydā: *Belli olmayan, zahir olmayan, bulunmayan, olmayan.*

Nə sūdı ādəmə belə bəhārvəş-i firdövsdən
Əgər kim kīsəsində sīm ilə zər **nā-hüveydādur** *(Gazel 40, Mısra 10). [nā-hüveydādur, -dur]*

nəḥv-i ḫiṭāb: *Seslenme cümlesi.*

Məʻrifət əhli səḫā əhlinə ḫān sölərlər
Kimə hər **nəḥv-i ḫiṭāb** eyləsə cān sölərlər *(Mesnevi 6, Mısra 52). [naḥv-i ḫiṭāb,]*

nā-ḫələf: *Ziyan olmuş, boşa gitmiş (şey).*

İmdi ki ḥāṣil olubdur saña bu ḫüld-i bərīn
Qoymə ey **nā-ḫələf** əldən çıḫə bu mā`-i maʻīn *(Mesnevi 15, Mısra 14). [nā-ḫələf,]*

nā-ḥəq: *Haksız yere.*

Bir ḥəbbə içün birbirini öldüri **nā-ḥəq**
Derlər nədi inṣāf-ı mürüvvət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 21). [nā-ḥəq,]*

nā-kām: *Amacına ulaşamama, mutsuz olma; nasipsizlik, kısmetsizlik.*

Mülhim-i ġeybī bana eylədi nā-gəh ilhām
Ey giriftār-ı bəlā Żū`ī-i zār u **nā-kām** *(Mesnevi 1, Mısra 24). [nā-kām,]*

Hīç inṣāf idi şāʻir qədəḥ-i meysiz olə
Qalə bī-bādə vü bī-sādə ḥəzīn ü **nā-kām** *(Kaside 13, Mısra 20). [nākām,]*

nā-kəs: *İnsâniyetsiz, aşağılık, bayağı, alçak (kimse).*

Nədür bir bī-vəfā ʻeşqinə ey qanə dönən köñlüm
Yetən hər **nā-kəs** ü bī-fəhmdən ṭəʻn ü təʻəddā çək *(Gazel 116, Mısra 10). [nā-kəs,]*

Hər nə olsə bu libās ilə müləbbəs olsə
Onə ʻālim deyülür hər cürə **nā-kəs** olsə *(Mesnevi 9, Mısra 24). [nā-kəs,]*

nālān: *İnleyen, ağlayan.*

Sāqiyā bir kərəm et durma gözün qurbānı
Bir iki cām ilə sərşār elə mən-**nālānı** *(Mesnevi 6, Mısra 2). [nālāni, -i]*

Ey kərəm kānı böyük ḫān mən-i sər-gərdānun
ʻƏrżinə güş elə əlṭāflə bu **nālānun** *(Terci-bend 1, Mısra 2). [nālānun, -un]*

Pərtöv-i rūyun görüb **nālān** olur ʻāşiqlərün
Rəsmidür eylər fəġān itlər görəndə māh-tāb *(Gazel 16, Mısra 9). [nālān,]*

Bār`İlāhī görim olsun belə mən tək **nālān**
Yār kūyundan o kəs kim edüb āvārə məni *(Gazel 224, Mısra 7). [nālān,]*

Fānī dünyādan Əgərçi belə **nālān** gedürəm
Bī-vəfā ümmət əlindən cigəri qan gedürəm *(Müseddes 2, Mısra 17). [nālān,]*

nālə: *İnleme, inilti.*

Nālə qılmə hicrdən ey dil ki neʻmətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl ẕövqin dərd-i hicrān olmasə *(Gazel 13, Mısra 11). [nālə,]*

Gər səni gördükdə Żū`ī **nālə** eylər incimə
Rəsmdür fəryād edər gördükdə gülşən ʻəndəlīb *(Gazel 18, Mısra 9). [nālə,]*

Qalub hicrān zimistānında Żū`ī **nālə** qoy etsün
Sən etmə nālə ey bülbül sənün hər il bəhārun var *(Gazel 46, Mısra 9). [nālə,]*

Qalub hicrān zimistānında Żū`ī **nālə** qoy etsün
Sən etmə **nālə** ey bülbül sənün hər il bəhārun var *(Gazel 46, Mısra 10). [nālə,]*

Ġeyriyə yār olmaqındur Żū`ī-i sər-gəştəyə
Çəkdürən fəryād-ı cān-sūz u fəğān u **nālələr** *(Gazel 48, Mısra 10). [nālələr, -lər]*

Təṣəvvür eyləmə kim sənsiz ʻeyş edir Żū`ī
İşimdi şām u səḥər **nālə** vü fəğān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 14). [nālə,]*

Gəlməyür çeşminə ḫəlqün gecələr ẕərrə yuqu
Bes ki ey məh qıluram **nālə** vü əfğān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 8). [nālə,]*

Ol gün ki gözim Yūsifimün görmədi rūyın
Yəʻqūb-ı ḥəzīn-**nāləsin** ʻāləmdə pəs etdim *(Gazel 130, Mısra 4). [nāləsin, -si, -n]*

Yalquz dögül bu **nālə** vü fəryādım ey pərī
Öz könlim içrə sənlə qılub ṣöḥbət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 13). [nālə,]*

Gər biləydim ki edər ol büt-i bī-mehrə əṡər
Dəm-bə-dəm **nālə** vü fəryād u fəğān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 6). [nālə,]*

Bəs ki sūzişin qılur hicründə **nālə** ey ṣənəm
Yandurur hər gecə āhım āsmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 11). [nālə,]*

Nālə qılmə hicrdən ey dil ki neʻmətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl ẕövqin dərd-i hicrān olmasə *(Gazel 197, Mısra 11). [nālə,]*

Əz-bəs ki **nālə** qıldı firāqundə ey pərī
Rüsvā-yı ʻāləm etdi dil-i nā-təvān məni *(Gazel 227, Mısra 5). [nālə,]*

Fikr edirdim nədi cürmim ki bu qürbətdə mənim
Həm-dəmim şām [u] səḥər **nālə** vü əfğān oldı *(Kaside 17, Mısra 8). [nālə,]*

__**nālə-i şəb-gīrdə:**__ *Geceleri inleyen.*

ʻEşq-i zülfünlə köñül **nālə-i şəb-gīrdədür**
Gərdən-i cān deyəsən kim genə zəncīrdədür *(Gazel 75, Mısra 1). [nālə-i şəb-gīrdədür, -dür]*

__**nām:**__ *Şan, şöhret.*

Ḫ̆oş ol kəs ḥālınə kim ḫeyrdə ḫərc eyləyüb getdi
Cəhāndə qoymadı Nūşīrəvān tək **nāmdan** başqa *(Gazel 8, Mısra 8). [nāmdan, -dan]*

Nədür çəkmək ayaġ əl ṭəʻnəsilə yār kūyından
Məgər bilməzsən ʻāşiqlərdə Żū`ī nəng [ü] **nām** olmaz *(Gazel 93, Mısra 14). [nām,]*

Mənim bu növʻ dögüldi ümīdim ey Seyyid
Ki hīç aparmıyasan Żū`ī-i ḥəzīndən **nām** *(Gazel 129, Mısra 16). [nām,]*

Lāzım dögi bu ʻəṣrdə nə **nām** nə nāmūs
Pūl olsun təki ʻeyb eləməz hər nə gər oldı *(Gazel 239, Mısra 7). [nām,]*

ʻĀr etmə kūy-ı yārdə Żū`ī gədālıqı
ʻĀşiqdə kim görübdi ki nəng ilə **nām** olur *(Gazel 77, Mısra 14). [nām,]*

Götürmişdüq köñüldən nəng [ü] **nām** u ʻār sevdāsın
Diyār-ı ʻeşqdə Məcnūn ilə həm-ḫānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 7). [nām,]*

ʻƏnqā kimi nişānəsi yoḫ **nāmı** ẕikr olur
Bəẕl ü ʻəṭā vü lüṭf ü ḥimāyət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 7). [nāmı, -ı]*

__**namaz:**__ *İslâm'ın beş şartından birini teşkil eden ibadet, namaz.*

Bī-hūdə çoḫ da qılma **namāz** eyləmə duʻā
Żū`ī bu nā-qəbūl duʻādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 17). [namāz,]*

__**namāz-ı bāṭilinə zāhid:**__ *Zahidin geçersiz namazı.*

Dostlar baḫmun **namāz-ı bāṭilinə zāhidün**
ʻEşqini inkār edüb kāfir demün īmānı var *(Gazel 54, Mısra 7). [namāz-i bāṭilinə zāhidün, -ün]*

__**nā-mehrbān:**__ *Şefkatsiz.*

Sənüñ **nā-mehrbān** olmaqlıqun Rāḥil ḫüṣūsundə
Nədür bāʻiṣ yazub bu şeʻri qıldım imtiḥān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 21). [nā-mehribān,]*

__**nāmiyə:**__ *Büyüme, gelişme, yerden bitme hassası.*

Açılmış gülşən içrə yüz gül ü rəʻnā nəzākətlə
Verübdür **nāmiyə** min zīb-i zīnətlər gülüstānə *(Kaside 22, Mısra 6). [nāmiyə,]*

__**nā-mümkün:**__ *Olanaksız.*

Bilsə idim dəhənün vüṣləti **nā-mümkündür**
Mən əzəl gün anı cān içrə nihān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 3). [nā-mümkündür, -dür]*

__**nāmūs:**__ *Irz, iffet, edeb, haya, ar.*

Lāzım dögi bu ʻəṣrdə nə nām nə **nāmūs**
Pūl olsun təki ʻeyb eləməz hər nə gər oldı *(Gazel 239, Mısra 7). [nāmūs,]*

Dīvānə ṣifət sən pəriyə ʻāşiq olandan
Nāmūsı buraḫdım belə bī-ʻār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 16). [nāmūsi, -i]*

Ḫəlqün dəḫi yoḫ məṭləbi bir pūldan özgə
Nāmūs ḥəyā ʻār ilə ġeyrət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 20). [nāmūs,]*

Ṭūl etmə Żū`ī ʻārı buraḫ dövlətün olə
Dövlət olur mu dəhrdə **nāmūs** u ʻār ilə *(Kaside 21, Mısra 42). [nāmūs,]*

__**nāmə:**__ *Mektup.*

Ẓāhirdə **nāmədür** vəlī bāṭin məşāmımə
Şan təblə təblə müşkdi Tātārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 7). [nāmədür, -dür]*

Ẓāhirdə **nāmədür** vəlī bāṭin Żū`iyə
Bir nāfə-i müşk-i nābdı Tātārdan gəlüb *(Gazel 27, Mısra 13). [nāmədür, -dür]*

Nə **nāməyə** sıqışur nə zəbān-ı təqrīrə
Nə ṣūrət ilə sölə belə mā-cərānı yazım *(Gazel 141, Mısra 11). [nāməyə, -y, -ə]*

Ġərəż görüb **nāmədə** bu müjdəni
Sanki ʻĪsā diriltdi bu mürdəni *(Mesnevi 4, Mısra 63). [nāmədə, -də]*

nāmə-i dil-güşā: *Gönül açan mektup.*

Açub gördüm bir **nāmə-i dil-güşā**
Kāḫ-ı gülşən sīnī-sünbül cān-fəzā *(Mesnevi 4, Mısra 45). [nāmə-i dil-güşā,]*

nāmə-i fərruḫ əsər: *Sevinçli mektup eseri, nişanı.*

Ki nā-gəhān bir qāṣid-i ḫˇoş-ḫəbər
Əlində bir **nāmə-i fərruḫ-əs̱ər** *(Mesnevi 4, Mısra 42). [nāmə-i fərruḫ əs̱ər,]*

nāmə-i möḫtərəm: *Saygıdeğer mektup.*

Yazub baña bir **nāmə-i möḫtərəm**
Bəḥr-i səḫā mə'dən-i kān-ı kərəm *(Mesnevi 4, Mısra 47). [nāmə-i möḫtərəm,]*

nāmə-i müşkīn: *Misk kokulu mektup.*

Yetüşdi **nāmə-i müşkīn** ḫitāmun
Yəqīn mə'lūm olundı həm mərāmun *(Mesnevi 3, Mısra 7). [nāmə-i müşkīn,]*

nāmə-i siyāh: *Kara mektup.*

Təmām 'ömür ḫəṭ ü ḫāk u zülüfədür həvəsün
Köñül ḥəyā elə bu **nāmə-i siyāhundan** *(Gazel 185, Mısra 4). [nāmə-i siyāhundan, -un, -dan]*

nāmə-i əlṭāf ü fəżl: *Fazilet ve lütuf dolu mektup.*

Bir sirr var bu **nāmə-i əlṭāf ü fəżldə**
'ārif bilür ki məḥrəm-i əsrārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 11). [nāmə-i əlṭāf ü fəżldə, -də]*

Bir sirr var bu **nāmə-i əlṭāf-ı fəżldə**
Żū`ī bilür ki məḥrəm-i əsrārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 13). [nāmə-i əlṭāf-i fəżldə, -də]*

nāmərd: *Sözünün eri olmayan, insanlıktan mahrum, güvenilmeyen, korkak, alçak (kimse).*

Mərd **nā-mərdi** qılub cümlə cəhān içrə 'əyān
Ziṣt [ü] zībānı ḫəlā`iqlərə iẓhār u bəyān *(Mesnevi 6, Mısra 5). [nāmərdi, -i]*

nāqiṣ: *Tam olmayan, eksik, noksan.*

Hər qüvvə təndə **nāqiṣ** olur içələr səni
Bilməm nədəndi vəsf bu nöqṣānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 11). [nāqiṣ,]*

'Əvām ḫəlq kimi şöhrət içün ey Seyyid
Atub Ḫudānı gedüb **nāqiṣ** etmə īmānun *(Gazel 155, Mısra 10). [nāqiṣ,]*

Çərḫ oḫşatmaq içün qaşınə bir yengi hilāl
Çəkdi **nāqiṣdi** təmām olmadı hər āy başı *(Gazel 247, Mısra 6). [nāqiṣdi, -di]*

Biri öküz təki **nāqiṣdi** ādəmiyyətdən
Biri 'ulūm oḫuyubdur keçübdi Loqmānı *(Kaside 23, Mısra 33). [nāqiṣdi, -di]*

nāqə: *Dişi deve.*

'Īsā kimi vücūd-ı piyādə ḥımārı yoḫ
Nāqə verüb ḥımār olanə yüz qaṭār ilə *(Kaside 21, Mısra 8). [nāqə,]*

nā-qəbūl: *Kabul edilemez.*

Bī-hūdə çoḫ da qılma namāz eyləmə du'ā
Żū`ī bu **nā-qəbūl** du'ādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 18). [nā-qəbūl,]*

Belə əṭvārı belə kirdārı
Bu şifət **nā-qəbūl** güftārı *(Mesnevi 11, Mısra 68). [nā-qəbūl,]*

nār: *Ateş, od.*

Ḥəlqə-i zülf-i siyəh 'āriż-i gül-nārə düşüb
Lə'ldür şanki dil-ihżārı içün **nārə** düşüb *(Gazel 17, Mısra 2). [nāra, -a]*

Yanub tə'əşşuq ilə **nārluqa** (?) vəṣl içrə
Cəmālı şam'ınə pərvānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 5). [nārluqa, -luq, -a]*

Sevübdir bir cavān-ı nāzənin pīrānəsər köñlüm
Yanar şövq-i ruḫuylə **nārə** hər şām ü səḫər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 2). [nārə, -ə]*

Sən qoymısən hər kimsədə bir ḫāl-i ṭəbī'ət
Nārə necə sölərsən [o] ḥurqət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 36). [nārə, -ə]*

Çoḫ etmə həvəs rūyınə ey cān u dil āḫır
Sāziş eləməz ḫār ilə ḫas **nār** yanındə *(Gazel 186, Mısra 6). [nār,]*

Olub ol şam' ġeyrə mən onun rūy-ı firāqındə
Dəm-ā-dəm yandım āhım ātəşindən **nārə** bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 4). [nārə, -ə]*

Pūl olsə növ-bəhār olı qış mövsümi əgər
Pūl olmasə olarsan dūzəḫdə **nārdə** *(Kaside 19, Mısra 22). [nārdə, -də]*

Gecə günüz ġəm ü əndūh-ı bī-şümār içrə
Neçə sipənd yanar şiddət ilə **nār** içrə *(Mesnevi 14, Mısra 14). [nār,]*

Odlarə əgər saldısə Nəmrūd vəlīkən
Nār oldı Birāhīmə gülüstān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 10). [nār,]*

nārī: *Ateşe tapan.*

Mūsəvī 'Īsəvī dəhrī ḥikəmī dövriyyə
Nūrī vü **nārī** vü ḫᵛurşīdī vü əhl-i bid'ət *(Kaside 5, Mısra 22). [nārī,]*

nār-ı cəhənnəm: *Cehennem ateşi.*

Şūrət-i vāqe'əmə **nār-ı cəhənnəm** söləyür
Kūrdu zāhid oḫur āyə-sūrə-rəḥmānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 3). [nār-i cəhənnəm,]*

Münkirliqün yoḫ fā`idəsi īmānə gəlmək yaḫşıdur
Nār-ı cəhənnəmdən qaçub riżvānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 2). [nār-i cəhənnəmdən, -dən]*

nār-ı ġəm: *Keder ateşi.*

Dilində vā'iẓ-i övṣāf-ı bəlā rūz-ı məḫşərdən
Yanar **nār-ı ġəmə** köñlüm şəb-i hicrān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 8). [nār-ı ġəmə, -ə]*

nār-ı hicrān: *Ayrılık ateşi.*

Ḫədəng-i ġəmzün ey məh səpməsəydi dəm-bə-dəm sulər
Dil-i pür-ḫūnı çoḫdan yaḫmış idi **nār-ı hicrānun** *(Gazel 160, Mısra 10). [nār-ı hicrānun, -un]*

nār-ı hicr: *Ayrılık ateşi.*

Baña sölərsən ey məh **nār-ı hicrə** ṣəbr qıl sölə
Olur mı kimsə kim ātəş arasında ṣəbūr olsun *(Gazel 150, Mısra 7). [nār-ı hicrə, -ə]*

nār-ı nəmrūd: *Nemrud`un ateşi.*

Ḫəlīl idi baña çün yār **nār-ı Nəmrūdun**
Nə qədr olsə də gülzār u gülsitānım idi *(Gazel 249, Mısra 5). [nār-ı nəmrūdun, -un]*

nār-ı səqər: *Cehennem ateşi.*

Ġāfil qəżādan āḫırı günlərdə qismətim
Nār-ı səqər nişānı ḫarābə muğān idi *(Gazel 242, Mısra 14). [nār-ı səqər,]*

nā-rəvāc: *İtibarsız.*

Çün yoḫdı fəżl ü mə'rifət ü şe'rə müştərī
Bī-qədr ü **nā-rəvāc** olub zəhr-i mārdan *(Gazel 176, Mısra 12). [nā-rəvāc,]*

naṣārā: *Hristiyan tâ'ifesi, nasrânîler.*

Dünyādə olan məzhəb-i Bābīlinü`n-nām
Kibr ilə **Naṣārā** vü Yəhūd u İṣlām *(Rübai 3, Mısra 2). [naṣārā,]*

nāṣeḥ: *Nasih, öğüt veren.*

Köñlümi qan eləyüb mehr-i ruḫı ey **nāṣeḥ**
Etməsön bāvər əgər lə'l ü ləb-i tərdən sor *(Gazel 63, Mısra 5). [nāṣeḥ,]*

Demə **nāṣiḥ** ki 'eşq-i māh-rūlərdən çək əl Żū`ī
Ki ondan çəkməzəm əl tā əlimdə iḫtiyārım var *(Gazel 50, Mısra 9). [nāṣiḥ,]*

Məni 'eşqindən anun çoḫ də gəl mən' etmə ey **nāṣiḥ**
Baña bi`llāh yegdür belə ẕillət pādşāhlıqdan *(Gazel 151, Mısra 12). [nāṣiḥ,]*

Nāṣiḥ baña 'eyb eyləmə dīvānə görüb kim
Olmum necə məcnūn bu pərī-rūlər içində *(Gazel 190, Mısra 5). [nāṣiḥ,]*

Nāṣiḥ məẕəmmət etmə məni dərd-i 'eşqdə
Nə çārə rūzgārdə ḥökm-i qəżā ilə *(Gazel 213, Mısra 5). [nāṣiḥ,]*

na-şünās: *Bilmeyen, bilmez, tanımaz.*

Bənzəyürsə n`olə **nā-şünās** əgər insānə
Vəlī nā-şünās gəlüb 'elmdə insān olmaz *(Gazel 90, Mısra 9). [na-şnās,]*

Bənzəyürsə n`olə **nā-şünās** əgər insānə
Vəlī nā-şünās gəlüb 'elmdə insān olmaz *(Gazel 90, Mısra 10). [na-şnās,]*

naṣṣ: *Herhangi bir konuda Kur'an'da veya hadislerde bulunan ve üzerinde tartışılması dînen câiz olmayan delil hükmündeki kesin ifâde.*

Əgərçi mey günāh olmaq bizə **naṣṣ** ilə s̱ābitdür
Vəlī yār ilə mey-nūş eləyüb əhl-i s̱avāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 9). [naṣṣ,]*

nā-təvān: *Kuvvetsiz, güçsüz, zayıf.*
Ḫ˘oş ol zəmān ki ol məh ilə həm-zəbān olam
Hər sözdə bir dilim dutulub **nā-təvān** olam *(Gazel 128, Mısra 2). [nā-təvān,]*

nāyāb: *Bulunmaz, nadir.*

Nāyāb olubdı dəhrdə ərbāb-ı mə'rifət
Düşmüş o qədər fəżl ü hünər e'tibārdan *(Gazel 176, Mısra 3). [nāyāb,]*

nāz: *İşve, cilve, eda.*

Ey dil nəẓārə eylə kim ol dil-rübā keçər
'Uşşāqə **nāz** ilə eləyüb yüz cəfā keçər *(Gazel 51, Mısra 2). [nāz,]*

'İtāb u **nāzun** olur əhl-i 'eşq içün 'işrət
Ḫiṭāb-ı qəhrün 'uşşāqə tāzədən cāndur *(Gazel 81, Mısra 9). [nāzun, -uñ]*

Neyləsün 'āşiq saña dil verməsün ey məh-liqā
Hər nigāhun cān-sitān hər **nāz** u ġəmzün dil-firīb *(Gazel 18, Mısra 4). [nāz,]*

Żū`iyā məcnūn edən sən bī-dili **nāz** ilə ol
Qəndəhārī-çeşm ü Hindī-zülf ü Rūmī-rū mıdır *(Gazel 52, Mısra 9). [nāz,]*

Məni öldürdi ey məh **nāz** u ġəmzün təlḫ-güftārun
'Əcəb bī-mehrsən ey bī-mürüvvət bu nə āyīndür *(Gazel 56, Mısra 7). [nāz,]*

Qılublar Żū`īni min 'işvə vü **nāz** ilə sər-gərdān
Bu kāfir-dīn ü cövr-āyīn ü məh-ruḫsār u bəd-ḫūlər *(Gazel 57, Mısra 9). [nāz,]*

Baḫandə **nāz** ilə çeşmün qılur 'əcəb ġārət
Gələn zəmāndə qiyāmə-qədün qiyāmət edər *(Gazel 60, Mısra 3). [nāz,]*

Hanı qədün kimi gülbündə istiqāmət ü **nāz**
Ləbün təki sölə bir ġönçənün ṭərāvəti var *(Gazel 78, Mısra 3). [nāz,]*

Bilmən ki baña **nāz** eləyür yā ki sitəmdür
Ġāfil ki ötər yār mən-i müżṭəri görcək *(Gazel 117, Mısra 3). [nāz,]*

İstəyürsən sölə tərsā balası **nāz** eləmə
Buraḫub məzhəbimi dīn-i Məsīḥāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 5). [nāz,]*

İçüb mey məst olub **nāz** ilə bir sər-ḫ˘oş-ḫırām ilə
Ki tā ṣəd sālə zāhid əl götürsün pārsālıqdan *(Gazel 151, Mısra 3). [nāz,]*

Çəkdi ḫəncər **nāz** ilə öldürmədi ṣəd-ḥeyf kim
Qıymadı bir qəṭrə ābı bu dil-əfkār içün *(Gazel 153, Mısra 7). [nāz,]*

Baḫandə **nāz** ilə hər gūşədən o məst gözün
Qılur həzār köñül şīşəsin şikəst gözün *(Gazel 158, Mısra 1). [nāz,]*

Żū`ī yanuram şam' ṣifət ol məhi görcək
Hər gecə gəzən **nāz** ilə əğyār yanındə *(Gazel 186, Mısra 14). [nāz,]*

Gəh **nāz** u gəh girişmə gəhī lüṭf ü gəh 'itāb
Vəṣlində Żū`ī gör ki nə həngāmə var idi *(Gazel 222, Mısra 13). [nāz,]*

Nə bir niẓām var idi nə dərs-i bəḥs̱-i 'ulūm
Behişt olubdı cəhān indi **nāz** u ne'mətdən *(Kaside 15, Mısra 34). [nāz,]*

Bülbül edüb saḥn-ı yüngüli sāni sāz
Şūr ilə hər dəmdə qılur şāhə **nāz** *(Mesnevi 5, Mısra 36). [nāz,]*

Bir **nāzlu** məlāḥətlü nigārə verə köñlin

Tā dūzlı olə cümülə əş‘ārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 7). [nāzlu, -lu]*

Hanı Sikəndər ü Cəmşīd ü Bəhmən ü Dārā
Ki imdi topraqə dönmüş o **nāzlu** əbdānı *(Kaside 23, Mısra 4). [nāzlu, -lu]*

nāzil: *Nüzul olan, yukarıdan aşağı inen.*

Şə`nündə **nāzil** oldı sənün ḥörmət āyəsi
Səndəndi hər bəlā gələ insānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 3). [nāzil,]*

nāzənīn-i gül-bədən: *Gül bedenli cilveli (sevgili).*

Cūş edüb yerdən çıḫub nəsrīn süsən nəstərən
Seyr-i gülizār elər yüz **nāzənīn-i gül-bədən** *(Murabba 1, Mısra 14). [nāzənīn-i gül-bədən,]*

neçün: *Ne için, neden?*

‘Əks-i ḫaṭṭün görmədim bir çeşm-i nəmnākımdə mən
Bəs **neçün** derlər gəzər dā`im Ḫiżr dəryā yüzin *(Gazel 148, Mısra 6). [neçün,]*

neçə: *Eşyanın miktarını belirlemek için kullanılan soru edatı. Kaç? Ne kadar?.*

Gəlmişdi bəḥr-i nəẓmün fəvərānə ey Ġərīb
Saçmışdı hər ṭərəf **neçə** dür-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 2). [neçə,]*

Şəb düşin[i] eləyirdüm **neçə** yüz min əfkār
Ki ṣabāḥ qış gələcək necə keçər leyl [ü] nəhār *(Kaside 6, Mısra 1). [neçə,]*

Bəḫş edübdür **neçə** ḫər ṭīnətə fərr-i Fir‘ovun
Eləyübdür **neçə** Mūsā ṣifəti çöldə şubān *(Kaside 14, Mısra 7). [neçə,]*

Bəḫş edübdür **neçə** ḫər ṭīnətə fərr-i Fir‘ovun
Eləyübdür neçə Mūsā ṣifəti çöldə şubān *(Kaside 14, Mısra 8). [neçə,]*

Neçə miṡāl ilə Pərvərdgār Qur`āndə
Bəyān edüb bizə lā-yəstəvī bu bābətdən *(Kaside 15, Mısra 43). [neçə,]*

Neçə rəfīq-i müvāfiqlə ṣəḥn-i gülşəndə
Sürūd-ı rūd ilə cām-ı şərābı āmādə *(Kaside 18, Mısra 4). [neçə,]*
Məndə vardur əgər ‘āşiq oluban mey içmək
Səndə var bir qulaġ as gör **neçə** ‘ādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 10). [neçə,]*

Bādəyə ġiybət ü məġrūrluqı tay dutaq
Ġiybətün nəhyinə var çün **neçə** ʿāyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 14). [neçə,]*

Nə mən nə bülbül-i şūrīdə nə pərvānə ‘āşiqdür
Neçə yüz lālə-ruḫ ol gül-ġəmində dāġdār olmuş *(Gazel 102, Mısra 6). [neçə,]*

Toprağə döndürüb **neçə** yüz min pərīvəşi
Ḫākından imdi gül bitüb oḫşar ‘izārınə *(Gazel 207, Mısra 9). [neçə,]*

Riyādan ḫəlq içün qurmış **neçə** yüz dām-ı təzvīrin
Aparur cənnətə ṣāḥib olub firdövs-i ə‘lāyə *(Gazel 212, Mısra 3). [neçə,]*

Zülfi tək oldı mı **necə** sin qara günlərün
Mehr etmə demədim saña hər məh-liqā ilə *(Gazel 213, Mısra 13). [necə,]*

Neçə rəfīq-i müvāfiqlə *(Gazel 235, Mısra 3). [neçə,]*

Oḫur vəṣf-i behişt-i ‘ədn hər bir gūşədə ṣulṣul
Dügāh ṣübḥ ü şām içrə **neçə** ‘uşşāq-ı dīvānə *(Kaside 22, Mısra 14). [neçə,]*

İşārə-dān **neçə** yüz sāqiyān bəẕlə-sərā
Kināyə-dān neçə yüz mütribān-ı ḫ̌oş əlhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 27). [neçə,]*

İşārə-dān **neçə** yüz sāqiyān bəẕlə-sərā
Kināyə-dān **neçə** yüz mütribān-ı ḫ̌oş əlhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 28). [neçə,]*

Sərvərā feyz-i ziyārət ṭələbiyçün **neçə** yol
Kə`bə-i vüṣlətivə ṣidq ilə züvvār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 1). [neçə,]*

‘ārif u şā‘ir **neçə** yoldaş idüq
Hər bir işdə birbirə sīr-dāş idüq *(Mesnevi 4, Mısra 9). [neçə,]*

Qoydı cəhān içrə **neçə** bəd-niẓām
Ondan oldu rənce təmām ḫāṣṣ u ‘ām *(Mesnevi 5, Mısra 11). [neçə,]*

Budı bizdəki **neçə** təfriqələr peydādur
Nəbīdür ümməti var sölümə kim mollādur *(Mesnevi 9, Mısra 45). [neçə,]*

Gör bölüblər **neçə** yüz firqələrə bir dīni
Mużməḥil żāy‘ edüblər bu gözəl āyəni *(Mesnevi 9, Mısra 47). [neçə,]*

Bilmürəm **neçə** ‘əṣrdür bu zəmān
Ḫəlq pūlə deyür Ḫudā-yı cəhān *(Mesnevi 11, Mısra 41). [neçə,]*

Gecə günüz ġəm ü əndūh-ı bī-şümār içrə
Neçə sipənd yanar şiddət ilə nār içrə *(Mesnevi 14, Mısra 14). [neçə,]*

necə: *Nasıl?*

Zülf ü ruḫun firāqı ilə ey pərī-liqā
Fikr eylə Żü`iyə **necə** leyl ü nəhār olur *(Gazel 82, Mısra 10). [necə,]*

‘Eyş ü ‘işrət ilə çoḫ vəqt keçürdüm ammā
İmdi bildim bu ḫarābə **necə** ġəm-ḫ̌ānə imiş *(Gazel 107, Mısra 4). [necə,]*

Əcəlün əvvəli cān içrə əgər olmayaydı
Necə səndən məni ey cān aralar tīġ-i əcəl *(Gazel 126, Mısra 4). [necə,]*

Göz görməyən cəvāhiri mən **necə** dərk edim
Ẓāhirdə çün nə var bu mərāyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 15). [necə,]*

Gəh dutar ḫ∨urşīd-rūyın seḥr ilə gāhī açar
Necə cādūdur nigārım zülf-i müşkīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 6). [necə,]*

Əşk-i ḫūnīn içrə ġərqəm zülfüni dutmaq içün
Necə kim sevdā içün tācir çəkər dəryā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 4). [necə,]*

Sən qoymısən hər kimsədə bir ḥāl-i ṭəbī‘ət
Nārə **necə** sölərsən [o] ḥurqət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 36). [necə,]*

Gözimdə ‘əks-i rūyun cilvə eylər çoḫ tə‘əccübdür
Necə sākin olubdur ātəş-i sūzəndə āb içrə *(Gazel 188, Mısra 4). [necə,]*

Nāṣiḥ baña ʻeyb eyləmə dīvānə görüb kim
Olmum **necə** məcnūn bu pərī-rūlər içində *(Gazel 190, Mısra 6). [necə,]*

Necə əğyārı görim mən ki ölürdüm ġəmdən
Gər görirdim ki düşüb sāyə gəzir yanı ilə *(Gazel 204, Mısra 5). [necə,]*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā ilə
Yā Rəb günim **necə** keçəcək bu həvā ilə *(Gazel 213, Mısra 2). [necə,]*

Yüz āh-ı sūznāk ilə vəṣlə yetüşmədim
Zāhid **necə** tapar sölə bu hāy u hū ilə *(Gazel 214, Mısra 10). [necə,]*

Bu **necə** şamʻdı kim bəzmi pür-nūr elədi
Bu ḫarābə köñül eyvānını məʻmūr elədi *(Gazel 241, Mısra 1). [necə,]*

Gūşə-i çeşmün ilə zülfün edər sər-kūşī
Məstə baḫ **necə** tapub qəlbi qara yoldaşı *(Gazel 247, Mısra 8). [necə,]*

Şəb düşin[i] eləyirdüm neçə yüz min əfkār
Ki ṣabāḫ qış gələcək **necə** keçər leyl [ü] nəhār *(Kaside 6, Mısra 2). [necə,]*

Həmī ʻömrün qışı çatmış mənə həm qış fəṣli
Belə əḥvālə **necə** ṣəbr eləsün pəs bīmār *(Kaside 6, Mısra 6). [necə,]*

Eyləyüb çünki fərāmūş məni pīr-i Muğān
Gör **necə** olmuşam āvārə-i ṣəḥrā-yı Muğān *(Mesnevi 1, Mısra 10). [necə,]*

Kasıblarə qərz ver dəḫi māl
Gör **necə** sora olur bu əḥvāl *(Mesnevi 8, Mısra 56). [necə,]*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā ilə
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā ilə (Gazel 213, *Mısra 2). [necə,]*

Zāhidün kibr ü riyādur ʻəməli bir nəẓər et
Hansı āyətdədi bu söz **necə** təğyīrdədür *(Gazel 75, Mısra 8). [necə,]*

Qovruldı köñül zülfüvi rūyundə görən dəm
Müslim **necə** beytu`llāh ara kāfiri görcək *(Gazel 117, Mısra 8). [necə,]*

Āb u ātəşdi ləbün mey kimi gül bərgi üzi
Necə ustāddı yā Rəb bu ṣuvər-nəqqāşı *(Gazel 247, Mısra 12). [necə,]*

Bir gör müʻəllimi **necə** ṣāḥib-i ʻelmdür
Yā məktəbə nə növʻ qılurlar ḥimāyəti *(Kaside 2, Mısra 17). [necə,]*

Nəẓārə eylə təvārīḫə gör bənī ādəm
Necə tərəqqi edüb imdi bəd-i ḫilqətdən *(Kaside 15, Mısra 30). [necə,]*

Bəhār əyyāmıdur baḫ gör gülüstān içrə bülbüllər
Gəlübdür gül həvāsıylə **necə** fəryād [u] əfğānə *(Kaside 22, Mısra 4). [necə,]*

Necə ki ṣūrət ilən müttəhiddi cümlə bəşər
Muğāyərət nə qədərdür gör əhl-i ʻürfānı *(Kaside 23, Mısra 35). [necə,]*

Üç ildə gör **necə** kāmil ʻƏrəb dilini bilür
Ki Rusə tərcümə eylir ḥədīs̱i Qur`ānı *(Kaside 23, Mısra 57). [necə,]*

Necə Firdovsī-i ḥəkīm-i cəhān
Ḥāl-i sulṭānı eyləyübdi ʻəyān *(Mesnevi 2, Mısra 25). [necə,]*

Vəzīr idi Nəvā`ī-i nüktə-dān
Gör **necə** Ḫəyyāmə olub pāsbān *(Mesnevi 10, Mısra 24). [necə,]*

Yā fəqr ü fāqə **necədi** yā sīm u zər nədür
Yā rāḥət-i Ḫiżir nədü rənc-i səfər nədür *(Muhammes 2, Mısra 9). [necədi, -di]*

Səbzlər ṣəḥrādə gör kim **necə** sündüs-pūş olub
Hər ṭərəfdə ʻāşiq ü məʻşūq həm-āğūş olub *(Murabba 1, Mısra 9). [necə,]*

<u>**neçə kərrə:**</u> *Kaç defa?.*
Soruşdılar **neçə kərrə** ki ondan artuqını *(Kaside 15, Mısra 53). [neçə kərrə,]*

<u>**neft:**</u> *Ham petrol.*

Nə ẕövqi Żū`ī pərtöv-i şəms ü bəhārdan
Ol şəḫs içün ki yanmaqə **neftin** çırāġ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 10). [neftin, -in]*

<u>**neʻmət:**</u> *Lutuf eseri olan iyilik, ihsan, bağış.*

Nālə qılmə hicrdən ey dil ki **neʻmətdür** bu həm
Kim bilürdi vəṣl ẕövqin dərd-i hicrān olmasə*(Gazel 13, Mısra 11). [neʻmətdür, -dür]*

Baḫıram dəhrdə hər yerdə ki var müfsid ü şər
Neʻmət ü dövlət-i dünyānı Ḫudā anə verüb *(Gazel 20, Mısra 6). [neʻmət,]*

ʻĀṣīlərə verdin nə qədər var isə **neʻmət**
Öz əmrüñə tābeʻlərə ẕillət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 13). [neʻmət,]*

Çoḫ əbləh ü nā-dānları **neʻmətlə** yaratdun
Çoḫ ʻārif ü fāżilləri nikbət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 11). [neʻmətlə, -lə]*

Nālə qılmə hicrdən ey dil ki **neʻmətdür** bu həm
Kim bilürdi vəṣl ẕövqin dərd-i hicrān olmasə *(Gazel 197, Mısra 11). [neʻmətdür, -dür]*

Bilməyürdüm nədi övżāʻ-ı cəhān pəst [ü] bülənd
Birinə **neʻmət** olub rūzī birinə niqmət *(Kaside 5, Mısra 8). [neʻmət,]*

ʻÜrəfā zār [u] zəbūn kīsə-i āmālı təhī
Cühəlā dövlət ü **neʻmətlə** dəm-ā-dəm ḫəndān *(Kaside 14, Mısra 10). [neʻmətlə, -lə]*

Nə bir niẓām var idi nə dərs-i bəḥs̱-i ʻulūm
Behişt olubdı cəhān indi nāz u **neʻmətdən** *(Kaside 15, Mısra 34). [neʻmətdən, -dən]*

<u>**neʻmət-i dünyā:**</u> *Dünyanın nimeti.*

Gözətlə āḫirətün Żū`ī etməsün məğbūn
Səni bu bādə vü sādə bu **neʻmət-i dünyā** *(Gazel 7, Mısra 18). [neʻmət-i dünyā,]*

<u>**neʻmət-i nāz:**</u> *İhsan nazı, bağış şımarıklığı.*

Birisi ʻizzət ilə **neʻmət-i nāz** içrə ġərīq
Birinə ẕillət ilə möḥnət-i dünyā qismət *(Kaside 5, Mısra 9). [neʻmət-i nāz,]*

<u>**netsün:**</u> *Ne yapsın?.*

Zəncīr-i zülfünə eləyə ġeyrilər həvəs
N`etsünfəğānə bu dil-i dīvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 12). [netsün,]*

**N`etsün**fəğānə Żū`ī-i bī-çārə gəlməsün
Yoẖ bu ẖarābə mülkdə bir yār u həm-dəmi *(Gazel 243, Mısra 9). [netsün,]*

növ-bahâr: *İlkbahar.*
Fəṣl-i ẖəzān olubdı bizim **növ-bəhārımız**
Bülbüllərün fəğānı idi çəng ü tārımız *(Müseddes 1, Mısra 15). [nev-bəhārımız, -ımız]*

Hər ildə gərçi dəhrdə bir lāləzār olur
Tiflīs içində hər gecə yüz **növ-bəhār** olur *(Gazel 82, Mısra 2). [nev-bəhār,]*

Gər ẖəzān fəṣlidi lākin qədəmündən biz içün
Növ-bəhār oldı cəhān mövsüm-i būstān oldı *(Kaside 17, Mısra 26). [nev-bəhār,]*

Sāqī dayanmə ki gəlüb **növ-bəhār**
Cənnət-i mevʻūdı qılub āşkār *(Mesnevi 10, Mısra 1). [nev-bəhār,]*

Yaẖşı odur ki topraq içində nihān olam
H̱ˇoş ol zəmān ki qış baña bir **növ-bəhār** idi *(Muhammes 1, Mısra 8). [nev-bəhār,]*

Pūl olsə **növ-bəhār** olı qış mövsümi əgər
Pūl olmasə olarsan dūzəẖdə nārdə *(Kaside 19, Mısra 21). [nev-bəhār,]*

Vəqtün ẖˇoş eylə ġəmimə dövr növ-**bəhārdur**
Tər eylə bir damağı mey-i ẖˇoş-güvār ilə *(Kaside 21, Mısra 25). [nev-bəhārdur, -dur]*

növ-cəvān: *Yeni genç.*

Yā Rəb olur mu bir də dönüb **növ-cavān** olam
Eyş [ü] nəşāt-ı ləẕẕət ilə kām-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 1). [nev-cəvān,]*

növ-gül: *Yeni açmış gül.*

Olmasun bir **növ-gülün** gīsūsı sevdāsıylə ẖar
Cəmʻ edün āẖır pərīşān bī-qərār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 5). [nev-gülün, -ün]*

nev-gül-i bāğ-ı vücūd: *Beden bahçemin yeni gülü.*

Əlā ey **növ-gül-i bāğ-ı vücūdım**
Əlā ey dəhr-ārā būd nə-būdım *(Mesnevi 12, Mısra 3). [nev-gül-i bāğ-ı vücūdim, -im]*

nevmīdī: *Ümitsiz olma durumu, ümitsizlik.*

Şīrīn ləbündən eyləmə **nevmīdī** Żū`īni
Fərhādvār yār-ı vəfādarıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 13). [nevmīdī,]*

ney: *Kamıştan yapılmış bir arşın uzunluğunda nefesli çalgı.*

Sāqī-i gül-çöhrə gətür cām-ı mey
Bərbət [ü] mizmār u dəf [ü] rūd u **ney** *(Mesnevi 5, Mısra 2). [ney,]*

Vücūdım **ney** kimi sūrāẖ sūrāẖ olsə āh etmən
Məḥəbbətdən dəm urduq içməmək olmaz bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 29). [ney,]*

neyl-i ṭərīqət ara: *Tarikat içinde isteğe ulaşma.*

Neyl-i ṭərīqət ara ṣidq ilə ġəvvāṣ olan
Məʻrifətün əẖz edər lü`lü`-i qəlṭānını *(Gazel 245, Mısra 15). [neyl-i ṭərīqət ara,]*

neylüm: *Ne edeyim, ne yapayım.*

Neylüm bəhār olubdı köñüldə fərāğ yoẖ
Gül-gəşt-i gülsitān təmāşā-yı bāğ yoẖ *(Gazel 37, Mısra 1). [neylüm,]*

Eyləmir ol āhənīn-dil yārə **neylüm** bir əṣər
Daşə tə`ṣīr eyləyir bu əl-əmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 13). [neylüm,]*

Olsə hər kəsdə səẖāvət özi ol ẖālətdür
Olmasa gər hünəri **neylüm** adı Rüstəmdür *(Mesnevi 6, Mısra 40). [neylüm,]*

neylər: *Ne eder?*

Hər kiməsnənün kim olə cāmı Cəmi **neylər**
ʻĀləm hamusı cāmdədür ʻāləmi **neylər** *(Gazel 69, Mısra 1). [neylər,]*

Hər kiməsnənün kim olə cāmı Cəmi **neylər**
ʻĀləm hamusı cāmdədür ʻāləmi **neylər** *(Gazel 69, Mısra 2). [neylər,]*

Hər ʻāşiqə kim ləʻl-i ləbün vəṣlidi ḥāṣil
Övrəng-i Süleymānı dəẖi ẖātəmi **neylər** *(Gazel 69, Mısra 4). [neylər,]*

Sevdā-yı sər-i zülfüñə başın verən ʻāşiq
Cāndan keçüb ol dəhrdə bīş ü kəmi **neylər** *(Gazel 69, Mısra 6). [neylər,]*

ʻĀşiq ki fənā bəzminə ʻeşq içrə yetişdi
Ol məs`ələdə şāfiʻ yā əʻẓəmi **neylər** *(Gazel 69, Mısra 8). [neylər,]*

Dəfʻ-i ġəm-i hicr içün içər Żū`ī bu zəhri
Şəhd-i ləb-i yār olsa mey-i Dərġəmi **neylər** *(Gazel 69, Mısra 10). [neylər,]*

neylə-: *Ne etmek, neyine lazım?.*

Köñül tā var ləb-i cānān şərāb-ı nābı **neylərsən**
Durarkən çeşme-i ḥeyvān sərāb u ābı **neylərsən** *(Gazel 183, Mısra 1). [neylərsən,]*

Köñül tā var ləb-i cānān şərāb-ı nābı **neylərsən**
Durarkən çeşme-i ḥeyvān sərāb u ābı **neylərsən** *(Gazel 183, Mısra 2). [neylərsən,]*

Sücūd-ı ṭāq-ı əbrūsun qıl iẖlāṣ ilə hər dəmdə
Riyā-yı zāhid-i ẖˇod-bīn kimi meḥrābı **neylərsən** *(Gazel 183, Mısra 4). [neylərsən,]*

Mərīż-i ʻeşqə kāfīdür köñül şəhd-i ləb-i cānān
Ṭəbīb-i nā-şinās u şərbət-i ʻinnābı **neylərsən** *(Gazel 183, Mısra 6). [neylərsən,]*

Şuʻāʻ-ı mey gərəkdür bəzm içün ẖᵛurşīd nə lāzım
Saña ẖᵛurşīd-i rövşən var ikən meh-tābı **neylərsən** *(Gazel 183, Mısra 8). [neylərsən,]*

Hər cəhətdən ʻāləm olmuş cənnətü`l-mə`vā vəlī
Neylərəm mən cənnəti çün onda ādəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 4). [neylərəm,]*

Neylərəm gülşən [ü] gülzārı ki seyr etdükdə
Hər tərəf zāğ [u] zəġan bang-ı nümāyān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 11). [neylərəm,]*

ʻĀrižün güldi ləbün ġönçə vüṣālun cənnət

Neylərəm mən sən olan yerdə güli reyḥānı *(Gazel 250, Mısra 16). [neylərəm,]*

ne`dim: *Ne edeyim?.*

Həzār ḥeyf ki getdi o günlərim əldən
**N`edim** bu çarḫün əlindən kimə gedim dādə *(Gazel 206, Mısra 8). [ne`dim,]*

nicāt: *Kurtulma, kurtuluş.*

Tapmazdı hīç Nūḥ o ṭūfāndan **nicāt**
Nūḥ içün olmasaydı əgər nāḫudā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 25). [nicāt,]*

Nicāt ver bizə sənsən bu dərd dərmānı
Fədā qədəmlərivə ey ʻədālətün kānı *(Kaside 23, Mısra 92). [nicāt,]*

Görməyübən hīç kimsədən bir **nicāt**
Rūzīmiz āḫır oləcəq həm zəkāt *(Mesnevi 4, Mısra 29). [nicāt,]*

Verdi baña ġüṣṣə vü ġəmdən **nicāt**
İskəndərə yetüşdi āb u ḥəyāt *(Mesnevi 4, Mısra 43). [nicāt,]*

Tapdı o şəḫṣ hər iki dünyādə bir **nicāt**
Hər kəs ki etdi yetmişə həştādəcən ḥəyāt *(Muhammes 1, Mısra 19). [nicāt,]*

nidā: *Çağırma, ses etme.*
Mā-ḫaləqtu`l-cinnə və`l insə lə-yəʻrif āyətin
Gūş-ı cānə ṣübḥ ü şām eylər münādīlər **nidā** *(Gazel 3, Mısra 6). [nidā,]*

Mütəfəkkir belə ḥeyrətdə idim kim nā-gəh
Mülhəm-i ġeybī **nidā** etdi nədür bu ḥālət *(Kaside 5, Mısra 30). [nidā,]*

nifāq: *İki yüzlülük, münâfıklık.*

Atam rəsûl-i Ḫudādən ṣora **nifāq** əhli
Nə növʻ eylədilər gör ki tārmār məni *(Müseddes 2, Mısra 15). [nifāq,]*

nifrət: *Bir şeyi veya bir kimseyi beğenmemekten, kötü bulmaktan ileri gelen şiddetli itici duygu.*

Żū`iyā ṭūl ilə şəkkər olə ṭūl-i kəlām
Müstəmiʻ ḫāṭiri ondan edər āḫır **nifrət** *(Kaside 5, Mısra 46). [nifrət,]*

Ġəm ləkəd kūbi cəfā tāpdaqı bu Zū`i-i zār
Ehtiyāc anləsalar **nifrət** edüb hamı qaçar *(Terci-bend 1, Mısra 44). [nifrət,]*

nigāh: *Bakış, nazar.*

Neyləsün ʻāşiq saña dil verməsün ey məh-liqā
Hər **nigāhun** cān-sitān hər nāz u ġəmzün dil-firīb *(Gazel 18, Mısra 4). [nigāhun, -uñ]*

Oğrun **nigāhı** bir ṣənəmün aldı cānımı
Pünhān təbəssümi dəḫi tāb u təvānımı *(Gazel 234, Mısra 1). [nigāhı, -ı]*

Dutə gər ḥūr u ġılmān ʻāləmi bi`llāh **nigāh** etmən
Cəhānı çeşmimə Żū`ī ṣifət hər gün siyāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 27). [nigāh,]*

nigār: *Güzel yüzlü sevgili, resim gibi güzel sevgili.*

Bir nāzlu məlāḥətlü **nigārə** verə köñlin
Tā dūzlı olə cümülə əşʻārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 7). [nigārə, -ə]*

Yüz min cəfāyə tāb u təvānım var ey **nigār**
Yoḫ görməgə rəqīb ilə sən māhı tāqətim *(Gazel 138, Mısra 5). [nigār,]*

Nigārım ʻeyb dutmə sirr-i ʻeşqün fāş qılsam gər
Pərīşān eyləyüb bəs kim məni zülf-i pərīşānun *(Gazel 149, Mısra 5). [nigārım, -ım]*

Ya tərk edün bu bəzmi yıqun bu büsāṭı ya
Ol bī-vəfā **nigārə** edün çārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 4). [nigārə, -ə]*

Ya ol **nigārdə** yā Rəb olaydı mehr ü vəfā
Ya məndə muncə ġəmə ṭāqət ü qərārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 11). [nigārdə, -də]*

Bi`llāh behiştdür baña hər yerdə gər olam
Ol müşk-i mū-**nigār** u mey-i müşk-bū ilə *(Gazel 214, Mısra 4). [nigār,]*

Edeydük hər ṭərəfə seyr dəst dər-gərdən
Nəẓārəyə bizə rəşk ilə hər **nigār** gələydi *(Gazel 235, Mısra 6). [nigār,]*

Gəh dutar ḫᵛurşīd-rūyın seḥr ilə gāhī açar
Necə cādūdur **nigārım** zülf-i müşkīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 6). [nigārım, -ım]*

Yüzün tə`s̱īrilə ʻuşşāq əşkin lə`l-gūn etmiş
Bu yüzdən sən **nigārım** mehr-i ʻāləm-tābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 6). [nigārım, -ım]*

Binā-yı dostluqım dutmamış **nigārım** ilə
Pozub harāb elədim çeşm-i əşkbārım ilə *(Gazel 191, Mısra 1). [nigārım, -ım]*

Nigārım oldı günüm qara hicrdə bi`llāh
Ḫəyāl-i ḥəlqə-i gīsū-yı tābdārun ilə *(Gazel 205, Mısra 7). [nigārım, -ım]*

Mənim də istəyürəm mehrbān **nigārım** olaydı
Ki ẕövq-i vəṣli ilə yaḫşı rūzgārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 1). [nigārım, -ım]*

Ey ḫᵛoş ol günlər ki bəzmimdə **nigārım** var idi
Ẕövq-i dīdārıylə köñlümdə qərārım var idi *(Gazel 225, Mısra 1). [nigārım, -ım]*

Ḥeyf keçdi rūzgārım hicr ilə yād ol zəmān
Kim ənīsim mūnisim yārım **nigārım** var idi *(Gazel 225, Mısra 8). [nigārım, -ım]*

Hicründə gözlərimdən aḫan qəṭrə qəṭrə qan
Döndürdi lāləzārə **nigārım** kənārımı *(Gazel 228, Mısra 6). [nigārım, -ım]*

Çünki bəzmimdən ayaġ çəkdi **nigārım** getdi
Ləẕẕət ü ʻeyş ü ṭarab yoḫ ilə vārım getdi *(Gazel 248, Mısra 1). [nigārım, -ım]*

nigār olmuş: *Nakşolmuş, aşık olmuş.*

Genə pīrānəsər dil-mürği bir şūḫə **nigār olmuş**
Pərīşān zülfi tək hicrində dā`im bī-qərār olmuş *(Gazel 102, Mısra 1). [nigār olmuş, -muş]*

nigārā: *Ey resim gibi güzel sevgili!*

Dərūndə ağlamaqdan qanə ġərq oldım **nigārā** ḫər
Deməzsən kim məgər bu Żū`ī-i məhcūr u miskīndür *(Gazel 56, Mısra 9). [nigārā,]*

Nigārā bir zəmān āḫır bizim sarı güẕār eylə

Ḫazān-ı hicrimi vəṣl-i ruḫunlə növ-bəhār eylə *(Gazel 199, Mısra 1). [nigārā,]*

nigār-ı bī-sər ü pā: *Sefil sevgili, dost.*

Çoḫ olmə şīftə gül-i gülzār -ı ʻāləmə
Hər bir **nigār-ı bī-sər ü pādan** nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 10). [nigār-ı bī-sər ü pādan, -dan]*

nigār-ı gül-ʻizār: *Gül yanaklı sevgili.*

Nə ġəm ey gül sənün tək bir **nigār-ı gül-ʻizārım var**
Süḫən-dān u ənīs u mūnis u ġəm-ḫᵛār yārım var *(Gazel 45, Mısra 1). [nigār-i gül-ʻizārım, -ım]*

nigāriş: *Yazmak, kaleme alarak istemek.*

Gəh Bākıdan eylədim sifāriş Gəh Aqcaqabūldan **nigāriş**
Bir kimsədən olmadı ḥimāyət *(Mesnevi 7, Mısra 47). [nigāriş,]*

nihād: *Huy.*

Hər kim istər özini ġüṣṣədən āzādə qılə
Olmasun kim ṭələb-i rūzī **nihādə** qılə *(Gazel 215, Mısra 2). [nihādə, -ə]*

nihal: *Ağaç, fidan.*

Çü yār yār idi hər gūşə vādī-i Eymən
Nihāl qəddi inə`l-llāhə tərcümānım idi *(Gazel 249, Mısra 8). [nihāl,]*

nihāl-i āşnālıq: *Tanışlık, dostluk fidanı.*

Nə gūnə gör s̱əmər gördüm **nihāl-i āşnālıqdan**
Məni bīgānələr səndən cüdā etmək nə mümkündür *(Gazel 151, Mısra 7). [nihāl-i āşinālıqdan, -lıq, -dan]*

nihāl-i ümīd: *Umut fidanı.*

Ḫüşk oldı nəḫl-i ʻeyş ü **nihāl-i ümīdimiz**
ʻÖmrimdə bir ḥədīqə-i ʻeyşim nəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 3). [nihāl-i ümīdimiz, -imiz]*

nihân: *Saklı, gizli, mahfi. nihânî.*

Fələkdən ġüṣṣə dövrāndan bəlādur ḥāṣilim hər gün
Məgər Ḥəq şādlıq-ḫᵛurşīdini məndən **nihān** qılmış *(Kaside 11, Mısra 10). [nihān,]*
Bütləri tərk Yūsif eylərdi ḫəcālətdən **nihān**
Görsə idi gər Züleyḫā bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 148, Mısra 3). [nihān,]*

Səlām olsun saña ey cān **nihānı**
Vücūdun köñlümündür mülk [ü] mālı *(Mesnevi 12, Mısra 9). [nihānı, -ı]*

Nə eyləyəydi pərəstiş bu ḫəlq sīm ü zərə
Olaydı pūl bu məḫlūqdan **nihān** ey kāş *(Gazel 106, Mısra 12). [nihān,]*

Bilsə idim dəhənün vüṣləti nā-mümkündür
Mən əzəl gün anı cān içrə **nihān** eylər idim *(Gazel 144, Mısra 4). [nihān,]*

Günəş mis̱āl yüzin eylədün **nihān** məndən
Ḫəyāl-i zülfi ilə günlərim qara qıldun *(Gazel 167, Mısra 3). [nihān,]*

Hər **nihān** ilə ġərīb ʻelmlərə āgəhdür
Gər Fəlāṭūn olə təʻlīm alı ondan ḥikmət *(Kaside 5, Mısra 41). [nihān,]*

Lüṭf ilə gəldi niṭqə dedi ey fəqīr-i sən
Qıl bir nəẓər cəhānə **nihān** āşkārdə *(Kaside 19, Mısra 16). [nihān,]*

Kül başım üzrə bu dəm ey şəh-i əbrār ölürəm
Qaldı köñlimdə **nihān** cümlə-i əsrār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 2). [nihān,]*

Dil sirr-i ġönçə-i dəhənün bilmək istəyür
Yüz ġəm bu işdə ḫeyli zəmāndur **nihān** çəkər *(Gazel 61, Mısra 12). [nihān,]*

Bütləri tərk Yūsif eylərdi ḫəcālətdən **nihān**
Görsə idi gər Züleyḫā bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 170, Mısra 3). [nihān,]*

Żū`iyā bir də görüb ölsəm əgər olmaz ġəmim
Ol **nihānı** kim vüṣāl-ı gül-ʻiẕārım var idi *(Gazel 225, Mısra 14). [nihānı, -ı]*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim [ol] bəlā-keşə
Bir cüz`də san **nihān** pür-ənvārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 6). [nihān,]*

Yaḫşı odur ki topraq içində **nihān** olam
Ḫᵛoş ol zəmān ki qış baña bir növ-bəhār idi *(Muhammes 1, Mısra 7). [nihān,]*

nihānī: *Gizli, saklı.*

Məbāda olmaya əğyārə fāş dərd-i dilim
Köñül dilər ki ġəm ü dərdimi **nihānī** yazım *(Gazel 141, Mısra 6). [nihānī,]*

nīk ü nām: *İyi nam salmış, iyi adlı.*

İldə nə olur idi ḫərc-i təmām
Bi`l-mużā'af verürdi ol **nīk [ü] nām** *(Mesnevi 10, Mısra 26). [nīk nām,]*

Bilməm nədi bāʻis̱ ey **nīk ü nām**
Kim bu işə verməyürsən əncām *(Mesnevi 8, Mısra 21). [nīk ü nām,]*

Söləmə Cəmşīd-i **nīk ü nāmdan**
Sölə baña piyālə vü cāmdan *(Mesnevi 5, Mısra 29). [nik ū nāmdan, -dan]*

nīk ü bəd: *İyi ve kötü.*

Bu zəmān əhlidi kim anlamayub **nīk [ü] bədi**
Deyər ʻālim onə kim başınə bir ağ dolədi *(Mesnevi 9, Mısra 35). [nīk [ü] bədi, -i]*

Ḥəq saña ʻəql verübdür budur əqdi sənün
Ki bununlə verəsən fərqini hər **nīk ü bədün** *(Mesnevi 9, Mısra 56). [nīk ü bədün, -ün]*

nīk ü bəd-i dünyā: *Dünyanın iyisi ve kötüsü.*

Olub sər-məst bilmirdüq nədür **nīk [ü] bəd-i dünyā**
Bu məcnūnluqlə məḥrəm məclis-i ʻürfānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 3). [nīk [ü] bəd-i dünyā,]*

nikāḥ: *Kanuni evlenme töreni.*

Ṣīğəsin bilməyə bir kimsə **nikāḥun** əṣlā
Rüknini şərṭini məṣdərligini anlamaya *(Mesnevi 6, Mısra 17). [nikāḥun, -un]*

nīk-baḫt: *Bahtı iyi, talihli.*

Bəd-bəḫt ü **nīk-baḫtlıqun** bāʻis̱in bilən
Çün yoḫdı lāf-ı ẕehn ü ẕəkādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 11). [nīk-baḫtlıqun, -lıq, -un]*

nikbət: *Tâlihsizlik, bahtsızlık, düşkünlük; Felâket, musîbet.*

Fikr etmə ki dā`im qalı bu dövlət ü **nikbət**
Təğyīr tapar müşkil ü āsān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 15). [nikbət,]*

Çoẖ əbləh ü nā-dānları ne'mətlə yaratdun
Çoẖ 'ārif ü fāżilləri **nikbət** nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 12). [nikbət,]*

niqmət: *Ceza.*

Bilməyürdüm nədi övżā'-ı cəhān pəst [ü] bülənd
Birinə ne'mət olub rūzī birinə **niqmət** *(Kaside 5, Mısra 8). [niqmət,]*

nīrān: *Ateş, cehennem.*

Nīrānə bədəl oldı baña rövże-i rižvān
Şəḥrā-yı Muğān sāḥət-i Şīrvānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 3). [nīrānə, -ə]*

nīş: *İğne, diken ağı.*

Olsun nəṣībi dostuvun şīr ü şəhd ü nūş
Batsun gözinə düşmənivün tīr ü **nīş** ü ẖār *(Kaside 9, Mısra 36). [nīş,]*

nişābə yetdi: *Sınırı geçmek.*

Sāqī gətür ol şərāb-ı nābı
Kim **yetdi nişābə** ġəm ḥesābı *(Mesnevi 7, Mısra 2). [nişābə yetdi, -di]*

nişān: *İz, işaret, belirti.*

Kim ki bī-nām u nişān olmasə 'ārif deməzəm
Çünki bī-nām u **nişān** 'ārif-i kāmil yeridür *(Gazel 49, Mısra 7). [nişān,]*

Yüz ay olur müşəvvər-i nəqş-i dəhān çəkər
Yoẖdur aradə hīç **nişān** yoẖsə cān çəkər *(Gazel 61, Mısra 2). [nişān,]*

Kim ki bī-nām u nişān olmasə 'ārif deməzəm
Çünki bī-nām u **nişān** 'ārif-i kāmil yeridür *(Gazel 49, Mısra 8). [nişān,]*

Nədən həm-cinsivə yā ġeyr cinsə yoẖdur əlṭāfun
Yəqinimdür ki yoẖdur səndə şāhīndən **nişān** Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 16). [nişān,]*

Ġāfil qəżādan āẖırı günlərdə qismətim
Nār-ı səqər **nişānı** ẖarābə muğān idi *(Gazel 242, Mısra 14). [nişānı, -ı]*

Ġərəż bir atdurur mənẓūr-ı Żū`ī sərvərā səndən
Ki fəẖr ilə desün ol sərvərimdən bir nişānım [var] *(Kaside 7, Mısra 38). [nişānım, -ım]*

Etsön (?) də eylə tīr-i bəlāyə **nişān** məni
Salmə nəẓərdən ey būt-i nā-mehrbān məni *(Gazel 227, Mısra 1). [nişān,]*

Şəḥrā vü bāğ versə də firdövsdən **nişān**
Göz açmağə nəẓārəyə məndə dimāğ yoẖ *(Gazel 37, Mısra 5). [nişān versə, -sə]*

'Ənqā kimi **nişānəsi** yoẖ nāmı ẕikr olur
Bəẕl ü 'əṭā vü lüṭf ü ḥimāyət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 7). [nişānəsi, -s, -i]*

Yoẖ Żū`iyā vəfā vü səẖānun **nişānəsi**
Aẖtarmışam ṣiğār u kibārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 9). [nişānəsi, -s, -i]*

Ey rūy-ı alı rövże-i rižvān **nişānəsi**
Ḫiżr-i ẖəṭündi çeşme-i ḥeyvān **nişānəsi** *(Gazel 231, Mısra 1). [nişānəsi, -s, -i]*

Ey rūy-ı alı rövże-i rižvān **nişānəsi**
Ḫiżr-i ẖəṭündi çeşme-i ḥeyvān **nişānəsi** *(Gazel 231, Mısra 2). [nişānəsi, -s, -i]*

Yūsifdən irṡ ilə bu vəcāhət yetüb saña
Sənsən zəmānədə məh-i Kən'ān **nişānəsi** *(Gazel 231, Mısra 4). [nişānəsi, -s, -i]*

Rūyun bəyāżı məṭlə'-i ẖ∨urşīd-i āsmān
Ḫəṭṭün səvādı āyə-i Qurān ***nişānəsi****(Gazel 231, Mısra 6). [nişānəsi, -s, -i]*

Ey şūẖ urmusan kimi bilməm qanaryə
Var dāmənündə tāzə genə qan **nişānəsi** *(Gazel 231, Mısra 8). [nişānəsi, -s, -i]*

Tə'ẓīm ilə dutub yüzüvi qarə tellərün
Kāfirdə var görün genə īmān **nişānəsi** *(Gazel 231, Mısra 10). [nişānəsi, -s, -i]*

Żū`ī nə eyləyübdi saña bilməzəm ki var
Hər baẖışundə qətlinə fərmān **nişānəsi** *(Gazel 231, Mısra 12). [nişānəsi, -s, -i]*

nisār: *Saçma, dağıtma.*

Əgər ol būt əlində Żū`iyā mey cāmını görsön
Dil ü dünyā vü dīn ü cān ayağınə **niṡār** eylə *(Gazel 199, Mısra 10). [niṡār,]*

Geyüblər ẖəl'ət-i ẖəżrā cavānān-ı çəmən Żū`ī
Dür-i jālə gülüstān içrə gül üzrə **niṡār** olmuş *(Gazel 101, Mısra 10). [niṡār,]*

nisbət: *İki şeyin veya parça ile bütünün nitelik veya nicelik bakımından birbirine göre olan durumu, oran; Ölçü, derece.*

Desəm gülün ki ruẖ-ı alıña şəbāhəti var
Ġələṭ süẖəndi gülün rūyıña nə **nisbəti** var *(Gazel 78, Mısra 2). [nisbəti, -i]*

Mey-i gül-nārdan derlər olubdur lālə-gūn rūyı
Bunun rəşkilə köñlüm lālə **nisbət** dāğdār olmuş *(Gazel 108, Mısra 6). [nisbət,]*

nışf-i hərçim: *Masrafın yarısı.*

Qiymət qoyurlar imdi onə **nışf-ı ẖərçimi**
İnṣāf-ı ẖərc ilə görək bundə nəf' var *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 9). [nışf-i ẖərçimi, -im, -i]*

nīş-i kəmāndār: *Yay sahibinin oku.*

Nīş-i kəmāndār elə oẖlar atur sərmādan
Ki onə tāb eləməz Rüstəm ilə İsfəndār *(Kaside 6, Mısra 3). [nīş-i kəmān-dār,]*

nişīməndə: *Oturacak.*

Vəlīkən düşmüşəm āvārə müddətdür Şəmāẖıdan
Diyār-ı Qübbə içrə bir **nişīməndə** məkānım var *(Kaside 7, Mısra 10). [nişīməndə,]*

nişīmən-i cānānə: *Sevgilinin oturduğu, yaşadığı yer.*

Əğyārlar **nişīmən -i cānānə** gəlməsün
Bīgānə mürğlər bu gülüstānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 1). [nişīmən-i cānānə,]*

nīşə: *Niye? Neden?.*

Bir nəfəsdə lə'lün ey məh aldı Żū`ī cānını
Nīşə bəs derlər ki 'əqli bādə-i reyḥān alur *(Gazel 59, Mısra 10). [nīşə,]*

Bārī o gəlmədisə ġəmim dəf' etməgə
Sən **nīşə** ey nəşāṭım olan bādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 6). [nīşə,]*

Əgərçi cins cinsə meyl qılmaq mö'təbər sözdür
Dögülsən **nīşə** bəs şā'irlərə sən mehrbān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 4). [nīşə,]*

Çək imdi ey köñül ġəm-i hicrān bəlāsını
Sən **nīşə** ülfət eylədün hər bī-vəfā ilə *(Gazel 213, Mısra 12). [nīşə,]*

Şikāyət eyləyürdüm bir rəfīqə çərḫ-i kəc-rovdan
Məni **nīşə** fələk dərd ü ġəm ilə tev`əmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 14). [nīşə,]*

Göstərmədi kimsə bir səḫāvət
Əvvəl məni **nişə** istədüz siz *(Mesnevi 7, Mısra 50). [nişə,]*

Belə ḥəyātə var ölümün çoḫ şərāqəti (?)
Pəs **nişə** mən bu 'āləm ü imkānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 34). [nīşə,]*

Yoḫ fikr edən ki **nişə** bu dövrānə gəlmişəm
Tər olmamışdı ḫüşk-ləbim bir şərāb ilə *(Muhammes 3, Mısra 39). [nīşə,]*

nişəst: *Oturma.*

Deyürlər ātəş ara məskən eyləməz āhū
Nədəndi köñlüm ara bəs qılub **nişəst** gözün *(Gazel 158, Mısra 8). [nişəst,]*

Əlḥəq insān olanə **niṭq** ü bəyāndur məktəb
Hər kəsün olmasə gər 'elmi yəqīn ə'mādur *(Muhammes 5, Mısra 5). [niṭq,]*

Əlḥəq insān olanə **niṭq** ü bəyāndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 25). [niṭq,]*

niṭqə gəl-: *Konuşmaya başlamak, cevap vermek.*

Lüṭf ilə **gəldi niṭqə** dedi ey fəqīr-i sən
Qıl bir nəẓər cəhānə nihān āşkārdə *(Kaside 19, Mısra 15). [niṭqə gəldi, -di]*

niyə: *Niye?*

Qaşun ḫəyālı zāhidi gər etməyüb cünūn
Dutmuş yüzin edər **niyə** meḥrābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 4). [niyə,]*

Niyə ḥūr u Kövs̱ər istər zāhid-i ḫūd-bīn vəlī
Cām-ı Kövs̱ərvəş büt-i ḥūrī-liqā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 7). [niyə,]*

Mūsā kimi bilməm **niyə** məḥv olmayur 'āşiq
Gəldükdə bu Ṭūrınə təcəllāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 5). [niyə,]*

Yā Rəb **niyə** dövrān belə bī-pā vü sər oldı
Vəż'i dolanub ḥāləti bəddən bətər oldı *(Gazel 239, Mısra 1). [niyə,]*

Bu kühən 'āşiqi qurbānə qəbūl eyləmədün
Bəs Minā içrə kəsillər **niyə** hər qurbānı *(Gazel 250, Mısra 18). [niyə,]*

Əgərçi Rus dilini bilməgi günāh desön
Qamu dili **niyə** dersən bilən Süleymānı *(Kaside 23, Mısra 72). [niyə,]*

Əmrdən çıqmaq hər məẕhəb arasındədi 'eyib
Öz vücūdun **niyə** mə'yūb edəsən ḫ∨ār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 26). [niyə,]*

Niyə yā Rəb belə bī-çārə vü ḥeyrān oldım
Bilmirəm çārəmi ḥeyrətlə pərīşān oldım *(Mesnevi 1, Mısra 11). [niyə,]*

niẓām: *Düzen, tertip, kural.*

Cəfā-yı yārdan incimə hərgiz āh u zār etmə
Bu mülk-i 'eşqdür əlbəttə ey dil bir **niẓām** olmaz *(Gazel 93, Mısra 12). [niẓām,]*

Fikr edirdim ki nə növ' ilə sər-əncām qılaq
Tā ki tapsun bu pozuġ ḥālətim ol işdə **niẓām** *(Kaside 13, Mısra 18). [niẓām,]*

Nə bir **niẓām** var idi nə dərs-i bəḥs̱-i 'ulūm
Behişt olubdı cəhān indi nāz u ne'mətdən *(Kaside 15, Mısra 33). [niẓām,]*

Bəhār ilə Seyyid-i şīrīn-kəlām
Tāzə verən gövhər-i nəẓmə **niẓām** *(Mesnevi 4, Mısra 12). [niẓām,]*

Qoydı cəhān içrə neçə bəd-**niẓām**
Ondan oldu rənce təmām ḫāṣṣ u 'ām *(Mesnevi 5, Mısra 11). [niẓām,]*

niẓām almaq gərək: *Ders almak gerek.*

Hanı Cəm n`oldı Sikəndər fürṣəti fövt eyləmə
Ey dil-i dīvānə bunlardan **niẓām almaq gərək** *(Gazel 119, Mısra 8). [niẓām almaq gərək,]*

niẓām-ı 'əql: *Akıl düzeni.*

Getmiş **niẓām-ı 'əql** də həm ṣāḥib-'əqldən
Dīvānəliq şü'ārı də dīvānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 11). [niẓām-i 'əql,]*

nizār: *Zayıf, âciz, düşkün.*

'Āşiq olan əgərçi edər āh [u] zārlıq
'Āşiqə ḫ˅oşdı yār yolundə **nizārlıq** *(Gazel 111, Mısra 2). [nizārlıq, -lıq]*

Ṣəbr qıl etmə çoḫ də āh u fəġān
Nə qədər ḫəstə vü **nizār** oldun *(Kaside 16, Mısra 12). [nizār,]*

nöçün: *Neden?*

Nədür muncə təġāfül səndə ey ṣəyyād-ı bī-pərvā
N`öçün yād etmisən dāmımdə āḫır bir şikārim var *(Gazel 45, Mısra 8). [nöçün,]*

Bilməm **nöçün** bu 'əṣrdə rāḥət görünməyür
İslām içində hīç səlāmət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 1). [nöçün,]*

Bilməm **nöçün** bu ḥīləni məḫlūq bilməyür
Kūr də bilir ki balıqı 'āləmdə şūrdur *(Gazel 74, Mısra 11). [nöçün,]*

Gözüm peymānəsin doldurdı hər dəm bağrımun qanı
Nöçün kim ḫəlq sölərlər filānı mey-güsār olmuş *(Gazel 108, Mısra 4). [nöçün,]*

Budur vəhmim ki zāhidlər sücūdun eyləsün vācib

Nöçün ey əbrū-yı dildār sən meḥrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 4). [nöçün,]*

Əl-intiẓār əşəddə min-əl-mövtdür **nöçün**
Qoydun firāq əlində bizi dādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 3). [nöçün,]*

Nöçün fələk məni sən zār-ı bī-nəvā qıldun
Firāq-ı yārdə yüz dərdə mübtəlā qıldun *(Gazel 167, Mısra 1). [nöçün,]*

'Əks-i ḫəṭṭün görmədim bir çeşm-i nəmnākımdə mən
Bəs **neçün** derlər gəzər dā`im Ḫiżr dəryā yüzin *(Gazel 170, Mısra 6). [nöçün,]*

Bu mülkə vārid olduqdə mən-i məhcūr u nā-kāmı
Nöçün məḥv eylədün ḫāṭirdən ey ārām-ı cān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 12). [nöçün,]*

Yā Rəb məni bu ḥāl ilə ḫilqət **nöçün** etdün
Hər gündə nəṣībim ġəm ü möḥnət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 1). [nöçün,]*

Yā Rəb məni bu ḥāl ilə ḫilqət **nöçün** etdün
Hər gündə nəṣībim ġəm ü möḥnət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 2). [nöçün,]*

Əvvəldə məni əbləh ü nā-dān yaradaydun
Məndə belə bu hər şey`ə diqqət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 4). [nöçün,]*

Əbləh gər olaydım nə ġəm ü dərdim olurdı
Sən məndə bu ġəm çəkmegi ḫiṣlət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 6). [nöçün,]*

Dünyānı behişt eyləmisən bir pārə şəḫṣə
Bir pārəsinə dūzəḫi qismət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 8). [nöçün,]*

Dindirsön əgər adını bilməz kəsə ḥədsiz
Verdün gərəyin ṣāḥib-i dövlət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 10). [nöçün,]*

Çoḫ əbləh ü nā-dānları ne'mətlə yaratdun
Çoḫ 'ārif ü fāżilləri nikbət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 12). [nöçün,]*

'Āṣīlərə verdin nə qədər var isə ne'mət
Öz əmrüñə tābe'lərə ẕillət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 14). [nöçün,]*

'ārifləri fəqr içrə ġəm ü ġüṣṣədə qoydun
Bī-mə'rifəti ṣāḥib-i qüdrət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 16). [nöçün,]*

Mə'lūm edər idün bizə də sirr-i cəhānı
Əsrārıvı bilməkliyə ḥeyrət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 18). [nöçün,]*

Fīṡāġoreṡi kim odı 'əllāme-i əvvəl
Cāhillər əlilə onə zəḥmət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 20). [nöçün,]*

'Īsānı biyābānlarə saldun tək ü tənhā
Şam'undə belə təḫt-i ḥökūmət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 22). [nöçün,]*

Bilməkdə imiş hər nə ġəm ü dərd-i müṣībət
Bilməkliqi sən bizdə ṭəb'īət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 24). [nöçün,]*

Nə vəḥdəti bildük nədi nə kəṡrəti qanduq
Sən vəḥdəti bu qədr ilə kəṡrət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 26). [nöçün,]*

Bizdən saña nə fā`idə var bārī Ḫudāyā
Sən bizlərə yüz lüṭf-i kərāmət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 28). [nöçün,]*

Sən cümlə bizə verdiyüvi bī-'əvəż etdün
Firdövsə 'əvəż ṭā'ət 'ibādət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 30). [nöçün,]*

Sənsən bu cəhān Ḫāliqi məḫlūq təmāmı
Hər şəḫsdə bir rəng ilə ṭīnət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 32). [nöçün,]*

Yandursə əgər ot nədi təqṣīri fəqīrün
Bəs rūz-ı əzəl ondə ḥərārət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 34). [nöçün,]*

Sən qoymısən hər kimsədə bir ḥāl-i ṭəbī'ət
Nārə necə sölərsən [o] ḥurqət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 36). [nöçün,]*

Żū`ī dəḫi bəsdür nə gərək sirrdə güftār
Bī-hūdə özün dāḫil-i ḥikmət **nöçün** etdün *(Gazel 172, Mısra 38). [nöçün,]*

Məni bu növ' ilə vallāhi də **nöçün** qoydun
Kəlām-ı Ḥəqqdə və`ş-şəms āyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 5). [nöçün,]*

Bəlā-yı hicrdə ancaq ləb-i cānān düşər yādə
Nöçün kim rəsmidür bu qorḫuluqdə cān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 2). [nöçün,]*

Bir çārə Ḫudāyā ki **nöçün** Yūsif-i zārdan
'İzzətdəki kāşānəsi zindānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 9). [nöçün,]*

Belə olandə **nöçün** qoymayursən İslāmı
Ki ḥāṣil eyləyə 'elm-i nücūm u hey`ātdən *(Kaside 15, Mısra 55). [nöçün,]*

Nöçün 'ulūmə deyüb pis yazıq müsəlmānı
Gerüdə saḫlamısan indi sā`ir ümmətdən *(Kaside 15, Mısra 57). [nöçün,]*

Nöçün qoyursan u ḫəlqi 'əvām-ı kə`l-əğnām
Utangilən kişi vəhm eylə bir qiyāmətdən *(Kaside 15, Mısra 59). [nöçün,]*

İnanmayandə **nöçün** bāṭil oldı çīn bilürəm
Təmām əvāmir-i şər'-i şərīf-i beyżānı *(Kaside 23, Mısra 79). [nöçün,]*

Bu rövşən əmrdə zāhid ḥalāl edüb qanım
Nöçün ki 'āriżivə āyət-i Ḫudā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 10). [nöçün,]*

Dün şikāyət eləyürdüm fələk-i bəd-ḫūdan
Ki **nöçün** bağladı gərdūn yolumı hər sūdən *(Mesnevi 1, Mısra 22). [nöçün,]*

Olsa gər 'eyb istəyəndə dəlīl
Pəs **nöçün** Ḥəqdən istəyübdi Ḫəlīl *(Mesnevi 11, Mısra 82). [nöçün,]*

nohtə urə: *Bitirmek, sonlandırmak.*

Dərs-i 'elm ilə o ādəmdi mən oldım ḥeyvān
İstəsə hər cürə **noḫtə urə** ḥəqdür āsān *(Mesnevi 9, Mısra 72). [noḫtə urə, -ə]*

n`ola: *Ne çıkar, şaşılır mı?.*

Hər dəm baḫub cəmālıvə gər ağlasam **n`ola**
Ḫvurşīdə baḫsə kimsə edər əşkbārlıq *(Gazel 111, Mısra 11). [nola,]*

n`olaydı: *Ne olurdu? Keşke!*

Tükəndi ʻömr-i kirāmī fəğān u āh ilə Żū`ī
N`olaydı ʻāqibət ālām şād u ḫürrəm olaydı*(Gazel 244, Mısra 14). [nolaydı,]*

n`oldı: *Ne oldu?*

Hanı Cəm **n`oldı** Sikəndər fürşəti fövt eyləmə
Ey dil-i dīvānə bunlardan niẓām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 7). [n`oldı,]*

N`oldı saña ki vəʻde-i muʻtādə gəlmədün
Qoydun bizi ḫarāb bu bər-bādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 1). [n`oldı,]*

N`oldı bugün bu bəzmə o məh-pārə gəlmədi
Qoydı bizi bu növʻ güni qarə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 1). [n`oldı,]*

Cəmʻ oldı müştərī dutubən əldə nəqd-i cān
**N`oldı** ki Yūsifim belə bāzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 8). [n`oldı,]*

Gözlərdi təmām əhl-i cəhān ḥaqq-i səlāmı
**N`oldı** o ṣədāqət o məḥəbbət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 8). [n`oldı,]*

Nə ʻāləm ü nə ʻārif u nə ḫān u nə bəg var
***N`oldı** bularə muncə cəmāʻət hara getdi (Kaside 24, Mısra 14). [n`oldı,]*

n`olı: *Ne olur?*
Məscid əhlində ki yoḫ ẕövq Ḫudāyā **n`olı** bir
Gūşə-i meykədədə məclis-i ʻürfānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 11). [nolı,]*

Yā Rəb **n`olı** bu Żū`ī-i şeydā görə bir də
Kim beyt-i ḥüzün bāğ u gülüstānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 17). [nolu,]*

**n`olub:** *N`olub. Ne olmuş?*

N`olubdı kim bu ṣifət məḥv olubdı ḫāṭirdən
Sənün rəfīq-i qədīmün bu Żū`ī-i kəm-nām *(Gazel 129, Mısra 9). [nolubdı, -di]*
Bi`llāh qədīm vəqtdərə var idi məʻrifət
Bilməm **nolubdı** mərdüm-i Şīrvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 14). [nolubdı, -di]*

n`olur: *Ne olur?*

İʻcāz-ı ʻĪsəvī ləb-i ləʻlündədür **nolur**
Versön şəfā vü şəhd ki bīmārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 7). [nolur,]*

Cəfā qılmə kərəm qıl Ẓū`iyə ey şūḫ lüṭf eylə
Əgərçi yoḫ gözəllərdə **nolur** görsəm vəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 18). [nolur,]*

nolur: *Ne olurdu?*

Firāq-ı möḥnəti ġürbət-bəlāsı çərḫ-eləmi
Nolurdı muncə ġəmə bircə ġəm-küsārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 8). [nolurdı, -dı]*

Ḫəzān-ı hicrdə ʻömrim tükəndi ṣəd əfsūs
N`olurdı yā Rəb vəṣli ilə növ-bəhārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 10). [nolurdı, -dı]*

Keçür həmīşə ġəm-i hicr ü dərd-i ġürbət ilə
N`olurdı belə keçən ʻömr hamudan kəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 12). [nolurdı, -dı]*

n`olə: *Ne olur?*

Gözim yaşın görübən ṭəʻnə-daşın atsa **n`olə**
Köñül sarāyını bu ṭərḥlə ʻimārət edər *(Gazel 60, Mısra 7). [n`olə,]*

Bənzəyürsə **n`olə** nā-şünās əgər insānə
Vəlī nā-şünās gəlüb ʻelmdə insān olmaz *(Gazel 90, Mısra 9). [n`olə,]*

ʻĀşiqi müstəğnī etmişdür ḫəyālun vəṣldən
**N`olə** sən hər ləḥẓə göstərsön bu istiğnā yüzin *(Gazel 148, Mısra 12). [n`olə,]*

ʻĀşiqi müstəğnī etmişdür ḫəyālun vəṣldən
**N`olə** sən hər ləḥẓə göstərsön bu istiğnā yüzin *(Gazel 170, Mısra 12). [n`olə,]*

Bizi sūzən təki gözdən salubdur riştə-i zülfin
**N`olə** zəncīr edüb qeyd etsə bu məcnūn-ı ʻuryānı *(Gazel 220, Mısra 6). [n`olə,]*

Keçən bəhār kimi **n`olə** bu bəhār gələydi
O lālə-ruḫlə edək gəşt-i lāləzār gələydi *(Gazel 235, Mısra 1). [n`olə,]*

nöqṣān: *Eksiklik, kusur.*

Hər qüvvə təndə nāqiṣ olur içələr səni
Bilməm nədəndi vəsf bu **nöqṣānə** ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 12). [nöqṣānə, -ə]*

Gün səḥāb içrə qalandə ḫ˘oşdu gəl ey məh-liqā
Zülfüvi çək ʻāriżindən ḥüsnüñə **nöqṣānı** var *(Gazel 54, Mısra 6). [nöqṣānı, -ı]*

Ḥüsn şərṭini yekūn etmisən ey māh təmām
Çıqmə **nöqṣān** gətürür ḥüsnüvə yārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 4). [nöqṣān,]*

Baña ol māh-ı bī-mehrim iki ay var ki rām olmaz
Bu **nöqṣānım** de bir gəlməz əcəl ʻömrim təmām olmaz *(Gazel 93, Mısra 2). [nöqṣānımdə, -ım, -də]*

Qıymasə cānānınə kim ki dil ü cānını
Ẓāhir edər ʻāləmə ʻeşqdə **nöqsānını** *(Gazel 245, Mısra 2). [nöqsānını, -ı, -n, -ı]*

Qıymasə cānānınə kim ki dil ü cānını
Ẓāhir edər ʻāləmə ʻeşqdə **nöqsānını** *(Gazel 245, Mısra 22). [nöqsānını, -ı, -n, -ı]*

Əgərçi ṣūrət-i şəḫṣiyyə tapmayur təğyīr
Vəlīk ʻelm qılur çoḫ ziyādə **nöqsānı** *(Kaside 23, Mısra 30). [nöqsāni, -i]*

nöqṭə: *Nokta.*

ʻĀriż-i gül-gūnun üzrə ol iki ḫāl-i siyāh
Gūyiyā ol **nöqṭədür** kim yazılur qāl üstünə *(Gazel 203, Mısra 8). [nöqṭədür, -dür]*

növʻ: *Nev, çeşit, tür, şekil.*

Gördükdə şeʻrivi köñül ol **növ**ʻ şād olub
ʻĀşiq yetəndə şād olı cānānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 3). [növʻ,]*

Olsun ziyādə gün-bə-gün ʻāləmdə dövlətün
ʻÖmrün bu **növ**ʻ ʻizzət ü cūd ilə pāydār *(Kaside 9, Mısra 34). [növʻ,]*

Olubdı bāğ-ı cəhāndən gül-i səḫā məfqūd

Odur ki mən kimi şā'ir bu **növ'** ẖār oldım *(Kaside 12, Mısra 8). [növ',]*

Dedi ey Zū`i-i bī-çārə vü möẖnət-dīdə
Nə dutubdur səni bu **növ'** səqām u ālām *(Kaside 13, Mısra 10). [növ',]*

Ḫāqānī-i zəmānədi hər **növ'** şe'rdə
Feyz-i cəhānə gün kimidür iştihār ilə *(Kaside 21, Mısra 21). [növ',]*

Bilməm nə **növ'**lən keçəcək bu bəharımız
Nə nəqdimiz nə meykədədə 'etibār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 5). [növ'lən, -lən]*

O çeşm-i məstüvə cānım o **növ'** ḥeyrāndur
Ki rūz [u] şəb ġəm-i 'eşqində dīdə giryāndur *(Gazel 81, Mısra 1). [növ',]*

Altmış yaş olandə genə bir **növ'** səḫā var
Bu tāzə cavānlardə ki dərmānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 11). [növ',]*

Gözimə cümlə nə'īm-i cəhān cəhīm gəlür
Nə **növ'**lən keçəcək bilmürəm zəmān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 6). [növ'lən, -lən]*

Hər **növ'** cövr gər gələ şəbr eylə Żū`iyā
Ḫ˘oşdur o gül yolundə nə qədr olsa ẖārlıq *(Gazel 111, Mısra 17). [növ',]*

Dönsün yeridi ġonçə kimi qanə ey köñül
Kim şəbr edər bu **növ'**lə hicrānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 2). [növ'lə, -lə]*

Mənim bu **növ'** dögüldi ümīdim ey Seyyid
Ki hīç aparmıyasan Żū`ī-i ḫəzīndən nām *(Gazel 129, Mısra 15). [növ',]*

Bād-ı şəbā yetürmədi Żū`ī fəġānını
İnşāf edüb bu **növ'** ilə fəryādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 10). [növ',]*

Məni bu **növ'** ilə vallāhi də nöçün qoydun
Kəlām-ı Ḥəqqdə və`ş-şəms āyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 5). [növ',]*

Firāqə döndi mənim vəşl-i yārım āẖırdə
Nə **növ'**lən keçəcək rūzgārım āẖırdə *(Gazel 198, Mısra 2). [növ'lən, -lən]*

Yoẖdur bu ḥālə vāqif olan Żū`ī hīç kəs
Gəlməz bu **növ'** gövhər-i əsrār kārınə *(Gazel 207, Mısra 20). [növ',]*

O lālə-ruẖ gözəlim lüṭf ilə şükuftələnüb
Məni bu **növ'** görüb dāğdār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 4). [növ',]*

N`oldı bugün bu bəzmə o məh-pārə gəlmədi
Qoydı bizi bu **növ'** güni qarə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 2). [növ',]*

Nə **növ'** zəẖmlərim olsə dildə Żū`ī tək
Əmīrẖān səẖāsıylə mərhəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 13). [növ',]*

Dögül bu **növ'**lə cānım 'ulūm əhli gərək
Verə cəvāb mətīn sā`ilə ləyāqət ilə *(Kaside 20, Mısra 29). [növ'lə, -lə]*

Otuz üç il elədi 'āləm içrə sulṭānluq
Gör āẖır eylədilər ḥəbs o **növ'** sulṭānı *(Kaside 23, Mısra 10). [növ',]*

Sölə bu 'elm nə ṭərz ilə pəs olur ḥāşīl
Ki kāmil ādəm edə bir o **növ'** ḥeyvānı *(Kaside 23, Mısra 48). [növ',]*

Nə biləcək qədrüvi əhl-i davāt
Qalmısan bu **növ'** ilə ḥeyrān māt *(Mesnevi 5, Mısra 48). [növ',]*

Var imiş yüz bu **növ'** ādəmlər
Ki özindən səvānı bāṭil elər *(Mesnevi 11, Mısra 51). [növ',]*

Kirām-ı ẖülqi ki vermiş saña bu **növ'** Ḫudā
Ġulāmdur sənə hər yerdə var isə 'ürəfā *(Mesnevi 13, Mısra 9). [növ',]*

Gəlməzdi hīç ẖāṭirə əndūh-ı hicr-i yār
Bilməzdi dil bu **növ'** ilə dərd-i firāq var *(Müseddes 1, Mısra 10). [növ',]*

Bah gör nə **növ'** saldı qara günlərə köñül
Ḫāl-i siyāh u gīsū-yı ʿanbər-fəşān məni *(Gazel 227, Mısra 7). [növ',]*

<u>növ-bəhār:</u> *Nevbahar, yenibahar, ilkbahar.*

Əgərçi 'āləm içrə **növ-bəhār** dirəẖt-əfzādur
Behişt-i 'ədn əsāsı kūh şəḥrālardə bərpādur *(Gazel 40, Mısra 1). [növ-bəhār,]*

Pozuldı rövnəq-i ürdībehişt hicrünlə
Ḫəzānə döndi 'əcəb **növ-bəhārım** āẖırdə *(Gazel 198, Mısra 4). [növ-bəhārım, -ım]*

Növ-bəhārun yoẖdı żövqi cām u cībi ẖālīyə
Rəhn-i cām-ı mey olub çoẖ cübbə çuẖalar genə *(Gazel 217, Mısra 13). [növ-bəhārun, -un]*

Ḫəzān-ı hicrdə 'ömrim tükəndi şəd əfsūs
N`olurdı yā Rəb vəşli ilə **növ-bəhārım** olaydı *(Gazel 223, Mısra 10). [növ-bəhārım, -ım]*

Müdām olmaq gərək nə sūd içüb mey bir dəm oldun şād
Cəhāndə bu məşəldür bir gül ilə növ-bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 6). [növ-bəhār,]*

Nə gül nə bülbül olaydı nə gülsitān gülşən
Nə **növ-bəhār** nə gülzār nə ẖəzān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 6). [növ-bəhār,]*

Növ-bəhār oldı ələ gülşəndə cām almaq gərək
Cām dövrində fələkdən intiqām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 1). [növ-bəhār,]*

Növ-bəhār oldı genə seyr-i şəfā istər köñül
Səbzələr tək bādədən nəşv ü nəmā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 1). [növ-bəhār,]*

Nigārā bir zəmān āẖır bizim sarı güẕār eylə
Ḫəzān-ı hicrimi vəşl-i ruẖunlə **növ-bəhār** eylə *(Gazel 199, Mısra 2). [növ-bəhār,]*

Ümīd var bu bəzmə o yār bir də gələ
Füsürdə gülşənə ol **növ-bəhār** bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 2). [növ-bəhār,]*

Növ-bəhār oldı çəmən-pūş oldı şəḥrālar genə
Səbzələr tək qaynaşur başlardə sevdālar genə *(Gazel 217, Mısra 1). [növ-bəhār,]*

Hər dəm qılurdum ol gül-i ruẖsārınə nəẓər
Qış mövsümi yəqīn baña bir **növ-bəhār** idi *(Gazel 222, Mısra 6). [növ-bəhār,]*

Ey dil nəẓārə eylə cəhān kār u bārınə

Aldanmə gülşən ü gülünə **növ-bəhārınə** *(Gazel 207, Mısra 2). [növ-bəhārinə, -i, -n, -ə]*

Vüṣlətün ẕövqin ziyād eylər cəfā-yı hicr-i yār
Növ-bəhārun ẕövqi olmaz gər zimistān olmasa *(Gazel 14, Mısra 4). [növ-bəhārun,]*

növ-gül: *Nevgül, yeni açılmış gül; Sevgili.*

Sölə o ġönçə ləb ü **növ-gülə** vərəq-bə-vərəq
O sirrlər ki ġəmindən saña ṣəbā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 7). [növ-gülə, -ə]*

nov-rūz: *Eski takvimlere göre güneşin Koç burcuna girdiği, gece ile gündüzün eşit olduğu, yılın ve ilkbaharın başlangıcı sayılan 21 Mart günü.*

Ṣəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān belə qalmaz
Nov-rūz olı bu fəṣl-i zimistān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 2). [nov-rūz,]*

nov-rūz bayramı: *Nevruz Bayramı.*

Müjdə olsun kim gəlüb dünyāyə **Nov-rūz bayramı**
Fərş-i istəbrəq salub ṣəḥrāyə **Nov-rūz bayramı** *(Murabba 1, Mısra 1). [nov-rūz bayramı,]*

nov-rūz bayramı: *Nevruz Bayramı.*

Müjdə olsun kim gəlüb dünyāyə **Nov-rūz bayramı**
Fərş-i istəbrəq salub ṣəḥrāyə **Nov-rūz bayramı** *(Murabba 1, Mısra 2). [nov-rūz bayramı,]*

növ-rəs: *Yeni yetişen, yeni biten; Genç.*

Ṣəd-ḥeyf düşdim ayrı o **növ-rəs** ġəzāldan
Kim çīn-zülfi ḥəsrət-i müşk-i Tatār idi *(Gazel 222, Mısra 7). [növ-rəs,]*

növ-şüküftə: *Yeni açılmış.*

Bülbül kimi fəğān ilə qan oldı köñlümüz
Ol **növ-şüküftə** ġönçə bu gülzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 6). [növ-şüküftə,]*

nücəbā: *Soyu temiz, nesli pâk olan kimseler.*

İndi iẓhār eləyüm gəl **nücəbā** silsiləsin
Bəg ü ḫān-zādə vü cümlə ümərā silsiləsin *(Mesnevi 6, Mısra 33). [nücəbā,]*

nūḥ: *Hz. Nûh Peygamber, Hz. İdris göğe çekildikten sonra Adem oğullarına gönderildi. Nice yıllar kavmini imana davet etti ancak çok az kişi ona iman etti. Hz. Nûh sonunda ümitsizliğe düştü ve onlara beddua etti ve duası neticesinde büyük bir tufan zuhura geldi. Müminler Hz. Nûh'un önceden yaptığı gemi vasıtasıyla tufandan kurtulabildi.*

Nūḥ ṭūfānını saḫlardı bugünçün Żū`ī
Gər bilirdi ki cəhāndə belə tūğyān oləcaq *(Gazel 114, Mısra 13). [Nūḥ, -dan]*

Çün səndə yoḫdı **Nūḥdan** artuq bəlāyə ṣəbr
Ver göz yaşunlə ʻāləmi ṭūfānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 5). [nūḥdan, -dan]*

Nūḥı keştīsi ilə ġərqə edər gird-ābə
Ağlamaqdan şəb-i hicrān gözimün ṭūfānı *(Gazel 250, Mısra 13). [nūḥi, -i]*

Tapmazdı hīç **Nūḥ** o ṭūfāndan nicāt
Nūḥ içün olmasaydı əgər nāḫudā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 25). [nūḥ,]*

Gözim yaşından olur bir də **Nūḥ ṭūfānı**
Bu qədri hicrün ilə əşkbār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 5). [nūḥ,]*

Tapmazdı hīç **Nūḥ** o ṭūfāndan nicāt
Nūḥ içün olmasaydı əgər nāḫudā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 26). [nūḥ,]*

nükhət: *Güzel koku.*

Mürüvvət **nükhəti** sizdəndi dā`im əhl-i ʻürfānə
Kul-i cūd u səḫāyə ẕātıvı Ḥəq gülsitān qılmış *(Kaside 11, Mısra 27). [nükhəti, -i]*

nükhət-i müşk: *Miskin güzel kokusu.*

ʻĀləm dolubdı **nükhət-i müşk** ilə Żū`iyā
Ol qara tellər üzrə məgər kim ṣəbā keçər *(Gazel 51, Mısra 9). [nükhət-i müşk,]*

nüktə: *İnce bir anlam taşıyan, zekâ eseri olduğu için hoşa giden zarif ve düşündürücü söz.*

Dəhənin sordum āb-ı rūsı ilə çeşmindən
Baña bu **nüktəni** bir rəmz ilə pünhān dedilər *(Gazel 62, Mısra 8). [nüktəni, -n, -i]*

Nə ḫānə ṣāḥib-i ḫānə gərəkdi ʻāləmdə
Bu **nüktədür** sözi hər yerdə əhl-i ʻürfānun *(Gazel 155, Mısra 12). [nüktədür, -dür]*

Kimə iẓhār eləyim ġāyət-i dərdim bilsün
ʻārif anlar nədi bu **nüktə** ki yārım getdi *(Gazel 248, Mısra 10). [nüktə,]*

Bu **nüktəni** əzəldən əbəd kimsə açmayub
Sən bundə bəḥs̱ eyləmə çoḫ Kirdgār ilə *(Kaside 21, Mısra 33). [nüktəni, -n, -i]*

Yüz qəṣīdə deyübən vāqif edim **nüktələrə**
Bir qəpik qədri o əşʻārı gətürməz nəẓərə *(Terci-bend 1, Mısra 33). [nüktələrə, -lər, -ə]*

nümāyān: *Görünen, açık, âşikâr.*

Çün cüyūş-ı şəhü`l-leyl **nümāyān** oldı
Gecə gəldükdə yəqīn ḥəşr-i ġərībān oldı *(Kaside 17, Mısra 1). [nümāyān,]*

nūn: *Kalem suresi, 1. ayet; Arap alfabesinin yirmi sekizinci harfi.*

Öz adın yazmaqı bilməz nə bilür kāf ilə **nūn**
İddiʻāsı budı līkən ki mənəm Əflāṭūn *(Mesnevi 6, Mısra 15). [nūn,]*

Əbrūlərün müʻəyyənidür **nūn** sūrəsi
Gəlmiş bəyān-ı ʻāriżüvə və`ḍ-ḍuḥā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 7). [nūn,]*

nüqrə-i ḫām: *Saf, işlenmemiş gümüş.*

Nüqrə-i ḫām demək cismivə lā`iq dögi çün
Məḥz bu rūḥdı cismün bədən anun cānı *(Gazel 250, Mısra 23). [nüqrə-i ḫām,]*

nūr: *Işık, ziya, aydınlık, nur.*

Olmə āzərdə gözim **nūrı** ġəmim şərḥində
ʻƏqlimi əldən alub dərd ü ġəmün ṭuğyānı *(Gazel 250, Mısra 21). [nūrı, -ı]*

Əlā ey ḫāṭir-i zārım sürūrı
Əlā ey dīdə`-i ġəm-dīdə **nūrı** *(Mesnevi 12, Mısra 2). [nūri, -i]*

‘Āriżündən **nūr** oğurlar mərdüm-i çeşmim onı
Ḫāk tək ol ḥəlqə-i zülf içrə sal zindānə dut *(Gazel 33, Mısra 5). [nūr,]*

Əgər görməz gözim ruḫsāruvı ‘eyb etmə ey gül-ruḫ
Yüzündən dūr olan gözdə nə mümkündür ki **nūr** olsun *(Gazel 150, Mısra 4). [nūr,]*

nūrī: *Işığa tapan.*

Müsəvī ‘Īsəvī dəhrī ḥikəmī dövriyyə
Nūrī vü nārī vü ḫvurşīdī vü əhl-i bid‘ət *(Kaside 5, Mısra 22). [nūrī,]*

nūr-ı āftāb: *Güneş ışığı, nuru.*

Ləbün ẕövqi əgər mey-nəş`əsindən gəlməsə yoḫ ‘eyb
Ki **nūr-ı āftāb** əlbəttə kim meh-tābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 8). [nūr-i āfitāb,]*

nūr-i cəmāl: *Güzelliğin nuru.*

Ey gül ruḫunlə məclisimiz gülşən eylədün
Nūr-ı cəmālun ilə ‘əcəb rövşən eylədün *(Gazel 164, Mısra 2). [nūr-i cəmālun, -un]*

nūr-ı dīdə: *Gözün nuru.*

Səlām olsun saña ey **nūr-ı dīdə**
Gül-i ḫˇoş-bū olan bāğ-ı ümīdə *(Mesnevi 12, Mısra 7). [nūr-i dīdə,]*

nūr-ı ‘elm: *İlim ışığı.*

Gözətlə Żū`ī cəhān **nūr-ı ‘elm** ilən parlar
O vəqtdə olubsan çün sən nihān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 13). [nūr-ı ‘elm,]*

nūr-i hudā: *Allah`ın ışığı, güzellikleri.*

Lāzımdı kim Şəmāḫıyə el Tūr söləsün
Ondə ẓuhūrə müncə ki **nūr-ı Ḫudā** gəlüb *(Gazel 22, Mısra 6). [nūr-i ḫudā,]*

Şirvān Kürün ki vādī-ələmindən arturub
Qılson nəẓārə hər yaña **nūr-ı Ḫudā** keçər *(Gazel 51, Mısra 4). [nūr-i ḫudā,]*

nūr-i ‘ürfān: *İrfan ışığı.*

Qəd iżā‘ət şəms-i vəḥdət min ġəmāmü`l-iḥtifā
Kənz-i məḫfī **nūr-ı ‘ürfān** ilə tapdı incilā *(Gazel 3, Mısra 2). [nūr-i ‘ürfān,]*

Bārgāh-ı ‘izzətə feyz-i təqərrüb tapdılar
Mā-sivādan **nūr-ı ‘ürfān** ilə fövc-i ənbiyā *(Gazel 3, Mısra 12). [nūr-i ‘ürfān,]*

nūr-i ẕāt: *Parlak kişilik, nurlu öz.*

Ey **nūr-ı ẕātı** əvvəl hər mā-sivā ‘Əlī
Mā təḥtə Rəb u Rəb inə ṭā‘ət-nümā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 1). [nūr-i ẕātı,]*

nūş: *İçmek; Tatlı.*

Əgərçi mey günāh olmaq bizə naṣṣ ilə ṡābitdür
Vəlī yār ilə mey-**nūş** eləyüb əhl-i ṡavāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 10). [nūş,]*

Olsun nəṣībi dostuvun şīr ü şəhd ü **nūş**
Batsun gözinə düşmənivün tīr ü nīş ü ḫār *(Kaside 9, Mısra 35). [nūş,]*

Bir iki cām-ı ḥəkīmānə əhl-i ḥāl ilə
Əgərçi **nūş** edəsən zəḫm-i cānə mərhəmdür *(Gazel 80, Mısra 8). [nūş,]*

Qutarub sübḥə şümār olmaqdan məsciddə
Şəhn-i mey-ḫānədə nūş etməgə peymānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 8). [nūş,]*

Səniñlə getdi təmām ‘eyş ü **nūş** u ləẕẕət-i ẕövq
Qoyub yerində baña hər nə var ġəm getdün *(Gazel 163, Mısra 5). [nūş,]*

nūş et-: *İçmek.*

Dur ayağə gülşən içrə cām dut
Şūr ilə mey **nūş edib** ārām dut *(Mesnevi 5, Mısra 50). [nūş edib, -ib]*

nūş-dārū: *Panzehir.*

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür **nūş-dārū** şərbətin
Kim ki ey əbrū-kəmānım zəḫm-i peykānun görüb *(Gazel 31, Mısra 7). [nūşdārū,]*

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür **nūş-dārū** şərbətin
Kim ki ey əbrū-kəmānım zəḫm-i peykānun görüb *(Gazel 19, Mısra 7). [nūş-dārū,]*

nūş-ı ləb: *Tatlı dudak.*

***Nūş-ı ləbündi** dərd-i dil-i Żū`iyə dəvā*
Loqman ‘əlāc bilməz onə yüz dəvā ilə (Gazel 213, Mısra 17). [nūş-ı ləbündi, -ün, -di]

nūşīrəvān: *Adaletiyle bilinen Sasanî hükümdarlarından Nûşirevân (Nuşirvan-Anuşirvan).*

Ḫˇoş ol kəs ḥālınə kim ḥeyrdə ḫərc eyləyüb getdi
Cəhāndə qoymadı **Nūşīrəvān** tək nāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 8). [nūşīrəvān,]*

nūşirəvān-ı ‘ādil: *Nūşirəvān`ın adaleti.*

Ḫˇoşā o şəḫṣə ki **Nūşirəvān-ı ‘ādil** tək
Həmīşə rəḥmət oḫuyə təmāmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 15). [nūşirəvān-ı ‘ādil,]*

nüṣrət: *Üstünlük, başarı, galebe, zafer.*

Rūm-ı ruḫsāruvun əṭrāfın alub hindū-yı zülf
Āh ṣəd-āh ki **nüṣrət** genə küffārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 4). [nüṣrət,]*

nüvīd-i qətl: *Ölüm müjdeleyen.*

Əzəldə istər idim vəṣlini vəlī ḥālā
Nüvīd-i qətl veren bir pəyāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 8). [nüvīd-i qətl,]*

nüvīd-i qətl veren: *Ölüm müjdesini veren.*

Əzəldə istər idim vəṣlini vəlī ḥālā
Nüvīd-i qətl veren bir pəyāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 8). [nüvīd-i qətl veren, -ən]*

nə: *Ne...ne bağlaç.*

Ḫˇoşā o ‘āşiqə kim yārınun vəfāsı ola
Nə rəşk-əsīri nə hicrān-mübtəlāsı olə *(Gazel 10, Mısra 2). [nə,]*

Ḫˇoşā o ‘āşiqə kim yārınun vəfāsı ola
Nə rəşk-əsīri nə hicrān-mübtəlāsı olə *(Gazel 10, Mısra 2). [nə,]*

Nə meydə żövq nə gülşəndə var ṣəfā Żū`iyā

O lālə-rūsız inānmam ki bir ṣəfāsı olə *(Gazel 10, Mısra 9). [nə,]*

Nə meydə żövq nə gülşəndə var ṣəfā Żū`iyā
O lālə-rūsız inānmam ki bir ṣəfāsı olə *(Gazel 10, Mısra 9). [nə,]*

Nə güldə var sürūr nə gülşəndə rəng bū
Ẕövq ü sürūr sāğər ü peymānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 3). [nə,]*

Nə güldə var sürūr nə gülşəndə rəng bū
Ẕövq ü sürūr sāğər ü peymānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 3). [nə,]*

Bülbüldə var **nə** nəğmə-sərālıq **nə** güldə rəng
'eşq ātəşinə yanmaqı pərvānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 7). [nə,]*

Bülbüldə var **nə** nəğmə-sərālıq nə güldə rəng
'eşq ātəşinə yanmaqı pərvānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 7). [nə,]*

Nə bāğlardə ṣəfā var **nə** meydə 'eyş ü nəşāṭ
Dönüb zəmānə olub dövr-i rūzgār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 3). [nə,]*

Nə bāğlardə ṣəfā var **nə** meydə 'eyş ü nəşāṭ
Dönüb zəmānə olub dövr-i rūzgār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 3). [nə,]*

Qalub **nə** güldə **nə** gülşəndə bir nəşāṭ-əṡəri
Olub təmām cəhān içrə hər **nə** var ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 11). [nə,]*

Qalub **nə** güldə **nə** gülşəndə bir nəşāṭ-əṡəri
Olub təmām cəhān içrə hər **nə** var ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 11). [nə,]*

Zāhid ṣifət-i Żū`ī riyā əhlisən imdi
Nə məscidə **nə** məşrəb-i rindānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 14). [nə,]*

Zāhid ṣifət-i Żū`ī riyā əhlisən imdi
Nə məscidə **nə** məşrəb-i rindānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 14). [nə,]*

Tərtīb-i bəzmə kīsəmizün yoḫdı ṭāqəti
Nə başdə 'eşq-i yār nə əldə ayaġ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 4). [nə,]*

Tərtīb-i bəzmə kīsəmizün yoḫdı ṭāqəti
Nə başdə 'eşq-i yār nə əldə ayaġ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 4). [nə,]*

Bilməm **nə** növ'lən keçəcək bu bəhārımız
Nə nəqdimiz **nə** meykədədə 'etibār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 6). [nə,]*

Bilməm **nə** növ'lən keçəcək bu bəhārımız
Nə nəqdimiz nə meykədədə 'etibār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 6). [nə,]*

Tənhā **nə** mən bəlā vü ġəm-i dərdəəm əsīr
Hansı köñüldi lālə kimi dāğdār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 15). [nə,]*

Nə ḥāṣil şe'rdən Żū`ī nə nəf'i ḥikmət-i 'elmün
Bu sā'ət ṣāḥib-i zər hər hünər əhlindən ə'lādur *(Gazel 40, Mısra 13). [nə,]*

Nə ḥāṣil şe'rdən Żū`ī nə nəf'i ḥikmət-i 'elmün
Bu sā'ət ṣāḥib-i zər hər hünər əhlindən ə'lādur *(Gazel 40, Mısra 13). [nə,]*

Nə güldə ṣəfā nə mey-i gül-gūndə əṡər var
Bilməm nədi bā'iṡ hamı əşyādə kədər var *(Gazel 42, Mısra 1). [nə,]*

Nə güldə ṣəfā nə mey-i gül-gūndə əṡər var
Bilməm **nədi** bā'iṡ hamı əşyādə kədər var *(Gazel 42, Mısra 1). [nə,]*

Ṣəd-ḥeyf cəhān bāğınə bəd vəqtdə gəldük
Ḫˇoşgīdə olub nəḫl nə ṣāḫ u nə ṡəmər var *(Gazel 42, Mısra 4). [nə,]*

Ṣəd-ḥeyf cəhān bāğınə bəd vəqtdə gəldük
Ḫˇoşgīdə olub nəḫl **nə** ṣāḫ u **nə** ṡəmər var *(Gazel 42, Mısra 4). [nə,]*

Nə pīr-i meykədə yanında ẕərrə e'tibārım var
Nə rəhn-i cāmə ḫirqəsicə nə sīm u zərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 3). [nə,]*

Nə pīr-i meykədə yanında ẕərrə e'tibārım var
Nə rəhn-i cāmə ḫirqəsicə nə sīm u zərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 4). [nə,]*

Nə pīr-i meykədə yanında ẕərrə e'tibārım var
Nə rəhn-i cāmə ḫirqəsicə nə sīm u zərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 4). [nə,]*

Nə var künc-i qəfəsdə āb u dānəm əşkdən ġeyri
Nə şāḫ-ı vüṣlətə uçmaq içün bāl u pərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 5). [nə,]*

Nə var künc-i qəfəsdə āb u dānəm əşkdən ġeyri
Nə şāḫ-ı vüṣlətə uçmaq içün bāl u pərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 6). [nə,]*

Nə rind-i lāubālī tək ḫarābāt içrə ẕövqüm var
Nə zāhid tək ümīd-i ḫüld ü ḥūr u kövṡərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 9). [nə,]*

Nə rind-i lāubālī tək ḫarābāt içrə ẕövqüm var
Nə zāhid tək ümīd-i ḫüld ü ḥūr u kövṡərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 10). [nə,]*

Cəhān bāğındə bir ḫˇoşgīdə nəḫlə bənzərəm mən kim
Nə bir şāḫım nə sāyəm **nə** şükūfə **nə** bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 12). [nə,]*

Cəhān bāğındə bir ḫˇoşgīdə nəḫlə bənzərəm mən kim
Nə bir şāḫım nə sāyəm **nə** şükūfə **nə** bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 12). [nə,]*

Cəhān bāğındə bir ḫˇoşgīdə nəḫlə bənzərəm mən kim
Nə bir şāḫım nə sāyəm **nə** şükūfə **nə** bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 12). [nə,]*

Cəhān bāğındə bir ḫˇoşgīdə nəḫlə bənzərəm mən kim
Nə bir şāḫım nə sāyəm **nə** şükūfə **nə** bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 12). [nə,]*

Nə yetsəm vəṣlə ārāmım nə hicrində qərārım var
Ḫudāvəndā nə bəd-ovqāt u müşkil rūzgārım var *(Gazel 50, Mısra 1). [nə,]*

Nə yetsəm vəṣlə ārāmım nə hicrində qərārım var
Ḫudāvəndā **nə** bəd-ovqāt u müşkil rūzgārım var *(Gazel 50, Mısra 1). [nə,]*

Nəẓārə-i gül-i ruḫsārınun həvāsı ilə
Nə dildə fikr nə çeşmimdə ḫ∨āb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 4). [nə,]*

Nəẓārə-i gül-i ruḫsārınun həvāsı ilə
Nə dildə fikr **nə** çeşmimdə ḫ∨āb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 4). [nə,]*

Gecə günüz keçinürdi nəşāṭ ilə ḥālım
Nə fikr-i rövżə nə bīm-i ʻəzāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 12). [nə,]*

Gecə günüz keçinürdi nəşāṭ ilə ḥālım
Nə fikr-i rövżə **nə** bīm-i ʻəzāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 12). [nə,]*

Nəẓārə-i gül-i ruḫsārınun həvāsı ilə
Nə dildə fikr nə çeşmimdə ḫ˅āb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 4). [nə,]*

Nəẓārə-i gül-i ruḫsārınun həvāsı ilə
Nə dildə fikr **nə** çeşmimdə ḫ˅āb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 4). [nə,]*

Gecə günüz keçinürdi nəşāṭ ilə ḥālım
Nə fikr-i rövżə nə bīm-i ʻəzāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 12). [nə,]*

Gecə günüz keçinürdi nəşāṭ ilə ḥālım
Nə fikr-i rövżə **nə** bīm-i ʻəzāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 12). [nə,]*

Dutub āyīnə-rū dünyānı cām ʻāləmdə çoḫ çoḫdur
Vəlīkən yoḫdur İskəndər **nə** bir Cəmşīd **nə** Cəm var *(Gazel 70, Mısra 4). [nə,]*

Dutub āyīnə-rū dünyānı cām ʻāləmdə çoḫ çoḫdur
Vəlīkən yoḫdur İskəndər **nə** bir Cəmşīd **nə** Cəm var *(Gazel 70, Mısra 4). [nə,]*

Olub bu ʻaṣrdə bā-redaña ilə hamı bir Rüstəm
Nə sūd ondan ki nə bir āl-i Bərmək var nə Ḥātəm var *(Gazel 70, Mısra 10). [nə,]*

Olub bu ʻaṣrdə bā-redaña ilə hamı bir Rüstəm
Nə sūd ondan ki nə bir āl-i Bərmək var **nə** Ḥātəm var *(Gazel 70, Mısra 10). [nə,]*

Nə var ol məhvəşə āhımdan özgə qāṣidim hər şəb
Ḥərīm-i kūyunə bād-ı ṣəbādan ġeyri məḥrəm var *(Gazel 70, Mısra 11). [nə,]*

İslām də təʻəṣṣüb-i dīndən ḥesāb olur
Bu ʻaṣrdə nə ʻār u **nə** ġeyrət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 6). [nə,]*

İslām də təʻəṣṣüb-i dīndən ḥesāb olur
Bu ʻaṣrdə nə ʻār u **nə** ġeyrət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 6). [nə,]*

Bəs ki zülf ü ruḫı fikrindədi köñlüm yoḫdur
Nə günüz ṣəbr ü s̱əbātım **nə** qərārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 6). [nə,]*

Bəs ki zülf ü ruḫı fikrindədi köñlüm yoḫdur
Nə günüz ṣəbr ü s̱əbātım **nə** qərārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 6). [nə,]*

Nə şərʻ ü şərīʻətdə qalub rövnəq-i İslām
Nə rəsm-i ʻədālət var [o] dīvān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 13). [nə,]*

Nə şərʻ ü şərīʻətdə qalub rövnəq-i İslām
Nə rəsm-i ʻədālət var [o] dīvān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 14). [nə,]*

Nə güldə ṣəfā var nə bülbüldə tərənnüm
Seyr-i gül ü gülzār u gülüstān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 17). [nə,]*

Nə güldə ṣəfā var **nə** bülbüldə tərənnüm
Seyr-i gül ü gülzār u gülüstān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 17). [nə,]*

Nə ḫālə yetdi ləbim nə əlim qara zülfə
Nə sūd bəḫtimizün qarəliqdə qisməti var *(Gazel 78, Mısra 5). [nə,]*

Nə ḫālə yetdi ləbim **nə** əlim qara zülfə
Nə sūd bəḫtimizün qarəliqdə qisməti var *(Gazel 78, Mısra 5). [nə,]*

Mətāʻ-ı ʻeyş ü ʻişrət çoḫdı dünyānun dükānında
Bizim nə nəqdimiz var ondə **nə** bāzārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 4). [nə,]*

Mətāʻ-ı ʻeyş ü ʻişrət çoḫdı dünyānun dükānında
Bizim **nə** nəqdimiz var ondə **nə** bāzārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 4). [nə,]*

ʻƏcəb bī-kārə vü āvārə vü bī-çārə olduq kim
Nə dünyā vü nə ʻuqbā işlərindən kārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 6). [nə,]*

ʻƏcəb bī-kārə vü āvārə vü bī-çārə olduq kim
Nə dünyā vü nə ʻuqbā işlərindən kārımız yoḫdur*(Gazel 79, Mısra 6). [nə,]*

Nə var mey-ḫānələrdə eʻtibārım cürʻe-i cāmə
Nə dəhən bādəyə əcnāsdan bir vārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 7). [nə,]*

Nə var mey-ḫānələrdə eʻtibārım cürʻe-i cāmə
Nə dəhən bādəyə əcnāsdan bir vārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 8). [nə,]*

Nə küll-i cəbr ilədür həm nə iḫtiyār ilə
Bu sirri anlamuram mən nə mācerādandur *(Gazel 83, Mısra 9). [nə,]*

Nə küll-i cəbr ilədür həm nə iḫtiyār ilə
Bu sirri anlamuram mən nə mācerādandur *(Gazel 83, Mısra 9). [nə,]*

Gəzsön o yerün hər ṭərəfin gūşə-bə-gūşə
Nə cām nə bādə nə də peymānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 4). [nə,]*

Gəzsön o yerün hər ṭərəfin gūşə-bə-gūşə
Nə cām nə bādə nə də peymānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 4). [nə,]*

Gəzsön o yerün hər ṭərəfin gūşə-bə-gūşə
Nə cām **nə** bādə **nə** də peymānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 4). [nə,]*

Zülf-i süḫəni şānələyüb etməgə zīnət
Ṣəd-ḥeyf **nə** məşşāṭə **nə** bir şānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 8). [nə,]*

Zülf-i süḫəni şānələyüb etməgə zīnət
Ṣəd-ḥeyf **nə** məşşāṭə **nə** bir şānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 8). [nə,]*

Nə ẕillət-i dünyā qalı dā`im nə cəlālı
Övrəng-i Cəm [ü] taḫt-i Süleymān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 7). [nə,]*

Nə ẕillət-i dünyā qalı dā`im nə cəlālı
Övrəng-i Cəm [ü] taḫt-i Süleymān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 7). [nə,]*

Ey māh bu gün sən kimi meh-pārə tapulmaz
Nə mən kimi dünyādə güni qarə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 2). [nə,]*

Nə mən nə bülbül-i şūrīdə nə pərvānə ‘āşiqdür
Neçə yüz lālə-ruḫ ol gül-ġəmində dāğdār olmuş *(Gazel 102, Mısra 5). [nə,]*

Nə mən nə bülbül-i şūrīdə nə pərvānə ‘āşiqdür
Neçə yüz lālə-ruḫ ol gül-ġəmində dāğdār olmuş *(Gazel 102, Mısra 5). [nə,]*

Nə mən nə bülbül-i şūrīdə nə pərvānə ‘āşiqdür
Neçə yüz lālə-ruḫ ol gül-ġəmində dāğdār olmuş *(Gazel 102, Mısra 5). [nə,]*

Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn olaydı nə əyyām
Nə āftāb nə əncüm nə āsmān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 3). [nə,]*

Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn olaydı nə əyyām
Nə āftāb **nə** əncüm nə āsmān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 3). [nə,]*

Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn olaydı nə əyyām
Nə āfitāb **nə** əncüm nə āsimān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 4). [nə,]*

Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn olaydı nə əyyām
Nə āftāb **nə** əncüm nə āsmān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 4). [nə,]*

Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn olaydı nə əyyām
Nə āftāb **nə** əncüm nə āsmān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 4). [nə,]*

Nə gül nə bülbül olaydı nə gülsitān gülşən
Nə növ-bəhār nə gülzār nə ḫəzān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 5). [nə,]*

Nə gül nə bülbül olaydı nə gülsitān gülşən
Nə növ-bəhār nə gülzār nə ḫəzān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 5). [nə,]*

Nə gül nə bülbül olaydı nə gülsitān gülşən
Nə növ-bəhār nə gülzār nə ḫəzān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 5). [nə,]*

Nə gül nə bülbül olaydı nə gülsitān gülşən
Nə növ-bəhār nə gülzār nə ḫəzān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 6). [nə,]*

Nə gül nə bülbül olaydı nə gülsitān gülşən
Nə növ-bəhār nə gülzār nə ḫəzān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 6). [nə,]*

Nə gül nə bülbül olaydı nə gülsitān gülşən
Nə növ-bəhār nə gülzār nə ḫəzān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 6). [nə,]*

Nə ḥüsn olaydı nə ‘āşiq nə vəṣl nə hicrān
Nə şūr-ı ‘eşq ü məḥəbbət nə imtaḥān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 7). [nə,]*

Nə ḥüsn olaydı nə ‘āşiq nə vəṣl nə hicrān
Nə şūr-ı ‘eşq ü məḥəbbət nə imtaḥān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 7). [nə,]*

Nə ḥüsn olaydı nə ‘āşiq nə vəṣl nə hicrān
Nə şūr-ı ‘eşq ü məḥəbbət nə imtaḥān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 7). [nə,]*

Nə ḥüsn olaydı nə ‘āşiq nə vəṣl nə hicrān
Nə şūr-ı ‘eşq ü məḥəbbət nə imtaḥān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 7). [nə,]*

Nə ḥüsn olaydı nə ‘āşiq nə vəṣl nə hicrān
Nə şūr-ı ‘eşq ü məḥəbbət nə imtaḥān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 8). [nə,]*

Nə ḥüsn olaydı nə ‘āşiq nə vəṣl nə hicrān
Nə şūr-ı ‘eşq ü məḥəbbət nə imtaḥān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 8). [nə,]*

Nə ḫüld olaydı nə ādəm nə ḥīlə-i şeyṭān
Nə əmr ü nəhy nə təqdīr-i kun fəkān (?) ey kāş *(Gazel 106, Mısra 9). [nə,]*

Nə ḫüld olaydı nə ādəm nə ḥīlə-i şeyṭān
Nə əmr ü nəhy nə təqdīr-i kun fəkān (?) ey kāş *(Gazel 106, Mısra 9). [nə,]*

Nə ḫüld olaydı nə ādəm nə ḥīlə-i şeyṭān
Nə əmr ü nəhy nə təqdīr-i kun fəkān (?) ey kāş *(Gazel 106, Mısra 9). [nə,]*

Nə ḫüld olaydı nə ādəm nə ḥīlə-i şeyṭān
Nə əmr ü nəhy nə təqdīr-i kun fəkān (?) ey kāş *(Gazel 106, Mısra 10). [nə,]*

Nə ḫüld olaydı nə ādəm nə ḥīlə-i şeyṭān
Nə əmr ü nəhy nə təqdīr-i kun fəkān (?) ey kāş (*Gazel 106, Mısra 10). [nə,]*

Nə eyləyəydi pərəstiş bu ḫəlq sīm ü zərə
Olaydı pūl bu məḫlūqdan nihān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 11). [nə,]*

Nə vəṣldə nə hicrdə ‘āşiq qərār edər
Zülf-i nigār tək eləyər bī-qərārlıq *(Gazel 111, Mısra 5). [nə,]*

Nə vəṣldə **nə** hicrdə ‘āşiq qərār edər
Zülf-i nigār tək eləyər bī-qərārlıq *(Gazel 111, Mısra 5). [nə,]*

Dögi pāyəndə **nə** ‘ömr ü nə ḥökūmət Żū`ī
Yer ü gök küllüsi āḫırdə ki min qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 21). [nə,]*

Dögi pāyəndə **nə** ‘ömr ü nə ḥökūmət Żū`ī
Yer ü gök küllüsi āḫırdə ki min qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 21). [nə,]*

Əl üz ey məh cəfādan rəh-güẕār-ı ẓülmdən pā çək
Nə cövr et ‘āşiq-i zārə **nə** fəryādından īzā çək *(Gazel 116, Mısra 2). [nə,]*

Əl üz ey məh cəfādan rəh-güẕār-ı ẓülmdən pā çək
Nə cövr et ‘āşiq-i zārə nə fəryādından īzā çək *(Gazel 116, Mısra 2). [nə,]*

Həvā-yı lə‘l-i ruḫsārından ey ḫun-gəştə köñlüm keç
Nə sūz-ı ātəş-i pünhānı gör nə rənc-i beydā çək *(Gazel 116, Mısra 4). [nə,]*

Həvā-yı lə‘l-i ruḫsārından ey ḫun-gəştə köñlüm keç
Nə sūz-ı ātəş-i pünhānı gör nə rənc-i beydā çək *(Gazel 116, Mısra 4). [nə,]*

Nə yād et ‘āriż-i gül-fām nə zülf-i pərīşānın
Nə ḫūnīn-əşk-rīz ol nə bəlā vü rənc-i sevdā çək *(Gazel 116, Mısra 5). [nə,]*

Nə yād et ‘āriż-i gül-fām nə zülf-i pərīşānın
Nə ḫūnīn-əşk-rīz ol nə bəlā vü rənc-i sevdā çək *(Gazel 116, Mısra 5). [nə,]*

Nə yād et ‘āriż-i gül-fām nə zülf-i pərīşānın
Nə ḫūnīn-əşk-rīz ol nə bəlā vü rənc-i sevdā çək *(Gazel 116, Mısra 6). [nə,]*

Nə yād et ‘āriż-i gül-fām nə zülf-i pərīşānın

Nə ẖūnīn-əşk-rīz ol nə bəlā vü rənc-i sevdā çək *(Gazel 116, Mısra 6). [nə,]*

Ze-bəs səngīn dil ʻāşiq-keş ü bəd-ẖūdur ol məh-rū
Nə vəṣlə dut ümīd ey dil nə āh [u] zār bī-cā çək *(Gazel 116, Mısra 8). [nə,]*

Ze-bəs səngīn dil ʻāşiq-keş ü bəd-ẖūdur ol məh-rū
Nə vəṣlə dut ümīd ey dil nə āh [u] zār bī-cā çək *(Gazel 116, Mısra 8). [nə,]*

Nə dildə ṣəbr qoyubdur nə əldə cām fələk
Gözün qarasunı dutsun yüzün ẓəlām fələk *(Gazel 118, Mısra 1). [nə,]*

Nə dildə ṣəbr qoyubdur nə əldə cām fələk
Gözün qarasunı dutsun yüzün ẓəlām fələk *(Gazel 118, Mısra 1). [nə,]*

Mən-i şikəstəyə səndən nə vəqtlərdi ki yoẖ
Nə qāṣid ü nə pəyām u nə kāğəẕ ü nə səlām *(Gazel 129, Mısra 14). [nə,]*

Mən-i şikəstəyə səndən nə vəqtlərdi ki yoẖ
Nə qāṣid ü nə pəyām u nə kāğəẕ ü nə səlām *(Gazel 129, Mısra 14). [nə,]*

Mən-i şikəstəyə səndən **nə** vəqtlərdi ki yoẖ
Nə qāṣid ü nə pəyām u nə kāğəẕ ü nə səlām *(Gazel 129, Mısra 14). [nə,]*

Mən-i şikəstəyə səndən nə vəqtlərdi ki yoẖ
Nə qāṣid ü **nə** pəyām u nə kāğəẕ ü nə səlām *(Gazel 129, Mısra 14). [nə,]*

Nə gəldigim məqāmımı nə getdiyim yerim
Gəlmək bu getməgə nə var ortadə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 9). [nə,]*

Nə gəldigim məqāmımı nə getdiyim yerim
Gəlmək bu getməgə nə var ortadə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 9). [nə,]*

Nə nāməyə sıqışur nə zəbān-ı təqrīrə
Nə ṣūrət ilə sölə belə mā-cərānı yazım *(Gazel 141, Mısra 11). [nə,]*

Nə nāməyə sıqışur nə zəbān-ı təqrīrə
Nə ṣūrət ilə sölə belə mā-cərānı yazım *(Gazel 141, Mısra 11). [nə,]*

Nə nāməyə sıqışur nə zəbān-ı təqrīrə
Nə ṣūrət ilə sölə belə mā-cərānı yazım *(Gazel 141, Mısra 12). [nə,]*

Üzüldi riştə-i cānım qutardı mənbə-i ṣəbr
Nə qaldı Żū`ī dəẖi tā ki bir də anı yazım *(Gazel 141, Mısra 14). [nə,]*

Nə sāqī vü nə mey-i ləʻl-fāmə müştāqam
Nə rāh-ı rūḥ-fəzāyə nə cāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 1). [nə,]*

Nə sāqī vü nə mey-i ləʻl-fāmə müştāqam
Nə rāh-ı rūḥ-fəzāyə nə cāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 1). [nə,]*

Nə sāqī vü nə mey-i ləʻl-fāmə müştāqam
Nə rāh-ı rūḥ-fəzāyə nə cāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 2). [nə,]*

Nə sāqī vü nə mey-i ləʻl-fāmə müştāqam
Nə rāh-ı rūḥ-fəzāyə nə cāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 2). [nə,]*

Nə sərvə meyl edərəm nə ṣənūbərə kim mən
O qədri ol büt-i ṭūbā-qiyāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 5). [nə,]*

Köñül **nə** vəṣlinə şükr eylə nə şəkvə firāqından
Təmām övżāʻı yek-sər ẖᵛābdur məkkārə dünyānun *(Gazel 149, Mısra 9). [nə,]*

Köñül **nə** vəṣlinə şükr eylə nə şəkvə firāqından
Təmām övżāʻı yek-sər ẖᵛābdur məkkārə dünyānun *(Gazel 149, Mısra 9). [nə,]*

Nə āvāzun səmāʻ etdim **nə** żövq-i vəṣlüvi gördüm
Təmām-ı ʻömrdə ey māh mən bəẖti qara səndən *(Gazel 168, Mısra 9). [nə,]*

Nə şāhīnsən **nə** bülbül **nə** həzār-āhəng **nə** ṣulṣul
Ṭuyūrun ḥālətindən səndə yoẖ bir şey` ʻəyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 17). [nə,]*

Nə vəḥdəti bildük nədi nə kəs̱rəti qanduq
Sən vəḥdəti bu qədr ilə kəs̱rət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 25). [nə,]*

Nə vəḥdəti bildük nədi nə kəs̱rəti qanduq
Sən vəḥdəti bu qədr ilə kəs̱rət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 25). [nə,]*

Bir ẕərrə qədri anlamadım rūzgārdan
Nə dəhrdən nə bu fələk-i kəc-mədārdan *(Gazel 176, Mısra 2). [nə,]*

Bir ẕərrə qədri anlamadım rūzgārdan
Nə dəhrdən nə bu fələk-i kəc-mədārdan *(Gazel 176, Mısra 2). [nə,]*

Ḫ˘oş-bəẖt odur kim içübən bādə-i vəḥdət
Nə möḥnət-i dünyānı nə dərd ü ġəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 6). [nə,]*

Ḫ˘oş-bəẖt odur kim içübən bādə-i vəḥdət
Nə möḥnət-i dünyānı nə dərd ü ġəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 6). [nə,]*

Nə muṣḥaf-ı ruẖə nə küfr-i zülfə meyl etdün
Nədəndi döndü o zāhid belə İlāhundan *(Gazel 185, Mısra 5). [nə,]*

Nə muṣḥaf-ı ruẖə nə küfr-i zülfə meyl etdün
Nədəndi döndü o zāhid belə İlāhundan *(Gazel 185, Mısra 5). [nə,]*

Nə ẖovf-ı ātəş-i dūzəẖ nə meyl-i rövże-i ẖüld
Nə ḥūr u cənnət-i ġılmān düşərdi mi yādə *(Gazel 206, Mısra 5). [nə,]*

Nə ẖovf-ı ātəş-i dūzəẖ nə meyl-i rövże-i ẖüld
Nə ḥūr u cənnət-i ġılmān düşərdi mi yādə *(Gazel 206, Mısra 5). [nə,]*

Nə ẖovf-ı ātəş-i dūzəẖ nə meyl-i rövże-i ẖüld
Nə ḥūr u cənnət-i ġılmān düşərdi mi yādə *(Gazel 206, Mısra 6). [nə,]*

Nə məndən et şikāyəti nə yārdan köñül
Hər nə ʻədāvətün olə eylə Ḫudā ilə *(Gazel 213, Mısra 7). [nə,]*

Nə məndən et şikāyəti nə yārdan köñül
Hər nə ʻədāvətün olə eylə Ḫudā ilə *(Gazel 213, Mısra 7). [nə,]*

Nə var firāqə tāb nə dildārə dəst-rəs
Çərẖün nədür ẖüṣūməti mən bī-nəvā ilə *(Gazel 213, Mısra 9). [nə,]*

Nə var firāqə tāb nə dildārə dəst-rəs
Çərḫün nədür ḫuṣūməti mən bī-nəvā ilə *(Gazel 213, Mısra 9). [nə,]*

Ḫˇoş ol zəmān ki mey-i ṣāf u Dərġəmim var idi
Nə dərd ü möḥnət-i dünyā vü nə ġəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 2). [nə,]*

Ḫˇoş ol zəmān ki mey-i ṣāf u Dərġəmim var idi
Nə dərd ü möḥnət-i dünyā vü nə ġəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 2). [nə,]*

Lāzım dögi bu ʻəṣrdə **nə** nām **nə** nāmūs
Pūl olsun təki ʻeyb eləməz hər nə gər oldı *(Gazel 239, Mısra 7). [nə,]*

Lāzım dögi bu ʻəṣrdə **nə** nām **nə** nāmūs
Pūl olsun təki ʻeyb eləməz hər nə gər oldı *(Gazel 239, Mısra 7). [nə,]*

Nə vəṣl olaydı İlāhī nə hicr-i pür-ġəm olaydı
Nə ḥūr u cənnət ü ġılmān nə nəsl-i ādəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 1). [nə,]*

Nə vəṣl olaydı İlāhī nə hicr-i pür-ġəm olaydı
Nə ḥūr u cənnət ü ġılmān nə nəsl-i ādəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 1). [nə,]*

Nə vəṣl olaydı İlāhī nə hicr-i pür-ġəm olaydı
Nə ḥūr u cənnət ü ġılmān nə nəsl-i ādəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 2). [nə,]*

Nə vəṣl olaydı İlāhī nə hicr-i pür-ġəm olaydı
Nə ḥūr u cənnət ü ġılmān nə nəsl-i ādəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 2). [nə,]*

Nə yer olaydı nə göklər nə sābit ü səyyār
Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn nə belə ʻāləm olaydı *(Gazel 244, Mısra 3). [nə,]*

Nə yer olaydı nə göklər nə sābit ü səyyār
Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn nə belə ʻāləm olaydı *(Gazel 244, Mısra 3). [nə,]*

Nə yer olaydı nə göklər nə sābit ü səyyār
Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn nə belə ʻāləm olaydı *(Gazel 244, Mısra 3). [nə,]*

Nə yer olaydı nə göklər nə sābit ü səyyār
Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn nə belə ʻāləm olaydı *(Gazel 244, Mısra 4). [nə,]*

Nə yer olaydı nə göklər nə sābit ü səyyār
Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn nə belə ʻāləm olaydı *(Gazel 244, Mısra 4). [nə,]*

Meydān-ı ʻeşq ḫālīdi yoḫ bir nəfər ḥərīf
Nə bir dil-āvərə sər ü sərdār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 6). [nə,]*

Belə dögül bərādər [o] məktəb **nə** mədrəsə
Qeyri miləl məkātibinə eylə diqqəti *(Kaside 2, Mısra 15). [nə,]*

Nə ḥəq-i nān u nəmək var nə şüʻār-ı bəẕl ü cūd
ʻƏrṣədə zən-ṭəbʻlərdür mərd-i meydān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 3). [nə,]*

Nə ḥəq-i nān u nəmək var nə şüʻār-ı bəẕl ü cūd
ʻƏrṣədə zən-ṭəbʻlərdür mərd-i meydān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 3). [nə,]*

Çünki ādəm yā səḫā eylər yā eḥsān Ḥəqq içün
Nə səḫāvət var nə rāh-ı Ḥəqdə eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 6). [nə,]*

Çünki ādəm yā səḫā eylər yā eḥsān Ḥəqq içün
Nə səḫāvət var **nə** rāh-ı Ḥəqdə eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 6). [nə,]*

Fikr edirdüm ki Ḫudāyā baña qıl bir çārə
Nə təvānım nə cībim içrədə bir dirhəm var *(Kaside 6, Mısra 18). [nə,]*

Fikr edirdüm ki Ḫudāyā baña qıl bir çārə
Nə təvānım nə cībim içrədə bir dirhəm var *(Kaside 6, Mısra 18). [nə,]*

Nə Qudyāl əhlim imdi nə Şīrvān əhli ey sərvər
Ġərəż kim dār-ı dünyādə pərīşān ḫānmānım var *(Kaside 7, Mısra 11). [nə,]*

Nə Qudyāl əhlim imdi nə Şīrvān əhli ey sərvər
Ġərəż kim dār-ı dünyādə pərīşān ḫānmānım var *(Kaside 7, Mısra 11). [nə,]*

Nə bu libās var idi nə bu ṭəʻām nə ev
Dögüldi ādəmə təşbīh hīç bābətdən *(Kaside 15, Mısra 31). [nə,]*

Nə bu libās var idi nə bu ṭəʻām nə ev
Dögüldi ādəmə təşbīh hīç bābətdən *(Kaside 15, Mısra 31). [nə,]*

Nə bu libās var idi nə bu ṭəʻām nə ev
Dögüldi ādəmə təşbīh hīç bābətdən *(Kaside 15, Mısra 31). [nə,]*

Nə bir niẓām var idi nə dərs-i bəḥs̱-i ʻulūm
Behişt olubdı cəhān indi nāz u neʻmətdən *(Kaside 15, Mısra 33). [nə,]*

Nə bir niẓām var idi nə dərs-i bəḥs̱-i ʻulūm
Behişt olubdı cəhān indi nāz u neʻmətdən *(Kaside 15, Mısra 33). [nə,]*

Nə ẕiməm [ü] nə pərəstār nə mūnis nə rəfīq
Dəm-bə-dəm dīdələrimdən dökübən qan oldı *(Kaside 17, Mısra 5). [nə,]*

Nə ẕiməm [ü] nə pərəstār nə mūnis nə rəfīq
Dəm-bə-dəm dīdələrimdən dökübən qan oldı *(Kaside 17, Mısra 5). [nə,]*

Nə ẕiməm [ü] nə pərəstār nə mūnis nə rəfīq
Dəm-bə-dəm dīdələrimdən dökübən qan oldı *(Kaside 17, Mısra 5). [nə,]*

Nə ẕiməm [ü] nə pərəstār nə mūnis nə rəfīq
Dəm-bə-dəm dīdələrimdən dökübən qan oldı *(Kaside 17, Mısra 5). [nə,]*

Bilməm **nədəndi** yoḫdı ṣəfā bu bəhārdə
Nə seyr-i gülşən ü gül ü nə lāləzārdə *(Kaside 19, Mısra 2). [nə,]*

Bilməm **nədəndi** yoḫdı ṣəfā bu bəhārdə
Nə seyr-i gülşən ü gül ü nə lāləzārdə *(Kaside 19, Mısra 2). [nə,]*

Nə güldə ʻəṭr var nə bülbüldə bir nəvā
Nə ẕövq-i sāyə ʻərʻər ü sərv çinārdə *(Kaside 19, Mısra 3). [nə,]*

Nə güldə ʻəṭr var nə bülbüldə bir nəvā
Nə ẕövq-i sāyə ʻərʻər ü sərv çinārdə *(Kaside 19, Mısra 3). [nə,]*

Nə güldə ‘əṭr var nə bülbüldə bir nəvā
Nə ẕövq-i sāyə ‘ər‘ər ü sərv çinārdə *(Kaside 19, Mısra 4). [nə,]*

Vermir nəşātı ḫāṭirə nə şūḫ-ı şāh-nāz
Nə ẕərrə qədri şūr u humāyūn ḥiṣārdə *(Kaside 19, Mısra 7). [nə,]*

Vermir nəşātı ḫāṭirə nə şūḫ-ı şāh-nāz
Nə ẕərrə qədri şūr u humāyūn ḥiṣārdə *(Kaside 19, Mısra 8). [nə,]*

Nə var nəşāṭ meykədə ṣəḥnində ‘ārifə
Nə bir əs̱ər nə nəş`ə mey-i ḫ˘oş-güvārdə *(Kaside 19, Mısra 9). [nə,]*

Nə var nəşāṭ meykədə ṣəḥnində ‘ārifə
Nə bir əs̱ər nə nəş`ə mey-i ḫ˘oş-güvārdə *(Kaside 19, Mısra 10). [nə,]*

Nə var nəşāṭ meykədə ṣəḥnində ‘ārifə
Nə bir əs̱ər nə nəş`ə mey-i ḫ˘oş-güvārdə *(Kaside 19, Mısra 10). [nə,]*

Sözim bu dāşə dönən ḫəlqə etməyür tə`s̱īr
Nə`dim nə çārə deyüm bu sözi nə ṣūrət ilə *(Kaside 20, Mısra 42). [nə,]*

Sözim bu dāşə dönən ḫəlqə etməyür tə`s̱īr
Nə`dim nə çārə deyüm bu sözi nə ṣūrət ilə *(Kaside 20, Mısra 42). [nə,]*

On on beş il bizim ādəmlər eyləyür təḥṣīl
Nə dil bilür ‘Ərəbīcən nə yaḫşı imlānı *(Kaside 23, Mısra 54). [nə,]*

On on beş il bizim ādəmlər eyləyür təḥṣīl
Nə dil bilür ‘Ərəbīcən nə yaḫşı imlānı *(Kaside 23, Mısra 54). [nə,]*

Nədür səbəb bunə pəs bī-niẓāmlıqdur həm
Nə yoḫdı yaḫşı mü‘əllim də öyrədə anı *(Kaside 23, Mısra 60). [nə,]*

Nə ‘āləm ü nə ‘ārif u nə ḫān u nə bəg var
N`oldı bularə muncə cəmā‘ət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 13). [nə,]*

Nə ‘āləm ü **nə** ‘ārif u nə ḫān u nə bəg var
N`oldı bularə muncə cəmā‘ət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 13). [nə,]*

Nə ‘āləm ü nə ‘ārif u nə ḫān u nə bəg var
N`oldı bularə muncə cəmā‘ət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 13). [nə,]*

Nə ‘āləm ü **nə** ‘ārif u nə ḫān u nə bəg var
N`oldı bularə muncə cəmā‘ət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 13). [nə,]*

Dögi çārə ġəmə nə dövlət ü **nə** təḫt nə tāc
Ondan özgə nədi ‘āləmdə ġəm ü dərdə ‘əlāc *(Mesnevi 1, Mısra 3). [nə,]*

Dögi çārə ġəmə **nə** dövlət ü nə təḫt nə tāc
Ondan özgə nədi ‘āləmdə ġəm ü dərdə ‘əlāc *(Mesnevi 1, Mısra 3). [nə,]*

Dögi çārə ġəmə **nə** dövlət ü nə təḫt nə tāc
Ondan özgə **nədi** ‘āləmdə ġəm ü dərdə ‘əlāc *(Mesnevi 1, Mısra 3). [nə,]*

İmdi āvārə vü bī-çārə vü əsīr-ġürbət
Nə pərəstār **nə** bir mūnis nə [bir] həm-ṣöḥbət *(Mesnevi 1, Mısra 20). [nə,]*

İmdi āvārə vü bī-çārə vü əsīr-ġürbət
Nə pərəstār **nə** bir mūnis nə [bir] həm-ṣöḥbət *(Mesnevi 1, Mısra 20). [nə,]*

İmdi āvārə vü bī-çārə vü əsīr-ġürbət
Nə pərəstār nə bir mūnis nə [bir] həm-ṣöḥbət *(Mesnevi 1, Mısra 20). [nə,]*

Kīsə ḫālī olanda dirhəmdən
Görməz idük **nə** ġüṣṣə nə ġəmdən *(Mesnevi 2, Mısra 18). [nə,]*

Kīsə ḫālī olanda dirhəmdən
Görməz idük **nə** ġüṣṣə nə ġəmdən *(Mesnevi 2, Mısra 18). [nə,]*

‘Uləmā firqəsinün bir adı ‘ālim deyülür
Özi vallāh **nə** üṣūl u nə fürū‘ātı bilür *(Mesnevi 6, Mısra 14). [nə,]*

‘Uləmā firqəsinün bir adı ‘ālim deyülür
Özi vallāh **nə** üṣūl u nə fürū‘ātı bilür *(Mesnevi 6, Mısra 14). [nə,]*

Nə yāruna həm-zəbān nə ġəm-ḫ˘ār
Nə mūnis ü dost nə pərəstār *(Mesnevi 8, Mısra 5). [nə,]*

Nə yāruna həm-zəbān nə ġəm-ḫ˘ār
Nə mūnis ü dost nə pərəstār *(Mesnevi 8, Mısra 5). [nə,]*

Nə yāruna həm-zəbān nə ġəm-ḫ˘ār
Nə mūnis ü dost nə pərəstār *(Mesnevi 8, Mısra 6). [nə,]*

Nə yāruna həm-zəbān nə ġəm-ḫ˘ār
Nə mūnis ü dost nə pərəstār *(Mesnevi 8, Mısra 6). [nə,]*

Nə var yoḫ ġəmi nə ‘əyālun ḫəcāləti
Nə cənnət ārzūsı nə dūzəḫ məhābəti *(Muhammes 2, Mısra 5). [nə,]*

Nə var yoḫ ġəmi nə ‘əyālun ḫəcāləti
Nə cənnət ārzūsı nə dūzəḫ məhābəti *(Muhammes 2, Mısra 5). [nə,]*

Nə var yoḫ ġəmi nə ‘əyālun ḫəcāləti
Nə cənnət ārzūsı nə dūzəḫ məhābəti *(Muhammes 2, Mısra 6). [nə,]*

Nə var yoḫ ġəmi nə ‘əyālun ḫəcāləti
Nə cənnət ārzūsı nə dūzəḫ məhābəti *(Muhammes 2, Mısra 6). [nə,]*

Bir əhl-i ‘elm yoḫ sūzə-rūḥə ṣəfā verə
Nə əhl-i şe‘r söhbəti dəhən dəgə verə *(Muhammes 3, Mısra 46). [nə,]*

Çünki bilməz nə təvārīḫ **nə** āyāt u ḫəbər
Kişiyə dərsdi Żū`ī bu cəhān içrə hünər *(Muhammes 5, Mısra 23). [nə,]*

Çünki bilməz nə təvārīḫ nə āyāt u ḫəbər
Kişiyə dərsdi Żū`ī bu cəhān içrə hünər *(Muhammes 5, Mısra 23). [nə,]*

Nə var idi köñüldə ġəm ü dərd-i rūzgār
Nə var u yoḫ küdūrəti olmazdı āşikār *(Müseddes 1, Mısra 7). [nə,]*

Nə var idi köñüldə ġəm ü dərd-i rūzgār
Nə var u yoḫ küdūrəti olmazdı āşikār *(Müseddes 1, Mısra 8). [nə,]*

Nə gūşımə kədər gətürən ṣavt-ı zāġ idi

Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 17). [nə,]*

Nə bəzm-i ʻişrət içrə dil-bər-i ḫūrī-liqāmız yoḫ
Əlündən gəldügi ḫeyri dirīğ etmə gədālardan *(Tahmis 1, Mısra 6). [nə,]*

Nə bəzm-i ʻişrət içrə dil-bər-i ḫūrī-liqāmız yoḫ
Nə mülk-i ġürbət içrə bir ənīs-i dil-güşāmız yoḫ *(Tahmis 1, Mısra 7). [nə,]*

Nə dildə bir ġəm-i hicrān nə küdūrət idi
Dögüldi belə dəmən də bir əhl-i ʻişrət idi *(Tahmis 2, Mısra 13). [nə,]*

Nə dildə bir ġəm-i hicrān nə küdūrət idi
Dögüldi belə dəmən də bir əhl-i ʻişrət idi *(Tahmis 2, Mısra 13). [nə,]*

Sərvərā qoymə qalam bī-sər u sāmān **nə** zār
Kīsə bī-sikkə bər u dūşim bī-cübbə vü ḫᵛār *(Terci-bend 1, Mısra 41). [nə,]*

Nə güldə ṣəfā nə mey-i gül-gūndə əs̱ər var
Bilməm nədi bāʻis̱ hamı əşyādə kədər var *(Gazel 42, Mısra 2). [nədi, -di]*

nə: *Hangi şey, ne?; Nasıl da.*

Aldanməgilən Żū`ī cəhānə nədi dünyā
Beş günlüq olan ʻişrət ü behcət **nə** içündür *(Gazel 68, Mısra 27). [nədi, -di]*

Yā Rəb **nədi** bāʻis̱ belə dövrān dəgişübdür
Tə`s̱īr-i kəvākib məh-i tābān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 1). [nədi, -di]*

Nə vəḥdəti bildük nədi nə kəs̱rəti qanduq
Sən vəḥdəti bu qədr ilə kəs̱rət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 25). [nədi, -di]*

Bilməyürdüm **nədi** övżāʻ-ı cəhān pəst [ü] bülənd
Birinə neʻmət olub rūzī birinə niqmət *(Kaside 5, Mısra 7). [nədi, -di]*

Nədi bāʻis ki Ḫudāvənd ü kərīm ü ʻādil
Eləyüb ʻārif-i dānānı əsīr-i nā-dān *(Kaside 14, Mısra 5). [nədi, -di]*

Dolubdı millətimiz ẓülmət-i cəhālətdən
Oyanmayur **nədi** bāʻis̱ bu ḫᵛāb-ı qəflətdən *(Kaside 15, Mısra 2). [nədi, -di]*

Fikr edirdim **nədi** cürmim ki bu qürbətdə mənim
Həm-dəmim şām [u] səḥər nālə vü əfġān oldı *(Kaside 17, Mısra 7). [nədi, -di]*

Dögi çārə ġəmə **nə** dövlət ü nə təḫt nə tāc
Ondan özgə **nədi** ʻāləmdə ġəm ü dərdə ʻəlāc *(Mesnevi 1, Mısra 4). [nədi, -di]*

Həm-dəmim şām [u] səḥər hər dəm ṣāḥib-i fıṭnət
Bilməyürdüm **nədi** dünyādə bəlā vü möḥnət *(Mesnevi 1, Mısra 16). [nədi, -di]*

Bilməm **nədi** bāʻis̱ ey nīk ü nām
Kim bu işə verməyürsən əncām *(Mesnevi 8, Mısra 21). [nədi, -di]*

ʻİllət-i ʻġā`iyyə-ʻālim **nədi** bu ʻāləmdə
Bu kərāmətlə olan kimdi bənī ādəmdə *(Mesnevi 9, Mısra 9). [nədi, -di]*

Mütəfəkkir belə ḥeyrətdə idim kim nā-gəh
Mülhəm-i ġeybī nidā etdi **nədür** bu ḥālət *(Kaside 5, Mısra 30). [nədir, -dir]*

ʻərż eyləyüm ol büzürgvārə
Tā ḫeyr **nədür** bu kār-ı zārə *(Mesnevi 8, Mısra 14). [nədir, -dir]*

Hanı Sikəndər ü Cəm hanı dövlət-i Qārūn
Təṣəvvür eyle **nədür** baḫ bu şövkət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 10). [nədür, -dür]*

Nədür ey lālə-ruḫ yārım bu qədri bī-vəfālıq kim
Deməzsən kim mənim bir dərd çəkmiş dāğdārım var *(Gazel 45, Mısra 5). [nədür, -dür]*

Nədür muncə təğāfül səndə ey ṣəyyād-ı bī-pərvā
N`öçün yād etmisən dāmımdə āḫır bir şikārim var *(Gazel 45, Mısra 7). [nədür, -dür]*

Nədür ḫəzā`inə yā təḫt ü tāc mülk ü ḫaşəm
Təṣəvvür eylə bular cümlə möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 73, Mısra 3). [nədür, -dür]*

Ey dövlət-i ḫūn ʻāşiq içün ḫūn-bəhā **nədür**
Səndən gər ʻāşiq istər isə ḫūn bəhānədür *(Gazel 89, Mısra 1). [nədür, -dür]*

Nədür çəkmək ayaġ əl ṭəʻnəsilə yār kūyından
Məgər bilməzsən ʻāşiqlərdə Żū`ī nəng [ü] nām olmaz *(Gazel 93, Mısra 13). [nədür, -dür]*

Olub sər-məst bilmirdüq **nədür** nīk [ü] bəd-i dünyā
Bu məcnūnluqlə məḥrəm məclis-i ʻürfānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 3). [nədür, -dür]*

Nədür bir bī-vəfā ʻeşqinə ey qanə dönən köñlüm
Yetən hər nā-kəs ü bī-fəhmdən ṭəʻn ü təʻəddā çək *(Gazel 116, Mısra 9). [nədür, -dür]*

Səbəb **nədür** ki məni kāğəẕündə yazmamısan
Məgər bu qədri olar yār bī-vəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 3). [nədür, -dür]*

Kāfiri bütdən ayırdun zāhidi meḥrābdan
Bilmirəm bir hīç ey ẓālim **nədür** dīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 4). [nədür, -dür]*

Çəkürsən ḫəncər-i müjgān tökürsən qan alursan cān
Ḥəbībim səndə bu ʻādət **nədür** qəṣṣābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 8). [nədür, -dür]*

Sənüñ nā-mehrbān olmaqlıqun Rāḥil ḫüṣūsundə
Nədür bāʻis̱ yazub bu şeʻri qıldım imtiḥān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 22). [nədür, -dür]*

Bu söz su`āl olunsə cəvābun **nədür** sölə
Təqṣīr kār-gərdən olur yā ki kārdan *(Gazel 176, Mısra 13). [nədür, -dür]*

Nə var firāqə tāb nə dildārə dəst-rəs
Çərḫün **nədür** ḫüṣūməti mən bī-nəvā ilə *(Gazel 213, Mısra 10). [nədür, -dür]*

Möḥnət nə şey`di bilməz idim yā ki ġəm **nədür**
Köñlim həzār ʻişrət ilə kām-rān idi *(Gazel 242, Mısra 11). [nədür, -dür]*

Məst ü məḫmūr gözün ġəmzə-i ḫadənglə **nədür**
Ṭuruqu`l-ʻeyndə dünyāyə salur pərḫāşı *(Gazel 247, Mısra 9). [nədür, -dür]*

Dedi ey Żū`ī-i bī-çārə **nədür** bu ḥālət
ʻƏrż qıldım ki soyuqdan yetüşüb bir āzār *(Kaside 6, Mısra 21). [nədür, -dür]*

Dövlət-i dünyānı cəm‘ etdün deyək āẖır **nədür**
Hanı İskəndər cəhāndə bāqī ‘izzət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 3). [nədür, -dür]*

Vəlī **nədür** ki ādəm çoẖı əzəlki tək
Qalubdı vəẖşət ilə çıẖmayub o ẖişlətdən *(Kaside 15, Mısra 35). [nədür, -dür]*

Dedim ey dost **nədür** bir belə beẖcət ẖəbəri
Dedi şe‘r ol ki Ḫudādan saña eḥsān oldı *(Kaside 17, Mısra 15). [nədür, -dür]*

Dün ‘əcz ilə soruşdım mən pīr-i ‘əqldən
Bā‘i̱s **nədür** bu ḥālə bugün rūzgārdə *(Kaside 19, Mısra 14). [nədür, -dür]*

Çərẖün **nədür** ‘ədāvəti mən dil-fikār ilə
Qoymuş məni bu dərd ü ġəm-i bī-şümār ilə *(Kaside 21, Mısra 1). [nədür, -dür]*

Mənim ‘ömrimsən ey sāqī yetüşdim bəs ki mən cānə
Nədür fövt eyləmək vəqti gətür sən cām-ı peymānə *(Kaside 22, Mısra 2). [nədür, -dür]*

Görüb bu ‘işrət-i pünhānı sordum bāğbānlardan
Nədür bu ‘Eyş [ü] ‘işrət vāqif et bir sirr-i pünhānə *(Kaside 22, Mısra 16). [nədür, -dür]*

Nədür bu dəhrdə bundan ötəri bī-hūdə
Şınẖiyyəti vermə nə ḥāl olsə şād qıl cānı *(Kaside 23, Mısra 11). [nədür, -dür]*

Nədür səbəb bunə pəs bī-niẓāmlıqdur həm
Nə yoẖdı yaẖşı mü‘əllim də öyrədə anı *(Kaside 23, Mısra 59). [nədür, -dür]*

Kim mərhəmət elə pādşāhım
Bildür baña kim **nədür** günāhım *(Mesnevi 8, Mısra 28). [nədür, -dür]*

‘Elm ü ‘ürfān **nədür ‘āləmdə** dəẖi vāżeḥ edək
Sora inṣāfı olan şəẖṣlərə şərḥ eliyək *(Mesnevi 9, Mısra 17). [nədür, -dür]*

Nədür səbəb çərẖ olub kəc-mədār
Mə‘rifət əhlin eləyür ẖ᷾vār u zār *(Mesnevi 10, Mısra 15). [nədür, -dür]*

Fikrim həmīşə ol büt-i ṭūbā məqām idi
Bilməzdim hīç ġüṣṣə vü dərd ü kədər **nədür** *(Muhammes 2, Mısra 8). [nədür, -dür]*

Yā fəqr ü fāqə necədi yā sīm u zər **nədür**
Yā rāḥət-i Ḫiżir nədü rənc-i səfər **nədür** *(Muhammes 2, Mısra 9). [nədür, -dür]*

Yā fəqr ü fāqə necədi yā sīm u zər **nədür**
Yā āḥət-i Ḫiżir nədü rənc-i səfər **nədür** *(Muhammes 2, Mısra 10). [nədür, -dür]*

Məẖlūq içün cəhāndə qəżā vü qədər **nədür**
Gūyā ki məskənim baña dārü`s-səlām idi *(Muhammes 2, Mısra 11). [nədür, -dür]*

Bir yerdəəm təfāvüti yoẖ ṭūṭī vü ġurāb
Bilməz **nədür** cəhāndə günāh ilə yā s̱avāb *(Muhammes 3, Mısra 26). [nədür, -dür]*

Pəyām-ı yārə sən Tarı dəẖi az eylə ihmālı
Ṣəbā kūyundə dildārun **nədür** üftādələr ḥālı *(Tahmis 1, Mısra 14). [nədür, -dür]*

Nədür tədbīr bilmən cānə yetdim bī-vəfālardan
Köñül mülkündə bundan sora ondan ġeyri şāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 25). [nədür, -dür]*

Kəmər-i sīm belini qucmaq içün ḥəlqələnüb
Ṭama‘-ı ẖāmını gör kim **nə** təmənnāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 6). [nə,]*

Nə yetsəm vəṣlə ārāmım **nə** hicrində qərārım var
Ḫudāvəndā nə bəd-ovqāt u müşkil rūzgārım var *(Gazel 50, Mısra 2). [nə,]*

O māh vəṣlinə bir gün yetüşmədim āẖır
Mənim bu ṭāle‘imün gör **nə** bəd sitārəsi var *(Gazel 87, Mısra 4). [nə,]*

İmdi bildim ki cəhān mülki **nə** vīrānə imiş
Hər **nə** ‘eyş ü ṭarabı var isə əfsānə imiş *(Gazel 107, Mısra 1). [nə,]*

Mülk-i dünyāyə **nə** məġrūrsan ey ṭālib olan
Bu cəhān āẖırı bir köhnə dəgirman oləcəq *(Gazel 113, Mısra 19). [nə,]*

Nə ẖ̆oşdur bir gözəl dil-bərlə həm-bəzm-i şərāb olmaq
Ḫarāb-ābād-ı dünyādə içüb məst ü ẖarāb olmaq (Gazel 115, Mısra 1). [nə,]

Ancaq o məhün zülfi **nə** īmān alur əldən
Āhū baẖışı qara gözi cān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 1). [nə,]*

Nə yaẖşı dəmlər idi sākin-i şərh olduqım günlər
Ḫəyālımdə sanurdum şəhri kim bir gülsitānım var *(Kaside 7, Mısra 7). [nə,]*

Nə Muğān bəlkə vādī-i Bərəhūt
Əhl-i təsbīhdən şümār oldun *(Kaside 16, Mısra 7). [nə,]*

Dürüst baẖson əgər bilməz öz adın yazmaq
Bu qism ādəm-i mollādı **nə** dəlālət ilə *(Kaside 20, Mısra 34). [nə,]*

Qədəm bas gülüstānə bāğ ara gör kim **nə** şūr ilə
Nəvālar sāz edüb ‘uşşāq içün qumrī-i dīvānə *(Kaside 22, Mısra 7). [nə,]*

Açub hər güşəsində gülşənün yüz məclis-i ‘işrət
Bəlābil ləḥn-i mūsīqār ilə gəlmiş **nə** əlḥānə *(Kaside 22, Mısra 10). [nə,]*

Olsə şəh-zādə kişi bilməsə gər ‘elm ü bəyān
Ḫəlq sölər ki filānkəsdi **nə** kevdən nā-dān *(Muhammes 5, Mısra 12). [nə,]*

Çəkdigüm cövr ü cəfādan **nə** pərīşān gedürəm
Līk bir tāzə bəlā var görübən zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 19). [nə,]*

Nə hər ādəm-i zādə dəddəndi ẖūb
Ki dər-ādəm-i şūm u bəddəndi ẖūb *(Gazel 256, Mısra 1). [nə,]*

<u>nə:</u> *Neden? Niye? Ne?*

Nə lāzımdır şəb-i hicrān ara ḥāl-i dilim sormaq
Bilürsən rövşən olmaz ‘āşiqün bəzmi çırāġ ilə *(Gazel 216, Mısra 5). [nə,]*

Dedi ey Zū`i-i bī-çārə vü möḥnət-dīdə
Nə dutubdur səni bu növ‘ səqām u ālām *(Kaside 13, Mısra 10). [nə,]*

Nə deyüm bu sözi mən çıqdı tütün başımdan
Ki tütün almaqınə olmayə ādəmdə təvān *(Kaside 14, Mısra 15). [nə,]*

Ṣəbr eylə hər **nə** cövr gələ rūzgārdən

Vəqtün cəhənnəm etmə yanə yanə ağlama *(Gazel 5, Mısra 3). [nə,]*

Yezīd tək adı məl'ūn özi cəhənnəmdə
Nə fā`idə elə olsə ḥökūmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 14). [nə,]*

Nə yazdı kātib-i təqdīr yoẖ onə təğyīr
Həvāyə düşmə belə mā-cərānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 7). [nə,]*

Ġərəż ki ṣəbr elə Żū`ī **nə** gəlsə dərd ü bəlā
Bu əmr-i Ḥəqqdi ḥökm-i Ḫudānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 13). [nə,]*

Firāq-ı möẖnəti Ḫəm qılsə qāmətin **nə** 'əcəb
Əlində ṭürrə-i dildārdan 'əṣāsı olə *(Gazel 10, Mısra 3). [nə,]*

L'əl-i ġəmində ṭürrə-i pərtābə ilticā
Etmək **nə** sūd elə mey-i ol nābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 2). [nə,]*

Nə nəşāṭı məclisün gər ondə cānān olmasa
Sā`ir ə'żānun **nə** sūdı təndə gər cān olmasa *(Gazel 14, Mısra 2). [nə,]*

Kəsdirüb ẓülm ilə Yəḥyā başını zindānda
Qüdrət ü şövkəti bir baẖ ki Herodna **nə** verüb *(Gazel 20, Mısra 12). [nə,]*

Ənbiyāya 'ürəfā silkinə inṣāf ilə baẖ
Ẕillət ü ġüṣṣədən özgə sölə āyā **nə** verüb *(Gazel 20, Mısra 14). [nə,]*

Küfrdür Żū`ī bu söz çoẖ də darıẖma nəżər et
Hər **nə** var isə Ḫudā kāmil-i insānə verüb *(Gazel 20, Mısra 16). [nə,]*

Qalub **nə** güldə nə gülşəndə bir nəşāṭ-əṣəri
Olub təmām cəhān içrə hər **nə** var ẖarāb *(Gazel 29, Mısra 12). [nə,]*

Bir mən-i zār dögüldür bilə cövr ü ẓülmi
Əhl-i ḥikmət **nə** qədər var isə āzārı olub *(Gazel 32, Mısra 8). [nə,]*

Żū`iyā ṣəbr qıl āẖırdə verir Bārī Ḫudā
Bu cəhāndə **nə** ki ə'māl ilə pərgārı olub *(Gazel 32, Mısra 14). [nə,]*

Mən özim billəm **nəyəm** sən Żū`īni ey şeyẖ-i şəhr
Ḫ˘âh bir 'āqil ẖəyāl et ẖ˘âh bir dīvānə dut *(Gazel 33, Mısra 9). [nəyəm, -y, -əm]*

Be-ġeyr-əz başıña dönmək dolanmaq
Nə gördün kəsdün ülfət məndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 4). [nə,]*

Bu 'əməllər ki sənün var **nə** deyüm tūl u dirāz
Fərz olubdur saña şeyṭān kimi lə'nət zāhid *(Gazel 39, Mısra 21). [nə,]*

Çünki hər şəẖṣə deyürsən ənə ẖeyrən minhə
Bu sənün şə`niñə sıqmaz bu **nə** hācət zāhid *(Gazel 39, Mısra 24). [nə,]*

Nə sūdı ādəmə belə bəhārvəş-i firdövsdən
Əgər kim kīsəsində sīm ilə zər nā-hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 9). [nə,]*

Nə qədri cüst ü cū etdim cəhāndə tapmadım bir kəs
Ki zəẖm-i möẖnət ü dərdə onun hər ləfẓi mərhəmdür *(Gazel 41, Mısra 5). [nə,]*

Yā Rəb **nə** olubdur səbəbi kim bu zəmāndə
İnsān arasında hamı millətdə ẖəṭər var *(Gazel 42, Mısra 15). [nə,]*

Zāhidliq işi şā'irə 'āləmdə nə lāzım
Hər şəẖṣün olur dəhrdə bir kārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 3). [nə,]*

Nə ġəm ey gül sənün tək bir nigār-ı gül-'izārım var
Süẖən-dān u ənīs u mūnis u ġəm-ẖ˅ār yārım var *(Gazel 45, Mısra 1). [nə,]*

Əgər cāndur təmənnā ẖāk-ı pāyun ṣədqəsi başım
Nə yüzdəndür bəyān et ẖāṭiründə **nə** ġubārun var *(Gazel 46, Mısra 4). [nə,]*

Nə sūd ondan bəhār oldı əlimdə sāğərim yoẖdur
Əgər gülşəndi bəzmim bir gül üzlü dil-bərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 1). [nə,]*

Nə qədri olsə günāhım onun ḥużūrındə
Ġəm etmə Żū`ī ki əlṭāf-ı 'üzr-ẖ˅āhımdur *(Gazel 53, Mısra 9). [nə,]*

Nə sūd Żū`ī bu məscid imāmı olmaqdan *(Gazel 65, Mısra 17). [nə,]*

Çün yoẖdı vəfā 'ömrdə dövlət nə içündür
Cəm' etmək içün dövləti zəḥmət **nə** içündür *(Gazel 68, Mısra 1). [nə,]*

Çün yoẖdı vəfā 'ömrdə dövlət nə içündür
Cəm' etmək içün dövləti zəḥmət **nə** içündür *(Gazel 68, Mısra 2). [nə,]*

Gər bağludı təqdīr-i qəżāyə hamu işlər
Bī-cā yerə bu sə'y bu ẕillət **nə** içündür *(Gazel 68, Mısra 4). [nə,]*

Gər sə'y ilədür dövlət ü şövkət bu cəhāndə
Çoẖ kimsədə bī-sə'y bu şövkət **nə** içündür *(Gazel 68, Mısra 6). [nə,]*

Ṭā'ətdədi gər vüs'ət-i əndāzə-i dünyā
Pəs əhl-i 'ibādətdə fuqārət **nə** içündür *(Gazel 68, Mısra 8). [nə,]*

Gər ma'ṣiyət əhlində olur dövlət-i bī-ḥəd
Fısq əhli içün pəs belə ẕillət **nə** içündür *(Gazel 68, Mısra 10). [nə,]*

Bu məs`ələdə yüz min 'ārifdi mə'əṭṭəl
Bir kimsənə bilməz ki bu ḥālət **nə** içündür *(Gazel 68, Mısra 12). [nə,]*

Var idi keçən 'əṣrdə 'elm ilə səẖāvət
Derlər bu zəmān əhl-i səẖāvət **nə** içündür *(Gazel 68, Mısra 14). [nə,]*

Bu 'əsrdə çün mə'rifəti 'eyb sanurlar
Çün belədi iş fəhm ü fərāsət **nə** içündür *(Gazel 68, Mısra 16). [nə,]*

Ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtdə gəldük bu cəhānə
Çün müştərī yoẖdur bu biżā'ət **nə** içündür *(Gazel 68, Mısra 18). [nə,]*

Ḫəlqün dəẖi yoẖ məṭləbi bir pūldan özgə
Nāmūs ḥəyā 'ār ilə ġeyrət **nə** içündür (*Gazel 68, Mısra 20). [nə,]*

Bir ḥəbbə içün birbirini öldüri nā-ḥəq
Derlər **nədi** inṣāf-ı mürüvvət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 22). [nə,]*

Cānın veri bir ḥəbbəni verməz bu ẖəlā`iq

Pəs bu ṣifət insān ilə ṣöhbət **nə** içündür *(Gazel 68, Mısra 24). [nə,]*

Gər cənnətə də imdiki ādəm gedəcəksə
Bi`llāh elə olsə mənə cənnət **nə** içündür *(Gazel 68, Mısra 26). [nə,]*

Aldanməgilən Żū`ī cəhānə **nədi** dünyā
Beş günlüq olan ʻişrət ü behcət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 28). [nə,]*

Fəqīr ü əğniyā şāh u gədā olmaqə bāʻiṡ **nə**
Bilən yoẖdur bu əmri līk mundə sirr-i mübhəm var *(Gazel 70, Mısra 7). [nə,]*

Olub bu ʻəṣrdə bā-redaña ilə hamı bir Rüstəm
Nə sūd ondan ki nə bir āl-i Bərmək var nə Ḥātəm var *(Gazel 70, Mısra 10). [nə,]*

ʻĀləmdə **nə** var isə tapub cümləsi təğyīr
Hər şeydə qədīmī sər ü sāmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 15). [nə,]*

Var idi mənim bircə nəfər ẖān-ı qədīmim
Bilməm **nə** olubdur o da əl-ān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 22). [nə,]*

Desəm gülün ki ruẖ-ı alıña şəbāhəti var
Ġələṭ süẖəndi gülün rūyıña **nə** nisbəti var *(Gazel 78, Mısra 2). [nə,]*

Nə ẖālə yetdi ləbim nə əlim qara zülfə
Nə sūd bəẖtimizün qarəliqdə qisməti var *(Gazel 78, Mısra 6). [nə,]*

Ġəm etmə Żū`ī cəhān yā ẖəyāldur yā ẖ√āb
O şey` ki ẖ√āb u ẖəyāl oldı sölə **nə** ġəmdür *(Gazel 80, Mısra 18). [nə,]*

Nə çārə ey dil-i dīvānə ṭāliʻ-i məẖluq
Biri bəhārə düşübdür biri şitādandur *(Gazel 83, Mısra 7). [nə,]*

Şərāb-ı nāb ey sāqī cəhān içrə o cövhərdür
Ki ondan ẓāhir eylər hər kəsün ẕātı **nə** gövhərdür *(Gazel 88, Mısra 2). [nə,]*

Müdām olmaq gərək **nə** sūd içüb mey bir dəm oldun şād
Cəhāndə bu məṡəldür bir gül ilə növ-bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 5). [nə,]*

ʻUqbādə Żū`iyā **nə** bilür ẕövq-i cənnəti
Hər kəs cəhāndə ləẕẕət-i dünyānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 11). [nə,]*

Bəhār-ı ömrim ey növ-gülbün-i bāğ-ı məlāḥət ḥeyf
Ḫəzān oldı **nə** sūd ondan cəhān tāzə bəhār olmuş *(Gazel 102, Mısra 8). [nə,]*

Ey baña ṭəʻnə edən bir düşəsən hicrānə
Görəsən tā ki **nələr** Żū`iyə hicrān etmiş *(Gazel 104, Mısra 10). [nələr, -lər]*

İmdi bildim ki cəhān mülki **nə** vīrānə imiş
Hər nə ʻeyş ü ṭarabı var isə əfsānə imiş *(Gazel 107, Mısra 2). [nə,]*

Nə bilim dəhrdə āẖır belə dövrān oləcəq
Əhl-i ʻürfān bu ṣifət zār u pərīşān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 1). [nə,]*

Cām-ı sər-şārı dönəm başıña sāqī mənə ver
Məndən özgə **nə** rəvādur bu ayağə dəgə əl *(Gazel 126, Mısra 6). [nə,]*

Nə içün yoẖ sözi təşbīh qılublar varə
Ləb-i mey-gūnuvı cān verməgə ʻĪsāyə məṡəl *(Gazel 126, Mısra 7). [nə,]*

Mən-i şikəstəyə səndən **nə** vəqtlərdi ki yoẖ
Nə qāṣid ü **nə** pəyām u **nə** kāğəẕ ü nə səlām *(Gazel 129, Mısra 13). [nə,]*

ʻĀşiqlər içün vüslətə tədbīr nə lāzım
Təqdīr-i qəzā kārınə təğyīr **nə** lāzım *(Gazel 131, Mısra 1). [nə,]*

ʻĀşiqlər içün vüslətə tədbīr **nə** lāzım
Təqdīr-i qəzā kārınə təğyīr **nə** lāzım *(Gazel 131, Mısra 2). [nə,]*

Təqsīrimün iṡbātınə şāhid tələb etmə
Bir şāh ki zālim olə təqsīr **nə** lāzım *(Gazel 131, Mısra 4). [nə,]*

Ḫəṭṭüñ **nə** rəvā muṣḥaf-ı ruẖsārıña gəlmək
Bu rövşən olan āyətə təfṡīr **nə** lāzım *(Gazel 131, Mısra 5). [nə,]*

Ḫəṭṭüñ **nə** rəvā muṣḥaf-ı ruẖsārıña gəlmək
Bu rövşən olan āyətə təfṡīr **nə** lāzım *(Gazel 131, Mısra 6). [nə,]*

Ġeyẓ ilə baña qaş əgüb etmə belə baẖmə
Bu küştə-i hicrānıvə şəmşīr **nə** lāzım *(Gazel 131, Mısra 8). [nə,]*

Vüṣlət dəmidür sāqī gətür cām pey-ā-pey
Ḫeyr işdə gözim nūrı bu tə`ẖir **nə** lāzım *(Gazel 131, Mısra 10). [nə,]*

Ḫüm-ẖüm baña ver bādəni ey sāqī piyālə
Bu köhnə ḥərīfə belə bir bir **nə** lāzım *(Gazel 131, Mısra 12). [nə,]*

Zāhid baña satmə bu riyānı get özün sən
Żū`ī kimiyə ḥīlə vü təzvīr **nə** lāzım *(Gazel 131, Mısra 14). [nə,]*

Sənsiz **nə** ləẕẕəti mey ü çəng ü çəġānənün
Yādunlə ağlamaqdə görüb ləẕẕət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 11). [nə,]*

Getdi ol qaşı hilālım dedi bir āyə gəlim
Hansı aydur **nə** bilim tā ki tamāşāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 2). [nə,]*

Şādmān idi köñül ṣübḥ-i vüṣālə Żū`ī
Bu günün ʻāqibətində nə olacaqmış **nə** bilim *(Gazel 136, Mısra 12). [nə,]*

Ġərəz **nə** ẓülmülər etsön qəbūl-i ʻāşiqdür
Həmīşə sağ eləsün cānıvı Ḫudā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 5). [nə,]*

Mənim tək ʻāşiqə inṣāfdur mı cövr etmək
Ḫ˘oşam **nə** qədr edəsən Żū`iyə cəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 24). [nə,]*

Ḫ√ab içrə hər **nə** görsə yəqīndür oyanməmiş
Nə sirr var bu ʻāləm-i rū`yādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 7). [nə,]*

Nə gəldigim məqāmımı nə getdiyim yerim
Gəlmək bu getməgə **nə** var ortadə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 10). [nə,]*

Göz görməyən cəvāhiri mən necə dərk edim
Ẓāhirdə çün **nə** var bu mərāyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 16). [nə,]*

Baña hər **nə** bəlā gəlsə gəlür köñlümdən ey Ḫāliq
Gözəllər hicrinə yansun görim bundan bətər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 3). [nə,]*

Demün kim fəṣl-i gül vardur ṣəfāsı bāğ u bustānun
Nə ẕövqi bir gül-üzlü yārsız seyr-i gülüstānun *(Gazel 149, Mısra 2). [nə,]*

Nə ġəm sənsiz gözüm gər giryədən ey māh kūr olsun
Rəqībimdir yüzün nəẓẓārəsindən qoy ki dūr olsun *(Gazel 150, Mısra 1). [nə,]*

Żū`iyā ʻeşqün **nə** olsə ḥāṣili vācibdi çək
Ya sürūrın yā nəşāṭın yā bəlāsın yā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 9). [nə,]*

Nə sūd möḥnət-i dünyāyə dəst-gīr oləsən
Şəbāb-ı ʻömrdə ġəmdən ḫəmīdə-pīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 1). [nə,]*

Ḫudāvənd eyləsün əḥbābıvə lüṭfün ziyād ʻömrün
Nə qədri dövr edər əflāk bāqīdür cəhān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 24). [nə,]*

Bizdən saña **nə** fā`idə var bārī Ḫudāyā
Sən bizlərə yüz lüṭf-i kərāmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 27). [nə,]*

Żū`ī dəḫi bəsdür **nə** gərək sirrdə güftār
Bī-hūdə özün dāḫil-i ḥikmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 37). [nə,]*

Cəbr ilə iḫtiyārdə yoḫ bir qədər dəlīl
Hər **nə** kəlām var ʻuləmā-yı kibārdan *(Gazel 176, Mısra 22). [nə,]*

Şuʻāʻ-ı mey gərəkdür bəzm içün ḫᵛurşīd **nə** lāzım
Saña ḫᵛurşīd-i rövşən var ikən meh-tābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 7). [nə,]*

Əgərçi yandı köñül çərḫi dūd-ı āhundan
Nə sūd rəşḥə-i əlṭāf yoḫdı māhundan *(Gazel 185, Mısra 2). [nə,]*

Həmīşə istər idim cān verim qabaqundə
Vəlī **nə** sūd ki verdim ġəm-i firāqundə *(Gazel 196, Mısra 2). [nə,]*

Əlündən alcaqın ey sāqī başdə şūr artdı
Nə var idi sənə qurbān sənün ayağundə *(Gazel 196, Mısra 6). [nə,]*

Saldun həzār möhnətə ey çərḫ-i dūn məni
Sölə görim **nə** eylədim āyā saña genə *(Gazel 202, Mısra 6). [nə,]*

Bī-ʻārlıq görün **nə** qədərdür bu Żū`īdə
Ol bī-vəfāyə cānını eylər fədā genə *(Gazel 202, Mısra 9). [nə,]*

Görək āḫır **nə** edir çərḫ çalışur cānı ilə
Dil-i sūr eyləmək ülfət ləb-i ḫəndānı ilə *(Gazel 204, Mısra 2). [nə,]*

Nə fā`idə elə gündən ki fövt olub Żū`ī
Baña gəlür elə kim gördügümdi rö`yādə *(Gazel 206, Mısra 13). [nə,]*

Gör ʻāqibət **nə** eylədi bu zārə kūj-püşt
Beş gün içində Rüstəm ü İsfəndiyārınə *(Gazel 207, Mısra 3). [nə,]*

Hīç kimsə mülk-i dövlətə məğrūr olmasun
Cəmşīdü ki peşīn **nə** apardı məzārınə *(Gazel 207, Mısra 6). [nə,]*

Dərd-i şərāb-ı ḫumda Fəlāṭūn ġubārıdur
Dövrān **nə** ḫāk gör gətürüb rūzgārınə *(Gazel 207, Mısra 12). [nə,]*

Meysiz bəhār u seyr ü ṣəfādan nə fā`idə
Bī-yār cām-ı rūḥ-fəzādan **nə** fā`idə *(Gazel 208, Mısra 1). [nə,]*

Meysiz bəhār u seyr ü ṣəfādan **nə** fā`idə
Bī-yār cām-ı rūḥ-fəzādan **nə** fā`idə *(Gazel 208, Mısra 2). [nə,]*

Mey bəzmi yār vəṣli gülüstāndə ḫᵛoşdu līk
Bī-həm-dəm ilə bəzm-i ṣəfādan **nə** fā`idə *(Gazel 208, Mısra 4). [nə,]*

Bir gün mənim murādım ilə dövr qılmadı
Dövr-i sipihr ü çərḫ-i dəğādan **nə** fā`idə *(Gazel 208, Mısra 6). [nə,]*

Cəmşīd yā Sikəndər əgər olson ey köñül
Āḫır fənādı çünki fənādan **nə** fā`idə *(Gazel 208, Mısra 8). [nə,]*

Çoḫ olmə şīftə gül-i gülzār -ı ʻāləmə
Hər bir nigār-ı bī-sər ü pādan **nə** fā`idə *(Gazel 208, Mısra 10). [nə,]*

Bəd-bəḫt ü nīk-baḫtlıqun bāʻiṡin bilən
Çün yoḫdı lāf-ı ẕehn ü ẕəkādan **nə** fā`idə *(Gazel 208, Mısra 12). [nə,]*

Bər-bād oldı āḫırı bād üzrə ḥökm edən
Bilqeys-i təḫt-i mülk-i səbādan **nə** fā`idə *(Gazel 208, Mısra 14). [nə,]*

Āḫır çürir ḫākdə pāy-māl-i ḫəlq olur
Bu ṭəmṭərāq rüfʻət-i cādan **nə** fā`idə *(Gazel 208, Mısra 16). [nə,]*

Bī-hūdə çoḫ da qılma namāz eyləmə duʻā
Żū`ī bu nā-qəbūl duʻādan **nə** fā`idə *(Gazel 208, Mısra 18). [nə,]*

Ḥəqīqət ʻāləmində yoḫ təfāvüt ẕərrə miqdārı
Nə fərqi yā Menātə qulluq et yā Lāt u ʻUzzāyə *(Gazel 212, Mısra 12). [nə,]*

Nə bir zāhiddür ancaq rāh-ı rəsm-i şərʻdən ḫāric
Təmāmən ġərqdür bu ġəflət ü cəhl ilə dəryāyə *(Gazel 212, Mısra 5). [nə,]*

Nāṣiḥ məẕəmmət etmə məni dərd-i ʻeşqdə
Nə çārə rūzgārdə ḥökm-i qəżā ilə *(Gazel 213, Mısra 6). [nə,]*

Nə məndən et şikāyəti **nə** yārdan köñül
Hər **nə** ʻədāvətün olə eylə Ḫudā ilə *(Gazel 213, Mısra 8). [nə,]*

Sor ḥālımı tərəḥḥüm ilə kim əsīriñəm
Nə ʻeybi gər təkəllüm edə şəh gədā ilə *(Gazel 213, Mısra 16). [nə,]*

Çəkməsin gūşə-i mey-ḫānəyə peymānə səni
Nə rəvādur deyələr zā`ir-i mey-ḫānə səni *(Gazel 226, Mısra 2). [nə,]*

Żū`ī **nə** eyləyübdi saña bilməzəm ki var
Hər baḫışundə qətlinə fərmān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 11). [nə,]*

Bəhār odur ki olub cīb ü cām mālāmāl
Bizimlə ṣöḥbətə ḥāl əhli hər **nə** var gələydi *(Gazel 235, Mısra 8). [nə,]*

Nə ḫᵛāhiş eylər idim məṭləbim olurdı rəvā
Ze-bəs ki kīsədə dīnār u dirhəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 9). [nə,]*

Lāzım dögi bu ʻəṣrdə **nə** nām nə nāmūs
Pūl olsun təki ʻeyb eləməz hər **nə** gər oldı *(Gazel 239, Mısra 8). [nə,]*

Hər şām u səḥər Żū`ī münācāt elədim çoḫ
Bilməm **nə** içün muncə duʻā bī-əs̱ər oldı *(Gazel 239, Mısra 10). [nə,]*

Möḥnət **nə** şey`di bilməz idim yā ki ġəm nədür
Köñlim həzār ʻişrət ilə kām-rān idi *(Gazel 242, Mısra 11). [nə,]*

ʻĀriżün Żū`īni gər görməsə zāhir **nə** ʻəcəb
Gün ḫüşūşundə **nə** ḥācət qınəmaq ḫuffāşı *(Gazel 247, Mısra 13). [nə,]*

ʻĀriżün Żū`īni gər görməsə zāhir **nə** ʻəcəb
Gün ḫüşūşundə **nə** ḥācət qınəmaq ḫuffāşı *(Gazel 247, Mısra 14). [nə,]*

Ḫəlīl idi baña çün yār nār-ı Nəmrūdun
Nə qədr olsə də gülzār u gülsitānım idi *(Gazel 249, Mısra 6). [nə,]*

Maña Məcnūn desələr lā`iq olur ʻeşqündə
Nə rəvādur saña təşbīh eləyim Leylānı *(Gazel 250, Mısra 20). [nə,]*

Nədəndi mūẕī-i ḥeyvān tək tökürsən qan
Saña nə ḥāṣil olur belə qətl ü ʻġārətdən *(Kaside 15, Mısra 18). [nə,]*

Vəlī **nə** sūd ki mümkün dögül ziyād etmək
Nə şey` ki rūz-i əzəldə olub Ḫudā-dādə *(Kaside 18, Mısra 8). [nə,]*

Cəhān köçübdi behiştdən əgərçi ləẕẕət ilə
Nə sūd ḫəlq qalub ẓülmət-i cəhālət ilə *(Kaside 20, Mısra 2). [nə,]*

Bu iddiʻā də bir olsə **nə** eybi hər mollā
Beş on ʻəvām yıqub qalḫızır buğāğunı *(Kaside 23, Mısra 83). [nə,]*

Nə mümkündür saña bu Ẓū`ī-i zār
Qılə iḫlāṣını kāğızlə iẓhār *(Mesnevi 3, Mısra 19). [nə,]*

Nə biləcək qədrüvi əhl-i davāt
Qalmısan bu növʻ ilə ḥeyrān māt *(Mesnevi 5, Mısra 47). [nə,]*

Dərs-i bəḥs̱-i ʻelm **nə** lāzımdı bu qədəm-dūnə
Budu vallāhi dīnlər öküzə meymūnə *(Mesnevi 6, Mısra 23). [nə,]*

Nə qədər fikr elədim diqqət ilə bu kārə
Məktəb ü dərsdən özgə bunə yoḫdur çārə *(Mesnevi 9, Mısra 65). [nə,]*

Nə olubdur sizə bi`llāh ki təʻəṣṣüb-dīndür
Qulaq asmaz bu sözə kim ki Ḥəqə kəc-bīndür *(Mesnevi 9, Mısra 79). [nə,]*

Cām-ı cəmdür dəḫi İskəndərün āynəsidür
Məst olandə bilisən ʻāləmün ādəm **nəsidür** *(Mesnevi 9, Mısra 6). [nəsidür, -si, -dür]*

Nəyi artuqdı vücūdındə Firəngün səndən
Əl ayaġ qaş u göz ilə hamı şeydə tənsən *(Mesnevi 9, Mısra 69). [nəyi, -y, -i]*

Nə qədər ʻeybi olsə pūl örtər
Çirk ü pāsın təmizləyüb örtər *(Mesnevi 11, Mısra 19). [nə,]*

Çünki dövlət o şey`di kim ondan
Nə çətin iş olə olur āsān *(Mesnevi 11, Mısra 26). [nə,]*

Nə gərəkdür ḥədīs̱ ü āyə
Māl [u] dövlət gərəkdi mollāyə *(Mesnevi 11, Mısra 103). [nə,]*

Yā fəqr ü fāqə necədi yā sīm u zər **nədür**
Yā rāḥət-i Ḫiżir **nədü** rənc-i səfər nədür *(Muhammes 2, Mısra 10). [nədü, -dü]*

Yetüşdi hər **nə** bəlā vü müṣībət etdim ṣəbr
Vəlīk qıldı Ḥüseyn dərdi dāğdār məni *(Müseddes 2, Mısra 27). [nə,]*

Ənbiyā firqəsinə hər **nə** gəlüb dərd ü bəlā
Bu müşəḫḫəsdi Ḥüseynə dögi kimsə həmtā *(Müseddes 2, Mısra 29). [nə,]*

Nə qaldı dəhrdə kim çəkmədiyim dərd ü bəlālardan
Yetüşdim cānə āḫır möḥnət ü cövr ü cəfālardan *(Tahmis 1, Mısra 1). [nə,]*

Bəʻżə verübdi ʻəql ziyādə **nə** sīm ü zər
ʻƏqlilə ḫᵛoşdı olmasə gər bərg ü bār ilə *(Kaside 21, Mısra 39). [nə,]*

Üç ay olı gəlmişəm mən-i zār
Ḫərc etməgimə **nə** sīm ü zər var *(Mesnevi 7, Mısra 46). [nə,]*

Nə hörmətim olsə hörmətündür
Nə dövlətim olsə dövlətündür *(Mesnevi 8, Mısra 29). [nə,]*

Nə hörmətim olsə hörmətündür
Nə dövlətim olsə dövlətündür *(Mesnevi 8, Mısra 30). [nə,]*

Demə məḫlūq yanındə qoyulub tāzə niẓām
Pūldan ġeyri **nə** iş var isə məcmūʻ-ı ḥarām *(Terci-bend 1, Mısra 12). [nə,]*

Cəhāndə sīm ü zər cəmʻ eyləyüb ʻömrün tələf qılmə
Nə ẕövqi sīmün ey dil yār-ı sīm-əndāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 6). [nə,]*

Nə nəşāṭı məclisün gər ondə cānān olmasa
Sā`ir əʻżānun **nə** sūdı təndə gər cān olmasa *(Gazel 14, Mısra 1). [nə,]*

İçdükcə ʻəql-i zāīl olur Żū`ī anlamaz
Mundan **nə** ẕövq var sölə bu cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 18). [nə,]*

Cūd u səḫā vü məʻrifət āṣārı dəhrdən
Nə vəchdəndi bilmürəm āyā nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 10). [nə,]*

Səbəb-i fəqr ü ġınānı aradım ʻāləmdə
Olmadı ẓāhir edən kim **nə** səbəbkārı olub *(Gazel 32, Mısra 12). [nə,]*

Nə ẕövqi Żū`ī pərtöv-i şəms ü bəhārdan
Ol şəḫs içün ki yanmaqə neftin çırāġ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 9). [nə,]*

ʻĀlim gərək olsun dəḫi məʻqūldə kāmil
Tā ḫəlq desün bundə **nə** söz istəsələr var (*Gazel 42, Mısra 8). [nə,]*

Çeşmün **nə** vəchdəndi ki bīmārdur müdām
Həm-sāyəsində ʻĪsā-yı ləb tək ṭəbībi var *(Gazel 44, Mısra 3). [nə,]*

Əgər cāndur təmənnā ḫāk-ı pāyun ṣədqəsi başım
Nə yüzdəndür bəyān et ḫāṭiründə nə ġubārun var *(Gazel 46, Mısra 4). [nə,]*

Nə kül töküm başıma Żū`ī yādə düşdükdə
O gül əlilə ayağımə mey tökən günlər *(Gazel 67, Mısra 11). [nə,]*

Cəhāndə gūşə-i mey-ḫānə tək **nə** cāy-ı ḫürrəm var
Nə cām-ı bādə-i gül-gūnə bənzər yār-ı həm-dəm var *(Gazel 70, Mısra 1). [nə,]*

Nə dəm ki məʻrifət əhlilə ḫ˘oş keçər bi`llāh
Yüz il gər ʻömrün olə ḥāṣili həmān dəmdür *(Gazel 80, Mısra 3). [nə,]*

Nə ẕövqi ḫāṭirə ḥāl əhli olmasə yārun
Əgərçi ḫəndə-i Yūsif hünərdə Rüstəmdür *(Gazel 80, Mısra 9). [nə,]*

Bu şūr-ı tāzə sərim üzrə **nə** həvādandur
Yəqīn ki tār-ı sər-i zülf ilə ṣəbādandur *(Gazel 83, Mısra 1). [nə,]*

Nə küll-i cəbr ilədür həm **nə** iḫtiyār ilə
Bu sirri anlamuram mən **nə** mācerādandur *(Gazel 83, Mısra 10). [nə,]*

Dil istər idi qədün sərvini yüzün güləni
Nə ẕövqi ḫāṭirə yüz bāğ u būstān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 8). [nə,]*

Ləb-i dildār tək var bādə-i gül-gūndə gər nəş`ə
Nə sūd ondan ki tīz başə çıḫar qalmaz müdām olmaz *(Gazel 93, Mısra 8). [nə,]*

Nə sərvə meyl edərəm nə ṣənūbərə kim mən
O qədri ol büt-i ṭūbā-qiyāmə müştāqam (*Gazel 142, Mısra 5). [nə,]*

Etdün siyāh çeşmün ilə ṣayd əhl-i dil
Āhūları **nə** seḥr ilə şīr-əfgən eylədün *(Gazel 164, Mısra 12). [nə,]*

Firāqə döndi mənim vəṣl-i yārım āḫırdə
Nə növʻlən keçəcək rūzgārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 2). [nə,]*

Gecə günüz çəkürəm intiẓārun ey məh-rū
Nə gün təmām olacaq intiẓārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 6). [nə,]*

Nə dīndür hansı məẕhəbindü yā Rəb kim səḫā əhlin
Səfāhət əhli derlər ṣāḥib-i eḥsān-ı əʻṭāyə *(Gazel 212, Mısra 13). [nə,]*

Nə yerdə olsə ʻāşiq yār ilən gülşəndən əfżəldür
Açılmaz kōñli bi`llāh yārsız yüz seyr-i bāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 9). [nə,]*

İki ay var hilālə döndürübdür cismimi bu ġəm
Kim ol ḫ˅urşīd ilə yā Rəb **nə** gündür vüṣlət-imkānı *(Gazel 220, Mısra 10). [nə,]*

Nə növʻ zəḫmlərim olsə dildə Żū`ī tək
Əmīrḫān səḫāsıylə mərhəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 13). [nə,]*

Əzəl gün bār`ilāha məndən āyā **nə** ḫəṭā çıḫdı
Ki bu dünyādə belə kövkəb-i bəḫtim qara çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 1). [nə,]*

Ziyādə fikrlərə düşmə anla bu rəmzi
Nə gücdə ḫəlq eləyüb Ḫəq əzəldən insānı *(Kaside 23, Mısra 16). [nə,]*

Əhl-i ʻürfān müṣāḥibim var idi
Ḥāṣil idi **nə** məṭləbim var idi *(Mesnevi 2, Mısra 14). [nə,]*

Şərḥ etməgə ḥālımə müvāfiq
Baḫ dərdimə **nə** məqāmə çatdım *(Mesnevi 7, Mısra 58). [nə,]*

Pəs olə gər əhl-i ma'ārifdə zər
Həm-cinsinə **nə** yerdə olsə verər *(Mesnevi 10, Mısra 32). [nə,]*

Nə söz olsə gərək əzəldə qanam
Ṣədrdə çoḫ diqqət eyləyüb inanam *(Mesnevi 11, Mısra 79). [nə,]*

Bī-rūh cismdir o müqəvvādı bī-səbāt
Nə behcəti o ʻömr ki ʻāləmdə ḫān olam *(Muhammes 1, Mısra 22). [nə,]*

Bu ḥāl ilə **nə** fāydə şāh-i cəhān olam *(Muhammes 1, Mısra 27). [nə,]*
Zāhid **nə** ẕövq-yāb olı ḥūr-ı behiştdən
Bir şūḫə mən tək ʻāşiq-i şeydādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 5). [nə,]*

Təmām ʻəqldədür hər **nə** var möhnət ü ġəm
Nə qədr çoḫ olə çoḫ olı ẕillət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 7). [nə,]*

Zāhid inkār-ı mey-i nāb qılursə nə bilür
Gəl onun ẕövqüni bu Żū`ī-i müżṭərdən sor *(Gazel 63, Mısra 9). [nə,]*

Nə kūşiş eyləsə çatmaz murādə āḫırdə
O kəs ki rūz-ı əzəl ṭāliʻi onun kəmdür *(Gazel 80, Mısra 13). [nə,]*

Şikāyət eyləmirəm hīç kimsədən bi`llāh
Nə gəlsə dərd ü bəlā cümləsi Ḫudādandur *(Gazel 83, Mısra 4). [nə,]*

Süvār-ı əsb-i nəşāṭ ol köñül **nə** māt ki dəhr
Məqām-ı ġüṣṣədi gər şāh gər vəzir oləsən *(Gazel 170, Mısra 3). [nə,]*

ʻĀṣīlərə verdin **nə** qədər var isə neʻmət
Öz əmrüñə tābeʻlərə ẕillət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 13). [nə,]*

Bilməkdə imiş hər **nə** ġəm ü dərd-i müṣībət
Bilməkliqi sən bizdə ṭəbʻīət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 23). [nə,]*

Deyülübdür bizə bir rəmz-i ʻizā qālūdə
Belə olduğdə **nə** ḥāṣil bu ġəm-i bī-cādən *(Gazel 173, Mısra 14). [nə,]*

Şām u səḥər olgilən dərgəhinə cəbhə-sā
Ārzū-yı vüṣāl qıl **nə** ḥūr u ġılmānını *(Gazel 245, Mısra 18). [nə,]*

Gücündən artıqə ümmīd dutmə ġəm çəkmə
Nə gəlsə şād qıl āḫır dil-i ġəm-əfzānıolla *(Maḥmûd Żû`î Divanı, Kaside 23, Mısra 18). [nə,]*

Əzəl zəmāndə də inṣandə var idi çıplaq
Nə düşsə əhl qılurdı keçirdi sāmānı *(Kaside 23, Mısra 38). [nə,]*

Nə çārə belə bu ʻāləm təmāmı cühhālə
Ki saldı ẓülmət-i cəhl içrə əhl-i īmānı *(Kaside 23, Mısra 67). [nə,]*

Nə olsə dəhrdə cəhlindən ʻelm əfżəldür
Bunı ʻalən buyurubdur rəsūl-i ʻürfānī *(Kaside 23, Mısra 73). [nə,]*

Ġərəz **nə** ẖᵛāhiş edirdisə əhl-i məclisdən
Olurdı ḥāżır o dəm mis̱l-i rövże-i riżvān*(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 31). [nə,]*

Nə desə vəṣfivə əgər Żū`ī
Deyəcək cüz`-i müẖtəṣər Żū`ī *(Mesnevi 2, Mısra 39). [nə,]*

Bir vücūdı ki Ḥəq edə mümtāz
Nə desön vəṣfinə olur çoẖ āz *(Mesnevi 2, Mısra 44). [nə,]*

Nə ʻeybi vardur kim muṣliḥi`d-dīn
Verübdür gülsitānə belə təẕyīl *(Mesnevi 3, Mısra 15). [nə,]*

Sāqī gətür cām-ı mey-i ẖᵛoş-güvār
ʻƏrż qılum dərd-i dilim hər **nə** var *(Mesnevi 4, Mısra 2). [nə,]*

Hər **nə** ki bəglərdən alurduq ḥesāb
Əlimizdən alırdı cām u şərāb *(Mesnevi 4, Mısra 21). [nə,]*

Nədən yeyüm bu qış nədən yandırum
Mən belə əḥvālı kimə qandırum *(Mesnevi 4, Mısra 37). [nədən, -dən]*

Nədən yeyüm bu qış nədən yandırum
Mən belə əḥvālı kimə qandırum *(Mesnevi 4, Mısra 37). [nədən, -dən]*

Hər **nəyimiz** var idi ṣərf eylədük
Ev eşik ṣatub təmāmən yedük *(Mesnevi 4, Mısra 19). [nəyimiz, -y, -imiz]*

Yeddi yüz il ʻömr ilə olan fənā
Bizlərə **nə** eyləyəcəkdür vəfā *(Mesnevi 5, Mısra 26). [nə,]*

Sən **nə** içün olmusan zār u ḥəzīn
Qaryələrdə ẖəstə vü güşə-nişīn *(Mesnevi 5, Mısra 45). [nə,]*

ʻElm ü inṣāf u səẖāvət bu cəhāndən qutarub
Hər **nə** şey` var isə ʻāləmdə qurı ad qalub *(Mesnevi 6, Mısra 12). [nə,]*

Öz adın yazmaqı bilməz **nə** bilür kāf ilə nūn
İddiʻāsı budı līkən ki mənəm Əflāṭūn *(Mesnevi 6, Mısra 15). [nə,]*

Başdə əsər-i şərāb-ı gül-nār
Nə olsə köñüldə eylər iẓhār *(Mesnevi 7, Mısra 8). [nə,]*

Hər **nə** olsə bu libās ilə müləbbəs olsə
Onə ʻālim deyülür hər cürə nā-kəs olsə *(Mesnevi 9, Mısra 23). [nə,]*

Bī-nəvā görəcəyin ʻəmmāməni başdan gedəcək
Nə desə ṣāḥib-i ʻəmmāmə bu təṣdīq edəcək *(Mesnevi 9, Mısra 38). [nə,]*

Atuban dīnün üṣūlın eləyüb fərʻī uṣūl
Bī-dəlīl eyliyəsən hər **nə** desə anı qəbūl *(Mesnevi 9, Mısra 50). [nə,]*

Bilmürəm kim **nə** edək tā bu cünūn-ı cəhli
Gedübən biz də olaq ʻelm ilə ʻürfān əhli *(Mesnevi 9, Mısra 63). [nə,]*

Var yüz söz ürəgimdə edə bilməm iẓhār
Olu yā Rəb o zəmān kim söləyəm hər **nə** ki var *(Mesnevi 9, Mısra 88). [nə,]*

Tā ki düşə başımə şūr u nəvā
Şərḥ elim hər nə ki var mā-cərā *(Mesnevi 10, Mısra 14). [nə,]*

İldə **nə** olur idi ẖərc-i təmām
Bi`l-mużāʻaf verürdi ol nīk [ü] nām *(Mesnevi 10, Mısra 25). [nə,]*

Tār-zən-i ẖādim ü sāqī **nə** var
Ḥāżır idi bəzminə leyl ü nahār *(Mesnevi 10, Mısra 27). [nə,]*

Żū`ī **nə** lāzım belə ṭūl-i kəlām
Məṭləbivi ẓāhir elə və`s-səlām *(Mesnevi 10, Mısra 33). [nə,]*

Hər lisānə ʻālim-i kāmildurur
Hər **nə** hünər ẕātınə şāmildurur *(Mesnevi 10, Mısra 38). [nə,]*

Çün bilübdür bunı ki sīm ilə zər
Məḥv edər hər **nə** olsə ʻeyb ü kədər *(Mesnevi 11, Mısra 18). [nə,]*

Hər **nə** söz kim eşitmisən ey cān
Əṣl ü günahın əvvəl eylə bəyān *(Mesnevi 11, Mısra 75). [nə,]*

Çürüyüb belə müżməhil mövtā
Nə qılursan ki tā olur əḥyā *(Mesnevi 11, Mısra 86). [nə,]*

Tə`sīr-i məst olub bu pīr-i kühən
H̱əlqə məʻlūm edim **nə** varsə süẖən *(Mesnevi 11, Mısra 10). [nə,]*

Dühāt içində **nə** müddətdi qalmışam məġmūm
Ləzīz ṣöḥbət-i cān-bəẖşdən olub məhrūm *(Mesnevi 14, Mısra 11). [nə,]*

Hər **nə** olsun gedəcəksən bu fənā dünyādən
Bārī bir ʻişrət elə çəkmə ġəm-i bī-cādən *(Mesnevi 15, Mısra 21). [nə,]*

Qalmub ağızdə gözdə dəẖi dizdə tāqəti
Bī-ẕövq cism ü cān diri qalmaq **nə** ləẕẕəti *(Muhammes 1, Mısra 6). [nə,]*

Ol ḥālətün gədālıqı bir şəhriyār idi
Bu ḥāl ilə **nə** ẕövqi əgər ḥökm-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 12). [nə,]*

Bir şānə çək ol zülf-i pərīşānə ʻƏleykān
Desəm **nə** rəvā gözlərün nərgis-i bīmār *(Muhammes 4, Mısra 32). [nə,]*

Zülfñə **nə** lā`iq söləsəm nāfə-i Tātār
Żū`ī kimi oldum ġəm-i ʻeşqündə giriftār *(Muhammes 4, Mısra 33). [nə,]*

Çəkmişəm hər **nə** ġəm ü möḥnəti var ʻāləmdə
Qalmışam şām u səḥər şīvən ilə mātəmdə *(Müseddes 2, Mısra 5). [nə,]*

Nə müsībət var isə eylədi çərẖ-i ġəddār
Şəbr qıldım nə bəlā oldı əgər cümlə dūçār *(Müseddes 2, Mısra 23). [nə,]*

Nə ḥāṣil eyləmək ġəflət mənim tək mübtəlālardan
Kərəm qıl kəsmə sāqī iltifātun bī-nəvālardan *(Tahmis 1, Mısra 3). [nə,]*

Dögül ʻəbəs ġəm-i hicründə olduqum sər-məst

Nə gördi bādədə bilmən ki oldı bādə-pərəst *(Tahmis 2, Mısra 24). [nə,]*

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Mə'rifət əhli cəhān çeşminə ḫākistər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 29). [nə,]*

nə: *Nasıl? Ne?*

Şəhr-i Şirvānə genə bir sərv-qədd dil-bər gəlüb
Vəh **nə** dil-bər bir yüzi gül ləbləri şəkkər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 2). [nə,]*

Şirvānə tāzədən genə bir məh-liqā gəlüb
Vəh vəh **nə** məh-liqā dil-i zārə dəvā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 2). [nə,]*

Çərḫ-i kəc-rov ki bizimlə belə rəftārı olub
Bundan əqdəm iki ildi **nə** ṣifət kārı olub *(Gazel 32, Mısra 2). [nə,]*

Bilməm **nə** növ'lən keçəcək bu bəhārımız
Nə nəqdimiz nə meykədədə 'etibār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 5). [nə,]*

Gətür sāqī qədəḥ tā bilməyüm 'āləm nə 'āləmdür
Ki ləẕẕət bilməməkdür māvərāsı möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 41, Mısra 1). [nə,]*

Nə yerdən ey pərī-rūyum köñüldə intiẓārun var
Ki pozdun əhl-i bəzmün ḫāṭirin sölə **nə** kārun var *(Gazel 46, Mısra 2). [nə,]*

Zāhidün mənzili qoy məscid ü meḥrāb olsun
Żū`iyā bir elə vīrānə **nə** 'āqil yeridür *(Gazel 49, Mısra 10). [nə,]*

Nə ġəflətdür bu səndə ey təġāfül-pīşə ṣəyyādım
Deməzsən kim mənim dāmımdə āḫır bir şikārım var *(Gazel 50, Mısra 5). [nə,]*

Məni öldürdi ey məh nāz u ġəmzün təlḫ-güftārun
'Əcəb bī-mehrsən ey bī-mürüvvət bu **nə** āyīndür *(Gazel 56, Mısra 8). [nə,]*

'Əmmāmə vü 'əbā ilə minbərdə və'ẓə baḫ
Gəl ḫəlvət içrə gör **nə** 'əlāmət ẓuhūrdur *(Gazel 74, Mısra 8). [nə,]*

Ḫudāvəndā **nə** bəd-sā'ətdə məḫlūq olmuşuq biz kim
Ḫəlā`iqlər yanındə ẕərrəcə miqdārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 9). [nə,]*

Göz ü qaş u əl ayaġ pūlilə dögül insān
Əgər məlik olə bī-mə'rifət **nə** ādəmdür *(Gazel 80, Mısra 12). [nə,]*

Gözimə cümlə nə'īm-i cəhān cəhīm gəlür
Nə növ'lən keçəcək bilmürəm zəmān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 6). [nə,]*

Sən idin ey büt-i məh-rūy cismimün cānı
Nə ẕövq edər dəḫi bu mürdə cism ü cān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 10). [nə,]*

Nə tökməkdür cəfā tīğilə hər dəm qanın 'uşşāqun
Bu ẓülm ey dil-bər-i āhū-nigəh qəṣṣābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 3). [nə,]*

Sən **nə** səḥḥārsan ey məh ləb-i lə'lün 'eşqi
Gözlərimdən tökülən lü`lüyi mərcān etmiş *(Gazel 104, Mısra 7). [nə,]*

Hər ləḥẓə ki görsəm dilərəm lə'lüvi öpmək
Ṭūṭī **nə** təḥəmmül eləsün şəkkəri görcək *(Gazel 117, Mısra 6). [nə,]*

Nə ḫ˘oşdur bir müvāfiq yār ilə gül-gəşt-i bāğ etmək
Gəzüb seyr eyləyüb hər yanə təfrīḥ-i dimāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 1). [nə,]*

Aḫtarub ġəm məni āḫır bulacaqmış **nə** bilim
Küll-i ümmīdimiz āḫır solacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 1). [nə,]*

Aḫtarub ġəm məni āḫır bulacaqmış nə bilim
Küll-i ümmīdimiz āḫır solacaqmış **nə** bilim *(Gazel 136, Mısra 2). [nə,]*

Belə fikr eylər idim ḥəşrə kimi hicr olmaz
Bu qəżā kārıdı belə olacaqmış **nə** bilim *(Gazel 136, Mısra 4). [nə,]*

Cām-ı 'eyşim olacaqmış belə meydən ḫālī
Sāğər-i 'işrəti ġeyrün dolacaqmış **nə** bilim *(Gazel 136, Mısra 6). [nə,]*

Bilməyüb verdim əlimdən sər-i zülfün yārun
Mār-ı sər-kūftə tək qopulacaqmış **nə** bilim *(Gazel 136, Mısra 8). [nə,]*

Belə ẓənnim yoḫ idi kim bizi gərdūn ayırə
Bī-vəfālıq eləyüb ayrulacaqmış **nə** bilim *(Gazel 136, Mısra 10). [nə,]*

Şādmān idi köñül ṣübḥ-i vüṣālə Żū`ī
Bu günün 'āqibətində **nə** olacaqmış **nə** bilim *(Gazel 136, Mısra 12). [nə,]*

Ḫāliq çü bir şey`ə dögi möhtāc ḫəlqdən
Nə sirr var bu ḫilqət-i əşyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 4). [nə,]*

Ḫ˅ab içrə hər **nə** görsə yəqīndür oyanməmiş
Nə sirr var bu 'āləm-i rū`yādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 8). [nə,]*

Ağzıvı ġönçə bilüb ḫəlqə bəyān eylər idim
'Əqli yoḫluqdan baḫ gör **nə** gümān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 2). [nə,]*

Əgər görməz gözim ruḫsāruvı 'eyb etmə ey gül-ruḫ
Yüzündən dūr olan gözdə **nə** mümkündür ki nūr olsun *(Gazel 150, Mısra 4). [nə,]*

Nə günə gör s̱əmər gördüm nihāl-i āşnālıqdan
Məni bīgānələr səndən cüdā etmək **nə** mümkündür *(Gazel 151, Mısra 7). [nə,]*

Nə günə gör s̱əmər gördüm nihāl-i āşnālıqdan
Məni bīgānələr səndən cüdā etmək **nə** mümkündür *(Gazel 151, Mısra 8). [nə,]*

Möḫnət-i 'eşqün **nə** ḫ˘oş dārū imiş kim görcəgin
Çəkmənəm bi`llāh dəḫi dünyā vü mā-fī-hā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 7). [nə,]*

Nə seḥr edüb ki müjün kimi mərdümı ey gül
Edübdi dūdə-i çeşmündə pāy-bəst gözün *(Gazel 158, Mısra 3). [nə,]*

Əgər dəşt-i cünun içrə mənim tək olsə Məcnūnı
Nə mümkün sən tək olsun ey pərī Leylāsı dövrānun *(Gazel 160, Mısra 4). [nə,]*

Əsīr-i hicr-i nigār u ġərīb-i şəhr ü diyār
Mənimçün āḫırı gör kim nə mā-cərā qıldun *(Gazel 167, Mısra 6). [nə,]*

Bu **nə** inṣāfdur kim mən çəkəm əndūh-ı hicrānun
Görə əğyārlər vəṣlünlə yüz ẕövq ü ṣəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 3). [nə,]*

Rəh-i ʻeşqündə **nə** cürm eyləmişdim kim məni saldun
Ḥəbībim muncə dərd ü möḥnət-i rənc-i firāvānə *(Gazel 192, Mısra 7). [nə,]*

Nə rəvādur ki qoyə sən kimi bir lālə-ʻizār
Bu qədər dāğ-ı ələm Żū`ī-i ġəm-fərsāyə *(Gazel 194, Mısra 9). [nə,]*

Cəmʻ edüb zülfün bəlā ḫeylin gəlüb cān üstünə
Gör **nə** cəmʻiyyət qılublar bir pərīşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 2). [nə,]*

Bir ṭərəf ṣavt-ı bəlābil bir ṭərəf āvāz-ı tār
Ġülġül-i mīnā salur baḫ gör **nə** ġavġālar genə *(Gazel 217, Mısra 8). [nə,]*

Gəh nāz u gəh girişmə gəhī lüṭf ü gəh ʻitāb
Vəṣlində Żū`ī gör ki **nə** həngāmə var idi *(Gazel 222, Mısra 14). [nə,]*

Şöʻlə-i mey **nə** şərər cānıvə salmış kim olub
Şamʻ-ı mey-ḫānəni ṭəvf etməgə pərvānə səni *(Gazel 226, Mısra 5). [nə,]*

Bah gör **nə** növ’ saldı qara günlərə köñül
Ḫāl-i siyāh u gīsū-yı ʿanbər-fəşān məni *(Gazel 227, Mısra 7). [nə,]*

İçüb şərāb olub məst künc-i meykədədə
Ḫudā bilür ki o günlər **nə** ʻāləmim var idi *(Gazel 237, Mısra 4). [nə,]*

Ḫudā bilür ki o günlər **nə** ẕövq eylər idük
Gözimdə ʻāriż-i sāqī əlimdə sāğər idi *(Gazel 240, Mısra 9). [nə,]*

Yol tapə bilməz kişi bədrəqəsiz məṭləbə
Gör nə san qəṭʻ edər Kəʻbə biyābānını *(Gazel 245, Mısra 4). [nə,]*

Ḥəq ḥużūrundə bəlī kəlməsi məqbūl olub
Bu **nə** inṣāfdı iqbālıvı idbār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 22). [nə,]*

Dəhānın eyləmişəm ġönçə ġönçəyə təşbīh
Görün ki cövhər-i fərdə **nə** iftirā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 4). [nə,]*

Bülbül [ü] qumrī açub şövq ilə hər yan pər ü bāl
Göstərübdür gül-i həmrā **nə** nəzākətlə cəmāl *(Mesnevi 15, Mısra 6). [nə,]*

Bu **nə** inṣāfdı kim bir belə əyyām-ı bəhār
Keçə bī-bādə vü bī-sādə vü bī-bərbəṭ ü tār *(Mesnevi 15, Mısra 11). [nə,]*

Hanı Bəhrām ü Sifəndār u Nərīmān ilə Sām
Əsüb onlar ṭərəfə gör **nə** ṣifət ṣarṣar-ı Sām *(Mesnevi 15, Mısra 20). [nə,]*

Çərḫün əlində ʻāciz ü bī-çārə olmuşam
Āḫır nəfəsdə baḫ **nə** güni qarə olmuşam *(Muhammes 3, Mısra 22). [nə,]*

ʻĀlimün ʻizzətinə baḫ ki **nə** ḫˇoş ʻāləmdür
Yāḫşı diqqət eləsön bāğ-ı cināndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 19). [nə,]*

Nə yaḫşı günlər idi ol **nə** yaḫşı müddət idi
Ki şuğlimiz o pərī-rūy ilə məḥəbbət idi *(Tahmis 2, Mısra 11). [nə,]*

Nə yaḫşı günlər idi ol **nə** yaḫşı müddət idi
Ki şuğlimiz o pərī-rūy ilə məḥəbbət idi *(Tahmis 2, Mısra 11). [nə,]*

__nə:__ *Ne kadar? Ne?*

Ḥəq nədəndür bu qədər dərd ü ġəm insānə verüb
Hər **nə** var dərd ü bəlā məcməʻ-i ʻürfānə verüb *(Gazel 20, Mısra 2). [nə,]*

Səniñlə getdi təmām ʻeyş ü nūş u ləẕẕət-i ẕövq
Qoyub yerində baña hər **nə** var ġəm getdün *(Gazel 163, Mısra 6). [nə,]*

Nə müsībət var isə eylədi çərḫ-i ġəddār
Ṣəbr qıldım **nə** bəlā oldı əgər cümlə dūçār *(Müseddes 2, Mısra 24). [nə,]*

__nə:__ *Öyle bir.*

Nə cəşn kim mişilin görməyübdi dīdə-i çərḫ
Nə sūr görmiyəcək bir də eylə ḫəlq-i cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 21). [nə,]*

Nə cəşn kim mişilin görməyübdi dīdə-i çərḫ
Nə sūr görmiyəcək bir də eylə ḫəlq-i cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 22). [nə,]*

__nə:__ *Hīç, asla.*

Nə etməmiş bunı Məcnūnə yā ki Fərhādə
O cövr ü ẓülm ki ʻeşq içrə sən baña qıldun *(Gazel 167, Mısra 9). [nə,]*

Əbləh gər olaydım **nə** ġəm ü dərdim olurdı
Sən məndə bu ġəm çəkməgi ḫiṣlət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 5). [nə,]*

__nə çıḫar:__ *Ne fayda!*

Yalquz bəhārdan **nə çıḫar** sāğər olmasa
Sāğər içində bādə-i cān-pərvər olmasa *(Gazel 6, Mısra 1). [nə çıḫar, -ar]*

Var isə ʻəqlün əgər ḫᵛāb-ı ḫəyālun ḫˇoş dut
Nə çıḫar muncə ġəm ü möhnət-i cān-fərsādən *(Gazel 173, Mısra 16). [nə çıḫar,]*

__nə fā`idə:__ *Ne fayda?*

Hər adı mollā olur mu ʻəzīz-i mən mollā
Nə fā`idə qurı ad bilməsə kitābətdən *(Kaside 15, Mısra 70). [nə fāyidə,]*

__nə gündi kim:__ *Ne kadar zamandır ki, o kadar zamandır.*

Nə gündi kim eləməz çərḫ-i dūn məni məğmūm
Qılub o māh vüṣālından ʻāqibət məḥrūm *(Tahmis 2, Mısra 26). [nə gündi kim,]*

__nə günə:__ *Nasıl? Hangi şekilde?*

Bəlī çıqsun **nə günə** sāḥət-i Şīrvān ḫəyālımdan
Kim ol gülşəndə bir Seyyid kimi şīrīn-zəbānım var *(Kaside 7, Mısra 17). [nə günə,]*

Əğyāra ilticā edərəm imdi hicrdə
Salmış **nə günə** günlərə gör āsmān məni *(Gazel 227, Mısra 4). [nə günə,]*

__nə gərək:__ *Neye lazım?*

Çoḫdı dünyādə əgər ṣāḥib-i dövlət **nə gərək**

Ḥāl bilməz gözəli istəməz əhl-i ʻişrət *(Kaside 5, Mısra 51). [nə gərək,]*

nə ḫānə ṣāḥib-i ḫānə gərəkdi ʻāləmdə: *Dünyada ev değil, ev sahibi (Allah) gerek!.*

Nə ḫānə ṣāḥib-i ḫānə gərəkdi ʻāləmdə
Bu nüktədür sözi hər yerdə əhl-i ʻürfānun *(Gazel 155, Mısra 11). [nə ḫānə ṣāḥib-i ḫānə gərəkdi ʻāləmdə,]*

nə müddətdir: *Bir müddettir, ne zamandır.*

Nə müddətdür köñül kim tərk-i mülk-i Şīrvān qılmış
Diyār-ı Qübbədə yüz dərd [ü] möḥnətlə məkān qılmış *(Kaside 11, Mısra 1). [nə müddətdir,]*

nə növʻ: *Nasıl? Hangi şekilde?*

Fikr edirdim ki **nə növʻ** ilə sər-əncām qılaq
Tā ki tapsun bu pozuġ ḥālətim ol işdə niẓām *(Kaside 13, Mısra 17). [nə növʻ,]*

nə növʻ: *Nasıl, ne çeşit, hangi?*

Nə növʻ söz söləsə bənd edər ḥədīṡə anı
Deyər bəlī bunı Qur`ān deyübdi āyət ilə *(Kaside 20, Mısra 31). [nə növʻ,]*

Məktəb **nə növʻ** ḫˇoş olı cındır ḥaṣīrdə
Əṭfāl ayaġ yalın çəkə palçıqdə zəḥməti *(Kaside 2, Mısra 11). [nə növʻ,]*

Bir gör müʻəllimi necə ṣāḥib-i ʻelmdür
Yā məktəbə **nə növʻ** qılurlar ḥimāyəti *(Kaside 2, Mısra 18). [nə növʻ,]*

Nə növʻ ḫilqət edübdürsə ḫāliqü`l-əşya`
Muḥāldur onə ey dil təġayyür imkānı *(Kaside 23, Mısra 21). [nə növʻ,]*

Atam rəsûl-i Ḫudādən ṣora nifāq əhli
Nə növʻ eylədilər gör ki tārmār məni *(Müseddes 2, Mısra 16). [nə növʻ,]*

Atam rəsûl-i Ḫudādən ṣora nifāq əhli
Nə növʻ eylədilər gör ki tārmār məni *(Müseddes 2, Mısra 16). [nə növʻ,]*

Şāʻir **nə növʻ** [ilə] desün ḥüsn-i qönçəni
Yoḫ bir nəfər [ki] tā oḫuyub qanə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 11). [nə növʻ [iylə],]*

nə qədər: *Ne kadar; Müddetçe; Çok, ne kadar da.*

Təmām ʻəqldədür hər nə var möhnət ü ġəm
Nə qədr çoḫ olə çoḫ olı ẕillət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 8). [nə qədr,]*

Nə qədr gūşə-i gülşəndə nəğmə-sāz edəsən
Gəlür qulağə müḫālif nəvā-yı tār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 7). [nə qədr,]*

Hər növʻ cövr gər gələ ṣəbr eylə Żū`iyā
Ḫˇoşdur o gül yolundə **nə qədr** olsa ḫārlıq *(Gazel 111, Mısra 18). [nə qədr,]*

Hīç bir ʻəlāc möḥnət-i hicrānə tapmuram
Fikr eylərəm **nə qədr** ilə hər yanə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 12). [nə qədr,]*

Nə qədri qışdı mülk-i Qübbədə ḫˇoşdur mənə ammā
Bəhār olcaq düşər yādımə Şīrvān yüz fəğānım var *(Kaside 7, Mısra 13). [nə qədri,]*

Yā məhbəs içrə qalursan **nə qədri** ʻömrün var
Həlāk olursan u yā əmr olur ḥökūmətdən *(Kaside 15, Mısra 19). [nə qədri,]*

Nə qədri saq olı ḫəlq içrə eḥtirām tapar
Öləndə qəbri olur mövqeʻ-i ziyārətdən *(Kaside 15, Mısra 25). [nə qədri,]*

Nə qədri dād elədim məktəb eyləyün bün[y] ād
Oḫı oyan yuḫudan qalma ḫᵛāb-ı qəflət ilə *(Kaside 20, Mısra 39). [nə qədri,]*

Nə qədri söylədi İrşād Mollā Nəṣrə`d-dīn
Bu yaḫşı sözləri yüz vəʻẓ min nəṣīḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 43). [nə qədri,]*

Nə qədri vəṣf eləsəm ḥālətin bu bəzmün mən
Bürūz-ı ʻəcz edər āḫırdə qüvvə-i əzmān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 33). [nə qədri,]*

Həmīşə ʻeyş [ü] nəşāṭ ilə ḫˇoş keçə ʻömrün
Nə qədri var cəhān içrə gərdiş-i dövrān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 38). [nə qədri,]*

Özünlə dəḫi bərādərlərünlə övlādun
Olə tənaʻum ilə hər **nə qədri** var cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 40). [nə qədri,]*

Nə qədri çoḫ olə çoḫdur yəqīn bil āzārı
Riyāsət ü ʻəməl ü ḥökm ü dövlət ü dünyā *(Gazel 7, Mısra 3). [nə qədri,]*

Nə qədri diqqət etdim ḫilqətimdən qanmadım ẕərrə
Bilür bu rəmzi Żū`ī ol ki sirr`ullāh-ı məḥrəmdür *(Gazel 41, Mısra 13). [nə qədri,]*

Ġəm odur ki olmuyə cām-ı şərābə nəqdimiz
Bādə olsun tək **nə qədri** möḥnət olsə ġəm dögül *(Gazel 125, Mısra 4). [nə qədri,]*

Hər gürūhun **nə qədər** var isə əhl-i ʻelmi
Görmədim hīç birinün qolı içün bir qüvvət *(Kaside 5, Mısra 23). [nə qədər,]*

Salınub ʻişrət ilə mən də duʻālar eləyüb
ʻÖmrüvə dövlətüvə tā **nə qədər** cānım var *(Kaside 6, Mısra 38). [nə qədər,]*

Dövlət ü ʻömrüvi əfzūn eləsün bārī Ḫudā
Nə qədər var cəḫān içrə şüḥūr u aʻvām *(Kaside 13, Mısra 36). [nə qədər,]*

Ṣəbr qıl etmə çoḫ də āh u fəğān
Nə qədər ḫəstə vü nizār oldun *(Kaside 16, Mısra 12). [nə qədər,]*

ʻƏmmāməsinə baḫmagilən məs`ələ ṣorma
Mollā özi çoḫ ḫeyr edi yalnız **nə qədər** var *(Gazel 42, Mısra 14). [nə qədər,]*

Dünyā köçübdi āḫirətə bir ẕəḫīrə qoy
Cān nəqdi Żū`iyā **nə qədər** ġārət olmamış *(Gazel 105, Mısra 14). [nə qədər,]*

Necə ki şūrət ilən müttəhiddi cümlə bəşər
Muğāyərət **nə qədərdür** gör əhl-i ʻürfānı *(Kaside 23, Mısra 36). [nə qədərdür, -dür]*

nə san kim: *Sanki.*

Ḫəṭ-i zülfi içindən gəldi basdı ləʻl-i cānānı
Nə san kim ẓülmət içrə Ḫiżr tapdı āb-ı ḥeyvānı *(Gazel 252, Mısra 2). [nə san kim,]*

nə şifət: *Nasıl, ne şekilde.*

Qurudı nəẖl-i ṣəfā ṣarṣar-ı ḥəvādiṣ ilə
Töküldi gör **nə ṣifət** bərg ü bārım āẖırdə *(Gazel 198, Mısra 8). [nə ṣifət,]*

nə sūd: *Ne fayda?*

Vəlī **nə sūd** ki mümkün dögül ziyād etmək
Nə şey` ki rūz-i əzəldə olub Ḫudā-dādə *(Kaside 18, Mısra 7). [nə sūd,]*

Nə sūd o vəqtə bizim ʻömrimiz vəfā etməz
Tükəndi əhl-i cəhālət içində ḥəsrət ilə *(Kaside 20, Mısra 37). [nə sūd,]*

nə səyāğ: *Hangi çeşit, tarz.*

Cövr-i rəqīb ṣöhbətimizdən irağ idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 29). [nə səyāğ,]*

nə səyāğ etmək: *Nasıl davranmalı?*

Bu müşkīn-mūy u nəsrīn-rūy tərsā-bəççələr bi`llāh
Alurlar dīni əldən bunlar ilə **nə səyāğ etmək** *(Gazel 120, Mısra 8). [nə səyāğ etmək,]*

nə ṭövr: *Nasıl, hangi şekilde?*

Bu ʻəṣrdə dəẖi çoẖ pādşāhə eylə nəẓər
Nə ṭövr ẕillətə āẖırdə döndi dövrānı *(Kaside 23, Mısra 8). [nə ṭövr,]*

nə ṭərz: *Nasıl?*

Sölə bu ʻelm **nə ṭərz** ilə pəs olur ḥāṣīl
Ki kāmil ādəm edə bir o növʻ ḥeyvānı *(Kaside 23, Mısra 47). [nə ṭərz,]*

nə var: *Ne oldu? Niye?*

Etdi ẖiṭāb bəndiyə Żū`ī **nə var** genə
Çoẖ də ẖəyālə getmə dil-i dāğdār ilə *(Kaside 21, Mısra 23). [nə var,]*

Cəhānı belə görüb əhl-i məʻrifət getdi
Bu ʻəṣrdə sölə Żū`ī **nə var** bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 10). [nə var,]*

nə yerdən: *Neden?*

Nə yerdən ey pərī-rūyum köñüldə intiẓārun var
Ki pozdun əhl-i bəzmün ẖāṭirin sölə nə kārun var *(Gazel 46, Mısra 1). [nə yerdən,]*

nə ʻəcəb: *Niye?*

Lüṭf etməsün baña **nə ʻəcəb** rəḥm eyləməz
Yüz gūsfənd əgər edə qəṣṣabə ilticā *(Gazel 11, Mısra 5). [nə ʻəcəb,]*

nəbī: *Nebi, peygamber.*

ʻĀləmə məʻlūm olubdur qoydıqun ədəb-i dīn
Hīç bir mürsəl **nəbīdə** yoẖdı belə ihtidā *(Gazel 2, Mısra 8). [nəbīdə, -də]*

Budı bizdəki neçə təfriqələr peydādur
Nəbīdür ümməti var söləmə kim mollādur *(Mesnevi 9, Mısra 46). [nəbīdür, -dür]*

nəcābət: *Soyu temiz, soylu, asil.*

Pəs **nəcābət** belə olduğdə ṭəbiʻətdə olur
ʻElm-i ʻürfān vücūdundə səẖāvətdə olur *(Mesnevi 6, Mısra 61). [nəcābət,]*

Yoẖsə çoẖ dünbülü-bāz ism-i bəg əẖz eyləyüb
Özini bir adı bəgliklə **nəcābətli** bilüb *(Mesnevi 6, Mısra 56). [nəcābətli, -li]*

nəcīb: *Soylu, asil.*

Hər kimsə cəhāndə bir **nəcīb** ʻavrət alur
Dünyādə behişt ü ḥūr ilə cənnət alur *(Rübai 6, Mısra 1). [nəcīb,]*

nəcībü`l-nücəbā: *Temiz soylu.*

O **nəcībü`l-nücəbā** cūd Səttār Bəg kim
Fəżl-i cūd ilə adı şöhrət-i Şīrvān oldı *(Kaside 17, Mısra 21). [nəcību`l-nücəbā,]*

Ey **nəcībü`l-nücəbā** zādə-i ẖān-ı Şīrvān
Ki adun tək ḥəsən-i ẖülq ẕātundə şiʻār *(Kaside 6, Mısra 31). [nəcībü`n-nücəbā,]*

nədāmət: *Yaptığı iş veya davranışın sonucunu beğenmeyip yaptığına hayıflanma, pişman olma, pişmanlık.*

Bādə-h∨ārə eləyür gərçi məẕəmmət zāhid
Çəkər āhır özi bu işdə **nədāmət** zāhid *(Gazel 39, Mısra 2). [nədāmət,]*

Bir cigər də aydə almə əkl qıl ẖūn-ı cigər
Yıq gələn qoy qalsun āẖırdə **nədāmət** kimdədür *(Kaside 8, Mısra 12). [nədāmət,]*

nədi: *Nedir? Hangi şeydir?*

Bir ḥəbbə içün birbirini öldüri nā-ḥəq
Derlər **nədi** inṣāf-ı mürüvvət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 22). [nədi,]*

Möʻcüz-i ʻĪsəvī tək cān verür əmvātə ləbün
Nədi ʻeybi dönübən məzhəb-i ʻĪsāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 12). [nədi,]*

Bī-ẖəbərsən dedi yoẖsə **nədi** çārun söləyüm
Yaz Ḥüseyn ẖānə elə məṭləbüvi sən iẓhār *(Kaside 6, Mısra 27). [nədi,]*

nədən: *Neden? Niye? Hangi sebepten?*

Hər qüvvə təndə nāqiṣ olur içələr səni
Bilməm **nədəndi** vəsf bu nöqṣānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 12). [nədəndi, -di]*

Qalmub cəhāndə ẕərrə qədər ẕövq ilə ṣəfā
Yā Rəb təmām ləẕẕət-i dünyā **nədən** gedüb *(Gazel 28, Mısra 6). [nədən,]*

Cūd u səẖā vü məʻrifət āṣārı dəhrdən
Nə vəchdəndi bilmürəm āyā **nədən** gedüb *(Gazel 28, Mısra 10). [nədən,]*

Nədəndi yā Rəb olub çərẖ-i kəc-mədār ẖarāb
Düşüb ṣəfādan olub bāğ u lālə-zār ẖarāb *(Gazel 29, Mısra 1). [nədəndi, -di]*

Söləyüblər ki cəhānə gələcək bir Dəccāl
Bilməyüblər ki mülḥid (?) **nədən** firāvān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 10). [nədən,]*

Cəzbə nədəndi ḥüsn-i dil-ārādə bilmədim
Nəş`ə **nədəndi** bāde-i həmrādə bilmədim Gazel 139, Mısra 1). [nədəndi, -di]*

Cəzbə nədəndi ḥüsn-i dil-ārādə bilmədim

Nəş`ə **nədəndi** bāde-i həmrādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 2). [nədəndi, -di]*

Bī-mə'rifət ġənīdi fəqīr əhl-i mə'rifət
Fəqr ü ġınā **nədəndi** bu dünyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 6). [nədəndi, -di]*

Deyürlər ātəş ara məskən eyləməz āhū
Nədəndi köñlüm ara bəs qılub nişəst gözün *(Gazel 158, Mısra 8). [nədəndi, -di]*

Nədən həm-cinsivə yā ġeyr cinsə yoḫdur əlṭāfun
Yəqinimdür ki yoḫdur səndə şāhīndən nişān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 15). [nədən,]*

Nə muṣḥaf-ı ruḫə nə küfr-i zülfə meyl etdün
Nədəndi döndü o zāhid belə İlāhundan *(Gazel 185, Mısra 6). [nədəndi, -di]*

Hər şey` kəm ü ziyād olur 'āləmdə rəsmdür
Żū`ī **nədən** mənim də ġəmim bir kəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 14). [nədən,]*

Nədən artub bu gecə köñlümün fəryād u fəġānı
Məgər şānə dağıtmış yā ṣəbā zülf-i pərīşānı *(Gazel 252, Mısra 3). [nədən,]*

Nədən olmuş belə āyā bu mədār-ı gərdūn
'Ədl ü inṣāf-ı ulūhiyyətə sıqmaz bu ṣifət *(Kaside 5, Mısra 13). [nədən,]*

Nədəndi ey dil-i ġəm-dīdə belə zār oldım
Bəlā vü dərd [ü] ġəm [ü] möḥnət ilə yār oldım *(Kaside 12, Mısra 1). [nədəndi, -di]*

Nədəndi mūẕī-i ḥeyvān tək tökürsən qan
Saña nə ḥāṣil olur belə qətl ü 'ġārətdən *(Kaside 15, Mısra 17). [nədəndi, -di]*

Bilməm **nədəndi** yoḫdı ṣəfā bu bəhārdə
Nə seyr-i gülşən ü gül ü nə lāləzārdə *(Kaside 19, Mısra 1). [nədəndi, -di]*

Yā Rəb **nədəndi** cümləsi tə`şīrdən qalub
Cām-ı mey ü sürūr-ı ney ü çəng tār də *(Kaside 19, Mısra 11). [nədəndi, -di]*

O rütbədən bu məqāmə **nədən** çatub sölə
'Ulūm ilən bəlī 'elm eyləyüb belə anı *(Kaside 23, Mısra 45). [nədən,]*

Üç il içində **nədən** Rus məktəbdə ṭāliblər
Bilürlər üç dili həm oḫumaqlə yazmanı *(Kaside 23, Mısra 55). [nədən,]*

Bu ḥāləcən qəṣīdəmizə çatmayub ṣılə
Qoymaq **nədəndi** Żū`īni sən muncə intiẓār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 16). [nədəndi, -di]*

Bilməm **nədəndi** yoḫdı ṣəfā bu bəhārdə
Nə seyr-i gülşən ü gül ü nə lāləzārdə *(Kaside 19, Mısra 1). [nədəndi, -di]*

Nədən sölə görək ey bī-nəvā ümmīd olur ḥāṣil
Fələk dūr mehri zā`il yār ġāfil 'ömr müstə'cil *(Tahmis 1, Mısra 23). [nədən,]*

nəf': *Fayda, çıkar, kâr, menfaat.*

Qiymət qoyurlar imdi onə nıṣf-ı ḫərçimi
İnṣāf-ı ḫərc ilə görək bundə **nəf'** var *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 10). [nəf',]*

nəfḫə: *Üfürme, can veren, ihyâ eden üfleme, diriltici nefes.*

Səbā rūḥu`l-Qüdüsdür Məryəm-i İsādan çün kūha
Ki hər bir **nəfḫəsində** yüz Məsīhāvəş hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 6). [nəfḫəsində, -s, -i, -n, -də]*

nəf'i ḥikmət-i 'elm: *İlim hikmetinin faydası.*

Nə ḥāṣil şe'rdən Żū`ī nə **nəf'i ḥikmət-i 'elmün**
Bu sā'ət ṣāḥib-i zər hər hünər əhlindən ə'lādur *(Gazel 40, Mısra 13). [nəf'ī ḥikmət-i 'elmün, -ün]*

nəfīr-i zāğ: *Karga bağırtısı.*

Ṣavt-ı bəlābilə bədəl oldı **nəfīr-i zāğ**
Təqdīrdən baña bu bəlā ərməğan idi *(Gazel 242, Mısra 15). [nəfīr-i zāğ,]*

Ṣavt-ı bülbül dönəcək belə **nəfīr-i zāğə**
Gül ü gülzār-ı cəhān ḫār-ı muğīlān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 13). [nəfīr-i zāğə, -ə]*

nəfs: *Bedene âit yeme, içme vb. ihtiyaçların bütünü, nefis.*

Ḥūr u cənnətdi sənün ṣavm u səlātun də ġərəz
Fikr qıl **nəfsüvədür** gör bu ʿibādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 20). [nəfsüvədür, -üv, -ə, -dür]*

Gör **nəfs** içün 'ibādətini zāhidün haçan
Başın əgərdi səcdəyə gər cənnət olmamış *(Gazel 105, Mısra 9). [nəfs,]*

Susuyub Kövs̱ərə öz **nəfsivə** etdün ṭā'ət
Zāhidā ādəmi cənnətdən atar sū`-i 'əməl *(Gazel 126, Mısra 11). [nəfsivə, -i, -v, -ə]*

Ḫāliqi dəḫi rəsūlu`llāhı inṣāfdı kim
Nəfsdən ötri özündən belə bīzār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 18). [nəfsdən, -dən]*

nəfs-i nāṭiqə-i muṣṭafā: *Muhammed peygamberin konuşan ruhu/kişiliği/özü.*

Ẓāhirdə Mürtəżā deyülür ism-i pākuvə
Bāṭində **nəfs-i nāṭiqə-i Muṣṭafā** 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 14). [nəfs-i nāṭiqə-i muṣṭafā,]*

nəfs-i əmmārə: *Nefsine emreden.*

Zāhidün səcdəsi Allāhımə dögül vallāh
Nəfs-i əmmārəsinə ḥūrī vü ġılmānə imiş (Gazel 107, *Mısra 2). [nəfs-i əmmārəsinə, -s, -i, -n, -ə]*

Zāhidün səcdəsi Allāhımə dögül vallāh
Nəfs-i əmmārəsinə ḥūrī vü ġılmānə imiş *(Gazel 107, Mısra 6). [nəfs-i əmmārəsinə, -si, -n, -ə]*

nəfər: *Kişi, kimse, fert, şahıs.*

Əfsūs ki yoḫ bir **nəfər** 'ārif ki dəm-ā-dəm
Cān-ṭūṭīsinə şəhd-i kəlāmındə şəkər var *(Gazel 42, Mısra 5). [nəfər,]*

Var idi mənim bircə **nəfər** ḫān-ı qədīmim
Bilməm nə olubdur o da əl-ān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 21). [nəfər,]*

Rəsm-i səḫā vücūd-ı cəhāndən olubdı ṭeyy
Yoḫ bir **nəfər** bu ḫəlqün arasındə Ḥātəmī *(Gazel 243, Mısra 4). [nəfər,]*

Meydān-ı 'eşq ḫālīdi yoḫ bir **nəfər** ḥərīf
Nə bir dil-āvərə sər ü sərdār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 5). [nəfər,]*

Şā'ir nə növ' [ilə] desün ḥüsn-i qönçəni

Yoẖ bir **nəfər** [ki] tā oẖuyub qanə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 12). [nəfər,]*
Bir Əmīrẖān Şīrvān igiddən səvāyı dəhrdə
Bir **nəfər** şəẖs-i səẖāvət-pīşə əlān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 18). [nəfər,]*

nəfəs: *Akciğerlere hava alıp verme ve bu yolla alınıp verilen hava, soluk.*

Mürdə cismin ʻāşiqün qılmazdun əḥyā hər **nəfəs**
Möʻcüz-i ʻĪsā əgər ləʻlündə pünhān olmasa *(Gazel 13, Mısra 7). [nəfəs,]*

Yüz il ʻömrün olə hər keçdügin ẖˇāyə qiyās eylə
Sənünçün ʻömr bir āẖır **nəfəsdə** çəkdigün dəmdür *(Gazel 41, Mısra 12). [nəfəsdə, -də]*

Bir **nəfəs** keçməz firāqında o bəd-ẖū dil-bərün
Kim tapulmaz min bəlā mən zār u sər-gərdān içün *(Gazel 152, Mısra 5). [nəfəs,]*

Əgər Fərhād tək zəhr içdün isə yār-ı Şīrīnlə
Vəlīkən şükr qıl āẖır **nəfəs** dildārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 12). [nəfəs,]*

Mürdə cismin ʻāşiqün qılmazdun əḥyā hər **nəfəs**
Möʻcüz-i ʻĪsā əgər ləʻlündə pünhān olmasə *(Gazel 197, Mısra 7). [nəfəs,]*

Bir **nəfəs** vəṣlüvə ey şūẖ dəyişməm bi`llāh
Versələr Tarı bilür gər baña bu dünyānı *(Gazel 250, Mısra 5). [nəfəs,]*

Yüz min il ʻömrün olə çün bir **nəfəsdür** ʻāqibət
ʻÖmr-i bāqīlə cəhāndə şān u şövkət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 15). [nəfəsdür, -dür]*

Çərẖün əlində ʻāciz ü bī-çārə olmuşam
Āẖır **nəfəsdə** baẖ nə güni qarə olmuşam *(Muhammes 3, Mısra 22). [nəfəsdə, -də]*

Āẖır **nəfəsdə** mənbəʻ-i ʻürfānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 49). [nəfəsdə, -də]*

nəfəs-i ʻömr: *Ömür nefesi.*

Tā etməyə āyīnə-i ruẖsārıvı petrə
Āẖır **nəfəs-i ʻömrdə** ḥabs-i nəfəs etdim *(Gazel 130, Mısra 10). [nəfəs-i ʻömrdə, -də]*

nəğmə: *Kulağa hoş gelen âhenkli ses, ezgi.*

Gəh bādə gāh sādə gəhī **nəğmədən** ʻəlāc
Etdim vəlī köñüldən dəfʻ-i ġəmim olmadı *(Gazel 238, Mısra 7). [nəğmədən, -dən]*

Eşitməyüb **nəğmədə** şūr u nəvā
ʻEyb dögül anlamasə bī-nəvā *(Mesnevi 5, Mısra 91). [nəğmədə, -də]*

nəğmə-i şīrīn: *Tatlı nağme.*

Müġənniyān ẖˇoş-āvāz Bārbəd-i āhəng
Dolubdı **nəğmə-i şīrīni** ilə mülk-i cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 24). [nəğmə-i şīrīni,]*

nəğmə-ı tār u dəf: *Tar ve Def musikisi, nağmesi.*

Żū`ī tək bang-ı mü`əẕẕindən olub āsūdə
Nəğmə-i tār u dəf ü bərbəṭ-i ẖoş-ẖ√anə gedəm *(Gazel 140, Mısra 14). [nəğmə-ı tār u dəf,]*

nəğmə-i tār: *Tar nağmesi.*

Hansı şīrün bənd edüb dil-mürğini ey ḥūr-liqā
Ya dəf [ü] ṭənbūr yā kim **nəğmə-i tārun** sənün *(Gazel 179, Mısra 6). [nəğmə-i tārun, -un]*

nəğmə-sāz: *Nağme yapan, şarkı söyleyen.*

Nə qədr gūşə-i gülşəndə **nəğmə-sāz** edəsən
Gəlür qulağə müẖālif nəvā-yı tār ẖarāb *(Gazel 29, Mısra 7). [nəğmə-sāz,]*

Bülbül-i şūrīdə olub **nəğmə-sāz**
Vüṣlət-i güldən oẖuyur şāh-nāz *(Mesnevi 10, Mısra 5). [nəğmə-sāz,]*

nəğmə-sərā: *Şarkı okuyan, türkü söyleyen.*

*Bülbüldə var nə **nəğmə-sərālıq** nə güldə rəng*
ʻeşq ātəşinə yanmaqı pərvānədən gedüb(Gazel 28, Mısra 7). [nəğmə-sərālıq, -lıq]

nəhār: *Gündüz, gün.*

Zülf ü ruẖun firāqı ilə ey pərī-liqā
Fikr eylə Żū`iyə necə leyl ü **nəhār** olur *(Gazel 82, Mısra 10). [nəhār,]*

Şəb düşin[i] eləyirdüm neçə yüz min əfkār
Ki ṣabāḥ qış gələcək necə keçər leyl [ü] **nəhār** *(Kaside 6, Mısra 2). [nəhār,]*

İlāhi saẖla bəlādan özini övlādın
Bu dərd ẕikrinə hər leyl hər **nəhār** oldım *(Kaside 12, Mısra 28). [nəhār,]*

Yoẖdur bir ağ gün mən-i bəẖti qara içün
ʻÖmrüm keçir ʻəbəṣ belə leyl ü **nəhār** ilə *(Kaside 21, Mısra 12). [nəhār,]*

Zülf ü ruẖsārı həvāsı ilə ẖˇoşdı ḥālım
Getcəgin rūz u şəbim leyl ü **nəhārım** getdi *(Gazel 248, Mısra 6). [nəhārım, -ım]*

nəhl: *Hurma ağacı.*

Cəhān bāğında bir ẖˇoşgīdə **nəẖlə** bənzərəm mən kim
Nə bir şāẖım nə sāyəm nə şükūfə nə bərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 11). [nəẖlə, -ə]*

Dəhr bāğında qurı **nəẖlə** dönübdür cismim
Köñlümün meyvəsi çün bərk ilə bārım getdi *(Gazel 248, Mısra 11). [nəẖlə, -ə]*

nəhl-i ʻeyş: *Eğlence, içki ağacı.*

Ḫüşk oldı **nəẖl-i ʻeyş** ü nihāl-i ümīdimiz
ʻÖmrimdə bir ḥədīqə-i ʻeyşim nəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 3). [nəẖl-i ʻeyş,]*

nəhl-i pür-ənvārdan: *Işık, nur dolu ağaç.*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim [ol] bəlā-keşə
Bir cüz`də san **nihān pür-ənvārdən** gəlüb *(Gazel 27, Mısra 8). [nəẖl-i pür ənvārdan, -dan]*

nəhl-i ṣəfā: *Hurma ağacının safası; Fidan gibi uzun ve ince vücutlu güzelle hemhal olma.*

Qurudı **nəẖl-i ṣəfā** ṣarṣar-ı ḥəvādiṣ ilə
Töküldi gör nə ṣifət bərg ü bārım āẖırdə *(Gazel 198, Mısra 7). [nəẖl-i ṣəfā,]*

nəhl-i ṭūbā: *Cennetteki hurma ağacı.*

Nəẖl-i ṭūbā vəṣfin eylər ẖəlqə vāʻiẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ẖurāmānun görüb *(Gazel 19, Mısra 3). [nəẖl-i ṭūbā,]*

Nəẖl-i ṭūbā vəṣfın eylər ẖəlqə vāʻiẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ẖurāmānun görüb *(Gazel 31, Mısra 3). [nəẖl-i ṭūbā,]*

Nəẖl-i ṭūbāyə verür riżvān həmīşə pərvərīş
Tā ki bir gün eyləsün sürūr u əlvān ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 7). [nəẖl-i ṭūbāyə, -y, -ə]*

nəḥv: *Söz dizimi, cümle bilgisi, sentaks.*

ʻĀcizəm mədḥivə hər **nəḥv** ilə tövṣīf eləsəm
Āftābə verürəm şöʻlə-i şuʻāʻnı ṣifət *(Kaside 5, Mısra 43). [nəḥv,]*

Gedüb iẓhār elə ol sərvərə ḥāl-i zārun
Tā kifāyət edə hər **nəḥv** saña olsə mərām *(Kaside 13, Mısra 28). [nəḥv,]*

Hər **nəḥv** olə Żū`ī saña bəndədür
Duʻā-gūdur ẖidmətə pāyəndədür *(Mesnevi 10, Mısra 57). [nəḥv,]*

nəhy: *Birini bir şeyden alıkoyma, bir şeyin yapılmasını yasak etme, menetme, engelleme.*

Bādəyə ġiybət ü məğrūrluqı tay dutaq
Ġiybətün **nəhyinə** var çün neçə ʹāyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 14). [nəhyinə, -i, -n, -ə]*

Bādənün **nəhyinə** bir fāctənibū ləfzi gəlüb
İmdi çək eylədiyün feʻlə həcālət zāhid *(Gazel 39, Mısra 15). [nəhyinə, -i, -n, -ə]*

Nə ẖüld olaydı nə ādəm nə ḥīlə-i şeyṭān
Nə əmr ü **nəhy** nə təqdīr-i kun fəkān (?) ey kāş *(Gazel 106, Mısra 10). [nəhy,]*

nəhəng: *Büyük, iri.*

Müsəẖẖər etdi ʻulūm ilə fīl ü bəbr ü pələng
Əsīr qıldı fərāsət **nəhəng** dəryānı *(Kaside 23, Mısra 44). [nəhəng,]*

nəʻīm-i cəhān: *Dünya nîmeti, bolluk.*

Gözimə cümlə **nəʻīm-i cəhān** cəhīm gəlür
Nə növʻlən keçəcək bilmürəm zəmān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 5). [nəʻīm-i cəhān,]*

nəīnki: *-da/-de anlamında iştirak bağlacı. Karşılaştırma ve birliktelik anlamı katar.*

Nəīnki bir qurı ʻəmmāmə vü ʻəyālı olə
Vəlīk bilməyə imlānı yā ki inşānı *(Kaside 23, Mısra 51). [nəinke,]*

Nəīnki bizdəki tək ẓāhirīn edə bər-bād
ʻƏbā qəbā uzun arẖaluq u ʻimāmət ilə *(Kaside 20, Mısra 25). [nəīnki,]*

nəkīsā: *Hüsrev Perviz`in müzisyenlerinden biridir.*

Gülüstān içrə olmuş hər gül-i növẖīz bir Ḫosrov
ʻAnādil Bārbəd bu bəzmə bülbüllər **Nəkīsādur** *(Gazel 40, Mısra 4). [nəkīsādur, -dur]*

nəm: *Yaş, nem.*

Gedəndə görmədim ol āftāb-ruẖsārun
Qoyub köñüldə kədər çeşmim içrə **nəm** getdün *(Gazel 163, Mısra 12). [nəm,]*

Ḫüşk oldı nəẖl-i ʻeyş ü nihāl-i ümīdimiz
ʻÖmrimdə bir ḥədīqə-i ʻeyşim **nəm** olmadı *(Gazel 238, Mısra 4). [nəm,]*

nəmrūd: *Hz. İbrâhim'i ateşe attıran ve Bâbil'in kurucusu olduğu söylenen hükümdar.*

Odlarə əgər saldısə **Nəmrūd** vəlīkən
Nār oldı Birāhīmə gülüstān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 9). [nəmrūd,]*

nəmək: *Tuz.*

Görəndə şərḥə şərḥə köñlümi eylə təkəllüm kim
Bu ʻādətdür **nəmək** pāşīdə eylərlər kabāb içrə *(Gazel 188, Mısra 6). [nəmək,]*

nəng: *Ün, şan, şöhret.*

Ār etmə kūy-ı yārdə Żū`ī gədālıqı
ʻĀşiqdə kim görübdi ki **nəng** ilə nām olur *(Gazel 77, Mısra 14). [nəng,]*

Nədür çəkmək ayaġ əl ṭəʻnəsilə yār kūyından
Məgər bilməzsən ʻāşiqlərdə Żū`ī **nəng** [ü] nām olmaz *(Gazel 93, Mısra 14). [nəng,]*

Götürmişdüq köñüldən **nəng** [ü] nām u ʻār sevdāsın
Diyār-ı ʻeşqdə Məcnūn ilə həm-ẖānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 7). [nəng,]*

nəqd: *Sevgilinin güzellikleri.*

Gər cānımı ləʻlün həvəsi alsə ʻəcəb yoẖ
Kim **nəqdləri** bādə-i reyḥān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 4). [nəqdləri, -lər, -i]*

nəqd: *Elde bulunan geçerli para, akçe.*
Bilməm nə növʻlən keçəcək bu bəhārımız
Nə **nəqdimiz** nə meykədədə ʻetibār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 6). [nəqdimiz, -imiz]*

Qurubdur Yūsif-i gül Mişr-i gülşən içrə bāzārın
Dutub cān **nəqdin** əldə şanki bülbüllər Züleyẖādur *(Gazel 40, Mısra 8). [nəqdin, -i, -n]*

Mətāʻ-ı ʻeyş ü ʻişrət çoẖdı dünyānun dükānında
Bizim nə **nəqdimiz** var ondə nə bāzārımız yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 4). [nəqdimiz, -imiz]*

Dünyā köçübdi āẖirətə bir ẓəẖīrə qoy
Cān **nəqdi** Żū`iyā nə qədər ġārət olmamış *(Gazel 105, Mısra 14). [nəqdi, -i]*

Ġəm odur ki olmuyə cām-ı şərābə **nəqdimiz**
Bādə olsun tək nə qədri möḥnət olsə ġəm dögül *(Gazel 125, Mısra 3). [nəqdimiz, -imiz]*

Ey Yūsif-i zəmānə Züleyẖā ṣifət bugün
Cān **nəqdi** əldə gör ki ẖərīdārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 4). [nəqdi, -i]*

nəqd: *Elde bulunan, nakit, sermaye.*

Ol pādşəhim bādəyə meyl etdügi gündən
Cān **nəqdini** hər şāmdə nəẕr-i asəs etdim *(Gazel 130, Mısra 6). [nəqdini, -i, -n, -i]*

nəqd-i cān: *Can sermayesi.*

Cəmʻ oldı müştərī dutubən əldə ***nəqd-i cān***
N`oldı ki Yūsifim belə bāzārə gəlmədi (Gazel 221, Mısra 7). [nəqd-i cān,]

Əgərçi olmasa də **nəqd-i cānımız** məqbūl

Yanında ẕərrə qədər bārī e'tibārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 5). [nəqd-i cānımız, -ımız]*

nəqd-i firdövs-i bərīn: *Yüce Firdevs cenneti sermayesi.*

Nəqd-i firdövs-i bərīn ḥāṣil qılub yüz sūr ilə
Əyləşürlər rövżələrdə bādə-peymālar genə *(Gazel 217, Mısra 3). [nəqd-i firdövs-i bərīn,]*

nəql: *Anlatma.*

Hər bəzmdə ki bādə-i ḥəmrādan olmasa
Nəql ü məzə o lə'l-i şəkər-ḫādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 2). [nəql,]*

nəqqāş: *Renkli resim ve tezyînat yapan sanatkâr, kitapları resimleyen, kap ve sayfalarını süsleyen, mîmârî eserlerin tavan ve duvarlarını, çinileri, toprak kapları vb.lerini resim ve şekillerle bezeyen süsleme ustası; Allah.*

Āb u ātəşdi ləbün mey kimi gül bərgi üzi
Necə ustāddı yā Rəb bu ṣuvər-**nəqqāşı** *(Gazel 247, Mısra 12). [nəqqāşı, -ı]*

nəqqāş-i əzəl: *Allah.*

Sən təki bir gözəl olmaqlıqə **nəqqāş-ı əzəl**
Gecə gündüz məh ü ḫᵛurşīdə verür yüz ṣayqəl *(Gazel 126, Mısra 1). [nəqqāş-i əzəl,]*

nəqş: *Resim, tasvir; İşleme.*

Nəqşbənd-i kārgāh-ı dəhr gūyā çəkməyüb
Şadlıq-**nəqşin** mən-i dil-ḫəstə vü ḥeyrān içün *(Gazel 152, Mısra 8). [nəqşin, -i, -n]*

nəqş et-: *Resmini, tasvîrini yapmak, resmini çizmek; Yaratmak.*

Mā`il-i mūr-ı ḫəṭün mülk-i Süleymān istəməz
Nəqş edübdür ḥūrdən ə'lā səni ṣūrətgərün *(Tahmis 3, Mısra 6). [nəqş edübdür, -üb, -dür]*

nəqşbənd-i kārgāh-ı dəhr: *Dünya atölyesinin nakkaşı, ressamı.*

Nəqşbənd-i kārgāh-ı dəhr gūyā çəkməyüb
Şadlıq-nəqşin mən-i dil-ḫəstə vü ḥeyrān içün (Gazel 152, Mısra 7). [nəqşbənd-i kārgāh-ı dəhr,]

nərgis-i bīmār: *Süzgün bakış.*

Bir şānə çək ol zülf-i pərīşānə 'Əleykān
Desəm nə rəvā gözlərün **nərgis-i bīmār** *(Muhammes 4, Mısra 32). [nərgis-i bīmār,]*

'Uryān edübdi **nərgis-i bīmārı** sər-nigūn
Həm-dəm qılubdı gör gül-i ḥəmrānı ḫār ilə *(Kaside 21, Mısra 5). [nərgis-i bīmārı, -ı]*

nərgis-i cādū: *Sevgilinin sihirbazlık eden gözü.*

'Āşiq öldürməyə müjgānın edüb ḫəncər-i tīz
Qəṣd eyləyənə ol **nərgis-i cādūlarə** baḫ *(Gazel 35, Mısra 4). [nərgis-i cādūlərə, -lər, -ə]*

nərgis-i fəttān: *Baştan çıkaran göz.*

Qurban olum ol **nərgis-i fəttānə** 'Əleykān
Ḫəm ḫəm tökülən zülf-i pərīşānə 'Əleykān *(Muhammes 4, Mısra 1). [nərgis-i fəttānə, -ə]*

nərgis-i məḫmūr: *Süzgün bakış, göz.*

Salmasun **nərgis-i məḫmūruva** zülfün sāyə
Qoymə şāh-bāzə olə zāğ [u] zəġanın həm-sāyə *(Gazel 209, Mısra 1). [nərgis-i məḫmūruva, -uv, -a]*

nərgis-i mərdüm: *Sevgilinin süzgün bakışı, nergis çiçeği gibi göz bebeği.*

Meḥrāb qaşınə könül aldanma əgmə baş
Baḫ görkəmində **nərgis-i mərdüm**-firībi var *(Gazel 44, Mısra 8). [nərgis-i mərdüm,]*

nərgis-i məstān: *Sarhoş, süzgün göz.*

Bīmār tənim **nərgis-i məstānə** 'Əleykān
Bu şəhrdə var gərçi həzārān büt-i zībā *(Muhammes 4, Mısra 21). [nərgis-i məstānə,]*

nərīmān: *Avesta`da dünya pehlivanı Gerşasp`ın çok sayıdaki sıfatlarından biri olarak geçer.Ama zamanlar özel isme dönüşüp Gerşasp`ın oğlunun adı olmuştur. Neriman, Rüstem`in atası ve Sam`ın babasıdır.*

Hanı Bəhrām ü Sifəndār u **Nərīmān** ilə Sām
Əsüb onlar ṭərəfə gör nə ṣifət ṣarṣar-ı Sām *(Mesnevi 15, Mısra 19). [nərīmān,]*

nərrād-ı qəżā: *Tavla ustası (gibi olan) kader.*

Nərrād-ı qəżā çəküb baña dav
Gəldi o məqāmə bir piristav *(Mesnevi 7, Mısra 17). [nərrād-ı qəżā,]*

nəşāṭ: *Sevinç, neşe, sürur.*

Nə **nəşāṭı** məclisün gər ondə cānān olmasa
Sā`ir ə'żānun nə sūdı təndə gər cān olmasa *(Gazel 14, Mısra 1). [nəşāṭı, -ı]*

Əvvəlki ḥüsn cəzbəsi cānānədən gedüb
'Eyş ü **nəşāṭ** gūşə-i mey-ḫānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 2). [nəşāṭ,]*

Nə bāğlardə ṣəfā var nə meydə 'eyş ü **nəşāṭ**
Dönüb zəmānə olub dövr-i rūzgār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 3). [nəşāṭ,]*

Qalub nə güldə nə gülşəndə bir **nəşāṭ**-əṡəri
Olub təmām cəhān içrə hər nə var ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 11). [nəşāṭ,]*

Zimistānı bəhār eylər **nəşāṭ**-əsbābın āmādə
Kimün kim sīm ilə zər kīsəsində ləḫẓə peydādur *(Gazel 40, Mısra 11). [nəşāṭ,]*

Gecə günüz keçinürdi **nəşāṭ** ilə ḥālım
Nə fikr-i rövżə nə bīm-i 'əẕāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 11). [nəşāṭ,]*

Gecə günüz keçinürdi **nəşāṭ** ilə ḥālım
Nə fikr-i rövżə nə bīm-i 'əẕāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 11). [nəşāṭ,]*

Hər şəb ki bəzmim içrə o māh ilə cām olur
'Eyş ü **nəşāṭ** ləẕẕət-i dünyā təmām olur *(Gazel 77, Mısra 2). [nəşāṭ,]*

Żū`iyā 'eşqün nə olsə ḥāṣili vācibdi çək
Ya sürūrın yā **nəşāṭın** yā bəlāsın yā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 10). [nəşāṭın, -ı, -n]*

Bārī o gəlmədisə ġəmim dəf' etməgə
Sən nīşə ey **nəşāṭım** olan bādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 6). [nəşāṭım, -ım]*

Nə var **nəşāṭ** meykədə ṣəḫnində 'ārifə

Nə bir əs̱ər nə nəş`ə mey-i ḫᵛoş-güvārdə *(Kaside 19, Mısra 9). [nəşāṭ,]*

Vermir **nəşātı** ḫāṭirə nə şūḫ-ı şāh-nāz
Nə ẕərrə qədri şūr u humāyūn ḥiṣārdə *(Kaside 19, Mısra 7). [nəşātı, -ı]*

ʻÖmrün keçürtmə dərd ilə ʻeyş ü **nəşāt** qıl
Az cəng eylə ḥökm-i Ḫudāvəndgār ilə *(Kaside 21, Mısra 31). [nəşāt,]*

Eyləyürdük dəm-bə-dəm ʻeyş ü **nəşāṭ**
Hər çəməndə döşəyirdük bir büsāṭ *(Mesnevi 4, Mısra 13). [nəşāṭ,]*

Bu ʻanādil bu bəlābil bu gülüstān bu çəmən
ʻEyni cənnətdi **nəşāṭ** eylə əgər ādəmsən *(Mesnevi 15, Mısra 10). [nəşāṭ,]*

Yā Rəb olur mu bir də görəm ol zəmānəni
ʻEyş ü **nəşāṭ** u ṣöḥbət-i çəng ü çəġānəni *(Müseddes 1, Mısra 26). [nəşāṭ,]*

<u>nəṣb:</u> *Soy, soy sop, atalar, dedeler silsilesi.*

Qəsəm deməkliqə mollāsını edüb təʻyīn
Şikəstə ḫāṭirimə **nəṣb** ilə verüb tərīn *(Mesnevi 14, Mısra 22). [nəṣb,]*

<u>nəṣīb:</u> *Bir kimsenin payına düşen şey, hisse.*

Hər bir kəsün ki sən kimi ey məh ḥəbībi var
Bəh bəh əzəl günündə səʻādət **nəṣībi** var *(Gazel 44, Mısra 2). [nəṣībi, -i]*

Hər bir Sikəndərə dögül āb-ı bəqā **nəṣīb**
Ḫiżr olmayan bu çeşme-i ḥeyvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 5). [nəṣīb,]*

Yā Rəb məni bu ḥāl ilə ḫilqət nöçün etdün
Hər gündə **nəṣībim** ġəm ü möḥnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 2). [nəṣībim, -im]*

Olsun **nəṣībi** dostuvun şīr ü şəhd ü nūş
Batsun gözinə düşmənivün tīr ü nīş ü ḫār *(Kaside 9, Mısra 35). [nəṣībi, -i]*

Dünyādə ḫānə məscid ü mey-ḫānədür vəlī
Olmub bizə **nəṣīb** iki ḫānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 4). [nəṣīb,]*

<u>nəsīb-i dərd:</u> *Keder payı.*

Əğyāra vermə dərd ü ġəmin ol pərīvəşün
Yā Rəb **nəsīb-i dərdini** qıl āşnālarə *(Gazel 201, Mısra 6). [nəsīb-i dərdini, -i, -n, -i]*

<u>nəsībə-i əhrīmən:</u> *Ehrimen`in nasibi.*

Saldun ləbün kənārınə zülf-i siyāhıvı
Əngüştəri **nəsībə-i Əhrīmən** eylədün *(Gazel 164, Mısra 10). [nəsībə-i əhrīmən,]*

<u>nəṣīḥət:</u> *Nasihat, öğüt.*

Bir Żū`ī-i fəqīr dögüldür ġazetçilər
Hər gün deyür cəmāʻətə belə **nəṣīḥəti** *(Kaside 2, Mısra 36). [nəṣīḥəti, -i]*

Nə qədri söylədi İrşād Mollā Nəṣrə`d-dīn
Bu yaḫşı sözləri yüz vəʻẓ min **nəṣīḥət** ilə *(Kaside 20, Mısra 44). [nəṣīḥət,]*

<u>nəṣīḥət-gū:</u> *Nasihat eden.*

Ey **nəṣīḥət-gū** çək al āḫır məni əfkārdan
Almış əldən iḫtiyārın żidd-i fānī köñlümün *(Gazel 161, Mısra 7). [nəṣīḥət-gū,]*

<u>nəsl-bā-nəsl:</u> *Nesilden nesile.*

Nəsl-bā-nəsl səḫāvət sizə irs̱ ilə çatub
Kimsə bu qiṣṣəni hərgiz edə bilməz inkār *(Kaside 6, Mısra 33). [nəsl-bā-nəsl,]*

<u>nəsl-i ādəm:</u> *İnsan nesli.*

Nə vəṣl olaydı İlāhī nə hicr-i pür-ġəm olaydı
Nə ḥūr u cənnət ü ġılmān nə **nəsl-i ādəm** olaydı *(Gazel 244, Mısra 2). [nəsl-i ādəm,]*

Nəsl-i ādəmdə sənün tək məh-i ḫᵛurşīd-liqā
Gər mələk gəlsə inanmam gələcək dünyāyə *(Gazel 194, Mısra 3). [nəsl-i ādəmdə, -də]*

<u>nəsl-i yəʻqūb:</u> *Yakub, Ken'an diyârında, yâni Fenike denilen Sayda, Sûr ve Beyrut ile Filistin ve Sûriye'nin bir kısmından ibâret olan bölgede yaşayan insanlara gönderilen peygamber. İsmi Yakub olup İbrânicede Saffetullah, yâni "Allahü teâlânın sâf ve temiz kıldığı kul" mânâsına gelmektedir. Diğer adı İsrail olup "Allah'ın kulu" mânâsına gelmektedir. İbrahim aleyhisselamın küçük oğlu olan İshak aleyhisselamın oğludur. Yakub`un nesli.*

Ey Yəhūdā **nəsl-i Yəʻqūb** ism-i Yūsif ḥüsn kim
Ḥüsnüvə min müştərī yüz məh ḫərīdār eylədün *(Gazel 181, Mısra 3). [nəsl-i yəʻqūb,]*

<u>nəsrīn:</u> *Yaban gülü, ağustos gülü, Mısır gülü, Van gülü gibi isimler alan bir cins gül.*

Bu müşkīn-mūy u **nəsrīn**-rūy tərsā-bəççələr bi`llāh
Alurlar dīni əldən bunlar ilə nə səyāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 7). [nəsrīn,]*

Sünbül [ü] gül lālə vü **nəsrīn** ü bāğ
Sīnə-i firdövsə qoyub tāzə dāğ *(Mesnevi 5, Mısra 39). [nəsrīn,]*

Cūş edüb yerdən çıḫub **nəsrīn** süsən nəstərən
Seyr-i gülizār elər yüz nāzənīn-i gül-bədən *(Murabba 1, Mısra 13). [nəsrīn,]*

<u>nəstərən:</u> *Yaban gülü, ağustos gülü, nesrin.*

Cūş edüb yerdən çıḫub nəsrīn süsən **nəstərən**
Seyr-i gülizār elər yüz nāzənīn-i gül-bədən *(Murabba 1, Mısra 13). [nəstərən,]*

<u>nəşv ü nəmā:</u> *Gelişme, büyüme, gelişim.*

Növ-bəhār oldı genə seyr-i ṣəfā istər köñül
Səbzələr tək bādədən **nəşv ü nəmā** istər köñül *(Gazel 122, Mısra 2). [nəşv ü nəmā,]*

<u>nəş`ə:</u> *Gönülde duyulan ve dışa vuran ferahlık hâli, üzüntüsü olmamaktan ileri gelen ve kendini çeşitli şekillerde belli eden iç ferahlığı, sevinç, sürur.*

Sən edən fısqlərün **nəş`əsi** yoḫ ləzzəti yoḫ
Meyde var ẕövq ü fərəḥ ʻişrət ü ləzzət zāhid *(Gazel 39, Mısra 17). [nəş`əsi, -s, -i]*

Ləb-i dildār tək var bādə-i gül-gündə gər **nəş`ə**
Nə sūd ondan ki tīz başə çıḫar qalmaz müdām olmaz *(Gazel 93, Mısra 7). [nəş`ə,]*

Ləbün ẕövqi əgər mey-**nəş`əsindən** gəlməsə yoḫ ʻeyb
Ki nūr-ı āftāb əlbəttə kim meh-tābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 7). [nəş`əsindən, -si, -n, -dən]*

Cəzbə nədəndi ḥüsn-i dil-ārādə bilmədim
**Nəş`ə** nədəndi bāde-i həmrādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 2). [nəş`ə,]*

Mey **nəş`əsini** görməmiş ‘eşqün məzāqını
Zāhid sölər ki mə‘rifətim var bu ād ilə *(Gazel 193, Mısra 3). [nəş`əsini, -ə, -si, -n, -i]*

Nə var nəşāṭ meykədə ṣəḥnində ‘ārifə
Nə bir əs̱ər nə **nəş`ə** mey-i ḫ̌oş-güvārdə *(Kaside 19, Mısra 10). [nəş`ə,]*

Ey ḫ̌oş ol vəqt ki mən sākin-i mey-ḫānə idim
Başdə mey **nəş`əsi** həm məşrəb-i cānānə idim *(Mesnevi 1, Mısra 14). [nəş`əsi, -s, -i]*

nəş`ə-i behcət: *Güzellik sevinci.*

Var idi mey-i nābdə çoḫ z̤övq ü ṣəfālar
Pəs ondə olan **nəş`ə-i behcət** hara getdi *(Kaside 24, Mısra 4). [nəş`ə-i behcət,]*

nəş`ə-i mey: *Şarap sevinci, mutluluğu.*

Ləbün z̤övqi pərī-rūyım şərāb-ı nābdan gəlməz
Bu rövşən əmrdür kim **nəş`ə-i mey** ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 2). [nəş`ə-i mey,]*

nəsəb: *Soy, soy sop, atalar, dedeler silsilesi.*

Əlā ey sərvər-i vālā-**nəsəb** kim bu cəhān içrə
Dil [ü] dəst-i göhər-məşḥūnlə min dəryā vü kānım var *(Kaside 7, Mısra 31). [nəsəb,]*

Həm ḥəsəb həm **nəsəbdə** bī-həmtā
İsmi tək həm özi böyük aqa *(Mesnevi 2, Mısra 3). [nəsəbdə, -də]*

Ey şāh-ı iqlīm fünūn-ı ədəb
Cəm‘ idi z̤ātundə ḥəsəb həm **nəsəb** *(Mesnevi 5, Mısra 74). [nəsəb,]*

Ey şəh-i iqlīm fünūn-ı ədəb
Z̤ātıña mużmər ḥəsəb u həm **nəsəb** *(Mesnevi 10, Mısra 48). [nəsəb,]*

nəşə-i lə‘l-i ləbün z̤övqü: *Kırmızı dudağın neşesinin zevki.*

Nəş`ə-i lə‘l-i ləbün z̤övqüni zāhid bilsə
Kāfirəm meyl eləyə Kövsər ilə ḥavrāyə *(Gazel 209, Mısra 7). [nəşə-i lə‘l-i ləbün z̤övqüni, -ü, -n, -i]*

nəşə-i mey-i şəhbā: *Al kırmızı şarabın sevinci.*

Hər kim ki **nəş`ə-i mey-i şəhbānı** anlamaz
Bi`llāh ki z̤övq-i Kövsər ü ḥūrānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 1). [nəşə-i mey-i şəhbānı, -n, -ı]*

nəşə`-i cām: *Kadeh sevinci.*

Əlimdə sāğər-i bādə başımdə **nəş`ə`-i cām**
Gözimdə ‘āriż-i cānānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 7). [nəşə`-i cām,]*

nəvā: *Nağme, âhenk, ses.*

Dəm-bə-dəm gülşənlər içrə bülbül-i şūrīdə tək
Ərganūn u tārdən şūr u **nəvā** istər köñül *(Gazel 122, Mısra 4). [nəvā,]*

Dügāh-ı şübḥ ü şām içrə māni oldum ki şūr ilə
Səmā‘ eylərdi gūşum gəh segāh u gəh **nəvā** səndən *(Gazel 168, Mısra 14). [nəvā,]*

Nə güldə ‘əṭr var nə bülbüldə bir **nəvā**
Nə z̤övq-i sāyə ‘ər‘ər ü sərv çinārdə *(Kaside 19, Mısra 3). [nəvā,]*

Qədəm bas gülüstānə bāğ ara gör kim nə şūr ilə
Nəvālar sāz edüb ‘uşşāq içün qumrī-i dīvānə *(Kaside 22, Mısra 8). [nəvālar, -lar]*

Eşitməyüb nəğmədə şūr u **nəvā**
‘Eyb dögül anlamasə bī-**nəvā** *(Mesnevi 5, Mısra 91). [nəvā,]*

Tā ki düşə başımə şūr u **nəvā**
Şərḥ elim hər nə ki var mā-cərā *(Mesnevi 10, Mısra 13). [nəvā,]*

nəvālə: *Gerekli yiyecek ve içecek şeyler, azık.*

O kərəm kānı kim müdām ondan
Hər zəmāndə **nəvālə**-ḫ̬ār oldun *(Kaside 16, Mısra 18). [nəvālə,]*

nəvālə-ḫār: *Azık yiyen, kısmet alan.*

Müdām-ı cədd u əbūndan **nəvālə-ḫ̌ār** oldım *(Kaside 12, Mısra 24). [nəvāləḫār,]*

nəvā-yı tār: *Tar nağmesi, ahengi.*

Nə qədr gūşə-i gülşəndə nəğmə-sāz edəsən
Gəlür qulağə müḫālif **nəvā-yı tār** ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 8). [nəvā-yi tār,]*

**nəvā`ī-i nüktə-dān:** *Nükteli söz söyleyen Nəvā`ī.*

Vəzīr idi **Nəvā`ī-i nüktə-dān**
Gör necə Ḫəyyāmə olub pāsbān *(Mesnevi 10, Mısra 23). [nəvā`ī-i nüktə-dān,]*

nəyə: *Ne için?*

Qıl tərəḥḥüm elə bir tīğ ilə səd-pārə məni
Nəyə lāzımdı sər ü cism ü dil [ü] cān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 6). [nəyə,]*

nəyə hesāb: *Neyin yerinedir, neyin hesabıdır.*

Dəmlər ki ol zəmān keçinüb yāḫşı ḫ̬ābdur
Ey cān bu günlərün **nəyə** sölə **hesābdur** *(Müseddes 1, Mısra 22). [nəyə hesābdur,]*

nəzākət: *Terbiye, edep, kibarlık, zarâfet.*

Açılmış gülşən içrə yüz gül ü rə‘nā **nəzākətlə**
Verübdür nāmiyə min zīb-i zīnətlər gülüstānə *(Kaside 22, Mısra 5). [nəzākətlə, -lə]*

Bülbül [ü] qumrī açub şövq ilə hər yan pər ü bāl
Göstərübdür gül-i həmrā nə **nəzākətlə** cəmāl *(Mesnevi 15, Mısra 6). [nəzākətlə, -lə]*

naẓārə: *Bakma, bakış, seyretme.*

Ey dil **naẓārə** eylə kim ol dil-rübā keçər
‘Uşşāqə nāz ilə eləyüb yüz cəfā keçər *(Gazel 51, Mısra 1). [naẓāra,]*

Dutmə ṭüğyān edüb ey əşk gözim rövzənini
Səni Tarı qoy edim oñlə **naẓārə** məni *(Gazel 224, Mısra 4). [nəẓāra,]*

Ruḫsārıvə ol gün ki gözim qıldı **naẓārə**
Lə‘lün həvəsi saldı dil ü cānə şərārə *(Muhammes 4, Mısra 27). [nəẓārā,]*

<u>nəẓārə:</u> *Bakma, bakış, seyretme.*

Ṣəḥrā vü bāğ versə də firdövsdən nişān
Göz açmağə **nəẓārəyə** məndə dimāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 6). [nəẓārəyə, -y, -ə]*

Ey dil **nəẓārə** eylə cəhān kār u bārınə
Aldanmə gülşən ü gülünə növ-bəhārınə *(Gazel 207, Mısra 1). [nəẓārə,]*

Edeydük hər ṭərəfə seyr dəst dər-gərdən
Nəẓārəyə bizə rəşk ilə hər nigār gələydi *(Gazel 235, Mısra 6). [nəẓārəyə, -y, -ə]*

Nəẓārə eylə təvārīḫə gör bənī ādəm
Necə tərəqqi edüb imdi bəd-i ḫilqətdən *(Kaside 15, Mısra 29). [nəẓārə,]*

Qāni'di köñül bir qurı **nəẓẓārəyə** ḫeyrçün
Cövr-i sitəmindən rəh-i **nəẓẓārə** tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 5). [nəẓẓārəyə, -y, -ə]*

Nə ġəm sənsiz gözüm gər giryədən ey māh kūr olsun
Rəqībimdir yüzün **nəẓẓārəsindən** qoy ki dūr olsun *(Gazel 150, Mısra 2). [nəẓẓārəsindən, -si, -n, -dən]*

Yüzün **nəẓẓārəsindən** mən' edübdür Żū`īni zülfün
Bu kāfir əldən almış dīnini gör kim müsəlmānun *(Gazel 160, Mısra 13). [nəẓẓārəsindən, -si, -n, -dən]*

Żū`ī məh-i cəmāluvə **nəẓẓārə** qılmaqə
Dil ḫəlvətinə dīdələrim rövzən eylədün *(Gazel 164, Mısra 17). [nəẓẓārə,]*

<u>nəẓārə qıl-:</u> *Nazar etmek, bakmak.*

Şirvān Kürün ki vādī-ələmindən arturub
Qılson nəẓārə hər yaña nūr-ı Ḫudā keçər *(Gazel 51, Mısra 4). [nəẓāra qılson, -son]*

Köñül bir 'ibrət ilə **qıl nəẓārə** dünyānı
Bu beş gün 'ömr içün incitmə çoḫ gözəl cānı *(Kaside 23, Mısra 1). [nəẓārə qıl,]*

<u>nəẓārə-i gül-i ruḫsār:</u> *Sevgilinin gül yanağına bakma.*

Nəẓārə-i gül-i ruḫsārının həvāsı ilə
Nə dildə fikr nə çeşmimdə ḫᵛāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 3). [nəẓārə-i gül-i ruḫsārının, -ı, -n, -un]*

<u>nəẓārə-i gül-i ruḫsārının həvāsı:</u> *(Sevgilinin) gül yüzünü izleme hevesi/arzusu ile.*

Nəẓārə-i gül-i ruḫsārının həvāsı ilə
Nə dildə fikr nə çeşmimdə ḫᵛāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 3). [nəẓārə-i gül-i ruḫsārının həvāsıylə,]*

<u>nəẕir:</u> *Şarta bağlı vaat, adak adama.*

Nəẕirün muṣḥaf-ı Ḥəqqə olə təsbīḥ müdām
Yoḫsə bir māhvəşün zülfüni zünnār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 3). [nəẕirün, -ün]*

<u>nəẓm:</u> *Şiir, manzum.*

Bir pūst lüṭf qılmış idin şe'rdən qabaq
Əş'ār-ı nəs̱r vāqe' olub **nəẓmdən** kənār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 4). [nəẓmdən, -dən]*

<u>nəẓm-i əş'ār:</u> *Şiirler dizisi.*

Tapmadım bir vücūd lā`iq olə
Nəẓm-i əş'ārə köñli şā`iq olə *(Mesnevi 2, Mısra 32). [nəẓm-i əş'ārə, -ə]*

<u>nəẕr et-:</u> *Adak adamak.*

Bu mollālar birisi bilsə Leylī Məcnūnı
Qulaqımı kəsərəm **nəẕr edüb** bu bābətdən *(Kaside 15, Mısra 72). [nəẕr edüb, -üb]*

Bilsə idim nədi mənẓūr saña vəṣlün içün
Nəzr edərdim yoluzə dīn ilə həm īmānı *(Gazel 250, Mısra 10). [nəzr edərdim, -ər, -di, -m]*

<u>nəẓẓārə-i gül-zār:</u> *Gül bahçesi seyri.*

Nəẓẓārə-i gülzār u gül-i sūrī vü sünbül
Əfsūs ki yolqun u firāq anə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 7). [nəẓẓārə-i gül-zār,]*

<u>nəẓər:</u> *Göz, bakış.*

Zāhidā bircə götür gūşə-i meḥrābdən əl
Elə bu māhə **nəẓər** ol ḫəm-i əbrūlarə baḫ *(Gazel 35, Mısra 8). [nəẓər,]*

Ço qədr baña 'āşiq deyüb ey məh sitəm etmə
Hər tīrə-**nəẓər** Żū`ī-i ḫūnīn-kəfən olmaz *(Gazel 94, Mısra 10). [nəẓər,]*

Nəẓərdə āynə-i rūyun əldə cām-ı meyim
Qulām idi baña Cəm çākərim Sikəndər idi *(Gazel 240, Mısra 7). [nəẓərdə, -də]*

Hər yanə eyləsön **nəẓər** āynə-i ṣuvər
Hər cānibə yüzün dutasan yüz sürūr idi *(Gazel 246, Mısra 11). [nəẓər,]*

Küfrdür Żū`ī bu söz çoḫ də darıḫma **nəżər** et
Hər nə var isə Ḫudā kāmil-i insānə verüb *(Gazel 20, Mısra 15). [nəżər,]*

Kim lütflüqi şü'ār qılmə
Żū`īni **nəzərdə** ḫ`ār qılmə *(Mesnevi 8, Mısra 26). [nəzərdə, -də]*

Eləyürsən hamunun ḥālinə lüṭf ilə **nəẓər**
Bir mənim də dəḫi bu 'ərżimə baq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 5). [nəẓər,]*

Töküldi üstümə ġəm ləşkəri firāqundə
Nəẓərdən ey məh-i bī-mehr kim o dəm getdün *(Gazel 163, Mısra 8). [nəẓərdən, -dən]*

Etsön (?) də eylə tīr-i bəlāyə nişān məni
Salmə **nəẓərdən** ey büt-i nā-mehrbān məni *(Gazel 227, Mısra 2). [nəẓərdən, -dən]*

<u>nəẓər:</u> *(O kimsenin) Düşüncesine göre, değer ölçüsüne göre, gözünde.*

Bəs ki ẕikr-i dəhəni düşdi ağızdan ağızə
Səbəb oldur ki **nəẓərdən** onı pünhān etmiş *(Gazel 104, Mısra 6). [nəẓərdən, -dən]*

Yüz qəṣīdə deyübən vāqif edim nüktələrə
Bir qəpik qədri o əş'ārı gətürməz **nəẓərə** *(Terci-bend 1, Mısra 34). [nəẓərə, -ə]*

Mə'rifət 'elm ḫələ`iq **nəẓərindən** düşübən
Dīdə-i ḫəlqdən 'ənqā kimi pünhān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 3). [nəẓərindən, -i, -n, -dən]*

<u>nəẓər et-:</u> *Bakmak.*

Bād-ı Kūbə şəhrinə elə güẕər
Ḥəq onə lütf ilə **edübdür nəẓər** *(Mesnevi 5, Mısra 52). [nəẓər edübdür, -üb, -dür]*

Dərs ü məktəbdi təsəvvür elə bu dərdə dəvā
Oẖuyub ‘elm ilə tapmış **nəẓər et** telġrama *(Mesnevi 9, Mısra 68). [nəẓər et,]*

O kəs ki mülk-i ma’ārif onə müsəlləmdür
Ḥəqīqətən **nəẓər et** pādşāh-ı ‘āləmdür *(Gazel 73, Mısra 2). [nəẓər et,]*

Zāhidün kibr ü riyādur ‘əməli bir **nəẓər et**
Hansı āyətdədi bu söz necə təğyīrdədür *(Gazel 75, Mısra 7). [nəẓər et,]*

Çoẖ sormagilən tövsən-i əş‘ārıvı Żū`ī
Lāl ol **nəẓər et** sāḥət-i meydān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 24). [nəẓər et,]*

Sənünçün dānədür dünyādəki ləẕẕətlər ey ġāfil
Dürüst **etsön nəẓər** żımnində yoẖdur dāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 4). [nəẓər etsön, -sön]*

Bu ‘əṣrdə dəẖi çoẖ pādşāhə **eylə nəẓər**
Nə ṭövr ẕillətə āẖırdə döndi dövrānı *(Kaside 23, Mısra 7). [nəẓər eylə,]*

Dil bilən kimsə ilə bilməyənə **eylə nəẓər**
Ṣūrəti olsə də ādəm ḥeyivāndan bədtər (*Muhammes 5, Mısra 21). [nəẓər eylə,]*

Zülf-i ṭərrārə **nəẓər eylə** ki cādūluq ilə
Da‘vā-yı mö‘cüzə-i Mūsī-i ‘ümrān etdi *(Gazel 233, Mısra 5). [nəẓər eylə,]*

Eyləsön inṣāf ilə gər bir **nəẓər**
Demək olmaz bu sözlərdən bir ẖəbər *(Mesnevi 5, Mısra 77). [nəẓər eyləsön, -sö, -n]*

nəẓər qıl-: *Seyretmek, bakmak, görüp incelemek, tetkik etmek.*

Mən yeyüb bəḥş eylərəm rāh-ı Ḥəqə ṣərf eylərəm
Rūz-ı məḥşərdə **nəẓər qıl** bāğ-ı cənnət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 8). [nəẓər qıl,]*

Lütf ilə gəldi niṭqə dedi ey fəqīr-i sən
Qıl bir nəẓər cəhānə nihān āşkārdə *(Kaside 19, Mısra 16). [nəẓər qıl,]*

Ḥikmətu`llāhə **nəẓər qıl** məẓhər-i əsrārə baẖ
Ḫəl‘ət-i gül-gūn geyüb ə‘żāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 19). [nəẓər qıl,]*

O kimsələr ki saña cān fədā edər imdi
O gündə bircəsi **qılmaz nəẓər** saña Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 16). [nəẓər qılmaz, -maz]*

Hər dəm **qılurdum** ol gül-i ruẖsārınə **nəẓər**
Qış mövsümi yəqīn baña bir növ-bəhār idi *(Gazel 222, Mısra 5). [nəẓər qılurdum, -ur, -du, -m]*

nə`dim: *Ne edeyim?*

Sözim bu dāşə dönən ẖəlqə etməyür tə`ṣīr

**Nə`dim** nə çārə deyüm bu sözi nə ṣūrət ilə *(Kaside 20, Mısra 42). [nə`dim,]*

O

o: *Üçüncü teklik şahıs ve işaret zamiri.*

Nīş-i kəmāndār elə oẖlar atur sərmādan
Ki **onə** tāb eləməz Rüstəm ilə İsfəndār *(Kaside 6, Mısra 4). [onə, -n, -ə]*

Kān-ı fəżl ü hünər ü cūd
Ki qılubdur **onə** Ḥəqq öz kərəmindən ikrām *(Kaside 13, Mısra 30). [onə, -n, -ə]*

Tarı ḥifẓ eyləsün övlādıvı hər bəlādan
Ol səẖā-ṭəb‘ Nəcəf Bəg **odı** kān-ı eḥsān *(Kaside 14, Mısra 20). [odı, -dı]*

Var bir məs`ələ-i müşkilim ḥəll eylə **onı**
Sañadur çünki həmīşə dil ü cānım qurbān *(Kaside 14, Mısra 3). [onı, -n, -ı]*

Ḥātəm-i ‘əṣrdən agāh dögülsən əṣlā
Ki **onun** süfrəsinə ḥāżırdur şāh u gədā *(Mesnevi 1, Mısra 26). [onun, -nun]*

Ḥəqqi mollā **odı** kim hər sözi yazub oẖuyə
Yoẖsə ki bilməyə bir ḥərfi yalandan toẖuyə *(Mesnevi 6, Mısra 45). [odı, -dı]*

Hər zəmānda olubsə bir əhl-i dil
Çərẖ eyləyübdür **onı** zār u ẓəlī *(Molla Mahmûd Żû`î Divanı, Mesnevi 10, Mısra 18). [onı, -n, -ı]*

Hər kəsün cüz`ī savādı olə həm tən-ẖᵛāhı
Mülk-i ‘elmün sölənür kim **odı** şāhənşāhı *(Terci-bend 1, Mısra 18). [odı, -dı]*

Yüz min vücūdın eləmiş ẖānəsin ẖarāb
Āẖırdə qılmısan **onı** dīvānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 16). [onı, -n, -ı]*

Dinc ü rāḥət olə hər kimsə müsəlmān **odı** kim
Dinc ü rāḥətliği çün ḥəqqi müsəlmānə verüb *(Gazel 20, Mısra 7). [odı, -dı]*

‘Āriżündən nūr oğurlar mərdüm-i çeşmim **onı**
Ḫāk tək ol ḥəlqə-i zülf içrə sal zindānə dut *(Gazel 33, Mısra 5). [onı, -n, -ı]*

Ġəmündür mūnisim ey gül ayırmə
Məni ondan **onı** həm məndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 6). [onı, -n, -ı]*

Hər nihān ilə ġərīb ‘elmlərə āgəhdür
Gər Fəlāṭūn olə tə‘līm alı ondan ḥikmət *(Kaside 5, Mısra 42). [ondan, -n, -dan]*

Bəlī insān **odı** kim ‘elm ilə ‘ürfānı olə
Yoẖsə ẓāhirdə elə ṣūrət-i insānı olə *(Mesnevi 9, Mısra 13). [odı, -dı]*

Żū`ī-i bī-çārə kim cāndan ġulāmındur sənün
Sər-bülənd eylə şəfā‘ətlə **onı** rūz-ı cəzā *(Gazel 1, Mısra 8). [onı, -n, -ı]*

Nə yazdı kātib-i təqdīr yoẖ **onə** təğyīr
Həvāyə düşmə belə mā-cərānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 7). [onə, -n, -ə]*

Nə nəşāṭı məclisün gər **ondə** cānān olmasa
Sā`ir ə‘żānun nə sūdı təndə gər cān olmasa *(Gazel 14, Mısra 1). [ondə, -n, -də]*

Lāzımdı kim Şəmāẖıyə el Tūr söləsün
Ondə ẓuhūrə müncə ki nūr-ı Ḫudā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 6). [ondə, -n, -də]*

Hər cəhətdən ‘āləm olmuş cənnətü`l-mə`vā vəlī
Neylərəm mən cənnəti çün **onda** ādəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 4). [onda, -n, -da]*

Gər ‘ədālətlə olur ḥəşr günündə dīvān

Sən də mən də çəkərük **ondə** əẕiyyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 8). [ondə, -n, -də]*

Nə qədri cüst ü cū etdim cəhāndə tapmadım bir kəs
Ki zəẖm-i möẖnət ü dərdə **onun** hər ləfżi mərhəmdür *(Gazel 41, Mısra 6). [onun, -n, -un]*

Nə sūd **ondan** bəhār oldı əlimdə sāğərim yoẖdur
Əgər gülşəndi bəzmim bir gül üzlü dil-bərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 1). [ondan, -n, -dan]*

Demə nāṣiḥ ki ʻeşq-i māh-rūlərdən çək əl Żū`ī
Ki **ondan** çəkməzəm əl tā əlimdə iẖtiyārım var *(Gazel 50, Mısra 10). [ondan, -n, -dan]*

Yeridi tīğ ilə gər etsə pārə pārə məni
Onun məḥəbbəti əlbəttə kim günāhımdur *(Gazel 53, Mısra 4). [onun, -n, -un]*

Nə qədri olsə günāhım **onun** ḥużūrində
Ġəm etmə Żū`ī ki əlṭāf-ı ʻüzr-ẖᵛāhımdur *(Gazel 53, Mısra 9). [onun, -n, -un]*

ʻĀləm içrə hər kimün bir bī-vəfā cānānı var
Söləmün bir də **onə** dünyā vü dīn ü cānı var *(Gazel 54, Mısra 2). [onə, -n, -ə]*

Zāhid inkār-ı mey-i nāb qılursə nə bilür
Gəl **onun** ẕövqüni bu Żū`ī-i müżṭərdən sor *(Gazel 63, Mısra 10). [onun, -n, -un]*

O kəs ki mülk-i maʻārif **onə** müsəlləmdür
Ḥəqīqətən nəẓər et pādşāh-ı ʻāləmdür *(Gazel 73, Mısra 1). [onə, -n, -ə]*

Bəhār oldı nə sūd **ondan** ki bir dildārımız yoẖdur
Mey-i gül-nārımız nə dirhəm ü dīnārımız yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 1). [ondan, -n, -dan]*

Mətā'-ı ʻeyş ü ʻişrət çoẖdı dünyānun dükānında
Bizim nə nəqdimiz var **ondə** nə bāzārımız yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 4). [ondə, -n, -də]*

Nə kūşiş eyləsə çatmaz murādə āẖırdə
O kəs ki rūz-ı əzəl ṭāliʻi **onun** kəmdür *(Gazel 80, Mısra 14). [onun, -n, -un]*

Āyīnə-i qəlbi silüb Ḥəqq-cilvəsin **ondə** görüb
ʻƏql-i maʻāşı tərk edüb dīvānə gəlmək yaẖşıdur *(Gazel 85, Mısra 7). [ondə, -n, -də]*

Görünürlərsə tikanlar gözə gər səbz ü çəmən
Līkən **ondan** gül-i gülzār-ı gülüstan olmaz *(Gazel 90, Mısra 8). [ondan, -n, -dan]*

Bəs ki ruẖsārı ẖəyālıylə keçür ovqātım
Odı Żū`ī səbəbi dönməginün qanə köñül *(Gazel 124, Mısra 10). [odı, -dı]*

Vüṣāl-i yārdə istər köñül ki ẖəlvət olə
Behişt-i ʻədn idi çün **ondə** ādəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 8). [ondə, -n, -də]*

Ümīdün kəsgilən Żū`ī ki sən tək rind ü rüsvāyə
Dögül mümkün vüṣālı bir **onun** tək pāk-ı dāmānun *(Gazel 149, Mısra 12). [onun, -n, -un]*

Onun yanındə oldım ʻāqibət bīgānədən kəmtər
Ayaqun ṣədqəsi başım ayağə dur şitāb eylə *(Gazel 151, Mısra 6). [onun, -n, -un]*

Fīṣāğoreṣi kim **odı** ʻəllāme-i əvvəl
Cāhillər əlilə **onə** zəḥmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 19). [odu, -du]*

Yandursə əgər ot nədi təqṣīri fəqīrün
Bəs rūz-ı əzəl ondə ḥərārət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 34). [ondə, -n, -də]*

Fīṣāğoreṣi kim **odı** ʻəllāme-i əvvəl
Cāhillər əlilə **onə** zəḥmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 20). [onə, -n, -ə]*

Ne vəṣlə təşnəsən ey dil usan dögül mümkün
Onun vüṣālı bu bəẖt-i siyāh-kārım ilə *(Gazel 191, Mısra 4). [onun, -n, -un]*

Nūş-ı ləbündi dərd-i dil-i Żū`iyə dəvā
Loqman ʻəlāc bilməz **onə** yüz dəvā ilə *(Gazel 213, Mısra 18). [onə, -n, -ə]*

ʻĀqil ādəm **odı** kim olməyə dīvānə-i māl
Həm-dəmin cām-ı mey ü yār-ı pərī-zādə qılə *(Gazel 215, Mısra 7). [odı, -dı]*

Biləydi çəkdigimi dərd-i firqətində **onun**
Qılandə ʻərż cəfāsını şərm-sārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 3). [onun, -n, -un]*

Hər bir ṭərəfdə vardı təcəllā-yı nūr u nār
Vādü`l-müqəddəs **ondə** ʻəyān kūh-ı Ṭūr idi *(Gazel 246, Mısra 4). [ondə, -n, -də]*

Bāʻiṣ **odur** olardan olur ẕī-fünūnlar
Bizlərdə olmayur budı vallāhi ʻilləti *(Kaside 2, Mısra 21). [olardan, -lar, -dan]*

Var idi bir yabum kətdən gələndə şəhrə bu dəfʻə
Yoruldı yolda qaldı şattım onda bir pālānım var *(Kaside 7, Mısra 22). [onda, -n, -da]*

Soruşdılar neçə kərrə ki **ondan** artuqını *(Kaside 15, Mısra 53). [ondan, -n, -dan]*

O kərəm kānı kim müdām **ondan**
Hər zəmāndə nəvālə-ẖᵛār oldun *(Kaside 16, Mısra 17). [ondan, -n, -dan]*

O bəlālar ki görməyüb hīç kəs
Özün āẖır **onə** dūçār oldun Kaside *16, Mısra 4). [onə, -n, -ə]*

Səmənd sürʻət ilə on günə gedən rāhı
Vaġon gedir **onı** bir gündə istirāḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 6). [onı, -n, -ı]*

O söz ki sən **onı** bir ildə hīç bilməzdün
Ġazet verür ẖəbərin gündə yüz ḥekāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 13). [onı, -n, -ı]*

Nə növʻ ẖilqət edübdürsə ẖāliqü`l-əşya`
Muḥāldur **onə** ey dil təğayyür imkānı *(Kaside 23, Mısra 22). [onə, -n, -ə]*

Var idi mey-i nābdə çoẖ ẕövq ü ṣəfālar
Pəs **ondə** olan nəş`ə-i behcət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 4). [ondə, -n, -də]*

Rəngi qara idi şəb-i yeldā təki vəlī
Yüz min sitārə ẓāhir idi **ondə** āşikār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 6). [ondə, -n, -də]*

Kāmil külāh-dūz u rəfūkārlar **onı**
Tā bir külāh tikdi çəküb rənc-i bī-şümār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 7). [onı, -n, -ı]*

Qiymət qoyurlar imdi **onə** nıṣf-ı ẖərçimi
İnṣāf-ı ẖərc ilə görək bundə nəfʻ var *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 9). [onə, -n, -ə]*

Dögi çārə ġəmə nə dövlət ü nə təḫt nə tāc
Ondan özgə nədi ʻāləmdə ġəm ü dərdə ʻəlāc *(Mesnevi 1, Mısra 4). [ondan, -n, -dan]*

Bād-ı Kūbə şəhrinə elə güẕər
Ḥəq **onə** lüṭf ilə edübdür nəẓər *(Mesnevi 5, Mısra 52). [onə, -n, -ə]*

Əvvəlimci biridür Ḥacı Məcīd Əfəndi
Ki olub ʻāləm onun mevʻiẓəsi ḫursəndi *(Mesnevi 6, Mısra 28). [onun, -n, -un]*

Ustādı təbəssüm eyləyüb şād
Etdi **onə** belə fikr bünyād *(Mesnevi 8, Mısra 50). [onə, -n, -ə]*

Kūdək ādəm elə bu ṣūrət-i şəḫṣiyyə olur
Yā vücūdındə **onun** ġeyr-i kərāmət tapulur *(Mesnevi 9, Mısra 12). [onun, -n, -un]*

Hər nə olsə bu libās ilə müləbbəs olsə
Onə ʻālim deyülür hər cürə nā-kəs olsə *(Mesnevi 9, Mısra 24). [onə, -n, -ə]*

Bu miṡālı söləyüb ṣāḥib-i ʻelm ü ʻürfān
Səʻdī ol kim **onə** ḥikmətdə yetüşməz Loqmān *(Mesnevi 9, Mısra 28). [onə, -n, -ə]*

Bu zəmān əhlidi kim anlamayub nīk [ü] bədi
Deyər ʻālim **onə** kim başınə bir ağ dolədi *(Mesnevi 9, Mısra 36). [onə, -n, -ə]*

Elə əşḫāṣ istəyəndə dəlīl
Onə göstərdi dəḫi Rəb -i cəlīl *(Mesnevi 11, Mısra 88). [onə, -n, -ə]*

Ḥikmət sözin bürūz eləsən yoḫ onə cəvāb
Bir ṣərf anlamaz deyəsən gündə yüz kitāb *(Muhammes 3, Mısra 27). [onə, -n, -ə]*

Kişi beş dil bilə gər **ondə** təmām ādəmdür
Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü şāndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 16). [ondə, -n, -də]*

Bu Ḥüseynə eləyən ẓülmi o qövm-i əşrār
Bir **onə** eyləməyüb tāb mən-i zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 26). [onə, -n, -ə]*

Qismət-i cövhər-i fərdə qəṭʻi münkirdi ḥöküm
Onı lālə ilə gülüm ġönçə ḫəndānuvi aç (*Gazel 255*, *Mısra 4). [onı, -n, -ı]*

O sözün də genə bir yaḫşısını əḫẕ etmüb
Hər nə pöhrəsi vardur oları əzbər edüb *(Mesnevi 9, Mısra 62). [oları, -lar, -ı]*

Bāğ seyrin istəmün məndən firāqındə **onun**
Çünki ol gül-rūdı bāğ u būstānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 3). [onun, -n, -un]*

Olub ol şamʻ ġeyrə mən **onun** rūy-ı firāqındə
Dəm-ā-dəm yandım āhım ātəşindən nārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 3). [onun, -n, -un]*

Kürk-i ḫəftānı gərək rədd edə sərmātərin
Yoḫdı yolım ki edəm mən **onə** tā istiḥẓār *(Kaside 6, Mısra 26). [ona, -n, -a]*

Dutmə ṭuğyān edüb ey əşk gözim rövzənini
Səni Tarı qoy edim **oñlə** nəẓārə məni *(Gazel 224, Mısra 4). [oñlə, -ñ, -lə]*

Müşkilün ḫəllinə seyr eylə kənār-ı ərsə
Məṭləbün **ondə** ḥuṣūlə yetişür hər bābət *(Kaside 5, Mısra 32). [onda, -n, -da]*

Ġəmündür mūnisim ey gül ayırmə
Məni ondan **onı** həm məndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 6). [ondan, -n, -dan]*

Olub bu ʻəsrdə bā-redaña ilə hamı bir Rüstəm
Nə sūd **ondan** ki nə bir āl-i Bərmək var nə Ḥātəm var *(Gazel 70, Mısra 10). [ondan, -n, -dan]*

Şərāb-ı nāb ey sāqī cəhān içrə **o** cövhərdür
Ki ondan ẓāhir eylər hər kəsün ẕātı nə gövhərdür *(Gazel 88, Mısra 2). [ondan, -n, -dan]*

Ləb-i dildār tək var bādə-i gül-gündə gər nəş`ə
Nə sūd **ondan** ki tīz başə çıḫar qalmaz müdām olmaz *(Gazel 93, Mısra 8). [ondan, -n, -dan]*

Bəhār-ı ömrim ey növ-gülbün-i bāğ-ı məlāḥət ḥeyf
Ḫəzān oldı nə sūd **ondan** cəhān tāzə bəhār olmuş *(Gazel 102, Mısra 8). [ondan, -n, -dan]*

Vəlīk ḫovf elə **ondan** ki gülşən-i rūyun
Dönər ḫəzānə tapılmaz bir āşnā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 9). [ondan, -n, -dan]*

Żū`iyā dut dāmənindən dərd [ü] ġəmdən əymən ol
Çünki **ondan** özgə kān-ı cūd u eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 20). [ondan, -n, -dan]*

Ondan olur ʻəlāc genə dərd-i Żū`iyə
Yoḫdur səḫā rəviyyəsi gūşə kənārdə *(Kaside 19, Mısra 35). [ondan, -n, -dan]*

Sən indi təḫt-i rəvān üzrə **ondan** artuqraq
Vaġonda seyr eləyürsən həzār ḥəşmət ilə *(Kaside 20, Mısra 11). [ondan, -n, -dan]*

Qoydı cəhān içrə neçə bəd-niẓām
Ondan oldu rənce təmām ḫāṣṣ u ʻām *(Mesnevi 5, Mısra 12). [ondan, -n, -dan]*

Ondan sora gəldi Firidūn şāh
Şəh demə çərḫ üzrə yəqīn çıḫdı māh *(Mesnevi 5, Mısra 15). [ondan, -n, -dan]*

Çünki dövlət o şey`di kim **ondan**
Nə çətin iş olə olur āsān *(Mesnevi 11, Mısra 25). [ondan, -n, -dan]*

Nədür tədbīr bilmən cānə yetdim bī-vəfālardan
Köñül mülkündə bundan sora **ondan** ġeyri şāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 26). [ondan, -n, -dan]*

Əlbəttə mən təki **o** də bir gül-əsīridür
Bī-cā dögül bu qədri ki bülbül fəğān çəkər *(Gazel 61, Mısra 7). [o,]*

Var idi mənim bircə nəfər ḫān-ı qədīmim
Bilməm nə olubdur **o** da əl-ān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 22). [o,]*

Ġəm etmə Żū`ī cəhān yā ḫəyāldur yā ḫ˅āb
O şey` ki ḫ˅āb u ḫəyāl oldı sölə nə ġəmdür *(Gazel 80, Mısra 18). [o,]*

Bəstə-i ṭürrə-i cānānə ki derlər **o** bizük
Boynı zəncīrli dīvānə ki derlər **o** bizük *(Gazel 121, Mısra 1). [o,]*

Bəstə-i ṭürrə-i cānānə ki derlər **o** bizük
Boynı zəncīrli dīvānə ki derlər **o** bizük *(Gazel 121, Mısra 2). [o,]*

Ġəm **odur** ki olmuyə cām-ı şərābə nəqdimiz

Bādə olsun tək nə qədri möḥnət olsə ġəm dögül *(Gazel 125, Mısra 3). [odur, -dur]*

Ḫˇoş-bəḫt **odur** kim içübən bādə-i vəḥdət
Nə möḥnət-i dünyānı nə dərd ü ġəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 5). [odur, -dur]*

Dilərdi cān ki bulə feyż-i məqdəmün gəl gör
Ki az qalubdı **o** həm çıqsun intiẓārun ilə *(Gazel 205, Mısra 4). [o,]*

Ḫəzānun āfəti yetmək gülə **odur** bā‘iṡ
Ki ḥəddini tanımub etdi bəḥṡ ‘izārun ilə *(Gazel 205, Mısra 5). [odur, -dur]*

Bəhār **odur** ki olub cīb ü cām mālāmāl
Bizimlə ṣöḥbətə ḥāl əhli hər nə var gələydi *(Gazel 235, Mısra 7). [odur, -dur]*

Bā‘iṡ **odur** olardan olur ẕī-fünūnlar
Bizlərdə olmayur budı vallāhi ‘illəti *(Kaside 2, Mısra 21). [odur, -dur]*

Qurbān **o** kimsəyə ki tə‘əṣṣüblə anlayə
Kim təqviyət verür bu müsəlmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 21). [o,]*

Dedi gūyā ki aqadan ḫəbərsizsən **o** aqa kim
Mütəvvəl fəżl mə‘nāsını kövn ẕərrə bəyān qılmış *(Kaside 11, Mısra 17). [o,]*

Olmasaydı **o** əgər elə yəqīn kim mən-i zār
Az zəmānda tən-i bīmārım olurdı bī-cān *(Kaside 14, Mısra 21). [o,]*

Sözün danışmaqə dilmācə eḥtiyācun var
O da sənün təki ādəmdi öl ḫəcālətdən *(Kaside 15, Mısra 48). [o,]*

O kərəm kānı kim müdām ondan
Hər zəmāndə nəvālə-ḫᵛār oldun *(Kaside 16, Mısra 17). [o,]*

O şəh-i məsnəd-i ‘ürfānı ki beytu`llāh
‘Əzm-i ṭavf eyləyübən zā`ir-i riżvān oldı *(Kaside 17, Mısra 17). [o,]*

O nəcībü`l-nücəbā cūd Səttār Bəg kim
Fəżl-i cūd ilə adı şöhrət-i Şīrvān oldı *(Kaside 17, Mısra 21). [o,]*

Hanı Sikəndər ü Cəmşīd ü Bəhmən ü Dārā
Ki imdi topraqə dönmüş **o** nāzlu əbdānı *(Kaside 23, Mısra 4). [o,]*

O qüvvələr ki bənī ādəmə verib Ḫāliq
O gücdə eyləməyüb ḫəlq hīç bir cānı *(Kaside 23, Mısra 28). [o,]*

Sölə bu ‘elm nə ṭərz ilə pəs olur ḥāṣīl
Ki kāmil ādəm edə bir **o** növ‘ ḥeyvānı *(Kaside 23, Mısra 48). [o,]*

Odur ki millət-i İslām olubdı yüz firqə
Gedüb **o** qüvvə qalub ḥāl-i nəz‘ədə cānı *(Kaside 23, Mısra 85). [odur, -dur]*

Enni qurşaqı uzun börki uzun saqqalı
Hər kəsün olsə **odur** məsnəd-i ‘elmə vālı *(Mesnevi 6, Mısra 22). [odur, -dur]*

Dərs-i ‘elm ilə **o** ādəmdi mən oldım ḫeyvān
İstəsə hər cürə noḫtə urə ḥəqdür āsān *(Mesnevi 9, Mısra 71). [o,]*

Ḥəsəblə ‘āləm-i ḫilqətdə çünki ə‘lāsan
Odur səbəb ki ‘Əlī isminə müsəmmāsan *(Mesnevi 13, Mısra 8). [odur, -dur]*

Bī-rūh cismdir **o** müqəvvādı bī-səbāt
Nə behcəti **o** ‘ömr ki ‘āləmdə ḫān olam *(Muhammes 1, Mısra 21). [o,]*

Dəhānun dedilər mən görmədim ondan əṡər līkən
Təṣəvvürlə **onı** həm çeşme-i ḥeyvānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 3). [ondan, -ndan]*

Żū`iyā ṭūl ilə şəkkər olə ṭūl-i kəlām
Müstəmi‘ ḫāṭiri **ondan** edər āḫır nifrət *(Kaside 5, Mısra 46). [ondan, -ndan]*

Gər dutmayaydı ṣidq ilə Mūsā səni ṣəfī‘
Olmazdı hīç əsāsı **onun** əjdəhā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 18). [onun, -nuñ]*

Yār kəsdi āşnālıq rəsmini Żū`ī genə
Ẓāhir oldı şan **oña** dərd-i nihānı köñlümün (*Gazel 161, Mısra 18). [oña, -ñ, -a]*

Ḫələf-i ẕī-i ḥib-i Muṣṭafā ḫān-ı Şīrvān
Ki müsəlləmdi əzəldən **onə** dövlət-şövkət *(Kaside 5, Mısra 38). [ona, -ñ, -a]*

Olmasa pūlı gər Fəlāṭūndur
Ḫəlq sölər **oña** ki məcnūndur *(Mesnevi 11, Mısra 40). [oña, -ñ, -a]*

Bəs ki ẕikr-i dəhəni düşdi ağızdan ağızə
Səbəb oldur ki nəẓərdən **onı** pünhān etmiş *(Gazel 104, Mısra 6). [onı, -n, -ı]*

Dəhānun dedilər mən görmədim ondan əṡər līkən
Təṣəvvürlə **onı** həm çeşme-i ḥeyvānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 4). [onı, -n, -ı]*

Dedi vā‘iẓ ki var belə qiyāmət belə dūzəḫ mən
Onı qəddinə oḫşatdım munı hicrānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 6). [onı, -n, -ı]*

Görüb əndūh-ı hicrānı olur kim lütf edə ol məh
Görim düşsün **onı** yā Rəb mənim tək dərd-i hicrānə *(Gazel 192, Mısra 6). [onı, -n, -ı]*

Qızarmış lə‘l tək lālə qılur mənlik fəḫārətlə
Ruḫ-i rəḫşānıvı göstər **oni** həm dāğ-dār eylə *(Gazel 199, Mısra 6). [onı, -n, -ı]*

Vəṣl-i ruḫsārun **onı** bir məh-i tābān etdi
Mehr-i ruḫsārun onı lə‘l-i Bədəḫşān etdi *(Gazel 233, Mısra 2). [onı, -n, -ı]*

<u>**o:**</u> *O, işaret sıfatı.*

Nə şər‘ ü şərī‘ətdə qalub rövnəq-i İslām
Nə rəsm-i ‘ədālət var **[o]** dīvān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 14). [[o],]*

Sən qoymısən hər kimsədə bir ḥāl-i ṭəbī‘ət
Nārə necə sölərsən **[o]** ḥurqət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 36). [[o],]*

Bir məclisə yetüşdim **[o]** ḥūr u qüṣūr idi
Çeşm-i rəqīb ü ḥāsid o məclisdə dövr idi *(Gazel 246, Mısra 1). [[o],]*

Belə dögül bərādər **[o]** məktəb nə mədrəsə
Qeyri miləl məkātibinə eylə diqqəti *(Kaside 2, Mısra 15). [[o],]*

Dünyādə indi istəmürəm bir zəmān olam

Altmış yaşında isə **[o]** bir kimsə gər vəfāt *(Muhammes 1, Mısra 18). [[o],]*

Ṣəd-ḥeyf həft uduzdım **[o]** həftād sālımı
Bir fikr qılsa idim əgər mən [ki] mālımı *(Muhammes 2, Mısra 19). [[o],]*

Hər bəzmdə ki ʻāşiqə bir həm-dəm olmadı
Yüz bādə-sādə olsə **o** dəm bir dəm olmadı *(Gazel 4, Mısra 2). [o,]*

Zāhid qəbūl olur **o** itāʻət ḥużūrdə
Żimnində ẕərrə qədri təmənnādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 9). [o,]*

Ḥəqqün ʻibādəti **o** iṭāʻət olur ki ḥīç
Mənẓūr evində cənnət-i ḥavrādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 11). [o,]*

H̱ˇoşā **o** kimsələrə adı yaḫşılıqlə qalub
Görüb ḥəyat u məmātındə ləẕẕət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 11). [o,]*

H̱ˇoşā **o** şəḫṣə ki Nūşirəvān-ı ʻādil tək
Həmīşə rəḥmət oḫuyə təmāmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 15). [o,]*

H̱ˇoşā **o** ʻāşiqə kim yārınun vəfāsı ola
Nə rəşk-əsīri nə hicrān-mübtəlāsı olə *(Gazel 10, Mısra 1). [o,]*

Nə meydə żövq nə gülşəndə var ṣəfā Żū`iyā
O lālə-rūsız inānmam ki bir ṣəfāsı olə *(Gazel 10, Mısra 10). [o,]*

ʻĀşiqlərün gözinə **o** şūḫ-ı sitəm-şiʻār
Ḫāk-i rəh ilə çəkmək içün tūtiyā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 7). [o,]*

Tā çeşm-i zəḫm **o** ʻāriż-i köñlünə dəyməsün
Ruḫsārı ātəşinə dil ü cān sipənd olub *(Gazel 24, Mısra 3). [o,]*

Tā ḫod-pəsənd idi yoḫ idi müştərī **o** məh
Ḫəṭṭi gəlübdi imdicə ʻāşiq-pəsənd olub *(Gazel 24, Mısra 7). [o,]*

Zəhr-i ġəmünlə Żū`ī-i ciyər-ḫūndı ġönçə tək
Tā ʻāşiq **o** ləʻl-i ləb-i nūş-ḫənd[ə bənd] olub *(Gazel 24, Mısra 14). [o,]*

Hanı **o** mehr-i məḥəbbət ki var idi səndə
Sitəmgər olmısən imdi məgər zəmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 9). [o,]*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim [ol] müsāfirə
Sān bir qabəs **o** nəḫl-i pür ənvārdan gəlüb *(Gazel 27, Mısra 8). [o,]*

Anlar bəhār u lālə vü gül ẕövqini **o** kəs
Kim ḫāṭirində ẕərrə qədər dərd-i dāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 7). [o,]*

Sāqī gözün nidāsı **o** cān-cövhərin gətür
Lüṭf et vücūdum etdi ġəm-i rūzgār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 11). [o,]*

Ẓāhirdü lānə muṣḥaf-ı ruḫsārə zülfi līk
Bāṭin **o** qarə ṭürrələrün yüz ṣəlībi var *(Gazel 44, Mısra 10). [o,]*

O məh bənimlə olan gecə bəzmdə deyürəm
Ki āftāb meyimdür hilāl cāmımdur *(Gazel 55, Mısra 7). [o,]*

O māh-pārə bütün məqdəmində cān vermək
Cəhāndə Żū`ī mənim bircə bu mərāmımdur *(Gazel 55, Mısra 9). [o,]*

Hanı **o** şūḫlə məst-i şərāb olan günlər
Məhim piyālə meyim āftāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 1). [o,]*

Gedübdi tāb [u] təvān cism-i nā-təvānımdan
H̱ˇoşā **o** möḥnət-i hicrānə tāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 8). [o,]*

Olubdı bang-ı mü`əẕẕin tərānəmiz imdi
H̱ˇoşā sürūrım **o** çəng ü rübāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 14). [o,]*

Nə sūd Żū`ī bu məscid imāmı olmaqdan
H̱ˇoşā **o** meykədə rindi ḥesāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 18). [o,]*

H̱ˇoşā**o** māhlə həm-bistər olduqum gecələr
Cəmālı şamʻınə ḫākistər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 1). [o,]*

Gecəm günüz tək olurdı şuʻāʻ rūyundan
O māh-rūy ilə həm-sāġər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 6). [o,]*

Əlimdə şīşə-i mey ol pərī baña təsḫīr
Hanı **o** dəm bu ṣifət sāḥir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 8). [o,]*

Əlimdə şīşə-i mey ol pərī baña təsḫīr
Hanı **o** dəm bu ṣifət sāḥir olduqum gecələr *(Gazel 65, Mısra 1). [o,]*

Gedübdi tāb [u] təvān cism-i nā-təvānımdan
H̱ˇoşā **o** möḥnət-i hicrānə tāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 8). [o,]*

Olubdı bang-ı mü`əẕẕin tərānəmiz imdi
H̱ˇoşā sürūrım **o** çəng ü rübāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 14). [o,]*

H̱ˇoşā **o** meykədə rindi ḥesāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 19). [o,]*

H̱ˇoşā **o** sākin-i mey-ḫānə olduğum günlər
Əlimdə sāġər ü peymānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 1). [o,]*

Təmām dā`irə-i ʻəql möḥnət ü ġəmdür
H̱ˇoşā **o** cāhil ü dīvānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 4). [o,]*

Düşübdü Żū`ī biyābānə imdi məcnūn tək
H̱ˇoşā **o** məhvəşə həm-ḫˇānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 10). [o,]*

O günlərün biri yüz min ilə bərabər idi
Gedüb qayıtmayacaq ḥeyf ol keçən günlər *(Gazel 67, Mısra 9). [o,]*

Nə kül töküm başıma Żū`ī yādə düşdükdə
O gül əlilə ayağımə mey tökən günlər *(Gazel 67, Mısra 12). [o,]*

O kəs ki mülk-i maʻārif onə müsəlləmdür
Ḥəqīqətən nəẓər et pādşāh-ı ʻāləmdür *(Gazel 73, Mısra 1). [o,]*

Sərīr-i fəqr ü qənāʻətdə pādşāh ol kim
O bārgəhdə Süleymān mūrdən kəmdür *(Gazel 73, Mısra 10). [o,]*

Hər şəb ki bəzmim içrə **o** māh ilə cām olur

‘Eyş ü nəşāṭ ləẕẕət-i dünyā təmām olur *(Gazel 77, Mısra 1). [o,]*

Nə kūşiş eyləsə çatmaz murādə āḫırdə
O kəs ki rūz-ı əzəl ṭāli‘i onun kəmdür *(Gazel 80, Mısra 14). [o,]*

O çeşm-i məstüvə cānım o növ‘ ḥeyrāndur
Ki rūz [u] şəb ġəm-i ‘eşqində dīdə giryāndur *(Gazel 81, Mısra 1). [o,]*

O çeşm-i məstüvə cānım o növ‘ ḥeyrāndur
Ki rūz [u] şəb ġəm-i ‘eşqində dīdə giryāndur *(Gazel 81, Mısra 1). [o,]*

Olubdı zülf-i pərīşānıvə köñül mā`il
O vəchdəndi işim dā`imā pərīşāndur *(Gazel 81, Mısra 4). [o,]*

Ləbündi çeşme-i Kövs̱ər **o** qāmətün ṭūbā
Vüṣālun ey büt-i məh-rūy bāġ-ı riżvāndur *(Gazel 81, Mısra 11). [o,]*

Dəm yoḫdı **o** bī-çārə içün kim ġəmi yoḫdur
Hər kimsə ki dərd ü ġəminə həm-dəmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 1). [o,]*

Zāhid bizi sən mən‘ eləmə anlamayursan
Zühhādun **o** rindānə ṣifət ‘āləmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 4). [o,]*

O māh vəṣlinə bir gün yetüşmədim āḫır
Mənim bu ṭāle‘imün gör nə bəd sitārəsi var *(Gazel 87, Mısra 3). [o,]*

Şərāb-ı nāb ey sāqī cəhān içrə **o** cövhərdür
Ki ondan ẓāhir eylər hər kəsün ẕātı nə gövhərdür *(Gazel 88, Mısra 1). [o,]*

Hər kəsün adını sulṭān qoyəsən ḫān deyəsən
Bir ad ilə **o** gedüb Rüşdə sulṭān olmaz *(Gazel 90, Mısra 6). [o,]*

Hər buq‘ədə kim ‘ārif-i fərzānə tapulmaz
Əlbəttə **o** vīrānədə mey-ḫānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 2). [o,]*

Gəzsön **o** yerün hər ṭərəfin gūşə-bə-gūşə
Nə cām nə bādə nə də peymānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 3). [o,]*

Hər sādə-ruḫ ey dil **o** büt-i sīm-tən olmaz
Hər səbz-i nümāyəndə bisāṭ-ı çəmən olmaz *(Gazel 94, Mısra 1). [o,]*

Bəzm içrə ẕövq olur mı **o** məh-ṭəl‘ət olmamış
Şəhd-i ləbindən ‘āşiq içün şərbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 1). [o,]*

‘Uşşāqun almaz āynə-qəlbini jəng-kədər
Hər yerdə olsə gün **o** yerə yoḫdı tārlıq *(Gazel 111, Mısra 4). [o,]*

Hər növ‘ cövr gər gələ ṣəbr eylə Żū`iyā
Ḫˇoşdur **o** gül yolundə nə qədr olsa ḫārlıq *(Gazel 111, Mısra 18). [o,]*

O kəs kim ‘ārif ü fāżildi görməz
Ġəm ü fəqrün əlindən bir rəhālıq *(Gazel 112, Mısra 5). [o,]*

O kəs kim cāhil ü əbləhdi eylər
Büsāṭ-ı dövlət içrə pādşāhlıq *(Gazel 112, Mısra 7). [o,]*

Əlimdən aldun **o** ḫ∨urşīd-i ‘āləm-ārānı

İşıq günim dəḫi çoḫ etmə tīrə-şām fələk *(Gazel 118, Mısra 9). [o,]*

Ələ almaq ayağımı o yerdə bir pərī-rūlə
Verüb baş başə Żū`ī tək iki baş dörd ayaġ etmək *(Gazel 120, Mısra 13). [o,]*

O gülün öpmek içün cām-ı ləb-i mey-gūnın
Sākin-i gūşə-i mey-ḫānə ki derlər **o** bizük *(Gazel 121, Mısra 3). [o,]*

O gülün öpmek içün cām-ı ləb-i mey-gūnın
Sākin-i gūşə-i mey-ḫānə ki derlər o bizük (*Gazel 121, Mısra 4). [o,]*

Döndürən səcdə içün pāy-ı ḫamı meḥrābə
Səccəsi gərdiş-i peymānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 6). [o,]*

Bir sınıq cāmə verin zühd ü riyā ḫirqəsinə
Yol tapan məḥfəl-i ‘ürfānə ki derlər **o** bizük *(Gazel 121, Mısra 8). [o,]*

O məhə çadrə salun gecələr yanmaq içün
Şam‘-ı ruḫsārınə pərvānə ki derlər **o** bizük *(Gazel 121, Mısra 9). [o,]*

O məhə çadrə salun gecələr yanmaq içün
Şam‘-ı ruḫsārınə pərvānə ki derlər **o** bizük *(Gazel 121, Mısra 10). [o,]*

Żū`iyā zülf-i ‘arūs-ı süḫənin zīvərinə
Hansı şā‘ir sözidür şānə ki derlər **o** bizük *(Gazel 121, Mısra 12). [o,]*

Demədim mi saña kim zār u pərīşān olusan
‘Āşiq olmə **o** sər-i zülf-i pərīşānə köñül *(Gazel 124, Mısra 4). [o,]*

Āzād **o** gün olur ġəm ü əndūhdən köñül
Kim ṣayd-ı tīz ol büt-i nā-meḥrbān olam *(Gazel 128, Mısra 7). [o,]*

O bəḥr-i fəżl ü kəmālāt Seyyid-i zāra
Səlāmlar sölə ṭəbəqində mużmər olə sə lām *(Gazel 129, Mısra 3). [o,]*

O bādələr ki içürsiz bu Żū`īdən ayru
Edə behişt şərābı kimi İlāhi ḥarām *(Gazel 129, Mısra 25). [o,]*

Tā görməgə ruḫsārun **o** kūyə həvəs etdim
Mūsā kimi ol kūydan əḫẕ-i qəbəs etdim *(Gazel 130, Mısra 1). [o,]*

Bādām-ı siyəh-çeşm ilə ‘innāb-ı ləbünçün
Hər ləḥẓədə cān verdim **o** bīmār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 10). [o,]*

Köñül əgərçi sən-i zārı pür-ġəm istəmənəm
Vəlī ḫəyālın **o** məh-pārənün kəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 2). [o,]*

Gəl etmə muncə cəfā yādə ṣal **o** günlərivi
Ki hīç kəs deməz āḫırdə gəl baña Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 7). [o,]*

Edər məqām gül-i rūyun üzrə zāġ-ı ḫəṭün
Kim eyliyər **o** pozuġ bāġə e‘tinā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 12). [o,]*

Nə sərvə meyl edərəm nə ṣənūbərə kim mən
O qədri ol büt-i ṭūbā-qiyāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 6). [o,]*

O māh-vəṣli dögül ārzū baña Żū`ī
Dilindən ol ṣənəmün bir səlāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 9). [o,]*

Nə sərvə meyl edərəm nə ṣənūbərə kim mən
O qədri ol büt-i ṭūbā-qiyāmə müştāqam *(Gazel 148, Mısra 7). [o,]*

O qədri iştiyāqım var sər-i kūyında āzārə
Göz açmam məskənim cənnət ənīsim gərçi ḥūr olsun *(Gazel 150, Mısra 5). [o,]*

Bir nəfəs keçməz firāqındə **o** bəd-ḫū dil-bərün
Kim tapulmaz min bəlā mən zār u sər-gərdān içün *(Gazel 152, Mısra 5). [o,]*

Ṣəfādan əl götürüb etməyin Minā-ʻəzmin
Məgər qəbūl dögüldür **o** kūdə qurbānun *(Gazel 155, Mısra 4). [o,]*

Ṭəvāf-ı kūyı fərəḥ-bəḫşdir **o** məh-rūyun
Mən isteṭāʻdə fərmānı ḫəlqə Yəzdānun *(Gazel 155, Mısra 7). [o,]*

Çəkməyübdir fəṣl-i dey bülbül gül-i rəʻnā ġəmin
Eylə kim hicrində mən çəkdim **o** bī-pərvā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 2). [o,]*

Küfr-i sər-i zülfi **o** büt-i lālə-ʻiẕārun
Az qaldı ḫələl dīn ilə īmānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 5). [o,]*

Ḫəllāq-ı cəhān lüṭf eləyüb Żū`ī-i zārə
Bu aydə **o** məh-pāreni Şīrvānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 10). [o,]*

Baḫandə nāz ilə hər gūşədən **o** məst gözün
Qılur həzār köñül şīşəsin şikəst gözün *(Gazel 158, Mısra 1). [o,]*

Ḥəsəddən sudə tikmiş sərvini tā kim rəvān olsun
O gündən kim görübdür bāğbān sərv-i ḫurāmānun *(Gazel 160, Mısra 12). [o,]*

O gündən kim görüb ruḫsārıvı bī-pərdə ey məh-rū
Salur topraqlarə hər gün fələk ḫ^vurşīd-i ʻəẕrāsın *(Gazel 162, Mısra 3). [o,]*

Töküldi üstümə ġəm ləşkəri firāqındə
Nəẓərdən ey məh-i bī-mehr kim **o** dəm getdün *(Gazel 163, Mısra 8). [o,]*

Olsun qəsəm **o** tār-ı sər-i zülfə ey ṣənəm
Qıllam sücūd gər söləsön Tarıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 11). [o,]*

Bārī **o** gəlmədisə ġəmim dəfʻ etməgə
Sən nīşə ey nəşāṭım olan bādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 5). [o,]*

Nə etməmiş bunı Məcnūnə yā ki Fərhādə
O cövr ü ẓülm ki ʻeşq içrə sən baña qıldun *(Gazel 167, Mısra 10). [o,]*

O gün kim ey pərī-rū dil-bərim oldım cüdā səndən
Töküldi üstümə fövc-i ġəm ü dərd ü bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 1). [o,]*

Bəzm-i ġeyr içrə görən dəm ol gül-i rəʻnā yüzin
Ātəşīn-meydən yaḫar āhım **odı** dünyā yüzin *(Gazel 170, Mısra 1). [o,]*

Tā **o** yār-ı növ-ḫəṭ ü āhūvəşim səbr eyləsün
Səbzələr istəbrəq ilə fərş edüb ṣəḥrā yüzin *(Gazel 170, Mısra 7). [o,]*

O Süleymān ki yel əmrində idi şām u səḥər
İmdi topraqı yel ağzındədi hər şəḥrādən *(Gazel 173, Mısra 5). [o,]*

Gəlir **o** pādşəh-i mülk ḥüsn-i şövkət ilə
Qıl ʻərż-i ḥāl-i məqām şikāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 3). [o,]*

Nāyāb olubdı dəhrdə ərbāb-ı məʻrifət
Düşmüş **o** qədər fəżl ü hünər eʻtibārdan *(Gazel 176, Mısra 4). [o,]*

Ancaq **o** məhün zülfi nə īmān alur əldən
Āhū baḫışı qara gözi cān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 1). [o,]*

Nə muṣḥaf-ı ruḫə nə küfr-i zülfə meyl etdün
Nədəndi döndü **o** zāhid belə İlāhundan *(Gazel 185, Mısra 6). [o,]*

Żū`īdə meyl zāhidə gördüm məgər olub
Həm-dəm Ḫudā-nəkərdə **o** bəd-eʻtiqād ilə *(Gazel 193, Mısra 12). [o,]*

Düşəndə yādımə cism içrə titrəşür cānım
O günləri ki keçərdi ḫ˘oş ittifāqundə *(Gazel 196, Mısra 8). [o,]*

Köñül verdim vəfālı sanubən bir yārə bī-hūdə
Cəfā eylən **o** bəd-ḫū bī-vəfā ḫūn-ḫ^vārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 2). [o,]*

Qaldım **o** ḫāl-i mehri ilə küfrdə əsīr
Düşdim **o** çīn-zülfün ucundan ḫəṭālarə *(Gazel 201, Mısra 3). [o,]*

Qaldım **o** ḫāl-i mehri ilə küfrdə əsīr
Düşdim **o** çīn-zülfün ucundan ḫəṭālarə *(Gazel 201, Mısra 4). [o,]*

Gördüm **o** māhı oldı köñül mübtəlā genə
Düşdi bəlālarə bu dil-i pür-bəlā genə *(Gazel 202, Mısra 1). [o,]*

Ṣayd etdi tāzədən dil-i əndūhuna kimi
Peykān-ı ġəmzədən **o** büt-i bī-vəfā genə *(Gazel 202, Mısra 4). [o,]*

Başın kəsüb ayağə sal ol zülf-i pür-ḫəmi
Çün baş olur **o** yüzi qaradan ḫəṭā genə *(Gazel 202, Mısra 8). [o,]*

İstəməm ləẕẕət-i vəṣlin **o** sitəm-kārə gülün
Ḫū dutub bəs ki köñül möḥnət-i hicrānı ilə *(Gazel 204, Mısra 7). [o,]*

Həzār ḥeyf ki getdi **o** günlərim əldən
N`edim bu çərḫün əlindən kimə gedim dādə *(Gazel 206, Mısra 7). [o,]*

Bir vəqt olur ki imdikinün qədd ü qāmətin
Kərpic kəsüb qoyarlar **o** vəqtə ḥəṣārınə *(Gazel 207, Mısra 18). [o,]*

Ləb-i şīrīn şəkərbārıvə verdim köñlüm
Sanki oldım **o** gecə ḫosrov-ı dövrān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 6). [o,]*

Ümīd var bu bəzmə **o** yār bir də gələ
Füsürdə gülşənə ol növ-bəhār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 1). [o,]*

O lālə-ruḫ gözəlim lüṭf ilə şükuftələnüb

Məni bu növ‘ görüb dāğdār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 3). [o,]*

Təcəllā-yı cəmālın gör **o** şūẖ-ı māh-sīmānun
Ki döndürmüş şü‘ā‘-ı vādī-i Sīnāyə Şirvānı *(Gazel 220, Mısra 3). [o,]*

N`oldı bugün bu bəzmə **o** məh-pārə gəlmədi
Qoydı bizi bu növ‘ güni qarə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 1). [o,]*

Şimşād u sərvini qoparun güllərin pozun
Hər bāğdə **o** sərv ki rəftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 12). [o,]*

Ṣəd-ḥeyf düşdim ayrı **o** növ-rəs ġəzāldan
Kim çīn-zülfi ḥəsrət-i müşk-i Tatār idi *(Gazel 222, Mısra 7). [o,]*

Ġərəż bu dərd ü bəlā cümləsi gedər Żū`ī
Tərəḥḥüm eyləyübən gər **o** yār yārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 14). [o,]*

Bār`İlāhī görim olsun belə mən tək nālān
Yār kūyundan **o** kəs kim edüb āvārə məni *(Gazel 224, Mısra 8). [o,]*

Aldı **o** Türk-i məst mənim iẖtiyārımı
Tārāc qıldı ẖānə-i ṣəbr ü qərārımı *(Gazel 228, Mısra 1). [o,]*

Getdi baña bir oẖ urub **o** şūẖ-ı tünd-ẖū
Tapşurdı yaẖşı saẖlə mənim yādgārımı *(Gazel 228, Mısra 3). [o,]*

Ölsəm ġəmilə kūy-ı nigārımdə dəfn edün
Şāyəd **o** kūy iti basə bir gün məzārımı *(Gazel 228, Mısra 12). [o,]*

Keçən bəhār kimi n`olə bu bəhār gələydi
O lālə-ruẖlə edək gəşt-i lāləzār gələydi *(Gazel 235, Mısra 2). [o,]*

Neçə rəfīq-i müvāfiqlə əldə bādə-i gül-gūn
O gül-‘iẕār cəfā-cūy-ı bādə-ẖᵛār gələydi *(Gazel 235, Mısra 4). [o,]*

İçüb şərāb olub məst künc-i meykədədə
Ḫudā bilür ki **o** günlər nə ‘āləmim var idi *(Gazel 237, Mısra 4). [o,]*

Rəfīq-i həm-dəm ü sāqī vü sādə vü bādə
Dəm ol dəm idi **o** dəmlər ‘əcəb dəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 6). [o,]*

Hər bəzmdə ki ‘āşiqə bir həm-dəm olmadı
Yüz bādə-sādə olsə **o** dəm bir dəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 2). [o,]*

Yoẖ idi dildə ġəm-i hicr şād vəṣlün ilə
O gün bir özgə gün idi o vəqt dīgər idi *(Gazel 240, Mısra 4). [o,]*

Yoẖ idi dildə ġəm-i hicr şād vəṣlün ilə
O gün bir özgə gün idi **o** vəqt dīgər idi *(Gazel 240, Mısra 4). [o,]*

Ḫudā bilür ki **o** günlər nə ẕövq eylər idük
Gözimdə ‘āriż-i sāqī əlimdə sāğər idi *(Gazel 240, Mısra 9). [o,]*

Dəẖi sərāçə-i köñlüm **o** māhdan rövşən
Məşām-ı cān **o** qara ṭürrədən mü‘əṭṭər idi *(Gazel 240, Mısra 11). [o,]*

Dəẖi sərāçə-i köñlüm **o** māhdan rövşən
Məşām-ı cān **o** qara ṭürrədən mü‘əṭṭər idi *(Gazel 240, Mısra 12). [o,]*

Bəlā-yı hicrə dūçār oldım ‘āqibət Żū`ī
O vəṣldən ki güni bir ilə bərābər idi *(Gazel 240, Mısra 14). [o,]*

Ḫᵛoş ol zəmān o günki bu sinnim cavān idi
Şām u səḥər vəṭəndə köñül şādmān idi *(Gazel 242, Mısra 1). [o,]*

Bir məclisə yetüşdim **[o]** ḥūr u qüşūr idi
Çeşm-i rəqīb ü ḥāsid **o** məclisdə dövr idi *(Gazel 246, Mısra 2). [o,]*

O məhün gəlsə ‘itābə ləb-i gövhər-pāşı
Dönəcək lə‘lə cigər qanı ilə göz yaşı *(Gazel 247, Mısra 1). [o,]*

Hanı o gün ki **o** məh-rūy mehrbānım idi
Ənīs-i məclis ü həm-bəzm-i həm-zəbānım idi *(Gazel 249, Mısra 1). [o,]*

Hanı o gün ki **o** məh-rūy mehrbānım idi
Ənīs-i məclis ü həm-bəzm-i həm-zəbānım idi *(Gazel 249, Mısra 1). [o,]*

Bilmürəm hansı zəbānlə saña şərḥ eyləyüm
O sitəmlər ki baña etdi yüzün hicrānı *(Gazel 250, Mısra 12). [o,]*

Tapmazdı hīç Nūḥ **o** ṭūfāndan nicāt
Nūḥ içün olmasaydı əgər nāẖudā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 25). [o,]*

Hər kəlməsində dərc idi çün kəlmə-i Məsīḥ
Oẖşatmanam **o** çeşme-i ḥeyvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 8). [o,]*

Elə ḥəftān ki anı sāz edər ustād-ı Qūçān
Ərdəbil içrə **o** ẖəftānə dəẖi māhir var *(Kaside 6, Mısra 16). [o,]*

Vəlī nədür ki ādəm çoẖı əzəlki tək
Qalubdı vəḥşət ilə çıẖmayub **o** ẖiṣlətdən *(Kaside 15, Mısra 36). [o,]*

O bəlālar ki görməyüb hīç kəs
Özün āẖır onə dūçār oldun *(Kaside 16, Mısra 3). [o,]*

Yoẖdur əzəlki qā‘idədə cəzbə ḥüsndə
Dil-bər dögül **o** ṭavr ilə ruẖsār-ı yār də *(Kaside 19, Mısra 6). [o,]*

O söz ki sən onı bir ildə hīç bilməzdün
Ġazet verür ẖəbərin gündə yüz ḥekāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 13). [o,]*

Gərək mü‘əllim-i qābil olə **o** məktəbdə
Cəvāb söliyə hər bir su`ālə diqqət ilə *(Kaside 20, Mısra 23). [o,]*

Nə sūd **o** vəqtə bizim ‘ömrimiz vəfā etməz
Tükəndi əhl-i cəhālət içində ḥəsrət ilə *(Kaside 20, Mısra 37). [o,]*

Otuz üç il elədi ‘āləm içrə sulṭānluq
Gör āẖır eylədilər ḥəbs **o** növ‘ sulṭānı *(Kaside 23, Mısra 10). [o,]*

O qüvvələr ki bənī ādəmə verib Ḫāliq
O gücdə eyləməyüb ẖəlq hīç bir cānı *(Kaside 23, Mısra 27). [o,]*

O rütbədən bu məqāmə nədən çatub sölə

‘Ulūm ilən bəlī ‘elm eyləyüb belə anı *(Kaside 23, Mısra 45). [o,]*

Odur ki millət-i İslām olubdı yüz firqə
Gedüb **o** qüvvə qalub ḥāl-i nəz‘ədə cānı *(Kaside 23, Mısra 86). [o,]*

Ḫˇoşā **o** şəḫṣə ki min dört yüz ildə dünyāyə
Gələ görər ki behişt-i bərīndi dünyānı *(Kaside 23, Mısra 95). [o,]*

Yā Rəb o qədīm ‘əṣr **o** ləẕẕət hara getdi
Ḫəlq içrə olan ‘eyş ilə ‘işrət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 1). [o,]*

Yā Rəb o qədīm ‘əṣr **o** ləẕẕət hara getdi
Ḫəlq içrə olan ‘eyş ilə ‘işrət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 1). [o,]*

Gözlərdi təmām əhl-i cəhān ḥaqq-i səlāmı
N`oldı **o** ṣədāqət **o** məḥəbbət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 8). [o,]*

Gözlərdi təmām əhl-i cəhān ḥaqq-i səlāmı
N`oldı **o** ṣədāqət **o** məḥəbbət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 8). [o,]*

Yer gök elə onlardı cəhān ilə **o** dünyā
Keçmişdəki inṣāf u mürüvvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 15). [o,]*

Var idi çoḫ üftādələrə əl dutan imdi
Hanı **o** ṣifət əhl-i mürüvvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 18). [o,]*

Zərdür bu cəhān əhlinə mə‘būd-ı ḥəqīqī
Allāh peyəm-bər **o** ‘ibādət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 20). [o,]*

‘Ālim-i şā‘irəm dərvīş ü fəqīr ü müżṭər
Hansı vəch ilə desön mən **o** sayāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 14). [o,]*

Əgərçi ismdə şe‘rimdə səktə vāqe‘dür
Ləṭīfədür genə əş‘ārdə **o** səktə ‘əyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 20). [o,]*

O bəzmə cəm‘di ərbāb-ı s̱ərvət ü dövlət
O bəzmə ḥāżır idi cümlə ṣāḥib-i ‘ürfān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 25). [o,]*

O bəzmə cəm‘di ərbāb-ı s̱ərvət ü dövlət
O bəzmə ḥāżır idi cümlə ṣāḥib-i ‘ürfān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 26). [o,]*

Ġərəz nə ḫᵛāhiş edirdisə əhl-i məclisdən
Olurdı ḥāżır **o** dəm mis̱l-i rövże-i riżvān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 32). [o,]*

Sölə o ġönçə ləb ü növ-gülə vərəq-bə-vərəq
O sirrlər ki ġəmindən saña ṣəbā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 7). [o,]*

Sölə o ġönçə ləb ü növ-gülə vərəq-bə-vərəq
O sirrlər ki ġəmindən saña ṣəbā demişəm*(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 8). [o,]*

O zəmān bir qəṣīdə-i qərrā
Midḥət-i bir əmīrdə inşā *(Mesnevi 2, Mısra 19). [o,]*

Cümlə şəhr əhli du‘ā-gūdı **o** ẕāt-ı pākə
Yetüb āvāzə`-i ‘elm ü ‘əməli əflākə *(Mesnevi 6, Mısra 29). [o,]*

Ḫān **o** kəsdür ki ḥəqīqətdə səḫāvətlə olə
Mə‘rifət ṣāḥibi vəqtində şücā‘ətlə olə *(Mesnevi 6, Mısra 49). [o,]*

Şād idi köñül **o** sāḥət içrə
Hər ləḥẓədə ‘eyş ü ‘işrət içrə *(Mesnevi 7, Mısra 25). [o,]*

Nərrād-ı qəżā çəküb baña dav
Gəldi **o** məqāmə bir piristav *(Mesnevi 7, Mısra 30). [o,]*

O sözün də genə bir yaḫşısını əḫẕ etmüb
Hər nə pöhrəsi vardur oları əzbər edüb *(Mesnevi 9, Mısra 61). [o,]*

Var yüz söz ürəgimdə edə bilməm iẓhār
Olu yā Rəb **o** zəmān kim söləyəm hər nə ki var *(Mesnevi 9, Mısra 88). [o,]*

Ẓāhir elə məṭləbüvi müḫtəṣər
Kim eləsün çārə **o** kān-ı hünər *(Mesnevi 10, Mısra 36). [o,]*

Çünki dövlət **o** şey`di kim ondan
Nə çətin iş olə olur āsān *(Mesnevi 11, Mısra 25). [o,]*

Pūlsız olsə kimsə meyl etməz
Bir ġuruşə **o** ḥikməti getməz *(Mesnevi 11, Mısra 36). [o,]*

Baḫ **o** söz gör ki kimlərə yaraşur
Tā pərī yā peyəm-bərə yaraşur *(Mesnevi 11, Mısra 77). [o,]*

O behişti ki Ḫudāvənd qılub ẕikr ü bəyān
Eləyüb imdi bizə sāḥət-i dünyādə ‘əyān *(Mesnevi 15, Mısra 7). [o,]*

Hīç kimsə görməsün belə sin-i kuhūləti
Çün cismdən gedübdi **o** sükkər şəbābəti *(Muhammes 1, Mısra 4). [o,]*

Pīrānəliqdə çün kişinün yoḫ **o** ḥāləti
Çoḫ məclisə oturmaqə olmaz ləyāqəti *(Muhammes 1, Mısra 13). [o,]*

Tapdı **o** şəḫṣ hər iki dünyādə bir nicāt
Hər kəs ki etdi yetmişə həştādəcən ḥəyāt *(Muhammes 1, Mısra 19). [o,]*

Bī-rūh cismdir **o** müqəvvādı bī-səbāt
Nə behcəti **o** ‘ömr ki ‘āləmdə ḫān olam *(Muhammes 1, Mısra 22). [o,]*

Ḫˇoş **ol** zəmān ki ‘işrət ü ‘eyşim təmām idi
Baş şūr-ı ‘eşq gözdə o māh əldə cām idi *(Muhammes 2, Mısra 2). [o,]*

Yoḫ Żū`ī tək baḥār-ı bəlāyə ġərīq olan
Əfsūs **o** dəm ki çərḫ baña ḥamān qulām idi *(Muhammes 2, Mısra 28). [o,]*

Oḫuyub yazmasə hər şey`dən **o** kimsə kəmdür
‘Elm ṣāḥiblərinün ḫāṭiri cām-ı Cəmdür *(Muhammes 5, Mısra 17). [o,]*

Cövr-i rəqīb ṣöhbətimizdən irağ idi
Günlər **o** günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 6). [o,]*

Məndən bəlā vü möḥnət-i hicrān uzaġ idi
Günlər **o** günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 12). [o,]*

Nə gūşımə kədər gətürən ṣavt-ı zāğ idi
Günlər **o** günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 18). [o,]*

Yād **ol** zəmān ki qara gecəm gün tək ağ idi

Günlər **o** günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 24). [o,]*

Żū`ī bilür ki ḥāl **o** dəm nə səyāğ idi
Günlər **o** günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 29). [o,]*

Żū`ī bilür ki ḥāl **o** dəm nə səyāğ idi
Günlər **o** günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 30). [o,]*

Fərək əḥvāl-i mən-i müżṭəri bīmār elədi
O cəfānı ki bana eylədi əğyār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 14). [o,]*

Bu Ḥüseynə eləyən ẓülmi **o** qövm-i əşrār
Bir **onə** eyləməyüb tāb mən-i zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 25). [o,]*

Bu bəlā vāqe'əsin s̱ābit edir Kərb-i bəlā
O səbəbdən çəkübən āh-ı şərərbār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 32). [o,]*

Çəkər bār-ı ḫər ḫeyr edər ḫəlq içün
O ḫər mərdüm-āzār bəddəndi ḫūb *(Gazel 256, Mısra 4). [o,]*

Nə yaḫşı günlər idi ol nə yaḫşı müddət idi
Ki şuğlimiz **o** pərī-rūy ilə məḥəbbət idi *(Tahmis 2, Mısra 12). [o,]*

Qılub **o** māh vüṣālından ʻāqibət məḥrūm
Ze-bəs ki ḫayl-ı bəlā qıldı Żū`ī üstə hücūm *(Tahmis 2, Mısra 27). [o,]*

Yüz qəṣīdə deyübən vāqif edim nüktələrə
Bir qəpik qədri **o** əş'ārı gətürməz nəẓərə *(Terci-bend 1, Mısra 34). [o,]*

<u>o növ':</u> *Öyle, o şekilde.*

O növ' ilə qılub pā-māl-i dərd ü ġəm məni gərdūn
Görənlər ḫālımı çərḫün əlindən əl-əmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 11). [o növ',]*

<u>o şifət kim:</u> *Öyle ki.*

Vəṣldə yetmiş idim ẕövq-i ṣəfā eylər idim
O şifət kim olə bir kimsənə sulṭān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 4). [o şifət kim,]*

<u>od:</u> *Ateş.*

Bu ḥālı fikr edəndə başımdan tütün çıḫar
Pūsīdə-pūstə salur āhım **odı** şərār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 12). [odi, -i]*

Odlarə əgər saldısə Nəmrūd vəlīkən
Nār oldı Birāhīmə gülüstān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 9). [odlarə, -lar, -ə]*

Bəzm-i ġeyr içrə görən dəm ol gül-i rə'nā yüzin
Ātəşīn-meydən yaḫar āhım **odı** dünyā yüzin *(Gazel 148, Mısra 2). [odi, -i]*

Bəzm-i ġeyr içrə görən dəm ol gül-i rə'nā yüzin
Ātəşīn-meydən yaḫar āhım **odı** dünyā yüzin *(Gazel 170, Mısra 2). [odi, -i]*

Ġeyrət **odı** bir dəmdə vücūdım ʻədəm etdi
Tā düşdi ləbün vəṣfi dəhəndən dəhən içrə *(Gazel 187, Mısra 9). [odi, -i]*

Həmīşə vüṣlətə mu'tād gördügün köñlüm
Tutuşdı ġəm **odınə** şād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 4). [odinə, -i, -n, -ə]*

Dil-i sūzənimi ġəm ləşkəri görcək dayanub
Dedi hər yerdə yanar **od** olə mənzil yeridür *(Gazel 49, Mısra 4). [od,]*

Etmişdi mehr-i dīn bəni küfrdən küsūf
Verdi bu tāzə mö'cüz **oda** incilā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 38). [oda, -a]*

ʻƏcəbdi çərh yanub həm kəvākib **odlanmaz**
Yüzün ġəmində mənim āh-ı pür-şərārım ilə *(Gazel 191, Mısra 5). [odlanmaz, -lan, -maz]*

<u>od sal-:</u> *Ateşe vermek.*

Tā deyübən qəṣīdə bəḫşiş alam
Ḫırmən ü dərd ü ġəmə bir **od salam** *(Mesnevi 5, Mısra 62). [od salam, -a, -m]*

<u>odı:</u> *Odur ki, bu sebeptendir ki.*

Cühəlā məḥż libāsə söləyürlər ʻālim
Odı kim ẓülmət-i ġəflətdə qalublar dā`im *(Mesnevi 9, Mısra 26). [odı,]*

<u>odur:</u> *Bu sebepten.*

Olubdı bāğ-ı cəhāndən gül-i səḫā məfqūd
Odur ki mən kimi şā'ir bu növ' ḫār oldım *(Kaside 12, Mısra 8). [odur,]*

<u>oğul:</u> *Erkek çocuk.*

Mü'əllim ādəmə tapşur gəl **oğluvı** yoḫsə
Hər adı mollā dögül ṣāḥib-i fəżīlətdən *(Kaside 15, Mısra 65). [oğluvi, -uv, -i]*

Edübdi **oğlı** içün cəşn-i ḫətnə āmādə
Rə`īs-i ḫıṭṭə-i Şīrvān Əs'ədullah ḫān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 17). [oğli,]*

<u>oğrun:</u> *Gizlice, başkalarına sezdirmeden.*

Oğrun nigāhı bir ṣənəmün aldı cānımı
Pünhān təbəssümi dəḫi tāb u təvānımı *(Gazel 234, Mısra 1). [oğrun,]*

<u>oğurla-:</u> *Çalmak (hırsızlık yapmak).*

ʻĀrīżündən nūr **oğurlar** mərdüm-i çeşmim onı
Ḫāk tək ol ḫəlqə-i zülf içrə sal zindānə dut *(Gazel 33, Mısra 5). [oğurlar, -lar]*

<u>oḫ:</u> *Ok, yayla atılan ucu sivri çubuk: Sevgilinin kirpiği.*

Rüstəm-i dil qəṣdinə çeşmün çəküb müjgān **oḫın**
Şanki tīr-əndāzlar cəm' eyləyüb Əfrāsiyāb *(Gazel 16, Mısra 3). [oḫın, -i, -n]*

Getdi baña bir **oḫ** urub o şūḫ-ı tünd-ḫū
Tapşurdı yaḫşı saḫlə mənim yādgārımı *(Gazel 228, Mısra 3). [oḫ,]*

Nīş-i kəmāndār elə **oḫlar** atur sərmādan
Ki onə tāb eləməz Rüstəm ilə İsfəndār *(Kaside 6, Mısra 3). [oḫlar, -lar]*

Āşikārə qanımı hər dəm tökər ġəmzün **oḫı**
Bir təbəssüm ilə lə'lün cānımı pünhān alur *(Gazel 59, Mısra 3). [oḫı, -ı]*

Gər ẓāhir alur cānımı ġəmzün **oḫı** līkən

Ağzun həvəsi köñlümi pünhān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 5). [oẖı, -ı]*

Möḥnət-i dərd-i firāqundə sənün ṭə'nə-**oẖı**
Görmə ey şūẖ rəvā Żū`ī-i nālānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 9). [oẖı, -i]*

oẖşa-: *Benzemek.*

Toprağə döndürüb neçə yüz min pərīvəşi
Ḫākından imdi gül bitüb **oẖşar** 'izārınə *(Gazel 207, Mısra 10). [oẖşar, -r]*

Hər kəlməsində dərc idi çün kəlmə-i Məsīḥ
Oẖşatmanam o çeşme-i ḥeyvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 8). [oẖşatmanam, -t, -ma, -n, -am]*

Fir'ovn–ı cəhldən qutarub millətini çün
Oẖşar bu işdə Mūsī-i 'İmrānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 20). [oẖşar, -r]*

Hər kəsün mə'rifəti olsə təmām ādəmdür
Olmasa ādəmə **oẖşar** ḥeyivāndan kəmdür *(Mesnevi 9, Mısra 16). [oẖşar, -r]*

Hər ləfẓi ġönçə mə'nīsi gül tək fərəḥ-fəzā
Oẖşatsam 'eyb yoẖdı gülüstānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 6). [oẖşatsam, -t, -sa, -m]*

Şūr-ı bəhcət bülbül-i şeydāyə Nov-rūz bayramı
Oẖşayur çün cənnətü`l-məvāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 4). [oẖşayur, -y, -ur]*

Dedi vā'iẓ ki var belə qiyāmət belə dūzəẖ mən
Onı qəddinə **oẖşatdım** munı hicrānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 6). [oẖşatdım, -t, -dı, -m]*

Diqqət etmir ki bu söz oẖşarı var Qur`ānə
Ya ḥədīs̱ə yā bu söz **oẖşarı** var hər yanə *(Mesnevi 9, Mısra 41). [oẖşarı, -ı]*

Diqqət etmir ki bu söz oẖşarı var Qur`ānə
Ya ḥədīs̱ə yā bu söz **oẖşarı** var hər yanə *(Mesnevi 9, Mısra 42). [oẖşarı, -ı]*

Çərẖ **oẖşatmaq** içün qaşınə bir yengi hilāl
Çəkdi nāqişdi təmām olmadı hər āy başı *(Gazel 247, Mısra 5). [oẖşatmaq,]*

oẖu-: *Okumak.*

Fəẖr qılmə **oẖı** bir āyə-i muẖtāl-i fəẖūr
Sūrə-i Hūdə baẖub eylə bir 'ibrət zāhid *(Gazel 39, Mısra 5). [oẖı,]*

Nədi ẓülmāt-ı ġəm içrə belə ḥeyrān qalmaq
Oẖı Şəh-nāmədə İskəndər ilə Dārādən *(Gazel 173, Mısra 8). [oẖı,]*

Şəbr eylə gəl li-yəbluvəkum āyəsin **oẖı**
Żū`ī bu dərd bəlkə saña imtaḥān idi *(Gazel 242, Mısra 17). [oẖı,]*

Oẖur vəṣf-i behişt-i 'ədn hər bir gūşədə şulşul
Dügāh şübḥ ü şām içrə neçə 'uşşāq-ı dīvānə *(Kaside 22, Mısra 13). [oẖur, -r]*

Şūrət-i vāqe'əmə nār-ı cəhənnəm söləyür
Kūrdu zāhid **oẖur** āyə-sūrə-rəḥmānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 4). [oẖur, -r]*

Şā'ir nə növ' [ilə] desün ḥüsn-i qönçəni
Yoẖ bir nəfər [ki] tā **oẖuyub** qanə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 12). [oẖuyub, -y, -ub]*

Məryəm ü rūḥ-ı Qüdüs 'Īsā üçi bir sözdür
Üç deyən səhv eləyübdür **oẖuyur** sānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 8). [oẖuyur, -y, -ur]*

Əgərçi sūrə-i və`ş-şəms ü və`ḍ-ḍuḥā **oẖunur**
Vəlīk bāṭini ruẖsārıña kināyəti var *(Gazel 78, Mısra 7). [oẖunur, -n, -ur]*

Ayə təşbīh eləyən ḥüsn-i ruẖ-ı cānānı
Oẖudı şanki 'əbəs̱ āyə-i Qur`ānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 6). [oẖudı, -dı]*

Əgərçi ẓāhiri və`ş-şəms və`ḍ-ḍuḥā **oẖunur**
Vəlīk bāṭini bi`llāh kināyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 7). [oẖunur, -n, -ur]*

Nə qədri dād elədim məktəb eyləyün bün[y] ād
Oẖı oyan yuẖudan qalma ẖᵛāb-ı qəflət ilə *(Kaside 20, Mısra 40). [oẖu,]*

Biri öküz təki nāqişdi ādəmiyyətdən
Biri 'ulūm **oẖuyubdur** keçübdi Loqmānı *(Kaside 23, Mısra 34). [oẖuyubdur, -y, -ub, -dur]*

Midḥət-i ol əmīr-i əhl-i səẖā
Oẖunur tā be-ḥəşr cā-yı be-cā *(Mesnevi 2, Mısra 24). [oẖunur, -n, -ur]*

Ḥəqqi mollā odı kim hər sözi yazub **oẖuyə**
Yoẖsə ki bilməyə bir ḥərfi yalandan toẖuyə *(Mesnevi 6, Mısra 45). [oẖuyə, -y, -ə]*

Dərs ü məktəbdi təşəvvür elə bu dərdə dəvā
Oẖuyub 'elm ilə tapmış nəẓər et telġrama *(Mesnevi 9, Mısra 68). [oẖuyub, -y, -ub]*

Oẖuyub yazmasə hər şey`dən o kimsə kəmdür
'Elm şāḥiblərinün ḫāṭiri cām-ı Cəmdür *(Muhammes 5, Mısra 17). [oẖuyub, -y, -ub]*

Üç il içində nədən Rus məktəbdə ṭāliblər
Bilürlər üç dili həm **oẖumaqlə** yazmanı *(Kaside 23, Mısra 56). [oẖumaqlə, -lə]*

oẖu: *Okumak, sesli olarak nağme ile söylemek.*

Şulşul ü dürrāc tezerv [ü] həzār
Ləḥn-i mü`əllifdə **oẖurlar** ḥişār *(Mesnevi 10, Mısra 8). [oẖurlar, -r, -lar]*

Bülbül-i şūrīdə olub nəğmə-sāz
Vüşlət-i güldən **oẖuyur** şāḥ-nāz *(Mesnevi 10, Mısra 6). [oẖuyur, -y, -ur]*

ol-: *Olmak, bulunmak, mevcut olmak, var olmak; ... hale gelmek, bir hali, bir vasfı kazanmak; Meydana gelmek, gerçekleşmek, oluşmak.*

Ḥəṭṭüñ nə rəvā muşḥaf-ı ruẖsārıña gəlmək
Bu rövşən **olan** āyətə təfs̱īr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 6). [olan, -an]*

Ḥəq səni məẓhər qılub āynə-i ẕātınə
Āynəsi şāf **olan** göstəri cānānını *(Gazel 245, Mısra 8). [olan, -an]*

Səlām olə saña ey tācdār-ı əhl-i vəfā
Səlām olə saña ey bərgüzīdə-i 'ürəfā *(Mesnevi 14, Mısra 1). [ola, -a]*

Səlām olə saña ey tācdār-ı əhl-i vəfā
Səlām olə saña ey bərgüzīdə-i 'ürəfā *(Mesnevi 14, Mısra 2). [ola, -a]*

Səlām olə saña ey fəżl-i dāniş-i rəh-bər

Səlām olə saña ey müqtədir -i əhl-i hünər *(Mesnevi 14, Mısra 3). [ola, -a]*

Bi`llāh behiştdür baña hər yerdə gər **olam**
Ol müşk-i mū-nigār u mey-i müşk-bū ilə *(Gazel 214, Mısra 3). [olam, -am]*

Pərtöv-i rūyun görüb nālān **olur** ʻāşiqlərün
Rəsmidür eylər fəğān itlər görəndə māh-tāb *(Gazel 16, Mısra 9). [olur, -ur]*

Dəhən-i yār demək çeşme-i ḥeyvānı ġələṭ
Varə təşbīh yoẖ etmək **olur** əʻyānī ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 2). [olur, -ur]*

Məgər ki belə **olur** rəsm-i dostlıq āẖır
Əyā şəhənşəh-i Ḫosrov rəhi vü şāh-ı qulām *(Gazel 129, Mısra 11). [olur, -ur]*

Belə **olandə** nöçün qoymayursən İslāmı
Buyurdı ʻelmdən əfżəl olur mı ṭāʻətdən *(Kaside 15, Mısra 55). [olur, -ur]*

Kasıblarə qərz ver dəẖi māl
Gör necə sora **olur** bu əḥvāl *(Mesnevi 8, Mısra 56). [olur, -ur]*

ʻElm az pūl çoẖ **olan** ādəm
Ḫəlq içində olur imām- āʻẓam *(Mesnevi 11, Mısra 38). [olur, -ur]*

Əcəlün əvvəli cān içrə əgər **olmayaydı**
Necə səndən məni ey cān aralar tīğ-i əcəl *(Gazel 126, Mısra 3). [olmayaydı, -ma, -y, -a, -y, -dı]*

Hər bir Sikəndərə dögül āb-ı bəqā nəṣīb
Ḫiżr **olmayan** bu çeşme-i ḥeyvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 6). [olmayan, -ma, -y, -an]*

At istəməgimdən imdi sən də
Kim mərhəmət **olma** durma kəndə *(Mesnevi 8, Mısra 60). [olma, -ma]*

Əgərçi ḥəsrət-i zülfünlə bir sevdā-yı məcnūndur
Görəndə ʻārizün ey məh **olur** dīvānətər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 6). [olur, -ur]*

Dād-ı hicrān ṭəʻnə-i yārān cəfā-yı rūzgār
Öldürür āẖır əgər min **olsə** cānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 6). [öldürür, -dür, -ür]*

Baña təklīf-i gülşən qılmayun bu ġəmlü köñlümdə
Dil-i ʻāşiqdə mümkündür mi dil-bərsiz sürūr **olsun** *(Gazel 150, Mısra 10). [olsun, -sun]*

Dünyāsı **olur** behişt tək āẖırı də
Bir ʻavrət alub əgər iki dövlət alur *(Rübai 6, Mısra 3). [olur, -ur]*

Gəh Aqcaqabūldan nigāriş
Bir kimsədən **olmadı** ḥimāyət *(Mesnevi 7, Mısra 48). [olmadı, -ma, -dı]*

Ḫarāb olaydı cəhān kāş bu fələk-i bər-bād
Mənim bu mollālıqə intiẖāb **olan** günlər *(Gazel 65, Mısra 15). [olaydı, -a, -(y)dı]*

Əgər görməz gözim ruẖsāruvı ʻeyb etmə ey gül-ruẖ
Yüzündən dūr **olan** gözdə nə mümkündür ki nūr olsun *(Gazel 150, Mısra 4). [olsun, -sun]*
Sər-i kūyundan etmə Żū`īni məḥrūm ey bī-mehr
Süleymān bārgāhındə gərəkdür çünki mūr **olsun** *(Gazel 150, Mısra 12). [olsun, -sun]*

Əgər dəşt-i cünun içrə mənim tək **olsə** Məcnūnı

Nə mümkün sən tək **olsun** ey pərī Leylāsı dövrānun *(Gazel 160, Mısra 4). [olsun, -sun]*

Kimdi hər ʻelmdə göstər baña **olsun** fā`iq
Tərk edüb məʻrifəti pūlə olublar şā`iq *(Terci-bend 1, Mısra 27). [olsun, -sun]*

Hər şəb ki bəzmim içrə o māh ilə cām **olur**
ʻEyş ü nəşāṭ ləẕẕət-i dünyā təmām **olur** *(Gazel 77, Mısra 1). [olur, -ur]*

Hər şəb ki bəzmim içrə o māh ilə cām **olur**
ʻEyş ü nəşāṭ ləẕẕət-i dünyā təmām **olur** *(Gazel 77, Mısra 2). [olur, -ur]*

Yā Rəb kim **olur** ʻərżimi cānānə yetürsün
Dərd-i dilim ol ḫosrov-i ẖūbānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 1). [olur, -ur]*

Ḫ˘oşā o ʻāşiqə kim yārınun vəfāsı **ola**
Nə rəşk-əsīri nə hicrān-mübtəlāsı olə *(Gazel 10, Mısra 1). [ola, -a]*

Firāq-ı möḥnəti Ḫəm qılsə qāmətin nə ʻəcəb
Əlində türrə-i dildārdan ʻəṣāsı olə *(Gazel 10, Mısra 4). [ola, -a]*

Demün ẖəṭāludur ol çīn-i zülfə çīnlüyün
Ki muncə üz verilür mi əgər ẖəṭāsı olə *(Gazel 10, Mısra 8). [ola, -a]*

Nə meydə żövq nə gülşəndə var ṣəfā Żū`iyā
O lālə-rūsız inānmam ki bir ṣəfāsı olə *(Gazel 10, Mısra 10). [ola, -a]*

Hərə bir dīn gətirmiş iẓhārə
Bir **olan** dīn olubdı ṣəd pārə *(Mesnevi 11, Mısra 96). [olan, -an]*

Çoẖ fikr eylədim qəżā ilən təqdīrə
Dünyādə **olan** umūr içün tədbīrə *(Rübai 2, Mısra 2). [olan, -an]*

Dünyādə **olan** məzhəb-i Bābīlinü`n-nām
Kibr ilə Naṣārā vü Yəhūd u İṣlām *(Rübai 3, Mısra 1). [olan, -an]*

Məcnūn **oluram** ol büt-i məh-peykəri görcək
Əlbəttə ki məcnūn olu mərdüm pərī görcək *(Gazel 117, Mısra 1). [oluram, -ur, -am]*

Sənsən **ol sərvər ki ẕāt-ı pākun** olmuşdur əzəl
ʻİllət-i gā`iyyə mövcūdāt u ẖəlq-i mā-sivā *(Gazel 1, Mısra 3). [olmuşdur, -muş, -dur]*

Çün vücūdun ʻillət-i gā`iyyə-mövcūdātdur
Cövhər-i ẕātu içün **olmuşdur** ʻərż-i ərż səmā *(Gazel 2, Mısra 4). [olmuşdur, -muş, -dur]*

ʻĀləmə məʻlūm **olubdur** qoydıqun ədəb-i dīn
Hīç bir mürsəl nəbīdə yoẖdı belə ihtidā *(Gazel 2, Mısra 7). [olubdur, -ub, -dur]*

Feyż-i əḥbəbtə lə-yəʻrif bāʻiṣ-i īcād **olub**
Dəst-i qüdrət ẖilqət-i əşyāyə qıldı ibtidā *(Gazel 3, Mısra 3). [olub, -ub]*

Mümkināt īcād olub ʻārif-i be-ḥəq **olmaqə**
Məʻrifətdür bāʻiṣ-i īcād-ı küll-i mā-sivā *(Gazel 3, Mısra 9). [olub, -ub]*

Zāhid nə ẕövq-yāb **olı** ḥūr-ı behiştdən
Bir şūẖə mən tək ʻāşiq-i şeydādan **olmasa** *(Gazel 4, Mısra 5). [oli, -i]*

Hər bəzmdə ki bādə-i ḥəmrādan **olmasa**
Nəql ü məzə o ləʻl-i şəkər-ḫādan **olmasa** *(Gazel 4, Mısra 1). [olmasə, -ma, -sə]*

Hər bəzmdə ki bādə-i ḥəmrādan **olmasa**
Nəql ü məzə o ləʻl-i şəkər-ḫādan **olmasa** *(Gazel 4, Mısra 2). [olmasə, -ma, -sə]*

Āb-ı ḥəyāt olsə də tər qılmanam ləbim
Cāmımdə sāqiyā mey-i ṣəḥbādan **olmasa** *(Gazel 4, Mısra 4). [olmasə, -ma, -sə]*

Zāhid nə ẕövq-yāb olı ḥūr-ı behiştdən
Bir şūḫə mən tək ʻāşiq-i şeydādan **olmasa** *(Gazel 4, Mısra 6). [olmasə, -ma, -sə]*

Getməz ṭəvāf-ı Kəʻbəyə rindān-ı meykədə
Eḥrām-ı ḥəcci pənbə-i mīnādan **olmasa** *(Gazel 4, Mısra 8). [olmasə, -ma, -sə]*

Zāhid qəbūl olur o itāʻət ḥużūrdə
Żimnində ẕərrə qədri təmənnādan **olmasa** *(Gazel 4, Mısra 10). [olmasə, -ma, -sə]*

Ḥəqqün ʻibādəti o iṭāʻət olur ki ḥīç
Mənẓūr evində cənnət-i ḥavrādan **olmasa** *(Gazel 4, Mısra 12). [olmasə, -ma, -sə]*

Zū`ī rıżā-yı Ḥəqqə olur ṣāf bəndəlik
Olmaz qəbūl ġeyrə təbərrādan **olmasa** *(Gazel 4, Mısra 14). [olmasə, -ma, -sə]*

Zū`ī rıżā-yı Ḥəqqə olur ṣāf bəndəlik
Olmaz qəbūl ġeyrə təbərrādan **olmasa** *(Gazel 4, Mısra 14). [olmaz, -maz]*

Āb-ı ḥəyāt olsə də tər qılmanam ləbim
Cāmımdə sāqiyā mey-i ṣəḥbādan **olmasa** *(Gazel 4, Mısra 3). [olsə, -sə]*

Zāhid nə ẕövq-yāb olı ḥūr-ı behiştdən
Bir şūḫə mən tək ʻāşiq-i şeydādan **olmasa** *(Gazel 4, Mısra 9). [olur, -ur]*

Ḥəqqün ʻibādəti o iṭāʻət olur ki ḥīç
Mənẓūr evində cənnət-i ḥavrādan **olmasa** *(Gazel 4, Mısra 11). [olur, -ur]*

Zū`ī rıżā-yı Ḥəqqə olur ṣāf bəndəlik
Olmaz qəbūl ġeyrə təbərrādan **olmasa** *(Gazel 4, Mısra 13). [olur, -ur]*

Əlbəttə hər ḫazān **olanun** bir bəhārı var
Ṣəbr eylə ey köñül ġəm-i dövrānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 11). [olanun, -an, -uñ]*

Bir şey` bu giryəzārdən **olmaz** kəm ü ziyād
Bī-hūdə olmə gəl belə dīvānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 9). [olmaz, -maz]*

Bir şey` bu giryəzārdən **olmaz** kəm ü ziyād
Bī-hūdə olmə gəl belə dīvānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 10). [olmə, -mə]*

Zū`īdən eyləmə ṭələb əşʻār-ı dil-nişīn
Ḥəllāl-i müşkilāt olan zərgər **olmasa** *(Gazel 6, Mısra 10). [olan, -an]*

Yalquz bəhārdan nə çıḫar sāğər **olmasa**
Sāğər içində bādə-i cān-pərvər **olmasa** *(Gazel 6, Mısra 1). [olmasa, -ma, -sa]*

Şūr-ı cünūn-ı ʻeşq haçan başdə cūş edər
Cām-ı şərābdan ləb-i `āşiqə tər **olmasa** *(Gazel 6, Mısra 6). [olmasa, -ma, -sa]*

Ṣəfrā-yı ġüṣṣəni sər ü sīmāsı göstərür
Cāmındə ʻārifün ki mey-i əḥmər **olmasa** *(Gazel 6, Mısra 8). [olmasa, -ma, -sa]*

Zū`īdən eyləmə ṭələb əşʻār-ı dil-nişīn
Ḥəllāl-i müşkilāt olan zərgər **olmasa** *(Gazel 6, Mısra 10). [olmasa, -ma, -sa]*

Bunlar təmāmı olsə də bī-żövq olur əgər
Cīb ü bəğəldə sikkə-i sīm ü zər **olmasa** *(Gazel 6, Mısra 3). [olsə, -sə]*

Bunlar təmāmı olsə də bī-żövq olur əgər
Cīb ü bəğəldə sikkə-i sīm ü zər **olmasa** *(Gazel 6, Mısra 3). [olur, -ur]*

Yā şūr-ı ʻeşq ilə dīvānə **ol** ələm çəkmə
Yā məst-i bādə olub bilmə möhnət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 5). [ol,]*

Təmām ʻəqldədür hər nə var möhnət ü ġəm
Nə qədr çoḫ **olə** çoḫ olı ẕillət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 8). [oli, -i]*

Yezīd tək adı məlʻūn özi cəhənnəmdə
Nə fā`idə elə ***olsə*** *ḥökūmət-i dünyā* (Gazel 7, Mısra 14). *[olsə, -sə]*

Yā şūr-ı ʻeşq ilə dīvānə ol ələm çəkmə
Yā məst-i bādə **olub** bilmə möhnət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 6). [olub, -ub]*

Nə qədri çoḫ **olə** çoḫdur yəqīn bil āzārı
Riyāsət ü ʻəməl ü ḥökm ü dövlət ü dünyā *(Gazel 7, Mısra 3). [olə, -ə]*

Təmām ʻəqldədür hər nə var möhnət ü ġəm
Nə qədr çoḫ olə çoḫ **olı** ẕillət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 8). [olə, -ə]*

Qəżādan **olmısan** ʻāləmdə sən özün mövcūd
Bu rəmzi bil dəḫi sirr-i qəżānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 5). [olmisan, -mi, -san]*

Ḫ˘oşā o ʻāşiqə kim yārınun vəfāsı **ola**
Nə rəşk-əsīri nə hicrān-mübtəlāsı olə *(Gazel 10, Mısra 2). [ola, -a]*

Mənim tək olmayə ṣəd pārə tīğ-i ḥəsrət ilə
Cirāhət-i dilinə yārdan dəvāsı olə *(Gazel 10, Mısra 6). [ola, -a]*

Mənim tək olmayə ṣəd pārə tīğ-i ḥəsrət ilə
Cirāhət-i dilinə yārdan dəvāsı olə *(Gazel 10, Mısra 5). [olmayə, -ma, -y, -ə]*

Oldı pəjmürdə köñül tā düşdi **ol** rūdan cüdā
Adı māhir-fövt olur gər kim düşə sūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 1). [oldı, -di]*

Ḫəm-qədīm bir çəng olub cān-riştəsi **ol** çəngə tār
Tā ki **oldım** mən żəʻīf ol tār-ı gīsūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 4). [oldım, -di, -m]*

Bəs ki Żū`ī ḫū dutub köñlüm ġəm-i hicrān ilə
Olmayur bir ləḥẓə ġəmdən ayru qaygudan cüdā *(Gazel 12, Mısra 10). [olmayur, -ma, -y, -ur]*

Ḫəm-qədīm bir çəng olub cān-riştəsi ol çəngə tār
Tā ki **oldım** mən żəʻīf ol tār-ı gīsūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 3). [olub, -ub]*

Oldı pəjmürdə köñül tā düşdi **ol** rūdan cüdā

Adı māhir-fövt olur gər kim düşə sūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 2). [olur, -ur]*

Ḫˇoşdı ʻuşşāqə təmāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz min ay u il keçüb fəṣl-i gülüstān **olmasa** *(Gazel 13, Mısra 6). [olmasa, -ma, -sa]*

Mürdə cismin ʻāşiqün qılmazdun əḥyā hər nəfəs
Mö'cüz-i ʻĪsā əgər ləʻlündə pünhān **olmasa** *(Gazel 13, Mısra 8). [olmasa, -ma, -sa]*

Ləʻlün ʻeşqi olmasaydı məndə etməzdün cəfā
Çün küdūrət məḥv olur gər aradə qan **olmasa** *(Gazel 13, Mısra 9). [olmasaydı, -ma, -sa, -y, -dı]*

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruḫsārıvı
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān **olmasa** *(Gazel 13, Mısra 4). [olmazdı, -maz, -dı]*

Ləʻlün ʻeşqi olmasaydı məndə etməzdün cəfā
Çün küdūrət məḥv olur gər aradə qan **olmasa** *(Gazel 13, Mısra 10). [olur, -ur]*

Ṣūrəti insān olandan umma ey dil məʻrifət
Məʻrifət ḥāṣil olur mu ẕātı insān **olmasa** *(Gazel 14, Mısra 7). [olandan, -an, -dan]*

Ṣūrəti insān olandan umma ey dil məʻrifət
Məʻrifət ḥāṣil olur mu ẕātı insān **olmasa** *(Gazel 14, Mısra 8). [olmasa, -ma, -sa]*

Ṣəbr qıl Żū`ī pərīşān ḥālıvə şükr eylə kim
Hīç iş sāmān tapar mı tā pərīşān **olmasa** *(Gazel 14, Mısra 10). [olmasa, -ma, -sa]*

Ṣəbr qıl Żū`ī pərīşān ḥālıvə şükr eylə kim
Hīç iş sāmān tapar mı tā pərīşān **olmasa** *(Gazel 14, Mısra 4). [olmaz, -maz]*

Hər şey`ün öz żiddi ilə ḥāləti təşḫīş olur
Ləẕẕət-i vüṣlət olur mu dərd-i hicrān **olmasa** *(Gazel 14, Mısra 5). [olur, -ur]*

Hər şey`ün öz żiddi ilə ḥāləti təşḫīş olur
Ləẕẕət-i vüṣlət olur mu dərd-i hicrān **olmasa** *(Gazel 14, Mısra 6). [olur, -ur]*

Ṣūrəti insān olandan umma ey dil məʻrifət
Məʻrifət ḥāṣil olur mu ẕātı insān **olmasa** *(Gazel 14, Mısra 8). [olur, -ur]*

Şə`nündə nāzil **oldı** sənün ḥörmət āyəsi
Səndəndi hər bəlā gələ insānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 3). [oldı, -dı]*

Ümmü`l-ḫəbā`is **oldı** adun çünki salmış
Bābildə ol mələkləri zindānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 5). [oldı, -dı]*

İṡmün ziyādə mənfəʻətün yoḫdı **olsə** də
Məḫlūq tābe' āyə-i Qur`ānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 9). [olsə, -sə]*

Hər qüvvə təndə nāqiṣ **olur** içələr səni
Bilməm nədəndi vəsf bu nöqṣānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 11). [olur, -ur]*

İçdükcə ʻəql-i zāīl **olur** Żū`ī anlamaz
Mundan nə ẕövq var sölə bu cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 17). [olur, -ur]*

Yūsifim vəṣfün ʻuṭārid eləyübdür ki bugün
Zöhrə dəllālə **olub** müştərī bāzārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 6). [olub, -ub]*

Təḫt-i ʻizzətdə **olur** Yūsif ṣifət āḫır ʻəzīz
Ey Züleyḫā ṣifətim kim bənd-i zindānun görüb *(Gazel 19, Mısra 9). [olur, -ur]*

Rəşkdən ölləm qılandə sən baña bī-dādlər
Kim **olur** ʻāləm saña ʻāşiq bu eḥsānun görüb *(Gazel 19, Mısra 12). [olur, -ur]*

Dinc ü rāḥət **olə** hər kimsə müsəlmān odı kim
Dinc ü rāḥətliği çün ḥəqqi müsəlmānə verüb *(Gazel 20, Mısra 7). [olə, -ə]*

Zülf-i müşkīn dögi ruḫsārınə həm-sāyə **olan**
Bāl-ı Cibrīldi ḫᵛurşīd üzinə sāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 9). [olan, -an]*

Pīrānəsər köñül genə bir şūḫə bənd **olub**
Kim tār-ı zülf-i gərdəni cānə kəmənd **olub** *(Gazel 24, Mısra 2). [olub, -ub]*

Tā çeşm-i zəḫm o ʻāriż-i köñlünə dəyməsün
Ruḫsārı ātəşinə dil ü cān sipənd **olub** *(Gazel 24, Mısra 4). [olub, -ub]*

Yoḫdur təmām şəhrdə bir belə māh-rū
Bu vəchdəndi məskənim āḫırdə kənd **olub** *(Gazel 24, Mısra 6). [olub, -ub]*

Tā ḫod-pəsənd idi yoḫ idi müştərī o məh
Ḫəṭṭi gəlübdi imdicə ʻāşiq-pəsənd **olub** *(Gazel 24, Mısra 8). [olub, -ub]*

Yoḫ ʻeybi Ḫiżr-i ḫəṭ dutə ləʻlün kənārını
Ṭūṭī ġıẕāsı rəsmdür ʻāləmdə qənd **olub** *(Gazel 24, Mısra 10). [olub, -ub]*

Zəhr-i ġəmünlə Żū`ī-i ciyər-ḫūndı ġönçə tək
Tā ʻāşiq o ləʻl-i ləb-i nūş-ḫənd[ə bənd] **olub** *(Gazel 24, Mısra 14). [olub, -ub]*

Hanı o mehr-i məḥəbbət ki var idi səndə
Sitəmgər **olmısən** imdi məgər zəmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 10). [olmisən, -mi, -sən]*

Əsās-ı mülk-i vücūdım zəlāzil-i ġəmdən
Ḫarāb **olub** dağılub şəhr-i Şīrvānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 12). [olub, -ub]*

Nədəndi yā Rəb **olub** çərḫ-i kəc-mədār ḫarāb
Düşüb ṣəfādan **olub** bāğ u lālə-zār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 1). [olub, -ub]*

Nədəndi yā Rəb **olub** çərḫ-i kəc-mədār ḫarāb
Düşüb ṣəfādan **olub** bāğ u lālə-zār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 2). [olub, -ub]*

Nə bāğlardə ṣəfā var nə meydə ʻeyş ü nəşāṭ
Dönüb zəmānə **olub** dövr-i rūzgār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 4). [olub, -ub]*

Qalub nə güldə nə gülşəndə bir nəşāṭ-əṡəri
Olub təmām cəhān içrə hər nə var ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 12). [olub, -ub]*

Ya bu zəmānədə məʻdūm **olubdı** ẕövq-i ṣəfā
Ya Żū`ī səndə olub ẕövq-i ʻeşq-i yār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 14). [olub, -ub]*

Keçən zəmāndə əgər var idi bəhārdə ẕövq
Olubdı mövsim-i qışdan betər bəhār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 6). [olubdı, -ub, -dı]*

Ya bu zəmānədə məʻdūm **olubdı** ẕövq-i ṣəfā
Ya Żū`ī səndə **olub** ẕövq-i ʻeşq-i yār ḫarā *(Gazel 29, Mısra 13). [olubdı, -ub, -dı]*

Segāh-ı ‘işrətivi pəncgāh elə şəb ü rūz
Ḥişār çəksön **olur** cümlə tārmār ẖarāb *(Gazel 29, Mısra 10). [olur, -ur]*

Hər cəhətdən ‘āləm **olmuş** cənnətü`l-mə`vā vəlī
Neylərəm mən cənnəti çün onda ādəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 3). [olmuş, -muş]*

Çeşme-i ‘ürfān **olubdur** ẖüşk-i ẖāk-ı cəhl ilə
Mə‘rifət dəryāsı içrə qəṭrə-i nəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 5). [olubdur, -ub, -dur]*

Ḥeyf **olə** kim dəhrdə bir ẕāt-ı əkrəm qalmayub
Qalmayandə eylə ādəm şanki ‘āləm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 1). [olə, -ə]*

Oldı sünbüllər ẖəcil zülf-i pərīşānun görüb
Ġönçələr qan utdılər lə‘l-i dür-əfşānun görüb *(Gazel 31, Mısra 1). [oldı, -dı]*

Oldı bu ‘āləmdə Żū`ī həm-çū məcnūn ‘eşq ilə
Çün sənün ey māh-rū ‘āləmdə ẖeyrānun görüb *(Gazel 31, Mısra 9). [oldı, -dı]*

Çərẖ-i kəc-rov ki bizimlə belə rəftārı **olub**
Bundan əqdəm iki ildi nə ṣifət kārı **olub** *(Gazel 32, Mısra 1). [olub, -ub]*

Çərẖ-i kəc-rov ki bizimlə belə rəftārı **olub**
Bundan əqdəm iki ildi nə ṣifət kārı **olub** *(Gazel 32, Mısra 2). [olub, -ub]*

Ḫārlə həm-dəm eləmişdür gül ü gülzārı məgər
Gül-i pəjmürdə qılub pərvəriş-i ẖārı **olub** *(Gazel 32, Mısra 4). [olub, -ub]*

Əhl-i ‘ürfānı qoyub dəhrdə dā`im ‘üryān
Cühəlā firqəsinə ẖəl‘ət-i zər Tarı **olub** *(Gazel 32, Mısra 6). [olub, -ub]*

Bir mən-i zār dögüldür bilə cövr ü ẓülmi
Əhl-i ḥikmət nə qədər var isə āzārı **olub** *(Gazel 32, Mısra 8). [olub, -ub]*

Bizə qismət eləyüb şām u səḥər ẖūn-ı cigər
Cāhilün şərbət-i līmū mey-i gül-nārı **olub** *(Gazel 32, Mısra 10). [olub, -ub]*

Səbəb-i fəqr ü ġınānı aradım ‘āləmdə
Olmadı ẓāhir edən kim nə səbəbkārı **olub** *(Gazel 32, Mısra 12). [olub, -ub]*

Żū`iyā ṣəbr qıl āẖırdə verir Bārī Ḫudā
Bu cəhāndə nə ki ə‘māl ilə pərgārı **olub** *(Gazel 32, Mısra 14). [olub, -ub]*

Var yeri cəm‘iyyətün zülfündə bər-həm **olsə** gər
Kim dedi ey dil sən ol mənzildə get kāşānə dut *(Gazel 33, Mısra 3). [olsə, -sə]*

‘Əql ilə dögüldür ḥərəm-i vəṣlə yetüşmək
Tā **olmayəsən** ‘āşiq-i dīvānə yolun yoẖ *(Gazel 36, Mısra 8). [olmayəsən, -ma, -y, -ə, -sən]*

Ol şam‘-ı şəb-əfrūzə vüṣāl istəsön ey cān
Tā olmayasən ‘eşqdə pərvānə yolun yoẖ *(Gazel 36, Mısra 10). [olmayəsən, -ma, -y, -ə, -sən]*

Neylüm bəhār **olubdı** köñüldə fərāğ yoẖ
Gül-gəşt-i gülsitān təmāşā-yı bāğ yoẖ *(Gazel 37, Mısra 1). [olubdı, -ub, -di]*

Lāzım dögül bu var yoẖun fikrin eyləmək
Əlbəttə ‘āqibət **olacaq** cümlə var yoẖ *(Gazel 38, Mısra 10). [olacaq, -acaq]*

Məndə vardur əgər ‘āşiq **oluban** mey içmək
Səndə var bir qulaġ as gör neçə ‘ādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 9). [oluban, -uban]*

Bu ‘əməllər ki sənün var nə deyüm tūl u dirāz
Fərz **olubdur** saña şeyṭān kimi lə‘nət zāhid *(Gazel 39, Mısra 22). [olubdur, -ub, -dur]*

Gər ‘ədālətlə **olur** ḥəşr günündə dīvān
Sən də mən də çəkərük ondə əẕiyyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 7). [olur, -ur]*

Çün bilmür özi məs`ələ sorduqdə deyürlər
Kāfir **olı** sən dinmə belə sözdə ẖərər var *(Gazel 42, Mısra 12). [olı, -ı]*

Ṣəd-ḥeyf cəhān bāğınə bəd vəqtdə gəldük
Ḫˇoşgīdə **olub** nəẖl nə şāẖ u nə s̱əmər var *(Gazel 42, Mısra 4). [olub, -ub]*

Yā Rəb nə **olubdur** səbəbi kim bu zəmāndə
İnsān arasındə hamı millətdə ẖəṭər var *(Gazel 42, Mısra 15). [olubdur, -ub, -dur]*

Şā‘ir gərək ‘āşiq **olə** bir māh-cəmālə
Cān tāzəliyə lə‘l-i şəkərbārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 5). [olə, -ə]*

Bir nāzlu məlāḥətlü nigārə verə köñlin
Tā dūzlı **olə** cümülə əş‘ārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 8). [olə, -ə]*

Nə sūd ondan bəhār **oldı** əlimdə sāğərim yoẖdur
Əgər gülşəndi bəzmim bir gül üzlü dil-bərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 1). [oldı, -dı]*

Kim ki bī-nām u nişān **olməsə** ‘ārif deməzəm
Çünki bī-nām u nişān ‘ārif-i kāmil yeridür *(Gazel 49, Mısra 7). [olməsə, -ma, -sə]*

Dil-i sūzənimi ġəm ləşkəri görcək dayanub
Dedi hər yerdə yanar od **olə** mənzil yeridür *(Gazel 49, Mısra 4). [olə, -ə]*

Maña əğyār oldı ḥərf-i əğyār ilə yār āẖır
Görün əğyārə muncə yār **olan** bir gül-‘izārım var *(Gazel 50, Mısra 7). [oldı, -dı]*

Olub ‘āşiq cəhāndə hərkəs öz mə‘şūqəsin tapdı
Mənim kim hər zəmān firqətdə min min āh u zārım var *(Gazel 50, Mısra 3). [olub, -ub]*

Nə qədri **olsə** günāhım onun ḥużūrındə
Ġəm etmə Żū`ī ki əlṭāf-ı ‘üzr-ẖˇāhımdur *(Gazel 53, Mısra 9). [olsə, -sə]*

Dərūndə ağlamaqdan qanə ġərq **oldım** nigārā ẖər
Deməzsən kim məgər bu Żū`ī-i məhcūr u miskīndür *(Gazel 56, Mısra 9). [oldım, -di, -m]*

Ġulām-ı ẖāk-ı dərün **oldı** Żū`ī-i müẓṭər
Bu e‘tibār ilə ‘āləmlərə fəẖārət edər *(Gazel 60, Mısra 9). [oldı, -di]*

Yüz ay **olur** müşəvvər-i nəqş-i dəhān çəkər
Yoẖdur aradə hīç nişān yoẖsə cān çəkər *(Gazel 61, Mısra 1). [olur, -ur]*

Olubdı bang-ı mü`əẕẕin tərānəmiz imdi
Ḫˇoşā sürūrım o çəng ü rübāb **olan** günlər *(Gazel 62, Mısra 13). [olubdı, -ub, -dı]*

Ḫˇoşāo māhlə həm-bistər **olduqum** gecələr
Cəmālı şam‘ınə ḫākistər **olduqum** gecələr *(Gazel 64, Mısra 1). [olduqum, -du, -q, -um, -]*

Ḫˇoşāo māhlə həm-bistər **olduqum** gecələr
Cəmālı şam‘ınə ḫākistər **olduqum** gecələr *(Gazel 64, Mısra 2). [olduqum, -du, -q, -um, -]*

Gəhī cəmālınə gəh küfr-i zülfə səcdim idi
Gəhī müsəlmān gəh kāfir **olduqum** gecələr *(Gazel 64, Mısra 4). [olduqum, -du, -q, -um, -]*
Gecəm günüz tək olurdı şu‘ā‘ rūyundan
O māh-rūy ilə həm-sāğər **olduqum** gecələr *(Gazel 64, Mısra 6). [olduqum, -du, -q, -um, -]*

Əlimdə şīşə-i mey ol pərī baña təsḫīr
Hanı o dəm bu şifət sāḥir **olduqum** gecələr *(Gazel 64, Mısra 8). [olduqum, -du, -q, -um, -]*

Dilimdə ẕikr-i ləbi əldə əf‘ī zülfü
Şikəstə Żū`ī tək əfsūngər **olduqum** gecələr *(Gazel 64, Mısra 10). [olduqum, -du, -q, -um, -]*

Gecəm günüz tək olurdı şu‘ā‘ rūyundan
O māh-rūy ilə həm-sāğər **olduqum** gecələr *(Gazel 64, Mısra 5). [olurdı, -ur, -dı]*

Hanı o şūḫlə məst-i şərāb **olan** günlər
Məhim piyālə meyim āftāb **olan** günlər *(Gazel 65, Mısra 1). [olan, -an]*

Hanı o şūḫlə məst-i şərāb **olan** günlər
Məhim piyālə meyim āftāb **olan** günlər *(Gazel 65, Mısra 2). [olan, -an]*

Nəẓārə-i gül-i ruḫsārınun həvāsı ilə
Nə dildə fikr nə çeşmimdə ḫ∨āb **olan** günlər *(Gazel 65, Mısra 4). [olan, -an]*

‘İmārət-i tənimi seyl-ābə vermişdi
Diyār-ı ‘eşqdə yek-sər ḫarāb **olan** günlər *(Gazel 65, Mısra 6). [olan, -an]*

Gedübdi tāb [u] təvān cism-i nā-təvānımdan
Ḫˇoşā o möḥnət-i hicrānə tāb **olan** günlər *(Gazel 65, Mısra 8). [olan, -an]*

Gecə günüz keçinürdi nəşāṭ ilə ḫālım
Nə fikr-i rövżə nə bīm-i ‘əzāb **olan** günlər *(Gazel 65, Mısra 12). [olan, -an]*

Olubdı bang-ı mü`əẕẕin tərānəmiz imdi
Ḫˇoşā sürūrım o çəng ü rübāb **olan** günlər *(Gazel 65, Mısra 14). [olan, -an]*

Ḫarāb olaydı cəhān kāş bu fələk-i bər-bād
Mənim bu mollālıqə intiḫāb **olan** günlər *(Gazel 65, Mısra 16). [olan, -an]*

Ḫˇoşā o meykədə rindi ḥesāb **olan** günlər *(Gazel 65, Mısra 19). [olan, -an]*

Olubdı bang-ı mü`əẕẕin tərānəmiz imdi
Ḫˇoşā sürūrım o çəng ü rübāb **olan** günlər *(Gazel 65, Mısra 13). [olubdı, -ub, -di]*

Ḫˇoşā o sākin-i mey-ḫānə olduğum günlər
Əlimdə sāğər ü peymānə **olduğum** günlər *(Gazel 66, Mısra 1). [olduğim, -duğ, -im]*

Ḫˇoşā o sākin-i mey-ḫānə **olduğum** günlər
Əlimdə sāğər ü peymānə **olduğum** günlər *(Gazel 66, Mısra 2). [olduğim, -duğ, -im]*

Təmām dā`irə-i ‘əql möḥnət ü ġəmdür
Ḫˇoşā o cāhil ü dīvānə **olduğum** günlər *(Gazel 66, Mısra 4). [olduğim, -duğ, -im]*

Yanub tə‘əşşuq ilə nārluqa (?) vəṣl içrə
Cəmālı şam‘ınə pərvānə **olduğum** günlər *(Gazel 66, Mısra 6). [olduğim, -duğ, -im]*

Əlimdə sāğər-i bādə başımdə nəş`ə`-i cām
Gözimdə ‘āriż-i cānānə **olduğum** günlər *(Gazel 66, Mısra 8). [olduğim, -duğ, -im]*

Düşübdü Żū`ī biyābānə imdi məcnūn tək
Ḫˇoşā o məhvəşə həm-ḫ∨ānə **olduğum** günlər *(Gazel 66, Mısra 10). [olduğim, -duğ, -im]*

Aldanməgilən Żū`ī cəhānə nədi dünyā
Beş günlüq **olan** ‘işrət ü behcət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 28). [olan, -an]*

Gər cənnətə də imdiki ādəm gedəcəksə
Bi`llāh elə **olsə** mənə cənnət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 26). [olsə, -sə]*

Dəf‘-i ġəm-i hicr içün içər Żū`ī bu zəhri
Şəhd-i ləb-i yār **olsa** mey-i Dərġəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 10). [olsa, -sa]*

Hər kiməsnənün kim **olə** cāmı Cəmi neylər
‘Āləm hamusı cāmdədür ‘āləmi neylər *(Gazel 69, Mısra 1). [olə, -ə]*

Ġəm oldur Żū`iyā kim **olmayə** mey-cāmınə qüdrət
Mey-i Dərġəm gər olsə fikr qılə dəhrdə ġəm var *(Gazel 70, Mısra 13). [olmayə, -ma, -y, -ə]*

Ġəm oldur Żū`iyā kim **olmayə** mey-cāmınə qüdrət
Mey-i Dərġəm gər olsə fikr qılə dəhrdə ġəm var *(Gazel 70, Mısra 14). [olsə, -sə]*

Olub bu ‘əşrdə bā-redaña ilə hamı bir Rüstəm
Nə süd **ondan** ki nə bir āl-i Bərmək var nə Ḥātəm var *(Gazel 70, Mısra 9). [olub, -ub]*

Şöhrət tapubdı bid‘ət Żū`ī zəmānədə
Pā-māl-i ḫəlq **olubdı** şərī‘ət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 14). [olubdı, -ub, -dı]*

‘Ənqā kimi nişānəsi yoḫ nāmı ẕikr olur
Bəẕl ü ‘əṭā vü lüṭf ü ḥimāyət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 7). [olur, -ur]*

Sərīr-i fəqr ü qənā‘ətdə pādşāh **ol** kim
O bārgəhdə Süleymān mūrdən kəmdür *(Gazel 73, Mısra 9). [ol,]*

Vā‘iẓ gəlür mi məscidə gər pūl **olmasə**
Anlar bu rəmzi kimsə ki ṣāḥib-şü‘ūrdur *(Gazel 74, Mısra 9). [olmasə, -ma, -sə]*

Çoḫ sormagilən tövsən-i əş‘ārıvı Żū`ī
Lāl **ol** nəẓər et sāḥət-i meydān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 24). [ol,]*

Əvvəlki ṣədāqətlər **olub** indi ḫəyānət
Qalmub dəḫi ḥəqq-i nəmək [ü] nān dəgişübdür*(Gazel 76, Mısra 7). [olub, -ub]*

Allāhə inanmaq idi īmān ‘əməl etmək
Sīm ü zər **olub** Tarı də īmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 12). [olub, -ub]*

Var idi mənim bircə nəfər ḫān-ı qədīmim
Bilməm nə **olubdur** o da əl-ān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 22). [olubdur, -ub, -dur]*

Şīrīn olur ẖəyāl-i ləbünlə məzāq-ı cān
Zülfün təfəkkürüylə mü'əṭṭər məşāmm **olur** *(Gazel 77, Mısra 5). [olur, -ur]*

Şīrīn olur ẖəyāl-i ləbünlə məzāq-ı cān
Zülfün təfəkkürüylə mü'əṭṭər məşāmm **olur** *(Gazel 77, Mısra 6). [olur, -ur]*

'Ār etmə kūy-ı yārdə Żū`ī gədālıqı
'Āşiqdə kim görübdi ki nəng ilə nām **olur** *(Gazel 77, Mısra 14). [olur, -ur]*

Əcəb bī-kārə vü āvārə vü bī-çārə **olduq** kim
Nə dünyā vü nə 'uqbā işlərindən kārımız yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 5). [olduq, -du, -q]*

Ġəm etmə Żū`ī cəhān yā ẖəyāldur yā ẖvāb
O şey` ki ẖvāb u ẖəyāl **oldı** sölə nə ġəmdür *(Gazel 80, Mısra 18). [oldı, -di]*

Nə ẕövqi ẖāṭirə ḥāl əhli **olmasə** yārun
Əgərçi ẖəndə-i Yūsif hünərdə Rüstəmdür *(Gazel 80, Mısra 9). [olmasə, -ma, -sə]*

Əgərçi āb-ı ḥəyāt **olsə** içmə nā-dānlə
Ki 'āqibət əs̱əri cānə zəhrdür rəsmdür *(Gazel 80, Mısra 5). [olsə, -sə]*

Nə dəm ki mə'rifət əhlilə ẖ̌oş keçər bi`llāh
Yüz il gər 'ömrün **olə** ḥāṣili həmān dəmdür *(Gazel 80, Mısra 4). [olə, -ə]*

Göz ü qaş u əl ayaġ pūlilə dögül insān
Əgər məlik **olə** bī-mə'rifət nə ādəmdür *(Gazel 80, Mısra 12). [olə, -ə]*

Olubdı zülf-i pərīşānıvə köñül mā`il
O vəchdəndi işim dā`imā pərīşāndur *(Gazel 81, Mısra 3). [olubdı, -ub, -dı]*

Hər ildə gərçi dəhrdə bir lāləzār **olur**
Tiflīs içində hər gecə yüz növ-bəhār **olur** *(Gazel 82, Mısra 2). [olur, -ur]*

Zāhid deyən behişt ki 'uqbādə sölənür
Hər bir zəmāndə 'āşiq içün dər-kənār **olur** *(Gazel 82, Mısra 4). [olur, -ur]*

Hər mübhəm iş ki anlamayur ẖəlq sirrini
Cām-ı cəhān-nümādə bizə āşkār **olur** *(Gazel 82, Mısra 8). [olur, -ur]*

Nā-būd **olub** mə'rifət-əhli bu zəmāndə
Həm 'əhdə vəfā 'əhd ilə peymān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 3). [olub, -ub]*

Bənd **olmə** māl u dövlətə göz tikmə şān u şöhrətə
Bu ərsə-i ṭərīqətə mərdānə gəlmək yaẖşıdur *(Gazel 85, Mısra 5). [olmə, -mə]*

Düşən bu qulzüm-i 'eşq içrə ġərq **olur** bi`llāh
Bu bəd müḥīṭdi kim sanmayun kənārəsi var *(Gazel 87, Mısra 5). [olur, -ur]*

Qılur əḥvāl-ı bāṭin ẓāhir 'āləm içrə bir dəmdə
Desəm mən küfr **olur** mu cām-ı bādə gər peyəm-bərdür *(Gazel 88, Mısra 4). [olur, -ur]*

Meḥrāb u məscid olə sənün zāhidā baña
Meḥrāb-ı qaşı səcdəgəh ol āstānədür *(Gazel 89, Mısra 3). [olə, -ə]*

Adı Rüstəm **olə** həm-şəhrīdə Zābil bi`llāh
Bu səbəblərlə həmīn Rüstəm-i dəstān olmaz *(Gazel 90, Mısra 3). [olə, -ə]*

Altmış yaş **olandə** genə bir növ' səẖā var
Bu tāzə cavānlardə ki dərmānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 11). [olandə, -an, -də]*

Ġəm çəkmə biyābān isə məskən sənə Żū`ī
Məcnūn **olanə** qā'idədür ẖānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 14). [olanə, -an, -ə]*

Ey māh bugün yerdə cəmālun kimi āyə
Olsun qəsəm **ol** āyə-i Qur`ānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 6). [olsun, -sun]*

Məfqūd **olub** 'ənqā kimi əhbāb-ı mürüvvət
Seyir eləsən 'āləmi hər yanə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 9). [olub, -ub]*

Dil **oldı** qönçə kimi ḥəsrətünlə qan sənsiz
Bəhārım ey gül-i növ-rəstə çün ẖarāb sənsiz *(Gazel 92, Mısra 1). [oldı, -dı]*

Baña **ol** māh-ı bī-mehrim iki ay var ki rām **olmaz**
Bu nöqṣānım de bir gəlməz əcəl 'ömrim təmām **olmaz** *(Gazel 93, Mısra 1). [olmaz, -maz]*

Baña ol māh-ı bī-mehrim iki ay var ki rām **olmaz**
Bu nöqṣānım de bir gəlməz əcəl 'ömrim təmām **olmaz** *(Gazel 93, Mısra 2). [olmaz, -maz]*

Vüṣālı təşnəsidim eylədi sīrāb tīğindən
Demün kim yārdan 'uşşāqə ḥāṣil hīç kām **olmaz** *(Gazel 93, Mısra 4). [olmaz, -maz]*

Köñül āhəng-i gülzār et ẖəyāl-i tār-ı zülf ilə
Ki şūr-ı 'eşqçün ey bī-nəvā belə məqām **olmaz** *(Gazel 93, Mısra 6). [olmaz, -maz]*

Ləb-i dildār tək var bādə-i gül-gūndə gər nəş`ə
Nə sūd ondan ki tīz başə çıẖar qalmaz müdām **olmaz** *(Gazel 93, Mısra 8). [olmaz, -maz]*

Ḥalāl etmiş bizə cām-ı şərābı pīr-i mey-ẖānə
Ḥəbībim vā'iẓ-i ẖud-bīn-kəlām ilə ḥarām **olmaz** *(Gazel 93, Mısra 10). [olmaz, -maz]*

Cəfā-yı yārdan incimə hərgiz āh u zār etmə
Bu mülk-i 'eşqdür əlbəttə ey dil bir niẓām **olmaz** (*Gazel 93, Mısra 12). [olmaz, -maz]*

Hər sādə-ruẖ ey dil o büt-i sīm-tən **olmaz**
Hər səbz-i nümāyəndə bisāṭ-ı çəmən **olmaz** *(Gazel 94, Mısra 1). [olmaz, -maz]*

Hər sādə-ruẖ ey dil o büt-i sīm-tən **olmaz**
Hər səbz-i nümāyəndə bisāṭ-ı çəmən **olmaz** *(Gazel 94, Mısra 2). [olmaz, -maz]*

Hər büt dəẖi Şīrīn təki şəkkər-şikən **olmaz**
Hər āşiq-i Ḫosrovvəşi həm kūh-kən **olmaz** *(Gazel 94, Mısra 3). [olmaz, -maz]*

Hər büt dəẖi Şīrīn təki şəkkər-şikən **olmaz**
Hər āşiq-i Ḫosrovvəşi həm kūh-kən **olmaz** *(Gazel 94, Mısra 4). [olmaz, -maz]*

Hər zülf olamaz rūḥ-fəzā zülfi tək anun
Hər rəngi siyəh nāfə-i müşk-i ẖotən **olmaz** *(Gazel 94, Mısra 8). [olmaz, -maz]*

Ço qədr baña 'āşiq deyüb ey məh sitəm etmə
Hər tīrə-nəẓər Żū`ī-i ẖūnīn-kəfən **olmaz** *(Gazel 94, Mısra 10). [olmaz, -maz]*

Hər 'elmdən āgah gərək olsun ki desün şe'r

Żū`ī kimi şā'ir gəlübən hər yetən **olmaz** *(Gazel 94, Mısra 12). [olmaz, -maz]*

Bu cism ilə cāndan ötəri çəkmə çoẖ əfsūs
Topraq **olacaq** cism dəẖi cān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 12). [olacaq, -acaq]*

Ṣəbr eylə köñül möẖnət-i hicrān belə qalmaz
Nov-rūz **olı** bu fəṣl-i zimistān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 2). [olı, -ı]*

Bir gün **olı** kim Mişr-i ḥökūmətdə olur şāh
Çāh-ı ġəm ara Yūsif-i Kən'ān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 5). [olı, -ı]*

Olmaz belə 'üryān dəẖi əṭfāl-i şükūfə
Cümlə geyünür ẖəl'ət-i əlvān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 3). [olmaz, -maz]*

Bir gün **olı** kim Mişr-i ḥökūmətdə olur şāh
Çāh-ı ġəm ara Yūsif-i Kən'ān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 5). [olur, -ur]*

Müdām **olmaq** gərək nə sūd içüb mey bir dəm oldun şād
Cəhāndə bu məs̱əldür bir gül ilə növ-bəhār **olmaz** *(Gazel 99, Mısra 6). [olmaz, -maz]*

Be-ḥəmdu`llāh cəhāndə tāzədən fəṣl-i bəhār **olmuş**
Sitəbrəq-pūş u sündüs-cāmə dəşt ü kūhsār [**olmuş**] *(Gazel 101, Mısra 1). [olmuş, -muş]*

'Anādil ẓāhir etmiş ẖəlqə āhəng-i Nəkīsānı
Həzārān ləḥn kūya Bārbəddən yādgār **olmuş** *(Gazel 101, Mısra 4). [olmuş, -muş]*

Açub riżvān behişt-i 'ədn bā-pāy ṣəḥn-i gülzārə
Ki təcrī təhtihə`l-ənhār u cənnət āşkār **olmuş** *(Gazel 101, Mısra 6). [olmuş, -muş]*

Fələk ki ẖosrovı çəkmiş kəmān-ı Rüstəm-i çərẖə
Cünūd-ı bəhmən ü isfənd ü dey māhı firār **olmuş** *(Gazel 101, Mısra 8). [olmuş, -muş]*

Geyüblər ẖəl'ət-i ẖəżrā cavānān-ı çəmən Żū`ī
Dür-i jālə gülüstān içrə gül üzrə nis̱ār **olmuş** *(Gazel 101, Mısra 10). [olmuş, -muş]*

Bəhār-ı ömrim ey növ-gülbün-i bāğ-ı məlāḥət ḥeyf
Ḫəzān oldı nə sūd ondan cəhān tāzə bəhār **olmuş** *(Gazel 102, Mısra 8). [oldı, -dı]*

Köñül tərk eyləmə cām-ı şərāb-ı 'eşqi tā məḥşər
Ki bu mey-məsti ġəm bilməz cəhāndə hūş-yār **olmuş** *(Gazel 102, Mısra 10). [olmuş, -muş]*

Bəzm içrə ẕövq olur mı o məh-ṭəl'ət **olmamış**
Şəhd-i ləbindən 'āşiq içün şərbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 1). [olmamış, -ma, -mış]*

Bəzm içrə ẕövq olur mı o məh-ṭəl'ət **olmamış**
Şəhd-i ləbindən 'āşiq içün şərbət **olmamış** *(Gazel 105, Mısra 2). [olmamış, -ma, -mış]*

Şəd-ḥeyf saldı firqətə dövrān-ı kəc-mədār
Ol məh bənimlə bir gecə həm-ṣöḥbət **olmamış** *(Gazel 105, Mısra 4). [olmamış, -ma, -mış]*

Rāh-ı ṭələbdə bār-ı cəfāyə təḥəmmül et
Rāḥət olur mı dəhrdə tā zəḥmət **olmamış** *(Gazel 105, Mısra 6). [olmamış, -ma, -mış]*
'Eşq içrə ẖidmət eylə vüṣāl istəsön əgər
Tarı verür mi cənnətini ṭā'ət **olmamış** *(Gazel 105, Mısra 8). [olmamış, -ma, -mış]*

Gör nəfs içün 'ibādətini zāhidün haçan
Başın əgərdi səcdəyə gər cənnət **olmamış** *(Gazel 105, Mısra 10). [olmamış, -ma, -mış]*

Yüz il 'ulūm-ı ḥikməti cəm' eyləsön əgər
'Āləm saña səfeh der [əgər] dövlət **olmamış** *(Gazel 105, Mısra 12). [olmamış, -ma, -mış]*

Rāh-ı ṭələbdə bār-ı cəfāyə təḥəmmül et
Rāḥət olur mı dəhrdə tā zəḥmət **olmamış** *(Gazel 105, Mısra 6). [olur, -ur]*

Əzəldə **olmə** idi ẖilqət-i cəhān ey kāş
Cəhān içində dəẖi bu bəlā-yı cān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 1). [olmə, -mə]*

Mey-i gül-nārdan derlər **olubdur** lālə-gūn rūyı
Bunun rəşkilə köñlüm lālə nisbət dāğdār **olmuş** *(Gazel 108, Mısra 5). [olubdur, -ub, -dur]*

Ḫ˘oş ol günlər ki biz məẖluqdan bīgānə **olmuşduq**
Qələndərvār dā`im sākin-i mey-ẖānə **olmuşduq** *(Gazel 110, Mısra 1). [olmuşduq, -muş, -duq]*

Ḫ˘oş ol günlər ki biz məẖluqdan bīgānə **olmuşduq**
Qələndərvār dā`im sākin-i mey-ẖānə **olmuşduq** *(Gazel 110, Mısra 2). [olmuşduq, -muş, -duq]*

Olub sər-məst bilmirdüq nədür nīk [ü] bəd-i dünyā
Bu məcnūnluqlə məḥrəm məclis-i 'ürfānə **olmuşduq** *(Gazel 110, Mısra 4). [olmuşduq, -muş, -duq]*

İçüb mey məst olub 'āləm-ġəmin bir ẕərrə çəkməzdük
Ḥəqīqət 'āləmində 'āqil ü fərzānə **olmuşduq** *(Gazel 110, Mısra 6). [olmuşduq, -muş, -duq]*

Götürmişdüq köñüldən nəng [ü] nām u 'ār sevdāsın
Diyār-ı 'eşqdə Məcnūn ilə həm-ẖānə **olmuşduq** *(Gazel 110, Mısra 8). [olmuşduq, -muş, -duq]*

İlāhī bir də mümkündür mi görmək eylə əyyāmı
Ki bilmirdük ġəm adın Żū`ī tək dīvānə **olmuşduq** *(Gazel 110, Mısra 10). [olmuşduq, -muş, -duq]*

Olub sər-məst bilmirdüq nədür nīk [ü] bəd-i dünyā
Bu məcnūnluqlə məḥrəm məclis-i 'ürfānə **olmuşduq** *(Gazel 110, Mısra 3). [olub, -ub]*

İçüb mey məst olub 'āləm-ġəmin bir ẕərrə çəkməzdük
Ḥəqīqət 'āləmində 'āqil ü fərzānə **olmuşduq** *(Gazel 110, Mısra 5). [olub, -ub]*

Ḫüm-ẖānə-i cəhāndə ẖarābāt-ı dəhrdə
Sər-məst-i 'eşq **olandədi** çün hūş-yārlıq *(Gazel 111, Mısra 10). [olandədi, -an, -də, -dı]*

Məcmū'-ı yār **olmuşam** əğyārə ey pərī
İnṣāfdur sən eyləyəsən ġeyrə yārlıq *(Gazel 111, Mısra 13). [olmuşam, -muş, -am]*

'Uşşāqun almaz āynə-qəlbini jəng-kədər
Hər yerdə **olsə** gün o yerə yoẖdı tārlıq *(Gazel 111, Mısra 4). [olsə, -sə]*

Olub bir 'əks-i övżā'-ı zəmānə
Gədā şəhliq qılur şəhlər gədālıq *(Gazel 112, Mısra 11). [olub, -ub]*

Hər dənī-ṭəb'ələr 'āləmdə **olub** dövlətmənd
Ṣāḥib-i 'izz ü şərəf bī-sər ü sāmān **oləcəq** *(Gazel 113, Mısra 7). [olub, -ub]*

Nə bilim dəhrdə āẖır belə dövrān **oləcəq**
Əhl-i 'ürfān bu şifət zār u pərīşān **oləcəq** *(Gazel 113, Mısra 1). [oləcəq, -əcəq]*

Nə bilim dəhrdə āḫır belə dövrān **oləcəq**
Əhl-i ‘ürfān bu ṣifət zār u pərīşān **oləcəq** *(Gazel 113, Mısra 2). [oləcəq, -əcəq]*

Mə‘rifət ‘elm ḫəlā`iq nəẓərindən düşübən
Dīdə-i ḫəlqdən ‘ənqā kimi pünhān **oləcəq** *(Gazel 113, Mısra 4). [oləcəq, -əcəq]*

Bāğ-ı cənnət kimi ‘āləm boşalub ādəmdən
Məskən-i dīv ü dəd ü ğūl biyābān **oləcəq** *(Gazel 113, Mısra 6). [oləcəq, -əcəq]*

Hər dənī-ṭəb‘ələr ‘āləmdə olub dövlətmənd
Ṣāḥib-i ‘izz ü şərəf bī-sər ü sāmān **oləcəq** *(Gazel 113, Mısra 8). [oləcəq, -əcəq]*

Ḥātəm ü ḥökmdən āvārə Süleymān düşübən
Ṣaḫr təḫt-i şərəfə ṣāḥib-i dīvān **oləcəq** *(Gazel 113, Mısra 10). [oləcəq, -əcəq]*

Edəcək ḫānə-nişīn ṭāli‘-i bəd Bəhrāmı
Bī-hünər Zāl gəlüb Rüstəm-i dəstān **oləcəq** *(Gazel 113, Mısra 12). [oləcəq, -əcəq]*

Ṣavt-ı bülbül dönəcək belə nəfīr-i zāğə
Gül ü gülzār-ı cəhān ḫār-ı muğīlān **oləcəq** *(Gazel 113, Mısra 14). [oləcəq, -əcəq]*

Qara pūl ḥəsrəti ilə ağarub çeşm-i ümīd
Ārzū-yı mey-i gül-günlə cigər qan **oləcəq** *(Gazel 113, Mısra 16). [oləcəq, -əcəq]*

Daḫmədür çün yerün āḫırdə yoḫə ṣəbr elə
Ṭāq-ı Kisrā hanı ‘āləm hamı vīrān **oləcəq** *(Gazel 113, Mısra 18). [oləcəq, -əcəq]*

Mülk-i dünyāyə nə məğrūrsan ey ṭālib olan
Bu cəhān āḫırı bir köhnə dəgirman **oləcəq** *(Gazel 113, Mısra 20). [oləcəq, -əcəq]*

Dögi pāyəndə nə ‘ömr ü nə ḥökūmət Żū`ī
Yer ü gök küllüsi āḫırdə ki min qan **oləcəq** *(Gazel 113, Mısra 22). [oləcəq, -əcəq]*

Məḥv olub ləfż-i ədüvvāt qutarə ḥīlə-i məkr
Şeyṭānət rəsmin atub cümləsi insān **oləcəq** *(Gazel 114, Mısra 3). [olub, -ub]*

Bu cəhān yā Rəb haçan rövże-i riżvān **oləcəq**
Cəhl-i ẓülmət qutarub mə‘dən-i ürfān **oləcəq** *(Gazel 114, Mısra 1). [oləcəq, -əcəq]*

Bu cəhān yā Rəb haçan rövże-i riżvān **oləcəq**
Cəhl-i ẓülmət qutarub mə‘dən-i ürfān **oləcəq** *(Gazel 114, Mısra 2). [oləcəq, -əcəq]*

Məḥv olub ləfż-i ədüvvāt qutarə ḥīlə-i məkr
Şeyṭānət rəsmin atub cümləsi insān **oləcəq** *(Gazel 114, Mısra 4). [oləcəq, -əcəq]*

‘Īsəvī Mūsəvī vü Sünni Şī‘ə qutarub
Mə‘rifət kəsb qılub cümlə müsəlmān **oləcəq** *(Gazel 114, Mısra 6). [oləcəq, -əcəq]*

Gəldi ādəm bu yerə dözmədi bir şeyṭānə
Bilmədi burda təmām ādəm-i şeyṭān **oləcəq** *(Gazel 114, Mısra 8). [oləcəq, -əcəq]*

Söləyüblər ki cəhānə gələcək bir Dəccāl
Bilməyüblər ki mülḥid (?) nədən firāvān **oləcəq** *(Gazel 114, Mısra 10). [oləcəq, -əcəq]*

Neylərəm gülşən [ü] gülzārı ki seyr etdükdə
Hər tərəf zāğ [u] zəġan bang-ı nümāyān **oləcəq** *(Gazel 114, Mısra 12). [oləcəq, -əcəq]*

Nūḥ-ṭūfānını saḫlardı bugünçün Żū`ī
Gər bilirdi ki cəhāndə belə tüğyān **oləcəq** *(Gazel 114, Mısra 14). [oləcəq, -əcəq]*

Əgər bir əhl-i ḥāl olsə mey iç ‘eyş eylə Żū`ī tək
Ḫətādur bī-sər ü pālə içüb əhl-i ‘əẕāb **olmaq** *(Gazel 115, Mısra 13). [olsə, -sə]*

Görüb yüz dāğ bir ḫ√urşīd içün min daşə baş urmaq
Olub rəngīn-cigər qan ilə bir lə‘l-i ḫˇoş-āb **olmaq** *(Gazel 115, Mısra 8). [olub, -ub]*

Nə yād et ‘āriż-i gül-fām nə zülf-i pərīşānın
Nə ḫūnīn-əşk-rīz **ol** nə bəlā vü rənc-i sevdā çək *(Gazel 116, Mısra 6). [ol,]*

Məcnūn oluram **ol** büt-i məh-peykəri görcək
Əlbəttə ki məcnūn olu mərdüm pərī görcək *(Gazel 117, Mısra 2). [olu, -u]*

Qurbānun **olum** gəl bu qədər etmə təğāfül
Qurbānun **olan** Żū`ī-i ġəm-pərvəri görcək *(Gazel 117, Mısra 9). [olum, -um]*

Növ-bəhār **oldı** ələ gülşəndə cām almaq gərək
Cām dövrində fələkdən intiqām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 1). [oldı, -dı]*

Növ-bəhār **oldı** genə seyr-i ṣəfā istər köñül
Səbzələr tək bādədən nəşv ü nəmā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 1). [oldı, -dı]*

Demədim mi saña kim zār u pərīşān **olusan**
‘Āşiq olmə o sər-i zülf-i pərīşānə köñül *(Gazel 124, Mısra 4). [olmə, -mə]*

Demədim mi saña kim zār u pərīşān **olusan**
‘Āşiq olmə o sər-i zülf-i pərīşānə köñül *(Gazel 124, Mısra 3). [olusan, -u, -san]*

Ġəm odur ki **olmuyə** cām-ı şərābə nəqdimiz
Bādə **olsun** tək nə qədri möḥnət olsə ġəm dögül *(Gazel 125, Mısra 3). [olmuyə, -mu, -y, -ə]*

Ġəm odur ki **olmuyə** cām-ı şərābə nəqdimiz
Bādə olsun tək nə qədri möḥnət **olsə** ġəm dögül *(Gazel 125, Mısra 4). [olsun, -sun]*

Ġəm odur ki **olmuyə** cām-ı şərābə nəqdimiz
Bādə olsun tək nə qədri möḥnət olsə ġəm dögül (*Gazel 125, Mısra 4). [olsə, -sə]*

‘Əql ü cān pīç ü ḫəm-ı zülfdə sər-gərdāndur
Yüz ağız açsə də şānə belə müşkil **olı** ḥəll *(Gazel 126, Mısra 14). [olu, -ı]*

Āzād o gün olur ġəm ü əndūhdən köñül
Kim ṣayd-ı tīz ol büt-i nā-meḫrbān **olam** *(Gazel 128, Mısra 7). [olur, -ur]*

Ṣəbā sölə özün ol ġāfil-i dil-āgāhə
Ki ġāfil **olmə** əḥibbādan ey rəfīq-i müdām *(Gazel 129, Mısra 22). [olmə, -mə]*

Nolubdı kim bu ṣifət məḥv olubdı ḫāṭirdən
Sənün rəfīq-i qədīmün bu Żū`ī-i kəm-nām *(Gazel 129, Mısra 9). [olubdı, -ub, -dı]*

O bəḥr-i fəżl ü kəmālāt Seyyid-i zāra
Səlāmlar sölə ṭəbəqində mużmər **olə** sə lām *(Gazel 129, Mısra 6). [olubdur, -ub, -dur]*

O bəḥr-i fəżl ü kəmālāt Seyyid-i zāra

Səlāmlar sölə ṭəbəqində mużmər olə sə lām *(Gazel 129, Mısra 4). [olə, -ə]*

Gül ḫārə ənīs **oldı** vü ḫəslər baña həm-dəm
Āḫırdə gözəl ʻömrimi gör ḫār u ḫəs etdim *(Gazel 130, Mısra 7). [oldı, -dı]*

Təqsīrimün is̱bātına şāhid tələb etmə
Bir şāh ki zālim **olə** təqsīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 4). [olə, -ə]*

Dīvānə ṣifət sən pəriyə ʻāşiq **olandan**
Nāmūsı buraḫdım belə bī-ʻār mən **oldım** *(Gazel 132, Mısra 15). [olandan, -an, -dan]*

Şād oldılar əğyār vüṣālunlə həmīşə
Hicründə şəb ü rūz dil-əfkār mən **oldım** *(Gazel 132, Mısra 5). [oldılar, -dı, -lar]*

Ey şūḫ saña rūz-ı əzəl yār mən **oldım**
Dām-ı sər-i zülfündə giriftār mən **oldım** *(Gazel 132, Mısra 1). [oldım, -dı,-m]*

Ey şūḫ saña rūz-ı əzəl yār mən **oldım**
Dām-ı sər-i zülfündə giriftār mən **oldım** *(Gazel 132, Mısra 2). [oldım, -dı, -m]*

Pərvīn saçub ey māh gözimdən gecə dā`im
Hicrində s̱üräyyā kimi bī-dār mən **oldım** *(Gazel 132, Mısra 4). [oldım, -dı, -m]*

Şād oldılar əğyār vüṣālunlə həmīşə
Hicründə şəb ü rūz dil-əfkār mən **oldım** *(Gazel 132, Mısra 6). [oldım, -dı, -m]*

Āvāze-i hüsnün ki təmām āləmi dutdı
Ey māh bu şöhrətdə səbəb-kār mən **oldım** *(Gazel 132, Mısra 8). [oldım, -dı, -m]*

Bādām-ı siyəh-çeşm ilə ʻinnāb-ı ləbünçün
Hər ləḥẓədə cān verdim o bīmār mən **oldım** *(Gazel 132, Mısra 10). [oldım, -dı, -m]*

Ləʻlün həvəsində hamı cān verməgə qaçdı
Bu ʻərṣədə ey yār vəfādār mən **oldım** *(Gazel 132, Mısra 12). [oldım, -dı, -m]*

Ləʻlün həvəsində hamı cān verməgə qaçdı
Bu ʻərṣədə ey yār vəfādār mən **oldım** *(Gazel 132, Mısra 14). [oldım, -dı, -m]*

Dīvānə ṣifət sən pəriyə ʻāşiq **olandan**
Nāmūsı buraḫdım belə bī-ʻār mən **oldım** *(Gazel 132, Mısra 16). [oldım, -dı, -m]*

Əz-bəs ki ləbün ẕikri dilim əzbəri **oldı**
Cümlə şüʻərā içrə şəkərbār mən **oldım** *(Gazel 132, Mısra 18). [oldım, -dı, -m]*

Dərk eyləmədim hīç təcəllā-yı cəmālun
Mūsā kimi gər ṭālib-i dīdār mən **oldım** *(Gazel 132, Mısra 20). [oldım, -di, -m]*

Żū`ī kimi bənd-i girih-i zülfüñə düşdim
Āşuftə-i ol ṭürrə-i ṭərrār mən **oldım** *(Gazel 132, Mısra 22). [oldım, -di, -m]*

Ḫ̌oşdur əgərçi əhl-i cəhānə behişt-i ḥūr
Sənsiz əgər məqāmım **olə** cənnət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 8). [olə, -ə]*

Vüṣāl-i yārdə istər köñül ki ḫəlvət **olə**
Behişt-i ʻədn idi çün ondə ādəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 7). [olə, -ə]*

Belə fikr eylər idim ḥəşrə kimi hicr **olmaz**
Bu qəżā kārıdı belə **olacaqmış** nə bilim *(Gazel 136, Mısra 4). [olacaqmış, -acaq, -mış]*

Cām-ı ʻeyşim **olacaqmış** belə meydən ḫālī
Sāğər-i ʻişrəti ġeyrün dolacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 5). [olacaqmış, -acaq, -mış]*

Şādmān idi köñül ṣübḥ-i vüṣālə Żū`ī
Bu günün ʻāqibətində nə **olacaqmış** nə bilim *(Gazel 136, Mısra 12). [olacaqmış, -acaq, -mış]*

Hər bəzmdə səndən özgə kimdür
Tā kim **olə** zər-fəşān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 10). [olə, -ə]*

Səbəb nədür ki məni kāğəẕündə yazmamısan
Məgər bu qədri **olar** yār bī-vəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 4). [olar, -ar]*

Təğāfül eyləyübən salmə əhl-i ʻeşqi ġəmə
Bu qədri cövrə dəḫi **olmə** çoḫ rıżā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 20). [olmə, -mə]*

Gedər bu ẕövq-i ṣəfā gülşən-i cəmālundan
Olursan āḫırı pəjmürdə mübtəlā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 14). [olursan, -ur, -san]*

Səlām **olə** saña ey şūḫ-ı dil-rübā Kāẓım
Həmīşə ʻāşiqinə eyləyən cəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 1). [olə, -ə]*

Zülfün kimi **olubdı** günim qarə hicrdən
Qaşun kimi **olubdı** bəlī qədd ü qāmətim *(Gazel 138, Mısra 4). [olubdı, -ub, -dı]*

Məbāda **olmaya** əğyārə fāş dərd-i dilim
Köñül dilər ki ġəm ü dərdimi nihānī yazım *(Gazel 141, Mısra 5). [olmaya, -ma, -y, -a]*

Anləsaydım baña vəṣl-i ləb-i məqdūr **olmaz**
Həvəsilə dil-i ṣəd pārəmi qan eylər idim *(Gazel 144, Mısra 7). [olmaz, -maz]*

Ḫᵛurşīd dutub etməz idi köñüldə məqāmın
Olsaydı ʻəyān pərdə Məsīḥāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 4). [olsaydı, -sa, -y, -dı]*

Nə ġəm sənsiz gözüm gər giryədən ey māh kūr olsun
Rəqībimdir yüzün nəẓẓārəsindən qoy ki dūr **olsun** *(Gazel 150, Mısra 1). [olsun, -sun]*

Nə ġəm sənsiz gözüm gər giryədən ey māh kūr **olsun**
Rəqībimdir yüzün nəẓẓārəsindən qoy ki dūr **olsun** *(Gazel 150, Mısra 2). [olsun, -sun]*

O qədri iştiyāqım var sər-i kūyındə āzārə
Göz açmam məskənim cənnət ənīsim gərçi ḥūr **olsun** *(Gazel 150, Mısra 6). [olsun, -sun]*

Baña sölərsən ey məh nār-ı hicrə ṣəbr qıl sölə
Olur mı kimsə kim ātəş arasındə ṣəbūr **olsun** *(Gazel 150, Mısra 8). [olsun, -sun]*

Ayaqun ṣədqəsi başım ayağə dur şitāb eylə
Onun yanındə **oldım** ʻāqibət bīgānədən kəmtər *(Gazel 151, Mısra 6). [oldım, -dı, -m]*

İçüb mey məst **olub** nāz ilə bir sər-ḫ̌oş-ḫırām ilə
Ki tā ṣəd sālə zāhid əl götürsün pārsālıqdan *(Gazel 151, Mısra 3). [olub, -ub]*

Olub bīgānə cāndan çəkməzəm əl āşnālıqdan
Ayaqun topraqı **olmaqdan** özgə yoḫdı bir fikrim *(Gazel 151, Mısra 9). [olub, -ub]*

Żū`iyā dünyādə gər **ol** māh olsə həm-dəmim
Kāfirəm ümmīd dutsam ḥūrī vü ġılmān içün *(Gazel 152, Mısra 9). [olsə, -sə]*

Bir dəm **olmaz** kim köñül əndūhdən āzād olə
Eylə sān gökdən yaqır möḥnət mən-i nālān içün *(Gazel 152, Mısra 3). [olə, -ə]*

Dīdə`-i ʻāləmdə gərçi ḫᵛār **oldım** yār içün
ʻĀqibət düşdim gözindən ḫāṭir-i əğyār içün *(Gazel 153, Mısra 1). [oldım, -dı, -m]*

Olsə mehrim qədri gər ey bī-vəfā kīnün sənün
Qanımı tökməkdən özgə **olmaz** āyīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 1). [olsə, -sə]*

Ġərəz ki Żū`ī kimi anlə **olmə** çoḫ bī-ḫˇod
Kəmāl-i ʻeşqdi ancaq vücūdı insānun *(Gazel 155, Mısra 13). [olmə, -mə]*

Żū`iyā ʻeşqün nə **olsə** ḥāṣili vācibdi çək
Ya sürūrın yā nəşāṭın yā bəlāsın yā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 9). [olsə, -sə]*

Ol māh firāqı mənə yüz min ġəm **olubdur**
Sāqī hanı ġəm dəfʻinə peymānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 7). [olubdur, -ub, -dur]*

Götürməz āynədə ʻəks-i ṣūrətündən göz
Olubdı Żū`ī kimi yoḫsə büt-pərəst gözün *(Gazel 158, Mısra 10). [olubdı, -ub, -dı]*

Ḥəsəddən sudə tikmiş sərvini tā kim rəvān **olsun**
O gündən kim görübdür bāğbān sərv-i ḫurāmānun *(Gazel 160, Mısra 11). [olsun, -sun]*

Əgər dəşt-i cünun içrə mənim tək **olsə** Məcnūnı
Nə mümkün sən tək olsun ey pərī Leylāsı dövrānun *(Gazel 160, Mısra 3). [olsə, -sə]*

Yār kəsdi āşnālıq rəsmini Żū`ī genə
Ẓāhir **oldı** şan oña dərd-i nihānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 18). [oldı, -dı]*

Dād-ı hicrān ṭəʻnə-i yārān cəfā-yı rūzgār
Öldürür āḫır əgər min **olsə** cānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 6). [olsə, -sə]*

Olur Żū`ī kimi Mūsā ġəm-i ʻeşqünlə ḫākistər
Əgər Sīnā-yı kūyundə görə rūyun təcəllāsın *(Gazel 162, Mısra 9). [olur, -ur]*

Əz-bəs ki ātəşīn-ruḫə yandurmısan məni
Zərdüşt vəqt **olub** məni Rūyīntən eylədün *(Gazel 164, Mısra 8). [olub, -ub]*

Bārī o gəlmədisə ġəmim dəfʻ etməgə
Sən nīşə ey nəşāṭım **olan** bādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 6). [olan, -an]*

O gün kim ey pərī-rū dil-bərim **oldım** cüdā səndən
Töküldi üstümə fövc-i ġəm ü dərd ü bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 1). [oldım, -di, -m]*

Dilərsən ər olasan bənd-i ġüṣṣədən āzād
Gərək kəmənd-i sər-i zülfdə əsīr **oləsən** *(Gazel 170, Mısra 5). [olasan, -a, -san]*

Şām-ı hicrün rūz-ı vəṣlə **oldı** təbdīl ey köñül
Gördüyüncə bārī ol mehr-i cəhān-ārā yüzin *(Gazel 170, Mısra 9). [oldı, -dı]*

Bənd **olub** ḫᵛurşīdə ʻĪsā gökdə dutmazdı qərār
Żū`iyā görsəydi bu māh-ı mələk-sīma yüzin *(Gazel 170, Mısra 13). [olub, -ub]*

Nə sūd möḥnət-i dünyāyə dəst-gīr **oləsən**
Şəbāb-ı ʻömrdə ġəmdən ḫəmīdə-pīr **oləsən** *(Gazel 170, Mısra 1). [oləsən, -ə, -sən]*

Nə sūd möḥnət-i dünyāyə dəst-gīr **oləsən**
Şəbāb-ı ʻömrdə ġəmdən ḫəmīdə-pīr **oləsən** *(Gazel 170, Mısra 2). [oləsən, -ə, -sən]*

Süvār-ı əsb-i nəşāṭ ol köñül nə māt ki dəhr
Məqām-ı ġüṣṣədi gər şāh gər vəzir **oləsən** *(Gazel 170, Mısra 4). [oləsən, -ə, -sən]*

Dilərsən ər olasan bənd-i ġüṣṣədən āzād
Gərək kəmənd-i sər-i zülfdə əsīr **oləsən** *(Gazel 170, Mısra 6). [oləsən, -ə, -sən]*

Əzəldə ṣidq ilə ḫidmət qıl istəyürsən əgər
Məqām-ı qurb tapub ʻāqibət əmīr **oləsən** *(Gazel 170, Mısra 8). [oləsən, -ə, -sən]*

Qaranqu gecələrə ṣəbr eylə Żū`ī tək
Dilərsən āḫırı ḫᵛurşīd tək munīr **oləsən** *(Gazel 170, Mısra 10). [oləsən, -ə, -sən]*

Bu mülkə vārid **olduqdə** mən-i məhcūr u nā-kāmı
Nöçün məḥv eylədün ḫāṭirdən ey ārām-ı cān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 11). [olduqdə, -duq, -də]*

Əgər şāhīnə hər gün eyləmək bir qan **olub** rūzī
Təğāfül birlə min min eyləmə hər gündə qan Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 5). [olub, -ub]*

Dögüldür ḫāṣiyət şəh-bāzə vəḥşət rūz-ı əvvəldən
Olub insān ilə ülfətdə dā`im tev`əmān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 14). [olub, -ub]*

Əbləh gər **olaydım** nə ġəm ü dərdim olurdı
Sən məndə bu ġəm çəkməgi ḫiṣlət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 5). [olaydım, -a, -y, -dı, -m]*

Əbləh gər olaydım nə ġəm ü dərdim **olurdı**
Sən məndə bu ġəm çəkməgi ḫiṣlət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 5). [olurdı, -ur, -dı]*

Deyülübdür bizə bir rəmz-i ʻizā qālūdə
Belə **olduğdə** nə ḥāṣil bu ġəm-i bī-cādən *(Gazel 173, Mısra 14). [olduğdə, -duğ, -də]*

Zəhr-i qātil baña ver sāqī demim şəhbādən
Qutarub rāḥət **olum** tā ki ġəm-i dünyādən *(Gazel 173, Mısra 2). [olum, -um]*

Beş gün içində bərhəm **olur** gülşəni güli
Çoḫ görmişəm bəhār u ḫəzānın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 3). [olur, -ur]*

Çün yoḫdı fəżl ü məʻrifət ü şeʻrə müştərī
Bī-qədr ü nā-rəvāc **olub** zəhr-i mārdan *(Gazel 176, Mısra 12). [olub, -ub]*

*Nāyāb **olubdı** dəhrdə ərbāb-ı məʻrifət*
Düşmüş o qədər fəżl ü hünər eʻtibārdan (Gazel 176, Mısra 3). [olubdı, -ub, -dı]

Bu söz su`āl **olunsə** cəvābun nədür sölə
Təqṣīr kār-gərdən olur yā ki kārdan *(Gazel 176, Mısra 14). [olur, -ur]*

Gör kimdədür qüşūr əgər yoḫdı meyvəsi
Ummaq **olur** mı bu sözi bīd ü çinārdan *(Gazel 176, Mısra 16). [olur, -ur]*

Oldı dūçār dün baña bir āftāb-rū
Yüz mərtəbə vəcīḥdi māh-ı təmāmdan *(Gazel 177, Mısra 7). [oldı, -dı]*

Hər kūçəsində ḥūrī pərī ṣəf ṣəf əyləşüb
İẓhār-ı yüz qiyāmət **olur** hər məqāmdan *(Gazel 177, Mısra 4). [olur, -ur]*

Dīvānə olmaduqsə də bir məst **olaq** bārī
Tā kim mu'āf olaq bu günāh u s̱avābdan *(Gazel 178, Mısra 5). [olaq, -aq]*

Dīvānə olmaduqsə də bir məst **olaq** bārī
Tā kim mu'āf olaq bu günāh u s̱avābdan *(Gazel 178, Mısra 6). [olaq, -aq]*

Dīvānə olmaduqsə də bir məst **olaq** bārī
Tā kim mu'āf olaq bu günāh u s̱avābdan *(Gazel 178, Mısra 5). [olmaduqsə, -ma, -duq, -sə]*

Saġġal uzun qurşaqını enni eyləmək
Hansında ḥökm ṣādir **olub** dört kitābdan *(Gazel 178, Mısra 10). [olub, -ub]*

Ġəm dəf'i ḥāṣil olmadı cām u şərābdan
Rövşən **olur** mı ḫānə gecə āftābdan *(Gazel 178, Mısra 2). [olur, -ur]*

Bī-nūr-ı rūy-ı yār münəvvər **olur** mı bəzm
Yüz şam' pərtəvindən ü min māh-tābdan *(Gazel 178, Mısra 3). [olur, -ur]*

'Īsā-yı Məryəm desəm küfr **olmaz** ey tərsā-pərī
Cān verür 'uşşāqə çün lə'l-i şəkərbārun sənün ' *(Gazel 179, Mısra 3). [olmaz, -maz]*

Żū`īni qurbān qəbūl et çün əzəldən **olmuşam**
Kə'bə-i ruḫsārıvə ṣıdq ilə züvvārun sənün *(Gazel 179, Mısra 9). [olmuşam, -muş, -am]*

Bāğ-ı ḥüsnündən 'ināyət eylə bir gəl 'āşiqə
Olməmiş fəṣl-i ḫəzān gül-gəşt-i gülzārun sənün *(Gazel 179, Mısra 8). [olməmiş, -mə, -miş]*

Mey-ḫānədə lāzımdı **olə** çillə-nişīn tā
Āyīnə-i İskəndəri cām-ı Cəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 3). [olə, -ə]*

Pərvānə **olə** köñlüm əgər sən təki bir şam'
Görməz gözəlim gər gəzə yüz əncümən içrə *(Gazel 187, Mısra 7). [olə, -ə]*

Ruḫ u zülfün ḫəyālını köñüldə tā görüb etdim
Yəqīn bu sirri kim gənc ilə mār **olı** ḫarāb içrə *(Gazel 188, Mısra 8). [olı, -ı]*

Gözimdə 'əks-i rūyun cilvə eylər çoḫ tə'əccübdür
Necə sākin **olubdur** ātəş-i sūzəndə āb içrə *(Gazel 188, Mısra 4). [olubdur, -ub, -dur]*

Lālə pəjmürdə ṣənūbər ḫəm **olur** ey gül-rū
Qədəm-i lüṭfün əgər ṭərf-i gülüstānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 5). [olur, -ur]*

Ṭə'n eyləmə ḥeyrānlıqınə Żū`ī-i zārun
Ṭūṭī bəlī ḥeyrān **olı** güzgülər içində *(Gazel 190, Mısra 10). [olı, -ı]*

Nāṣiḥ baña 'eyb eyləmə dīvānə görüb kim
Olmum necə məcnūn bu pərī-rūlər içində *(Gazel 190, Mısra 6). [olmum, -m, -um]*

Ġəm-i firāq ilən imdi belə **olmazdım**
Qoyaydı gər məni köñlüm öz ihtiyārım ilə *(Gazel 191, Mısra 7). [olmazdım, -maz, -dım]*

Gəhī əndūh-ı rəşk-i ġeyr ü gəh cövr ü cəfā-yı yār
Kim **olmaz** sölə Żū`ī muncə əndūh ilə dīvānə *(Gazel 192, Mısra 10). [olmaz, -maz]*

Görüb əndūh-ı hicrānı **olur** kim lüṭf edə ol məh
Görim düşsün onı yā Rəb mənim tək dərd-i hicrānə *(Gazel 192, Mısra 5). [olur, -ur]*

Olsun ḥarām bādə-i firdövs zāhidə
Mey içməgi ḥarām deyə gər cavād ilə *(Gazel 193, Mısra 5). [olsun, -sun]*

Żū`īdə meyl zāhidə gördüm məgər **olub**
Həm-dəm Ḫudā-nəkərdə o bəd-e'tiqād ilə *(Gazel 193, Mısra 11). [olub, -ub]*

Pərhīz bādədən eləmə kim bu cövhərün
Āmīzişi **olubdı** Cəm ü Keyqubād ilə *(Gazel 193, Mısra 8). [olubdı, -ub, -dı]*

Ləb ü ruḫsārıvı gördükdə yəqīn eyləmişəm
Kim **olub** məskən-i ḫ˅urşīd məqām 'Īsāyə *(Gazel 194, Mısra 6). [olub, -ub]*

Olan dəmdə pərīşān gecələr sevdā-yı zülfünlə
Çəkən Leylā ġəmin Məcnūn-ı sər-gərdān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 5). [olan, -an]*

Olur dīvānə tək zəncīrə lā`iq mübtəlā köñlüm
Haçan kim ḥəlqə-i ol zülf-i müşk-əfşān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 3). [olur, -ur]*

Bu günə zəhr-i firāqı ki içmisən Żū`ī
Ḥəmīm-i dūzəḫ **olur** şəhd tək məzāqundə *(Gazel 196, Mısra 10). [olur, -ur]*

Yoḫdı cānı hər kimün köñlündə cānān **olmasə**
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim cān **olmasə** *(Gazel 197, Mısra 1). [olmasə, -ma, -sə]*

Yoḫdı cānı hər kimün köñlündə cānān **olmasə**
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim cān **olmasə** *(Gazel 197, Mısra 2). [olmasə, -ma, -sə]*

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruḫsārıvı
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān **olmasə** *(Gazel 197, Mısra 4). [olmasə, -ma, -sə]*

Ḫ˘oşdı 'uşşāqə tamāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz min ay u il keçüb fəṣl-i gülüstān **olmasə** *(Gazel 197, Mısra 6). [olmasə, -ma, -sə]*

Mürdə cismin 'āşiqün qılmazdun əḥyā hər nəfəs
Mö'cüz-i 'Īsā əgər lə'lündə pünhān **olmasə** *(Gazel 197, Mısra 8). [olmasə, -ma, -sə]*

Nālə qılmə hicrdən ey dil ki ne'mətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl ẕövqin dərd-i hicrān **olmasə** *(Gazel 197, Mısra 12). [olmasə, -ma, -sə]*

'ārif ü 'āşiqdən özgə Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi 'ibādət ḥūr u ġılmān **olmasə** *(Gazel 197, Mısra 14). [olmasə, -ma, -sə]*

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruḫsārıvı
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān **olmasə** *(Gazel 197, Mısra 4). [olmazdı, -maz, -dı]*

Gecə günüz çəkürəm intiẓārun ey məh-rū
Nə gün təmām **olacaq** intiẓārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 6). [olacaq, -acaq]*

Ümīd ḫˇoşdı firāq içrə vəṣldən Żū`ī
Ki şād olur dil-i ümmīdvārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 10). [olur, -ur]*

Olub ol şam‘ ġeyrə mən onun rūy-ı firāqındə
Dəm-ā-dəm yandım āhım ātəşindən nārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 3). [olub, -ub]*

Ruḫ u zülfün ḫəyālilə köñül hər rūz u şəb ġəmdən
Olubdur zār u sər-gərdān gəzər āvāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 6). [olubdur, -ub, -dur]*

Şāhı **olə** sənün təki ey māh bir kəsün
İnṣāfdur kim olə yüvünci gədālarə *(Gazel 201, Mısra 7). [olə, -ə]*

Şāhı **olə** sənün təki ey māh bir kəsün
İnṣāfdur kim **olə** yüvünci gədālarə *(Gazel 201, Mısra 8). [olə, -ə]*

Başın kəsüb ayağə sal **ol** zülf-i pür-ḫəmi
Çün baş **olur** o yüzi qaradan ḫəṭā genə *(Gazel 202, Mısra 8). [olur, -ur]*

Sölədim ey sərv dut çeşm-i üzə mənzil dedi
Məskən etmək mümkün **olmaz** bəḥr-i ‘ummān üstünə *(Gazel 203, Mısra 6). [olmaz, -maz]*

Budur cəhāndə təmənnāsı Żū`ī-i zārun
Olə şəhīd sənün tīğ-i ābdārun ilə *(Gazel 205, Mısra 10). [olə, -ə]*

Hīç kimsə mülk-i dövlətə məğrūr **olmasun**
Cəmşīdü ki peşīn nə apardı məzārınə *(Gazel 207, Mısra 5). [olmasun, -ma, -sun]*

Məğrūr **olmə** ey dil-i dīvānə ‘ibrət al
Bāḫ diqqət ilə bu fələkün bir mədārınə *(Gazel 207, Mısra 13). [olmə, -mə]*

Bər-bād **oldı** āḫırı bād üzrə ḥökm edən
Bilqeys-i təḫt-i mülk-i səbādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 13). [oldı, -dı]*

Çoḫ **olmə** şīftə gül-i gülzār -ı ‘āləmə
Hər bir nigār-ı bī-sər ü pādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 9). [olmə, -mə]*

Cəmşīd yā Sikəndər əgər **olson** ey köñül
Āḫır fənādı çünki fənādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 7). [olson, -son]*

Āḫır çürir ḫākdə pāy-māl-i ḫəlq **olur**
Bu ṭəmṭərāq rüf‘ət-i cādan nə fā`idə (*Gazel 208, Mısra 15). [olur, -ur]*

Kāş ‘āşiq saña **olmaydım** əzəldən ey māh
Salmayaydım başımı muncə ġəm-i ġovqāyə *(Gazel 209, Mısra 11). [olmaydım, -ma, -y, -dı]*

Salmasun nərgis-i məḫmūruva zülfün sāyə
Qoymə şāh-bāzə **olə** zāğ [u] zəğanın həm-sāyə *(Gazel 209, Mısra 2). [olə, -ə]*

Bāvər etməm sənə həmtā **olə** dünyādə bu gün
Enə gökdən yerə bir vəchdə yüz min āyə *(Gazel 209, Mısra 3). [olə, -ə]*

Ləb-i şīrīn şəkərbārıvə verdim köñlüm
Sanki **oldım** o gecə ḫosrov-ı dövrān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 6). [oldım, -di, -m]*

Vəṣldə yetmiş idim ẕövq-i ṣəfā eylər idim
O şifət kim **olə** bir kimsənə sulṭān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 4). [olə, -ə]*

Bənd **oldı** çīn-zülfünə dil-mürği nā-gəhān
Düşdim bu dām-ı ‘eşqə genə mən ḫəṭā ilə *(Gazel 213, Mısra 3). [oldı, -dı]*

Zülfi tək **oldı** mı necə sin qara günlərün
Mehr etmə demədim saña hər məh-liqā ilə *(Gazel 213, Mısra 13). [oldı, -dı]*

Nə məndən et şikāyəti nə yārdan köñül
Hər nə ‘ədāvətün **olə** eylə Ḫudā ilə *(Gazel 213, Mısra 8). [olə, -ə]*

Qoy ‘eşqinün həlākı **olum** ey göz ağlama
Yoḫ ḥācəti şəhīd **olanun** şüst [ü] şū ilə *(Gazel 214, Mısra 12). [olanun, -an, -uñ]*

Zāhid dilər ki ḥūr ilə **olsun** behiştdə
Mən gülşən içrə bir neçə həm-dəm səbū *(Gazel 214, Mısra 13). [olsun, -sun]*

Qoy ‘eşqinün həlākı **olum** ey göz ağlama
Yoḫ ḥācəti şəhīd **olanun** şüst [ü] şū ilə *(Gazel 214, Mısra 11). [olum, -um]*

Hər kim istər özini ġüşşədən āzādə qılə
Olmasun kim ṭələb-i rūzī nihādə qılə *(Gazel 215, Mısra 2). [olmasun, -ma, -sun]*

‘Āqil ādəm **odı** kim olməyə dīvānə-i māl
Həm-dəmin cām-ı mey ü yār-ı pərī-zādə qılə *(Gazel 215, Mısra 7). [olməyə, -mə, -y, -ə]*

Olə Ḫosrov edə Şīrīn ü şəkərlə ‘işrət
Ṭə‘nə bir ṣūrətə bənd **olmaqə** Fərhādə qılə *(Gazel 215, Mısra 9). [olə, -ə]*

Çün yəqīndür ki kil-i kūzəgər āḫır **oləcaq**
İmdi lāzımdı səbūlərdə mey āmādə qılə *(Gazel 215, Mısra 5). [oləcaq, -əcaq]*

Nə yerdə **olsə** ‘āşiq yār ilən gülşəndən əfżəldür
Açılmaz köñli bi`llāh yārsız yüz seyr-i bāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 9). [olsə, -sə]*

Növ-bəhār **oldı** çəmən-pūş oldı ṣəḫrālar genə
Səbzələr tək qaynaşur başlardə sevdālar genə *(Gazel 217, Mısra 1). [oldı, -dı]*

Kəc-tərāzū olmə çoḫ gördükdə māhım müştərī
Yūsifə **olmaz** Züleyḫā yüz ḫərīdār olsə də *(Gazel 218, Mısra 3). [olmə, -mə]*

Çəkmənəm ol kūdən əl gər cövr-i əğyār **olsə** də
Bülbül eylər mi gülüstān tərkini ḫ∨ār **olsə** də *(Gazel 218, Mısra 1). [olsə, -sə]*

Çəkmənəm ol kūdən əl gər cövr-i əğyār **olsə** də
Bülbül eylər mi gülüstān tərkini ḫ∨ār **olsə** də *(Gazel 218, Mısra 2). [olsə, -sə]*

Kəc-tərāzū olmə çoḫ gördükdə māhım müştərī
Yūsifə olmaz Züleyḫā yüz ḫərīdār **olsə** də *(Gazel 218, Mısra 4). [olsə, -sə]*

Yüz qərīnə keçsə sən tək māh bulmaz gər fələk
Gündə min kəz kürrə(?)-i ərż üzrə səyyār **olsə** də *(Gazel 218, Mısra 6). [olsə, -sə]*

Başda var şūr əgər əldə ayaġ **olmasə** də
Ḫˇoş keçir yār ilə bəzm içrə çırāġ **olmasə** də *(Gazel 219, Mısra 1). [olmasə, -ma, -sə]*

Başda var şūr əgər əldə ayaġ **olmasə** də

Ḫ̮oş keçir yār ilə bəzm içrə çırāġ **olmasə** də *(Gazel 219, Mısra 2). [olmasə, -ma, -sə]*

Kūy-ı yārə yüriyür ʻāşiq-i sādiq bi`llāh
Mār tək gər əzilüb kəlləsi sağ **olmasə** də *(Gazel 219, Mısra 4). [olmasə, -ma, -sə]*

Təki bir gül-bədənün vəṣli müyəssər olsun
Ḫ̮oş keçər ʻāşiq içün güşe-i bāġ **olmasə** də *(Gazel 219, Mısra 6). [olmasə, -ma, -sə]*

Olubdur tāzədən dilim pərī-ruḫsār ḥeyrānı
Ki vardur zülf-i sevdāsılə yüz mən tək pərīşānı *(Gazel 220, Mısra 1). [olubdur, -ub, -dur]*

ʻƏcəb yoḫ məḥv **olə** cismim təcəllā-yı cəmālından
Bu şölə yandurubdur dāğlə Mūsā İbn-i ʻÜmrānı *(Gazel 220, Mısra 7). [olə, -ə]*

Cəmʻ **oldı** müştərī dutubən əldə nəqd-i cān
N`oldı ki Yūsifim belə bāzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 7). [oldı, -dı]*

Ġərəż bu dərd ü bəlā cümləsi gedər Żū`ī
Tərəḥḥüm eyləyübən gər o yār yārım **olaydı** *(Gazel 223, Mısra 14). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Żū`iyā bir də görüb ölsəm əgər **olmaz** ġəmim
Ol nihānı kim vüṣāl-ı gül-ʻiẕārım var idi *(Gazel 225, Mısra 13). [olmaz, -maz]*

Bar`İlāhī bir də mən görrəm **olə** ol günləri
Kim vüṣāl-i yārdən ḫ̮oş-rūzgārım var idi *(Gazel 225, Mısra 11). [olə, -ə]*

Şöʻlə-i mey nə şərər cānıvə salmış kim **olub**
Şamʻ-ı mey-ḫānəni ṭəvf etməgə pərvānə səni *(Gazel 226, Mısra 5). [olub, -ub]*

ʻEşqün yolundə verməyin īmānı Żū`ī tək
Getməz behiştə yüz il **olə** gər ʻibādəti *(Gazel 229, Mısra 10). [olə, -ə]*

Fərāğət-i tən ü cān məstliqdədür sāqī
Gözün fədāsı **olum** hūşyār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 10). [olum, -um]*

Gözim yaşından **olur** bir də Nūḥ ṭūfānı
Bu qədri hicrün ilə əşkbār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 5). [olur, -ur]*

Dəhənün sirrinə vāqif **olan** əlbəttə bilür
Ḫiżr bī-cā ṭələb-i çeşme-i ḥeyvān etdi *(Gazel 233, Mısra 3). [olan, -an]*

Bəhār odur ki **olub** cīb ü cām mālāmāl
Bizimlə ṣöḥbətə ḥāl əhli hər nə var gələydi *(Gazel 235, Mısra 7). [olub, -ub]*

Əgərçi **olmuş**uq imdi əsīr-i qayd-ı ʻəyāl
Dögüldi belə bizim də zəmānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 7). [olmuşuq, -muş, -uq]*

Nə növʻ zəḫmlərim **olsə** dildə Żū`ī tək
Əmīrḫān səḫāsıylə mərhəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 13). [olsə, -sə]*

İçüb şərāb **olub** məst künc-i meykədədə
Ḫudā bilür ki o günlər nə ʻāləmim var idi *(Gazel 237, Mısra 3). [olub, -ub]*

Nə ḫ̬āhiş eylər idim məṭləbim **olurdı** rəvā
Ze-bəs ki kīsədə dīnār u dirhəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 9). [olurdi, -ur, -dı]*

Ḫüşk **oldı** nəḫl-i ʻeyş ü nihāl-i ümīdimiz
ʻÖmrimdə bir ḥədīqə-i ʻeyşim nəm **olmadı** *(Gazel 238, Mısra 3). [oldı, -dı]*

Kāvūsvār dīv-i ġəmə **olmuşam** əsīr
Bu ḥəbsdən ḫilāṣımə bir Rüstəm **olmadı** *(Gazel 238, Mısra 5). [olmuşam, -muş, -am]*

Hər şey` kəm ü ziyād **olur** ʻāləmdə rəsmdür
Żū`ī nədən mənim də ġəmim bir kəm **olmadı** *(Gazel 238, Mısra 13). [olur, -ur]*

Bir kimsədə yoḫ şīvə-i inṣāf u mürüvvət
Dəccālə dönüb ḫəlq qiyāmət məgər **oldı** *(Gazel 239, Mısra 4). [oldı, -dı]*

Əḥkām-ı Ḫudā şərʻ-i peyəm-bər unuduldı
Bu ḫəlq-i zəmānun Tarısı sīm ü zər **oldı** *(Gazel 239, Mısra 6). [oldı, -dı]*

Lāzım dögi bu ʻəṣrdə nə nām nə nāmūs
Pūl olsun təki ʻeyb eləməz hər nə gər **oldı** *(Gazel 239, Mısra 8). [oldı, -dı]*

Hər şām u səḥər Żū`ī münācāt elədim çoḫ
Bilməm nə içün muncə duʻā bī-əs̱ər **oldı** *(Gazel 239, Mısra 10). [oldı, -dı]*

Bəlā-yı hicrə dūçār **oldım** ʻāqibət Żū`ī
O vəṣldən ki güni bir ilə bərābər idi *(Gazel 240, Mısra 13). [oldım, -dı, -m]*

Kim ki ṭāʻətinə məğrūr **olə** Żū`ī bi`llāh
Bil yəqīndir ki [o] Ḥəqqdən özini dūr elədi *(Gazel 241, Mısra 9). [olə, -ə]*

Olmur könül cərāḥətinə kimsədən ʻəlāc
Dārü`ş-şəfā-yı dəhrün itüb sanki mərhəmi *(Gazel 243, Mısra 5). [olmur, -m, -ur]*

Ḥākim **olubdı** mülk-i Süleymānə dīvlər
Bər-bād **olubdı** təḫt-i Süleymān u Ḫātəmī *(Gazel 243, Mısra 3). [olubdı, -ub, -dı]*

Ḥākim **olubdı** mülk-i Süleymānə dīvlər
Bər-bād **olubdı** təḫt-i Süleymān u Ḫātəmī *(Gazel 243, Mısra 7). [olubdı, -ub, -dı]*

Nə vəṣl **olaydı** İlāhī nə hicr-i pür-ġəm olaydı
Nə ḥūr u cənnət ü ġılmān nə nəsl-i ādəm **olaydı** *(Gazel 244, Mısra 1). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Bir iki ləḥẓə behişt-i vüṣāl ṣora dūzəḫ-i hicr
Çü āḫırı budur ol vəṣl də cəhənnəm **olaydı** *(Gazel 244, Mısra 6). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Bəlā-yı hicr cəfā-yı rəqīb **olmaydı**
Şərāb u şāhid ü sāqī həmīşə bāhəm **olaydı** *(Gazel 244, Mısra 8). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Keçür həmīşə ġəm-i hicr ü dərd-i ġürbət ilə
N`olurdı belə keçən ʻömr hamudan kəm **olaydı** *(Gazel 244, Mısra 12). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Tükəndi ʻömr-i kirāmī fəġān u āh ilə Żū`ī
N`olaydı ʻāqibət ālām şād u ḫürrəm **olaydı** *(Gazel 244, Mısra 14). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Bəlā-yı hicr cəfā-yı rəqīb **olmaydı**
Şərāb u şāhid ü sāqī həmīşə bāhəm **olaydı** *(Gazel 244, Mısra 7). [olmaydı, -ma, -y, -dı]*

Şām u səḥər **olgilən** dərgəhinə cəbhə-sā
Ārzū-yı vüṣāl qıl nə ḥūr u ġılmānını *(Gazel 245, Mısra 17). [olgilən, -gilən]*

Vüṣlət-i yār **olmasə** Żū`ī-i şeydā içün
Tarı bilür istəməm rövże-i riżvānını *(Gazel 245, Mısra 19). [olmasə, -ma, -sə]*

Bu bəzm-i ḫās qaryə-i Sābunçidə **olub**
Ev ṣāḥibi Ḫəlīl Bəg-i pür-şü'ūr idi *(Gazel 246, Mısra 13). [olub, -ub]*

Çərḫ oḫşatmaq içün qaşınə bir yengi hilāl
Çəkdi nāqiṣdi təmām **olmadı** hər āy başı *(Gazel 247, Mısra 6). [olmadı, -ma, -dı]*

Lāləzār idi cəhān çeşmimə ruḫsārı ilə
Oldı pəjmürdə gülim bāğ u bəhārım getdi *(Gazel 248, Mısra 8). [oldı, -dı]*

Ḫəlīl idi baña çün yār nār-ı Nəmrūdun
Nə qədr olsə də gülzār u gülsitānım idi *(Gazel 249, Mısra 6). [olsə, -sə]*

Çeşm-i məstün görübən ḫəstə vü bīmār **oldım**
Şərbət-i lə'l-i ləbündür bu ġəmün dərmānı *(Gazel 250, Mısra 3). [oldım, -di, -m]*

Olmə āzərdə gözim nūrı ġəmim şərḥində
'Əqlimi əldən alub dərd ü ġəmün ṭuğyānı *(Gazel 250, Mısra 21). [olmə, -mə]*

Maña Məcnūn desələr lā`iq **olur** 'eşqündə
Nə rəvādur saña təşbīh eləyim Leylānı *(Gazel 250, Mısra 19). [olur, -ur]*

Nīrānə bədəl **oldı** baña rövże-i riżvān
Ṣəḥrā-yı Muğān sāḥət-i Şīrvānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 3). [oldı, -dı]*

Cəhāndə āşnālıqdə vəfā vü 'əhd derlər var
Baña kim āşnā **oldısə** āḫır bī-vəfā çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 8). [oldısə, -dı, -sə]*

Fir'ovnı rūd-ı Nīldə qoymazdı qərq **olə**
Gər ṣidq ilə çağırsa idi bircə yā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 27). [olə, -ə]*

Bī-'elm **olan** vücūdlərə Ḥaq deyübdi kim
Ḥeyvāndan də bəl hum əżallū kināyəti *(Kaside 2, Mısra 29). [olan, -an]*

'Elm ilə **oldı** gör ki şəhənşāh İngilis
Kəmdür Əgərçi cümlə miləldən cəmā'əti *(Kaside 2, Mısra 23). [oldı, -di]*

Məktəb nə növ' ḫ̌oş **olı** cındır ḥəşīrdə
Əṭfāl ayaġ yalın çəkə palçıqdə zəḥməti *(Kaside 2, Mısra 11). [olı, -ı]*

Övlādı **olmayan** də verür ḫərc məktəbə
Şərf eyləyür mü'əllimə əṭfālə dövləti *(Kaside 2, Mısra 19). [olmayan, -ma, -y, -an]*

Bā'iṡ odur olardan olur ẕī-fünūnlar
Bizlərdə **olmayur** budı vallāhi 'illəti *(Kaside 2, Mısra 22). [olmayur, -ma, -y, -ur]*

Fikr eylə dərssiz **olu** mı ḥāṣil 'elmlər
Tə'līmsiz cəhāndə tapan yoḫ fərāsəti *(Kaside 2, Mısra 7). [olu, -u]*

Bā'iṡ odur olardan **olur** ẕī-fünūnlar
Bizlərdə olmayur budı vallāhi 'illəti *(Kaside 2, Mısra 21). [olur, -ur]*

Olaydı iḥtisān ilə Toğrul Tigin əgər
Ḫāqānilər gəlür genə dövrānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 29). [olaydi, -ay, -dı]*

Gördükdə şe'rivi köñül ol növ' şād **olub**
'Āşiq yetəndə şād olı cānānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 3). [olub, -ub]*

Dünyādə 'elm ü mə'rifət-i fəżl tərk **olub**
Dövrān dutubdı mərdüm-i nā-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 21). [olub, -ub]*

Sən bu ticārətünlə sənə belə təng **olur**
Baḫ gör nolur bu Żū`ī-i nā-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 27). [olur, -ur]*

Bilməyürdüm nədi övżā'-ı cəhān pəst [ü] bülənd
Birinə ne'mət **olub** rūzī birinə niqmət (*Kaside 5, Mısra 8). [olub, -ub]*

Növc-i sərmā atəcaq tīr-i həlāk u bərfi
Hər kəsün **olmasə** ḫəftānı qalur zār [u] nizār *(Kaside 6, Mısra 12). [olmasə, -ma, -sə]*

Rüstəm-i Zābilī ḫəftānı olur Kābildə
Hər kəsün dəst-rəsi olsə **olur** Sām-süvār *(Kaside 6, Mısra 14). [olsə, -sə]*

Rüstəm-i Zābilī ḫəftānı **olur** Kābildə
Hər kəsün dəst-rəsi olsə **olur** Sām-süvār *(Kaside 6, Mısra 14). [olur, -ur]*

Fövc-i sərmānun əlindən səni fövrən qutarur
Ləẕẕət ü 'eyş-i cəhāndən **oləsən** bər-ṭərrār *(Kaside 6, Mısra 30). [oləsən, -ə, -sən]*

Piyādə rəh dönüb bu dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər fīl **olsə** ġəm yoḫ sən təki şāh-ı cəhānım var *(Kaside 7, Mısra 34). [olsə, -sə]*

Olub sər-məst tā əfsānəmi təqdīm edim bir bir
Tərəḥḥüm eylə başunçün ki dərd-i bī-kərānım var *(Kaside 7, Mısra 5). [olub, -ub]*

Bu idi doğrı söz kim 'ərż **olundu** ḫāk-i pāyundə
Əgərçi şā'irəm mən dəhrdə yüz min yalanım [var] *(Kaside 7, Mısra 35). [olundu, -un, -du]*

Yüz ḫəzīnün də əgər **olsə** ölümdür āḫırı
Ḫərc qılmə saḫla fikr eylə səfāhət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 13). [olsə, -sə]*

İlhām **olundı** köñlümə nā-gāh ġeybdən
Key Żū`ī-e sitəm-zədə bəs kon to āh o zār *(Kaside 9, Mısra 23). [olundu, -un, -du]*

Ẓülmāt-ı ġəflət içrə idi ḫəlq nā-gəhān
Ḫiżrə rəh **oldı** çeşme-i ḥeyvānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 6). [oldı, -dı]*

Nədəndi ey dil-i ġəm-dīdə belə zār **oldım**
Bəlā vü dərd [ü] ġəm [ü] möḥnət ilə yār **oldım** *(Kaside 12, Mısra 1). [oldım, -dı, -m]*

Nədəndi ey dil-i ġəm-dīdə belə zār **oldım**
Bəlā vü dərd [ü] ġəm [ü] möḥnət ilə yār **oldım** *(Kaside 12, Mısra 2). [oldım, -dı, -m]*

Qoyub Şəmāḫı kimi rəşk-i bāğ-ı firdövsi
Muğāndə ġüssə muğīlānınə dūçār **oldım** *(Kaside 12, Mısra 4). [oldım, -dı, -m]*

Mən etmişəm bunı yā kim bu iş müqəddər imiş
Bu fikr ilə gecə gündüz dəḫi fikār **oldım** *(Kaside 12, Mısra 6). [oldım, -dım]*

Əcəbdi pīr zəmānımdə pāy piyādə qalub
Ayaġ yalın dəḫi getməkdə bī-qərār **oldım** *(Kaside 12, Mısra 10). [oldım, -dım]*

Bunun ʻəlācını dün pīr-i ʻəqldən ṣordum
Cəvābı ilə ġəm ü ġüṣṣədən kənār **oldım** *(Kaside 12, Mısra 12). [oldım, -dım]*

Dedi məgər ki çıḫub ḫāṭirindən ol Atabəg
Həmīşə mərhəmət ilə şərəf-şiʻār **oldım** *(Kaside 12, Mısra 14). [oldım, -dım]*

Özi behiştə gedib var özi kimi ḫələfi
Eşitcəgin bunı ḫ˘oş-ḥāl-i rūzgār **oldım** *(Kaside 12, Mısra 16). [oldım, -dım]*

Baḫış bəg ol ki səḫāsı ʻəyāndı Qafqāzə
Bu müjdə ilə ümīdimdə üstvār **oldım** *(Kaside 12, Mısra 18). [oldım, -dım]*

Durub ayağə qocə ḥālət ilə səʻy qılub
Ümīd Kəʻbəsinə cānlə rəh-sipār **oldım** *(Kaside 12, Mısra 20). [oldım, -dım]*

Müdām-ı cədd u əbūndan nəvālə-ḫ˘ār **oldım** *(Kaside 12, Mısra 24). [oldım, -dı, -m]*

Duʻā ilən elə Żū`ī təmām əşʻārun
Murād-ı məṭləbimə mən də kām-kār **oldım** *(Kaside 12, Mısra 26). [oldım, -dım]*

İlāhi saḫla bəlādan özini övlādın
Bu dərd ẕikrinə hər leyl hər nəhār **oldım** *(Kaside 12, Mısra 28). [oldım, -dım]*

Olubdı bāğ-ı cəhāndən gül-i səḫā məfqūd
Odur ki mən kimi şāʻir bu növʻ ḫār **oldım** *(Kaside 12, Mısra 7). [olubdı, -ub, -dı]*

Beytü`l-əḫzānə qədəm basdı kərəmdən nā-gəh
Bir rəfīqim ki ḥəbību`llāhə **olmuş** həm-nām *(Kaside 13, Mısra 8). [olmuş, -muş]*

Gedüb iẓhār elə ol sərvərə ḥāl-i zārun
Tā kifāyət edə hər nəḥv saña **olsə** mərām *(Kaside 13, Mısra 28). [olsə, -sə]*

Hīç inṣāf idi şāʻir qədəḥ-i meysiz **olə**
Qalə bī-bādə vü bī-sādə ḥəzīn ü nā-kām *(Kaside 13, Mısra 19). [olə, -ə]*

Nə deyüm bu sözi mən çıqdı tütün başımdan
Ki tütün almaqınə **olmayə** ādəmdə təvān *(Kaside 14, Mısra 16). [olmayə, -ma, -y, -ə]*

Olmasaydı o əgər elə yəqīn kim mən-i zār
Az zəmānda tən-i bīmārım olurdı bī-cān *(Kaside 14, Mısra 22). [olurdı, -ur, -dı]*

Mən kimi şāʻir ü māhir ki ġəzāl-i ġəzəlim
Görsələr vāleh ü şeydā **olə** Səʻd ü Səlmān *(Kaside 14, Mısra 12). [olə, -ə]*

Belə **olandə** nöçün qoymayursən İslāmı
Buyurdı ʻelmdən əfżəl olur mı ṭāʻətdən *(Kaside 15, Mısra 55). [olandə, -an, -də]*

Nə bir niẓām var idi nə dərs-i bəḥs̱-i ʻulūm
Behişt **olubdı** cəhān indi nāz u neʻmətdən *(Kaside 15, Mısra 34). [olubdı, -ub, -dı]*

Hər adı mollā **olur** mu ʻəzīz-i mən mollā
Nə fā`idə qurı ad bilməsə kitābətdən *(Kaside 15, Mısra 69). [olur, -ur]*

Əlüvi dutdı bir kərəm kānı
Ṣāḥib-i ʻizz-i eʻtibār **oldun** *(Kaside 16, Mısra 16). [oldun, -du, -n]*

O kərəm kānı kim müdām ondan
Hər zəmāndə nəvālə-ḫ˅ār **oldun** *(Kaside 16, Mısra 18). [oldun, -du, -n]*

Zū`i bəḥr-i səḫā Səlīm Bəg kim
Pāy-ı pūsınə rəh-sipār **oldun** *(Kaside 16, Mısra 20). [oldun, -du, -n]*

Çün cüyūş-ı şəhü`l-leyl nümāyān **oldı**
Gecə gəldükdə yəqīn ḥəşr-i ġərībān **oldı** *(Kaside 17, Mısra 1). [oldı, -dı]*

Çün cüyūş-ı şəhü`l-leyl nümāyān **oldı**
Gecə gəldükdə yəqīn ḥəşr-i ġərībān **oldı** *(Kaside 17, Mısra 2). [oldı, -dı]*

Beytü`l-əḥzānım ara əgləşübən (?) ḥəsrət ilə
Köñlümə dərd ü ġəm ü ġüṣṣə firāvān **oldı** *(Kaside 17, Mısra 4). [oldı, -dı]*

Nə ẕiməm [ü] nə pərəstār nə mūnis nə rəfīq
Dəm-bə-dəm dīdələrimdən dökübən qan **oldı** *(Kaside 17, Mısra 6). [oldı, -dı]*

Fikr edirdim nədi cürmim ki bu qürbətdə mənim
Həm-dəmim şām [u] səḥər nālə vü əfğān **oldı** *(Kaside 17, Mısra 8). [oldı, -dı]*

Nā-gəhān hātif-i ġeybī kimi bir yār-ı ʻəzīz
Müjdə-i şövq kimi ḫürrəm ü ḫəndān **oldı** *(Kaside 17, Mısra 10). [oldı, -dı]*

Dedi ey Żū`ī-i dil-ḫəstə dəḫi ġəm çəkmə
Dərd-i möḥnətlərüvə müjdə ki dərmān **oldı** *(Kaside 17, Mısra 12). [oldı, -dı]*

Çəkdigün qürbət-i ẕillət ü möḥünət getdi
Ġəm zimistānı saña bāğ-ı gülüstān **oldı** *(Kaside 17, Mısra 14). [oldı, -dı]*

Dedim ey dost nədür bir belə beḥcət ḫəbəri
Dedi şeʻr ol ki Ḫudādan saña eḥsān **oldı** *(Kaside 17, Mısra 16). [oldı, -dı]*

O şəh-i məsnəd-i ʻürfānı ki beytu`llāh
ʻƏzm-i ṭavf eyləyübən zā`ir-i riżvān **oldı** *(Kaside 17, Mısra 18). [oldı, -dı]*

İmdi ṣəd şükr ki öz şövkət-i şānıyla bugün
Gəlüb öz təḫt-i humāyūnunə sulṭān **oldı** *(Kaside 17, Mısra 20). [oldı, -dı]*

O nəcību`l-nücəbā cūd Səttār Bəg kim
Fəżl-i cūd ilə adı şöhrət-i Şirvān **oldı** *(Kaside 17, Mısra 22). [oldı, -dı]*

Bəḫşiş ü cūd u səḫāvət sizə ẕātī ḫiṣlət
ʻElm ü ādāb u hünər sizdə firāvān **oldı** *(Kaside 17, Mısra 24). [oldı, -dı]*

Gər ḫəzān fəṣlidi lākin qədəmündən biz içün
Növ-bəhār oldı cəhān mövsüm-i būstān **oldı** *(Kaside 17, Mısra 26). [oldı, -dı]*

Gər ḫəzān fəṣlidi lākin qədəmündən biz içün
Növ-bəhār oldı cəhān mövsüm-i būstān **oldı** *(Kaside 17, Mısra 26). [oldı, -dı]*

Eləsün bāqī Ḫudā şövkət-i şān ilə səni
Çünki səndən hamuyə şövkət ilə şān **oldı** *(Kaside 17, Mısra 28). [oldı, -dı]*

ʻİzzət-i dövlətivi dā`imī qılsun Ḫāliq
Çünki ʻāləm sənə hər gündə s̱enā-ḫˇān **oldı** *(Kaside 17, Mısra 30). [oldı, -dı]*

Bāb-ı ʻədl oldı qapun ḫəlqə dəḫi Żū`ī-i zār
Ṣidqlə dərgəhüvə bəndə-i fərmān **oldı** *(Kaside 17, Mısra 31). [oldı, -dı]*

Bāb-ı ʻədl oldı qapun ḫəlqə dəḫi Żū`ī-i zār
Ṣidqlə dərgəhüvə bəndə-i fərmān **oldı** *(Kaside 17, Mısra 32). [oldı, -dı]*

Vəlī nə sūd ki mümkün dögül ziyād etmək
Nə şey` ki rūz-i əzəldə **olub** Ḫudā-dādə *(Kaside 18, Mısra 8). [olub, -ub]*

Bəhār olubdı cavānlıq düşüb genə yādə
Köñül dilər **olə** bəzmində sāğər-i bādə *(Kaside 18, Mısra 1). [olubdı, -ub, -dı]*

Bəhār olubdı cavānlıq düşüb genə yādə
Köñül dilər **olə** bəzmində sāğər-i bādə *(Kaside 18, Mısra 2). [olə, -ə]*

Pūl **olsə** növ-bəhār olı qış mövsümi əgər
Pūl olmasə olarsan dūzəḫdə nārdə *(Kaside 19, Mısra 22). [olarsan, -ar, -san]*

Pūl **olsə** növ-bəhār olı qış mövsümi əgər
Pūl **olmasə** olarsan dūzəḫdə nārdə *(Kaside 19, Mısra 21). [olı, -ı]*

Sərbārdur təmām mey ü bəzm ü yār u gül
Gər **olmasə** bəğəldə zər-i sikkədārdə *(Kaside 19, Mısra 20). [olmasə, -ma, -sə]*

Pūl **olsə** növ-bəhār olı qış mövsümi əgər
Pūl **olmasə** olarsan dūzəḫdə nārdə *(Kaside 19, Mısra 22). [olmasə, -ma, -sə]*

Pūl **olsə** növ-bəhār olı qış mövsümi əgər
Pūl **olmasə** olarsan dūzəḫdə nārdə *(Kaside 19, Mısra 21). [olsə, -sə]*

Ondan **olur** ʻəlāc genə dərd-i Żū`iyə
Yoḫdur səḫā rəviyyəsi gūşə kənārdə *(Kaside 19, Mısra 35). [olur, -ur]*

Su`āl edəndə ġəẓəbnāk **olub** der dinmə
Ki kāfir oldun bir də demə bu kəlmət ilə *(Kaside 20, Mısra 28). [oldun, -dun]*

Gərəkdi bizdə də **olsun** mədāris ü məktəb
ʻUlūm-ı fəżlə çataq məktəb içrə zəḥmət ilə *(Kaside 20, Mısra 21). [olsun, -sun]*

Su`āl edəndə ġəẓəbnāk olub der dinmə
Ki kāfir **oldun** bir də demə bu kəlmət ilə *(Kaside 20, Mısra 27). [olub, -ub]*

Cəmīʻ-i ḥikmət-i ʻelm-i zəmīn[i] Yūnānun
Bu yerdə ẓāhir **olubdur** əgər sühūlət ilə *(Kaside 20, Mısra 16). [olubdur, -ub, -dur]*

Eşitmisən ki Süleymān gedirdi bād üzərə
Olurdı kölgəligi quş qanadı zəḥmət ilə *(Kaside 20, Mısra 10). [olurdı, -ur, -dı]*

Gərək müʻəllim-i qābil **olə** o məktəbdə
Cəvāb söliyə hər bir su`ālə diqqət ilə *(Kaside 20, Mısra 23). [olə, -ə]*

ʻārifləri bəlā vü ġəmə həm-dəm eyləyüb
Nā-dān **olanı** sīm u zər-i bī-şümār ilə *(Kaside 21, Mısra 10). [olanı, -an, -ı]*

ʻĪsā kimi vücūd-ı piyādə ḥımārı yoḫ
Nāqə verüb ḥımār **olanə** yüz qaṭār ilə *(Kaside 21, Mısra 8). [olanə, -an, -ə]*

Bəʻżə verübdi ʻəql ziyādə nə sīm ü zər
ʻƏqlilə ḫˇoşdı **olmasə** gər bərg ü bār ilə *(Kaside 21, Mısra 40). [olmasə, -ma, -sə]*

Rāḥil təḫəllüṣ **ol** ki qılur kūr dīdəsi
Gər olsə həm-nəbərd yüz İsfəndiyār ilə *(Kaside 21, Mısra 20). [olsə, -sə]*

Yā Rəb həmīşə belə **olubdur** mı rūzgār
Yā rūzgār imdi olub bu qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 14). [olub, -ub]*

Yā Rəb həmīşə belə **olubdur** mı rūzgār
Yā rūzgār imdi **olub** bu qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 13). [olubdur, -ub, -dur]*

Ṭūl etmə Żū`ī ʻārı burаḫ dövlətün olə
Dövlət **olur** mu dəhrdə nāmūs u ʻār ilə *(Kaside 21, Mısra 41). [olə, -ə]*

Bu ʻelm mədrəsə məktəblər içrə ḥāṣīl **olur**
Müʻəllimi də gərək olsun ʻelm-i ʻummānī *(Kaside 23, Mısra 50). [olsun, -sun]*

Nə **olsə** dəhrdə cəhlindən ʻelm əfżəldür
Bunı ʻalən buyurubdur rəsūl-i ʻürfānī *(Kaside 23, Mısra 73). [olsə, -sə]*

Bu iddiʻā də bir **olsə** nə eybi hər mollā
Beş on ʻəvām yıqub qalḫızır buğāğunı *(Kaside 23, Mısra 83). [olsə, -sə]*

Odur ki millət-i İslām **olubdı** yüz firqə
Gedüb o qüvvə qalub ḥāl-i nəzʻədə cānı *(Kaside 23, Mısra 85). [olubdı, -ub, -dı]*

Dürüst diqqət elə bir umūr-ı dünyāyə
Təmām şāh u gədā cümləsi **olur** fānī *(Kaside 23, Mısra 6). [olur, -ur]*

Ümīd dutmə ki ḫurmā verə diraḫt-i çinār
Olur mu dərmək ʻəzīzim tikandan almanı *(Kaside 23, Mısra 20). [olur, -ur]*

Görəñ **olur** mu dəvə çevrilüb olə ādəm
Vəyā ğəzāl edəsən qurdı yā ki aṣlanı *(Kaside 23, Mısra 23). [olur, -ur]*

Deyür danışməgilən Rusī rūzə bāṭil olur
Yəqīn ki kāfir **olur** qoysə başə şapqanı *(Kaside 23, Mısra 63). [olur, -ur]*

Deyür danışməgilən Rusī rūzə bāṭil olur
Yəqīn ki kāfir **olur** qoysə başə şapqanı *(Kaside 23, Mısra 64). [olur, -ur]*

Ḫudā vü Marrat u Kristos u Tarı bir sözdür
Bu küfr **olur** mu kişi bilsə bu müʻəmmānı *(Kaside 23, Mısra 70). [olur, -ur]*

Deyür ki müctəhidə bağlamaz isön boynun
Təmām ʻəməllərün **olur** qətrə olur fānī *(Kaside 23, Mısra 82). [olur, -ur]*

Deyür ki müctəhidə bağlamaz isön boynun
Təmām ʻəməllərün **olur** qətrə olur fānī *(Kaside 23, Mısra 82). [olur, -ur]*

Görəñ olur mu dəvə çevrilüb **olə** ādəm
Vəyā ğəzāl edəsən qurdı yā ki aṣlanı *(Kaside 23, Mısra 23). [olə, -ə]*

Nəīnki bir qurı ‘əmmāmə vü ‘əyālı **olə**
Vəlīk bilməyə imlānı yā ki inşānı *(Kaside 23, Mısra 51). [olə, -ə]*

Özünlə dəḫi bərādərlərünlə övlādun
Olə təna‘um ilə hər nə qədri var cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 40). [ola, -a]*

Çü vəṣfin etməgə ‘ācizdi Żū`īnün ṭəb‘i
Şərīṭə vācib **olub** ẓāhir etməgə `əlān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 36). [olub, -ub]*

Ġərəz nə ḫᵛāhiş edirdisə əhl-i məclisdən
Olurdı ḥāżır o dəm misl-i rövże-i riżvān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 32). [olurdı, -ur, -dı]*

Zəbān-ı Fārsə çün yoḫdı cümlənün ‘elmi
Bu cəşn Türk dilində gərəkdür **olə** bəyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 16). [olə, -ə]*

Bir pūst lüṭf qılmış idin şe‘rdən qabaq
Əş‘ār-ı nəsr vāqe‘ **olub** nəẓmdən kənār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 4). [olub, -ub]*

Gecələr qā`im **olub** gündüz oləsən şā`im
Yoḫsə həm-ṣöḥbətüvi müṭrib ilə tār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 5). [olub, -ub]*

Ḥəq ḥużūrundə bəlī kəlməsi məqbūl **olub**
Bu nə inṣāfdı iqbālıvı idbār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 21). [olub, -ub]*

Nəẓirün muṣḥaf-ı Ḥəqqə **olə** təsbīḥ müdām
Yoḫsə bir māhvəşün zülfüni zünnār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 3). [olə, -ə]*

Gecələr qā`im olub gündüz **oləsən** şā`im
Yoḫsə həm-ṣöḥbətüvi müṭrib ilə tār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 5). [oləsən, -ə, -sən]*

Sərvərā feyz-i ziyārət ṭələbiyçün neçə yol
Kə`bə-i vüṣlətivə ṣidq ilə züvvār **oldım** *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 2). [oldım, -dı, -m]*

Görmədim ṣöḥbət-i dīdārıvı hərçənd ki mən
Feyz-i dīdārıvə cān ilə ṭələbkār **oldım** *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 4). [oldım, -dı, -m]*

Ḥəq səlāmət eləsün cümlə bəlādan cānun
Bu gəlüb getməkidən mən özim bīmār **oldım** *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 6). [oldım, -dı, -m]*

Dünyādə ḫānə məscid ü mey-ḫānədür vəlī
Olmub bizə nəṣīb iki ḫānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 4). [olmub, -m, -ub]*

Niyə yā Rəb belə bī-çārə vü ḥeyrān **oldım**
Bilmirəm çārəmi ḥeyrətlə pərīşān oldım *(Mesnevi 1, Mısra 11). [oldım, -dı, -m]*

Niyə yā Rəb belə bī-çārə vü ḥeyrān **oldım**
Bilmirəm çārəmi ḥeyrətlə pərīşān **oldım** *(Mesnevi 1, Mısra 12). [oldım, -dı, -m]*

Eyləyüb çünki fərāmūş məni pīr-i Muğān
Gör necə **olmuşam** āvārə-i ṣəḥrā-yı Muğān *(Mesnevi 1, Mısra 10). [olmuşam, -muş, -am]*

Kīsə ḫālī **olanda** dirhəmdən
Görməz idük nə ġüṣṣə nə ġəmdən *(Mesnevi 2, Mısra 17). [olanda, -an, -da]*

Olı bir müddət-i bə‘īd ki mən
Gəlmişəm Qübbəyə Şamāḫīdən *(Mesnevi 2, Mısra 29). [olı, -ı]*

Olsə hər yerdə Żū`ī-i müżṭər
Saña məddāḥdur kəmīn çākər *(Mesnevi 2, Mısra 49). [olsə, -sə]*

Eləyən dəmdə kīsəmiz dər-ḥāl
Olur idi pūlilə mālāmāl *(Mesnevi 2, Mısra 22). [olur, -ur]*

Bir vücūdı ki Ḥəq edə mümtāz
Nə desön vəṣfinə **olur** çoḫ āz *(Mesnevi 2, Mısra 44). [olur, -ur]*

Tapmadım bir vücūd lā`iq **olə**
Nəẓm-i əş‘ārə köñli şā`iq **olə** *(Mesnevi 2, Mısra 31). [olə, -ə]*

Tapmadım bir vücūd lā`iq **ol**
Nəẓm-i əş‘ārə köñli şā`iq **olə** *(Mesnevi 2, Mısra 32). [olə, -ə]*

Gərək fərmāyişātun qənd **olaydı**
Fərəḥdən cān u dil pür-ḫənd **olaydı** *(Mesnevi 3, Mısra 9). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Gərək fərmāyişātun qənd **olaydı**
Fərəḥdən cān u dil pür-ḫənd **olaydı** *(Mesnevi 3, Mısra 10). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Behişt-i ‘ədn ḥāṣil **oldı** güyā
Dəḫi qılmaz köñül firdövsə pərvā *(Mesnevi 3, Mısra 23). [oldı, -dı]*

Əgər təlḫ **olsə** də şīrīn olur kām
Ki şīrīnliq gərək **olsun** sər-əncām *(Mesnevi 3, Mısra 11). [olsə, -sə]*

Ḥuṣūl **olsə** əgər feyz-i vüṣūlun
Yetüşsə şəmme gər ẕövq-i məqālun *(Mesnevi 3, Mısra 21). [olsə, -sə]*

Yetüşdi nāmə-i müşkīn ḫitāmun
Yəqīn mə‘lūm **olundı** həm mərāmun *(Mesnevi 3, Mısra 8). [olundi, -un, -dı]*

Əgər təlḫ **olsə** də şīrīn olur kām
Ki şīrīnliq gərək olsun sər-əncām *(Mesnevi 3, Mısra 11). [olur, -ur]*

İsm-i müsəmmā tək Aqabəg **olub**
Belə aqa dəhrdə tək tək olub *(Mesnevi 4, Mısra 55). [olub, -ub]*

İsm-i müsəmmā tək Aqabəg **olub**
Belə aqa dəhrdə tək tək **olub** *(Mesnevi 4, Mısra 56). [olub, -ub]*

Gəlmişəm tīz Dəvəçi bāzārınə
Beş gün **olub** [ki] və‘dən dəḫi ötüb *(Mesnevi 4, Mısra 70). [olub, -ub]*

Bārī Ḫudāyā səncə **olur** bu iş
Dağ yerində gəldi souq çatdı qış *(Mesnevi 4, Mısra 35). [olur, -ur]*

Güẕārişim tā **olə** ḫəlqə ‘əyān
Eyləyüm əḥvālımı şərḥ ü bəyān *(Mesnevi 4, Mısra 3). [olə, -ə]*

Görməyübən hīç kimsədən bir nicāt
Rūzīmiz āḫır **oləcəq** həm zəkāt *(Mesnevi 4, Mısra 30). [oləcaq, -əcaq]*

Sən nə içün **olmusan** zār u ḥəzīn
Qaryələrdə ḫəstə vü gūşə-nişīn *(Mesnevi 5, Mısra 45). [olmusan, -mu, -san]*

Żū`ī du'ā eylə sözə vermə ṭūl
İmdi **olur** çünki du'ālar qəbūl *(Mesnevi 5, Mısra 100). [olur, -ur]*

Rüstəm-i ṭəb'im **olə** tā məst-i cām
Fəth edə 'əqlim cəhānı təmām *(Mesnevi 5, Mısra 3). [olə, -ə]*

Hər adı Rüstəm **olanlardə** şücā'ət **olu** mı
Hər adı Yūsif olan kəsdə məlāḥət **olu** mı *(Mesnevi 6, Mısra 37). [olanlardə, -an, -lar, -də]*

Belə mollā **olanun** kəsdigi kābindi zinā
Dəḫi bundan bətərindən bizi ḥifẓ eylə Ḫudā *(Mesnevi 6, Mısra 19). [olanun, -an, -un]*

Pəs nəcābət belə olduğdə ṭəbi'ətdə **olur**
'Elm-i 'ürfān vücūdundə səḫāvətdə **olur** *(Mesnevi 6, Mısra 61). [olduğdə, -duğ, -də]*

Olsə hər kəsdə səḫāvət özi ol ḥālətdür
Olmasa gər hünəri neylüm adı Rüstəmdür *(Mesnevi 6, Mısra 39). [olsə, -sə]*

Hər adı Rüstəm olanlardə şücā'ət **olu** mı
Hər adı Yūsif olan kəsdə məlāḥət **olu** mı *(Mesnevi 6, Mısra 37). [olu, -u]*

Hər adı Rüstəm olanlardə şücā'ət **olu** mı
Hər adı Yūsif olan kəsdə məlāḥət **olu** mı *(Mesnevi 6, Mısra 38). [olu, -u]*

Əvvəlimci biridür Ḥacı Məcīd Əfəndi
Ki olub 'āləm onun mev'iẓəsi **ḫursəndi** *(Mesnevi 6, Mısra 28). [olub, -ub]*

Ḫān o kəsdür ki ḥəqīqətdə səḫāvətlə **olə**
Mə'rifət ṣāḥibi vəqtində şücā'ətlə **olə** *(Mesnevi 6, Mısra 49). [olə, -ə]*

Ḫān o kəsdür ki ḥəqīqətdə səḫāvətlə **olə**
Mə'rifət ṣāḥibi vəqtində şücā'ətlə **olə** *(Mesnevi 6, Mısra 50). [olə, -ə]*

Ḥāżırdı yanımdə pirġavāri
Gəl **olmə** bu işdə sən firārī *(Mesnevi 7, Mısra 36). [olmə, -mə]*

Başdə əsər-i şərāb-ı gül-nār
Nə **olsə** köñüldə eylər iẓhār *(Mesnevi 7, Mısra 8). [olsə, -sə]*

Üç ay **olı** gəlmişəm mən-i zār
Ḫərc etməgimə nə sīm ü zər var *(Mesnevi 7, Mısra 45). [olu, -ı]*

Hər bəzmdə səndən özgə kimdür
Tā kim **olə** zər-fəşān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 20). [olə, -ə]*

Cəm' **oldı** ḫəlā`iq üstümə çoq
Da hər nə 'ibādətə yolım yoq *(Mesnevi 8, Mısra 45). [oldı, -dı]*

Gər əsbdən **olmusan** pərīşān
Qurbān saña at bəlkə həm cān *(Mesnevi 8, Mısra 35). [olmusan, -mu, -san]*

Nə hörmətim **olsə** hörmətündür
Nə dövlətim **olsə** dövlətündür *(Mesnevi 8, Mısra 29). [olsə, -sə]*

Nə hörmətim **olsə** hörmətündür
Nə dövlətim **olsə** dövlətündür *(Mesnevi 8, Mısra 30). [olsə, -sə]*

Cām-ı cəmdür dəḫi İskəndərün āynəsidür
Məst **olandə** bilisən 'āləmün ādəm nəsidür *(Mesnevi 9, Mısra 6). [olandə, -an, -də]*

Bilmürəm kim nə edək tā bu cünūn-ı cəhli
Gedübən biz də **olaq** 'elm ilə 'ürfān əhli *(Mesnevi 9, Mısra 64). [olaq, -aq]*

Dərs-i 'elm ilə o ādəmdi mən **oldım** ḥeyvān
İstəsə hər cürə noḫtə urə ḥəqdür āsān *(Mesnevi 9, Mısra 71). [oldım, -dı, -m]*

Buyurub şəḫṣ libās ilə hünərmənd **olmaz**
Rəngi ağ olmaq ilə duz gəlübən qənd **olmaz** *(Mesnevi 9, Mısra 29). [olmaz, -maz]*

Hər kəsün mə'rifəti **olsə** təmām ādəmdür
Olmasa ādəmə oḫşar ḥeyivāndan kəmdür *(Mesnevi 9, Mısra 15). [olsə, -sə]*

Hər nə **olsə** bu libās ilə müləbbəs olsə
Onə 'ālim deyülür hər cürə nā-kəs **olsə** *(Mesnevi 9, Mısra 23). [olsə, -sə]*

Hər nə olsə bu libās ilə müləbbəs **olsə**
Onə 'ālim deyülür hər cürə nā-kəs **olsə** *(Mesnevi 9, Mısra 23). [olsə, -sə]*

Hər nə olsə bu libās ilə müləbbəs **olsə**
Onə 'ālim deyülür hər cürə nā-kəs **olsə** *(Mesnevi 9, Mısra 24). [olsə, -sə]*

Var yüz söz ürəgimdə edə bilməm iẓhār
Olu yā Rəb o zəmān kim söləyəm hər nə ki var *(Mesnevi 9, Mısra 88). [olu, -u]*

Nə **olubdur** sizə bi`llāh ki tə'əṣṣüb-dīndür
Qulaq asmaz bu sözə kim ki Ḥəqə kəc-bīndür *(Mesnevi 9, Mısra 79). [olubdur, -ub, -dur]*

Kūdək ādəm elə bu ṣūrət-i şəḫṣiyyə **olur**
Yā vücūdındə onun ġeyr-i kərāmət tapulur *(Mesnevi 9, Mısra 11). [olur, -ur]*

Bəlī insān odı kim 'elm ilə 'ürfānı **olə**
Yoḫsə ẓāhirdə elə ṣūrət-i insānı **olə** *(Mesnevi 9, Mısra 14). [olə, -ə]*

Olə də bir sözi təşḫīṣ-i təmīz etməzlər
Ḥəq sözün cānınə diqqət edübən getməzlər *(Mesnevi 9, Mısra 43). [olə, -ə]*

Bəlī insān **odı** kim 'elm ilə 'ürfānı olə
Yoḫsə ẓāhirdə elə ṣūrət-i insānı **olə** *(Mesnevi 9, Mısra 13). [olə, -ə]*

Pəs gözim nūrı gəlüb məktəbə 'elm et ḥāsil
Oləsən məclis-i 'ürfān əzīzim vāṣil *(Mesnevi 9, Mısra 76). [oləsən, -ə, -sən]*

Mə'rifət əhlində əgər **olsə** zər
Həm-cinsində Qoyar mı ḫavf u ḫəṭər *(Mesnevi 10, Mısra 21). [olsə, -sə]*

Pəs **olə** gər əhl-i ma'ārifdə zər
Həm-cinsinə nə yerdə olsə verər *(Mesnevi 10, Mısra 32). [olsə, -sə]*

Bülbül-i şūrīdə **olub** nəğmə-sāz
Vüṣlət-i güldən **oẖuyur** şāh-nāz *(Mesnevi 10, Mısra 5). [olub, -ub]*

Nədür səbəb çərẖ **olub** kəc-mədār
Mə‘rifət əhlin eləyür ẖ∨ār u zār *(Mesnevi 10, Mısra 15). [olub, -ub]*

Vəzīr idi Nəvā`ī-i nüktə-dān
Gör necə Ḫəyyāmə **olub** pāsbān *(Mesnevi 10, Mısra 24). [olub, -ub]*

Hər zəmānda **olubsə** bir əhl-i dil
Çərẖ eyləyübdür onı zār u ẕəlīl *(Mesnevi 10, Mısra 17). [olubsə, -ub, -sə]*

Bir il **olur** mənim kimi mużṭəri
Cān u dildən iẖlāṣ edən çākəri *(Mesnevi 10, Mısra 49). [olur, -ur]*

Hardə **olə** ‘ārif-i zü`l-ehtidā
Çərẖ-i fələk fəqrə qılur mübtəlā *(Mesnevi 10, Mısra 19). [olə, -ə]*

Pəs **olə** gər əhl-i ma’ārifdə zər
Həm-cinsinə nə yerdə **olsə** verər *(Mesnevi 10, Mısra 31). [olə, -ə]*

Hər nəḥv **olə** Żū`ī saña bəndədür
Du‘ā-gūdur ẖidmətə pāyəndədür *(Mesnevi 10, Mısra 57). [olə, -ə]*

Sən də bir ‘ālim **ol** şərī‘ətdə
Yoẖsə ortaq ol risālətdə *(Mesnevi 11, Mısra 63). [ol,]*

Sən də bir ‘ālim **ol** şərī‘ətdə
Yoẖsə ortaq ol risālətdə *(Mesnevi 11, Mısra 64). [ol,]*

Bī-dəlīl etməsün sözim bāvər
Hamı ə‘māl-i ẖeyrün **oldı** hədər *(Mesnevi 11, Mısra 58). [oldı, -dı]*

Bu gözəl məzhəb **olmayə** fānī
Dutmayə cəhl ü fitnə dünyānı *(Mesnevi 11, Mısra 99). [olmayə, -ma, -y, -ə]*

Hər kəsün **olsə** dövləti varı
Ol kəsün çoẖdı ‘izzəti ‘ādı *(Mesnevi 11, Mısra 13). [olsə, -sə]*

Çün bilübdür bunı ki sīm ilə zər
Məḥv edər hər nə **olsə** ‘eyb ü kədər *(Mesnevi 11, Mısra 18). [olsə, -sə]*

Nə qədər ‘eybi **olsə** pūl örtər
Çirk ü pāsın təmizləyüb örtər *(Mesnevi 11, Mısra 19). [olsə, -sə]*

Olsə Buqrāṭ ‘elmdən bī-pūl
Hīç kim eyləməz sözün də qəbūl *(Mesnevi 11, Mısra 31). [olsə, -sə]*

Pūlsız **olsə** kimsə meyl etməz
Bir ġuruşə o ḥikməti getməz *(Mesnevi 11, Mısra 35). [olsə, -sə]*

Nə söz **olsə** gərək əzəldə qanam
Ṣədrdə çoẖ diqqət eyləyüb inanam *(Mesnevi 11, Mısra 79). [olsə, -sə]*

Məst **olub** tā ki hər kəlāmı deyüm
Qalmasun hīç söz təmāmı deyüm *(Mesnevi 11, Mısra 11). [olub, -ub]*

Elm ü ‘ürfān **olubdı** bī-‘izzət
İmdi pūl ṣāḥibinədür ḥörmət *(Mesnevi 11, Mısra 29). [olubdı, -ub, -dı]*

Hərə bir dīn gətirmiş iẓhārə
Bir **olan** dīn olubdı ṣəd pārə *(Mesnevi 11, Mısra 96). [olubdı, -ub, -dı]*

Anlayubdur çü ‘əqldür kāmil
Pūl ilən hər bir iş **olur** ḥāṣil *(Mesnevi 11, Mısra 16). [olur, -ur]*

Çünki dövlət o şey`di kim ondan
Nə çətin iş olə **olur** āsān Nə qılursan ki tā **olur** əḥyā *(Mesnevi 11, Mısra 86). [olur, -ur]*

İlāhī bir səbəb qılsun kərəmdən
Görüb vəṣlün **olum** āzād ġəmdən *(Mesnevi 12, Mısra 22). [olum, -um]*

Məgər cānsız bədəndə tāb olur mu
Ḫəyālāt eyləyəndə ẖ∨āb **olur** mu *(Mesnevi 12, Mısra 19). [olur, -ur]*

Məgər cānsız bədəndə tāb **olur** mu
Ḫəyālāt eyləyəndə ẖ∨āb **olur** mu *(Mesnevi 12, Mısra 20). [olur, -ur]*

Ḥużūrunlə həmīşə şər **olə** ḥəl
Bəlā vü dərddən āzād **olə** dil *(Mesnevi 12, Mısra 23). [olə, -ə]*

Ḥużūrunlə həmīşə şər **olə** ḥəl
Bəlā vü dərddən āzād **olə** dil *(Mesnevi 12, Mısra 24). [olə, -ə]*

Səlām olə saña ey bəḥr-i əḥsən-i əẖlāq
Səlām olə saña ey bərgüzīdə-i Ḫəllāq *(Mesnevi 13, Mısra 1). [ola, -a]*

Səlām olə saña ey bəḥr-i əḥsən-i əẖlāq
Səlām olə saña ey bərgüzīdə-i Ḫəllāq *(Mesnevi 13, Mısra 2). [ola, -a]*

Səlām **olə** saña ey fəżl-i mə‘rifət kānı
Səlām **olə** saña ey Żū`ī-i ẖərin cānı *(Mesnevi 13, Mısra 5). [olə, -ə]*

Səlām **olə** saña ey fəżl-i mə‘rifət kānı
Səlām **olə** saña ey Żū`ī-i ẖərin cānı *(Mesnevi 13, Mısra 6). [olə, -ə]*

Dühāt içində nə müddətdi qalmışam məğmūm
Ləzīz ṣöḥbət-i cān-bəẖşdən **olub** məhrūm *(Mesnevi 14, Mısra 12). [olub, -ub]*

Mümkün **olduqcə** fərāhim elə əsbāb-ı sürūr
Mey ayağın ələ al tā gətürə başıña şūr *(Mesnevi 15, Mısra 15). [olduqcə, -duqcə]*

İmdi ki ḥāṣil **olubdur** saña bu ẖüld-i bərīn
Qoymə ey nā-ẖələf əldən çıẖə bu mā`-i ma‘īn *(Mesnevi 15, Mısra 13). [olubdur, -ub, -dur]*

Oləsən Rüstəm-i dəstān vəyā Rūyīntən
Zāl-i gərdūndan ölüm zəẖmini āẖır görəsən *(Mesnevi 15, Mısra 23). [oləsən, -ə, -sən]*

Hər bir qədər əgər **olə** də māl ü dövləti
Ağsaqqalun dutar mı cavānlarlə ṣöḥbəti *(Muhammes 1, Mısra 15). [olə, -ə]*

Yoẖ fikr edən ki nişə bu dövrānə gəlmişəm
Tər **olmamışdı** ẖüşk-ləbim bir şərāb ilə *(Muhammes 3, Mısra 40). [olmamışdı, -ma, -mış, -dı]*

San kāfir idim imdicə imānə gəlmişəm
Yār-ı diyārdan keçüb āvārə **olmuşam** *(Muhammes 3, Mısra 20). [olmuşam, -muş, -am]*

Çərẖün əlində ʻāciz ü bī-çārə **olmuşam**
Āẖır nəfəsdə baẖ nə güni qarə **olmuşam** *(Muhammes 3, Mısra 21). [olmuşam, -muş, -am]*

Yoẖ bir mədāẖilim belə bī-kārə **olmuşam**
Əl-qiṣṣə çərẖ əlindən mən cānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 23). [olmuşam, -muş, -am]*

H̱əṭṭündən **olub** ʻāləm ara Ḫıżr hüveydā
İncīlə qəsəm etdi məni āẖırı rüsvā *(Muhammes 4, Mısra 15). [olub, -ub]*

Zülfün saluban rəẖnələr īmānə ʻƏleykān
Yüz nāfə-i Çīn gīsū-yı pür-çīniñə ṣədqə *(Muhammes 4, Mısra 18). [olum, -um]*

Əlḥəq insān **olanə** niṭq ü bəyāndur məktəb
Hər kəsün **olmasə** gər ʻelmi yəqīn əʻmādur *(Muhammes 5, Mısra 5). [olanə, -an, -ə]*

Əlḥəq insān **olanə** niṭq ü bəyāndur məktəb
Hər kəsün **olmasə** gər ʻelmi yəqīn əʻmādur *(Muhammes 5, Mısra 6). [olmasə, -ma, -sə]*

Çünki həl yəstəvī Qur`āndə bunə īmāndur
Ṣūrəti **olsə** də insān özi līk ədnādur *(Muhammes 5, Mısra 8). [olsə, -sə]*

Olsə şəh-zādə kişi bilməsə gər ʻelm ü bəyān
Ḫəlq sölər ki filānkəsdi nə kevdən nā-dān *(Muhammes 5, Mısra 11). [olsə, -sə]*

Dil bilən kimsə ilə bilməyənə eylə nəẓər
Ṣūrəti **olsə** də ādəm ḥeyivāndan bədtər *(Muhammes 5, Mısra 22). [olsə, -sə]*

Səbzlər ṣəḥrādə gör kim necə sündüs-pūş **olub**
Hər ṭərəfdə ʻāşiq ü məʻşūq həm-āğūş **olub** *(Murabba 1, Mısra 9). [olub, -ub]*

Səbzlər ṣəḥrādə gör kim necə sündüs-pūş **olub**
Hər ṭərəfdə ʻāşiq ü məʻşūq həm-āğūş **olub** *(Murabba 1, Mısra 10). [olub, -ub]*

Gülsitānlar içrə hər yan bāng-ı nūş-ā-nūş **olub**
ʻEyş edən ʻuşşāq içün bir ġāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 11). [olub, -ub]*

Nə var idi köñüldə ġəm ü dərd-i rūzgār
Nə var u yoẖ küdūrəti **olmazdı** āşikār *(Müseddes 1, Mısra 8). [olmazdı, -maz, -dı]*

Fəṣl-i ẖəzān **olubdı** bizim növ-bəhārımız
Bülbüllərün fəğānı idi çəng ü tārımız *(Müseddes 1, Mısra 15). [olubdı, -ub, -dı]*

Nə müsībət var isə eylədi çərẖ-i ġəddār
Ṣəbr qıldım nə bəlā **oldı** əgər cümlə dūçār *(Müseddes 2, Mısra 24). [oldı, -dı]*

Gecə ṣübḥ **oldı** dur az zülf-i pərīşānuvı aç
Ṣübḥ-i şərməndə ilə çāk-ı giribānuvı aç *(Gazel 255, Mısra 1). [oldı, -dı]*

Vüṣāl **olanda** köñül titrəşüb hərās elər
Ki hər kəmālə yəqīn `āqibət zəvāl gəlür *(Kıt'a 7, Mısra 3). [olanda, -anda]*

Dünyādə yüz il ʻömr **olə** gər bir dəmdür
Hər kəs ki bunı bilsə bənī ādəmdür *(Rübai 4, Mısra 1). [olə, -ə]*

Dərdā ki cəhāndə dil bilən həm-dəm yoẖ
ʻÖmrün yüz olə da şād keçən bir dəm yoẖ *(Rübai 5, Mısra 2). [ola, -a]*

Şīrān-ı cəhān bir ʻavrətə ʻācizdurur
Vāy ol kəsə **olsun** ki iki ʻavrət alur *(Rübai 7, Mısra 4). [olsun, -sun]*

Vücūdım ney kimi sūrāẖ sūrāẖ **olsə** āh etmən
Məḥəbbətdən dəm urduq içməmək **olmaz** bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 30). [olmaz, -maz]*

Vücūdım ney kimi sūrāẖ sūrāẖ **olsə** āh etmən
Məḥəbbətdən dəm urduq içməmək olmaz bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 29). [olsə, -sə]*

Yəqīn budur āẖır dūr **olub** mehr ü vəfā zā`il
Bu həm bir ẓülmdür kim yār **olur** ʻuşşāqdan ġāfil *(Tahmis 1, Mısra 21). [olub, -ub]*

Kimün yā Rəb dönübdür mən kimi ʻāləmdə iqbālı
Olubdur ārzū cāmı şərāb-ı vəṣldən ẖālī *(Tahmis 1, Mısra 12). [olubdur, -ub, -dur]*

Nədən sölə görək ey bī-nəvā ümmīd olur ḥāṣil
Fələk dūr mehri zā`il yār ġāfil ʻömr müstəʻcil *(Tahmis 1, Mısra 23). [olur, -ur]*

Müqəyyəd **oldı** ol āzād gördügün köñlüm
Gözün fədāsı gətür sāqī cām-ı bādə-i nāb *(Tahmis 2, Mısra 5). [oldı, -dı]*

Diyār-ı hicrdə seyl-i sitəmdən **oldı** ẖarāb
Fəżā-yı vəṣldə ābād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 9). [oldı, -dı]*

Dögül ʻəbəs ġəm-i hicründə **olduqum** sər-məst
Nə gördi bādədə bilmən ki **oldı** bādə-pərəst *(Tahmis 2, Mısra 24). [oldı, -dı]*

Dögül ʻəbəs ġəm-i hicründə **olduqum** sər-məst
Nə gördi bādədə bilmən ki **oldı** bādə-pərəst *(Tahmis 2, Mısra 23). [olduqum, -du, -q, -um, -]*

Bu qanlar içməgə muʻtād gördügün köñlüm
Köñül ki eylər idi lāf ʻāqil **olduqunı** *(Tahmis 2, Mısra 16). [olduquni, -du, -q, -u, -n, -i]*

Yəqīn eyləmişəm imdi ğāfil **olduqunı**
Fənāyə verdi firāqunlə ḥāṣil **olduqunı** *(Tahmis 2, Mısra 17). [olduquni, -du, -q, -u, -n, -ı]*

Yəqīn eyləmişəm imdi ğāfil **olduqunı**
Fənāyə verdi firāqunlə ḥāṣil **olduqunı** *(Tahmis 2, Mısra 18). [olduquni, -du, -q, -u, -n, -ı]*

Gətürdi ʻəcz görüb ʻeşq-i müşkil **olduqunı**
Qamu hünərlərə ustād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 19). [olduquni, -du, -q, -u, -n, -ı]*

Edübdi dām-ı bəlādə fələk məni pā-bəst
Olubdı şīşə-i dil səng-i möḥnət ilə şikəst *(Tahmis 2, Mısra 22). [olubdı, -ub, -dı]*

Əḥsən-i təqvīm ilə **olmuş** mürəkkəb peykərün
Qədəmin ṭūbādı kūyun ẖüld kövṣər ləblərün *(Tahmis 3, Mısra 7). [olmuş, -muş]*

Olmasə pūlı əgər **olsə** də ʻelmu`llāhı
Ḫəlq sölər ki qovun getsün elə kəm-rāhı *(Terci-bend 1, Mısra 19). [olmasə, -ma, -sə]*

Milyaner Tarıdı yüzminni də peyğən-bər imiş

Olmasə pūlı Fəlāṭūn isə derlər ẖər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 8). [olmasə, -ma, -sə]*

Olmasə pūlı əgər **olsə** də ʻelmu`llāhı
Ḫəlq sölər ki qovun getsün elə kəm-rāhı *(Terci-bend 1, Mısra 19). [olsə, -sə]*

Kimdi hər ʻelmdə göstər baña **olsun** fā`iq
Tərk edüb məʻrifəti pūlə olublar şā`iq *(Terci-bend 1, Mısra 28). [olublar, -ub, -lar]*

Əlli il kəsb-i ʻulūm etməgə qıldım iqdām
Şād **olurdım** ki ʻəcəb yaẖşı hünərdür bu məqām *(Terci-bend 1, Mısra 10). [olurdım, -ur, -dı, -m]*

Hər kəsün cüz`ī savādı **olə** həm tən-ẖᵛāhı
Mülk-i ʻelmün sölənür kim odı şāhənşāhı *(Terci-bend 1, Mısra 17). [olə, -ə]*

Gər hünər kəsbi içün əlli il dil-ẖūn **oləsən**
Arturub fəżl ü hünər ʻelmdə ceyḥūn **oləsən** *(Terci-bend 1, Mısra 13). [oləsən, -ə, -sən]*

Gər hünər kəsbi içün əlli il dil-ẖūn **oləsən**
Arturub fəżl ü hünər ʻelmdə ceyḥūn **oləsən** *(Terci-bend 1, Mısra 14). [oləsən, -ə, -sən]*

Gər pirisajni vəkillər böyügü şovn (?) **oləsən**
Kimsə qədr etməyəcək gərçi Fəlāṭūn **oləsən** *(Terci-bend 1, Mısra 15). [oləsən, -ə, -sən]*

Yüz ẖəzīnün də əgər **olsə** ölümdür āẖırı
Ḫərc qılmə saẖla fikr eylə səfāhət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 13). [ölümdür, -üm, -dür]*

Olsun nəṣībi dostuvun şīr ü şəhd ü nūş
Batsun gözinə düşmənivün tīr ü nīş ü ẖār *(Kaside 9, Mısra 35). [olsun, -sun]*

Ṭūl etmə Żū`ī ʻārı buraẖ dövlətün olə
Dövlət **olur** mu dəhrdə nāmūs u ʻār ilə *(Kaside 21, Mısra 42). [olur, -ur]*

Gördükdə şeʻrivi köñül ol növʻ şād olub
ʻĀşiq yetəndə şād olı cānānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 4). [olu, -u]*

Gəlib məsīḥ-i köñül zāra āh u zārun ilə
Olub ġərīq cəhān çeşm-i əşkbārun ilə *(Gazel 205, Mısra 2). [olub, -ub]*

Nə fā`idə elə gündən ki fövt **olub** Żū`ī
Baña gəlür elə kim gördügümdi rö`yādə *(Gazel 206, Mısra 13). [olub, -ub]*

Olsun ziyādə gün-bə-gün ʻāləmdə dövlətün
ʻÖmrün bu növʻ ʻizzət ü cūd ilə pāydār *(Kaside 9, Mısra 33). [olsun, -sun]*

Olmuş idim dəẖi āsūdə ġəm-i ʻāləmdən
Mə`mənim gūşə`-i mey-ẖānə idi hər ġəmdən *(Mesnevi 1, Mısra 17). [olmuş, -muş]*

Ramażān ayıdı bu mundə **olur** ṣavm u ṣəlāt
ʻƏməl-i ṣāleḥi hər ləḥẓədə təkrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 13). [olur, -ur]*

Yeddi yüz il ʻömr ilə **olan** fənā
Bizlərə nə eyləyəcəkdür vəfā *(Mesnevi 5, Mısra 25). [olan, -an]*

Bir ẕərrə söz **olmadı** qəżādan məʻlūm
Çoẖ baẖdım əgər diqqət ilə təfsīrə *(Rübai 2, Mısra 3). [olmadı, -ma, -dı]*

Ey ʻāriżi məh zülfi siyəh qāməti ʻərʻər
Təlẖ **oldı** ləbün rəşki ilə bādə-i əḥmər *(Muhammes 4, Mısra 4). [oldu, -dı]*

Ḥərīm-i Kəʻbə kūyundan ki **olsun** cān u dil məḥrūm
Minā-yı kūyun içrə etməsəm onları qurbānun *(Gazel 160, Mısra 5). [olsun, -sun]*

Təki bir gül-bədənün vəṣli müyəssər **olsun**
Ḫᵛoş keçər ʻāşiq içün gūşe-i bāğ **olmasə** də *(Gazel 219, Mısra 5). [olsun, -sun]*

Bār`İlāhī görim **olsun** belə mən tək nālān
Yār kūyundan o kəs kim edüb āvārə məni *(Gazel 224, Mısra 7). [olsun, -sun]*

Lāzım dögi bu ʻəṣrdə nə nām nə nāmūs
Pūl **olsun** təki ʻeyb eləməz hər nə gər oldı *(Gazel 239, Mısra 8). [olsun, -sun]*

Əgər təlẖ **olsə** də şīrīn olur kām
Ki şīrīnliq gərək **olsun** sər-əncām *(Mesnevi 3, Mısra 12). [olsun, -sun]*

Səlām **olsun** saña ey cān nihānı
Vücūdun köñlümündür mülk [ü] mālı *(Mesnevi 12, Mısra 9). [olsun, -sun]*

Gər maʻṣiyət əhlində **olur** dövlət-i bī-ḥəd
Fısq əhli içün pəs belə ẕillət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 9). [olur, -ur]*

Gülüstān içrə **olmuş** hər gül-i növẖīz bir Ḫosrov
ʻAnādil Bārbəd bu bəzmə bülbüllər Nəkīsādur *(Gazel 40, Mısra 3). [olmuş, -muş]*

İmdi ki **oldu** [ʻəyān] qāʻidə-i dəhr sənə
Fürṣəti fövt eləmə seyr elə ṭərəf çəmənə *(Mesnevi 15, Mısra 25). [oldu, -du]*

Zāhidliq işi şāʻirə ʻāləmdə nə lāzım
Hər şəẖṣün **olur** dəhrdə bir kārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 4). [olur, -ur]*

Yā Rəb **olur** mu bir də dönüb növ-cavān olam
Eyş [ü] nəşāt-ı ləẕẕət ilə kām-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 1). [olur, -ur]*

Maña əğyār oldı ḥərf-i əğyār ilə yār āẖır
Görün əğyārə muncə yār **olan** bir gül-ʻizārım var *(Gazel 50, Mısra 8). [olan, -an]*

O məh bənimlə **olan** gecə bəzmdə deyürəm
Ki āftāb meyimdür hilāl cāmımdur *(Gazel 55, Mısra 7). [olan, -an]*

Gözəllər ẖəncər-i nāz ilə ey məcrūḥ **olan** Żū`ī
Bu meydān-ı məḥəbbət içrə sən Söhrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 9). [olan, -an]*

Neyl-i ṭərīqət ara ṣidq ilə ġəvvāṣ **olan**
Məʻrifətün əẖz edər lü`lü`-i qəlṭānını *(Gazel 245, Mısra 15). [olan, -an]*

Cəhāndə kimsə belə ḥəsrət **olmasun** yā Rəb
Bu ḥəsrət ilə ki mən oldum iştiyāqundə *(Gazel 196, Mısra 3). [olmasun, -ma, -sun]*

Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn **olaydı** nə əyyām
Nə āftāb nə əncüm nə āsmān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 3). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Nə gül nə bülbül **olaydı** nə gülsitān gülşən
Nə növ-bəhār nə gülzār nə ẖəzān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 5). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Nə eyləyəydi pərəstiş bu ẖəlq sīm ü zərə
Olaydı pūl bu məẖlūqdan nihān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 12). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Hər növ‘ cövr gər gələ ṣəbr eylə Żū`iyā
Ḫˇoşdur o gül yolunda nə qədr **olsa** ẖārlıq *(Gazel 111, Mısra 18). [olsa, -sa]*

Pəs nəcābət belə olduğda ṭəbi‘ətdə **olur**
‘Elm-i ‘ürfān vücūdunda səẖāvətdə **olur** *(Mesnevi 6, Mısra 61). [olur, -ur]*

Pəs nəcābət belə olduğda ṭəbi‘ətdə **olur**
‘Elm-i ‘ürfān vücūdunda səẖāvətdə **olur** *(Mesnevi 6, Mısra 62). [olur, -ur]*

Qədəḥlər edi baña şāmlar du‘ā-yı qədəḥ
Kitābī şīşələr əldə kitāb **olan** günlər *(Gazel 62, Mısra 10). [olan, -an]*

Olubdı bang-ı mü`əẕẕin tərānəmiz imdi
Ḫˇoşā sürūrım o çəng ü rübāb **olan** günlər *(Gazel 62, Mısra 14). [olan, -an]*

Hər ildə gərçi dəhrdə bir lāləzār **olur**
Tiflīs içində hər gecə yüz növ-bəhār **olur** *(Gazel 82, Mısra 1). [olur, -ur]*

Nə ḥüsn **olaydı** nə ‘āşiq nə vəṣl nə hicrān
Nə şūr-ı ‘eşq ü məḥəbbət nə imtaḥān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 7). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Nə ẖüld **olaydı** nə ādəm nə ḥīlə-i şeyṭān
Nə əmr ü nəhy nə təqdīr-i kun fəkān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 9). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Belə inṣāf **olur** əḥbābını yād eyləməz əḥbāb
Saña āẖır bu ẖişlətdən yetər çoẖ çoẖ ziyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 7). [olur, -ur]*

Getməzdi Ḫiżr çeşme-i āb-ı ḥəyātə hīç
Müẖbir **olaydı** gər bu ləb-i lə‘l-fāmdan *(Gazel 177, Mısra 6). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Bir vəqt **olur** ki imdikinün qədd ü qāmətin
Kərpic kəsüb qoyarlar o vəqtə ḥəṣārınə *(Gazel 207, Mısra 17). [olur, -ur]*

Mənim də istəyürəm mehrbān nigārım **olaydı**
Ki ẕövq-i vəṣli ilə yaẖşı rūzgārım **olaydı** *(Gazel 223, Mısra 1). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Mənim də istəyürəm mehrbān nigārım **olaydı**
Ki ẕövq-i vəṣli ilə yaẖşı rūzgārım **olaydı** *(Gazel 223, Mısra 2). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Mənim də istəyürəm mehrbān nigārım **olaydı**
Ki ẕövq-i vəṣli ilə yaẖşı rūzgārım **olaydı** *(Gazel 223, Mısra 4). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Əgərçi olmasa də nəqd-i cānımız məqbūl
Yanındə ẕərrə qədər bārī e‘tibārım **olaydı** *(Gazel 223, Mısra 6). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Firāq-ı möḥnəti ġürbət-bəlāsı çərẖ-ələmi
Nolurdı muncə ġəmə bircə ġəm-küsārım **olaydı** *(Gazel 223, Mısra 8). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Ḫəzān-ı hicrdə ‘ömrim tükəndi ṣəd əfsūs
N`olurdı yā Rəb vəṣli ilə növ-bəhārım **olaydı** *(Gazel 223, Mısra 10). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Ya ol nigārdə yā Rəb olaydı mehr ü vəfā
Ya məndə muncə ġəmə ṭāqət ü qərārım **olaydı** *(Gazel 223, Mısra 11). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Ya ol nigārdə yā Rəb olaydı mehr ü vəfā
Ya məndə muncə ġəmə ṭāqət ü qərārım **olaydı** *(Gazel 223, Mısra 12). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Nə vəṣl olaydı İlāhī nə hicr-i pür-ġəm **olaydı**
Nə ḥūr u cənnət ü ġılmān nə nəsl-i ādəm **olaydı** *(Gazel 244, Mısra 1). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Nə vəṣl olaydı İlāhī nə hicr-i pür-ġəm **olaydı**
Nə ḥūr u cənnət ü ġılmān nə nəsl-i ādəm **olaydı** *(Gazel 244, Mısra 2). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Nə yer olaydı nə göklər nə sābit ü səyyār
Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn nə belə ‘āləm **olaydı** *(Gazel 244, Mısra 3). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Nə yer olaydı nə göklər nə sābit ü səyyār
Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn nə belə ‘āləm **olaydı** *(Gazel 244, Mısra 4). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Ġərīb ü ‘āciz ü müżṭər bəlā vü möḥnət-i hicr
Bu qədr dərdimə ey kāş bircə həm-dəm **olaydı** *(Gazel 244, Mısra 10). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Üz görədür hər söz **olsə** ẖəlq ara kiẕb ü riyā
Doğrı söz ṣidq-i diyānət ‘əhd [ü] peymān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 7). [olsa, -sa]*

Ey kāş **olaydı** əlli il əqdəm bu ‘əṣrdən
Tā döndürəydi ‘āləmi Loqmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 11). [olaydı, -a, -y, -dı]*

Enni qurşaqı uzun börki uzun saqqalı
Hər kəsün **olsə** odur məsnəd-i ‘elmə vālı *(Mesnevi 6, Mısra 22). [olsa, -sa]*

Ārifə māżi vü müstəqbəli ilhām eylər
Ġeybdə məẖfī **olan** ḥāləti i‘lām eylər *(Mesnevi 9, Mısra 8). [olan, -an]*

Olsə ḥikmətdə bir kişi Loqmān
‘Elm ilə mürdəyə əgər verə cān *(Mesnevi 11, Mısra 33). [olsa, -sa]*

Olsa gər ‘eyb istəyəndə dəlīl
Pəs nöçün Ḥəqdən istəyübdi Ḫəlīl *(Mesnevi 11, Mısra 81). [olsa, -sa]*

Lə‘lün ‘eşqi olmasaydı məndə etməzdün cəfā
Çün küdūrət məḥv olur gər aradə qan **olmasa** *(Gazel 197, Mısra 9). [olmasaydı, -ma, -sa, -y, -dı]*

Tapmazdı hīç Nūḥ o ṭūfāndan nicāt
Nūḥ içün **olmasaydı** əgər nāẖudā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 26). [olmasaydı, -ma, -sa, -y, -dı]*

Yəqīndür bu ki sizdə çoẖdur alma
Vəlī āṡārı mə‘lūm **olmaz** əṣlā *(Mesnevi 3, Mısra 28). [olmaz, -maz]*

Hanı o şūẖlə məst-i şərāb **olan** günlər
Məhim piyālə meyim āftāb **olan** günlər *(Gazel 62, Mısra 2). [olan, -an]*

Nəẓārə-i gül-i ruẖsārınun həvāsı ilə
Nə dildə fikr nə çeşmimdə ẖᵛāb **olan** günlər *(Gazel 62, Mısra 4). [olan, -an]*

Gedübdi tāb [u] təvān cism-i nā-təvānımdan
Ḫˇoşā o möḥnət-i hicrānə tāb **olan** günlər *(Gazel 62, Mısra 8). [olan, -an]*

Gecə günüz keçinürdi nəşāṭ ilə ḥālım
Nə fikr-i rövżə nə bīm-i ‘əzāb **olan** günlər *(Gazel 62, Mısra 12). [olan, -an]*

Həm ḥālət-i ḥəyātdə həm vəqt-i mərkdə
Lāzımdı bu cəhāndə olan cümlə kārdə *(Kaside 19, Mısra 26). [olan, -an]*

Yā Rəb o qədīm ‘əṣr o ləẕẕət hara getdi
Ḫəlq içrə **olan** ‘eyş ilə ‘işrət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 2). [olan, -an]*

Var idi mey-i nābdə çoḫ ẕövq ü ṣəfālar
Pəs ondə **olan** nəş`ə-i behcət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 4). [olan, -an]*

Olan əlfāẓı məhbūb u dil-ārā
Müsəmmāyə muṭābıq Mollā Aqa *(Mesnevi 3, Mısra 5). [olan, -an]*

Hər adı Rüstəm olanlardə şücā‘ət **olu** mu
Hər adı Yūsif olan kəsdə məlāḥət **olu** mu *(Mesnevi 6, Mısra 38). [olan, -an]*

Dövlətlü **olan** mürīdlərdən
Qərz istə ‘əzīz-i sīm ü zərdən *(Mesnevi 8, Mısra 53). [olan, -an]*

‘Elm ü ‘ürfān nədür ‘āləmdə dəḫi vāżeḥ edək
Sora inṣāfı **olan** şəḫṣlərə şərḥ eliyək *(Mesnevi 9, Mısra 18). [olan, -an]*

‘Elm az pūl çoḫ **olan** ādəm
Ḫəlq içində **olur** imām- ā‘ẓam *(Mesnevi 11, Mısra 37). [olan, -an]*

Səlām **olsun** saña ey nūr-ı dīdə
Gül-i ḫ˘oş-bū **olan** bāğ-ı ümīdə *(Mesnevi 12, Mısra 8). [olan, -an]*

Olan müṣāḥibətində həmīşə ẕövq-i ṣəfā
Salan təkəllümi tār təki köñlüm içrə żiyā *(Mesnevi 14, Mısra 9). [olan, -an]*

Getmiş qədīmdə **olan** ‘əhd ü vəfā dəḫi
İnṣāf ilə ṣədāqət cūd [u] səḫā dəḫi *(Muhammes 1, Mısra 23). [olan, -an]*

İmdi mənim də yaḫşı günim müstədām idi
Vafirqətā bu əṣrdə yoḫ bir rəfīq **olan** *(Muhammes 2, Mısra 24). [olan, -an]*

Üftādələr əlin dutuban bir şəfīq **olan**
Ḫāṣiyyəti ḥəlīm kəlāmı rəfīq **olan** *(Muhammes 2, Mısra 25). [olan, -an]*

Üftādələr əlin dutuban bir şəfīq **olan**
Ḫāṣiyyəti ḥəlīm kəlāmı rəfīq **olan** *(Muhammes 2, Mısra 26). [olan, -an]*

Yoḫ Żū`ī tək baḥār-ı bəlāyə ġərīq **olan**
Əfsūs o dəm ki çərḫ baña ḥamān qulām idi *(Muhammes 2, Mısra 27). [olan, -an]*

Gər ṣūrəti insān görünən çoḫdı vəlī
Ḫāṣiyyəti insān **olan** ādəm kəmdür *(Rübai 4, Mısra 4). [olan, -an]*

Gər deyəm dərdimi dövlətlü **olan** bī-ḫəbərə
Bāb-ı ḥikmət açuban şərḥ eləyim min fiqrə *(Terci-bend 1, Mısra 31). [olan, -an]*

Hīç kəs ism-i Məḥəmmədlə peyğən-bər **olmaz**
‘Əli olmaqla adı Ḥeydər ü Ṣəfdər **olmaz** *(Mesnevi 6, Mısra 41). [olmaz, -maz]*

Hīç kəs ism-i Məḥəmmədlə peyğən-bər **olmaz**
‘Əli olmaqla adı Ḥeydər ü Ṣəfdər **olmaz** *(Mesnevi 6, Mısra 42). [olmaz, -maz]*

Gər dutmayaydı ṣidq ilə Mūsā səni şəfī‘
Olmazdı hīç əsāsı onun əjdəhā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 18). [olmazdı, -maz, -dı]*

Nədür çəkmək ayaġ əl ṭə‘nəsilə yār kūyından
Məgər bilməzsən ‘āşiqlərdə Żū`ī nəng [ü] nām **olmaz** *(Gazel 93, Mısra 14). [olmaz, -maz]*

Ruḫ u gīsū-yı dil-bər görməyən gün gün ḥesāb etmə
Qaqanqusız gecə ḫ∨urşīdsiz Żū`ī bəhār **olmaz** *(Gazel 99, Mısra 10). [olmaz, -maz]*

Cəhāndə hīç cövhər-bādə kimi ḫ˘oş-güvār **olmaz**
Ki hər bir şəḫsi təşḫīṣ etməgə kâmil-‘əyār **olmaz** *(Gazel 99, Mısra 1). [olmaz, -maz]*

Cəhāndə hīç cövhər-bādə kimi ḫ˘oş-güvār **olmaz**
Ki hər bir şəḫsi təşḫīṣ etməgə kâmil-‘əyār **olmaz** *(Gazel 99, Mısra 2). [olmaz, -maz]*

Ḫumārə dəgməyür sāqī ṣəfāsı verdigün cāmun
Əlim dut ol ayaġ ilə ki başındə ḫumār **olmaz** *(Gazel 99, Mısra 4). [olmaz, -maz]*

Cəfādan incinüb ey dil fəğānə gəlmə bülbül tək
O hansı güldi kim pīrāmənində ḫüşk-i ḫār **olmaz** *(Gazel 99, Mısra 8). [olmaz, -maz]*

Belə fikr eylər idim ḥəşrə kimi hicr **olmaz**
Bu qəżā kārıdı belə **olacaqmış** nə bilim *(Gazel 136, Mısra 3). [olmaz, -maz]*

Bir dəm **olmaz** kim köñül əndūhdən āzād olə
Eylə sān gökdən yaqır möḥnət mən-i nālān içün *(Gazel 152, Mısra 3). [olmaz, -maz]*

Mövtālarun ‘āmilləridür indiki mollā
‘āriflərə mollā **olanı** göstər əgər var *(Gazel 42, Mısra 10). [olanı, -an, -ı]*

Uçubdur mürğ-i rūḥım təndən ey dost
Olan sā‘ət mən ayru səndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 2). [olan, -an]*

Hanı o şūḫlə məst-i şərāb olan günlər
Məhim piyālə meyim āftāb **olan** günlər *(Gazel 62, Mısra 1). [olan, -an]*

‘İmārət-i tənimi seyl-ābə vermişdi
Diyār-ı ‘eşqdə yek-sər ḫarāb **olan** günlər *(Gazel 62, Mısra 6). [olan, -an]*

Ḫarāb olaydı cəhān kāş bu fələk-i bər-bād
Mənim bu mollālıqə intiḫāb **olan** günlər *(Gazel 62, Mısra 16). [olan, -an]*

Qurbānun olum gəl bu qədər etmə təġāfül
Qurbānun **olan** Żū`ī-i ġəm-pərvəri görcək *(Gazel 117, Mısra 10). [olan, -an]*

Təngə gəldim bu riyā məslək **olan** zāhiddən
Ey ḫoş ol bəzm-i ṣəfā məşrəb-i rindānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 9). [olan, -an]*

Żū`iyā dut dāmənindən dərd [ü] ġəmdən əymən **ol**
Çünki ondan özgə kān-ı cūd u eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 19). [ol,]*

Cəhāndə kimsə belə ḥəsrət **olmasun** yā Rəb

Bu ḥəsrət ilə ki mən **oldum** iştiyāqundə *(Gazel 196, Mısra 4). [oldum, -du, -m]*

Zülfñə nə lā`iq söləsəm nāfə-i Tātār
Żū`ī kimi **oldum** ġəm-i ʻeşqündə giriftār *(Muhammes 4, Mısra 34). [oldum, -du, -m]*

Dutalum dəhrdə Cəmşīd ü Firīdūn **oldun**
Ḥanı sölə nədi təʻbīr belə bir rö`yādən *(Gazel 173, Mısra 9). [oldun, -du, -n]*

Şəbr qıl etmə çoḫ də āh u fəğān
Nə qədər ḫəstə vü nizār **oldun** *(Kaside 16, Mısra 12). [oldun, -du, -n]*

Olmasaydı o əgər elə yəqīn kim mən-i zār
Az zəmānda tən-i bīmārım **olurdı** bī-cān *(Kaside 14, Mısra 21). [olmasaydı, -ma, -sa, -y, -dı]*

Nə lāzımdır şəb-i hicrān ara ḥāl-i dilim sormaq
Bilürsən rövşən **olmaz** ʻāşiqün bəzmi çırāġ ilə *(Gazel 216, Mısra 6). [olmaz, -maz]*

Hər zülf olamaz rūḥ-fəzā zülfi tək anun
Hər rəngi siyəh nāfə-i müşk-i ḫotən **olmaz** *(Gazel 94, Mısra 7). [olamaz, -a, -maz]*

Dolar cəḥīmə bu ʻāləm-nümā-yı fāsiq ilə
Bizə yer **olamaz** Allāh qoysə kəs̱ətdən *(Kaside 15, Mısra 62). [olamaz, -a, -maz]*

Sənsiz behişt-i ʻədni baña versələr məqām
Təsnīm ü Səlsəbīl ilə Kövs̱ər ḥarām **olur** *(Gazel 77, Mısra 4). [olur, -ur]*

Zāhid şərābı çoḫ də ḥarām etmə küfrdür
Çün bu sözünlə meykədə beytü`l-ḥarām **olur** *(Gazel 77, Mısra 8). [olur, -ur]*

Hicründə hər gecə baña yəvmü`l-ḥesābdur
Hər gün qədün firāqı qiyāmət-qiyām **olur** *(Gazel 77, Mısra 10). [olur, -ur]*

Īmānı yoḫdı bādəyə zāhid inanmasə
Hər dəmdə meydə möʻcüz-i yuḥyi`l-ʻiẓām **olur** *(Gazel 77, Mısra 12). [olur, -ur]*

ʻİtāb u nāzun **olur** əhl-i ʻeşq içün ʻişrət
Ḫiṭāb-ı qəhrün ʻuşşāqə tāzədən cāndur *(Gazel 81, Mısra 9). [olur, -ur]*

Zülf ü ruḫun firāqı ilə ey pərī-liqā
Fikr eylə Żū`iyə necə leyl ü nəhār **olur** *(Gazel 82, Mısra 10). [olur, -ur]*

Çünki dövlət o şey`di kim ondan
Nə çətin iş olə **olur** āsān *(Mesnevi 11, Mısra 26). [olur, -ur]*

Yəqīn budur āḫır dūr olub mehr ü vəfā zā`il
Bu həm bir ẓülmdür kim yār **olur** ʻuşşāqdan ġāfil *(Tahmis 1, Mısra 22). [olur, -ur]*

Ḥūr u qüṣūr u cənnət-i riżvān təmāmdur
Hər bəzmdə ki cām-ı mey-i ḫˇoş-güvār **olur** *(Gazel 82, Mısra 6). [olur, -ur]*

Görcəyin ruḫsāruvı ol çīn-i zülfündə dedim
Ey köñül vəhm elə kim māh ʻəqrəbə **olmuş** ġərīb *(Gazel 18, Mısra 8). [olmuş, -muş]*

Behişt **olmuş** cəhān līkən dutub şeyṭān ilə ʻāləm
ʻƏbəs̱ sözdür ki söylərlərdi cənnət içrə ādəm var *(Gazel 70, Mısra 5). [olmuş, -muş]*

Yandurur bəs ki məni hicr-i nigārım gecələr
Mənim **olmuş** deyəsən rūz-şümārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 2). [olmuş, -muş]*

Genə pīrānəsər dil-mürği bir şūḫə nigār **olmuş**
Pərīşān zülfi tək hicrində dā`im bī-qərār **olmuş** *(Gazel 102, Mısra 2). [olmuş, -muş]*

Ləbi şövqi mey-i gül-nār tək məst eylər ʻuşşāqı
Bu məʻnīdən mənim tək çoḫları məst ü ḫumār **olmuş** *(Gazel 102, Mısra 4). [olmuş, -muş]*

Nə mən nə bülbül-i şūrīdə nə pərvānə ʻāşiqdür
Neçə yüz lālə-ruḫ ol gül-ġəmində dāğdār **olmuş** *(Gazel 102, Mısra 6). [olmuş, -muş]*

Bəhār-ı ömrim ey növ-gülbün-i bāğ-ı məlāḥət ḥeyf
Ḫəzān oldı nə sūd ondan cəhān tāzə bəhār **olmuş** *(Gazel 102, Mısra 8). [olmuş, -muş]*

Cəmāl-i yārdur Żū`ī təməttuʻdār dünyādə
Ki əhl-i məʻnā içrə bu mətāʻə eʻtibār **olmuş** *(Gazel 102, Mısra 12). [olmuş, -muş]*

Eşitdim ol büt-i nā-mehrbānım bādə-ḫ∨ār **olmuş**
Mey içmiş ġeyrlərlə məst-i cām-ı ḫˇoş-güvār **olmuş** *(Gazel 108, Mısra 1). [olmuş, -muş]*

Eşitdim ol büt-i nā-mehrbānım bādə-ḫ∨ār **olmuş**
Mey içmiş ġeyrlərlə məst-i cām-ı ḫˇoş-güvār olmuş *(Gazel 108, Mısra 2). [olmuş, -muş]*

Gözüm peymānəsin doldurdı hər dəm bağrımun qanı
Nöçün kim ḫəlq sölərlər filānı mey-güsār **olmuş** *(Gazel 108, Mısra 4). [olmuş, -muş]*

Mey-i gül-nārdan derlər olubdur lālə-gūn rūyı
Bunun rəşkilə köñlüm lālə nisbət dāğdār **olmuş** *(Gazel 108, Mısra 6). [olmuş, -muş]*

Bu gün yüz min ʻƏzīz olmuş ġulām-ı zülfi Żū`ī tək
Budur vəchi cəmālın Yūsif-i Kənʻānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 9). [olmuş, -muş]*

Əgərçi **olmuş** idün mürdə hicr-i yār ilən āḫır
Məsīḥi vəqt olan ol ləʻl-i gövhərbārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 9). [olmuş, -muş]*

Olmuş cəhālət ol qədər āfāqə mündəric
Qılmaz təməyyüz bang-ı ġurābı həzārdan *(Gazel 176, Mısra 5). [olmuş, -muş]*

Hər ẕərrə ḫāk bir ṣənəmün al yuvaqıdur
Fərş-i rəh **olmuş** imdikinün rəh-kənārınə *(Gazel 207, Mısra 16). [olmuş, -muş]*

Mənəm Maḥmūd-ı zārī ol Ayāz-ı ṣānīnün Żū`ī
Ki çāruq ilə **olmuş** şəhrdə məşhūr dükkānı *(Gazel 220, Mısra 12). [olmuş, -muş]*

Gülün şūr-ı (?) ruḫundan nərgis-i bīmār çeşmindən
Biri ġərq-i ʻərəq **olmuş** biri dolmuşdurur qanə *(Kaside 22, Mısra 12). [olmuş, -muş]*

Şīrāzdə bir mürīd-i kāmil
Mürşidliqə **olmuş** idi qābil *(Mesnevi 8, Mısra 40). [olmuş, -muş]*

Dövləti ḥörməti ʻelm ilə tapubdur insān
Çoḫ gədā-zādə gəlüb ʻelm ilə **olmuş** sulṭān *(Muhammes 5, Mısra 14). [olmuş, -muş]*

Yalquz bəhārdan nə çıḫar sāğər **olmasa**
Sāğər içində bādə-i cān-pərvər **olmasa** *(Gazel 6, Mısra 2). [olmasa, -ma, -sa]*

Nālə qılmə hicrdən ey dil ki ne‘mətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl-ẕövqin dərd-i hicrān **olmasa** *(Gazel 13, Mısra 12). [olmasa, -ma, -sa]*

‘ārif ü ‘āşiqdən özgə Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi ‘ibādət ḥūr u ġılmān **olmasa** *(Gazel 13, Mısra 14). [olmasa, -ma, -sa]*

Yoḫdı cānı hər kimün köñlündə cānān **olmasa**
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim cān **olmasa** *(Gazel 13, Mısra 1). [olmasa, -ma, -sa]*

Yoḫdı cānı hər kimün köñlündə cānān **olmasa**
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim cān **olmasa** *(Gazel 13, Mısra 2). [olmasa, -ma, -sa]*

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruḫsārıvı
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān **olmasa** *(Gazel 13, Mısra 4). [olmasa, -ma, -sa]*

Vüṣlətün ẕövqin ziyād eylər cəfā-yı hicr-i yār
Növ-bəhārun ẕövqi olmaz gər zimistān **olmasa** *(Gazel 14, Mısra 4). [olmasa, -ma, -sa]*

Hər şey`ün öz żiddi ilə ḥāləti təşḫīṣ **olur**
Ləẕẕət-i vüṣlət olur mu dərd-i hicrān **olmasa** *(Gazel 14, Mısra 6). [olmasa, -ma, -sa]*

Əgərçi olmasa də nəqd-i cānımız məqbūl
Yanında ẕərrə qədər bārī e‘tibārım **olaydı** *(Gazel 223, Mısra 5). [olmasa, -ma, -sa]*

Hər kəsün mə‘rifəti olsə təmām ādəmdür
Olmasa ādəmə oḫşar ḥeyivāndan kəmdür *(Mesnevi 9, Mısra 16). [olmasa, -ma, -sa]*

Ḫ˘oş **ol** zəmān ki ol məh ilə həm-zəbān **olam**
Hər sözdə bir dilim dutulub nā-təvān olam *(Gazel 128, Mısra 1). [olam, -a, -m]*

Ḫ˘oş **ol** zəmān ki ol məh ilə həm-zəbān **olam**
Hər sözdə bir dilim dutulub nā-təvān **olam** *(Gazel 128, Mısra 2). [olam, -a, -m]*

Şīrīn qılə məẕāqımı şəhd-i təkəllümi
Dövr-i ruḫundə zülfi təki kām-rān **olam** *(Gazel 128, Mısra 4). [olam, -a, -m]*

Bir mūr qədri hīç Süleymānı bilmənəm
Kūyındə itlərinə əgər pāsbān **olam** *(Gazel 128, Mısra 6). [olam, -a, -m]*

Āzād o gün olur ġəm ü əndūhdən köñül
Kim ṣayd-ı tīz ol büt-i nā-meḥrbān **olam** *(Gazel 128, Mısra 8). [olam, -a, -m]*

Dā`im firāqdə budur övrādı Żū`īnün
Ḫ˘oş ol zəmān ki ol məh ilə həm-zəbān **olam** *(Gazel 128, Mısra 10). [olam, -a, -m]*

Yā Rəb olur mu bir də dönüb növ-cavān **olam**
Eyş [ü] nəşāt-ı ləẕẕət ilə kām-rān **olam** *(Muhammes 1, Mısra 1). [olam, -a, -m]*

Yā Rəb olur mu bir də dönüb növ-cavān **olam**
Eyş [ü] nəşāt-ı ləẕẕət ilə kām-rān **olam** *(Muhammes 1, Mısra 2). [olam, -a, -m]*

Yaḫşı odur ki topraq içində nihān **olam**
Ḫ˘oş ol zəmān ki qış baña bir növ-bəhār idi *(Muhammes 1, Mısra 7). [olam, -a, -m]*

Ol ḥālətün gədālıqı bir şəhriyār idi
Bu ḥāl ilə nə ẕövqi əgər ḥökm-rān **olam** *(Muhammes 1, Mısra 12). [olam, -a, -m]*

Dünyādə indi istəmürəm bir zəmān **olam**
Altmış yaşındə isə [o] bir kimsə gər vəfāt *(Muhammes 1, Mısra 17). [olam, -a, -m]*

Bī-rūh cismdir o müqəvvādı bī-səbāt
Nə behcəti o ‘ömr ki ‘āləmdə ḫān **olam** *(Muhammes 1, Mısra 22). [olam, -a, -m]*

Bu ḥāl ilə nə fā`idə şāh-ı cəhān **olam** *(Muhammes 1, Mısra 27). [olam, -a, -m]*

Odlarə əgər saldısə Nəmrūd vəlīkən
Nār **oldı** Birāhīmə gülüstān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 10). [oldı, -dı]*

Ləẕẕət-i qaydun ḥarām **oldı** baña ey sərv kim
Söləmişdün **ol** əsīri bir gün āzād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 9). [oldı, -dı]*

Əz-bəs ki ləbün ẕikri dilim əzbəri **oldı**
Cümlə şü‘ərā içrə şəkərbār mən **oldım** *(Gazel 132, Mısra 17). [oldı, -dı]*

Fitrətdə təmām **oldı** çü yüz ayə cəmālun
Təfsīr edə bilməz gülə yüz āyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 1). [oldı, -dı]*

Gördüm o māhı **oldı** köñül mübtəlā genə
Düşdi bəlālarə bu dil-i pür-bəlā genə *(Gazel 202, Mısra 1). [oldı, -dı]*

Bülbül kimi fəğān ilə qan **oldı** köñlümüz
Ol növ-şüküftə ġöncə bu gülzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 5). [oldı, -dı]*

Yā Rəb niyə dövrān belə bī-pā vü sər **oldı**
Vəż‘i dolanub ḥāləti bəddən bətər oldı *(Gazel 239, Mısra 1). [oldı, -dı]*

Yā Rəb niyə dövrān belə bī-pā vü sər **oldı**
Vəż‘i dolanub ḥāləti bəddən bətər **oldı** *(Gazel 239, Mısra 2). [oldı, -dı]*

Ṣavt-ı bəlābilə bədəl **oldı** nəfīr-i zāğ
Təqdīrdən baña bu bəlā ərməğan idi *(Gazel 242, Mısra 15). [oldı, -dı]*

Bəzm içrə ẕövq olur mı o məh-ṭəl‘ət olmamış
Şəhd-i ləbindən ‘āşiq içün şərbət **olmamış** *(Gazel 105, Mısra 1). [olur, -ur]*

Əgərçi Żū`ī kimi imdi ḫānə bərdūşam
Ḫoş **ol** ki meykədələr içrə ḫānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 10). [ol,]*

Baña sölərsən ey məh nār-ı hicrə ṣəbr qıl sölə
Olur mı kimsə kim ātəş arasındə ṣəbūr olsun *(Gazel 150, Mısra 8). [olur, -ur]*

Mümkināt īcād olub ‘ārif-i be-ḥəq **olmaqə**
Mə‘rifətdür bā‘iṡ-i īcād-ı küll-i mā-sivā *(Gazel 3, Mısra 9). [olmaqə, -ə]*

Ġeyriyə yār **olmaqındur** Żū`ī-i sər-gəştəyə
Çəkdürən fəryād-ı cān-sūz u fəğān u nālələr *(Gazel 48, Mısra 9). [olmaqındur, -ın , -dur]*

Nə sūd Żū`ī bu məscid imāmı **olmaqdan**
Ḫ˘oşā o meykədə rindi ḥesāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 17). [olmaqdan, -dan]*

Nə sūd Żū`ī bu məscid imāmı **olmaqdan** *(Gazel 65, Mısra 17). [olmaqdan, -dan]*

Fəqīr ü əğniyā şāh u gədā **olmaqə** bā'iṡ nə
Bilən yoḫdur bu əmri līk mundə sirr-i mübhəm var *(Gazel 70, Mısra 7). [olmaqə, -ə]*

Birisi fəqr ü biri dövlət ilə **olmaqlıq**
Təmām əhl-i cəhānə bu sirr mübhəmdür *(Gazel 80, Mısra 15). [olmaqlıq, -lıq]*

Müdām **olmaq** gərək nə sūd içüb mey bir dəm oldun şād
Cəhāndə bu məsəldür bir gül ilə növ-bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 5). [olmaq,]*

Nə ḫˇoşdur bir gözəl dil-bərlə həm-bəzm-i şərāb **olmaq**
Ḫarāb-ābād-ı dünyādə içüb məst ü ḫarāb **olmaq** *(Gazel 115, Mısra 1). [olmaq,]*

Nə ḫˇoşdur bir gözəl dil-bərlə həm-bəzm-i şərāb **olmaq**
Ḫarāb-ābād-ı dünyādə içüb məst ü ḫarāb **olmaq** *(Gazel 115, Mısra 2). [olmaq,]*

Ləbi şövqilə göz-peymānəsin qan ilə doldurmaq
Cəmāl-ātəşīn 'eşqilə hər dəmdə kabāb **olmaq** *(Gazel 115, Mısra 4). [olmaq,]*

Ḫəṭ-i dildārdan dā`im alub dərs-i kəlāmu`llāh
Cəmālı muṣḥafın vird eyləyüb əhl-i kitāb **olmaq** *(Gazel 115, Mısra 6). [olmaq,]*

Görüb yüz dāğ bir ḫᵛurşīd içün min daşə baş urmaq
Olub rəngīn-cigər qan ilə bir lə'l-i ḫˇoş-āb **olmaq** *(Gazel 115, Mısra 8). [olmaq,]*

Əgərçi mey günāh olmaq bizə naṣṣ ilə ṡābitdür
Vəlī yār ilə mey-nūş eləyüb əhl-i ṡavāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 9). [olmaq,]*

Əgərçi mey günāh olmaq bizə naṣṣ ilə ṡābitdür
Vəlī yār ilə mey-nūş eləyüb əhl-i ṡavāb **olmaq** *(Gazel 115, Mısra 10). [olmaq,]*

İçüb pīrānəsər bir sāqī-i ḥūrīvəşün cāmın
Olub daḫil behiştə tāzəlikdən şeyḫ [ü] şāb **olmaq** *(Gazel 115, Mısra 12). [olmaq,]*

Əgər bir əhl-i ḥāl olsə mey iç 'eyş eylə Żū`ī tək
Ḫəṭādur bī-sər ü pālə içüb əhl-i 'əẕāb **olmaq** *(Gazel 115, Mısra 14). [olmaq,]*

Sən təki bir gözəl **olmaqlıqə** nəqqāş-ı əzəl
Gecə gündüz məh ü ḫᵛurşīdə verür yüz şayqəl *(Gazel 126, Mısra 1). [olmaqlıqə, -lıq, -ə]*

Qutarub sübḥə şümār **olmaqdan** məsciddə
Ṣəhn-i mey-ḫānədə nūş etməgə peymānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 7). [olmaqdan, -dan]*

Sənün bu bī-vəfā **olmaqlıqundan** āgəh olsaydım
Köñül verməzdim ey məh düşdi bəndə bī-ḫəbər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 7). [olmaqlıqundan, -lıq, -un, -dan]*

Bu qədri cövrlər kim Żū`iyə eylər firāq ilə
Vəfādandur bu həm şanmun kim eylər bī-vəfālıqdan *(Gazel 151, Mısra 13). [olmaq,]*

Ayaqun topraqı **olmaqdan** özgə yoḫdı bir fikrim
Baña bi`llāh yegdür belə ẕillət pādşāhlıqdan *(Gazel 151, Mısra 10). [olmaqdan, -dan]*

Sənüñ nā-mehrbān **olmaqlıqun** Rāḥil ḫüṣūsundə
Nədür bā'iṡ yazub bu şe'ri qıldım imtiḥān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 21). [olmaqlıqun, -lıq, -un]*

Çoḫ gəzmə bəḫtün ağ u qara **olmaqındə** sən
Bī-cā ötürmə leyl ü nəhārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 7). [olmaqındə, -ın, -də]*

Ey dil-i bī-çārə bülbül kimi zār **olmaqdəsən**
Bir gül-i növ-ḫīz 'eşqi ilə zār **olmaqdəsən** *(Gazel 184, Mısra 1). [olmaqdəsən, -də, -dən]*

Ey dil-i bī-çārə bülbül kimi zār **olmaqdəsən**
Bir gül-i növ-ḫīz 'eşqi ilə zār **olmaqdəsən** *(Gazel 184, Mısra 2). [olmaqdəsən, -də, -dən]*

Yanmaqə pərvānə tək bir şam'-ı ruḫsār 'eşqinə
Yā ġəm-i bir lālə-ruḫlə dāğdār **olmaqdəsən** *(Gazel 184, Mısra 4). [olmaqdəsən, -də, -dən]*

Olmasun bir növ-gülün gīsūsı sevdāsıylə ḫār
Cəm' edün āḫır pərīşān bī-qərār **olmaqdəsən** *(Gazel 184, Mısra 6). [olmaqdəsən, -də, -dən]*

'Eyş [ü] 'işrət bəzmivi bir Türk yağma eylədi
Ey dil ü cān ləḥẓə ləḥẓə tārmār **olmaqdəsən** *(Gazel 184, Mısra 8). [olmaqdəsən, -də, -dən]*

Olə Ḫosrov edə Şīrīn ü şəkərlə 'işrət
Ṭə'nə bir ṣūrətə bənd **olmaqə** Fərhādə qılə *(Gazel 215, Mısra 10). [olmaqə, -ə]*

Kim ki Birāhīm təki istəsə **olmaq** ḫəlīl
'Eşq mināsındə ẕəbḥ eyləyə qurbānını *(Gazel 245, Mısra 5). [olmaq,]*

Ḫāk əhli ilə **olmaqə** ḫˇoşdur baña cəhīm
Getməm bularlə rövże-i riżvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 19). [olmaqa, -a]*

Cāṡəliq **olmaqı** istər məni çərḫ-i kəc-rov
Ki qılub ləẕẕət-i dünyānı baña cümlə ḥarām *(Kaside 13, Mısra 15). [olmaqı, -ı]*

Hīç kəs ism-i Məḥəmmədlə peyğən-bər olmaz
'Əli **olmaqla** adı Ḥeydər ü Ṣəfdər olmaz *(Mesnevi 6, Mısra 42). [olmaqla, -la]*

Sən **olmason** ər bənimlə ġəm-ḫˇār
Qallam belə bī-nəvā vü əfkār *(Mesnevi 8, Mısra 31). [olmason, -son]*

Buyurub şəḫṣ libās ilə hünərmənd olmaz
Rəngi ağ **olmaq** ilə duz gəlübən qənd olmaz *(Mesnevi 9, Mısra 30). [olmaq,]*

Olmasun bir növ-gülün gīsūsı sevdāsıylə ḫār
Cəm' edün āḫır pərīşān bī-qərār **olmaqdəsən** *(Gazel 184, Mısra 5). [olmasun,]*

Nədən **olmuş** belə āyā bu mədār-ı gərdūn
'Ədl ü inṣāf-ı ulūhiyyətə sıqmaz bu ṣifət *(Kaside 5, Mısra 13). [olmuş,]*

Müjdə **olsun** kim gəlüb dünyāyə Nov-rūz bayramı
Fərş-i istəbrəq salub ṣəḥrāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 1). [olsun,]*

Kāfī **olur** mı şānuvə gər gəlsə Ḥəqqdən
Fəżlün ẓuhūrə qılmaqə yüz qul fəkā Əlī *(Kaside 1, Mısra 29). [olur,]*

Rüstəm-i Zābilī ḫəftānı olur Kābildə
Hər kəsün dəst-rəsi olsə **olur** Sām-süvār *(Kaside 6, Mısra 13). [olur,]*

Nədəndi mūẕī-i ḥeyvān tək tökürsən qan
Saña nə ḥāṣil **olur** belə qətl ü 'ġārətdən *(Kaside 15, Mısra 18). [olur,]*

ol: *Üçüncü teklik şahıs zamiri ve işaret zamiri, O.*

Mən də bir Türkī qəṣīdə deyübən əḥvālım
Etdim **ol** mənbə'-i əlṭāf u səẖāyə i'lām *(Kaside 13, Mısra 32). [ol,]*

Tarı ḥifẓ eyləsün övlādıvı hər bəlādan
Ol səẖā-ṭəb' Nəcəf Bəg odı kān-ı eḥsān *(Kaside 14, Mısra 20). [ol,]*

Cəvāb verdi ki ey Żū`ī-i ġəm-ālūdə
Məgər ki görməmisən **ol** Əmīrẖān-zādə *(Kaside 18, Mısra 18). [ol,]*

Bī-pūlluqdı bunları tə`s̱īrdən salan
Bir sirr varmış **ol** adı pūl zəhr-i mārdə *(Kaside 19, Mısra 18). [ol,]*

Bu mis̱ālı söləyüb ṣāḥib-i 'elm ü 'ürfān
Sə'dī **ol** kim onə ḥikmətdə yetüşməz Loqmān *(Mesnevi 9, Mısra 28). [ol,]*

Baẖış bəg **ol** ki səẖāsı 'əyāndı Qafqāzə
Bu müjdə ilə ümīdimdə üstvār oldım *(Kaside 12, Mısra 17). [ol,]*

Köñül bu 'əṣrdə 'əhd ü vəfānı aẖtarma
Ṣədāqət ilə **olan** āşnānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 2). [olan, -an]*

Səbəb-i fəqr ü ġınānı aradım 'āləmdə
Olmadı ẓāhir edən kim nə səbəbkārı **olub** *(Gazel 32, Mısra 12). [olmadı, -ma, -dı]*

'Āriżün güldi ləbün ġönçə vüṣālun cənnət
Neylərəm mən sən **olan** yerdə güli reyḥānı *(Gazel 250, Mısra 16). [olan, -an]*

Tā'ətdə **olan** miṣāl-i Ẕünnūn
Dövlətdə şərīk-i māl-i Qārūn *(Mesnevi 8, Mısra 17). [olan, -an]*

Ġəm **oldur** Żū`iyā kim olmayə mey-cāmınə qüdrət
Mey-i Dərġəm gər olsə fikr qılə dəhrdə ġəm var *(Gazel 70, Mısra 13). [oldur, -dur]*

Bəs ki ẕikr-i dəhəni düşdi ağızdan ağızə
Səbəb **oldur** ki nəẓərdən onı pünhān etmiş *(Gazel 104, Mısra 6). [oldur, -dur]*

Atmayun səng-i cünūn muncə mən-i əfkārə
Qorẖum **oldur** keçübən şīşə`-i pünhānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 8). [oldur, -dur]*

Əfsūs yandım ātəş-i hicrānə 'āqibət
Yād **ol** ki vəṣli ilə köñül kām-kār idi *(Gazel 222, Mısra 10). [ol,]*

Həm-bəzm idi bu məclisə Səttār Bəg kim **ol**
'İrfāniyyət kitābınə əvvəl sütūr idi *(Gazel 246, Mısra 15). [ol,]*

Gördükdə şe'rivi köñül **ol** növ' şād olub
'Āşiq yetəndə şād olı cānānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 3). [ol,]*

Bəẖşiş ilən əhl-i dövlət şān u şövkət arturur
Yoẖdı bəẖşiş bā'iş **oldur** şövkət-i şān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 12). [oldur, -dur]*

Ġərəż bir atdurur mənẓūr-ı Żū`ī sərvərā səndən
Ki fəẖr ilə desün ol sərvərimdən bir nişānım [var] *(Kaside 7, Mısra 38). [ol,]*

Dedi məgər ki çıẖub ẖāṭirindən **ol** Atabəg
Həmīşə mərḥəmət ilə şərəf-şi'ār **oldım** *(Kaside 12, Mısra 13). [ol,]*

Dedim ey dost nədür bir belə beḥcət ẖəbəri
Dedi şe'r ol ki Ḫudādan saña eḥsān **oldı** *(Kaside 17, Mısra 16). [ol,]*

Rāḥil təẖəllüş ol ki qılur kūr dīdəsi
Gər **olsə** həm-nəbərd yüz İsfəndiyār ilə *(Kaside 21, Mısra 19). [ol,]*

Sāqiyā dur gəti **ol** zādə-i Cəmşīd-i Cəmi
Ki gidərsün dil-i ṣəd-pārədən əndūh-ı ġəmi *(Mesnevi 1, Mısra 1). [ol,]*

İldə nə **olur** idi ẖərc-i təmām
Bi`l-mużā'af verürdi **ol** nīk [ü] nām *(Mesnevi 10, Mısra 26). [ol,]*

Babam firāqını düşmən cəfāsını çəkdim
Bir özgə ġüṣṣə var **oldur** qılan fikār məni *(Müseddes 2, Mısra 22). [oldur, -dur]*

Nə yaẖşı günlər idi **ol** nə yaẖşı müddət idi
Ki şuġlimiz o pərī-rūy ilə məḥəbbət idi *(Tahmis 2, Mısra 11). [ol,]*

ol: *O, işaret sıfatı.*

Gedüb iẓhār elə **ol** sərvərə ḥāl-i zārun
Tā kifāyət edə hər nəḥv saña olsə mərām *(Kaside 13, Mısra 27). [ol,]*

Dedi ey Żū`ī-i ġəm-dīdə ẖəbərsizsənmiş
Ol hünər kānı səẖā mə'dəni kim ẖāṣ ilə 'ām *(Kaside 13, Mısra 24). [ol,]*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim **[ol]** müsāfirə
Sān bir qabəs o nəẖl-i pür ənvārdan gəlüb *(Gazel 27, Mısra 7). [[ol],]*

Sənsən **ol sərvər ki ẕāt-ı pākun** olmuşdur əzəl
'İllət-i gā`iyyə mövcūdāt u ẖəlq-i mā-sivā *(Gazel 1, Mısra 3). [ol,]*

Təğyir-i iẖtiyārı çü yoẖdur qəżā içün
Təqdīrə rāżı **ol** ġəm-i dövrānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 6). [ol,]*

Ḫ˘oş **ol** kəs ḥālınə kim ẖeyrdə ẖərc eyləyüb getdi
Cəhāndə qoymadı Nūşīrəvān tək nāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 7). [ol,]*

Demün ẖəṭāludur **ol** çīn-i zülfə çīnlüyün
Ki muncə üz verilür mi əgər ẖəṭāsı olə *(Gazel 10, Mısra 7). [ol,]*

Ḫəm-qədīm bir çəng olub cān-riştəsi ol çəngə tār
Tā ki oldım mən żə'īf **ol** tār-ı gīsūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 3). [ol,]*

Ḫəm-qədīm bir çəng olub cān-riştəsi ol çəngə tār
Tā ki oldım mən żə'īf **ol** tār-ı gīsūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 4). [ol,]*

Lüṭf edüb bir tīr-i ġəmzə birlə al gəl cānımı
Pāyə dönmüş qāmətim **ol** ṭāq-ı əbrūndan cüdā *(Gazel 12, Mısra 8). [ol,]*

Ümmü`l-ẖəbā`is oldı adun çünki salmış
Bābildə **ol** mələkləri zindānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 6). [ol,]*

Hər bir məqāmə dəgə ayağun ẖarāb edir

Vāy **ol** kəsə ala elə peymānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 14). [ol,]*

Görcəyin ruḫsāruvı **ol** çīn-i zülfündə dedim
Ey köñül vəhm elə kim māh ʻəqrəbə **olmuş** ġərīb *(Gazel 18, Mısra 7). [ol,]*

Şükrlər kim Żū`iyā ʻeşqindən **ol** məh-pārənün
Döndülər əhl-i cəhān çāk-ı girībānun görüb *(Gazel 19, Mısra 15). [ol,]*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim **[ol]** bəlā-keşə
Bir cüz`də san nihān pür-ənvārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 5). [[ol],]*

Var yeri cəmʻiyyətün zülfündə bər-həm olsə gər
Kim dedi ey dil sən **ol** mənzildə get kāşānə dut *(Gazel 33, Mısra 4). [ol,]*

ʻĀriżündən nūr oğurlar mərdüm-i çeşmim onı
Ḥāk tək **ol** ḥəlqə-i zülf içrə sal zindānə dut *(Gazel 33, Mısra 6). [ol,]*

ʻĀriżündən nūr oğurlar mərdüm-i çeşmim onı
Ḥāk tək **ol** ḥəlqə-i zülf içrə sal zindānə dut *(Gazel 35, Mısra 4). [ol,]*

Zāhidā bircə götür gūşə-i meḥrābdən əl
Elə bu māhə nəẓər **ol** ḫəm-i əbrūlarə baḫ *(Gazel 35, Mısra 8). [ol,]*

ʻİşrətlə keçən günlərivi yādə sal imdi
Ādəm ṣifət **ol** rövże-i riżvānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 4). [ol,]*

Ol şamʻ-ı şəb-əfrūzə vüṣāl istəsön ey cān
Tā olmayasən ʻeşqdə pərvānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 9). [ol,]*

Bīmār qaluban ġəm-i ʻinnāb-ı ləbindən
Ey cān yıḫıl **ol** dərgəh -i Loqmānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 12). [ol,]*

Nə ẕövqi Żū`ī pərtöv-i şəms ü bəhārdan
Ol şəḫs içün ki yanmaqə neftin çırāġ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 10). [ol,]*

ʻĀriżün kim bādə tābından açubdur lālələr
Hər ṭərəf tər qəṭrəsi **ol** lālə üzrə jālələr *(Gazel 48, Mısra 2). [ol,]*

Ḥəl-i dərd etməyə ḥāl əhli gərək ʻārif-i vəqt
Əmr-i müşkil keçər **ol** yerdə ki cāhil yeridür *(Gazel 49, Mısra 6). [ol,]*

Ey dil nəẓārə eylə kim **ol** dil-rübā keçər
ʻUşşāqə nāz ilə eləyüb yüz cəfā keçər *(Gazel 51, Mısra 1). [ol,]*

ʻĀləm dolubdı nükhət-i müşk ilə Żū`iyā
Ol qara tellər üzrə məgər kim ṣəbā keçər *(Gazel 51, Mısra 10). [ol,]*

Ey büt **ol** ruḫsārun üzrə müşk-bū gīsū mıdır
Yā ki gülzār içrə məskən eyləmiş Hindū mıdır *(Gazel 52, Mısra 1). [ol,]*

Żū`iyā məcnūn edən sən bī-dili nāz ilə **ol**
Qəndəhārī-çeşm ü Hindī-zülf ü Rūmī-rū mıdır *(Gazel 52, Mısra 9). [ol,]*

Ey firāq **ol** yār göndərdi səni tök qanımı
Ḥaqqıdır kim məndə ʻeşq-i ləblərindən qanı var *(Gazel 54, Mısra 3). [ol,]*

Düşübdür ərğüvānī rūyuvə **ol** qarə gīsülər
Dutubdur cənnətü`l-mə`vādə mə`vā sanki Hindūlər *(Gazel 57, Mısra 1). [ol,]*

Dil ü cān görcəgin **ol** zülf-i siyāhın yüzdə
Bir birinə budı **ol** rəh-zən-i īmān dedilər *(Gazel 62, Mısra 5). [ol,]*

Dil ü cān görcəgin **ol** zülf-i siyāhın yüzdə
Bir birinə budı **ol** rəh-zən-i īmān dedilər *(Gazel 62, Mısra 6). [ol,]*

Ḫāṭirim cəmʻ dögül tā ṣaña dərdim söləyüm
Bu pərīşān yüzi **ol** zülf-i müʻənbərdən sor *(Gazel 63, Mısra 8). [ol,]*

Əlimdə şīşə-i mey ol pərī baña təsḫīr
Hanı o dəm bu ṣifət sāḥir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 7). [ol,]*

Görəndə bādəni **ol** şūḫ mey həvāsı ilə
Vücūdı bərg-i gül-i sūrī tək əsən günlər *(Gazel 67, Mısra 3). [ol,]*

Bu günki günlərimi fikr edəndə ẓāhirdür
Behişt imiş mənim **ol** ʻişrət eyləyən günlər *(Gazel 67, Mısra 8). [ol,]*

O günlərün biri yüz min ilə bərabər idi
Gedüb qayıtmayacaq ḥeyf **ol** keçən günlər *(Gazel 67, Mısra 10). [ol,]*

Sevdā-yı sər-i zülfüñə başın verən ʻāşiq
Cāndan keçüb **ol** dəhrdə bīş ü kəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 6). [ol,]*

ʻĀşiq ki fənā bəzminə ʻeşq içrə yetişdi
Ol məs`ələdə şāfiʻ yā əʻẓəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 8). [ol,]*

Nə var **ol** məhvəşə āhımdan özgə qāṣidim hər şəb
Ḥərīm-i kūyunə bād-ı ṣəbādan ġeyri məḥrəm var *(Gazel 70, Mısra 11). [ol,]*

Diyār-ı məʻrifət **ol** mülkdür kim ol yerdə
Ḥəqīr Zāl idi Rüstəm fəqīr-i Ḥātəmdür *(Gazel 72, Mısra 8). [ol,]*

ʻEyş ü ʻişrət azalur ʻömr çoḫalduqcə bəlī
Ləẕẕət **ol** ṭıfl dəmində əmilən şīrdədür *(Gazel 75, Mısra 6). [ol,]*

Meḥrāb u məscid olə sənün zāhidā baña
Meḥrāb-ı qaşı səcdəgəh **ol** āstānədür *(Gazel 89, Mısra 4). [ol,]*

Ey māh bugün yerdə cəmālun kimi āyə
Olsun qəsəm **ol** āyə-i Qur`ānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 6). [ol,]*

Baña **ol** māh-ı bī-mehrim iki ay var ki rām olmaz
Bu nöqṣānım de bir gəlməz əcəl ʻömrim təmām olmaz *(Gazel 93, Mısra 1). [ol,]*

Ḫumārə dəgməyür sāqī ṣəfāsı verdigün cāmun
Əlim dut **ol** ayaġ ilə ki başındə ḫumār olmaz *(Gazel 99, Mısra 4). [ol,]*

Nə mən nə bülbül-i şūrīdə nə pərvānə ʻāşiqdür
Neçə yüz lālə-ruḫ **ol** gül-ġəmində dāġdār olmuş *(Gazel 102, Mısra 6). [ol,]*

Yüzüni zülfi içrə elə **ol** sīmīn-bədən dutmuş
Görən sölər ki məhdür bürc-i əqrəbdə vəṭən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 1). [ol,]*

Baḫun **ol** büt işinə rūyınə qoymuş zülfi
Kāfiri ḫāzən-i gəncīnə-i īmān etmiş *(Gazel 104, Mısra 3). [ol,]*

Şəd-ḥeyf saldı firqətə dövrān-ı kəc-mədār
Ol məh bənimlə bir gecə həm-ṣöḥbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 4). [ol,]*

Eşitdim **ol** büt-i nā-mehrbānım bādə-ḫ∨ār olmuş
Mey içmiş ġeyrlərlə məst-i cām-ı ḫˇoş-güvār olmuş *(Gazel 108, Mısra 1). [ol,]*

Ḫˇoş **ol** günlər ki biz məḫluqdan bīgānə olmuşduq
Qələndərvār dā`im sākin-i mey-ḫānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 1). [ol,]*

Ze-bəs səngīn dil ʿāşiq-keş ü bəd-ḫūdur **ol** məh-rū
Nə vəşlə dut ümīd ey dil nə āh [u] zār bī-cā çək *(Gazel 116, Mısra 7). [ol,]*

Məcnūn oluram **ol** büt-i məh-peykəri görcək
Əlbəttə ki məcnūn olu mərdüm pərī görcək *(Gazel 117, Mısra 1). [ol,]*

Gözim sitārə-fəşāndur bu ġüşşədən hər şəb
Ki hansı bürci edüb **ol** məhə məqām fələk *(Gazel 118, Mısra 6). [ol,]*

Rəmīdə etdün əgərçi ḫaṭā ilə məndən
Rəqībə bārī **ol** āhūnı etmə rām fələk *(Gazel 118, Mısra 8). [ol,]*

Lüṭf edüb eylədi əfzūn baña **ol** məh sitəmin
Demisən yoḫsə ġəm ü dərdüvi cānānə köñül *(Gazel 124, Mısra 5). [ol,]*

Şanmə kim **ol** bādə`-i gül-fāmə vardur rəġbətim
Köñlümi qan içməgə hicründə muʿtād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 3). [ol,]*

Rūz-i vəṣl **ol** şūḫə qurbān olmadun ey cān dəḫi
Şām-ı hicrān mən saña sanmə ki imdād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 5). [ol,]*

Ləẕẕət-i qaydun ḥarām oldı baña ey sərv kim
Söləmişdün **ol** əsīri bir gün āzād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 10). [ol,]*

Dāğ-ı hicrān ilə **ol** şīrīn-ləbün gər cān verəm
Kūh-kən tək Żū`iyā mən daḫı bir ad eylərəm *(Gazel 127, Mısra 13). [ol,]*

Ḫˇoş ol zəmān ki **ol** məh ilə həm-zəbān olam
Hər sözdə bir dilim dutulub nā-təvān olam *(Gazel 128, Mısra 1). [ol,]*

Ḫˇoş ol zəmān ki **ol** məh ilə həm-zəbān olam
Hər sözdə bir dilim dutulub nā-təvān olam *(Gazel 128, Mısra 1). [ol,]*

Āzād o gün olur ġəm ü əndūhdən köñül
Kim şayd-ı tīz **ol** büt-i nā-meḥrbān olam *(Gazel 128, Mısra 8). [ol,]*

Dā`im firāqdə budur övrādı Żū`īnün
Ḫˇoş ol zəmān ki **ol** məh ilə həm-zəbān olam *(Gazel 128, Mısra 10). [ol,]*

Dā`im firāqdə budur övrādı Żū`īnün
Ḫˇoş ol zəmān ki **ol** məh ilə həm-zəbān olam *(Gazel 128, Mısra 10). [ol,]*

Şəbā sölə özün **ol** ġāfil-i dil-āgāhə
Ki ġāfil olmə əḥibbādan ey rəfīq-i müdām *(Gazel 129, Mısra 21). [ol,]*

Tā görməgə ruḫsārun o kūyə həvəs etdim
Mūsā kimi **ol** kūydan əḫẕ-i qəbəs etdim *(Gazel 130, Mısra 2). [ol,]*

Ol gün ki gözim Yūsifimün görmədi rūyın
Yəʿqūb-ı ḥəzīn-nāləsin ʿāləmdə pəs etdim *(Gazel 130, Mısra 3). [ol,]*

Ol pādşəhim bādəyə meyl etdügi gündən
Cān nəqdini hər şāmdə nəẕr-i asəs etdim *(Gazel 130, Mısra 5). [ol,]*

Żū`ī kimi bənd-i girih-i zülfüñə düşdim
Āşuftə-i **ol** ṭürrə-i ṭərrār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 22). [ol,]*

Getdi **ol** qaşı hilālım dedi bir āyə gəlim
Hansı aydur nə bilim tā ki tamāşāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 1). [ol,]*

Təngə gəldim bu riyā məslək olan zāhiddən
Ey ḫoş **ol** bəzm-i şəfā məşrəb-i rindānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 10). [ol,]*

Be-sān-ı zəhr məzāqımdə təlḫdür şəkkər
Ze-bəs ki **ol** məh-i şīrīn-kəlāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 4). [ol,]*

Be-sān-ı zəhr məzāqımdə təlḫdür şəkkər
Ze-bəs ki **ol** məh-i şīrīn-kəlāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 6). [ol,]*

O māh-vəşli dögül ārzū baña Żū`ī
Dilindən **ol** şənəmün bir səlāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 10). [ol,]*

Cəfā vü cövrüni **ol** bī-mürüvvət bī-vəfā yārun
ʿƏbəs bī-hūdə gör kim Żū`iyā dā`im çəkər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 9). [ol,]*

Gər biləydim ki edər **ol** büt-i bī-mehrə əşər
Dəm-bə-dəm nālə vü fəryād u fəğān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 5). [ol,]*

Cānə meyl etsə idi Żū`ī gər **ol** ʿĪsā dəm
Şədqə hər dəmdə dil ü cānı rəvān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 9). [ol,]*

Bəzm-i ġeyr içrə görən dəm **ol** gül-i rəʿnā yüzin
Ātəşīn-meydən yaḫar āhım odı dünyā yüzin *(Gazel 148, Mısra 1). [ol,]*

Şām-ı hicrün rūz-ı vəşlə oldı təbdīl ey köñül
Gördüyüncə bārī **ol** mehr-i cəhān-ārā yüzin *(Gazel 148, Mısra 10). [ol,]*

Əsīr etdi məni zəncīr-i zülf ü çeşm-fəttānun
ʿƏcəb āzādə idim yād **ol** günlər ki nā-gəhdən *(Gazel 149, Mısra 3). [ol,]*

Żū`iyā dünyādə gər ol māh **olsə** həm-dəmim
Kāfirəm ümmīd dutsam ḥūrī vü ġılmān içün *(Gazel 152, Mısra 9). [ol,]*

Batdı yüz min ḫār-ı möhnət-i nāḫun ümmīdimə
Gərçi yüz min cövr çəkdim **ol** gül-i gülzār içün *(Gazel 153, Mısra 6). [ol,]*

Ḫosrovā şəkkər-dəhənlər köñlüni Fərhād tək
Dağlayubdur rəşk ilə **ol** ləʿl-i şīrīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 8). [ol,]*

Żū`īni etmiş pərākəndə benātu`n-nā'ş tək
Ey büt-i zöhrə-cəbīn **ol** māh u pərvīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 10). [ol,]*

Yā Rəb kim olur 'ərżimi cānānə yetürsün
Dərd-i dilim **ol** ḫosrov-i ḫūbānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 2). [ol,]*

Zülf-i siyəhin hörməgə **ol** zülf-i pərīşān
Ḥūr āynə dutsun u pərī şānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 3). [ol,]*

Ol māh firāqı mənə yüz min ġəm olubdur
Sāqī hanı ġəm dəf'inə peymānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 7). [ol,]*

Bāğ seyrin istəmün məndən firāqında onun
Çünki **ol** gül-rūdı bāğ u būstānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 4). [ol,]*

Eyləmir **ol** āhənīn-dil yārə neylüm bir əşər
Daşə tə`s̱īr eyləyir bu əl-əmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 13). [ol,]*

Bu pīç ü tāb ilə **ol** gül-ruḫun zülf-i mutarrāsın
Əgər tərsā görə bi`llāh salur gözdən çəlīpāsın *(Gazel 162, Mısra 1). [ol,]*

Gedəndə görmədim **ol** āftāb-ruḫsārun
Qoyub köñüldə kədər çeşmim içrə nəm getdün *(Gazel 163, Mısra 11). [ol,]*

Ol Kə`bə-i cəmālıvə ḥüccāclər kimi
Sər pā bərəhnə ṣidq ilə züvvārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 5). [ol,]*

Cəhənnəm möhnətin hicrində **ol** ḥūrīvəşün çəkdün
Bu dəm cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 3). [ol,]*

Əgərçi olmuş idün mürdə hicr-i yār ilən āḫır
Məsīḥi vəqt olan **ol** lə'l-i gövhərbārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 10). [ol,]*

Süvār-ı əsb-i nəşāṭ **ol** köñül nə māt ki dəhr
Məqām-ı ġüṣṣədi gər şāh gər vəzir **oləsən** *(Gazel 170, Mısra 3). [ol,]*

Şām-ı hicrün rūz-ı vəṣlə oldı təbdīl ey köñül
Gördüyüncə bārī **ol** mehr-i cəhān-ārā yüzin *(Gazel 170, Mısra 10). [ol,]*

Sīmyā tək bu cəhān içrə ḥəyātun yoḫdur
Ayulandə bilüsən ṣūrəti **ol** mə'nādən *(Gazel 173, Mısra 12). [ol,]*

Pərvānə kimi yanmaqımə eyləməyün 'eyb
Kim ṣəbrimi **ol** şam'-ı şəbistān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 8). [ol,]*

Ol māh-ruḫı görməməgim yaḫşıdı bi`llāh
Görcək görürəm hər gecə əğyār yanındə *(Gazel 186, Mısra 9). [ol,]*

Ol çeşm yanındə demə dil-ḥālını ey zülf
Bīmār sözin söləmə bīmār yanındə *(Gazel 186, Mısra 11). [ol,]*

Ẓū`ī yanuram şam' ṣifət **ol** məhi görcək
Hər gecə gəzən nāz ilə əğyār yanındə *(Gazel 186, Mısra 13). [ol,]*

Rūyun mıdur **ol** zülf-i şikən-dər-şikən içrə
Yā lālə-i ḫədd-rūydı müşk-i ḫotən içrə *(Gazel 187, Mısra 1). [ol,]*

Yüzün ey məh-liqā **ol** gīsū-yı pīç ü tāb içrə
Sanasan āftāb-ı āləm-ārādur səḥāb içrə (*Gazel 188, Mısra 1). [ol,]*

Qılur Żū`ī ruḫundə **ol** məhün cünbüş qara zülfi
Bəlī 'ādətdir eylər cünbüş 'əqrəb māh-tāb içrə *(Gazel 188, Mısra 9). [ol,]*

Açılur şānə ṣifət zār-ı tənimdən min ağız
Ey pərī şānə gər **ol** zülf-i pərīşānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 4). [ol,]*

Dedim ki Żū`iyə lütf et dedi zihī hiclət
Hənūz zindədür **ol** hicr-i cān-şikārım ilə *(Gazel 191, Mısra 10). [ol,]*

Dutub köñlüm quşı zülfündə ey bī-mehr kāşānə
Dağıtmə urmə şānə lüṭf qıl bir **ol** pərīşānə *(Gazel 192, Mısra 2). [ol,]*

Görüb əndūh-ı hicrānı olur kim lüṭf edə **ol** məh
Görim düşsün onı yā Rəb mənim tək dərd-i hicrānə *(Gazel 192, Mısra 5). [ol,]*

Sölə ey bād-ı ṣəbā **ol** büt-i məh-sīmāyə
Ki salubdur məni məstānə gözün ġavġāyə *(Gazel 194, Mısra 1). [ol,]*

İstəsön eyləyəsən ḫānə-i 'uşşāqı ḫarāb
Al ələ şānə çək **ol** zülf-i 'əbirāsāyə *(Gazel 194, Mısra 8). [ol,]*

Demə Żū`ī ki əfğān eylərəm görcək firāqından
Görəndə **ol** məhi cān düşməyür əfğān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 10). [ol,]*

Əgər **ol** büt əlində Żū`iyā mey cāmını görsön
Dil ü dünyā vü dīn ü cān ayağınə nis̱ār eylə *(Gazel 199, Mısra 9). [ol,]*

Olub **ol** şam' ġeyrə mən onun rūy-ı firāqındə
Dəm-ā-dəm yandım āhım ātəşindən nārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 3). [ol,]*

Əğyāra verme dərd ü ġəmin **ol** pərīvəşün
Yā Rəb nəsīb-i dərdini qıl āşnālarə *(Gazel 201, Mısra 5). [ol,]*

Başın kəsüb ayağə sal **ol** zülf-i pür-ḫəmi
Çün baş olur o yüzi qaradan ḫəṭā genə *(Gazel 202, Mısra 7). [ol,]*

Bī-'ārlıq görün nə qədərdür bu Żū`īdə
Ol bī-vəfāyə cānını eylər fədā genə *(Gazel 202, Mısra 10). [ol,]*

'Āriż-i gül-gūnun üzrə ol iki ḫāl-i siyāh
Gūyiyā **ol** nöqṭədür kim yazılur qāl üstünə *(Gazel 203, Mısra 7). [ol,]*

'Āriż-i gül-gūnun üzrə ol iki ḫāl-i siyāh
Gūyiyā **ol** nöqṭədür kim yazılur qāl üstünə *(Gazel 203, Mısra 8). [ol,]*

Əgər behiştdə min ḥūr versə Tarı baña
Dögül 'əvəż birinə **ol** günün bu dünyādə *(Gazel 206, Mısra 10). [ol,]*

Hanı behiştdə **ol** şūḫ tək rəfīq-i şəfīq
Ki mūmiyā-yı fərəḥdür qulūb-ı nā-şādə *(Gazel 206, Mısra 11). [ol,]*

Əczā-yı ḫāk cümlə şəhənşəh vücūdıdur

Ol baş qarışmış imdi bu başmaq ġubārına *(Gazel 207, Mısra 8). [ol,]*

Ümīd var bu bəzmə o yār bir də gələ
Füsürdə gülşənə **ol** növ-bəhār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 2). [ol,]*

Bu ʻərṣə qalmıyə ḫālī ḥərīfdən yā Rəb
Gəlüb gedübsə də **ol** şəh-süvār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 8). [ol,]*

Ver sāqī bādə tā içək **ol** māh-rū ilə
Bəlkə günāh ḫəṭṭi pozulsun bu su ilə *(Gazel 214, Mısra 1). [ol,]*

Bi`llāh behiştdür baña hər yerdə gər olam
Ol müşk-i mū-nigār u mey-i müşk-bū ilə *(Gazel 214, Mısra 4). [ol,]*

Ol ātəşīn-şərābı gətür sāqī Żū`iyə
Bəlkə günāh dəftəri bu sulə yuilə *(Gazel 214, Mısra 17). [ol,]*

Çəkmənəm **ol** kūdən əl gər cövr-i əġyār olsə də
Bülbül eylər mi gülüstān tərkini ḫⱽār **olsə** də *(Gazel 218, Mısra 1). [ol,]*

İki ay var hilālə döndürübdür cismimi bu ġəm
Kim **ol** ḫⱽurşīd ilə yā Rəb nə gündür vüṣlət-imkānı *(Gazel 220, Mısra 10). [ol,]*

Mənəm Maḥmūd-ı zārī **ol** Ayāz-ı s̱ānīnün Żū`ī
Ki çāruq ilə olmuş şəhrdə məşhūr dükkānı *(Gazel 220, Mısra 11). [ol,]*

Bülbül kimi fəğān ilə qan oldı köñlümüz
Ol növ-şüküftə ġönçə bu gülzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 6). [ol,]*

Ol āhū-yı rəmīdə-i ṣəḥrā-yı ülfəti
Kim eylədi bu bəzmdən āvārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 9). [ol,]*

Ḫˇoş **ol** zəmān ki yār mən-i zārə yār idi
Çeşmim cəmālı ʻəksi ilə lāləzār idi *(Gazel 222, Mısra 1). [ol,]*

Hər dəm qılurdum **ol** gül-i ruḫsārınə nəẓər
Qış mövsümi yəqīn baña bir növ-bəhār idi *(Gazel 222, Mısra 5). [ol,]*

Ya **ol** nigārdə yā Rəb olaydı mehr ü vəfā
Ya məndə muncə ġəmə ṭāqət ü qərārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 11). [ol,]*

Ey ḫˇoş **ol** günlər ki bəzmimdə nigārım var idi
Ẕövq-i dīdārıylə köñlümdə qərārım var idi *(Gazel 225, Mısra 1). [ol,]*

Gəh dolanub başınə **ol** kākül-i müşkīni tək
Gāh qurb-ı vəṣldə būs u kənārım var idi *(Gazel 225, Mısra 3). [ol,]*

Getdi **ol** günlər ki zülf ü ʻāriżindən **ol** gülün
Sünbülüm müşküm gülüm bāğım bəhārım var idi *(Gazel 225, Mısra 5). [ol,]*

Getdi **ol** günlər ki zülf ü ʻāriżindən **ol** gülün
Sünbülüm müşküm gülüm bāğım bəhārım var idi *(Gazel 225, Mısra 5). [ol,]*

Ḥeyf keçdi rūzgārım hicr ilə yād **ol** zəmān
Kim ənīsim mūnisim yārım nigārım var idi *(Gazel 225, Mısra 7). [ol,]*

Bar`İlāhī bir də mən görrəm olə **ol** günləri
Kim vüṣāl-i yārdən ḫˇoş-rūzgārım var idi *(Gazel 225, Mısra 11). [ol,]*

Żū`iyā bir də görüb ölsəm əgər olmaz ġəmim
Ol nihānı kim vüṣāl-ı gül-ʻiẕārım var idi *(Gazel 225, Mısra 14). [ol,]*

Żū`ī ġəm-i dəhānı ilə **ol** sitəmgərin
Görsön vücūdımı yoh edərsən gümān məni *(Gazel 227, Mısra 9). [ol,]*

Dil-kişvərini etdi müsəḫḫər sipāh-ı ġəm
Yā Rəb tərəḥḥüm et yetür **ol** şəh-süvārımı *(Gazel 228, Mısra 10). [ol,]*

Qışun uzun gecəsi getdi dāğlən Żū`ī
Bəhār ilə belə **ol** sərv-i gül-ʻiẕār gələydi *(Gazel 235, Mısra 10). [ol,]*

Ḫˇoş **ol** zəmān ki mey-i ṣāf u Dərġəmim var idi
Nə dərd ü möḥnət-i dünyā vü nə ġəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 1). [ol,]*

Rəfīq-i həm-dəm ü sāqī vü sādə vü bādə
Dəm **ol** dəm idi o dəmlər ʻəcəb dəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 6). [ol,]*

Ḫˇoş **ol** zəmān ki vüṣālun baña ʻeyid idi
Behişt-i ʻədn məqāmım mīm də Kövs̱ər idi *(Gazel 240, Mısra 1). [ol,]*

Ḫˇoş **ol** zəmān o günki bu sinnim cavān idi
Şām u səḥər vəṭəndə köñül şādmān idi *(Gazel 242, Mısra 1). [ol,]*

Fələgün qāmətini yā ki hilālun qəddin
Ḥəm edən zülfidi **ol** māhvəşün yā qaşı *(Gazel 247, Mısra 4). [ol,]*

Getdi **ol** zülf-i siyəh qoydı qara gündə məni
Qalmışam imdi pərīşān u qərārım getdi *(Gazel 248, Mısra 3). [ol,]*

Gūy tək Żū`īdi çövgān-ı bəlā sər-kūbı
Çünki bu ʻərṣədən **ol** şāh-süvārım getdi *(Gazel 248, Mısra 14). [ol,]*

Əgərçi təngə gəldim getdim **ol** vīrānə qalmışdan
Genə fikr eylərəm kim andə yüz gənc-i nihānım var *(Kaside 7, Mısra 15). [ol,]*

Bəlī çıqsun nə gūnə sāḥət-i Şīrvān ḫəyālımdan
Kim **ol** gülşəndə bir Seyyid kimi şīrīn-zəbānım var *(Kaside 7, Mısra 18). [ol,]*

Ki şövq-i ġönçə-i dəhəni **ol** pərīvəşün
Təngəm ze-çəşm-e mūr nemūdəəst rūzgār *(Kaside 9, Mısra 9). [ol,]*

Qıl ḥālun ʻərż **ol** kərəmün kānınə ki tā
Sāzed to rā rəhā ze-ğəm-e çərḫ-e kəc-mədār *(Kaside 9, Mısra 25). [ol,]*

Āsūdə ḥāl u şūr u həzārān sürūr ilə
Qılsun rəvānə məskənüvə **ol** kərəm-şüʻār *(Kaside 9, Mısra 28). [ol,]*

Kəmāl u ʻelm ü fəżl ü cūd bir bāğ-ı dil-ārādur
Ḫudāvənd-i cəhān **ol** bāğə ẕātın bāğbān qılmış *(Kaside 11, Mısra 24). [ol,]*

Fikr edirdim ki nə növʻ ilə sər-əncām qılaq
Tā ki tapsun bu pozuġ ḥālətim **ol** işdə niẓām *(Kaside 13, Mısra 18). [ol,]*

Ḫəlq eylər idi birbirinə mehr ü vəfālar
Ol mehr ü vəfā ilə ṣədāqət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 6). [ol,]*

Ey ḫˇoş **ol** vəqt ki mən sākin-i mey-ḫānə idim
Başdə mey nəş`əsi həm məşrəb-i cānānə idim *(Mesnevi 1, Mısra 13). [ol,]*

Olsə hər kəsdə səḫāvət özi **ol** ḥālətdür
Olmasa gər hünəri neylüm adı Rüstəmdür *(Mesnevi 6, Mısra 39). [ol,]*

Sāqī gətür **ol** şərāb-ı nābı
Kim yetdi niṣābə ġəm ḥesābı *(Mesnevi 7, Mısra 1). [ol,]*

Ḫānlar adını eşitcək **ol** dəm
Şövq ilə dedim ki ḫeyr məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 37). [ol,]*

Baş üstə deyüb ayağə durdum
Ol Kə`bə-i məqṣədə yüz urdum *(Mesnevi 7, Mısra 40). [ol,]*

ʿərż eyləyüm **ol** büzürgvārə
Tā ḫeyr nədür bu kār-ı zārə *(Mesnevi 8, Mısra 13). [ol,]*

Əvvəlki hesābdə dögülsən
Ol āb ilə ṭābdə dögülsən *(Mesnevi 8, Mısra 24). [ol,]*

Līk ṣəd-ḥeyf ki bu ʿaṣrdə məḫlūq təmām
Dutub **ol** köhnə sözi kim belə sölübdi babam *(Mesnevi 9, Mısra 60). [ol,]*

Çünki şərīf ismidi ʿƏlībaba
Ol səbəbdən tapubdı ʿizz ü ʿəlā *(Mesnevi 10, Mısra 42). [ol,]*

Hər kəsün olsə dövləti varı
Ol kəsün çoḫdı ʿizzəti ʿādı *(Mesnevi 11, Mısra 14). [ol,]*

Ḫˇoş **ol** zəmān ki qış baña bir növ-bəhār idi
Yaḫşı odur ki topraq içində nihān **olam** *(Muhammes 1, Mısra 8). [ol,]*

Ol ḥālətün gədālıqı bir şəhriyār idi
Bu ḥāl ilə nə ẕövqi əgər ḥökm-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 11). [ol,]*

Ḫˇoş **ol** zəmān ki ʿişrət ü ʿeyşim təmām idi
Baş şūr-ı ʿeşq gözdə o māh əldə cām idi *(Muhammes 2, Mısra 1). [ol,]*

Ḫˇoş **ol** zəmān ki ʿişrət ü eyşim təmām idi
Ḥeyf **ol** qərīnə kim baña dövrān be-kām idi *(Muhammes 2, Mısra 17). [ol,]*

Ḫˇoş **ol** zəmān ki ʿişrət ü eyşim təmām idi
Ḥeyf **ol** qərīnə kim baña dövrān be-kām idi *(Muhammes 2, Mısra 18). [ol,]*

Qurban olum **ol** nərgis-i fəttānə ʿƏleykān
Ḥəm ḫəm tökülən zülf-i pərīşānə ʿƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 1). [ol,]*

Ruḫsārıvə **ol** gün ki gözim qıldı nəẓārə
Ləʿlün həvəsi saldı dil ü cānə şərārə *(Muhammes 4, Mısra 27). [ol,]*

Bir şānə çək **ol** zülf-i pərīşānə ʿƏleykān
Desəm nə rəvā gözlərün nərgis-i bīmār *(Muhammes 4, Mısra 31). [ol,]*

Ḫˇoş **ol** zəmān ki yār baña həm-ayaġ idi
Ruḫsārı gözlərimə münəvvər çırāġ idi *(Müseddes 1, Mısra 1). [ol,]*

Cövr-i rəqīb ṣöhbətimizdən irağ idi
Günlər o günlər idi dimağ **ol** dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 6). [ol,]*

Məndən bəlā vü möḥnət-i hicrān uzaġ idi
Günlər o günlər idi dimağ **ol** dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 12). [ol,]*

Nə gūşımə kədər gətürən ṣavt-ı zāğ idi
Günlər o günlər idi dimağ **ol** dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 18). [ol,]*

Dəmlər ki **ol** zəmān keçinüb yāḫşı ḫᐯābdur
Ey cān bu günlərün nəyə sölə hesābdur *(Müseddes 1, Mısra 21). [ol,]*

Yād **ol** zəmān ki qara gecəm gün tək ağ idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 23). [ol,]*

Yād **ol** zəmān ki qara gecəm gün tək ağ idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 24). [ol,]*

Yā Rəb olur mu bir də görəm **ol** zəmānəni
ʿEyş ü nəşāṭ u ṣöḥbət-i çəng ü çəġānəni *(Müseddes 1, Mısra 25). [ol,]*

Ḫālından əḫz edirdi köñül mürği dānəni
Ol gül üzündə ṭürrə-i ṭərrārə şānəni *(Müseddes 1, Mısra 28). [ol,]*

Żū`ī bilür ki ḥāl o dəm nə səyāğ idi
Günlər o günlər idi dimağ **ol** dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 30). [ol,]*

Ənīs **ol** büt-i növ-şād gördügün köñlüm
Qərīn māh-ı pərī-zād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 1). [ol,]*

Müqəyyəd oldı **ol** āzād gördügün köñlüm
Gözün fədāsı gətür sāqī cām-ı bādə-i nāb *(Tahmis 2, Mısra 5). [ol,]*

ol: *(Selam) olsun!*

Səlām **olsun** saña ey nūr-ı dīdə
Gül-i ḫˇoş-bū olan bāğ-ı ümīdə *(Mesnevi 12, Mısra 7). [olsun, -sun]*

Səlām olə saña ey fəżl-i dāniş-i rəh-bər
Səlām olə saña ey müqtədir -i əhl-i hünər *(Mesnevi 14, Mısra 4). [ola, -a]*

Səlām olə saña ey fəżl-i məʿrifət kānı
Səlām olə saña ey Żū`ī-i ḫərin cānı *(Mesnevi 14, Mısra 5). [ola, -a]*

Səlām olə saña ey fəżl-i məʿrifət kānı
Səlām olə saña ey Żū`ī-i ḫərin cānı *(Mesnevi 14, Mısra 6). [ola, -a]*

ola bilməz: *Olamaz.*

Mānənd **olə bilməz** saña ey şūḫ-ı dil-ārā
Heyhāt sənün tək gələ dövrānə ʿƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 25). [ola bilməz,]*

ola məqbūl-i dərgāh: *Huzura kabul ola/edile.*

Ümīdim var ki bu əşʿār **olə məqbūl-i dərgāhun**
Süleymān bəzminə pāy-ı męləḫdən ərməğanım var *(Kaside 7, Mısra 39). [ola məqbūl-i dərgāhun, -a]*

on beş: *On beş.*

On **on beş** il bizim ādəmlər eyləyür təḥṣīl
Nə dil bilür ʻƏrəbīcən nə yaḫşı imlānı *(Kaside 23, Mısra 53). [on,]*

on: *Dokuzdan sonra gelen sayı, on.*

Bu iddiʻā də bir olsə nə eybi hər mollā
Beş **on** ʻəvām yıqub qalḫızır buğāğunı *(Kaside 23, Mısra 84). [on,]*

On on beş il bizim ādəmlər eyləyür təḥṣīl
Nə dil bilür ʻƏrəbīcən nə yaḫşı imlānı *(Kaside 23, Mısra 53). [on,]*

on bir: *On bir sayı sıfatı.*

On bir ay ʻişrət ü ʻeyş ilə keçür ovqātun
Bārī bir ay keçən əḥvālə sitiğfār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 9). [on bir,]*

onda: *Orada.*

Hansı sāḥətdə eşitdim ki var **ondə** fāżil
Müşkilim ḥəllinə dər-ḥāl çoḫ etdim sürʻət *(Kaside 5, Mısra 17). [onda, -n, -da]*

onda: *O zaman.*

Ondə bāṭildi cümlə əʻmālun
Cümlə ṣavm ṣalavāt u əfʻālun *(Mesnevi 11, Mısra 55). [onda,]*

onlar: *Üçüncü çokluk şahıs zamiri.*

Yüzdən biri bizimkilərün yazı bilməyür
Onlar təmāmısı bilür ʻelm ü kitābəti *(Kaside 2, Mısra 26). [onlar, -, -]*

Yer gök elə **onlardı** cəhān ilə o dünyā
Keçmişdəki inṣāf u mürüvvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 15). [onlardı, -dı]*

Tutmazam mən **onlarə** hīç diqqəti
Görməyüblər bəḫşişi səḫāvəti *(Mesnevi 5, Mısra 89). [onlarə, -ə]*

Tək tək ādəmdə qalub ʻelm ü səḫā vü īmān
Yoḫdı **onları** də bu əhl-i cəhāndən tanıyan *(Mesnevi 6, Mısra 8). [onları, -ı]*

Hanı Bəhrām ü Sifəndār u Nərīmān ilə Sām
Əsüb **onlar** ṭərəfə gör nə ṣifət ṣarṣar-ı Sām *(Mesnevi 15, Mısra 20). [onlar,]*

onunçün: *Bu sebepten dolayı, bu nedenle.*

Qoyubdur sīnəmə hər gündə yüz min dāğ-ı pünhānı
Onunçün ʻāriżin mən lālə-i nuʻmānə bənzətdim *(Gazel 145, Mısra 8). [onunçün,]*

orta: *Meydanda, görünür halde (olan).*

Nə gəldigim məqāmımı nə getdiyim yerim
Gəlmək bu getməgə nə var **ortadə** bilmədim *(Gazel 139, Mısra 10). [ortadə, -də]*

Ḫəṭ-i bəndli yā ki cövr ilə
Ğərəż **ortadə** ḫeyli dövr ilə *(Mesnevi 11, Mısra 6). [ortadə, -də]*

ortalıq: *Ortalık, görünür halde.*

Mū sölədim meyānınə yoḫdur sözün dedi
Żū`ī gətürmə **ortalıqə** mūmiyānımı *(Gazel 234, Mısra 12). [ortalıqə, -ə]*

ortaq: *Birlikte iş yapan, bir menfaatten pay alan veya müşterek bir şeyi paylaşan kimselerden her biri, şerik, hissedar.*

Sən də bir ʻālim ol şərīʻətdə
Yoḫsə **ortaq** ol risālətdə *(Mesnevi 11, Mısra 64). [ortaq,]*

otaq: *Oda.*

Fəṣl-i şitā **otaqdə** ṭənbūr u tār ilə
Olcaq bəhār mənzīlimiz gülsitān idi *(Gazel 242, Mısra 5). [otaqdə, -də]*

Leylā kimi sən pərdə-i ʻismətdə **oturdun**
Məcnūn-ı sər-i kūçə vü bāzār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 11). [oturdun, -du, -n]*

Ḥəqqə edirdüm gecə mən bir duʻā
Oturmuşkən ḫəstə bəstə mübtəlā *(Mesnevi 4, Mısra 40). [oturmuşkən, -muş, -kən]*

Pīrānəliqdə çün kişinün yoḫ o ḥāləti
Çoḫ məclisə **oturmaqə** olmaz ləyāqəti *(Muhammes 1, Mısra 14). [oturmaqə, -ə]*

otuz: *Otuz sayı sıfatı.*

Otuz üç il elədi ʻāləm içrə sulṭānluq
Gör āḫır eylədilər ḥəbs o növʻ sulṭānı *(Kaside 23, Mısra 9). [otuz,]*

ot: *Ateş, od.*

Yandursə əgər **ot** nədi təqṣīri fəqīrün
Bəs rūz-ı əzəl ondə ḥərārət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 33). [ot,]*

ovqāt: *Vakit, zaman; Hal, ahval.*

Bəs ki ruḫsārı ḫəyālıylə keçür **ovqātım**
Odı Żū`ī səbəbi dönməginün qanə köñül *(Gazel 124, Mısra 9). [ovqātım, -ım]*

Yüzdən birinün yoḫdı bu **ovqātdə** fəhmi
ʻElm ü ədəb ü fəhm ü fərāsət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 11). [ovqātdə, -də]*

On bir ay ʻişrət ü ʻeyş ilə keçür **ovqātun**
Bārī bir ay keçən əḥvālə sitiğfār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 9). [ovqātun, -un]*

ʻƏrż qıldım ḥəqdi kəlāmun təmām
Līk bu **ovqāt** alınmur kəlām *(Mesnevi 5, Mısra 54). [ovqāt,]*

Keçən **ovqātımun** sənsiz cəzāsın ey pərī-peykər
Yəqīn bil eylərəm dərgāh-ı Ḥəqdə iddiʻā səndən *(Gazel 168, Mısra 15). [ovqātımun, -ım, -un]*

oyan-: *Uyanmak.*

Ḫᵛab içrə hər nə görsə yəqīndür **oyanməmiş**
Nə sirr var bu ʻāləm-i rū`yādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 7). [oyanməmiş, -mə, -miş]*

Dolubdı millətimiz ẓülmət-i cəhālətdən
Oyanmayur nədi bāʻiṡ bu ḫᵛāb-ı qəflətdən *(Kaside 15, Mısra 2). [oyanmayur, -ma, -yur]*

Nə qədri dād elədim məktəb eyləyün bün[y] ād

Oẖı **oyan** yuẖudan qalma ẖ͏ᵛāb-ı qəflət ilə *(Kaside 20, Mısra 40). [oyan,]*

Ö

öküz: *Kalın kafalı, akılsız, görgüsüz, kaba kimse; Çift sürmek, araba çekmek gibi hizmetlerde kullanılan enenmiş erkek sığır.*

Biri **öküz** təki nāqiṣdi ādəmiyyətdən
Biri ʻulūm oẖuyubdur keçübdi Loqmānı *(Kaside 23, Mısra 33). [öküz,]*

Dərs-i bəẖs̱-i ʻelm nə lāzımdı bu qədəm-dūnə
Budu vallāhi dīnlər **öküzə** meymūnə *(Mesnevi 6, Mısra 24). [öküzə, -ə]*

öl həcālətdən: *Utançtan öl(mek). Mahcubiyetten öl(mek).*

Sözün danışmaqə dilmācə eẖtiyācun var
O da sənün təki ādəmdi **öl ẖəcālətdən** *(Kaside 15, Mısra 48). [öl ẖəcālətdən, -dən]*

öl-: *Ölmek, yok olmak.*

Qılandə ġeyrə cəfā **öldürür** məni qiryət
Yerindədür saña mən gərçi bī-vəfā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 1). [öldürür, -ür]*

Məni **öldürdi** ey məh nāz u ġəmzün təlẖ-güftārun
ʻƏcəb bī-mehrsən ey bī-mürüvvət bu nə āyīndür *(Gazel 56, Mısra 7). [öldürdi, -di]*

Çəkdi ẖəncər nāz ilə **öldürmədi** ṣəd-ẖeyf kim
Qıymadı bir qəṭrə ābı bu dil-əfkār içün *(Gazel 153, Mısra 7). [öldürmədi, -mə, -di]*

Żū`ī-i bīmār-ı ʻeşq oldun **ölimdir** çāрəsi
Hər gedən ġeyri ẖəyāl etmə ki bir dərmānı var *(Gazel 54, Mısra 9). [ölimdir, -dir]*

Məni yā **öldür** ey məh yā qutar dərd-i cüdālıqdan
Kim ölmək yaẖşıdır bi`llāh bu günə mübtəlālıqdan *(Gazel 151, Mısra 2). [ölmək,]*

İmdi qaçub bu mənbəʻ-i ʻürfānə gəlmişəm
Ölməkdən özgə yoẖdı bu dərdün ṭəbābəti *(Muhammes 3, Mısra 30). [ölməkdən, -dən]*

Qoyma keçə hicrində ġəm ü dərd ilə ẖālım
Öldür məni məẖsūb elə qurbānə ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 12). [öldür, -dür]*

Rəşkdən **öлləm** qılandə sən baña bī-dādlər
Kim olur ʻāləm saña ʻāşiq bu eẖsānun görüb *(Gazel 19, Mısra 11). [ölləm, -l, -əm]*

ʻĀşiq **öldürməyə** müjgānın edüb ẖəncər-i tīz
Qəṣd eyləyənə ol nərgis-i cādūlarə baẖ *(Gazel 35, Mısra 3). [öldürməyə, -dür, -məy, -ə]*

Məni **öldürdilər** dərd ü ġəm-i ʻeşq ilə āẖırdə
Səmən-sīmā vü sünbül-mūy u süsən-ləb [ü] gül-rūlər *(Gazel 57, Mısra 5). [öldürdilər, -dür, -di, -lər]*

Məni yā **öldür** ey məh yā qutar dərd-i cüdālıqdan
Kim **ölmək** yaẖşıdır bi`llāh bu günə mübtəlālıqdan *(Gazel 151, Mısra 1). [öldür, -dür]*

Bir ẖəbbə içün birbirini **öldüri** nā-ẖəq
Derlər nədi inṣāf-ı mürüvvət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 21). [öldüri, -dür, -i]*

Köñül cərāẖəti çün zəẖm-i tīğ-i əbrūdur
Əgər **öləm** də ẖ͏ᵛoşam dəẖi mərẖəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 6). [öləm, -əm]*

Necə əğyārı görim mən ki **ölürdüm** ġəmdən
Gər görirdim ki düşüb sāyə gəzir yanı ilə *(Gazel 204, Mısra 5). [ölürdüm, -ür, -dü, -m]*

Ol nihānı kim vüṣāl-ı gül-ʻiẕārım var idi
Żū`iyā bir də görüb **ölsəm** əgər olmaz ġəmim *(Gazel 225, Mısra 13). [ölsəm, -sə, -m]*

Ölsəm ġəmilə kūy-ı nigārımdə dəfn edün
Şāyəd o kūy iti basə bir gün məzārımı *(Gazel 228, Mısra 11). [ölsəm, -sə, -m]*

Kül başım üzrə bu dəm ey şəh-i əbrār **ölürəm**
Qaldı köñlimdə nihān cümlə-i əsrār **ölürəm** *(Müseddes 2, Mısra 2). [ölürəm, -ür, -əm]*

Biz kimi var mı bəlākeş bu bənī ādəmdə
Yetüşübdür dəm-i riẖlət mən-i bīmār **ölürəm** *(Müseddes 2, Mısra 8). [ölürəm, -ür, -əm]*

Fərək əẖvāl-i mən-i müżṭəri bīmār elədi
O cəfānı ki bana eylədi əğyār **ölürəm** *(Müseddes 2, Mısra 14). [ölürəm, -ür, -əm]*

Çəkdigüm cövr ü cəfādan nə pərīşān gedürəm
Līk bir tāzə bəlā var görübən zār **ölürəm** *(Müseddes 2, Mısra 20). [ölürəm, -ür, -əm]*

Bu Ḥüseynə eləyən ẓülmi o qövm-i əşrār
Bir onə eyləməyüb tāb mən-i zār **ölürəm** *(Müseddes 2, Mısra 26). [ölürəm, -ür, -əm]*

Bu bəlā vāqeʻəsin s̱ābit edir Kərb-i bəlā
O səbəbdən çəkübən āh-ı şərərbār **ölürəm** *(Müseddes 2, Mısra 32). [ölürəm, -ür, -əm]*

Kül başım üzrə bu dəm ey şəh-i əbrār ölürəm
Qaldı köñlimdə nihān cümlə-i əsrār **ölürəm** *(Müseddes 2, Mısra 1). [ölürəm, -ür, -əm]*

Zəncīr-i tār-ı zülfünə çün çatmayur əlün
Ölsün rəvādı mən kimi dīvānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 4). [ölsün, -sün]*

Nə qədri saq olı ẖəlq içrə eẖtirām tapar
Öləndə qəbri olur mövqeʻ-i ziyārətdən *(Kaside 15, Mısra 26). [öləndə, -ən, -də]*

Belə ẖəyātə var **ölümün** çoẖ şərāqəti
Pəs nişə mən bu ʻāləm ü imkānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 33). [ölümün, -ün]*

ölü: *Ölmüş olan.*

Ölüdür bāṭini ẓāhirdə əgər əẖyādur
Bədən-i mürdə içün rūẖ-ı rəvāndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 9). [ölüdür, -dür]*

Əl-ẖəq Məsīẖvār qılur zində mürdəni
Gūyā ki cān verür **öli** əbdānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 14). [ölü,]*

Bular təmām **öli** mollāsıdı yeyə ẖalvā *(Kaside 15, Mısra 74). [ölü,]*

ölüb qurtar-: *Ölüp yok olmak, göçüp gitmek.*

Bu qədri dərd ü möhnətlə **ölüb qurtarmadun** Żū`ī
Şəmāẖı əhliyüq məşhūr sözdür ʻārımız yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 11). [ölüb qurtarmadun, -ma, -du, -n]*

‘ömr: *Yaşama veya var olma süresi, bir şeyin yaşadığı müddet, hayat, ömür.*

Cəhāndə sīm ü zər cəm‘ eyləyüb ‘**ömrün** tələf qılmə
Nə ẕövqi sīmün ey dil yār-ı sīm-əndāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 5). [‘ömrün, -ün]*

Yoḫdur bir ağ gün mən-i bəḫti qara içün
‘**Ömrüm** keçir ‘əbəs̱ belə leyl ü nəhār ilə *(Kaside 21, Mısra 12). [‘ömrüm, -üm]*

Dərdā ki cəhāndə dil bilən həm-dəm yoḫ
‘**Ömrün** yüz olə da şād keçən bir dəm yoḫ *(Rübai 5, Mısra 2). [‘ömrün, -ün]*

Həmī ‘**ömrün** qışı çatmış mənə həm qış fəṣli
Belə əḥvālə necə ṣəbr eləsün pəs bīmār *(Kaside 6, Mısra 5). [‘ömrün, -(ü)n]*

Yüz min il ‘**ömrün** olə çün bir nəfəsdür ‘āqibət
‘**Ömr**-i bāqīlə cəhāndə şān u şövkət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 15). [‘ömrün, -üñ]*

Yüz il ‘**ömrün** olə hər keçdügin ḫ˘āyə qiyās eylə
Sənünçün ‘ömr bir āḫır nəfəsdə çəkdigün dəmdür *(Gazel 41, Mısra 12). [‘ömr,]*

Çün yoḫdı vəfā ‘**ömrdə** dövlət nə içündür
Cəm‘ etmək içün dövləti zəḥmət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 1). [‘ömrdə, -də]*

‘Eyş ü ‘işrət azalur ‘**ömr** çoḫalduqcə bəlī
Ləẕẕət ol ṭıfl dəmində əmilən şīrdədür *(Gazel 75, Mısra 5). [‘ömr,]*

Nə dəm ki mə‘rifət əhlilə ḫ˘oş keçər bi`llāh
Yüz il gər ‘**ömrün** olə ḥāṣili həmān dəmdür *(Gazel 80, Mısra 4). [‘ömrün, -ün]*

Köñül çü yoḫdı bəqā ‘**ömrə** çəkmə ġəm bī-cā
Demün ġənīmət bil cümləsi fənādandur *(Gazel 83, Mısra 11). [‘ömrə, -ə]*

Baña ol māh-ı bī-mehrim iki ay var ki rām olmaz
Bu nöqṣānım de bir gəlməz əcəl ‘**ömrim** təmām olmaz *(Gazel 93, Mısra 2). [‘ömrim, -im]*

Dögi pāyəndə nə ‘**ömr** ü nə ḥökūmət Żū`ī
Yer ü gök küllüsi āḫırdə ki min qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 21). [‘ömr,]*

Gül ḫārə ənīs oldı vü ḫəslər baña həm-dəm
Āḫırdə gözəl ‘**ömrimi** gör ḫār u ḫəs etdim *(Gazel 130, Mısra 8). [‘ömrimi, -im, -i]*

Ḫudāvənd eyləsün əḥbābıvə lüṭfün ziyād ‘**ömrün**
Nə qədri dövr edər əflāk bāqīdür cəhān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 23). [‘ömrün, -ün]*

Bā‘iṡ budur ki hīç nə ‘**ömrimdə** bilmədim
Çoḫdur deyən ki mən bilürəm hər kənārdan *(Gazel 176, Mısra 19). [‘ömrimdə, -im, -də]*

Ḫəzān-ı hicrdə ‘**ömrim** tükəndi ṣəd əfsūs
N`olurdı yā Rəb vəṣli ilə növ-bəhārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 9). [‘ömrim, -im]*

Ḫüşk oldı nəḫl-i ‘eyş ü nihāl-i ümīdimiz
‘**Ömrimdə** bir ḥədīqə-i ‘eyşim nəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 4). [‘ömrimdə, -im, -də]*

Keçür həmīşə ġəm-i hicr ü dərd-i ġürbət ilə
N`olurdı belə keçən ‘**ömr** hamudan kəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 12). [‘ömr,]*

Salınub ‘işrət ilə mən də du‘ālar eləyüb
‘**Ömrüvə** dövlətüvə tā nə qədər cānım var *(Kaside 6, Mısra 38). [‘ömrüvə, -üv, -ə]*

Olsun ziyādə gün-bə-gün ‘āləmdə dövlətün
‘**Ömrün** bu növ‘ ‘izzət ü cūd ilə pāydār *(Kaside 9, Mısra 34). [‘ömrün, -ün]*

İlāhī eylə gün gündən füzūn ‘**ömrün** cəlālın kim
Səḥāb-ı şəfqətin fərq-i cəhānə sāybān qılmış *(Kaside 11, Mısra 31). [‘ömrün, -ün]*

Dövlət ü ‘**ömrüvi** əfzūn eləsün bārī Ḫudā
Nə qədər var cəhān içrə şühūr u a‘vām *(Kaside 13, Mısra 35). [‘ömrüvi, -üv, -i]*

Yā məhbəs içrə qalursan nə qədri ‘**ömrün** var
Həlāk olursan u yā əmr olur ḥökūmətdən *(Kaside 15, Mısra 19). [‘ömrün, -ün]*

Keçür bəhār ilə ‘**ömrim** ‘əbəs̱ yerə bī-cā
Bu ḥāldə bizi qoyma İlāhi yet dādə *(Kaside 18, Mısra 13). [‘ömrim, -im]*

Nə sūd o vəqtə bizim ‘**ömrimiz** vəfā etməz
Tükəndi əhl-i cəḥālət içində ḥəsrət ilə *(Kaside 20, Mısra 37). [‘ömrimiz, -i, -miz]*

Bə‘żün alubdı ‘əqlini mālın verüb füzūn
‘**Ömri** keçür ḥesāb ilə āh u zār ilə *(Kaside 21, Mısra 38). [‘ömri, -i]*

Mənim ‘**ömrimsən** ey sāqī yetüşdim bəs ki mən cānə
Nədür fövt eyləmək vəqti gətür sən cām-ı peymānə *(Kaside 22, Mısra 1). [‘ömrimsən, -im, -sən]*

Köñül bir ‘ibrət ilə qıl nəẓārə dünyānı
Bu beş gün ‘**ömr** içün incitmə çoḫ gözəl cānı *(Kaside 23, Mısra 2). [‘ömr,]*

Həmīşə ‘eyş [ü] nəşāṭ ilə ḫ˘oş keçə ‘**ömrün**
Nə qədri var cəhān içrə gərdiş-i dövrān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 37). [‘ömrün, -ün]*

Yeddi yüz il ‘**ömr** ilə olan fənā
Bizlərə nə eyləyəcəkdür vəfā *(Mesnevi 5, Mısra 25). [‘ömr,]*

Dur saña qurbān gəti sāqī şərāb
‘**Ömr** keçir qoymə şitāb et şitāb *(Mesnevi 5, Mısra 28). [‘ömr,]*

‘**Ömr** ilə dünyāyə çü yoḫ ‘etibār
Qoymə keçə fəṣl-i gül ü lāləzār *(Mesnevi 5, Mısra 31). [‘ömr,]*

Bārī Ḫudā ‘**ömri** ilə dövlətin
Arturgilən gün-bə-gündən şövkətin *(Mesnevi 5, Mısra 101). [‘ömri, -i]*

Gün-bə-gündən eləsün Bārī Ḫudā ‘**ömrin** uzun
Kərəmindən eləyüb cümlə fəqīri məmnūn *(Mesnevi 6, Mısra 31). [‘ömrin, -i, -n]*

Həmīşə ḫāṭirivi Ḫāliq eyləsün məmnūn
Cəlāl u dövləti ‘**ömrüvi** həm dəḫi əfzūn *(Mesnevi 14, Mısra 18). [‘ömrüvü, -ü, -v, -ü]*

Bī-rūḥ cismdir o müqəvvādı bī-səbāt
Nə behcəti o ‘**ömr** ki ‘āləmdə ḫān olam *(Muhammes 1, Mısra 22). [‘ömr,]*

‘**Ömrün** ṣəfā-yı mövsümi vəqt-i şəbābdur
Vəqt-i şəbāb əfżəl-i məst-i şərābdur *(Müseddes 1, Mısra 19). [‘ömrün, -ün]*

Dünyādə yüz il ‘**ömr** olə gər bir dəmdür
Hər kəs ki bunı bilsə bənī ādəmdür *(Rübai 4, Mısra 1). [‘ömr,]*

Nədən sölə görək ey bī-nəvā ümmīd olur ḥāṣil
Fələk dūr mehri zā`il yār ġāfil ‘**ömr** müstə‘cil *(Tahmis 1, Mısra 24). [‘ömr,]*

Līk şəd-ḥeyf ki pis vəqtə ḫəbərdāram mən
Qocalub ‘**ömr** gedüb żə‘f tapub quvvət-i tən *(Terci-bend 1, Mısra 22). [‘ömr,]*

Təmām ‘**ömür** ḫəṭ ü ḫāk u zülüfədür həvəsün
Köñül ḥəyā elə bu nāmə-i siyāhundan *(Gazel 185, Mısra 3). [‘ömür,]*

<u>‘ömr-i bāqī:</u> *Ebedi ömür.*

Yüz min il ‘**ömrün** olə çün bir nəfəsdür ‘āqibət
‘Ömr-i bāqīlə cəhāndə şān u şövkət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 16). [‘ömr-i bāqīlə, -lə]*

<u>‘ömr-i ḫāṣiyət:</u> *Yaşam meziyeti.*

Getdükcə **‘ömr-i ḫāṣiyətün** dād imiş sənün
İqbālıvun əvāḫiri idbār imiş sənün *(Muhammes 2, Mısra 15). [‘ömr-i ḫāṣiyətün, -ün]*

<u>‘ömr-i həvā:</u> *Ömür, yaşam isteği.*

Qutarub **‘ömr-i həvā** çıḫmış idi başımdan
Gətürdi tāzə məni ‘eşqivə qəżā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 17). [‘ömr-i həvā,]*

<u>‘ömr-i kirāmī:</u> *Şerefli ömür, soylu hayat.*

Tükəndi **‘ömr-i kirāmī** fəğān u āh ilə Żū`ī
N`olaydı ‘āqibət ālām şād u ḫürrəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 13). [‘ömr-i kirāmī,]*

<u>‘ömr-i ṭavīl:</u> *Uzun ömür.*

Tā **‘ömr-i ṭavīl** elə İlāhī
Versün saña tāc-ı pādşāhı *(Mesnevi 8, Mısra 71). [‘ömr-i ṭavīl,]*

<u>‘ömr-i ‘əzīz:</u> *Kıymetli ömür, hayat.*

Qoymə bī-hūdə keçə **‘ömr-i ‘əzīz** ey nā-dān
Ḫāşə bu vəqt-i gül ü mövsüm-i bāğ u bustān *(Mesnevi 15, Mısra 27). [‘ömr-i ‘əzīz,]*

<u>‘ömrün keçürt-:</u> *Ömür sürmek, yaşamak.*

‘Ömrün keçürtmə dərd ilə ‘eyş ü nəşāt qıl
Az cəng eylə ḥökm-i Ḫudāvəndgār ilə *(Kaside 21, Mısra 31). [‘ömrün keçürtmə, -mə]*

<u>öp:</u> *Öpmek.*

Ġəm-i hicr-i ləb-i dildārə nāfi‘-bādədür Żū`ī
Ayağın sāqīnün **öp** bī-təvəqquf başə ṣəhbā çək *(Gazel 116, Mısra 12). [öp,]*

Ṣəbā yetür mən-i dil-ḫəstədən dürūd u səlām
Ədəblə ḫāk-ı dərindən **öpüb** qılım ikrām *(Gazel 129, Mısra 2). [öpüb, -üb]*

O gülün **öpmek** içün cām-ı ləb-i mey-gūnın
Sākin-i gūşə-i mey-ḫānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 3). [öpmek,]*

Hər ləḥẓə ki görsəm dilərəm lə‘lüvi **öpmək**
Ṭūṭī nə təḥəmmül eləsün şəkkəri görcək *(Gazel 117, Mısra 5). [öpmək,]*

<u>ört-:</u> *Kapatmak, yok etmek.*

Nə qədər ‘eybi olsə pūl **örtər**
Çirk ü pāsın təmizləyüb **örtər** *(Mesnevi 11, Mısra 19). [örtər,]*

Nə qədər ‘eybi olsə pūl **örtər**
Çirk ü pāsın təmizləyüb **örtər** *(Mesnevi 11, Mısra 20). [örtər,]*

<u>öt:</u> *Ötmek, ötüp geçmek.*

Ḫüld-i bərīn cənnət-i mev‘ūd-ı Ḥəq
İmdiki gülşəndən **ötür** bir vərəq *(Mesnevi 5, Mısra 38). [ötür, -ür]*

Bilmən ki baña nāz eləyür yā ki sitəmdür
Ġāfil ki **ötər** yār mən-i müżṭəri görcək *(Gazel 117, Mısra 4). [ötər, -ər]*

<u>ötri:</u> *Ötrü, yana, dolayı.*

Ḫāliqi dəḫi rəsūlu`llāhı inṣāfdı kim
Nəfsdən **ötri** özündən belə bīzār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 18). [ötri,]*

Māl-i dünyādən **ötri** hər mollā
Raḫnələr dīndə eyləyür peydā *(Mesnevi 11, Mısra 93). [ötri,]*

Bu cism ilə cāndan **ötəri** çəkmə çoḫ əfsūs
Topraq olacaq cism dəḫi cān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 11). [ötəri,]*

Nədür bu dəhrdə bundan **ötəri** bī-hūdə
Şınḫiyyəti vermə nə ḥāl olsə şād qıl cānı *(Kaside 23, Mısra 11). [ötəri,]*

<u>övlād:</u> *Evlat, birinin soyundan gelen kimseler, soysop, sülâle, zürriyet.*

Təḥṣīl-i ‘elmə mədrəsə məktəb gərəkdi tā
Övlād ḥāṣil eyləyə ‘elm ilə ḥikməti *(Kaside 2, Mısra 10). [övlād,]*

Övlādı olmayan də verür ḫərc məktəbə
Şərf eyləyür mü‘əllimə əṭfālə dövləti *(Kaside 2, Mısra 19). [övlādı, -ı]*

İlāhi saḫla bəlādan özini **övlādın**
Bu dərd ẕikrinə hər leyl hər nəhār oldım *(Kaside 12, Mısra 27). [övlādın, -ın]*

Tarı ḥifẓ eyləsün **övlādıvı** hər bəlādan
Ol səḫā-ṭəb‘ Nəcəf Bəg odı kān-ı eḥsān *(Kaside 14, Mısra 19). [övlādıvı, -ıv, -ı]*

Eşitdün imdi qoy **övlādun** eyləsün təḥṣīl
Saña çatə iki dünyādə bāğ-ı cənnətdən *(Kaside 15, Mısra 63). [övlādun, -un]*

Özünlə dəḫi bərādərlərünlə **övlādun**
Olə təna‘um ilə hər nə qədri var cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 39). [övlādun, -un]*

Səni **övlādıvı** Ḫudā-yı kərīm
Kərəmilə bəlādan edə səlīm *(Mesnevi 2, Mısra 53). [övlādıvı, -ıv, -ı]*

<u>**övrād:**</u> *Okunması âdet edinilmiş olan belli âyet, sûre ve duâlar.*

Dā`im firāqdə budur **övrādı** Żū`īnün
Ḫ˘oş ol zəmān ki ol məh ilə həm-zəbān olam *(Gazel 128, Mısra 9). [övrādı, -ı]*

<u>**övrəng-i cəm:**</u> *Cem`in tahtı.*

Nə ẕillət-i dünyā qalı dā`im nə cəlālı
Övrəng-i Cəm [ü] təḫt-i Süleymān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 8). [övrəng-i cəm,]*

<u>**övrəng-i süleymān:**</u> *Süleymān`ın tahtı.*

Hər ʻāşiqə kim ləʻl-i ləbün vəṣlidi ḥāṣil
Övrəng-i Süleymānı dəḫi ḫātəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 4). [övrəng-i süleymānı, -ı]*

<u>**ʻövrət:**</u> *Kadın.*

Yəʻnī məcmūʻ-ı cəhān içrə bənī növʻ-i bəşər
Yaranub bir kişi bir ʻ**övrətidən** sər-tā-sər *(Mesnevi 6, Mısra 60). [ʻövrətidən, -idən]*

<u>**övṣāf:**</u> *Nitelikler, vasıflar.*

Bəḥrü`l (?)-elmdə ṭā`ifə-i cinn cümləsi
Övṣāfun ilə oldıla midḥət-sərā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 12). [övṣāfun, -un]*

<u>**öyrən-:**</u> *Öğrenmek.*

Ayaġ yalın baş açuq mündəris məkānlardə
Olur mu ḥāṣil **öyrədə** fünūn ḥikmətdən *(Kaside 15, Mısra 68). [öyrədə, -ə]*

Nədür səbəb bunə pəs bī-niẓāmlıqdur həm
Nə yoḫdı yaḫşı müʻəllim də **öyrədə** anı *(Kaside 23, Mısra 60). [öyrədə, -ə]*

<u>**öz:**</u> *Kendi, şahsı, zatı.*

İlāhi saḫla bəlādan **özini** övlādın
Bu dərd ẕikrinə hər leyl hər nəhār oldım *(Kaside 12, Mısra 27). [özüni, -ü, -n, -i]*

İlāhī mərhəmətündən **özün** yetüş dādə
Gətür üṣūlə bu cühhāl adı mollānı *(Kaside 23, Mısra 87). [özün, -ün]*

Āh [u] fəğān ilə köñül darıḫub
Öz işimün āḫırına bəd baḫub *(Mesnevi 4, Mısra 34). [öz,]*

Yoḫsə çoḫ dünbülü-bāz ism-i bəg əḫz eyləyüb
Özini bir adı bəgliklə nəcābətli bilüb *(Mesnevi 6, Mısra 56). [özini, -i, -n, -i]*

Qəżādan olmısan ʻāləmdə sən özün mövcūd
Bu rəmzi bil dəḫi sirr-i qəżānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 5). [özün, -ün]*

Hər şey`ün **öz** żiddi ilə ḥāləti təşḫīṣ olur
Ləẕẕət-i vüṣlət olur mu dərd-i hicrān olmasa *(Gazel 14, Mısra 5). [öz,]*

Mən **özim** billəm nəyəm sən Żū`īni ey şeyḫ-i şəhr
Ḫ˘âh bir ʻāqil ḫəyāl et ḫ˘âh bir dīvānə dut *(Gazel 33, Mısra 9). [özim, -im]*

Olub ʻāşiq cəhāndə hərkəs **öz** məʻşūqəsin tapdı
Mənim kim hər zəmān firqətdə min min āh u zārım var *(Gazel 50, Mısra 3). [öz,]*

Ṣəbā sölə **özün** ol ġāfil-i dil-āgāhə
Ki ġāfil olmə əḥibbādan ey rəfīq-i müdām *(Gazel 129, Mısra 21). [özün, -ün]*

Yalquz dögül bu nālə vü fəryādım ey pərī
Öz könlim içrə sənlə qılub ṣöḥbət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 14). [öz,]*

Behiştə gərçi məni dəʻvət etsələr sənsiz
Özimə rövżə`-i ḫüld-i cəhənnəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 4). [özimə, -im, -ə]*

Öz mərḥəmətin Cənāb-ı Bārī
Səndə eləyüb ʻəyān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 3). [öz,]*

Öz kəsbidür mi Żū`ī cəhān içrə ḥüsn ü qübḥ
Yā Ḥəq verübdi ʻāləm-i məʻnāda bilmədim *(Gazel 139, Mısra 17). [öz,]*

Żū`ī dəḫi bəsdür nə gərək sirrdə güftār
Bī-hūdə **özün** dāḫil-i ḥikmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 38). [özün, -ü, -n]*

Özün təşbīh edübdür lālə çün ruḫsārıña ey gül
Budur vəchi ki qalmışdur biyābānlardə dāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 3). [özün, -ü, -n]*

Dəhənün möʻcüzini gördi cəhān içrə Məsīḥ
Qaçuban gökdə **özin** ʻəcz ilə pünhān etdi *(Gazel 233, Mısra 10). [özin, -i, -n]*

Kim ki ṭāʻətinə məğrūr olə Żū`ī bi`llāh
Bil yəqīndir ki [o] Ḥəqqdən **özini** dūr elədi *(Gazel 241, Mısra 10). [özini, -i, -n, -i]*

İmdi ṣəd şükr ki öz şövkət-i şānıyla bugün
Gəlüb **öz** təḫt-i humāyūnunə sulṭān oldı *(Kaside 17, Mısra 19). [öz,]*

Dürüst baḫson əgər bilməz **öz** adın yazmaq
Bu qism ādəm-i mollādı nə dəlālət ilə *(Kaside 20, Mısra 33). [öz,]*

Özünlə dəḫi bərādərlərünlə övlādun
Olə tənaʻum ilə hər nə qədri var cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 39). [özünlə, -ün, -lə]*

Əmrdən çıqmaq hər məẕhəb arasındədi ʻeyib
Öz vücūdun niyə məʻyūb edəsən ḫ˅ār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 26). [öz,]*

Ḫāliqi dəḫi rəsūlu`llāhı inṣāfdı kim
Nəfsdən ötri **özündən** belə bīzār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 18). [özündən, -ün, -dən]*

Bu bir aydur Ramażān mundə **özüvi** dāḫil
Cənnətə təcrī min təhtihə`l-ənhār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 11). [özüvi, -ü, -v, -i]*

Yüzi qarə gələsən məḥşərə ʻāṣī mücrim
Ḫəlq içində **özüvi** bir belə bī-ʻār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 28). [özüvi, -ü, -v, -i]*

Ḥəq səlāmət eləsün cümlə bəlādan cānun
Bu gəlüb getməkidən mən **özim** bīmār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 6). [özim, -im]*

Öz adın yazmaqı bilməz nə bilür kāf ilə nūn
İddiʻāsı budı līkən ki mənəm Əflāṭūn *(Mesnevi 6, Mısra 15). [öz,]*

Öz mərḥəmətin Cənāb-ı Bārī
Səndə eləyüb ʻəyān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 13). [öz,]*

Fikr qıl ʻəqlivi yıq başuña ey bī-çārə

Sən **özün** günəhinə baẖ ki yazılub dīvārə *(Mesnevi 9, Mısra 58). [özün, -ün]*

Var imiş yüz bu növ‘ ādəmlər
Ki **özindən** səvānı bāṭil elər *(Mesnevi 11, Mısra 52). [özindən, -i, -n, -dən]*

Hər kimsə ki bu cəhāndə pis ‘avrət alur
Öz cānı içün dərd ü ġəm ü möẖnət alur *(Rübai 7, Mısra 2). [öz,]*

Bār`ilāhī **özün** ‘əlāc elə
Qoymə İslāmı tərk olə belə *(Mesnevi 11, Mısra 97). [özün, -ün]*

Zāhid baña satmə bu riyānı get **özün** sən
Żū`ī kimiyə ẖīlə vü təzvīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 13). [özün, -ün]*

Özün inṣāf elə ey şūẖ sitəmdür bəddür
Eləməzlər bu qədər ẓülm-i sitəm tərsāyə *(Gazel 209, Mısra 9). [özün, -ün]*

O bəlālar ki görməyüb hīç kəs
Özün āẖır onə dūçār oldun *(Kaside 16, Mısra 4). [özün, -üñ]*

Nə fā`idə elə olsə ẖökūmət-i dünyā
Yezīd tək adı məl‘ūn **özi** cəhənnəmdə *(Gazel 7, Mısra 13). [özi, -i]*

Özi yoẖ adı var ‘inqād-ı fəżl vücūd-ı səẖā
‘Əbəs yerə dolanub kīmyānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 3). [özi, -i]*

Bādə-hᵛārə eləyür gərçi məzəmmət zāhid
Çəkər āhır **özi** bu işdə nədāmət zāhid *(Gazel 39, Mısra 2). [özi, -i]*

Özi ġāfildi məgər āyə-i lā yəğtəb dən
Kim edir gündə həzār ādəmə ġiybət zāhid *(Gazel 39, Mısra 3). [özi, -i]*

Çün bilmür **özi** məs`ələ sorduqdə deyürlər
Kāfir olı sən dinmə belə sözdə ẖərər var *(Gazel 42, Mısra 11). [özi, -i]*

‘Əmmāməsinə baẖmagilən məs`ələ ṣorma
Mollā **özi** çoẖ ẖeyr edi yalnız nə qədər var *(Gazel 42, Mısra 14). [özi, -i]*

Özi behiştə gedib var özi kimi ẖələfi
Eşitcəgin bunı ẖᵛoş-ẖāl-i rūzgār oldım *(Kaside 12, Mısra 15). [özi, -i]*

Özi behiştə gedib var özi kimi ẖələfi
Eşitcəgin bunı ẖᵛoş-ẖāl-i rūzgār oldım *(Kaside 12, Mısra 15). [özi, -i]*

Ātəş-i ẖarman-ı ġəmdür **özi** ki āb isə də
Ḫeyrdür cān u tənə gər adı şərāb isə də *(Mesnevi 1, Mısra 5). [özi, -i]*

Həm ḥəsəb həm nəsəbdə bī-həmtā
İsmi tək həm **özi** böyük aqa *(Mesnevi 2, Mısra 4). [özi, -i]*

Şāhlığından görmədi bir ‘işrəti
Qoydı getdi **özi** içün lə‘nəti *(Mesnevi 5, Mısra 14). [özi, -i]*

‘Uləmā firqəsinün bir adı ‘ālim deyülür
Özi vallāh nə üṣūl u nə fürū‘ātı bilür *(Mesnevi 6, Mısra 14). [özi, -i]*

Olsə hər kəsdə səẖāvət **özi** ol ẖālətdür
Olmasa gər hünəri neylüm adı Rüstəmdür *(Mesnevi 6, Mısra 39). [özi, -i]*

Çünki həl yəstəvī Qur`āndə bunə īmāndur
Şūrəti olsə də insān **özi** līk ədnādur *(Muhammes 5, Mısra 8). [özi, -i]*

Dün ki bāz-ı fələk **öz** lānəsin etdi məqām
Məş‘əl-i şīdi əḥāṭə elədi zəng ü ẓəlām *(Kaside 13, Mısra 1). [öz,]*

Yazubən bu sözi məẖfī saña iẓhār elədim
Öz ẖarābə evimə getməgə qıl bir sāmān *(Kaside 14, Mısra 24). [öz,]*

Susuyub Kövs̱ərə **öz** nəfsivə etdün ṭā‘ət
Zāhidā ādəmi cənnətdən atar sū`-i ‘əməl *(Gazel 126, Mısra 11). [öz,]*

‘Āṣīlərə verdin nə qədər var isə ne‘mət
Öz əmrüñə tābe‘lərə ẕillət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 14). [öz,]*

Ġəm-i firāq ilən imdi belə olmazdım
Qoyaydı gər məni köñlüm **öz** ihtiyārım ilə *(Gazel 191, Mısra 8). [öz,]*

İmdi ṣəd şükr ki öz şövkət-i şānıyla bugün
Gəlüb öz təẖt-i humāyūnunə sulṭān oldı *(Kaside 17, Mısra 20). [öz,]*

Hansı dil-bərdür ki **öz** ‘uşşāqınə cövr etməyüb
Cövrdən āh etmə ey ‘āşiq yaẖar köñlüm deyüb *(Tahmis 3, Mısra 13). [öz,]*

Şam‘-ı ruẖsārıñə meyl eylədi dīvānə köñül
Saldı gör kim **özini** ātəş-i sūzānə köñül *(Gazel 124, Mısra 2). [özini, -i, -n, -i]*

Nədi dünyā **özi** bir fikr elə ey məst-i ġürūr
Bārī ‘ibrət elə bir Ādəm ilə Ḥəvvādən *(Gazel 173, Mısra 3). [özi, -i]*

Hər kim istər **özini** ġüṣṣədən āzādə qılə
Olmasun kim ṭələb-i rūzī nihādə qılə *(Gazel 215, Mısra 1). [özini, -i, -n, -i]*

Gərək mə‘şūq **özi** cəzb eyləsün ‘uşşāqını vəṣlə
Yetüşməz vüṣlətə gər gəzsə yüz min il sorağ ilə *(Gazel 216, Mısra 7). [özi, -i]*

özgə: *Başka, gayrı; Bir başkalığı olan, değişik, kendine has.*

‘ārif ü ‘āşiqdən **özgə** Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi ‘ibādət ḥūr u ġılmān olmasa *(Gazel 13, Mısra 13). [özgə,]*

Ənbiyāya ‘ürəfā silkinə inṣāf ilə baẖ
Ẕillət ü ġüṣṣədən **özgə** sölə āyā nə verüb (*Gazel 20, Mısra 14). [özgə,]*

Bu qədri etmə bana cövr ey büt-i bī-mehr
Ki səndən **özgə** mənim sölə kim pənāhımdur *(Gazel 53, Mısra 6). [özgə,]*

Ḫəlqün dəẖi yoẖ məṭləbi bir pūldan **özgə**
Nāmūs ḥəyā ‘ār ilə ġeyrət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 19). [özgə,]*

Nə var ol məhvəşə āhımdan **özgə** qāṣidim hər şəb
Ḥərīm-i kūyunə bād-ı ṣəbādan ġeyri məḥrəm var *(Gazel 70, Mısra 11). [özgə,]*

Kimün ki ‘eşq ələmindən köñüldə yārəsi var

Vüṣāl-i yārdən **özgə** sağınmə çārəsi var (Gazel 87, Mısra 2). [özgə,]

Sāqiyā mey ver ki yārə dərd-i dil iẓhār edim
Meydən **özgə** hīç kəs dil-sirrinə mərḥəm dögül *(Gazel 125, Mısra 8). [özgə,]*

Cām-ı sər-şārı dönəm başıña sāqī mənə ver
Məndən **özgə** nə rəvādur bu ayağə dəgə əl *(Gazel 126, Mısra 6). [özgə,]*

Hər bəzmdə səndən **özgə** kimdür
Tā kim olə zər-fəşān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 9). [özgə,]*

Cān özgə cism **özgədi** yā müttəḥiddülər
Cān hansı cüzvdür tən ü ə'żādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 13). [özgə,]*

Cān özgə cism **özgədi** yā müttəḥiddülər
Cān hansı cüzvdür tən ü ə'żādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 13). [özgədi, -di]*

Ayaqun topraqı olmaqdan **özgə** yoḫdı bir fikrim
Baña bi`llāh yegdür belə ẕillət pādşāhlıqdan *(Gazel 151, Mısra 10). [özgə,]*

Olsə mehrim qədri gər ey bī-vəfā kīnün sənün
Qanımı tökməkdən **özgə** olmaz āyīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 2). [özgə,]*

'ārif ü 'āşiqdən **özgə** Żū`iyā bir kimsənə
Eyləməzlərdi 'ibādət ḥūr u ġılmān olmasə *(Gazel 197, Mısra 13). [özgə,]*

'Elm 'āləmə dolubdı bu 'əṣr **özgə** 'əṣrdür
Siz də tapun bu 'elmdən āḫır şərāfəti *(Kaside 2, Mısra 31). [özgə,]*

Żū`iyā dut dāmənindən dərd [ü] ġəmdən əymən ol
Çünki ondan **özgə** kān-ı cūd u eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 20). [özgə,]*

Dögi çārə ġəmə nə dövlət ü nə təḫt nə tāc
Ondan **özgə** nədi 'āləmdə ġəm ü dərdə 'əlāc *(Mesnevi 1, Mısra 4). [özgə,]*

Hər bəzmdə səndən **özgə** kimdür
Tā kim olə zər-fəşān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 19). [özgə,]*

Yoḫdur baña şāh səndən **özgə**
Żū`iyə pənāh səndən **özgə** *(Mesnevi 7, Mısra 67). [özgə,]*

Yoḫdur baña şāh səndən **özgə**
Żū`iyə pənāh səndən **özgə** *(Mesnevi 7, Mısra 68). [özgə,]*

Nə qədər fikr elədim diqqət ilə bu kārə
Məktəb ü dərsdən **özgə** bunə yoḫdur çārə *(Mesnevi 9, Mısra 66). [özgə,]*

Cümlənün qəvli belədür bu məḥəl
Mundan **özgə** sözinə etsön 'əməl *(Mesnevi 11, Mısra 54). [özgə,]*

İmdi qaçub bu mənbə'-i 'ürfānə gəlmişəm
Ölməkdən **özgə** yoḫdı bu dərdün ṭəbābəti *(Muhammes 3, Mısra 30). [özgə,]*

Babam firāqını düşmən cəfāsını çəkdim
Bir **özgə** ġüṣṣə var oldur qılan fikār məni *(Müseddes 2, Mısra 22). [özgə,]*

Əsīr-i ġürbətüz biz səndən **özgə** āşnāmız yoḫ
Ayağun kəsmə başunçün bizim möḥnət-sərālardan *(Tahmis 1, Mısra 9). [özgə,]*

Żū`ī sañadı Leyliyə Məcnūn ġəzəl-sərā
Hər gülşənün bir **özgətəhər** 'əndəlībi var *(Gazel 44, Mısra 12). [özgətəhər, -təhər]*

Özgədür şīvəsi Żū`ī bu pərī ruḫsārun
Verməyüb Ḥəq bunı hər māh-ı mələk sīmāyə *(Gazel 209, Mısra 13). [özgədür, -dür]*

Ḥəbībā bir **özün** fikr eylə gör āyā rəvādur mı
Çəkə bīgānələr ləẕẕət görəm mən min bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 5). [özün,]*

P

pā: *Ayak.*

Gər etməsəydi cān ilə ḫidmət saña Məsīḥ
Qoymaz āsmān-ı çəhārumdə **pā** ['Əlī] *(Kaside 1, Mısra 16). [pā,]*

Ol Kə`bə-i cəmālıvə ḥüccāclər kimi
Sər **pā** bərəhnə ṣidq ilə züvvārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 6). [pā,]*

pā çək-: *Ayak çek, vaz geç!*

Əl üz ey məh cəfādan rəh-güẕār-ı ẓülmdən **pā çək**
Nə cövr et 'āşiq-i zārə nə fəryādından īẕā çək *(Gazel 116, Mısra 1). [pā çək,]*

pā-bəst: *"Ayağı bağlı", hareketsiz, kımıldanamaz durumda; Kayıtlı esir, giriftar.*

Edübdi dām-ı bəlādə fələk məni **pā-bəst**
Olubdı şīşə-i dil səng-i möḥnət ilə şikəst *(Tahmis 2, Mısra 21). [pā-bəst,]*

pādşā: *Padişah, hükümdar.*

Ey risālət mülkünə rūz-ı əzəlden **pādşā**
Rīzə-ḫ∨ār-ı ḫ∨ān 'elmündür şəfī'-i ənbiyā *(Gazel 2, Mısra 1). [pādşā,]*

pādşāh: *Hükümdar, sultan.*

Sərīr-i fəqr ü qənā'ətdə **pādşāh** ol kim
O bārgəhdə Süleymān mūrdən kəmdür *(Gazel 73, Mısra 9). [pādşāh,]*

Məni 'eşqindən anun çoḫ də gəl mən' etmə ey nāṣiḥ
Baña ḫˇoşdur gədā-yı kūyı olmaq **pādşāhlıqdan**
(Gazel 151, Mısra 11). [pādşāhlıqdan, -lıq, -dan]

Baña ḫˇoşdur gədā-yı kūyı olmaq **pādşāhlıqdan**
Bu qədri cövrlər kim Żū`iyə eylər firāq ilə *(Gazel 151, Mısra 13). [pādşāhlıqdan, -lıq, -dan]*

Kim mərhəmət elə **pādşāhım**
Bildür baña kim nədür günāhım *(Mesnevi 8, Mısra 27). [pādşāhım, -ım]*

O kəs kim cāhil ü əbləhdi eylər
Büsāṭ-ı dövlət içrə **pādşāhlıq** *(Gazel 112, Mısra 8). [pādşāhlıq, -lıq]*

Yeddi yüz il **pādşāhlıq** eylədi
Çərḫ-i caḫān içrə məhliq eylədi *(Mesnevi 5, Mısra 19). [pādşāhlıq, -lıq]*

Bu 'əṣrdə dəḫi çoḫ **pādşāhə** eylə nəẓər

Nə ṭövr ẕillətə āḫırdə döndi dövrānı *(Kaside 23, Mısra 7). [pādşāhə, -ə]*

pādşāh-ı ʻāləm: *Alemin, dünyanın padişahı.*

O kəs ki mülk-i maʼārif onə müsəlləmdür
Ḥəqīqətən nəẓər et **pādşāh-ı ʻāləmdür** *(Gazel 73, Mısra 2). [pādşāh-i ʻāləmdür, -dür]*

pādşəh: *Büyük hükümdar; Sevgili.*

Ol **pādşəhim** bādəyə meyl etdügi gündən
Cān nəqdini hər şāmdə nəẕr-i asəs etdim *(Gazel 130, Mısra 5). [pādşəhim, -im]*

pādşəh-i mülk: *Gönül mülkünün padişahı, hakimi.*

Gəlir o **pādşəh-i mülk** ḥüsn-i şövkət ilə
Qıl ʻərż-i ḥāl-i məqām şikāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 3). [pādşəh-i mülk,]*

pāk-ı dāmān: *"Eteği temiz" Nâmuslu, iffetli, mâsum.*

Ümīdün kəsgilən Żū`ī ki sən tək rind ü rüsvāyə
Dögül mümkün vüṣālı bir onun tək **pāk-ı dāmānun** *(Gazel 149, Mısra 12). [pāk-i dāmānun, -un]*

pālān: *Semer, at, eşek, katır vb. hayvanların sırtına yerleştirilen, üzerine yük bağlanan veya binilen, iskeleti ağaçtan araç.*

Bu idi doğrı söz kim ʻərż olundu ḫāk-i pāyundə
Əgərçi şāʻirəm mən dəhrdə yüz min yalanım [var] *(Kaside 7, Mısra 36). [pālānım, -ım]*

palçıq: *Balçık, çamur.*

Məktəb nə növʻ ḫ˘oş olı cındır ḥəşīrdə
Əṭfāl ayaġ yalın çəkə **palçıqdə** zəḥməti *(Kaside 2, Mısra 12). [palçıqdə, -də]*

pā-māl-ı dərd ü ġəm: *Keder ve üzüntü perişanlığı.*

O növʻ ilə qılub **pā-māl-i dərd ü ġəm** məni gərdūn
Görənlər ḥālımı çərḫün əlindən əl-əmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 11). [pā-māl-i dərd ü ġəm,]*

pā-māl-i ḫəlq: *Halkın ayakları altına alınmış.*

Şöhrət tapubdı bidʻət Żū`ī zəmānədə
Pā-māl-i ḫəlq olubdı şərīʻət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 14). [pā-māl-i ḫəlq,]*

parla-: *Parlamak, ışıldamak.*

Gözətlə Żū`ī cəhān nūr-ı ʻelm ilən **parlar**
O vəqtdə olubsan çün sən nihān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 13). [parlar, -r]*

pārə: *Parça.*

Ya edün ḫəncər-i bī-dād ilə ṣəd **pārə** məni
Qana döndi cigərim yā yetirün yārə məni *(Gazel 224, Mısra 1). [pārə,]*

Mənim tək olmayə ṣəd **pārə** tīğ-i ḥəsrət ilə
Cirāhət-i dilinə yārdan dəvāsı olə *(Gazel 10, Mısra 5). [pārə,]*

Yeridi tīğ ilə gər etsə **pārə pārə** məni
Onun məḥəbbəti əlbəttə kim günāhımdur *(Gazel 53, Mısra 3). [pārə,]*

Yeridi tīğ ilə gər etsə **pārə pārə** məni
Onun məḥəbbəti əlbəttə kim günāhımdur *(Gazel 53, Mısra 3). [pārə,]*

Hərə bir dīn gətirmiş iẓhārə
Bir olan dīn olubdı ṣəd **pārə** *(Mesnevi 11, Mısra 96). [pārə,]*

pās: *Pas; Gönül kiri, gönül aynasının parlaklığını yok eden manevi pislik.*

Nə qədər ʻeybi olsə pūl örtər
Çirk ü **pāsın** təmizləyüb örtər *(Mesnevi 11, Mısra 20). [pāsın, -ı, -n]*

pāsbān: *Gece bekçisi.*

Bir mūr qədri hīç Süleymānı bilmənəm
Kūyındə itlərinə əgər **pāsbān** olam *(Gazel 128, Mısra 6). [pāsbān,]*

Vəzīr idi Nəvā`ī-i nüktə-dān
Gör necə Ḫəyyāmə olub **pāsbān** *(Mesnevi 10, Mısra 24). [pās-bān,]*

pāşīdə: *Saçılmış, serpilmiş, dağılmış.*

Görəndə şərḥə şərḥə köñlümi eylə təkəllüm kim
Bu ʻādətdür nəmək **pāşīdə** eylərlər kabāb içrə *(Gazel 188, Mısra 6). [pāşīdə,]*

pāy-bəst: *Asılmış, ayaklarından asılmış.*

Nə seḥr edüb ki müjün kimi mərdümı ey gül
Edübdi dūdə-i çeşmündə **pāy-bəst** gözün *(Gazel 158, Mısra 4). [pāy-bəst,]*

pāydār: *Sağlam, sürekli.*

Olsun ziyādə gün-bə-gün ʻāləmdə dövlətün
ʻÖmrün bu növʻ ʻizzət ü cūd ilə **pāydār** *(Kaside 9, Mısra 34). [pāy-dār,]*

pāy-ı ḫam: *Eğri, bükülmüş bacak.*

Döndürən səcdə içün **pāy-ı ḫamı** meḥrābə
Səccəsi gərdiş-i peymānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 5). [pāy-i ḫamı, -ı]*

pāy-ı mələh: *Çekirge ayağı(budu).*

Ümīdim var ki bu əşʻār olə məqbūl-i dərgāhun
Süleymān bəzminə **pāy-ı mələḫdən** ərməğanım var *(Kaside 7, Mısra 40). [pāy-i mələḫdən, -dən]*

pāy-ı piyādə: *Yaya.*

Qalmışam **pāy-ı piyādə** gəlübən dərgəhiñə
ʻƏcz ilə mərhəmətündən bir ayaq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 11). [pāy-ı piyādə,]*

ʻƏcəbdi pīr zəmānımdə **pāy piyādə** qalub
Ayaġ yalın dəḫi getməkdə bī-qərār oldım *(Kaside 12, Mısra 9). [pāy,]*

pāy-māl: *Ayaklar altına alınmış, hakir görülmüş.*

Çərḫ-i ġəddār rūzgār-ı dənī
Eyləyüb **pāy-māl** ġüşşə məni *(Mesnevi 2, Mısra 8). [pāyimāl,]*

Dur gözün qurbānı sāqī bir də mey-ḫānə dut
Ġəm ḫumārı **pāy-māl** etdi məni peymānə dut *(Gazel 33, Mısra 2). [pāy-māl,]*

Liyāġ-ı mey gətür sāqī məni ġəm **pāy-māl** etdi

Mənim şərḥ-i ġəm etməkçün zəbān-ı tərcümānım var
(Kaside 7, Mısra 3). [pāy-māl,]

pāy-māl-i ḫəlq: *Halkın ayakları altına alınmış.*

Āḫır çürir ḫākdə **pāy-māl-i ḫəlq** olur
Bu ṭəmṭərāq rüf'ət-i cādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 15). [pāy-māl-i ḫəlq,]*

pāyə: *Direk; Merdiven.*

Lüṭf edüb bir tīr-i ġəmzə birlə al gəl cānımı
Pāyə dönmüş qāmətim ol ṭāq-ı əbrūndan cüdā *(Gazel 12, Mısra 8). [pāyə,]*

pāyəndə: *Sürekli, dâim, pâyidar.*

Dögi **pāyəndə** nə 'ömr ü nə ḥökūmət Żū`ī
Yer ü gök küllüsi āḫırdə ki min qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 21). [pāyəndə,]*

Hər nəḥv olə Żū`ī saña bəndədür
Du'ā-gūdur ḫidmətə **pāyəndədür** *(Mesnevi 10, Mısra 58). [pāyəndədür, -dür]*

pertöv-i rūy: *Yüzün ışığı, parlaklığı.*

Pərtöv-i rūyun görüb nālān olur 'āşiqlərün
Rəsmidür eylər fəğān itlər görəndə māh-tāb (*Gazel 16, Mısra 9). [pertev-i rūyun, -un]*

peşīn: *Arkasından, kendisiyle.*

Hīç kimsə mülk-i dövlətə məğrūr olmasun
Cəmşīdü ki **peşīn** nə apardı məzārınə *(Gazel 207, Mısra 6). [peşīn,]*

peşə: *İş, meşguliyet, meslek, sanat.*

Bir Əmīrḫān Şīrvān igiddən səvāyı dəhrdə
Bir nəfər şəḫs-i səḫāvət-**pīşə** əlān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 18). [peşə,]*

petrə: *Çok çeşitli maddelerden (altın, gümüş, alüminyum gibi) cam levhaların bir yüzeyleri civa amalgamaları ile kaplanarak, ayna elde edilmesi.*

Tā etməyə āyīnə-i ruḫsārıvı **petrə**
Āḫır nəfəs-i 'ömrdə ḥəbs-i nəfəs etdim *(Gazel 130, Mısra 9). [petrə,]*

pey-ā-pey: *Art arda, peş peşe.*

Vüṣlət dəmidür sāqī gətür cām **pey-ā-pey**
Ḫeyr işdə gözim nūrı bu tə`ḫir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 9). [pey-ā-pey,]*

Gözlərün ṣədqəsi cān sāqī ayağun ələ al
Dön **pey-ā-pey** genə bir şūr-ı cünūn başımə sal *(Mesnevi 1, Mısra 8). [pey-ā-pey,]*

Ver cām ləb-ā-ləb ü **pey-ā-pey**
Kim ġüṣṣə vü ġəm 'əlācıdur mey *(Mesnevi 7, Mısra 5). [pey-ā-pey,]*

Ver cām ləb-ā-ləb ü **pey-ā-pey**
Kim ġüṣṣə vü ġəm 'əlācıdur mey *(Mesnevi 8, Mısra 7). [pey-ā-pey,]*

peydā: *Aşikâr, var, mevcut.*

Zimistānı bəhār eylər nəşāṭ-əsbābın āmādə
Kimün kim sīm ilə zər kīsəsində ləḥẓə **peydādur** (*Gazel 40, Mısra 12). [peydādur, -dur]*

Budı bizdəki neçə təfriqələr **peydādur**
Nəbīdür ümməti var sölə̄mə kim mollādur *(Mesnevi 9, Mısra 45). [peydādur, -dur]*

Māl-i dünyādən ötri hər mollā
Raḫnələr dīndə eyləyür **peydā** *(Mesnevi 11, Mısra 94). [peydā,]*

Yā cəhənnəm yā cənnətü`l-mə`vā
Pūl bir dəmdə eyləyür **peydā** *(Mesnevi 11, Mısra 28). [peydā,]*

peyğən-bər: *Peygamber, nebi.*

Hīç kəs ism-i Məḥəmmədlə **peyğən-bər** olmaz
'Əli olmaqla adı Ḥeydər ü Ṣəfdər olmaz *(Mesnevi 6, Mısra 41). [peyğənbər,]*

Milyaner Tarıdı yüzminni də **peyğən-bər imiş**
Olmasə pūlı Fəlāṭūn isə derlər ḫər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 7). [peyğənbər,]*

peykān: *Ok temreni, okun ucundaki sivri demir; Sevgilinin kirpiği.*

Dögi müjgān-ṣafı çeşmimdəki **peykānlarıdur**
Ki çıqub dişrə gözimdən cigərim qanı ilə *(Gazel 204, Mısra 3). [peykānlarıdur, -lar, -ı, -dur]*

Ey kəmān-əbrū müjün **peykānı** yüz min cān alur
Yayə dönmüş qāmətim tīr ü kəmānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 5). [peykānı, -ı]*

Ġəmzə **peykānın** dilər şövq-i ruḫundan cān u dil
Eylə kim gün tābişindən təşnələr istərlər āb *(Gazel 16, Mısra 5). [peykānın, -ı, -n]*

Cəfā **peykānlarılə** ġərqədür cismim fəğān etmin
Müşəḫḫəsdür bu Żū`ī kim fəğān ġərq-ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 9). [peykānlariylə, -lar, -i, -y, -lə]*

peykān-ı ġəmzə: *Kirpik oku.*

Ṣayd etdi tāzədən dil-i əndūhuna kimi
Peykān-ı ġəmzədən o büt-i bī-vəfā genə *(Gazel 202, Mısra 4). [peykān-ı ġəmzədən, -dən]*

peymān: *Ahit, şart, muahede, yemin.*

Nā-būd olub mə'rifət-əhli bu zəmāndə
Həm 'əhdə vəfā 'əhd ilə **peymān** qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 4). [peymān,]*

peymānə: *İçki kadehi, özellikle şarap kadehi.*

Hər bir məqāmə dəgə ayağun ḫarāb edir
Vāy ol kəsə ala ələ **peymānə** ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 14). [peymānə,]*

Nə güldə var sürūr nə gülşəndə rəng bū
Ẕövq ü sürūr sāğər ü **peymānədən** gedüb *(Gazel 28, Mısra 4). [peymānədən, -dən]*

Dur gözün qurbānı sāqī bir də mey-ḫānə dut
Ġəm ḫumārı pāy-māl etdi məni **peymānə** dut *(Gazel 33, Mısra 2). [peymānə,]*

Ḫ˘oşā o sākin-i mey-ḫānə olduğum günlər
Əlimdə sāğər ü **peymānə** olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 2). [peymānə,]*

Gəzsön o yerün hər ṭərəfin gūşə-bə-gūşə
Nə cām nə bādə nə də **peymānə** tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 4). [peymānə,]*

Gözüm **peymānəsin** doldurdı hər dəm bağrımun qanı
Nöçün kim ẖəlq sölərlər filānı mey-güsār olmuş *(Gazel 108, Mısra 3). [peymānəsin, -s, -i, -n]*

Ləbi şövqilə göz-**peymānəsin** qan ilə doldurmaq
Cəmāl-ātəşīn ʻeşqilə hər dəmdə kabāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 3). [peymānəsin, -s, -i, -n]*

Qutarub sübḫə şümār olmaqdan məsciddə
Ṣəhn-i mey-ẖānədə nūş etməgə **peymānə** gedəm *(Gazel 140, Mısra 8). [peymānə,]*

Ol māh firāqı mənə yüz min ġəm olubdur
Sāqī hanı ġəm dəfʻinə **peymānə** yetürsün *(Gazel 157, Mısra 8). [peymānə,]*

Çəkməsin gūşə-i mey-ẖānəyə **peymānə** səni
Nə rəvādur deyələr zā`ir-i mey-ẖānə səni *(Gazel 226, Mısra 1). [peymānə,]*

Almısan ey gözi məḫmūr ələ **peymānə**
Yoẖsə təngə gətürüb sübḫə-i ṣəd dānə səni *(Gazel 226, Mısra 3). [peymānə,]*

Ey sāqī əl-əmān bana ẖüm-ẖüm şərāb ver
Tə`s̱īr eyləməz bizə **peymānənün** biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 2). [peymānənün, -n, -ün]*

peyəm-bər: *Peygamber, nebi.*

Allāh **peyəm-bər** sözinə kim həvəs eylər
Bir adı qalub dīn ilə īmān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 11). [peyəmbər,]*

Qılur əḫvāl-ı bāṭin ẓāhir ʻāləm içrə bir dəmdə
Desəm mən küfr olur mu cām-ı bādə gər **peyəm-bərdür** *(Gazel 88, Mısra 4). [peyəmbərdür, -dür]*

Zərdür bu cəhān əhlinə məʻbūd-ı ḫəqīqī
Allāh **peyəm-bər** o ʻibādət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 20). [peyəmbər,]*

Baẖ o söz gör ki kimlərə yaraşur
Tā pərī yā **peyəm-bərə** yaraşur *(Mesnevi 11, Mısra 78). [peyəmbərə, -ə]*

pīç: *Kıvrım, büklüm.*

ʻƏql ü cān **pīç** ü ẖəm-ı zülfdə sər-gərdāndur
Yüz ağız açsə də şānə belə müşkil olı ḫəll *(Gazel 126, Mısra 13). [pīç,]*

pīç ü tāb: *İç sıkıntısı, endîşe, ıztırap; Kıvrım, karmakarışık, büklüm.*

Bu **pīç ü tāb** ilə ol gül-ruẖun zülf-i mutarrāsın
Əgər tərsā görə bi`llāh salur gözdən çəlīpāsın *(Gazel 162, Mısra 1). [pīç ü tāb,]*

Tā ki mükşin zülfñə vermişsən eləmə **pīç [ü] tāb**
Almısan pəjmürdə köñlümdən mənim ārām u tāb *(Gazel 16, Mısra 1). [pīç [ü] tāb,]*

pīr: *İhtiyar.*

Görmədim ẕərrə qədər məşrəb-i zāhiddə ṣəfā
Ẕövq ü behcət genə mey-ẖānədəki **pīrdədür** *(Gazel 75, Mısra 14). [pīrdədür, -də, -dür]*

Nə sūd möḫnət-i dünyāyə dəst-gīr oləsən
Şəbāb-ı ʻömrdə ġəmdən ẖəmīdə-**pīr** oləsən *(Gazel 170, Mısra 2). [pīr,]*

ʻƏcəbdi **pīr** zəmānımdə pāy piyādə qalub
Ayaġ yalın dəẖi getməkdə bī-qərār oldım *(Kaside 12, Mısra 9). [pīr,]*

pīrāmən: *Çevre, etraf.*

Cəfādan incinüb ey dil fəğānə gəlmə bülbül tək
O hansı güldi kim **pīrāmənində** ẖüşk-i ẖār olmaz *(Gazel 99, Mısra 8). [pīrāmənində, -i, -n, -də]*

pīrānə: *Yaşlı, ihtiyar.*

Pīrānəliqdə çün kişinün yoẖ o ḫāləti
Çoẖ məclisə oturmaqə olmaz ləyāqəti *(Muhammes 1, Mısra 13). [pīrānəliqdə, -liq, -də]*

pīrānəsər: *Yaşlı, ihtiyar.*

Pīrānəsər köñül genə bir şūẖə bənd olub
Kim tār-ı zülf-i gərdəni cānə kəmənd olub *(Gazel 24, Mısra 1). [pīrānəsər,]*

Genə **pīrānəsər** dil-mürği bir şūẖə nigār olmuş
Pərīşān zülfi tək hicrində dā`im bī-qərār olmuş *(Gazel 102, Mısra 1). [pīrānəsər,]*

Sevübdir bir cavān-ı nāzənin **pīrānəsər** köñlüm
Yanar şövq-i ruḫuylə nārə hər şām ü səḫər köñlüm *(Gazel 115, Mısra 11). [pīrānəsər,]*

Sevübdir bir cavān-ı nāzənin **pīrānəsər** köñlüm
Yanar şövq-i ruḫuylə nārə hər şām ü səḫər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 1). [pīrānəsər,]*

Pīrānəsər tapandə kişi çün fuqārəti
Bī-ẖeyr ü bī-nəvā dəẖi durmaqə ṭāqəti *(Muhammes 3, Mısra 31). [pīrānəsər,]*

pirġavāri: *Rusça kelime olup, müzakere veya mahkeme kararı, cümle, söylemek gibi anlamlara gelir.*

Ḫāżırdı yanımdə **pirġavāri**
Gəl olmə bu işdə sən firārī *(Mesnevi 7, Mısra 35). [pirġavāri,]*

pīr-i kühən: *Eski ihtiyar.*

Tə`sīr-i məst olub bu **pīr-i kühən**
Ḫəlqə məʻlūm edim nə varsə süẖən *(Mesnevi 11, Mısra 9). [pīr-i kühən,]*

pīr-i mey-ẖānə: *Meyhaneci, İlahi aşk şarabı sunan kamil mürşid.*

Ḫalāl etmiş bizə cām-ı şərābı **pīr-i mey-ẖānə**
Ḫəbībim vāʻiẓ-i ẖud-bīn-kəlām ilə ḫarām olmaz *(Gazel 93, Mısra 9). [pīr-i mey-ẖānə,]*

pīr-i meykədə: *Meyhaneci.*

Nə **pīr-i meykədə** yanında ẕərrə eʻtibārım var
Nə rəhn-i cāmə ẖirqəsicə nə sīm u zərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 3). [pīr-i meykədə,]*

pīr-i muğān: *Meyhane şeyhi, meyhaneci.*

Eyləyüb çünki fərāmūş məni **pīr-i muğān**
Gör necə olmuşam āvārə-i ṣəḫrā-yı Muğān *(Mesnevi 1, Mısra 9). [pīr-i muğān,]*

pīr-i ʻəql: *Akıl üstadı.*

Dün ʻəcz ilə soruşdım mən **pīr-i ʻəqldən**
Bāʻiş nədür bu ḫālə bugün rūzgārdə *(Kaside 19, Mısra 13). [pīr-i ʻəqldən, -dən]*

pirisajni: *Rusça kelime olup, jüri üyesi demek.*

Gər **pirisajni** vəkillər böyügü şovn oləsən
Kimsə qədr etməyəcək gərçi Fəlāṭūn oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 15). [pirisajni,]*

piristav: *Rusça kelime olup, Sovyetler döneminde Azerbaycan vb. gibi ülkelerde polis memuru görevi için kullanılmıştır.*

Nərrād-ı qəżā çəküb baña dav
Gəldi o məqāmə bir **piristav** *(Mesnevi 7, Mısra 30). [piristav,]*

pis: *Kötü.*

Ṣəd-ḥeyf ki **pis** vəqtdə gəldük bu cəhānə
Çün müştərī yoḫdur bu biżā'ət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 17). [pis,]*

Nöçün 'ulūmə deyüb **pis** yazıq müsəlmānı
Gerüdə saḫlamısan indi sā`ir ümmətdən *(Kaside 15, Mısra 57). [pis,]*

Hər kimsə ki bu cəhāndə **pis** 'avrət alur
Öz cānı içün dərd ü ġəm ü möḥnət alur *(Rübai 7, Mısra 1). [pis,]*

Līk ṣəd-ḥeyf ki **pis** vəqtə ḫəbərdāram mən
Qocalub 'ömr gedüb żə'f tapub quvvət-i tən *(Terci-bend 1, Mısra 21). [pis,]*

Ey risālət mülkünə sulṭān ẕu`l-'izz u 'əlā
Ənbiyā-yı övliyāyə müqtədā vü **pīşvā** *(Gazel 1, Mısra 2). [pīşvā,]*

piyādə: *Yaya.*

Piyādə rəḥ dönüb bu dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər fīl olsə ġəm yoḫ sən təki şāh-ı cəhānım var *(Kaside 7, Mısra 33). [piyādə,]*

'Əcəbdi pīr zəmānımdə pāy piyādə qalub
Ayaġ yalın dəḫi getməkdə bī-qərār oldım *(Kaside 12, Mısra 9). [piyādə,]*

piyālə: *İçki kadehi, şarap kadehi.*

Hanı o şūḫlə məst-i şərāb olan günlər
Məhim **piyālə** meyim āftāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 2). [piyālə,]*

Hanı o şūḫlə məst-i şərāb olan günlər
Məhim **piyālə** meyim āftāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 2). [piyālə,]*

Ḫüm-ḫüm baña ver bādəni ey sāqī **piyālə**
Bu köhnə ḥərīfə belə bir bir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 11). [piyālə,]*

Söləmə Cəmşīd-i nīk ü nāmdan
Sölə baña **piyālə** vü cāmdan *(Mesnevi 5, Mısra 30). [piyālə,]*

piyāləhā-yı mürəṣṣə': *İnci, elmas, yâkut vb. kıymetli taşlarla süslenmiş, mücevherle bezenmiş içki kadehleri.*

Ṣūrāḥi vü mey ü mīnā ḥesābınız ḥāżır
Piyāləhā-yı mürəṣṣə' qinīnə-i əlvān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 30). [piyāləhā-yi mürəṣṣə']*

piyāz: *Soğan.*

Mə'īşət būstānındə cəhān əhlinə gül yetdi
Mənim bu qara bəḫtimdən **piyāz** u kəndənə çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 6). [piyāz,]*

pöhrə: *Fidan, bar, meyve.*
sözün də genə bir yaḫşısını əḫẕ etmüb
Hər nə **pöhrəsi** vardur oları əzbər edüb *(Mesnevi 9, Mısra 62). [pöhrəsi, -si]*

poz-: *Dağıtmak, yıkmak, bozmak.*

Məzhəbləri bər-həm eləyüb dīni **pozan**
Bu 'əṣrdə Dəccāldı cümlə 'üləmā *(Rübai 1, Mısra 3). [pozan, -an]*

Nə yerdən ey pərī-rūyum köñüldə intiẓārun var
Ki **pozdun** əhl-i bəzmün ḫāṭirin sölə nə kārun var *(Gazel 46, Mısra 2). [pozdun, -du, -n]*

Cānə fərəḥ idi mey ilə ṣūrət-i zībā
Ṣūrət **pozulub** rūḥ itüb cān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 20). [pozulub, -ul, -ub]*

Gər rūzgārdan eləsöñ şəkvə 'āqibət
Rəsmin **pozub** edər mi bizə sāzkārlıq *(Gazel 111, Mısra 16). [pozub, -ub]*

Binā-yı dostluqım dutmamış nigārım ilə
Pozub harāb elədim çeşm-i əşkbārım ilə *(Gazel 191, Mısra 2). [pozub, -ub]*

Qoymə ḫəzān-ı həvā gülşən-i şövqün **pozub**
Lāl eləyə ẕikrdən bülbül-i ḫ̌oş-ḫ̌ānını *(Gazel 245, Mısra 11). [pozub, -ub]*

Şimşād u sərvini qoparun güllərin **pozun**
Hər bāġdə o sərv ki rəftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 11). [pozun, -un]*

pozğun: *Bozuk, ahlaksız.*

Pozğundı Żū`i vəż'-i zəmānə qədīmdən
Gūyā ki ḫānə ṣāhibi bu ḫānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 13). [pozğundi, -di]*

pozuq: *Bozuk, harap.*

Kim eyliyər o **pozuğ** bāġə e'tinā Kāẓım
Edər məqām gül-i rūyun üzrə zāğ-ı ḫəṭün *(Gazel 137, Mısra 12). [pozuğ,]*

Fikr edirdim ki nə növ' ilə sər-əncām qılaq
Tā ki tapsun bu **pozuġ** ḥālətim ol işdə niẓām *(Kaside 13, Mısra 18). [pozuğ,]*

pozul-: *Bozulmak.*

Pozuldı rövnəq-i ürdībehişt hicrünlə
Ḫəzānə döndi 'əcəb növ-bəhārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 3). [pozuldi, -di]*

Ver sāqī bādə tā içək ol māh-rū ilə
Bəlkə günāh ḫəṭṭi **pozulsun** bu su ilə *(Gazel 214, Mısra 2). [pozulsun, -sun]*

pūl: *Pūl, para, füls, akça.*

Göz ü qaş u əl ayaġ **pūlilə** dögül insān
Əgər məlik olə bī-mə'rifət nə ādəmdür *(Gazel 80, Mısra 11). [pūlilə, -ilə]*

Vā'iẓ gəlür mi məscidə gər **pūl** olmasə
Anlar bu rəmzi kimsə ki ṣāḥib-şü'ūrdur *(Gazel 74, Mısra 9). [pūl,]*

Qara **pūl** ḥəsrəti ilə ağarub çeşm-i ümīd

Ārzū-yı mey-i gül-gūnlə cigər qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 15). [pūl,]*

Nə eyləyəydi pərəstiş bu ḫəlq sīm ü zərə
Olaydı **pūl** bu məḫlūqdan nihān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 12). [pūl,]*

Lāzım dögi bu ʻəṣrdə nə nām nə nāmūs
Pūl olsun təki ʻeyb eləməz hər nə gər oldı *(Gazel 239, Mısra 8). [pūl,]*

Pūl olsə növ-bəhār olı qış mövsümi əgər
Pūl olmasə olarsan dūzəḫdə nārdə *(Kaside 19, Mısra 21). [pūl,]*

Pūl olsə növ-bəhār olı qış mövsümi əgər
Pūl olmasə olarsan dūzəḫdə nārdə *(Kaside 19, Mısra 22). [pūl,]*

Bir cövhər-i nəfīsdi bu pūl ki cənnəti
Pūlla verür ḫəlā`iqə fikr elə tārdə *(Kaside 19, Mısra 23). [pūl,]*

Pūl eyləyür təmām köñül ārzūların
Bī-pūl cümlə ḫəlq qalur iżṭirārdə *(Kaside 19, Mısra 27). [pūl,]*

Çəkməyürdük **pūl** ilə mālun ġəmin
Ḫān u māl u əhl-i ʻəyānun ġəmin *(Mesnevi 4, Mısra 17). [pūl,]*

Nə qədər ʻeybi olsə **pūl** örtər
Çirk ü pāsın təmizləyüb örtər *(Mesnevi 11, Mısra 19). [pūl,]*

Yā cəhənnəm yā cənnətü`l-mə`vā
Pūl bir dəmdə eyləyür peydā *(Mesnevi 11, Mısra 28). [pūl,]*

ʻElm ü ʻürfān olubdı bī-ʻizzət
İmdi **pūl** ṣāḥibinədür ḥörmət *(Mesnevi 11, Mısra 30). [pūl,]*

ʻElm az **pūl** çoḫ olan ādəm
Ḫəlq içində olur imām- āʻẓam *(Mesnevi 11, Mısra 37). [pūl,]*

Olmasa **pūlı** gər Fəlāṭūndur
Ḫəlq sölər oña ki məcnūndur *(Mesnevi 11, Mısra 39). [pūlı, -i]*

Pūlsız olsə kimsə meyl etməz
Bir ġuruşə o ḥikməti getməz *(Mesnevi 11, Mısra 35). [pūlsız, -sız]*

Bilmürəm neçə ʻəṣrdür bu zəmān
Ḫəlq **pūlə** deyür Ḫudā-yı cəhān *(Mesnevi 11, Mısra 42). [pūlə, -ə]*

Yoḫdı bir kimsə əṣldən āgāh
Pūlə derlər bugünki gün Allāh *(Mesnevi 11, Mısra 44). [pūlə, -ə]*

Milyaner Tarıdı yüzminni də peyğən-bər imiş
Olmasə **pūlı** Fəlāṭūn isə derlər ḫər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 8). [pūlı, -i]*

Olmasə **pūlı** əgər olsə də ʻelmu`llāhı
Ḫəlq sölər ki qovun getsün elə kəm-rāhı *(Terci-bend 1, Mısra 19). [pūlı, -i]*

Tərk edüb məʻrifəti **pūlə** olublar şā`iq
Nə gərək ʻelm ḫəlā`iq **pūlə** sölər Ḫāliq *(Terci-bend 1, Mısra 28). [pūlə, -ə]*

Ḫān u bəg at kənd **pūl** bəḫş eylər idi şāʻirə
Şāhsevən tək imdi çoḫdı adı ḫān ḫān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 15). [pūl,]*

Bī-**pūlluqdı** bunları tə`s̱īrdən salan
Bir sirr varmış ol adı pūl zəhr-i mārdə *(Kaside 19, Mısra 18). [pūl,]*

Bir cövhər-i nəfīsdi bu pūl ki cənnəti
Pūlla verür ḫəlā`iqə fikr elə tārdə *(Kaside 19, Mısra 24). [pūlla, -la]*

Eləyən dəmdə kīsəmiz dər-ḥāl
Olur idi **pūlilə** mālāmāl *(Mesnevi 2, Mısra 22). [pūlilə, -ilə]*

Ḫəlqün dəḫi yoḫ məṭləbi bir **pūldan** özgə
Nāmūs ḥəyā ʻār ilə ġeyrət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 19). [pūldan, -dan]*

Demə məḫlūq yanındə qoyulub tāzə niẓām
Pūldan ġeyri nə iş var isə məcmūʻ-ı ḥarām *(Terci-bend 1, Mısra 12). [pūldan, -dan]*

pünhān: *Gizli.*

Mürdə cismin ʻāşiqün qılmazdun əḥyā hər nəfəs
Möʻcüz-i ʻĪsā əgər ləʻlündə **pünhān** olmasa *(Gazel 13, Mısra 8). [pünhān,]*

Āşikārə qanımı hər dəm tökər ġəmzün oḫı
Bir təbəssüm ilə ləʻlün cānımı **pünhān** alur *(Gazel 59, Mısra 4). [pünhān,]*

Dəhənin sordum āb-ı rūsı ilə çeşmindən
Baña bu nüktəni bir rəmz ilə **pünhān** dedilər *(Gazel 62, Mısra 8). [pünhān,]*

Bəs ki ẕikr-i dəhəni düşdi ağızdan ağızə
Səbəb oldur ki nəẓərdən onı **pünhān** etmiş *(Gazel 104, Mısra 6). [pünhān,]*

Məʻrifət ʻelm ḫəlā`iq nəẓərindən düşübən
Dīdə-i ḫəlqdən ʻənqā kimi **pünhān** oləcəq *(Gazel 113, Mısra 4). [pünhān,]*

Gər ẓāhir alur cānımı ġəmzün oḫı līkən
Ağzun həvəsi köñlümi **pünhān** alur əldən *(Gazel 182, Mısra 6). [pünhān,]*

Mürdə cismin ʻāşiqün qılmazdun əḥyā hər nəfəs
Möʻcüz-i ʻĪsā əgər ləʻlündə **pünhān** olmasə *(Gazel 197, Mısra 8). [pünhān,]*

Görünməz söyləyürlər çeşmə hərgiz çeşme-i ḥeyvān
Təkəllümlə bu **pünhān** sirri bir aç āşkār eylə *(Gazel 199, Mısra 8). [pünhān,]*

Dəhənün möʻcüzini gördi cəhān içrə Məsīḥ
Qaçuban gökdə özin ʻəcz ilə **pünhān** etdi *(Gazel 233, Mısra 10). [pünhān,]*

Oğrun nigāhı bir şənəmün aldı cānımı
Pünhān təbəssümi dəḫi tāb u təvānımı *(Gazel 234, Mısra 2). [pünhān,]*

pür: *Çok, dolu, pek çok.*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim [ol] bəlā-keşə
Bir cüz`də san nihān **pür**-ənvārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 6). [pür,]*

Göstərür ṣunʻ-ı Ḫudāvəndi yüzün ʻāşiqlərə
Ṣəfḥə-i ruḫsār **pür**-ənvār yā güzgü midir *(Gazel 52, Mısra 6). [pür,]*

pür-ġəm: *Keder dolu.*

Köñül əgərçi sən-i zārı **pür-ġəm** istəmənəm
Vəlī ḫəyālın o məh-pārənün kəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 1). [pür-ġəm,]*

pür-ḫənd: *Gülüş dolu, çok gülen.*

Gərək fərmāyişātun qənd olaydı
Fərəḥdən cān u dil **pür-ḫənd** olaydı *(Mesnevi 3, Mısra 10). [pür-ḫənd,]*

pür-nūr: *Nurla dolu, nurlanmış.*

Bu necə şam‘dı kim bəzmi **pür-nūr** elədi
Bu ḫarābə köñül eyvānını mə‘mūr elədi *(Gazel 241, Mısra 1). [pür-nūr,]*

pūsīdə: *Çürük, berbat.*

Bu ḥālı fikr edəndə başımdan tütün çıḫar
Pūsīdə-pūstə salur āhım odı şərār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 12). [pūsīdə,]*

pūşiş: *Örtünecek şey, örtü.*

Düşdim yolə sə‘y ü gūşiş ilə
Bī-rāḥ ilə zār u **pūşiş** ilə *(Mesnevi 7, Mısra 42). [pūşiş,]*

pūst: *Post, deri.*

Bir **pūst** lüṭf qılmış idin şe‘rdən qabaq
Əş‘ār-ı nəs̱r vāqe‘ olub nəẓmdən kənār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 3). [pūst,]*

Bu ḥālı fikr edəndə başımdan tütün çıḫar
Pūsīdə-**pūstə** salur āhım odı şərār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 12). [pūstə, -ə]*

pūşt [ü] pənāh: *Arka, yardımcı, sığınak.*

Əlā ey köñlümün ārāmgāhı
Şikəstə Żū`īnün **pūşt [ü] pənāhı** *(Mesnevi 12, Mısra 6). [pūşt [ü] pənāhı, -ı]*

pəjmürdə: *Solmuş, soluk, canlılığı ve tâzeliği kalmamış; Dağınık, perîşan.*

Oldı **pəjmürdə** köñül tā düşdi ol rūdan cüdā
Adı māhir-fövt olur gər kim düşə sūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 1). [pəjmürdə,]*

Tā ki mükşin zülfñə vermişsən eləmə pīç [ü] tāb
Almısan **pəjmürdə** köñlümdən mənim ārām u tāb *(Gazel 16, Mısra 2). [pəjmürdə,]*

Gedər bu ẕövq-i ṣəfā gülşən-i cəmālundan
Olursan āḫırı **pəjmürdə** mübtəlā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 14). [pəjmürdə,]*

Lālə **pəjmürdə** ṣənūbər ḫəm olur ey gül-rū
Qədəm-i lütfün əgər ṭərf-i gülüstānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 5). [pəjmürdə,]*

Bənəfşə sünbüli **pəjmürdə** sərvi sər-mişār eylə
Bu ḫəṭṭ ü zülf ü qəddinlə gülüstānə qədəm bas bir *(Gazel 199, Mısra 4). [pəjmürdə,]*

Lāləzār idi cəhān çeşmimə ruḫsārı ilə
Oldı **pəjmürdə** gülim bāğ u bəhārım getdi *(Gazel 248, Mısra 8). [pəjmürdə,]*

pələng: *Kaplan.*

Müsəḫḫər etdi ‘ulūm ilə fīl ü bəbr ü **pələng**
Əsīr qıldı fərāsət nəhəng dəryānı *(Kaside 23, Mısra 43). [pələng,]*

pənāh: *Sığınacak yer, melce.*

Bu qədri etmə bana cövr ey büt-i bī-mehr
Ki səndən özgə mənim sölə kim **pənāhımdur** *(Gazel 53, Mısra 6). [pənāhımdur, -ım, -dur]*

Ġərīb ü bī-nəvā kəslər **pənāhı**
Bu Żū`īnün ḥəqīqət qibləgāhı *(Mesnevi 3, Mısra 3). [pənāhı, -ı]*

Yoḫdur baña şāh səndən özgə
Żū`iyə **pənāh** səndən özgə *(Mesnevi 7, Mısra 68). [pənāh,]*

pənbə-i mīnā: *Kırmızı cam (şarap).*

Getməz ṭəvāf-ı Kə‘bəyə rindān-ı meykədə
Eḥrām-ı ḥəcci **pənbə-i mīnādan** olmasa *(Gazel 4, Mısra 8). [pənbə-i mīnādan, -dan]*

pəncgāh: *Günde beş defa kılınan namaz.*

Segāh-ı ‘işrətivi **pəncgāh** elə şəb ü rūz
Ḥiṣār çəksön olur cümlə tārmār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 9). [pəncgāh,]*

pənd: *Öğüt, nasîhat.*

Żū`īnün **pəndin** eşit eyləmə çoḫ bādəyə meyl
Tā ki el söləməsün bī-ḫˇod-ı dīvānə səni *(Gazel 226, Mısra 9). [pəndin, -in]*

Żū`īnün **pəndin** eşit çıqmə şərī‘ətdən hīç
Tā ki ‘uqbādə yerün rövżətü`l-əbrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 29). [pəndin, -in]*

Pəndinə bī-dəlīl eylə qəbūl
Ḥökm edər **pənd** qəbūl elə tez ol *(Mesnevi 11, Mısra 90). [pənd,]*

Pəndinə bī-dəlīl eylə qəbūl
Ḥökm edər **pənd** qəbūl elə tez ol *(Mesnevi 11, Mısra 89). [pəndinə, -i, -n, -ə]*

pənd al-: *Nasihat dinlemek.*

Nəīnki dərs deyə ḥikmət ü ṭəbābətdən
Nə qədri söyləyəsən Zū`ī kimsə **pənd almaz** *(Kaside 15, Mısra 75). [pənd almaz, -maz]*

pər: *Kanat.*

Nə var künc-i qəfəsdə āb u dānəm əşkdən ġeyri
Nə şāḫ-ı vüşlətə uçmaq içün bāl u **pərim** yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 6). [pərim, -im]*

pər ü bāl: *Kanat.*

Bülbül [ü] qumrī açub şövq ilə hər yan **pər ü bāl**
Göstərübdür gül-i həmrā nə nəzākətlə cəmāl *(Mesnevi 15, Mısra 5). [pər ü bāl,]*

pərākəndə: *Birbirinden ayrı, dağınık, darmadağınık.*

Żū`īni etmiş **pərākəndə** benātu`n-nā‘ş tək
Ey büt-i zöhrə-cəbīn ol māh u pərvīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 9). [pərākəndə,]*

pərdə: *Bir şeyin doğrudan doğruya görülmesini, duyulmasını önleyen şey, engel, mâni; Yüze örtülen örtü, peçe, nikap.*

Ḫᵛurşīd dutub etməz idi köñüldə məqāmın
Olsaydı ‘əyān **pərdə** Məsīḥāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 4). [pərdə,]*

pərdə-i ʻismət: *İffet perdesi arkasında oturmak, namusu bozulmaması için olan bitene sesini çıkarmamak.*

Leylā kimi sən **pərdə-i ʻismətdə** oturdun
Məcnūn-ı sər-i kūçə vü bāzār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 11). [pərdə-i ʻismətdə, -də]*

pər-gār: *Başarı; Nizam.*

Żū`iyā ṣəbr qıl āḫırdə verir Bārī Ḫudā
Bu cəhāndə nə ki əʻmāl ilə **pərgārı** olub *(Gazel 32, Mısra 14). [pər-gārı, -ı]*

pərgār-ı rūḥ: *Can pergeli.*

Pərgār-ı rūḥ dā`irə-i çərḫ mərkəzi
Cəffə`l-qələm kətībəsi ḫəṭṭü`l-bəqā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 5). [pərgār-ı rūḥ,]*

pərḫāş: *Savaş, kavga.*

Məst ü məḫmūr gözün ġəmzə-i ḫadənglə nədür
Ṭuruqu`l-ʻeyndə dünyāyə salur **pərḫāşı** *(Gazel 247, Mısra 10). [pərḫāşı, -ı]*

pərhīz: *Dînin yasak ettiği şeylerden sakınma, kendini tutma, nefsine hâkim olup haramdan uzak durma.*

Pərhīz bādədən eləmə kim bu cövhərün
Āmīzişi olubdı Cəm ü Keyqubād ilə *(Gazel 193, Mısra 7). [pərhīz,]*

pərī: *Peri, peri gibi olan sevgili.*
Nə yerdən ey **pərī**-rūyum köñüldə intiẓārun var
Ki pozdun əhl-i bəzmün ḫāṭirin sölə nə kārun var *(Gazel 46, Mısra 1). [pərī,]*

Cəllād-ġəmzün ey **pərī** müjgān u qaşun
Ki tīr alur əlinə baña ki kəmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 5). [pərī,]*

Əlimdə şīşə-i mey ol **pərī** baña təsḫīr
Hanı o dəm bu ṣifət sāḥir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 7). [pərī,]*

Ləbün ẕövqi **pərī**-rūyım şərāb-ı nābdan gəlməz
Bu rövşən əmrdür kim nəş`ə-i mey ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 1). [pərī,]*

Məcmūʻ-ı yār olmuşam əğyārə ey **pərī**
İnṣāfdur sən eyləyəsən ġeyrə yārlıq *(Gazel 111, Mısra 13). [pərī,]*

Məcnūn oluram ol büt-i məh-peykəri görcək
Əlbəttə ki məcnūn olu mərdüm **pərī** görcək *(Gazel 117, Mısra 2). [pərī,]*

Zülf-i siyəhin hörməgə ol zülf-i pərīşān
Ḥūr āynə dutsun u **pərī** şānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 4). [pərī,]*

O gün kim ey **pərī**-rū dil-bərim oldım cüdā səndən
Töküldi üstümə fövc-i ġəm ü dərd ü bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 1). [pərī,]*

Hər kūçəsində ḥūrī **pərī** ṣəf ṣəf əyləşüb
İẓhār-ı yüz qiyāmət olur hər məqāmdan *(Gazel 177, Mısra 3). [pərī,]*

Hər səḥər kim ey **pərī**-rū ʻərż-i ruḫsār eylədün
Kūçə vü bāzārı rəşk-i bāğ u gülzār eylədün *(Gazel 181, Mısra 1). [pərī,]*

Açılur şānə ṣifət zār-ı tənimdən min ağız
Ey **pərī** şānə gər ol zülf-i pərīşānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 4). [pərī,]*

Baḫ o söz gör ki kimlərə yaraşur
Tā **pərī** yā peyəm-bərə yaraşur *(Mesnevi 11, Mısra 78). [pərī,]*

Gecələr kim qayd-ı zülfüñ ey **pərī** yād eylərəm
Tā səḥər dīvānələr tək ay u fəryād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 1). [pərī,]*

Dīvānə ṣifət sən **pəriyə** ʻāşiq olandan
Nāmūsı buraḫdım belə bī-ʻār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 15). [pəriyə, -y, -ə]*

Yalquz dögül bu nālə vü fəryādım ey **pərī**
Öz könlim içrə sənlə qılub ṣöḥbət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 13). [pərī,]*

Əgər dəşt-i cünun içrə mənim tək olsə Məcnūnı
Nə mümkün sən tək olsun ey **pərī** Leylāsı dövrānun *(Gazel 160, Mısra 4). [pərī,]*

ʻĪsā-yı Məryəm desəm küfr olmaz ey tərsā-**pərī**
Cān verür ʻuşşāqə çün ləʻl-i şəkərbārun sənün *(Gazel 179, Mısra 3). [pərī,]*

Əz-bəs ki nālə qıldı firāqundə ey **pərī**
Rüsvā-yı ʻāləm etdi dil-i nā-təvān məni *(Gazel 227, Mısra 5). [pərī,]*

pərī-peykər: *Peri yüzlü.*

Keçən ovqātımun sənsiz cəzāsın ey **pərī-peykər**
Yəqīn bil eylərəm dərgāh-ı Ḥəqdə iddiʻā səndən *(Gazel 168, Mısra 15). [pərī peykər,]*

pərī-liqā: *Peri yüzlü.*

Zülf ü ruḫun firāqı ilə ey **pərī-liqā**
Fikr eylə Żū`iyə necə leyl ü nəhār olur *(Gazel 82, Mısra 9). [pərī-liqā,]*

pərī-rū: *Peri yüzlü.*

Ələ almaq ayağımı o yerdə bir **pərī-rūlə**
Verüb baş başə Żū`ī tək iki baş dörd ayaġ etmək *(Gazel 120, Mısra 13). [pərī-rūlə, -lə]*

Żū`ī-i məhcūr u mən ʻəcz ilə gəldük lütf qıl
Ey **pərī-rū** dil-bərim dərgāhıña zinhār içün *(Gazel 153, Mısra 10). [pərī-rū,]*

Nāṣiḥ baña ʻeyb eyləmə dīvānə görüb kim
Olmum necə məcnūn bu **pərī-rūlər** içində *(Gazel 190, Mısra 6). [pərī-rūlər, -lər]*

pərī-ruḫsār: *Peri yüzlü.*

Olubdur tāzədən dilim **pərī-ruḫsār** ḥeyrānı
Ki vardur zülf-i sevdāsılə yüz mən tək pərīşānı *(Gazel 220, Mısra 1). [pərī-ruḫsār,]*

Özgədür şīvəsi Żū`ī bu **pərī ruḫsārun**
Verməyüb Ḥəq bunı hər māh-ı mələk sīmāyə *(Gazel 209, Mısra 13). [pərī ruḫsārun, -un]*

pərī-rūy: *Peri yüzlü.*

Nə yaḫşı günlər idi ol nə yaḫşı müddət idi
Ki şuğlimiz o **pərī-rūy** ilə məḥəbbət idi *(Tahmis 2, Mısra 12). [pərī-rūy,]*

pərīşān: *Acınacak durumda, zavallı, kederli, muztarip.*

Ṣəbr qıl Żū`ī pərīşān ḥālıvə şükr eylə kim
Hīç iş sāmān tapar mı tā **pərīşān** olmasa *(Gazel 14, Mısra 9). [pərīşān,]*

Ṣəbr qıl Żū`ī **pərīşān** ḥālıvə şükr eylə kim
Hīç iş sāmān tapar mı tā **pərīşān** olmasa *(Gazel 14, Mısra 10). [pərīşān,]*

Ḫāṭirim cəm‘ dögül tā ṣaña dərdim söləyüm
Bu **pərīşān** yüzi ol zülf-i mü‘ənbərdən sor *(Gazel 63, Mısra 8). [pərīşān,]*

Olubdı zülf-i **pərīşānıvə** köñül mā`il
O vəchdəndi işim dā`imā **pərīşāndur** *(Gazel 81, Mısra 4). [pərīşāndur, -dur]*

Genə pīrānəsər dil-mürği bir şūḫə nigār olmuş
Pərīşān zülfi tək hicrində dā`im bī-qərār olmuş *(Gazel 102, Mısra 2). [pərīşān,]*

Nə bilim dəhrdə āḫır belə dövrān oləcəq
Əhl-i ‘ürfān bu ṣifət zār u **pərīşān** oləcəq *(Gazel 113, Mısra 2). [pərīşān,]*

Demədim mi saña kim zār u **pərīşān** olusan
‘Āşiq olmə o sər-i zülf-i **pərīşānə** köñül *(Gazel 124, Mısra 3). [pərīşān,]*

Nigārım ‘eyb dutmə sirr-i ‘eşqün fāş qılsam gər
Pərīşān eyləyüb bəs kim məni zülf-i **pərīşānun** *(Gazel 149, Mısra 6). [pərīşān,]*

Ṣəbā qoymə dağıtsun tār-ı zülf-i ‘ənbər-əfşānun
Pərīşān etməsün cəm‘iyyətin tā mən-**pərīşānun** *(Gazel 160, Mısra 2). [pərīşān,]*

Ṣəbā qoymə dağıtsun tār-ı zülf-i ‘ənbər-əfşānun
Pərīşān etməsün cəm‘iyyətin tā mən-pərīşānun *(Gazel 160, Mısra 2). [pərīşānun, -un]*

Olmasun bir növ-gülün gīsūsı sevdāsıylə ḫār
Cəm‘ edün āḫır **pərīşān** bī-qərār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 6). [pərīşān,]*

Dutub köñlüm quşı zülfündə ey bī-mehr kāşānə
Dağıtmə urmə şānə lütf qıl bir ol **pərīşānə** *(Gazel 192, Mısra 2). [pərīşānə, -ə]*

Olan dəmdə **pərīşān** gecələr sevdā-yı zülfünlə
Çəkən Leylā ġəmin Məcnūn-ı sər-gərdān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 5). [pərīşān,]*

Cəm‘ edüb zülfün belā ḫeylin gəlüb cān üstünə
Gör nə cəm‘iyyət qılublar bir **pərīşān** üstünə *(Gazel 203, Mısra 2). [pərīşān,]*

Olubdur tāzədən dilim pərī-ruḫsār ḥeyrānı
Ki vardur zülf-i sevdāsılə yüz mən tək **pərīşānı** *(Gazel 220, Mısra 2). [pərīşānı, -ı]*

Gīsūlərün ġəmində pərīşānam eylə kim
Bir əjdəhā alubdı mənim iki yanımı *(Gazel 234, Mısra 7). [pərīşānam, -am]*

Getdi ol zülf-i siyəh qoydı qara gündə məni
Qalmışam imdi **pərīşān** u qərārım getdi *(Gazel 248, Mısra 4). [pərīşān,]*

Nə Qudyāl əhlim imdi nə Şīrvān əhli ey sərvər
Ġərəż kim dār-ı dünyādə **pərīşān** ḫānmānım var *(Kaside 7, Mısra 12). [pərīşān,]*

Niyə yā Rəb belə bī-çārə vü ḥeyrān oldım
Bilmirəm çārəmi ḥeyrətlə **pərīşān** oldım *(Mesnevi 1, Mısra 12). [pərīşān,]*

Gər əsbdən olmusan **pərīşān**
Qurbān saña at bəlkə həm cān *(Mesnevi 8, Mısra 35). [pərīşān,]*

Çəkdigüm cövr ü cəfādan nə **pərīşān** gedürəm
Līk bir tāzə bəlā var görübən zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 19). [pərīşān,]*

<u>**pərīvəş:**</u> *Peri gibi (sevgili).*
Əğyāra vermə dərd ü ġəmin ol **pərīvəşün**
Yā Rəb nəsīb-i dərdini qıl āşnālarə *(Gazel 201, Mısra 5). [pərīvəşün, -ün]*

Ki şövq-i ġönçə-i dəhəni ol **pərīvəşün**
Təngəm ze-çəşm-e mūr nemūdəəst rūzgār *(Kaside 9, Mısra 9). [pərīvəşün, -ün]*

Toprağə döndürüb neçə yüz min **pərīvəşi**
Ḫākından imdi gül bitüb oḫşar ‘izārınə *(Gazel 207, Mısra 9). [pərīvəşi, -i]*

Ḥūr-ı behiştə verməz idim hər **pərīvəşin**
Şīrvān demə ḥəqīqət-i rəşk-i cinān idi *(Gazel 242, Mısra 3). [pərīvəşin, -i, -n, -i]*

<u>**pərtəv:**</u> *Işık, parlaklık.*

Bī-nūr-ı rūy-ı yār münəvvər olur mı bəzm
Yüz şəm‘ **pərtəvindən** ü min māh-tābdan *(Gazel 178, Mısra 4). [pərtəvindən, -i, -n, -dən]*

<u>**pərtəv-i şəms:**</u> *Güneş ışığı.*

Nə ẕövqi Żū`ī **pərtöv-i şəms** ü bəhārdan
Ol şəḫs içün ki yanmaqə neftin çırāġ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 9). [pərtəv-i şəms,]*

<u>**pərvā:**</u> *Meyil.*

Götürmüş ḫāṭirimdən ‘āriż ü lə‘lün təmāşāsı
Behişt-i ‘ədn **pərvāsın** mey-i Kövs̱ər təmənnāsın *(Gazel 162, Mısra 6). [pərvāsın, -s, -ı, -n]*

Behişt-i ‘ədn ḥāṣil oldı gūyā
Dəḫi qılmaz köñül firdövsə **pərvā** *(Mesnevi 3, Mısra 24). [pərvā,]*

<u>**pərvānə:**</u> *Geceleri ışık etrâfında dönerek uçan küçük kelebek.*

Bülbüldə var nə nəğmə-sərālıq nə güldə rəng
‘eşq ātəşinə yanmaqı **pərvānədən** gedüb *(Gazel 28, Mısra 8). [pərvānədən, -dən]*

Ol şəm‘-ı şəb-əfrūzə vüṣāl istəsön ey cān
Tā olmayasən ‘eşqdə **pərvānə** yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 10). [pərvānə,]*

Yanub tə‘əşşuq ilə nārluqa (?) vəṣl içrə
Cəmālı şəm‘ınə **pərvānə** olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 6). [pərvānə,]*

Dögi **pərvānə** kimi vəṣl müyəssər Żū`ī
Yansə də şəm‘ kimi cān-figārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 9). [pərvānə,]*

Nə mən nə bülbül-i şūrīdə nə **pərvānə** ‘āşiqdür
Neçə yüz lālə-ruḫ ol gül-ġəmində dāğdār olmuş *(Gazel 102, Mısra 5). [pərvānə,]*

Żū`ī əgərçi mən‘ edürəm ḫəlqi yārdan
Mümkün mi şəm‘-dövrinə **pərvānə** gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 14). [pərvānə,]*

Pərvānə kimi yanmaqımə eyləməyün ‘eyb
Kim ṣəbrimi ol şam‘-ı şəbistān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 7). [pərvānə,]*

Yanmaqə **pərvānə** tək bir şam‘-ı ruḫsār ‘eşqinə
Yā ġəm-i bir lālə-ruḫlə dāğdār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 3). [pərvānə,]*

Pərvānə olə köñlüm əgər sən təki bir şam‘
Görməz gözəlim gər gəzə yüz əncümən içrə *(Gazel 187, Mısra 7). [pərvānə,]*

Şö‘lə-i mey nə şərər cānıvə salmış kim olub
Şam‘-ı mey-ḫānəni ṭəvf etməgə **pərvānə** səni *(Gazel 226, Mısra 6). [pərvānə,]*

pərvīn: *Ülker takım yıldızı, Süreyyâ; Ağlamak.*

Pərvīn saçub ey māh gözimdən gecə dā`im
Hicrində s̱ürəyyā kimi bī-dār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 3). [pərvīn,]*

Żū`īni etmiş pərākəndə benātu`n-nā‘ş tək
Ey büt-i zöhrə-cəbīn ol māh u **pərvīnün** sənün *(Gazel 154, Mısra 10). [pərvīnün, -ün]*

pərvərdgār: *Bütün yaratıkları besleyen ve yetiştiren, Allah.*

Neçə mis̱āl ilə **Pərvərdgār** Qur`āndə
Bəyān edüb bizə lā-yəstəvī bu bābətdən *(Kaside 15, Mısra 43). [pərvərdigār,]*

Yoḫ əhl-i ḥāl şərḥ eləyim tā bəlālarım
Çoḫdur şikāyətim mənim **Pərvərdgār** ilə *(Kaside 21, Mısra 4). [pərvərdigār,]*

pərvərīş: *Besleme, beslenme, yetiştirme, yetiştirilme.*

Nəḫl-i ṭūbāyə verür riżvān həmīşə **pərvərīş**
Tā ki bir gün eyləsün sürūr u əlvān ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 7). [pərvərīş,]*

pərvəriş-i ḫār: *Diken besleyen.*

Ḫārlə həm-dəm eləmişdür gül ü gülzārı məgər
Gül-i pəjmürdə qılub **pərvəriş-i ḫārı** olub *(Gazel 32, Mısra 4). [pərvəriş-i ḫārı, -ı]*

pərəstār: *Hizmetçi, kul, köle, bende.*

Nə ẕiməm [ü] nə **pərəstār** nə mūnis nə rəfīq
Dəm-bə-dəm dīdələrimdən dökübən qan oldı *(Kaside 17, Mısra 5). [pərəstār,]*

İmdi āvārə vü bī-çārə vü əsīr-ġürbət
Nə **pərəstār** nə bir mūnis nə [bir] həm-ṣöḥbət *(Mesnevi 1, Mısra 20). [pərəstār,]*

Nə yārunə həm-zəbān nə ġəm-ḫ˘ār
Nə mūnis ü dost nə **pərəstār** *(Mesnevi 8, Mısra 6). [pərəstār,]*

pərəstiş: *Taparcasına sevme, tapma derecesinde sevgi duyma.*

Nə eyləyəydi **pərəstiş** bu ḫəlq sīm ü zərə
Olaydı pūl bu məḫlūqdan nihān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 11). [pərəstiş,]*

pəs: *Şu halde, öyleyse, imdi.*

Ṭā‘ətdədi gər vüs‘ət-i əndāzə-i dünyā
Pəs əhl-i ‘ibādətdə fuqārət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 8). [pəs,]*

Gər ma‘ṣiyət əhlində olur dövlət-i bī-ḥəd
Fısq əhli içün **pəs** belə ẕillət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 10). [pəs,]*

Cānın veri bir ḥəbbəni verməz bu ḫəlā`iq
Pəs bu ṣifət insān ilə ṣöḥbət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 24). [pəs,]*

Ol gün ki gözim Yūsifimün görmədi rūyın
Yə‘qūb-ı ḥəzīn-nāləsin ‘āləmdə **pəs** etdim *(Gazel 130, Mısra 4). [pəs,]*

Pəs hər vücūdə mūcid-i əṣli verüb ṣifət
Əşyādə yoḫdı ẕərrə qədər iḫtiyārdan *(Gazel 176, Mısra 17). [pəs,]*

Belə əḥvālə necə ṣəbr eləsün **pəs** bīmār
Həmī ‘ömrün qışı çatmış mənə həm qış fəṣli *(Kaside 6, Mısra 6). [pəs,]*

Sölə bu ‘elm nə ṭərz ilə **pəs** olur ḥāṣīl
Ki kāmil ādəm edə bir o növ‘ ḥeyvānı *(Kaside 23, Mısra 47). [pəs,]*

Nədür səbəb bunə **pəs** bī-niẓāmlıqdur həm
Nə yoḫdı yaḫşı mü‘əllim də öyrədə anı *(Kaside 23, Mısra 59). [pəs,]*

Var idi mey-i nābdə çoḫ ẕövq ü ṣəfālar
Pəs ondə olan nəş`ə-i behcət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 4). [pəs,]*

Pəs belə əşḫāsı ki bu çərḫ-i dūn
Eyləyə bir ləḥẓədə zār u zəbūn *(Mesnevi 5, Mısra 23). [pəs,]*

Pəs nəcābət belə olduğdə ṭəbi‘ətdə olur
‘Elm-i ‘ürfān vücūdundə səḫāvətdə olur *(Mesnevi 6, Mısra 61). [pəs,]*

Pəs gözim nūrı gəlüb məktəbə ‘elm et ḥāsil
Oləsən məclis-i ‘ürfān əzīzim vāṣil *(Mesnevi 9, Mısra 75). [pəs,]*

Pəs olə gər əhl-i ma’ārifdə zər
Həm-cinsinə nə yerdə olsə verər *(Mesnevi 10, Mısra 31). [pəs,]*

Olsa gər ‘eyb istəyəndə dəlīl
Pəs nöçün Ḥəqdən istəyübdi Ḫəlīl *(Mesnevi 11, Mısra 82). [pəs,]*

Belə ḥəyātə var ölümün çoḫ şərāqəti
Pəs nişə mən bu ‘āləm ü imkānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 34). [pəs,]*

pəst: *Âdî, bayağı, denî, aşağı, alçak.*

Bilməyürdüm nədi övżā‘-ı cəhān **pəst** [ü] bülənd
Birinə ne‘mət olub rūzī birinə niqmət *(Kaside 5, Mısra 7). [pəst,]*

pəşəng: *İsmi Alp Er Tunga destanında da geçen Turan padişahı Peşeng.*

Ḥālət-i Cəmşīd ilə Hūşəngün
Tūr-ı Firidūn ilə **Pəşəngün** *(Mesnevi 5, Mısra 6). [pəşəngün, -ün]*

pəyām: *Haber.*

Mən-i şikəstəyə səndən nə vəqtlərdi ki yoḫ
Nə qāṣid ü nə **pəyām** u nə kāğəẕ ü nə səlām *(Gazel 129, Mısra 14). [pəyām,]*

Əzəldə istər idim vəṣlini vəlī ḥālā
Nüvīd-i qətl veren bir **p'yāmə** müştāqam *(Gazel 142, Mısra 8). [p'yāmə, -ən]*

payām-ı yārə: *Sevgilinin haberi.*

Pəyām-ı yārə sən Tarı dəḫi az eylə ihmālı
Ṣəbā kūyundə dildārun nədür üftādələr ḥālı*(Tahmis 1, Mısra 13). [pəyām-i yārə, -ə]*

R

rāġib: *Özel isim.*

Bīḫūdlə **Rāġib** idi həmīşə müṣāḥibim
Həm-dəm müdām Seyyīd-i şīrīn-zəbān idi *(Gazel 242, Mısra 7). [rāġib,]*

rāh: *Yol, tarik, minhâc, tarîk, nehc.*
Səmənd sür'ət ilə on günə gedən **rāhı**
Vaġon gedir onı bir gündə istirāḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 5). [rāhı, -ı]*

Āvārə idi ḫalq biyābān-ı cəhldə
Göstərdi **rāh** mənbə'-i 'ürfānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 8). [rāh,]*

rāh-ı ḥəq: *Allah yolunda.*

Çünki ādəm yā səḫā eylər yā eḥsān Ḥəqq içün
Nə səḫāvət var nə **rāh-ı Ḥəqdə** eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 6). [rāh-ı ḥəqdə, -də]*

Mən yeyüb bəḫş eylərəm **rāh-ı Ḥəqə** ṣərf eylərəm
Rūz-ı məḥşərdə nəẓər qıl bāğ-ı cənnət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 7). [rāh-ı ḥəqə, -ə]*

rāh-ı ḥəqīqət: *Doğru yol, hakikat yolu.*

Tərk eylə ḫāb-ı ġəfləti bu zülmət-i cəhāləti
Tapub **rāh-ı ḥəqīqəti** 'ürfānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 14). [rāh-ı ḥəqīqəti, -i]*

rāh-ı ḫəṭā: *Hata yolu, yanlış yol.*

Hīç millət qəbūl etməzlər
Belə **rāh-ı ḫəṭāyə** getməzlər *(Mesnevi 11, Mısra 70). [rāh-ı ḫəṭāyə, -y, -ə]*

rāh-ı rūḥ-fəzā: *Ruh arttıran şarap.*

Nə sāqī vü nə mey-i lə'l-fāmə müştāqam
Nə **rāh-ı rūḥ-fəzāyə** nə cāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 2). [rāh-ı rūḥ-fəzāyə, -y, -ə]*

rāh-ı rəsm-i āşnālıq: *Ahbaplık usulünün tarzı.*

Ẓuhūr etmiş cəhāndə bī-vəfālıq
İtübdür **rāh-ı rəsm-i āşnālıq** *(Gazel 112, Mısra 2). [rāh-ı rəsm-i āşinālıq, -lıq]*

rāh-ı rəsm-i şər': *Şeriat şekli yolu, şeriat yolu.*

Nə bir zāhiddür ancaq **rāh-ı rəsm-i şər'dən ḫāric**
Təmāmən ġərqdür bu ġəflət ü cəhl ilə dəryāyə *(Gazel 212, Mısra 5). [rāh-ı rəsm-i şər'dən, -dən]*

rāh-ı ṭələb: *Talep, istek yolu.*

Rāh-ı ṭələbdə bār-ı cəfāyə təḥəmmül et
Rāḥət olur mı dəhrdə tā zəḥmət olmamış *(Gazel 105, Mısra 5). [rāh-ı ṭələbdə, -də]*

rāh-ı ṭərīqət: *Tarikat yolu.*

Ustādınə 'ərẓ qıldı āḫır
K`ey **rāh-ı ṭərīqət** içrə māhir *(Mesnevi 8, Mısra 44). [rāh-ı ṭərīqət,]*

rāḥil: *Özel isim.*

Sənüñ nā-mehrbān olmaqlıqun **Rāḥil** ḫüṣūsundə
Nədür bā'iṣ yazub bu şe'ri qıldım imtiḥān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 21). [rāḥil,]*

Rāḥil təḫəllüṣ ol ki qılur kūr dīdəsi
Gər olsə həm-nəbərd yüz İsfəndiyār ilə (*Kaside 21, Mısra 19). [rāḥil,]*

rahnə: *Gedik, delik, yarık; Zarar, ziyan.*

Ḫəṭṭ ü ḫālun rūy-ı alundə durubdur vəcḫi var
Tā ki dīn-i 'āşiqə hər ləḥẓə **rəḫnə** ṣalələr *(Gazel 48, Mısra 6). [raḫnə,]*

Māl-i dünyādən ötri hər mollā
Raḫnələr dīndə eyləyür peydā *(Mesnevi 11, Mısra 94). [raḫnələr, -lər]*

rāḥət: *Huzur, mutluluk. İç huzuru, gönül ferahlığı.*

Dinc ü **rāḥət** olə hər kimsə müsəlmān odı kim
Dinc ü rāḥətliği çün ḥəqqi müsəlmānə verüb *(Gazel 20, Mısra 7). [rāḥət,]*

Bilməm nöçün bu 'əṣrdə **rāḥət** görünməyür
İslām içində hīç səlāmət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 1). [rāḥət,]*

Sölə ki hansı kəs 'āləmdə tapdı **rāḥətlüq**
Belə şərārət ilə yā bu qətl ü sirqətdən *(Kaside 15, Mısra 21). [rāḥətlüq, -lüq]*

'ārif ü fāżil ü kāmilləri ẕillətdə qoyub
Ḥörmət ü **rāḥətı** hər cāhil ü nā-dānə verüb *(Gazel 20, Mısra 10). [rāḥətı,]*

Rāh-ı ṭələbdə bār-ı cəfāyə təḥəmmül et
Rāḥət olur mı dəhrdə tā zəḥmət olmamış *(Gazel 105, Mısra 6). [rāḥət,]*

Rāḥət məqām yoḫdı cəhān içrə Żū`iyā
Gər bir məqām tapsə idim rāḥət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 18). [rāḥət,]*

Rāḥət məqām yoḫdı cəhān içrə Żū`iyā
Gər bir məqām tapsə idim **rāḥət** ağlaram *(Gazel 133, Mısra 17). [rāḥət,]*

Dinc ü **rāḥət** olə hər kimsə müsəlmān odı kim
Dinc ü **rāḥətliği** çün ḥəqqi müsəlmānə verüb *(Gazel 20, Mısra 8). [rāḥətliği, -i]*

Zəhr-i qātil baña ver sāqī demim ṣəhbādən
Qutarub **rāḥət** olum tā ki ġəm-i dünyādən *(Gazel 173, Mısra 2). [rāḥət,]*

Ey ḫ˘oş ol gün ki köñüldə yoḫ idi bir möḥnət
Ḫ˘oşcə ḥālāt ilə āsūdəvār idim **rāḥət** *(Kaside 5, Mısra 2). [rāḥət,]*

İstəyürsən hər iki dünyādə rāḥətliq əgər
Ḥəqqinə bəḫş eylə mey key gör ki **rāḥət** kimdədür *(Kaside 8, Mısra 18). [rāḥət,]*

İstəyürsən hər iki dünyādə **rāḥətliq** əgər
Ḥəqqinə bəḫş eylə mey key gör ki **rāḥət** kimdədür *(Kaside 8, Mısra 17). [rāḥətliq, -liq]*

Qūdyāl məmālikində **rāḥət**

Vəqtim keçinürdi bī-əẕiyyət *(Mesnevi 7, Mısra 23). [rāḥət,]*

rāhət-i cān: *Can rahatlığı.*

Olu yā Rəb bu ki mən rövże-i riżvānə gedəm
Rāhət-i cānım içün ẖidmət-i cānānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 2). [rāhət-i cānım, -ım]*

rāḥət-i dünyā: *Dünyanın rahatı.*

Köñül gər istər isön istirāḥət-i dünyā
Şərāb-ı nābdədür cümlə **rāḥət-i dünyā** *(Gazel 7, Mısra 2). [rāḥət-i dünyā,]*

rāḥət-i ḫiżir: *Hızır (peygamberin) rahatlığı.*

Yā fəqr ü fāqə necədi yā sīm u zər nədür
Yā **rāḥət-i Ḫiżir** nədü rənc-i səfər nədür *(Muhammes 2, Mısra 10). [rāḥət-i ḫiżir,]*

rām: *Boyun eğmiş, itaat eden, boyun eğen.*

Rəmīdə etdün əgərçi ḫəṭā ilə məndən
Rəqībə bārī ol āhūnı etmə **rām** fələk *(Gazel 118, Mısra 8). [rām,]*

Baña ol māh-ı bī-mehrim iki ay var ki **rām** olmaz
Bu nöqṣānım de bir gəlməz əcəl ʿömrim təmām olmaz *(Gazel 93, Mısra 1). [rām,]*

ramażān: *Ramazan ayı.*

Bu bir aydur **Ramażān** mundə özüvi dāẖil
Cənnətə təcrī min təhtihə`l-ənhār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 11). [ramażān,]*

Ramażān ayıdı bu mundə olur ṣavm u ṣəlāt
ʿƏməl-i ṣāleḥi hər ləḥẓədə təkrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 13). [ramażān,]*

Ey mənim tāc-ı sərim ẖān-ı ʿəẓīmu`ş-şānım
Ramażāndur bu gərək bundə sən əẕkār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 2). [ramażāndur, -dur]*

rāżı: *Rıza gösteren, boyun eğen. Hoşnut, memnun, rıza gösteren.*

Təğyir-i iẖtiyārı çü yoẖdur qəżā içün
Təqdīrə **rāżı** ol ġəm-i dövrānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 6). [rāżı,]*

Firāqə **rāżıyam** ey māh bu ümīd ilə
Ki `āqibət bunə āẖırdə bir vüṣāl gəlür *(Kıt'a 7, Mısra 1). [rażıyam, -y, -am]*

rāz-ı pünhān: *Saklı sır.*

Dəhānı sirrini ṣandūq-ı dildə məẖfī qılmışdım
Gözim fāş etdi āgəh olcaqın bu **rāz-ı pünhānə** *(Gazel 192, Mısra 4). [rāz-ı pünhānə, -ə]*

reşk-i bāğ-ı firdövs: *Firdevs bahçesinin kıskançlığı (kıskanmasına sebep olan).*

Qoyub Şəmāẖı kimi **rəşk-i bāğ-ı firdövsi**
Muğāndə ġüssə muğīlānınə dūçār oldım *(Kaside 12, Mısra 3). [reşk-i bāğ-ı firdövsi, -i]*

rövzən: *Pencere.*

Żū`ī məh-i cəmāluvə nəẓẓārə qılmaqə
Dil ẖəlvətinə dīdələrim **rövzən** eylədün *(Gazel 164, Mısra 18). [rövzən,]*

Dutmə ṭüğyān edüb ey əşk gözim **rövzənini**
Səni Tarı qoy edim oñlə nəẓārə məni *(Gazel 224, Mısra 3). [rövzənini, -i, -n, -i]*

reyḥān: *Fesleğen denilen güzel kokulu bir bitki.*

Māh-ruẖsārıñ mıdır zülfün arası sərv-qəd
Yā ki **reyḥān** içrə bitmiş lālə-i ẖədd rū mıdır *(Gazel 52, Mısra 4). [reyḥān,]*

ʿĀriżün güldi ləbün ġönçə vüṣālun cənnət
Neylərəm mən sən olan yerdə güli **reyḥānı** *(Gazel 250, Mısra 16). [reyḥāni, -i]*

ricā: *Dilek, istek.*

Nə mülk-i ġürbət içrə bir ənīs-i dil-güşāmız yoẖ
Ṣəbā səndən səvā bir kimsəyə bi`llāh **ricāmız** yoẖ *(Tahmis 1, Mısra 8). [ricāmız, -mız]*

rind: *Kalender, dünya işlerini boş gören, eğlenceye düşkün.*

Səlsəbīl-i bādədür **rində** təsəlsül gözləyüb
Dəm-bə-dəm sāʿət-bə-sāʿət ṣübḥ [ü] şām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 5). [rində, -ə]*

Nə sūd Żū`ī bu məscid imāmı olmaqdan

Ḫˇoşā o meykədə **rindi** ḥesāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 19). [rindi, -i]*

Ümīdün kəsgilən Żū`ī ki sən tək **rind** ü rüsvāyə
Dögül mümkün vüṣālı bir onun tək pāk-ı dāmānun *(Gazel 149, Mısra 11). [rind,]*

rindān-ı meykədə: *Meyhanenin rintleri.*

Getməz ṭəvāf-ı Kəʿbəyə **rindān-ı meykədə**
Eḥrām-ı ḥəcci pənbə-i mīnādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 7). [rindān-i meykədə,]*

rindānə: *Rint olan kimseye yakışır şekilde.*

Zāhid bizi sən mənʿ eləmə anlamayursan
Zühhādun o **rindānə** ṣifət ʿāləmi yoẖdur *(Gazel 86, Mısra 4). [rindānə,]*

rind-i bādə-peymā: *Sarhoş arif/gönül ehli.*

Mürüvvətün əṣəri yoẖdı hīç kimsənədə
Genə səẖā tapulur **rind-i bādə-peymādə** *(Kaside 18, Mısra 10). [rind-i bādə-peymādə, -də]*

Gətür sāqī qədəḥ kim yandı cān bu zəhr-i bī-cāyə
Fədā cān u tənimdür doğrı **rind-i bādə-peymāyə** *(Gazel 212, Mısra 2). [rind-i bādə-peymāyə, -y, -ə]*

rind-i lāubālī: *Laubali rint.*

Nə **rind-i lāubālī** tək ẖarābāt içrə ẕövqüm var
Nə zāhid tək ümīd-i ẖüld ü ḥūr u kövs̱ərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 9). [rind-i lāubālī,]*

risālət: *İnsanları dîne dâvet etme işinde elçi olma.*

Ey **risālət** mülkünə sulṭān ẕu`l-ʿizz u ʿəlā
Ənbiyā-yı övliyāyə müqtədā vü pīşvā *(Gazel 1, Mısra 1). [risālət,]*

Ey **risālət** mülkünə sulṭān ẕu`l-ʿizz u ʿəlā
Ənbiyā-yı övliyāyə müqtədā vü pīşvā *(Gazel 2, Mısra 1). [risālət,]*

Sən də bir ʿālim ol şərīʿətdə

Yoḫsə ortaq ol **risālətdə** *(Mesnevi 11, Mısra 64). [risālətdə, -də]*

riştə: *İplik, tire.*

Ḫəm-qədīm bir çəng olub cān-riştəsi ol çəngə tār
Tā ki oldım mən żəʿīf ol tār-ı gīsūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 3). [riştəsi, -si]*

riştə-i cān: *Can ipliği.*

Vəlīkən hər üç aydan bir gəlüb Şīrvānə getməkdən
Əzildi **riştə-i cānım** fələkdən əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 20). [riştə-i cānım, -ım]*

Üzüldi **riştə-i cānım** qutardı mənbə-i ṣəbr
Nə qaldı Żū`ī dəḫi tā ki bir də anı yazım *(Gazel 141, Mısra 13). [riştə-i cānım, -ım]*

riştə-i təqlīd: *Taklit ipi.*

İctihād ilə gərək Żū`ī kişi ʿāləmdə
Bağlanan **riştə-i təqlīdədi** īmānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 10). [riştə-i təqlīdədi, -ə, -di]*

riştə-i zülf: *Saç teli.*

Bizi sūzən təki gözdən salubdur **riştə-i zülfin**
N`olə zəncīr edüb qeyd etsə bu məcnūn-ı ʿuryānı *(Gazel 220, Mısra 5). [riştə-i zülfin, -in]*

riyā: *İki yüzlülük, gösteriş yapma.*

Kibr ü ġaybət ġażəb ü zərq ü **riyā** vü sālūs
Eləmək görmədügi əmrə şəhādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 11). [riyā,]*

Zāhidün kibr ü **riyādur** ʿəməli bir nəẓər et
Hansı āyətdədi bu söz necə təġyīrdədür *(Gazel 75, Mısra 7). [riyādur, -dur]*

Zāhid baña satmə bu **riyānı** get özün sən
Żū`ī kimiyə ḥīlə vü təzvīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 13). [riyānı, -n, -ı]*

Təngə gəldim bu **riyā** məslək olan zāhiddən
Ey ḫoş ol bəzm-i ṣəfā məşrəb-i rindānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 9). [riyā,]*

Riyādan ḫəlq içün qurmış neçə yüz dām-ı təzvīrin
Aparur cənnətə ṣāḥib olub firdövs-i əʿlāyə *(Gazel 212, Mısra 3). [riyādan, -dan]*

Bu **riyādə** bu **riyā** ilə olan əʿmālun
Nədi zāhid ki səni bir belə məġrūr elədi *(Gazel 241, Mısra 7). [riyā,]*

Bu **riyādə** bu **riyā** ilə olan əʿmālun
Nədi zāhid ki səni bir belə məġrūr elədi *(Gazel 241, Mısra 7). [riyādə, -də]*

Ṣāf idi ʿəməl meykədədə imdi **riyādan**
Təsbīḥə qədəḥ məscidə mey-ḫānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 15). [riyādən, -dən]*

riyā: *Bir ibadet veya iyiliğin Allah rızası için değil gösteriş için yapılması.*

Zāhid ṣifət-i Żū`ī riyā əhlisən imdi
Nə məscidə nə məşrəb-i **rindānə** yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 13). [riyā,]*

Bir sınıq cāmə verin zühd ü **riyā** ḫirqəsinə
Yol tapan məḥfəl-i ʿürfānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 7). [riyā,]*

Üz görədür hər söz olsə ḫəlq ara kiẕb ü **riyā**
Doğrı söz ṣidq-i diyānət ʿəhd [ü] peymān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 7). [riyā,]*

riyāsət: *Reislik, başkanlık.*

Nə qədri çoḫ olə çoḫdur yəqīn bil āzārı
Riyāsət ü ʿəməl ü ḥökm ü dövlət ü dünyā *(Gazel 7, Mısra 4). [riyāsət,]*

riyā-yi zāhid-i ḫud-bīn: *Kendini beğenmiş zahidin iki yüzlülüğü.*

Sücūd-ı ṭāq-ı əbrūsun qıl iḫlāṣ ilə hər dəmdə
Riyā-yı zāhid-i ḫ˘od-bīn kimi meḥrābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 4). [riyā-yi zāhid-i ḫud-bīn,]*

riyāż-ı riżvān: *Cennet bahçeleri.*

Keçürdə fəṣl-i bəhārı **riyāż-ı riżvān** tək
Behişt-i ʿədni müheyyā edə bu dünyādə *(Kaside 18, Mısra 5). [riyāż-ı riżvān,]*

rıżā: *Razı olma, razılık, istek, hoşnutluk. Allah'ın rızası, şükür, hamd.*

Bu bidʿətlər ki var ḫəlqün içində
Ḫudā verməz belə əmrə **rıżālıq** *(Gazel 112, Mısra 16). [rıżālıq, -lıq]*

Təġāfül eyləyübən salmə əhl-i ʿeşqi ġəmə
Bu qədri cövrə dəḫi olmə çoḫ **rıẓā** Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 20). [rıẓā,]*

Çü yoḫdı kimsədə qüdrət qəżāyə təġyīrə
Rıżā ilən elə ḫ˘oş ḫāṭir-i pərīşānı *(Kaside 23, Mısra 14). [rıżā,]*

rıżā-yı ḥəq: *Allah`ın rızası.*

Zū`ī **rıżā-yı Ḥəqqə** olur ṣāf bəndəlik
Olmaz qəbūl ġeyrə təbərrādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 13). [rıżā-yı ḥəqqə, -ə]*

riżvān: *Cennet.*

Dedi ey bī-ḫəbər güyā ḫəbərsizsən bu ʿişrətdən
Ki ʿāləm sər-bə-sər dönmüş behişt-i ʿədn-i **riżvānə** *(Kaside 22, Mısra 18). [riżvānə, -ə]*

Münkirliqün yoḫ fā`idəsi īmānə gəlmək yaḫşıdur
Nār-ı cəhənnəmdən qaçub **riżvānə** gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 2). [riżvānə, -ə]*
Açub **riżvān** behişt-i ʿədn bā-pāy ṣəḥn-i gülzārə
Ki təcrī təḥtihə`l-ənhār u cənnət āşkār olmuş *(Gazel 101, Mısra 5). [riżvān,]*

Nəḫl-i ṭūbāyə verür **riżvān** həmīşə pərvərīş
Tā ki bir gün eyləsün sürūr u əlvān ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 7). [riżvān,]*

rövnəq-i islām: *İslam dininin güzelliği, parlaklığı.*

Nə şərʿ ü şərīʿətdə qalub **rövnəq-i İslām**
Nə rəsm-i ʿədālət var [o] dīvān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 13). [rövnəq-i islām,]*

rövnəq-i ürdībehişt: *Nisan ayının göz alıcı güzelliği.*

Pozuldı **rövnəq-i ürdībehişt** hicrünlə
Ḫəzānə döndi ʿəcəb növ-bəhārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 3). [rövnəq-i ürdībehişt,]*

rövşən: *Âşikâr, meydanda. Parlak, aydın, aydınlık.*

Ləbün ẕövqi pərī-rūyım şərāb-ı nābdan gəlməz
Bu **rövşən** əmrdür kim nəş`ə-i mey ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 2). [rövşən,]*

Ḫəṭṭüñ nə rəvā muṣḥaf-ı ruḫsārıña gəlmək
Bu **rövşən** olan āyətə təfsīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 6). [rövşən,]*

Bu **rövşən** əmrdə zāhid ḥalāl edüb qanım
Nöçün ki ʻāriżivə āyət-i Ḫudā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 9). [rövşən,]*

Ey gül ruḫunlə məclisimiz gülşən eylədün
Nūr-ı cəmālun ilə ʻəcəb **rövşən** eylədün *(Gazel 164, Mısra 2). [rövşən,]*

Ġəm dəfʻi ḥāṣil olmadı cām u şərābdan
Rövşən olur mı ḫānə gecə āftābdan *(Gazel 178, Mısra 2). [rövşən,]*

Nə lāzımdır şəb-i hicrān ara ḥāl-i dilim sormaq
Bilürsən **rövşən** olmaz ʻāşiqün bəzmi çırāġ ilə *(Gazel 216, Mısra 6). [rövşən,]*

Dəḫi sərāçə-i köñlüm o māhdan **rövşən**
Məşām-ı cān o qara ṭürrədən müʻəṭṭər idi *(Gazel 240, Mısra 11). [rövşən,]*

<u>rövże-i riżvān:</u> *Rıdvan cenneti.*

Tikdirir məscid ilə yüz eḥsān
Alı bir gündə **rövże-i riżvān** *(Mesnevi 11, Mısra 24). [rövże-i riżvān,]*

Ḥāk əhli ilə olmaqə ḫ`oşdur baña cəhīm
Getməm bularlə **rövże-i riżvānə** ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 20). [rövże-i riżvānə, -ə]*

Dūzəḫ içində qalmış idim yüz ʻəz[ā]b ilə
Ḥālā behiştə **rövże-i riżvānə** gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 44). [rövże-i riżvānə, -ə]*

Olu yā Rəb bu ki mən **rövże-i riżvānə** gedəm
Rāhət-i cānım içün ḫidmət-i cānānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 1). [rövże-i riżvānə, -ə]*

Əgər baña verələr ḥūr u **rövże-i riżvān**
Behiştə getmənəm ey yār-ı mehrbān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 11). [rövżə-i riżvān,]*

Bu cəhān yā Rəb haçan **rövże-i riżvān** oləcəq
Cəhl-i ẓülmət qutarub məʻdən-i ürfān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 1). [rövżə-i riżvān,]*

Ey rūy-ı alı **rövże-i riżvān** nişānəsi
Ḫiżr-i ḫəṭündi çeşme-i ḥeyvān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 1). [rövżə-i riżvān,]*

Nīrānə bədəl oldı baña **rövże-i riżvān**
Ṣəḥrā-yı Muġān sāḥət-i Şīrvānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 3). [rövżə-i riżvān,]*

Vüṣlət-i yār olmasə Żū`ī-i şeydā içün
Tarı bilür istəməm **rövże-i riżvānını** *(Gazel 245, Mısra 20). [rövżə-i riżvānını, -ı, -n, -ı]*

ʻİşrətlə keçən günlərivi yādə sal imdi
Ādəm ṣifət ol **rövże-i riżvānə** yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 4). [rövżə-i riżvānə, -ə]*

<u>rövżətü`l-əbrār:</u> *Fazîletli kimselerin bahçesi, cenneti.*

Żū`īnün pəndin eşit çıqmə şərīʻətdən hīç
Tā ki ʻuqbādə yerün **rövżətü`l-əbrār** edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 30). [rövżətü`l-əbrār,]*

<u>rövżə`-i ḫüld-i cəhənnəm:</u> *Cennet bahçesi cehennemi.*

Behiştə gərçi məni dəʻvət etsələr sənsiz
Özimə **rövżə`-i ḫüld-i cəhənnəm** istəmənəm*(Gazel 135, Mısra 4). [rövżə`-i ḫüld-i cəhənnəm,]*

<u>rövżə:</u> *Çayır çimeni, ağacı, suyu bol yer, bahçe; Cennet.*

Nəqd-i firdövs-i bərīn ḥāṣil qılub yüz sūr ilə
Əyləşürlər **rövżələrdə** bādə-peymālar genə *(Gazel 217, Mısra 4). [rövżələrdə, -lər, -də]*

<u>rö`yā:</u> *Gerçekleşmesi mümkün olmadığı halde olması çok istenen şey, hayal, ümit; Rüya.*

Dutalum dəhrdə Cəmşīd ü Firīdūn oldun
Ḥanı sölə nədi təʻbīr belə bir **rö`yādən** *(Gazel 173, Mısra 10). [rö`yādən, -dən]*

Nə fā`idə elə gündən ki fövt olub Żū`ī
Baña gəlür elə kim gördügümdi **rö`yādə** *(Gazel 206, Mısra 14). [rö`yādə, -də]*

<u>rū:</u> *Yüz, çehre, satıh.*

O gün kim ey pərī-**rū** dil-bərim oldım cüdā səndən
Töküldi üstümə fövc-i ġəm ü dərd ü bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 1). [rū,]*

Hər səḥər kim ey pərī-**rū** ʻərż-i ruḫsār eylədün
Kūçə vü bāzārı rəşk-i bāġ u gülzār eylədün *(Gazel 181, Mısra 1). [rū,]*

<u>rübāb:</u> *Üzerine deri geçirilmiş ve Hindistan cevizinden yapılmış yuvarlak gövdeli yanık sesli yaylı saz.*

Olubdı bang-ı mü`əẕẕin tərānəmiz imdi
Ḫ`oşā sürürım o çəng ü **rübāb** olan günlər *(Gazel 62, Mısra 14). [rübāb,]*

Olubdı bang-ı mü`əẕẕin tərānəmiz imdi
Ḫ`oşā sürürım o çəng ü **rübāb** olan günlər *(Gazel 65, Mısra 14). [rübāb,]*

<u>rūbāh-ı pīr:</u> *Yaşlı tilki.*

Āḫırdə çərḫ əlində çe **rūbāh-ı pīr** idim
Fövc-i bəlā vü dərd ġəmə dəst-gīr idim *(Muhammes 3, Mısra 11). [rūbāh-ı pīr,]*

<u>rūd:</u> *Kemençe.*

Sāqī-i gül-çöhrə gətür cām-ı mey
Bərbət [ü] mizmār u dəf [ü] **rūd** u ney *(Mesnevi 5, Mısra 2). [rūd,]*

<u>rūd-ı nīl:</u> *Nil nehri.*

Firʻovnı **rūd-ı Nīldə** qoymazdı qərq olə
Gər ṣidq ilə çağırsa idi bircə yā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 27). [rūd-ı nīldə, -də]*

<u>rüfʻət-i cā:</u> *Mevki yüksekliği.*

Āḫır çürir ḫākdə pāy-māl-i ḫəlq olur
Bu ṭəmṭərāq **rüfʻət-i cādan** nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 16). [rüfʻət-i cādan, -dan]*

<u>rūḫ:</u> *Sevgilinin yanağı, yanak, yüz.*

Nə mən nə bülbül-i şūrīdə nə pərvānə ʻāşiqdür

Neçə yüz lālə-**ruḫ** ol gül-ġəmində dāğdār olmuş *(Gazel 102, Mısra 6). [ruḫ,]*

O lālə-**ruḫ** gözəlim lüṭf ilə şükuftələnüb
Məni bu növ‘ görüb dāğdār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 3). [ruḫ,]*

Zülf ü **ruḫı** ḫəyālı ilə eyləyim baña
Müddətdi kim təfāvüt-i leyl ü nəhār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 3). [ruḫi, -i]*

Ləbün ẕikri baña şəhd ü şəkərdən dəḫi şīrīndür
Ruḫ u zülfün ḫəyālı həm fərāġ-ı bāğ u nəsrīndür *(Gazel 56, Mısra 2). [ruḫ,]*

Bəs ki zülf ü **ruḫı** fikrindədi köñlüm yoḫdur
Nə günüz ṣəbr ü şəbātım nə qərārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 5). [ruḫı, -ı]*

Ol māh-**ruḫı** görməməgim yaḫşıdı bi`llāh
Görcək görürəm hər gecə əğyār yanında *(Gazel 186, Mısra 9). [ruḫı, -ı]*

Zülf ü **ruḫun** firāqı ilə ey pərī-liqā
Fikr eylə Żū`iyə necə leyl ü nəhār olur *(Gazel 82, Mısra 9). [ruḫun, -u, -n]*

Ey gül **ruḫunlə** məclisimiz gülşən eylədün
Nūr-ı cəmālun ilə ‘əcəb rövşən eylədün *(Gazel 164, Mısra 1). [ruḫunlə, -un, -lə]*

Əz-bəs ki ātəşīn-**ruḫə** yandurmısan məni
Zərdüşt vəqt olub məni Rūyīntən eylədün *(Gazel 164, Mısra 7). [ruḫə, -ə]*

Lālə dögi dāğ üzərə bin dāğ ilə yanmış
‘Uşşāqa **ruḫundur** belə ḫūnīn-kəfən içrə *(Gazel 187, Mısra 12). [ruḫundur, -un, -dur]*

Ruḫ u zülfün ḫəyālını köñüldə tā görüb etdim
Yəqīn bu sirri kim gənc ilə mār olı ḫarāb içrə *(Gazel 188, Mısra 7). [ruḫ,]*

Qılur Żū`ī **ruḫundə** ol məhün cünbüş qara zülfi
Bəlī ‘ādətdir eylər cünbüş ‘əqrəb māh-tāb içrə *(Gazel 188, Mısra 9). [ruḫundə, -u, -n, -də]*

Ruḫ u zülfün ḫəyālilə köñül hər rūz u şəb ġəmdən
Olubdur zār u sər-gərdān gəzər āvāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 5). [ruḫ,]*

Nədür ey lālə-**ruḫ** yārım bu qədri bī-vəfālıq kim
Deməzsən kim mənim bir dərd çəkmiş dāğdārım var *(Gazel 45, Mısra 5). [ruḫ,]*

Hər yerdə qıldı çünki təcəllā baña **ruḫun**
Hər bir məqāmı Mūsā içün Eymən eylədün *(Gazel 164, Mısra 3). [ruḫun, -uñ]*

__**rūḥ:**__ *İnsan ve hayvanda vücûdu canlı kılan, bilen, duyan ve idrak eden hayat gücü, hayat cevheri, can.*

Yoḫdı bir kəs ṣöḥibətdən **rūḥ** u cān ləẕẕət tapə
Arədim gəzdim dəḫi hər gūşə hər yan qalmayub *(Kaside 4, Mısra 13). [rūḥ,]*

Bir əhl-i ‘elm yoḫ sūzə-**rūḥə** ṣəfā verə
Nə əhl-i şe‘r söhbəti dəhən dəgə verə *(Muhammes 3, Mısra 45). [rūḥə, -ə]*

Nüqrə-i ḫām demək cismivə lā`iq dögi çün
Məḥz bu **rūḥdı** cismün bədən anun cānı *(Gazel 250, Mısra 24). [rūḥdı, -dı]*

Cānə fərəḥ idi mey ilə ṣūrət-i zībā
Ṣūrət pozulub **rūḥ** itüb cān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 20). [rūḥ,]*

__**ruḫ u gīsū-yı dil-bər:**__ *Gönlü kendine çeken sevgilinin yanağı ve omuzuna dökülen saçları.*

Ruḫ u gīsū-yı dil-bər görməyən gün gün ḥesāb etmə
Qaqanqusız gecə ḫᵛurşīdsiz Żū`ī bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 9). [ruḫ u gīsū-yi dil-bər,]*

__**rūḥānī:**__ *Din işleriyle ilgili.*

Ḫānlar səni istəyübdi mollā
Rūḥānī umūr içrə dārā *(Mesnevi 7, Mısra 34). [rūḥāni,]*

__**rūḥ-fəzā:**__ *Ruh arttıran, rûha canlılık veren, cana can katan.*

Hər zülf olamaz **rūḥ-fəzā** zülfi tək anun
Hər rəngi siyəh nāfə-i müşk-i ḫotən olmaz *(Gazel 94, Mısra 7). [rūḥ-fəzā,]*

__**ruḫ-i āl:**__ *Al, kırmızı yanak.*

Desəm gülün ki **ruḫ-ı alıña** şəbāhəti var
Ġələṭ süḫəndi gülün rūyıña nə nisbəti var *(Gazel 78, Mısra 1). [ruḫ-i āliña, -ı, -ñ, -a]*

Tāb-ı meydən **ruḫ-ı alında** ərəq dānəsi san
‘İqd-i pərvīn qırılub gökdə ruḫ-ı ayə düşüb *(Gazel 23, Mısra 7). [ruḫ-i alındə, -ı, -n, -də]*

__**ruḫ-i ayə:**__ *Ay`ın yüzü.*

Tāb-ı meydən ruḫ-ı alındə ərəq dānəsi san
‘İqd-i pərvīn qırılub gökdə **ruḫ-ı ayə** düşüb *(Gazel 23, Mısra 8). [ruḫ-i ayə, -ə]*

__**rūḥ-i qüdüs:**__ *Dört büyük melekten biri, Allah'ın vahyini peygamberlere ulaştırmakla görevli olan melek, Cibril, Cebrail.*

Məryəm ü **rūḥ-ı Qüdüs** ‘Īsā üçi bir sözdür
Üç deyən səhv eləyübdür oḫuyur sānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 7). [rūḥ-i qüdüs,]*

__**ruḫ-ı rəḫşān:**__ *Parlak yanak.*

Ruḫ-ı rəḫşān u çeşm-i fitnə-əngīzün görən sölər
Ki rūy-ı ṣəfḥəsində məskən āhū-yı ḫotən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 5). [ruḫ-i rəḫşān,]*

Qızarmış lə‘l tək lālə qılur mənlik fəḫārətlə
Ruḫ-ı rəḫşānıvı göstər onı həm dāğdār eylə *(Gazel 199, Mısra 6). [ruḫ-i rəḫşānıvı, -ıv, -ı]*

__**rūḥ-ı rəvān:**__ *Ruhun zuhuru, ruhun ferahlığı, ruhun akışı.*

Gəlmişəm getməgimə yoḫdı kərāīm ki gedim
Bu də bir məs`ələ-i ṣa‘b idi ey **rūḥ-ı rəvān** *(Kaside 14, Mısra 18). [rūḥ-i rəvān,]*

Dövrə gəl dövrüvə qurbān tən u cān ey sāqī
Bədən-i mürdə içün **rūh-ı rəvān** ey sāqī *(Mesnevi 9, Mısra 2). [rūh-i rəvān,]*

Ey ‘əzīzān-ı cəhān mə‘dən-i cāndur məktəb
Bədən-i mürdə içün **rūḥ-ı rəvāndur** məktəb *(Muhammes 5, Mısra 2). [rūḥ-ı rəvāndur, -dur]*

Ölüdür bāṭini ẓāhirdə əgər əḥyādur
Bədən-i mürdə içün **rūḥ-ı rəvāndur** məktəb *(Muhammes 5, Mısra 10). [rūḥ-i rəvāndur, -dur]*

Cān verməyübdi cān almış mürdədən Məsīḥ

Bir dəmdə aldı çün ləbi **rūḥ-ı rəvānımı** *(Gazel 234, Mısra 4). [rūḥ-ı rəvānımı, -ım, -ı]*

ruḫ-ı yār: *Sevgilinin yanağı.*

Rūz u şəb birdi baña ġayd u səlāsil içərə
Mürğ-ı dil tā hamısı zülf ü **ruḫ-ı yārə** düşüb *(Gazel 17, Mısra 8). [ruḫ-i yāra, -a]*

ruḫsār: *Yanak, ruh, yüz, çehre.*

Tā çeşm-i zəḫm o ʻāriż-i köñlünə dəyməsün
Ruḫsārı āteşinə dil ü cān sipənd olub *(Gazel 24, Mısra 4). [ruḫsārı, -ı]*

Bəs ki **ruḫsārı** ḫəyālıylə keçür ovqātım
Odı Żū`ī səbəbi dönməginün qanə köñül *(Gazel 124, Mısra 9). [ruḫsārı, -ı]*

Tā görməgə **ruḫsārun** o kūyə həvəs etdim
Mūsā kimi ol kūydan əḫẕ-i qəbəs etdim *(Gazel 130, Mısra 1). [ruḫsārun, -uñ]*

Gedəndə görmədim ol āftāb-**ruḫsārun**
Qoyub köñüldə kədər çeşmim içrə nəm getdün *(Gazel 163, Mısra 11). [ruḫsārun, -uñ]*

Ey nūn və`l-qələm qədd ü qaşun kināyəti
Və`ş-şəms sūrəsi dəḫi **ruḫsārun** āyəti *(Gazel 229, Mısra 2). [ruḫsārun, -un]*

Zülf ü **ruḫsārı** həvāsı ilə ḫ˘oşdı ḥālım
Getcəgin rūz u şəbim leyl ü nəhārım getdi *(Gazel 248, Mısra 5). [ruḫsārı, -ı]*

Lāləzār idi cəhān çeşmimə **ruḫsārı** ilə
Oldı pəjmürdə gülim bāğ u bəhārım getdi *(Gazel 248, Mısra 7). [ruḫsārı, -ı]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki yār baña həm-ayaġ idi
Ruḫsārı gözlərimə münəvvər çırāğ idi *(Müseddes 1, Mısra 2). [ruḫsārı, -ı]*

Ey büt ol **ruḫsārun** üzrə müşk-bū gīsū mıdır
Yā ki gülzār içrə məskən eyləmiş Hindū mıdır *(Gazel 52, Mısra 1). [ruḫsārun, -un]*

Əgərçi sūrə-i və`ş-şəms ü və`ḍ-ḍuḥā oḫunur
Vəlīk bāṭini **ruḫsārıña** kināyəti var *(Gazel 78, Mısra 8). [ruḫsārıña, -ı, -n, -a]*

Özün təşbīh edübdür lālə çün **ruḫsārıña** ey gül
Budur vəchi ki qalmışdur biyābānlarda dāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 3). [ruḫsārıña, -ı, -n, -a]*

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim **ruḫsārıvı**
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān olmasa *(Gazel 13, Mısra 3). [ruḫsārıvi, -ıv, -ı]*

Görcəyin **ruḫsāruvı** ol çīn-i zülfündə dedim
Ey köñül vəhm elə kim māh ʻəqrəbə olmuş ġərīb *(Gazel 18, Mısra 7). [ruḫsāruvi, -uv, -ı]*

Zülf-i müşkīn dögi **ruḫsārınə** həm-sāyə olan
Bāl-ı Cibrīldi ḫ\vurşīd üzinə sāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 9). [ruḫsārinə, -i, -n, -ə]*

Əgər görməz gözim **ruḫsāruvı** ʻeyb etmə ey gül-ruḫ
Yüzündən dūr olan gözdə nə mümkündür ki nūr olsun *(Gazel 150, Mısra 3). [ruḫsāruvi, -uv, -ı]*

O gündən kim görüb **ruḫsārıvı** bī-pərdə ey məh-rū
Salur topraqlarə hər gün fələk ḫ\vurşīd-i ʻəẓrāsın *(Gazel 162, Mısra 3). [ruḫsārıvı, -ıv, -ı]*

Ləb ü **ruḫsārıvı** gördükdə yəqīn eyləmişəm
Kim olub məskən-i ḫ\vurşīd məqām ʻĪsāyə *(Gazel 194, Mısra 5). [ruḫsārıvı, -ıv, -ı]*

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim **ruḫsārıvı**
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān olmasə*(Gazel 197, Mısra 3). [ruḫsārıvı, -ıv, -ı]*

Ruḫsārıvə ol gün ki gözim qıldı nəẓārə
Ləʻlün həvəsi saldı dil ü cānə şərārə *(Muhammes 4, Mısra 27). [ruḫsārıva, -ıv, -a]*

Gāh eʻcāz-ı Məsīḥānı ləb-i ləʻlündə gāh
Möʻcüz-i Mūsānı **ruḫsārundə** iẓhār eylədün *(Gazel 181, Mısra 6). [ruḫsārundə, -un, -də]*

Səbzlər güllər çəmənlər geyünübdür tāzədən
Zīb-i zīnətlər verüb **ruḫsārə** rəng-i ġönçədən *(Murabba 1, Mısra 6). [ruḫsārə, -ə]*

ruḫsār-ı yār: *Sevgilinin yanağı.*

Yoḫdur əzəlki qāʻidədə cəzbə ḥüsndə
Dil-bər dögül o ṭavr ilə **ruḫsār-ı yār** də *(Kaside 19, Mısra 6). [ruḫsār-ı yār,]*

ruḫsārə: *Yanak, yüz, ruhsar.*

Manqal kənārı yār ilə bir lālə-zār idi
Ruḫsārəsində cənnət-i ḥūr āşkār idi *(Muhammes 1, Mısra 10). [ruḫsārəsində, -si, -n, -də]*

**rūḥu`l-qüdüs:** *Mukaddes ruh, vahiy meleği Ruhu`l-Kudüs, "ruh" ve "kudüs" kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiştir. "Ruh"; hayat, idrak ve hareketin kaynağı, maddenin tanı mukabili, manevi varlık, vahiy, Allah kelâmı, Kur'ân-ı Kerim, kuvvet, vahiy meleği, Cebrâil, his, duygu ve benzeri manalar için kullanılır.*

Səbā **rūḥu`l-Qüdüsdür** Məryəm-i İsādan çün kūha
Ki hər bir nəfḫəsində yüz Məsīḥāvəş hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 5). [rūḥu`l-qüdüsdür, -dür]*

rükn: *Namazın tam ve doğru olarak yerine getirilebilmesi için gereken temel ve esaslarından her biri; esas, temel.*

Ṣīğəsin bilməyə bir kimsə nikāḥun əṣlā
Rüknini şərṭini məşdərligini anlamaya *(Mesnevi 6, Mısra 18). [rüknini, -i, -n, -i]*

rūm-ı ruḫsāruvun: *Rum (beyaz) yanak.*

Rūm-ı ruḫsāruvun əṭrāfın alub hindū-yı zülf
Āh şəd-āh ki nüşrət genə küffārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 3). [rūm-ı ruḫsāruvun, -u, -v, -un]*

rūmī-rū: *Beyaz yüzlü.*

Żū`iyā məcnūn edən sən bī-dili nāz ilə ol
Qəndəhārī-çeşm ü Hindī-zülf ü **Rūmī-rū** mıdır *(Gazel 52, Mısra 10). [rūmī-rū,]*

rumūz-ı dəqīqə: *İnce remizler.*

Kimün ki künc-i qənāʻətlə gənc-i məʻrifəti
Müyəssər oldı **rumūz-ı dəqīqə** məḥrəmdür *(Gazel 73, Mısra 6). [rumūz-i dəqīqə, -ə]*

rumūz-i ʻeşqdə: *Aşkın sembolü.*

Müṣāḥibimdi Bəhār ilə Seyyid ü Bīḫūd
Rumūz-ı ʻeşqdə hər ləḥẓə bəḥs edən günlər *(Gazel 67, Mısra 6). [rumūz-i ʻeşqdə, -də]*

rūs: *Rusya; Rusça.*

Biləndə **Rus** dilin kimsə eyləyür təkfīr
Ki kəsb-i mə'rifətə qoymayur müsəlmānı *(Kaside 23, Mısra 65). [rus,]*

Əgərçi **Rus** dilini bilməgi günāh desön
Qamu dili niyə dersən bilən Süleymānı *(Kaside 23, Mısra 71). [rus,]*

Deyür danışməgilən **Rusī** rūzə bāṭil olur
Yəqīn ki kāfir olur qoysə başə şapqanı *(Kaside 23, Mısra 63). [rusī]*

Üç ildə gör necə kāmil 'Ərəb dilini bilür
Ki **Rusə** tərcümə eylir ḥədīs̱i Qur`ānı *(Kaside 23, Mısra 58). [rusə, -ə]*

Hər kəsün adını sulṭān qoyəsən ḫān deyəsən
Bir ad ilə o gedüb **Rūşdə** sulṭān olmaz *(Gazel 90, Mısra 6). [rūşdə, -də]*

Üç il içində nədən **Rus** məktəbdə ṭāliblər
Bilürlər üç dili həm oḫumaqlə yazmanı *(Kaside 23, Mısra 55). [rus,]*

Fārsī vü **Rūsī** Firəng 'Ərəb
Hər bir zəbān şan dilidir cəvvāb *(Mesnevi 10, Mısra 39). [rūsī,]*

rüstəm: *Ünlü İran şairi Firdevsi`nin Şehname`sinde adı geçen İran`ın ünlü pehlivan ve savaşçısı.*

Diyār-ı mə'rifət ol mülkdür kim ol yerdə
Ḥəqīr Zāl idi **Rüstəm** fəqīr-i Ḥātəmdür *(Gazel 73, Mısra 12). [rüstəm,]*

Nə ẕövqi ḫāṭirə ḥāl əhli olmasə yārun
Əgərçi ḫəndə-i Yūsif hünərdə **Rüstəmdür** *(Gazel 80, Mısra 10). [rüstəmdür, -dür]*

Adı Rüstəm olə həm-şəhrīdə Zābil bi`llāh
Bu səbəblərlə həmīn **Rüstəm**-i dəstān olmaz *(Gazel 90, Mısra 3). [rüstəm,]*

Gör 'āqibət nə eylədi bu zārə kūj-püşt
Beş gün içində **Rüstəm** ü İsfəndiyārınə *(Gazel 207, Mısra 4). [rüstəm,]*

Kāvūsvār dīv-i ġəmə olmuşam əsīr
Bu ḫəbsdən ḫilāṣımə bir **Rüstəm** olmadı *(Gazel 238, Mısra 6). [rüstəm,]*

Nīş-i kəmāndār elə oḫlar atur sərmādan
Ki onə tāb eləməz **Rüstəm** ilə İsfəndār *(Kaside 6, Mısra 4). [rüstəm,]*

Şücā'ətdə **Rüstəm** ü Zālī kimi
Fəṣāḥətdə ləhcəsi bülbül kimi *(Mesnevi 4, Mısra 51). [rüstəm,]*

Hər adı **Rüstəm** olanlardə şücā'ət olu mı
Hər adı Yūsif olan kəsdə məlāḥət olu mı *(Mesnevi 6, Mısra 37). [rüstəm,]*

Olsə hər kəsdə səḫāvət özi ol ḫālətdür
Olmasa gər hünəri neylüm adı **Rüstəmdür** *(Mesnevi 6, Mısra 40). [rüstəmdür, -dür]*

rüstəm-i dəstān: *İranlıların millî kahramanı olup, hayatı efsanelere konu olmuş Rüstem`in hikayesi.*

Oləsən **Rüstəm-i dəstān** vəyā Rūyīntən
Zāl-i gərdūndan ölüm zəḫmini āḫır görəsən *(Mesnevi 15, Mısra 23). [rüstəm-i dəstān,]*

Edəcək ḫānə-nişīn ṭāli'-i bəd Bəhrāmı
Bī-hünər Zāl gəlüb **Rüstəm-i dəstān** oləcəq *(Gazel 113, Mısra 12). [rüstəm-i dəstān,]*

Adı Rüstəm olə həm-şəhrīdə Zābil bi`llāh
Bu səbəblərlə həmīn **Rüstəm-i dəstān** olmaz *(Gazel 90, Mısra 4). [rüstəm-i dəstān,]*

rüstəm-i dil: *Gönül Rüstem`i.*

Rüstəm-i dil qəşdinə çeşmün çəküb müjgān oḫın
Şanki tīr-əndāzlar cəm' eyləyüb Əfrāsiyāb *(Gazel 16, Mısra 3). [rüstəm-i dil,]*

rüstəm-i ṭəb': *Rüstem (gibi) mizacım.*

Rüstəm-i ṭəb'im olə tā məst-i cām
Fəth edə 'əqlim cəhānı təmām *(Mesnevi 5, Mısra 3). [rüstəm-i ṭəb'īm,]*

rüsvā: *Rezil, muhakkar.*

'Āləmlərə **rüsvālanub** Ḥəqq şūrından sevdālanub
Bülbül kimi şeydālanub bustānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 3). [rüsvālanub, -lan, -ub]*

Ümīdün kəsgilən Żū`ī ki sən tək rind ü **rüsvāyə**
Dögül mümkün vüṣālı bir onun tək pāk-ı dāmānun *(Gazel 149, Mısra 11). [rüsvāyə, -y, -ə]*

Qurı ad ilə dögül ḫān u bəg ü mollālıq
Ləfẓ içün mə'ni gərək yoḫsə gəlür **rüsvālıq** *(Mesnevi 6, Mısra 44). [rüsvālıq, -lıq]*

Ḫəṭṭündən olub 'āləm ara Ḫıżr hüveydā
İncīlə qəsəm etdi məni āḫırı **rüsvā** *(Muhammes 4, Mısra 16). [rüsvā,]*

'Āqibət qıldı məni **rüsvā** fəġānı köñlümün
Qalmayub hicrānə çün tāb u təvānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 1). [rüsvā,]*

rüsvā-yı ʿāləm: *Alemin rezili.*

Əz-bəs ki nālə qıldı firāqundə ey pərī
Rüsvā-yı ʿāləm etdi dil-i nā-təvān məni *(Gazel 227, Mısra 6). [rüsvā-yı 'āləm,]*

rütbə: *Derece, sıra, basamak.*

O **rütbədən** bu məqāmə nədən çatub sölə
'Ulūm ilən bəlī 'elm eyləyüb belə anı *(Kaside 23, Mısra 45). [rütbədən, -dən]*

rūy: *Yüz.*

Rūyun ṭəvāfınə gələcək Kə'bə vü Şəfā
Kūyun ziyārətinə məqām u Minā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 9). [rūyun, -un]*

Düşübdür ərğüvānī **rūyuvə** ol qarə gīsūlər
Dutubdur cənnətü`l-mə`vādə mə`vā sanki Hindūlər *(Gazel 57, Mısra 1). [rūyuvə, -uv, -ə]*

Desəm gülün ki ruḫ-ı alıña şəbāhəti var
Ġələṭ süḫəndi gülün **rūyıña** nə nisbəti var *(Gazel 78, Mısra 2). [rūyıña, -ı, -ñ, -a]*

Ləbün ẕövqi pərī-**rūyım** şərāb-ı nābdan gəlməz
Bu rövşən əmrdür kim nəş`ə-i mey ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 1). [rūyim, -im]*

Baḫun ol büt işinə **rūyınə** qoymuş zülfi
Kāfiri ḫāzən-i gəncīnə-i īmān etmiş *(Gazel 104, Mısra 3). [rūyinə, -i, -n, -ə]*

Mey-i gül-nārdan derlər olubdur lālə-gūn **rūyı**
Bunun rəşkilə köñlüm lālə nisbət dāğdār olmuş *(Gazel 108, Mısra 5). [rūyi, -i]*

Qovruldı köñül zülfüvi **rūyundə** görən dəm
Müslim necə beytu`llāh ara kāfiri görcək *(Gazel 117, Mısra 7). [rūyundə, -un, -də]*

Ol gün ki gözim Yūsifimün görmədi **rūyın**
Yə'qūb-ı ḥəzīn-nāləsin 'āləmdə pəs etdim *(Gazel 130, Mısra 3). [rūyin, -i, -n]*

Çoẖ etmə həvəs **rūyınə** ey cān u dil āẖır
Sāziş eləməz ẖār ilə ẖas nār yanındə *(Gazel 186, Mısra 5). [rūyinə, -in, -ə]*

Zülfün təki yoẖ sünbülə firdövs-i bərīndə
Rūyun kimi yoẖ bir gül-i ḥəmrā çəmən içrə *(Gazel 187, Mısra 6). [rūyun, -uñ]*

Sünbül-i zülfi tökülmüş **rūyınə** ol güllər ẖūn
Eylə kim əbr-i bəhārı mehr-i rəẖşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 3). [rūyinə, -i, -n, -ə]*

Qarə zülfün belə **rūyundə** gəzir āsūdə
Ḫülddən bəs deyülür Tarı qovub şeyṭānı *(Gazel 250, Mısra 7). [rūyundə, -un, -də]*

Āləmün **rūyə** tərəqqīliqi bundan tanı
Saña Yūsifdi gözəlliqdə ḥəbībim s̱ānī *(Gazel 250, Mısra 1). [rūyə, -ə]*

Çeşm ü zülf ü ẖəṭṭ ü ẖāl u **rūy**-ı alun ey ḥəbīb
Aldı bəndən 'əql ü hūş u ṣəbr ü ārām u şəkīb *(Gazel 18, Mısra 1). [rūy,]*

Nə yerdən ey pərī-**rūyum** köñüldə intiẓārun var
Ki pozdun əhl-i bəzmün ẖāṭirin sölə nə kārun var *(Gazel 46, Mısra 1). [rūyum, -um]*

Gecəm günüz tək olurdı şu'ā' rūyundan
O māh-**rūy** ilə həm-sāğər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 6). [rūy,]*

Gecəm günüz tək olurdı şu'ā' rūyundan
O māh-**rūy** ilə həm-sāğər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 5). [rūyundan, -uñ, -dan]*

Tā māh-**rūyun** 'əqrəb-i zülfündə görmüşəm
Bildim yəqīn budur qəmərdə Qur`ānımı *(Gazel 234, Mısra 9). [rūyun, -uñ]*

Bu müşkīn-mūy u nəsrīn-**rūy** tərsā-bəççələr bi`llāh
Alurlar dīni əldən bunlar ilə nə səyāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 7). [rūy,]*

Olur Żū`ī kimi Mūsā ġəm-i 'eşqünlə ẖākistər
Əgər Sīnā-yı kūyundə görə **rūyun** təcəllāsın *(Gazel 162, Mısra 10). [rūyun, -un]*

Rūyun mıdur ol zülf-i şikən-dər-şikən içrə
Yā lālə-i ẖədd-rūydı müşk-i ẖotən içrə *(Gazel 187, Mısra 1). [rūyun, -un]*

Rūyun bəyāżı məṭlə'-i ẖᵛurşīd-i āsmān
Ḫəṭṭün səvādı āyə-i Qurān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 5). [rūyun, -un]*

Żū`iyā məḥrəm edib zülfünə **rūyun** hər gün
Kāfiri ẖāzin-i gəncīnə-i īmān etdi *(Gazel 233, Mısra 11). [rūyun, -un]*

rūy-ı āl: *Pembe, al yanak.*
Ey **rūy-ı alı** rövże-i riżvān nişānəsi
Ḫiżr-i ẖəṭündi çeşme-i ḥeyvān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 1). [rūy-ı ālı, -ı]*

Ḫəṭṭ ü ẖālun **rūy-ı alundə** durubdur vəcḥi var
Tā ki dīn-i 'āşiqə hər ləẖẓə rəẖnə ṣalələr *(Gazel 48, Mısra 5). [rūy-i ālundə, -un, -də]*

rūy-ı mələk: *Melek yüzlü.*

Dil-cūy-ı pərī-**rūy mələk**-ṭəl'ət ü rə'nā
Gər kim enə firdövs-i bərīndən yerə ḥavrā *(Muhammes 4, Mısra 23). [rūy-ı mələk,]*

rūyintən: *İran şahlarından İsfendiyar`ın lakabıdır. Keyaniyan sülalesinden olup Zaloğlu Rüstem ile yaptığı savaşlarla ünlüdür.*

Bir beytə bir qəpik verələr mən də tā çəküm
Rūyintən ü Təhəmtəni meydānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 26). [rūyintən,]*

Oləsən Rüstəm-i dəstān vəyā **Rūyīntən**
Zāl-i gərdūndan ölüm zəẖmini āẖır görəsən *(Mesnevi 15, Mısra 23). [rūyīntən,]*

rūyintən: *İran şahlarından İsfendiyar`ın lakabıdır. Keyaniyan sülalesinden olup Zaloğlu Rüstem ile yaptığı savaşlarla ünlüdür; Tunç vücutlu.*

Əz-bəs ki ātəşīn-ruẖə yandurmısan məni
Zərdüşt vəqt olub məni **Rūyīntən** eylədün *(Gazel 164, Mısra 8). [rūyīntən,]*

rūz: *Gün, gündüz.*

Rūz u şəb birdi baña ġayd u səlāsil içərə
Mürğ-ı dil tā hamısı zülf ü ruẖ-ı yārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 7). [rūz,]*

Segāh-ı 'işrətivi pəncgāh elə şəb ü **rūz**
Ḥiṣār çəksön olur cümlə tārmār ẖarāb *(Gazel 29, Mısra 9). [rūz,]*

O çeşm-i məstüvə cānım o növ' ḥeyrāndur
Ki **rūz** [u] şəb ġəm-i 'eşqində dīdə giryāndur *(Gazel 81, Mısra 2). [rūz,]*

Şād oldılar əğyār vüṣālunlə həmīşə
Hicründə şəb ü **rūz** dil-əfkār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 6). [rūz,]*

Ruẖ u zülfün ẖəyālilə köñül hər **rūz** u şəb ġəmdən
Olubdur zār u sər-gərdān gəzər āvāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 5). [rūz,]*

Zülf ü ruẖsārı həvāsı ilə ẖˇoşdı ẖālım
Getcəgin **rūz** u şəbim leyl ü nəhārım getdi *(Gazel 248, Mısra 6). [rūz,]*

Ṣıdq ü iẖlāṣ ilə hər ṣübḥ ü məsā Ḫāliqdən
Rūz u şəb 'işrət ilə cānıvı saq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 4). [rūz,]*

rūzgār: *Zaman, devir, rüzgar.*

Gər **rūzgārdan** eləsöñ şəkvə 'āqibət
Rəsmin pozub edər mi bizə sāzkārlıq *(Gazel 111, Mısra 15). [rūzgārdan, -dan]*

rūzī: *Rızık, nasip, kısmet.*

Əgər şāhīnə hər gün eyləmək bir qan olub **rūzī**
Təğāfül birlə min min eyləmə hər gündə qan Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 5). [rūzī,]*

Görməyübən hīç kimsədən bir nicāt
Rūzīmiz āḫır oləcəq həm zəkāt *(Mesnevi 4, Mısra 30). [rūzīmiz, -miz]*

Yeyürəm ḫūn-ı cigər ḥəsrət-i lə'lüñə məgər
Ki qəżādan baña **rūzī** dil-i ṣəd pārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 10). [rūzī,]*

Bilməyürdüm nədi övżā'-ı cəhān pəst [ü] bülənd
Birinə ne'mət olub **rūzī** birinə niqmət *(Kaside 5, Mısra 8). [rūzī,]*

__**rūz-ı cəzā:**__ *Ceza, kıyamet günü.*

Żū`ī-i bī-çārə kim cāndan ġulāmındur sənün
Sər-bülənd eylə şəfā'ətlə onı **rūz-ı cəzā** *(Gazel 1, Mısra 8). [rūz-i cəzā,]*

Ḥəq səni ḫəlq eyləyübdür rəsm-na'mā li`l-'āləmīn
Şāfi'-i 'üṣyān əhl-i mə'ṣiyət **rūz-ı cəzā** *(Gazel 2, Mısra 6). [rūz-i cəzā,]*

__**rūz-i məḥşər:**__ *Mahşer günü, kıyamet günü.*

Mən yeyüb bəḫş eylərəm rāh-ı Ḥəqə ṣərf eylərəm
Rūz-ı məḥşərdə nəẓər qıl bāğ-ı cənnət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 8). [rūz-i məḥşərdə, -də]*

__**rūz-ı vəṣl:**__ *Kavuşma günü.*

Rūz-ı vəṣl ol şūḫə qurbān olmadun ey cān dəḫi
Şām-ı hicrān mən saña sanmə ki imdād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 5). [rūz-i vəṣl,]*

Şām-ı hicrün **rūz-ı vəṣlə** oldı təbdīl ey köñül
Gördüyüncə bārī ol mehr-i cəhān-ārā yüzin *(Gazel 148, Mısra 9). [rūz-i vəṣlə, -ə]*

Şām-ı hicrün **rūz-ı vəṣlə** oldı təbdīl ey köñül
Gördüyüncə bārī ol mehr-i cəhān-ārā yüzin *(Gazel 170, Mısra 9). [rūz-i vəṣlə, -ə]*

__**rūz-ı əvvəl:**__ *Ezel gün.*

Dögüldür ḫāṣiyət şəh-bāzə vəḥşət **rūz-ı əvvəldən**
Olub insān ilə ülfətdə dā`im tev`əmān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 13). [rūz-i əvvəldən, -dən]*

__**rūz-i əzəl:**__ *Ezel gün, başlangıç günü.*

Nə kūşiş eyləsə çatmaz murādə āḫırdə
O kəs ki **rūz-ı əzəl** ṭāli'i onun kəmdür *(Gazel 80, Mısra 14). [rūz-i əzəl,]*

Ey şūḫ saña **rūz-ı əzəl** yār mən oldım
Dām-ı sər-i zülfündə giriftār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 1). [rūz-i əzəl,]*

Yandursə əgər ot nədi təqṣīri fəqīrün
Bəs **rūz-ı əzəl** ondə ḥərārət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 34). [rūz-i əzəl,]*

Vəlī nə sūd ki mümkün dögül ziyād etmək
Nə şey` ki **rūz-i əzəldə** olub Ḫudā-dādə *(Kaside 18, Mısra 8). [rūz-i əzəldə, -də]*

__**rūzgār:**__ *Rüzgar, yel; Dünyânın içinde bulunduğu devir, zaman, vakit, dehr; Talih, baht.*

Dutub sipəh müjə-i Türkmān-ı qātildən
Açubdı ġārət içün **rūzgārə** dəst gözün *(Gazel 158, Mısra 6). [rūzīgārə, -ə]*

Ṣəbr eylə hər nə cövr gələ **rūzgārdən**
Vəqtün cəhənnəm etmə yanə yanə ağlama *(Gazel 5, Mısra 3). [rūzīgārdən, -dən]*

Dərd-i şərāb-ı ḫumda Fəlāṭūn ġubārıdur
Dövrān nə ḥāk gör gətürüb **rūzgārınə** *(Gazel 207, Mısra 12). [rūzīgārinə, -i, -n, -ə]*

Nāṣiḥ məẕəmmət etmə məni dərd-i 'eşqdə
Nə çārə **rūzgārdə** ḥökm-i qəżā ilə *(Gazel 213, Mısra 6). [rūzīgārdə, -də]*

Dərdā ki **rūzgārdə** bir yār qalmadı
Şəhr ü vəfā vü 'əṣrdə diyār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 1). [rūzīgārdə, -də]*

Dün 'əcz ilə soruşdım mən pīr-i 'əqldən
Bā'iş nədür bu ḥālə bugün **rūzgārdə** *(Kaside 19, Mısra 14). [rūzīgārdə, -də]*

Ancaq əmīr-i məmləkət-i cūd Əmīrḫān
Kim Ḥātəm-i zəmānədi bu **rūzgārdə** *(Kaside 19, Mısra 32). [rūzīgārdə, -də]*

Yā Rəb həmīşə belə olubdur mı **rūzgār**
Yā rūzgār imdi olub bu qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 13). [rūzīgār,]*

Yā Rəb həmīşə belə olubdur mı **rūzgār**
Yā **rūzgār** imdi olub bu qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 14). [rūzīgār,]*

Çoḫ çəkmə **rūzgār** ġəmin yoḫ var içün
Hīç kimsə çün bacarmadı bu rūzgār ilə *(Kaside 21, Mısra 27). [rūzīgār,]*

Çoḫ çəkmə **rūzgār** ġəmin yoḫ var içün
Hīç kimsə çün bacarmadı bu rūzgār ilə *(Kaside 21, Mısra 28). [rūzīgār,]*

Hər gün keçirdi 'işrət ilə **rūzgārımız**
Dil şād-kām u əldə mey-i ḫˇoş-güvārımız *(Müseddes 1, Mısra 13). [rūzīgārımız, -ımız]*

Cövr-i zəmānə möḥnət-i hicrān cəfā-yı yār
Żū`ī tək āḫır etdi qara **rūzgārımı** *(Gazel 228, Mısra 14). [rūzīgārımı, -ım, -ı]*

Nə yetsəm vəṣlə ārāmım nə hicrində qərārım var
Ḫudāvəndā nə bəd-ovqāt u müşkil **rūzgārım** var *(Gazel 50, Mısra 2). [rūzīgārım, -ım]*

Firāqə döndi mənim vəṣl-i yārım āḫırdə
Nə növ'lən keçəcək **rūzgārım** āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 2). [rūzīgārım, -ım]*

Mənim də istəyürəm mehrbān nigārım olaydı
Ki ẕövq-i vəṣli ilə yaḫşı **rūzgārım** olaydı *(Gazel 223, Mısra 2). [rūzīgārım, -ım]*

Ḥeyf keçdi **rūzgārım** hicr ilə yād ol zəmān
Kim ənīsim mūnisim yārım nigārım var idi *(Gazel 225, Mısra 7). [rūzīgārım, -ım]*

Bar`İlāhī bir də mən görrəm olə ol günləri
Kim vüṣāl-i yārdən ḫˇoş-**rūzgārım** var idi *(Gazel 225, Mısra 12). [rūzīgārım, -ım]*

__**rūzīgâr-ı dənī:**__ *Alçak zaman/devran.*

Çərḫ-i ġəddār **rūzgār**-ı dənī
Eyləyüb pāy-māl ġüṣṣə məni *(Mesnevi 2, Mısra 7). [rūzīgâr-ı dənī,]*

__**rūz-şümār:**__ *Gün sayan.*

Yandurur bəs ki məni hicr-i nigārım gecələr
Mənim olmuş deyəsən **rūz-şümārım** gecələr *(Gazel 72, Mısra 2). [rūz-şümārım, -ım]*

rūzə: *Oruç.*

Deyür danışməgilən Rusī **rūzə** bāṭil olur
Yəqīn ki kāfir olur qoysə başə şapqanı *(Kaside 23, Mısra 63). [rūzə,]*

rü`yā: *Rüya.*
Hər ṭavr eylədim bu ġəmə çārə tapmadım
Ẓāhirdə gəlmədün dəẖi **rü`yādə** gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 8). [rü`yādə, -də]*

rəb: *Allah.*

Nədəndi yā **Rəb** olub çərẖ-i kəc-mədār ẖarāb
Düşüb ṣəfādan olub bāğ u lālə-zār ẖarāb *(Gazel 29, Mısra 1). [rəb,]*

Yā **Rəb** nə olubdur səbəbi kim bu zəmāndə
İnsān arasındə hamı millətdə ẖəṭər var *(Gazel 42, Mısra 15). [rəb,]*

Yā **Rəb** nədi bā'iṡ belə dövrān dəgişübdür
Tə`ṡīr-i kəvākib məh-i tābān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 1). [rəb,]*

Bu cəhān yā **Rəb** haçan rövże-i riżvān oləcəq
Cəhl-i ẓülmət qutarub mə'dən-i ürfān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 1). [rəb,]*

Olu yā **Rəb** bu ki mən rövże-i riżvānə gedəm
Rāhət-i cānım içün ẖidmət-i cānānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 1). [rəb,]*

Yā **Rəb** kim olur 'ərżimi cānānə yetürsün
Dərd-i dilim ol ẖosrov-i ẖūbānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 1). [rəb,]*

Yā **Rəb** məni bu ḥāl ilə ẖilqət nöçün etdün
Hər gündə nəṣībim ġəm ü möḥnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 1). [rəb,]*

Görüb əndūh-ı hicrānı olur kim lüṭf edə ol məh
Görim düşsün onı yā **Rəb** mənim tək dərd-i hicrānə *(Gazel 192, Mısra 6). [rəb,]*

Cəhāndə kimsə belə ḥəsrət olmasun yā **Rəb**
Bu ḥəsrət ilə ki mən oldum iştiyāqundə *(Gazel 196, Mısra 3). [rəb,]*

Əğyāra verme dərd ü ġəmin ol pərīvəşün
Yā **Rəb** nəsīb-i dərdini qıl āşnālarə *(Gazel 201, Mısra 6). [rəb,]*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā ilə
Yā **Rəb** günim necə keçəcək bu həvā ilə *(Gazel 213, Mısra 2). [rəb,]*

Yā **Rəb** gələn bəhār ṣəfā-yı vüṣāl ver
Çün yetmişük kərəvət-i hicr ilə bu ilə *(Gazel 214, Mısra 15). [rəb,]*

İki ay var hilālə döndürübdür cismimi bu ġəm
Kim ol ẖᵛurşīd ilə yā **Rəb** nə gündür vüṣlət-imkānı *(Gazel 220, Mısra 10). [rəb,]*

Ḫəzān-ı hicrdə 'ömrim tükəndi ṣəd əfsūs
N`olurdı yā **Rəb** vəṣli ilə növ-bəhārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 10). [rəb,]*

Ya ol nigārdə yā **Rəb** olaydı mehr ü vəfā
Ya məndə muncə ġəmə ṭāqət ü qərārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 11). [rəb,]*

Dil-kişvərini etdi müsəẖẖər sipāh-ı ġəm
Yā **Rəb** tərəḥḥüm et yetür ol şəh-süvārımı *(Gazel 228, Mısra 10). [rəb,]*

Yā **Rəb** niyə dövrān belə bī-pā vü sər oldı
Vəż'i dolanub ḥāləti bəddən bətər oldı *(Gazel 239, Mısra 1). [rəb,]*

Āb u ātəşdi ləbün mey kimi gül bərgi üzi
Necə ustāddı yā **Rəb** bu ṣuvər-nəqqāşı *(Gazel 247, Mısra 12). [rəb,]*

Yā **Rəb** genə vüṣlət dəmi hicrānə dəgişdi
Gül-nār-ı şərābım dönübən qanə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 1). [rəb,]*

Yā **Rəb n`olı** bu Żū`ī-i şeydā görə bir də
Kim beyt-i ḥüzün bāğ u gülüstānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 17). [rəb,]*

Yā **Rəb** nədəndi cümləsi tə`ṡīrdən qalub
Cām-ı mey ü sürūr-ı ney ü çəng tār də *(Kaside 19, Mısra 11). [rəb,]*

Yā Rəb həmīşə belə olubdur mı rūzgār
Yā rūzgār imdi olub bu qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 13). [rəb,]*

Yā **Rəb** o qədīm 'əṣr o ləẕẕət hara getdi
Ḫəlq içrə olan 'eyş ilə 'işrət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 1). [rəb,]*

Var yüz söz ürəgimdə edə bilməm iẓhār
Olu yā **Rəb** o zəmān kim söləyəm hər nə ki var *(Mesnevi 9, Mısra 88). [rəb,]*

Yā **Rəb** olur mu bir də dönüb növ-cavān olam
Eyş [ü] nəşāt-ı ləẕẕət ilə kām-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 1). [rəb,]*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā ilə
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā ilə (Gazel 213, *Mısra 2). [rəb,]*

Kimün yā **Rəb** dönübdür mən kimi 'āləmdə iqbālı
Olubdur ārzū cāmı şərāb-ı vəṣldən ḥālī *(Tahmis 1, Mısra 11). [rəb,]*

Qalmub cəhāndə ẕərrə qədər ẕövq ilə ṣəfā
Yā **Rəb** təmām ləẕẕət-i dünyā nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 6). [rəb ,]*

Bu 'ərṣə qalmıyə ḥālī ḥərīfdən yā Rəb
Gəlüb gedübsə də ol şəh-süvār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 7). [rəb ,]*

Nə dīndür hansı məẕhəbindü yā **Rəb** kim səẖā əhlin
Səfāhət əhli derlər ṣāḥib-i eḥsān-ı ə'ṭāyə *(Gazel 212, Mısra 13). [rəb ,]*

Niyə yā **Rəb** belə bī-çārə vü ḥeyrān oldım
Bilmirəm çārəmi ḥeyrətlə pərīşān oldım *(Mesnevi 1, Mısra 11). [rəb ,]*

Yā **Rəb** olur mu bir də görəm ol zəmānəni
'Eyş ü nəşāṭ u ṣöḥbət-i çəng ü çəġānəni *(Müseddes 1, Mısra 25). [rəb ,]*

Ey nūr-ı ẕātı əvvəl hər mā-sivā 'Əlī
Mā təḥtə Rəb u **Rəb inə** ṭā'ət-nümā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 2). [rəb inə,]*

rəb -i cəlīl: *Ululuk ve celâl sâhibi, yüce, âli Allah.*

Elə əşẖāṣ istəyəndə dəlīl
Onə göstərdi dəẖi **Rəb -i cəlīl** *(Mesnevi 11, Mısra 88). [rəb - i cəlīl,]*

rədd: *Kabul etmeme, geri çevirme, geri döndürme.*

Edəndə məscidə də'vət bizi mü`əẕẕinlər
Su`ālı **rəddinə** yüz min bahānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 4). [rəddinə, -i, -n, -ə]*

Kürk-i ẖəftānı gərək **rədd** edə sərmātərin
Yoẖdı yolım ki edəm mən onə tā istiḥżār *(Kaside 6, Mısra 25). [rədd edə, -ə]*

rəfīq: *Arkadaş, yol arkadaşı, yoldaş.*

Şikāyət eyləyürdüm bir **rəfīqə** çərẖ-i kəc-rovdan
Məni nīşə fələk dərd ü ġəm ilə tev`əmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 13). [rəfīqə, -ə]*

Beytü`l-əḥzānə qədəm basdı kərəmdən nā-gəh
Bir **rəfīqim** ki ḥəbību`llāhə olmuş həm-nām *(Kaside 13, Mısra 8). [rəfīqim, -im]*

Nə ẕiməm [ü] nə pərəstār nə mūnis nə **rəfīq**
Dəm-bə-dəm dīdələrimdən dökübən qan oldı *(Kaside 17, Mısra 5). [rəfīq,]*

İmdi mənim də yaẖşı günim müstədām idi
Vafirqətā bu əṣrdə yoẖ bir **rəfīq** olan *(Muhammes 2, Mısra 24). [rəfīq,]*

Üftādələr əlin dutuban bir şəfīq olan
Ḩāşiyyəti ḥəlīm kəlāmı **rəfīq** olan *(Muhammes 2, Mısra 26). [rəfīq,]*

rəfīq-i həm-dəm: *Halden anlayan, yakın arkadaş.*

Rəfīq-i həm-dəm ü sāqī vü sādə vü bādə
Dəm ol dəm idi o dəmlər 'əcəb dəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 5). [rəfīq-i həm-dəm,]*

rəfīq-i müdām: *Daimi dost.*

Ṣəbā sölə özün ol ġāfil-i dil-āgāhə
Ki ġāfil olmə əḥibbādan ey **rəfīq-i müdām** *(Gazel 129, Mısra 22). [rəfīq-i müdām,]*

rəfīq-i müvāfiq: *Uygun/münasip arkadaş.*

Neçə **rəfīq-i müvāfiqlə** ṣəḥn-i gülşəndə
Sürūd-ı rūd ilə cām-ı şərābı āmādə *(Kaside 18, Mısra 3). [rəfīq-i müvāfiqlə, -lə]*

Neçə **rəfīq-i müvāfiqlə** əldə bādə-i gül-gūn
O gül-'iẕār cəfā-cūy-ı bādə-ẖ͏ᵛār gələydi *(Gazel 235, Mısra 3). [rəfīq-i müvāfiqlə, -lə]*

rəfīq-i qədīm: *Eski arkadaş.*

Nolubdı kim bu ṣifət məḥv olubdı ẖāṭirdən
Sənün **rəfīq-i qədīmün** bu Żū`ī-i kəm-nām*(Gazel 129, Mısra 10). [rəfīq-i qədīmün, -ün]*

rəfīq-i rūḥānī: *Uhrevi arkadaş.*

Ḥəqīqət 'āləmi içrə bərādər-i cānı
Ṣədāqət 'āləmi içrə **rəfīq-i rūḥānī** *(Mesnevi 13, Mısra 4). [rəfīq-i rūḥānī,]*

rəfīq-i şəfīq: *Şefkatli arkadaş.*

Hanı behiştdə ol şūẖ tək **rəfīq-i şəfīq**
Ki mūmiyā-yı fərəḥdür qulūb-ı nā-şādə *(Gazel 206, Mısra 11). [rəfīq-i şəfīq,]*

rəftār: *Gidiş, yürüyüş. Davranış şekli, hareket tarzı.*

Çərẖ-i kəc-rov ki bizimlə belə **rəftārı** olub
Bundan əqdəm iki ildi nə ṣifət kārı olub *(Gazel 32, Mısra 1). [rəftārı, -ı]*

Şimşād u sərvini qoparun güllərin pozun
Hər bāğdə o sərv ki **rəftārə** gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 12). [rəftārə, -ə]*

Köñlüm aldı bilməyürəm hansı **rəftārun** sənün
Çeşm-i məẖmūrun sənün yā zülf-i ṭərrārun sənün *(Gazel 179, Mısra 1). [rəftārun, -un]*

rəfūkār: *Terzi, giysi yapan, ören.*

Kāmil külāh-dūz u **rəfūkārlar** onı
Tā bir külāh tikdi çəküb rənc-i bī-şümār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 7). [rəfūkārlar, -lar]*

rəğbət: *İstek, arzu, alâka, meyil, teveccüh.*

Ṣanmə kim ol bādə`-i gül-fāmə vardur **rəğbətim**
Köñlümi qan içməgə hicründə mu'tād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 3). [rəğbətim, -im]*

rəh: *Yol.*

Bu ẖākī-**rəh** ki üstündə gəzərsən çoẖ fəẖārətlə
Təṣəvvür eylə hər bir məsti bir Kāvūs bir Cəmdür *(Gazel 41, Mısra 9). [rəh,]*

Hər ẕərrə ẖāk bir ṣənəmün al yuvaqıdur
Fərş-i **rəh** olmuş imdikinün rəh-kənārınə *(Gazel 207, Mısra 16). [rəh,]*

Piyādə **rəḥ** dönüb bu dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər fīl olsə ġəm yoẖ sən təki şāh-ı cəhānım var *(Kaside 7, Mısra 33). [rəḥ,]*

Ẓülmāt-ı ġəflət içrə idi ẖəlq nā-gəhān
Ḩiżrə **rəh** oldı çeşme-i ḥeyvānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 6). [rəh,]*

Zū`i bəḥr-i səẖā Səlīm Bəg kim
Pāy-ı pūsınə **rəh**-sipār oldun *(Kaside 16, Mısra 20). [rəh,]*

rəhā: *Bolluk, genişlik.*

O kəs kim 'ārif ü fāżildi görməz
Ġəm ü fəqrün əlindən bir **rəhālıq** *(Gazel 112, Mısra 6). [rəhālıq, -lıq]*

rəh-bər: *Yol gösteren, kılavuz, delil.*

Sikəndər tək bəlā ẓülmātı içrə qalmışam ḥeyrān
Vüṣāl-i çeşme-i ḥeyvānə Hiżrim **rəh-bərim** yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 8). [rəh-bərim, -im]*

Budur bundan səvā yoẖdur vüṣāl-i yārə bir çarə
Ṭərīq əhlinə məqṣūdə yetüşməkçün bu **rəh-bərdür** *(Gazel 88, Mısra 6). [rəh-bərdür, -dür]*

rəh-güzār-i ẓülm: *Eziyet yolunu gezmekten, sıkıntı vermekten.*

Əl üz ey məh cəfādan **rəh-güẕār-ı ẓülmdən** pā çək
Nə cövr et 'āşiq-i zārə nə fəryādından īzā çək *(Gazel 116, Mısra 1). [rəh-güẕār-i ẓülmdən,]*

rəh-i 'eşq: *Aşk yolu.*

Rəh-i ʻeşqündə nə cürm eyləmişdim kim məni saldun
Ḥəbībim muncə dərd ü möḥnət-i rənc-i firāvānə *(Gazel 192, Mısra 7). [rəh-i ʻeşqündə, -ün, -də]*

rəḥm: *Merhamet, acıma.*

Lüṭf etməsün baña nə ʻəcəb **rəḥm** eyləməz
Yüz gūsfənd əgər edə qəṣṣabə ilticā *(Gazel 11, Mısra 5). [rəḥm,]*

Sünbül təki bəlālarımı **rəḥm** qıl baña
Qoy ḫəlq eyləsün baña yüz töhmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 5). [rəḥm,]*

Mən bī-nəvāyə **rəḥm** elə ey sərv-qāmətim
Kim qalmayub firāqə dəḫi istiqāmətim *(Gazel 138, Mısra 1). [rəḥm,]*

Rəḥm et ey məh Żū`iyə möḥnət-i hicrün bugün
Qəṣd edübdir imdi cān-ı zār u nālān üstünə *(Gazel 203, Mısra 9). [rəḥm,]*

Cəfādan əl göti **rəḥm** eylə Żū`ī-i zārə
Şikəstə-i ələm-i rūzgār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 11). [rəḥm,]*

rəḥmān: *"Kâfir-mümin ayırmadan yarattığı bütün varlıklara merhamet eden, nîmet veren" anlamında esmâ-i hüsnâdan (Allah'ın en güzel isimlerinden)dır.*

Aldanmə dünyā-malınə həm cāhınə cəlālınə
Düş bir Ḥəqün ḫəyālınə **rəḥmānə** gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 10). [rəḥmānə, -ə]*

Ṣūrət-i vāqeʻəmə nār-ı cəhənnəm söləyür
Kūrdu zāhid oḫur āyə-sūrə-**rəḥmānı** ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 4). [rəḥmānı, -ı]*

rəḥmət oḫu-: *Dua etmek, memnuniyeti minnetle dile getirmek.*

Ḫˇoşā o şəḫşə ki Nūşirəvān-ı ʻādil tək
Həmīşə **rəḥmət oḫuyə** təmāmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 16). [rəḥmət oḫuyə,]*

rəhn-i cām-ı mey: *Şarap kadehi rehini.*

Növ-bəhārun yoḫdı zövqi cām u cībi ḫālīyə
Rəhn-i cām-ı mey olub çoḫ cübbə çuḫalar genə *(Gazel 217, Mısra 14). [rəhn-i cām-ı mey,]*

rəhn-i cāmə ḫirqəsi: *Hırka giysisini rehin bırakmak. Rintlerin hırka verip karşılığında içki alması.*

Nə pīr-i meykədə yanında ẕərrə eʻtibārım var
Nə **rəhn-i cāmə ḫirqəsicə** nə sīm u zərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 4). [rəhn-i cāmə ḫirqəsicə, -cə]*

rəh-nümā: *Yol gösteren.*

Āvārə çöllər içrə qalur idi ḥəşrə tək
Olmaydı Ḫiżrə lüṭflə gər **rəh-nümā** ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 10). [rəh-nümā,]*

rəḫnə: *Gedik, delik, dağınık.*

Zülfün saluban **rəḫnələr** īmānə ʻƏleykān
Kīn eyləmə ey şūḫ olum kīniñə sədqə *(Muhammes 4, Mısra 17). [rəḫnələr, -lər]*

rəh-zən-i īmān: *İman kesen, imanın haydutu.*

Dil ü cān görcəgin ol zülf-i siyāhın yüzdə
Bir birinə budı ol rəh-**zən-i īmān** dedilər *(Gazel 62, Mısra 6). [rəhzen-i īmān,]*

rəmīdə: *Ürkmüş, korkmuş.*

Rəmīdə etdün əgərçi ḫəṭā ilə məndən
Rəqībə bārī ol āhūnı etmə rām fələk *(Gazel 118, Mısra 7). [rəmīdə,]*

rəmz: *Merâmı üstü kapalı bir şekilde gizli bir yolla, îmâ ve işâretle anlatma. Bir şeyi akla getiren, o şeye delâlet eden nesne, işâret, resim, harf, kısaltma vb., sembol.*

Qəżādan olmısan ʻāləmdə sən özün mövcūd
Bu **rəmzi** bil dəḫi sirr-i qəżānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 6). [rəmzi, -i]*

Dəhənin sordum āb-ı rūsı ilə çeşmindən
Baña bu nüktəni bir **rəmz** ilə pünhān dedilər *(Gazel 62, Mısra 8). [rəmz,]*

Gər cənnət ü firdövsdür ʻāləm bu zəmāndə
Ṣəd-ḥeyf ki bir **rəmz** bilən ādəmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 6). [rəmz,]*

Żū`ī təmām qıl sözüvi ḫəlq təmr urur (?)
Bilməz kəlām **rəmzini** sölər Ḫudā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 42). [rəmzini, -i, -ni]*

Ziyādə fikrlərə düşmə anla bu **rəmzi**
Nə gücdə ḫəlq eləyüb Ḫəq əzəldən insānı *(Kaside 23, Mısra 15). [rəmzi, -i]*

İşārətlə **rəmz** ilə yazmış baña
Məgər bu söz yetməyübdi gūşuña *(Mesnevi 4, Mısra 59). [rəmz,]*

Nə qədri diqqət etdim ḫilqətimdən qanmadım ẕərrə
Bilür bu **rəmzi** Żū`ī ol ki sirr`ullāh-ı məḥrəmdür *(Gazel 41, Mısra 14). [rəmzi, -i]*

Vāʻiẓ gəlür mi məscidə gər pūl olmasə
Anlar bu **rəmzi** kimsə ki ṣāḥib-şüʻūrdur *(Gazel 74, Mısra 10). [rəmzi, -i]*

rəʻnā: *Güzel, hoş, latif, parlak, revnaklı.*

Açılmış gülşən içrə yüz gül ü **rəʻnā** nəzākətlə
Verübdür nāmiyə min zīb-i zīnətlər gülüstānə *(Kaside 22, Mısra 5). [rəʻnā,]*

Dil-cūy-ı pərī-rūy mələk-ṭəlʻət ü **rəʻnā**
Gər kim enə firdövs-i bərīndən yerə ḥavrā *(Muhammes 4, Mısra 23). [rəʻnā,]*

rənce: *İncinmiş, gönlü kırılmış.*

Qoydı cəhān içrə neçə bəd-niẓām
Ondan oldu **rənce** təmām ḫāṣṣ u ʻām *(Mesnevi 5, Mısra 12). [rənce,]*

rənc-i beydā: *Çöl zahmeti.*

Həvā-yı ləʻl-i ruḫsārından ey ḫun-gəştə köñlüm keç
Nə sūz-ı ātəş-i pünhānı gör nə **rənc-i beydā** çək *(Gazel 116, Mısra 4). [rənc-i beydā,]*

rənc-i bī-şümār çək-: *Sayısız zahmet çekmek.*

Kāmil külāh-dūz u rəfūkārlar onı
Tā bir külāh tikdi **çəkūb rənc-i bī-şümār** *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 8). [rənc-i bī-şümār çəküb, -üb]*

rənc-i sevdā: *Sevda, aşk eziyeti.*

Nə yād et ʻāriż-i gül-fām nə zülf-i pərīşānın
Nə ẖūnīn-əşk-rīz ol nə bəlā vü **rənc-i sevdā** çək *(Gazel 116, Mısra 6). [rənc-i sevdā,]*

rənc-i səfər: *Seferin zahmeti.*
Yā fəqr ü fāqə necədi yā sīm u zər nədür
Yā rāḥət-i Ḫiżir nədü **rənc-i səfər** nədür *(Muhammes 2, Mısra 10). [rənc-i səfər,]*

rəng: *Renk.*

Nə güldə var sürūr nə gülşəndə **rəng** bū
Ẕövq ü sürūr sāğər ü peymānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 3). [rəng,]*

Bülbüldə var nə nəğmə-sərālıq nə güldə **rəng**
ʻeşq ātəşinə yanmaqı pərvānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 7). [rəng,]*

Hər zülf olamaz rūḥ-fəzā zülfi tək anun
Hər **rəngi** siyəh nāfə-i müşk-i ẖotən olmaz *(Gazel 94, Mısra 8). [rəngi, -i]*

Sənsən bu cəhān Ḫāliqi məẖlūq təmāmı
Hər şəẖsdə bir **rəng** ilə ṭīnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 32). [rəng,]*

Rəngi qara idi şəb-i yeldā təki vəlī
Yüz min sitārə ẓāhir idi ondə āşikār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 5). [rəngi, -i]*

Buyurub şəẖṣ libās ilə hünərmənd olmaz
Rəngi ağ olmaq ilə duz gəlübən qənd olmaz *(Mesnevi 9, Mısra 30). [rəngi, -i]*

rəng-i ġəm: *Kederin rengi, nitelikleri.*

Sāqī gətür bəzmə mey-i Dərġəmi
Tā ki silə köñüldən **rəng-i ġəmi** *(Mesnevi 10, Mısra 10). [rəng-i ġəmi, -i]*

rəng-i qönçə: *Gonca (kırmızı) renk.*

Səbzlər güllər çəmənlər geyünübdür tāzədən
Zīb-i zīnətlər verüb ruẖsārə **rəng-i ġönçədən** *(Murabba 1, Mısra 6). [rəng-i qönçədən, -dən]*

rəngīn: *Parlak renkli.*

Görüb yüz dāğ bir ẖᵛurşīd içün min daşə baş urmaq
Olub **rəngīn**-cigər qan ilə bir lə'l-i ẖˇoş-āb olmaq *(Gazel 115, Mısra 8). [rəngīn,]*

rəqīb: *Rakip.*

Rəmīdə etdün əgərçi ẖəṭā ilə məndən
Rəqībə bārī ol āhūnı etmə rām fələk *(Gazel 118, Mısra 8). [rəqībə, -ə]*

Yüz min cəfāyə tāb u təvānım var ey nigār
Yoẖ görməgə **rəqīb** ilə sən māhı tāqətim *(Gazel 138, Mısra 6). [rəqīb,]*

Nə ġəm sənsiz gözüm gər giryədən ey māh kūr olsun
Rəqībimdir yüzün nəẓẓārəsindən qoy ki dūr olsun *(Gazel 150, Mısra 2). [rəqībimdir, -im, -dir]*

Rəqībi məḥrəm-i bəẓm etmisən məni məḥrūm
Ġəlaṭ sənün kimi bī-mehrə āşnā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 5). [rəqībi, -i]*

rəşẖə-i əlṭāf: *Lütufların damlası.*

Əgərçi yandı köñül çərẖi dūd-ı āhundan
Nə sūd **rəşẖə-i əlṭāf** yoẖdı māhundan *(Gazel 185, Mısra 2). [rəşẖə-i əlṭāf,]*

rəşk: *Kıskanma, haset.*

Ḫˇoşā o ʻāşiqə kim yārınun vəfāsı ola
Nə **rəşk**-əsīri nə hicrān-mübtəlāsı olə *(Gazel 10, Mısra 2). [rəşk,]*

Rəşkdən ölləm qılandə sən baña bī-dādlər
Kim olur ʻāləm saña ʻāşiq bu eḥsānun görüb *(Gazel 19, Mısra 11). [rəşkdən, -dən]*

Tā yüzün şaʻşaʻa-ı sāğər ü şəhbāyə düşüb
Rəşkdən ay ilə gün kūh ilə şəhrāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 2). [rəşkdən, -dən]*

Żū`īni **rəşk** həlāk etdi yenə anlamayub
Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər *(Gazel 62, Mısra 9). [rəşk,]*

Mey-i gül-nārdan derlər olubdur lālə-gūn rūyı
Bunun **rəşkilə** köñlüm lālə nisbət dāğdār olmuş *(Gazel 108, Mısra 6). [rəşkiylə, -i, -y, -lə]*

Ḫosrovā şəkkər-dəhənlər köñlüni Fərhād tək
Dağlayubdur **rəşk** ilə ol lə'l-i şīrīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 8). [rəşk,]*

Ləbün **rəşkilə** ancaq lə'l-i bağrı dönməmiş qanə
Ḥəd-i qan eyləyübdür köñlüni gül-bərg-i ẖəndānun *(Gazel 160, Mısra 7). [rəşkiylə, -i, -y, -lə]*

Rəşk edüb dövr-i fələk məndən ayırdı ʻāqibət
Dərd [ü] ġəm dəf'inə kim bir ġəm-küsārım var idi *(Gazel 225, Mısra 9). [rəşk,]*

Edeydük hər ṭərəfə seyr dəst dər-gərdən
Nəẓārəyə bizə **rəşk** ilə hər nigār gələydi *(Gazel 235, Mısra 6). [rəşk,]*

Ey ʻārişi məh zülfi siyəh qāməti ʻərʻər
Təlẖ oldı ləbün **rəşki** ilə bādə-i əḥmər *(Muhammes 4, Mısra 4). [rəşki, -i]*

rəşk-i bāğ u gülzār: *Gül bahçesi ve bahçenin kıskanma sebebi.*

Hər səḥər kim ey pərī-rū ʻərż-i ruẖsār eylədün
Kūçə vü bāzārı **rəşk-i bāğ u gülzār** eylədün *(Gazel 181, Mısra 2). [rəşk-i bāğ u gülzār,]*

rəşk-i buqrāt: *Bukrat`ın (Hippokrates) kıskançlığı.*

ʻElm ü ədəb ilə **rəşk-i Buqrāt**
Ḥikmətdə təlāmiẕündi Soqrāt *(Mesnevi 8, Mısra 19). [rəşk-i buqrāt,]*

rəsm: *Âdet, usûl; Tarz, şekil, biçim, üslûp.*

Pərtöv-i rūyun görüb nālān olur ʻāşiqlərün
Rəsmidür eylər fəğān itlər görəndə māh-tāb *(Gazel 16, Mısra 10). [rəsmidür, -i, -dür]*

Çeşmün etsə gər baña min cövr köñlüm inciməz
Rəsmdür bīmār edər əḥbābınə dā`im ʻətīb *(Gazel 18, Mısra 6). [rəsmdür, -dür]*

Gər səni gördükdə Żū`ī nālə eylər incimə
Rəsmdür fəryād edər gördükdə gülşən ʻəndəlīb *(Gazel 18, Mısra 10). [rəsmdür, -dür]*

Yoẖ ʻeybi Ḫiżr-i ẖəṭ dutə lə'lün kənārını
Ṭūṭī ġıẓāsı **rəsmdür** ʻāləmdə qənd olub *(Gazel 24, Mısra 10). [rəsmdür, -dür]*

Gəlməsün zāğ u zəġan gülşənə kim gül yeridür
Gül olan yer dəẖi bu **rəsmidi** bülbül yeridür *(Gazel 49, Mısra 2). [rəsmidi, -i, -di]*

Alcaqın köñlümi ʻeşqün qıldı bī-dād u sitəm
Rəsmidür təhdīd edər bir mülki kim sulṭān alur *(Gazel 59, Mısra 8). [rəsmidür, -i, -dür]*

Əgərçi āb-ı ḥəyāt olsə içmə nā-dānlə
Ki ʻāqibət əs̱əri cānə zəhrdür **rəsmdür** *(Gazel 80, Mısra 6). [rəsmdür, -dür]*

Gər rūzgārdan eləsöñ şəkvə ʻāqibət
Rəsmin pozub edər mi bizə sāzkārlıq *(Gazel 111, Mısra 16). [rəsmin, -i, -n]*

Məḥv olub ləfẓ-i ədüvvāt qutarə ḥīlə-i məkr
Şeyṭānət **rəsmin** atub cümləsi insān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 4). [rəsmin, -i, -n]*

Yār kəsdi āşnālıq **rəsmini** Żū`ī genə
Ẓāhir oldı şan oña dərd-i nihānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 17). [rəsmini, -i, -n, -i]*

Bəlā-yı hicrdə ancaq ləb-i cānān düşər yādə
Nöçün kim **rəsmidür** bu qorẖuluqdə cān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 2). [rəsmidür, -i, -dür]*

Gər ləb-i ləʻlüñə verdi Żū`ī cān ʻeyb eyləmə
Rəsmidür bu kim qılurlar cānı cānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 10). [rəsmidür, -i, -dür]*

Hər şey` kəm ü ziyād olur ʻāləmdə **rəsmdür**
Żū`ī nədən mənim də ġəmim bir kəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 13). [rəsmidür, -i, -dür]*

Şərīṭə rəsmdür əşʻārdə Żū`ī ədā qılmaq
Ki bu qānūnı əvvəldə ḥakīm-i nüktə-dān qılmış *(Kaside 11, Mısra 29). [rəsmidür, -i, -dür]*

__**rəsm-i dīrīn:**__ *Eski tarz, adet.*

Məqām-ı mehr ü məḥəbbətdə **rəsm-i dīrīndür**
Həmīşə ḥālət-i əḥbābı qılmaq istifhām *(Gazel 129, Mısra 23). [rəsm-i dīrīndür, -dür]*

__**rəsm-i dostliq:**__ *Arkadaşlık, arkadaşlık biçimi, usulü.*

Məgər ki belə olur **rəsm-i dostlıq** āẖır
Əyā şəhənşəh-i Ḫosrov rəhi vü şāh-ı qulām *(Gazel 129, Mısra 11). [rəsm-i dostliq,]*

__**rəsm-i məḥəbbət:**__ *Sevgi alameti.*

İnsān arasındə var idi **rəsm-i məḥəbbət**
Mūẕī-ḥeyivānə dönüb insān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 3). [rəsm-i məḥəbbət,]*

__**rəsm-i səḥā:**__ *Cömertlik geleneği.*

Rəsm-i səẖā vücūd-ı cəhāndən olubdı ṭeyy
Yoẖ bir nəfər bu ẖəlqün arasındə Ḥātəmī *(Gazel 243, Mısra 3). [rəsm-i səẖā,]*

__**rəsm-i ʻədālət:**__ *Hakkaniyet timsali.*

Nə şərʻ ü şərīʻətdə qalub rövnəq-i İslām
Nə **rəsm-i ʻədālət** var [o] dīvān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 14). [rəsm-i ʻədālət,]*

__**rəsm-nəʻmā li`l-ʻāləmīn:**__ *Alemler için mutluluk timsali.*

Ḥəq səni ẖəlq eyləyübdür **rəsm-naʻmā li`l-ʻāləmīn**
Şāfiʻ-i ʻüṣyān əhl-i məʻṣiyət rūz-ı cəzā *(Gazel 2, Mısra 5). [rəsm-nəʻmā li`l-ʻāləmīn,]*

__**rəsūl-i ʻürfānī:**__ *Bilgi sahibi peygamber.*

Nə olsə dəhrdə cəhlindən ʻelm əfẓəldür
Bunı ʻalən buyurubdur **rəsūl-i ʻürfānī** *(Kaside 23, Mısra 74). [rəsūl-i ʻürfānī,]*

__**rəsūl-i əmīn:**__ *Emin peygamber.*

Deməyüb bu sözi **rəsūl-i əmīn**
Sözimi bī-dəlīl eylə yəqīn *(Mesnevi 11, Mısra 59). [rəsūl-i əmīn,]*

__**rəsūlu`llāh:**__ *Nebi, peygamber.*

Ḫāliqi dəẖi **rəsūlu`llāhı** inṣāfdı kim
Nəfsdən ötri özündən belə bīzār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 17). [rəsūlullāhı, -ı]*

__**rəvā:**__ *Lâyık, uygun, yerinde, münâsip.*

Zəncīr-i tār-ı zülfünə çün çatmayur əlün
Ölsün **rəvādı** mən kimi dīvānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 4). [rəvādı, -dı]*

Cām-ı sər-şārı dönəm başıña sāqī mənə ver
Məndən özgə nə **rəvādur** bu ayağə dəgə əl *(Gazel 126, Mısra 6). [rəvādur, -dur]*

Ḫəṭṭüñ nə rəvā muṣḥaf-ı ruẖsārıña gəlmək
Bu rövşən olan āyətə təfs̱īr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 5). [rəvā,]*

Ḥəbībā bir özün fikr eylə gör āyā **rəvādur** mı
Çəkə bīgānələr ləẕẕət görəm mən min bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 5). [rəvādur, -dur]*

Nə **rəvādur** ki qoyə sən kimi bir lālə-ʻizār
Bu qədər dāğ-ı ələm Żū`ī-i ġəm-fərsāyə *(Gazel 194, Mısra 9). [rəvādur, -dur]*

Çəkməsin gūşə-i mey-ẖānəyə peymānə səni
Nə **rəvādur** deyələr zā`ir-i mey-ẖānə səni *(Gazel 226, Mısra 2). [rəvādur, -dur]*

Nə ẖᵛāhiş eylər idim məṭləbim olurdı **rəvā**
Ze-bəs ki kīsədə dīnār u dirhəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 9). [rəvā,]*

Maña Məcnūn desələr lā`iq olur ʻeşqündə
Nə **rəvādur** saña təşbīh eləyim Leylānı *(Gazel 250, Mısra 20). [rəvādur, -dur]*

Bir şānə çək ol zülf-i pərīşānə ʻƏleykān
Desəm nə **rəvā** gözlərün nərgis-i bīmār *(Muhammes 4, Mısra 32). [rəvā,]*

__**rəvā gör-:**__ *Uygun bulmak, münasip görmek.*

Möḥnət-i dərd-i firāqundə sənün ṭəʻnə-oẖı
Görmə ey şūẖ **rəvā** Żū`ī-i nālānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 10). [rəvā görmə, -mə]*

__**rəvān:**__ *Giden, yürüyen, akan, revan.*

Ṭaylasān ilə **rəvānı** buraẖıb burnus alım
Atuban səccəni zünnār u çəlīpāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 7). [rəvānı, -ı]*

Cānə meyl etsə idi Żū`ī gər ol ʻĪsā dəm
Ṣədqə hər dəmdə dil ü cānı **rəvān** eylər idim *(Gazel 144, Mısra 10). [rəvān,]*

Ḥəsəddən sudə tikmiş sərvini tā kim **rəvān** olsun
O gündən kim görübdür bāğbān sərv-i ḫurāmānun *(Gazel 160, Mısra 11). [rəvān,]*

rəvānə: *Giden, yürüyen, akan, revan.*

Āsūdə ḥāl u şūr u həzārān sürūr ilə
Qılsun **rəvānə** məskənüvə ol kərəm-şü'ār *(Kaside 9, Mısra 28). [rəvānə,]*

rəvāyət: *Rivayet, hikaye.*

Köñül fəsāne-i Məcnūn ḥekāyətündi sənün
Məẕāq-ı Ḫosrovə şīrīn-**rəvāyətündi** sənün *(Gazel 174, Mısra 2). [rəvāyətündi, -ün, -di]*

rəvāyət et-: *Rivayet etmek, anlatmak.*

Bir ḥədīs̱ etsə **rəvāyət** sənə bir fikr elə
Gör yaraşur mı desün ḥəqq-i peyəm-bər belə *(Mesnevi 9, Mısra 53). [rəvāyət etsə, -sə]*

rəviş: *Yürüyüş, gidiş.*

Çārə qıl məṭləbinə bu cigəri sūzānun
'Ərż edim ḫidmətivə tā **rəvişin** dünyānun *(Terci-bend 1, Mısra 4). [rəvişin, -in]*

rəviyyə: *Susuzluk giderici/gideren.*

Ondan olur 'əlāc genə dərd-i Żū`iyə
Yoḫdur səḫā **rəviyyəsi** gūşə kənārdə *(Kaside 19, Mısra 36). [rəviyyəsi, -s, -i]*

rəzīl: *Alçak, âdî, aşağılık, soysuz, hayâsız.*

Dünyā dutanda arturu **rəzīlə** həm vəbāl
Ḥəqqi ḫəyālə salmaqə qalmır dəḫi məcāl *(Muhammes 3, Mısra 37). [rəzīlə, -ə]*

rəzm: *Kavga, savaş, cenk.*

Bəzm həngāmı səḫāvətdədi qaān-ḫiṣlət
Rəzm əyyāmı şücā'ətdə Sikəndər-ḥəşmət *(Kaside 5, Mısra 40). [rəzm,]*

rə`īs-i ḫıṭṭə-i şīrvān: *Şirvan memleketinin başı.*

Edübdi oğlı içün cəşn-i ḫətnə āmādə
**Rə`īs-i ḫıṭṭə-i Şīrvān** Əs'ədullah ḫān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 18). [rə`īs-i ḫıṭṭə-i şīrvān,]*

rə`īs-i şəhr-i səḫāvət: *Cömertlik şehrinin emiri.*

Rə`īs-i şəhr-i səḫāvət əmīr-i mülk-i 'əṭā
Ki fəżldə dögi həmtā-yı Ḥātəm-i Ṭā də *(Kaside 18, Mısra 21). [rə`īs-i şəhr-i səḫāvət,]*

S

ṣabāḥ: *Yakın zamanda.*

Şəb düşin[i] eləyirdüm neçə yüz min əfkār
Ki **ṣabāḥ** qış gələcək necə keçər leyl [ü] nəhār *(Kaside 6, Mısra 2). [ṣabāḥ,]*

s̱ābit: *Açık, belli.*

Bu bəlā vāqe'əsin **s̱ābit** edir Kərb-i bəlā
O səbəbdən çəkübən āh-ı şərərbār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 31). [s̱ābit,]*

sābit ü səyyār: *Gezegenler.*

Nə yer olaydı nə göklər nə **sābit ü səyyār**
Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn nə belə 'āləm olaydı *(Gazel 244, Mısra 3). [sābit ü səyyār,]*

s̱ābitdür: *Sabit; Açık, belli.*

Əgərçi mey günāh olmaq bizə naṣṣ ilə **s̱ābitdür**
Vəlī yār ilə mey-nūş eləyüb əhl-i s̱avāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 9). [s̱ābitdür,]*

saç-: *Saçmak, serpmek, dağıtmak*

Gəlmişdi bəḥr-i nəẓmün fəvərānə ey Ġərīb
Saçmışdı hər ṭərəf neçə dür-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 2). [saçmışdı, -mış, -dı]*

Pərvīn **saçub** ey māh gözimdən gecə dā`im
Hicrində s̱ürəyyā kimi bī-dār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 3). [saçub, -ub]*

Əz-bəs ki əşk **saçdı** Züleyḫā ṣifət fələk
Şod dāmənəş ze-gerye por əz-dorr-e şāhvār *(Kaside 9, Mısra 3). [saçdı, -dı]*

ṣādiqü`l-qəvl: *Doğru sözlü.*

Mə'dən-i bəẕl-i 'əṭā mənbə'-i fəżl-i 'ürfān
**Ṣādiqü`l-qəvl** səḫī-ṭīnət [ü] bəḫşāyişə-kān *(Mesnevi 1, Mısra 30). [ṣādiqü`l-qəvl,]*

ṣādir: *Ortaya çıkmak, meydana gelmek, zuhur etmek.*

Saġġal uzun qurşaqını enni eyləmək
Hansındə ḥökm **ṣādir** olub dört kitābdan *(Gazel 178, Mısra 10). [ṣādir,]*

sādə: *Katıksız, halis; Yalın, parlak yanaklı sevgili.*

Gözətlə āḫirətün Żū`ī etməsün məğbūn
Səni bu bādə vü **sādə** bu ne'mət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 18). [sādə,]*

Rəfīq-i həm-dəm ü sāqī vü **sādə** vü bādə
Dəm ol dəm idi o dəmlər 'əcəb dəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 5). [sādə,]*

Hər bəzmdə ki 'āşiqə bir həm-dəm olmadı
Yüz bādə-**sādə** olsə o dəm bir dəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 2). [sādə,]*

sādə-ruh: *Süsü olmayan, üzerinde süsleme bulunmayan, yalın yanak.*

Hər **sādə-ruḫ** ey dil o büt-i sīm-tən olmaz
Hər səbz-i nümāyəndə bisāṭ-ı çəmən olmaz *(Gazel 94, Mısra 1). [sādə-ruḫ,]*

ṣâf: *Sıra, dizi; Halis, temiz.*

Dögi müjgān-**şafı** çeşmimdəki peykānlarıdur
Ki çıqub dişrə gözimdən cigərim qanı ilə *(Gazel 204, Mısra 3). [ṣafı, -ı]*

Zū`ī rıżā-yı Ḥəqqə olur **ṣāf** bəndəlik
Olmaz qəbūl ġeyrə təbərrādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 13). [ṣāf,]*

Ḥəq səni məẓhər qılub āynə-i ẕātınə
Āynəsi **ṣāf** olan göstəri cānānını *(Gazel 245, Mısra 8). [ṣāf,]*

Ṣāf idi 'əməl meykədədə imdi riyādan
Təsbīḥə qədəḥ məscidə mey-ḫānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 15). [ṣāf,]*

<u>ṣāğ:</u> *Diri, canlı; Sağlam; Saf, katışıksız.*

Ġərəz nə ẓülmülər etsön qəbūl-i ʻāşiqdür
Həmīşə **sağ** eləsün cānıvı Ḫudā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 6). [sāğ,]*

Kūy-ı yārə yüriyür ʻāşiq-i sādiq bi`llāh
Mār tək gər əzilüb kəlləsi **sağ** olmasə də *(Gazel 219, Mısra 4). [sāğ,]*

<u>saġġal:</u> *Sakal.*

Saġġal uzun qurşaqını enni eyləmək
Hansındə ḥökm ṣādir olub dört kitābdan *(Gazel 178, Mısra 9). [saġġal,]*

<u>saġınmə:</u> *Sanma, düşünme.*

Sağınmə bī-kəsəm ey şūḫ yoḫdı bir kimsəm
Bəlā vü möḥnət ü əndūh u ġəm sipāhımdur *(Gazel 53, Mısra 7). [sağınmə,]*

Kimün ki ʻeşq ələmindən köñüldə yārəsi var
Vüṣāl-i yārdən özgə **sağınmə** çārəsi var *(Gazel 87, Mısra 2). [saġınmə,]*

<u>sāğər:</u> *İçki kadehi.*

Yalquz bəhārdan nə çıḫar **sāğər** olmasa
Sāğər içində bādə-i cān-pərvər olmasa *(Gazel 6, Mısra 1). [sāğər,]*

Yalquz bəhārdan nə çıḫar **sāğər** olmasa
Sāğər içində bādə-i cān-pərvər olmasa *(Gazel 6, Mısra 2). [sāğər,]*

Nə güldə var sürūr nə gülşəndə rəng bū
Ẕövq ü sürūr **sāğər** ü peymānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 4). [sāğər,]*

Nə sūd ondan bəhār oldı əlimdə **sāğərim** yoḫdur
Əgər gülşəndi bəzmim bir gül üzlü dil-bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 1). [sāğərim, -im]*

Ḫ˘oşā o sākin-i mey-ḫānə olduğum günlər
Əlimdə **sāğər** ü peymānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 2). [sāğər,]*

Əlimdə **sāğər**-i bādə başımdə nəş`ə`-i cām
Gözimdə ʻāriż-i cānānə olduğum günlər *(Gazel 240, Mısra 10). [sāğər,]*

Nə ʻārifi ki **sāğərə** bəẕl ü ʻəṭā verə *(Muhammes 3, Mısra 47). [sāğərə, -ə]*

Təṣəvvür eyləmə kim tərk edim **sāğər** təmənnāsın
Gözimdən salmışam bi`llāh bāğ-ı ḫüld-i ḥavrāsın *(Tahmis 1, Mısra 17). [sāğər,]*

Nə sūd ondan bəhār oldı əlimdə **sāğərim** yoḫdur
Əgər gülşəndi bəzmim bir gül üzlü dil-bərim yoḫdur *(Gazel 66, Mısra 7). [sāğər-i bādə,]*

<u>sāğər-i bādə:</u> *Şarap kadehi.*

Bəhār olubdı cavānlıq düşüb genə yādə
Köñül dilər olə bəzmində **sāğər-i bādə** *(Kaside 18, Mısra 2). [sāğər-i bādə,]*

<u>sāğər-i ʻişrət:</u> *İçki, eğlence kadehi.*

Cām-ı ʻeyşim olacaqmış belə meydən ḫālī
Sāğər-i ʻişrəti ġeyrün dolacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 6). [sāğər-i ʻişrəti, -i]*

<u>sāğər-i mīnā:</u> *İçki kadehi şişesi.*

Bir əldə **sāğər-i mīnā** bir əldə ṭürrə-i yār
Təmām tār u dəf çəng cümlə āmādə *(Gazel 206, Mısra 3). [sāğər-i mīnā,]*

<u>sāğər-i ṣəhbā:</u> *İçki kadehi.*

Əldən yerə qoymazdı dəḫi zāhid ayağı
Gər ʻəks ṣalə **sāğər-i ṣəhbāyə** cəmālun *(Gazel 147, Mısra 8). [sāğər-i ṣəhbāyə, -y, -ə]*

<u>ṣāḥib:</u> *Bir şeyin mülkiyetini ve o şeyi istediği gibi kullanabilme hakkını elinde bulunduran kimse, mâlik. Herhangi bir şey üstünde mülkiyeti olan; herhangi bir niteliği olan kimse.*

Mollāyə **ṣāḥibi** deyə hər həftə bir ṣāhı
Vermüb o ṣāhını dutə āḫır ḫüṣūməti *(Kaside 2, Mısra 13). [ṣāḥibi, -i]*

Dəḫi īhām ilə qılmışdun inşā
Ki **ṣāḥib** əz-kələm həm qaḫ u alma *(Mesnevi 3, Mısra 26). [ṣāḥib,]*

Ḫān o kəsdür ki ḥəqīqətdə səḫāvətlə olə
Məʻrifət **ṣāḥibi** vəqtində şücāʻətlə olə *(Mesnevi 6, Mısra 50). [ṣāḥibi, -i]*

ʻElm ü ʻürfān olubdı bī-ʻizzət
İmdi pūl **ṣāḥibinədür** ḥörmət *(Mesnevi 11, Mısra 30). [ṣāḥibinədür, -i, -n, -ə, -dür]*

Oḫuyub yazmasə hər şey`dən o kimsə kəmdür
ʻElm **ṣāḥiblərinün** ḫāṭiri cām-ı Cəmdür *(Muhammes 5, Mısra 18). [ṣāḥiblərinün, -lər, -i, -n, -ün]*

Pozğundı Żū`i vəżʻ-i zəmānə qədīmdən
Gūyā ki ḫānə **ṣāhibi** bu ḫānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 14). [ṣāhibi, -i]*

Sənsən mənim **ṣāḥib**-vəlī-neʻmətim
Ḫəlq içində ʻizzət dövlət ḥörmətim *(Mesnevi 5, Mısra 85). [ṣāḥib,]*

Açar hər bir ḫəsīs-ədnāyə imdi
Fəżīlət ṣāḥibi dəst-i gədālıq *(Gazel 112, Mısra 4). [ṣāḥibi, -i]*

Bu bəzm-i ḫās qaryə-i Sābunçidə olub
Ev **ṣāḥibi** Ḫəlīl Bəg-i pür-şüʻūr idi *(Gazel 246, Mısra 14). [ṣāḥibi, -i]*

Riyādan ḫəlq içün qurmış neçə yüz dām-ı təzvīrin
Aparur cənnətə **ṣāḥib** olub firdövs-i əʻlāyə *(Gazel 212, Mısra 4). [ṣāḥib olub, -ub]*

<u>ṣāḥib-i dīvān:</u> *Büyük meclis sahibi.*

Ḥātəm ü ḥökmdən āvārə Süleymān düşübən
Ṣaḫr təḫt-i şərəfə **ṣāḥib-i dīvān** oləcəq *(Gazel 113, Mısra 10). [ṣāḥib-i dīvān,]*

<u>ṣāḥib-i dövlət:</u> *Makam/servet sahibi.*

Çoḫdı dünyādə əgər **ṣāḥib-i dövlət** nə gərək
Ḥāl bilməz gözəli istəməz əhl-i ʻişrət *(Kaside 5, Mısra 51). [ṣāḥib-i dövlət,]*

Dindirsön əgər adını bilməz kəsə ḥədsiz
Verdün gərəyin **ṣāḥib-i dövlət** nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 10). [ṣāḥib-i dövlət,]*

<u>ṣāḥib-i eḥsān-ı əʻṭā:</u> *Cömertçe veren, ihsan eden kimseler.*

Nə dīndür hansı məẕhəbindü yā Rəb kim səḫā əhlin
Səfāhət əhli derlər **ṣāḥib-i eḥsān-ı ə‘ṭāyə** *(Gazel 212, Mısra 14). [ṣāḥib-i eḥsān-ı ə‘ṭāyə, -y, -ə]*

ṣāḥib-i ‘elm: *İlim sahibi.*

Bu miṡālı söləyüb **ṣāḥib-i ‘elm** ü ‘ürfān
Sə‘dī ol kim onə ḥikmətdə yetüşməz Loqmān *(Mesnevi 9, Mısra 27). [ṣāḥib-i ‘elm,]*

Bir gör mü‘əllimi necə **ṣāḥib-i ‘elmdür**
Yā məktəbə nə növ‘ qılurlar ḥimāyəti *(Kaside 2, Mısra 17). [ṣāḥib-i ‘elmdür, -dür]*

ṣāḥib-i fıṭnət: *Fıtnat sahibi.*

Həm-dəmim ṣām [u] səḥər hər dəm **ṣāhib-i fıṭnət**
Bilməyürdüm nədi dünyādə bəlā vü möḥnət *(Mesnevi 1, Mısra 15). [ṣāhib-i fıṭnət,]*

ṣāḥib-i fəżīlət: *Dürüstlük/fazilet sahibi.*

Mü‘əllim ādəmə tapşur gəl oğluvı yoḫsə
Hər adı mollā dögül **ṣāḥib-i fəżīlətdən** *(Kaside 15, Mısra 66). [ṣāḥib-i fəżīlətdən, -dən]*

ṣāḥib-i güzīn: *Seçkin kişi.*

Ey **ṣāḥib-i güzīn** Ḥəmid ağa ki Kirdgār
Lütf ilə eyləmiş səni ‘āləmdə kām-kār *(Kaside 9, Mısra 31). [ṣāḥib-i güzīn,]*

ṣāḥib-i ‘izz ü ṣərəf: *Şeref ve değer sahibi.*

Hər dənī-ṭəb‘ələr ‘āləmdə olub dövlətmənd
Ṣāḥib-i ‘izz ü ṣərəf bī-sər ü sāmān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 8). [ṣāḥib-i ‘izz ü ṣərəf,]*

ṣāḥib-i ‘izz-i e‘tibār: *İtibar ününe sahip.*

Əlüvi dutdı bir kərəm kānı
Ṣāḥib-i ‘izz-i e‘tibār oldun *(Kaside 16, Mısra 16). [ṣāḥib-i ‘izz-i e‘tibār,]*

ṣāḥib-i qüdrət: *İktidar, kuvvet sahibi.*

‘ārifləri fəqr içrə ġəm ü ġüṣṣədə qoydun
Bī-mə‘rifəti **ṣāḥib-i qüdrət** nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 16). [ṣāḥib-i qüdrət,]*

ṣāḥib-i ‘ürfān: *İrfan sahipleri.*

O bəzmə cəm‘di ərbāb-ı ṡərvət ü dövlət
O bəzmə ḥāżır idi cümlə **ṣāḥib-i ‘ürfān** *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 26). [ṣāḥib-i ‘ürfān,]*

ṣāḥib-i zər: *Altın sahibi.*

Nə ḥāṣil şe‘rdən Żū`ī nə nəf‘i ḥikmət-i ‘elmün
Bu sā‘ət **ṣāḥib-i zər** hər hünər əhlindən ə‘lādur *(Gazel 40, Mısra 14). [ṣāḥib-i zər,]*

ṣāḥib-i ‘əmmāmə: *Emmame giyen, emmare sahibi.*

Bī-nəvā görəcəyin ‘əmmāməni başdan gedəcək
Nə desə **ṣāḥib-i ‘əmmāmə** bu taṣdīq edəcək *(Mesnevi 9, Mısra 38). [ṣāḥib-i ‘əmmāmə,]*

ṣāḥib-miknət: *Güç, kuvvet, kudret sahibi.*

‘Ərż qıl ḥālıvı ol ḫān-ı ‘əẓīmü`ş-ṣānə
Ki ‘ulūm u hünər ü fəżlədi **ṣāḥib-miknət** *(Kaside 5, Mısra 34). [ṣāḥib-miknət,]*

ṣāḥib-ṣü‘ūr: *Bilinçli, idrak sahibi.*

Vā‘iẓ gəlür mi məscidə gər pūl olmasə
Anlar bu rəmzi kimsə ki **ṣāḥib-ṣü‘ūrdur** *(Gazel 74, Mısra 10). [ṣāḥib-ṣü‘ūrdur, -dur]*

ṣāḥibü`z-zəmān: *Yaşadığı zamanın manevî sahibi.*

Gəl imdi vəqtidür ey **ṣāḥibü`z-zəmān** gəl gül
Fədā qədəmlərivə ey ‘ədālətün kānı *(Kaside 23, Mısra 89). [ṣāḥibü`z-zəmān,]*

ṣāḥib-‘əql: *Akıl sahibi.*

Getmiş niẓām-ı ‘əql də həm **ṣāḥib-‘əqldən**
Dīvānəliq şü‘ārı də dīvānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 11). [ṣāḥib-‘əqldən, -dən]*

sāḥir: *Büyü yapan, efsun ve sihirle uğraşan kimse, büyücü, sihirbaz.*

Əlimdə şīşə-i mey ol pərī baña təsḫīr
Hanı o dəm bu ṣifət **sāḥir** olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 8). [sāḥir,]*

saḫla-: *Biriktirmek, toplamak, korumak.*

Yüz ḫəzīnün də əgər olsə ölümdür āḫırı
Ḫərc qılmə **saḫla** fikr eylə səfāhət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 14). [saḫla,]*

Nöçün ‘ulūmə deyüb pis yazıq müsəlmānı
Gerüdə **saḫlamısan** indi sā`ir ümmətdən *(Kaside 15, Mısra 58). [saḫlamısan, -mı, -san]*

Zərə Ḫāliq deyürlər **saḫlayurlar** çoḫ ‘əzīz anı
Verüblər dīn evin bu küfr ilə tārāc-ı nə‘māyə *(Gazel 212, Mısra 9). [saḫlayurlar, -y, -ur, -lar]*

Nūḥ-ṭūfānını **saḫlardı** bugünçün Żū`ī
Gər bilirdi ki cəhāndə belə ṭūġyān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 13). [saḫlardı, -r, -dı]*

Getdi baña bir oḫ urub o şūḫ-ı tünd-ḫū
Tapşurdı yaḫşı **saḫlə** mənim yādgārımı *(Gazel 228, Mısra 4). [saḫlə,]*

saḫla bəlādan: *(İlahi) Beladan/kederden koru, muhafaza eyle.*

İlāhi **saḫla bəlādan** özini övlādın
Bu dərd ẕikrinə hər leyl hər nəhār oldım *(Kaside 12, Mısra 28). [saḫla bəlādan, -dan]*

ṣaḫr: *Hz. Süleymān`ın mührünü çalan ifrit.*

Ḥātəm ü ḥökmdən āvārə Süleymān düşübən
Ṣaḫr təḫt-i ṣərəfə ṣāḥib-i dīvān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 10). [ṣaḫr,]*

sāḥət: *Saha, alan, meydan, bahçe.*

Hansı **sāḥətdə** eşitdim ki var ondə fāżil
Müşkilim ḥəllinə dər-ḥāl çoḫ etdim sür‘ət *(Kaside 5, Mısra 17). [sāḥətdə, -də]*

Ṣād idi könül o **sāḥət** içrə
Hər ləḥẓədə ‘eyş ü ‘işrət içrə *(Mesnevi 7, Mısra 25). [sāḥət,]*

sāḥət-i dünyā: *Dünya meydanı.*

O behişti ki Ḫudāvənd qılub ẕikr ü bəyān

Eləyüb imdi bizə **sāḥət-i dünyādə** ‘əyān *(Mesnevi 15, Mısra 8). [sāḥət-i dünyādə, -də]*

sāḥət-i meydān: *Meydan alanı.*

Çoẖ sormagilən tövsən-i əş‘ārıvı Żū`ī
Lāl ol nəẓər et **sāḥət-i meydān** dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 24). [sāḥət-i meydān,]*

sāḥət-i şīrvān: *Şirvan yurdu/eli.*

Bəlī çıqsun nə günə **sāḥət-i Şīrvān** ẖəyālımdan
Kim ol gülşəndə bir Seyyid kimi şīrīn-zəbānım var *(Kaside 7, Mısra 17). [sāḥət-i şīrvān,]*

Ey ẖəstə köñül **sāḥət-i Şīrvānə** yolun yoẖ
Ey bülbül-i bī-çārə gülüstānə yolun yoẖ *(Gazel 36, Mısra 1). [sāḥət-i şīrvānə, -ə]*

Nīrānə bədəl oldı baña rövże-i riżvān
Şəhrā-yı Muğān **sāḥət-i Şīrvānə** dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 4). [sāḥət-i şīrvānə, -ə]*

ṣā`im: *Oruç tutan (kimse), oruçlu.*

Gecələr qā`im olub gündüz oləsən **ṣā`im**
Yoẖsə həm-ṣöḥbətüvi müṭrib ilə tār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 5). [ṣāim,]*

sā`ir: *Öteki, başka, diğer.*

Nə nəşāṭı məclisün gər ondə cānān olmasa
Sā`ir ə‘żānun nə sūdı təndə gər cān olmasa *(Gazel 14, Mısra 2). [sāir,]*

sākin: *İkamet eden, oturan.*

Gözimdə ‘əks-i rūyun cilvə eylər çoẖ tə‘əccübdür
Necə **sākin** olubdur ātəş-i sūzəndə āb içrə *(Gazel 188, Mısra 4). [sākin,]*

sākin-i gūşə-i mey-ẖānə: *Meyhane köşesinin sakini.*

O gülün öpmek içün cām-ı ləb-i mey-gūnın
Sākin-i gūşə-i mey-ẖānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 4). [sākin-i gūşə-i mey-ẖānə,]*

sākin-i künc-i ġəmün: *Keder köşesinin sakini.*

Eyləməz meyl-i behişt üftādə-i ẖāk-i dərün
Sākin-i künc-i ġəmün seyr-i gülüstān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 10). [sākin-i künc-i ġəmün, -ün]*

sākin-i mey-ẖanə: *Meyhane sakini.*

Ey ẖᵛoş ol vəqt ki mən **sākin-i mey-ẖānə** idim
Başdə mey nəş`əsi həm məşrəb-i cānānə idim *(Mesnevi 1, Mısra 13). [sākin-i meyẖanə,]*

Ḫᵛoşā o **sākin-i mey-ẖānə** olduğum günlər
Əlimdə sāğər ü peymānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 1). [sākin-i mey-ẖānə,]*

Ḫᵛoş ol günlər ki biz məẖluqdan bīgānə olmuşduq
Qələndərvār dā`im **sākin-i mey-ẖānə** olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 2). [sākin-i mey-ẖānə,]*

sākin-i şərh: *Şehir sakini, şehirde yaşayan.*

Nə yaẖşı dəmlər idi **sākin-i şərh** olduqım günlər
Ḫəyālımdə sanurdum şəhri kim bir gülsitānım var *(Kaside 7, Mısra 7). [sākin-i şərh,]*

sal-: *Yaymak, sermek; Bırakmak, koymak, salmak.*

Kīn eyləmə ey şūẖ olum kīniñə sədqə
Zülfün **saluban** rəẖnələr īmānə ‘Əleykān *(Muhammes 4, Mısra 17). [salıban, -ıban]*

Nə çārə belə bu ‘āləm təmāmı cühhālə
Ki **saldı** ẓülmət-i cəhl içrə əhl-i īmānı *(Kaside 23, Mısra 68). [saldı, -dı]*

Göz yaşım bəs ki tökür ‘āləm ara qan sənsiz
Qandan āhır **salacaq** ‘āləmə ṭūfān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 2). [salacaq, -acaq]*

Salmasun nərgis-i məẖmūruva zülfün sāyə
Qoymə şāh-bāzə olə zāğ [u] zəġanın həm-sāyə *(Gazel 209, Mısra 1). [salmasun, -ma, -sun]*

Bu ḥālı fikr edəndə başımdan tütün çıẖar
Pūsīdə-pūstə **salur** āhım odı şərār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 12). [salur, -ur]*

Ümmü`l-ẖəbā`is oldı adun çünki **salmış**
Bābildə ol mələkləri zindānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 5). [salmış, -mış]*

Salmış ‘iẕār-ı alınə zülf-i siyāhını
‘Āşiq günini etməgə gūyā qara gəlüb *(Gazel 22, Mısra 3). [salmış, -mış]*

‘Āriżündən nūr oğurlar mərdüm-i çeşmim onı
Ḫāk tək ol ḥəlqə-i zülf içrə **sal** zindānə dut *(Gazel 33, Mısra 6). [sal,]*

Odlarə əgər **saldısə** Nəmrūd vəlīkən
Nār oldı Birāhīmə gülüstān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 9). [saldısə, -dı, -sə]*

Şam‘-ı ruẖsārıñə meyl eylədi dīvānə köñül
Saldı gör kim özini ātəş-i sūzānə köñül *(Gazel 124, Mısra 2). [saldı, -dı]*

O gündən kim görüb ruẖsārıvı bī-pərdə ey məh-rū
Salur topraqlarə hər gün fələk ẖᵛurşīd-i ‘əẕrāsın *(Gazel 162, Mısra 4). [salur, -ur]*

Saldun ləbün kənārınə zülf-i siyāhıvı
Əngüştəri nəsībə-i Əhrīmən eylədün *(Gazel 164, Mısra 9). [saldun, -du, -n]*

Məcnūn eyləyüb məni **saldun** bu çöllərə
Leylā edüb mi bu sitəmi kim sən eylədün *(Gazel 164, Mısra 15). [saldun, -du, -n]*

‘Īsānı biyābānlarə **saldun** tək ü tənhā
Şam‘undə belə təẖt-i ḥökūmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 21). [saldun, -du, -n]*

Żū`ī yanuram şam‘ kimi hicrdə çünkim
Salmış yüzinün şövqi bir ātəş bədən içrə *(Gazel 187, Mısra 14). [salmış, -mış]*

Rəh-i ‘eşqündə nə cürm eyləmişdim kim məni **saldun**
Ḥəbībim muncə dərd ü möḥnət-i rənc-i firāvānə *(Gazel 192, Mısra 7). [saldun, -du, -n]*

Sölə ey bād-ı ṣəbā ol büt-i məh-sīmāyə
Ki **salubdur** məni məstānə gözün ġavġāyə *(Gazel 194, Mısra 2). [salubdur, -ub, -dur]*

Saldun həzār möhnətə ey çərẖ-i dūn məni
Sölə görim nə eylədim āyā saña genə *(Gazel 202, Mısra 5). [saldun, -du, -n]*

Urub çün bərg-i gül həm-rəngliq lāfın dodaġ ilə
Şəbā toprağə **salmış** hər yetən tapdar ayağ ilə *(Gazel 216, Mısra 2). [salmış, -mış]*

Bir ṭərəf ṣavt-ı bəlābil bir ṭərəf āvāz-ı tār
Ġülġül-i mīnā **salur** baḫ gör nə ġavġālar genə *(Gazel 217, Mısra 8). [salur, -ur]*

Şö'lə-i mey nə şərər cānıvə **salmış** kim olub
Şam'-ı mey-ḫānəni ṭəvf etməgə pərvānə səni *(Gazel 226, Mısra 5). [salmış, -mış]*

Əğyāra ilticā edərəm imdi hicrdə
Salmış nə gūnə günlərə gör āsmān məni *(Gazel 227, Mısra 4). [salmış, -mış]*

Etsön (?) də eylə tīr-i bəlāyə nişān məni
Salmə nəẓərdən ey büt-i nā-mehrbān məni *(Gazel 227, Mısra 2). [salmə, -mə]*

Məst ü məḫmūr gözün ġəmzə-i ḫadənglə nədür
Ṭuruqu`l-'eyndə dünyāyə **salur** pərḫāşı *(Gazel 247, Mısra 10). [salur, -ur]*

Ẓillət ilə āḫır **salur** ġurbətə
Ġurbət içrə yüz min ġəm u möḫnətə *(Mesnevi 4, Mısra 27). [salur, -ur]*

Bah gör nə növ' **saldı** qara günlərə köñül
Ḫāl-i siyāh u gīsū-yı ʿanbər-fəşān məni *(Gazel 227, Mısra 7). [saldı, -dı]*

Şəd-ḥeyf **saldı** firqətə dövrān-ı kəc-mədār
Ol məh bənimlə bir gecə həm-ṣöḥbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 3). [saldı, -dı]*

Bī-pūlluqdı bunları tə`s̱īrdən **salan**
Bir sirr varmış ol adı pūl zəhr-i mārdə *(Kaside 19, Mısra 17). [salan, -an]*

Səbzə **şalub** fərş-i zümürrüd yerə
Təḫt qurub gül qoyub əfsər sərə *(Mesnevi 5, Mısra 33). [şalub, -ub]*

Müjdə olsun kim gəlüb dünyāyə Nov-rūz bayramı
Fərş-i istəbrəq **salub** ṣəḥrāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 2). [salub, -ub]*

Ruḫsārıvə ol gün ki gözim qıldı nəẓārə
Lə'lün həvəsi **saldı** dil ü cānə şərārə *(Muhammes 4, Mısra 28). [saldı, -dı]*

Məni ki şəhrdən ey māh saldı āvārə
Bu gündə **eylədi** kəc-rov yəqīn təmām fələk *(Gazel 118, Mısra 3). [saldı, -dı]*

Başın kəsüb ayağə **sal** ol zülf-i pür-ḫəmi
Çün baş olur o yüzi qaradan ḫəṭā genə *(Gazel 202, Mısra 7). [sal,]*

Kāş 'āşiq saña olmaydım əzəldən ey māh
Salmayaydım başımı muncə ġəm-i ġovqāyə *(Gazel 209, Mısra 12). [salmayaydım, -ma, -y, -a, -y, -dı, -m]*

sal: *Yıl.*

Şəd-ḥeyf həft uduzdım [o] həftād **sālımı**
Bir fikr qılsa idim əgər mən [ki] mālımı *(Muhammes 2, Mısra 19). [sālımi, -ım, -i]*

İçüb mey məst olub nāz ilə bir sər-ḫ˅oş-ḫırām ilə
Ki tā şəd **sālə** zāhid əl götürsün pārsālıqdan *(Gazel 151, Mısra 4). [sālə, -ə]*

şal: *(Zarar) vermek.*

Ḫəṭṭ ü ḫālun rūy-ı alundə durubdur vəcḥi var
Tā ki dīn-i 'āşiqə hər ləḥẓə rəḫnə **şalələr** *(Gazel 48, Mısra 6). [şalələr, -ə, -lər]*

şal: *Giyinmek, örtmek.*

O məhə çadrə **salun** gecələr yanmaq içün
Şam'-ı ruḫsārınə pərvānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 9). [salun, -un]*

səlām: *Selam.*

Ṣəbā yetür mən-i dil-ḫəstədən dürūd u **səlām**
Ədəblə ḫāk-ı dərindən öpüb qılım ikrām *(Gazel 129, Mısra 1). [səlām,]*

Mən-i şikəstəyə səndən nə vəqtlərdi ki yoḫ
Nə qāṣid ü nə pəyām u nə kāğəẕ ü nə **səlām** *(Gazel 129, Mısra 14). [səlām,]*

Səlām olə saña ey şūḫ-ı dil-rübā Kāẓım
Həmīşə 'āşiqinə eyləyən cəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 1). [səlām,]*

Dilindən ol ṣənəmün bir **səlāmə** müştāqam
O māh-vəṣli dögül ārzū baña Żū`ī *(Gazel 142, Mısra 10). [səlāmə, -ə]*

Səlām olsun saña ey nūr-ı dīdə
Gül-i ḫ˅oş-bū olan bāğ-ı ümīdə *(Mesnevi 12, Mısra 7). [səlām,]*

Səlām olsun saña ey cān nihānı
Vücūdun köñlümündür mülk [ü] mālı *(Mesnevi 12, Mısra 9). [səlām,]*

Səlām olə saña ey bəḥr-i əḥsən-i əḫlāq
Səlām olə saña ey bərgüzīdə-i Ḫəllāq *(Mesnevi 13, Mısra 1). [səlām,]*

Səlām olə saña ey bəḥr-i əḥsən-i əḫlāq
Səlām olə saña ey bərgüzīdə-i Ḫəllāq *(Mesnevi 13, Mısra 2). [səlām,]*

Səlām olə saña ey fəżl-i mə'rifət kānı
Səlām olə saña ey Żū`ī-i ḫərin cānı *(Mesnevi 13, Mısra 5). [səlām,]*

Səlām olə saña ey fəżl-i mə'rifət kānı
Səlām olə saña ey Żū`ī-i ḫərin cānı (*Mesnevi 13, Mısra 6). [səlām,]*

Səlām olə saña ey tācdār-ı əhl-i vəfā
Səlām olə saña ey bərgüzīdə-i 'ürəfā *(Mesnevi 14, Mısra 1). [səlām,]*

Səlām olə saña ey tācdār-ı əhl-i vəfā
Səlām olə saña ey bərgüzīdə-i 'ürəfā *(Mesnevi 14, Mısra 2). [səlām,]*

Səlām olə saña ey fəżl-i dāniş-i rəh-bər
Səlām olə saña ey müqtədir -i əhl-i hünər *(Mesnevi 14, Mısra 3). [səlām,]*

Səlām olə saña ey fəżl-i dāniş-i rəh-bər
Səlām olə saña ey müqtədir -i əhl-i hünər *(Mesnevi 14, Mısra 4). [səlām,]*

Səlām olə saña ey fəżl-i mə'rifət kānı
Səlām olə saña ey Żū`ī-i ḫərin cānı *(Mesnevi 14, Mısra 5). [səlām,]*

Səlām olə saña ey fəżl-i mə'rifət kānı
Səlām olə saña ey Żū`ī-i ḫərin cānı *(Mesnevi 14, Mısra 6). [səlām,]*

Sәlāmdan sora ʻәczinlә ʻәrż-i ḥāl elә
Әgәrçi köñli olubdur mis̱āl-i sәng-i ruḫām *(Gazel 129, Mısra 5). [sәlāmdan, -dan]*

şalavāt: *Dualar.*

Ondә bāṭildi cümlә әʻmālun
Cümlә ṣavm **şalavāt** u әfʻālun *(Mesnevi 11, Mısra 56). [şalavāt,]*

salīb: *Haç.*

Zünnār ilә **salībi** qәbūl etdi zühdi tәrk
Sәn eylәdün bu işlәri Şәnʻānә ey şәrāb *(Gazel 15, Mısra 7). [salībi, -i]*

salın-: *Yürürken hoş bir eda ile sağa sola hafifçe meyletmek, hıraman olmak. Naz ve eda ile yürümek.*

Salınub ʻişrәt ilә mәn dә duʻālar eläyüb
ʻÖmrüvә dövlәtüvә tā nә qәdәr cānım var *(Kaside 6, Mısra 37). [salınub, -ub]*

sālūs: *İkiyüzlü, riyakār.*

Kibr ü ġiybәt ġәżәb ü zәrq ü riyā vü **sālūs**
Elәmәk görmәdügi әmrә şәhādәt zāhid *(Gazel 39, Mısra 11). [sālūs,]*

sām: *Şehnâme'de adı geçen, Nerîman'ın oğlu ve Zâl'in babası olan, kuvvetiyle bilinen, İran'ın efsanevî kahramanlarındandır.*

Hanı Bәhrām ü Sifәndār u Nәrīmān ilә **Sām**
Әsüb onlar ṭәrәfә gör nә ṣifәt şarşar-ı **Sām** *(Mesnevi 15, Mısra 19). [sām,]*

sāmān: *Servet, zenginlik.*

ʻĀlәmdә nә var isә tapub cümlәsi tәğyīr
Hәr şeydә qәdīmī sәr ü **sāmān** dәgişübdür *(Gazel 76, Mısra 16). [sāmān,]*

sāmān: *Düzen, âsâyiş, nizam.*

Şәbr qıl Żū`ī pәrīşān ḥālıvә şükr eylә kim
Hīç iş **sāmān** tapar mı tā pәrīşān olmasa *(Gazel 14, Mısra 10). [sāmān,]*

sāmān: *Tahılların tâneleri alındıktan sonra kalan sapları. Hayvanlara verilen yem.*

Yorulmış yabını sattım başımdan eylәdim ammā
Qalubdur üç taqar arpam dәḫi bir dam **samanım** var *(Kaside 7, Mısra 24). [samanım, -ım]*

sāmān: *Servet, para.*

Yazubәn bu sözi mәḫfī saña iẓhār elәdim
Öz ḫarābә evimә getmәgә qıl bir **sāmān** *(Kaside 14, Mısra 24). [sāmān,]*

sāmān: *Perişan olmak, dağılmak.*

Sәrvәrā qoymә qalam bī-sәr u **sāmān** nә zār
Kīsә bī-sikkә bәr u düşim bī-cübbә vü ḫ∨ār *(Terci-bend 1, Mısra 41). [sāmān,]*

Әzәl zәmāndә dә inşandә var idi çıplaq
Nә düşsә әhl qılurdı keçirdi **sāmānı** *(Kaside 23, Mısra 38). [sāmāni,]*

sām-süvār: *Sam yeli gibi hızlı ata binmiş kimse; Şehname`de adı geçen kahramanlardan olup Feridun zamanında yaşamıştır. Pehlivanlığı ve biniciliği ile meşhurdur.*

Gәr ağacdan yonasan göstәrәsәn **Sām-süvār**
Zū`ī vәqtindә gәlüb Fārs-ı meydān olmaz *(Gazel 90, Mısra 11). [sām-süvār,]*

Rüstәm-i Zābilī ḫәftānı olur Kābildә
Hәr kәsün dәst-rәsi olsә olur **Sām-süvār** *(Kaside 6, Mısra 14). [sām-süvār,]*

san-: *Zannetmek, sanmak.*

Düşәn bu qulzüm-i ʻeşq içrә ġәrq olur bi`llāh
Bu bәd müḫīṭdi kim **sanmayun** kәnārәsi var *(Gazel 87, Mısra 6). [sanmayun, -ma, -y, -un]*

Vәfādandur bu hәm **şanmun** kim eylәr bī-vәfālıqdan *(Gazel 151, Mısra 15). [şanmun, -m, -un]*

Yüzün ey mәh-liqā ol gīsū-yı pīç ü tāb içrә
Sanasan āftāb-ı ālәm-ārādur sәḥāb içrә *(Gazel 188, Mısra 2). [sanasan, -a, -san]*

Köñül verdim vәfālı **sanubәn** bir yārә bī-hūdә
Cәfā eylәn o bәd-ḫū bī-vәfā ḫūn-ḫ∨ārә bī-hūdә *(Gazel 200, Mısra 1). [sanubәn, -ıban]*

Bir dәm olmaz kim köñül әndūhdәn āzād olә
Eylә **sān** gökdәn yaqır möḥnәt mәn-i nālān içün *(Gazel 152, Mısra 4). [san,]*

Bu ʻәsrdә çün mәʻrifәti ʻeyb **sanurlar**
Çün belәdi iş fәhm ü fәrāsәt nә içündür *(Gazel 68, Mısra 15). [sanurlar, -ur, -lar]*

Sitārә **şanmә** fәlәkdә şәrār-ı āhımdur
Bu әmrә ātәş-i dil bir qәvī güvāhımdur *(Gazel 53, Mısra 1). [şanmә, -mә]*

Şәrābı **şanmә** ki vāʻiẓ belә mәẕәmmәt edәr
Şәrābә çatmaz әli lәfẓinә qәnāʻәt edәr *(Gazel 60, Mısra 1). [şanmә, -mә]*

Bu bәḫti qarәliqә ġeyrdәn sәbәb **sanmә**
Әzәl günündә yazan kātib-i qәżādandur *(Gazel 83, Mısra 5). [sanmә, -mә]*

Sanmә zāhid yetüşürsәn bu ʻәmәllә ḫüldә
ʻEşqdür şidq gәrәk mundә itәr mәkr ü ḥiyәl *(Gazel 126, Mısra 9). [sanmә, -mә]*

Şanmә kim ol bādә`-i gül-fāmә vardur rәğbәtim
Köñlümi qan içmәgә hicründә muʻtād eylәrәm *(Gazel 127, Mısra 3). [şanmә, -mә]*

Rūz-i vәṣl ol şūḫә qurbān olmadun ey cān dәḫi
Şām-ı hicrān mәn saña **sanmә** ki imdād eylәrәm *(Gazel 127, Mısra 6). [sanmә, -mә]*

Sanmә bī-hūşluqım bī-hūdә gördükdә yüzin
Alur ārāmımı bir ġәmzә-i pünhānı ilә *(Gazel 204, Mısra 11). [sanmә, -mә]*

Ṭūr-ı mәḥәbbәt içrә gәlim [ol] bәlā-keşә
Bir cüz`dә **san** nihān pür-әnvārdәn gәlüb *(Gazel 27, Mısra 8). [sān,]*

Nә yaḫşı dәmlәr idi sākin-i şәrh olduqım günlәr
Ḫәyālımdә **sanurdum** şәhri kim bir gülsitānım var *(Kaside 7, Mısra 8). [sanurdum, -ur, -du, -m]*

san: *Ululuk, azamet, mertebe; ün, şöhret.*

Bir neçә şāʻir ü qәlәndәr idük

Hər ṭərīq ü **sānə** māhir idük *(Mesnevi 2, Mısra 16). [sānə, -ə]*

Yol tapə bilməz kişi bədrəqəsiz məṭləbə
Gör nə san qəṭ‘ edər Kə‘bə biyābānını *(Gazel 245, Mısra 4). [sān,]*

san: *Sanki, güya.*

Tāb-ı meydən ruẖ-ı alındə ərəq dānəsi **san**
‘İqd-i pərvīn qırılub gökdə ruẖ-ı ayə düşüb *(Gazel 23, Mısra 7). [san,]*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim [ol] bəlā-keşə
Bir cüz`də **san** nihān pür-ənvārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 6). [san,]*

Fārsī vü Rūsī Firəng ‘Ərəb
Hər bir zəbān **şan dilid**ir cəvvāb *(Mesnevi 10, Mısra 40). [sān,]*

San kāfir idim imdicə imānə gəlmişəm
Yār-ı diyārdan keçüb āvārə olmuşam *(Muhammes 3, Mısra 19). [san,]*

Ẓāhirdə nāmədür vəlī bāṭin məşāmımə
Şan ṭəblə ṭəblə müşkdi Tātārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 8). [sān,]*

Yār kəsdi āşnālıq rəsmini Żū`ī genə
Ẓāhir oldı **şan** oña dərd-i nihānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 18). [şān,]*

sen: *"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.*

Gər etməsəydi cān ilə ẖidmət **saña** Məsīḥ
Qoymaz āsmān-ı çəhārumdə pā [‘Əlī] *(Kaside 1, Mısra 15). [saña, -a]*

Gedüb iẓhār elə ol sərvərə ḥāl-i zārun
Tā kifāyət edə hər nəḥv **saña** olsə mərām *(Kaside 13, Mısra 28). [saña, -a]*

Var bir məs`ələ-i müşkilim ḥəll eylə onı
Sañadur çünki həmīşə dil ü cānım qurbān *(Kaside 14, Mısra 4). [sañadur, -a, -dur]*

Olsə hər yerdə Żū`ī-i müżṭər
Saña məddāḥdur kəmīn çākər *(Mesnevi 2, Mısra 50). [saña, -a]*

Żū`ī **sañadı** Leyliyə Məcnūn ġəzəl-sərā
Hər gülşənün bir özgətəhər ‘əndəlībi var *(Gazel 44, Mısra 11). [sañadı, -a, -dı]*

şandūq-ı dil: *Gönül sandığı.*

Dəhānı sirrini **şandūq-ı dildə** məḫfī qılmışdım
Gözim fāş etdi āgəh olcaqın bu rāz-ı pünhānə *(Gazel 192, Mısra 3). [şandūq-ı dildə, -də]*

şanki: *Âdeta, güya; Tıpkı.*

Qurubdur Yūsif-i gül Mişr-i gülşən içrə bāzārın
Dutub cān nəqdin əldə **şanki** bülbüllər Züleyẖādur *(Gazel 40, Mısra 8). [şanki,]*

Rüstəm-i dil qəşdinə çeşmün çəküb müjgān oẖın
Şanki tīr-əndāzlar cəm‘ eyləyüb Əfrāsiyāb *(Gazel 16, Mısra 4). [şanki,]*

Ḥəlqə-i zülf-i siyəh ‘āriż-i gül-nārə düşüb
Lə‘ldür **şanki** dil-ihżārı içün nārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 2). [şanki,]*

Żū`iyā dövr-i məh-i ruḫsārına gīsūləri
Sanki gənc-i şāygān üstünə bir əjdər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 10). [sanki,]*

Dūzəẖ cəfāsını çəkənə **şanki** bir ẖəbər
Cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 11). [şanki,]*

Dūzəẖ cəfāsını çəkənə **şanki** bir ẖəbər
Cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhār dən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 3). [şanki,]*

Ḥeyf olə kim dəhrdə bir ẕāt-ı əkrəm qalmayub
Qalmayandə eylə ādəm **şanki** ‘āləm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 2). [şanki,]*

Düşübdür ərğüvānī rūyuvə ol qarə gīsülər
Dutubdur cənnətü`l-mə`vādə mə`vā **sanki** Hindūlər *(Gazel 57, Mısra 2). [sanki,]*

Ayə təşbīh eləyən ḥüsn-i ruẖ-ı cānānı
Oẖudı **şanki** ‘əbəş āyə-i Qur`ānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 6). [şanki,]*

Ey Yūsifim çü və‘de-i vəṣl eylədün baña
Yə‘qūbə **şanki** müjdə-i pīrāhən eylədün *(Gazel 164, Mısra 6). [şanki,]*

Ləb-i şīrīn şəkərbārıvə verdim köñlüm
Sanki oldım o gecə ẖosrov-ı dövrān yuẖudə *(Gazel 210, Mısra 6). [sanki,]*

Olmur köñül cərāḥətinə kimsədən ‘əlāc
Dārü`ş-şəfā-yı dəhrün itüb **sanki** mərhəmi *(Gazel 243, Mısra 6). [sanki,]*

Ġərəż görüb nāmədə bu müjdəni
Sanki ‘Īsā diriltdi bu mürdəni *(Mesnevi 4, Mısra 64). [sanki,]*

sāq: *Sağ, selamet.*

Ṣıdq ü iẖlāṣ ilə hər ṣübḥ ü məsā Ḫāliqdən
Rūz u şəb ‘işrət ilə cānıvı **saq** istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 4). [saq,]*

Şükr qıl Allāhə kim çıẖduq bəhārə **saq** əsən
Çünki cənnətdür qədəḥ-peymāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 15). [sāq,]*

saq ol-: *Sağ olmak, yaşamak, canlı olmak.*

Nə qədri **saq olı** ẖəlq içrə eḥtirām tapar
Öləndə qəbri olur mövqe‘-i ziyārətdən *(Kaside 15, Mısra 25). [saq olu,]*

saqal-: *İyileşmek.*

Ṭəbībā Żū`īnün dərdi **saqalmaz** dərd-i hicrāndır
Cəfā çəkmə ‘əlāc etmə belə bīmāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 9). [saqalmaz, -maz]*

saqar: *Cehennem.*

‘Ummāl-i təmām cismə gəlür yaẖşı yamandan
Bə‘żilərə firdövs-i bərīn bə‘żə **saqar** var *(Gazel 42, Mısra 18). [saqar,]*

sāqī: *İçki meclisinde içki dağıtan, kadehlere içki koyan kimse.*

Dur gözün qurbānı **sāqī** bir də mey-ẖānə dut
Ġəm ẖumārı pāy-māl etdi məni peymānə dut *(Gazel 33, Mısra 1). [sāqī,]*

Sāqī gözün nidāsı o cān-cövhərin gətür
Lüṭf et vücūdum etdi ġəm-i rūzgār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 11). [sāqī,]*

Gətür **sāqī** qədəḥ tā bilməyüm ʻāləm nə ʻāləmdür
Ki ləẕẕət bilməməkdür māvərāsı möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 41, Mısra 1). [sāqī,]*

Şərāb-ı nāb ey **sāqī** cəhān içrə o cövhərdür
Ki ondan ẓāhir eylər hər kəsün ẕātı nə gövhərdür *(Gazel 88, Mısra 1). [sāqī,]*

Ḫumārə dəgməyür **sāqī** ṣəfāsı verdigün cāmun
Əlim **dut** ol ayaġ ilə ki başında ḫumār olmaz *(Gazel 99, Mısra 3). [sāqī,]*

Ġəm-i hicr-i ləb-i dildārə nāfiʻ-bādədür Żū`ī
Ayağın **sāqīnün** öp bī-təvəqquf başə ṣəhbā çək *(Gazel 116, Mısra 12). [sāqīnün, -n, -ün]*

Baḫmamaq zāhid sözinə mey ayağın sāqīdən
Gülşən içrə gər ḥalāl u gər ḥarām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 3). [sāqīdən, -dən]*

Cām-ı sər-şārı dönəm başıña **sāqī** mənə ver
Məndən özgə nə rəvādur bu ayağə dəgə əl *(Gazel 126, Mısra 5). [sāqī,]*

Vüṣlət dəmidür **sāqī** gətür cām pey-ā-pey
Ḫeyr işdə gözim nūrı bu tə`ḫir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 9). [sāqī,]*

Ḫüm-ḫüm baña ver bādəni ey **sāqī** piyālə
Bu köhnə ḥərīfə belə bir bir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 11). [sāqī,]*

Nə **sāqī** vü nə mey-i ləʻl-fāmə müştāqam
Nə rāh-ı rūḥ-fəzāyə nə cāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 1). [sāqī,]*

Ol māh firāqı mənə yüz min ġəm olubdur
Sāqī hanı ġəm dəfʻinə peymānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 8). [sāqī,]*

Zəhr-i qātil baña ver **sāqī** demim ṣəhbādən
Qutarub rāḥət olum tā ki ġəm-i dünyādən *(Gazel 173, Mısra 1). [sāqī,]*

Əlündən alcaqın ey **sāqī** başdə şūr artdı
Nə var idi sənə qurbān sənün ayağundə *(Gazel 196, Mısra 5). [sāqī,]*

Gətür **sāqī** qədəḥ kim yandı cān bu zəhr-i bī-cāyə
Fədā cān u tənimdür doğrı rind-i bādə-peymāyə *(Gazel 212, Mısra 1). [sāqī,]*

Ver **sāqī** bādə tā içək ol māh-rū ilə
Bəlkə günāh ḫəṭṭi pozulsun bu su ilə *(Gazel 214, Mısra 1). [sāqī,]*

Ol ātəşīn-**şərābı** gətür sāqī Żū`iyə
Bəlkə günāh dəftəri bu sulə yuilə *(Gazel 214, Mısra 17). [sāqī,]*

Şəb-i firāqdə yārun ḫəyāl-ı çeşmi ilə
Həlāk eylədi **sāqī** humār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 8). [sāqī,]*

Fərāğət-i tən ü cān məstliqdədür **sāqī**
Gözün fədāsı olum hūşyār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 9). [sāqī,]*

Rəfīq-i həm-dəm ü **sāqī** vü sādə vü bādə
Dəm ol dəm idi o dəmlər ʻəcəb dəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 5). [sāqī,]*

Bəlā-yı hicr cəfā-yı rəqīb olmaydı
Şərāb u şāhid ü **sāqī** həmīşə bāhəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 8). [sāqī,]*

Gətür **sāqī** qədəḥ kim bir ġərībə dāstānım var
Bu çərḫ-i kīnə-pərdāzın əlindən əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 1). [sāqī,]*

Liyāġ-ı mey gətür **sāqī** məni ġəm pāy-māl etdi
Mənim şərḥ-i ġəm etməkçün zəbān-ı tərcümānım var *(Kaside 7, Mısra 3). [sāqī,]*

Mənim ʻömrimsən ey sāqī yetüşdim bəs ki mən cānə
Nədür fövt eyləmək vəqti gətür **sən** cām-ı peymānə *(Kaside 22, Mısra 1). [sāqī,]*

Ey sāqī əl-əlmān bana ḫüm-ḫüm şərāb ver
Tə`s̱īr eyləməz bizə peymānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 1). [sāqi,]*

Gözlərün ṣədqəsi cān **sāqī** ayağun ələ al
Dön pey-ā-pey genə bir şūr-ı cünūn başımə sal *(Mesnevi 1, Mısra 7). [sāqī,]*

Sāqī gətür cām-ı mey-i ḫᵛoş-güvār
ʻƏrż qılum dərd-i dilim hər nə var *(Mesnevi 4, Mısra 1). [sāqī,]*

Dur saña qurbān gəti **sāqī** şərāb
ʻÖmr keçir qoymə şitāb et şitāb *(Mesnevi 5, Mısra 27). [sāqī,]*

Sāqī gətür ol şərāb-ı nābı
Kim yetdi niṣābə ġəm ḥesābı *(Mesnevi 7, Mısra 1). [sāqī,]*

Ver **sāqī** baña şərāb-ı gül-nār
Kim dövr-i fələk edüb məni ḫār *(Mesnevi 8, Mısra 1). [sāqī,]*

Dövrə gəl dövrüvə qurbān tən u cān ey **sāqī**
Bədən-i mürdə içün rūh-ı rəvān ey **sāqī** *(Mesnevi 9, Mısra 1). [sāqī,]*

Dövrə gəl dövrüvə qurbān tən u cān ey **sāqī**
Bədən-i mürdə içün rūh-ı rəvān ey **sāqī** *(Mesnevi 9, Mısra 2). [sāqī,]*

Sāqī dayanmə ki gəlüb növ-bəhār
Cənnət-i mevʻūdı qılub āşkār *(Mesnevi 10, Mısra 1). [sāqī,]*

Sāqī gətür bəzmə mey-i Dərġəmi
Tā ki silə köñüldən rəng-i ġəmi *(Mesnevi 10, Mısra 9). [sāqī,]*

Tār-zən-i ḫādim ü **sāqī** nə var
Ḥāżır idi bəzminə leyl ü nahār *(Mesnevi 10, Mısra 27). [sāqī,]*

Nə ḥāṣil eyləmək ġəflət mənim tək mübtəlālardan
Kərəm qıl kəsmə **sāqī** iltifātun bī-nəvālardan *(Tahmis 1, Mısra 4). [sāqī,]*

Müqəyyəd oldı ol āzād gördügün köñlüm
Gözün fədāsı gətür **sāqī** cām-ı bādə-i nāb *(Tahmis 2, Mısra 6). [sāqī,]*

sāqī-i gül-çöhrə: *Gül yüzlü şarap dağıtan.*

Sāqī-i gül-çöhrə gətür cām-ı mey
Bərbət [ü] mizmār u dəf [ü] rūd u ney *(Mesnevi 5, Mısra 1). [sāqī-i gül-çöhrə,]*

sāqiyā: *Ey saki! Ey şarap dağıtan!*

Āb-ı ḥəyāt olsə də tər qılmanam ləbim
Cāmımdə **sāqiyā** mey-i ṣəḥbādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 4). [sāqiyā,]*

Ayağun ṣədqəsi başım əlim dut **sāqiyā** mey ver
Məḥəbbət bādəsindən Żū`ī tək başdə ḫumārım var *(Gazel 45, Mısra 9). [sāqiyā,]*

Sāqiyā mey ver ki yārə dərd-i dil iẓhār edim
Meydən özgə hīç kəs dil-sirrinə mərḥəm dögül *(Gazel 125, Mısra 7). [sāqiyā,]*

Sāqiyā dur gəti ol zādə-i Cəmşīd-i Cəmi
Ki gidərsün dil-i ṣəd-pārədən əndūh-ı ġəmi *(Mesnevi 1, Mısra 1). [sāqiyā,]*

Sāqiyā bir kərəm et durma gözün qurbānı
Bir iki cām ilə sərşār elə mən-nālānı *(Mesnevi 6, Mısra 1). [sāqiyā,]*

Sāqiyā ver şərāb-ı ʻürfāndan
Gəlmişəm təngə əhl-i əzmāndan *(Mesnevi 11, Mısra 1). [sāqiyā,]*

Sāqiyā dövrə gətür cām-ı mey-i gül-nārı
Gəti bir ḥālmə şərāb ilə dil-i bīmārı *(Mesnevi 15, Mısra 1). [sāqiyā,]*

sāqiyān: *Sakiler, şarap dağıtanlar.*

İşārə-dān neçə yüz **sāqiyān** bəẕlə-sərā
Kināyə-dān neçə yüz mütribān-ı ḫᵛoş əlḥān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 27). [sāqiyān,]*

saqqal: *Sakal.*

Enni qurşaqı uzun börki uzun **saqqalı**
Hər kəsün olsə odur məsnəd-i ʻelmə vālı *(Mesnevi 6, Mısra 21). [saqqalı, -ı]*

Ẓāhirən zīb verə qurşaq ʻəbā **saqqalə**
Məs`ələ vəqti qaçub bərk soḫulə qanqalə *(Mesnevi 6, Mısra 47). [saqqalə, -ə]*

ʻElm ü ʻürfān görəñ āyā yekə ʻəmmāmədür
Enni qurşaq u uzun **saqqal** uzun cāmədür *(Mesnevi 9, Mısra 22). [saqqal,]*

Fikr qılmır danışan bu sözi ʻəmmāmə dögül
Ya uzun **saqqal** ilə yā ki uzun cāmə dögül *(Mesnevi 9, Mısra 40). [saqqal,]*

Qurşaq ilə **saqqaldı** cümlə ʻüləmā
Hər dīndə bu minvāldı cümlə ʻüləmā (Rübai 1, *Mısra 1). [saqqaldı, -dı]*

sarāy: *Saray, konak, hâne.*
Gözim yaşın görübən ṭəʻnə-daşın atsa n`olə
Köñül **sarāyını** bu ṭərḥlə ʻimārət edər *(Gazel 60, Mısra 8). [sarāyını, -ı, -n, -ı]*

sarı: *-e doğru, taraf.*

Nigārā bir zəmān āḫır bizim **sarı** güẕār eylə
Ḫəzān-ı hicrimi vəṣl-i ruḫunlə növ-bəhār eylə *(Gazel 199, Mısra 1). [sarı,]*

Tez durubən ayağə bir at tapub
Cənnət sarı uçmaqa qanat tapub *(Mesnevi 4, Mısra 66). [sārı,]*

şarşar-ı ḥəvādis: *Şiddetli ve soğuk esen rüzgâr hadisesi, olayı.*

Qurudı nəḫl-i ṣəfā **şarşar-ı ḥəvādiṣ** ilə
Töküldi gör nə ṣifət bərg ü bārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 7). [ṣarṣar-ı ḥəvādiṣ,]*

şarşar-ı sām: *Şiddetli rüzgar.*

Hanı Bəhrām ü Sifəndār u Nərīmān ilə Sām
Əsüb onlar ṭərəfə gör nə ṣifət **şarşar-ı Sām** *(Mesnevi 15, Mısra 20). [ṣarṣar-i sām,]*

şat: *Bir malı veya mülkü para karşılığı elden çıkarmak.*

Get **sat** ʻəvāmə qəlb-i ʻəməl ʻārif istəməz
Vəhm eylə leyl-i ʻasʻas-ı yəvmü`l ḥesābdan *(Gazel 178, Mısra 11). [sat,]*

Var idi bir yabum kətdən gələndə şəhrə bu dəfʻə
Yoruldı yolda qaldı şattım onda bir pālānım var *(Kaside 7, Mısra 22). [şattım, -tı, -m]*

Yorulmış yabını **sattım** başımdan eylədim ammā
Qalubdur üç taqar arpam dəḫi bir dam samanım var *(Kaside 7, Mısra 23). [sattım, -tı, -m]*

Hər nəyimiz var idi ṣərf eylədük
Ev eşik **şatub** təmāmən yedük *(Mesnevi 4, Mısra 20). [ṣatub, -ub]*

şat: *Göstermek, yansıtmak.*

Zāhid baña **satmə** bu riyānı get özün sən
Żū`ī kimiyə ḥīlə vü təzvīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 13). [satmə, -mə]*

sataş-: *İstenmeyen bir duruma uğramak, tutulmak, bulaşmak.*

Demə zāhid ki tərk et sīm-bər-bütlər təmāşāsın
Bəni kim qurtarur Təñri **sataşdurmuş** bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 20). [sataşdurmuş, -dur, -muş]*

satun al-: *Satın almak.*

Bir ḥəbbəyə firdövs ü behişti **satun almaz**
Çün müştərī-i rövże-i riżvān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 7). [satun almaz, -maz]*

savāb: *İyi ve güzel davranışlar karşılığında Allah tarafından verilen mükâfat.*

Dīvānə olmaduqsə də bir məst olaq bārī
Tā kim muʻāf olaq bu günāh u **şavābdan** *(Gazel 178, Mısra 6). [ṣavābdan, -dan]*

savād: *Eğitim, yazıp okuma becerisi.*

Hər kəsün cüz`ī **savādı** olə həm tən-ḫᵛāhı
Mülk-i ʻelmün sölənür kim odı şāhənşāhı *(Terci-bend 1, Mısra 17). [savādı, -ı]*

savm: *Oruç.*

Ḥūr u cənnətdi sənün **şavm** u səlātun də ġərəz
Fikr qıl nəfsüvədür gör bu ʻibādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 19). [ṣavm,]*

Ramażān ayıdı bu mundə olur **şavm** u ṣəlāt
ʻƏməl-i ṣāleḥi hər ləḥẓədə təkrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 13). [ṣavm,]*
Cümlə **şavm** ṣalavāt u əfʻālun
Ondə bāṭildi cümlə əʻmālun *(Mesnevi 11, Mısra 56). [ṣavm,]*

şavt: *Ses, seda.*

Gözdə cəmāl-i yār qulağımdə **şavtını**

Əldə müdām cām-ı mey-i ərğüvān idi *(Gazel 242, Mısra 9). [şavtını, -ı, -n, -ı]*

şavt-ı belābil: *Bülbül sesi.*

Şavt-ı bəlābilə bədəl oldı nəfīr-i zāğ
Təqdīrdən baña bu bəlā ərməğan idi *(Gazel 242, Mısra 15). [şavt-ı belābilə, -ə]*

Bir ṭərəf **şavt-ı bəlābil** bir ṭərəf āvāz-ı tār
Ġülġül-i mīnā salur baḫ gör nə ġavġālar genə *(Gazel 217, Mısra 7). [şavt-ı bəlābil,]*

şavt-ı bülbül: *Bülbül sesi.*

Şavt-ı bülbül dönəcək belə nəfīr-i zāğə
Gül ü gülzār-ı cəhān ḫār-ı muğīlān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 13). [şavt-ı bülbül,]*

şavt-ı müğənnī tārə: *Şarkıcı ve tar sesi.*

Demürəm asma qulaq **şavt-ı müğənnī tārə**
Līk vəqtində gərək hər şey`i iẓhār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 7). [şavt-ı müğənnī tārə, -ə]*

şavt-ı zāğ: *Karga sesi.*

Nə gūşımə kədər gətürən **şavt-ı zāğ** idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 17). [şavt-ı zāğ,]*

sayāq: *Tarz, çeşit, gibi.*

'Ālim-i şā'irəm dərvīş ü fəqīr ü müżṭər
Hansı vəch ilə desön mən o **sayāq** istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 14). [sayāq,]*

şayd: *Av, avlama.*

Etdi ṣəyyād-gözi **şayd** dil-i 'uşşāqı
Ḥəbbəẕā ṣīr-şikār eyləyən āhūlarə baḫ *(Gazel 35, Mısra 5). [şayd,]*

Köñlümi **şayd** eylədi bir göz açıncə gözlərün
Eylə kim bir ṣayd-lāğərini iki tərlān alur *(Gazel 59, Mısra 5). [şayd,]*

Köñlümi ṣayd eylədi bir göz açıncə gözlərün
Eylə kim bir **şayd**-lāğərini iki tərlān alur *(Gazel 59, Mısra 6). [şayd,]*

Etdün siyāh çeşmün ilə **şayd** əhl-i dil
Āhūları nə seḥr ilə ṣīr-əfgən eylədün *(Gazel 164, Mısra 11). [sayd,]*

Dutan ey övc-i istiğnādə dā`im āşyān Şāhīn
Səni **şayd** eylər āḫırdə 'uqāb-ı āsmān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 2). [şayd,]*

Şayd etdi tāzədən dil-i əndūhuna kimi
Peykān-ı ġəmzədən o büt-i bī-vəfā genə *(Gazel 202, Mısra 3). [şayd,]*

Dögül bu dəhrdə ṣəyyādlıq qanūnī bi`llāhi
Ki **şaydın** tərk edüb dönsün havā üzrə məkān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 10). [şaydın, -ı, -n]*

şayd-ı pür-bəstə: *Tamamen bağlı av.*

Tīğ-i əbrülərün eylər məni ġəmdən āzād
Şayd-ı pür-bəstə 'əlācı dəm-i şəmşīrdədür *(Gazel 75, Mısra 4). [şayd-ı pür-bəstə,]*

şayd-ı tīz: *Hızlı av.*

Āzād o gün olur ġəm ü əndūhdən köñül
Kim **şayd-ı tīz** ol büt-i nā-meḥrbān olam *(Gazel 128, Mısra 8). [şayd-i tīz,]*

sāybān: *Gölgelik, büyük çadır.*

İlāhī eylə gün gündən füzūn 'ömrün cəlālın kim
Səḥāb-ı şəfqətin fərq-i cəhānə **sāybān** qılmış *(Kaside 11, Mısra 32). [sāybān,]*

şayqəl: *Cilâ.*

Sən təki bir gözəl olmaqlıqə nəqqāş-ı əzəl
Gecə gündüz məh ü ḫᵛurşīdə verür yüz **şayqəl** *(Gazel 126, Mısra 2). [şayqəl,]*

sāyə: *Komşu, denk; Gölge.*

Zülf-i müşkīn dögi ruḫsārınə həm-sāyə olan
Bāl-ı Cibrīldi ḫᵛurşīd üzinə **sāyə** düşüb *(Gazel 23, Mısra 10). [sāyə,]*

Cəhān bāğındə bir ḫˇoşgīdə nəḫlə bənzərəm mən kim
Nə bir şāḫım nə **sāyəm** nə şükūfə nə bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 12). [sāyəm, -m]*

Necə əğyārı görim mən ki ölürdüm ġəmdən
Gər görirdim ki düşüb **sāyə** gəzir yanı ilə *(Gazel 204, Mısra 6). [sāyə,]*

Salmasun nərgis-i məḫmūruva zülfün **sāyə**
Qoymə şāh-bāzə olə zāğ [u] zəġanın həm-sāyə *(Gazel 209, Mısra 1). [sāyə,]*

sāyə sal-: *Gölge vermek, gölgesini yansıtmak.*

Hər gecə yanur şam' kimi hicrdə Żū`ī
Tā ki **salə** bir gün başınə **sāyə** cəmālun *(Gazel 147, Mısra 10). [sāyə salə, -ə]*

sāz et-: *Düzenlemek, hazırlamak.*

Qədəm bas gülüstānə bāğ ara gör kim nə ṣūr ilə
Nəvālar **sāz edüb** 'uşşāq içün qumrī-i dīvānə *(Kaside 22, Mısra 8). [sāz edüb, -üb]*

Elə ḫəftān ki anı **sāz edər** ustād-ı Qūçān
Ərdəbil içrə o ḫəftānə dəḫi māhir var *(Kaside 6, Mısra 15). [sāz edər,]*

sāz et-: *Yapmak, dikmek.*

Rüstəm-i Zābilī ḫəftānı olur Kābildə
Hər kəsün dəst-rəsi olsə olur **Sām-süvār** *(Kaside 6, Mısra 14). [sāz edər, -ər]*

sāziş: *Karşılıklı anlaşma, birlik.*

Çoḫ etmə həvəs rūyınə ey cān u dil āḫır
Sāziş eləməz ḫār ilə ḫas nār yanındə *(Gazel 186, Mısra 6). [sāziş,]*

sāzkār: *Uygun, muvafık.*

Gər rūzgārdan eləsöñ şəkvə 'āqibət
Rəsmin pozub edər mi bizə **sāzkārlıq** *(Gazel 111, Mısra 16). [sāz-kārlıq, -lıq]*

sā`il: *Soru soran kimse.*

Dögül bu növ'lə cānım 'ulūm əhli gərək
Verə cəvāb mətīn **sā`ilə** ləyāqət ilə *(Kaside 20, Mısra 30). [sā`ilə, -ə]*

sā'ət: *An, zaman, vakit.*

Uçubdur mürğ-i rūḥım təndən ey dost
Olan **sā‘ət** mən ayru səndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 2). [sā‘ət,]*

Nə ḥāṣil şe‘rdən Żū`ī nə nəf‘i ḥikmət-i ‘elmün
Bu **sā‘ət** ṣāḥib-i zər hər hünər əhlindən ə‘lādur *(Gazel 40, Mısra 14). [sā‘ət,]*

Ḫudāvəndā nə bəd-**sā‘ətdə** məḫlūq olmuşuq biz kim
Ḫəlā`iqlər yanındə ẕərrəcə miqdārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 9). [sā‘ətdə, -də]*

sā‘ət-bə-sā‘ət: *Her saat, her an.*

Səlsəbīl-i bādədür rində təsəlsül gözləyüb
Dəm-bə-dəm **sā‘ət-bə-sā‘ət** ṣübḥ [ü] şām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 6). [sā‘ət-bə-sā‘ət,]*

segāh: *Azerbaycan klasik muğamlarından birinin adı.*

Dügāh-ı ṣübḥ ü şām içrə māni oldum ki şūr ilə
Səmā‘ eylərdi gūşum gəh **segāh** u gəh nəvā səndən *(Gazel 168, Mısra 14). [segāh,]*

segāh-ı ‘işrət: *Segah şenliği, dinlemeği. Segah: Mûsikîmizde segâh beşlisiyle hicaz dörtlüsünün birleşmesinden meydana gelen ve segâh perdesinde karar kılan en eski ve beğenilerek kullanılan bir birleşik makam.*

Segāh-ı ‘işrətivi pəncgāh elə şəb ü rūz
Ḥiṣār çəksön olur cümlə tārmār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 9). [segāh-ı ‘işrətivi, -iv, -i]*

seḥr: *Büyü.*

Gəh dutar ḫ˅urşīd-rūyın **seḥr** ilə gāhī açar
Necə cādūdur nigārım zülf-i müşkīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 5). [seḥr,]*

Nə **seḥr** edüb ki müjün kimi mərdümı ey gül
Edübdi dūdə-i çeşmündə pāy-bəst gözün *(Gazel 158, Mısra 3). [seḥr,]*

Etdün siyāh çeşmün ilə ṣayd əhl-i dil
Āhūları nə **seḥr** ilə şīr-əfgən eylədün *(Gazel 164, Mısra 12). [seḥr,]*

seḥr-i şe‘r: *Şiirin sihri, büyüsü.*

Şīrvān içrə bu gün Ḫaqānī-i şānī mənəm
Seḥr-i şe‘rimdən təmām Īrān u Tūrān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 8). [seḥr-i şe‘rimdən, -im, -dən]*

sen: *"Sen" ikinci tekil şahıs zamiri.*

Qıl şəfā‘ət Żū`ī-i miskīnə şāhım ḥəşrdə
Bir ġulām-ı rū-siyəhdür ṣidq-dildən çün **saña** *(Gazel 2, Mısra 10). [saña, -a]*

Neyləsün ‘āşiq **saña** dil verməsün ey məh-liqā
Hər nigāhun cān-sitān hər nāz u ġəmzün dil-firīb *(Gazel 18, Mısra 3). [saña, -a]*

Rəşkdən ölləm qılandə **sən** baña bī-dādlər
Kim olur ‘āləm saña ‘āşiq bu eḥsānun görüb *(Gazel 19, Mısra 12). [saña, -a]*

Məḥrəm gəl eylə lüṭf ilə kūyun Mināsınə
Kim cānın etməgə **saña** Żū`ī fədā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 14). [saña, -a]*

Bülbül ṣifət tərānə çəküb şūrə gəl köñül
Gül müjdəsi yəqīn **saña** gülzārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 4). [saña, -a]*

Bülbül ṣifət tərānə çəküb şūrə gəl köñül
Gül müjdəsi yəqīn **saña** gülzārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 10). [saña, -a]*

Fərz olubdur **saña** şeyṭān kimi lə‘nət zāhid
Bu ‘əməllər ki sənün var nə deyüm tūl u dirāz *(Gazel 39, Mısra 22). [saña, -a]*

Żū`iyā innə ġafūr āyəsinə bağlə ümīd
Etməsün qoy **saña** məḥşərdə şəfā‘ət zāhid *(Gazel 39, Mısra 30). [saña, -a]*

Qurbān **saña** şā‘ir gərək içsün mey-i gül-gūn
Sevsün dəḫi bir dil-bər ü dildārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 11). [saña, -a]*

Żū`ī **saña** müştāqdı ṣidq ilə köñüldən
Qurtar dəḫi bu ḥəsrət-i dīdārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 17). [saña, -a]*

Ḫāṭirim cəm‘ dögül tā **şaña** dərdim söləyüm
Bu pərīşān yüzi ol zülf-i mü‘ənbərdən sor *(Gazel 63, Mısra 7). [şana, -a]*

Yüz il ‘ulūm-ı ḥikməti cəm‘ eyləsön əgər
‘Āləm **saña** səfeh der [əgər] dövlət olmamış *(Gazel 105, Mısra 12). [saña, -a]*

Demədim mi **saña** kim zār u pərīşān olusan
‘Āşiq olmə o sər-i zülf-i pərīşānə köñül *(Gazel 124, Mısra 3). [saña, -a]*

Rūz-i vəṣl ol şūḫə qurbān olmadun ey cān dəḫi
Şām-ı hicrān mən **saña** sanmə ki imdād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 6). [saña, -a]*

Ey şūḫ **saña** rūz-ı əzəl yār mən oldım
Dām-ı sər-i zülfündə giriftār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 1). [saña, -a]*

Səlām olə **saña** ey şūḫ-ı dil-rübā Kāẓım
Həmīşə ‘āşiqinə eyləyən cəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 1). [saña, -a]*

O kimsələr ki **saña** cān fədā edər imdi
O gündə bircəsi qılmaz nəẓər saña Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 15). [saña, -a]*

O kimsələr ki **saña** cān fədā edər imdi
O gündə bircəsi qılmaz nəẓər saña Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 16). [saña, -a]*

N`oldı **saña** ki və‘de-i mu‘tādə gəlmədün
Qoydun bizi ḫarāb bu bər-bādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 1). [saña, -a]*

Belə inṣāf olur əḥbābını yād eyləməz əḥbāb
Saña āḫır bu ḫiṣlətdən yetər çoḫ çoḫ ziyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 8). [saña, -a]*

Bizdən **saña** nə fā`idə var bārī Ḫudāyā
Sən bizlərə yüz lüṭf-i kərāmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 27). [saña, -a]*

Şu‘ā‘-ı mey gərəkdür bəzm içün ḫ˅urşīd nə lāzım
Saña ḫ˅urşīd-i rövşən var ikən meh-tābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 8). [saña, -a]*

Saldun həzār möhnətə ey çərḫ-i dūn məni
Sölə görim nə eylədim āyā **saña** genə *(Gazel 202, Mısra 6). [saña, -a]*

Kāş ‘āşiq **saña** olmaydım əzəldən ey māh

Salmayaydım başımı muncə ġəm-i ġovqāyə *(Gazel 209, Mısra 11). [saña, -a]*

E'tibārı yuḫunun yoḫdı əgər ʻāləmdə
Ṣidqlə çünki gətürdim **saña** īmān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 8). [saña, -a]*

Zülfi tək oldı mı necə sin qara günlərün
Mehr etmə demədim **saña** hər məh-liqā ilə *(Gazel 213, Mısra 14). [saña, -a]*

Yūsifdən irs̱ ilə bu vəcāhət yetüb **saña**
Sənsən zəmānədə məh-i Kənʻān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 3). [saña, -a]*

Żū`ī nə eyləyübdi **saña** bilməzəm ki var
Hər baḫışundə qətlinə fərmān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 11). [saña, -a]*

Ṣəbr eylə gəl li-yəbluvəkum āyəsin oḫı
Żū`ī bu dərd bəlkə **saña** imtaḥān idi *(Gazel 242, Mısra 18). [saña, -a]*

Āləmün rūyə tərəqqīliqi bundan tanı
Saña Yūsifdi gözəlliqdə ḥəbībim s̱ānī *(Gazel 250, Mısra 2). [saña, -a]*

Bilsə idim nədi mənẓūr **saña** vəṣlün içün
Nəzr edərdim yoluzə dīn ilə həm īmānı *(Gazel 250, Mısra 9). [saña, -a]*

Bilmürəm hansı zəbānlə **saña** şərḥ eyləyüm
O sitəmlər ki baña etdi yüzün hicrānı *(Gazel 250, Mısra 11). [saña, -a]*

Maña Məcnūn desələr lā`iq olur ʻeşqündə
Nə rəvādur **saña** təşbīh eləyim Leylānı *(Gazel 250, Mısra 20). [saña, -a]*

Ey ş̱īr-i Kirdgār ki məcmūʻ-ı ənbiyā
Məḥşər güni **saña** edəcək ībtidā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 34). [saña, -a]*

Yazubən bu sözi məḫfī **saña** iẓhār elədim
Öz ḫarābə evimə getməgə qıl bir sāmān *(Kaside 14, Mısra 23). [saña, -a]*

Nədəndi mūẕī-i ḥeyvān tək tökürsən qan
Saña nə ḥāṣil olur belə qətl ü ʻġārətdən *(Kaside 15, Mısra 18). [saña, -a]*

Eşitdün imdi qoy övlādun eyləsün təḥṣīl
Saña çata iki dünyādə bāğ-ı cənnətdən *(Kaside 15, Mısra 64). [saña, -a]*

Çəkdigün qürbət-i ẕillət ü möḥünət getdi
Ġəm zimistānı **saña** bāğ-ı gülüstān oldı *(Kaside 17, Mısra 14). [saña, -a]*

Dedim ey dost nədür bir belə beḥcət ḫəbəri
Dedi şeʻr ol ki Ḫudādan **saña** eḥsān oldı *(Kaside 17, Mısra 16). [saña, -a]*

Qılandə ġeyrə cəfā öldürür məni qiryət
Yerindədür **saña** mən gərçi bī-vəfā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 2). [saña, -a]*

Sölə o ġönçə ləb ü növ-gülə vərəq-bə-vərəq
O sirrlər ki ġəmindən **saña** ṣəbā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 8). [saña, -a]*

Nə mümkündür **saña** bu Ẓū`ī-i zār
Qılə iḫlāṣını kāğızlə iẓhār *(Mesnevi 3, Mısra 19). [saña, -a]*

Dur **saña** qurbān gəti sāqī şərāb
ʻÖmr keçir qoymə şitāb et şitāb *(Mesnevi 5, Mısra 27). [saña, -a]*

İẓhār elədi dövr elə iqdām
Dövrān **saña** eyləyübdi ikrām *(Mesnevi 7, Mısra 32). [saña, -a]*

Ġüṣṣə baña çoḫ edüb sirāyət
İmdi **saña** eyləyim şikāyət *(Mesnevi 7, Mısra 72). [saña, -a]*

Tā ʻömr-i ṭəvīl elə İlāhī
Versün **saña** tāc-ı pādşāhı *(Mesnevi 8, Mısra 72). [saña, -a]*

Ḥəq **saña** ʻəql verübdür budur əqdi sənün
Ki bununlə verəsən fərqini hər nīk ü bədün *(Mesnevi 9, Mısra 55). [saña, -a]*

Hər nəḥv olə Żū`ī **saña** bəndədür
Duʻā-gūdur ḫidmətə pāyəndədür *(Mesnevi 10, Mısra 57). [saña, -a]*

Səlām olsun **saña** ey nūr-ı dīdə
Gül-i ḫ̌oş-bū olan bāğ-ı ümīdə *(Mesnevi 12, Mısra 7). [saña, -a]*

Səlām olə saña ey bəḥr-i əḥsən-i əḫlāq
Səlām olə **saña** ey bərgüzīdə-i Ḫəllāq *(Mesnevi 13, Mısra 1). [saña, -a]*

Səlām olə **saña** ey bəḥr-i əḥsən-i əḫlāq
Səlām olə **saña** ey bərgüzīdə-i Ḫəllāq *(Mesnevi 13, Mısra 2). [saña, -a]*

Səlām olə **saña** ey fəżl-i məʻrifət kānı
Səlām olə **saña** ey Żū`ī-i ḫərin cānı *(Mesnevi 13, Mısra 5). [saña, -a]*

Səlām olə **saña** ey fəżl-i məʻrifət kānı
Səlām olə **saña** ey Żū`ī-i ḫərin cānı *(Mesnevi 13, Mısra 6). [saña, -a]*

Kirām-ı ḫülqi ki vermiş **saña** bu növʻ Ḫudā
Ġulāmdur sənə hər yerdə var isə ʻürəfā *(Mesnevi 13, Mısra 9). [saña, -a]*

Səlām olə **saña** ey tācdār-ı əhl-i vəfā
Səlām olə **saña** ey bərgüzīdə-i ʻürəfā *(Mesnevi 14, Mısra 1). [saña, -a]*

Səlām olə **saña** ey tācdār-ı əhl-i vəfā
Səlām olə **saña** ey bərgüzīdə-i ʻürəfā *(Mesnevi 14, Mısra 2). [saña, -a]*

Səlām olə **saña** ey fəżl-i dāniş-i rəh-bər
Səlām olə **saña** ey müqtədir -i əhl-i hünər *(Mesnevi 14, Mısra 3). [saña, -a]*

Səlām olə **saña** ey fəżl-i dāniş-i rəh-bər
Səlām olə **saña** ey müqtədir -i əhl-i hünər *(Mesnevi 14, Mısra 4). [saña, -a]*

Səlām olə **saña** ey fəżl-i məʻrifət kānı
Səlām olə **saña** ey Żū`ī-i ḫərin cānı *(Mesnevi 14, Mısra 5). [saña, -a]*

Səlām olə **saña** ey fəżl-i məʻrifət kānı
Səlām olə **saña** ey Żū`ī-i ḫərin cānı *(Mesnevi 14, Mısra 6). [saña, -a]*

Bu şəfqət ilə mən-i zārı sər-firāz edəsən
Təmām dost dəḫi həm **saña** edə [bir] əḥsən *(Mesnevi 14, Mısra 20). [saña, -a]*

İmdi ki ḥāṣil olubdur **saña** bu ḫüld-i bərīn

Qoymə ey nā-ḫələf əldən çıḫə bu mā`-i ma'īn *(Mesnevi 15, Mısra 13). [saña, -a]*

Mānənd olə bilməz **saña** ey şūḫ-ı dil-ārā
Heyhāt sənün tək gələ dövrānə 'Əleykān *(Muhammes 4, Mısra 25). [saña, -a]*

sev-: *Sevgi beslemek, dostluk göstermek.*

Sevübdir bir cavān-ı nāzənin pīrānəsər köñlüm
Yanar şövq-i ruḫuylə nārə hər şām ü səḥər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 1). [sevübdir, -üb, -dir]*

Qurbān saña şā'ir gərək içsün mey-i gül-gūn
Sevsün dəḫi bir dil-bər ü dildārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 12). [sevsün, -sün]*

sevdā: *Heves, arzu, aşk.*

Gūşə-i çeşmün ilə zülfün edər sər-kūşi
Görünür kim genə bir tāzəcə **sevdāyə** düşüb *(Gazel 23, Mısra 4). [sevdāyə, -y, -ə]*

Götürmişdüq köñüldən nəng [ü] nām u 'ār **sevdāsın**
Diyār-ı 'eşqdə Məcnūn ilə həm-ḫānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 7). [sevdāsın, -sı, -n]*

Olmasun bir növ-gülün gīsūsı **sevdāsıylə** ḫār
Cəm' edün āḫır pərīşān bī-qərār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 5). [sevdāsıylə, -s, -ı, -y, -lə]*

Növ-bəhār oldı çəmən-pūş oldı ṣəḥrālar genə
Səbzələr tək qaynaşur başlardə **sevdālar** genə *(Gazel 217, Mısra 2). [sevdālar, -lar]*

Olubdur tāzədən dilim pərī-ruḫsār ḥeyrānı
Ki vardur zülf-i **sevdāsılə** yüz mən tək pərīşānı *(Gazel 220, Mısra 2). [sevdāsiylə, -i, -y, -lə]*

Ey dil yüzündə zülfünə çoḫ meyl eyləmə
Hər kəs bu günə eyləsə **sevdā** ziyān çəkər *(Gazel 61, Mısra 10). [sevdā,]*

'Āləmlərə rüsvālanub Ḥəqq şūrından **sevdālanub**
Bülbül kimi şeydālanub bustānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 3). [sevdālanub, -lan, -ub]*

sevdā: *Alışveriş.*

Əşk-i ḫūnīn içrə ġərqəm zülfüni dutmaq içün
Necə kim **sevdā** içün tācir çəkər dəryā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 4). [sevdā,]*

sevdā-yı məcnūn: *Deli aşk, divane sevda.*
Əgərçi ḥəsrət-i zülfünlə bir **sevdā-yı məcnūndur**
Görəndə 'ārizün ey məh olur dīvānətər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 5). [sevdā-yi məcnūndur, -dur]*

sevdā-yı sər-i zülf: *Saçın ucunun sevdası; Başındaki saçının sevdası.*

Sevdā-yı sər-i zülfüñə başın verən 'āşiq
Cāndan keçüb ol dəhrdə bīş ü kəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 5). [sevdā-yi sər-i zülfüña,]*

Olan dəmdə pərīşān gecələr **sevdā-yı zülfünlə**
Çəkən Leylā ġəmin Məcnūn-ı sər-gərdān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 5). [sevdā-yi zülfünlə, -lə]*

sevdāyə düş-: *Sevmek, aşık olmak.*

Çək cəzādur sənə dīvānə köñül mən demədim
Zülfünə bağlama dil **düşmə** belə **sevdāyə** *(Gazel 209, Mısra 6). [sevdāyə düşmə, -mə]*

seyir: *Bakma, izleme, temâşâ.*

Məfqūd olub 'ənqā kimi əhbāb-ı mürüvvət
Seyir eləsən 'āləmi hər yanə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 10). [seyir,]*

Dəm-ā-dəm cənnət-i rūyundə **seyr** eylər qara zülfün
Tə'əccüb 'əqli kəmlər söləyürlər zülfə kāfirdür *(Gazel 88, Mısra 7). [seyr,]*

Neylərəm gülşən [ü] gülzārı ki **seyr** etdükdə
Hər tərəf zāğ [u] zəġan bang-ı nümāyān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 11). [seyr,]*

Nə ḫ̌oşdur bir müvāfiq yār ilə gül-gəşt-i bāğ etmək
Gəzüb **seyr** eyləyüb hər yanə təfrīḥ-i dimāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 2). [seyr,]*

Meysiz bəhār u **seyr** ü ṣəfādan nə fā`idə
Bī-yār cām-ı rūḥ-fəzādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 1). [seyr,]*

Edeydük hər ṭərəfə **seyr** dəst dər-gərdən
Nəẓārəyə bizə rəşk ilə hər nigār gələydi *(Gazel 235, Mısra 5). [seyr,]*

Bāğ **seyrin** istəmün məndən firāqındə onun
Çünki ol gül-rūdı bāğ u būstānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 3). [seyrin, -in]*

seyl-āb: *Sel.*

Ki qoymayub tən ü cāndə ḫumār-ı hicrān tāb
Ze-bəs aḫıtdı gözimdən bəlālarun **seyl-āb** *(Tahmis 2, Mısra 8). [seyl-āb,]*

'İmārət-i tənimi **seyl-ābə** vermişdi
Diyār-ı 'eşqdə yek-sər ḫarāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 5). [seyl-i ābə, -ə]*

seyl-ābə ver-: *Sele vermek, su basmak.*

'İmārət-i tənimi **seyl-ābə** vermişdi
Diyār-ı 'eşqdə yek-sər ḫarāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 5). [seyl-ābə vermişdi, -miş, -di]*

seyl-i sitəm: *Eziyet seli.*

Diyār-ı hicrdə **seyl-i sitəmdən** oldı ḫarāb
Fəżā-yı vəṣldə ābād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 9). [seyl-i sitəmdən, -dən]*

Müşkilün ḥəllinə **seyr eylə** kənār-ı ərsə
Məṭləbün ondə ḥuṣūlə yetişür hər bābət *(Kaside 5, Mısra 31). [seyr elə,]*

İmdi ki oldu ['əyān] qā'idə-i dəhr sənə
Fürṣəti fövt eləmə **seyr elə** ṭərəf çəmənə *(Mesnevi 15, Mısra 26). [seyr elə,]*

Sən indi təḫt-i rəvān üzrə ondan artuqraq
Vaġonda **seyr eləyürsən** həzār ḥəşmət ilə *(Kaside 20, Mısra 12). [seyr eləyürsən, -y, -ür, -sən]*

Müşkilün ḥəllinə **seyr eylə** kənār-ı ərsə
Məṭləbün ondə ḥuṣūlə yetişür hər bābət *(Kaside 5, Mısra 31). [seyr eylə,]*

seyr-i bāğ: *Bağ gezmesine çıkmak, bahçe seyri.*

Nə yerdə olsə 'āşiq yār ilən gülşəndən əfżəldür
Açılmaz köñli bi`llāh yārsız yüz **seyr-i bāğ** ilə *(Gazel 216, Mısra 10). [seyr-i bāğ,]*

seyr-i gül ü gülzār u gülüstān: *Gül ve gül bahçesinin seyri.*

Nə güldə ṣəfā var nə bülbüldə tərənnüm
Seyr-i gül ü gülzār u gülüstān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 18). [seyr-i gül ü gülzār u gülüstān,]*

seyr-i gülizār: *Gül bahçesi gezintisi.*

Cūş edüb yerdən çıḫub nəsrīn sūsən nəstərən
Seyr-i gülizār elər yüz nāzənīn-i gül-bədən *(Murabba 1, Mısra 14). [seyr-i gülizār,]*

seyr-i gülüstān: *Gül bahçesinin seyri.*

Eyləməz meyl-i behişt üftādə-i ḫāk-i dərün
Sākin-i künc-i ġəmün **seyr-i gülüstān** istəməz *(Tahmis 3, Mısra 10). [seyr-i gülüstān,]*

Demün kim fəṣl-i gül vardur ṣəfāsı bāğ u bustānun
Nə ẕövqi bir gül-üzlü yārsız **seyr-i gülüstānun** *(Gazel 149, Mısra 2). [seyr-i gülistānun, -un]*

Hār u mātəmkədədür çeşmimə bi`llāh əgər
Eləsəm gəşt-i gül ü **seyr-i gülüstān** sənsiz *(Gazel 95, Mısra 4). [seyr-i gülüstān,]*

seyr-i ṣəfā: *Eğlence, gönül şenliği seyri.*

Növ-bəhār oldı genə **seyr-i ṣəfā** istər köñül
Səbzələr tək bādədən nəşv ü nəmā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 1). [seyr-i ṣəfā,]*

seyyid: *Seyyid Azim Şirvani'nin mahlası.*

Żū`iyā görcək mənim bu ābdār əş'ārımı
Bīḫūd u **Seyyid** Bəhār bəḥr-i 'ürfān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 10). [seyyid,]*

Bəlī çıqsun nə günə sāḥət-i Şīrvān ḫəyālımdan
Kim ol gülşəndə bir **Seyyid** kimi şīrīn-zəbānım va *(Kaside 7, Mısra 18). [seyyid,]*

Müṣāḥibimdi Bəhār ilə **Seyyid** ü Bīḫūd
Rumūz-ı 'eşqdə hər ləḥẓə bəḥs edən günlər *(Gazel 67, Mısra 5). [seyyid,]*

Mənim bu növ' dögüldi ümīdim ey **Seyyid**
Ki hīç aparmıyasan Żū`ī-i ḫəzīndən nām *(Gazel 129, Mısra 15). [seyyid,]*

'Əvām ḫəlq kimi şöhrət içün ey **Seyyid**
Atub Ḫudānı gedüb nāqiṣ etmə īmānun *(Gazel 155, Mısra 9). [seyyid,]*

seyyidā: *Ey Seyyid.*

Məgər ki bir büt-i gül-çöhrənün qara zülfi
Yolundə tāzə genə **Seyyidā** qurubdur dām *(Gazel 129, Mısra 20). [seyyidā,]*

seyyid-i qāżi: *Özel isim.*

Şikəstə-ḫāṭirimin ẕövqi **Seyyid-i qāżī**
Bu dərd-i ġüṣṣə-i dil şövqi **Seyyid-i qāżī** *(Mesnevi 14, Mısra 7). [seyyid-i qāżi,]*

seyyid-i şīrīn kəlām: *Tatlı sözlü Seyyid (Azim Şirvani).*

Bəhār ilə **Seyyid**-i şīrīn-kəlām
Tāzə verən gövhər-i nəẓmə niẓām *(Mesnevi 4, Mısra 11). [seyyid-i şīrīn kəlām,]*

Seyyīd-i şīrīn-zəbān: *Tatlı dilli Seyyit (Azim Şirvani).*

Bīḫūdlə Rāġib idi həmīşə müṣāḥibim
Həm-dəm müdām **Seyyīd-i şīrīn-zəbān** idi *(Gazel 242, Mısra 8). [Seyyīd-i şīrīn-zəbān,]*

seyyid-i zār: *İnleyen Seyyid.*

O bəḥr-i fəżl ü kəmālāt **Seyyid**-i zāra
Səlāmlar sölə ṭəbəqində mużmər olə sə lām *(Gazel 129, Mısra 3). [seyyid-i zārə, -ə]*

şı'ā: *Kuyruksallayan kuşları.*

Zülfün həvəsi eylədi təsbīhimi zünnār
Döndürdi məni āḫırı **şı'ānə** 'Əleykān *(Muhammes 4, Mısra 36). [şı'ānə, -n, -ə]*

sıbṭ-ı pāk-ı peyğənbər: *Peygamberin temiz torunu.*

Ey olan **sıbṭ-ı pāk-ı peyğən-bər**
Ey səlīl-i kənəndə-i Ḫeybər *(Mesnevi 2, Mısra 1). [sıbṭ-ı pāk-ı peyğənbər,]*

şidq: *Her türlü kötülükten arınmış olma, saflık, temizlik, hâlislik; İçten, yürekten bağlanma, bağlılık, sadâkat.*

Ey sərvər-i bülənd məqām ki **şidiq** ilə
Dərgāhıvə dəḫīl ü ḥəqīrānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 1). [şidiq,]*

Żū`ī saña müştāqdı **şidq** ilə köñüldən
Qurtar dəḫi bu ḥəsrət-i dīdārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 17). [şidq,]*

Sanmə zāhid yetüşürsən bu 'əməllə ḫüldə
'Eşqdür **şidq** gərək mundə itər məkr ü ḥiyəl *(Gazel 126, Mısra 10). [şidq,]*

Ol Kə`bə-i cəmālıvə ḥüccāclər kimi
Sər pā bərəhnə **şidq** ilə züvvārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 6). [şidq,]*

Əzəldə **şidq** ilə ḫidmət qıl istəyürsən əgər
Məqām-ı qurb tapub 'āqibət əmīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 7). [şidq,]*

Żū`īni qurbān qəbūl et çün əzəldən olmuşam
Kə'bə-i ruḫsārıvə **şıdq** ilə züvvārun sənün *(Gazel 179, Mısra 10). [şıdq,]*

E'tibārı yuḫunun yoḫdı əgər 'āləmdə
Şidqlə çünki gətürdim saña īmān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 8). [şidqlə, -lə]*

Hardə çatar məqsədə vādī-i ḥeyrətdə gör
Şidq ilə tā mürşidün dutmasə dāmānını *(Gazel 245, Mısra 14). [şidq,]*

Neyl-i ṭərīqət ara **şidq** ilə ġəvvāṣ olan
Mə'rifətün əḫz edər lü`lü`-i qəlṭānını *(Gazel 245, Mısra 15). [şidq,]*

Gər dutmayaydı **şidq** ilə Mūsā səni şəfī'
Olmazdı hīç əsāsı onun əjdəhā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 17). [şidq,]*

Fir'ovnı rūd-ı Nīldə qoymazdı qərq olə
Gər **şidq** ilə çağırsa idi bircə yā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 28). [şidq,]*

Dər-i eḥsān u 'əṭā səndədi cümlə çākər
Bāb-ı əlṭāf u səḫā səndədi **şidq** ilə qulām *(Kaside 13, Mısra 26). [şidq,]*

Bāb-ı 'ədl oldı qapun ḫəlqə dəḫi Żū`ī-i zār

Şidqlə dərgəhüvə bəndə-i fərmān oldı *(Kaside 17, Mısra 32). [şidqlə, -lə]*

Ey vəfā kānı Əmīrḫān ki dəm-ā-dəm Ḥəqdən
Şıdq ilə vəqtivi ḫ˘oş keyfīvi çaq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 2). [şıdq,]*

Şıdq ü iḫlāş ilə hər şübḥ ü məsā Ḫāliqdən
Rūz u şəb ʻişrət ilə cānıvı saq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 3). [şıdq,]*

Sərvərā feyz-i ziyārət ṭələbiyçün neçə yol
Kə`bə-i vüşlətivə **şidq** ilə züvvār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 2). [şidq,]*

şidq-dil: *Bağlı, içten gönül.*

Qıl şəfāʻət Żū`ī-i miskīnə şāhım ḥəşrdə
Bir ġulām-ı rū-siyəhdür **şidq-dildən** çün saña *(Gazel 2, Mısra 10). [şidq dildən, -dən]*

şidq-i diyānət: *Doğru dindarlık.*

Üz görədür hər söz olsə ḫəlq ara kiẕb ü riyā
Doğrı söz **şidq-i diyānət** ʻəhd [ü] peymān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 8). [şidq-i diyānət,]*

Üz görədür hər söz olsə ḫəlq ara kiẕb ü riyā
Doğrı söz **şidq-i diyānət** ʻəhd [ü] peymān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 8). [şidq-i diyānət,]*

sidrə: *Sevgilinin erişilmesi güç çok uzun boyu.*

Zāhid ki etməyüb həvəs sər ü qāmətün
Firdövs içində **sidrə** vü ṭūbānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 6). [sidrə,]*

sifāriş: *İstemek.*

Gəh Bākıdan eylədim **sifāriş**
Gəh Aqcaqabūldan nigāriş *(Mesnevi 7, Mısra 47). [sifāriş,]*

sifr: *Yazılı şey, kitap.*

Ey çərḫ bilmədim bu işün var imiş sənün
Sifründə şəhd lā`iqinə ḫār imiş sənün *(Muhammes 2, Mısra 14). [sifründə, -ün, -də]*

sifəndār: *İsfendiyar: İran tarihinde hak, kudret ve lütuf sembolü olarak yer alan efsanevi kahramandır. Keyaniler`in hükümdarı Güştasb`ın en büyük oğludur.*

Hanı Bəhrām ü **Sifəndār** u Nərīmān ilə Sām
Əsüb onlar ṭərəfə gör nə şifət şarşar-ı Sām *(Mesnevi 15, Mısra 19). [sifəndār,]*

şifət: *Özellik, hal ve vasıf; Gibi.*

Çərḫ-i kəc-rov ki bizimlə belə rəftārı olub
Bundan əqdəm iki ildi nə **şifət** kārı olub *(Gazel 32, Mısra 2). [şifət,]*

Əlimdə şīşə-i mey ol pərī baña təsḫīr
Hanı o dəm bu **şifət** sāḥir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 8). [şifət,]*

Cānın veri bir ḥəbbəni verməz bu ḫəlā`iq
Pəs bu **şifət** insān ilə şöhbət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 24). [şifət,]*

Zāhid bizi sən mənʻ eləmə anlamayursan
Zühhādun o rindānə **şifət** ʻāləmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 4). [şifət,]*

Bir ḥāl ilə qalmaz bu **şifət** dövr-i zəmānə
Āḫır dəgişər gərdiş-i dövrān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 13). [şifət,]*

Nə bilim dəhrdə āḫır belə dövrān oləcəq
Əhl-i ʻürfān bu **şifət** zār u pərīşān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 2). [şifət,]*

Nolubdı kim bu **şifət** məḥv olubdı ḫāṭirdən
Sənün rəfīq-i qədīmün bu Żū`ī-i kəm-nām *(Gazel 129, Mısra 9). [şifət,]*

Pəs hər vücūdə mūcid-i əşli verüb **şifət**
Əşyādə yoḫdı ẕərrə qədər iḫtiyārdan *(Gazel 176, Mısra 17). [şifət,]*

Nədən olmuş belə āyā bu mədār-ı gərdūn
ʻƏdl ü inşāf-ı ulūhiyyətə sıqmaz bu **şifət** *(Kaside 5, Mısra 14). [şifət,]*

ʻĀcizəm mədḥivə hər nəḥv ilə tövṣīf eləsəm
Āftābə verürəm şöʻlə-i şuʻāʻnı **şifət** *(Kaside 5, Mısra 44). [şifət,]*

Əz-bəs ki əşk saçdı Züleyḫā şifət fələk
Şod dāmənəş ze-gerye por əz-dorr-e şāhvār *(Kaside 9, Mısra 3). [şifət,]*

Bəḫş edübdür neçə ḫər ṭīnətə fərr-i Firʻovun
Eləyübdür neçə Mūsā şifəti çöldə şubān *(Kaside 14, Mısra 8). [şifəti, -i]*

Var idi çoḫ üftādələrə əl dutan imdi
Hanı o **şifət** əhl-i mürüvvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 18). [şifət,]*

Belə əṭvārı belə kirdārı
Bu **şifət** nā-qəbūl güftārı *(Mesnevi 11, Mısra 68). [şifət,]*

Hanı Bəhrām ü Sifəndār u Nərīmān ilə Sām
Əsüb onlar ṭərəfə gör nə **şifət** şarşar-ı Sām *(Mesnevi 15, Mısra 20). [şifət,]*

Dövrān ʻədū vü yār baña bī-vəfā ikən
Bülbül **şifət** ḫəzān-ı ġəmə mübtəlā ikən *(Muhammes 3, Mısra 8). [şifət,]*

Dutə gər ḥūr u ġılmān ʻāləmi bi`llāh nigāh etmən
Cəhānı çeşmimə Żū`ī şifət hər gün siyāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 28). [şifət,]*

Təḫt-i ʻizzətdə olur Yūsif şifət āḫır ʻəzīz
Ey Züleyḫā şifətim kim bənd-i zindānun görüb *(Gazel 19, Mısra 9). [şifət,]*

Təḫt-i ʻizzətdə olur Yūsif şifət āḫır ʻəzīz
Ey Züleyḫā **şifətim** kim bənd-i zindānun görüb *(Gazel 19, Mısra 10). [şifətim, -im]*

Bülbül şifət tərānə çəküb şūrə gəl köñül
Gül müjdəsi yəqīn saña gülzārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 3). [şifət,]*

Bülbül şifət tərānə çəküb şūrə gəl köñül
Gül müjdəsi yəqīn saña gülzārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 9). [şifət,]*

Āynə-i dünyānı dutmuş yoḫdur İskəndər şifət
Cām çoḫdur līk bəzm-i ʻeyş içün Cəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 7). [şifət,]*

Dīvānə şifət sən pəriyə ʻāşiq olandan
Nāmūsı buraḫdım belə bī-ʻār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 15). [şifət,]*

Ey Yūsif-i zəmānə Züleyḫā şifət bugün

Cān nəqdi əldə gör ki ḫərīdārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 3). [şifət,]*

Mə`yūs qılmə ʻāşiqi lən kəlməsilə sən
Mūsā şifət çü ṭālib-i dīdārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 10). [şifət,]*

Ẕū`ī yanuram şamʻ şifət ol məhi görcək
Hər gecə gəzən nāz ilə əğyār yanındə *(Gazel 186, Mısra 13). [şifət,]*

Açılur şānə **şifət** zār-ı tənimdən min ağız
Ey pərī şānə gər ol zülf-i pərīşānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 3). [şifət,]*

Eləməzdi bu **şifət** ləşkər-i dərd ü ġəm əsīr
Görməsəydi belə bī-ṭāqət ü bī-çārə məni *(Gazel 224, Mısra 5). [şifət,]*

__şiğār:__ *Küçük.*

Yoḫ Ẓū`iyā vəfā vü səḫānun nişānəsi
Aḫtarmışam **şiğār** u kibārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 10). [şiğār,]*

__şīġə:__ *Eski maişette belirli bir zamana mahsus olan nikah, evlilik (çok eşliliğin bir çeşidi).*

Şīġəsin bilməyə bir kimsə nikāḫun əṣlā
Rüknini şərṭini məşdərligini anlamaya *(Mesnevi 6, Mısra 17). [şīġəsin, -si, -n]*

__sikke-i sīm:__ *Gümüş madeni para.*

Bunlar təmāmı olsə də bī-żövq olur əgər
Cīb ü bəğəldə **sikkə-i sīm** ü zər olmasa *(Gazel 6, Mısra 4). [sikke-i sīm,]*

__sikəndər:__ *Büyük İskender. M. Ö. III. asırda yaşamış hükümdar.*

Hanı **Sikəndər** ü Cəm hanı dövlət-i Qārūn
Təşəvvür eyle nədür baḫ bu şövkət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 9). [sikəndər,]*

Sikəndər tək bəlā ẓülmātı içrə qalmışam ḥeyrān
Vüṣāl-i çeşme-i ḥeyvānə Hiżrim rəh-bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 7). [sikəndər,]*

Hanı Cəm n`oldı **Sikəndər** fürṣəti fövt eyləmə
Ey dil-i dīvānə bunlardan niẓām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 7). [sikəndər,]*

Hər bir **Sikəndərə** dögül āb-ı bəqā nəṣīb
Ḫiżr olmayan bu çeşme-i ḥeyvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 5). [sikəndərə, -ə]*

Bir ʻibrət al **Sikəndər** ü Cəmşīddən köñül
Vəqtün ḫˇoş eylə anlə mədārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 5). [sikəndər,]*

Gər görsə idi ʻāriż-i ləʻlin çəkərdi əl
Āyīnədən **Sikəndər** ü Cəmşīd cāmdan *(Gazel 177, Mısra 10). [sikəndər,]*

Cəmşīd yā **Sikəndər** əgər olson ey köñül
Āḫır fənādı çünki fənādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 7). [sikəndər,]*

Cəmāl-āynəsilə **Sikəndər** ilə köñül
Şərāb u cāmlə yüz ḥəşmət-i Cəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 7). [sikəndər,]*

Nəẓərdə āynə-i rūyun əldə cām-ı meyim
Qulām idi baña Cəm çākərim **Sikəndər** idi *(Gazel 240, Mısra 8). [sikəndər,]*

Hanı **Sikəndər** ü Cəmşīd ü Bəhmən ü Dārā
Ki imdi topraqə dönmüş o nāzlu əbdānı *(Kaside 23, Mısra 3). [sikəndər,]*

__sikəndər-ḥəşmət:__ *İskender büyüklüğü. İskender heybeti.*

Bəzm həngāmı səḫāvətdədi qaān-ḫişlət
Rəzm əyyāmı şücāʻətdə **Sikəndər-ḥəşmət** *(Kaside 5, Mısra 40). [sikəndər-ḥaşmət,]*

__sil-:__ *Silmek, temizlemek.*

ʻƏdālətlə zində qıldı ʻāləmi
Köñüllərdən **silübən** jəng ü ġəmi *(Mesnevi 5, Mısra 18). [silübən, -übən]*

Bir cām ilə ġüşṣə gedə məndən
Ġəm jəngini tā **silüb** köñüldən *(Mesnevi 8, Mısra 10). [silüb, -üb]*

Sāqī gətür bəzmə mey-i Dərġəmi
Tā ki **silə** köñüldən rəng-i ġəmi *(Mesnevi 10, Mısra 10). [silə, -ə]*

Āyīnə-i qəlbi **silüb** Ḥəqq-cilvəsin ondə görüb
ʻƏql-i maʻāşı tərk edüb dīvānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 7). [silüb, -üb]*

__silk:__ *Grup, tabaka.*

Ənbiyāya ʻürəfā **silkinə** inṣāf ilə baḫ
Ẕillət ü ġüşṣədən özgə sölə āyā nə verüb *(Gazel 20, Mısra 13). [silkinə, -i, -n, -ə]*

__silsilə:__ *Birbirine bağlı yâhut birbiriyle ilgili şeylerin art arda veya yan yana dizilerek meydana getirdiği sıra, dizi.*

İndi iẓhār eləyüm gəl nücəbā **silsiləsin**
Bəg ü ḫān-zādə vü cümlə ümərā **silsiləsin** *(Mesnevi 6, Mısra 33). [silsiləsin, -si, -n]*

İndi iẓhār eləyüm gəl nücəbā **silsiləsin**
Bəg ü ḫān-zādə vü cümlə ümərā **silsiləsin** *(Mesnevi 6, Mısra 34). [silsiləsin, -si, -n]*

__şılə:__ *Bağış, hediye, ihsan.*

Bu ḥāləcən qəṣīdəmizə çatmayub **şılə**
Qoymaq nədəndi Ẓū`īni sən muncə intiẓār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 15). [şılə,]*

__sīm:__ *Gümüş.*

Cəhāndə sīm ü zər cəmʻ eyləyüb ʻömrün tələf qılmə
Nə ẕövqi **sīmün** ey dil yār-ı sīm-əndāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 5). [sīm,]*

Cəhāndə sīm ü zər cəmʻ eyləyüb ʻömrün tələf qılmə
Nə ẕövqi **sīmün** ey dil yār-ı sīm-əndāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 6). [sīmün, -ün]*

Nə sūdı ādəmə belə bəhārvəş-i firdövsdən
Əgər kim kīsəsində **sīm** ilə zər nā-hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 10). [sīm,]*

Zimistānı bəhār eylər nəşāṭ-əsbābın āmādə
Kimün kim **sīm** ilə zər kīsəsində ləḥẓə peydādur *(Gazel 40, Mısra 12). [sīm,]*

Nə pīr-i meykədə yanında ẕərrə eʻtibārım var
Nə rəhn-i cāmə ḫirqəsicə nə **sīm** u zərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 4). [sīm,]*

Allāhə inanmaq idi īmān ‘əməl etmək
Sīm ü zər olub Tarı də īmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 12). [sīm,]*

Nə eyləyəydi pərəstiş bu ḫəlq **sīm** ü zərə
Olaydı pūl bu məḫlūqdan nihān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 11). [sīm,]*

Bəḫşiş dəmi **sīm** ü zər əlündən
Hər dəm çəkür əl-əmān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 7). [sīm,]*

Əḥkām-ı Ḫudā şər‘-i peyəm-bər unuduldı
Bu ḫəlq-i zəmānun Tarısı **sīm** ü zər oldı *(Gazel 239, Mısra 6). [sīm,]*

‘ārifləri bəlā vü ġəmə həm-dəm eyləyüb
Nā-dān olanı **sīm** u zər-i bī-şümār ilə *(Kaside 21, Mısra 10). [sīm,]*

Bə‘żə verübdi ‘əql ziyādə nə **sīm** ü zər
‘Əqlilə ḫ˘oşdı olmasə gər bərg ü bār ilə *(Kaside 21, Mısra 39). [sīm,]*

Hanı Şəmāḫı ki yazam şe‘rlər
Hər birinə bəẕl edələr **sīm** ü zər *(Mesnevi 5, Mısra 60). [sīm,]*

Ḫālīdi kīsəm zər ilə **sīmdən**
Ḥāṣil olmaz bir qəpik hīç kimdən *(Mesnevi 5, Mısra 81). [sīmdən, -dən]*

Bəḫşiş dəmi **sīm** ü zər əlündən
Hər dəm çəkür əl-əmān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 17). [sīm,]*

Çün bilübdür bunı ki **sīm** ilə zər
Məḥv edər hər nə olsə ‘eyb ü kədər *(Mesnevi 11, Mısra 17). [sīm,]*

Yā fəqr ü fāqə necədi yā **sīm** u zər nədür
Yā rāḥət-i Ḫiżir nədü rənc-i səfər nədür *(Muhammes 2, Mısra 9). [sīm,]*

Üç ay olı gəlmişəm mən-i zār
Ḫərc etməgimə nə **sīm** ü zər var *(Mesnevi 7, Mısra 46). [sīm,]*

simā: *Yüz, çehre, beniz.*

Şəfrā-yı ġüşşəni sər ü **sīmāsı** göstərür
Cāmındə ‘ārifün ki mey-i əḥmər olmasa *(Gazel 6, Mısra 7). [sīmāsı, -sı]*

Məni öldürdilər dərd ü ġəm-i ‘eşq ilə āḫırdə
Səmən-**sīmā** vü sünbül-mūy u süsən-ləb [ü] gül- *(Gazel 57, Mısra 6). [sīmā,]*

Cənnət-i ə‘lādan artuq ẕövq var hər gūşədə
Bağlar-ı firdövs ḥūrī māh-**sīmālar** genə *(Gazel 217, Mısra 6). [sīmālar, -lar]*

sīm-bər: *Gümüş gibi beyaz göğüslü.*

Demə zāhid ki tərk et **sīm-bər**-bütlər təmāşāsın
Bəni kim qurtarur Təñri sataşdurmuş bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 19). [sīmbər,]*

sīmīn-bədən: *Gümüşten, gümüş gibi beyaz olan vücutlu sevgili.*

Yüzüni zülfi içrə elə ol **sīmīn-bədən** dutmuş
Görən sölər ki məhdür bürc-i əqrəbdə vəṭən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 1). [sīmīn bədən,]*

sīmyā: *Önce harflerin ve sayıların yaratıldığını ve bunların birtakım gizli kuvvetler taşıdığını kabul edip bu gizli kuvvetleri, harflerin sırlarını, varlığı meydana getirirken dizildikleri sırayı ve birbirleriyle bağlarını bilme ve bu yolla yaratılmış şeyler üzerinde tasarruf edebilme ilmi.*

Sīmyā tək bu cəhān içrə ḥəyātun yoḫdur
Ayulandə bilüsən ṣūrəti ol mə‘nādən *(Gazel 173, Mısra 11). [sīmyā,]*

sin: *Yaş; Diş.*

Zülfi tək oldı mı necə **sin** qara günlərün
Mehr etmə demədim saña hər məh-liqā ilə *(Gazel 213, Mısra 13). [sin,]*

sinān: *Kargı, süngü, ok vb. savaş âletlerinin keskin ve sivri ucu, ok temreni, mızrak.*

Ze-bəs yoḫ ṭālib-i fəżl ü kəmāl u şe‘r ‘āləmdə
Bu mə‘nīdən baña dövrān əliflərdən **sinān** qılmış *(Kaside 11, Mısra 16). [sinān,]*

sīnā-yı kūy: *Sevgilinin Sina dağı sokağı.*

Olur Żū`ī kimi Mūsā ġəm-i ‘eşqünlə ḫākistər
Əgər **Sīnā-yı kūyundə** görə rūyun təcəllāsın *(Gazel 162, Mısra 10). [sīnā-yı kūyundə, -u, -n, -də]*

sındır-: *Kırmak.*

Bizim yerdən gəlürsən bir ḫəbər ver āşnālardan
Mürūr-ı dəhr ilə **sındırmasə** tā çərḫ mīnāsın *(Tahmis 1, Mısra 16). [sındırmasa, -ma, -san]*

sin-i kuhūlət: *Olgunluk yaşı.*

Hīç kimsə görməsün belə **sin-i kuhūləti**
Çün cismdən gedübdi o sükkər şəbābəti *(Muhammes 1, Mısra 3). [sin-i kuhūləti, -i]*

sīnī-sünbül: *Azerbaycan`da baharın gelişi ve Nevruz Bayramı zamanı sinilere (gümüş kab) buğday ekilir ve sofraları, pencerelerin önünü süsler.*

Açub gördüm bir nāmə-i dil-güşā
Kāḫ-ı gülşən **sīnī-sünbül** cān-fəzā *(Mesnevi 4, Mısra 46). [sīni sünbül,]*

sınıq: *Kırık.*

Bir **sınıq** cāmə verin zühd ü riyā ḫirqəsinə
Yol tapan məḥfəl-i ‘ürfānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 7). [sınıq,]*

Mənim da‘vām səninlədür sərvərā
Qolı **sınıq** bilür qədr-i mūmiyā *(Mesnevi 5, Mısra 96). [sınıq,]*

sinn: *Yaş.*

Ḫ˘oş ol zəmān o günki bu **sinnim** cavān idi
Şām u səḥər vəṭəndə köñül şādmān idi *(Gazel 242, Mısra 1). [sinnim, -im]*

sīnə: *Göğüs, bağır, sadr.*

Dāğ-bər-dāğ qoyur ḥāl-i ruḫı **sīnəm** ara
Düşcəgin ḫāṭirə ol lālə-‘izārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 7). [sīnəm, -m]*

Qoyubdur **sīnəmə** hər gündə yüz min dāğ-ı pünhānı
Onunçün ‘ārižin mən lālə-i nu‘mānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 7). [sīnəmə, -m, -ə]*

sīnə-i firdövs: *Firdevs (cennetinin) içi (göğüs, kalp kastedilmiştir.).*

Sünbül [ü] gül lālə vü nəsrīn ü bāğ
Sīnə-i firdövsə qoyub tāzə dāğ *(Mesnevi 5, Mısra 40). [sīnə-i firdövsə, -ə]*

sipāh: *Asker, ordu.*

Sağınmə bī-kəsəm ey şūẖ yoẖdı bir kimsəm
Bəlā vü möḥnət ü əndūh u ġəm **sipāhımdur** *(Gazel 53, Mısra 8). [sipāhımdur, -ım, -dur]*

sipāh-ı ġəm: *Keder ordusu.*

Dil-kişvərini etdi müsəẖẖər **sipāh-ı ġəm**
Yā Rəb tərəḥḥüm et yetür ol şəh-süvārımı *(Gazel 228, Mısra 9). [sipāh-i ġəm,]*

sipār: *Veren, feda eden.*

Zū`i bəḥr-i səẖā Səlīm Bəg kim
Pāy-ı pūsınə rəh-**sipār** oldun *(Kaside 16, Mısra 20). [sipār,]*

sipihr-i ʻizzət ü ẖūrşīd: *Güneş ve yücelik seması.*

Sipihr-i ʻizzət ü ẖᵛurşīd fəżl ü cūd Mīr Mehdī
Ki ḥəsən ẖəlqəni Ḥəq rəşk-i firdövs-i cənān qılmış *(Kaside 11, Mısra 21). [sipihr-i ʻizzət ü ẖūrşīd,]*

sipəh müjə-i türkmān-ı qātildən: *Katil Türkmen kirpik ordusu.*

Dutub **sipəh müjə-i Türkmān-ı qātildən**
Açubdı ġārət içün rūzgārə dəst gözün *(Gazel 158, Mısra 5). [sipəh müjə-i türkmān-i qātildən, -dən]*

sipənd: *Üzerlik tohumu, üzerlik, dardağan darısı.*

Tā çeşm-i zəẖm o ʻāriż-i köñlünə dəyməsün
Ruẖsārı ātəşinə dil ü cān **sipənd** olub *(Gazel 24, Mısra 4). [sipənd,]*

Gecə günüz ġəm ü əndūh-ı bī-şümār içrə
Neçə **sipənd** yanar şiddət ilə nār içrə *(Mesnevi 14, Mısra 14). [sipənd,]*

sıq-: *Bütünüyle diğer bir şeyin içine girebilmek, o şey tarafından istîap edilmek, sığmak.*

Çünki hər şəẖsə deyürsən ənə ẖeyrən minhə
Bu sənün şə`niñə **sıqmaz** bu nə hācət zāhid *(Gazel 39, Mısra 24). [sıqmaz, -maz]*

Nə nāməyə **sıqışur** nə zəbān-ı təqrīrə
Nə şūrət ilə sölə belə mā-cərānı yazım *(Gazel 141, Mısra 11). [sıqışur, -ur]*

sīrāb: *Suya kanmış.*

Vüṣālı təşnəsidim eylədi **sīrāb** tīğindən
Demün kim yārdan ʻuşşāqə ḥāṣil hīç kām olmaz *(Gazel 93, Mısra 3). [sīrāb,]*

sirāyət: *Geçme, bulaşma.*

Ayağə düşmək ilə qarə köñlim ey Żū`ī
Baña əzəldə bu işlər **sirāyətündi** sənün *(Gazel 78, Mısra 10). [sirāyəti, -i]*

Ayağə düşmək ilə qarə köñlim ey Żū`ī
Baña əzəldə bu işlər **sirāyətündi** sənün *(Gazel 174, Mısra 12). [sirāyətündi, -ün, -di]*

Vəlī çe fā`idə ādəmlərinə ḥikmət-i ʻelm
Dögül mü`əṣṣir bir zərrəcə **sirāyət** ilə *(Kaside 20, Mısra 18). [sirāyət,]*

Ġüṣṣə baña çoẖ edüb **sirāyət**
İmdi saña eyləyim şikāyət *(Mesnevi 7, Mısra 71). [sirāyət,]*

Hāl-i dilimi çəküb bəyānə
Çün ġüṣṣə **sirāyət** etdi cānə *(Mesnevi 8, Mısra 12). [sirāyət,]*

sīr-dāş: *Birbirinin sırlarını bilen ve saklayan kimselerden her biri, sır ortağı.*

ʻārif u şāʻir neçə yoldaş idüq
Hər bir işdə birbirə **sīr-dāş** idüq *(Mesnevi 4, Mısra 10). [sīr-dāş,]*

sirqət: *Çalma, hırsızlık.*

Sölə ki hansı kəs ʻāləmdə tapdı rāḥətlüq
Belə şərārət ilə yā bu qətl ü **sirqətdən** *(Kaside 15, Mısra 22). [sirqətdən, -dən]*

sirr: *Gizli husus, sır.*

Nə küll-i cəbr ilədür həm nə iẖtiyār ilə
Bu **sirri** anlamuram mən nə mācerādandur *(Gazel 83, Mısra 10). [sirri, -i]*

Żū`ī dəẖi bəsdür nə gərək **sirrdə** güftār
Bī-hūdə özün dāẖil-i ḥikmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 37). [sirrdə, -də]*

Ruẖ u zülfün ẖəyālını köñüldə tā görüb etdim
Yəqīn bu **sirri** kim gənc ilə mār olı ẖarāb içrə *(Gazel 188, Mısra 8). [sirri, -i]*

Görünməz söyləyürlər çeşmə hərgiz çeşme-i ḥeyvān
Təkəllümlə bu pünhān **sirri** bir aç āşkār eylə *(Gazel 199, Mısra 8). [sirri, -i]*

Bir **sirr** var bu nāmə-i əlṭāf-ı fəżldə
Żū`ī bilür ki məḥrəm-i əsrārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 13). [sirr,]*

Bir **sirr** var bu nāmə-i əlṭāf-ı fəżldə
Żū`ī bilür ki məḥrəm-i əsrārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 11). [sirr,]*

Birisi fəqr ü biri dövlət ilə olmaqlıq
Təmām əhl-i cəhānə bu **sirr** mübhəmdür *(Gazel 80, Mısra 16). [sirr,]*

Ḫāliq çü bir şey`ə dögi möhtāc ẖəlqdən
Nə **sirr** var bu ẖilqət-i əşyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 4). [sirr,]*

Ḫᵛab içrə hər nə görsə yəqīndür oyanməmiş
Nə **sirr** var bu ʻāləm-i rū`yādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 8). [sirr,]*

Bī-pūlluqdı bunları tə`sīrdən salan
Bir **sirr** varmış ol adı pūl zəhr-i mārdə *(Kaside 19, Mısra 18). [sirr,]*

Bir **sirr** var bu işdə Ḫudāvənd-i ẕü`l-minən
Ḫəlq eyləyübdi hər birini bir qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 35). [sirr,]*

Sāqiyā mey ver ki yārə dərd-i dil iẓhār edim
Meydən özgə hīç kəs dil-**sirrinə** mərḥəm dögül *(Gazel 125, Mısra 8). [sirrinə, -i, -n, -ə]*

Dəhənün **sirrinə** vāqif olan əlbəttə bilür
Ḫiżr bī-cā ṭələb-i çeşme-i ḥeyvān etdi *(Gazel 233, Mısra 3). [sirrinə, -i, -n, -ə]*

Sölə o ġönçə ləb ü növ-gülə vərəq-bə-vərəq
O **sirrlər** ki ġəmindən saña ṣəbā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 8). [sirrlər, -lər]*

Dəhānı **sirrini** ṣandūq-ı dildə məḫfī qılmışdım
Gözim fāş etdi āgəh olcaqın bu rāz-ı pünhānə *(Gazel 192, Mısra 3). [sirrini, -i, -n, -i]*

Hər mübhəm iş ki anlamayur ḫəlq **sirrini**
Cām-ı cəhān-nümādə bizə āşkār olur *(Gazel 82, Mısra 7). [sirrini, -ni]*

sirr-i cəhān: *Dünyanın sırrı.*

Mə'lūm edər idün bizə də **sirr-i cəhānı**
Əsrārıvı bilməkliyə ḥeyrət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 17). [sirr-i cəhānı, -ı]*

sirr-i 'eşq: *Aşın sırrı, aşkını bildirmek.*

Nigārım 'eyb dutmə **sirr-i 'eşqün** fāş qılsam gər
Pərīşān eyləyüb bəs kim məni zülf-i pərīşānun *(Gazel 149, Mısra 5). [sirr-i 'eşqün, -ün]*

sirr-i ġönüçə dəhən: *Gonca ağzın sırrı.*

Dil **sirr-i ġönçə-i dəhənün** bilmək istəyür
Yüz ġəm bu işdə ḫeyli zəmāndur nihān çəkər *(Gazel 61, Mısra 11). [sirr-i ġönüçə dəhənün, -ü, -n]*

sirr-i mübhəm: *Belirsiz sır.*

Fəqīr ü əğniyā şāh u gədā olmaqə bā'iṡ nə
Bilən yoḫdur bu əmri līk mundə **sirr-i mübhəm** var *(Gazel 70, Mısra 8). [sirr-i mübhəm,]*

sirr-i pünhān: *Gizli sırr.*

Görüb bu 'işrət-i pünhānı sordum bāğbānlardan
Nədür bu 'Eyş [ü] 'işrət vāqif et bir **sirr-i pünhānə** *(Kaside 22, Mısra 16). [sirr-i pünhānə, -ə]*

sirr-i qəżā: *Kaderin sırrı.*

Qəżādan olmısan 'āləmdə sən özün mövcūd
Bu rəmzi bil dəḫi **sirr-i qəżānı** aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 6). [sirr-i qəżānı, -n, -ı]*

**sirru`llāh-ı məḥrəm:** *Allah`ın gizli sırrı.*

Nə qədri diqqət etdim ḫilqətimdən qanmadım ẕərrə
Bilür bu rəmzi Żū`ī ol ki **sirr`ullāh-ı məḥrəmdür** *(Gazel 41, Mısra 14). [sirru`llāh-ı məḥrəmdür, -dür]*

sitārə: *Yıldız.*

Sitārə ṣanmə fələkdə şərār-ı āhımdur
Bu əmrə ātəş-i dil bir qəvī güvāhımdur *(Gazel 53, Mısra 1). [sitāra,]*

O māh vəṣlinə bir gün yetüşmədim āḫır
Mənim bu ṭāle'imün gör nə bəd **sitārəsi** var *(Gazel 87, Mısra 4). [sitārası, -s, -ı]*

Rəngi qara idi şəb-i yeldā təki vəlī
Yüz min **sitārə** ẓāhir idi ondə āşikār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 6). [sitārə,]*

sitārə-fəşān: *Yıldız dağıtan; Göz yaşı döken.*

Gözim **sitārə-fəşāndur** bu ġüṣṣədən hər şəb
Ki hansı bürci edüb ol məhə məqām fələk *(Gazel 118, Mısra 5). [sitārə-fəşāndur, -dur]*

sitiğfār: *Allah'tan günahlarının bağışlanmasını isteme, tövbe etme.*

On bir ay 'işrət ü 'eyş ilə keçür ovqātun
Bārī bir ay keçən əḥvālə **sitiğfār** edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 10). [sitiğfār,]*

sitəbrəq-pūş: *Sırma ile dokunmuş bir cins kalın kumaş örtüsü.*

Be-ḥəmdu`llāh cəhāndə tāzədən fəṣl-i bəhār olmuş
Sitəbrəq-pūş u sündüs-cāmə dəşt ü kūhsār [olmuş] *(Gazel 101, Mısra 2). [sitəbrəq-pūş,]*

sitəm: *Eziyet, cefâ, zulüm, haksızlık.*

Żū`īnün qış **sitəmündən** qurıyub cān [u] təni
Kürk ilqā`sıyılə eylə gələr tāzə bəhār *(Kaside 6, Mısra 39). [sitəmündən, -ü, -n, -dən]*

Alcaqın köñlümi 'eşqün qıldı bī-dād u **sitəm**
Rəsmidür təhdīd edər bir mülki kim sulṭān alur *(Gazel 59, Mısra 7). [sitəm,]*

Sitəm-ḥəqīqəti mə'şūqədən təğāfüldür
Cəfā gər eyləsə Żū`ī genə vəfādandur *(Gazel 83, Mısra 13). [sitəm,]*

Ço qədr baña 'āşiq deyüb ey məh **sitəm** etmə
Hər tīrə-nəẓər Żū`ī-i ḫūnīn-kəfən olmaz *(Gazel 94, Mısra 9). [sitəm,]*

Əgərçi ayrıluban məndən ey şənəm getdün
Firāqun ilə baña eyləyüb **sitəm** getdün *(Gazel 163, Mısra 2). [sitəm,]*

Şimşād-qədd ü lālə-ḫad u māh-cəmālım
Çoḫ etmə mən-i zārə **sitəm** ṭürfə-ġəzālım *(Muhammes 4, Mısra 10). [sitəm,]*

Bilmən ki baña nāz eləyür yā ki **sitəmdür**
Ġāfil ki ötər yār mən-i müżṭəri görcək *(Gazel 117, Mısra 3). [sitəmdür, -dür]*

Lüṭf edüb eylədi əfzūn baña ol məh **sitəmin**
Demisən yoḫsə ġəm ü dərdüvi cānānə köñül *(Gazel 124, Mısra 5). [sitəmin, -i, -n]*

Məcnūn eyləyüb məni saldun bu çöllərə
Leylā edüb mi bu **sitəmi** kim sən eylədün *(Gazel 164, Mısra 16). [sitəmi, -i]*

Özün inṣāf elə ey şūḫ **sitəmdür** bəddür
Eləməzlər bu qədər ẓülm-i sitəm tərsāyə *(Gazel 209, Mısra 9). [sitəmdür, -dür]*

Bilmürəm hansı zəbānlə saña şərḥ eyləyüm
O **sitəmlər** ki baña etdi yüzün hicrānı *(Gazel 250, Mısra 12). [sitəmlər, -lər]*

sitəmgər: *Zulüm ve haksızlık yapan, zâlim, sitemkâr.*

Hanı o mehr-i məḥəbbət ki var idi səndə
Sitəmgər olmısən imdi məgər zəmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 10). [sitəmgər,]*

Əvvəl edim ḥālət-i Żəḥḥākı yād
Sitməgər ü ẓālim ü bī-bākı yād *(Mesnevi 5, Mısra 10). [sitəmgər,]*

Żū`ī ġəm-i dəhānı ilə ol **sitəmgərin**

Görsön vücūdımı yoh edərsən gümān məni *(Gazel 227, Mısra 9). [sitəmgərin, -in]*

sitəm-kār: *Zulüm ve haksızlık eden, zâlim, sitemger.*

İstəməm ləẕẕət-i vəṣlin o **sitəm-kārə** gülün
Ḫū dutub bəs ki köñül möḥnət-i hicrānı ilə *(Gazel 204, Mısra 7). [sitəm-kārə, -ə]*

siyāh: *Siyah, kara renk; Kötü, karanlık.*

Dəlīl idi baña Żū`ī cəmālı və`ş-şəmsi
Siyāh ṭürrələri sūrə-i duḫānım idi *(Gazel 249, Mısra 10). [siyāh,]*

Etdün **siyāh** çeşmün ilə ṣayd əhl-i dil
Āhūları nə seḥr ilə şīr-əfgən eylədün *(Gazel 164, Mısra 11). [siyāh,]*

Dutə gər ḥūr u ġılmān ʻāləmi bi`llāh nigāh etmən
Cəhānı çeşmimə Żū`ī ṣifət hər gün **siyāh** etmən *(Tahmis 1, Mısra 28). [siyāh,]*

siyəh: *Kara, siyah.*

Hər zülf olamaz rūḥ-fəzā zülfi tək anun
Hər rəngi **siyəh** nāfə-i müşk-i ḫotən olmaz *(Gazel 94, Mısra 8). [siyəh,]*

Ey ʻāriżi məh zülfi **siyəh** qāməti ʻərʻər
Təlḫ oldı ləbün rəşki ilə bādə-i əḥmər *(Muhammes 4, Mısra 3). [siyəh,]*

siz: *İkinci çoğul şahıs zamiri.*

Bədv-i ḫilqətdə Kirdgār-ı ʻalīm
Sizi eylübdi əḥsən-i təqvīm *(Mesnevi 2, Mısra 38). [sizi, -i]*

Həmīşə çün mənə **sizdən** yetübdi cūd u səḫā *(Kaside 12, Mısra 22). [sizdən, -dən]*

Bəḫşiş ü cūd u səḫāvət **sizə** ẕātī ḫiṣlət
ʻElm ü ādāb u hünər sizdə firāvān oldı *(Kaside 17, Mısra 24). [sizdə, -də]*

Yəqīndür bu ki **sizdə** çoḫdur alma
Vəlī āṡārı məʻlūm olmaz əṣlā *(Mesnevi 3, Mısra 27). [sizdə, -də]*

ʻElm ʻāləmə dolubdı bu ʻəṣr özgə ʻəṣrdür
Siz də tapun bu ʻelmdən āḫır şərāfəti *(Kaside 2, Mısra 32). [siz,]*

Əvvəl məni nişə istədüz **siz**
Gəlün bu məqāmə sölədüz **siz** *(Mesnevi 7, Mısra 50). [siz,]*

Gəlün bu məqāmə sölədüz **siz**
Ḫāṭirdən edüb ṣora fərāmūş *(Mesnevi 7, Mısra 51). [siz,]*

Siz də hər buqʻədə bir məktəb bünyād eyləyün *(Mesnevi 9, Mısra 83). [siz,]*

Nəsl-bā-nəsl səḫāvət **sizə** irṡ ilə çatub
Kimsə bu qiṣṣəni hərgiz edə bilməz inkār *(Kaside 6, Mısra 33). [sizə, -ə]*

Bəḫşiş ü cūd u səḫāvət sizə ẕātī ḫiṣlət
ʻElm ü ādāb u hünər **sizdə** firāvān oldı *(Kaside 17, Mısra 23). [sizə, -ə]*

Mürüvvət nükhəti **sizdəndi** dā`im əhl-i ʻürfānə
Kul-i cūd u səḫāyə ẕātıvı Ḥəq gülsitān qılmış *(Kaside 11, Mısra 27). [sizdəndi, -dən, -di]*

Bir **sizi** lā`iq-i ṡənā gördüm
Mədḥ-i təvṣīfə müqtəżā gördüm *(Mesnevi 2, Mısra 35). [sizi, -i]*

Nə olubdur **sizə** bi`llāh ki təʻəṣṣüb-dīndür
Qulaq asmaz bu sözə kim ki Ḥəqə kəc-bīndür *(Mesnevi 9, Mısra 79). [sizə, -ə]*

Sizə hər gündə deyür məktəb [ü] məktəb İrşād
Mollā Nəṣrəddīn edir ḥikmət ilə yüz fəryād *(Mesnevi 9, Mısra 81). [sizə, -ə]*

Ġərəz **sizdən** təvəqqeʻ eylərəm kim bu gələn həftə
Ḫəvāṣun bizlərə mərqūm edüb eylə bəyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 19). [sizdən, -dən]*

sölə-: *Söylemek, konuşmak.*

Yüzüni zülfi içrə elə ol sīmīn-bədən dutmuş
Görən **sölər** ki məhdür bürc-i əqrəbdə vəṭən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 2). [sölər, -lər]*

Ruḫ-ı rəḫşān u çeşm-i fitnə-əngīzün görən **sölər**
Ki rūy-ı ṣəfḥəsində məskən āhū-yı ḫotən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 5). [sölər, -lər]*

Mey nəş`əsini görməmiş ʻeşqün məzāqını
Zāhid **sölər** ki məʻrifətim var bu ād ilə *(Gazel 193, Mısra 4). [sölər, -lər]*

Żū`ī təmām qıl sözüvi ḫəlq təmr urur (?)
Bilməz kəlām rəmzini **sölər** Ḫudā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 42). [sölər, -lər]*

Olmasa pūlı gər Fəlāṭūndur
Ḫəlq **sölər** oña ki məcnūndur *(Mesnevi 11, Mısra 40). [sölər, -lər]*

Olsə şəh-zādə kişi bilməsə gər ʻelm ü bəyān
Ḫəlq **sölər** ki filānkəsdi nə kevdən nā-dān *(Muhammes 5, Mısra 12). [sölər, -lər]*

Olmasə pūlı əgər olsə də ʻelmu`llāhı
Ḫəlq **sölər** ki qovun getsün elə kəm-rāhı *(Terci-bend 1, Mısra 20). [sölər, -lər]*

Nə gərək ʻelm ḫəlā`iq pūlə **sölər** Ḫāliq
İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 29). [sölər, -lər]*

şöhbət: *İki veya daha çok kimse arasında karşılıklı olarak dostça, arkadaşça yapılan konuşma, hasbihal, musâhabe.*

Cānın veri bir ḥəbbəni verməz bu ḫəlā`iq
Pəs bu ṣifət insān ilə **şöhbət** nə içündür *(Gazel 68, Mısra 24). [şöhbət,]*

Yalquz dögül bu nālə vü fəryādım ey pərī
Öz könlim içrə sənlə qılub **şöḥbət** ağlaram *(Gazel 133, Mısra 14). [şöḥbət,]*

Bəhār odur ki olub cīb ü cām mālāmāl
Bizimlə **şöḫbətə** ḥāl əhli hər nə var gələydi *(Gazel 235, Mısra 8). [şöḫbətə, -ə]*

Bir əhl-i ʻelm yoḫ sūzə-rūḥə ṣəfā verə
Nə əhl-i şeʻr **söhbəti** dəhən dəgə verə *(Muhammes 3, Mısra 46). [söhbəti, -i]*

Cövr-i rəqīb **şöhbətimizdən** irağ idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 5). [şöhbətimizdən, -imiz, -dən]*

Yoḫdı bir kəs **şöḥibətdən** rūḥ u cān ləẕẕət tapə
Arədim gəzdim dəḫi hər gūşə hər yan qalmayub *(Kaside 4, Mısra 13). [şöḥibətdən, -dən]*

<u>şöḥbət-i cān:</u> *Dost sohbeti.*

Dühāt içində nə müddətdi qalmışam məġmūm
Ləzīz **şöḥbət-i cān**-bəḫşdən olub məhrūm *(Mesnevi 14, Mısra 12). [şöḥbət-i cān,]*

<u>şöḥbət-i çəng ü çəġānə:</u> *Çeng ve çegane sohbeti (Vurmalı ve telli çalgı aletlerinin sohbeti).*

Yā Rəb olur mu bir də görəm ol zəmānəni
'Eyş ü nəşāṭ u **şöḥbət-i çəng ü çəġānəni** *(Müseddes 1, Mısra 26). [şöḥbət-i çəng ü çəġānəni, -n, -i]*

<u>şöḥbəti dut-:</u> *Sohbeti tutmak, uygun gelmek.*

Hər bir qədər əgər olə də māl ü dövləti
Ağsaqqalun **dutar** mı cavānlarlə **şöḥbəti** *(Muhammes 1, Mısra 16). [şöḥbəti dutar, -ar]*

<u>şöhbət-i yār-ı şəfīq-i həm-dəm:</u> *Samimi müşfik sevgilinin sohbeti.*

Behişt **şöhbət-i yār-ı şəfīq-i həm-dəmdür**
Ḥəqīqət ādəm-i bī-mə'rifət cəhənnəmdür *(Gazel 80, Mısra 1). [şöhbət-i yār-i şəfīq-i həm-dəmdür, -dür]*

<u>söhrāb:</u> *Şehname`de ismi geçen Zal oğlu Rüstem`in bir Türk kızından olan oğludur. Babasıyla kavga ederken öldürülmüştür.*

Gözəllər ḫəncər-i nāz ilə ey məcrūḥ olan Żū`ī
Bu meydān-ı məḥəbbət içrə sən **Söhrābə** bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 10). [söhrābə, -ə]*

<u>soḫul-:</u> *Sokulmak, saklanmak.*

Ẓāhirən zīb verə qurşaq 'əbā saqqalə
Məs`ələ vəqti qaçub bərk **soḫulə** qanqalə *(Mesnevi 6, Mısra 48). [soḫulə, -ə]*

<u>sölə-:</u> *Söylemek.*

Līk şəd-ḥeyf ki bu 'əṣrdə məḫlūq təmām
Dutub ol köhnə sözi kim belə **sölübdi** babam *(Mesnevi 9, Mısra 60). [sölübdi, -üb, -di]*

Gərək mü'əllim-i qābil olə o məktəbdə
Cəvāb **söliyə** hər bir su`ālə diqqət ilə *(Kaside 20, Mısra 24). [söliyə, -y, -ə]*

İçdükcə 'əql-i zāīl olur Żū`ī anlamaz
Mundan nə ẕövq var **sölə** bu cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 18). [sölə,]*

Ənbiyāya 'ürəfā silkinə inṣāf ilə baḫ
Ẕillət ü ġüṣṣədən özgə **sölə** āyā nə verüb *(Gazel 20, Mısra 14). [sölə,]*

Ey ṣəbā get cānib-i Miṣrə Züleyḫāyə **sölə**
Kim Şəmāḫı miṣrinə bir Yūsif-i dīgər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 5). [sölə,]*

Lāzımdı kim Şəmāḫıyə el Tūr **söləsün**
Ondə ẓuhūrə müncə ki nūr-ı Ḫudā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 5). [söləsün, -sün]*

Ḥəşrədək gər **söləyim** hīç tükənməz vəṣfün
Dəḫi bundan belə göstərmə kərāmət zāhid *(Gazel 39, Mısra 27). [söləyim, -y, -im]*

Nə yerdən ey pərī-rūyum köñüldə intiẓārun var
Ki pozdun əhl-i bəzmün ḫāṭirin **sölə** nə kārun var *(Gazel 46, Mısra 2). [sölə,]*

Bu qədri etmə bana cövr ey büt-i bī-mehr
Ki səndən özgə mənim **sölə** kim pənāhımdur *(Gazel 53, Mısra 6). [sölə,]*

'Āləm içrə hər kimün bir bī-vəfā cānānı var
Söləmün bir də onə dünyā vü dīn ü cānı var *(Gazel 54, Mısra 2). [söləmün, -m, -ün]*

Ḫāṭirim cəm' dögül tā şaña dərdim **söləyüm**
Bu pərīşān yüzi ol zülf-i mü'ənbərdən sor *(Gazel 63, Mısra 7). [söləyüm, -y, -üm]*

Hanı qədün kimi gülbündə istiqāmət ü nāz
Ləbün təki **sölə** bir ġönçənün ṭərāvəti var *(Gazel 78, Mısra 4). [sölə,]*

Ġəm etmə Żū`ī cəhān yā ḫəyāldur yā ḫ^vāb
O şey` ki ḫ^vāb u ḫəyāl oldı **sölə** nə ġəmdür *(Gazel 80, Mısra 18). [sölə,]*

Zāhid deyən behişt ki 'uqbādə **sölənür**
Hər bir zəmāndə 'āşiq içün dər-kənār olur *(Gazel 82, Mısra 3). [sölənür, -n, -ür]*

Dəm-ā-dəm cənnət-i rūyundə seyr eylər qara zülfün
Tə'əccüb 'əqli kəmlər **söləyürlər** zülfə kāfirdür *(Gazel 88, Mısra 8). [söləyürlər, -y, -ür, -lər]*

Gər yolun düşsə ṣəbā Ağdaşə məndən **sölə** kim
Verdi cān ḥəsrət ilə Żū`ī-i nālān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 9). [sölə,]*

Gözüm peymānəsin doldurdı hər dəm bağrımun qanı
Nöçün kim ḫəlq **sölərlər** filānı mey-güsār olmuş *(Gazel 108, Mısra 4). [sölərlər, -r, -lər]*

Ṣūrət-i vāqe'əmə nār-ı cəhənnəm **söləyür**
Kūrdu zāhid oḫur āyə-sūrə-rəḥmānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 3). [söləyür, -y, -ür]*

Söləyüblər ki cəhānə gələcək bir Dəccāl
Bilməyüblər ki mülḥid (?) nədən firāvān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 9). [söləyüblər, -y, -üb, -lər]*

O bəḥr-i fəżl ü kəmālāt Seyyid-i zāra
Səlāmlar **sölə** ṭəbəqində mużmər olə sə lām *(Gazel 129, Mısra 4). [sölə,]*

Ṣəbā **sölə** özün ol ġāfil-i dil-āgāhə
Ki ġāfil olmə əḥibbādan ey rəfīq-i müdām *(Gazel 129, Mısra 21). [sölə,]*

İstəyürsən **sölə** tərsā balası nāz eləmə
Buraḫub məzhəbimi dīn-i Məsīḥāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 5). [sölə,]*

Nə nāməyə sıqışur nə zəbān-ı təqrīrə
Nə ṣūrət ilə **sölə** belə mā-cərānı yazım *(Gazel 141, Mısra 12). [sölə,]*

Ol çeşm yanındə demə dil-ḥālını ey zülf
Bīmār sözin **söləmə** bīmār yanındə *(Gazel 186, Mısra 12). [sölənə, -mə]*

Bī-ḫəbərsən dedi yoḫsə nədi çārun **söləyüm**
Yaz Ḥüseyn ḫānə elə məṭləbüvi sən iẓhār *(Kaside 6, Mısra 27). [söləyüm, -y, -üm]*

Qalub bir ḫeyli müddət māt-ı ḥeyrān **sölədi** nā-gəh
Bu müşkil əmri ḥəll etməkdə bir şəḫsə gümānım var *(Kaside 7, Mısra 27). [sölədi, -di]*

Sölə ki hansı kəs 'āləmdə tapdı rāḥətlüq
Belə şərārət ilə yā bu qətl ü sirqətdən *(Kaside 15, Mısra 21). [sölə,]*

Cəhāndə əfżəl-i ə'māl hansıdur **sölə**
Buyurdı 'elmdür əfżəl təmām-ı ḫidmətdən *(Kaside 15, Mısra 51). [sölə,]*

Sölə ki hansı zəmāndə var idi bir telefon
Yā teleġram vaġon kim gedir bu sür'ət ilə *(Kaside 20, Mısra 3). [sölə,]*

Nə növ' söz **söləsə** bənd edər ḥədīs̱ə anı
Deyər bəlī bunı Qur`ān deyübdi āyət ilə *(Kaside 20, Mısra 31). [söləsə, -sə]*

O rütbədən bu məqāmə nədən çatub **sölə**
'Ulūm ilən bəlī 'elm eyləyüb belə anı *(Kaside 23, Mısra 45). [sölə,]*

Sölə bu 'elm nə ṭərz ilə pəs olur ḥāṣīl
Ki kāmil ādəm edə bir o növ' ḥeyvānı *(Kaside 23, Mısra 47). [sölə,]*

Dünyā dolanub Żū`ī dönüb çərḫ-i cəfā-cū
Çoḫ **sölərmə** ol köhnə şərī'ət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 22). [sölərmə, -mə]*

Sölə o ġonçə ləb ü növ-gülə vərəq-bə-vərəq
O sirrlər ki ġəmindən saña ṣəbā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 7). [sölə,]*

Sölmə Cəmşīd-i nīk ü nāmdan
Sölə baña piyālə vü cāmdan *(Mesnevi 5, Mısra 30). [sölə,]*

Dün baña bir yār-ı 'ədīmü`l-mis̱āl
Söldi ey Żū`ī-i şīrīn-məqāl *(Mesnevi 5, Mısra 42). [söldi, -di]*

Söldi ey Żū`ī-i bī-ḫānmān
'Əqlün çaşub dīvānəsən bī-gümān *(Mesnevi 5, Mısra 63). [söldi, -di]*

Sölmə Cəmşīd-i nīk ü nāmdan
Sölə baña piyālə vü cāmdan *(Mesnevi 5, Mısra 29). [sölmə, -mə]*

Mə'rifət əhli səḫā əhlinə ḫān **sölərlər**
Kimə hər nəḫv-i ḫiṭāb eyləsə cān **sölərlər** *(Mesnevi 6, Mısra 51). [sölərlər, -r, -lər]*

Gəlün bu məqāmə **söldüz** siz
Ḫāṭirdən edüb ṣora fərāmūş *(Mesnevi 7, Mısra 51). [söldüz, -dü, -z]*

Sölə hanı Ḥātəmün vücūdı
Bāqīdi vəlīk adı cūdı *(Mesnevi 8, Mısra 63). [sölə,]*

Budı bizdəki neçə təfriqələr peydādur
Nəbīdür ümməti var **sölmə** kim mollādur *(Mesnevi 9, Mısra 46). [sölmə, -mə]*

Bu mis̱ālı **söləyüb** ṣāḥib-i 'elm ü 'ürfān
Sə'dī ol kim onə ḥikmətdə yetüşməz Loqmān *(Mesnevi 9, Mısra 27). [söləyüb, -y, -üb]*

Cühəlā məḥż libāsə **söləyürlər** 'ālim
Odı kim ẓülmət-i ġəflətdə qalublar dā`im *(Mesnevi 9, Mısra 25). [söləyürlər, -y, -ür, -lər]*

Var yüz söz ürəgimdə edə bilməm iẓhār
Olu yā Rəb o zəmān kim **söləyəm** hər nə ki var *(Mesnevi 9, Mısra 88). [söləyəm, -y, -əm]*

Zülfñə nə lā`iq **söləsəm** nāfə-i Tātār
Żū`ī kimi oldum ġəm-i 'eşqündə giriftār *(Muhammes 4, Mısra 33). [söləsəm, -sə, -m]*

Dəmlər ki ol zəmān keçinüb yāḫşı ḫ∨ābdur
Ey cān bu günlərün nəyə **sölə** hesābdur *(Müseddes 1, Mısra 22). [sölə,]*

Nədən **sölə** görək ey bī-nəvā ümmīd olur ḥāṣil
Fələk dūr mehri zā`il yār ġāfil 'ömr müstə'cil *(Tahmis 1, Mısra 23). [sölə,]*

Hər kəsün cüz`ī savādı olə həm tən-ḫ∨āhı
Mülk-i 'elmün **sölənür** kim odı ṣāhənṣāhı *(Terci-bend 1, Mısra 18). [sölənür, -n, -ür]*

Baña sölərsən ey məh nār-ı hicrə ṣəbr qıl **sölə**
Olur mı kimsə kim ātəş arasındə ṣəbūr olsun *(Gazel 150, Mısra 7). [sölə,]*

Dutalum dəhrdə Cəmşīd ü Firīdūn oldun
Ḥanı **sölə** nədi tə'bīr belə bir rö`yādən *(Gazel 173, Mısra 10). [sölə,]*

Bu söz su`āl olunsə cəvābun nədür **sölə**
Təqṣīr kār-gərdən olur yā ki kārdan *(Gazel 176, Mısra 13). [sölə,]*

Gəhī əndūh-ı rəşk-i ġeyr ü gəh cövr ü cəfā-yı yār
Kim olmaz **sölə** Żū`ī muncə əndūh ilə dīvānə *(Gazel 192, Mısra 10). [sölə,]*

Cəhānı belə görüb əhl-i mə'rifət getdi
Bu 'əṣrdə **sölə** Żū`ī nə var bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 10). [sölə,]*

Yüz āh-ı sūznāk ilə vəṣlə yetüşmədim
Zāhid necə tapar **sölə** bu hāy u hū ilə *(Gazel 214, Mısra 10). [sölə,]*

Mə'rifət əhli səḫā əhlinə ḫān **sölərlər**
Kimə hər nəḫv-i ḫiṭāb eyləsə cān **sölərlər** *(Mesnevi 6, Mısra 52). [sölərlər, -r, -lər]*

Baña sölərsən ey məh nār-ı hicrə ṣəbr qıl **sölə**
Olur mı kimsə kim ātəş arasındə ṣəbūr olsun *(Gazel 150, Mısra 7). [sölərsən, -r, -sən]*

Olsun qəsəm o tār-ı sər-i zülfə ey ṣənəm
Qıllam sücūd gər **söləsön** Tarıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 12). [söləsön, -sön]*

Sən qoymısən hər kimsədə bir ḥāl-i ṭəbī'ət
Nārə necə **sölərsən** [o] ḥurqət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 36). [sölərsən, -r, -sən]*

Sölə ey bād-ı ṣəbā ol büt-i məh-sīmāyə
Ki salubdur məni məstānə gözün ġavġāyə *(Gazel 194, Mısra 1). [sölə,]*

Söldim ey sərv dut çeşm-i üzə mənzil dedi
Məskən etmək mümkün olmaz bəḥr-i 'ümmān üstünə *(Gazel 203, Mısra 5). [söldim, -di, -m]*

Żū`īnün pəndin eşit eyləmə çoḫ bādəyə meyl
Tā ki el **sölməsün** bī-ḫ˘od-ı dīvānə səni *(Gazel 226, Mısra 10). [sölməsün, -mə, -sün]*

Düşsə ṣəbā güẕārun əgər kūy-ı yārə bir
Sölə bu möḥnət ü ġəmimi āh [u] zārımı *(Gazel 228, Mısra 8). [sölə,]*

Ḫ∨urşīd tək cəmālıvə mən şam' **söldim**
Vācibdi yandırub məni kəssün zəbānımı *(Gazel 234, Mısra 5). [söldim, -di, -m]*

Mū **söldim** meyānınə yoḫdur sözün dedi
Żū`ī gətürmə ortalıqə mūmiyānımı *(Gazel 234, Mısra 11). [söldim, -di, -m]*

'Əcəb yoẖ məḥv olə cismim təcəllā-yı cəmālından
Bu **şölə** yandurubdur dāğlə Mūsā İbn-i 'Ümrānı *(Gazel 220, Mısra 8). [şölə,]*

sölə görim: *Söyle bakalım, de bakalım.*

Saldun həzār möhnətə ey çərẖ-i dūn məni
Sölə görim nə eylədim āyā saña genə *(Gazel 202, Mısra 6). [sölə görim,]*

sön-: *Söndürmek; Yıkmak.*

Söndürüb bād-ı fələk şam'ımı qılmış tīrə
Ẓülmət-i leylim 'əlācınə çırāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 7). [söndürüb, -üb]*

Söndürübən şam'-ı büsātım mənim
Dağıdəcəq bəzm-i nəşāṭım mənim *(Mesnevi 4, Mısra 25). [söndürübən, -übən]*

soqrāt: *Sokrates.*

'Elm ü ədəb ilə rəşk-i Buqrāt
Ḥikmətdə təlāmiẕündi **Soqrāt** *(Mesnevi 8, Mısra 20). [soqrāt,]*

sor-: *Sormak, araştırmak.*

Sordum ləbi bəhāsını cāndur dedi baña
Ārī cəhāndə cānə bəhā dəẖī cān gəlüb *(Gazel 22, Mısra 11). [sordum, -du, -m]*

Çün bilmür özi məs`ələ **sorduqdə** deyürlər
Kāfir olı sən dinmə belə sözdə ẖərər var *(Gazel 42, Mısra 11). [sorduqdə, -duq, -də]*

'Əmmāməsinə baẖmagilən məs`ələ **şorma**
Mollā özi çoẖ ẖeyr edi yalnız nə qədər var *(Gazel 42, Mısra 13). [şorma, -ma]*

Çeşm-i bīmārınun əḥvālını **sorson** ey dil
Gülsitānə güẕər et bu sözi 'əbhərdən sor *(Gazel 63, Mısra 3). [sorson, -son]*

Çoẖ **sormagilən** tövsən-i əş'ārıvı Żū`ī
Lāl ol nəẓər et sāḥət-i meydān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 23). [sormagilən, -ma, -gilən]*

Ləẕẕət-i qaydun ḥarām oldı baña ey sərv kim
Söləmişdün ol əsīri bir gün āzād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 10). [sormuş, -muş]*

Ḥədīs̱ ilən yetüşübdür bu söz ki əṣḥābə
Soruşdılər gəlübən ẖātəm-i risālətdən *(Kaside 15, Mısra 50). [soruşdilər, -uş, -dı, -lər]*

Soruşdılar neçə kərrə ki ondan artuqını *(Kaside 15, Mısra 53). [soruşdilar, -uş, -dı, -lar]*

sor-: *Aramak, araştırmak; Soru sorarak bilgi edinmeye çalışmak.*

Hər həftədə **sorardı** əḥvālını
Ḫāhişinə şərf edərdi mālını *(Mesnevi 10, Mısra 29). [sorardı, -ar, -dı]*

Əlṭāf ilə **sordı** eḥtiyācım
Hər vəcfdən eylədi 'əlācım *(Mesnevi 7, Mısra 63). [sordu, -du]*

Dəhənin **sordum āb-ı rūsı** ilə çeşmindən
Baña bu nüktəni bir rəmz ilə pünhān dedilər *(Gazel 62, Mısra 7). [sordum, -du, -m]*

Köñlümi qan eləyüb mehr-i ruḥı ey nāṣeḥ
Etməsön bāvər əgər lə'l ü ləb-i tərdən **sor** *(Gazel 63, Mısra 6). [sor,]*

Ḫāṭirim cəm' dögül tā şaña dərdim söləyüm
Bu pərīşān yüzi ol zülf-i mü'ənbərdən **sor** *(Gazel 63, Mısra 8). [sor,]*

Zāhid inkār-ı mey-i nāb qılursə nə bilür
Gəl onun ẕövqüni bu Żū`ī-i müżṭərdən **sor** *(Gazel 63, Mısra 10). [sor,]*

Ləẕẕət-i āb-ı bəqānı mey-i əḥmərdən **sor**
Yə'nī ey təşnə-köñül get ləb-i dil-bərdən **sor** *(Gazel 63, Mısra 1). [sor,]*

Ləẕẕət-i āb-ı bəqānı mey-i əḥmərdən **sor**
Yə'nī ey təşnə-köñül get ləb-i dil-bərdən **sor** *(Gazel 63, Mısra 2). [sor,]*

Çeşm-i bīmārınun əḥvālını sorson ey dil
Gülsitānə güẕər et bu sözi 'əbhərdən **sor** *(Gazel 63, Mısra 4). [sor,]*

Ləb-i lə'lün görüb ḥeyrətdən ey gül cānə bəñzətdim
Sora **sordum** yəqīn bildim ki bī-cā anə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 2). [sordum, -du, -m]*

Versün cəvāb şər'də birdür riyā vü şirk
Sor bu su`ālı zāhid-i 'ālī-cənābdan *(Gazel 178, Mısra 8). [sor,]*

Sor ḥālımı tərəḥḥüm ilə kim əsīriñəm
Nə 'eybi gər təkəllüm edə şəh gədā ilə *(Gazel 213, Mısra 15). [sor,]*

Bunun 'əlācını dün pīr-i 'əqldən **şordum**
Cəvābı ilə ġəm ü ġüṣṣədən kənār oldım *(Kaside 12, Mısra 11). [şordum, -du, -m]*

Dünən təżərru' ilə belə 'əqldən **sordum**
Cəhāndə kimdi çatan belə gündə fəryādə *(Kaside 18, Mısra 15). [sordum, -du, -m]*

Görüb bu 'işrət-i pünhānı **sordum** bāğbānlardan
Nədür bu 'Eyş [ü] 'işrət vāqif et bir sirr-i pünhānə *(Kaside 22, Mısra 15). [sordum, -du, -m]*

Təqdīr-i qəżā vü qədərün məs`ələsin
Sordum deməḍi hīç biri birdür 'izzī kəlām *(Rübai 3, Mısra 4). [sordum, -du, -m]*

Nə lāzımdır şəb-i hicrān ara ḥāl-i dilim **sormaq**
Bilürsən rövşən olmaz 'āşiqün bəzmi çırāġ ilə *(Gazel 216, Mısra 5). [sormaq,]*

sora: *Sonra.*

Səlāmdan **sora** 'əczinlə 'ərż-i ḥāl elə
Əgərçi köñli olubdur miṣāl-i səng-i ruẖām *(Gazel 129, Mısra 5). [sora,]*

Ləb-i lə'lün görüb ḥeyrətdən ey gül cānə bəñzətdim
Sora **sordum** yəqīn bildim ki bī-cā anə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 2). [sora,]*

Bir iki ləḥẓə behişt-i vüṣāl **şora** düzəẖ-i hicr
Çü āẖırı budur ol vəṣl də cəhənnəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 5). [şora,]*

Sərvərā Zū`ī-i bī-çārə gəlübdir kəhvə
Qoymə mundan **sora** dünyādə görə bir ẕillət *(Kaside 5, Mısra 50). [sora,]*

Gəlün bu məqāmə sölədüz siz

Ḫāṭirdən edüb **şora** fərāmūş *(Mesnevi 7, Mısra 52). [şora,]*

Kasıblarə qərz ver dəẖi māl
Gör necə **sora** olur bu əḥvāl *(Mesnevi 8, Mısra 56). [sora,]*

ʻElm ü ʻürfān nədür ʻāləmdə dəẖi vāżeḥ edək
Sora inṣāfı olan şəẖṣlərə şərḥ eliyək *(Mesnevi 9, Mısra 18). [sora,]*

Atam rəsûl-i Ḫudādən **şora** nifāq əhli
Nə növʻ eylədilər gör ki tārmār məni *(Müseddes 2, Mısra 15). [şora,]*

Nədür tədbīr bilmən cānə yetdim bī-vəfālardan
Köñül mülkündə bundan **sora** ondan ġeyri şāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 26). [sora,]*

Ondan **sora** gəldi Firidūn şāh
Şəh demə çərḫ üzrə yəqīn çıẖdı māh *(Mesnevi 5, Mısra 15). [sora,]*

soraǧ: *Aramak, sormak.*

Gərək məʻşūq özi cəzb eyləsün ʻuşşāqını vəṣlə
Yetüşməz vüṣlətə gər gəzsə yüz min il **soraǧ** ilə *(Gazel 216, Mısra 8). [soraǧ,]*

soraġ et-: *Aramak, sormak.*

Ġubernat bāġı içrə kəs̱rət-i ġılmān [u] ḥūrādan
Vücūdun kəm qılub hər ḥūrdan yārın **soraġ etmək** *(Gazel 120, Mısra 4). [soraġ etmək,]*

soruş-: *Sormak, soruşturmak.*

Dün ʻəcz ilə **soruşdım** mən pīr-i ʻəqldən
Bāʻiṡ nədür bu ḥālə bugün rūzgārdə *(Kaside 19, Mısra 13). [soruşdım, -dı, -m]*

Hīç ṭərīq içrə dögül möʻtəbər
Soruşmuyə ẖādimini məẖdūmlar *(Mesnevi 10, Mısra 54). [soruşmuyə, -mu, -y, -ə]*

souq: *Soğuk.*

Bārī Ḫudāyā səncə olur bu iş
Dağ yerində gəldi **souq** çatdı qış *(Mesnevi 4, Mısra 36). [souq,]*

Baẖmayuban qışun **souq** qarınə *(Mesnevi 4, Mısra 68). [souq,]*

söylə-: *Söylemek.*

Ḫəlq **söylər** yaradub cənnəti Ḥəq ādəm içün
Bu ʻəbəs̱ sözdi Ḫudā cənnəti şeyṭānə verüb *(Gazel 20, Mısra 3). [söylər, -lər, -]*

Behişt olmuş cəhān līkən dutub şeyṭān ilə ʻāləm
ʻƏbəs̱ sözdür ki **söylərlərdi** cənnət içrə ādəm var *(Gazel 70, Mısra 6). [söylərlərdi, -r, -lər, -di]*

Nə qədri **söyləyəsən** Zūʻī kimsə pənd almaz
Nə sūd daş kimi məẖlūqə bu lüġətçədən *(Kaside 15, Mısra 76). [söyləyəsən, -y, -ə, -sən]*

Nə qədri **söylədi** İrşād Mollā Nəṣrəʻd-dīn
Bu yaẖşı sözləri yüz vəʻẓ min nəṣīḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 43). [söylədi, -di]*

Gecə gündüz ġəm-i hicrānını çəksəm ḫ˘oşam zīrā
Məqām-ı vəṣldə ṣəd şükr kim būs u kənārım var *(Gazel 134, Mısra 3). [söyləməyüb, -mə, -y, -üb]*

Görünməz **söyləyürlər** çeşmə hərgiz çeşme-i ḥeyvān
Təkəllümlə bu pünhān sirri bir aç āşkār eylə *(Gazel 199, Mısra 7). [söyləyürlər, -y, -ür, -lər]*

soyuq: *Soğuk. Isısı düşük, harâreti az olan.*

Dedi ey Żūʻī-i bī-çārə nədür bu ḥālət
ʻƏrż qıldım ki **soyuqdan** yetüşüb bir āzār *(Kaside 6, Mısra 22). [soyuqdan, -dan]*

söz: *Bir düşünceyi eksiksiz olarak anlatan kelime dizisi, kelam, laf, kavil.*

Çün bilmür özi məsʼələ sorduqdə deyürlər
Kāfir olı sən dinmə belə sözdə ẖərər var *(Gazel 42, Mısra 12). [sözdə, -də]*

Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər
Kim inanur bu sözə güzgüdə böhtān dedilər *(Gazel 62, Mısra 2). [sözə, -ə]*

Zāhid şərābı çoẖ də ḥarām etmə küfrdür
Çün bu sözünlə meykədə beytüʼl-ḥarām olur *(Gazel 77, Mısra 8). [sözünlə, -ün, -lə]*

Allāh peyəm-bər sözinə kim həvəs eylər
Bir adı qalub dīn ilə īmān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 11). [sözinə, -i, -n, -ə]*

İslām deyən **sözlərə** kimsə qulaq asmaz
Qurānə qəsəm doğrı müsəlmān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 13). [sözlərə, -lər, -ə]*

Baẖmamaq zāhid **sözinə** mey ayağın sāqīdən
Gülşən içrə gər ḥalāl u gər ḥarām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 3). [sözinə, -i, -n, -ə]*

Żūʼiyā zülf-i ʻarūs-ı süẖənin zīvərinə
Hansı şāʻir **sözidür** şānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 12). [sözidür, -i, -dür]*

Nə içün yoẖ **sözi** təşbīh qılublar varə
Ləb-i mey-gūnuvı cān verməgə ʻĪsāyə məs̱əl *(Gazel 126, Mısra 7). [sözi, -i]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki ol məh ilə həm-zəbān olam
Hər **sözdə** bir dilim dutulub nā-təvān olam *(Gazel 128, Mısra 2). [sözdə, -də]*

Əgərçi cins cinsə meyl qılmaq möʻtəbər **sözdür**
Dögülsən nīşə bəs şāʻirlərə sən mehrbān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 3). [sözdür, -dür]*

Gör kimdədür qüşūr əgər yoẖdı meyvəsi
Ummaq olur mı bu **sözi** bīd ü çinārdan *(Gazel 176, Mısra 16). [sözi, -i]*

Yanındə demə zülf **sözin** bu dil-i zārun
Zəncīr adını çəkmə giriftār yanındə *(Gazel 186, Mısra 7). [sözin, -in]*

Żūʻī təmām qıl **sözüvi** ẖəlq təmr urur (?)
Bilməz kəlām rəmzini sölər Ḫudā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 41). [sözüvi, -üv, -i]*

Yazubən bu **sözi** məẖfī saña iẓhār elədim
Öz ẖarābə evimə getməgə qıl bir sāmān *(Kaside 14, Mısra 23). [sözi, -i]*

Sözün danışmaqə dilmācə eḥtiyācun var
O da sənün təki ādəmdi öl ẖəcālətdən *(Kaside 15, Mısra 47). [sözün, -ün]*

O **söz** ki sən onı bir ildə hīç bilməzdün
Ġazet verür ẖəbərin gündə yüz ḥekāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 13). [söz,]*

Nə növ‘ **söz** söləsə bənd edər ḥədīs̱ə anı
Deyər bəlī bunı Qur`ān deyübdi āyət ilə *(Kaside 20, Mısra 31). [söz,]*

Sözim bu dās̱ə dönən ẖəlqə etməyür tə`s̱īr
Nə`dim nə çārə deyüm bu **sözi** nə ṣūrət ilə *(Kaside 20, Mısra 42). [sözi, -i]*

Sözim bu dās̱ə dönən ẖəlqə etməyür tə`s̱īr
Nə`dim nə çārə deyüm bu **sözi** nə ṣūrət ilə *(Kaside 20, Mısra 41). [sözim, -im]*

Nə qədri söylədi İrşād Mollā Nəṣrə`d-dīn
Bu yaẖşı **sözləri** yüz və‘ẓ min nəṣīḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 44). [sözləri, -lər, -i]*

Ḫudā vü Marrat u Kristos u Tarı bir **sözdür**
Bu küfr olur mu kişi bilsə bu mü‘əmmānı *(Kaside 23, Mısra 69). [sözdür, -dür]*

Eyləsön inṣāf ilə gər bir nəẓər
Demək olmaz bu **sözlərdən** bir ẖəbər *(Mesnevi 5, Mısra 78). [sözlərdən, -lər, -dən]*

Żū`ī du‘ā eylə sözə vermə ṭūl
İmdi olur çünki du‘ālar qəbūl *(Mesnevi 5, Mısra 99). [sözə, -ə]*

Ḥəqqi mollā odı kim hər **sözi** yazub oẖuyə
Yoẖsə ki bilməyə bir ḥərfi yalandan toẖuyə *(Mesnevi 6, Mısra 45). [sözi, -i]*

Fikr qılmır danışan bu **sözi** ‘əmmāmə dögül
Ya uzun saqqal ilə yā ki uzun cāmə dögül *(Mesnevi 9, Mısra 39). [sözi, -i]*

Olə də bir sözi təşẖīṣ-i təmīz etməzlər
Ḥəq **sözün** cānınə diqqət edübən getməzlər *(Mesnevi 9, Mısra 44). [sözün, -ün]*

Nə olubdur sizə bi`llāh ki tə‘əṣṣüb-dīndür
Qulaq asmaz bu **sözə** kim ki Ḥəqə kəc-bīndür *(Mesnevi 9, Mısra 80). [sözə, -ə]*

Bī-dəlīl etməsün **sözim** bāvər
Hamı ə‘māl-i ẖeyrün oldı hədər *(Mesnevi 11, Mısra 57). [sözim, -im]*

Cümlənün qəvli belədür bu məḥəl
Mundan özgə **sözinə** etsön ‘əməl *(Mesnevi 11, Mısra 54). [sözinə, -i, -n, -ə]*

Deməyüb bu **sözi** rəsūl-i əmīn
Sözimi bī-dəlīl eylə yəqīn *(Mesnevi 11, Mısra 60). [sözümü, -üm, -ü]*

Təvəqqe‘m budı əḥvālıvı bəyān edəsən
Ḥəqīr Żū`īni bir **sözlə** şādmān edəsən *(Mesnevi 14, Mısra 16). [sözlə, -lə]*

Ḥikmət **sözin** bürūz eləsən yoẖ onə cəvāb
Bir ṣərf anlamaz deyəsən gündə yüz kitāb *(Muhammes 3, Mısra 27). [sözin, -in]*

Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər
Kim inanur bu **sözə** güzgüdə böhtān dedilər *(Gazel 62, Mısra 2). [sözə, -ə]*

Səndən özgə kimə mən şərḥ eləsəm əḥvālı
Deyəcəkdür haradan gətdi bu qīl ü qālı *(Terci-bend 1, Mısra 38). [söz,]*

Ḫəlq söylər yaradub cənnəti Ḥəq ādəm içün
Bu ‘əbəs̱ **sözdi** Ḫudā cənnəti şeyṭānə verüb *(Gazel 20, Mısra 4). [sözdi, -di]*

Ol çeşm yanındə demə dil-ḥālını ey zülf
Bīmār **sözin** söləmə bīmār yanındə *(Gazel 186, Mısra 12). [sözin, -i, -n]*

Nə deyüm bu **sözi** mən çıqdı tütün başımdan
Ki tütün almaqınə olmayə ādəmdə təvān *(Kaside 14, Mısra 15). [sözi, -im]*

Vəsfivə ‘ācizəm mən-i nā-kām
‘Əcz ilə eylədim **sözim** itmām *(Mesnevi 2, Mısra 48). [sözüm, -üm]*

Līk ṣəd-ḥeyf ki bu ‘əṣrdə məẖlūq təmām
Dutub ol köhnə **sözi** kim belə sölübdi babam *(Mesnevi 9, Mısra 60). [sözi, -i]*

Bir ẕərrə **söz** olmadı qəżādan mə‘lūm
Çoẖ baẖdım əgər diqqət ilə təfsīrə *(Rübai 2, Mısra 3). [söz,]*

Mū sölədim meyānınə yoẖdur **sözün** dedi
Żū`ī gətürmə ortalıqə mūmiyānımı *(Gazel 234, Mısra 11). [sözün, -ün]*

O **sözün** də genə bir yaẖşısını əẖẕ etmüb
Hər nə pöhrəsi vardur oları əzbər edüb *(Mesnevi 9, Mısra 61). [sözün, -ün]*

Olsə Buqrāṭ ‘elmdən bī-pūl
Hīç kim eyləməz **sözün** də qəbūl *(Mesnevi 11, Mısra 32). [sözün, -ün]*

‘Ālim gərək olsun dəẖi mə‘qūldə kāmil
Tā ẖəlq desün bundə nə **söz** istəsələr var *(Gazel 42, Mısra 8). [söz,]*

Çeşm-i bīmārınun əḥvālını sorson ey dil
Gülsitānə güẕər et bu **sözi** ‘əbhərdən sor *(Gazel 63, Mısra 4). [sözi, -i]*

Behişt olmuş cəhān līkən dutub şeyṭān ilə ‘āləm
‘Əbəs̱ **sözdür** ki söylərlərdi cənnət içrə ādəm var *(Gazel 70, Mısra 6). [sözdür, -dür]*

Bu qədri dərd ü möhnətlə ölüb qurtarmadun Żū`ī
Şəmāẖı əhliyüq məşhūr **sözdür** ‘ārımız yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 12). [sözdür, -dür]*

Məryəm ü rūḥ-ı Qüdüs ‘Īsā üçi bir **sözdür**
Üç deyən səhv eləyübdür oẖuyur sānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 7). [sözdür, -dür]*

Nə ẖānə ṣāḥib-i ẖānə gərəkdi ‘āləmdə
Bu nüktədür **sözi** hər yerdə əhl-i ‘ürfānun *(Gazel 155, Mısra 12). [sözi, -i]*

Üz görədür hər **söz** olsə ẖəlq ara kiẕb ü riyā
Doğrı söz ṣidq-i diyānət ‘əhd [ü] peymān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 7). [söz,]*

Diqqət etmir ki bu **söz** oẖşarı var Qur`ānə
Ya ḥədīs̱ə yā bu **söz** oẖşarı var hər yanə *(Mesnevi 9, Mısra 41). [söz,]*

Var yüz **söz** ürəgimdə edə bilməm iẓhār
Olu yā Rəb o zəmān kim söləyəm hər nə ki var *(Mesnevi 9, Mısra 87). [söz,]*

Olə də bir **sözi** təşẖīṣ-i təmīz etməzlər
Ḥəq sözün cānınə diqqət edübən getməzlər *(Mesnevi 9, Mısra 43). [sözi, -i]*

Məst olub tā ki hər kəlāmı deyüm

Qalmasun hīç **söz** təmāmı deyüm *(Mesnevi 11, Mısra 12). [söz,]*

Deməyüb bu **sözi** rəsūl-i əmīn
Sözimi bī-dəlīl eylə yəqīn *(Mesnevi 11, Mısra 59). [sözi, -i]*

Küfrdür Żū`ī bu **söz** çoḫ də darıḫma nəẕər et
Hər nə var isə Ḫudā kāmil-i insānə verüb *(Gazel 20, Mısra 15). [söz,]*

Çoḫdandı köñül istər idi feyz-i ḥużūrun
Qorḫutdı bu **söz** līk bu əfkārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 14). [söz,]*

Zāhidün kibr ü riyādur ʻəməli bir nəẓər et
Hansı āyətdədi bu **söz** necə təğyīrdədür *(Gazel 75, Mısra 8). [söz,]*

Əgər şāʻir desə bir şeʻr-i şīrīn
Çəkər min ṭəʻnə-**söz** yüzi qaralıq *(Gazel 112, Mısra 10). [söz,]*

Ağzımdə **söz** deyüb danışan şəxṣi qanmadım
Kimdür baḫan bu dīdə-i bünyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 11). [söz,]*

Bu **söz** su`āl olunsə cəvābun nədür sölə
Təqṣīr kār-gərdən olur yā ki kārdan *(Gazel 176, Mısra 13). [söz,]*

Üz görədür hər **söz** olsə ḫəlq ara kiẕb ü riyā
Doğrı söz ṣidq-i diyānət ʻəhd [ü] peymān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 8). [söz,]*

Bu idi doğrı **söz** kim ʻərż olundu ḫāk-i pāyundə
Əgərçi şāʻirəm mən dəhrdə yüz min yalanım [var] *(Kaside 7, Mısra 35). [söz,]*

Ḥədīs̱ ilən yetüşübdür bu **söz** ki əṣḥābə
Soruşdılər gəlübən ḫātəm-i risālətdən *(Kaside 15, Mısra 49). [söz,]*

İşārətlə rəmz ilə yazmış baña
Məgər bu **söz** yetməyübdi gūşuña *(Mesnevi 4, Mısra 60). [söz,]*

Diqqət etmir ki bu **söz** oḫşarı var Qur`ānə
Ya ḥədīs̱ə yā bu **söz** oḫşarı var hər yanə *(Mesnevi 9, Mısra 42). [söz,]*

Hər nə söz kim eşitmisən ey cān
Əṣl ü günahın əvvəl eylə bəyān *(Mesnevi 11, Mısra 75). [söz,]*

Baḫ o **söz** gör ki kimlərə yaraşur
Tā pərī yā peyəm-bərə yaraşur *(Mesnevi 11, Mısra 77). [söz,]*

Nə **söz** olsə gərək əzəldə qanam
Ṣədrdə çoḫ diqqət eyləyüb inanam *(Mesnevi 11, Mısra 79). [söz,]*

__**sū:**__ *Yan, yön, taraf, cihet.*

Oldı pəjmürdə köñül tā düşdi ol rūdan cüdā
Adı māhir-fövt olur gər kim düşə **sūdan** cüdā *(Gazel 12, Mısra 2). [sūdən, -dən]*

Dün şikāyət eləyürdüm fələk-i bəd-ḫūdan
Ki nöçün bağladı gərdūn yolumı hər **sūdən** *(Mesnevi 1, Mısra 22). [sūdən, -dən]*

__**sū:**__ *Su.*

Ḫədəng-i ġəmzün ey məh səpməsəydi dəm-bə-dəm **sulər**
Dil-i pür-ḫūnı çoḫdan yaḫmış idi nār-ı hicrānun
(Gazel 160, Mısra 9). [sulər, -lər]

Ḥəsəddən **sudə** tikmiş sərvini tā kim rəvān olsun
O gündən kim görübdür bāğbān sərv-i ḫurāmānun *(Gazel 160, Mısra 11). [sudə, -də]*

__**sū:**__ *Su; Şarap.*

Ver sāqī bādə tā içək ol māh-rū ilə
Bəlkə günāh ḫəṭṭi pozulsun bu **su** ilə *(Gazel 214, Mısra 2). [su,]*

Ol ātəşīn-şərābı gətür sāqī Żū`iyə
Bəlkə günāh dəftəri bu **sulə** yuilə *(Gazel 214, Mısra 18). [sulə, -lə]*

__**su arḫə bir gəlüb ümmīd var bir də gələ:**__ *Aslı "Su gələn arxa, bir də gələr" şeklindedir. Su akan (küçük) nehire su tekrar gelir.*

Ümīd kəsmə köñül tīr-i ġəmzəsindən kim
Su arḫə bir gəlüb ümmīd var bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 6). [su arḫə bir gəlüb ümmīd var bir də gələ,]*

__**suāl:**__ *Soru, soru sorma.*

Bu söz **su`āl** olunsə cəvābun nədür sölə
Təqṣīr kār-gərdən olur yā ki kārdan *(Gazel 176, Mısra 13). [suāl,]*

__**şübḥ:**__ *Sabah.*

Şübḥ qıldı yüzüvə Żū`ī irādətlə nəẓər
Çünki mən görmiş idim bāğ-ı gülüstān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 9). [şübḥ,]*

Oḫur vəṣf-i behişt-i ʻədn hər bir gūşədə şulşul
Dügāh **şübḥ** ü şām içrə neçə ʻuşşāq-ı dīvānə *(Kaside 22, Mısra 14). [şübḥ,]*

Gecə **şübḥ** oldı dur az zülf-i pərīşānuvı aç
Şübḥ-i şərməndə ilə çāk-ı giribānuvı aç (Gazel 255, *Mısra 1). [şübḥ,]*

Səlsəbīl-i bādədür rində təsəlsül gözləyüb
Dəm-bə-dəm sāʻət-bə-sāʻət **şübḥ** [ü] şām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 6). [şübḥ,]*

Mā-ḫaləqtu`l-cinnə və`l insə lə-yəʻrif āyətin
Gūş-ı cānə **şübḥ** ü şām eylər münādīlər nidā *(Gazel 3, Mısra 6). [şübḥ,]*

__**şübḥ ü məsā:**__ *Sabah akşam, her zaman.*

Ṣıdq ü iḫlāṣ ilə hər **şübḥ** ü məsā Ḫāliqdən
Rūz u şəb ʻişrət ilə cānıvı saq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 3). [şübḥ ü məsā,]*

__**şübḥ-i şərməndə:**__ *Sabahın mahçupluğu.*

Gecə **şübḥ** oldı dur az zülf-i pərīşānuvı aç
Şübḥ-i şərməndə ilə çāk-ı giribānuvı aç (Gazel 255, *Mısra 2). [şübḥ-i şərməndə,]*

Gecə şübḥ oldı dur az zülf-i pərīşānuvı aç
Şübḥ-i şərməndə ilə çāk-ı giribānuvı aç (Gazel 255, *Mısra 2). [şübḥ-i şərməndə,]*

__**şübḥ-i vüṣāl:**__ *Kavuşma sabahı.*

Şādmān idi köñül **şübḥ-i vüṣālə** Żū`ī
Bu günün ʻāqibətində nə olacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 11). [şübḥ-i vüṣālə, -ə]*

<u>sübḫə-i ṣəd dānə:</u> *Yüz tespih tanesi.*
Almısan ey gözi məḫmūr ələ peymānə
Yoḫsə təngə gətürüb **sübḫə-i ṣəd dānə** səni *(Gazel 226, Mısra 4). [sübḫə-i ṣəd dānə,]*

<u>sücād-ı məʻrifət:</u> *Hünerin secde edenleri. Hüner secdegahı.*

Əlā ey məʻdən-i fəżl-i bəlāġət
Sücād-ı məʻrifət kān-ı fəṣāḥət *(Mesnevi 3, Mısra 2). [sücād-ı məʻrifət,]*

<u>sücūd:</u> *Secde etme, yere eğilme.*

Məni mənʻ etmə zāhid ṭāq-ı əbrūsı **sücūdından**
Kərāmətlər ki qaşından gəlür meḥrābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 5). [sücūdindən, -i, -n, -dən]*

Budur vəhmim ki zāhidlər **sücūdun** eyləsün vācib
Nöçün ey əbrū-yı dildār sən meḥrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 3). [sücūdun, -u, -n]*

Olsun qəsəm o tār-ı sər-i zülfə ey ṣənəm
Qıllam **sücūd** gər söləsön Tarıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 12). [sücūd,]*

<u>sücūd-ı ṭāq-ı əbrū:</u> *Kaşın kemerinin secdesi.*

Sücūd-ı ṭāq-ı əbrūsun qıl iḫlāṣ ilə hər dəmdə
Riyā-yı zāhid-i ḫˇod-bīn kimi meḥrābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 3). [sücūd-i ṭāq-i əbrūsun, -s, -un]*

<u>sūd:</u> *Fayda, kâr.*

Lʻəl-i ġəmində türrə-i pərtābə ilticā
Etmək nə **sūd** elə mey-i ol nābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 2). [sūd,]*

Nə nəşāṭı məclisün gər ondə cānān olmasa
Sāʻir əʻżānun nə **sūdı** təndə gər cān olmasa *(Gazel 14, Mısra 2). [sūdı, -ı]*

Nə **sūdı** ādəmə belə bəhārvəş-i firdövsdən
Əgər kim kīsəsində sīm ilə zər nā-hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 9). [sūdı, -ı]*

Nə **sūd** ondan bəhār oldı əlimdə sāġərim yoḫdur
Əgər gülşəndi bəzmim bir gül üzlü dil-bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 1). [sūd,]*

Nə **sūd** Żūʻī bu məscid imāmı olmaqdan *(Gazel 65, Mısra 17). [sūd,]*

Olub bu ʻəṣrdə bā-redaña ilə hamı bir Rüstəm
Nə **sūd** ondan ki nə bir āl-i Bərmək var nə Ḥātəm var *(Gazel 70, Mısra 10). [sūd,]*

Nə ḫālə yetdi ləbim nə əlim qara zülfə
Nə **sūd** bəḫtimizün qarəliqdə qisməti var *(Gazel 78, Mısra 6). [sūd,]*

Bəhār oldı nə **sūd** ondan ki bir dildārımız yoḫdur
Mey-i gül-nārımız nə dirhəm ü dīnārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 1). [sūd,]*

Ləb-i dildār tək var bādə-i gül-gündə gər nəşʻə
Nə **sūd** ondan ki tīz başə çıḫar qalmaz müdām olmaz *(Gazel 93, Mısra 8). [sūd,]*

Müdām olmaq gərək nə **sūd** içüb mey bir dəm oldun şād
Cəhāndə bu məs̱əldür bir gül ilə növ-bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 5). [sūd,]*

Bəhār-ı ömrim ey növ-gülbün-i bāğ-ı məlāḥət ḥeyf
Ḫəzān oldı nə **sūd** ondan cəhān tāzə bəhār olmuş *(Gazel 102, Mısra 8). [sūd,]*

Nə **sūd** möḥnət-i dünyāyə dəst-gīr oləsən
Şəbāb-ı ʻömrdə ġəmdən ḫəmīdə-pīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 1). [sūd,]*

Əgərçi yandı köñül çərḫi dūd-ı āhundan
Nə **sūd** rəşḥə-i əlṭāf yoḫdı māhundan *(Gazel 185, Mısra 2). [sūd,]*

Həmīşə istər idim cān verim qabaqundə
Vəlī nə **sūd** ki verdim ġəm-i firāqundə *(Gazel 196, Mısra 2). [sūd,]*

Cəhān köçübdi behiştdən əgərçi ləẕẕət ilə
Nə **sūd** ḫəlq qalub ẓülmət-i cəhālət ilə *(Kaside 20, Mısra 2). [sūd,]*

<u>süfrə:</u> *Sofra.*

Ḥātəm-i ʻəṣrdən agāh dögülsən əṣlā
Ki onun **süfrəsinə** ḥāżırdur şāh u gədā *(Mesnevi 1, Mısra 26). [süfrəsinə, -si, -n, -ə]*

<u>süfrə-i əlṭāf:</u> *Lütuflar sofrası.*

Əmr-i ḥökūmətdə qılur ʻədl ü dād
Süfrə-i əlṭāfı həmīşə güşād *(Mesnevi 5, Mısra 70). [süfrə-i əlṭāfı, -ı]*

<u>sühūlət:</u> *Kolaylık, yumuşaklık, nâziklik, nezâket.*

Cəmīʻ-i ḥikmət-i ʻelm-i zəmīn[i] Yūnānun
Bu yerdə ẓāhir olubdur əgər **sühūlət** ilə *(Kaside 20, Mısra 16). [sühūlət,]*

<u>süḫən:</u> *Söz, lakırdı, kelâm.*

ʻƏzm-i Şirvān eyləyüb bir dil-bər-i şīrīn-**süḫən**
Dāğ-ı qəlb-i ḫəstə-i Fərhād içün şəkkər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 3). [süḫən,]*

Desəm gülün ki ruḫ-ı alıña şəbāhəti var
Ġələṭ **süḫəndi** gülün rūyıña nə nisbəti var *(Gazel 78, Mısra 2). [süḫəndi, -di]*

Təʻsīr-i məst olub bu pīr-i kühən
Ḫəlqə məʻlūm edim nə varsə **süḫən** *(Mesnevi 11, Mısra 10). [süḫən,]*

<u>süḫən-dān:</u> *Söz söylemeyi bilen, düzgün ve güzel söz söyleyen (kimse).*

Nə ġəm ey gül sənün tək bir nigār-ı gül-ʻizārım var
Süḫən-dān u ənīs u mūnis u ġəm-ḫᵛār yārım var *(Gazel 45, Mısra 2). [süḫən-dān,]*

<u>sükkər şəbābəti:</u> *Gençliğin tatlılığı.*

Hīç kimsə görməsün belə sin-i kuhūləti
Çün cismdən gedübdi o **sükkər şəbābəti** *(Muhammes 1, Mısra 4). [sükkər şəbābəti,]*

<u>süleymān:</u> *Hz. Süleymān.*

Bir mūr qədri hīç **Süleymānı** bilmənəm
Kūyındə itlərinə əgər pāsbān olam *(Gazel 128, Mısra 5). [süleymānı, -ı]*

Ṣəd-ḥeyf hörmət eyləməyür ḫəlq mūrcan
Qürbət vilāyət içrə **Süleymānə** ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 10). [süleymāna, -a]*

Əgərçi Rus dilini bilməgi günāh desön

Qamu dili niyə dersən bilən **Süleymānı** *(Kaside 23, Mısra 72). [süleymānı, -ı]*

Ḥātəm ü ḥökmdən āvārə **Süleymān** düşübən
Ṣaḫr təḫt-i şərəfə ṣāḥib-i dīvān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 9). [süleymān,]*

Sər-i kūyundan etmə Żū`īni məḥrūm ey bī-mehr
Süleymān bārgāhındə gərəkdür çünki mūr olsun *(Gazel 150, Mısra 12). [süleymān,]*

O **Süleymān** ki yel əmrində idi şām u səḥər
İmdi topraqı yel ağzındədi hər ṣəḥrādən *(Gazel 173, Mısra 5). [süleymān,]*

Ümīdim var ki bu əş‘ār olə məqbūl-i dərgāhun
Süleymān bəzminə pāy-ı mələḫdən ərməğanım var *(Kaside 7, Mısra 40). [süleymān,]*

Eşitmisən ki **Süleymān** gedirdi bād üzərə
Olurdı kölgəligi quş qanadı zəḥmət ilə *(Kaside 20, Mısra 9). [süleymān,]*

Sərīr-i fəqr ü qənā‘ətdə pādşāh ol kim
O bārgəhdə **Süleymān** mūrdən kəmdür *(Gazel 73, Mısra 10). [süleymān,]*

şulşul: *Boynu halkalı güvercin kuşu.*

Nə şāhīnsən nə bülbül nə həzār-āhəng nə **şulşul**
Ṭuyūrun ḥālətindən səndə yoḫ bir şey` ‘əyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 17). [şulşul,]*

Oḫur vəṣf-i behişt-i ‘ədn hər bir gūşədə **şulşul**
Dügāh şübḥ ü şām içrə neçə ‘uşşāq-ı dīvānə *(Kaside 22, Mısra 13). [şulşul,]*

Şulşul ü dürrāc tezerv [ü] həzār
Ləḥn-i mü`əllifdə oḫurlar ḥiṣār *(Mesnevi 10, Mısra 7). [şulşul,]*

sulṭān: *Padişah, hükümdar; sevgili.*

Otuz üç il elədi ‘āləm içrə **sulṭānluq**
Gör āḫır eylədilər ḥəbs o növ‘ sulṭānı *(Kaside 23, Mısra 10). [sulṭāni, -i]*

Otuz üç il elədi ‘āləm içrə **sulṭānluq**
Gör āḫır eylədilər ḥəbs o növ‘ **sulṭānı** *(Kaside 23, Mısra 9). [sulṭānluq, -luq]*

Hīç **sulṭānım** deyən mülkini vīrān istəməz
Mehr ilə dövr etmədi hərgīz bu çərḫ-i bī-ḥəyā *(Tahmis 3, Mısra 15). [sulṭānım, -ım]*

Ey risālət mülkünə **sulṭān** ẕu`l-‘izz u ‘əlā
Ənbiyā-yı övliyāyə müqtədā vü pīşvā *(Gazel 1, Mısra 1). [sulṭān,]*

Hər gədā-ṭīnət bir isim ilə **sulṭān** olmaz
Qurı əngüştər ilə dīv-i Süleymān olmaz *(Gazel 90, Mısra 1). [sulṭān,]*

Hər kəsün adını **sulṭān** qoyəsən ḫān deyəsən
Bir ad ilə o gedüb Rūşdə **sulṭān** olmaz *(Gazel 90, Mısra 5). [sulṭān,]*

Hər kəsün adını sulṭān qoyəsən ḫān deyəsən
Bir ad ilə o gedüb Rūşdə **sulṭān** olmaz *(Gazel 90, Mısra 6). [sulṭān,]*

Vəṣldə yetmiş idim ẕövq-i ṣəfā eylər idim
O ṣifət kim olə bir kimsənə **sulṭān** yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 4). [sulṭān,]*

İmdi ṣəd şükr ki öz şövkət-i şānıyla bugün
Gəlüb öz təḫt-i humāyūnunə **sulṭān** oldı *(Kaside 17, Mısra 20). [sulṭān,]*

Dövləti ḥörməti ‘elm ilə tapubdur insān
Çoḫ gədā-zādə gəlüb ‘elm ilə olmuş **sulṭān** *(Muhammes 5, Mısra 14). [sulṭān,]*

Alcaqın köñlümi ‘eşqün qıldı bī-dād u sitəm
Rəsmidür təḥdīd edər bir mülki kim **sulṭān** alur *(Gazel 59, Mısra 8). [sulṭān,]*

sünbül: *Zambakgillerden, soğanla üretilen, 15-20 santimetre yüksekliğinde, çiçekleri keskin kokulu ve türlü renkli, çok yıllık bir süs bitkisi.*

Getdi ol günlər ki zülf ü ‘āriżindən ol gülün
Sünbülüm müşküm gülüm bāğım bəhārım var idi *(Gazel 225, Mısra 6). [sünbülüm, -üm]*

Məni öldürdilər dərd ü ġəm-i ‘eşq ilə āḫırdə
Səmən-sīmā vü **sünbül**-mūy u sūsən-ləb [ü] gül-rūlər *(Gazel 57, Mısra 6). [sünbül,]*

Sünbül təki bəlālarımı rəḥm qıl baña
Qoy ḫəlq eyləsün baña yüz töhmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 5). [sünbül,]*

Sünbül [ü] gül lālə vü nəsrīn ü bāğ
Sīnə-i firdövsə qoyub tāzə dāğ *(Mesnevi 5, Mısra 39). [sünbül,]*

Oldı **sünbüllər** ḫəcil zülf-i pərīşānun görüb
Ġönçələr qan utdılər lə‘l-i dür-əfşānun görüb *(Gazel 19, Mısra 1). [sünbüllər, -lər]*

Oldı **sünbüllər** ḫəcil zülf-i pərīşānun görüb
Ġönçələr qan utdılər lə‘l-i dür-əfşānun görüb *(Gazel 31, Mısra 1). [sünbüllər, -lər]*

Bu ḫəṭṭ ü zülf ü qəddinlə gülüstānə qədəm bas bir
Bənəfşə **sünbüli** pəjmürdə sərvi sər-mişār eylə *(Gazel 199, Mısra 4). [sünbüli, -i]*

Nəẓẓārə-i gülzār u gül-i sūrī vü **sünbül**
Əfsūs ki yolqun u firāq anə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 7). [sünbül,]*

sünbül-i zülf: *Sünbül saç.*

Sünbül-i zülfi tökülmüş rūyınə ol güllər ḫūn
Eylə kim əbr-i bəhārı mehr-i rəḫşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 3). [sünbül-i zülfi, -i]*

sünbülə: *Başak, sümbül.*

Zülfün təki yoḫ **sünbülə** firdövs-i bərīndə
Rūyun kimi yoḫ bir gül-i ḥəmrā çəmən içrə *(Gazel 187, Mısra 5). [sünbülə,]*

sündüs-i cāmə: *Dokumasında altın ve gümüş teller bulunan, parlak renkli ve değerli bir ipek kumaştan elbise, giysi.*

Be-ḥəmdu`llāh cəhāndə tāzədən fəṣl-i bəhār olmuş
Sitəbrəq-pūş u **sündüs-cāmə** dəşt ü kūhsār [olmuş] *(Gazel 101, Mısra 2). [sündüs-i cāmə,]*

sündüs-pūş: *Sündüs giyen.*

Səbzlər ṣəḥrādə gör kim necə **sündüs-pūş** olub
Hər ṭərəfdə ‘āşiq ü mə‘şūq həm-āğūş olub *(Murabba 1, Mısra 9). [sündüs-pūş,]*

şun‘-ı ḫudāvəndi: *Allah`ın yarattığı.*

Göstərür **şun'-ı Ḫudāvəndi** yüzün 'āşiqlərə
Şəfḥə-i ruḫsār pür-ənvār yā güzgü midir *(Gazel 52, Mısra 5). [şun'-i ḫudāvəndi,]*

sünnī: *Sünnet ehli olan, Sünni.*

'Īsəvī Mūsəvī vü **Sünni** Şī'ə qutarub
Mə'rifət kəsb qılub cümlə müsəlmān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 5). [sünni,]*

Əhl-i İslāmdə çoḫdur mütə'əddid məzhəb
Sünnī vü Şī'ə vü Şeyḫī vü Tənāsüḫ 'üzlət *(Kaside 5, Mısra 20). [sünnī,]*

sūr: *Düğün, şölen.*

Nə cəşn kim mişilin görməyübdi dīdə-i çərḫ
Nə **sūr** görmiyəcək bir də eylə ḫəlq-i cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 22). [sūr,]*

Nəqd-i firdövs-i bərīn ḥāşil qılub yüz **sūr** ilə
Əyləşürlər rövżələrdə bādə-peymālar genə *(Gazel 217, Mısra 3). [sūr,]*

sūrāḫ: *Delik, gedik.*

Vücūdım ney kimi **sūrāḫ** sūrāḫ olsə āh etmən
Məḥəbbətdən dəm urduq içməmək olmaz bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 29). [sūrāḫ,]*

Vücūdım ney kimi sūrāḫ **sūrāḫ** olsə āh etmən
Məḥəbbətdən dəm urduq içməmək olmaz bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 29). [sūrāḫ,]*

şurāḥi: *İçine şarap konan uzun boyunlu kap, kadeh.*

Şürāḥi vü mey ü mīnā ḥesābınız ḥāżır
Piyāləhā-yı mürəşşə' qinīnə-i əlvān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 29). [şürāḥi,]*

sūrī: *Kırmızı renkli gül.*

Nəẓẓārə-i gülzār u gül-i sūrī vü sünbül
Əfsūs ki yolqun u firāq anə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 7). [sūrī,]*

sürūd-ı rūd: *Irmağın şarkısı.*

Neçə rəfīq-i müvāfiqlə şəḥn-i gülşəndə
Sürūd-ı rūd ilə cām-ı şərābı āmādə *(Kaside 18, Mısra 3). [sürūd-ı rūd,]*

sürūr: *Sevinç, mutluluk.*

Sənsən ol sərvər ki ẕāt-ı pākun olmuşdur əzəl
'İllət-i gā`iyyə mövcūdāt u ḫəlq-i mā-sivā *(Gazel 1, Mısra 3). [sürūr,]*

Nə güldə var **sürūr** nə gülşəndə rəng bū
Ẕövq ü sürūr sāġər ü peymānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 3). [sürūr,]*

Nə güldə var **sürūr** nə gülşəndə rəng bū
Ẕövq ü **sürūr** sāġər ü peymānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 4). [sürūr,]*

Baña təklīf-i gülşən qılmayun bu ġəmlü köñlümdə
Dil-i 'āşiqdə mümkündür mi dil-bərsiz **sürūr** olsun *(Gazel 150, Mısra 10). [sürūr,]*

Āsūdə ḥāl u şūr u həzārān **sürūr** ilə
Qılsun rəvānə məskənüvə ol kərəm-şü'ār *(Kaside 9, Mısra 27). [sürūr,]*

Olubdı bang-ı mü`əẕẕin tərānəmiz imdi
Ḫ˘oşā **sürūrım** o çəng ü rübāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 14). [sürūrım, -ım]*

Olubdı bang-ı mü`əẕẕin tərānəmiz imdi
Ḫ˘oşā **sürūrım** o çəng ü rübāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 14). [sürūrım, -ım]*

Hər yanə eyləsön nəẓər āynə-i şuvər
Hər cānibə yüzün dutasan yüz **sürūr** idi *(Gazel 246, Mısra 12). [sürūr,]*

Żū`iyā 'eşqün nə olsə ḥāşili vācibdi çək
Ya **sürūrın** yā nəşāṭın yā bəlāsın yā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 10). [sürūrın, -ı, -n]*

Əlā ey ḫāṭir-i zārım **sürūrı**
Əlā ey dīdə`-i ġəm-dīdə nūrı *(Mesnevi 12, Mısra 1). [sürūri, -i]*

sürūr-ı ney: *Ney sevinci.*

Yā Rəb nədəndi cümləsi tə`ṡīrdən qalub
Cām-ı mey ü **sürūr-ı ney** ü çəng tār də *(Kaside 19, Mısra 12). [sürūr-ı ney,]*

sūrə: *Kur'ân-ı Kerîm'in en küçüğü üç, en büyüğü 286 âyetten meydana gelen ve Fâtiha, İhlâs, Nur gibi ayrı ayrı isimleri olan yüz on dört bölümünden her biri.*

Şūrət-i vāqe'əmə nār-ı cəhənnəm söləyür
Kūrdu zāhid oḫur āyə-**sūrə**-rəḥmānı ġəlaṭ *(Gazel 109, Mısra 4). [sūrə,]*

Ey nūn və`l-qələm qədd ü qaşun kināyəti
Və`ş-şəms **sūrəsi** dəḫi ruḫsārun āyəti *(Gazel 229, Mısra 2). [sūrəsi, -s, -i]*

Əbrūlərün mü'əyyənidür nūn **sūrəsi**
Gəlmiş bəyān-ı 'āriżüvə və`ḍ-ḍuḥā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 7). [sūrəsi, -s, -i]*

sūrə-i duḥā: *Duhan suresi.*

Dəlīl idi baña Żū`ī cəmālı və`ş-şəmsi
Siyāh ṭürrələri **sūrə-i duḫānım** idi *(Gazel 249, Mısra 10). [sūrə-i duḫānım, -ım]*

sūrə-i hūd: *Kuran`ın 11. suresi, Hud suresi.*

Fəḫr qılmə oḫı bir āyə-i muḫtāl-i fəḫūr
Sūrə-i Hūdə baḫub eylə bir 'ibrət zāhid *(Gazel 39, Mısra 6). [sūrə-i hūdə, -ə]*

sūrə-i yāsīn: *Yasin suresi.*

Ḥəq qəsəmlə **sūrə-i yāsīndə** iżhār eyləyüb
Şānuvı ey məḥrəm-i əsrār-ı sirr-i yā vü sā *(Gazel 1, Mısra 5). [sūrə-i yāsīndə, -də]*

şūrət: *Bir varlığın dıştan görünen, beş duyu ile bilinen yönü, yüz, çehre; Tarz, yol, şekil.*

Nə nāməyə sıqışur nə zəbān-ı təqrīrə
Nə **şūrət** ilə sölə belə mā-cərānı yazım *(Gazel 141, Mısra 12). [şūrət,]*

Sözim bu dāşə dönən ḫəlqə etməyür tə`ṡīr
Nə`dim nə çārə deyüm bu sözi nə **şūrət** ilə *(Kaside 20, Mısra 42). [şūrət,]*

Cānə fərəḥ idi mey ilə şūrət-i zībā
Şūrət pozulub rūḥ itüb cān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 20). [şūrət,]*

Necə ki ṣūrət ilən müttəhiddi cümlə bəşər
Muğāyərət nə qədərdür gör əhl-i ʻürfānı *(Kaside 23, Mısra 35). [ṣūrət,]*

Əgərçi **ṣūrətə** təğyīr ġeyr-i mümkündür
Vəlī təğayyüri mümkündi ḥāl-i məʻnānı *(Kaside 23, Mısra 31). [ṣūrətə, -ə]*

Ṣūrəti insān olandan umma ey dil məʻrifət
Məʻrifət ḥāṣil olur mu ẕātı insān olmasa *(Gazel 14, Mısra 7). [ṣūrəti, -i]*

Çünki həl yəstəvī Qur`āndə bunə īmāndur
Ṣūrəti olsə də insān özi līk ədnādur *(Muhammes 5, Mısra 8). [ṣūrəti, -i]*

Dil bilən kimsə ilə bilməyənə eylə nəẓər
Ṣūrəti olsə də ādəm ḥeyivāndan bədtər *(Muhammes 5, Mısra 22). [ṣūrəti, -i]*

Gər **ṣūrəti** insān görünən çoḫdı vəlī
Ḫāṣiyyəti insān olan ādəm kəmdür *(Rübai 4, Mısra 3). [ṣūrəti, -i]*

Ṣūrətdə bənī növʻ-i bəşər çoḫ görnür
Bāṭində vəlī dil anlayan ādəm yoḫ *(Rübai 5, Mısra 3). [ṣūrətdə, -də]*

Müṣəvvirün kəm ü keyfin bilür mi bir **ṣūrət**
Bu vāżeh əmrdi kār-ı nihānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 9). [ṣūrət,]*

Sīmyā tək bu cəhān içrə ḥəyātun yoḫdur
Ayulandə bilüsən **ṣūrəti** ol məʻnādən *(Gazel 173, Mısra 12). [ṣūrəti, -i]*

Olə Ḫosrov edə Şīrīn ü şəkərlə ʻişrət
Ṭəʻnə bir **ṣūrətə** bənd olmaqə Fərhādə qılə *(Gazel 215, Mısra 10). [ṣūrətə, -ə]*

<u>sürʻət:</u> *Çabukluk, hızlılık, hız.*

Hansı sāḥətdə eşitdim ki var ondə fāżil
Müşkilim ḥəllinə dər-ḥāl çoḫ etdim **sürʻət** *(Kaside 5, Mısra 18). [sürʻət,]*

Sölə ki hansı zəmāndə var idi bir telefon
Yā teleġram vaġon kim gedir bu **sürʻət** ilə *(Kaside 20, Mısra 4). [sürʻət,]*

Səmənd **sürʻət** ilə on günə gedən rāhı
Vaġon gedir onı bir gündə istirāḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 5). [surʻət,]*

<u>ṣūrətgər:</u> *Ressam.*

Nəqş edübdür ḥūrdən əʻlā səni **ṣūrətgərün** *(Tahmis 3, Mısra 6). [ṣūrətgərün, -ün]*

<u>ṣūrət-i ādəmiyyə:</u> *İnsan suretli.*
Ey mənim məzhəb içrə qardaşım
Ṣūrət-i ādəmiyyə yoldaşım *(Mesnevi 11, Mısra 74). [ṣūrət-i ādəmiyyə,]*

<u>ṣūrət-i dīvār:</u> *Duvar şekilli, duvar gibi.*

Cān-ı ʻāləmdür ḥəqīqət əhl-i ʻürfān dəhrdə
Ḫəlq imdi **ṣūrət-i dīvārdur** cān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 10). [ṣūrət-i dīvārdur, -dur]*

<u>ṣūrət-i insān:</u> *İnsan sureti, şekli.*

Bəlī insān odı kim ʻelm ilə ʻürfānı olə
Yoḫsə ẓāhirdə elə **ṣūrət-i insānı** olə *(Mesnevi 9, Mısra 14). [ṣūrət-i insānı, -ı]*

<u>ṣūrət-i şəḫṣiyyə:</u> *Kişilik şekli.*

Əgərçi **ṣūrət-i şəḫṣiyyə** tapmayur təğyīr
Vəlīk ʻelm qılur çoḫ ziyādə nöqsānı *(Kaside 23, Mısra 29). [ṣūrət-i şəḫṣiyyə,]*

Dögi bir **ṣūrət-i şəḫṣiyyə** ilə insānlıq
ʻElmlən ḥāṣil olur mərtəbə vü ʻürfānlıq *(Mesnevi 9, Mısra 19). [ṣūrət-i şəḫṣiyyə,]*

Kūdək ādəm elə bu **ṣūrət-i şəḫṣiyyə** olur
Yā vücūdındə onun ġeyr-i kərāmət tapulur *(Mesnevi 9, Mısra 11). [ṣūrət-i şəḫṣiyyə,]*

<u>ṣūrət-i vāqeʻə:</u> *Olmuş olan, mevcut dış görünüş, şekil, biçim.*

Ṣūrət-i vāqeʻəmə nār-ı cəhənnəm söləyür
Kūrdu zāhid oḫur āyə-sūrə-rəḥmānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 3). [ṣūrət-i vāqeʻəmə, -m, -ə]*

<u>ṣūrət-i zībā:</u> *Güzel çehre, suret.*

Cānə fərəḥ idi mey ilə **ṣūrət-i zībā**
Ṣūrət pozulub rūḥ itüb cān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 19). [ṣūrət-i zībā,]*

<u>sürəyyā:</u> *Ülker takım yıldızı, Süreyyâ yıldızı.*

Pərvīn saçub ey māh gözimdən gecə dā`im
Hicrində **şürəyyā** kimi bī-dār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 4). [şürəyyā,]*

<u>susa-:</u> *Susamak.*

Susuyub Kövşərə öz nəfsivə etdün ṭāʻət
Zāhidā ādəmi cənnətdən atar sū`-i ʻəməl *(Gazel 126, Mısra 11). [susuyub, -y, -ub]*

<u>sūsən:</u> *Süsengillerden, nisan – haziran ayları arasında çeşitli renklerde iri ve güzel kokulu çiçekler açan, uzun ömürlü otsu bitki, iris.*

Məni öldürdilər dərd ü ġəm-i ʻeşq ilə āḫırdə
Səmən-sīmā vü sünbül-mūy u **sūsən**-ləb [ü] gül-rūlər *(Gazel 57, Mısra 6). [sūsən,]*

Cūş edüb yerdən çıḫub nəsrīn **sūsən** nəstərən
Seyr-i gülizār elər yüz nāzənīn-i gül-bədən *(Murabba 1, Mısra 13). [sūsən,]*

<u>sütūr:</u> *Satırlar, yazı sıraları.*

Həm-bəzm idi bu məclisə Səttār Bəg kim ol
ʻİrfāniyyət kitābınə əvvəl **süṭūr** idi *(Gazel 246, Mısra 16). [süṭūr, -sı]*

<u>süvār-ı əsb-i nəşāṭ:</u> *Mutluluk atının binicisi.*

Süvār-ı əsb-i nəşāṭ ol könül nə māt ki dəhr
Məqām-ı ġüṣṣədi gər şāh gər vəzir oləsən *(Gazel 170, Mısra 3). [süvār-ı əsb-i nəşāṭ,]*

<u>şuvər:</u> *Sûretler, şekiller.*
Āb u ātəşdi ləbün mey kimi gül bərgi üzi
Necə ustāddı yā Rəb bu **şuvər**-nəqqāşı *(Gazel 247, Mısra 12). [şuvər,]*

<u>sūzān:</u> *Yanan, yanıcı.*

Çārə qıl məṭləbinə bu cigəri **sūzānun**

‘Ərż edim ẖidmətivə tā rəvişin dünyānun *(Terci-bend 1, Mısra 3). [sūzānun, -un]*

sūz-ı ātəş-i pünhān: *Gizli ateşin yangısı.*

Həvā-yı lə‘l-i ruẖsārından ey ẖun-gəştə köñlüm keç
Nə **sūz-ı ātəş-i pünhānı** gör nə rənc-i beydā çək *(Gazel 116, Mısra 4). [sūz-ı ātəş-i pünhānı, -ı]*

sūziş: *Yanma, içi yanma, yürek yanığı, büyük acı, ıztırap.*

Bəs ki **sūzişin** qılur hicründə nālə ey şənəm
Yandurur hər gecə āhım āsmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 11). [sūzişin, -in]*

sūzə: *Yanan; Iztırap içinde olan.*

Bir əhl-i ‘elm yoẖ **sūzə**-rūḥə ṣəfā verə
Nə əhl-i şe‘r söhbəti dəhən dəgə verə *(Muhammes 3, Mısra 45). [sūzə,]*

sūzən: *İğne, iğne ucu (kadar).*

Bizi **sūzən** təki gözdən salubdur riştə-i zülfin
N`olə zəncīr edüb qeyd etsə bu məcnūn-ı ‘uryānı *(Gazel 220, Mısra 5). [sūzən,]*

su`āl: *Soru.*

Qiyām-ı qāmətün hicrānı ilə etdigün ẓülmi
Budur vəhmim qiyāmətdə **sū`āl** edə Ḫudā səndən *(Gazel 168, Mısra 12). [sū`āl,]*

Versün cəvāb şər‘də birdür riyā vü şirk
Sor bu **su`ālı** zāhid-i ‘ālī-cənābdan *(Gazel 178, Mısra 8). [su`ālı, -ı]*

Edəndə məscidə də‘vət bizi mü`əẕẕinlər
**Su`ālı** rəddinə yüz min bahānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 4). [su`ālı, -ı]*

Gərək mü‘əllim-i qābil olə o məktəbdə
Cəvāb söliyə hər bir **su`ālə** diqqət ilə *(Kaside 20, Mısra 24). [su`ālə, -ə]*

su`āl et-: *Sormak.*

Su`āl edəndə ġəżəbnāk olub der dinmə
Ki kāfir oldun bir də demə bu kəlmət ilə *(Kaside 20, Mısra 27). [su`āl edəndə, -ən, -də]*

sū`-i ‘əməl: *Kötü amel.*

Susuyub Kövs̱ərə öz nəfsivə etdün ṭā‘ət
Zāhidā ādəmi cənnətdən atar **sū`-i ‘əməl** *(Gazel 126, Mısra 12). [sū`-i ‘əməl,]*

sə: *Üç, sayı sıfatı.*

O bəḥr-i fəżl ü kəmālāt Seyyid-i zāra
Səlāmlar sölə ṭəbəqində mużmər olə **sə** lām *(Gazel 129, Mısra 4). [sə,]*

sə‘ādət: *Mutlu olma, mutlu ve mesut yaşama, mutluluk, bahtiyarlık.*

Hər bir kəsün ki sən kimi ey məh ḥəbībi var
Bəh bəh əzəl günündə **sə‘ādət** nəṣībi var *(Gazel 44, Mısra 2). [sə‘ādət,]*

ṣəbā: *Sabaha doğru kuzeydoğudan hafif hafif esen serin, hoş, latif bahar rüzgârı, tan yeli.*

Ey **ṣəbā** get cānib-i Miṣrə Züleyḫāyə sölə
Kim Şəmāḫı miṣrinə bir Yūsif-i dīgər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 5). [ṣəbā,]*

Səbā rūḥu`l-Qüdüsdür Məryəm-i İsādan çün kūha
Ki hər bir nəfḫəsində yüz Məsīhāvəş hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 5). [səbā,]*

‘Āləm dolubdı nükhət-i müşk ilə Żū`iyā
Ol qara tellər üzrə məgər kim **ṣəbā** keçər *(Gazel 51, Mısra 10). [ṣəbā,]*

Bu şūr-ı tāzə sərim üzrə nə həvādandur
Yəqīn ki tār-ı sər-i zülf ilə **ṣəbādandur** *(Gazel 83, Mısra 2). [ṣəbādandur, -dan, -dur]*

Zülfin dağıtmə günüm [olu] qarə ey **ṣəbā**
Kim zār-ı köñlümün quşunə āşyānədür *(Gazel 89, Mısra 5). [ṣəbā,]*

Gər yolun düşsə **ṣəbā** Ağdaşə məndən sölə kim
Verdi cān ḥəsrət ilə Żū`ī-i nālān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 9). [ṣəbā,]*

Ṣəbā yetür mən-i dil-ḫəstədən dürūd u səlām
Ədəblə ḫāk-ı dərindən öpüb qılım ikrām *(Gazel 129, Mısra 1). [ṣəbā,]*

Ṣəbā sölə özün ol ġāfil-i dil-āgāhə
Ki ġāfil olmə əḥibbādan ey rəfīq-i müdām *(Gazel 129, Mısra 21). [ṣəbā,]*

Ṣəbā qoymə dağıtsun tār-ı zülf-i ‘ənbər-əfşānun
Pərīşān etməsün cəm‘iyyətin tā mən-pərīşānun *(Gazel 160, Mısra 1). [ṣəbā,]*

Urub çün bərg-i gül həm-rəngliq lāfın dodaġ ilə
Ṣəbā toprağə salmış hər yetən tapdar ayaġ ilə *(Gazel 216, Mısra 2). [ṣəbā,]*

Düşsə **ṣəbā** güẕārun əgər kūy-ı yārə bir
Sölə bu möḥnət ü ġəmimi āh [u] zārımı *(Gazel 228, Mısra 7). [ṣəbā,]*

Nədən artub bu gecə köñlümün fəryād u fəğānı
Məgər şānə dağıtmış yā **ṣəbā** zülf-i pərīşānı *(Gazel 252, Mısra 4). [ṣəbā,]*

Sölə o ġönçə ləb ü növ-gülə vərəq-bə-vərəq
O sirrlər ki ġəmindən saña **ṣəbā** demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 8). [ṣəbā,]*

Nə mülk-i ġürbət içrə bir ənīs-i dil-güşāmız yoẖ
Ṣəbā səndən səvā bir kimsəyə bi`llāh ricāmız yoẖ *(Tahmis 1, Mısra 8). [ṣəbā,]*

Pəyām-ı yārə sən Tarı dəḫi az eylə ihmālı
Ṣəbā kūyundə dildārun nədür üftādələr ḥālı *(Tahmis 1, Mısra 14). [ṣəbā,]*

s̱əbāt: *Karârından ve sözünden dönmeme, bir iş veya davranışta azim ve kararlılık gösterme.*

Bəs ki zülf ü ruḫı fikrindədi köñlüm yoẖdur
Nə günüz ṣəbr ü **s̱əbātım** nə qərārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 6). [s̱əbātım, -ım]*

Yatmə Żū`ī yoẖ **s̱əbātı** bu cəhānun cəhd edüb
Āḫirətdə lüṭuf-ı ḥəyyü`l-əyām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 9). [s̱əbātı, -ı]*

ṣəbr: *Sabır, dayanma.*

Ṣəbr eylə hər nə cövr gələ rūzgārdən
Vəqtün cəhənnəm etmə yanə yanə ağlama *(Gazel 5, Mısra 3). [ṣəbr,]*

Əlbəttə hər ḫəzān olanun bir bəhārı var
Şəbr eylə ey köñül ġəm-i dövrānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 12). [şəbr,]*

Ġərəż ki **şəbr** elə Żū`ī nə gəlsə dərd ü bəlā
Bu əmr-i Ḥəqqdi ḥökm-i Ḫudānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 13). [şəbr,]*

Şəbr qıl Żū`ī pərīşān ḥālıvə şükr eylə kim
Hīç iş sāmān tapar mı tā pərīşān olmasa *(Gazel 14, Mısra 9). [şəbr,]*

Çeşm ü zülf ü ḫəṭṭ ü ḫāl u rūy-ı alun ey ḥəbīb
Aldı bəndən ʻəql ü hūş u **şəbr** ü ārām u şəkīb *(Gazel 18, Mısra 2). [şəbr,]*

Żū`iyā **şəbr** qıl āḫırdə verir Bārī Ḫudā
Bu cəhāndə nə ki əʻmāl ilə pərgārı olub *(Gazel 32, Mısra 13). [şəbr,]*

Bəs ki zülf ü ruḫı fikrindədi köñlüm yoḫdur
Nə günüz **şəbr** ü s̱əbātım nə qərārım gecələr*(Gazel 72, Mısra 6). [şəbr,]*

Şəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān belə qalmaz
Nov-rūz olı bu fəṣl-i zimistān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 1). [şəbr,]*

Żū`ī kimi çoḫ çəkməgilən āh u fəğānı
Şəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 18). [şəbr,]*

Cövr ü cəfā-yı yārdur ʻeşqə məḥək əgər
Şəbr etməsə ẓuhūrə gəlür kəm ʻəyārlıq *(Gazel 111, Mısra 8). [şəbr,]*

Hər növʻ cövr gər gələ şəbr eylə Żū`iyā
Ḫ˘oşdur o gül yolundə nə qədr olsa ḫārlıq *(Gazel 111, Mısra 17). [şəbr,]*

Daḫmədür çün yerün āḫırdə yoḫə **şəbr** elə
Ṭāq-ı Kisrā hanı ʻāləm hamı vīrān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 17). [şəbr,]*

Nə dildə **şəbr** qoyubdur nə əldə cām fələk
Gözün qarasunı dutsun yüzün ẓəlām fələk *(Gazel 118, Mısra 1). [şəbr,]*

Vəṣl-i dildār aḫtarur hicrānə **şəbr** etmüb genə
Anlamub təqdīr-i təğayyür qəżā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 11). [şəbr,]*

Çün səndə yoḫdı Nūḥdan artuq bəlāyə **şəbr**
Ver göz yaşunlə ʻāləmi ṭūfānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 5). [şəbr,]*

Pərvānə kimi yanmaqımə eyləməyün ʻeyb
Kim **şəbrimi** ol şamʻ-ı şəbistān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 8). [şəbrimi, -im, -i]*

Şəbr eylə gəl li-yəbluvəkum āyəsin oḫı
Żū`ī bu dərd bəlkə saña imtaḥān idi *(Gazel 242, Mısra 17). [şəbr,]*

Şəbr eyləmək əfżəldi ki Əyyūb-fikārun
Dərd ü ələmi şövkət ilə şānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 11). [şəbr,]*

Şəbr vəqti dögüldür eylə şitāb
Dur ayağə al ələ cām-ı şərāb *(Mesnevi 10, Mısra 11). [şəbr,]*

Yetüşdi hər nə bəlā vü müṣībət etdim **şəbr**
Vəlīk qıldı Ḥüseyn dərdi dāğdār məni *(Müseddes 2, Mısra 27). [şəbr,]*

şəbr et-: *Sabretmek, dayanmak.*

Dönsün yeridi ġönçə kimi qanə ey köñül
Kim **şəbr edər** bu növʻlə hicrānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 2). [şəbr edər, -ər]*

Həmī ʻömrün qışı çatmış mənə həm qış fəṣli
Belə əḥvālə necə **şəbr eləsün** pəs bīmār *(Kaside 6, Mısra 6). [şəbr eləsin, -sin]*

Qaranqu gecələrə **şəbr eylə** Żū`ī tək
Dilərsən āḫırı ḫ٧urşīd tək munīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 9). [şəbr eylə,]*

Tā o yār-ı növ-ḫəṭ ü āhūvəşim **səbr eyləsün**
Səbzələr istəbrəq ilə fərş edüb ṣəḥrā yüzin *(Gazel 148, Mısra 7). [səbr eyləsün, -sün]*

şəbr qıl-: *Sabretmek, tahammül göstermek.*

Şəbr qıl etmə çoḫ də āh u fəğān
Nə qədər ḫəstə vü nizār oldun *(Kaside 16, Mısra 11). [şəbr qıl,]*

Baña sölərsən ey məh nār-ı hicrə **şəbr qıl** sölə
Olur mı kimsə kim ātəş arasındə şəbūr olsun *(Gazel 150, Mısra 7). [şəbr qıl,]*

Az cəhd qıl vüṣālə köñül **şəbr qıl** dayan
Kim tapdı ārzūsunı bu cüst [ü] cū ilə *(Gazel 214, Mısra 5). [şəbr qıl,]*

Nə müsībət var isə eylədi çərḫ-i ġəddār
Şəbr qıldım nə bəlā oldı əgər cümlə dūçār *(Müseddes 2, Mısra 24). [şəbr qıldım, -dı, -m]*

səbū: *Şarap kabı, şarap testisi.*

Zāhid dilər ki ḥūr ilə olsun behiştdə
Mən gülşən içrə bir neçə həm-dəm **səbū** ilə *(Gazel 214, Mısra 14). [səbū,]*

Çün yəqīndür ki kil-i kūzəgər āḫır oləcaq
İmdi lāzımdı **səbūlərdə** mey āmādə qılə *(Gazel 215, Mısra 6). [səbūlərdə, -lər, -də]*

şəbūr: *Sabrı çok olan, çok sabırlı.*

Baña sölərsən ey məh nār-ı hicrə şəbr qıl sölə
Olur mı kimsə kim ātəş arasındə **şəbūr** olsun *(Gazel 150, Mısra 8). [şəbūr,]*

səbz: *Yeşilliği çok olan yer, yeşillik, çayırlık, çimenlik.*

Görünürlərsə tikanlar gözə gər **səbz** ü çəmən
Līkən ondan gül-i gülzār-ı gülüstan olmaz *(Gazel 90, Mısra 7). [səbz,]*

Səbzlər güllər çəmənlər geyünübdür tāzədən
Zīb-i zīnətlər verüb ruḫsārə rəng-i gönçədən *(Murabba 1, Mısra 5). [səbzlər, -lər]*

Səbzlər ṣəḥrādə gör kim necə sündüs-pūş olub
Hər tərəfdə ʻāşiq ü məʻşūq həm-āğūş olub *(Murabba 1, Mısra 9). [səbzlər, -lər]*

səbz-i nümāyəndə: *Yeşillik göstericisi.*

Hər sādə-ruḫ ey dil o büt-i sīm-tən olmaz
Hər **səbz-i nümāyəndə** bisāṭ-ı çəmən olmaz *(Gazel 94, Mısra 2). [səbz-i nümāyəndə,]*

<u>səbzə:</u> *Yeşilliği çok olan yer, yeşillik, çayırlık, çimenlik.*

Növ-bəhār oldı genə seyr-i ṣəfā istər köñül
Səbzələr tək bādədən nəşv ü nəmā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 2). [səbzələr, -lər]*

Tā o yār-ı növ-ḫəṭ ü āhūvəşim səbr eyləsün
Səbzələr istəbrəq ilə fərş edüb ṣəḥrā yüzin *(Gazel 148, Mısra 8). [səbzələr, -lər]*

Tā o yār-ı növ-ḫəṭ ü āhūvəşim səbr eyləsün
Səbzələr istəbrəq ilə fərş edüb ṣəḥrā yüzin *(Gazel 170, Mısra 8). [səbzələr, -lər]*

Növ-bəhār oldı çəmən-pūş oldı ṣəḥrālar genə
Səbzələr tək qaynaşur başlardə sevdālar genə *(Gazel 217, Mısra 2). [səbzələr, -lər]*

Səbzə ṣalub fərş-i zümürrüd yerə
Təḫt qurub gül qoyub əfsər sərə *(Mesnevi 5, Mısra 33). [səbzə,]*

<u>səbəb:</u> *Sebep.*

Yā Rəb nə olubdur **səbəbi** kim bu zəmāndə
İnsān arasində hamı millətdə ḫəṭər var *(Gazel 42, Mısra 15). [səbəbi, -i]*

Adı Rüstəm olə həm-şəhrīdə Zābil bi`llāh
Bu **səbəblərlə** həmīn Rüstəm-i dəstān olmaz *(Gazel 90, Mısra 4). [səbəblərlə, -lər, -lə]*

Bəs ki ẕikr-i dəhəni düşdi ağızdan ağıza
Səbəb oldur ki nəẓərdən onı pünhān etmiş *(Gazel 104, Mısra 6). [səbəb,]*

Bəs ki ruḫsārı ḫəyālıylə keçür ovqātım
Odı Żū`ī **səbəbi** dönməginün qanə köñül *(Gazel 124, Mısra 10). [səbəbi, -i]*

Səbəb nədür ki məni kāğəẕündə yazmamısan
Məgər bu qədri olar yār bī-vəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 3). [səbəb,]*

Tapson **səbəb** bu cəhl gedüb ʻelm gəlməyə
Hansı ṭərīqdür bu ʻulūmun ṭərīqəti *(Kaside 2, Mısra 5). [səbəb,]*

Nədür **səbəb** bunə pəs bī-niẓāmlıqdur həm
Nə yoḫdı yaḫşı müʻəllim də öyrədə anı *(Kaside 23, Mısra 59). [səbəb,]*

Nədür **səbəb** çərḫ olub kəc-mədār
Məʻrifət əhlin eləyür ḫᵛār u zār *(Mesnevi 10, Mısra 15). [səbəb,]*

Çünki şərīf ismidi ʻƏlībaba
Ol **səbəbdən** tapubdı ʻizz ü ʻəlā *(Mesnevi 10, Mısra 42). [səbəbdən, -dən]*

Dağılubdur əsās-ı dīn-i nəbī
Bənd olubsız dağılmaqun **səbəbi** *(Mesnevi 11, Mısra 92). [səbəbi, -i]*

Ḥasəblə ʻāləm-i ḫilqətdə çünki əʻlāsan
Odur **səbəb** ki ʻƏlī isminə müsəmmāsan *(Mesnevi 13, Mısra 8). [səbəb,]*

Bu bəlā vāqeʻəsin s̱ābit edir Kərb-i bəlā
O **səbəbdən** çəkübən āh-ı şərərbār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 32). [səbəbdən, -dən]*

Bu bəḫti qarəliqə ġeyrdən **səbəb** sanmə
Əzəl günündə yazan kātib-i qəżādandur *(Gazel 83, Mısra 5). [səbəb,]*

İlāhī bir **səbəb** qılsun kərəmdən
Görüb vəṣlün olum āzād ġəmdən *(Mesnevi 12, Mısra 21). [səbəb,]*

<u>səbəb-i fəqr ü ġınā:</u> *Zenginlik ve fakirlik sebebi.*

Səbəb-i fəqr ü ġınānı aradım ʻāləmdə
Olmadı ẓāhir edən kim nə səbəbkārı olub *(Gazel 32, Mısra 11). [səbəb-i fəqr ü ġınānı, -n, -ı]*

<u>səbəb-i mərtəbə:</u> *Rütbe sebebi.*

Bədən-i mürdə içün rūḥ-ı rəvāndur məktəb
Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü şāndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 3). [səbəb-i mərtəbə,]*

Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü şāndur məktəb
Kişi beş dil bilə gər ondə təmām ādəmdür *(Muhammes 5, Mısra 15). [səbəb-i mərtəbə,]*

<u>səbəbkār:</u> *Sebep olan.*

Səbəb-i fəqr ü ġınānı aradım ʻāləmdə
Olmadı ẓāhir edən kim nə **səbəbkārı** olub *(Gazel 32, Mısra 12). [səbəb-kārı, -ı]*

Āvāze-i hüsnün ki təmām āləmi dutdı
Ey māh bu şöhrətdə **səbəb-kār** mən oldım *(Gazel 132, Mısra 8). [səbəbkār,]*

<u>səccə:</u> *Üzerinde bir kişinin namaz kılacağı büyüklükte, halı, kilim, kumaş, hasır vb. inden yapılmış, daha çok dikdörtgen biçimindeki yaygı, namazlık. Secde edilen yer.*

Döndürən səcdə içün pāy-ı ḫamı meḥrābə
Səccəsi gərdiş-i peymānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 6). [səccəsi, -si]*

Ṭaylasān ilə rəvānı buraḫıb burnus alım
Atuban **səccəni** zünnār u çəlīpāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 8). [səccəni, -n, -i]*

<u>səcd:</u> *Allah'ın büyüklüğü, yüceliği önünde hīçliğini göstermek ve O'nu ululamak maksadıyle vücûdu alın, burun, el ayaları, dizler ve ayak parmakları yere değecek duruma getirme, bu durumda yere kapanma.*

Gəhī cəmālınə gəh küfr-i zülfə **səcdim** idi
Gəhī müsəlmān gəh kāfir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 3). [səcdim, -im]*

<u>səcdə:</u> *Allah'ın büyüklüğü, yüceliği önünde hīçliğini göstermek ve O'nu ululamak maksadıyle vücûdu alın, burun, el ayaları, dizler ve ayak parmakları yere değecek duruma getirme, bu durumda yere kapanma.*

Gör nəfs içün ʻibādətini zāhidün haçan
Başın əgərdi **səcdəyə** gər cənnət olmamış *(Gazel 105, Mısra 10). [səcdəyə, -y, -ə]*

Zāhidün **səcdəsi** Allāhımə dögül vallāh
Nəfs-i əmmārəsinə ḥūrī vü ġılmānə imiş *(Gazel 107, Mısra 5). [səcdəsi, -s, -i]*

Döndürən **səcdə** içün pāy-ı ḫamı meḥrābə
Səccəsi gərdiş-i peymānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 5). [səcdə,]*

Zāhidün **səcdəsi** Allāhımə dögül vallāh
Nəfs-i əmmārəsinə ḥūrī vü ġılmānə imiş *(Gazel 107, Mısra 1). [səcdəsi, -s, -i]*

s<u>əcdəgəh:</u> *Secde yeri.*

Meḥrāb u məscid olə sənün zāhidā baña
Meḥrāb-ı qaşı **səcdəgəh** ol āstānədür *(Gazel 89, Mısra 4). [səcdə-gəh,]*

<u>şəd:</u> *Yüz sayısı, 100.*

Mənim tək olmayə **şəd** pārə tīğ-i ḥəsrət ilə
Cirāhət-i dilinə yārdan dəvāsı olə *(Gazel 10, Mısra 5). [şəd,]*

Rūm-ı ruḫsāruvun əṭrāfın alub hindū-yı zülf
Āh şəd-āh ki nüṣrət genə küffārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 4). [şəd,]*

Şəd-ḥeyf cəhān bāğınə bəd vəqtdə gəldük
Ḫ˘oşgīdə olub nəḫl nə şāḫ u nə şəmər var *(Gazel 42, Mısra 3). [şəd,]*

Gecə gündüz ġəm-i hicrānını çəksəm ḫ˘oşam zīrā
Məqām-ı vəṣldə **şəd** şükr kim būs u kənārım var *(Gazel 45, Mısra 4). [şəd,]*

Cəhālət əhlinün Yə`cūcunə Żū`ī giriftārəm
Bu dərdi çəkməgə **səd** ḥeyf kim İskəndərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 14). [səd,]*

Əsīr-i āhū-yı çeşmün sənün yüz āhū-yı Tātār
Fədā-yı çīn-zülfün **şəd** həzārān nāfe-i Çīndür *(Gazel 56, Mısra 6). [şəd,]*

Şəd-ḥeyf ki pis vəqtdə gəldük bu cəhānə
Çün müştərī yoḫdur bu biżā'ət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 17). [şəd,]*

Şəd-ḥeyf Żū`ī yoḫdı bu təzvīri anlayan
Ẓāhirdə var gözi vəlī bāṭində kūrdur *(Gazel 74, Mısra 13). [şəd,]*

Gər cənnət ü firdövsdür 'āləm bu zəmāndə
Şəd-ḥeyf ki bir rəmz bilən ādəmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 6). [şəd,]*

Zülf-i süḫəni şānələyüb etməgə zīnət
Şəd-ḥeyf nə məşşāṭə nə bir şānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 8). [şəd,]*

Şəd-ḥeyf saldı firqətə dövrān-ı kəc-mədār
Ol məh bənimlə bir gecə həm-ṣöḥbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 3). [şəd,]*

Çəkdi ḫəncər nāz ilə öldürmədi **şəd-ḥeyf** kim
Qıymadı bir qəṭrə ābı bu dil-əfkār içün *(Gazel 153, Mısra 7). [şəd,]*

Şəd-ḥeyf düşdim ayrı o növ-rəs ġəzāldan
Kim çīn-zülfi ḥəsrət-i müşk-i Tatār idi *(Gazel 222, Mısra 7). [şəd,]*

Ḫəzān-ı hicrdə 'ömrim tükəndi **şəd** əfsūs
N`olurdı yā Rəb vəṣli ilə növ-bəhārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 9). [şəd,]*

Ya edün ḫəncər-i bī-dād ilə **şəd** pārə məni
Qana döndi cigərim yā yetirün yārə məni *(Gazel 224, Mısra 1). [şəd,]*

Şəd-ḥeyf keçdi fəṣl-i gül ü mövsüm-i bəhār
Bir dil bilən müṣāḥib ü bir məḥrəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 11). [şəd,]*

Bād-ı bəhār cənnət edüb gərçi 'āləmi
Şəd-ḥeyf yoḫdı belə behiştün bir ādəmi *(Gazel 243, Mısra 2). [şəd,]*

Şəd-ḥeyf ki bu çərḫ-i müḫālif-i sitəmdən
'Eyş ü fərəḥim möḥnət-i ḥirmānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 13). [şəd,]*

Şəd-ḥeyf ḥörmət eyləməyür ḫəlq mūrcan
Qürbət vilāyət içrə Süleymānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 9). [şəd,]*

Līk **şəd-ḥeyf** ki müddətdi gəlüb Qudyālə
Qalmışam kīsə təhī ḫəstə vü zār u ḥeyrān *(Kaside 14, Mısra 13). [şəd,]*

İmdi **şəd** şükr ki öz şövkət-i şānıyla bugün
Gəlüb öz təḫt-i humāyūnunə sulṭān oldı *(Kaside 17, Mısra 19). [şəd,]*

Dərd [ü] ġəmdən cānım boğāzə yetüb
Şəd şükürlə ki yetişdim ḫidmətə *(Mesnevi 4, Mısra 72). [şəd,]*

Līk **şəd-ḥeyf** ki bu 'əṣrdə məḫlūq təmām
Dutub ol köhnə sözi kim belə sölübdi babam *(Mesnevi 9, Mısra 59). [şəd,]*

Hərə bir dīn gətirmiş iẓhārə
Bir olan dīn olubdı **şəd** pārə *(Mesnevi 11, Mısra 96). [şəd,]*

Şəd-ḥeyf həft uduzdım [o] həftād sālımı
Bir fikr qılsa idim əgər mən [ki] mālımı *(Muhammes 2, Mısra 19). [şəd,]*

Şəd şükr 'āqibət ki gülüstānə gəlmişəm
Gərçi əzəldə żağəm-i dövrān-ı şīr idim *(Muhammes 3, Mısra 9). [şəd,]*

Līk **şəd-ḥeyf** ki pis vəqtə ḫəbərdāram mən
Qocalub 'ömr gedüb żə'f tapub quvvət-i tən *(Terci-bend 1, Mısra 21). [şəd,]*

<u>sə'd:</u> *İranlı şair Sadi Şirazi.*

Mən kimi şā'ir ü māhir ki ġəzāl-i ġəzəlim
Görsələr vāleh ü şeydā olə **Sə'd** ü Səlmān *(Kaside 14, Mısra 12). [sə'd,]*

<u>şədāqət:</u> *Sadakat. Kendisine iyilik edene, lutufta bulunup koruyana minnet ve şükran duyguları ile bağlanma, bu bağlılığa yakışır şekilde davranma, hâinlik ve döneklik etmeme, vefâkarlık gösterme.*

Köñül bu 'əṣrdə 'əhd ü vəfānı aḫtarma
Şədāqət ilə olan āşnānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 2). [şədāqət,]*

Əvvəlki **şədāqətlər** olub indi ḫəyānət
Qalmub dəḫi ḥəqq-i nəmək [ü] nān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 7). [şədāqətlər, -lər]*

Ḫəlq eylər idi birbirinə mehr ü vəfālar
Ol mehr ü vəfā ilə **şədāqət** hara getdi *(Kaside 24, Mısra 6). [şədāqət,]*

Gözlərdi təmām əhl-i cəhān ḥəqq-i səlāmı
N`oldı o **şədāqət** o məḥəbbət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 8). [şədāqət,]*

Çü var bu bəndədə doğrı **şədāqət**
Verür tənbākū şəkkər kimi ləẕẕət *(Mesnevi 3, Mısra 13). [şədāqət,]*

Ḥəqīqət 'āləmi içrə bərādər-i cānı

Şədāqət ʻāləmi içrə rəfīq-i rūḥānī *(Mesnevi 13, Mısra 4). [ṣədāqət,]*

Getmiş qədīmdə olan ʻəhd ü vəfā dəẖi
İnṣāf ilə **şədāqət** cūd [u] səẖā dəẖi *(Muhammes 1, Mısra 24). [ṣədāqət,]*

səʻdī: *Sadi Şirazi.*

Bir yaẖşı məşəl bu dāstāndə
Səʻdī buyurubdı Gülsitāndə *(Mesnevi 8, Mısra 38). [səʻdī,]*

Bu misālı söləyüb ṣāḥib-i ʻelm ü ʻürfān
Səʻdī ol kim onə ḥikmətdə yetüşməz Loqmān *(Mesnevi 9, Mısra 28). [Səʻdī,]*

səd-pārə: *Yüz parça.*

Qıl tərəḥḥüm elə bir tīğ ilə **səd-pārə** məni
Nəyə lāzımdı sər ü cism ü dil [ü] cān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 5). [səd-pārə,]*

şədqə: *Karşılık beklenmeden sâdece Allah rızâsı için fakirlere verilen para, mal vb.*

Cānə meyl etsə idi Żū`ī gər ol ʻĪsā dəm
Şədqə hər dəmdə dil ü cānı rəvān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 10). [ṣədqə,]*

Ġəmdən incimiş tənim mūy-ı meyānun **şədqəsi**
Çeşm-i pür-ẖūnum ləb-i gövhər -fəşānun **şədqəsi** *(Gazel 230, Mısra 1). [ṣədqəsi, -s, -i]*

Ġəmdən incimiş tənim mūy-ı meyānun **şədqəsi**
Çeşm-i pür-ẖūnum ləb-i gövhər -fəşānun **şədqəsi** *(Gazel 230, Mısra 2). [ṣədqəsi, -s, -i]*

Bīsütūn-ı cismimə yüz tīşə-i möḥnət uran
Ḥəstə cān Fərhādvəş Şīrīn-zəbānun **şədqəsi** *(Gazel 230, Mısra 4). [ṣədqəsi, -s, -i]*

Ey kəmān-əbrū müjün peykānı yüz min cān alur
Yayə dönmüş qāmətim tīr ü kəmānun **şədqəsi** *(Gazel 230, Mısra 6). [ṣədqəsi, -s, -i]*

Nəẖl-i ṭūbāyə verür riżvān həmīşə pərvərīş
Tā ki bir gün eyləsün sürūr u əlvān **şədqəsi** *(Gazel 230, Mısra 8). [ṣədqəsi, -s, -i]*

Gər ləb-i ləʻlüñə verdi Żū`ī cān ʻeyb eyləmə
Rəsmidür bu kim qılurlar cānı cānun **şədqəsi** *(Gazel 230, Mısra 10). [ṣədqəsi, -s, -i]*

Gözlərün **şədqəsi** cān sāqī ayağun ələ al
Dön pey-ā-pey genə bir şūr-ı cünūn başımə sal *(Mesnevi 1, Mısra 7). [ṣədqəsi, -s, -i]*

Zülfün saluban rəẖnələr īmānə ʻƏleykān
Kīn eyləmə ey şūẖ olum kīniñə **sədqə** *(Muhammes 4, Mısra 18). [sədqə,]*

Min müşk-i Ḫıṭā kākül-i müşkīniñə sədqə
Cānım dəẖi ey gül ləb-i şīrīniñə **sədqə** *(Muhammes 4, Mısra 19). [sədqə,]*

Min müşk-i Ḫıṭā kākül-i müşkīniñə **sədqə**
Cānım dəẖi ey gül ləb-i şīrīniñə **sədqə** *(Muhammes 4, Mısra 20). [sədqə,]*

şədr: *Göğüs, sîne; Yürek, kalp.*

Nə söz olsə gərək əzəldə qanam
Şədrdə çoẖ diqqət eyləyüb inanam *(Mesnevi 11, Mısra 80). [ṣədrdə, -də]*

şəf şəf: *Yan yana düzgün bir şekilde sıralanan kimselerin meydana getirdiği dizi, sıra, saf saf.*

Hər kūçəsində ḥūrī pərī **şəf şəf** əyləşüb
İẓhār-ı yüz qiyāmət olur hər məqāmdan *(Gazel 177, Mısra 3). [ṣəf ṣəf,]*

şəfā: *Safa, Mekke`nin doğusundaki Ebu Kubeys dağının eteğinde Mescid-i Haram`ın kuzeydoğusunda, Merve`den biraz daha yüksek ve Kabe`ye yakın bir tepedir. Safa ve Merve tepesi arasında sa`y etmek hac ve umre ibadetinin parçası olmuştur. Hz. Hacer`in oğlu İsmail`e su bulmak için bu iki tepe arasında telaşla koşuşturmuştur.*

Rūyun ṭəvāfınə gələcək Kəʻbə vü **Şəfā**
Kūyun ziyārətinə məqām u Minā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 9). [ṣəfā,]*

səfāhət: *Değer ölçülerini hîçe sayarak pervâsızca yapılan eğlence. Akılsızca saçıp savurma, aşırı derecede israf etme.*

Nə dīndür hansı məẕhəbindü yā Rəb kim səẖā əhlin
Səfāhət əhli derlər ṣāḥib-i eḥsān-ı əʻṭāyə *(Gazel 212, Mısra 14). [səfāhət,]*

Yüz ḫəzīnün də əgər olsə ölümdür āẖırı
Ḫərc qılmə saẖla fikr eylə **səfāhət** kimdədür *(Kaside 8, Mısra 14). [səfāhət,]*

şəfā-yı bāğ u gülüstān: *Gül bahçesi ve bahçenin huzuru, safası.*

Hər kəs ki lālə-i ruẖ-ı dildārə meyli yoẖ
Ḥəqqā **şəfā-yı bāğ u gülüstānı** anlamaz *(Gazel 100, Mısra 4). [ṣəfā-yi bāğ u gülüstānı, -ı]*

şəfā-yı gül: *Gül sefası; Sevgiliyi görme.*

Köñül hicrində vəṣlindən ümīdün kəsmə kim bülbül
Şəfā-yı gül görər mi çəkməsə cövrin zimistānun *(Gazel 149, Mısra 8). [ṣəfā-yi gül,]*

şəfā-yı mövsüm: *Mevsim sefası.*

ʻÖmrün **şəfā-yı mövsümi** vəqt-i şəbābdur
Vəqt-i şəbāb əfżəl-i məst-i şərābdur *(Müseddes 1, Mısra 19). [ṣəfā-yı mövsümi, -i]*

şəfā-yı vüṣāl: *Kavuşma sefası.*

Yā Rəb gələn bəhār **şəfā-yı vüṣāl** ver
Çün yetmişük kərəvət-i hicr ilə bu ilə *(Gazel 214, Mısra 15). [ṣəfā-yi vüṣāl,]*

şəfdər: *Hz. Ali`nin lakaplarından biri.*

Hīç kəs ism-i Məḥəmmədlə peyğən-bər olmaz
ʻƏli olmaqla adı Ḥeydər ü **Şəfdər** olmaz *(Mesnevi 6, Mısra 42). [ṣəfdər,]*

səfeh: *Aptal olan, akılsız, kuş beyinli (kimse).*

Yüz il ʻulūm-ı ḥikməti cəmʻ eyləsön əgər
ʻĀləm saña **səfeh** der [əgər] dövlət olmamış *(Gazel 105, Mısra 12). [səfeh,]*

şəfḥə: *Bir şeyin düz yüzü, görülen düz yüzeyi veya yüzeylerinden her biri.*

Cəmālun **şəfḥəsindən** alməmiş dərs ẖəṭṭün ey gül [kim]
Müfəssir muṣḥaf-ı Ḥəqqün bilür mi hīç məʻnāsın *(Gazel 162, Mısra 7). [ṣəfḥəsindən, -si, -n, -dən]*

<u>ṣəfḥə-i gülşən-i firdövs:</u> *Firdevs cenneti gül bahçesinin yüzü.*

Ey köñül ʻāriż-i dildārdə gīsūlarə baḫ
Ṣəfḥə-i gülşən-i firdövsdə hindūlarə baḫ *(Gazel 35, Mısra 2). [ṣəfḥə-i gülşən-i firdövsdə, -də]*

<u>ṣəfḥə-i gülzār:</u> *Gül bahçesi sayfası.*

Żū`iyā aç gözlərün bir **ṣəfḥə-i gülzārə** baḫ
Āyə-i cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārə baḫ *(Murabba 1, Mısra 17). [ṣəfḥə-i gülzārə, -ə]*

<u>ṣəfḥə-i ruḫsār:</u> *Yanağın yüzeyi, sayfası.*

Göstərür ṣun'-ı Ḫudāvəndi yüzün ʻāşiqlərə
Ṣəfḥə-i ruḫsār pür-ənvār yā güzgü midir *(Gazel 52, Mısra 6). [ṣəfḥə-i ruḫsār,]*

<u>səfīh:</u> *Malını düşüncesizce harcayıp israf edecek derecede zevk ve sefâhata düşkün olan (kimse); Basit, bayağı, âdî.*

Ḫəlq-i cəhān səḫânı **səfīh** eʻtibār edir
Bāʻis̱ budur bir əhl-i səḫāvət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 9). [səfīh,]*

<u>ṣəfrā-yi ġüṣṣə:</u> *Keder çölü.*

Ṣəfrā-yı ġüṣṣəni sər ü sīmāsı göstərür
Cāmındə ʻārifün ki mey-i əḥmər olmasa *(Gazel 6, Mısra 7). [ṣəfrā-yi ġüṣṣəni, -n, -i]*

<u>səfər:</u> *Yolculuk, seyahat.*

Żū`ī ḥəẕər et zād-ı rəhün eylə mühəyyā
Bir qəḥṭ ġalā buqʻəyə āḫır **səfərün** var *(Gazel 42, Mısra 20). [səfərün, -ün]*

<u>səḫā:</u> *El açıklığı, cömertlik.*

Cūd u **səḫā** vü məʻrifət ās̱ārı dəhrdən
Nə vəchdəndi bilmürəm āyā nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 9). [səḫā,]*

Ḫəlq-i cəhān **səḫânı** səfīh eʻtibār edir
Bāʻis̱ budur bir əhl-i səḫāvət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 9). [səḫânı, -n, -ı]*

Altmış yaş olandə genə bir növʻ **səḫā** var
Bu tāzə cavānlardə ki dərmānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 11). [səḫā,]*

Köñlündi dür-i ʻulūmə dəryā
Dəstündi **səḫāyə** kān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 6). [səḫāyə, -y, -ə]*

Yoḫ Żū`iyā vəfā vü **səḫānun** nişānəsi
Aḫtarmışam ṣiğār u kibārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 9). [səḫanun, -n, -un]*

Nə növʻ zəḫmlərim olsə dildə Żū`ī tək
Əmīrḫān **səḫāsıylə** mərhəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 14). [səḫāsıylə, -sı, -y, -lə]*

Çünki ādəm yā **səḫā** eylər yā eḥsān Ḥəqq içün
Nə səḫāvət var nə rāh-ı Ḥəqdə eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 5). [səḫā,]*

Həmīşə çün mənə sizdən yetübdi cūd u səḫā *(Kaside 12, Mısra 22). [səḫā,]*

Baḫış bəg ol ki **səḫāsı** ʻəyāndı Qafqāzə
Bu müjdə ilə ümīdimdə üstvār oldım *(Kaside 12, Mısra 17). [səḫāsı, -sı]*

Dedi ey Żū`ī-i ġəm-dīdə ḫəbərsizsənmiş
Ol hünər kānı **səḫā** məʻdəni kim ḫāṣ ilə ʻām *(Kaside 13, Mısra 24). [səḫā,]*

Tarı ḥifẓ eyləsün övlādıvı hər bəlādan
Ol səḫā-ṭəbʻ Nəcəf Bəg odı kān-ı eḥsān *(Kaside 14, Mısra 20). [səḫā,]*

Ḫudā yaratduqı əşyādan eyləyüb mümtāz
Mələkdən artuq edübdür **səḫā** kərāmətdən *(Kaside 15, Mısra 12). [səḫā,]*

Mürüvvətün əs̱əri yoḫdı hīç kimsənədə
Genə **səḫā** tapulur rind-i bādə-peymādə *(Kaside 18, Mısra 10). [səḫā,]*

Ondan olur ʻəlāc genə dərd-i Żū`iyə
Yoḫdur **səḫā** rəviyyəsi gūşə kənārdə *(Kaside 19, Mısra 36). [səḫā,]*

İki **səḫā** əhlinə mümtāzsan
Səḫāvətdə zübdə-i Qafqāzsan *(Mesnevi 5, Mısra 75). [səḫā,]*

Yoḫdı kənār ʻelminün dəryāsınə
Vəṣf çatmaz cūdınə **səḫāsınə** *(Mesnevi 5, Mısra 72). [səḫāsinə, -si, -n, -ə]*

Tək tək ādəmdə qalub ʻelm ü **səḫā** vü īmān
Yoḫdı onları də bu əhl-i cəhāndən tanıyan *(Mesnevi 6, Mısra 7). [səḫā,]*

Məʻrifət əhli **səḫā** əhlinə ḫān sölərlər
Kimə hər nəḥv-i ḫiṭāb eyləsə cān sölərlər *(Mesnevi 6, Mısra 51). [səḫā,]*

Köñlündi dür-i ʻulūmə dəryā
Dəstündi **səḫāyə** kān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 16). [səḫāyə, -y, -ə]*

Getmiş qədīmdə olan ʻəhd ü vəfā dəḫi
İnṣāf ilə ṣədāqət cūd [u] **səḫā** dəḫi *(Muhammes 1, Mısra 24). [səḫā,]*

Nə dīndür hansı məẕhəbindü yā Rəb kim **səḫā** əhlin
Səfāhət əhli derlər ṣāḥib-i eḥsān-ı əʻṭāyə *(Gazel 212, Mısra 13). [səḫā,]*

Kān-ı kərəm ü **səḫā** Əmīrḫān
Əndūh-ı ġəmə ʻəlāc yetdi *(Mesnevi 7, Mısra 62). [səḫā,]*

<u>səḥāb:</u> *Bulut.*

Gün **səḥāb** içrə qalandə ḫ̌oşdu gəl ey məh-liqā
Zülfüvi çək ʻāriżindən ḥüsnüñə nöqṣānı var *(Gazel 54, Mısra 5). [səḥāb,]*

Yüzün ey məh-liqā ol gīsū-yı pīç ü tāb içrə
Sanasan āftāb-ı āləm-ārādur **səḥāb** içrə *(Gazel 188, Mısra 2). [səḥāb,]*

<u>səḥāb-i şəfqət:</u> *Şefkat/sevgi bulutu.*

İlāhī eylə gün gündən füzūn ʻömrün cəlālın kim
Səḥāb-ı şəfqətin fərq-i cəhānə sāybān qılmış *(Kaside 11, Mısra 32). [səḥāb-i şəfqətin, -in]*

<u>səḫāvət:</u> *Cömertlik, el açıklığı.*

Var idi keçən ʻəsrdə ʻelm ilə **səḫāvət**
Derlər bu zəmān əhl-i **səḫāvət** nə içündür *(Gazel 68, Mısra 13). [səḫāvət,]*

Çünki ādəm yā səḫā eylər yā eḥsān Ḥəqq içün

Nə **səḫāvət** var nə rāh-ı Ḥəqdə eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 6). [səḫāvət,]*

Bəzm həngāmı **səḫāvətdədi** qaān-ḫiṣlət
Rəzm əyyāmı şücā'ətdə Sikəndər-ḥəşmət *(Kaside 5, Mısra 39). [səḫāvətdədi, -də, -di]*

Nəsl-bā-nəsl **səḫāvət** sizə irs̱ ilə çatub
Kimsə bu qiṣṣəni hərgiz edə bilməz inkār *(Kaside 6, Mısra 33). [səḫāvət,]*

Bəḫşiş ü cūd u **səḫāvət** sizə ẕātī ḫiṣlət
'Elm ü ādāb u hünər sizdə firāvān oldı *(Kaside 17, Mısra 23). [səḫāvət,]*

Eylərlər idi cümlə 'ulūm əhlinə ḥörmət
Cövr etdi 'əṭā batdı **səḫāvət** hara getdi *(Kaside 24, Mısra 10). [səḫāvət,]*

Āsmān-ı hünər ü cūd u ma'ārif māhı
Məsnəd-i məmləkət-i cūd [u] **səḫāvət** şāhı *(Mesnevi 1, Mısra 32). [səḫāvət,]*

Əmīrḫān kim zübdə-i āfāqdur
Səḫāvətdə hər mülükdə ṭāqdur *(Mesnevi 5, Mısra 68). [səḫāvətdə, -də]*

İki səḫā əhlinə mümtāzsan
Səḫāvətdə zübdə-i Qafqāzsan *(Mesnevi 5, Mısra 76). [səḫāvətdə, -də]*

Tutmazam mən onlarə hīç diqqəti
Görməyüblər bəḫşişi **səḫāvəti** *(Mesnevi 5, Mısra 90). [səḫāvəti, -i]*

'Elm ü inṣāf u **səḫāvət** bu cəhāndən qutarub
Hər nə şey` var isə 'āləmdə qurı ad qalub *(Mesnevi 6, Mısra 11). [səḫāvət,]*

Olsə hər kəsdə **səḫāvət** özi ol ḥālətdür
Olmasa gər hünəri neylüm adı Rüstəmdür *(Mesnevi 6, Mısra 39). [səḫāvət,]*

Pəs nəcābət belə olduğdə ṭəbi'ətdə olur
'Elm-i 'ürfān vücūdundə **səḫāvətdə** olur *(Mesnevi 6, Mısra 62). [səḫāvətdə, -də]*

Ḫān o kəsdür ki ḥəqīqətdə **səḫāvətlə** olə
Mə'rifət ṣāḥibi vəqtində şücā'ətlə olə *(Mesnevi 6, Mısra 49). [səḫāvətlə, -lə]*

Göstərmədi kimsə bir **səḫāvət**
Əvvəl məni nişə istədüz siz *(Mesnevi 7, Mısra 49). [səḫāvət,]*

şəhbā: *Şarap.*

Ġəm-i hicr-i ləb-i dildārə nāfi'-bādədür Żū`ī
Ayağın sāqīnün öp bī-təvəqquf başə **şəhbā** çək *(Gazel 116, Mısra 12). [şəhbā,]*

Zəhr-i qātil baña ver sāqī demim **şəhbādən**
Qutarub rāḥət olum tā ki ġəm-i dünyādən *(Gazel 173, Mısra 1). [şəhbādən, -dən]*

Lālələr çün doldurub **şəhbā**-yı jālə cāmınə
Biz də cāmə dolduraq lāzımdı **şəhbālar** genə *(Gazel 217, Mısra 10). [şəhbālar, -lar]*

şəhbā-yı jālə cām: *Kadeh şebnemi kırmızısı.*

Lālələr çün doldurub **şəhbā-yı jālə cāmınə**
Biz də cāmə dolduraq lāzımdı şəhbālar genə *(Gazel 217, Mısra 9). [şəhbā-yı jālə cāminə, -i, -n, -ə]*

səḥḥār: *Güçlü ve etkili büyü yapan kimse, büyücü, sihirbaz.*

Sən nə **səḥḥārsan** ey məh ləb-i lə'lün 'eşqi
Gözlərimdən tökülən lü`lüyi mərcān etmiş *(Gazel 104, Mısra 7). [səḥḥārsan, -san]*

şəḥḥət: *Sağlık, esenlik, âfiyet.*

Ġəflət mərīżinə dəf'-i dārū-yı və'ż elə
Şəḥḥət verür həmīşə ṭəbībānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 10). [şəḥḥət,]*

Əgərçi ḫ˘oşdu hālım ġürbət içrə
Vücūdımdur səlāmət **şəḥḥət** içrə *(Mesnevi 12, Mısra 16). [şəḥḥət,]*

şəḥḥət-i cān: *Vücut için sıhhat.*

Gözlərün bīmārı ey məh **şəḥḥət-i cān** istəməz
Təşnə-i cām-ı vüṣālun āb-ı ḥeyvān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 3). [şəḥḥət-i cān,]*

səhī: *Doğru, düzgün, fidan gibi.*

Ləbün təki hanı bir ġönçədə ṭərāvət ü lüṭf
Qədün tək hansı **səhī**-sərvlər ḫurāmāndur *(Gazel 81, Mısra 8). [səhī,]*

səḫī-ṭīnət: *Cömert yaratılışlı.*

Mə'dən-i bəẕl-i 'əṭā mənbə'-i fəżl-i 'ürfān
Ṣādiqü`l-qəvl **səḫī-ṭīnət** [ü] bəḫşāyişə-kān *(Mesnevi 1, Mısra 30). [səḫī ṭīnət,]*

şəḥn: *Orta yer, sâha, meydan.*

Nə var nəşāṭ meykədə **şəḥnində** 'ārifə
Nə bir əs̱ər nə nəş`ə mey-i ḫ˘oş-güvārdə *(Kaside 19, Mısra 9). [şəḥnində, -i, -n, -də]*

şəḥn-i dil-i cān: *Bedenin/canın yüreğinin orta yeri/meydanı.*

Tāzə ziynət verüb övżā'-ı gülüstānə bəhār
Fərş-i sündüs döşüyüb **şəḥn-i dil-i cānə** bəhār *(Mesnevi 15, Mısra 4). [şəḥn-i dil-i cānə, -ə]*

şəḥn-i gülşən: *Gül bahçesi avlusu/yeri.*

Sürūd-ı rūd ilə cām-ı şərābı āmādə
Neçə rəfīq-i müvāfiqlə **şəḥn-i gülşəndə** *(Kaside 18, Mısra 3). [şəḥn-i gülşəndə, -də]*

şəḥn-i gülzār: *Gül bahçesi yeri, meydanı.*

Açub rižvān behişt-i 'ədn bā-pāy **şəḥn-i gülzārə**
Ki təcrī təhtihə`l-ənhār u cənnət āşkār olmuş *(Gazel 101, Mısra 5). [şəḥn-i gülzārə, -ə]*

şəhn-i mey-ḫānə: *Meyhane avlusu.*

Qutarub sübḥə şümār olmaqdan məsciddə
Şəhn-i mey-ḫānədə nūş etməgə peymānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 8). [şəhn-i mey-ḫānədə, -də]*

şəḥrā: *Kasaba, köy vb. meskûn yerlerin dışında kalan boş ve geniş yer, kır, ova.*

Tā yüzün şa'şa'a-ı sāğər ü şəhbāyə düşüb
Rəşkdən ay ilə gün kūh ilə **şəhrāyə** düşüb *(Gazel 23, Mısra 2). [şəhrāyə, -y, -ə]*

Şəḥrā vü bāğ versə də firdövsdən nişān
Göz açmağə nəẓārəyə məndə dimāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 5). [şəḥrā,]*

Əgərçi ‘āləm içrə növ-bəhār diraḫt-əfzādur
Behişt-i ‘ədn əsāsı kūh **şəḥrālardə** bərpādur *(Gazel 40, Mısra 2). [şəḥrālardə, -lar, -də]*

Tā o yār-ı növ-ḫəṭ ü āhūvəşim səbr eyləsün
Səbzələr istəbrəq ilə fərş edüb **şəḥrā** yüzin *(Gazel 148, Mısra 8). [şəḥrā,]*

Tā o yār-ı növ-ḫəṭ ü āhūvəşim səbr eyləsün
Səbzələr istəbrəq ilə fərş edüb **şəḥrā** yüzin *(Gazel 170, Mısra 8). [səḥrā,]*

O Süleymān ki yel əmrində idi şām u səḥər
İmdi topraqı yel ağzındədi hər **şəḥrādən** *(Gazel 173, Mısra 6). [şəḥrādən, -dən]*

Növ-bəhār oldı çəmən-pūş oldı **şəḥrālar** genə
Səbzələr tək qaynaşur başlardə sevdālar genə *(Gazel 217, Mısra 1). [şəḥrālar, -lar]*

Fövc-i sərmā ki əḥāṭə eləyüb **şəḥrānı**
Görməyürsən ki təmām dağları dutmışdur qar *(Kaside 6, Mısra 23). [şəḥrānı, -n, -ı]*

Bular də bīşədə cəngəllər içrə qalmışdı
Məqām dutmuş idi özlərinə **şəḥrānı** *(Kaside 23, Mısra 40). [şəḥrāni, -n, -ı]*

Səbzlər **şəḥrādə** gör kim necə sündüs-pūş olub
Hər ṭərəfdə ‘āşiq ü mə‘şūq həm-āğūş olub *(Murabba 1, Mısra 9). [şəḥrādə, -də]*

Müjdə olsun kim gəlüb dünyāyə Nov-rūz bayramı
Fərş-i istəbrəq salub **şəḥrāyə** Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 2). [şəḥrāyə, -y, -ə]*

<u>şəḥrā-yı ġəm ü möḥnət:</u> *Eziyet ve keder çölü.*

Şəḥrā-yı ġəm ü möḥnəti başdan başə gəzsön
Bir mən kimi möḥnət-zədə-āvārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 9). [şəḥrā-yı ġəm ü möḥnəti, -i]*

<u>şəḥrā-yı muğān:</u> *Muğan çölü.*

Nīrānə bədəl oldı baña rövże-i riżvān
Şəḥrā-yı Muğān sāḥət-i Şīrvānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 4). [şəḥrā-yi muğān,]*

<u>səhv:</u> *Hata, yanlış.*

Məryəm ü rūḥ-ı Qüdüs ‘Īsā üçi bir sözdür
Üç deyən **səhv** eləyübdür oḫuyur sānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 8). [səhv,]*

<u>səḥər:</u> *Sabah, gün, gündüz.*

Bizə qismət eləyüb şām u **səḥər** ḫūn-ı cigər
Cāhilün şərbət-i līmū mey-i gül-nārı olub *(Gazel 32, Mısra 9). [səḥər,]*

Təşəvvür eyləmə kim sənsiz ‘eyş edir Żū`ī
İşimdi şām u **səḥər** nālə vü fəğān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 14). [səḥər,]*

Gecələr kim qayd-ı zülfüñ ey pərī yād eylərəm
Tā **səḥər** dīvānələr tək ay u fəryād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 2). [səḥər,]*

Sevübdir bir cavān-ı nāzənin pīrānəsər köñlüm
Yanar şövq-i ruḫuylə nārə hər şām ü **səḥər** köñlüm *(Gazel 143, Mısra 2). [səḥər,]*

Hər **səḥər** kim ey pərī-rū ‘ərż-i ruḫsār eylədün
Kūçə vü bāzārı rəşk-i bāğ u gülzār eylədün *(Gazel 181, Mısra 1). [səḥər,]*

Fikr edirdim nədi cürmim ki bu qürbətdə mənim
Həm-dəmim şām [u] **səḥər** nālə vü əfğān oldı *(Kaside 17, Mısra 8). [səḥər,]*

Yoḫsə Qur`ānı tilāvət eləməkdən qaçuban
Virdüvi şām u **səḥər** bir bərbəṭ ü mizmār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 16). [səḥər,]*

Həm-dəmim şām [u] səḥər hər dəm şāhib-i fıtnət
Bilməyürdüm nədi dünyādə bəlā vü möḥnət *(Mesnevi 1, Mısra 15). [səḥər,]*

Şām [u] **səḥər** bāğlardə yār ilə
Ərġan u ṭənbūr dəf [u] tār ilə *(Mesnevi 4, Mısra 7). [səḥər,]*

Qoymə məni intiżār içində
Şām u **səḥər** āh u zār içində *(Mesnevi 8, Mısra 68). [səḥər,]*

Çəkmişəm hər nə ġəm ü möḥnəti var ‘āləmdə
Qalmışam şām u **səḥər** şīvən ilə mātəmdə *(Müseddes 2, Mısra 6). [səḥər,]*

O Süleymān ki yel əmrində idi şām u **səḥər**
İmdi topraqı yel ağzındədi hər şəḥrādən *(Gazel 173, Mısra 5). [səḥər,]*

Hər şām u **səḥər** Żū`ī münācāt elədim çoḫ
Bilməm nə içün muncə du‘ā bī-əs̱ər oldı *(Gazel 239, Mısra 9). [səḥər,]*

Ḫˇoş ol zəmān o günki bu sinnim cavān idi
Şām u **səḥər** vəṭəndə köñül şādmān idi *(Gazel 242, Mısra 2). [səḥər,]*

Şām u **səḥər** olgilən dərgəhinə cəbhə-sā
Ārzū-yı vüṣāl qıl nə ḥūr u ġılmānını *(Gazel 245, Mısra 17). [səḥər,]*

<u>səktə:</u> *Kesilme, kesintiye uğrama, durma; Bozukluk, bozulma.*

Əgərçi ismdə şe‘rimdə səktə vāqe‘dür
Ləṭīfədür genə əş‘ārdə o **səktə** ‘əyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 19). [səktə,]*

Əgərçi ismdə şe‘rimdə səktə vāqe‘dür
Ləṭīfədür genə əş‘ārdə o **səktə** ‘əyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 20). [səktə,]*

<u>səlāmət:</u> *Ruh ve beden yönünden sağlıklı olma, esenlik.*

Bilməm nöçün bu ‘əşrdə rāḥət görünməyür
İslām içində hīç **səlāmət** görünməyür *(Gazel 71, Mısra 2). [səlāmət,]*

Ḥəq səni dövlət ü ‘işrətdə **səlāmət** eləsün
Kurrətü`l-`ərżi və mā-fīhi mətā mā-dāmət *(Kaside 5, Mısra 53). [səlāmət,]*

Adındı ins dögül vəḥş ey gözüm nūrı
Dəḫi müsəlmān ‘ibārətdurur **səlāmətdən** *(Kaside 15, Mısra 16). [səlāmətdən, -dən]*

Bu gəlüb getməkidən mən özim bīmār oldım
Ḥəq **səlāmət** eləsün cümlə bəlādan cānun *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 5). [səlāmət,]*

Əgərçi ḫˇoşdu hālım ġürbət içrə
Vücūdımdur **səlāmət** şəḥḥət içrə *(Mesnevi 12, Mısra 16). [səlāmət,]*

<u>səlāsil:</u> *Zincirler.*

Rūz u şəb birdi baña ġayd u **səlāsil** içərə
Mürğ-ı dil tā hamısı zülf ü ruẖ-ı yārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 7). [səlāsil,]*

<u>ṣəlāt:</u> *Namaz.*

Ḩūr u cənnətdi sənün ṣavm u **səlātun** də ġərəz
Fikr qıl nəfsüvədür gör bu ʿibādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 19). [səlātun, -un]*

Ramażān ayıdı bu mundə olur ṣavm u **ṣəlāt**
ʿƏməl-i ṣāleḥi hər ləḥẓədə təkrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 13). [ṣəlāt,]*

<u>ṣəlīb:</u> *Haç.*

Ẓāhirdü lānə muṣḥaf-ı ruḫsārə zülfi līk
Bāṭin o qarə ṭürrələrün yüz **ṣəlībi** var *(Gazel 44, Mısra 10). [ṣəlībi, -i]*

<u>səlīl:</u> *Yeni doğmuş erkek çocuğu; Netice, semer.*

Səlīl bir əḥsən-i səbṭ-i peyəm-bər vāriṣ-i Əḥməd
Ki cədd-i pākını Ḩəq bāʿiṣ-i kövn ü məkān qılmış *(Kaside 11, Mısra 19). [səlīl,]*

<u>səlīl-i kənəndə-i ḫeybər:</u> *Kılıç çıkaran ve Hayber kapısını yerinden koparan (Hz. Ali.).*

Ey olan sıbṭ-ı pāk-ı peyğən-bər
Ey **səlīl-i kənəndə-i Ḩeybər** *(Mesnevi 2, Mısra 2). [səlīl-i kənəndə-i ḫeybər,]*

<u>səlīm:</u> *Maddî ve mânevî kusûru, noksanı olmayan, sağlam, doğru.*

Səni övlādıvı Ḩudā-yı kərīm
Kərəmilə bəlādan edə **səlīm** *(Mesnevi 2, Mısra 54). [səlīm,]*

<u>səlīm bəg:</u> *Özel isim.*

Zū`i bəḥr-i səẖā **Səlīm Bəg** kim
Pāy-ı pūsınə rəh-sipār oldun *(Kaside 16, Mısra 19). [səlīm bəg,]*

<u>səlmān:</u> *İranlı şair Selmân-i Sâvecî.*

Mən kimi şāʿir ü māhir ki ġəzāl-i ġəzəlim
Görsələr vāleh ü şeydā olə Səʿd ü **Səlmān** *(Kaside 14, Mısra 12). [səlmān,]*

<u>səlsəbīl:</u> *İçimi çok hoş ve hafif su [Bu anlam cennette bulunan aynı isimdeki bir pınardan gelmektedir].*

Sənsiz behişt-i ʿədni baña versələr məqām
Təsnīm ü **Səlsəbīl** ilə Kövṣər ḥarām olur *(Gazel 77, Mısra 4). [səlsəbīl,]*

<u>səlsəbīl-i bādə:</u> *Şarap içimi.*

Səlsəbīl-i bādədür rində təsəlsül gözləyüb
Dəm-bə-dəm sāʿət-bə-sāʿət ṣübḥ [ü] şām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 5). [səlsəbīl-i bādədür, -dür]*

<u>səmā:</u> *Uzay, fezâ, gök. Göğün görünen yüzeyi, gökyüzü.*

Dutubdı ʿərṣə-i āfāqı cümlə ḥikmət ü ʿelm
Çıẖur **səmāyə** ẖəlā`iq bugün fərāsətdən *(Kaside 15, Mısra 4). [səmāyə, -y, -ə]*

<u>səmāʿ:</u> *İşitme, duyma.*

Nə āvāzun **səmāʿ** etdim nə ẓövq-i vəṣlüvi gördüm
Təmām-ı ʿömrdə ey māh mən bəẖti qara səndən *(Gazel 168, Mısra 9). [səmāʿ,]*

Dügāh-ı ṣübḥ ü şām içrə māni oldum ki şūr ilə
Səmāʿ eylərdi gūşum gəh segāh u gəh nəvā səndən *(Gazel 168, Mısra 14). [səmāʿ,]*

<u>səmən:</u> *Yâsemin.*

Məni öldürdilər dərd ü ġəm-i ʿeşq ilə āẖırdə
Səmən-sīmā vü sünbül-mūy u sūsən-ləb [ü] gül-rūlər *(Gazel 57, Mısra 6). [səmən,]*

<u>səmən-bər:</u> *Yasemin renkli göğüs, beyaz renkli göğüs.*

Bəhār etmək **səmən-bərlər** vüṣālı ilə bāğ içrə
Ḩəzān-ı möḥnət-i hicrānı ẖāṭirdən uzaġ etmək *(Gazel 120, Mısra 11). [səmən-bərlər, -lər]*

<u>səmənd:</u> *Çevik ve güzel at.*

Səmənd sürʿət ilə on günə gedən rāhı
Vaġon gedir onı bir gündə istirāḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 5). [semend,]*

<u>səməndər:</u> *Özel isim.*

Ey tərk eləyən bādə-i gül-nārı **Səməndər**
Əldən buraẖan ṭürrə-i ṭərrārı **Səməndər** *(Gazel 43, Mısra 1). [səməndər,]*

Ey tərk eləyən bādə-i gül-nārı **Səməndər**
Əldən buraẖan ṭürrə-i ṭərrārı **Səməndər** *(Gazel 43, Mısra 2). [səməndər,]*

Zāhidliq işi şāʿirə ʿāləmdə nə lāzım
Hər şəẖṣün olur dəhrdə bir kārı **Səməndər** *(Gazel 43, Mısra 4). [səməndər,]*

Şāʿir gərək ʿāşiq olə bir māh-cəmālə
Cān tāzəliyə ləʿl-i şəkərbārı **Səməndər** *(Gazel 43, Mısra 6). [səməndər,]*

Bir nāzlu məlāḥətlü nigārə verə köñlin
Tā düzlı olə cümülə əşʿārı **Səməndər** *(Gazel 43, Mısra 8). [səməndər,]*

Dil-cūy dil-āvīz u ġəzəl-gūy u ġəzəl-ẖān
ʿİsā kimi iʿcāz edə güftārı **Səməndər** *(Gazel 43, Mısra 10). [səməndər,]*

Qurbān saña şāʿir gərək içsün mey-i gül-gūn
Sevsün dəẖi bir dil-bər ü dildārı **Səməndər** *(Gazel 43, Mısra 12). [səməndər,]*

Çoẖdandı köñül istər idi feyz-i ḥuẓūrun
Qorẖutdı bu söz līk bu əfkārı **Səməndər** *(Gazel 43, Mısra 14). [səməndər,]*

Əl cinsu iləl cinsi yəmīlu deyülübdür
Lüṭf eyləyübən tap mən-bīmārı **Səməndər** *(Gazel 43, Mısra 16). [səməndər,]*

Żū`ī saña müştāqdı ṣidq ilə köñüldən
Qurtar dəẖi bu ḥəsrət-i dīdārı **Səməndər** *(Gazel 43, Mısra 18). [səməndər,]*

<u>ṣəmər:</u> *Meyve, yemiş; Semere, mahsul, ürün, verim.*

Ṣəd-ḥeyf cəhān bāğınə bəd vəqtdə gəldük
Ḩ˘oşgīdə olub nəẖl nə şāẖ u nə **ṣəmər** var *(Gazel 42, Mısra 4). [ṣəmər,]*

Nə günə gör **ṣəmər** gördüm nihāl-i āşnālıqdan

Məni bīgānələr səndən cüdā etmək nə mümkündür *(Gazel 151, Mısra 7). [s̲əmər,]*

sən: *İkinci tekil şahıs.*

Səndən səvāyı kimdi ki oldı vilādəti
'İzzət-fəzā-yı beyt-i şərīf-i Ḫudā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 23). [səndən, -dən]*

Eləsün bāqī Ḫudā şövkət-i şān ilə **səni**
Çünki **səndən** hamuyə şövkət ilə şān oldı *(Kaside 17, Mısra 28). [səndən, -dən]*

Yoḫdur baña şāh səndən özgə
Żū`iyə pənāh **səndən** özgə *(Mesnevi 7, Mısra 67). [səndən, -dən]*

Yoḫdur baña şāh **səndən** özgə
Żū`iyə pənāh **səndən** özgə *(Mesnevi 7, Mısra 68). [səndən, -dən]*

Nəyi artuqdı vücūdındə Firəngün **səndən**
Əl ayaġ qaş u göz ilə hamı şeydə tənsən *(Mesnevi 9, Mısra 69). [səndən, -dən]*

Sənsən ol sərvər ki ẕāt-ı pākun olmuşdur əzəl
'İllət-i gā`iyyə mövcūdāt u ḫəlq-i mā-sivā *(Gazel 1, Mısra 3). [sənsən, -sən]*

Żū`ī-i bī-çārə kim cāndan ġulāmındur **sənün**
Sər-bülənd eylə şəfā'ətlə onı rūz-ı cəzā *(Gazel 1, Mısra 7). [sənün, -ün]*

Ḥəq **səni** ḫəlq eyləyübdür rəsm-na'mā li`l-'āləmīn
Şāfi'-i 'üṣyān əhl-i mə'ṣiyət rūz-ı cəzā *(Gazel 2, Mısra 5). [səni, -i]*

Gözətlə āḫirətün Żū`ī etməsün məġbūn
Səni bu bādə vü sādə bu ne'mət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 18). [səni, -i]*

Sənünçün dānədür dünyādəki ləẕẕətlər ey ġāfil
Dürüst etsön nəẓər żımnində yoḫdur dāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 3). [sənünçün, -ün, -çün]*

Qəżādan olmısan 'āləmdə **sən** özün mövcūd
Bu rəmzi bil dəḫi sirr-i qəżānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 5). [sən,]*

Çü kimsə bilmədi Ḫāliq irādəsin hərgiz
Sən imdi bī-hūdə çün ü çerānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 12). [sən,]*

Zünnār ilə salībi qəbūl etdi zühdi tərk
Sən eylədün bu işləri Ṣən'ānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 8). [sən,]*

Şə`nündə nāzil oldı sənün ḥörmət āyəsi
Səndəndi hər bəlā gələ insānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 4). [səndəndi, -dən, -di]*

Hər dəm görim **səni** dönəsən qanə ey şərāb
Gətdün bu təlḫ-kāmı dəḫi cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 1). [səni, -i]*

Hər qüvvə təndə nāqiṣ olur içələr **səni**
Bilməm nədəndi vəsf bu nöqṣānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 11). [səni, -i]*

Şə`nündə nāzil oldı sənün ḥörmət āyəsi
Səndəndi hər bəlā gələ insānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 3). [sənün, -ün]*

Gər **səni** gördükdə Żū`ī nālə eylər incimə
Rəsmdür fəryād edər gördükdə gülşən 'əndəlīb *(Gazel 18, Mısra 9). [səni, -i]*

Rəşkdən ölləm qılandə **sən** baña bī-dādlər
Kim olur 'āləm **saña** 'āşiq bu eḥsānun görüb *(Gazel 19, Mısra 11). [sən,]*

Dögi ḫvurşīd ü məh ey lālə-'izārım gökdə
'Əks-i rūyundı **sənün** çərḫ-i mü'əllāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 12). [sənün, -ün]*

Hanı o mehr-i məḥəbbət ki var idi **səndə**
Sitəmgər olmısən imdi məgər zəmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 9). [səndə, -də]*

Günüm gecə gözümə ḫār gülsitān **sənsiz**
Bəhārım ey gül-i növ-ḫīz kədər-ḫəzānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 7). [sənsiz, -siz]*

Ya bu zəmānədə mə'dūm olubdı ẕövq-i ṣəfā
Ya Żū`ī **səndə** olub ẕövq-i 'eşq-i yār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 14). [səndə, -də]*

Oldı bu 'āləmdə Żū`ī həm-çū məcnūn 'eşq ilə
Çün **sənün** ey māh-rū 'āləmdə ḫeyrānun görüb *(Gazel 31, Mısra 10). [sənün, -ün]*

Var yeri cəm'iyyətün zülfündə bər-həm olsə gər
Kim dedi ey dil **sən** ol mənzildə get kāşānə dut *(Gazel 33, Mısra 4). [sən,]*

Bilmək istərsən köñül gər ḥikmət Əflāṭūn kimi
Çək ayağun bādəvəş ḫum içrə **sən** də ḫānə dut *(Gazel 33, Mısra 8). [sən,]*

Mən özim billəm nəyəm **sən** Żū`īni ey şeyḫ-i şəhr
Ḫˇāh bir 'āqil ḫəyāl et ḫˇāh bir dīvānə dut *(Gazel 33, Mısra 9). [sən,]*

Uçubdur mürğ-i rūḥım təndən ey dost
Olan sā'ət mən ayru **səndən** ey dost *(Gazel 34, Mısra 2). [səndən, -dən]*

Żū`ī bu şeş-dər-i ġəm içün tasun atmadı
Bu 'ərṣədə **sənün** təki bir bəd qumār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 18). [sənün, -ün]*

Gər 'ədālətlə olur ḥəşr günündə dīvān
Sən də mən də çəkərük ondə əẕiyyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 8). [sən,]*

Sən edən fısqlərün nəş`əsi yoḫ ləzzəti yoḫ
Meydə var ẕövq ü fərəḥ 'işrət ü ləzzət zāhid *(Gazel 39, Mısra 17). [sən,]*

Məndə vardur əgər 'āşiq oluban mey içmək
Səndə var bir qulaġ as gör neçə 'ādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 10). [səndə, -də]*

Ḥūr u cənnətdi **sənün** ṣavm u səlātun də ġərəz
Fikr qıl nəfsüvədür gör bu 'ibādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 19). [sənün, -ün]*

Bu 'əməllər ki **sənün** var nə deyüm tūl u dirāz
Fərz olubdur saña şeyṭān kimi lə'nət zāhid *(Gazel 39, Mısra 21). [sənün, -ün]*

Çünki hər şəḫsə deyürsən ənə ḫeyrən minhə
Bu **sənün** şə`niñə sıqmaz bu nə hācət zāhid *(Gazel 39, Mısra 24). [sənün, -ün]*

Yüz il 'ömrün olə hər keçdügin ḫˇāyə qiyās eylə
Sənünçün 'ömr bir āḫır nəfəsdə çəkdigün dəmdür *(Gazel 41, Mısra 12). [sənünçün, -ün, -çün]*

Çün bilmür özi məs`ələ sorduqdə deyürlər
Kāfir olı **sən** dinmə belə sözdə ḫərər var *(Gazel 42, Mısra 12). [sən,]*

Hər bir kəsün ki **sən** kimi ey məh ḥəbībi var
Bəh bəh əzəl günündə sə'ādət nəṣībi var *(Gazel 44, Mısra 1). [sən,]*

Nədür muncə təğāfül **səndə** ey ṣəyyād-ı bī-pərvā
N`öçün yād etmisən dāmımdə āḫır bir şikārim var *(Gazel 45, Mısra 7). [səndə, -də]*

Nə ġəm ey gül **sənün** tək bir nigār-ı gül-'izārım var
Süḫən-dān u ənīs u mūnis u ġəm-ḫ˅ār yārım var *(Gazel 45, Mısra 1). [sənün, -ün]*

Qalub hicrān zimistānındə Żū`ī nālə qoy etsün
Sən etmə nālə ey bülbül **sənün** hər il bəhārun var *(Gazel 46, Mısra 10). [sən,]*

Gərəkdür mən yudam qan eyləyəm yüz fikr-i ṭūlānī
Sənün kim 'āriż-i gül-gūn u zülf-i tābdārun var *(Gazel 46, Mısra 6). [sənün, -ün]*

Mənim yoḫ ḥörmətim mey-ḫānələrdə deyr ü məsciddə
Sənün hər yerdə olsun 'izzətün həm 'etibārun var *(Gazel 46, Mısra 8). [sənün, -ün]*

Qalub hicrān zimistānındə Żū`ī nālə qoy etsün
Sən etmə nālə ey bülbül sənün hər il bəhārun var *(Gazel 46, Mısra 10). [sənün, -ün]*

Yandurursan bī-muḥābā hər zəmān 'āşiqləri
Vāy əgər kim bu ḥesābı **səndən** ay məh alələr *(Gazel 48, Mısra 8). [səndən, -dən]*

Nə ġəflətdür bu **səndə** ey təğāfül-pīşə ṣəyyādım
Deməzsən kim mənim dāmımdə āḫır bir şikārım var *(Gazel 50, Mısra 5). [səndə, -də]*

Żū`iyā məcnūn edən **sən bī-dili** nāz ilə ol
Qəndəhārī-çeşm ü Hindī-zülf ü Rūmī-rū mıdır *(Gazel 52, Mısra 9). [sən,]*

Dişləründür mi dəhānundə **sənün** ey ḫəṭṭ-i Ḫiżr
Çeşme-i ḥeyvān ara yā şəddə-i lü`lü midir *(Gazel 52, Mısra 7). [sənün, -ün]*

Bu qədri etmə bana cövr ey büt-i bī-mehr
Ki **səndən** özgə mənim sölə kim pənāhımdur *(Gazel 53, Mısra 6). [səndən, -dən]*

Ey firāq ol yār göndərdi **səni** tök qanımı
Ḥaqqıdır kim məndə 'eşq-i ləblərindən qanı var *(Gazel 54, Mısra 3). [səni, -i]*

Ḫəstə cānım **sənsiz** ey məh möḥnət-i hicrān alur
Bu müşəḫḫəşdir əcəl əlbəttə āḫır cān alur *(Gazel 59, Mısra 1). [sənsiz, -siz]*

Lə'lün ġəmində Żū`ī-i ḫūnīn-cigər **sənün**
Hər dəm əlündən āh qılub əl-əmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 13). [sənün, -ün]*

Sənsiz behişt-i 'ədni baña versələr məqām
Təsnīm ü Səlsəbīl ilə Kövs̱ər ḥarām olur *(Gazel 77, Mısra 3). [sənsiz, -siz]*

Zāhid bizi **sən** mən' eləmə anlamayursan
Zühhādun o rindānə ṣifət 'āləmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 3). [sən,]*

Ey dövlət-i ḫūn 'āşiq içün ḫūn-bəhā **nədür**
Səndən gər 'āşiq istər isə ḫūn bəhānədür *(Gazel 89, Mısra 2). [səndən, -dən]*

Meḥrāb u məscid olə **sənün** zāhidā baña
Meḥrāb-ı qaşı səcdəgəh ol āstānədür *(Gazel 89, Mısra 3). [sənün, -ün]*

Ġəm çəkmə biyābān isə məskən **sənə** Żū`ī
Məcnūn olanə qā'idədür ḫānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 13). [sənə, -ə]*

Sən idin ey büt-i məh-rūy cismimün cānı
Nə ẕövq edər dəḫi bu mürdə cism ü cān **sənsiz** *(Gazel 92, Mısra 9). [sən,]*

Dil oldı qönçə kimi ḥəsrətünlə qan **sənsiz**
Bəhārım ey gül-i növ-rəstə çün ḫərāb **sənsiz** *(Gazel 92, Mısra 1). [sənsiz, -siz]*

Dil oldı qönçə kimi ḥəsrətünlə qan **sənsiz**
Bəhārım ey gül-i növ-rəstə çün ḫərāb **sənsiz** *(Gazel 92, Mısra 2). [sənsiz, -siz]*

Əgərçi ḫəlq-i cəhān 'eyş ü 'işrəti istər
Cəhīmdür baña ey dost bu cəhān **sənsiz** *(Gazel 92, Mısra 4). [sənsiz, -siz]*

Gözimə cümlə nə'īm-i cəhān cəhīm gəlür
Nə növ'lən keçəcək bilmürəm zəmān **sənsiz** *(Gazel 92, Mısra 6). [sənsiz, -siz]*

Dil istər idi qədün sərvini yüzün güləni
Nə ẕövqi ḫāṭirə yüz bāğ u būstān **sənsiz** *(Gazel 92, Mısra 8). [sənsiz, -siz]*

Sən idin ey büt-i məh-rūy cismimün cānı
Nə ẕövq edər dəḫi bu mürdə cism ü cān **sənsiz** *(Gazel 92, Mısra 10). [sənsiz, -siz]*

Əgər baña verələr ḥūr u rövże-i riżvān
Behiştə getmənəm ey yār-ı mehrbān **sənsiz** *(Gazel 92, Mısra 12). [sənsiz, -siz]*

Təṣəvvür eyləmə kim sənsiz 'eyş edir Żū`ī
İşimdi şām u səḥər nālə vü fəğān **sənsiz** *(Gazel 92, Mısra 13). [sənsiz, -siz]*

Təṣəvvür eyləmə kim sənsiz 'eyş edir Żū`ī
İşimdi şām u səḥər nālə vü fəğān **sənsiz** *(Gazel 92, Mısra 14). [sənsiz, -siz]*

Göz yaşım bəs ki tökür 'āləm ara qan **sənsiz**
Qandan āhır salacaq 'āləmə ṭūfān **sənsiz** *(Gazel 95, Mısra 1). [sənsiz, -siz]*

Göz yaşım bəs ki tökür 'āləm ara qan **sənsiz**
Qandan āhır salacaq 'āləmə ṭūfān **sənsiz** *(Gazel 95, Mısra 2). [sənsiz, -siz]*

Hār u mātəmkədədür çeşmimə bi`llāh əgər
Eləsəm gəşt-i gül ü seyr-i gülüstān **sənsiz** *(Gazel 95, Mısra 4). [sənsiz, -siz]*

Qıl tərəḫḫüm elə bir tīğ ilə səd-pārə məni
Nəyə lāzımdı sər ü cism ü dil [ü] cān **sənsiz** *(Gazel 95, Mısra 6). [sənsiz, -siz]*

Gəlməyür çeşminə ḫəlqün gecələr ẕərrə yuqu
Bes ki ey məh qıluram nālə vü əfğān **sənsiz** *(Gazel 95, Mısra 8). [sənsiz, -siz]*

Gər yolun düşsə ṣəbā Ağdaşə məndən sölə kim
Verdi cān ḥəsrət ilə Żū`ī-i nālān **sənsiz** *(Gazel 95, Mısra 10). [sənsiz, -siz]*

Ey māh bu gün **sən** kimi meh-pārə tapulmaz
Nə mən kimi dünyādə güni qarə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 1). [sən,]*

Yüzün dövrində müşkīn-ḫaṭ midir ey gül **sənün** yā kim
Kənār-ı mülk-i dīni ḫayl-ı rəng-i Əhrimən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 7). [sənün, -ün]*

Sən nə səḥḥārsan ey məh ləb-i lə'lün 'eşqi
Gözlərimdən tökülən lü`lüyi mərcān etmiş *(Gazel 104, Mısra 7). [sən,]*

Məcmū'-ı yār olmuşam əğyārə ey pərī
İnṣāfdur **sən** eyləyəsən ġeyrə yārlıq *(Gazel 111, Mısra 14). [sən,]*

Sən bilmədün ki āḫırı bəḫti qara olur
Bənd olsə kimsə zülf-i pərīşānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 9). [sən,]*

Çün **səndə** yoḫdı Nūḥdan artuq bəlāyə ṣəbr
Ver göz yaşunlə 'āləmi ṭūfānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 5). [səndə, -də]*

Şəb-i hicrān elədün mərg-təmənnāsını **sən**
Etmədün tāb məgər ātəş-i hicrānə köñül *(Gazel 124, Mısra 7). [sən,]*

Sən təki bir gözəl olmaqlıqə nəqqāş-ı əzəl
Gecə gündüz məh ü ḫᵛurşīdə verür yüz ṣayqəl *(Gazel 126, Mısra 1). [sən,]*

Əcəlün əvvəli cān içrə əgər olmayaydı
Necə **səndən** məni ey cān aralar tīğ-i əcəl *(Gazel 126, Mısra 4). [səndən, -dən]*

Məndən artuq eyləyür **səndən** şikāyət āşikār
Cövr ü bī-dādundan ey məh hər gecə dād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 11). [səndən, -dən]*

Mən-i şikəstəyə **səndən** nə vəqtlərdi ki yoḫ
Nə qāṣid ü nə pəyām u nə kāğəẕ ü nə səlām *(Gazel 129, Mısra 13). [səndən, -dən]*

Məgər genə **səni** bir müşk-būy-āhūnuñ
Qara gözi həvəsilə basubdı cəng ü ẓəlām *(Gazel 129, Mısra 17). [səni, -i]*

Nolubdı kim bu **şifət** məḥv olubdı ḫāṭirdən
Sənün rəfīq-i qədīmün bu Żū`ī-i kəm-nām *(Gazel 129, Mısra 10). [sənün, -ün]*

Zāhid baña satmə bu riyānı get özün **sən**
Żū`ī kimiyə ḥīlə vü təzvīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 13). [sən,]*

Leylā kimi **sən** pərdə-i 'ismətdə oturdun
Məcnūn-ı sər-i kūçə vü bāzār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 11). [sən,]*

Dīvānə şifət **sən** pəriyə 'āşiq olandan
Nāmūsı buraḫdım belə bī-'ār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 15). [sən,]*

Yalquz dögül bu nālə vü fəryādım ey pərī
Öz könlim içrə **sənlə** qılub ṣöḥbət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 14). [sənlə, -lə]*

Ḫᵛoşdur əgərçi əhl-i cəhānə behişt-i ḥūr
Sənsiz əgər məqāmım olə cənnət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 8). [sənsiz, -siz]*

Mey-cāmı gərçi ḫəlqə verür şādlıq vəlī
Cām əldə **sənsiz** ey büt-i məh ẓülmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 10). [sənsiz, -siz]*

Sənsiz nə ləẕẕəti mey ü çəng ü çəġānənün
Yādunlə ağlamaqdə görüb ləẕẕət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 11). [sənsiz, -siz]*

Behiştə gərçi məni də'vət etsələr **sənsiz**
Özimə rövżə`-i ḫüld-i cəhənnəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 3). [sənsiz, -siz]*

Öz mərḥəmətin Cənāb-ı Bārī
Səndə eləyüb 'əyān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 4). [səndə, -də]*

Hər bəzmdə **səndən** özgə kimdür
Tā kim olə zər-fəşān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 9). [səndən, -dən]*

Yüz min cəfāyə tāb u təvānım var ey nigār
Yoḫ görməgə rəqīb ilə **sən** māhı tāqətim *(Gazel 138, Mısra 6). [sən,]*

Sən eyləsən baña bī-dādı ey cəfā-küstər
Kimə şikāyət edim yā kimə 'əyānī yazım *(Gazel 141, Mısra 9). [sən,]*

Sənün bu bī-vəfā olmaqlıqundan āgəh olsaydım
Köñül verməzdim ey məh düşdi bəndə bī-ḫəbər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 7). [sənün, -ün]*

Āşiqi müstəğnī etmişdür ḫəyālun vəṣldən
N`olə **sən** hər ləḥẓə göstərsön bu istiğnā yüzin *(Gazel 148, Mısra 12). [sən,]*

Ümīdün kəsgilən Żū`ī ki **sən** tək rind ü rüsvāyə
Dögül mümkün vüṣālı bir onun tək pāk-ı dāmānun *(Gazel 149, Mısra 11). [sən,]*

Nə ġəm **sənsiz** gözüm gər giryədən ey māh kūr olsun
Rəqībimdir yüzün nəẓẓārəsindən qoy ki dūr olsun *(Gazel 150, Mısra 1). [sənsiz, -siz]*

Nə günə gör ṣəmər gördüm nihāl-i āşnālıqdan
Məni bīgānələr **səndən** cüdā etmək nə mümkündür *(Gazel 151, Mısra 8). [səndən, -dən]*

Çəkməzəm əl **səndən** ey gül ġeyrilər cövrilə kim
'Əndəlīb eylər mi gül tərkin cəfā-yı ḫār içün *(Gazel 153, Mısra 3). [səndən, -dən]*

Olsə mehrim qədri gər ey bī-vəfā kīnün **sənün**
Qanımı tökməkdən özgə olmaz āyīnün **sənün** *(Gazel 154, Mısra 1). [sənün, -ün]*

Olsə mehrim qədri gər ey bī-vəfā kīnün **sənün**
Qanımı tökməkdən özgə olmaz āyīnün **sənün** *(Gazel 154, Mısra 2). [sənün, -ün]*

Kāfiri bütdən ayırdun zāhidi meḥrābdan
Bilmirəm bir hīç ey ẓālim nədür dīnün **sənün** *(Gazel 154, Mısra 4). [sənün, -ün]*

Gəh dutar ḫᵛurşīd-rūyın seḥr ilə gāhī açar
Necə cādūdur nigārım zülf-i müşkīnün **sənün** *(Gazel 154, Mısra 6). [sənün, -ün]*

Ḫosrovā şəkkər-dəhənlər köñlüni Fərhād tək
Dağlayubdur rəşk ilə ol lə'l-i şīrīnün **sənün** *(Gazel 154, Mısra 8). [sənün, -ün]*

Żū`īni etmiş pərākəndə benātu`n-nā'ş tək
Ey büt-i zöhrə-cəbīn ol māh u pərvīnün **sənün** *(Gazel 154, Mısra 10). [sənün, -ün]*

Gər ġəmim var ārzū-yı vaṣl-i yārə zāhidā

‘Eyb dutmə kim çəkərsən **sən** dəẖi ḥavrā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 6). [sən,]*

Əgərçi ey mey-i gül-fām lə‘l-i nābə bənzərsən
Ləb-i yārım yanındə līk **sən** ẖūn-ābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 2). [sən,]*

Budur vəhmim ki zāhidlər sücūdun eyləsün vācib
Nöçün ey əbrū-yı dildār **sən** meḥrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 4). [sən,]*

Yüzün tə`s̱īrilə ‘uşşāq əşkin lə‘l-gūn etmiş
Bu yüzdən **sən** nigārım mehr-i ‘āləm-tābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 6). [sən,]*

Gözəllər ẖəncər-i nāz ilə ey məcrūḥ olan Żū`ī
Bu meydān-ı məḥəbbət içrə **sən** Söhrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 10). [sən,]*

Çəkürsən ẖəncər-i müjgān tökürsən qan alursan cān
Ḥəbībim **səndə** bu ‘ādət nədür qəṣṣābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 8). [səndə, -də]*

Əgər dəşt-i cünun içrə mənim tək olsə Məcnūnı
Nə mümkün **sən** tək olsun ey pərī Leylāsı dövrānun *(Gazel 160, Mısra 4). [sən,]*

Qət‘-i ülfət eylədün dutdun ṭərīq-i ẓülm-i kin
Bu dögüldi ‘āqibət **səndən** gümānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 16). [səndən, -dən]*

Səniñlə getdi təmām ‘eyş ü nūş u ləẕẕət-i ẕövq
Qoyub yerində baña hər nə var ġəm getdün *(Gazel 163, Mısra 5). [səniñlə, -i, -ñ, -lə]*

Məcnūn eyləyüb məni saldun bu çöllərə
Leylā edüb mi bu sitəmi kim **sən** eylədün *(Gazel 164, Mısra 16). [sən,]*

Mə`yūs qılmə ‘āşiqi lən kəlməsilə **sən**
Mūsā ṣifət çü ṭālib-i dīdārıñam **sənün** *(Gazel 165, Mısra 9). [sən,]*

Ey şūẖ luṭf qıl ki əzəl yārıñam **sənün**
Zəncīr-i zülfün içrə giriftārıñam **sənün** *(Gazel 165, Mısra 1). [sənün, -ün]*

Ey şūẖ luṭf qıl ki əzəl yārıñam **sənün**
Zəncīr-i zülfün içrə giriftārıñam **sənün** *(Gazel 165, Mısra 2). [sənün, -ün]*

Ey Yūsif-i zəmānə Züleyẖā ṣifət bugün
Cān nəqdi əldə gör ki ẖərīdārıñam **sənün** *(Gazel 165, Mısra 4). [sənün, -ün]*

Ol Kə`bə-i cəmālıvə ḥüccāclər kimi
Sər pā bərəhnə ṣidq ilə züvvārıñam **sənün** *(Gazel 165, Mısra 6). [sənün, -ün]*

İ‘cāz-ı ‘Īsəvī ləb-i lə‘lündədür nolur
Versön şəfā vü şəhd ki bīmārıñam **sənün** *(Gazel 165, Mısra 8). [sənün, -ün]*

Mə`yūs qılmə ‘āşiqi lən kəlməsilə **sən**
Mūsā ṣifət çü ṭālib-i dīdārıñam **sənün** *(Gazel 165, Mısra 10). [sənün, -ün]*

Olsun qəsəm o tār-ı sər-i zülfə ey ṣənəm
Qıllam sücūd gər söləsön Tarıñam **sənün** *(Gazel 165, Mısra 12). [sənün, -ün]*

Şīrīn ləbündən eyləmə nevmīdī Żū`īni
Fərhādvār yār-ı vəfādarıñam **sənün** *(Gazel 165, Mısra 14). [sənün, -ün]*

Bārī o gəlmədisə ġəmim dəf‘ etməgə
Sən nīşə ey nəşāṭım olan bādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 6). [sən,]*

Nöçün fələk **məni** sən zār-ı bī-nəvā qıldun
Firāq-ı yārdə yüz dərdə mübtəlā qıldun *(Gazel 167, Mısra 1). [sən,]*

Nə etməmiş bunı Məcnūnə yā ki Fərhādə
O cövr ü ẓülm ki ‘eşq içrə **sən** baña qıldun *(Gazel 167, Mısra 10). [sən,]*

O gün kim ey pərī-rū dil-bərim oldım cüdā səndən
Töküldi üstümə fövc-i ġəm ü dərd ü bəlā **səndən** *(Gazel 168, Mısra 1). [səndən, -dən]*

O gün kim ey pərī-rū dil-bərim oldım cüdā **səndən**
Töküldi üstümə fövc-i ġəm ü dərd ü bəlā **səndən** *(Gazel 168, Mısra 2). [səndən, -dən]*

Bu nə inṣāfdur kim mən çəkəm əndūh-ı hicrānun
Görə əğyārlər vəṣlünlə yüz ẕövq ü ṣəfā **səndən** *(Gazel 168, Mısra 4). [səndən, -dən]*

Ḥəbībā bir özün fikr eylə gör āyā rəvādur mı
Çəkə bīgānələr ləẕẕət görəm mən min bəlā **səndən** *(Gazel 168, Mısra 6). [səndən, -dən]*

Bu qədri tökmə qanın ẖəncər-i müjgānlə ‘uşşāqun
Dilərlər qanını məḥşər güni hər mübtəlā **səndən** *(Gazel 168, Mısra 8). [səndən, -dən]*

Nə āvāzun səmā‘ etdim nə ẕövq-i vəṣlüvi gördüm
Təmām-ı ‘ömrdə ey māh mən bəẖti qara **səndən** *(Gazel 168, Mısra 10). [səndən, -dən]*

Qiyām-ı qāmətün hicrānı ilə etdigün ẓülmi
Budur vəhmim qiyāmətdə sū`āl edə H̱udā **səndən** *(Gazel 168, Mısra 12). [səndən, -dən]*

Dügāh-ı ṣübḥ ü şām içrə māni oldum ki şūr ilə
Səmā‘ eylərdi gūşum gəh segāh u gəh nəvā **səndən** *(Gazel 168, Mısra 14). [səndən, -dən]*

Keçən ovqātımun sənsiz cəzāsın ey pərī-peykər
Yəqīn bil eylərəm dərgāh-ı Ḥəqdə iddi‘ā **səndən** *(Gazel 168, Mısra 16). [səndən, -dən]*

Cəfā qılmə kərəm qıl Ẓū`iyə ey şūẖ luṭf eylə
Əgərçi yoẖ gözəllərdə nolur görsəm vəfā **səndən** *(Gazel 168, Mısra 18). [səndən, -dən]*

Keçən ovqātımun sənsiz cəzāsın ey pərī-peykər
Yəqīn bil eylərəm dərgāh-ı Ḥəqdə iddi‘ā **səndən** *(Gazel 168, Mısra 15). [sənsiz, -siz]*

Köñül şükr eylə kim vəṣl-i ruẖ-ı dildārə yetdün **sən**
Ḫəzān-ı hicr-i cövrün çoẖ görüb gülzārə yetdün **sən** *(Gazel 169, Mısra 1). [sən,]*

Köñül şükr eylə kim vəṣl-i ruẖ-ı dildārə yetdün **sən**
Ḫəzān-ı hicr-i cövrün çoẖ görüb gülzārə yetdün **sən** *(Gazel 169, Mısra 2). [sən,]*

Cəhənnəm möhnətin hicrində ol ḥūrīvəşün çəkdün
Bu dəm cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārə yetdün **sən** *(Gazel 169, Mısra 4). [sən,]*

Məlāḥət Miṣrdə bāzār qurmuş Yūsif-i s̱ānī
Züleyẖāvəş bu gün ‘eşq ilə bu bāzārə yetdün **sən** *(Gazel 169, Mısra 6). [sən,]*

Şubān-ı vādī-i Eymən kimi yüz min çəküb möḥnət
Vəlī āẖırdə Ṭūr-ı vəṣldə dīdārə yetdün **sən** *(Gazel 169, Mısra 8). [sən,]*

Əgərçi olmuş idün mürdə hicr-i yār ilən āẖır
Məsīḥi vəqt olan ol lə'l-i gövhərbārə yetdün **sən** *(Gazel 169, Mısra 10). [sən,]*

Əgər Fərhād tək zəhr içdün isə yār-ı Şīrīnlə
Vəlīkən şükr qıl āẖır nəfəs dildārə yetdün **sən** *(Gazel 169, Mısra 12). [sən,]*

Çəküb hicrān ẖəzānın bülbül-i şeydā tək ey Żū`ī
Bəhār əyyāmı gül vəṣlinə ey bī-çārə yetdün **sən** *(Gazel 169, Mısra 14). [sən,]*

'Āşiqi müstəğnī etmişdür ẖəyālun vəṣldən
N`olə **sən** hər ləḥẓə göstərsön bu istiğnā yüzin *(Gazel 170, Mısra 12). [sən,]*

Əgərçi cins cinsə meyl qılmaq mö'təbər sözdür
Dögülsən nīşə bəs şā'irlərə **sən** mehrbān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 4). [sən,]*

Nədən həm-cinsivə yā ġeyr cinsə yoẖdur əlṭāfun
Yəqinimdür ki yoẖdur **səndə** şāhīndən nişān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 16). [səndə, -də]*

Nə şāhīnsən nə bülbül nə həzār-āhəng nə şulşul
Ṭuyūrun ḥālətindən **səndə** yoẖ bir şey` 'əyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 18). [səndə, -də]*

Dutan ey övc-i istiğnādə dā`im āşyān Şāhīn
Səni ṣayd eylər āẖırdə 'uqāb-ı āsmān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 2). [səni, -i]*

Sənüñ nā-mehrbān olmaqlıqun Rāḥil ẖüṣūsundə
Nədür bā'iṡ yazub bu şe'ri qıldım imtiḥān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 21). [sənüñ, -ün]*

Əbləh gər olaydım nə ġəm ü dərdim olurdı
Sən məndə bu ġəm çəkməgi ẖiṣlət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 6). [sən,]*

Bilməkdə imiş hər nə ġəm ü dərd-i müṣībət
Bilməkliqi **sən** bizdə ṭəb'īət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 24). [sən,]*

Nə vəḥdəti bildük nədi nə kəṡrəti qanduq
Sən vəḥdəti bu qədr ilə kəṡrət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 26). [sən,]*

Bizdən saña nə fā`idə var bārī Ḫudāyā
Sən bizlərə yüz lüṭf-i kərāmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 28). [sən,]*

Sən cümlə bizə verdiyüvi bī-'əvəż etdün
Firdövsə 'əvəż ṭā'ət 'ibādət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 29). [sən,]*

Sən qoymısən hər kimsədə bir ḥāl-i ṭəbī'ət
Nārə necə sölərsən [o] ḥurqət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 35). [sən,]*

Sənsən bu cəhān Ḫāliqi məẖlūq təmāmı
Hər şəẖsdə bir rəng ilə ṭīnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 31). [sənsən, -sən]*

Köñül fəsāne-i Məcnūn ḥekāyətündi **sənün**
Məẕāq-ı Ḫosrovə şīrīn-rəvāyətündi **sənün** *(Gazel 174, Mısra 1). [sənün, -ün]*

Köñül fəsāne-i Məcnūn ḥekāyətündi **sənün**
Məẕāq-ı Ḫosrovə şīrīn-rəvāyətündi **sənün** *(Gazel 174, Mısra 2). [sənün, -ün]*

Gəlir o pādşəh-i mülk ḥüsn-i şövkət ilə
Qıl 'ərż-i ḥāl-i məqām şikāyətündi **sənün** *(Gazel 174, Mısra 4). [sənün, -ün]*

Məni bu növ' ilə vallāhi də nöçün qoydun
Kəlām-ı Ḥəqqdə və`ş-şəms āyətündi **sənün** *(Gazel 174, Mısra 6). [sənün, -ün]*

Əgərçi ẓāhiri və`ş-şəms və`ḍ-ḍuḥā oẖunur
Vəlīk bāṭini bi`llāh kināyətündi **sənün** *(Gazel 174, Mısra 8). [sənün, -ün]*

Təlaṭṭuf eylə köñül şəhrin etgilən mə'mūr
Ḫarābə qoymə kərəm qıl vilāyətündi **sənün** *(Gazel 174, Mısra 10). [sənün, -ün]*

Ayağə düşmək ilə qarə köñlim ey Żū`ī
Baña əzəldə bu işlər sirāyətündi **sənün** *(Gazel 174, Mısra 12). [sənün, -ün]*

Çoẖ gəzmə bəẖtün ağ u qara olmaqındə **sən**
Bī-cā ötürmə leyl ü nəhārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 7). [sən,]*

Köñlüm aldı bilməyürəm hansı rəftārun **sənün**
Çeşm-i məẖmūrun sənün yā zülf-i ṭərrārun **sənün** *(Gazel 179, Mısra 1). [sənün, -ün]*

Köñlüm aldı bilməyürəm hansı rəftārun **sənün**
Çeşm-i məẖmūrun sənün yā zülf-i ṭərrārun **sənün** *(Gazel 179, Mısra 2). [sənün, -ün]*

Köñlüm aldı bilməyürəm hansı rəftārun **sənün**
Çeşm-i məẖmūrun sənün yā zülf-i ṭərrārun **sənün** *(Gazel 179, Mısra 2). [sənün, -ün]*

'Īsā-yı Məryəm desəm küfr olmaz ey tərsā-pərī
Cān verür 'uşşāqə çün lə'l-i şəkərbārun **sənün** *(Gazel 179, Mısra 4). [sənün, -ün]*

Hansı şīrün bənd edüb dil-mürğini ey ḥūr-liqā
Ya dəf [ü] ṭənbūr yā kim nəğmə-i tārun **sənün** *(Gazel 179, Mısra 6). [sənün, -ün]*

Bāğ-ı ḥüsnündən 'ināyət eylə bir gəl 'āşiqə
Olməmiş fəṣl-i ẖəzān gül-gəşt-i gülzārun **sənün** *(Gazel 179, Mısra 8). [sənün, -ün]*

Żū`īni qurbān qəbūl et çün əzəldən olmuşam
Kə'bə-i ruẖsārıvə ṣıdq ilə züvvārun **sənün** *(Gazel 179, Mısra 10). [sənün, -ün]*

Zülf-i siyəhündür mi **sənün** dövr-i ruẖundə
Ya zağ u zəġan gülşən ü gülzār yanındə *(Gazel 186, Mısra 3). [sənün, -ün]*

Pərvānə olə köñlüm əgər **sən** təki bir şam'
Görməz gözəlim gər gəzə yüz əncümən içrə *(Gazel 187, Mısra 7). [sən,]*

Möḥnət-i dərd-i firāqundə **sənün** ṭə'nə-oẖı
Görmə ey şūẖ rəvā Żū`ī-i nālānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 9). [sənün, -ün]*

İnṣāfə gəlüb qoymə gəl ey məh **səni** Tarı
Hicründə bu möḥnət-keşi qayqulər içində *(Gazel 190, Mısra 7). [səni, -i]*

Nə rəvādur ki qoyə **sən** kimi bir lālə-'izār
Bu qədər dāğ-ı ələm Żū`ī-i ġəm-fərsāyə *(Gazel 194, Mısra 9). [sən,]*

Nəsl-i ādəmdə **sənün** tək məh-i ẖ∨urşīd-liqā
Gər mələk gəlsə inanmam gələcək dünyāyə *(Gazel 194, Mısra 3). [sənün, -ün]*

Əlündən alcaqın ey sāqī başdə şūr artdı
Nə var idi sənə qurbān **sənün** ayağundə *(Gazel 196, Mısra 6). [sənün, -ün]*

Əlündən alcaqın ey sāqī başdə şūr artdı
Nə var idi sənə qurbān **sənün** ayağundə *(Gazel 196, Mısra 6). [sənə, -ə]*

Şāhı olə **sənün** təki ey māh bir kəsün
İnṣāfdur kim olə yüvünci gədālarə *(Gazel 201, Mısra 7). [sənün, -ün]*

Budur cəhāndə təmənnāsı Żū`ī-i zārun
Olə şəhīd **sənün** tīğ-i ābdārun ilə *(Gazel 205, Mısra 10). [sənün, -ün]*

Bāvər etməm **sənə** həmtā olə dünyādə bu gün
Enə gökdən yerə bir vəchdə yüz min āyə *(Gazel 209, Mısra 3). [sənə, -ə]*

Çək cəzādur **sənə** dīvānə köñül mən dedimdim
Zülfünə bağlama dil düşmə belə sevdāyə *(Gazel 209, Mısra 5). [sənə, -ə]*

Çək imdi ey köñül ġəm-i hicrān bəlāsını
Sən nīşə ülfət eylədün hər bī-vəfā ilə *(Gazel 213, Mısra 12). [sən,]*

Yüz qərīnə keçsə **sən** tək māh bulmaz gər fələk
Gündə min kəz kürrə(?)-i ərż üzrə səyyār olsə də *(Gazel 218, Mısra 5). [sən,]*

Dutmə ṭüğyān edüb ey əşk gözim rövzənini
Səni Tarı qoy edim oñlə nəẓārə məni *(Gazel 224, Mısra 4). [səni, -i]*

Çəkməsin gūşə-i mey-ḫānəyə peymānə **səni**
Nə rəvādur deyələr zā`ir-i mey-ḫānə **səni** *(Gazel 226, Mısra 1). [səni, -i]*

Çəkməsin gūşə-i mey-ḫānəyə peymānə **səni**
Nə rəvādur deyələr zā`ir-i mey-ḫānə **səni** *(Gazel 226, Mısra 2). [səni, -i]*

Almısan ey gözi məḫmūr ələ peymānə
Yoḫsə təngə gətürüb sübḥə-i ṣəd dānə **səni** *(Gazel 226, Mısra 4). [səni, -i]*

Şö'lə-i mey nə şərər cānıvə salmış kim olub
Şam'-ı mey-ḫānəni ṭəvf etməgə pərvānə **səni** *(Gazel 226, Mısra 6). [səni, -i]*

Ḥəẕər et gövhər-i nā-süftəsən ey gül mey-i nāb
Çəkməsün meykədələr gəncinə əfsānə **səni** *(Gazel 226, Mısra 8). [səni, -i]*

Żū`īnün pəndin eşit eyləmə çoḫ bādəyə meyl
Tā ki el söləməsün bī-ḫ˘od-ı dīvānə **səni** *(Gazel 226, Mısra 10). [səni, -i]*

Yūsifdən irṡ ilə bu vəcāhət yetüb **saña**
Sənsən zəmānədə məh-i Kən'ān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 4). [sənsən, -sən]*

Bu riyādə bu riyā ilə olan ə'mālun
Nədi zāhid ki **səni** bir belə məğrūr elədi *(Gazel 241, Mısra 8). [səni, -i]*

Ḥəq **səni** məẓhər qılub āynə-i ẕātınə
Āynəsi ṣāf olan göstəri cānānını *(Gazel 245, Mısra 7). [səni, -i]*

'Āriżün güldi ləbün ġönçə vüṣālun cənnət
Neylərəm mən **sən** olan yerdə güli reyḥānı *(Gazel 250, Mısra 16). [sən,]*

Sən bu ticārətünlə **sənə** belə təng olur
Baḫ gör nolur bu Żū`ī-i nā-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 27). [sən,]*

Sən bu ticārətünlə **sənə** belə təng olur
Baḫ gör nolur bu Żū`ī-i nā-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 27). [sənə, -ə]*

Ḥəq **səni** dövlət ü 'işrətdə sələmət eləsün
Kurrətü`l-`ərżi və mā-fīhi mətā mā-dāmət *(Kaside 5, Mısra 53). [səni, -i]*

Bī-ḫəbərsən dedi yoḫsə nədi çārun söləyüm
Yaz Ḥüseyn ḫānə elə məṭləbüvi **sən** iẓhār *(Kaside 6, Mısra 28). [sən,]*

Fövc-i sərmānun əlindən səni fövrən qutarur
Ləẕẕət ü 'eyş-i cəhāndən oləsən bər-ṭərrār *(Kaside 6, Mısra 29). [səni, -i]*

Cümlə şāhiddi **sənün** cūd-ı səḫā etməginə
Müddə'ī əvvəldə əlṭāfuvə eylər iqrār *(Kaside 6, Mısra 35). [sənün, -ün]*

Piyādə rəḥ dönüb bu dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər fīl olsə ġəm yoḫ **sən** təki şāh-ı cəhānım v *(Kaside 7, Mısra 34). [sən,]*

Ġərəż bir atdurur mənẓūr-ı Żū`ī sərvərā səndən
Ki fəḫr ilə desün ol sərvərimdən bir nişānım [var] *(Kaside 7, Mısra 37). [səndən, -dən]*

Vəzīr-i 'əqlə qıldım məşvərət bir at fikrində
Dedim ey 'əql bir fikr et **sənün** tək genə dānım var *(Kaside 7, Mısra 26). [sənün, -ün]*

Sən yıqub ḫərc etmədün bir ḥəbbə Ḥəqqə cānuvə
'Āləm-i 'uqbādə baḫ gör kim 'uqūbət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 5). [sən,]*

Ey ṣāḥib-i güzīn Ḥəmid ağa ki Kirdgār
Lüṭf ilə eyləmiş **səni** 'āləmdə kām-kār *(Kaside 9, Mısra 32). [səni, -i]*

Əlā ey mə'dən-i eḥsān əlā ey mənbə'-i 'ürfān
Səni Ḫəllāq-ı 'āləm bəẕl ü lüṭf ü cūdə kān qılmış *(Kaside 11, Mısra 26). [səni, -i]*

Żū`iyā qā'idədür şe'rdə āḫırdə du'ā
Ṭūl verme elə bu ṭərz ilə **sən** də itmām *(Kaside 13, Mısra 34). [sən,]*

Dər-i eḥsān u 'əṭā **səndədi** cümlə çākər
Bāb-ı əlṭāf u səḫā səndədi ṣidq ilə qulām *(Kaside 13, Mısra 25). [səndədi, -də, -di]*

Dər-i eḥsān u 'əṭā **səndədi** cümlə çākər
Bāb-ı əlṭāf u səḫā **səndədi** ṣidq ilə qulām *(Kaside 13, Mısra 26). [səndədi, -də, -di]*

Dedi ey Żū`ī-i ġəm-dīdə ḫəbərsizsənmiş
Ol hünər kānı səḫā mə'dəni kim ḫāṣ ilə 'ām *(Kaside 13, Mısra 10). [səni, -i]*

Sözün danışmaqə dilmācə eḥtiyācun var
O da **sənün** təki ādəmdi öl ḫəcālətdən *(Kaside 15, Mısra 48). [sənün, -ün]*

Eləsün bāqī Ḫudā şövkət-i şān ilə **səni**
Çünki **səndən** hamuyə şövkət ilə şān oldı *(Kaside 17, Mısra 27). [səni, -i]*

'İzzət-i dövlətivi dā`imī qılsun Ḫāliq

Çünki ʻāləm **sənə** hər gündə s̱ənā-ḫˇān oldı *(Kaside 17, Mısra 30). [sənə, -ə]*

Sən indi təḫt-i rəvān üzrə ondan artuqraq
Vaġonda seyr eləyürsən həzār ḥəşmət ilə *(Kaside 20, Mısra 11). [sən,]*

O söz ki **sən** onı bir ildə hīç bilməzdün
Ġazet verür ḫəbərin gündə yüz ḥekāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 13). [sən,]*

Bu nüktəni əzəldən əbəd kimsə açmayub
Sən bundə bəḥs̱ eyləmə çoḫ Kirdgār ilə *(Kaside 21, Mısra 34). [sən,]*

Mənim ʻömrimsən ey sāqī yetüşdim bəs ki mən cānə
Nədür fövt eyləmək vəqti gətür **sən** cām-ı peymānə *(Kaside 22, Mısra 2). [sən,]*

Fədā qədəmlərivə ey ʻədālətün kānı
Nicāt ver bizə **sənsən** bu dərd dərmānı *(Kaside 23, Mısra 92). [sənsən, -sən]*

Żū`iyəm mən də Şamāḫīdə **sənün** məddāḥun
Düşmənün dīdəsinə çəkməgə dāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 15). [sənün, -ün]*

Bu ḥāləcən qəṣīdəmizə çatmayub ṣılə
Qoymaq nədəndi Żū`īni **sən** muncə intiẓār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 16). [sən,]*

Sənsən həmīşə şād qılan ḫəstə köñlümi
Məḥzūn edəndə cövr ilə bu çərḫ-i kəc-mədār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 13). [sənsən, -sən]*

Ey mənim tāc-ı sərim ḫān-ı ʻəẓīmu`ş-şānım
Ramażāndur bu gərək bundə **sən** əẕkār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 2). [sən,]*

Rəqībi məḥrəm-i bəẕm etmisən məni məḥrūm
Ġələṭ **sənün** kimi bī-mehrə āşnā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 6). [sənün, -ün]*

Bu verdiyim mənim duʻālardan
Ḥəq **səni** ḥifẓ edə bəlālardan *(Mesnevi 2, Mısra 52). [səni, -i]*

Səni övlādıvı Ḫudā-yı kərīm
Kərəmilə bəlādan edə səlīm *(Mesnevi 2, Mısra 53). [səni, -i]*

Sən nə içün olmusan zār u ḥəzīn
Qaryələrdə ḫəstə vü güşə-nişīn *(Mesnevi 5, Mısra 45). [sən,]*

Fikr elə ey sərvər-i vālā-təbār
Sən var ikən mən qalam bī-çīz-i ḫār *(Mesnevi 5, Mısra 84). [sən,]*

Mənim daʻvām **səninlədür** sərvərā
Qolı sınıq bilür qədr-i mūmiyā *(Mesnevi 5, Mısra 95). [səninlədür, -in, -lə, -dür]*

Sənsən mənim ṣāḥib-vəlī-neʻmətim
Ḫəlq içində ʻizzət dövlət ḥörmətim *(Mesnevi 5, Mısra 85). [sənsən, -sən]*

Ḥāżırdı yanımdə pirġavāri
Gəl olmə bu işdə **sən** firārī *(Mesnevi 7, Mısra 36). [sən,]*

Öz mərḥəmətin Cənāb-ı Bārī
Səndə eləyüb ʻəyān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 14). [səndə, -də]*

Hər bəzmdə **səndən** özgə kimdür
Tā kim olə zər-fəşān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 19). [səndən, -dən]*

Ḫānlar **səni** istəyübdi mollā
Rūḥānī umūr içrə dārā *(Mesnevi 7, Mısra 33). [səni, -i]*

Sən olmason ər bənimlə ġəm-ḫˇār
Qallam belə bī-nəvā vü əfkār *(Mesnevi 8, Mısra 31). [sən,]*

Lüṭf eylə bu ḫəlqi qıl kənārə
Sən bārī bu dərdə eylə çārə *(Mesnevi 8, Mısra 48). [sən,]*

At istəməgimdən imdi **sən** də
Kim mərhəmət olma durma kəndə *(Mesnevi 8, Mısra 59). [sən,]*

Sən mənbəʻ-i çeşme-i ʻəṭāsən
Əbr-i kərəm ü məh-i səḫāsən *(Mesnevi 8, Mısra 65). [sən,]*

Sən ki ādəmsən ḥəqiqiyyət-i əqvāl ilə
Māżī müstəqbələ baḫ diqqət-i əḥvāl ilə *(Mesnevi 9, Mısra 51). [sən,]*

Fikr qıl ʻəqlivi yıq başuña ey bī-çārə
Sən özün günəhinə baḫ ki yazılub dīvārə *(Mesnevi 9, Mısra 58). [sən,]*

Ḥəq saña ʻəql verübdür budur əqdi sənün
Ki bununlə verəsən fərqini hər nīk ü bədün *(Mesnevi 9, Mısra 55). [sənün, -ün]*

Bir ḥədīs̱ etsə rəvāyət **sənə** bir fikr elə
Gör yaraşur mı desün ḥəqq-i peyəm-bər belə *(Mesnevi 9, Mısra 53). [sənə, -ə]*

Sən dəḫi bil ʻulūmı diqqət ilə
Bizə təfsīr qıl ḥəqīqət ilə *(Mesnevi 11, Mısra 61). [sən,]*

Sən də bir ʻālim ol şərīʻətdə
Yoḫsə ortaq ol risālətdə *(Mesnevi 11, Mısra 63). [sən,]*

Səni ḥifẓ eyləsün cümlə bəlādan
Budur dā`im təmənnāmız Ḫudādan *(Mesnevi 12, Mısra 13). [səni, -i]*

Vəlī **sənsiz** köñül ārāmı yoḫdur
Cəmālun görməmiş dil-kāmı yoḫdur *(Mesnevi 12, Mısra 17). [sənsiz, -siz]*

Dil-i ġəmgīnimi **sənsən** qılan şād
Sənünlədür vücūdım şəhri ābād *(Mesnevi 12, Mısra 11). [sənsən, -sən]*

Dil-i ġəmgīnimi **sənsən** qılan şād
Sənünlədür vücūdım şəhri ābād *(Mesnevi 12, Mısra 12). [sənünlədür, -ün, -lə, -dür]*

Kirām-ı ḫülqi ki vermiş saña bu növʻ Ḫudā
Ġulāmdur **sənə** hər yerdə var isə ʻürəfā *(Mesnevi 13, Mısra 10). [sənə, -ə]*

İmdi ki oldu [ʻəyān] qāʻidə-i dəhr **sənə**
Fürṣəti fövt eləmə seyr elə ṭərəf çəmənə *(Mesnevi 15, Mısra 25). [sənə, -ə]*

Ey çərḫ bilmədim bu işün var imiş **sənün**
Sifründə şəhd lā`iqinə ḫār imiş sənün *(Muhammes 2, Mısra 13). [sənün, -ün]*

Ey çərḫ bilmədim bu işün var imiş **sənün**
Sifründə şəhd lā`iqinə ḫār imiş **sənün** *(Muhammes 2, Mısra 14). [sənün, -ün]*

Getdükcə ʻömr-i ḫāṣiyətün dād imiş **sənün**

İqbālıvun əvāẖiri idbār imiş **sənün** *(Muhammes 2, Mısra 15). [sənün, -ün]*

Getdükcə ʻömr-i ẖāṣiyətün dād imiş **sənün**
İqbālıvun əvāẖiri idbār imiş **sənün** *(Muhammes 2, Mısra 16). [sənün, -ün]*

Belə ki **səni** ẖəlq eləyüb Ḫāliq-i dāvər
Gər görsə yüzün min yüz zāhid-müżtər *(Muhammes 4, Mısra 5). [səni, -i]*

Mānənd olə bilməz saña ey şūẖ-ı dil-ārā
Heyhāt **sənün** tək gələ dövrānə ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 26). [sənün, -ün]*

Pəyām-ı yārə **sən** Tarı dəẖi az eylə ihmālı
Ṣəbā küyundə dildārun nədür üftādələr ḥālı *(Tahmis 1, Mısra 13). [sən,]*

Nə mülk-i ġürbət içrə bir ənīs-i dil-güşāmız yoẖ
Ṣəbā **səndən** səvā bir kimsəyə bi`llāh ricāmız yoẖ *(Tahmis 1, Mısra 8). [səndən, -dən]*

Əsīr-i ġürbətüz biz **səndən** özgə āşnāmız yoẖ
Ayağun kəsmə başunçün bizim möḥnət-sərālardan *(Tahmis 1, Mısra 9). [səndən, -dən]*

Nəqş edübdür ḥūrdən əʻlā **səni** ṣūrətgərün
Mā`il-i mūr-ı ẖəṭün mülk-i Süleymān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 6). [səni, -i]*

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Səndən özgə kimə mən şərḥ eləsəm əḥvālı *(Terci-bend 1, Mısra 36). [səndən, -dən]*

__şənʻān:__ *Mantıku`t-tay eserindeki hikayede geçen erkek kahramanın ismi.*

Zünnār ilə salībi qəbūl etdi zühdi tərk
Sən eylədün bu işləri **Şənʻānə** ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 8). [şənʻānə, -n, -ə]*

__sənā-ẖan:__ *Senâ okuyan, öven, metheden.*

ʻİzzət-i dövlətivi dā`imī qılsun Ḫāliq
Çünki ʻāləm sənə hər gündə **s̱ənā-ẖˇān** oldı *(Kaside 17, Mısra 30). [s̱ənā-ẖan,]*

__səncə:__ *Sana göre.*

Bārī Ḫudāyā **səncə** olur bu iş
Dağ yerində gəldi souq çatdı qış *(Mesnevi 4, Mısra 35). [səncə,]*

__səng-i cünūn:__ *Delilik taşı.*

Atmayun **səng-i cünūn** muncə mən-i əfkārə
Qorẖum oldur keçübən şīşə`-i pünhānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 7). [səng-i cünūn,]*

__səng-i dil:__ *Taş kalpli.*

Yazım o **səng-i dilə** dərd-firqətin yoẖsə
Zəmānə cövrini yā möḥnət-i cəhānı yazım *(Gazel 141, Mısra 3). [səng-i dilə, -ə]*

__səng-i möḥnət:__ *Sıkıntı taşı.*

Edübdi dām-ı bəlādə fələk məni pā-bəst
Olubdı şīşə-i dil **səng-i möḥnət** ilə şikəst *(Tahmis 2, Mısra 22). [səng-i möḥnət,]*

__səngīn:__ *Taştan yapılmış, taştan.*

Ze-bəs **səngīn** dil ʻāşiq-keş ü bəd-ẖūdur ol məh-rū
Nə vəṣlə dut ümīd ey dil nə āh [u] zār bī-cā çək *(Gazel 116, Mısra 7). [səngīn,]*

__sən-i zār:__ *İnleyen sen.*

Köñül əgərçi **sən-i zārı** pür-ġəm istəmənəm
Vəlī ẖəyālın o məh-pārənün kəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 1). [sən-i zārı, -ı]*

__şənūbər:__ *Çam fıstığı ağacı; Sevgilinin boyu.*

Nə sərvə meyl edərəm nə **şənūbərə** kim mən
O qədri ol büt-i ṭūbā-qiyāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 5). [şənūbərə, -ə]*

Lālə pəjmürdə **şənūbər** ẖəm olur ey gül-rū
Qədəm-i lütfün əgər ṭərf-i gülüstānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 5). [şanəvbər,]*

__şənəm:__ *Çok güzel kimse, dilber, mahbûbe.*

Ey **şənəm** ẓāhir elə Żū`ī-i şeydāyə yerün
Məscidə deyə ẖarābātə kilīsāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 13). [şənəm,]*

O māh-vəṣli dögül ārzū baña Żū`ī
Dilindən ol **şənəmün** bir səlāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 10). [şənəmün, -ün]*

Bəs ki sūzişin qılur hicründə nālə ey **şənəm**
Yandurur hər gecə āhım āsmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 11). [şənəm,]*

Əgərçi ayrıluban məndən ey **şənəm** getdün
Firāqun ilə baña eyləyüb sitəm getdün *(Gazel 163, Mısra 1). [şənəm,]*

Olsun qəsəm o tār-ı sər-i zülfə ey **şənəm**
Qıllam sücūd gər söləsön Tarıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 11). [şənəm,]*

Fərş-i rəh olmuş imdikinün rəh-kənārınə
Hər ẕərrə ẖāk bir **şənəmün** al yuvaqıdur *(Gazel 207, Mısra 15). [şənəmün, -ün]*

Oğrun nigāhı bir **şənəmün** aldı cānımı
Pünhān təbəssümi dəẖi tāb u təvānımı *(Gazel 234, Mısra 1). [şənəmün, -ün]*

__səp:__ *Serpmek.*
Ḫədəng-i ġəmzün ey məh **səpməsəydi** dəm-bə-dəm sulər
Dil-i pür-ẖūnı çoẖdan yaẖmış idi nār-ı hicrānun *(Gazel 160, Mısra 9). [səpməsəydi, -mə, -sə, -y, -di]*

__səqām:__ *Hastalık, illet, dert, maraz.*

Dedi ey Zū`i-i bī-çārə vü möḥnət-dīdə
Nə dutubdur səni bu növʻ **səqām** u ālām *(Kaside 13, Mısra 10). [səqām,]*

__sər:__ *Baş, kafa; Başkan, önder, reis.*

Səbzə ṣalub fərş-i zümürrüd yerə
Təẖt qurub gül qoyub əfsər **sərə** *(Mesnevi 5, Mısra 34). [sərə, -ə]*

ʻĀləmdə nə var isə tapub cümləsi təğyīr
Hər şeydə qədīmī **sər** ü sāmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 16). [sər,]*

Meydān-ı ʻeşq ẖālīdi yoẖ bir nəfər ḥərīf
Nə bir dil-āvərə **sər** ü sərdār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 6). [sər,]*

Ṣəfrā-yı ġüşşəni **sər** ü sīmāsı göstərür

Cāmında ʻārifün ki mey-i əḥmər olmasa *(Gazel 6, Mısra 7). [sər,]*

Qıl tərəḫḫüm elə bir tīğ ilə səd-pārə məni
Nəyə lāzımdı **sər** ü cism ü dil [ü] cān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 6). [sər,]*

Zāhid ki etməyüb həvəs **sər** ü qāmətün
Firdövs içində sidrə vü ṭūbānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 5). [sər,]*

Ol Kə`bə-i cəmālıvə ḥüccāclər kimi
Sər pā bərəhnə ṣidq ilə züvvārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 6). [sər,]*

sər-bülənd: *Ulu başkan.*

Żū`ī-i bī-çārə kim cāndan ġulāmındur sənün
Sər-bülənd eylə şəfā‘ətlə onı rūz-ı cəzā *(Gazel 1, Mısra 8). [sər-bülənd,]*

sərā: *Söyleyen (şarkı).*

İşārə-dān neçə yüz sāqiyān bəẕlə-**sərā**
Kināyə-dān neçə yüz mütribān-ı ḫᵛoş əlhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 27). [sərā,]*

sərāçə: *Küçük saray, küçük konak, saraycık.*

Ze-bəs ki fikr-i ruḫundur köñüldə Żū`ī tək
Köñül **sərāçəsi** ey māh gülsitānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 14). [sərāçəsi, -s, -i]*

sərāçə-i köñül: *Gönül saraycığı.*

Dəḫi **sərāçə-i köñlüm** o māhdan rövşən
Məşām-ı cān o qara ṭürrədən mü‘əṭṭər idi *(Gazel 240, Mısra 11). [sərāçə-i köñlüm, -üm]*

sər-bār: *Başta taşınan yük. Mânevî ağırlık, eziyet.*

Sərbārdur təmām mey ü bəzm ü yār u gül
Gər olmasə bəğəldə zər-i sikkədārdə *(Kaside 19, Mısra 19). [sər-bārdur, -dur]*

sər-be-sər: *Baştan başa.*

Sər-be-sər əḥvālını təqrīr edim
Cümlə ḥekayātını təḥrīr edim *(Mesnevi 5, Mısra 7). [sər-be-sər,]*

Dünyā üzi **sər-bə-sər** fənādur
Bir yaḫşılıq adı kim bəqādur *(Mesnevi 8, Mısra 61). [sər-be-sər,]*

Dedi ey bī-ḫəbər gūyā ḫəbərsizsən bu ‘işrətdən
Ki ‘āləm **sər-bə-sər** dönmüş behişt-i ‘ədn-i riżvānə *(Kaside 22, Mısra 18). [sər-bə-sər,]*

sər-dār: *Kumandan, başkumandan.*

Meydān-ı ‘eşq ḫālīdi yoḫ bir nəfər ḥərīf
Nə bir dil-āvərə sər ü **sərdār** qalmadı *(Gazel 253, Mısra 6). [sər-dār,]*

şərf: *Cümle, şekil bilgisi, dil bilgisi.*

Ḥikmət sözin bürūz eləsən yoḫ onə cəvāb
Bir **şərf** anlamaz deyəsən gündə yüz kitāb *(Muhammes 3, Mısra 28). [şərf,]*

şərf et-: *Harcamak.*

Bilmürəm məskənüvi hardədi tā var u yoḫım
Şərf edüb kūyun əṭrāfınə həm-sāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 10). [şərf edüb, -üb]*

Hər həftədə sorardı əḥvālını
Ḫᵛāhişinə **şərf edərdi** mālını *(Mesnevi 10, Mısra 30). [şərf edərdi, -ər, -di]*

Ḫarābə mülki ḫarūf u fürūş əbā vü qəbā
Şərābə **şərf elədük** hər təvānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 6). [şərf elədük, -dü, -k]*

Hər nəyimiz var idi **şərf eylədük**
Ev eşik şatub təmāmən yedük *(Mesnevi 4, Mısra 19). [şərf eylədük, -dü, -k]*

Mən yeyüb bəḫş eylərəm rāh-ı Ḥəqə **şərf eylərəm**
Rūz-ı məḥşərdə nəẓər qıl bāğ-ı cənnət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 7). [şərf eylərəm, -r, -əm]*

Övlādı olmayan də verür ḫərc məktəbə
Şərf eyləyür mü‘əllimə əṭfālə dövləti *(Kaside 2, Mısra 20). [şərf eyləyür, -y, -ür]*

sər-firāz: *Başını kaldıran, yücelere, yükseklere uzanan.*

Bu şəfqət ilə mən-i zārı **sər-firāz** edəsən
Təmām dost dəḫi həm saña edə [bir] əḥs *(Mesnevi 14, Mısra 19). [sər-firāz,]*

sər-gərdān: *Başı dönen, ne yapacağını bilmeyen, şaşırmış, sersemlemiş bir durumda olan (kimse), şaşkın, perîşan.*

Ruḫ u zülfün ḫəyālilə köñül hər rūz u şəb ġəmdən
Olubdur zār u **sər-gərdān** gəzər āvāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 6). [sər-gərdān,]*

Qılublar Żū`īni min ‘işvə vü nāz ilə **sər-gərdān**
Bu kāfir-dīn ü cövr-āyīn ü məh-ruḫsār u bəd-ḫūlər *(Gazel 57, Mısra 9). [sər-gərdān,]*

‘Əql ü cān pīç ü ḫəm-ı zülfdə **sər-gərdāndur**
Yüz ağız açsə də şānə belə müşkil olı ḥəll *(Gazel 126, Mısra 13). [sər-gərdāndur, -dur]*

Bir nəfəs keçməz firāqında o bəd-ḫū dil-bərün
Kim tapulmaz min bəlā mən zār u **sər-gərdān** içün *(Gazel 152, Mısra 6). [sər-gərdān,]*

sər-gəştə: *Kafası karışmış, şaşkın.*

Qaldım āvārə vü **sər-gəştə** cəhān kārındə
Məndə bu ‘uqdəni açmaqə yoḫ idi ṭāqət *(Kaside 5, Mısra 15). [sər-gəştə,]*

Bir mūr-ı bī-nəvā təki **sər-gəştə** dövr edüb
Āḫırdə bārgāh-ı Süleymānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 3). [sər-gəştə,]*

sər-ḫᵛoş: *Alkollü bir içki veya keyif verici bir madde etkisiyle az veya çok kendini bilmez, kendine hâkim olamaz duruma gelmiş (kimse).*

İçüb mey məst olub nāz ilə bir **sər-ḫᵛoş**-ḫırām ilə
Ki tā səd sālə zāhid əl götürsün pārsālıqdan *(Gazel 151, Mısra 3). [sərḫoş,]*

sər-i kūy: *Sevgilinin sokağının başı.*

O qədri iştiyāqım var **sər-i kūyındə** āzārə
Göz açmam məskənim cənnət ənīsim gərçi ḥūr olsun *(Gazel 150, Mısra 5). [sər-i kūyində, -i, -n, -də]*

Gəl ey edən **sər-i kūyını** tərk cānānun

Düşən həvāsınə beyt-i Ḫəlīl-i rəḥmānun *(Gazel 155, Mısra 1). [sər-i kūyini, -i, -n, -i]*

Sər-i kūyundan etmə Żū`īni məḥrūm ey bī-mehr
Süleymān bārgāhındə gərəkdür çünki mūr olsun *(Gazel 150, Mısra 11). [sər-i kūyundan, -u, -n, -dan]*

sər-i zülf-i pərīşān: *Dağınık saçın ucu.*

Demədim mi saña kim zār u pərīşān olusan
'Āşiq olmə o **sər-i zülf-i pərīşānə** köñül *(Gazel 124, Mısra 4). [sər-i zülf-i pərīşānə, -ə]*

sər-i zülf: *Saçın ucu.*

Bilməyüb verdim əlimdən **sər-i zülfün** yārun
Mār-ı sər-kūftə tək qopulacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 7). [sər-i zülfün, -ü, -n]*

sərīr-i fəqr: *Fakirlik tahtı.*

Sərīr-i fəqr ü qənā'ətdə pādşāh ol kim
O bārgəhdə Süleymān mūrdən kəmdür *(Gazel 73, Mısra 8). [sərīr-i fəqr,]*

sər-kūb: *Başı ezilen, vurulan, dövülen.*

Gūy tək Żū`īdi çövgān-ı bəlā **sər-kūbı**
Çünki bu 'ərşədən ol şāh-süvārım getdi *(Gazel 248, Mısra 13). [sər-kūbi, -i]*

sər-kūş: *Baş kesmek, öldürmek.*

Gūşə-i çeşmün ilə zülfün edər **sər-kūşi**
Görünür kim genə bir tāzəcə sevdāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 3). [sər-kūşi, -i]*

Gūşə-i çeşmün ilə zülfün edər **sər-kūşī**
Məstə baḫ necə tapub qəlbi qara yoldaşı *(Gazel 247, Mısra 7). [sər-kūşī,]*

sərmā: *Kış.*

Nīş-i kəmāndār elə oḫlar atur **sərmādan**
Ki onə tāb eləməz Rüstəm ilə İsfəndār *(Kaside 6, Mısra 3). [sərmādən, -dən]*

sərmā-tər: *Çok soğuk.*

Kürk-i ḫəftānı gərək rədd edə **sərmātərin**
Yoḫdı yolım ki edəm mən onə tā istiḥżār *(Kaside 6, Mısra 25). [sərmā-tərīn,]*

sər-mişār: *Başı kesik, kafası kesilmiş.*

Bu ḫəṭṭ ü zülf ü qəddinlə gülüstānə qədəm bas bir
Bənəfşə sünbüli pəjmürdə sərvi **sər-mişār** eylə *(Gazel 199, Mısra 4). [sər-mişār,]*

sər-məst: *Sarhoş.*

Olub **sər-məst** bilmirdüq nədür nīk [ü] bəd-i dünyā
Bu məcnūnluqlə məḥrəm məclis-i 'ürfānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 3). [sər-məst,]*

Olub **sər-məst** tā əfsānəmi təqdīm edim bir bir
Tərəḫḫüm eylə başunçün ki dərd-i bī-kərānım var *(Kaside 7, Mısra 5). [sər-məst,]*

Dögül 'əbəs ġəm-i hicründə olduqum **sər-məst**
Nə gördi bādədə bilmən ki oldı bādə-pərəst *(Tahmis 2, Mısra 23). [sər-məst,]*

sər-məst-i 'eşq: *Aşk sarhoşu.*

Ḫüm-ḫānə-i cəhāndə ḫarābāt-ı dəhrdə
Sər-məst-i 'eşq olandədi çün hūş-yārlıq *(Gazel 111, Mısra 10). [sər-məst-i 'eşq,]*

sər-nigūn: *Ters dönmüş, baş aşağı, tepetaklak. Tâlihsiz, bahtsız.*

'Uryān edübdi nərgis-i bīmārı **sər-nigūn**
Həm-dəm qılubdı gör gül-i ḥəmrānı ḫār ilə *(Kaside 21, Mısra 5). [sər-nigūn,]*

sərşār: *Ağzına kadar dolu, dopdolu.*

Sāqiyā bir kərəm et durma gözün qurbānı
Bir iki cām ilə **sərşār** elə mən-nālānı *(Mesnevi 6, Mısra 2). [sərşār,]*

sərsəm: *Zihnini toplayamaz, bildiğini hatırlayamaz durumda olan, kafası karışık (kimse), şaşkın.*

Cəhānun dövlətin çoḫ istəyən əşḫāşlar bi`llāh
Fənādur çün bunun ṭālibləri dīvānə **sərsəmdür** *(Gazel 41, Mısra 8). [sərsəmdür, -dür]*

sər-tā-sər: *Baştan başa.*

Yə'nī məcmū'-ı cəhān içrə bənī növ'-i bəşər
Yaranub bir kişi bir 'övrətidən **sər-tā-sər** *(Mesnevi 6, Mısra 60). [sər-tā-sər,]*

sərv: *Servigillerden, kışın koyu yeşil yapraklarını dökmeyen, daha çok mezarlıklara dikilen uzun ömürlü, güzel kokulu, kozalaklı, ince uzun ağaç; Sevgili.*

Māh-ruḫsārıñ mıdır zülfün arası **sərv**-qəd
Yā ki reyḫān içrə bitmiş lālə-i ḫədd rū mıdır *(Gazel 52, Mısra 3). [sərv,]*

Ləbün təki hanı bir ġönçədə ṭərāvət ü lüṭf
Qədün tək hansı səhī-**sərvlər** ḫurāmāndur *(Gazel 81, Mısra 8). [sərvlər, -lər]*

Dil istər idi qədün **sərvini** yüzün güləni
Nə ẕövqi ḫāṭirə yüz bāğ u būstān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 7). [sərvini, -i, -n, -i]*

Nə **sərvə** meyl edərəm nə ṣənūbərə kim mən
O qədri ol būt-i ṭūbā-qiyāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 5). [sərvə, -ə]*

Ḥəsəddən sudə tikmiş **sərvini** tā kim rəvān olsun
O gündən kim görübdür bāğbān sərv-i ḫurāmānun *(Gazel 160, Mısra 11). [sərvini, -i, -n, -i]*

Şimşād u **sərvini** qoparun güllərin pozun
Hər bāğdə o **sərv** ki rəftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 11). [sərvini, -i, -n, -i]*

Nə güldə 'əṭr var nə bülbüldə bir nəvā
Nə ẕövq-i sāyə 'ər'ər ü **sərv** çinārdə *(Kaside 19, Mısra 4). [sərv,]*

Muṣəvvər eyləyübdir mərdüm-i çeşmim qədün **sərvin**
Dögül bī-hūdə cārī eyləmək hər ləḥẓə bu cūlər *(Gazel 57, Mısra 3). [sərvin, -i, -n]*

Bu ḫəṭṭ ü zülf ü qəddinlə gülüstānə qədəm bas bir
Bənəfşə sünbüli pəjmürdə **sərvi** sər-mişār eylə *(Gazel 199, Mısra 4). [sərvi,]*

Ləẕẕət-i qaydun ḥərām oldı baña ey **sərv** kim
Söləmişdün ol əsīri bir gün āzād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 9). [sərv,]*

Sölədim ey **sərv** dut çeşm-i üzə mənzil dedi

Məskən etmək mümkün olmaz bəḥr-i ‘ümmān üstünə *(Gazel 203, Mısra 5). [sərv,]*

Şimşād u sərvini qoparun güllərin pozun
Hər bāğdə o **sərv** ki rəftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 12). [sərv,]*

sərv-qāmət: *Servi boylu sevgili.*

Mən bī-nəvāyə rəḥm elə ey **sərv-qāmətim**
Kim qalmayub firāqə dəẖi istiqāmətim *(Gazel 138, Mısra 1). [sərv qāmətim, -im]*

sərvār: *Bir topluluğun en ileri geleni, başkan, reis.*

Ġərəż bir atdurur mənẓūr-ı Żū`ī sərvərā səndən
Ki fəẖr ilə desün ol sərvərimdən bir nişānım [var] *(Kaside 7, Mısra 37). [sərvār,]*

sərv-i dil-cū: *Gönlün aradığı servi (boylu sevgili).*

Çeşm-i pür-ẖūnum mənim ṭūfānə verdi ‘āləmi
Bəs ki tökdi qanlu yaş ol **sərv-i dil-cūdan** cüdā *(Gazel 12, Mısra 6). [sərv-i dil-cūdan, -dan]*

sərv-i gül-‘iẕār: *Gül yanaklı servi (sevgili).*

Qışun uzun gecəsi getdi dāğlən Żū`ī
Bəhār ilə belə ol **sərv-i gül-‘iẕār** gələydi *(Gazel 235, Mısra 10). [sərv-i gül-‘iẕār,]*

sərv-i ẖurāmān: *Salına salına yürüyen servi boylu sevgili.*

Nəẖl-i ṭūbā vəṣfin eylər ẖəlqə vā‘iẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər **sərv-i ẖurāmānun** görüb *(Gazel 19, Mısra 4). [sərv-i ẖurāmānun, -u, -n]*

Nəẖl-i ṭūbā vəṣfin eylər ẖəlqə vā‘iẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər **sərv-i ẖurāmānun** görüb *(Gazel 31, Mısra 4). [sərv-i ẖurāmānun, -u, -n]*

Ḥəsəddən sudə tikmiş sərvini tā kim rəvān olsun
O gündən kim görübdür bāğbān **sərv-i ẖurāmānun** *(Gazel 160, Mısra 11). [sərv-i ẖurāmānun, -u, -n]*

sərv-qədd: *Servi boylu.*

Şəhr-i Şirvānə genə bir **sərv-qədd** dil-bər gəlüb
Vəh nə dil-bər bir yüzi gül ləbləri şəkkər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 1). [sərv-i qədd,]*

sərvər: *Bir topluluğun en ileri geleni, başkan, reis.*

Sərvərā Zū`ī-i bī-çārə gəlübdir kəhvə
Qoymə mundan sora dünyādə görə bir ẕillət *(Kaside 5, Mısra 49). [sərvərā, -ā]*

Sərvərā feyz-i ziyārət ṭələbiyçün neçə yol
Kə`bə-i vüṣlətivə ṣidq ilə züvvār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 1). [sərvərā, -ā]*

Mənim da‘vām səninlədür **sərvərā**
Qolı sınıq bilür qədr-i mūmiyā *(Mesnevi 5, Mısra 95). [sərvərā, -ā]*

Sərvərā qoymə qalam bī-sər u sāmān nə zār
Kīsə bī-sikkə bər u dūşim bī-cübbə vü ẖ∨ār *(Terci-bend 1, Mısra 41). [sərvərā, -ā]*

Nə Qudyāl əhlim imdi nə Şīrvān əhli ey **sərvər**
Ġərəż kim dār-ı dünyādə pərīşān ẖānmānım var *(Kaside 7, Mısra 11). [sərvər,]*

Ġərəż bir atdurur mənẓūr-ı Żū`ī sərvərā səndən
Ki fəẖr ilə desün ol sərvərimdən bir nişānım [var] *(Kaside 7, Mısra 38). [sərvərimdən, -im, -dən]*

Gedüb iẓhār elə ol **sərvərə** ḥāl-i zārun
Tā kifāyət edə hər nəḥv saña olsə mərām *(Kaside 13, Mısra 27). [sərvərə, -ə]*

sərvər-i büländ məqām: *Makamı yüce önder.*

Ey **sərvər-i büländ məqām** ki ṣidiq ilə
Dərgāhıvə dəẖīl ü ḥəqīrānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 1). [sərvər-i büländ məqām,]*

sərvər-i vālā: *Yüce reis/başkan.*

Əlā ey **sərvər-i vālā**-nəsəb kim bu cəhān içrə
Dil [ü] dəst-i göhər-məşẖūnlə min dəryā vü kānım var *(Kaside 7, Mısra 31). [sərvər-i vālā,]*

sərvər-i vālā təbār: *Yüce soylu reis.*

Fikr elə ey **sərvər-i vālā-təbār**
Sən var ikən mən qalam bī-çīz-i ẖār *(Mesnevi 5, Mısra 83). [sərvər-i vālā təbār,]*

sərvər-i əhl-i fəżl-i āləm: *Alemin faziletli ehlinin başkanı.*

Ey **sərvər-i əhl-i fəżl-i āləm**
Mümtāz u güzīn-i nəsl-i ādəm *(Mesnevi 8, Mısra 15). [sərvər-i əhl-i fəżl-i āləm,]*

sər-əncām: *Başa gelen hal, olay veya olaylar zinciri, mâcerâ; Emir, buyruk.*

Əgər təlẖ olsə də şīrīn olur kām
Ki şīrīnliq gərək olsun **sər-əncām** *(Mesnevi 3, Mısra 12). [sər-əncām,]*

Ḫāṭir-i Ḥəvvā içün Ādəm buraẖdı cənnəti
Ḫ∨āhiş-i yārı **sər-əncām** etməyən ādəm dögül *(Gazel 125, Mısra 6). [sər-əncām,]*

sərəncām qıl-: *Halletmek, çözmek, sonlandırmak.*

Fikr edirdim ki nə növ‘ ilə **sər-əncām qılaq**
Tā ki tapsun bu pozuġ ḥālətim ol işdə niẓām *(Kaside 13, Mısra 17). [sərəncām qılaq, -aq]*

səs et-: *Feryad etmek, inlemek, ah etmek.*

Fərhād ilə Məcnūn qaçubən çöllərə düşdi
Żū`ī kimi bu ‘ərṣədə mən tā ki **səs etdim** *(Gazel 130, Mısra 12). [səs etdim, -di, -m]*

səttār bəg: *Özel isim.*

O nəcībü`l-nücəbā cūd **Səttār Bəg** kim
Fəżl-i cūd ilə adı şöhrət-i Şīrvān oldı *(Kaside 17, Mısra 21). [səttār bəg,]*

Həm-bəzm idi bu məclisə **Səttār Bəg** kim ol
‘İrfāniyyət kitābınə əvvəl sütūr idi *(Gazel 246, Mısra 15). [səttār bəg,]*

səvā: *Başka, diğer, gayrı.*

Budur bundan **səvā** yoẖdur vüṣāl-i yārə bir çarə
Ṭərīq əhlinə məqṣūdə yetüşməkçün bu rəh-bərdür *(Gazel 88, Mısra 5). [səvā,]*

Var imiş yüz bu növ‘ ādəmlər
Ki özindən **səvānı** bāṭil elər *(Mesnevi 11, Mısra 52). [səvānı, -n, -ı]*

Nə mülk-i ġürbət içrə bir ənīs-i dil-güşāmız yoẖ

Ṣəbā səndən **səvā** bir kimsəyə bi`llāh ricāmız yoḫ *(Tahmis 1, Mısra 8). [səvā,]*

<u>səvāb:</u> *Böyle bir mükâfat kazandıracak hayırlı iş ve davranış.*

Bir yerdəəm təfāvüti yoḫ ṭūṭī vü ġurāb
Bilməz nədür cəhāndə günāh ilə yā **s̱avāb** *(Muhammes 3, Mısra 26). [s̱avāb,]*

<u>səvād:</u> *Siyahlık.*

Rūyun bəyāżı məṭlə'-i ḫᵛurşīd-i āsmān
Ḫəṭṭün **səvādı** āyə-i Qurān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 6). [səvādı, -ı]*

<u>səvāyı:</u> *Başka, diğer, gayrı.*

Səndən **səvāyı** kimdi ki oldı vilādəti
'İzzət-fəzā-yı beyt-i şərīf-i Ḫudā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 23). [səvāyı,]*

Bir Əmīrḫān Şīrvān igiddən **səvāyı** dəhrdə
Bir nəfər şəḫs-i səḫāvət-pīşə əlān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 17). [səvāyı,]*

<u>sə'y:</u> *Ceht.*

Gər bağludı təqdīr-i qəżāyə hamu işlər
Bī-cā yerə bu **sə'y** bu ẕillət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 4). [sə'y,]*

Gər sə'y ilədür dövlət ü şövkət bu cəhāndə
Çoḫ kimsədə bī-**sə'y** bu şövkət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 5). [sə'y,]*

Düşüb 'eşqün həvāsınə **sə'y** eyləyüb ṣəfāsınə
Bu ḥəqīqət mināsınə qurbānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 15). [sə'y,]*

Düşdim yolə **sə'y** ü güşiş ilə
Bī-rāḥ ilə zār u pūşiş ilə *(Mesnevi 7, Mısra 41). [sə'y,]*

'Ulūmə **sə'y qılub** eylə mə'rifət kəsbin
Ki tā ḫəbər biləsən 'āləm-i ḥəqīqətdən *(Kaside 15, Mısra 27). [sə'y qılub, -ub]*

<u>ṣəyyād:</u> *Avcı.*

Etdi **ṣəyyād**-gözi ṣayd dil-i 'uşşāqı
Ḥəbbəẕā şīr-şikār eyləyən āhūlarə baḫ *(Gazel 35, Mısra 5). [ṣəyyād,]*

Nədür ey lālə-ruḫ yārım bu qədri bī-vəfālıq kim
Deməzsən kim mənim bir dərd çəkmiş dāğdārım var *(Gazel 50, Mısra 5). [ṣəyyādım, -ım]*

Dögül bu dəhrdə **ṣəyyādlıq** qanūnī bi`llāhi
Ki ṣaydın tərk edüb dönsün havā üzrə məkān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 9). [ṣəyyādlıq, -lıq]*

<u>ṣəyyād-i bī-pərvā:</u> *Korkusuz avcı.*

Nədür muncə təğāfül səndə ey **ṣəyyād-ı bī-pərvā**
N`öçün yād etmisən dāmımdə āḫır bir şikārim var *(Gazel 45, Mısra 7). [ṣəyyād-i bī-pərvā,]*

<u>səyyār:</u> *Gezip dolaşan, gezen.*

Yüz qərīnə keçsə sən tək māh bulmaz gər fələk
Gündə min kəz kürrə(?)-i ərż üzrə **səyyār** olsə də *(Gazel 218, Mısra 6). [səyyār,]*

<u>s̱ānī:</u> *İkinci.*

Āləmün rūyə tərəqqīliqi bundan tanı
Saña Yūsifdi gözəlliqdə ḥəbībim **s̱ānī** *(Gazel 250, Mısra 2). [s̱ānī,]*

Ş

<u>şāb:</u> *Genç, delikanlı.*

Żū`ī mənəm ki (?) āyət-i lā təqnəṭū de bəs
Tə'rīf-i ḫülq-i zāhid içün şeyḫ [ü] **şābdan** *(Gazel 178, Mısra 14). [şābdan, -dan]*

<u>şād:</u> *Sevinçli, mutlu, huzurlu.*

Fələkdən ġüṣṣə dövrāndan bəlādur ḥāṣilim hər gün
Məgər Ḥəq şādlıq-ḫᵛurşīdini məndən nihān qılmış *(Kaside 11, Mısra 10). [şādlıq, -lım]*

Ḫeyli zəmāndur məni yād etmədün
Dirhəm ü dīnār ilə **şād** etmədün *(Mesnevi 5, Mısra 98). [şād,]*

Ustādı təbəṣṣüm eyləyüb **şād**
Etdi onə belə fikr bünyād *(Mesnevi 8, Mısra 49). [şād,]*

Mey-cāmı gərçi ḫəlqə verür **şādlıq** vəlī
Cām əldə sənsiz ey büt-i məh ẓülmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 9). [şādlıq, -lıq]*

Ümīd ḫ̌oşdı firāq içrə vəṣldən Żū`ī
Ki **şād** olur dil-i ümmīdvārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 10). [şād,]*

Żū`ini **şād** edüb İslāmdə bir ād eyləyün *(Mesnevi 9, Mısra 86). [şād,]*

Şād idi köñül o sāḥət içrə
Hər ləḥẓədə 'eyş ü 'işrət içrə *(Mesnevi 7, Mısra 25). [şād,]*

Dərdā ki cəhāndə dil bilən həm-dəm yoḫ
'Ömrün yüz olə da **şād** keçən bir dəm yoḫ *(Rübai 5, Mısra 2). [şād,]*

Şād oldılar əğyār vüṣālunlə həmīşə
Hicründə şəb ü rūz dil-əfkār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 5). [şād,]*

Həmīşə vüṣlətə mu'tād gördügün köñlüm
Tutuşdı ġəm odınə **şād** gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 4). [şād,]*

Gördükdə şe'rivi köñül ol növ' **şād** olub
'Āşiq yetəndə **şād olı** cānānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 3). [şād,]*

Gördükdə şe'rivi köñül ol növ' şād olub
'Āşiq yetəndə **şād olı** cānānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 4). [şād,]*

Müdām olmaq gərək nə sūd içüb mey bir dəm oldun **şād**
Cəhāndə bu məsəldür bir gül ilə növ-bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 5). [şād,]*

Və'də-i vəṣlün şəb-i hicrāndə təkrār eyləyüb
Bu firīb ilə dil-i məḥzūnumı **şād** eylərəm *(Gazel 127, Mısra 8). [şād,]*

Qoyub ẕəlīl ü zəbūn ġürbət içrə 'uşşāqı
Üzün vətən sarı çoḫ **şād** u möḥtərəm getdün *(Gazel 163, Mısra 10). [şād,]*

Tükəndi 'ömr-i kirāmī fəğān u āh ilə Żū`ī
N`olaydı 'āqibət ālām **şād** u ḫürrəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 14). [şād,]*

Yoẖ idi dildə ġəm-i hicr **şād** vəṣlün ilə
O gün bir özgə gün idi o vəqt dīgər idi *(Gazel 240, Mısra 3). [şād,]*

Sənsən həmīşə **şād** qılan ẖəstə köñlümi
Məḥzūn edəndə cövr ilə bu çərẖ-i kəc-mədār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 13). [şād,]*

Əlli il kəsb-i ʻulūm etməgə qıldım iqdām
Şād olurdım ki ʻəcəb yaẖşı hünərdür bu məqām *(Terci-bend 1, Mısra 10). [şād,]*

Nəqşbənd-i kārgāh-ı dəhr gūyā çəkməyüb
Şadlıq-nəqşin mən-i dil-ẖəstə vü ḥeyrān içün *(Gazel 152, Mısra 8). [şadlıq, -lıq]*

şād ol: *Mutlu ve huzurlu olmak.*

Şād ol cəhāndə çəkmə dəẖi var yoẖ ġəmin
Yoẖdur təfāvüti əcəlün yoẖ var ilə *(Kaside 21, Mısra 29). [şād ol,]*

şād qıl-: *Mutlu kılmak, sevindirmek.*

Gücündən artıqə ümmīd dutmə ġəm çəkmə
Nə gəlsə **şād qıl** āẖır dil-i ġəm-əfzānı *(Kaside 23, Mısra 18). [şād qıl,]*

Dil-i ġəmgīnimi sənsən **qılan şād**
Sənünlədür vücūdım şəhri ābād *(Mesnevi 12, Mısra 11). [şād qılan, -an]*

şādmān: *Sevinç, mutluluk.*

Şādmān idi köñül ṣübḥ-i vüṣālə Żū`ī
Bu günün ʻāqibətində nə olacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 11). [şādmān,]*

ʻĀləm təmām ləẕẕət-i ʻişrətdə **şādmān**
Mən bā-hezār ġüṣṣə ḥezīdə be-künc-e tār *(Kaside 9, Mısra 19). [şādmān,]*

H̬ˇoş ol zəmān o günki bu sinnim cavān idi
Şām u səḥər vəṭəndə köñül **şādmān** idi *(Gazel 242, Mısra 2). [şādmān,]*

Təvəqqeʻm budı əḥvālıvı bəyān edəsən
Ḥəqīr Żū`īni bir sözlə **şādmān** edəsən *(Mesnevi 14, Mısra 16). [şādmān,]*

şād-kām: *Çok sevinçli, arzusuna kavuşmuş.*

Göz ʻāriżində ləb ləbi üstündə başdə şūr
Dil **şād-kām** u əldə mey-i ẖˇoş-güvār idi *(Gazel 222, Mısra 12). [şād-kām,]*

Hər gün keçirdi ʻişrət ilə rūzgārımız
Dil **şād-kām** u əldə mey-i ẖˇoş-güvārımız *(Müseddes 1, Mısra 14). [şād-kām,]*

şāfiʻ: *Birinin affi için araya giren, şefâatçi olan, şefâat eden kimse.*

ʻĀşiq ki fənā bəzminə ʻeşq içrə yetişdi
Ol məs`ələdə **şāfiʻ** yā əʻẓəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 8). [şāfiʻ,]*

şāfiʻ-i ʻüṣyān: *İsyan edenlere şefaat eden.*

Ḥəq səni ẖəlq eyləyübdür rəsm-naʻmā li`l-ʻāləmīn
Şāfiʻ-i ʻüṣyān əhl-i məʻṣiyət rūz-ı cəzā *(Gazel 2, Mısra 6). [şāfiʻ-i ʻüṣyān,]*

şāh: *Dal, budak.*

Ṣəd-ḥeyf cəhān bāġınə bəd vəqtdə gəldük
H̬ˇoşgīdə olub nəẖl nə **şāẖ** u nə ṡəmər var *(Gazel 42, Mısra 4). [şāẖ,]*

Cəhān bāġında bir ẖˇoşgīdə nəẖlə bənzərəm mən kim
Nə bir **şāẖım** nə sāyəm nə şükūfə nə bərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 12). [şāẖım, -ım]*

şāh: *Hükümdar, padişah, sultan; Güzel, sevgili.*

Şāhı olə sənün təki ey māh bir kəsün
İnṣāfdur kim olə yüvünci gədālərə *(Gazel 201, Mısra 7). [şāhı, -ı]*

Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ ilə
ʻƏrṣə-i ḥüsn içrə ey **şāhım** bu cövlānun görüb *(Gazel 31, Mısra 6). [şāhim, -im]*

Fəqīr ü əġniyā **şāh** u gədā olmaqə bāʻiṡ nə
Bilən yoẖdur bu əmri līk mundə sirr-i mübhəm var *(Gazel 70, Mısra 7). [şāh,]*

Bir gün olı kim Miṣr-i ḥökūmətdə olur **şāh**
Çāh-ı ġəm ara Yūsif-i Kənʻān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 5). [şāh,]*

Təqsīrimün iṡbātınə şāhid tələb etmə
Bir **şāh** ki zālim olə təqsīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 4). [şāh,]*

Süvār-ı əsb-i nəşāṭ ol köñül nə māt ki dəhr
Məqām-ı ġüṣṣədi gər **şāh** gər vəzir oləsən *(Gazel 170, Mısra 4). [şāh,]*

Āsmān-ı hünər ü cūd u ma’ārif māhı
Məsnəd-i məmləkət-i cūd [u] səẖāvət **şāhı** *(Mesnevi 1, Mısra 32). [şāhi, -i]*

Dürüst diqqət elə bir umūr-ı dünyāyə
Təmām **şāh** u gədā cümləsi olur fānī *(Kaside 23, Mısra 6). [şāh,]*

Ḥātəm-i ʻəṣrdən agāh dögülsən əṣlā
Ki onun süfrəsinə ḥāżırdur **şāh** u gədā *(Mesnevi 1, Mısra 26). [şāh,]*

Şāhlığından görmədi bir ʻişrəti
Qoydı getdi özi içün ləʻnəti *(Mesnevi 5, Mısra 13). [şāhlığından, -lığ, -ın , -dan]*

Ondan sora gəldi Firidūn **şāh**
Şəh demə çərẖ üzrə yəqīn çıẖdı māh *(Mesnevi 5, Mısra 15). [şāh,]*

Yoẖdur baña **şāh** səndən özgə
Żū`iyə pənāh səndən özgə *(Mesnevi 7, Mısra 67). [şāh,]*

Nədür tədbīr bilmən cānə yetdim bī-vəfālardan
Köñül mülkündə bundan sora ondan ġeyri **şāh** etmən *(Tahmis 1, Mısra 26). [şāh,]*

Qıl şəfāʻət Żū`ī-i miskīnə **şāhım** ḥəşrdə
Bir ġulām-ı rū-siyəhdür ṣidq-dildən çün saña *(Gazel 2, Mısra 9). [şāhim, -im]*

Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ ilə
ʻƏrṣə-i ḥüsn içrə ey **şāhım** bu cövlānun görüb *(Gazel 19, Mısra 6). [şāhım, -ım]*

şāh-bāz: *İri ve beyaz bir doğan cinsi.*

Salmasun nərgis-i məẖmūruva zülfün sāyə
Qoymə **şāh-bāzə** olə zāğ [u] zəġanın həm-sāyə *(Gazel 209, Mısra 2). [şāh-bāzə, -ə]*

şāhı: *Beş kapiklik (bozuk para) kara para; Azerbaycan`da XVI. asırda Safeviler devletinde kesilmiş sikke.*

Mollāyə şāḥibi deyə hər həftə bir **şāhı**
Vermüb o şāhını dutə āḫır ḫüṣūməti *(Kaside 2, Mısra 13). [şāhı,]*

Mollāyə şāḥibi deyə hər həftə bir **şāhı**
Vermüb o şāhını dutə āḫır ḫüṣūməti *(Kaside 2, Mısra 14). [şāhını, -n, -ı]*

şāh-ı cəhān: *Dünyanın padişahı.*

Bu ḥāl ilə nə fā`idə **şāh-ı cəhān** olam *(Muhammes 1, Mısra 27). [şāh-i cəhān,]*

şāh-i cəhān: *Dünya şahı.*

Piyādə rəḥ dönüb bu dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər fīl olsə ġəm yoḫ sən təki **şāh-ı cəhānım** var *(Kaside 7, Mısra 34). [şāh-i cəhānım, -ım]*

şāh-ı ḥökmürān: *Hükmeden padişah.*

Elə ḫəyāl edərəm **şāh-ı ḥökmürānam** gər
Desə filānı mənim bir kəmīn qulāmımdur *(Gazel 55, Mısra 3). [şāh-i ḥökmürānam, -am]*

şāh-ı ḫūrşīd: *Güneş şah.*
Şāh-ı ḫᵛurşīd-məqām eylədi bürc-i qövsī
Düşəcək ləşkər-i sərmāyə ʻəcəb qar-ı məqār *(Kaside 6, Mısra 7). [şāh-ı ḫūrşīd,]*

şāḥ-ı vüṣlət: *Kavuşma padişahı.*

Nə var künc-i qəfəsdə āb u dānəm əşkdən ġeyri
Nə **şāḥ-ı vüṣlətə** uçmaq içün bāl u pərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 6). [şāḥ-i vüṣlətə, -ə]*

şāhid: *Bir şeyin olduğu yerde hazır bulunup olanları gören kimse.*

Təqsīrimün iṡbātınə **şāhid** tələb etmə
Bir şāh ki zālim olə təqsīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 3). [şāhid,]*

Bəlā-yı hicr cəfā-yı rəqīb olmaydı
Şərāb u **şāhid** ü sāqī həmīşə bāhəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 8). [şāhid,]*

şāhid: *1. Bir şeyin olduğu yerde hazır bulunup olanları gören kimse 2. Bir dâvâda gördüklerini, bildiklerini anlatarak dâvânın halline yardımcı olan veya bir akdin yapılmasında hazır bulunan kimse, tanık.*

Cümlə **şāhiddi** sənün cūd-ı səḫā etməginə
Müddəʻī əvvəldə əlṭāfuvə eylər iqrār *(Kaside 6, Mısra 35). [şāhiddi, -di]*

şāhid-i ʻādil: *Adaletli tanık; Adil sevgili.*

Ey gülüstān-ı fəẓīlətdə Birāhīm-i zəmān
Fəẓldə **şāhid-i ʻādildi** təmām-ı cəhān *(Kaside 14, Mısra 2). [şāhid-i ʻādildi,]*

Ey gülüstān-ı fəẓīlətdə Birāhīm-i zəmān
Fəẓldə **şāhid-i ʻādildi** təmām-ı cəhān *(Kaside 14, Mısra 2). [şāhid-i ʻādildi, -di]*

şāhīn: *Maruf avcı kuş; Özel isim.*

Nədən həm-cinsivə yā ġeyr cinsə yoḫdur əlṭāfun
Yəqinimdür ki yoḫdur səndə şāhīndən nişān **Şāhīn** *(Gazel 171, Mısra 16). [şāhīndən, -dən]*

Nə **şāhīnsən** nə bülbül nə həzār-āhəng nə ṣulṣul
Ṭuyūrun ḥālətindən səndə yoḫ bir şey` ʻəyān **Şāhīn** *(Gazel 171, Mısra 17). [şāhīnsən, -sən]*

Əgər şāhīnə hər gün eyləmək bir qan olub rūzī
Təğāfül birlə min min eyləmə hər gündə qan **Şāhīn** *(Gazel 171, Mısra 5). [şāhīnə, -ə]*

Dutan ey övc-i istiğnādə dā`im āşyān **Şāhīn**
Səni ṣayd eylər āḫırdə ʻuqāb-ı āsmān **Şāhīn** *(Gazel 171, Mısra 1). [şāhīn,]*

Dutan ey övc-i istiğnādə dā`im āşyān **Şāhīn**
Səni ṣayd eylər āḫırdə ʻuqāb-ı āsmān **Şāhīn** *(Gazel 171, Mısra 2). [şāhīn,]*

Əgərçi cins cinsə meyl qılmaq möʻtəbər sözdür
Dögülsən nīşə bəs şāʻirlərə sən mehrbān **Şāhīn** *(Gazel 171, Mısra 4). [şāhīn,]*

Əgər şāhīnə hər gün eyləmək bir qan olub rūzī
Təğāfül birlə min min eyləmə hər gündə qan **Şāhīn** *(Gazel 171, Mısra 6). [şāhīn,]*

Belə inṣāf olur əḥbābını yād eyləməz əḥbāb
Saña āḫır bu ḫiṣlətdən yetər çoḫ çoḫ ziyān **Şāhīn** *(Gazel 171, Mısra 8). [şāhīn,]*

Dögül bu dəhrdə ṣəyyādlıq qanūnī bi`llāhi
Ki ṣaydın tərk edüb dönsün havā üzrə məkān **Şāhīn** *(Gazel 171, Mısra 10). [şāhīn,]*

Bu mülkə vārid olduqdə mən-i məhcūr u nā-kāmı
Nöçün məḥv eylədün ḫāṭirdən ey ārām-ı cān **Şāhīn** *(Gazel 171, Mısra 12). [şāhīn,]*

Dögüldür ḫāṣiyət şəh-bāzə vəḥşət rūz-ı əvvəldən
Olub insān ilə ülfətdə dā`im tev`əmān **Şāhīn** *(Gazel 171, Mısra 14). [şāhīn,]*

Nədən həm-cinsivə yā ġeyr cinsə yoḫdur əlṭāfun
Yəqinimdür ki yoḫdur səndə **şāhīndən** nişān **Şāhīn** *(Gazel 171, Mısra 16). [şāhīn,]*

Nə **şāhīnsən** nə bülbül nə həzār-āhəng nə ṣulṣul
Ṭuyūrun ḥālətindən səndə yoḫ bir şey` ʻəyān **Şāhīn** *(Gazel 171, Mısra 18). [şāhīn,]*

Ġərəz sizdən təvəqqeʻ eylərəm kim bu gələn həftə
Ḫəvāṣun bizlərə mərqūm edüb eylə bəyān **Şāhīn** *(Gazel 171, Mısra 20). [şāhīn,]*

Sənüñ nā-mehrbān olmaqlıqun Rāḥil ḫüṣūsundə
Nədür bāʻiṣ yazub bu şeʻri qıldım imtiḥān **Şāhīn** *(Gazel 171, Mısra 22). [şāhīn,]*

Ḫudāvənd eyləsün əḥbābıvə lütfün ziyād ʻömrün
Nə qədri dövr edər əflāk bāqīdür cəhān **Şāhīn** *(Gazel 171, Mısra 24). [şāhīn,]*

şāh-nāz: *Eski Osmanlı müziğinde meşhur bir makam ismi.*

Bülbül-i şūrīdə olub nəğmə-sāz
Vüṣlət-i güldən oḫuyur **şāh-nāz** *(Mesnevi 10, Mısra 6). [şāh-nāz,]*

şāhsevən: *Şah`ın sevdiği anlamına gelmekle beraber Azerbaycan`da Şahseven sülalesi de mevcut olmuştur.*

Ḫān u bəg at kənd pūl bəḫş eylər idi şāʻirə
Şāhsevən tək imdi çoḫdı adı ḫān ḫān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 16). [şāhsevən,]*

şāh-süvār: *Ata pek güzel binen, pek iyi binici.*

Gūy tək Żū`īdi çövgān-ı bəlā sər-kūbı
Çünki bu ʻərṣədən ol **şāh-süvārım** getdi *(Gazel 248, Mısra 14). [şāh-süvārım, -ım]*

şāhənşāh: *Şahlar şâhı, pâdişahlar pâdişâhı.*

Hər kəsün cüz`ī savādı olə həm tən-h̬ᵛāhı
Mülk-i ʻelmün sölənür kim odı **şāhənşāhı** *(Terci-bend 1, Mısra 18). [şāhənşāhı, -ı]*

şā`iq: *Arzulu, hevesli, şevkli.*

Tərk edüb məʻrifəti pūlə olublar **şā`iq**
Nə gərək ʻelm h̬əlā`iq pūlə sölər H̬āliq *(Terci-bend 1, Mısra 28). [şāiq,]*

Tapmadım bir vücūd lā`iq olə
Nəẓm-i əşʻārə köñli **şā`iq** olə *(Mesnevi 2, Mısra 32). [şāyiq,]*

şāʻir: *Şiir söyleyen.*

Bu idi doğrı söz kim ʻərż olundu ḥāk-i pāyundə
Əgərçi şāʻirəm mən dəhrdə yüz min yalanım [var] *(Kaside 7, Mısra 36). [şāʻirəm, -əm]*

Əgərçi cins cinsə meyl qılmaq möʻtəbər sözdür
Dögülsən nīşə bəs **şāʻirlərə** sən mehrbān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 4). [şāʻirlərə, -lər, -ə]*

Şāʻir nə növʻ [ilə] desün ḥüsn-i qönçəni
Yoh̬ bir nəfər [ki] tā oh̬uyub qanə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 11). [şāʻir,]*

Olubdı bāğ-ı cəhāndən gül-i səh̬ā məfqūd
Odur ki mən kimi **şāʻir** bu növʻ h̬ār oldım *(Kaside 12, Mısra 8). [şāʻir,]*

Hīç inṣāf idi **şāʻir** qədəh̬-i meysiz olə
Qalə bī-bādə vü bī-sādə ḥəzīn ü nā-kām *(Kaside 13, Mısra 19). [şāʻir,]*

Mən kimi **şāʻir** ü māhir ki ġəzāl-i ġəzəlim
Görsələr vāleh ü şeydā olə Səʻd ü Səlmān *(Kaside 14, Mısra 11). [şāʻir,]*

Bir neçə **şāʻir** ü qələndər idük
Hər ṭərīq ü sānə māhir idük *(Mesnevi 2, Mısra 15). [şāʻir,]*

ʻārif u **şāʻir** neçə yoldaş idüq
Hər bir işdə birbirə sīr-dāş idüq *(Mesnevi 4, Mısra 9). [şāʻir,]*

Zāhidliq işi **şāʻirə** ʻāləmdə nə lāzım
Hər şəh̬ṣün olur dəhrdə bir kārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 3). [şāʻirə, -ə]*

H̬ān u bəg at kənd pūl bəh̬ş eylər idi **şāʻirə**
Şāhsevən tək imdi çoh̬dı adı h̬ān h̬ān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 15). [şāʻirə, -ə]*

Şāʻirə ḥörmət olunur hər zəmān
Şeʻr ilə bāqī qala yah̬şı yaman *(Mesnevi 5, Mısra 93). [şāʻirə, -ə]*

Şāʻir gərək ʻāşiq olə bir māh-cəmālə
Cān tāzəliyə ləʻl-i şəkərbārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 5). [şāʻir,]*

Qurbān saña **şāʻir** gərək içsün mey-i gül-gūn
Sevsün dəh̬i bir dil-bər ü dildārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 11). [şāʻir,]*

Hər ʻelmdən āgah gərək olsun ki desün şeʻr
Żū`ī kimi **şāʻir** gəlübən hər yetən olmaz *(Gazel 94, Mısra 12). [şāʻir,]*

Əgər **şāʻir** desə bir şeʻr-i şīrīn
Çəkər min ṭəʻnə-söz yüzi qaralıq *(Gazel 112, Mısra 9). [şāʻir,]*

Żū`iyā zülf-i ʻarūs-ı süh̬ənin zīvərinə
Hansı **şāʻir** sözidür şānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 12). [şāʻir,]*

Deyəcəkdür haradan gətdi bu qīl ü qālı
ʻĀlim u ʻārif ü **şāʻir** qurı söz tims̱ālı *(Terci-bend 1, Mısra 38). [şāʻir,]*

şām: *Akşam, gece.*

Qədəh̬lər edi baña **şāmlar** duʻā-yı qədəh̬
Kitābī şīşələr əldə kitāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 9). [şāmlar, -lar]*

Qədəh̬lər edi baña **şāmlar** duʻā-yı qədəh̬
Kitābī şīşələr əldə kitāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 9). [şāmlar, -lar]*

Ol pādşəhim bādəyə meyl etdügi gündən
Cān nəqdini hər **şāmdə** nəẕr-i asəs etdim *(Gazel 130, Mısra 6). [şāmdə, -də]*

Qoymə məni intiẓār içində
Şām u səh̬ər āh u zār içində *(Mesnevi 8, Mısra 68). [şām,]*

Mā-h̬aləqtu`l-cinnə və`l insə lə-yəʻrif āyətin
Gūş-ı cānə ṣübḥ ü **şām** eylər münādīlər nidā *(Gazel 3, Mısra 6). [şām,]*

Bizə qismət eləyüb **şām** u səh̬ər h̬ūn-ı cigər
Cāhilün şərbət-i līmū mey-i gül-nārı olub *(Gazel 32, Mısra 9). [şām,]*

Təṣəvvür eyləmə kim sənsiz ʻeyş edir Żū`ī
İşimdi **şām** u səh̬ər nālə vü fəğān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 14). [şām,]*

Əlimdən aldun o h̬ᵛurşīd-i ʻāləm-ārānı
İşıq günim dəh̬i çoh̬ etmə tīrə-**şām** fələk *(Gazel 118, Mısra 10). [şām,]*

Səlsəbīl-i bādədür rində təsəlsül gözləyüb
Dəm-bə-dəm sāʻət-bə-sāʻət ṣübḥ [ü] **şām** almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 6). [şām,]*

Sevübdir bir cavān-ı nāzənin pīrānəsər köñlüm
Yanar şövq-i ruh̬uylə nārə hər **şām** ü səh̬ər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 2). [şām,]*

O Süleymān ki yel əmrində idi **şām** u səh̬ər
İmdi topraqı yel ağzındədi hər ṣəh̬rādən *(Gazel 173, Mısra 5). [şām,]*

Hər **şām** u səh̬ər Żū`ī münācāt elədim çoh̬
Bilməm nə içün muncə duʻā bī-əs̱ər oldı *(Gazel 239, Mısra 9). [şām,]*

H̬ᵛoş ol zəmān o günki bu sinnim cavān idi
Şām u səh̬ər vəṭəndə köñül şādmān idi *(Gazel 242, Mısra 2). [şām,]*

Şām u səh̬ər olgilən dərgəhinə cəbhə-sā
Ārzū-yı vüṣāl qıl nə ḥūr u ġılmānını *(Gazel 245, Mısra 17). [şām,]*

Fikr edirdim nədi cürmim ki bu qürbətdə mənim
Həm-dəmim **şām** [u] səh̬ər nālə vü əfğān oldı *(Kaside 17, Mısra 8). [şām,]*

Oḫur vəṣf-i behiṣt-i ʻədn hər bir gūşədə ṣulṣul
Dügāh ṣübḥ ü **şām** içrə neçə ʻuşşāq-ı dīvānə *(Kaside 22, Mısra 14). [şām,]*

Yoḫsə Qur`ānı tilāvət eləməkdən qaçuban
Virdüvi **şām** u səḥər bir bərbəṭ ü mizmār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 16). [şām,]*

Həm-dəmim **şām [u] səḥər** hər dəm ṣāhib-i fıṭnət
Bilməyürdüm nədi dünyādə bəlā vü möḥnət *(Mesnevi 1, Mısra 15). [şām,]*

Şām [u] səḥər bāğlardə yār ilə
Ərġan u ṭənbūr dəf [u] tār ilə *(Mesnevi 4, Mısra 7). [şām,]*

Çəkmişəm hər nə ġəm ü möḥnəti var ʻāləmdə
Qalmışam **şām** u səḥər şīvən ilə mātəmdə *(Müseddes 2, Mısra 6). [şām,]*

Şəmāḫı: *Şamahı (Şirvan) Azerbaycan'da bir şehir.*

Bu qədri dərd ü möhnətlə ölüb qurtarmadun Żū`ī
Şəmāḫı əhliyüq məşhūr sözdür ʻārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 12). [şəmāḫı,]*

Vəlīkən düşmüşəm āvārə müddətdür **Şəmāḫıdan**
Diyār-ı Qübbə içrə bir nişīməndə məkānım var *(Kaside 7, Mısra 9). [şəmāḫīdən, -dən]*

Qoyub **Şəmāḫı** kimi rəşk-i bāğ-ı firdövsi
Muğāndə ġüssə muğīlānınə dūçār oldım *(Kaside 12, Mısra 3). [şəmāḫı,]*

ʻƏrż qıldım ki **Şəmāḫıdan** edüb tərk-i vəṭən
Mülk-i Qudyāldə bir vəżʻlə dil dutdı məqām *(Kaside 13, Mısra 11). [şəmāḫīdən, -dən]*

Tərk qıldun **Şəmāḫı** gülşənini
Gedüb āḫır Muğānda ḫār oldun *(Kaside 16, Mısra 5). [şəmāḫı,]*

Olı bir müddət-i bəʻīd ki mən
Gəlmişəm Qübbəyə **Şamāḫīdən** *(Mesnevi 2, Mısra 30). [şəmāḫīdən, -dən]*

Hanı **Şəmāḫı** ki yazam şeʻrlər
Hər birinə bəẕl edələr sīm ü zər *(Mesnevi 5, Mısra 59). [şəmāḫı,]*

Ey ṣəbā get cānib-i Miṣrə Züleyḫāyə sölə
Kim **Şəmāḫı** miṣrinə bir Yūsif-i dīgər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 6). [Şəmāḫı,]*

Lāzımdı kim **Şəmāḫıyə** el Tūr söləsün
Ondə ẓuhūrə müncə ki nūr-ı Ḫudā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 5). [şamāḫiyə, -y, -ə]*

Ḫ˘oşā **Şəmāḫıdə** dildār ilə keçən günlər
Müdām māh-liqālarlə mey içən günlər *(Gazel 67, Mısra 1). [şamāḫidə, -də]*

Żū`iyəm mən də **Şamāḫīdə** sənün məddāḥun
Düşmənün dīdəsinə çəkməgə dāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 15). [şamāḫidə, -də]*

Yoḫdı **Şəmāḫı** buradə var vəlī
Şəmāḫınun ḫānlarınun əfżəli *(Mesnevi 5, Mısra 65). [Şəmāḫı,]*

Yoḫdı **Şəmāḫı** buradə var vəlī
Şəmāḫınun ḫānlarınun əfżəli *(Mesnevi 5, Mısra 66). [Şəmāḫınun, -n, -un]*

Şəmāḫınun qədīm bəg-zādəsi
ʻElm ü hünər ṭəbʻ u Ḫudā-dādəsi *(Mesnevi 10, Mısra 45). [Şəmāḫınun, -n, -un]*

şām-ı hicrān: *Ayrılık gecesi.*

Rūz-i vəṣl ol şūḫə qurbān olmadun ey cān dəḫi
Şām-ı hicrān mən saña sanmə ki imdād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 6). [şām-ı hicrān,]*

şām-ı hicr: *Ayrılık gecesi.*

Şām-ı hicrün rūz-ı vəṣlə oldı təbdīl ey köñül
Gördüyüncə bārī ol mehr-i cəhān-ārā yüzin *(Gazel 148, Mısra 9). [şām-ı hicrün, -ün]*

Şām-ı hicrün rūz-ı vəṣlə oldı təbdīl ey köñül
Gördüyüncə bārī ol mehr-i cəhān-ārā yüzin *(Gazel 170, Mısra 9). [şām-ı hicrün, -ün]*

şāmil: *İhata edici, eden, muhtevî, şümûllü.*

Hər lisānə ʻālim-i kāmildurur
Hər nə hünər ẕātınə **şāmildurur** *(Mesnevi 10, Mısra 38). [şāmil,]*

şān: *İyi bir nitelikle tanınmış olma durumu, ün, şöhret, itibar.*

Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü **şāndur** məktəb
Yāḫşı diqqət eləsön bāğ-ı cināndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 3). [şāndur, -dur]*

Kişi beş dil bilə gər ondə təmām ādəmdür
Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü **şāndur** məktəb *(Muhammes 5, Mısra 15). [şāndur, -dur]*

Ḥəq qəsəmlə sūrə-i yāsīndə iẓhār eyləyüb
Şānuvı ey məḥrəm-i əsrār-ı sirr-i yā vü sā *(Gazel 1, Mısra 6). [şānuvi, -uv, -i]*

Bəḫşiş ilən əhl-i dövlət **şān** u şövkət arturur
Yoḫdı bəḫşiş bāʻiṡ oldur şövkət-i şān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 11). [şān,]*

Bənd olmə māl u dövlətə göz tikmə **şān** u şöhrətə
Bu ərsə-i ṭərīqətə mərdānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 5). [şān,]*

Yüz min il ʻömrün olə çün bir nəfəsdür ʻāqibət
ʻÖmr-i bāqīlə cəhāndə **şān** u şövkət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 16). [şān,]*

Kāfī olur mı **şānuvə** gər gəlsə Ḥəqqdən
Fəżlün ẓuhūrə qılmaqə yüz qul fəkā Əlī *(Kaside 1, Mısra 29). [şānuvə, -u, -və]*

Eləsün bāqī Ḫudā şövkət-i şān ilə səni
Çünki səndən hamuyə şövkət ilə **şān** oldı *(Kaside 17, Mısra 28). [şān,]*

şānə: *Tarak.*

Zülf-i süḫəni **şānələyüb** etməgə zīnət
Şəd-ḥeyf nə məşşāṭə nə bir şānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 8). [şānə,]*

Zülf-i süḫəni **şānələyüb** etməgə zīnət
Şəd-ḥeyf nə məşşāṭə nə bir şānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 7). [şānələyüb, -lə, -y, -üb]*

Żū`iyā zülf-i ʻarūs-ı süḫənin zīvərinə
Hansı şāʻir sözidür **şānə** ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 12). [şānə,]*

ʻƏql ü cān pīç ü ḫəm-ı zülfdə sər-gərdāndur

Yüz ağız açsə də **şānə** belə müşkil olı ḥəll *(Gazel 126, Mısra 14). [şānə,]*

Zülf-i siyəhin hörməgə ol zülf-i pərīşān
Ḥūr āynə dutsun u pərī **şānə** yetürsün *(Gazel 157, Mısra 4). [şānə,]*

Ḫˇoşdı yüz ḫəncər-i bərrəndə dil ü cānə dəgə
İstəməm zülf-i pərīşānuvə kim **şānə** dəgə *(Gazel 189, Mısra 2). [şānə,]*

Açılur şānə şifət zār-ı tənimdən min ağız
Ey pərī **şānə** gər ol zülf-i pərīşānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 3). [şānə,]*

Açılur şānə şifət zār-ı tənimdən min ağız
Ey pərī **şānə** gər ol zülf-i pərīşānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 4). [şānə,]*

Dutub köñlüm quşı zülfündə ey bī-mehr kāşānə
Dağıtmə urmə şānə lüṭf qıl bir ol **pərīşānə** *(Gazel 192, Mısra 2). [şānə,]*

İstəsön eyləyəsən ḫānə-i ʻuşşāqı ḫarāb
Al ələ şānə çək ol zülf-i ʻəbirāsāyə *(Gazel 194, Mısra 8). [şānə,]*

Nədən artub bu gecə köñlümün fəryād u fəğānı
Məgər şānə dağıtmış yā ṣəbā zülf-i pərīşānı *(Gazel 252, Mısra 4). [şānə,]*

Ḫālından əḫz edirdi köñül mürği dānəni
Ol gül üzündə ṭürrə-i ṭərrārə şānəni *(Müseddes 1, Mısra 28). [şānəni, -n, -i]*

Ṣəbr eyləmək əfżəldi ki Əyyūb-fikārun
Dərd ü ələmi şövkət ilə **şānə** dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 12). [şānə, -ə]*

__şānə çək-:__ *Taramak.*

Bir **şānə çək** ol zülf-i pərīşānə ʻƏleykān
Desəm nə rəvā gözlərün nərgis-i bīmār *(Muhammes 4, Mısra 31). [şānə çək,]*

__şapqa:__ *Şapka.*

Deyür danışməgilən Rusī rūzə bāṭil olur
Yəqīn ki kāfir olur qoysə başə **şapqanı** *(Kaside 23, Mısra 64). [şapqani, -n, -i]*

__şaʻşaʻa-ı sāğər ü şəhbā:__ *İçki kadehi ve şarabın parıltısı.*

Tā yüzün **şaʻşaʻa-ı sāğər ü şəhbāyə** düşüb
Rəşkdən ay ilə gün kūh ilə ṣəhrāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 1). [şaʻşaʻa-i sāğər ü şəhbāyə, -y, -ə]*

__şāyəd:__ *Şart bildirir, eğer.*

Ölsəm ġəmilə kūy-ı nigārımdə dəfn edün
Şāyəd o kūy iti basə bir gün məzārımı *(Gazel 228, Mısra 12). [şāyəd,]*

__şeʻr:__ *Şiir.*

Hanı Şəmāḫı ki yazam **şeʻrlər**
Hər birinə bəẕl edələr sīm ü zər *(Mesnevi 5, Mısra 59). [şeʻrlər, -lər]*

Żū`iyā qāʻidədür **şeʻrdə** āḫırdə duʻā
Ṭūl vermə elə bu ṭərz ilə sən də itmām *(Kaside 13, Mısra 33). [şeʻrdə, -də]*

Ḫaqānī-i zəmānədi hər növʻ **şeʻrdə**
Feyz-i cəhānə gün kimidür iştihār ilə *(Kaside 21, Mısra 21). [şeʻrdə, -də]*

Hər ʻelmdən āgah gərək olsun ki desün **şeʻr**
Żū`ī kimi şāʻir gəlübən hər yetən olmaz *(Gazel 94, Mısra 11). [şeʻr,]*

Dedim ey dost nədür bir belə beḥcət ḫəbəri
Dedi **şeʻr** ol ki Ḫudādan saña eḥsān oldı *(Kaside 17, Mısra 16). [şeʻr,]*

Şāʻirə ḥörmət olunur hər zəmān
Şeʻr ilə bāqī qala yaḫşı yaman *(Mesnevi 5, Mısra 94). [şeʻr,]*

Çün yoḫdı fəżl ü məʻrifət ü **şeʻrə** müştərī
Bī-qədr ü nā-rəvāc olub zəhr-i mārdan *(Gazel 176, Mısra 11). [şeʻrə, -ə]*

Yoḫdur bu gündə məʻrifət ü **şeʻrə** müştərī
Hərçənd cüst [ü] cū elədim hər diyārdə *(Kaside 19, Mısra 29). [şeʻrə, -ə]*

Līk çü yoḫ imdi bir əhl-i səḫā
Qəsīdə vü **şeʻrə** desün mərḥəbā *(Mesnevi 5, Mısra 58). [şeʻrə, -ə]*

Ġazetdə dərc elə bu şeʻri bir kināyət ilə *(Kaside 20, Mısra 48). [şeʻri, -i]*

Əgərçi ismdə **şeʻrimdə** səktə vāqeʻdür
Lətīfədür genə əşʻārdə o səktə ʻəyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 19). [şeʻrimdə, -im, -də]*

Nə ḥāṣil **şeʻrdən** Żū`ī nə nəfʻi ḥikmət-i ʻelmün
Bu sāʻət ṣāḥib-i zər hər hünər əhlindən əʻlādur *(Gazel 40, Mısra 13). [şeʻrdən, -dən]*

Bir pūst lüṭf qılmış idin **şeʻrdən** qabaq
Əşʻār-ı nəṡr vāqeʻ olub nəẓmdən kənār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 3). [şeʻrdən, -dən]*

Gördükdə **şeʻrivi** köñül ol növʻ şād olub
ʻĀşiq yetəndə şād olı cānānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 3). [şeʻrivi, -iv, -i]*

__şeʻr-i nāzik:__ *İnce, ölçülü şiir.*

Ey müşikāf-ı dəhr ki Żū`īni ḫulūşlə
Bir **şeʻr-i nāzik** eylədi mədḥündə āşkār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 2). [şeʻr-i nāzik,]*

__şeʻr-i şīrīn:__ *İyi, tatlı şiir.*

Əgər şāʻir desə bir **şeʻr-i şīrīn**
Çəkər min ṭəʻnə-söz yüzi qaralıq *(Gazel 112, Mısra 9). [şeʻr-i şīrīn,]*

__şeʻr-i şəmşīr:__ *Kılıç (gibi) şiir.*

Məst olub tövsən-i təbʻim götürüb cövlānə
Şeʻr-i şəmşīr ilə tā ki girüb meydānə *(Mesnevi 6, Mısra 4). [şeʻr-i şəmşīr,]*

__şeşdər:__ *(Tavlada) Altı kapı; Dünya.*

Mührə-i ʻəql düşüb **şeş-dərə** bağlandı qapı
Kəʻbəteyn-i hünər ü fəżlə dəḫi yoḫ ḥācət *(Kaside 5, Mısra 27). [şeşdərə, -ə]*

__şeşdər-i ġəm:__ *Keder (Tavlada) altı kapısı, keder kapısı.*

Żū`ī bu **şeş-dər-i ġəm** içün tasun atmadı
Bu ʻərṣədə sənün təki bir bəd qumār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 17). [şeşdər-i ġəm,]*

şey: *Belli bir nesne, oluş veya düşünceyi belirtmeyen, anlamı kendinden önceki ve sonraki kelimelerle ortaya çıkan; söz, olay, iş, durum, husus, madde, eşyâ vb. yerine kullanılan belirsiz kelime.*

Hər **şey**`ün öz żiddi ilə ḥāləti təşḫīṣ olur
Ləẕẕət-i vüṣlət olur mu dərd-i hicrān olmasa *(Gazel 14, Mısra 5). [şeyün, -ün]*

Möḥnət nə **şey**`di bilməz idim yā ki ġəm nədür
Köñlim həzār ʻişrət ilə kām-rān idi *(Gazel 242, Mısra 11). [şeydi, -di]*

ʻĀləmdə nə var isə tapub cümləsi təğyīr
Hər **şeydə** qədīmī sər ü sāmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 16). [şeydə, -də]*

Nəyi artuqdı vücūdındə Firəngün səndən
Əl ayaġ qaş u göz ilə hamı **şeydə** tənsən *(Mesnevi 9, Mısra 70). [şeydə, -də]*

Nə şāhīnsən nə bülbül nə həzār-āhəng nə ṣulṣul
Ṭuyūrun ḥālətindən səndə yoḫ bir **şey**` ʻəyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 18). [şey,]*

Bir **şey**` bu giryəzārdən olmaz kəm ü ziyād
Bī-hūdə olmə gəl belə dīvānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 9). [şey`,]*

Ġəm etmə Żū`ī cəhān yā ḫəyāldur yā ḫᵛāb
O **şey**` ki ḫᵛāb u ḫəyāl oldı sölə nə ġəmdür *(Gazel 80, Mısra 18). [şey`,]*

Bāğ u gülşən gūşə-i mey-ḫānə tək ḫürrəm dögül
Cām-ı mey tək hīç **şey**` dil-zəḫminə mərhəm dögül *(Gazel 125, Mısra 2). [şey`,]*

Ḫāliq çü bir **şey`ə** dögi möhtāc ḫəlqdən
Nə sirr var bu ḫilqət-i əşyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 3). [şey`ə, -ə]*

Əvvəldə məni əbləh ü nā-dān yaradaydun
Məndə belə bu hər **şey**`ə diqqət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 4). [şey`ə, -ə]*

Hər **şey**` kəm ü ziyād olur ʻāləmdə rəsmdür
Żū`ī nədən mənim də ġəmim bir kəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 13). [şey`,]*

Vəlī nə sūd ki mümkün dögül ziyād etmək
Nə **şey**` ki rūz-i əzəldə olub Ḫudā-dādə *(Kaside 18, Mısra 8). [şey`,]*

Demürəm asma qulaq ṣavt-ı müğənnī tārə
Līk vəqtində gərək hər **şey`i** iẓhār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 8). [şey`i, -i]*

ʻElm ü inṣāf u səḫāvət bu cəhāndən qutarub
Hər nə **şey**` var isə ʻāləmdə qurı ad qalub *(Mesnevi 6, Mısra 12). [şey`,]*

Çünki dövlət o şey`di kim ondan
Nə çətin iş olə olur āsān *(Mesnevi 11, Mısra 25). [şey`di, -di]*

Oḫuyub yazmasə hər **şey**`dən o kimsə kəmdür
ʻElm ṣāḥiblərinün ḫāṭiri cām-ı Cəmdür *(Muhammes 5, Mısra 17). [şeydən, -dən]*

şeydā: *Divane, müptelâ.*

ʻĀləmlərə rüsvālanub Ḥəqq şūrından sevdālanub
Bülbül kimi **şeydālanub bustānə** gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 4). [şeydālanub, -lan, -ub]*

Mən kimi şāʻir ü māhir ki ġəzāl-i ġəzəlim
Görsələr vāleh ü **şeydā** olə Səʻd ü Səlmān *(Kaside 14, Mısra 12). [şeydā,]*

şeyḫ: *İhtiyar, pir.*

Żū`ī mənəm ki (?) āyət-i lā təqnəṭū de bəs
Təʻrīf-i ḫülq-i zāhid içün **şeyḫ** [ü] şābdan *(Gazel 178, Mısra 14). [şeyḫ,]*

şeyḫī: *Bir tarîkata girip seyr ü sülûkünü tamamlayanlar.*

Əhl-i İslāmdə çoḫdur mütəʻəddid məzhəb
Sünnī vü Şīʻə vü **Şeyḫī** vü Tənāsüḫ ʻüzlət *(Kaside 5, Mısra 20). [şeyḫī,]*

şeyḫ-i ḫanqāh: *Tarikat şeyhi.*

Fəqīh-i mədrəsə yā **şeyḫ-i ḫānqāh** yüz il
ʻİbādət etsə dili ẕikr-i Ḥəqqə əgmədür *(Gazel 73, Mısra 7). [şeyḫ-i ḫanqāh,]*

şeyḫ-i şāb: *Gençlerin başkanı, delikanlıların önderi.*
İçüb pīrānəsər bir sāqī-i ḥūrīvəşün cāmın
Olub daḫil behiştə tāzəlikdən **şeyḫ [ü] şāb** olmaq *(Gazel 115, Mısra 12). [şeyḫ-i şāb,]*

şeyḫ-i şəhr: *Şehrin büyüğü, bilgesi; Yaşlı.*

Mən özim billəm nəyəm sən Żū`īni ey **şeyḫ-i şəhr**
Ḫˇâh bir ʻāqil ḫəyāl et ḫˇâh bir dīvānə dut *(Gazel 33, Mısra 9). [şeyḫ-i şəhr,]*

şeyṭān: *İnsanları iğvâ ve izlâl eden, azdıran mel'ûn-ı şehîr, iblis, dîv.*

Ḫəlq söylər yaradub cənnəti Ḥəq ādəm içün
Bu ʻəbəṣ sözdi Ḫudā cənnəti **şeyṭānə** verüb *(Gazel 20, Mısra 4). [şeyṭānə, -ə]*

Gəldi ādəm bu yerə dözmədi bir şeyṭānə
Bilmədi burda təmām ādəm-i **şeyṭān** oləcəq *(Gazel 114, Mısra 7). [şeyṭānə, -ə]*

Etməz qəbūl qılmə nəṣīḥət ki ḥəqq-i yüz
Tə`ṣīr eyləməz dəḫi **şeyṭānə** ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 16). [şeyṭānə, -ə]*

Çün bilübdür bu zəhr-i mār dövlət
Şeyṭānə ḥāṣil eyləyür cənnət *(Mesnevi 11, Mısra 22). [şeyṭānə, -ə]*

Qarə zülfün belə rūyundə gəzir āsūdə
Ḫülddən bəs deyülür Tarı qovub **şeyṭānı** *(Gazel 250, Mısra 8). [şeyṭāni, -i]*

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruḫsārıvı
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı **şeyṭān** olmasa *(Gazel 13, Mısra 4). [şeyṭān,]*

Bu ʻəməllər ki sənün var nə deyüm tūl u dirāz
Fərz olubdur saña **şeyṭān** kimi ləʻnət zāhid *(Gazel 39, Mısra 22). [şeyṭān,]*

Behişt olmuş cəhān līkən dutub **şeyṭān** ilə ʻāləm
ʻƏbəṣ sözdür ki söylərlərdi cənnət içrə ādəm var *(Gazel 70, Mısra 5). [şeyṭān,]*

Dutdı zülfün bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruḫsārıvı
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı **şeyṭān** olmasə *(Gazel 197, Mısra 4). [şeyṭān,]*

şeytanət: *Şeytanlık.*

Məẖv olub ləfż-i ədüvvāt qutarə ẖīlə-i məkr
Şeyṭānət rəsmin atub cümləsi insān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 4). [şeytanət,]*

şi'ār: *İz, işaret, nişân, alâmet.*

Ey nəcībü`n-nücəbā zādə-i ẖān-ı Şīrvān
Ki adun tək ḥəsən-i ẖülq ẕātundə **şi'ār** *(Kaside 6, Mısra 32). [şi'ār,]*

şiddət: *Bir güç, hareket veya kuvvetin derecesi.*

Gecə günüz ġəm ü əndūh-ı bī-şümār içrə
Neçə sipənd yanar **şiddət** ilə nār içrə *(Mesnevi 14, Mısra 14). [şiddət,]*

şifā: *İbn-i Sina`nın eserinin adı.*

Zəẖm-i dil-i ṣəd-pārəmə Qānūn **Şifādan**
Aẖtarson əgər ẕərrə qədər çārə tapulmaz*(Gazel 98, Mısra 7). [şifādan, -dan]*

şifā-ẖanə-i dünyā: *Dünyanın hastanesi.*

Żū`ī dolə mərhəmlə **şifā-ẖānə-i dünyā**
Mərhəm dil-i ṣəd pārə-i mən zārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 13). [şifā-ẖanə-i dünyā,]*

şīftə: *Aşırı derecede tutkun, aşkının şiddeti şuûruna dokunmuş (kimse), müptelâ, dîvâne.*

Çoẖ olmə **şīftə** gül-i gülzār -ı 'āləmə
Hər bir nigār-ı bī-sər ü pādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 9). [şīftə,]*

şikār: *Av.*

Nədür muncə təğāfül səndə ey ṣəyyād-ı bī-pərvā
N`öçün yād etmisən dāmımdə āẖır bir **şikārim** var *(Gazel 45, Mısra 8). [şikārim, -im]*

Nə ġəflətdür bu səndə ey təğāfül-pīşə ṣəyyādım
Deməzsən kim mənim dāmımdə āẖır bir **şikārım** var *(Gazel 50, Mısra 6). [şikārım, -ım]*

Etdi ṣəyyād-gözi ṣayd dil-i 'uşşāqı
Ḥəbbəẕā şīr-**şikār** eyləyən āhūlarə baẖ *(Gazel 35, Mısra 6). [şikār,]*

şikāyət: *Durumundan memnun olmayıp yakınma veya başına gelen bir dertten sızlanma.*

Şikāyət eyləmirəm hīç kimsədən bi`llāh
Nə gəlsə dərd ü bəlā cümləsi Ḫudādandur *(Gazel 83, Mısra 3). [şikāyət,]*

Məndən artuq eyləyür səndən **şikāyət** āşikār
Cövr ü bī-dādundan ey məh hər gecə dād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 11). [şikāyət,]*

Sən eyləsən baña bī-dādı ey cəfā-küstər
Kimə **şikāyət** edim yā kimə 'əyānī yazım *(Gazel 141, Mısra 10). [şikāyət,]*

Gəlir o pādşəh-i mülk ḥüsn-i şövkət ilə
Qıl 'ərż-i ḥāl-i məqām **şikāyətündi** sənün *(Gazel 174, Mısra 4). [şikāyətündi, -ün, -di]*

Nə məndən et **şikāyəti** nə yārdan köñül
Hər nə 'ədāvətün olə eylə Ḫudā ilə *(Gazel 213, Mısra 7). [şikāyəti, -i]*

Şikāyət eyləyürdüm bir rəfīqə çərẖ-i kəc-rovdan
Məni nīşə fələk dərd ü ġəm ilə tev`əmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 13). [şikāyət,]*

Yoẖ əhl-i ḥāl şərḥ eləyim tā bəlālarım
Çoẖdur **şikāyətim** mənim Pərvərdgār ilə *(Kaside 21, Mısra 4). [şikāyətim, -im]*

Dün **şikāyət** eləyürdüm fələk-i bəd-ẖūdan
Ki nöçün bağladı gərdūn yolumı hər sūdən *(Mesnevi 1, Mısra 21). [şikāyət,]*

Ġüṣṣə baña çoẖ edüb sirāyət
İmdi saña eyləyim **şikāyət** *(Mesnevi 7, Mısra 72). [şikāyət,]*

şəkvə: *Şikayet.*

Gər rūzgārdan eləsöñ **şəkvə** 'āqibət
Rəsmin pozub edər mi bizə sāzkārlıq *(Gazel 111, Mısra 15). [şəkvə,]*

şikəst: *Kırık, kırılmış.*

Edübdi dām-ı bəlādə fələk məni pā-bəst
Olubdı şīşə-i dil səng-i möḥnət ilə **şikəst** *(Tahmis 2, Mısra 22). [şikəst,]*

şikəst qıl-: *Kırmak.*

Baẖandə nāz ilə hər güşədən o məst gözün
Qılur həzār köñül şīşəsin **şikəst** gözün *(Gazel 158, Mısra 2). [şikəst qılur, -ur]*

şikəstə: *Kırık, kırılmış.*

Şikəstə köñlümi cövrüylə eyləyür vīrān
Demir ki bir bu ẖarābə mənim məqāmımdur *(Gazel 55, Mısra 5). [şikəstə,]*

Dilimdə ẕikr-i ləbi əldə əf`ī zülfü
Şikəstə Żū`ī tək əfsüngər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 10). [şikəstə,]*

Əlā ey köñlümün ārāmgāhı
Şikəstə Żū`īnün püşt [ü] pənāhı *(Mesnevi 12, Mısra 6). [şikəstə,]*

Şikəstə-ẖāṭirimin ẕövqi Seyyid-i qāżī
Bu dərd-i ġüṣṣə-i dil şövqi Seyyid-i qāżī *(Mesnevi 14, Mısra 7). [şikəstə,]*

Qəsəm deməkliqə mollāsını edüb tə'yīn
Şikəstə ẖāṭirimə nəṣb ilə verüb tərīn *(Mesnevi 14, Mısra 22). [şikəstə,]*

şikəstə-i ələm-i rūzgār: *Zamanın eleminden kırılmış, mağlup olmuş.*

Cəfādan əl göti rəḥm eylə Żū`ī-i zārə
Şikəstə-i ələm-i rūzgār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 12). [şikəstə-i ələm-i rūzīgār,]*

şimşād: *Şimşir ağacı. Sevgilinin boyu bu ağaca benzetilmiştir.*

Şimşād u sərvini qoparun güllərin pozun
Hər bāğdə o sərv ki rəftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 11). [şimşād,]*

Şimşād-qədd ü lālə-ẖad u māh-cəmālım
Çoẖ etmə mən-i zārə sitəm ṭürfə-ġəzālım *(Muhammes 4, Mısra 9). [şimşād,]*

şīr: *Aslan; Cesur, yiğit, kahraman kimse.*

Etdi ṣəyyād-gözi ṣayd dil-i ʻuşşāqı
Ḥəbbəẕā **şīr**-şikār eyləyən āhūlarə baẖ *(Gazel 35, Mısra 6). [şīr,]*

Hansı **şīrün** bənd edüb dil-mürğini ey ḥūr-liqā
Ya dəf [ü] ṭənbūr yā kim nəğmə-i tārun sənün *(Gazel 179, Mısra 5). [şīrün, -ün]*

şīr: *Süt.*

Olsun nəṣībi dostuvun **şīr** ü şəhd ü nūş
Batsun gözinə düşmənivün tīr ü nīş ü ẖār *(Kaside 9, Mısra 35). [şīr,]*

ʻEyş ü ʻişrət azalur ʻömr çoẖalduqcə bəlī
Ləẕẕət ol ṭıfl dəmində əmilən **şīrdədür** *(Gazel 75, Mısra 6). [şīrdədür, -də, -dür]*

şīrān-ı cəhān: *Dünyanın aslanları.*

Şīrān-ı cəhān bir ʻavrətə ʻācizdurur
Vāy ol kəsə olsun ki iki ʻavrət alur *(Rübai 7, Mısra 3). [şīrān-ı cəhān,]*

şīrāz: *Şiraz şehri, İranlılar'ın anavatanı olan Fars bölgesinin -ki İran halkı ve dili de adını buradan alır- merkezinde bulunması, eski eserleri ve bozulmamış kent dokusuyla ayrıca çevresindeki bağlarıyla ve ünlü şaraplarıyla İran'ın en güzel ve en çok turist çeken şehirlerinden birisidir. Yüzyıllar boyunca bir kültür ve sanat şehri olarak bilinen Şiraz, 'İran'ın kültür başkenti' 'şairler şehri' ve 'güller şehri' gibi unvanlara sahiptir.*

Şīrāzdə bir mürīd-i kāmil
Mürşidliqə olmuş idi qābil *(Mesnevi 8, Mısra 39). [şīrāzdə, -də]*

şīr-i kirdgār: *Allah`ın aslanı.*

Ey **şīr-i Kirdgār** ki məcmūʻ-ı ənbiyā
Məḥşər güni saña edəcək ībtidā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 33). [şīr-i kirdgār,]*

şīrīn: *Tatlı; "Hüsrev ile Şirin" yahut "Ferhat ile Şirin" hikâyesinin kadın kahramanı.*

Şīrīn olur ḫəyāl-i ləbünlə məzāq-ı cān
Zülfün təfəkkürüylə müʻəṭṭər məşāmm olur *(Gazel 77, Mısra 5). [şīrīn,]*

Əgər təlẖ olsə də **şīrīn** olur kām
Ki **şīrīnliq** gərək olsun sər-əncām *(Mesnevi 3, Mısra 12). [şīrīnliq, -liq]*

Ləbün ẕikri baña şəhd ü şəkərdən dəẖi **şīrīndür**
Ruẖ u zülfün ḫəyālı həm fərāġ-ı bāğ u nəsrīndür *(Gazel 56, Mısra 1). [şīrīndür, -dür]*

Verdi cān Fərhād **Şīrīnün** vəfāsın görmədi
ʻƏqlə baẖ gör māh-rūlərdən vəfā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 9). [şīrīnün, -üñ]*

Bəlī çıqsun nə günə sāḥət-i Şīrvān ḫəyālımdan
Kim ol gülşəndə bir Seyyid kimi **şīrīn**-zəbānım var *(Kaside 7, Mısra 18). [şīrīn,]*

Əgər təlẖ olsə də **şīrīn** olur kām
Ki şīrīnliq gərək olsun sər-əncām *(Mesnevi 3, Mısra 11). [şīrīn,]*

Hər büt dəẖi **Şīrīn** təki şəkkər-şikən olmaz
Hər āşiq-i Ḫosrovvəşi həm kūh-kən olmaz *(Gazel 94, Mısra 3). [şīrīn,]*

Dāğ-ı hicrān ilə ol **şīrīn**-ləbün gər cān verəm
Kūh-kən tək Żū`iyā mən daẖı bir ad eylərəm *(Gazel 127, Mısra 13). [şīrīn,]*

Şīrīn kəlāmı ḫāṭir-i fərmādə dāğ idi
Fəṣl-i bəhār məskənimiz ṭərf-i bāğ idi *(Müseddes 1, Mısra 3). [şīrīn,]*

Şīrīn qılə məẕāqımı şəhd-i təkəllümi
Dövr-i ruẖundə zülfi təki kām-rān olam *(Gazel 128, Mısra 3). [şīrīn,]*

Şīrīn ləbündən eyləmə nevmīdī Żū`īni
Fərhādvār yār-ı vəfādarıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 13). [şīrīn,]*

Firāq zəhrini görmüb damağımız **şīrīn**
Məzāqə təlẖ-i kəlāmun miṡāl-i şəkkər idi *(Gazel 240, Mısra 5). [şīrīn,]*

Dəm-bə-dəm Fərhād **Şīrīn** ləblərindən qan yeyüb
Qeys Leylā ṭürrəsi yādilə bəs qarə geyüb *(Tahmis 3, Mısra 11). [şīrīn,]*

Köñül fəsāne-i Məcnūn ḥekāyətündi sənün
Məẕāq-ı Ḫosrovə **şīrīn**-rəvāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 2). [şīrīn,]*

Olə Ḫosrov edə **Şīrīn** ü şəkərlə ʻişrət
Ṭəʻnə bir ṣūrətə bənd olmaqə Fərhādə qılə *(Gazel 215, Mısra 9). [şīrīn,]*

Bīsütūn-ı cismimə yüz tīşə-i möḥnət uran
Ḫəstə cān Fərhādvəş **Şīrīn**-zəbānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 4). [şīrīn,]*

şirk: *Allah'a eş ve ortak koşma, ortak isnat etme.*

Versün cəvāb şərʻdə birdür riyā vü **şirk**
Sor bu su`ālı zāhid-i ʻālī-cənābdan *(Gazel 178, Mısra 7). [şirk,]*

şirvān: *Azerbaycan'da bir şehir.*

Şirvānə tāzədən genə bir məh-liqā gəlüb
Vəh vəh nə məh-liqā dil-i zārə dəvā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 1). [şirvānə, -ə]*

Şirvān Kürün ki vādī-ələmindən arturub
Qılson nəẓārə hər yaña nūr-ı Ḫudā keçər *(Gazel 51, Mısra 3). [şirvān,]*

Şīrvān içrə bu gün Ḫāqānī-i ṡānī mənəm
Seḥr-i şeʻrimdən təmām Īrān u Tūrān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 7). [şīrvān,]*

Ḫəllāq-ı cəhān lütf eləyüb Żū`ī-i zārə
Bu aydə o məh-pārəni **Şīrvānə** yetürsün *(Gazel 157, Mısra 10). [şīrvānə, -ə]*

Şīrvān köçübdi lüṭf ilə dārü`s-səlāmdan
Yüz ḥūrī istəsön tapulur hər məqāmdan *(Gazel 177, Mısra 1). [şīrvān,]*

Təcəllā-yı cəmālın gör o şūẖ-ı māh-sīmānun
Ki döndürmüş şüʻāʻ-ı vādī-i Sīnāyə **Şirvānı** *(Gazel 220, Mısra 4). [şirvānı, -ı]*

Ḥūr-ı behiştə verməz idim hər pərīvəşin
Şīrvān demə ḥəqīqət-i rəşk-i cinān idi *(Gazel 242, Mısra 4). [şīrvān,]*

Nə Qudyāl əhlim imdi nə **Şīrvān** əhli ey sərvər
Ġərəż kim dār-ı dünyādə pərīşān ḫānmānım var *(Kaside 7, Mısra 11). [şirvān,]*

Nə qədri qışdı mülk-i Qübbədə ḫ˘oşdur mənə ammā
Bəhār olcaq düşər yādımə **Şīrvān** yüz fəğānım var *(Kaside 7, Mısra 14). [şirvān,]*

Vəlīkən hər üç aydan bir gəlüb **Şīrvānə** getməkdən
Əzildi riştə-i cānım fələkdən əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 19). [şīrvānə, -ə]*

şīr-əfgən: *Aslan yıkan, deviren.*

Etdün siyāh çeşmün ilə ṣayd əhl-i dil
Āhūları nə seḥr ilə **şīr-əfgən** eylədün *(Gazel 164, Mısra 12). [şīr-əfgən,]*

şīşə: *Cam, sırça.*

Baḫandə nāz ilə hər gūşədən o məst gözün
Qılur həzār köñül **şīşəsin** şikəst gözün *(Gazel 158, Mısra 2). [şīşəsin, -s, -i, -n]*

şīşə-i dil: *Gönül şişesi.*

Nə seḥr edüb ki müjün kimi mərdümı ey gül
Edübdi dūdə-i çeşmündə pāy-bəst gözün *(Tahmis 2, Mısra 22). [şīşə-i dil,]*

şīşə-i mey: *Şarap şişesi.*

Əlimdə **şīşə-i mey** ol pərī baña təsḫīr
Hanı o dəm bu ṣifət sāḥir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 7). [şīşə-i mey,]*

şīşə`-i pünhān: *Saklı, gizli cam.*

Atmayun səng-i cünūn muncə mən-i əfkārə
Qorḫum oldur keçübən **şīşə`-i pünhānə** dəgə *(Gazel 189, Mısra 8). [şīşə`-i pünhānə, -ə]*

şitā: *Kış mevsimi.*

Nə çārə ey dil-i dīvānə ṭāli‘-i məḫluq
Biri bəhārə düşübdür biri **şitādandur** *(Gazel 83, Mısra 8). [şitādandur, -dan, -dur]*

şitâb: *Acele etmek, hemen harekete geçmek.*

Onun yanında oldım ‘āqibət bīgānədən kəmtər
Ayaqun ṣədqəsi başım ayağə dur **şitāb** eylə *(Gazel 151, Mısra 5). [şitāb,]*

Dur saña qurbān gəti sāqī şərāb
‘Ömr keçir qoymə **şitāb** et şitāb *(Mesnevi 5, Mısra 28). [şitāb,]*

Dur saña qurbān gəti sāqī şərāb
‘Ömr keçir qoymə **şitāb** et şitāb *(Mesnevi 5, Mısra 28). [şitāb,]*

şitāb eylə: *Acele et!*

Şəbr vəqti dögüldür **eylə şitāb**
Dur ayağə al ələ cām-ı şərāb *(Mesnevi 10, Mısra 11). [şitāb eylə,]*

şīvə: *Şive, ağız, telaffuz; Üslup, tarz.*

Özgədür **şīvəsi** Żū`ī bu pərī ruḫsārun
Verməyüb Ḥəq bunı hər māh-ı mələk sīmāyə *(Gazel 209, Mısra 13). [şīvəsi, -si]*

şīvə-i inṣāf u mürüvvət: *İnsanlık ve insaf tavrı.*

Bir kimsədə yoḫ **şīvə-i inṣāf u mürüvvət**
Dəccālə dönüb ḫəlq qiyāmət məgər oldı *(Gazel 239, Mısra 3). [şīvə-i inṣāf u mürüvvət,]*

şīvən: *Mâtem, yas, sızlanma, feryat.*

Çəkmişəm hər nə ġəm ü möḥnəti var ‘āləmdə
Qalmışam şām u səḥər **şīvən** ilə mātəmdə *(Müseddes 2, Mısra 6). [şīvən,]*

şī‘ə: *Şiîlik mezhebine mensup olanlar. Hz. Muhammed'den sonra hilâfetin sâdece Hz. Ali'nin ve onun evlâdının hakkı olduğunu kabul edenlerin, onların haklarını aramak ve intikamlarını almak için bir araya gelenlerin meydana getirdiği siyâsî zümreleşme hareketi ve bu hareketten doğan mezhebe ait olanlar.*

‘Īsəvī Mūsəvī vü Sünni **Şī‘ə** qutarub
Mə‘rifət kəsb qılub cümlə müsəlmān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 5). [şī‘ə,]*

Əhl-i İslāmdə çoḫdur mütə‘əddid məzhəb
Sünnī vü **Şī‘ə** vü Şeyḫī vü Tənāsüḫ ‘üzlət *(Kaside 5, Mısra 20). [şī‘ə,]*

şöhrət: *Her yerde herkesçe tanınma, meşhurluk, ün, san, nam.*

Şöhrət tapubdı bid‘ət Żū`ī zəmānədə
Pā-māl-i ḫəlq olubdı şərī‘ət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 13). [şöhrət,]*

Bənd olmə māl u dövlətə göz tikmə şān u **şöhrətə**
Bu ərsə-i ṭərīqətə mərdānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 5). [şöhrətə, -ə]*

Āvāze-i hüsnün ki təmām āləmi dutdı
Ey māh bu **şöhrətdə** səbəb-kār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 8). [şöhrətdə, -də]*

‘Əvām ḫəlq kimi **şöhrət** içün ey Seyyid
Atub Ḫudānı gedüb nāqiṣ etmə īmānun *(Gazel 155, Mısra 9). [şöhrət,]*

şöhrət-i şīrvān: *Şirvan`ın tanınmışı, Şirvan`da bilinir (olmuş).*

O nəcībü`l-nücəbā cūd Səttār Bəg kim
Fəżl-i cūd ilə adı **şöhrət-i Şīrvān** oldı *(Kaside 17, Mısra 22). [şöhrət-i şīrvān,]*

şövkət: *Büyüklük, ululuk, heybet, haşmet.*

Kəsdirüb ẓülm ilə Yəḥyā başını zindānda
Qüdrət ü **şövkəti** bir baḫ ki Herodna nə verüb *(Gazel 20, Mısra 12). [şövkəti, -i]*

Gər sə‘y ilədür dövlət ü şövkət bu cəhāndə
Çoḫ kimsədə bī-sə‘y bu **şövkət** nə içündür *(Gazel 68, Mısra 5). [şövkət,]*

Gər sə‘y ilədür dövlət ü **şövkət** bu cəhāndə
Çoḫ kimsədə bī-sə‘y bu **şövkət** nə içündür *(Gazel 68, Mısra 6). [şövkət,]*

Şəbr eyləmək əfżəldi ki Əyyūb-fikārun
Dərd ü ələmi **şövkət** ilə şānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 12). [şövkət,]*

Bəḫşiş ilən əhl-i dövlət şān u **şövkət** arturur
Yoḫdı bəḫşiş bā‘iṣ oldur **şövkət**-i şān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 11). [şövkət,]*

Yüz min il ‘ömrün olə çün bir nəfəsdür ‘āqibət
‘Ömr-i bāqīlə cəhāndə şān u **şövkət** kimdədür *(Kaside 8, Mısra 16). [şövkət,]*

Eləsün bāqī Ḫudā şövkət-i şān ilə səni

Çünki səndən hamuyə **şövkət** ilə şān oldı *(Kaside 17, Mısra 28). [şövkət,]*

Bārī Ḫudā ʻömri ilə dövlətin
Arturgilən gün-bə-gündən **şövkətin** *(Mesnevi 5, Mısra 102). [şövkətin, -in]*

Səbəb-i mərtəbə vü **şövkət** ü şāndur məktəb
Yāḫşı diqqət eləsön bāğ-ı cināndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 3). [şövkət,]*

Səbəb-i mərtəbə vü **şövkət** ü şāndur məktəb
Kişi beş dil bilə gər ondə təmām ādəmdür *(Muhammes 5, Mısra 15). [şövkət,]*

__şövkət-i dünyā:__ *Dünyanın büyüklüğü.*

Hanı Sikəndər ü Cəm hanı dövlət-i Qārūn
Təṣəvvür eyle nədür baḫ bu **şövkət-i dünyā** *(Gazel 7, Mısra 10). [şövkət-i dünyā,]*

__şövkət-i şān:__ *Büyüklük ünü, ululuk itibarı.*

Bəḫşiş ilən əhl-i dövlət **şān u şövkət** arturur
Yoḫdı bəḫşiş bāʻiṣ oldur şövkət-i şān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 12). [şövkət-i şān,]*

Eləsün bāqī Ḫudā **şövkət-i şān** ilə səni
Çünki səndən hamuyə şövkət ilə şān oldı *(Kaside 17, Mısra 27). [şövkət-i şān,]*

İmdi ṣəd şükr ki öz **şövkət-i şānıyla** bugün
Gəlüb öz təḫt-i humāyūnunə sulṭān oldı *(Kaside 17, Mısra 19). [şövkət-i şānıyla, -ı, -y, -la]*

__şövq:__ *Şiddetli arzu, istek, aşırı heves.*

Ləbi **şövqi** mey-i gül-nār tək məst eylər ʻuşşāqı
Bu məʻnīdən mənim tək çoḫları məst ü ḫumār olmuş *(Gazel 102, Mısra 3). [şövqi, -i]*

Ləbi **şövqilə** göz-peymānəsin qan ilə doldurmaq
Cəmāl-ātəşīn ʻeşqilə hər dəmdə kabāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 3). [şövqilə, -ilə]*

Żūʻī yanuram şamʻ kimi hicrdə çünkim
Salmış yüzinün **şövqi** bir ātəş bədən içrə *(Gazel 187, Mısra 14). [şövqi, -i]*

Bülbül gül üzrə **şövqlə** āhəng-i şūrdə
Ṣolṣol be-vəcd o żövq-e zənd ərġanūn o tār *(Kaside 9, Mısra 17). [şövqlə, -lə]*

Ḫānlar adını eşitcək ol dəm
Şövq ilə dedim ki ḫeyr məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 38). [şövq,]*

Bülbül [ü] qumrī açub **şövq** ilə hər yan pər ü bāl
Göstərübdür gül-i həmrā nə nəzākətlə cəmāl *(Mesnevi 15, Mısra 5). [şövq,]*

__şövq-i ləb:__ *Dudağının arzusu.*

Şövq-i ləbilə kūyunə bir kəs dolanmasun
Ləʻl-arzūsı ilə Bədəḫşānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 3). [şövq-i ləbiylə, -iylə]*

__şövq-i qönçə-i dəhəni:__ *(Sevgilinin) Gonca (gibi) ağzının dudağının arzusu.*

Ki **şövq-i ġönçə-i dəhəni** ol pərīvəşün
Təngəm ze-çəşm-e mūr nemūdəəst rūzgār *(Kaside 9, Mısra 9). [şövq-i qönçə [ləb] dəhəni, -i]*

__şövq-i ruh:__ *Yanağın şevki, yüzünün arzusu, isteği.*

Ġəmzə peykānın dilər **şövq-i ruḫundan** cān u dil
Eylə kim gün tābişindən təşnələr istərlər āb *(Gazel 16, Mısra 5). [şövq-i ruḫundan, -u, -n, -dan]*

Sevübdir bir cavān-ı nāzənin pīrānəsər köñlüm
Yanar **şövq-i ruḫuylə** nārə hər şām ü səḥər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 2). [şövq-i ruḫuylə, -uylə]*

__şuʻāʻ:__ *Ziya, tel tel görünen ışık.*

Gecəm günüz tək olurdı **şuʻāʻ** rūyundan
O māh-rūy ilə həm-sāġər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 5). [şuʻāʻ,]*

__şuʻāʻ-ı mey:__ *Şarap ışını/ışığı.*

Şuʻāʻ-ı mey gərəkdür bəzm içün ḫᵛurşīd nə lāzım
Saña ḫᵛurşīd-i rövşən var ikən meh-tābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 7). [şuʻāʻ-i mey,]*

__şüʻāʻ-i vādi-i sīnā:__ *Sina vadisinin ışını.*

Təcəllā-yı cəmālın gör o şūḫ-ı māh-sīmānun
Ki döndürmüş **şüʻāʻ-ı vādī-i Sīnāyə** Şirvānı *(Gazel 220, Mısra 4). [şüʻāʻ-i vādi-i sīnāyə, -y, -ə]*

__şüʻār:__ *İz, belirti, nişan, gelenek, iyi alışkanlık.*

Āsūdə ḥāl u şūr u həzārān sürūr ilə
Qılsun rəvānə məskənüvə ol kərəm-**şüʻār** *(Kaside 9, Mısra 28). [şüʻār,]*

Getmiş niẓām-ı ʻəql də həm ṣāḥib-ʻəqldən
Dīvānəliq **şüʻārı** də dīvānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 12). [şüʻārı, -ı]*

Kim lütflüqi **şüʻār** qılmə
Żūʻīni nəzərdə ḫᵛār qılmə *(Mesnevi 8, Mısra 25). [şüʻār,]*

__şüʻār-ı bəẕl ü cūd:__ *El açıklığı ve ihsan alameti.*

Nə ḥəq-i nān u nəmək var nə **şüʻār-ı bəẕl ü cūd**
ʻƏrṣədə zən-ṭəbʻlərdür mərd-i meydān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 3). [şüʻār-i bəẕl ü cūd,]*

__şubān:__ *Çoban.*

Bəḫş edübdür neçə hər ṭīnətə fərr-i Firʻovun
Eləyübdür neçə Mūsā ṣifəti çöldə **şubān** *(Kaside 14, Mısra 8). [şubān,]*

__şubān-ı vādī-i eymən:__ *Eymen vadisinin çobanı (Hz. Musa).*

Şubān-ı vādī-i Eymən kimi yüz min çəküb möḥnət
Vəlī āḫırdə Ṭūr-ı vəṣldə dīdārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 7). [şubān-ı vādī-i eymən,]*

__şücāʻət:__ *Yiğitlik, bahadırlık, reşadet, cesaret.*

Bəzm həngāmı səḫāvətdədi qaān-ḫiṣlət
Rəzm əyyāmı **şücāʻətdə** Sikəndər-ḥəşmət *(Kaside 5, Mısra 40). [şücāʻətdə, -də]*

Şücāʻətdə Rüstəm ü Zālī kimi
Fəṣāḥətdə ləhcəsi bülbül kimi *(Mesnevi 4, Mısra 51). [şücāʻətdə, -də]*

Hər adı Rüstəm olanlardə **şücāʻət** olu mı
Hər adı Yūsif olan kəsdə məlāḥət olu mı *(Mesnevi 6, Mısra 37). [şücāʻət,]*

Ḫān o kəsdür ki ḥəqīqətdə səḫāvətlə olə
Məʻrifət ṣāḥibi vəqtində **şücāʻətlə** olə *(Mesnevi 6, Mısra 50). [şücāʻətlə, -lə]*

şuğl: *İş, uğraş.*

Nə yaḫşı günlər idi ol nə yaḫşı müddət idi
Ki **şuğlimiz** o pərī-rūy ilə məḥəbbət idi *(Tahmis 2, Mısra 12). [şuğlimiz, -i, -miz]*

şūr: *Musiki makamı. Azerbaycan klasik muğamlarından birinin adı. "Rast", "Şur", "Segah", "Şüştər", "Çargah", "Bayatı-Şiraz" və "Humayun".*

*Dəm-bə-dəm gülşənlər içrə bülbül-i **şūrīdə** tək*
*Ərganūn u tārdən **şūr** u nəvā istər köñül (Gazel 122, Mısra 4). [şūr,]*

Vermir nəşātı ḫāṭirə nə şūḫ-ı şāh-nāz
Nə ẕərrə qədri **şūr** u humāyūn ḥiṣārdə *(Kaside 19, Mısra 8). [şūr,]*

Eşitməyüb nəğmədə **şūr** u nəvā
'Eyb dögül anlamasə bī-nəvā *(Mesnevi 5, Mısra 91). [şūr,]*

Tā ki düşə başımə **şūr** u nəvā
Şərḥ elim hər nə ki var mā-cərā *(Mesnevi 10, Mısra 13). [şūr,]*

şūr: *Vecd, şevk, cuşa gelmek; Düğün, ziyafet, şenlik.*

Āsūdə ḥāl u **şūr** u həzārān sürūr ilə
Qılsun rəvānə məskənüvə ol kərəm-şü'ār *(Kaside 9, Mısra 27). [şūr,]*

Başda var **şūr** əgər əldə ayağ olmasə də
Ḫ̆oş keçir yār ilə bəzm içrə çırāğ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 1). [şūr,]*

Qədəm bas gülüstānə bāğ ara gör kim nə **şūr** ilə
Nəvālar sāz edüb 'uşşāq içün qumrī-i dīvānə *(Kaside 22, Mısra 7). [şūr,]*

Əlündən alcaqın ey sāqī başdə **şūr** artdı
Nə var idi sənə qurbān sənün ayağundə *(Gazel 196, Mısra 5). [şūr,]*

Göz 'āriżində ləb ləbi üstündə başdə **şūr**
Dil şād-kām u əldə mey-i ḫ̆oş-güvār idi *(Gazel 222, Mısra 11). [şūr,]*

Bülbül edüb saḥn-ı yüngüli sāni sāz
Şūr ilə hər dəmdə qılur şāhə nāz *(Mesnevi 5, Mısra 36). [şūr,]*

Mümkün olduqcə fərāhim elə əsbāb-ı sürūr
Mey ayağın ələ al tā gətürə başıña **şūr** *(Mesnevi 15, Mısra 16). [şūr,]*

Dur ayağə gülşən içrə cām dut
Şūr ilə mey nūş edib ārām dut *(Mesnevi 5, Mısra 50). [şūr,]*

'Āləmlərə rüsvālanub Ḥəqq **şūrından** sevdālanub
Bülbül kimi şeydālanub bustānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 3). [şūrindən, -i, -n, -dən]*

şūḫ: *İşveli, cilveli dilber/güzel.*

Hanı o **şūḫlə** məst-i şərāb olan günlər
Məhim piyālə meyim āftāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 1). [şūḫlə, -lə]*

Hanı o **şūḫlə** məst-i şərāb olan günlər
Məhim piyālə meyim āftāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 1). [şūḫlə, -lə]*

Sağınmə bī-kəsəm ey **şūḫ** yoḫdı bir kimsəm
Bəlā vü möḥnət ü əndūh u ġəm sipāhımdur *(Gazel 53, Mısra 7). [şūḫ,]*

Görəndə bādəni ol **şūḫ** mey həvāsı ilə
Vücūdı bərg-i gül-i sūrī tək əsən günlər *(Gazel 67, Mısra 3). [şūḫ,]*

Ey **şūḫ** saña rūz-ı əzəl yār mən oldım
Dām-ı sər-i zülfündə giriftār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 1). [şūḫ,]*

Hanı behiştdə ol **şūḫ** tək rəfīq-i şəfīq
Ki mūmiyā-yı fərəḥdür qulūb-ı nā-şādə *(Gazel 206, Mısra 11). [şūḫ,]*

Özün inṣāf elə ey **şūḫ** sitəmdür bəddür
Eləməzlər bu qədər ẓülm-i sitəm tərsāyə *(Gazel 209, Mısra 9). [şūḫ,]*

Bir nəfəs vəṣlüvə ey **şūḫ** dəyişməm bi`llāh
Versələr Tarı bilür gər baña bu dünyānı *(Gazel 250, Mısra 5). [şūḫ,]*

Kīn eyləmə ey **şūḫ** olum kīniñə sədqə
Zülfün saluban rəhnələr īmānə 'Əleykān *(Muhammes 4, Mısra 18). [şūḫ,]*

şūḫ: *İşveli, cilveli güzel; sevgili.*
Küfr-i zülfün 'āşiqə ey **şūḫ** īmān istəməz
'Āriżun müştāqı ey gül bāğ-ı riżvān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 1). [şūḫ,]*

Ey **şūḫ** lüṭf qıl ki əzəl yārıñam sənün
Zəncīr-i zülfün içrə giriftārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 1). [şūḫ,]*

Cəfā qılmə kərəm qıl Ẓū`iyə ey **şūḫ** lüṭf eylə
Əgərçi yoḫ gözəllərdə nolur görsəm vəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 17). [şūḫ,]*

Ey **şūḫ** urmusan kimi bilməm qanaryə
Var dāmənündə tāzə genə qan nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 7). [şūḫ,]*

Zāhid nə ẕövq-yāb olı ḥūr-ı behiştdən
Bir **şūḫə** mən tək 'āşiq-i şeydādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 6). [şūḫə, -ə]*

Pīrānəsər köñül genə bir **şūḫə** bənd olub
Kim tār-ı zülf-i gərdəni cānə kəmənd olub *(Gazel 24, Mısra 1). [şūḫə, -ə]*

Genə pīrānəsər dil-mürği bir **şūḫə** nigār olmuş
Pərīşān zülfi tək hicrində dā`im bī-qərār olmuş *(Gazel 102, Mısra 1). [şūḫə, -ə]*

Rūz-i vəṣl ol **şūḫə** qurbān olmadun ey cān dəḫi
Şām-ı hicrān mən saña sanmə ki imdād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 5). [şūḫə, -ə]*

Möḥnət-i dərd-i firāqundə sənün ṭə'nə-oḫı
Görmə ey **şūḫ** rəvā Ẓū`ī-i nālānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 10). [şūḫ,]*

şūḫ-i dil-ārā: *Gönlü süsleyen (güzel), sevgili.*

Mānənd olə bilməz saña ey **şūḫ-ı dil-ārā**
Heyhāt sənün tək gələ dövrānə 'Əleykān *(Muhammes 4, Mısra 25). [şūḫ-i dil-ārā,]*

şūḫ-i dil-rübā: *Gönül alan cilveli.*

Səlām olə saña ey **şūḫ-ı dil-rübā** Kāẓım
Həmīşə 'āşiqinə eyləyən cəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 1). [şūḫ-i dil-rübā,]*

ṣūḫ-ı māh sīmā: *Ay yüzlü cilveli (sevgili).*

Təcəllā-yı cəmālın gör o **şūḫ-ı māh-sīmānun**
Ki döndürmüş şü'ā'-ı vādī-i Sīnāyə Şirvānı *(Gazel 220, Mısra 3). [şūḫ-ı māh sīmānun, -n, -un]*

şūḫ-ı şāh-nāz: *Şehnaz`ın (musiki makamı) kıvraklığı.*

Vermir nəşātı ḫāṭirə nə **şūḫ-ı şāh-nāz**
Nə ẕərrə qədri şūr u humāyūn ḥiṣārdə *(Kaside 19, Mısra 7). [şūḫ-ı şāh-nāz,]*

şūḫ-i sitəm şi'ār: *Eziyeti adet edinmiş kıvrak sevgili.*

'Āşiqlərün gözinə o şūḫ-ı **sitəm-şi'ār**
Ḫāk-i rəh ilə çəkmək içün tūtiyā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 7). [şūḫ-i sitəm şi'ār,]*

şūḫ-ı tünd-ḫū: *Sert yaratılışlı kıvrak (sevgili).*

Getdi baña bir oḫ urub o **şūḫ-ı tünd-ḫū**
Tapşurdı yaḫşı saḫlə mənim yādgārımı *(Gazel 228, Mısra 3). [şūḫ-ı tünd-ḫū,]*

şühūr: *Aylar.*

Dövlət ü 'ömrüvi əfzūn eləsün bārī Ḫudā
Nə qədər var cəḫān içrə **şühūr** u a'vām *(Kaside 13, Mısra 36). [şühūr,]*

şükr: *Şükür, Tanrı'ya duyulan minnet.*

Şükrlər kim Żū`iyā 'eşqindən ol məh-pārənün
Döndülər əhl-i cəhān çāk-ı girībānun görüb *(Gazel 19, Mısra 15). [şükrlər, -lər]*

Çıḫmış idi möḫnət-i fəṣl-i şitā əndāzədən
Şükrlər kim saldı başə sāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 8). [şükrlər, -lər]*

Şəbr qıl Żū`ī pərīşān ḫālıvə **şükr** eylə kim
Hīç iş sāmān tapar mı tā pərīşān olmasa *(Gazel 14, Mısra 9). [şükr,]*

Şükr eylə ey köñül ki ḫəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə 'āşiqə dildārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 1). [şükr,]*

Şükr eylə ey köñül ki ḫəbər yārdən gəlüb
Hicrān-keşīdə 'bülbülə gülzārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 1). [şükr,]*

Gecə gündüz ġəm-i hicrānını çəksəm ḫ˘oşam zīrā
Məqām-ı vəṣldə şəd **şükr** kim būs u kənārım var *(Gazel 45, Mısra 4). [şükr,]*

Köñül nə vəşlinə **şükr** eylə nə şəkvə firāqından
Təmām övżā'ı yek-sər ḫ˅ābdur məkkārə dünyānun *(Gazel 149, Mısra 9). [şükr,]*

Köñül **şükr** eylə kim vəṣl-i ruḫ-ı dildārə yetdün sən
Ḫəzān-ı hicr-i cövrün çoḫ görüb gülzārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 1). [şükr,]*

Əgər Fərhād tək zəhr içdün isə yār-ı Şīrīnlə
Vəlīkən **şükr** qıl āḫır nəfəs dildārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 12). [şükr,]*

İmdi şəd **şükr** ki öz şövkət-i şānıyla bugün
Gəlüb öz təḫt-i humāyūnunə sulṭān oldı *(Kaside 17, Mısra 19). [şükr,]*

Şəd **şükr** 'āqibət ki gülüstānə gəlmişəm
Gərçi əzəldə żağəm-i dövrān-ı şīr idim *(Muhammes 3, Mısra 9). [şükr,]*

Təkəllümi **şükürim** lə'li bādə-i nābım
Dəhānı ġönçə yüzi bāğ u būstānım idi *(Gazel 249, Mısra 3). [şükürim, -im]*

Dərd [ü] ġəmdən cānım boğāzə yetüb
Şəd **şükürlə** ki yetişdim ḫidmətə *(Mesnevi 4, Mısra 72). [şükürlə, -lə]*

Mərīż-i 'eşqdi Żū`ī 'əlācı lə'l-i ləbün
Gərək **şükür** edim 'innābdən dəvā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 12). [şükür,]*

şükr qıl allāhə: *Allah`a şükür etmek.*

Şükr qıl Allāhə kim çıḫduq bəhārə saq əsən
Çünki cənnətdür qədəḫ-peymāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 15). [şükr qıl allāhə,]*

şükuftə: *Açmak (gül, yüz).*

O lālə-ruḫ gözəlim lüṭf ilə **şükuftələnüb**
Məni bu növ' görüb dāğdār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 3). [şükuftələnüb, -lən, -üb]*

şükūfə: *Çiçek.*

Cəhān bāğında bir ḫ˘oşgīdə nəḫlə bənzərəm mən kim
Nə bir şāḫım nə sāyəm nə **şükūfə** nə bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 12). [şükūfə,]*

şu'lə-i mey: *Şarap ateşi.*

Şö'lə-i mey nə şərər cānıvə salmış kim olub
Şam'-ı mey-ḫānəni ṭəvf etməgə pərvānə səni *(Gazel 226, Mısra 5). [şu'lə-i mey,]*

şu'lə-i şu'ā': *Işının parıltısı.*

'Ācizəm mədḫivə hər nəḫv ilə tövṣīf eləsəm
Āftābə verürəm **şö'lə-i şu'ā'nı** ṣifət *(Kaside 5, Mısra 44). [şu'lə-i şu'ā'nı, -n, -ı]*

şümār: *Hesap, sayı.*

Qutarub sübḫə şümār olmaqdan məsciddə
Şəhn-i mey-ḫānədə nūş etməgə peymānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 7). [şümār,]*

Nə Muğān bəlkə vādī-i Bərəhūt
Əhl-i təsbīhdən **şümār** oldun *(Kaside 16, Mısra 8). [şümār,]*

şüpə: *Şüphe.*

Vādī-i Qüds ü Ṭūrə ḫəqīqət dögül **şüpə**
Firdövsvār āyət-i rəḫmān ẓuhūr idi *(Gazel 246, Mısra 5). [şüpə,]*

şūr-i bəhcət: *Sevinç coşkusu.*

Şūr-ı bəhcət bülbül-i şeydāyə Nov-rūz bayramı
Oḫşayur çün cənnətü`l-məvāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 3). [şūr-i bəhcət,]*

şūr-ı cünūn: *İnsanın dış âlemle ilgisini kesecek şekilde aşk ve cezbeye kapılma coşkunluğu; Delice şevk.*

Gözlərün ṣədqəsi cān sāqī ayağun ələ al
Dön pey-ā-pey genə bir **şūr-ı cünūn** başımə sal *(Mesnevi 1, Mısra 8). [şūr-i cünun,]*

şūr-ı cünūn-i 'eşq: *Aşkın deli coşkusu.*

Şūr-ı cünūn-ı ‘eşq haçan başdə cūş edər
Cām-ı şərābdan ləb-i `āşiqə tər olmasa *(Gazel 6, Mısra 5). [şūr-i cünūn-i ‘eşq,]*

şūr-ı ‘eşq: *Aşkın coşkunluğu/vecdi.*

Ḫˇoş ol zəmān ki ‘işrət ü ‘eyşim təmām idi
Baş **şūr-ı ‘eşq** gözdə o māh əldə cām idi *(Muhammes 2, Mısra 2). [şūr-i ‘eşq,]*

Yā **şūr-ı ‘eşq** ilə dīvānə ol ələm çəkmə
Yā məst-i bādə olub bilmə möhnət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 5). [şūr-i ‘eşq,]*

Nə ḥüsn olaydı nə ‘āşiq nə vəṣl nə hicrān
Nə **şūr-ı ‘eşq** ü məḥəbbət nə imtaḥān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 8). [şūr-i ‘eşq,]*

şūr-i ‘eşqçün: *Aşkın coşkusu/vecdi için.*

Köñül āhəng-i gülzār et ḫəyāl-i tār-ı zülf ilə
Ki **şūr-ı ‘eşqçün** ey bī-nəvā belə məqām olmaz *(Gazel 93, Mısra 6). [şūr-i ‘eşqçün, -çün]*

şūr-i tāzə sər: *Baştaki yeni coşku, vecd.*

Bu **şūr-ı tāzə sərim** üzrə nə həvādandur
Yəqīn ki tār-ı sər-i zülf ilə şəbādandur *(Gazel 83, Mısra 1). [şūr-i tāzə sərim, -im]*

şūrə gəl-: *Coşmak. Vecde, cuşa gelmek.*

Bülbül ṣifət tərānə çəküb **şūrə gəl** köñül
Gül müjdəsi yəqīn saña gülzārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 3). [şūrə gəl,]*

Bülbül ṣifət tərānə çəküb **şūrə gəl** köñül
Gül müjdəsi yəqīn saña gülzārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 9). [şūrə gəl,]*

şüst ü şū: *Yıkamak, yıkayıp temizlemek.*

Qoy ‘eşqinün həlākı olum ey göz ağlama
Yoḫ ḥācəti şəhīd olanun **şüst [ü] şū** ilə *(Gazel 214, Mısra 12). [şüst ü şū,]*

şü‘ərā: *Şairler.*

Əz-bəs ki ləbün ẕikri dilim əzbəri oldı
Cümlə **şü‘ərā** içrə şəkərbār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 18). [şü‘ərā,]*

şəb: *Gece.*

Rūz u **şəb** birdi baña ġayd u səlāsil içərə
Mürğ-ı dil tā hamısı zülf ü ruḫ-ı yārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 7). [şəb,]*

Segāh-ı ‘işrətivi pəncgāh elə **şəb** ü rūz
Ḥiṣār çəksön olur cümlə tārmār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 9). [şəb,]*

Nə var ol məhvəşə āhımdan özgə qāṣidim hər **şəb**
Ḥərīm-i kūyunə bād-ı ṣəbādan ġeyri məḥrəm var *(Gazel 70, Mısra 11). [şəb,]*

Hər **şəb** ki bəzmim içrə o māh ilə cām olur
‘Eyş ü nəşāṭ ləẕẕət-i dünyā təmām olur *(Gazel 77, Mısra 1). [şəb,]*

O çeşm-i məstüvə cānım o növ‘ ḥeyrāndur
Ki rūz [u] **şəb** ġəm-i ‘eşqində dīdə giryāndur *(Gazel 81, Mısra 2). [şəb,]*

Gözim sitārə-fəşāndur bu ġüṣṣədən hər **şəb**
Ki hansı bürci edüb ol məhə məqām fələk *(Gazel 118, Mısra 5). [şəb,]*

Şād oldılar əğyār vüṣālunlə həmīşə
Hicründə **şəb** ü rūz dil-əfkār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 6). [şəb,]*

Ruḫ u zülfün ḫəyālilə köñül hər rūz u **şəb** ġəmdən
Olubdur zār u sər-gərdān gəzər āvāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 5). [şəb,]*

Müdām gülşən ü gülzār-ı ‘eyş ü ‘işrətimə
Şərāb-ı nāb ilə hər **şəbdə** şəbnəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 12). [şəbdə, -də]*

Zülf ü ruḫsārı həvāsı ilə ḫˇoşdı ḥālım
Getcəgin rūz u **şəbim** leyl ü nəhārım getdi *(Gazel 248, Mısra 6). [şəbim, -im]*

Şəb düşin[i] eləyirdüm neçə yüz min əfkār
Ki ṣabāḥ qış gələcək necə keçər leyl [ü] nəhār *(Kaside 6, Mısra 1). [şəb,]*

Ṣıdq ü iḫlāṣ ilə hər ṣübḥ ü məsā Ḫāliqdən
Rūz u **şəb** ‘işrət ilə cānıvı saq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 4). [şəb,]*

şəbāb-i ‘ömr: *Ömrün gençliği.*

Nə sūd möḥnət-i dünyāyə dəst-gīr oləsən
Şəbāb-ı ‘ömrdə ġəmdən ḫəmīdə-pīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 2). [şəbāb-i ‘ömrdə, -də]*

şəbāhət: *Benzerlik.*

Desəm gülün ki ruḫ-ı alıña **şəbāhəti** var
Ġələṭ süḫəndi gülün rūyıña nə nisbəti var *(Gazel 78, Mısra 1). [şəbāhəti, -i]*

şəb-i firāqdə: *Ayrılık gecesi.*
Şəb-i firāqdə yārun ḫəyāl-ı çeşmi ilə
Həlāk eylədi sāqī humār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 7). [şəb-i firāqdə, -də]*

şəb-i hicrān: *Ayrılık gecesi.*

Şəb-i hicrān elədün mərg-təmənnāsını sən
Etmədün tāb məgər ātəş-i hicrānə köñül *(Gazel 124, Mısra 7). [şəb-i hicrān,]*

şəb-i hicrān: *Ayrılık gecesi.*
Dilində vā‘iẓ-i övṣāf-ı bəlā rūz-ı məḥşərdən
Yanar nār-ı ġəmə köñlüm **şəb-i hicrān** düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 8). [şəb-i hicrān,]*

Nə lāzımdır **şəb-i hicrān** ara ḥāl-i dilim sormaq
Bilürsən rövşən olmaz ‘āşiqün bəzmi çırāġ ilə *(Gazel 216, Mısra 5). [şəb-i hicrān,]*

Nūḥı keştīsi ilə ġərqə edər gird-ābə
Ağlamaqdan **şəb-i hicrān** gözimün ṭūfānı *(Gazel 250, Mısra 14). [şəb-i hicrān,]*

şəb-i hicrān: *Ayrılık gecesi.*

Və‘də-i vəṣlün **şəb-i hicrāndə** təkrār eyləyüb
Bu firīb ilə dil-i məḥzūnumı şād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 7). [şəb-i hicrāndə, -də]*

şəb-i yəldā: *En uzun gece; Sevgilinin saçları.*

Rəngi qara idi **şəb-i yeldā** təki vəlī
Yüz min sitārə ẓāhir idi ondə āşikār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 5). [şəb-i yəldā,]*

şəbnəm: *Çiy.*
'Ərəqlədüb vərəq-i 'āriżün 'ərəq tāyı
Bu qədri Żū`ī gül üstündə **şəbnəm** istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 10). [şəbnəm,]*

Müdām gülşən ü gülzār-ı 'eyş ü 'işrətimə
Şərāb-ı nāb ilə hər şəbdə **şəbnəmim** var idi *(Gazel 237, Mısra 12). [şəbnəmim, -im]*

şəddə-i lü`lü: *(Kuvvetli) Parlak inci.*

Dişləründür mi dəhānundə sənün ey ḫəṭṭ-i Ḫiżr
Çeşme-i ḥeyvān ara yā **şəddə-i lü`lü** midir *(Gazel 52, Mısra 8). [şəddə-i lü`lü,]*

şəfā: *Şifa, derman, deva.*

Əyyūb dedi məsənniyə əḍ-ḍurū ərḥəmī
Lüṭfünlə cism-i zārınə yetdi **şəfā** 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 22). [şəfā,]*

şəfā: *Gönül şenliği, rahat, huzur, kedersizlik.*

Nə meydə żövq nə gülşəndə var **şəfā** Żū`iyā
O lālə-rūsız inānmam ki bir şəfāsı olə *(Gazel 10, Mısra 9). [şəfā,]*

Nə meydə żövq nə gülşəndə var **şəfā** Żū`iyā
O lālə-rūsız inānmam ki bir şəfāsı olə *(Gazel 10, Mısra 10). [şəfāsı, -sı]*

Qalmub cəhāndə ẕərrə qədər ẕövq ilə **şəfā**
Yā Rəb təmām ləẕẕət-i dünyā nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 5). [şəfā,]*

Nə bāğlardə **şəfā** var nə meydə 'eyş ü nəşāṭ
Dönüb zəmānə olub dövr-i rūzgār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 3). [şəfā,]*

Nədəndi yā Rəb olub çərḫ-i kəc-mədār ḫarāb
Düşüb **şəfādan** olub bāğ u lālə-zār ḫarā *(Gazel 29, Mısra 2). [şəfādan, -dan]*

Nə güldə **şəfā** nə mey-i gül-gündə əs̱ər var
Bilməm nədi bā'is̱ hamı əşyādə kədər var *(Gazel 42, Mısra 1). [şəfā,]*

Görmədim ẕərrə qədər məşrəb-i zāhiddə **şəfā**
Ẕövq ü behcət genə mey-ḫānədəki pīrdədür *(Gazel 75, Mısra 13). [şəfā,]*

Nə güldə **şəfā** var nə bülbüldə tərənnüm
Seyr-i gül ü gülzār u gülüstān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 17). [şəfā,]*

Düşüb 'eşqün həvāsınə sə'y eyləyüb **şəfāsınə**
Bu ḥəqīqət mināsınə qurbānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 15). [şəfāsinə, -s, -i, -n, -ə]*

Ḫumārə dəgməyür sāqī **şəfāsı** verdigün cāmun
Əlim dut ol ayağ ilə ki başındə ḫumār olmaz *(Gazel 99, Mısra 3). [şəfāsı, -sı]*

Gedər bu ẕövq-i **şəfā** gülşən-i cəmālundan
Olursan āḫırı pəjmürdə mübtəlā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 13). [şəfā,]*

Demün kim fəṣl-i gül vardur **şəfāsı bāğ u bustānun**
Nə ẕövqi bir gül-üzlü yārsız seyr-i gülüstānun *(Gazel 149, Mısra 1). [şəfāsı, -sı]*

Şəfādan əl götürüb etməyin Minā-'əzmin
Məgər qəbūl dögüldür o kūdə qurbānun *(Gazel 155, Mısra 3). [şəfādan, -dan]*

Bu nə inṣāfdur kim mən çəkəm əndūh-ı hicrānun
Görə əğyārlər vəṣlünlə yüz ẕövq ü **şəfā** səndən *(Gazel 168, Mısra 4). [şəfā,]*

Meysiz bəhār u seyr ü **şəfādan** nə fā`idə
Bī-yār cām-ı rūḥ-fəzādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 1). [şəfādan, -dan]*

Bilməm nədəndi yoḫdı **şəfā** bu bəhārdə
Nə seyr-i gülşən ü gül ü nə lāləzārdə *(Kaside 19, Mısra 1). [şəfā,]*

Var idi mey-i nābdə çoḫ ẕövq ü **şəfālar**
Pəs ondə olan nəş`ə-i behcət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 3). [şəfālar, -lar]*

Olan müṣāḥibətində həmīşə ẕövq-i **şəfā**
Salan təkəllümi tār təki köñlüm içrə żiyā *(Mesnevi 14, Mısra 9). [şəfā,]*

Bir gün ḥəyāt istəmürəm Zū`iyā dəḫi
Çün yoḫ bədəndə ẕərrəcə ẕövq ü **şəfā** dəḫi *(Muhammes 1, Mısra 26). [şəfā,]*

Bir əhl-i 'elm yoḫ sūzə-rūḥə **şəfā** verə
Nə əhl-i şe'r söhbəti dəhən dəgə verə *(Muhammes 3, Mısra 45). [şəfā,]*

Bilməm nədəndi yoḫdı **şəfā** bu bəhārdə
Nə seyr-i gülşən ü gül ü nə lāləzārdə *(Kaside 19, Mısra 1). [şəfā,]*

şəfā: *Şifa, deva, derman.*

İ'cāz-ı 'Īsəvī ləb-i lə'lündədür nolur
Versön **şəfā** vü şəhd ki bīmārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 8). [şəfā,]*

şəfā'ət: *Peygamberlerin ve Allah'ın izin vereceği kimselerin, kulların suçlarının bağışlanması için Cenâbıhak katında aracılık etmeleri.*

Żū`ī-i bī-çārə kim cāndan ġulāmındur sənün
Sər-büländ eylə **şəfā'ətlə** onı rūz-ı cəzā *(Gazel 1, Mısra 8). [şəfā'ətlə, -lə]*

Qıl **şəfā'ət** Żū`ī-i miskīnə şāhım ḥəşrdə
Bir ġulām-ı rū-siyəhdür ṣidq-dildən çün saña *(Gazel 2, Mısra 9). [şəfā'ət,]*

Żū`iyā innə ġafūr āyəsinə bağlə ümīd
Etməsün qoy saña məhşərdə **şəfā'ət** zāhid *(Gazel 39, Mısra 30). [şəfā'ət,]*

şəfī': *Şefâat eden, bir kimsenin affa uğraması için aracılık eden.*

Gər dutmayaydı ṣidq ilə Mūsā səni **şəfī'**
Olmazdı hīç əsāsı onun əjdəhā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 17). [şəfī',]*

şəfī'-i ənbiyā: *Peygamberlere şefaat eden.*

Ey risālət mülkünə rūz-ı əzəlden pādşā
Rīzə-ḫ∨ār-ı ḫ∨ān 'elmündür **şəfī'-i ənbiyā** *(Gazel 2, Mısra 2). [şəfī'-i ənbiyā,]*

şəfīq: *Şefkatli, merhamet ve sevgisi bol (kimse), müşfik.*

Üftādələr əlin dutuban bir **şəfīq** olan
Ḥāṣiyyəti ḥəlīm kəlāmı rəfīq olan *(Muhammes 2, Mısra 25). [şəfīq,]*

şəfqət: *Koruma, acıma ve esirgeme duygusu ile karışık olan sevgi.*

Bu ʻərẓimə **şəfqət** ilə gūş et
Dərdim eləyüm bəyān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 11). [şəfqət,]*

Bu ʻərẓimə **şəfqət** ilə gūş et
Dərdim eləyüm bəyān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 21). [şəfqət,]*

Dedim ki nə var cəhān mənimdür
Çün **şəfqət** ü lüṭf-i ḫān mənimdür *(Mesnevi 7, Mısra 44). [şəfqət,]*

Bu **şəfqət** ilə mən-i zārı sər-firāz edəsən
Təmām dost dəḫi həm saña edə [bir] əḥsən *(Mesnevi 14, Mısra 19). [şəfqət,]*

şəh: *Padişah, hükümdar; Sevgili.*

Olub bir ʻəks-i övżāʻ-ı zəmānə
Gədā şəhliq qılur **şəhlər** gədālıq *(Gazel 112, Mısra 12). [şəhliq, -liq]*

Olub bir ʻəks-i övżāʻ-ı zəmānə
Gədā şəhliq qılur **şəhlər** gədālıq *(Gazel 112, Mısra 12). [şəhlər, -lər]*

Sor ḥālımı tərəḥḥüm ilə kim əsīriñəm
Nə ʻeybi gər təkəllüm edə **şəh** gədā ilə *(Gazel 213, Mısra 16). [şəh,]*

Ondan sora gəldi Firidūn şāh
Şəh demə çərḫ üzrə yəqīn çıḫdı māh *(Mesnevi 5, Mısra 16). [şəh,]*

Qoymə çıqə çərḫə dūd-ı āhım
Ḫānım **şəhim** ümīdgāhım *(Mesnevi 7, Mısra 74). [şəhim, -im]*

şəhādət: *Görülen ve bilinen bir durum veya iş hakkında şâhitlik etme, tanıklık yapma.*

Kibr ü ġiybət ġəżəb ü zərq ü riyā vü sālūs
Eləmək görmədügi əmrə **şəhādət** zāhid *(Gazel 39, Mısra 12). [şəhādət,]*

İçmisən min ʻāşiqün qanın **şəhādət** eyləyür
Ləbləründən qan kimi hər dəm çıḫan təbḫālələr *(Gazel 48, Mısra 3). [şəhādət,]*

şəh-bāz: *İri ve beyaz bir doğan cinsi.*

Dögüldür ḫāṣiyət **şəh-bāzə** vəḥşət rūz-ı əvvəldən
Olub insān ilə ülfətdə dā`im tev`əmān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 13). [şəh-bāzə, -ə]*

şəhd: *Bal.*

Ləbün ẕikri baña **şəhd** ü şəkərdən dəḫi şīrīndür
Ruḫ u zülfün ḫəyālı həm fərāġ-ı bāğ u nəsrīndür *(Gazel 56, Mısra 1). [şəhd,]*

İʻcāz-ı ʻĪsəvī ləb-i ləʻlündədür nolur
Versön şəfā vü **şəhd** ki bīmārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 8). [şəhd,]*

Bu gūnə zəhr-i firāqı ki içmisən Żū`ī
Ḥəmīm-i dūzəḫ olur **şəhd** tək məzāqundə *(Gazel 196, Mısra 10). [şəhd,]*

Olsun nəṣībi dostuvun şīr ü şəhd ü nūş
Batsun gözinə düşmənivün tīr ü nīş ü ḫār *(Kaside 9, Mısra 35). [şəhd,]*

Ey çərḫ bilmədim bu işün var imiş sənün
Sifründə **şəhd** lā`iqinə ḫār imiş sənün *(Muhammes 2, Mısra 14). [şəhd,]*

şəhd-i kəlām: *Bal (gibi) söz.*

Əfsūs ki yoḫ bir nəfər ʻārif ki dəm-ā-dəm
Cān-ṭūṭīsinə **şəhd-i kəlāmındə** şəkər var *(Gazel 42, Mısra 6). [şəhd-i kəlāmındə, -ı, -n, -də]*

şəhd-i luʻāb: *Bal.*

Zəhr-i firāqdan dəhən-i təlḫ ʻāşiqə
Şəhd-i luʻāb ləʻl-i şəkərbārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 6). [şəhd-i luʻāb,]*

şəhd-i ləb-i cānān: *Sevgilinin dudağının balı.*

Mərīż-i ʻeşqə kāfīdür könül **şəhd-i ləb-i cānān**
Ṭəbīb-i nā-şinās u şərbət-i ʻinnābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 5). [şəhd-i ləb-i cānān,]*

şəhd-i ləb-i yār: *Sevgilinin dudağının balı.*

Dəfʻ-i ġəm-i hicr içün içər Żū`ī bu zəhri
Şəhd-i ləb-i yār olsa mey-i Dərġəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 10). [şəhd-i ləb-i yār,]*

şəhd-i ləb: *Dudağının balı.*

Bəzm içrə ẕövq olur mı o məh-ṭəlʻət olmamış
Şəhd-i ləbindən ʻāşiq içün şərbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 2). [şəhd-i ləbindən, -i, -n, -dən]*

şəhd-i təkəllüm: *Konuşma balı.*

Şīrīn qılə məẕāqımı **şəhd-i təkəllümi**
Dövr-i ruḫundə zülfi təki kām-rān olam *(Gazel 128, Mısra 3). [şəhd-i təkəllümi, -i]*

şəhd-i vüṣāl: *Kavuşma balı.*

Zəhr-i firāq ilə dəhən təlḫ ʻāşiqə
Şəhd-i vüṣāl ləʻl-i şəkərbārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 10). [şəhd-i vüṣāl,]*

şəh-i iqlīm: *Ülke(lerin) hükümdarı.*

Ey **şāh-ı iqlīm** fünūn-ı ədəb
Cəmʻ idi ẕātundə ḥəsəb həm nəsəb *(Mesnevi 5, Mısra 73). [şəh-i iqlīm,]*

şəh-i iqlīm-i fünūn-i ədəb: *Edeb ilmi ülkesinin padişahı.*

Ey **şəh-i iqlīm fünūn-ı ədəb**
Ẕātıña mużmər ḥəsəb u həm nəsəb *(Mesnevi 10, Mısra 47). [şəh-i iqlīm-i fünūn-i ədəb,]*

şəh-i məsnəd-i ʻürfān: *Bilme makamının hükümdarı.*

O şəh-i **məsnəd-i ʻürfānı** ki beytu`llāh
ʻƏzm-i ṭavf eyləyübən zā`ir-i riżvān oldı *(Kaside 17, Mısra 17). [şəh-i məsnəd-i ʻürfāni, -i]*

şəh-i əbrār: *Faziletli kimselerin padişahı.*

Kül başım üzrə bu dəm ey **şəh-i əbrār** ölürəm
Qaldı köñlimdə nihān cümlə-i əsrār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 1). [şəh-i əbrār,]*

şəhīd: *Kutsal bir amaç ve görev uğrunda ölen kimse.*

Budur cəhāndə təmənnāsı Żū`ī-i zārun
Olə **şəhīd** sənün tīğ-i ābdārun ilə *(Gazel 205, Mısra 10). [şəhīd,]*

Qoy ‘eşqinün həlākı olum ey göz ağlama
Yoẖ ḥācəti **şəhīd** olanun şüst [ü] şū ilə *(Gazel 214, Mısra 12). [şəhīd,]*

şəh-nāmə: *Şehname.*

Nədi ẕülmāt-ı ğəm içrə belə ḥeyrān qalmaq
Oẖı **Şəh-nāmədə** İskəndər ilə Dārādən *(Gazel 173, Mısra 8). [şəh-nāmədə, -də]*

şəhr: *İnsanların toplu olarak yaşadığı yerleşim yerlerinden, idârî ve mülkî bakımdan köy ve kasabadan sonra en büyük olanı; halkının büyük kısmı ticâret, sanâyi ve idâre işleriyle uğraşan, tarım alanı olmayan kalabalık yerleşim merkezi, kent.*

Yoẖdur təmām **şəhrdə** bir belə māh-rū
Bu vəchdəndi məskənim āẖırdə kənd olub *(Gazel 24, Mısra 5). [şəhrdə, -də]*

Məni ki **şəhrdən** ey māh saldı āvārə
Bu gündə eylədi kəc-rov yəqīn təmām fələk *(Gazel 118, Mısra 3). [şəhrdən, -dən]*

Təlaṭṭuf eylə köñül **şəhrin** etgilən mə‘mūr
Ḫarābə qoymə kərəm qıl vilāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 9). [şəhrin, -i, -n]*

Żū`ī çü **şəhr** məhlərinün vəṣfin eylədün
Ḫ˘oşdur baña həmīşə desön bu kəlāmdan *(Gazel 177, Mısra 11). [şəhr,]*

Küfr-i zülfilədi īmānun ilən zāhid kim
Hansı zāhiddi qalan **şəhrdə** īmānı ilə *(Gazel 204, Mısra 10). [şəhrdə, -də]*

Mənəm Maḥmūd-ı zārī ol Ayāz-ı şānīnün Żū`ī
Ki çāruq ilə olmuş **şəhrdə** məşhūr dükkānı *(Gazel 220, Mısra 12). [şəhrdə, -də]*

Gözüm yaşı durur çevrəmdə yā kim **şəhrün** əṭfālı
Tamāşā etməgə gəlmiş mən-i məcnūn-ı ‘üryānı *(Gazel 252, Mısra 5). [şəhrün, -ün]*

Dərdā ki rūzgārdə bir yār qalmadı
Şəhr ü vəfā vü ‘əṣrdə diyār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 2). [şəhr,]*

Nə yaẖşı dəmlər idi sākin-i şərh olduqım günlər
Ḫəyālımdə sanurdum **şəhri** kim bir gülsitānım var *(Kaside 7, Mısra 8). [şəhri, -i]*

Var idi bir yabum kətdən gələndə **şəhrə** bu dəf‘ə
Yoruldı yolda qaldı şattım onda bir pālānım var *(Kaside 7, Mısra 21). [şəhrə, -ə]*

Bād-ı Kūbə **şəhrinə** elə güẕər
Ḥəq onə lüṭf ilə edübdür naẓər *(Mesnevi 5, Mısra 51). [şəhrinə, -i, -n, -ə]*

Cümlə **şəhr** əhli du‘ā-gūdı o ẕāt-ı pākə
Yetüb āvāzə`-i ‘elm ü ‘əməli əflākə *(Mesnevi 6, Mısra 29). [şəhr,]*

Dil-i ġəmgīnimi sənsən qılan şād
Sənünlədür vücūdım **şəhri** ābād *(Mesnevi 12, Mısra 12). [şəhri, -i]*

Bīmār tənim nərgis-i məstānə ‘Əleykān
Bu **şəhrdə** var gərçi həzārān büt-i zībā *(Muhammes 4, Mısra 22). [şəhrdə, -də]*

şəhr-i şīrvān: *Şirvan şehri.*

Bir zəmān **şəhr-i Şīrvān** içrə
Var idim bāğ u būstān içrə *(Mesnevi 2, Mısra 9). [şəhr-i şīrvān,]*

Şəhr-i Şirvānə genə bir sərv-qədd dil-bər gəlüb
Vəh nə dil-bər bir yüzi gül ləbləri şəkkər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 1). [şəhr-i şirvānə, -ə]*

Əsās-ı mülk-i vücūdım zəlāzil-i ġəmdən
Ḫarāb olub dağılub **şəhr-i Şīrvānə** dönüb *(Gazel 25, Mısra 12). [şəhr-i şīrvānə, -ə]*

şəhriyār: *Hükümdar, pâdişah.*

Ol ḥālətün gədālıqı bir **şəhriyār** idi
Bu ḥāl ilə nə ẕövqi əgər ḥökm-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 11). [şəhriyār,]*

şəẖṣ: *Kimse, kişi. Şahıs.*

Ḫ˘oşā o **şəẖṣə** ki Nūşirəvān-ı ‘ādil tək
Həmīşə rəḥmət oẖuyə təmāmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 15). [şəẖṣə, -ə]*

Nə ẕövqi Żū`ī pərtöv-i şəms ü bəhārdan
Ol **şəẖs** içün ki yanmaqə neftin çırāġ yoẖ *(Gazel 37, Mısra 10). [şəẖs,]*

Çünki hər **şəẖsə** deyürsən ənə ẖeyrən minhə
Bu sənün şə`niñə sıqmaz bu nə hācət zāhid *(Gazel 39, Mısra 23). [şəẖsə, -ə]*

Zāhidliq işi şā‘irə ‘āləmdə nə lāzım
Hər **şəẖşün** olur dəhrdə bir kārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 4). [şəẖşün, -ün]*

Cəhāndə hīç cövhər-bādə kimi ẖ˘oş-güvār olmaz
Ki hər bir **şəẖsi** təşẖīṣ etməgə kâmil-‘əyār olmaz *(Gazel 99, Mısra 2). [şəẖsi, -i]*

Sənsən bu cəhān Ḫāliqi məẖlūq təmāmı
Hər **şəẖsdə** bir rəng ilə ṭīnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 32). [şəẖsdə, -də]*

Dünyānı behişt eyləmisən bir pārə **şəẖṣə**
Bir pārəsinə dūzəẖi qismət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 7). [şəẖṣə, -ə]*

Qəżā kātibləri hər **şəẖṣ** içün bir iş yazub lövḥə
Mənim lövḥimdəki cümlə ġəm-i dərd ü bəlā çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 3). [şəẖṣ,]*

Qalub bir ḥeyli müddət māt-ı ḥeyrān söylədi nā-gəh
Bu müşkil əmri ḥəll etməkdə bir **şəẖsə** gümānım var *(Kaside 7, Mısra 28). [şəẖsə, -ə]*

Ḫ˘oşā o **şəẖṣə** ki min dört yüz ildə dünyāyə
Gələ görər ki behişt-i bərīndi dünyānı *(Kaside 23, Mısra 95). [şəẖṣə, -ə]*

Buyurub **şəẖṣ** libās ilə hünərmənd olmaz
Rəngi ağ olmaq ilə duz gəlübən qənd olmaz *(Mesnevi 9, Mısra 29). [şəẖṣ,]*

‘Elm ü ‘ürfān nədür ‘āləmdə dəẖi vāżeḥ edək
Sora inṣāfı olan **şəẖṣlərə** şərḥ eliyək *(Mesnevi 9, Mısra 18). [şəẖṣlərə, -lər, -ə]*

Tapdı o **şəẖṣ** hər iki dünyādə bir nicāt
Hər kəs ki etdi yetmişə həştādəcən ḥəyāt *(Muhammes 1, Mısra 19). [şəẖṣ,]*

Vāy o **şəẖṣə** ki cibi pūldan olsun ẖālī
İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 39). [şəẖṣə, -ə]*

şəẖs-i səẖāvət: *Eli açık kişi.*

Bir Əmīrẖān Şīrvān igiddən səvāyı dəhrdə
Bir nəfər **şəẖs-i səẖāvət**-pīşə əlān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 18). [şəẖs-i səẖāvət,]*

şəh-süvār: *Çok usta binici.*

Bu ʻərṣə qalmıyə ẖālī ḥərīfdən yā Rəb
Gəlüb gedübsə də ol **şəh-süvār** bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 8). [şəh-süvār,]*

Dil-kişvərini etdi müsəẖẖər sipāh-ı ġəm
Yā Rəb tərəḥḥüm et yetür ol **şəh-süvārımı** *(Gazel 228, Mısra 10). [şəh-süvārımı, -ım, -ı]*

şəhzādə: *Pâdişāh oğlu veya pâdişāh âilesinden olan erkek çocuk.*

Olsə **şəh-zādə** kişi bilməsə gər ʻelm ü bəyān
Ḫəlq sölər ki filānkəsdi nə kevdən nā-dān *(Muhammes 5, Mısra 11). [şəhzādə,]*

şəhənşāh: *Şāhlar şâhı, pâdişāhlar pâdişâhı.*

ʻElm ilə oldı gör ki **şəhənşāh** İngilis
Kəmdür Əgərçi cümlə miləldən cəmāʻəti *(Kaside 2, Mısra 23). [şəhən-şāh,]*

şəhən-şəh: *Şāhlar şâhı, pâdişāhlar pâdişâhı.*

Əczā-yı ẖāk cümlə **şəhənşəh** vücūdıdur
Ol baş qarışmış imdi bu başmaq ġubārınə *(Gazel 207, Mısra 7). [şəhən-şəh,]*

şəkīb: *Sabır, tahammül.*

Çeşm ü zülf ü ẖəṭṭ ü ẖāl u rūy-ı alun ey həbīb
Aldı bəndən ʻəql ü hūş u ṣəbr ü ārām u **şəkīb** *(Gazel 18, Mısra 2). [şəkīb,]*

şəkkər: *Şeker kelimesinin eski metinlerde rastlanan şekli. Şeker kamışı, şeker pancarı vb. bitkilerin öz suyundan veya nişastasından çıkarılan, çoğunlukla beyaz billûrlar hâlinde, suda kolayca eriyen, ağızda tatlı bir lezzet bırakan, birleşiminde karbon oksijen ve hidrojen bulunan maddelere verilen ortak isim; Ferhad u Şirin hikayesindeki Şirin kahramanı.*

Şəhr-i Şirvānə genə bir sərv-qədd dil-bər gəlüb
Vəh nə dil-bər bir yüzi gül ləbləri **şəkkər** gəlüb *(Gazel 21, Mısra 2). [şəkkər,]*

Hər ləḥẓə ki görsəm dilərəm ləʻlüvi öpmək
Ṭūṭī nə təḥəmmül eləsün **şəkkəri** görcək *(Gazel 117, Mısra 6). [şəkkəri, -i]*

Be-sān-ı zəhr məzāqımdə təlẖdür ş**əkkər**
Ze-bəs ki ol məh-i şīrīn-kəlāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 3). [şəkkər,]*

Şəkkər-ləbim məzāqını təlẖ etdi Żūʻīnün
Bu bəzmdə ki lüṭf ilə güftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 13). [şəkkər,]*

Żūʻiyā ṭūl ilə **şəkkər** olə ṭūl-i kəlām
Müstəmiʻ ẖāṭiri ondan edər āẖır nifrət *(Kaside 5, Mısra 45). [şəkkər,]*

Çü var bu bəndədə doğrı ṣədāqət
Verür tənbākū **şəkkər** kimi ləẕẕət *(Mesnevi 3, Mısra 14). [şəkkər,]*

ʻƏzm-i Şirvān eyləyüb bir dil-bər-i şīrīn-süẖən
Dāğ-ı qəlb-i ẖəstə-i Fərhād içün **şəkkər** gəlüb *(Gazel 21, Mısra 4). [şəkkər,]*

Ḫosrovā **şəkkər-dəhən**lər köñlüni Fərhād tək
Dağlayubdur rəşk ilə ol ləʻl-i şīrīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 7). [şəkkər,]*

şəkkər şikən: *Tatlı söz söyleyen (kimse), hoşsohbet.*

Hər büt dəẖi Şīrīn təki **şəkkər-şikən** olmaz
Hər āşiq-i Ḫosrovvəşi həm kūh-kən olmaz *(Gazel 94, Mısra 3). [şəkkər şikən,]*

şəkvə: *Şikayet.*

Köñül nə vəṣlinə şükr eylə nə **şəkvə** firāqından
Təmām övżāʻı yek-sər ẖᵛābdur məkkārə dünyānun *(Gazel 149, Mısra 9). [şəkvə,]*

Şəkvə-āğāz qılub dərd ü ġəm-i ʻāləmdən
Āh u əfğān ilə hər dəm keçürürdüm əyyām *(Kaside 13, Mısra 5). [şəkvə,]*

şəkər: *Şeker kamışı, şeker pancarı vb. bitkilerin öz suyundan veya nişastasından çıkarılan, çoğunlukla beyaz billûrlar hâlinde, suda kolayca eriyen, ağızda tatlı bir lezzet bırakan, birleşiminde karbon oksijen ve hidrojen bulunan maddelere verilen ortak isim.*

Əfsūs ki yoẖ bir nəfər ʻārif ki dəm-ā-dəm
Cān-ṭūṭīsinə şəhd-i kəlāmında **şəkər** var *(Gazel 42, Mısra 6). [şəkər,]*

Ləbün ẕikri baña şəhd ü **şəkərdən** dəẖi şīrīndür
Ruẖ u zülfün ẖəyālı həm fərāġ-ı bāğ u nəsrīndür *(Gazel 56, Mısra 1). [şəkərdən, -dən]*

Olə Ḫosrov edə Şīrīn ü **şəkərlə** ʻişrət
Ṭəʻnə bir ṣūrətə bənd olmaqə Fərhādə qılə *(Gazel 215, Mısra 9). [şəkərlə, -lə]*

şəkərbār: *Etrâfa şeker saçan, tatlı.*

Əz-bəs ki ləbün ẕikri dilim əzbəri oldı
Cümlə şüʻərā içrə **şəkərbār** mən oldım *(Gazel 132, Mısra 18). [şəkər-bār,]*

Ləb-i şīrīn **şəkərbārıvə** verdim köñlüm
Sanki oldım o gecə ẖosrov-ı dövrān yuẖudə *(Gazel 210, Mısra 5). [şəkər-bārivə, -iv, -ə]*

şəmʻ: *Mum.*

Bī-nūr-ı rūy-ı yār münəvvər olur mı bəzm
Yüz **şamʻ** pərtəvindən ü min māh-tābdan *(Gazel 178, Mısra 4). [şamʻ,]*

Żūʻī yanuram **şam**ʻ ṣifət ol məhi görcək
Hər gecə gəzən nāz ilə əğyār yanındə *(Gazel 186, Mısra 13). [şamʻ,]*

Ḫᵛoşāo māhlə həm-bistər olduqum gecələr
Cəmālı **şamʻınə** ẖākistər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 2). [şəmʻinə, -i, -n, -ə]*

Yanub təʻəşşuq ilə nārluqa (?) vəṣl içrə
Cəmālı **şamʻınə** pərvānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 6). [şəmʻinə, -i, -n, -ə]*

Dögi pərvānə kimi vəṣl müyəssər Żūʻī

Yansə də **şam‘** kimi cān-figārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 10). [şəm‘,]*

Żū`ī əgərçi mən‘ edürəm ḫəlqi yārdan
Mümkün mi **şam**‘-dövrinə pərvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 14). [şəm‘,]*

Hər gecə yanur **şam‘** kimi hicrdə Żū`ī
Tā ki salə bir gün başına sāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 9). [şəm‘,]*

Pərvānə olə köñlüm əgər sən təki bir **şam‘**
Görməz gözəlim gər gəzə yüz əncümən içrə *(Gazel 187, Mısra 7). [şəm‘,]*

Żū`ī yanuram **şam‘** kimi hicrdə çünkim
Salmış yüzinün şövqi bir ātəş bədən içrə *(Gazel 187, Mısra 13). [şəm‘,]*

Olub ol **şam‘** ġeyrə mən onun rūy-ı firāqında
Dəm-ā-dəm yandım āhım ātəşindən nārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 3). [şəm‘,]*

Ḫ^vurşīd tək cəmālıvə mən **şam‘** sölədim
Vācibdi yandırub məni kəssün zəbānımı *(Gazel 234, Mısra 5). [şəm‘,]*

Bu necə **şam‘dı** kim bəzmi pür-nūr elədi
Bu ḫarābə köñül eyvānını mə‘mūr elədi *(Gazel 241, Mısra 1). [şəm‘di, -di]*

Söndürüb bād-ı fələk **şam‘ımı** qılmış tīrə
Ẓülmət-i leylim ‘əlācınə çırāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 7). [şəm‘imi, -im, -i]*

‘Īsānı biyābānlarə saldun tək ü tənhā
Şam‘undə belə təḫt-i ḥökūmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 22). [şəm‘ündə, -ü, -n, -də]*

<u>şəmāḫı-ı rəşk-i gülüstān:</u> *Gül bahçesinin kıskandığı Şamahı.*

Müddət ilə ḫıṭṭə-i Şīrvāndə
Şəmāḫı-ı rəşk-i gülüstāndə *(Mesnevi 4, Mısra 6). [şəmāḫī-i rəşk-i gülistāndə, -də]*

<u>şəm‘-i büsāt:</u> *Meclis mumu, bayram ışığı.*

Söndürübən **şam‘-ı büsātım** mənim
Dağıdəcəq bəzm-i nəşāṭım mənim *(Mesnevi 4, Mısra 25). [şəm‘-i büsātım, -ım]*

<u>şəm‘-i mey-ḫānə:</u> *Meyhane mumu.*

Şö‘lə-i mey nə şərər cānıvə salmış kim olub
Şam‘-ı mey-ḫānəni ṭəvf etməgə pərvānə səni *(Gazel 226, Mısra 6). [şəm‘-i mey-ḫānəni, -n, -i]*

<u>şəm‘-i ruḫsār:</u> *Nurlu yüz, mum gibi çehre.*

Yanmaqə pərvānə tək bir **şam‘-ı ruḫsār** ‘eşqinə
Yā ġəm-i bir lālə-ruḫlə dāğdār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 3). [şəm‘-i ruḫsār,]*

Şam‘-ı ruḫsārıñə meyl eylədi dīvānə köñül
Saldı gör kim özini ātəş-i sūzānə köñül *(Gazel 124, Mısra 1). [şəm‘-i ruḫsārıña, -ı, -ñ, -am]*

<u>şəm‘-i ruḫsārinə pərvānə:</u> *Yüz mumunun pervanesi.*

O məhə çadrə salun gecələr yanmaq içün
Şam‘-ı ruḫsārınə pərvānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 10). [şəm‘-i ruḫsārinə pərvānə,]*

<u>şəm‘-i şəbistān:</u> *Yatak odasının, halvet yerinin mumu.*

Pərvānə kimi yanmaqımə eyləməyün ‘eyb
Kim şəbrimi ol **şam‘-ı şəbistān** alur əldən *(Gazel 182, Mısra 8). [şəm‘-i şəbistān,]*

<u>şəm‘-i şəb-əfrūz:</u> *Geceyi aydınlatan, geceyi ışıklandıran mum.*

Ol **şam‘-ı şəb-əfrūzə** vüṣāl istəsön ey cān
Tā olmayasən ‘eşqdə pərvānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 9). [şəm‘-i şəb-əfrūzə, -ə]*

<u>şəmme:</u> *Çok az miktar, zerre miktârı.*

Ḥuṣūl olsə əgər feyz-i vüṣūlun
Yetüşsə **şəmme** gər ẕövq-i məqālun *(Mesnevi 3, Mısra 22). [şəmme,]*

<u>şəms-i vəḥdət:</u> *Vahdet güneşi.*

Qəd iżā‘ət **şəms-i vəḥdət** min ġəmāmü`l-iḥtifā
Kənz-i məḫfī nūr-ı ‘ürfān ilə tapdı incilā *(Gazel 3, Mısra 1). [şəms-i vəḥdət,]*

<u>şəmşīr:</u> *Kılıç.*

Ġeyẓ ilə baña qaş əgüb etmə belə baḫmə
Bu küştə-i hicrānıvə **şəmşīr** nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 8). [şəmşīr,]*

<u>şəmşīr-i kəc-əbrū:</u> *Eğri kaşın kılıcı.*

Gər işārət edə **şəmşīr-i kəc-əbrūvun**
Tökülür Żū`ī ..... tək yüz ‘āşiq-i zārdan qanı *(Gazel 250, Mısra 25). [şəmşīr-i kəc-əbrūvun, -v, -un]*

<u>şər:</u> *Kötülük, fenâlık.*

Baḫıram dəhrdə hər yerdə ki var müfsid ü **şər**
Ne‘mət ü dövlət-i dünyānı Ḫudā anə verüb *(Gazel 20, Mısra 5). [şər,]*

Ḥużūrunlə həmīşə **şər** olə ḥal
Bəlā vü dərddən āzād olə dil *(Mesnevi 12, Mısra 23). [şər,]*

<u>şər‘:</u> *Şerîat, İslâm şerîatı.*

Nə **şər‘ ü** şərī‘ətdə qalub rövnəq-i İslām
Nə rəsm-i ‘ədālət var [o] dīvān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 13). [şər‘,]*

Versün cəvāb **şər‘də** birdür riyā vü şirk
Sor bu su`ālı zāhid-i ‘ālī-cənābdan *(Gazel 178, Mısra 7). [şər‘də, -də]*

<u>şərāb:</u> *Meyve sularının ve özellikle üzüm suyunun belli usûllerde mayalandırılmasından elde edilen alkollü içki.*

Hər dəm görim səni dönəsən qanə ey **şərāb**
Gətdün bu təlḫ-kāmı dəḫi cānə ey **şərāb** *(Gazel 15, Mısra 1). [şərāb,]*

Hər dəm görim səni dönəsən qanə ey **şərāb**
Gətdün bu təlḫ-kāmı dəḫi cānə ey **şərāb** *(Gazel 15, Mısra 2). [şərāb,]*

Şə`nündə nāzil oldı sənün ḥörmət āyəsi
Səndəndi hər bəlā gələ insānə ey **şərāb** *(Gazel 15, Mısra 4). [şərāb,]*

Ümmü`l-ḫəbā`is oldı adun çünki salmış
Bābildə ol mələkləri zindānə ey **şərāb** *(Gazel 15, Mısra 6). [şərāb,]*

Zünnār ilə salībi qəbūl etdi zühdi tərk

Sən eylədün bu işləri Ṣən‘ānə ey **şərāb** *(Gazel 15, Mısra 8). [şərāb,]*

İs̱mün ziyādə mənfə‘ətün yoḫdı olsə də
Məḫlūq tābe‘ āyə-i Qur`ānə ey **şərāb** *(Gazel 15, Mısra 10). [şərāb,]*

Hər qüvvə təndə nāqiṣ olur içələr səni
Bilməm nədəndi vəsf bu nöqṣānə ey **şərāb** *(Gazel 15, Mısra 12). [şərāb,]*

Hər bir məqāmə dəgə ayağun ḫarāb edir
Vāy ol kəsə ala ələ peymānə ey **şərāb** *(Gazel 15, Mısra 14). [şərāb,]*

Yüz min vücūdın eləmiş ḫānəsin ḫarāb
Āḫırdə qılmısan onı dīvānə ey **şərāb** *(Gazel 15, Mısra 16). [şərāb,]*

İçdükcə ‘əql-i zāīl olur Żū`ī anlamaz
Mundan nə ẕövq var sölə bu cānə ey **şərāb** *(Gazel 15, Mısra 18). [şərāb,]*

Şərābı ṣanmə ki vā‘iẓ belə məẕəmmət edər
Şərābə çatmaz əli ləfẓinə qənā‘ət edər *(Gazel 60, Mısra 1). [şərābı, -ı]*

Şərābı ṣanmə ki vā‘iẓ belə məẕəmmət edər
Şərābə çatmaz əli ləfẓinə qənā‘ət edər *(Gazel 60, Mısra 2). [şərābə, -ə]*

Zāhid **şərābı** çoḫ də ḥarām etmə küfrdür
Çün bu sözünlə meykədə beytü`l-ḥarām olur *(Gazel 77, Mısra 7). [şərābı, -ı]*

Ḥūrī tək məhbūbı Kövs̱ər tək **şərābı** bāğda
Həẕihi cənnāt təcrī təḥtihā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 5). [şərābi, -i]*

O bādələr ki içürsiz bu Żū`īdən ayru
Edə behişt **şərābı** kimi İlāhi ḥarām *(Gazel 129, Mısra 26). [şərābı, -ı]*

Ġəm dəf‘i ḥāṣil olmadı cām u **şərābdan**
Rövşən olur mı ḫānə gecə āftābdan *(Gazel 178, Mısra 1). [şərābdan, -dan]*

Köñül tā var ləb-i cānān **şərāb-ı** nābı neylərsən
Durarkən çeşme-i ḥeyvān sərāb u ābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 2). [sərāb,]*

Ol ātəşīn-**şərābı** gətür sāqī Żū`iyə
Bəlkə günāh dəftəri bu sulə yuilə *(Gazel 214, Mısra 17). [şərābı, -ı]*

Ḫarābə mülki ḫarūf u fürūş əbā vü qəbā
Şərābə ṣərf elədük hər təvānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 6). [şərābə, -ə]*

İçüb **şərāb** olub məst künc-i meykədədə
Ḫudā bilür ki o günlər nə ‘āləmim var idi *(Gazel 237, Mısra 3). [şərāb,]*

Cəmāl-āynəsilə Sikəndər ilə köñül
Şərāb u cāmlə yüz ḥəşmət-i Cəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 8). [şərāb,]*

Bəlā-yı hicr cəfā-yı rəqīb olmaydı
Şərāb u şāhid ü sāqī həmīşə bāhəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 8). [şərāb,]*

Ey sāqī əl-əlmān bana ḫüm-ḫüm şərāb ver
Tə`s̱īr eyləməz bizə peymānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 1). [şərāb,]*

Ātəş-i ḫarman-ı ġəmdür özi ki āb isə də
Ḫeyrdür cān u tənə gər adı **şərāb** isə də *(Mesnevi 1, Mısra 6). [şərāb,]*

Hər nə ki bəglərdən alurduq ḥesāb
Əlimizdən alırdı cām u **şərāb** *(Mesnevi 4, Mısra 22). [şərāb,]*

Dur saña qurbān gəti sāqī **şərāb**
‘Ömr keçir qoymə şitāb et şitāb *(Mesnevi 5, Mısra 27). [şərāb,]*

Sāqiyā dövrə gətür cām-ı mey-i gül-nārı
Gəti bir ḥālmə **şərāb** ilə dil-i bīmārı *(Mesnevi 15, Mısra 2). [şərāb,]*

Yoḫ fikr edən ki nişə bu dövrānə gəlmişəm
Tər olmamışdı ḫüşk-ləbim bir **şərāb** ilə *(Muhammes 3, Mısra 40). [şərāb,]*

Ləb təşnə vəqtlər keçürürdük **şərāb** ilə
Bī-cinslərlə həm-dəm ü ṭūṭī ġurāb ilə *(Muhammes 3, Mısra 41). [şərāb,]*

__**şərāb-ı gül-nār:**__ *Nar çiçeği (gibi) şarap.*

Ver sāqī baña **şərāb-ı gül-nār**
Kim dövr-i fələk edüb məni ḫār *(Mesnevi 8, Mısra 1). [şərāb-ı gül-nār,]*

__**şərāb-ı nāb:**__ *Katıksız, hâlis şarap.*

Şərāb-ı nāb ey sāqī cəhān içrə o cövhərdür
Ki ondan ẓāhir eylər hər kəsün ẕātı nə gövhərdür *(Gazel 88, Mısra 1). [şərāb-i nāb,]*

Müdām gülşən ü gülzār-ı ‘eyş ü ‘işrətimə
Şərāb-ı nāb ilə hər şəbdə şəbnəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 12). [şərāb-ı nāb,]*

Ləbün ẕövqi pərī-rūyım **şərāb-ı nābdan** gəlməz
Bu rövşən əmrdür kim nəş`ə-i mey ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 1). [şərāb-ı nābdan, -dan]*

Köñül gər istər isön istirāḥət-i dünyā
Şərāb-ı nābdədür cümlə rāḥət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 2). [şərāb-i nābdədür, -də, -dür]*

Sāqī gətür ol **şərāb-ı nābı**
Kim yetdi niṣābə ġəm ḥesābı *(Mesnevi 7, Mısra 1). [şərāb-ı nābi, -i]*

Köñül tā var ləb-i cānān **şərāb-ı nābı** neylərsən
Durarkən çeşme-i ḥeyvān sərāb u ābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 1). [şərāb-i nābı, -ı]*

__**şərāb-ı sər-ḫ˘oş:**__ *Sarhoş eden şarap.*

Tök ayağə **şərāb-ı sər-ḫ˘oşı**
Tapə anunlə məğz-i sər cūşı *(Mesnevi 11, Mısra 7). [şərāb-i sər-ḫoşi, -i]*

__**şərāb-ı ‘ürfān:**__ *İrfan şarabı.*

Sāqiyā ver **şərāb-ı ‘ürfāndan**
Gəlmişəm təngə əhl-i əzmāndan *(Mesnevi 11, Mısra 1). [şərāb-i ‘ürfāndan, -dan]*

__**şərāb-ı vəṣldən:**__ *Kavuşma şarabı.*
Kimün yā Rəb dönübdür mən kimi ‘āləmdə iqbālı
Olubdur ārzū cāmı **şərāb-ı vəṣldən** ḫālī *(Tahmis 1, Mısra 12). [şərāb-ı vəṣldən, -dən]*

__**şərāfət:**__ *Şerefli olma, şereflilik.*

‘Elm ‘āləmə dolubdı bu ‘əṣr özgə ‘əṣrdür
Siz də tapun bu ‘elmdən āḫır **şərāfəti** *(Kaside 2, Mısra 32). [şərāfəti, -i]*

şərāqət: *Minnet ve şükran duyguları ile bağlanma.*

Belə ḥəyātə var ölümün çoḫ **şərāqəti**
Pəs nişə mən bu ‘āləm ü imkānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 33). [şərāqəti, -i]*

şərār: *Kıvılcım.*

Bu ḥālı fikr edəndə başımdan tütün çıḫar
Pūsīdə-pūstə salur āhım odı **şərār** *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 12). [şərār,]*

Ruḫsārıvə ol gün ki gözim qıldı nəẓārə
Lə‘lün həvəsi saldı dil ü cānə **şərārə** *(Muhammes 4, Mısra 28). [şərārā, -ā]*

şərār-i āhımdur: *Feryadın kıvılcımı.*
Sitārə ṣanmə fələkdə **şərār-ı āhımdur**
Bu əmrə ātəş-i dil bir qəvī güvāhımdur *(Gazel 53, Mısra 1). [şərār-i āhımdur, -ım, -dur]*

şərārət: *Şerirlik, ahlâk bozukluğu, kötülük, fenâlık.*

Sölə ki hansı kəs ‘āləmdə tapdı rāḥətlüq
Belə **şərārət** ilə yā bu qətl ü sirqətdən *(Kaside 15, Mısra 22). [şərārət,]*

Qoyubdı başıña lüṭf ilə tāc kərrəmnā
Vücūdun eyləmə ḥeyvān belə **şərārətdən** *(Kaside 15, Mısra 14). [şərārətdən, -dən]*

şərbət: *Meyve özü, su ve şekerle yapılan tatlı içecek.*

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūş-dārū **şərbətin**
Kim ki ey əbrū-kəmānım zəḫm-i peykānun görüb *(Gazel 19, Mısra 7). [şərbətin, -i, -n]*

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūş-dārū **şərbətin**
Kim ki ey əbrū-kəmānım zəḫm-i peykānun görüb *(Gazel 31, Mısra 7). [şərbətin, -i, -n]*

Bəzm içrə ẕövq olur mı o məh-ṭəl‘ət olmamış
Şəhd-i ləbindən ‘āşiq içün **şərbət** olmamış *(Gazel 105, Mısra 2). [şərbət,]*

şərbət-i līmū: *Limon şerbeti.*

Bizə qismət eləyüb şām u səḥər ḫūn-ı cigər
Cāhilün **şərbət-i līmū** mey-i gül-nārı olub *(Gazel 32, Mısra 10). [şərbət-i līmū,]*

şərbət-i lə‘l-i ləb: *Kırmızı dudağın şerbeti.*

Çeşm-i məstün görübən ḫəstə vü bīmār oldım
Şərbət-i lə‘l-i ləbündür bu ġəmün dərmānı *(Gazel 250, Mısra 4). [şərbət-i lə‘l-i ləbündür, -ün, -dür]*

şərbət-i ‘innāb: *Çiğde, ünnap şerbeti.*

Mərīż-i ‘eşqə kāfīdür köñül şəhd-i ləb-i cānān
Ṭəbīb-i nā-şinās u **şərbət-i ‘innābı** neylərsən *(Gazel 183, Mısra 6). [şərbət-i ‘ünnābı, -ı]*

şərḥ: *Açık açık anlatma, îzah.*

Və`n-nəcm qəṭrə-i ‘ərəq-i ‘āriżivə **şərḥ**
Və`l-leyl çīn-i zülf-i siyāhun ḥekāyəti *(Gazel 229, Mısra 3). [şərḥ,]*

Bilmürəm hansı zəbānlə saña **şərḥ** eyləyüm
O sitəmlər ki baña etdi yüzün hicrānı *(Gazel 250, Mısra 11). [şərḥ,]*

Olmə āzərdə gözim nūrı ġəmim **şərḥində**
‘Əqlimi əldən alub dərd ü ġəmün ṭuğyānı *(Gazel 250, Mısra 21). [şərḥində, -i, -n, -də]*

Yoḫ əhl-i ḥāl **şərḥ** eləyim tā bəlālarım
Çoḫdur şikāyətim mənim Pərvərdgār ilə *(Kaside 21, Mısra 3). [şərḥ,]*

Güẕārişim tā olə ḥəlqə ‘əyān
Eyləyüm əḥvālımı **şərḥ** ü bəyān *(Mesnevi 4, Mısra 4). [şərḥ,]*

‘Elm ü ‘ürfān nədür ‘āləmdə dəḫi vāżeḥ edək
Sora inṣāfı olan şəḫṣlərə **şərḥ eliyək** *(Mesnevi 9, Mısra 18). [şərḥ,]*

Tā ki düşə başımə şūr u nəvā
Şərḥ elim hər nə ki var mā-cərā *(Mesnevi 10, Mısra 14). [şərḥ,]*

Gər deyəm dərdimi dövlətlü olan bī-ḫəbərə
Bāb-ı ḥikmət açuban **şərḥ** eləyim min fiqrə *(Terci-bend 1, Mısra 32). [şərḥ,]*

şərḥ-i ġəm: *Kederin yorumu.*

Liyāġ-ı mey gətür sāqī məni ġəm pāy-māl etdi
Mənim **şərḥ-i ġəm** etməkçün zəbān-ı tərcümānım var *(Kaside 7, Mısra 4). [şərḥ-i ġəm,]*

şərḥə şərḥə: *Parça parça.*

Görəndə **şərḥə şərḥə** köñlümi eylə təkəllüm kim
Bu ‘ādətdür nəmək pāşīdə eylərlər kabāb içrə *(Gazel 188, Mısra 5). [şərḥə şərḥə,]*

şər‘-i ġərrā: *Gösterişli din okulları.*

Ḫüsūṣi hər dili hər məzhəbi gəzüb bilmək
Tətəbbu‘ ilə qəbūl eylə **şər‘-i ġərrānı** *(Kaside 23, Mısra 76). [şər‘-i ġərrāni, -n, -i]*

şər‘-i peyəm-bər: *Peygamber şeriatı.*

Əḥkām-ı Ḫudā **şər‘-i peyəm-bər** unuduldı
Bu ḥəlq-i zəmānun Tarısı sīm ü zər oldı *(Gazel 239, Mısra 5). [şər‘-i peyəmbər,]*

şərīf: *Şerefli, kutsal, mübârek.*

Çünki **şərīf** ismidi ‘Əlībaba
Ol səbəbdən tapubdı ‘izz ü ‘əlā *(Mesnevi 10, Mısra 41). [şərīf,]*

şərīk: *Ortak; Arkadaş.*

Mən də bülbül də gül ‘eşqində **şərīküz** līkən
Żū`iyə giryə fəğān bülbül-i şeydāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 13). [şərīküz, -üz]*

şərīk-i māl-i qārūn: *Karun`un malına, servetine ortak.*

Tā‘ətdə olan miṣāl-i Ẕünnūn
Dövlətdə **şərīk-i māl-i Qārūn** *(Mesnevi 8, Mısra 18). [şərīk-i māl-i qārūn,]*

şərīṭə: *Koşul.*

Şərīṭə rəsmdür əş‘ārdə Żū`ī ədā qılmaq
Ki bu qānūnı əvvəldə ḥakīm-i nüktə-dān qılmış *(Kaside 11, Mısra 29). [şərīṭə,]*

Çü vəṣfin etməgə ‘ācizdi Żū`īnün ṭəb‘i
Şərīṭə vācib olub ẓāhir etməgə `əlān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 36). [şərīṭə,]*

__şərī‘ət:__ *Şeriat. Açık, doğru ve düz yol.*

Şöhrət tapubdı bid‘ət Żū`ī zəmānədə
Pā-māl-i ḫəlq olubdı **şərī‘ət** görünməyür *(Gazel 71, Mısra 14). [şərī‘ət,]*

Nə şər‘ ü **şərī‘ətdə** qalub rövnəq-i İslām
Nə rəsm-i ‘ədālət var [o] dīvān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 13). [şərī‘ətdə, -də]*

Dünyā dolanub Żū`ī dönüb çərḫ-i cəfā-cū
Çoḫ söləmə ol köhnə **şərī‘ət** hara getdi *(Kaside 24, Mısra 22). [şərī‘ət,]*

Żū`īnün pəndin eşit çıqmə **şərī‘ətdən** hīç
Tā ki ‘uqbādə yerün rövżətü`l-əbrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 29). [şərī‘ətdən, -dən]*

Sən də bir ‘ālim ol **şərī‘ətdə**
Yoḫsə ortaq ol risālətdə *(Mesnevi 11, Mısra 63). [şərī‘ətdə, -də]*

__şərm-sār:__ *Utangaç, mahçup.*

Biləydi çəkdigimi dərd-i firqətində onun
Qılandə ‘ərż cəfāsını **şərm-sārım** olaydı *(Gazel 223, Mısra 4). [şərm-sārım, -ım]*

Həmīşə eyləgilən Żū`ī ẕikr-i āl-i ‘əbā
Cəzādə qoyməyəlar tā ki **şərm-sār** məni *(Müseddes 2, Mısra 34). [şərm-sār,]*

__şərq-i rus:__ *1903 yılında Tiflis`te Azerbaycan Türkçesi`nde Məḥəmmədağa Şāhtaxtlı tarafından çıkarılmaya başlayan gazete.*

Çoḫdan gəleydi kāş bu dövrānə **Şərq-i Rus**
Tā żə‘f-i milləti gətürə cānə **Şərq-i Rus** *(Kaside 10, Mısra 1). [şərq-i rus,]*

Çoḫdan gəleydi kāş bu dövrānə **Şərq-i Rus**
Tā żə‘f-i milləti gətürə cānə **Şərq-i Rus** *(Kaside 10, Mısra 2). [şərq-i rus,]*

Ādāb-ı mə‘rifət güli ilən bu ‘əṣrdə
Hər bəzmi döndərübdi gülüstānə **Şərq-i Rus** *(Kaside 10, Mısra 4). [şərq-i rus,]*

Żulmāt-ı ġəflət içrə idi ḫəlq nā-gəhān
Ḫiżrə rəh oldı çeşme-i ḥeyvānə **Şərq-i Rus** *(Kaside 10, Mısra 6). [şərq-i rus,]*

Āvārə idi ḫəlq biyābān-ı cəhldə
Göstərdi rāh mənbə‘-i ‘ürfānə **Şərq-i Rus** *(Kaside 10, Mısra 8). [şərq-i rus,]*

Ġəflət mərīżinə dəf‘-i dārū-yı və‘ż elə
Şəḥḥət verür həmīşə ṭəbībānə **Şərq-i Rus** *(Kaside 10, Mısra 10). [şərq-i rus,]*

Ey kāş olaydı əlli il əqdəm bu ‘əṣrdən
Tā döndürəydi ‘āləmi Loqmānə **Şərq-i Rus** *(Kaside 10, Mısra 12). [şərq-i rus,]*

Əl-ḥəq Məsīḥvār qılur zində mürdəni
Gūyā ki cān verür öli əbdānə **Şərq-i Rus** *(Kaside 10, Mısra 14). [şərq-i rus,]*

Me‘mār-ı fikri tāzəçə tə‘mīr eyləyüb
Qoymur qalə bu milləti vīrānə **Şərq-i Rus** *(Kaside 10, Mısra 16). [şərq-i rus,]*

Ṭūfān-ı cəhl cümlə cəhānı tutub vəlī
Keştī-i Nūḥdur belə ṭūfānə **Şərq-i Rus** *(Kaside 10, Mısra 18). [şərq-i rus,]*

Fir‘ovn–ı cəhldən qutarub millətini çün
Oḫşar bu işdə Mūsī-i ‘İmrānə **Şərq-i Rus** *(Kaside 10, Mısra 20). [şərq-i rus,]*

Qurbān o kimsəyə ki tə‘əṣṣüblə anlayə
Kim təqviyət verür bu müsəlmānə **Şərq-i Rus** *(Kaside 10, Mısra 22). [şərq-i rus,]*

__şərṭ:__ *Bir şeyin varlığının veya meydana gelebilmesinin kendisine bağlı olduğu şey, bir şeyin var olabilmesi için gerekli olan husus, koşul.*

Ḥüsn **şərṭini** yekūn etmisən ey māh təmām
Çıqmə nöqṣān gətürür ḥüsnüvə yārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 3). [şərṭini, -i, -n, -i]*

Şīğəsin bilməyə bir kimsə nikāḥun əṣlā
Rüknini **şərṭini** məṣdərligini anlamaya *(Mesnevi 6, Mısra 18). [şərṭini, -i, -n, -i]*

__şərəf-şi‘ār:__ *Şerefli.*

Dedi məgər ki çıḫub ḫāṭirindən ol Atabəg
Həmīşə mərhəmət ilə **şərəf-şi‘ār** oldım *(Kaside 12, Mısra 13). [şərəf şü‘ār,]*

__şərər:__ *Kıvılcımlar, kıvılcım.*

Şö‘lə-i mey nə **şərər** cānıvə salmış kim olub
Şam‘-ı mey-ḫānəni ṭəvf etməgə pərvānə səni *(Gazel 226, Mısra 5). [şərər,]*

__şəxş:__ *Şāhıs, kişi.*

Ağzımdə söz deyüb danışan ş**əxşi** qanmadım
Kimdür baḫan bu dīdə-i bünyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 11). [şəxşi, -i]*

__şə`n:__ *Azamet, büyüklük, ululuk.*

Şə`nündə nāzil oldı sənün ḥörmət āyəsi
Səndəndi hər bəlā gələ insānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 3). [şə`nündə, -ün, -də]*

Çünki hər şəḫsə deyürsən ənə ḫeyrən minhə
Bu sənün **şə`niñə** sıqmaz bu nə hācət zāhid *(Gazel 39, Mısra 24). [şə`niñə, -iñ, -ə]*

Lüṭfünlə ‘əfv eylə qüṣūrını Żū`īnün
Cür`ətlə oldı **şə`nüvə** midḥət-sərā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 40). [şə`nüvə, -ü, -və]*

T

__tā:__ *Değin, dek, kadar; Olsun diye, ... ıncaya kadar; Ta ki, öyle ki, böylece, bu şekilde; Eğer; Nihayet.*

Tā görməgə ruḫsārun o kūyə həvəs etdim
Mūsā kimi ol kūydan əḫẕ-i qəbəs etdim *(Gazel 130, Mısra 1). [tā,]*

Tökgilən ṭāsə bādə tā ḫəṭ-i cövr
Görməyüm **tā** zəmānədən bir cövr *(Mesnevi 11, Mısra 3). [tā,]*

Fikr edirdim ki nə növ‘ ilə sər-əncām qılaq
Tā ki tapsun bu pozuġ ḥālətim ol işdə niẓām *(Kaside 13, Mısra 18). [tā,]*

Tā ʻömr-i ṭavīl elə İlāhī
Versün saña tāc-ı pādşāhı *(Mesnevi 8, Mısra 71). [tā,]*

Tā desünlər ki müsəlmāndə də var ʻəllāmə
Deməsünlər ki müsəlmāndı qurı ʻəmmāmə *(Mesnevi 9, Mısra 77). [tā,]*

Rāh-ı ṭələbdə bār-ı cəfāyə təḥəmmül et
Rāḥət olur mı dəhrdə **tā** zəḥmət olmamış *(Gazel 105, Mısra 6). [tā,]*

Mey-ḫānədə lāzımdı olə çillə-nişīn **tā**
Āyīnə-i İskəndəri cām-ı Cəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 3). [tā,]*

Yoḫ əhl-i ḥāl şərḥ eləyim **tā** bəlālarım
Çoḫdur şikāyətim mənim Pərvərdgār ilə *(Kaside 21, Mısra 3). [tā,]*

Oldı pəjmürdə köñül **tā** düşdi ol rūdan cüdā
Adı māhir-fövt olur gər kim düşə sūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 1). [tā,]*

Ḥəm-qədīm bir çəng olub cān-riştəsi ol çəngə tār
Tā ki oldım mən żəʻīf ol tār-ı gīsūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 4). [tā,]*

Tā çeşm-i zəḫm o ʻāriż-i köñlünə dəyməsün
Ruḫsārı ātəşinə dil ü cān sipənd olub *(Gazel 24, Mısra 3). [tā,]*

Tā ḫod-pəsənd idi yoḫ idi müştərī o məh
Ḫəṭṭi gəlübdi imdicə ʻāşiq-pəsənd olub *(Gazel 24, Mısra 7). [tā,]*

Zəhr-i ġəmünlə Żū`ī-i ciyər-ḫūndı ġönçə tək
Tā ʻāşiq o ləʻl-i ləb-i nūş-ḫənd[ə bənd] olub *(Gazel 24, Mısra 14). [tā,]*

ʻƏql ilə dögüldür ḥərəm-i vəṣlə yetüşmək
Tā olmayəsən ʻāşiq-i dīvānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 8). [tā,]*

Gətür sāqī qədəḥ tā bilməyüm ʻāləm nə ʻāləmdür
Ki ləẕẕət bilməməkdür māvərāsı möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 41, Mısra 1). [tā,]*

ʻĀlim gərək olsun dəḫi məʻqūldə kāmil
Tā ḫəlq desün bundə nə söz istəsələr var *(Gazel 42, Mısra 8). [tā,]*

Bir nāzlu məlāḥətlü nigārə verə köñlin
Tā dūzlı olə cümülə əşʻārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 8). [tā,]*

Ḫəṭṭ ü ḫālun rūy-ı alundə durubdur vəcḥi var
Tā ki dīn-i ʻāşiqə hər ləḥẓə rəḫnə ṣalələr *(Gazel 48, Mısra 6). [tā,]*

Fərhād ilə Məcnūn qaçubən çöllərə düşdi
Żū`ī kimi bu ʻərṣədə mən **tā** ki səs etdim *(Gazel 130, Mısra 12). [tā,]*

Getdi ol qaşı hilālım dedi bir āyə gəlim
Hansı aydur nə bilim **tā** ki tamāşāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 2). [tā,]*

Bilmürəm məskənüvi hardədi **tā** var u yoḫım
Şərf edüb kūyun əṭrāfınə həm-sāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 9). [tā,]*

Hər bəzmdə səndən özgə kimdür
Tā kim olə zər-fəşān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 10). [tā,]*

Dīvānə olmaduqsə də bir məst olaq bārī
Tā kim muʻāf olaq bu günāh u s̱avābdan *(Gazel 178, Mısra 6). [tā,]*

Ġeyrət odı bir dəmdə vücūdım ʻədəm etdi
Tā düşdi ləbün vəṣfi dəhəndən dəhən içrə *(Gazel 187, Mısra 10). [tā,]*

Ruḫ u zülfün ḫəyālını köñüldə tā görüb etdim
Yəqīn bu sirri kim gənc ilə mār olı ḫarāb içrə *(Gazel 188, Mısra 7). [tā,]*

Ver sāqī bādə **tā** içək ol māh-rū ilə
Bəlkə günāh ḫəṭṭi pozulsun bu su ilə *(Gazel 214, Mısra 1). [tā,]*

Żū`īnün pəndin eşit eyləmə çoḫ bādəyə meyl
Tā ki el sölənməsün bī-ḫ˘od-ı dīvānə səni *(Gazel 226, Mısra 10). [tā,]*

Nəḫl-i ṭūbāyə verür riżvān həmīşə pərvərīş
Tā ki bir gün eyləsün sürūr u əlvān ṣədqəsi*(Gazel 230, Mısra 8). [tā,]*

Kāmil külāh-dūz u rəfūkārlar onı
Tā bir külāh tikdi çəküb rənc-i bī-şümār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 8). [tā,]*

Żū`īnün pəndin eşit çıqmə şərīʻətdən hīç
Tā ki ʻuqbādə yerün rövżətü`l-əbrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 30). [tā,]*

Hər bəzmdə səndən özgə kimdür
Tā kim olə zər-fəşān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 20). [tā,]*

Nā-gāh fələk tərəḥḥüm etdi
Əndūh-ı ġəmə ʻəlāc yetdi *(Mesnevi 7, Mısra 59). [tā,]*

Həmīşə eyləgilən Żū`ī ẕikr-i āl-i ʻəbā
Cəzādə qoyməyəlar **tā** ki şərm-sār məni *(Müseddes 2, Mısra 34). [tā,]*

Bizim yerdən gəlürsən bir ḫəbər ver āşnālardan
Mürūr-ı dəhr ilə sındırməsə **tā** çərḫ mīnāsın *(Tahmis 1, Mısra 16). [tā,]*

Çārə qıl məṭləbinə bu cigəri sūzānun
ʻƏrż edim ḫidmətivə **tā** rəvişin dünyānun *(Terci-bend 1, Mısra 4). [tā,]*

Güẕārişim **tā** olə ḫəlqə ʻəyān
Eyləyüm əḥvālımı şərḥ ü bəyān *(Mesnevi 4, Mısra 3). [tā,]*

ʻərż eyləyüm ol büzürgvārə
Tā ḫeyr nədür bu kār-ı zārə *(Mesnevi 8, Mısra 14). [tā,]*

Ḫāṭirim cəmʻ dögül **tā** ṣaña dərdim söləyüm
Bu pərīşān yüzi ol zülf-i müʻənbərdən sor *(Gazel 63, Mısra 7). [tā,]*

Yavaş yavaş bulərə gəldi kāmil ādəmlər
Yetürdi **tā** bu məqāmə ki dutdı dünyānı *(Kaside 23, Mısra 42). [tā,]*

Tā yüzün şaʻşaʻa-ı sāğər ü şəhbāyə düşüb
Rəşkdən ay ilə gün kūh ilə ṣəhrāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 1). [tā,]*

Bir beytə bir qəpik verələr mən də **tā** çəküm
Rūyintən ü Təhəmtəni meydānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 25). [tā,]*

Olub sər-məst **tā** əfsānəmi təqdīm edim bir bir
Tərəḥḥüm eylə başunçün ki dərd-i bī-kərānım var *(Kaside 7, Mısra 5). [tā,]*

‘Ulūmə sə‘y qılub eylə mə‘rifət kəsbin
Ki **tā** ḫəbər biləsən ‘āləm-i ḥəqīqətdən *(Kaside 15, Mısra 28). [tā,]*

Baḫ o söz gör ki kimlərə yaraşur
Tā pərī yā peyəm-bərə yaraşur *(Mesnevi 11, Mısra 78). [tā,]*

Şā‘ir nə növ‘ [ilə] desün ḥüsn-i qönçəni
Yoḫ bir nəfər [ki] **tā** oḫuyub qanə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 12). [tā,]*

Köñül tərk eyləmə cām-ı şərāb-ı ‘eşqi **tā** məḥşər
Ki bu mey-məsti ġəm bilməz cəhāndə hūş-yār olmuş *(Gazel 102, Mısra 9). [tā,]*

Gecələr kim qayd-ı zülfüñ ey pərī yād eylərəm
Tā səḥər dīvānələr tək ay u fəryād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 2). [tā,]*

Üzüldi riştə-i cānım qutardı mənbə-i şəbr
Nə qaldı Żū`ī dəḫi **tā** ki bir də anı yazım *(Gazel 141, Mısra 14). [tā,]*

İçüb mey məst olub nāz ilə bir sər-ḫˇoş-ḫırām ilə
Ki **tā** şəd sālə zāhid əl götürsün pārsālıqdan *(Gazel 151, Mısra 4). [tā,]*

Kürk-i ḫəftānı gərək rədd edə sərmātərin
Yoḫdı yolım ki edəm mən onə **tā** istiḥżār *(Kaside 6, Mısra 26). [tā,]*

Midḥət-i ol əmīr-i əhl-i səḫā
Oḫunur **tā** be-ḥəşr cā-yı be-cā *(Mesnevi 2, Mısra 24). [tā,]*

Tā inki üç ay bundan əqdəm
Bir yaḫşı zəmāndə ḫeyr məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 27). [tā,]*

Salınub ‘işrət ilə mən də du‘ālar eləyüb
‘Ömrüvə dövlətüvə **tā** nə qədər cānım var *(Kaside 6, Mısra 38). [tā,]*

Köñül **tā** var ləb-i cānān şərāb-ı nābı neylərsən
Durarkən çeşme-i ḥeyvān sərāb u ābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 1). [tā,]*

Tā ki mükşin zülfñə vermişsən eləmə pīç [ü] tāb
Almısan pəjmürdə köñlümdən mənim ārām u tāb *(Gazel 16, Mısra 1). [tā,]*

Rūz u şəb birdi baña ġayd u səlāsil içərə
Mürğ-ı dil **tā** hamısı zülf ü ruḫ-ı yārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 8). [tā,]*

Tā köñül meyl-i ruḫ u zülf-i pərīşān etmiş
Qayd u zəncīrə düşübdür deyəsən qan etmiş *(Gazel 104, Mısra 1). [tā,]*

Tā māh-rūyun ‘əqrəb-i zülfündə görmüşəm
Bildim yəqīn budur qəmərdə Qur`ānımı *(Gazel 234, Mısra 9). [tā,]*

‘Əql ilə dögüldür ḥərəm-i vəşlə yetüşmək
Tā olmayəsən ‘āşiq-i dīvānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 10). [tā,]*

Ey baña ṭə‘nə edən bir düşəsən hicrānə
Görəsən **tā** ki nələr Żū`iyə hicrān etmiş *(Gazel 104, Mısra 10). [tā,]*

Təḥṣīl-i ‘elmə mədrəsə məktəb gərəkdi **tā**
Övlād ḥāşil eyləyə ‘elm ilə ḥikməti *(Kaside 2, Mısra 9). [tā,]*

Rüstəm-i ṭəb‘im olə **tā** məst-i cām
Fəth edə ‘əqlim cəhānı təmām *(Mesnevi 5, Mısra 3). [tā,]*

Demə nāṣiḥ ki ‘eşq-i māh-rūlərdən çək əl Żū`ī
Ki ondan çəkməzəm əl **tā** əlimdə iḫtiyārım var *(Gazel 50, Mısra 10). [tā,]*

Şəbr qıl Żū`ī pərīşān ḥālıvə şükr eylə kim
Hīç iş sāmān tapar mı **tā** pərīşān olmasa *(Gazel 14, Mısra 10). [tā,]*

Gedüb iẓhār elə ol sərvərə ḥāl-i zārun
Tā kifāyət edə hər nəḥv saña olsə mərām *(Kaside 13, Mısra 28). [tā,]*

Məst olub **tā** ki hər kəlāmı deyüm
Qalmasun hīç söz təmāmı deyüm *(Mesnevi 11, Mısra 11). [tā,]*

Tā etməyə āyīnə-i ruḫsārıvı petrə
Āḫır nəfəs-i ‘ömrdə ḥəbs-i nəfəs etdim *(Gazel 130, Mısra 9). [tā,]*

Hər gecə yanur şam‘ kimi hicrdə Żū`ī
Tā ki salə bir gün başınə sāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 10). [tā,]*

Ḥəsəddən sudə tikmiş sərvini **tā** kim rəvān olsun
O gündən kim görübdür bāğbān sərv-i ḫurāmānun *(Gazel 160, Mısra 11). [tā,]*

Tā o yār-ı növ-ḫəṭ ü āhūvəşim səbr eyləsün
Səbzələr istəbrəq ilə fərş edüb şəḥrā yüzin *(Gazel 170, Mısra 7). [tā,]*

Yoḫdur bizim bu ‘əṣrimizün əhl-i himməti
Tā gözləsün tə‘əṣṣüb ilə dīn ü milləti *(Kaside 2, Mısra 2). [tā,]*

Qıl ḥālun ‘ərż ol kərəmün kānınə ki **tā**
Sāzed to rā rəhā ze-ğəm-e çərḫ-e kəc-mədār *(Kaside 9, Mısra 25). [tā,]*

Çoḫdan gəleydi kāş bu dövrānə Şərq-i Rus
Tā żə‘f-i milləti gətürə cānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 2). [tā,]*

Ey kāş olaydı əlli il əqdəm bu ‘əṣrdən
Tā döndürəydi ‘āləmi Loqmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 12). [tā,]*

Tā deyübən qəşīdə bəḫşiş alam
Ḫırmən ü dərd ü ġəmə bir od salam *(Mesnevi 5, Mısra 61). [tā,]*

Bir cām ilə ġüşşə gedə məndən
Ġəm jəngini **tā** silüb köñüldən *(Mesnevi 8, Mısra 10). [tā,]*

Məst olub tövsən-i təb‘im götürüb cövlānə
Şe‘r-i şəmşīr ilə **tā** ki girüb meydānə *(Mesnevi 6, Mısra 4). [tā,]*

Tā o yār-ı növ-ḫəṭ ü āhūvəşim səbr eyləsün
Səbzələr istəbrəq ilə fərş edüb şəḥrā yüzin *(Gazel 148, Mısra 7). [tā,]*

Şəbā qoymə dağıtsun tār-ı zülf-i ‘ənbər-əfşānun
Pərīşān etməsün cəm‘iyyətin **tā** mən-pərīşānun *(Gazel 160, Mısra 2). [tā,]*

Zəhr-i qātil baña ver sāqī demim şəhbādən
Qutarub rāḥət olum **tā** ki ġəm-i dünyādən *(Gazel 173, Mısra 2). [tā,]*

Bilmürəm kim nə edək **tā** bu cünūn-ı cəhli

Gedübən biz də olaq ‘elm ilə ‘ürfān əhli *(Mesnevi 9, Mısra 63). [tā,]*

Çürüyüb belə müžməhil mövtā
Nə qılursan ki **tā** olur əḥyā *(Mesnevi 11, Mısra 86). [tā,]*

Tökgilən ṭāsə bādə tā ḫəṭ-i cövr
Görməyüm **tā** zəmānədən bir cövr *(Mesnevi 11, Mısra 4). [tā,]*

Mümkün olduqcə fərāhim elə əsbāb-ı sürūr
Mey ayağın ələ al **tā** gətürə başıña şūr *(Mesnevi 15, Mısra 16). [tā,]*

Hardə çatar məqṣədə vādī-i ḥeyrətdə gör
Ṣidq ilə **tā** mürşidün dutmasə dāmānını *(Gazel 245, Mısra 14). [tā,]*

Sāqī gətür bəzmə mey-i Dərġəmi
Tā ki silə köñüldən rəng-i ġəmi *(Mesnevi 10, Mısra 10). [tā ki,]*

Tā ki düşə başımə şūr u nəvā
Şərḥ elim hər nə ki var mā-cərā *(Mesnevi 10, Mısra 13). [tā ki,]*

tāb: *Güç, kuvvet, takat.*

Tā ki mükşin zülfñə vermişsən eləmə pīç [ü] **tāb**
Almısan pəjmürdə köñlümdən mənim ārām u **tāb** *(Gazel 16, Mısra 2). [tāb,]*

Gedübdi **tāb** [u] təvān cism-i nā-təvānımdan
Ḫˇoşā o möḥnət-i hicrānə tāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 7). [tāb,]*

Gedübdi **tāb** [u] təvān cism-i nā-təvānımdan
Ḫˇoşā o möḥnət-i hicrānə **tāb** olan günlər *(Gazel 65, Mısra 8). [tāb,]*

Oğrun nigāhı bir şənəmün aldı cānımı
Pünhān təbəssümi dəḫi **tāb** u təvānımı *(Gazel 234, Mısra 2). [tāb,]*

Məgər cānsız bədəndə **tāb** olur mu
Ḫəyālāt eyləyəndə ḫᵛāb olur mu *(Mesnevi 12, Mısra 19). [tāb,]*

Ki qoymayub tən ü cāndə ḫumār-ı hicrān **tāb**
Ze-bəs aḫıtdı gözimdən bəlālarun seyl-āb *(Tahmis 2, Mısra 7). [tāb,]*

‘Āriżün kim bādə **tābından** açubdur lālələr
Hər ṭərəf tər qəṭrəsi ol lālə üzrə jālələr *(Gazel 48, Mısra 1). [tābından, -ı, -n, -dan]*

Gedübdi **tāb** [u] təvān cism-i nā-təvānımdan
Ḫˇoşā o möḥnət-i hicrānə **tāb** olan günlər *(Gazel 62, Mısra 8). [tāb,]*

Nīş-i kəmāndār elə oḫlar atur sərmādan
Ki onə **tāb** eləməz Rüstəm ilə İsfəndār *(Kaside 6, Mısra 4). [tāb,]*

Şəb-i hicrān elədün mərg-təmənnāsını sən
Etmədün **tāb** məgər ātəş-i hicrānə köñül *(Gazel 124, Mısra 8). [tāb,]*

Yüz min cəfāyə **tāb** u təvānım var ey nigār
Yoḫ görməgə rəqīb ilə sən māhı tāqətim *(Gazel 138, Mısra 5). [tāb,]*

‘Āqibət qıldı məni rüsvā fəġānı köñlümün
Qalmayub hicrānə çün **tāb** u təvānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 2). [tāb,]*

Nə var firāqə **tāb** nə dildārə dəst-rəs
Çərḫün nədür ḫüṣūməti mən bī-nəvā ilə *(Gazel 213, Mısra 9). [tāb,]*

tāb eylə-: *Dayanmak, sabretmek.*

Bu Ḥüseynə eləyən ẓülmi o qövm-i əşrār
Bir onə **eyləməyüb tāb** mən-i zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 26). [tāb eyləməyüb, -mə, -y, -üb]*

tābe‘: *Birine veya bir şeye uyan, onun arkası sıra giden.*

İşmün ziyādə mənfə‘ətün yoḫdı olsə də
Məḫlūq **tābe‘** āyə-i Qur`ānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 10). [tābe‘,]*

‘Āṣīlərə verdin nə qədər var isə ne‘mət
Öz əmrüñə **tābe‘**lərə ẕillət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 14). [tābe‘lərə, -lər, -ə]*

tāb-ı mey: *Şarabın ateşi, harareti.*

Tāb-ı meydən ruḫ-ı alındə ərəq dānəsi san
‘İqd-i pərvīn qırılub gökdə ruḫ-ı ayə düşüb *(Gazel 23, Mısra 7). [tāb-ı meydən, -dən]*

tāb-ı nīş-i cānān: *Sevgilinin tırnağa, cefasına dayanma.*

Məgər ki eyləmədün **tāb-ı nīş-i cānānə**
Qəbūl eyləmisən möḥnətin muġīlānun *(Gazel 155, Mısra 5). [tāb-ı nīş-i cānānə,]*

tāb-ı təvān: *Güç, kuvvet.*

Gedübdi **tāb [u] təvān** cism-i nā-təvānımdan
Ḫˇoşā o möḥnət-i hicrānə tāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 7). [tāb-ı tüvān,]*

tābiş: *Parlama, parlayış.*

Ġəmzə peykānın dilər şövq-i ruḫundan cān u dil
Eylə kim gün **tābişindən** təşnələr istərlər āb *(Gazel 16, Mısra 6). [tābişindən, -in, -dən]*

tāc: *Hükümdarların alâmet-i saltanat olmak üzere başlarına giydikleri kisve-i mahsusa.*

Qoyubdı başıña lüṭf ilə **tāc** kərrəmnā
Vücūdun eyləmə ḥeyvān belə şərārətdən *(Kaside 15, Mısra 13). [tāc,]*

Dögi çārə ġəmə nə dövlət ü nə təḫt nə **tāc**
Ondan özgə nədi ‘āləmdə ġəm ü dərdə ‘əlāc *(Mesnevi 1, Mısra 3). [tāc,]*

Nədür ḫəzā`inə yā təḫt ü **tāc** mülk ü ḫaşəm
Təṣəvvür eylə bular cümlə möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 73, Mısra 3). [tāc,]*

tāc-dār-ı əhl-i vəfā: *Vefa ehlinin padişāhı.*

Səlām olə saña ey **tācdār-ı əhl-i vəfā**
Səlām olə saña ey bərgüzīdə-i ‘ürəfā *(Mesnevi 14, Mısra 1). [tāc-dār-i əhl-i vəfā,]*

tāc-i pādşāh: *Padişāh tacı.*

Tā ‘ömr-i ṭavīl elə İlāhī
Versün saña **tāc-ı pādşāhı** *(Mesnevi 8, Mısra 72). [tāc-i pādşāhi, -i]*

tāc-ı sər: *Başın tacı.*

Ey mənim **tāc-ı sərim** ḫān-ı ‘əẕīmu`ş-şānım

Ramażāndur bu gərək bundə sən əẕkār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 1). [tāc-ı sərim, -im]*

tācir: *Ticaret yapan kimse.*

Əşk-i ḫūnīn içrə ġərqəm zülfüni dutmaq içün
Necə kim sevdā içün **tācir** çəkər dəryā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 4). [tācir,]*

tağar: *83,2 kilogram ölçü birimi.*

Yorulmış yabını sattım başımdan eylədim ammā
Qalubdur üç taqar arpam dəḫi bir dam samanım var *(Kaside 7, Mısra 24). [tağar,]*

ṭāleʿ: *Baht, tâlih.*

O māh vəṣlinə bir gün yetüşmədim āḫır
Mənim bu **ṭāleʿimün** gör nə bəd sitārəsi var *(Gazel 87, Mısra 4). [ṭāleʿimün, -im, -ün]*

ṭāliʿ: *Talih, baht.*

Nə kūşiş eyləsə çatmaz murādə āḫırdə
O kəs ki rūz-ı əzəl **ṭāliʿi** onun kəmdür *(Gazel 80, Mısra 14). [ṭāliʿi, -i]*

ṭālib: *Talep eden, bekleyen, isteyen; Öğrenci.*

Cəhānun dövlətin çoḫ istəyən əşḫāṣlar bi`llāh
Fənādur çün bunun **ṭālibləri** dīvānə sərsəmdür *(Gazel 41, Mısra 8). [ṭālibləri, -lər, -i]*

Mülk-i dünyāyə nə məġrūrsan ey **ṭālib** olan
Bu cəhān āḫırı bir köhnə dəgirman oləcaq *(Gazel 113, Mısra 19). [ṭālib,]*

Üç il içində nədən Rus məktəbdə **ṭāliblər**
Bilürlər üç dili həm oḫumaqlə yazmanı *(Kaside 23, Mısra 55). [ṭāliblər, -lər]*

ṭālib-i dīdār: *Yüz, güzel yüz, çehre isteyen/talep eden/istekli*

Dərk eyləmədim hīç təcəllā-yı cəmālun
Mūsā kimi gər **ṭālib-i dīdār** mən oldım *(Gazel 132, Mısra 20). [ṭālib-i dīdār,]*

Mə`yūs qılmə ʿāşiqi lən kəlməsilə sən
Mūsā ṣifət çü **ṭālib-i dīdārıñam** sənün *(Gazel 165, Mısra 10). [ṭālib-i dīdārıñam, -ıñ, -am]*

ṭālib-i fəżl ü kəmāl ü şeʿr: *Şiir, manevi meziyet ve cömertlik isteyen.*

Ze-bəs yoḫ **ṭālib-i fəżl ü kəmāl u şeʿr** ʿāləmdə
Bu məʿnīdən baña dövrān əliflərdən sinān qılmış *(Kaside 11, Mısra 15). [ṭālib-i fəżl ü kəmāl ü şeʿr,]*

ṭāliʿ-i məḫluq: *Yaratılmışların bahtı.*

Nə çārə ey dil-i dīvānə **ṭāliʿ-i məḫluq**
Biri bəhārə düşübdür biri şitādandur *(Gazel 83, Mısra 7). [ṭāliʿ-i məḫluq,]*

ṭamaʿ-ı ḫām: *Boş, yanlış aç gözlülük.*

Kəmər-i sīm belini qucmaq içün ḥəlqələnüb
Ṭamaʿ-ı ḫāmını gör kim nə təmənnāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 6). [ṭamaʿ-i ḫāmını, -ı, -n, -ı]*

təmām: *Tam olarak, bütünüyle.*

Līk ṣəd-ḥeyf ki bu ʿaṣrdə məḫlūq **təmām**
Dutub ol köhnə sözi kim belə sölübdi babam *(Mesnevi 9, Mısra 59). [təmām,]*

tamāşā: *Bakıp seyretme, zevkle, hayranlıkla seyretme, izleme.*

Getdi ol qaşı hilālım dedi bir āyə gəlim
Hansı aydur nə bilim tā ki **tamāşāyə** gəlim *(Gazel 134, Mısra 2). [tamāşāyə, -y, -ə]*

tamāşā et-: *Bakmak, izlemek.*

Gözüm yaşı durur çevrəmdə yā kim şəhrün əṭfālı
Tamāşā etməgə gəlmiş mən-i məcnūn-ı ʿüryānı *(Gazel 252, Mısra 6). [tamāşā etməgə, -ə]*

tamāşā-yı gül-i rūy: *Gül yüzün seyri.*

Ḫ˘oşdı ʿuşşāqə **təmāşā-yı gül-i rūyun** əgər
Yüz min ay u il keçüb fəṣl-i gülüstān olmasa *(Gazel 197, Mısra 5). [tamāşā-yi gül-i rūyun, -un]*

tanı-: *Tanımak, bilip ayırmak, seçmek, ayırt etmek.*

Āləmün rūyə tərəqqīliqi bundan **tanı**
Saña Yūsifdi gözəlliqdə ḥəbībim s̱ānī *(Gazel 250, Mısra 1). [tani,]*

Tək tək ādəmdə qalub ʿelm ü səḫā vü īmān
Yoḫdı onları də bu əhl-i cəhāndən **tanıyan** *(Mesnevi 6, Mısra 8). [tanıyan, -y, -an]*

tap-: *Bulmak, meydana gelmek; Meydana gelmek; Elde etmek.*

Olub ʿāşiq cəhāndə hərkəs öz məʿşūqəsin **tapdı**
Mənim kim hər zəmān firqətdə min min āh u zārım var *(Gazel 50, Mısra 3). [tapdı, -dı]*

Az cəhd qıl vüṣālə köñül ṣəbr qıl dayan
Kim **tapdı** ārzūsunı bu cüst [ü] cū ilə *(Gazel 214, Mısra 6). [tapdı, -dı]*

Ḫəṭ-i zülfi içindən gəldi basdı ləʿl-i cānānı
Nə san kim ẓülmət içrə Ḫiżr **tapdı** āb-ı ḥeyvānı *(Gazel 252, Mısra 2). [tapdı, -dı]*

Dərs ü məktəbdi təṣəvvür elə bu dərdə dəvā
Oḫuyub ʿelm ilə **tapmış** nəẓər et telġrama *(Mesnevi 9, Mısra 68). [tapmış, -mış]*

Hīç bir ʿəlāc möḥnət-i hicrānə **tapmuram**
Fikr eylərəm nə qədr ilə hər yanə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 11). [tapmuram, -m, -ur, -am]*

Bārgāh-ı ʿizzətə feyz-i təqərrüb **tapdılar**
Mā-sivādan nūr-ı ʿürfān ilə fövc-i ənbiyā *(Gazel 3, Mısra 11). [tapdılar, -dı, -lar]*

Əl cinsu iləl cinsi yəmīlu deyülübdür
Lüṭf eyləyübən tap mən-bīmārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 16). [tapsa, -sa]*

Tapson səbəb bu cəhl gedüb ʿelm gəlməyə
Hansı ṭarīqdür bu ʿulūmun ṭarīqəti *(Kaside 2, Mısra 5). [tapson, -son]*

Dövləti ḥörməti ʿelm ilə **tapubdur** insān
Çoḫ gədā-zādə gəlüb ʿelm ilə olmuş sulṭān *(Muhammes 5, Mısra 13). [tapubdur, -ub, -dur]*

Əl ayaġ göz düşüb əldən dəḫi dişsizdi dəhən
Qorḫuram kim dəm-i āḫırdə **tapulmayə** kəfən *(Terci-bend 1, Mısra 24). [tapulmayə, -ul, -ma, -y, -ə]*

Ṣəbr qıl Żūʿī pərīşān ḥālıvə şükr eylə kim

Hīç iş sāmān **tapar** mı tā pərīşān olmasa *(Gazel 14, Mısra 10). [tapar, -ar]*

Fikr etmə ki dā`im qalı bu dövlət ü nikbət
Təğyīr **tapar** müşkil ü āsān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 16). [tapar, -ar]*

Yüz āh-ı sūznāk ilə vəṣlə yetüşmədim
Zāhid necə **tapar** sölə bu hāy u hū ilə *(Gazel 214, Mısra 10). [tapar, -ar]*

Kişi **tapar** iki dünyādə ʻizzət-i ʻuẓəmā
Həmīşə etdügi inṣāflən mürüvvətdən *(Kaside 15, Mısra 24). [tapar, -ar]*

Nə qədri saq olı ẖəlq içrə eḥtirām **tapar**
Öləndə qəbri olur mövqe‘-i ziyārətdən *(Kaside 15, Mısra 25). [tapar, -ar]*

Qəd iżā‘ət şəms-i vəḥdət min ġəmāmü`l-iḥtifā
Kənz-i məẖfī nūr-ı ʻürfān ilə **tapdı** incilā *(Gazel 3, Mısra 2). [tapdı, -dı]*

Sölə ki hansı kəs ʻāləmdə **tapdı** rāḥətlüq
Belə şərārət ilə yā bu qətl ü sirqətdən *(Kaside 15, Mısra 21). [tapdı, -dı]*

Tapdı o şəẖṣ hər iki dünyādə bir nicāt
Hər kəs ki etdi yetmişə həştādəcən ḥəyāt *(Muhammes 1, Mısra 19). [tapdı, -dı]*

Tapmazdı hīç Nūḥ o ṭūfāndan nicāt
Nūḥ içün olmasaydı əgər nāẖudā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 25). [tapmazdı, -maz, -dı]*

Fikr qılmə **tapə** tədbīr ilə ḥālun təğyīr
Dögi tədbīr ilə iş ẖāmə-i təqdīrdədür *(Gazel 75, Mısra 11). [tapə, -ə]*

Yol tapə bilməz kişi bədrəqəsiz məṭləbə
Gör nə san qəṭ‘ edər Kə‘bə biyābānını *(Gazel 245, Mısra 3). [tapə, -ə]*

Yoẖdı bir kəs ṣöḥibətdən rūḥ u cān ləẕẕət **tapə**
Arədim gəzdim dəẖi hər güşə hər yan qalmayub *(Kaside 4, Mısra 13). [tapə, -ə]*

Tök ayağə şərāb-ı sər-ẖ˘oşı
Tapə anunlə məğz-i sər cūşı *(Mesnevi 11, Mısra 8). [tapə, -ə]*

Rāḥət məqām yoẖdı cəhān içrə Żū`iyā
Gər bir məqām **tapsə** idim rāḥət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 18). [tapsə, -sə]*

Tapsə hər yerdə mənim kimi ẕəlīl-i müżṭər
Dodurub öldürəcək zār [u] ẕəlīl bīmār *(Kaside 6, Mısra 9). [tapsə, -sə]*

Fikr edirdim ki nə növ‘ ilə sər-əncām qılaq
Tā ki **tapsun** bu pozuġ ḥālətim ol işdə niẓām *(Kaside 13, Mısra 18). [tapsun, -sun]*

Mürüvvətün əs̱əri yoẖdı hīç kimsənədə
Genə səẖā **tapulur** rind-i bādə-peymādə *(Kaside 18, Mısra 10). [tapulur, -ul, -ur]*

Kūdək ādəm elə bu ṣūrət-i şəẖṣiyyə olur
Yā vücūdındə onun ġeyr-i kərāmət **tapulur** *(Mesnevi 9, Mısra 12). [tapulur, -ul, -ur]*

Fəqīr ü mün‘im-i əhl-i zəmānənün birisi
Tapulmayur çatə ġəm günlərində imdādə *(Kaside 18, Mısra 12). [tapulmayur, -ul, -ma, -y, -ur]*

Təṣəvvür eyləməyürlər ki muncə əşyānı
Tapubdılar hamusın dərs-i bəḥs̱-i ḥikmət ilə *(Kaside 20, Mısra 20). [tapubdılar, -ub, -dı, -lar]*

Fikr eylə dərssiz olu mı ḥāṣil ʻelmlər
Tə‘līmsiz cəhāndə **tapan** yoẖ fərāsəti *(Kaside 2, Mısra 8). [tapan, -an]*

ʻElm ʻāləmə dolubdı bu ʻəṣr özgə ʻəṣrdür
Siz də **tapun** bu ʻelmdən āẖır şərāfəti *(Kaside 2, Mısra 32). [tapun, -un]*

Əgərçi ṣūrət-i şəẖṣiyyə **tapmayur** təğyīr
Vəlīk ʻelm qılur çoẖ ziyādə nöqsānı *(Kaside 23, Mısra 29). [tapmayur, -ma, -y, -ur]*

Nə qədri cüst ü cū etdim cəhāndə **tapmadım** bir kəs
Ki zəẖm-i möḥnət ü dərdə onun hər ləfżi mərhəmdür *(Gazel 41, Mısra 5). [tapmadım, -ma, -dı, -m]*

Hər ṭavr eylədim bu ġəmə çārə **tapmadım**
Ẓāhirdə gəlmədün dəẖi rü`yādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 7). [tapmadım, -ma, -dı, -m]*

Tapmadım bir vücūd lā`iq olə
Nəẓm-i əş‘ārə köñli şā`iq olə *(Mesnevi 2, Mısra 31). [tapmadım, -ma, -dı, -m]*

ʻĀləmdə nə var isə **tapub** cümləsi təğyīr
Hər şeydə qədīmī sər ü sāmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 15). [tapub, -ub]*

Tərk eylə ẖāb-ı ġəfləti bu zülmət-i cəhāləti
Tapub rāh-ı ḥəqīqəti ʻürfānə gəlmək yaẖşıdur *(Gazel 85, Mısra 14). [tapub, -ub]*

Əzəldə ṣidq ilə ẖidmət qıl istəyürsən əgər
Məqām-ı qurb **tapub** ʻāqibət əmīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 8). [tapub, -ub]*

Güşə-i çeşmün ilə zülfün edər sər-küşī
Məstə baẖ necə **tapub** qəlbi qara yoldaşı *(Gazel 247, Mısra 8). [tapub, -ub]*

Tez durubən ayağə bir at **tapub**
Cənnət sarı uçmaqa qanat **tapub** *(Mesnevi 4, Mısra 65). [tapub, -ub]*

Tez durubən ayağə bir at **tapub**
Cənnət sarı uçmaqa qanat **tapub** *(Mesnevi 4, Mısra 66). [tapub, -ub]*

Cümlə geyüb ẖəl‘ət-i istəbrəqin
Cümlə **tapub** ẖüld-i bərīn rövnəqin *(Mesnevi 10, Mısra 4). [tapub, -ub]*

Līk ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtə ẖəbərdāram mən
Qocalub ʻömr gedüb żə‘f **tapub** quvvət-i tən *(Terci-bend 1, Mısra 22). [tapub, -ub]*

Şöhrət **tapubdı** bid‘ət Żū`ī zəmānədə
Pā-māl-i ẖəlq olubdı şərī‘ət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 13). [tapubdi, -ub, -di]*

Çünki şərīf ismidi ʻƏlībaba
Ol səbəbdən **tapubdı** ʻizz ü ʻəlā *(Mesnevi 10, Mısra 42). [tapubdi, -ub, -di]*

Pīrānəsər **tapandə** kişi çün fuqārəti
Bī-ẖeyr ü bī-nəvā dəẖi durmaqə ṭāqəti *(Muhammes 3, Mısra 31). [tapandə, -an, -də]*

Dünyānı fikr edəndə gedir məgər ẕü`l-cəlāl
Tər eyləsön ḥərāmı **tapulmır** dəẖi ḥəlāl *(Muhammes 3, Mısra 36). [tapulmır, -ul, -m, -ır]*

Cəhānı hər ṭərəfdən diqqət ilə gəzdim aḫtardum
Tapulmaz Zū`ī bir kəs ʻām-ı kə`l-ʻāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 10). [tapulmaz, -ul, -maz]*

Hər buqʻədə kim ʻārif-i fərzānə **tapulmaz**
Əlbəttə o vīrānədə mey-ḫānə **tapulmaz** *(Gazel 91, Mısra 1). [tapulmaz, -ul, -maz]*

Hər buqʻədə kim ʻārif-i fərzānə **tapulmaz**
Əlbəttə o vīrānədə mey-ḫānə **tapulmaz** *(Gazel 91, Mısra 2). [tapulmaz, -ul, -maz]*

Gəzsön o yerün hər ṭərəfin gūşə-bə-gūşə
Nə cām nə bādə nə də peymānə **tapulmaz** *(Gazel 91, Mısra 4). [tapulmaz, -ul, -maz]*

Ey māh bugün yerdə cəmālun kimi āyə
Olsun qəsəm ol āyə-i Qur`ānə **tapulmaz** *(Gazel 91, Mısra 6). [tapulmaz, -ul, -maz]*

Zülf-i süḫəni şānələyüb etməgə zīnət
Ṣəd-ḥeyf nə məşşāṭə nə bir şānə **tapulmaz** *(Gazel 91, Mısra 8). [tapulmaz, -ul, -maz]*

Məfqūd olub ʻənqā kimi əhbāb-ı mürüvvət
Seyir eləsən ʻāləmi hər yanə **tapulmaz** *(Gazel 91, Mısra 10). [tapulmaz, -ul, -maz]*

Altmış yaş olandə genə bir növʻ səḫā var
Bu tāzə cavānlardə ki dərmānə **tapulmaz** *(Gazel 91, Mısra 12). [tapulmaz, -ul, -maz]*

Ġəm çəkmə biyābān isə məskən sənə Żū`ī
Məcnūn olanə qāʻidədür ḫānə **tapulmaz** *(Gazel 91, Mısra 14). [tapulmaz, -ul, -maz]*

Ey māh bugün yerdə cəmālun kimi āyə
Olsun qəsəm ol āyə-i Qur`ānə **tapulmaz** *(Gazel 98, Mısra 1). [tapulmaz, -ul, -maz]*

Ey māh bugün yerdə cəmālun kimi āyə
Olsun qəsəm ol āyə-i Qur`ānə **tapulmaz** *(Gazel 98, Mısra 2). [tapulmaz, -ul, -maz]*

Cəllād-ı siyəh-məst gözün tək bu cəhāndə
Bir āhū-yı şīr-əfkən ü ḫūn-ḫᵛārə **tapulmaz** *(Gazel 98, Mısra 4). [tapulmaz, -ul, -maz]*

Qāniʻdi könül bir qurı nəẓẓārəyə ḥeyrçün
Cövr-i sitəmindən rəh-i nəẓẓārə **tapulmaz** *(Gazel 98, Mısra 6). [tapulmaz, -ul, -maz]*

Zəḫm-i dil-i ṣəd-pārəmə Qānūn Şifādan
Aḫtarson əgər ẕərrə qədər çārə **tapulmaz** *(Gazel 98, Mısra 8). [tapulmaz, -ul, -maz]*

Ṣəḥrā-yı ġəm ü möḥnəti başdan başə gəzsön
Bir mən kimi möḥnət-zədə-āvārə **tapulmaz** *(Gazel 98, Mısra 10). [tapulmaz, -ul, -maz]*

Çün dərc-i dəhānundı ʻəlācım gər əṭibbā
Yoḫdur dedilər çārə bu bī-çārə **tapulmaz** *(Gazel 98, Mısra 12). [tapulmaz, -ul, -maz]*

Żū`ī dolə mərhəmlə şifā-ḫānə-i dünyā
Mərhəm dil-i ṣəd pārə-i mən zārə **tapulmaz** *(Gazel 98, Mısra 14). [tapulmaz, -ul, -maz]*

Bir nəfəs keçməz firāqındə o bəd-ḫū dil-bərün
Kim **tapulmaz** min bəlā mən zār u sər-gərdān içün *(Gazel 152, Mısra 6). [tapulmaz, -ul, -maz]*

Tapupdur gövhər-i ʻelm ü fəżīlət
Bu günlərdə ʻəcā`ib bī-bəhālıq *(Gazel 112, Mısra 13). [tapupdur, -up, -dur]*

Vəlīk ḫovf elə ondan ki gülşən-i rūyun
Dönər ḫəzānə **tapılmaz** bir āşnā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 10). [tapılmaz, -ıl, -maz]*

Şīrvān köçübdi lütf ilə dārü`s-səlāmdan
Yüz ḥūrī istəsön **tapulur** hər məqāmdan *(Gazel 177, Mısra 2). [tapulur, -ul, -ur]*

__tapda-:__ *Ayakla ezmek, basıp geçmek.*

Urub çün bərg-i gül həm-rəngliq lāfın dodaġ ilə
Ṣəbā toprağə salmış hər yetən **tapdar** ayaġ ilə *(Gazel 216, Mısra 2). [tapdar, -r]*

__tapşur-:__ *Kavuşmak, ulaşmak; Emanet etmek, tembihlemek, havale etmek.*

Müʻəllim ādəmə **tapşur** gəl oğluvı yoḫsə
Hər adı mollā dögül ṣāḥib-i fəżīlətdən *(Kaside 15, Mısra 65). [tapşur,]*

Getdi baña bir oḫ urub o şūḫ-ı tünd-ḫū
Tapşurdı yaḫşı saḫlə mənim yādgārımı *(Gazel 228, Mısra 4). [tapşurdı, -dı]*

__tapub ārām:__ *Huzur bulmak.*

Bu müjdə ilə dil **tapub ārām** ġüṣṣədən
Bir tāzə məṭləʻ etdi mədīḥində āşkār *(Kaside 9, Mısra 29). [tapub ārām,]*

__ṭāq:__ *Kubbe, kümbet; Üstün: “Kaş tâkı”, kemer biçimindeki kaş.*

Əmīrḫān kim zübdə-i āfāqdur
Səḫāvətdə hər mülükdə **ṭāqdur** *(Mesnevi 5, Mısra 68). [ṭāqdur, -dur]*

Lütf edüb bir tīr-i ġəmzə birlə al gəl cānımı
Pāyə dönmüş qāmətim ol **ṭāq**-ı əbrūndan cüdā *(Gazel 12, Mısra 8). [ṭāq,]*

Məni mənʻ etmə zāhid **ṭāq**-ı əbrūsı sücūdından
Kərāmətlər ki qaşından gəlür meḥrābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 5). [ṭāq,]*

__ṭāq-ı kisra:__ *Hazret-i Muhammed dünyaya geldiğinde bazı mucizelerin gerçekleştiği bilinir. Kisra'nın sarayından on dört burcun yıkıldığı kayıtlıdır mesela… İşte, asırlar öncesinden kalma bu saray günümüzde Irak sınırları içinde Medayin yakınlarında Dicle Nehri kenarında bulunuyor. 241-272 yılları arasında Sasani hükümdarı olan Şapur tarafından yaptırılmış. Mecusi olduğu halde Müslümanlar tarafından da çok sevilen Nuşirevan-ı Adil zamanında genişletilmiş. Bugün artık tarih olan haşmetli kemerine de “Tâk-ı Kisra” adı verilmiş.*

Daḫmədür çün yerün āḫırdə yoḫə ṣəbr elə
Ṭāq-ı Kisrā hanı ʻāləm hamı vīrān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 18). [ṭāq-i kisra,]*

__ṭāq-ı əbrū-yı cānān:__ *Sevgilinin kaşının kemeri.*

Mənim tək hansı ʻāşiqdür de **ṭāq-ı əbrū-yı cānān**
Hilālə döndürübdür qāmətin ġəmdən kəmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 7). [ṭāq-i əbrū-yi cānān,]*

__ṭāqət:__ *Bir şeyi yapabilmek için gereken güç, kuvvet, derman.*

Tərtīb-i bəzmə kīsəmizün yoḫdı **ṭāqəti**

Nə başdə ‘eşq-i yār nə əldə ayaġ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 3). [ṭāqəti, -i]*

Mən ağlaram əgərçi baña ‘eyb edərsə ḫəlq
Bi`llāh firāqə yoḫdı belə **ṭāqət** ağlaram *(Gazel 133, Mısra 4). [ṭāqət,]*

Yüz min cəfāyə tāb u təvānım var ey nigār
Yoḫ görməgə rəqīb ilə sən māhı **tāqətim** *(Gazel 138, Mısra 6). [tāqətim, -im]*

Ya ol nigārdə yā Rəb olaydı mehr ü vəfā
Ya məndə muncə ġəmə **ṭāqət** ü qərārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 12). [ṭāqət,]*

Qaldım āvārə vü sər-gəştə cəhān kārındə
Məndə bu ‘uqdəni açmaqə yoḫ idi **ṭāqət** *(Kaside 5, Mısra 16). [ṭāqət,]*

Bī-ẕövq cism ü cān diri qalmaq nə ləẕẕəti
Qalmub ağızdə gözdə dəḫi dizdə **tāqəti** *(Muhammes 1, Mısra 5). [tāqəti, -i]*

Pīrānəsər tapandə kişi çün fuqārəti
Bī-ḫeyr ü bī-nəvā dəḫi durmaqə **ṭāqəti** *(Muhammes 3, Mısra 32). [ṭāqəti, -i]*

tār: *Karanlık.*

‘Uşşāqun almaz āynə-qəlbini jəng-kədər
Hər yerdə olsə gün o yerə yoḫdı **tārlıq** *(Gazel 111, Mısra 4). [tārlıq, -lıq]*

Bir cövhər-i nəfīsdi bu pūl ki cənnəti
Pūlla verür ḫəlā`iqə fikr elə **tārdə** *(Kaside 19, Mısra 24). [tārdə, -də]*

Olan müṣāḥibətində həmīşə ẕövq-i ṣəfā
Salan təkəllümi **tār** təki köñlüm içrə żiyā *(Mesnevi 14, Mısra 10). [tār,]*

tār: *Kuzeydoğu Anadolu, Kars ve Azerbaycan bölgelerinde kullanılan, teknesi çanak denilen büyük ve küçük iki kısımdan meydana gelen perdeli ve mızraplı çalgı.*

Dəm-bə-dəm gülşənlər içrə bülbül-i şūrīdə tək
Ərganūn u **tārdən** şūr u nəvā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 4). [tārdən, -dən]*

Yā Rəb nədəndi cümləsi tə`s̱īrdən qalub
Cām-ı mey ü sürūr-ı ney ü çəng **tār** də *(Kaside 19, Mısra 12). [tār,]*

Bir əldə sāġər-i mīnā bir əldə ṭürrə-i yār
Təmām **tār** u dəf çəng cümlə āmādə *(Gazel 206, Mısra 4). [tār,]*

Fəṣl-i şitā otaqdə ṭənbūr u **tār** ilə
Olcaq bəhār mənzīlimiz gülsitān idi *(Gazel 242, Mısra 5). [tār,]*

Gecələr qā`im olub gündüz oləsən ṣā`im
Yoḫsə həm-ṣöḥbətüvi mütrib ilə **tār** edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 6). [tār,]*

Şām [u] səḥər bāğlardə yār ilə
Ərġan u ṭənbūr dəf [u] **tār** ilə *(Mesnevi 4, Mısra 8). [tār,]*

Bu nə inṣāfdı kim bir belə əyyām-ı bəhār
Keçə bī-bādə vü bī-sādə vü bī-bərbəṭ ü **tār** *(Mesnevi 15, Mısra 12). [tār,]*

Fəṣl-i ḫəzān olubdı bizim növ-bəhārımız
Bülbüllərün fəġānı idi çəng ü **tārımız** *(Müseddes 1, Mısra 16). [tārımız, -ımız]*

Ḫəm-qədīm bir çəng olub cān-riştəsi ol çəngə tār
Tā ki oldım mən żə‘īf ol **tār**-ı gīsūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 3). [tār,]*

ṭarab: *Şenlik, sevinçlilik, ferah, eğlence.*

İmdi bildim ki cəhān mülki nə vīrānə imiş
Hər nə ‘eyş ü **ṭarabı** var isə əfsānə imiş *(Gazel 107, Mısra 2). [ṭarabı, -ı]*

Çünki bəzmimdən ayaġ çəkdi nigārım getdi
Ləẕẕət ü ‘eyş ü **ṭarab** yoḫ ilə vārım getdi *(Gazel 248, Mısra 2). [ṭarab,]*

tārāc: *Yağma, talan.*

Aldı o Türk-i məst mənim iḫtiyārımı
Tārāc qıldı ḫānə-i ṣəbr ü qərārımı *(Gazel 228, Mısra 2). [tārāc,]*

tārāc-ı nə‘mā: *Nimet yağması.*

Zərə Ḫāliq deyürlər saḫlayurlar çoḫ ‘əzīz anı
Verüblər dīn evin bu küfr ilə **tārāc-ı nə‘māyə** *(Gazel 212, Mısra 10). [tārāc-ı nə‘māyə, -y, -ə]*

tarı: *Allah.*

‘Ürəfā zümrəsinə cām-ı cəhān bīn meydür
Cühəlā firqəsinə bir qurı hāy u huydur *(Gazel 32, Mısra 6). [tarı,]*

‘Eşq içrə ḫidmət eylə vüṣāl istəsön əgər
Tarı verür mi cənnətini ṭā‘ət olmamış *(Gazel 105, Mısra 8). [tarı,]*

Olsun qəsəm o tār-ı sər-i zülfə ey ṣənəm
Qıllam sücūd gər söləsön **Tarıñam** sənün *(Gazel 165, Mısra 12). [tarıñam, -ñ, -am]*

İnṣāfə gəlüb qoymə gəl ey məh səni **Tarı**
Hicründə bu möḫnət-keşi qayqulər içində *(Gazel 190, Mısra 7). [tarı,]*

Əgər behiştdə min ḥūr versə **Tarı** baña
Dögül ‘əvəż birinə ol günün bu dünyādə *(Gazel 206, Mısra 9). [tarı,]*

Dutmə ṭüğyān edüb ey əşk gözim rövzənini
Səni **Tarı** qoy edim oñlə nəẓārə məni *(Gazel 224, Mısra 4). [tarı,]*

Əḥkām-ı Ḫudā şər‘-i peyəm-bər unuduldı
Bu ḫəlq-i zəmānun **Tarısı** sīm ü zər oldı *(Gazel 239, Mısra 6). [tarısı, -sı]*

Vüṣlət-i yār olmasə Żū`ī-i şeydā içün
Tarı bilür istəməm rövże-i riżvānını *(Gazel 245, Mısra 20). [tarı,]*

Bir nəfəs vəṣlüvə ey şūḫ dəyişməm bi`llāh
Versələr **Tarı** bilür gər baña bu dünyānı *(Gazel 250, Mısra 6). [tarı,]*

Qarə zülfün belə rūyundə gəzir āsūdə
Ḫülddən bəs deyülür **Tarı** qovub şeyṭānı *(Gazel 250, Mısra 8). [tarı,]*

Tarı ḥifẓ eyləsün övlādıvı hər bəlādan
Ol səḫā-ṭəb‘ Nəcəf Bəg odı kān-ı eḥsān *(Kaside 14, Mısra 19). [tarı,]*

Ḫudā vü Marrat u Kristos u **Tarı** bir sözdür

Bu küfr olur mu kişi bilsə bu müʻəmmānı *(Kaside 23, Mısra 69). [tarı,]*

Milyaner **Tarıdı** yüzminni də peyğən-bər imiş
Olmasə pūlı Fəlāṭūn isə derlər ẖər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 7). [tarıdı, -dı]*

Bilməyürdük zəmānənin möhnətin
İstəməyürdük **Tarının** cənnətin *(Mesnevi 4, Mısra 16). [tarının, -n, -ın]*

Allāhə inanmaq idi īmān ʻəməl etmək
Sīm ü zər olub **Tarı** də īmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 12). [tarı,]*

Pəyām-ı yārə sən **Tarı** dəẖi az eylə ihmālı
Ṣəbā kūyundə dildārun nədür üftādələr ḥālı *(Tahmis 1, Mısra 13). [tarı,]*

tār-ı gīsū: *Omuza dökülen uzun saç teli.*

Ḥəm-qədīm bir çəng olub cān-riştəsi ol çəngə tār
Tā ki oldım mən żəʻīf ol **tār-ı gīsūdan** cüdā *(Gazel 12, Mısra 4). [tār-ı gīsūdən, -dən]*

tār-ı sər-i zülf: *Saçın ucundaki tel, baştaki saçın teli.*

Bu şūr-ı tāzə sərim üzrə nə həvādandur
Yəqīn ki tār-**ı sər-i zülf** ilə ṣəbādandur *(Gazel 83, Mısra 2). [tār-ı sər-i zülf,]*

Olsun qəsəm o **tār-ı sər-i zülfə** ey ṣənəm
Qıllam sücūd gər söləsön Tarıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 11). [tār-ı sər-i zülfə, -ə]*

tār-ı zülf-i gərdən: *Boyundaki saçın teli.*

Pīrānəsər köñül genə bir şūẖə bənd olub
Kim **tār-ı zülf-i gərdəni** cānə kəmənd olub *(Gazel 24, Mısra 2). [tār-ı zülf-i gərdəni, -i]*

tār-ı zülf-i ʻənbər-əfşān: *Çok güzel kokulu saçın teli.*

Ṣəbā qoymə dağıtsun **tār-ı zülf-i ʻənbər-əfşānun**
Pərīşān etməsün cəmʻiyyətin tā mən-pərīşānun *(Gazel 160, Mısra 1). [tār-ı zülf-i ʻənbər-əfşānun, -u, -n]*

tārmār: *Karmakarışık, darmadağın.*

ʻEyş [ü] ʻişrət bəzmivi bir Türk yağma eylədi
Ey dil ü cān ləḥẓə ləḥẓə **tārmār** olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 8). [tārmār,]*

Segāh-ı ʻişrətivi pəncgāh elə şəb ü rūz
Ḥiṣār çəksön olur cümlə **tārmār** ẖarāb *(Gazel 29, Mısra 10). [tārumār,]*

Atam rəsûl-i Ḫudādən ṣora nifāq əhli
Nə növʻ eylədilər gör ki **tārmār** məni *(Müseddes 2, Mısra 16). [tārumār,]*

tārzən-i ẖādim: *Hizmet eden tarcı (tar çalan, vuran).*

Tār-zən-i ẖādim ü sāqī nə var
Ḥāżır idi bəzminə leyl ü nahār *(Mesnevi 10, Mısra 27). [tārzən-i ẖādim,]*

ṭās: *İçine su, sulu şeyler ve çeşitli maddeler konan, mâdenden, ayaksız, derince, yayvan kap.*

Tökgilən **ṭāsə** bādə tā ẖəṭ-i cövr
Görməyüm tā zəmānədən bir cövr *(Mesnevi 11, Mısra 3). [ṭāsə, -ə]*

ṭās: *Tavla oyununda üç, bazen de dört puan kazanıp oyunu kazanma ve yā üç, bazen de dört puan kaybedip oyunu kaybetme.*

Żū`ī bu şeş-dər-i ġəm içün **tasun** atmadı
Bu ʻərṣədə sənün təki bir bəd qumār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 17). [tasun, -u, -n]*

tātār: *Tatar ülkesi.*

Ẓāhirdə nāmədür vəlī bāṭin Żū`iyə
Bir nāfə-i müşk-i nābdı **Tātārdan** gəlüb *(Gazel 27, Mısra 14). [tātārdan, -dan]*

Ẓāhirdə nāmədür vəlī bāṭin Żū`iyə
Bir nāfə-i müşk-i nābdı **Tātārdan** gəlüb *(Gazel 26, Mısra 8). [tātārdən, -dən]*

ṭavr: *Eda, hareket, suret, tarz.*

Hər **ṭavr** eylədim bu ġəmə çārə tapmadım
Ẓāhirdə gəlmədün dəẖi rü`yādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 7). [ṭavr,]*

Yoẖdur əzəlki qāʻidədə cəzbə ḥüsndə
Dil-bər dögül o **ṭavr** ilə ruẖsār-ı yār də *(Kaside 19, Mısra 6). [ṭavr,]*

tay: *Denk, eş, benzer.*

Bādəyə ġiybət ü məğrūrluqı **tay** dutaq
Ġiybətün nəhyinə var çün neçə ʻāyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 13). [tay,]*

ʻƏrəqlədüb vərəq-i ʻāriżün ʻərəq **tāyı**
Bu qədri Żū`ī gül üstündə şəbnəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 9). [tāyı,]*

tāyfə: *Bir kimsenin yanında olanlar, topluluk.*

Bircə kəlmə degilən ki ənə Rabb`ül-aʻlā
Bu ʻəvām **tāyfə** eylərlər itāʻət zāhid *(Gazel 39, Mısra 26). [tāyfə,]*

ṭaylasān: *Başa sarılan sarığın omuzlar üzerine salıverilen ucu.*

Ṭaylasān ilə rəvānı buraẖıb burnus alım
Atuban səccəni zünnār u çəlīpāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 7). [ṭaylasān,]*

tāzə: *Yeni; Yeniden.*

Gūşə-i çeşmün ilə zülfün edər sər-kūşi
Görünür kim genə bir **tāzəcə** sevdāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 4). [tāzəcə, -cə]*

Şāʻir gərək ʻāşiq olə bir māh-cəmālə
Cān **tāzəliyə** ləʻl-i şəkərbārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 6). [tāzəliyə, -li, -y, -ə]*

Altmış yaş olandə genə bir növʻ səẖā var
Bu **tāzə** cavānlardə ki dərmānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 12). [tāzə,]*

Bəhār-ı ömrim ey növ-gülbün-i bāğ-ı məlāḥət ḥeyf
Ḫəzān oldı nə sūd ondan cəhān **tāzə** bəhār olmuş *(Gazel 102, Mısra 8). [tāzə,]*

Məgər ki bir büt-i gül-çöhrənün qara zülfi
Yolundə **tāzə** genə Seyyidā qurubdur dām *(Gazel 129, Mısra 20). [tāzə,]*

Ey şūẖ urmusan kimi bilməm qanaryə
Var dāmənündə **tāzə** genə qan nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 8). [tāzə,]*

Etmişdi mehr-i dīn bəni küfrdən küsūf
Verdi bu **tāzə** mö'cüz oda incilā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 38). [tāzə,]*

Żū`īnün qış sitəmündən qurıyub cān [u] təni
Kürk ilqā`sıyılə eylə gələr **tāzə** bəhār *(Kaside 6, Mısra 40). [tāzə,]*

Bu müjdə ilə dil tapub ārām ġüṣṣədən
Bir **tāzə** məṭlə' etdi mədīḥində āşkār *(Kaside 9, Mısra 30). [tāzə,]*

Bəhār ilə Seyyid-i şīrīn-kəlām
Tāzə verən gövhər-i nəẓmə niẓām *(Mesnevi 4, Mısra 12). [tāzə,]*

Elə bil kim **tāzə** düşdim cənnətə *(Mesnevi 4, Mısra 73). [tāzə,]*

Sünbül [ü] gül lālə vü nəsrīn ü bāğ
Sīnə-i firdövsə qoyub **tāzə** dāğ *(Mesnevi 5, Mısra 40). [tāzə,]*

Tāzə ziynət verüb övżā'-ı gülüstānə bəhār
Fərş-i sündüs döşüyüb ṣəḥn-i dil-i cānə bəhār *(Mesnevi 15, Mısra 3). [tāzə,]*

Çəkdigüm cövr ü cəfādan nə pərīşān gedürəm
Līk bir **tāzə** bəlā var görübən zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 20). [tāzə,]*

Şirvānə **tāzədən** genə bir məh-liqā gəlüb
Vəh vəh nə məh-liqā dil-i zārə dəvā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 1). [tāzədən, -dən]*

'İtāb u nāzun olur əhl-i 'eşq içün 'işrət
Ḫiṭāb-ı qəhrün 'uşşāqə **tāzədən** cāndur *(Gazel 81, Mısra 10). [tāzədən, -dən]*

Be-ḥəmdu`llāh cəhāndə **tāzədən** fəṣl-i bəhār olmuş
Sitəbrəq-pūş u sündüs-cāmə dəşt ü kūhsār [olmuş *(Gazel 101, Mısra 1). [tāzədən, -dən]*

Qutarub 'ömr-i həvā çıḫmış idi başımdan
Gətürdi tāzə məni 'eşqivə qəżā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 18). [tāzə,]*

Ṣayd etdi **tāzədən** dil-i əndūhuna kimi
Peykān-ı ġəmzədən o büt-i bī-vəfā genə *(Gazel 202, Mısra 3). [tāzədən, -dən]*

Olubdur **tāzədən** dilim pərī-ruḫsār ḥeyrānı
Ki vardur zülf-i sevdāsılə yüz mən tək pərīşānı *(Gazel 220, Mısra 1). [tāzədən, -dən]*

Səbzlər güllər çəmənlər geyünübdür **tāzədən**
Zīb-i zīnətlər verüb ruḫsārə rəng-i ġönçədən *(Murabba 1, Mısra 5). [tāzədən, -dən]*

İçüb pīrānəsər bir sāqī-i ḥūrīvəşün cāmın
Olub daḫil behiştə **tāzəlikdən** şeyḫ [ü] şāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 12). [tāzəlikdən, -lik, -dən]*

tāzə niẓām qoy-: *Yeni düzenin getirilmesi, yeni adet edinmek.*

Demə məḫlūq yanındə **qoyulub tāzə niẓām**
Pūldan ġeyri nə iş var isə məcmū'-ı ḥarām *(Terci-bend 1, Mısra 11). [tāzə niẓām qoyulub, -ul, -ub]*

tāzəçə: *Yeni, yenice.*

Me'mār-ı fikri **tāzəçə** tə'mīr eyləyüb
Qoymur qalə bu milləti vīrānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 15). [tāzəçə,]*

ṭā`ifə-i cinn: *Çok zeki ve uyanık fırka/cemaat/kavim. Cin tayfası.*

Bəḥrü`l (?)-elmdə **ṭā`ifə-i cinn** cümləsi
Övṣāfun ilə oldıla midḥət-sərā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 11). [ṭā`ifə-i cinn,]*

ṭā'ət: *Allah'ın emirlerine uyma, emredileni yapma. İbâdet, takvâ.*

Ṭā'ətdədi gər vüs'ət-i əndāzə-i dünyā
Pəs əhl-i 'ibādətdə fuqārət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 7). [ṭā'ətdədi, -də, -di]*

'Eşq içrə ḫidmət eylə vüṣāl istəsön əgər
Tarı verür mi cənnətini **ṭā'ət** olmamış *(Gazel 105, Mısra 8). [ṭā'ət,]*

Susuyub Kövs̱ərə öz nəfsivə etdün **ṭā'ət**
Zāhidā ādəmi cənnətdən atar sū`-i 'əməl *(Gazel 126, Mısra 11). [ṭā'ət,]*

Sən cümlə bizə verdiyüvi bī-'əvəż etdün
Firdövsə 'əvəż **ṭā'ət** 'ibādət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 30). [ṭā'ət,]*

Kim ki **ṭā'ətinə** məğrūr olə Żū`ī bi`llāh
Bil yəqīndir ki [o] Ḥəqqdən özini dūr elədi *(Gazel 241, Mısra 9). [ṭā'ətinə, -i, -n, -ə]*

Belə olandə nöçün qoymayursən İslāmı
Ki ḥāṣil eyləyə 'elm-i nücūm u hey`ātdən *(Kaside 15, Mısra 55). [ṭā'ətdən, -dən]*

Ṭā'ətdə olan miṣāl-i Ẓünnūn
Dövlətdə şərīk-i māl-i Qārūn *(Mesnevi 8, Mısra 17). [ṭā'ətdə, -də]*

ṭā'ət-nümā: *İbadet eden, takva gösteren.*

Ey nūr-ı ẕātı əvvəl hər mā-sivā 'Əlī
Mā təḥtə Rəb u Rəb inə **ṭā'ət-nümā** 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 2). [ṭā'ət-nümā,]*

tel: *Saç teli.*

'Āləm dolubdı nükhət-i müşk ilə Żū`iyā
Ol qara **tellər** üzrə məgər kim ṣəbā keçər *(Gazel 51, Mısra 10). [tellər, -lər]*

Tə'ẓīm ilə dutub yüzüvi qarə **tellərün**
Kāfirdə var görün genə īmān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 9). [tellərün, -lər, -ün]*

telaṭṭuf: *Nâzik davranma, lutuf ve incelikle muâmele etme.*

Təlaṭṭuf eylə köñül şəhrin etgilən mə'mūr
Ḫarābə qoymə kərəm qıl vilāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 9). [telaṭṭuf,]*

telefon: *Telefon.*

Sölə ki hansı zəmāndə var idi bir **telefon**
Yā teleġram vaġon kim gedir bu sür'ət ilə *(Kaside 20, Mısra 3). [telefon,]*

teleġram: *Telegram.*

Sölə ki hansı zəmāndə var idi bir telefon
Yā **teleġram** vaġon kim gedir bu sür'ət ilə *(Kaside 20, Mısra 4). [teleġram,]*

Dərs ü məktəbdi təṣəvvür elə bu dərdə dəvā
Oḫuyub ‘elm ilə tapmış nəẓər et **telġrama** *(Mesnevi 9, Mısra 68). [telġrama, -a]*

terīn: *En iyi, en üstün.*

Qəsəm deməkliqə mollāsını edüb tə‘yīn
Şikəstə ḫāṭirimə nəṣb ilə verüb **tərīn** *(Mesnevi 14, Mısra 22). [terīn,]*

tevsen-i təb‘: *Serkeş yaratılış.*

Məst olub **tövsən-i təb‘im** götürüb cövlānə
Şe‘r-i şəmşīr ilə tā ki girüb meydānə *(Mesnevi 6, Mısra 3). [tevsen-i təb'im, -im]*

tövsən-i əş‘ār: *Dik başlı ata benzer şiir.*

Çoḫ sormagilən **tövsən-i əş‘ārıvı** Żū`ī
Lāl ol nəẓər et sāḥət-i meydān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 23). [tövsən-i əş'ārıvı, -ıv, -ı]*

tev`əmān: *İkiz.*

Dögüldür ḫāṣiyət şəh-bāzə vəḥşət rūz-ı əvvəldən
Olub insān ilə ülfətdə dā`im **tev`əmān** Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 14). [tev`əmān,]*

Şikāyət eyləyürdüm bir rəfīqə çərḫ-i kəc-rovdan
Məni nīşə fələk dərd ü ġəm ilə **tev`əmān** qılmış *(Kaside 11, Mısra 14). [tev`əmān,]*

ṭeyy: *Ortadan kaldırma, çıkarma.*
Rəsm-i səḫā vücūd-ı cəhāndən olubdı **ṭeyy**
Yoḫ bir nəfər bu ḫəlqün arasındə Ḥātəmī *(Gazel 243, Mısra 3). [ṭeyy,]*

tez: *Çabuk.*

Tez durubən ayağə bir at tapub
Cənnət sarı uçmaqa qanat tapub *(Mesnevi 4, Mısra 65). [tez,]*

tez ol!: *Çabuk ol, acele et!*

Pəndinə bī-dəlīl eylə qəbūl
Ḥökm edər pənd qəbūl elə **tez ol** *(Mesnevi 11, Mısra 90). [tez ol,]*

tezerv: *Sülün kuşu.*

Şulşul ü dürrāc **tezerv** [ü] həzār
Ləḥn-i mü`əllifdə oḫurlar ḥiṣār *(Mesnevi 10, Mısra 7). [tezerv,]*

ticārət: *Kazanç elde etmek için yapılan mal ve ürün alım satımı, alış veriş. Böyle bir alım satımdan elde edilen kâr.*

Sən bu **ticārətünlə** sənə belə təng olur
Baḫ gör nolur bu Żū`ī-i nā-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 27). [ticārətünlə, -ün, -lə]*

ṭıfl: *Çocuk.*

‘Eyş ü ‘işrət azalur ‘ömr çoḫalduqcə bəlī
Ləẕẕət ol **ṭıfl** dəmində əmilən şīrdədür *(Gazel 75, Mısra 6). [ṭıfl,]*

tiflīs: *Tiflis (Gürcistan'ın başkenti).*

Hər ildə gərçi dəhrdə bir lāləzār olur
Tiflīs içində hər gecə yüz növ-bəhār olur *(Gazel 82, Mısra 2). [tiflīs,]*

tīğ: *Kılıç; Sevgilinin yan bakışı/kirpiği.*

Qıl tərəḥḥüm elə bir **tīğ** ilə səd-pārə məni
Nəyə lāzımdı sər ü cism ü dil [ü] cān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 5). [tīğ,]*

Yeridi **tīğ** ilə gər etsə pārə pārə məni
Onun məḥəbbəti əlbəttə kim günāhımdur *(Gazel 53, Mısra 3). [tīğ,]*

Vüṣālı **təşnəsidim** eylədi sīrāb tīğindən
Demün kim yārdan ‘uşşāqə ḥāṣil hīç kām olmaz *(Gazel 93, Mısra 3). [tīğindən, -i, -n, -dən]*

Nə tökməkdür cəfā **tīğilə** hər dəm qanın ‘uşşāqun
Bu ẓülm ey dil-bər-i āhū-nigəh qəṣṣābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 3). [tīğiylə, -i, -y, -lə]*

tīğ-i āb-dār: *Keskin, parlak, kılağılı hançer.*

Budur cəhāndə təmənnāsı Żū`ī-i zārun
Olə şəhīd sənün **tīğ-i ābdārun** ilə *(Gazel 205, Mısra 10). [tīğ-i āb-dārun, -un]*

tīğ-i ḥəsrət: *Ayrılık hasreti.*

Mənim tək olmayə ṣəd pārə **tīğ-i ḥəsrət** ilə
Cirāhət-i dilinə yārdan dəvāsı olə *(Gazel 10, Mısra 5). [tīğ-i ḥəsrət,]*

tīğ-i əbrū: *Kaşın okları, ok gibi kaş.*

Tīğ-i əbrūlərün eylər məni ġəmdən āzād
Ṣayd-ı **pür-bəstə ‘əlācı** dəm-i şəmşīrdədür *(Gazel 75, Mısra 3). [tīğ-i əbrūlərün, -lər, -ün]*

tīğ-i əcəl: *Ecel, ölüm kılıcı.*

Əcəlün əvvəli cān içrə əgər olmayaydı
Necə səndən məni ey cān aralar **tīğ-i əcəl** *(Gazel 126, Mısra 4). [tīğ-i əcəl,]*

tik-: *Bina inşa etmek, yapmak.*

Tikdirir məscid ilə yüz eḥsān
Alı bir gündə rövże-i riżvān *(Mesnevi 11, Mısra 23). [tikdirir, -dir, -ir]*

Kāmil külāh-dūz u rəfūkārlar onı
Tā bir külāh **tikdi** çəküb rənc-i bī-şümār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 8). [tikdi, -di]*

Ḥəsəddən sudə **tikmiş** sərvini tā kim rəvān olsun
O gündən kim görübdür bāğbān sərv-i ḫurāmānun *(Gazel 160, Mısra 11). [tikmiş, -miş]*

tikan: *Diken.*

Görünürlərsə **tikanlar** gözə gər səbz ü çəmən
Līkən ondan gül-i gülzār-ı gülüstan olmaz *(Gazel 90, Mısra 7). [tikanlar, -lar]*

Ümīd dutmə ki ḫurmā verə dirəḫt-i çinār
Olur mu dərmək ‘əzīzim **tikandan** almanı *(Kaside 23, Mısra 20). [tikandan, -dan]*

tilāvət: *Kur'ân'ı güzel sesle ve kurallara göre okuma.*

Yoḫsə Qur`ānı **tilāvət** eləməkdən qaçuban
Virdüvi şām u səḥər bir bərbəṭ ü mizmār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 15). [tilāvət,]*

ṭīnət: *Yaratılış, maya, fıtrat, hilkat.*

Sənsən bu cəhān Ḫāliqi məḫlūq təmāmı
Hər şəḫsdə bir rəng ilə **ṭīnət** nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 32). [ṭīnət,]*

Bəẖş edübdür neçə ẖər **ṭīnətə** fərr-i Fir'ovun
Eləyübdür neçə Mūsā ṣifəti çöldə şubān *(Kaside 14, Mısra 7). [ṭīnətə,]*

Hər gədā-**ṭīnət** bir isim ilə sulṭān olmaz
Qurı əngüştər ilə dīv-i Süleymān olmaz *(Gazel 90, Mısra 1). [ṭīnət,]*

Gəl imdi vəqtidür ey ṣāḥibü`z-zəmān gəl gül
Fədā qədəmlərivə ey 'ədālətün kānı *(Kaside 23, Mısra 90). [tıynət,]*

'Əlībaba Bəg ki Ḥuda **ṭīnətin**
Ẕehn-i ẕəkāvətlə qılub fıṭrətin *(Mesnevi 10, Mısra 43). [ṭīnətin, -i, -n]*

tīr: *Ok.*

Cəllād-ġəmzün ey pərī müjgān u qaşun
Ki **tīr** alur əlinə baña ki kəmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 6). [tīr,]*

Ey kəmān-əbrū müjün peykānı yüz min cān alur
Yayə dönmüş qāmətim **tīr** ü kəmānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 6). [tīr,]*

Olsun nəṣībi dostuvun şīr ü şəhd ü nūş
Batsun gözinə düşmənivün **tīr** ü nīş ü ẖār *(Kaside 9, Mısra 36). [tīr,]*

tīr-i bəlā: *Bela oku.*

Etsön (?) də eylə **tīr-i bəlāyə** nişān məni
Salmə nəẓərdən ey büt-i nā-mehrbān məni *(Gazel 227, Mısra 1). [tīr-i bəlāyə, -y, -ə]*

tīr-i ġəmzə: *Gözle, kaşla işâret etme, göz kırpma oku.*

Lüṭf edüb bir **tīr-i ġəmzə** birlə al gəl cānımı
Pāyə dönmüş qāmətim ol ṭāq-ı əbrūndan cüdā *(Gazel 12, Mısra 7). [tīr-i ġəmzə, -ə]*

Ümīd kəsmə köñül **tīr-i ġəmzəsindən** kim
Su arẖə bir gəlüb ümmīd var bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 5). [tīr-i ġəmzəsindən, -si, -n, -dən]*

tīr-i həlāk: *Ölüm okları.*

Fövc-i sərmā atəcaq **tīr-i həlāk** u bərfi
Hər kəsün olmasə ẖəftānı qalur zār [u] nizār *(Kaside 6, Mısra 11). [tīr-i həlāk,]*

tīr-i qəżā: *"Kazâ oku", kader.*

'Eşq-ẖəṭṭün ilə cümlə bəlādan əmīn edüb
Tīr-i qəżāyə Ḥizr-i ẖəṭün cövşən eylədün *(Gazel 164, Mısra 14). [tīr-i qəżāyə, -y, -ə]*

tīrə: *Karanlık, kara.*

Ço qədr baña 'āşiq deyüb ey məh sitəm etmə
Hər **tīrə**-nəẓər Żū`ī-i ẖūnīn-kəfən olmaz *(Gazel 94, Mısra 10). [tīrə,]*

Əlimdən aldun o ẖᵛurşīd-i 'āləm-ārānı
İşıq günim dəẖi çoẖ etmə **tīrə**-şām fələk *(Gazel 118, Mısra 10). [tīrə,]*

Tīrə etmişdi dil-āynəsini jəng-i firāq
Vəṣl-i ruẖsārun onı bir məh-i tābān etdi *(Gazel 233, Mısra 7). [tīrə,]*

Söndürüb bād-ı fələk şam'ımı qılmış **tīrə**
Ẓülmət-i leylim 'əlācınə çırāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 7). [tīrə,]*

tīr-əndāz: *Ok atan, okçulukta mahâret sâhibi olan (kimse), okçu, kemankeş.*

Rüstəm-i dil qəṣdinə çeşmün çəküb müjgān oẖın
Şanki **tīr-əndāzlar** cəm' eyləyüb Əfrāsiyāb *(Gazel 16, Mısra 4). [tīr-əndāzlar, -lar]*

tīşə-i möẖnət: *Eziyet baltası.*

Bīsütūn-ı cismimə yüz **tīşə-i möẖnət** uran
Ḫəstə cān Fərhādvəş Şīrīn-zəbānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 3). [tīşə-i möẖnət,]*

titrə-: *Titremek. Soğuktan üşümek.*

İmdidən **titrəməgə** durdı vücūdım yek-sər
Nā-gəhān bir nəfər əẖbāb baña etdi güẕər *(Kaside 6, Mısra 19). [titrəməgə, -ə]*

titrəş-: *Titreşim durumunda olmak, ihtizaz etmek.*

Ġönçəsi dövrində kim zülf-i pərīşān **titrəşür**
Eylə kim cādū görüb möhr-i Süleymān **titrəşür** *(Gazel 58, Mısra 1). [titrəşür, -ür]*

Ġönçəsi dövrində kim zülf-i pərīşān **titrəşür**
Eylə kim cādū görüb möhr-i Süleymān **titrəşür** *(Gazel 58, Mısra 2). [titrəşür, -ür]*

Titrəşür köñlüm ẖəyāl-i 'āriżindən eylə kim
Ātəş-i sūzəndə üzrə qəṭrə-i qan **titrəşür** *(Gazel 58, Mısra 3). [titrəşür, -ür]*

Titrəşür köñlüm ẖəyāl-i 'āriżindən eylə kim
Ātəş-i sūzəndə üzrə qəṭrə-i qan **titrəşür** *(Gazel 58, Mısra 4). [titrəşür, -ür]*

Firqətündə āh-ı cān-sūz u fəġānımdan mənim
Gecələr ey məh-liqā gərdūn-ı gərdān **titrəşür** *(Gazel 58, Mısra 6). [titrəşür, -ür]*

Şīrvān içrə bu gün Ḫāqānī-i s̱ānī mənəm
Seḥr-i şe'rimdən təmām Īrān u Tūrān **titrəşür** *(Gazel 58, Mısra 8). [titrəşür, -ür]*

Żū`iyā görcək mənim bu ābdār əş'ārımı
Bīẖūd u Seyyid Bəhār bəḥr-i 'ürfān **titrəşür** *(Gazel 58, Mısra 10). [titrəşür, -ür]*

Düşəndə yādımə cism içrə **titrəşür** cānım
O günləri ki keçərdi ẖᵛoş ittifāqundə *(Gazel 196, Mısra 7). [titrəşür, -ür]*

Vüṣāl olanda köñül **titrəşüb** hərās elər
Ki hər kəmālə yəqīn `āqibət zəvāl gəlür *(Kıt'a 7, Mısra 3). [titrəşüb, -üb]*

tīz: ***Tez**, çabuk.*

Baẖmayuban qışun souq qarınə
Gəlmişəm **tīz** Dəvəçi bāzārınə *(Mesnevi 4, Mısra 69). [tīz,]*

Ləb-i dildār tək var bādə-i gül-gündə gər nəş`ə
Nə sūd ondan ki **tīz** başə çıẖar qalmaz müdām olmaz *(Gazel 93, Mısra 8). [tīz,]*

toğrul tigin: *Tuğrul hakan/bey.*

Olaydı iḥtisān ilə **Toğrul Tigin** əgər
Ḫāqānilər gəlür genə dövrānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 29). [toğrul tigin,]*

töhmət: *Kınama, yerme, kötüleme.*

Sünbül təki bəlālarımı rəḥm qıl baña
Qoy ḫəlq eyləsün baña yüz **töhmət** ağlaram *(Gazel 133, Mısra 6). [töhmət,]*

toḫu:- *(Yalandan) Söylemek; örmek.*

Ḥəqqi mollā odı kim hər sözi yazub oḫuyə
Yoḫsə ki bilməyə bir ḥərfi yalandan **toḫuyə** *(Mesnevi 6, Mısra 46). [toḫuyə, -y, -ə]*

tök-: *Dökmek, saçmak, akıtmak, boşaltmak.*

Göz yaşım bəs ki **tökür** ʻāləm ara qan sənsiz

Qandan āhır salacaq ʻāləmə ṭūfān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 1). [tökür, -ür]*

Çeşm-i pür-ḫūnum mənim ṭūfānə verdi ʻāləmi
Bəs ki **tökdi** qanlu yaş ol sərv-i dil-cūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 6). [tökdi, -di]*

Tök ayağə şərāb-ı sər-ḫ˘oşı
Tapə anunlə məğz-i sər cūşı *(Mesnevi 11, Mısra 7). [tök,]*

Tökgilən ṭāsə bādə tā ḫəṭ-i cövr
Görməyüm tā zəmānədən bir cövr *(Mesnevi 11, Mısra 3). [tökgilən, -gilən]*

tök: *Dökmek, akıtmak, koymak (içki).*

Nə kül **töküm** başıma Żū`ī yādə düşdükdə
O gül əlilə ayağımə mey tökən günlər *(Gazel 67, Mısra 12). [tökən, -ən]*

Sən nə səḥḥārsan ey məh ləb-i lə'lün ʻeşqi
Gözlərimdən **tökülən** lü`lüyi mərcān etmiş *(Gazel 104, Mısra 8). [tökülən, -ül, -ən]*

Bu qədri **tökmə** qanın ḫəncər-i müjgānlə ʻuşşāqun
Dilərlər qanını məḥşər güni hər mübtəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 7). [tökmə, -mə]*

Ümīd-i vəʻde-i vəṣlünlə qanə döndi cigər
Amāndı qanımı **tök** intizār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 4). [tök,]*

Olsə mehrim qədri gər ey bī-vəfā kīnün sənün
Qanımı **tökməkdən** özgə olmaz āyīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 2). [tökməkdən, -dən]*

tökül-: *Dökülmek.*

Töküldi üstümə ġəm ləşkəri firāqundə
Nəẓərdən ey məh-i bī-mehr kim o dəm getdün *(Gazel 163, Mısra 7). [töküldi, -di]*

O gün kim ey pərī-rū dil-bərim oldım cüdā səndən
Töküldi üstümə fövc-i ġəm ü dərd ü bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 2). [töküldi, -di]*

Qurudı nəḫl-i ṣəfā ṣarṣar-ı ḥəvādiṣ ilə
Töküldi gör nə ṣifət bərg ü bārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 8). [töküldi, -di]*

Sünbül-i zülfi **tökülmüş** rūyınə ol güllər ḫūn
Eylə kim əbr-i bəhārı mehr-i rəḫşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 3). [tökülmüş, -müş]*

Gər işārət edə şəmşīr-i kəc-əbrūvun
Tökülür Żū`ī ..... tək yüz ʻāşiq-i zārdan qanı *(Gazel 250, Mısra 26). [tökülür, -ür]*

Qurban olum ol nərgis-i fəttānə ʻƏleykān
Ḥəm ḥəm **tökülən** zülf-i pərīşānə ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 2). [tökülən, -ən]*

qan tök-: *Kan dökmek. Yaralamak yā da ölüme yol açmak, cana kıymak.*

Nədəndi mūẕī-i ḥeyvān tək **tökürsən qan**
Saña nə ḥāṣil olur belə qətl ü ʻġārətdən *(Kaside 15, Mısra 17). [tökürsən qān,]*

topraq: *Toprak.*

Toprağə döndürüb neçə yüz min pərīvəşi
Ḫākından imdi gül bitüb oḫşar ʻizārınə *(Gazel 207, Mısra 9). [toprağə, -ə]*

Urub çün bərg-i gül həm-rəngliq lāfın dodaġ ilə
Ṣəbā **toprağə** salmış hər yetən tapdar ayaġ ilə *(Gazel 216, Mısra 2). [toprağə, -ə]*

Bu cism ilə cāndan ötəri çəkmə çoḫ əfsūs
Topraq olacaq cism dəḫi cān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 12). [topraq,]*

Ayaqun **toprağı** olmaqdan özgə yoḫdı bir fikrim
Baña bi`llāh yegdür belə ẕillət pādşāhlıqdan *(Gazel 151, Mısra 10). [toprağı, -ı]*

O gündən kim görüb ruḫṣārıvı bī-pərdə ey məh-rū
Salur **topraqlarə** hər gün fələk ḫ˅urşīd-i ʻəẕrāsın *(Gazel 162, Mısra 4). [topraqlarə, -lar, -ə]*

Hanı Sikəndər ü Cəmşīd ü Bəhmən ü Dārā
Ki imdi **topraqə** dönmüş o nāzlu əbdānı *(Kaside 23, Mısra 4). [topraqə, -ə]*

Yaḫşı odur ki **topraq** içində nihān olam
Ḫ˘oş ol zəmān ki qış baña bir növ-bəhār idi *(Muhammes 1, Mısra 7). [topraq,]*

toprağı yel ağzındə: *Mezarının toprağını rüzgar savuruyor, herkes bu dünyadan göçüp gidecektir.*

O Süleymān ki yel əmrində idi şām u səḥər
İmdi **toprağı yel ağzındədi** hər ṣəḥrādən *(Gazel 173, Mısra 6). [toprağı yel ağzındədi,]*

tövṣīf: *Vasıflarını, niteliklerini sayma.*

ʻĀcizəm mədḥivə hər nəḥv ilə **tövṣīf** eləsəm
Āftābə verürəm şö'lə-i şuʻā'nı ṣifət *(Kaside 5, Mısra 43). [tövṣīf,]*

ṭūbā: *Cennette bir ağaç. Bütün cennete gölge saldığına inanılan, kökü yukarıda dalları aşağıda bulunan ağaç.*

Zāhid ki etməyüb həvəs sər ü qāmətün
Firdövs içində sidrə vü **ṭūbānı** anlamaz *(Gazel 100, Mısra 6). [ṭūbānı, -n, -ı]*

Ləbündi çeşme-i Kövṣər o qāmətün **ṭūbā**
Vüṣālun ey büt-i məh-rūy bāğ-ı riżvāndur *(Gazel 81, Mısra 11). [ṭūbā,]*

Əḥsən-i təqvīm ilə olmuş mürəkkəb peykərün
Qədəmin **ṭūbādı** kūyun ḫüld kövṣər ləblərün *(Tahmis 3, Mısra 8). [ṭūbādı, -dı]*

ṭūfān: *Her yeri kaplayan çok su, pek ziyade yağan yağmur.*

Çeşm-i pür-ḫūnum mənim **ṭūfānə** verdi ʻāləmi
Bəs ki tökdi qanlu yaş ol sərv-i dil-cūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 5). [ṭūfānə, -ə]*

Gözim yaşından olur bir də Nūḥ ṭūfānı
Bu qədri hicrün ilə əşkbār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 5). [ṭūfānı, -ı]*

Ṭūfān-ı cəhl cümlə cəhānı tutub vəlī
Keştī-i Nūḥdur belə **ṭūfānə** Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 18). [ṭūfāna, -a]*

Nūḥ-**ṭūfānını** saḫlardı bugünçün Żū`ī
Gər bilirdi ki cəhāndə belə tūğyān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 13). [ṭūfānını, -ı, -nı]*

Nūḥı keştīsi ilə ġərqə edər gird-ābə
Ağlamaqdan şəb-i hicrān gözimün **ṭūfānı** *(Gazel 250, Mısra 14). [ṭūfānı, -ı]*

Tapmazdı hīç Nūḥ o **ṭūfāndan** nicāt
Nūḥ içün olmasaydı əgər nāḫudā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 25). [ṭūfāndan, -dan]*

Göz yaşım bəs ki tökür ʻāləm ara qan sənsiz
Qandan āhır salacaq ʻāləmə **ṭūfān** sənsiz *(Gazel 95, Mısra 2). [ṭūfān,]*

<u>**ṭūfān-ı cəhl:**</u> *Cehalet tufanı.*

Ṭūfān-ı cəhl cümlə cəhānı tutub vəlī
Keştī-i Nūḥdur belə ṭūfānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 17). [ṭūfān-ı cəhl,]*

<u>**ṭūfānə ver-:**</u> *Göz yaşını şiddetli yağmur misali akıtmak, çok ağlamak.*

Çün səndə yoḫdı Nūḥdan artuq bəlāyə şəbr
Ver göz yaşunlə ʻāləmi **ṭūfānə** ey köñül *(Gazel 123, Mısra 6). [ṭūfānə ver,]*

<u>**tuğyān:**</u> *Taşma, coşma; Haddini aşma, azgınlık, serkeşlik.*

Cövr-i zəmānə möḥnət-i ġürbət firāq-ı yār
Żū`ī demək cəfādı bu **tuğyānə** ağlama *(Gazel 5, Mısra 14). [tuğyānə, -ə]*

<u>**tuğyān:**</u> *Taşma, taşkınlık; azgınlık, coşkunluk.*

Nūḥ-ṭūfānını saḫlardı bugünçün Żū`ī
Gər bilirdi ki cəhāndə belə **tüğyān** oləcəq *(Gazel 114, Mısra 14). [tüğyān,]*

Dutmə **ṭüğyān** edüb ey əşk gözim rövzənini
Səni Tarı qoy edim oñlə nəẓārə məni *(Gazel 224, Mısra 3). [ṭuğyān,]*

Olmə āzərdə gözim nūrı ġəmim şərḥində
ʻƏqlimi əldən alub dərd ü ġəmün **ṭuğyānı** *(Gazel 250, Mısra 22). [ṭuğyāni, -i]*

<u>**tükən-:**</u> *Tükenmek. Bitmek.*

Ḥəşrədək gər söləyim hīç **tükənməz** vəṣfün
Dəḫi bundan belə göstərmə kərāmət zāhid *(Gazel 39, Mısra 27). [tükənməz, -məz]*

Nə sūd o vəqtə bizim ʻömrimiz vəfā etməz
Tükəndi əhl-i cəhālət içində ḥəsrət ilə *(Kaside 20, Mısra 38). [tükəndi, -di]*

Ḫəzān-ı hicrdə ʻömrim **tükəndi** ṣəd əfsūs
N`olurdı yā Rəb vəṣli ilə növ-bəhārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 9). [tükəndi, -di]*

Tükəndi ʻömr-i kirāmī fəğān u āh ilə Żū`ī
N`olaydı ʻāqibət ālām şād u ḫürrəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 13). [tükəndi, -di]*

<u>**ṭul:**</u> *Uzun.*

Bu ʻəməllər ki sənün var nə deyüm **tūl** u dirāz
Fərz olubdur saña şeyṭān kimi ləʻnət zāhid *(Gazel 39, Mısra 21). [tūl,]*

Żū`iyā **ṭūl** ilə şəkkər olə ṭūl-i kəlām
Müstəmiʻ ḫāṭiri ondan edər āḫır nifrət *(Kaside 5, Mısra 45). [ṭūl,]*

Ṭūl etmə Żū`ī ʻārı buraḫ dövlətün olə
Dövlət olur mu dəhrdə nāmūs u ʻār ilə *(Kaside 21, Mısra 41). [ṭūl,]*

Żū`ī duʻā eylə sözə vermə **ṭūl**
İmdi olur çünki duʻālar qəbūl *(Mesnevi 5, Mısra 99). [ṭūl,]*

<u>**ṭūl ver-:**</u> *Uzun tutma, uzatma.*

Żū`iyā qāʻidədür şeʻrdə āḫırdə duʻā
Ṭūl vermə elə bu ṭərz ilə sən də itmām *(Kaside 13, Mısra 34). [ṭūl vermə,]*

<u>**ṭūl-i kəlām:**</u> *Uzun söz.*

Żū`iyā ṭūl ilə şəkkər olə **ṭūl-i kəlām**
Müstəmiʻ ḫāṭiri ondan edər āḫır nifrət *(Kaside 5, Mısra 45). [ṭūl-i kəlām,]*

Żū`ī nə lāzım belə **ṭūl-i kəlām**
Məṭləbivi ẓāhir elə və`s-səlām *(Mesnevi 10, Mısra 33). [ṭūl-i kəlām,]*

<u>**ṭūr:**</u> *Musa Peygamber'e vahiy indirilen dağ.*

Mūsā kimi bilməm niyə məḥv olmayur ʻāşiq
Gəldükdə bu **Ṭūrınə** təcəllāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 6). [ṭūrinə, -i, -n, -ə]*

Lāzımdı kim Şəmāḫıyə el **Tūr** söləsün
Ondə ẓuhūrə müncə ki nūr-ı Ḫudā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 5). [ṭūr,]*

<u>**ṭūr:**</u> *İsmi Şehname`de geçen İranlı kahraman.*

Ḥālət-i Cəmşīd ilə Hūşəngün
Tūr-ı Firidūn ilə Pəşəngün *(Mesnevi 5, Mısra 6). [tūr,]*

<u>**tūrān:**</u> *Turan, eski İranlılar'ca Türkler'in Orta Asya'daki en eski yurtlarına verilen isim.*

Şīrvān içrə bu gün Ḫāqānī-i s̱ānī mənəm
Seḥr-i şeʻrimdən təmām Īrān u **Tūrān** titrəşür *(Gazel 58, Mısra 8). [tūrān,]*

<u>**ṭürfə:**</u> *Görülmemiş, nâdir.*

Şimşād-qədd ü lālə-ḫad u māh-cəmālım
Çoḫ etmə mən-i zārə sitəm ṭürfə-ġəzālım *(Muhammes 4, Mısra 10). [ṭürfə,]*

<u>**ṭūr-ı məḥəbbət:**</u> *Hz. Mûsâ'nın vahiy ve tecellîye mazhar olduğu dağa telmih yapılmıştır; Aşk Tur`u/dağı.*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim [ol] bəlā-keşə
Bir cüz`də san nihān pür-ənvārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 5). [ṭūr-i məḥəbbət,]*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim [ol] bəlā-keşə
Bir cüz`də san nihān pür-ənvārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 7). [ṭūr-ı məḥəbbət,]*

<u>**ṭūr-ı vəṣl:**</u> *Kavuşma Tur`u.*

Şubān-ı vādī-i Eymən kimi yüz min çəküb möḫnət
Vəlī āḫırdə **Ṭūr-ı vəṣldə** dīdārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 8). [ṭūr-i vəṣldə, -də]*

türk: *Ana yurdu Orta Asya olan, buradan çeşitli yönlere yayılarak büyük devletler kuran, Türkçe'nin değişik lehçeleriyle konuşan millet ve bu milletten olan kimse.*

'Eyş [ü] 'işrət bəzmivi bir **Türk** yağma eylədi
Ey dil ü cān ləḫẓə ləḫẓə tārmār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 7). [türk,]*

Zəbān-ı Fārsə çün yoḫdı cümlənün 'elmi
Bu cəşn **Türk** dilində gərəkdür olə bəyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 16). [türk,]*

türkī: *Türkçe.*

Mən də bir **Türkī** qəṣīdə deyübən əḥvālım
Etdim ol mənbə'-i əlṭāf u səḫāyə i'lām *(Kaside 13, Mısra 31). [türki,]*

türk-i məst: *Sarhoş Türk; Sarhoş zâlim.*

Aldı o **Türk**-i məst mənim iḫtiyārımı
Tārāc qıldı ḫānə-i ṣəbr ü qərārımı *(Gazel 228, Mısra 1). [türk-i məst,]*

ṭürrə: *Alna düşen saç; Kıvırcık saç lülesi.*

Yağmalayubdı **ṭürrələrün** Çīn məmālikin
Hər çīni içrə müşk-i Ḫıṭādan kəsībi var *(Gazel 44, Mısra 5). [ṭürrələrün, -lər, -ün]*

Ẓāhirdü lānə muṣḥaf-ı ruḫsārə zülfi līk
Bāṭin o qarə **ṭürrələrün** yüz ṣəlībi var *(Gazel 44, Mısra 10). [ṭürrələrün, -lər, -ün]*

Əgərçi **ṭürrələrün** kāfir-i siyəh-dildür
Mənim tək 'āşiq içün līk dīn ü īmāndur *(Gazel 81, Mısra 5). [ṭürrələrün, -lər, -ün]*

Dəḫi sərāçə-i köñlüm o māhdan rövşən
Məşām-ı cān o qara **ṭürrədən** mü'əṭṭər idi *(Gazel 240, Mısra 12). [ṭürrədən, -dən]*

Dəlīl idi baña Żū`ī cəmālı və`ş-şəmsi
Siyāh **ṭürrələri** sūrə-i duḫānım idi *(Gazel 249, Mısra 10). [ṭürrələri, -lər, -i]*

Dəm-bə-dəm Fərhād Şīrīn ləblərindən qan yeyüb
Qeys Leylā **ṭürrəsi** yādilə bəs qarə geyüb *(Tahmis 3, Mısra 12). [ṭürrəsi, -si, -]*

ṭürrə-i dil-dār: *Gönlü kendine bağlamış olan kıvırcık saç.*

Firāq-ı möḫnəti Ḫəm qılsə qāmətin nə 'əcəb
Əlində **ṭürrə-i dildārdan** 'əṣāsı olə *(Gazel 10, Mısra 4). [ṭürrə-i dil-dārdan, -dan]*

ṭürrə-i pərtāb: *Büklüm saçın hareketi, atılması.*

L'əl-i ġəmində **ṭürrə-i pərtābə** ilticā
Etmək nə sūd elə mey-i ol nābə iltica *(Gazel 11, Mısra 1). [ṭürrə-i pərtābə, -ə]*

ṭürrə-i ṭarrār: *Gönül çalan kıvırcık saç lülesi.*

Ḫāl-i siyəhün **ṭürrə-i ṭarrār** yanında
Əfsūngər-i Hindūdı yəqīn mār yanında *(Gazel 186, Mısra 1). [ṭürrə-i ṭarrār,]*

Ey tərk eləyən bādə-i gül-nārı Səməndər
Əldən buraḫan **ṭürrə-i ṭərrārı** Səməndər *(Gazel 43, Mısra 2). [ṭürrə-i ṭərrārı, -ı]*

Ḫālından əḫz edirdi köñül mürği dānəni
Ol gül üzündə **ṭürrə-i ṭərrārə** şānəni *(Müseddes 1, Mısra 28). [ṭürrə-i ṭarrārə, -ə]*

ṭürrə-i yār: *Sevgilinin kıvırcık saçı.*

Bir əldə sāġər-i mīnā bir əldə **ṭürrə-i yār**
Təmām tār u dəf çəng cümlə āmādə *(Gazel 206, Mısra 3). [ṭürrə-i yār,]*

ṭuruqu`l-'eyn: *Tarikatların gözü.*

Məst ü məḫmūr gözün ġəmzə-i ḫadəngl̇ə nədür
**Ṭuruqu`l-'eyndə** dünyāyə salur pərḫāşı *(Gazel 247, Mısra 10). [ṭuruqu`l-'eyndə, -də]*

tūş: *Müptelâ, tutulma; rastlama.*

Ḫāṭirdən edüb ṣora fərāmūş
Yüz dərd ü bəlāyə eylədüz **tūş** *(Mesnevi 7, Mısra 53). [tūş,]*

tut: *Yönelmek, ihtiyar etmek.*
Tutmazam mən onlarə hīç diqqəti
Görməyüblər bəḫşişi səḫāvəti *(Mesnevi 5, Mısra 89). [tutmazam, -maz, -am]*

tut-: *Tutmak, elinde bulundurmak. Ele geçirmek, yakalamak.*

Ṭūfān-ı cəhl cümlə cəhānı **tutub** vəlī
Keştī-i Nūḫdur belə ṭūfānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 17). [tutub, -ub]*

Żū`iyā **dut** dāmənindən dərd [ü] ġəmdən əymən ol
Çünki ondan özgə kān-ı cūd u eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 19). [tut,]*

tut: *...dan görmek, öyle sanmak.*

Nigārım 'eyb **dutmə** sirr-i 'eşqün fāş qılsam gər
Pərīşān eyləyüb bəs kim məni zülf-i pərīşānun *(Gazel 149, Mısra 5). [tutmə, -mə]*

tutalum: *Farzedelim, varsayalım.*

Dutalum dəhrdə Cəmşīd ü Firīdūn oldun
Ḫanı sölə nədi tə'bīr belə bir rö`yādən *(Gazel 173, Mısra 9). [tutalum,]*

ṭūṭī: *Dudu kuşu, papağan.*

Yoḫ 'eybi Ḫiżr-i ḫəṭ **dutə** lə'lün kənārını
Ṭūṭī ġıẕāsı rəsmdür 'āləmdə qənd olub *(Gazel 24, Mısra 10). [ṭūṭī,]*

Həm-dəmün idi **ṭūṭī** vü bülbül
İmdi həm-rāz-ı mūr u mār oldun *(Kaside 16, Mısra 9). [ṭūṭi,]*

Hər ləḫẓə ki görsəm dilərəm lə'lüvi öpmək
Ṭūṭī nə təḥəmmül eləsün şəkkəri görcək *(Gazel 117, Mısra 6). [ṭūṭī,]*

Ṭə'n eyləmə heyrānlıqınə Żū`ī-i zārun
Ṭūṭī bəlī ḥeyrān olı güzgülər içində *(Gazel 190, Mısra 10). [ṭūṭī,]*

Əfsūs ki yoḫ bir nəfər 'ārif ki dəm-ā-dəm
Cān-**ṭūṭīsinə** şəhd-i kəlāmində şəkər var *(Gazel 42, Mısra 6). [ṭūṭī,]*

Bir yerdəəm təfāvüti yoḫ **ṭūṭī** vü ġurāb
Bilməz nədür cəhāndə günāh ilə yā ṣavāb *(Muhammes 3, Mısra 25). [ṭūṭī,]*

Ləb təşnə vəqtlər keçürürdük şərāb ilə
Bī-cinslərlə həm-dəm ü **ṭūṭī** ġurāb ilə *(Muhammes 3, Mısra 42). [ṭūṭi,]*

tūtiyā çək-: *Sürme taşının göze sürülen tozu, tutya sürmek, çekmek.*

ʻĀşiqlərün gözinə o şūḫ-ı sitəm-şiʻār
Ḫāk-i rəh ilə **çəkmək** içün **tūtiyā** gəlüb *(Gazel 22, Mısra 8). [tūtiyā çəkmək,]*

tütün: *Birleşiminde nikotin bulunan otsu bitki. Sigara.*

Ki tütün almaqınə olmayə ādəmdə təvān
Nə deyüm bu sözi mən çıqdı **tütün** başımdan *(Kaside 14, Mısra 16). [tütün,]*

tutus-: *Alevlenmeye, yanmaya başlamak, alev almak.*

Həmīşə vüṣlətə muʻtād gördügün köñlüm
Tutuşdı ġəm odınə şād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 4). [tutuşdi, -di]*

təvān: *Güç, takât.*

Gedübdi tāb [u] **təvān** cism-i nā-təvānımdan
Ḫˇoşā o möḥnət-i hicrānə tāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 7). [tüvān,]*

ʻĀqibət qıldı məni rüsvā fəğānı köñlümün
Qalmayub hicrānə çün tāb u **təvānı** köñlümün *(Gazel 161, Mısra 2). [tüvānı, -ı]*

ṭuyūr: *Kuşlar.*

Nə şāhīnsən nə bülbül nə həzār-āhəng nə ṣulṣul
Ṭuyūrun ḥālətindən səndə yoḫ bir şey` ʻəyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 18). [ṭuyūrun, -un]*

ṭəʻām: *Yemek, aş.*

Nə bu libās var idi nə bu **ṭəʻām** nə ev
Dögüldi ādəmə təşbīh hīç bābətdən *(Kaside 15, Mısra 31). [təʻām,]*

Evində görmədigün hər **ṭəʻām** lövn-bə-lövn
Gəlür ḥużūruvə hər mənzilündə ʻişrət ilə *(Kaside 20, Mısra 7). [təʻām,]*

ṭəbʻ: *Huy, mizaç, karakter, yaratılış; Şiir söyleme gücü.*

Nə ḥəq-i nān u nəmək var nə şüʻār-ı bəẕl ü cūd
ʻƏrşədə zən-**ṭəb**ʻlərdür mərd-i meydān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 4). [ṭəbʻlərdir, -lər, -dir]*

Tarı ḥifẓ eyləsün övlādıvı hər bəlādan
Ol səḫā-**ṭəb**ʻ Nəcəf Bəg odı kān-ı eḥsān *(Kaside 14, Mısra 20). [ṭəbʻ,]*

Şəmāḫınun qədīm bəg-zādəsi
ʻElm ü hünər **ṭəb**ʻ u Ḫudā-dādəsi *(Mesnevi 10, Mısra 46). [ṭəbʻ,]*

Çü vəṣfin etməgə ʻācizdi Żū`īnün **ṭəbʻi**
Şərīṭə vācib olub ẓāhir etməgə `əlān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 35). [ṭəbʻi, -i]*

ṭəbābət: *Çare; Tıp ilmi.*

Nəīnki dərs deyə ḥikmət ü **ṭəbābətdən**
Nə qədri söyləyəsən Zū`ī kimsə pənd almaz *(Kaside 15, Mısra 75). [ṭəbābətdən, -dən]*

İmdi qaçub bu mənbəʻ-i ʻürfānə gəlmişəm
Ölməkdən özgə yoḫdı bu dərdün **ṭəbābəti** *(Muhammes 3, Mısra 30). [ṭəbābəti, -i]*

təbdīl: *Değiştirme, değiştirilme, başka şekle sokma.*

Şām-ı hicrün rūz-ı vəṣlə oldı **təbdīl** ey köñül
Gördüyüncə bārī ol mehr-i cəhān-ārā yüzin *(Gazel 170, Mısra 9). [təbdīl,]*

Şām-ı hicrün rūz-ı vəṣlə oldı **təbdīl** ey köñül
Gördüyüncə bārī ol mehr-i cəhān-ārā yüzin *(Gazel 148, Mısra 9). [təbdīl oldi, -di]*

təbḫālə: *Harâretten dudakta meydana gelen kabartı, uçuk.*

İçmisən min ʻāşiqün qanın şəhādət eyləyür
Ləblərindən qan kimi hər dəm çıḫan **təbḫālələr** *(Gazel 48, Mısra 4). [təbḫālələr, -lər]*

ṭəbīb: *Hekim, doktor.*

Çeşmün nə vəchdəndi ki bīmārdur müdām
Həm-sāyəsində ʻĪsā-yı ləb tək **ṭəbībi** var *(Gazel 44, Mısra 4). [ṭəbībi, -i]*

ṭəbībā: *Ey hekimler, doktorlar!*

Ṭəbībā Żū`īnün dərdi saqalmaz dərd-i hicrāndır
Cəfā çəkmə ʻəlāc etmə belə bīmāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 9). [ṭəbībā,]*

ṭəbībānə: *Hekim gibi, doktor gibi.*

Ġəflət mərīżinə dəfʻ-i dārū-yı vəʻż elə
Ṣəḥḥət verür həmīşə **ṭəbībānə** Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 10). [ṭəbībānə,]*

ṭəbīb-i nā-şinās: *Bilmeyen hekim.*

Mərīż-i ʻeşqə kāfīdür köñül şəhd-i ləb-i cānān
Ṭəbīb-i nā-şinās u şərbət-i ʻinnābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 6). [ṭəbīb-i nā-şinās,]*

təʻbīr: *İfâde, anlatım.*

Dutalum dəhrdə Cəmşīd ü Firīdūn oldun
Ḥanı sölə nədi **təʻbīr** belə bir rö`yādən *(Gazel 173, Mısra 10). [təʻbīr,]*

ṭəbī`ət: *Bir varlığın tabiî özelliklerinin bütünü, huy, meşrep, mizaç; Doğa*

ʻĪsā-ləb āhū-çeşm **ṭəbī`ət** mərīż-i ʻeşq
Çoḫdur vəlī bu ʻəṣrdə bīmār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 3). [ṭəbī`ət,]*

Pəs nəcābət belə olduğdə **ṭəbiʻətdə** olur
ʻElm-i ʻürfān vücūdundə səḫāvətdə olur *(Mesnevi 6, Mısra 61). [ṭəbiʻətdə, -də]*

Bilməkdə imiş hər nə ġəm ü dərd-i müşībət
Bilməkliqi sən bizdə **ṭəbʻīət** nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 24). [ṭəbʻīət,]*

ṭəblə: *Satıcıların, içine satacakları yiyecek maddelerini koydukları tahta tepsi.*

Ẓāhirdə nāmədür vəlī bāṭin məşāmımə
Ṣan ṭəblə **ṭəblə** müşkdi Tātārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 8). [ṭəblə,]*

Ẓāhirdə nāmədür vəlī bāṭin məşāmımə
Ṣan ṭəblə **ṭəblə** müşkdi Tātārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 8). [ṭəblə,]*

ṭəb'ə: *Kademe, derece, basamak, sıra.*

Hər dənī-**ṭəb'ələr** 'āləmdə olub dövlətmənd
Ṣāḥib-i 'izz ü şərəf bī-sər ü sāmān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 7). [ṭəb'ələr, -lər]*

ṭəbəqə: *Sınıf, zümre; Kat, katman.*

O bəḥr-i fəżl ü kəmālāt Seyyid-i zāra
Səlāmlar sölə **ṭəbəqində** mużmər olə sə lām *(Gazel 129, Mısra 4). [ṭəbəqində, -i, -n, -də]*

təbərrā: *Uzaklaşma, uzak durma, yüz çevirme; Ehlibeyt'e kötülük ve haksızlık edenleri sevmeme, düşman bilme.*

Zū`ī rıżā-yı Ḥəqqə olur ṣāf bəndəlik
Olmaz qəbūl ġeyrə **təbərrādan** olmasa *(Gazel 4, Mısra 14). [təbərrādan, -dan]*

təbəssüm: *Gülümseme.*

Āşikārə qanımı hər dəm tökər ġəmzün oẖı
Bir **təbəssüm** ilə lə'lün cānımı pünhān alur *(Gazel 59, Mısra 4). [təbəssüm,]*

Oğrun nigāhı bir şənəmün aldı cānımı
Pünhān **təbəssümi** dəẖi tāb u təvānımı *(Gazel 234, Mısra 2). [təbəssümi, -i]*

təbəşşüm eylə-: *Gülümsemek, tebessüm etmek.*

Ustādı **təbəşşüm eyləyüb** şād
Etdi onə belə fikr bünyād *(Mesnevi 8, Mısra 49). [təbəşşüm eyləyüb, -y, -üb]*

təcəllā: *Görünme, belirme, görünür olma, zuhur etme.*

Mūsā kimi bilməm niyə məḥv olmayur 'āşiq
Gəldükdə bu Ṭūrınə **təcəllāyə** cəmālun *(Gazel 147, Mısra 6). [təcəllāyə, -y, -ə]*

Olur Żū`ī kimi Mūsā ġəm-i 'eşqünlə ẖākistər
Əgər Sīnā-yı kūyundə görə rūyun **təcəllāsın** *(Gazel 162, Mısra 10). [təcəllāsın, -s, -ı, -n]*

Hər yerdə qıldı çünki **təcəllā** baña ruẖun
Hər bir məqāmı Mūsā içün Eymən eylədün *(Gazel 164, Mısra 3). [təcəllā,]*

təcəllā-yı cəmāl: *Yüzün, güzelliğin görünmesi.*

Təcəllā-yı cəmālın gör o şūẖ-ı māh-sīmānun
Ki döndürmüş şü'ā'-ı vādī-i Sīnāyə Şirvānı *(Gazel 220, Mısra 3). [təcəllā-yı cəmālın, -ın]*

'Əcəb yoẖ məḥv olə cismim **təcəllā-yı cəmālından**
Bu şölə yandurubdur dāğlə Mūsā İbn-i 'Ümrānı *(Gazel 220, Mısra 7). [təcəllā-yı cəmālından, -ı, -n, -dan]*

Dərk eyləmədim hīç **təcəllā-yı cəmālun**
Mūsā kimi gər ṭālib-i dīdār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 19). [təcəllā-yi cəmālun, -un, -]*

təcəllā-yı nūr u nār: *Ateş ve nur tecellisi.*

Hər bir ṭərəfdə vardı **təcəllā-yı nūr u nār**
Vādü`l-müqəddəs ondə 'əyān kūh-ı Ṭūr idi *(Gazel 246, Mısra 3). [təcəllā-yı nūr u nār,]*

təcəllā-yı ruẖ: *Yüzün tecellisi.*

Vādī-i Eymənə döndürdi **təcəllā-yı ruẖı**
Beytü`l-əẖzānımı gūyā cəbəl-i Ṭūr elədi *(Gazel 241, Mısra 5). [təcəllā-yı ruẖi, -i]*

tədbīr: *Bir şeyi önlemek veya olmasını sağlamak için yapılan hazırlık, baş vurulan çâre, önlem.*

Fikr qılmə tapə tədbīr ilə ḥālun təğyīr
Dögi **tədbīr** ilə iş ẖāmə-i təqdīrdədür *(Gazel 75, Mısra 11). [tədbīr,]*

Fikr qılmə tapə tədbīr ilə ḥālun təğyīr
Dögi **tədbīr** ilə iş ẖāmə-i təqdīrdədür *(Gazel 75, Mısra 12). [tədbīr,]*

Qalusən mən kimi āvārə cəhān kārındə
Ey deyən kimsə ki işlər hamı **tədbīrdədür** *(Gazel 75, Mısra 10). [tədbīrdədür, -də, -dür]*

'Āşiqlər içün vüslətə **tədbīr** nə lāzım
Təqdīr-i qəzā kārınə təğyīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 1). [tədbīr,]*

Çoẖ fikr eylədim qəżā ilən təqdīrə
Dünyādə olan umūr içün **tədbīrə** *(Rübai 2, Mısra 2). [tədbīrə, -ə]*

Nədür **tədbīr** bilmən cānə yetdim bī-vəfālardan
Köñül mülkündə bundan sora ondan ġeyri şāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 25). [tədbīr,]*

tədbīr-i ẖumār: *İçkiden sonra gelen baş ağrısı ve sersemlik önlemi.*

Bir cām ilə dəf'-i dərd ü ġəm qıl
Tədbīr-i ẖumārım et kərəm qıl *(Mesnevi 7, Mısra 4). [tədbīr-i ẖumārım, -ım]*

təfāẖur: *Övünme.*

Təfāẖur eylə ki bāğ-ı cəmālun ey gül
Cəhāndə Żū`ī-i nālān kimi həzārəsi var *(Gazel 87, Mısra 7). [təfāẖur,]*

təfāvüt: *İki şey arasındaki fark, farklılık.*

Ḥəqīqət 'āləmində yoẖ **təfāvüt** ẕərrə miqdārı
Nə fərqi yā Menātə qulluq et yā Lāt u 'Uzzāyə *(Gazel 212, Mısra 11). [təfāvüt,]*

Şād ol cəhāndə çəkmə dəẖi var yoẖ ġəmin
Yoẖdur **təfāvüti** əcəlün yoẖ var ilə *(Kaside 21, Mısra 30). [təfāvüti, -i]*

Bir yerdəəm **təfāvüti** yoẖ ṭūṭī vü ġurāb
Bilməz nədür cəhāndə günāh ilə yā ṣavāb *(Muhammes 3, Mısra 25). [təfāvüti, -i]*

təfāvüt-i leyl ü nahār: *Gece ve gündüzün birbirinden farkı.*
Zülf ü ruẖı ẖəyālı ilə eyləyim baña
Müddətdi kim **təfāvüt-i leyl ü nəhār** yoẖ *(Gazel 38, Mısra 4). [təfāvüt-i leyl ü nahār,]*

təfrīḥ-i dimāğ: *Uur, bilinç, akıl, beyin ferahlandırmak, rahatlamak.*

Nə ẖ̆oşdur bir müvāfiq yār ilə gül-gəşt-i bāğ etmək
Gəzüb seyr eyləyüb hər yanə **təfrīḥ-i dimāğ** etmək *(Gazel 120, Mısra 2). [təfrīḥ-i dimāğ,]*

təfriqə: *Sürekli anlaşmazlık, ayrılık, nifak, ihtilâf.*

Budı bizdəki neçə **təfriqələr** peydādur
Nəbīdür ümməti var sölə mə kim mollādur *(Mesnevi 9, Mısra 45). [təfriqələr, -lər]*

təfsīr: *Kur'ân-ı Kerîm'in âyet veya sûrelerini açıklama; Yorumlama, yorum.*

Yüz āyəni **təfsīr** edəsən gūşunə almaz
Yoẖ bāvər edən ḥörmət-i Qur`ān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 9). [təfsīr,]*

Ḫəṭṭüñ nə rəvā muṣḥaf-ı ruẖsārıña gəlmək
Bu rövşən olan āyətə **təfsīr** nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 6). [təfsīr,]*

Fitrətdə təmām oldı çü yüz ayə cəmālun
Təfsīr edə bilməz gülə yüz āyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 2). [təfsīr,]*

Sən dəẖi bil ʻulūmı diqqət ilə
Bizə **təfsīr** qıl ḥəqīqət ilə *(Mesnevi 11, Mısra 62). [təfsīr,]*

Bir ẕərrə söz olmadı qəżādan məʻlūm
Çoẖ baẖdım əgər diqqət ilə **təfsīrə** *(Rübai 2, Mısra 4). [təfsīrə, -ə]*

təfəkkür: *Düşünme.*

Şīrīn olur ẖəyāl-i ləbünlə məzāq-ı cān
Zülfün **təfəkkürüylə** müʻəṭṭər məşāmm olur *(Gazel 77, Mısra 6). [təfəkkürüylə, -ü, -y, -lə]*

təğāfül: *Anlamazlıktan, bilmezlikten gelme, bilmiyor görünme, kendini gāfil gösterme.*

Nədür muncə **təğāfül** səndə ey ṣəyyād-ı bī-pərvā
N`öçün yād etmisən dāmımdə āẖır bir şikārim var *(Gazel 45, Mısra 7). [təğāfül,]*

Sitəm-ḥəqīqəti məʻşūqədən **təğāfüldür**
Cəfā gər eyləsə Żū`ī genə vəfādandur *(Gazel 83, Mısra 13). [təğāfüldür, -dür]*

Qurbānun olum gəl bu qədər etmə **təğāfül**
Qurbānun olan Żū`ī-i ġəm-pərvəri görcək *(Gazel 117, Mısra 9). [təğāfül,]*

Təğāfül eyləyübən salmə əhl-i ʻeşqi ġəmə
Bu qədri cövrə dəẖi olmə çoẖ rıżā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 19). [təğāfül,]*

Əgər şāhīnə hər gün eyləmək bir qan olub rūzī
Təğāfül birlə min min eyləmə hər gündə qan Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 6). [təğāfül,]*

təğāfül-pīşə: *Anlamazlıktan, bilmezlikten gelmeyi huy edinmiş.*

Nə ġəflətdür bu səndə ey **təğāfül**-pīşə ṣəyyādım
Deməzsən kim mənim dāmımdə āẖır bir şikārım var *(Gazel 50, Mısra 5). [təğāfül-pīşə,]*

təğayyür: *Değişme, başkalaşma.*

Nə növʻ ẖilqət edübdürsə ẖāliqü`l-əşya`
Muḥāldur onə ey dil **təğayyür** imkānı *(Kaside 23, Mısra 22). [təğayyür,]*

Əgərçi ṣūrətə təğyīr ġeyr-i mümkündür
Vəlī **təğayyüri** mümkündi ḥāl-i məʻnānı *(Kaside 23, Mısra 32). [təğayyüri, -i]*

təğyīr: *Değiştirme, başka şekle sokma; bozma.*

Nə yazdı kātib-i təqdīr yoẖ onə **təğyīr**
Həvāyə düşmə belə mā-cərānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 7). [təğyīr,]*

Təqdīr iləndi ʻizzət ü ẕillət zəmānədə
Təğyīrə hīç kimsənədə iẖtiyār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 8). [təğyīrə, -ə]*

Zāhidün kibr ü riyādur ʻəməli bir nəẓər et
Hansı āyətdədi bu söz necə **təğyīrdədür** *(Gazel 75, Mısra 8). [təğyīrdədür, -də, -dür]*

ʻĀləmdə nə var isə tapub cümləsi **təğyīr**
Hər şeydə qədīmī sər ü sāmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 15). [təğyīr,]*

Əgərçi ṣūrət-i şəẖṣiyyə tapmayur **təğyīr**
Vəlīk ʻelm qılur çoẖ ziyādə nöqsānı *(Kaside 23, Mısra 29). [təğyīr,]*

Əgərçi ṣūrətə **təğyīr** ġeyr-i mümkündür
Vəlī təğayyüri mümkündi ḥāl-i məʻnānı *(Kaside 23, Mısra 31). [təğyīr,]*

Çü yoẖdı kimsədə qüdrət qəżāyə **təğyīrə**
Rıżā ilən elə ẖ˘oş ẖāṭir-i pərīşānı *(Kaside 23, Mısra 13). [təğyīrə, -ə]*

Fikr qılmə tapə tədbīr ilə ẖālun **təğyīr**
Dögi tədbīr ilə iş ẖāmə-i təqdīrdədür *(Gazel 75, Mısra 11). [təğyīr,]*

Fikr etmə ki dā`im qalı bu dövlət ü nikbət
Təğyīr tapar müşkil ü āsān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 16). [təğyīr,]*

Təḥəmmül eylə Żū`ī yoẖdı **təğyīr**
Təmām işlərdi təqdīr-i qəżāluq *(Gazel 112, Mısra 17). [təğyīr,]*

ʻĀşiqlər içün vüslətə tədbīr nə lāzım
Təqdīr-i qəzā kārınə **təğyīr** nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 2). [təğyīr,]*

təğyir-i iẖtiyār: *Değiştirme iradesi.*

Təğyir-i iẖtiyārı çü yoẖdur qəżā içün
Təqdīrə rāżı ol ġəm-i dövrānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 5). [təğyir-i iẖtiyārı, -i]*

təhdīd: *Korkutma, gözdağı verme.*

Alcaqın köñlümi ʻeşqün qıldı bī-dād u sitəm
Rəsmidür **təḥdīd** edər bir mülki kim sulṭān alur *(Gazel 59, Mısra 8). [təḥdīd,]*

təhī: *Boş.*

ʻÜrəfā zār [u] zəbūn kīsə-i āmālı **təhī**
Cühəlā dövlət ü neʻmətlə dəm-ā-dəm ẖəndān *(Kaside 14, Mısra 9). [təhī,]*

Līk şəd-ḥeyf ki müddətdi gəlüb Qudyālə
Qalmışam kīsə **təhī** ẖəstə vü zār u ḥeyrān *(Kaside 14, Mısra 14). [təhī,]*

təḥrīr: *Yazı yazma, kitâbet*

.

*Münşī-i gərdūn kimi **təḥrīrdə***
Bəlīğ u ibl kimi təqrīrdə (Mesnevi 4, Mısra 53). [təḥrīrdə, -də]

Sər-be-sər əḥvālını təqrīr edim
Cümlə ḥekayātını **təḥrīr** edim *(Mesnevi 5, Mısra 8). [təḥrīr,]*

təḥṣil: *Tahsil, öğrenim.*

Eşitdün imdi qoy övlādun eyləsün **təḥṣīl**
Saña çatə iki dünyādə bāğ-ı cənnətdən *(Kaside 15, Mısra 63). [təḥṣil,]*
On on beş il bizim ādəmlər eyləyür **təḥṣīl**

Nə dil bilür ʻƏrəbīcən nə yaẖşı imlānı *(Kaside 23, Mısra 53). [təḥṣīl,]*

Bizimki getdigi təḥṣīl ʻəbādı ʻəmmāmə
Biri təʻəṣṣüb-i məzhəb ki yıġdı dünyānı *(Kaside 23, Mısra 61). [təḥṣil,]*

təḥṣil-i ʻelm: *İlim öğrenimi.*

Təḥṣīl-i ʻelmə mədrəsə məktəb gərəkdi tā
Övlād ḥāṣil eyləyə ʻelm ilə ḥikməti *(Kaside 2, Mısra 9). [təḥṣil-i ʻelmə, -ə]*

təẖt: *Hükümdarlık makāmı, hükümdarlık. Hükümdarların üzerine oturdukları koltuk.*

Nədür ẖəzā`inə yā **təẖt** ü tāc mülk ü ḥaşəm
Təṣəvvür eylə bular cümlə möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 73, Mısra 3). [təẖt,]*

Dögi çārə ġəmə nə dövlət ü nə **təẖt** nə tāc
Ondan özgə nədi ʻāləmdə ġəm ü dərdə ʻəlāc *(Mesnevi 1, Mısra 3). [təẖt,]*

Səbzə ṣalub fərş-i zümürrüd yerə
Təẖt qurub gül qoyub əfsər sərə *(Mesnevi 5, Mısra 34). [təẖt,]*

təẖt-i ḥökūmət: *Hükumet tahtı.*

ʻĪsānı biyābānlarə saldun tək ü tənhā
Şamʻundə belə **təẖt-i ḥökūmət** nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 22). [təẖt-i ḥökūmət,]*

təẖt-i humāyun: *Kutlu taht.*

İmdi ṣəd şükr ki öz şövkət-i şānıyla bugün
Gəlüb öz **təẖt-i humāyūnunə** sulṭān oldı *(Kaside 17, Mısra 20). [təẖt-i humāyununə, -u, -n, -ə]*

təẖt-i ʻizzət: *İtibar tahtı.*

Təẖt-i ʻizzətdə olur Yūsif ṣifət āẖır ʻəzīz
Ey Züleyẖā ṣifətim kim bənd-i zindānun görüb *(Gazel 19, Mısra 9). [təẖt-i ʻizzətdə, -də]*

Təẖt-i ʻizzətdən gəlür ẖ˘oş bənd-i zindānun baña
Hər kim ey Yūsifvəşim çāh-ı zənəẖdānun görüb *(Gazel 19, Mısra 13). [təẖt-i ʻizzətdən, -dən]*

təẖt-i rəvān: *Vagonun oturma yerleri. Dört kişi veya iki katırla taşınan nakil vasıtası.*

Sən indi **təẖt-i rəvān** üzrə ondan artuqraq
Vaġonda seyr eləyürsən həzār ḥəşmət ilə *(Kaside 20, Mısra 11). [təẖt-i rəvān,]*

təẖt-i süleymān: *Süleymān`ın tahtı.*

Nə ẕillət-i dünyā qalı dā`im nə cəlālı
Övrəng-i Cəm [ü] **təẖt-i Süleymān** belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 8). [təẖt-i süleymān,]*

təẖt-i süleymān: *Süleymān tahtı, koltuğu.*

Ḥākim olubdı mülk-i Süleymānə dīvlər
Bər-bād olubdı **təẖt-i Süleymān** u ẖātəmī *(Gazel 243, Mısra 8). [təẖt-i süleymān,]*

təẖt-i sərādur: *Toprak altı.*

ʻĀqibət mənzili çün **təẖt-i s̱ərādur** bī-şək
Gər bu gün məsnədini övc-i s̱ürəyyādə qılə *(Gazel 215, Mısra 3). [təẖt-i s̱ərādur, -dur]*

təẖt-i şərəf: *Yüce taht, şeref tahtı.*

Ḥātəm ü ḥökmdən āvārə Süleymān düşübən
Ṣaẖr **təẖt-i şərəfə** ṣāḥib-i dīvān oləcaq *(Gazel 113, Mısra 10). [təẖt-i şərəfə, -ə]*

təẖt-i tāc-ı ʻāləm: *Dünyanın makam ve serveti.*

Mülk ü māl [u] **təẖt [ü] tāc-ı ʻāləmə** meyl eyləməz
Ż̄ū`ī gənc-i məʻrifət künc-i qənāʻət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 19). [təẖt-i tāc-i ʻāləmə, -ə]*

təẖəllüş: *Mahlas.*

Rāḥil **təẖəllüş** ol ki qılur kūr dīdəsi
Gər olsə həm-nəbərd yüz İsfəndiyār ilə *(Kaside 21, Mısra 19). [təẖəllüş,]*

təḥəmmül: *Zor şeylere dayanma gücü, ses çıkarmadan katlanma.*

Təḥəmmül eylə Żū`ī yoẖdı təğyīr
Təmām işlərdi təqdīr-i qəżālıq *(Gazel 112, Mısra 17). [təḥəmmül,]*

Hər ləḥẓə ki görsəm diləręm ləʻlüvi öpmək
Ṭūṭī nə **təḥəmmül** eləsün şəkkəri görcək *(Gazel 117, Mısra 6). [təḥəmmül,]*

təḥəmmül et-: *Zor şeylere dayanma gücü, ses çıkarmadan katlanma.*

Rāh-ı ṭələbdə bār-ı cəfāyə **təḥəmmül et**
Rāḥət olur mı dəhrdə tā zəḥmət olmamış *(Gazel 105, Mısra 5). [təḥəmmül et,]*

təhəmtən: *İran kahramanı Rüstem`in lakabıdır.*

Bir beytə bir qəpik verələr mən də tā çəküm
Rūyintən ü **Təhəmtəni** meydānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 26). [təhəmtəni, -i]*

tək: *Kadar.*

Āvārə çöllər içrə qalur idi ḥəşrə **tək**
Olmaydı Ḫiżrə lütflə gər rəh-nümā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 9). [tək,]*

Hər ləfẓi ġönçə məʻnīsi gül **tək** fərəḥ-fəzā
Oẖşatsam ʻeyb yoẖdı gülüstānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 5). [tək,]*

tək: *Gibi.*

Zāhid nə ẕövq-yāb olı ḥūr-ı behiştdən
Bir şūẖə mən **tək** ʻāşiq-i şeydādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 6). [tək,]*

Yezīd **tək** adı məlʻūn özi cəhənnəmdə
Nə fā`idə elə olsə ḥökūmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 13). [tək,]*

Ḫ˘oşā o şəẖṣə ki Nūşirəvān-ı ʻādil **tək**
Həmīşə rəḥmət oẖuyə təmāmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 15). [tək,]*

Ḫ˘oş ol kəs ḥālınə kim ẖeyrdə ẖərc eyləyüb getdi
Cəhāndə qoymadı Nūşīrəvān **tək** nāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 8). [tək,]*

Mənim **tək** olmayə ṣəd pārə tīğ-i ḥəsrət ilə
Cirāḥət-i dilinə yārdan dəvāsı ola*(Gazel 10, Mısra 5). [tək,]*

Zəhr-i ġəmünlə Żū`ī-i ciyər-ẖūndı ġönçə **tək**

Tā ʻāşiq o ləʻl-i ləb-i nūş-ḫənd[ə bənd] olub *(Gazel 24, Mısra 13). [tək,]*

ʻĀriżündən nūr oğurlar mərdüm-i çeşmim onı
Ḫāk **tək** ol ḥəlqə-i zülf içrə sal zindānə dut *(Gazel 33, Mısra 6). [tək,]*

Çeşmün nə vəchdəndi ki bīmārdur müdām
Həm-sāyəsində ʻĪsā-yı ləb **tək** ṭəbībi var*(Gazel 44, Mısra 4). [tək,]*

Nə ġəm ey gül sənün **tək** bir nigār-ı gül-ʻizārım var
Süḫən-dān u ənīs u mūnis u ġəm-ḫ٧ār yārım var *(Gazel 45, Mısra 1). [tək,]*

Ayağun ṣədqəsi başım əlim dut sāqiyā mey ver
Məḥəbbət bādəsindən Żū`ī tək başdə ḫumārım var *(Gazel 45, Mısra 10). [tək,]*

Sikəndər **tək** bəlā ẓülmātı içrə qalmışam ḥeyrān
Vüṣāl-i çeşme-i ḥeyvānə Hiżrim rəh-bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 7). [tək,]*

Nə rind-i lāubālī **tək** ḫarābāt içrə ẕövqüm var
Nə zāhid tək ümīd-i ḫüld ü ḥūr u kövs̱ərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 9). [tək,]*

Nə rind-i lāubālī **tək** ḫarābāt içrə ẕövqüm var
Nə zāhid tək ümīd-i ḫüld ü ḥūr u kövs̱ərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 10). [tək,]*

Gecəm günüz **tək** olurdı şuʻāʻ rūyundan
O māh-rūy ilə həm-sāğər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 5). [tək,]*

Dilimdə ẕikr-i ləbi əldə əf`ī zülfü
Şikəstə Żū`ī **tək** əfsūngər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 10). [tək,]*

Düşübdü Żū`ī biyābānə imdi məcnūn **tək**
Ḫ˘oşā o məhvəşə həm-ḫ٧ānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 9). [tək,]*

Görəndə bādəni ol şūḫ mey həvāsı ilə
Vücūdı bərg-i gül-i sūrī **tək** əsən günlər *(Gazel 67, Mısra 4). [tək,]*

Cəhāndə gūşə-i mey-ḫānə **tək** nə cāy-ı ḫürrəm var
Nə cām-ı bādə-i gül-gūnə bənzər yār-ı həm-dəm var *(Gazel 70, Mısra 1). [tək,]*

Əgərçi ṭürrələrün kāfir-i siyəh-dildür
Mənim **tək** ʻāşiq içün līk dīn ü īmāndur *(Gazel 81, Mısra 6). [tək,]*

Ləbün təki hanı bir ġönçədə ṭərāvət ü lütf
Qədün **tək** hansı səhī-sərvlər ḫurāmāndur *(Gazel 81, Mısra 8). [tək,]*

Çıq kəsrətdən düş vəḥdətə ġərq ol mey-i məḥəbbətə
Żū`ī **tək** bəzm-i ʻişrətə məstānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 18). [tək,]*

Ləb-i dildār **tək** var bādə-i gül-gūndə gər nəş`ə
Nə sūd ondan ki tīz başə çıḫar qalmaz müdām olmaz *(Gazel 93, Mısra 7). [tək,]*

Hər zülf olamaz rūḥ-fəzā zülfi **tək** anun
Hər rəngi siyəh nāfə-i müşk-i ḫotən olmaz *(Gazel 94, Mısra 7). [tək,]*

Cəllād-ı siyəh-məst gözün **tək** bu cəhāndə
Bir āhū-yı şīr-əfkən ü ḫūn-ḫ٧ārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 3). [tək,]*

Cəfādan incinüb ey dil fəğānə gəlmə bülbül **tək**
O hansı güldi kim pīrāmənində ḫüşk-i ḫār olmaz *(Gazel 99, Mısra 7). [tək,]*

Genə pīrānəsər dil-mürği bir şūḫə nigār olmuş
Pərīşān zülfi **tək** hicrində dā`im bī-qərār olmuş *(Gazel 102, Mısra 2). [tək,]*

Ləbi şövqi mey-i gül-nār **tək** məst eylər ʻuşşāqı
Bu məʻnīdən mənim **tək** çoḫları məst ü ḫumār olmuş *(Gazel 102, Mısra 3). [tək,]*

Ləbi şövqi mey-i gül-nār **tək** məst eylər ʻuşşāqı
Bu məʻnīdən mənim tək çoḫları məst ü ḫumār olmuş *(Gazel 102, Mısra 4). [tək,]*

İlāhi var mı Żū`ī **tək** cəhān bağındə ġəm çəkmiş
Gecə gündüz melek-i dərd ü ġəm qüṣṣə-i ḫūn dutmuş *(Gazel 103, Mısra 9). [tək,]*

İlāhī bir də mümkündür mi görmək eylə əyyāmı
Ki bilmirdük ġəm adın Żū`ī **tək** dīvānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 10). [tək,]*

Nə vəṣldə nə hicrdə ʻāşiq qərār edər
Zülf-i nigār tək eləyər bī-qərārlıq *(Gazel 111, Mısra 6). [tək,]*

Əgər bir əhl-i ḥāl olsə mey iç ʻeyş eylə Żū`ī **tək**
Ḫəṭādur bī-sər ü pālə içüb əhl-i ʻəẕāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 13). [tək,]*

Ələ almaq ayağımı o yerdə bir pərī-rūlə
Verüb baş başə Żū`ī **tək** iki baş dörd ayaġ etmək *(Gazel 120, Mısra 14). [tək,]*

Növ-bəhār oldı genə seyr-i ṣəfā istər köñül
Səbzələr **tək** bādədən nəşv ü nəmā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 2). [tək,]*

Dəm-bə-dəm gülşənlər içrə bülbül-i şūrīdə **tək**
Ərganūn u tārdən şūr u nəvā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 3). [tək,]*

Ḥūrī tək məhbūbı Kövs̱ər **tək** şərābı bāğda
Həẕihi cənnāt təcrī təḥtihā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 5). [tək,]*

Ḥūrī tək məhbūbı Kövs̱ər **tək** şərābı bāğda
Həẕihi cənnāt təcrī təḥtihā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 5). [tək,]*

Cām u cīb ü kīsə ḫālī Żū`ī-i bī-çārə **tək**
Cām-ı bādə vəṣl-i sādə bī-bəhā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 13). [tək,]*

Vəṣlində hicr ātəşini yādə salmadun
Qal Żū`ī **tək** bu gündə yanə yanə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 14). [tək,]*

Bāğ u gülşən gūşə-i mey-ḫānə tək ḫürrəm dögül
Cām-ı mey **tək** hīç şey` dil-zəḫminə mərhəm dögül *(Gazel 125, Mısra 1). [tək,]*

Bāğ u gülşən gūşə-i mey-ḫānə tək ḫürrəm dögül
Cām-ı mey **tək** hīç şey` dil-zəḫminə mərhəm dögül *(Gazel 125, Mısra 2). [tək,]*

Gecələr kim qayd-ı zülfüñ ey pərī yād eylərəm
Tā səḥər dīvānələr **tək** ay u fəryād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 2). [tək,]*

Dāğ-ı hicrān ilə ol şīrīn-ləbün gər cān verəm
Kūh-kən tək Żū`iyā mən daḫı bir ad eylərəm *(Gazel 127, Mısra 14). [tək,]*

Mö'cüz-i 'Īsəvī **tək** cān verür əmvātə ləbün
Nədi 'eybi dönübən məzhəb-i 'Īsāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 11). [tək,]*

Bilməyüb verdim əlimdən sər-i zülfün yārun
Mār-ı sər-kūftə **tək** qopulacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 8). [tək,]*

Mənim **tək** 'āşiqə inṣāfdur mı cövr etmək
Ḫˇoşam nə qədr edəsən Żū`iyə cəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 23). [tək,]*

Żū`ī tək bang-ı mü`əẕẕindən olub āsūdə
Nəğmə-i tār u dəf ü bərbəṭ-i ḫoş-ḫ∨anə gedəm *(Gazel 140, Mısra 13). [tək,]*

Bu gün yüz min 'Əzīz olmuş ġulām-ı zülfi Żū`ī **tək**
Budur vəchi cəmālın Yūsif-i Kən'ānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 9). [tək,]*

Ümīdün kəsgilən Żū`ī ki sən **tək** rind ü rüsvāyə
Dögül mümkün vüṣālı bir onun **tək** pāk-ı dāmānun *(Gazel 149, Mısra 11). [tək,]*

Ümīdün kəsgilən Żū`ī ki sən tək rind ü rüsvāyə
Dögül mümkün vüṣālı bir onun **tək** pāk-ı dāmānun *(Gazel 149, Mısra 12). [tək,]*

Ḫosrovā şəkkər-dəhənlər köñlüni Fərhād **tək**
Dağlayubdur rəşk ilə ol lə'l-i şīrīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 7). [tək,]*

Żū`īni etmiş pərākəndə benātu`n-nā'ş **tək**
Ey büt-i zöhrə-cəbīn ol māh u pərvīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 9). [tək,]*

Əgər dəşt-i cünun içrə mənim **tək** olsə Məcnūnı
Nə mümkün sən tək olsun ey pərī leylāsı dövrānun *(gazel 160, mısra 3). [tək,]*

Əgər dəşt-i cünun içrə mənim **tək** olsə Məcnūnı
Nə mümkün sən tək olsun ey pərī Leylāsı dövrānun *(Gazel 160, Mısra 4). [tək,]*

Əgər Fərhād **tək** zəhr içdün isə yār-ı Şīrīnlə
Vəlīkən şükr qıl āḫır nəfəs dildārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 11). [tək,]*

Çəküb hicrān ḫəzānın bülbül-i şeydā **tək** ey Żū`ī
Bəhār əyyāmı gül vəṣlinə ey bī-çārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 13). [tək,]*

Qaranqu gecələrə ṣəbr eylə Żū`ī **tək**
Dilərsən āḫırı ḫ∨urşīd tək munīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 9). [tək,]*

Qaranqu gecələrə ṣəbr eylə Żū`ī **tək**
Dilərsən āḫırı ḫ∨urşīd tək munīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 10). [tək,]*

Bütləri tərk Yūsif eylərdi ḫəcālətdən nihān
Görsə idi gər Züleyḫā bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 170, Mısra 3). [tək,]*

Sīmyā **tək** bu cəhān içrə ḥəyātun yoḫdur
Ayulandə bilüsən ṣūrəti ol mə'nādən *(Gazel 173, Mısra 11). [tək,]*

Yanmaqə pərvānə **tək** bir şam'-ı ruḫsār 'eşqinə
Yā ġəm-i bir lālə-ruḫlə dāğdār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 3). [tək,]*

Görüb əndūh-ı hicrānı olur kim lüṭf edə ol məh
Görim düşsün onı yā Rəb mənim **tək** dərd-i hicrānə *(Gazel 192, Mısra 6). [tək,]*

Nəsl-i ādəmdə sənün **tək** məh-i ḫ∨urşīd-liqā
Gər mələk gəlsə inanmam gələcək dünyāyə *(Gazel 194, Mısra 3). [tək,]*

Olur dīvānə **tək** zəncīrə lā`iq mübtəlā köñlüm
Haçan kim ḥəlqə-i ol zülf-i müşk-əfşān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 3). [tək,]*

Bu günə zəhr-i firāqı ki içmisən Żū`ī
Ḥəmīm-i dūzəḫ olur şəhd **tək** məzāqundə *(Gazel 196, Mısra 10). [tək,]*

Qızarmış lə'l **tək** lālə qılur mənlik fəḫārətlə
Ruḫ-ı rəḫşānıvı göstər onı həm dāğdār eylə *(Gazel 199, Mısra 5). [tək,]*

Kim verdi dil mənim təki bu dil-rübālarə
Kim düşdi 'eşqdən belə mən **tək** bəlālarə *(Gazel 201, Mısra 2). [tək,]*

Hanı behiştdə ol şūḫ **tək** rəfīq-i şəfīq
Ki mūmiyā-yı fərəḥdür qulūb-ı nā-şādə *(Gazel 206, Mısra 11). [tək,]*

Zülfi **tək** oldı mı necə sin qara günlərün
Mehr etmə demədim saña hər məh-liqā ilə *(Gazel 213, Mısra 13). [tək,]*

Növ-bəhār oldı çəmən-pūş oldı ṣəḥrālar genə
Səbzələr **tək** qaynaşur başlardə sevdālar genə *(Gazel 217, Mısra 2). [tək,]*

Yüz qərīnə keçsə sən **tək** māh bulmaz gər fələk
Gündə min kəz kürrə(?)-i ərż üzrə səyyār olsə də *(Gazel 218, Mısra 5). [tək,]*

Kūy-ı yārə yüriyür 'āşiq-i sādiq bi`llāh
Mār **tək** gər əzilüb kəlləsi sağ olmasə də*(Gazel 219, Mısra 4). [tək,]*

Olubdur tāzədən dilim pərī-ruḫsār ḥeyrānı
Ki vardur zülf-i sevdāsılə yüz mən **tək** pərīşānı *(Gazel 220, Mısra 2). [tək,]*

Bār`İlāhī görim olsun belə mən **tək** nālān
Yār küyundan o kəs kim edüb āvārə məni *(Gazel 224, Mısra 7). [tək,]*

Gəh dolanub başınə ol kākül-i müşkīni tək
Gāh qurb-ı vəṣldə būs u kənārım var idi *(Gazel 225, Mısra 3). [tək,]*

Cövr-i zəmānə möḥnət-i hicrān cəfā-yı yār
Żū`ī tək āḫır etdi qara rūzgārımı *(Gazel 228, Mısra 14). [tək,]*

'Eşqün yolundə verməyin īmānı Żū`ī tək
Getməz behiştə yüz il olə gər 'ibādəti *(Gazel 229, Mısra 9). [tək,]*

Ġonçə tək köñlümi lə'lün həvəsi qan etdi
Mehr-i ruḫsārun onı lə'l-i Bədəḫşān etdi *(Gazel 233, Mısra 1). [tək,]*

Ḫ∨urşīd **tək** cəmālıvə mən şam' sölədim
Vācibdi yandırub məni kəssün zəbānımı *(Gazel 234, Mısra 5). [tək,]*

Nə növ' zəḫmlərim olsə dildə Żū`ī **tək**
Əmīrḫān səḫāsıylə mərhəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 13). [tək,]*

Gūy **tək** Żū`īdi çövgān-ı bəlā sər-kūbı
Çünki bu ʻərṣədən ol şāh-süvārım getdi *(Gazel 248, Mısra 13). [tək,]*

Ḫān u bəg at kənd pūl bəḫş eylər idi şāʻirə
Şāhsevən **tək** imdi çoḫdı adı ḫān ḫān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 16). [tək,]*

Ey nəcībü`n-nücəbā zādə-i ḫān-ı Şīrvān
Ki adun **tək** ḥəsən-i ḫülq ẕātundə şiʻār *(Kaside 6, Mısra 32). [tək,]*

Vəzīr-i ʻəqlə qıldım məşvərət bir at fikrində
Dedim ey ʻəql bir fikr et sənün **tək** genə dānım var *(Kaside 7, Mısra 26). [tək,]*

Mənim tək hansı kəsdür kim düşüb əḥbābdən ayru
Mənim **tək** hansı bülbül tərk-i bāğ u būstān qılmış *(Kaside 11, Mısra 5). [tək,]*

Mənim **tək** hansı kəsdür kim düşüb əḥbābdən ayru
Mənim **tək** hansı bülbül tərk-i bāğ u būstān qılmış *(Kaside 11, Mısra 6). [tək,]*

Mənim **tək** hansı ʻāşiqdür de tāq-ı əbrū-yı cānān
Hilālə döndürübdür qāmətin ġəmdən kəmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 7). [tək,]*

Nədəndi mūẕī-i ḥeyvān **tək** tökürsən qan
Saña nə ḥāṣil olur belə qətl ü ʻġārətdən *(Kaside 15, Mısra 17). [tək,]*

Vəlī nədür ki ādəm çoḫı əzəlki **tək**
Qalubdı vəḥşət ilə çıḫmayub o ḫiṣlətdən *(Kaside 15, Mısra 35). [tək,]*

Keçürdə fəṣl-i bəhārı riyāż-ı riżvān **tək**
Behişt-i ʻədni müheyyā edə bu dünyādə *(Kaside 18, Mısra 5). [tək,]*

Nəīnki bizdəki **tək** ẓāhirīn edə bər-bād
ʻƏbā qəbā uzun arḫaluq u ʻimāmət ilə *(Kaside 20, Mısra 25). [tək,]*

Həm ḥəsəb həm nəsəbdə bī-həmtā
İsmi **tək** həm özi böyük aqa *(Mesnevi 2, Mısra 4). [tək,]*

İsm-i müsəmmā **tək** Aqabəg olub
Belə aqa dəhrdə tək tək olub *(Mesnevi 4, Mısra 55). [tək,]*

Ümmət-i ʻĪsādə bunun **tək** aqa
Kān-ı səḫā məʻdən-i cūd u ʻəṭā *(Mesnevi 4, Mısra 57). [tək,]*

Yoḫ Żū`ī **tək** baḥār-ı bəlāyə ġərīq olan
Əfsūs o dəm ki çərḫ baña ḥamān qulām idi *(Muhammes 2, Mısra 27). [tək,]*

Mānənd olə bilməz saña ey şūḫ-ı dil-ārā
Heyhāt sənün **tək** gələ dövrānə ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 26). [tək,]*

Yād ol zəmān ki qara gecəm gün **tək** ağ idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 23). [tək,]*

Dünyāsı olur behişt **tək** āḫırı də
Bir ʻavrət alub əgər iki dövlət alur *(Rübai 6, Mısra 3). [tək,]*

Kərəm qıl kəsmə sāqī iltifātun bī-nəvālardan
Əlündən gəldügi ḫeyri dirīğ etmə gədālardan *(Tahmis 1, Mısra 3). [tək,]*

<u>**tək:**</u> *Bir tek, sadece; Yalnız; Nadir, az.*

Bādə olsun **tək** nə qədri möḥnət olsə ġəm dögül
Ġəm odur ki olmuyə cām-ı şərābə nəqdimiz *(Gazel 125, Mısra 4). [tək,]*

ʻĪsānı biyābānlarə saldun **tək** ü tənhā
Şamʻundə belə təḫt-i ḥökūmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 21). [tək,]*

İsm-i müsəmmā **tək** Aqabəg olub
Belə aqa dəhrdə **tək** tək olub *(Mesnevi 4, Mısra 56). [tək tək,]*

<u>**tək tək:**</u> *Bir bir, çok az.*

Tək tək ādəmdə qalub ʻelm ü səḫā vü īmān
Yoḫdı onları də bu əhl-i cəhāndən tanıyan *(Mesnevi 6, Mısra 7). [tək tək,]*

<u>**təkfīr:**</u> *Bir kimseyi kâfir sayma, kâfir olduğuna hükmetme.*

Biləndə Rus dilin kimsə eyləyür **təkfīr**
Ki kəsb-i məʻrifətə qoymayur müsəlmānı *(Kaside 23, Mısra 65). [təkfīr,]*

<u>**təki:**</u> *Gibi.*

Żū`ī bu şeş-dər-i ġəm içün tasun atmadı
Bu ʻərṣədə sənün **təki** bir bəd qumār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 18). [təki,]*

Əlbəttə mən **təki** o də bir gül-əsīridür
Bī-cā dögül bu qədri ki bülbül fəğān çəkər *(Gazel 61, Mısra 7). [təki,]*

Hanı qədün kimi gülbündə istiqāmət ü nāz
Ləbün **təki** sölə bir ġönçənün ṭərāvəti var *(Gazel 78, Mısra 4). [təki,]*
Ləbün **təki** hanı bir ġönçədə ṭərāvət ü lüṭf
Qədün **tək** hansı səhī-sərvlər ḫurāmāndur *(Gazel 81, Mısra 7). [təki,]*

Hər büt dəḫi Şīrīn **təki** şəkkər-şikən olmaz
Hər āşiq-i Ḫosrovvəşi həm kūh-kən olmaz *(Gazel 94, Mısra 3). [təki,]*

Sən **təki** bir gözəl olmaqlıqə nəqqāş-ı əzəl
Gecə gündüz məh ü ḫᵛurşīdə verür yüz ṣayqəl *(Gazel 126, Mısra 1). [təki,]*

Şīrīn qılə məẕāqımı şəhd-i təkəllümi
Dövr-i ruḫundə zülfi **təki** kām-rān olam *(Gazel 128, Mısra 4). [təki,]*

Sünbül **təki** bəlālarımı rəḥm qıl baña
Qoy ḫəlq eyləsün baña yüz töhmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 5). [təki,]*

Zülfün **təki** yoḫ sünbülə firdövs-i bərīndə
Rūyun kimi yoḫ bir gül-i ḥəmrā çəmən içrə *(Gazel 187, Mısra 5). [təki,]*

Pərvānə olə köñlüm əgər sən **təki** bir şamʻ
Görməz gözəlim gər gəzə yüz əncümən içrə *(Gazel 187, Mısra 7). [təki,]*

Kim verdi dil mənim **təki** bu dil-rübālarə
Kim düşdi ʻeşqdən belə mən tək bəlālarə *(Gazel 201, Mısra 1). [təki,]*

Şāhı olə sənün **təki** ey māh bir kəsün
İnṣāfdur kim olə yüvünci gədālarə *(Gazel 201, Mısra 7). [təki,]*

Bizi sūzən **təki** gözdən salubdur riştə-i zülfin
N`olə zəncīr edüb qeyd etsə bu məcnūn-ı ʻuryānı *(Gazel 220, Mısra 5). [təki,]*

Kim ki Birāhīm **təki** istəsə olmaq ḫəlīl
ʻEşq mināsındə ẕəbḥ eyləyə qurbānını *(Gazel 245, Mısra 5). [təki,]*

Piyādə rəḥ dönüb bu dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər fīl olsə ġəm yoḫ sən **təki** şāh-ı cəhānım var *(Kaside 7, Mısra 34). [təki,]*

Sözün danışmaqə dilmācə eḥtiyācun var
O da sənün **təki** ādəmdi öl ḫəcālətdən *(Kaside 15, Mısra 48). [təki,]*

Biri öküz təki nāqişdi ādəmiyyətdən
Biri ʻulūm oḫuyubdur keçübdi Loqmānı *(Kaside 23, Mısra 33). [təki,]*

Rəngi qara idi şəb-i yeldā **təki** vəlī
Yüz min sitārə ẓāhir idi ondə āşikār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 5). [təki,]*

Olan müṣāḥibətində həmīşə ẕövq-i ṣəfā
Salan təkəllümi tār **təki** köñlüm içrə żiyā *(Mesnevi 14, Mısra 10). [təki,]*

Bir mūr-ı bī-nəvā **təki** sər-gəştə dövr edüb
Āḫırdə bārgāh-ı Süleymānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 3). [təki,]*

<u>təki:</u> *Arzu bildiren edat.*

Təki bir gül-bədənün vəṣli müyəssər olsun
Ḫ`oş keçər ʻāşiq içün güşe-i bāğ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 5). [təki,]*

Lāzım dögi bu ʻəṣrdə nə nām nə nāmūs
Pūl olsun **təki** ʻeyb eləməz hər nə gər oldı *(Gazel 239, Mısra 8). [təki,]*

<u>təklīf:</u> *Bir husussta yapılması veya yapılmaması düşünülen şeyler hakkında başkalarına görüş sunma, öneride bulunma.*

ʻĀləm-i ẕərrədə **təklīfi** qəbūl eyləmisən
İmdi lā`iqdi ki iqrārıvı inkār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 19). [təklīfi, -i]*

<u>təklīf-i gülşən:</u> *Gül bahçesi teklifi.*

Baña **təklīf-i gülşən** qılmayun bu ġəmlü köñlümdə
Dil-i ʻāşiqdə mümkündür mi dil-bərsiz sürūr olsun *(Gazel 150, Mısra 9). [təklīf-i gülşən,]*

<u>təkrār:</u> *Aynı olay, iş yâhut eylemin yeniden bir veya daha çok defa meydana gelişi.*

Vəʻdə-i vəṣlün şəb-i hicrāndə **təkrār** eyləyüb
Bu firīb ilə dil-i məḥzūnumı şād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 7). [təkrār,]*

Ramażān ayıdı bu mundə olur ṣavm u ṣəlāt
ʻƏməl-i ṣāleḥi hər ləḥẓədə **təkrār** edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 14). [təkrār,]*

<u>təkəllüm:</u> *Söyleme, lakırdı etme, konuşma.*

Görəndə şərḥə şərḥə köñlümi eylə **təkəllüm** kim
Bu ʻādətdür nəmək pāşīdə eylərlər kabāb içrə *(Gazel 188, Mısra 5). [təkəllüm,]*

Görünməz söyləyürlər çeşmə hərgiz çeşme-i ḥeyvān
Təkəllümlə bu pünhān sirri bir aç āşkār eylə *(Gazel 199, Mısra 8). [təkəllümlə, -lə]*

Sor ḥālımı tərəḥḥüm ilə kim əsīriñəm
Nə ʻeybi gər **təkəllüm** edə şəh gədā ilə *(Gazel 213, Mısra 16). [təkəllüm,]*

Təkəllümi şükürim ləʻli bādə-i nābım
Dəhānı ġönçə yüzi bāğ u būstānım idi *(Gazel 249, Mısra 3). [təkəllümi, -i]*

Olan müṣāḥibətində həmīşə ẕövq-i ṣəfā
Salan **təkəllümi** tār təki köñlüm içrə żiyā *(Mesnevi 14, Mısra 10). [təkəllümi, -i]*

<u>təlāmiẕ:</u> *Öğrenciler, tilmizler.*

ʻElm ü ədəb ilə rəşk-i Buqrāt
Ḥikmətdə **təlāmiẕündi** Soqrāt *(Mesnevi 8, Mısra 20). [təlāmiẕündi, -ün, -di]*

<u>təlāş:</u> *Belli bir sebepten meydana gelen heyecanla karışık acele.*

Usan ʻəql-i maʻāşdan dünyā içün **təlāşdan**
Keçüb cān ilə başdan meydānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 11). [təlāşdan, -dan]*

<u>təlḫ:</u> *Acı.*

Zəhr-i firāq ilə dəhən **təlḫ** ʻāşiqə
Şəhd-i vüṣāl ləʻl-i şəkərbārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 9). [təlḫ,]*

Məni öldürdi ey məh nāz u ġəmzün **təlḫ**-güftārun
ʻƏcəb bī-mehrsən ey bī-mürüvvət bu nə āyīndür *(Gazel 56, Mısra 7). [təlḫ,]*

Be-sān-ı zəhr məzāqımdə **təlḫdür** şəkkər
Ze-bəs ki ol məh-i şīrīn-kəlāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 3). [təlḫdür, -dür]*

Şəkkər-ləbim məzāqını **təlḫ** etdi Żū`īnün
Bu bəzmdə ki lüṭf ilə güftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 13). [təlḫ,]*

Əgər **təlḫ** olsə də şīrīn olur kām
Ki şīrīnliq gərək olsun sər-əncām *(Mesnevi 3, Mısra 11). [təlḫ,]*

Ey ʻāriżi məh zülfi siyəh qāməti ʻərʻər
Təlḫ oldı ləbün rəşki ilə bādə-i əḥmər *(Muhammes 4, Mısra 4). [təlḫ,]*

<u>təlḫ-i kəlām:</u> *Acı söz.*

Firāq zəhrini görmüb damağımız şīrīn
Məzāqə **təlḫ-i kəlāmun** miṣāl-i şəkkər idi *(Gazel 240, Mısra 6). [təlḫ-i kəlāmun, -un]*

<u>təlḫ-kām:</u> *Kederli.*

Hər dəm görim səni dönəsən qanə ey şərāb
Gətdün bu **təlḫ-kāmı** dəḫi cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 2). [təlḫ-kāmi, -i]*

<u>təʻlīm:</u> *Ders verme, öğretim, öğrenme, tedris.*

Fikr eylə dərssiz olu mı ḥāṣil ʻelmlər
Təʻlīmsiz cəhāndə tapan yoḫ fərāsəti *(Kaside 2, Mısra 8). [təʻlīmsiz, -siz]*

Hər nihān ilə ġərīb ʻelmlərə āgəhdür
Gər Fəlāṭūn olə **təʻlīm** alı ondan ḥikmət *(Kaside 5, Mısra 42). [təʻlīm,]*

ṭələb: *İsteme, dileme, arzu etme.*
Zū`īdən eyləmə **ṭələb** əş'ār-ı dil-nişīn
Ḥəllāl-i müşkilāt olan zərgər olmasa *(Gazel 6, Mısra 9). [ṭələb,]*

Təqsīrimün iṣbātınə şāhid **tələb** etmə
Bir şāh ki zālim olə təqsīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 3). [tələb,]*

Sərvərā feyz-i ziyārət **ṭələbiyçün** neçə yol
Kə`bə-i vüṣlətivə ṣidq ilə züvvār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 1). [ṭələbiyçün, -iyçün]*

ṭələb-i çeşmə-i ḥeyvān: *Ölümsüzlük suyu talebi.*

Dəhənün sirrinə vāqif olan əlbəttə bilür
Ḫiżr bī-cā **ṭələb-i çeşme-i ḥeyvān** etdi *(Gazel 233, Mısra 4). [ṭələb-i çeşmə-i ḥeyvān,]*

ṭələb-i rūzī: *Rızık talep eden.*

Hər kim istər özini ġüṣṣədən āzādə qılə
Olmasun kim **ṭələb-i rūzī** nihādə qılə *(Gazel 215, Mısra 2). [ṭələb-i rūzī,]*

ṭələbkār: *İstekli, arzulu.*

Görmədim ṣöḥbət-i dīdārıvı hərçənd ki mən
Feyz-i dīdārıvə cān ilə **ṭələbkār** oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 4). [ṭələbkār,]*

tələf: *Boş yere harcama, yıpratma.*

Cəhāndə sīm ü zər cəm' eyləyüb 'ömrün **tələf** qılmə
Nə ẕövqi sīmün ey dil yār-ı sīm-əndāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 5). [tələf,]*

ṭəl'ət: *Yüz, çehre, güzel yüz.*

Bəzm içrə ẕövq olur mı o məh-**ṭəl'ət** olmamış
Şəhd-i ləbindən 'āşiq içün şərbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 1). [ṭəl'ət,]*

Həzārān lālə-ruḫ hər gūşəsində yüz qəmər-**ṭəl'ət**
Görüb bu ḥālı ḥəsrətdən dil-i pür-ḫūnı dāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 5). [ṭəl'ət,]*

təmām: *Tamâm, bütünlüğünü bozacak bir eksiği olmayan (şey), bütün; Tamamen, baştan sona kadar; Bitirmek, sonlandırmak.*

Bunlar **təmāmı** olsə də bī-ẕövq olur əgər
Cīb ü bəğəldə sikkə-i sīm ü zər olmasa *(Gazel 6, Mısra 3). [təmāmı, -ı]*

Ḥūr u qüṣūr u cənnət-i riżvān **təmāmdur**
Hər bəzmdə ki cām-ı mey-i ḫ˘oş-güvār olur *(Gazel 82, Mısra 5). [təmāmdur, -dur]*

Çərḫ oḫşatmaq içün qaşınə bir yengi hilāl
Çəkdi nāqiṣdi **təmām** olmadı hər āy başı *(Gazel 247, Mısra 6). [təmām,]*

Bī-'elm vəḥşiyānə qırır birbirin **təmām**
İnsānlıqı kənār edüb əḫẕ etmə vəḥşəti *(Kaside 2, Mısra 33). [təmām,]*

Ḥeyvāndılar ḥəqīqəti insān dögül **təmām**
Bənzər Əgərçi ẓāhiri insānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 17). [təmām,]*

Fövc-i sərmā ki əḥāṭə eləyüb ṣəḥrānı
Görməyürsən ki **təmām** dağları dutmışdur qar *(Kaside 6, Mısra 24). [təmām,]*

'Āləm **təmām** ləẕẕət-i 'işrətdə şādmān
Mən bā-hezār ġüṣṣə ḫəzīdə be-künc-e tār *(Kaside 9, Mısra 19). [təmām,]*

Qalubdı bircə bu İslām milləti məḥrūm
Təmām millət-i 'āləm dolubdı ḥikmətdən *(Kaside 15, Mısra 6). [təmām,]*

Dürüst diqqət elə bir umūr-ı dünyāyə

Təmām şāh u gədā cümləsi olur fānī *(Kaside 23, Mısra 6). [təmām,]*

İnanmayandə nöçün bāṭil oldı çīn bilürəm
Təmām əvāmir-i şər'-i şərīf-i beyżānı *(Kaside 23, Mısra 80). [təmām,]*

Nə çārə belə bu 'āləm **təmāmı** cühhālə
Ki saldı ẓülmət-i cəhl içrə əhl-i īmānı *(Kaside 23, Mısra 67). [təmāmı, -ı]*

Gözlərdi **təmām** əhl-i cəhān ḥəqq-i səlāmı
N`oldı o ṣədāqət o məḥəbbət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 7). [təmām,]*

Rüstəm-i ṭəb'im olə tā məst-i cām
Fətḥ edə 'əqlim cəhānı **təmām** *(Mesnevi 5, Mısra 4). [təmām,]*

Məst olub tā ki hər kəlāmı deyüm
Qalmasun hīç söz **təmāmı** deyüm *(Mesnevi 11, Mısra 12). [təmāmı, -ı]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki 'işrət ü 'eyşim **təmām** idi
Baş şūr-ı 'eşq gözdə o māh əldə cām idi *(Muhammes 2, Mısra 1). [təmām,]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki 'işrət ü eyşim **təmām** idi
Ḥeyf ol qərīnə kim baña dövrān be-kām idi *(Muhammes 2, Mısra 17). [təmām,]*

Baña ol māh-ı bī-mehrim iki ay var ki rām olmaz
Bu nöqṣānım de bir gəlməz əcəl 'ömrim **təmām** olmaz *(Gazel 93, Mısra 2). [təmām,]*

Fitrətdə **təmām** oldı çü yüz ayə cəmālun
Təfsīr edə bilməz gülə yüz āyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 1). [təmām,]*

Du'ā ilən elə Żū`ī **təmām** əş'ārun
Murād-ı məṭləbimə mən də kām-kār oldım *(Kaside 12, Mısra 25). [təmām,]*

Təmām 'əqldədür hər nə var möhnət ü ġəm
Nə qədr çoḫ olə çoḫ olı ẕillət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 7). [təmām,]*

Hər şəb ki bəzmim içrə o māh ilə cām olur
'Eyş ü nəşāṭ ləẕẕət-i dünyā **təmām** olur *(Gazel 77, Mısra 2). [təmām,]*

Sənsən bu cəhān Ḫāliqi məḫlūq **təmāmı**
Hər şəḫsdə bir rəng ilə ṭīnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 31). [təmāmı, -ı]*

Qədīm 'əṣrdə insān ki vəḥşī idi **təmām**
Bular hələ deyəsən çıḫmayubdı vəḥşətdən *(Kaside 15, Mısra 9). [təmām,]*

Bular **təmām** öli mollāsıdı yeyə ḥalvā *(Kaside 15, Mısra 74). [təmām,]*

Sərbārdur **təmām** mey ü bəzm ü yār u gül

Gər olmasə bəğəldə zər-i sikkədārdə *(Kaside 19, Mısra 19). [təmām,]*

Pūl eyləyür **təmām** köñül ārzūların
Bī-pūl cümlə ḫəlq qalur iżṭirārdə *(Kaside 19, Mısra 27). [təmām,]*

Deyür ki müctəhidə bağlamaz isön boynun
Təmām 'əməllərün olur qətrə olur fānī *(Kaside 23, Mısra 82). [təmām,]*

Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü şāndur məktəb
Kişi beş dil bilə gər ondə **təmām** ādəmdür *(Muhammes 5, Mısra 16). [təmām,]*

Nə şey`də var cəhāndə 'işrət ey dil cāmdan başqa
Təmām əşyādə var ġəm bir mey-i gül-fāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 2). [təmām,]*

Yoḫdur **təmām** şəhrdə bir belə māh-rū
Bu vəchdəndi məskənim āḫırdə kənd olub *(Gazel 24, Mısra 5). [təmām,]*

Qalmub cəhāndə ẕərrə qədər ẕövq ilə ṣəfā
Yā Rəb **təmām** ləẕẕət-i dünyā nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 6). [təmām,]*

Qalub nə güldə nə gülşəndə bir nəşāṭ-əs̱əri
Olub **təmām** cəhān içrə hər nə var ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 12). [təmām,]*

Şīrvān içrə bu gün Ḫāqānī-i s̱ānī mənəm
Seḥr-i şe'rimdən **təmām** Īrān u Tūrān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 8). [təmām,]*

Təmām dā`irə-i 'əql möḥnət ü ġəmdür
Ḫ˘oşā o cāhil ü dīvānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 3). [təmām,]*

Çıqmə nöqṣān gətürür ḥüsnüvə yārım gecələr
Ḥüsn şərṭini yekūn etmisən ey māh **təmām** *(Gazel 72, Mısra 3). [təmām,]*

Birisi fəqr ü biri dövlət ilə olmaqlıq
Təmām əhl-i cəhānə bu sirr mübhəmdür *(Gazel 80, Mısra 16). [təmām,]*

Təḥəmmül eylə Żū`ī yoḫdı təğyīr
Təmām işlərdi təqdīr-i qəżālıq *(Gazel 112, Mısra 18). [təmām,]*

Gəldi ādəm bu yerə dözmədi bir şeyṭānə
Bilmədi burda **təmām** ādəm-i şeyṭān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 8). [təmām,]*

Məni ki şəhrdən ey māh saldı āvārə
Bu gündə eylədi kəc-rov yəqīn **təmām** fələk *(Gazel 118, Mısra 4). [təmām,]*

Āvāze-i hüsnün ki **təmām** āləmi dutdı
Ey māh bu şöhrətdə səbəb-kār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 7). [təmām,]*

Köñül nə vəṣlinə şükr eylə nə şəkvə firāqından
Təmām övżā'ı yek-sər ḫᵛābdur məkkārə dünyānun *(Gazel 149, Mısra 10). [təmām,]*

Səniñlə getdi **təmām** 'eyş ü nūş u ləẕẕət-i ẕövq
Qoyub yerində baña hər nə var ġəm getdün *(Gazel 163, Mısra 5). [təmām,]*

Təmām 'ömür ḫəṭ ü ḫāk u zülüfədür həvəsün
Köñül ḥəyā elə bu nāmə-i siyāhundan *(Gazel 185, Mısra 3). [təmām,]*

Təmām tār u dəf çəng cümlə āmādə
Bir əldə sāğər-i mīnā bir əldə ṭürrə-i yār *(Gazel 206, Mısra 4). [təmām,]*

Hər güşədə var idi **təmām** əhl-i ma'ārif
İmdi olarun cümləsi nā-dānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 5). [təmām,]*

Qoydı cəhān içrə neçə bəd-niẓām
Ondan oldu rənce **təmām** ḫāṣṣ u 'ām *(Mesnevi 5, Mısra 12). [təmām,]*

Bir belə əyyāmdə 'āləm **təmām**
'Eyş ilə 'işrətdədi yek-sər müdām *(Mesnevi 5, Mısra 43). [təmām,]*

'Ərż qıldım ḥəqdi kəlāmun ***təmām***
Līk bu ovqāt alınmur kəlām (Mesnevi 5, Mısra 53). [təmām,]

Bürküldi qılub bu nəḥv-i ḥālı
Dağıldı **təmām** lāubālī *(Mesnevi 8, Mısra 58). [təmām,]*

Hər kəsün mə'rifəti olsə **təmām** ādəmdür
Olmasa ādəmə oḫşar ḥeyivāndan kəmdür *(Mesnevi 9, Mısra 15). [təmām,]*

Gecə günüz çəkürəm intiẓārun ey məh-rū
Nə gün **təmām** olacaq intiẓārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 6). [təmām,]*

Yüzdən biri bizimkilərün yazı bilməyür
Onlar **təmāmısı** bilür 'elm ü kitābəti *(Kaside 2, Mısra 26). [təmāmısı, -s, -ı]*

<u>təmām-ı cəhān:</u> *Bütün dünya.*

Ey gülüstān-ı fəżīlətdə Birāhīm-i zəmān
Fəżldə şāhid-i 'ādildi **təmām-ı cəhān** *(Kaside 14, Mısra 2). [təmām-i cəhān,]*

<u>təmām dost:</u> *Bütün dostlar.*

Bu şəfqət ilə mən-i zārı sər-firāz edəsən
Təmām dost dəḫi həm saña edə [bir] əḥsən *(Mesnevi 14, Mısra 20). [təmām-i dost,]*

<u>təmām-ı ḫidmət:</u> *Hizmetlerin tamamı/bütünü.*

Cəhāndə əfżəl-i ə'māl hansıdur sölə
Buyurdı 'elmdür əfżəl **təmām-ı ḫidmətdən** *(Kaside 15, Mısra 52). [təmām-ı ḫidmətdən, -dən]*

<u>təmām-i 'ömr:</u> *Ömrün tamamı.*

Nə āvāzun səmā' etdim nə ẕövq-i vəṣlüvi gördüm
Təmām-ı 'ömrdə ey māh mən bəḫti qara səndən *(Gazel 168, Mısra 10). [təmām-i 'ömrdə, -də]*

<u>təmāmən:</u> *Tamamen.*

Nə bir zāhiddür ancaq rāh-ı rəsm-i şər'dən ḫāric
Təmāmən ġərqdür bu ġəflət ü cəhl ilə dəryāyə *(Gazel 212, Mısra 6). [təmāmən,]*

Hər nəyimiz var idi ṣərf eylədük
Ev eşik ṣatub **təmāmən** yedük *(Mesnevi 4, Mısra 20). [təmāmən,]*

<u>təmāmət-i dünyā:</u> *Dünyanın tamamı, dünyadaki insanlar.*

Ḫ˘oşā o şəḫṣə ki Nūşirəvān-ı 'ādil tək
Həmīşə rəḥmət oḫuyə **təmāmət-i dünyā** *(Gazel 7, Mısra 16). [təmāmət-i dünyā,]*

<u>təmāşā:</u> *Zevkle seyredilen şey, görünüş.*

Götürmüş ḫāṭirimdən ʻāriż ü ləʻlün **təmāşāsı**
Behişt-i ʻədn pərvāsın mey-i Kövs̱ər təmənnāsın *(Gazel 162, Mısra 5). [təmāşāsı, -s, -ı]*

Demə zāhid ki tərk et sīm-bər-bütlər **təmāşāsın**
Bəni kim qurtarur Təñri sataşdurmuş bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 19). [təmāşāsın, -sı, -n]*

<u>təmāşā-yı bāğ:</u> *Bahçe seyri.*

Neylüm bəhār olubdı köñüldə fərāğ yoḫ
Gül-gəşt-i gülsitān **təmāşā-yı bāğ** yoḫ *(Gazel 37, Mısra 2). [təmāşā-yi bāğ,]*

<u>təmāşā-yı gül-i rūy:</u> *Gül yüzü izlemek.*

Ḫ˘oşdı ʻuşşāqə **tamāşā-yı gül-i rūyun** əgər
Yüz min ay u il keçüb fəṣl-i gülüstān olmasə *(Gazel 13, Mısra 5). [təmāşā-yi gül-i rūyun, -un]*

<u>təʻmīr eylə-:</u> *Tamir etmek.*

Meʻmār-ı fikri tāzəçə **təʻmīr eyləyüb**
Qoymur qalə bu milləti vīrānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 15). [təʻmīr eyləyüb, -y, -üb]*

<u>təmiz:</u> *Temiz (temizlemek).*

Nə qədər ʻeybi olsə pūl örtər
Çirk ü pāsın **təmizləyüb** örtər *(Mesnevi 11, Mısra 20). [təmizləyüb, -lə, -y, -üb]*

<u>ṭəmṭərāq:</u> *Büyüklenme, gösteriş, tantana.*

Āḫır çürir ḫākdə pāy-māl-i ḫəlq olur
Bu **ṭəmṭərāq** rüfʻət-i cādan nə fāʻidə *(Gazel 208, Mısra 16). [ṭəmṭərāq,]*

<u>təmənnā:</u> *Arzu, istek, temennî.*

Zāhid qəbūl olur o itāʻət ḥużūrdə
Żimnində ẕərrə qədri **təmənnādan** olmasa *(Gazel 4, Mısra 10). [təmənnādan, -dan]*

Kəmər-i sīm belini qucmaq içün ḥəlqələnüb
Ṭamaʻ-ı ḫāmını gör kim nə **təmənnāyə** düşüb *(Gazel 23, Mısra 6). [təmənnāyə, -y, -ə]*

Əgər cāndur **təmənnā** ḫāk-ı pāyun ṣədqəsi başım
Nə yüzdəndür bəyān et ḫāṭirində nə ġubārun var *(Gazel 46, Mısra 3). [təmənnā,]*

Şəb-i hicrān elədün mərg-**təmənnāsını** sən
Etmədün tāb məgər ātəş-i hicrānə köñül *(Gazel 124, Mısra 7). [təmənnāsını, -sı, -n, -ı]*

Götürmüş ḫāṭirimdən ʻāriż ü ləʻlün təmāşāsı
Behişt-i ʻədn pərvāsın mey-i Kövs̱ər **təmənnāsın** *(Gazel 162, Mısra 6). [təmənnāsın, -sı, -n]*

Budur cəhāndə **təmənnāsı** Żūʻī-i zārun
Olə şəhīd sənün tīğ-i ābdārun ilə *(Gazel 205, Mısra 9). [təmənnāsı, -s, -ı]*

Kīsə ḫālīdür bəhār əyyāmı artar möḥnətim
Mövc urar dəryā-yı dildə min **təmənnālar** genə *(Gazel 217, Mısra 12). [təmənnālar, -lar]*

Səni ḥifẓ eyləsün cümlə bəlādən
Budur dāʻim **təmənnāmız** Ḫudādan *(Mesnevi 12, Mısra 14). [təmənnāmız, -mız]*

Təṣəvvür eyləmə kim tərk edim sāğər **təmənnāsın**
Gözimdən salmışam biʻllāh bāğ-ı ḫüld-i ḥavrāsın *(Tahmis 1, Mısra 17). [təmənnāsın, -sı, -n]*

<u>təməttu'-dār:</u> *Kazanç sahibi, kazanç.*

Cəmāl-i yārdur Żūʻī **təməttuʻdār** dünyādə
Ki əhl-i məʻnā içrə bu mətāʻə eʻtibār olmuş *(Gazel 102, Mısra 11). [təməttuʻ-dār,]*

<u>təməyyüz:</u> *Benzerleri içinde sivrilme, seçilir duruma gelme, kendini gösterme, temâyüz.*

Olmuş cəhālət ol qədər āfāqə mündəric
Qılmaz **təməyyüz** bang-ı ġurābı həzārdan *(Gazel 176, Mısra 6). [təməyyüz,]*

<u>tən:</u> *Vücut.*

Nə nəşāṭı məclisün gər ondə cānān olmasa
Sāʻir əʻżānun nə sūdı **təndə** gər cān olmasa *(Gazel 14, Mısra 2). [təndə, -də]*

Hər qüvvə **təndə** nāqiṣ olur içələr səni
Bilməm nədəndi vəsf bu nöqṣānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 11). [təndə, -də]*

Uçubdur mürğ-i rūḥım **təndən** ey dost
Olan sāʻət mən ayru səndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 1). [təndən, -dən]*

Cān özgə cism özgədi yā müttəḥiddülər
Cān hansı cüzvdür **tən** ü əʻżādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 14). [tən,]*

Gətür sāqī qədəḥ kim yandı cān bu zəhr-i bī-cāyə
Fədā cān u **tənimdür** doğrı rind-i bādə-peymāyə *(Gazel 212, Mısra 2). [tənimdür, -im, -dür]*

Çeşm-i pür-ḫūnum mənim ṭūfānə verdi ʻāləmi
Bəs ki tökdi qanlu yaş ol sərv-i dil-cūdan cüdā *(Gazel 230, Mısra 1). [tənim, -im]*

Ātəş-i ḫarman-ı ġəmdür özi ki āb isə də
Ḫeyrdür cān u **tənə** gər adı şərāb isə də *(Mesnevi 1, Mısra 6). [tənə, -ə]*

Dövrə gəl dövrüvə qurbān **tən** u cān ey sāqī
Bədən-i mürdə içün rūḥ-ı rəvān ey sāqī *(Mesnevi 9, Mısra 1). [tən,]*

Bīmār **tənim** nərgis-i məstānə ʻƏleykān
Bu şəhrdə var gərçi həzārān büt-i zībā *(Muhammes 4, Mısra 21). [tənim, -im]*

Ki qoymayub **tən** ü cāndə ḫumār-ı hicrān tāb
Ze-bəs aḫıtdı gözimdən bəlālarun seyl-āb *(Tahmis 2, Mısra 7). [tən,]*

<u>tən:</u> *Aynı, beraber.*

Nəyi artuqdı vücūdində Firəngün səndən
Əl ayağ qaş u göz ilə hamı şeydə **tənsən** *(Mesnevi 9, Mısra 70). [tənsən, -sən]*

<u>ṭəʻn:</u> *Ayıplanma, kınama.*

Nədür bir bī-vəfā ʻeşqinə ey qanə dönən köñlüm
Yetən hər nā-kəs ü bī-fəhmdən **ṭəʻn** ü təʻəddā çək *(Gazel 116, Mısra 10). [ṭəʻn,]*

Ṭəʻn eyləmə ḥeyrānlıqınə Żūʻī-i zārun
Ṭūṭī bəlī ḥeyrān olı güzgülər içində *(Gazel 190, Mısra 9). [ṭəʻn,]*

tənāsüh: *Bir bedenden ayrılan bir rûhun insandan hayvana, hayvandan insana, bir bitkiye veya bir cisme geçtiğini kabul eden inanış, ruh göçü, reenkarnasyon.*

Əhl-i İslāmdə çoẖdur mütə'əddid məzhəb
Sünnī vü Şī'ə vü Şeyẖī vü **Tənāsüẖ** 'üzlət *(Kaside 5, Mısra 20). [tənāsüẖ,]*

təna'um: *Nîmet ve bolluk içinde bulunma.*

Özünlə dəẖi bərādərlərünlə övlādun
Olə **təna'um** ilə hər nə qədri var cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 40). [təna'um,]*

tənbākū: *Tömbeki kelimesinin eski metinlerde rastlanan asıl şekli. Nargile ile içilen bir tütün çeşidi.*

Çü var bu bəndədə doğrı ṣədāqət
Verür **tənbākū** şəkkər kimi ləẕẕət *(Mesnevi 3, Mısra 14). [tənbākū,]*

ṭənbūr: *Armudvari kasesi olan eski Doğu simli musiki aleti.*

Hansı şīrün bənd edüb dil-mürğini ey ḥūr-liqā
Ya dəf [ü] **ṭənbūr** yā kim nəğmə-i tārun sənün *(Gazel 179, Mısra 6). [ṭənbūr,]*

Fəṣl-i şitā otaqdə **ṭənbūr** u tār ilə
Olcaq bəhār mənzīlimiz gülsitān idi *(Gazel 242, Mısra 5). [ṭənbūr,]*

Şām [u] səḥər bāğlardə yār ilə
Ərġan u **ṭənbūr** dəf [u] tār ilə *(Mesnevi 4, Mısra 8). [ṭənbūr,]*

təng: *Dar, sıkıntılı.*

Sən bu ticārətünlə sənə belə **təng** olur
Baẖ gör nolur bu Żū`ī-i nā-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 27). [təng,]*

təngə gəl-: *Bıkmak, usanmak. Sabrı kalmamak, bir sıkıntıya dayanamaz duruma gelmek.*

Əgərçi **təngə gəldim** getdim ol vīrānə qalmışdan
Genə fikr eylərəm kim andə yüz gənc-i nihānım var *(Kaside 7, Mısra 15). [təngə gəldim, -di, -m]*

Təngə gəldim bu riyā məslək olan zāhiddən
Ey ẖoş ol bəzm-i ṣəfā məşrəb-i rindānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 9). [təngə gəldim, -di, -m]*

Sāqiyā ver şərāb-ı 'ürfāndan
Gəlmişəm təngə əhl-i əzmāndan *(Mesnevi 11, Mısra 2). [təngə gəlmişəm, -miş, -əm]*

Almısan ey gözi məẖmūr ələ peymānə
Yoẖsə **təngə gətürüb** sübḥə-i ṣəd dānə səni *(Gazel 226, Mısra 4). [təngə gətürüb, -üb]*

tənhā: *Bir tek, sadece; Tek, bir başına.*

Tənhā nə mən bəlā vü ġəm-i dərdəəm əsīr
Hansı köñüldi lālə kimi dāğdār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 15). [tənhā,]*

'Īsānı biyābānlarə saldun tək ü **tənhā**
Şam'undə belə taẖt-i ḥökūmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 21). [tənhā,]*

tən-ẖ^vāh: *Hazine, varlık.*

Hər kəsün cüz`ī savādı olə həm **tən-ẖ^vāhı**
Mülk-i 'elmün sölənür kim odı şāhənşāhı *(Terci-bend 1, Mısra 17). [tən-ẖ^vāhı,]*

tən-i bīmār: *Hasta vücut(um).*

Olmasaydı o əgər elə yəqīn kim mən-i zār
Az zəmāndə **tən-i bīmārım** olurdı bī-cān *(Kaside 14, Mısra 22). [tən-i bīmārım, -ım]*

tən-i mecrūh: *Yaralı vücut.*

Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān **tən-i məcrūḥ** ilə
'Ərṣə-i ḥüsn içrə ey şāhım bu cövlānun görüb *(Gazel 19, Mısra 5). [tən-i mecrūḥ,]*

Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān **tən-i məcrūḥ** ilə
'Ərṣə-i ḥüsn içrə ey şāhım bu cövlānun görüb *(Gazel 31, Mısra 5). [tən-i məcrūḥ,]*

təñri: *Allah.*

Demə zāhid ki tərk et sīm-bər-bütlər təmāşāsın
Bəni kim qurtarur **Təñri** sataşdurmuş bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 20). [təñri,]*

ṭə'nə: *Kınama, yerme, kötüleme, mezemmet.*

Gözim yaşın görübən **ṭə'nə**-daşın atsa n`olə
Köñül sarāyını bu ṭərḥlə 'imārət edər *(Gazel 60, Mısra 7). [ṭə'nə,]*

Ey baña **ṭə'nə** edən bir düşəsən hicrānə
Görəsən tā ki nələr Żū`iyə hicrān etmiş *(Gazel 104, Mısra 9). [ṭə'nə,]*

Əgər şā'ir desə bir şe'r-i şīrīn
Çəkər min **ṭə'nə**-söz yüzi qaralıq *(Gazel 112, Mısra 10). [ṭə'nə,]*

Möḥnət-i dərd-i firāqundə sənün **ṭə'nə**-oẖı
Görmə ey şūẖ rəvā Żū`ī-i nālānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 9). [ṭə'nə,]*

Olə Ḫosrov edə Şīrīn ü şəkərlə 'işrət
Ṭə'nə bir ṣūrətə bənd olmaqə Fərhādə qılə *(Gazel 215, Mısra 10). [ṭə'nə,]*

Nədür çəkmək ayaġ əl **ṭə'nəsilə** yār küyından
Məgər bilməzsən 'āşiqlərdə Żū`ī nəng [ü] nām olmaz *(Gazel 93, Mısra 13). [ṭə'nəsiylə, -si, -y, -lə]*

ṭə'nə-i yārān: *Dostların kınaması.*

Dād-ı hicrān **ṭə'nə-i yārān** cəfā-yı rūzgār
Öldürür āẖır əgər min olsə cānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 5). [ṭə'nə-i yārān,]*

təqdīm: *(Bir şeyi) Kendinden büyük ve üstün bir kimseye verme, sunma. (Bir kimse veya şeyi) Birine tanıtma, tanıştırma.*

Olub sər-məst tā əfsānəmi **təqdīm** edim bir bir
Tərəḥḥüm eylə başunçün ki dərd-i bī-kərānım var *(Kaside 7, Mısra 5). [təqdīm,]*

təqdīr: *Ezelde Cenâb-ı Hakk'ın olmasını dilediği şeyler, her şey hakkında vermiş olduğu ezelî karar, alın yazısı, kader.*

Təğyir-i iẖtiyārı çü yoẖdur qəżā içün
Təqdīrə rāżı ol ġəm-i dövrānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 6). [təqdīrə, -ə]*

Təqdīr iləndi 'izzət ü ẕillət zəmānədə
Təğyīrə hīç kimsənədə iẖtiyār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 7). [təqdīr,]*

Ṣavt-ı bəlābilə bədəl oldı nəfīr-i zāğ
Təqdīrdən baña bu bəlā ərməğan idi *(Gazel 242, Mısra 16). [təqdīrdən, -dən]*

Çoẖ fikr eylədim qəżā ilən **təqdīrə**
Dünyādə olan umūr içün tədbīrə *(Rübai 2, Mısra 1). [təqdīrə, -ə]*

təqdīr-i kun fəkān: *Allah'ın 'ol deyince hemen oluverir' fermanının yazgısı.*

Nə ẖüld olaydı nə ādəm nə ḥīlə-i şeyṭān
Nə əmr ü nəhy nə **təqdīr-i kun fəkān** (?) ey kāş *(Gazel 106, Mısra 10). [təqdīr-i kun fəkān,]*

təqdīr-i qəżā: *Yüce Allah'ın olmuş ve olacak her şeyin yerini, zamanını ve özelliklerini önceden bilip takdir ve tayin etmesi. Alın yazısı.*

Təqdīr-i qəżā vü qədərün məs`ələsin
Sordum demədi hīç biri birdür 'izzī kəlām *(Rübai 3, Mısra 3). [təqdīr-i qəżā,]*

'Āşiqlər içün vüslətə tədbīr nə lāzım
Təqdīr-i qəzā kārınə təğyīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 2). [təqdīr-i qəzā,]*

Təḥəmmül eylə Żū`ī yoẖdı təğyīr
Təmām işlərdi **təqdīr-i qəżālıq** *(Gazel 112, Mısra 18). [təqdīr-i qəżālıq, -lıq]*

təqrīr: *Sözle anlatma, ifâde ve beyan etme, anlatış.*

Sər-be-sər əḥvālını **təqrīr** edim
Cümlə ḥekayātını təḥrīr edim *(Mesnevi 5, Mısra 7). [təqrīr,]*

təqsīr: *Kusur, kabahat, suç.*

Təqsīrimün iṡbātınə şāhid tələb etmə
Bir şāh ki zālim olə **təqsīr** nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 4). [təqsīr,]*

Təqsīrimün iṡbātınə şāhid tələb etmə
Bir şāh ki zālim olə **təqsīr** nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 3). [təqsīrimün, -im, -ün]*

Yandursə əgər ot nədi **təqṣīri** fəqīrün
Bəs rūz-ı əzəl ondə ḥərārət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 33). [təqṣīri, -i]*

Bu söz su`āl olunsə cəvābun nədür sölə
Təqṣīr kār-gərdən olur yā ki kārdan *(Gazel 176, Mısra 14). [təqṣīr,]*

təqviyət: *Takviye, kuvvetlendirme, güçlendirme.*

Qurbān o kimsəyə ki tə'əṣṣüblə anlayə
Kim **təqviyət** verür bu müsəlmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 22). [təqviyət,]*

tər: *Deriden sızan, kendine has kokulu, yapışkan, renksiz, tuzlu sıvı; Yaş, sıvı, ıslanmak, ıslak.*

Āb-ı ḥəyāt olsə də **tər** qılmanam ləbim
Cāmımdə sāqiyā mey-i ṣəḥbādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 3). [tər,]*

Şūr-ı cünūn-ı 'eşq haçan başdə cūş edər
Cām-ı şərābdan ləb-i `āşiqə **tər** olmasa *(Gazel 6, Mısra 6). [tər,]*

Yoẖ fikr edən ki nişə bu dövrānə gəlmişəm
Tər olmamışdı ẖüşk-ləbim bir şərāb ilə *(Muhammes 3, Mısra 40). [tər,]*

'Āriżün kim bādə tābından açubdur lālələr
Hər ṭərəf **tər** qəṭrəsi ol lālə üzrə jālələr *(Gazel 48, Mısra 2). [tər,]*

Yüzündə **tərdurur** yā lālə üzrə jālədür yā kim
Məh-i ənvər kənārındə düzülmiş 'iqd-ı pərvīndür *(Gazel 56, Mısra 3). [tər,]*

tər eylə-: *İçmek, damağı ıslatmak.*

Vəqtün ẖ˘oş eylə ġəmimə dövr növ-bəhārdur
Tər eylə bir damağı mey-i ẖ˘oş-güvār ilə *(Kaside 21, Mısra 26). [tər eylə,]*

Dünyānı fikr edəndə gedir məgər ẕü`l-cəlāl
Tər eyləsön ḥarāmı tapulmır dəẖi ḥəlāl *(Muhammes 3, Mısra 36). [tər eyləsön, -sö, -n]*

tərānə: *Nağme, ezgi, âhenk, ses.*

Bülbül ṣifət **tərānə** çəküb şūrə gəl köñül
Gül müjdəsi yəqīn saña gülzārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 3). [tərānə,]*

Olubdı bang-ı mü`əẕẕin **tərānəmiz** imdi
Ḫ˘oşā sürürım o çəng ü rübāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 13). [tərānəmiz, -miz]*

Olubdı bang-ı mü`əẕẕin **tərānəmiz** imdi
Ḫ˘oşā sürürım o çəng ü rübāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 13). [tərānəmiz, -miz]*

Ḫ˘oş ol ki meykədədə āşiyānəmiz var idi
Müdām ġulġul-ı meydən **tərānəmiz** var idi *(Gazel 236, Mısra 2). [tərānəmiz, -miz]*

tərānə çəkib: *Nağme okumak, şarkı söylemek, ötmek.*

Bülbül ṣifət **tərānə çəküb** şūrə gəl köñül
Gül müjdəsi yəqīn saña gülzārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 9). [tərānə çəkib, -ib]*

ṭərāvət: *Tâzelik, körpelik.*

Hanı qədün kimi gülbündə istiqāmət ü nāz
Ləbün təki sölə bir ġönçənün **ṭərāvəti** var *(Gazel 78, Mısra 4). [ṭərāvəti, -i]*

Ləbün təki hanı bir ġönçədə **ṭərāvət** ü lüṭf
Qədün tək hansı səhī-sərvlər ẖurāmāndur *(Gazel 81, Mısra 7). [ṭərāvət,]*

tərāzū: *Tartı, terâzi sözünün eski metinlerde geçen asıl şekli.*

Kəc-**tərāzū** olmə çoẖ gördükdə māhım müştərī
Yūsifə olmaz Züleyẖā yüz ẖərīdār olsə də *(Gazel 218, Mısra 3). [tərāzū,]*

tərcümān: *Bir şeyi anlatmaya yardımcı olan vâsıta veya kimse; Bir dilde söylenen bir şeyi sözlü olarak başka bir dile çeviren kimse, dilmaç.*

Çü yār yār idi hər gūşə vādī-i Eymən
Nihāl qəddi inə`l-llāhə **tərcümānım** idi *(Gazel 249, Mısra 8). [tərcümānım, -ım]*

tərcümə: *Tercüme, çeviri.*

Üç ildə gör necə kāmil 'Ərəb dilini bilür
Ki Rusə **tərcümə** eylir ḥədīṡi Qur`ānı *(Kaside 23, Mısra 58). [tərcümə,]*

ṭərf-i bāğ: *Bahçe bölgesi, tarafı.*

Şīrīn kəlāmı ḫāṭir-i fərmādə dāğ idi
Fəṣl-i bəhār məskənimiz **ṭərf-i bāğ** idi *(Müseddes 1, Mısra 4). [ṭərf-i bāğ,]*

ṭərf-i gülistān: *Gül bahçesi taraf.*

Lālə pəjmürdə ṣənūbər ḫəm olur ey gül-rū
Qədəm-i lüṭfün əgər **ṭərf-i gülüstānə** dəgə *(Gazel 189, Mısra 6). [ṭərf-i gülistānə, -ə]*

tərḥ: *Kurma, tertip ve tanzim etme.*
Gözim yaşın görübən ṭə'nə-daşın atsa n`olə
Köñül sarāyını bu **tərḥlə** 'imārət edər *(Gazel 60, Mısra 8). [tərḥlə, -lə]*

tə'rīf-i ḫülq-i zāhid: *Zahidin huyunun tarifi, tanıtımı.*

Żū`ī mənəm ki (?) āyət-i lā təqnəṭū de bəs
Tə'rīf-i ḫülq-i zāhid içün şeyḫ [ü] şābdan *(Gazel 178, Mısra 14). [tə'rīf-i ḫülq-i zāhid,]*

ṭərīq: *Tâkip edilen yol, usûl.*

Budur bundan səvā yoḫdur vüṣāl-i yārə bir çarə
Ṭərīq əhlinə məqṣūdə yetüşməkçün bu rəh-bərdür *(Gazel 88, Mısra 6). [ṭərīq,]*

Tapson səbəb bu cəhl gedüb 'elm gəlməyə
Hansı **ṭərīqdür** bu 'ulūmun ṭərīqəti *(Kaside 2, Mısra 6). [ṭərīqdür, -dür]*

Bir neçə şā'ir ü qələndər idük
Hər **ṭərīq** ü sānə māhir idük *(Mesnevi 2, Mısra 16). [ṭərīq,]*

Hīç **ṭərīq** içrə dögül mö'təbər
Soruşmuyə ḫādimini məḫdūmlar *(Mesnevi 10, Mısra 53). [ṭərīq,]*

ṭərīq-i ẓülm-i kin: *Karanlık kin yolu.*

Qət'-i ülfət eylədün dutdun **ṭərīq-i ẓülm-i kin**
Bu dögüldi 'āqibət səndən gümānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 15). [ṭərīq-i ẓülm-i kin,]*

ṭərīqət: *Tâkip edilen yol, usûl; Vâsıta, vesîle, sebep.*

Tapson səbəb bu cəhl gedüb 'elm gəlməyə
Hansı ṭərīqdür bu 'ulūmun **ṭərīqəti** *(Kaside 2, Mısra 6). [ṭərīqəti, -i]*

tərk: *Terk, bırakma, uzaklaşma, bırakıp gitme.*

Zünnār ilə salībi qəbūl etdi zühdi **tərk**
Sən eylədün bu işləri Ṣən'ānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 7). [tərk,]*

Ey **tərk** eləyən bādə-i gül-nārı Səməndər
Əldən buraḫan ṭürrə-i ṭərrārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 1). [tərk,]*

Köñül **tərk** eyləmə cām-ı şərāb-ı 'eşqi tā məḥşər
Ki bu mey-məsti ġəm bilməz cəhāndə hūş-yār olmuş *(Gazel 102, Mısra 9). [tərk,]*

Bütləri **tərk** Yūsif eylərdi ḥəcālətdən nihān
Görsə idi gər Züleyḫā bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 148, Mısra 3). [tərk,]*

Çəkməzəm əl səndən ey gül ġeyrilər cövrilə kim
'Əndəlīb eylər mi gül **tərkin** cəfā-yı ḫār içün *(Gazel 153, Mısra 4). [tərkin, -i, -n]*

Dögül bu dəhrdə ṣəyyādlıq qanūnī bi`llāhi
Ki ṣaydın **tərk** edüb dönsün havā üzrə məkān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 10). [tərk,]*

Çəkmənəm ol kūdən əl gər cövr-i əğyār olsə də
Bülbül eylər mi gülüstān **tərkini** ḫ^vār olsə də *(Gazel 218, Mısra 2). [tərkini, -i, -n, -i]*

Dünyādə 'elm ü mə'rifət-i fəżl **tərk** olub
Dövrān dutubdı mərdüm-i nā-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 21). [tərk,]*

Təṣəvvür eyləmə kim **tərk** edim sāğər təmənnāsın
Gözimdən salmışam bi`llāh bāğ-ı ḫüld-i ḥavrāsın *(Tahmis 1, Mısra 17). [tərk,]*

Kimdi hər 'elmdə göstər baña olsun fā`iq
Tərk edüb mə'rifəti pūlə olublar şā`iq *(Terci-bend 1, Mısra 28). [tərk,]*

Ya **tərk** edün bu bəzmi yıqun bu büsāṭı ya
Ol bī-vəfā nigārə edün çārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 3). [tərk,]*

Āyīnə-i qəlbi silüb Ḥəqq-cilvəsin ondə görüb
'Əql-i ma'āşı **tərk** edüb dīvānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 8). [tərk edüb, -üb]*

Gəl ey edən sər-i kūyını **tərk** cānānun
Düşən həvāsınə beyt-i Ḫəlīl-i rəḥmānun *(Gazel 155, Mısra 1). [tərk edən, -ən]*

Demə zāhid ki **tərk** et sīm-bər-bütlər təmāşāsın
Bəni kim qurtarur Təñri sataşdurmuş bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 19). [tərk et,]*

tərk eylə: *Terk etmek, bırakmak, uzaklaşmak, bırakıp gitmek.*

Tərk eylə ḫāb-ı ġəfləti bu zülmət-i cəhāləti
Tapub rāh-ı ḥəqīqəti 'ürfānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 13). [tərk eylə,]*

Cəhāndən olub **tərk** insāniyət üslūb-ı qānūnī
Dönübdür Leyliyə zər ḫəlq də Məcnūn-ı şeydāyə *(Gazel 212, Mısra 7). [tərk olub, -ub]*

Bār`ilāhī özün 'əlāc elə
Qoymə İslāmı **tərk** olə belə *(Mesnevi 11, Mısra 98). [tərk olə, -ə]*

Tərk qıldun Şəmāḫı gülşənini
Gedüb āḫır Muğānda ḫār oldun *(Kaside 16, Mısra 5). [tərk qıldun, -du, -n]*

tərk-i bāğ u būstān qıl-: *Bahçe ve gül bahçesini terk etmiş.*

Mənim tək hansı kəsdür kim düşüb əḥbābdən ayru
Mənim tək hansı bülbül **tərk-i bāğ u būstān qılmış** *(Kaside 11, Mısra 6). [tərk-i bāğ u būsitān qılmış,]*

tərk-i mülk-i şīrvān qıl-: *Şirvan elini/memleketini terk etmek.*

Nə müddətdür köñül kim **tərk-i mülk-i Şīrvān qılmış**
Diyār-ı Qübbədə yüz dərd [ü] möḥnətlə məkān qılmış *(Kaside 11, Mısra 1). [tərk-i mülk-i şīrvān qılmış,]*

tərk-i sər: *Zırhla başı korumak; Sevgilinin sokağının başı.*

'Eşq 'āləmində zūr-ı zırıh yoḫdur eḥtiyāc
Tərk-i sər etməsin belə meydānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 8). [tərk-i sər,]*

tərlān: *Güçlü gagası ve uzun kanatları olan yırtıcı kuş*

Köñlümi ṣayd eylədi bir göz açıncə gözlərün
Eylə kim bir ṣayd-lāğərini iki **tərlān** alur *(Gazel 59, Mısra 6). [tərlān,]*

tərsā: *Hıristiyan.*

İstəyürsən sölə **tərsā** balası nāz eləmə
Buraḫub məzhəbimi dīn-i Məsīḥāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 5). [tərsā,]*

Bu pīç ü tāb ilə ol gül-ruḫun zülf-i mutarrāsın
Əgər **tərsā** görə bi`llāh salur gözdən çəlīpāsın *(Gazel 162, Mısra 2). [tərsā,]*

ʻĪsā-yı Məryəm desəm küfr olmaz ey **tərsā**-pərī
Cān verür ʻuşşāqə çün ləʻl-i şəkərbārun sənün *(Gazel 179, Mısra 3). [tərsā,]*

Özün inṣāf elə ey şūḫ sitəmdür bəddür
Eləməzlər bu qədər ẓülm-i sitəm **tərsāyə** *(Gazel 209, Mısra 10). [tərsāyə, -y, -ə]*

tərsā-bəççe: *Hıristiyan çocuğu.*

Bu müşkīn-mūy u nəsrīn-rūy **tərsā-bəççələr** bi`llāh
Alurlar dīni əldən bunlar ilə nə səyāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 7). [tərsā-bəççələr, -lər]*

tərtīb-i bəzm: *Meclis düzenlemek.*

Tərtīb-i bəzmə kīsəmizün yoḫdı ṭāqəti
Nə başdə ʻeşq-i yār nə əldə ayaġ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 3). [tərtīb-i bəzmə, -ə]*

ṭərz: *Biçim, şekil, üslup, eda.*

Żū`iyā qāʻidədür şeʻrdə āḫırdə duʻā
Ṭūl vermə elə bu **ṭərz** ilə sən də itmām *(Kaside 13, Mısra 34). [ṭərz,]*

ṭərəf: *Taraf, yön, cihet.*

Cəhānı hər **ṭərəfdən** diqqət ilə gəzdim aḫtardum
Tapulmaz Zū`ī bir kəs ʻām-ı kə`l-ʻāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 9). [ṭərəfdən, -dən]*

ʻĀriżün kim bādə tābından açubdur lālələr
Hər **ṭərəf** tər qəṭrəsi ol lālə üzrə jālələr *(Gazel 48, Mısra 2). [ṭərəf,]*

Gəzsön o yerün hər **ṭərəfin** gūşə-bə-gūşə
Nə cām nə bādə nə də peymānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 3). [ṭərəfin, -i, -n]*

Neylərəm gülşən [ü] gülzārı ki seyr etdükdə
Hər **tərəf** zāğ [u] zəġan bang-ı nümāyān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 12). [tərəf,]*

Gəlmişdi bəḥr-i nəẓmün fəvərānə ey Ġərīb
Saçmışdı hər **ṭərəf** neçə dür-dānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 2). [ṭərəf,]*

İmdi ki oldu [ʻəyān] qāʻidə-i dəhr sənə
Fürṣəti fövt eləmə seyr elə **ṭərəf** çəmənə *(Mesnevi 15, Mısra 26). [ṭərəf,]*

Hanı Bəhrām ü Sifəndār u Nərīmān ilə Sām
Əsüb onlar **ṭərəfə** gör nə ṣifət ṣarṣar-ı Sām *(Mesnevi 15, Mısra 20). [ṭərəfə, -ə]*

Səbzlər ṣəḥrādə gör kim necə sündüs-pūş olub
Hər **ṭərəfdə** ʻāşiq ü məʻşūq həm-āğūş olub *(Murabba 1, Mısra 10). [ṭərəfdə, -də]*

Bir ṭərəf ṣavt-ı bəlābil bir **ṭərəf** āvāz-ı tār
Ġülġül-i mīnā salur baḫ gör nə ġavġālar genə *(Gazel 217, Mısra 7). [ṭərəf,]*

Bir ṭərəf ṣavt-ı bəlābil bir **ṭərəf** āvāz-ı tār
Ġülġül-i mīnā salur baḫ gör nə ġavġālar genə *(Gazel 217, Mısra 7). [ṭərəf,]*

Edeydük hər **ṭərəfə** seyr dəst dər-gərdən
Nəẓārəyə bizə rəşk ilə hər nigār gələydi *(Gazel 235, Mısra 5). [ṭərəfə, -ə]*

Hər bir **ṭərəfdə** vardı təcəllā-yı nūr u nār
Vādü`l-müqəddəs ondə ʻəyān kūh-ı Ṭūr idi *(Gazel 246, Mısra 3). [ṭərəfdə, -də]*

tərəḥḥüm: *Acıma, merhamet etme.*

Sor ḥālımı **tərəḥḥüm** ilə kim əsīriñəm
Nə ʻeybi gər təkəllüm edə şəh gədā ilə *(Gazel 213, Mısra 15). [tərəḥḥüm,]*

Dil-kişvərini etdi müsəḫḫər sipāh-ı ġəm
Yā Rəb **tərəḥḥüm** et yetür ol şəh-süvārımı *(Gazel 228, Mısra 10). [tərəḥḥüm,]*

Olub sər-məst tā əfsānəmi təqdīm edim bir bir
Tərəḥḥüm eylə başunçün ki dərd-i bī-kərānım var *(Kaside 7, Mısra 6). [tərəḥḥum,]*

Tā āḫırı sāʻatımı satdım
Nā-gāh fələk **tərəḥḥüm** etdi *(Mesnevi 7, Mısra 60). [tərəḥḥüm,]*

tərəḥḥüm qıl: *Acı! Merhamet et!.*

Qıl tərəḥḥüm elə bir tīğ ilə səd-pārə məni
Nəyə lāzımdı sər ü cism ü dil [ü] cān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 5). [tərəḥḥüm qıl,]*

tərəqqī: *İleri gitme, ilerleme, gelişme.*

Āləmün rūyə **tərəqqīliqi** bundan tanı
Saña Yūsifdi gözəlliqdə ḥəbībim şānī *(Gazel 250, Mısra 1). [tərəqqīliqi, -liq, -i]*

tərəqqi et-: *İleri gitmek, gelişmek.*

Nəẓārə eylə təvārīḫə gör bənī ādəm
Necə **tərəqqi edüb** imdi bəd-i ḫilqətdən *(Kaside 15, Mısra 30). [tərəqqi edüb, -üb]*

tərəşşüḥ: *Sızıntı.*

Ləʻlündə mey-**tərəşşüḥi** qan qan deyür genə
Göstərmə görməsün dəḫi çeşmim də qan çəkər *(Gazel 61, Mısra 3). [tərəşşüḥi, -i]*

təsbīh: *Allah'ı zikir ve tenzih ederken sayının anlaşılması için kullanılan, ibrişim veya ipliğe dizilmiş, çeşitli ağaç veya taşlardan yapılmış, genellikle 33 veya 99 tâneden meydana gelen dizi.*

Zülfün həvəsi eylədi **təsbīhimi** zünnār
Döndürdi məni āḫırı şıʻānə ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 35). [təsbīhimi, -im, -i]*

təşbīh: *Benzetme, benzetilme.*

Özün **təşbīh** edübdür lālə çün ruḫsārıña ey gül
Budur vəchi ki qalmışdur biyābānlardə dāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 3). [təşbīh,]*

Dəhən-i yār demək çeşme-i ḥeyvānı ġələṭ

Varə **təşbīh** yoẖ etmək olur ə'yānī ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 2). [təşbīh,]*

Ayə **təşbīh** eləyən ḥüsn-i ruẖ-ı cānānı
Oẖudı şanki 'əbəs̱ āyə-i Qur`ānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 5). [təşbīh,]*

Nə içün yoẖ sözi **təşbīh** qılublar varə
Ləb-i mey-gūnuvı cān verməgə 'Īsāyə məs̱əl *(Gazel 126, Mısra 7). [təşbīh,]*

Maña Məcnūn desələr lā`iq olur 'eşqündə
Nə rəvādur saña **təşbīh** eləyim Leylānı *(Gazel 250, Mısra 20). [təşbīh,]*

Nə bu libās var idi nə bu ṭə'ām nə ev
Dögüldi ādəmə **təşbīh** hīç bābətdən *(Kaside 15, Mısra 32). [təşbīh,]*

Dəhānın eyləmişəm ġönçə ġönçəyə **təşbīh**
Görün ki cövhər-i fərdə nə iftirā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 3). [təşbīh,]*

__təsbīḥ:__ *Allah'ı takdis ve tenzih etme, Hakk'ın her türlü kusurdan ve noksandan uzak olduğunu dile getirme; Namaz sonunda "Sübhânallah, elhamdülillâh, Allâhu ekber" sözlerini otuz üçer defa söyleme; Allah'ı zikir ve tenzih ederken sayının anlaşılması için kullanılan, ibrişim veya ipliğe dizilmiş, çeşitli ağaç veya taşlardan yapılmış, genellikle 33 veya 99 tâneden meydana gelen dizi.*

Təsbīḥ ü 'əṣā təḥt-i ḥənəkdən şey` açılmaz
'Əmmāmə ilə məclis-i 'ürfānə yolun yoẖ *(Gazel 36, Mısra 5). [təsbīḥ,]*

Ṣāf idi 'əməl meykədədə imdi riyādan
Təsbīḥə qədəḥ məscidə mey-ẖānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 16). [təsbīḥə, -ə]*

Nəẓirün muṣḥaf-ı Ḥəqqə olə **təsbīḥ** müdām
Yoẖsə bir māhvəşün zülfüni zünnār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 3). [təsbīḥ,]*

__təṣdīq:__ *Onaylama, onama, tasvip etme.*

Bī-nəvā görəcəyin 'əmmāməni başdan gedəcək
Nə desə ṣāḥib-i 'əmmāmə bu **təṣdīq** edəcək *(Mesnevi 9, Mısra 38). [təṣdīq,]*

__təsẖīr:__ *Ele geçirme, emri altına alma, kendine tâbi kılma, zaptetme.*

Əlimdə şīşə-i mey ol pərī baña **təsẖīr**
Hanı o dəm bu ṣifət sāḥir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 7). [təsẖīr,]*

__təşẖīṣ:__ *Kim veya ne olduğunu anlama, tanıma.*

Hər şey`ün öz żiddi ilə ḥāləti **təşẖīṣ** olur
Ləẕẕət-i vüṣlət olur mu dərd-i hicrān olmasa *(Gazel 14, Mısra 5). [təşẖīṣ,]*

Cəhāndə hīç cövhər-bādə kimi ẖ˘oş-güvār olmaz
Ki hər bir şəẖsi **təşẖīṣ** etməgə kâmil-'əyār olmaz *(Gazel 99, Mısra 2). [təşẖīṣ,]*

__təşẖīṣ-i təmīz:__ *Derinlemesine araştırma, iyice tanımak.*

Olə də bir sözi **təşẖīṣ-i təmīz** etməzlər
Ḥəq sözün cānınə diqqət edübən getməzlər *(Mesnevi 9, Mısra 43). [təşẖīṣ-i təmīz,]*

__təsnīm:__ *Cennetteki bir ırmağın adı.*

Ḫovf-ı cəhīm ü Kövs̱ər ü **Təsnīm** istəyür
Ḥəqqdən belə 'ibādət əlbəttə dūrdur *(Gazel 74, Mısra 3). [təsnīm,]*

Sənsiz behişt-i 'ədni baña versələr məqām
Təsnīm ü Səlsəbīl ilə Kövs̱ər ḥarām olur *(Gazel 77, Mısra 4). [təsnīm,]*

__təşnə:__ *Susamış; Çok istekli, çok hevesli, çok arzulu.*

Ġəmzə peykānın dilər şövq-i ruẖundan cān u dil
Eylə kim gün tābişindən **təşnələr** istərlər āb *(Gazel 16, Mısra 6). [təşnələr, -lər]*

Ləẕẕət-i āb-ı bəqānı mey-i əḥmərdən sor
Yə'nī ey **təşnə**-köñül get ləb-i dil-bərdən sor *(Gazel 63, Mısra 2). [təşnə,]*

Vüṣālı **təşnəsidim** eylədi sīrāb tīğindən
Demün kim yārdan 'uşşāqə ḥāṣil hīç kām olmaz*(Gazel 93, Mısra 3). [təşnəsiydim, -si, -y, -di, -m]*

Ne vəṣlə təşnəsən ey dil usan dögül mümkün
Onun vüṣālı bu bəẖt-i siyāh-kārım ilə *(Gazel 191, Mısra 3). [təşnəsən, -sən]*

Ləb **təşnə** vəqtlər keçürürdük şərāb ilə
Bī-cinslərlə həm-dəm ü ṭūṭī ġurāb ilə *(Muhammes 3, Mısra 41). [təşnə,]*

__təşnə-i cām-ı vüṣāl:__ *Kavuşma kadehinin susamışı, arzusunda olanı.*

Gözlərün bīmārı ey məh ṣəḥḥət-i cān istəməz
Təşnə-i cām-ı vüṣālun āb-ı ḥeyvān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 4). [təşnə-i cām-ı vüṣālun, -un]*

__təsəlsül:__ *Kesintisiz olarak birbirini tâkip etme, zincirleme devam etme.*

Səlsəbīl-i bādədür rində **təsəlsül** gözləyüb
Dəm-bə-dəm sā'ət-bə-sā'ət ṣübḥ [ü] şām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 5). [təsəlsül,]*

__təṣəvvür:__ *Zihinde canlandırma, tahayyül etme.*

Zəhr-i nāb eylər **təṣəvvür** nūş-dārū şərbətin
Kim ki ey əbrū-kəmānım zəẖm-i peykānun görüb *(Gazel 19, Mısra 7). [təṣəvvür,]*

Zəhr-i nāb eylər **təṣəvvür** nūş-dārū şərbətin
Kim ki ey əbrū-kəmānım zəẖm-i peykānun görüb *(Gazel 31, Mısra 7). [təṣəvvür,]*

Bu ẖākī-rəh ki üstündə gəzərsən çoẖ fəẖārətlə
Təṣəvvür eylə hər bir məsti bir Kāvūs bir Cəmdür *(Gazel 41, Mısra 10). [təṣəvvür,]*

Dəhānun dedilər mən görmədim ondan əs̱ər līkən
Təṣəvvürlə onı həm çeşme-i ḥeyvānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 4). [təṣəvvürlə, -lə]*

Təṣəvvür eyləməyürlər ki muncə əşyānı
Tapubdılar hamusın dərs-i bəḥs̱-i ḥikmət ilə *(Kaside 20, Mısra 19). [təṣəvvür,]*

Genə **təṣəvvür** edür 'əql-i nüktə-dān ki Ḫudā
Ziyādə qüvvədə ẖəlq eyləyübdi insānı *(Kaside 23, Mısra 25). [təṣəvvür,]*

Dərs ü məktəbdi **təṣəvvür** elə bu dərdə dəvā
Oẖuyub 'elm ilə tapmış nəẓər et telġrama *(Mesnevi 9, Mısra 67). [təṣəvvür,]*

Təṣəvvür eyləmə kim tərk edim sāğər təmənnāsın

Gözimdən salmışam bi`llāh bāğ-ı ḫüld-I ḥavrāsın *(Tahmis 1, Mısra 17). [təṣəvvür,]*

təṣəvvür eylə-: *Zihinde canlandırma, tahayyül etme.*

Bu ḫākī-rəh ki üstündə gəzərsən çoḫ fəḫārətlə
Təṣəvvür eylə hər bir məsti bir Kāvūs bir Cəmdür *(Gazel 73, Mısra 4). [təṣəvvür eylə,]*

Təṣəvvür eyləmə kim sənsiz ʻeyş edir Żū`ī
İşimdi şām u səḥər nālə vü fəğān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 13). [təṣəvvür eyləmə, -mə]*

Yaḫşı **təṣəvvür eyləmə** vārın zəmānənün
Ey dil çü gördüm āḫırı kārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 1). [təṣəvvür eyləmə, -mə]*

tətəbbuʻ: *Etraflıca inceleyip araştırma.*

Ḫüsūṣi hər dili hər məzhəbi gəzüb bilmək
Tətəbbuʻ ilə qəbūl eylə şərʻ-i ġərrānı *(Kaside 23, Mısra 76). [tətəbbuʻ,]*

ṭəvāf: *Kutsal sayıp etrâfını dolaşma, ziyâret etme; Kâbe'nin etrâfını dolaşma.*

Rūyun **ṭəvāfınə** gələcək Kəʻbə vü Ṣəfā
Kūyun ziyārətinə məqām u Minā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 9). [ṭəvāfınə, -ı, -n, -ə]*

Beytü`l-ḥəcər **ṭəvāfın** edər gərçi ḥācılar
Dil ḫālidün ziyārətinə müstəmənd olub *(Gazel 24, Mısra 11). [ṭəvāfın, -ı, -n]*

Minā-yı kūyun ara ey Ḫəlīl-i Kə`bə-i ḥüsn
Qəbūl qıl kəsübən Żū`īni ki qurbāndur *(Gazel 167, Mısra 12). [ṭəvāfın, -ı, -n]*

ṭəvāf-ı kūy: *(Sevgilinin, Allah`ın) Sokağını tavaf etmek.*

Mən isteṭāʻdə fərmānı ḫəlqə Yəzdānun
Ṭəvāf-ı kūyı fərəḥ-bəḫşdir o məh-rūyun *(Gazel 155, Mısra 7). [ṭəvāf-i kūyi, -i]*

ṭəvāf-ı kəʻbə: *Kabe`nin tavafı.*

Getməz **ṭəvāf-ı Kəʻbəyə** rindān-ı meykədə
Eḥrām-ı ḥəcci pənbə-i mīnādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 7). [ṭəvāf-ı kəʻbəyə, -y, -ə]*

təvān: *Güç, kuvvet, tâkat.*

Yüz min cəfāyə tāb u **təvānım** var ey nigār
Yoḫ görməgə rəqīb ilə sən māhı tāqətim *(Gazel 138, Mısra 5). [təvānım, -ım]*

Oğrun nigāhı bir ṣənəmün aldı cānımı
Pünhān təbəssümi dəḫi tāb u **təvānımı** *(Gazel 234, Mısra 2). [təvānımı, -ım, -ı]*

Ḫarābə mülki ḫarūf u fürūş əbā vü qəbā
Şərābə ṣərf elədük hər **təvānəmiz** var idi *(Gazel 236, Mısra 6). [təvānəmiz, -ə, -miz]*

Fikr edirdüm ki Ḫudāyā baña qıl bir çārə
Nə **təvānım** nə cībim içrədə bir dirhəm var *(Kaside 6, Mısra 18). [təvānım, -ım]*

təvān: *Güç; Para, maddi güç.*

Ki tütün almaqınə olmayə ādəmdə **təvān**
Nə deyüm bu sözi mən çıqdı tütün başımdan *(Kaside 14, Mısra 16). [təvān,]*

təvārīḫ: *Târihler.*

Nəẓārə eylə **təvārīḫə** gör bənī ādəm
Necə tərəqqi edüb imdi bəd-i ḫilqətdən *(Kaside 15, Mısra 29). [təvārīḫə, -ə]*

Çünki bilməz nə **təvārīḫ** nə āyāt u ḫəbər
Kişiyə dərsdi Żū`ī bu cəhān içrə hünər *(Muhammes 5, Mısra 23). [təvārīḫ,]*

ṭəvf: *Tavaf, kutsal sayıp etrâfını dolaşma, ziyâret etme.*

Şöʻlə-i mey nə şərər cānıvə salmış kim olub
Şamʻ-ı mey-ḫānəni **ṭəvf** etməgə pərvānə səni *(Gazel 226, Mısra 6). [ṭəvf,]*

təvəqqeʻ: *Bekleme, umma, ümit etme.*

Ġərəz sizdən **təvəqqe**ʻ eylərəm kim bu gələn həftə
Ḫəvāṣun bizlərə mərqūm edüb eylə bəyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 19). [təvəqqeʻ,]*

Təvəqqeʻm budı əḥvālıvı bəyān edəsən
Ḥəqīr Żū`īni bir sözlə şādmān edəsən *(Mesnevi 14, Mısra 15). [təvəqqeʻm, -m]*

təʻyīn et-: *Tayin etmek.*

Qəsəm deməkliqə mollāsını **edüb təʻyīn**
Şikəstə ḫāṭirimə nəṣb ilə verüb tərīn *(Mesnevi 14, Mısra 21). [təʻyīn edüb, -üb]*

təʻẓīm: *Hürmet etme, saygı gösterme, büyük sayıldığını belli edecek şekilde güzel muâmelede bulunma.*

Təʻẓīm ilə dutub yüzüvi qarə tellərün
Kāfirdə var görün genə īmān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 9). [təʻẓīm,]*

təzvīr: *Yalan söyleme, yalan dolan.*

Ṣəd-ḥeyf Żū`ī yoḫdı bu **təzvīri** anlayan
Ẓāhirdə var gözi vəlī bāṭində kūrdur *(Gazel 74, Mısra 13). [təzvīri, -i]*

Zāhid baña satmə bu riyānı get özün sən
Żū`ī kimiyə ḥīlə vü **təzvīr** nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 14). [təzvīr,]*

təẕyīl: *Ekleme, ilâve etme.*

Nə ʻeybi vardur kim muṣliḥi`d-dīn
Verübdür gülsitānə belə **təẕyīl** *(Mesnevi 3, Mısra 16). [təẕyīl,]*

təzyīn-i bāğ u rāğ: *Bağ ve çimenliğin süsü.*

Qılmış quvā-yı nāmiyə **təzyīn-i bāğ u rāğ**
Rəşk-e beheşt gəşte ze-gül ṭərf-e cūybār *(Kaside 9, Mısra 15). [təzyīn-i bāğ u rāğ,]*

təżərruʻ: *Yalvarma, yakarma.*

Dünən **təżərru**ʻ ilə belə ʻəqldən sordum
Cəhāndə kimdi çatan belə gündə fəryādə *(Kaside 18, Mısra 15). [təżərruʻ,]*

tə`ḫir: *Erteleme, sonraya bırakma.*

Vüṣlət dəmidür sāqī gətür cām pey-ā-pey
Ḫeyr işdə gözim nūrı bu **tə`ḫir** nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 10). [tə`ḫir,]*

tə`sīr: *Bir nesnenin, bir hâlin başka bir kimse veya nesne üzerinde kendini hissettiren gücü, etki.*

Yüzün **tə`ṣīrilə** ʻuşşāq əşkin ləʻl-gūn etmiş
Bu yüzdən sən nigārım mehr-i ʻāləm-tābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 5). [tə`ṣīrilə, -i, -lə]*

Eyləmir ol āhənīn-dil yārə neylüm bir əṣər
Daşə **tə`ṣīr** eyləyir bu əl-əmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 14). [tə`ṣīr,]*

Yā Rəb nədəndi cümləsi tə`ṣīrdən qalub
Cām-ı mey ü sürūr-ı ney ü çəng tār də *(Kaside 19, Mısra 11). [tə`ṣīrdən, -dən]*

Bī-pūlluqdı bunları **tə`ṣīrdən** salan
Bir sirr varmış ol adı pūl zəhr-i mārdə *(Kaside 19, Mısra 17). [tə`ṣīrdən, -dən]*

Sözim bu dāşə dönən ḫəlqə etməyür **tə`ṣīr**
Nə`dim nə çārə deyüm bu sözi nə ṣūrət ilə *(Kaside 20, Mısra 41). [tə`ṣīr,]*

Ey sāqī əl-əlmān bana ḫüm-ḫüm şərāb ver
**Tə`ṣīr** eyləməz bizə peymānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 2). [tə`ṣīr,]*

tə`sīr et-: *Tesir etmek, etki etmek.*

Ey sāqī əl-əlmān bana ḫüm-ḫüm şərāb ver
**Tə`ṣīr eyləməz** bizə peymānənün biri *(Kaside 15, Mısra 7). [tə`ṣīr edüb, -üb]*

Etməz qəbūl qılmə nəṣīḥət ki ḥəqq-i yüz
**Tə`ṣīr eyləməz** dəḫi şeyṭānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 16). [tə`ṣīr eyləməz, -məz]*

tə`sīr-i kəvākib: *Yıldızların etkisi.*

Yā Rəb nədi bāʻiṣ belə dövrān dəgişübdür
**Tə`ṣīr-i kəvākib** məh-i tābān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 2). [tə`ṣīr-i kəvākib,]*

tə`sīr-i məst ol-: *Sarhoşluktan etkilenmek.*

Tə`sīr-i məst olub bu pīr-i kühən
Ḫəlqə məʻlūm edim nə varsə süḫən *(Mesnevi 11, Mısra 9). [tə`sīr-i məst olub, -ub]*

təʻəccüb: *Şaşma, hayret etme.*

Dəm-ā-dəm cənnət-i rūyundə seyr eylər qara zülfün
Təʻəccüb ʻəqli kəmlər söləyürlər zülfə kāfirdür *(Gazel 88, Mısra 8). [təʻəccüb,]*

Gözimdə ʻəks-i rūyun cilvə eylər çoḫ **təʻəccübdür**
Necə sākin olubdur ātəş-i sūzəndə āb içrə *(Gazel 188, Mısra 3). [təʻəccübdür, -dür]*

təʻəṣṣüb: *Bir kimseye veya bir şeye karşı aşırı taraftarlık gösterme, aşırı derecede tutma.*

Qurbān o kimsəyə ki **təʻəṣṣüblə** anlayə
Kim təqviyət verür bu müsəlmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 21). [təʻəṣṣüblə, -lə]*

Yoḫdur bizim bu ʻəṣrimizün əhl-i himməti
Tā gözləsün **təʻəṣṣüb** ilə dīn ü milləti *(Kaside 2, Mısra 2). [təʻəṣṣüb,]*

İnṣāfla **təʻəṣṣüb** edün ʻelmə ʻelm içün
Həl yəstəvīlləẕīnə də Qur`āndə āyəti *(Kaside 2, Mısra 27). [təʻəṣṣüb,]*

Nə olubdur sizə bi`llāh ki **təʻəṣṣüb**-dīndür
Qulaq asmaz bu sözə kim ki Ḥəqə kəc-bīndür *(Mesnevi 9, Mısra 79). [təʻəṣṣüb,]*

təʻəṣṣüb-i dīn: *Din taraftarlığı.*

İslām də **təʻəṣṣüb-i dīndən** ḥesāb olur
Bu ʻəṣrdə nə ʻār u nə ġeyrət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 5). [təʻəṣṣüb-i dīndən, -dən]*

təʻəṣṣüb-i məzhəb: *Mezhep taraftarlığı.*

Bizimki getdigi təḥṣīl ʻəbādı ʻəmmāmə
Biri **təʻəṣṣüb-i məzhəb** ki yıḫdı dünyānı *(Kaside 23, Mısra 62). [təʻəṣṣüb-i məzhəb,]*

təʻəṣṣuq: *Âşık olma, gönül verme.*

Yanub **təʻəṣṣuq** ilə nārluqa (?) vəṣl içrə
Cəmālı şamʻınə pərvānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 5). [təʻəṣṣuq,]*

U

uç-: *Uçmak, gitmek, ulaşmak.*

Nə var künc-i qəfəsdə āb u dānəm əşkdən ġeyri
Nə şāḫ-ı vüṣlətə **uçmaq** içün bāl u pərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 6). [uçmaq,]*

Tez durubən ayağə bir at tapub
Cənnət sarı **uçmaqa** qanat tapub *(Mesnevi 4, Mısra 66). [uçmaqa, -a]*

ucundan: *Yüzünden, dolayı.*

Qaldım o ḥāl-i mehri ilə küfrdə əsīr
Düşdim o çīn-zülfün **ucundan** ḫətālarə *(Gazel 201, Mısra 4). [ucundan,]*

uduz-: *Kaybetmek, yitirmek.*

Ṣəd-ḥeyf həft **uduzdım** [o] həftād sālımı
Bir fikr qılsa idim əgər mən [ki] mālımı *(Muhammes 2, Mısra 19). [uduzdim, -di, -m]*

ʻulūm: *İlimler.*

Tapson səbəb bu cəhl gedüb ʻelm gəlməyə
Hansı ṭərīqdür bu **ʻulūmun** ṭərīqəti *(Kaside 2, Mısra 6). [ʻulūmun, -un]*

Ki **ʻulūm** u hünər ü fəẑlədi ṣāḥib-miknət
ʻƏrż qıl ḥālıvı ol ḫān-ı ʻəẓīmü`ş-ṣānə *(Kaside 5, Mısra 34). [ʻulūm,]*

ʻUlūmə səʻy qılub eylə məʻrifət kəsbin
Ki tā ḫəbər biləsən ʻāləm-i ḥəqīqətdən *(Kaside 15, Mısra 27). [ʻulūmə, -ə]*

Nöçün **ʻulūmə** deyüb pis yazıq müsəlmānı
Gerüdə saḫlamısan indi sā`ir ümmətdən *(Kaside 15, Mısra 57). [ʻulūmə, -ə]*

Dögül bu növʻlə cānım **ʻulūm** əhli gərək
Verə cəvāb mətīn sā`ilə ləyāqət ilə *(Kaside 20, Mısra 29). [ʻulūm,]*

Biri öküz təki nāqiṣdi ādəmiyyətdən
Biri **ʻulūm** oḫuyubdur keçübdi Loqmānı *(Kaside 23, Mısra 34). [ʻulūm,]*

Müsəḫḫər etdi **ʻulūm** ilə fīl ü bəbr ü pələng
Əsīr qıldı fərāsət nəhəng dəryānı *(Kaside 23, Mısra 43). [ʻulūm,]*

O rütbədən bu məqāmə nədən çatub sölə

ʻ**Ulūm** ilən bəlī ʻelm eyləyüb belə anı *(Kaside 23, Mısra 46). [ʻulūm,]*

Eylərlər idi cümlə ʻ**ulūm** əhlinə ḥörmət
Cövr etdi ʻəṭā batdı səḫāvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 9). [ʻulūm,]*

Sən dəḫi bil ʻ**ulūmı** diqqət ilə
Bizə təfsīr qıl ḥəqīqət ilə *(Mesnevi 11, Mısra 61). [ʻulūmi, -i]*

ʻulūm-ı fəżl: *Cömertlik ilimleri.*

Gərəkdi bizdə də olsun mədāris ü məktəb
ʻ**Ulūm-ı fəżlə** çataq məktəb içrə zəḥmət ilə *(Kaside 20, Mısra 22). [ʻulūm-i fəżlə, -ə]*

ʻulūm-ı ḥikmət: *Hikmet ilmi.*

Yüz il ʻ**ulūm-ı ḥikməti** cəmʻ eyləsön əgər
ʻĀləm saña səfeh der [əgər] dövlət olmamış *(Gazel 105, Mısra 11). [ʻulūm-ı ḥikməti, -i]*

ʻuləmā: *Âlimler, bilginler.*

ʻ**Uləmā** firqəsinün bir adı ʻālim deyülür
Özi vallāh nə üṣūl u nə fürūʻātı bilür *(Mesnevi 6, Mısra 13). [ʻuləmā,]*

Var bu ʻəṣrdə də bir neçə mümtāz ʻ**üləmā**
Oları ḥifẓ eləsün ẓıll-ı pənāhındə Ḫudā *(Mesnevi 6, Mısra 25). [ʻuləmā,]*

Qurşaq ilə saqqaldı cümlə ʻ**üləmā**
Hər dīndə bu minvāldı cümlə ʻüləmā (Rübai 1, *Mısra 1). [ʻüləmā,]*

Qurşaq ilə saqqaldı cümlə ʻ**üləmā**
Hər dīndə bu minvāldı cümlə ʻüləmā (Rübai 1, *Mısra 2). [ʻüləmā,]*

Məzhəbləri bər-həm eləyüb dīni pozan
Bu ʻəṣrdə Dəccāldı cümlə ʻ**üləmā** *(Rübai 1, Mısra 4). [ʻüləmā,]*

ʻuləmā-yı kibār: *Büyük alimler.*

Cəbr ilə iḫtiyārdə yoḫ bir qədər dəlīl
Hər nə kəlām var ʻ**uləmā-yı kibārdan** *(Gazel 176, Mısra 22). [ʻuləmā-yi kibārdan, -dan]*

um-: *Ummak, ümit etmek, beklemek.*

Ṣūrəti insān olandan **umma** ey dil məʻrifət
Məʻrifət ḥāṣil olur mu ẕātı insān olmasa *(Gazel 14, Mısra 7). [umma, -ma]*

Zəḫm-i dil behbūdını Żū`ī fələkdən **ummə** kim
ʻĀləmün dārü`ş-şəfāsı içrə mərhəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 9). [ummə, -mə]*

Gör kimdədür qüṣūr əgər yoḫdı meyvəsi
Ummaq olur mı bu sözi bīd ü çinārdan *(Gazel 176, Mısra 16). [ummaq,]*

ʻummāl-i təmām: *Bütün yapanlar, amiller.*

ʻ**Ummāl-i təmām** cismə gəlür yaḫşı yamandan
Bəʻżilərə firdövs-i bərīn bəʻżə saqar var *(Gazel 42, Mısra 17). [ʻummāl-i təmām,]*

umūr: *Emrler, şeyler, işler, hususlar, hadiseler.*

Çoḫ fikr eylədim qəżā ilən təqdīrə
Dünyādə olan **umūr** içün tədbīrə *(Rübai 2, Mısra 2). [umūr,]*

Ḫānlar səni istəyübdi mollā
Rūḥānī **umūr** içrə dārā *(Mesnevi 7, Mısra 34). [umūr,]*

umūr-ı dünyā: *Dünya işleri.*

Dürüst diqqət elə bir **umūr-ı dünyāyə**
Təmām şāh u gədā cümləsi olur fānī *(Kaside 23, Mısra 5). [umūr-ı dünyāyə, -y, -ə]*

unud-: *Unutmak, aklında kalmamak.*

Əḥkām-ı Ḫudā şərʻ-i peyəm-bər **unuduldı**
Bu ḫəlq-i zəmānun Tarısı sīm ü zər oldı *(Gazel 239, Mısra 5). [unuduldi, -ul, -di]*

ʻuqāb-ı āsmān: *Semanın kartalı.*

Dutan ey övc-i istiğnādə dā`im āşyān Şāhīn
Səni ṣayd eylər āḫırdə ʻ**uqāb-ı āsmān** Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 2). [ʻuqāb-ı āsimān,]*

ʻuqbā: *Öbür dünya, âhiret.*

ʻƏcəb bī-kārə vü āvārə vü bī-çārə olduq kim
Nə dünyā vü nə ʻ**uqbā** işlərindən kārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 6). [ʻuqbā,]*

Zāhid deyən behişt ki ʻ**uqbādə** sölənür
Hər bir zəmāndə ʻāşiq içün dər-kənār olur *(Gazel 82, Mısra 3). [ʻuqbādə, -də]*

ʻ**Uqbādə** Żū`iyā nə bilür ẕövq-i cənnəti
Hər kəs cəhāndə ləẕẕət-i dünyānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 11). [ʻuqbādə, -də]*

Żū`īnün pəndin eşit çıqmə şərīʻətdən hīç
Tā ki ʻ**uqbādə** yerün rövżətü`l-əbrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 30). [ʻuqbādə, -də]*

ʻuqdə: *Düğüm. Halli güç iş, çözülmesi zor mesele.*

Qaldım āvārə vü sər-gəştə cəhān kārındə
Məndə bu ʻ**uqdəni** açmaqə yoḫ idi ṭāqət *(Kaside 5, Mısra 16). [ʻuqdəni, -n, -i]*

ʻuqūbət: *Ceza, eziyet, işkence.*

Sən yıqub ḫərc etmədün bir ḥəbbə Ḥəqqə cānuvə
ʻĀləm-i ʻuqbādə baḫ gör kim ʻ**uqūbət** kimdədür *(Kaside 8, Mısra 6). [ʻuqūbət,]*

ur-: *Vurmak, yaralamak; Dokundurmak, taramak; Atmak.*

Bīsütūn-ı cismimə yüz tīşə-i möḥnət **uran**
Ḫəstə cān Fərhādvəş Şīrīn-zəbānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 3). [uran, -an]*

Ey şūḫ **urmusan** kimi bilməm qanaryə
Var dāmənündə tāzə genə qan nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 7). [urmusan, -mu, -san]*

Urub çün bərg-i gül həm-rəngliq lāfın dodaġ ilə
Ṣəbā toprağə salmış hər yetən tapdar ayaġ ilə *(Gazel 216, Mısra 1). [urub, --ub]*

Getdi baña bir oḫ **urub** o şūḫ-ı tünd-ḫū
Tapşurdı yaḫşı saḫlə mənim yādgārımı *(Gazel 228, Mısra 3). [urub, -ub]*

Dutub köñlüm quşı zülfündə ey bī-mehr kāşānə
Dağıtmə **urmə** şānə lüṭf qıl bir ol pərīşānə *(Gazel 192, Mısra 2). [urmə, -mə]*

Kīsə ḫālīdür bəhār əyyāmı artar möḫnətim
Mövc **urar** dəryā-yı dildə min təmənnālar genə*(Gazel 217, Mısra 12). [urar, -ar]*

usan-: *Bıkmak, bezmek.*

Usan ʻəql-i maʻāşdan dünyā içün təlāşdan
Keçüb cān ilə başdan meydānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 11). [usan,]*

Ne vəṣlə təşnəsən ey dil **usan** dögül mümkün
Onun vüṣālı bu bəḫt-i siyāh-kārım ilə *(Gazel 191, Mısra 3). [usan,]*

ʻuşşāq: *Aşıklar.*

Ḫ˘oşdı ʻ**uşşāqə** tamāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz min ay u il keçüb fəṣl-i gülüstān olmasə *(Gazel 13, Mısra 5). [ʻuşşāqə, -ə]*

Ey dil nəẓārə eylə kim ol dil-rübā keçər
ʻ**Uşşāqə** nāz ilə eləyüb yüz cəfā keçər *(Gazel 51, Mısra 2). [ʻuşşāqə, -ə]*

ʻİtāb u nāzun olur əhl-i ʻeşq içün ʻişrət
Ḫiṭāb-ı qəhrün ʻ**uşşāqə** tāzədən cāndur *(Gazel 81, Mısra 10). [ʻuşşāqə, -ə]*

Vüṣālı təşnəsidim eylədi sīrāb tīġindən
Demün kim yārdan ʻ**uşşāqə** ḥāṣil hīç kām olmaz *(Gazel 93, Mısra 4). [ʻuşşāqə, -ə]*

Nə tökməkdür cəfā tīġilə hər dəm qanın ʻ**uşşāqun**
Bu ẓülm ey dil-bər-i āhū-nigəh qəṣṣābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 3). [ʻuşşāqun, -un]*

Ləbi şövqi mey-i gül-nār tək məst eylər ʻ**uşşāqı**
Bu məʻnīdən mənim tək çoḫları məst ü ḫumār olmuş *(Gazel 102, Mısra 3). [ʻuşşāqı, -ı]*

ʻ**Uşşāqun** almaz āynə-qəlbini jəng-kədər
Hər yerdə olsə gün o yerə yoḫdı tārlıq *(Gazel 111, Mısra 3). [ʻuşşāqun, -un]*

Yüzün tə`s̱īrilə ʻ**uşşāq** əşkin ləʻl-gūn etmiş
Bu yüzdən sən nigārım mehr-i ʻāləm-tābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 5). [ʻuşşāq,]*

Qoyub ẕəlīl ü zəbūn ġürbət içrə ʻ**uşşāqı**
Üzün vətən sarı çoḫ şād u möḥtərəm getdün *(Gazel 163, Mısra 9). [ʻuşşāqı, -ı]*

Bu qədri tökmə qanın ḫəncər-i müjgānlə ʻ**uşşāqun**
Dilərlər qanını məḥşər güni hər mübtəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 7). [ʻuşşāqun, -un]*

ʻĪsā-yı Məryəm desəm küfr olmaz ey tərsā-pərī
Cān verür ʻ**uşşāqə** çün ləʻl-i şəkərbārun sənün *(Gazel 179, Mısra 4). [ʻuşşāqə, -ə]*

Lālə dögi dāğ üzərə bin dāğ ilə yanmış
ʻ**Uşşāqa** ruḫundur belə ḫūnīn-kəfən içrə *(Gazel 187, Mısra 12). [ʻuşşāqa, -a]*

Ḫ˘oşdı ʻ**uşşāqə** tamāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz min ay u il keçüb fəṣl-i gülüstān olmasə *(Gazel 197, Mısra 5). [ʻuşşāqə, -ə]*

Gərək məʻşūq özi cəzb eyləsün ʻ**uşşāqını** vəṣlə
Yetüşməz vüṣlətə gər gəzsə yüz min il sorağ ilə *(Gazel 216, Mısra 7). [ʻuşşāqını, -ı, -n, -ı]*

Qədəm bas gülüstānə bāğ ara gör kim nə şūr ilə
Nəvālar sāz edüb ʻ**uşşāq** içün qumrī-i dīvānə *(Kaside 22, Mısra 8). [ʻuşşāq,]*

Gülsitānlar içrə hər yan bāng-ı nūş-ā-nūş olub
ʻEyş edən ʻ**uşşāq** içün bir ġāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 12). [ʻuşşāq,]*

Yəqīn budur āḫır dūr olub mehr ü vəfā zā`il
Bu həm bir ẓülmdür kim yār olur ʻ**uşşāqdan** ġāfil *(Tahmis 1, Mısra 22). [ʻuşşāqdan, -dan]*

Hansı dil-bərdür ki öz ʻ**uşşāqınə** cövr etməyüb
Cövrdən āh etmə ey ʻāşiq yaḫar köñlüm deyüb *(Tahmis 3, Mısra 13). [ʻuşşāqınə, -ı, -n, -ə]*

ʻuşşāq-ı dīvānə: *Mecnun, deli aşıklar.*

Oḫur vəṣf-i behişt-i ʻədn hər bir gūşədə şulşul
Dügāh ṣübḥ ü şām içrə neçə ʻ**uşşāq-ı dīvānə** *(Kaside 22, Mısra 14). [ʻuşşāq-ı dīvānə,]*

uṣūl-i dīn: *Dinin kuralları.*

Qəbūl-i qəvllə girmə bu dām-ı təqlīdə
Uṣūl-i dīndə də bir ictihādə at cānı *(Kaside 23, Mısra 78). [uṣūl-i dīndə, -də]*

uṣūl-i dīn: *Dinin kāideleri; Ehl-i beyt taraftarları dini iki bölümde inceler. 1. İtikat ve inanç boyutu: Buna, kısaca usuli`d-din (dinin esasları) denir. 2. Amel ve fiil boyutu: Buna da kısaca furu`d-din (dinin teferruatı) denir. Usuli`d-din insanın herşeyden önce bilmesi ve yakinde bulunması gereken şeylerdir ki şöyle sıralanır: Tevhit, Adl, Nübüvvet, İmamet, Mead. Furu`d-din 10 maddeden oluşur: Namaz, Oruç, Zekat, Hums, Hac, Cihat, Emr be maruf, Nahy ez münker, Tevelli, Teberri.*

Etməmiş hīç **uṣūl-i dīni** ḥəll
Başlayublar furūʻd-dīndə cədəl *(Mesnevi 11, Mısra 45). [uṣūl-i dīni, -i]*

utan-: *Mahçup olma.*

Nəḫl-i ṭūbā vəṣfin eylər ḫəlqə vāʻiẓ dəm-bə-dəm
Hīç **utanmur** bir məgər sərv-i ḫurāmānun görüb *(Gazel 19, Mısra 4). [utanmur, -mu, -r]*

Nəḫl-i ṭūbā vəṣfin eylər ḫəlqə vāʻiẓ dəm-bə-dəm
Hīç **utanmur** bir məgər sərv-i ḫurāmānun görüb *(Gazel 31, Mısra 4). [utanmur, -mu, -r]*

Bu qədri cürm ilə zāhid behiştə göz tikmə
Utangilən bārī ey bī-ḥəyā günāhundan *(Gazel 185, Mısra 8). [utangilən, -gilən]*

Nöçün qoyursan u ḫəlqi ʻəvām-ı kə`l-əğnām
Utangilən kişi vəhm eylə bir qiyāmətdən *(Kaside 15, Mısra 60). [utangilən, -gilən]*

ʻuṭārid: *Güneşe en yakın olan gezegen, Merkür, Debîr-i çarh, Debîr-i felek [İran mitolojisinde ikinci kat gökte bulunduğu ve yazarların pîri, hitâbet, belâgat ilâhı sayıldığı için eski edebiyâtımızda sanat, kâtip, kalem, defter vb. kelimelerle kullanılırdı].*

Yūsifim vəṣfün ʻ**uṭārid** eləyübdür ki bugün
Zöhrə dəllālə olub müştərī bāzārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 5). [ʻuṭārid,]*

uzaġ: *Uzak.*

Bəhār etmək səmən-bərlər vüṣālı ilə bāğ içrə
Ḫəzān-ı möḫnət-i hicrānı ḫāṭirdən **uzaġ** etmək *(Gazel 120, Mısra 12). [uzaġ,]*

Məndən bəlā vü möḥnət-i hicrān **uzaġ** idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 11). [uzaġ,]*

uzun: *Başlangıcı ile bitişi arasında fazla zaman bulunan, çok süren, çok zaman alan.*

Gün-bə-gündən eləsün Bārī Ḫudā ʻömrin **uzun**
Kərəmindən eləyüb cümlə fəqīri məmnūn *(Mesnevi 6, Mısra 31). [uzun,]*

Bu bilməmək bizə tə`s̱īr gör ki kimdən edüb
Uzun ətək yekə qurşaq böyük ʻimāmətdən *(Kaside 15, Mısra 8). [uzun,]*

Enni qurşaqı uzun börki **uzun** saqqalı
Hər kəsün olsə odur məsnəd-i ʻelmə vālı *(Mesnevi 6, Mısra 21). [uzun,]*

Enni qurşaqı uzun börki **uzun** saqqalı
Hər kəsün olsə odur məsnəd-i ʻelmə vālı *(Mesnevi 6, Mısra 21). [uzun,]*

Enni qurşaq u uzun saqqal **uzun** cāmədür
ʻElm ü ʻürfān görəñ āyā yekə ʻəmmāmədür *(Mesnevi 9, Mısra 22). [uzun,]*

Enni qurşaq u uzun saqqal **uzun** cāmədür
ʻElm ü ʻürfān görəñ āyā yekə ʻəmmāmədür *(Mesnevi 9, Mısra 22). [uzun,]*

Fikr qılmır danışan bu sözi ʻəmmāmə dögül
Ya uzun saqqal ilə yā ki **uzun** cāmə dögül *(Mesnevi 9, Mısra 40). [uzun,]*

Nəīnki bizdəki tək ẓāhirīn edə bər-bād
ʻƏbā qəbā **uzun** arḫaluq u ʻimāmət ilə *(Kaside 20, Mısra 26). [uzun,]*

Fikr qılmır danışan bu sözi ʻəmmāmə dögül
Ya **uzun** saqqal ilə yā ki uzun cāmə dögül *(Mesnevi 9, Mısra 40). [uzun,]*

Saġġal **uzun** qurşaqını enni eyləmək
Hansında ḥökm ṣādir olub dört kitābdan *(Gazel 178, Mısra 9). [uzun,]*

Qışun **uzun** gecəsi getdi dāġlən Żū`ī
Bəhār ilə belə ol sərv-i gül-ʻiẕār gələydi *(Gazel 235, Mısra 9). [uzun,]*

ʻuzzā: *Araplar'ın taptığı putların en önde gelenleri Menât, Lât ve Uzzâ'dır. Kureyş'in en büyük putu ise Uzzâ idi. Mekke'den Irak'a çıkışta sağda Hûrâz isimli vadide bulunuyordu. Kureyşliler onu ziyaret eder, hediyeler sunar ve yanında kurban keserlerdi. Zâlim b. Esʻad onun üzerine bir ev yaptırmıştı. Câhiliye Arapları bu üç putun Allah'ın kızları olduğuna inanırlardı.*

Ḥəqīqət ʻāləmində yoḫ təfāvüt ẕərrə miqdārı
Nə fərqi yā Menātə qulluq et yā Lāt u **ʻUzzāyə** *(Gazel 212, Mısra 12). [ʻuzzāyə, -y, -ə]*

Ü

ü/u: *Ve bağlacı.*

Bilməyürdüm nədi övżāʻ-ı cəhān pəst **[ü]** bülənd
Birinə neʻmət olub rūzī birinə niqmət *(Kaside 5, Mısra 7). [[ü],]*

Qıl tərəḥḥüm elə bir tīġ ilə səd-pārə məni
Nəyə lāzımdı sər ü cism ü dil **[ü]** cān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 6). [[ü],]*

Nə ẕillət-i dünyā qalı dā`im nə cəlālı
Övrəng-i Cəm **[ü]** təḫt-i Süleymān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 8). [[ü],]*

Hansı ṣīrün bənd edüb dil-mürġini ey ḥūr-liqā
Ya dəf **[ü]** ṭənbūr yā kim nəġmə-i tārun sənün *(Gazel 179, Mısra 6). [[ü],]*

Mülk ü māl [u] təḫt **[ü]** tāc-ı ʻāləmə meyl eyləməz
Żū`ī gənc-i məʻrifət künc-i qənāʻət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 19). [[u],]*

Nə ẕiməm **[ü]** nə pərəstār nə mūnis nə rəfīq
Dəm-bə-dəm dīdələrimdən dökübən qan oldı *(Kaside 17, Mısra 5). [[u],]*

Məʻdən-i bəẕl-i ʻəṭā mənbəʻ-i fəżl-i ʻürfān
Ṣādiqü`l-qəvl səḫī-ṭīnət **[ü]** bəḫṣāyişə-kān *(Mesnevi 1, Mısra 30). [[ü],]*

Āsmān-ı hünər **ü** cūd u maʼārif māhı
Məsnəd-i məmləkət-i cūd [u] səḫāvət ṣāhı *(Mesnevi 1, Mısra 32). [[u],]*

Ṣām **[u]** səḥər bāġlardə yār ilə
Ərġan **u** ṭənbūr dəf **[u]** tār ilə *(Mesnevi 4, Mısra 7). [[u],]*

Ṣām **[u]** səḥər bāġlardə yār ilə
Ərġan u ṭənbūr dəf **[u]** tār ilə *(Mesnevi 4, Mısra 8). [[u],]*

Sāqī-i gül-çöhrə gətür cām-ı mey
Bərbət **[ü]** mizmār u dəf **[ü]** rūd u ney *(Mesnevi 5, Mısra 2). [[u],]*

Sāqī-i gül-çöhrə gətür cām-ı mey
Bərbət **[ü]** mizmār u dəf **[ü]** rūd u ney *(Mesnevi 5, Mısra 2). [[u],]*

Sünbül **[ü]** gül lālə vü nəsrīn **ü** bāġ
Sīnə-i firdövsə qoyub tāzə dāġ *(Mesnevi 5, Mısra 39). [[ü],]*

Sizə hər gündə deyür məktəb **[ü]** məktəb İrṣād
Mollā Nəṣrəddīn edir ḥikmət ilə yüz fəryād *(Mesnevi 9, Mısra 81). [[ü],]*

Ṣulṣul **ü** dürrāc tezerv **[ü]** həzār
Ləḥn-i mü`əllifdə oḫurlar ḥiṣār *(Mesnevi 10, Mısra 7). [[ü],]*

Bülbül **[ü]** qumrī açub ṣövq ilə hər yan pər ü bāl
Göstərübdür gül-i həmrā nə nəzākətlə cəmāl *(Mesnevi 15, Mısra 5). [[ü],]*

Getmiş qədīmdə olan ʻəhd ü vəfā dəḫi
İnṣāf ilə ṣədāqət cūd **[u]** səḫā dəḫi *(Muhammes 1, Mısra 24). [[u],]*

Həmīṣə çün mənə sizdən yetübdi cūd **u** səḫā *(Kaside 12, Mısra 22). [u,]*

Var bir məs`ələ-i müşkilim ḥəll eylə onı
Sañadur çünki həmīṣə dil **ü** cānım qurbān *(Kaside 14, Mısra 4). [ü,]*

Nədi bāʻis ki Ḫudāvənd **ü** kərīm ü ʻādil
Eləyüb ʻārif-i dānānı əsīr-i nā-dān *(Kaside 14, Mısra 5). [ü,]*

Nədi bāʻis ki Ḫudāvənd ü kərīm **ü** ʻādil
Eləyüb ʻārif-i dānānı əsīr-i nā-dān *(Kaside 14, Mısra 5). [ü,]*

Sənsən ol sərvər ki ẕāt-ı pākun olmuşdur əzəl

ʻİllət-i gā`iyyə mövcūdāt **u** ḫəlq-i mā-sivā *(Gazel 1, Mısra 4). [u,]*

Mā-ḫaləqtu`l-cinnə və`l insə lə-yəʻrif āyətin
Güş-ı cānə ṣübḥ **ü** şām eylər münādīlər nidā *(Gazel 3, Mısra 6). [ü,]*

uç-: *Havaya kalkıp gitmek, tayeran etmek.*

Uçubdur mürğ-i rūḥım təndən ey dost
Olan sāʻət mən ayru səndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 1). [uçubdur, -ub, -dur]*

üç: *İkiden sonra dörtten önce gelen sayı, üç.*

Məryəm ü rūḥ-ı Qüdüs ʻĪsā üçi bir sözdür
Üç deyən səhv eləyübdür oḫuyur sānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 8). [üç,]*

Məryəm ü rūḥ-ı Qüdüs ʻĪsā üçi bir sözdür
Üç deyən səhv eləyübdür oḫuyur sānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 7). [üçi, -i]*

Vəlīkən hər **üç** aydan bir gəlüb Şīrvānə getməkdən
Əzildi riştə-i cānım fələkdən əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 19). [üç,]*

Yorulmış yabını sattım başımdan eylədim ammā
Qalubdur üç taqar arpam dəḫi bir dam samanım var *(Kaside 7, Mısra 24). [üç,]*

Otuz **üç** il elədi ʻāləm içrə sulṭānluq
Gör āḫır eylədilər ḥəbs o növʻ sulṭānı *(Kaside 23, Mısra 9). [üç,]*

Üç il içində nədən Rus məktəbdə ṭāliblər
Bilürlər üç dili həm oḫumaqlə yazmanı *(Kaside 23, Mısra 55). [üç,]*

Üç il içində nədən Rus məktəbdə ṭāliblər
Bilürlər üç dili həm oḫumaqlə yazmanı *(Kaside 23, Mısra 56). [üç,]*

Üç ildə gör necə kāmil ʻƏrəb dilini bilür
Ki Rusə tərcümə eylir ḥədīs̱i Qur`ānı *(Kaside 23, Mısra 57). [üç,]*

Tā inki **üç** ay bundan əqdəm
Bir yaḫşı zəmāndə ḫeyr məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 27). [üç,]*

Üç ay olı gəlmişəm mən-i zār
Ḫərc etməgimə nə sīm ü zər var *(Mesnevi 7, Mısra 45). [üç,]*

üftādə: *Düşkün, bîçâre.*

Var idi çoḫ **üftādələrə** əl dutan imdi
Hanı o ṣifət əhl-i mürüvvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 17). [üftādələrə, -lər, -ə]*

Üftādələr əlin dutuban bir şəfīq olan
Ḫāṣiyyəti ḥəlīm kəlāmı rəfīq olan *(Muhammes 2, Mısra 25). [üftādələr, -lər]*

Pəyām-ı yārə sən Tarı dəḫi az eylə ihmālı
Ṣəbā kūyundə dildārun nədür **üftādələr** ḥālı *(Tahmis 1, Mısra 14). [üftādələr, -lər]*

ülfət: *Alışma, kaynaşma, ünsiyet.*

Dögüldür ḫāṣiyyət şəh-bāzə vəḥşət rūz-ı əvvəldən
Olub insān ilə **ülfətdə** dā`im tev`əmān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 14). [ülfətdə, -də]*

Görək āḫır nə edir çərḫ çalışur cānı ilə
Dil-i sūr eyləmək **ülfət** ləb-i ḫəndānı ilə *(Gazel 204, Mısra 1). [ülfət,]*

Çək imdi ey köñül ġəm-i hicrān bəlāsını
Sən nīşə **ülfət** eylədün hər bī-vəfā ilə *(Gazel 213, Mısra 12). [ülfət,]*

ülfət kəs-: *İletişimi kesmek.*

Be-ġeyr-əz başıña dönmək dolanmaq
Nə gördün **kəsdün ülfət** məndən ey dost *(Gazel 34, Mısra 4). [ülfət kəsdün, -dü, -n]*

ümīd: *Arzu edilen bir iyiliği bekleme, umma, umut.*

Firdövs **ümīdinə** köñül aldanmə vāʻiẓə
Firdövs vəṣl-i yārdı bāqī fəsānədür *(Gazel 89, Mısra 7). [ümīdinə, -i, -n, -ə]*

Ümīd ḫ̆oşdı firāq içrə vəṣldən Żū`ī
Ki şād olur dil-i **ümmīdvārım** āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 9). [ümīd,]*

Ümīd var bu bəzmə o yār bir də gələ
Füsürdə gülşənə ol növ-bəhār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 1). [ümīd,]*

Durub ayağə qocə ḥālət ilə səʻy qılub
Ümīd Kəʻbəsinə cānlə rəh-sipār oldım *(Kaside 12, Mısra 20). [ümīd,]*

Baḫış bəg ol ki səḫāsı ʻəyāndı Qafqāzə
Bu müjdə ilə **ümīdimdə** üstvār oldım *(Kaside 12, Mısra 18). [ümīdimdə, -im, -dən]*

Firāqə rāżıyam ey māh bu **ümīd** ilə
Ki `āqibət bunə āḫırdə bir vüṣāl gəlür *(Kıtʻa 7, Mısra 1). [ümīd,]*

Mənim bu növʻ dögüldi **ümīdim** ey Seyyid
Ki hīç aparmıyasan Żū`ī-i ḫəzīndən nām *(Gazel 129, Mısra 15). [ümīdim, -im]*

ümīd bağla-: *Ümit etmek.*

Żū`iyā innə ġafūr āyəsinə **bağlə ümīd**
Etməsün qoy saña məḥşərdə şəfāʻət zāhid *(Gazel 39, Mısra 29). [ümīd bağlə,]*

ümīd dut-: *Ümid etmek.*

Ze-bəs səngīn dil ʻāşiq-keş ü bəd-ḫūdur ol məh-rū
Nə vəṣlə **dut ümīd** ey dil nə āh [u] zār bī-cā çək *(Gazel 116, Mısra 8). [ümīd dut,]*

Ümīd dutmə ki ḫurmā verə dirəḫt-i çinār
Olur mu dərmək ʻəzīzim tikandan almanı *(Kaside 23, Mısra 19). [ümīd dutmə, -mə]*

ümīd kəs-: *Umudunu, inancını kaybetmek.*

Ümīd kəsmə köñül tīr-i ġəmzəsindən kim
Su arḫə bir gəlüb ümmīd var bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 5). [ümīd kəsmə, -mə]*

ümīdgāh: *Umut yeri.*

Qoymə çıqə çərḫə dūd-ı āhım
Ḫānım şəhim **ümīdgāhım** *(Mesnevi 7, Mısra 74). [ümīd-gāhım, -ım]*

ümīd-i ḫüld ü ḥūr u kövsər: *Kevser, huri ve cennet ümidi.*

Nə rind-i lāubālī tək ḫarābāt içrə ẕövqüm var

Nə zāhid tək **ümīd-i ḫüld ü ḥūr u kövs̱ərim yoḫdur** *(Gazel 47, Mısra 10). [ümīd-i ḫüld ü ḥūr u kövs̱ərim, -im]*

ümīd-i va'de-i vaṣl: *Kavuşma vaadinin ümidi.*

Ümīd-i və'de-i vəṣlünlə *qanə döndi cigər*
Amāndı qanımı tök intizār qoymə məni (Gazel 232, Mısra 3). [ümīd-i va'de-i vəṣlünlə, -ün, -lə]

ümīdim var: *Ümitli olmak, ümitvar olmak.*

Ümīdim var ki bu əş'ār olə məqbūl-i dərgāhun
Süleymān bəzminə pāy-ı məlәḫdən ərməğanım var *(Kaside 7, Mısra 39). [ümīdim var, -im]*

ümīdün kəs-: *Artık ummaz olmak, olacağını beklememek, kavuşamayacağını anlamak.*

Ümīdün kəsgilən Żū`ī ki sən tək rind ü rüsvāyə
Dögül mümkün vüṣālı bir onun tək pāk-ı dāmānun *(Gazel 149, Mısra 11). [ümīdün kəsgilən, -gilən]*

Köñül hicrində vəṣlindən **ümīdün kəsmə** kim bülbül
Ṣəfā-yı gül görər mi çəkməsə cövrin zimistānun *(Gazel 149, Mısra 7). [ümīdün kəsmə, -mə]*

ümmîd: *Ümit, beklenti, arzu edilen bir iyiliği bekleme, umma, ümit.*

Batdı yüz min ḫār-ı möhnət-i nāḫun **ümmīdimə**
Gərçi yüz min cövr çəkdim ol gül-i gülzār içün *(Gazel 153, Mısra 5). [ümmīdimə, -im, -ə]*

Nədən sölə görək ey bī-nəvā **ümmīd** olur ḥāṣil
Fələk dūr mehri zā`il yār ġāfil 'ömr müstə'cil *(Tahmis 1, Mısra 23). [ümmīd,]*

ümmīd dut-: *Ümid etmek.*

Gücündən artıqə **ümmīd dutmə** ġəm çəkmə
Nə gəlsə şād qıl āḫır dil-i ġəm-əfzānı *(Kaside 23, Mısra 17). [ümmīd dutmə, -mə]*

Żū`iyā dünyādə gər ol māh olsə həm-dəmim
Kāfirəm **ümmīd dutsam** ḥūrī vü ġılmān içün *(Gazel 152, Mısra 10). [ümmīd dutsam, -sa, -m]*

ümmü`l-ḫəbā`is: *Kötülüklerin anası.*

Ümmü`l-ḫəbā`is oldı adun çünki salmış
Bābildə ol məlәkləri zindānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 5). [ümmü`l-ḫəbā`is,]*

ümmət: *Kavim, cemâat, tâife.*

Nöçün 'ulūmə deyüb pis yazıq müsəlmānı
Gerüdə saḫlamısan indi sā`ir **ümmətdən** *(Kaside 15, Mısra 58). [ümmətdən, -dən]*

Budı bizdəki neçə təfriqələr peydādur
Nəbīdür **ümməti** var sölәmə kim mollādur *(Mesnevi 9, Mısra 46). [ümməti, -i]*

Fānī dünyādan Əgərçi belə nālān gedürəm
Bī-vəfā **ümmət** əlindən cigəri qan gedürəm *(Müseddes 2, Mısra 18). [ümmət,]*

ümmət-i 'Īsā: *İsa`nın taifesi.*

Ümmət-i 'Īsādə bunun tək aqa
Kān-ı səḫā mə'dən-i cūd u 'əṭā *(Mesnevi 4, Mısra 57). [ümmət-i 'īsādə, -də]*

ümərā: *Emirler, beyler, sancak beyleri.*

İndi iẓhār eləyüm gəl nücəbā silsiləsin
Bəg ü ḫān-zādə vü cümlə **ümərā** silsiləsin *(Mesnevi 6, Mısra 34). [ümərā,]*

ünnāb: *Hünnap; kabuğu kırmızı ve çekirdeği pek sert bir cins küçük meyve, çiğde.*

Mərīż-i 'eşqdi Żū`ī 'əlācı lə'l-i ləbün
Gərək şükür edim '**innābdən** dəvā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 12). [ünnābdən, -dən]*

'ünvān: *Derece, mertebe, rütbe.*

Görmüşəm dün gecə ḫᵛurşīd-i dirəḫşān yuḫudə
Yetüşür vüṣlətə kim görsə bu '**ünvān** yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 2). ['ünvān,]*

'ürfān: *Bilme, anlama, biliş, anlayış.*

Baḫmə dünyā mālınə kəsb et ḥəyāt-ı cāvidān
Cəhl ü '**ürfāndur** ḥəyāt-ı mövtün əṣli Żū`iyā *(Gazel 3, Mısra 14). ['ürfāndur, -dur]*

Tərk eylə ḫāb-ı ġəflәti bu zülmət-i cəhāləti
Tapub rāh-ı ḥəqīqəti '**ürfānə** gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 14). ['ürfānə, -ə]*

'Elm ü '**ürfān** nədür 'āləmdə dəḫi vāżeḥ edək
Sora inṣāfı olan şəḫṣlərə şərḥ eliyək *(Mesnevi 9, Mısra 17). ['ürfān,]*

Enni qurşaq u uzun saqqal uzun cāmədür
'Elm ü '**ürfān** görəñ āyā yekə 'əmmāmədür *(Mesnevi 9, Mısra 21). ['ürfān,]*

Bu mis̱ālı söləyüb ṣāḥib-i 'elm ü '**ürfān**
Sə'dī ol kim onə ḥikmətdə yetüşməz Loqmān *(Mesnevi 9, Mısra 27). ['ürfān,]*

Bilmürəm kim nə edək tā bu cünūn-ı cəhli
Gedübən biz də olaq 'elm ilə '**ürfān** əhli *(Mesnevi 9, Mısra 64). ['ürfān,]*

Bəlī insān odı kim 'elm ilə 'ürfānı olə
Yoḫsə ẓāhirdə elə ṣūrət-i insānı olə *(Mesnevi 9, Mısra 13). ['ürfānı, -ı]*

Dögi bir ṣūrət-i şəḫṣiyyə ilə insānlıq
'Elmlən ḥāṣil olur mərtəbə vü '**ürfānlıq** *(Mesnevi 9, Mısra 20). ['ürfānlıq, -lıq]*

'Elm ü '**ürfān** olubdı bī-'izzət
İmdi pūl ṣāḥibinədür ḥörmət *(Mesnevi 11, Mısra 29). ['ürfān,]*

'üryān: *Çıplak, her şeyden azade.*

Əhl-i 'ürfānı qoyub dəhrdə dā`im '**üryān**
Cühəlā firqəsinə ḫəl'ət-i zər Tarı olub *(Gazel 32, Mısra 5). ['üryān,]*

Olmaz belə '**üryān** dəḫi əṭfāl-i şükūfə
Cümlə geyünür ḫəl'ət-i əlvān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 3). ['üryān,]*

'**Uryān** edübdi nərgis-i bīmārı sər-nigūn
Həm-dəm qılubdı gör gül-i ḥəmrānı ḫār ilə *(Kaside 21, Mısra 5). ['uryān,]*

'ürəfā: *Ârif kimseler, ârifler.*

Ənbiyāya '**ürəfā** silkinə inṣāf ilə baḫ
Ẕillət ü ġüṣṣədən özgə sölə āyā nə verüb *(Gazel 20, Mısra 13). ['ürəfā,]*

'Ürəfā zār [u] zəbūn kīsə-i āmālı təhī
Cühəlā dövlət ü ne'mətlə dəm-ā-dəm ḫəndān *(Kaside 14, Mısra 9). ['ürəfā,]*

Çoḫı fəḫr ilə deyürlər ki mənəm ḫān-zādə
Fikr qılmır '**urəfā** bənd dögüldür adə *(Mesnevi 6, Mısra 36). ['urəfā,]*

'Ürəfā zümrəsinə cām-ı cəhān bīn meydür
Cühəlā firqəsinə bir qurı hāy u huydur *(Mesnevi 9, Mısra 3). ['ürəfā,]*

Kirām-ı ḫülqi ki vermiş saña bu növ' Ḫudā
Ġulāmdur sənə hər yerdə var isə '**ürəfā** *(Mesnevi 13, Mısra 10). ['ürəfā,]*

ürək: *Yürek, kalp.*

Var yüz söz **ürəgimdə** edə bilməm iẓhār
Olu yā Rəb o zəmān kim söləyəm hər nə ki var *(Mesnevi 9, Mısra 87). [ürəgimdə, -im, -də]*

üslūb-ı qānūnī: *Kānun hükümlerine uyma şekli.*

Cəhāndən olub tərk insāniyət **üslūb-ı qānūnī**
Dönübdür Leyliyə zər ḫəlq də Məcnūn-ı şeydāyə *(Gazel 212, Mısra 7). [üslūb-ı qānūnī,]*

üst: *Bir şeyin yukarıya, göğe doğru bakan yüzü, yüzeyi.*

Żū`iyā dövr-i məh-i ruḫsārına gīsūləri
Sanki gənc-i şāygān **üstünə** bir əjdər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 10). [üstünə, -ü, -n, -ə]*

Bu ḫākī-rəh ki **üstündə** gəzərsən çoḫ fəḫārətlə
Təṣəvvür eylə hər bir məsti bir Kāvūs bir Cəmdür *(Gazel 41, Mısra 9). [üstündə, -ü, -n, -də]*

'Ərəqlədüb vərəq-i 'āriżün 'ərəq tāyı
Bu qədri Żū`ī gül **üstündə** şəbnəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 10). [üstündə, -ü, -n, -də]*

Sölədim ey sərv dut çeşm-i üzə mənzil dedi
Məskən etmək mümkün olmaz bəḥr-i 'ümmān **üstünə** *(Gazel 203, Mısra 6). [üstünə, -ü, -n, -ə]*

'Āriż-i gül-gūnun üzrə ol iki ḫāl-i siyāh
Gūyiyā ol nöqṭədür kim yazılur qāl **üstünə** *(Gazel 203, Mısra 8). [üstünə, -ü, -n, -ə]*

Töküldi **üstümə** ġəm ləşkəri firāqundə
Nəẓərdən ey məh-i bī-mehr kim o dəm getdün *(Gazel 163, Mısra 7). [üstümə, -üm, -ə]*

O gün kim ey pərī-rū dil-bərim oldım cüdā səndən
Töküldi **üstümə** fövc-i ġəm ü dərd ü bəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 2). [üstümə, -üm, -ə]*

Cəm' oldı ḫəlā`iq **üstümə** çoq
Da hər nə 'ibādətə yolım yoq *(Mesnevi 8, Mısra 45). [üstümə, -üm, -ə]*

Əz-bəs ki dərd ü möḥnət-i dünyā-yı pür-fitən
Cəm' etmiş idi **üstümə** hər yerdə [var] miḥən *(Muhammes 3, Mısra 16). [üstümə, -üm, -ə]*

Cəm' edüb zülfün bəlā ḫeylin gəlüb cān **üstünə**
Gör nə cəm'iyyət qılublar bir pərīşān **üstünə** *(Gazel 203, Mısra 2). [üstünə, -ü, -n, -ə]*

Sünbül-i zülfi tökülmüş rūyınə ol güllər ḫūn
Eylə kim əbr-i bəhārı mehr-i rəḫşān **üstünə** *(Gazel 203, Mısra 4). [üstünə, -ü, -n, -ə]*

Rəḥm et ey məh Żū`iyə möḥnət-i hicrün bugün
Qəṣd edübdir imdi cān-ı zār u nālān **üstünə** *(Gazel 203, Mısra 10). [üstünə, -ü, -n, -ə]*

Göz 'āriżində ləb ləbi **üstündə** başdə şūr
Dil şād-kām u əldə mey-i ḫ˘oş-güvār idi *(Gazel 222, Mısra 11). [üstündə, -ü, -n, -də]*

ustād: *Herhangi bir ilimde veya sanat alanında bilgi ve söz sâhibi olan, üstün bir yeri, tam vukūfu bulunan kimse, öğretici, mahir, hoca.*

Āb u ātəşdi ləbün mey kimi gül bərgi üzi
Necə **ustāddı** yā Rəb bu ṣuvər-nəqqāşı *(Gazel 247, Mısra 12). [ustāddı, -dı]*

Ustādı təbəṣṣüm eyləyüb şād
Etdi onə belə fikr bünyād *(Mesnevi 8, Mısra 49). [ustādı, -ı]*

Gətürdi 'əcz görüb 'eşq-i müşkil olduqunı
Qamu hünərlərə **ustād** gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 20). [ustād,]*

Ustādınə 'ərẓ qıldı āḫır
K`ey rāh-ı ṭərīqət içrə māhir *(Mesnevi 8, Mısra 43). [ustādinə, -i, -n, -ə]*

üstə: *Üstüne, üzerine.*

Qılub o māh vüṣālından 'āqibət məḥrūm
Ze-bəs ki ḫayl-ı bəlā qıldı Żū`ī **üstə** hücūm *(Tahmis 2, Mısra 28). [üstə,]*

üṣūl: *Bir ilimde bir sonuca erişmek için belli bir plana göre tâkip edilen yol, metot.*

'Uləmā firqəsinün bir adı 'ālim deyülür
Özi vallāh nə **üṣūl** u nə fürū'ātı bilür *(Mesnevi 6, Mısra 14). [üṣūl,]*

Atuban dīnün **üṣūlın** eləyüb fər'ī uṣūl
Bī-dəlīl eyliyəsən hər nə desə anı qəbūl *(Mesnevi 9, Mısra 49). [üṣūlin, -in]*

Atuban dīnün **üṣūlın** eləyüb fər'ī uṣūl
Bī-dəlīl eyliyəsən hər nə desə anı qəbūl *(Mesnevi 9, Mısra 49). [uṣūl,]*

üṣūlü`l-`īmān: *İnanç yöntemleri/usulleri.*

Düşdi nā-gāh ḫəyālātə **üṣūlü`l-`īmān**
Mūcid-i əvvəl-i əşyādə idim bər-ṣöḥbət *(Kaside 5, Mısra 11). [üṣūlü`l-`īmān,]*

üṣūlə gətür-: *Yola getirmek, imana/doğru yola sevk etmek.*

İlāhī mərḥəmətündən özün yetüş dādə
Gətür üṣūlə bu cühhāl adı mollānı *(Kaside 23, Mısra 88). [üṣūlə gətür, -ə]*

üz-: *Bir şeyi çekmek, gerip çekiştirmek, koparmak.*

Üzüldi riştə-i cānım qutardı mənbə-i ṣəbr
Nə qaldı Żū`ī dəḫi tā ki bir də anı yazım *(Gazel 141, Mısra 13). [üzüldi, -ül, -di]*

üz: *Yüz, çehre.*
Demün kim fəṣl-i gül vardur ṣəfāsı bāğ u bustānun
Nə ẕövqi bir gül-**üzlü** yārsız seyr-i gülüstānun *(Gazel 149, Mısra 2). [üzlü, -lü]*

Āb u ātəşdi ləbün mey kimi gül bərgi **üzi**
Necə ustāddı yā Rəb bu ṣuvər-nəqqāşı *(Gazel 247, Mısra 11). [üzi, -i]*

Ḫālından əḫz edirdi köñül mürği dānəni

Ol gül **üzündə** ṭürrə-i ṭərrārə şānəni *(Müseddes 1, Mısra 28). [üzündə, -ü, -n, -də]*

Zülf-i müşkīn dögi ruḫsārınə həm-sāyə olan
Bāl-ı Cibrīldi ḫᵛurşīd **üzinə** sāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 10). [üzinə, -in, -ə]*

üz görə: *Taraf tutmak, yaltakçılık.*

Üz görədür hər söz olsə ḫəlq ara kiẕb ü riyā
Doğrı söz ṣidq-i diyānət ʻəhd [ü] peymān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 7). [üz görədür,]*

üz ver-: *Yüz vermek, kötü bir şey yapmasına izin vermek, kayıtsız kalmak, şımartmak.*

Demün ḫəṭāludur ol çīn-i zülfə çīnlüyün
Ki muncə **üz verilür** mi əgər ḫəṭāsı olə *(Gazel 10, Mısra 8). [üz verilür, -il , -ür]*

ʻüzlət: *Bir köşeye çekilip toplumdan, insanlardan uzak, yalnız başına yaşama.*

Əhl-i İslāmdə çoḫdur mütəʻəddid məzhəb
Sünnī vü Şīʻə vü Şeyḫī vü Tənāsüḫ **ʻüzlət** *(Kaside 5, Mısra 20). [ʻüzlət,]*

üzrə: *Üzere, üstünde.*

ʻĀriż-i gül-gūnun **üzrə** ol iki ḫāl-i siyāh
Gūyiyā ol nöqṭədür kim yazılur qāl üstünə *(Gazel 203, Mısra 7). [üzrə,]*

Bər-bād oldı āḫırı bād **üzrə** ḥökm edən
Bilqeys-i təḫt-i mülk-i səbādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 13). [üzrə,]*

Bülbül gül **üzrə** şövqlə āhəng-i şūrdə
Ṣolṣol be-vəcd o ẕövq-e zənd ərġanūn o tār *(Kaside 9, Mısra 17). [üzrə,]*

Bir də gördün ʻ ināyət etdi Ḫudā
Hər murād **üzrə** kām-kār oldun *(Kaside 16, Mısra 14). [üzrə,]*

Ondan sora gəldi Firidūn şāh
Şəh demə çərḫ **üzrə** yəqīn çıḫdı māh *(Mesnevi 5, Mısra 16). [üzrə,]*

ʻĀrižün kim bādə tābından açubdur lālələr
Hər ṭərəf tər qəṭrəsi ol lālə **üzrə** jālələr *(Gazel 48, Mısra 2). [üzrə,]*

ʻĀləm dolubdı nükhət-i müşk ilə Żū`iyā
Ol qara tellər **üzrə** məgər kim ṣəbā keçər *(Gazel 51, Mısra 10). [üzrə,]*

Ey büt ol ruḫsārun **üzrə** müşk-bū gīsū mıdır
Yā ki gülzār içrə məskən eyləmiş Hindū mıdır *(Gazel 52, Mısra 1). [üzrə,]*

Yüzündə tərdurur yā lālə **üzrə** jālədür yā kim
Məh-i ənvər kənārında düzülmiş ʻiqd-ı pərvīndür *(Gazel 56, Mısra 3). [üzrə,]*

Titrəşür könlüm ḫəyāl-i ʻārižindən eylə kim
Ātəş-i sūzəndə **üzrə** qəṭrə-i qan titrəşür *(Gazel 58, Mısra 4). [üzrə,]*

Bu şūr-ı tāzə sərim **üzrə** nə həvādandur
Yəqīn ki tār-ı sər-i zülf ilə ṣəbādandur *(Gazel 83, Mısra 1). [üzrə,]*

Geyüblər ḫəlʻət-i ḫəżrā cavānān-ı çəmən Żū`ī
Dür-i jālə gülüstān içrə gül **üzrə** niẕār olmuş *(Gazel 101, Mısra 10). [üzrə,]*

Kim eyliyər o pozuğ bāğə eʻtinā Kāẓım
Edər məqām gül-i rūyun **üzrə** zāğ-ı ḫəṭün *(Gazel 137, Mısra 11). [üzrə,]*

Yüz qərīnə keçsə sən tək māh bulmaz gər fələk
Gündə min kəz kürrə(?)-i ərż **üzrə** səyyār olsə də *(Gazel 218, Mısra 6). [üzrə,]*

Sən indi təḫt-i rəvān **üzrə** ondan artuqraq
Vaġonda seyr eləyürsən həzār ḥəşmət ilə *(Kaside 20, Mısra 11). [üzrə,]*

üzün vətən sarı: *Vatana doğru, taraf.*

Qoyub ẕəlīl ü zəbūn ġürbət içrə ʻuşşāqı
Üzün vətən sarı çoḫ şād u möḥtərəm getdün *(Gazel 163, Mısra 10). [üzün vətən sarı,]*

üzərə: *Üzere, üzerinde.*

Eşitmisən ki Süleymān gedirdi bād **üzərə**
Olurdı kölgəligi quş qanadı zəḥmət ilə *(Kaside 20, Mısra 9). [üzərə,]*

Lālə dögi dāğ **üzərə** bin dāğ ilə yanmış
ʻUşşāqa ruḫundur belə ḫūnīn-kəfən içrə *(Gazel 187, Mısra 11). [üzərə,]*

V

vācib: *Yapılması gerekli olan, zorunlu kaçınılmaz.*

Ḫᵛurşīd tək cəmālıvə mən şamʻ sölədim
Vācibdi yandırub məni kəssün zəbānımı *(Gazel 234, Mısra 6). [vācibdi, -di]*

Żū`iyā ʻeşqün nə olsə ḥāṣili **vācibdi** çək
Ya sürūrın yā nəşāṭın yā bəlāsın yā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 9). [vācibdi,]*

Budur vəhmim ki zāhidlər sücūdun eyləsün **vācib**
Nöçün ey əbrū-yı dildār sən meḥrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 3). [vācib,]*

Ḫərc qıl **vācib** yerə gör ʻeyş [ü] ʻişrət kimdədür
Belədür çün dəḫl ü ḫərcün gözlə iṣrāf eyləmə *(Kaside 8, Mısra 10). [vācib,]*

Çü vəṣfin etməgə ʻācizdi Żū`īnün ṭəbʻi
Şərīṭə **vācib** olub ẓāhir etməgə `əlān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 36). [vācib,]*

vādī: *İki dağ arası veya ova, yer, taraf.*

Şirvān Kürün ki **vādī**-ələmindən arturub
Qılson nəẓārə hər yaña nūr-ı Ḫudā keçər *(Gazel 51, Mısra 3). [vādī,]*

vādī-i bərəhūt: *Berehut vadisi.*

Nə Muğān bəlkə **vādī-i Bərəhūt**
Əhl-i təsbīḥdən şümār oldun *(Kaside 16, Mısra 7). [vādī-i bərəhūt,]*

vādi-i eymən: *Eymen Vadisi.*

Çü yār yār idi hər gūşə **vādī-i Eymən**
Nihāl qəddi inə`l-llāhə tərcümānım idi *(Gazel 249, Mısra 7). [vādi-i eymən,]*

Vādī-i Eymənə döndürdi təcəllā-yı ruḫı

Beytü`l-əẖzānımı gūyā cəbəl-i Ṭūr elədi *(Gazel 241, Mısra 5). [vādi-i əymənə, -ə]*

vādī-i ḥeyrət: *Hayret Vadisi, Hayret makamına ermişlerin vadisi.*

Hardə çatar məqṣədə **vādī-i ḥeyrətdə** gör
Ṣidq ilə tā mürşidün dutmasə dāmānını *(Gazel 245, Mısra 13). [vādī-i ḥeyrətdə, -də]*

vādī-i qüds ü ṭūrə: *Tur ve Kudüs vadisi.*

Vādī-i Qüds ü Ṭūrə ḥəqīqət dögül şüpə
Firdövsvār āyət-i rəḥmān ẓuhūr idi *(Gazel 246, Mısra 5). [vādī-i qüds ü ṭūrə, -ə]*

vādü`l-müqəddəs: *Kutsal vadi.*

Hər bir ṭərəfdə vardı təcəllā-yı nūr u nār
**Vādü`l-müqəddəs** ondə ʻəyān kūh-ı Ṭūr idi *(Gazel 246, Mısra 4). [vādü`l-müqəddəs,]*

vafirqətā: *Aydınlık.*

İmdi mənim də yaẖşı günim müstədām idi
Vafirqətā bu əṣrdə yoẖ bir rəfīq olan *(Muhammes 2, Mısra 24). [vafirqətā,]*

vaġon: *Vagon.*

Sölə ki hansı zəmāndə var idi bir telefon
Yā teleġram **vaġon** kim gedir bu sürʻət ilə *(Kaside 20, Mısra 4). [vaġon,]*

Səmənd sürʻət ilə on günə gedən rāhı
Vaġon gedir onı bir gündə istirāḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 6). [vaġon,]*

Sən indi təẖt-i rəvān üzrə ondan artuqraq
Vaġonda seyr eləyürsən həzār ḥəşmət ilə *(Kaside 20, Mısra 12). [vaġonda, -da]*

vəh: *"Yazık" anlamında söylenen bir söz; üzüntü, keder bildirir.*

Şəhr-i Şirvānə genə bir sərv-qədd dil-bər gəlüb
Vəh nə dil-bər bir yüzi gül ləbləri şəkkər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 2). [vəh,]*

vāʻiẓ: *Vaaz eden.*

Firdövs ümīdinə köñül aldanmə **vāʻiẓə**
Firdövs vəṣl-i yārdı bāqī fəsānədür *(Gazel 89, Mısra 7). [vāʻiẓə, -ə]*

Nəẖl-i ṭūbā vəṣfin eylər ẖəlqə **vāʻiẓ** dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ẖurāmānun görüb *(Gazel 19, Mısra 3). [vāʻiẓ,]*

Nəẖl-i ṭūbā vəṣfin eylər ẖəlqə **vāʻiẓ** dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ẖurāmānun görüb *(Gazel 31, Mısra 3). [vāʻiẓ,]*

Şərābı ṣanmə ki **vāʻiẓ** belə məẕəmmət edər
Şərābə çatmaz əli ləfẓinə qənāʻət edər *(Gazel 60, Mısra 1). [vāʻiẓ,]*

Vāʻiẓ gəlür mi məscidə gər pūl olmasə
Anlar bu rəmzi kimsə ki ṣāḥib-şüʻūrdur *(Gazel 74, Mısra 9). [vāʻiẓ,]*

Dedi **vāʻiẓ** ki var belə qiyāmət belə dūzəẖ mən
Onı qəddinə oẖşatdım munı hicrānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 5). [vāʻiẓ,]*

vāʻiẓ-i evṣāf-ı bəlā-yi rūz-i məḥşər: *Mahşer gününün belalarının niteliklerinin vaazı, dini konuşması.*

Dilində **vāʻiẓ-i övṣāf-ı bəlā rūz-ı məḥşərdən**
Yanar nār-ı ġəmə köñlüm şəb-i hicrān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 7). [vāʻiẓ-i evṣāf-ı bəlā-yi rūz-i məḥşərdən, -dən]*

vāʻiẓ-i ẖud-bīn: *Kendini beğenmiş vaiz, nasihat eden.*

Ḥalāl etmiş bizə cām-ı şərābı pīr-i mey-ẖānə
Ḥəbībim **vāʻiẓ-i ẖud-bīn**-kəlām ilə ḥarām olmaz *(Gazel 93, Mısra 10). [vāʻiẓ-i ẖud-bīn,]*

vāleh: *Şaşmış, hayret içinde kalmış.*

Mən kimi şāʻir ü māhir ki ġəzāl-i ġəzəlim
Görsələr **vāleh** ü şeydā olə Səʻd ü Səlmān *(Kaside 14, Mısra 12). [vāleh,]*

vālī: *Bir ilde devleti temsil eden en büyük mülkî âmir.*

Enni qurşaqı uzun börki uzun saqqalı
Hər kəsün olsə odur məsnəd-i ʻelmə **vālı** *(Mesnevi 6, Mısra 22). [vāli,]*

vallāh: *"Allah'a yemin olsun ki" anlamında yemin sözü.*

ʻUləmā firqəsinün bir adı ʻālim deyülür
Özi **vallāh** nə üṣūl u nə fürūʻātı bilür *(Mesnevi 6, Mısra 14). [vallāh,]*

Zāhidün səcdəsi Allāhımə dögül **vallāh**
Nəfs-i əmmārəsinə ḥūrī vü ġılmānə imiş *(Gazel 107, Mısra 5). [vallāh,]*

Məni bu növʻ ilə **vallāhi** də nöçün qoydun
Kəlām-ı Ḥəqqdə vəʻ`ş-şəms āyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 5). [vallāhi,]*

Bāʻiş odur olardan olur ẕī-fünūnlar
Bizlərdə olmayur budı **vallāhi** ʻilləti *(Kaside 2, Mısra 22). [vallāhi,]*

Dərs-i bəẖs-i ʻelm nə lāzımdı bu qədəm-dūnə
Budu **vallāhi** dīnlər öküzə meymūnə *(Mesnevi 6, Mısra 24). [vallāhi,]*

vāqeʻ: *Olmuş olan şey, geri çevrilmesi mümkün olmayan olay, olgu.*

Bir pūst lüṭf qılmış idin şeʻrdən qabaq
Əşʻār-ı nəsr **vāqe**ʻ olub nəẓmdən kənār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 4). [vāqeʻ,]*

Əgərçi ismdə şeʻrimdə səktə **vāqe**ʻdür
Ləṭīfədür genə əşʻārdə o səktə ʻəyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 19). [vāqeʻdür, -dür]*

vāqif: *Bilici, bilen, haberdar ve âgâh olan kimse.*

Yoẖdur bu ḥālə **vāqif** olan Żū`ī hīç kəs
Gəlməz bu növʻ gövhər-i əsrār kārınə *(Gazel 207, Mısra 19). [vāqif,]*

Dəhənün sirrinə **vāqif** olan əlbəttə bilür
Ḫiżr bī-cā ṭələb-i çeşme-i ḥeyvān etdi *(Gazel 233, Mısra 3). [vāqif,]*

Yüz qəṣīdə deyübən **vāqif** edim nüktələrə
Bir qəpik qədri o əşʻārı gətürməz nəẓərə *(Terci-bend 1, Mısra 33). [vāqif,]*

vāqif et-: *Haberdar etmek, bilgilendirmek.*

Görüb bu ʻişrət-i pünhānı sordum bāğbānlardan
Nədür bu ʻEyş [ü] ʻişrət **vāqif et** bir sirr-i pünhānə *(Kaside 22, Mısra 16). [vāqif et,]*

vāqeʻə: *Olmuş olan şey, geri çevrilmesi mümkün olmayan olay, olgu.*

Bu bəlā **vāqeʻəsin** s̱ābit edir Kərb-i bəlā
O səbəbdən çəkübən āh-ı şərərbār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 31). [vāqeʻəsin, -si, -n]*

var: *Var, yokun karşıtı; Elde bulunan her şey, zenginlik, servet; Varlık, mal, mülk, para.*

Əz-bəs ki dərd ü möḥnət-i dünyā-yı pür-fitən
Cəmʻ etmiş idi üstümə hər yerdə **[var]** miḥən *(Muhammes 3, Mısra 16). [[var],]*

Bir sirr **var** bu nāmə-i əlṭāf ü fəżldə
ʻārif bilür ki məḥrəm-i əsrārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 11). [var,]*

Nə **var** mey-ẖānələrdə eʻtibārım cürʻe-i cāmə
Nə dəhən bādəyə əcnāsdan bir **vārımız** yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 8). [vārımız, -ımız]*

Yā məhbəs içrə qalursan nə qədri ʻömrün **var**
Həlāk olursan u yā əmr olur ḥökūmətdən *(Kaside 15, Mısra 19). [var,]*

Əzəl zəmāndə də inşandə **var** idi çıplaq
Nə düşsə əhl qılurdı keçirdi sāmānı *(Kaside 23, Mısra 37). [var,]*

Təʻsīr-i məst olub bu pīr-i kühən
Ḫəlqə məʻlūm edim nə **varsə** süẖən *(Mesnevi 11, Mısra 10). [varsə, -sə]*

Dəhən-i yār deməḳ çeşme-i ḥeyvānı ġələṭ
Varə təşbīh yoẖ etmək olur əʻyānī ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 2). [varə, -ə]*

Nə içün yoẖ sözi təşbīh qılublar **varə**
Ləb-i mey-gūnuvı cān verməgə ʻĪsāyə məs̱əl *(Gazel 126, Mısra 7). [varə, -ə]*

Çünki bəzmimdən ayaġ çəkdi nigārım getdi
Ləẕẕət ü ʻeyş ü ṭarab yoẖ ilə **vārım** getdi *(Gazel 248, Mısra 2). [vārım, -ım]*

Hər kəsün olsə dövləti **varı**
Ol kəsün çoẖdı ʻizzəti ʻādı *(Mesnevi 11, Mısra 13). [varı, -ı]*

Məndə vardur əgər ʻāşiq olubam mey içmək
Səndə **var** bir qulaġ as gör neçə ʻādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 9). [vardur, -dur]*

Köñlümi qan içməgə hicründə muʻtād eylərəm
Ṣanmə kim ol bādə`-i gül-fāmə **vardur** rəğbətim *(Gazel 127, Mısra 3). [vardur, -dur]*

Demün kim fəṣl-i gül **vardur** ṣəfāsı bāğ u bustānun
Nə ẕövqi bir gül-üzlü yārsız seyr-i gülüstānun *(Gazel 149, Mısra 1). [vardur, -dur]*

Nə ʻeybi **vardur** kim muṣliḥi`d-dīn
Verübdür gülsitānə belə təẕyīl *(Mesnevi 3, Mısra 15). [vardur, -dur]*

O sözün də genə bir yaẖşısını əẖẕ etmüb
Hər nə pöhrəsi **vardur** oları əzbər edüb *(Mesnevi 9, Mısra 62). [vardur, -dur]*

Sāqī gətür cām-ı mey-i ẖ˅oş-güvār
ʻƏrż qılum dərd-i dilim hər nə **var** *(Mesnevi 4, Mısra 2). [var,]*

Hər bir ṭərəfdə **vardı** təcəllā-yı nūr u nār
Vādü`l-müqəddəs ondə ʻəyān kūh-ı Ṭūr idi *(Gazel 246, Mısra 3). [vardı, -dı]*

Nə yetsəm vəṣlə ārāmım nə hicrində qərārım **var**
Ḫudāvəndā nə bəd-ovqāt u müşkil rūzgārım **var** *(Gazel 50, Mısra 1). [var,]*

Nə yetsəm vəṣlə ārāmım nə hicrində qərārım **var**
Ḫudāvəndā nə bəd-ovqāt u müşkil rūzgārım **var** *(Gazel 50, Mısra 2). [var,]*

Salınub ʻişrət ilə mən də duʻālar eləyüb
ʻÖmrüvə dövlətüvə tā nə qədər cānım **var** *(Kaside 6, Mısra 38). [var,]*

Var idi mey-i nābdə çoẖ ẕövq ü ṣəfālar
Pəs ondə olan nəş`ə-i behcət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 3). [var,]*

Özi yoẖ adı **var** ʻinqād-ı fəżl vücūd-ı səẖā
ʻƏbəs yerə dolanub kīmyānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 3). [var,]*

Yoẖdı Şəmāẖı buradə **var** vəlī
Şəmāẖının ẖānlarının əfżəli *(Mesnevi 5, Mısra 65). [var,]*

Diqqət etmir ki bu söz oẖşarı **var** Qur`ānə
Ya ḥədīs̱ə yā bu söz oẖşarı **var** hər yanə *(Mesnevi 9, Mısra 42). [var,]*

Əlbəttə hər ẖəzān olanun bir bəhārı **var**
Ṣəbr eylə ey köñül ġəm-i dövrānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 11). [var,]*

Nə şey`də **var** cəhāndə ʻişrət ey dil cāmdan başqa
Təmām əşyādə var ġəm bir mey-i gül-fāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 1). [var,]*

Nə şey`də var cəhāndə ʻişrət ey dil cāmdan başqa
Təmām əşyādə **var** ġəm bir mey-i gül-fāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 2). [var,]*

Nə meydə żövq nə gülşəndə **var** ṣəfā Żū`iyā
O lālə-rūsız inānmam ki bir ṣəfāsı olə *(Gazel 10, Mısra 9). [var,]*

İçdükcə ʻəql-i zāīl olur Żū`ī anlamaz
Mundan nə ẕövq **var** sölə bu cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 18). [var,]*

Ḥəq nədəndür bu qədər dərd ü ġəm insānə verüb
Hər nə **var** dərd ü bəlā məcməʻ-i ʻürfānə verüb *(Gazel 20, Mısra 2). [var,]*

Baẖıram dəhrdə hər yerdə ki **var** müfsid ü şər
Neʻmət ü dövlət-i dünyānı Ḫudā anə verüb *(Gazel 20, Mısra 5). [var,]*

Küfrdür Żū`ī bu söz çoẖ də darıẖma nəżər et
Hər nə **var** isə Ḫudā kāmil-i insānə verüb *(Gazel 20, Mısra 16). [var,]*

Hanı o mehr-i məḥəbbət ki **var** idi səndə
Sitəmgər olmısən imdi məgər zəmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 9). [var,]*

Bir sirr var bu nāmə-i əlṭāf-ı fəżldə
Żū`ī bilür ki məḥrəm-i əsrārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 13). [vār,]*

Nə güldə **var** sürūr nə gülşəndə rəng bū
Ẕövq ü sürūr sāğər ü peymānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 3). [var,]*

Bülbüldə **var** nə nəğmə-sərālıq nə güldə rəng
'eşq ātəşinə yanmaqı pərvānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 7). [var,]*

Keçən zəmāndə əgər **var** idi bəhārdə ẕövq
Olubdı mövsim-i qışdan betər bəhār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 5). [var,]*

Qalub nə güldə nə gülşəndə bir nəşāṭ-əs̱əri
Olub təmām cəhān içrə hər nə **var** ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 12). [var,]*

Bir mən-i zār dögüldür bilə cövr ü ẓülmi
Əhl-i ḥikmət nə qədər **var** isə āzārı olub *(Gazel 32, Mısra 8). [var,]*

Gər **var** bəhār līk büt-i gül-'iẕār yoḫ
Hicrān ġəmilə meyl-i gül-i lāləzār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 1). [var,]*

Lāzım dögül bu **var** yoḫun fikrin eyləmək
Əlbəttə 'āqibət olacaq cümlə var yoḫ *(Gazel 38, Mısra 9). [var,]*

Lāzım dögül bu **var** yoḫun fikrin eyləmək
Əlbəttə 'āqibət olacaq cümlə var yoḫ *(Gazel 38, Mısra 10). [var,]*

Məndə **vardur** əgər 'āşiq oluban mey içmək
Səndə var bir qulaġ as gör neçə 'ādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 10). [var,]*

Bādəyə ġiybət ü məğrūrluqı tay dutaq
Ġiybətün nəhyinə **var** çün neçə ʿāyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 14). [var,]*

Sən edən fısqlərün nəş`əsi yoḫ ləzzəti yoḫ
Meyde **var** ẕövq ü fərəḥ ʿişrət ü ləzzət zāhid *(Gazel 39, Mısra 18). [var,]*

Bu 'əməllər ki sənün **var** nə deyüm tūl u dirāz
Fərz olubdur saña şeyṭān kimi lə'nət zāhid *(Gazel 39, Mısra 21). [var,]*

Nə güldə ṣəfā nə mey-i gül-gūndə əs̱ər **var**
Bilməm nədi bā'is̱ hamı əşyādə kədər **var** *(Gazel 42, Mısra 1). [var,]*

Ṣəd-ḥeyf cəhān bāğınə bəd vəqtdə gəldük
Ḫ̌oşgīdə olub nəḫl nə şāḫ u nə s̱əmər **var** *(Gazel 42, Mısra 4). [var,]*

Əfsūs ki yoḫ bir nəfər 'ārif ki dəm-ā-dəm
Cān-ṭūṭīsinə şəhd-i kəlāmındə şəkər **var** *(Gazel 42, Mısra 6). [var,]*

'Ālim gərək olsun dəḫi mə'qūldə kāmil
Tā ḫəlq desün bundə nə söz istəsələr **var** *(Gazel 42, Mısra 8). [var,]*

Mövtālarun 'āmilləridür indiki mollā
'āriflərə mollā olanı göstər əgər **var** *(Gazel 42, Mısra 10). [var,]*

Çün bilmür özi məs`ələ sorduqdə deyürlər
Kāfir olı sən dinmə belə sözdə ḫərər **var** *(Gazel 42, Mısra 12). [var,]*

'Əmmāməsinə baḫmagilən məs`ələ ṣorma
Mollā özi çoḫ ḫeyr edi yalnız nə qədər **var** *(Gazel 42, Mısra 14). [var,]*

Yā Rəb nə olubdur səbəbi kim bu zəmāndə
İnsān arasındə hamı millətdə ḫəṭər **var** *(Gazel 42, Mısra 16). [var,]*

'Ummāl-i təmām cismə gəlür yaḫşı yamandan
Bə'żilərə firdövs-i bərīn bə'żə saqar **var** *(Gazel 42, Mısra 18). [var,]*

Żū`ī ḥəẕər et zād-ı rəhün eylə mühəyyā
Bir qəḥṭ ğalā buq'əyə āḫır səfərün **var** *(Gazel 42, Mısra 20). [var,]*

Hər bir kəsün ki sən kimi ey məh ḥəbībi **var**
Bəh bəh əzəl günündə sə'ādət nəṣībi **var** *(Gazel 44, Mısra 1). [var,]*

Hər bir kəsün ki sən kimi ey məh ḥəbībi **var**
Bəh bəh əzəl günündə sə'ādət nəṣībi **var** *(Gazel 44, Mısra 2). [var,]*

Çeşmün nə vəchdəndi ki bīmārdur müdām
Həm-sāyəsində 'Īsā-yı ləb tək ṭəbībi **var** *(Gazel 44, Mısra 4). [var,]*

Yağmalayubdı ṭürrələrün Çīn məmālikin
Hər çīni içrə müşk-i Ḫıṭādan kəsībi **var** *(Gazel 44, Mısra 6). [var,]*

Meḥrāb qaşınə köñül aldanma əgmə baş
Baḫ görkəmində nərgis-i mərdüm-firībi **var** *(Gazel 44, Mısra 8). [var,]*

Ẓāhirdü lānə muṣḥaf-ı ruḫsārə zülfi līk
Bāṭin o qarə ṭürrələrün yüz ṣəlībi **var** *(Gazel 44, Mısra 10). [var,]*

Żū`ī sañadı Leyliyə Məcnūn ġəzəl-sərā
Hər gülşənün bir özgətəhər 'əndəlībi **var** *(Gazel 44, Mısra 12). [var,]*

Nə ġəm ey gül sənün tək bir nigār-ı gül-'iẕārım **var**
Süḫən-dān u ənīs u mūnis u ġəm-ḫ̬ār yārım **var** *(Gazel 45, Mısra 1). [var,]*

Nə ġəm ey gül sənün tək bir nigār-ı gül-'iẕārım **var**
Süḫən-dān u ənīs u mūnis u ġəm-ḫ̬ār yārım **var** *(Gazel 45, Mısra 2). [var,]*

Gecə gündüz ġəm-i hicrānını çəksəm ḫ̌oşam zīrā
Məqām-ı vəṣldə ṣəd şükr kim būs u kənārım **var** *(Gazel 45, Mısra 4). [var,]*

Gecə gündüz ġəm-i hicrānını çəksəm ḫ̌oşam zīrā
Məqām-ı vəṣldə ṣəd şükr kim būs u kənārım **var** *(Gazel 45, Mısra 6). [var,]*

Nədür ey lālə-ruḫ yārım bu qədri bī-vəfālıq kim
Deməzsən kim mənim bir dərd çəkmiş dāğdārım **var** *(Gazel 45, Mısra 8). [var,]*

Ayağun ṣədqəsi başım əlim dut sāqiyā mey ver
Məḥəbbət bādəsindən Żū`ī tək başdə ḫumārım **var** *(Gazel 45, Mısra 10). [var,]*

Nə yerdən ey pərī-rūyum köñüldə intiẓārun **var**
Ki pozdun əhl-i bəzmün ḫāṭirin sölə nə kārun **var** *(Gazel 46, Mısra 1). [var,]*

Nə yerdən ey pərī-rūyum köñüldə intiẓārun **var**
Ki pozdun əhl-i bəzmün ḫāṭirin sölə nə kārun **var** *(Gazel 46, Mısra 2). [var,]*

Əgər cāndur təmənnā ḫāk-ı pāyun ṣədqəsi başım

Nə yüzdəndür bəyān et ḫāṭiründə nə ġubārun **var** *(Gazel 46, Mısra 4). [var,]*

Gərəkdür mən yudam qan eyləyəm yüz fikr-i ṭūlānī
Sənün kim ʻāriż-i gül-gūn u zülf-i tābdārun **var** *(Gazel 46, Mısra 6). [var,]*

Mənim yoḫ ḥörmətim mey-ḫānələrdə deyr ü məsciddə
Sənün hər yerdə olsun ʻizzətün həm ʻetibārun **var** *(Gazel 46, Mısra 8). [var,]*

Qalub hicrān zimistānında Żū`ī nālə qoy etsün
Sən etmə nālə ey bülbül sənün hər il bəhārun **var** *(Gazel 46, Mısra 10). [var,]*

Nə pīr-i meykədə yanında ẕərrə eʻtibārım **var**
Nə rəhn-i cāmə ḫirqəsicə nə sīm u zərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 3). [var,]*

Nə rind-i lāubālī tək ḫarābāt içrə ẕövqüm **var**
Nə zāhid tək ümīd-i ḫüld ü ḥūr u kövs̱ərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 9). [var,]*

Ḫəṭṭ ü ḫālun rūy-ı alundə durubdur vəcḥi **var**
Tā ki dīn-i ʻāşiqə hər ləḥẓə rəḫnə ṣalələr *(Gazel 48, Mısra 5). [var,]*

Olub ʻāşiq cəhāndə hərkəs öz məʻşūqəsin tapdı
Mənim kim hər zəmān firqətdə min min āh u zārım **var** *(Gazel 50, Mısra 4). [var,]*

Nə ġəflətdür bu səndə ey təġāfül-pīşə ṣəyyādım
Deməzsən kim mənim dāmımdə āḫır bir şikārım **var** *(Gazel 50, Mısra 6). [var,]*

Maña əğyār oldı ḥərf-i əğyār ilə yār āḫır
Görün əğyārə muncə yār olan bir gül-ʻizārım **var** *(Gazel 50, Mısra 8). [var,]*

Demə nāṣiḥ ki ʻeşq-i māh-rūlərdən çək əl Żū`ī
Ki ondan çəkməzəm əl tā əlimdə iḫtiyārım **var** *(Gazel 50, Mısra 10). [var,]*

ʻĀləm içrə hər kimün bir bī-vəfā cānānı **var**
Söləmün bir də onə dünyā vü dīn ü cānı **var** *(Gazel 54, Mısra 1). [var,]*

ʻĀləm içrə hər kimün bir bī-vəfā cānānı **var**
Söləmün bir də onə dünyā vü dīn ü cānı **var** *(Gazel 54, Mısra 2). [var,]*

Ey firāq ol yār göndərdi səni tök qanımı
Ḥaqqıdır kim məndə ʻeşq-i ləblərindən qanı **var** *(Gazel 54, Mısra 4). [var,]*

Gün səḥāb içrə qalandə ḫ˘oşdu gəl ey məh-liqā
Zülfüvi çək ʻāriżindən ḥüsnüñə nöqṣānı **var** *(Gazel 54, Mısra 6). [var,]*

Dostlar baḫmun namāz-ı bāṭilinə zāhidün
ʻEşqini inkār edüb kāfir demün īmānı **var** *(Gazel 54, Mısra 8). [var,]*

Żū`ī-i bīmār-ı ʻeşq oldun ölimdir çārəsi
Hər gedən ġeyri ḫəyāl etmə ki bir dərmānı **var** *(Gazel 54, Mısra 10). [var,]*

Var idi keçən ʻəṣrdə ʻelm ilə səḫāvət
Derlər bu zəmān əhl-i səḫāvət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 13). [var,]*

Cəhāndə gūşə-i mey-ḫānə tək nə cāy-ı ḫürrəm **var**
Nə cām-ı bādə-i gül-gūnə bənzər yār-ı həm-dəm **var** *(Gazel 70, Mısra 1). [var,]*

Cəhāndə gūşə-i mey-ḫānə tək nə cāy-ı ḫürrəm **var**
Nə cām-ı bādə-i gül-gūnə bənzər yār-ı həm-dəm **var** *(Gazel 70, Mısra 2). [var,]*

Dutub āyīnə-rū dünyānı cām ʻāləmdə çoḫ çoḫdur
Vəlīkən yoḫdur İskəndər nə bir Cəmşīd nə Cəm **var** *(Gazel 70, Mısra 4). [var,]*

Behişt olmuş cəhān līkən dutub şeyṭān ilə ʻāləm
ʻƏbəs̱ sözdür ki söylərlərdi cənnət içrə ādəm **var** *(Gazel 70, Mısra 6). [var,]*

Fəqīr ü əğniyā şāh u gədā olmaqə bāʻis̱ nə
Bilən yoḫdur bu əmri līk mundə sirr-i mübhəm **var** *(Gazel 70, Mısra 8). [var,]*

Olub bu ʻəṣrdə bā-redaña ilə hamı bir Rüstəm
Nə sūd ondan ki nə bir āl-i Bərmək var nə Ḥātəm **var** *(Gazel 70, Mısra 10). [var,]*

Olub bu ʻəṣrdə bā-redaña ilə hamı bir Rüstəm
Nə sūd ondan ki nə bir āl-i Bərmək var nə Ḥātəm **var** *(Gazel 70, Mısra 10). [var,]*

Nə var ol məhvəşə āhımdan özgə qāṣidim hər şəb
Ḥərīm-i kūyunə bād-ı ṣəbādan ġeyri məḥrəm **var** *(Gazel 70, Mısra 11). [var,]*

Nə var ol məhvəşə āhımdan özgə qāṣidim hər şəb
Ḥərīm-i kūyunə bād-ı ṣəbādan ġeyri məḥrəm **var** *(Gazel 70, Mısra 12). [var,]*

Ġəm oldur Żū`iyā kim olmayə mey-cāmınə qüdrət
Mey-i Dərġəm gər olsə fikr qılə dəhrdə ġəm **var** *(Gazel 70, Mısra 14). [var,]*

Keçmiş zəmāndə **var** idi əsbāb-ı fəżl ü cūd
Bir kimsədə bu vəqt kərāmət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 11). [var,]*

Ṣəd-ḥeyf Żū`ī yoḫdı bu təzvīri anlayan
Ẓāhirdə **var** gözi vəlī bāṭində kūrdur *(Gazel 74, Mısra 14). [var,]*

İnsān arasındə **var** idi rəsm-i məḥəbbət
Mūẕī-ḥeyivānə dönüb insān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 3). [var,]*

Nə şərʻ ü şərīʻətdə qalub rövnəq-i İslām
Nə rəsm-i ʻədālət **var** [o] dīvān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 14). [var,]*

ʻĀləmdə nə **var** isə tapub cümləsi təğyīr
Hər şeydə qədīmī sər ü sāmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 15). [var,]*

Nə güldə ṣəfā **var** nə bülbüldə tərənnüm
Seyr-i gül ü gülzār u gülüstān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 17). [var,]*

Desəm gülün ki ruḫ-ı alıña şəbāhəti **var**
Ġələṭ süḫəndi gülün rūyıña nə nisbəti **var** *(Gazel 78, Mısra 1). [var,]*

Desəm gülün ki ruḫ-ı alıña şəbāhəti **var**
Ġələṭ süḫəndi gülün rūyıña nə nisbəti **var** *(Gazel 78, Mısra 2). [var,]*

Hanı qədün kimi gülbündə istiqāmət ü nāz
Ləbün təki sölə bir ġönçənün ṭərāvəti **var** *(Gazel 78, Mısra 4). [var,]*

Nə ḫālə yetdi ləbim nə əlim qara zülfə
Nə sūd bəḫtimizün qarəliqdə qisməti **var** *(Gazel 78, Mısra 6). [var,]*

Əgərçi sūrə-i və`ş-şəms ü və`ḍ-ḍuḥā oẖunur
Vəlīk bāṭini ruẖsārıña kināyəti **var** *(Gazel 78, Mısra 8). [var,]*

Ayağə düşmək ilə qarə günüm ey Żū`ī
Cibillī ẖāşiyətidir baña sirāyəti **var** *(Gazel 78, Mısra 10). [var,]*

Mətā'-ı 'eyş ü 'işrət çoẖdı dünyānun dükānında
Bizim nə nəqdimiz **var** ondə nə bāzārımız yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 4). [var,]*

Nə **var** mey-ẖānələrdə e'tibārım cür'e-i cāmə
Nə dəhən bādəyə əcnāsdan bir vārımız yoẖdur *(Gazel 79, Mısra 7). [var,]*

Kimün ki 'eşq ələmindən köñüldə yārəsi **var**
Vüṣāl-i yārdən özgə sağınmə çārəsi **var** *(Gazel 87, Mısra 1). [var,]*

Kimün ki 'eşq ələmindən köñüldə yārəsi **var**
Vüṣāl-i yārdən özgə sağınmə çārəsi **var** *(Gazel 87, Mısra 2). [var,]*

O māh vəṣlinə bir gün yetüşmədim āẖır
Mənim bu ṭāle'imün gör nə bəd sitārəsi **var** *(Gazel 87, Mısra 4). [var,]*

Düşən bu qulzüm-i 'eşq içrə ġərq olur bi`llāh
Bu bəd müḥīṭdi kim sanmayun kənārəsi **var** *(Gazel 87, Mısra 6). [var,]*

Təfāẖur eylə ki bāğ-ı cəmālun ey gül
Cəhāndə Żū`ī-i nālān kimi həzārəsi **var** *(Gazel 87, Mısra 8). [var,]*

Altmış yaş olandə genə bir növ' səhā **var**
Bu tāzə cavānlardə ki dərmānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 11). [var,]*

Ləb-i dildār tək **var** bādə-i gül-gündə gər nəş`ə
Nə sūd ondan ki tīz başə çıẖar qalmaz müdām olmaz *(Gazel 93, Mısra 7). [var,]*

İmdi bildim ki cəhān mülki nə vīrānə imiş
Hər nə 'eyş ü ṭarabı **var** isə əfsānə imiş *(Gazel 107, Mısra 2). [var,]*

Bu bid'ətlər ki **var** ẖəlqün içində
Ḫudā verməz belə əmrə rıżālıq *(Gazel 112, Mısra 15). [var,]*

Yüz min cəfāyə tāb u təvānım **var** ey nigār
Yoẖ görməgə rəqīb ilə sən māhı tāqətim *(Gazel 138, Mısra 5). [var,]*

Ḫāliq çü bir şey`ə dögi möhtāc ẖəlqdən
Nə sirr **var** bu ẖilqət-i əşyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 4). [var,]*

Ḫ∨ab içrə hər nə görsə yəqīndür oyanməmiş
Nə sirr **var** bu 'āləm-i rū`yādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 8). [var,]*

Nə gəldigim məqāmımı nə getdiyim yerim
Gəlmək bu getməgə nə **var** ortadə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 10). [var,]*

Göz görməyən cəvāhiri mən necə dərk edim
Ẓāhirdə çün nə **var** bu mərāyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 16). [var,]*

Dedi vā'iẓ ki **var** belə qiyāmət belə dūzəẖ mən
Onı qəddinə oẖşatdım munı hicrānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 5). [var,]*

O qədri iştiyāqım **var** sər-i kūyındə āzārə
Göz açmam məskənim cənnət ənīsim gərçi ḥūr olsun *(Gazel 150, Mısra 5). [var,]*

Gər ġəmim **var** ārzū-yı vaṣl-i yārə zāhidā
'Eyb dutmə kim çəkərsən sən dəẖi ḥavrā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 5). [var,]*

Səniñlə getdi təmām 'eyş ü nūş u ləẕẕət-i ẕövq
Qoyub yerində baña hər nə **var** ġəm getdün *(Gazel 163, Mısra 6). [var,]*

'Āṣīlərə verdin nə qədər **var** isə ne'mət
Öz əmrüñə tābe'lərə ẕillət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 13). [var,]*

Bizdən saña nə fā`idə **var** bārī Ḫudāyā
Sən bizlərə yüz lüṭf-i kərāmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 27). [var,]*

Var isə 'əqlün əgər ẖ∨āb-ı ẖəyālun ẖˇoş dut
Nə çıẖar muncə ġəm ü möhnət-i cān-fərsādən *(Gazel 173, Mısra 15). [var,]*

Bir fərq verməyür gül-i ḥəmrāyə ẖārdan
Gər **var** isə gözi vəlī ə'mādı bāṭini *(Gazel 176, Mısra 7). [var,]*

Cəbr ilə iẖtiyārdə yoẖ bir qədər dəlīl
Hər nə kəlām **var** 'uləmā-yı kibārdan *(Gazel 176, Mısra 22). [var,]*

Köñül tā **var** ləb-i cānān şərāb-ı nābı neylərsən
Durarkən çeşme-i ḥeyvān sərāb u ābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 1). [var,]*

Şu'ā'-ı mey gərəkdür bəzm içün ẖ∨urşīd nə lāzım
Saña ẖ∨urşīd-i rövşən **var** ikən meh-tābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 8). [var,]*

Mey nəş`əsini görməmiş 'eşqün məzāqını
Zāhid sölər ki mə'rifətim **var** bu ād ilə *(Gazel 193, Mısra 4). [var,]*

Əlündən alcaqın ey sāqī başdə şūr artdı
Nə **var** idi sənə qurbān sənün ayağundə *(Gazel 196, Mısra 6). [var,]*

Ḫˇoş ol ki **var** idi başımdə nəş`ə-i bādə
Gözimdə 'āriż-i gül-gūn-ı dil-bər-i sādə *(Gazel 206, Mısra 1). [var,]*

Ümīd **var** bu bəzmə o yār bir də gələ
Füsürdə gülşənə ol növ-bəhār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 1). [var,]*

Nə **var** firāqə tāb nə dildārə dəst-rəs
Çərẖün nədür ẖuṣūməti mən bī-nəvā ilə *(Gazel 213, Mısra 9). [var,]*

Cənnət-i ə'lādan artuq ẕövq **var** hər güşədə
Bağlar-ı firdövs ḥūrī māh-sīmālar genə *(Gazel 217, Mısra 5). [var,]*

Başda **var** şūr əgər əldə ayaġ olmasə də
Ḫˇoş keçir yār ilə bəzm içrə çırāġ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 1). [var,]*

İki ay **var** hilālə döndürübdür cismimi bu ġəm
Kim ol ẖ∨urşīd ilə yā Rəb nə gündür vüṣlət-imkānı *(Gazel 220, Mısra 9). [var,]*

Gəh nāz u gəh girişmə gəhī lüṭf ü gəh ʿitāb
Vəṣlində Żū`ī gör ki nə həngāmə **var** idi *(Gazel 222, Mısra 14). [var,]*

Ey ḫˇoş ol günlər ki bəzmimdə nigārım var idi
Ẕövq-i dīdārıylə köñlümdə qərārım **var** idi *(Gazel 225, Mısra 2). [var,]*

Gəh dolanub başınə ol kākül-i müşkīni tək
Gāh qurb-ı vəṣldə būs u kənārım **var** idi *(Gazel 225, Mısra 4). [var,]*

Getdi ol günlər ki zülf ü ʿāriżindən ol gülün
Sünbülüm müşküm gülüm bāğım bəhārım **var** idi *(Gazel 225, Mısra 6). [var,]*

Ḥeyf keçdi rūzgārım hicr ilə yād ol zəmān
Kim ənīsim mūnisim yārım nigārım **var** idi *(Gazel 225, Mısra 8). [var,]*

Rəşk edüb dövr-i fələk məndən ayırdı ʿāqibət
Dərd [ü] ġəm dəfʿinə kim bir ġəm-küsārım **var** idi *(Gazel 225, Mısra 10). [var,]*

Bar`İlāhī bir də mən görrəm olə ol günləri
Kim vüṣāl-i yārdən ḫˇoş-rūzgārım **var** idi *(Gazel 225, Mısra 12). [var,]*

Kāfirdə **var** görün genə īmān nişānəsi
Təʿẓīm ilə dutub yüzüvi qarə tellərün *(Gazel 231, Mısra 10). [var,]*

Żū`ī nə eyləyübdi saña bilməzəm ki **var**
Hər baḫışundə qətlinə fərmān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 11). [var,]*

Bəhār odur ki olub cīb ü cām mālāmāl
Bizimlə ṣöḥbətə ḥāl əhli hər nə var gələydi *(Gazel 235, Mısra 8). [var,]*

Ḫˇoş ol ki meykədədə āşiyānəmiz **var** idi
Müdām ġulġül-ı meydən tərānəmiz **var** idi *(Gazel 236, Mısra 2). [var,]*

Edəndə məscidə dəʿvət bizi mü`əẕẕinlər
Su`ālı rəddinə yüz min bahānəmiz **var** idi *(Gazel 236, Mısra 4). [var,]*

Ḫarābə mülki ḫarūf u fürūş əbā vü qəbā
Şərābə ṣərf elədük hər təvānəmiz **var** idi *(Gazel 236, Mısra 6). [var,]*

Əgərçi olmuşuq imdi əsīr-i qayd-ı ʿəyāl
Dögüldi belə bizim də zəmānəmiz **var** idi *(Gazel 236, Mısra 8). [var,]*

Əgərçi Żū`ī kimi imdi ḫānə bərdūşam
Ḫoş ol ki meykədələr içrə ḫānəmiz **var** idi *(Gazel 236, Mısra 10). [var,]*

Ḫˇoş ol ki meykədədə āşiyānəmiz **var** idi
Müdām ġulġül-ı meydən tərānəmiz **var** idi *(Gazel 236, Mısra 1). [var,]*

Ḫˇoş ol zəmān ki mey-i ṣāf u Dərġəmim **var** idi
Nə dərd ü möḥnət-i dünyā vü nə ġəmim **var** idi *(Gazel 237, Mısra 1). [var,]*

Ḫˇoş ol zəmān ki mey-i ṣāf u Dərġəmim **var** idi
Nə dərd ü möḥnət-i dünyā vü nə ġəmim **var** idi *(Gazel 237, Mısra 2). [var,]*

İçüb şərāb olub məst künc-i meykədədə
Ḫudā bilür ki o günlər nə ʿāləmim **var** idi *(Gazel 237, Mısra 4). [var,]*

Rəfīq-i həm-dəm ü sāqī vü sādə vü bādə
Dəm ol dəm idi o dəmlər ʿəcəb dəmim **var** idi *(Gazel 237, Mısra 6). [var,]*

Cəmāl-āynəsilə Sikəndər ilə köñül
Şərāb u cāmlə yüz ḥəşmət-i Cəmim **var** idi *(Gazel 237, Mısra 8). [var,]*

Nə ḫ˅āhiş eylər idim məṭləbim olurdı rəvā
Ze-bəs ki kīsədə dīnār u dirhəmim **var** idi *(Gazel 237, Mısra 10). [var,]*

Müdām gülşən ü gülzār-ı ʿeyş ü ʿişrətimə
Şərāb-ı nāb ilə hər şəbdə şəbnəmim **var** idi *(Gazel 237, Mısra 12). [var,]*

Nə növʿ zəḫmlərim olsə dildə Żū`ī tək
Əmīrḫān səḫāsıylə mərhəmim **var** idi *(Gazel 237, Mısra 14). [var,]*

Cəhāndə āşnālıqdə vəfā vü ʿəhd derlər **var**
Baña kim āşnā oldısə āḫır bī-vəfā çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 7). [var,]*

Bi`llāh qədīm vəqtdərə **var** idi məʿrifət
Bilməm nolubdı mərdüm-i Şīrvānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 13). [var,]*

Nə ḥəq-i nān u nəmək **var** nə şüʿār-ı bəẕl ü cūd
ʿƏrṣədə zən-ṭəbʿlərdür mərd-i meydān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 3). [var,]*

Çünki ādəm yā səḫā eylər yā eḥsān Ḥəqq içün
Nə səḫāvət **var** nə rāh-ı Ḥəqdə eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 6). [var,]*

Gecə meh-tābdə həm-ḫ˅ābə-i cānānə idim
Vəṣl-i yār u mey-i ṣəhbāyə **var** idi ʿādət *(Kaside 5, Mısra 6). [var,]*

Hansı sāḥətdə eşitdim ki **var** ondə fāżil
Müşkilim ḥəllinə dər-ḥāl çoḫ etdim sürʿət *(Kaside 5, Mısra 17). [var,]*

Hər gürūhun nə qədər **var** isə əhl-i ʿelmi
Görmədim hīç birinün qolı içün bir qüvvət *(Kaside 5, Mısra 23). [var,]*

Elə ḫəftān ki anı sāz edər ustād-ı Qūçān
Ərdəbil içrə o ḫəftānə dəḫi māhir **var** *(Kaside 6, Mısra 16). [var,]*

Fikr edirdüm ki Ḫudāyā baña qıl bir çārə
Nə təvānım nə cībim içrədə bir dirhəm **var** *(Kaside 6, Mısra 18). [var,]*

Gətür sāqī qədəḥ kim bir ġərībə dāstānım **var**
Bu çərḫ-i kīnə-pərdāzın əlindən əl-əmānım **var** *(Kaside 7, Mısra 1). [var,]*

Gətür sāqī qədəḥ kim bir ġərībə dāstānım **var**
Bu çərḫ-i kīnə-pərdāzın əlindən əl-əmānım **var** *(Kaside 7, Mısra 2). [var,]*

Liyāġ-ı mey gətür sāqī məni ġəm pāy-māl etdi
Mənim şərḥ-i ġəm etməkçün zəbān-ı tərcümānım **var** *(Kaside 7, Mısra 4). [var,]*

Olub sər-məst tā əfsānəmi təqdīm edim bir bir
Tərəḥḥüm eylə başunçün ki dərd-i bī-kərānım **var** *(Kaside 7, Mısra 6). [var,]*

Nə yaḫşı dəmlər idi sākin-i şərh olduqım günlər

Ḫəyālımdə sanurdum şəhri kim bir gülsitānım **var** *(Kaside 7, Mısra 8). [var,]*

Vəlīkən düşmüşəm āvārə müddətdür Şəmāḫıdan
Diyār-ı Qübbə içrə bir nişīməndə məkānım **var** *(Kaside 7, Mısra 10). [var,]*

Nə Qudyāl əhlim imdi nə Şīrvān əhli ey sərvər
Ġərəż kim dār-ı dünyādə pərīşān ḫānmānım **var** *(Kaside 7, Mısra 12). [var,]*

Nə qədri qışdı mülk-i Qübbədə ḫ˘oşdur mənə ammā
Bəhār olcaq düşər yādımə Şīrvān yüz fəġānım **var***(Kaside 7, Mısra 14). [var,]*

Əgərçi təngə gəldim getdim ol vīrānə qalmışdan
Genə fikr eylərəm kim andə yüz gənc-i nihānım **var** *(Kaside 7, Mısra 16). [var,]*

Bəlī çıqsun nə günə sāḥət-i Şīrvān ḫəyālımdan
Kim ol gülşəndə bir Seyyid kimi şīrīn-zəbānım **var** *(Kaside 7, Mısra 18). [var,]*

Vəlīkən hər üç aydan bir gəlüb Şīrvānə getməkdən
Əzildi riştə-i cānım fələkdən əl-əmānım **var** *(Kaside 7, Mısra 20). [var,]*

Var idi bir yabum kətdən gələndə şəhrə bu dəf‛ə
Yoruldı yolda qaldı şattım onda bir pālānım var *(Kaside 7, Mısra 21). [var,]*

Var idi bir yabum kətdən gələndə şəhrə bu dəf‛ə
Yoruldı yolda qaldı şattım onda bir pālānım var *(Kaside 7, Mısra 22). [var,]*

Yorulmış yabını sattım başımdan eylədim ammā
Qalubdur üç taqar arpam dəḫi bir dam samanım **var** *(Kaside 7, Mısra 24). [var,]*

Vəzīr-i ‘əqlə qıldım məşvərət bir at fikrində
Dedim ey ‘əql bir fikr et sənün tək genə dānım **var** *(Kaside 7, Mısra 26). [var,]*

Qalub bir ḫeyli müddət māt-ı ḥeyrān sölədi nā-gəh
Bu müşkil əmri ḥəll etməkdə bir şəḫsə gümānım **var** *(Kaside 7, Mısra 28). [var,]*

Aqabəg əvvəl-i dəryā-yı ‘izzət mə‘dən-i himmət
Ki bəẕlindən anun ‘āləmdə gənc-i şāygānım **var** *(Kaside 7, Mısra 30). [var,]*

Əlā ey sərvər-i vālā-nəsəb kim bu cəhān içrə
Dil [ü] dəst-i göhər-məşḫūnlə min dəryā vü kānım **var** *(Kaside 7, Mısra 32). [var,]*

Piyādə rəh dönüb bu dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər fīl olsə ġəm yoḫ sən təki şāh-ı cəhānım **var** *(Kaside 7, Mısra 34). [var,]*

Bu idi doğrı söz kim ‘ərż olundu ḫāk-i pāyundə
Əgərçi şā‘irəm mən dəhrdə yüz min yalanım [var] *(Kaside 7, Mısra 36). [var,]*

Ġərəż bir atdurur mənẓūr-ı Żū`ī sərvərā səndən
Ki fəḫr ilə desün ol sərvərimdən bir nişānım [var] *(Kaside 7, Mısra 38). [var,]*

Ümīdim var ki bu əş‘ār olə məqbūl-i dərgāhun
Süleymān bəzminə pāy-ı mələḫdən ərməğanım **var** *(Kaside 7, Mısra 40). [var,]*

Özi behiştə gedib **var** özi kimi ḫələfi
Eşitcəgin bunı ḫ˘oş-ḥāl-i rūzgār oldım *(Kaside 12, Mısra 15). [var,]*

Dövlət ü ‘ömrüvi əfzūn eləsün bārī Ḫudā
Nə qədər **var** cəhān içrə şühūr u a‘vām *(Kaside 13, Mısra 36). [var,]*

Var bir məs`ələ-i müşkilim ḥəll eylə onı
Sañadur çünki həmīşə dil ü cānım qurbān *(Kaside 14, Mısra 3). [var,]*

Nə bu libās **var** idi nə bu ṭə‘ām nə ev
Dögüldi ādəmə təşbīh hīç bābətdən *(Kaside 15, Mısra 31). [var,]*

Nə bir niẓām **var** idi nə dərs-i bəḥs̱-i ‘ulūm
Behişt olubdı cəhān indi nāz u ne‘mətdən *(Kaside 15, Mısra 33). [var,]*

Sözün danışmaqə dilmācə eḥtiyācun **var**
O da sənün təki ādəmdi öl ḫəcālətdən *(Kaside 15, Mısra 47). [var,]*

Nə güldə ‘ətr **var** nə bülbüldə bir nəvā
Nə ẕövq-i sāyə ‘ər‘ər ü sərv çinārdə *(Kaside 19, Mısra 3). [var,]*

Nə **var** nəşāṭ meykədə şəḥnində ‘ārifə
Nə bir əs̱ər nə nəş`ə mey-i ḫ˘oş-güvārdə *(Kaside 19, Mısra 9). [var,]*

Sölə ki hansı zəmāndə **var** idi bir telefon
Yā teleġram vaġon kim gedir bu sür‘ət ilə *(Kaside 20, Mısra 3). [var,]*

Şād ol cəhāndə çəkmə dəḫi **var** yoḫ ġəmin
Yoḫdur təfāvüti əcəlün yoḫ **var** ilə *(Kaside 21, Mısra 30). [var,]*

Bir sirr var bu işdə Ḫudāvənd-i ẕü`l-minən
Ḫəlq eyləyübdi hər birini bir qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 35). [var,]*

Nə ‘āləm ü nə ‘ārif u nə ḫān u nə bəg **var**
N`oldı bularə muncə cəmā‘ət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 13). [var,]*

Var idi çoḫ üftādələrə əl dutan imdi
Hanı o ṣifət əhl-i mürüvvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 17). [var,]*

Həmīşə ‘eyş [ü] nəşāṭ ilə ḫ˘oş keçə ‘ömrün
Nə qədri **var** cəhān içrə gərdiş-i dövrān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 38). [var,]*

Özünlə dəḫi bərādərlərünlə övlādun
Olə təna‘um ilə hər nə qədri **var** cəhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 40). [var,]*

Qiymət qoyurlar imdi onə nıṣf-ı ḫərçimi
İnṣāf-ı ḫərc ilə görək bundə nəf‘ **var** *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 10). [var,]*

Əhl-i ‘ürfān müṣāḥibim **var** idi
Ḥāṣil idi nə məṭləbim **var** idi *(Mesnevi 2, Mısra 13). [var,]*

Hər nəyimiz **var** idi ṣərf eylədük
Ev eşik ṣatub təmāmən yedük *(Mesnevi 4, Mısra 19). [var,]*

Bundan əqdəm əhl-i səḫā var idi
Kān-ı ‘əṭṭār bəḥr-i səḫā **var** idi *(Mesnevi 5, Mısra 55). [var,]*

Bundan əqdəm əhl-i səḫā **var** idi
Kān-ı ‘əṭṭār bəḥr-i səḫā **var** idi *(Mesnevi 5, Mısra 56). [var,]*

‘Elm ü inṣāf u səḫāvət bu cəhāndən qutarub

Hər nə şey` **var** isə ʻāləmdə qurı ad qalub *(Mesnevi 6, Mısra 12). [var,]*

Var bu ʻəṣrdə də bir neçə mümtāz ʻüləmā
Oları ḥifẓ eləsün ẓıll-ı pənāhındə Ḫudā *(Mesnevi 6, Mısra 25). [var,]*

Üç ay olı gəlmişəm mən-i zār
Ḫərc etməgimə nə sīm ü zər **var** *(Mesnevi 7, Mısra 46). [var,]*

Diqqət etmir ki bu söz oḫşarı **var** Qur`ānə
Ya ḥədīṡə yā bu söz oḫşarı **var** hər yanə *(Mesnevi 9, Mısra 41). [var,]*

Budı bizdəki neçə təfriqələr peydādur
Nəbīdür ümməti var söləmə kim mollādur *(Mesnevi 9, Mısra 46). [var,]*

Tā desünlər ki müsəlmāndə də **var** ʻəllāmə
Deməsünlər ki müsəlmāndı qurı ʻəmmāmə *(Mesnevi 9, Mısra 77). [var,]*

Var yüz söz ürəgimdə edə bilməm iẓhār
Olu yā Rəb o zəmān kim söləyəm hər nə ki **var** *(Mesnevi 9, Mısra 87). [var,]*

Var yüz söz ürəgimdə edə bilməm iẓhār
Olu yā Rəb o zəmān kim söləyəm hər nə ki **var** *(Mesnevi 9, Mısra 88). [var,]*

Tār-zən-i ḫādim ü sāqī nə **var**
Ḥāżır idi bəzminə leyl ü nahār *(Mesnevi 10, Mısra 27). [var,]*

Var imiş yüz bu növʻ ādəmlər
Ki özindən səvānı bāṭil elər *(Mesnevi 11, Mısra 51). [var,]*

Kirām-ı ḫülqi ki vermiş saña bu növʻ Ḫudā
Ġulāmdur sənə hər yerdə **var** isə ʻürəfā *(Mesnevi 13, Mısra 10). [var,]*

Ey çərḫ bilmədim bu işün **var** imiş sənün
Sifründə şəhd lā`iqinə ḫār imiş sənün *(Muhammes 2, Mısra 13). [var,]*

Belə ḥəyātə **var** ölümün çoḫ şərāqəti
Pəs nişə mən bu ʻāləm ü imkānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 33). [var,]*

Bīmār tənim nərgis-i məstānə ʻƏleykān
Bu şəhrdə **var** gərçi həzārān büt-i zībā *(Muhammes 4, Mısra 22). [var,]*

Nə var idi köñüldə ġəm ü dərd-i rūzgār
Nə **var** u yoḫ küdūrəti olmazdı āşikār *(Müseddes 1, Mısra 7). [var,]*

Nə **var** idi köñüldə ġəm ü dərd-i rūzgār
Nə **var** u yoḫ küdūrəti olmazdı āşikār *(Müseddes 1, Mısra 8). [var,]*

Gəlməzdi hīç ḫāṭirə əndūh-ı hicr-i yār
Bilməzdi dil bu növʻ ilə dərd-i firāq **var** *(Müseddes 1, Mısra 10). [var,]*

Çəkmişəm hər nə ġəm ü möḥnəti **var** ʻāləmdə
Qalmışam şām u səhər şīvən ilə mātəmdə *(Müseddes 2, Mısra 5). [var,]*

Biz kimi **var** mı bəlākeş bu bənī ādəmdə
Yetüşübdür dəm-i riḥlət mən-i bīmār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 7). [var,]*

Çəkdigüm cövr ü cəfādan nə pərīşān gedürəm
Līk bir tāzə bəlā **var** görübən zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 20). [var,]*

Babam firāqını düşmən cəfāsını çəkdim
Bir özgə ġüṣṣə **var** oldur qılan fikār məni *(Müseddes 2, Mısra 22). [var,]*

Nə müsībət **var** isə eylədi çərḫ-i ġəddār
Ṣəbr qıldım nə bəlā oldı əgər cümlə dūçār *(Müseddes 2, Mısra 23). [var,]*

Demə məḫlūq yanındə qoyulub tāzə niẓām
Pūldan ġeyri nə iş **var** isə məcmūʻ-ı ḥarām *(Terci-bend 1, Mısra 12). [var,]*

Nə bāğlardə ṣəfā **var** nə meydə ʻeyş ü nəşāṭ
Dönüb zəmānə olub dövr-i rūzgār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 3). [var,]*

Nə **var** künc-i qəfəsdə āb u dānəm əşkdən ġeyri
Nə şāḫ-ı vüṣlətə uçmaq içün bāl u pərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 5). [var,]*

Var idi mənim bircə nəfər ḫān-ı qədīmim
Bilməm nə olubdur o da əl-ān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 21). [var,]*

Olubdur tāzədən dilim pərī-ruḫsār ḥeyrānı
Ki **vardur** zülf-i sevdāsılə yüz mən tək pərīşānı *(Gazel 220, Mısra 2). [vardur, -dur]*

Żū`iyā bir də görüb ölsəm əgər olmaz ġəmim
Ol nihānı kim vüṣāl-ı gül-ʻiẕārım **var** idi *(Gazel 225, Mısra 14). [var,]*

Bī-pūlluqdı bunları tə`ṡīrdən salan
Bir sirr **varmış** ol adı pūl zəhr-i mārdə *(Kaside 19, Mısra 18). [varmış, -mış]*

Əhl-i ʻürfān müṣāḥibim **var** idi
Ḥāṣil idi nə məṭləbim **var** idi *(Mesnevi 2, Mısra 14). [var,]*

Var vücūdundə çün Ḫudā-dādə
Cümlə fəżl ü kəmāl āmādə *(Mesnevi 2, Mısra 41). [var,]*

Çü **var** bu bəndədə doğrı ṣədāqət
Verür tənbākū şəkkər kimi ləẕẕət *(Mesnevi 3, Mısra 13). [var,]*

Fikr elə ey sərvər-i vālā-təbār
Sən **var** ikən mən qalam bī-çīz-i ḫār *(Mesnevi 5, Mısra 84). [var,]*

Tā ki düşə başımə şūr u nəvā
Şərḥ elim hər nə ki **var** mā-cərā *(Mesnevi 10, Mısra 14). [var,]*

Təmām ʻəqldədür hər nə **var** möhnət ü ġəm
Nə qədr çoḫ olə çoḫ olı ẕillət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 7). [var,]*

Baña ol māh-ı bī-mehrim iki ay **var** ki rām olmaz
Bu nöqṣānım de bir gəlməz əcəl ʻömrim təmām olmaz *(Gazel 93, Mısra 1). [var,]*

İlāhi **var** mı Żū`ī tək cəhān bağındə ġəm çəkmiş
Gecə gündüz melek-i dərd ü ġəm qüṣṣə-i ḫūn dutmuş *(Gazel 103, Mısra 9). [var,]*

Ey ḫ˘oş ol günlər ki bəzmimdə nigārım var idi
Ẕövq-i dīdārıylə köñlümdə qərārım **var** idi *(Gazel 225, Mısra 1). [var,]*

Ey şūḫ urmusan kimi bilməm qanaryə

Var dāmənündə tāzə genə qan nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 8). [var,]*

Hər gūşədə **var** idi təmām əhl-i ma’ārif
İmdi olarun cümləsi nā-dānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 5). [var,]*

Yaḫşı təṣəvvür eyləmə **vārın** zəmānənün
Ey dil çü gördüm āḫırı kārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 1). [vārın, -ı, -n]*

Bir zəmān şəhr-i Şīrvān içrə
Var idim bāğ u būstān içrə *(Mesnevi 2, Mısra 10). [var idim, -m]*

var u yoḫ: *Servet, para, elde olan her şey.*

Bilmürəm məskənüvi hardədi tā **var u yoḫım**
Şərf edüb kūyun əṭrāfınə həm-sāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 9). [var u yoḫim, -im]*

Var yoqum u yoḫluqum kim anlar
Kim ḥālımdan olur ḫəbərdār *(Mesnevi 8, Mısra 33). [var yoqum, -um]*

var yoḫ ġəmi: *Paranın pulun olup olmama derdi, kederi.*

Nə **var yoḫ ġəmi** nə ‘əyālun ḫəcāləti
Nə cənnət ārzūsı nə dūzəḫ məhābəti *(Muhammes 2, Mısra 5). [var yoḫ ġəmi,]*

var yoḫ ġəmin çək-: *Mal mülk derdi çekmek.*

Şād ol cəhāndə **çəkmə dəḫi var yoḫ ġəmin**
Yoḫdur təfāvüti əcəlün yoḫ var ilə *(Kaside 21, Mısra 29). [var yoḫ ġəmin çəkmə, -mə]*

Çoḫ **çəkmə rūzgār ġəmin yoḫ var içün**
Hīç kimsə çün bacarmadı bu rūzgār ilə *(Kaside 21, Mısra 27). [var yoḫ ġəmin çəkmə, -mə]*

vārid: *Gelen, ulaşan, vâsıl olan.*

Bu mülkə **vārid** olduqdə mən-i məhcūr u nā-kāmı
Nöçün məḥv eylədün ḫāṭirdən ey ārām-ı cān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 11). [vārid,]*

vāris-i əḥməd: *Ahmet`in mirası/varisi.*

Səlīl bir əḥsən-i səbṭ-i peyəm-bər **vāriṣ-i Əḥməd**
Ki cədd-i pākını Ḥəq bā‘iṣ-i kövn ü məkān qılmış *(Kaside 11, Mısra 19). [vāriṣ-i əḥməd,]*

vāṣil: *Vusul bulan, yetmiş, ulaşan.*

Pəs gözim nūrı gəlüb məktəbə ‘elm et ḥāṣil
Oləsən məclis-i ‘ürfān əzīzim **vāṣil** *(Mesnevi 9, Mısra 76). [vāṣil,]*

vāy: *Üzüntü, şaşma ve hayret ifade eder.*

Ay u gün söyləməyüb məṭləbi muğləqdi ki mən
Gecə gündüz ġəm-i hicrān ilə āh **vāyə** gəlim *(Gazel 134, Mısra 4). [vāyə, -ə]*

Vāy o şəḫṣə ki cibi pūldan olsun ḫālī *(Terci-bend 1, Mısra 39). [vay,]*

Hər bir məqāmə dəgə ayağun ḫarāb edir
Vāy ol kəsə ala ələ peymānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 14). [vāy,]*

Yandurursan bī-muḥābā hər zəmān ‘āşiqləri
Vāy əgər kim bu ḥesābı səndən ay məh alələr *(Gazel 48, Mısra 8). [vay,]*

vāy ol kəsə: *Yazık o kimsenin haline!*

Şīrān-ı cəhān bir ‘avrətə ‘ācizdurur
Vāy ol kəsə olsun ki iki ‘avrət alur *(Rübai 7, Mısra 4). [vāy ol kəsə,]*

vāżeh: *Şüphe bırakmayacak şekilde açık olan, açık seçik, apaçık, âşikâr.*

Müşəvvirün kəm ü keyfin bilür mi bir ṣūrət
Bu **vāżeh** əmrdi kār-ı nihānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 10). [vāżeh,]*

‘Elm ü ‘ürfān nədür ‘āləmdə dəḫi **vāżeḥ** edək
Sora inṣāfı olan şəḫṣlərə şərḥ eliyək *(Mesnevi 9, Mısra 17). [vāżeḥ,]*

ver-: *Vermek, ihsan etmek, bağışlamak; Feda etmek.*

Tā ‘ömr-i ṭavīl elə İlāhī
Versün saña tāc-ı pādşāhı *(Mesnevi 8, Mısra 72). [versün, -sün]*

Bir beytə bir qəpik **verələr** mən də tā çəküm
Rūyintən ü Təhəmtəni meydānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 25). [verələr, -ə, -lər]*

Açılmış gülşən içrə yüz gül ü rə‘nā nəzākətlə
Verübdür nāmiyə min zīb-i zīnətlər gülüstānə *(Kaside 22, Mısra 6). [verübdür, -übdür]*

Ḥəq nədəndür bu qədər dərd ü ġəm insānə **verüb**
Hər nə var dərd ü bəlā məcmə‘-i ‘ürfānə **verüb** *(Gazel 20, Mısra 1). [verüb, -üb]*

Ḥəq nədəndür bu qədər dərd ü ġəm insānə **verüb**
Hər nə var dərd ü bəlā məcmə‘-i ‘ürfānə **verüb** *(Gazel 20, Mısra 2). [verüb, -üb]*

Ḫəlq söylər yaradub cənnəti Ḥəq ādəm içün
Bu ‘əbəṣ sözdi Ḫudā cənnəti şeyṭānə **verüb** *(Gazel 20, Mısra 4). [verüb, -üb]*

Baḫıram dəhrdə hər yerdə ki var müfsid ü şər
Ne‘mət ü dövlət-i dünyānı Ḫudā anə **verüb** *(Gazel 20, Mısra 6). [verüb, -üb]*

Dinc ü rāḥət olə hər kimsə müsəlmān odı kim
Dinc ü rāḥətliği çün ḥəqqi müsəlmānə **verüb** *(Gazel 20, Mısra 8). [verüb, -üb]*

‘ārif ü fāżil ü kāmilləri ẕillətdə qoyub
Ḥörmət ü rāḥətı hər cāhil ü nā-dānə **verüb** *(Gazel 20, Mısra 10). [verüb, -üb]*

Kəsdirüb żülm ilə Yəḥyā başını zindānda
Qüdrət ü şövkəti bir baḫ ki Herodna nə **verüb** *(Gazel 20, Mısra 12). [verüb, -üb]*

Ənbiyāya ‘ürəfā silkinə inṣāf ilə baḫ
Ẕillət ü ġüṣṣədən özgə sölə āyā nə **verüb** *(Gazel 20, Mısra 14). [verüb, -üb]*

Küfrdür Żū`ī bu söz çoḫ də darıḫma nəżər et
Hər nə var isə Ḫudā kāmil-i insānə **verüb** *(Gazel 20, Mısra 16). [verüb, -üb]*

Ayağun ṣədqəsi başım əlim dut sāqiyā mey **ver**
Məḥəbbət bādəsindən Żū`ī tək başdə ḫumārım var *(Gazel 45, Mısra 9). [ver,]*

Cānın **veri** bir ḥəbbəni verməz bu ḫəlā`iq
Pəs bu ṣifət insān ilə ṣöhbət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 23). [verməz, -məz]*

Sənsiz behişt-i ʻədni baña **versələr** məqām
Təsnīm ü Səlsəbīl ilə Kövs̱ər ḥarām olur *(Gazel 77, Mısra 3). [versələr, -sə, -lər]*

Əgər baña **verələr** ḥūr u rövże-i riżvān
Behiştə getmənəm ey yār-ı mehrbān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 11). [verələr, -ə, -lər]*

H̱umārə dəgməyür sāqī ṣəfāsı **verdigün** cāmun
Əlim dut ol ayaġ ilə ki başındə ẖumār olmaz *(Gazel 99, Mısra 3). [verdigün, -digün]*

Bu bidʻətlər ki var ẖəlqün içində
H̱udā **verməz** belə əmrə rıżālıq *(Gazel 112, Mısra 16). [verməz, -məz]*

Sən təki bir gözəl olmaqlıqə nəqqāş-ı əzəl
Gecə gündüz məh ü ẖᵛurşīdə **verür** yüz ṣayqəl *(Gazel 126, Mısra 2). [verür, -ür]*

Mey-cāmı gərçi ẖəlqə **verür** şādlıq vəlī
Cām əldə sənsiz ey büt-i məh ẓülmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 9). [verür, -ür]*

Öz kəsbidür mi Żū`ī cəhān içrə ḥüsn ü qübḥ
Yā Ḥəq **verübdi** ʻāləm-i məʻnāda bilmədim *(Gazel 139, Mısra 18). [verübdi, -üb, -di]*

İʻcāz-ı ʻĪsəvī ləb-i ləʻlündədür nolur
Versön şəfā vü şəhd ki bīmārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 8). [versön, -sön]*

Dindirsön əgər adını bilməz kəsə ḥədsiz
Verdün gərəyin ṣāḥib-i dövlət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 10). [verdün, -dü, -n]*

Pəs hər vücūdə mūcid-i əṣli **verüb** ṣifət
Əşyādə yoẖdı ẕərrə qədər iẖtiyārdan *(Gazel 176, Mısra 17). [verüb, -üb]*

Əgər behiştdə min ḥūr **versə** Tarı baña
Dögül ʻəvəż birinə ol günün bu dünyādə *(Gazel 206, Mısra 9). [versə, -sə]*

Özgədür şīvəsi Żū`ī bu pərī ruẖsārun
Verməyüb Ḥəq bunı hər māh-ı mələk sīmāyə *(Gazel 209, Mısra 14). [verməyüb, -mə, -y, -üb]*

Zərə H̱āliq deyürlər saẖlayurlar çoẖ ʻəzīz anı
Verüblər dīn evin bu küfr ilə tārāc-ı nəʻmāyə *(Gazel 212, Mısra 10). [verüblər, -üb, -lər]*

Yā Rəb gələn bəhār ṣəfā-yı vüṣāl **ver**
Çün yetmişük kərəvət-i hicr ilə bu ilə *(Gazel 214, Mısra 15). [ver,]*

Bir nəfəs vəṣlüvə ey şūẖ dəyişməm bi`llāh
Versələr Tarı bilür gər baña bu dünyānı *(Gazel 250, Mısra 6). [versələr, -sə, -lər]*

Mollāyə ṣāḥibi deyə hər həftə bir şāhı
Vermüb o şāhını dutə āẖır ẖüṣūməti *(Kaside 2, Mısra 14). [vermüb, -m, -üb]*

Ġəflət mərīżinə dəfʻ-i dārū-yı vəʻż elə
Ṣəḥḥət **verür** həmīşə ṭəbībānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 10). [verür, -ür]*

Əl-ḥəq Məsīḥvār qılur zində mürdəni
Gūyā ki cān **verür** öli əbdānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 14). [verür, -ür]*

Qurbān o kimsəyə ki təʻəṣṣüblə anlayə
Kim təqviyət **verür** bu müsəlmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 22). [verür, -ür]*

ʻĪsā kimi vücūd-ı piyādə ḥımārı yoẖ
Nāqə **verüb** ḥımār olanə yüz qaṭār ilə *(Kaside 21, Mısra 8). [verüb, -üb]*

Bəʻżün alubdı ʻəqlini mālın **verüb** füzūn
ʻÖmri keçür ḥesāb ilə āh u zār ilə *(Kaside 21, Mısra 37). [verüb, -üb]*

Bəʻżə **verübdi** ʻəql ziyādə nə sīm ü zər
ʻƏqlilə ẖᵛoşdı olmasə gər bərg ü bār ilə *(Kaside 21, Mısra 39). [verübdi, -üb, -di]*

Verdi baña ġüṣṣə vü ġəmdən nicāt
İskəndərə yetüşdi āb u ḥəyāt *(Mesnevi 4, Mısra 43). [verdi, -di]*

Kasıblarə qərz **ver** dəẖi māl
Gör necə sora olur bu əḥvāl *(Mesnevi 8, Mısra 55). [ver,]*

Ḥəq saña ʻəql verübdür budur əqdi sənün
Ki bununlə **verəsən** fərqini hər nīk ü bədün *(Mesnevi 9, Mısra 55). [verübdür, -üb, -dür]*

Ḥəq saña ʻəql verübdür budur əqdi sənün
Ki bununlə **verəsən** fərqini hər nīk ü bədün *(Mesnevi 9, Mısra 56). [verəsən, -ə, -sən]*

İldə nə olur idi ẖərc-i təmām
Bi`l-mużāʻaf **verürdi** ol nīk [ü] nām *(Mesnevi 10, Mısra 26). [verürdi, -ür, -di]*

Kirām-ı ẖülqi ki **vermiş** saña bu növʻ H̱udā
Ġulāmdur sənə hər yerdə var isə ʻürəfā *(Mesnevi 13, Mısra 9). [vermiş, -miş]*

Qəsəm deməkliqə mollāsını edüb təʻyīn
Şikəstə ẖāṭirimə nəṣb ilə **verüb** tərīn *(Mesnevi 14, Mısra 22). [verüb, -üb]*

Sevdā-yı sər-i zülfüñə başın **verən** ʻāşiq
Cāndan keçüb ol dəhrdə bīş ü kəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 5). [verən, -ən]*

Ki ey həmīşə bəlā-günlərində ġəm-ẖᵛārım
Verən iyāric-i güftārı köñlümə ārām *(Gazel 129, Mısra 8). [verən, -ən]*

Yəqīn eyləmişəm imdi ğāfil olduqunı
Fənāyə **verdi** firāqunlə ḥāṣil olduqunı *(Tahmis 2, Mısra 18). [verdi, -di]*

Etmişdi mehr-i dīn bəni küfrdən küsūf
Verdi bu tāzə möʻcüz oda incilā ʻƏlī (*Kaside 1, Mısra 38). [verdi, -di]*

Bizim yerdən gəlürsən bir ẖəbər **ver** āşnālardan
Mürūr-ı dəhr ilə sındırmasə tā çərẖ mīnāsın *(Tahmis 1, Mısra 15). [ver,]*

Żū`iyā ṣəbr qıl āẖırdə **verir** Bārī H̱udā
Bu cəhāndə nə ki əʻmāl ilə pərgārı olub *(Gazel 32, Mısra 13). [verir, -ir]*

Bir nāzlu məlāḥətlü nigārə **verə** köñlin
Tā düzlı olə cümülə əşʻārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 7). [verə, -ə]*
Cānın veri bir ḥəbbəni **verməz** bu ẖəlā`iq
Pəs bu ṣifət insān ilə ṣöhbət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 23). [veri, -i]*

Almış çəhār gūşədən əṭrāfımı ġəmün

‘Eşqün əgər baña **verə** bir fürṣət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 16). [verə, -ə]*

Sən cümlə bizə **verdiyüvi** bī-‘əvəż etdün
Firdövsə ‘əvəż ṭā‘ət ‘ibādət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 29). [verdiyüvi, -di, -y, -üv, -i]*

Fədā qədəmlərivə ey ‘ədālətün kānı
Nicāt **ver** bizə sənsən bu dərd dərmānı *(Kaside 23, Mısra 92). [ver,]*

O qüvvələr ki bənī ādəmə verib Ḫāliq
O gücdə eyləməyüb ḫəlq hīç bir cānı *(Kaside 23, Mısra 27). [verib, -ib]*

Ümīd dutmə ki ḫurmā **verə** dirəḫt-i çinār
Olur mu dərmək ‘əzīzim tikandan almanı *(Kaside 23, Mısra 19). [verə, -ə]*

Ver cām-ı ləb-ā-ləbi pey-ā-pey
Kim ġüssə vü ġəm əlācıdur mey *(Mesnevi 8, Mısra 7). [ver,]*

Olsə ḥikmətdə bir kişi Loqmān
‘Elm ilə mürdəyə əgər **verə** cān *(Mesnevi 11, Mısra 34). [verə, -ə]*

Nə ‘ārifi ki sāğərə bəẕl ü ‘əṭā **verə** *(Muhammes 3, Mısra 47). [verə, -ə]*

Bir əhl-i ‘elm yoḫ sūzə-rūḥə ṣəfā **verə**
Nə əhl-i şe‘r söhbəti dəhən dəgə **verə** *(Muhammes 3, Mısra 45). [verə, -ə]*

Bir əhl-i ‘elm yoḫ sūzə-rūḥə ṣəfā **verə**
Nə əhl-i şe‘r söhbəti dəhən dəgə **verə** *(Muhammes 3, Mısra 46). [verə, -ə]*

‘Ācizəm mədḥivə hər nəḥv ilə tövṣīf eləsəm
Āftābə **verürəm** şö‘lə-i şu‘ā‘nı ṣifət *(Kaside 5, Mısra 44). [verirəm, -ir, -əm]*

Vermir nəşātı ḫāṭirə nə şūḫ-ı şāh-nāz
Nə ẕərrə qədri şūr u humāyūn ḥiṣārdə *(Kaside 19, Mısra 7). [vermir, -mir]*

Bir cövhər-i nəfīsdi bu pūl ki cənnəti
Pūlla **verür** ḫəlā`iqə fikr elə tārdə *(Kaside 19, Mısra 24). [verür, -ür]*

Bu **verdiyim** mənim du‘ālardan
Ḥəq səni ḥifẓ edə bəlālardan *(Mesnevi 2, Mısra 51). [verdiyim, -di, -y, -im]*

Nə ‘eybi vardur kim muṣliḥi`d-dīn
Verübdür gülsitānə belə təẕyīl *(Mesnevi 3, Mısra 16). [verübdür, -üb, -dür]*

Bəhār ilə Seyyid-i şīrīn-kəlām
Tāzə **verən** gövhər-i nəẓmə niẓām *(Mesnevi 4, Mısra 12). [verən, -ən]*

Əğyāra **vermə** dərd ü ġəmin ol pərīvəşün
Yā Rəb nəsīb-i dərdini qıl āşnālarə *(Gazel 201, Mısra 5). [vermə, -mə]*

Żū`ī du‘ā eylə sözə **vermə** ṭūl
İmdi olur çünki du‘ālar qəbūl *(Mesnevi 5, Mısra 99). [vermə, -mə]*

Verməzdim ‘elmə māżī vü müstəqbəl ḥālımı
Mən də zər ilə doldurur idim çuvālımı *(Muhammes 2, Mısra 21). [verməzdim, -məz, -di, -m]*

Səbzlər güllər çəmənlər geyünübdür tāzədən
Zīb-i zīnətlər **verüb** ruḫsārə rəng-i ġönçədən *(Murabba 1, Mısra 6). [verüb, -üb]*

Çeşm-i pür-ḫūnum mənim ṭūfānə **verdi** ‘āləmi
Bəs ki tökdi qanlu yaş ol sərv-i dil-cūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 5). [verdi, -di]*

Tā ki mükşin zülfñə **vermişsən** eləmə pīç [ü] tāb
Almısan pəjmürdə köñlümdən mənim ārām u tāb *(Gazel 16, Mısra 1). [vermişsən, -miş, -sən]*

Bir sınıq cāmə **verin** zühd ü riyā ḫirqəsinə
Yol tapan məḥfəl-i ‘ürfānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 7). [verin, -in]*

Bilməyüb **verdim** əlimdən sər-i zülfün yārun
Mār-ı sər-kūftə tək qopulacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 7). [verdim, -di, -m]*

Bir fərq **verməyür** gül-i ḥəmrāyə ḫārdan
Gər var isə gözi vəlī ə‘mādı bāṭini *(Gazel 176, Mısra 8). [verməyür, -mə, -y, -ür]*

Ey kāş doğmayaydı bizi mādər-i cəhān
Yā fərq **verməyən** qılə leyli nəhārdan *(Gazel 176, Mısra 10). [verməyən, -mə, -y, -ən]*

Həmīşə istər idim cān verim qabaqundə
Vəlī nə süd ki **verdim** ġəm-i firāqundə *(Gazel 196, Mısra 2). [verdim, -di, -m]*

Şīrvān demə ḥəqīqət-i rəşk-i cinān idi
Ḥūr-ı behiştə **verməz** idim hər pərīvəşin *(Gazel 242, Mısra 3). [verməz, -məz]*

‘İmārət-i tənimi seyl-ābə **vermişdi**
Diyār-ı ‘eşqdə yek-sər ḫarāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 5). [vermişdi, -miş, -di]*

‘Āṣīlərə **verdin** nə qədər var isə ne‘mət
Öz əmrüñə tābe‘lərə ẕillət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 13). [verdin, -di, -ñ]*

Sāqiyā mey **ver** ki yārə dərd-i dil iẓhār edim
Meydən özgə hīç kəs dil-sirrinə mərḥəm dögül *(Gazel 125, Mısra 7). [ver,]*

Cām-ı sər-şārı dönəm başıña sāqī mənə **ver**
Məndən özgə nə rəvādur bu ayağə dəgə əl *(Gazel 126, Mısra 5). [ver,]*

Ḫüm-ḫüm baña **ver** bādəni ey sāqī piyālə
Bu köhnə ḥərīfə belə bir bir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 11). [ver,]*

Zəhr-i qātil baña **ver** sāqī demim ṣəhbādən
Qutarub rāḥət olum tā ki ġəm-i dünyādən *(Gazel 173, Mısra 1). [ver,]*

Ver sāqī bādə tā içək ol māh-rū ilə
Bəlkə günāh ḫəṭṭi pozulsun bu su ilə *(Gazel 214, Mısra 1). [ver,]*

Ey sāqī əl-əlmān bana ḫüm-ḫüm şərāb **ver**
Tə`ṣīr eyləməz bizə peymānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 1). [ver,]*

Ver cām ləb-ā-ləb ü pey-ā-pey
Kim ġüṣṣə vü ġəm ‘əlācıdur mey *(Mesnevi 7, Mısra 5). [ver,]*

Ver cām ləb-ā-ləb ü pey-ā-pey
Kim ġüṣṣə vü ġəm ‘əlācıdur mey *(Mesnevi 8, Mısra 1). [ver,]*

Sāqiyā **ver** şərāb-ı ʻürfāndan
Gəlmişəm təngə əhl-i əzmāndan *(Mesnevi 11, Mısra 1). [ver,]*

ʻEşq içrə ẖidmət eylə vüṣāl istəsön əgər
Tarı **verür** mi cənnətini ṭāʻət olmamış *(Gazel 105, Mısra 8). [verür, -ür]*

Nəẖl-i ṭūbāyə **verür** riżvān həmīşə pərvərīş
Tā ki bir gün eyləsün sürūr u əlvān ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 7). [verür, -ür]*

Övlādı olmayan də **verür** ẖərc məktəbə
Ṣərf eyləyür müʻəllimə əṭfālə dövləti *(Kaside 2, Mısra 19). [verür, -ür]*

Budur vəchi Məḥəmməd Bəg büsāṭ-ı toy binā etmiş
Fələk cedy ü ḥəməldən bəzmə **vermiş** bərrə büryānə *(Kaside 22, Mısra 20). [vermiş,]*

ʻEşqün yolundə **verməyin** īmānı Żū`ī tək
Getməz behiştə yüz il olə gər ʻibādəti *(Gazel 229, Mısra 9). [verməyin, -in]*

versün əncām: *Sona erdirmek, neticelendirmek.*

Yoẖdı bir kimsədə ḥāl-i dil-i dīvānəmizə
Bir ʻəlāc eyləyübən kārımə **versün əncām** *(Kaside 13, Mısra 22). [versün əncām,]*

vilādət: *Dünyaya gelme, dogma, doğuş.*

Səndən səvāyı kimdi ki oldı **vilādəti**
ʻİzzət-fəzā-yı beyt-i şərīf-i Ḫudā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 23). [vilādəti, -i]*

vilāyət: *Bir vâli yönetimindeki en önemli idârî bölüm, il.*

Təlaṭṭuf eylə köñül şəhrin etgilən məʻmūr
Ḫarābə qoymə kərəm qıl **vilāyətündi** sənün *(Gazel 174, Mısra 10). [vilāyətündi, -ün, -di]*

Ṣəd-ḥeyf ḥörmət eyləməyür ẖəlq mūrcan
Qürbət **vilāyət** içrə Süleymānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 10). [vilāyət,]*

vîrân: *Yıkık, dökük, harap.*

Daẖmədür çün yerün āẖırdə yoẖə ṣəbr elə
Ṭāq-ı Kisrā hanı ʻāləm hamı **vīrān** oləcəq *(Gazel 113, Mısra 18). [vīrān,]*

Hīç sulṭānım deyən mülkini **vīrān** istəməz
Mehr ilə dövr etmədi hərgīz bu çərẖ-i bī-ḥəyā *(Tahmis 3, Mısra 15). [vīrān,]*

Şikəstə köñlümi cövrüylə eyləyür **vīrān**
Demir ki bir bu ẖarābə mənim məqāmımdur *(Gazel 55, Mısra 5). [vīrān,]*

vīrānə: *Yıkık, dökük, harap.*

Zāhidün mənzili qoy məscid ü meḥrāb olsun
Żū`iyā bir elə **vīrānə** nə ʻāqil yeridür *(Gazel 49, Mısra 10). [vīrānə,]*

Hər buqʻədə kim ʻārif-i fərzānə tapulmaz
Əlbəttə o **vīrānədə** mey-ẖānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 2). [vīrānədə, -də]*

İmdi bildim ki cəhān mülki nə **vīrānə** imiş
Hər nə ʻeyş ü ṭarabı var isə əfsānə imiş *(Gazel 107, Mısra 1). [vīrānə,]*

Meʻmār-ı fikri tāzəçə təʻmīr eyləyüb
Qoymur qalə bu milləti **vīrānə** Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 16). [vīrānə,]*

vīrānə qal-: *Yıkılmak, berbat olmak, harabeye dönmek.*

Əgərçi təngə gəldim getdim ol **vīrānə qalmışdan**
Genə fikr eylərəm kim andə yüz gənc-i nihānım var *(Kaside 7, Mısra 15). [vīrānə qalmışdan, -mış, -dan]*

vird: *Günlük dualar, düzenli bir şekilde belli zamanlarda okunmak üzere ayet, hadis ve ermişlerin sözlerinden derlenmiş dualar.*

Ḫəṭ-i dildārdan dā`im alub dərs-i kəlāmu`llāh
Cəmālı muṣḥafın **vird** eyləyüb əhl-i kitāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 6). [vird,]*

Yoẖsə Qur`ānı tilāvət eləməkdən qaçuban
Virdüvi şām u səḥər bir bərbəṭ ü mizmār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 16). [virdüvi, -üv, -i]*

vird-i ṣaġār u kibār: *Büyüklerin ve küçüklerin dilinde/duasında.*

Bāb-ı səẖāsı qiblə-i ərbāb-ı məʻrifət
Żikr-i ʻəṭāsı **vird-i ṣaġār u kibārdə** *(Kaside 19, Mısra 34). [vird-i ṣaġār u kibārdə, -də]*

vird-i ṣübḥ ü şām: *Sabah ve akşam düzenli şekilde okunan ayet ve dualardır.*
Qaşun hilāl ʻizārun məh-i təmāmımdur
Duʻā-yı zülf ü ruẖun **vird-i ṣübḥ ü şāmımdur** *(Gazel 55, Mısra 2). [vird-i ṣübḥ ü şāmımdur, -ım, -dur]*

vü: *Ve.*

Dövr-i gərdūn məni bir növ‘ ayağə saldı
Ay u gün keçdi görünməz gözə bir bādə **vü** cām *(Kaside 13, Mısra 14). [vü,]*

Hīç inṣāf idi şāʻir qədəḥ-i meysiz olə
Qalə bī-bādə **vü** bī-sādə ḥəzīn ü nā-kām *(Kaside 13, Mısra 20). [vü,]*

Ey risālət mülkünə sulṭān żu`l-ʻizz u ʻəlā
Ənbiyā-yı övliyāyə müqtədā **vü** pīşvā *(Gazel 1, Mısra 2). [vü,]*

Gözətlə āẖirətün Żū`ī etməsün məġbūn
Səni bu bādə **vü** sādə bu neʻmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 18). [vü,]*

Rūyun ṭəvāfınə gələcək Kəʻbə **vü** Ṣəfā
Kūyun ziyārətinə məqām u Minā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 9). [vü,]*

Cūd u səẖā **vü** məʻrifət āṡārı dəhrdən
Nə vəchdəndi bilmürəm āyā nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 9). [vü,]*

Ṣəḥrā **vü** bāğ versə də firdövsdən nişān
Göz açmağə nəẓārəyə məndə dimāğ yoẖ *(Gazel 37, Mısra 5). [vü,]*

Anlar bəhār u lālə **vü** gül zövqini o kəs
Kim ẖāṭirində ẕərrə qədər dərd-i dāğ yoẖ *(Gazel 37, Mısra 7). [vü,]*

Tənhā nə mən bəlā **vü** ġəm-i dərdəəm əsīr
Hansı köñüldi lālə kimi dāğdār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 15). [vü,]*

Kibr ü ġiybət ġəżəb ü zərq ü riyā **vü** sālūs
Eləmək görmədügi əmrə şəhādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 11). [vü,]*

Sağınmə bī-kəsəm ey şūḫ yoḫdı bir kimsəm
Bəlā **vü** möḥnət ü əndūh u ġəm sipāhımdur *(Gazel 53, Mısra 8). [vu,]*

'Āləm içrə hər kimün bir bī-vəfā cānānı var
Söləmün bir də onə dünyā **vü** dīn ü cānı var *(Gazel 54, Mısra 2). [vü,]*

Məni öldürdilər dərd ü ġəm-i 'eşq ilə āḫırdə
Səmən-sīmā **vü** sünbül-mūy u sūsən-ləb [ü] gül-rūlər *(Gazel 57, Mısra 6). [vü,]*

Qılublar Żū`īni min 'işvə **vü** nāz ilə sər-gərdān
Bu kāfir-dīn ü cövr-āyīn ü məh-ruḫsār u bəd-ḫūlər *(Gazel 57, Mısra 9). [vü,]*

'Ənqā kimi nişānəsi yoḫ nāmı ẕikr olur
Bəẕl ü 'əṭā **vü** lüṭf ü ḥimāyət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 8). [vü,]*

'Əmmāmə **vü** 'əbā ilə minbərdə və'ẓə baḫ
Gəl ḫəlvət içrə gör nə 'əlāmət ẓuhūrdur *(Gazel 74, Mısra 7). [vü,]*

'Əcəb bī-kārə vü āvārə vü bī-çārə olduq kim
Nə dünyā **vü** nə 'uqbā işlərindən kārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 5). [vü,]*

'Əcəb bī-kārə **vü** āvārə vü bī-çārə olduq kim
Nə dünyā vü nə 'uqbā işlərindən kārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 5). [vü,]*

'Əcəb bī-kārə **vü** āvārə vü bī-çārə olduq kim
Nə dünyā **vü** nə 'uqbā işlərindən kārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 6). [vü,]*

Təṣəvvür eyləmə kim sənsiz 'eyş edir Żū`ī
İşimdi şām u səḥər nālə **vü** fəġān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 14). [vü,]*

Gəlməyür çeşminə ḫəlqün gecələr ẕərrə yuqu
Bes ki ey məh qıluram nālə **vü** əfġān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 8). [vü,]*

Zāhid ki etməyüb həvəs sər ü qāmətün
Firdövs içində sidrə **vü** ṭūbānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 6). [vü,]*

Zāhidün səcdəsi Allāhımə dögül vallāh
Nəfs-i əmmārəsinə ḥūrī **vü** ġılmānə imiş *(Gazel 107, Mısra 6). [vü,]*

'Īsəvī Mūsəvī **vü** Sünni Şī'ə qutarub
Mə'rifət kəsb qılub cümlə müsəlmān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 5). [vü,]*

Nə yād et 'āriż-i gül-fām nə zülf-i pərīşānın
Nə ḫūnīn-əşk-rīz ol nə bəlā **vü** rənc-i sevdā çək *(Gazel 116, Mısra 6). [vü,]*

Gül ḫārə ənīs oldı **vü** ḫəslər baña həm-dəm
Āḫırdə gözəl 'ömrimi gör ḫār u ḫəs etdim *(Gazel 130, Mısra 7). [vü,]*

Zāhid baña satmə bu riyānı get özün sən
Żū`ī kimiyə ḥīlə **vü** təzvīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 14). [vü,]*

Leylā kimi sən pərdə-i 'ismətdə oturdun
Məcnūn-ı sər-i kūçə **vü** bāzār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 12). [vü,]*

Yalquz dögül bu nālə **vü** fəryādım ey pərī
Öz könlim içrə sənlə qılub ṣöḥbət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 13). [vü,]*

Nə sāqī **vü** nə mey-i lə'l-fāmə müştāqam
Nə rāh-ı rūḥ-fəzāyə nə cāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 1). [vü,]*

Cəfā **vü** cövrüni ol bī-mürüvvət bī-vəfā yārun
'Əbəs bī-hūdə gör kim Żū`iyā dā`im çəkər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 9). [vü,]*

Gər biləydim ki edər ol büt-i bī-mehrə əs̱ər
Dəm-bə-dəm nālə **vü** fəryād u fəġān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 6). [vü,]*

Nəqşbənd-i kārgāh-ı dəhr gūyā çəkməyüb
Şadlıq-nəqşin mən-i dil-ḫəstə **vü** ḥeyrān içün *(Gazel 152, Mısra 8). [vü,]*

Żū`iyā dünyādə gər ol māh olsə həm-dəmim
Kāfirəm ümmīd dutsam ḥūrī **vü** ġılmān içün *(Gazel 152, Mısra 10). [vü,]*

İ'cāz-ı 'Īsəvī ləb-i lə'lündədür nolur
Versön şəfā **vü** şəhd ki bīmārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 8). [vü,]*

Yoḫ Żū`iyā vəfā vü səḫānun nişānəsi
Aḫtarmışam ṣiġār u kibārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 9). [vü,]*

Versün cəvāb şər'də birdür riyā **vü** şirk
Sor bu su`ālı zāhid-i 'ālī-cənābdan *(Gazel 178, Mısra 7). [vü,]*

Hər səḥər kim ey pərī-rū 'arż-i ruḫsār eylədün
Kūçə vü bāzārı rəşk-i bāğ u gülzār eylədün *(Gazel 181, Mısra 2). [vü,]*

Əgər ol büt əlində Żū`iyā mey cāmını görsön
Dil ü dünyā **vü** dīn ü cān ayağınə nis̱ār eylə *(Gazel 199, Mısra 10). [vü,]*

Ḫarābə mülki ḫarūf u fürūş əbā vü qəbā
Şərābə ṣərf elədük hər təvānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 5). [vü,]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki mey-i ṣāf u Dərġəmim var idi
Nə dərd ü möḥnət-i dünyā **vü** nə ġəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 2). [vü,]*

Rəfīq-i həm-dəm ü sāqī **vü** sādə vü bādə
Dəm ol dəm idi o dəmlər 'əcəb dəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 5). [vü,]*

Rəfīq-i həm-dəm ü sāqī **vü** sādə vü bādə
Dəm ol dəm idi o dəmlər 'əcəb dəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 5). [vü,]*

Ġərīb ü 'āciz ü müżṭər bəlā **vü** möḥnət-i hicr
Bu qədr dərdimə ey kāş bircə həm-dəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 9). [vü,]*

Çeşm-i məstün görübən ḫəstə **vü** bīmār oldım
Şərbət-i lə'l-i ləbündür bu ġəmün dərmānı *(Gazel 250, Mısra 3). [vü,]*

Nəẓẓārə-i gülzār u gül-i sūrī **vü** sünbül
Əfsūs ki yolqun u firāq anə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 7). [vü,]*

Dərdā ki rūzgārdə bir yār qalmadı
Şəhr ü vəfā **vü** 'əşrdə diyār qalmadı*(Gazel 253, Mısra 2). [vü,]*

Cəhāndə āşnālıqdə vəfā **vü** ʻəhd derlər var
Baña kim āşnā oldısə āḫır bī-vəfā çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 7). [vü,]*

Qaldım āvārə **vü** sər-gəştə cəhān kārındə
Məndə bu ʻuqdəni açmaqə yoḫ idi ṭāqət *(Kaside 5, Mısra 15). [vü,]*

Əhl-i İslāmdə çoḫdur mütəʻəddid məzhəb
Sünnī **vü** Şīʻə vü Şeyḫī vü Tənāsüḫ ʻüzlət *(Kaside 5, Mısra 20). [vü,]*

Əhl-i İslāmdə çoḫdur mütəʻəddid məzhəb
Sünnī vü Şīʻə **vü** Şeyḫī vü Tənāsüḫ ʻüzlət *(Kaside 5, Mısra 20). [vü,]*

Əhl-i İslāmdə çoḫdur mütəʻəddid məzhəb
Sünnī **vü** Şīʻə **vü** Şeyḫī **vü** Tənāsüḫ ʻüzlət *(Kaside 5, Mısra 20). [vü,]*

Mūsəvī ʻĪsəvī dəhrī ḥikəmī dövriyyə
Nūrī **vü** nārī **vü** ḫᵛurşīdī **vü** əhl-i bidʻət *(Kaside 5, Mısra 22). [vü,]*

Mūsəvī ʻĪsəvī dəhrī ḥikəmī dövriyyə
Nūrī **vü** nārī **vü** ḫᵛurşīdī **vü** əhl-i bidʻət *(Kaside 5, Mısra 22). [vü,]*

Mūsəvī ʻĪsəvī dəhrī ḥikəmī dövriyyə
Nūrī **vü** nārī **vü** ḫᵛurşīdī **vü** əhl-i bidʻət *(Kaside 5, Mısra 22). [vü,]*

Ələ ey sərvər-i vālā-nəsəb kim bu cəhān içrə
Dil [ü] dəst-i göhər-məşḥūnlə min dəryā **vü** kānım var *(Kaside 7, Mısra 32). [vü,]*

Mən də bəlā **vü** möḥnət ü əndūh [u] ġüṣṣədən
Dər-gūşə-e ḫəzīde pərīşān o del-fekār *(Kaside 9, Mısra 5). [vü,]*

Nədəndi ey dil-i ġəm-dīdə belə zār oldım
Bəlā **vü** dərd [ü] ġəm [ü] möḥnət ilə yār oldım *(Kaside 12, Mısra 2). [vü,]*

Dedi ey Zū`i-i bī-çārə **vü** möḥnət-dīdə
Nə dutubdur səni bu növʻ səqām u ālām *(Kaside 13, Mısra 9). [vü,]*

Līk ṣəd-ḥeyf ki müddətdi gəlüb Qudyālə
Qalmışam kīsə təhī ḫəstə **vü** zār u ḥeyrān *(Kaside 14, Mısra 14). [vü,]*

Həm-dəmün idi ṭūṭī **vü** bülbül
İmdi həm-rāz-ı mūr u mār oldun *(Kaside 16, Mısra 9). [vü,]*

Ṣəbr qıl etmə çoḫ də āh u fəğān
Nə qədər ḫəstə **vü** nizār oldun *(Kaside 16, Mısra 12). [vü,]*

Fikr edirdim nədi cürmim ki bu qürbətdə mənim
Həm-dəmim şām [u] səḥər nālə **vü** əfğān oldı *(Kaside 17, Mısra 8). [vü,]*

ʻārifləri bəlā **vü** ġəmə həm-dəm eyləyüb
Nā-dān olanı sīm u zər-i bī-şümār ilə *(Kaside 21, Mısra 9). [vü,]*

Nəinki bir qurı ʻəmmāmə **vü** ʻəyālı olə
Vəlīk bilməyə imlānı yā ki inşānı *(Kaside 23, Mısra 51). [vü,]*

Ḫudā **vü** Marrat u Kristos u Tarı bir sözdür
Bu küfr olur mu kişi bilsə bu müʻəmmānı *(Kaside 23, Mısra 69). [vü,]*

Ṣūrāḥi **vü** mey ü mīnā ḥesābınız ḥāżır
Piyāləhā-yı mürəṣṣəʻ qinīnə-i əlvān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 29). [vü,]*

Dünyā **vü** āḫirət işi mübhəmdi dəhrdə
Ḥəll etməyüb bu müşkili fərzānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 5). [vü,]*

Niyə yā Rəb belə bī-çārə **vü** ḥeyrān oldım
Bilmirəm çārəmi ḥeyrətlə pərīşān oldım *(Mesnevi 1, Mısra 11). [vü,]*

Həm-dəmim şām [u] səḥər hər dəm ṣāhib-i fıṭnət
Bilməyürdüm nədi dünyādə bəlā **vü** möḥnət *(Mesnevi 1, Mısra 16). [vü,]*

İmdi āvārə vü bī-çārə vü əsīr-ġürbət
Nə pərəstār nə bir mūnis nə [bir] həm-ṣöḥbət *(Mesnevi 1, Mısra 19). [vü,]*

İmdi āvārə **vü** bī-çārə vü əsīr-ġürbət
Nə pərəstār nə bir mūnis nə [bir] həm-ṣöḥbət *(Mesnevi 1, Mısra 19). [vü,]*

Verdi baña ġüṣṣə **vü** ġəmdən nicāt
İskəndərə yetüşdi āb u ḥəyāt *(Mesnevi 4, Mısra 43). [vü,]*

Söləmə Cəmşīd-i nīk ü nāmdan
Sölə baña piyālə **vü** cāmdan *(Mesnevi 5, Mısra 30). [vü,]*

Sünbül [ü] gül lālə **vü** nəsrīn ü bāğ
Sīnə-i firdövsə qoyub tāzə dāğ *(Mesnevi 5, Mısra 39). [vü,]*

Sən nə içün olmusan zār u ḥəzīn
Qaryələrdə ḫəstə **vü** gūşə-nişīn *(Mesnevi 5, Mısra 46). [vü,]*

Līk çü yoḫ imdi bir əhl-i səḫā
Qəsīdə **vü** şeʻrə desün mərḥəbā *(Mesnevi 5, Mısra 58). [vü,]*

Tək tək ādəmdə qalub ʻelm ü səḫā **vü** īmān
Yoḫdı onları də bu əhl-i cəhāndən tanıyan *(Mesnevi 6, Mısra 7). [vü,]*

İndi iẓhār eləyüm gəl nücəbā silsiləsin
Bəg ü ḫān-zādə **vü** cümlə ümərā silsiləsin *(Mesnevi 6, Mısra 34). [vü,]*

Ver cām ləb-ā-ləb ü pey-ā-pey
Kim ġüṣṣə **vü** ġəm ʻəlācıdur mey *(Mesnevi 7, Mısra 6). [vü,]*

Ver cām ləb-ā-ləb ü pey-ā-pey
Kim ġüṣṣə **vü** ġəm ʻəlācıdur mey *(Mesnevi 8, Mısra 8). [vü,]*

Sən olmason ər bənimlə ġəm-ḫ̌ār
Qallam belə bī-nəvā vü əfkār *(Mesnevi 8, Mısra 32). [vü,]*

ʻārifə māżi **vü** müstəqbəli ilhām eylər
Ġeybdə məḫfī olan ḥāləti iʻlām eylər *(Mesnevi 9, Mısra 7). [vü,]*

Dögi bir ṣūrət-i şəḫṣiyyə ilə insānlıq
ʻElmlən ḥāṣil olur mərtəbə **vü** ʻürfānlıq *(Mesnevi 9, Mısra 20). [vü,]*

Fārsī **vü** Rūsī Firəng ʻƏrəb
Hər bir zəbān şan dilidir cəvvāb *(Mesnevi 10, Mısra 39). [vü,]*

Ḥużūrunlə həmīşə şər olə ḥəl
Bəlā **vü** dərddən āzād olə dil *(Mesnevi 12, Mısra 24). [vü,]*

Bu nə inṣāfdı kim bir belə əyyām-ı bəhār

Keçə bī-bādə vü bī-sādə **vü** bī-bərbəṭ ü tār *(Mesnevi 15, Mısra 12). [vü,]*

Bu nə inṣāfdı kim bir belə əyyām-ı bəhār
Keçə bī-bādə **vü** bī-sādə vü bī-bərbəṭ ü tār *(Mesnevi 15, Mısra 12). [vü,]*

Fikrim həmīşə ol büt-i ṭūbā məqām idi
Bilməzdim hīç ġüṣṣə **vü** dərd ü kədər nədür *(Muhammes 2, Mısra 8). [vü,]*

Gūyā ki məskənim baña dārü`s-səlām idi
Məẖlūq içün cəhāndə qəżā **vü** qədər nədür *(Muhammes 2, Mısra 11). [vü,]*

Verməzdim ʻelmə māżī **vü** müstəqbəl ḥālımı
Mən də zər ilə doldurur idim çuvālımı *(Muhammes 2, Mısra 21). [vü,]*

Dövrān ʻədū **vü** yār baña bī-vəfā ikən
Bülbül ṣifət ḥəzān-ı ġəmə mübtəlā ikən *(Muhammes 3, Mısra 7). [vü,]*

Āẖırdə çərẖ əlində çe rūbāh-ı pīr idim
Fövc-i bəlā **vü** dərd ġəmə dəst-gīr idim *(Muhammes 3, Mısra 12). [vü,]*

Bir yerdəəm təfāvüti yoẖ ṭūṭī **vü** ġurāb
Bilməz nədür cəhāndə günāh ilə yā s̱avāb *(Muhammes 3, Mısra 25). [vü,]*

Səbəb-i mərtəbə **vü** şövkət ü şāndur məktəb
Yāẖşı diqqət eləsön bāğ-ı cināndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 3). [vü,]*

Səbəb-i mərtəbə **vü** şövkət ü şāndur məktəb
Kişi beş dil bilə gər ondə təmām ādəmdür *(Muhammes 5, Mısra 15). [vü,]*

Məndən bəlā **vü** möḥnət-i hicrān uzaġ idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 11). [vü,]*

Yetüşdi hər nə bəlā **vü** müṣībət etdim ṣəbr
Vəlīk qıldı Ḥüseyn dərdi dāğdār məni *(Müseddes 2, Mısra 27). [vü,]*

Zāhidün səcdəsi Allāhımə dögül vallāh
Nəfs-i əmmārəsinə ḥūrī **vü** ġılmānə imiş *(Gazel 107, Mısra 2). [vü,]*

Dünyādə olan məzhəb-i Bābīlinü`n-nām
Kibr ilə Naṣārā **vü** Yəhūd u İṣlām *(Rübai 3, Mısra 2). [vü,]*

Təqdīr-i qəżā **vü** qədərün məs`ələsin
Sordum demədi hīç biri birdür ʻizzī kəlām *(Rübai 3, Mısra 3). [vü,]*

<u>vücūd:</u> *Beden, cisim, varlık.*

Sāqī gözün nidāsı o cān-cövhərin gətür
Lüṭf et **vücūdum** etdi ġəm-i rūzgār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 12). [vücūdum, -um]*

Sāqī gözün nidāsı o cān-cövhərin gətür
Lüṭf et **vücūdum** etdi ġəm-i rūzgār yoẖ *(Gazel 67, Mısra 4). [vücūdi, -i]*

Ġubernat bāğı içrə kəs̱rət-i ġılmān [u] ḥūrādan
Vücūdun kəm qılub hər ḥūrdan yārın soraġ etmək *(Gazel 120, Mısra 4). [vücūdun, -un]*

Ġərəz ki Żū`ī kimi anlə olmə çoẖ bī-ẖ̆od
Kəmāl-i ʻeşqdi ancaq **vücūdı** insānun *(Gazel 155, Mısra 14). [vücūdi, -i]*

Pəs hər vücūdə mūcid-i əṣli verüb ṣifət
Əşyādə yoẖdı ẕərrə qədər iẖtiyārdan *(Gazel 176, Mısra 17). [vücūdə, -ə]*

Ġeyrət odı bir dəmdə **vücūdım** ʻədəm etdi
Tā düşdi ləbün vəṣfi dəhəndən dəhən içrə *(Gazel 187, Mısra 9). [vücūdim, -im]*

Əczā-yı ẖāk cümlə şəhənşəh **vücūdıdur**
Ol baş qarışmış imdi bu başmaq ġubārınə *(Gazel 207, Mısra 7). [vücūdidur, -i, -dür]*

Żū`ī ġəm-i dəhānı ilə ol sitəmgərin
Görsön **vücūdımı** yoh edərsən gümān məni *(Gazel 227, Mısra 10). [vücūdimi, -im, -i]*

Bī-ʻelm olan **vücūdlərə** Ḥəq deyübdi kim
Ḥeyvāndan də bəl hum əżallū kināyəti *(Kaside 2, Mısra 29). [vücūdlərə, -lər, -ə]*

İmdidən titrəməgə durdı **vücūdım** yek-sər
Nā-gəhān bir nəfər əḥbāb baña etdi güẕər *(Kaside 6, Mısra 19). [vücūdim, -im]*

Qoyubdı başıña lüṭf ilə tāc kərrəmnā
Vücūdun eyləmə ḥeyvān belə şərārətdən *(Kaside 15, Mısra 14). [vücūdun, -u, -n]*

Tapmadım bir **vücūd** lā`iq olə
Nəẓm-i əş'ārə köñli şā`iq olə *(Mesnevi 2, Mısra 31). [vücūd,]*

Bir **vücūdı** ki Ḥəq edə mümtāz
Nə desön vəṣfinə olur çoẖ āz *(Mesnevi 2, Mısra 43). [vücūdi, -i]*

Var **vücūdundə** çün Ḫudā-dādə
Cümlə fəżl ü kəmāl āmādə *(Mesnevi 2, Mısra 41). [vücūdundə, -u, -n, -də]*

Kān-ı ʻəṭā ʻayn-ı səẖā bəḥr-i cūd
Gəlməyüb hīç ʻāləmə belə **vücūd** *(Mesnevi 4, Mısra 50). [vücūd,]*

Pəs nəcābət belə olduğdə ṭəbiʻətdə olur
ʻElm-i ʻürfān **vücūdundə** səẖāvətdə olur *(Mesnevi 6, Mısra 62). [vücūdundə, -u, -n, -də]*

Sölə hanı Ḥātəmün **vücūdı**
Bāqīdi vəlīk adı cūdı *(Mesnevi 8, Mısra 63). [vücūdı, -ı]*

Kūdək ādəm elə bu ṣūrət-i şəẖṣiyyə olur
Yā **vücūdındə** onun ġeyr-i kərāmət tapulur *(Mesnevi 9, Mısra 12). [vücūdındə, -ın, -də]*

Nəyi artuqdı **vücūdındə** Firəngün səndən
Əl ayaġ qaş u göz ilə hamı şeydə tənsən *(Mesnevi 9, Mısra 69). [vücūdındə, -ın, -də]*

Dil-i ġəmgīnimi sənsən qılan şād
Sənünlədür **vücūdım** şəhri ābād *(Mesnevi 12, Mısra 12). [vücūdim, -im]*

Əgərçi ẖ̆oşdu hālım ġürbət içrə
Vücūdımdur səlāmət ṣəḥḥət içrə *(Mesnevi 12, Mısra 16). [vücūdimdür, -im, -dür]*

Vücūdım ney kimi sūrāẖ sūrāẖ olsə āh etmən
Məḥəbbətdən dəm urduq içməmək olmaz bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 29). [vücūdim, -im]*

Yüz min **vücūdın** eləmiş ẖānəsin ẖarāb
Āẖırdə qılmısan onı dīvānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 15). [vücūdın, -ın]*

Çün **vücūdun** ʻillət-i gā`iyyə-mövcūdātdur
Cövhər-i ẕātu içün olmuşdur ʻərż-i ərż səmā *(Gazel 2, Mısra 3). [vücūdun, -un]*

Əmrdən çıqmaq hər məẕhəb arasındədi ʻeyib
Öz **vücūdun** niyə məʻyūb edəsən ẖᵛār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 26). [vücūdun, -un]*

Səlām olsun saña ey cān nihānı
Vücūdun köñlümündür mülk [ü] mālı *(Mesnevi 12, Mısra 10). [vücūdun, -un]*

Cümlə ẖəlq ilə **vücūd** əhlinə eylər ḥörmət
Elə bəg-zādələrün ẖidməti ʻayn-ı dövlət *(Mesnevi 6, Mısra 53). [vücūd,]*

vücūd-ı cəhān: *Dünyanın vücudu.*

Rəsm-i səẖā **vücūd-ı cəhāndən** olubdı ṭeyy
Yoẖ bir nəfər bu ẖəlqün arasındə Ḥātəmī *(Gazel 243, Mısra 3). [vücūd-ı cəhāndən, -dan]*

vücūd-ı səẖā: *Cömert kimse.*

Özi yoẖ adı var ʻinqād-ı fəżl **vücūd-ı səẖā**
ʻƏbəs yerə dolanub kīmyānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 3). [vücūd-ı səẖā,]*

vüṣāl: *Sevdiğine kavuşma, vuslat.*
Vüṣālun ilə keçən günləri ẖəyālə salub
Fələk əlindən işim imdi əl-əmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 5). [vüṣālun, -un]*

Ləbündi çeşme-i Kövs̱ər o qāmətün ṭūbā
Vüṣālun ey büt-i məh-rūy bāğ-ı riżvāndur *(Gazel 81, Mısra 12). [vüṣālun, -un]*

H̱ᵛoş ol zəmān ki vüṣālun baña ʻeyid idi
Behişt-i ʻədn məqāmım mīm də Kövs̱ər idi *(Gazel 240, Mısra 1). [vüṣālun, -un]*

ʻĀriżün güldi ləbün ġönçə **vüṣālun** cənnət
Neylərəm mən sən olan yerdə güli reyḥānı *(Gazel 250, Mısra 15). [vüṣālun, -un]*

Firāqə rāżıyam ey māh bu ümīd ilə
Ki `āqibət bunə āẖırdə bir **vüṣāl** gəlür (*Kıtʻa 7, Mısra 2). [vüṣāl,]*

Vüṣāl olanda köñül titrəşüb hərās elər
Ki hər kəmālə yəqīn `āqibət zəvāl gəlür *(Kıtʻa 7, Mısra 3). [vüṣāl,]*

Qılub o māh **vüṣālından** ʻāqibət məḥrūm
Ze-bəs ki ẖayl-ı bəlā qıldı Żū`ī üstə hücūm *(Tahmis 2, Mısra 27). [vüṣālından, -ı, -n, -dan]*

Tā olmayəsən ʻāṣiq-i dīvānə yolun yoẖ
Ol şamʻ-ı şəb-əfrūzə **vüṣāl** istəsön ey cān *(Gazel 36, Mısra 9). [vüṣāl,]*

Vüṣālı təşnəsidim eylədi sīrāb tīğindən
Demün kim yārdan ʻuşşāqə ḥāṣil hīç kām olmaz *(Gazel 93, Mısra 3). [vüṣālı, -ı]*

ʻEşq içrə ẖidmət eylə **vüṣāl** istəsön əgər
Tarı verür mi cənnətini ṭāʻət olmamış *(Gazel 105, Mısra 7). [vüṣāl,]*

Ey məh **vüṣālıña** çəkübən ḥəsrət ağlaram
Yandurdı cism-i cānımı bu firqət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 1). [vüṣālıña, -ıñ, -a]*

Ümīdün kəsgilən Żū`ī ki sən tək rind ü rüsvāyə
Dögül mümkün vüṣālı bir onun tək pāk-ı dāmānun *(Gazel 149, Mısra 12). [vüṣālı, -ı]*

Ne vəṣlə təşnəsən ey dil usan dögül mümkün
Onun **vüṣālı** bu bəẖt-i siyāh-kārım ilə *(Gazel 191, Mısra 4). [vüṣālı, -ı]*

Az cəhd qıl **vüṣālə** köñül ṣəbr qıl dayan
Kim tapdı ārzūsunı bu cüst [ü] cū ilə *(Gazel 214, Mısra 5). [vüṣālə, -ə]*

Bəhār etmək səmən-bərlər **vüṣālı** ilə bāğ içrə
Ḫəzān-ı möḥnət-i hicrānı ẖāṭirdən uzaġ etmək *(Gazel 120, Mısra 11). [vüṣālı, -ı]*

Şād oldılar əğyār **vüṣālunlə** həmīşə
Hicründə şəb ü rūz dil-əfkār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 5). [vüṣālunlə, -un, -lə]*

vüṣāl-ı çeşmə-i ḥeyvān: *Ölümsüzlük suyuna kavuşmak.*

Sikəndər tək bəlā ẓülmātı içrə qalmışam ḥeyrān
Vüṣāl-i çeşme-i ḥeyvānə Hiżrim rəh-bərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 8). [vüṣāl-i çeşmə-i ḥeyvānə, -ə]*

vüṣāl-ı gül-ʻiẕār: *Gül yanaklıya kavuşma.*

Żū`iyā bir də görüb ölsəm əgər olmaz ġəmim
Ol nihānı kim vüṣāl-ı gül-ʻiẕārım var idi *(Gazel 225, Mısra 14). [vüṣāl-ı gül-ʻiẕārım, -ım]*

vüṣāl-i yār: *Sevgiliye kavuşma.*

Bar`İlāhī bir də mən görrəm olə ol günləri
Kim **vüṣāl-i yārdən** ẖᵛoş-rūzgārım var idi *(Gazel 225, Mısra 12). [vüṣāl-i yārdən, -dan]*

Vüṣāl-i yārdə istər köñül ki ẖəlvət olə
Behişt-i ʻədn idi çün ondə ādəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 7). [vüṣāl-i yārdə, -də]*

Kimün ki ʻeşq ələmindən köñüldə yārəsi var
Vüṣāl-i yārdən özgə sağınmə çārəsi var *(Gazel 87, Mısra 2). [vüṣāl-i yārdən, -dən]*

Budur bundan səvā yoẖdur vüṣāl-i yārə bir çarə
Ṭərīq əhlinə məqṣūdə yetüşməkçün bu rəh-bərdür *(Gazel 88, Mısra 5). [vüṣāl-i yārə, -ə]*

vüṣlət: *Sevdiğine kavuşma.*

Vüṣlətün ẕövqin ziyād eylər cəfā-yı hicr-i yār
Növ-bəhārun ẕövqi olmaz gər zimistān olmasa *(Gazel 14, Mısra 3). [vüṣlətün, -ün]*

Vüṣlət dəmidür sāqī gətür cām pey-ā-pey
Ḫeyr işdə gözim nūrı bu tə`ẖir nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 9). [vüṣlət,]*

ʻĀşiqlər içün **vüslətə** tədbīr nə lāzım
Təqdīr-i qəzā kārınə tağyīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 1). [vüslətə, -ə]*

Żū`iyā yoẖ elə dil-dūn-ı ġəm hicrānındə
İstəsön **vüṣlət** əgər ġönçə-i ẖəndānı ilə *(Gazel 204, Mısra 14). [vüṣlət,]*

Görmüşəm dün gecə ẖᵛurşīd-i dirəẖşān yuẖudə
Yetüşür **vüṣlətə** kim görsə bu ʻünvān yuẖudə*(Gazel 210, Mısra 2). [vüṣlətə, -ə]*

Gərək məʻşūq özi cəzb eyləsün ʻuşşāqını vəṣlə
Yetüşməz **vüṣlətə** gər gəzsə yüz min il sorağ ilə *(Gazel 216, Mısra 8). [vüṣlətə, -ə]*

İki ay var hilālə döndürübdür cismimi bu ġəm
Kim ol ḫᵛurşīd ilə yā Rəb nə gündür **vüşlət**-imkānı *(Gazel 220, Mısra 10). [vüşlət,]*

Yā Rəb genə **vüşlət** dəmi hicrānə dəgişdi
Gül-nār-ı şərābım dönübən qanə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 1). [vüşlət,]*

Həmīşə **vüşlətə** mu'tād gördügün köñlüm
Tutuşdı ġəm odınə şād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 3). [vüşlətə, -ə]*

Bilsə idim dəhənün **vüşləti** nā-mümkündür
Mən əzəl gün anı cān içrə nihān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 3). [vüşləti, -i]*

vüşlət-i yār: *Sevgiliye kavuşma.*

Vüşlət-i yār olmasə Żū`ī-i şeydā içün
Tarı bilür istəməm rövże-i riżvānını *(Gazel 245, Mısra 19). [vüşlət-i yār,]*

vəlīkən/ vəlīk: *Ama, ancak, fakat.*

Dutub āyīnə-rū dünyānı cām 'āləmdə çoḫ çoḫdur
Vəlīkən yoḫdur İskəndər nə bir Cəmşīd nə Cəm var *(Gazel 70, Mısra 4). [və,]*

Əgərçi sūrə-i və`ş-şəms ü və`ḍ-ḍuḥā oḫunur
Vəlīk bāṭini ruḫsārıña kināyəti var *(Gazel 78, Mısra 8). [və,]*

Odlarə əgər saldısə Nəmrūd **vəlīkən**
Nār oldı Birāhīmə gülüstān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 9). [və,]*

Vəlīk ḫovf elə ondan ki gülşən-i rūyun
Dönər ḫəzānə tapılmaz bir āşnā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 9). [və,]*

Əgər Fərhād tək zəhr içdün isə yār-ı Şīrīnlə
Vəlīkən şükr qıl āḫır nəfəs dildārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 12). [və,]*

Əgərçi ẓāhiri və`ş-şəms və`ḍ-ḍuḥā oḫunur
Vəlīk bāṭini bi`llāh kināyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 8). [və,]*

Vəlīkən düşmüşəm āvārə müddətdür Şəmāḫıdan
Diyār-ı Qübbə içrə bir nişīməndə məkānım var *(Kaside 7, Mısra 9). [və,]*

Əgərçi ṣūrət-i şəḫṣiyyə tapmayur təġyīr
Vəlīk 'elm qılur çoḫ ziyādə nöqşānı *(Kaside 23, Mısra 30). [və,]*

Nəīnki bir qurı 'əmmāmə vü 'əyālı olə
Vəlīk bilməyə imlānı yā ki inşānı *(Kaside 23, Mısra 52). [və,]*

Sölə hanı Ḥātəmün vücūdı
Bāqīdi **vəlīk** adı cūdı *(Mesnevi 8, Mısra 64). [və,]*

Yetüşdi hər nə bəlā vü müşībət etdim şəbr
Vəlīk qıldı Ḥüseyn dərdi dāğdār məni *(Müseddes 2, Mısra 28). [və,]*

Vəlīkən hər üç aydan bir gəlüb Şīrvānə getməkdən
Əzildi riştə-i cānım fələkdən əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 19). [və līkən,]*

vəbāl: *Günah doğuracak ve insanı âhiret azâbına sürükleyecek olan ağır sorumluluk.*

Dünyā dutanda arturu rəzīlə həm **vəbāl**
Ḥəqqi ḫəyālə salmaqə qalmır dəḫi məcāl *(Muhammes 3, Mısra 37). [vəbāl,]*

vəcāhət: *Güzel yüz, güzellik, gösterişlilik.*

Yūsifdən irs̱ ilə bu **vəcāhət** yetüb saña
Sənsən zəmānədə məh-i Kən'ān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 3). [vəcāhət,]*

vəcf: *Tarz, biçim, yol.*

Əlṭāf ilə sordı eḥtiyācım
Hər **vəcfdən** eylədi 'əlācım *(Mesnevi 7, Mısra 64). [vəcfdən, -dən]*

vəcḫ: *Sebep, vesîle.*

Yoḫdur təmām şəhrdə bir belə māh-rū
Bu **vəchdəndi** məskənim āḫırdə kənd olub *(Gazel 24, Mısra 6). [vəchdəndi, -dən, -di]*

Cūd u səḫā vü mə'rifət ās̱ārı dəhrdən
Nə **vəchdəndi** bilmürəm āyā nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 10). [vəchdəndi, -dən, -di]*

Çeşmün nə **vəchdəndi** ki bīmārdur müdām
Həm-sāyəsində 'Īsā-yı ləb tək ṭəbībi var *(Gazel 44, Mısra 3). [vəchdəndi, -dən, -di]*

Ḫəṭṭ ü ḫālun rūy-ı alundə durubdur **vəcḥi** var
Tā ki dīn-i 'āşiqə hər ləḫẓə rəḫnə ṣalələr *(Gazel 48, Mısra 5). [vəcḥi, -i]*

Olubdı zülf-i pərīşānıvə köñül mā`il
O **vəchdəndi** işim dā`imā pərīşāndur *(Gazel 81, Mısra 4). [vəchdəndi, -dən, -di]*

Bu gün yüz min 'Əzīz olmuş ġulām-ı zülfi Żū`ī tək
Budur **vəchi** cəmālın Yūsif-i Kən'ānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 10). [vəchi, -i]*

Bāvər etməm sənə həmtā olə dünyādə bu gün
Enə gökdən yerə bir **vəchdə** yüz min āyə *(Gazel 209, Mısra 4). [vəchdə, -də]*

Özün təşbīh edübdür lālə çün ruḫsārıña ey gül
Budur **vəchi** ki qalmışdur biyābānlardə dāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 4). [vəchi, -i]*

Bī-'elmliqdi bizləri nā-būd məḥv edən
Bir **vəcḥ** ilə gidərsün bizdən cəhāləti *(Kaside 2, Mısra 4). [vəcḥ,]*

Budur **vəchi** Məḥəmməd Bəg büsāṭ-ı toy binā etmiş
Fələk cedy ü ḥəməldən bəzmə vermiş bərrə büryānə *(Kaside 22, Mısra 19). [vəchi, -i]*

'Ālim-i şā'irəm dərvīş ü fəqīr ü müżṭər
Hansı **vəch** ilə desön mən o sayāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 14). [vəch,]*

vəcīḥ: *Güzel.*

Oldı düçār dün baña bir āftāb-rū
Yüz mərtəbə **vəcīḥdi** māh-ı təmāmdan *(Gazel 177, Mısra 8). [vəcīḥdi, -di]*

vədā'-ı bāz pəsīn: *Son veda.*

Vədā'-ı bāz-pəsīn qoymə əşkbār məni
Dəm-i vədā'dı gəl qoymə intiẓār məni *(Müseddes 2, Mısra 4). [vədā'-ı bāz pəsīn,]*

və'de-i mu'tād: *Alışkanlık hâline gelmiş, âdet edinilmiş söz, ahit, vade.*

N`oldı saña ki **və'de-i mu'tādə** gəlmədün
Qoydun bizi ḫarāb bu bər-bādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 1). [və'de-i mu'tādə, -ə]*

<u>və'de-i vəṣl:</u> *Kavuşma sözü.*

Ey Yūsifim çü **və'de-i vəṣl** eylədün baña
Yə'qūbə şanki müjdə-i pīrāhən eylədün *(Gazel 164, Mısra 5). [və'de-i vəṣl,]*

<u>və'də:</u> *Söz verme, taahhüt, ahit.*

Gəlmişəm tīz Dəvəçi bāzārınə
Beş gün olub [ki] **və'dən** dəḫi ötüb *(Mesnevi 4, Mısra 70). [və'dən, -n]*

Və'dəsinə yā ki vəfā etməyə
Ġəm günündə imdādınə yetməyə *(Mesnevi 10, Mısra 55). [və'dəsinə, -si, -n, -ə]*

<u>və'də-i vəṣl:</u> *Kavuşma zamanı, muhleti.*

Və'də-i vəṣlün şəb-i hicrāndə təkrār eyləyüb
Bu firīb ilə dil-i məḥzūnumı şād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 7). [və'də-i vəṣlün, -ü, -n]*

<u>vəfā:</u> *Sözünde durma, verilen sözü yerine getirme. Dostluk ve muhabbette sebat etme, sevgide süreklilik, bağlılık ve sadâkat.*

Köñül bu 'əṣrdə 'əhd ü **vəfānı** aḫtarma
Ṣədāqət ilə olan āşnānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 1). [vəfānı, -n, -ı]*

Ḫˇoşā o 'āşiqə kim yārınun **vəfāsı** ola
Nə rəşk-əsīri nə hicrān-mübtəlāsı olə *(Gazel 10, Mısra 1). [vəfāsı, -sı]*

Dərdā ki rūzgārdə bir yār qalmadı
Şəhr ü **vəfā** vü 'əṣrdə diyār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 2). [vəfā,]*

Cəhāndə āşnālıqdə **vəfā** vü 'əhd derlər var
Baña kim āşnā oldısə āḫır bī-vəfā çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 7). [vəfā,]*

Nə sūd o vəqtə bizim 'ömrimiz **vəfā** etməz
Tükəndi əhl-i cəhālət içində ḥəsrət ilə *(Kaside 20, Mısra 37). [vəfā,]*

Ḫəlq eylər idi birbirinə mehr ü **vəfālar**
Ol mehr ü **vəfā** ilə ṣədāqət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 6). [vəfā,]*

Ḫəlq eylər idi birbirinə mehr ü **vəfālar**
Ol mehr ü **vəfā** ilə ṣədāqət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 5). [vəfālar, -lar]*

Yeddi yüz il 'ömr ilə olan fənā
Bizlərə nə eyləyəcəkdür **vəfā** *(Mesnevi 5, Mısra 26). [vəfā,]*

Getmiş qədīmdə olan 'əhd ü **vəfā** dəḫi
İnṣāf ilə ṣədāqət cūd [u] səḫā dəḫi *(Muhammes 1, Mısra 23). [vəfā,]*

Yəqīn budur āḫır dūr olub mehr ü **vəfā** zā`il
Bu həm bir ẓülmdür kim yār olur 'uşşāqdan ġāfil *(Tahmis 1, Mısra 21). [vəfā,]*

Żū`ī-i dil-ḫəstəyə göstərmədi ẕərrə **vəfā**
'Ādəti əhl-i kəmālə dā`im etməkdür cəfā *(Tahmis 3, Mısra 17). [vəfā,]*

Çün yoḫdı **vəfā** 'ömrdə dövlət nə içündür
Cəm' etmək içün dövləti zəḥmət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 1). [vəfā,]*

Sitəm-ḥəqīqəti mə'şūqədən təğāfüldür
Cəfā gər eyləsə Żū`ī genə **vəfādandur** *(Gazel 83, Mısra 14). [vəfādandur, -dan, -dur]*

Nā-būd olub mə'rifət-əhli bu zəmāndə
Həm 'əhdə **vəfā** 'əhd ilə peymān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 4). [vəfā,]*

Verdi cān Fərhād Şīrīnün vəfāsın görmədi
'Əqlə baḫ gör māh-rūlərdən **vəfā** istər köñül *(Gazel 122, Mısra 10). [vəfā,]*

Verdi cān Fərhād Şīrīnün **vəfāsın** görmədi
'Əqlə baḫ gör māh-rūlərdən **vəfā** istər köñül *(Gazel 122, Mısra 9). [vəfāsın, -s, -ı, -n]*

Cəfā qılmə kərəm qıl Żū`iyə ey şūḫ lüṭf eylə
Əgərçi yoḫ gözəllərdə nolur görsəm **vəfā** səndən *(Gazel 168, Mısra 18). [vəfā,]*

Yoḫ Żū`iyā **vəfā** vü səḫānun nişānəsi
Aḫtarmışam şiğār u kibārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 9). [vəfā,]*

Ya ol nigārdə yā Rəb olaydı mehr ü **vəfā**
Ya məndə muncə ġəmə ṭāqət ü qərārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 11). [vəfā,]*

Ey **vəfā** kānı Əmīrḫān ki dəm-ā-dəm Ḥəqdən
Ṣıdq ilə vəqtivi ḫˇoş keyfivi çaq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 1). [vəfā,]*

<u>vəfā et-:</u> *Sözünde durmak, verilen sözü yerine getirmek.*

Və'dəsinə yā ki **vəfā etməyə**
Ġəm günündə imdādınə yetməyə *(Mesnevi 10, Mısra 55). [vəfā etməyə, -mə, -y, -ə]*

<u>vəfādār:</u> *Vefâlı, dostluğunda ve sevgisinde sebat eden, dostluğuna bağlı olan (kimse).*

Lə'lün həvəsində hamı cān verməgə qaçdı
Bu 'ərṣədə ey yār **vəfādār** mən oldım *(Gazel 132, Mısra 14). [vəfā-dār,]*

<u>vəfālı:</u> *Vefalı.*

Köñül verdim **vəfālı** sanubən bir yārə bī-hūdə
Cəfā eylən o bəd-ḫū bī-vəfā ḫūn-ḫˇārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 1). [vəfālı,]*

<u>vəfāt:</u> *Ölüm, ölme.*

Dünyādə indi istəmürəm bir zəmān olam
Altmış yaşındə isə [o] bir kimsə gər **vəfāt** *(Muhammes 1, Mısra 18). [vəfāt,]*

<u>vəh vəh:</u> *Vəh kelimesinin daha çok nazımda kullanılan bir şekli.*

Şirvānə tāzədən genə bir məh-liqā gəlüb
Vəh vəh nə məh-liqā dil-i zārə dəvā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 2). [vəh vəh,]*

<u>vəḥdət:</u> *Allah'a ulaşıp Allah'la bir olma durumu.*

Çıq kəṡrətdən düş **vəḥdətə** ġərq ol mey-i məḥəbbətə
Żū`ī tək bəzm-i 'işrətə məstānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 17). [vəḥdətə, -ə]*

Nə **vəḥdəti** bildük nədi nə kəṡrəti qanduq

Sən **vəḥdəti** bu qədr ilə kəs̱rət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 25). [vəḥdəti, -i]*

Nə vəḥdəti bildük nədi nə kəs̱rəti qanduq
Sən **vəḥdəti** bu qədr ilə kəs̱rət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 26). [vəḥdəti, -i]*

vəhim: *Kötü ihtimalleri düşünüp kurma, evham, vesvese, kuruntu.*

'Ürəfā zümrəsinə cām-ı cəhān bīn meydür
Cühəlā firqəsinə bir qurı hāy u huydur *(Mesnevi 9, Mısra 4). [vəhimdür, -dür]*

vəhm: *Kötü ihtimalleri düşünüp kurma, evham, vesvese, kuruntu.*

Görcəyin ruḫsāruvı ol çīn-i zülfündə dedim
Ey köñül **vəhm** elə kim māh 'əqrəbə olmuş ġərīb *(Gazel 18, Mısra 8). [vəhm,]*

Budur **vəhmim** ki zāhidlər sücūdun eyləsün vācib
Nöçün ey əbrū-yı dildār sən meḥrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 3). [vəhmim, -im]*

Qiyām-ı qāmətün hicrānı ilə etdigün ẓülmi
Budur **vəhmim** qiyāmətdə sü`āl edə Ḫudā səndən *(Gazel 168, Mısra 12). [vəhmim, -im]*

Get sat 'əvāmə qəlb-i 'əməl 'ārif istəməz
Vəhm eylə leyl-i 'as'as-ı yəvmü`l ḥesābdan *(Gazel 178, Mısra 12). [vəhm,]*

vəhm eylə-: *Korkmak.*

Nöçün qoyursan u ḫəlqi 'əvām-ı kə`l-əğnām
Utangilən kişi **vəhm eylə** bir qiyāmətdən *(Kaside 15, Mısra 60). [vəhm eylə,]*

vəḥş: *İnsandan kaçan, ehlî olmayan, yabânî.*

Adındı ins dögül **vəḥş** ey gözüm nūrı
Dəḫi müsəlmān 'ibārətdurur səlāmətdən *(Kaside 15, Mısra 15). [vəḥş,]*

vəḥşi: *Medeniyetten uzak, ilk çağdaki gibi medenîleşmemiş insanlar hâlinde olan (kimse), iptidâî.*

Qədīm 'əṣrdə insān ki **vəḥşī** idi təmām
Bular hələ deyəsən çıḫmayubdı vəḥşətdən *(Kaside 15, Mısra 9). [vəḥşi,]*

vəḥşiyānə: *Vahşice, yabânî.*

Bī-'elm **vəḥşiyānə** qırır birbirin təmām
İnsānlıqı kənār edüb əḫẕ etmə vəḥşəti *(Kaside 2, Mısra 33). [vəḥşiyānə,]*

vəḥşət: *Vahşî olma durumu, vahşîlik, yabanîlik.*

Dögüldür ḫāṣiyət şəh-bāzə **vəḥşət** rūz-ı əvvəldən
Olub insān ilə ülfətdə dā`im tev`əmān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 13). [vəḥşət,]*

Bī-'elm **vəḥşiyānə** qırır birbirin təmām
İnsānlıqı kənār edüb əḫẕ etmə **vəḥşəti** *(Kaside 2, Mısra 34). [vəḥşəti, -i]*

Vəlī nədür ki ādəm çoḫı əzəlki tək
Qalubdı **vəḥşət** ilə çıḫmayub o ḫişlətdən *(Kaside 15, Mısra 36). [vəḥşət,]*

Qədīm 'əṣrdə insān ki vəḥşī idi təmām
Bular hələ deyəsən çıḫmayubdı **vəḥşətdən** *(Kaside 15, Mısra 10). [vəḥşətdən, -dən]*

vəkil: *Bir kimsenin şâhsına vekâleten işlerini görmek üzere yerine bıraktığı ve bu hususta bir belge ile yetki verdiği kimse.*

Gər pirisajni **vəkillər** böyügü şovn (?) oləsən
Kimsə qədr etməyəcək gərçi Fəlāṭūn oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 15). [vəkillər, -lər]*

vəlī: *Lakin, ancak.*

Ẓāhirdə nāmədür **vəlī** bāṭin məşāmımə
Şan ṭəblə ṭəblə müşkdi Tātārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 7). [vəlī,]*

Hər cəhətdən 'āləm olmuş cənnətü`l-mə`vā **vəlī**
Neylərəm mən cənnəti çün onda ādəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 3). [vəlī,]*

Ṣəd-ḥeyf Żū`ī yoḫdı bu təzvīri anlayan
Ẓāhirdə var gözi **vəlī** bāṭində kūrdur *(Gazel 74, Mısra 14). [vəlī,]*

Bənzəyürsə n`olə nā-şünās əgər insānə
Vəlī nā-şünās gəlüb 'elmdə insān olmaz *(Gazel 90, Mısra 10). [vəlī,]*

Əgərçi mey günāh olmaq bizə naṣṣ ilə s̱ābitdür
Vəlī yār ilə mey-nūş eləyüb əhl-i s̱avāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 10). [vəlī,]*

Niyə ḥūr u Kövs̱ər istər zāhid-i ḫūd-bīn **vəlī**
Cām-ı Kövs̱ərvəş büt-i ḥūrī-liqā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 7). [vəlī,]*

Mey-cāmı gərçi ḫəlqə verür şādlıq **vəlī**
Cām əldə sənsiz ey büt-i məh ẓülmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 9). [vəlī,]*

Köñül əgərçi sən-i zārı pür-ġəm istəmənəm
Vəlī ḫəyālın o məh-pārənün kəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 2). [vəlī,]*

Əzəldə istər idim vəṣlini **vəlī** ḥālā
Nüvīd-i qətl veren bir pəyāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 7). [vəlī,]*

'Īsā-ləb āhū-çeşm ṭəbī`ət mərīż-i 'eşq
Çoḫdur **vəlī** bu 'əṣrdə bīmār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 4). [vəlī,]*

Ṭūfān-ı cəhl cümlə cəhānı tutub **vəlī**
Keştī-i Nūḫdur belə ṭūfānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 17). [vəlī,]*

Vəlī nədür ki ādəm çoḫı əzəlki tək
Qalubdı vəḥşət ilə çıḫmayub o ḫişlətdən *(Kaside 15, Mısra 35). [vəlī,]*

Vəlī nə sūd ki mümkün dögül ziyād etmək
Nə şey` ki rūz-i əzəldə olub Ḫudā-dādə *(Kaside 18, Mısra 7). [vəlī,]*

Vəlī çe fā`idə ādəmlərinə ḥikmət-i 'elm
Dögül mü`əs̱s̱ir bir zərrəcə sirāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 17). [vəlī,]*

Əgərçi ṣūrətə təğyīr ġeyr-i mümkündür
Vəlī təğayyüri mümkündi ḥāl-i mə'nānı *(Kaside 23, Mısra 32). [vəlī,]*

Rəngi qara idi şəb-i yeldā təki **vəlī**
Yüz min sitārə ẓāhir idi ondə āşikār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 5). [vəlī,]*

Dünyādə ḫānə məscid ü mey-ḫānədür **vəlī**
Olmub bizə nəṣīb iki ḫānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 3). [vəlī,]*

Yəqīndür bu ki sizdə çoḫdur alma
Vəlī āṣārı mə'lūm olmaz əṣlā *(Mesnevi 3, Mısra 28). [vəlī,]*

Yoḫdı Şəmāḫı buradə var **vəlī**
Şəmāḫınun ḫānlarınun əfżəli *(Mesnevi 5, Mısra 65). [vəlī,]*

Vəlī sənsiz köñül ārāmı yoḫdur
Cəmālun görməmiş dil-kāmı yoḫdur *(Mesnevi 12, Mısra 17). [vəlī,]*

Gər ṣūrəti insān görünən çoḫdı **vəlī**
Ḫāṣiyyəti insān olan ādəm kəmdür *(Rübai 4, Mısra 3). [vəlī,]*

Ṣūrətdə bənī növ'-i bəşər çoḫ görnür
Bāṭində **vəlī** dil anlayan ādəm yoḫ *(Rübai 5, Mısra 4). [vəlī,]*

Ẓāhirdə nāmədür **vəlī** bāṭin Żū`iyə
Bir nāfə-i müşk-i nābdı Tātārdan gəlüb *(Gazel 27, Mısra 13). [vəlī,]*

Şubān-ı vādī-i Eymən kimi yüz min çəküb möḫnət
Vəlī āḫırdə Ṭūr-ı vəṣldə dīdārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 8). [vəlī,]*

Gər var isə gözi **vəlī** ə'mādı bāṭini
Bir fərq verməyür gül-i ḥəmrāyə ḫārdan *(Gazel 176, Mısra 7). [vəlī,]*

Həmīşə istər idim cān verim qabaqundə
Vəlī nə sūd ki verdim ġəm-i firāqundə *(Gazel 196, Mısra 2). [vəlī,]*

Gəh bādə gāh sādə gəhī nəğmədən 'əlāc
Etdim **vəlī** köñüldən dəf`-i ġəmim olmadı *(Gazel 238, Mısra 8). [vəlī,]*

__**vəlī-ne'mət:**__ *Bir kimsenin nîmetinden faydalandığı, birçok şeyini ona borçlu olduğu kimse.*

Sənsən mənim ṣāḥib-**vəlī-ne'mətim**
Ḫəlq içində 'izzət dövlət ḥörmətim *(Mesnevi 5, Mısra 85). [vəlī-ne'mətim, -im]*

__**vəqt:**__ *Zaman.*

Şəbr eylə hər nə cövr gələ rūzgārdən
Vəqtün cəhənnəm etmə yanə yanə ağlama *(Gazel 5, Mısra 4). [vəqtün, -ün]*

Ṣəd-ḥeyf cəhān bāğınə bəd **vəqtdə** gəldük
Ḫ˘oşgīdə olub nəḫl nə şāḫ u nə şəmər var *(Gazel 42, Mısra 3). [vəqtdə, -də]*

Çün müştərī yoḫdur bu biżā'ət nə içündür
Ṣəd-ḥeyf ki pis **vəqtdə** gəldük bu cəhānə *(Gazel 68, Mısra 17). [vəqtdə, -də]*

Keçmiş zəmāndə var idi əsbāb-ı fəżl ü cūd
Bir kimsədə bu **vəqt** kərāmət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 12). [vəqt,]*

Gər ağacdan yonasan göstərəsən Sām-süvār
Zū`ī **vəqtində** gəlüb Fārs-ı meydān olmaz *(Gazel 90, Mısra 12). [vəqtində, -i, -n, -də]*

Mən-i şikəstəyə səndən nə **vəqtlərdi** ki yoḫ
Nə qāṣid ü nə pəyām u nə kāğəẓ ü nə səlām *(Gazel 129, Mısra 13). [vəqtlərdi, -lər, -di]*

Əz-bəs ki ātəşīn-ruḫə yandurmısan məni
Zərdüşt **vəqt** olub məni Rūyīntən eylədün *(Gazel 164, Mısra 8). [vəqt,]*

Əgərçi olmuş idün mürdə hicr-i yār ilən āḫır
Məsīḫi **vəqt** olan ol lə'l-i gövhərbārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 10). [vəqt,]*

Bir 'ibrət al Sikəndər ü Cəmşīddən köñül
Vəqtün ḫ˘oş eylə anlə mədārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 6). [vəqtün, -ün]*

Yoḫ idi dildə ġəm-i hicr şād vəṣlün ilə
O gün bir özgə gün idi o **vəqt** dīgər idi *(Gazel 240, Mısra 4). [vəqt,]*

Nə sūd o **vəqtə** bizim 'ömrimiz vəfā etməz
Tükəndi əhl-i cəhālət içində ḥəsrət ilə *(Kaside 20, Mısra 37). [vəqtə, -ə]*

Vəqtün ḫ˘oş eylə ġəmimə dövr növ-bəhārdur
Tər eylə bir damağı mey-i ḫ˘oş-güvār ilə *(Kaside 21, Mısra 25). [vəqtün, -ün]*

Mənim 'ömrimsən ey sāqī yetüşdim bəs ki mən cānə
Nədür fövt eyləmək **vəqti** gətür sən cām-ı peymānə *(Kaside 22, Mısra 2). [vəqti, -i]*

Gəl imdi **vəqtidür** ey ṣāḥibü`z-zəmān gəl gül
Fədā qədəmlərivə ey 'ədālətün kānı *(Kaside 23, Mısra 89). [vəqtidür, -i, -dür]*

Ey vəfā kānı Əmīrḫān ki dəm-ā-dəm Ḥəqdən
Ṣıdq ilə **vəqtivi** ḫ˘oş keyfivi çaq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 2). [vəqtivi, -iv, -i]*

Demürəm asma qulaq ṣavt-ı müğənnī tārə
Līk **vəqtində** gərək hər şey`i iẓhār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 8). [vəqtində, -i, -n, -də]*

Ey ḫ˘oş ol **vəqt** ki mən sākin-i mey-ḫānə idim
Başdə mey nəş`əsi həm məşrəb-i cānānə idim *(Mesnevi 1, Mısra 13). [vəqt,]*

Ẓāhirən zīb verə qurşaq 'əbā saqqalə
Məs`ələ **vəqti** qaçub bərk soḫulə qanqalə *(Mesnevi 6, Mısra 48). [vəqti, -i]*

Ḫān o kəsdür ki ḥəqīqətdə səḫāvətlə olə
Mə'rifət ṣāḥibi **vəqtində** şücā'ətlə olə *(Mesnevi 6, Mısra 50). [vəqtində, -i, -n, -də]*

Qūdyāl məmālikində rāḥət
Vəqtim keçinürdi bī-əẕiyyət *(Mesnevi 7, Mısra 24). [vəqtim, -im]*

Şəbr **vəqti** dögüldür eylə şitāb
Dur ayağə al ələ cām-ı şərāb *(Mesnevi 10, Mısra 11). [vəqti, -i]*

Ləb təşnə **vəqtlər** keçürürdük şərāb ilə
Bī-cinslərlə həm-dəm ü ṭūṭī ġurāb ilə *(Muhammes 3, Mısra 41). [vəqtlər, -lər]*

Līk ṣəd-ḥeyf ki pis **vəqtə** ḫəbərdāram mən
Qocalub 'ömr gedüb żə'f tapub quvvət-i tən *(Terci-bend 1, Mısra 21). [vəqtə, -ə]*

'Eyş ü 'işrət ilə çoḫ **vəqt** keçürdüm ammā
İmdi bildim bu ḫarābə necə ġəm-ḫ˘ānə imiş *(Gazel 107, Mısra 3). [vəqt,]*

Bir **vəqt** olur ki imdikinün qədd ü qāmətin
Kərpic kəsüb qoyarlar o **vəqtə** ḥaṣārınə *(Gazel 207, Mısra 17). [vəqt,]*

Bir **vəqt** olur ki imdikinün qədd ü qāmətin
Kərpic kəsüb qoyarlar o **vəqtə** ḥaṣārınə *(Gazel 207, Mısra 18). [vəqtə, -ə]*

vəqt-i gül: *Gül zamanı.*

Qoymə bī-hūdə keçə ʻömr-i ʻəzīz ey nā-dān
Ḩāṣə bu **vəqt-i gül** ü mövsüm-i bāğ u bustān *(Mesnevi 15, Mısra 28). [vəqt-i gül,]*

vəqt-i mərk: *Ölüm vakti, ölünce.*

Həm ḥālət-i ḥəyātdə həm **vəqt-i mərkdə**
Lāzımdı bu cəhāndə olan cümlə kārdə *(Kaside 19, Mısra 25). [vəqt-i mərkdə, -də]*

vəqt-i şəbāb: *Gençlik zamanı.*

ʻÖmrün ṣəfā-yı mövsümi **vəqt-i şəbābdur**
Vəqt-i şəbāb əfżəl-i məst-i şərābdur *(Müseddes 1, Mısra 20). [vəqt-i şəbāb,]*

vəqtlən: *Zamanla.*

Əlbəttə **vəqtlən** çatəcaq müjdə-i bəşīr
Yəʻqūbvār Yūsif-i Kənʻānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 7). [vəqtlən,]*

vərəq: *Yaprak, ağaç ve ot yaprağı.*

Ḩüld-i bərīn cənnət-i mevʻūd-ı Ḥəq
İmdiki gülşəndən ötür bir **vərəq** *(Mesnevi 5, Mısra 38). [vərəq,]*

vərəq-bə-vərəq: *Sayfa sayfa.*

Sölə o ġönçə ləb ü növ-gülə **vərəq-bə-vərəq**
O sirrlər ki ġəmindən saña ṣəbā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 7). [vərəq-bə-vərəq,]*

vərəq-i ʻāriż: *Yüzün yüzeyi, yüz sayfası, sathi.*

ʻƏrəqlədüb **vərəq-i ʻāriżün** ʻərəq tāyı
Bu qədri Żū`ī gül üstündə şəbnəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 9). [vərəq-i ʻāriżün,]*

vəsf: *Bir kimse veya şeyin taşıdığı hal, sıfat, nitelik.*

Hər qüvvə təndə nāqiṣ olur içələr səni
Bilməm nədəndi **vəsf** bu nöqṣānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 12). [vəsf,]*

Yūsifim **vəşfün** ʻuṭārid eləyübdür ki bugün
Zöhrə dəllālə olub müştərī bāzārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 5). [vəşfün, -ü, -n]*

Nəḩl-i ṭūbā **vəşfin** eylər ḩəlqə vāʻiẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ḩurāmānun görüb *(Gazel 19, Mısra 3). [vəşfin, -i, -n]*

Nəḩl-i ṭūbā **vəşfin** eylər ḩəlqə vāʻiẓ dəm-bə-dəm
Hīç utanmur bir məgər sərv-i ḩurāmānun görüb *(Gazel 31, Mısra 3). [vəşfin, -i, -n]*

Ḥəşrədək gər söləyim hīç tükənməz **vəşfün**
Dəḩi bundan belə göstərmə kərāmət zāhid *(Gazel 39, Mısra 27). [vəşfün, -ün]*

Żū`ī çü şəhr məhlərinün **vəşfin** eylədün
Ḩ˘oşdur baña həmīşə desön bu kəlāmdan *(Gazel 177, Mısra 11). [vəşfin, -i, -n]*

Ġeyrət odı bir dəmdə vücūdım ʻədəm etdi
Tā düşdi ləbün **vəşfi** dəhəndən dəhən içrə *(Gazel 187, Mısra 10). [vəşfi, -i]*

Nə qədri **vəşf** eləsəm ḩālətin bu bəzmün mən
Bürūz-ı ʻəcz edər āḩırdə qüvvə-i əzmān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 33). [vəşf,]*

Çü **vəşfin** etməgə ʻācizdi Żū`īnün ṭəbʻi
Şərīʻtə vācib olub ẓāhir etməgə `əlān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 35). [vəşfin, -i, -n]*

Bir vücūdı ki Ḥəq edə mümtāz
Nə desön **vəşfinə** olur çoḩ āz *(Mesnevi 2, Mısra 44). [vəşfinə, -in, -ə]*

Nə desə **vəşfivə** əgər Żū`ī
Deyəcək cüz`-i müḩtəşər Żū`ī *(Mesnevi 2, Mısra 39). [vəsfivə, -iv, -ə]*

Vəsfivə ʻācizəm mən-i nā-kām
ʻƏcz ilə eylədim sözim itmām *(Mesnevi 2, Mısra 47). [vəsfivə, -iv, -ə]*

Yoḩdı kənār ʻelminün dəryāsınə
Vəşf çatmaz cūdınə səḩāsınə *(Mesnevi 5, Mısra 72). [vəşf,]*

vəşf-i behişt-i ʻədn: *Aden cennetinin vasıfları.*

Oḩur **vəşf-i behişt-i ʻədn** hər bir gūşədə ṣulṣul
Dügāh ṣübḥ ü şām içrə neçə ʻuşşāq-ı dīvānə *(Kaside 22, Mısra 13). [vəşf-i behişt-i ʻədn,]*

vəşl: *Sevdiğine kavuşma, vuslat.*

Nālə qılmə hicrdən ey dil ki neʻmətdür bu həm
Kim bilürdi **vəşl** ẕövqin dərd-i hicrān olmasə *(Gazel 13, Mısra 12). [vəşl,]*

Nə yetsəm **vəşlə** ārāmım nə hicrində qərārım var
Ḩudāvəndā nə bəd-ovqāt u müşkil rūzgārım var *(Gazel 50, Mısra 1). [vəşlə, -ə]*

Yanub təʻəşşuq ilə nārluqa (?) **vəşl** içrə
Cəmālı şamʻınə pərvānə olduğum günlər*(Gazel 66, Mısra 5). [vəşl,]*

Dögi pərvānə kimi vəşl müyəssər Żū`ī
Yansə də şamʻ kimi cān-figārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 9). [vəşl,]*

O māh **vəşlinə** bir gün yetüşmədim āḩır
Mənim bu ṭāleʻimün gör nə bəd sitārəsi var *(Gazel 87, Mısra 3). [vəşlinə, -i, -n, -ə]*

Nə ḥüsn olaydı nə ʻāşiq nə **vəşl** nə hicrān
Nə şūr-ı ʻeşq ü məḥəbbət nə imtaḥān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 7). [vəşl,]*

Nə **vəşldə** nə hicrdə ʻāşiq qərār edər
Zülf-i nigār tək eləyər bī-qərārlıq *(Gazel 111, Mısra 5). [vəşldə, -də]*

Ze-bəs səngīn dil ʻāşiq-keş ü bəd-ḩūdur ol məh-rū
Nə **vəşlə** dut ümīd ey dil nə āh [u] zār bī-cā çək *(Gazel 116, Mısra 8). [vəşlə, -ə]*

Vəşlində hicr ātəşini yādə salmadun
Qal Żū`ī tək bu gündə yanə yanə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 13). [vəşlində, -in, -də]*

O māh-**vəşli** dögül ārzū baña Żū`ī
Dilindən ol şənəmün bir səlāmə müştāqəm *(Gazel 142, Mısra 9). [vəşli, -i]*

Əzəldə istər idim **vəşlini** vəlī ḩālā

Nüvīd-i qətl veren bir pəyāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 7). [vəṣlini, -i, -n, -i]*

'Āşiqi müstəğnī etmişdür ḫəyālun **vəṣldən**
N`olə sən hər ləḥẓə göstərsön bu istiğnā yüzin *(Gazel 148, Mısra 11). [vəṣldən, -dən]*

Köñül hicrində **vəṣlindən** ümīdün kəsmə kim bülbül
Ṣəfā-yı gül görər mi çəkməsə cövrin zimistānun *(Gazel 149, Mısra 7). [vəṣlindən, -in, -dən]*

Köñül nə **vəṣlinə** şükr eylə nə şəkvə firāqından
Təmām övżā'ı yek-sər ḫ˅ābdur məkkārə dünyānun *(Gazel 149, Mısra 9). [vəṣlinə, -i, -n, -ə]*

Bu nə inṣāfdur kim mən çəkəm əndūh-ı hicrānun
Görə əğyārlər **vəṣlünlə** yüz ẕövq ü ṣəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 4). [vəṣlünlə, -ün, -lə]*

Çəküb hicrān ḫəzānın bülbül-i şeydā tək ey Żū`ī
Bəhār əyyāmı gül **vəṣlinə** ey bī-çārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 14). [vəṣlinə, -i, -n, -ə]*

'Āşiqi müstəğnī etmişdür ḫəyālun **vəṣldən**
N`olə sən hər ləḥẓə göstərsön bu istiğnā yüzin *(Gazel 170, Mısra 11). [vəṣldən, -dən]*

Ne **vəṣlə** təşnəsən ey dil usan dögül mümkün
Onun vüṣālı bu bəḫt-i siyāh-kārım ilə *(Gazel 191, Mısra 3). [vəṣlə, -ə]*

Nālə qılmə hicrdən ey dil ki ne'mətdür bu həm
Kim bilürdi **vəṣl** ẕövqin dərd-i hicrān olməsə *(Gazel 197, Mısra 12). [vəṣl,]*

Ümīd ḫ˘oşdı firāq içrə **vəṣldən** Żū`ī
Ki şād olur dil-i ümmīdvārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 9). [vəṣldən, -dən]*

Mey bəzmi yār **vəṣli** gülüstāndə ḫ˘oşdu līk
Bī-həm-dəm ilə bəzm-i ṣəfādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 3). [vəṣli, -i]*

Vəṣldə yetmiş idim ẕövq-i ṣəfā eylər idim
O ṣifət kim olə bir kimsənə sulṭān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 3). [vəṣldə, -də]*

Yüz āh-ı sūznāk ilə **vəṣlə** yetüşmədim
Zāhid necə tapar sölə bu hāy u hū ilə *(Gazel 214, Mısra 9). [vəṣlə, -ə]*

Gərək mə'şūq özi cəzb eyləsün 'uşşāqını **vəṣlə**
Yetüşməz vüṣlətə gər gəzsə yüz min il sorağ ilə *(Gazel 216, Mısra 7). [vəṣlə, -ə]*

Təki bir gül-bədənün **vəṣli** müyəssər olsun
Ḫ˘oş keçər 'āşiq içün güşe-i bāğ olməsə də *(Gazel 219, Mısra 5). [vəṣli, -i]*

Əfsūs yandım ātəş-i hicrānə 'āqibət
Yād ol ki **vəṣli** ilə köñül kām-kār idi *(Gazel 222, Mısra 10). [vəṣli, -i]*

Gəh nāz u gəh girişmə gəhī lüṭf ü gəh 'itāb
Vəṣlində Żū`ī gör ki nə həngāmə var idi *(Gazel 222, Mısra 14). [vəṣlində, -in, -də]*

Ḫəzān-ı hicrdə 'ömrim tükəndi ṣəd əfsūs
N`olurdı yā Rəb **vəṣli** ilə növ-bəhārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 10). [vəṣli, -i]*

Bəlā-yı hicrə dūçār oldım 'āqibət Żū`ī
O **vəṣldən** ki güni bir ilə bərābər idi *(Gazel 240, Mısra 14). [vəṣldən, -dən]*

Yoḫ idi dildə ġəm-i hicr şād **vəṣlün** ilə
O gün bir özgə gün idi o vəqt dīgər idi *(Gazel 240, Mısra 3). [vəṣlün, -ün]*

Nə **vəṣl** olaydı İlāhī nə hicr-i pür-ġəm olaydı
Nə ḥūr u cənnət ü ġılmān nə nəsl-i ādəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 1). [vəṣl,]*

Bir iki ləḥẓə behişt-i vüṣāl ṣora dūzəḫ-i hicr
Çü āḫırı budur ol **vəṣl** də cəhənnəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 6). [vəṣldə, -də]*

Bilsə idim nədi mənẓūr saña **vəṣlün** içün
Nəzr edərdim yoluzə dīn ilə həm īmānı *(Gazel 250, Mısra 9). [vəṣlün, -ün]*

Bir nəfəs **vəṣlüvə** ey şūḫ dəyişməm bi`llāh
Versələr Tarı bilür gər baña bu dünyānı *(Gazel 250, Mısra 5). [vəṣlüvə, -üv, -ə]*

İlāhī bir səbəb qılsun kərəmdən
Görüb **vəṣlün** olum āzād ġəmdən *(Mesnevi 12, Mısra 22). [vəṣlün, -ün]*

Vəṣlünlə elə gəl mən-i dil-ḫəstəyə çārə
Etmək diləsön gər günimi cövrlə qarə *(Muhammes 4, Mısra 29). [vəṣlünlə, -ün, -lə]*

vəṣl-i dildār: *Gönlü kendine bağlamış olan sevgiliye kavuşma.*

Vəṣl-i dildār aḫtarur hicrānə ṣəbr etmüb genə
Anlamub təqdīr-i təğayyür qəżā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 11). [vəṣl-i dil-dār,]*

vəṣl-i ləb-i məqdūr: *(Sevgilinin) Dudağına kavuşma olasılığı.*

Anləsaydım baña **vəṣl-i ləb-i məqdūr** olmaz
Həvəsilə dil-i ṣəd pārəmi qan eylər idim *(Gazel 144, Mısra 7). [vəṣl-i ləb-i məqdūr,]*

vəṣl-i ruḫ-ı dildār: *Gönlü kendine bağlamış olan yanağa kavuşma.*

Köñül şükr eylə kim **vəṣl-i ruḫ-ı dildārə** yetdün sən
Ḫəzān-ı hicr-i cövrün çoḫ görüb gülzārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 1). [vəṣl-i ruḫ-i dil-dāra, -a]*

vəṣl-i ruḫsār: *Sevgilinin yüzüne kavuşma.*

Tīrə etmişdi dil-āynəsini jəng-i firāq
Vəṣl-i ruḫsārun onı bir məh-i tābān etdi *(Gazel 233, Mısra 8). [vəṣl-i ruḫsārun, -un]*

vəṣl-i ruḫ: *Sevgilinin yüzüne kavuşma.*

Nigārā bir zəmān āḫır bizim sarı güẕār eylə
Ḫəzān-ı hicrimi **vəṣl-i ruḫunlə** növ-bəhār eylə *(Gazel 199, Mısra 2). [vəṣl-i ruḫunlə,]*

vəṣl-i sādə: *Parlak yüzlü sevgiliye kavuşma.*

Cām u cīb ü kīsə ḫālī Żū`ī-i bī-çārə tək
Cām-ı bādə **vəṣl-i sādə** bī-bəhā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 14). [vəṣl-i sādə,]*

vəṣl-i yār: *Sevgiliye kavuşma/ulaşma.*

Gecə meh-tābdə həm-ḫ˅ābə-i cānānə idim
Vəṣl-i yār u mey-i ṣəhbāyə var idi 'ādət *(Kaside 5, Mısra 6). [vəṣl-i yār,]*

Firdövs ümīdinə köñül aldanmə vā'iẓə

Firdövs **vəṣl-i yārdı** bāqī fəsānədür *(Gazel 89, Mısra 8). [vəṣl-i yārdı, -dı]*

Firāqə döndi mənim **vəṣl-i yārım** āẖırdə
Nə növʻlən keçəcək rūzgārım āẖırdə *(Gazel 198, Mısra 1). [vəṣl-i yārım, -ım]*

vüṣlət-i gül: *Güle kavuşmak, sevgiliye kavuşmak.*

Bülbül-i şūrīdə olub nəğmə-sāz
Vüṣlət-i güldən oẖuyur şāh-nāz *(Mesnevi 10, Mısra 6). [vüṣlət-i güldən, -dən]*

və`s-səlām: *"İşte o kadar, son söz bu" anlamında sözü kısa kesmek için kullanılır.*

Żū`ī nə lāzım belə ṭūl-i kəlām
Məṭləbivi ẓāhir elə **və`s-səlām** *(Mesnevi 10, Mısra 34). [vəssəlām,]*

vəṭən: *Yurt, vatan.*

Yüzüni zülfi içrə elə ol sīmīn-bədən dutmuş
Görən sölər ki məhdür bürc-i əqrəbdə **vəṭən** dutmuş *(Gazel 103, Mısra 2). [vəṭən,]*

Ḫ˘oş ol zəmān o günki bu sinnim cavān idi
Şām u səḥər **vəṭəndə** köñül şādmān idi *(Gazel 242, Mısra 2). [vəṭəndə, -də]*

vəyā: *Cümlede bildirilen husûsun sayılan birden fazla şey için aynı zamanda söz konusu olduğu durumlarda bunların arasına getirilir, yā da.*

Ləbün firāqı ilə qanə dönməgün cigərün
Vəyā gözimdən aqan qəṭrə qəṭrə qanı yazım *(Gazel 141, Mısra 8). [vəyā,]*

Görəñ olur mu dəvə çevrilüb olə ādəm
Vəyā ğəzāl edəsən qurdı yā ki aṣlanı *(Kaside 23, Mısra 24). [vəyā,]*

Oləsən Rüstəm-i dəstān **vəyā** Rūyīntən
Zāl-i gərdūndan ölüm zəẖmini āẖır görəsən*(Mesnevi 15, Mısra 23). [vəyā,]*

vəżʻ: *Durum, vaziyet.*

Yā Rəb niyə dövrān belə bī-pā vü sər oldı
Vəżʻi dolanub ḥāləti bəddən bətər oldı *(Gazel 239, Mısra 2). [vəżʻi, -i]*

vəʻẓ: *Vaaz, öğüt, nasîhat.*

ʻƏmmāmə vü ʻəbā ilə minbərdə **vəʻẓə** baẖ
Gəl ẖəlvət içrə gör nə ʻəlāmət ẓuhūrdur *(Gazel 74, Mısra 7). [vəʻẓə, -ə]*

Ġəflət mərīżinə dəf`-i dārū-yı **vəʻẓ** elə
Ṣəḥḥət verür həmīşə ṭəbībānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 9). [vəʻẓ,]*

Nə qədri söylədi İrşād Mollā Nəṣrə`d-dīn
Bu yaẖşı sözləri yüz vəʻẓ min nəṣīḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 44). [vəʻẓ,]*

vəżʻ-i zəmānə: *Zamanın vaziyeti.*

Pozğundı Żū`i **vəżʻ-i zəmānə** qədīmdən
Gūyā ki ẖānə ṣāhibi bu ẖānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 13). [vəżʻ-i zəmānə, -ə]*

vəzīr: *Vezir.*

Süvār-ı əsb-i nəşāṭ ol köñül nə māt ki dəhr
Məqām-ı ġüṣṣədi gər şāh gər **vəzir** oləsən *(Gazel 170, Mısra 4). [vəzir,]*

Vəzīr idi Nəvā`ī-i nüktə-dān
Gör necə Ḫəyyāmə olub pāsbān *(Mesnevi 10, Mısra 23). [vəzīr,]*

vəzīr-i ʻəql: *Akıl veziri.*

Vəzīr-i ʻəqlə qıldım məşvərət bir at fikrində
Dedim ey ʻəql bir fikr et sənün tək genə dānım var *(Kaside 7, Mısra 25). [vəzīr-i ʻəqlə, -ə]*

və`ḍ-ḍuḥā: *Duha suresi, 1. ayet.*

Əgərçi ẓāhiri və`ş-şəms **və`ḍ-ḍuḥā** oẖunur
Vəlīk bāṭini bi`llāh kināyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 7). [və`ḍ-ḍuḥā,]*

Əbrūlərün müʻəyyənidür nūn sūrəsi
Gəlmiş bəyān-ı ʻāriżüvə **və`ḍ-ḍuḥā** ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 8). [və`ḍ-ḍuḥā,]*

və`l-leyl: *Leyl suresi, 1. ayet.*

Və`n-nəcm qəṭrə-i ʻərəq-i ʻāriżivə şərḥ
**Və`l-leyl** çīn-i zülf-i siyāhun ḥekāyəti *(Gazel 229, Mısra 4). [və`l-leyl,]*

və`n-nəcm: *Necm suresi, 1. ayet.*

Və`n-nəcm qəṭrə-i ʻərəq-i ʻāriżivə şərḥ
Və`l-leyl çīn-i zülf-i siyāhun ḥekāyəti *(Gazel 229, Mısra 3). [və`n-nəcm,]*

və`ş-şəms: *Şems suresi, 1. ayet.*

Məni bu növʻ ilə vallāhi də nöçün qoydun
Kəlām-ı Ḥaqqdə **və`ş-şəms** āyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 6). [və`ş-şəms,]*

Əgərçi ẓāhiri **və`ş-şəms** və`ḍ-ḍuḥā oẖunur
Vəlīk bāṭini bi`llāh kināyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 7). [və`ş-şəms,]*

Ey nūn və`l-qələm qədd ü qaşun kināyəti

**Və`ş-şəms** sūrəsi dəẖi ruẖsārun āyəti *(Gazel 229, Mısra 2). [və`ş-şəms,]*

Y

yā: *İki kelimeyi, iki kelime öbeğini veya iki cümleyi birbirine bağlar. yā ... yā bağlacı, veya, yā da.*

Zülf-i ruẖsārun mıdır gördükdə qıldım iştibāh
Yā ki mīzān bürcini məskən qılubdur āftāb *(Gazel 16, Mısra 8). [yā,]*

Göstərür ṣun`-ı Ḫudāvəndi yüzün ʻāşiqlərə
Ṣəfḥə-i ruẖsār pür-ənvār **yā** güzgü midir *(Gazel 52, Mısra 6). [yā,]*

ʻĀşiq ki fənā bəzminə ʻeşq içrə yetişdi
Ol məs`ələdə şāfiʻ **yā** əʻẓəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 8). [yā,]*

Nədür ẖəzā`inə **yā** təẖt ü tāc mülk ü ḥəşəm
Təṣəvvür eylə bular cümlə möḥnət ü ġəmdür *(Gazel 73, Mısra 3). [ya,]*

Fəqīh-i mədrəsə yā şeyẖ-i ẖānqāh yüz il
ʻİbādət etsə dili ẕikr-i Ḥəqqə əgmədür *(Gazel 73, Mısra 7). [ya,]*

Yüzün dövrində müşkīn-ẖəṭ midir ey gül sənün **yā** kim
Kənār-ı mülk-i dīni ẖayl-ı rəng-i Əhrimən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 7). [yā,]*

Bilmən ki baña nāz eləyür **yā** ki sitəmdür
Ġāfil ki ötər yār mən-i müżṭəri görcək *(Gazel 117, Mısra 3). [yā,]*

Cān özgə cism özgədi **yā** müttəḥiddülər
Cān hansı cüzvdür tən ü ə'żādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 13). [yā,]*

Öz kəsbidür mi Żū`ī cəhān içrə ḥüsn ü qübḥ
Yā Ḥəq verübdi 'āləm-i mə'nāda bilmədim *(Gazel 139, Mısra 18). [ya,]*

Dedim o yārə ġəm-i hicr-i cān-sitān ı yazım
Firāq-ı möḥnətini **yā** ġəm-i zəmānı yazım *(Gazel 141, Mısra 2). [yā,]*

Yazım o səng-i dilə dərd-firqətin yoẖsə
Zəmānə cövrini **yā** möḥnət-i cəhānı yazım *(Gazel 141, Mısra 4). [yā,]*

Sən eyləsən baña bī-dādı ey cəfā-küstər
Kimə şikāyət edim **yā** kimə 'əyānī yazım *(Gazel 141, Mısra 10). [yā,]*

Nə etməmiş bunı Məcnūnə yā ki Fərhādə
O cövr ü ẓülm ki 'eşq içrə sən baña qıldun *(Gazel 167, Mısra 9). [yā,]*

Nədən həm-cinsivə **yā** ġeyr cinsə yoẖdur əlṭāfun
Yəqinimdür ki yoẖdur səndə şāhīndən nişān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 15). [yā,]*

Ey kāş doğmayaydı bizi mādər-i cəhān
Yā fərq verməyən qılə leyli nəhārdan *(Gazel 176, Mısra 10). [yā,]*

Bu söz su`āl olunsə cəvābun nədür sölə
Təqṣīr kār-gərdən olur **yā** ki kārdan *(Gazel 176, Mısra 14). [yā,]*

Köñlüm aldı bilməyürəm hansı rəftārun sənün
Çeşm-i məẖmūrun sənün **yā** zülf-i ṭərrārun sənün *(Gazel 179, Mısra 2). [yā,]*

Yanmaqə pərvānə tək bir şam'-ı ruẖsār 'eşqinə
Yā ġəm-i bir lālə-ruẖlə dāğdār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 4). [yā,]*

Zülf-i siyəhündür mi sənün dövr-i ruẖundə
Ya zağ u zəġan gülşən ü gülzār yanındə *(Gazel 186, Mısra 4). [ya,]*

Rūyun mıdur ol zülf-i şikən-dər-şikən içrə
Yā lālə-i ẖədd-rūydı müşk-i ẖotən içrə *(Gazel 187, Mısra 2). [yā,]*

Çeşmün midi çīn ü şikən-i zülfə müqārın
Yā āhū-yı Çīndür belə dām-ı rəsən içrə *(Gazel 187, Mısra 4). [yā,]*

Ḫvurşīd-cəmālundı mı gīsūlər içində
Yā ātəş-i sūzəndədi Hindūlər içində *(Gazel 190, Mısra 2). [yā,]*

Cəmşīd **yā** Sikəndər əgər olson ey köñül
Āẖır fənādı çünki fənādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 7). [yā,]*

Möḥnət nə şey`di bilməz idim **yā** ki ġəm nədür
Köñlim həzār 'işrət ilə kām-rān idi *(Gazel 242, Mısra 11). [yā,]*

Fələgün qāmətini **yā** ki hilālun qəddin
Ḫəm edən zülfidi ol māhvəşün yā qaşı *(Gazel 247, Mısra 3). [yā,]*

Fələgün qāmətini **yā** ki hilālun qəddin
Ḫəm edən zülfidi ol māhvəşün yā qaşı *(Gazel 247, Mısra 4). [yā,]*

Məgər şānə dağıtmış **yā** ṣəbā zülf-i pərīşānı
Nədən artub bu gecə köñlümün fəryād u fəğānı *(Gazel 252, Mısra 4). [yā,]*

Gözüm yaşı durur çevrəmdə **yā** kim şəhrün əṭfālı
Tamāşā etməgə gəlmiş mən-i məcnūn-ı 'üryānı *(Gazel 252, Mısra 5). [yā,]*

Bir gör mü'əllimi necə ṣāḥib-i 'elmdür
Yā məktəbə nə növ' qılurlar ḥimāyəti *(Kaside 2, Mısra 18). [yā,]*

Mən etmişəm bunı yā kim bu iş müqəddər imiş
Bu fikr ilə gecə gündüz dəẖi fikār oldım *(Kaside 12, Mısra 5). [yā,]*

Yā məhbəs içrə qalursan nə qədri 'ömrün var
Həlāk olursan u **yā** əmr olur ḥökūmətdən *(Kaside 15, Mısra 20). [yā,]*

Sölə ki hansı kəs 'āləmdə tapdı rāḥətlüq
Belə şərārət ilə **yā** bu qətl ü sirqətdən *(Kaside 15, Mısra 22). [yā,]*

Sölə ki hansı zəmāndə var idi bir telefon
Yā teleġram vaġon kim gedir bu sür'ət ilə *(Kaside 20, Mısra 4). [yā,]*

Yā Rəb həmīşə belə olubdur mı rūzgār
Yā rūzgār imdi olub bu qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 14). [yā,]*

Görəñ olur mu dəvə çevrilüb olə ādəm
Vəyā ğəzāl edəsən qurdı **yā** ki aṣlanı *(Kaside 23, Mısra 24). [yā,]*

Nəīnki bir qurı 'əmmāmə vü 'əyālı olə
Vəlīk bilməyə imlānı **yā** ki inşānı *(Kaside 23, Mısra 52). [yā,]*

Yā at bəhāsını bərāt et
Yā inki bərātımı bir at et *(Mesnevi 8, Mısra 69). [yā,]*

Yā at bəhāsını bərāt et
Yā inki bərātımı bir at et *(Mesnevi 8, Mısra 70). [yā,]*

Kūdək ādəm elə bu ṣūrət-i şəẖṣiyyə olur
Yā vücūdındə onun ġeyr-i kərāmət tapulur *(Mesnevi 9, Mısra 12). [yā,]*

Və'dəsinə **yā** ki vəfā etməyə
Ġəm günündə imdādınə yetməyə *(Mesnevi 10, Mısra 55). [yā,]*

Bir yerdəəm təfāvüti yoẖ ṭūṭī vü ġurāb
Bilməz nədür cəhāndə günāh ilə **yā** ṣavāb *(Muhammes 3, Mısra 26). [yā,]*

Çünki ādəm yā səẖā eylər **yā** eḥsān Ḥəqq içün
Nə səẖāvət var nə rāh-ı Ḥəqdə eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 5). [ya,]*

Çünki ādəm **yā** səẖā eylər yā eḥsān Ḥəqq içün
Nə səẖāvət var nə rāh-ı Ḥəqdə eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 5). [ya,]*

Yā məhbəs içrə qalursan nə qədri ‘ömrün var
Həlāk olursan u **yā** əmr olur ḥökūmətdən *(Kaside 15, Mısra 19). [yā,]*

Baḫ o söz gör ki kimlərə yaraşur
Tā pərī **yā** peyəm-bərə yaraşur *(Mesnevi 11, Mısra 78). [yā,]*

Fikr qılmır danışan bu sözi ‘əmmāmə dögül
Ya uzun saqqal ilə yā ki uzun cāmə dögül *(Mesnevi 9, Mısra 40). [yā,]*

Fikr qılmır danışan bu sözi ‘əmmāmə dögül
Ya uzun saqqal ilə yā ki uzun cāmə dögül *(Mesnevi 9, Mısra 40). [ya,]*

Ey büt ol ruḫsārun üzrə müşk-bū gīsū mıdır
Yā ki gülzār içrə məskən eyləmiş hindū mıdır *(Gazel 52, Mısra 2). [yā,]*

Māh-ruḫsārıñ mıdır zülfün arası sərv-qəd
Yā ki reyḥān içrə bitmiş lālə-i ḫədd rū mıdır *(Gazel 52, Mısra 4). [yā,]*

Dişləründür mi dəhānundə sənün ey ḫəṭṭ-i Ḫiżr
Çeşme-i ḥeyvān ara **yā** şəddə-i lü`lü midir *(Gazel 52, Mısra 8). [yā,]*

Yā şūr-ı ‘eşq ilə dīvānə ol ələm çəkmə
Yā məst-i bādə olub bilmə möhnət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 5). [ya,]*

Yā şūr-ı ‘eşq ilə dīvānə ol ələm çəkmə
Yā məst-i bādə olub bilmə möhnət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 6). [ya,]*

Ya bu zəmānədə mə‘dūm olubdı ẕövq-i ṣəfā
Ya Żū`ī səndə olub ẕövq-i ‘eşq-i yār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 13). [ya,]*

Ya bu zəmānədə mə‘dūm olubdı ẕövq-i ṣəfā
Ya Żū`ī səndə olub ẕövq-i ‘eşq-i yār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 14). [ya,]*

Yüzündə tərdurur yā lālə üzrə jālədür yā kim
Məh-i ənvər kənārındə düzülmiş ‘iqd-ı pərvīndür *(Gazel 56, Mısra 3). [ya,]*

Yüzündə tərdurur yā lālə üzrə jālədür yā kim
Məh-i ənvər kənārındə düzülmiş ‘iqd-ı pərvīndür *(Gazel 56, Mısra 3). [ya,]*

Ġəm etmə Żū`ī cəhān yā ḫəyāldur yā ḫᵛāb
O şey` ki ḫᵛāb u ḫəyāl oldı sölə nə ġəmdür *(Gazel 80, Mısra 17). [ya,]*

Ġəm etmə Żū`ī cəhān yā ḫəyāldur yā ḫᵛāb
O şey` ki ḫᵛāb u ḫəyāl oldı sölə nə ġəmdür *(Gazel 80, Mısra 17). [ya,]*

Məni yā öldür ey məh yā qutar dərd-i cüdālıqdan
Kim ölmək yaḫşıdır bi`llāh bu günə mübtəlālıqdan *(Gazel 151, Mısra 1). [ya,]*

Məni yā öldür ey məh yā qutar dərd-i cüdālıqdan
Kim ölmək yaḫşıdır bi`llāh bu günə mübtəlālıqdan *(Gazel 151, Mısra 1). [ya,]*

Hansı şīrün bənd edüb dil-mürğini ey ḥūr-liqā
Ya dəf [ü] ṭənbūr yā kim nəğmə-i tārun sənün *(Gazel 179, Mısra 6). [ya,]*

Hansı şīrün bənd edüb dil-mürğini ey ḥūr-liqā
Ya dəf [ü] ṭənbūr yā kim nəğmə-i tārun sənün *(Gazel 179, Mısra 6). [ya,]*

Ḥəqīqət ‘āləmində yoḫ təfāvüt ẕərrə miqdārı
Nə fərqi yā Menātə qulluq et yā Lāt u ‘Uzzāyə *(Gazel 212, Mısra 12). [ya,]*

Ḥəqīqət ‘āləmində yoḫ təfāvüt ẕərrə miqdārı
Nə fərqi yā Menātə qulluq et yā Lāt u ‘Uzzāyə *(Gazel 212, Mısra 12). [ya,]*

Ya tərk edün bu bəzmi yıqun bu büsāṭı ya
Ol bī-vəfā nigārə edün çārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 3). [ya,]*

Ya tərk edün bu bəzmi yıqun bu büsāṭı **ya**
Ol bī-vəfā nigārə edün çārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 3). [ya,]*

Ya ol nigārdə **yā** Rəb olaydı mehr ü vəfā
Ya məndə muncə ġəmə ṭāqət ü qərārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 11). [ya,]*

Ya ol nigārdə yā Rəb olaydı mehr ü vəfā
Ya məndə muncə ġəmə ṭāqət ü qərārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 12). [ya,]*

Ya edün ḫəncər-i bī-dād ilə ṣəd pārə məni
Qana döndi cigərim yā yetirün yārə məni *(Gazel 224, Mısra 1). [ya,]*

Ya edün ḫəncər-i bī-dād ilə ṣəd pārə məni
Qana döndi cigərim yā yetirün yārə məni *(Gazel 224, Mısra 2). [ya,]*

Diqqət etmir ki bu söz oḫşarı var Qur`ānə
Ya ḥədīs̱ə yā bu söz oḫşarı var hər yanə *(Mesnevi 9, Mısra 42). [ya,]*

Diqqət etmir ki bu söz oḫşarı var Qur`ānə
Ya ḥədīs̱ə yā bu söz oḫşarı var hər yanə *(Mesnevi 9, Mısra 42). [ya,]*

Yā cəhənnəm **yā** cənnətü`l-mə`vā
Pūl bir dəmdə eyləyür peydā *(Mesnevi 11, Mısra 27). [ya,]*

Yā cəhənnəm **yā** cənnətü`l-mə`vā
Pūl bir dəmdə eyləyür peydā *(Mesnevi 11, Mısra 27). [ya,]*

Yā fəqr ü fāqə necədi yā sīm u zər nədür
Yā rāḥət-i Ḫiżir nədü rənc-i səfər nədür *(Muhammes 2, Mısra 9). [ya,]*

Yā fəqr ü fāqə necədi yā sīm u zər nədür
Yā rāḥət-i Ḫiżir nədü rənc-i səfər nədür *(Muhammes 2, Mısra 9). [ya,]*

Yā fəqr ü fāqə necədi yā sīm u zər nədür
Yā rāḥət-i Ḫiżir nədü rənc-i səfər nədür *(Muhammes 2, Mısra 10). [ya,]*

Żū`iyā ‘eşqün nə olsə ḥāṣili vācibdi çək
Ya sürūrın **yā** nəşāṭın yā bəlāsın yā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 10). [ya,]*

Żū`iyā ‘eşqün nə olsə ḥāṣili vācibdi çək
Ya sürūrın yā nəşāṭın yā bəlāsın yā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 10). [ya,]*

Żū`iyā ‘eşqün nə olsə ḥāṣili vācibdi çək
Ya sürūrın yā nəşāṭın yā bəlāsın yā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 10). [ya,]*

Żū`iyā ‘eşqün nə olsə ḥāṣili vācibdi çək
Ya sürūrın yā nəşāṭın yā bəlāsın yā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 10). [ya,]*

yā: *"Ey" anlamında ünlem.*

Yā Rəb o qədīm ʻəṣr o ləẕẕət hara getdi
Ḫəlq içrə olan ʻeyş ilə ʻişrət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 1). [yā,]*

Firʻovnı rūd-ı Nīldə qoymazdı qərq olə
Gər ṣidq ilə çağırsa idi bircə **yā** ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 28). [yā,]*

Kimün **yā** Rəb dönübdür mən kimi ʻāləmdə iqbālı
Olubdur ārzū cāmı şərāb-ı vəṣldən ḫālī *(Tahmis 1, Mısra 11). [yā,]*

Qalmub cəhāndə ẕərrə qədər ẕövq ilə ṣəfā
Yā Rəb təmām ləẕẕət-i dünyā nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 6). [yā,]*

Nədəndi **yā** Rəb olub çərḫ-i kəc-mədār ḫarāb
Düşüb ṣəfādan olub bāğ u lālə-zār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 1). [yā,]*

Yā Rəb nə olubdur səbəbi kim bu zəmāndə
İnsān arasında hamı millətdə ḫəṭər var *(Gazel 42, Mısra 15). [yā,]*

Yā Rəb nədi bāʻiṣ belə dövrān dəgişübdür
Tə`s̱īr-i kəvākib məh-i tābān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 1). [yā,]*

Bu cəhān **yā** Rəb haçan rövże-i riżvān oləcəq
Cəhl-i ẓülmət qutarub məʻdən-i ürfān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 1). [yā,]*

Olu **yā** Rəb bu ki mən rövże-i riżvānə gedəm
Rāhət-i cānım içün ḫidmət-i cānānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 1). [yā,]*

Yā Rəb kim olur ʻərżimi cānānə yetürsün
Dərd-i dilim ol ḫosrov-i ḫūbānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 1). [yā,]*

Yā Rəb məni bu ḥāl ilə ḫilqət nöçün etdün
Hər gündə nəṣībim ġəm ü möḥnət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 1). [yā,]*

Görüb əndūh-ı hicrānı olur kim lüṭf edə ol məh
Görim düşsün onı **yā** Rəb mənim tək dərd-i hicrānə *(Gazel 192, Mısra 6). [yā,]*

Cəhāndə kimsə belə ḥəsrət olmasun **yā** Rəb
Bu ḥəsrət ilə ki mən oldum iştiyāqundə *(Gazel 196, Mısra 3). [yā,]*

Əğyāra verme dərd ü ġəmin ol pərīvəşün
Yā Rəb nəsīb-i dərdini qıl āşnālarə *(Gazel 201, Mısra 6). [yā,]*

Bu ʻərṣə qalmıyə ḫālī ḥərīfdən **yā** Rəb
Gəlüb gedübsə də ol şəh-süvār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 7). [yā,]*

Nə dīndür hansı məẕhəbindü **yā** Rəb kim səḫā əhlin
Səfāhət əhli derlər ṣāḥib-i eḥsān-ı əʻṭāyə *(Gazel 212, Mısra 13). [yā,]*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā ilə
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā ilə *(Gazel 213, Mısra 2). [yā,]*

Yā Rəb gələn bəhār ṣəfā-yı vüṣāl ver
Çün yetmişük kərəvət-i hicr ilə bu ilə *(Gazel 214, Mısra 15). [yā,]*

İki ay var hilālə döndürübdür cismimi bu ġəm
Kim ol ḫ∨urşīd ilə **yā** Rəb nə gündür vüṣlət-imkānı *(Gazel 220, Mısra 10). [yā,]*

Ḫəzān-ı hicrdə ʻömrim tükəndi ṣəd əfsūs
N`olurdı **yā** Rəb vəṣli ilə növ-bəhārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 10). [yā,]*

Ya ol nigārdə yā Rəb olaydı mehr ü vəfā
Ya məndə muncə ġəmə ṭāqət ü qərārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 11). [yā,]*

Dil-kişvərini etdi müsəḫḫər sipāh-ı ġəm
Yā Rəb tərəḥḥüm et yetür ol şəh-süvārımı *(Gazel 228, Mısra 10). [yā,]*

Yā Rəb niyə dövrān belə bī-pā vü sər oldı
Vəżʻi dolanub ḥāləti bəddən bətər oldı *(Gazel 239, Mısra 1). [yā,]*

Āb u ātəşdi ləbün mey kimi gül bərgi üzi
Necə ustāddı **yā** Rəb bu ṣuvər-nəqqāşı *(Gazel 247, Mısra 12). [yā,]*

Yā Rəb genə vüṣlət dəmi hicrānə dəgişdi
Gül-nār-ı şərābım dönübən qanə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 1). [yā,]*

Yā Rəb n`olı bu Żū`ī-i şeydā görə bir də
Kim beyt-i ḥüzün bāğ u gülüstānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 17). [yā,]*

Yā Rəb n`olı bu Żū`ī-i şeydā görə bir də
Kim beyt-i ḥüzün bāğ u gülüstānə dəgişdi *(Kaside 19, Mısra 11). [yā,]*

Yā Rəb həmīşə belə olubdur mı rūzgār
Yā rūzgār imdi olub bu qərār ilə *(Kaside 21, Mısra 13). [yā,]*

Niyə **yā** Rəb belə bī-çārə vü ḥeyrān oldım
Bilmirəm çārəmi ḥeyrətlə pərīşān oldım *(Mesnevi 1, Mısra 11). [yā,]*

Var yüz söz ürəgimdə edə bilməm iẓhār
Olu **yā** Rəb o zəmān kim söləyəm hər nə ki var *(Mesnevi 9, Mısra 88). [yā,]*

Yā Rəb olur mu bir də dönüb növ-cavān olam
Eyş [ü] nəşāt-ı ləẕẕət ilə kām-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 1). [yā,]*

Yā Rəb olur mu bir də görəm ol zəmānəni
ʻEyş ü nəşāṭ u ṣöḥbət-i çəng ü çəġānəni *(Müseddes 1, Mısra 25). [yā,]*

Düşdi güẕārımız genə bir dil-rübā ilə
Yā Rəb günim necə keçəcək bu həvā ilə (Gazel 213, *Mısra 2). [yā,]*

yābı: *Zayıf, elden düşmüş çirkin at.*

Yorulmış **yabını** sattım başımdan eylədim ammā
Qalubdur üç taqar arpam dəḫi bir dam samanım var *(Kaside 7, Mısra 23). [yābını, -n, -ı]*

Var idi bir **yabum** kətdən gələndə şəhrə bu dəfʻə
Yoruldı yolda qaldı şattım onda bir pālānım var *(Kaside 7, Mısra 21). [yābum, -mış]*

yâd: *Hatırlama, anma.*

Sənsiz nə ləẕẕəti mey ü çəng ü çəġānənün
Yādunlə ağlamaqdə görüb ləẕẕət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 12). [yādunlə, -un, -lə]*

Əfsūs yandım ātəş-i hicrānə ʻāqibət
Yād ol ki vəṣli ilə köñül kām-kār idi *(Gazel 222, Mısra 10). [yād,]*

Əvvəl edim ḥāłət-i Żəḥḥākı **yād**
Sitməgər ü ẓālim ü bī-bākı **yād** *(Mesnevi 5, Mısra 10). [yād,]*

Dəm-bə-dəm Fərhād Şīrīn ləblərindən qan yeyüb
Qeys Leylā ṭürrəsi **yādilə** bəs qarə geyüb *(Tahmis 3, Mısra 12). [yādiylə, -iylə]*

Nədür muncə təğāfül səndə ey ṣəyyād-ı bī-pərvā
N`öçün **yād** etmisən dāmımdə āḫır bir şikārim var *(Gazel 45, Mısra 8). [yād,]*

Nə **yād** et ʻāriż-i gül-fām nə zülf-i pərīşānın
Nə ḫūnīn-əşk-rīz ol nə bəlā vü rənc-i sevdā çək *(Gazel 116, Mısra 5). [yād,]*

ʻƏcəb āzādə idim **yād** ol günlər ki nā-gəhdən
Əsīr etdi məni zəncīr-i zülf ü çeşm-fəttānun *(Gazel 149, Mısra 3). [yād,]*

Ḥeyf keçdi rūzgārım hicr ilə **yād** ol zəmān
Kim ənīsim mūnisim yārım nigārım var idi *(Gazel 225, Mısra 7). [yād,]*

Ḥeyli zəmāndur məni **yād** etmədün
Dirhəm ü dīnār ilə şād etmədün *(Mesnevi 5, Mısra 97). [yād,]*

Yād ol zəmān ki qara gecəm gün tək ağ idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 23). [yād,]*

yād et-: *Anmak.*

Əvvəl **edim** ḥāłət-i Żəḥḥākı **yād**
Sitməgər ü ẓālim ü bī-bākı yād *(Mesnevi 5, Mısra 9). [yād edim, -im]*

Belə inṣāf olur əḥbābını **yād eyləməz** əḥbāb
Saña āḫır bu ḫişlətdən yetər çoḫ çoḫ ziyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 7). [yād eyləməz, -məz]*

Gecələr kim qayd-ı zülfüñ ey pərī **yād eylərəm**
Tā səḥər dīvānələr tək ay u fəryād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 1). [yād eylərəm, -r, -əm]*

yadgār: *Bir kimseyi, bir olayı hatırlatan nesne veya kişi, andaç.*

ʻAnādil ẓāhir etmiş ḫəlqə āhəng-i Nəkīsānı
Həzārān ləḥn kūya Bārbəddən **yādgār** olmuş *(Gazel 101, Mısra 4). [yādigār,]*

Tapşurdı yaḫşı saḫlə mənim **yādgārımı**
Getdi baña bir oḫ urub o şūḫ-ı tünd-ḫū *(Gazel 228, Mısra 4). [yādigārımı, -ım, -ı]*

yāda düş-: *Hafizada yeniden canlanmak, aklına gelmek, hatırlamak.*

Düşəndə yādımə cism içrə titrəşür cānım
O günləri ki keçərdi ḫ˘oş ittifāqundə *(Gazel 196, Mısra 7). [yādımə düşəndə, -əndə]*

Nə kül töküm başıma Żū`ī **yādə düşdükdə**
O gül əlilə ayağımə mey tökən günlər *(Gazel 67, Mısra 11). [yādə düşdükdə, -dükdə]*

Bəlā-yı hicrdə ancaq ləb-i cānān **düşər yādə**
Nöçün kim rəsmidür bu qorḫuluqdə cān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 1). [yādə düşər, -ər]*

Bəlā-yı hicrdə ancaq ləb-i cānān **düşər yādə**
Nöçün kim rəsmidür bu qorḫuluqdə cān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 2). [yādə düşər, -ər]*

Olur dīvānə tək zəncīrə lā`iq mübtəlā köñlüm
Haçan kim ḥəlqə-i ol zülf-i müşk-əfşān **düşər yādə** *(Gazel 195, Mısra 4). [yādə düşər, -ər]*

Olan dəmdə pərīşān gecələr sevdā-yı zülfünlə
Çəkən Leylā ġəmin Məcnūn-ı sər-gərdān **düşər yādə** *(Gazel 195, Mısra 6). [yādə düşər, -ər]*

Dilində vāʻiẓ-i övṣāf-ı bəlā rūz-ı məḥşərdən
Yanar nār-ı ġəmə köñlüm şəb-i hicrān **düşər yādə** *(Gazel 195, Mısra 8). [yādə düşər, -ər]*

Demə Żū`ī ki əfğān eylərəm görcək firāqından
Görəndə ol məhi cān düşməyür əfğān **düşər yādə** *(Gazel 195, Mısra 10). [yādə düşər, -ər]*

Nə ḫovf-ı ātəş-i dūzəḫ nə meyl-i rövże-i ḫüld
Nə ḥūr u cənnət-i ġılmān **düşərdi mi yādə** *(Gazel 206, Mısra 6). [yādə düşərdi, -ər, -di]*

ʻİşrətlə keçən günlərivi **yādə sal** imdi
Ādəm ṣifət ol rövże-i riżvānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 3). [yādə sal,]*

Gəl etmə muncə cəfā **yādə ṣal** o günlərivi
Ki hīç kəs deməz āḫırdə gəl baña Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 7). [yādə ṣal,]*

yādə sal-: *Aklına getirmek, hatırlamak.*

Salmamısan yādə qalub bī-nəvā
Hər cəhətdən dərd ü ġəmə mübtəlā *(Mesnevi 10, Mısra 51). [yādə salma,]*

Vəṣlində hicr ātəşini **yādə salmadun**
Qal Żū`ī tək bu gündə yanə yanə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 13). [yādə salmadun, -ma, -du, -n]*

yağma: *Bazı savaşlardan sonra kumandan tarafından verilen izinle askerlerin o şehirdeki mallardan istediklerini alması, yağmalayıp ele geçirmesi.*

ʻEyş [ü] ʻişrət bəzmivi bir Türk **yağma eylədi**
Ey dil ü cān ləḥẓə ləḥẓə tārmār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 7). [yağma,]*

Yağmalayubdı ṭürrələrün Çīn məmālikin
Hər çīni içrə müşk-i Ḫıṭādan kəsībi var *(Gazel 44, Mısra 5). [yağmalayubdi, -y, -ub, -di]*

yah-: *Yakmak, ateşe vermek.*

Bəzm-i ġeyr içrə görən dəm ol gül-i rəʻnā yüzin
Ātəşīn-meydən **yaḫar** āhım odı dünyā yüzin *(Gazel 148, Mısra 2). [yaḫar, -ar]*

Bəzm-i ġeyr içrə görən dəm ol gül-i rəʻnā yüzin
Ātəşīn-meydən **yaḫar** āhım odı dünyā yüzin *(Gazel 170, Mısra 2). [yaḫar, -ar]*

Hansı dil-bərdür ki öz ʻuşşāqınə cövr etməyüb
Cövrdən āh etmə ey ʻāşiq **yaḫar** köñlüm deyüb *(Tahmis 3, Mısra 14). [yaḫar, -ar]*

Ḫədəng-i ġəmzün ey məh səpməsəydi dəm-bə-dəm sulər
Dil-i pür-ḫūnı çoḫdan **yaḫmış** idi nār-ı hicrānun *(Gazel 160, Mısra 10). [yaḫmış, -mış]*

yaḫşı: *Güzel, iyi, hoş.*

ʻUmmāl-i təmām cismə gəlür **yaḫşı** yamandan
Bəʻżilərə firdövs-i bərīn bəʻżə saqar var *(Gazel 42, Mısra 17). [yaḫşı,]*

Yaḫşı təṣəvvür eyləmə vārın zəmānənün
Ey dil çü gördüm āḫırı kārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 1). [yaḫşı,]*

Mənim də istəyürəm mehrbān nigārım olaydı
Ki z̲övq-i vəṣli ilə **yaḫşı** rūzgārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 2). [yaḫşı,]*

Getdi baña bir oḫ urub o şūḫ-ı tünd-ḫū
Tapşurdı yaḫşı saḫlə mənim yādgārımı *(Gazel 228, Mısra 4). [yaḫşı,]*

O sözün də genə bir **yaḫşısını** əḫẕ etmüb
Hər nə pöhrəsi vardur oları əzbər edüb *(Mesnevi 9, Mısra 61). [yaḫşısını, -sı, -n, -ı]*

Əlli il kəsb-i ʻulūm etməgə qıldım iqdām
Şād olurdım ki ʻəcəb **yaḫşı** hünərdür bu məqām *(Terci-bend 1, Mısra 10). [yaḫşı,]*

Münkirliqün yoḫ fā`idəsi īmānə gəlmək **yaḫşıdur**
Nār-ı cəhənnəmdən qaçub riżvānə gəlmək **yaḫşıdur** *(Gazel 85, Mısra 1). [yaḫşıdur, -dur]*

Münkirliqün yoḫ fā`idəsi īmānə gəlmək **yaḫşıdur**
Nār-ı cəhənnəmdən qaçub riżvānə gəlmək **yaḫşıdur** *(Gazel 85, Mısra 2). [yaḫşıdur, -dur]*

ʻĀləmlərə rüsvālanub Ḥəqq şūrından sevdālanub
Bülbül kimi şeydālanub bustānə gəlmək **yaḫşıdur** *(Gazel 85, Mısra 4). [yaḫşıdur, -dur]*

Bənd olmə māl u dövlətə göz tikmə şān u şöhrətə
Bu ərsə-i ṭərīqətə mərdānə gəlmək **yaḫşıdur** *(Gazel 85, Mısra 6). [yaḫşıdur, -dur]*

Āyīnə-i qəlbi silüb Ḥəqq-cilvəsin ondə görüb
ʻƏql-i maʻāşı tərk edüb dīvānə gəlmək **yaḫşıdur** *(Gazel 85, Mısra 8). [yaḫşıdur, -dur]*

Aldanmə dünyā-malınə həm cāhınə cəlālınə
Düş bir Ḥəqün ḫəyālınə rəḥmānə gəlmək **yaḫşıdur** *(Gazel 85, Mısra 10). [yaḫşıdur, -dur]*

Usan ʻəql-i maʻāşdan dünyā içün təlāşdan
Keçüb cān ilə başdan meydānə gəlmək **yaḫşıdur** *(Gazel 85, Mısra 12). [yaḫşıdur, -dur]*

Tərk eylə ḫāb-ı ġafləti bu zülmət-i cəhāləti
Tapub rāh-ı ḥəqīqəti ʻürfānə gəlmək **yaḫşıdur** *(Gazel 85, Mısra 14). [yaḫşıdur, -dur]*

Düşüb ʻeşqün həvāsınə səʻy eyləyüb ṣəfāsınə
Bu ḥəqīqət mināsınə qurbānə gəlmək **yaḫşıdur** *(Gazel 85, Mısra 16). [yaḫşıdur, -dur]*

Çıq kəs̲rətdən düş vəḥdətə ġərq ol mey-i məḥəbbətə
Żū`ī tək bəzm-i ʻişrətə məstānə gəlmək **yaḫşıdur** *(Gazel 85, Mısra 18). [yaḫşıdur, -dur]*

Məni yā öldür ey məh yā qutar dərd-i cüdālıqdan
Kim ölmək yaḫşıdır bi`llāh bu günə mübtəlālıqdan *(Gazel 151, Mısra 2). [yaḫşıdır, -dır]*

Ol māh-ruḫı görməməgim **yaḫşıdı** bi`llāh
Görcək görürəm hər gecə əğyār yanındə *(Gazel 186, Mısra 9). [yaḫşıdı, -dı]*

On on beş il bizim ādəmlər eyləyür təḥṣīl
Nə dil bilür ʻƏrəbīcən nə **yaḫşı** imlānı *(Kaside 23, Mısra 54). [yaḫşı,]*

Nədür səbəb bunə pəs bī-niẓāmlıqdur həm
Nə yoḫdı **yaḫşı** müʻəllim də öyrədə anı *(Kaside 23, Mısra 60). [yaḫşı,]*

Səbəb-i mərtəbə vü şövkət ü şāndur məktəb
Yāḫşı diqqət eləsön bāğ-ı cināndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 4). [yāḫşı,]*

Nə qədri söylədi İrşād Mollā Nəṣrə`d-dīn
Bu **yaḫşı** sözləri yüz vəʻẓ min nəṣīḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 44). [yaḫşı,]*

Şāʻirə ḥörmət olunur hər zəmān
Şeʻr ilə bāqī qala **yaḫşı** yaman *(Mesnevi 5, Mısra 94). [yaḫşı,]*

Tā inki üç ay bundan əqdəm
Bir **yaḫşı** zəmāndə ḫeyr məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 28). [yaḫşı,]*

Bir **yaḫşı** məs̲əl bu dāstāndə
Səʻdī buyurubdı Gülsitāndə *(Mesnevi 8, Mısra 37). [yaḫşı,]*

İmdi mənim də **yaḫşı** günim müstədām idi
Vafirqətā bu əṣrdə yoḫ bir rəfīq olan *(Muhammes 2, Mısra 23). [yaḫşı,]*

ʻĀlimün ʻizzətinə baḫ ki nə ḫˇoş ʻāləmdür
Yāḫşı diqqət eləsön bāğ-ı cināndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 20). [yāḫşı,]*

Dəmlər ki ol zəmān keçinüb **yāḫşı** ḫ˅ābdur
Ey cān bu günlərün nəyə sölə hesābdur *(Müseddes 1, Mısra 21). [yāḫşı,]*

Nə yaḫşı günlər idi ol nə **yaḫşı** müddət idi
Ki şuğlimiz o pərī-rūy ilə məḥəbbət idi *(Tahmis 2, Mısra 11). [yaḫşı,]*

Nə **yaḫşı** günlər idi ol nə **yaḫşı** müddət idi
Ki şuğlimiz o pərī-rūy ilə məḥəbbət idi *(Tahmis 2, Mısra 11). [yaḫşı,]*

yaḫşılıq: *İyilik.*

Ḫˇoşā o kimsələrə adı **yaḫşılıqlə** qalub
Görüb ḥəyat u məmātındə ləẕẕət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 11). [yaḫşılıqlə, -lə]*

Dünyā üzi sər-bə-sər fənādur
Bir **yaḫşılıq** adı kim bəqādur *(Mesnevi 8, Mısra 62). [yaḫşılıq,]*

yalan: *Doğru olmayan, gerçeğe uymayan söz.*

Var idi bir yabum kətdən gələndə şəhrə bu dəfʻə
Yoruldı yolda qaldı şattım onda bir pālānım var *(Kaside 7, Mısra 22). [yalānım, -ım]*

Ḥəqqi mollā odı kim hər sözi yazub oḫuyə
Yoḫsə ki bilməyə bir ḥərfi **yalandan** toḫuyə *(Mesnevi 6, Mısra 46). [yalandan, -dan]*

yalñız: *Sadece.*

Mollā özi çoḫ ḫeyr edi **yalnız** nə qədər var
ʻƏmmāməsinə baḫmagilən məs`ələ ṣorma *(Gazel 42, Mısra 14). [yalnız,]*

yalquz: *Yalınız, sadece, bir.*

Yalquz bəhārdan nə çıḫar sāğər olmasa
Sāğər içində bādə-i cān-pərvər olmasa *(Gazel 6, Mısra 1). [yalquz,]*

Yalquz dögül bu nālə vü fəryādım ey pərī
Öz könlim içrə sənlə qılub ṣöḥbət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 13). [yalquz,]*

<u>**yaman:**</u> *Kötü, çetin, zor.*

'Ummāl-i təmām cismə gəlür yaḫşı **yamandan**
Bə'żilərə firdövs-i bərīn bə'żə saqar var *(Gazel 42, Mısra 17). [yamandan, -dan]*

Kim qalubdur Żū`ī-i bī-ḫānmān
Ḫanlar arasındədi ḥālı **yaman** *(Mesnevi 5, Mısra 80). [yaman,]*

Şā'irə ḥörmət olunur hər zəmān
Şe'r ilə bāqī qala yaḫşı **yaman** *(Mesnevi 5, Mısra 94). [yaman,]*

<u>**yan-:**</u> *Alev almak, tutuşmak; Çok elem, keder, aşk ve hicran çekmek.*

Lālə dögi dāğ üzərə bin dāğ ilə yanmış
'Uşşāqa ruḫundur belə ḫūnīn-kəfən içrə *(Gazel 187, Mısra 11). [yanmış, -mış]*

Ey məh vüṣālıña çəkübən ḥəsrət ağlaram
Yandurdı cism-i cānımı bu firqət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 2). [yandurdı, -dur, -dı]*

Baña hər nə bəlā gəlsə gəlür köñlümdən ey Ḫāliq
Gözəllər hicrinə **yansun** görim bundan bətər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 4). [yansun, -sun]*

Yanub tə'əşşuq ilə nārluqa (?) vəṣl içrə
Cəmālı şam'ına pərvānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 5). [yanub, -ub]*

Dögi pərvānə kimi vəṣl müyəssər Żū`ī
Yansə də şam' kimi cān-figārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 10). [yansə, -sə]*

Żū`ī yanuram şam' ṣifət ol məhi görcək
Hər gecə gəzən nāz ilə əğyār **yanında** *(Gazel 186, Mısra 13). [yanuram, -ur, -am]*

Żū`ī **yanuram** şam' kimi hicrdə çünkim
Salmış yüzinün şövqi bir ātəş bədən içrə *(Gazel 187, Mısra 13). [yanuram, -ur, -am]*

'Əcəbdi çərh **yanub** həm kəvākib odlanmaz
Yüzün ġəmində mənim āh-ı pür-şərārım ilə *(Gazel 191, Mısra 5). [yanub, -ub]*

Olub ol şam' ġeyrə mən onun rūy-ı firāqında
Dəm-ā-dəm **yandım** āhım ātəşindən nārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 4). [yandım, -dı, -m]*

Yandurur bəs ki məni hicr-i nigārım gecələr
Mənim olmuş deyəsən rūz-şümārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 1). [yandurur, -dur, -ur]*

Dil-i sūzənimi ġəm ləşkəri görcək dayanub
Dedi hər yerdə **yanar** od olə mənzil yeridür *(Gazel 49, Mısra 4). [yanar, -ar]*

Sevübdir bir cavān-ı nāzənin pīrānəsər köñlüm
Yanar şövq-i ruḫuylə nārə hər şām ü səḥər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 2). [yanar, -ar]*

Dilində vā'iẓ-i övṣāf-ı bəlā rūz-ı məḥşərdən
Yanar nār-ı ġəmə köñlüm şəb-i hicrān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 8). [yanar, -ar]*

Gecə günüz ġəm ü əndūh-ı bī-şümār içrə
Neçə sipənd **yanar** şiddət ilə nār içrə *(Mesnevi 14, Mısra 14). [yanar, -ar]*

Əgərçi **yandı** köñül çərḫi dūd-ı āhundan
Nə sūd rəşḥə-i əlṭāf yoḫdı māhundan *(Gazel 185, Mısra 1). [yandı, -dı]*

Gətür sāqī qədəḥ kim **yandı** cān bu zəhr-i bī-cāyə
Fədā cān u tənimdür doğrı rind-i bādə-peymāyə *(Gazel 212, Mısra 1). [yandı, -dı]*

Əfsūs **yandım** ātəş-i hicrānə 'āqibət
Yād ol ki vəṣli ilə köñül kām-kār idi *(Gazel 222, Mısra 9). [yandım, -dı, -m]*

Nədən yeyüm bu qış nədən **yandırum**
Mən belə əḥvālı kimə qandırum *(Mesnevi 4, Mısra 37). [yandırum, -dır, -um]*

Hər gecə **yanur** şam' kimi hicrdə Żū`ī
Tā ki salə bir gün başınə sāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 9). [yanur, -ur]*

Əz-bəs ki ātəşīn-ruḫə **yandurmısan** məni
Zərdüşt vəqt olub məni Rūyīntən eylədün *(Gazel 164, Mısra 7). [yandurmısan, -dur, -mı, -san]*

Yandursə əgər ot nədi təqṣīri fəqīrün
Bəs rūz-ı əzəl ondə ḥərārət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 33). [yandursə, -dur, -sə]*

Ḫ^vurşīd tək cəmālıvə mən şam' sölədim
Vācibdi **yandırub** məni kəssün zəbānımı *(Gazel 234, Mısra 6). [yandırub, -ub]*

Yandurursan bī-muḥābā hər zəmān 'āşiqləri
Vāy əgər kim bu ḥesābı səndən ay məh alələr *(Gazel 48, Mısra 7). [yandurursan, -ur, -san]*

Bəs ki sūzişin qılur hicründə nālə ey şənəm
Yandurur hər gecə āhım āsmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 12). [yandurur, -ur]*

'Əcəb yoḫ məḥv olə cismim təcəllā-yı cəmālından
Bu şölə **yandurubdur** dāğlə Mūsā İbn-i 'Ümrānı *(Gazel 220, Mısra 8). [yandurubdur, -ub, -dur]*

Bülbüldə var nə nəğmə-sərālıq nə güldə rəng
'eşq ātəşinə **yanmaqı** pərvānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 8). [yanmaqı, -ı]*

Nə zövqi Żū`ī pərtöv-i şəms ü bəhārdan
Ol şəḫs içün ki **yanmaqə** neftin çırāġ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 10). [yanmaqə, -ə]*

O məhə çadrə salun gecələr **yanmaq** içün
Şam'-ı ruḫsārınə pərvānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 9). [yanmaq,]*

Pərvānə kimi **yanmaqımə** eyləməyün 'eyb
Kim şəbrimi ol şam'-ı şəbistān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 7). [yanmaqımə, -ım, -ə]*

Yanmaqə pərvānə tək bir şam'-ı ruḫsār 'eşqinə
Yā ġəm-i bir lālə-ruḫlə dāğdār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 3). [yanmaqə, -ə]*

<u>**yan:**</u> *Bir şeyin ön, arka, alt ve üst dışında kalan bölümü.*

Ḫāl-i siyəhün ṭürrə-i ṭarrār **yanında**

Əfsūngər-i Hindūdı yəqīn mār **yanındə** *(Gazel 186, Mısra 1). [yanında, -ı, -n, -da]*

Yanındə demə zülf sözin bu dil-i zārun
Zəncīr adını çəkmə giriftār **yanındə** *(Gazel 186, Mısra 7). [yanındə, -ı, -n, -də]*

Ol çeşm yanındə demə dil-ḥālını ey zülf
Bīmār sözin söləmə bīmār **yanındə** *(Gazel 186, Mısra 11). [yanındə, -ı, -n, -də]*

Ḥāżırdı **yanımdə** pirġavāri
Gəl olmə bu işdə sən firārī *(Mesnevi 7, Mısra 35). [yanımdə, -ım, -də]*

Gər istəsön ey ʻəzīz-i ʻāləm
Kim gəlməyə **yanıña** bir ādəm *(Mesnevi 8, Mısra 52). [yanıña, -ı, -ñ, -a]*

Necə əğyārı görim mən ki ölürdüm ġəmdən
Gər görirdim ki düşüb sāyə gəzir **yanı ilə** *(Gazel 204, Mısra 6). [yānı, -ı]*

Nə pīr-i meykədə **yanında** ẕərrə eʻtibārım var
Nə rəhn-i cāmə ḫirqəsicə nə sīm u zərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 3). [yanında, -ı, -n, -da]*

Şirvān Kürün ki vādī-ələmindən arturub
Qılson nəẓārə hər **yaña** nūr-ı Ḫudā keçər *(Gazel 51, Mısra 4). [yaña, -a]*

Ḫāl-i siyəhün ṭürrə-i ṭarrār **yanındə**
Əfsūngər-i Hindūdı yəqīn mār **yanındə** *(Gazel 186, Mısra 2). [yanında, -ı, -n, -da]*

Zülf-i siyəhündür mi sənün dövr-i ruḫundə
Ya zağ u zəġan gülşən ü gülzār **yanındə** *(Gazel 186, Mısra 4). [yanında, -ı, -n, -da]*

Çoḫ etmə həvəs rūyınə ey cān u dil āḫır
Sāziş eləməz ḫār ilə ḫas nār **yanındə** *(Gazel 186, Mısra 6). [yanında, -ı, -n, -da]*

Yanındə demə zülf sözin bu dil-i zārun
Zəncīr adını çəkmə giriftār yanındə *(Gazel 186, Mısra 8). [yanında, -ı, -n, -da]*

Ol māh-ruḫı görməməgim yaḫşıdı bi`llāh
Görcək görürəm hər gecə əğyār **yanındə** *(Gazel 186, Mısra 10). [yanında, -ı, -n, -da]*

Ol çeşm yanındə demə dil-ḥālını ey zülf
Bīmār sözin söləmə bīmār **yanındə** *(Gazel 186, Mısra 12). [yanında, -ı, -n, -da]*

Ẓū`ī yanuram şamʻ ṣifət ol məhi görcək
Hər gecə gəzən nāz ilə əğyār **yanındə** *(Gazel 186, Mısra 14). [yanında, -ı, -n, -da]*

Yoḫdı bir kəs ṣöḥbətdən rūḥ u cān ləẕẕət tapə
Arədim gəzdim dəḫi hər gūşə hər **yan** qalmayub *(Kaside 4, Mısra 14). [yān,]*

Diqqət etmir ki bu söz oḫşarı var Qur`ānə
Ya ḥədīṣə yā bu söz oḫşarı var hər **yanə** *(Mesnevi 9, Mısra 42). [yanə, -ə]*

Bülbül [ü] qumrī açub şövq ilə hər yan pər ü bāl
Göstərübdür gül-i həmrā nə nəzākətlə cəmāl *(Mesnevi 15, Mısra 5). [yān,]*

Gülsitānlar içrə hər **yan** bāng-ı nūş-ā-nūş olub
ʻEyş edən ʻuşşāq içün bir ġāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 11). [yan,]*

Məfqūd olub ʻənqā kimi əhbāb-ı mürüvvət
Seyir elələsən ʻāləmi hər yanə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 10). [yānə, -ə]*

Nə ḫˇoşdur bir müvāfiq yār ilə gül-gəşt-i bāğ etmək
Gəzüb seyr eyləyüb hər **yanə** təfrīḥ-i dimāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 2). [yanə, -ə]*

Hīç bir ʻəlāc möḥnət-i hicrānə tapmuram
Fikr eylərəm nə qədr ilə hər yanə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 12). [yānə, -ə]*

Hər **yanə** eyləsön nəẓər āynə-i ṣuvər
Hər cānibə yüzün dutasan yüz sürūr idi *(Gazel 246, Mısra 11). [yanə, -ə]*

Gīsūlərün ġəmində pərīşānam eylə kim
Bir əjdəhā alubdı mənim iki **yanımı** *(Gazel 234, Mısra 8). [yanımı, -ım, -ı]*

__**yanında:**__ *Nazarında, ... göre.*

Ḫudāvəndā nə bəd-sāʻətdə məḫlūq olmuşuq biz kim
Ḫəlā`iqlər **yanındə** ẕərrəcə miqdārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 10). [yanındə, -ı, -n, -də]*

Onun **yanındə** oldım ʻāqibət bīgānədən kəmtər
Ayaqun ṣədqəsi başım ayağə dur şitāb eylə *(Gazel 151, Mısra 6). [yanındə, -ı, -n, -də]*

Əgərçi ey mey-i gül-fām ləʻl-i nābə bənzərsən
Ləb-i yārım **yanındə** līk sən ḫūn-ābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 2). [yanındə, -ı, -n, -də]*

Əgərçi olmasa də nəqd-i cānımız məqbūl
Yanındə ẕərrə qədər bārī eʻtibārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 6). [yanındə, -ı, -n, -də]*

Demə məḫlūq **yanındə** qoyulub tāzə niẓām
Pūldan ġeyri nə iş var isə məcmūʻ-ı ḥarām *(Terci-bend 1, Mısra 11). [yanındə, -ı, -n, -də]*

__**yanə yanə:**__ *Yanarak, acı çekerek.*

Ṣəbr eylə hər nə cövr gələ rūzgārdən
Vəqtün cəhənnəm etmə **yanə yanə** ağlama *(Gazel 5, Mısra 4). [yanə yanə,]*

Vəṣlində hicr ātəşini yādə salmadun
Qal Żū`ī tək bu gündə **yanə yanə** ey köñül *(Gazel 123, Mısra 14). [yanə yanə,]*

__**yağ-:**__ *Yağmak.*

Bir dəm olmaz kim köñül əndūhdən āzād olə
Eylə sān gökdən **yaqır** möḥnət mən-i nālān içün *(Gazel 152, Mısra 4). [yaqır, -ır]*

__**yār:**__ *Sevgili, dost.*

Şükr eylə ey köñül ki ḫəbər **yārdən** gəlüb
Hicrān-keşīdə ʻāşiqə dildārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 1). [yārdən, -dən]*

Şükr eylə ey köñül ki ḫəbər **yārdən** gəlüb
Hicrān-keşīdə ʻāşiqə dildārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 1). [yārdən, -dən]*

Nə ġəm ey gül sənün tək bir nigār-ı gül-ʻizārım var
Süḫən-dān u ənīs u mūnis u ġəm-ḫᵛār **yārım** var *(Gazel 45, Mısra 2). [yārım, -ım]*

Nədür ey lālə-ruḫ **yārım** bu qədri bī-vəfālıq kim
Deməzsən kim mənim bir dərd çəkmiş dāğdārım var *(Gazel 45, Mısra 5). [yārım, -ım]*

Çıqmə nöqṣān gətürür ḥüsnüvə **yārım** gecələr
Ḥüsn şərṭini yekūn etmisən ey māh təmām *(Gazel 72, Mısra 4). [yārım, -ım]*

Vüṣālı təşnəsidim eylədi sīrāb tīğindən
Demün kim **yārdan** ʻuşşāqə ḥāṣil hīç kām olmaz *(Gazel 93, Mısra 4). [yārdan, -dan]*

Ġubernat bāğı içrə kəs̱rət-i ġılmān [u] ḥūrādan
Vücūdun kəm qılub hər ḥūrdan **yārın** soraġ etmək *(Gazel 120, Mısra 4). [yārın, -ı, -n]*

Sāqiyā mey ver ki **yārə** dərd-i dil iẓhār edim
Meydən özgə hīç kəs dil-sirrinə mərḥəm dögül *(Gazel 125, Mısra 7). [yārə, -ə]*

Bilməyüb verdim əlimdən sər-i zülfün **yārun**
Mār-ı sər-kūftə tək qopulacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 7). [yārun, -un]*

Dedim o **yārə** ġəm-i hicr-i cān-sitān ı yazım
Firāq-ı möḥnətini yā ġəm-i zəmānı yazım *(Gazel 141, Mısra 1). [yārə, -ə]*

Dīdə`-i ʻāləmdə gərçi ḫ˅ār oldım **yār** içün
ʻĀqibət düşdim gözindən ḫāṭir-i əğyār içün *(Gazel 153, Mısra 1). [yār,]*

Yār kəsdi āşnālıq rəsmini Żū`ī genə
Ẓāhir oldı şan oña dərd-i nihānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 17). [yār,]*

Ey şūḫ lüṭf qıl ki əzəl **yārıñam** sənün
Zəncīr-i zülfün içrə giriftārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 1). [yārıñam, -ıñ, -am]*

Köñül verdim vəfālı sanubən bir **yārə** bī-hūdə
Cəfā eylən o bəd-ḫū bī-vəfā ḫūn-ḫ˅ārə bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 1). [yārə, -ə]*

Nə məndən et şikāyəti nə **yārdan** köñül
Hər nə ʻədāvətün olə eylə Ḫudā ilə *(Gazel 213, Mısra 7). [yārdan, -dan]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki yār mən-i zārə **yār** idi
Çeşmim cəmālı ʻəksi ilə lāləzār idi *(Gazel 222, Mısra 1). [yār,]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki yār mən-i zārə **yār** idi
Çeşmim cəmālı ʻəksi ilə lāləzār idi *(Gazel 222, Mısra 1). [yār,]*

Tərəḫḫüm eyləyübən gər o **yār yārım** olaydı
Ġərəż bu dərd ü bəlā cümləsi gedər Żū`ī *(Gazel 223, Mısra 14). [yār,]*

Tərəḫḫüm eyləyübən gər o **yār yārım** olaydı
Ġərəż bu dərd ü bəlā cümləsi gedər Żū`ī *(Gazel 223, Mısra 14). [yārım, -ım]*

Bār`İlāhī görim olsun belə mən tək nālān
Yār kūyundan o kəs kim edüb āvārə məni *(Gazel 224, Mısra 8). [yār,]*

Ya edün ḫəncər-i bī-dād ilə ṣəd pārə məni
Qana döndi cigərim yā yetirün **yārə** məni *(Gazel 224, Mısra 2). [yāra, -a]*

Ḥeyf keçdi rūzgārım hicr ilə yād ol zəmān
Kim ənīsim mūnisim **yārım** nigārım var idi *(Gazel 225, Mısra 8). [yārım, -ım]*

Kimə iẓhār eləyim ġāyət-i dərdim bilsün
ʻārif anlar nədi bu nüktə ki **yārım** getdi *(Gazel 248, Mısra 10). [yārım, -ım]*

Nə **yārunə** həm-zəbān nə ġəm-ḫ˘ār
Nə mūnis ü dost nə pərəstār *(Mesnevi 8, Mısra 5). [yārunə, -unə]*

Dövrān ʻədū vü **yār** baña bī-vəfā ikən
Bülbül ṣifət ḫəzān-ı ġəmə mübtəlā ikən *(Muhammes 3, Mısra 7). [yār,]*

Żū`iyā hər gün ʻəẕāb içrə əsīrəm neyləyüm
Görməmək **yārı** ʻəẕāb u ġeyr ilə görmək ʻəẕāb *(Gazel 16, Mısra 14). [yārı, -ı]*

Ey firāq ol **yār** göndərdi səni tök qanımı
Ḥaqqıdır kim məndə ʻeşq-i ləblərindən qanı var *(Gazel 54, Mısra 3). [yār,]*

Nə ẕövqi ḫāṭirə ḫāl əhli olmasə **yārun**
Əgərçi ḫəndə-i Yūsif hünərdə Rüstəmdür *(Gazel 80, Mısra 9). [yārun, -üñ]*

Başda var şūr əgər əldə ayaġ olmasə də
Ḫ˘oş keçir **yār** ilə bəzm içrə çırāġ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 2). [yār,]*

Dərdā ki rūzgārdə bir **yār** qalmadı
Şəhr ü vəfā vü ʻəṣrdə diyār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 1). [yār,]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki **yār** baña həm-ayaġ idi
Ruḫsārı gözlərimə münəvvər çırāġ idi *(Müseddes 1, Mısra 1). [yār,]*

Mənim tək olmayə ṣəd pārə tīğ-i ḥəsrət ilə
Cirāhət-i dilinə **yārdan** dəvāsı olə *(Gazel 10, Mısra 6). [yārdan, -dan]*

Żū`ī əgərçi mənʻ edürəm ḫəlqi **yārdan**
Mümkün mi şamʻ-dövrinə pərvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 13). [yārdan, -dan]*

Məcmūʻ-ı yār olmuşam əğyārə ey pərī
İnṣāfdur sən eyləyəsən ġeyrə **yārlıq***(Gazel 111, Mısra 14). [yārlıq, -lıq]*

ʻĀşiq olan əgərçi edər āh [u] zārlıq
ʻĀşiqə ḫ˘oşdı **yār** yolundə nizārlıq *(Gazel 111, Mısra 2). [yār,]*

Ümīd var bu bəzmə o **yār** bir də gələ
Füsürdə gülşənə ol növ-bəhār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 1). [yār,]*

Şām [u] səḥər bāğlardə **yār** ilə
Ərġan u ṭənbūr dəf [u] tār ilə *(Mesnevi 4, Mısra 7). [yār,]*

Ḫ˘oşā o ʻāşiqə kim **yārınun** vəfāsı ola
Nə rəşk-əsīri nə hicrān-mübtəlāsı olə *(Gazel 10, Mısra 1). [yārınun, -ı, -nuñ]*

Cəfā vü cövrüni ol bī-mürüvvət bī-vəfā **yārun**
ʻƏbəs bī-hūdə gör kim Żū`iyā dā`im çəkər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 9). [yārun, -üñ]*

Minā-yı kūyunə Żū`ī yetüşməmiş **yārun**
Ṭəvāfın eyləməmiş cānıvı fədā qıldun *(Gazel 167, Mısra 11). [yārun, -üñ]*

Şəb-i firāqdə **yārun** ḫəyāl-ı çeşmi ilə
Həlāk eylədi sāqī humār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 7). [yārun, -üñ]*

Nə yerdə olsə ʻāşiq yār ilən gülşəndən əfżəldür

Açılmaz köñli bi`llāh **yārsız** yüz seyr-i bāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 9). [yār,]*

N`etsünfəğānə Żū`ī-i bī-çārə gəlməsün
Yoḫ bu ḫarābə mülkdə bir **yār** u həm-dəmi *(Gazel 243, Mısra 10). [yār,]*

Mey bəzmi **yār** vəṣli gülüstāndə ḫˇoşdu līk
Bī-həm-dəm ilə bəzm-i ṣəfādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 3). [yār,]*

Maña əğyār oldı ḥərf-i əğyār ilə **yār** āḫır
Görün əğyārə muncə **yār** olan bir gül-ʻizārım var *(Gazel 50, Mısra 7). [yār,]*

Bilmən ki baña nāz eləyür yā ki sitəmdür
Ġāfil ki ötər **yār** mən-i müżṭəri görcək *(Gazel 117, Mısra 4). [yār,]*

Demün kim fəṣl-i gül vardur ṣəfāsı bāğ u bustānun
Nə ẕövqi bir gül-üzlü **yārsız** seyr-i gülüstānun *(Gazel 149, Mısra 2). [yārsız, -sız]*

Nə yerdə olsə ʻāşiq yār ilən gülşəndən əfżəldür
Açılmaz köñli bi`llāh **yārsız** yüz seyr-i bāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 10). [yārsız, -sız]*

Ġeyriyə **yār** olmaqındur Żū`ī-i sər-gəştəyə
Çəkdürən fəryād-ı cān-sūz u fəğān u nālələr *(Gazel 48, Mısra 9). [yār,]*

Maña əğyār oldı ḥərf-i əğyār ilə yār āḫır
Görün əğyārə muncə **yār** olan bir gül-ʻizārım var *(Gazel 50, Mısra 8). [yār,]*

Nədür çəkmək ayaġ əl ṭəʻnəsilə **yār kū**yından
Məgər bilməzsən ʻāşiqlərdə Żū`ī nəng [ü] nām olmaz *(Gazel 93, Mısra 13). [yār,]*

Əgərçi mey günāh olmaq bizə naṣṣ ilə s̱ābitdür
Vəlī **yār** ilə mey-nūş eləyüb əhl-i s̱avāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 10). [yār,]*

Nə ḫˇoşdur bir müvāfiq **yār** ilə gül-gəşt-i bāğ etmək
Gəzüb seyr eyləyüb hər yanə təfrīḥ-i dimāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 1). [yār,]*

Ey şūḫ saña rūz-ı əzəl **yār** mən oldım
Dām-ı sər-i zülfündə giriftār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 1). [yār,]*

Ləʻlün həvəsində hamı cān verməgə qaçdı
Bu ʻərṣədə ey **yār** vəfādār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 14). [yār,]*

Səbəb nədür ki məni kāğəẕündə yazmamısan
Məgər bu qədri olar **yār** bī-vəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 4). [yār,]*

Ḫəlīl idi baña çün **yār** nār-ı Nəmrūdun
Nə qədr olsə də gülzār u gülsitānım idi *(Gazel 249, Mısra 5). [yār,]*

Çü **yār yār** idi hər gūşə vādī-i Eymən
Nihāl qəddi inə`l-llāhə tərcümānım idi *(Gazel 249, Mısra 7). [yār,]*

Çü **yār yār** idi hər gūşə vādī-i Eymən
Nihāl qəddi inə`l-llāhə tərcümānım idi *(Gazel 249, Mısra 7). [yār,]*

Nədəndi ey dil-i ġəm-dīdə belə zār oldım
Bəlā vü dərd [ü] ġəm [ü] möḥnət ilə **yār** oldım *(Kaside 12, Mısra 2). [yār,]*

Sərbārdur təmām mey ü bəzm ü **yār** u gül
Gər olmasə bəğəldə zər-i sikkədārdə *(Kaside 19, Mısra 19). [yār,]*

Manqal kənārı **yār** ilə bir lālə-zār idi
Ruḫsārəsində cənnət-i ḥūr āşkār idi *(Muhammes 1, Mısra 9). [yār,]*

Yəqīn budur āḫır dūr olub mehr ü vəfā zā`il
Bu həm bir ẓülmdür kim **yār** olur ʻuşşāqdan ġāfil *(Tahmis 1, Mısra 22). [yār,]*

Kimün ki ʻeşq ələmindən köñüldə **yārəsi** var
Vüṣāl-i yārdən özgə sağınmə çārəsi var *(Gazel 87, Mısra 1). [yārası, -s, -ı]*

__**yarad-:**__ *Yaratmak, yoktan var etmek, ortaya çıkarmak.*

Əvvəldə məni əbləh ü nā-dān **yaradaydun**
Məndə belə bu hər şey`ə diqqət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 3). [yaradaydun, -a, -y, -du, -n]*

Ḫəlq söylər **yaradub** cənnəti Ḥaq ādəm içün
Bu ʻəbəs̱ sözdi Ḫudā cənnəti şeyṭānə verüb *(Gazel 20, Mısra 3). [yaradub, -ub]*

Yəʻnī məcmūʻ-ı cəhān içrə bənī növʻ-i bəşər
Yaranub bir kişi bir ʻövrətidən sər-tā-sər *(Mesnevi 6, Mısra 60). [yaranub, -ub]*

__**yaraş-:**__ *Yakışmak, uygun düşmek, layık ve münasip olmak.*

Baḫ o söz gör ki kimlərə **yaraşur**
Tā pərī yā peyəm-bərə **yaraşur** *(Mesnevi 11, Mısra 77). [yaraşur, -ur]*

Baḫ o söz gör ki kimlərə **yaraşur**
Tā pərī yā peyəm-bərə **yaraşur** *(Mesnevi 11, Mısra 78). [yaraşur, -ur]*

Bir ḥədīs̱ etsə rəvāyət sənə bir fikr elə
Gör **yaraşur** mı desün ḥəqq-i peyəm-bər belə *(Mesnevi 9, Mısra 54). [yaraşur,]*

__**yarat-:**__ *Yoktan var etmek.*

Ḫudā **yaratduqı** əşyādan eyləyüb mümtāz
Mələkdən artuq edübdür səḫā kərāmətdən *(Kaside 15, Mısra 11). [yaratduqi, -du, -qi]*

Bir zəmān ḫˇoş keçməyür hicrān əlindən cān içün
Gūyiyā Ḫāliq **yaratmışdur** məni hicrān içün *(Gazel 152, Mısra 2). [yaratmışdur, -mış, -dur]*

Çoḫ əbləh ü nā-dānları neʻmətlə **yaratdun**
Çoḫ ʻārif ü fāżilləri nikbət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 11). [yaratdun, -du, -ñ]*

__**yār-ı ʻadīmü`l-misāl:**__ *Misli, benzeri bulunmayan dost.*

Dün baña bir **yār-ı ʻədīmü`l-mis̱āl**
Sölədi ey Żū`ī-i şīrīn-məqāl *(Mesnevi 5, Mısra 41). [yār-i ʻadīmü`l-mis̱āl,]*

__**yār-ı diyār:**__ *Sevgilinin, dostun mahallesinden, memleketinden.*

Yār-ı diyārdan keçüb āvārə olmuşam
San kāfir idim imdicə imānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 20). [yār-ı diyārdan, -dan]*

__**yār-ı ġāfil:**__ *Gafil sevgili, dost.*

Nədən sölə görək ey bī-nəvā ümmīd olur ḥāṣil

Fələk dūr mehri zā`il **yār ġāfil** ʿömr müstəʿcil *(Tahmis 1, Mısra 24). [yār-ı ġāfil,]*

yār-i həm-dəm: *Samîmî sevgili, yar.*

Cəhāndə gūşə-i mey-ḫānə tək nə cāy-ı ḫürrəm var
Nə cām-ı bādə-i gül-gūnə bənzər **yār-ı həm-dəm** var *(Gazel 70, Mısra 2). [yār-i həmdəm,]*

yār-i mehribān: *Şefkatli sevgili.*

Əgər baña verələr ḥūr u rövże-i riżvān
Behiştə getmənəm ey **yār-ı mehrbān** sənsiz *(Gazel 92, Mısra 12). [yār-i mehribān,]*

yār-ı növ-ḫəṭ: *Tüyleri yeni çıkmış sevgili, dost.*

Tā o **yār-ı növ-ḫəṭ** ü āhūvəşim səbr eyləsün
Səbzələr istəbrəq ilə fərş edüb ṣəḥrā yüzin *(Gazel 148, Mısra 7). [yār-ı növ-ḫəṭ,]*

Tā o **yār-ı növ-ḫəṭ** ü āhūvəşim səbr eyləsün
Səbzələr istəbrəq ilə fərş edüb ṣəḥrā yüzin *(Gazel 170, Mısra 7). [yār-i növ-ḫəṭ,]*

yār-ı pərī-zādə: *Peri çocuğu sevgili.*

ʿĀqil ādəm odı kim olməyə dīvānə-i māl
Həm-dəmin cām-ı mey ü **yār-ı pərī-zādə** qılə *(Gazel 215, Mısra 8). [yār-ı pərī-zādə,]*

yār-ı sīm əndām: *Gümüş bedenli sevgili.*

Cəhāndə sīm ü zər cəmʿ eyləyüb ʿömrün tələf qılmə
Nə ẕövqi sīmün ey dil **yār-ı sīm-əndāmdan** başqa *(Gazel 8, Mısra 6). [yār-ı sīm əndāmdən, -dən]*

yār-ı şīrīn: *Tatlı sevgili; Şirin sevgili.*

Əgər Fərhād tək zəhr içdün isə **yār-ı Şīrīnlə**
Vəlīkən şükr qıl āḫır nəfəs dildārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 11). [yār-ı şīrīnlə, -lə]*

yār-ı vəfādərı: *Vefâlı yar, aşık.*

Şīrīn ləbündən eyləmə nevmīdī Żū`īni
Fərhādvār **yār-ı vəfādarıñam** sənün *(Gazel 165, Mısra 14). [yār-ı vəfādərıñam, -ıñ, -am]*

yār-ı ʿəzīz: *Yüce dost, değerli arkadaş.*

Nā-gəhān hātif-i ġeybī kimi bir **yār-ı ʿəzīz**
Müjdə-i şövq kimi ḫürrəm ü ḫəndān oldı *(Kaside 17, Mısra 9). [yār-ı ʿəzīz,]*

yaş: *Gözyaşı.*

Çeşm-i pür-ḫūnum mənim ṭūfānə verdi ʿāləmi
Bəs ki tökdi qanlu **yaş** ol sərv-i dil-cūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 6). [yaş,]*

Gözim **yaşın** görübən ṭəʿnə-daşın atsa n`olə
Köñül sarāyını bu ṭərḥlə ʿimārət edər *(Gazel 60, Mısra 7). [yaşın, -ı, -n]*

Gözüm **yaşı** durur çevrəmdə yā kim şəhrün əṭfālı
Tamāşā etməgə gəlmiş mən-i məcnūn-ı ʿüryānı *(Gazel 252, Mısra 5). [yaşı, -ı]*

yaş: *Hayat, ömür, doğuştan îtibâren geçen ve yıl birimiyle ölçülen zaman.*

Altmış **yaş** olandə genə bir növʿ səḫā var
Bu tāzə cavānlardə ki dərmānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 11). [yaş,]*

Dünyādə indi istəmürəm bir zəmān olam
Altmış **yaşındə** isə [o] bir kimsə gər vəfāt *(Muhammes 1, Mısra 18). [yaşındə, -ı, -n, -də]*

yat: *Boylu boyunca uzanmak, uyumak.*

Yatmə Żū`ī yoḫ s̱əbātı bu cəhānun cəhd edüb
Āḫirətdə lüṭuf-ı ḥəyyü`l-əyām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 9). [yatmə, -mə]*

Ḫum sāyəsində meykədədə məst **yatmayan**
Ḥūr u qüṣūr-ı rövże-i riżvānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 7). [yatmayan, -ma, -y, -an]*

yavaş: *Yavaş, az, düşük derece.*

Yavaş yavaş bularə gəldi kāmil ādəmlər
Yetürdi tā bu məqāmə ki dutdı dünyānı *(Kaside 23, Mısra 41). [yavaş,]*

Yavaş yavaş bularə gəldi kāmil ādəmlər
Yetürdi tā bu məqāmə ki dutdı dünyānı *(Kaside 23, Mısra 41). [yavaş,]*

yaḫşı odur ki: *İyisi, hayırlısı.*

Yaḫşı odur ki topraq içində nihān olam
Ḫ˘oş ol zəmān ki qış baña bir növ-bəhār idi *(Muhammes 1, Mısra 7). [yaḫşı odur ki,]*

yay: *Ok atma aracı, yay.*

Ey kəmān-əbrū müjün peykānı yüz min cān alur
Yayə dönmüş qāmətim tīr ü kəmānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 6). [yayə, -ə]*

yaz-: *Kaleme almak.*

Nə **yazdı** kātib-i təqdīr yoḫ onə təġyīr
Həvāyə düşmə belə mā-cərānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 7). [yazdı, -dı]*

Səbəb nədür ki məni kāġəẕündə **yazmamısan**
Məgər bu qədri olar yār bī-vəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 3). [yazmamısan, -ma, -mı, -san]*

ʿĀriż-i gül-gūnun üzrə ol iki ḫāl-i siyāh
Gūyiyā ol nöqṭədür kim **yazılur** qāl üstünə *(Gazel 203, Mısra 8). [yazılur, -ur, -ıl]*

Qəżā kātibləri hər şəḫṣ içün bir iş **yazub** lövḥə
Mənim lövḥimdəki cümlə ġəm-i dərd ü bəlā çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 3). [yazub, -ub]*

Bī-ḫəbərsən dedi yoḫsə nədi çārun söləyüm
Yaz Ḥüseyn ḫānə elə məṭləbüvi sən iẓhār *(Kaside 6, Mısra 28). [yaz,]*

Yazubən bu sözi məḫfī saña iẓhār elədim
Öz ḫarābə evimə getməgə qıl bir sāmān *(Kaside 14, Mısra 23). [yazubən, -ubən]*

Dürüst baḫson əgər bilməz öz adın **yazmaq**
Bu qism ādəm-i mollādı nə dəlālət ilə *(Kaside 20, Mısra 33). [yazmaq, -mal]*

İşārətlə rəmz ilə **yazmış** baña
Məgər bu söz yetməyübdi gūşuña *(Mesnevi 4, Mısra 59). [yazmış, -mış, -]*

Hanı Şəmāḫı ki **yazam** şeʿrlər
Hər birinə bəẕl edələr sīm ü zər *(Mesnevi 5, Mısra 59). [yazam, -a, -m]*

Fikr qıl ‘əqlivi yıq başuña ey bī-çārə
Sən özün günəhinə baḫ ki **yazılub** dīvārə *(Mesnevi 9, Mısra 58). [yazılub, -ıl, -ub]*

Oḫuyub **yazmasə** hər şey`dən o kimsə kəmdür
‘Elm ṣāḥiblərinün ḫāṭiri cām-ı Cəmdür *(Muhammes 5, Mısra 17). [yazmasə, -ma, -sə]*

Bu bəḫti qarəliqə ġeyrdən səbəb sanmə
Əzəl günündə **yazan** kātib-i qəżādandur *(Gazel 83, Mısra 6). [yazan, -an]*

Dedim o yārə ġəm-i hicr-i cān-sitān ı **yazım**
Firāq-ı möḥnətini yā ġəm-i zəmānı **yazım** *(Gazel 141, Mısra 1). [yazım, -ım]*

Dedim o yārə ġəm-i hicr-i cān-sitān ı **yazım**
Firāq-ı möḥnətini yā ġəm-i zəmānı **yazım** *(Gazel 141, Mısra 2). [yazım, -ım]*

Yazım o səng-i dilə dərd-firqətin yoḫsə
Zəmānə cövrini yā möḥnət-i cəhānı **yazım** *(Gazel 141, Mısra 3). [yazım, -ım]*

Yazım o səng-i dilə dərd-firqətin yoḫsə
Zəmānə cövrini yā möḥnət-i cəhānı **yazım** *(Gazel 141, Mısra 4). [yazım, -ım]*

Məbāda olmaya əğyārə fāş dərd-i dilim
Köñül dilər ki ġəm ü dərdimi nihānī **yazım** *(Gazel 141, Mısra 6). [yazım, -ım]*

Ləbün firāqı ilə qanə dönməgün cigərün
Vəyā gözimdən aqan qəṭrə qəṭrə qanı **yazım** *(Gazel 141, Mısra 8). [yazım, -ım]*

Sən eyləsən baña bī-dādı ey cəfā-küstər
Kimə şikāyət edim yā kimə ‘əyānī **yazım** *(Gazel 141, Mısra 10). [yazım, -ım]*

Nə nāməyə sıqışur nə zəbān-ı təqrīrə
Nə ṣūrət ilə sölə belə mā-cərānı **yazım** *(Gazel 141, Mısra 12). [yazım, -ım]*

Üzüldi riştə-i cānım qutardı mənbə-i ṣəbr
Nə qaldı Żū`ī dəḫi tā ki bir də anı **yazım** *(Gazel 141, Mısra 14). [yazım, -ım]*

Sənüñ nā-mehrbān olmaqlıqun Rāḥil ḫüṣūsundə
Nədür bā‘iṣ **yazub** bu şe‘ri qıldım imtiḥān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 22). [yazub, -ub]*

Yazub baña bir nāmə-i möḥtərəm
Bəḥr-i səḫā mə‘dən-i kān-ı kərəm *(Mesnevi 4, Mısra 47). [yazub, -ub]*

Ḥəqqi mollā odı kim hər sözi **yazub** oḫuyə
Yoḫsə ki bilməyə bir ḥərfi yalandan toḫuyə *(Mesnevi 6, Mısra 45). [yazub, -ub]*

Üç il içində nədən Rus məktəbdə ṭāliblər
Bilürlər üç dili həm oḫumaqlə **yazmanı** *(Kaside 23, Mısra 56). [yazmani, -n, -i]*

Öz adın **yazmaqı** bilməz nə bilür kāf ilə nūn
İddi‘āsı budı līkən ki mənəm Əflāṭūn *(Mesnevi 6, Mısra 15). [yazmaqı, -ı]*

<u>**yazı:**</u> *Yazı.*

Yüzdən biri bizimkilərün **yazı** bilməyür
Onlar təmāmısı bilür ‘elm ü kitābəti *(Kaside 2, Mısra 25). [yazı,]*

<u>**yazıq:**</u> *Zavallı.*

Nöçün ‘ulūmə deyüb pis **yazıq** müsəlmānı
Gerüdə saḫlamısan indi sā`ir ümmətdən *(Kaside 15, Mısra 57). [yazıq,]*

<u>**ye-:**</u> *Yemek işi.*

Yeyürəm ḫūn-ı cigər ḥəsrət-i lə‘lüñə məgər
Ki qəżādan baña rūzī dil-i ṣəd pārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 9). [yeyürəm, -y, -ür, -əm]*

Mən **yeyüb** bəḫş eylərəm rāh-ı Ḥəqə ṣərf eylərəm
Rūz-ı məḥşərdə nəẓər qıl bāğ-ı cənnət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 7). [yeyüb, -y, -üb]*

Bular təmām öli mollāsıdı **yeyə** ḥalvā *(Kaside 15, Mısra 74). [yeyə, -y, -ə]*

Nədən **yeyüm** bu qış nədən yandırum
Mən belə əḥvālı kimə qandırum *(Mesnevi 4, Mısra 37). [yeyüm, -y, -üm]*

Dəm-bə-dəm Fərhād Şīrīn ləblərindən qan **yeyüb**
Qeys Leylā ṭürrəsi yādilə bəs qarə geyüb *(Tahmis 3, Mısra 11). [yeyüb, -y, -üb]*

<u>**ye-:**</u> *Harcayıp yemek.*

Hər nəyimiz var idi ṣərf eylədük
Ev eşik ṣatub təmāmən **yedük** *(Mesnevi 4, Mısra 20). [yedük, -dü, -k]*

<u>**yedi:**</u> *Yedi sayısı.*

Yeddi yüz il pādşāhlıq eylədi
Çərḫ-i caḫān içrə məhliq eylədi *(Mesnevi 5, Mısra 19). [yeddi,]*

Yeddi yüz il pādşāhlıq eylədi
Çərḫ-i caḫān içrə məhliq eylədi *(Mesnevi 5, Mısra 25). [yeddi,]*

<u>**yek-sər:**</u> *Bir baştan bir başa, tamamen.*

‘İmārət-i tənimi seyl-ābə vermişdi
Diyār-ı ‘eşqdə **yek-sər** ḫarāb olan günlər *(Gazel 65, Mısra 6). [yek-sər,]*

Köñül nə vəṣlinə şükr eylə nə şəkvə firāqından
Təmām övżā‘ı **yek-sər** ḫᵛābdur məkkārə dünyānun *(Gazel 149, Mısra 10). [yek-sər,]*

İmdidən titrəməgə durdı vücūdım yek-sər
Nā-gəhān bir nəfər əḥbāb baña etdi güẕər *(Kaside 6, Mısra 19). [yek-sər,]*

Bir belə əyyāmdə ‘āləm təmām
‘Eyş ilə ‘işrətdədi **yek-sər** müdām *(Mesnevi 5, Mısra 44). [yek-sər,]*

<u>**yekūn:**</u> *Bütün, hep, toplam.*

Ḥüsn şərṭini **yekūn** etmisən ey māh təmām
Çıqmə nöqṣān gətürür ḥüsnüvə yārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 3). [yekūn,]*

<u>**yekə:**</u> *Büyük.*

Bu bilməmək bizə tə`ṣīr gör ki kimdən edüb
Uzun ətək **yekə** qurşaq böyük ‘imāmətdən *(Kaside 15, Mısra 8). [yekə,]*

Enni qurşaq u uzun saqqal uzun cāmədür
‘Elm ü ‘ürfān görəñ āyā **yekə** ‘əmmāmədür *(Mesnevi 9, Mısra 21). [yekə,]*

yel: *Yel, rüzgar.*

O Süleymān ki **yel** əmrində idi şām u səḥər
İmdi topraqı **yel** ağzındədi hər ṣəḥrādən *(Gazel 173, Mısra 5). [yel,]*

yengi: *Yeni.*

Çərḫ oḫşatmaq içün qaşınə bir **yengi** hilāl
Çəkdi nāqiṣdi təmām olmadı hər āy başı *(Gazel 247, Mısra 5). [yengi,]*

yenə: *Yine.*

Żū`īni rəşk həlāk etdi **yenə** anlamayub
Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər *(Gazel 62, Mısra 9). [yenə,]*

yer: *Yer, mekan, bölge; Zemin.*

Gəlməsün zāğ u zəġan gülşənə kim gül **yeridür**
Gül olan yer dəḫi bu rəsmidi bülbül **yeridür** *(Gazel 49, Mısra 1). [yeridür, -i, -dür]*

Dil-i sūzənimi ġəm ləşkəri görcək dayanub
Dedi hər yerdə yanar od olə mənzil **yeridür** *(Gazel 49, Mısra 4). [yeridür, -i, -dür]*

Ḥəl-i dərd etməyə ḥāl əhli gərək ‘ārif-i vəqt
Əmr-i müşkil keçər ol yerdə ki cāhil **yeridür** *(Gazel 49, Mısra 6). [yeridür, -i, -dür]*

Kim ki bī-nām u nişān olmasə ‘ārif deməzəm
Çünki bī-nām u nişān ‘ārif-i kāmil **yeridür** *(Gazel 49, Mısra 8). [yeridür, -i, -dür]*

Zāhidün mənzili qoy məscid ü meḥrāb olsun
Żū`iyā bir elə vīrānə nə ‘āqil **yeridür** *(Gazel 49, Mısra 10). [yeridür, -i, -dür]*

Yoḫdı cānı hər kimün köñlündə cānān olmasə
Çün cəmādə bənzəyir hər **yerdə** kim cān olmasə *(Gazel 13, Mısra 2). [yerdə, -də]*

Baḫıram dəhrdə hər **yerdə** ki var müfsid ü şər
Ne‘mət ü dövlət-i dünyānı Ḫudā anə verüb *(Gazel 20, Mısra 5). [yerdə, -də]*

Mənim yoḫ ḥörmətim mey-ḫānələrdə deyr ü məsciddə
Sənün hər **yerdə** olsun ‘izzətün həm ‘etibārun var *(Gazel 46, Mısra 8). [yerdə, -də]*

Dil-i sūzənimi ġəm ləşkəri görcək dayanub
Dedi hər **yerdə** yanar od olə mənzil **yeridür** *(Gazel 49, Mısra 4). [yerdə, -də]*

Ḥəl-i dərd etməyə ḥāl əhli gərək ‘ārif-i vəqt
Əmr-i müşkil keçər ol **yerdə** ki cāhil **yeridür** *(Gazel 49, Mısra 6). [yerdə, -də]*

Gəlməsün zāğ u zəġan gülşənə kim gül **yeridür**
Gül olan **yer** dəḫi bu rəsmidi bülbül **yeridür** *(Gazel 49, Mısra 2). [yeridür, -i, -dür]*

Diyār-ı mə‘rifət ol mülkdür kim ol **yerdə**
Ḥəqīr Zāl idi Rüstəm fəqīr-i Ḥātəmdür *(Gazel 73, Mısra 11). [yerdə, -də]*

Ey māh bugün **yerdə** cəmālun kimi āyə
Olsun qəsəm ol āyə-i Qur`ānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 5). [yerdə, -də]*

Gəzsön o **yerün** hər ṭərəfin gūşə-bə-gūşə
Nə cām nə bādə nə də peymānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 3). [yerün, -üñ]*

‘Uşşāqun almaz āynə-qəlbini jəng-kədər
Hər **yerdə** olsə gün o yerə yoḫdı tārlıq *(Gazel 111, Mısra 4). [yerdə, -də]*

‘Uşşāqun almaz āynə-qəlbini jəng-kədər
Hər **yerdə** olsə gün o yerə yoḫdı tārlıq *(Gazel 111, Mısra 4). [yerə, -ə]*

Daḫmədür çün **yerün** āḫırdə yoḫə ṣəbr elə
Ṭāq-ı Kisrā hanı ‘āləm hamı vīrān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 17). [yerün, -üñ]*

Gəldi ādəm bu **yerə** dözmədi bir şeyṭānə
Bilmədi burda təmām ādəm-i şeyṭān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 7). [yerə, -ə]*

Ələ almaq ayağımı o **yerdə** bir pərī-rūlə
Verüb baş başə Żū`ī tək iki baş dörd ayaġ etmək *(Gazel 120, Mısra 13). [yerdə, -də]*

Ey şənəm ẓāhir elə Żū`ī-i şeydāyə **yerün**
Məscidə deyə ḫarābātə kilīsāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 13). [yerün, -ün]*

Nə gəldigim məqāmımı nə getdiyim **yerim**
Gəlmək bu getməgə nə var ortadə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 9). [yerim, -im]*

Tapsə hər **yerdə** mənim kimi ẕəlīl-i müżṭər
Dodurub öldürəcək zār [u] ẕəlīl bīmār *(Kaside 6, Mısra 9). [yerdə, -də]*

Ḫərc qıl vācib **yerə** gör ‘eyş [ü] ‘işrət kimdədür
Belədür çün dəḫl ü ḫərcün gözlə iṣrāf eyləmə *(Kaside 8, Mısra 10). [yerə, -ə]*

Cəmī‘-i ḥikmət-i ‘elm-i zəmīn[i] Yūnānun
Bu **yerdə** ẓāhir olubdur əgər sühūlət ilə *(Kaside 20, Mısra 16). [yerdə, -də]*

Żū`īnün pəndin eşit çıqmə şərī‘ətdən hīç
Tā ki ‘uqbādə **yerün** rövżətü`l-əbrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 30). [yerün, -üñ]*

Olsə hər **yerdə** Żū`ī-i müżṭər
Saña məddāḥdur kəmīn çākər *(Mesnevi 2, Mısra 49). [yerdə, -də]*

Səbzə ṣalub fərş-i zümürrüd **yerə**
Təḫt qurub gül qoyub əfsər sərə *(Mesnevi 5, Mısra 33). [yerə, -ə]*

Pəs olə gər əhl-i ma’ārifdə zər
Həm-cinsinə nə **yerdə** olsə verər *(Mesnevi 10, Mısra 32). [yerdə, -də]*

Kirām-ı ḫülqi ki vermiş saña bu növ‘ Ḫudā
Ġulāmdur sənə hər **yerdə** var isə ‘ürəfā *(Mesnevi 13, Mısra 10). [yerdə, -də]*

Əz-bəs ki dərd ü möḥnət-i dünyā-yı pür-fitən
Cəm‘ etmiş idi üstümə hər **yerdə** [var] miḥən *(Muhammes 3, Mısra 16). [yerdə, -də]*

Bir **yerdəəm** təfāvüti yoḫ ṭūṭī vü ġurāb
Bilməz nədür cəhāndə günāh ilə yā s̱avāb *(Muhammes 3, Mısra 25). [yerdəəm, -də, -əm]*

Bāvər etməm sənə həmtā olə dünyādə bu gün
Enə gökdən **yerə** bir vəchdə yüz min āyə *(Gazel 209, Mısra 4). [yerə, -ə]*

Dil-cūy-ı pərī-rūy mələk-ṭəl'ət ü rə'nā
Gər kim enə firdövs-i bərīndən **yerə** ḥavrā *(Muhammes 4, Mısra 24). [yerə, -ə]*

Gəlməsün zāğ u zəġan gülşənə kim gül yeridür
Gül olan **yer** dəẖi bu rəsmidi bülbül yeridür *(Gazel 49, Mısra 2). [yer,]*

'Āriżün güldi ləbün ġönçə vüṣālun cənnət
Neylərəm mən sən olan **yerdə** güli reyḥānı *(Gazel 250, Mısra 16). [yerdə, -də]*

Nə **yer** olaydı nə göklər nə sābit ü səyyār
Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn nə belə 'āləm olaydı *(Gazel 244, Mısra 3). [yer,]*

Dolar cəḥīmə bu 'āləm-nümā-yı fāsiq ilə
Bizə **yer** olamaz Allāh qoysə kəs̱ətdən *(Kaside 15, Mısra 62). [yer,]*

Yer gök elə onlardı cəhān ilə o dünyā
Keçmişdəki inṣāf u mürüvvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 15). [yer,]*

Bizim **yerdən** gəlürsən bir ẖəbər ver āşnālardan
Mürūr-ı dəhr ilə sındırmasə tā çərẖ mīnāsın *(Tahmis 1, Mısra 15). [yerdən, -dən]*

Cūş edüb **yerdən** çıẖub nəsrīn süsən nəstərən
Seyr-i gülizār elər yüz nāzənīn-i gül-bədən *(Murabba 1, Mısra 13). [yerdən, -dən]*

Dögi pāyəndə nə 'ömr ü nə ḥökūmət Żū`ī
Yer ü gök küllüsi āẖırdə ki min qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 22). [yer,]*

Nə ẖānə ṣāḥib-i ẖānə gərəkdi 'āləmdə
Bu nüktədür sözi hər **yerdə** əhl-i 'ürfānun *(Gazel 155, Mısra 12). [yerdə, -də]*

Səniñlə getdi təmām 'eyş ü nūş u ləẕẕət-i ẕövq
Qoyub **yerində** baña hər nə var ġəm getdün *(Gazel 163, Mısra 6). [yerində, -i, -n, -də]*

Hər **yerdə** qıldı çünki təcəllā baña ruẖun
Hər bir məqāmı Mūsā içün Eymən eylədün *(Gazel 164, Mısra 3). [yerdə, -də]*

Yoẖdı cānı hər kimün köñlündə cānān olmasə
Çün cəmādə bənzəyir hər **yerdə** kim cān olmasə *(Gazel 197, Mısra 2). [yerdə, -də]*

Bi`llāh behiştdür baña hər **yerdə** gər olam
Ol müşk-i mū-nigār u mey-i müşk-bū ilə *(Gazel 214, Mısra 3). [yerdə, -də]*

Nə **yerdə** olsə 'āşiq yār ilən gülşəndən əfżəldür
Açılmaz köñli bi`llāh yārsız yüz seyr-i bāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 9). [yerdə, -də]*

__yeri:__ *Uygun, münasip.*

Yeridi tīğ ilə gər etsə pārə pārə məni
Onun məḥəbbəti əlbəttə kim günāhımdur *(Gazel 53, Mısra 3). [yeridi, -di]*

Dönsün **yeridi** ġönçə kimi qanə ey köñül
Kim ṣəbr edər bu növ'lə hicrānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 1). [yeridi, -di]*

__yeri var:__ *Yerinde olur, hakkı var: Uygun olur, iyi olur.*

Var yeri cəm'iyyətün zülfündə bər-həm olsə gər
Kim dedi ey dil sən ol mənzildə get kāşānə dut *(Gazel 33, Mısra 3). [yeri var,]*

__yerində:__ *Uygun, muvafık.*

Qılandə ġeyrə cəfā öldürür məni qiryət
Yerindədür saña mən gərçi bī-vəfā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 2). [yerindədür, -i, -n, -də, -dür]*

__yet-:__ *Erişmek, ulaşmak.*

Köñül şükr eylə kim vəṣl-i ruẖ-ı dildārə **yetdün** sən
Ḥəzān-ı hicr-i cövrün çoẖ görüb gülzārə **yetdün** sən *(Gazel 169, Mısra 1). [yetdün, -dü, -n]*

Köñül şükr eylə kim vəṣl-i ruẖ-ı dildārə **yetdün** sən
Ḥəzān-ı hicr-i cövrün çoẖ görüb gülzārə **yetdün** sən *(Gazel 169, Mısra 2). [yetdün, -dü, -n]*

Cəhənnəm möhnətin hicrində ol ḥūrīvəşün çəkdün
Bu dəm cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārə **yetdün** sən *(Gazel 169, Mısra 4). [yetdün, -dü, -n]*

Məlāḥət Miṣrdə bāzār qurmuş Yūsif-i s̱ānī
Züleyẖāvəş bu gün 'eşq ilə bu bāzārə **yetdün** sən *(Gazel 169, Mısra 6). [yetdün, -dü, -n]*

Şubān-ı vādī-i Eymən kimi yüz min çəküb möḥnət
Vəlī āẖırdə Ṭūr-ı vəṣldə dīdārə **yetdün** sən *(Gazel 169, Mısra 8). [yetdün, -dü, -n]*

Əgərçi olmuş idün mürdə hicr-i yār ilən āẖır
Məsīḥi vəqt olan ol lə'l-i gövhərbārə **yetdün** sən *(Gazel 169, Mısra 10). [yetdün, -dü, -n]*

Əgər Fərhād tək zəhr içdün isə yār-ı Şīrīnlə
Vəlīkən şükr qıl āẖır nəfəs dildārə **yetdün** sən *(Gazel 169, Mısra 12). [yetdün, -dü, -n]*

Çəküb hicrān ẖəzānın bülbül-i şeydā tək ey Żū`ī
Bəhār əyyāmı gül vəṣlinə ey bī-çārə **yetdün** sən *(Gazel 169, Mısra 14). [yetdün, -dü, -n]*

Nə ḥālə **yetdi** ləbim nə əlim qara zülfə
Nə süd bəẖtimizün qarəliqdə qisməti var *(Gazel 78, Mısra 5). [yetdi, -di]*

Budur bundan səvā yoẖdur vüṣāl-i yārə bir çarə
Ṭərīq əhlinə məqṣūdə **yetüşməkçün** bu rəh-bərdür *(Gazel 88, Mısra 6). [yetüşməkçün, -üş, -mək, -çün]*

Sanmə zāhid **yetüşürsən** bu 'əməllə ẖüldə
'Eşqdür ṣidq gərək mundə itər məkr ü ḥiyəl *(Gazel 126, Mısra 9). [yetüşürsən, -üş, -ür, -sən]*

Vəṣldə **yetmiş** idim ẕövq-i ṣəfā eylər idim
O ṣifət kim olə bir kimsənə sulṭān yuẖudə *(Gazel 210, Mısra 3). [yetmiş, -miş]*

Yā Rəb gələn bəhār ṣəfā-yı vüṣāl ver
Çün **yetmişük** kərəvət-i hicr ilə bu ilə *(Gazel 214, Mısra 16). [yetmişük, -miş, -ük]*

Gərək mə'ṣūq özi cəzb eyləsün 'uşşāqını vəṣlə
Yetüşməz vüṣlətə gər gəzsə yüz min il sorağ ilə *(Gazel 216, Mısra 8). [yetüşməz, -üş, -məz]*

Yūsifdən irs̱ ilə bu vəcāhət **yetüb** saña
Sənsən zəmānədə məh-i Kən'ān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 3). [yetüb, -üb]*

Mə'īşət būstānındə cəhān əhlinə gül **yetdi**
Mənim bu qara bəẖtimdən piyāz u kəndənə çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 5). [yetdi, -di]*

Əyyūb dedi məsənniyə əḍ-ḍurū ərḥəmī

Lüṭfünlə cism-i zārınə **yetdi** şəfā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 22). [yetdi, -di]*

Dedi ey Żū`ī-i bī-çārə nədür bu ḥālət
ʻƏrż qıldım ki soyuqdan **yetüşüb** bir āzār *(Kaside 6, Mısra 22). [yetüşüb, -üş, -üb]*

Həmīşə çün mənə sizdən **yetübdi** cūd u səḫā *(Kaside 12, Mısra 22). [yetübdi, -üb, -di]*

Ḥədīs̱ ilən **yetüşübdür** bu söz ki əṣḥābə
Soruşdılər gəlübən ḫātəm-i risālətdən *(Kaside 15, Mısra 49). [yetüşübdür, -üş, -üb, -dür]*

Keçür bəhār ilə ʻömrim ʻəbəs̱ yerə bī-cā
Bu ḥāldə bizi qoyma İlāhi **yet** dādə *(Kaside 18, Mısra 14). [yet,]*

Ḥuṣūl olsə əgər feyz-i vüṣūlun
Yetüşsə şəmme gər ẕövq-i məqālun *(Mesnevi 3, Mısra 22). [yetüşsə, -üş, -sə]*

Cümlə şəhr əhli duʻā-gūdı o ẕāt-ı pākə
Yetüb āvāzə`-i ʻelm ü ʻəməli əflākə *(Mesnevi 6, Mısra 30). [yetüb, -üb]*

Əndūh-ı ġəmə ʻəlāc **yetdi**
Təşrīf gətürdi ḫān-ı Şīrvān *(Mesnevi 7, Mısra 61). [yetdi, -di]*

Bu mis̱ālı söləyüb ṣāḥib-i ʻelm ü ʻürfān
Səʻdī ol kim onə ḥikmətdə **yetüşməz** Loqmān *(Mesnevi 9, Mısra 28). [yetüşməz, -üş, -məz]*

Biz kimi var mı bəlākeş bu bənī ādəmdə
Yetüşübdür dəm-i riḥlət mən-i bīmār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 8). [yetüşübdür, -üş, -üb, -dür]*

Gördükdə şeʻrivi köñül ol növʻ şād olub
ʻĀşiq **yetəndə** şād olı cānānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 4). [yetəndə, -əndə]*

Ki bəlkə Zū`ī-i kəm-nām künc-i ʻüzlətdə
Edən duʻāsı ḥuṣūlə **yetə** icābət ilə *(Kaside 20, Mısra 50). [yetə, -ə]*

Yetüşdi nāmə-i müşkīn ḫitāmun
Yəqīn məʻlūm olundı həm mərāmun *(Mesnevi 3, Mısra 7). [yetüşdi, -üş, -di]*

Verdi baña ġüṣṣə vü ġəmdən nicāt
İskəndərə **yetüşdi** āb u ḥəyāt *(Mesnevi 4, Mısra 44). [yetüşdi, -üş, -di]*

Yetüşdi hər nə bəlā vü müṣībət etdim ṣəbr
Vəlīk qıldı Ḥüseyn dərdi dāġdār məni *(Müseddes 2, Mısra 27). [yetüşdi, -üş, -di]*

İşārətlə rəmz ilə yazmış baña
Məgər bu söz **yetməyübdi** gūşuña *(Mesnevi 4, Mısra 60). [yetməyübdi, -mə, -y, -üb, -di]*

Nə **yetsəm** vəṣlə ārāmım nə hicrində qərārım var
Ḫudāvəndā nə bəd-ovqāt u müşkil rūzgārım var *(Gazel 50, Mısra 1). [yetsəm, -sə, -m]*

Bir məclisə **yetüşdim** [o] ḥūr u qüṣūr idi
Çeşm-i rəqīb ü ḥāsid o məclisdə dövr idi *(Gazel 246, Mısra 1). [yetüşdim, -üş, -di, -m]*

Ḫəzānun āfəti **yetmək** gülə odur bāʻis̱
Ki ḥəddini tanımub etdi bəḥs̱ ʻizārun ilə *(Gazel 205, Mısra 5). [yetmək,]*

Ṣəbā **yetür** mən-i dil-ḫəstədən dürūd u səlām
Ədəblə ḫāk-ı dərindən öpüb qılım ikrām *(Gazel 129, Mısra 1). [yetür,]*

Dil-kişvərini etdi müsəḫḫər sipāh-ı ġəm
Yā Rəb tərəḥḥüm et **yetür** ol şəh-süvārımı *(Gazel 228, Mısra 10). [yetür,]*

Yā Rəb kim olur ʻərżimi cānānə **yetürsün**
Dərd-i dilim ol ḫosrov-i ḫūbānə **yetürsün** *(Gazel 157, Mısra 1). [yetürsün, -sün]*

Yā Rəb kim olur ʻərżimi cānānə **yetürsün**
Dərd-i dilim ol ḫosrov-i ḫūbānə **yetürsün** *(Gazel 157, Mısra 2). [yetürsün, -sün]*

Zülf-i siyəhin hörməgə ol zülf-i pərīşān
Ḥūr āynə dutsun u pərī şānə **yetürsün** *(Gazel 157, Mısra 4). [yetürsün, -sün]*

Küfr-i sər-i zülfi o büt-i lālə-ʻiẕārun
Az qaldı ḫələl dīn ilə īmānə **yetürsün** *(Gazel 157, Mısra 6). [yetürsün, -sün]*

Ol māh firāqı mənə yüz min ġəm olubdur
Sāqī hanı ġəm dəfʻinə peymānə **yetürsün** *(Gazel 157, Mısra 8). [yetürsün, -sün]*

Ḫəllāq-ı cəhān lüṭf eləyüb Żū`ī-i zārə
Bu aydə o məh-pārəni Şīrvānə **yetürsün** *(Gazel 157, Mısra 10). [yetürsün, -sün]*

Bād-ı ṣəbā yetürmədi Żū`ī fəġānını
İnṣāf edüb bu növʻ ilə fəryādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 9). [yetürmədi, -mə, -di]*

O māh vəṣlinə bir gün **yetüşmədim** āḫır
Mənim bu ṭāleʻimün gör nə bəd sitārəsi var *(Gazel 87, Mısra 3). [yetüşmədim, -mə, -di, -m]*

Minā-yı kūyunə Żū`ī **yetüşməmiş** yārun
Ṭəvāfın eyləməmiş cānıvı fədā qıldun *(Gazel 167, Mısra 11). [yetüşməmiş, -mə, -miş]*

Görmüşəm dün gecə ḫᵛurşīd-i dirəḫşān yuḫudə
Yetüşür vüṣlətə kim görsə bu ʻünvān yuḫudə*(Gazel 210, Mısra 2). [yetüşür, -ür]*

Yüz āh-ı sūznāk ilə vəṣlə **yetüşmədim**
Zāhid necə tapar sölə bu hāy u hū ilə *(Gazel 214, Mısra 9). [yetüşmədim, -mə, -di, -m]*

ʻƏql ilə dögüldür ḥərəm-i vəṣlə **yetüşmək**
Tā olmayəsən ʻāşiq-i dīvānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 7). [yetüşmək,]*

<u>**yet-:**</u> *Bir gereksinimi karşılayacak, giderecek nicelikte olmak.*

Yavaş yavaş bularə gəldi kāmil ādəmlər
Yetürdi tā bu məqāmə ki dutdı dünyānı *(Kaside 23, Mısra 42). [yetürdi, -ür, -di]*

<u>**yet-:**</u> *Yardım etmek.*

İlāhī mərhəmətündən özün **yetüş** dādə
Gətür üşūlə bu cühhāl adı mollānı *(Kaside 23, Mısra 87). [yetüş, -üş]*

<u>**yetir-:**</u> *Ulaştırmak, eriştirmek, iblağ etmek, vasıl etmek.*

Ya edün ḫəncər-i bī-dād ilə ṣəd pārə məni
Qana döndi cigərim yā **yetirün** yārə məni *(Gazel 224, Mısra 2). [yetirün, -ün]*

<u>**yetis-:**</u> *Ulaşmak, ermek, varmak, vasıl olmak.*

'Āşiq ki fənā bəzminə 'eşq içrə **yetişdi**
Ol məs`ələdə şāfi' yā ə'ẓəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 7). [yetişdi, -di]*

Müşkilün ḥəllinə seyr eylə kənār-ı ərsə
Məṭləbün ondə ḥuṣūlə **yetişür** hər bābət *(Kaside 5, Mısra 32). [yetişir, -ir]*

Dərd [ü] ġəmdən cānım boğāzə yetüb
Ṣəd şükürlə ki **yetişdim** ḫidmətə *(Mesnevi 4, Mısra 72). [yetişdim, -di, -m]*

yetmiş: *Yetmiş sayısı.*

Tapdı o şəḫṣ hər iki dünyādə bir nicāt
Hər kəs ki etdi **yetmişə** həştādəcən ḥəyāt *(Muhammes 1, Mısra 20). [yetmişə, -ə]*

yetən: *Her karşıya çıkan, herkes.*

Nədür bir bī-vəfā 'eşqinə ey qanə dönən köñlüm
Yetən hər nā-kəs ü bī-fəhmdən ṭə'n ü tə'əddā çək *(Gazel 116, Mısra 10). [yetən,]*

Urub çün bərg-i gül həm-rəngliq lāfın dodaġ ilə
Ṣəbā toprağə salmış hər **yetən** tapdar ayaġ ilə *(Gazel 216, Mısra 2). [yetən,]*

yetər: *Ulaşır, varır, yeter.*

Belə inṣāf olur əḥbābını yād eyləməz əḥbāb
Saña āḫır bu ḫiṣlətdən **yetər** çoḫ çoḫ ziyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 8). [yetər,]*

yezīd: *Emevi devletinin kurucusu Muaviye'nin oğlu.*

Yezīd tək adı məl'ūn özi cəhənnəmdə
Nə fā`idə elə olsə ḥökūmət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 13). [yezīd,]*

yıh-: *Yıkmak, harap etmek, mahvolmasına sebep olmak.*

Bizimki getdigi təḥṣīl 'əbādı 'əmmāmə
Biri tə'əṣṣüb-i məzhəb ki **yıḫdı** dünyānı *(Kaside 23, Mısra 62). [yıḫdı, -dı]*

yıhıl-: *Yıkılmak, çökmek, tarumar olmak.*

Bīmār qaluban ġəm-i 'innāb-ı ləbindən
Ey cān **yıḫıl** ol dərgəh -i Loqmānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 12). [yıḫıl,]*

yıq-: *Yığmaq, toplamak, biriktirmek.*

Bir cigər də aydə almə əkl qıl ḫūn-ı cigər
Yıq gələn qoy qalsun āḫırdə nədāmət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 12). [yıq,]*

Sən **yıqub** ḫərc etmədün bir ḥəbbə Ḥəqqə cānuvə
'Āləm-i 'uqbādə baḫ gör kim 'uqūbət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 5). [yıqub, -ub]*

Bu iddi'ā də bir olsə nə eybi hər mollā
Beş on 'əvām **yıqub** qalḫızır buğāğunı *(Kaside 23, Mısra 84). [yıqub, -ub]*

yıq-: *Yıkmak, dağıtmak, sona erdirmek.*

Ya tərk edün bu bəzmi **yıqun** bu büsāṭı ya
Ol bī-vəfā nigārə edün çārə gəlmədi (*Gazel 221, Mısra 3). [yıqun, -un]*

yoh: *Bulunmayan, mevcut olmayan (nesne, kimse vb.), var karşıtı.*

'Āləmə mə'lūm olubdur qoydıqun ədəb-i dīn
Hīç bir mürsəl nəbīdə **yoḫdı** belə ihtidā *(Gazel 2, Mısra 8). [yoḫdi, -di]*

Təġyir-i iḫtiyārı çü **yoḫdur** qəżā içün
Təqdīrə rāżı ol ġəm-i dövrānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 5). [yoḫdur, -dur]*

Sənünçün dānədür dünyādəki ləẕẕətlər ey ġāfil
Dürüst etsön nəẓər żımnində **yoḫdur** dāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 4). [yoḫdur, -dur]*

Özi **yoḫ** adı var 'inqād-ı fəżl vücūd-ı səḫā
'Əbəs yerə dolanub kīmyānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 3). [yoḫ,]*

Nə yazdı kātib-i təqdīr **yoḫ** onə təğyīr
Həvāyə düşmə belə mā-cərānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 7). [yoḫ,]*

Yoḫdı cānı hər kimün köñlündə cānān olmasa
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim cān olmasa *(Gazel 13, Mısra 1). [yoḫdi, -di]*

İşmün ziyādə mənfə'ətün **yoḫdı** olsə də
Məḫlūq tābe' āyə-i Qur`ānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 9). [yoḫdi, -di]*

Yoḫ 'eybi Ḫiżr-i ḫəṭ dutə lə'lün kənārını
Ṭūṭī ġızāsı rəsmdür 'āləmdə qənd olub *(Gazel 24, Mısra 9). [yoḫ,]*

Yoḫdur təmām şəhrdə bir belə māh-rū
Bu vəchdəndi məskənim āḫırdə kənd olub *(Gazel 24, Mısra 5). [yoḫdur, -dur]*

Āynə-i dünyānı dutmuş **yoḫdur** İskəndər şifət
Cām çoḫdur līk bəzm-i 'eyş için Cəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 7). [yoḫdur, -dur]*

Neylüm bəhār olubdı köñüldə fərāğ yoḫ
Gül-gəşt-i gülsitān təmāşā-yı bāğ **yoḫ** *(Gazel 37, Mısra 1). [yoḫ,]*

Neylüm bəhār olubdı köñüldə fərāğ **yoḫ**
Gül-gəşt-i gülsitān təmāşā-yı bāğ **yoḫ***(Gazel 37, Mısra 2). [yoḫ,]*

Tərtīb-i bəzmə kīsəmizün **yoḫdı** ṭāqəti
Nə başdə 'eşq-i yār nə əldə ayaġ **yoḫ** *(Gazel 37, Mısra 4). [yoḫ,]*

Ṣəḥrā vü bāğ versə də firdövsdən nişān
Göz açmağə nəẓārəyə məndə dimāğ **yoḫ** *(Gazel 37, Mısra 6). [yoḫ,]*

Anlar bəhār u lālə vü gül ẕövqini o kəs
Kim ḫāṭirində ẕərrə qədər dərd-i dāğ **yoḫ** *(Gazel 37, Mısra 8). [yoḫ,]*

Nə ẕövqi Żū`ī pərtöv-i şəms ü bəhārdan
Ol şəḫs içün ki yanmaqə neftin çırāğ **yoḫ** *(Gazel 37, Mısra 10). [yoḫ,]*

Tərtīb-i bəzmə kīsəmizün **yoḫdı** ṭāqəti
Nə başdə 'eşq-i yār nə əldə ayaġ **yoḫ** *(Gazel 37, Mısra 3). [yoḫdı, -dı]*

Gər var bəhār līk büt-i gül-'iẕār **yoḫ**
Hicrān ġəmilə meyl-i gül-i lāləzār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 1). [yoḫ,]*

Gər var bəhār līk büt-i gül-'iẕār **yoḫ**

Hicrān ġəmilə meyl-i gül-i lāləzār **yoḫ** *(Gazel 38, Mısra 2). [yoḫ,]*

Zülf ü ruḫı ḫəyālı ilə eyləyim baña
Müddətdi kim təfāvüt-i leyl ü nəhār **yoḫ** *(Gazel 38, Mısra 4). [yoḫ,]*

Bilməm nə növʻlən keçəcək bu bəhārımız
Nə nəqdimiz nə meykədədə ʻetibār **yoḫ** *(Gazel 38, Mısra 6). [yoḫ,]*

Təqdīr iləndi ʻizzət ü ẕillət zəmānədə
Təğyīrə hīç kimsənədə iḫtiyār **yoḫ** *(Gazel 38, Mısra 8). [yoḫ,]*

Lāzım dögül bu var yoḫun fikrin eyləmək
Əlbəttə ʻāqibət olacaq cümlə var **yoḫ** *(Gazel 38, Mısra 10). [yoḫ,]*

Sāqī gözün nidāsı o cān-cövhərin gətür
Lüṭf et vücūdum etdi ġəm-i rūzgār **yoḫ** *(Gazel 38, Mısra 12). [yoḫ,]*

Bəlkə bu dərd-i möhnət ü ġəmdən kənār olaq
Hərçənd dərd ü möḥnətə ḥədd ü kənār **yoḫ** *(Gazel 38, Mısra 14). [yoḫ,]*

Tənhā nə mən bəlā vü ġəm-i dərdəəm əsīr
Hansı köñüldi lālə kimi dāğdār **yoḫ** *(Gazel 38, Mısra 16). [yoḫ,]*

Żū`ī bu şeş-dər-i ġəm içün tasun atmadı
Bu ʻərṣədə sənün təki bir bəd qumār **yoḫ** *(Gazel 38, Mısra 18). [yoḫ,]*

Lāzım dögül bu var yoḫun fikrin eyləmək
Əlbəttə ʻāqibət olacaq cümlə var **yoḫ** *(Gazel 38, Mısra 9). [yoḫun, -un]*

Sən edən fısqlərün nəş`əsi yoḫ ləzzəti **yoḫ**
Meyde var ẕövq ü fərəḥ ʿişrət ü ləzzət zāhid *(Gazel 39, Mısra 17). [yoḫ,]*

Sən edən fısqlərün nəş`əsi yoḫ ləzzəti **yoḫ**
Meyde var ẕövq ü fərəḥ ʿişrət ü ləzzət zāhid *(Gazel 39, Mısra 17). [yoḫ,]*

Əfsūs ki **yoḫ** bir nəfər ʻārif ki dəm-ā-dəm
Cān-ṭūṭīsinə şəhd-i kəlāmında şəkər var *(Gazel 42, Mısra 5). [yoḫ,]*

Mənim **yoḫ** ḥörmətim mey-ḫānələrdə deyr ü məsciddə
Sənün hər yerdə olsun ʻizzətün həm ʻetibārun var *(Gazel 46, Mısra 7). [yoḫ,]*

Nə sūd ondan bəhār oldı əlimdə sāğərim **yoḫdur**
Əgər gülşəndi bəzmim bir gül üzlü dil-bərim **yoḫdur** *(Gazel 47, Mısra 1). [yoḫdur, -dur]*

Nə sūd ondan bəhār oldı əlimdə sāğərim **yoḫdur**
Əgər gülşəndi bəzmim bir gül üzlü dil-bərim **yoḫdur** *(Gazel 47, Mısra 2). [yoḫdur, -dur]*

Nə pīr-i meykədə yanında ẕərrə eʻtibārım var
Nə rəhn-i cāmə ḫirqəsicə nə sīm u zərim **yoḫdur** *(Gazel 47, Mısra 4). [yoḫdur, -dur]*

Nə var künc-i qəfəsdə āb u dānəm əşkdən ġeyri
Nə şāḫ-ı vüṣlətə uçmaq içün bāl u pərim **yoḫdur** *(Gazel 47, Mısra 6). [yoḫdur, -dur]*

Sikəndər tək bəlā ẓülmātı içrə qalmışam ḥeyrān
Vüṣāl-i çeşme-i ḥeyvānə Hiżrim rəh-bərim **yoḫdur** *(Gazel 47, Mısra 8). [yoḫdur, -dur]*

Nə rind-i lāubālī tək ḫarābāt içrə ẕövqüm var
Nə zāhid tək ümīd-i ḫüld ü ḥūr u kövs̱ərim **yoḫdur** *(Gazel 47, Mısra 10). [yoḫdur, -dur]*

Cəhān bāğında bir ḫˇoşgīdə nəḫlə bənzərəm mən kim
Nə bir şāḫım nə sāyəm nə şükūfə nə bərim **yoḫdur** *(Gazel 47, Mısra 12). [yoḫdur, -dur]*

Cəhālət əhlinün Yə`cūcunə Żū`ī giriftārəm
Bu dərdi çəkməgə səd ḥeyf kim İskəndərim **yoḫdur** *(Gazel 47, Mısra 14). [yoḫdur, -dur]*

Sağınmə bī-kəsəm ey şūḫ **yoḫdı** bir kimsəm
Bəlā vü möḥnət ü əndūh u ġəm sipāhımdur *(Gazel 53, Mısra 7). [yoḫdı, -dı]*

Yüz ay olur müşəvvər-i nəqş-i dəhān çəkər
Yoḫdur aradə hīç nişān yoḫsə cān çəkər *(Gazel 61, Mısra 2). [yoḫdur, -dur]*

Ḫəlqün dəḫi **yoḫ** məṭləbi bir pūldan özgə
Nāmūs ḥəyā ʻār ilə ġeyrət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 19). [yoḫ,]*

Çün **yoḫdı** vəfā ʻömrdə dövlət nə içündür
Cəmʻ etmək içün dövləti zəḥmət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 1). [yoḫdu, -du]*

Çün müştərī **yoḫdur** bu biżāʻət nə içündür
Ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtdə gəldük bu cəhānə *(Gazel 68, Mısra 18). [yoḫdur, -dur]*

Dutub āyīnə-rū dünyānı cām ʻāləmdə çoḫ çoḫdur
Vəlīkən **yoḫdur** İskəndər nə bir Cəmşīd nə Cəm var *(Gazel 70, Mısra 4). [yoḫdur, -dur]*

Fəqīr ü əğniyā şāh u gədā olmaqə bāʻis̱ nə
Bilən **yoḫdur** bu əmri līk mundə sirr-i mübhəm var *(Gazel 70, Mısra 8). [yoḫdur, -dur]*

ʻƏnqā kimi nişānəsi **yoḫ** nāmı ẕikr olur
Bəẕl ü ʻəṭā vü lüṭf ü ḥimāyət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 7). [yoḫ,]*

Bəs ki zülf ü ruḫı fikrindədi köñlüm **yoḫdur**
Nə günüz ṣəbr ü s̱əbātım nə qərārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 5). [yoḫdur, -dur]*

Ṣəd-ḥeyf Żū`ī **yoḫdı** bu təzvīri anlayan
Ẓāhirdə var gözi vəlī bāṭində kūrdur *(Gazel 74, Mısra 13). [yoḫdı, -dı]*

ʻƏnqāyə dönüb məʻrifət ərbābı cəhāndə
Yoḫ ʻelm ü ədəb məşrəb-i ʻürfān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 6). [yoḫ,]*

Īmānı **yoḫdı** bādəyə zāhid inanmasə
Hər dəmdə meydə möʻcüz-i yuḥyi`l-ʻiẓām olur *(Gazel 77, Mısra 11). [yoḫdı, -dı]*

Bəhār oldı nə sūd ondan ki bir dildārımız **yoḫdur**
Mey-i gül-nārımız nə dirhəm ü dīnārımız **yoḫdur** *(Gazel 79, Mısra 1). [yoḫdur, -dur]*

Bəhār oldı nə sūd ondan ki bir dildārımız **yoḫdur**
Mey-i gül-nārımız nə dirhəm ü dīnārımız **yoḫdur** *(Gazel 79, Mısra 2). [yoḫdur, -dur]*

Mətāʻ-ı ʻeyş ü ʻişrət çoḫdı dünyānun dükānında
Bizim nə nəqdimiz var ondə nə bāzārımız **yoḫdur** *(Gazel 79, Mısra 4). [yoḫdur, -dur]*

ʻƏcəb bī-kārə vü āvārə vü bī-çārə olduq kim
Nə dünyā vü nə ʻuqbā işlərindən kārımız **yoḫdur** *(Gazel 79, Mısra 6). [yoḫdur, -dur]*

Nə var mey-ẖānələrdə e'tibārım cür'e-i cāmə
Nə dəhən bādəyə əcnāsdan bir vārımız **yoẖdur** *(Gazel 79, Mısra 8). [yoẖdur, -dur]*

Ḫudāvəndā nə bəd-sā'ətdə məẖlūq olmuşuq biz kim
Ḫəlā`iqlər yanındə ẕərrəcə miqdārımız **yoẖdur** *(Gazel 79, Mısra 10). [yoẖdur, -dur]*

Bu qədri dərd ü möhnətlə ölüb qurtarmadun Żū`ī
Şəmāẖı əhliyüq məşhūr sözdür 'ārımız **yoẖdur** *(Gazel 79, Mısra 12). [yoẖdur, -dur]*

Köñül çü **yoẖdı** bəqā 'ömrə çəkmə ġəm bī-cā
Demün ġənīmət bil cümləsi fənādandur *(Gazel 83, Mısra 11). [yoẖdı, -dı]*

Ẓülmāt dutub 'āləmi **yoẖ** Ḫiżr ilə İlyās
İskəndər ilə çeşme-i ḥeyvān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 5). [yoẖ,]*

Yüz āyəni təfsīr edəsən gūşunə almaz
Yoẖ bāvər edən ḥörmət-i Qur`ān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 10). [yoẖ,]*

Münkirliqün **yoẖ** fā`idəsi īmānə gəlmək yaẖşıdur
Nār-ı cəhənnəmdən qaçub riżvānə gəlmək yaẖşıdur *(Gazel 85, Mısra 1). [yoẖ,]*

Dəm **yoẖdı** o bī-çārə içün kim ġəmi **yoẖdur**
Hər kimsə ki dərd ü ġəminə həm-dəmi **yoẖdı** *(Gazel 86, Mısra 1). [yoẖdı, -dı]*

Dəm yoẖdı o bī-çārə içün kim ġəmi **yoẖdur**
Hər kimsə ki dərd ü ġəminə həm-dəmi **yoẖdur** *(Gazel 86, Mısra 1). [yoẖdur, -dur]*

Dəm yoẖdı o bī-çārə içün kim ġəmi **yoẖdur**
Hər kimsə ki dərd ü ġəminə həm-dəmi **yoẖdur** *(Gazel 86, Mısra 2). [yoẖdur, -dur]*

Zāhid bizi sən mən' eləmə anlamayursan
Zühhādun o rindānə ṣifət 'āləmi **yoẖdur** *(Gazel 86, Mısra 4). [yoẖdur, -dur]*

Gər cənnət ü firdövsdür 'āləm bu zəmāndə
Ṣəd-ḥeyf ki bir rəmz bilən ādəmi **yoẖdur** *(Gazel 86, Mısra 6). [yoẖdur, -dur]*

Budur bundan səvā **yoẖdur** vüṣāl-i yārə bir çārə
Ṭərīq əhlinə məqṣūdə yetüşməkçün bu rəh-bərdür *(Gazel 88, Mısra 5). [yoẖdur, -dur]*

Ləbün ẕövqi əgər mey-nəş`əsindən gəlməsə **yoẖ** 'eyb
Ki nūr-ı āftāb əlbəttə kim meh-tābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 7). [yoẖ,]*

Çün dərc-i dəhānundı 'əlācım gər əṭibbā
Yoẖdur dedilər çārə bu bī-çārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 12). [yoẖdur, -dur]*

Hər kəs ki lālə-i ruẖ-ı dildārə meyli **yoẖ**
Ḥəqqā ṣəfā-yı bāğ u gülüstānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 3). [yoẖ,]*

Dəhən-i yār demək çeşme-i ḥeyvānı ġələṭ
Varə təşbīh **yoẖ** etmək olur ə'yānī ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 2). [yoẖ,]*

'Uşşāqun almaz āynə-qəlbini jəng-kədər
Hər yerdə olsə gün o yerə **yoẖdı** tārlıq *(Gazel 111, Mısra 4). [yoẖdı, -dı]*

Təḥəmmül eylə Żū`ī **yoẖdı** təğyīr
Təmām işlərdi təqdīr-i qəżālıq *(Gazel 112, Mısra 17). [yoẖdı, -dı]*

Yatmə Żū`ī **yoẖ** s̱əbātı bu cəhānun cəhd edüb
Āẖirətdə lüṭuf-ı ḥəyyü`l-əyām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 9). [yoẖ,]*

Çün səndə **yoẖdı** Nūḥdan artuq bəlāyə ṣəbr
Ver göz yaşunlə 'āləmi ṭūfānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 5). [yoẖdı, -dı]*

Nə içün **yoẖ** sözi təşbīh qılublar varə
Ləb-i mey-gūnuvı cān verməgə 'Īsāyə məs̱əl *(Gazel 126, Mısra 7). [yoẖ,]*

Mən-i şikəstəyə səndən nə vəqtlərdi ki **yoẖ**
Nə qāṣid ü nə pəyām u nə kāğəẕ ü nə səlām *(Gazel 129, Mısra 13). [yoẖ,]*

Mən ağlaram əgərçi baña 'eyb edərsə ẖəlq
Bi`llāh firāqə **yoẖdı** belə ṭāqət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 4). [yoẖdı, -dı]*

Rāḥət məqām **yoẖdı** cəhān içrə Żū`iyā
Gər bir məqām tapsə idim rāḥət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 17). [yoẖdı, -dı]*

Yüz min cəfāyə tāb u təvānım var ey nigār
Yoẖ görməgə rəqīb ilə sən māhı tāqətim *(Gazel 138, Mısra 6). [yoẖ,]*

Məscid əhlində ki **yoẖ** ẕövq Ḫudāyā n`olı bir
Gūşə-i meykədədə məclis-i 'ürfānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 11). [yoẖ,]*

Ağzıvı ġönçə bilüb ẖəlqə bəyān eylər idim
'Əqli **yoẖluqdan** baẖ gör nə gümān eylər idim*(Gazel 144, Mısra 2). [yoẖluqdan, -luq, -dan]*

'Eşq 'āləmində zūr-ı zırıh **yoẖdur** eḥtiyāc
Tərk-i sər etməsin belə meydānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 7). [yoẖdur, -dur]*

Ayaqun topraqı olmaqdan özgə **yoẖdı** bir fikrim
Olub bīgānə cāndan çəkməzəm əl āşnālıqdan *(Gazel 151, Mısra 10). [yoẖdı, -dı]*

Cəfā qılmə kərəm qıl Żū`iyə ey şūẖ lüṭf eylə
Əgərçi **yoẖ** gözəllərdə nolur görsəm vəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 18). [yoẖ,]*

Nə şāhīnsən nə bülbül nə həzār-āhəng nə ṣulṣul
Ṭuyūrun ḥālətindən səndə **yoẖ** bir şey` 'əyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 18). [yoẖ,]*

Nədən həm-cinsivə yā ġeyr cinsə yoẖdur əlṭāfun
Yəqinimdür ki **yoẖdur** səndə şāhīndən nişān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 15). [yoẖdur, -dur]*

Nədən həm-cinsivə yā ġeyr cinsə yoẖdur əlṭāfun
Yəqinimdür ki **yoẖdur** səndə şāhīndən nişān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 16). [yoẖdur, -dur]*

Sīmyā tək bu cəhān içrə ḥəyātun **yoẖdur**
Ayulandə bilüsən ṣūrəti ol mə'nādən *(Gazel 173, Mısra 11). [yoẖdur, -dur]*

Yoẖ Żū`iyā vəfā vü səẖānun nişānəsi
Aẖtarmışam ṣiğār u kibārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 9). [yoẖ,]*

Cəbr ilə iẖtiyārdə **yoẖ** bir qədər dəlīl
Hər nə kəlām var 'uləmā-yı kibārdan *(Gazel 176, Mısra 21). [yoẖ,]*

Çün **yoḫdı** fəżl ü mə'rifət ü şe'rə müştərī
Bī-qədr ü nā-rəvāc olub zəhr-i mārdan *(Gazel 176, Mısra 11). [yoḫdı, -dı]*

Gör kimdədür qüşūr əgər **yoḫdı** meyvəsi
Ummaq olur mı bu sözi bīd ü çinārdan *(Gazel 176, Mısra 15). [yoḫdı, -dı]*

Pəs hər vücūdə mūcid-i əṣli verüb ṣifət
Əşyādə **yoḫdı** ẕərrə qədər iḫtiyārdan *(Gazel 176, Mısra 18). [yoḫdı, -dı]*

Gər cānımı lə'lün həvəsi alsə 'əcəb **yoḫ**
Kim nəqdləri bādə-i reyḥān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 3). [yoḫ,]*

Əgərçi yandı köñül çərḫi dūd-ı āhundan
Nə sūd rəşḥə-i əlṭāf **yoḫdı** māhundan *(Gazel 185, Mısra 2). [yoḫdu, -du]*

Zülfün təki yoḫ sünbülə firdövs-i bərīndə
Rūyun kimi **yoḫ** bir gül-i ḥəmrā çəmən içrə *(Gazel 187, Mısra 5). [yoḫ,]*

Zülfün təki yoḫ sünbülə firdövs-i bərīndə
Rūyun kimi **yoḫ** bir gül-i ḥəmrā çəmən içrə *(Gazel 187, Mısra 6). [yoḫ,]*

Yoḫdı cānı hər kimün köñlündə cānān olmasə
Çün cəmādə bənzəyir hər yerdə kim cān olmasə *(Gazel 197, Mısra 1). [yoḫdı, -dı]*

Żū`iyā **yoḫ** elə dil-dūn-ı ġəm hicrānındə
İstəsön vüṣlət əgər ġönçə-i ḫəndānı ilə *(Gazel 204, Mısra 13). [yoḫ,]*

Bəd-bəḫt ü nīk-baḫtlıqun bā'iṡin bilən
Çün **yoḫdı** lāf-ı ẕehn ü ẕəkādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 12). [yoḫdı, -dı]*

E'tibārı yuḫunun **yoḫdı** əgər 'āləmdə
Ṣidqlə çünki gətürdim saña īmān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 7). [yoḫdı, -dı]*

Ḥəqīqət 'āləmində **yoḫ** təfāvüt ẕərrə miqdārı
Nə fərqi yā Menātə qulluq et yā Lāt u 'Uzzāyə *(Gazel 212, Mısra 11). [yoḫ,]*

Növ-bəhārun **yoḫdı** ẕövqi cām u cībi ḫālīyə
Rəhn-i cām-ı mey olub çoḫ cübbə çuḫalar genə *(Gazel 217, Mısra 13). [yoḫdı, -dı]*

'Əcəb **yoḫ** məḥv olə cismim təcəllā-yı cəmālından
Bu şölə yandurubdur dāğlə Mūsā İbn-i 'Ümrānı *(Gazel 220, Mısra 7). [yoḫ,]*

Żū`ī ġəm-i dəhānı ilə ol sitəmgərin
Görsön vücūdımı **yoh** edərsən gümān məni *(Gazel 227, Mısra 10). [yoh,]*

Mū sölədim meyānınə **yoḫdur** sözün dedi
Żū`ī gətürmə ortalıqə mūmiyānımı *(Gazel 234, Mısra 11). [yoḫdur, -dur]*

Bir kimsədə **yoḫ** şīvə-i inṣāf u mürüvvət
Dəccālə dönüb ḫəlq qiyāmət məgər oldı *(Gazel 239, Mısra 3). [yoḫ,]*

Yoḫ idi dildə ġəm-i hicr şād vəṣlün ilə
O gün bir özgə gün idi o vəqt dīgər idi *(Gazel 240, Mısra 3). [yoḫ,]*

Rəsm-i səḫā vücūd-ı cəhāndən olubdı ṭeyy
Yoḫ bir nəfər bu ḫəlqün arasındə Ḥātəmī *(Gazel 243, Mısra 4). [yoḫ,]*

N`etsünfəğānə Żū`ī-i bī-çārə gəlməsün
Yoḫ bu ḫarābə mülkdə bir yār u həm-dəmi *(Gazel 243, Mısra 10). [yoḫ,]*

Bād-ı bəhār cənnət edüb gərçi 'āləmi
Ṣəd-ḥeyf **yoḫdı** belə behiştün bir ādəmi *(Gazel 243, Mısra 2). [yoḫdı, -dı]*

Çünki bəzmimdən ayaġ çəkdi nigārım getdi
Ləẕẕət ü 'eyş ü ṭarab **yoḫ** ilə vārım getdi *(Gazel 248, Mısra 2). [yoḫ,]*

Meydān-ı 'eşq ḫālīdi **yoḫ** bir nəfər ḥərīf
Nə bir dil-āvərə sər ü sərdār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 5). [yoḫ,]*

Fikr eylə dərssiz olu mı ḥāṣil 'elmlər
Tə'līmsiz cəhāndə tapan **yoḫ** fərāsəti *(Kaside 2, Mısra 8). [yoḫ,]*

Yoḫdur bizim bu 'əṣrimizün əhl-i himməti
Tā gözləsün tə'əṣṣüb ilə dīn ü millıti *(Kaside 2, Mısra 1). [yoḫdur, -dur]*

Şā'ir nə növ' [ilə] desün ḥüsn-i qönçəni
Yoḫ bir nəfər [ki] tā oḫuyub qanə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 12). [yoḫ,]*

Hər ləfẓi ġönçə mə'nīsi gül tək fərəḥ-fəzā
Oḫşatsam 'eyb **yoḫdı** gülüstānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 6). [yoḫdı, -dı]*

Bəḫşiş ilən əhl-i dövlət şān u şövkət arturur
Yoḫdı bəḫşiş bā'iṡ oldur şövkət-i şān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 12). [yoḫdı, -dı]*

Yoḫdı bir kəs ṣöḥbətdən rūḥ u cān ləẕẕət tapə
Arədim gəzdim dəḫi hər gūşə hər yan qalmayub *(Kaside 4, Mısra 13). [yoḫdı, -dı]*

Ḫ˘oşcə ḥālāt ilə āsūdəvār idim rāḥət
Ey ḫ˘oş ol gün ki köñüldə **yoḫ** idi bir möḥnət *(Kaside 5, Mısra 1). [yoḫ,]*

Ze-bəs **yoḫ** ṭālib-i fəżl ü kəmāl u şe'r 'āləmdə
Bu mə'nīdən baña dövrān əliflərdən sinān qılmış *(Kaside 11, Mısra 15). [yoḫ,]*

Yoḫdı bir kimsədə ḥāl-i dil-i dīvānəmizə
Bir 'əlāc eyləyübən kārımə versün əncām *(Kaside 13, Mısra 21). [yoḫdı, -dı]*

Gəlmişəm getməgimə **yoḫdı** kərāīm ki gedim
Bu də bir məs`ələ-i ṣa'b idi ey rūḥ-ı rəvān *(Kaside 14, Mısra 17). [yoḫdı, -dı]*

Mürüvvətün əṡəri **yoḫdı** hīç kimsənədə
Genə səḫā tapulur rind-i bādə-peymādə *(Kaside 18, Mısra 9). [yoḫdı, -dı]*

Bilməm nədəndi **yoḫdı** ṣəfā bu bəhārdə
Nə seyr-i gülşən ü gül ü nə lāləzārdə *(Kaside 19, Mısra 1). [yoḫdu, -du]*

Yoḫdur əzəlki qā'idədə cəzbə ḥüsndə
Dil-bər dögül o ṭavr ilə ruḫsār-ı yār də *(Kaside 19, Mısra 5). [yoḫdur, -dur]*

Yoḫdur bu gündə mə'rifət ü şe'rə müştərī
Hərçənd cüst [ü] cū elədim hər diyārdə *(Kaside 19, Mısra 29). [yoḫdur, -dur]*

Ondan olur 'əlāc genə dərd-i Żū`iyə

Yoḫdur səḫā rəviyyəsi gūşə kənārdə *(Kaside 19, Mısra 36). [yoḫdur, -dur]*

Yoḫ əhl-i ḥāl şərḥ eləyim tā bəlālarım
Çoḫdur şikāyətim mənim Pərvərdgār ilə *(Kaside 21, Mısra 3). [yoḫ,]*

ʻĪsā kimi vücūd-ı piyādə ḥımārı **yoḫ**
Nāqə verüb ḥımār olanə yüz qaṭār ilə *(Kaside 21, Mısra 7). [yoḫ,]*

Yoḫdur bir ağ gün mən-i bəḫti qara içün
ʻÖmrüm keçir ʻəbəs̱ belə leyl ü nəhār ilə *(Kaside 21, Mısra 11). [yoḫdur, -dur]*

Ṣād ol cəhāndə çəkmə dəḫi var **yoḫ** ġəmin
Yoḫdur təfāvüti əcəlün **yoḫ** var ilə *(Kaside 21, Mısra 30). [yoḫdur, -dur]*

Çü **yoḫdı** kimsədə qüdrət qəżāyə təġyīrə
Rıżā ilən elə ḫ˘oş ḫāṭir-i pərīşānı *(Kaside 23, Mısra 13). [yoḫdı, -dı]*

Nədür səbəb bunə pəs bī-niẓāmlıqdur həm
Nə **yoḫdı** yaḫşı müʻəllim də öyrədə anı *(Kaside 23, Mısra 60). [yoḫdı, -dı]*

Yüzdən birinün **yoḫdı** bu ovqātdə fəhmi
ʻElm ü ədəb ü fəhm ü fərāsət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 11). [yoḫdı, -dı]*

Līk çü **yoḫ** imdi bir əhl-i səḫā
Qəsīdə vü şeʻrə desün mərḥəbā *(Mesnevi 5, Mısra 57). [yoḫ,]*

Yoḫdur baña şāh səndən özgə
Żūʻiyə pənāh səndən özgə *(Mesnevi 7, Mısra 67). [yoḫdur, -dur]*

Müddətdi ki gəlmişəm burayə
Yoḫdur yetən çatan ḥarayə *(Mesnevi 7, Mısra 70). [yoḫdur, -dur]*

Var yoqum u **yoḫluqum** kim anlar
Kim ḥālımdan olur ḫəbərdār *(Mesnevi 8, Mısra 33). [yoḫluqum, -luq, -um]*

Nə qədər fikr elədim diqqət ilə bu kārə
Məktəb ü dərsdən özgə bunə **yoḫdur** çārə *(Mesnevi 9, Mısra 66). [yoḫdur, -dur]*

Yoḫdı bir kimsə əṣldən āgāh
Pūlə derlər bugünki gün Allāh *(Mesnevi 11, Mısra 43). [yoḫdı, -dı]*

Vəlī sənsiz köñül ārāmı **yoḫdur**
Cəmālun görməmiş dil-kāmı **yoḫdur** *(Mesnevi 12, Mısra 17). [yoḫdur, -dur]*

Vəlī sənsiz köñül ārāmı **yoḫdur**
Cəmālun görməmiş dil-kāmı **yoḫdur** *(Mesnevi 12, Mısra 18). [yoḫdur, -dur]*

Pīrānəliqdə çün kişinün **yoḫ** o ḥāləti
Çoḫ məclisə oturmaqə olmaz ləyāqəti *(Muhammes 1, Mısra 13). [yoḫ,]*

Bir gün ḥəyāt istəmürəm Zūʻiyā dəḫi
Çün **yoḫ** bədəndə ẕərrəcə ẕövq ü ṣəfā dəḫi *(Muhammes 1, Mısra 26). [yoḫ,]*

İmdi mənim də yaḫşı günim müstədām idi
Vafirqətā bu əṣrdə **yoḫ** bir rəfīq olan *(Muhammes 2, Mısra 24). [yoḫ,]*

Yoḫ Żūʻī tək baḫār-ı bəlāyə ġərīq olan
Əfsūs o dəm ki çərḫ baña ḥamān qulām idi *(Muhammes 2, Mısra 27). [yoḫ,]*

Yoḫ bir mədāḫilim belə bī-kārə olmuşam
Əl-qiṣṣə çərḫ əlindən mən cānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 23). [yoḫ,]*

Bir yerdəəm təfāvüti **yoḫ** ṭūṭī vü ġurāb
Bilməz nədür cəhāndə günāh ilə yā s̱avāb *(Muhammes 3, Mısra 25). [yoḫ,]*

Tər olmamışdı ḫüşk-ləbim bir şərāb ilə
Yoḫ fikr edən ki nişə bu dövrānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 39). [yoḫ,]*

İmdi qaçub bu mənbəʻ-i ʻürfānə gəlmişəm
Ölməkdən özgə **yoḫdı** bu dərdün ṭəbābəti *(Muhammes 3, Mısra 30). [yoḫdı, -dı]*

Nə var idi köñüldə ġəm ü dərd-i rūzgār
Nə var u **yoḫ** küdūrəti olmazdı āşikār *(Müseddes 1, Mısra 8). [yoḫ,]*

Bilməm nədəndi **yoḫdı** ṣəfā bu bəhārdə
Nə seyr-i gülşən ü gül ü nə lāləzārdə *(Kaside 19, Mısra 1). [yoḫdı, -dı]*

Dərdā ki cəhāndə dil bilən həm-dəm **yoḫ**
ʻÖmrün yüz olə da ṣād keçən bir dəm **yoḫ** *(Rübai 5, Mısra 1). [yoḫ,]*

Əlündən gəldügi ḫeyri dirīġ etmə gədālardan
Nə bəzm-i ʻişrət içrə dil-bər-i ḥūrī-liqāmız **yoḫ** *(Tahmis 1, Mısra 6). [yoḫ,]*

Nə mülk-i ġürbət içrə bir ənīs-i dil-güşāmız **yoḫ**
Ṣəbā səndən səvā bir kimsəyə biʻllāh ricāmız **yoḫ** *(Tahmis 1, Mısra 7). [yoḫ,]*

Nə mülk-i ġürbət içrə bir ənīs-i dil-güşāmız **yoḫ**
Ṣəbā səndən səvā bir kimsəyə biʻllāh ricāmız **yoḫ** *(Tahmis 1, Mısra 8). [yoḫ,]*

Əsīr-i ġürbətüz biz səndən özgə āşnāmız **yoḫ**
Ayağun kəsmə başunçün bizim möḥnət-sərālardan *(Tahmis 1, Mısra 9). [yoḫ,]*

Qaldım āvārə vü sər-gəştə cəhān kārındə
Məndə bu ʻuqdəni açmaqə **yoḫ** idi ṭāqət *(Kaside 5, Mısra 16). [yoḫ,]*

Piyādə rəh dönüb bu dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər fīl olsə ġəm **yoḫ** sən təki şāh-ı cəhānım var *(Kaside 7, Mısra 34). [yoḫ,]*

Zəbān-ı Fārsə çün **yoḫdı** cümlənün ʻelmi
Bu cəşn Türk dilində gərəkdür olə bəyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 15). [yoḫdı, -dı]*

Yoḫdı Şəmāḫı buradə var vəlī
Şəmāḫınun ḫānlarınun əfżəli *(Mesnevi 5, Mısra 65). [yoḫdı, -dı]*

Yoḫdı kənār ʻelminün dəryāsınə
Vəṣf çatmaz cūdınə səḫāsınə *(Mesnevi 5, Mısra 71). [yoḫdi, -di]*

Tək tək ādəmdə qalub ʻelm ü səḫā vü īmān
Yoḫdı onları də bu əhl-i cəhāndən tanıyan *(Mesnevi 6, Mısra 8). [yoḫdi, -di]*

Qoy ʻeşqinün həlākı olum ey göz ağlama
Yoḫ ḥācəti şəhīd olanun şüst [ü] şū ilə *(Gazel 214, Mısra 12). [yoḫ,]*

Mührə-i ʻəql düşüb şeş-dərə bağlandı qapı
Kəʻbəteyn-i hünər ü fəẕlə dəẖi **yoẖ** ḥācət *(Kaside 5, Mısra 28). [yoẖ,]*

Ḥikmət sözin bürūz eləsən **yoẖ** onə cəvāb
Bir ṣərf anlamaz deyəsən gündə yüz kitāb *(Muhammes 3, Mısra 27). [yoẖ,]*

Bir əhl-i ʻelm **yoẖ** sūzə-rūḥə ṣəfā verə
Nə əhl-i şeʻr söhbəti dəhən dəgə verə *(Muhammes 3, Mısra 45). [yoẖ,]*

Tā ẖod-pəsənd idi **yoẖ** idi müştərī o məh
Ḫəṭṭi gəlübdi imdicə ʻāşiq-pəsənd olub *(Gazel 24, Mısra 7). [yoẖ,]*

Belə ẓənnim **yoẖ** idi kim bizi gərdūn ayırə
Bī-vəfālıq eləyüb ayrulacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 9). [yoẖ,]*

Māt qıldı məni fīl-i fələk-i kəc-rəftār
Fərz-i ʻəql açmaq içün beydāqını **yoẖ** cür`ət*(Kaside 5, Mısra 26). [yoẖ,]*

Ṣād ol cəhāndə çəkmə dəẖi var **yoẖ** ġəmin
Yoẖdur təfāvüti əcəlün yoẖ var ilə *(Kaside 21, Mısra 30). [yoẖ,]*

ʻÖmr ilə dünyāyə çü **yoẖ** ʻetibār
Qoymə keçə fəṣl-i gül ü lāləzār *(Mesnevi 5, Mısra 31). [yoẖ,]*

Dərdā ki cəhāndə dil bilən həm-dəm **yoẖ**
ʻÖmrün yüz olə da ṣād keçən bir dəm **yoẖ** *(Rübai 5, Mısra 2). [yoẖ,]*

Ṣūrətdə bənī növʻ-i bəşər çoẖ görnür
Bāṭində vəlī dil anlayan ādəm **yoẖ** *(Rübai 5, Mısra 4). [yoẖ,]*

Yoẖdur bu ḥālə vāqif olan Żū`ī hīç kəs
Gəlməz bu növʻ gövhər-i əsrār kārınə *(Gazel 207, Mısra 19). [yoẖdur,]*

__**yoẖ yerə:**__ *Boşu boşuna, durup dururken, esası olmadığı halde.*

Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər
Kim inanur bu sözə güzgüdə böhtān dedilər *(Gazel 62, Mısra 2). [yoẖ yerə,]*

__**yolu yoẖ:**__ *Yolu olmamak, bir şeye ulaşmak için tâkip edilen seyrin bulunmaması, çaresiz olmak.*

Kürk-i ẖəftānı gərək rədd edə sərmātərin
Yoẖdı yolım ki edəm mən onə tā istiḥẑār *(Kaside 6, Mısra 26). [yoẖdı yolum, -du-um]*

__**yoẖsə:**__ *"Aksi takdirde" anlamında kullanılan bir söz, yoksa.*

Bəlī insān odı kim ʻelm ilə ʻürfānı olə
Yoẖsə ẓāhirdə elə ṣūrət-i insānı olə *(Mesnevi 9, Mısra 14). [yoẖsə,]*

Sən də bir ʻālim ol şərīʻətdə
Yoẖsə ortaq ol risālətdə *(Mesnevi 11, Mısra 64). [yoẖsə,]*
Hər ʻāşiqün keçür mi belə qara günləri
Yoẖsə qara gün ʻeşqdə ancaq baña keçər *(Gazel 51, Mısra 8). [yoẖsə,]*

Yüz ay olur müṣəvvər-i nəqş-i dəhān çəkər
Yoẖdur aradə hīç nişān **yoẖsə** cān çəkər *(Gazel 61, Mısra 2). [yoẖsə,]*

Lüṭf edüb eylədi əfzūn baña ol məh sitəmin
Demisən **yoẖsə** ġəm ü dərdüvi cānānə köñü*l (Gazel 124, Mısra 6). [yoẖsə,]*

Yazım o səng-i dilə dərd-firqətin **yoẖsə**
Zəmānə cövrini yā möẖnət-i cəhānı yazım *(Gazel 141, Mısra 3). [yoẖsə,]*

Götürməz āynədə ʻəks-i ṣūrətündən göz
Olubdı Żū`ī kimi **yoẖsə** büt-pərəst gözün *(Gazel 158, Mısra 10). [yoẖsə,]*

Almısan ey gözi məẖmūr ələ peymānə
Yoẖsə təngə gətürüb sübḥə-i ṣəd dānə səni *(Gazel 226, Mısra 4). [yoẖsə,]*

Bī-ẖəbərsən dedi **yoẖsə** nədi çārun söləyüm
Yaz Ḥüseyn ẖānə elə məṭləbüvi sən iẓhār *(Kaside 6, Mısra 27). [yoẖsə,]*

Müʻəllim ādəmə tapşur gəl oğluvı **yoẖsə**
Hər adı mollā dögül ṣāḥib-i fəżīlətdən *(Kaside 15, Mısra 65). [yoẖsə,]*

Qurı ad ilə dögül ẖān u bəg ü mollālıq
Ləfẓ içün məʻni gərək **yoẖsə** gəlür rüsvālıq *(Mesnevi 6, Mısra 44). [yoẖsə,]*

Ḥəqqi mollā odı kim hər sözi yazub oẖuyə
Yoẖsə ki bilməyə bir ḥərfi yalandan toẖuyə *(Mesnevi 6, Mısra 46). [yoẖsə,]*

Nəẓirün muṣḥaf-ı Ḥəqqə olə təsbīḥ müdām
Yoẖsə bir māhvəşün zülfüni zünnār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 4). [yoẖsə,]*

Gecələr qā`im olub gündüz oləsən ṣā`im
Yoẖsə həm-ṣöẖbətüvi müṭrib ilə tār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 6). [yoẖsə,]*

Yoẖsə Qur`ānı tilāvət eləməkdən qaçuban
Virdüvi ṣām u səḥər bir bərbəṭ ü mizmār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 15). [yoẖsə,]*

Yoẖsə çoẖ dünbülü-bāz ism-i bəg əẖz eyləyüb
Özini bir adı bəgliklə nəcābətli bilüb *(Mesnevi 6, Mısra 55). [yoẖsə,]*

__**yol:**__ *Bir yerden bir yere gitmek amacıyla içinden veya üzerinden geçilen yer, tarik, rah; Kader, baht.*

Var idi bir yabum kətdən gələndə şəhrə bu dəfʻə
Yoruldı yolda qaldı ṣattım onda bir pālānım var *(Kaside 7, Mısra 22). [yolda, -da]*

Dün şikāyət eləyürdüm fələk-i bəd-ẖūdan
Ki nöçün bağladı gərdūn **yolumı** hər sūdən *(Mesnevi 1, Mısra 22). [yolumi, -um, -i]*

Sərvərā feyz-i ziyārət ṭələbiyçün neçə **yol**
Kə`bə-i vüṣlətivə ṣidq ilə züvvār oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 1). [yol,]*

Yol tapə bilməz kişi bədrəqəsiz məṭləbə
Gör nə san qəṭʻ edər Kəʻbə biyābānını *(Gazel 245, Mısra 3). [yol,]*

__**yolundə:**__ *Yolunda, uğruna.*

ʻĀşiq olan əgərçi edər āh [u] zārlıq
ʻĀşiqə ẖ˘oşdı yār **yolundə** nizārlıq *(Gazel 111, Mısra 2). [yolundə, -u, -n, -də]*

Hər növʻ cövr gər gələ ṣəbr eylə Żū`iyā

Ḫᵛoşdur o gül **yolundə** nə qədr olsa ḫārlıq *(Gazel 111, Mısra 18). [yolundə, -u, -n, -də]*

Məgər ki bir büt-i gül-çöhrənün qara zülfi
Yolundə tāzə genə Seyyidā qurubdur dām *(Gazel 129, Mısra 20). [yolundə, -u, -n, -də]*

'Eşqün **yolundə** verməyin īmānı Żū`ī tək
Getməz behiştə yüz il olə gər 'ibādəti *(Gazel 229, Mısra 9). [yolundə, -u, -n, -də]*

Bilsə idim nədi mənẓūr saña vəṣlün içün
Nəzr edərdim **yoluzə** dīn ilə həm īmānı *(Gazel 250, Mısra 10). [yoluzə, -uz, -ə]*

yol tapan: *Bir yolunu bulan.*

Bir sınıq cāmə verin zühd ü riyā ḫirqəsinə
Yol tapan məḥfəl-i 'ürfānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 8). [yol tapan, -an]*

yoldaş: *Arkadaş, dost.*

'ārif u şā'ir neçə **yoldaş** idüq
Hər bir işdə birbirə sīr-dāş idüq *(Mesnevi 4, Mısra 9). [yol-daş,]*

Ey mənim məzhəb içrə qardaşım
Ṣūrət-i ādəmiyyə **yoldaşım** *(Mesnevi 11, Mısra 74). [yoldaşım, -ım]*

yolqun: *Yolunmuş, yorgun, bitkin.*

Nəẓẓārə-i gülzār u gül-i sūrī vü sünbül
Əfsūs ki **yolqun** u firāq anə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 8). [yolqun,]*

yolu düş-: *Yolu düşmek, uğramak, geçerken uğramak.*

Gər **yolun düşsə** ṣəbā Ağdaşə məndən sölə kim
Verdi cān ḥəsrət ilə Żū`ī-i nālān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 9). [yolun düşsə, -sə]*

yolun yoḫ: *Gidecek yolu olmamak, tüm çıkar yolları kapalı olmak.*

Ey ḫəstə köñül sāḥət-i Şīrvānə **yolun yoḫ**
Ey bülbül-i bī-çārə gülüstānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 1). [yolun yoḫ,]*

Cəm' oldı ḫəlā`iq üstümə çoq
Da hər nə 'ibādətə **yolım yoq** *(Mesnevi 8, Mısra 46). [yolum yoq,]*

Ey ḫəstə köñül sāḥət-i Şīrvānə **yolun yoḫ**
Ey bülbül-i bī-çārə gülüstānə **yolun yoḫ** *(Gazel 36, Mısra 2). [yolun yoḫ,]*

'İşrətlə keçən günlərivi yādə sal imdi
Ādəm ṣifət ol rövże-i riżvānə **yolun yoḫ** *(Gazel 36, Mısra 4). [yolun yoḫ,]*

Təsbīḥ ü 'əṣā təḥt-i ḥənəkdən şey` açılmaz
'Əmmāmə ilə məclis-i 'ürfānə **yolun yoḫ** *(Gazel 36, Mısra 6). [yolun yoḫ,]*

'Əql ilə dögüldür ḥərəm-i vəṣlə yetüşmək
Tā olmayəsən 'āşiq-i dīvānə **yolun yoḫ** *(Gazel 36, Mısra 8). [yolun yoḫ,]*

Ol şam'-ı şəb-əfrūzə vüṣāl istəsön ey cān
Tā olmayasən 'eşqdə pərvānə **yolun yoḫ** *(Gazel 36, Mısra 10). [yolun yoḫ,]*

Bīmār qaluban ġəm-i 'innāb-ı ləbindən
Ey cān yıḫıl ol dərgəh -i Loqmānə **yolun yoḫ** *(Gazel 36, Mısra 12). [yolun yoḫ,]*

Zāhid ṣifət-i Żū`ī riyā əhlisən imdi
Nə məscidə nə məşrəb-i rindānə **yolun yoḫ** *(Gazel 36, Mısra 14). [yolun yoḫ,]*

yolə düş-: *Yola koyulmak.*

Düşdim yolə sə'y ü gūşiş ilə
Bī-rāḥ ilə zār u pūşiş ilə *(Mesnevi 7, Mısra 41). [yolə düşdim, -di, -m]*

yon-: *Keskin bir âletle tıraş edip şekil vermek.*

Gər ağacdan **yonasan** göstərəsən Sām-süvār
Zū`ī vəqtində gəlüb Fārs-ı meydān olmaz *(Gazel 90, Mısra 11). [yonasan, -a, -san]*

yorul-: *Sarfettiği çaba sonucu yorgunluk duymak, yorgun duruma gelmek, yorulmak.*

Yorulmış yabını sattım başımdan eylədim ammā
Qalubdur üç taqar arpam dəḫi bir dam samanım var *(Kaside 7, Mısra 23). [yorulmiş, -ul, -miş]*

Var idi bir yabum kətdən gələndə şəhrə bu dəf'ə
Yoruldı yolda qaldı şattım onda bir pālānım var *(Kaside 7, Mısra 22). [yoruldi, -di]*

yoh: *Fakirlik, yoksulluk.*

Daḫmədür çün yerün āḫırdə **yoḫə** ṣəbr elə
Ṭāq-ı Kisrā hanı 'āləm hamı vīrān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 17). [yoxə, -ə]*

yu-: *Temizlemek, yıkamak.*

Ol ātəşīn-şərābı gətür sāqī Żū`iyə
Bəlkə günāh dəftəri bu sulə **yuilə** *(Gazel 214, Mısra 18). [yuilə, -i, -lə]*

yud-: *Yutmak.*

Gərəkdür mən **yudam** qan eyləyəm yüz fikr-i ṭūlānī
Sənün kim 'āriż-i gül-gūn u zülf-i tābdārun var *(Gazel 46, Mısra 5). [yudam, -am]*

yuhu: *Rüya, uyku.*

Nə qədri dād elədim məktəb eyləyün bün[y] ād
Oḫı oyan **yuḫudan** qalma ḫᵛāb-ı qəflət ilə *(Kaside 20, Mısra 40). [yuḫudan, -dan]*

Görmüşəm dün gecə ḫᵛurşīd-i dirəḫşān **yuḫudə**
Yetüşür vüṣlətə kim görsə bu 'ünvān **yuḫudə** *(Gazel 210, Mısra 1). [yuḫudə, -də]*

Görmüşəm dün gecə ḫᵛurşīd-i dirəḫşān **yuḫudə**
Yetüşür vüṣlətə kim görsə bu 'ünvān **yuḫudə** *(Gazel 210, Mısra 2). [yuḫudə, -də]*

Vəṣldə yetmiş idim ẓövq-i ṣəfā eylər idim
O ṣifət kim olə bir kimsənə sulṭān **yuḫudə** *(Gazel 210, Mısra 4). [yuḫudə, -də]*

Ləb-i şīrīn şəkərbārıvə verdim köñlüm
Sanki oldım o gecə ḫosrov-ı dövrān **yuḫudə** *(Gazel 210, Mısra 6). [yuḫudə, -də]*

E'tibārı yuḫunun yoḫdı əgər 'āləmdə
Ṣidqlə çünki gətürdim saña īmān **yuḫudə** *(Gazel 210, Mısra 8). [yuḫudə, -də]*

Ṣubḥ qıldı yüzüvə Żū`ī irādətlə nəẓər

Çünki mən görmiş idim bāğ-ı gülüstān **yuḫudə** *(Gazel 210, Mısra 10). [yuḫudə, -də]*

E'tibārı yuḫunun yoḫdı əgər 'āləmdə
Ṣidqlə çünki gətürdim saña īmān **yuḫudə** *(Gazel 210, Mısra 7). [yuḫunun, -n, -un]*

yük: *Yük, bir insan veya taşıtın taşıdığı şeylerin bütünü.*

İstəmə dövləti çoḫ Żū`ī ma'āşun gözlə
Yüngül elə **yüküvi** keçməyə bu dəryādən *(Gazel 173, Mısra 18). [yüküvi, -ü, -v, -i]*

yüngül: *Hafif.*

İstəmə dövləti çoḫ Żū`ī ma'āşun gözlə
Yüngül elə yüküvi keçməyə bu dəryādən *(Gazel 173, Mısra 18). [yüngül,]*

yuqu: *Uyku.*

Gəlməyür çeşminə ḫəlqün gecələr ẕərrə **yuqu**
Bes ki ey məh qıluram nālə vü əfġān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 7). [yuqu,]*

yüri-: *Yürümek, gitmek.*
Kūy-ı yārə **yüriyür** 'āşiq-i sādiq bi`llāh
Mār tək gər əzilüb kəlləsi sağ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 3). [yüriyür, -y, -ür]*

yürək: *Yürek, kalp.*

Köñlim ḫ˘oş idi lālə kimi 'āriżin görüb
Ḥəsrətlə ġeyrlər **yürəgi** dāğdār idi *(Gazel 222, Mısra 4). [yürəgi, -i]*

yūsif: *Hz. Yusuf; Sevgili.*

Yūsifim vəṣfün 'uṭārid eləyübdür ki bugün
Zöhrə dəllālə olub müştərī bāzārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 5). [yūsifəm, -əm]*

Təḫt-i 'izzətdə olur **Yūsif** ṣifət āḫır 'əzīz
Ey Züleyḫā ṣifətim kim bənd-i zindānun görüb *(Gazel 19, Mısra 9). [yūsif,]*

Bütləri tərk **Yūsif** eylərdi ḫəcālətdən nihān
Görsə idi gər Züleyḫā bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 148, Mısra 3). [yūsif,]*

Ey **Yūsifim** çü və'de-i vəṣl eylədün baña
Yə'qūbə şanki müjdə-i pīrāhən eylədün *(Gazel 164, Mısra 5). [yūsifim, -im]*

Bütləri tərk **Yūsif** eylərdi ḫəcālətdən nihān
Görsə idi gər Züleyḫā bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 170, Mısra 3). [yūsifin, -i, -n]*

Kəc-tərāzū olmə çoḫ gördükdə māhım müştərī
Yūsifə olmaz Züleyḫā yüz ḫərīdār olsə də *(Gazel 218, Mısra 4). [yūsifə, -ə]*

Cəm' oldı müştərī dutubən əldə nəqd-i cān
N`oldı ki **Yūsifim** belə bāzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 8). [yūsifim, -im]*

Yūsifdən irṡ ilə bu vəcāhət yetüb saña
Sənsən zəmānədə məh-i Kən'ān niṣānəsi *(Gazel 231, Mısra 3). [yūsifdən, -dən]*

Āləmün rūyə tərəqqīliqi bundan tanı
Saña **Yūsifdi** gözəlliqdə ḫəbībim ṡānī *(Gazel 250, Mısra 2). [yūsifdi, -di]*

Hər adı Rüstəm olanlardə şücā'ət olu mı
Hər adı **Yūsif** olan kəsdə məlāḥət olu mı *(Mesnevi 6, Mısra 38). [yūsif,]*

Ol gün ki gözim **Yūsifimün** görmədi rūyın
Yə'qūb-ı ḥəzīn-nāləsin 'āləmdə pəs etdim *(Gazel 130, Mısra 3). [yūsifimün, -im, -ün]*

yūsif-i çərḫ: *Felek Yusuf'u.*

Dün ḥəbsdə çü **Yūsif-i çərḫ** eylədi qərār
Gərdūn goşūd əz-ġəm-ı ū zülf-i tābdār *(Kaside 9, Mısra 1). [yūsif-i çərḫ,]*

yūsif-i gül: *Gül (gibi) Hz. Yusuf.*

Qurubdur **Yūsif-i gül** Mişr-i gülşən içrə bāzārın
Dutub cān nəqdin əldə şanki bülbüllər Züleyḫādur *(Gazel 40, Mısra 7). [yūsif-i gül,]*

yūsif-i gül-pīrəhən: *Gül gömlekli Hz. Yusuf.*

Hər ləbdə bulunmaz dəḫi e'cāz-ı Məsīḥā
Hər bəndə gəlüb **Yūsif-i gül-pīrəhən** olmaz *(Gazel 94, Mısra 6). [yūsif-i gül-pīrəhən,]*

yūsif-i kən'ān: *Kenanlı Hz. Yusuf.*

Bir gün olı kim Mişr-i ḥökūmətdə olur şāh
Çāh-ı ġəm ara **Yūsif-i Kən'ān** belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 6). [yūsif-i kən'ān,]*

Əlbəttə vəqtlən çatəcaq müjdə-i bəşīr
Yə'qūbvār **Yūsif-i Kən'ānə** ağlama *(Gazel 5, Mısra 8). [yūsif-i kən'ānə, -ə]*

Bu gün yüz min 'Əzīz olmuş ġulām-ı zülfi Żū`ī tək
Budur vəchi cəmālın **Yūsif-i Kən'ānə** bənzətdim *(Gazel 145, Mısra 10). [yūsif-i kən'ānə, -ə]*

yūsif-i ṡānī: *İkinci Yusuf (sevgili).*

Məlāḥət Mişrdə bāzār qurmuş **Yūsif-i ṡānī**
Züleyḫāvəş bu gün 'eşq ilə bu bāzārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 5). [yūsif-i sāni,]*

yūsif-i zār: *İnleyen Yusuf.*

Bir çārə Ḫudāyā ki nöçün **Yūsif-i zārdan**
'İzzətdəki kāşānəsi zindānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 9). [yūsif-i zārdan, -dan]*

yūsif-i zəmānə: *Devrin Yūsif'i.*

Ey **Yūsif-i zəmānə** Züleyḫā ṣifət bugün
Cān nəqdi əldə gör ki ḫərīdārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 3). [yūsif-i zəmānə,]*

yūsifvəş: *Hz. Yusuf gibi olan.*

Təḫt-i 'izzətdən gəlür ḫ˘oş bənd-i zindānun baña
Hər kim ey **Yūsifvəşim** çāh-ı zənəḫdānun görüb *(Gazel 19, Mısra 14). [yūsifvəşim,]*

yut-: *Yutmak, yudumlamak, içmek.*

Oldı sünbüllər ḫəcil zülf-i pərīşānun görüb
Ġönçələr qan **utdılər** lə'l-i dür-əfşānun görüb *(Gazel 19, Mısra 2). [yutdilər, -di, -lər]*

yuvaq: *Toprak damları düzlemek ve sert bir tabaka hâline getirmek için dam üzerinde yuvarlanan silindir biçimindeki taş, loğ taşı, sürgü, yuvgu; Yumak: Top gibi sarılmış sap, ip; Ciğer dokusunun oluşturduğu küçük kabarcıklar; Parça.*

Hər ẕərrə ḫāk bir şənəmün al **yuvaqıdur**

Fərş-i rəh olmuş imdikinün rəh-kənārına *(Gazel 207, Mısra 15). [yuvaqıdur, -ı, -dur]*

yüvünc: *Övünç, övünme sebebi.*

Şāhı olə sənün təki ey māh bir kəsün
İnṣāfdur kim olə **yüvünci** gədālarə *(Gazel 201, Mısra 8). [yüvünci, -i]*

yüz: *Yüz, yanak, suret, çehre; Yüzey, satıh.*

Göstərür ṣun'-ı Ḫudāvəndi **yüzün** 'āşiqlərə
Ṣəfḥə-i ruḫsār pür-ənvār yā güzgü midir *(Gazel 52, Mısra 5). [yüzün, -ü, -n]*

Yüzün dövrində müşkīn-ḫaṭ midir ey gül sənün yā kim
Kənār-ı mülk-i dīni ḫayl-ı rəng-i Əhrimən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 7). [yüzün, -ü, -n]*

Yüzüni zülfi içrə elə ol sīmīn-bədən dutmuş
Görən sölər ki məhdür bürc-i əqrəbdə vəṭən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 1). [yüzüni, -ü, -n, -i]*

Nə dildə ṣəbr qoyubdur nə əldə cām fələk
Gözün qarasunı dutsun **yüzün** ẓəlām fələk *(Gazel 118, Mısra 2). [yüzün, -ün]*

Bəzm-i ġeyr içrə görən dəm ol gül-i rə'nā **yüzin**
Ātəşīn-meydən yaḫar āhım odı dünyā yüzin *(Gazel 148, Mısra 1). [yüzin, -i, -n]*

'Āşiqi müstəġnī etmişdür ḫəyālun vəṣldən
N`olə sən hər ləḥẓə göstərsön bu istiġnā **yüzin** *(Gazel 148, Mısra 12). [yüzin, -i, -n]*

Bənd olub ḫ∨urṣīdə 'Īsā gökdə dutmazdı qərār
Żū`iyā görsəydi bu māh-ı mələk-sīma **yüzin** *(Gazel 148, Mısra 14). [yüzin, -i, -n]*

Yüzün nəẓẓārəsindən mən' edübdür Żū`īni zülfün
Bu kāfir əldən almış dīnini gör kim müsəlmānun *(Gazel 160, Mısra 13). [yüzün, -ün]*

Bütləri tərk Yūsif eylərdi ḫəcālətdən nihān
Görsə idi gər Züleyḫā bu büt-i tərsā **yüzin** *(Gazel 170, Mısra 4). [yüzin, -i, -n]*

Yüzün ey məh-liqā ol gīsū-yı pīç ü tāb içrə
Sanasan āftāb-ı āləm-ārādur səḥāb içrə *(Gazel 188, Mısra 1). [yüzün, -ün]*

'Əcəbdi çərh yanub həm kəvākib odlanmaz
Yüzün ġəmində mənim āh-ı pür-şərārım ilə *(Gazel 191, Mısra 6). [yüzün, -ün]*

Sanmə bī-hūşluqım bī-hūdə gördükdə **yüzin**
Alur ārāmımı bir ġəmzə-i pünhānı ilə *(Gazel 204, Mısra 11). [yüzin, -i, -n]*

Şübḥ qıldı **yüzüvə** Żū`ī irādətlə nəẓər
Çünki mən görmiş idim bāğ-ı gülüstān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 9). [yüzüvə, -üv, -ə]*

Belə ki səni ḫəlq eləyüb Ḫāliq-i dāvər
Gər görsə **yüzün** min yüz zāhid-müẓtər *(Muhammes 4, Mısra 6). [yüzün, -ün]*

Tā **yüzün** şa'şa'a-ı sāğər ü şəhbāyə düşüb
Rəşkdən ay ilə gün kūh ilə ṣəhrāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 1). [yüzün, -ün]*

Yüzündə tərdurur yā lālə üzrə jālədür yā kim
Məh-i ənvər kənārındə düzülmiş 'iqd-ı pərvīndür*(Gazel 56, Mısra 3). [yüzündə, -ün, -də]*

Ey dil **yüzündə** zülfünə çoḫ meyl eyləmə
Hər kəs bu gūnə eyləsə sevdā ziyān çəkər *(Gazel 61, Mısra 9). [yüzündə, -ün, -də]*

Dil ü cān görcəgin ol zülf-i siyāhın **yüzdə**
Bir birinə budı ol rəh-zən-i īmān dedilər *(Gazel 62, Mısra 5). [yüzdə, -də]*

Nə ġəm sənsiz gözüm gər giryədən ey māh kūr olsun
Rəqībimdir **yüzün** nəẓẓārəsindən qoy ki dūr olsun *(Gazel 150, Mısra 2). [yüzün, -ün]*

Əgər görməz gözim ruḫsāruvı 'eyb etmə ey gül-ruḫ
Yüzündən dūr olan gözdə nə mümkündür ki nūr olsun *(Gazel 150, Mısra 4). [yüzündən, -ün, -dən]*

Yüzün tə`ṣīrilə 'uşşāq əşkin lə'l-gūn etmiş
Bu **yüzdən** sən nigārım mehr-i 'āləm-tābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 5). [yüzün, -ün]*

Günəş misāl **yüzin** eylədün nihān məndən
Ḫəyāl-i zülfi ilə günlərim qara qıldun *(Gazel 167, Mısra 3). [yüzin, -in]*

'Āşiqi müstəġnī etmişdür ḫəyālun vəṣldən
N`olə sən hər ləḥẓə göstərsön bu istiğnā **yüzin** *(Gazel 170, Mısra 12). [yüzin, -i, -n]*

Bənd olub ḫ∨urṣīdə 'Īsā gökdə dutmazdı qərār
Żū`iyā görsəydi bu māh-ı mələk-sīma **yüzin** *(Gazel 170, Mısra 14). [yüzin, -i, -n]*

Żū`ī yanuram şam' kimi hicrdə çünkim
Salmış **yüzinün** şövqi bir ātəş bədən içrə *(Gazel 187, Mısra 14). [yüzinün, -i, -n, -ün]*

Tə'ẓīm ilə dutub **yüzüvi** qarə tellərün
Kāfirdə var görün genə īmān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 9). [yüzüvi, -üv, -i]*

Təkəllümi şükürim lə'li bādə-i nābım
Dəhānı ġönçə **yüzi** bāğ u būstānım idi *(Gazel 249, Mısra 4). [yüzi, -i]*

Bilmürəm hansı zəbānlə saña şərḥ eyləyüm
O sitəmlər ki baña etdi **yüzün** hicrānı *(Gazel 250, Mısra 12). [yüzün, -üñ]*

Bütləri tərk Yūsif eylərdi ḫəcālətdən nihān
Görsə idi gər Züleyḫā bu büt-i tərsā **yüzin** *(Gazel 148, Mısra 4). [yüzin, -in]*

Çün fəqīrün yüzidür hər iki dünyādə qara
Kərəminlə bu qara **yüzimi** aq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 9). [yüzidür, -i, -dür]*

Dil istər idi qədün sərvini **yüzün** güləni
Nə ẕövqi ḫāṭirə yüz bāğ u būstān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 7). [yüzün, -üñ]*
Hər yanə eyləsön nəẓər āynə-i ṣuvər
Hər cānibə **yüzün** dutasan yüz sürūr idi *(Gazel 246, Mısra 12). [yüzün, -üñ]*

Vəh nə dil-bər bir **yüzi** gül ləbləri şəkkər gəlüb
Şəhr-i Şirvānə genə bir sərv-qədd dil-bər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 2). [yüzi, -i]*

Ḫāṭirim cəm' dögül tā ṣaña dərdim söləyüm
Bu pərīşān **yüzi** ol zülf-i mü'ənbərdən sor *(Gazel 63, Mısra 8). [yüzi, -i]*

yüz: *Üst, üzeri, satıh, yüzey.*

'Əks-i ḫəṭṭün görmədim bir çeşm-i nəmnākımdə mən

Bəs neçün derlər gəzər dā`im Ḫiżr dəryā **yüzin** *(Gazel 148, Mısra 6). [yüzin, -i, -n]*

Tā o yār-ı növ-ḫaṭ ü āhūvəşim səbr eyləsün
Səbzələr istəbrəq ilə fərş edüb ṣəḥrā **yüzin** *(Gazel 148, Mısra 8). [yüzin, -i, -n]*

Bəzm-i ġeyr içrə görən dəm ol gül-i rə'nā yüzin
Ātəşīn-meydən yaḫar āhım odı dünyā **yüzin** *(Gazel 148, Mısra 2). [yüzin, -i, -n]*

yüz: *Yüz sayı sıfatı.*

Lüṭf etməsün baña nə 'əcəb rəḥm eyləməz
Yüz gūsfənd əgər edə qəṣṣābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 6). [yüz,]*

Ḫˇoşdı 'uşşāqə təmāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz min ay u il keçüb fəṣl-i gülüstān olmasa *(Gazel 13, Mısra 6). [yüz,]*

Yüz min vücūdın eləmiş ḫānəsin ḫarāb
Āḫırdə qılmısan onı dīvānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 15). [yüz,]*

Səbā rūḥu`l-Qüdüsdür Məryəm-i İsādan çün kūha
Ki hər bir nəfḫəsində **yüz** Məsīḥāvəş hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 6). [yüz,]*

Ẓāhirdü lānə muṣḥaf-ı ruḫsārə zülfi līk
Bāṭin o qarə ṭürrələrün **yüz** ṣəlībi var *(Gazel 44, Mısra 10). [yüz,]*

Gərəkdür mən yudam qan eyləyəm **yüz** fikr-i ṭūlānī
Sənün kim 'āriż-i gül-gūn u zülf-i tābdārun var *(Gazel 46, Mısra 5). [yüz,]*

Ey dil nəẓārə eylə kim ol dil-rübā keçər
'Uşşāqə nāz ilə eləyüb **yüz** cəfā keçər *(Gazel 51, Mısra 2). [yüz,]*

Əsīr-i āhū-yı çeşmün sənün **yüz** āhū-yı Tātār
Fədā-yı çīn-zülfün ṣəd həzārān nāfe-i Çīndür *(Gazel 56, Mısra 5). [yüz,]*

Yüz ay olur müṣəvvər-i nəqş-i dəhān çəkər
Yoḫdur aradə hīç nişān yoḫsə cān çəkər *(Gazel 61, Mısra 1). [yüz,]*

Dil sirr-i ġönçə-i dəhənün bilmək istəyür
Yüz ġəm bu işdə ḫeyli zəmāndur nihān çəkər *(Gazel 61, Mısra 12). [yüz,]*

O günlərün biri **yüz** min ilə bərabər idi
Gedüb qayıtmayacaq ḥeyf ol keçən günlər *(Gazel 67, Mısra 9). [yüz,]*

Bu məs`ələdə **yüz** min 'ārifdi mə'əṭṭəl
Bir kimsənə bilməz ki bu ḥālət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 11). [yüz,]*

Fəqīh-i mədrəsə yā şeyḫ-i ḫānqāh **yüz** il
'İbādət etsə dili ẕikr-i Ḥəqqə əgmədür *(Gazel 73, Mısra 7). [yüz,]*

Nə dəm ki mə'rifət əhlilə ḫˇoş keçər bi`llāh
Yüz il gər 'ömrün olə ḥāṣili həmān dəmdür *(Gazel 80, Mısra 4). [yüz,]*

Hər ildə gərçi dəhrdə bir lāləzār olur
Tiflīs içində hər gecə **yüz** növ-bəhār olur *(Gazel 82, Mısra 2). [yüz,]*

Yüz āyəni təfsīr edəsən gūşunə almaz
Yoḫ bāvər edən ḥörmət-i Qur`ān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 9). [yüz,]*

Dil istər idi qədün sərvini yüzün güləni
Nə ẕövqi ḫāṭirə **yüz** bāğ u būstān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 8). [yüz,]*

Nə mən nə bülbül-i şūrīdə nə pərvānə 'āşiqdür
Neçə **yüz** lālə-ruḫ ol gül-ġəmində dāğdār olmuş *(Gazel 102, Mısra 6). [yüz,]*

Yüz il 'ulūm-ı ḥikməti cəm' eyləsön əgər
'Āləm saña səfeh der [əgər] dövlət olmamış *(Gazel 105, Mısra 11). [yüz,]*

Görüb **yüz** dāğ bir ḫ∨urşīd içün min daşə baş urmaq
Olub rəngīn-cigər qan ilə bir lə'l-i ḫˇoş-āb olmaq *(Gazel 115, Mısra 7). [yüz,]*

Həzārān lālə-ruḫ hər gūşəsində **yüz** qəmər-ṭəl'ət
Görüb bu ḥālı ḥəsrətdən dil-i pür-ḫūnı dāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 5). [yüz,]*

Sən təki bir gözəl olmaqlıqə nəqqāş-ı əzəl
Gecə gündüz məh ü ḫ∨urşīdə verür **yüz** ṣayqəl *(Gazel 126, Mısra 2). [yüz,]*

'Əql ü cān pīç ü ḫəm-ı zülfdə sər-gərdāndur
Yüz ağız açsə də şānə belə müşkil olı ḥəll *(Gazel 126, Mısra 14). [yüz,]*

Sünbül təki bəlālarımı rəḥm qıl baña
Qoy ḫəlq eyləsün baña **yüz** töhmət ağlaram*(Gazel 133, Mısra 6). [yüz,]*

Yüz min cəfāyə tāb u təvānım var ey nigār
Yoḫ görməgə rəqīb ilə sən māhı tāqətim *(Gazel 138, Mısra 5). [yüz,]*

Qoyubdur sīnəmə hər gündə **yüz** min dāğ-ı pünhānı
Onunçün 'āriżin mən lālə-i nu'mānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 7). [yüz,]*

Bu gün **yüz** min 'Əzīz olmuş ġulām-ı zülfi Żū`ī tək
Budur vəchi cəmālın Yūsif-i Kən'ānə bəñzətdim*(Gazel 145, Mısra 9). [yüz,]*

Fitrətdə təmām oldı çü **yüz** ayə cəmālun
Təfsīr edə bilməz gülə **yüz** āyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 1). [yüz,]*

Fitrətdə təmām oldı çü **yüz** ayə cəmālun
Təfsīr edə bilməz gülə **yüz** āyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 2). [yüz,]*

Batdı **yüz** min ḫār-ı möhnət-i nāḫun ümmīdimə
Gərçi **yüz** min cövr çəkdim ol gül-i gülzār içün *(Gazel 153, Mısra 5). [yüz,]*

Batdı **yüz** min ḫār-ı möhnət-i nāḫun ümmīdimə
Gərçi **yüz** min cövr çəkdim ol gül-i gülzār içün *(Gazel 153, Mısra 6). [yüz,]*

Sāqī hanı ġəm dəf'inə peymānə yetürsün
Ol māh firāqı mənə **yüz** min ġəm olubdur *(Gazel 157, Mısra 7). [yüz,]*

Nöçün fələk məni sən zār-ı bī-nəvā qıldun
Firāq-ı yārdə **yüz** dərdə mübtəlā qıldun *(Gazel 167, Mısra 2). [yüz,]*

Bu nə inṣāfdur kim mən çəkəm əndūh-ı hicrānun
Görə əğyārlər vəṣlünlə **yüz** ẕövq ü ṣəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 4). [yüz,]*

Şubān-ı vādī-i Eymən kimi **yüz** min çəküb möḥnət
Vəlī āḫırdə Ṭūr-ı vəṣldə dīdārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 7). [yüz,]*

Bizdən saña nə fā`idə var bārī Ḫudāyā
Sən bizlərə **yüz** lüṭf-i kərāmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 28). [yüz,]*

Şīrvān köçübdi lüṭf ilə dārü`s-səlāmdan
Yüz ḥūrī istəsön tapulur hər məqāmdan *(Gazel 177, Mısra 2). [yüz,]*

Oldı dūçār dün baña bir āftāb-rū
Yüz mərtəbə vəcīḥdi māh-ı təmāmdan *(Gazel 177, Mısra 8). [yüz,]*

Bī-nūr-ı rūy-ı yār münəvvər olur mı bəzm
Yüz şam' pərtəvindən ü min māh-tābdan *(Gazel 178, Mısra 4). [yüz,]*

Ey Yəhūdā nəsl-i Yə'qūb ism-i Yūsif ḥüsn kim
Ḥüsnüvə min müştərī **yüz** məh ḫərīdār eylədün *(Gazel 181, Mısra 4). [yüz,]*

Pərvānə olə köñlüm əgər sən təki bir şam'
Görməz gözəlim gər gəzə **yüz** əncümən içrə *(Gazel 187, Mısra 8). [yüz,]*

Ḫˇoşdı **yüz** ḫəncər-i bərrəndə dil ü cānə dəgə
İstəməm zülf-i pərīşānuvə kim şānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 1). [yüz,]*

Ḫˇoşdı 'uşşāqə tamāşā-yı gül-i rūyun əgər
Yüz min ay u il keçüb fəṣl-i gülüstān olmasə *(Gazel 197, Mısra 6). [yüz,]*

Toprağə döndürüb neçə **yüz** min pərīvəşi
Ḫākından imdi gül bitüb oḫşar 'izārınə *(Gazel 207, Mısra 9). [yüz,]*

Bāvər etməm sənə həmtā olə dünyādə bu gün
Enə gökdən yerə bir vəchdə **yüz** min āyə *(Gazel 209, Mısra 4). [yüz,]*

Riyādan ḫəlq içün qurmış neçə **yüz** dām-ı təzvīrin
Aparur cənnətə ṣāḥib olub firdövs-i ə'lāyə *(Gazel 212, Mısra 3). [yüz,]*

Nūş-ı ləbündi dərd-i dil-i Żū`iyə dəvā
Loqman 'əlāc bilməz onə **yüz** dəvā ilə *(Gazel 213, Mısra 18). [yüz,]*

Yüz āh-ı sūznāk ilə vəṣlə yetüşmədim
Zāhid necə tapar sölə bu hāy u hū ilə *(Gazel 214, Mısra 9). [yüz,]*

Gərək mə'şūq özi cəzb eyləsün 'uşşāqını vəṣlə
Yetüşməz vüṣlətə gər gəzsə **yüz** min il sorağ ilə *(Gazel 216, Mısra 8). [yüz,]*

Nə yerdə olsə 'āşiq yār ilən gülşəndən əfżəldür
Açılmaz köñli bi`llāh yārsız **yüz** seyr-i bāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 10). [yüz,]*

Nəqd-i firdövs-i bərīn ḥāṣil qılub **yüz** sūr ilə
Əyləşürlər rövżələrdə bādə-peymālar genə *(Gazel 217, Mısra 3). [yüz,]*

Kəc-tərāzū olmə çoḫ gördükdə māhım müştərī
Yūsifə olmaz Züleyḫā **yüz** ḫərīdār olsə də *(Gazel 218, Mısra 4). [yüz,]*

Yüz qərīnə keçsə sən tək māh bulmaz gər fələk
Gündə min kəz kürrə(?)-i ərż üzrə səyyār olsə də *(Gazel 218, Mısra 5). [yüz,]*

Olubdur tāzədən dilim pərī-ruḫsār ḥeyrānı
Ki vardur zülf-i sevdāsılə **yüz** mən tək pərīşānı *(Gazel 220, Mısra 2). [yüz,]*

Żū`iyā möḥnət-i hicrində dil-i ḫūnīndür
Belə möḥtāc qılan gündə **yüz** əğyārə məni *(Gazel 224, Mısra 10). [yüz,]*

Getməz behiştə **yüz** il olə gər 'ibādəti
'Eşqün yolundə verməyin īmānı Żū`ī tək *(Gazel 229, Mısra 10). [yüz,]*

Bīsütūn-ı cismimə **yüz** tīşə-i möḥnət uran
Ḫəstə cān Fərhādvəş Şīrīn-zəbānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 3). [yüz,]*

Ey kəmān-əbrū müjün peykānı **yüz** min cān alur
Yayə dönmüş qāmətim tīr ü kəmānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 5). [yüz,]*

Edəndə məscidə də'vət bizi mü`əẕẕinlər
Su`ālı rəddinə **yüz** min bahānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 4). [yüz,]*

Cəmāl-āynəsilə Sikəndər ilə könül
Şərāb u cāmlə **yüz** ḥəşmət-i Cəmim var idi*(Gazel 237, Mısra 8). [yüz,]*

Hər bəzmdə ki 'āşiqə bir həm-dəm olmadı
Yüz bādə-sādə olsə o dəm bir dəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 2). [yüz,]*

Mā təştəhi`n-nüfūs u tələẕẕu`l-'uyūn həm
Bu bəzm içində bi`llāhi **yüz** min kurūr idi *(Gazel 246, Mısra 8). [yüz,]*

Hər yanə eyləsön nəẓər āynə-i ṣuvər
Hər cānibə yüzün dutasan **yüz** sürūr idi *(Gazel 246, Mısra 12). [yüz,]*

Gər işārət edə şəmşīr-i kəc-əbrūvun
Tökülür Żū`ī ... tək **yüz** 'āşiq-i zārdan qanı *(Gazel 250, Mısra 26). [yüz,]*

Kāfī olur mı şānuvə gər gəlsə Ḥəqqdən
Fəżlün ẓuhūrə qılmaqə **yüz** qul fəkā Əlī *(Kaside 1, Mısra 30). [yüz,]*

Şəb düşin[i] eləyirdüm neçə **yüz** min əfkār
Ki şabāḥ qış gələcək necə keçər leyl [ü] nəhār *(Kaside 6, Mısra 1). [yüz,]*

Nə qədri qışdı mülk-i Qübbədə ḫˇoşdur mənə ammā
Bəhār olcaq düşər yādımə Şīrvān **yüz** fəğānım var *(Kaside 7, Mısra 14). [yüz,]*

Əgərçi təngə gəldim getdim ol vīrānə qalmışdan
Genə fikr eylərəm kim andə **yüz** gənc-i nihānım var *(Kaside 7, Mısra 16). [yüz,]*

Bu idi doğrı söz kim 'ərż olundu ḫāk-i pāyundə
Əgərçi şā'irəm mən dəhrdə yüz min yalanım [var] *(Kaside 7, Mısra 36). [yüz,]*

Yüz ḥəzīnün də əgər olsə ölümdür āḫırı
Ḥərc qılmə saḫla fikr eylə səfāhət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 13). [yüz,]*

Yüz min il 'ömrün olə çün bir nəfəsdür 'āqibət
'Ömr-i bāqīlə cəhāndə şān u şövkət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 15). [yüz,]*

Yüz ḥəsrət ilə āh çəküb qanlar ağlaram

Zīn ġəm be mövsem-e gül o əyyām növ-bəhār *(Kaside 9, Mısra 13). [yüz,]*

Nə müddətdür köñül kim tərk-i mülk-i Şīrvān qılmış
Diyār-ı Qübbədə **yüz** dərd [ü] möḥnətlə məkān qılmış *(Kaside 11, Mısra 2). [yüz,]*

Bizim bu mülkdə bī-mə'rifət belə qalmaz
Dolar mürūr ilə **yüz** 'elm ü min fərāsət ilə *(Kaside 20, Mısra 36). [yüz,]*

Nə qədri söylədi İrşād Mollā Nəṣrə`d-dīn
Bu yaḫşı sözləri **yüz** və'ẓ min nəṣīḥət ilə *(Kaside 20, Mısra 44). [yüz,]*

'Īsā kimi vücūd-ı piyādə ḥımārı yoḫ
Nāqə verüb ḥımār olanə **yüz** qaṭār ilə *(Kaside 21, Mısra 8). [yüz,]*

Rāḥil təḫəllüṣ ol ki qılur kūr dīdəsi
Gər olsə həm-nəbərd **yüz** İsfəndiyār ilə *(Kaside 21, Mısra 20). [yüz,]*

Açılmış gülşən içrə **yüz** gül ü rə'nā nəzākətlə
Verübdür nāmiyə min zīb-i zīnətlər gülüstānə *(Kaside 22, Mısra 5). [yüz,]*

Açub hər gūşəsində gülşənün **yüz** məclis-i 'işrət
Bəlābil ləḥn-i mūsīqār ilə gəlmiş nə əlḥānə *(Kaside 22, Mısra 9). [yüz,]*

Odur ki millət-i İslām olubdı **yüz** firqə
Gedüb o qüvvə qalub ḥāl-i nəz'ədə cānı *(Kaside 23, Mısra 85). [yüz,]*

Ḫ˘oşā o şəḫṣə ki min dört **yüz** ildə dünyāyə
Gələ görər ki behişt-i bərīndi dünyānı *(Kaside 23, Mısra 95). [yüz,]*

İşārə-dān neçə **yüz** sāqiyān bəẕlə-sərā
Kināyə-dān neçə yüz mütribān-ı ḫ˘oş əlhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 27). [yüz,]*

İşārə-dān neçə **yüz** sāqiyān bəẕlə-sərā
Kināyə-dān neçə **yüz** mütribān-ı ḫ˘oş əlhān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 28). [yüz,]*

Rəngi qara idi şəb-i yeldā təki vəlī
Yüz min sitārə ẓāhir idi ondə āşikār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 6). [yüz,]*

Bilməz idük kim fələk-i bī-vəfā
Bizlərə āḫır edəcək **yüz** cəfā *(Mesnevi 4, Mısra 24). [yüz,]*

Ẕillət ilə āḫır salur ġurbətə
Ġurbət içrə **yüz** min ġəm u möḥnətə *(Mesnevi 4, Mısra 28). [yüz,]*

Yeddi **yüz** il pādşāhlıq eylədi
Çərḫ-i caḫān içrə məhliq eylədi *(Mesnevi 5, Mısra 19). [yüz,]*

Yeddi **yüz** il 'ömr ilə olan fənā
Bizlərə nə eyləyəcəkdür vəfā *(Mesnevi 5, Mısra 25). [yüz,]*

Ey mīr-i büzürgvār Əmīrḫān
Qurbān saña **yüz** mənim kimi cān *(Mesnevi 7, Mısra 66). [yüz,]*

Gör bölüblər neçə **yüz** firqələrə bir dīni
Mużməḥil żāy' edüblər bu gözəl āyəni *(Mesnevi 9, Mısra 47). [yüz,]*

Sizə hər gündə deyür məktəb [ü] məktəb İrşād
Mollā Nəṣrəddīn edir ḥikmət ilə **yüz** fəryād *(Mesnevi 9, Mısra 82). [yüz,]*

Var **yüz** söz ürəgimdə edə bilməm iẓhār
Olu yā Rəb o zəmān kim söləyəm hər nə ki var *(Mesnevi 9, Mısra 87). [yüz,]*

Tikdirir məscid ilə **yüz** eḥsān
Alı bir gündə rövże-i riżvān *(Mesnevi 11, Mısra 23). [yüz,]*

Var imiş **yüz** bu növ' ādəmlər
Ki özindən səvānı bāṭil elər *(Mesnevi 11, Mısra 51). [yüz,]*

Ḥikmət sözin bürūz eləsən yoḫ onə cəvāb
Bir şərf anlamaz deyəsən gündə **yüz** kitāb *(Muhammes 3, Mısra 28). [yüz,]*

Dūzəḫ içində qalmış idim **yüz** 'əz[ā]b ilə
Ḥālā behiştə rövże-i riżvānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 43). [yüz,]*

Belə ki səni ḫəlq eləyüb Ḫāliq-i dāvər
Gər görsə yüzün min **yüz** zāhid-müżtər *(Muhammes 4, Mısra 6). [yüz,]*

Cūş edüb yerdən çıḫub nəsrīn sūsən nəstərən
Seyr-i gülizār elər **yüz** nāzənīn-i gül-bədən *(Murabba 1, Mısra 14). [yüz,]*

Dünyādə **yüz** il 'ömr olə gər bir dəmdür
Hər kəs ki bunı bilsə bənī ādəmdür *(Rübai 4, Mısra 1). [yüz,]*

Dərdā ki cəhāndə dil bilən həm-dəm yoḫ
'Ömrün **yüz** olə da şād keçən bir dəm yoḫ *(Rübai 5, Mısra 2). [yüz,]*

Yüz qəṣīdə deyübən vāqif edim nüktələrə
Bir qəpik qədri o əş'ārı gətürməz nəẓərə *(Terci-bend 1, Mısra 33). [yüz,]*

O söz ki sən onı bir ildə hīç bilməzdün
Ġazet verür ḫəbərin gündə **yüz** ḥekāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 14). [yüz,]*

Ədyān müḫtəlif hamı əhl-i savāddur
Yüzdən birində bizdə kitābət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 4). [yüzdən, -dən]*

Yüzdən biri bizimkilərün yazı bilməyür
Onlar təmāmısı bilür 'elm ü kitābəti *(Kaside 2, Mısra 25). [yüzdən, -dən]*

Yüzdən birinün yoḫdı bu ovqātdə fəhmi
'Elm ü ədəb ü fəhm ü fərāsət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 11). [yüzdən, -dən]*

yüzden: *Sebepten.*

Əgər cāndur təmənnā ḫāk-ı pāyun ṣədqəsi başım
Nə **yüzdəndür** bəyān et ḫāṭirində nə ġubārun var *(Gazel 46, Mısra 4). [yüzdəndür, -dən, -dür]*

yüz ur-: *Yola koyulmak.*

Baş üstə deyüb ayağə durdum
Ol Kə`bə-i məqṣədə yüz urdum *(Mesnevi 7, Mısra 28). [yüz urdim, -di, -m]*

yüzü qaralıq: *Mahçup, başı aşağı.*

Əgər şā'ir desə bir şe'r-i şīrīn
Çəkər min ṭə'nə-söz **yüzi qaralıq** *(Gazel 112, Mısra 10). [yüzi qaralıq,]*

yüzi qarə gəl-: *Yüzü kara olmak, Allah`ın huzurunda kusurlu, noksanlı olmak.*

Yüzi qarə gələsən məḥşərə ʿāṣī mücrim
Ḫəlq içində özüvi bir belə bī-ʿār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 27). [yüzi qarə gələsən, -ə, -sən]*

yüzün dut-: *Yüz tutmak, yüzünü çevirmek.*

Qaşun ḫəyālı zāhidi gər etməyüb cünūn
Dutmuş yüzin edər niyə meḥrābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 4). [yüzin dutmuş, -muş]*

yüzminni: *Yüz bini olan kişi kastedilmiştir.*

Milyaner Tarıdı **yüzminni** də peyğən-bər imiş
Olmasə pūlı Fəlāṭūn isə derlər ḫər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 7). [yüzminni,]*

yüzü qara: *Mahçup, başı aşağı.*

Başın kəsüb ayağə sal ol zülf-i pür-ḫəmi
Çün baş olur o **yüzi qaradan** ḫəṭā genə *(Gazel 202, Mısra 8). [yüzi qaradan, -dan]*

yaḫşı: *Güzel, iyi.*

Nə **yaḫşı** dəmlər idi sākin-i şərh olduqım günlər
Ḫəyālımdə sanurdum şəhri kim bir gülsitānım var *(Kaside 7, Mısra 7). [yaḫşı,]*

yəhūd: *Hz. İsa`nın on iki arkadaşlarından biri.*

Dünyādə olan məzhəb-i Bābīlinü`n-nām
Kibr ilə Naṣārā vü **Yəhūd** u İṣlām *(Rübai 3, Mısra 2). [yəhūd,]*

yəhūdā: *Hz. İsa`nın on iki arkadaşlarından biri.*

Ey **Yəhūdā** nəsl-i Yəʿqūb ism-i Yūsif ḥüsn kim
Ḥüsnüvə min müştərī yüz məh ḫərīdār eylədün *(Gazel 181, Mısra 3). [yəhūdā,]*

yəḥyā: *Hz. Yahya.*

Kəsdirüb ẓülm ilə **Yəḥyā** başını zindānda
Qüdrət ü şövkəti bir baḫ ki Herodna nə verüb *(Gazel 20, Mısra 11). [yəḥyā,]*

yəʿnī: *Yani, anlatılmak, açıklanmak istenen bir hükümden önce "Şu anlatılmak isteniyor ki, demek ki" anlamında kullanılır.*

Ləẕẕət-i āb-ı bəqānı mey-i əḥmərdən sor
Yəʿnī ey təşnə-köñül get ləb-i dil-bərdən sor *(Gazel 63, Mısra 2). [yəʿnī,]*

Yəʿnī məcmūʿ-ı cəhān içrə bənī növʿ-i bəşər
Yaranub bir kişi bir ʿövrətidən sər-tā-sər *(Mesnevi 6, Mısra 59). [yəʿnī,]*

Ayəni keyfə təcrī əl-mövtā
Yəʿnī göstər məña Ḫudāvəndā *(Mesnevi 11, Mısra 84). [yəʿnī,]*

yəqīn: *İhtimal, olabilir de olmayabilir de, şüpheli; Kesin ve sağlam bilgi. Aşikar olarak görme, müşāhede ederek bilme.*

Nə qədri çoḫ olə çoḫdur **yəqīn** bil āzārı
Riyāsət ü ʿəməl ü ḥökm ü dövlət ü dünyā *(Gazel 7, Mısra 3). [yəqīn,]*

Ḫᵛab içrə hər nə görsə **yəqīndür** oyanməmiş
Nə sirr var bu ʿāləm-i rū`yādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 7). [yəqīndür, -dür]*

Çün **yəqīndür** ki kil-i kūzəgər āḫır oləcaq
İmdi lāzımdı səbūlərdə mey āmādə qılə *(Gazel 215, Mısra 5). [yəqīndür, -dür]*

Kim ki ṭāʿətinə məğrūr olə Żū`ī bi`llāh
Bil **yəqīndir** ki [o] Ḥəqqdən özini dūr elədi *(Gazel 241, Mısra 10). [yəqīndir, -dir]*

Çün cüyūş-ı şəhü`l-leyl nümāyān oldı
Gecə gəldükdə **yəqīn** ḥəşr-i ġərībān oldı *(Kaside 17, Mısra 2). [yəqīn,]*

Deyür danışməgilən Rusī rūzə bāṭil olur
Yəqīn ki kāfir olur qoysə başə şapqanı *(Kaside 23, Mısra 64). [yəqīn,]*

Yetüşdi nāmə-i müşkīn ḫitāmun
Yəqīn məʿlūm olundı həm mərāmun *(Mesnevi 3, Mısra 8). [yəqīn,]*

Yəqīndür bu ki sizdə çoḫdur alma
Vəlī āṣārı məʿlūm olmaz əṣlā *(Mesnevi 3, Mısra 27). [yəqīndür, -dür]*

Ondan sora gəldi Firidūn şāh
Şəh demə çərḫ üzrə **yəqīn** çıḫdı māh *(Mesnevi 5, Mısra 16). [yəqīn,]*

Bülbül ṣifət tərānə çəküb şūrə gəl köñül
Gül müjdəsi **yəqīn** saña gülzārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 4). [yəqīn,]*

Bülbül ṣifət tərānə çəküb şūrə gəl köñül
Gül müjdəsi **yəqīn** saña gülzārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 10). [yəqīn,]*

Bu şūr-ı tāzə sərim üzrə nə həvādandur
Yəqīn ki tār-ı sər-i zülf ilə şəbādandur *(Gazel 83, Mısra 2). [yəqīn,]*

Məni ki şəhrdən ey māh saldı āvārə
Bu gündə eylədi kəc-rov **yəqīn** təmām fələk *(Gazel 118, Mısra 4). [yəqīn,]*

Ləb-i ləʿlün görüb ḥeyrətdən ey gül cānə bəñzətdim
Sora sordum **yəqīn** bildim ki bī-cā anə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 2). [yəqīn,]*

Keçən ovqātımun sənsiz cəzāsın ey pərī-peykər
Yəqīn bil eylərəm dərgāh-ı Ḥəqdə iddiʿā səndən *(Gazel 168, Mısra 16). [yəqīn,]*

Nədən həm-cinsivə yā ġeyr cinsə yoḫdur əlṭāfun
Yəqinimdür ki yoḫdur səndə şāhīndən nişān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 16). [yəqinimdür, -im, -dür]*

Ḫāl-i siyəhün ṭürrə-i ṭarrār yanındə
Əfsūngər-i Hindūdı **yəqīn** mār yanındə *(Gazel 186, Mısra 2). [yəqīn,]*

Ruḫ u zülfün ḫəyālını köñüldə tā görüb etdim
Yəqīn bu sirri kim gənc ilə mār olı ḫarāb içrə *(Gazel 188, Mısra 8). [yəqīn,]*

Ləb ü ruḫsārıvı gördükdə **yəqīn** eyləmişəm
Kim olub məskən-i ḫᵛurşīd məqām ʿĪsāyə *(Gazel 194, Mısra 5). [yəqīn,]*

Hər dəm qılurdum ol gül-i ruḫsārınə nəẓər
Qış mövsümi **yəqīn** baña bir növ-bəhār idi *(Gazel 222, Mısra 6). [yəqīn,]*

Tā māh-rūyun ʻəqrəb-i zülfündə görmüşəm
Bildim **yəqīn** budur qəmərdə Qur`ānımı *(Gazel 234, Mısra 10). [yəqīn,]*

Deməyüb bu sözi rəsūl-i əmīn
Sözimi bī-dəlīl eylə **yəqīn** *(Mesnevi 11, Mısra 60). [yəqīn,]*

Əlḥəq insān olanə niṭq ü bəyāndur məktəb
Hər kəsün olmasə gər ʻelmi **yəqīn** əʻmādur *(Muhammes 5, Mısra 6). [yəqīn,]*

Vüṣāl olanda könül titrəşüb hərās elər
Ki hər kəmālə **yəqīn** `āqibət zəvāl gəlür *(Kıtʻa 7, Mısra 4). [yəqīn,]*

Yəqīn budur āḫır dūr olub mehr ü vəfā zā`il
Bu həm bir ẓülmdür kim yār olur ʻuşşāqdan ġāfil *(Tahmis 1, Mısra 21). [yəqīn,]*

Yəqīn eyləmişəm imdi ğāfil olduqunı
Fənāyə verdi firāqunlə ḥāṣil olduqunı *(Tahmis 2, Mısra 17). [yəqīn,]*

<u>yəʻqūb:</u> *Hz. Yakub.*

Ey Yūsifim çü vəʻde-i vəṣl eylədün baña
Yəʻqūbə ṣanki müjdə-i pīrāhən eylədün *(Gazel 164, Mısra 6). [yəʻqūbə, -ə]*

<u>yəʻqūb-ı ḥəzīn:</u> *Hüzünlü Hz. Yakub.*

Ol gün ki gözim Yūsifimün görmədi rūyın
Yəʻqūb-ı ḥəzīn-nāləsin ʻāləmdə pəs etdim *(Gazel 130, Mısra 4). [yəʻqūb-ı ḥəzīn,]*

<u>Yəʻqūbvār:</u> *Hz. Yakub gibi.*

Əlbəttə vəqtlən çatəcaq müjdə-i bəşīr
Yəʻqūbvār Yūsif-i Kənʻānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 8). [yəʻqūb-var,]*

<u>yəqūbvəş:</u> *Hz. Yakub gibi.*

Yəʻqūbvəş ki beyt-i ḥəzīndə əsīr idim
Āḫır ḥużūr-ı Yūsif-i Kənʻānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 13). [yəqūbvəş,]*

<u>yəvmü`l-ḥesāb:</u> *Hesap günü.*

Hicründə hər gecə baña **yəvmü`l-ḥesābdur**
Hər gün qədün firāqı qiyāmət-qiyām olur *(Gazel 77, Mısra 9). [yəvmü`l-ḥesābdur,]*

<u>yəzdān:</u> *Allah.*

Mən isteṭāʻdə fərmānı ḫəlqə **Yəzdānun**
Ṭəvāf-ı kūyı fərəḥ-bəḫşdir o məh-rūyun *(Gazel 155, Mısra 8). [yəzdānun, -un]*

<u>yə`cūc:</u> *Kıyâmete yakın bir zamanda ortaya çıkıp pek çok kötülük yapacaklarına ve çok kısa boylu olduklarına inanılan iki kavimden biri.*

Cəhālət əhlinün **Yə`cūcunə** Żū`ī giriftārəm
Bu dərdi çəkməgə səd ḥeyf kim İskəndərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 13). [yə`cūcunə, -u, -n, -ə]*

Dutubdı ʻāləmi Yə`cūc-tıynət ü Dəccāl
Nicāt ver bizə sənsən bu dərd dərmānı *(Kaside 23, Mısra 90). [yə`cūc,]*

Z

<u>zābil:</u> *Ünlü pehlivan Sâm'ın oğlu Zâl, Zâbil'dendir. Oğlu meşhur kahraman Rüstem`dir.*

Adı Rüstəm olə həm-şəhrīdə **Zābil** bi`llāh
Bu səbəblərlə həmīn Rüstəm-i dəstān olmaz *(Gazel 90, Mısra 3). [zābil,]*

<u>zād-ı rəh:</u> *Yol azığı; Ameller.*

Żū`ī ḥəẕər et **zād-ı rəhün** eylə mühəyyā
Bir qəḥṭ ğalā buqʻəyə āḫır səfərün var *(Gazel 42, Mısra 19). [zād-i rəhün, -ün]*

<u>zādə-i cəmşīd-i cəm:</u> *Cemşid`in kadehinin mirası.*

Sāqiyā dur gəti ol **zādə-i Cəmşīd-i Cəmi**
Ki gidərsün dil-i ṣəd-pārədən əndūh-ı ġəmi *(Mesnevi 1, Mısra 1). [zādə-i cəmşīd-i cəmi, -i]*

<u>zādə-i ḫan-ı şīrvān:</u> *Şirvan hanının/beyinin oğlu.*

Ey nəcībü`n-nücəbā **zādə-i ḫān-ı Şīrvān**
Ki adun tək ḥəsən-i ḫülq ẕātundə şiʻār *(Kaside 6, Mısra 31). [zādə-i ḫan-ı şīrvān,]*

<u>zāğ:</u> *Karga; Sevgilinin beni.*

Gəlməsün **zāğ** u zəġan gülşənə kim gül yeridür
Gül olan yer dəḫi bu rəsmidi bülbül yeridür *(Gazel 49, Mısra 1). [zāğ,]*

Salmasun nərgis-i məḫmūruva zülfün sāyə
Qoymə şāh-bāzə olə **zāğ** [u] zəġanın həm-sāyə *(Gazel 209, Mısra 2). [zağ,]*

Zülf-i siyəhündür mi sənün dövr-i ruḫundə
Ya **zağ** u zəġan gülşən ü gülzār yanındə *(Gazel 186, Mısra 4). [zağ,]*

<u>zāğ u zəġan bang-ı nümāyān:</u> *Aşikar karga ve kuzgun sesi (olacak).*

Neylərəm gülşən [ü] gülzārı ki seyr etdükdə
Hər tərəf **zāğ [u] zəġan bang-ı nümāyān** oləcaq *(Gazel 114, Mısra 12). [zāğ zeğan bang-ı nümāyān,]*

<u>zāğ-ı ḫəṭ:</u> *Yüzdeki ayva tüylerin kalınlaşıp sertleşmesi kargaya benzetilmiştir.*

Kim eyliyər o pozuğ bāğə eʻtinā Kāẓım
Edər məqām gül-i rūyun üzrə **zāğ-ı ḫəṭün** *(Gazel 137, Mısra 11). [zāğ-ı ḫəṭün, -ün]*

<u>żağəm-i dövrān-ı şīr:</u> *Feleği ısıran aslanı (Dünyadan kam alan anlamında).*

Ṣəd şükr ʻāqibət ki gülüstānə gəlmişəm
Gərçi əzəldə **żağəm-i dövrān-ı şīr** idim *(Muhammes 3, Mısra 10). [żağəm-i dövrān-ı şīr,]*

<u>zāhid:</u> *Kaba sofu (çok dindar olup irfanı olmayan kimse).*

Zāhidliq işi şāʻirə ʻāləmdə nə lāzım
Hər şəḫşün olur dəhrdə bir kārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 3). [zāhidliq, -liq]*

Zāhidlərün ʻibādəti ḥūr u qüṣūrdur
Ḥəqqā belə iṭāʻəti ʻeyni qüṣūrdur *(Gazel 74, Mısra 1). [zāhidlərün, -lər, -ün]*

Gör nəfs içün ʻibādətini **zāhidün** haçan
Başın əgərdi səcdəyə gər cənnət olmamış *(Gazel 105, Mısra 9). [zāhidün, -ün]*

Zāhidün səcdəsi Allāhımə dögül vallāh
Nəfs-i əmmārəsinə ḥūrī vü ġılmānə imiş *(Gazel 107, Mısra 5). [zāhidün, -ün]*

Təngə gəldim bu riyā məslək olan **zāhiddən**
Ey ẖoş ol bəzm-i ṣəfā məşrəb-i rindānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 9). [zāhiddən, -dən]*

Budur vəhmim ki **zāhidlər** sücūdun eyləsün vācib
Nöçün ey əbrū-yı dildār sən meḥrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 3). [zāhidlər, -lər]*

Olsun ḥarām bādə-i firdövs **zāhidə**
Mey içməgi ḥarām deyə gər cavād ilə *(Gazel 193, Mısra 5). [zāhidə, -ə]*

Żū`īdə meyl **zāhidə** gördüm məgər olub
Həm-dəm Ḫudā-nəkərdə o bəd-e'tiqād ilə *(Gazel 193, Mısra 11). [zāhidə, -ə]*

Nə bir **zāhiddür** ancaq rāh-ı rəsm-i şər'dən ẖāric
Təmāmən ġərqdür bu ġəflət ü cəhl ilə dəryāyə *(Gazel 212, Mısra 5). [zāhiddür, -dür]*

Zāhidün səcdəsi Allāhımə dögül vallāh
Nəfs-i əmmārəsinə ḥūrī vü ġılmānə imiş *(Gazel 107, Mısra 1). [zāhidün, -ün]*

Zāhidün mənzili qoy məscid ü meḥrāb olsun
Żū`iyā bir elə vīrānə nə 'āqil yeridür *(Gazel 49, Mısra 9). [zāhidün, -ün]*

Zāhid inkār-ı mey-i nāb qılursə nə bilür
Gəl onun ẕövqüni bu Żū`ī-i müżṭərdən sor *(Gazel 63, Mısra 9). [zāhid,]*

Zāhid şərābı çoẖ də ḥarām etmə küfrdür
Çün bu sözünlə meykədə beytü`l-ḥarām olur *(Gazel 77, Mısra 7). [zāhid,]*

Ādāb-ı ẖidmət-i Ḥəqi **zāhid** haçan bilər
Dünyādə çünki ẖidmət-i insānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 9). [zāhid,]*

Ṣūrət-i vāqe'əmə nār-ı cəhənnəm söləyür
Kūrdu **zāhid** oẖur āyə-sūrə-rəḥmānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 4). [zāhid,]*

Zāhid nə ẕövq-yāb olı ḥūr-ı behiştdən
Bir şūẖə mən tək 'āşiq-i şeydādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 5). [zāhid,]*

Zāhid qəbūl olur o itā'ət ḥużūrdə
Żimnində ẕərrə qədri təmənnādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 9). [zāhid,]*

Qaşun ẖəyālı **zāhidi** gər etməyüb cünūn
Dutmuş yüzin edər niyə meḥrābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 3). [zāhidi, -i]*

Bādə-h∨ārə eləyür gərçi məzəmmət **zāhid**
Çəkər āhır özi bu işdə nədāmət **zāhid** *(Gazel 39, Mısra 1). [zāhid,]*

Bādə-h∨ārə eləyür gərçi məzəmmət **zāhid**
Çəkər āhır özi bu işdə nədāmət **zāhid** *(Gazel 39, Mısra 2). [zāhid,]*

Özi ġāfildi məgər āyə-i lā yəğtəb dən
Kim edir gündə həzār ādəmə ġiybət **zāhid** *(Gazel 39, Mısra 4). [zāhid,]*

Fəẖr qılmə oẖı bir āyə-i muẖtāl-i fəẖūr
Sūrə-i Hūdə baẖub eylə bir 'ibrət **zāhid** *(Gazel 39, Mısra 6). [zāhid,]*

Gər 'ədālətlə olur ḥəşr günündə dīvān
Sən də mən də çəkərük ondə əẕiyyət **zāhid** *(Gazel 39, Mısra 8). [zāhid,]*

Məndə vardur əgər 'āşiq oluban mey içmək
Səndə var bir qulaġ as gör neçə 'ādət **zāhid** *(Gazel 39, Mısra 10). [zāhid,]*

Kibr ü ġiybət ġəżəb ü zərq ü riyā vü sālūs
Eləmək görmədügi əmrə şəhādət **zāhid** *(Gazel 39, Mısra 12). [zāhid,]*

Bādəyə ġiybət ü məğrūrluqı tay dutaq
Ġiybətün nəhyinə var çün neçə 'āyət **zāhid** *(Gazel 39, Mısra 14). [zāhid,]*

Bādənün nəhyinə bir fāctənibū ləfzi gəlüb
İmdi çək eylədiyün fe'lə həcālət **zāhid** *(Gazel 39, Mısra 16). [zāhid,]*

Sən edən fısqlərün nəş`əsi yoẖ ləzzəti yoẖ
Meyde var ẕövq ü fərəẖ 'işrət ü ləzzət **zāhid** *(Gazel 39, Mısra 18). [zāhid,]*

Ḥūr u cənnətdi sənün ṣavm u səlātun də ġərəz
Fikr qıl nəfsüvədür gör bu 'ibādət **zāhid** *(Gazel 39, Mısra 20). [zāhid,]*

Çünki hər şəẖsə deyürsən ənə ẖeyrən minhə
Bu sənün şə`niñə sıqmaz bu nə hācət **zāhid** *(Gazel 39, Mısra 24). [zāhid,]*

Bircə kəlmə degilən ki ənə Rabb`ül-a'lā
Bu 'əvām tāyfə eylərlər itā'ət **zāhid** *(Gazel 39, Mısra 26). [zāhid,]*

Ḥəşrədək gər söləyim hīç tükənməz vəṣfün
Dəẖi bundan belə göstərmə kərāmət **zāhid** *(Gazel 39, Mısra 28). [zāhid,]*

Żū`iyā innə ġafūr āyəsinə bağlə ümīd
Etməsün qoy saña məhşərdə şəfā'ət **zāhid** *(Gazel 39, Mısra 30). [zāhid,]*

Nə rind-i lāubālī tək ẖarābāt içrə ẕövqüm var
Nə **zāhid** tək ümīd-i ẖüld ü ḥūr u kövs̱ərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 10). [zāhid,]*

Diqqətlə baẖ ki bāṭini əhl-i kəfūrdur
Çoẖ baẖmə hāy [u] hūyunə ẓāhirdə **zāhidün** *(Gazel 74, Mısra 5). [zāhidün, -ün]*

Zāhidün kibr ü riyādur 'əməli bir nəẓər et
Hansı āyətdədi bu söz necə təğyīrdədür *(Gazel 75, Mısra 7). [zāhidün, -ün]*

Məni mən' etmə **zāhid** ṭāq-ı əbrūsı sücūdından
Kərāmətlər ki qaşından gəlür meḥrābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 5). [zāhid,]*

Zāhid ki etməyüb həvəs sər ü qāmətün
Firdövs içində sidrə vü ṭūbānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 5). [zāhid,]*

Baẖmamaq **zāhid** sözinə mey ayağın sāqīdən
Gülşən içrə gər ḥalāl u gər ḥarām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 3). [zāhid,]*

Sanmə **zāhid** yetüşürsən bu 'əməllə ẖüldə
'Eşqdür ṣidq gərək mundə itər məkr ü ḥiyəl *(Gazel 126, Mısra 9). [zāhid,]*

Zāhid baña satmə bu riyānı get özün sən
Żū`ī kimiyə ḥīlə vü təzvīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 13). [zāhid,]*

Əldən yerə qoymazdı dəẖi **zāhid** ayağı
Gər ʻəks ṣalə sāğər-i ṣəhbāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 7). [zāhid,]*

İçüb mey məst olub nāz ilə bir sər-ẖ˘oş-ẖırām ilə
Ki tā ṣəd sālə **zāhid** əl götürsün pārsālıqdan *(Gazel 151, Mısra 4). [zāhid,]*

Kāfiri bütdən ayırdun **zāhidi** meḥrābdan
Bilmirəm bir hīç ey ẓālim nədür dīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 3). [zāhidi, -i]*

Mey nəş`əsini görməmiş ʻeşqün məzāqını
Zāhid sölər ki məʻrifətim var bu ād ilə *(Gazel 193, Mısra 4). [zāhid,]*

Küfr-i zülfilədi īmānun ilən zāhid kim
Hansı **zāhiddi** qalan şəhrdə īmānı ilə *(Gazel 204, Mısra 9). [zāhid,]*

Nəş`ə-i ləʻl-i ləbün ẕövqüni **zāhid** bilsə
Kāfirəm meyl eləyə Kövsər ilə ḥavrāyə *(Gazel 209, Mısra 7). [zāhid,]*

Yüz āh-ı sūznāk ilə vəṣlə yetüşmədim
Zāhid necə tapar sölə bu hāy u hū ilə *(Gazel 214, Mısra 10). [zāhid,]*

Zāhid dilər ki ḥūr ilə olsun behiştdə
Mən gülşən içrə bir neçə həm-dəm səbū ilə *(Gazel 214, Mısra 13). [zāhid,]*

Bu riyādə bu riyā ilə olan əʻmālun
Nədi **zāhid** ki səni bir belə məğrūr elədi *(Gazel 241, Mısra 8). [zāhid,]*

Bu rövşən əmrdə **zāhid** ḥalāl edüb qanım
Nöçün ki ʻāriżivə āyət-i H̱udā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 9). [zāhid,]*

Īmānı yoẖdı bādəyə **zāhid** inanmasə
Hər dəmdə meydə möʻcüz-i yuḥyi`l-ʻiẓām olur *(Gazel 77, Mısra 11). [zāhid,]*
Zāhid bizi sən mənʻ eləmə anlamayursan
Zühhādun o rindānə ṣifət ʻāləmi yoẖdur *(Gazel 86, Mısra 3). [zāhid,]*

Nə muṣḥaf-ı ruẖə nə küfr-i zülfə meyl etdün
Nədəndi döndü o **zāhid** belə İlāhundan *(Gazel 185, Mısra 6). [zāhid,]*

Bu qədri cürm ilə **zāhid** behiştə göz tikmə
Utangilən bārī ey bī-ḥəyā günāhundan *(Gazel 185, Mısra 7). [zāhid,]*

Belə ki səni ẖəlq eləyüb H̱āliq-i dāvər
Gər görsə yüzün min yüz **zāhid**-müẓtər *(Muhammes 4, Mısra 6). [zāhid,]*

Demə **zāhid** ki tərk et sīm-bər-bütlər təmāşāsın
Bəni kim qurtarur Təñri sataşdurmuş bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 19). [zāhid,]*

Küfr-i zülfilədi īmānun ilən **zāhid** kim
Hansı zāhiddi qalan şəhrdə īmānı ilə *(Gazel 204, Mısra 10). [zāhiddi, -di]*

Bu ʻəməllər ki sənün var nə deyüm tūl u dirāz
Fərz olubdur saña şeyṭān kimi ləʻnət **zāhid** *(Gazel 39, Mısra 22). [zāhid,]*

__zāhidā:__ *Ey sofu!*

Meḥrāb u məscid olə sənün **zāhidā** baña
Meḥrāb-ı qaşı səcdəgəh ol āstānədür *(Gazel 89, Mısra 3). [zāhidā,]*

Susuyub Kövs̱ərə öz nəfsivə etdün ṭāʻət
Zāhidā ādəmi cənnətdən atar sū`-i ʻəməl *(Gazel 126, Mısra 12). [zāhidā,]*

Zāhidā bircə götür gūşə-i meḥrābdən əl
Elə bu māhə nəẓər ol ẖəm-i əbrūlarə baẖ *(Gazel 35, Mısra 7). [zāhidā,]*

Qorẖuzmə **zāhidā** məni bi`səlmihār ilə
Āsūdəəm mən āyə-i qul yā ʻibād ilə *(Gazel 193, Mısra 1). [zāhidā,]*

Gər ġəmim var ārzū-yı vaṣl-i yārə **zāhidā**
ʻEyb dutmə kim çəkərsən sən dəẖi ḥavrā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 5). [zāhidā,]*

__zāhid-i ʻālī-cənāb:__ *"Haysiyetli" zahit.*

Versün cəvāb şərʻdə birdür riyā vü şirk
Sor bu su`ālı **zāhid-i ʻālī-cənābdan** *(Gazel 178, Mısra 8). [zāhid-i ʻālī-cənābdan, -dan]*

__zāhid-i bəd eʻtiqād:__ *Kötü inançlı sofu/zahit.*

ʻāriflərə ḥəqīqəti dūzəẖ ʻəẕābıdur
Getmək behiştə **zāhid-i bəd-eʻtiqād** ilə *(Gazel 193, Mısra 10). [zāhid-i bəd eʻtiqād,]*

__zāhid-i ẖūd-bīn:__ *Sâdece kendini gören (kimse), mağrur, kibirli zahit.*

Niyə ḥūr u Kövs̱ər istər **zāhid-i ẖūd-bīn** vəlī
Cām-ı Kövs̱ərvəş büt-i ḥūrī-liqā istər köñül *(Gazel 122, Mısra 7). [zāhid-i ẖūd-bīn,]*

**__zāhid ṣifət-i Żū`i:__** *Zahit gibi Żū`i.*

Zāhid ṣifət-i Żū`ī riyā əhlisən imdi
Nə məscidə nə məşrəb-i rindānə yolun yoẖ *(Gazel 36, Mısra 13). [zāhid ṣifət-i żū`i,]*

__ẓāhir:__ *Bir şeyin görünen tarafı, dış yüzü, dış görünüşü.*

Ẓāhirdə nāmədür vəlī bāṭin məşāmımə
Şan ṭəblə ṭəblə müşkdi Tātārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 7). [ẓāhirdə, -də]*

Ẓāhirdə nāmədür vəlī bāṭin Żū`iyə
Bir nāfə-i müşk-i nābdı Tātārdan gəlüb *(Gazel 27, Mısra 13). [ẓāhirdə, -də]*

Diqqətlə baẖ ki bāṭini əhl-i kəfūrdur
Çoẖ baẖmə hāy [u] hūyunə **ẓāhirdə** zāhidün *(Gazel 74, Mısra 5). [ẓāhirdə, -də]*

Ṣəd-ḥeyf Żū`ī yoẖdı bu təzvīri anlayan
Ẓāhirdə var gözi vəlī bāṭində kūrdur *(Gazel 74, Mısra 14). [ẓāhirdə, -də]*

Göz görməyən cəvāhiri mən necə dərk edim
Ẓāhirdə çün nə var bu mərāyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 16). [ẓāhirdə, -də]*

Hər ṭavr eylədim bu ġəmə çārə tapmadım
Ẓāhirdə gəlmədün dəẖi rü`yādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 8). [ẓāhirdə, -də]*

Əgərçi **ẓāhiri** və`ş-şəms və`ḍ-ḍuḥā oẖunur
Vəlīk bāṭini bi`llāh kināyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 7). [ẓāhiri, -i]*

Ẓāhirdə Mürtəżā deyülür ism-i pākuvə

Bāṭində nəfs-i nāṭiqə-i Muṣṭafā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 13). [ẓāhirdə, -də]*

Ḥeyvāndılar ḥəqīqəti insān dögül təmām
Bənzər Əgərçi **ẓāhiri** insānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 18). [ẓāhiri, -i]*

Nəīnki bizdəki tək **ẓāhirīn** edə bər-bād
‘Əbā qəbā uzun arḫaluq u ‘imāmət ilə *(Kaside 20, Mısra 25). [ẓāhirīn, -in]*

Bəlī insān odı kim ‘elm ilə ‘ürfānı olə
Yoḫsə **ẓāhirdə** elə ṣūrət-i insānı olə *(Mesnevi 9, Mısra 14). [ẓāhirdə, -də]*

Ölüdür bāṭini **ẓāhirdə** əgər əḥyādur
Bədən-i mürdə içün rūḥ-ı rəvāndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 9). [ẓāhirdə, -də]*

Ẓāhirdü lānə muṣḥaf-ı ruḫsārə zülfi līk
Bāṭin o qarə ṭürrələrün yüz ṣəlībi var *(Gazel 44, Mısra 9). [ẓāhirdü, -dü]*

Cəmī‘-i ḥikmət-i ‘elm-i zəmīn[i] Yūnānun
Bu yerdə **ẓāhir** olubdur əgər sühūlət ilə *(Kaside 20, Mısra 16). [ẓāhir,]*

Olmadı **ẓāhir** edən *(Gazel 32, Mısra 12). [ẓāhir,]*

Şərāb-ı nāb ey sāqī cəhān içrə o cövhərdür
Ki ondan **ẓāhir** eylər hər kəsün ẕātı nə gövhərdür *(Gazel 88, Mısra 2). [ẓāhir,]*

Gər **ẓāhir** alur cānımı ġəmzün oḫı līkən
Ağzun həvəsi köñlümi pünhān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 5). [ẓāhir,]*

Rəngi qara idi şəb-i yeldā təki vəlī
Yüz min sitārə **ẓāhir** idi ondə āşikār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 6). [ẓāhir,]*

Qılur əḥvāl-ı bāṭin **ẓāhir** ‘āləm içrə bir dəmdə
Desəm mən küfr olur mu cām-ı bādə gər peyəm-bərdür *(Gazel 88, Mısra 3). [ẓāhir,]*

Żū`ī nə lāzım belə ṭūl-i kəlām
Məṭləbivi **ẓāhir** elə və`s-səlām *(Mesnevi 10, Mısra 34). [ẓāhir,]*

Ẓāhir elə məṭləbüvi müḫtəṣər
Kim eləsün çārə o kān-ı hünər *(Mesnevi 10, Mısra 35). [ẓāhir,]*

‘Āriżün Żū`īni gər görməsə **zāhir** nə ‘əcəb
Gün ḫüşūṣundə nə ḥācət qınəmaq ḫuffāşı *(Gazel 247, Mısra 13). [zāhir,]*

Yār kəsdi āşnālıq rəsmini Żū`ī genə
Ẓāhir oldı ṣan oña dərd-i nihānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 18). [ẓāhir,]*

Bu günki günlərimi fikr edəndə **ẓāhirdür**
Behişt imiş mənim ol ‘işrət eyləyən günlər *(Gazel 67, Mısra 7). [ẓāhir, -dür,]*

<u>**ẓahīr et-:**</u> *Açığa çıkmak, meydana çıkmak, görünür olmak.*

Həzārān ləḥn kūya Bārbəddən yādgār olmuş
‘Anādil **ẓāhir etmiş** ḫəlqə āhəng-i Nəkīsānı *(Gazel 101, Mısra 3). [ẓāhir,]*

Ey ṣənəm **ẓāhir elə** Żū`ī-i şeydāyə yerün
Məscidə deyə ḫarābātə kilīsāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 13). [ẓāhir,]*

Qıymasə cānānınə kim ki dil ü cānını
Ẓāhir edər ‘āləmə ‘eşqdə nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 2). [ẓāhir,]*

Qıymasə cānānınə kim ki dil ü cānını
Ẓāhir edər ‘āləmə ‘eşqdə nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 22). [ẓāhir,]*

Çü vəṣfin etməgə ‘ācizdi Żū`īnün ṭəb‘i
Şərīṭə vācib olub **ẓāhir etməgə** `əlān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 36). [ẓāhir,]*

<u>**ẓāhirən:**</u> *Görünüşte.*

Ẓāhirən zīb verə qurşaq ‘əbā saqqalə
Məs`ələ vəqti qaçub bərk soḫulə qanqalə *(Mesnevi 6, Mısra 47). [ẓāhirən,]*

<u>**zāir-i mey-ḫānə:**</u> *Meyhane ziyaretçisi.*

Çəkməsin gūşə-i mey-ḫānəyə peymānə səni
Nə rəvādur deyələr **zā`ir-i mey-ḫānə** səni *(Gazel 226, Mısra 2). [zāir-i mey-ḫānə,]*

<u>**zāīr-i riżvān:**</u> *Cennetin ziyaretçisi.*

O şəh-i məsnəd-i ‘ürfānı ki beytu`llāh
‘Əzm-i ṭavf eyləyübən **zā`ir-i riżvān** oldı *(Kaside 17, Mısra 18). [zāīr-i riżvān,]*

<u>**zāl:**</u> *Şeh-name'de adı geçen İranlı tarihi-efsanevi Fars kahramanlarından. Rüstem'in babası, Sam'ın oğlu ve Neriman'ın torunudur. Zal, "koca, ihtiyar ve ak sakallı" anlamına gelen sözcük olup, anadan doğma kirpiği, kaşı ve saçı beyaz olduğu için koca ve yaşlı anlamında çocuğa ad olarak verilir. Doğduğunda babası Sam, ak saçlı çocuğu görünce korkuya kapılır ve Zal'ı Elbürz dağına bıraktırır. Efsaneye göre Simurg tarafından bulunup büyütülür ve sonra kahraman olur. Klasik şiirde yiğitliği, okçuluğu ile ünlenmiş olmakla birlikte daha çok destanı ve beyaz tüyleri (saçı, kaşı, kirpiği) ile anılır.*

Diyār-ı mə‘rifət ol mülkdür kim ol yerdə
Ḥəqīr **Zāl** idi Rüstəm fəqīr-i Ḥātəmdür *(Gazel 73, Mısra 12). [zāl,]*

Edəcək ḫānə-nişīn ṭāli‘-i bəd Bəhrāmı
Bī-hünər **Zāl** gəlüb Rüstəm-i dəstān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 12). [zāl,]*

<u>**zālī:**</u> *İranlı pehlivan Rüstem`in babası Zabilistanlı Zal.*

Şücā‘ətdə Rüstəm ü **Zālī** kimi
Fəṣāḥətdə ləhcəsi bülbül kimi *(Mesnevi 4, Mısra 51). [zālī,]*

<u>**zāl-i gərdūn:**</u> *Zal, İranlı kahraman Sam`ın ak saçlı doğması yüzünden Zal: yaşlı ismi verilen oğludur. Burada "yaşlı dünya" denilmek istenmiştir.*

Oləsən Rüstəm-i dəstān vəyā Rūyīntən
Zāl-i gərdūndan ölüm zəḫmini āḫır görəsən *(Mesnevi 15, Mısra 24). [zāl-i gərdūndan, -dan]*

<u>**ẓālim:**</u> *Acımasız ve haksız davranan, zulmeden. Zulüm ve haksızlık yapan (kimse).*

Əvvəl edim ḥālət-i Żəḥḥākı yād
Sitməgər ü **ẓālim** ü bī-bākı yād *(Mesnevi 5, Mısra 10). [ẓālim,]*

Təqsīrimün iṡbātınə şāhid tələb etmə
Bir şāh ki **zālim** olə təqsīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 4). [zālim,]*

Kāfiri bütdən ayırdun zāhidi meḥrābdan
Bilmirəm bir hīç ey **ẓālim** nədür dīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 4). [ẓālim,]*

Dəmlər ki ol **zəmān** keçinüb yāḫşı ḫ˅ābdur
Ey cān bu günlərün nəyə sölə hesābdur *(Müseddes 1, Mısra 21). [zəmān,]*

zār: *Ağlayan, inleyen, zayıf, dermansız; Şikayet, feryat, figan.*

Gör ʻāqibət nə eylədi bu **zārə** kūj-püşt
Beş gün içində Rüstəm ü İsfəndiyārınə *(Gazel 207, Mısra 3). [zārə, -ə]*

Līk şəd-heyf ki müddətdi gəlüb Qudyālə
Qalmışam kīsə təhī ḫəstə vü **zār** u ḥeyrān *(Kaside 14, Mısra 14). [zār,]*

Düşdim yolə səʻy ü gūşiş ilə
Bī-rāḥ ilə **zār** u pūşiş ilə *(Mesnevi 7, Mısra 42). [zār,]*

Qoymə məni intiẓār içində
Şām u səḥər āh u **zār** içində *(Mesnevi 8, Mısra 68). [zār,]*

Ġəm-i ruḫsārı bəsdir gūşə-i möḥnətdə mən zārə
Aparmun dostlar bi`llāh məni gülzāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 7). [zāra, -a]*

Gəlib məsīḥ-i köñül **zāra** āh u zārun ilə
Olub ġərīq cəhān çeşm-i əşkbārun ilə *(Gazel 205, Mısra 1). [zārun, -uñ]*

Tapsə hər yerdə mənim kimi ẕəlīl-i müẓṭər
Dodurub öldürəcək **zār** [u] ẕəlīl bīmār *(Kaside 6, Mısra 10). [zār,]*

Ruḫ u zülfün ḫəyālilə köñül hər rūz u şəb ġəmdən
Olubdur **zār** u sər-gərdān gəzər āvāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 6). [zār,]*

ʻÜrəfā **zār** [u] zəbūn kīsə-i āmālı təhī
Cühəlā dövlət ü neʻmətlə dəm-ā-dəm ḫəndān *(Kaside 14, Mısra 9). [zār,]*

Olub ʻāşiq cəhāndə hərkəs öz məʻşūqəsin tapdı
Mənim kim hər zəmān firqətdə min min āh u **zārım** var *(Gazel 50, Mısra 4). [zārım, -ım]*

Cəfā-yı yārdan incimə hərgiz āh u zār etmə
Bu mülk-i ʻeşqdür əlbəttə ey dil bir niẓām olmaz *(Gazel 93, Mısra 11). [zār,]*

ʻĀşiq olan əgərçi edər āh [u] **zārlıq**
ʻĀşiqə ḫˇoşdı yār yolundə **nizārlıq** *(Gazel 111, Mısra 1). [zārlıq, -lıq]*

Nə bilim dəhrdə āḫır belə dövrān oləcəq
Əhl-i ʻürfān bu şifət **zār** u pərīşān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 2). [zār,]*

Demədim mi saña kim **zār** u pərīşān olusan
ʻĀşiq olmə o sər-i zülf-i pərīşānə köñül *(Gazel 124, Mısra 3). [zār,]*

Bir nəfəs keçməz firāqındə o bəd-ḫū dil-bərün
Kim tapulmaz min bəlā mən zār u sər-gərdān içün *(Gazel 152, Mısra 6). [zār,]*

Ey dil-i bī-çārə bülbül kimi **zār** olmaqdəsən
Bir gül-i növ-ḫīz ʻeşqi ilə zār olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 1). [zār,]*

Ey dil-i bī-çārə bülbül kimi **zār** olmaqdəsən
Bir gül-i növ-ḫīz ʻeşqi ilə **zār** olmaqdəsən *(Gazel 184, Mısra 2). [zār,]*

Düşsə ṣəbā güẕārun əgər kūy-ı yārə bir
Sölə bu möḥnət ü ġəmimi āh [u] **zārımı** *(Gazel 228, Mısra 8). [zārımı, -ım, -ı]*

Gəl ey gözəl ġəm-i ʻeşqünlə zār qoymə məni
Firāq-ı zülfün ilə bī-qərār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 1). [zār,]*

Nədəndi ey dil-i ġəm-dīdə belə **zār** oldım
Bəlā vü dərd [ü] ġəm [ü] möḥnət ilə yār oldım *(Kaside 12, Mısra 1). [zār,]*

Bəʻżün alubdı ʻəqlini mālın verüb fūzūn
ʻÖmri keçür ḥesāb ilə āh u **zār** ilə *(Kaside 21, Mısra 38). [zār,]*

Pəs belə əşḫāsı ki bu çərḫ-i dūn
Eyləyə bir ləḥẓədə **zār** u zəbūn *(Mesnevi 5, Mısra 24). [zār,]*

Sən nə içün olmusan **zār** u ḥəzīn
Qaryələrdə ḫəstə vü gūşə-nişīn *(Mesnevi 5, Mısra 45). [zār,]*

Nədür səbəb çərḫ olub kəc-mədār
Məʻrifət əhlin eləyür ḫ˅ār u **zār** *(Mesnevi 10, Mısra 16). [zār,]*

Hər zəmānda olubsə bir əhl-i dil
Çərḫ eyləyübdür onı **zār** u ẕəlīl *(Mesnevi 10, Mısra 18). [zār,]*

Atamun firqəti gərçi məni əfkār elədi
Ẓülm-i ʻudvān mən-i möḥnətzədəni **zār** elədi *(Müseddes 2, Mısra 12). [zār,]*

Çəkdigüm cövr ü cəfādan nə pərīşān gedürəm
Līk bir tāzə bəlā var görübən **zār** ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 20). [zār,]*

Sərvərā qoymə qalam bī-sər u sāmān nə **zār**
Kīsə bī-sikkə bər u dūşim bī-cübbə vü ḫ˅ār *(Terci-bend 1, Mısra 41). [zār,]*

Fövc-i sərmā atəcaq tīr-i həlāk u bərfi
Hər kəsün olməsə ḫəftānı qalur **zār** [u] nizār *(Kaside 6, Mısra 12). [zār-ı nizār,]*

zāra gəl-: *Zulm içinde olmak, azaba uğramak, bıkıp usanmak.*

Gəlib məsīḥ-i köñül **zāra** āh u zārun ilə
Olub ġərīq cəhān çeşm-i əşkbārun ilə *(Gazel 205, Mısra 1). [zāra gəlib, -ib]*

zār-ı bī-nəvā: *Nasipsiz inleyen.*

Nöçün fələk məni sən **zār-ı bī-nəvā** qıldun
Firāq-ı yārdə yüz dərdə mübtəlā qıldun *(Gazel 167, Mısra 1). [zār-ı bī-nəvā,]*

zār-ı dərd: *Dertten inleyen.*

Məġmūm dil-şikəstə ḥəzīn bī-nəvā ikən
Həm **zār-ı dərd** ü həm dəm-i cövr-i cəfā ikən *(Muhammes 3, Mısra 6). [zār-ı dərd,]*

zār-ı köñül quşu: *İnleyen gönlün kuşu.*

Zülfin dağıtmə günüm [olu] qarə ey şəbā
Kim **zār-ı köñlümün quşunə** āşyānədür *(Gazel 89, Mısra 6). [zār-ı köñlümün quşunə, -n, -ə]*

zār-ı tən: *İnleyen vücut.*

Açılur şānə şifət **zār-ı tənimdən** min ağız
Ey pərī şānə gər ol zülf-i pərīşānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 3). [zār-ı tənimdən, -im, -dən]*

ẕāt: *Kendi, bizzat kendi; Öz, varlık. Bir varlığın hakîkati, hüviyeti, mâhiyeti, özellikle saygıdeğer kimse.*

Ṣūrəti insān olandan umma ey dil mə'rifət
Mə'rifət ḥāṣil olur mu **ẕātı** insān olmasa *(Gazel 14, Mısra 8). [ẕātı, -ı]*

Bəḥr-i 'ürfān Əmīrḫān ki Ḫudā-yı mənnān
Eyləyüb **ẕātını** dərd əhllər içün dərmān *(Mesnevi 1, Mısra 28). [ẕātını, -ı, -n, -ı]*

Hər lisānə 'ālim-i kāmildurur
Hər nə hünər **ẕātınə** şāmildurur *(Mesnevi 10, Mısra 38). [ẕātınə, -ı, -n, -ə]*

Şərāb-ı nāb ey sāqī cəhān içrə o cövhərdür
Ki ondan ẓāhir eylər hər kəsün **ẕātı** nə gövhərdür *(Gazel 88, Mısra 2). [ẕātı, -ı]*

Ey nəcībü`n-nücəbā zādə-i ḫān-ı Şīrvān
Ki adun tək ḥəsən-i ḫülq **ẕātundə** şi'ār *(Kaside 6, Mısra 32). [ẕātundə, -u, -n, -də]*

Ey şəh-i iqlīm fünūn-ı ədəb
Ẕātıña muẓmər ḥəsəb u həm nəsəb *(Mesnevi 5, Mısra 74). [ẕātundə, -u, -n, -də]*

Ey şəh-i iqlīm fünūn-ı ədəb
Ẕātıña muẓmər ḥəsəb u həm nəsəb *(Mesnevi 10, Mısra 48). [ẕātıña, -ı, -ñ, -a]*

Cümlə əḫlāqı ḥəsən ismi Ḥüseyn ḫān ki Ḫudā
Eyləyüb əḥsən-i təqvīmdə **ẕātın** ḫilqət *(Kaside 5, Mısra 36). [ẕātın, -ın]*

Kəmāl u 'elm ü fəżl ü cūd bir bāğ-ı dil-ārādur
Ḫudāvənd-i cəhān ol bāğə **ẕātın** bāğbān qılmış *(Kaside 11, Mısra 24). [ẕātın, -ın]*

Əmīrḫān ki Ḫudāvənd **ẕātını** eləyüb
Əmīr-i məmləkət-i fəżl ü cūd mə'nādə *(Kaside 18, Mısra 19). [ẕātını, -ı, -n, -ı]*

ẕātī: *Kendi ile ilgili, kendine ait.*

Bəḫşiş ü cūd u səḫāvət sizə **ẕātī** ḫişlət
'Elm ü ādāb u hünər sizdə firāvān oldı *(Kaside 17, Mısra 23). [ẕātī, -i]*

ẕāt-ı pāk: *Temiz, saf yaratılış.*

Sənsən ol sərvər ki ẕāt-ı pākun olmuşdur əzəl
'İllət-i gā`iyyə mövcūdāt u ḫəlq-i mā-sivā *(Gazel 1, Mısra 3). [ẕāt-ı pākun, -un]*

Cümlə şəhr əhli du'ā-gūdı o ẕāt-ı pākə
Yetüb āvāzə`-i 'elm ü 'əməli əflākə *(Mesnevi 6, Mısra 29). [ẕāt-i pākə, -ə]*

ẕāt-ı əkrəm: *Cömert kimse.*

Ḥeyf olə kim dəhrdə bir **ẕāt-ı əkrəm** qalmayub
Qalmayandə eylə ādəm ṣanki 'āləm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 1). [ẕāt-ı əkrəm,]*

żāy': *Zâyi olma, boşa gitme, kaybolma.*

Gör bölüblər neçə yüz firqələrə bir dīni
Mużməḥil **żāy'** edüblər bu gözəl āyəni *(Mesnevi 9, Mısra 48). [żāy',]*

zā`il: *Devamlı ve kalıcı olmayan, sona eren, yok olan, ortadan kalkan.*

Yəqīn budur āḫır dūr olub mehr ü vəfā **zā`il**
Bu həm bir ẓülmdür kim yār olur 'uşşāqdan ğāfil *(Tahmis 1, Mısra 21). [zāyil,]*

ze-bəs: *"-dığı için, dolayı" mânâsına gelir; Yeterli derecede, miktarınca.*

Ze-bəs ki lə'l-i ləbün fikrin eylərəm ey gül
Əlimdə cām-ı meyim ḥəsrət ilə qanə dönüb *(Gazel 25, Mısra 3). [ze,]*

Ze-bəs səngīn dil 'āşiq-keş ü bəd-ḫūdur ol məh-rū
Nə vəṣlə dut ümīd ey dil nə āh [u] zār bī-cā çək *(Gazel 116, Mısra 7). [ze,]*

Ki qoymayub tən ü cāndə ḫumār-ı hicrān tāb
Ze-bəs aḫıtdı gözimdən bəlālarun seyl-āb *(Tahmis 2, Mısra 8). [ze bəs,]*

Be-sān-ı zəhr məzāqımdə təlḫdür şəkkər
Ze-bəs ki ol məh-i şīrīn-kəlāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 4). [ze bəs,]*

Ze-bəs yoḫ ṭālib-i fəżl ü kəmāl u şe'r 'āləmdə
Bu mə'nīdən baña dövrān əliflərdən sinān qılmış *(Kaside 11, Mısra 15). [ze- bəs,]*

Qılub o māh vüṣālından 'āqibət məḥrūm
Ze-bəs ki ḫayl-ı bəlā qıldı Żū`ī üstə hücūm *(Tahmis 2, Mısra 28). [ze bəs ki,]*

Ze-bəs ki fikr-i ruḫundur köñüldə Żū`ī tək
Köñül sərāçəsi ey māh gülsitānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 13). [ze bəs ki,]*

Nə ḫāhiş eylər idim məṭləbim olurdı rəvā
Ze-bəs ki kīsədə dīnār u dirhəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 10). [ze bəs ki,]*

ẕehn-i ẕəkāvət: *Kıvrak zeka, akıl.*

'Əlībaba Bəg ki Ḫuda ṭīnətin
Ẕehn-i ẕəkāvətlə qılub fıṭrətin *(Mesnevi 10, Mısra 44). [ẕehn-i ẕəkāvətlə, -lə]*

ẕövq-yāb: *Zevk alan.*

Zāhid nə **ẕövq-yāb** olı ḥūr-ı behiştdən
Bir şūḫə mən tək 'āşiq-i şeydādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 5). [ẕövq-yāb,]*

zīb ver-: *Süslemek, bezemek.*

Ẓāhirən **zīb verə** qurşaq 'əbā saqqalə
Məs`ələ vəqti qaçub bərk soḫulə qanqalə *(Mesnevi 6, Mısra 47). [zīb verə, -ə]*

zībā: *Güzel, süslü, gösterişli.*

Mərd nā-mərdi qılub cümlə cəhān içrə 'əyān
Zişt [ü] **zībānı** ḫəlā`iqlərə iẓhār u bəyān *(Mesnevi 6, Mısra 6). [zībānı, -n, -ı]*

zīb-i zīnət: *Güzel süs.*

Açılmış gülşən içrə yüz gül ü rə'nā nəzākətlə
Verübdür nāmiyə min **zīb-i zīnətlər** gülüstānə *(Kaside 22, Mısra 6). [zīb-i zīnətlər,]*

Səbzlər güllər çəmənlər geyünübdür tāzədən
Zīb-i zīnətlər verüb ruẖsārə rəng-i ġönçədən *(Murabba 1, Mısra 6). [zīb-i zīnətlər, -lər]*

żidd: *Bir şeyin aksi, muhalifi, muarızı.*

Hər şey`ün öz **żiddi** ilə ḥāləti təşẖīṣ olur
Ləẕẕət-i vüṣlət olur mu dərd-i hicrān olmasa *(Gazel 14, Mısra 5). [żiddi, -i]*

żidd-i fānī: *Ölümlülüğün zıddı, süreli olmanın zıddı.*

Ey nəṣīḥət-gū çək al āẖır məni əfkārdan
Almış əldən iẖtiyārın **żidd-i fānī** köñlümün *(Gazel 161, Mısra 8). [żidd-i fānī,]*

ẕī-fünūn: *Fenler sahibi.*

Bā'iṡ odur olardan olur **ẕī-fünūnlar**
Bizlərdə olmayur budı vallāhi 'illəti *(Kaside 2, Mısra 21). [ẕī-fünūnlar, -lar]*

żīġəm-i möhnət: *Üzüntü ısırığı/aslanı.*

Ləşkər-i həmm ü ġəm etdi dil-i məḥzūnə hücūm
Żīġəm-i möhnət edüb ẖāṭir-i vīrānı konām *(Kaside 13, Mısra 4). [żīġəm-i möhnət,]*

zihī: *"Ne acayip, ne kadar garip" manasında şaşkınlık bildirir.*

Dedim ki Żū`iyə lütf et dedi **zihī** hiclət
Hənūz zindədür ol hicr-i cān-şikārım ilə *(Gazel 191, Mısra 9). [zihī,]*

ẕikr: *Anmak, sözünü etme, ismini söyleme, anma.*

Qoymə ẖəzān-ı həvā gülşən-i şövqün pozub
Lāl eləyə **ẕikrdən** bülbül-i ẖˇoş-ẖᵛānını *(Gazel 245, Mısra 12). [ẕikrdən, -dən]*

İlāhi saẖla bəlādan özini övlādın
Bu dərd **ẕikrinə** hər leyl hər nəhār oldım *(Kaside 12, Mısra 28). [ẕikrinə, -i, -n, -ə]*

'Ənqā kimi nişānəsi yoẖ nāmı **ẕikr** olur
Bəẕl ü 'əṭā vü lüṭf ü ḥimāyət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 7). [ẕikr,]*

Əz-bəs ki ləbün **ẕikri** dilim əzbəri oldı
Cümlə şü'ərā içrə şəkərbār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 17). [ẕikri, -i]*

O behişti ki Ḫudāvənd qılub **ẕikr** ü bəyān
Eləyüb imdi bizə sāḥət-i dünyādə 'əyān *(Mesnevi 15, Mısra 7). [ẕikr,]*

Ləbün **ẕikri** baña şəhd ü şəkərdən dəẖi şīrīndür
Ruẖ u zülfün ẖəyālı həm fərāġ-ı bāğ u nəsrīndür *(Gazel 56, Mısra 1). [ẕikri, -i]*

ẕikr-i āl-i 'əbā: *Ehl-i beyti anmak, zikretmek.*

Həmīşə eyləgilən Żū`ī **ẕikr-i āl-i 'əbā**
Cəzādə qoyməyəlar tā ki şərm-sār məni *(Müseddes 2, Mısra 33). [ẕikr-i āl-i 'əbā,]*

ẕikr-i dəhən: *Ağzının zikri.*

Bəs ki **ẕikr-i dəhəni** düşdi ağızdan ağızə
Səbəb oldur ki nəẓərdən onı pünhān etmiş *(Gazel 104, Mısra 5). [ẕikr-i dəhəni, -i]*

ẕikr-i ḥaqq: *Allah`ın zikri.*

Fəqīh-i mədrəsə yā şeyẖ-i ẖānqāh yüz il
'İbādət etsə dili **ẕikr-i Ḥəqqə** əgmədür *(Gazel 73, Mısra 8). [ẕikr-i ḥaqqə, -ə]*

ẕikr-i ləb: *Sevgilinin dudağının zikri.*

Dilimdə **ẕikr-i ləbi** əldə əf'ī zülfü
Şikəstə Żū`ī tək əfsūngər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 9). [ẕikr-i ləbi, -i]*

ẕikr-i 'əṭā: *Bağış töreni/zikri.*

Bāb-ı səẖāsı qiblə-i ərbāb-ı mə'rifət
Ẕikr-i 'əṭāsı vird-i ṣaġār u kibārdə *(Kaside 19, Mısra 34). [ẕikr-i 'əṭāsı, -s, -ı]*

ẓıll-i pənāh: *Sığınacağının gölgesi.*

Var bu 'əṣrdə də bir neçə mümtāz 'üləmā
Oları ḥifẓ eləsün **ẓıll-ı pənāhındə** Ḫudā *(Mesnevi 6, Mısra 26). [ẓıll-i pənāhində, -i, -n, -də]*

ẕillət: *Aşağı olma, hakirlik, horluk.*

Ənbiyāya 'ürəfā silkinə inṣāf ilə baẖ
Ẕillət ü ġüṣṣədən özgə sölə āyā nə verüb *(Gazel 20, Mısra 14). [ẕillət,]*

'ārif ü fāżil ü kāmilləri **ẕillətdə** qoyub
Ḥörmət ü rāḥətı hər cāhil ü nā-dānə verüb *(Gazel 20, Mısra 9). [ẕillətdə, -də]*

Təqdīr iləndi 'izzət ü **ẕillət** zəmānədə
Təġyīrə hīç kimsənədə iẖtiyār yoẖ *(Gazel 38, Mısra 7). [ẕillət,]*

Gər bağludı təqdīr-i qəżāyə hamu işlər
Bī-cā yerə bu sə'y bu **ẕillət** nə içündür*(Gazel 68, Mısra 4). [ẕillət,]*

Gər ma'ṣiyət əhlində olur dövlət-i bī-ḥəd
Fısq əhli içün pəs belə **ẕillət** nə içündür *(Gazel 68, Mısra 10). [ẕillət,]*

'Āṣīlərə verdin nə qədər var isə ne'mət
Öz əmrüñə tābe'lərə **ẕillət** nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 14). [ẕillət,]*

Birisi 'izzət ilə ne'mət-i nāz içrə ġərīq
Birinə **ẕillət** ilə möẖnət-i dünyā qismət *(Kaside 5, Mısra 10). [ẕillət,]*

Sərvərā Zū`ī-i bī-çārə gəlübdir kəhvə
Qoymə mundan sora dünyādə görə bir **ẕillət** *(Kaside 5, Mısra 50). [ẕillət,]*

Bu 'əṣrdə dəẖi çoẖ pādşāhə eylə nəẓər
Nə ṭövr **ẕillətə** āẖırdə döndi dövrānı *(Kaside 23, Mısra 8). [ẕillətə, -ə]*

Ẕillət ilə āẖır salur ġurbətə
Ġurbət içrə yüz min ġəm u möẖnətə *(Mesnevi 4, Mısra 27). [ẕillət,]*

ẕillət-i dünyā: *Dünyanın hakirliği.*

Təmām 'əqldədür hər nə var möhnət ü ġəm
Nə qədr çoẖ olə çoẖ olı **ẕillət-i dünyā** *(Gazel 7, Mısra 8). [ẕillət-i dünyā,]*

Nə **ẕillət-i dünyā** qalı dā`im nə cəlālı
Övrəng-i Cəm [ü] təẖt-i Süleymān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 7). [ẕillət-i dünyā,]*

zimistān: *Kış mevsimi.*

Qalub hicrān **zimistānında** Żū`ī nālə qoy etsün
Sən etmə nālə ey bülbül sənün hər il bəhārun var *(Gazel 46, Mısra 9). [zimistānında, -ı, -n, -də]*

Köñül hicrində vəṣlindən ümīdün kəsmə kim bülbül
Ṣəfā-yı gül görər mi çəkməsə cövrin **zimistānun** *(Gazel 149, Mısra 8). [zimistānun, -un]*

Çəkdigün qürbət-i ẕillət ü möḥünət getdi
Ġəm **zimistānı** saña bāğ-ı gülüstān oldı *(Kaside 17, Mısra 14). [zimistānı, -ı]*

Vüṣlətün ẕövqin ziyād eylər cəfā-yı hicr-i yār
Növ-bəhārun ẕövqi olmaz gər **zimistān** olmasa *(Gazel 14, Mısra 4). [zəmistān,]*

Zimistānı bəhār eylər nəşāṭ-əsbābın āmādə
Kimün kim sīm ilə zər kīsəsində ləḥẓə peydādur *(Gazel 40, Mısra 11). [zəmistānı, -ı]*

żimn: *İç taraf, iç yüz, iç.*

Sənünçün dānədür dünyādəki ləẕẕətlər ey ġāfil
Dürüst etsön nəẓər **żımnində** yoḫdur dāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 4). [żımnində, -i, -n, -də]*

Zāhid qəbūl olur o itā'ət ḥużūrdə
Żimnində ẕərrə qədri təmənnādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 10). [żimnində, -i, -n, -də]*

ziməm: *Himayeler, vazifeler.*

Nə **ẕiməm** [ü] nə pərəstār nə mūnis nə rəfīq
Dəm-bə-dəm dīdələrimdən dökübən qan oldı *(Kaside 17, Mısra 5). [ẕiməm,]*

zinā: *Evlilik bağı ile bağlı olmayan kadınla erkek arasındaki cinsel ilişki, nikâhsız birleşme.*

Belə mollā olanun kəsdigi kābindi **zinā**
Dəḫi bundan bətərindən bizi ḥifẓ eylə Ḫudā *(Mesnevi 6, Mısra 19). [zinā,]*

zindān: *İçine tutukluların, hükümlülerin konulduğu kapalı yer; Sihirle uğraşan Harut ve Marut isimli iki meleğin cezanlandırılarak hapsedildiği kuyu.*

Kəsdirüb ẓülm ilə Yəḥyā başını **zindānda**
Qüdrət ü şövkəti bir baḫ ki Herodna nə verüb *(Gazel 20, Mısra 11). [zindānda, -da]*

Ümmü`l-ḫəbā`is oldı adun çünki salmış
Bābildə ol mələkləri **zindānə** ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 6). [zindānə, -ə]*

'Āriżündən nūr oğurlar mərdüm-i çeşmim onı
Ḫāk tək ol ḥəlqə-i zülf içrə sal **zindānə** dut *(Gazel 33, Mısra 6). [zindānə, -ə]*

Bir çārə Ḫudāyā ki nöçün Yūsif-i zārdan
'İzzətdəki kāşānəsi **zindānə** dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 10). [zindānə, -ə]*

zində: *Diri, canlı; Gücü kuvveti yerinde, sağlam, dinç; Hayli, çok.*

Əl-ḥəq Məsīḥvār qılur **zində** mürdəni
Gūyā ki cān verür öli əbdānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 13). [zində,]*

'Ədālətlə **zində** qıldı 'āləmi
Köñüllərdən silübən jəng ü ġəmi *(Mesnevi 5, Mısra 17). [zində,]*

Dedim ki Żū`iyə lütf et dedi zihī hiclət
Hənūz **zindədür** ol hicr-i cān-şikārım ilə *(Gazel 191, Mısra 10). [zindədür, -dür]*

Hicrān-ı həlākım məni lüṭfünlə **zində** qıl
Müdġəmdi ləblərində çü 'Īsā 'əlāməti *(Gazel 229, Mısra 7). [zində,]*

zində: *Hayli, çok.*

Getsə bircə 'əvām-ı kəl`ən'ām
Ki dutub gözlərini **zində** ẓəlām *(Mesnevi 11, Mısra 72). [zində,]*

zinhār: *Sonsuza kadar.*

Żū`ī-i məhcūr u mən 'əcz ilə gəldük lüṭf qıl
Ey pərī-rū dil-bərim dərgāhıña **zinhār** içün *(Gazel 153, Mısra 10). [zinhār,]*

zīnət: *Süs.*

Zülf-i süḫəni şānələyüb etməgə **zīnət**
Ṣəd-ḥeyf nə məşşāṭə nə bir şānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 7). [zīnət,]*

Fərş ü fürūş **zīnəti** istəbrəq ü ḥərīr
Ḫuddām-ı bəzm-i ḫāṣ ḥəqīqətdə ḥūr idi *(Gazel 246, Mısra 9). [zīnəti, -i]*

zīrā: *Aslında, gerçekte.*

Gecə gündüz ġəm-i hicrānını çəksəm ḫ˘oşam **zīrā**
Məqām-ı vəṣldə ṣəd şükr kim būs u kənārım var *(Gazel 45, Mısra 3). [zīrā,]*

ziṣt: *Çirkin.*

Mərd nā-mərdi qılub cümlə cəhān içrə 'əyān
Ziṣt [ü] zībānı ḫəlā`iqlərə iẓhār u bəyān *(Mesnevi 6, Mısra 6). [ziṣt,]*

zīvər: *Süs.*

Żū`iyā zülf-i 'arūs-ı süḫənin **zīvərinə**
Hansı şā'ir sözidür şānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 11). [zīvərinə, -i, -n, -ə]*

żiyā salan: *Işık saçan.*

Olan müṣāḥibətində həmīşə ẕövq-i ṣəfā
Salan təkəllümi tār təki köñlüm içrə **żiyā** *(Mesnevi 14, Mısra 10). [żiyā salan,]*

Olan müṣāḥibətində həmīşə ẕövq-i ṣəfā
Salan təkəllümi tār təki köñlüm içrə **żiyā** *(Mesnevi 14, Mısra 10). [żiyā salan,]*

ziyād: *Artırmak, çoğaltmak.*

Vüṣlətün ẕövqin **ziyād** eylər cəfā-yı hicr-i yār
Növ-bəhārun ẕövqi olmaz gər zimistān olmasa *(Gazel 14, Mısra 3). [ziyād,]*

Vəlī nə sūd ki mümkün dögül **ziyād** etmək
Nə şey` ki rūz-i əzəldə olub Ḫudā-dādə *(Kaside 18, Mısra 7). [ziyād,]*

Bir şey` bu giryəzārdən olmaz kəm ü **ziyād**
Bī-hūdə olmə gəl belə dīvānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 9). [ziyād,]*

Ḫudāvənd eyləsün əḥbābıvə lüṭfün **ziyād** 'ömrün

Nə qədri dövr edər əflāk bāqīdür cəhān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 23). [ziyād,]*

Hər şey` kəm ü **ziyād** olur ʻāləmdə rəsmdür
Żū`ī nədən mənim də ġəmim bir kəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 13). [ziyād,]*

ziyādə: *Fazla, çok.*

İs̱mün **ziyādə** mənfəʻətün yoḫdı olsə də
Məḫlūq tābeʻ āyə-i Qur`ānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 9). [ziyādə,]*

Dīvānə köñlüm ʻādət edübdir cəfālarə
Lüṭf eylə Żū`iyə elə cövrün **ziyādə** kim *(Gazel 201, Mısra 9). [ziyādə,]*

Olsun **ziyādə** gün-bə-gün ʻāləmdə dövlətün
ʻÖmrün bu növʻ ʻizzət ü cūd ilə pāydār *(Kaside 9, Mısra 33). [ziyādə,]*

Bəʻżə verübdi ʻəql **ziyādə** nə sīm ü zər
ʻƏqlilə ḫˇoşdı olmasə gər bərg ü bār ilə *(Kaside 21, Mısra 39). [ziyādə,]*

Ziyādə fikrlərə düşmə anla bu rəmzi
Nə gücdə ḫəlq eləyüb Ḥəq əzəldən insānı *(Kaside 23, Mısra 15). [ziyādə,]*

Genə təṣəvvür edür ʻəql-i nüktə-dān ki Ḫudā
Ziyādə qüvvədə ḫəlq eyləyübdi insānı *(Kaside 23, Mısra 26). [ziyādə,]*

Əgərçi ṣūrət-i şəḫṣiyyə tapmayur təġyīr
Vəlīk ʻelm qılur çoḫ **ziyādə** nöqṣānı *(Kaside 23, Mısra 30). [ziyādə,]*

ziyān: *Bir şey veya kimsenin sebep olduğu çıkar kaybı, zarar.*

Belə inṣāf olur əḥbābını yād eyləməz əḥbāb
Saña āḫır bu ḫiṣlətdən yetər çoḫ çoḫ **ziyān** Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 8). [ziyān,]*

ziyān çək-: *Maddi veya manevi yönden zarar görmek.*

Ey dil yüzündə zülfünə çoḫ meyl eyləmə
Hər kəs bu günə eyləsə sevdā **ziyān çəkər** *Gazel 61, Mısra 10). [ziyān çəkər, -ər]*

ziyānkār: *Zarar veren.*

Ey ʻəzīzim bu cəhān məzrəʻə-i ʻuqbādur
Cānıvı ʻāləm-i ʻuqbādə **ziyānkār** edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 24). [ziyān-kār,]*

ziyārət: *Bir kimseyi veya bir yeri görmeye gitme; Gidilmesi, duâ edilmesi sevap sayılmış ve âdet hâline gelmiş kutsal yer, ziyâretgâh.*

Rūyun ṭəvāfınə gələcək Kəʻbə vü Ṣəfā
Kūyun **ziyārətinə** məqām u Minā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 10). [ziyārətinə, -i, -n, -ə]*

Beytü`l-ḥəcər ṭəvāfın edər gərçi ḥācılar
Dil ḫālidün **ziyārətinə** müstəmənd olub *(Gazel 24, Mısra 12). [ziyārətinə, -i, -n, -ə]*

ziyārət et-: *Bir kimseyi yā da bir yeri görmeye gitmek.*

Kənār -ı Zəmzəm-i ləʻl-i ləbündə ḫāl-i siyəh
Durubdı Kəʻbə-i ruḫsārıvı **ziyārət** edər *(Gazel 60, Mısra 6). [ziyārət edər, -ər]*

ziynət ver-: *Süslemek.*

Tāzə **ziynət verüb** övżāʻ-ı gülüstānə bəhār
Fərş-i sündüs döşüyüb ṣəḥn-i dil-i cānə bəhār *(Mesnevi 15, Mısra 3). [ziynət verüb, -üb]*

zöhrə: *Utârit'ten sonra güneşe en yakın gezegen, Çulpan, Venüs [Kütlesi dünyâmıza yakın olan ve yörüngesi üzerinde 225 günde dolanan bu gezegen güneş ışınlarını tamâmen aksettirecek beyazlıkta olduğu için çok parlak olup güneş çevresindeki yerine göre bâzan güneş doğmadan önce, bâzan güneş battıktan sonra gözle görülebilir; bu sebeple halk arasında Çoban yıldızı, Akşam yıldızı, Sabah yıldızı isimlerini alır].*

Yūsifim vəṣfün ʻuṭārid eləyübdür ki bugün
Zöhrə dəllālə olub müştərī bāzārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 6). [zöhrə,]*

zövq: *Hoşa giden bir şeyden duyulan beğenme duygusu.*

Cəhāndə sīm ü zər cəmʻ eyləyüb ʻömrün tələf qılmə
Nə **ẕövqi** sīmün ey dil yār-ı sīm-əndāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 6). [ẕövqi, -i]*

Nə meydə **żövq** nə gülşəndə var ṣəfā Żū`iyā
O lālə-rūsız inānmam ki bir ṣəfāsı olə *(Gazel 10, Mısra 9). [żövq,]*

Nālə qılmə hicrdən ey dil ki neʻmətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl **ẕövqin** dərd-i hicrān olmasə *(Gazel 13, Mısra 12). [ẕövqin, -i, -n]*

Vüṣlətün **ẕövqin** ziyād eylər cəfā-yı hicr-i yār
Növ-bəhārun ẕövqi olmaz gər zimistān olmasa *(Gazel 14, Mısra 4). [ẕövqi, -i]*

Vüṣlətün **ẕövqin** ziyād eylər cəfā-yı hicr-i yār
Növ-bəhārun **ẕövqi** olmaz gər zimistān olmasa *(Gazel 14, Mısra 3). [ẕövqin, -i, -n]*

İçdükcə ʻəql-i zāīl olur Żū`ī anlamaz
Mundan nə **ẕövq** var sölə bu cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 18). [ẕövq,]*

Nə güldə var sürūr nə gülşəndə rəng bū
Ẕövq ü sürūr sāğər ü peymānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 4). [ẕövq,]*

Qalmub cəhāndə ẕərrə qədər **ẕövq** ilə ṣəfā
Yā Rəb təmām ləẕẕət-i dünyā nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 5). [ẕövq,]*

Keçən zəmāndə əgər var idi bəhārdə ẕövq
Olubdı mövsim-i qışdan betər bəhār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 5). [ẕövq,]*

Nə **ẕövqi** Żū`ī pərtöv-i şəms ü bəhārdan
Ol şəḫs içün ki yanmaqə neftin çırāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 9). [ẕövqi, -i]*

Anlar bəhār u lālə vü gül **ẕövqini** o kəs
Kim ḫāṭirində ẕərrə qədər dərd-i dāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 7). [ẕövqini, -i, -n, -i]*

Sən edən fısqlərün nəş`əsi yoḫ ləzzəti yoḫ
Meyde var **ẕövq** ü fərəḥ ʻişrət ü ləzzət zāhid *(Gazel 39, Mısra 18). [ẕövq,]*

Nə rind-i lāubālī tək ḫarābāt içrə **ẕövqüm** var
Nə zāhid tək ümīd-i ḫüld ü ḥūr u kövs̱ərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 9). [ẕövqüm, -üm]*

Zāhid inkār-ı mey-i nāb qılursə nə bilür
Gəl onun **ẕövqüni** bu Żū`ī-i müżṭərdən sor *(Gazel 63, Mısra 10). [ẕövqüni, -ü, -n, -i]*

Görmədim ẕərrə qədər məşrəb-i zāhiddə ṣəfā
Ẕövq ü behcət genə mey-ḫānədəki pīrdədür *(Gazel 75, Mısra 14). [ẕövq,]*

Nə **ẕövqi** ḫāṭirə ḥāl əhli olmasə yārun
Əgərçi ḫəndə-i Yūsif hünərdə Rüstəmdür *(Gazel 80, Mısra 9). [ẕövqi, -i]*

Sən idin ey büt-i məh-rūy cismimün cānı
Nə **ẕövq** edər dəḫi bu mürdə cism ü cān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 10). [ẕövq,]*

Dil istər idi qədün sərvini yüzün güləni
Nə **ẕövqi** ḫāṭirə yüz bāğ u būstān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 8). [ẕövqi, -i]*

Ləbün **ẕövqi** pərī-rūyım şərāb-ı nābdan gəlməz
Bu rövşən əmrdür kim nəş`ə-i mey ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 1). [ẕövqi, -i]*

Ləbün **ẕövqi** əgər mey-nəş`əsindən gəlməsə yoḫ ʻeyb
Ki nūr-ı āftāb əlbəttə kim meh-tābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 7). [ẕövqi, -i]*

Bəzm içrə **ẕövq** olur mı o məh-ṭəlʻət olmamış
Şəhd-i ləbindən ʻāşiq içün şərbət olmamış *(Gazel 105, Mısra 1). [ẕövq,]*

Gedər bu **ẕövq**-i ṣəfā gülşən-i cəmālundan
Olursan āḫırı pəjmürdə mübtəlā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 13). [ẕövq,]*

Məscid əhlində ki yoḫ **ẕövq** Ḫudāyā n`olı bir
Gūşə-i meykədədə məclis-i ʻürfānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 11). [ẕövq,]*

Bu nə inṣāfdur kim mən çəkəm əndūh-ı hicrānun
Görə əğyārlər vəṣlünlə yüz **ẕövq** ü ṣəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 4). [ẕövq,]*

Nālə qılmə hicrdən ey dil ki neʻmətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl **ẕövqin** dərd-i hicrān olmasə *(Gazel 197, Mısra 12). [ẕövqin, -i, -n]*

Cənnət-i əʻlādan artuq **ẕövq** var hər gūşədə
Bağlar-ı firdövs ḥūrī māh-sīmālar genə *(Gazel 217, Mısra 5). [ẕövq,]*

Növ-bəhārun yoḫdı **ẕövqi** cām u cībi ḫālīyə
Rəhn-i cām-ı mey olub çoḫ cübbə çuḫalar genə *(Gazel 217, Mısra 13). [ẕövqi, -i]*

Ḫudā bilür ki o günlər nə **ẕövq** eylər idük
Gözimdə ʻāriż-i sāqī əlimdə sāğər idi *(Gazel 240, Mısra 9). [ẕövq,]*

Ey ḥərīṣ-i sīm u zər fikr eylə dövlət kimdədür
Bu güẕərgāh-ı fənādə **ẕövq** ü ləẕẕət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 2). [ẕövq,]*

Var idi mey-i nābdə çoḫ **ẕövq** ü ṣəfālar
Pəs ondə olan nəş`ə-i behcət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 3). [ẕövq,]*

Olan müṣāḥibətində həmīşə **ẕövq**-i ṣəfā
Salan təkəllümi tār təki köñlüm içrə żiyā *(Mesnevi 14, Mısra 9). [ẕövq,]*

Şikəstə-ḫāṭirimin **ẕövqi** Seyyid-i qāżī
Bu dərd-i ġüṣṣə-i dil şövqi Seyyid-i qāżī *(Mesnevi 14, Mısra 7). [ẕövqi, -i]*

Bir gün ḥəyāt istəmürəm Zū`iyā dəḫi
Çün yoḫ bədəndə ẕərrəcə **ẕövq** ü ṣəfā dəḫi *(Muhammes 1, Mısra 26). [ẕövq,]*

Ol ḫālətün gədālıqı bir şəhriyār idi
Bu ḥāl ilə nə **ẕövqi** əgər ḥökm-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 12). [ẕövqü, -ü]*

ẕövq-i cənnət: *Cennet zevki.*

ʻUqbādə Żū`iyā nə bilür **ẕövq-i cənnəti**
Hər kəs cəhāndə ləẕẕət-i dünyānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 11). [ẕövq-i cənnəti, -i]*

ẕövq-i dīdār: *Yüzün zevki.*

Ey ḫ˘oş ol günlər ki bəzmimdə nigārım var idi
Ẕövq-i dīdārıylə köñlümdə qərārım var idi *(Gazel 225, Mısra 2). [ẕövq-i dīdāriylə, -i, -y, -lə]*

ẕövq-i ʻeşq-i yār: *Sevgilinin aşkının zevki.*

Ya bu zəmānədə məʻdūm olubdı ẕövq-i ṣəfā
Ya Żū`ī səndə olub **ẕövq-i ʻeşq-i yār** ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 14). [ẕövq-i ʻeşq-i yār,]*

ẕövq-i kövsər ü ḥūrā: *Hurilerin ve Kevser`in zevki.*

Hər kim ki nəş`ə-i mey-i şəhbānı anlamaz
Bi`llāh ki **ẕövq-i Kövsər ü ḥūrānı** anlamaz *(Gazel 100, Mısra 2). [ẕövq-i kövsər ü ḥūrānı, -ı]*

ẕövq-i məqāl: *Söz, lakırdı zevki.*

Ḥuṣūl olsə əgər feyz-i vüṣūlun
Yetüşsə şəmme gər **ẕövq-i məqālun** *(Mesnevi 3, Mısra 22). [ẕövq-i məqālun, -un]*

ẕövq-i sāyə: *Gölge zevki.*

Nə güldə ʻəṭr var nə bülbüldə bir nəvā
Nə **ẕövq-i sāyə** ʻərʻər ü sərv çinārdə *(Kaside 19, Mısra 4). [ẕövq-i sāyə,]*

ẕövq-i ṣəfā: *Rahatlık/eğlence zevki.*

Ya bu zəmānədə məʻdūm olubdı **ẕövq-i ṣəfā**
Ya Żū`ī səndə olub ẕövq-i ʻeşq-i yār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 13). [ẕövq-i ṣəfā,]*

Vəṣldə yetmiş idim **ẕövq-i ṣəfā** eylər idim
O ṣifət kim olə bir kimsənə sulṭān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 3). [ẕövq-i ṣəfā,]*

ẕövq-i vəḥdət: *Tekliğin zevki.*

Ḫəlq eylədi izdiḥām-ı kəsrət
Qalmadı mürīdə **ẕövq-i vəḥdət** *(Mesnevi 8, Mısra 42). [ẕövq-i vəḥdət,]*

ẕövq-i vəṣl: *Kavuşma zevki.*

Mənim də istəyürəm mehrbān nigārım olaydı
Ki **ẕövq-i vəṣli** ilə yaḫşı rūzgārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 2). [ẕövq-i vəṣli, -i]*

Nə āvāzun səmāʻ etdim nə **ẕövq-i vəṣlüvi** gördüm
Təmām-ı ʻömrdə ey māh mən bəḫti qara səndən *(Gazel 168, Mısra 9). [ẕövq-i vəṣlüvi, -üv, -i]*

zübdə-i āfāq: *Ufukların en kıymetlisi, en seçkini.*

Əmīrḫān kim **zübdə-i āfāqdur**
Səḫāvətdə hər mülükdə ṭāqdur *(Mesnevi 5, Mısra 67). [zübdə-i āfāqdur, -dur]*

zübdə-i qafqāz: *Kafkaz`ın seçkini.*

İki səḫā əhlinə mümtāzsan
Səḫāvətdə **zübdə-i Qafqāzsan** *(Mesnevi 5, Mısra 76). [zübdə-i qafqāzsan, -san]*

zühd: *Dünyaya rağbet etmeme, kendini ibadete verme, takvâ.*

Bir sınıq cāmə verin **zühd** ü riyā ḫirqəsinə
Yol tapan məḥfəl-i ‘ürfānə ki derlər o bizük*(Gazel 121, Mısra 7). [zühd,]*

Zünnār ilə salībi qəbūl etdi **zühdi** tərk
Sən eylədün bu işləri Ṣən‘ānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 7). [zühdi, -i]*

zühhād: *Zahidler, çok aşırı sofular.*

Zāhid bizi sən mən‘ eləmə anlamayursan
Zühhādun o rindānə ṣifət ‘āləmi yoḫdur *(Gazel 86, Mısra 4). [zühhādun, -un]*

ẓuhūr: *Zâhir olmak, meydana çıkmak, belli olmak.*

Lāzımdı kim Şəmāḫıyə el Tūr söləsün
Ondə **ẓuhūrə** müncə ki nūr-ı Ḫudā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 6). [ẓuhūrə, -ə]*

‘Əmmāmə vü ‘əbā ilə minbərdə və‘ẓə baḫ
Gəl ḫəlvət içrə gör nə ‘əlāmət **ẓuhūrdur** *(Gazel 74, Mısra 8). [ẓuhūrdur, -dur]*

Cövr ü cəfā-yı yārdur ‘eşqə məḥək əgər
Ṣəbr etməsə **ẓuhūrə** gəlür kəm ‘əyārlıq *(Gazel 111, Mısra 8). [ẓuhūrə, -ə]*

Kāfī olur mı şānuvə gər gəlsə Ḥəqqdən
Fəżlün **ẓuhūrə** qılmaqə yüz qul fəkā Əlī*(Kaside 1, Mısra 30). [ẓuhūrə, -ə]*

Ẓuhūr etmiş cəhāndə bī-vəfālıq
İtübdür rāh-ı rəsm-i āşnālıq *(Gazel 112, Mısra 1). [ẓuhūr,]*

Vādī-i Qüds ü Ṭūrə ḥəqīqət dögül şüpə
Firdövsvār āyət-i rəḥmān **ẓuhūr** idi *(Gazel 246, Mısra 6). [ẓuhūr,]*

züleyḫā: *Yusuf u Züleyha mesnevisinin kadın kahramanı.*

Ey ṣəbā get cānib-i Miṣrə **Züleyḫāyə** sölə
Kim Şəmāḫı miṣrinə bir Yūsif-i dīgər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 5). [züleyḫāyə, -y, -ə]*

Qurubdur Yūsif-i gül Miṣr-i gülşən içrə bāzārın
Dutub cān nəqdin əldə şanki bülbüllər **Züleyḫādur***(Gazel 40, Mısra 8). [züleyḫādur, -dur]*

Bütləri tərk Yūsif eylərdi ḫəcālətdən nihān
Görsə idi gər **Züleyḫā** bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 148, Mısra 4). [züleyḫā,]*

Ey Yūsif-i zəmānə **Züleyḫā** ṣifət bugün
Cān nəqdi əldə gör ki ḫərīdārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 3). [züleyḫā,]*

züleyḫā: *Yusuf kıssasında geçen ve Yusuf'a aşık olup iftira atan Mısır azizinin karısı.*

Təḫt-i ‘izzətdə olur Yūsif ṣifət āḫır ‘əzīz
Ey **Züleyḫā** ṣifətim kim bənd-i zindānun görüb *(Gazel 19, Mısra 10). [züleyḫā,]*

Bütləri tərk Yūsif eylərdi ḫəcālətdən nihān
Görsə idi gər **Züleyḫā** bu büt-i tərsā yüzin *(Gazel 170, Mısra 4). [züleyḫā,]*

Kəc-tərāzū olmə çoḫ gördükdə māhım müştərī
Yūsifə olmaz **Züleyḫā** yüz ḫərīdār olsə də *(Gazel 218, Mısra 4). [züleyḫā,]*

Əz-bəs ki əşk saçdı **Züleyḫā** ṣifət fələk
Şod dāmənəş ze-gerye por əz-dorr-e şāhvār *(Kaside 9, Mısra 3). [züleyḫā,]*

züleyḫāvəş: *Züleyha gibi.*

Məlāḥət Miṣrdə bāzār qurmuş Yūsif-i s̱ānī
Züleyḫāvəş bu gün ‘eşq ilə bu bāzārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 6). [züleyḫāvəş,]*

zülf: *Ar. Güzel yüzün iki cihetinden sarkan saç.*

Nəẓirün muṣḥaf-ı Ḥəqqə olə təsbīḥ müdām
Yoḫsə bir māhvəşün **zülfüni** zünnār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 4). [zülfüni, -ü, -ñ, -i]*

zülf: *Yüzün iki cihetinden sarkan saç, saç büklümü.*

Dutdı **zülfün** bāğ-ı ḥüsnün görmədim ruḫsārıvı
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān olmasa *(Gazel 13, Mısra 3). [zülfün, -ün]*

Görcəyin ruḫsāruvı ol çīn-i **zülfündə** dedim
Ey köñül vəhm elə kim māh ‘əqrəbə olmuş ġərīb *(Gazel 18, Mısra 7). [zülfündə, -ün, -də]*

Var yeri cəm‘iyyətün **zülfündə** bər-həm olsə gər
Kim dedi ey dil sən ol mənzildə get kāşānə dut *(Gazel 33, Mısra 3). [zülfündə, -ün, -də]*

Māh-ruḫsārıñ mıdır **zülfün** arası sərv-qəd
Yā ki reyḫān içrə bitmiş lālə-i ḫədd rū mıdır *(Gazel 52, Mısra 3). [zülfün, -üñ]*

Gün səḥāb içrə qalandə ḫ˘oşdu gəl ey məh-liqā
Zülfüvi çək ‘āriżindən ḥüsnüñə nöqṣānı var *(Gazel 54, Mısra 6). [zülfüvi, -ü, -v, -i]*

Ey dil yüzündə **zülfünə** çoḫ meyl eyləmə
Hər kəs bu gūnə eyləsə sevdā ziyān çəkər *(Gazel 61, Mısra 9). [zülfünə, -ü, -n, -ə]*

Şīrīn olur ḫəyāl-i ləbünlə məzāq-ı cān
Zülfün təfəkkürüylə mü‘əṭṭər məşāmm olur *(Gazel 77, Mısra 6). [zülfün, -ü, -n]*

Nə ḫālə yetdi ləbim nə əlim qara **zülfə**
Nə sūd bəḫtimizün qarəliqdə qisməti var *(Gazel 78, Mısra 5). [zülfə, -ə]*

Dəm-ā-dəm cənnət-i rūyundə seyr eylər qara **zülfün**
Tə‘əccüb ‘əqli kəmlər söləyürlər **zülfə** kāfirdür *(Gazel 88, Mısra 8). [zülfə, -ə]*

Əşk-i ḫūnīn içrə ġərqəm zülfüni dutmaq içün
Necə kim sevdā içün tācir çəkər dəryā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 3). [zülfüni, -ü, -n, -i]*

Ancaq o məhün **zülfi** nə īmān alur əldən
Āhū baḫışı qara gözi cān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 1). [zülfi, -i]*

Zülfünə bağlama dil düşmə belə sevdāyə
Çək cəzādur sənə dīvānə köñül mən demədim *(Gazel 209, Mısra 6). [zülfünə, -ü, -n, -ə]*

Bənd oldı çīn-**zülfünə** dil-mürği nā-gəhān

Düşdim bu dām-ı ʻeşqə genə mən ḫəṭā ilə *(Gazel 213, Mısra 3). [zülfünə, -ü, -n, -ə]*

Żū`iyā məḥrəm edib **zülfünə** rūyun hər gün
Kāfiri ḫāzin-i gəncīnə-i īmān etdi *(Gazel 233, Mısra 11). [zülfünə, -ü, -n, -ə]*

Tā ki mükşin **zülfñə** vermişsən eləmə pīç [ü] tāb
Almısan pəjmürdə köñlümdən mənim ārām u tāb *(Gazel 16, Mısra 1). [zülfñə, -ñ, -ə]*

Mürğ-ı dil tā hamısı **zülf** ü ruḫ-ı yārə düşüb
Rūz u şəb birdi baña ġayd u səlāsil içərə *(Gazel 17, Mısra 8). [zülf,]*

Çeşm ü **zülf** ü ḫəṭṭ ü ḫāl u rūy-ı alun ey ḥəbīb
Aldı bəndən ʻəql ü hūş u ṣəbr ü ārām u şəkīb *(Gazel 18, Mısra 1). [zülf,]*

Gūşə-i çeşmün ilə **zülfün** edər sər-kūşi
Görünür kim genə bir tāzəcə sevdāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 3). [zülfün, -üñ]*

Zülf ü ruḫı ḫəyālı ilə eyləyim baña
Müddətdi kim təfāvüt-i leyl ü nəhār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 3). [zülf,]*

Ẓāhirdü lānə muṣḥaf-ı ruḫsārə **zülfi** līk
Bāṭin o qarə ṭürrələrün yüz ṣəlībi var *(Gazel 44, Mısra 9). [zülfi, -i]*

Zülfi həvāsı ilə basır qara gecələr
Ḫālı ḫəyālı ilə günüm həm qara keçər *(Gazel 51, Mısra 5). [zülfi, -i]*

Żū`iyā məcnūn edən sən bī-dili nāz ilə ol
Qəndəhārī-çeşm ü Hindī-**zülf** ü Rūmī-rū mıdır *(Gazel 52, Mısra 10). [zülf,]*

Ləbün ẕikri baña şəhd ü şəkərdən dəḫi şīrīndür
Ruḫ u **zülfün** ḫəyālı həm fərāġ-ı bāğ u nəsrīndür *(Gazel 56, Mısra 2). [zülfün, -üñ]*

Dilimdə ẕikr-i ləbi əldə əf`ī **zülfü**
Şikəstə Żū`ī tək əfsūngər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 9). [zülfü, -ü]*

Bəs ki **zülf** ü ruḫı fikrindədi köñlüm yoḫdur
Nə günüz ṣəbr ü ṣəbātım nə qərārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 5). [zülf,]*

Zülf ü ruḫun firāqı ilə ey pərī-liqā
Fikr eylə Żū`iyə necə leyl ü nəhār olur *(Gazel 82, Mısra 9). [zülf,]*

Kim zār-ı köñlümün quşunə āşyānədür
Zülfin dağıtmə günüm [olu] qarə ey ṣəbā *(Gazel 89, Mısra 5). [zülfin, -in]*

Hər **zülf** olamaz rūḥ-fəzā zülfi tək anun
Hər rəngi siyəh nāfə-i müşk-i ḫotən olmaz *(Gazel 94, Mısra 7). [zülf,]*

Hər **zülf** olamaz rūḥ-fəzā zülfi tək anun
Hər rəngi siyəh nāfə-i müşk-i ḫotən olmaz *(Gazel 94, Mısra 7). [zülfi, -i]*

Baḫun ol büt işinə rūyınə qoymuş **zülfi**
Kāfiri ḫāzən-i gəncīnə-i īmān etmiş *(Gazel 104, Mısra 3). [zülfi, -i]*

Məgər ki bir büt-i gül-çöhrənün qara **zülfi**
Yolundə tāzə genə Seyyidā qurubdur dām *(Gazel 129, Mısra 19). [zülfi, -i]*

Zülfün kimi olubdı günim qarə hicrdən
Qaşun kimi olubdı bəlī qədd ü qāmətim *(Gazel 138, Mısra 3). [zülfün, -üñ]*

Yüzün nəẓẓārəsindən mən‘ edübdür Żū`īni **zülfün**
Bu kāfir əldən almış dīnini gör kim müsəlmānun *(Gazel 160, Mısra 13). [zülfün, -üñ]*

Zülfün təki yoḫ sünbülə firdövs-i bərīndə
Rūyun kimi yoḫ bir gül-i ḥəmrā çəmən içrə *(Gazel 187, Mısra 5). [zülfün, -üñ]*

Qılur Żū`ī ruḫundə ol məhün cünbüş qara **zülfi**
Bəlī ʻādətdir eylər cünbüş ʻəqrəb māh-tāb içrə *(Gazel 188, Mısra 9). [zülfi, -i]*

Dutub köñlüm quşı **zülfündə** ey bī-mehr kāşānə
Dağıtmə urmə şānə lütf qıl bir ol pərīşānə *(Gazel 192, Mısra 1). [zülfündə, -ün, -də]*

Dutdı **zülfün** bāğ-ı hüsnün görmədim ruḫsārıvı
Ḫülddən Ādəm kənār olmazdı şeyṭān olmasə *(Gazel 197, Mısra 3). [zülfün, -ün]*

Bu ḫəṭṭ ü **zülf** ü qəddinlə gülüstānə qədəm bas bir
Bənəfşə sünbüli pəjmürdə sərvi sər-mişār eylə *(Gazel 199, Mısra 3). [zülf,]*

Ruḫ u **zülfün** ḫəyālilə köñül hər rūz u şəb ġəmdən
Olubdur zār u sər-gərdān gəzər āvāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 5). [zülfün, -ün]*

Cəm‘ edüb **zülfün** bəlā ḫeylin gəlüb cān üstünə
Gör nə cəm‘iyyət qılublar bir pərīşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 1). [zülfün, -ün]*

Salmasun nərgis-i məḫmūruva **zülfün** sāyə
Qoymə şāh-bāzə olə zāğ [u] zəġanın həm-sāyə *(Gazel 209, Mısra 1). [zülfün, -ün]*

Zülfi tək oldı mı necə sin qara günlərün
Mehr etmə demədim saña hər məh-liqā ilə *(Gazel 213, Mısra 13). [zülfi, -i]*

Olubdur tāzədən dilim pərī-ruḫsār ḥeyrānı
Ki vardur **zülf**-i sevdāsılə yüz mən tək pərīşānı *(Gazel 220, Mısra 2). [zülf,]*

Getdi ol günlər ki **zülf** ü ʻāriżindən ol gülün
Sünbülüm müşküm gülüm bāğım bəhārım var idi *(Gazel 225, Mısra 5). [zülf,]*

Zülf ü ruḫsārı həvāsı ilə ḫ˘oşdı ḥālım
Getcəgin rūz u şəbim leyl ü nəhārım getdi *(Gazel 248, Mısra 5). [zülf,]*

Qarə **zülfün** belə rūyundə gəzir āsūdə
Ḫülddən bəs deyülür Tarı qovub şeyṭānı *(Gazel 250, Mısra 7). [zülfün, -ün]*

Zülfñə nə lā`iq sölə səm nāfə-i Tātār
Żū`ī kimi oldum ġəm-i ʻeşqündə giriftār *(Muhammes 4, Mısra 33). [zülfñə, -ñ, -ə]*

Ey ʻāriżi məh **zülfi** siyəh qāməti ʻər‘ər
Təlḫ oldı ləbün rəşki ilə bādə-i əḥmər *(Muhammes 4, Mısra 3). [zülfü, -i]*

Zülfün saluban rəhnələr īmānə ʻƏleykān
Kīn eyləmə ey şūḫ olum kīniñə ṣədqə *(Muhammes 4, Mısra 17). [zülfün, -ün]*

Zülfün həvəsi eylədi təsbīhimi zünnār
Döndürdi məni āḫırı şı‘ānə ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 35). [zülfün, -ün]*

Zülfündədi məd-ġəm gözəlim mö'cüz-i Mūsā
Muẓmərdi ləbündə dəẖi e'cāz-ı Məsīḥā *(Muhammes 4, Mısra 13). [zülfündədi, -ün, -də, -di]*

Qovruldı köñül **zülfüvi** rūyundə görən dəm
Müslim necə beytu`llāh ara kāfiri görcək*(Gazel 117, Mısra 7). [zülfüvi, -üv, -i]*

Yanındə deme **zülf** sözin bu dil-i zārun
Zəncīr adını çəkmə giriftār yanındə *(Gazel 186, Mısra 7). [zülf,]*

Ol çeşm yanındə demə dil-ḥālını ey **zülf**
Bīmār sözin söləmə bīmār yanındə *(Gazel 186, Mısra 11). [zülf,]*

Dəm-ā-dəm cənnət-i rūyundə seyr eylər qara **zülfün**
Tə'əccüb 'əqli kəmlər söləyürlər **zülfə** kāfirdür *(Gazel 88, Mısra 7). [zülfün, -ün]*

Ruẖ u **zülfün** ẖəyālını köñüldə tā görüb etdim
Yəqīn bu sirri kim gənc ilə mār olı ẖarāb içrə *(Gazel 188, Mısra 7). [zülfün, -ün]*

Qaldım o ẖāl-i mehri ilə küfrdə əsīr
Düşdim o çīn-**zülfün** ucundan ẖətālarə *(Gazel 201, Mısra 4). [zülfün, -ün]*

Gūşə-i çeşmün ilə **zülfün** edər sər-kūşī
Məstə baẖ necə tapub qəlbi qara yoldaşı *(Gazel 247, Mısra 7). [zülfün, -ün]*

Genə pīrānəsər dil-mürği bir şūẖə nigār olmuş
Pərīşān **zülfi** tək hicrində dā`im bī-qərār olmuş *(Gazel 102, Mısra 2). [zülfi, -i]*

Yüzüni **zülfi** içrə elə ol sīmīn-bədən dutmuş
Görən sölər ki məhdür bürc-i əqrəbdə vəṭən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 1). [zülfi, -i]*

Şīrīn qılə məẕāqımı şəhd-i təkəllümi
Dövr-i ruẖundə **zülfi** təki kām-rān olam *(Gazel 128, Mısra 4). [zülfi, -i]*

Ṣəd-ḥeyf düşdim ayrı o növ-rəs ġəzāldan
Kim çīn-**zülfi** ḥəsrət-i müşk-i Tatār idi *(Gazel 222, Mısra 8). [zülfi, -i]*

Fələgün qāmətini yā ki hilālun qəddin
Ḥəm edən **zülfidi** ol māhvəşün yā qaşı *(Gazel 247, Mısra 4). [zülfidi, -di]*

zülf-i 'arūs-ı süẖən: *Söz gelininin saçı.*

Żū`iyā **zülf-i 'arūs-ı süẖənin** zīvərinə
Hansı şā'ir sözidür şānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 11). [zülf-i 'arūs-ı süẖənin, -in]*

zülf-i müşkīn: *Misk kokulu saç.*

Zülf-i müşkīn dögi ruẖsārınə həm-sāyə olan
Bāl-ı Cibrīldi ẖ^vurşīd üzinə sāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 9). [zülf-i müşkīn,]*

Gəh dutar ẖ^vurşīd-rūyın seḥr ilə gāhī açar
Necə cādūdur nigārım **zülf-i müşkīnün** sənün *(Gazel 154, Mısra 6). [zülf-i müşkīnün, -ün]*

zülf-i mutarrā: *Göz alıcı, parlak saç.*

Bu pīç ü tāb ilə ol gül-ruẖun **zülf-i mutarrāsın**
Əgər tərsā görə bi`llāh salur gözdən çəlīpāsın *(Gazel 162, Mısra 1). [zülf-i mutarrāsın, -s, -ı, -n]*

zülf-i mü'ənbər: *Güzel kokulu saç.*

Ḫāṭirim cəm' dögül tā şaña dərdim söləyüm
Bu pərīşān yüzi ol **zülf-i mü'ənbərdən** sor *(Gazel 63, Mısra 8). [zülf-i mü'ənbərdən, -dən]*

zülf-i nigār: *Sevgilinin saçı.*

Nə vəṣldə nə hicrdə 'āşiq qərār edər
Zülf-i nigār tək eləyər bī-qərārlıq *(Gazel 111, Mısra 6). [zülf-i nigār,]*

zülf-i pür-həm: *Kıvrımlı, büklüm saç.*

Başın kəsüb ayağə sal ol **zülf-i pür-ẖəmi**
Çün baş olur o yüzi qaradan ẖəṭā genə *(Gazel 202, Mısra 7). [zülf-i pür-ẖəmi, -i]*

zülf-i pərīşān: *Dağınık saç.*

Ġönçəsi dövrində kim **zülf-i pərīşān** titrəşür
Eylə kim cādū görüb möhr-i Süleymān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 1). [zülf-i pərīşān,]*

Zülf-i siyəhin hörməgə ol **zülf-i pərīşān**
Ḥūr āynə dutsun u pərī şānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 3). [zülf-i pərīşān,]*

Nədən artub bu gecə köñlümün fəryād u fəġānı
Məgər şānə dağıtmış yā ṣəbā **zülf-i pərīşānı** *(Gazel 252, Mısra 4). [zülf-i pərīşāni, -i]*

Nə yād et 'āriż-i gül-fām nə **zülf-i pərīşānın**
Nə ẖūnīn-əşk-rīz ol nə bəlā vü rənc-i sevdā çək *(Gazel 116, Mısra 5). [zülf-i pərīşānın, -ı, -n]*

Olubdı **zülf-i pərīşānıvə** köñül mā`il
O vəchdəndi işim dā`imā pərīşāndur *(Gazel 81, Mısra 3). [zülf-i pərīşānıvə, -ıv, -ə]*

Oldı sünbüllər ẖəcil **zülf-i pərīşānun** görüb
Ġönçələr qan utdılər lə'l-i dür-əfşānun görüb *(Gazel 19, Mısra 1). [zülf-i pərīşānun, -u, -n]*

Oldı sünbüllər ẖəcil **zülf-i pərīşānun** görüb
Ġönçələr qan utdılər lə'l-i dür-əfşānun görüb *(Gazel 31, Mısra 1). [zülf-i pərīşānun, -u, -n]*

Nigārım 'eyb dutmə sirr-i 'eşqün fāş qılsam gər
Pərīşān eyləyüb bəs kim məni **zülf-i pərīşānun** *(Gazel 149, Mısra 6). [zülf-i pərīşānun, -un]*

Gecə ṣübḥ oldı dur az **zülf-i pərīşānuvı** aç
Ṣübḥ-i şərməndə ilə çāk-ı giribānuvı aç (Gazel 255, *Mısra 1). [zülf-i pərīşānuvi, -uv, -i]*

Ḫ˘oşdı yüz ẖəncər-i bərrəndə dil ü cānə dəgə
İstəməm **zülf-i pərīşānuvə** kim şānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 2). [zülf-i pərīşānuvə, -uv, -ə]*

Qurban olum ol nərgis-i fəttānə 'Əleykān
Ḥəm ẖəm tökülən **zülf-i pərīşānə** 'Əleykān *(Muhammes 4, Mısra 2). [zülf-i pərīşānə, -ə]*

Bir şānə çək ol **zülf-i pərīşānə** 'Əleykān
Desəm nə rəvā gözlərün nərgis-i bīmār *(Muhammes 4, Mısra 31). [zülf-i pərīşānə, -ə]*

Sən bilmədün ki āẖırı bəẖti qara olur
Bənd olsə kimsə **zülf-i pərīşānə** ey köñül *(Gazel 123, Mısra 10). [zülf-i pərīşānə, -ə]*

Açılur şānə şifət zār-ı tənimdən min ağız

Ey pərī şānə gər ol **zülf-i pərīşānə** dəgə *(Gazel 189, Mısra 4). [zülf-i pərīşānə, -ə]*

zülf-i ruḫsār: *Yüzdeki saç.*

Zülf-i ruḫsārun mıdır gördükdə qıldım iştibāh
Yā ki mīzān bürcini məskən qılubdur āftāb *(Gazel 16, Mısra 7). [zülf-i ruḫsārun, -un]*

zülf-i şikən-dər şikən: *Büklüm büklüm saç.*

Rūyun mıdur ol **zülf-i şikən-dər-şikən** içrə
Yā lālə-i ḫədd-rūydı müşk-i ḫotən içrə *(Gazel 187, Mısra 1). [zülf-i şikən-dər şikən,]*

zülf-i siyāh: *Sevgilinin siyah saçı.*

Dil ü cān görcəgin ol **zülf-i siyāhın** yüzdə
Bir birinə budı ol rəh-zən-i īmān dedilər *(Gazel 62, Mısra 5). [zülf-i siyāhın, -ı, -n]*

Salmış ʻiẕār-ı alınə **zülf-i siyāhını**
ʻĀşiq günini etməgə gūyā qara gəlüb *(Gazel 22, Mısra 3). [zülf-i siyāhını, -ı, -n, -ı]*

Saldun ləbün kənārınə **zülf-i siyāhıvı**
Əngüştəri nəsībə-i Əhrīmən eylədün *(Gazel 164, Mısra 9). [zülf-i siyāhıvı, -ıv, -ı]*

zülf-i siyəh: *Siyah saçlı.*
Getdi ol **zülf-i siyəh** qoydı qara gündə məni
Qalmışam imdi pərīşān u qərārım getdi *(Gazel 248, Mısra 3). [zülf-i siyəh,]*

Zülf-i siyəhin hörməgə ol zülf-i pərīşān
Ḥūr āynə dutsun u pərī şānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 3). [zülf-i siyəhin, -i, -n]*

Zülf-i siyəhündür mi sənün dövr-i ruḫundə
Ya zağ u zəġan gülşən ü gülzār yanındə *(Gazel 186, Mısra 3). [zülf-i siyəhündür, -ün, -dür]*

zülf-i süḫən: *Söz saçı.*

Zülf-i süḫəni şānələyüb etməgə zīnət
Ṣəd-ḥeyf nə məşşāṭə nə bir şānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 7). [zülf-i süḫəni,]*

Zülf-i süḫəni şānələyüb etməgə zīnət
Ṣəd-ḥeyf nə məşşāṭə nə bir şānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 7). [zülf-i süḫəni, -i]*

zülf-i tāb-dār: *Parlak saç.*

Gərəkdür mən yudam qan eyləyəm yüz fikr-i ṭūlānī
Sənün kim ʻāriż-i gül-gūn u **zülf-i tābdārun** var *(Gazel 46, Mısra 6). [zülf-i tāb-dārun, -un]*

zülf-i ṭərrār: *Gönül çalan, insanın aklını başından alan saç.*

Köñlüm aldı bilməyürəm hansı rəftārun sənün
Çeşm-i məḫmūrun sənün yā **zülf-i ṭərrārun** sənün *(Gazel 179, Mısra 2). [zülf-i ṭərrārun, -un]*

Zülf-i ṭərrārə nəẓər eylə ki cādūluq ilə
Daʻvā-yı möʻcüzə-i Mūsī-i ʻümrān etdi *(Gazel 233, Mısra 5). [zülf-i ṭərrārə, -ə]*

ẓülm: *Haksızlık, eziyet, kötülük, fenalık.*

Kəsdirüb **ẓülm** ilə Yəḥyā başını zindānda
Qüdrət ü şövkəti bir baḫ ki Herodna nə verüb *(Gazel 20, Mısra 11). [ẓülm,]*

Bir mən-i zār dögüldür bilə cövr ü **ẓülmi**
Əhl-i ḥikmət nə qədər var isə āzārı olub *(Gazel 32, Mısra 7). [ẓülmi, -i]*

Ġərəz nə **ẓülmülər** etsön qəbūl-i ʻāşiqdür
Həmīşə sağ eləsün cānıvı Ḫudā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 5). [ẓülmülər, -ü, -lər]*

Qiyām-ı qāmətün hicrānı ilə etdigün **ẓülmi**
Budur vəhmim qiyāmətdə sū`āl edə Ḫudā səndən *(Gazel 168, Mısra 11). [ẓülmi, -i]*

Bu Ḥüseynə eləyən **ẓülmi** o qövm-i əşrār
Bir onə eyləməyüb tāb mən-i zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 25). [ẓülmi, -i]*

Yəqīn budur āḫır dūr olub mehr ü vəfā zā`il
Bu həm bir **ẓülmdür** kim yār olur ʻuşşāqdan ġāfil *(Tahmis 1, Mısra 22). [ẓülmdür, -dür]*

Nə tökməkdür cəfā tīğilə hər dəm qanın ʻuşşāqun
Bu **ẓülm** ey dil-bər-i āhū-nigəh qəṣṣābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 4). [ẓülm,]*

Nə etməmiş bunı Məcnūnə yā ki Fərhādə
O cövr ü **ẓülm** ki ʻeşq içrə sən baña qıldun *(Gazel 167, Mısra 10). [ẓülm,]*

ẓülmāt: *Karanlık; İskender'in âb-ı hayatı bulmak üzere araştırma yaptığı karanlık yer; Kötülükler, fenalıklar, şer işler.*

Sikəndər tək bəlā **ẓülmātı** içrə qalmışam ḥeyrān
Vüṣāl-i çeşme-i ḥeyvānə Hiżrim rəh-bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 7). [ẓülmātı, -ı]*

Ẓülmāt dutub ʻāləmi yoḫ Ḫiżr ilə İlyās
İskəndər ilə çeşme-i ḥeyvān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 5). [ẓülmāt,]*

ẓülmāt-ı ġəflət: *Gaflet/basiretsizlik karanlığı.*

Ẓülmāt-ı ġəflət içrə idi ḫəlq nā-gəhān
Ḫiżrə rəh oldı çeşme-i ḥeyvānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 5). [ẓülmāt-i ġəflət,]*

ẓülmāt-i ġəm: *Keder karanlığı.*

Nədi **ẓülmāt-ı ġəm** içrə belə ḥeyrān qalmaq
Oḫı Şəh-nāmədə İskəndər ilə Dārādən *(Gazel 173, Mısra 7). [ẓülmāt-i ġəm,]*

Ẓülmāt-ı ġəmdə dīdə-i əʻmā-yı Żū`iyə
Kuḥlu`l-cəvāhir-i kərəm ü lütf-i nūr idi *(Gazel 246, Mısra 17). [ẓülmāt-i ġəmdə, -də]*

ẓülmāt-ı şām-ı cəhl: *Bilgisizlik gecesinin karanlığı.*

Gözətlə Żū`ī bu **ẓülmāt-ı şām-ı cəhl** gedər
Qılur zəmānəni ḫᵛurşīd-i ʻelm nūrānī *(Kaside 23, Mısra 93). [ẓülmāt-ı şām-ı cəhl,]*

ẓülm-i sitəm: *Haksızlık zulmü.*

Özün inṣāf elə ey şūḫ sitəmdür bəddür
Eləməzlər bu qədər **ẓülm-i sitəm** tərsāyə *(Gazel 209, Mısra 10). [ẓülm-i sitəm,]*

ẓülm-i ʻudvān: *Düşmanlık, haksızlık zulmü.*

Atamun firqəti gərçi məni əfkār elədi
Ẓülm-i ʻudvān mən-i möḥnətzədəni zār elədi *(Müseddes 2, Mısra 12). [ẓülm-i ʻudvān,]*

ẓülmət: *Karanlık; İskender'in âb-ı hayatı bulmak üzere*

araştırma yaptığı karanlık yer; Kötülükler, fenalıklar, şer işler.

Mey-cāmı gərçi ḫəlqə verür şādlıq vəlī
Cām əldə sənsiz ey büt-i məh **ẓülmət** ağlaram *(Gazel 133, Mısra 10). [ẓülmət,]*

Ḫəṭ-i zülfi içindən gəldi basdı lə'l-i cānānı
Nə san kim **ẓülmət** içrə Ḫiżr tapdı āb-ı ḥeyvānı *(Gazel 252, Mısra 2). [ẓülmət,]*

ẓülmət-i cəḥālət: *Bilgisizlik/cahillik karanlığı.*

Cəhān köçübdi behiştdən əgərçi ləẕẕət ilə
Nə sūd ḫəlq qalub **ẓülmət-i cəḥālət** ilə *(Kaside 20, Mısra 2). [ẓülmət-i cəḥālət,]*

Dolubdı millətimiz **ẓülmət-i cəhālətdən**
Oyanmayur nədi bā'iṡ bu ḫᵛāb-ı qəflətdən *(Kaside 15, Mısra 1). [ẓülmət-i cəhālətdən, -dən]*

Tərk eylə ḫāb-ı ġəfləti bu **zülmət-i cəhāləti**
Tapub rāh-ı ḥəqīqəti 'ürfānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 13). [zülmət-i cəhāləti, -i]*

ẓülmət-i cəhl: *Bilgisizlik karanlığı.*

Nə çārə belə bu 'āləm təmāmı cühhālə
Ki saldı **ẓülmət-i cəhl** içrə əhl-i īmānı *(Kaside 23, Mısra 68). [ẓülmət-i cəhl,]*

ẓülmət-i ġəflət: *Gaflet, bilgisizlik karanlığı.*

Cühəlā məḥż libāsə söləyürlər 'ālim
Odı kim **ẓülmət-i ġəflətdə** qalublar dā`im *(Mesnevi 9, Mısra 26). [ẓülmət-i ġəflətdə, -də]*

ẓülmət-i leyl: *Gecenin karanlığı.*

Söndürüb bād-ı fələk şam'ımı qılmış tīrə
Ẓülmət-i leylim 'əlācınə çırāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 8). [ẓülmət-i leylim, -im]*

zülüf: *Saç.*

Təmām 'ömür ḫaṭ ü ḫāk u **zülüfədür** həvəsün
Köñül ḥəyā elə bu nāmə-i siyāhundan *(Gazel 185, Mısra 3). [zülüfədür, -ə, -dür]*

zümrə: *Topluluk, grup, câmia, sınıf.*

'Ürəfā **zümrəsinə** cām-ı cəhān bīn meydür
Cühəlā firqəsinə bir qurı hāy u huydur *(Mesnevi 9, Mısra 3). [zümrəsinə, -si, -n, -ə]*

zünnār: *Hıristiyan keşişlerin çıplak ten üzerine kuşandıkları kıldan yapılmış, kaba ve sert kuşak, papazların kuşandıkları ip, kuşak.*

Nəẓirün muṣḥaf-ı Ḥəqqə olə təsbīḥ müdām
Yoḫsə bir māhvəşün zülfüni **zünnār** edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 4). [zünnār,]*

Zülfün həvəsi eylədi təsbīhimi **zünnār**
Döndürdi məni āḫırı ṣı'ānə 'Əleykān *(Muhammes 4, Mısra 35). [zünnār,]*

Zünnār ilə salībi qəbūl etdi zühdi tərk
Sən eylədün bu işləri Ṣən'ānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 7). [zünnār,]*

Ṭaylasān ilə rəvānı buraḫıb burnus alım
Atuban səccəni **zünnār** u çəlīpāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 8). [zünnār,]*

zūr-ı zırıh: *Zırh gücü.*

'Eşq 'āləmində **zūr-ı zırıh** yoḫdur eḥtiyāc
Tərk-i sər etməsin belə meydānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 7). [zūr-i zırıh,]*

**żū`ī:** *Molla Maḥmûd Żû`î.*

Zū`ī rıżā-yı Ḥəqqə olur ṣāf bəndəlik
Olmaz qəbūl ġeyrə təbərrādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 13). [zū`ī,]*

Cövr-i zəmānə möḥnət-i ġürbət firāq-ı yār
**Żū`ī** demək cəfādı bu tuğyānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 14). [żū`ī,]*

Zū`īdən eyləmə ṭələb əş'ār-ı dil-nişīn
Ḥəllāl-i müşkilāt olan zərgər olmasa *(Gazel 6, Mısra 9). [zū`īdən, -dən]*

Gözətlə āḫirətün **Żū`ī** etməsün məğbūn
Səni bu bādə vü sādə bu ne'mət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 17). [żū`i,]*

Cəhānı hər ṭərəfdən diqqət ilə gəzdim aḫtardum
Tapulmaz **Zū`ī** bir kəs 'ām-ı kə`l-'āmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 10). [zū`i,]*

Ġərəż ki ṣəbr elə **Żū`ī** nə gəlsə dərd ü bəlā
Bu əmr-i Ḥəqqdi ḥökm-i Ḫudānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 13). [żū`ī,]*

Bəs ki **Żū`ī** ḫū dutub köñlüm ġəm-i hicrān ilə
Olmayur bir ləḥẓə ġəmdən ayru qaygudan cüdā *(Gazel 12, Mısra 9). [żū`ī,]*

Ṣəbr qıl **Żū`ī** pərīşān ḥālıvə şükr eylə kim
Hīç iş sāmān tapar mı tā pərīşān olmasa *(Gazel 14, Mısra 9). [żū`ī,]*

İçdükcə 'əql-i zāīl olur **Żū`ī** anlamaz
Mundan nə ẕövq var sölə bu cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 17). [żū`i,]*

Gər səni gördükdə **Żū`ī** nālə eylər incimə
Rəsmdür fəryād edər gördükdə gülşən 'əndəlīb *(Gazel 18, Mısra 9). [żū`ī,]*

Küfrdür **Żū`ī** bu söz çoḫ də darıḫma nəżər et
Hər nə var isə Ḫudā kāmil-i insānə verüb *(Gazel 20, Mısra 15). [żū`i,]*

Məḥrəm gəl eylə lütf ilə kūyun Mināsınə
Kim cānın etməgə saña **Żū`ī** fədā gəlüb *(Gazel 22, Mısra 14). [żū`ī,]*

Mən də bülbül də gül 'eşqində şərīküz līkən
**Żū`iyə** giryə fəğān bülbül-i şeydāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 14). [żū`iyə, -y, -ə]*

Ze-bəs ki fikr-i ruḫundur köñüldə **Żū`ī** tək
Köñül səräçəsi ey māh gülsitānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 13). [żū`ī,]*
Bir sirr var bu nāmə-i əlṭāf-ı fəżldə
**Żū`ī** bilür ki məḥrəm-i əsrārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 14). [żū`ī,]*

Ẓāhirdə nāmədür vəlī bāṭin **Żū`iyə**
Bir nāfə-i müşk-i nābdı Tātārdan gəlüb *(Gazel 27, Mısra 13). [żū`iyə, -y, -ə]*

Pozğundı **Żū`i** vəż'-i zəmānə qədīmdən
Gūyā ki ḫānə ṣāhibi bu ḫānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 13). [żū`i,]*

Ya bu zəmānədə mə‘dūm olubdı ẕövq-i ṣəfā
Ya **Żū`ī** səndə olub ẕövq-i ‘eşq-i yār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 14). [żū`i,]*

Zəḫm-i dil behbūdını **Żū`ī** fələkdən ummə kim
‘Āləmün dārü`ş-şəfāsı içrə mərhəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 9). [żū`ī,]*

Oldı bu ‘āləmdə **Żū`ī** həm-çū məcnūn ‘eşq ilə
Çün sənün ey māh-rū ‘āləmdə ḥeyrānun görüb *(Gazel 31, Mısra 9). [żū`ī,]*

Mən özim billəm nəyəm sən **Żū`īni** ey şeyḫ-i şəhr
Ḫˇâh bir ‘āqil ḫəyāl et ḫˇâh bir dīvānə dut *(Gazel 33, Mısra 9). [żū`ini, -n, -i]*

Nə ẕövqi **Żū`ī** pərtöv-i şəms ü bəhārdan
Ol şəḫs içün ki yanmaqə neftin çırāġ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 9). [żū`i,]*

Żū`ī bu şeş-dər-i ġəm içün tasun atmadı
Bu ‘ərṣədə sənün təki bir bəd qumār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 17). [żū`ī,]*

Nə ḥāṣil şe‘rdən **Żū`ī** nə nəf‘i ḥikmət-i ‘elmün
Bu sā‘ət ṣāḥib-i zər hər hünər əhlindən ə‘lādur *(Gazel 40, Mısra 13). [żū`ī,]*

Nə qədri diqqət etdim ḫilqətimdən qanmadım ẕərrə
Bilür bu rəmzi **Żū`ī** ol ki sirr`ullāh-ı məḥrəmdür *(Gazel 41, Mısra 14). [żū`ī,]*

Żū`ī ḥəẕər et zād-ı rəhün eylə mühəyyā
Bir qəḥṭ ġalā buq‘əyə āḫır səfərün var *(Gazel 42, Mısra 19). [żū`ī,]*

Żū`ī saña müştāqdı ṣidq ilə köñüldən
Qurtar dəḫi bu ḥəsrət-i dīdārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 17). [żū`ī,]*

Żū`ī sañadı Leyliyə Məcnūn ġəzəl-sərā
Hər gülşənün bir özgətəhər ‘əndəlībi var *(Gazel 44, Mısra 11). [żū`ī,]*

Ayağun ṣədqəsi başım əlim dut sāqiyā mey ver
Məḥəbbət bādəsindən **Żū`ī** tək başdə ḫumārım var *(Gazel 45, Mısra 10). [żū`i,]*

Qalub hicrān zimistānındə **Żū`ī** nālə qoy etsün
Sən etmə nālə ey bülbül sənün hər il bəhārun var *(Gazel 46, Mısra 9). [żū`ī,]*

Cəhālət əhlinün Yə`cūcunə **Żū`ī** giriftārəm
Bu dərdi çəkməgə səd ḥeyf kim İskəndərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 13). [żū`ī,]*

Demə nāṣiḥ ki ‘eşq-i māh-rūlərdən çək əl **Żū`ī**
Ki ondan çəkməzəm əl tā əlimdə iḫtiyārım var *(Gazel 50, Mısra 9). [żū`ī,]*

Nə qədri olsə günāhım onun ḥużūrındə
Ġəm etmə **Żū`ī** ki əlṭāf-ı ‘üzr-ḫ∨āhımdur *(Gazel 53, Mısra 10). [żū`i,]*

O māh-pārə bütün məqdəmində cān vermək
Cəhāndə **Żū`ī** mənim bircə bu mərāmımdur *(Gazel 55, Mısra 10). [żū`i,]*

Qılublar **Żū`īni** min ‘işvə vü nāz ilə sər-gərdān
Bu kāfir-dīn ü cövr-āyīn ü məh-ruḫsār u bəd-ḫūlər *(Gazel 57, Mısra 9). [żū`ini, -n, -i]*

Bir nəfəsdə lə‘lün ey məh aldı **Żū`ī** cānını
Nīşə bəs derlər ki ‘əqli bādə-i reyḥān alur *(Gazel 59, Mısra 9). [żū`ī,]*

Nə sūd **Żū`ī** bu məscid imāmı olmaqdan
Ḫˇoşā o meykədə rindi ḥesāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 17). [żū`i,]*

Żū`īni rəşk həlāk etdi yenə anlamayub
Dəhənin dil-bərimün çeşme-i ḥeyvān dedilər *(Gazel 62, Mısra 9). [żū`ini, -n, -i]*

Dilimdə ẕikr-i ləbi əldə əf`ī zülfü
Şikəstə **Żū`ī** tək əfsüngər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 10). [żū`i,]*

Nə sūd **Żū`i** bu məscid imāmı olmaqdan *(Gazel 65, Mısra 17). [żū`i,]*

Düşübdü **Żū`ī** biyābānə imdi məcnūn tək
Ḫˇoşā o məhvəşə həm-ḫ∨ānə olduğum günlər *(Gazel 66, Mısra 9). [żū`i,]*

Nə kül töküm başıma **Żū`ī** yādə düşdükdə
O gül əlilə ayağımə mey tökən günlər *(Gazel 67, Mısra 11). [żū`i,]*

Aldanməgilən **Żū`ī** cəhānə nədi dünyā
Beş günlüq olan ‘işrət ü behcət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 27). [żū`i,]*

Dəf‘-i ġəm-i hicr içün içər **Żū`ī** bu zəhri
Şəhd-i ləb-i yār olsa mey-i Dərġəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 9). [żū`ī,]*

Şöhrət tapubdı bid‘ət **Żū`ī** zəmānədə
Pā-māl-i ḫəlq olubdı şərī‘ət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 13). [żū`ī,]*

Dögi pərvānə kimi vəṣl müyəssər **Żū`ī**
Yansə də şam‘ kimi cān-figārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 9). [żū`ī,]*

Ṣəd-ḥeyf **Żū`ī** yoḫdı bu təzvīri anlayan
Ẓāhirdə var gözi vəlī bāṭındə kūrdur *(Gazel 74, Mısra 13). [żū`i,]*

Çoḫ sormagilən tövsən-i əş‘ārıvı **Żū`ī**
Lāl ol nəẓər et sāḥət-i meydān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 23). [żū`ī,]*

‘Ār etmə kūy-ı yārdə **Żū`ī** gədālıqı
‘Āşiqdə kim görübdi ki nəng ilə nām olur *(Gazel 77, Mısra 13). [żū`ī,]*

Ayağə düşmək ilə qarə günüm ey **Żū`ī**
Cibillī ḫāṣiyətidir baña sirāyəti var *(Gazel 78, Mısra 9). [żū`ī,]*

Bu qədri dərd ü möhnətlə ölüb qurtarmadun **Żū`ī**
Şəmāḫı əhliyüq məşhūr sözdür ‘ārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 11). [żū`ī,]*

Ġəm etmə **Żū`ī** cəhān yā ḫəyāldur yā ḫ∨āb
O şey` ki ḫ∨āb u ḫəyāl oldı sölə nə ġəmdür *(Gazel 80, Mısra 17). [żū`i,]*

Minā-yı kūyun ara ey Ḫəlīl-i Kə`bə-i ḥüsn
Qəbūl qıl kəsübən **Żū`īni** ki qurbāndur *(Gazel 81, Mısra 14). [żū`ini, -n, -i]*

Zülf ü ruḫun fırāqı ilə ey pərī-liqā
Fikr eylə **Żū`iyə** necə leyl ü nəhār olur *(Gazel 82, Mısra 10). [żū`iyə, -y, -ə]*

Sitəm-ḥəqīqəti mə‘şūqədən təġāfüldür

Cəfā gər eyləsə **Żū`ī** genə vəfādandur *(Gazel 83, Mısra 14). [żū`ī,]*

Çıq kes̱rətdən düş vəḥdətə ġərq ol mey-i məḥəbbətə
**Żū`ī** tək bəzm-i ʻişrətə məstānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 18). [żū`ī,]*

Gər ağacdan yonasan göstərəsən Sām-süvār
**Żū`ī** vəqtində gəlüb Fārs-ı meydān olmaz *(Gazel 90, Mısra 12). [zū`i,]*

Ġəm çəkmə biyābān isə məskən sənə **Żū`ī**
Məcnūn olanə qāʻidədür ḫānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 13). [żū`ī,]*

Təṣəvvür eyləmə kim sənsiz ʻeyş edir **Żū`ī**
İşimdi şām u səḥər nālə vü fəğān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 13). [żū`ī,]*

Nədür çəkmək ayaġ əl ṭəʻnəsilə yār kūyından
Məgər bilməzsən ʻāşiqlərdə **Żū`ī** nəng [ü] nām olmaz *(Gazel 93, Mısra 14). [żū`ī,]*

Hər ʻelmdən āgah gərək olsun ki desün şeʻr
**Żū`ī** kimi şāʻir gəlübən hər yetən olmaz *(Gazel 94, Mısra 12). [żū`ī,]*

Cəfā peykānlarılə ġərqədür cismim fəğān etmin
Müşəḫḫəṣdür bu **Żū`ī** kim fəğān ġərq-ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 10). [żū`ī,]*

Żū`ī kimi çoḫ çəkməgilən āh u fəğānı
Ṣəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 17). [żū`ī,]*

Żū`ī dolə mərhəmlə şifā-ḫānə-i dünyā
Mərhəm dil-i ṣəd pārə-i mən zārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 13). [żū`ī,]*

Ruḫ u gīsū-yı dil-bər görməyən gün gün ḥesāb etmə
Qaqanqusız gecə ḫvurşīdsiz **Żū`ī** bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 10). [żū`ī,]*

Geyüblər ḫəlʻət-i ḫəżrā cavānān-ı çəmən **Żū`ī**
Dür-i jālə gülüstān içrə gül üzrə nis̱ār olmuş *(Gazel 101, Mısra 9). [żū`ī,]*

Cəmāl-i yārdur **Żū`ī** təməttuʻdār dünyādə
Ki əhl-i məʻnā içrə bu mətāʻə eʻtibār olmuş *(Gazel 102, Mısra 11). [żū`ī,]*

İlāhi var mı **Żū`ī** tək cəhān bağındə ġəm çəkmiş
Gecə gündüz melek-i dərd ü ġəm qüṣṣə-i ḫūn dutmuş *(Gazel 103, Mısra 9). [żū`ī,]*

Ey baña ṭəʻnə edən bir düşəsən hicrānə
Görəsən tā ki nələr **Żū`iyə** hicrān etmiş *(Gazel 104, Mısra 10). [żū`iyə, -y, -ə]*

Gözətlə **Żū`ī** cəhān nūr-ı ʻelm ilən parlar
O vəqtdə olubsan çün sən nihān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 13). [żū`i,]*

İctihād ilə gərək **Żū`ī** kişi ʻāləmdə
Bağlanan riştə-i təqlīdədi īmānı ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 9). [żū`i,]*

İlāhī bir də mümkündür mi görmək eylə əyyāmı
Ki bilmirdük ġəm adın **Żū`ī** tək dīvānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 10). [żū`i,]*

Təḥəmmül eylə **Żū`ī** yoḫdı təğyīr
Təmām işlərdi təqdīr-i qəżālıq *(Gazel 112, Mısra 17). [żū`ī,]*

Dögi pāyəndə nə ʻömr ü nə ḥökūmət **Żū`ī**
Yer ü gök küllüsi āḫırdə ki min qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 21). [żū`ī,]*

Nūḥ-ṭūfānını saḫlardı bugünçün **Żū`ī**
Gər bilirdi ki cəhāndə belə ṭūğyān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 13). [żū`ī,]*

Əgər bir əhl-i ḥāl olsə mey iç ʻeyş eylə **Żū`ī** tək
Ḫəṭādur bī-sər ü pālə içüb əhl-i ʻaẕāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 13). [żū`ī,]*

Ġəm-i hicr-i ləb-i dildārə nāfiʻ-bādədür **Żū`ī**
Ayağın sāqīnün öp bī-təvəqquf başə ṣəhbā çək *(Gazel 116, Mısra 11). [żū`ī,]*

Yatmə **Żū`ī** yoḫ s̱əbātı bu cəhānun cəhd edüb
Āḫirətdə lüṭuf-ı ḥəyyü`l-əyām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 9). [żū`ī,]*

Ələ almaq ayağımı o yerdə bir pərī-rūlə
Verüb baş başə **Żū`ī** tək iki baş dörd ayaġ etmək *(Gazel 120, Mısra 14). [żū`ī,]*

Vəṣlində hicr ātəşini yādə salmadun
Qal **Żū`ī** tək bu gündə yanə yanə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 14). [żū`i,]*

Bəs ki ruḫsārı ḫəyālıylə keçür ovqātım
Odı **Żū`ī** səbəbi dönməginün qanə köñül *(Gazel 124, Mısra 10). [żū`ī,]*

Çoḫ ayağə salmə ey gül al ələ bir lüṭf qıl
**Żū`īnün** köñlin ḥəqīqət cām-ı meydən kəm dögül *(Gazel 125, Mısra 10). [żū`inün, -n, -ün]*

Dā`im firāqdə budur övrādı **Żū`īnün**
Ḫ˅oş ol zəmān ki ol məh ilə həm-zəbān olam *(Gazel 128, Mısra 9). [żū`inün, -n, -ün]*

O bādələr ki içürsiz bu **Żū`īdən** ayru
Edə behişt şərābı kimi İlāhi ḥarām *(Gazel 129, Mısra 25). [żū`idən, -dən]*

Fərhād ilə Məcnūn qaçubən çöllərə düşdi
**Żū`ī** kimi bu ʻərṣədə mən tā ki səs etdim *(Gazel 130, Mısra 12). [żū`ī,]*

Żū`ī kimi bənd-i girih-i zülfüñə düşdim
Āşuftə-i ol ṭürrə-i ṭərrār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 21). [żū`ī,]*

ʻƏrəqlədüb vərəq-i ʻāriżün ʻərəq tāyı
Bu qədri **Żū`ī** gül üstündə şəbnəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 10). [żū`i,]*

Şādmān idi köñül ṣübḥ-i vüṣālə **Żū`ī**
Bu günün ʻāqibətində nə olacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 11). [żū`ī,]*

Mənim tək ʻāşiqə inṣāfdur mı cövr etmək
Ḫ˅oşam nə qədr edəsən **Żū`iyə** cəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 24). [żū`īyə, -y, -ə]*

Az eyləməklə cövri cəfā etmə **Żū`iyə**
Kim eyləməz bu qədri cəfālər kifāyətim *(Gazel 138, Mısra 9). [żū`iyə, -y, -ə]*

Öz kəsbidür mi **Żū`ī** cəhān içrə ḥüsn ü qübḥ
Yā Ḥəq verübdi ʻāləm-i məʻnāda bilmədim *(Gazel 139, Mısra 17). [żū`i,]*

**Żū`ī** tək bang-ı mü`əẕẕindən olub āsūdə
Nəğmə-ı tār u dəf ü bərbəṭ-i ḫoş-ḫvanə gedəm *(Gazel 140, Mısra 13). [żū`i,]*

Üzüldi riştə-i cānım qutardı mənbə-i ṣəbr
Nə qaldı **Żū`ī** dəẖi tā ki bir də anı yazım *(Gazel 141, Mısra 14). [żū`i,]*

O māh-vəṣli dögül ārzū baña **Żū`ī**
Dilindən ol ṣənəmün bir səlāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 9). [żū`i,]*

Cānə meyl etsə idi **Żū`ī** gər ol ʻĪsā dəm
Ṣədqə hər dəmdə dil ü cānı rəvān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 9). [żū`i,]*

Bu gün yüz min ʻƏzīz olmuş ġulām-ı zülfi **Żū`ī** tək
Budur vəchi cəmālın Yūsif-i Kənʻānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 9). [żū`ī,]*

Żū`ī əgərçi mənʻ edürəm ẖəlqi yārdan
Mümkün mi şamʻ-dövrinə pərvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 13). [żū`ī,]*

Żū`ī əgərçi mənʻ edürəm ẖəlqi yārdan
Mümkün mi şamʻ-dövrinə pərvānə gəlməsün *(Gazel 147, Mısra 9). [żū`ī,]*

Ümīdün kəsgilən **Żū`ī** ki sən tək rind ü rüsvāyə
Dögül mümkün vüṣālı bir onun tək pāk-ı dāmānun *(Gazel 149, Mısra 11). [żū`ī,]*

Sər-i kūyundan etmə **Żū`īni** məḥrūm ey bī-mehr
Süleymān bārgāhındə gərəkdür çünki mūr olsun *(Gazel 150, Mısra 11). [żū`ini, -n, -i]*

Bu qədri cövrlər kim **Żū`iyə** eylər firāq ilə
Vəfādandur bu həm ṣanmun kim eylər bī-vəfālıqdan *(Gazel 151, Mısra 14). [żū`iyə, -y, -ə]*

**Żū`īni** etmiş pərākəndə benātu`n-nāʻş tək
Ey büt-i zöhrə-cəbīn ol māh u pərvīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 9). [żū`ini, -n, -i]*

Ġərəz ki **Żū`ī** kimi anlə olmə çoẖ bī-ẖ̌od
Kəmāl-i ʻeşqdi ancaq vücūdı insānun *(Gazel 155, Mısra 13). [żū`ī,]*

Götürməz āynədə ʻəks-i ṣūrətündən göz
Olubdı **Żū`ī** kimi yoẖsə büt-pərəst gözün *(Gazel 158, Mısra 10). [żū`ī,]*

Gözəllər ẖəncər-i nāz ilə ey məcrūḥ olan **Żū`ī**
Bu meydān-ı məḥəbbət içrə sən Söhrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 9). [żū`ī,]*

Yüzün nəẓẓārəsindən mənʻ edübdür **Żū`īni** zülfün
Bu kāfir əldən almış dīnini gör kim müsəlmānun *(Gazel 160, Mısra 13). [żū`ini, -n, -i]*

Yār kəsdi āşnālıq rəsmini **Żū`ī** genə
Ẓāhir oldı şan oña dərd-i nihānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 17). [żū`ī,]*

Olur **Żū`ī** kimi Mūsā ġəm-i ʻeşqünlə ẖākistər
Əgər Sīnā-yı kūyundə görə rūyun təcəllāsın *(Gazel 162, Mısra 9). [żū`ī,]*

Günümi **Żū`ī** kimi qara eylədün ġəmdən
Qaşun ġəmilə qılub qāmətimi ẖəm getdün *(Gazel 163, Mısra 13). [żū`i,]*

Żū`ī məh-i cəmāluvə nəẓẓārə qılmaqə
Dil ẖəlvətinə dīdələrim rövzən eylədün *(Gazel 164, Mısra 17). [żū`ī,]*

Şīrīn ləbündən eyləmə nevmīdī **Żū`īni**
Fərhādvār yār-ı vəfādarıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 13). [żū`ini, -n, -i]*

Bād-ı ṣəbā yetürmədi **Żū`ī** fəġānını
İnṣāf edüb bu növʻ ilə fəryādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 9). [żū`ī,]*

Minā-yı kūyunə **Żū`ī** yetüşməmiş yārun
Ṭəvāfın eyləməmiş cānıvı fədā qıldun *(Gazel 167, Mısra 11). [żū`ī,]*

Cəfā qılmə kərəm qıl **Ẓū`iyə** ey şūẖ lütf eylə
Əgərçi yoẖ gözəllərdə nolur görsəm vəfā səndən*(Gazel 168, Mısra 17). [ẓū`iyə, -y, -ə]*

Çəküb hicrān ẖəzānın bülbül-i şeydā tək ey **Żū`ī**
Bəhār əyyāmı gül vəṣlinə ey bī-çārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 13). [żū`ī,]*

Qaranqu gecələrə ṣəbr eylə **Żū`ī** tək
Dilərsən āẖırı ẖᵛurşīd tək munīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 9). [żū`ī,]*

Bī-hūdə özün dāẖil-i ḥikmət nöçün etdün
**Żū`ī** dəẖi bəsdür nə gərək sirrdə güftār *(Gazel 172, Mısra 37). [żū`ī,]*

İstəmə dövləti çoẖ **Żū`ī** maʻāşun gözlə
Yüngül elə yüküvi keçməyə bu dəryādən *(Gazel 173, Mısra 17). [żū`i,]*

Ayağə düşmək ilə qarə köñlim ey **Żū`ī**
Baña əzəldə bu işlər sirāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 11). [żū`ī,]*

Żū`ī çü şəhr məhlərinün vəṣfin eylədün
Ȟ̱oşdur baña həmīşə desön bu kəlāmdan *(Gazel 177, Mısra 11). [żū`ī,]*

Żū`ī mənəm ki (?) āyət-i lā təqnəṭū de bəs
Təʻrīf-i ẖülq-i zāhid içün şeyẖ [ü] şābdan *(Gazel 178, Mısra 13). [żū`ī,]*

Żū`īni qurbān qəbūl et çün əzəldən olmuşam
Kəʻbə-i ruẖsārıvə ṣıdq ilə züvvārun sənün *(Gazel 179, Mısra 9). [żū`ini, -n, -i]*

Ẓū`ī yanuram şamʻ ṣifət ol məhi görcək
Hər gecə gəzən nāz ilə əğyār yanındə *(Gazel 186, Mısra 13). [ẓū`ī,]*

Żū`ī yanuram şamʻ kimi hicrdə çünkim
Salmış yüzinün şövqi bir ātəş bədən içrə *(Gazel 187, Mısra 13). [żū`ī,]*

Qılur **Żū`ī** ruẖundə ol məhün cünbüş qara zülfi
Bəlī ʻādətdir eylər cünbüş ʻəqrəb māh-tāb içrə *(Gazel 188, Mısra 9). [żū`ī,]*

Dedim ki **Żū`iyə** lütf et dedi zihī hiclət
Hənūz zindədür ol hicr-i cān-şikārım ilə *(Gazel 191, Mısra 9). [żū`iyə, -y, -ə]*

Gəhī əndūh-ı rəşk-i ġeyr ü gəh cövr ü cəfā-yı yār
Kim olmaz sölə **Żū`ī** muncə əndūh ilə dīvānə *(Gazel 192, Mısra 10). [żū`ī,]*

Żū`īdə meyl zāhidə gördüm məgər olub
Həm-dəm H̱udā-nəkərdə o bəd-eʻtiqād ilə *(Gazel 193, Mısra 11). [żū`īdə, -də]*

Demə **Żū`ī** ki əfġān eylərəm görcək firāqından
Göründə ol məhi cān düşməyür əfġān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 9). [żū`ī,]*

Bu gūnə zəhr-i firāqı ki içmisən **Żū`ī**
Ḥəmīm-i dūzəḫ olur şəhd tək məzāqundə *(Gazel 196, Mısra 9). [żū`ī,]*

Ümīd ḫ˘oşdı firāq içrə vəṣldən **Żū`ī**
Ki şād olur dil-i ümmīdvārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 9). [żū`ī,]*

Ṭəbībā **Żū`īnün** dərdi saqalmaz dərd-i hicrāndır
Cəfā çəkmə ʿəlāc etmə belə bīmāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 9). [żū`inün, -n, -in]*

Lüṭf eylə **Żū`iyə** elə cövrün ziyādə kim
Dīvānə köñlüm ʿādət edübdir cəfālarə *(Gazel 201, Mısra 9). [żū`īyə, -y, -ə]*

Bī-ʿārlıq görün nə qədərdür bu **Żū`īdə**
Ol bī-vəfāyə cānını eylər fədā genə *(Gazel 202, Mısra 9). [żū`idə, -də]*

Rəḥm et ey məh **Żū`iyə** möḥnət-i hicrün bugün
Qəṣd edübdir imdi cān-ı zār u nālān üstünə *(Gazel 203, Mısra 9). [żū`īyə, -y, -ə]*

Nə fā`idə elə gündən ki fövt olub **Żū`ī**
Baña gəlür elə kim gördügümdi rö`yādə *(Gazel 206, Mısra 13). [żū`ī,]*

Yoḫdur bu ḥālə vāqif olan **Żū`ī** hīç kəs
Gəlməz bu növʿ gövhər-i əsrār kārınə *(Gazel 207, Mısra 19). [żū`i,]*

Bī-hūdə çoḫ da qılma namāz eyləmə duʿā
**Żū`ī** bu nā-qəbūl duʿādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 18). [żū`ī,]*

Özgədür şīvəsi **Żū`ī** bu pərī ruḫsārun
Verməyüb Ḥaq bunı hər māh-ı mələk sīmāyə *(Gazel 209, Mısra 13). [żū`ī,]*

Şübḥ qıldı yüzüvə **Żū`ī** irādətlə nəẓər
Çünki mən görmiş idim bāğ-ı gülüstān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 9). [żū`i,]*

Cəhānı belə görüb əhl-i məʿrifət getdi
Bu ʿəṣrdə sölə **Żū`ī** nə var bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 10). [żū`ī,]*

Ol ātəşīn-şərābı gətür sāqī **Żū`iyə**
Bəlkə günāh dəftəri bu sulə yuilə *(Gazel 214, Mısra 17). [żū`iyə, -y, -ə]*

Mənəm Maḥmūd-ı zārī ol Ayāz-ı s̱ānīnün **Żū`ī**
Ki çāruq ilə olmuş şəhrdə məşhūr dükkānı *(Gazel 220, Mısra 11). [żū`ī,]*

Şəkkər-ləbim məzāqını təlḫ etdi **Żū`īnün**
Bu bəzmdə ki lüṭf ilə güftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 13). [żū`inün, -n, -in]*

Gəh nāz u gəh girişmə gəhī lüṭf ü gəh ʿitāb
Vəṣlində **Żū`ī** gör ki nə həngāmə var idi*(Gazel 222, Mısra 14). [żū`i,]*

Tərəḥḥüm eyləyübən gər o yār yārım olaydı
Ġərəż bu dərd ü bəlā cümləsi gedər **Żū`ī** *(Gazel 223, Mısra 13). [żū`ī,]*

Żū`īnün pəndin eşit eyləmə çoḫ bādəyə meyl
Tā ki el söləməsün bī-ḫ˘od-ı dīvānə səni *(Gazel 226, Mısra 9). [żū`inün, -n, -in]*

Żū`ī ġəm-i dəhānı ilə ol sitəmgərin
Görsön vücūdımı yoh edərsən gümān məni *(Gazel 227, Mısra 9). [żū`ī,]*

Cövr-i zəmānə möḥnət-i hicrān cəfā-yı yār
**Żū`ī** tək āḫır etdi qara rūzgārımı *(Gazel 228, Mısra 14). [żū`ī,]*

ʿEşqün yolundə verməyin īmānı **Żū`ī** tək
Getməz behiştə yüz il olə gər ʿibādəti *(Gazel 229, Mısra 9). [żū`i,]*

Gər ləb-i ləʿlüñə verdi **Żū`ī** cān ʿeyb eyləmə
Rəsmidür bu kim qılurlar cānı cānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 9). [żū`i,]*

Żū`ī nə eyləyübdi saña bilməzəm ki var
Hər baḫışundə qətlinə fərmān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 11). [żū`ī,]*

Mū sölədim meyānınə yoḫdur sözün dedi
**Żū`ī** gətürmə ortalıqə mūmiyānımı *(Gazel 234, Mısra 12). [żū`ī,]*

Qışun uzun gecəsi getdi dāğlən **Żū`ī**
Bəhār ilə belə ol sərv-i gül-ʿiẕār gələydi *(Gazel 235, Mısra 9). [żū`ī,]*

Əgərçi **Żū`ī** kimi imdi ḫānə bərdūşam
Ḫoş ol ki meykədələr içrə ḫānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 9). [żū`i,]*

Nə növʿ zəḫmlərim olsə dildə **Żū`ī** tək
Əmīrḫān səḫāsıylə mərhəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 13). [żū`ī,]*

Hər şey` kəm ü ziyād olur ʿāləmdə rəsmdür
Żū`ī nədən mənim də ġəmim bir kəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 14). [żū`ī,]*

Hər şām u səḥər **Żū`ī** münācāt elədim çoḫ
Bilməm nə içün muncə duʿā bī-əs̱ər oldı *(Gazel 239, Mısra 9). [żū`i,]*

Bəlā-yı hicrə dūçār oldım ʿāqibət **Żū`ī**
O vəṣldən ki güni bir ilə bərābər idi*(Gazel 240, Mısra 13). [żū`ī,]*

Kim ki ṭāʿətinə məğrūr olə **Żū`ī** bi`llāh
Bil yəqīndir ki [o] Ḥəqqdən özini dūr elədi *(Gazel 241, Mısra 9). [żū`ī,]*

Ṣəbr eylə gəl li-yəbluvəkum āyəsin oḫı
**Żū`ī** bu dərd bəlkə saña imtaḥān idi *(Gazel 242, Mısra 18). [żū`ī,]*

Tükəndi ʿömr-i kirāmī fəğān u āh ilə **Żū`ī**
N`olaydı ʿāqibət ālām şād u ḫürrəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 13). [żū`ī,]*

ʿĀriżün **Żū`īni** gər görməsə zāhir nə ʿəcəb
Gün ḫüşūşundə nə ḥācət qınəmaq ḫuffāşı *(Gazel 247, Mısra 13). [żū`ini, -n, -i]*

Gūy tək **Żū`īdi** çövgān-ı bəlā sər-kūbı
Çünki bu ʿərṣədən ol şāh-süvārım getdi *(Gazel 248, Mısra 13). [żū`idi, -di]*

Dəlīl idi baña **Żū`ī** cəmālı və`ş-şəmsi
Siyāh ṭürrələri sūrə-i duḫānım idi *(Gazel 249, Mısra 9). [żū`ī,]*

Gər işārət edə şəmşīr-i kəc-əbrūvun
Tökülür **Żū`ī** ... tək yüz ʿāşiq-i zārdan qanı *(Gazel 250, Mısra 26). [żū`ī,]*

Żū`ī təmām qıl sözüvi ḫəlq təmr urur (?)

Bilməz kəlām rəmzini sölər Ḫudā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 41). [żū`ī,]*

Żū`iyā dut dāmənindən dərd [ü] ġəmdən əymən ol
Çünki ondan özgə kān-ı cūd u eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 19). [żū`iyā, -yā]*

Żū`īnün qış sitəmündən qurıyub cān [u] təni
Kürk ilqā`sıyılə eylə gələr tāzə bəhār *(Kaside 6, Mısra 39). [żū`inün, -n, -in]*

Mülk ü māl [u] təḫt [ü] tāc-ı ʻāləmə meyl eyləməz
**Żū`ī** gənc-i məʻrifət künc-i qənāʻət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 20). [żū`i,]*

Şərīṭə rəsmdür əşʻārdə **Żū`ī** ədā qılmaq
Ki bu qānūnı əvvəldə ḥakīm-i nüktə-dān qılmış *(Kaside 11, Mısra 29). [żū`ī,]*

Duʻā ilən elə **Żū`ī** təmām əşʻārun
Murād-ı məṭləbimə mən də kām-kār oldım *(Kaside 12, Mısra 25). [żū`ī,]*

Zū`i bəḥr-i səḫā Səlīm Bəg kim
Pāy-ı pūsınə rəh-sipār oldun *(Kaside 16, Mısra 19). [zū`i,]*

Etdi ḫiṭāb bəndiyə **Żū`ī** nə var genə
Çoḫ də ḫəyālə getmə dil-i dāğdār ilə *(Kaside 21, Mısra 23). [żū`ī,]*

Ṭūl etmə **Żū`ī** ʻārı buraḫ dövlətün olə
Dövlət olur mu dəhrdə nāmūs u ʻār ilə *(Kaside 21, Mısra 41). [żū`i,]*

Gözətlə **Żū`ī** bu ẓülmāt-ı şām-ı cəhl gedər
Qılur zəmānəni ḫᵛurşīd-i ʻelm nūrānī *(Kaside 23, Mısra 93). [zū`i,]*

Dünyā dolanub **Żū`ī** dönüb çərḫ-i cəfā-cū
Çoḫ söləmə ol köhnə şərīʻət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 21). [żū`i,]*

Żū`iyəm mən də Şamāḫīdə sənün məddāḥun
Düşmənün dīdəsinə çəkməgə dāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 15). [żū`iyəm, -y, -əm]*

Çü vəṣfin etməgə ʻācizdi **Żū`īnün** ṭəbʻi
Şərīṭə vācib olub ẓāhir etməgə `əlān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 35). [żū`inün, -n, -in]*

Ey mūşikāf-ı dəhr ki **Żū`īni** ḫulūşlə
Bir şeʻr-i nāzik eylədi mədḥündə āşkār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 1). [żū`īni, -n, -i]*

Bu ḫāləcən qəṣīdəmizə çatmayub ṣılə
Qoymaq nədəndi **Żū`īni** sən muncə intiẓār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 16). [żū`ini, -n, -i]*

Żū`īnün pəndin eşit çıqmə şərīʻətdən hīç
Tā ki ʻuqbādə yerün rövżətü`l-əbrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 29). [żū`inün, -n, -in]*

Mərīż-i ʻeşqdi **Żū`ī** ʻəlācı ləʻl-i ləbün
Gərək şükür edim ʻinnābdən dəvā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 11). [żū`ī,]*

Nə desə vəṣfivə əgər **Żū`ī**
Deyəcək cüz`-i müḫtəṣər **Żū`ī** *(Mesnevi 2, Mısra 39). [żū`ī,]*

Nə desə vəṣfivə əgər **Żū`ī**
Deyəcək cüz`-i müḫtəṣər **Żū`ī** *(Mesnevi 2, Mısra 40). [żū`ī,]*

Ġərīb ü bī-nəvā kəslər pənāhı
Bu **Żū`īnün** ḥəqīqət qibləgāhı *(Mesnevi 3, Mısra 4). [żū`īnün, -n, -ün]*

Żū`ī duʻā eylə sözə vermə ṭūl
İmdi olur çünki duʻālar qəbūl *(Mesnevi 5, Mısra 99). [żū`i,]*

Yoḫdur baña şāh səndən özgə
**Żū`iyə** pənāh səndən özgə *(Mesnevi 7, Mısra 68). [żū`īyə, -y, -ə]*

Kim lüṭflüqi şüʻār qılmə
**Żū`īni** nəzərdə ḫ`ār qılmə *(Mesnevi 8, Mısra 26). [żū`īni, -n, -i]*
Żū`ini şād edüb İslāmdə bir ād eyləyün *(Mesnevi 9, Mısra 86). [żū`ini, -n, -i]*

Hər nəḥv olə **Żū`ī** saña bəndədür
Duʻā-gūdur ḫidmətə pāyəndədür *(Mesnevi 10, Mısra 57). [żū`i,]*

Żū`ī nə lāzım belə ṭūl-i kəlām
Məṭləbivi ẓāhir elə və`s-səlām *(Mesnevi 10, Mısra 33). [żū`i,]*

Əlā ey köñlümün ārāmgāhı
Şikəstə **Żū`īnün** püşt [ü] pənāhı *(Mesnevi 12, Mısra 6). [żū`inün, -n, -ün]*

Təvəqqeʻm budı əḥvālıvı bəyān edəsən
Ḥəqīr **Żū`īni** bir sözlə şādmān edəsən *(Mesnevi 14, Mısra 16). [żū`ini, -n, -i]*

Bir gün ḥəyāt istəmürəm **Zū`iyā** dəḫi
Çün yoḫ bədəndə ẕərrəcə ẕövq ü ṣəfā dəḫi *(Muhammes 1, Mısra 25). [zū`iyā, -yā]*

Yoḫ **Żū`ī** tək baḥār-ı bəlāyə ġərīq olan
Əfsūs o dəm ki çərḫ baña ḥamān qulām idi *(Muhammes 2, Mısra 27). [żū`i,]*

Zülfñə nə lā`iq söləsəm nāfə-i Tātār
**Żū`ī** kimi oldum ġəm-i ʻeşqündə giriftār *(Muhammes 4, Mısra 34). [żū`ī,]*

Çünki bilməz nə təvārīḫ nə āyāt u ḫəbər
Kişiyə dərsdi **Żū`ī** bu cəhān içrə hünər *(Muhammes 5, Mısra 24). [żū`ī,]*

Żū`iyā aç gözlərün bir ṣəfḥə-i gülzārə baḫ
Āyə-i cənnāt təcrī təḥtihə`l-ənhārə baḫ *(Murabba 1, Mısra 17). [żū`iyā, -yā]*

Żū`ī bilür ki ḥāl o dəm nə səyāğ idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 29). [żū`ī,]*

Həmīşə eyləgilən **Żū`ī** ẕikr-i āl-i ʻəbā
Cəzādə qoyməyəlar tā ki şərm-sār məni *(Müseddes 2, Mısra 33). [żū`i,]*

Dutə gər ḥūr u ġılmān ʻāləmi bi`llāh nigāh etmən
Cəhānı çeşmimə **Żū`ī** ṣifət hər gün siyāh etmən *(Tahmis 1, Mısra 28). [żū`ī,]*

Qılub o māh vüṣālından ʻāqibət məḥrūm
Ze-bəs ki ḫayl-ı bəlā qıldı **Żū`ī** üstə hücūm *(Tahmis 2, Mısra 28). [żū`i,]*

<u>**zū`i-i bīçārə:**</u> *Çaresiz Zū`i.*

Sərvərā **Zū`ī-i bī-çārə** gəlübdir kəhvə
Qoymə mundan sora dünyādə görə bir ẕillət *(Kaside 5, Mısra 49). [zū`i-i bīçārə,]*

Dedi ey **Zū`i-i bī-çārə** vü möḥnət-dīdə

Nə dutubdur səni bu növ‘ səqām u ālām *(Kaside 13, Mısra 9). [zū`i-i bīçārə,]*

N`etsünfəğānə **Żū`ī-i bī-çārə** gəlməsün
Yoẖ bu ẖarābə mülkdə bir yār u həm-dəmi *(Gazel 243, Mısra 9). [żū`i-i bīçārə, -ə]*

Dedi ey **Żū`ī-i bī-çārə** nədür bu ḥālət
‘Ərż qıldım ki soyuqdan yetüşüb bir āzār *(Kaside 6, Mısra 21). [żū`i-i bī-çārə,]*

Żū`ī-i bī-çārə kim cāndan ġulāmındur sənün
Sər-bülənd eylə şəfā‘ətlə onı rūz-ı cəzā *(Gazel 1, Mısra 7). [żū`i-i bī-çārə,]*

Cām u cīb ü kīsə ḥālī **Żū`ī-i bī-çārə** tək
Cām-ı bādə vəṣl-i sādə bī-bəhā istər könül (*Gazel 122, Mısra 13). [żū`i-i bī-çārə,]*

**żū`ī-i bī-ẖanmān:** *Evsiz barksız Żū`ī.*

Sölədi ey **Żū`ī-i bī-ẖānmān**
‘Əqlün çaşub dīvānəsən bī-gümān *(Mesnevi 5, Mısra 63). [żū`ī-i bī-ẖan-u-mān,]*

Kim qalubdur **Żū`ī-i bī-ẖānmān**
Ḫānlar arasındədi ḥālı yaman *(Mesnevi 5, Mısra 79). [żū`i-i bī-ẖan-u-mān,]*

**żū`i-i bīmār-ı ‘eşq:** *Aşk hastası Żū`i.*

Żū`ī-i bīmār-ı ‘eşq oldun ölimdir çārəsi
Hər gedən ġeyri ẖəyāl etmə ki bir dərmānı var *(Gazel 54, Mısra 9). [żū`i-i bīmār-ı ‘eşq,]*

**żū`ī-i ciyər-ẖūn:** *Ciğeri kanlı Żū`ī.*

Zəhr-i ġəmünlə **Żū`ī-i ciyər-ẖūndı** ġönçə tək
Tā ‘āşiq o lə‘l-i ləb-i nūş-ẖənd[ə bənd] olub *(Gazel 24, Mısra 13). [żū`ī-i ciyər-ẖūndi, -di]*

**żū`i-i dil-ẖəstə:** *Gönlü hasta Żū`i.*
Dedi ey **Żū`ī-i dil-ẖəstə** dəẖi ġəm çəkmə
Dərd-i möḥnətlərüvə müjdə ki dərmān oldı *(Kaside 17, Mısra 11). [żū`i-i dil-ẖəstə,]*

Żū`ī-i dil-ẖəstəyə göstərmədi ẕərrə vəfā
‘Ādəti əhl-i kəmālə dā`im etməkdür cəfā *(Tahmis 3, Mısra 17). [żū`i-i dil-ẖəstəyə, -y, -ə]*

**żū`i-i fikār:** *Yaralı Żū`i.*

Mihr-i ruẖun həvāsı ilə **Żū`ī-i fikār**
Gündüz günə qılur gecə meh-tābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 9). [żū`i-i fikār,]*

**żū`i-i fəqīr:** *Muhtaç, fakir Żū`i.*

Bir **Żū`ī-i fəqīr** döğüldür ġazetçilər
Hər gün deyür cəmā‘ətə belə nəṣīḥəti *(Kaside 2, Mısra 35). [żū`i-i fəqīr,]*

**żū`i-i ġəm ālūdə:** *Kedere bulaşmış Żū`i.*

Cəvāb verdi ki ey **Żū`ī-i ġəm-ālūdə**
Məgər ki görməmisən ol Əmīrẖān-zādə *(Kaside 18, Mısra 17). [żū`i-i ġəm ālūdə,]*

**żū`ī-i ġəm-dīdə:** *Keder görmüş Żū`ī.*

Dedi ey **Żū`ī-i ġəm-dīdə** ẖəbərsizsənmiş
Ol hünər kānı səẖā mə‘dəni kim ẖāṣ ilə ‘ām *(Kaside 13, Mısra 23). [żū`ī-i ġəm-dīdə,]*

**żū`ī-i ġəm-fərsā:** *Keder tüketen, kederli Żū`ī.*

Nə rəvādur ki qoyə sən kimi bir lālə-‘izār
Bu qədər dāğ-ı ələm Żū`ī-i **ġəm-fərsāyə** *(Gazel 194, Mısra 10). [żū`ī-i ġəm-fərsāyə, -y, -ə]*

**żū`i-i ġəm-pərvər:** *Keder dolu Żū`i.*

Qurbānun olum gəl bu qədər etmə təġāfül
Qurbānun olan **Żū`ī-i ġəm-pərvəri** görcək *(Gazel 117, Mısra 10). [żū`i-i ġəm-pərvəri, -i]*

**żū`i-i ẖūnīn-cigər:** *Ciğeri kan dolu Żū`i.*

Lə‘lün ġəmində **Żū`ī-i ẖūnīn-cigər** sənün
Hər dəm əlündən āh qılub əl-əmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 13). [żū`i-i ẖūnīn-cigər,]*

**żū`i-i ẖūnīn-kəfən:** *Kanlı kefenli Żū`i.*

Ço qədr baña ‘āşiq deyüb ey məh sitəm etmə
Hər tīrə-nəẓər **Żū`ī-i ẖūnīn-kəfən** olmaz *(Gazel 94, Mısra 10). [żū`i-i ẖūnīn-kəfən,]*

**żū`i-i ẖərin cānı:** *Hakir Żū`i`nin canı.*

Səlām olə saña ey fəżl-i mə‘rifət kānı
Səlām olə saña ey **Żū`ī-i ẖərin cānı** *(Mesnevi 13, Mısra 6). [żū`i-i ẖərin cānı, -ı]*

Səlām olə saña ey fəżl-i mə‘rifət kānı
Səlām olə saña ey **Żū`ī-i ẖərin cānı** *(Mesnevi 14, Mısra 6). [żū`i-i ẖərin cānı,]*

**żū`i-i ḥəzīn:** *Hüzünlü Żū`i.*

Mənim bu növ‘ dögüldi ümīdim ey Seyyid
Ki hīç aparmıyasan **Żū`ī-i ḥəzīndən** nām *(Gazel 129, Mısra 16). [żū`i-i ḥəzīndən, -dən]*

**zū`i-i kəm-nām:** *Kötü isimli Zū`i.*

Ki bəlkə **Zū`ī-i kəm-nām** künc-i ‘üzlətdə
Edən du‘āsı ḥuṣūlə yetə icābət ilə *(Kaside 20, Mısra 49). [zū`i-i kəm-nām,]*

Nolubdı kim bu ṣifət məḥv olubdı ẖāṭirdən
Sənün rəfīq-i qədīmün bu **Żū`ī-i kəm-nām** *(Gazel 129, Mısra 10). [żū`i-i kəm-nām,]*

**żū`i-i miskīn:** *Âciz Żū`i.*

Qıl şəfā‘ət **Żū`ī-i miskīnə** şāhım ḥəşrdə
Bir ġulām-ı rū-siyəhdür ṣidq-dildən çün saña *(Gazel 2, Mısra 9). [żū`i-i miskīnə, -ə]*

**żū`i-i müżṭər:** *Çaresiz Żū`i.*

Olsə hər yerdə **Żū`ī-i müżṭər**
Saña məddāẖdur kəmīn çākər *(Mesnevi 2, Mısra 49). [żū`i-i müżṭər,]*

Ġulām-ı ẖāk-ı dərün oldı **Żū`ī-i müżṭər**
Bu e‘tibār ilə ‘āləmlərə fəẖārət edər *(Gazel 60, Mısra 9). [żū`i-i müżṭər,]*

Zāhid inkār-ı mey-i nāb qılursə nə bilür
Gəl onun ẕövqüni bu **Żū`ī-i müżṭərdən** sor *(Gazel 63, Mısra 10). [żū`i-i müżṭərdən, -dən]*

**żū`i-i məhcūr:** *Hacir altına alınmış Żū`i.*

Żū`ī-i məhcūr u mən ‘əcz ilə gəldük lüṭf qıl
Ey pərī-rū dil-bərim dərgāhıña zinhār içün *(Gazel 153, Mısra 9). [żū`i-i məhcūr,]*

**żū`i-i məhcūr u miskīn:** *Zavallı ve unutulmuş/hacir Żū`i.*

Dərūndə ağlamaqdan qanə ġərq oldım nigārā ḫər
Deməzsən kim məgər bu **Żū`ī-i məhcūr u miskīndür** *(Gazel 56, Mısra 10). [żū`i-i məhcūr u miskīndür, -dür]*

**żū`i-i nā-dān:** *Cahil Żū`i, bilmez Żū`i.*

Sən bu ticārətünlə sənə belə təng olur
Baḫ gör nolur bu **Żū`ī-i nā-dānə** ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 28). [żū`i-i nādānə, -ə]*

**żū`i-i nālān:** *İnleyen Żū`i.*

Təfāḫur eylə ki bāğ-ı cəmālun ey gül
Cəhāndə **Żū`ī-i nālān** kimi həzārəsi var *(Gazel 87, Mısra 8). [żū`i-i nālān,]*

Təfāḫur eylə ki bāğ-ı cəmālun ey gül
Cəhāndə **Żū`ī-i nālān** kimi həzārəsi var *(Gazel 87, Mısra 8). [żū`i-i nālān,]*

Gər yolun düşsə ṣəbā Ağdaşə məndən sölə kim
Verdi cān ḥəsrət ilə **Żū`ī-i nālān** sənsiz *(Gazel 95, Mısra 10). [żū`i-i nālān,]*

Dəm-bə-dəm **Żū`ī-i nālānun** içərlər qanını
Bir bu bī-rəḥm ü büt ü kāfir ü bəd-ḫūlarə baḫ *(Gazel 35, Mısra 9). [żū`i-i nālānun, -un]*

Möḥnət-i dərd-i firāqundə sənün ṭə'nə-oḫı
Görmə ey şūḫ rəvā **Żū`ī-i nālānə** dəgə *(Gazel 189, Mısra 10). [żū`i-i nālānə, -ə]*

**żū`i-i şeyda:** *Deli Żū`i.*

Edə mədḥində **Żū`ī-i şeyda**
Hər zəmāndə qəṣīdələr inşā *(Mesnevi 2, Mısra 33). [żū`i-i şeyda,]*

Vüṣlət-i yār olmasə **Żū`ī-i şeydā** içün
Tarı bilür istəməm rövże-i riżvānını *(Gazel 245, Mısra 19). [żū`i-i şeydā,]*

Yā Rəb n`olı bu **Żū`ī-i şeydā** görə bir də
Kim beyt-i ḥüzün bāğ u gülüstānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 17). [żū`i-i şeydā,]*

Ey ṣənəm ẓāhir elə **Żū`ī-i şeydāyə** yerün
Məscidə deyə ḫarābātə kilīsāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 13). [żū`i-i şeydāyə, -y, -ə]*

**żū`i-i şīrīn məqāl:** *Şirin sözlü Żū`i.*

Dün baña bir yār-ı 'ədīmü`l-miṣāl
Sölədi ey **Żū`ī-i şīrīn-məqāl** *(Mesnevi 5, Mısra 42). [żū`i-i şīrīn məqāl,]*

**żū`i-i sər-gəştə:** *Başı dönmüş, kafası karışmış Żū`i.*

Ġeyriyə yār olmaqındur **Żū`ī-i sər-gəştəyə**
Çəkdürən fəryād-ı cān-sūz u fəğān u nālələr *(Gazel 48, Mısra 9). [żū`i-i sər-gəştəyə, -y, -ə]*

**żū`i-i zār:** *İnleyen Żū`i.*

Bāb-ı 'ədl oldı qapun ḥəlqə dəḫi **Żū`ī-i zār**
Ṣidqlə dərgəhüvə bəndə-i fərmān oldı *(Kaside 17, Mısra 31). [żū`i-i zār,]*

Mülhim-i ġeybī bana eylədi nā-gəh ilhām
Ey giriftār-ı bəlā **Żū`ī-i zār** u nā-kām *(Mesnevi 1, Mısra 24). [żū`i-i zār,]*

Nə mümkündür saña bu **Ẓū`ī-i zār**
Qılə iḫlāṣını kāğızlə iẓhār *(Mesnevi 3, Mısra 19). [ẓū`i-i zār,]*

Ṭə'n eyləmə ḥeyrānlıqınə **Żū`ī-i zārun**
Ṭūṭī bəlī ḥeyrān olı güzgülər içində *(Gazel 190, Mısra 9). [żū`i-i zārun, -un]*

Budur cəhāndə təmənnāsı **Żū`ī-i zārun**
Olə şəhīd sənün tīğ-i ābdārun ilə *(Gazel 205, Mısra 9). [żū`i-i zārun, -un]*

Ḫəllāq-ı cəhān lüṭf eləyüb **Żū`ī-i zārə**
Bu aydə o məh-pārəni Şīrvānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 9). [żū`i-i zārə, -ə]*

Cəfādan əl göti rəḥm eylə **Żū`ī-i zārə**
Şikəstə-i ələm-i rūzgār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 11). [żū`i-i zārə,]*

Cəfādan əl göti rəḥm eylə **Żū`ī-i zārə**
Şikəstə-i ələm-i rūzgār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 11). [żū`i-i zārə, -ə]*

**żū`iyā:** *Ey Żū`i!*

Baḫmə dünyā mālınə kəsb et ḥəyāt-ı cāvidān
Cəhl ü 'ürfāndur ḥəyāt-ı mövtün əṣli **Żū`iyā** *(Gazel 3, Mısra 14). [żū`iyā,]*

Nə meydə żövq nə gülşəndə var ṣəfā **Żū`iyā**
O lālə-rūsız inānmam ki bir ṣəfāsı olə *(Gazel 10, Mısra 9). [żū`iyā,]*

'ārif ü 'āşiqdən özgə **Żū`iyā** bir kimsənə
Eyləməzlərdi 'ibādət ḥūr u ġılmān olmasa *(Gazel 13, Mısra 13). [żū`iyā,]*

Żū`iyā hər gün 'əẕāb içrə əsīrəm neyləyüm
Görməmək yārı 'əẕāb u ġeyr ilə görmək 'əẕāb *(Gazel 16, Mısra 13). [żū`iyā,]*

Żū`iyā qur'a-ı qəssām əzəldən deyəsən
Dərd ü ġəm cövr ü cəfā cümlə mən-i zārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 11). [żū`iyā,]*

Şükrlər kim **Żū`iyā** 'eşqindən ol məh-pārənün
Döndülər əhl-i cəhān çāk-ı girībānun görüb *(Gazel 19, Mısra 15). [żū`iyā,]*

Żū`iyā dövr-i məh-i ruḫsārına gīsūləri
Sanki gənc-i şāygān üstünə bir əjdər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 9). [żū`iyā,]*

Żū`iyā ṣəbr qıl āḫırdə verir Bārī Ḫudā
Bu cəhāndə nə ki ə'māl ilə pərgārı olub *(Gazel 32, Mısra 13). [żū`iyā,]*

Żū`iyā innə ġafūr āyəsinə bağlə ümīd
Etməsün qoy saña məḥşərdə şəfā'ət zāhid *(Gazel 39, Mısra 29). [żū`iyā,]*

Zāhidün mənzili qoy məscid ü meḥrāb olsun
**Żū`iyā** bir elə vīrānə nə 'āqil yeridür *(Gazel 49, Mısra 10). [żū`iyā,]*

'Āləm dolubdı nükhət-i müşk ilə **Żū`iyā**
Ol qara tellər üzrə məgər kim ṣəbā keçər *(Gazel 51, Mısra 9). [żū`iyā,]*

Żū`iyā məcnūn edən sən bī-dili nāz ilə ol
Qəndəhārī-çeşm ü Hindī-zülf ü Rūmī-rū mıdır *(Gazel 52, Mısra 9). [żū`iyā,]*

Żū`iyā görcək mənim bu ābdār əş'ārımı

Bīḫūd u Seyyid Bəhār bəḥr-i ‘ürfān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 9). [żū`iyā,]*

Ġəm oldur **Żū`iyā** kim olmayə mey-cāmınə qüdrət
Mey-i Dərġəm gər olsə fikr qılə dəhrdə ġəm var *(Gazel 70, Mısra 13). [żū`iyā,]*

‘Uqbādə **Żū`iyā** nə bilür ẕövq-i cənnəti
Hər kəs cəhāndə ləẕẕət-i dünyānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 11). [żū`īyā,]*

Dünyā köçübdi āḫirətə bir ẕəḫīrə qoy
Cān nəqdi **Żū`iyā** nə qədər ġārət olmamış *(Gazel 105, Mısra 14). [żū`iyā,]*

Hər növ‘ cövr gər gələ ṣəbr eylə **Żū`iyā**
Ḫ˘oşdur o gül yolundə nə qədr olsa ḫārlıq *(Gazel 111, Mısra 17). [żū`iyā,]*

Żū`iyā zülf-i ‘arūs-ı süḫənin zīvərinə
Hansı şā‘ir sözidür şānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 11). [żū`iyā,]*

Dāğ-ı hicrān ilə ol şīrīn-ləbün gər cān verəm
Kūh-kən tək **Żū`iyā** mən daḫı bir ad eylərəm *(Gazel 127, Mısra 14). [żū`iyā,]*

Rāḥət məqām yoḫdı cəhān içrə **Żū`iyā**
Gər bir məqām tapsə idim rāḥət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 17). [żū`iyā,]*

Cəfā vü cövrüni ol bī-mürüvvət bī-vəfā yārun
‘Əbəs bī-hūdə gör kim **Żū`iyā** dā`im çəkər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 10). [żū`iyā,]*

Bənd olub ḫ˅urşīdə ‘Īsā gökdə dutmazdı qərār
**Żū`iyā** görsəydi bu māh-ı mələk-sīma yüzin *(Gazel 148, Mısra 14). [żū`iyā,]*

Żū`iyā dünyādə gər ol māh olsə həm-dəmim
Kāfirəm ümmīd dutsam ḥūrī vü ġılmān içün *(Gazel 152, Mısra 9). [żū`iyā,]*

Żū`iyā ‘eşqün nə olsə ḥāṣili vācibdi çək
Ya sürūrın yā nəşāṭın yā bəlāsın yā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 9). [żū`iyā,]*

Bənd olub ḫ˅urşīdə ‘Īsā gökdə dutmazdı qərār
**Żū`iyā** görsəydi bu māh-ı mələk-sīma yüzin *(Gazel 170, Mısra 14). [żū`iyā,]*

Yoḫ **Żū`iyā** vəfā vü səḫānun nişānəsi
Aḫtarmışam ṣiġār u kibārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 9). [żū`iyā,]*

‘ārif ü ‘āşiqdən özgə **Żū`iyā** bir kimsənə
Eyləməzlərdi ‘ibādət ḥūr u ġılmān olmasə *(Gazel 197, Mısra 13). [żū`iyā,]*

Əgər ol büt əlində **Żū`iyā** mey cāmını görsön
Dil ü dünyā vü dīn ü cān ayağınə niṡār eylə *(Gazel 199, Mısra 9). [żū`iyā,]*

Żū`iyā yoḫ elə dil-dūn-ı ġəm hicrānındə
İstəsön vüṣlət əgər ġönçə-i ḫəndānı ilə *(Gazel 204, Mısra 13). [żū`iyā,]*

Żū`iyā möḥnət-i hicrində dil-i ḫūnīndür
Belə möḥtāc qılan gündə yüz əğyārə məni *(Gazel 224, Mısra 9). [żū`iyā,]*

Żū`iyā bir də görüb ölsəm əgər olmaz ġəmim
Ol nihānı kim vüṣāl-ı gül-‘iẕārım var idi *(Gazel 225, Mısra 13). [żū`iyā,]*

Żū`iyā məḥrəm edib zülfünə rūyun hər gün
Kāfiri ḫāzin-i gəncīnə-i īmān etdi *(Gazel 233, Mısra 11). [żū`iyā,]*

Żū`iyā qā‘idədür şe‘rdə āḫırdə du‘ā
Ṭūl vermə elə bu ṭərz ilə sən də itmām *(Kaside 13, Mısra 33). [żū`iyā,]*

Żū`iyā açma çoḫ da əsrārı
Mollālar küfr oḫur bu güftārı *(Mesnevi 11, Mısra 101). [żū`iyā,]*

ẕu`l- ‘izz u ‘əlā: *Yüce ve ulu (olan).*

Ey risālət mülkünə sulṭān ẕu`**l-‘izz u ‘əlā**
Ənbiyā-yı övliyāyə müqtədā vü pīşvā *(Gazel 1, Mısra 1). [ẕu`l- ‘izz u ‘əlā,]*

zü`l-cəlāl: *"Celâl sâhibi" Allah.*

Dünyānı fikr edəndə gedir məgər **zü`l-cəlāl**
Tər eyləsön ḥarāmı tapulmır dəḫi ḥəlāl *(Muhammes 3, Mısra 35). [ẕü`l-cəlāl,]*

zəbān: *Dil, lisan.*

Bəlī çıqsun nə gūnə sāḥət-i Şīrvān ḫəyālımdan
Kim ol gülşəndə bir Seyyid kimi şīrīn-**zəbānım** var *(Kaside 7, Mısra 18). [zəbānım, -ım]*

Fārsī vü Rūsī Firəng ‘Ərəb
Hər bir **zəbān** şan dilidir cəvvāb*(Mesnevi 10, Mısra 40). [zəbān,]*

Bīsütūn-ı cismimə yüz tīşə-i möḥnət uran
Ḫəstə cān Fərhādvəş Şīrīn-**zəbānun** ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 4). [zəbānun, -un]*

Ḫ˅urşīd tək cəmālıvə mən şam‘ sölədim
Vācibdi yandırub məni kəssün **zəbānımı** *(Gazel 234, Mısra 6). [zəbānımı, -ım, -ı]*

Bilmürəm hansı **zəbānlə** saña şərḥ eyləyüm
O sitəmlər ki baña etdi yüzün hicrānı *(Gazel 250, Mısra 11). [zəbānlə, -lə]*

zəbān-i fārs: *Fars dili.*

Zəbān-ı Fārsə çün yoḫdı cümlənün ‘elmi
Bu cəşn Türk dilində gərəkdür olə bəyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 15). [zəbān-i fārsə, -ə]*

zəbān-ı nāṭiqə: *Düzgün ve güzel söz söyleyenlerin dili.*

Ey biḥār-ı ‘ulūm-ı fəżl u kəmāl
Midḥətündə **zəbān-ı nāṭiqə** lāl *(Mesnevi 2, Mısra 46). [zəbān-ı nāṭiqə,]*

zəbān-ı təqrīr: *Sözle anlatma, ifâde ve beyan etme dili.*

Nə nāməyə sıqışur nə **zəbān-ı təqrīrə**
Nə ṣūrət ilə sölə belə mā-cərānı yazım *(Gazel 141, Mısra 11). [zəbān-ı təqrīrə, -ə]*

zəbān-ı tərcümān: *Anlatan dil(im).*

Liyāġ-ı mey gətür sāqī məni ġəm pāy-māl etdi
Mənim şərḥ-i ġəm etməkçün **zəbān-ı tərcümānım** var *(Kaside 7, Mısra 4). [zəbān-ı tərcümānım, -ım]*

ẕəbḥ: *Kurban kesme.*

Kim ki Birāhīm təki istəsə olmaq ḫəlīl
‘Eşq mināsındə **ẕəbḥ** eyləyə qurbānını *(Gazel 245, Mısra 6). [ẕəbḥ,]*

zəbūn: *Güçsüz, zayıf, âciz.*

Qoyub ẕəlīl ü **zəbūn** ġürbət içrə ʻuşşāqı
Üzün vətən sarı çoẖ şād u möẖtərəm getdün *(Gazel 163, Mısra 9). [zəbūn,]*

ʻÜrəfā zār [u] **zəbūn** kīsə-i āmālı təhī
Cühəlā dövlət ü neʻmətlə dəm-ā-dəm ẖəndān *(Kaside 14, Mısra 9). [zəbūn,]*

Pəs belə əşẖāsı ki bu çərẖ-i dūn
Eyləyə bir ləẖẓədə zār u **zəbūn** *(Mesnevi 5, Mısra 24). [zəbūn,]*

żəʻf: *Zayıflık.*

Līk ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtə ẖəbərdāram mən
Qocalub ʻömr gedüb **żəʻf** tapub quvvət-i tən *(Terci-bend 1, Mısra 22). [żəʻf,]*

żəʻf-i millət: *Milletin zayıflığı.*

Çoẖdan gəleydi kāş bu dövrānə Şərq-i Rus
Tā **żəʻf-i milləti** gətürə cānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 2). [żəʻf-i milləti, -i]*

zəġan: *Çaylak; Sevgilinin beni.*

Zülf-i siyəhündür mi sənün dövr-i ruẖundə
Ya zağ u **zəġan** gülşən ü gülzār yanındə *(Gazel 186, Mısra 4). [zəġan,]*

Gəlməsün zāğ u **zəġan** gülşənə kim gül yeridür
Gül olan yer dəẖi bu rəsmidi bülbül yeridür *(Gazel 49, Mısra 1). [zəġan,]*

Salmasun nərgis-i məẖmūruva zülfün sāyə
Qoymə şāh-bāzə olə zāğ [u] **zəġanın** həm-sāyə *(Gazel 209, Mısra 2). [zəganın, -ın]*

ẕəhīrə: *Gerektiğinde kullanılmak üzere saklanan hubûbat, erzak; İyi amel.*

Dünyā köçübdi āẖirətə bir **ẕəẖīrə** qoy
Cān nəqdi Żū`iyā nə qədər ġārət olmamış *(Gazel 105, Mısra 13). [ẕəẖīrə,]*

zəẖm: *Yara; Vurma.*

Bāğ u gülşən gūşə-i mey-ẖānə tək ẖürrəm dögül
Cām-ı mey tək hīç şey` dil-**zəẖminə** mərhəm dögül *(Gazel 125, Mısra 2). [zəẖminə, -i, -n, -ə]*

Oləsən Rüstəm-i dəstān vəyā Rūyīntən
Zāl-i gərdūndan ölüm **zəẖmini** āẖır görəsən *(Mesnevi 15, Mısra 24). [zəẖmini, -i, -n, -i]*

Nə növʻ **zəẖmlərim** olsə dildə Żū`ī tək
Əmīrẖān səẖāsıylə mərhəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 13). [zəẖmlərim, -lər, -im]*

zəẖm-i cān: *Kalp yarası.*

Bir iki cām-ı ḥəkīmānə əhl-i ḥāl ilə
Əgərçi nūş edəsən **zəẖm-i cānə** mərhəmdür *(Gazel 80, Mısra 8). [zəẖm-i cānə, -ə]*

zəẖm-i dil: *Gönül yarası.*

Zəẖm-i dil behbūdını Żū`ī fələkdən ummə kim
ʻĀləmün dārü`ş-şəfāsı içrə mərhəm qalmayub *(Gazel 30, Mısra 9). [zəẖm-i dil,]*

zəẖm-i dil-i ṣəd pārə: *Yüz parça olmuş gönül yarası.*

Zəẖm-i dil-i ṣəd-pārəmə Qānūn Şifādan
Aẖtarson əgər ẕərrə qədər çārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 7). [zəẖm-i dil-i ṣəd pārəmə, -m, -ə]*

zəẖm-i ẖədəng-i dərd-i dil-i bī-qərār: *Kararsız gönül derdinin ok yarası.*

Zəẖm-i ẖədəng-i dərd-i dil-i bī-qərārımə
Dāru`ş-şəfā-yı dəhrdə bir mərhəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 9). [zəẖm-i ẖədəng-i dərd-i dil-i bī-qərārımə, -ım, -ə]*

zəẖm-i möẖnət ü dərd: *Keder ve sıkıntı yarası.*

Nə qədri cüst ü cū etdim cəhāndə tapmadım bir kəs
Ki **zəẖm-i möẖnət ü dərdə** onun hər ləfżi mərhəmdür *(Gazel 41, Mısra 6). [zəẖm-i möẖnət ü dərdə, -ə]*

zəẖm-i peykān: *Okun ucundaki sivri demir, temren darbesi; Sevgilinin bakışı.*

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūş-dārū şərbətin
Kim ki ey əbrū-kəmānım **zəẖm-i peykānun** görüb *(Gazel 19, Mısra 8). [zəẖm-i peykānun, -u, -n]*

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūş-dārū şərbətin
Kim ki ey əbrū-kəmānım **zəẖm-i peykānun** görüb *(Gazel 31, Mısra 8). [zəẖm-i peykānun, -u, -n]*

zəẖm-i tīğ-i əbrū: *Kaş kılıcının yarası.*

Köñül cərāẖəti çün **zəẖm-i tīğ-i əbrūdur**
Əgər öləm də ẖ˘oşam dəẖi mərḥəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 5). [zəẖm-i tīğ-i əbrūdur, -dur]*

zəḥmət: *Zahmet, sıkıntı, eziyet.*

Çün yoẖdı vəfā ʻömrdə dövlət nə içündür
Cəmʻ etmək içün dövləti **zəḥmət** nə içündür *(Gazel 68, Mısra 2). [zəḥmət,]*

Rāh-ı ṭələbdə bār-ı cəfāyə təḥəmmül et
Rāḥət olur mı dəhrdə tā **zəḥmət** olmamış *(Gazel 105, Mısra 6). [zəḥmət,]*

Fīṡāġoreṡi kim odı ʻəllāme-i əvvəl
Cāhillər əlilə onə **zəḥmət** nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 20). [zəḥmət,]*

Eşitmisən ki Süleymān gedirdi bād üzərə
Olurdı kölgəligi quş qanadı **zəḥmət** ilə *(Kaside 20, Mısra 10). [zəḥmət,]*

Gərəkdi bizdə də olsun mədāris ü məktəb
ʻUlūm-ı fəżlə çataq məktəb içrə **zəḥmət** ilə *(Kaside 20, Mısra 22). [zəḥmət,]*

zəḥməti çək-: *Zahmet çekmek. Sıkıntı, güçlük, yorgunluk ve eziyetlere katlanmak.*

Məktəb nə növʻ ẖ˘oş olı cındır ḥəṣīrdə
Əṭfāl ayaġ yalın **çəkə** palçıqdə **zəḥməti** *(Kaside 2, Mısra 12). [zəḥməti çəkə,]*

zəhr: *Girdiği organizmada fizyolojik görevleri bozan veya yok ederek ölüme sebep olan madde, ağu, sem.*

Dəfʻ-i ġəm-i hicr içün içər Żū`ī bu **zəhri**
Şəhd-i ləb-i yār olsa mey-i Dərġəmi neylər *(Gazel 69, Mısra 9). [zəhri, -i]*

Əgərçi āb-ı ḥəyāt olsə içmə nā-dānlə
Ki ʻāqibət əṡəri cānə **zəhrdür** rəsmdür *(Gazel 80, Mısra 6). [zəhrdür, -dür]*

Əgər Fərhād tək zəhr içdün isə yār-ı Şīrīnlə
Vəlīkən şükr qıl āẖır nəfəs dildārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 11). [zəhr,]*

Firāq **zəhrini** görmüb damağımız şīrīn
Məzāqə təlẖ-i kəlāmun mis̱āl-i şəkkər idi *(Gazel 240, Mısra 5). [zəhrini, -i, -n, -i]*

zəhr-i firāq: *Ayrılık zehri.*

Zəhr-i firāq ilə dəhən təlẖ ʻāşiqə
Şəhd-i vüṣāl ləʻl-i şəkərbārdən gəlüb *(Gazel 26, Mısra 9). [zəhr-i firāq,]*

Zəhr-i firāqdan dəhən-i təlẖ ʻāşiqə
Şəhd-i luʻāb ləʻl-i şəkərbārdən gəlüb *(Gazel 27, Mısra 5). [zəhr-i firāqdan, -dan]*

Bu gūnə **zəhr-i firāqı** ki içmisən Żū`ī
Ḥəmīm-i dūzəẖ olur şəhd tək məzāqundə *(Gazel 196, Mısra 9). [zəhr-i firāqı, -ı]*

zəhr-i ġəm: *Kederin zehri.*

Zəhr-i ġəmünlə Żū`ī-i ciyər-ẖūndı ġönçə tək
Tā ʻāşiq o ləʻl-i ləb-i nūş-ẖənd[ə bənd] olub *(Gazel 24, Mısra 13). [zəhr-i ġəmünlə, -ün, -lə]*

zəhr-i mār: *Sözlük anlamı yılan zehri olup burada kötü, felek anlamıarında da kullanılmıştır.*

Çün bilübdür bu **zəhr-i mār** dövlət
Şeyṭānə ḥāṣil eyləyür cənnət *(Mesnevi 11, Mısra 21). [zəhr-i mār,]*

Çün yoẖdı fəżl ü məʻrifət ü şeʻrə müştərī
Bī-qədr ü nā-rəvāc olub **zəhr-i mārdan** *(Gazel 176, Mısra 12). [zəhr-i mārdan, -dan]*

Bī-pūlluqdı bunları tə`s̱īrdən salan
Bir sirr varmış ol adı pūl **zəhr-i mārdə** *(Kaside 19, Mısra 18). [zəhr-i mārdə, -də]*

zəhr-i nāb: *Halis zehir.*

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūş-dārū şərbətin
Kim ki ey əbrū-kəmānım zəẖm-i peykānun görüb *(Gazel 19, Mısra 7). [zəhr-i nāb,]*

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūş-dārū şərbətin
Kim ki ey əbrū-kəmānım zəẖm-i peykānun görüb *(Gazel 31, Mısra 7). [zəhr-i nāb,]*

zəhr-i qātil: *Katil zehir, katilin zehri.*

Zəhr-i qātil baña ver sāqī demim şəhbādən
Qutarub rāḥət olum tā ki ġəm-i dünyādən *(Gazel 173, Mısra 1). [zəhr-i qātil,]*

żəʻīf: *Yeterli maddî ve fizikî gücü olmayan, güçsüz.*

Ḥəm-qədīm bir çəng olub cān-riştəsi ol çəngə tār
Tā ki oldım mən **żəʻīf** ol tār-ı gīsūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 4). [żəʻīf,]*

zəkāt: *İslâm dîninin beş şartından biri olarak, sâhip olunan ve belli bir miktârı aşan mal ve paranın yoksullara dağıtılması gereken kırkta biri ve bunun yoksullara dağıtılması işi.*

Görməyübən hīç kimsədən bir nicāt
Rūzīmiz āẖır olacaq həm **zəkāt** *(Mesnevi 4, Mısra 30). [zəkāt,]*

żəlālət: *Doğru yoldan ayrılma, yoldan çıkma, sapıtma, sapıklık.*

Bu daş baqırlu ẖəlā`iq qəbūl etmədilər
Niẓām-ı məʻrifəti qaldılar **żəlālət** ilə *(Kaside 20, Mısra 46). [żəlālət,]*

ẓəlām: *Karanlık, zulmet.*

Nə dildə ṣəbr qoyubdur nə əldə cām fələk
Gözün qarasunı dutsun yüzün **ẓəlām** fələk *(Gazel 118, Mısra 2). [ẓəlām,]*

Dün ki bāz-ı fələk öz lānəsin etdi məqām
Məşʻəl-i şīdi əḥāṭə elədi zəng ü **ẓəlām** *(Kaside 13, Mısra 2). [ẓəlām,]*

Məgər genə səni bir müşk-būy-āhūnuñ
Qara gözi həvəsilə basubdı jəng ü **ẓəlām** *(Gazel 129, Mısra 18). [ẓalām,]*

zəlāzil-i ġəm: *Keder depremi.*

Əsās-ı mülk-i vücūdım **zəlāzil-i ġəmdən**
Ḫarāb olub dağılub şəhr-i Şīrvānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 11). [zəlāzil-i ġəmdən, -dən]*

ẕəlīl: *Aşağılanan, hor görülen (kimse), hakir.*

Qoyub **ẕəlīl** ü zəbūn ġürbət içrə ʻuşşāqı
Üzün vətən sarı çoẖ şād u möḥtərəm getdün *(Gazel 163, Mısra 9). [ẕəlīl,]*

Hər zəmānda olubsə bir əhl-i dil
Çərẖ eyləyübdür onı zār u **ẕəlīl** *(Mesnevi 10, Mısra 18). [ẕəlīl,]*

ẕəlīl-i bī-mār: *Hakir hasta.*

Tapsə hər yerdə mənim kimi ẕəlīl-i müżṭər
Dodurub öldürəcək zār [u] **ẕəlīl bīmār** *(Kaside 6, Mısra 10). [ẕəlīl-i bī-mār,]*

ẕəlīl-i müżṭər: *Çaresiz hakir.*

Tapsə hər yerdə mənim kimi **ẕəlīl-i müżṭər**
Dodurub öldürəcək zār [u] ẕəlīl bīmār *(Kaside 6, Mısra 9). [ẕəlīl-i müżṭər,]*

ẕəm: *Kötülüğünü söyleme, yerme, çekiştirme.*

Mədḥ u **ẕəm** bāqīdür qiyāmətəcən
Çünki məʻlūmdur dəfātirdən *(Mesnevi 2, Mısra 27). [ẕəm,]*

zəmān: *Zaman, vakit, çağ; Talih, baht.*

Keçən **zəmāndə** əgər var idi bəhārdə ẕövq
Olubdı mövsim-i qışdan betər bəhār ẖarāb *(Gazel 29, Mısra 5). [zəmāndə, -də]*

Yā Rəb nə olubdur səbəbi kim bu **zəmāndə**
İnsān arasındə hamı millətdə ẖəṭər var *(Gazel 42, Mısra 15). [zəmāndə, -də]*

Yandurursan bī-muḥābā hər **zəmān** ʻāşiqləri
Vāy əgər kim bu ḥesābı səndən ay məh alələr *(Gazel 48, Mısra 7). [zəmān,]*

Olub ʻāşiq cəhāndə hərkəs öz məʻşūqəsin tapdı
Mənim kim hər **zəmān** firqətdə min min āh u zārım var *(Gazel 50, Mısra 4). [zəmān,]*

Baẖandə nāz ilə çeşmün qılur ʻəcəb ġārət

Gələn **zəmāndə** qiyāmə-qədün qiyāmət edər *(Gazel 60, Mısra 4). [zəmāndə, -də]*

Dil sirr-i ġönçə-i dəhənün bilmək istəyür
Yüz ġəm bu işdə ẖeyli **zəmāndur** nihān çəkər *(Gazel 61, Mısra 12). [zəmāndur, -dur]*

Var idi keçən ʻəṣrdə ʻelm ilə səẖāvət
Derlər bu **zəmān** əhl-i səẖāvət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 14). [zəmān,]*

Keçmiş **zəmāndə** var idi əsbāb-ı fəżl ü cūd
Bir kimsədə bu vəqt kərāmət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 11). [zəmāndə, -də]*

Zāhid deyən behişt ki ʻuqbādə sölənür
Hər bir **zəmāndə** ʻāşiq içün dər-kənār olur *(Gazel 82, Mısra 4). [zəmāndə, -də]*

Nā-būd olub məʻrifət-əhli bu **zəmāndə**
Həm ʻəhdə vəfā ʻəhd ilə peymān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 3). [zəmāndə, -də]*

Gər cənnət ü firdövsdür ʻāləm bu **zəmāndə**
Ṣəd-ḥeyf ki bir rəmz bilən ādəmi yoẖdur *(Gazel 86, Mısra 5). [zəmāndə, -də]*

Gözimə cümlə nəʻīm-i cəhān cəhīm gəlür
Nə növʻlən keçəcək bilmürəm **zəmān** sənsiz *(Gazel 92, Mısra 6). [zəmān,]*

Dā`im firāqdə budur övrādı Żū`īnün
H̱˘oş ol **zəmān** ki ol məh ilə həm-zəbān olam *(Gazel 128, Mısra 10). [zəmān,]*

H̱˘oş ol **zəmān** ki ol məh ilə həm-zəbān olam
Hər sözdə bir dilim dutulub nā-təvān olam *(Gazel 128, Mısra 1). [zəmānə, -ə]*

ʻƏcəbdi pīr **zəmānımdə** pāy piyādə qalub
Ayaġ yalın dəẖi getməkdə bī-qərār oldım *(Kaside 12, Mısra 9). [zəmānimdə, -im, -də]*

Olmasaydı o əgər elə yəqīn kim mən-i zār
Az **zəmānda** tən-i bīmārım olurdı bī-cān *(Kaside 14, Mısra 22). [zəmānda, -da]*

O kərəm kānı kim müdām ondan
Hər **zəmāndə** nəvālə-ẖ˅ār oldun *(Kaside 16, Mısra 18). [zəmāndə, -də]*

Sölə ki hansı **zəmāndə** var idi bir telefon
Yā teleġram vaġon kim gedir bu sürʻət ilə *(Kaside 20, Mısra 3). [zəmānda, -da]*

Əzəl **zəmāndə** də inşandə var idi çıplaq
Nə düşsə əhl qılurdı keçirdi sāmānı *(Kaside 23, Mısra 37). [zəmāndə, -də]*

Bir **zəmān** şəhr-i Şīrvān içrə
Var idim bāğ u būstān içrə *(Mesnevi 2, Mısra 9). [zəmān,]*

O **zəmān** bir qəṣīdə-i qərrā
Midḥət-i bir əmīrdə inşā *(Mesnevi 2, Mısra 19). [zəmān,]*

Edə mədḥində Żū`ī-i şeyda
Hər **zəmāndə** qəṣīdələr inşā *(Mesnevi 2, Mısra 34). [zəmānda, -da]*

Şāʻirə ḥörmət olunur hər **zəmān**
Şeʻr ilə bāqī qala yaẖşı yaman *(Mesnevi 5, Mısra 93). [zəmān,]*

Ḥeyli **zəmāndur** məni yād etmədün
Dirhəm ü dīnār ilə şād etmədün *(Mesnevi 5, Mısra 97). [zəmāndur, -dur]*

Tā inki üç ay bundan əqdəm
Bir yaẖşı **zəmāndə** ẖeyr məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 28). [zəmāndə, -də]*

Bu **zəmān** əhlidi kim anlamayub nīk [ü] bədi
Deyər ʻālim onə kim başınə bir ağ dolədi *(Mesnevi 9, Mısra 35). [zəmān,]*

Var yüz söz ürəgimdə edə bilməm iẓhār
Olu yā Rəb o **zəmān** kim söləyəm hər nə ki var *(Mesnevi 9, Mısra 88). [zəmān,]*

Hər **zəmānda** olubsə bir əhl-i dil
Çərẖ eyləyübdür onı zār u ẕəlīl *(Mesnevi 10, Mısra 17). [zəmānda, -da]*

Bilmürəm neçə ʻəṣrdür bu **zəmān**
Ḫəlq pūlə deyür Ḫudā-yı cəhān *(Mesnevi 11, Mısra 41). [zəmān,]*

Bī-ẕövq cism ü cān diri qalmaq nə ləẕẕəti
Yaẖşı odur ki topraq içində nihān olam *(Muhammes 1, Mısra 8). [zəmān,]*

Dünyādə indi istəmürəm bir **zəmān** olam
Altmış yaşında isə [o] bir kimsə gər vəfāt *(Muhammes 1, Mısra 17). [zəmān,]*

H̱˘oş ol **zəmān** ki ʻişrət ü ʻeyşim təmām idi
Baş şūr-ı ʻeşq gözdə o māh əldə cām idi *(Muhammes 2, Mısra 1). [zəmān,]*

H̱˘oş ol **zəmān** ki ʻişrət ü eyşim təmām idi
Ḥeyf ol qərīnə kim baña dövrān be-kām idi *(Muhammes 2, Mısra 17). [zəmān,]*

H̱˘oş ol **zəmān** ki yār baña həm-ayaġ idi
Ruẖsārı gözlərimə münəvvər çırāġ idi *(Müseddes 1, Mısra 1). [zəmān,]*

Yād ol **zəmān** ki qara gecəm gün tək ağ idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 23). [zəmān,]*

Nigārā bir **zəmān** āẖır bizim sarı güẕār eylə
Ḫəzān-ı hicrimi vəṣl-i ruẖunlə növ-bəhār eylə *(Gazel 199, Mısra 1). [zəmān,]*

H̱˘oş ol **zəmān** ki yār mən-i zārə yār idi
Çeşmim cəmālı ʻəksi ilə lāləzār idi *(Gazel 222, Mısra 1). [zəmān,]*

Ḥeyf keçdi rūzgārım hicr ilə yād ol **zəmān**
Kim ənīsim mūnisim yārım nigārım var idi *(Gazel 225, Mısra 7). [zəmān,]*

H̱˘oş ol **zəmān** ki mey-i ṣāf u Dərġəmim var idi
Nə dərd ü möḥnət-i dünyā vü nə ġəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 1). [zəmān,]*

H̱˘oş ol **zəmān** ki vüṣālun baña ʻeyid idi
Behişt-i ʻədn məqāmım mīm də Kövs̱ər idi *(Gazel 240, Mısra 1). [zəmān,]*

H̱˘oş ol **zəmān** o günki bu sinnim cavān idi
Şām u səḥər vəṭəndə köñül şādmān idi *(Gazel 242, Mısra 1). [zəmān,]*

Bir **zəmān** ẖ˘oş keçməyür hicrān əlindən cān içün
Gūyiyā Ḫāliq yaratmışdur məni hicrān içün *(Gazel 152, Mısra 1). [zəmān,]*

zəmānə: *Zaman, devir, dönem; Talih, baht.*

Şöhrət tapubdı bid'ət Żū`ī **zəmānədə**
Pā-māl-i ḫəlq olubdı şərī'ət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 13). [zəmānədə, -də]*

Yūsifdən irs̱ ilə bu vəcāhət yetüb saña
Sənsən **zəmānədə** məh-i Kən'ān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 4). [zəmānədə, -də]*

Əgərçi olmuşuq imdi əsīr-i qayd-ı 'əyāl
Dögüldi belə bizim də **zəmānəmiz** var idi *(Gazel 236, Mısra 8). [zəmānəmiz, -miz]*

Gözətlə Żū`ī bu ẓülmāt-ı şām-ı cəhl gedər
Qılur zəmānəni ḫᵛurşīd-i 'elm nūrānī *(Kaside 23, Mısra 94). [zəmānəni, -n, -i]*

Bilməyürdük **zəmānənin** möhnətin
İstəməyürdük Tarının cənnətin *(Mesnevi 4, Mısra 15). [zəmānənin, -n, -in]*

Yā Rəb olur mu bir də görəm ol **zəmānəni**
'Eyş ü nəşāṭ u ṣöḥbət-i çəng ü çəġānəni *(Müseddes 1, Mısra 25). [zəmānəni, -n, -i]*

Hanı o mehr-i məḥəbbət ki var idi səndə
Sitəmgər olmısən imdi məgər **zəmānə** dönüb *(Gazel 25, Mısra 10). [zəmānə,]*

Nə bāğlardə ṣəfā var nə meydə 'eyş ü nəşāṭ
Dönüb **zəmānə** olub dövr-i rūzgār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 4). [zəmānə,]*

Ya bu **zəmānədə** mə'dūm olubdı ẕövq-i ṣəfā
Ya Żū`ī səndə olub ẕövq-i 'eşq-i yār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 13). [zəmānədə, -də]*

Təqdīr iləndi 'izzət ü ẕillət **zəmānədə**
Təğyīrə hīç kimsənədə iḫtiyār yoḫ*(Gazel 38, Mısra 7). [zəmānədə, -də]*

Yazım o səng-i dilə dərd-firqətin yoḫsə
Zəmānə cövrini yā möḥnət-i cəhānı yazım *(Gazel 141, Mısra 4). [zəmānə,]*

Tökgilən ṭāsə bādə tā ḫəṭ-i cövr
Görməyüm tā **zəmānədən** bir cövr *(Mesnevi 11, Mısra 4). [zəmānədən, -dən]*

Yaḫşı təṣəvvür eyləmə vārın **zəmānənün**
Ey dil çü gördüm āḫırı kārın **zəmānənün** *(Gazel 175, Mısra 1). [zəmānənün, -n, -ün]*

Yaḫşı təṣəvvür eyləmə vārın **zəmānənün**
Ey dil çü gördüm āḫırı kārın **zəmānənün** *(Gazel 175, Mısra 2). [zəmānənün, -n, -ün]*

Beş gün içində bərhəm olur gülşəni güli
Çoḫ görmişəm bəhār u ḫəzānın **zəmānənün** *(Gazel 175, Mısra 4). [zəmānənün, -n, -ün]*

Bir 'ibrət al Sikəndər ü Cəmşīddən köñül
Vəqtün ḫᵛoş eylə anlə mədārın **zəmānənün** *(Gazel 175, Mısra 6). [zəmānənün, -n, -ün]*

Çoḫ gəzmə bəḫtün ağ u qara olmaqındə sən
Bī-cā ötürmə leyl ü nəhārın **zəmānənün** *(Gazel 175, Mısra 8). [zəmānənün, -n, -ün]*

Yoḫ Żū`iyā vəfā vü səḫānun nişānəsi
Aḫtarmışam şiğār u kibārın **zəmānənün** *(Gazel 175, Mısra 10). [zəmānənün, -n, -ün]*

zən: *Kadın.*

Nə ḥəq-i nān u nəmək var nə şü'ār-ı bəẕl ü cūd
'Ərṣədə **zən**-ṭəb'lərdür mərd-i meydān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 4). [zən,]*

zəncīr: *Zincir, birbirine geçmiş mâdenî halkalardan meydana gelen bağ.*
'Eşq-i zülfünlə köñül nālə-i şəb-gīrdədür
Gərdən-i cān deyəsən kim genə **zəncīrdədür** *(Gazel 75, Mısra 2). [zəncīrdədür, -də, -dür]*

Tā köñül meyl-i ruḫ u zülf-i pərīşān etmiş
Qayd u **zəncīrə** düşübdür deyəsən qan etmiş *(Gazel 104, Mısra 2). [zəncīrə, -ə]*

Bəstə-i ṭürrə-i cānānə ki derlər o bizük
Boynı **zəncīrli** dīvānə ki derlər o bizük *(Gazel 121, Mısra 2). [zəncīrli, -li]*

Yanındə demə zülf sözin bu dil-i zārun
Zəncīr adını çəkmə giriftār yanındə *(Gazel 186, Mısra 8). [zəncīr,]*

Olur dīvānə tək **zəncīrə** lā`iq mübtəlā köñlüm
Haçan kim ḥəlqə-i ol zülf-i müşk-əfşān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 3). [zəncīrə, -ə]*

Bizi sūzən təki gözdən salubdur riştə-i zülfin
N`olə **zəncīr** edüb qeyd etsə bu məcnūn-ı 'uryānı *(Gazel 220, Mısra 6). [zəncīr,]*

zəncīr-i tār-ı zülf: *Saçın telinin halkası, zinciri.*

Zəncīr-i tār-ı zülfünə çün çatmayur əlün
Ölsün rəvādı mən kimi dīvānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 3). [zəncīr-i tār-ı zülfünə, -ü, -n, -ə]*

Əsīr etdi məni **zəncīr-i zülf** ü çeşm-fəttānun
'Əcəb āzādə idim yād ol günlər ki nā-gəhdən *(Gazel 149, Mısra 4). [zəncīr-i zülf,]*

Ey şūḫ lüṭf qıl ki əzəl yārıñam sənün
Zəncīr-i zülfün içrə giriftārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 2). [zəncīr-i zülfün, -ün]*

Zəncīr-i zülfünə eləyə ġeyrilər həvəs
N`etsünfəğānə bu dil-i dīvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 11). [zəncīr-i zülfünə, -ü, -n, -ə]*

zəng: *Pas, jəng.*

Dün ki bāz-ı fələk öz lānəsin etdi məqām
Məş'əl-i şīdi əḥāṭə elədi **zəng** ü ẓəlām *(Kaside 13, Mısra 2). [zəng,]*

ẓənn: *Gerçeğini bilmeden ihtimal üzerine hüküm verme, bu yolda verilen hüküm, sanı.*

Belə **ẓənnim** yoḫ idi kim bizi gərdūn ayırə
Bī-vəfālıq eləyüb ayrulacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 9). [ẓənnim, -im]*

zər: *Altın.*

Bunlar təmāmı olsə də bī-żövq olur əgər
Cīb ü bəğəldə sikkə-i sīm ü **zər** olmasa *(Gazel 6, Mısra 4). [zər,]*

Cəhāndə sīm ü **zər** cəm' eyləyüb 'ömrün tələf qılmə
Nə ẕövqi sīmün ey dil yār-ı sīm-əndāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 5). [zər,]*

Nə sūdı ādəmə belə bəhārvəş-i firdövsdən

Əgər kim kīsəsində sīm ilə **zər** nā-hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 10). [zər,]*

Zimistānı bəhār eylər nəşāṭ-əsbābın āmādə
Kimün kim sīm ilə **zər** kīsəsində ləḥẓə peydādur *(Gazel 40, Mısra 12). [zər,]*

Nə pīr-i meykədə yanında ẕərrə e'tibārım var
Nə rəhn-i cāmə ḫirqəsicə nə sīm u **zərim** yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 4). [zərim, -im]*

Allāhə inanmaq idi īmān 'əməl etmək
Sīm ü **zər** olub Tarı də īmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 12). [zər,]*

Nə eyləyəydi pərəstiş bu ḫəlq sīm ü **zərə**
Olaydı pūl bu məḫlūqdan nihān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 11). [zərə, -ə]*

Bəḫşiş dəmi sīm ü **zər** əlündən
Hər dəm çəkür əl-əmān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 7). [zər,]*

Cəhāndən olub tərk insāniyət üslūb-ı qānūnī
Dönübdür Leyliyə **zər** ḫəlq də Məcnūn-ı şeydāyə *(Gazel 212, Mısra 8). [zər,]*

Zərə Ḫāliq deyürlər saḫlayurlar çoḫ 'əzīz anı
Verüblər dīn evin bu küfr ilə tārāc-ı nə'māyə *(Gazel 212, Mısra 9). [zərə, -ə]*

Əḥkām-ı Ḫudā şər'-i peyəm-bər unuduldı
Bu ḫəlq-i zəmānun Tarısı sīm ü **zər** oldı *(Gazel 239, Mısra 6). [zər,]*

Bə'żə verübdi 'əql ziyādə nə sīm ü **zər**
'Əqlilə ḫˇoşdı olmasə gər bərg ü bār ilə *(Kaside 21, Mısra 39). [zər,]*

Zərdür bu cəhān əhlinə mə'būd-ı ḥəqīqī
Allāh peyəm-bər o 'ibādət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 19). [zərdür, -dür]*

Hanı Şəmāḫı ki yazam şe'rlər
Hər birinə bəẕl edələr sīm ü **zər** *(Mesnevi 5, Mısra 60). [zər,]*

Ḫālīdi kīsəm **zər** ilə sīmdən
Ḥāṣil olmaz bir qəpik hīç kimdən *(Mesnevi 5, Mısra 81). [zər,]*

Bəḫşiş dəmi sīm ü **zər** əlündən
Hər dəm çəkür əl-əmān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 17). [zər,]*

Üç ay olı gəlmişəm mən-i zār
Ḫərc etməgimə nə sīm ü **zər** var *(Mesnevi 7, Mısra 46). [zər,]*

Mə'rifət əhlində əgər olsə **zər**
Həm-cinsində Qoyar mı ḫavf u ḫəṭər **(Vezin)** *(Mesnevi 10, Mısra 21). [zər,]*

Pəs olə gər əhl-i ma'ārifdə **zər**
Həm-cinsinə nə yerdə olsə verər *(Mesnevi 10, Mısra 31). [zər,]*

Çün bilübdür bunı ki sīm ilə **zər**
Məḥv edər hər nə olsə 'eyb ü kədər *(Mesnevi 11, Mısra 17). [zər,]*

Yā fəqr ü fāqə necədi yā sīm u **zər** nədür
Yā rāḥət-i Ḫiżir nədü rənc-i səfər nədür *(Muhammes 2, Mısra 9). [zər,]*

Mən də **zər** ilə doldurur idim çuvālımı
İmdi mənim də yaḫşı günim müstədām idi *(Muhammes 2, Mısra 22). [zər,]*

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq **zər** imiş
Mə'rifət əhli cəhān çeşminə ḫākistər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 5). [zər,]*

Nə gərək 'elm ḫəlā`iq pūlə sölər Ḫāliq
İndi bildim ki hünər dəhrdə ancaq **zər** imiş *(Terci-bend 1, Mısra 30). [zər,]*

İndi bildim ki hünər dəhrdə ancaq **zər** imiş
Səndən özgə kimə mən şərḥ eləsəm əḥvālı *(Terci-bend 1, Mısra 35). [zər,]*

Vāy o şəḫṣə ki cibi pūldan olsun ḫālī
İndi bildim ki hünər dəhrdə ancaq **zər** imiş *(Terci-bend 1, Mısra 40). [zər,]*

İndi bildim ki hünər dəhrdə ancaq **zər** imiş *(Terci-bend 1, Mısra 45). [zər,]*

zərdüşt: *Mecusi dininin kurucusu olan Zaratustra.*

Əz-bəs ki ātəşīn-ruḫə yandurmısan məni
Zərdüşt vəqt olub məni Rūyīntən eylədün *(Gazel 164, Mısra 8). [zərdüşt,]*

zər-fəşān: *Altın saçan.*

Hər bəzmdə səndən özgə kimdür
Tā kim olə **zər-fəşān** Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 10). [zər-fəşān,]*

Hər bəzmdə səndən özgə kimdür
Tā kim olə **zər-fəşān** Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 20). [zər-fəşān,]*

zərgər: *Kuyumcu.*

Zū`īdən eyləmə ṭələb əş'ār-ı dil-nişīn
Ḥəllāl-i müşkilāt olan **zərgər** olmasa *(Gazel 6, Mısra 10). [zərgər,]*

zər-i bī-şümār: *Sayısız altın.*

'ārifləri bəlā vü ġəmə həm-dəm eyləyüb
Nā-dān olanı sīm u **zər-i bī-şümār** ilə *(Kaside 21, Mısra 10). [zər-i bī-şümār,]*

zər-i sikkə: *Altın para.*

Sərbārdur təmām mey ü bəzm ü yār u gül
Gər olmasə bəğəldə **zər-i sikkədārdə** *(Kaside 19, Mısra 20). [zər-i sikkə,]*

zər-i sikkə-dār: *Altın (madeni) para sahibi.*

Sərbārdur təmām mey ü bəzm ü yār u gül
Gər olmasə bəğəldə **zər-i sikkədārdə** *(Kaside 19, Mısra 20). [zər-i sikkə-dārdə, -də]*

zərq: *İki yüzlülük, riyâ, hîle.*

Kibr ü ġiybət ġəżəb ü **zərq** ü riyā vü sālūs
Eləmək görmədügi əmrə şəhādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 11). [zərq,]*

ẕərrə: *Çok küçük parçacık, zerre.*

Zāhid qəbūl olur o itā'ət ḥużūrdə
Żimnində **ẕərrə** qədri təmənnādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 10). [ẕərrə,]*

Qalmub cəhāndə **z̲ərrə** qədər z̲övq ilə ṣəfā
Yā Rəb təmām ləz̲z̲ət-i dünyā nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 5). [z̲ərrə,]*

Anlar bəhār u lālə vü gül z̲övqini o kəs
Kim ḫāṭirində **z̲ərrə** qədər dərd-i dāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 8). [z̲ərrə,]*

Nə qədri diqqət etdim ḫilqətimdən qanmadım **z̲ərrə**
Bilür bu rəmzi Żū`ī ol ki sirr`ullāh-ı məḥrəmdür *(Gazel 41, Mısra 13). [z̲ərrə,]*

Nə pīr-i meykədə yanında **z̲ərrə** e'tibārım var
Nə rəhn-i cāmə ḫirqəsicə nə sīm u zərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 3). [z̲ərrə,]*

Görmədim **z̲ərrə** qədər məşrəb-i zāhiddə ṣəfā
Z̲övq ü behcət genə mey-ḫānədəki pīrdədür *(Gazel 75, Mısra 13). [z̲ərrə,]*

Ḫudāvəndā nə bəd-sā'ətdə məḫlūq olmuşuq biz kim
Ḫəlā`iqlər yanındə **z̲ərrəcə** miqdārımız yoḫdur*(Gazel 79, Mısra 10). [z̲ərrəcə, -cə]*

Gəlməyür çeşminə ḫəlqün gecələr **z̲ərrə** yuqu
Bes ki ey məh qıluram nālə vü əfğān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 7). [z̲ərrə,]*

Zəḫm-i dil-i ṣəd-pārəmə Qānūn Şifādan
Aḫtarson əgər **z̲ərrə** qədər çārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 8). [z̲ərrə,]*

İçüb mey məst olub 'āləm-ġəmin bir **z̲ərrə** çəkməzdük
Ḥəqīqət 'āləmində 'āqil ü fərzānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 5). [z̲ərrə,]*

Bir **z̲ərrə** qədri anlamadım rūzgārdan
Nə dəhrdən nə bu fələk-i kəc-mədārdan *(Gazel 176, Mısra 1). [z̲ərrə,]*

Pəs hər vücūdə mūcid-i əṣli verüb ṣifət
Əşyādə yoḫdı **z̲ərrə** qədər iḫtiyārdan *(Gazel 176, Mısra 18). [z̲ərrə,]*

Hər **z̲ərrə** ḫāk bir ṣənəmün al yuvaqıdur
Fərş-i rəh olmuş imdikinün rəh-kənārınə *(Gazel 207, Mısra 15). [z̲ərrə,]*

Ḥəqīqət 'āləmində yoḫ təfāvüt **z̲ərrə** miqdārı
Nə fərqi yā Menātə qulluq et yā Lāt u 'Uzzāyə *(Gazel 212, Mısra 11). [z̲ərrə,]*

Əgərçi olmasa də nəqd-i cānımız məqbūl
Yanındə **z̲ərrə** qədər bārī e'tibārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 6). [z̲ərrə,]*

Dedi gūyā ki aqadan ḫəbərsizsən o aqa kim
Müṭəvvəl fəżl mə'nāsını kövn **z̲ərrə** bəyān qılmış*(Kaside 11, Mısra 18). [z̲ərrə,]*

Vermir nəşātı ḫāṭirə nə şūḫ-ı şāh-nāz
Nə **z̲ərrə** qədri şūr u humāyūn ḥiṣārdə *(Kaside 19, Mısra 8). [z̲ərrə,]*

Vəlī çe fā`idə ādəmlərinə ḥikmət-i 'elm
Dögül mü`əs̲s̲ir bir **zərrəcə** sirāyət ilə *(Kaside 20, Mısra 18). [zərrəcə, -cə]*

Bir gün ḥəyāt istəmürəm Zū`iyā dəḫi
Çün yoḫ bədəndə **z̲ərrəcə** z̲övq ü ṣəfā dəḫi *(Muhammes 1, Mısra 26). [z̲ərrəcə, -cə]*

Derdim müdām Ḫosrov [u] Şīrīn ḥekāyəti
Bir **z̲ərrə** qədri bilməz idim dərd ü möḥnəti *(Muhammes 2, Mısra 4). [z̲ərrə,]*

Bir **z̲ərrə** söz olmadı qəżādan mə'lūm
Çoḫ baḫdım əgər diqqət ilə təfsīrə *(Rübai 2, Mısra 3). [z̲ərrə,]*

Żū`ī-i dil-ḫəstəyə göstərmədi **z̲ərrə** vəfā
'Ādəti əhl-i kəmālə dā`im etməkdür cəfā *(Tahmis 3, Mısra 17). [z̲ərrə,]*

z̲əvāl: *Yok olma, yok edilme, ortadan kalkma; Bozulma, iyi bir durumdan kötü duruma dönme, düşme, alçalma.*

Vüṣāl olanda köñül titrəşüb hərās elər
Ki hər kəmālə yəqīn `āqibət **z̲əvāl** gəlür *(Kıt'a 7, Mısra 4). [z̲əvāl,]*

zürvār: *Mübarek yerleri ziyaret eden.*

Ol Kə`bə-i cəmālıvə ḥüccāclər kimi
Sər pā bərəhnə ṣidq ilə **züvvārıñam** sənün *(Gazel 165, Mısra 6). [züvvārıñam, -ıñ, -am]*

Żū`īni qurbān qəbūl et çün əzəldən olmuşam
Kə'bə-i ruḫsārıvə ṣidq ilə **züvvārun** sənün *(Gazel 179, Mısra 10). [züvvārun, -un]*

Sərvərā feyz-i ziyārət ṭələbiyçün neçə yol

Kə`bə-i vüṣlətivə ṣidq ilə **züvvār** oldım *(Kıt'a-ı Kebir 5, Mısra 2). [züvvār,]*

Ayın (')

`āqibət: *Son, nihâyet, encam; Gelecek, istikbal.*

Firāqə rāżıyam ey māh bu ümīd ilə
Ki `**āqibət** bunə āḫırdə bir vüṣāl gəlür *(Kıt'a 7, Mısra 2). [`āqibət,]*

Vüṣāl olanda köñül titrəşüb hərās elər
Ki hər kəmālə yəqīn `**āqibət** zəvāl gəlür *(Kıt'a 7, Mısra 4). [`āqibət,]*

'ibādət: *İnsanın tek Tanrılı dinlerde Allah'a, diğer din ve inanışlarda ise inanıp bağlandığı kudrete kulluğunu göstermek üzere yaptığı hareketler, tapma, tapınma.*

Ḥūr u cənnətdi sənün ṣavm u səlātun də ġərəz
Fikr qıl nəfsüvədür gör bu '**ibādət** zāhid *(Gazel 39, Mısra 20). ['ibādət,]*

'ibrət: *Bir olaydan çıkarılan göz açıcı, uyarıcı ders.*

Fəḫr qılmə oḫı bir āyə-i muḫtāl-i fəḫūr
Sūrə-i Hūdə baḫub eylə bir '**ibrət** zāhid *(Gazel 39, Mısra 6). ['ibrət,]*

'işrət: *İçki içme, içki; Eğlence*

Sən edən fısqlərün nəş`əsi yoḫ ləzzəti yoḫ
Meyde var z̲övq ü fəraḥ '**işrət** ü ləzzət zāhid *(Gazel 39, Mısra 18). ['işrət,]*

Ə

'əbā: *Yünden dokunmuş, çok sağlam, eskiden daha ziyâde küçük esnafın ve fakir kimselerin giydikleri potur, hırka, cepken, palto, terlik vb. şeyler yapılan, çoğunlukla deve tüyü renginde bir çeşit kaba kumaş, kaba çuha; Eskiden mollaların giyindiği uzun elbise, cüppe.*

ʻƏmmāmə vü **ʻəbā** ilə minbərdə vəʻẓə baẖ
Gəl ẖəlvət içrə gör nə ʻəlāmət ẓuhūrdur *(Gazel 74, Mısra 7). [ʻəbā,]*

ʻƏbā qəbā uzun arẖaluq u ʻimāmət ilə
Nəīnki bizdəki tək ẓāhirīn edə bər-bād *(Kaside 20, Mısra 26). [ʻəbā,]*

Ẓāhirən zīb verə qurşaq **ʻəbā** saqqalə
Məs`ələ vəqti qaçub bərk soẖulə qanqalə *(Mesnevi 6, Mısra 47). [ʻəbā,]*

Bizimki getdigi təḥṣīl ʻəbādı ʻəmmāmə
Biri təʻəṣṣüb-i məzhəb ki yıẖdı dünyānı *(Kaside 23, Mısra 61). [ʻəbādı, -dı]*

Ḫərābə mülki ẖarūf u fürūş **əbā** vü qəbā
Şərābə şərf elədük hər təvānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 5). [əbā,]*

__**əbdān:**__ *Bedenler, cesetler.*

Əl-ḥəq Məsīḥvār qılur zində mürdəni
Gūyā ki cān verür öli **əbdānə** Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 14). [əbdānə, -ə]*

Hanı Sikəndər u Cəmşīd ü Bəhmən u Dārā
Ki imdi topraqə dönmüş o nāzlu **əbdānı** *(Kaside 23, Mısra 4). [əbdānı, -i]*

__**ʻəbhər:**__ *Nergis.*

Çeşm-i bīmārınun əḥvālını sorson ey dil
Gülsitānə güẕər et bu sözi **ʻəbhərdən** sor *(Gazel 63, Mısra 4). [ʻəbhərdən, -dən]*

__**əbləh:**__ *Aklı kıt, ahmak, alık, bön (kimse).*

O kəs kim cāhil ü **əbləhdi** eylər
Büsāṭ-ı dövlət içrə pādşāhlıq *(Gazel 112, Mısra 7). [əbləhdi, -di]*

Əvvəldə məni **əbləh** ü nā-dān yaradaydun
Məndə belə bu hər şey`ə diqqət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 3). [əbləh,]*

Əbləh gər olaydım nə ġəm ü dərdim olurdı
Sən məndə bu ġəm çəkməgi ẖiṣlət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 5). [əbləh,]*

Çoẖ **əbləh** ü nā-dānları neʻmətlə yaratdun
Çoẖ ʻārif ü fāżilləri nikbət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 11). [əbləh,]*

__**əbr-i bəhār:**__ *Bahar bulutu.*

Sünbül-i zülfi tökülmüş rūyınə ol güllər ẖūn
Eylə kim **əbr-i bəhārı** mehr-i rəẖşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 4). [əbr-i bəhārı, -ı]*

__**əbr-i kərəm:**__ *Cömertlik buludu.*

Sən mənbəʻ-i çeşme-i ʻəṭāsən
Əbr-i kərəm ü məh-i səẖāsən *(Mesnevi 8, Mısra 66). [əbr-i kərəm,]*

__**əbrū:**__ *Kaş.*

Məni mənʻ etmə zāhid ṭāq **əbrūsı** sücūdından
Kərāmətlər ki qaşından gəlür meḥrābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 5). [əbrūsı, -sı]*

Lütf edüb bir tīr-i ġəmzə birlə al gəl cānımı
Pāyə dönmüş qāmətim ol ṭāq **əbrūndan** cüdā *(Gazel 12, Mısra 8). [əbrūndan, -n, -dan]*

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūşdārū şərbətin
Kim ki ey **əbrū-kəmān**ım zəẖm-i peykānun görüb *(Gazel 19, Mısra 8). [əbrū,]*

Dəhənin sordum āb-ı rūsı ilə çeşmindən
Baña bu nüktəni bir rəmz ilə pünhān dedilər *(Gazel 62, Mısra 7). [əbrūsi, -s, -i]*

Əbrūlərün müʻəyyənidür nūn sūrəsi
Gəlmiş bəyān-ı ʻāriżüvə vəʼḍ-ḍuḥā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 7). [əbrūlərün, -lər, -ün]*

__**əbrū-yı dildār:**__ *Gönlü kendine bağlamış olan sevgilinin kaşı.*

Budur vəhmim ki zāhidlər sücūdun eyləsün vācib
Nöçün ey **əbrū-yı dildār** sən meḥrābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 4). [əbrū-yı dildār,]*

__**eʻcāz-ı məsīḥā:**__ *Hz. İsa`nın mûcizesi.*

Zülfündədi məd ġəm gözəlim möʻcüz-i Mūsā
Mużmərdi ləbində dəẖi **eʻcāz-ı Məsīḥā** *(Muhammes 4, Mısra 14). [eʻcāz-ı məsīḥā,]*

Hər ləbdə bulunmaz dəẖi **eʻcāz-ı Məsīhā**
Hər bəndə gəlüb Yūsif-i gül-pīrəhən olmaz *(Gazel 94, Mısra 5). [eʻcāz-ı məsīhā,]*

Gāh **eʻcāz-ı Məsīḥānı** ləb-i ləʻlündə gāh
Möʻcüz-i Mūsānı ruẖsārında iẓhār eylədün *(Gazel 181, Mısra 5). [eʻcāz-ı məsīḥānı, -n, -ı]*

__**əbrū-kəmān:**__ *Yay gibi kaş.*

Zəhr-i nāb eylər təṣəvvür nūşdārū şərbətin
Kim ki ey **əbrū-kəmānım** zəẖm-i peykānun görüb *(Gazel 31, Mısra 8). [əbrū-kəmānım, -ım]*

__**əbəd:**__ *Sonu olmayan gelecek zaman.*

Bu nüktəni əzəldən **əbəd** kimsə açmayub
Sən bundə bəhs̱ eyləmə çoẖ Kirdgār ilə *(Kaside 21, Mısra 33). [əbəd,]*

‘<u>əbəs:</u> *Boş, anlamsız.*

Ḫəlq söylər yaradub cənnəti Ḥəq ādəm içün
Bu **‘əbəs̱** sözdi Ḫudā cənnəti şeyṭānə verüb *(Gazel 20, Mısra 4). [‘əbəs̱,]*

Behişt olmuş cəhān līkən dutub şeyṭān ilə ‘āləm
‘Əbəs̱ sözdür ki söylərlərdi cənnət içrə ādəm var *(Gazel 70, Mısra 6). [‘əbəs̱,]*

Ayə təşbīh eləyən ḥüsn-i ruḫ-ı cānānı

Oḫudı ṣanki ‘**əbəs̱** āyə-i Qur`ānı ġəlaṭ *(Gazel 109, Mısra 6). [‘əbəs̱,]*

Cəfā vü cövrüni ol bī-mürüvvət bī-vəfā yārun
‘Əbəs bī-hūdə gör kim Żū`iyā dā`im çəkər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 10). [‘əbəs,]*

Yoḫdur bir ağ gün mən-i bəḫti qəra içün
‘Ömrüm keçir **‘əbəs̱** belə leyl ü nəhār ilə *(Kaside 21, Mısra 12). [‘əbəs̱,]*

Dögül **‘əbəs** ġəm-i hicründə olduqum sər-məst
Nə gördi bādədə bilmən ki oldı bādə-pərəst *(Tahmis 2, Mısra 23). [‘əbəs,]*

‘<u>əbəs yerə:</u> *Boşuna.*

Keçür bəhār ilə ‘ömrim **‘əbəs̱ yerə** bī-cā
Bu ḥāldə bizi qoyma İlāhī yet dādə *(Kaside 18, Mısra 13). [‘əbəs̱ yerə,]*

Özi yoḫ adı var ‘inqād-ı fəżl vücūd-ı səḫā
‘Əbəs yerə dolanub kīmyānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 4). [‘əbəs yerə,]*

‘<u>əcā`ib:</u> *Garip, tuhaf, alışılanın dışında, değişik.*

Tapupdur gövhər-i ‘elm ü fəżilət
Bu günlərdə **‘əcā`ib** bī-bəhālıq *(Gazel 112, Mısra 14). [‘əcā`ib,]*

<u>əcnās:</u> *Cinsler, çeşitler, türler, soylar.*

Nə var mey-ḫānələrdə e‘tibārım cür‘e-i cāmə
Nə dəhən bādəyə **əcnāsdan** bir vārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 8). [əcnāsdan, -dan]*

‘<u>əcz:</u> *Gücü yetmeme durumu, güçsüzlük, âcizlik.*

Səlāmdan sora **‘əczinlə** ‘ərż-i ḥāl elə
Əgərçi köñli olubdur mis̱āl-i səng-i ruḫām *(Gazel 129, Mısra 5). [‘əczinlə, -in, -lə]*

Żū`ī-i məhcūr u mən **‘əcz** ilə gəldük lüṭf qıl
Ey pərī-rū dil-bərim dərgāhıña zinhār içün *(Gazel 153, Mısra 9). [‘əcz,]*

Dəhənün mö‘cüzini gördi cəhān içrə Məsīḥ
Qaçuban gökdə özin **‘əcz** ilə pünhān etdi *(Gazel 233, Mısra 10). [‘əcz,]*

Dün **‘əcz** ilə soruşdım mən pīr-i ‘əqldən
Bā‘is̱ nədür bu ḥālə bu gün rūzgārdə *(Kaside 19, Mısra 13). [‘əcz,]*

Qalmışam pāy-ı piyādə gəlübən dərgəhiñə
‘Əcz ilə mərhəmətündən bir ayaq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 12). [‘əcz,]*

‘Əcz ilə eylədim sözüm itmām
Vəsfivə ‘ācizəm mən-i nā-kām *(Mesnevi 2, Mısra 48). [‘əcz,]*

Gətürdi **‘əcz** görüb ‘eşq-i müşkil olduqunı
Qamu hünərlərə ustād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 19). [‘əcz,]*

<u>Əczā-yı ḫāk:</u> *Toprak parçaları, kısımları.*

Əczā-yı ḫāk cümlə şəhənşəh vücūdıdur
Ol baş qarışmış imdi bu başmaq ġubārınə *(Gazel 207, Mısra 7). [Əczā-yı ḫāk,]*

‘<u>əcəb:</u> *Şaşılacak deredece, garip ve tuhaf olan; Eğlenceli şekilde; Çok.*

Mülk-i mə‘mūrə-i cismim **‘əcəb** ābādə idi
Ləşkər-i ḫayl-i ḫəyāl eyləməmişdi qārət *(Kaside 5, Mısra 3). [‘əcəb,]*

‘Əcəb bī-kāra vü āvārə vü bī-çārə olduq kim
Nə dünyā vü nə ‘uqbā işlərindən kārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 5). [‘əcəb,]*

‘Əcəbdi çərh yanub həm kəvākib odlanmaz
Yüzün ġəmində mənim āh-ı pür-şərārım ilə *(Gazel 191, Mısra 5). [‘əcəbdi, -di]*

Pozuldı rövnəq-i ürdībehişt hicrünlə
Ḫəzānə döndi **‘əcəb** növ-bəhārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 4). [‘əcəb,]*

Rəfīq-i həm-dəm ü sāqī vü sādə vü bādə
Dəm ol dəm idi o dəmlər **‘əcəb** dəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 6). [‘əcəb,]*

Şāh-ı ḫ˘urşīd məqām eylədi bürc-i qövsī
Düşəcək ləşkər-i sərmāyə **‘əcəb** qar-ı məqār *(Kaside 6, Mısra 8). [‘əcəb,]*

Ayaġ yalın dəḫi getməkdə bī-qərār oldım
‘Əcəbdi pīr zəmānımdə pāy piyādə qalub *(Kaside 12, Mısra 9). [‘əcəbdi, -di]*

Məni öldürdi ey məh nāz u ġəmzün təlḫ güftārun
‘Əcəb bī-mehrsən ey bī-mürüvvət bu nə āyīndür *(Gazel 56, Mısra 8). [‘əcəb,]*

Baḫandə nāz ilə çeşmün qılur **‘əcəb** ġārət
Gələn zəmāndə qiyāmə qədün qiyāmət edər *(Gazel 60, Mısra 3). [‘əcəb,]*

‘Əcəb āzādə idim yād ol günlər ki nāgəhdən
Əsīr etdi məni zəncīr-i zülf ü çeşm-fəttānun *(Gazel 149, Mısra 3). [‘əcəb,]*

Ey gül ruẖunlə məclisimiz gülşən eylədün
Nūr-ı cəmālun ilə **‘əcəb** rövşən eylədün *(Gazel 164, Mısra 2). [‘əcəb,]*

Əlli il kəsb-i ‘ulūm etməgə qıldım iqdām
Şād olurdım ki **‘əcəb** yaẖşı hünərdür bu məqām *(Terci-bend 1, Mısra 10). [‘əcəb,]*

Gər cānımı lə‘lün həvəsi alsə **‘əcəb** yoẖ
Kim nəqdləri bādə-i reyḥān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 3). [‘əcəb,]*

‘Əcəb yoẖ məḥv olə cismim təcəllā-yı cəmālından
Bu şölə yandurubdur dāğlə Mūsā İbn-i ‘Ümrānı *(Gazel 220, Mısra 7). [‘əcəb,]*

‘Āriżün Żū`īni gər görməsə zāhir nə **‘əcəb**
Gün ẖüşūṣundə nə ḥācət qınəmaq ẖuffāşı *(Gazel 247, Mısra 13). [‘əcəb,]*

Firāq-ı möḥnəti ẖam qılsə qāmətin nə **‘əcəb**
Əlində ṭürrə-i dildārdan ‘əṣāsı olə *(Gazel 10, Mısra 3). [‘əcəb,]*

__**əcəl:**__ *Ölüm zamânı, ömrün son demi.*

Ḫəstə cānım sənsiz ey məh möḥnət-i hicrān alur
Bu müşəẖẖəṣdir **əcəl** əlbəttə āẖır cān alur *(Gazel 59, Mısra 2). [əcəl,]*

Baña ol māh-ı bī-mehrim iki ay var ki rām olmaz
Bu nöqṣānımdə bir gəlməz **əcəl** ‘ömrim təmām olmaz *(Gazel 93, Mısra 2). [əcəl,]*

Əcəlün əvvəli cān içrə əgər olmayaydı
Necə səndən məni ey cān aralar tīğ-i əcəl *(Gazel 126, Mısra 3). [əcəlün, -ün]*

Şād ol cəhāndə çəkmə dəẖi var yoẖ ġəmin
Yoẖdur təfāvüti **əcəlün** yoẖ var ilə *(Kaside 21, Mısra 30). [əcəlün, -ün]*

__**ədā:**__ *Tarz, üslûp, davranış veya anlatış biçimi.*

Şərīṭə rəsmdür əş‘ārdə Żū`ī **ədā** qılmaq
Ki bu qānūnu əvvəldə ḥakīm-i nüktədān qılmış *(Kaside 11, Mısra 29). [ədā,]*

__**əḍallu`l-ən‘ām:**__ *Furkan suresi, 44. ayet.*

‘Elmsiz ādəmə Qur`āndə Ḫudā-yı ‘əllām
Ḥeyivāndan də deyüb əksük **əḍallu`l-ən‘ām** *(Mesnevi 9, Mısra 74). [əḍallu`l-ən‘ām,]*

__**‘ədālət:**__ *Hak ve hukūka uyma, herkesin hakkını gözetme, doğruluktan ayrılmama, hakkānıyet, adl.*

Gər **‘ədālətlə** olur ḥəşr günündə dīvān
Sən də mən də çəkərük ondə əẕiyyət zāhid *(Gazel 39, Mısra 7). [‘ədālətlə, -lə]*

Fədā qədəmlərivə ey **‘ədālətün** kānı
Nicāt ver bizə sənsən bu dərd dərmānı *(Kaside 23, Mısra 91). [‘ədālətün, -ün]*

‘Ədālətlə zində qıldı ‘āləmi
Köñüllərdən silübən jəng ü ġəmi *(Mesnevi 5, Mısra 17). [‘ədālətlə, -lə]*

__**‘ədāvət:**__ *Düşmanlık, hasımlık, husûmet.*

Nə məndən et şikāyəti nə yārdan köñül
Hər nə **‘ədāvətün** olə eylə Ḫudā ilə *(Gazel 213, Mısra 8). [‘ədāvətün, -ün]*

Çərẖün nədür **‘ədāvəti** mən dil-fikār ilə
Qoymuş məni bu dərd ü ġəm-i bī-şümār ilə *(Kaside 21, Mısra 1). [‘ədāvəti, -i]*

__**ədīb-i zəmānə:**__ *Devrin edibi.*

Oldu dūçār bana **ədīb-i zəmānə** kim
Həm-nāmdur birisinə ol həşt ü çār ilə *(Kaside 21, Mısra 17). [ədīb-i zəmānə,]*

__**‘ədl:**__ *Adâlet, hakkānıyet, doğruluk, tarafsızlık.*

Nədən olmuş belə āyā bu mədār-ı gərdūn
‘Ədl ü inṣāf-ı ulūhiyyətə sıqmaz bu ṣifət *(Kaside 5, Mısra 14). [‘ədl,]*

Əmr-i ḥökūmətdə qılur **‘ədl** ü dād
Süfrə-i əlṭāfı həmīşə güşād *(Mesnevi 5, Mısra 69). [‘ədl,]*

__**ədnā:**__ *Çok (daha, en, pek) aşağı, âdî.*

Çünki həl yəstəvī Qur`āndə bunə īmāndur
Şūrəti olsə də insān özi līk **ədnādur** *(Muhammes 5, Mısra 8). [ədnādur, -dur]*

Açar hər bir ẖəsīs **ədnāyə** imdi
Fəżīlət ṣāḥibi dəst-i gədālıq *(Gazel 112, Mısra 3). [ədnāyə, -y, -ə]*

__**‘ədū:**__ *Düşman.*

Dövrān **‘ədū** vü yār baña bī-vəfā ikən
Bülbül ṣifət ẖəzān-ı ġəmə mübtəlā ikən *(Muhammes 3, Mısra 7). [‘ədū,]*

__**ədyān:**__ *Dinler.*

Ədyān müẖtəlif hamı əhl-i savāddur
Yüzdən birində bizdə kitābət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 3). [ədyān,]*

__ədəb:__ *İnsanın hatâya düşüp utanılacak şeyler yapmasını önleyen, yerinde ve ölçülü davranmasını sağlayan meleke, söz ve davranışlardaki ölçülülük, her hususta haddini bilip sınırı aşmama, terbiye, nezâket, zarâfet.*

‘Ənqāyə dönüb məʿrifət ərbābi cəhāndə
Yoḫ ‘elm ü **ədəb** məşrəb-i ‘ürfān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 6). [ədəb,]*

Ṣəbā yetür mən-i dil-ḫəstədən dürūd u səlām
Ədəblə ḫāk-ı dərindən öpüb qılım ikrām *(Gazel 129, Mısra 2). [ədəblə, -lə]*

Yüzdən birinün yoḫdı bu ovqātdə fəhmi
‘Elm ü **ədəb** ü fəhm ü fərāsət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 12). [ədəb,]*

‘Elm ü **ədəb** ilə rəşk-i Buqrāt
Ḥikmətdə təlāmiẕündi Soqrāt *(Mesnevi 8, Mısra 19). [ədəb,]*

__ədəb-i dīn:__ *Dinin zarafeti, ölçüsü.*

‘Āləmə məʿlūm olubdur qoydıqun **ədəb-i dīn**
Hīç bir mürsəl nəbīdə yoḫdı belə ihtidā *(Gazel 2, Mısra 7). [ədəb-i dīn,]*

__‘ədəm:__ *Yok.*

Ġeyrət odı bir dəmdə vücūdım **‘ədəm** etdi
Tā düşdi ləbün vəṣfi dəhəndən dəhən içrə *(Gazel 187, Mısra 9). [‘ədəm,]*

__əfʿāl:__ *Fiiller, yapılan işler, eylemler.*

Onda bāṭildi cümlə əʿmālun
Cümlə ṣavm ṣalavāt u **əfʿālun** *(Mesnevi 11, Mısra 56). [əfʿālun, -un]*

__əfġān:__ *Iztırapla bağırma, haykırma, feryat.*

Gəlməyür çeşminə ḫəlqün gecələr ẕərrə yuqu
Bes ki ey məh qıluram nālə vü **əfġān** sənsiz *(Gazel 95, Mısra 8). [əfġān,]*

Demə Żū`ī ki **əfġān** eylərəm görcək firāqından
Görəndə ol məhi cān düşməyür **əfġān** düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 9). [əfġān,]*

Demə Żū`ī ki **əfġān** eylərəm görcək firāqından
Görəndə ol məhi cān düşməyür **əfġān** düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 10). [əfġān,]*

Şəkvə āġāz qılub dərd ü ġəm-i ‘āləmdən
Āh u **əfġān** ilə hər dəm keçürürdüm əyyām *(Kaside 13, Mısra 6). [əfġān,]*

Fikr edirdim nədi cürmim ki bu qürbətdə mənim
Həm-dəmim şām [u] səḥər nālə vü **əfġān** oldı *(Kaside 17, Mısra 8). [əfġān,]*

__əfʿī:__ *Engerek yılanı.*

Dilimdə ẕikr-i ləbi əldə **əfʿī** zülfü
Şikəstə Żū`ī tək əfsüngər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 9). [əfʿī,]*

__əfkār:__ *Fikirler, düşünceler. Endîşe, tasa, kaygı, üzüntü, keder.*

Çoḫdandı köñül istər idi feyz-i ḥużūrun
Qorḫutdı bu söz līk bu **əfkārı** Səməndər *(Gazel 43, Mısra 14). [əfkārı, -ı]*

Şəb düşin eləyirdim neçə yüz min **əfkār**
Ki ṣabāḥ qış gələcək necə keçər leyl nəhār *(Kaside 6, Mısra 1). [əfkār,]*

Sən olmason ər bənimlə ġəm-ḫ˘ār
Qallam belə bī-nəvā vü **əfkār** *(Mesnevi 8, Mısra 32). [əfkār,]*

Atamun firqəti gərçi məni **əfkār** elədi
Ẓülm-i ‘udvān mən-i möḥnət-zədəni zār elədi *(Müseddes 2, Mısra 11). [əfkār,]*

__əfkārdan çək al:__ *Kederden kurtarmak.*

Ey nəṣīḥət-gū **çək al** āḫır məni **əfkārdan**
Almış əldən iḫtiyārın żidd-i fānī köñlümün *(Gazel 161, Mısra 7). [əfkārdan çək al,]*

__əflāk:__ *Felekler, gökler.*

Ḫudāvənd eyləsün əḥbābıvə lüṭfün ziyād ‘ömrün
Nə qədri dövr edər **əflāk** bāqīdür cəhān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 24). [əflāk,]*

Cümlə şəhr əhli duʿā-gūdı o ẕāt-ı pākə
Yetüb āvāzə`-i ‘elm ü ‘əməli **əflākə** *(Mesnevi 6, Mısra 30). [əflākə, -ə]*

__əflāṭūn:__ *Eflatun (Aristokles).*

Bilmək istərsən köñül gər ḥikmət **Əflāṭūn** kimi
Çək ayağun bādəvəş ḫüm içrə sən də ḫānə dut *(Gazel 33, Mısra 7). [əflāṭūn,]*

Öz adın yazmaqı bilməz nə bilür kāf ilə nūn
İddiʿāsı budı līkən ki mənəm **Əflāṭūn** *(Mesnevi 6, Mısra 16). [əflāṭūn,]*

__əfrāsiyāb:__ *Efrâsiyâb, Şehnâme'de geçen olağanüstü kahramanlardan biridir. Efrâsiyâb adı Divan-ı Lügati't-Türk'te de geçer. Kaşgarlı Mahmud'a göre Efrâsiyâb Türklerin büyük hakanıdır. Asıl adı Tonga Alp Er'dir (Alp Er Tunga). Bebür (kaplan cinsi bir hayvan) gibi kuvvetli, yiğit bir adam demektir.*

Rüstəm-i dil qəşdinə çeşmün çəküb müjgān oḫın
Şanki tīr-əndāzlar cəm' eyləyüb **Əfrāsiyāb** *(Gazel 16, Mısra 4). [əfrāsiyāb,]*

__əfsānə:__ *Dillere düşmüş, geniş yayılmış , asılsız, hayal mahsûlü hikaye, destan.*

Olub sər-məst tā **əfsānəmi** təqdīm edim bir bir
Tərəḥḥum eylə başunçün ki dərd-i bī-kərānım var *(Kaside 7, Mısra 5). [əfsānəmi, -m, -i]*

İmdi bildim ki cəhān mülki nə vīrānə imiş
Hər nə 'eyş ü ṭarabı var isə **əfsānə** imiş *(Gazel 107, Mısra 2). [əfsānə,]*

Ḥəẕər et gövhər-i nā-süftəsən ey gül mey-i nāb
Çəkməsün meykədələr gəncinə **əfsānə** səni *(Gazel 226, Mısra 8). [əfsānə,]*

__əfsūngər:__ *Sihirli, çekici, büyülü, büyüleyici.*

Dilimdə ẕikr-i ləbi əldə əf'ī zülfü
Şikəstə Żū`ī tək **əfsūngər** olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 10). [əfsūngər,]*

__əfsūngər-i hindū:__ *Sihirbaz Hindu (Sevgilinin beni kastedilmiştir.).*

Ḫāl-ı siyəhün ṭürrə-i ṭarrār yanında
Əfsūngər-i hindūdı yəqīn mār yanında *(Gazel 186, Mısra 2). [əfsūngər-i hindūdı, -di]*

__əfsūs:__ *Yazık, eyvah.*

Əfsūs ki yoḫ bir nəfər 'ārif ki dəm-ā-dəm
Cān ṭūṭī sənə şəhd-i kəlāmındə şəkər var *(Gazel 42, Mısra 5). [əfsūs,]*

Bu cism ilə cāndan ötəri çəkmə çoḫ **əfsūs**
Topraq olacaq cism dəḫi cān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 11). [əfsūs,]*

Əfsūs yandım ātəş-i hicrānə 'āqibət
Yād ol ki vəṣli ilə könül kām-kār idi *(Gazel 222, Mısra 9). [əfsūs,]*

Ḫəzān-ı hicrdə 'ömrim tükəndi ṣəd **əfsūs**
Nolurdı yā Rəb vəṣli ilə növ-bəhārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 9). [əfsūs,]*

Nəẓẓārə-i gülzār u gül sūrī vü sünbül
Əfsūs ki yolqun u firāq anə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 8). [əfsūs,]*

Yoḫ Żū`ī tək baḥār-ı bəlāyə qərīq olan
Əfsūs o dəm ki çərḫ baña ḥamān qulām idi *(Muhammes 2, Mısra 28). [əfsūs,]*

__əfsər:__ *Taç, iklil.*

Səbzə ṣalub fərş-i zümürrüd yerə
Təḫt qurub gül qoyub **əfsər** sərə *(Mesnevi 5, Mısra 34). [əfsər,]*

__'əfv:__ *Aff etmek, bağışlamak.*

Lüṭfünlə **'əfv** eylə qüṣūrını Żū`īnün
Cür`ətlə oldı şə`nüvə midḥət-sərā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 39). ['əfv,]*

__əfzūn:__ *Fazla, çok.*

Nə qədər var cəhān içrə şühūr u a'vām
Dövlət u 'ömrüvi **əfzūn** eləsün bārī Ḫudā *(Kaside 13, Mısra 35). [əfzūn,]*

Həmīşə ḫāṭirivi Ḫāliq eyləsün məmnūn
Cəlāl u dövləti 'ömrüvü həm dəḫi **əfzūn** *(Mesnevi 14, Mısra 18). [əfzūn,]*

__əfzūn eylə-:__ *Arttırmak, çoğaltmak, fazlalaştırmak.*

Demisən yoḫsə ġəm ü dərdüvi cānānə könül
Lüṭf edüb **eylədi əfzūn** baña ol məh sitəmin *(Gazel 124, Mısra 5). [əfzūn eylədi, -di]*

__əfżəl:__ *En üstün.*

Nə yerdə olsə 'āşiq yār ilən gülşəndən **əfżəldür**
Açılmaz köñli bi`llāh yārsız yüz seyr-i bāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 9). [əfżəldür, -dür]*

Ṣəbr eyləmək **əfżəldi** ki Əyyūb-fikārun
Dərd ü ələmi şövkət ilə şānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 11). [əfżəldi, -di]*

Cəhāndə əfżəl-i ə'māl hansıdur sölə
Buyurdı 'elmdür **əfżəl** təmām-ı ḫidmətdən *(Kaside 15, Mısra 52). [əfżəl,]*

Buyurdı 'elmdən **əfżəl** olur mı ṭā'ətdən Belə olandə nöçün qoymayursən İslāmı
Ki ḥāṣil eyləyə 'elm-i nücūm u hey`ātdən *(Kaside 15, Mısra 55). [əfżəl,]*

Bunı 'alən buyurubdur rəsūl-i 'ürfānī
Nə olsə dəhrdə cəhlindən 'elm **əfżəldür** *(Kaside 23, Mısra 73). [əfżəldür, -dür]*

Yoḫdı Şəmāḫı buradə var vəlī
Şəmāḫınun Ḫanlarınun **əfżəli** *(Mesnevi 5, Mısra 66). [əfżəli, -i]*

__əfżəl-i məst-i şərāb:__ *Şarap sarhoşluğu üstündür.*

'Ömrün ṣəfā-yı mövsümi vəqt-i şəbābdur
Vəqt-i şəbāb **əfżəl-i məst-i şərābdur** *(Müseddes 1, Mısra 20). [əfżəl-i məst-i şərābdur,]*

əfžəl-i ə‘māl: *Emellerin başlangıcı/ezeli.*

Cəhāndə **əfžəl-i ə‘māl** hansıdur sölə
Buyurdı ‘elmdür əfžəl təmām-ı ḫidmətdən *(Kaside 15, Mısra 51). [əfžəl-i ə‘māl,]*

əg-: *Eğmek, secde etmek.*

Gör nəfs içün ‘ibādətini zāhidün haçan
Başın **əgərdi** səcdəyə gər cənnət olmamış *(Gazel 105, Mısra 10). [əgərdi, -ər, -di]*

Ġeyẓ ilə baña qaş **əgüb** etmə belə baḫmə
Bu küştə-i hicrānıvə şəmşīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 7). [əgüb, -üb]*

əgləş-: *Oturmak.*

Beytü`l-əḥzānım ara **əgləşübən** ḥəsrət ilə
Köñlümə dərd ü ġəm u ġüṣṣə firāvān oldı *(Kaside 17, Mısra 3). [əgləşübən, -übən]*

əgmə: *Meyilli, yönelimli.*

Fəqīh-i mədrəsə yā şeyḫ-i ḫanqāh yüz il
‘İbādət etsə dili ẕikr-i Ḥaqqə **əgmədür** *(Gazel 73, Mısra 8). [əgmədür, -dür]*

əğniyā: *Zenginler, mal mülk sahipleri.*

Fəqīr ü **əğniyā** şāh u gədā olmaqə bā‘iṡ nə
Bilən yoḫdur bu əmri līk mundə sirr-i mübhəm var *(Gazel 70, Mısra 7). [əğniyā,]*

əğyār: *Dost olmayanlar, düşmanlar, rakipler.*

Əğyāra vermə dərd ü ġəmin ol pərīvəşün
Yā Rəb nəsīb-i dərdini qıl āşnālarə *(Gazel 201, Mısra 5). [əğyāra, -a]*

Żū`iyā möḥnət-i hicrində dil-i ḫūnīndür
Belə möḥtāc qılan gündə yüz **əğyāra** məni *(Gazel 224, Mısra 10). [əğyāra, -a]*

Əğyāra ilticā edərəm imdi hicrdə
Salmış nə gūnə günlərə gör āsmān məni *(Gazel 227, Mısra 3). [əğyāra, -a]*

Fərək əḥvāl-i mən-i müẓṭəri bīmār elədi
O cəfānı ki bana eylədi **əğyār** ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 14). [əğyār,]*

Maña **əğyār** oldı ḥərf-i **əğyār** ilə yār āḫır
Görün əğyārə muncə yār olan bir gül-‘izārım var *(Gazel 50, Mısra 7). [əğyār,]*

Maña əğyār oldı ḥərf-i əğyār ilə yār āḫır
Görün **əğyārə** muncə yār olan bir gül-‘izārım var *(Gazel 50, Mısra 8). [əğyārə, -ə]*

Məcmū‘-ı yār olmuşam **əğyārə** ey pərī
İnṣāfdur sən eyləyəsən ġeyrə yārlıq *(Gazel 111, Mısra 13). [əğyārə, -ə]*

Şād oldılar **əğyār** vüṣālunlə həmīşə
Hicründə şəb ü rūz dil-əfkār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 5). [əğyār,]*

Məbāda olmaya **əğyārə** fāş dərd-i dilim
Köñül dilər ki ġəm ü dərdimi nihānī yazım *(Gazel 141, Mısra 5). [əğyārə, -ə]*

Bu nə inṣāfdur kim mən çəkəm əndūh-ı hicrānun
Görə **əğyārlər** vəṣlünlə yüz ẕövq ü ṣəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 4). [əğyārlər, -lər]*

Ol māh ruḫı görməməgim yaḫşıdı bi`llāh
Görcək görürəm hər gecə **əğyār** yanında *(Gazel 186, Mısra 10). [əğyār,]*

Żū`ī yanuram şam‘ ṣifət ol məhi görcək
Hər gecə gəzən nāz ilə **əğyār** yanında *(Gazel 186, Mısra 14). [əğyār,]*

Necə **əğyārı** görim mən ki ölürdüm ġəmdən
Gər görirdim ki düşüb sāyə gəzir yanı ilə *(Gazel 204, Mısra 5). [əğyārı, -ı]*

əgər: *Eğer.*

Yüz il ‘ulūm-ı ḥikməti cəm‘ eyləsön əgər
‘Āləm saña səfeh der **[əgər]** dövlət olmamış *(Gazel 105, Mısra 12). [[əgər],]*

Bunlar təmāmı olsə də bī-żövq olur **əgər**
Cīb ü bəğəldə sikkə-i sīm u zər olmasa *(Gazel 6, Mısra 3). [əgər,]*

Demün ḫəṭāludur ol çīn-i zülfə çīnlüyün
Ki muncə üz verilür mi **əgər** ḫəṭāsı olə *(Gazel 10, Mısra 8). [əgər,]*

Lüṭf etməsün baña nə ‘əcəb rəḥm eyləməz
Yüz güsfənd **əgər** edə qəṣṣabə ilticā *(Gazel 11, Mısra 6). [əgər,]*

Ḫˇoşdı ‘uşşāqə təmāşā-yı gül-i rūyun **əgər**
Yüz min ay u il keçüb fəṣl-i gülüstān olmasa *(Gazel 13, Mısra 5). [əgər,]*

Mürdə cismin ‘āşiqün qılmazdun əḥyā hər nəfəs
Mö‘cüz-i ‘Īsā **əgər** lə‘lündə pünhān olmasa *(Gazel 13, Mısra 8). [əgər,]*

Keçən zəmāndə **əgər** var idi bəhārdə ẕövq
Olubdı mövsim-i qışdan betər bəhār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 5). [əgər,]*

Məndə vardur **əgər** ‘āşiq oluban mey içmək
Səndə var bir qulağ as gör neçə ‘ādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 9). [əgər,]*

Nə sūdı ādəmə belə bəhārvəş-i firdövsdən
Əgər kim kīsəsində sīm ilə zər nā-hüveydādur *(Gazel 40, Mısra 10). [əgər,]*

Mövtālarun ʻāmilləridür indiki mollā
ʻāriflərə mollā olanı göstər **əgər** var *(Gazel 42, Mısra 10). [əgər,]*

Əgər cāndur təmənnā ḫāk-ı pāyun ṣədqəsi başım
Nə yüzdəndür bəyān et ḫāṭiründə nə ġubārun var *(Gazel 46, Mısra 3). [əgər,]*

Nə sūd ondan bəhār oldı əlimdə sāğərim yoḫdur
Əgər gülşəndi bəzmim bir gül üzlü dil-bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 2). [əgər,]*

Yandurursan bī-muḥābā hər zəmān ʻāşiqləri
Vāy **əgər** kim bu ḥesābı səndən ay məh alələr *(Gazel 48, Mısra 8). [əgər,]*

Köñlümi qan eləyüb mihr-i ruḫı ey nāṣeḥ
Etməsön bāvər **əgər** ləʻl ü ləb-i tərdən sor *(Gazel 63, Mısra 6). [əgər,]*

Göz ü qaş u əl ayaġ pūlilə dögül insān
Əgər məlik olə bī-məʻrifət nə ādəmdür *(Gazel 80, Mısra 12). [əgər,]*

Bənzəyürsə n`olə na-şnās **əgər** insānə
Vəlī na-şnās gəlüb ʻelmdə insān olmaz *(Gazel 90, Mısra 9). [əgər,]*

Əgər baña verələr ḥūr u rövżə-i riżvān
Behiştə getmənəm ey yār-ı mehribān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 11). [əgər,]*

Hār u mātəmkədədür çeşmimə bi`llāh **əgər**
Eləsəm gəşt-i gül ü seyr-i gülüstān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 3). [əgər,]*

Ləbün ẕövqi **əgər** mey nəş`əsindən gəlməsə yoḫ ʻeyb
Ki nūr-ı āftāb əlbəttə kim meh-tābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 7). [əgər,]*

Odlarə **əgər** saldısə Nəmrūd Vəlīkən
Nār oldı Birāhīmə gülüstān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 9). [əgər,]*

Zəḫm-i dil-i ṣəd pārəmə Qānūn Şifādan
Aḫtarson **əgər** ẕərrə qədər çārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 8). [əgər,]*

ʻEşq içrə ḫidmət eylə vüṣāl istəsön **əgər**
Tarı verür mi cənnətini ṭāʻət olmamış *(Gazel 105, Mısra 7). [əgər,]*

Yüz il ʻulūm-ı ḥikməti cəmʻ eyləsön **əgər**
ʻĀləm saña səfeh der [əgər] dövlət olmamış *(Gazel 105, Mısra 11). [əgər,]*

Cövr ü cəfā-yı yārdur ʻeşqə məḥək **əgər**
Ṣəbr etməsə ẓuhūrə gəlür kəm ʻəyārlıq *(Gazel 111, Mısra 7). [əgər,]*

Əgər şāʻir desə bir şeʻr-i şīrīn
Çəkər min ṭəʻnə söz yüzi qaralıq *(Gazel 112, Mısra 9). [əgər,]*

Əgər bir əhl-i ḥāl olsə mey iç ʻeyş eylə Żū`ī tək
Ḫəṭādur bī-sər ü pālə içüb əhl-i ʻəẕāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 13). [əgər,]*

Əcəlün əvvəli cān içrə **əgər** olmayaydı
Necə səndən məni ey cān aralar tīğ-i əcəl *(Gazel 126, Mısra 3). [əgər,]*

Bir mūr qədri hīç Süleymānı bilmənəm
Kūyındə itlərinə **əgər** pāsbān olam *(Gazel 128, Mısra 6). [əgər,]*

Ḫ˘oşdur əgərçi əhl-i cəhānə behişt-i ḥūr
Sənsiz **əgər** məqāmım olə cənnət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 8). [əgər,]*

Almış çəhār güşədən əṭrāfımı ġəmün
ʻEşqün **əgər** baña verə bir fürṣət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 16). [əgər,]*

Köñül cərāḥəti çün zəḫm-i tīğ-i əbrūdur
Əgər öləm də ḫ˘oşam dəḫi mərḥəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 6). [əgər,]*

Əgər görməz gözim ruḫsāruvi ʻeyb etmə ey gül-ruḫ
Yüzündən dūr olan gözdə nə mümkündür ki nūr olsun *(Gazel 150, Mısra 3). [əgər,]*

Əgər dəşt-i cünun içrə mənim tək olsə Məcnūnı
Nə mümkün sən tək olsun ey pərī Leylāsı dövrānun *(Gazel 160, Mısra 3). [əgər,]*

Dād-ı hicrān ṭəʻnə-i yārān cəfā-yı rūzgār
Öldürür āḫır **əgər** min olsə cānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 6). [əgər,]*

Bu pīç ü tāb ilə ol gül-ruḫun zülf-i mutarrāsın
Əgər tərsā görə bi`llāh salur gözdən çəlīpāsın *(Gazel 162, Mısra 2). [əgər,]*

Olur Żū`ī kimi Mūsā ġəm-i ʻeşqünlə ḫākistər
Əgər Sīnā-yı kūyundə görə rūyun təcəllāsın *(Gazel 162, Mısra 10). [əgər,]*

Əgər Fərhād tək zəhr içdün isə yār-ı Şīrīnlə
Vəlīkən şükr qıl āḫır nəfəs dildārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 11). [əgər,]*

Əzəldə ṣidq ilə ḫidmət qıl istəyürsən **əgər**
Məqām-ı qurb tapub ʻāqibət əmīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 7). [əgər,]*

Əgər şāhīnə hər gün eyləmək bir qan olub rūzī
Təġāfül birlə min min eyləmə hər gündə qan Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 5). [əgər,]*

Dindirsön **əgər** adını bilməz kəsə ḥədsiz
Verdün gərəyin ṣāḥib-i dövlət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 9). [əgər,]*

Yandursə **əgər** ot nədi təqṣīri fəqīrün
Bəs rūz-ı əzəl ondə ḥərārət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 33). [əgər,]*

Var isə ‘əqlün **əgər** ḫ˅āb-ı ḫəyālun ḫ˘oş dut
Nə çıḫar muncə ġəm ü möhnət-i cān-fərsādən *(Gazel 173, Mısra 15). [əgər,]*

Gör kimdədür qüṣūr **əgər** yoḫdı meyvəsi
Ummaq olur mı bu sözi bīd ü çinārdan *(Gazel 176, Mısra 15). [əgər,]*

Pərvānə olə köñlüm **əgər** sən təki bir şəm‘
Görməz gözəlim gər gəzə yüz əncümən içrə *(Gazel 187, Mısra 7). [əgər,]*

Lālə pəjmürdə ṣənūbər ḫam olur ey gül-rū
Qədəm-i lüṭfün **əgər** ṭərf-i gülüstānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 6). [əgər,]*

Ḫ˘oşdı ‘uşşāqə tamāşā-yı gül-i rūyun **əgər**
Yüz min ay u il keçüb fəṣl-i gülüstān olmasə *(Gazel 197, Mısra 5). [əgər,]*

Mürdə cismin ‘āşiqün qılmazdun əḥyā hər nəfəs
Mö‘cüz-i ‘Īsā **əgər** lə‘lündə pünhān olmasə *(Gazel 197, Mısra 8). [əgər,]*

Əgər ol büt əlində Żū`iyā mey cāmını görsön
Dil ü dünyā vü dīn ü cān ayağınə nis̱ār eylə *(Gazel 199, Mısra 9). [əgər,]*

Żū`iyā yoḫ elə dil-dūn-ı ġəm hicrānındə
İstəsön vüṣlət **əgər** qönçə-i ḫəndānı ilə *(Gazel 204, Mısra 14). [əgər,]*

Əgər behiştdə min ḥūr versə Tarı baña
Dögül ‘əvəż birinə ol günün bu dünyādə *(Gazel 206, Mısra 9). [əgər,]*

Cəmşīd yā Sikəndər **əgər** olson ey köñül
Āḫır fənādı çünki fənādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 7). [əgər,]*

E‘tibārı yuḫunun yoḫdı **əgər** ‘āləmdə
Ṣidqlə çünki gətürdim saña īmān yuḫudə *(Gazel 210, Mısra 7). [əgər,]*

Başda var şūr **əgər** əldə ayaġ olmasə də
Ḫ˘oş keçir yār ilə bəzm içrə çırāġ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 1). [əgər,]*

Żū`iyā bir də görüb ölsəm **əgər** olmaz ġəmim
Ol nihānı kim vüṣāl-ı gül-‘iẕārım var idi *(Gazel 225, Mısra 13). [əgər,]*

Düşsə ṣəbā güẕārun **əgər** kūy-ı yārə bir
Sölə bu möḥnət ü ġəmimi āh zārımı *(Gazel 228, Mısra 7). [əgər,]*

Tapmazdı hīç Nūḥ o ṭūfāndan nicāt
Nūḥ içün olmasaydı **əgər** nāḫudā ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 26). [əgər,]*

Ḫāqānilər gəlür genə dövrānə ey Ġərīb
Olaydı iḥtisān ilə Toğrul Tigin **əgər** *(Kaside 3, Mısra 29). [əgər,]*

Cān fədādır olə hər buq‘ədə ḥāl əhli **əgər**
Qīl ü qāl əhlinə lāzım açə bār-ı nəḫvət *(Kaside 5, Mısra 47). [əgər,]*

Çoḫdı dünyādə **əgər** ṣāḥib-i dövlət nə gərək
Ḥāl bilməz gözəli istəməz əhl-i ‘işrət *(Kaside 5, Mısra 51). [əgər,]*

Piyādə rəḥ dönüb bu dərgəhə bir atə gəldim mən
Əgər fīl olsə ġəm yoḫ sən təki şāh-ı cəhānım var *(Kaside 7, Mısra 34). [əgər,]*

Yüz ḫəzīnün də **əgər** olsə ölümdür āḫırı
Ḫərc qılmə saḫla fikr eylə səfāhət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 13). [əgər,]*

İstəyürsən hər iki dünyādə rāḥətliq **əgər**
Ḥəqqinə bəḥṣ eylə mey key gör ki rāḥət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 17). [əgər,]*

Olmasaydı o **əgər** eylə yəqīn kim mən-i zār
Az zəmānda tən-i bīmārım olurdı bī-cān *(Kaside 14, Mısra 21). [əgər,]*

Pūl olsə növ-bəhār olı qış mövsümü **əgər**
Pūl olmasə olarsan dūzəḫdə nārdə *(Kaside 19, Mısra 21). [əgər,]*

Cəmī‘-i ḥikmət-i ‘elm-i zəmīn[i] Yūnānun
Bu yerdə ẓāhir olubdur **əgər** sühūlət ilə *(Kaside 20, Mısra 16). [əgər,]*

Dürüst baḫson **əgər** bilməz öz adın yazmaq
Bu qism ādəm-i mollādı nə dəlālət ilə *(Kaside 20, Mısra 33). [əgər,]*

Nə desə vəṣfivə **əgər** Żū`ī
Deyəcək cüz`-i müḫtəşər Żū`ī *(Mesnevi 2, Mısra 39). [əgər,]*

Əgər təlḫ olsə də şīrīn olur kām
Ki şīrīnliq gərək olsun sər-əncām *(Mesnevi 3, Mısra 11). [əgər,]*

Ḥuṣūl olsə **əgər** feyz-i vüṣūlun
Yetüşsə şəmme gər ẕövq-i məqālun *(Mesnevi 3, Mısra 21). [əgər,]*

Mə‘rifət əhlində **əgər** olsə zər
Qoyar mı həm ḫəbində ḫavf u ḫəṭər *(Mesnevi 10, Mısra 21). [əgər,]*

Olsa ḥikmətdə bir kişi Loqmān
‘Elm ilə mürdəyə **əgər** verə cān *(Mesnevi 11, Mısra 34). [əgər,]*

Bu ‘anādil bu bəlābil bu gülüstān bu çəmən
‘Eyni cənnətdi nəşāṭ eylə **əgər** ādəmsən *(Mesnevi 15, Mısra 10). [əgər,]*

Ol ḥālətün gədālıqı bir şəhriyār idi
Bu ḥāl ilə nə ẕövqü **əgər** ḥökm-rān olam *(Muhammes 1, Mısra 12). [əgər,]*

Hər bir qədər **əgər** olə də māl ü dövləti
Ağsaqqalun dutar mı cavānlarlə ṣöḥbəti *(Muhammes 1, Mısra 15). [əgər,]*

Ṣəd-ḥeyf həft uduzdim [o] həftād sālımı
Bir fikr qılsa idim **əgər** mən [ki] mālımı *(Muhammes 2, Mısra 20). [əgər,]*

Ölüdür bāṭini ẓāhirdə **əgər** əḥyādur
Bədən-i mürdə içün rūḥ-i rəvāndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 9). [əgər,]*

Nə müsībət var isə eylədi çərẖ-i ġəddār
Ṣəbr qıldım nə bəlā oldı **əgər** cümlə dūçār *(Müseddes 2, Mısra 24). [əgər,]*

Bir ẕərrə söz olmadı qəżādan mə'lūm
Çoẖ baẖdım **əgər** diqqət ilə təfsīrə *(Rübai 2, Mısra 4). [əgər,]*

Dünyāsı olur behişt tək āẖırı də
Bir 'avrət alub **əgər** iki dövlət alur *(Rübai 6, Mısra 4). [əgər,]*

Olmasə pūlı **əgər** olsə də 'elmulāhı
Ḫəlq sölər ki qovun getsün elə kəm-rāhı *(Terci-bend 1, Mısra 19). [əgər,]*

əgərçi: *Her ne kadar, … ise de, gerçi.*

Cəhān köçübdi behiştdən **əgərçi** ləẕẕət ilə
Nə sūd ẖəlq qalub ẓülmət-i cəhālət ilə *(Kaside 20, Mısra 1). [əgərçi,]*

Əgərçi 'āləm içrə növ-bəhār dirəḫt-əfzādur
Behişt-i 'ədn əsāsı kūh ṣəḥrālardə bərpādur *(Gazel 40, Mısra 1). [əgərçi,]*

Əgərçi sūrə-i və`ş-şəms ü və`ż-żuḥā oẖunur
Vəlīk bāṭini ruẖsārıña kināyəti var *(Gazel 78, Mısra 7). [əgərçi,]*

Əgərçi āb-ı ḥəyāt olsə içmə nā-dānlə
Ki 'āqibət əs̱əri cānə zəhrdür rəsmdür *(Gazel 80, Mısra 5). [əgərçi,]*

Bir iki cām-ı ḥəkīmānə əhl-i ḥāl ilə
Əgərçi nūş edəsən zəẖm-i cānə mərhəmdür *(Gazel 80, Mısra 8). [əgərçi,]*

Nə ẕövqi ẖāṭirə ḥāl əhli olmasə yārun
Əgərçi ḥəndə-i Yūsif hünərdə Rüstəmdür *(Gazel 80, Mısra 10). [əgərçi,]*

Əgərçi ṭürrələrün kāfir-i siyəh-dildür
Mənim tək 'āşiq içün līk dīn ü īmāndur *(Gazel 81, Mısra 5). [əgərçi,]*

Əgərçi ẖəlq-i cəhān 'eyş ü 'işrəti istər
Cəhīmdür baña ey dost bu cəhān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 3). [əgərçi,]*

'Āşiq olan **əgərçi** edər āh zārlıq
'Āşiqə ẖ˘oşdı yār yolundə nizārlıq *(Gazel 111, Mısra 1). [əgərçi,]*

Əgərçi mey günāh olmaq bizə naṣṣ ilə s̱ābitdür
Vəlī yār ilə mey nūş eləyüb əhl-i s̱əvāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 9). [əgərçi,]*

Rəmīdə etdün **əgərçi** ẖəṭā ilə məndən
Rəqībə Bārī ol āhünı etmə rām fələk *(Gazel 118, Mısra 7). [əgərçi,]*

Səlāmdan sora 'əczinlə 'ərż-i ḥāl elə
Əgərçi köñli olubdur mis̱āl-i səng-i ruẖām *(Gazel 129, Mısra 6). [əgərçi,]*

Mən ağlaram **əgərçi** baña 'eyb edərsə ẖəlq
Bi`llāh firāqə yoẖdı belə ṭāqət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 3). [əgərçi,]*

Ḫ˘oşdur **əgərçi** əhl-i cəhānə behişt-i ḥūr
Sənsiz əgər məqāmım olə cənnət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 7). [əgərçi,]*

Köñül **əgərçi** sən-i zārı pür-ġəm istəmənəm
Vəlī ẖəyālın o məh-pārənün kəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 1). [əgərçi,]*

Əgərçi ḥəsrət-i zülfünlə bir sevdā-yı məcnūndur
Göröndə 'ārızün ey məh olur dīvānətər köñlüm *(Gazel 143, Mısra 5). [əgərçi,]*

Żū`ī **əgərçi** mən' edürəm ẖəlqi yārdan
Mümkün mi şəm' dövrinə pərvānə gəlməsün *(Gazel 146, Mısra 13). [əgərçi,]*

Əgərçi ey mey-i gül-fām lə'l-i nābə bənzərsən
Ləb-i yārım yanındə līk sən ẖūn-ābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 1). [əgərçi,]*

Əgərçi ayrıluban məndən ey şənəm getdün
Firāqun ilə baña eyləyüb sitəm getdün *(Gazel 163, Mısra 1). [əgərçi,]*

Cəfā qılmə kərəm qıl Ẕū`iyə ey şūẖ lütf eylə
Əgərçi yoẖ gözəllərdə n`olur görsəm vəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 18). [əgərçi,]*

Əgərçi olmuş iydün mürdə hicr-i yār ilən āẖır
Məsīḥi vəqt olan ol lə'l-i gövhərbāra yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 9). [əgərçi,]*

Əgərçi cins cinsə meyl qılmaq mö'təbər sözdür
Dögülsən nīşə bəs şā'irlərə sən mehribān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 3). [əgərçi,]*

Vəlīk bāṭini bi`llāh kināyətündi sənün
Əgərçi ẓāhiri və`ş-şəms və`ḍ-ḍuḥā oẖunur *(Gazel 174, Mısra 7). [əgərçi,]*

Nə sūd rəşḥə-i əlṭāf yoẖdı māhundan
Əgərçi yandı köñül çərẖi dūd-ı āhundan *(Gazel 185, Mısra 1). [əgərçi,]*

Əgərçi olmasa də nəqd-i cānımız məqbūl
Yanındə ẕərrə qədər bārī e'tibārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 5). [əgərçi,]*

Əgərçi olmuşuq imdi əsīr-i qayd-ı 'əyāl
Dögüldi belə bizim də zəmānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 7). [əgərçi,]*

Əgərçi Żū`ī kimi imdi ḫānə bərdūşam
Ḫˇoş ol ki meykədələr içrə ḫānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 9). [əgərçi,]*

'Elm ilə oldı gör ki şəhənşāh İngilis
Kəmdür **əgərçi** cümlə miləldən cəmā'əti *(Kaside 2, Mısra 24). [əgərçi,]*

Ḥeyvāndılar ḥəqīqəti insān dögül təmām
Bənzər **əgərçi** ẓāhiri insānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 18). [əgərçi,]*

Əgərçi təngə gəldim getdim ol vīrānə qalmışdan
Genə fikr eylərəm kim andə yüz gənc-i nihānım var *(Kaside 7, Mısra 15). [əgərçi,]*

Bu idi doğrı söz kim 'ərż olundu ḫāk-ı pāyundə
Əgərçi şā'irəm mən dəhrdə yüz min yalanım [var] *(Kaside 7, Mısra 36). [əgərçi,]*

Əgərçi ṣūrət-i şəḫṣiyyə tapmayur təğyīr
Vəlīk 'elm qılur çoḫ ziyādə nöqsānı *(Kaside 23, Mısra 29). [əgərçi,]*

Əgərçi ṣūrətə təğyīr ġeyr-i mümkündür
Vəlī təğayyüri mümkündi ḥāl-i mə'nānı *(Kaside 23, Mısra 31). [əgərçi,]*

Əgərçi Rus dilini bilməgi günāh desön
Qamu dili niyə dersən bilən Süleymānı *(Kaside 23, Mısra 71). [əgərçi,]*

Əgərçi ismdə şe'rimdə səktə vāqe'dür
Lətīfədür genə əş'ārdə o səktə 'əyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 19). [əgərçi,]*

Əgərçi ḫˇoşdu hālım ġurbət içrə
Vücūdımdür səlāmət ṣəḫḥət içrə *(Mesnevi 12, Mısra 15). [əgərçi,]*

Fānī dünyādan **əgərçi** belə nālān gedürəm
Bī-vəfā ümmət əlindən cigəri qan gedürəm *(Müseddes 2, Mısra 17). [əgərçi,]*

<u>əḥāṭə elə-:</u> *Çevrelemek, kuşatmak, sarmak.*

Dün ki bāz-ı fələk öz lānəsin etdi məqām
Məş'əl-i şīdi **əḥāṭə elədi** zəng ü ẓəlām *(Kaside 13, Mısra 2). [əḥāṭə elədi, -di]*

Fövc-i sərmā ki **əḥāṭə eləyüb** ṣəḥrānı
Görməyürsən ki təmām dağları dutmışdur qar *(Kaside 6, Mısra 23). [əḥāṭə eləyüb, -y, -üb]*

<u>əḥbāb:</u> *Dost, bildik, tanıdık; Sevilen kimseler, dostlar.*

Gördükdə ilticā edərəm kūyun itlərin
Əḥbāblər bəlī edər əḥbābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 8). [əḥbāblər, -lər]*

Gördükdə ilticā edərəm kūyun itlərin
Əḥbāblər bəlī edər **əḥbābə** ilticā *(Gazel 11, Mısra 8). [əḥbābə, -ə]*

Çeşmün etsə gər baña min cövr köñlüm inciməz
Rəsmdür bīmār edər **əḥbābınə** dā`im 'ətīb *(Gazel 18, Mısra 6). [əḥbābınə, -ı, -n, -ə]*

Belə inṣāf olur əḥbābını yād eyləməz **əḥbāb**
Saña āḫır bu ḫişlətdən yetər çoḫ çoḫ ziyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 7). [əḥbāb,]*

Belə inṣāf olur **əḥbābını** yād eyləməz əḥbāb
Saña āḫır bu ḫişlətdən yetər çoḫ çoḫ ziyān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 7). [əḥbābını, -ı, -n, -ı]*

Ḫudāvənd eyləsün **əḥbābıvə** lüṭfün ziyād 'ömrün
Nə qədri dövr edər əflāk bāqīdür cəhān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 23). [əḥbābıvə, -ıv, -ə]*

İmdidən titrəməgə durdı vücūdım yek-sər
Nā-gəhān bir nəfər **əḥbāb** baña etdi güẕər *(Kaside 6, Mısra 20). [əḥbāb,]*

Mənim tək hansı kəsdür kim düşüb **əḥbābdən** ayru
Mənim tək hansı bülbül tərk-i bāğ u būstān qılmış *(Kaside 11, Mısra 5). [əḥbābdən, -dən]*

Düşəndə yādimə **əḥbāblar** bəzmindəki dəmlər
Bu ḥəsrət köñlümi dāğ eyləyüb hər ləḥẓə qan qılmış *(Kaside 11, Mısra 3). [əḥbāblar, -lar]*

<u>əhbāb-ı mürüvvət:</u> *Yiğitlik, insanlık sahipleri.*

Məfqūd olub 'ənqā kimi **əhbāb-ı mürüvvət**
Seyir eləsən 'āləmi hər yanə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 9). [əhbāb-ı mürüvvət,]*

<u>'əhd:</u> *Yemin, ant, söz.*

Köñül bu 'əṣrdə **'əhd** ü vəfānı aḫtarma
Ṣədāqət ilə olan āşnānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 1). ['əhd,]*

Nā-būd olub mə'rifət əhli bu zəmāndə
Həm 'əhdə vəfā **'əhd** ilə peymān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 4). ['əhd,]*

Nā-būd olub mə'rifət əhli bu zəmāndə
Həm **'əhdə** vəfā 'əhd ilə peymān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 4). ['əhdə, -ə]*

Cəhāndə āşnālıqdə vəfā vü **'əhd** derlər var
Baña kim āşnā oldısə āḫır bī-vəfā çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 7). ['əhd,]*

Getmiş qədīmdə olan **'əhd** ü vəfā dəḫi
İnṣāf ilə ṣədāqət cūd [u] səḫā dəḫi *(Muhammes 1, Mısra 23). ['əhd,]*

<u>ʻəhd [ü] peymān:</u> *Kuvvetle verilen söz, yemin.*

Üz görədür hər söz olsa ḫəlq ara kiẕb ü riyā
Doğrı söz ṣidq-i diyānət **ʻəhd [ü] peymān** qalmayub *(Kaside 4, Mısra 8). [ʻəhd [ü] peymān,]*

<u>əḥibbā:</u> *Dostlar, ahbaplar, tanıdıklar, bildikler.*

Ṣəbā sölə özün ol ġāfil-i dil āgāhə
Ki ġāfil olmə **əḥibbādan** ey rəfīq-i müdām *(Gazel 129, Mısra 22). [əḥibbādan, -dan]*

<u>əhil:</u> *Maharet sahibi. Bir yerde ikamet edenler.*

Nə Qudyāl əhlim imdi nə Şirvān əhli ey sərvər
Ġərəż kim dār-ı dünyādə pərīşān ḫanümānım var *(Kaside 7, Mısra 11). [əhilim, -im]*

<u>əḥkām-ı ḫudā:</u> *Allah`ın emirleri.*

Əḥkām-ı Ḫudā şərʻ-i peyəm-bər unuduldı
Bu ḫəlq-i zəmānun Tarısı sīm ü zər oldı *(Gazel 239, Mısra 5). [əḥkām-ı ḫudā,]*

<u>əhl:</u> *Bir yerin, bir topluluğun halkından olanlar, oraya mensup bulunanlar, cemâat.*

Zāhid ṣifət-i Żū`ī riyā **əhlisən** imdi
Nə məscidə nə məşrəb-i rindānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 13). [əhlisən, -i, -sən]*

Nə ḥāṣil şeʻrdən Żū`ī nə nəfʻī ḥikmət-i ʻelmün
Bu sāʻət ṣāḥib-i zər hər hünər **əhlindən** əʻlādur *(Gazel 40, Mısra 14). [əhlindən, -i, -n, -dən]*

Cəhālət **əhlinün** Yə`cūcunə Żū`ī giriftārəm
Bu dərdi çəkməgə səd ḥeyf kim İskəndərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 13). [əhlinün, -i, -n, -ün]*

Gər maʻṣiyət əhlində olur dövlət-i bī-ḥəd
Fısq **əhli** içün pəs belə ẕillət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 10). [əhli, -i]*

Gər maʻṣiyət **əhlində** olur dövlət-i bī-ḥəd
Fısq əhli içün pəs belə ẕillət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 9). [əhlində, -i, -n, -də]*

Bu qədri dərd ü möhnətlə ölüb qurtarmadun Żū`ī
Şəmāḫı **əhliyüq** məşhūr sözdür ʻārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 12). [əhliyüq, -i, -y, -üq]*

Nə dəm ki məʻrifət **əhlilə** ḫ˘oş keçər bi`llāh
Yüz il gər ʻömrün olə ḥāṣili həmān dəmdür *(Gazel 80, Mısra 3). [əhliylə, -i, -y, -lə]*

Nā-būd olub məʻrifət **əhli** bu zəmāndə
Həm ʻəhdə vəfā ʻəhd ilə peymān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 3). [əhli, -i]*

Budur bundan səvā yoḫdur vüṣāl-i yārə bir çarə
Ṭərīq **əhlinə** məqṣūda yetüşməkçün bu rəh-bərdür *(Gazel 88, Mısra 6). [əhlinə, -i, -n, -ə]*

Məscid **əhlində** ki yoḫ ẕövq Ḫudāyā n`olı bir
Gūşə-i meykədədə məclis-i ʻürfānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 11). [əhlində, -i, -n, -də]*

Nə dīndür hansı məẕhəbindü yā Rəb kim səḫā əhlin
Səfāhət **əhli** derlər ṣāḥib-i eḥsān-ı əʻṭāyə *(Gazel 212, Mısra 14). [əhli, -i]*

Nə dīndür hansı məẕhəbindü yā Rəb kim səḫā **əhlin**
Səfāhət əhli derlər ṣāḥib-i eḥsān-ı əʻṭāyə *(Gazel 212, Mısra 13). [əhlin, -i, -n]*

Məʻīşət būstānında cəhān **əhlinə** gül yetdi
Mənim bu qara bəḫtimdən piyāz u kəndənə çıḫdı *(Gazel 254, Mısra 5). [əhlinə, -i, -n, -ə]*

Nə Qudyāl əhlim imdi nə Şirvān **əhli** ey sərvər
Ġərəż kim dār-ı dünyādə pərīşān ḫanümānım var *(Kaside 7, Mısra 11). [əhli, -i]*

Dögül bu növʻlə cānım ʻulūm **əhli** gərək
Verə cəvāb mətīn sā`ilə ləyāqət ilə *(Kaside 20, Mısra 29). [əhli, -i]*

Əzəl zəmāndə də inṣandə var idi çıplaq
Nə düşsə **əhl** qılurdı keçirdi sāmānı *(Kaside 23, Mısra 38). [əhl,]*

Eylərlər idi cümlə ʻulūm **əhlinə** ḥörmət
Cövr etdi ʻəṭā batdı səḫāvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 9). [əhlinə, -i, -n, -ə]*

Zərdür bu cəhān **əhlinə** məʻbūd-ı ḥəqīqī
Allāh peyəm-bər o ʻibādət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 19). [əhlinə, -i, -n, -ə]*

Bəḥr-i ʻürfān Əmīrḫān ki Ḫudā-yı mənnān
Eyləyüb ẕātını dərd **əhlilər** içün dərmān *(Mesnevi 1, Mısra 28). [əhlilər, -i, -lər]*

İki səḫā **əhlinə** mümtāzsan
Səḫāvətdə zübdə-i Qafqāzsan *(Mesnevi 5, Mısra 75). [əhlinə, -i, -n, -ə]*

Cümlə şəhr **əhli** duʻā-gūdı o ẕāt-ı pākə
Yetüb āvāzə`-i ʻelm ü ʻəməli əflākə *(Mesnevi 6, Mısra 29). [əhli, -i]*

Məʻrifət **əhli** səḫā əhlinə ḫān sölərlər
Kimə hər naḫv-i ḫiṭāb eyləsə cān sölərlər *(Mesnevi 6, Mısra 51). [əhli, -i]*

Məʻrifət əhli səḫā **əhlinə** ḫān sölərlər
Kimə hər naḫv-i ḫiṭāb eyləsə cān sölərlər *(Mesnevi 6, Mısra 51). [əhlinə, -i, -n, -ə]*

Cümlə ḫəlq ilə vücūd **əhlinə** eylər ḥörmət
Elə bəg-zādələrün ḫidməti ʻayn-ı dövlət *(Mesnevi 6, Mısra 53). [əhlinə, -i, -n, -ə]*

Bilmürəm kim nə edək tā bu cünūn-ı cəhli
Gedübən biz də olaq ʻelm ilə ʻürfān **əhli** *(Mesnevi 9, Mısra 64). [əhli, -i]*

Bu zəmān **əhlidi** kim anlamayub nīk [ü] bədi
Deyər ʻālim onə kim başınə bir ağ dolədi *(Mesnevi 9, Mısra 35). [əhlidi, -i, -di]*

Nədür səbəb çərḫ olub kəc-mədār
Məʻrifət **əhlin** eləyür ḫᵛār u zār *(Mesnevi 10, Mısra 16). [əhlin, -i, -n]*

Məʻrifət **əhlində** əgər olsə zər
Qoyar mı həm ḥəbində ḫavf u ḫəṭər *(Mesnevi 10, Mısra 21). [əhlində, -i, -n, -də]*

Atam rəsûl-i Ḫudādən ṣora nifāq **əhli**
Nə növʻ eylədilər gör ki tārmār məni *(Müseddes 2, Mısra 15). [əhli, -i]*

İmdi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Məʻrifət **əhli** cəhān çeşminə ḫākistər imiş *(Terci-bend 1, Mısra 6). [əhli, -i]*

<u>əḫlāq-ı ḥəsən:</u> *Güzel ahlak.*

Cümlə **əḫlāqı ḥəsən** ismi Ḥüseyn Ḫān ki Ḫudā
Eyləyib əḥsən-i təqvīmdə ẕātın ḫilqət *(Kaside 5, Mısra 35). [əḫlāq-ı ḥəsən,]*

<u>əhl-i bidʻət:</u> *İslâm dîninde Hz. Muhammed zamânında bulunmayıp sonradan ortaya konan hüküm ve âdetlere inananlar.*

Mūsəvī ʻĪsəvī Dəhrī Ḥikəmī Dövriyyə
Nūrī vü nārī vü ḫurşīdī vü **əhl-i bidʻət** *(Kaside 5, Mısra 22). [əhl-i bidʻət,]*

<u>əhl-i bəzm:</u> *Meclis ehli.*

Nə yerdən ey pərī rūyum koñüldə intiẓārun var
Ki pozdun **əhl-i bəzmün** ḫāṭirin sölə nə kārun var *(Gazel 46, Mısra 2). [əhl-i bəzmün, -ün]*

<u>əhl-i cəḥālət:</u> *Cehalet ehli, bilmeyenler.*

Nə sūd o vəqtə bizim ʻömrimiz vəfā etməz
Tükəndi **əhl-i cəḥālət** içində ḥəsrət ilə *(Kaside 20, Mısra 38). [əhl-i cəḥālət,]*

<u>əhl-i cəhān:</u> *Dünya ehli, insanlar.*

Gözlərdi təmām **əhl-i cəhān** ḥəqq-i səlāmi
N`oldı o ṣədāqət o məḥəbbət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 7). [əhl-i cəhān,]*

Şükrlər kim Żū`iyā ʻeşqindən ol məh-pārənün
Döndülər **əhl-i cəhān** çāk-ı girībānun görüb *(Gazel 19, Mısra 16). [əhl-i cəhān,]*

Tək tək ādəmdə qalub ʻelm ü səḫā vü īmān
Yoḫdı onlari də bu **əhl-i cəhāndən** tanıyan *(Mesnevi 6, Mısra 8). [əhl-i cəhāndən, -dan]*

Birisi fəqr ü biri dövlətilə olmaqlıq
Təmām **əhl-i cəhānə** bu sirr mübhəmdür *(Gazel 80, Mısra 16). [əhl-i cəhānə, -ə]*

Ḫᵛoşdur əgərçi **əhl-i cəhānə** behişt-i ḥūr
Sənsiz əgər məqāmım olə cənnət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 7). [əhl-i cəhānə, -ə]*

<u>əhl-i davāt:</u> *Kalem ehli.*

Nə biləcək qədrüvi **əhl-i davāt**
Qalmısan bu növʻ ilə ḥeyrān māt *(Mesnevi 5, Mısra 47). [əhl-i davāt,]*

<u>əhl-i dil:</u> *Gönül ehli.*

Hər zəmānda olubsə bir **əhl-i dil**
Çərḫ eyləyübdür onı zār u ẕəlīl *(Mesnevi 10, Mısra 17). [əhl-i dil,]*

Etdün siyāh çeşmün ilə ṣayd **əhl-i dil**
Āhūları nə seḥr ilə şīr-əfgən eylədün *(Gazel 164, Mısra 11). [əhl-i dil,]*

<u>əhl-i dövlət:</u> *Ululuk sahibi kimseler.*

Bəḫşiş ilən **əhl-i dövlət** şān u şövkət arturur
Yoḫdı bəḫşiş bāʻis̱ oldur şövkət-i şān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 11). [əhl-i dövlət,]*

<u>əhl-i ʻelm:</u> *İlim ehli.*

Bir **əhl-i ʻelm** yoḫ sūzə rūḥə ṣəfā verə
Nə əhl-i şeʻr söhbəti dəhən dəgə verə *(Muhammes 3, Mısra 45). [əhl-i ʻelm,]*

Hər gürūhun nə qədər var isə **əhl-i ʻelmi**
Görmədim hīç birinün qolu içün bir qüvvət *(Kaside 5, Mısra 23). [əhl-i ʻelmi, -i]*

<u>əhl-i ʻeşq:</u> *Aşk ehli, aşıklar.*

ʻİtāb u nāzun olur əhl-i ʻeşq içün ʻişrət
Ḫiṭāb-ı qəhrün ʻuşşāqə tāzədən cāndur *(Gazel 81, Mısra 9). [əhl-i ʻeşq,]*

Təğāfül eyləyübən salmə **əhl-i ʻeşqi** ġəmə
Bu qədri cövrə dəḫi olmə çoḫ rıżā kāẓım *(Gazel 137, Mısra 19). [əhl-i ʻeşqi, -i]*

<u>əhl-i ezmān:</u> *Zamanların ehli.*

Sāqiyā ver şərāb-ı ʻürfāndan
Gəlmişəm təngə **əhl-i ezmāndan** *(Mesnevi 11, Mısra 2). [əhl-i ezmāndan, -dan]*

əhl-i ḥāl: *Bir mânevî derecenin tecellîsini ve zevkini rûhunda hisseden(ler), sözde kalmayıp mâneviyat zevkini, ilâhî tecellîleri ve vahdet neşesini bizzat yaşayan(lar), vecd sâhipleri, hakîkat ehli, hal ehli.*

Yoẖ **əhl-i ḥāl** şərḥ eləyim tā bəlālarım
Çoẖdur şikāyətim mənim pərvərdigār ilə *(Kaside 21, Mısra 3). [əhl-i ḥāl,]*

Bir iki cām-ı ḥəkīmānə **əhl-i ḥāl** ilə
Əgərçi nūş edəsən zəẖm-i cānə mərhəmdür *(Gazel 80, Mısra 7). [əhl-i ḥāl,]*

Əgər bir **əhl-i ḥāl** olsə mey iç ʻeyş eylə Żū`ī tək
H̱əṭādur bī-sər ü pālə içüb əhl-i ʻəẕāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 13). [əhl-i ḥāl,]*

əhl-i ḥikmət: *Hikmet ehli.*

Bir mən-i zār dögüldür belə cövr ü ẓülmi
Əhl-i ḥikmət nə qədər var isə āzārı olub *(Gazel 32, Mısra 8). [əhl-i ḥikmət,]*

əhl-i himmət: *İhsan ehli.*

Yoẖdur bizim bu ʻəṣrimizün **əhl-i himməti**
Tā gözləsün təʻəṣṣüb ilə dīn ü milləti *(Kaside 2, Mısra 1). [əhl-i himməti, -i]*

əhl-i ʻibādət: *İbadet ehli.*

Ṭāʻətdədi gər vüsʻət-i əndāzə-i dünyā
Pəs **əhl-i ʻibādətdə** fuqārət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 7). [əhl-i ʻibādətdə, -də]*

əhl-i īmān: *İnananlar ehli.*

Nə çārə belə bu ʻāləm təmāmı cühhālə
Ki saldı ẓülmət-i cəhl içrə **əhl-i īmānı** *(Kaside 23, Mısra 68). [əhl-i īmānı, -i]*

əhl-i islām: *İslam milleti.*

Əhl-i İslāmda çoẖdur mütəʻəddid məzhəb
Sünnī vü Şīʻə vü şeyẖī vü tənāsüẖ-ʻüzlət *(Kaside 5, Mısra 19). [əhl-i islāmda, -da]*

əhl-i ʻişrət: *İçki ehli, meyhane/eğlence meclisi topluluğu.*

Çoẖdı dünyādə əgər ṣāḥib-i dövlət nə gərək
Ḥāl bilməz gözəli istəməz **əhl-i ʻişrət** *(Kaside 5, Mısra 52). [əhl-i ʻişrət,]*

Nə dildə bir ġəm-i hicrān nə küdūrət idi
Dögüldi belə dəmən də bir **əhl-i ʻişrət** idi *(Tahmis 2, Mısra 14). [əhl-i ʻişrət,]*

əhl-i kitāb: *Kitap ehli, din iman sahibi.*

H̱əṭ-i dildārdan dā`im alub dərs-i kəlāmu`llāh
Cəmālı muṣḥafın vird eyləyüb **əhl-i kitāb** olmaq *(Gazel 115, Mısra 6). [əhl-i kitāb,]*

əhl-i küfūr: *Allah`a inanmayan cemaat.*

Çoẖ baẖmə hāy-ı hūyunə ẓāhirdə zāhidün
Diqqətlə baẖ ki bāṭini **əhl-i küfūrdür** *(Gazel 74, Mısra 6). [əhl-i küfūrdür, -dür]*

əhl-i kəmāl: *Kemal ehli.*

Żū`ī-i dil-ẖəstəyə göstərmədi ẕərrə vəfā
ʻĀdəti **əhl-i kəmālə** dā`im etməkdür cəfā *(Tahmis 3, Mısra 18). [əhl-i kəmālə, -ə]*

əhl-i ma'ārif: *İlim, hüner ehli.*

Hər gūşədə var idi təmām **əhl-i ma'ārif**
İmdi olarun cümləsi nā-dānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 5). [əhl-i ma'ārif,]*

Pəs olə gər **əhl-i ma'ārifdə** zər
Həmcinsinə nə yerdə olsə verər *(Mesnevi 10, Mısra 31). [əhl-i ma'ārifdə, -də]*

əhl-i mürüvvət: *Mert cemaat.*

Var idi çoẖ üftādələrə əl dutan imdi
Hanı o ṣifət **əhl-i mürüvvət** hara getdi *(Kaside 24, Mısra 18). [əhl-i mürüvvət,]*

əhl-i məclis: *Meclis ehli.*

Ġərəz nə ẖvāhiş edirdisə **əhl-i məclisdən**
Olurdı ḥāżır o dəm miṡl-i rövże-i riżvān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 31). [əhl-i məclisdən, -dən]*

əhl-i məʻnā: *Hakikat ehli.*

Cəmāl-i yārdur Żū`ī təməttuʻdār dünyādə
Ki **əhl-i məʻnā** içrə bu mətāʻə eʻtibār olmuş *(Gazel 102, Mısra 12). [əhl-i məʻnā,]*

əhl-i məʻrifət: *Marifet, hüner ehli.*

Bī-məʻrifət ġənīdi fəqīr əhl-i məʻrifət
Fəqr ü ġınā nədəndi bu dünyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 5). [əhl-i məʻrifət,]*

Cəhānı belə görüb **əhl-i mə‘rifət** getdi
Bu ‘əṣrdə sölə Żū`ī nə var bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 9). [əhl-i mə‘rifət,]*

<u>əhl-i mə‘ṣiyət:</u> *Günah ehli.*

Şāfi‘-i ‘üṣyān **əhl-i mə‘ṣiyət** rūz-ı cəzā
Ḥəq səni ḫəlq eyləyübdür rəsm-nə‘mā li`l-‘āləmīn *(Gazel 2, Mısra 6). [əhl-i mə‘ṣiyət,]*

<u>əhl-i savād:</u> *Yazıp okumasını bilenler.*

Ədyān müḫtəlif hamı **əhl-i savāddur**
Yüzdən birində bizdə kitābət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 3). [əhl-i savāddur, -dur]*

<u>əhl-i şe‘r:</u> *Şiir ehli.*

Bir əhl-i ‘elm yoḫ sūzə rūḥə ṣəfā verə
Nə **əhl-i şe‘r** söhbəti dəhən dəgə verə *(Muhammes 3, Mısra 46). [əhl-i şe‘r,]*

<u>əhl-i səḫā:</u> *Cömertlik ehli.*

Bundan əqdəm **əhl-i səḫā** var idi
Kān-ı ‘əṭṭār bəḥr-i səḫā var idi *(Mesnevi 5, Mısra 55). [əhl-i səḫā,]*

Līk çü yoḫ imdi bir **əhl-i səḫā**
Qəsīdə vü şe‘rə desün mərḥəbā *(Mesnevi 5, Mısra 57). [əhl-i səḫā,]*

<u>əhl-i səḫāvət:</u> *Cömert cemaat.*

Var idi keçən ‘əṣrdə ‘elm ilə səḫāvət
Derlər bu zəmān **əhl-i səḫāvət** nə içündür *(Gazel 68, Mısra 13). [əhl-i səḫāvət,]*

Ḫəlq-i cəhān səḫânı səfīh e‘tibār edir
Bā‘iṡ budur bir **əhl-i səḫāvət** görünməyür *(Gazel 71, Mısra 10). [əhl-i səḫāvət,]*

<u>əhl-i səvāb:</u> *Sevap ehli.*

Əgərçi mey günāh olmaq bizə naṣṣ ilə ṡābitdür
Vəlī yār ilə mey nūş eləyüb **əhl-i ṡəvāb** olmaq *(Gazel 115, Mısra 10). [əhl-i ṡəvāb,]*

<u>əhl-i təsbīh:</u> *Allah’ı takdis ve tenzih edenler.*

Nə Müğān bəlkə vādī-i Bərəhūt
Əhl-i təsbīhdən şümār oldun *(Kaside 16, Mısra 8). [əhl-i təsbīhdən, -dən]*

<u>əhl-i ‘ürfān:</u> *Hakkı tanıyıp bilen, hak ve hakikatin özüne ve esasına ulaşan, bilgi ve marifet sahibi kimseler.*

Kəs ümīd ey dil cəhāndə **əhl-i ‘ürfān** qalmayub
Ādəm itmiş dəhrdən āṡār-ı insān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 1). [əhl-i ‘ürfān,]*

Cān-ı ‘āləmdür ḥəqīqət **əhl-i ‘ürfān** dəhrdə
Ḫəlq imdi ṣūrət-i dīvārdur cān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 9). [əhl-i ‘ürfān,]*

Əhl-i ‘ürfān müṣāḥibim var idi
Ḥāṣil idi nə məṭləbim var idi *(Mesnevi 2, Mısra 13). [əhl-i ‘ürfān,]*

Əhl-i ‘ürfān bu ṣifət zār u pərīşān oləcəq
Nə bilim dəhrdə āḫır belə dövrān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 2). [əhl-i ‘ürfān,]*

Necə ki ṣūrət ilən müttəhiddi cümlə bəşər
Muğāyərət nə qədərdür gör **əhl-i ‘ürfānī** *(Kaside 23, Mısra 36). [əhl-i ‘ürfānı, -i]*

Əhl-i ‘ürfānı qoyub dəhrdə dāīm ‘üryān
Cühəlā firqəsinə ḫil‘ət-i zər Tarı olub *(Gazel 32, Mısra 5). [əhl-i ‘ürfānı, -ı]*

Nə ḫānə ṣāḥib-i ḫānə gərəkdi ‘āləmdə
Bu nüktədür sözi hər yerdə **əhl-i ‘ürfānun** *(Gazel 155, Mısra 12). [əhl-i ‘ürfānun, -un]*

Mürüvvət nükhəti sizdəndi dā`im **əhl-i ‘ürfānə**
Kul-i cūd u səḫāyə ẕātıvı Ḥəq gülsitān qılmış *(Kaside 11, Mısra 27). [əhl-i ‘ürfānə, -ə]*

<u>əhl-i ‘əyān:</u> *İyan ehli.*

Çəkməyürdük pūl ilə mālun ġəmin
Ḫān u māl u **əhl-i ‘əyānun** ġəmin *(Mesnevi 4, Mısra 18). [əhl-i ‘əyānun, -un]*

<u>əhl-i ‘əẕāb:</u> *Eziyet içinde olan.*

Əgər bir əhl-i ḥāl olsə mey iç ‘eyş eylə Żū`ī tək
Ḫəṭādur bī-sər ü pālə içüb **əhl-i ‘əẕāb** olmaq *(Gazel 115, Mısra 14). [əhl-i ‘əẕāb,]*

<u>əḥsən-i səbṭ-i peyəmbər:</u> *Peygamber (torununun) soyunun (çok) güzeli.*

Səlīl bir **əḥsən-i səbṭ-i peyəm-bər** vārıṡ-i Əḥməd
Ki cədd-i pākıñı Ḥəq bā‘iṡ-i kövn ü məkān qılmış *(Kaside 11, Mısra 19). [əḥsən-i səbṭ-i peyəmbər,]*

<u>əḥsən-i təqvīm:</u> *En güzel şekilde.*

Cümlə əḫlāqı ḥəsən ismi Ḥüseyn Ḫān ki Ḫudā
Eyləyib **əḥsən-i təqvīmdə** ẕātın ḫilqət *(Kaside 5, Mısra 36). [əḥsən-i təqvīmdə, -də]*

Əḥsən-i təqvīmlə olmuş mürəkəb-i peykərün
Qədəmin ṭūbādı kūyun ḫuld Kövsər ləblərün *(Tahmis 3, Mısra 7). [əḥsən-i təqvīmlə, -lə]*

ə͟hvāl: *Haller, durumlar, vaziyetler.*

Çeşm-i bīmārınun **əḥvālını** sorson ey dil
Gülsitānə güẕər et bu sözi ‘əbhərdən sor *(Gazel 63, Mısra 3). [əḥvālını, -ı, -n, -ı]*

Həmī ‘ömrün qışı çatmış mənə həm qış fəṣli
Belə **əḥvālə** necə ṣəbr eləsin pəs bīmār *(Kaside 6, Mısra 6). [əḥvālə, -ə]*

Mən də bir Türki qəṣīdə deyübən **əḥvālım**
Etdim ol mənbə‘-i əlṭāf u səẖāyə i‘lām *(Kaside 13, Mısra 31). [əḥvālım, -ım]*

On bir ay ‘işrət ü ‘eyş ilə keçür ovqātun
Bārī bir ay keçən **əḥvālə** sitiğfār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 10). [əḥvālə, -ə]*

Dāimā ẖ˘oş keçürdi **əḥvālım**
Çoẖ idi mülk ü dövlət ü mālım *(Mesnevi 2, Mısra 11). [əḥvālım, -ım]*

Nədən yeyüm bu qış nədən yandırum
Mən belə **əḥvālı** kimə qandırum *(Mesnevi 4, Mısra 38). [əḥvālı, -ı]*

Güẕārışim tā olə ẖəlqə ‘əyān
Eyləyüm **əḥvālımı** şərḥ ü bəyān *(Mesnevi 4, Mısra 4). [əḥvālımı, -ım, -ı]*

Sər-be-sər **əḥvālını** təqrīr edim
Cümlə ḥekayātını təḥrīr edim *(Mesnevi 5, Mısra 7). [əḥvālını, -ı, -n, -ı]*

İndi lāzımdı ki iẓhār eləyüm **əḥvālı**
Qalmasun hīç kəsün bī-hūdə qīl u qālı *(Mesnevi 6, Mısra 9). [əḥvāli, -i]*

Kasıblarə qərz ver dəẖi māl
Gör necə sora olur bu **əḥvāl** *(Mesnevi 8, Mısra 56). [əḥvāl,]*

Hər həftədə sorardı **əḥvālını**
Ḫᵛāhişinə ṣərf edərdi mālını *(Mesnevi 10, Mısra 29). [əḥvālını, -ı, -n, -ı]*

Təvəqqe‘m budı **əḥvālıvı** bəyān edəsən
Ḥəqīr Żū`īni bir sözlə şād-mān edəsən *(Mesnevi 14, Mısra 15). [əḥvālıvı, -ı, -v, -ı]*

İndi bildim ki hünər dəhrdə ancaq zər imiş
Səndən özgə kimə mən şərḥ eləsəm **əḥvālı** *(Terci-bend 1, Mısra 36). [əḥvāli, -i]*

əḥvāl-ı bāṭin: *İç yüzün halleri.*

Qılur **əḥvāl-ı bāṭin** ẓāhir ‘āləm içrə bir dəmdə
Desəm mən küfr olur mu cām-ı bādə gər peyəmbərdür *(Gazel 88, Mısra 3). [əḥvāl-ı bāṭin,]*

əḥvāl-i mən-i müżṭər: *Çaresiz benin ahvali.*

Fərək **əḥvāl-i mən-i müżṭəri** bīmār elədi
O cəfānı ki bana eylədi əğyār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 13). [əḥvāl-i mən-i müżṭəri, -i]*

əḥyā: *Diriler, canlılar.*

Çürüyüb belə müżməhil mövtā
Nə qılursan ki tā olur **əḥyā** *(Mesnevi 11, Mısra 86). [əḥyā,]*

Ölüdür bāṭini ẓāhirdə əgər **əḥyādur**
Bədən-i mürdə içün rūḥ-i rəvāndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 9). [əḥyādur, -dur]*

Mürdə cismin ‘āşiqün qılmazdun **əḥyā** hər nəfəs
Mö‘cüz-i ‘Īsā əgər lə‘lündə pünhān olmasa *(Gazel 13, Mısra 7). [əḥyā,]*

Mürdə cismin ‘āşiqün qılmazdun **əḥyā** hər nəfəs
Mö‘cüz-i ‘Īsā əgər lə‘lündə pünhān olmasə *(Gazel 197, Mısra 7). [əḥyā,]*

əẖz: *Almak, alıp benimsemek; Zikir alma, dervişliğe kabul edilip her gün belli bir duâ okumakla görevli kılınma.*

Ḥālından **əẖz** edirdi köñül mürği dānəni
Ol gül üzündə ṭürrə-i ṭərrārə şānəni *(Müseddes 1, Mısra 27). [əẖz,]*

Neyl-i ṭərīqət ara ṣidq ilə ġəvvāṣ olan
Mə‘rifətün **əẖz** edər lü`lü`-i qəlṭānını *(Gazel 245, Mısra 16). [əẖz,]*

əẖz et-: *Almak, götürmek, alıp benimsemek.*

O sözün də genə bir yaẖşısını **əẖẕ etmüb**
Hər nə pöhrəsi vardur oları əzbər edüb *(Mesnevi 9, Mısra 61). [əẖẕ etmüb, -m, -üb]*

Bī-‘elm vəḥşiyānə qırır birbirin təmām
İnsānlıqı kənar edüb **əẖz etmə** vəḥşəti *(Kaside 2, Mısra 34). [əẖz etmə, -mə]*

Yoẖsə çoẖ dünbülü-bāz ism-i bəg **əẖz eyləyüb**
Özini bir adı bəgliklə nəcābətli bilüb *(Mesnevi 6, Mısra 55). [əẖz eyləyüb, -y, -üb]*

əẖẕ-i qəbəs: *Ateş parçası alma.*

Tā görməgə ruẖsārun o kūyə həvəs etdim
Mūsā kimi ol kūydan **əẖẕ-i qəbəs** etdim *(Gazel 130, Mısra 2). [əẖẕ-i qəbəs,]*

əjdəhā: *Büyük yılan; Hz. Musa`nın sopasının yılana dönüşmesi.*

Gər dutmayaydı ṣidq ilə Mūsā şəfī‘
Olmazdı hīç əsāsı onun **əjdəhā** ‘Əlī *(Kaside 1, Mısra 18). [əjdəhā,]*

ajdəhā: *Büyük yılan.*

Gīsūlərün ġəmində pərīşānam eylə kim
Bir **əjdəhā** alubdı mənim iki yanımı *(Gazel 234, Mısra 8). [əjdəhā,]*

əjdər: *Büyük yılan; Sevgilinin saçı.*

Żū`iyā devr-i məh-i ruḫsārına gīsūləri
Sanki gənc-i şāygān üstünə bir **əjdər** gəlüb *(Gazel 21, Mısra 10). [əjdər,]*

əkl qıl: *Ye(mek)!.*

Bir cigər də aydə almə **əkl qıl** ḫūn-ı cigər
Yıq gələn qoy qalsun āḫırda nədāmət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 11). [əkl qıl,]*

əkməltu: *Maide suresi, 3. ayet.*

İbrāz-ı şövkətündədi **əkməltu** āyəsi
İẓhār-ı dövlətündədi həm innəmā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 31). [əkməltu,]*

ʻəks: *Ses ve ışık dalgalarının bir cisme çarpıp geri dönmesi ve bunun sonucunda duyulan ses, görülen ışık, yankı, yansı.*

Ḫˇoş ol zəmān ki yār mən-i zārə yār idi
Çeşmim cəmālı **ʻəksi** ilə lāləzār idi *(Gazel 222, Mısra 2). [ʻəksi, -i]*

ʻəks şal-: *Bir cismin parlak bir yerde görünen hayâli, görüntüsü, yansıması, yansıtmak.*

Əldən yerə qoymazdı dəḫi zāhid ayāğı
Gər **ʻəks şalə** sāğər-i şəhbāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 8). [ʻəks şalə, -ə]*

ʻəks-i övżāʻ-ı zəmānə: *Zamanın vaziyetlerinin yansıması.*

Olub bir **ʻəks-i övżāʻ-ı zəmānə**
Gədā şəhliq qılur şəhlər gədālıq *(Gazel 112, Mısra 11). [ʻəks-i övżāʻ-ı zəmānə,]*

ʻəks-i ḫəṭṭ: *Yüzdeki ayva tüylerin yansıması.*

ʻƏks-i ḫəṭṭün görmədim bir çeşm-i nəm-nākımdə mən
Bəs nöçün derlər gəzər dāīm Ḫiżr dəryā yüzin *(Gazel 148, Mısra 5). [əks-i ḫəṭṭün, -ü, -n]*

ʻəks-i rūy: *Yüzün yansıması.*

Gözimdə **ʻəks-i rūyun** cilvə eylər çoḫ təʻəccübdür
Necə sākin olubdur ātəş-i sūzəndə āb içrə *(Gazel 188, Mısra 3). [ʻəks-i rūyun, -un]*

Dögi ḫˇurşīd ü məh ey lālə ʻizārım gökdə
ʻƏks-i rūyundi sənün çərḫ-i müʻəllāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 12). [ʻəks-i rūyundi, -un, -di]*

ʻəks-i ṣūrət: *Görünüşün yansıması.*

Götürməz āynədə **ʻəks-i ṣūrətündən** göz
Olubdı Żū`ī kimi yoḫsə büt-pərəst gözün *(Gazel 158, Mısra 9). [ʻəks-i ṣūrətündən, -ün, -dən]*

əksük: *Eksik, geri.*

ʻElmsiz ādəmə Qur`āndə Ḫudā-yı ʻəllām
Ḥeyivāndan də deyüb **əksük** əḍallu`l-ənʻām *(Mesnevi 9, Mısra 74). [əksük,]*

əlinden: *Yüzünden, dolayı.*

O kəs kim ʻārif ü fāżildi görməz
Ġəm ü fəqrün **əlindən** bir rəhālıq *(Gazel 112, Mısra 6). [əlindən, -i, -n, -dən]*

Fövc-i sərmānun **əlindən** səni fövrən qutarur
Ləẕẕət ü ʻeyş-i cəhāndən oləsən ber-ṭərrār *(Kaside 6, Mısra 29). [əlindən, -i, -n, -dən]*

Vüṣālun ilə keçən günləri ḫəyālə salub
Fələk **əlindən** işim imdi əl-əmānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 6). [əlindən, -i, -n, -dən]*

Bir zəmān ḫˇoş keçməyür hicrān **əlindən** cān içün
Gūyıyā Ḫāliq yaratmışdur məni hicrān içün *(Gazel 152, Mısra 1). [əlindən, -i, -n, -dən]*

Həzār ḥeyf ki getdi o günlərim əldən
Ne`dim bu çərḫün **əlindən** kimə gedim dādə *(Gazel 206, Mısra 8). [əlindən, -i, -n, -dən]*

Fānī dünyādan əgərçi belə nālān gedürəm
Bī-vəfā ümmət **əlindən** cigəri qan gedürəm *(Müseddes 2, Mısra 18). [əlindən, -i, -n, -dən]*

Ləʻlün ġəmində Żū`ī-i ḫūnīn-cigər sənün
Hər dəm **əlündən** āh qılub əl-əmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 14). [əlündən, -ün, -dən]*

Görənlər ḥālımı çərḫün **əlindən** əl-əmān qılmış
O növʻ ilə qılub Pā-māl-i dərd ü ġəm məni gərdūn *(Kaside 11, Mısra 12). [əlindən,]*

əl: *El.*

Əlimdən aldun o ḫˇurşīd-i ʻāləm-ārānı
İşıq günim dəḫi çoḫ etmə tīrə şām fələk *(Gazel 118, Mısra 9). [əlimdən, -im, -dən]*

Bilməyüb verdim **əlimdən** sər-i zülfün yārun
Mār-ı sər-kūftə tək qopulacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 7). [əlimdən, -im, -dən]*

Ze-bəs ki lə'l-i ləbün fikrin eylərəm ey gül
Əlimdə cām-ı meyim ḥəsrət ilə qanə dönüb *(Gazel 25, Mısra 4). [əlimdə, -im, -də]*

Nə sūd ondan bəhār oldı **əlimdə** sāğərim yoḫdur
Əgər gülşəndi bəzmim bir gül üzlü dil-bərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 1). [əlimdə, -im, -də]*

Demə nāṣiḥ ki 'eşq-i māh-rūlərdən çək əl Żū`ī
Ki ondan çəkməzəm əl tā **əlimdə** iḫtiyārım var *(Gazel 50, Mısra 10). [əlimdə, -im, -də]*

Əlimdə şīşə-i mey ol pərī baña təsḫīr
Hanı o dəm bu ṣifət sāḥir olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 7). [əlimdə, -im, -də]*

Ḫ˘oşā o sākin-i mey-ḫānə olduğım günlər
Əlimdə sāğər ü peymānə olduğım günlər *(Gazel 66, Mısra 2). [əlimdə, -im, -də]*

Əlimdə sāğər-i bādə başımda nəşə`-i cām
Gözimdə 'āriż-i cānānə olduğım günlər *(Gazel 66, Mısra 7). [əlimdə, -im, -də]*

Ḫudā bilür ki o günlər nə ẕövq eylər idük
Gözimdə 'āriż-i sāqī **əlimdə** sāğər idi *(Gazel 240, Mısra 10). [əlimdə, -im, -də]*

Nə ḫālə yetdi ləbim nə **əlim** qara zülfə
Nə sūd bəḫtimizün qarəliqdə qisməti var *(Gazel 78, Mısra 5). [əlim, -im]*

Ḫumārə dəgməyür sāqī ṣəfāsı verdigün cāmun
Əlim dut ol ayaġ ilə ki başında ḫumār olmaz *(Gazel 99, Mısra 4). [əlim, -im]*

Hər nə ki bəglərdən alurduq ḥesāb
Əlimizdən alırdı cām u şərāb *(Mesnevi 4, Mısra 22). [əlimizdən, -imiz, -dən]*

Firāq-ı möḥnəti ḫam qılsə qāmətin nə 'əcəb
Əlində ṭürrə-i dildārdan 'əṣāsı olə *(Gazel 10, Mısra 4). [əlində, -in, -də]*

Ki nā-gəhān bir qāṣid-i ḫ˘oş ḫəbər
Əlində bir nāmə-i fərruḫ əs̱ər *(Mesnevi 4, Mısra 42). [əlində, -in, -də]*

Āḫırdə çərḫ **əlində** çe rūbāh-ı pīr idim
Fövc-i bəlā vü dərd ġəmə dəst-gīr idim *(Muhammes 3, Mısra 11). [əlində, -in, -də]*

Çeşmimdə ḫārə dönmüş idi gülşən-i çəmən
Bī-mə'rīfət cəmā'ət **əlində** bī-tən-i mən *(Muhammes 3, Mısra 18). [əlində, -in, -də]*

Hər bir məqāmə dəgə ayağun ḫərāb edir
Vāy ol kəsə ala **ələ** peymānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 14). [ələ, -ə]*

Tərtīb-i bəzmə kīsəmizün yoḫdı ṭāqəti
Nə başdə 'eşq-i yār nə **əldə** ayaġ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 4). [əldə, -də]*

Qurubdur Yūsif-i gül Miṣr-i gülşən içrə bāzārın
Dutub cān nəqdin **əldə** ṣanki bülbüllər Züleyḫādur *(Gazel 40, Mısra 8). [əldə, -də]*

Ey tərk eləyən bādə-i gül-nārı Səməndər
Əldən buraḫan ṭürrə-i ṭərrārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 2). [əldən, -dən]*

Cəllād ġəmzün ey pərī müjgān u qaşun
Ki tīr alur **əlinə** baña ki kəmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 6). [əlinə, -i, -n, -ə]*

Qədəḥlər edi baña şāmlar du'ā-yı qədəḥ
Kitābī şīşələr **əldə** kitāb olan günlər *(Gazel 62, Mısra 10). [əldə, -də]*

Dilimdə ẕikr-i ləbi **əldə** əf'ī zülfü
Şikəstə Żū`ī tək əfsüngər olduqum gecələr *(Gazel 64, Mısra 9). [əldə, -də]*

Nə kül töküm başıma Żū`ī yādə düşdükdə
O gül **əlilə** ayağımə mey tökən günlər *(Gazel 67, Mısra 12). [əliylə, -ilə]*

Göz ü qaş u **əl** ayaġ pūlilə dögül insān
Əgər məlik olə bī-mə'rifət nə ādəmdür *(Gazel 80, Mısra 11). [əl,]*

Ḫərīdār-ı mətā'-ı ḥüsnün ey Ḫ˘urşīd-rū dil-bər
Bir **əldə** dīn-i dünyānı bir **əldə** cān-ı tən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 4). [əldə, -də]*

Ḫərīdār-ı mətā'-ı ḥüsnün ey Ḫ˘urşīd-rū dil-bər
Bir **əldə** dīn-i dünyānı bir **əldə** cān-ı tən dutmuş *(Gazel 103, Mısra 4). [əldə, -də]*

Nə dildə ṣəbr qoyubdur nə **əldə** cām fələk
Gözün qarasunı dutsun yüzün ẓəlām fələk *(Gazel 118, Mısra 1). [əldə, -də]*

Alurlar dīni **əldən** bunlar ilə nə səyāğ etmək
Bu müşkīn mūy u nəsrīn rūy tərsā-bəççələr bi`llāh *(Gazel 120, Mısra 8). [əldən, -dən]*

Ələ almaq ayağımı o yerdə bir pərī-rūlə
Verüb baş başə Żū`ī tək iki baş dörd ayaġ etmək *(Gazel 120, Mısra 13). [ələ, -ə]*

Zəncīr-i tār-ı zülfünə çün çatmayur **əlün**
Ölsün rəvādı mən kimi dīvānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 3). [əlün, -ün]*

Çoḫ ayağə salmə ey gül al **ələ** bir lüṭf qıl
Żū`īnün köñlin ḥəqīqət cām-ı meydən kəm dögül *(Gazel 125, Mısra 9). [ələ, -ə]*

Cām-ı sərşārı dönəm başıña sāqī mənə ver
Məndən özgə nə rəvādur bu ayağə dəgə **əl** *(Gazel 126, Mısra 6). [əl,]*

Mey cāmı gərçi ḫəlqə verür şādlıq vəlī
Cām **əldə** sənsiz ey büt-i məh ẓülmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 10). [əldə, -də]*

Bəḫşiş dəmi sīm ü zər **əlündən**
Hər dəm çəkür əl-əmān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 7). [əlündən, -ün, -dən]*

Yüzün nəẓẓārəsindən mən‘ edübdür Żū`īni zülfün
Bu kāfir **əldən** almış dīnini gör kim müsəlmānun *(Gazel 160, Mısra 14). [əldən, -dən]*

Ey Yūsif-i zəmānə Züleyḫā ṣifət bugün
Cān nəqdi **əldə** gör ki ḫərīdārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 4). [əldə, -də]*

Əl-intiẓār əşəddə min-əl-mövtdür nöçün
Qoydun firāq **əlində** bizi dādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 4). [əlində, -i, -n, -də]*

Fīs̱āġores̱i kim odu ‘əllāme-i əvvəl
Cāhillər **əlilə** onə zəḥmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 20). [əliylə, -i, -y, -lə]*

İstəsön eyləyəsən ḫānə-i ‘uşşāqı ḫarāb
Al **ələ** şānə çək ol zülf-i ‘əbīrāsāyə *(Gazel 194, Mısra 8). [ələ, -ə]*

Əlündən alcaqın ey sāqī başdə şūr artdı
Nə var idi sənə qurbān sənün ayāğundə *(Gazel 196, Mısra 5). [əlündən, -ün, -dən]*

Əgər ol büt **əlində** Żū`iyā mey cāmını görsön
Dil ü dünyā vü dīn ü cān ayağınə nis̱ār eylə *(Gazel 199, Mısra 9). [əlində, -i, -n, -də]*

Bir **əldə** sāğər-i mīnā bir **əldə** ṭürrə-i yār
Təmām tār u dəf çəng cümlə āmādə *(Gazel 206, Mısra 3). [əldə, -də]*

Bir **əldə** sāğər-i mīnā bir **əldə** ṭürrə-i yār
Təmām tār u dəf çəng cümlə āmādə *(Gazel 206, Mısra 3). [əldə, -də]*

Həzār ḥeyf ki getdi o günlərim **əldən**
Ne`dim bu çərḫün əlindən kimə gedim dādə *(Gazel 206, Mısra 7). [əldən, -dən]*

Başda var şūr əgər **əldə** ayaġ olmasə də
Ḫ˘oş keçir yār ilə bəzm içrə çırāġ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 1). [əldə, -də]*

Cəm‘ oldı müştərī dutubən **əldə** nəqd-i cān
N`oldı ki Yūsifim belə bāzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 7). [əldə, -də]*

Göz ‘āriżində ləb ləbi üstündə başdə şūr
Dil şād-kām u **əldə** mey-i ḫ˘oş-güvār idi *(Gazel 222, Mısra 12). [əldə, -də]*

Almısan ey gözi məḫmūr **ələ** peymānə
Yoḫsə təngə gətürüb sübḥə-i ṣəd dānə səni *(Gazel 226, Mısra 3). [ələ, -ə]*

Neçə rəfīq-i müvāfiqlə **əldə** bādə-i gül-gūn
O gül-‘iẕār cəfā-cūy-ı bādə-ḫ˅ār gələydi *(Gazel 235, Mısra 3). [əldə, -də]*

Nəẓərdə āynə-i rūyun **əldə** cām-ı meyim
Qulām idi baña Cəm çākərim Sikəndər idi *(Gazel 240, Mısra 7). [əldə, -də]*

Gözdə cəmāl-i yār qulağımdə ṣavtını
Əldə müdām cām-ı mey-i ərğüvān idi *(Gazel 242, Mısra 10). [əldə, -də]*

Hər dəm çəkür əl-əmān Əmīrḫān
Bəḫşiş dəmi sīm ü zər **əlündən** *(Mesnevi 7, Mısra 17). [əlündən, -ün, -dən]*

Nəyi artuqdı vücūdındə Firəngün səndən
Əl ayaġ qaş u göz ilə hamı şeydə tənsən *(Mesnevi 9, Mısra 70). [əl,]*

Ṣəbr vəqti dögüldür eylə şitāb
Dur ayağə al **ələ** cām-ı şərāb *(Mesnevi 10, Mısra 12). [ələ, -ə]*

Ḫ˘oş ol zəmān ki ‘işrət ü ‘eyşim təmām idi
Baş şūr-ı ‘eşq gözdə o māh **əldə** cām idi *(Muhammes 2, Mısra 2). [əldə, -də]*

Hər gün keçirdi ‘işrət ilə rūzgārımız
Dil şād-kām u **əldə** mey-i ḫ˘oş-güvārımız *(Müseddes 1, Mısra 14). [əldə, -də]*

Əl ayaġ göz düşüb əldən dəḫi dişsizdi dəhən
Qorḫuram kim dəm-i āḫırdə tapulmayə kəfən *(Terci-bend 1, Mısra 23). [əl,]*

<u>əl ayaġ çəkmək:</u> *İmtina etmek, uzaklaşmak.*

Nədür **çəkmək ayaġ əl** ṭə‘nəsilə yār kūyından
Məgər bilməzsən ‘āşiqlərdə Żū`ī nəng ü nām olmaz *(Gazel 93, Mısra 13). [əl ayaġ çəkmək,]*

<u>Əl-cinsu iləl cinsi yəmīlu:</u> *Cins cinsi bulur.*

Əl-cinsu iləl cinsi yəmīlu deyülübdür
Lüṭf eyləyübən tap mən bīmārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 15). [Əl-cinsu iləl cinsi yəmīlu,]*

<u>əl çək-:</u> *Bırakmak, terk etmek, vazgeçmek.*

Demə nāṣiḥ ki ‘eşq-i māh-rūlərdən çək əl Żū`ī
Ki ondan çəkməzəm əl tā əlimdə iḫtiyārım var *(Gazel 50, Mısra 9). [əl çək,]*

Çəkmənəm ol küdən **əl** gər cövr-i əğyār olsə də
Bülbül eylər mi gülüstān tərkini ḫ˅ār olsə də *(Gazel 218, Mısra 1). [əl çəkmənəm, -mə, -nəm]*

Demə nāṣiḥ ki ‘eşq-i māh-rūlərdən **çək əl** Żū`ī
Ki ondan çəkməzəm əl tā əlimdə iḫtiyārım var *(Gazel 50, Mısra 10). [əl çəkməzəm, -məz, -əm]*

Olub bīgānə cāndan **çəkməzəm əl** āşnālıqdan
Ayaqun topraqı olmaqdan özgə yoḫdı bir fikrim *(Gazel 151, Mısra 9). [əl çəkməzəm, -məz, -əm]*

Çəkməzəm əl səndən ey gül ġeyrilər cövrilə kim
ʻƏndəlīb eylər mi gül tərkin cəfā-yı ḫār içün *(Gazel 153, Mısra 3). [əl çəkməzəm, -məz, -əm]*

Gər görsə idi ʻāriż-i ləʻlin **çəkərdi əl**
Āynədən Sikəndər ü Cəmşīd cāmdan *(Gazel 177, Mısra 9). [əl çəkərdi, -di]*

əl dut-: *Yardım etmek.*

Var idi çoḫ üftādələrə **əl dutan** imdi
Hanı o şifət əhl-i mürüvvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 17). [əl dutan, -an]*

əl götür-: *Bırakmak, vazgeçmek.*

Şikəstə-i ələm-i rūzgār qoymə məni
Cəfādan **əl göti** rəḥm eylə Żū`ī-i zārə *(Gazel 232, Mısra 11). [əl göti,]*

Şikəstə-i ələm-i rūzgār qoymə məni
Cəfādan **əl göti** rəḥm eylə Żū`ī-i zārə *(Gazel 232, Mısra 11). [əl göti,]*

Zāhidā bircə götür gūşə-i meḥrābdən əl
Elə bu māhə nəẓər ol ḫam-i əbrūlərə baḫ *(Gazel 35, Mısra 7). [əl götür,]*

İçüb mey məst olub nāz ilə bir sərḫˇoş ḫarām ilə
Ki tā şəd sālə zāhid **əl götürsün** pārsālıqdan *(Gazel 151, Mısra 4). [əl götürsün, -sün]*

Şəfādan **əl götürüb** etməyin Minā ʻəzmin
Məgər qəbūl dögüldür o kūdə qurbānun *(Gazel 155, Mısra 3). [əl götürüb, -üb]*

əl üz-: *Vazgeçmek.*

Əl üz ey məh cəfādan rəh-güẕār-ı ẓülmdən pā çək
Nə cövr et ʻāşiq-i zārə nə fəryādından īzā çək *(Gazel 116, Mısra 1). [əl üz,]*

əlā: *"Gözünü aç, dikkat et, bilmiş ol, bak" anlamında Arapça tembih edâtı olup dîvan edebiyâtında bilhassa nazımda, söylenecek şeye dikkati çekmek için "ey" ünlemiyle birlikte mısrâ başında kullanılmıştır. Ela ey!.*

Əlā ey sərvər-i vālā-nəsəb kim bu cəhān içrə
Dil [ü] dəst-i göhər-meşḫūnlə min dəryā vü kānım var *(Kaside 7, Mısra 31). [əlā,]*

Əlā ey məʻdən-i fəżl-i bəlāğət
Sücād-ı məʻrifət kān-i fəṣāḥət *(Mesnevi 3, Mısra 1). [əlā,]*

Əlā ey ḫāṭir-i zārım sürūrı
Əlā ey dīdə`-i ġəm-dīdə nūrı *(Mesnevi 12, Mısra 1). [əlā,]*

Əlā ey ḫāṭir-i zārım sürūrı
Əlā ey dīdə`-i ġəm-dīdə nūrı *(Mesnevi 12, Mısra 2). [əlā,]*

Əlā ey növ-gül-i bāğ-ı vücūdım
Əlā ey dəhr-ārā būd nə-būdım *(Mesnevi 12, Mısra 3). [əlā,]*

Əlā ey növ-gül-i bāğ-ı vücūdım
Əlā ey dəhr-ārā būd nə-būdım *(Mesnevi 12, Mısra 4). [əlā,]*

Əlā ey köñlümün ārām-gāhı
Şikəstə Żū`īnün püşt [ü] pənāhı *(Mesnevi 12, Mısra 5). [əlā,]*

əʻlā: *Pek yüce, çok nefis, enfes.*

Nə ḥāṣil şeʻrdən Żū`ī nə nəfʻī ḥikmət-i ʻelmün
Bu sāʻət ṣāḥib-i zər hər hünər əhlindən **əʻlādur** *(Gazel 40, Mısra 14). [əʻlādur, -dur]*

Ḥasəblə ʻāləm-i ḫilqətdə çünki **əʻlāsan**
Odur səbəb ki ʻƏlī isminə müsəmmāsan *(Mesnevi 13, Mısra 7). [əʻlāsan, -san]*

Māyil-i mūr-ı ḫəṭün mülk-i Süleymān istəməz
Nəqş edübdür ḫūrdən **əʻlā** səni ṣūrətgərün *(Tahmis 3, Mısra 6). [əʻlā,]*

Əlā ey məʻdən-i eḥsān əlā ey mənbəʻ-i ʻürfān
Səni Ḫəllāq-ı ʻāləm bəẕl ü lüṭf ü cūdə kān qılmış *(Kaside 11, Mısra 25). [əlā ey,]*

Əlā ey məʻdən-i eḥsān **əlā ey** mənbəʻ-i ʻürfān
Səni Ḫəllāq-ı ʻāləm bəẕl ü lüṭf ü cūdə kān qılmış *(Kaside 11, Mısra 25). [əlā ey,]*

ʻəlāc: *Çözüm, çare, ilaç.*

Ātəş-i ʻeşq-i ruḫ-i yār **ʻəlācın** ḥükəmā
İstədim āb-ı dəm-i ḫəncər-i cānān dedilər *(Gazel 62, Mısra 3). [ʻəlācın, -ı, -n]*

Tīğ-i əbrūlərün eylər məni ġəmdən āzād
Ṣayd-ı pür-bəstə **ʻəlācı** dəm-i şəmşīrdədür *(Gazel 75, Mısra 4). [ʻəlācı, -ı]*

Çün dərc-i dəhānundı **ʻəlācım** gər əṭibbā
Yoḫdur dedilər çārə bu bī-çārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 11). [ʻəlācım, -ım]*

Hīç bir **ʻəlāc** möḥnət-i hicrānə tapmuram
Fikr eylərəm nə qədr ilə hər yanə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 11). [ʻəlāc,]*

Bunun **ʻəlācını** dün pīr-i ʻəqldən ṣordum
Cəvābı ilə ġəm ü ġüṣṣədən kənar oldım *(Kaside 12, Mısra 11). [ʻəlācını, -ı, -n, -ı]*

Yoḫdı bir kimsədə hāl-ı dil-i dīvānəmizə
Bir **ʻəlāc** eyləyübən kārımə versün əncām *(Kaside 13, Mısra 22). [ʻəlāc,]*

Ondan olur **ʻəlāc** genə dərd-i Żū`iyə
Yoẖdur səẖā rəviyyəsi gūşə kənārdə *(Kaside 19, Mısra 35). [ʻəlāc,]*

Söndürüb bād-ı fələk şəmʻimi qılmış tīrə
Ẓülmət-i leylim **ʻəlācınə** çıraq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 8). [ʻəlācınə, -i, -n, -ə]*

Mərīż-i ʻeşqdi Żū`ī **ʻəlācı** ləʻl-i ləbün
Gərək şükür edim ʻinnābdən dəvā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 11). [ʻəlācı, -ı]*

Dögi çārə ġəmə nə dövlət ü nə təẖt nə tāc
Ondan özgə nədi ʻāləmdə ġəm u dərdə **ʻəlāc** *(Mesnevi 1, Mısra 4). [ʻəlāc,]*

Əndūh-ı ġəmə **ʻəlāc** yetdi Təşrīf gətürdi ẖan-ı Şīrvān
Kān-ı kərəm ü səẖā Əmīrẖān *(Mesnevi 7, Mısra 61). [ʻəlāc,]*

Ver cām ləb-ā-ləb ü pey-ā-pey
Kim ġüṣṣə vü ġəm **ʻəlācıdur** mey *(Mesnevi 7, Mısra 6). [ʻəlācıdur, -ı, -dur]*

Əlṭāf ilə sordu eḥtiyācım
Hər vəcfdən eylədi **ʻəlācım** *(Mesnevi 7, Mısra 64). [ʻəlācım, -ım]*

Ātəş-i ʻeşq **ʻəlācını** əṭibbālardan
İstədim āb-ı dəm-i ẖəncər-i cānān dedilər *(Gazel 62, Mısra 3). [ʻəlācını, -ı, -n, -ı]*

Ṭəbībā Żū`īnün dərdi saqalmaz dərd-i hicrāndır
Cəfā çəkmə **ʻəlāc** etmə belə bīmāra bī-hūdə *(Gazel 200, Mısra 10). [ʻəlāc,]*

Nūş-ı ləbündi dərd-i dil-i Żū`iyə dəvā
Loqman **ʻəlāc** bilməz onə yüz dəvā ilə *(Gazel 213, Mısra 18). [ʻəlāc,]*

Gəh bādə gāh sādə gəhī nəğmədən **ʻəlāc**
Etdim vəlī köñüldən dəf`-i ġəmim olmadı *(Gazel 238, Mısra 7). [ʻəlāc,]*

Olmur köñül cərāḥətinə kimsədən **ʻəlāc**
Dārü`ş-şəfā-yı dəhrün itüb sanki mərhəmi *(Gazel 243, Mısra 5). [ʻəlāc,]*

Ver cām-ı ləb-ā-ləbi pey-ā-pey
Kim ġüssə vü ġəm **əlācıdur** mey *(Mesnevi 8, Mısra 8). [əlācıdur, -ı, -dur]*

<u>**ʻəlāc elə-:**</u> *Çare bulmak, yol göstermek.*

Bār`İlāhī özün **ʻəlāc elə**
Qoymə İslāmı tərk olə belə *(Mesnevi 11, Mısra 97). [ʻəlāc elə,]*

<u>**ʻəlāmət:**</u> *İşâret, belirti, nişan, emâre, alem, araz.*

ʻƏmmāmə vü ʻəbā ilə minbərdə vəʻẓə baẖ
Gəl ẖəlvət içrə gör nə **ʻəlāmət** ẓuhūrdur *(Gazel 74, Mısra 8). [ʻəlāmət,]*

Hicrān-ı həlākım məni lüṭfünlə zində qıl
Müdġəmdi ləblərində çü ʻĪsā **ʻəlāməti** *(Gazel 229, Mısra 8). [ʻəlāməti, -i]*

<u>**əlān:**</u> *Şimdi, şu anda.*

Var idi mənim bircə nəfər ẖān-ı qədīmim
Bilməm nə olubdur o da **əlān** dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 22). [əlān,]*

Bir Əmīrẖān Şīrvān igiddən səvāyı dəhrdə
Bir nəfər şəẖs-i səẖāvət peşə **əlān** qalmayub *(Kaside 4, Mısra 18). [əlān,]*

<u>**əlbəttə:**</u> *Şüphesiz, muhakkak, mutlaka.*

Əlbəttə vəqtlən çatəcaq müjdə-i bəşīr
Yəʻqūb-var Yūsif-i Kənʻānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 7). [əlbəttə,]*

Əlbəttə her ẖəzān olanun bir bəhārı var
Ṣəbr eylə ey köñül ġəm-i dövrānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 11). [əlbəttə,]*

Lāzım dögül bu var yoẖun fikrin eyləmək
Əlbəttə ʻāqibət olacaq cümlə var yoẖ *(Gazel 38, Mısra 10). [əlbəttə,]*

Yeridi tīğ ilə gər etsə pārə pārə məni
Onun məḥəbbəti **əlbəttə** kim günāhımdur *(Gazel 53, Mısra 4). [əlbəttə,]*

Ḫəstə cānım sənsiz ey məh möḥnət-i hicrān alur
Bu müşəẖẖəşdir əcəl **əlbəttə** āẖır cān alur *(Gazel 59, Mısra 2). [əlbəttə,]*

Əlbəttə mən təki o də bir gül əsīridür
Bī-cā dögül bu qədri ki bülbül fəğān çəkər *(Gazel 61, Mısra 7). [əlbəttə,]*

Ḫovf-i cəhīm ü Kövsər ü təsnīm istəyür
Ḥəqqdən belə ʻibādət **əlbəttə** dūrdur *(Gazel 74, Mısra 4). [əlbəttə,]*

Hər buqʻədə kim ʻārif-i fərzānə tapulmaz
Əlbəttə o vīrānədə mey-ẖānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 2). [əlbəttə,]*

Cəfā-yı yārdan incimə hərgiz āh u zār etmə
Bu mülk-i ʻeşqdür **əlbəttə** ey dil bir niẓām olmaz *(Gazel 93, Mısra 12). [əlbəttə,]*

Ləbün ẕövqi əgər mey nəş`əsindən gəlməsə yoẖ ʻeyb
Ki nūr-ı āftāb **əlbəttə** kim meh-tābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 8). [əlbəttə,]*

Məcnūn oluram ol büt-i məh peykəri görcək
Əlbəttə ki məcnūn olu mərdüm pərī görcək *(Gazel 117, Mısra 2). [əlbəttə,]*

Dəhənün sirrinə vāqif olan **əlbəttə** bilür
Ḫiżr bī-cā ṭələb-i çeşme-i ḥeyvān etdi *(Gazel 233, Mısra 3). [əlbəttə,]*

<u>əldən al-:</u> *Almak, alıp götürmek, yolundan çıkarmak.*

Ancaq o məhün zülfi nə īmān **alur əldən**
Āhū baẖışı qara gözi cān **alur əldən**

Gər cānımı lə'lün həvəsi alsə 'əcəb yoẖ
Kim nəqdləri bādə-i reyẖān **alur əldən**

Gər ẕāhir alur cānımı ġəmzün oẖı līkən
Ağzun həvəsi köñlümi pünhān **alur əldən**

Pərvānə kimi yanmaqımə eyləməyün 'eyb
Kim ṣəbrimi ol şam'-ı şəbistān **alur əldən** *(Gazel 182, Mısra 8). [əldən alur, -ur]*

<u>əldən çıẖ-:</u> *Kaçırmak, elinden kaçmasına izin vermek.*

İmdi ki ḥāṣil olubdur saña bu ẖüld-i bərīn
Qoymə ey nā-ẖələf **əldən çıẖə** bu mā`-i ma'īn *(Mesnevi 15, Mısra 14). [əldən çıẖə, -ə]*

<u>əldən düş-:</u> *Yorulmak, zayıflamak, üzgün olmak.*

Əl ayaġ göz **düşüb əldən** dəẖi dişsizdi dəhən
Qorẖuram kim dəm-i āẖırdə tapulmayə kəfən *(Terci-bend 1, Mısra 23). [əldən düşüb, -üb]*

<u>əldən iẖtiyārın alm-:</u> *İradesi elinden alınmak, seçim şansı bırakılmamak, irâdesi üzerindeki kontrolünü kaybetmek, kendine hâkim olamayacak duruma gelmek.*

Ey nəṣīḥət-gū çək al āẖır məni əfkārdan
Almış əldən iẖtiyārın żidd-i fānī köñlümün *(Gazel 161, Mısra 8). [əldən iẖtiyārın almış, -mış]*

<u>əldən yerə qoyma-:</u> *Sürekli elinde tutmak, bırakmamak.*

Əldən yerə qoymazdı dəẖi zāhid ayāğı
Gər 'əks ṣalə sāğər-i ṣəhbāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 7). [əldən yerə qoymazdı, -dı]*

<u>'əleykān:</u> *Özel isim.*

Qurban olum ol nərgis-i fəttānə **'Əleykān**
Ḫam ẖam tökülən zülf-i pərīşānə **'Əleykān** *(Muhammes 4, Mısra 1). ['əleykān,]*

<u>əlfāẓ:</u> *Lafızlar, sözler.*

Müsəmmāyə muṭābıq Mollā Aqa
Olan **əlfāẓı** məhbūb u dil-ārā *(Mesnevi 3, Mısra 5). [əlfāẓı, -ı]*

<u>əlḥān:</u> *Nağmeler, ezgiler, melodiler.*

Açub hər gūşəsində gülşənün yüz məclis-i 'işrət
Bəlābil ləḥn-i mūsīqār ilə gəlmiş nə **əlḥānə** *(Kaside 22, Mısra 10). [əlḥānə, -ə]*

<u>əl-ḥəq:</u> *Doğrusu, gerçekten, hakîkaten.*

Əl-ḥəq Məsīḥvār qılur zində mürdəni
Gūyā ki cān verür öli əbdānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 13). [əlḥəq,]*

Əl-ḥəq insān olanə niṭq ü bəyāndur məktəb
Hər kəsün olmasə gər 'elmi yəqīn ə'mādur *(Muhammes 5, Mısra 5). [əlḥəq,]*

Əl-ḥəq insān olanə niṭq ü bəyāndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 25). [əlḥəq,]*

<u>'əlī:</u> *Hz. Ali.*

Ey nūr-ı ẕātı əvvəl hər mā-sivā **'Əlī**
Mā təḥtə Rəb u Rəb inə ṭā'ət-nümā **'Əlī** *(Kaside 1, Mısra 1). ['əlī,]*

<u>'əlī baba:</u> *Özel isim.*

Çünki şərīf ismidi **'Əlībaba**
Ol səbəbdən tapubdı 'izz ü 'alā *(Mesnevi 10, Mısra 41). ['əlī baba,]*

'Əlībaba Bəg ki Ḫuda ṭīnətin
Ẕehn-i ẕəkāvətlə qılub fıṭrətin *(Mesnevi 10, Mısra 43). ['əlī baba bəg,]*

<u>əli çat-:</u> *Ulaşmak, varmak, elde etmek.*

Şərābı ṣanmə ki vā'iẓ belə məẕəmmət edər
Şərābə **çatmaz əli** ləfẓinə qənā'ət edər *(Gazel 60, Mısra 2). [əli çatmaz, -maz]*

<u>əlif:</u> *Arap alfabesinin ilk harfinin adı.*

Ze-bəs yoẖ ṭālib-i fəżl ü kəmāl ü şe'r 'āləmdə
Bu mə'nīdən baña dövrān **əliflərdən** sinān qılmış *(Kaside 11, Mısra 16). [əliflərdən, -lər, -dən]*

<u>əlin dut-:</u> *Elinden tutmak, yardım etmek.*

Üftādələr **əlin dutuban** bir şəfīq olan
Ḫāṣiyyəti ḥəlīm kəlāmı rəfīq olan *(Muhammes 2, Mısra 25). [əlin dut,]*

<u>'əllāme-i əvvəl:</u> *Alimlerin başı, ilki.*

Fīs̱āġores̱i kim odu **'əllāme-i əvvəl**
Cāhillər əlilə onə zəḥmət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 19). ['əllāme-i əvvəl,]*

<u>'əllāmə:</u> *Çok âlim, çok bilgili, her şeyi bilen, her ilimde üstat olan kimse.*

Tā desünlər ki müsəlmāndə də var **ʻəllāmə**
Deməsünlər ki müsəlmāndı qurı ʻəmmāmə *(Mesnevi 9, Mısra 77). [ʻəllāmə,]*

əlli: *Elli sayısı.*

Ey kāş olaydı **əlli** il əqdəm bu ʻəṣrdən
Tā döndürəydi ʻāləmi Loqmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 11). [əlli,]*

Əlli il kəsb-i ʻulūm etməgə qıldım iqdām
Şād olurdım ki ʻəcəb yaẖşı hünərdür bu məqām *(Terci-bend 1, Mısra 9). [əlli,]*

Gər hünər kəsbi içün **əlli** il dil-ẖūn oləsən
Arturub fəżl ü hünər ʻelmdə ceyẖūn oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 13). [əlli,]*

əl-qiṣṣə: *Kısacası.*

Əl-qiṣṣə min ẖəyāllara məbhūt u dərdnāk
Əfsurdə vo şikəstə pərīşān o bī-qərār *(Kaside 9, Mısra 21). [əl-qiṣṣə,]*

Yoẖ bir mədāẖilim belə bī-kāra olmuşam
Əl-qiṣṣə çərẖ əlindən mən cāna gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 24). [əlqiṣṣə,]*

əlṭāf: *Lutuflar.*

Nədən həm-cinsivə yā ġeyr cinsə yoẖdur **əlṭāfun**
Yəqinimdür ki yoẖdur səndə şāhīndən nişān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 15). [əlṭāfun, -un]*

Cümlə şāhiddi sənün cūd-ı səẖā etməginə
Müddəʻī əvvəldə **əlṭāfuva** eylər iqrār *(Kaside 6, Mısra 36). [əlṭāfuva, -u, -v, -a]*

Əlṭāf ilə sordu eḥtiyācım
Hər vəcfdən eylədi ʻəlācım *(Mesnevi 7, Mısra 63). [əlṭāf,]*

Ey kərəm kānı böyük ẖān mən-i sər-gərdānun
ʻƏrżinə gūş elə **əlṭāflə** bu nālənun *(Terci-bend 1, Mısra 2). [əlṭāflə, -lə]*

əlṭāf-ı ʻüzr-ẖᵛāh: *Özür dileyenin lütufları.*

Nə qədri olsə günāhım onun ḥużūrındə
Ġəm etmə Żūʼī ki **əlṭāf-ı ʻüzr-ẖᵛāhımdur** *(Gazel 53, Mısra 10). [əlṭāf-ı ʻüzr-ẖᵛāhımdur, -ım, -dur]*

əlündən cānə gəl-: *Bıkmak, usanmak, yorulmak.*

Bir ləḥẓə qoymadun məni āsūdə dəhrdə
Gəldim əlündən āẖırı mən **cānə** ey köñül *(Gazel 123, Mısra 8). [əlündən cānə gəldim, -di, -m]*

əlündən gəldügi ẖeyri dirīğ etmə-: *Elinden gelen iyiliği esirgeme!.*

Əlündən gəldügi ẖeyri dirīğ etmə gədālardan *(Tahmis 1, Mısra 4). [əlündən gəldügi ẖeyri dirīğ etmə,]*

əl dut-: *Elinden tutmak, destek olmak, yardımcı olmak.*

Əlüvi dutdı bir kərəm kānı
Ṣāḥib-i ʻizz-i eʻtibār oldun *(Kaside 16, Mısra 15). [əlüvi dut,]*

əlvān: *Birkaç renkli, alacalı, rengârenk.*

Nəẖl-i ṭūbāyə verür riżvān həmīşə pərvərīş
Tā ki bir gün eyləsün sürūr u **əlvān** şədqəsi *(Gazel 230, Mısra 8). [əlvān,]*

əl-intiẓār əşəddə min-əl-mövt: *Beklemek ölümden beterdir.*

Əl-intiẓār əşəddə min-əl-mövtdür nöçün
Qoydun firāq əlində bizi dādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 3). [əl-intiẓār əşəddə min-əl-mövtdür, -dür]*

əl-əmān: *İmdad, nicat.*

Vüṣālun ilə keçən günləri ẖəyālə salub
Fələk əlindən işim imdi **əl-əmānə** dönüb *(Gazel 25, Mısra 6). [əl-əmānə, -ə]*

Eyləmir ol āhənīn dil-yārə neylüm bir əs̱ər
Daşə təʼs̱īr eyləyir bu **əl-əmānı** köñlümün *(Gazel 161, Mısra 14). [əl-əmānı, -ı]*

ələ al-: *Ele almak, götürmek; İçmek.*

Gözlərün şədqəsi cān sāqī ayağun **ələ al**
Dön pey-ā-pey genə bir şūr-ı cünun başımə sal *(Mesnevi 1, Mısra 7). [ələ al,]*

Mümkün olduqcə fərāhim elə əsbāb-ı sürūr
Mey ayāğın **ələ al** tā gətürə başıña şūr *(Mesnevi 15, Mısra 16). [ələ al,]*

Növ-bəhār oldı **ələ** gülşəndə cām **almaq** gərək
Cām dövrində fələkdən intiqām almaq gərək *(Gazel 119, Mısra 1). [ələ almaq,]*

ələm: *Iztırap, keder, gam, tasa, hüzün, melâl.*

Şirvān Kürün ki vādī **ələmindən** arturub
Qılson nəẓāra hər yaña nūr-ı Ḫudā keçər *(Gazel 51, Mısra 3). [ələmindən, -in, -dən]*

Kimün ki ʻeşq **ələmindən** köñüldə yārası var
Vüṣāl-i yārdən özgə sağınmə çārəsi var *(Gazel 87, Mısra 1). [ələmindən, -in, -dən]*

__ələm:__ *Iztırap, keder, gam, tasa, hüzün, melâl.*

Ya şūr-ı ʻeşq ilə dīvānə ol **ələm** çəkmə
Ya məst-i bādə olub bilmə möhnət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 5). [ələm,]*

Firāq-ı möẖnəti ġürbət bəlāsı çərẖ **ələmi**
Nolurdı muncə ġəmə bircə ġəm-küsārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 7). [ələmi, -i]*

Ṣəbr eyləmək əfżəldi ki Əyyūb-fikārun
Dərd ü **ələmi** şövkət ilə şānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 12). [ələmi, -i]*

__əl-əlmān:__ *Yardıma, imdada çağırma, yalvarış anlamları bildirir; Şikayet.*

Ey sāqī **əl-əlmān** bana ẖüm-ẖüm şərāb ver
Tə`s̱īr eyləməz bizə peymānənün biri *(Kıt'a-ı Kebir 6, Mısra 1). [əl-əlmān,]*

Ləʻlün ġəmində Żū`ī-i ẖūnīn-cigər sənün
Hər dəm əlündən āh qılub **əl-əmān** çəkər *(Gazel 61, Mısra 14). [əl-əmān,]*

Gətür sāqī qədəḥ kim bir ġərībə dāstānım var
Bu çərẖ-i kīnə-pərdāzın əlindən **əl-əmānım** var *(Kaside 7, Mısra 2). [əl-əmānım, -ım]*

Vəlīkən hər üç aydan bir gəlüb Şīrvānə getməkdən
Əzildi riştə-i cānım fələkdən **əl-əmānım** var *(Kaside 7, Mısra 20). [əl-əmānım, -ım]*

Görənlər ḥālımı çərẖün əlindən **əl-əmān** qılmış
O növʻ ilə qılub Pā-māl-i dərd ü ġəm məni gərdūn *(Kaside 11, Mısra 12). [əl-əmān,]*

__əl-əmān çək-:__ *Aman dilemek, yardım istemek.*

Hər dəm **çəkür əl-əmān** Əmīrẖān
Bəẖşiş dəmi sīm ü zər əlündən *(Mesnevi 7, Mısra 18). [əl-əmān çəkür, -ür]*

__əm-:__ *(Bir şeyi) Dudak, dil ve nefes yardımı ile içine çekmek.*

ʻEyş ü ʻişrət azalur ʻömr çoẖalduqcə bəlī
Ləẕẕət ol ṭıfl dəmində **əmilən** şīrdədür *(Gazel 75, Mısra 6). [əmilən, -il , -ən]*

__əʻmā:__ *Görme engelli.*

Əl-ḥəq insān olanə niṭq ü bəyāndur məktəb
Hər kəsün olmasə gər ʻelmi yəqīn **əʻmādur** *(Muhammes 5, Mısra 6). [əʻmādur, -dur]*

Gər var isə gözi vəlī **əʻmādı** bāṭini
Bir fərq verməyür gül-i ḥəmrāyə ẖārdan *(Gazel 176, Mısra 7). [əʻmādı, -dı]*

__əʻmāl:__ *Ameller, işler.*

Bu riyādə bu riyā ilə olan **əʻmālun**
Nədi zāhid ki səni bir belə məġrūr elədi *(Gazel 241, Mısra 7). [əʻmālun, -un]*

Onda bāṭildi cümlə **əʻmālun**
Cümlə ṣavm ṣalavāt u əfʻālun *(Mesnevi 11, Mısra 55). [əʻmālun, -un]*

__əʻmāl-i ẖeyr:__ *Hayırlı, güzel ameller.*

Bī-dəlīl etməsün sözim bāvər
Hamı **əʻmāl-i ẖeyrün** oldı hədər *(Mesnevi 11, Mısra 58). [əʻmāl-i ẖeyrün, -ün]*

__əmīn:__ *Güvenlik içinde olan, tehlikeden uzak, emniyetli.*

ʻEşq-ẖəṭṭün ilə cümlə bəlādan **əmīn** edüb
Tīr-i qəżāyə Ḥizr-ı ẖəṭün cövşən eylədün *(Gazel 164, Mısra 13). [əmīn,]*

__əmīr:__ *Bir kavim veya memleketin başı, başkan, bey, reis.*

Əzəldə ṣidq ilə ẖidmət qıl istəyürsən əgər
Məqām-ı qurb tapub ʻāqibət **əmīr** oləsən *(Gazel 170, Mısra 8). [əmīr,]*

__əmīrẖan:__ *Özel isim.*

Nə növʻ zəẖmlərim olsə dildə Żū`ī tək
Əmīrẖān səẖāsıylə mərhəmim var idi *(Gazel 237, Mısra 14). [əmīrẖān,]*

Əmīrẖān ki H̱udāvənd ẕātını eləyüb
Əmīr-i məmləkət-i fəżl ü cūd məʻnādə *(Kaside 18, Mısra 19). [əmīrẖan,]*

Ey vəfā kānı **Əmīrẖān** ki dəm-ā-dəm Ḥəqdən
Ṣıdq ilə vəqtivi ẖ`oş keyfivi çaq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 1). [əmīrẖan,]*

Bəḥr-i ʻürfān **Əmīrẖān** ki H̱udā-yı mənnān
Eyləyüb ẕātını dərd əhlilər içün dərmān *(Mesnevi 1, Mısra 27). [əmīrẖan,]*

Əmīrẖān kim zübdə-i āfāqdur
Səẖāvətdə hər mülükdə ṭāqdur *(Mesnevi 5, Mısra 67). [əmīrẖan,]*

Ey ẖān-ı ʻƏẓīm-i şān **Əmīrẖān**
H̱ānlar arasındə cān **Əmīrẖān** *(Mesnevi 7, Mısra 11). [əmīrẖān,]*

Ey ẖān-ı ʻƏẓīm-i şān **Əmīrẖān**
H̱ānlar arasındə cān **Əmīrẖān** *(Mesnevi 7, Mısra 12). [əmīrẖān,]*

Öz mərḥəmətin Cənāb-ı Bārī
Səndə eləyüb ʻəyān **Əmīrḫān** *(Mesnevi 7, Mısra 14). [əmīrḫān,]*

Köñlündi dür-i ʻulūmə dəryā
Dəstündi səḫāyə kān **Əmīrḫān** *(Mesnevi 7, Mısra 16). [əmīrḫān,]*

Hər dəm çəkür əl-əmān **Əmīrḫān**
Bəḫşiş dəmi sīm ü zər əlündən *(Mesnevi 7, Mısra 18). [əmīrḫān,]*

Hər bəzmdə səndən özgə kimdür
Tā kim olə zər-fəşān **Əmīrḫān** *(Mesnevi 7, Mısra 20). [əmīrḫān,]*

Bu ʻərẓimə şəfqət ilə gūş et
Dərdim eləyüm bəyān **Əmīrḫān** *(Mesnevi 7, Mısra 22). [əmīrḫān,]*

Əndūh-ı ġəmə ʻəlāc yetdi Təşrīf gətürdi ḫan-ı Şīrvān
Kān-ı kərəm ü səḫā **Əmīrḫān** *(Mesnevi 7, Mısra 62). [əmīrḫan,]*

Ey mīr-i büzürgvār **Əmīrḫān**
Qurbān saña yüz mənim kimi cān *(Mesnevi 7, Mısra 65). [əmīrḫan,]*

<u>əmīrḫān şīrvān:</u> *Şirvanlı Emirhan (Bey).*

Bir **Əmīrḫān Şīrvān** igiddən səvāyı dəhrdə
Bir nəfər şəḫs-i səḫāvət peşə əlān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 17). [əmīrḫān şīrvān,]*

<u>əmīrḫan-zādə:</u> *Özel isim.*

Cəvāb verdi ki ey Żū`ī-i ġəm ālūdə
Məgər ki görməmisən ol **Əmīrḫān-zādə** *(Kaside 18, Mısra 18). [əmīrḫan-zādə,]*

<u>əmīr-i mülk-i ʻəṭā:</u> *İhsan memleketinin emiri.*

Rə`īs-i şəhr-i səḫāvət **əmīr-i mülk-i ʻəṭā**
Ki fəżldə dögi həmtā-yı Ḥātəm-i Ṭā də *(Kaside 18, Mısra 21). [əmīr-i mülk-i ʻəṭā,]*

<u>əmīr-i məmləkət:</u> *Memleketin emiri.*

Ancaq **əmīr-i məmləkət** cūd-ı Əmīrḫān
Kim Ḥātəm-i zəmānədi bu rūzgārdə *(Kaside 19, Mısra 31). [əmīr-i məmləkət,]*

<u>əmīr-i məmləkət-i fəżl ü cūd:</u> *Cömertlik ve lütuf memleketinin emiri.*

Əmīrḫān ki Ḫudāvənd ẕātını eləyüb
Əmīr-i məmləkət-i fəżl ü cūd məʻnādə *(Kaside 18, Mısra 20). [əmīr-i məmləkət-i fəżl ü cūd,]*

<u>ʻəmmāmə:</u> *Bazı Doğu ülkelerinde sarınmış uzun beyaz veya tirme çizgiden oluşan baş giyimi. Sargı, ahuntların ve din adamlarının başlarına giydikleri sargı.*

Təsbīḥ ü ʻəṣā təḥt-i ḥənəkdən şey açılmaz
ʻƏmmāmə ilə məclis-i ʻürfānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 6). [ʻəmmāmə,]*

ʻƏmmāməsinə baḫmagilən məs`ələ şorma
Mollā özi çoḫ ḫeyr edi yalnız nə qədər var *(Gazel 42, Mısra 13). [ʻəmmāməsinə, -s, -i, -n, -ə]*

ʻƏmmāmə vü ʻəbā ilə minbərdə vəʻẓə baḫ
Gəl ḫəlvət içrə gör nə ʻəlāmət ẓuhūrdur *(Gazel 74, Mısra 7). [ʻəmmāmə,]*

Vəlīk bilməyə imlānı yā ki inşānı
Nəīnki bir qurı **ʻəmmāmə** vü ʻəyālı olə *(Kaside 23, Mısra 51). [ʻəmmāmə,]*

Bizimki getdigi təḥṣīl ʻəbādı **ʻəmmāmə**
Biri təʻəṣṣüb-i məzhəb ki yıḫdı dünyānı *(Kaside 23, Mısra 61). [ʻəmmāmə,]*

Fikr qılmır danışan bu sözi **ʻəmmāmə** dögül
Ya uzun saqqal ilə yā ki uzun cāmə dögül *(Mesnevi 9, Mısra 39). [ʻəmmāmə,]*

Tā desünlər ki müsəlmāndə də var ʻəllāmə
Deməsünlər ki müsəlmāndı qurı **ʻəmmāmə** *(Mesnevi 9, Mısra 78). [ʻəmmāmə,]*

ʻElm ü ʻürfān görəñ āyā yekə **ʻəmmāmədür**
Enni qurşaq u uzun saqqal uzun cāmədür *(Mesnevi 9, Mısra 21). [ʻəmmāmədür, -dür]*

Bī-nəvā görəcəyin **ʻəmmāməni** başdan gedəcək
Nə desə ṣāḥib-i ʻəmmāmə bu təṣdīq edəcək *(Mesnevi 9, Mısra 37). [ʻəmmāməni, -n, -i]*

<u>əmr:</u> *Bir şeyin yapılması veya yapılmaması husûsunda bildirilen kesin hüküm, hükmüne uyulması istenen zorlayıcı söz, buyruk.*

Müşəvvirün kəm ü keyfin bilür mi bir ṣūrət
Bu vāżeh **əmrdi** kār-ı nihānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 10). [əmrdi, -di]*

Kibr ü ġiybət ġəżəb ü zərq ü riyā vü sālūs
Eləmək görmədügi **əmrə** şəhādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 12). [əmrə, -ə]*

Sitārə ṣanmə fələkdə şərār-ı āhımdur
Bu **əmrə** ātəş-i dil bir qəvī güvāhımdur *(Gazel 53, Mısra 2). [əmrə, -ə]*

Fəqīr ü əġniyā şāh u gədā olmaqə bāʻis̱ nə
Bilən yoḫdur bu **əmri** līk mundə sirr-i mübhəm var *(Gazel 70, Mısra 8). [əmri, -i]*

Ləbün ẕövqi pərī rūyım şərāb-ı nābdan gəlməz
Bu rövşən **əmrdür** kim nəş`ə-i mey ābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 2). [əmrdür, -dür]*

Nə ẖüld olaydı nə ādəm nə ḥīlə-i şeyṭān
Nə **əmr** ü nəhy nə təqdīr-i kun fəkān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 10). [əmr,]*

Bu bid'ətlər ki var ẖəlqün içində
Ḫudā verməz belə **əmrə** rıżālıq *(Gazel 112, Mısra 16). [əmrə, -ə]*

'Āṣīlərə verdin nə qədər var isə ne'mət
Öz **əmrüñə** tābe'lərə ẕillət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 14). [əmrüñə, -üñ, -ə]*

O Süleymān ki yel **əmrində** idi şām u səḥər
İmdi topraqı yel ağzındədi hər ṣəḥrādən *(Gazel 173, Mısra 5). [əmrində, -i, -n, -də]*

Qalub bir ẖeyli müddət māt-ı ḥeyrān sölədi nā-gəh
Bu müşkil **əmri** ḥəll etməkdə bir şəẖsə gümānım var *(Kaside 7, Mısra 28). [əmri, -i]*

Əmrdən çıqmaq hər məẕhəb arasındədi 'eyib
Öz vücūdun niyə mə'yūb edəsən ẖᵛār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 25). [əmrdən, -dən]*

Bu rövşən **əmrdə** zāhid ḥalāl edüb qanım
Nöçün ki 'ārıżivə āyət-i Ḫudā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 9). [əmrdə, -də]*

__əmr ol-:__ *Emrolunmak.*

Yā məhbəs içrə qalursan nə qədri 'ömrün var
Həlāk olursan u yā **əmr olur** ḥökūmətdən *(Kaside 15, Mısra 20). [əmr olur, -ur]*

__əmr-i ḥökūmət:__ *Devletin emiri.*

Əmr-i ḥökūmətdə qılur 'ədl ü dād
Süfrə-i əlṭāfı həmīşə güşād *(Mesnevi 5, Mısra 69). [əmr-i ḥökūmətdə, -də]*

__əmr-i ḥəqq:__ *Allah`ın emri.*

Ġərəż ki şəbr elə Żū`ī nə gəlsə dərd ü bəlā
Bu **əmr-i Ḥəqqdi** ḥökm-i Ḫudānı aẖtarma *(Gazel 9, Mısra 14). [əmr-i ḥəqqdi, -di]*

__əmr-i müşkil:__ *Çözümü zor sorunlar, emirler.*

Ḥəl-i dərd etməyə ḥāl əhli gərək 'ārif-i vəqt
Əmr-i müşkil keçər ol yerdə ki cāhil yeridür *(Gazel 49, Mısra 6). [əmr-i müşkil,]*

__əmvātə:__ *Ölüler.*

Mö'cüz-i 'Īsəvī tək cān verür **əmvātə** ləbün
Nədi 'eybi dönübən məzhəb-i 'Īsāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 11). [əmvātə,]*

__'əməl:__ *Bir maksatla yapılan iş, eylem, fiil; Dînî emirleri yerine getirmek için yapılan iş, fiil, hareket.*

Nə qədri çoẖ olə çoẖdur yəqīn bil āzārı
Riyāsət ü **'əməl** ü ḥökm ü dövlət ü dünyā *(Gazel 7, Mısra 4). ['əməl,]*

Bu **'əməllər** ki sənün var nə deyüm ṭūl u dirāz
Fərz olubdur saña şeyṭān kimi lə'nət zāhid *(Gazel 39, Mısra 21). ['əməllər, -lər]*

Zāhidün kibr ü riyādur **'əməli** bir nəẓər et
Hansı āyətdədi bu söz necə təġyīrdədür *(Gazel 75, Mısra 7). ['əməli, -il]*

Sanmə zāhid yetüşürsən bu **'əməllə** ẖüldə
'Eşqdür ṣidq gərək mundə itər məkr ü ḥiyəl *(Gazel 126, Mısra 9). ['əməllə, -lə]*

Get sat 'əvāmə qəlb **'əməl** 'ārif istəməz
Vəhm eylə leyl-i 'as'as-i yəvmü`l ḥesābdan *(Gazel 178, Mısra 11). ['əməl,]*

Ṣāf idi **'əməl** meykədədə imdi riyādən
Təsbīḥə qədəḥ məscidə mey-ẖānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 15). ['əməl,]*

Deyür ki müctəhidə bağlamaz isön boynun
Təmām **'əməllərün** olur qətrə olur fānī *(Kaside 23, Mısra 82). ['əməllərün, -lər, -ün]*

Cümlənün qəvli belədür bu məḥəl
Mundan özgə sözinə etsön **'əməl** *(Mesnevi 11, Mısra 54). ['əməl,]*

Gər mənə bāvər etməsön əṣlən
'Əməlündür həbā` mənṣūrən *(Mesnevi 11, Mısra 66). ['əməlündür, -ün, -dür]*

__'əməl et-:__ *Yerine yetirmek, icra etmek, riayet etmek.*

Allāhə inanmaq idi īmān **'əməl etmək**
Sīm ü zər olub Tari də īmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 11). ['əməl etmək,]*

__'əməl-i ṣāleḥ:__ *İyi amel.*

Ramażān ayıdı bu mundə olur ṣavm u ṣəlāt
'Əməl-i ṣāleḥi hər ləḥẓədə təkrār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 14). ['əməl-i ṣāleḥi, -i]*

__ənbiyā:__ *Peygamber.*

Ənbiyāya 'ürəfā silkinə inṣāf ilə baẖ
Ẕillət ü ġüṣṣədən özgə sölə āyā nə verüb *(Gazel 20, Mısra 13). [ənbiyāya, -y, -a]*

Ənbiyā firqəsinə hər nə gəlüb dərd ü bəlā
Bu müşəẖẖəsdi Ḥüseynə dögi kimsə həmtā *(Müseddes 2, Mısra 29). [ənbiyā,]*

<u>ənbiyā-yı övliyā:</u> *Velilerin peygamberlerine.*

Ey risālət mülkünə sulṭān ẕu`l- ʻizz u ʻəlā
Ənbiyā-yı övliyāyə müqtədā vü pīşvā *(Gazel 1, Mısra 2). [ənbiyā-yı övliyāyə, -y, -ə]*

<u>əncām ver-:</u> *Çare kılmak; Son vermek.*

Bilməm nədi bāʻiṡ ey nīk ü nām
Kim bu işə **verməyürsən əncām** *(Mesnevi 8, Mısra 22). [əncām verməyürsən, -mə, -y, -ür, -sən]*

<u>əncüm:</u> *Yıldızlar.*

Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn olaydı nə əyyām
Nə āftāb nə **əncüm** nə āsmān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 4). [əncüm,]*

<u>əncümən:</u> *Meclis, cemiyet, komite, topluluk.*

Pərvānə olə kön̄lüm əgər sən təki bir şəmʻ
Görməz gözəlim gər gəzə yüz **əncümən** içrə *(Gazel 187, Mısra 8). [əncümən,]*

<u>əndāzədən çıh-:</u> *Haddini aşmak, normların dışına çıkmak.*

Çıẖmış idi möḥnət-i fəṣl-i şitā **əndāzədən**
Şükrlər kim saldı başə sāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 7). [əndāzədən çıẖmış, -mış]*

<u>əndūh:</u> *Gam, keder, tasa.*

Sağınmə bī-kəsəm ey şūẖ yoẖdı bir kimsəm
Bəlā vü möḥnət ü **əndūh** u ġəm sipāhımdur *(Gazel 53, Mısra 8). [əndūh,]*

Āzād o gün olur ġəm ü **əndūhdən** kön̄ül
Kim ṣayd-ı tīz ol büt-i nā-meḥrbān olam *(Gazel 128, Mısra 7). [əndūhdən, -dən]*

Bir dəm olmaz kim kön̄ül **əndūhdən** āzād olə
Eylə san gökdən yaqır möḥnət mən-i nālān içün *(Gazel 152, Mısra 3). [əndūhdən, -dən]*

Gəhī əndūh-ı rəşk-i ġeyr ü gəh cövr ü cəfā-yı yār
Kim olmaz sölə Żū`ī muncə **əndūh** ilə dīvānə *(Gazel 192, Mısra 10). [əndūh,]*

<u>əndūh-ı bī-şümār:</u> *Sayısız keder.*

Gecə günüz ġəm ü **əndūh-ı bī-şümār** içrə
Neçə sipənd yanar şiddət ilə nār içrə *(Mesnevi 14, Mısra 13). [əndūh-ı bī-şümār,]*

<u>əndūh-ı ġüṣṣə:</u> *Gam tasası.*

Mən də bəlā vü möḥnət ü **əndūh-ı ġüṣṣədən**
Dər gūşə-e ẖəzīde pərīşān o delfekār *(Kaside 9, Mısra 5). [əndūh-ı ġüṣṣədən, -dən]*

<u>əndūh-ı ġəm:</u> *Keder tasası.*

Dün gecə **əndūh-ı ġəm** u ġüṣṣədən
Danışurdum başə gələn qiṣṣədən *(Mesnevi 4, Mısra 31). [əndūh-ı ġəm,]*

Sāqiyā dur gəti ol zādə-i Cəmşīd-i Cəmi
Ki gidərsün dil-i şəd-pārədən **əndūh-ı ġəmi** *(Mesnevi 1, Mısra 2). [əndūh-ı ġəmi, -i]*

Göstərmədi kimsə bir səẖāvət
Əvvəl məni nişə istədüz siz *(Mesnevi 7, Mısra 50). [əndūh-ı ġəmə, -ə]*

<u>əndūh-ı hicrān:</u> *Ayrılık kederi.*

Görüb **əndūh-ı hicrānı** olur kim lüṭf edə ol məh
Görim düşsün onı yā Rəb mənim tək dərd-i hicrānə *(Gazel 192, Mısra 5). [əndūh-ı hicrānı, -ı]*

<u>əndūh-ı hicrānun çək-:</u> *Ayrılık kederini, tasasını çekmek, yaşamak.*

Bu nə inṣāfdur kim mən çəkəm əndūh-ı hicrānun
Görə əğyārlər vəṣlünlə yüz ẕövq ü ṣəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 3). [əndūh-ı hicrānun çəkəm, -əm]*

<u>əndūh-ı hicr-i yār:</u> *Sevgilinin ayrılığının tasası.*

Gəlməzdi hīç ẖāṭirə **əndūh-ı hicr-i yār**
Bilməzdi dil bu növʻ ilə dərd-i firāq var *(Müseddes 1, Mısra 9). [əndūh-ı hicr-i yār,]*

<u>əndūh-ı rəşk-i ġeyr:</u> *Başkasını, rakibi kıskanmanın eziyeti.*

Gəhī **əndūh-ı rəşk-i ġeyr** ü gəh cövr ü cəfā-yı yār
Kim olmaz sölə Żū`ī muncə əndūh ilə dīvānə *(Gazel 192, Mısra 9). [əndūh-ı rəşk-i ġeyr,]*

<u>ʻəndəlīb:</u> *Bülbül.*

Gər səni gördükdə Żū`ī nālə eylər incimə
Rəsmdür fəryād edər gördükdə gülşən **ʻəndəlīb** *(Gazel 18, Mısra 10). [ʻəndəlīb,]*

Żū`ī sañadı Leyliyə Məcnūn ġəzəl-sərā
Hər gülşənün bir özgətəhər **ʻəndəlībi** var *(Gazel 44, Mısra 12). [ʻəndəlībi, -i]*

Çəkməzəm əl səndən ey gül ġeyrilər cövrilə kim
ʻƏndəlīb eylər mi gül tərkin cəfā-yı ẖār içün *(Gazel 153, Mısra 4). [ʻəndəlīb,]*

ə̲n̲g̲ü̲ş̲t̲ə̲r̲:̲ *Parmak; Yüzük.*

Hər gədā ṭīnət bir isim ilə sulṭān olmaz
Qurı **əngüştər** ilə dīv-i Süleymān olmaz *(Gazel 90, Mısra 2). [əngüştər,]*

Saldun ləbün kənārınə zülf-i siyāhıvı
Əngüştəri nəsībə-i Əhrīmən eylədün *(Gazel 164, Mısra 10). [əngüştəri, -i]*

ə̲n̲ī̲s̲:̲ *Dost, arkadaş, yâr, hemdem.*

Nə ġəm ey gül sənün tək bir nigār-ı gül-ʻizārım var
Süẖən-dān u **ənīs** u mūnis u ġəm-ẖᵛār yārım var *(Gazel 45, Mısra 2). [ənīs,]*

Gül ẖārə **ənīs** oldı vü ẖəslər baña həm-dəm
Āẖırdə gözəl ʻömrimi gör ẖār u ẖəs etdim *(Gazel 130, Mısra 7). [ənīs,]*

O qədri iştiyāqım var sər-i kūyındə āzārə
Göz açmam məskənim cənnət **ənīsim** gərçi ḥūr olsun *(Gazel 150, Mısra 6). [ənīsim, -im]*

Ḥeyf keçdi rūzgārım hicr ilə yād ol zəmān
Kim **ənīsim** mūnisim yārım nigārım var idi *(Gazel 225, Mısra 8). [ənīsim, -im]*

Ənīs ol büt-i Nevşād gördügün köñlüm
Qərīn māh-ı pərīzād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 1). [ənīs,]*

ə̲n̲ī̲s̲-̲i̲ ̲m̲ə̲c̲l̲i̲s̲:̲ *Meclis arkadaşı.*

Hanı o gün ki o məh-rūy mehribānım idi
Ənīs-i məclis ü həm-bəzm-i həm-zəbānım idi *(Gazel 249, Mısra 2). [ənīs-i məclis,]*

ʻ̲ə̲n̲q̲ā̲:̲ *Kaf dağında bulunduğuna inanılan, ismi olup cismi olmayan efsânevî kuş, zümrüdüankā, sîmurg.*

ʻƏnqā kimi nişānəsi yoẖ nāmı ẕikr olur
Bəẕl ü ʻəṭā vü lüṭf ü ḥimāyət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 7). [ʻənqā,]*

ʻƏnqāyə dönüb məʻrifət ərbābi cəhāndə
Yoẖ ʻelm ü ədəb məşrəb-i ʻürfān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 5). [ʻənqāyə, -y, -ə]*

Məfqūd olub **ʻənqā** kimi əhbāb-ı mürüvvət
Seyir eləsən ʻāləmi hər yanə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 9). [ʻənqā,]*

Məʻrifət ʻelm ẖəlā`iq nəẓərindən düşübən
Dīdə-i ẖəlqdən **ʻənqā** kimi pünhān oləcəq *(Gazel 113, Mısra 4). [ʻənqā,]*

ə̲n̲v̲ā̲r̲:̲ *Nurlar, ışıklar.*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim [ol] bəlā-keşə
Bir cüz`də san nihān pür **ənvārdən** gəlüb *(Gazel 26, Mısra 6). [ənvārdən, -dən]*

Göstərür ṣunʻ-i Ḫudāvəndi yüzün ʻāşiqlərə
Ṣəfḥə-i ruẖsār pür **ənvār** yā güzgü müdür *(Gazel 52, Mısra 6). [ənvār,]*

ə̲n̲ə̲ ̲h̲e̲y̲r̲ə̲n̲ ̲m̲i̲n̲h̲ə̲:̲ *Kalem suresi, 12. ayet*

Çünki hər şəẖsə deyürsən **ənə ẖeyrən minhə**
Bu sənün şə`niñə sıqmaz bu nə hācət zāhid *(Gazel 39, Mısra 23). [ənə ẖeyrən minhə,]*

ə̲n̲ə̲ ̲r̲a̲b̲b̲`̲ü̲l̲-̲a̲ʻ̲l̲ā̲:̲ *Aʻlā suresi, 1. ayet.*

Bircə kəlmə degilən ki **ənə Rabb`ül-aʻlā**
Bu ʻəvām tāyfə eylərlər itāʻət zāhid *(Gazel 39, Mısra 25). [ənə rabb`ül-aʻlā,]*

ə̲q̲d̲:̲ *Sözleşme (istek, beklenti anlamında).*

Ḥəq saña ʻəql verübdür budur **əqdi** sənün
Ki bununlə verəsən fərqini hər nīk ü bədün *(Mesnevi 9, Mısra 55). [əqdi, -i]*

ə̲q̲d̲ə̲m̲:̲ *Daha önce.*

Bundan **əqdəm** iki ildi nə ṣifət kārı olub
Çərẖ-i kəc-rov ki bizimlə belə rəftārı olub *(Gazel 32, Mısra 2). [əqdəm,]*

Ey kāş olaydı əlli il **əqdəm** bu ʻəṣrdən
Tā döndürəydi ʻāləmi Loqmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 11). [əqdəm,]*

Bundan **əqdəm** əhl-i səẖā var idi
Kān-ı ʻəṭṭār bəḥr-i səẖā var idi *(Mesnevi 5, Mısra 55). [əqdəm,]*

Tā inki üç ay bundan **əqdəm**
Bir yaẖşı zəmāndə ẖeyr məqdəm *(Mesnevi 7, Mısra 27). [əqdəm,]*

ə̲q̲l̲:̲ *Akıl, düşünme, anlama, kavrama ve davranışlarını ayarlama melekesi, us.*

Var isə ʻəql**ün** əgər ẖᵛāb-ı ẖəyālun ẖᵛoş dut
Nə çıẖar muncə ġəm ü möhnət-i cān-fərsādən *(Gazel 173, Mısra 15). [əqlün, -ün]*

Rüstəm-i ṭəbʻīm olə tā məst-i cām
Fətḥ edə ʻəql**im** cəhānı təmām *(Mesnevi 5, Mısra 4). [əqlim, -im]*

Təmām **ʻəqldədür** hər nə var möhnət ü ġəm
Nə qədr çoẖ olə çoẖ olı ẕillət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 7). [ʻəqldədür, -də, -dür]*

Çeşm ü zülf ü ḫaṭṭ ü ḫāl u rūy alun ey ḥəbīb
Aldı bəndən **'əql** ü hūş u ṣəbr ü ārām u şəkīb *(Gazel 18, Mısra 2). ['əql,]*

'Əql ilə dögüldür ḥərəm-i vəṣlə yetüşmək
Tā olmayəsən 'āşiq-i dīvānə yolun yoḫ *(Gazel 36, Mısra 7). ['əql,]*

Bir nəfəsdə lə'lün ey məh aldı Żū`ī cānını
Nīşə bəs derlər ki **'əqli** bādə-i reyḥān alur *(Gazel 59, Mısra 10). ['əqli, -i]*

Dəm-ā-dəm cənnət-i rūyundə seyr eylər qara zülfün
Tə'əccüb **'əqli** kəmlər söləyürlər zülfə kāfirdür *(Gazel 88, Mısra 8). ['əqli, -i]*

Verdi cān Fərhād Şīrīnün vəfāsın görmədi
'Əqlə baḫ gör māh-rūlərdən vəfā istər könül *(Gazel 122, Mısra 10). ['əqlə, -ə]*

Yüz ağız açsə də şānə belə müşkil olu ḥəll
'Əql ü cān pīç ü ḫam-ı zülfdə sər-gərdāndur *(Gazel 126, Mısra 13). ['əql,]*

Ağzıvı ġönçə bilüb ḫəlqə bəyān eylər idim
'Əqli yoḫluqdan baḫ gör nə gümān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 2). ['əqli, -i]*

Vəzīr-i 'əqlə qıldım məşvərət bir at fikrində
Dedim ey **'əql** bir fikr et sənün tək genə dānım var *(Kaside 7, Mısra 26). ['əql,]*

Dünən təżərru' ilə belə **'əqldən** sordum
Cəhāndə kimdi çatan belə gündə fəryādə *(Kaside 18, Mısra 15). ['əqldən, -dən]*

Bə'żə verübdi **'əql** ziyādə nə sīm ü zər
'Əqlilə ḫ˘oşdı olmasə gər bərg ü bār ilə *(Kaside 21, Mısra 39). ['əql,]*

Bə'żün alubdı **'əqlini** mālın verüb füzūn
'Ömri keçür ḥesāb ilə āh u zār ilə *(Kaside 21, Mısra 37). ['əqlini, -i, -n, -i]*

Bə'żə verübdi 'əql ziyādə nə sīm ü zər
'Əqlilə ḫ˘oşdı olmasə gər bərg ü bār ilə *(Kaside 21, Mısra 40). ['əqliylə, -i, -y, -lə]*

Ḥəq saña **'əql** verübdür budur əqdi sənün
Ki bununlə verəsən fərqini hər nīk ü bədün *(Mesnevi 9, Mısra 55). ['əql,]*

Anlayubdur çü **'əqlidür** kāmil
Pūl ilən hər bir iş olur ḥāṣil *(Mesnevi 11, Mısra 15). ['əqlidür, -idür]*

<u>**'əql-i ma'āş:**</u> *Yaşamak ve geçinmek için gerekli olan akıl.*

Usan **'əql-i ma'āşdan** dünyā içün tələşdan
Keçüb cān ilə başdan meydānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 11). ['əql-i ma'āşdan, -dan]*

Āyīnə-i qəlbi silüb Ḥəq cilvəsin ondə görüb
'Əql-i ma'āşı tərk edüb dīvānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 8). ['əql-i ma'āşı, -ı]*

<u>**'əql-i nüktə-dān:**</u> *Nükteci akıl. İnce manalar sahibi akıl.*

Genə təṣəvvür edür **'əql-i nüktə-dān** ki Ḫudā
Ziyādə qüvvədə ḫəlq eyləyübdi insānı *(Kaside 23, Mısra 25). ['əql-i nüktə-dān,]*

<u>**'əql-i zā`īl:**</u> *Aklın uçup gitmesi, yok olması.*

İçdükcə **'əql-i zā`īl** olur Żū`ī anlamaz
Mundan nə ẕövq var sölə bu cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 17). ['əql-i zā`īl,]*

<u>**'əqli əldən al-:**</u> *Aklını başından almak, aklını kaybetmek.*

Olmə āzərdə gözim nūrı ġəmim şərḥində
'Əqlimi əldən alub dərd ü ġəmün ṭuğyānı *(Gazel 250, Mısra 22). ['əqlimi əldən alub, -ub]*

<u>**əqlivi yıq başuña:**</u> *Aklını başına topla.*

Fikr qıl 'əql**ivi yıq başuña** ey bī-çārə
Sən özün günəhinə baḫ ki yazılub divārə *(Mesnevi 9, Mısra 57). [əqlivi yıq başuña,]*

<u>**'əqli çaş-:**</u> *Aklını yitirmek, aklını kullanamama durumu.*

Sölədi ey Żū`ī-i bī-ḫānmān
'Əqlün çaşub dīvānəsən bī-gümān *(Mesnevi 5, Mısra 64). ['əqlün çaşub, -ub]*

<u>**'əqrəb:**</u> *Örümcekgillerden, kuyruğunun kıvrık ve kalkık ucunda zehirli bir iğnesi bulunan ve soktuğu zaman bu zehiri vücûda bırakan tehlikeli küçük hayvan; Tehlikeli, can yakıcı, zararlı kimse; Akrep burcu; Sevgilinin saçı.*

Görcəyin ruḫsāruvi ol çīn-i zülfündə dedim
Ey könül vəhm ilə kim māh **'əqrəbə** olmuş ġərīb *(Gazel 18, Mısra 8). ['əqrəbə, -ə]*

Qılur Żū`ī ruḫundə ol məhün cünbüş qara zülfi
Bəlī 'ādətdir eylər cünbüş **'əqrəb** māh-tāb içrə *(Gazel 188, Mısra 10). ['əqrəb,]*

<u>**'əqrəb-i zülf:**</u> *Saç akrebi.*

Tā māh rūyun **'əqrəb-i zülfündə** görmüşəm
Bildim yəqīn budur qəmərdə Qur`ānımı *(Gazel 234, Mısra 9). ['əqrəb-i zülfündə, -ü, -n, -dən]*

<u>**ər:**</u> *Eğer.*

Dilərsən **ər** olasan bənd-i ġüṣṣədən āzād
Gərək kəmənd-i sər-i zülfdə əsīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 5). [ər,]*

Sən olmason **ər** bənimlə ġəm-ḫˇār
Qallam belə bī-nəvā vü əfkār *(Mesnevi 8, Mısra 31). [ər,]*

ərbāb-ı isteʻdā: *Kabiliyet ehli.*

Ey Füżūlī müttəṣil dövrān müḫālifdür baña
Ġalibā **ərbāb-ı isteʻdādı** dövrān istəməz *(Tahmis 3, Mısra 20). [ərbāb-ı isteʻdādı, -ı]*

ərbāb-ı məʻrifət: *Marifet sahipleri.*

Nāyāb Olubdı dəhrdə **ərbāb-ı məʻrifət**
Düşmüş o qədər fəżl ü hünər eʻtibārdan *(Gazel 176, Mısra 3). [ərbāb-ı məʻrifət,]*

ərbāb-ı səḫā: *Cömertler, cömertliğe sahip insanlar.*

Bir ʻəṣrdəəm mərd-i süḫəndān qutarubdur
Ərbāb-ı səḫā mənbəʻi ʻürfān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 2). [ərbāb-ı səḫā,]*

ərbāb-ı sərvət ü dövlət: *Mal mülk sahipleri.*

O bəzmə cəmʻdi **ərbāb-ı s̱ərvət ü dövlət**
O bəzmə ḥāżır idi cümlə ṣāḥib-i ʻürfān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 25). [ərbāb-ı s̱ərvət ü dövlət,]*

ərdəbil: *Erdebil, İran'ın Doğu Azerbaycan ilinde kent.*

Ərdəbil içrə o ḫəftānə dəḫi māhir var
Elə ḫəftān ki anı sāz edər ustād-ı Qūçān *(Kaside 6, Mısra 16). [ərdəbil,]*

ərġan: *Org denen çalgı, erganun.*

Şām [u] səḥər bāğlardə yār ilə
Ərġan u ṭənbūr dəf [u] tār ilə *(Mesnevi 4, Mısra 8). [ərġan,]*

ərğüvānī: *Erguvan renginde olan.*

Düşübdür **ərğüvānī** rūyuvə ol qarə gīsūlər
Dutubdur cənnətü`l-mə`vādə mə`vā sanki hindūlər *(Gazel 57, Mısra 1). [ərğüvānī,]*

ərməğan: *Bir kimseye karşılıksız olarak verilen şey, hediye, bergüzar.*

Ṣavt-ı belābilə bədəl oldı nəfīr-i zāğ
Təqdīrdən baña bu bəlā **ərməğan** idi *(Gazel 242, Mısra 16). [ərməğan,]*

Ümīdim var ki bu əşār olə məqbūl-i dərgāhun
Süleymān bəzminə pāy-ı mələḫdən **ərməğanım** var *(Kaside 7, Mısra 40). [ərməğanım, -ım]*

ʻərṣ: *Yer, meydan, açık ve boş alan.*

Bu **ʻərṣə** qalmıyə ḫālī ḥərīfdən yā Rəb
Gəlüb gedübsə də ol şəh-süvār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 7). [ʻərṣə, -ə]*

Żūʻī bu şeşdər-i ġəm içün tasun atmadı
Bu **ʻərṣədə** sənün təki bir bəd qumār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 18). [ʻərṣədə, -də]*

Fərhād ilə Məcnūn qaçubən çöllərə düşdi
Żūʻī kimi bu **ʻərṣədə** mən tā ki səs etdim *(Gazel 130, Mısra 12). [ʻərṣədə, -də]*

Ləʻlün həvəsində hamı cān verməgə qaçdı
Bu **ʻərṣədə** ey yār vəfādār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 14). [ʻərṣədə, -də]*

Çünki bu **ʻərṣədən** ol şāh-süvārım getdi
Gūy tək Żū`idi çövgān-ı bəlā sər-kūbi *(Gazel 248, Mısra 14). [ʻərṣədən, -dən]*

Nə ḥəq-i nān u nəmək var nə şüʻār-ı bəẕl ü cūd
ʻƏrṣədə zən ṭəbʻlərdir mərd-i meydān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 4). [ʻərṣədə, -də]*

ʻərṣə-i āfāq: *Ufuklar, ufuklar meydanı, her taraf.*

Dutubdı ʻərṣə-**i āfāqı** cümlə ḥikmət ü ʻelm
Çıḫur səmāyə ḫəlā`iq bugün fərāsətdən *(Kaside 15, Mısra 3). [ʻərṣə-i āfāqı, -ı]*

ʻərṣə-i ḥüsn: *Güzellik meydanı.*

Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ ilə
ʻƏrṣə-i ḥüsn içrə ey şāhım bu cövlānun görüb *(Gazel 19, Mısra 6). [ʻərṣə-i ḥüsn,]*

Hər dəm ollam qanımə ġəlṭān tən-i məcrūḥ ilə
ʻƏrṣə-i ḥüsn içrə ey şāhım bu cövlānun görüb *(Gazel 31, Mısra 6). [ʻərṣə-i ḥüsn,]*

ərsə-i ṭərīqət: *Tarikat meydanı.*

Bənd olmə māl u dövlətə göz tikmə şān u şöhrətə
Bu **ərsə-i ṭərīqətə** mərdānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 6). [ərsə-i ṭərīqətə, -ə]*

ʻərż: *Sunma, bir büyüğe takdim etme, sunu, bildirilmek istenen husus, hal.*

Yā Rəb kim olur **ʻərżimi** cānānə yetürsün
Dərd-i dilim ol ḫosrov-ı ḫūbānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 1). [ʻərżimi, -im, -i]*

Bileydi çəkdigimi dərd-i firqətində onun
Qılanda **ʻərż** cəfāsını şərm-sārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 4). [ʻərz,]*

Bu idi doğrı söz kim **‘ərż** olundu ḫāk-ı pāyundə
Əgərçi şā‘irəm mən dəhrdə yüz min yalanım [var] *(Kaside 7, Mısra 35). [‘ərz,]*

Ey kərəm kānı böyük ḫān mən-i sər-gərdānun
‘Ərżinə gūş elə əlṭāflə bu nālānun *(Terci-bend 1, Mısra 2). [‘ərżinə, -i, -n, -ə]*

Bu **‘ərẓimə** şəfqət ilə gūş et
Dərdim eləyüm bəyān Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 11). [‘ərẓimə, -im, -ə]*

Eləyürsən hamunun ḥālınə lütf ilə nəẓər
Bir mənim də dəḫi bu **‘ərżimə** baq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 6). [‘ərżimə, -im, -ə]*

Bu **‘ərẓimə** şəfqət ilə gūş et
Dərdim eləyüm bəyān Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 21). [‘ərẓimə, -im, -ə]*

‘ərż et-: *Sunma, bir büyüğe takdim etme, sunu.*

Çārə qıl məṭləbinə bu cigəri sūzānun
‘Ərż edim ḫidmətivə tā rəvişin dünyānun *(Terci-bend 1, Mısra 4). [‘ərż edim, -im]*

‘ərż eylə-: *Sunmak, söylemek, ortaya koymak.*

‘ərż eyləyüm ol büzürgvārə
Tā ḫeyr nədir bu kār-ı zārə *(Mesnevi 8, Mısra 13). [‘ərż eyləyüm, -y, -üm]*

‘ərż qıl-: *Saygı ile anlat, ifâde et, bildir.*

‘Ərż qıl ḥālıvı ol ḫān-i ‘əẓīmü`ş-şānə
Ki ‘ulūm u hünər ü fəżlədi ṣāḥib-miknət *(Kaside 5, Mısra 33). [‘ərż qıl,]*

Ustādinə **‘ərẓ qıldı** āḫır
K`ey rāh-ı ṭərīqət içrə māhir *(Mesnevi 8, Mısra 43). [‘ərẓ qıldı, -dı]*

Dedi ey Żū`ī-i bī-çārə nədür bu ḥālət
‘Ərż qıldım ki soyuqdan yetüşüb bir āzār *(Kaside 6, Mısra 22). [‘ərż qıldım, -dı, -m]*

‘Ərż qıldım ki Şəmāḫīdən edüb tərk-i vəṭən
Mülk-i Qudyāldə bir vəż‘lə dil tutdi məqām *(Kaside 13, Mısra 11). [‘ərż qıldım, -dı, -m]*

‘Ərż qıldım ḥəqdi kəlāmun təmām
Līk bu ovqāt alınmur kəlām *(Mesnevi 5, Mısra 53). [‘ərż qıldım, -dı, -m]*

Sāqī gətür cām-ı mey-i ḫ˘oş-güvār
‘Ərż qılum dərd-i dilim hər nə var *(Mesnevi 4, Mısra 2). [‘ərż qılum, -um]*

‘ərż-i ḥāl: *Hâlini bildirme, arzuhal; İçten gelen sevgiyi gösterme.*

Səlāmdan sora ‘əczinlə **‘ərż-i ḥāl** elə
Əgərçi kōñli olubdur miṡāl-i səng-i ruḫām *(Gazel 129, Mısra 5). [‘ərż-i ḥāl,]*

‘ərż-i ḥāl-i məqām: *İçinde bulunulan hâlini bildirme.*

Gəlir o pādşəh-i mülk ḥüsn-i şövkət ilə
Qıl **‘ərż-i ḥāl-i məqām** şikāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 4). [‘ərż-i ḥāl-i məqām,]*

Lüṭf edüb gūş qıl mən-i zārə
Gətürim **‘ərż-i ḥālım** iẓhārə *(Mesnevi 2, Mısra 6). [‘ərż-i ḥālım, -ım]*

‘ərż-i ruḫsār: *Yüzünü göstermek.*

Hər səḥər kim ey pərī rū **‘ərż-i ruḫsār** eylədün
Kūçə vü bāzārı rəşk-i bāğ u gülzār eylədün *(Gazel 181, Mısra 1). [‘ərż-i ruḫsār,]*

‘ərż-i ərż səmā: *Yeryüzü (ve) gökyüzünün genişliği.*

Çün vücūdun ‘illət-i gā`iyyə mövcūdātidur
Cövhər-i ẕātu içün olmuşdur **‘ərż-i ərż səmā** *(Gazel 2, Mısra 4). [‘ərż-i ərż səmā,]*

‘ərəb: *Arap.*

Üç ildə gör necə kāmil **‘Ərəb** dilini bilür
Ki Rusə tərcümə eylir ḥədīṡi Qur`ānı *(Kaside 23, Mısra 57). [‘ərəb,]*

Fārsī vü Rūsī Firəng **‘Ərəb**
Hər bir zəbān şan dilidir cəvvāb *(Mesnevi 10, Mısra 39). [‘ərəb,]*

‘ərəbī: *Arapça.*

On on beş il bizim ādəmlər eyləyür təḥṣīl
Nə dil bilür **‘Ərəbīcən** nə yaḫşı imlānı *(Kaside 23, Mısra 54). [‘ərəbīcən, -cən]*

ərəq: *Ter.*

Tāb-ı meydən ruḫ-i alındə **ərəq** dānəsi san
‘Iqd-i pərvīn qırılub gökdə ruḫ-i ayə düşüb *(Gazel 23, Mısra 7). [ərəq,]*

Bu qədri Żū`ī gül üstündə şəbnəm istəmənəm
‘Ərəqlədüb vərəq-i ‘āriżün **‘ərəq** tāyı *(Gazel 135, Mısra 9). [‘ərəq,]*

Bu qədri Żū`ī gül üstündə şəbnəm istəmənəm
‘Ərəqlədüb vərəq-i ‘āriżün ‘ərəq tāyı *(Gazel 135, Mısra 9). [‘ərəqlədüb, -ləd, -üb]*

‘ər‘ər: *‘Ar‘ar, dikenli ardıç ağacı, dağ servisi.*

Nə güldə ʻəṭr var nə bülbüldə bir nəvā
Nə ẕövq-i sāyə **ʻərʻər** ü sərv çinārdə *(Kaside 19, Mısra 4). [ʻərʻər,]*

Ey ʻāriżi məh zülfü siyəh qāməti **ʻərʻər**
Təlẖ oldu ləbin rəşki ilə bādə-i əḥmər *(Muhammes 4, Mısra 3). [ʻərʻər,]*

əs-: *Bir yönden bir yöne doğru hissedilir şekilde hareket etmek, esmek (rüzgar, hava vb.).*

Hanı Bəhrām ü Sifəndār u Nərīmān ilə Sām
Əsüb onlar ṭərəfə gör nə ṣifət ṣarṣar-i sām *(Mesnevi 15, Mısra 20). [əsüb, -üb]*

Görəndə bādəni ol şūẖ mey həvāsı ilə
Vücūdı bərg-i gül-i sūrī tək **əsən** günlər *(Gazel 67, Mısra 4). [əsən, -ən]*

ʻəṣā: *Uzun sopa, değnek, baston; Hz. Mûsâ'nın mûcizelerini gösterirken kullandığı sopa.*

Firāq-ı möḥnəti ẖam qılsə qāmətin nə ʻəcəb
Əlində ṭürrə-i dildārdan **ʻəṣāsı** olə *(Gazel 10, Mısra 4). [ʻəṣāsı, -sı]*

Təsbīḥ ü **ʻəṣā** təḥt-i ḥənəkdən şey açılmaz
ʻƏmmāmə ilə məclis-i ʻürfānə yolun yoẖ *(Gazel 36, Mısra 5). [ʻəṣā,]*

Gər dutmayaydı ṣidq ilə Mūsā şəfīʻ
Olmazdı hīç **əsāsı** onun əjdəhā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 18). [əsāsı, -sı]*

əşʻār: *Şiirler, manzum sözler.*

Bir nāzlu məlāḥətlü nigārə verə köñlin
Tā sūzli olə cümülə **əşʻārı** Səməndər *(Gazel 43, Mısra 8). [əşʻārı, -ı]*

Żūʻiyā görcək mənim bu ābdār **əşʻārımı**
Bīẖūd u Seyyid Bəhār bəḥr-i ʻürfān titrəşür *(Gazel 58, Mısra 9). [əşʻārımı, -ım, -ı]*

Şərīṭə rəsmdür **əşʻārdə** Żūʻī ədā qılmaq
Ki bu qānūnu əvvəldə ḥakīm-i nüktədān qılmış *(Kaside 11, Mısra 29). [əşʻārdə, -də]*

Duʻā ilən elə Żūʻī təmām **əşʻārun**
Murād-i məṭləbimə mən də kām-kār oldım *(Kaside 12, Mısra 25). [əşʻārun, -un]*

Əgərçi ismdə şeʻrimdə səktə vāqeʻdür
Ləṭīfədür genə **əşʻārdə** o səktə ʻəyān *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 20). [əşʻārdə, -də]*

Yüz qəṣīdə deyübən vāqif edim nüktələrə
Bir qəpik qədri o **əşʻārı** gətürməz nəẓərə *(Terci-bend 1, Mısra 34). [əşʻārı, -ı]*

Ümīdim var ki bu **əşār** olə məqbūl-i dərgāhun
Süleymān bəzminə pāy-ı mələẖdən ərməğanım var *(Kaside 7, Mısra 39). [əşār,]*

əşār-ı dil-nişīn: *Gönle hoş gelen şiirler.*

Zūʻīdən eyləmə ṭələb **əşār-ı dil-nişīn**
Ḥəllāl-i müşkilāt olan zərgər olmasa *(Gazel 6, Mısra 9). [əşār-ı dil-nişīn,]*

əşʻār-ı nəsr: *Nesir, düzyazı şiirleri.*

Bir pūst lüṭf qılmış idin şeʻrdən qabaq
Əşʻār-ı nəsr vāqeʻ olub nəẓmdən kənār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 4). [əşʻār-ı nəsr,]*

əsās: *Bir şeyi meydana getiren ana unsur, asıl yapı, temel.*

Əgərçi ʻāləm içrə növ-bəhār dirəẖt-əfzādur
Behişt-i ʻədn **əsāsı** kūh şəḥrālardə bərpādur *(Gazel 40, Mısra 2). [əsāsı, -ı]*

əsās-ı dīn-i nəbī: *Peygamberin dininin esasları.*

Dağılubdur **əsās-ı dīn-i nəbī**
Bənd olubsız dağılmaqun səbəbi *(Mesnevi 11, Mısra 91). [əsās-ı dīn-i nəbī,]*

əsās-ı mülk-i vücūd: *Vücut ülkesinin temeli.*

Əsās-ı mülk-i vücūdım zəlāzil-i ġəmdən
Ḫərāb olub dağılub şəhr-i Şīrvānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 11). [əsās-ı mülk-i vücūdım, -im]*

əsəb: *Asabîlik, sinirlilik, öfke, hiddet.*

Gər **əsbdən** olmusan pərīşān
Qurbān saña at bəlkə həm cān *(Mesnevi 8, Mısra 35). [əsbdən, -dən]*

əsbāb: *Sebepler.*

Zəmistānı bəhār eylər nəşāṭ **əsbābın** āmādə
Kimün kim sīm ilə zər kīsəsində ləḥẓə peydādur *(Gazel 40, Mısra 11). [əsbābın, -ı, -n]*

əsbāb-ı fəżl ü cūd: *Cömert ve lütuf sebepleri.*

Keçmiş zəmāndə var idi **əsbāb-ı fəżl ü cūd**
Bir kimsədə bu vəqt kərāmət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 11). [əsbāb-ı fəżl ü cūd,]*

əsbāb-ı sürūr: *Sevinç sebepleri.*

Mümkün olduqcə fərāhim elə **əsbāb-ı sürūr**
Mey ayāğın elə al tā gətürə başıña şūr *(Mesnevi 15, Mısra 15). [əsbāb-ı sürūr,]*

əṣḥāb: *Hz. Muhammed zamânında yaşamış, onu görmüş ve sohbetinde bulunma şerefine ermiş kimseler, sahâbe.*

Ḥədīs̱ ilən yetüşübdür bu söz ki **əṣḥābə**
Soruşdılər gəlübən ḫātəm-i risālətdən *(Kaside 15, Mısra 49). [əṣḥābə, -ə]*

əşḫās: *Kişiler, şāhıslar, kimseler.*

Cəhānun dövlətin çoḫ istəyən **əşḫāṣlar** bi`llāh
Fənādur çün bunun ṭālibləri dīvānə sərsəmdür *(Gazel 41, Mısra 7). [əşḫāṣlar, -lar]*

Pəs belə **əşḫāsı** ki bu çərḫ-i dūn
Eyləyə bir ləḥẓədə zār u zəbūn *(Mesnevi 5, Mısra 23). [əşḫāsı, -ı]*

Elə **əşḫāṣ** istəyəndə dəlīl
Onə göstərdi dəḫi Rəb -i cəlīl *(Mesnevi 11, Mısra 87). [əşḫāṣ,]*

əsīr: *Esir.*

Ḫ˘oşā o ‘āşiqə kim yārınun vəfāsı olə
Nə rəşk **əsīri** nə hicrān mübtəlāsı olə *(Gazel 10, Mısra 2). [əsīri, -i]*

Żū`iyā hər gün ‘əẕāb içrə **əsīrəm** neyləyüm
Görməmək yārı ‘əẕāb u ġeyr ilə görmək ‘əẕāb *(Gazel 16, Mısra 13). [əsīrəm, -əm]*

Tənhā nə mən bəlā vü ġəm-i dərdəəm **əsīr**
Hansı köñüldi lālə kimi dāğdār yoḫ *(Gazel 38, Mısra 15). [əsīr,]*

Əlbəttə mən təki o də bir gül **əsīridür**
Bī-cā dögül bu qədri ki bülbül fəğān çəkər *(Gazel 61, Mısra 7). [əsīridür, -i, -dür]*

Ləẕẕət-i qaydun ḥarām oldı baña ey sərv kim
Sormuş idün ol **əsīri** bir gün āzād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 10). [əsīri, -i]*

‘Əcəb āzādə idim yād ol günlər ki nāgəhdən
Əsīr etdi məni zəncīr-i zülf ü çeşm-fəttānun *(Gazel 149, Mısra 4). [əsīr,]*

Dilərsən ər olasan bənd-i ġüṣṣədən āzād
Gərək kəmənd-i sər-i zülfdə **əsīr** oləsən *(Gazel 170, Mısra 6). [əsīr,]*

Qaldım o ḫāl-i mehri ilə küfrdə **əsīr**
Düşdim o çīn-i zülfün ucundan ḫətālarə *(Gazel 201, Mısra 3). [əsīr,]*

Sor ḥālımı tərəḥḥüm ilə kim **əsīriñəm**
Nə ‘eybi gər təkəllüm edə şəh gədā ilə *(Gazel 213, Mısra 15). [əsīriñəm, -iñ, -əm]*

Eləməzdi bu ṣifət ləşkər-i dərd ü ġəm **əsīr**
Görməsəydi belə bī-ṭāqət ü bī-çārə məni *(Gazel 224, Mısra 5). [əsīr,]*

Kāvūsvār dīv-i ġəmə olmuşam **əsīr**
Bu ḥəbsdən ḫilāṣımə bir Rüstəm olmadı *(Gazel 238, Mısra 5). [əsīr,]*

Bir buq‘ədəəm **əsīr** ü ḥeyrān
Salmış məni min bəlāyə dövrān *(Mesnevi 8, Mısra 3). [əsīr,]*

Yə‘qūbvəş ki beyt-i ḥəzīndə **əsīr** idim
Āḫır ḥużūr-ı Yūsif-i Kən‘ānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 13). [əsīr,]*

əsīr qıl-: *Esir etmek.*

Müsəḫḫər etdi ‘ulūm ilə fīl ü bəbr ü pələng
Əsīr qıldı fərāsət nəhəng dəryānı *(Kaside 23, Mısra 44). [əsīr qıldı, -dı]*

əsīr-ġürbət: *Gurbet esiri.*

İmdi āvārə vü bī-çārə vü **əsīr-ġürbət**
Nə pərəstār nə bir mūnis nə [bir] həm-ṣöḥbət *(Mesnevi 1, Mısra 19). [əsīr-ġürbət,]*

əsīr-i āhū-yı çeşm: *Ceylan gözün esiri.*

Əsīr-i āhū-yı çeşmün sənün yüz āhū-yı Tātār
Fədā-yı çīn-i zülfün ṣəd həzārān nāfe-i Çīndür *(Gazel 56, Mısra 5). [əsīr-i āhū-yı çeşmün sənün,]*

əsīr-i dərd-i qədər: *Kaderin kederinin esiri.*

Qoyub belə ġəm-i hicrānun ilə ġürbət ara
Əsīr-i dərd-i qədər möhnət-i qəżā qıldun *(Gazel 167, Mısra 8). [əsīr-i dərd-i qədər,]*

əsīr-i ġürbət: *Gurbetin esiri.*

Əsīr-i ġürbətüz biz səndən özgə āşinmız yoḫ
Ayağun kəsmə başunçün bizim möḥnət-sərālardan *(Tahmis 1, Mısra 9). [əsīr-i ġürbətüz, -üz]*

əsīr-i hicr-i nigār: *Sevgilinin ayrılığının esiri.*

Əsīr-i hicr-i nigār u ġərīb-i şəhr ü diyār
Mənimçün āḫırı gör kim nə mā-cərā qıldun *(Gazel 167, Mısra 5). [əsīr-i hicr-i nigār,]*

əsīr-i möḥnət-i bağdād: *Bağdat ıztırabının esiri.*

Füżūli eylədi āhəng-i ‘eyş-i ḫānə-i Rūm
Əsīr-i möḥnət-i Bağdād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 30). [əsīr-i möḥnət-i bağdād,]*

<u>**əsīr-i nā-dān:**</u> *Cahilin kölesi.*

Nədi bā'is ki Ḫudāvənd ü kərīm ü 'ādīl
Eləyüb 'ārif-i dānānı **əsīr-i nā-dān** *(Kaside 14, Mısra 6). [əsīr-i nā-dān,]*

<u>**əsīr-i qayd-ı 'əyāl:**</u> *Çoluk çocuk, zevceye bağlı esir.*

Əgərçi olmuşuq imdi **əsīr-i qayd-ı 'əyāl**
Dögüldi belə bizim də zəmānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 7). [əsīr-i qayd-ı 'əyāl,]*

<u>**əşk:**</u> *Gözyaşı.*

Nə var künc-i qəfəsdə āb u dānəm **əşkdən** ġeyri
Nə şāḫ-i vüṣlətə uçmaq içün bāl u pərim yoḫdur *(Gazel 47, Mısra 5). [əşkdən, -dən]*

Yüzün tə`s̱īrilə 'uşşāq **əşkin** lə'l-gūn etmiş
Bu yüzdən sən nigārım mehr-i 'āləm-tābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 5). [əşkin, -in]*

Dutmə ṭuğyān edüb ey **əşk** gözim revzənini
Səni Tarı qoy edim oñlə nəẓāra məni *(Gazel 224, Mısra 3). [əşk,]*

Əz-bəs ki **əşk** saçdı Züleyḫā ṣifət fələk
Şod dāmənəş ze gerye por əz dürr-e şāhvār *(Kaside 9, Mısra 3). [əşk,]*

<u>**əşkbār:**</u> *Gözyaşı yağdıran, yağmur gibi gözyaşı döken, çok ağlayan.*

Hər dəm baḫub cəmālıvə gər ağlasam nola
Ḫ`urşīdə baḫsə kimsə edər **əşkbārlıq** *(Gazel 111, Mısra 12). [əşkbārlıq, -lıq]*

Binā-yı dostluqım dutmamış nigārım ilə
Pozub harāb elədim çeşm **əşkbārım** ilə *(Gazel 191, Mısra 2). [əşkbārım, -ım]*

Gözim yaşından olur bir də nūḥ ṭūfānı
Bu qədri hicrün ilə **əşkbār** qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 6). [əşkbār,]*

Dəm-i vədā'dı gəl qoymə intiẓār məni
Vədā'-ı bāz pəsīn qoymə **əşkbār** məni *(Müseddes 2, Mısra 4). [əşkbār,]*

<u>**əşk-i çeşmim:**</u> *Gözünyaşı.*

Əşk-i çeşmim ḥörməti bī-cā dögül ey gül-'iẕār
Bāğbān-ı dil gül-i rūyundan etmişdür gül-āb *(Gazel 16, Mısra 11). [əşk-i çeşmim, -im]*

<u>**əşk-i ḫūnīn:**</u> *Kanlı gözyaşı.*

Əşk-i ḫūnīn içrə ġərqəm zülfüni dutmaq içün
Necə kim sevdā içün tācir çəkər dəryā ġəmin *(Gazel 156, Mısra 3). [əşk-i ḫūnīn,]*

<u>**əṣl:**</u> *Kaynak, kök, başlangıç noktası, mebde, menşe; Gerçek, hakîkat.*

Hər nə söz kim eşitmisən ey cān
Əṣl ü günāhın əvvəl eylə bəyān *(Mesnevi 11, Mısra 76). [əṣl,]*

Yoḫdı bir kimsə **əṣldən** āgāh
Pūlə derlər bugünki gün Allāh *(Mesnevi 11, Mısra 43). [əṣldən, -dən]*

Baḫmə dünyā mālinə kəsb et ḥəyāt-ı cāvidān
Cəhl ü 'ürfāndur ḥəyāt-ı mövtün **əṣli** Żū`iyā *(Gazel 3, Mısra 14). [əṣli, -i]*

<u>**əṣlā:**</u> *Hīçbir vakit, hīçbir zaman, hīçbir şekilde, kesinlikle, kat'iyen.*

Ḥātəm-i 'əṣrdən agāh dögülsən **əṣlā**
Ki onun süfrəsinə ḥāżırdur şāh u gədā *(Mesnevi 1, Mısra 25). [əṣlā,]*

Yəqīndür bu ki sizdə çoḫdur alma
Vəlī āṣārı mə'lūm olmaz **əṣlā** *(Mesnevi 3, Mısra 28). [əṣlā,]*

Şīğəsin bilməyə bir kimsə nikāḥun **əṣlā**
Rüknini şərṭini məṣdərligini anlamaya *(Mesnevi 6, Mısra 17). [əṣlā,]*

<u>**əṣl-i vücūd:**</u> *Varlığın kaynağı.*

Əṣl-i vücūd 'illət-i ġā`iyyə-kā`ināt
Həm ibtidā vücūd ilə həm intəhā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 3). [əṣl-i vücūd,]*

<u>**əṣlən:**</u> *Asla.*

Gər mənə bāvər etməsön **əṣlən**
'Əməlündür həbā` mənṣ̱ūrən *(Mesnevi 11, Mısra 65). [əṣlən,]*

<u>**əṣr:**</u> *Zaman, devir, çağ.*

İmdi mənim də yaḫşı günim müstədām idi
Vafirqətā bu **əṣrdə** yoḫ bir rəfīq olan *(Muhammes 2, Mısra 24). [əṣrdə, -də]*

Köñül bu **'əṣrdə** 'əhd ü vəfānı aḫtarma
Ṣədāqət ilə olan āşnānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 1). ['əṣrdə, -də]*

Var idi keçən **'əṣrdə** 'elm ilə səḫāvət
Derlər bu zəmān əhl-i səḫāvət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 13). ['əṣrdə, -də]*

Bu **'əsrdə** çün mə'rifəti 'eyb sanurlar
Çün belədi iş fəhm ü fərāsət nə içündür *(Gazel 68, Mısra 15). ['əsrdə, -də]*

Olub bu **'əṣrdə** bā-redaña ilə hamı bir Rüstəm
Nə sūd ondan ki nə bir āl-i Bərmək var nə Ḥātəm var *(Gazel 70, Mısra 9). ['əṣrdə, -də]*

Bilməm nöçün bu **'əṣrdə** rāḥət görünməyür
İslām içində hīç səlāmət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 1). ['əṣrdə, -də]*

İslām də tə'əṣṣüb-i dīndən ḥesāb olur
Bu **'əṣrdə** nə 'ār u nə ġeyrət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 6). ['əṣrdə, -də]*

Bir **'əṣrdəəm** mərd-i süḫəndān qutarubdur
Ərbāb-ı səḫā mənbə'i 'ürfān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 1). ['əṣrdəəm, -də, -əm]*

Cəhānı belə görüb əhl-i mə'rifət getdi
Bu **'əṣrdə** sölə Żū`ī nə var bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 10). ['əṣrdə, -də]*

Lāzım dögi bu **'əṣrdə** nə nām nə nāmūs
Pūl olsun təki 'eyb eləməz hər nə gər oldı *(Gazel 239, Mısra 7). ['əṣrdə, -də]*

Dərdā ki rūzgārdə bir yār qalmadı
Şəhr ü vəfā vü **'əṣrdə** diyār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 2). ['əṣrdə, -də]*

'Īsā ləb āhū çeşm ṭəbī`ət mərīż-i 'eşq
Çoḫdur vəlī bu **'əṣrdə** bīmār qalmadı *(Gazel 253, Mısra 4). ['əṣrdə, -də]*

'Elm 'āləmə dolubdı bu **'əṣr** özgə 'əṣrdür
Siz də tapun bu 'elmdən āḫır şərāfəti *(Kaside 2, Mısra 31). ['əṣr,]*

'Elm 'āləmə dolubdı bu 'əṣr özgə **'əṣrdür**
Siz də tapun bu 'elmdən āḫır şərāfəti *(Kaside 2, Mısra 31). ['əṣrdür, -dür]*

Yoḫdur bizim bu **'əṣrimizün** əhl-i himməti
Tā gözləsün tə'əṣṣüb ilə dīn ü milləti *(Kaside 2, Mısra 1). ['əṣrimizün, -i, -miz, -ün]*

Ādāb-ı mə'rifət güli ilən bu **'əṣrdə**
Hər bəzmi döndərübdi gülüstānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 3). ['əṣrdə, -də]*

Ey kāş olaydı əlli il əqdəm bu **'əṣrdən**
Tā döndürəydi 'āləmi Loqmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 11). ['əṣrdən, -dən]*

Qədīm **'əṣrdə** insān ki vəḥşi idi təmām
Bular hələ deyəsən çıḫmayubdı vəḥşətdən *(Kaside 15, Mısra 9). ['əṣrdə, -də]*

Bu **'əṣrdə** dəḫi çoḫ pādşāhə eylə nəẓər
Nə ṭövr ẕillətə āḫırdə döndü dövrānı *(Kaside 23, Mısra 7). ['əṣrdə, -də]*

Yā Rəb o qədīm **'əṣr** o ləẕẕət hara getdi
Ḫəlq içrə olan 'eyş ilə 'işrət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 1). ['əṣr,]*

Var bu **'əṣrdə** də bir neçə mümtāz 'uləmā
Oları ḥifẓ eləsün ẓıll-i pənāhində Ḫudā *(Mesnevi 6, Mısra 25). ['əṣrdə, -də]*

Līk şəd-ḥeyf ki bu **'əṣrdə** məḫlūq təmām
Dutub ol köhnə sözi kim belə sölübdi babam *(Mesnevi 9, Mısra 59). ['əṣrdə, -də]*

Bilmürəm neçə **'əṣrdür** bu zəmān
Ḫəlq pūlə deyür Ḫudā-yı cəhān *(Mesnevi 11, Mısra 41). ['əṣrdür, -dür]*

Məzhəbləri bər-həm eləyüb dīni pozan
Bu **'əṣrdə** Dəccāldı cümlə 'üləmā *(Rübai 1, Mısra 4). ['əṣrdə, -də]*

<u>**əsrār:**</u> *Gizli olan, herkesçe bilinmeyen şeyler, herkese açık olmayan gizlilikler, sırlar.*

Mə'lūm edər idin bizə də sirr-i cəhānı
Əsrārıvı bilməkliyə ḥeyrət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 18). [əsrārıvı, -ıv, -ı]*

Żū`iyā açma çoḫ da **əsrārı**
Mollālar küfr oḫur bu güftārı *(Mesnevi 11, Mısra 101). [əsrārı, -ı]*

Kül başım üzrə bu dəm ey şəh-i əbrār ölürəm
Qaldı köñlimdə nihān cümlə-i **əsrār** ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 2). [əsrār,]*

<u>**əsrār-ı ḫəfī:**</u> *Gizli sırlar.*

Kim istər isə ḫilqət-i bu 'āləmi bilsün
'Āləmdəki **əsrār-ı ḫəfī** mübhəmi bilsün *(Gazel 180, Mısra 2). [əsrār-ı ḫəfī,]*

<u>**əşrəf:**</u> *3,45 gramlık altın para.*

Bir beytinə bir **əşrəfi** bəḫşāyiş etdilər
Firdovsī-i ḥəkīm-i süḫəndānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 23). [əşrəfi, -i]*

<u>**əs-sā'ət ātiyət:**</u> *Mümin suresi, 59. ayet.*

Əs-sā'ət ātiyət ḫəbəri qāmətündədür
Gīsūləründədür dəḫi Mūsā kərāməti *(Gazel 229, Mısra 5). [əs-sā'ət ātiyət,]*

<u>**əşyā:**</u> *Yiyecek ve içecek dışında insan için gerekli olan her türlü şey, nesneler.*

Nə şeydə var cəhāndə 'işrət ey dil cāmdan başqa
Təmām **əşyādə** var ġəm bir mey-i gül-fāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 2). [əşyādə, -də]*

Nə güldə ṣəfā nə mey-i gül-gūndə əs̱ər var
Bilməm nədi bā'is̱ hamı **əşyādə** kədər var *(Gazel 42, Mısra 2). [əşyādə, -də]*

Pəs hər vücūdə mūcid-i əṣli verüb ṣifət
Əşyādə yoḫdı ẕərrə qədər iḫtiyārdan *(Gazel 176, Mısra 18). [əşyādə, -də]*

Ḫudā yaratduqi **əşyādan** eyləyüb mümtāz
Mələkdən artuq edübdür səḫā kərāmətdən *(Kaside 15, Mısra 11). [əşyādan, -dan]*

Təṣəvvür eyləməyürlər ki muncə **əşyānı**
Tapubdılar hamusın dərs-i bəḥs̱-i ḥikmət ilə *(Kaside 20, Mısra 19). [əşyānı, -n, -ı]*

<u>əs'ədullah ḫan:</u> *Özel isim.*

Edübdi oğlı içün cəşn-i ḫətnə āmādə
Rə`īs-i ḫıṭṭə-i Şīrvān **Əs'ədullah Ḫān** *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 18). [əs'ədullah ḫan,]*

<u>əsən:</u> *Sağ sâlim, âfiyette, sıhhatte, selâmette, sıhhatli, sâlim.*

Şükr qıl Allāhə kim çıḫduq bəhārə saq **əsən**
Çünki cənnətdür qədəḥ-peymāyə Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 15). [əsən,]*

<u>əsər:</u> *İz, nişan, işâret; Etki.*

Qalub nə güldə nə gülşəndə bir nəşāṭ **əs̱əri**
Olub təmām cəhān içrə hər nə var ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 11). [əs̱əri, -i]*

Nə güldə ṣəfā nə mey-i gül-gūndə **əs̱ər** var
Bilməm nədi bā'is̱ hamı əşyādə kədər var *(Gazel 42, Mısra 1). [əs̱ər,]*

Əgərçi āb-ı ḥəyāt olsə içmə nā-dānlə
Ki 'āqibət **əs̱əri** cānə zəhrdür rəsmdür *(Gazel 80, Mısra 6). [əs̱əri, -i]*

Dəhānun dedilər mən görmədim ondan **əs̱ər** līkən
Təṣəvvürlə onı həm çeşme-i ḥeyvānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 3). [əs̱ər,]*

Mürüvvətün **əs̱əri** yoḫdı hīç kimsənədə
Genə səḫā tapulur rind-i bādə-peymādə *(Kaside 18, Mısra 9). [əs̱əri, -i]*

Nə var nəşāṭ meykədə ṣəḥnində 'ārifə
Nə bir **əs̱ər** nə nəş`ə mey-i ḫ˘oş-güvārdə *(Kaside 19, Mısra 10). [əs̱ər,]*

Gər biləydim ki edər ol büt-i bī-mehrə **əs̱ər**
Dəm-bə-dəm nālə vü fəryād u fəğān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 5). [əs̱ər,]*

Eyləmir ol āhənīn dil-yārə neylüm bir **əs̱ər**
Daşə tə`s̱īr eyləyir bu əl-əmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 13). [əs̱ər,]*

<u>əsər-i şərāb-ı gül-nār:</u> *Nar çiçeği (gibi) şarabın belirtisi/etkisi.*

Başdə **əsər-i şərāb-ı gül-nār**
Nə olsə köñüldə eylər iẓhār *(Mesnevi 7, Mısra 7). [əsər-i şərāb-ı gül-nār,]*

<u>'əṭā:</u> *Cömertçe verme, ihsan, bağış.*

'Ənqā kimi nişānəsi yoḫ nāmı ẕikr olur
Bəẕl ü **'əṭā** vü lüṭf ü ḥimāyət görünməyür *(Gazel 71, Mısra 8). ['əṭā,]*

Eylərlər idi cümlə 'ulūm əhlinə ḥörmət
Cövr etdi **'əṭā** batdı səḫāvət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 10). ['əṭā,]*

Ümmət-i 'Īsādə bunun tək aqa
Kān-i səḫā mə'dən-i cūd u **'əṭā** *(Mesnevi 4, Mısra 58). ['əṭā,]*

Ġeyri ḫānlar bizə **'əṭā** etməsə
Ḫil'ət-i dīnār **'əṭā** etməsə *(Mesnevi 5, Mısra 87). ['əṭā,]*

Ġeyri ḫānlar bizə **'əṭā** etməsə
Ḫil'ət-i dīnār **'əṭā** etməsə *(Mesnevi 5, Mısra 88). ['əṭā,]*

Nə 'ārifi ki sāğərə bəẕl ü **'əṭā** verə
Żū`ī eyləmə ...li saña verə *(Muhammes 3, Mısra 47). ['əṭā,]*

<u>əṭfāl:</u> *Tâze fidanlar ve çiçekler; Çocuklar.*

Məktəb nə növ' ḫ˘oş olı cındır ḥəşīrdə
Əṭfāl ayağ yalın çəkə palçıqdə zəḥməti *(Kaside 2, Mısra 12). [əṭfāl,]*

Övlādı olmayan də verür ḫərc məktəbə
Ṣərf eyləyür mü'əllimə **əṭfālə** dövləti *(Kaside 2, Mısra 20). [əṭfālə, -ə]*

Gözim yaşıdurur çevrəmdə yā kim şəhrün **əṭfāli**
Tamāşā etməgə gəlmiş mən-i məcnūn-ı 'üryānı *(Gazel 252, Mısra 5). [əṭfāli, -i]*

<u>əṭfāl-i şükūfə:</u> *Çiçeğin taze fidanları.*

Olmaz belə 'üryān dəḫi **əṭfāl-i şükūfə**
Cümlə geyünür ḫəl'ət-i əlvān belə qalmaz *(Gazel 97, Mısra 3). [əṭfāl-i şükūfə,]*

<u>'ətīb:</u> *Paylama, azarlama; Öfke.*

Çeşmün etsə gər baña min cövr köñlüm inciməz
Rəsmdür bīmār edər əḥbābınə dā`im **'ətīb** *(Gazel 18, Mısra 6). ['ətīb,]*

<u>əṭibbā:</u> *Tabipler, doktorlar.*

Çün dərc-i dəhānundı ʻəlācım gər **əṭibbā**
Yoḫdur dedilər çārə bu bī-çārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 11). [əṭibbā,]*

Ātəş-i ʻeşq ʻəlācını **əṭibbālardan**
İstədim āb-ı dəm-i ḫəncər-i cānān dedilər *(Gazel 62, Mısra 3). [əṭibbālardan, -lar, -dan]*

ʻəṭr: *Güzel koku.*

Nə güldə **ʻəṭr** var nə bülbüldə bir nəvā
Nə ẕövq-i sāyə ʻərʻər ü sərv çinārdə *(Kaside 19, Mısra 3). [ʻəṭr,]*

əṭrāf: *Bir yer veya şeyi kuşatan, çevreleyen yerler, çevre, yöre.*

Rum-i ruḫsāruvun **əṭrāfın** alub hindū-yı zülf
Āh ṣəd-āh ki nüṣrət genə küffāra düşüb *(Gazel 17, Mısra 3). [əṭrāfın, -ı, -n]*

Almış çəhār gūşədən **əṭrāfımı** ġəmün
ʻEşqün əgər baña verə bir fürṣət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 15). [əṭrāfımı, -ım, -ı]*

Bilmürəm məskənüvi hardədi tā var u yoḫım
Ṣərf edüb kūyun **əṭrāfınə** həm-sāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 10). [əṭrāfınə, -ı, -n, -ə]*

əṭvār: *Tavırlar, davranışlar, haller, tarzlar.*

Belə **əṭvārı** belə kirdārı
Bu ṣifət nā-qəbūl güftārı *(Mesnevi 11, Mısra 67). [əṭvārı, -ı]*

ətək: *Etek.*

Bu bilməmək bizə tə`s̱īr gör ki kimdən edüb
Uzun **ətək** yekə qurşaq böyük ʻimāmətdən *(Kaside 15, Mısra 8). [ətək,]*

əvāḫir: *Sonlar, son zamanlar, son dönemler.*

Getdükcə ʻömr-i ḫāṣiyətün dād imiş sənün
İqbālıvun **əvāḫiri** idbār imiş sənün *(Muhammes 2, Mısra 16). [əvāḫiri, -i]*

ʻəvām: *Halkın alt tabakası. Karşıtı: Havas.*

Bircə kəlmə degilən ki ənə Rabb`ül-aʻlā
Bu **ʻəvām** ṭāyfə eylərlər itāʻət zāhid *(Gazel 39, Mısra 26). [ʻəvām,]*

ʻƏvām ḫəlq kimi şöhrət içün ey Seyyid
Atub Ḫudānı gedüb nāqiṣ etmə īmānun *(Gazel 155, Mısra 9). [ʻəvām,]*

Get sat **ʻəvāmə** qəlb ʻəməl ʻārif istəməz
Vəhm eylə leyl-i ʻasʻas-i yəvmü`l ḥesābdan *(Gazel 178, Mısra 11). [ʻəvāmə, -ə]*

Bu iddiʻā də bir olsə nə eybi hər mollā
Beş on **ʻəvām** yıqub qalḫızır buğāğunı *(Kaside 23, Mısra 84). [ʻəvām,]*

ʻəvām-ı kəl-ənʻām: *Hayvan (idraksız) gibi avam.*

Getsə bircə **ʻəvām-ı kəl-ənʻām**
Ki dutub gözlərini zində ẓəlām *(Mesnevi 11, Mısra 71). [ʻəvām-ı kəl-ənʻām,]*

ʻəvām-ı kə`l-əğnām: *Koyun gibi avam.*

Nöçün qoyursan u ḫəlqi **ʻəvām-ı kə`l-əğnām**
Utangilən kişi vəhm eylə bir qiyāmətdən *(Kaside 15, Mısra 59). [ʻəvām-ı kə`l-əğnām,]*

əvvəl: *Önce, ilk, birinci.*

Ey nūr-ı zātı **əvvəl** hər mā-sivā ʿƏli
Məḥşər günü saña edəcək ītidā ʿƏli *(Kaside 1, Mısra 1). [əvvəl,]*

Şərīṭə rəsmdür əşʻārdə Żū`ī ədā qılmaq
Ki bu qānūnu **əvvəldə** ḥakīm-i nüktədān qılmış *(Kaside 11, Mısra 30). [əvvəldə, -də]*

Əvvəl edim ḥālət-i Żəḥḥākı yād
Sitəmgər u ẓālim ü bī-bākı yād *(Mesnevi 5, Mısra 9). [əvvəl,]*

Əvvəlimci biridür Ḥacı Məcīd Əfəndi
Ki olub ʻāləm onun mevʻiẓəsi ḫürsəndi *(Mesnevi 6, Mısra 27). [əvvəlimci, -imci]*

Göstərmədi kimsə bir səḫāvət
Əvvəl məni nişə istədüz siz *(Mesnevi 7, Mısra 50). [əvvəl,]*

Hər nə söz kim eşitmisən ey cān
Əṣl ü günāhın **əvvəl** eylə bəyān *(Mesnevi 11, Mısra 76). [əvvəl,]*

Əcəlün **əvvəli** cān içrə əgər olmayaydı
Necə səndən məni ey cān aralar tīğ-i əcəl *(Gazel 126, Mısra 3). [əvvəli, -i]*

Əvvəldə məni əbləh ü nā-dān yaradaydun
Məndə belə bu hər şey`ə diqqət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 3). [əvvəldə, -də]*

Bir iki ləḥẓə behişt-vüṣāl ṣora dūzəḫ-i hicr
Çü āḫırı budur **əvvəl** vəṣldə cəhənnəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 6). [əvvəl,]*

Həm-bəzm idi bu məclisə Səttār Bəg kim ol
ʻİrfān-iyyət kitābınə **əvvəl** süṭūr idi *(Gazel 246, Mısra 16). [əvvəl,]*

əvvəl-i dəryā-yı ʻizzət: *İtibar/Saygı denizinin birincisi/ilki.*

Aqabəg **əvvəl-i dəryā-yı ʻizzət** məʻdən-i himmət
Ki bəẕlindən anın ʻāləmdə gənc-i şāyegānım var *(Kaside 7, Mısra 29). [əvvəl-i dəryā-yı ʻizzət,]*

əvvəlki: *Önceki, evvelki.*

Əvvəlki ḥüsn cəzbəsi cānānədən gedüb
ʻEyş ü nəşāṭ gūşə-i mey-ḫānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 1). [əvvəlki,]*

Əvvəlki ṣədāqətlər olub indi ḫəyānət
Qalmub dəḫi ḥəqq-i nəmək [ü] nān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 7). [əvvəlki,]*

Əvvəlki hesābdə dögülsən
Ol āb ilə ṭābdə dögülsən *(Mesnevi 8, Mısra 23). [əvvəlki,]*

ʻəvəż: *Karşılık.*

Sən cümlə bizə verdiyüvi bī-ʻəvəż etdün
Firdövsə **ʻəvəż** ṭāʻət ʻibādət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 30). [ʻəvəż,]*

Əgər behiştdə min ḥūr versə Tarı baña
Dögül **ʻəvəż** birinə ol günün bu dünyādə *(Gazel 206, Mısra 10). [ʻəvəż,]*

ʻəyāl: *Eş, zevce; Âile reisinin geçimlerini sağlamak zorunda olduğu kimseler, çoluk çocuk.*

Vəlīk bilməyə imlānı yā ki inşānı
Nəīnki bir qurı ʻəmmāmə vü **ʻəyālı** olə *(Kaside 23, Mısra 51). [ʻəyālı, -ı]*

Nə var yoḫ ġəmi nə **ʻəyālun** ḫəcāləti
Nə cənnət ārzūsı nə dūzəḫ məhābəti *(Muhammes 2, Mısra 5). [ʻəyālun, -un]*

ʻəyān: *Açık, âşkâr, gözle görülür, belli.*

İmdi ki oldu **[ʻəyān]** qāʻidə-i dəhr sənə
Fürṣəti fövt eləmə seyr elə ṭərəf çəmənə *(Mesnevi 15, Mısra 25). [[ʻəyān],]*

Öz mərḥəmətin Cənāb Bārī
Səndə eləyüb **ʻəyān** Əmīrḫān *(Gazel 136, Mısra 4). [ʻəyān,]*

Ḫ˘urşīd dutub etməz idi köñüldə məqāmın
Olsaydı **ʻəyān** pərdə Məsīḥāyə cəmālun *(Gazel 147, Mısra 4). [ʻəyān,]*

Nə şāhīnsən nə bülbül nə həzār āhəng nə ṣulṣul
Ṭuyūrun ḥālətindən səndə yoḫ bir şey **ʻəyān** Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 18). [ʻəyān,]*

Hər bir ṭərəfdə vardı təcəllā-yı nūr u nār
Vādü`l-müqəddəs ondə **ʻəyān** kūh-ı Ṭūr idi *(Gazel 246, Mısra 4). [ʻəyān,]*

Baḫış Bəg ol ki səḫāsı **ʻəyāndı** Qafqāzə
Bu müjdə ilə ümīdimdə üstüvār oldım *(Kaside 12, Mısra 17). [ʻəyāndı, -dı]*

Ḥədīs̱u mən sələmə`l-müslimūn min yədihi
ʻƏyān edübdi müsəlmānlıqı bu ḥālətdən *(Kaside 15, Mısra 40). [ʻəyān,]*

Əgərçi ismdə şeʻrimdə səktə vāqeʻdür
Ləṭīfədür genə əşʻārdə o səktə **ʻəyān** *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 20). [ʻəyān,]*

Necə Firdovsī-i ḥəkīm-i cəhān
Ḥāl-i sulṭānı eyləyübdi **ʻəyān** *(Mesnevi 2, Mısra 26). [ʻəyān,]*

Güẕārışim tā olə ḫəlqə **ʻəyān**
Eyləyüm əḥvālımı şərḥ ü bəyān *(Mesnevi 4, Mısra 3). [ʻəyān,]*

Mərd nāmərdi qılub cümlə cəhān içrə **ʻəyān**
Zişt zībānı ḫəlā`iqlərə iẓhār u bəyān *(Mesnevi 6, Mısra 5). [ʻəyān,]*

Öz mərḥəmətin Cənāb-ı Bārī
Səndə eləyüb **ʻəyān** Əmīrḫān *(Mesnevi 7, Mısra 14). [ʻəyān,]*

O behişti ki Ḫudāvənd qılub ẕikr ü bəyān
Eləyüb imdi bizə sāḥət-i dünyādə **ʻəyān** *(Mesnevi 15, Mısra 8). [ʻəyān,]*

ʻəyānī: *Açık, aşikar, gözle görünen, göz önünde olan, inandırıcı.*

Sən eyləsən baña bī-dādı ey cəfā-küstər
Kimə şikāyət edim yā kimə **ʻəyānī** yazım *(Gazel 141, Mısra 10). [ʻəyānī,]*

Dəhən-i yār demək çeşme-i ḥeyvānı ġələṭ

Varə təşbīh yoḫ etmək olur **əʻyānī** ġələṭ *(Gazel 109, Mısra 2). [əʻyānı,]*

ʻəyār: *Değerini tespit ve tâyin etmek.*

Cəhāndə hīç cövhər-bādə kimi ḫ˘oş-güvār olmaz
Ki hər bir şəḫsi təşḫīṣ etməgə kāmil **ʻəyār** olmaz *(Gazel 99, Mısra 2). [ʻəyār,]*

Cövr ü cəfā-yı yārdur ʻeşqə məḥək əgər
Ṣəbr etməsə ẓuhūrə gəlür kəm **ʻəyārlıq** *(Gazel 111, Mısra 8). [ʻəyārlıq, -lıq]*

əyləş-: *Oturmak.*

Hər küçəsində ḥūrī pərī ṣəf ṣəf **əyləşüb**
İẓhār-ı yüz qiyāmət olur hər məqāmdan *(Gazel 177, Mısra 3). [əyləşüb, -üb]*

Nəqd-i firdövs-i bərīn ḥāṣil qılub yüz sūr ilə

Əyləşürlər rövżələrdə bādə-peymālar genə *(Gazel 217, Mısra 4). [əyləşürlər, -ür, -lər]*

əymən: *Çok (daha, en, pek) uğurlu, çok kutlu, pek mübârek.*

Żū`iyā tut dāmənindən dərd ü ġəmdən **əymən** ol
Çünki ondan özgə kān-ı cūd u eḥsān qalmayub *(Kaside 4, Mısra 19). [əymən,]*

əyyām: *Günler, zaman, devir.*

Nə dövr-i gərdiş-i gərdūn olaydı nə **əyyām**
Nə āftāb nə əncüm nə āsmān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 3). [əyyām,]*

İlāhī bir də mümkündür mi görmək eylə **əyyāmı**
Ki bilmirdük ġəm adın Żū`ī tək dīvānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 9). [əyyāmı, -ı]*

Bəzm həngāmı səḫāvətdədi qaan-ḫiṣlət
Rəzm **əyyāmı** şücā'ətdə Sikəndər-ḥaşmət *(Kaside 5, Mısra 40). [əyyāmı, -ı]*

Şəkvə āğāz qılub dərd ü ġəm-i 'āləmdən
Āh u əfğān ilə hər dəm keçürürdüm **əyyām** *(Kaside 13, Mısra 6). [əyyām,]*

Bəhār **əyyāmıdur** baḫ gör gülüstān içrə bülbüllər
Gəlübdür gül həvāsilə necə fəryād [u] əfğānə *(Kaside 22, Mısra 3). [əyyāmıdur, -ı, -dur]*

Bir belə **əyyāmdə** 'āləm təmām
'Eyş ilə 'işrətdədi yek-sər müdām *(Mesnevi 5, Mısra 43). [əyyāmdə, -də]*

Çəküb hicrān ḫəzānın bülbül-i şeydā tək ey Żū`ī
Bəhār **əyyāmı** gül vəṣlinə ey bī-çārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 14). [əyyāmı, -ı]*

Kīsə ḫālīdür bəhār **əyyāmı** artar möḥnətim

Mövc urar dəryā-yı dildə min təmənnālar genə *(Gazel 217, Mısra 11). [əyyāmı, -ı]*

əyyām-ı bəhār: *Bahar günleri.*

Bu nə inṣāfdı kim bir belə **əyyām-ı bəhār**
Keçə bī-bādə vü bī-sādə vü bī-bərbəṭ ü tār *(Mesnevi 15, Mısra 11). [əyyām-ı bəhār,]*

əyyūb: *Hz. Eyyub.*

Əyyūb dedi məsənniyə əḍ-ḍurū ərḥəmī
Lütfünlə cism-i zārınə yetdi şəfā 'Əlī *(Kaside 1, Mısra 21). [əyyūb,]*

Əyyūb-fikār: *Yaralı, mecruh Eyyub.*

Şəbr eyləmək əfżəldi ki **Əyyūb-fikārun**
Dərd ü ələmi şövkət ilə şānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 11). [Əyyūb-fikārun, -un]*

əz-: *Ezmek, üstüne basarak veya bir şey arasına sıkıştırarak yassılaştırmak, biçimini değiştirmek.*

Vəlīkən hər üç aydan bir gəlüb Şīrvānə getməkdən
Əzildi riştə-i cānım fələkdən əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 20). [əzildi, -il , -di]*

Kūy-ı yārə yüriyür 'āşiq-i sādiq bi`llāh
Mār tək gər **əzilüb** kəlləsi sağ olmasə də *(Gazel 219, Mısra 4). [əzilüb, -il , -üb]*

əz-bəs ki: *Ne kadar çok ki.*

Əz-bəs ki əşk saçdı Züleyḫā ṣifət fələk
Şod dāmənəş ze gerye por əz dürr-e şāhvār *(Kaside 9, Mısra 3). [əz-bəs ki,]*

Əz-bəs ki dərd ü möḥnət-i dünyā-yı pür-fitən
Cəm' etmiş idi üstümə hər yerdə [var] miḥən *(Muhammes 3, Mısra 15). [əz-bəs ki,]*

Əz-bəs ki ləbün ẕikri dilim əzbəri oldı
Cümlə şü'ərā içrə şəkərbār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 17). [əz-bəs ki,]*

Əz-bəs ki ātəşīn ruḫə yandurmısan məni
Zərdüşt vəqt olub məni Rūyīntən eylədün *(Gazel 164, Mısra 7). [əz-bəs ki,]*

Əz-bəs ki nālə qıldı firāqundə ey pərī
Rüsvā-yı 'āləm etdi dil-i nā-təvān məni *(Gazel 227, Mısra 5). [əz-bəs ki,]*

ə'żā: *Vücûdu meydana getiren parçalar, organlar; organ.*

Nə nəşāṭı məclisün gər ondə cānān olmasa
Sāir **ə'żānun** nə sūdı təndə gər cān olmasa *(Gazel 14, Mısra 2). [ə'żānun, -n, -un]*

Cān özgə cism özgədi yā müttəḥiddülər
Cān hansı cüzvdür tən ü **ə'żādə** bilmədim *(Gazel 139, Mısra 14). [ə'żādə, -də]*

'əẕāb: *Azap, organlarda duyulan ıztırap, organik acı.*

Żū`iyā hər gün '**əẕāb** içrə əsīrəm neyləyüm
Görməmək yārı '**əẕāb** u ġeyr ilə görmək 'əẕāb *(Gazel 16, Mısra 13). ['əẕāb,]*

Żū`iyā hər gün ‘**əẕāb** içrə əsīrəm neyləyüm
Görməmək yārı ‘**əẕāb** u ġeyr ilə görmək ‘əẕāb *(Gazel 16, Mısra 14). [‘əẕāb,]*

‘āriflərə ḥəqīqəti dūzəẖ **‘əẕābıdur**
Getmək behiştə zāhid-i bəd e‘tiqād ilə *(Gazel 193, Mısra 9). [‘əẕābıdur, -ı, -dur]*

Dūzəẖ içində qalmış idim yüz **‘əz[ā]b** ilə
Ḥālā behiştə rövże-i riżvānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 43). [‘əz[ā]b,]*

əzbər: *Bir sözü, bir metni kitaba bakmadan aynen tekrar edebilecek şekilde zihinde tutma, hıfzetme.*

Əz-bəs ki ləbün ẕikri dilim **əzbəri** oldı
Cümlə şü‘ərā içrə şəkərbār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 17). [əzbəri, -i]*

ə‘ẓəm: *Büyük, ulu, yüce.*

‘Āşiq ki fənā bəzminə ‘eşq içrə yetişdi
Ol məs`ələdə şāfi‘ yā **ə‘ẓəmi** neylər *(Gazel 69, Mısra 8). [ə‘ẓəmi, -i]*

‘Elm az pūl çoẖ olan ādam
Ḫəlq içində olur imām-**ə‘ẓəm** *(Mesnevi 11, Mısra 38). [ə‘ẓəm,]*

ə‘ẓəmī: *En çok, en fazla.*

Biri der **ə‘ẓəmīdi** məẕhəb-i Ḥəq
Biri der Mālikīdurur müṭləq *(Mesnevi 11, Mısra 47). [ə‘ẓəmīdi, -di]*

əzbər et-: *Ezberlemek.*

O sözün də genə bir yaẖşısını əẖẕ etmüb
Hər nə pöhrəsi vardur oları **əzbər edüb** *(Mesnevi 9, Mısra 62). [əzbər edüb, -üb]*

əẕiyyət çək-: *Eziyet çekmek, güçlüklerle karşılaşmak.*

Gər ‘ədālətlə olur ḥəşr günündə dīvān
Sən də mən də **çəkərük** ondə **əẕiyyət** zāhid *(Gazel 39, Mısra 8). [əẕiyyət çəkərük, -ər, -ük]*

‘əzīz: *Saygı duyulan, hürmet edilen, sevgili, dost.*

Pəs gözim nūrı gəlüb məktəbə ‘elm et ḥāsil
Oləsən məclis-i ‘ürfān **‘əzīzim** vāṣil *(Mesnevi 9, Mısra 76). [‘əzīzim, -im]*

Ümīd dutmə ki ẖurmā verə dirəẖt-i çinār
Olur mu dərmək **‘əzīzim** tikandan almani *(Kaside 23, Mısra 20). [‘əzīzim, -im]*

Ey **‘əzīzim** bu cəhān məzrə‘ə-i ‘uqbādur
Cānıvı ‘āləm-i ‘uqbādə ziyān-kār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 23). [‘əzīzim, -im]*

Təẖt-i ‘izzətdə olur Yūsif şifət āẖır **‘əzīz**
Ey Züleyẖā şifətim kim bənd-i zindānun görüb *(Gazel 19, Mısra 9). [‘əzīz,]*

Zərə Ḫāliq deyürlər saẖlayurlar çoẖ **‘əzīz** anı
Verüblər dīn evin bu küfr ilə tārāc-ı nə‘māyə *(Gazel 212, Mısra 9). [‘əzīz,]*

Cān ilə dutsun gərək gül kimi Bi`llāh **‘əzīz**
Kə‘bə-i vəṣl istəyən ẖār-ı muğeylānını *(Gazel 245, Mısra 9). [‘əzīz,]*

‘əzīz: *Mısır azizi, idareci.*

Bu gün yüz min **‘Əzīz** olmuş ġulām-ı zülfi Żū`ī tək
Budur vəchi cəmālın Yūsif-i Kən‘ānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 9). [‘əzīz,]*

‘əzīzān-ı cəhān: *Dünyanın azizleri, yüceleri.*

Ey **‘əzīzān-ı cəhān** mə‘dən-i cāndur məktəb
Bədən-i mürdə içün rūḥ-ı rəvāndur məktəb *(Muhammes 5, Mısra 1). [‘əzīzān-ı cəhān,]*

‘əzīẓ-i ‘āləm: *Alemin, dünyanın sevgilisi.*

Gər istəsön ey **‘əzīẓ-i ‘āləm**
Kim gəlməyə yanıña bir ādəm *(Mesnevi 8, Mısra 51). [‘əzīẓ-i ‘āləm,]*

‘əzīz-i mən: *Kıymetlim.*

Hər adı mollā olur mı **‘əzīz-i mən** mollā
Nə fā`idə qurı ad bilməsə kitābətdən *(Kaside 15, Mısra 69). [‘əzīz-i mən,]*

‘əzīz-i sīm u zər: *Değerli altın ve gümüş.*

Dövlətlü olan mürīdlərdən
Qərz istə **‘əzīz-i sīm u zərdən** *(Mesnevi 8, Mısra 54). [‘əzīz-i sīm u zərdən, -dən]*

əẕkār: *Zikirler, anmalar, hatırlamalar; Allah'ın isimlerini ve belli duâları okumak sûretiyle yapılan zikirler.*

Ey mənim tāc-ı sərim ẖan-ı ‘əẓīmu`ş-şānım
Ramażāndur bu gərək bundə sən **əẕkār** edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 2). [əẕkār,]*
əz-kələm: *Lahanadan.*

Dəẖi īhām ilə qılmışdun inşā
Ki ṣāḥib **əz-kələm** həm qaẖ u alma *(Mesnevi 3, Mısra 26). [əz-kələm,]*

‘əzm-i şirvān: *Şirvan`ın azmi; Seyid Azim Şirvani.*

‘Əzm-i Şirvān eyləyüb bir dil-bər-i şīrīn süẖən
Dağ-i qəlb-i ẖəstə-i Fərhād içün şəkkər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 3). [‘əzm-i şirvān,]*

‘əzm-i ṭavf: *Gayretli tavaf.*

O şəh-i məsnəd-i ‘ürfānī ki beytu`llāh
‘Əzm-i ṭavf eyləyübən zāīr-i riżvān oldı *(Kaside 17, Mısra 18). [‘əzm-i ṭavf,]*

‘əzmin et-: *Bir işi yapmaya kesin karar vermek, bir şeyi yapmak husûsunda büyük bir kararlılıkla gayret göstermek.*

Ṣəfādan əl götürüb **etməyin** Minā **‘əzmin**
Məgər qəbūl dögüldür o kūdə qurbānun *(Gazel 155, Mısra 3). [‘əzmin etməyin, -i, -n-in]*

əzəl: *Yaratılışından îtibâren, yaratıldığından beri, önceki, evvelki.*

Żū`iyā qur‘a-ı qəssām **əzəldən** deyəsən
Dərd ü ġəm cövr ü cəfā cümlə mən-i zārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 11). [əzəldən, -dən]*

Ey şūẖ lüṭf qıl ki **əzəl** yārıñam sənün
Zəncīr-i zülfün içrə giriftārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 1). [əzəl,]*

Żū`īni qurbān qəbūl et çün **əzəldən** olmuşam
Kə‘bə-i ruẖsārıvə ṣıdq ilə züvvārun sənün *(Gazel 179, Mısra 9). [əzəldən, -dən]*

Kāş ‘āşiq saña olmaydım **əzəldən** ey māh
Salmayaydım başımı muncə ġəm-i ġovqāyə *(Gazel 209, Mısra 11). [əzəldən, -dən]*

Ḫələf-i ẕī-i ḥib-i Muṣṭafa Ḫān-ı Şīrvān
Ki müsəlləmdi **əzəldən** ona dövlət-şövkət *(Kaside 5, Mısra 38). [əzəldən, -dən]*

Bizə buyurmış **əzəldən** ki uṭlubū`l-‘ilmə
Çatub bu ḥökm-i mətīn mənbə‘-i nübüvvətdən *(Kaside 15, Mısra 41). [əzəldən, -dən]*

Bu nüktəni **əzəldən** əbəd kimsə açmayub
Sən bundə bəhs̱ eyləmə çoẖ Kirdgār ilə *(Kaside 21, Mısra 33). [əzəldən, -dən]*

Ziyādə fikrlərə düşmə anla bu rəmzi
Nə gücdə ẖəlq eləyüb Ḫəq **əzəldən** insānı *(Kaside 23, Mısra 16). [əzəldən, -dən]*

Sənsən ol sərvər ki ẕāt-ı pākun olmuşdur **əzəl**
‘İllət-i gā`iyyə mövcūdāt u ẖəlq-i mā-sivā *(Gazel 1, Mısra 3). [əzəl,]*

Bəh bəh **əzəl** günündə sə‘ādət nəṣībi var
Hər bir kəsün ki sən kimi ey məh ḥəbībi var *(Gazel 44, Mısra 2). [əzəl,]*

Bu bəẖti qarəliqə ġeyrdən səbəb sanmə
Əzəl günündə yazan kātib-i qəżādandur *(Gazel 83, Mısra 6). [əzəl,]*

Bilsə idim dəhənün vüṣləti nā-mümkündür
Mən **əzəl** gün anı cān içrə nihān eylər idim *(Gazel 144, Mısra 4). [əzəl,]*

Əzəl gün bār`ilāha məndən āyā nə ẖəṭā çıẖdı
Ki bu dünyādə belə kevkəb-i bəẖtim qara çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 1). [əzəl,]*

Əzəl zəmāndə də inṣandə var idi çıplaq
Nə düşsə əhl qılurdı keçirdi sāmānı *(Kaside 23, Mısra 37). [əzəl,]*

Əzəldə istər idim vəṣlini vəlī ḥālā
Nüvīd-i qətl veren bir pəyāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 7). [əzəldə, -də]*

Əzəldə ṣidq ilə ẖidmət qıl istəyürsən əgər
Məqām-ı qurb tapub ‘āqibət əmīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 7). [əzəldə, -də]*

Ayağə düşmək ilə qarə köñlim ey Żū`ī
Baña **əzəldə** bu işlər sirāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 12). [əzəldə, -də]*

Nə söz olsə gərək **əzəldə** qanam
Ṣədrdə çoẖ diqqət eyləyüb inanam *(Mesnevi 11, Mısra 79). [əzəldə, -də]*

Ṣəd şükr ‘āqibət ki gülüstānə gəlmişəm
Gərçi **əzəldə** żağəm-i dövrān-i şīr idim *(Muhammes 3, Mısra 10). [əzəldə, -də]*

Əzəldə olmə idi ẖilqət-i cəhān ey kāş
Cəhān içində dəẖi bu bəlā-yı cān ey kāş *(Gazel 106, Mısra 1). [əzəldə, -də]*

Vəlī nədür ki ādəm çoẖı **əzəlki** tək
Qalubdı vəḥşət ilə çıẖmayub o ẖişlətdən *(Kaside 15, Mısra 35). [əzəlki,]*

Yoẖdur **əzəlki** qā‘idədə cəzbə ḥüsndə
Dil-bər dögül o ṭavr ilə ruẖsār-ı yār də *(Kaside 19, Mısra 5). [əzəlki,]*

ə‘ẓəm: *Çok (daha, en, pek) büyük.*

Cəhānun cümlə dərdinə dəvādur bilməmək ancaq
Bu dārūyə dəẖi fikr elə bir [ki] cüz` ü **ə‘ẓəmdür** *(Gazel 41, Mısra 4). [ə‘ẓəmdür, -dür]*

Q

qaān-ẖişlət: *Hakan huyu, hükümdar tabiatlı.*

Bəzm həngāmı səẖāvətdədi **qaān-ẖişlət**
Rəzm əyyāmı şücā‘ətdə Sikəndər-ḥəşmət *(Kaside 5, Mısra 39). [qaan-ẖişlət,]*

qabaq: *Önce; Karşında, önünde.*

Bir pūst lüṭf qılmış idin şe‘rdən **qabaq**

Əş‘ār-ı nəsr vāqe‘ olub nəzmdən kənār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 3). [qabaq,]*

Həmīşə istər idim cān verim **qabaqundə**
Vəlī nə sūd ki verdim ġəm-i firāqundə *(Gazel 196, Mısra 1). [qabaqundə, -u, -n, -də]*

qābil: *Beceriklilik, yetenek, istîdat.*

Şīrāzdə bir mürīd-i kāmil
Mürşidliqə olmuş idi **qābil** *(Mesnevi 8, Mısra 40). [qābil,]*

qabəs: *Ateş parçası.*

Ṭūr-ı məḥəbbət içrə gəlim [ol] müsāfirə
Sān bir **qabəs** o nəḫl-i pür ənvārdan gəlüb *(Gazel 27, Mısra 8). [qabəs,]*

qaç-: *Kaçmak, gitmek.*

Münkirliqün yoḫ fā`idəsi īmānə gəlmək yaḫşıdur
Nār-ı cəhənnəmdən **qaçub** riżvānə gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 2). [qaçub, -ub]*

Fərhād ilə Məcnūn **qaçubən** çöllərə düşdi
Żū`ī kimi bu ‘ərṣədə mən tā ki səs etdim *(Gazel 130, Mısra 11). [qaçubən, -ubən]*

Lə‘lün həvəsində hamı cān verməgə **qaçdı**
Bu ‘ərṣədə ey yār vəfādār mən oldım *(Gazel 132, Mısra 13). [qaçdı, -dı]*

Dəhənün mö‘cüzini gördi cəhān içrə Məsīḥ
Qaçuban gökdə özin ‘əcz ilə pünhān etdi *(Gazel 233, Mısra 10). [qaçuban, -uban]*

Yoḫsə Qur`ānı tilāvət eləməkdən **qaçuban**
Virdüvi şām u səḥər bir bərbəṭ ü mizmār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 15). [qaçuban, -uban]*

Ẓāhirən zīb verə qurşaq ‘əbā saqqalə
Məs`ələ vəqti **qaçub** bərk soḫulə qanqalə *(Mesnevi 6, Mısra 48). [qaçub, -ub]*

İmdi **qaçub** bu mənbə‘-i ‘ürfānə gəlmişəm
Ölməkdən özgə yoḫdı bu dərdün ṭəbābəti *(Muhammes 3, Mısra 29). [qaçub, -ub]*

Ġəm ləkəd kūbi cəfā tāpdaqı bu Zū`i-i zār
Ehtiyāc anləsalar nifrət edüb hamı **qaçar** *(Terci-bend 1, Mısra 44). [qaçar, -ar]*

qafqāz: *Kafkas.*

Baḫış bəg ol ki səḫāsı ‘əyāndı **Qafqāzə**
Bu müjdə ilə ümīdimdə üstvār oldım *(Kaside 12, Mısra 17). [qafqāzə, -ə]*

qah: *Kayısı kurusu.*

Dəḫi īhām ilə qılmışdun inşā
Ki ṣāḥib əz-kələm həm **qaḫ** u alma *(Mesnevi 3, Mısra 26). [qaḫ,]*

qā‘idə: *Usûl, kural.*

Ġəm çəkmə biyābān isə məskən sənə Żū`ī
Məcnūn olanə **qā‘idədür** ḫānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 14). [qā‘idədür, -dür]*

Żū`iyā **qā‘idədür** şe‘rdə āḫırdə du‘ā
Ṭūl verme elə bu ṭərz ilə sən də itmām *(Kaside 13, Mısra 33). [qā‘idədür, -dür]*

Yoḫdur əzəlki **qā‘idədə** cəzbə ḥüsndə
Dil-bər dögül o ṭavr ilə ruḫsār-ı yār də *(Kaside 19, Mısra 5). [qā‘idədə, -də]*

qā‘idə-i dəhr: *Dünyanın kuralları.*

İmdi ki oldu [‘əyān] **qā‘idə-i dəhr** sənə
Fürṣəti fövt eləmə seyr elə ṭərəf çəmənə *(Mesnevi 15, Mısra 25). [qā‘idə-i dəhr,]*

qāim: *Namaz kılan, vaktinin çoğunu namaz kılmakla geçiren kimse.*

Gecələr **qā`im** olub gündüz oləsən ṣā`im
Yoḫsə həm-ṣöḥbətüvi müṭrib ilə tār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 5). [qāim,]*

qal-: *Bulunmak, kalmak.*

Ḥeyf olə kim dəhrdə bir ẕāt-ı əkrəm **qalmayub**
Qalmayandə eylə ādəm ṣanki ‘āləm **qalmayub** *(Gazel 30, Mısra 1). [qalmayub, -ma, -y, -ub]*

Ḥeyf olə kim dəhrdə bir ẕāt-ı əkrəm **qalmayub**
Qalmayandə eylə ādəm ṣanki ‘āləm **qalmayub** *(Gazel 30, Mısra 2). [qalmayub, -ma, -y, -ub]*

Hər cəhətdən ‘āləm olmuş cənnətü`l-mə`vā vəlī
Neylərəm mən cənnəti çün onda ādəm **qalmayub** *(Gazel 30, Mısra 4). [qalmayub, -ma, -y, -ub]*

Çeşme-i ‘ürfān olubdur ḫüşk-i ḫāk-ı cəhl ilə
Mə‘rifət dəryāsı içrə qəṭrə-i nəm **qalmayub** *(Gazel 30, Mısra 6). [qalmayub, -ma, -y, -ub]*

Āynə-i dünyānı dutmuş yoḫdur İskəndər ṣifət
Cām çoḫdur līk bəzm-i ‘eyş içün Cəm **qalmayub** *(Gazel 30, Mısra 8). [qalmayub, -ma, -y, -ub]*

Zəḫm-i dil behbūdını Żū`ī fələkdən ummə kim
‘Āləmün dārü`ş-şəfāsı içrə mərhəm **qalmayub** *(Gazel 30, Mısra 10). [qalmayub, -ma, -y, -ub]*

Mən bī-nəvāyə rəḥm elə ey sərv-qāmətim
Kim **qalmayub** firāqə dəḫi istiqāmətim *(Gazel 138, Mısra 2). [qalmayub, -ma, -y, -ub]*

‘Āqibət qıldı məni rüsvā fəġānı köñlümün
Qalmayub hicrānə çün tāb u təvānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 2). [qalmayub, -ma, -y, -ub]*

Kəs ümīd ey dil cəhāndə əhl-i ‘ürfān **qalmayub**
Ādəm itmiş dəhrdən āsār-ı insān **qalmayub** *(Kaside 4, Mısra 1). [qalmayub, -ma, -y, -ub]*

Kəs ümīd ey dil cəhāndə əhl-i ‘ürfān **qalmayub**
Ādəm itmiş dəhrdən āsār-ı insān **qalmayub** *(Kaside 4, Mısra 2). [qalmayub, -ma, -y, -ub]*

Nə ḥəq-i nān u nəmək var nə şü‘ār-ı bəẕl ü cūd
‘Ərṣədə zən-ṭəb‘lərdür mərd-i meydān **qalmayub** *(Kaside 4, Mısra 4). [qalmayub, -ma, -y, -ub]*

Çünki ādəm yā səḫā eylər yā eḥsān Ḥəqq içün
Nə səḫāvət var nə rāh-ı Ḥəqdə eḥsān **qalmayub** *(Kaside 4, Mısra 6). [qalmayub, -ma, -y, -ub]*

Üz görədür hər söz olsə ḫəlq ara kiẕb ü riyā
Doğrı söz ṣidq-i diyānət ‘əhd [ü] peymān **qalmayub** *(Kaside 4, Mısra 8). [qalmayub, -ma, -y, -ub]*

Cān-ı ‘āləmdür ḥəqīqət əhl-i ‘ürfān dəhrdə
Ḫəlq imdi ṣūrət-i dīvārdur cān **qalmayub** *(Kaside 4, Mısra 10). [qalmayub, -ma, -y, -ub]*

Bəẖşiş iylən əhl-i dövlət şān u şövkət arturur
Yoẖdı bəẖşiş bā'iṣ oldur şövkət-i şān **qalmayub** *(Kaside 4, Mısra 12). [qalmayub, -ma, -y, -ub]*

Yoẖdı bir kəs ṣöḥibətdən rūḥ u cān ləẕẕət tapə
Arədim gəzdim dəẖi hər gūşə hər yan **qalmayub** *(Kaside 4, Mısra 14). [qalmayub, -ma, -y, -ub]*

H̱ān u bəg at kənd pūl bəẖş eylər idi şā'irə
Şāhsevən tək imdi çoẖdı adı ẖān ẖān **qalmayub** *(Kaside 4, Mısra 16). [qalmayub, -ma, -y, -ub]*

Bir Əmīrẖān Şīrvān igiddən səvāyı dəhrdə
Bir nəfər şəẖs-i səẖāvət-pīşə əlān **qalmayub** *(Kaside 4, Mısra 18). [qalmayub, -ma, -y, -ub]*

Żū`iyā dut dāmənindən dərd [ü] ġəmdən əymən ol
Çünki ondan özgə kān-ı cūd u eḥsān **qalmayub** *(Kaside 4, Mısra 20). [qalmayub, -ma, -y, -ub]*

Qaldım o ẖāl-i mehri ilə küfrdə əsīr
Düşdim o çīn-zülfün ucundan ẖatālərə *(Gazel 201, Mısra 3). [qaldım, -dı, -m]*

Qaldım āvārə vü sər-gəştə cəhān kārındə
Məndə bu 'uqdəni açmaqə yoẖ idi ṭāqət *(Kaside 5, Mısra 15). [qaldım, -dı, -m]*

Fövc-i sərmā atəcaq tīr-i həlāk u bərfi
Hər kəsün olmasə ẖəftānı **qalur** zār [u] nizār *(Kaside 6, Mısra 12). [qalur, -ur]*

Pūl eyləyür təmām köñül ārzūların
Bī-pūl cümlə ẖəlq **qalur** iżṭirārdə *(Kaside 19, Mısra 28). [qalur, -ur]*

Var idi bir yabum kətdən gələndə şəhrə bu dəf'ə
Yoruldı yolda qaldı sattım onda bir pālānım var *(Kaside 7, Mısra 22). [qaldi, -di]*

Yorulmış yabını sattım başımdan eylədim ammā
Qalubdur üç taqar arpam dəẖi bir dam samanım var *(Kaside 7, Mısra 24). [qalubdur, -ub, -dur]*

Kim **qalubdur** Żū`ī-i bī-ẖānmān
H̱ānlar arasındədi ẖālı yaman *(Mesnevi 5, Mısra 79). [qalubdur, -ub, -dur]*

H̱ᵛoşā o kimsələrə adı yaẖşılıqlə **qalub**
Görüb ḥəyat u məmātındə ləẕẕət-i dünyā *(Gazel 7, Mısra 11). [qalub, -ub]*

Qalub hicrān zimistānındə Żū`ī nālə qoy etsün
Sən etmə nālə ey bülbül sənün hər il bəhārun var *(Gazel 46, Mısra 9). [qalub, -ub]*

Qalub bir ẖeyli müddət māt-ı ḥeyrān sölədi nā-gəh
Bu müşkil əmri ḥəll etməkdə bir şəẖsə gümānım var *(Kaside 7, Mısra 27). [qalub, -ub]*

'Əcəbdi pīr zəmānımdə pāy piyādə **qalub**
Ayaġ yalın dəẖi getməkdə bī-qərār oldım *(Kaside 12, Mısra 9). [qalub, -ub]*

Yā Rəb nədəndi cümləsi tə`ṣīrdən **qalub**
Cām-ı mey ü sürūr-ı ney ü çəng tār də *(Kaside 19, Mısra 11). [qalub, -ub]*

Cəhān köçübdi behiştdən əgərçi ləẕẕət ilə
Nə sūd ẖəlq **qalub** ẓülmət-i cəẖālət ilə *(Kaside 20, Mısra 2). [qalub, -ub]*

Odur ki millət-i İslām olubdı yüz firqə
Gedüb o qüvvə **qalub** ḥāl-i nəz'ədə cānı *(Kaside 23, Mısra 86). [qalub, -ub]*

Tək tək ādəmdə **qalub** 'elm ü səẖā vü īmān
Yoẖdı onları də bu əhl-i cəhāndən tanıyan *(Mesnevi 6, Mısra 7). [qalub, -ub]*

Salmamısan yādə **qalub** bī-nəvā
Hər cəhətdən dərd ü ġəmə mübtəlā *(Mesnevi 10, Mısra 51). [qalub, -ub]*

Bir cigər də aydə almə əkl qıl ẖūn-ı cigər
Yıq gələn qoy **qalsun** āẖırdə nədāmət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 12). [qalsun, -s, -un]*

Dərdim budur ki görməyüb ey məh cəmālıvı
Hicründə cān verim **qalə** köñlümdə ḥəsrətim *(Gazel 138, Mısra 8). [qalə, -ə]*

Me'mār-ı fikri tāzəçə tə'mīr eyləyüb
Qoymur **qalə** bu milləti vīrānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 16). [qalə, -ə]*

Hīç inṣāf idi şā'ir qədəḥ-i meysiz olə
Qalə bī-bādə vü bī-sādə ḥəzīn ü nā-kām *(Kaside 13, Mısra 20). [qalə, -ə]*

Līk şəd-ḥeyf ki müddətdi gəlüb Qudyālə
Qalmışam kīsə təhī ẖəstə vü zār u ḥeyrān *(Kaside 14, Mısra 14). [qalmışam, -mıış, -am]*

Qalmışam pāy-ı piyādə gəlübən dərgəhiñə
'Əcz ilə mərḥəmətündən bir ayaq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 11). [qalmışam, -mıış, -am]*

Dühāt içində nə müddətdi **qalmışam** məğmūm
Ləzīz ṣöḥbət-i cān-bəẖşdən olub məhrūm *(Mesnevi 14, Mısra 11). [qalmışam, -mıış, -am]*

Çəkmişəm hər nə ġəm ü möḥnəti var 'āləmdə
Qalmışam şām u səḥər şīvən ilə mātəmdə *(Müseddes 2, Mısra 6). [qalmışam, -mıış, -am]*

Qalubdı bircə bu İslām milləti məhrūm
Təmām millət-i 'āləm dolubdı ḥikmətdən *(Kaside 15, Mısra 5). [qalubdı, -ub , -di]*

Vəlī nədür ki ādəm çoẖı əzəlki tək
Qalubdı vəḥşət ilə çıẖmayub o ẖişlətdən *(Kaside 15, Mısra 36). [qalubdı, -ub , -di]*

Yā məḥbəs içrə **qalursan** nə qədri 'ömrün var
Həlāk olursan u yā əmr olur ḥökūmətdən *(Kaside 15, Mısra 19). [qalursan, -ur, -san]*

Bizim bu mülkdə bī-mə'rifət belə **qalmaz**
Dolar mürūr ilə yüz 'elm ü min fərāsət ilə *(Kaside 20, Mısra 35). [qalmaz, -yaz]*

Nə qədri dād elədim məktəb eyləyün bün[y] ād
Oẖı oyan yuẖudan **qalma** ẖᵛāb-ı qəflət ilə *(Kaside 20, Mısra 40). [qalma, -ma]*

Bu daş baqırlu ẖəlā`iq qəbūl etmədilər
Niẓām-ı mə'rifəti **qaldılar** żəlālət ilə *(Kaside 20, Mısra 46). [qaldılar, -dı, -lar]*

Bular də bīşədə cəngəllər içrə **qalmışdı**
Məqām dutmuş idi özlərinə ṣəḥrānı *(Kaside 23, Mısra 39). [qalmışdı, -mış, -dı]*

Nə biləcək qədrüvi əhl-i davāt
Qalmısan bu növ' ilə ḥeyrān māt *(Mesnevi 5, Mısra 48). [qalmısan, -mı, -san]*

Fikr elə ey sərvər-i vālā-təbār

Sən var ikən mən **qalam** bī-çīz-i ẖār *(Mesnevi 5, Mısra 84). [qalam, -a, -m]*

Sərvərā qoymə **qalam** bī-sər u sāmān nə zār
Kīsə bī-sikkə bər u dūşim bī-cübbə vü ẖvār *(Terci-bend 1, Mısra 41). [qalam, -a, -m]*

Şā'irə ḥörmət olunur hər zəmān
Şe'r ilə bāqī **qala** yaẖşı yaman *(Mesnevi 5, Mısra 94). [qala, -a]*

İndi lāzımdı ki iẓhār eləyüm əḥvālı
Qalmasun hīç kəsün bī-hūdə qīl ü qālı *(Mesnevi 6, Mısra 10). [qalmasun, -ma, -sun]*

Dərdā ki rūzgārdə bir yār **qalmadı**
Şəhr ü vəfā vü 'əṣrdə diyār **qalmadı** *(Gazel 253, Mısra 1). [qalmadı, -ma, -dı]*

Dərdā ki rūzgārdə bir yār **qalmadı**
Şəhr ü vəfā vü 'əṣrdə diyār **qalmadı** *(Gazel 253, Mısra 2). [qalmadı, -ma, -dı]*

'Īsā-ləb āhū-çeşm ṭəbī`ət mərīż-i 'eşq
Çoẖdur vəlī bu 'əṣrdə bīmār **qalmadı** *(Gazel 253, Mısra 4). [qalmadı, -ma, -dı]*

Meydān-ı 'eşq ẖālīdi yoẖ bir nəfər ḥərīf
Nə bir dil-āvərə sər ü sərdār **qalmadı** *(Gazel 253, Mısra 6). [qalmadı, -ma, -dı]*

Ḫəlq eylədi izdiḥām-ı kəsrət
Qalmadı mürīdə ẕövq-i vəḥdət *(Mesnevi 8, Mısra 42). [qalmadı, -ma, -dı]*

Cühəlā məḥż libāsə söləyürlər 'ālim
Odı kim ẓülmət-i ġəflətdə **qalublar** dā`im *(Mesnevi 9, Mısra 26). [qalublar, -ub, -lar]*

Məst olub tā ki hər kəlāmı deyüm
Qalmasun hīç söz təmāmı deyüm *(Mesnevi 11, Mısra 12). [qalmasun, -ma, -sun, -]*

Qalmub cəhāndə ẕərrə qədər ẕövq ilə ṣəfā
Yā Rəb təmām ləẕẕət-i dünyā nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 5). [qalmub, -m, -ub]*

Əvvəlki ṣədāqətlər olub indi ẖəyānət
Qalmub dəẖi ḥəqq-i nəmək [ü] nān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 8). [qalmub, -m, -ub]*

Qalmub ağızdə gözdə dəẖi dizdə tāqəti
Bī-ẕövq cism ü cān diri qalmaq nə ləẕẕəti *(Muhammes 1, Mısra 5). [qalmub, -m, -ub]*

Dūzəẖ içində **qalmış** idim yüz 'əz[ā]b ilə
Ḥālā behiştə rövże-i riżvānə gəlmişəm *(Muhammes 3, Mısra 43). [qalmış, -mış]*

Üzüldi riştə-i cānım qutardı mənbə-i ṣəbr
Nə **qaldı** Żū`ī dəẖi tā ki bir də anı yazım *(Gazel 141, Mısra 14). [qaldı, -dı]*

Küfr-i sər-i zülfi o büt-i lālə-'iẕārun
Az **qaldı** ẖələl dīn ilə īmānə yetürsün *(Gazel 157, Mısra 6). [qaldı, -dı]*

Kül başım üzrə bu dəm ey şəh-i əbrār ölürəm
Qaldı köñlimdə nihān cümlə-i əsrār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 2). [qaldı, -dı]*

Nə **qaldı** dəhrdə kim çəkmədiyim dərd ü bəlālardan
Yetüşdim cānə āẖır möḥnət ü cövr ü cəfālardan *(Tahmis 1, Mısra 1). [qaldı, -dı]*

Qalub nə güldə nə gülşəndə bir nəşāṭ-əsəri
Olub təmām cəhān içrə hər nə var ẖarāb *(Gazel 29, Mısra 11). [qalub, -ub]*

Nə şər' ü şərī'ətdə **qalub** rövnəq-i İslām
Nə rəsm-i 'ədālət var [o] dīvān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 13). [qalub, -ub]*

Allāh peyəm-bər sözinə kim həvəs eylər
Bir adı **qalub** dīn ilə īmān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 12). [qalub, -ub]*

Ḥeyf olə kim dəhrdə bir ẕāt-ı əkrəm **qalmayub**
Qalmayandə eylə ādəm şanki 'āləm **qalmayub** *(Gazel 30, Mısra 2). [qalmayandə, -ma, -y, -an, -də]*

Bīmār **qaluban** ġəm-i 'innāb-ı ləbindən
Ey cān yıẖıl ol dərgəh -i Loqmānə yolun yoẖ *(Gazel 36, Mısra 11). [qaluban, -uban]*

Sikəndər tək bəlā ẓülmātı içrə **qalmışam** ḥeyrān
Vüṣāl-i çeşme-i ḥeyvānə Hiżrim rəh-bərim yoẖdur *(Gazel 47, Mısra 7). [qalmışam, -mış, -am]*

Getdi ol zülf-i siyəh qoydı qara gündə məni
Qalmışam imdi pərīşān u qərārım getdi *(Gazel 248, Mısra 4). [qalmışam, -mış, -am]*

Gün səḥāb içrə **qalandə** ẖ̆oşdu gəl ey məh-liqā
Zülfüvi çək 'āriżindən ḥüsnüñə nöqṣānı var *(Gazel 54, Mısra 5). [qalandə, -an, -də]*

Qalusən mən kimi āvārə cəhān kārındə
Ey deyən kimsə ki işlər hamı tədbīrdədür *(Gazel 75, Mısra 9). [qalusən, -u, -sən]*

Ləb-i dildār tək var bādə-i gül-gūndə gər nəş`ə
Nə sūd ondan ki tīz başə çıẖar **qalmaz** müdām olmaz *(Gazel 93, Mısra 8). [qalmaz, -maz]*

Ṣəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān belə **qalmaz**
Nov-rūz olı bu fəṣl-i zimistān belə **qalmaz**

Olmaz belə 'üryān dəẖi əṭfāl-i şükūfə
Cümlə geyünür ẖəl'ət-i əlvān belə **qalmaz**

Bir gün olı kim Mişr-i ḥökūmətdə olur şāh
Çāh-ı ġəm ara Yūsif-i Kən'ān belə **qalmaz**

Nə ẕillət-i dünyā qalı dā`im nə cəlālı
Övrəng-i Cəm [ü] təẖt-i Süleymān belə **qalmaz**

Odlarə əgər saldısə Nəmrūd vəlīkən
Nār oldı Birāhīmə gülüstān belə **qalmaz**

Bu cism ilə cāndan ötəri çəkmə çoẖ əfsūs
Topraq olacaq cism dəẖi cān belə **qalmaz**

Bir ḥāl ilə qalmaz bu ṣifət dövr-i zəmānə
Āẖır dəgişər gərdiş-i dövrān belə **qalmaz**

Fikr etmə ki dā`im qalı bu dövlət ü nikbət
Təğyīr tapar müşkil ü āsān belə **qalmaz**

Żū`ī kimi çoẖ çəkməgilən āh u fəğānı
Ṣəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān belə **qalmaz** *(Gazel 97, Mısra 1-18). [qalmaz, -maz]*

Nə ẕillət-i dünyā qalı dā`im nə cəlālı
Övrəng-i Cəm [ü] təẖt-i Süleymān belə **qalmaz** *(Gazel 97, Mısra 7). [qalı, -ı]*

Fikr etmə ki dā`im qalı bu dövlət ü nikbət
Təğyīr tapar müşkil ü āsān belə **qalmaz** *(Gazel 97, Mısra 15). [qalı, -ı]*

Vəṣlində hicr ātəşini yādə salmadun
Qal Żū`ī tək bu gündə yanə yanə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 14). [qal,]*

Küfr-i zülfilədi īmānun ilən zāhid kim
Hansı zāhiddi **qalan** şəhrdə īmānı ilə *(Gazel 204, Mısra 10). [qalan, -an]*

Bu ʻərṣə **qalmıyə** ḫālī ḥərīfdən yā Rəb
Gəlüb gedübsə də ol şəh-süvār bir də gələ *(Gazel 211, Mısra 7). [qalmıyə, -mı, -y, -ə]*

Özün təşbīh edübdür lālə çün ruḫsārıña ey gül
Budur vəchi ki **qalmışdur** biyābānlardə dāğ ilə *(Gazel 216, Mısra 4). [qalmışdur, -mış, -dur]*

Sən olmason ər bənimlə ġəm-ḫˇār
Qallam belə bī-nəvā vü əfkār *(Mesnevi 8, Mısra 32). [qallam,]*

Nədi ẓülmāt-ı ġəm içrə belə ḥeyrān **qalmaq**
Oḫı Şəh-nāmədə İskəndər ilə Dārādən *(Gazel 173, Mısra 7). [qalmaq,]*

Qalmub ağızdə gözdə dəḫi dizdə tāqəti
Bī-ẕövq cism ü cān diri **qalmaq** nə ləẕẕəti *(Muhammes 1, Mısra 6). [qalmaq,]*

qāl: *Söz, lâf.*

ʻĀriż-i gül-gūnun üzrə ol iki ḫāl-i siyāh
Gūyiyā ol nöqṭədür kim yazılur **qāl** üstünə *(Gazel 203, Mısra 8). [qāl,]*

qalḫ-: *kalkmak, burada kilo almak anlamında.*

Bu iddiʻā də bir olsə nə eybi hər mollā
Beş on ʻəvām yıqub **qalḫızır** buğāğunı *(Kaside 23, Mısra 84). [qalḫızır, -ız, -ır]*

qamu: *Kamu, bütün.*

Əgərçi Rus dilini bilməgi günāh desön
Qamu dili niyə dersən bilən Süleymānı *(Kaside 23, Mısra 72). [qamu,]*

Gətürdi ʻəcz görüb ʻeşq-i müşkil olduqunı
Qamu hünərlərə ustād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 20). [qamu,]*

qāmət: *Boy, endam.*

Firāq-ı möḥnəti Ḥəm qılsə **qāmətin** nə ʻəcəb
Əlində ṭürrə-i dildārdan ʻəṣāsı olə *(Gazel 10, Mısra 3). [qāmətin, -i, -n]*

Lüṭf edüb bir tīr-i ġəmzə birlə al gəl cānımı
Pāyə dönmüş **qāmətim** ol ṭāq-ı əbrūndan cüdā *(Gazel 12, Mısra 8). [qāmətim, -im]*

Qaşun ḫəyālı ilə **qāmətim** kəmānə dönüb
Tərənnümüm dəḫi fəryād ilə fəġānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 1). [qāmətim, -im]*

Ləbündi çeşme-i Kövs̱ər o **qāmətün** ṭūbā
Vüṣālun ey büt-i məh-rūy bāğ-ı riżvāndur *(Gazel 81, Mısra 11). [qāmətün, -ün]*

Zāhid ki etməyüb həvəs sər ü **qāmətün**
Firdövs içində sidrə vü ṭūbānı anlamaz *(Gazel 100, Mısra 5). [qāmətün, -ün]*

Zülfün kimi olubdı günim qarə hicrdən
Qaşun kimi olubdı bəlī qədd ü **qāmətim** *(Gazel 138, Mısra 4). [qāmətim, -im]*

Günümi Żū`ī kimi qara eylədün ġəmdən
Qaşun ġəmilə qılub **qāmətimi** ḫəm getdün *(Gazel 163, Mısra 14). [qāmətimi, -im, -i]*

Bir vəqt olur ki imdikinün qədd ü **qāmətin**
Kərpic kəsüb qoyarlar o vəqtə ḥaṣārınə *(Gazel 207, Mısra 17). [qāmətin, -in]*

Əs-sāʻət ātiyət ḫəbəri **qāmətündədür**
Gīsūləründədür dəḫi Mūsā kərāməti *(Gazel 229, Mısra 5). [qāmətündədür, -ün, -də, -dür]*

Ey kəmān-əbrū müjün peykānı yüz min cān alur
Yayə dönmüş **qāmətim** tīr ü kəmānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 6). [qāmətim, -im]*

Fələgün **qāmətini** yā ki hilālun qəddin
Ḫəm edən zülfidi ol māhvəşün yā qaşı *(Gazel 247, Mısra 3). [qāmətini, -i, -n, -i]*

Mənim tək hansı ʻāşiqdür de ṭāq-ı əbrū-yı cānān
Hilālə döndürübdür **qāmətin** ġəmdən kəmān qılmış *(Kaside 11, Mısra 8). [qāmətin, -in]*

Ey ʻāriżi məh zülfi siyəh **qāməti** ʻərʻər
Təlḫ oldı ləbün rəşki ilə bādə-i əḥmər *(Muhammes 4, Mısra 3). [qāməti, -i]*

qan-: *Anlamak, kavramak.*

Şāʻir nə növʻ [ilə] desün ḥüsn-i qönçəni
Yoḫ bir nəfər [ki] tā oḫuyub **qanə** ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 12). [qanə, -ə]*

Nədən yeyüm bu qış nədən yandırum
Mən belə əḥvālı kimə **qandırum** *(Mesnevi 4, Mısra 38). [qandırum, -dır, -um]*

Nə söz olsə gərək əzəldə **qanam**
Ṣədrdə çoḫ diqqət eyləyüb inanam *(Mesnevi 11, Mısra 79). [qanam, -am]*

Nə qədri diqqət etdim ḫilqətimdən **qanmadım** ẕərrə
Bilür bu rəmzi Żū`ī ol ki sirr`ullāh-ı məḥrəmdür *(Gazel 41, Mısra 13). [qanmadım, -ma, -dı, -m]*

Ağzımdə söz deyüb danışan şəxṣi **qanmadım**
Kimdür baḫan bu dīdə-i bünyādə bilmədim *(Gazel 139, Mısra 11). [qanmadım, -ma, -dı, -m]*

Nə vəḥdəti bildük nədi nə kəs̱rəti **qanduq**
Sən vəḥdəti bu qədr ilə kəs̱rət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 25). [qanduq, -du, -q]*

qan: *Kan.*

Çeşm-i pür-ḫūnum mənim ṭūfānə verdi ʻāləmi
Bəs ki tökdi **qanlu** yaş ol sərv-i dil-cūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 6). [qanlu, -lu]*

Ləʻlün ʻeşqi olmasaydı məndə etməzdün cəfā
Çün küdūrət məḥv olur gər aradə **qan** olmasa *(Gazel 13, Mısra 10). [qan,]*

Hər dəm görim səni dönəsən **qanə** ey şərāb
Gətdün bu təlḫ-kāmı dəḫi cānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 1). [qanə, -ə]*

Oldı sünbüllər ḫəcil zülf-i pərīşānun görüb
Ġönçələr **qan** utdılər ləʻl-i dür-əfşānun görüb *(Gazel 19, Mısra 2). [qan,]*

Ze-bəs ki lə'l-i ləbün fikrin eylərəm ey gül
Əlimdə cām-ı meyim ḥəsrət ilə **qanə** dönüb *(Gazel 25, Mısra 4). [qanə, -ə]*

Dəm-bə-dəm Żū`ī-i nālānun içərlər **qanını**
Bir bu bī-rəḥm ü büt ü kāfir ü bəd-ḫūlarə baḫ *(Gazel 35, Mısra 9). [qanını, -ı, -n, -ı]*

Gərəkdür mən yudam **qan** eyləyəm yüz fikr-i ṭūlānī
Sənün kim 'āriż-i gül-gūn u zülf-i tābdārun var *(Gazel 46, Mısra 5). [qan,]*

İçmisən min 'āşiqün **qanın** şəhādət eyləyür
Ləbləründən **qan** kimi hər dəm çıḫan təbḫālələr *(Gazel 48, Mısra 4). [qan,]*

İçmisən min 'āşiqün **qanın** şəhādət eyləyür
Ləbləründən **qan** kimi hər dəm çıḫan təbḫālələr *(Gazel 48, Mısra 3). [qanın, -ı, -n]*

Ey firāq ol yār göndərdi səni tök **qanımı**
Ḥaqqıdır kim məndə 'eşq-i ləblərindən **qanı** var *(Gazel 54, Mısra 4). [qanı, -ı]*

Dərūndə ağlamaqdan **qanə** ġərq oldım nigārā ḫər
Deməzsən kim məgər bu Żū`ī-i məhcūr u miskīndür *(Gazel 56, Mısra 9). [qanə, -ə]*

Köñlümi **qan** eləyüb mehr-i ruḫı ey nāşeḥ
Etməsön bāvər əgər lə'l ü ləb-i tərdən sor *(Gazel 63, Mısra 5). [qan,]*

Dil oldı qönçə kimi ḥəsrətünlə **qan** sənsiz
Bəhārım ey gül-i növ-rəstə çün ḫarāb sənsiz *(Gazel 92, Mısra 1). [qan,]*

Göz yaşım bəs ki tökür 'āləm ara **qan** sənsiz

Qandan āhır salacaq 'āləmə ṭūfān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 1). [qan,]*

Göz yaşım bəs ki tökür 'āləm ara **qan** sənsiz

Qandan āhır salacaq 'āləmə ṭūfān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 2). [qandan, -dan]*

Gözüm peymānəsin doldurdı hər dəm bağrımun **qanı**
Nöçün kim ḫalq sölərlər filānı mey-güsār olmuş *(Gazel 108, Mısra 3). [qanı, -ı]*

Qara pūl ḥəsrəti ilə ağarub çeşm-i ümīd
Ārzū-yı mey-i gül-gūnlə cigər **qan** oləcəq *(Gazel 113, Mısra 16). [qan,]*

Dögi pāyəndə nə 'ömr ü nə ḥökūmət Żū`ī
Yer ü gök küllüsi āḫırdə ki min **qan** oləcəq *(Gazel 113, Mısra 22). [qan,]*

Ləbi şövqilə göz-peymānəsin **qan** ilə doldurmaq
Cəmāl-ātəşīn 'eşqilə hər dəmdə kabāb olmaq *(Gazel 115, Mısra 3). [qan,]*

Görüb yüz dāğ bir ḫᵛurşīd içün min daşə baş urmaq
Olub rəngīn-cigər **qan** ilə bir lə'l-i ḫˇoş-āb olmaq *(Gazel 115, Mısra 8). [qan,]*

Nədür bir bī-vəfā 'eşqinə ey **qanə** dönən köñlüm
Yetən hər nā-kəs ü bī-fəhmdən ṭə'n ü tə'əddā çək *(Gazel 116, Mısra 9). [qanə, -ə]*

Ləbün firāqı ilə **qanə** dönməgün cigərün
Vəyā gözimdən aqan qəṭrə qəṭrə **qanı** yazım *(Gazel 141, Mısra 8). [qani, -i]*

Ləbün firāqı ilə **qanə** dönməgün cigərün
Vəyā gözimdən aqan qəṭrə qəṭrə **qanı** yazım *(Gazel 141, Mısra 7). [qanə, -ə]*

Anləsaydım baña vəṣl-i ləb-i məqdūr olmaz
Həvəsilə dil-i ṣəd pārəmi **qan** eylər idim *(Gazel 144, Mısra 8). [qan,]*

Olsə mehrim qədri gər ey bī-vəfā kīnün sənün
Qanımı tökməkdən özgə olmaz āyīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 2). [qanımı, -ım, -ı]*

Ləbün rəşkilə ancaq lə'l-i bağrı dönməmiş **qanə**
Ḥəd-i **qan** eyləyübdür köñlüni gül-bərg-i ḫəndānun *(Gazel 160, Mısra 7). [qanə, -ə]*

Lālə-rūlar döndürüblər **qanə** ḫūnīn köñlümi
İmdi çeşmimdən düşər hər dəmdə **qanı** köñlümün *(Gazel 161, Mısra 10). [qanı, -ı]*

Lālə-rūlar döndürüblər **qanə** ḫūnīn köñlümi
İmdi çeşmimdən düşər hər dəmdə **qanı** köñlümün *(Gazel 161, Mısra 9). [qanə, -ə]*

Bu qədri tökmə **qanın** ḫəncər-i müjgānlə 'uşşāqun
Dilərlər qanını məḥşər güni hər mübtəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 7). [qanın, -ı, -n]*

Əgər şāhīnə hər gün eyləmək bir **qan** olub rūzī
Təğāfül birlə min min eyləmə hər gündə **qan** Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 5). [qan,]*

Əgər şāhīnə hər gün eyləmək bir **qan** olub rūzī
Təğāfül birlə min min eyləmə hər gündə **qan** Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 6). [qan,]*

Dögi müjgān-şafı çeşmimdəki peykānlarıdur
Ki çıqub dişrə gözimdən cigərim **qanı** ilə *(Gazel 204, Mısra 4). [qanı, -ı]*

Bülbül kimi fəğān ilə **qan** oldı köñlümüz
Ol növ-şüküftə ġönçə bu gülzārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 5). [qan,]*

Ya edün ḫəncər-i bī-dād ilə ṣəd pārə məni
Qana döndi cigərim yā yetirün yārə məni *(Gazel 224, Mısra 2). [qana, -a]*

Hicründə gözlərimdən aḫan qəṭrə qəṭrə **qan**
Döndürdi lāləzārə nigārım kənārımı *(Gazel 228, Mısra 5). [qan,]*

Ey şūḫ urmusan kimi bilməm qanaryə
Var dāmənündə tāzə genə **qan** nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 8). [qan,]*

Ümīd-i və'de-i vəṣlünlə **qanə** döndi cigər
Amāndı qanımı tök intizār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 4). [qanımı, -ım, -ı]*

Ümīd-i va'de-i vəṣlünlə **qanə** döndi cigər
Amāndı qanımı tök intizār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 3). [qanə, -ə]*

Ġönçə tək köñlümi lə'lün həvəsi **qan** etdi
Mehr-i ruḫsārun onı lə'l-i Bədəḫşān etdi *(Gazel 233, Mısra 1). [qan,]*

O məhün gəlsə 'itābə ləb-i gövhər-pāşı
Dönəcək lə'lə cigər **qanı** ilə göz yaşı *(Gazel 247, Mısra 2). [qanı, -ı]*

Gər işārət edə şəmşīr-i kəc-əbrūvun
Tökülür Żū`ī ... tək yüz 'āşiq-i zārdan **qanı** *(Gazel 250, Mısra 26). [qani, -i]*

Yā Rəb genə vüṣlət dəmi hicrānə dəgişdi
Gül-nār-ı şərābım dönübən **qanə** dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 2). [qanə, -ə]*

Düşəndə yādımə əḫbāblar bəzmindəki dəmlər
Bu ḥəsrət köñlümi dāğ eyləyüb hər ləḥẓə **qan** qılmış *(Kaside 11, Mısra 4). [qan,]*

Nə ẕimām [ü] nə pərəstār nə mūnis nə rəfīq
Dəm-bə-dəm dīdələrimdən dökübən **qan** oldı *(Kaside 17, Mısra 6). [qan,]*

Gülün şūr-ı (?) ruḫundan nərgis-i bīmār çeşmindən
Biri ġərq-i ʻərəq olmuş biri dolmuşdurur **qanə** *(Kaside 22, Mısra 12). [qanə, -ə]*

Bu rövşən əmrdə zāhid ḥalāl edüb **qanım**
Nöçün ki ʻāriẓivə āyət-i Ḫudā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 9). [qanım, -ı, -m]*

Fānī dünyādan Əgərçi belə nālān gedürəm
Bī-vəfā ümmət əlindən cigəri **qan** gedürəm *(Müseddes 2, Mısra 18). [qan,]*

Bu **qanlar** içməgə muʻtād gördügün köñlüm
Köñül ki eylər idi lāf ʻāqil olduqunı *(Tahmis 2, Mısra 15). [qanlar, -lar]*

Dəm-bə-dəm Fərhād Şīrīn ləblərindən **qan** yeyüb
Qeys Leylā ṭürrəsi yādilə bəs qarə geyüb *(Tahmis 3, Mısra 11). [qan,]*

Ṣanmə kim ol bādə`-i gül-fāmə vardur rəğbətim
Köñlümi **qan** içməgə hicründə muʻtād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 4). [qan,]*

Bu qədri tökmə **qanın** ḫəncər-i müjgānlə ʻuşşāqun
Dilərlər **qanını** məḥşər güni hər mübtəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 8). [qanını, -ı, -n, -ı]*

qan çək-: *Yakınlık hissetmek; Kan istemek, sevgilinin dudağını istemek.*

Ləʻlündə mey-tərəşşüḥi qan qan deyür genə
Göstərmə görməsün dəḫi çeşmim də **qan çəkər** *(Gazel 61, Mısra 4). [qan çəkər, -ər]*

qan et-: *Kanamış.*

Tā köñül meyl-i ruḫ u zülf-i pərīşān etmiş
Qayd u zəncīrə düşübdür deyəsən **qan etmiş** *(Gazel 104, Mısra 2). [qan etmiş, -miş]*

qan qan deyür: *Kana susamak, meydan okumak, hīç sebep yokken kavgaya, dövüşe, kan akıtmaya can atmak.*

Ləʻlündə mey-tərəşşüḥi qan qan deyür genə
Göstərmə görməsün dəḫi çeşmim də **qan** çəkər *(Gazel 61, Mısra 3). [qan qan deyür, -y, -ür]*

qan tök-: *Kan dökmek, aşığa eziyet etmek.*

Çəkürsən ḫəncər-i müjgān tökürsən **qan** alursan cān
Ḥəbībim səndə bu ʻādət nədür qəṣṣābə bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 7). [qan tökürsən, -ür, -sən]*

Ey firāq ol yār göndərdi səni **tök qanımı**
Ḥaqqıdır kim məndə ʻeşq-i ləblərindən qanı var *(Gazel 54, Mısra 3). [qanımı tök,]*

Āşikārə **qanımı** hər dəm **tökər** ġəmzün oḫı
Bir təbəssüm ilə ləʻlün cānımı pünhān alur *(Gazel 59, Mısra 3). [qanımı tökər, -ər]*

Nə **tökməkdür** cəfā tīğilə hər dəm **qanın** ʻuşşāqun
Bu ẓülm ey dil-bər-i āhū-nigəh qəṣṣābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 3). [qanın tökməkdür, -dür]*

qan ud-: *Kan yutmak, hayatını zehir etmek, ıstırap ve işkence içinde yaşamasına sebep olmak.*

Oldı sünbüllər ḫəcil zülf-i pərīşānun görüb
Ġönçələr **qan** utdılər ləʻl-i dür-əfşānun görüb *(Gazel 31, Mısra 2). [qan uddilər, -di, -lər]*

qanad: *Kanat, kuş kanadı.*

Eşitmisən ki Süleymān gedirdi bād üzərə
Olurdı kölgəligi quş **qanadı** zəḥmət ilə *(Kaside 20, Mısra 10). [qanadı, -ı]*

qanaryə: *Serçegillerin ötücü kuşlar sınıfından, ana vatanı Kanarya Adaları olan, serçe büyüklüğünde, güzel ötüşlü, çoğu sarı renkte, kısa ve kalın gagalı, çiftehânelerde yetiştirilip kafeste beslenen kuş.*

Ey şūḫ urmusan kimi bilməm **qanaryə**
Var dāmənündə tāzə genə qan nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 7). [qanaryə,]*

qanat: *Kanat.*

Tez durubən ayağə bir at tapub
Cənnət sarı uçmaqa **qanat** tapub *(Mesnevi 4, Mısra 66). [qanat,]*

qāniʻ: *Sâhip olduğu şeyle yetinen, fazlasını istemeyen, gözü tok (kimse), müstağnî.*

Qāniʻdi köñül bir qurı nəẓẓārəyə ḫeyrçün
Cövr-i sitəmindən rəh-i nəẓẓārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 5). [qāniʻdi, -di]*

qana ġəlṭān ol-: *Kanına galtan olmak, kana bulaşmak, ölmek.*

Hər dəm **ollam qanımə ġəlṭān** tən-i məcrūḥ ilə
ʻƏrṣə-i ḥüsn içrə ey şāhım bu cövlānun görüb *(Gazel 19, Mısra 5). [qanımə ġəlṭān ollam,]*

Hər dəm **ollam qanımə ġəlṭān** tən-i məcrūḥ il
ʻƏrṣə-i ḥüsn içrə ey şāhım bu cövlānun görüb *(Gazel 31, Mısra 5). [qanımə ġəlṭān ollam, -ım, -ə-l, -am]*

qanlar ağlaram: *Kan ağlamak.*

Yüz ḥəsrət ilə āh çəküb **qanlar ağlaram**
Zīn ġəm be mövsem-e gül o əyyām növ-bəhār *(Kaside 9, Mısra 13). [qanlar ağlaram, -r, -am]*

qanqal: *Yaprağı dikenli, özü yenen bitki.*

Ẓāhirən zīb verə qurşaq ʻəbā saqqalə
Məs`ələ vəqti qaçub bərk soḫulə **qanqalə** *(Mesnevi 6, Mısra 48). [qanqalə, -ə]*

qānūn: *Kanun, yasa.*

Şərīṭə rəsmdür əşʻārdə Żū`ī ədā qılmaq
Ki bu qānūnı əvvəldə ḥakīm-i nüktə-dān qılmış *(Kaside 11, Mısra 30). [qānūnu, -u]*

qānūn: *İbn-i Sina`nın eserinin adı.*

Zəḫm-i dil-i ṣəd-pārəmə **Qānūn** Şifādan
Aḫtarson əgər ẕərrə qədər çārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 7). [qanūn,]*

qanūnī: *Kānun hükümlerine uygun, kânûnun kabul ettiği, yasal.*

Dögül bu dəhrdə şəyyādlıq **qanūnī** bi`llāhi
Ki şaydın tərk edüb dönsün havā üzrə məkān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 9). [qanūnī,]*

qanə dön-: *Kana dönüşmek, kanla dolu olmak.*

Dönsün yeridi ġönçə kimi **qanə** ey köñül
Kim şəbr edər bu növ'lə hicrānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 1). [qanə dönsün, -sün]*

qapı: *Kapı.*

Mührə-i 'əql düşüb şeş-dərə bağlandı **qapı**
Kə'bəteyn-i hünər ü fəżlə dəẖi yoẖ ḥācət *(Kaside 5, Mısra 27). [qapı,]*

Bāb-ı 'ədl oldı **qapun** ẖəlqə dəẖi Żū`ī-i zār
Şidqlə dərgəhüvə bəndə-i fərmān oldı *(Kaside 17, Mısra 31). [qapun, -n]*

qar: *Kar, havadaki su buharının donmasından meydana gelen ve yağmur gibi yağan hafif beyaz tâneler.*

Fövc-i sərmā ki əḥāṭə eləyüb şəḥrānı
Görməyürsən ki təmām dağları dutmışdur **qar** *(Kaside 6, Mısra 24). [qar,]*

Baẖmayuban qışun souq **qarınə**
Gəlmişəm tīz Dəvəçi bāzārınə *(Mesnevi 4, Mısra 68). [qarinə, -i, -n, -ə]*

qara: *Kara, siyah; Kötü, bahtsız.*

'Āləm dolubdı nükhət-i müşk ilə Żū`iyā
Ol **qara** tellər üzrə məgər kim şəbā keçər *(Gazel 51, Mısra 10). [qara,]*

Nə ẖālə yetdi ləbim nə əlim **qara** zülfə
Nə sūd bəẖtimizün qarəliqdə qisməti var *(Gazel 78, Mısra 5). [qara,]*

Ayağə düşmək ilə **qarə** günüm ey Żū`ī
Cibillī ẖāşiyətidir baña sirāyəti var *(Gazel 78, Mısra 9). [qara,]*

Dəm-ā-dəm cənnət-i rūyundə seyr eylər **qara** zülfün
Tə'əccüb 'əqli kəmlər söləyürlər zülfə kāfirdür *(Gazel 88, Mısra 7). [qara,]*

Ḥəmā`il eyləmək bir ağ cəmālun **qara** gīsūsın
Keçən möḥnətlə qarə günləri 'işrətlə ağ etmək *(Gazel 120, Mısra 9). [qara,]*

Məgər genə səni bir müşk-būy-āhūnuñ
Qara gözi həvəsilə basubdı jəng ü ẓəlām *(Gazel 129, Mısra 18). [qara,]*

Məgər ki bir büt-i gül-çöhrənün **qara** zülfi
Yolundə tāzə genə Seyyidā qurubdur dām *(Gazel 129, Mısra 19). [qara,]*

Çoẖ gəzmə bəẖtün ağ u **qara** olmaqındə sən
Bī-cā ötürmə leyl ü nəhārın zəmānənün *(Gazel 175, Mısra 7). [qara,]*

Ancaq o məhün zülfi nə īmān alur əldən
Āhū baẖışı **qara** gözi cān alur əldən *(Gazel 182, Mısra 2). [qara,]*

Qılur Żū`ī ruẖundə ol məhün cünbüş **qara** zülfi *(Gazel 188, Mısra 9). [qara,]*

Dəẖi səräçə-i köñlüm o māhdan rövşən

Məşām-ı cān o **qara** ṭürrədən mü'əṭṭər idi *(Gazel 240, Mısra 12). [qara,]*

Rəngi **qara** idi şəb-i yeldā təki vəlī
Yüz min sitārə żāhir idi ondə āşikār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 5). [qara,]*

Yād ol zəmān ki **qara** gecəm gün tək ağ idi
Günlər o günlər idi dimağ ol dimağ idi *(Müseddes 1, Mısra 23). [qara,]*

Dəm-bə-dəm Fərhād Şīrīn ləblərindən qan yeyüb
Qeys Leylā ṭürrəsi yādilə bəs **qarə** geyüb *(Tahmis 3, Mısra 12). [qara,]*

Zülfi həvāsı ilə basır **qara** gecələr
Ḥālı ẖəyālı ilə günüm həm **qara** keçər *(Gazel 51, Mısra 6). [qara,]*

Hər 'āşiqün keçür mi belə **qara** günləri
Yoẖsə **qara** gün 'eşqdə ancaq baña keçər *(Gazel 51, Mısra 7). [qara,]*

Hər 'āşiqün keçür mi belə **qara** günləri
Yoẖsə **qara** gün 'eşqdə ancaq baña keçər *(Gazel 51, Mısra 8). [qara,]*

Qara pūl ḥəsrəti ilə ağarub çeşm-i ümīd
Ārzū-yı mey-i gül-günlə cigər qan oləcəq *(Gazel 113, Mısra 15). [qara,]*

Günümi Żū`ī kimi **qara** eylədün ġəmdən
Qaşun ġəmilə qılub qāmətimi ẖəm getdün *(Gazel 163, Mısra 13). [qara,]*

Günəş mişāl yüzin eylədün nihān məndən
Ḥəyāl-i zülfi ilə günlərim **qara** qıldun *(Gazel 167, Mısra 4). [qara,]*

Nə āvāzun səmā' etdim nə żövq-i vəşlüvi gördüm
Təmām-ı 'ömrdə ey māh mən bəẖti **qara** səndən *(Gazel 168, Mısra 10). [qara,]*

Əzəl gün bār`ilāha məndən āyā nə ẖəṭā çıẖdı
Ki bu dünyādə belə kövkəb-i bəẖtim **qara** çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 2). [qara,]*

Mə'īşət būstānındə cəhān əhlinə gül yetdi
Mənim bu **qara** bəẖtimdən piyāz u kəndənə çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 6). [qara,]*

Çün fəqīrün yüzidür hər iki dünyādə **qara**
Kəraminlə bu qara yüzimi aq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 9). [qara,]*

Zülfi tək oldı mı necə sin **qara** günlərün
Mehr etmə demədim saña hər məh-liqā ilə *(Gazel 213, Mısra 13). [qara,]*

Cövr-i zəmānə möḥnət-i hicrān cəfā-yı yār
Żū`ī tək āẖır etdi **qara** rūzgārımı *(Gazel 228, Mısra 14). [qara,]*

Getdi ol zülf-i siyəh qoydı **qara** gündə məni
Qalmışəm imdi pərīşān u qərārım getdi *(Gazel 248, Mısra 3). [qara,]*

Żāhirdü lānə muşḥaf-ı ruẖsārə zülfi līk
Bāṭin o **qarə** ṭürrələrün yüz şəlībi var *(Gazel 44, Mısra 10). [qarə,]*

Düşübdür ərğüvānī rūyuvə ol **qarə** gīsülər
Dutubdur cənnətü`l-mə`vādə mə`vā sanki Hindülər *(Gazel 57, Mısra 1). [qarə,]*

Nə ḫālə yetdi ləbim nə əlim qara zülfə
Nə sūd bəḫtimizün **qarəliqdə** qisməti var *(Gazel 78, Mısra 6). [qarəliqdə, -liq, -də]*

Bu bəḫti **qarəliqə** ġeyrdən səbəb sanmə
Əzəl günündə yazan kātib-i qəżādandur *(Gazel 83, Mısra 5). [qarəliqə, -liq, -ə]*

Tə'ẓīm ilə dutub yüzüvi **qarə** tellərün
Kāfirdə var görün genə īmān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 9). [qarə,]*

Qarə zülfün belə rūyundə gəzir āsūdə
Ḫülddən bəs deyülür Tarı qovub şeyṭānı *(Gazel 250, Mısra 7). [qarə,]*

Ḥəmā`il eyləmək bir ağ cəmālun qara gīsūsın
Keçən möḥnətlə **qarə** günləri 'işrətlə ağ etmək *(Gazel 120, Mısra 10). [qarə,]*

Ayağə düşmək ilə **qarə** köñlim ey Żū`ī
Baña əzəldə bu işlər sirāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 11). [qarə,]*

qara bas-: *Gözüne acayip, korkulur, hayali şeylerin görünmesi, kabus.*

Zülfi həvāsı ilə **basır qara** gecələr
Ḫālı ḫəyālı ilə günüm həm qara keçər *(Gazel 51, Mısra 5). [qara basır, -ır]*

qara gün: *Eziyet, sıkıntı, zorlukla geçen gün.*

Bah gör nə növ' saldı **qara günlərə** köñül
Ḫāl-i siyāh u gīsū-yı 'anbər-fəşān məni *(Gazel 227, Mısra 7). [qara günlərə, -lər, -ə]*

qara yüzimi aq istəyürəm: *Bahtsızlığın, kötü kaderin giderilmesini istemek.*

Çün fəqīrün yüzidür hər iki dünyādə qara
Kərəminlə bu **qara yüzimi aq istəyürəm** *(Kıt'a 2, Mısra 10). [qara yüzimi aq istəyürəm, -y, -ür, -əm]*

qarağan-ı muğān: *Muğan`ın karagan otu.*

Ḫār ü ḫəşāk u **qarağan-ı Muğāndan** qutarub
Gül-i gülzār-ı Şamāḫīdə gülüstānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 5). [qarağan-ı muğāndan, -dan]*

qaranqu: *Karanlık; Kötü, talihsiz.*

Qaranqu gecələrə şəbr eylə Żū`ī tək
Dilərsən āḫırı ḫᵛurşīd tək munīr oləsən *(Gazel 170, Mısra 9). [qaranqu,]*

Ruḫ u gīsū-yı dil-bər görməyən gün gün ḥesāb etmə
Qaqanqusız gecə ḫᵛurşīdsiz Żū`ī bəhār olmaz *(Gazel 99, Mısra 10). [qaqanqusız, -sız]*

qarasu: *Göz bebeği, gözün karası.*

Nə dildə şəbr qoyubdur nə əldə cām fələk
Gözün **qarasunı** dutsun yüzün ẓəlām fələk *(Gazel 118, Mısra 2). [qarasuni, -n, -i]*

qardaş: *Kardeş.*

Ey mənim məzhəb içrə **qardaşım**
Ṣūrət-i ādəmiyyə yoldaşım *(Mesnevi 11, Mısra 73). [qardaşım, -ım]*

qar-ı məqār: *Hilekar kar.*

Şāh-ı ḫᵛurşīd-məqām eylədi bürc-i qövsī
Düşəcək ləşkər-i sərmāyə 'əcəb **qar-ı məqār** *(Kaside 6, Mısra 8). [qar-ı məqār,]*

qarış-: *Karışmak.*

Əczā-yı ḫāk cümlə şəhənşəh vücūdıdur
Ol baş **qarışmış** imdi bu başmaq ġubārınə *(Gazel 207, Mısra 8). [qarışmış, -mış]*

qaryə: *Köy.*

Sən nə içün olmusan zār u ḥəzīn
Qaryələrdə ḫəstə vü gūşə-nişīn *(Mesnevi 5, Mısra 46). [qaryələrdə, -lər, -də]*

qaryə-i sābunçi: *Sabunçu köyü.*

Bu bəzm-i ḫās **qaryə-i Sābunçidə** olub
Ev ṣāḥibi Ḫəlīl Bəg-i pür-şü'ūr idi *(Gazel 246, Mısra 13). [qaryə-i sābunçidə, -də]*

qārət: *Hücum, akın, çapul.*

Mülk-i mə'mūrə-i cismim 'əcəb ābādə idi
Ləşkər-i ḫayl-ı ḫəyāl eyləməmişdi **qārət** *(Kaside 5, Mısra 4). [qārət,]*

qaş: *Kaş.*

Qaşun ḫəyālı zāhidi gər etməyüb cünūn
Dutmuş yüzin edər niyə meḥrābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 3). [qaşun, -un]*

Qaşun ḫəyālı ilə qāmətim kəmānə dönüb
Tərənnümüm dəḫi fəryād ilə fəġānə dönüb *(Gazel 25, Mısra 1). [qaşun, -un]*

Meḥrāb **qaşınə** köñül aldanma əgmə baş
Baḫ görkəmində nərgis-i mərdüm-firībi var *(Gazel 44, Mısra 7). [qaşınə, -ın , -ə]*

Qaşun hilāl 'izārun məh-i təmāmımdur
Du'ā-yı zülf ü ruḫun vird-i ṣübḥ ü şāmımdur *(Gazel 55, Mısra 1). [qaşun, -un]*

Cəllād-ġəmzün ey pərī müjgān u **qaşun**
Ki tīr alur əlinə baña ki kəmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 5). [qaşun, -un]*

Göz ü **qaş** u əl ayaġ pūlilə dögül insān
Əgər məlik olə bī-mə'rifət nə ādəmdür *(Gazel 80, Mısra 11). [qaş,]*

Məni mən' etmə zāhid ṭāq-ı əbrūsı sücūdından
Kərāmətlər ki **qaşından** gəlür meḥrābdan gəlməz *(Gazel 96, Mısra 6). [qaşından, -ı, -n, -dan]*

Ġeyẓ ilə baña **qaş** əgüb etmə belə baḫmə
Bu küştə-i hicrānıvə şəmşīr nə lāzım *(Gazel 131, Mısra 7). [qaş,]*

Getdi ol **qaşı** hilālım dedi bir āyə gəlim
Hansı aydur nə bilim tā ki tamāşāyə gəlim *(Gazel 134, Mısra 1). [qaşı, -ı]*

Zülfün kimi olubdı günim qarə hicrdən
Qaşun kimi olubdı bəlī qədd ü qāmətim *(Gazel 138, Mısra 4). [qaşun, -un]*

Günümi Żū`ī kimi qara eylədün ġəmdən
Qaşun ġəmilə qılub qāmətimi ḫəm getdün *(Gazel 163, Mısra 14). [qaşun, -un]*

Ey nūn və`l-qələm qədd ü **qaşun** kināyəti

Və`ş-şəms sūrəsi dəẖi ruẖsārun āyəti *(Gazel 229, Mısra 1). [qaşun, -un]*

Fələgün qāmətini yā ki hilālun qəddin
Ḫəm edən zülfidi ol māhvəşün yā **qaşı** *(Gazel 247, Mısra 4). [qaşı, -ı]*

Çərẖ oẖşatmaq içün **qaşınə** bir yengi hilāl
Çəkdi nāqiṣdi təmām olmadı hər āy başı *(Gazel 247, Mısra 5). [qaşınə, -ın , -ə]*

Nəyi artuqdı vücūdındə Firəngün səndən
Əl ayaġ **qaş** u göz ilə hamı şeydə tənsən *(Mesnevi 9, Mısra 70). [qaş,]*

qāṣid: *Haber götüren, postacı, ulak.*

Nə var ol məhvəşə āhımdan özgə **qāṣidim** hər şəb
Ḥərīm-i kūyunə bād-ı ṣəbādan ġeyri məḥrəm var *(Gazel 70, Mısra 11). [qāṣidim, -im]*

Mən-i şikəstəyə səndən nə vəqtlərdi ki yoẖ
Nə **qāṣid** ü nə pəyām u nə kāġəẕ ü nə səlām *(Gazel 129, Mısra 14). [qāṣid,]*

qāṣid-i ẖ˘oş ḫəbər: *Güzel haber (getiren) elçi.*

Ki nā-gəhān bir **qāṣid-i ẖ˘oş-ẖəbər**
Əlində bir nāmə-i fərruẖ-əs̱ər *(Mesnevi 4, Mısra 41). [qāṣid-i ẖ˘oş ḫəbər,]*

qaṭār: *Kafile, kervan, sürü.*

ʻĪsā kimi vücūd-ı piyādə ḥımārı yoẖ
Nāqə verüb ḥımār olanə yüz **qaṭār** ilə *(Kaside 21, Mısra 8). [qaṭār,]*

qəvl: *Söz, kelâm.*

Cümlənün **qəvli** belədür bu məḥəl
Mundan özgə sözinə etsön ʻəməl *(Mesnevi 11, Mısra 53). [qəvli, -i]*

qayd: *Bağlayıcı husus, tahdit edici şart ve insanı sınırlayan davranışların ona göre ayarlamasını gerektiren bağ.*

Tā köñül meyl-i ruẖ u zülf-i pərīşān etmiş
Qayd u zəncīrə düşübdür deyəsən qan etmiş *(Gazel 104, Mısra 2). [qayd,]*

qayd-i zülf: *Saçın bağı, büklümü.*

Gecələr kim **qayd-ı zülfüñ** ey pərī yād eylərəm
Tā səḥər dīvānələr tək ay u fəryād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 1). [qayd-i zülfüñ, -ü, -ñ]*

qaygu: *Üzücü bir şey olacak korkusundan doğan endîşe, gam, keder, tasa.*

Bəs ki Żū`ī ẖū dutub köñlüm ġəm-i hicrān ilə
Olmayur bir ləḥẓə ġəmdən ayru **qaygudan** cüdā *(Gazel 12, Mısra 10). [qaygudan, -dan]*

qayıt-: *Dönmek.*

O günlərün biri yüz min ilə bərabər idi
Gedüb **qayıtmayacaq** ḥeyf ol keçən günlər *(Gazel 67, Mısra 10). [qayıtmayacaq, -ma, -y, -acaq]*

qaynaş: *Kaynamak, birbiriyle uyuşarak âhenkli bir bütün meydana getirmek, imtizaç etmek.*

Növ-bəhār oldı çəmən-pūş oldı ṣəḥrālar genə
Səbzələr tək **qaynaşur** başlardə sevdālar genə *(Gazel 217, Mısra 2). [qaynaşur, -ur]*

qayqu: *Kaygı.*

İnṣāfə gəlüb qoymə gəl ey məh səni Tarı
Hicründə bu möḥnət-keşi **qayqulər** içində *(Gazel 190, Mısra 8). [qayqulər, -lər]*

ġāyə: *Erişilmek istenen hedef, amaç, erek, maksat.*

Gülsitānlar içrə hər yan bāng-ı nūş-ā-nūş olub
ʻEyş edən ʻuşşāq içün bir **ġāyə** Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 12). [qāyə,]*

qeyd: *Bağlayıcı husus, tahdit edici şart ve insanı sınırlayan davranışların ona göre ayarlamasını gerektiren bağ; Bağlama, bağlanma.*

Bizi sūzən təki gözdən salubdur riştə-i zülfin
N`olə zəncīr edüb **qeyd** etsə bu məcnūn-ı ʻuryānı *(Gazel 220, Mısra 6). [qeyd,]*

qeyri: *Gayrı, başka, diğer.*

Belə dögül bərādər [o] məktəb nə mədrəsə
Qeyri miləl məkātibinə eylə diqqəti *(Kaside 2, Mısra 16). [qeyri,]*

qeys: *Leyla ve Mecnun hikayesindeki erkek kahramanın asıl adı, Kays.*

Dəm-bə-dəm Fərhād Şīrīn ləblərindən qan yeyüb
Qeys Leylā ṭürrəsi yādilə bəs qarə geyüb *(Tahmis 3, Mısra 12). [qeys,]*

qibləgāh: *Kıble yeri.*

Ġərīb ü bī-nəvā kəslər pənāhı
Bu Żū`īnün ḥəqīqət **qibləgāhı** *(Mesnevi 3, Mısra 4). [qibləgāhı, -ı]*

qiblə-i ərbāb-ı məʻrifət: *Hüner sahiplerinin kıblesi.*

Bāb-ı səẖāsı **qiblə-i ərbāb-ı məʻrifət**
Ẕikr-i ʻəṭāsı vird-i ṣəġār u kibārdə *(Kaside 19, Mısra 33). [qiblə-i ərbāb-ı məʻrifət,]*

qıl-: *Yapmak, etmek, kılmak.*

Qıl şəfāʻət Żū`ī-i miskīnə şāhım ḥəşrdə
Bir ġulām-ı rū-siyəhdür ṣidq-dildən çün saña *(Gazel 2, Mısra 9). [qıl,]*

Feyż-i əḥbəbtə lə-yəʻrif bāʻis̱-i īcād olub
Dəst-i qüdrət ẖilqət-i əşyāyə **qıldı** ibtidā *(Gazel 3, Mısra 4). [qıldı, -dı]*

ʻĀmilān-ı pādşāh-ı ẖittə-i ərż u səmā
Məʻrifətdən başqə **qılmaz** bir mətāʻə eʻtinā *(Gazel 3, Mısra 8). [qılmaz, -maz]*

Cəhāndə sīm ü zər cəmʻ eyləyüb ʻömrün tələf **qılmə**
Nə żövqi sīmün ey dil yār-ı sīm-əndāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 5). [qılma, -ma]*

Firāq-ı möḥnəti Ḫəm **qılsə** qāmətin nə ʻəcəb
Əlində ṭürrə-i dildārdan ʻəṣāsı olə *(Gazel 10, Mısra 3). [qılsə, -sə]*

Mihr-i ruẖun həvāsı ilə Żū`ī-i fikār
Gündüz günə **qılur** gecə meh-tābə ilticā *(Gazel 11, Mısra 10). [qılur, -ur]*

Mürdə cismin ʻāşiqün **qılmazdun** əḥyā hər nəfəs
Möʻcüz-i ʻĪsā əgər ləʻlündə pünhān olmasa *(Gazel 13, Mısra 7). [qılmazdun, -maz, -dun]*

Nālə **qılmə** hicrdən ey dil ki ne'mətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl-ẕövqin dərd-i hicrān olmasa *(Gazel 13, Mısra 11). [qılmə, -mə]*

Ṣəbr **qıl** Żū`ī pərīşān ḥālıvə şükr eylə kim
Hīç iş sāmān tapar mı tā pərīşān olmasa *(Gazel 14, Mısra 9). [qıl,]*

Yüz min vücūdın eləmiş ḫānəsin ḫarāb
Āḫırdə **qılmısan** onı dīvānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 16). [qılmısan, -mı, -san]*

Zülf-i ruḫsārun mıdır gördükdə **qıldım** iştibāh
Yā ki mīzān bürcini məskən qılubdur āftāb *(Gazel 16, Mısra 7). [qıldım, -dı, -m]*

Zülf-i ruḫsārun mıdır gördükdə **qıldım** iştibāh
Yā ki mīzān bürcini məskən qılubdur āftāb *(Gazel 16, Mısra 8). [qılubdur, -ub, -dur]*

Rəşkdən ölləm **qılandə** sən baña bī-dādlər
Kim olur 'āləm saña 'āşiq bu eḥsānun görüb *(Gazel 19, Mısra 11). [qılandə, -an, -də]*

Żū`iyā şəbr **qıl** āḫırdə verir Bārī Ḫudā
Bu cəhāndə nə ki ə'māl ilə pərgārı olub *(Gazel 32, Mısra 13). [qıl,]*

Ḫārlə həm-dəm eləmişdür gül ü gülzārı məgər
Gül-i pəjmürdə **qılub** pərvəriş-i ḫārı olub *(Gazel 32, Mısra 4). [qılub, -ub]*

Fəḫr **qılmə** oḫı bir āyə-i muḫtāl-i fəḫūr
Sūrə-i Hūdə baḫub eylə bir ʿibrət zāhid *(Gazel 39, Mısra 5). [qılmə, -mə]*

Qılublar Żū`īni min 'işvə vü nāz ilə sər-gərdān
Bu kāfir-dīn ü cövr-āyīn ü məh-ruḫsār u bəd-ḫūlər *(Gazel 57, Mısra 9). [qılublar, -ub, -lar]*

Alcaqın köñlümi 'eşqün **qıldı** bī-dād u sitəm
Rəsmidür təhdīd edər bir mülki kim sulṭān alur *(Gazel 59, Mısra 7). [qıldı, -dı]*

Baḫandə nāz ilə çeşmün **qılur** 'əcəb ġārət
Gələn zəmāndə qiyāmə-qədün qiyāmət edər *(Gazel 60, Mısra 3). [qılur, -ur]*

Lə'lün ġəmində Żū`ī-i ḫūnīn-cigər sənün
Hər dəm əlündən āh **qılub** əl-əmān çəkər *(Gazel 61, Mısra 14). [qılub, -ub]*

Zāhid inkār-ı mey-i nāb **qılursə** nə bilür
Gəl onun ẕövqüni bu Żū`ī-i müżṭərdən sor *(Gazel 63, Mısra 9). [qılursə, -ur, -sə]*

Qılur əḥvāl-ı bāṭin ẓāhir 'āləm içrə bir dəmdə
Desəm mən küfr olur mu cām-ı bādə gər peyəm-bərdür *(Gazel 88, Mısra 3). [qılur, -ur]*

Gəlməyür çeşminə ḫəlqün gecələr ẕərrə yuqu
Bes ki ey məh **qıluram** nālə vü əfğān sənsiz *(Gazel 95, Mısra 8). [qıluram, -ur, -am]*

Olub bir 'əks-i övżā'-ı zəmānə
Gədā şəhliq **qılur** şəhlər gədālıq *(Gazel 112, Mısra 12). [qılur, -ur]*

'Īsəvī Mūsəvī vü Sünni Şī'ə qutarub
Mə'rifət kəsb **qılub** cümlə müsəlmān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 6). [qılub, -ub]*

Ġubernat bāğı içrə kəs̱rət-i ġılmān [u] ḥūrādan
Vücūdun kəm **qılub** hər ḥūrdan yārın soraġ etmək *(Gazel 120, Mısra 4). [qılub, -ub]*

Çoḫ ayağə salmə ey gül al ələ bir lüṭf **qıl**
Żū`īnün köñlin ḥəqīqət cām-ı meydən kəm dögül *(Gazel 125, Mısra 9). [qıl,]*

Nə içün yoḫ sözi təşbīh **qılublar** varə
Ləb-i mey-gūnuvı cān verməgə 'Īsāyə məs̱əl *(Gazel 126, Mısra 7). [qılublar, -ub, -lar]*

Ṣəbā yetür mən-i dil-ḫəstədən dürūd u səlām
Ədəblə ḫāk-ı dərindən öpüb **qılım** ikrām *(Gazel 129, Mısra 2). [qılım, -ım]*

Sünbül təki bəlālarımı rəḥm **qıl** baña
Qoy ḫəlq eyləsün baña yüz töhmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 5). [qıl,]*

Yalquz dögül bu nālə vü fəryādım ey pərī
Öz könlim içrə sənlə **qılub** ṣöḥbət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 14). [qılub, -ub]*

Nigārım 'eyb dutmə sirr-i 'eşqün fāş **qılsam** gər
Pərīşān eyləyüb bəs kim məni zülf-i pərīşānun *(Gazel 149, Mısra 5). [qılsam, -sa, -m]*

Sücūd-ı ṭāq-ı əbrūsun **qıl** iḫlāṣ ilə hər dəmdə
Riyā-yı zāhid-i ḫ˘od-bīn kimi meḥrābı neylərsən *(Gazel 183, Mısra 3). [qıl,]*

Māt **qıldı** məni fīl-i fələk-i kəc-rəftār
Fərz-i 'əql açmaq içün beydāqını yoḫ cür`ət *(Kaside 5, Mısra 25). [qıldı, -dı]*

Qılmış quvā-yı nāmiyə təzyīn-i bāğ u rāğ
Rəşk-e beheşt gəşte ze-gül ṭərf-e cūybār *(Kaside 9, Mısra 15). [qılmış, -mış]*

Āsūdə ḥāl u şūr u həzārān sürūr ilə
Qılsun rəvānə məskənüvə ol kərəm-şü'ār *(Kaside 9, Mısra 28). [qılsun, -sun]*

Əl-ḥəq Məsīḥvār **qılur** zində mürdəni
Gūyā ki cān verür öli əbdānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 13). [qılur, -ur]*

Nə müddətdür köñül kim tərk-i mülk-i Şīrvān **qılmış**
Diyār-ı Qübbədə yüz dərd [ü] möḥnətlə məkān **qılmış** *(Kaside 11, Mısra 2). [qılmış, -mış]*

Düşəndə yādımə əḥbāblar bəzmindəki dəmlər
Bu ḥəsrət köñlümi dāğ eyləyüb hər ləḥẓə qan **qılmış** *(Kaside 11, Mısra 4). [qılmış, -mış]*

Mənim tək hansı 'āşiqdür de ṭāq-ı əbrū-yı cānān
Hilālə döndürübdür qāmətin ġəmdən kəmān **qılmış** *(Kaside 11, Mısra 8). [qılmış, -mış]*

Fələkdən ġüṣṣə dövrāndan bəlādur ḥāṣilim hər gün
Məgər Ḥəq şādlıq-ḫ˅urşīdini məndən nihān **qılmış** *(Kaside 11, Mısra 10). [qılmış, -mış]*

O növ' ilə qılub pā-māl-i dərd ü ġəm məni gərdūn
Görənlər ḥālımı çərḫün əlindən əl-əmān **qılmış** *(Kaside 11, Mısra 12). [qılmış, -mış]*

Şikāyət eyləyürdüm bir rəfīqə çərḫ-i kəc-rovdan
Məni nīşə fələk dərd ü ġəm ilə tev`əmān **qılmış** *(Kaside 11, Mısra 14). [qılmış, -mış]*

Ze-bəs yoḫ ṭālib-i fəżl ü kəmāl u şe'r 'āləmdə
Bu mə'nīdən baña dövrān əliflərdən sinān **qılmış** *(Kaside 11, Mısra 16). [qılmış, -mış]*

Dedi gūyā ki aqadan ḫəbərsizsən o aqa kim
Müṭəvvəl fəżl mə'nāsını kövn ẕərrə bəyān **qılmış** *(Kaside 11, Mısra 18). [qılmış, -mış]*

Səlīl bir əḥsən-i səbṭ-i peyəm-bər vāriṡ-i Əḥməd
Ki cədd-i pākını Ḥəq bā'iṡ-i kövn ü məkān **qılmış** *(Kaside 11, Mısra 20). [qılmış, -mış]*

Sipihr-i 'izzət ü ḫᵛurşīd fəżl ü cūd Mīr Mehdī
Ki ḥəsən ḫəlqəni Ḥəq rəşk-i firdövs-i cənān **qılmış** *(Kaside 11, Mısra 22). [qılmış, -mış]*

Kəmāl u 'elm ü fəżl ü cūd bir bāğ-ı dil-ārādur
Ḫudāvənd-i cəhān ol bāğə ẕātın bāğbān **qılmış** *(Kaside 11, Mısra 24). [qılmış, -mış]*

Əlā ey mə'dən-i eḥsān əlā ey mənbə'-i 'ürfān
Səni Ḫəllāq-ı 'āləm bəẕl ü lüṭf ü cūdə kān **qılmış** *(Kaside 11, Mısra 26). [qılmış, -mış]*

Mürüvvət nükhəti sizdəndi dā`im əhl-i 'ürfānə
Kul-i cūd u səḫāyə ẕātıvı Ḥəq gülsitān **qılmış** *(Kaside 11, Mısra 28). [qılmış, -mış]*

Şərīṭə rəsmdür əş'ārdə Żū`ī ədā qılmaq
Ki bu qānūnı əvvəldə ḥakīm-i nüktə-dān **qılmış** *(Kaside 11, Mısra 30). [qılmış, -mış]*

İlāhī eylə gün gündən füzūn 'ömrün cəlālın kim
Səḥāb-ı şəfqətin fərq-i cəhānə sāybān **qılmış** *(Kaside 11, Mısra 32). [qılmış, -mış]*

O növ' ilə qılub pā-māl-i dərd ü ġəm məni gərdūn
Görənlər ḥālımı çərḫün əlindən əl-əmān **qılmış** *(Kaside 11, Mısra 11). [qılub, -ub]*

Şəkvə-āğāz **qılub** dərd ü ġəm-i 'āləmdən
Āh u əfğān ilə hər dəm keçürürdüm əyyām *(Kaside 13, Mısra 5). [qılub, -ub]*

Cāṡəliq olmaqı istər məni çərḫ-i kəc-rov
Ki **qılub** ləẕẕət-i dünyānı baña cümlə ḥarām *(Kaside 13, Mısra 16). [qılub, -ub]*

'İzzət-i dövlətivi dā`imī **qılsun** Ḫāliq
Çünki 'āləm sənə hər gündə ṡənā-ḫᵛān oldı *(Kaside 17, Mısra 29). [qılsun, -sun]*

'Ömrün keçürtmə dərd ilə 'eyş ü nəşāt **qıl**
Az cəng eylə ḥökm-i Ḫudāvəndgār ilə *(Kaside 21, Mısra 31). [qıl,]*

'Uryān edübdi nərgis-i bīmārı sər-nigūn
Həm-dəm **qılubdı** gör gül-i ḥəmrānı ḫār ilə *(Kaside 21, Mısra 6). [qılubdı, -ub, -dı]*

Əgərçi ṣūrət-i şəḫṣiyyə tapmayur təğyīr
Vəlīk 'elm **qılur** çoḫ ziyādə nöqṣānı *(Kaside 23, Mısra 30). [qılur, -ur]*

Gözətlə Żū`ī bu ẓülmāt-ı şām-ı cəhl gedər
Qılur zəmānəni ḫᵛurşīd-i 'elm nūrānī *(Kaside 23, Mısra 94). [qılur, -ur]*

Söndürüb bād-ı fələk şam'ımı **qılmış** tīrə
Ẓülmət-i leylim 'əlācınə çırāq istəyürəm *(Kıt'a 2, Mısra 7). [qılmış, -mış]*

Sənsən həmīşə şād **qılan** ḫəstə köñlümi
Məḥzūn edəndə cövr ilə bu çərḫ-i kəc-mədār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 13). [qılan, -an]*

Bir pūst lüṭf **qılmış** idin şe'rdən qabaq
Əş'ār-ı nəṡr vāqe' olub nəẓmdən kənār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 3). [qılmış, -mış]*

Qılandə ġeyrə cəfā öldürür məni qiryət
Yerindədür saña mən gərçi bī-vəfā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 1). [qılandə, -an, -də]*

Behişt-i 'ədn ḥāṣil oldı gūyā
Dəḫi **qılmaz** köñül firdövsə pərvā *(Mesnevi 3, Mısra 24). [qılmaz, -maz]*

'Ədālətlə zində **qıldı** 'āləmi
Köñüllərdən silübən jəng ü ġəmi *(Mesnevi 5, Mısra 17). [qıldı, -dı]*

Bülbül edüb saḥn-ı yüngüli sāni sāz
Şūr ilə hər dəmdə **qılur** şāhə nāz *(Mesnevi 5, Mısra 36). [qılur, -ur]*

Əmr-i ḥökūmətdə **qılur** 'ədl ü dād
Süfrə-i əlṭāfı həmīşə güşād *(Mesnevi 5, Mısra 69). [qılur, -ur]*

Mərd nā-mərdi **qılub** cümlə cəhān içrə 'əyān
Ziṣt [ü] zībānı ḫəlā`iqlərə iẓhār u bəyān *(Mesnevi 6, Mısra 5). [qılub, -ub]*

Kim lüṭflüqi şü'ār **qılmə**
Żū`īni nəzərdə ḫˇār **qılmə** *(Mesnevi 8, Mısra 25). [qılmə, -mə]*

'Əlībaba Bəg ki Ḫuda ṭīnətin
Ẕehn-i ẕəkāvətlə **qılub** fıṭrətin *(Mesnevi 10, Mısra 44). [qılub, -ub]*

Sən dəḫi bil 'ulūmı diqqət ilə
Bizə təfsīr **qıl** ḥəqīqət ilə *(Mesnevi 11, Mısra 62). [qıl,]*

Çürüyüb belə müżməhil mövtā
Nə **qılursan** ki tā olur əḥyā *(Mesnevi 11, Mısra 86). [qılursan, -ur, -san]*

İlāhī bir səbəb **qılsun** kərəmdən
Görüb vəṣlün olum āzād ġəmdən *(Mesnevi 12, Mısra 21). [qılsun, -sun]*

O behişti ki Ḫudāvənd **qılub** ẕikr ü bəyān
Eləyüb imdi bizə sāḥət-i dünyādə 'əyān *(Mesnevi 15, Mısra 7). [qılub, -ub]*

Ruḫsārıvə ol gün ki gözim **qıldı** nəẓārə
Lə'lün həvəsi saldı dil ü cānə şərārə *(Muhammes 4, Mısra 27). [qıldı, -dı]*

Babam firāqını düşmən cəfāsını çəkdim
Bir özgə ġüṣṣə var oldur **qılan** fikār məni *(Müseddes 2, Mısra 22). [qılan, -an]*

Yetüşdi hər nə bəlā vü müṣībət etdim ṣəbr
Vəlīk **qıldı** Ḫüseyn dərdi dāğdār məni *(Müseddes 2, Mısra 28). [qıldı, -dı]*

Qılub o māh vüṣālından 'āqibət məḥrūm
Ze-bəs ki ḫayl-ı bəlā **qıldı** Żū`ī üstə hücūm *(Tahmis 2, Mısra 28). [qıldı, -dı]*

Qılub o māh vüṣālından 'āqibət məḥrūm
Ze-bəs ki ḫayl-ı bəlā **qıldı** Żū`ī üstə hücūm *(Tahmis 2, Mısra 27). [qılub, -ub]*

Şīrīn **qılə** məẕāqımı şəhd-i təkəllümi
Dövr-i ruḫundə zülfi təki kām-rān olam *(Gazel 128, Mısra 3). [qılə, -ə]*

Baña təklīf-i gülşən **qılmayun** bu ġəmlü köñlümdə
Dil-i 'āşiqdə mümkündür mi dil-bərsiz sürūr olsun *(Gazel 150, Mısra 9). [qılmayun, -ma, -y, -un]*

Żū`ī-i məhcūr u mən ‘əcz ilə gəldük lüṭf **qıl**
Ey pərī-rū dil-bərim dərgāhıña zinhār içün *(Gazel 153, Mısra 9). [qıl,]*

Deyürlər ātəş ara məskən eyləməz āhū
Nədəndi köñlüm ara bəs **qılub** nişəst gözün *(Gazel 158, Mısra 8). [qılub, -ub]*

Günümi Żū`ī kimi qara eylədün ġəmdən
Qaşun ġəmilə **qılub** qāmətimi ẖəm getdün *(Gazel 163, Mısra 14). [qılub, -ub]*

Ey şūẖ lüṭf **qıl** ki əzəl yārıñam sənün
Zəncīr-i zülfün içrə giriftārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 1). [qıl,]*

Cəfā qılmə kərəm **qıl** Żū`iyə ey şūẖ lüṭf eylə
Əgərçi yoẖ gözəllərdə nolur görsəm vəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 17). [qıl,]*

Əgər Fərhād tək zəhr içdün isə yār-ı Şīrīnlə
Vəlīkən şükr **qıl** āẖır nəfəs dildārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 12). [qıl,]*

Təlaṭṭuf eylə köñül şəhrin etgilən mə‘mūr
Ḫarābə qoymə kərəm **qıl** vilāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 10). [qıl,]*

Dutub köñlüm quşı zülfündə ey bī-mehr kāşānə
Dağıtmə urmə şānə lüṭf **qıl** bir ol pərīşānə *(Gazel 192, Mısra 2). [qıl,]*

Əğyāra vermə dərd ü ġəmin ol pərīvəşün
Yā Rəb nəsīb-i dərdini **qıl** āşnālarə *(Gazel 201, Mısra 6). [qıl,]*

Az cəhd **qıl** vüṣālə köñül ṣəbr qıl dayan
Kim tapdı ārzūsunı bu cüst [ü] cū ilə *(Gazel 214, Mısra 5). [qıl,]*

Nəqd-i firdövs-i bərīn ḥāṣil **qılub** yüz sūr ilə
Əyləşürlər rövżələrdə bādə-peymālar genə *(Gazel 217, Mısra 3). [qılub, -ub]*

Hicrān-ı həlākım məni lütfünlə zində **qıl**
Müdġəmdi ləbləründə çü ‘Īsā ‘əlāməti *(Gazel 229, Mısra 7). [qıl,]*

Şām u səḥər olgilən dərgəhinə cəbhə-sā
Ārzū-yı vüṣāl **qıl** nə ḥūr u ġılmānını *(Gazel 245, Mısra 18). [qıl,]*

Ḥəq səni məẓhər **qılub** āynə-i ẕātınə
Āynəsi ṣāf olan göstəri cānānını *(Gazel 245, Mısra 7). [qılub, -ub]*

Āb-ı ḥəyāt olsə də tər **qılmanam** ləbim
Cāmımdə sāqiyā mey-i ṣəẖbādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 3). [qılmanam, -ma, -n, -am]*

‘Āqibət **qıldı** məni rüsvā fəğānı köñlümün
Qalmayub hicrānə çün tāb u təvānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 1). [qıldı, -dı]*

Bəs ki sūzişin **qılur** hicründə nālə ey ṣənəm
Yandurur hər gecə āhım āsmānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 11). [qılur, -ur]*

Hər yerdə **qıldı** çünki təcəllā baña ruẖun
Hər bir məqāmı Mūsā içün Eymən eylədün *(Gazel 164, Mısra 3). [qıldı, -dı]*

Olsun qəsəm o tār-ı sər-i zülfə ey ṣənəm
Qıllam sücūd gər söləsön Tarıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 12). [qıllam, -lam]*

Mə`yūs **qılmə** ‘āşiqi lən kəlməsilə sən
Mūsā ṣifət çü ṭālib-i dīdārıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 9). [qılmə, -mə]*

Nöçün fələk məni sən zār-ı bī-nəvā **qıldun**
Firāq-ı yārdə yüz dərdə mübtəlā **qıldun** *(Gazel 167, Mısra 1). [qıldun, -du, -n]*

Nöçün fələk məni sən zār-ı bī-nəvā **qıldun**
Firāq-ı yārdə yüz dərdə mübtəlā **qıldun** *(Gazel 167, Mısra 2). [qıldun, -du, -n]*

Günəş miṡāl yüzin eylədün nihān məndən
Ḫəyāl-i zülfi ilə günlərim qara **qıldun** *(Gazel 167, Mısra 4). [qıldun, -du, -n]*

Əsīr-i hicr-i nigār u ġərīb-i şəẖr ü diyār
Mənimçün āẖırı gör kim nə mā-cərā **qıldun** *(Gazel 167, Mısra 6). [qıldun, -du, -n]*

Qoyub belə ġəm-i hicrānun ilə ġürbət ara
Əsīr-i dərd-i qədər möhnət-i qəżā **qıldun** *(Gazel 167, Mısra 8). [qıldun, -du, -n]*

Nə etməmiş bunı Məcnūnə yā ki Fərhādə
O cövr ü ẓülm ki ‘eşq içrə sən baña **qıldun** *(Gazel 167, Mısra 10). [qıldun, -du, -n]*

Minā-yı kūyunə Żū`ī yetüşməmiş yārun
Ṭəvāfın eyləməmiş cānıvı fədā **qıldun** *(Gazel 167, Mısra 12). [qıldun, -du, -n]*

Cəfā **qılmə** kərəm qıl Żū`iyə ey şūẖ lüṭf eylə
Əgərçi yoẖ gözəllərdə nolur görsəm vəfā səndən *(Gazel 168, Mısra 17). [qılmə, -mə]*

Sənüñ nā-mehrbān olmaqlıqun Rāḥil ẖüṣūsundə
Nədür bā‘iṡ yazub bu şe‘ri **qıldım** imtiḥān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 22). [qıldım, -dı, -m]*

Olmuş cəhālət ol qədər āfāqə mündəric
Qılmaz təməyyüz bang-ı ġurābı həzārdan *(Gazel 176, Mısra 6). [qılmaz, -maz]*

Ey kāş doğmayaydı bizi mādər-i cəhān
Yā fərq verməyən **qılə** leyli nəhārdan *(Gazel 176, Mısra 10). [qılə, -ə]*

Qılur Żū`ī ruẖundə ol məhün cünbüş qara zülfi *(Gazel 188, Mısra 9). [qılur, -ur]*

Dəhānı sirrini ṣandūq-ı dildə məẖfī **qılmışdım**
Gözim fāş etdi āgəh olcaqın bu rāz-ı pünhānə *(Gazel 192, Mısra 3). [qılmışdım, -mış, -dı, -m]*

Mürdə cismin ‘āşiqün **qılmazdun** əḥyā hər nəfəs
Mö‘cüz-i ‘Īsā əgər lə‘lündə pünhān olmasə *(Gazel 197, Mısra 7). [qılmazdun, -maz, -du, -n]*

Nālə **qılmə** hicrdən ey dil ki ne‘mətdür bu həm
Kim bilürdi vəṣl ẕövqin dərd-i hicrān olmasə *(Gazel 197, Mısra 11). [qılmə, -mə]*

Cəm‘ edüb zülfün bəlā ẖeylin gəlüb cān üstünə
Gör nə cəm‘iyyət **qılublar** bir pərīşān üstünə *(Gazel 203, Mısra 2). [qılublar, -ub, -lar]*

Bī-hūdə çoẖ da **qılma** namāz eyləmə du‘ā
Żū`ī bu nā-qəbūl du‘ādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 17). [qılma, -ma]*

Bir gün mənim murādım ilə dövr **qılmadı**

Dövr-i sipihr ü çərḫ-i dəğādan nə fā`idə *(Gazel 208, Mısra 5). [qılmadı, -ma, -dı]*

Hər kim istər özini ġüṣṣədən āzādə **qılə**
Olmasun kim ṭələb-i rūzī nihādə **qılə** *(Gazel 215, Mısra 1). [qılə, -ə]*

Hər kim istər özini ġüṣṣədən āzādə **qılə**
Olmasun kim ṭələb-i rūzī nihādə **qılə** *(Gazel 215, Mısra 2). [qılə, -ə]*

ʻĀqibət mənzili çün təḥt-i s̱ərādur bī-şək
Gər bu gün məsnədini övc-i s̱ürəyyādə **qılə** *(Gazel 215, Mısra 4). [qılə, -ə]*

Çün yəqīndür ki kil-i kūzəgər āḫır oləcaq
İmdi lāzımdı səbūlərdə mey āmādə **qılə** *(Gazel 215, Mısra 6). [qılə, -ə]*

ʻĀqil ādəm odı kim olməyə dīvānə-i māl
Həm-dəmin cām-ı mey ü yār-ı pərī-zādə **qılə** *(Gazel 215, Mısra 8). [qılə, -ə]*

Olə Ḫosrov edə Şīrīn ü şəkərlə ʻişrət
Ṭəʻnə bir ṣūrətə bənd olmaqə Fərhādə **qılə** *(Gazel 215, Mısra 10). [qılə, -ə]*

Żū`iyā möḥnət-i hicrində dil-i ḫūnīndür
Belə möḥtāc **qılan** gündə yüz əğyārə məni *(Gazel 224, Mısra 10). [qılan, -an]*

Əz-bəs ki nālə **qıldı** firāqundə ey pərī
Rüsvā-yı ʽāləm etdi dil-i nā-təvān məni *(Gazel 227, Mısra 5). [qıldı, -dı]*

Aldı o Türk-i məst mənim iḫtiyārımı
Tārāc **qıldı** ḫānə-i ṣəbr ü qərārımı *(Gazel 228, Mısra 2). [qıldı, -dı]*

Rāḥil təḫəllüṣ ol ki **qılur** kūr dīdəsi
Gər olsə həm-nəbərd yüz İsfəndiyār ilə *(Kaside 21, Mısra 19). [qılur, -ur]*

Məqām-ı mehr ü məḥəbbətdə rəsm-i dīrīndür
Həmīşə ḥālət-i əḥbābı **qılmaq** istifhām *(Gazel 129, Mısra 24). [qılmaq,]*

Şərīʻtə rəsmdür əşʻārdə Żū`ī ədā **qılmaq**
Ki bu qānūnı əvvəldə ḥakīm-i nüktə-dān qılmış *(Kaside 11, Mısra 29). [qılmaq,]*

Żū`ī məh-i cəmāluvə nəẓẓārə **qılmaqə**
Dil ḫəlvətinə dīdələrim rövzən eylədün *(Gazel 164, Mısra 17). [qılmaqə, -ə]*

Kāfī olur mı şānuvə gər gəlsə Ḥəqqdən
Fəżlün ẓuhūrə **qılmaqə** yüz qul fəkā Əlī *(Kaside 1, Mısra 30). [qılmaqə, -ə]*

__**qıl-:**__ *Vermek, ihsan etmek.*

Kān-ı fəżl ü hünər ü cūd
Ki **qılubdur** onə Ḥəqq öz kərəmindən ikrām *(Kaside 13, Mısra 30). [qılubdur, -ub, -dur]*

Yazubən bu sözi məḫfī saña iẓhār elədim
Öz ḫarābə evimə getməgə **qıl** bir sāmān *(Kaside 14, Mısra 24). [qıl,]*

Nə ḥāṣil eyləmək ġəflət mənim tək mübtəlālardan
Kərəm **qıl** kəsmə sāqī iltifātun bī-nəvālardan *(Tahmis 1, Mısra 4). [qıl,]*

__**qıl-:**__ *Açıklamak.*

Nə mümkündür saña bu Ẓū`ī-i zār
Qılə iḫlāṣını kāğızlə iẓhār *(Mesnevi 3, Mısra 20). [qılə, -ə]*

__**qıl-:**__ *Yazmak.*

Dəḫi īhām ilə **qılmışdun** inşā
Ki ṣāḥib əz-kələm həm qaḫ u alma *(Mesnevi 3, Mısra 25). [qılmışdun, -mış, -du, -n]*

__**qıl:**__ *Söylemek.*

Gəlir o pādşəh-i mülk ḥüsn-i şövkət ilə
Qıl ʻərż-i ḥāl-i məqām şikāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 4). [qıl,]*

Biləydi çəkdigimi dərd-i firqətində onun
Qıləndə ʻərż cəfāsını şərm-sārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 4). [qılanda, -anda]*

__**qıl:**__ *Feda etmek.*

Gər ləb-i ləʻlüñə verdi Żū`ī cān ʻeyb eyləmə
Rəsmidür bu kim **qılurlar** cānı cānun ṣədqəsi *(Gazel 230, Mısra 10). [qılurlar, -ur, -lar]*

__**çārə qıl-:**__ *Derdine derman olmak. Soruna çözüm bulmak.*

Fikr edirdüm ki Ḫudāyā baña **qıl** bir **çārə**
Nə təvānım nə cībim içrədə bir dirhəm var *(Kaside 6, Mısra 17). [qıl çārə,]*

__**qıl ḥālun ʻərż:**__ *Durumunu anlat.*

Qıl ḥālun ʻərż ol kərəmün kānınə ki tā *(Kaside 9, Mısra 25). [qıl ḥālun ʻərż,]*

__**qīl ü qāl:**__ *Dedikodu.*

İndi lāzımdı ki iẓhār eləyüm əḥvālı
Qalmasun hīç kəsün bī-hūdə **qīl ü qālı** *(Mesnevi 6, Mısra 10). [qīl u qāli,]*

Səndən özgə kimə mən şərḥ eləsəm əḥvālı
Deyəcəkdür haradan gətdi bu **qīl ü qālı** *(Terci-bend 1, Mısra 37). [qīl ü qāli, -i]*

__**qıldım məşvərət:**__ *Akıl danıştım. Fikir alma, müşâvere etme.*

Vəzīr-i ʻəqlə **qıldım məşvərət** bir at fikrində
Dedim ey ʻəql bir fikr et sənün tək genə dānım var *(Kaside 7, Mısra 25). [qıldım məşvərət,]*

__**nəṣīḥət qıl-:**__ *Nasihat etmek.*

Etməz qəbūl **qılmə nəṣīḥət** ki ḥəqq-i yüz
Tə`s̱īr eyləməz dəḫi şeyṭānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 15). [qılmə nəṣīḥət, -mə]*

__**qinīnə-i əlvān:**__ *Rengarenk sürahiler, şişeler.*

Ṣūrāḥi vü mey ü mīnā ḥesābınız ḥāżır
Piyāləhā-yı mürəṣṣəʻ **qinīnə-i əlvān** *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 30). [qinīnə-i əlvān,]*

__**qına-:**__ *Kınamak.*

ʻĀriżün Żū`īni gər görməsə zāhir nə ʻəcəb
Gün ḫuṣūṣundə nə ḥācət **qınəmaq** ḫuffāşı *(Gazel 247, Mısra 14). [qınəmaq,]*

__**qır-:**__ *Kırmak, öldürmek.*

Bī-ʻelm vəḥşiyānə **qırır** birbirin təmām
İnsānlıqı kənār edüb əḫẕ etmə vəḥşəti *(Kaside 2, Mısra 33). [qırır, -ır]*

qır-: *Kırmak (bir nesneyi).*

Tāb-ı meydən ruẖ-ı alındə ərəq dānəsi san
'İqd-i pərvīn **qırılub** gökdə ruẖ-ı ayə düşüb *(Gazel 23, Mısra 8). [qırılub, -ıl, -ub]*

qiryət: *Şeref, onur, itibar, haysiyet.*

Qılandə ġeyrə cəfā öldürür məni qiryət
Yerindədür saña mən gərçi bī-vəfā demişəm *(Kıt'a-ı Kebir 4, Mısra 1). [qiryət,]*

qış: *Kış mevsimi.*

Hər dəm qılurdum ol gül-i ruẖsārınə nəẓər
Qış mövsümi yəqīn baña bir növ-bəhār idi *(Gazel 222, Mısra 6). [qış,]*

Qışun uzun gecəsi getdi dāğlən Żū`ī
Bəhār ilə belə ol sərv-i gül-'iẕār gələydi *(Gazel 235, Mısra 9). [qışun, -un]*

Şəb düşin[i] eləyirdüm neçə yüz min əfkār
Ki şabāḥ **qış** gələcək necə keçər leyl [ü] nəhār *(Kaside 6, Mısra 2). [qış,]*

Həmī 'ömrün qışı çatmış mənə həm **qış** fəṣli
Belə əḥvālə necə ṣəbr eləsün pəs bīmār *(Kaside 6, Mısra 5). [qış,]*

Żū`īnün **qış** sitəmündən qurıyub cān [u] təni
Kürk ilqā`sıyılə eylə gələr tāzə bəhār *(Kaside 6, Mısra 39). [qış,]*

Həmī 'ömrün qışı çatmış mənə həm **qış** fəṣli
Belə əḥvālə necə ṣəbr eləsün pəs bīmār *(Kaside 6, Mısra 5). [qışı, -ı]*

Nə qədri **qışdı** mülk-i Qübbədə ẖ̌oşdur mənə ammā
Bəhār olcaq düşər yādımə Şīrvān yüz fəğānım var *(Kaside 7, Mısra 13). [qışdı, -dı]*

Pūl olsə növ-bəhār olı **qış** mövsümi əgər
Pūl olmasə olarsan dūzəẖdə nārdə *(Kaside 19, Mısra 21). [qış,]*

Bārī Ḫudāyā səncə olur bu iş
Dağ yerində gəldi souq çatdı **qış** *(Mesnevi 4, Mısra 36). [qış,]*

Nədən yeyüm bu **qış** nədən yandırum
Mən belə əḥvālı kimə qandırum *(Mesnevi 4, Mısra 37). [qış,]*

Baẖmayuban **qışun** souq qarınə
Gəlmişəm tīz Dəvəçi bāzārınə *(Mesnevi 4, Mısra 68). [qışun, -un]*

Yaẖşı odur ki topraq içində nihān olam
Ḫ̌oş ol zəmān ki **qış** baña bir növ-bəhār idi *(Muhammes 1, Mısra 8). [qış,]*

qism: *Cins, nevi.*

Dürüst baẖson əgər bilməz öz adın yazmaq
Bu **qism** ādəm-i mollādı nə dəlālət ilə *(Kaside 20, Mısra 34). [qism,]*

qismət: *Takdir edilmiş olan şey, nasip.*

Bizə **qismət** eləyüb şām u səḥər ẖūn-ı cigər
Cāhilün şərbət-i līmū mey-i gül-nārı olub *(Gazel 32, Mısra 9). [qismət,]*

Nə ẖālə yetdi ləbim nə əlim qara zülfə
Nə sūd bəẖtimizün qarəliqdə **qisməti** var *(Gazel 78, Mısra 6). [qisməti, -i]*

Dünyānı behişt eyləmisən bir pārə şəẖṣə
Bir pārəsinə dūzəẖi **qismət** nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 8). [qismət,]*

Ġāfil qəżādan āẖırı günlərdə **qismətim**
Nār-ı səqər nişānı ẖarābə muğān idi *(Gazel 242, Mısra 13). [qismətim, -im]*

Birisi 'izzət ilə ne'mət-i nāz içrə ġərīq
Birinə ẕillət ilə möḥnət-i dünyā **qismət** *(Kaside 5, Mısra 10). [qismət,]*

qismət-i cövhər-i fərd: *Tek (vahit) cevherin hisselere ayrılması, bölünmesi.*

Qismət-i cövhər-i fərdə qəṭ'i münkirdi ḥöküm
Onı lālə ilə gülüm ġönçə həndānuvi aç (*Gazel 255, Mısra 3). [qismət-i cövhər-i fərdə, -ə]*

qiṣṣə: *Kısa hikâye, ibretli hikâye, fıkra, rivâyet.*

Nəsl-bā-nəsl səẖāvət sizə irṣ ilə çatub
Kimsə bu **qiṣṣəni** hərgiz edə bilməz inkār *(Kaside 6, Mısra 34). [qiṣṣəni, -n, -i]*

Dün gecə əndūh-ı ġəm u ġüṣṣədən
Danışurdum başə gələn **qiṣṣədən** *(Mesnevi 4, Mısra 32). [qiṣṣədən, -dən]*

qıy-: *Reva görmek.*

Çəkdi ẖəncər nāz ilə öldürmədi ṣəd-ḥeyf kim
Qıymadı bir qəṭrə ābı bu dil-əfkār içün *(Gazel 153, Mısra 8). [qıymadı, -ma, -dı]*

qıy-: *Gözden çıkarmak, feda etmek.*

Qıymasə cānānınə kim ki dil ü cānını
Ẓāhir edər 'āləmə 'eşqdə nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 1). [qıymasə, -ma, -sə]*

Qıymasə cānānınə kim ki dil ü cānını
Ẓāhir edər 'āləmə 'eşqdə nöqsānını *(Gazel 245, Mısra 21). [qıymasə, -ma, -sə]*

qiyām: *Ayağa kalkan, ayakta duran.*

Hicründə hər gecə baña yəvmü`l-ḥesābdur
Hər gün qədün firāqı qiyāmət **qiyām** olur *(Gazel 77, Mısra 10). [qiyām,]*

qiyām-ı qāmətün hicrānı: *Endamın (duruşunun) ayrılığı; Namazda kıyam yapılmadan önce kamet getirilir. Farz namazlara kalkmamak, kılmamak, uzak kalmak.*

Qiyām-ı qāmətün hicrānı ilə etdigün ẓülmi
Budur vəhmim qiyāmətdə sū`āl edə Ḫudā səndən *(Gazel 168, Mısra 11). [qiyām-ı qāmətün hicrānı, -ı]*

qiyāmə: *Ayağa kalkan, ayakta duran.*

Baẖandə nāz ilə çeşmün qılur 'əcəb ġārət
Gələn zəmāndə **qiyāmə**-qədün qiyāmət edər *(Gazel 60, Mısra 4). [qiyāmə,]*

qiyāmət: *Kiyāmet. Semâvî dinlerdeki ortak inanışa göre takdir edilen zamânı gelince bu âlemin ve bu âlemdeki canlı cansız her şeyin bir anda mahvolup yok olması, ölülerin dirilmesi, âhiret hayâtının başlaması olayı ve bu olayın meydana geldiği zaman.*

Baẖandə nāz ilə çeşmün qılur ʻəcəb ġārət
Gələn zəmāndə qiyāmə-qədün **qiyāmət** edər *(Gazel 60, Mısra 4). [qiyāmət,]*

Hicründə hər gecə baña yəvmü`l-ḥesābdur
Hər gün qədün firāqı **qiyāmət**-qiyām olur *(Gazel 77, Mısra 10). [qiyāmət,]*

Dedi vāʻiẓ ki var belə **qiyāmət** belə dūzəẖ mən
Onı qəddinə oẖşatdım munı hicrānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 5). [qiyāmət,]*

Qiyām-ı qāmətün hicrānı ilə etdigün ẓülmi
Budur vəhmim **qiyāmətdə** sū`āl edə Ḫudā səndən *(Gazel 168, Mısra 12). [qiyāmətdə, -də]*

Hər kūçəsində ḥūrī pərī ṣəf ṣəf əyləşüb
İẓhār-ı yüz **qiyāmət** olur hər məqāmdan *(Gazel 177, Mısra 4). [qiyāmət,]*

Bir kimsədə yoẖ şīvə-i inṣāf u mürüvvət
Dəccālə dönüb ẖəlq **qiyāmət** məgər oldı *(Gazel 239, Mısra 4). [qiyāmət,]*

Nöçün qoyursan u ẖəlqi ʻəvām-ı kə`l-əğnām
Utangilən kişi vəhm eylə bir **qiyāmətdən** *(Kaside 15, Mısra 60). [qiyāmətdən, -dən]*

Mədḥ u ẕəm bāqīdür **qiyāmətəcən**
Çünki məʻlūmdur dəfātirdən *(Mesnevi 2, Mısra 27). [qiyāmətəcən, -əcən]*

qiymət qoy-: *Paha biçmek, fiyat belirlemek.*

Qiymət qoyurlar imdi onə nıṣf-ı ẖərçimi
İnṣāf-ı ẖərc ilə görək bundə nəfʻ var *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 9). [qiymət qoyurlar, -ur, -lar]*

qızar-: *Kızarmak.*

Qızarmış ləʻl tək lālə qılur mənlik fəẖārətlə
Ruẖ-ı rəẖşānıvı göstər onı həm dāğdār eylə *(Gazel 199, Mısra 5). [qızarmış, -mış]*

qocal-: *Yaşlı olmak, ihtiyarlamak.*

Līk ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtə ẖəbərdāram mən
Qocalub ʻömr gedüb żəʻf tapub quvvət-i tən *(Terci-bend 1, Mısra 22). [qocalub, -ub]*

qocə: *Koca, yaşlı, ihtiyar.*

Durub ayağə **qocə** ḥālət ilə səʻy qılub
Ümīd Kəʻbəsinə cānlə rəh-sipār oldım *(Kaside 12, Mısra 19). [qocə,]*

qol: *İnsanın omuzundan parmak uçlarına kadar olan organ; Bir şeyin ayrıldığı kısımlardan her biri, şûbe, dal.*

Hər gürūhun nə qədər var isə əhl-i ʻelmi
Görmədim hīç birinün **qolı** içün bir qüvvət *(Kaside 5, Mısra 24). [qolu, -u]*

Mənim daʻvām səninlədür sərvərā
Qolı sınıq bilür qədr-i mūmiyā *(Mesnevi 5, Mısra 96). [qoli, -i]*

qönçə: *Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk; Sevgili ve sevgilinin ağzı; Kırmızı.*

Hər ləfẓi **qönçə** məʻnīsi gül tək fərəḥ-fəzā
Oẖşatsam ʻeyb yoẖdı gülüstānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 5). [qönçə,]*

qönçə: *Henüz açılmamış çiçek, tomurcuk*

Dil oldı **qönçə** kimi ḥəsrətünlə qan sənsiz
Bəhārım ey gül-i növ-rəstə çün ẖarāb sənsiz *(Gazel 92, Mısra 1). [qönçə,]*

qönçə-i ẖəndān: *Gülen dudak.*

Żū`iyā yoẖ elə dil-dūn-ı ġəm hicrānındə
İstəsön vüṣlət əgər **ġönçə-i ẖəndānı** ilə *(Gazel 204, Mısra 14). [qönçə-i ẖəndānı, -ı]*

qop-: *Kopmak, kopulmak.*

Bilməyüb verdim əlimdən sər-i zülfün yārun
Mār-ı sər-kūftə tək **qopulacaqmış** nə bilim *(Gazel 136, Mısra 8). [qopulacaqmış, -ul, -acaq, -mış]*

qopar-: *Koparmak.*

Şimşād u sərvini qoparun güllərin pozun
Hər bāğdə o sərv ki rəftārə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 11). [qoparun, -un]*

qorẖ-: *Korkmak.*

Çoẖdandı köñül istər idi feyz-i ḥużūrun
Qorẖutdı bu söz līk bu əfkārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 14). [qorẖutdi, -ut, -di]*

Əl ayaġ göz düşüb əldən dəẖi dişsizdi dəhən
Qorẖuram kim dəm-i āẖırdə tapulmayə kəfən *(Terci-bend 1, Mısra 24). [qorẖuram, -ur, -am]*

qorẖu: *Korku.*

Atmayun səng-i cünūn muncə mən-i əfkārə
Qorẖum oldur keçübən şīşə`-i pünhānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 8). [qorẖum, -m]*

Bəlā-yı hicrdə ancaq ləb-i cānān düşər yādə
Nöçün kim rəsmidür bu **qorẖuluqdə** cān düşər yādə *(Gazel 195, Mısra 2). [qorẖuluqdə, -luq, -də]*

qorẖuzmə: *Korkutma!*

Qorẖuzmə zāhidā məni bi`səlmihār ilə
Āsūdəəm mən āyə-i qul yā ʻibād ilə *(Gazel 193, Mısra 1). [qorẖuzmə,]*

qov-: *Kovmak.*

Olmasə pūlı əgər olsə də ʻelmu`llāhı
Ḫəlq sölər ki **qovun** getsün elə kəm-rāhı *(Terci-bend 1, Mısra 20). [qovun, -un]*

Qarə zülfün belə rūyundə gəzir āsūdə
Ḫülddən bəs deyülür Tarı **qovub** şeyṭānı *(Gazel 250, Mısra 8). [qovub, -ub]*

qövm-i əşrār: *Fesatçılar topluluğu.*

Bu Ḥüseynə eləyən ẓülmi o **qövm-i əşrār**
Bir onə eyləməyüb tāb mən-i zār ölürəm *(Müseddes 2, Mısra 25). [qövm-i əşrār,]*

qovr-: *Kavurmak, kavrulmak.*

Qovruldı köñül zülfüvi rūyundə görən dəm
Müslim necə beytu`llāh ara kāfiri görcək *(Gazel 117, Mısra 7). [qovruldı, -ul, -di]*

qoy-: *Ayak basmak.*

Gər etməsəydi cān ilə ẖidmət saña Məsīḥ

Qoymaz āsmān-ı çəhārumdə pā [ʻƏlī] *(Kaside 1, Mısra 16). [qoymaz, -yaz]*

qoy-: *İzin vermek, bırakmak.*

Firʻovnı rūd-ı Nīldə **qoymazdı** qərq olə
Gər ṣidq ilə çağırsa idi bircə yā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 27). [qoymazdı, -maz, -dı]*

Sərvərā Zū`ī-i bī-çārə gəlübdir kəhvə
Qoymə mundan sora dünyādə görə bir ẕillət *(Kaside 5, Mısra 50). [qoyma, -ma]*

Keçür bəhār ilə ʻömrim ʻəbəs̱ yerə bī-cā
Bu ḥāldə bizi **qoyma** İlāhi yet dādə *(Kaside 18, Mısra 14). [qoyma, -ma]*

Qoyma keçə hicrində ġəm ü dərd ilə ḥālım
Öldür məni məḥsūb elə qurbānə ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 11). [qoyma, -ma]*

ʻĀləmə məʻlūm olubdur **qoydıqun** ədəb-i dīn
Hīç bir mürsəl nəbīdə yoẖdı belə ihtidā *(Gazel 2, Mısra 7). [qoydıqun, -di, -qun]*

ʻārif ü fāżil ü kāmilləri ẕillətdə **qoyub**
Ḥörmət ü rāḥatı hər cāhil ü nā-dānə verüb *(Gazel 20, Mısra 9). [qoyub, -ub]*

Əhl-i ʻürfānı **qoyub** dəhrdə dā`im ʻüryān
Cühəlā firqəsinə ẖəlʻət-i zər Tarı olub *(Gazel 32, Mısra 5). [qoyub, -ub]*

Żū`iyā innə ġafūr āyəsinə bağlə ümīd
Etməsün **qoy** saña məḥşərdə şəfāʻət zāhid *(Gazel 39, Mısra 30). [qoy,]*

Qalub hicrān zimistānında Żū`ī nālə **qoy** etsün
Sən etmə nālə ey bülbül sənün hər il bəhārun var *(Gazel 46, Mısra 9). [qoy,]*

Zāhidün mənzili **qoy** məscid ü meḥrāb olsun
Żū`iyā bir elə vīrānə nə ʻāqil yeridür *(Gazel 49, Mısra 9). [qoy,]*

Dünyā köçübdi āẖirətə bir ẕəẖīrə **qoy**
Cān nəqdi Żū`iyā nə qədər ġārət olmamış *(Gazel 105, Mısra 13). [qoy,]*

Nə dildə ṣəbr **qoyubdur** nə əldə cām fələk
Gözün qarasunı dutsun yüzün ẓəlām fələk *(Gazel 118, Mısra 1). [qoyubdur, -ub, -dur]*

Bir ləḥẓə **qoymadun** məni āsūdə dəhrdə
Gəldim əlündən āẖırı mən cānə ey köñül *(Gazel 123, Mısra 7). [qoymadun, -ma, -du, -n]*

Sünbül təki bəlālarımı rəḥm qıl baña
Qoy ẖəlq eyləsün baña yüz töhmət ağlaram *(Gazel 133, Mısra 6). [qoy,]*

Nə ġəm sənsiz gözüm gər giryədən ey māh kūr olsun
Rəqībimdir yüzün nəẓẓārəsindən **qoy** ki dūr olsun *(Gazel 150, Mısra 2). [qoy,]*

Ṣəbā **qoymə** dağıtsun tār-ı zülf-i ʻənbər-əfşānun
Pərīşān etməsün cəmʻiyyətin tā mən-pərīşānun *(Gazel 160, Mısra 1). [qoymə, -mə]*

İnṣāfə gəlüb **qoymə** gəl ey məh səni Tarı
Hicründə bu möḥnət-keşi qayqulər içində *(Gazel 190, Mısra 7). [qoymə, -mə]*

Ġəm-i firāq ilən imdi belə olmazdım
Qoyaydı gər məni köñlüm öz ihtiyārım ilə *(Gazel 191, Mısra 8). [qoyaydı, -a, -y, -dı]*

Bir cigər də aydə almə əkl qıl ẖūn-ı cigər
Yıq gələn **qoy** qalsun āẖırdə nədāmət kimdədür *(Kaside 8, Mısra 12). [qoy,]*

Meʻmār-ı fikri tāzəçə təʻmīr eyləyüb
Qoymur qalə bu milləti vīrānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 16). [qoymur, -mu, -r]*

Qoyub Şəmāẖı kimi rəşk-i bāğ-ı firdövsi
Muğāndə ġüssə muğīlānınə dūçār oldım *(Kaside 12, Mısra 3). [qoyub, -ub]*

Eşitdün imdi **qoy** övlādun eyləsün təḥṣīl
Saña çatə iki dünyādə bāğ-ı cənnətdən *(Kaside 15, Mısra 63). [qoy,]*

Belə olandə nöçün **qoymayursən** İslāmı
Ki ḥāṣil eyləyə ʻelm-i nücūm u hey`ātdən *(Kaside 15, Mısra 55). [qoymayursən, -ma, -y, -ur, -sən]*

Nöçün **qoyursan** u ẖəlqi ʻəvām-ı kə`l-əğnām
Utangilən kişi vəhm eylə bir qiyāmətdən *(Kaside 15, Mısra 59). [qoyursan, -ur, -san]*

Biləndə Rus dilin kimsə eyləyür təkfīr
Ki kəsb-i məʻrifətə **qoymayur** müsəlmānı *(Kaside 23, Mısra 66). [qoymayur, -ma, -y, -ur]*

Dur saña qurbān gəti sāqī şərāb
ʻÖmr keçir **qoymə** şitāb et şitāb *(Mesnevi 5, Mısra 28). [qoymə, -mə]*

ʻÖmr ilə dünyāyə çü yoẖ ʻetibār
Qoymə keçə fəṣl-i gül ü lāləzār *(Mesnevi 5, Mısra 32). [qoymə, -mə]*

Salmasun nərgis-i məẖmūruva zülfün sāyə
Qoymə şāh-bāzə olə zāğ [u] zəġanın həm-sāyə *(Gazel 209, Mısra 2). [qoymə, -mə]*

Gəl ey gözəl ġəm-i ʻeşqünlə zār qoymə məni
Firāq-ı zülfün ilə bī-qərār **qoymə** məni

Ümīd-i vəʻde-i vəṣlünlə qanə döndi cigər
Amāndı qanımı tök intizār **qoymə** məni

Gözim yaşından olur bir də Nūḥ ṭūfānı
Bu qədri hicrün ilə əşkbār **qoymə** məni

Şəb-i firāqdə yārun ẖəyāl-ı çeşmi ilə
Həlāk eylədi sāqī humār **qoymə** məni

Fərāġət-i tən ü cān məstliqdədür sāqī
Gözün fədāsı olum hūşyār **qoymə** məni

Cəfādan əl göti rəḥm eylə Żū`ī-i zārə
Şikəstə-i ələm-i rūzgār **qoymə** məni *(Gazel 245, Mısra 1-12). [qoymə, -mə]*

Qoy ʻeşqinün həlākı olum ey göz ağlama
Yoẖ ḥācəti şəhīd olanun şüst [ü] şū ilə *(Gazel 214, Mısra 11). [qoy,]*

N`oldı bugün bu bəzmə o məh-pārə gəlmədi
Qoydı bizi bu növʻ güni qarə gəlmədi *(Gazel 221, Mısra 2). [qoydı, -di]*

Dutmə ṭüğyān edüb ey əşk gözim rövzənini
Səni Tarı **qoy** edim oñlə nəẓārə məni *(Gazel 224, Mısra 4). [qoy,]*

Getdi ol zülf-i siyəh **qoydı** qara gündə məni

Qalmışam imdi pərīşān u qərārım getdi *(Gazel 248, Mısra 3). [qoydı, -di]*

Qoymə çıqə çərẖə dūd-ı āhım
Ḫānım şəhim ümīdgāhım *(Mesnevi 7, Mısra 73). [qoymə, -mə]*

Qoymə məni intiẕār içində
Şām u səḥər āh u zār içində *(Mesnevi 8, Mısra 67). [qoymə, -mə]*

Bār`ilāhī özün ʿəlāc elə
Qoymə İslāmı tərk olə belə *(Mesnevi 11, Mısra 98). [qoymə, -mə]*

İmdi ki ḥāṣil olubdur saña bu ẖüld-i bərīn
Qoymə ey nā-ẖələf əldən çıẖə bu mā`-i maʿīn *(Mesnevi 15, Mısra 14). [qoymə, -mə]*

Qoymə bī-hūdə keçə ʿömr-i ʿəzīz ey nā-dān
Ḫāşə bu vəqt-i gül ü mövsüm-i bāğ u bustān *(Mesnevi 15, Mısra 27). [qoymə, -mə]*

Dəm-i vədāʿdı gəl **qoymə** intiẕār məni
Vədāʿ-ı bāz-pəsīn **qoymə** əşkbār məni *(Müseddes 2, Mısra 3). [qoymə, -mə]*

Dəm-i vədāʿdı gəl **qoymə** intiẕār məni
Vədāʿ-ı bāz-pəsīn **qoymə** əşkbār məni *(Müseddes 2, Mısra 4). [qoymə, -mə]*

Həmīşə eyləgilən Żū`ī ẕikr-i āl-i ʿəbā
Cəzādə **qoyməyəlar** tā ki şərm-sār məni *(Müseddes 2, Mısra 34). [qoyməyəlar, -mə, -y, -ə, -lar]*

Ki **qoymayub** tən ü cāndə ẖumār-ı hicrān tāb
Ze-bəs aẖıtdı gözimdən bəlālarun seyl-āb *(Tahmis 2, Mısra 7). [qoymayub, -ma, -y, -ub]*

Sərvərā **qoymə** qalam bī-sər u sāmān nə zār
Kīsə bī-sikkə bər u dūşim bī-cübbə vü ẖᵛār *(Terci-bend 1, Mısra 41). [qoymə, -mə]*

Baẖun ol büt işinə rūyınə **qoymuş** zülfi
Kāfiri ẖāzən-i gəncīnə-i īmān etmiş *(Gazel 104, Mısra 3). [qoymuş, -muş]*

Çərẖün nədür ʿədāvəti mən dil-fikār ilə
Qoymuş məni bu dərd ü ġəm-i bī-şümār ilə *(Kaside 21, Mısra 2). [qoymuş, -muş]*

<u>**qoy-:**</u> *Koymak, giyinmek.*

Qoyubdı başıña lütf ilə tāc kərrəmnā
Vücūdun eyləmə ḥeyvān belə şərārətdən *(Kaside 15, Mısra 13). [qoyubdı, -ub , -di]*

Deyür danışməgilən Rusī rūzə bāṭil olur
Yəqīn ki kāfir olur **qoysə** başə şapqanı *(Kaside 23, Mısra 64). [qoysə, -sə]*

Səbzə ṣalub fərş-i zümürrüd yerə
Təẖt qurub gül **qoyub** əfsər sərə *(Mesnevi 5, Mısra 34). [qoyub, -ub]*

<u>**qoy:**</u> *Bırakmak, (yara) açmak; Ün kazanmak.*

Qoydı cəhān içrə neçə bəd-niẓām
Ondan oldu rənce təmām ẖāṣṣ u ʿām *(Mesnevi 5, Mısra 11). [qoydu, -du]*

Şāhlığından görmədi bir ʿişrəti
Qoydı getdi özi içün ləʿnəti *(Mesnevi 5, Mısra 14). [qoydu, -du]*

Sünbül [ü] gül lālə vü nəsrīn ü bāğ
Sīnə-i firdövsə **qoyub** tāzə dāğ *(Mesnevi 5, Mısra 40). [qoyub, -ub]*

Ḫᵛoş ol kəs ḥālınə kim ḥeyrdə ẖərc eyləyüb getdi
Cəhāndə **qoymadı** Nūşīrəvān tək nāmdan başqa *(Gazel 8, Mısra 8). [qoymadı, -ma, -dı]*

Dāğ-bər-dāğ **qoyur** ḥāl-i ruḥı sīnəm ara
Düşcəgin ẖāṭirə ol lālə-ʿizārım gecələr *(Gazel 72, Mısra 7). [qoyur, -ur]*

Qoyubdur sīnəmə hər gündə yüz min dāğ-ı pünhānı
Onunçün ʿāriżin mən lālə-i nuʿmānə bənzətdim *(Gazel 145, Mısra 7). [qoyubdur, -ub, -dur]*

Ḫumār-ı hicr ilə **qoydun** bu ʿeşq-i bīmārın
Gözimdən ey büt-i məh-rūy u cām-ı Cəm getdün *(Gazel 163, Mısra 3). [qoydun, -du, -n]*

N`oldı saña ki vəʿde-i muʿtādə gəlmədün
Qoydun bizi ẖarāb bu bər-bādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 2). [qoydun, -du, -n]*

Əl-intiẓār əşəddə min-əl-mövtdür nöçün
Qoydun firāq əlində bizi dādə gəlmədün *(Gazel 166, Mısra 4). [qoydun, -du, -n]*

ʿārifləri fəqr içrə ġəm ü ġüşṣədə **qoydun**
Bī-məʿrifəti ṣāḥib-i qüdrət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 15). [qoydun, -du, -n]*

Məni bu növʿ ilə vallāhi də nöçün **qoydun**
Kəlām-ı Ḥəqqdə və`ş-şəms āyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 5). [qoydun, -du, -n]*

Səniñlə getdi təmām ʿeyş ü nūş u ləẕẕət-i ẕövq
Qoyub yerində baña hər nə var ġəm getdün *(Gazel 163, Mısra 6). [qoyub,]*

Qoyub ẕəlīl ü zəbūn ġürbət içrə ʿuşşāqı
Üzün vətən sarı çoẖ şād u möḥtərəm getdün *(Gazel 163, Mısra 9). [qoyub,]*

Gedəndə görmədim ol āftāb-ruẖsārun
Qoyub köñüldə kədər çeşmim içrə nəm getdün *(Gazel 163, Mısra 12). [qoyub,]*

Qoyub belə ġəm-i hicrānun ilə ġürbət ara
Əsīr-i dərd-i qədər möhnət-i qəżā qıldun *(Gazel 167, Mısra 7). [qoyub,]*

Sən **qoymısən** hər kimsədə bir ḥāl-i ṭəbīʿət
Nārə necə sölərsən [o] ḥurqət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 35). [qoymisən, -mi, -sən]*

Təlaṭṭuf eylə köñül şəhrin etgilən məʿmūr
Ḫarābə **qoymə** kərəm qıl vilāyətündi sənün *(Gazel 174, Mısra 10). [qoymə, -mə]*

Nə rəvādur ki **qoyə** sən kimi bir lālə-ʿizār
Bu qədər dāğ-ı ələm Żū`ī-i ġəm-fərsāyə *(Gazel 194, Mısra 9). [qoyə, -ə]*

Bir vəqt olur ki imdikinün qədd ü qāmətin
Kərpic kəsüb **qoyarlar** o vəqtə ḥaṣārınə *(Gazel 207, Mısra 18). [qoyarlar, -ar, -lar]*

<u>**qubān:**</u> *Bir amaç uğruna kendini fedâ etmek.*

Var bir məs`ələ-i müşkilim ḥəll eylə onı
Sañadur çünki həmīşə dil ü cānım **qurbān** *(Kaside 14, Mısra 4). [qubān,]*

qübbə: *Azerbaycan`ın Guba bölgesi.*

Olı bir müddət-i bə'īd ki mən
Gəlmişəm **Qübbəyə** Şamāḫīdən *(Mesnevi 2, Mısra 30). [qübbəyə, -y, -ə]*

qübḥ: *Çirkinlik.*

Öz kəsbidür mi Żū`ī cəhān içrə ḥüsn ü **qübḥ**
Yā Ḥəq verübdi 'āləm-i mə'nāda bilmədim *(Gazel 139, Mısra 17). [qübḥ,]*

quc-: *Sarılmak.*

Kəmər-i sīm belini **qucmaq** içün ḥəlqələnüb
Ṭama'-ı ḫāmını gör kim nə təmənnāyə düşüb *(Gazel 23, Mısra 5). [qucmaq,]*

qüdrət: *Kuvvet, güç, tâkat, iktidar.*

Kəsdirüb ẓülm ilə Yəḥyā başını zindānda
Qüdrət ü şövkəti bir baḫ ki Herodna nə verüb *(Gazel 20, Mısra 12). [qüdrət,]*

Ġəm oldur Żū`iyā kim olmayə mey-cāmınə **qüdrət**
Mey-i Dərġəm gər olsə fikr qılə dəhrdə ġəm var *(Gazel 70, Mısra 13). [qüdrət,]*

Çü yoḫdı kimsədə **qüdrət** qəżāyə təğyīrə
Rıżā ilən elə ḫ˘oş ḫāṭir-i pərīşānı *(Kaside 23, Mısra 13). [qüdrət,]*

qūdyāl: *Azerbaycan`da Guba`ya bağlı köy. Aynı zamanda Guba`ya da Gudyal denmiştir.*

Līk şəd-ḥeyf ki müddətdi gəlüb **Qudyālə**
Qalmışam kīsə təhī ḫəstə vü zār u ḥeyrān *(Kaside 14, Mısra 13). [qudyālə, -ə]*

Qūdyāl məmālikində rāḥət
Vəqtim keçinürdi bī-əẕiyyət *(Mesnevi 7, Mısra 23). [qūdyāl,]*

qulaq: *Kulak.*

Nə qədr gūşə-i gülşəndə nəğmə-sāz edəsən
Gəlür **qulağə** müḫālif nəvā-yı tār ḫarāb *(Gazel 29, Mısra 8). [qulağə, -ə]*

Gözdə cəmāl-i yār **qulağımdə** ṣavtını
Əldə müdām cām-ı mey-i ərğüvān idi *(Gazel 242, Mısra 9). [qulağımdə, -ım, -də]*

qulağ as gör: *Dinle de gör!*

Məndə vardur əgər 'āşiq oluban mey içmək
Səndə var bir **qulaġ as gör** neçə 'ādət zāhid *(Gazel 39, Mısra 10). [qulağ as gör,]*

qulām: *Köle, kul, esir, bende.*

Elə ḫəyāl edərəm şāh-ı ḥökmürānam gər
Desə filānı mənim bir kəmīn **qulāmımdur** *(Gazel 55, Mısra 4). [qulāmımdur, -ım, -dur]*

Nəẓərdə āynə-i rūyun əldə cām-ı meyim
Qulām idi baña Cəm çākərim Sikəndər idi *(Gazel 240, Mısra 8). [qulām,]*

Dər-i eḥsān u 'əṭā səndədi cümlə çākər
Bāb-ı əlṭāf u səḫā səndədi ṣidq ilə **qulām** *(Kaside 13, Mısra 26). [qulām,]*

Yoḫ Żū`ī tək baḥār-ı bəlāyə ġərīq olan
Əfsūs o dəm ki çərḫ baña ḥamān **qulām** idi *(Muhammes 2, Mısra 28). [qulām,]*

qulaq: *Kulak.*

Bu mollālar birisi bilsə Leylī Məcnūnı
Qulaqımı kəsərəm nəẕr edüb bu bābətdən *(Kaside 15, Mısra 72). [qulaqımı, -ım, -ı]*

qulaq as-: *Dinlemek.*

Demürəm **asma qulaq** ṣavt-ı müğənnī tārə
Līk vəqtində gərək hər şey`i iẓhār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 7). [qulaq asma, -ma]*

Nə olubdur sizə bi`llāh ki tə'əṣṣüb-dīndür
Qulaq asmaz bu sözə kim ki Ḥəqə kəc-bīndür *(Mesnevi 9, Mısra 80). [qulaq asmaz, -maz]*

İslām deyən sözlərə kimsə **qulaq asmaz**
Qurānə qəsəm doğrı müsəlmān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 13). [qulaq asmaz, -maz]*

qulluq et-: *Hizmet etmek; Tapmak.*

Ḥəqīqət 'āləmində yoḫ təfāvüt ẕərrə miqdārı
Nə fərqi yā Menātə **qulluq et** yā Lāt u 'Uzzāyə *(Gazel 212, Mısra 12). [qulluq et,]*

qulūb-ı nā-şād: *Mutsuz, neşesiz kalpler.*

Hanı behiştdə ol şūḫ tək rəfīq-i şəfīq
Ki mūmiyā-yı fərəḥdür **qulūb-ı nā-şādə** *(Gazel 206, Mısra 12). [qulūb-ı nā-şādə, -ə]*

qulzüm-i 'eşq: *Aşk denizi.*

Düşən bu **qulzüm-i 'eşq** içrə ġərq olur bi`llāh
Bu bəd müḥīṭdi kim sanmayun kənārəsi var *(Gazel 87, Mısra 5). [qulzüm-i 'eşq,]*

qumār: *Para karşılığı ve para kazanmak için oynanan oyun.*

Żū`ī bu şeş-dər-i ġəm içün tasun atmadı
Bu 'ərṣədə sənün təki bir bəd **qumār** yoḫ *(Gazel 38, Mısra 18). [qumār,]*

qumri: *Güvercinler takımından, boynunun yanlarında siyah beyaz benekleri, bâzı türlerinin gerdanında siyah bir halka bulunan, gri renkli, kuyruğunun ucu genellikle siyah beyaz, güvercinden küçük kuş.*

Bülbül [ü] **qumrī** açub şövq ilə hər yan pər ü bāl
Göstərübdür gül-i həmrā nə nəzākətlə cəmāl *(Mesnevi 15, Mısra 5). [qumri,]*

qumrī-i dīvānə: *Deli kumru kuşu.*

Qədəm bas gülüstānə bāğ ara gör kim nə şūr ilə
Nəvālar sāz edüb 'uşşāq içün **qumrī-i dīvānə** *(Kaside 22, Mısra 8). [qumrī-i dīvānə,]*

qur-: *Kurmak, yapmak.*

Səbzə ṣalub fərş-i zümürrüd yerə
Təḫt **qurub** gül qoyub əfsər sərə *(Mesnevi 5, Mısra 34). [qurub, -ub]*

Qurubdur Yūsif-i gül Miṣr-i gülşən içrə bāzārın
Dutub cān nəqdin əldə ṣanki bülbüllər Züleyḫādur *(Gazel 40, Mısra 7). [qurubdur, -ub, -dur]*

Məgər ki bir büt-i gül-çöhrənün qara zülfi

Yolundə tāzə genə Seyyidā **qurubdur** dām *(Gazel 129, Mısra 20). [qurubdur, -ub, -dur]*

Məlāḥət Mişrdə bāzār **qurmuş** Yūsif-i s̱ānī
Züleyḫāvəş bu gün ʻeşq ilə bu bāzārə yetdün sən *(Gazel 169, Mısra 5). [qurmuş, -muş]*

qur: *Kurmak (tuzak).*

Riyādan ḫəlq içün **qurmış** neçə yüz dām-ı təzvīrin
Aparur cənnətə şāḥib olub firdövs-i əʻlāyə *(Gazel 212, Mısra 3). [qurmiş, -miş]*

qurʻa-ı qəssām: *Bölenden kısmete çıkan. Payına düşen.*

Żū`iyā **qurʻa-ı qəssām** əzəldən deyəsən
Dərd ü ġəm cövr ü cəfā cümlə mən-i zārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 11). [qurʻa-i qəssām,]*

**qur`ān:** *Kur`an.*

İslām deyən sözlərə kimsə qulaq asmaz
Qurānə qəsəm doğrı müsəlmān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 14). [qur`ānə, -ə]*

Tā māh-rūyun ʻəqrəb-i zülfündə görmüşəm
Bildim yəqīn budur qəmərdə **Qur`ānımı** *(Gazel 234, Mısra 10). [qur`ānımı, -ım, -ı]*

Neçə mis̱āl ilə Pərvərdgār **Qur`āndə**
Bəyān edüb bizə lā-yəstəvī bu bābətdən *(Kaside 15, Mısra 43). [qur`āndə, -də]*

Üç ildə gör necə kāmil ʻƏrəb dilini bilür
Ki Rusə tərcümə eylir ḥədīs̱i **Qur`ānı** *(Kaside 23, Mısra 58). [qur`ānı, -i]*

Yoḫsə **Qur`ānı** tilāvət eləməkdən qaçuban
Virdüvi şām u səḥər bir bərbəṭ ü mizmār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 15). [qur`ānı, -ı]*

ʻElmsiz ādəmə **Qur`āndə** Ḫudā-yı ʻəllām
Ḥeyivāndan də deyüb əksük əḍallu`l-ənʻām *(Mesnevi 9, Mısra 73). [qur`āndə, -də]*

Diqqət etmir ki bu söz oḫşarı var **Qur`ānə**
Ya ḥədīs̱ə yā bu söz oḫşarı var hər yanə *(Mesnevi 9, Mısra 41). [qur`ānə, -ə]*

Çünki həl yəstəvī **Qur`āndə** bunə īmāndur
Şūrəti olsə də insān özi līk ədnādur *(Muhammes 5, Mısra 7). [qur`āndə, -də]*

Molla dəgişübdür demə **Qur`ān** dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 10). [qur`ān,]*

İnşāfla təʻəṣṣüb edün ʻelmə ʻelm içün
Həl yəstəvīlləẕīnə də **Qur`āndə** āyəti *(Kaside 2, Mısra 28). [qur`āndə, -də]*

Nə növʻ söz söləsə bənd edər ḥədīs̱ə anı
Deyər bəlī bunı **Qur`ān** deyübdi āyət ilə *(Kaside 20, Mısra 32). [qur`ān,]*

qurbān: *Kurban, Allah yolunda kesilen koyun, dana, deve vb. hayvan.*

Dur gözün **qurbānı** sāqī bir də mey-ḫānə dut
Ġəm ḫumārı Pāy-māl etdi məni peymānə dut *(Gazel 43, Mısra 11). [qurbān,]*

Żū`īni **qurbān** qəbūl et çün əzəldən olmuşam
Kəʻbə-i ruḫsārıvə şıdq ilə züvvārun sənün *(Gazel 179, Mısra 9). [qurbān,]*

Əlündən alcaqın ey sāqī başdə şūr artdı
Nə var idi sənə **qurbān** sənün ayağundə *(Gazel 196, Mısra 6). [qurbān,]*

Qurbān o kimsəyə ki təʻəṣṣüblə anlayə
Kim təqviyət verür bu müsəlmānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 21). [qurbān,]*

Dur saña **qurbān** gəti sāqī şərāb
ʻÖmr keçir qoymə şitāb et şitāb *(Mesnevi 5, Mısra 27). [qurbān,]*

Dövrə gəl dövrüvə **qurbān** tən u cān ey sāqī
Bədən-i mürdə içün rūḥ-ı rəvān ey sāqī *(Mesnevi 9, Mısra 1). [qurbān,]*

Minā-yı kūyun ara ey Ḫəlīl-i Kə`bə-i ḥüsn
Qəbūl qıl kəsübən Żū`īni ki **qurbāndur** *(Gazel 81, Mısra 14). [qurbāndur, -dur]*

Düşüb ʻeşqün həvāsınə səʻy eyləyüb şəfāsınə
Bu ḥəqīqət mināsınə **qurbānə** gəlmək yaḫşıdur *(Gazel 85, Mısra 16). [qurbānə, -ə]*

Qurbānun olum gəl bu qədər etmə təġāfül
Qurbānun olan Żū`ī-i ġəm-pərvəri görcək *(Gazel 117, Mısra 9). [qurbānun, -un]*

Qurbānun olum gəl bu qədər etmə təġāfül
Qurbānun olan Żū`ī-i ġəm-pərvəri görcək *(Gazel 117, Mısra 10). [qurbānun, -un]*

Şəfādan əl götürüb etməyin Minā-ʻəzmin
Məgər qəbūl dögüldür o kūdə **qurbānun** *(Gazel 155, Mısra 4). [qurbānun, -un]*

Ḥərīm-i Kəʻbə kūyundan ki olsun cān u dil məḥrūm
Minā-yı kūyun içrə etməsəm onları **qurbānun** *(Gazel 160, Mısra 6). [qurbānun, -un]*

Kim ki Birāhīm təki istəsə olmaq ḫəlīl
ʻEşq mināsındə ẕəbḥ eyləyə **qurbānını** *(Gazel 245, Mısra 6). [qurbānını, -ı, -n, -ı]*

Bu kühən ʻāşiqi qurbānə qəbūl eyləmədün
Bəs Minā içrə kəsillər niyə hər **qurbānı** *(Gazel 250, Mısra 18). [qurbānı, -i]*

Bu kühən ʻāşiqi **qurbānə** qəbūl eyləmədün
Bəs Minā içrə kəsillər niyə hər qurbānı *(Gazel 250, Mısra 17). [qurbānə, -ə]*

Qoyma keçə hicrində ġəm ü dərd ilə ḥālım
Öldür məni məḥsūb elə **qurbānə** ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 12). [qurbānə, -ə]*

qurbān ol-: *Kurban olmak, kendini feda etmek.*

Rūz-i vəṣl ol şūḫə **qurbān olmadun** ey cān dəḫi
Şām-ı hicrān mən saña sanmə ki imdād eylərəm *(Gazel 127, Mısra 5). [qurbān olmadun, -ma, -du, -n]*

qurban olum: *Sevilen biri için kendini feda edeceğini dile getiren güzel kullanım.*

Qurban olum ol nərgis-i fəttānə ʻƏleykān
Ḥəm ḥəm tökülən zülf-i pərīşānə ʻƏleykān *(Muhammes 4, Mısra 1). [qurban olum, -um]*

Sevsün dəḫi bir dil-bər ü dildārı Səməndər
Qurbān saña şāʻir gərək içsün mey-i gül-gūn *(Mesnevi 8, Mısra 36). [qurbān saña,]*

qurb-ı vəṣl: *Kavuşma yakınlığı.*

Gəh dolanub başınə ol kākül-i müşkīni tək
Gāh **qurb-ı vəṣldə** būs u kənārım var idi *(Gazel 225, Mısra 4). [qurb-ı vəṣldə, -də]*

qürbət: *Gurbet, yabancı memleket, yad el.*

Ṣəd-ḥeyf ḥörmət eyləməyür ḫəlq mūrcan
Qürbət vilāyət içrə Süleymānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 10). [qürbət,]*

Fikr edirdim nədi cürmim ki bu **qürbətdə** mənim
Həm-dəmim şām [u] səḥər nālə vü əfğān oldı *(Kaside 17, Mısra 7). [qürbətdə, -də]*

qürbət-i ẕillət ü möḥünət: *Gurbetin sıkıntı ve hakirliği.*

Çəkdigün **qürbət-i ẕillət ü möḥünət** getdi
Ġəm zimistānı saña bāğ-ı gülüstān oldı *(Kaside 17, Mısra 13). [qürbət-i ẕillət ü möḥünət,]*

qurd: *Kurt.*

Görəñ olur mu dəvə çevrilüb olə ādəm
Vəyā ğəzāl edəsən **qurdı** yā ki aṣlanı *(Kaside 23, Mısra 24). [qurdı, -i]*

qurı: *Kuru, kurumak, zayıflamak; Sade.*

Żū`īnün qış sitəmündən **qurıyub** cān [u] təni
Kürk ilqā`sıyılə eylə gələr tāzə bəhār *(Kaside 6, Mısra 39). [quriyub, -y, -ub]*

Qāni'di köñül bir **qurı** nəẓẓārəyə ḫeyrçün
Cövr-i sitəmindən rəh-i nəẓẓārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 5). [quri,]*

Dəhr bāğında **qurı** nəḫlə dönübdür cismim
Köñlümün meyvəsi çün bərk ilə bārım getdi *(Gazel 248, Mısra 11). [quri,]*

Nəīnki bir **qurı** 'əmmāmə vü 'əyālı olə
Vəlīk bilməyə imlānı yā ki inşānı *(Kaside 23, Mısra 51). [quri,]*

Qurı ad ilə dögül ḫān u bəg ü mollālıq
Ləfẓ içün mə'ni gərək yoḫsə gəlür rüsvālıq *(Mesnevi 6, Mısra 43). [quri,]*

'Ürəfā zümrəsinə cām-ı cəhān bīn meydür
Cühəlā firqəsinə bir **qurı** hāy u huydur *(Mesnevi 9, Mısra 4). [quri,]*

Tā desünlər ki müsəlmāndə də var 'əllāmə
Deməsünlər ki müsəlmāndı **qurı** 'əmmāmə *(Mesnevi 9, Mısra 78). [quri,]*

Deyəcəkdür haradan gətdi bu qīl ü qālı
'Ālim u 'ārif ü şā'ir **qurı** söz timṡālı *(Terci-bend 1, Mısra 38). [quri,]*

Hər gədā-ṭīnət bir isim ilə sulṭān olmaz
Qurı əngüştər ilə dīv-i Süleymān olmaz *(Gazel 90, Mısra 2). [quru,]*

Hər adı mollā olur mu 'əzīz-i mən mollā
Nə fā`idə **qurı** ad bilməsə kitābətdən *(Kaside 15, Mısra 70). [qurı,]*

qurı adı qal-: *Kuru ismi kalmak, sadece ismi kalmak, hīçbir vasfı bulunmamak.*

'Elm ü inṣāf u səḫāvət bu cəhāndən qutarub
Hər nə şey` var isə 'āləmdə **qurı ad qalub** *(Mesnevi 6, Mısra 12). [qurı ad qalub, -ub]*

qurşaq: *Beli sıkı tutmak için ona sarılan uzun ve dar kumaş; Belbağı, sargı, ip.*

Saġġal uzun **qurşaqını** enni eyləmək
Hansındə ḥökm ṣādir olub dört kitābdan *(Gazel 178, Mısra 9). [qurşaqını, -ı, -n, -ı]*

Bu bilməmək bizə tə`ṡīr gör ki kimdən edüb
Uzun ətək yekə **qurşaq** böyük 'imāmətdən *(Kaside 15, Mısra 8). [qurşaq,]*

Ẓāhirən zīb verə **qurşaq** 'əbā saqqalə
Məs`ələ vəqti qaçub bərk soḫulə qanqalə *(Mesnevi 6, Mısra 47). [qurşaq,]*

Enni **qurşaqı** uzun börki uzun saqqalı
Hər kəsün olsə odur məsnəd-i 'elmə vālı *(Mesnevi 6, Mısra 21). [qurşaqı, -ı]*

'Elm ü 'ürfān görəñ āyā yekə 'əmmāmədür
Enni **qurşaq** u uzun saqqal uzun cāmədür *(Mesnevi 9, Mısra 22). [qurşaq,]*

Qurşaq ilə saqqaldı cümlə 'üləmā
Hər dīndə bu minvāldı cümlə 'üləmā (Rübai 1, *Mısra 1). [qurşaq,]*

qurtar-: *Kurtarmak.*

Żū`ī saña müştāqdı ṣidq ilə köñüldən
Qurtar dəḫi bu ḥəsrət-i dīdārı Səməndər *(Gazel 43, Mısra 18). [qurtar,]*

Demə zāhid ki tərk et sīm-bər-bütlər təmāşāsın
Bəni kim **qurtarur** Təñri sataşdurmuş bəlālardan *(Tahmis 1, Mısra 20). [qurtarur, -ur]*

quru-: *Kurumak.*

Qurudı nəḫl-i ṣəfā ṣarṣar-ı ḥəvādiṡ ilə
Töküldi gör nə ṣifət bərg ü bārım āḫırdə *(Gazel 198, Mısra 7). [qurudi, -di]*

quş: *Kuş.*

Dutub köñlüm **quşı** zülfündə ey bī-mehr kāşānə
Dağıtmə urmə şānə lüṭf qıl bir ol pərīşānə *(Gazel 192, Mısra 1). [quşi, -i]*

Eşitmisən ki Süleymān gedirdi bād üzərə
Olurdı kölgəligi **quş** qanadı zəḥmət ilə *(Kaside 20, Mısra 10). [quş,]*

qüṣṣə-i ḫūn: *Kederden kan tutmak.*

İlāhi var mı Żū`ī tək cəhān bağında ġəm çəkmiş
Gecə gündüz melek-i dərd ü ġəm **qüṣṣə-i ḫūn** dutmuş *(Gazel 103, Mısra 10). [qüṣṣə-i ḫūn,]*

qüṣūr: *Kusur, noksan, kabahat.*

Zāhidlərün 'ibādəti ḥūr u **qüṣūrdur**
Ḥəqqā belə iṭā'əti 'eyni **qüṣūrdur** *(Gazel 74, Mısra 1). [qüṣūrdur, -dur]*

Zāhidlərün 'ibādəti ḥūr u **qüṣūrdur**
Ḥəqqā belə iṭā'əti 'eyni **qüṣūrdur** *(Gazel 74, Mısra 2). [qüṣūrdur, -dur]*

Ḥūr u **qüṣūr** u cənnət-i riżvān təmāmdur
Hər bəzmdə ki cām-ı mey-i ḫ˘oş-güvār olur *(Gazel 82, Mısra 5). [qüṣūr,]*

Gör kimdədür **qüṣūr** əgər yoḫdı meyvəsi

Ummaq olur mı bu sözi bīd ü çinārdan *(Gazel 176, Mısra 15). [qüṣūr,]*

Bir məclisə yetüşdim [o] ḥūr u **qüşūr** idi
Çeşm-i rəqīb ü ḥāsid o məclisdə dövr idi *(Gazel 246, Mısra 1). [qüṣūr,]*

Lütfünlə ʻəfv eylə **qüşūrını** Żū`īnün
Cür`ətlə oldı şə`nüvə midḥət-sərā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 39). [qüṣūrını, -ı, -n, -ı]*

__**qüşūr-ı rövżə-i riżvānı:**__ *Rıdvan cennetinin kusuru.*

Ḫum sāyəsində meykədədə məst yatmayan
Ḥūr u **qüşūr-ı rövże-i riżvānı** anlamaz *(Gazel 100, Mısra 8). [qüṣūr-ı rövżə-i riżvānı, -ı]*

__**qutar-:**__ *Kurtarmak.*

Məni yā öldür ey məh yā **qutar** dərd-i cüdālıqdan
Kim ölmək yaḫşıdır bi`llāh bu günə mübtəlālıqdan *(Gazel 151, Mısra 1). [qutar,]*

Fövc-i sərmānun əlindən səni fövrən **qutarur**
Ləẕẕət ü ʻeyş-i cəhāndən oləsən bər-ṭərrār *(Kaside 6, Mısra 29). [qutarur, -ur]*

Firʻovn–ı cəhldən **qutarub** millətini çün
Oḫşar bu işdə Mūsī-i ʻİmrānə Şərq-i Rus *(Kaside 10, Mısra 19). [qutarub, -ub]*

__**qutar:**__ *Bitmek, tükenmek.*

Bir ʻəṣrdəəm mərd-i süḫən-dān **qutarubdur**
Ərbāb-ı səḫā mənbəʻ-i ʻürfān **qutarubdur** *(Gazel 84, Mısra 1). [qutarubdur, -ub, -dur]*

Bir ʻəṣrdəəm mərd-i süḫən-dān **qutarubdur**
Ərbāb-ı səḫā mənbəʻ-i ʻürfān **qutarubdur** *(Gazel 84, Mısra 2). [qutarubdur, -ub, -dur]*

Nā-būd olub məʻrifət-əhli bu zəmāndə
Həm ʻəhdə vəfā ʻəhd ilə peymān **qutarubdur** *(Gazel 84, Mısra 4). [qutarubdur, -ub, -dur]*

Ẓülmāt dutub ʻāləmi yoḫ Ḫiżr ilə İlyās
İskəndər ilə çeşme-i ḥeyvān **qutarubdur** *(Gazel 84, Mısra 6). [qutarubdur, -ub, -dur]*

Bir ḥəbbəyə firdövs ü behişti satun almaz
Çün müştərī-i rövże-i riżvān **qutarubdur** *(Gazel 84, Mısra 8). [qutarubdur, -ub, -dur]*

Yüz āyəni təfsīr edəsən gūşunə almaz
Yoḫ bāvər edən ḥörmət-i Qur`ān **qutarubdur** *(Gazel 84, Mısra 10). [qutarubdur, -ub, -dur]*

Allāh peyəm-bər sözinə kim həvəs eylər
Bir adı qalub dīn ilə īmān **qutarubdur** *(Gazel 84, Mısra 12). [qutarubdur, -ub, -dur]*

İslām deyən sözlərə kimsə qulaq asmaz
Qurānə qəsəm doğrı müsəlmān **qutarubdur** *(Gazel 84, Mısra 14). [qutarubdur, -ub, -dur]*

Bu cəhān yā Rəb haçan rövże-i riżvān oləcəq
Cəhl-i ẓülmət **qutarub** məʻdən-i ürfān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 2). [qutarub, -ub]*

ʻĪsəvī Mūsəvī vü Sünni Şīʻə **qutarub**
Məʻrifət kəsb qılub cümlə müsəlmān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 5). [qutarub, -ub]*

Məḥv olub ləfż-i ədüvvāt **qutarə** ḥīlə-i məkr
Şeyṭānət rəsmin atub cümləsi insān oləcəq *(Gazel 114, Mısra 3). [qutarə, -ə]*

Qutarub ʻömr-i həvā çıḫmış idi başımdan
Gətürdi tāzə məni ʻeşqivə qəżā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 17). [qutarub, -ub]*

Qutarub məḥbəs-i ṣəḥrā-yı Muğān cövrindən
Rəşk-i firdövs-i bərīn sāḥət-i Şirvānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 3). [qutarub, -ub]*

Üzüldi riştə-i cānım **qutardı** mənbə-i ṣəbr
Nə qaldı Żū`ī dəḫi tā ki bir də anı yazım *(Gazel 141, Mısra 13). [qutardı, -dı]*

Zəhr-i qātil baña ver sāqī demim şəhbādən
Qutarub rāḥət olum tā ki ġəm-i dünyādən *(Gazel 173, Mısra 2). [qutarub, -ub]*

ʻElm ü inṣāf u səḫāvət bu cəhāndən **qutarub**
Hər nə şey` var isə ʻāləmdə qurı ad qalub *(Mesnevi 6, Mısra 11). [qutarub, -ub]*

__**qutar:**__ *Kurtulmak.*

Ḫār ü ḫāşāk u qarağan-ı Muğāndan **qutarub**
Gül-i gülzār-ı Şamāḫīdə gülüstānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 5). [qutarub, -ub]*

Qutarub sübḥə şümār olmaqdan məsciddə
Ṣəhn-i mey-ḫānədə nūş etməgə peymānə gedəm *(Gazel 140, Mısra 7). [qutarub, -ub]*

__**quvā-yı nāmiyə:**__ *Büyüme kuvvetleri.*

Qılmış **quvā-yı nāmiyə** təzyīn-i bāğ u rāğ
Rəşk-e beheşt gəşte ze-gül ṭərf-e cūybār *(Kaside 9, Mısra 15). [quvā-yı nāmiyə,]*

__**qüvvə:**__ *Maddî güç, canlı bir organizmanın faâliyetini sağlayan güç. Mânevî güç.*

Hər **qüvvə** təndə nāqiṣ olur içələr səni
Bilməm nədəndi vəsf bu nöqṣānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 11). [qüvvə,]*

Odur ki millət-i İslām olubdı yüz firqə
Gedüb o **qüvvə** qalub ḥāl-i nəzʻədə cānı *(Kaside 23, Mısra 86). [qüvvə,]*

Genə təṣəvvür edür ʻəql-i nüktə-dān ki Ḫudā
Ziyādə **qüvvədə** ḫəlq eyləyübdi insānı *(Kaside 23, Mısra 26). [qüvvədə, -də]*

O **qüvvələr** ki bənī ādəmə verib Ḫāliq
O gücdə eyləməyüb ḫəlq hīç bir cānı *(Kaside 23, Mısra 27). [qüvvələr, -lər]*

__**qüvvə-i əzmān:**__ *Zamanların kuvveti.*

Nə qədri vəṣf eləsəm ḥālətin bu bəzmün mən
Bürūz-ı ʻəcz edər āḫırdə **qüvvə-i əzmān** *(Kıt'a-ı Kebir 1, Mısra 34). [qüvvə-i əzmān,]*

__**qüvvət:**__ *Maddî güç, canlı bir organizmanın faâliyetini sağlayan güç. Mânevî güç.*

Hər gürūhun nə qədər var isə əhl-i ʻelmi
Görmədim hīç birinün qolı içün bir **qüvvət** *(Kaside 5, Mısra 24). [qüvvət,]*

__**quvvət-i tən:**__ *Vücudun gücü.*

Līk ṣəd-ḥeyf ki pis vəqtə ḫəbərdāram mən

Qocalub ʻömr gedüb żəʻf tapub **quvvət-i tən** *(Terci-bend 1, Mısra 22). [quvvət-i tən,]*

qəbā: *Eskiden mollaların giyindiği uzun elbise, cüppe.*

Ḫarābə mülki ḫarūf u fürūş əbā vü **qəbā**
Şərābə ṣərf elədük hər təvānəmiz var idi *(Gazel 236, Mısra 5). [qəbā,]*

Nəīnki bizdəki tək ẓāhirīn edə bər-bād
ʻƏbā **qəbā** uzun arḫaluq u ʻimāmət ilə *(Kaside 20, Mısra 26). [qəbā,]*

qəbr: *Kabir, mezar.*

Görməgə cām-ı ləb ü āyīnə-i rüḫsārını
Qalḫızub baş **qəbrdən** Cəmşīd ü İskəndər gəlüb *(Gazel 21, Mısra 8). [qəbrdən, -dən]*

Nə qədri saq olı ḫəlq içrə eḥtirām tapar
Öləndə **qəbri** olur mövqeʻ-i ziyārətdən *(Kaside 15, Mısra 26). [qəbri, -i]*

qəbūl: *Kabul.*

Zāhid **qəbūl** olur o itāʻət ḥużūrdə
Żimnində ẕərrə qədri təmənnādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 9). [qəbūl,]*

Zū`ī rıżā-yı Ḥəqqə olur ṣāf bəndəlik
Olmaz **qəbūl** ġeyrə təbərrādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 14). [qəbūl,]*

Zünnār ilə salībi **qəbūl** etdi zühdi tərk
Sən eylədün bu işləri Ṣənʻānə ey şərāb *(Gazel 15, Mısra 7). [qəbūl,]*

Ṣəfādan əl götürüb etməyin Minā-ʻəzmin
Məgər **qəbūl** dögüldür o kūdə qurbānun *(Gazel 155, Mısra 4). [qəbūl,]*

Məgər ki eyləmədün tāb-ı nīş-i cānānə
Qəbūl eyləmisən möḥnətin muġīlānun *(Gazel 155, Mısra 6). [qəbūl,]*

Bī-hūdə çoḫ da qılma namāz eyləmə duʻā
Żū`ī bu nā-**qəbūl** duʻādan nə fā`idə *(Gazel 179, Mısra 9). [qəbūl,]*

Bu kühən ʻāşiqi qurbānə **qəbūl** eyləmədün
Bəs Minā içrə kəsillər niyə hər qurbānı *(Gazel 250, Mısra 17). [qəbūl,]*

ʻĀləm-i ẕərrədə təklīfi **qəbūl** eyləmisən
İmdi lā`iqdi ki iqrārıvı inkār edəsən *(Kıt'a-ı Kebir 3, Mısra 19). [qəbūl,]*

Żū`ī duʻā eylə sözə verme ṭūl
İmdi olur çünki duʻālar **qəbūl** *(Mesnevi 5, Mısra 100). [qəbūl,]*

Atuban dīnün üṣūlın eləyüb fərʻī uṣūl
Bī-dəlīl eyliyəsən hər nə desə anı **qəbūl** *(Mesnevi 9, Mısra 50). [qəbūl,]*

Olsə Buqrāṭ ʻelmdən bī-pūl
Hīç kim eyləməz sözün də **qəbūl** *(Mesnevi 11, Mısra 32). [qəbūl,]*

Hīç millət **qəbūl** etməzlər
Belə rāh-ı ḫəṭāyə getməzlər *(Mesnevi 11, Mısra 69). [qəbūl,]*

Pəndinə bī-dəlīl eylə **qəbūl**
Ḥökm edər pənd **qəbūl** elə tez ol *(Mesnevi 11, Mısra 89). [qəbūl,]*

Pəndinə bī-dəlīl eylə **qəbūl**
Ḥökm edər pənd **qəbūl** elə tez ol *(Mesnevi 11, Mısra 90). [qəbūl,]*

Bu daş baqırlu ḫəlā`iq **qəbūl etmədilər**
Niẓām-ı məʻrifəti qaldılar żəlālət ilə *(Kaside 20, Mısra 45). [qəbūl etmədilər, -mə, -di, -lər]*

qəbūl eylə-: *Kabul etmek.*

Ḫüsūṣi hər dili hər məzhəbi gəzüb bilmək
Tətəbbuʻ ilə **qəbūl eylə** şərʻ-i ġərrānı *(Kaside 23, Mısra 76). [qəbūl eylə,]*

qəbūl qıl-: *Kabul etmek.*

Minā-yı kūyun ara ey Ḫəlīl-i Kə`bə-i ḥüsn
Qəbūl qıl kəsübən Żū`īni ki qurbāndur *(Gazel 81, Mısra 14). [qəbūl qıl,]*

qəbūl-i ʻāşiq: *Aşığın kabulü.*

Ġərəz nə ẓülmülər etsön **qəbūl-i ʻāşiqdür**
Həmīşə sağ eləsün cānıvı Ḫudā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 5). [qəbūl-i ʻāşiqdür, -dür]*

qəd: *Boy.*

Qəd iżāʻət şəms-i vəḥdət min ġəmāmü`l-iḥtifā
Kənz-i məḫfī nūr-ı ʻürfān ilə tapdı incilā *(Gazel 3, Mısra 1). [qəd,]*

Māh-ruḫsārıñ mıdır zülfün arası sərv-**qəd**
Yā ki reyḥān içrə bitmiş lālə-i ḫədd rū mıdır *(Gazel 52, Mısra 3). [qəd,]*

Muṣəvvər eyləyübdir mərdüm-i çeşmim **qədün** sərvin
Dögül bī-hūdə cārī eyləmək hər ləḥẓə bu cūlər *(Gazel 57, Mısra 3). [qədün, -ü, -n]*

Baḫandə nāz ilə çeşmün qılur ʻəcəb ġārət
Gələn zəmāndə qiyāmə-**qədün** qiyāmət edər *(Gazel 60, Mısra 4). [qədün, -ü, -n]*

Hicründə hər gecə baña yəvmü`l-ḥesābdur
Hər gün **qədün** firāqı qiyāmət-qiyām olur *(Gazel 77, Mısra 10). [qədün, -ü, -n]*

Hanı **qədün** kimi gülbündə istiqāmət ü nāz
Ləbün təki sölə bir ġönçənün ṭərāvəti var *(Gazel 78, Mısra 3). [qədün, -ü, -n]*

Ləbün təki hanı bir ġönçədə ṭərāvət ü lüṭf
Qədün tək hansı səhī-sərvlər ḫurāmāndur *(Gazel 81, Mısra 8). [qədün, -ü, -n]*

Dil istər idi **qədün** sərvini yüzün güləni
Nə ẕövqi ḫāṭirə yüz bāğ u būstān sənsiz *(Gazel 92, Mısra 7). [qədün, -ü, -n]*

Zülfün kimi olubdı günim qarə hicrdən
Qaşun kimi olubdı bəlī **qədd** ü qāmətim *(Gazel 138, Mısra 4). [qəd,]*

Ey nūn və`l-qələm **qədd** ü qaşun kināyəti
Və`ş-şəms sūrəsi dəḫi ruḫsārun āyəti *(Gazel 229, Mısra 1). [qəd,]*

Şimşād-**qədd** ü lālə-ḫad u māh-cəmālım
Çoḫ etmə mən-i zārə sitəm ṭürfə-ġəzālım *(Muhammes 4, Mısra 9). [qəd,]*

Dedi vā'iẓ ki var belə qiyāmət belə dūzəḫ mən
Onı **qəddinə** oḫşatdım munı hicrānə bəñzətdim *(Gazel 145, Mısra 6). [qəddinə, -i, -n, -ə]*

Bu ḫəṭṭ ü zülf ü **qəddinlə** gülüstānə qədəm bas bir
Bənəfşə sünbüli pəjmürdə sərvi sər-mişār eylə *(Gazel 199, Mısra 3). [qəddinlə, -in, -lə]*

Bir vəqt olur ki imdikinün **qədd** ü qāmətin
Kərpic kəsüb qoyarlar o vəqtə ḥaṣārınə *(Gazel 207, Mısra 17). [qədd,]*

Fələgün qāmətini yā ki hilālun **qəddin**
Ḫəm edən zülfidi ol māhvəşün yā qaşı *(Gazel 247, Mısra 3). [qəddin, -i, -n]*

Çü yār yār idi hər gūşə vādī-i Eymən
Nihāl **qəddi** inə`l-llāhə tərcümānım idi *(Gazel 249, Mısra 8). [qəddi, -i]*

qədīm: *Eski, köhne, kadim.*

Ḫəm-**qədīm** bir çəng olub cān-riştəsi ol çəngə tār
Tā ki oldım mən żə'īf ol tār-ı gīsūdan cüdā *(Gazel 12, Mısra 3). [qədīm,]*

Pozğundı Żū`i vəż'-i zəmānə **qədīmdən**
Gūyā ki ḫānə ṣāhibi bu ḫānədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 13). [qədīmdən, -dən]*

Qədīm 'əṣrdə insān ki vəḥşī idi təmām
Bular hələ deyəsən çıḫmayubdı vəḥşətdən *(Kaside 15, Mısra 9). [qədīm,]*

Yā Rəb o **qədīm** 'əṣr o ləẕẕət hara getdi
Ḫəlq içrə olan 'eyş ilə 'işrət hara getdi *(Kaside 24, Mısra 1). [qədīm,]*

Şəmāḫınun **qədīm** bəg-zādəsi
'Elm ü hünər ṭəb' u Ḫudā-dādəsi *(Mesnevi 10, Mısra 45). [qədīm,]*

Getmiş **qədīmdə** olan 'əhd ü vəfā dəḫi
İnṣāf ilə ṣədāqət cūd [u] səḫā dəḫi *(Muhammes 1, Mısra 23). [qədīmdə, -də]*

qədīmi: *Eski, köhne.*

'Āləmdə nə var isə tapub cümləsi təğyīr
Hər şeydə **qədīmī** sər ü sāmān dəgişübdür *(Gazel 76, Mısra 16). [qədīmī,]*

qədr: *Ölçü, derece, kadar.*

Zāhid qəbūl olur o itā'ət ḥużūrdə
Żimnində ẕərrə **qədri** təmənnādan olmasa *(Gazel 4, Mısra 10). [qədri, -i]*

Ey cān bu **qədri** möḥnət-i hicrānə ağlama
Çəkmə bu ġüṣṣə vü ġəmi bī-cānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 1). [qədri, -i]*

Nə **qədri** cüst ü cū etdim cəhāndə tapmadım bir kəs
Ki zəḫm-i möḥnət ü dərdə onun hər ləfẓi mərhəmdür *(Gazel 41, Mısra 5). [qədri, -i]*

Nədür ey lālə-ruḫ yārım bu **qədri** bī-vəfālıq kim
Deməzsən kim mənim bir dərd çəkmiş dāğdārım var *(Gazel 45, Mısra 5). [qədri, -i]*

Bu **qədri** etmə bana cövr ey büt-i bī-mehr
Ki səndən özgə mənim sölə kim pənāhımdur *(Gazel 53, Mısra 5). [qədri, -i]*

Nə **qədri** olsə günāhım onun ḥużūrındə
Ġəm etmə Żū`ī ki əlṭāf-ı 'üzr-ḫ˅āhımdur *(Gazel 53, Mısra 9). [qədri, -i]*

Əlbəttə mən təki o də bir gül-əsīridür
Bī-cā dögül bu **qədri** ki bülbül fəğān çəkər *(Gazel 61, Mısra 8). [qədri, -i]*

Bu **qədri** dərd ü möhnətlə ölüb qurtarmadun Żū`ī
Şəmāḫı əhliyüq məşhūr sözdür 'ārımız yoḫdur *(Gazel 79, Mısra 11). [qədri, -i]*

Ço **qədr** baña 'āşiq deyüb ey məh sitəm etmə
Hər tīrə-nəẓər Żū`ī-i ḫūnīn-kəfən olmaz *(Gazel 94, Mısra 9). [qədr,]*

Bir mūr **qədri** hīç Süleymānı bilmənəm
Kūyındə itlərinə əgər pāsbān olam *(Gazel 128, Mısra 5). [qədri, -i]*

'Ərəqlədüb vərəq-i 'āriżün 'ərəq tāyı
Bu **qədri** Żū`ī gül üstündə şəbnəm istəmənəm *(Gazel 135, Mısra 10). [qədri, -i]*

Mənim tək 'āşiqə inṣāfdur mı cövr etmək
Ḫ˘oşam nə **qədr** edəsən Żū`iyə cəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 24). [qədr,]*

Səbəb nədür ki məni kāğəẕündə yazmamısan
Məgər bu **qədri** olar yār bī-vəfā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 4). [qədri, -i]*

Təğāfül eyləyübən salmə əhl-i 'eşqi ġəmə
Bu **qədri** cövrə dəḫi olmə çoḫ rıżā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 20). [qədri, -i]*

Az eyləməklə cövri cəfā etmə Żū`iyə
Kim eyləməz bu **qədri** cəfālər kifāyətim *(Gazel 138, Mısra 10). [qədri, -i]*

Nə sərvə meyl edərəm nə ṣənūbərə kim mən
O **qədri** ol büt-i ṭūbā-qiyāmə müştāqam *(Gazel 142, Mısra 6). [qədri, -i]*

O **qədri** iştiyāqım var sər-i kūyındə āzārə
Göz açmam məskənim cənnət ənīsim gərçi ḥūr olsun *(Gazel 150, Mısra 5). [qədri, -i]*

Bu **qədri** cövrlər kim Żū`iyə eylər firāq ilə
Vəfādandur bu həm ṣanmun kim eylər bī-vəfālıqdan *(Gazel 151, Mısra 14). [qədri, -i]*

Bu **qədri** tökmə qanın ḫəncər-i müjgānlə 'uşşāqun
Dilərlər qanını məḥşər güni hər mübtəlā səndən *(Gazel 168, Mısra 7). [qədri, -i]*

Ḫudāvənd eyləsün əḥbābıvə lütfün ziyād 'ömrün
Nə **qədri** dövr edər əflāk bāqīdür cəhān Şāhīn *(Gazel 171, Mısra 24). [qədri, -i]*

Nə vəḥdəti bildük nədi nə kəṡrəti qanduq
Sən vəḥdəti bu **qədr** ilə kəṡrət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 26). [qədr,]*

Bir ẕərrə **qədri** anlamadım rūzgārdan
Nə dəhrdən nə bu fələk-i kəc-mədārdan *(Gazel 176, Mısra 1). [qədri, -i]*

Bu **qədri** cürm ilə zāhid behiştə göz tikmə
Utangilən bārī ey bī-ḥəyā günāhundan *(Gazel 185, Mısra 7). [qədri, -i]*

Gözim yaşından olur bir də Nūḥ ṭūfānı
Bu **qədri** hicrün ilə əşkbār qoymə məni *(Gazel 232, Mısra 6). [qədri, -i]*

Ġərīb ü ʻâciz ü müżṭər bəlā vü möḥnət-i hicr
Bu **qədr** dərdimə ey kāş bircə həm-dəm olaydı *(Gazel 244, Mısra 10). [qədr,]*

Ḫəlīl idi baña çün yār nār-ı Nəmrūdun
Nə **qədr** olsə də gülzār u gülsitānım idi *(Gazel 249, Mısra 6). [qədr,]*

Vermir nəşātı ḫāṭirə nə şūḫ-ı şāh-nāz
Nə ẕərrə **qədri** şūr u humāyūn ḥiṣārdə *(Kaside 19, Mısra 8). [qədri, -i]*

Bir ẕərrə **qədri** bilməz idim dərd ü möḥnəti
Derdim müdām Ḫosrov [u] Şīrīn ḥekāyəti *(Muhammes 2, Mısra 4). [qədri, -i]*

Yüz qəṣīdə deyübən vāqif edim nüktələrə
Bir qəpik **qədri** o əşʻārı gətürməz nəẓərə *(Terci-bend 1, Mısra 34). [qədri, -i]*

Olsə mehrim **qədri** gər ey bī-vəfā kīnün sənün
Qanımı tökməkdən özgə olmaz āyīnün sənün *(Gazel 154, Mısra 1). [qədri, -i]*

qədr: *Değer, kıymet.*

Nə biləcək **qədrüvi** əhl-i davāt
Qalmısan bu növʻ ilə ḥeyrān māt *(Mesnevi 5, Mısra 47). [qədrüvi, -üv, -i]*

qədr et-: *Kıymet bilmek.*

Gər pirisajni vəkillər böyügü şovn (?) oləsən
Kimsə **qədr etməyəcək** gərçi Fəlāṭūn oləsən *(Terci-bend 1, Mısra 16). [qədr etməyəcək, -mə, -y, -əcək]*

qədr-i mūmiyā: *Her derde devâ olduğuna inanılan efsânevî ilâcın kıymetini.*

Mənim daʻvām səninlədür sərvərā
Qolı sınıq bilür **qədr-i mūmiyā** *(Mesnevi 5, Mısra 96). [qədr-i mūmiyā,]*

qədəḥ: *Kadeh, içki içmekte kullanılan küçük bardak, cam, piyâle.*

Gətür sāqī qədəḥ kim bir ġərībə dāstānım var
Bu çərḫ-i kīnə-pərdāzın əlindən əl-əmānım var *(Gazel 41, Mısra 1). [qədəḥ,]*

Qədəḥlər edi baña şāmlar duʻā-yı **qədəḥ** *(Gazel 65, Mısra 9). [qədəḥlər, -lər]*

Gətür sāqī **qədəḥ** kim yandı cān bu zəhr-i bī-cāyə
Fədā cān u tənimdür doğrı rind-i bādə-peymāyə *(Gazel 212, Mısra 1). [qədəḥ,]*

Ṣāf idi ʻəməl meykədədə imdi riyādan
Təsbīḥə **qədəḥ** məscidə mey-ḫānə dəgişdi *(Gazel 251, Mısra 16). [qədəḥ,]*

Gətür sāqī **qədəḥ** kim bir ġərībə dāstānım var
Bu çərḫ-i kīnə-pərdāzın əlindən əl-əmānım var *(Kaside 7, Mısra 1). [qədəḥ,]*

qədəḥ-i mey: *Şarap kadehi.*

Hīç inṣāf idi şāʻir **qədəḥ-i meysiz** olə
Qalə bī-bādə vü bī-sādə ḥəzīn ü nā-kām *(Kaside 13, Mısra 19). [qədəḥ-i meysiz, -siz]*

qədəḥ-peymā: *İçki, kadeh ölçen.*

Şükr qıl Allāhə kim çıḫduq bəhārə saq əsən
Çünki cənnətdür **qədəḥ-peymāyə** Nov-rūz bayramı *(Murabba 1, Mısra 16). [qədəḥ-peymāyə, -y, -ə]*

qədəm: *Ayak, adım, uğur.*

Gər ḫəzān fəṣlidi lākin **qədəmündən** biz içün
Növ-bəhār oldı cəhān mövsüm-i būstān oldı *(Kaside 17, Mısra 25). [qədəmündən, -ün, -dən]*

Fədā **qədəmlərivə** ey ʻədālətün kānı
Nicāt ver bizə sənsən bu dərd dərmānı *(Kaside 23, Mısra 91). [qədəmlərivə, -lər, -iv, -ə]*

Əḥsən-i təqvīm ilə olmuş mürəkkəb peykərün
Qədəmin ṭūbādı kūyun ḫüld kövs̱ər ləblərün *(Tahmis 3, Mısra 8). [qədəmin, -in]*

Bu ḫəṭṭ ü zülf ü qəddinlə gülüstānə **qədəm** bas bir
Bənəfşə sünbüli pəjmürdə sərvi sər-mişār eylə *(Gazel 199, Mısra 3). [qədəm,]*

qədəm bas-: *Adım atmak, gelmek, içeri girmek.*

Qədəm bas gülüstānə bāğ ara gör kim nə şūr ilə
Nəvālar sāz edüb ʻuşşāq içün qumrī-i dīvānə *(Kaside 22, Mısra 7). [qədəm bas,]*

Beytü`l-əḫzānə **qədəm basdı** kərəmdən nā-gəh
Bir rəfīqim ki ḥəbību`llāhə olmuş həm-nām *(Kaside 13, Mısra 7). [qədəm basdı, -dı]*

qədəm-i lüṭf: *Lütufkar kadem.*

Lālə pəjmürdə ṣənūbər ḫəm olur ey gül-rū
Qədəm-i lüṭfün əgər ṭərf-i gülüstānə dəgə *(Gazel 189, Mısra 6). [qədəm-i lüṭfün, -ün]*

qədər: *Kadar.*

Ḥəq nədəndür bu **qədər** dərd ü ġəm insānə verüb
Hər nə var dərd ü bəlā məcməʻ-i ʻürfānə verüb *(Gazel 20, Mısra 1). [qədər,]*

Qalmub cəhāndə ẕərrə **qədər** ẕövq ilə ṣəfā
Yā Rəb təmām ləẕẕət-i dünyā nədən gedüb *(Gazel 28, Mısra 5). [qədər,]*

Bir mən-i zār dögüldür bilə cövr ü ẓülmi
Əhl-i ḥikmət nə **qədər** var isə āzārı olub *(Gazel 32, Mısra 8). [qədər,]*

Anlar bəhār u lālə vü gül ẕövqini o kəs
Kim ḫāṭirində ẕərrə **qədər** dərd-i dāğ yoḫ *(Gazel 37, Mısra 8). [qədər,]*

Görmədim ẕərrə **qədər** məşrəb-i zāhiddə ṣəfā
Ẕövq ü behcət genə mey-ḫānədəki pīrdədür *(Gazel 75, Mısra 13). [qədər,]*

Zəḫm-i dil-i ṣəd-pārəmə Qānūn Şifādan
Aḫtarson əgər ẕərrə **qədər** çārə tapulmaz *(Gazel 98, Mısra 8). [qədər,]*

Qurbānun olum gəl bu **qədər** etmə təġāfül
Qurbānun olan Ẕū`ī-i ġəm-pərvəri görcək *(Gazel 117, Mısra 9). [qədər,]*

ʻĀşīlərə verdin nə **qədər** var isə neʻmət
Öz əmrüñə tābeʻlərə ẕillət nöçün etdün *(Gazel 172, Mısra 13). [qədər,]*

Nāyāb olubdı dəhrdə ərbāb-ı məʻrifət
Düşmüş o **qədər** fəżl ü hünər eʻtibārdan *(Gazel 176, Mısra 4). [qədər,]*

Olmuş cəhālət ol **qədər** āfāqə mündəric
Qılmaz təməyyüz bang-ı ġurābı həzārdan *(Gazel 176, Mısra 5). [qədər,]*

Pəs hər vücūdə mūcid-i əṣli verüb ṣifət
Əşyādə yoḫdı ẕərrə **qədər** iḫtiyārdan *(Gazel 176, Mısra 18). [qədər,]*

Cəbr ilə iḫtiyārdə yoḫ bir **qədər** dəlīl
Hər nə kəlām var ʻuləmā-yı kibārdan *(Gazel 176, Mısra 21). [qədər,]*

Nə rəvādur ki qoyə sən kimi bir lālə-ʻiẕār
Bu **qədər** dāğ-ı ələm Żū`ī-i ġəm-fərsāyə *(Gazel 194, Mısra 10). [qədər,]*

Bī-ʻārlıq görün nə **qədərdür** bu Żū`īdə
Ol bī-vəfāyə cānını eylər fədā genə *(Gazel 202, Mısra 9). [qədərdür, -dür]*

Özün inṣāf elə ey şūḫ sitəmdür bəddür
Eləməzlər bu **qədər** ẓülm-i sitəm tərsāyə *(Gazel 209, Mısra 10). [qədər,]*

Əgərçi olmasa də nəqd-i cānımız məqbūl
Yanındə ẕərrə **qədər** bārī eʻtibārım olaydı *(Gazel 223, Mısra 6). [qədər,]*

Nə **qədər** fikr elədim diqqət ilə bu kārə
Məktəb ü dərsdən özgə bunə yoḫdur çārə *(Mesnevi 9, Mısra 65). [qədər,]*

Nə **qədər** ʻeybi olsə pūl örtər
Çirk ü pāsın təmizləyüb örtər *(Mesnevi 11, Mısra 19). [qədər,]*

__**qədər:**__ *Kader, talih.*

Məḫlūq içün cəhāndə qəżā vü **qədər** nədür
Gūyā ki məskənim baña dārü`s-səlām idi *(Muhammes 2, Mısra 11). [qədər,]*

Təqdīr-i qəżā vü **qədərün** məs`ələsin
Sordum demədi hīç biri birdür ʻizzī kəlām *(Rübai 3, Mısra 3). [qədərün, -ün]*

__**qəḥṭ:**__ *Kuraklık sebebiyle ürünün yetişmemesinden ileri gelen kıtlık ve açlık.*

Żū`ī ḥəẕər et zād-ı rəhün eylə mühəyyā
Bir **qəḥṭ** ğalā buqʻəyə āḫır səfərün var *(Gazel 42, Mısra 20). [qəḥṭ,]*

__**qəlb:**__ *Kalp, yürek.*

ʻUşşāqun almaz āynə-**qəlbini** jəng-kədər
Hər yerdə olsə gün o yerə yoḫdı tārlıq *(Gazel 111, Mısra 3). [qəlbini, -i, -n, -i]*

__**qəlb:**__ *Sahte, yapmacık.*

Get sat ʻəvāmə **qəlb-i** ʻəməl ʻārif istəməz
Vəhm eylə leyl-i ʻasʻas-ı yəvmü`l ḥesābdan *(Gazel 178, Mısra 11). [qəlb,]*

__**qəlbi qara:**__ *Şüpheli, kederli, meyus; Zor insan.*

Gūşə-i çeşmün ilə zülfün edər sər-kūşī
Məstə baḫ necə tapub **qəlbi qara** yoldaşı *(Gazel 247, Mısra 8). [qəlbi qara,]*

__**qələndər:**__ *Dünya malına önem vermeyen, müsâmahakâr, yumuşak huylu, alçak gönüllü, olur olmaz şeyin üstünde durmayan kimse.*

Bir neçə şāʻir ü **qələndər** idük
Hər ṭərīq ü sānə māhir idük *(Mesnevi 2, Mısra 15). [qələndər,]*

__**qələndərvār:**__ *Kalender tabiatlı, dünya malına önem vermeyen, her şeyin üzerinde durmayan kimseler gibi.*

Ḫ˘oş ol günlər ki biz məḫluqdan bīgānə olmuşduq
Qələndərvār dā`im sākin-i mey-ḫānə olmuşduq *(Gazel 110, Mısra 2). [qələndər-vār,]*

__**qəmər:**__ *Ay, mah.*

Həzārān lālə-ruḫ hər gūşəsində yüz **qəmər**-ṭəlʻət
Görüb bu ḥālı ḥəsrətdən dil-i pür-ḫūnı dāğ etmək *(Gazel 120, Mısra 5). [qəmər,]*

Tā māh-rūyun ʻəqrəb-i zülfündə görmüşəm
Bildim yəqīn budur **qəmərdə** Qur`ānımı *(Gazel 234, Mısra 10). [qəmərdə, -də]*

__**qənāʻət:**__ *Kanaat.*

Sərīr-i fəqr ü **qənāʻətdə** pādşāh ol kim
O bārgəhdə Süleymān mūrdən kəmdür *(Gazel 73, Mısra 9). [qənāʻətdə, -də]*

__**qənāʻət et-:**__ *Yeter bulmak, yetinmek, kanaat etmek.*

Şərābı ṣanmə ki vāʻiẓ belə məẕəmmət edər
Şərābə çatmaz əli ləfẓinə **qənāʻət edər** *(Gazel 60, Mısra 2). [qənāʻət edər, -ər]*

__**qənd:**__ *Şeker.*

Yoḫ ʻeybi Ḫiżr-i ḫəṭ dutə ləʻlün kənārını
Ṭūṭī ġıẕāsı rəsmdür ʻāləmdə **qənd** olub *(Gazel 24, Mısra 10). [qənd,]*

Gərək fərmāyişātun **qənd** olaydı
Fərəḥdən cān u dil pür-ḫənd olaydı *(Mesnevi 3, Mısra 9). [qənd,]*

Buyurub şəḫṣ libās ilə hünərmənd olmaz
Rəngi ağ olmaq ilə duz gəlübən **qənd** olmaz *(Mesnevi 9, Mısra 30). [qənd,]*

__**qəndəhār:**__ *İskender tarafından kurulan ve bugün Afkanistan sınırları içinde bulunan şehir. Şeker kelimesi ile iştikaklı ve cinaslı kullanılır.*

Żū`iyā məcnūn edən sən bī-dili nāz ilə ol
Qəndəhārī-çeşm ü Hindī-zülf ü Rūmī-rū mıdır *(Gazel 52, Mısra 10). [qəndəhārı, -ı]*

__**qəpik:**__ *Azerbaycan Manat`ının ən küçük para birimi. Ufak birimlere ayrılmış metal para.*

Bir beytə bir **qəpik** verələr mən də tā çəküm
Rūyintən ü Təhəmtəni meydānə ey Ġərīb *(Kaside 3, Mısra 25). [qəpik,]*

Ḫālīdi kīsəm zər ilə sīmdən
Ḥāṣil olmaz bir **qəpik** hīç kimdən *(Mesnevi 5, Mısra 82). [qəpik,]*

Yüz qəṣīdə deyübən vāqif edim nüktələrə
Bir **qəpik** qədri o əşʻārı gətürməz nəẓərə *(Terci-bend 1, Mısra 34). [qəpik,]*

__**qərār:**__ *Değişmez olma, devamlı ve sürekli olma, istikrar, karar.*

Nə yetsəm vəṣlə ārāmım nə hicrində **qərārım** var
Ḫudāvəndā nə bəd-ovqāt u müşkil rūzgārım var *(Gazel 50,*

Mısra 1). [qərārım, -ım]

Bəs ki zülf ü ruḫı fikrindədi köñlüm yoḫdur
Nə günüz ṣəbr ü s̱əbātım nə **qərārım** gecələr *(Gazel 72, Mısra 6). [qərārım, -ım]*

Nə vəṣldə nə hicrdə ʻāşiq **qərār** edər
Zülf-i nigār tək eləyər bī-qərārlıq *(Gazel 111, Mısra 5). [qərār,]*

Görüb cəmālıvı ʻeşqün köñüldə dutdı **qərār**
Gətürdi hicr-i ruḫun başımə bəlā Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 21). [qərār,]*

Ya ol nigārdə yā Rəb olaydı mehr ü vəfā
Ya məndə muncə ġəmə ṭāqət ü **qərārım** olaydı *(Gazel 223, Mısra 12). [qərārım, -ım]*

Ey ḫˇoş ol günlər ki bəzmimdə nigārım var idi
Ẕövq-i dīdārıylə köñlümdə **qərārım** var idi *(Gazel 225, Mısra 2). [qərārım, -ım]*

Aldı o Türk-i məst mənim iḫtiyārımı
Tārāc qıldı ḫānə-i ṣəbr ü **qərārımı** *(Gazel 228, Mısra 2). [qərārımı, -ım, -ı]*

Getdi ol zülf-i siyəh qoydı qara gündə məni
Qalmışam imdi pərīşān u **qərārım** getdi *(Gazel 248, Mısra 4). [qərārım, -ım]*

Dün ḥəbsdə çü Yūsif-i çərḫ eylədi **qərār**
Gərdūn goşūd əz-ġəm-**ı** ū zülf-i tābdār *(Kaside 9, Mısra 1). [qərār,]*

Yā Rəb həmīşə belə olubdur mı rūzgār
Yā rūzgār imdi olub bu **qərār** ilə *(Kaside 21, Mısra 14). [qərār,]*

Bir sirr var bu işdə Ḫudāvənd-i ẕü`l-minən
Ḫəlq eyləyübdi hər birini bir **qərār** ilə *(Kaside 21, Mısra 36). [qərār,]*

qərār dut-: *Bir yerde sabit şekilde kalmak, oradan ayrılmamak.*

Bənd olub ḫᵛurşīdə ʻĪsā gökdə **dutmazdı qərār**
Żū`iyā görsəydi bu māh-ı mələk-sīma yüzin *(Gazel 148, Mısra 13). [qərār dutmazdı, -maz, -dı]*

qərīn: *Yakın, karib; Bir durumla nitelenen, bir şeye eren, sâhip olan.*

Ənīs ol büt-i növ-şād gördügün köñlüm
Qərīn māh-ı pərī-zād gördügün köñlüm *(Tahmis 2, Mısra 2). [qərīn,]*

qərīnə: *33 senelik bir devr olup, asır anlamında kullanılır.*

Yüz **qərīnə** keçsə sən tək māh bulmaz gər fələk
Gündə min kəz kürrə(?)-i ərż üzrə səyyār olsa də *(Gazel 218, Mısra 5). [qərīnə,]*

Ḫˇoş ol zəmān ki ʻişrət ü eyşim təmām idi
Ḥeyf ol **qərīnə** kim baña dövrān be-kām idi *(Muhammes 2, Mısra 18). [qərīnə,]*

qərīq: *Batma, boğulma.*

Birisi ʻizzət ilə neʻmət-i nāz içrə **ġərīq**
Birinə ẕillət ilə möḥnət-i dünyā qismət *(Kaside 5, Mısra 9). [qərīq,]*

Yoḫ Żū`ī tək baḥār-ı bəlāyə **ġərīq** olan
Əfsūs o dəm ki çərḫ baña ḥamān qulām idi *(Muhammes 2, Mısra 27). [qərīq,]*

qərq: *Batmak, boğulmak.*

Firʻovnı rūd-ı Nīldə qoymazdı **qərq** olə
Gər ṣidq ilə çağırsa idi bircə yā ʻƏlī *(Kaside 1, Mısra 27). [qərq,]*

qərq-i ʻərəq: *Terlemek; İçkiye batmak, gark olmak.*

Gülün şūr-ı (?) ruḫundan nərgis-i bīmār çeşmindən
Biri **ġərq-i ʻərəq** olmuş biri dolmuşdurur qanə *(Kaside 22, Mısra 12). [qərq-i ʻərəq,]*

qərz: *Borç.*

Dövlətlü olan mürīdlərdən
Qərz istə ʻəzīz-i sīm ü zərdən *(Mesnevi 8, Mısra 54). [qərz,]*

Kasıblarə **qərz** ver dəḫi māl
Gör necə sora olur bu əḥvāl *(Mesnevi 8, Mısra 55). [qərz,]*

qəṣd: *Birine karşı bilerek kötü davranma, kötü niyet.*

Rüstəm-i dil **qəṣdinə** çeşmün çəküb müjgān oḫın
Şanki tīr-əndāzlar cəmʻ eyləyüb Əfrāsiyāb *(Gazel 16, Mısra 3). [qəṣdinə, -i, -n, -ə]*

ʻĀşiq öldürməyə müjgānın edüb ḫəncər-i tīz
Qəṣd eyləyənə ol nərgis-i cādūlarə baḫ *(Gazel 35, Mısra 4). [qəṣd,]*

Rəḥm et ey məh Żū`iyə möḥnət-i hicrün bugün
Qəṣd edübdir imdi cān-ı zār u nālān üstünə *(Gazel 203, Mısra 10). [qəṣd,]*

qəṣīdə: *Kaside nazım şekli.*

Mən də bir Türkī **qəṣīdə** deyübən əḥvālım
Etdim ol mənbəʻ-i əlṭāf u səḫāyə iʻlām *(Kaside 13, Mısra 31). [qəṣīdə, -, -]*

Bu ḥāləcən **qəṣīdəmizə** çatmayub ṣılə
Qoymaq nədəndi Żū`īni sən muncə intiẓār *(Kıt'a-ı Kebir 2, Mısra 15). [qəṣīdəmizə, -miz, -ə]*

Edə mədḥində Żū`ī-i şeyda
Hər zəmāndə **qəṣīdələr** inşā *(Mesnevi 2, Mısra 34). [qəṣīdələr, -lər]*

Līk çü yoḫ imdi bir əhl-i səḫā
Qəsīdə vü şeʻrə desün mərḥəbā *(Mesnevi 5, Mısra 58). [qəsīdə, -, -]*

Tā deyübən **qəṣīdə** bəḫşiş alam
Ḫırmən ü dərd ü ġəmə bir od salam *(Mesnevi 5, Mısra 61). [qəṣīdə, -, -]*

Yüz **qəṣīdə** deyübən vāqif edim nüktələrə
Bir qəpik qədri o əşʻārı gətürməz nəẓərə *(Terci-bend 1, Mısra 33). [qəṣīdə, -, -]*

qəṣīdə-i qərrā: *Şâşaalı kaside.*

O zəmān bir **qəṣīdə-i qərrā**
Midḥət-i bir əmīrdə inşā *(Mesnevi 2, Mısra 19). [qəṣīdə-i qərrā,]*

qəṣṣab: *Kasap.*

Lütf etməsün baña nə ʻəcəb rəḥm eyləməz
Yüz güsfənd əgər edə **qəṣṣabə** ilticā *(Gazel 11, Mısra 6). [qəṣṣabə, -ə]*

Nə tökməkdür cəfā tīğilə hər dəm qanın ʻuşşāqun

Bu ẓülm ey dil-bər-i āhū-nigəh **qəṣṣābdan** gəlməz *(Gazel 96, Mısra 4). [qəṣṣābdan, -dan]*

Çəkürsən ḫəncər-i müjgān tökürsən qan alursan cān
Ḥəbībim səndə bu ʻādət nədür **qəṣṣābə** bənzərsən *(Gazel 159, Mısra 8). [qəṣṣābə, -ə]*

qəsəm: *Yemin, ant.*

Ḥəq **qəsəmlə** sūrə-i yāsīndə iżhār eyləyüb
Ṣānuvı ey məḥrəm-i əsrār-ı sirr-i yā vü sā *(Gazel 1, Mısra 5). [qəsəmlə, -lə]*

İslām deyən sözlərə kimsə qulaq asmaz
Qurānə **qəsəm** doğrı müsəlmān qutarubdur *(Gazel 84, Mısra 14). [qəsəm,]*

Ey māh bugün yerdə cəmālun kimi āyə
Olsun **qəsəm** ol āyə-i Qur`ānə tapulmaz *(Gazel 91, Mısra 6). [qəsəm,]*

Qəsəm deməkliqə mollāsını edüb təʻyīn
Şikəstə ḫāṭirimə nəṣb ilə verüb tərīn *(Mesnevi 14, Mısra 21). [qəsəm,]*

Ḫəṭṭündən olub ʻāləm ara Ḫıżr hüveydā
İncīlə **qəsəm** etdi məni āḫırı rüsvā *(Muhammes 4, Mısra 16). [qəsəm,]*

qəsəm olsun: *Ant olsun, yemin ederim.*

Olsun **qəsəm** o tār-ı sər-i zülfə ey ṣənəm
Qıllam sücūd gər söləsön Tarıñam sənün *(Gazel 165, Mısra 11). [qəsəm olsun,]*

qəṭʻ et-: *Yol almak, bir yolu aşmak.*

Yol tapə bilməz kişi bədrəqəsiz məṭləbə
Gör nə san **qəṭʻ edər** Kəʻbə biyābānını *(Gazel 245, Mısra 4). [qəṭʻ edər, -ər]*

qəṭʻi: *Kesin.*

Qismət-i cövhər-i fərdə **qəṭʻi** münkirdi ḥöküm
Onı lālə ilə gülüm ġönçə ḫəndānuvi aç *(Gazel 255, Mısra 3). [qəti,]*

qəṭʻ-i ülfət: *Dostluğu, muhabbeti, ahbaplığı kesmek, son vermek.*

Qəṭʻ-i ülfət eylədün dutdun ṭərīq-i ẓülm-i kin
Bu dögüldi ʻāqibət səndən gümānı köñlümün *(Gazel 161, Mısra 15). [qəṭʻ-i ülfət,]*

qətl: *Öldürme.*

Żū`ī nə eyləyübdi saña bilməzəm ki var
Hər baḫışundə **qətlinə** fərmān nişānəsi *(Gazel 231, Mısra 12). [qətlinə, -i, -n, -ə]*

Nədəndi mūẕī-i ḥeyvān tək tökürsən qan
Saña nə ḥāṣil olur belə **qətl** ü ʻġārətdən *(Kaside 15, Mısra 18). [qətl,]*

Sölə ki hansı kəs ʻāləmdə tapdı rāḥətlüq
Belə şərārət ilə yā bu **qətl** ü sirqətdən *(Kaside 15, Mısra 22). [qətl,]*

qətrə: *Damla.*

ʻĀriżün kim bādə tābından açubdur lālələr
Hər ṭərəf tər **qəṭrəsi** ol lālə üzrə jālələr *(Gazel 48, Mısra 2). [qəṭrəsi, -s, -i]*

Ləbün firāqı ilə qanə dönməgün cigərün
Vəyā gözimdən aqan **qəṭrə** qəṭrə qanı yazım *(Gazel 141, Mısra 8). [qəṭrə,]*

Ləbün firāqı ilə qanə dönməgün cigərün
Vəyā gözimdən aqan **qəṭrə** qəṭrə qanı yazım *(Gazel 141, Mısra 8). [qəṭrə,]*

Çəkdi ḫəncər nāz ilə öldürmədi ṣəd-ḥeyf kim
Qıymadı bir **qəṭrə** ābı bu dil-əfkār içün *(Gazel 153, Mısra 8). [qəṭrə,]*

Deyür ki müctəhidə bağlamaz isön boynun
Təmām ʻəməllərün olur **qətrə** olur fānī *(Kaside 23, Mısra 82). [qətrə,]*

qəṭrə qəṭrə: *Damla damla.*

Hicründə gözlərimdən aḫan **qəṭrə qəṭrə** qan
Döndürdi lāləzārə nigārım kənārımı *(Gazel 228, Mısra 5). [qəṭrə qəṭrə,]*

qəṭrə-i nəm: *Su damlası.*

Çeşme-i ʻürfān olubdur ḫüşk-i ḫāk-ı cəhl ilə
Məʻrifət dəryāsı içrə **qəṭrə-i nəm** qalmayub *(Gazel 30, Mısra 6). [qəṭrə-i nəm,]*

qəṭrə-i qan: *Kan damlası.*

Titrəşür köñlüm ḫəyāl-i ʻāriżindən eylə kim
Ātəş-i sūzəndə üzrə **qəṭrə-i qan** titrəşür *(Gazel 58, Mısra 4). [qəṭrə-i qan,]*

qəṭrə-i ʻərəq-i ʻārıż: *Yüzün ter damlası.*

Və`n-nəcm **qəṭrə-i ʻərəq-i ʻāriżivə** şərḥ
Və`l-leyl çīn-i zülf-i siyāhun ḥekāyəti *(Gazel 229, Mısra 3). [qəṭrə-i ʻərəq-i ʻārıżivə, -iv, -ə]*

qəvī: *Güçlü, kuvvetli; Sağlam, güvenilir.*

Sitārə ṣanmə fələkdə şərār-ı āhımdur
Bu əmrə ātəş-i dil bir **qəvī** güvāhımdur *(Gazel 53, Mısra 2). [qəvī,]*

Nə Qudyāl əhlim imdi nə Şīrvān əhli ey sərvər
Ġərəż kim dār-ı dünyādə pərīşān ḫānmānım var *(Kaside 7, Mısra 11). [qəvī,]*

qəżā: *Kaderin, Allah tarafından ezelde tâyin ve tespit edilen biçimde ve zamanda gerçekleşmesi.*

Təğyir-i iḫtiyārı çü yoḫdur **qəżā** içün
Təqdīrə rāżı ol ġəm-i dövrānə ağlama *(Gazel 5, Mısra 5). [qəżā,]*

Qəżādan olmısan ʻāləmdə sən özün mövcūd
Bu rəmzi bil dəḫi sirr-i qəżānı aḫtarma *(Gazel 9, Mısra 5). [qəżādan, -dan]*

Yeyürəm ḫūn-ı cigər ḥəsrət-i ləʻlüñə məgər
Ki **qəżādan** baña rūzī dil-i ṣəd pārə düşüb *(Gazel 17, Mısra 10). [qəżādan, -dan]*

Vəṣl-i dildār aḫtarur hicrānə ṣəbr etmüb genə
Anlamub təqdīr-i təğayyür **qəżā** istər köñül *(Gazel 122, Mısra 12). [qəżā,]*

Belə fikr eylər idim ḥəşrə kimi hicr olmaz
Bu **qəżā** kārıdı belə olacaqmış nə bilim *(Gazel 136, Mısra 4). [qəżā,]*

Qutarub ʻömr-i həvā çıḫmış idi başımdan
Gətürdi tāzə məni ʻeşqivə **qəẓā** Kāẓım *(Gazel 137, Mısra 18). [qəẓā,]*

Ġāfil **qəżādan** āẖırı günlərdə qismətim
Nār-ı səqər nişānı ẖarābə muğān idi *(Gazel 242, Mısra 13). [qəżādan, -dan]*

Qəżā kātibləri hər şəẖṣ içün bir iş yazub lövẖə
Mənim lövḥimdəki cümlə ġəm-i dərd ü bəlā çıẖdı *(Gazel 254, Mısra 3). [qəżā,]*

Çü yoẖdı kimsədə qüdrət **qəżāyə** təğyīrə
Rıżā ilən elə ẖ˘oş ẖāṭir-i pərīşānı *(Kaside 23, Mısra 13). [qəżāyə, -y, -ə]*

Məẖlūq içün cəhāndə **qəżā** vü qədər nədür
Gūyā ki məskənim baña dārü`s-səlām idi *(Muhammes 2, Mısra 11). [qəżā,]*

Çoẖ fikr eylədim **qəżā** ilən təqdīrə
Dünyādə olan umūr içün tədbīrə *(Rübai 2, Mısra 1). [qəżā,]*

Bir ẕərrə söz olmadı **qəżādan** mə‘lūm
Çoẖ baẖdım əgər diqqət ilə təfsīrə *(Rübai 2, Mısra 3). [qəżādan, -dan]*

SONUÇ

Tez, *Molla Mahmud Zu`i Divanı (İnceleme-Metin-Bağlamlı Dizin-İşlevsel Sözlük)*`ten oluşmaktadır.

Çalışmamız Giriş ve onu takiben dört bölüm ile Sonuç ve Kaynakça`dan meydana gelmiştir. Giriş`te Zu`i`nin yaşadığı 19. yüzyılda Azerbaycan`daki siyasi, sosyal ve edebi durum hakkında bilgi verilmiştir. 19. yüzyılda Azerbaycan Rusya`ya birleştirilmiştir. Bu siyasi olay etkisini her alanda hissettirmiş, Rusya ve dolayısıyla dünyada gelişen gelişmeler Azerbaycan`a da yansımıştır. Klasik şiiri devam ettirenler, birkaç kişi hariç, eskisi gibi güzel örnekler verememiş, nazirecilik geleneği gelişmiştir. Nazire geleneğinin gelişim sebeplerinden bir diğeri o dönemde faaliyet gösteren edebi meclisler ve meclis üyeleri arasındaki yazışmalardır ki bu meclislerden biri de Beytü`s-Safa`dır. Molla Mahmud Zu`i memleketi Şirvan`da düzenlenen bu edebi meclisin üyesi olmuştur. Zu`i, *Divan*`ında bu meclisten bahsetmiş, onun ve üyelerinin övgüsüne şiir yazmıştır. Bu bölümde, Azerbaycan`daki umumi edebi durum, meclisler ve dolayısıyla Beytü`s-Safa edebi meclisi, onun edebiyattaki yeri, üyeleri genel olarak değerlendirilmiştir. Bu dönemde klasik şiirin - halkı ve onların sorunlarını yansıtmadığı için - eleştirildiği, realizm akımının edebiyata hakim olmaya başladığı ve mizahi şiirin revaç gördüğü gözlemlenmiştir.

Birinci bölümde Molla Mahmud Zu`i`nin hayatı, eserleri ve edebi kişiliği ile ilgili bilgi verilmiştir. Zu`i`nin hayatı, eserleri ve edebi kişiliği ile ilgili bilgi veren en eski kaynaklar Seyyid Azim Şirvani`nin *Tezkiretü`ş-Şuara*`sı ve Feridun Bey Köçerli`nin *Azərbaycan Edebiyatı* adlı eseridir. Daha sonra Nasreddin Garayev (1979), Molla Mahmud Zu`i ve *Divan*`ı üzerine araştırma yapmıştır. AMEA M. Fuzuli adına Elyazmalar Enstitüsü arşivinde muhafaza edilen Garayev`in Kiril alfabesi ile yazdığı 69 sayfalık makina baskısının ilk on iki sayfası Molla Mahmud Zu`i`nin hayatı ve edebi kişiliği hakkında bilgi içermektedir. Bu arşivde *Zu`i Divanı*`ndan yazıçevrimi yapılmış ve dağınık şekilde bulunan Kiril alfabesiyle otuz üç şiirin tam çevirisi bulunmaktadır. Bununla beraber bazı notlar ve bazı şiirlerin birkaç beytinin çevirisi yer almaktadır. Zu`i ve *Divan*'ı hakkında daha sonra yapılan araştırmalar - Garayev ve Memmedzade (1987), Asgerli (2005), Garayev (2012), Memmedov (2003), Gayıbov (2013), Ceferzade, Ganiyev ve İsmayılov (1999), Ganiyev (2010), Ceferzade (1975; 1977a; 1977b) vb. - genellikle yukarıda ismi

zikrolunan kaynakları tekrarlar niteliktedir. Memmedov (2003) *Mirza Mahmud Zöv`i`nin Hayatı ve Divan`ından Seçmeler* başlıklı lisans bitirme tezi yazmış; dört mesnevi, otuz gazel örneği sunmuştur ki bunlardan 2 mesnevi ve 4 gazel *Divan*`da bulunmamaktadır. Molla Mahmud Zu`i ile ilgili ulaşabildiğimiz tüm kaynaklarda geçen şiir örnekleri Tablo 1`de verilmiştir.

Şairin ismi ile ilgili yazıçevrimi farklılıkları ve hataları değerlendirilmiş, *Divan*`daki verilere dayanılarak isminin ve mahlasının Molla Mahmud Zu`i olduğuna kanaat getirilmiştir. Molla Mahmud Zu`i, *Divan*`ında Farsça düştüğü bir nottan ve Seyyid Azim Şirvani`nin, *Tezkiretü`ş-Şuara*`sından anlaşıldığına göre o, Şamahı`nın Şirvan şehrinde H. 1250 (M. 1843) yılında doğmuştur. Zu`i`den bahseden kaynaklar onun öğretmenlik, hattatlık yaptığına dair bilgi vermiştir. *Divan*`ından onun mollalık yaptığı ve çarıkçı dükkanının olduğu da anlaşılmaktadır. Tez çalışması incelenirken ulaşılan tüm kaynaklar incelenmekle beraber *Divan* metni temel kaynağımızı oluşturmuştur. Yine *Divan*`dan anlaşıldığına göre şair, memleketi Şirvan`dan uzakta görev yapmış, bu durumdan hoşnut olmamış, maddi sıkıntılar yaşamış ve bunu şiirlerine, özellikler kaside ve mesnevilerine yansıtmıştır.

Şairin *Divan*`ı ile beraber Arapçadan çevirisini yaptığı *Nasihat-ı Lokman*`ı ve *Düzd ve Gazi* adlı didaktik hikayesi vardır. Türkçe ve Farsça kısımlardan oluşan *Divan*`ı nestalik hattıyla yazılmıştır. Eksik olan, üzerinde zaman zaman düzeltmeler yapılan, derkenar notlar düşülen ve müstensihin nüshasıyla orijinal metnin iç içe bulunduğu eserin ulaşabildiğimiz tek nüshası Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, M. Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü arşivinde, Б-742 numarası ile muhafaza edilmektedir. 179 varaktan oluşmaktadır. *Divan*`da 19`u Farsça olmak üzere 43 kaside, 13`ü Farsça olmak üzere 269 gazel, 15 mesnevi, 1 murabba, 5 muhammes, 3 tahmis, 2 müseddes, 1`i Farsça olmak üzere 2 terci-i bent, 6`sı Farsça olmak üzere 13 kıt‘a, 7 rübai, 2 Farsça matla yer almaktadır.

Şiirlerinden anlaşıldığına göre şair kendini beğenmiş, hatta bir beytinde kendini Şirvan`ın ikinci Hakani-i Şirvani`si olarak görmüş, şiirlerinin İranlı şairler Sadi ve Salman`ı dahi etkileyeceğini belirtmiştir. Fuzuli`nin üç gazelini tanzir ederek, yine Fuzuli`ye ve Kani-i Şirazi`ye nazire yazarak, Hafız`dan çeviri yaparak onlardan etkilendiğini göstermiştir.

Meclis üyeleri ve arkadaşları Seyyid Azim Şirvani`den, Bahar`dan, Bihud`dan, Ragib`den vb. övgüyle bahsetmiştir.

İkinci bölümde *Divan*`ın biçimsel ve muhteva yönünden incelenmesi yapılmıştır. Biçimsel özellikler kısmında ayrı ayrı nazım şekilleri üzerinde durulmuştur. Zu`i, kasidelerinin çoğunu o dönemde Şirvan`da yaşayan han ve beylere sunmuş, karşılığında bir beklenti içerisinde olduğunu sezdirmiştir. 3. ve 9. kasideler Kani-i Şirazi`ye nazire olarak yazılmıştır. Mesnevileri şekil itibari ile mesnevi şekline uysa da konu itibari ile kaside gibidir ve farklı kişilere sunulmuştur. Hz. Ali övgüsünde yazılan kaside dışında dini başlıklı ve içerikli kaside ve mesnevileri geleneksel dini içerikli kaside ve mesnevi konusunda yazılmamıştır. Şair, bu manzumeleri bir nevi eleştiri hususunda yazmış, İslam milletinin de gelişmesi, yeni tipli okullar açıp iyi eğitim görmesi, mollalardan duyduğu her şeyi kabul etmeyip sorgulaması gerektiğini vurgulamıştır. Şairin daha çok gazel nazım şekli ile yazdığı gözlemlenmiştir. *Divan*`da her harfle gazel yazılmamıştır. Çift sayılı gazellerin sayı ise azdır. Gazellerin konusu, klasik şiirin geleneksel gazel anlayışına uygun olarak, kadın, aşk, sevgilinin güzelliği, şarap, meclis, bahar, ayrılık acısı, rakip vb.`dir. Gazellerde talihin iyi ve kötü yanları, din, tasavvuf, rint ve zahit; dünyanın, paranın ve mal-mülkün gelip geçiciliği; ariflerin, ilim ve irfan sahibi insanların değer görmemesi, yaşlılıktan şikayet gibi konular da işlenmiştir. 1., 2. ve 3. gazeller klasik gazel geleneğinde alışık olmadığımız şekilde peygamber övgüsüne yazılmıştır. Dokuz beyitten oluşan 246. gazelde ise şair, yaşadığı bir anıyı anlatmıştır. O, bu gazelinde Sabunçu`da Halil Bey`in düzenlediği bir meclise gittiğinden, meclisin gösterişliliğinden, mecliste Settar Bey`in de bulunduğundan bahsetmiştir. Bu konuları işlemesine rağmen Zu`i, genel anlamda, aşıkane, rindane ve şuhane gazeller yazmıştır. *Divan*`da musammat ve müzeyyel gazele rastlanmamıştır. *Zu`i Divanı*`nda yer alan nazım şekillerinde klasik gelenekten farklı durumlar gözlemlenmiştir. Örneğin, *Divan*`da bulunan 1., 2., 3. ve 4. muhammesler klasik muhammesten farklıdır. 1., 2. ve 4. muhammes musarra beyitle başlamış ve diğer 5 mısradan oluşan bentlerin son mısrası baştaki matla beyitle aynı kafiyede kafiyelenmiştir, yani müzdevicdir. 3. muhammes ise 2 beyitlik kıt'a ile başlamıştır. Diğer 9 bendin son mısrası kıtanın kafiye ve redifi ile yazılmış müzdevic muhammestir. Benzeri farklılık müseddeslerde de görülmektedir. *Divan*`nda 2 müseddes bulunmaktadır. 1. müseddes, 5 bentten oluşmaktadır. Bentlerin 5. mısraları 1. bentle kafiyeli olup, 6. mısraları tekrar ettiği için hem müzdevic hem mütekerrir kafiye düzenine sahiptir. 2. müseddes, iki matla beyitten ve 5 bentten oluşmaktadır. Muhammeslerdeki

gibi başta iki matla beyitle başlayan müseddesin diğer bentlerinin 4. mısrası birinci matla beyit ile kafiyelidir/aynı rediflidir. 5. mısrası serbest olan manzumenin 6. mısraları ikinci matla beyti ile kafiyelidir/aynı rediflidir. *Divan*`da bulunan Türkçe bir terci-i bend de geleneksel terci-i bendden farklılık göstermektedir. 9 bentten oluşan manzume başta musammat gibi kafiyelenen, yani aa, aa şeklinde kafiye düzenine sahip olan iki beyit ile yy, yy şeklinden kafiye düzenine sahip olan/tekrarlanan iki vasıta/bendiyye beyitlerinden oluşmaktadır. Şiir bb, bb/yy, yy; cc, cc/yy, yy; dd, dd/yy, yy şeklinde devam etmektedir. Şair vasıta beyitleri birinci ve ikinci bentten sonra tekrar yazmış, diğer bendlerde yazmak yerine "vələhu eyżən" tabirini kullanmıştır. *Molla Mahmud Zu`i Divanı*`nda 22 vezin kullanılmıştır. Söz konusu vezinlerden mefʿūlü/fāʿilātü/mefāʿīlü/fāʿilün vezni %17.7 oran ile 57 kez kullanılmış en fazla vezindir. *Divan*`da 223., 235., 244. gazellerde ve 2. müseddeste ikili vezin kullanmıştır. Son harfleri ن ,ر ve ى olan kelimelerle daha çok redif yapılmıştır. *Zu`i Divanı*`ndaki redifler, sözcüklerden, sözcük ve eklerden, bazense sadece eklerden oluşmaktadır. 18 şiirde redif bulunmamaktadır. Zu`i, şiirlerinde aruz kusurları görülmekle beraber – çoğunlukla - vezin ve kafiye kullanımında başarılıdır. Molla Mahmud Zu`i 19. yüzyılda yaşamıştır. Azerbaycan edebi dilinin o dönemki özellikleri ile günümüzdeki özellikleri arasında çok fark görülmemekle beraber şairin yaşadığı bölgeden kaynaklı olarak *Divan*`da bazı dil kullanımları söz konusudur. Bu farklılıklar Şirvan diyalekt özellikleri ile beraber manzum dilin getirmiş olduğu özelliklerden de kaynaklıdır. Şair şiirlerinde bazen halk deyim ve deyişlerinden, kelam-ı kibarlardan, ayet ve hadislerden yararlanmıştır. Şiirlerinde yer yer yerel unsurlar bulunmakta olup dili sadedir. Tezin "Dil ve Üslup Özellikleri" bölümünde bu hususta bilgi verilmiş, örnekler sunulmuştur. *Divan*`da daha sıkça rastlanan edebi sanatlarla ilgili bilgi verilip örnekler sunulmuştur. İstifham ve tecahül-i arif sanatlarının şairin tarzını yansıtması bakımından ağırlığını hissettirdiği gözlemlenmiştir. İkinci bölümün ikinci kısmında muhteva özelliklerine yer verilmiştir. Muhteva özelliklerinde aşk ve aşkla ilgili unsurlar, kişiler, kavimler, ülkeler, şehirler, nehirler, dağlar, tabiat ile ilgili unsurlar, sosyal hayat, din ve tasavvuf, Zu`i`nin şiir ve şair hakkındaki düşünceleri, eğitimdeki yeni gelişmelere dair düşünceleri üzerinde durulmuştur. Bu kısımda Türk edebiyatı indeksinde alışık olmadığımız bazı kavramlarla karşılaşılmıştır. Örneğin, Zu`i cömertlikten ve şairlerin korunup kollanmasından bahsederken Tuğrul Bey`in ismini zikretmiş, onun gibi beylerin olması halinde Hakani-i Şirvanilerin yine dünyaya gelebileceğinden söz etmiştir. Çalışmanın kuşlardan bahsettiğimiz bölümünde şairin boynu halkalı güvercin anlamında kullanılan sulsul, terlan, çaylak gibi kuşlardan bahsettiği gözlemlenmiştir. Yine şair

mollaların giyimlerinden bahsederken onların giyindiği kurşaktan bahsetmiş, mesleklerden bahsederken Rusça adı ile geçen ve o dönemde yeni ortaya çıkan pristav, proporçik gibi meslek isimleri kullandığı görülmüştür. Yine Türk edebiyatında pek rastlamadığımız lakin Azerbaycan klasik muğamlarından olan şur makamının da kullanımı ile karşılaşılmıştır. Muhteva özelliklerinden sonra metinlerarası ilişkilere değinilmiş ve *Divan*`da tespit edilen Alıntı, Anıştırma + Gönderge, Gönderge + Kolaj + Çeviri, Alıntı + Yenidenyazma, Gönderge + Anıştırma + Alıntı üzerinde durulmuştur.

Üçüncü bölümde Divan nüshası tanıtılmış ve metnin hazırlanmasında izlenen yol hakkında bilgi verilmiştir. *Molla Mahmud Zu`i Divanı*`nın ulaşabildiğimiz tek nüshası Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, M. Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitüsü arşivinde, Б-742 numarası ile muhafaza edilmektedir. Eser nestalik hattıyla yazılmış 179 varaktan oluşmaktadır. Metin maruf tek nüsha üzerinde çalışılmıştır. *Divan*`ın numaralandırması tarafımızdan verilmiştir. Nekiy Efendiyev isimli bir müstensihin orijinal metni tekrar yazdığı *Divan*`da düşülen nottan anlaşılmıştır. Orijinal metinle teksir edilen metnin varakları iç içe geçmiş vaziyettedir. Bu sebepten metnin yazıçevrimi yapılırken bazı şiirlerin iki, bazılarınınsa üç defa yazıldığı görülmüştür. Şiirlerin hangi sayfada kaç defa geçtiği/bulunma yerleri dipnotlarda gösterilmiştir. Eserin varaklarının eksik olduğu *Divan* içinde yapılan numaralandırmadan, 107. gazelin *Divan*`da sadece ilk üç beyti bulunmasına rağmen Garayev (1979), Garayev ve Memmedzade (1987, s. 144) ve Memmedov`da (2003, s. 23) beş beytinin de bulunmasından, *Şirvani Tezkiresi*`nde yer alan şiirlerin bazılarının *Divan*`da bulunmayışından da anlaşılmıştır. Eserin sayfa kenarlarına notlar düşülmüş, bazı şiirler der-kenar olarak yazılmıştır. Bu yüzden her sayfadaki beyit sayı farklıdır. Kaside ve mesnevilerinde genellikle başlıklar kullanılmıştır. Bazı şiirlerini diğerlerinden "velehu eyzan" (ve sonraki), "eyzan min nevadir-i tab", "kaside min nevadir-i tab" ibareleriyle ayırırken, bazı şiirlerinde, örneğin, terci-i bendinde vasıta beyitlerini tekrar yazmamak için "velehu eyzan" (geride geçtiği gibi) cümlesini kullanmıştır. Şair kimi zaman yazdığı dizenin üzerini çizmiş, şiirin kenarına veya kelimenin üzerine düzeltmeler yapmıştır. Bazı ayet ve hadislerin dize başlarına veya altına kırımızı, kurşun kalemle veya siyah mürekkeple çizgiler çizilmiştir. *Divan*`ın 1a sayfasına, sol köşeye eski harflerle der-kanar düşülen nota göre müstensih Mahmud Zu`i`nin *Divan*`ını istek veya ihtiyaç üzerine ikinci nüsha olarak ilk defa 24 Nisan 1924 tarihinde yazarak/düzenleyerek bir araya getirmiştir. Üçüncü bölümün

sonunda çevriyazı işaretleri verildikten sonra *Divan*`ın transkripsiyonlu metni sunulmuştur.

Dördüncü bölümde *Divan*`ın bağlamlı dizini ve işlevsel sözlüğü Tebdiz projesi kapsamında hazırlanmıştır. Bu bölümde *Divan*`da yer alan kelimeler Türkiye alfabesine göre sıralanmıştır. Ayın harfi ve Azerbaycan alfabesinde bulunan "Ə" ve "Q" harfleri alfabetik sırada sona alınmıştır. Her kelimeden sonra iki nokta konarak anlamları verilmiştir. Kelimelerin geçtiği beyitler sıralanmış ve künyeleri yazılmıştır. Künyelerin yanında köşeli parantez içinde kelime ek ve köküne ayrılmış şekilde gösterilmiştir. Kelimelerin *Divan*`da hangi anlamlarda kullanıldığı, yani bağlamlı dizini verilerek işlevsel sözlüğü hazırlanmıştır. Böylece *Zu`i Divanı*`nın sözvarlığı ortaya konmuştur.

Tez boyunca yararlanılan kaynaklar, Kaynakça bölümünde sunulmuştur. Çalışma içinde birebir alıntı ve gönderme yapılmayan kaynaklar Diğer Kaynaklar başlığı altında verilmiştir. En sonda tezin incelemesi ile ilgili hazırlamış olduğumuz Tablolar Ek 1.`de, *Divan*`daki notlar Ek 2.`de verilmiştir.

Zu`i, klasik bir şairdir. Gazelleri sayı itibarı ile çok ve diğer nazım şekillerine göre daha başarılıdır. Bununla beraber şair, Mahallileşme akımının da etkisinde kalmıştır. Şair, daha 18. yüzyılda temeli Vakıfla atılan ve 19. yüzyılda revaçta olan realizm akımından etkilenmiş, toplumsal gerçeklikleri es geçmemiş, her gün değişmekte, gelişmekte olan yeniliklere, teknolojik gelişmelere karşı gözlerini kapatmamıştır. Hatta bazı gazellerinde sevgili ile hem-sohbet olduğundan, ona kavuşmaktan bahsetmiştir. Yerel unsurlardan, Azerbaycanın şehir ve köylerinden, özellikle memleketi Şirvan ve onun güzelliklerinden bahsetmiştir. Bu bakımdan Molla Mahmud Zu`i yenilikçi bir şairdir. Varoluşu sorgulayan felsefi şiirleri ile beraber az sayıda tasavvufi şiirleri de bulunmaktadır. Dönemin diğer birçok şairi gibi Fuzuli`den etkilenmiştir. Lakin çoğu beyitlerinden anladığımız kadarıyla daha ziyade rint meşrep şairdir. Mecliste bulunmayı, hayattan kâm almayı, Ramazan ayının, kendi ifadesi ile, oruç eziyetinin bitmesine sevindiğini dile getirdiği şiirler yazmıştır.

Divan değişim sürecini yansıtması bakımından önemlidir. Şairin bazı şiirlerinde Rusça kelimeleri kullanması, nazım şekillerinde ve türlerinde görülen değişiklikler bunun bariz örneklerindendir. *Divan*`da edebi dil ile yerel unsurlar paralel şekilde görülmektedir. Bu sebepten aynı zamanda bir ikilik sözkonusudur.

Zu`i Divanı* günümüze kadar bütün olarak incelenmemiştir. Amacımız 19. yüzyılın bir parçası olan ve o dönem özelliklerini yansıtan *Zu`i Divanı`nın metnini elimizden geldiğince doğruya yakın bir şekilde ortaya koymak ve metin üzerine ayrıntılı bir inceleme yaparak onu literatüre kazandırmak/bulunduğu arşivden gün yüzüne çıkarmaktı.

KAYNAKÇA

Aköz, E. (2011). Frenk Kime Denir? *Sabah Gazetesi*. Erişim: 1 Şubat 2019, https://www.sabah.com.tr/yazarlar/akoz/2011/02/06/frenk_kime_denir

Akpınar, Y. (1994). *Azeri Edebiyatı Araştırmaları*. İstanbul: Dergah Yayınları.

Aktulum, K. (2000). *Metinlerarası İlişkiler.* Ankara: Öteki Yayınevi.

Alper, Ö. M. (1999) İbn Sina. (C. 20, s. 319-322). *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul.

Andrews, W. (2003). *Şiirin Sesi Toplumun Şarkısı*. (Çev. Tansel Güney). Ankara: İletişim Yayınları.

Araslı, H. (1956). *XVII-XVIII. Asır Azerbaycan Edebiyatı Tarihi*. Bakü: Azerbaycan Üniversitesi Neşriyatı.

Araslı, H. (1960). *VII-XII Asırlarda Azerbaycan Edebiyatı. Azerbaycan Edebiyatı Tarihi*. Bakü: Azerbaycan Üniversitesi Neşriyatı.

Armutlu, S. (2015). Erken Dönem Farsça Mesnevilerde Bezm - I -. *Doğu Esintileri, İranoloji, Fars Dili ve Edebiyatı Araştırmaları Dergisi.* Sayı: 3, 2015/6. S. 57-132.

Asker, R. ve Asker, L. (2008). Kaşgarlı Mahmut ve 11. Yüzyıl Musikisi Üzerine. *Türk Dünyası İncelemeleri Dergisi.* C. VIII. Sayı: 1, s. 31-34.

Askerli, Z. (2005). *XIX Asır Azerbaycan Şiiri Antolojisi*. Bakü: Şark-Garp.

Aydın, M. (2012). Tiflis. (C. 41, s. 150–153). *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul.

Azerbaycan Milli Ansiklopedisi (2007), Azerbaycan Milli Ansiklopedisi İlmi Merkezi.

Azerbaycan Sovyet Ansiklopedisi (1987), Şahsevenler. X. Cilt.

Azerbaycan Toponimlerinin Ansiklopedik Lügati (2007), Şark-Garp Yayınları. I. Cilt.

Azerbaycan Toponimlerinin Ansiklopedik Lügati (2007), Şark-Garp Yayınları. II. Cilt.

Babür, Y. (2013). Şeyh-i San'an Kıssasına Dair. *Turkish Studies*. 8/13. s. 509-516, Ankara.

Bayramov, A. (2014). *Fridrix Bodenştedtin Mirza Şefi Vazeh Hakkında Hatıraları*. Gence: Elm Neşriyatı.

Bozkurt, N. (2003). Meclis (C. 28, s. 241-242). *TDV İslam Ansiklopedisi*. Ankara.

Bünyadov, Z. M. ve Yusifov, Y. B. (2005). *Azerbaycan Tarihi*. Bakü: Çırak Neşriyatı.

Cavadzade, A., Ganiyev, S. ve İsmayılova M. (1999). *Şirvanın 350 Şairi*. Bakü: Ünsiyet. Üç Kitapta - I kitap.

Ceferzade, A. (15.12.1977a). Medeni İrsimizden. Beytü`s-Safa Edebi meclisinde Keçirilmiş Bir Yarış Hakkında. *Yeni Şirvan Gazetesi*. s.4.

Ceferzade, A. (15.12.1977b). Medeni İrsimizden. Beytü`s-Safa Edebi meclisinde Keçirilmiş Bir Yarış Hakkında. *Yeni Şirvan Gazetesi*. s.4.

Ceferzade, A. (30.01.1975). Medeni İrsimizden. Mirza Mahmud Zui. *Yeni Şirvan Gazetesi*. s.4.

Dilçin, C. (2016). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi* (11. bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Doğaner, S. (2004). Mısır. (C. 29, s. 553–555). *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Ankara.

Erdem, S. (1991). Babil. (C. 4, s. 392–395). *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul.

Ertan, M. E. (1989). *Fuzuli Divanı`nda Hayvanlar.* Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

Es-Seyyid, S. M. (2004). Mısır. (C. 29, s. 564–569). *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Ankara.

Ganiyev, S. (2010). *Beytü`s-Safa Edebi Meclisi*. Bakü: Elm ve Tahsil Neşriyatı.

Garayev, N. (1979) *Molla Mahmud Zöv`i və Onun Divan`ı*. AMEA M. Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitülü, E/Arxiv № 116 (178)).

Garayev, N. (2012). *XIX. Asır Azerbaycan Edebi Meclisleri*. Musalı, V. (Yay. Haz.). Bakü: Elm ve Tahsil.

Garayev, N. ve Memmedzade, H. (1987). *Poetik Meclisler*. Bakü: Yazıcı.

Gasımzade, F. (1974). *XIX. Asır Azerbaycan Edebiyatı Tarihi*. (2. bs.) Bakü: Maarif Neşriyatı.

Gayıbov, H. E. (2013). *Azerbaycan`da Meşhur Olan Şuaranın Eşarına Mecmuadır*. Bakü: Elm ve Tahsil Neşriyatı. C. IV.

Gören, S. (2010). *17. Yüzyıl Şairlerinden Fehim-i Kadim, Aşık Ömer ve Karacaoğlan`ın Şiirlerinde Hayvanlar*. Yüksek Lisans Tezi, Marmara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü, İstanbul.

Gündoğan, M. D. (2007). Pisagor. (C. 34, s. 292-293). *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul.

Hey`et, C. (1995). Fars. (C. 12, s. 174–176). *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul.

Kahya, E. (1998). Hipokrat. (C. 18, s. 119-121). *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul.

Kanar, M. (1996). Firdevsi. (C. 13, s. 125-127). *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul.

Kaplan, Y. ve Poyraz, Y. (2010). Divan Şiirine Kaynaklık Etmesi Bakımından Oyunlar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi. Prof. Dr. Turgut KARABEY armağanı.* Volume: 3. Issue: 15.

Karlığa, H. B. (1991) Anasır-ı Erbaa. (C. 3, s. 149-151). *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul.

Kaya, M. (2009). Sokrat. (C. 37, s. 352-354). *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul.

Köçerli, F. B. (2005). *Azerbaycan Edebiyatı*. Gazenferkızı, R. (Yay. Haz.). Bakü: Avrasya Press. C. 2.

Köçerli, F. B. (2005). *Azerbaycan Edebiyatı.* Gazenferkızı, R. (Yay. Haz.). Bakü: Avrasya Press. C. 1.

Kurnaz, C. ve Çeltik, H. (2011). *Divan Şiiri Şekil Bilgisi* (2. bs.). Ankara: H Yayınları.

Kutlar, F. S. (2005). *Klasik Dönem Metinlerinde Değerli Taşlar ve Risale-i Cevahir-Name.* Ankara. Öncü Basımevi.

Memmedov, K. (2003). *Mirza Mahmud Zöv`i`nin Hayatı ve Divan`ından Seçmeler*. Lisans Bitirme Çalışması, Qafqaz Üniversitesi, Bakü.

Neva Makamı (t.y.). Erişim: 10 Şubat 2019, http://www.eksd.org.tr/neva-makami/

Ocak, T. (1997). Labial Hı`nın Çevriyazıda Yazımı Sorunu. Mehmet Ölmez (Yay. Haz.). *Çağdaş Türk Edebiyatına Eleştirel Bir Bakış. Nevin Özberk Armağanı* (s. 167-172). Ankara: Simurg Yayınları.

Olguner, F. (1994). Eflatun. (C. 10, s. 469-476). *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul.

Öztekin, Ö. (2008). Modern Türk Şiirinde Geleneği Yeniden Üreten Bir Şair: Nazım Hikmet ve Metinlerarasılık. *Edebiyat Fakültesi Dergisi.* C. 25, Sayı: Haziran, s. 129-150.

Öztoprak, N. (2010). Divan Şiirinde Giyim Kuşam Üzerine Bir Deneme. *Divan Edebiyatı Araştırmaları Dergisi.* İstanbul. 4. S. 103-154.

Pala, İ. (2011). *Ansiklopedik Divan Şiiri Sözlüğü*. İstanbul: Kapı Yayınları.

Sabir, M. A. (2004). *Hophopname*. Memmedov, M. (Yay. Haz.). Bakü: Şark-Garb Yayınları. I. ve II. Ciltler.

Saraç, M. A. Y. (2010). *Klasik Edebiyat Bilgisi, Biçim – Ölçü – Kafiye*. (3. bs.). İstanbul: Gökkubbe Yayınları.

Sarıkaya, E. (2017). Bağdatlı Ruhi Divanı`nda Osmanlı Savaş Kültürüne Ait Kavramlar. *Akademik Hassasiyetler*. C. IV. Sayı: 7. S. 121-146.

Sözer, V. (2012). *Müzik Terimleri Sözlüğü* (3. bs.). İstanbul: Remzi Kitabevi.

Steingass, F. (1947). *Persian – English Dictionary*. (3. bs.). London.

Sümeli, Ş. (2005). *Kadı Burhaneddin Divanı: Anlam Çerçevesi.* Yüksek Lisans Tezi, Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.

Sümer, F. (2012) Tuğrul Bey. (C. 41, s. 344-346). *TDV İslam Ansiklopedisi*. İstanbul.

Şabran (2018). Erişim: 22 Mart 2019, https://az.wikipedia.org/wiki/Şabran

Şener, H. İ. (2001). Karun. (C. 24, s. 520). *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul.

Şirvani, S. A. (1883) *Tezkiretü'ş-Şu'ara*. AMEA M. Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitülü, Arxiv 5 G3/29 I. ve II. Ciltler.

Şirvani, S. A. (2005). *Seçilmiş Eserleri*. Bakü: Avrasya Press. C. II.

Tarama Sözlüğü (2009). Türk Dil Kurumu Yayınları. I-VIII. Ciltler.

Tarlan, A. N. (t.y). *Fuzuli Divanı Şerhi*. [Elektronik Sürüm]. Akçağ Yayınları.

Tomar, C. (2004). Mısır. (C. 29, s. 575–577). *TDV İslâm Ansiklopedisi*. Ankara.

Vakıf, M. P. (2004). *Molla Pənah Vakıf Eserleri*. Araslı, H. (Yay. Haz.). Bakü: Şark-Garb Yayınları.

Yarman, O. (2002). 16. ve 17. Yüzyıllarda Türk Çalgıları. *ResearchGate*. Erişim: 11 Şubat 2019. https://www.researchgate.net/publication/308903542_16_ve_17_Yuzyillarda_Turk_Calgilari

Yasa, I. (2008). Tarihsel Açıdan Kuzey Kafkasya, *BİLGESAM*. Erişim: 30 Ocak 2019, http://www.bilgesam.org/incele/998/-tarihsel-acidan-kuzey-kafkasya/#.XFGg-y3BJ0s

Yeniterzi, E. (2010). Klasik Türk Şiirinde Ülke ve Şehirlerin Meşhur Özellikleri. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi Klasik Türk Edebiyatının Kaynakları Özel Sayısı Prof. Dr. Turgut Karabey Armağanı*. 3/15. s. 301-334.

Yıldırım, N. (2008). *Fars Mitolojisi Sözlüğü* (1.bs.). İstanbul: Kabalcı Yayınları.

Yıldız, H. D. (1992). Bermekiler. (C. 5, s. 517-520). *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul.

Zu`i M. M. (1913). *Düzd ve Gazi*. Efendizade, M. M. (Yay. Haz.). Tiflis: Şark Matbaası.

Zu`i M. M. (1913). *Nasihat-ı Lokman*. Efendizade, M. M. (Yay. Haz.). Tiflis: Şark Matbaası.

Zu`i M. M. *Divan*. AMEA M. Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitülü, Arşiv № Б-742/2915.

Zu`i, M. M. (1993). *Nasihat-ı Lokman*. Teymur, M. ve Aslani, A. (Yay. Haz.). Bakü: Maarif.

Diğer Kaynaklar

Alıcanov, M. ve Ganiyev, S. (2002). *Beytü`s-Safa Devamcıları.* Bakü: ADPU Neşriyatı.

Aliyeva, N. (2013). *Mirza Şefi Şark Garp Araştırmalarında*. Gence: Elm Neşriyatı.

Altaylı, S. (2005). *Azerbaycan Türkçesi Deyimler Sözlüğü.* Ankara: Prestij Matbaası. I. ve II. Ciltler.

Asgerov, M. (1944). Beytü`s-Safa`nın Yaranması ve Onun Azerbaycan Edebiyatında Mövgeyi. *Azerbaycan Mektebi Jurnalı*, № 2-3 (4-5), S. 27-28.

Aytaç, G. (2001). *Yeni Alman Edebiyatı Tarihi*. İstanbul: Multilingual Yayınları.

Azadlıq`ın Araştırma Jurnalistler Grubu (08.06.2013). Encümen-i Şuara`nın İlk Rehberi Kudsi Venendi. *Azadlıq Gazetesi*. s. 14.

Azadlıq`ın Araştırma Jurnalistler Grubu (10.11.2011). Qarabağın Şeir ve Musiki Dünyası. *Azadlıq qəzeti*. s. 14.

Azadlıq`ın Araştırma Jurnalistler Grubu (16.11.2011). Karabağ Musiki Meclisleri. *Azadlıq Gazetesi*. s. 14.

Azadlıq`ın Araştırma Jurnalistler Grubu (20-21.11.2011). Aleme Ses Salan Bakü Musiki Meclisleri. *Azadlıq Gazetesi*. s. 14.

Azerbaycan Milli İlimler Akademisi, Nesimi Adına Dilcilik Enstitüsü (2006). *Azerbaycan Dilinin İzahlı Lügati*. Bakü: Şark-Garp Yayınları. I., II., III. ve IV. Ciltler.

Bayram, Ö. (2013). *Seyyid Azim Şirvani`nin Gazelleri*. Ankara: Akçağ Yayınları.

Bayram, Ö. (t.y.). *Tezkiretü'ş-Şu'ara. Giriş ve Metin* [Elektronik Sürüm]. Ankara: T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı Kütüphaneler ve Yayımlar Genel Müdürlüğü. I. Cilt.

Buyruk, İ. E. (2015). *Bağdatlı Ruhi Divanı`nda Sosyal Hayat*. Doktora Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.

Çelebioğlu, A. (1988). Fuzuli`nin Bir Beyti Üzerinde Bazı Düşünceler. *Osmanlı Araştırmaları Dergisi.* İstanbul: C. 7-8. S. 199-210.

Devellioğlu, F. (2008). *Osmanlıca – Türkçe Ansiklopedik Lugat* (25. bs.). Güneyçal, A. S. (Yay. Haz.). Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Doğan, M. N. (2002). *Hüsn ü Aşk*. Ankara: Ötüken Neşriyat.

Durmuş, İ. (2012). Transkripsiyon. (C. 41, s. 306–308). *TDV İslâm Ansiklopedisi*. İstanbul.

Eren, H. (2018). *Süleyman-Name-i Kebir-34-35. Ciltler*. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Ganiyev, S. (2002). *Beytü`s-Safa Devamcıları*, 3. Kitap. Bakü: ADPU Yayınları.

Ganiyev, S. (2016, Temmuz – Eylül). Beytü`s-Safa`dan AYB`nin Şamahı Bölmesine Gelen Yol. *Beytü`s-Safa Devamcıları" Edebi-Bedii jurnal*, No:1, Azerbaycan Yazarlar Birliyi Şamahı Bölmesinin Neşri.

Garayev, N. *Makaleler*. AMEA M. Fuzuli Adına Elyazmalar Enstitülü, Arşiv № 116 (189).

Gölpınarlı, A. (2005). *Fuzuli Divanı*. İstanbul: İnkılap Kitabevi.

Hesenli, A. (28.11.2015). Fövcü`l-Füseha. *Edebiyat Gazetesi*, s.16.

Hesenova, A. (2011). *Düzd ve Gazi*. Bakü: Elm ve Tahsil.

Hesenova, R. ve Ahmedov, T. (1992). XIX. Asır Azerbaycan Edebiyatı Müntahabatı. Bakü: Bakü Üniversitesi Neşriyatı.

Horata, O. (1997/1). Esrar Dede`nin Şiirlerinde Tahkiye I. *Türk Dili*. s. 423-433.

Horata, O. (1997/1). Esrar Dede`nin Şiirlerinde Tahkiye II. *Türk Dili*. s. 593-599.

http://lugatim.com

https://www.azleks.az/online-dictionary/

İnalcık, H. (2007), *Klasik Edebiyat Menşei: İrani Gelenek, Saray İşret Meclisleri ve Musahip Şairler.* Türk Edebiyatı Tarihi. C. 1. İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.

İnalcık, H. (2016). *Has Bahçede 'Ayş u Tarab* (2. bs.). İstanbul: Türkiye İş Bankası Yayınları.

İpekten, H. (2010). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz* (12. bs.). İstanbul: Dergah Yayınları.

Kanar, M. (2012). *Osmanlı Türkçesi Sözlüğü* (1. bs.). İstanbul: Say Yayınları.

Kaya Eren, F. (2017). *Hamidi – Hurşid ü Haver (İnceleme-Metin)*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Köçerli, F. B. (1926). *Azerbaycan Edebiyatı Tarihi Materyalleri* (C. I., II. kısım). Bakü: Azerneşr Yayınları.

Kurnaz, C. (1987). *Hayali Bey Divanı (Tahlili)*. Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.

Kutlar, F. S. (2004). *Arpaemini-zade Mustafa Sami Divan*. Ankara.

Memmedov, A. (11.08.1990) Şamahı Edebi-Medeni Mühiti Əkinçi Gazetesinde. *Elm Gazetesi*. s.4

Mo'in, M. (1992). *A Persian dictionary*. Tahran: Amir Kabir Publishing Corporation.

Onay, A. T. (1992). *Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar*. Ankara: TDV Yayınları.

Öztekin, Ö. (1997). *Rasih Divanı, İnceleme – Tenkitli Metin, Özel Adlar Dizini*. Doktora Tezi, Hacettepe Üniversitesi, Ankara.

Öztekin, Ö. (2006). *XVIII. Yüzyıl Divan Şiirinde Toplumsal Hayatın İzleri, Divanlardan Yansıyan Görüntüler*. Ankara: Ürün Yayınları.

Pala, İ. (1992). Bezm-i Cem (C. 6, s. 105-106). *TDV İslam Ansiklopedisi*. Ankara.

Pala, İ. (1992). Bezm-i Elest. (C. 6, s. 108). *TDV İslam Ansiklopedisi.* Ankara.

Perin, C. (2011). *Fransız Edebiyatı Tarihi*. Ankara: Elips Yayınları.

Timurtaş, F. K. (1961). İran Edebiyatında Huserv ü Şirin ve Ferhad u Şirin Yazan Şairler. *Şarkiyat Mecmuası*. Sayı: 4. Ocak. S. 73-86.

Yavuz, Y. Ş. (1992). Bezm-i Elest 1. Bölüm. (c. 6., s. 106-108). *TDV İslam Ansiklopedisi*. Ankara.

EK 1. TABLOLAR

Tablo 1: Zu`i Şiirlerinin Geçtiği Kaynaklar

No	Nazım Şekli:	İlk Mısrası:	Örnek Gösteren kaynak:	*Divan*`daki Numarası
	Mesnevi	Əlâ ey sərvər-i hayl-i nigûyân	Şirvani, 1883. Memmedov, 2003.	-
	Mesnevi	Əzəlden kâş kim Zâl-i zamânə	1. Şirvani, 1883.	-
	Mesnevi	Sâkî getir ol şarâb-ı nâbı	Şirvani, 1883. Memmedov, 2003.	-
	Gazel	Elâ ey mâh-rû ey mâh-pâre	Şirvani, 1883. Memmedov, 2003.	-
	Gazel	Meni ayırdı gerdûn cevr ile ey meh-likâ senden	Şirvani, 1883. Ganiyev, 2010. Memmedov, 2003.	-
	Gazel	Gəl ey gözəl ġəm-i ʻeşqünlə zār qoymə məni	Şirvani, 1883. Memmedov, 2003.	G. 232
	Gazel	Məcnūn oluram ol büt-i məh-peykəri görcək	Şirvani, 1883 Askerli, 2005. Ganiyev, 2010. Memmedov, 2003.	G. 117
	Gazel	Göz yaşım bəs ki tökür ʻāləm ara qan sənsiz	Şirvani, 1883. Askerli, 2005. Ganiyev, 2010. Memmedov, 2003.	G. 95
	Gazel	Nə sāqī vü nə mey-i ləʻl-fāmə müştāqam	1. Şirvani, 1883. 2. Askerli, 2005.	G. 142
	Gazel	Nə yetsəm vəṣlə ārāmım nə hicrində qərārım var	Şirvani, 1883. Ganiyev, 2010. Memmedov, 2003.	G. 50
	Gazel	Binā-yı dostluqım dutmamış nigārım ilə	1. Şirvani, 1883.	G. 191
	Gazel	Etmek diler cemâlüve nezzâre âfitâb	Şirvani, 1883. Ganiyev, 2010. Memmedov, 2003.	-
	Gazel	Etsön də eylə tīr-i bəlāyə nişān məni	1. Şirvani, 1883.	G. 227
	Gazel	Koymuşdu ger felek meni hasret cemâline	1. Şirvani, 1883. 2. Askerli, 2005. 3. Memmedov, 2003.	-
	Gazel	Nüvîd-i katlile ol meh meni bir şâd eyler mi	1. Şirvani, 1883.	-
	Gazel	Dīdə`-i ʻāləmdə gərçi ẖ∨ār oldım yār içün	1. Şirvani, 1883.	G. 153
	Gazel	Bādə-h∨ārə eləyür gərçi məzəmmət zāhid	Şirvani, 1883. Gayıbov, 2013. Garayev ve Memmedzade, 1987. Memmedov, 2003.	G. 39
	Gazel	Cəzbə nədəndi ḥüsn-i dil-ārādə bilmədim	Askerli, 2005. Garayev ve Memmedzade, 1987. Köçerli, 2005. Memmedov, 2003.	G. 139
	Gazel	H̱ˇoş ol ki meykədədə āşiyānəmiz var idi	Askerli, 2005. Köçerli, 2005.	G. 236

	Gazel	Olu yā Rəb bu ki mən rövże-i riżvānə gedəm	Askerli, 2005. Garayev ve Memmedzade, 1987. Cavadzade, Ganiyev ve İsmayılova, 1999. Köçerli, 2005. Memmedov, 2003. Ganiyev, 2010.	G. 140
	Gazel	Ṣəbr eylə köñül möḥnət-i hicrān belə qalmaz	Garayev ve Memmedzade, 1987. Ganiyev, 2010. Garayev, 1979. Memmedov, 2003.	G. 97
	Gazel	Çünki bəzmimdən ayaġ çəkdi nigārım getdi	Garayev ve Memmedzade, 1987.	G. 248
	Gazel	İmdi bildim ki cəhān mülki nə vīrānə imiş	Garayev ve Memmedzade, 1987. Garayev, 1979. 3. Memmedov, 2003.	G. 107
	Mesnevi	Ver sāqī baña şərāb-ı gül-nār	1. Memmedov, 2003.	M. 8
	Gazel	Getdi ol qaşı hilālım dedi bir āyə gəlim	1. Memmedov, 2003.	G. 134
	Gazel	Əgərçi ayrıluban məndən ey ṣənəm getdün	1. Memmedov, 2003.	G. 163 *Divan*`da 7 beyt olan gazelin ikinci beyti bulunmamaktadır.
	Gazel	Nöçün fələk məni sən zār-ı bī-nəvā qıldun	1. Memmedov, 2003.	G. 167
	Gazel	Ver sāqī bādə tā içək ol māh-rū ilə	1. Memmedov, 2003.	G. 214 *Divan*`da 9 beyt olan gazelin son iki beyti bulunmamaktadır.
	Gazel	Ağzıvı ġönçə bilüb ḫalqə bəyān eylər idim	1. Memmedov, 2003.	G. 144
	Gazel	Mən bī-nəvāyə rəḥm elə ey sərv-qāmətim	1. Memmedov, 2003.	G. 138
	Gazel	Bu cəhān yā Rəb haçan rövże-i riżvān oləcəq	1. Memmedov, 2003.	G. 114
	Gazel	Ey cān bu qədri möḥnət-i hicrānə ağlama	1. Garayev, 1979. 2. Memmedov, 2003.	G. 5
	Gazel	Şəhr-i Şirvānə genə bir sərv-qədd dil-bər gəlüb	1. Memmedov, 2003.	G. 21
	Gazel	Ləẕẕət-i āb-ı bəqānı mey-i əḥmərdən sor	1. Memmedov, 2003.	G. 63
	Gazel	Cahānda gūşə-i mey-ḫānə tək nə cāy-ı ḫürrəm var	1. Memmedov, 2003.	G. 70 *Divan*`da 7 beyt olan gazelin ikinci ve beşinci beyti bulunmamaktadır.
	Gazel	ʿĀşiqlər içün vüslətə tədbīr nə lāzım	1. Memmedov, 2003.	G. 131
	Gazel	Ey şūḫ saña rūz-ı əzəl yār mən oldım	1. Memmedov, 2003.	G. 132
	Gazel	Zəhr-i qātil baña ver sāqī demim ṣəhbādən	1. Memmedov, 2003.	G. 173
	Gazel	Yā Rəb kim olur ʿərżimi cānānə yetürsün	1. Memmedov, 2003.	G. 157
	Gazel	O məhün gəlsə ʿitābə ləb-i gövhər-pāşı	1. Memmedov, 2003.	G. 247 *Divan*`da 7 beyt olan gazelin altıncı beyti bulunmamaktadır.
	Gazel	Sevübdir bir cəvān-ı nāzənin pīrānəsər köñlüm	1. Memmedov, 2003.	G. 143
	Gazel	Münkirliqün yoḫ fā`idəsi īmānə gəlmək yaḫşıdur	1. Memmedov, 2003.	G. 85
	Gazel	Ẓuhūr etmiş cəhānda bī-vəfālıq	1. Garayev, 1979.	G. 112
	Rubai	Dünyādə olan məzhəb-i bâbü`l-ənâm	1. Garayev, 1979.	R. 4

	Rubai	Dərdā ki cəhāndə dil bilən həm-dəm yoḫ	1. Garayev, 1979.	R. 6
	Gazel	Köñül gər istər isön istirāḥət-i dünyā	1. Garayev, 1979.	G. 7
	Gazel	Köñül bu ʻəṣrdə ʻəhd ü vəfānı aḫtarma	1. Garayev, 1979.	G. 9
	Gazel	Ḥəq nədəndür bu qədər dərd ü ġəm insānə verüb	1. Garayev, 1979.	G. 20
	Gazel	Ḥeyf olə kim dəhrdə bir ẕāt-ı əkrəm qalmayub	1. Garayev, 1979.	G. 30
	Gazel	Ṣəbā yetür mən-i dil-ḫəstədən dürūd u salām	1. Garayev, 1979.	G. 129
	Gazel	Aḫtarub ġəm məni āḫır bulacaqmış nə bilim	1. Garayev, 1979.	G. 136
	Gazel	Bir ẕərrə qədri anlamadım rūzgārdan	1. Garayev, 1979.	G. 176
	Mesnevi	Sāqī gətür cām-ı mey-i ḫoş-güvār	1. Garayev, 1979.	M. 4
	Kaside	Cahān köçübdi behiştdən əgərçi ləẕẕət ilə	1. Garayev, 1979.	K. 20 İlk beyit bulunmamaktadır
	Terci-i bent	Ey kərəm kânı böyük ḫân mən-i sərgərdânın	1. Garayev, 1979.	Terci-i bent 1
	Gazel	Gəlməsün zāğ u zəġan gülşənə kim gül yeridür	1. Garayev, 1979.	G. 49
	Gazel	Ġönçəsi dövrində kim zülf-i pərīşān titrəşür	1. Garayev, 1979.	G. 58
	Gazel	Yā Rəb məni bu ḥāl ilə ḫilqət nöçün etdün	1. Garayev, 1979.	G. 172
	Gazel	Köñül fəsāne-i Məcnūn ḥekāyətündi sənün	1. Garayev, 1979.	G. 174
	Gazel	Çün yoḫdı vəfā ʻömrdə dövlət nə içündür	1. Garayev, 1979.	G. 68 İlk 11 beyti bulunmaktadır.
	Kaside	Yā Rəb o qədīm ʻəṣr o ləẕẕət hara getdi	1. Garayev, 1979.	K. 24
	Gazel	Yā Rəb niyə dövrān belə bī-pā vü sər oldı	1. Garayev, 1979.	G. 239
	Gazel	Nə bilim dəhrdə āḫır belə dövrān oləcəq	1. Garayev, 1979.	G. 113
	Gazel	Bahār oldı nə sūd ondan ki bir dil-dārımız yoḫdur	1. Garayev, 1979.	G. 79
	Gazel	Bir ʻəṣrdəəm mərd-i süḫən-dān qutarubdur	1. Garayev, 1979.	G. 84
	Gazel	Yā Rəb genə vüṣlət dəmi hicrānə dəgişdi	1. Garayev, 1979.	G. 251
	Gazel	Hər ildə gərçi dəhrdə bir lāləzār olur	1. Garayev, 1979.	G. 82
	Kaside	Çoḫdan gəleydi kāş bu dövrānə Şərq-i Rus	1. Garayev, 1979.	K. 10

Tablo 2: Gazellerin Beyit Sayısına Göre Miktarı

Beyit Sayısı	**Gazel Sayısı**
2	2
3	9
4	10
5	99
6	24
7	73
8	3
9	22
10	2
11	4
12	3
13	2
14	1
15	1
19	1

Tablo 3: ***Zu`i Divanı*****`nda Kullanılan Aruz Kalıpları ve Şiir Şekillerine Göre Dağılımı**

Vezin Adı	Kulanım Sayısı	Eserde Oranı	Geçtiği Yerler
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün	57	17.7	G4, G5, G6, G11, G15, G22, G24, G26, G27, G28, G37, G38, G44, G51, G61, G71, G74, G77, G82, G89, G100, G105, G111, G123, G128, G133, G138, G139, G146, G164, G165, G166, G175, G176, G177, G178, G193, G201, G202, G207, G208, G213, G214, G221, G222, G227, G228, G229, G231, G234, G238, G242, G243, G246, G253, 6, K2
feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilātün/ feʿilün	55	17.08	G17, G20, G23, G32, G35, G39, G49, G62, G63, G72, G75, G90, G95, G104, G107, G109, G113, G114, G121, G124, G126, G134, G136, G140, G144, G173, G189, G194, G204, G209, G210, G215, G219, G224, G226, G233, G241, G247, G248, G250, G255, K5, K6, K13, K14, K17, M1, M6, M9, M15, M5, M2, T1, K3, K5
mefāʿīlün/mefāʿīlün/mefāʿīlün/ mefāʿīlün	49	15.22	G8, G40, G41, G45, G46, G47, G50, G56, G57, G70, G79, G88, G93, G96, G99, G101, G102, G103, G108, G110, G115, G116, G120, G143, G145, G149, G150, G151, G159, G160, G162, G168, G169, G171, G183, G188, G192, G195, G199, G200, G212, G216, G220, G252, G254, K7, K11, K22, T1
mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün	46	14.29	G7, G9, G10, G25, G29, G53, G55, G60, G65, G66, G67, G80, G81, G83, G87, G92, G106, G118, G129, G135, G137, G141, G142, G158, G163, G167, G170, G174, G185, G191, G196, G198, G205, G206, G211, G223, G232, G236, G237, G240, G244, G249, K18, M13, M14, K1
fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün	41	12.73	G1, G2, G3, G12, G13, G14, G16, G18, G19, G21, G30, G31, G33, G48, G52, G54, G58, G59, G119, G122, G125, G127, G148, G152, G153, G154, G156, G161, G179, G181, G184, G197, G203, G217, G218, G225, G230, K4, K8, M1, T3
mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ feʿūlün	28	8.7	G36, G42, G43, G68, G69, G76, G84, G86, G91, G94, G97, G98, G117, G130, G131, G132, G147, G157, G172, G180, G182, G186, G187, G190, G239, G251, K24, M4
mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün	11	3.42	G64, G73, G78, G155, K12, K15, K20, K23, K7, T2, K4
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün	7	2.17	K3, K9, K21, M1, M2, M3, K6

mefāʿīlün/ mefāʿīlün/ feʿūlün	4	1.24	G34, G112, M3, M12
mefʿūlü/ fāʿilātü/ mefāʿīlü/ fāʿilün	4	1.24	K1, K2, K10, K19
feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün	3	0.93	K16, M2
mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlün/ fa’	3	0.93	R2, R4, R5
mefʿūlü/ mefāʿilün/ mefāʿīlü/ fe’ūl	2	0.62	R6, R7
mefʿūlü/ mefāʿīlü/ mefāʿīlü/ fe’ūl	2	0.62	R1, R3
mefʿūlü/ mefāʿ ilün/ feʿūlün	2	0.62	M7, M8
fāʿilātün/ fāʿilātün/ fāʿilün	2	0.62	M4, M5
fāʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilün	1	0.31	M11
müfteʿilün/ müfteʿilün/ fāʿilün	1	0.31	M10
feʿūlün/ feʿūlün/ feʿūlün/ feʿūl	1	0.31	G256
müstefʿilün/ müstefʿilün/ müstefʿilün/ müstefʿilün	1	0.31	G85
mefāʿilün/ feʿilātün/ mefāʿilün/ feʿilātün	1	0.31	G235
müfteʿilün/ fāʿilün/ müfteʿilün/ fāʿilün	1	0.31	G245

Tablo 4[1]: Şiirlerin Rediflerinin Harflere Göre Dağılımı

No	Harf		Kaside	Gazel	Tahmis	Terci-i Bent	Muhammes	Murabba	Kıt‘a	Rübai	Sayı
1	ا			olmasa (4; 6; 13; 14) ağlama (5) -i dünya (7) -dan başqa (8) -ı aẖtarma (9) -ı ola (10) -ə ilticā (11) -dan cüdā (12)						cümlə ‘üləmā (1)	12
2	ب		Ey Ġərīb (3) qalmayub (4)	ey şərāb (15) -ə düşüb (17; 23) -un görüb (19; 31) -ə verüb (20) gəlüb (21; 22) olub (24) -ə dönüb (25) -dən gəlüb (26; 27) -dən gedüb (28) ẖarāb (29) qalmayub (30) -ı olub (32) -dəndi ẖūb (256)			məktəb (5)				20
3	ت			dut (33) -dən ey dost (34)							2
4	چ			uvi aç (255)							1
5	خ			-ə baẖ (35) -ə yolun yoẖ (36) yoẖ (37; 38)						yoẖ (5)	5
6	د			zāhid (39)							1
7	ر		-ım var (7) kimdədür (8)	-dur (40; 53; 74; 81) -dür (41; 56; 75; 80; 88; 89) var (42; 70) -ı Səməndər (43) - i var (44; 78) - ım var (45; 50) -un var (46) - im yoẖdur (47) -lər (48; 57) yeridür (49) keçər (51) mıdır (52) -ı var (54) -ımdur (55) titrəşür (58) alur (59) edər (60) çəkər (61) dedilər (62) -dən sor (63) olduqum gecələr (64) olan günlər (65) olduğum günlər (66) günlər (67) nə içündür (68)					gəlür (7)	-dür (4) alur (6; 7)	56

[1] Tablodaki rakamlar şiirlerin bulunma yerini göstermektedir.

				-i neylər (69) görünməyür (71) -ım gecələr (72) -dədür (72) dəgişübdür (76) olur (77; 82) -ımız yoẖdur (79) -dandur (83) qutarubdur (84) -ə gəlmək yaẖşıdur (85) -i yoẖdur (86) -sı var (87)							
8	ز			olmaz (90; 93; 94; 99) tapulmaz (91; 98) sənsiz (92; 95) -dan gəlməz (96) belə qalmaz (97) -nı anlamaz (100)	istəməz (3)						12
9	س		Şərq-i Rus (10)								1
10	ش		qılmış (11)	olmuş (101; 102; 108) dutmuş (103) etmiş (104) olmamış (105) ey kāş (106) imiş (107)		imiş (1)			olmu ş (3)		11
11	ط			-ı ġələṭ (109)							1
12	ق			olmuşduq (110) -lıq (111; 112) oləcəq (113; 114) olmaq (115)							6
13	ک			çək (116) görcək (117) fələk (118) almaq gərək (119) etmək (120) ki derlər o bizük (121)							6
14	ل			istər köñül (122) ey köñül (123) köñül (124) dögül (125)							4
15	م		oldım (12)	eylərəm (127) olam (128) etdim (130) nə lazım (131) mən oldım (132) ağlaram (133) ə gəlim (134) istəmənəm (135) -mış nə bilim (136) Kāẓım (137) -im (138) - də bilmədim (139) - ə gedəm (140) yazım (141) -ə müştāqam (142) köñlüm (143) eylər idim (144) -ə bəñzətdim (145)	gördügün könlüm (2)		olam (1) -ə gəlməşəm (3)		istəy ürəm (2) demi şəm (6)		24
16	ن		-dən (15) oldun (16)	-ə gəlməsün (146) -ə cəmālun (147) yüzin (148) -un (149; 155; 160) olsun (150) -lıqdan (151) içün (152; 153)	-lardan (1)		Əleykan (4)		edəsə n (5) -i bilsü n (8)		46

				-ün sənün (154) ġəmin (156) ə yetürsün (157) gözün (158) -ə bənzərsən (159) -ı köñlümün (161) -sın (162) getdün (163) eylədün (164) -am sənün (165) -ə gəlmədün (166) qıldun (167) səndən (168) -a yetdün sən (169) oləsən (170) Şāhīn (171) nöçün etdün (172) -dən (173) - ündi sənün (174) - ın zəmānənün (175) -dan (176; 177; 178) - un sənün (179) -i bilsün (180) eylədün (181) alur əldən (182) -ı neylərsən (183) olmaqdəsən (184) -undan (185)							
17	ه		-ə (18; 22) -də (19) ilə (20; 21)	yanındə (186) içrə (187; 188) -ə dəgə (189) - lər içində (190) - ım ilə (191) ilə (193; 213; 214; 216) -yə (194) düşər yādə (195) -undə (196) olmasə (197) -ım āẖırdə (198) eylə (199) -ə bī-hūdə (200) -larə (201) genə (202; 202) üstünə (203) -ı ilə (204) - un ilə (205) -nə (207) -dan nə fā`idə (208) yuẖudə (210) bir də gələ (211) -ə (212) -ə qılə (215) -lar genə (217) olsə də (218) olmasə də (219)						-ə (2)	38

18	ى		hara getdi (24) -i (2; 23) ‘Əlī (1) oldı (17)	-ı (220; 247; 252) gəlmədi (221) idi (222; 240; 242; 246) -ım olaydı (223) məni (224; 227) -ım var idi (225) səni (226) -ımı (228; 234) -i (229) - un ṣədqəsi (230) nişānəsi (231) qoymə məni (232) etdi (233) gələydi (235) - miz var idi (236) var idi (237) olmadı (238) oldı (239) elədi (241) olaydı (244) -ını (245) ım getdi (248) -ım idi (249) -ə dəgişdi (251) qalmadı (253) çıḫdı (254)	idi (1) məni (2)		idi (2)	Nov-rūz bayramı (1)			42
Top lam												288

EK 2. DİVAN`DAKİ NOTLAR

1

Tariẖ-i İslâmiyə 1315 imci ildə Bâd-ı Kûbə şəhrinə səfər etmişdim. Oradə bir nəfər şâʻir var idi. Dərbəndiyyü`l-əṣl sâkin-i Bâd-ı Kûbə Səməndər şəẖs ḥəqîqətdə ẖeyli qələndər-məslək əhl-i savâd idi. Altmış sinndə idi ammâ otuz sinndə görünürdi. Ḫeyli ṣərrâf əhl-i məclis vəqt-şinâs şâʻir idi. Bu bir ġəzəli[1] məzkrûr Səməndərə göndərdim tâ ki görüşüb bir nəḥv ilə bir iki məclis müṣâḥibətimiz oldı ammâ bəndənün Bâd-ı Kûbə`də …taqımı istəməyür idi. Mən Bâd-ı Kûbə`dən gələndə ... oldı. (*Divan*, 78b)

2

در روز چهارشنبه هشتم شهر رجب الرمجرب به سال هزار وسیصد و بیست سنه عیسوی هفدهم سینطبرفی 1903... سرانجام نموده بودم. برای امتحان مرکب نوشتم احوالم خیلی پریشان بود در دیار غربت با هفت نفر اطفال خردسال شیرخوارها بی مداخل بی فضه بغیرازغصه ماکولات لازم. خداوند عالم علاج درد ئ محنت فریاد لطف بی نهایه به حق همه. ان شالله امیدوارم که به هفت هشت روز محنت را بعشرت وذلت را به عزت مبدل نماید انّ مع العسیرالیسرا آمین.

Günümüz Türkçesi İle

Çarşamba günü, Recep ayının sekizinci gününde 1320 senesinde İsevi takviminde 17 Eylül 1903 yılında (?) sonuçta yaptım. Denemek için mürekkeple yazdım. Durumum çok perişan idi. Gurbet memlekette 7 tane küçük süt içen çocukla maaşsız, dayesiz idim. Sadece yiyecek derdimiz yoktu. Alemlerin Rabbi dert ve üzüntünün ilacını kendi sonsuz lütfundan verir. İnşallah umuyorum ki 7-8 gün içinde bizim derdimiz ve üzüntümüz eğlenceye ve hakirliğimiz saygıya dönsün. Her zorluktan sonra kolaylık var. Âmin, Ey dilencilerin/ihtiyaç sahiplerinin davetine/isteğine icabet eden Allah`ım (*Divan*, 140a).

3

در تعریف حجره که در شماخی درسال هزارو دویست و هشتادو چهار در کاروان سرای احمد آقا جناب فخرایی الحاجی علی اکبر بگ از بهرما تعیین کرده بود که مجمع الشعرا باشد. جمیع اخراجات مارا همی داد بغیر از مواجب ماهیه ما چنج

[1] “səməndər” redifli 43. gazelden bahsedilmektedir.

نفرشاعر اولا استاد ما جناب مولانا میرازا نصرالله بگ بهار تخلص که از آنجا رفته در طهران ملک الشعرا شد وجناب سید و جناب راغب وجنات پنجره و بنده حقیر ضوئی روزی استاد ما جناب بهر فرمود که این منزلرا بیت الصفا نام نهاد می باید هر یکی ما ازین تعریف این بیت الصفا چند فردی بگوییم همگی گفته آوردیم ازهمه اشعار شعر بنده را به پسندید بنابراین در اینجا نوشتم.

Günümüz Türkçesi İle

1284 yılında Hacc`ın iftiharı Cenap Hacı Ali Akber Bey, Ahmed Ağa kervansarasında biz şairler meclis düzenleyelim diye bizim için oda ayırdı. Biz beş şaire günlük gelirimiz dışında bütün diğer harcamaları verdi. İlk önce (şunu belirteyim ki) üstadımız Bahar mahlaslı Cenab-ı Mevlana Mirza Nasrullah Bey Tahran`a gidip meliku`ş-şuara oldu. Biz diğer şairlere - Cenab Seyyid, Cenab Ragıb, Cenab Bihud ve ben hakir Zu`i - bir gün Cenab Bahar dedi ki bu mekanın adını Beytü`s-Safa koymalım. Bizim her birimiz Beytü`s-Safa`yı anlatmak için şiir yazdık. Birkaç şiir söyledik ki üstad benimkini beğendi. O yüzden burada yazdım (*Divan*, 158b-159a).

EK 3. ORİJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORİJİNALLİK RAPORU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 08/07/2019

Tez Başlığı : MOLLA MAHMUD ZU`İ DİVANI (İNCELEME-METİN-BAĞLAMLI DİZİN-İŞLEVSEL SÖZLÜK)

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmamın a) Kapak sayfası, b) Giriş, c) Ana bölümler ve d) Sonuç kısımlarından oluşan toplam 500 sayfalık kısmına ilişkin, 08/07/19 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda işaretlenmiş filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 6 'tür.

Uygulanan filtrelemeler:

1- ☐ Kabul/Onay ve Bildirim sayfaları hariç
2- ☑ Kaynakça hariç
3- ☐ Alıntılar hariç
4- ☑ Alıntılar dâhil
5- ☐ 5 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Uygulama Esasları'nı inceledim ve bu Uygulama Esasları'nda belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini saygılarımla arz ederim.

08.07.2019

Tarih ve İmza

Adı Soyadı:	Tunzala ALİYEVA
Öğrenci No:	N12144101
Anabilim Dalı:	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı:	Eski Türk Edebiyatı
Statüsü:	☑ Doktora ☐ Bütünleşik Dr.

DANIŞMAN ONAYI

UYGUNDUR.

Prof. Dr. Özge ÖZTEKİN

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
Ph.D. DISSERTATION ORIGINALITY REPORT

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
TURKISH LANGUAGE AND LİTERATURE DEPARTMENT

Date: 08/07/2019

Thesis Title : Molla Mahmud Zu`i`s Divan (Transcription Text-Analyzing-Concordance-Functional Dictionary)
....

According to the originality report obtained by myself/my thesis advisor by using the Turnitin plagiarism detection software and by applying the filtering options checked below on 08/07/19 for the total of 500 pages including the a) Title Page, b) Introduction, c) Main Chapters, and d) Conclusion sections of my thesis entitled as above, the similarity index of my thesis is 6 %.

Filtering options applied:

1. ☐ Approval and Decleration sections excluded
2. ☑ Bibliography/Works Cited excluded
3. ☐ Quotes excluded
4. ☑ Quotes included
5. ☐ Match size up to 5 words excluded

I declare that I have carefully read Hacettepe University Graduate School of Social Sciences Guidelines for Obtaining and Using Thesis Originality Reports; that according to the maximum similarity index values specified in the Guidelines, my thesis does not include any form of plagiarism; that in any future detection of possible infringement of the regulations I accept all legal responsibility; and that all the information I have provided is correct to the best of my knowledge.

08.07.2019

I respectfully submit this for approval.

Date and Signature

Name Surname:	Tunzala ALIYEVA
Student No:	N12144101
Department:	Turkish Language and Literature
Program:	Classical Turkish Literature
Status:	☒ Ph.D. ☐ Combined MA/ Ph.D.

ADVISOR APPROVAL

APPROVED.

Prof. Dr. Özge ÖZTEKİN

(Title, Name Surname, Signature)

EK 4. ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TEZ ÇALIŞMASI ETİK KOMİSYON MUAFİYETİ FORMU

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞI'NA

Tarih: 08/07/2019

Tez Başlığı: MOLLA MAHMUD ZU`İ DİVANI (İNCELEME-METİN-BAĞLAMLI DİZİN-İŞLEVSEL SÖZLÜK)

Yukarıda başlığı gösterilen tez çalışmam:

1. İnsan ve hayvan üzerinde deney niteliği taşımamaktadır,
2. Biyolojik materyal (kan, idrar vb. biyolojik sıvılar ve numuneler) kullanılmasını gerektirmemektedir.
3. Beden bütünlüğüne müdahale içermemektedir.
4. Gözlemsel ve betimsel araştırma (anket, mülakat, ölçek/skala çalışmaları, dosya taramaları, veri kaynakları taraması, sistem-model geliştirme çalışmaları) niteliğinde değildir.

Hacettepe Üniversitesi Etik Kurullar ve Komisyonlarının Yönergelerini inceledim ve bunlara göre tez çalışmamın yürütülebilmesi için herhangi bir Etik Kurul/Komisyon'dan izin alınmasına gerek olmadığını; aksi durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

08.07.2019

Gereğini saygılarımla arz ederim.

Tarih ve İmza

Adı Soyadı:	Tunzala ALİYEVA
Öğrenci No:	N12144101
Anabilim Dalı:	Türk Dili ve Edebiyatı
Programı:	Eski Türk Edebiyatı
Statüsü:	☐ Yüksek Lisans ☑ Doktora ☐ Bütünleşik Doktora

DANIŞMAN GÖRÜŞÜ VE ONAYI

Uygundur.

Prof. Dr. Özge ÖZTEKİN

(Unvan, Ad Soyad, İmza)

Detaylı Bilgi: http://www.sosyalbilimler.hacettepe.edu.tr
Telefon: 0-312-2976860 **Faks:** 0-3122992147 **E-posta:** sosyalbilimler@hacettepe.edu.tr

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
ETHICS COMMISSION FORM FOR THESIS

HACETTEPE UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
TURKISH LANGUAGE AND LİTERATURE DEPARTMENT

Date: 08/07/2019

Thesis Title: Molla Mahmud Zu`i`s Divan (Transcription Text-Analyzing-Concordance-Functional Dictionary)
....

My thesis work related to the title above:

1. Does not perform experimentation on animals or people.
2. Does not necessitate the use of biological material (blood, urine, biological fluids and samples, etc.).
3. Does not involve any interference of the body's integrity.
4. Is not based on observational and descriptive research (survey, interview, measures/scales, data scanning, system-model development).

I declare, I have carefully read Hacettepe University's Ethics Regulations and the Commission's Guidelines, and in order to proceed with my thesis according to these regulations I do not have to get permission from the Ethics Board/Commission for anything; in any infringement of the regulations I accept all legal responsibility and I declare that all the information I have provided is true.

I respectfully submit this for approval.

08.07.2019

Date and Signature

Name Surname: Tunzala ALIYEVA

Student No: N12144101

Department: Turkish Language and Literature

Program: Classical Turkish Literature

Status: ☐ MA ☒ Ph.D. ☐ Combined MA/ Ph.D.

ADVISER COMMENTS AND APPROVAL

Uygundur.

Prof. Dr. Özge ÖZTEKİN

(Title, Name Surname, Signature)